PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII, nr. 1 (303) — Vineri 1 ianuarie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

IN PRAGUL NOULUI AN

Pe întregul cuprins al patriei noastre oamenii muncii sărbătoresc ziua aniversară a Republicii Populare Romîne. Este un nou prilej pentru cei ce muncesc să-și exprime recunoștința și devotamentul față de Partid, înfățișîndu-și cu mîndrie roadele activității lor entuziaste și neobosite.

Succesele realizate de literatura noastră în cursul anului 1959 își alătură contribuția numeroaselor izbînzi ale construcției socialiste în toate sectoarele muncii. Editurile au depus o muncă rodnică și multilaterală de popularizare a literaturii în rîndul maselor din ce în ce mai largi de cititori. In afara atenției permanente acordate literaturii de actualitate, colectivele editoriale au fost preocupate și de literatura noastră clasică. Astfel, a fost retipărită aproape în întregime opera maestrului Mihail Sadoveanu. De asemeni e în curs de apariție o ediție critică a operei lui Caragiale, din care primul volum a și apărut. Edițiile bibliofile din opera lui Eminescu și Arghezi reprezintă și ele remarcabile succese editoriale.

Anul 1959 s-a caracterizat prin bogăția producției literare originale în toate domeniile, demonstrînd avîntul continuu al literaturii noastre noi, realist-socialiste. Un bilanț — oricît de sumar — nu poate trece cu vederea faptul îmbucurător că literatura, în ansamblul ei, a abordat cu substanțiale succese marile teme ale contemporaneității. Observăm cu bucurie că scriitorii și-au îndreptat masiv atenția către temele majore ale actualității.

Sectorul cu cele mai însemnate realizări este acela al prozei. Evenimentul central al anului fiind aniversarea a 15 ani de la eliberare, era firesc ca literatura să oglindească și procesul istoric care a făcut posibilă insurecția armată de la 23 August. Multe dintre cărțile de proză apărute în 1959 zugrăvesc activitatea eroică a comuniștilor din ilegalitate, lupta lor pentru doborîrea orînduirii burghezo-moșierești. Relevarea tradițiilor revoluționare și reflectarea luptei partidului în condițiile ilegalității au constituit totdeauna pentru literatura noastră nouă una din principalele sarcini. In anul 1959 s-a remarcat un efort sporit al scriitorilor pentru înfățișarea în literatură a luptei revoluționare a comuniștilor. „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Îndrăsneala" de Marin Preda, fragmentele apărute din „Biografii contemporane" de Petru Dumitriu, romanul „Solstițiu" de Szemler Ferenc, nuvela „Cristina și condamnata la moarte" de Kovacs György, „Bariera" de T. Mazilu, „Un civil în tranșee" de H. Zincă cuprind figuri expresive de luptători comuniști, exemplari prin înaltele lor calități etice. Fără îndoială, există în aceste cărți și unele lipsuri, care au fost analizate de critica literară, și este îndreptățită speranța că, în cadrul unor viitoare ediții, autorii vor căuta să le depășească. Ei vor trebui de asemeni să depună o muncă susținută de cercetare a documentelor de partid privind perioada ilegalității, pentru a izbuti să redea figura comunistului în aspectele ei cele mai caracteristice, subliniind totodată mai pregnant rolul partidului în atragerea maselor și în transformarea revoluționară a conștiinței lor. Nu e mai puțin adevărat că aceste romane constituie succese serioase pe drumul greu al evocării trecutului revoluționar la nivelul ideologic și politic corespunzător realității.

Proza a înregistrat succese și în oglindirea transformărilor socialiste care au avut loc în țara noastră după 23 August. Opere ca „Bărăgan" II de V. Em. Galan, „Intîlnirea" de Constantin Chiriță, „Să nu fugi singur prin ploaie" de Al. I. Ștefănescu, „Cuscrii" de Al. Ivan Ghilia, romanul „Borika" de Katona István se înscriu pe această linie. Se poate spune totuși că literatura noastră actuală nu reflectă încă îndestulător fenomenele importante ale vieții noi. Apropierea, care s-a dovedit totdeauna fecundă, a scriitorilor de universul muncii, străduința de a zugrăvi, în toată complexitatea lui, chipul muncitorului înaintat, factor esențial în construirea socialismului, trebuie să devină o preocupare constantă. Tot în domeniul prozei trebuie relevată contribuția valoroasă a unor tineri ca: Nicolae Țic, Pop Simion, D. R. Popescu, Vasile Rebreanu, etc. E demn de remarcat faptul că mulți dintre tinerii prozatori manifestă o vădită predilecție pentru reportaj, specie literară capabilă să surprindă în chip operativ pulsul viu al dezvoltării socialiste.

In domeniul poeziei, anul 1959 a adus o bogată recoltă de volume, dintre care citàm: „Cu un ceas mai devreme" de Mihai Beniuc, „Surîsul Hiroșimei" de Eugen Jebeleanu, „Torentul" de Maria Banuș, „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir, „Laude" de Miron Radu Paraschivescu, „Împărăția proletară" de Dimos Rendis, „Cîntece de veghe" de Eugen Frunză, „Eu nu cînt că știu să cînt" de Victor Tulbure, „Intreg și parte" de Veronica Porumbacu, „Cartea de lîngă inimă" de Al. Andrițoiu, „Indemn" de Majtenyi Erik. Se remarcă, ca o trăsătură generală, varietatea de stiluri și preocupări a poeților noștri, situați pe platforma comună a realismului socialist. Trebuie să constatăm totodată că la nivelul actual de dezvoltare a poeziei noastre noi, exigența critică în fața unor creații slab realizate sub raportul calității artistice, schematice, sărace în lirism, a devenit o necesitate.

Linia de dezvoltare ascendentă a literaturii realist-socialiste care caracterizează anul literar 1959 se verifică și în domeniul dramaturgiei. Piesele „In valea cucului", de Mihai Beniuc, „Surorile Boga" de Horia Lovinescu, „Vlaicu și feciorii săi" de Lucia Demetrius, constituie succese certe ale dramaturgiei noastre noi. Merită să fie relevate și unele debuturi promițătoare, ca acela al lui Paul Everac sau ale tinerilor Dorel Dorian și Mariana Pîrvulescu. Intărindu-și permanent legăturile cu viața, autorii dramatici vor depăși deficiențele actuale ale unor drame și comedii, cum ar fi redarea schematică a unor eroi pozitivi și slaba intensitate a conflictelor dramatice, deficiențe care împiedică obținerea unei imagini fidele a marii confruntări dintre nou și vechi, caracteristică vremurilor noastre.

In sectorul criticii literare se remarcă, mai ales în ultima perioadă a anului, o înviorare, ca urmare a articolului „Împotriva tonului apologetic în critica literară și artistică" apărut în „Scînteia". Efortul de lichidare a spiritului apologetic din critică a ajutat la descoperirea multora dintre deficiențele operelor literare apărute în cursul acestui an, făcînd posibilă evitarea lor pe viitor. Dintre volumele de critică și istorie literară ale anului se remarcă monografia despre N. Filimon a lui G. Călinescu, studiul de teorie literară „In jurul romanului" de Silvian Iosifescu, „Romanul romînesc contemporan" de D. Micu, „Conținut și formă în artă" de Andrei Băleanu, „Contradicțiile estetismului" de N. Tertulian. Trebuie să subliniem necesitatea pentru dezvoltarea viitoare a criticii noastre literare a unor ample studii de sinteză și a articolelor teoretice care să releve direcțiile de dezvoltare ale realismului socialist, diversitatea problemelor pe care le are de rezolvat literatura. Așteptăm de asemenea din partea criticilor și istoricilor literari monografii documentate asupra clasicilor și asupra celor mai proeminenți scriitori contemporani. De asemeni, e necesar ca articolele noastre să fie vii, substanțiale, interesante.

Frontului scriitoricesc îi revine sarcina de a reflecta cît mai multilateral și fidel viața noastră nouă, la cel mai înalt nivel artistic.

Anul literar 1959 este bogat nu numai prin succesele pe care le înregistrează, dar și prin învățămintele care s-au desprins din examinarea sinceră, într-un spirit partinic, a lipsurilor vădite de creația literară. Aceste lipsuri (care nu constituie, de altfel, trăsături caracteristice ale literaturii noastre realist-socialiste) pot și trebuie să fie depășite.

Mergînd pe drumul realismului socialist, sub îndrumarea înțeleaptă a partidului, literatura noastră nouă a dovedit și în cursul anului 1959 că se află în plină dezvoltare ascendentă. Interesul tot mai larg al cititorilor față de fenomenul literar actual constituie o confirmare a acestui fapt.

GAZETA LITERARA

An Nou

Vino lucind ca zăpezile iernii,
Apari ca-ntîiul tractor din uzină,
Desfă-ți în sbor aripile de vultur,
Inalță-te ca naltele furnale,
Apropie-te ca o pionieră
Ce-ntinde flori poeților la o serbare,
Adu curatul aer ozonat
De care cîntă cetina din stema țării,
Sărută fruntea noastră luminată
De gîndurile marilor construcții,
Grăiește-ne pe limba muncii și a păcii
Înscrie-te-n colectivele noastre,
În forfota șantierelor noastre,
Pătrunde-n fiecare casă ca prieten,
Să te-mpărțim în luni, în zile, -n ore
Să te fixăm în termene și date
La care să țîșnească lumina faptelor,
Să te-mbrăcăm în visurile noastre cele mai frumoase,
Să-ți întindem covoare de grîne,
Hidrocentrala Bicazului s-o punem să-ți cînte
Intîia ei simfonie,
Să-ți joace fetele noastre
Din cele mai bune echipe culturale,
Să-ți doinească Jiul negricios de cărbune
Și Prahova cu apele grase de păcură.
Să străbatem pas la pas cu tine,
În ritmul epocii rachetelor,
Rigorile iernii,
Dulceața primăverii,
Ardoarea verii clocotind de trudă
Și toamna cu crengi aplecate de roadă.
Te vom împodobi cu ciorchini de struguri,
Ți-om așterne-n hambarele troznind de bucate
Ori dacă vrei în paturile albe
Din odăile mirosind a gutui.
Iar eu voi închina în cinstea ta
Din vinul cel mai bun al ultimelor recolte.
Vino, anule nou, 1960,
An al întîlnirilor la cel mai înalt nivel,
An al speranțelor
În dezarmarea totală, generală,
An de noi avînturi către astre...
Anule nou, vino modest,
Ca un țăran cu mielul în brațe
Și cu o traistă de orz și porumb.

Mihai BENIUC

Atîtea ecouri...

O scoică-i urechea și ca o floare —
Sideful pălește și licărul moare.
Un zgîrci, o petală, un fildeș gălbui,
De-abia se-nfiripă și iată că nu-i.
O coajă cît nuca, o boltă sonoră,
Aud infinitul, mă spulber în oră.
Eu însumi în mine mă mir că e loc
Atîtea ecouri să sune-ntr-un ghioc:
Să urle o fiară din vîrsta de piatră
— Cenușa lui Hitler ce latră, mai latră —
Și haitele verzi ale gărzii de fier
Să lălăie: „Sînge!" că sînge tot cer,
Și gura gîngavă de sus, de pe tron,
Și cloaca subțire, și pliscul afon
Să molfăie, chițăie, croncăne: „Sînge!"
In ghioc, amintirea, ca melcul se strînge
Minune curată, cît poate să ducă
O țandără mică, o coajă de nucă!
Cum poate-ntr-o viață de om să încapă
Talazul de sînge și orga de apă
Cu fragede arcuri, înalt țîșnitoare:
Triumful rațiunii ce murmură-n soare;
Și-n vechi cicatrice, țesute ca-n plaur,
Să-și pice balsamul o vreme de aur,
Rachete să-și cearnă semnalul prin spații,
Să tremure-n scoică suave vibrații.
Eu însumi în mine mă mir că e loc
Atîtea ecouri să sune-ntr-un ghioc,
Superbul meu secol, metalic și straniu,
Cu-oceane de sînge, cu munți de uraniu
Să-l prindă mărunta oglindă ce joacă,
Un strop de sidefuri și promoroacă.

Maria BANUȘ

Ziua Republicii

Ferestrele deschise larg spre soare
Azi nu mai au nici gratii, nici zăvoare
Și nici o mînă nu le-a mai închis,
Ce-a fost doar vis, azi nu mai este vis.

Cît a trecut de-atunci? Un an, un veac?
Poporul tău îngenuncheat, popor sărac,
Azi s-a-nălțat și altă soartă, și alt nume,
Că nu mai este singurel pe lume...

Și-s stele aproape cum aproape
Ți-e ceru-ntreg răsfrînt,
Pămîntul vechi, bun doar pentru morminte,
Acum ți-e frate, harnic și cuminte,

Și-așa cum te-am visat, cutezătoare
Ți-ai prins în pletele de aur ca pe-o floare
O purpurie, delicată stea,
Și rîzi cu rîset de lumină, țara mea!

Otilia CAZIMIR

Toast de Anul Nou

Aceasta-i inima bărbată:
un golf, o cupă de rubin.
Văzduhul e mai vast deodată,
și-n preajmă, evul mai senin.

Femeii s-o închin, iubirii,
copilelor, ca un îndemn,
cînd peste neaua-ncărunțirii,
junețea mea le face semn.

Și patriei, la miezul nopții,
închin pocalul sclipitor,
cînd Anul Nou e-n pragul porții,
cu primul pas în viitor.

Spre boltă, proaspăta licoare
aș ridica-o să salut
sub roșii fîlfîiri, popoare
ce noi planete au născut

și-o altă, nouă lună plină,
nemărginiri într-un atom...
Urarea ție ți se-nchină,
mic uriaș și mare om!

SZEMLER Ferenc

în romînește de V. Porumbacu

Cultura republicană

După doisprezece ani de la întemeierea Republicii ne putem întreba ce a însemnat acest răstimp pentru cultura întregului popor. Doisprezece ani alcătuiesc o perioadă suficientă pentru ca anumite rezultate să se fi însumat într-o unitate expresivă, susceptibilă a fi caracterizată. Cultura țării noi se va desfășura mai departe, dar de pe acum o putem privi ca pe un întreg și îi putem desprinde trăsăturile esențiale.

Faptul cel mai izbitor al culturii republicane este lupta împotriva analfabetismului și succesele acestei lupte. Ne reprezentăm oare îndeajuns de limpede situația omului care, în vechea orînduire, nu știa nici să citească, nici să scrie, nu putea afla nimic din gazete și din cărți, n-avea nici o noțiune științifică în legătură cu natura mai apropiată sau mai îndepărtată, cu istoria patriei și a omenirii întregi. O astfel de persoană, în mijlocul lumii de azi, era o ființă arhaică, deopotrivă cu aceea a începuturilor celor mai vechi ale societății omenești. Rămînem recunoscători totuși bătrînilor noștri neștiutori de carte, pentru a fi păstrat, de-a lungul secolelor, tezaurul de tradiții, de creații artistice populare, deprinderile de cuviință și omenie ale unui popor întreg, atît de încercat. Dar ce puțin se putea face pentru acești oameni ai vechimii! Cuvîntul scris, greu de înțelesurile mai înalte ale vieții și de drepturile poporului, își sfîrșea drumul lui curînd. Il oprea în cale neștiința atît de generală. Ce rost mai puteau să aibă operele creatorilor de cultură, cînd ecoul lor nu pătrundea mai adînc decît subțirele strat al cetățenilor cu o învățătură oarecare, în jurul cărora se întindea masa largă a analfabeților, o jumătate din populația adultă. Situația s-a schimbat acum în mod radical. Nici unul din tinerii noștri nu se mai găsește în acea situație, și la ultimele recrutări nimeni n-a mai declarat că nu stăpînește îndemînarea scrisului și a cititului. Abolirea analfabetismului are în viața țării consecințele cele mai mari, fiindcă odată cu accesul unanim la cultură s-au creat condițiile pentru transformarea în adîncime a mentalității generale.

Acum cînd gazetele sînt în toate mîinile, cînd bibliotecile raionale și de întreprinderi adună cititori numeroși, cînd casele de cultură înmulțesc pentru întreaga populație a țării mijloacele instrucției, rezultatele obținute prin dispariția analfabetismului devin în fiecare zi mai pipăite. Progresul instrucției publice este evident pentru toți cunoscătorii țării și el se datorește nu numai învățămîntului elementar de șapte ani, ajuns acum aproape de punctul generalizării lui, dar și întregului sistem de mijloace pus la îndemîna învățămîntului, dincolo de zidurile școlii și de vîrsta școlarității. Una din trăsăturile cele mai izbitoare ale epocii noastre este animația generală în studiu. S-au îndepărtat de noi vremurile cînd fondul de noțiuni al cuiva rămînea același chiar într-o viață de șaptezeci de ani și nu i se adăuga altceva decît concluziile experiențelor personale. Puteau apărea atunci oameni înțelepți sau geniali? Desigur. Pictorii grotelor din Altamira erau niște vînători în stare de sălbăticie. Este probabil că Epictet nu știa să scrie. Le-am putea însă recomanda exemplul cînd adaptările raționale la viață scot deasupra și impun pe omul trecut prin școala științelor, în timp ce pe acel exclus de la învățătură îl transformă mai ușor într-o victimă expusă exploatării? Inălțarea poporului nu se poate obține fără cultură. Oamenii orînduirilor populare au înțeles acest adevăr al vremurilor noi și însuflețirea lor studioasă ne izbește neapărat. Ca om care mi-am trăit copilăria printre oameni simpli, tradiționali și resemnați, sînt mereu surprins de numărul și varietatea cunoștințelor în toate mediile sociale, chiar în cele mai modeste. Oamenii, toți oamenii, știu astăzi bine ce se întîmplă în largul lumii, ce curente sociale și politice o străbat, ce fapte mari ale minții umplu astăzi omenirea de uimire. Credeți oare că știrile despre sateliții artificiali, despre lupta popoarelor subjugate în țările colonizate, despre noile creații tehnice și despre metodele terapeuticei moderne au ajuns numai la urechile noastre, gradații școlilor mai înalte? Aceste știri ajung acum la cunoștința tuturor. Luminarea poporului nu mai este astăzi o metaforă uzată în fruntea unui program binevoitor și, uneori, cam ipocrit. A devenit o realitate consistentă și de care trebuie să se țină seama. Cînd o mare lumină cade asupra unui peisaj, fiecare obiect al lui dobîndește contururi precise; a ieșit din ceață și nedeterminare, a devenit un lucru deslușit al lumii. Tot astfel și lumina coborîtă asupra poporului întreg lămurește ființa fiecărui om, ca o întruchipare originală a naturii, ca subiect de drepturi și datorii. Fiecare dorește să-și trăiască viața în felul lui propriu, să se bucure de ceea ce i se datorește și să aducă contribuția lui la construcția generală. Și este un fapt cu totul remarcabil că socialismul, care face atît de mult pentru unirea eforturilor omenești în munca de stăpînire a naturii și, în acest scop, răspîndește lumina științei și culturii, obține și rezultatele cele mai de seamă în degajarea și afirmarea individualității omenești. Cine ar mai dori să înlănțuie poporul s-ar izbi de tot ceea ce lumina

Tudor VIANU

(Continuare în pag. 3)

TRIUMFUL REPUBLICII

Ziua de 30 Decembrie 1947 a însemnat un moment crucial, o cotitură fundamentală în istoria poporului romîn.

Devenind republică, țara a pornit-o pe drumul maturității.

Regalitatea este o formă vetustă, necorespunzătoare mersului firesc al progresului, al civilizației.

Atunci cînd această instituție, reprobabilă prin ea însăși, se mai complică — și fenomenul e foarte frecvent — cu insuficiența, incapacitatea sau imoralitatea monarhului, menținerea ei devine dezastruoasă pentru stat.

Acolo unde națiunile nu sînt coapte, încă, pentru forma republicană sau unde teroarea le-a împiedicat să-și cucerească un regim de libertate și democrație, — regalitatea îmbracă forme nefaste, neverosimile, intolerabile. Capriciile unui singur om conduc milioane de oameni. Toți trebuie să se supună capului încoronat fără să crîcnească.

Fastul, corupția, favoritismul, venalitatea, scandalurile sentimentale, abuzurile domină viața publică a acestor regate. Efectele se resimt în straturile cele mai adînci ale națiunii.

Cangrena se întinde în cele mai periferice administrații.

Se desfășoară un lux orbitor de potentați asiatici, ca-n vremea satrapiilor persane, contrastînd cu mizeria cea mai neagră a populațiilor lăsate pradă foamei, bolilor și întunericului.

Politicieni abili, afaceriști veroși profită de incapacitatea sau viciile omului cu coroană, ca să-și impună propria lor regalitate. Lingușirea și amenințarea merg mînă-n mînă.

Castei monarhice s-adaugă casta familiilor patriciene, legate de interese comune, cucerirea bogăției și-a puterii, una aducînd pe cealaltă.

Decînd lumea, povestea se repetă. Incă din antichitatea elenă și romană, masa cetățenilor conștienți a tins spre un guvernămînt republican, al libertății și-al progresului. Dar forțele subterane ale reacțiunii au minat nu odată așezămintele democratice, scoțînd din nou la lumină strigoii trecutului.

E adevărat că, nu odată, greșelile democrației burgheze au pregătit instaurarea dictaturilor.

Recitiți istoria omenirii, peste țări și veacuri și vă veți cutremura în fața șirului de autocrați pe care popoarele au fost nevoite să-i suporte.

Imperatori detracați, regi nebuni sau imbecili, recunoscuți oficial ca imbecili și ca nebuni, au fost tolerați cu deceniile pe tron, în numele sacrosantului principiu al dinasticismului.

Metrese regale duceau destinul popoarelor, trăind o viață de desmăț costisitor, în văzul lumii, fără nici o pudoare, fără nici un protest din partea conducătorilor statului, ba, dimpotrivă, cu asentimentul, cu servilismul lor de curteni manierați, onoruri,

Victor EFTIMIU

(Continuare în pag. 3)

GH. IVANCENCO „Electrificare"

PAȘI ÎNAINTE

In cîteva comune din jurul Oradiei Mari, spun ziarele că tineretul din partea locului s-a întrunit spre a sărbători pe cei care tocmai au împlinit optsprezece ani de viață. Romîni, maghiari și sași au petrecut laolaltă cîteva ceasuri, într-o însuflețită atmosferă de frăție. Comitetele utemiste și ale sfaturilor populare au ținut să fie de față.

Li s-a vorbit acestor tineri de perspectivele grandioase ale vremii noi în care au intrat.

E, desigur, un neprețuit privilegiu, — de care generațiile se bucură pe rînd, — să descoperi, cu o privire fragedă și uimită, darurile minunate ale vieții. Cei care le întîmpină astăzi din pragul a optsprezece ani ai lor, tinerii din țara marelui avînt și a marilor construcții socialiste, se află de odată în mijlocul unei existențe care solicită și răsplătește, în același timp. Ea valorifică tot ce e în ei entuziasm, întrebare și putere, într-un ritm unanim ce-i dezbară de oboseală și efort, ca un talaz ce-și asumă greutatea și plutirea înotătorului. Sînt aproape gelos pe acești tineri. Ei n-au cunoscut străduința începuturilor și sînt ispitiți să creadă că tot ce le oferă ziua de azi a fost lucru aievea și în ziua de ieri, și poate și mai înainte. Scutiți de amarul evocărilor și de regretul anilor irosiți într-o istovitoare conviețuire cu defunctele stări, ei au aflat de ele numai din cetiri, și nu există texte, oricît ar fi de expresive, care să le înfățișeze contrastul dintre moarte și viață, dintre trecut și prezent, în tot relieful lui. Ei se văd astăzi propriii lor stăpîni și s-ar putea să li se pară că așa a fost „scris și dat". Dar omul n-a fost înainte propriul său stăpîn și trebuie să se oprească o clipă, cu gîndul și imaginația, ca să priceapă cum a fost cînd era altfel. El e astăzi și stăpînul muncii lui și trebuie, de asemeni, să-și pună mintea la încercare ca să realizeze stări pe care nu le-a trăit. El astăzi luptă pentru pace și întrecere, dar nu se poate dumiri cum a fost cu

Ion VINEA

(Continuare în pag. 3)

234.940 P

LA ANIVERSAREA REPUBLICII

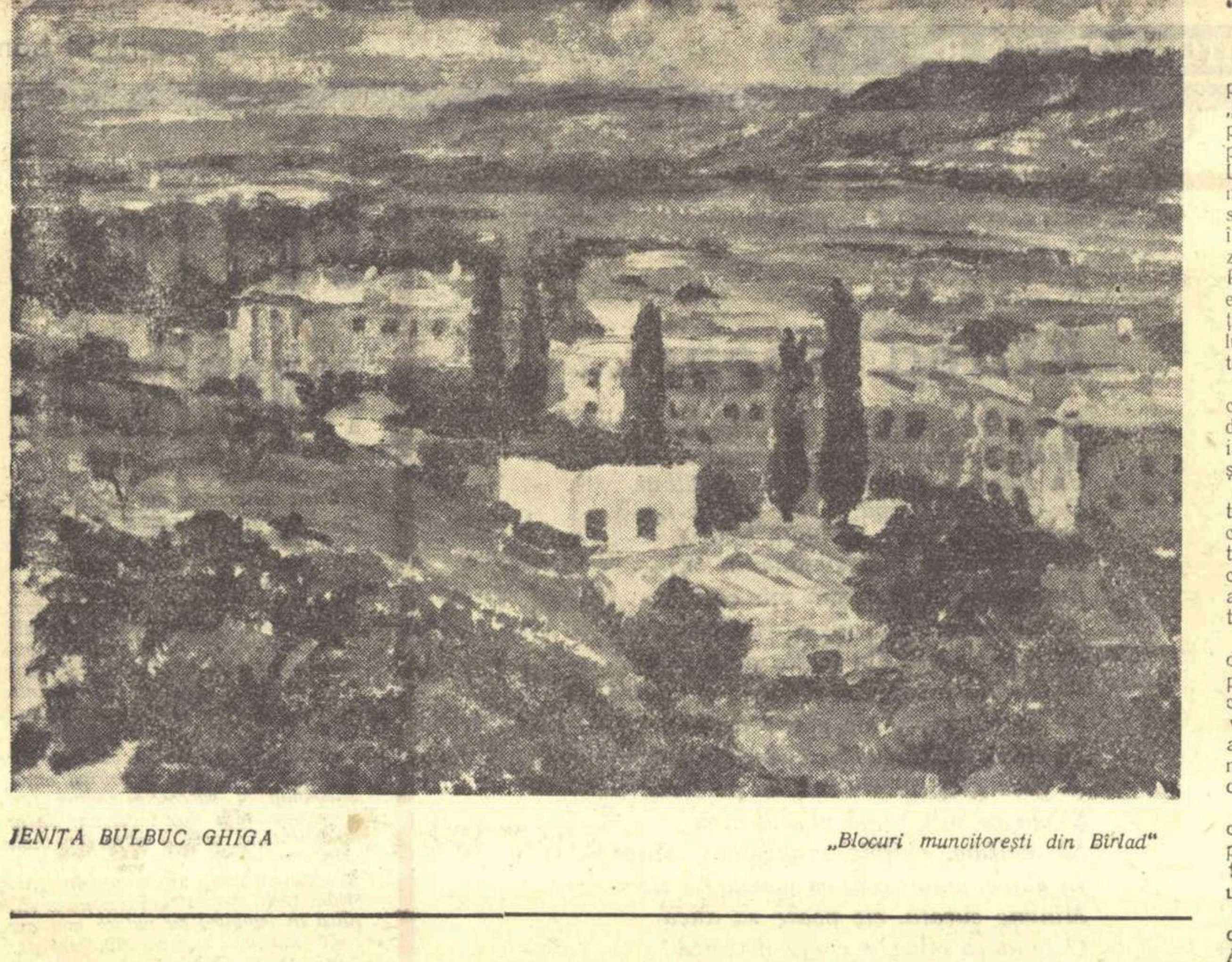

IENIȚA BULBUC GHIGA — „Blocuri muncitorești din Bîrlad"

Dialog

Inainte de a intra în camera mea pentru a scrie aceste rînduri destinate „Gazetei literare", cu prilejul zilei Republicii și a Anului Nou, mă plimbam pe înserate pe aleile parcului Peleș. La Sinaia, ziua închisă între munți e mai scurtă decît la București. Noaptea sare din pădure brusc, ca o fiară și înghite parcul. In beznă nu se mai zărește decît fagurele de lumină al Pelișorului. Castelul pudrat cu zăpadă e aidoma tuturor castelelor de pe cărțile poștale de sărbători și luminile lui au un aer inevitabil festiv. In cinstea cărui eveniment acest „a giorno"?

Nu, de pe peron nu se aud copitele cailor cu gleznele înfășurate în bandaje, din hol nu răsună frînturi de muzică, iar în încăperea cu bolți și pilaștri nu-și așteaptă oaspeții nici o regină.

Indărătul zecilor de geamuri luminate, aplecați deasupra meselor de lucru, stau doar niște artiști, care se trudesc să prindă, cu uneltele lor, tîlcul transformărilor uluitoare care, între altele, i-au adus și pe ei aici, în palatele regilor de odinioară.

Este doar unul din darurile făcute de republică artiștilor. Iată un subiect potrivit, îmi spuneam eu, pentru articolul pe care vreau să-l scriu. Nu se va insista niciodată îndeajuns nici asupra condițiilor create de regim oamenilor de artă, nici asupra răspunderii acestora.

Cu riscul de a fi învinuit de cititori că am plecat de la un pretext atît de potrivit încît pare banal, m-am îndreptat spre camera mea, am deschis ușa și...

Jur că nici de data asta nu e vorba de o invenție. E, în adevăr, ajunul Anului Nou și dacă întîmplarea mea aduce cu cele povestite de Dickens, nu sînt cîtuși de puțin vinovat. Am deschis deci ușa camerei și, stupefiat, am zărit în fotolii doi străini care stăteau de vorbă, fără să pară cîtuși de puțin tulburați de intrarea mea. Am tușit stingherit, ca și cum eu aș fi fost intrusul, dar în fața atitudinii lor hotărîte de a nu lua act de prezența mea, m-am retras într-un colț și i-am ascultat. Cu curiozitate, mărturisesc, pentru că cei doi indiscreți, deși păreau animați de sentimente ostile, aveau totuși un aer ciudat de comun. Ba chiar, priviți cu atenție, vădeau o asemănare de frați gemeni. De altfel, dialogul lor avea oarecare legătură cu tema care mă preocupa.

— Zi așa, spunea unul din ei, te-au apucat melancoliile: „a mai trecut un an, feștila lămpii s-a mai scurtat, noaptea cea definitivă se apropie, vai, unde e tinerețea, unde sînt zăpezile de altădata". Ce original, rînji el.

— Nu încerc să fiu original, ripostă celălalt, și nu mă așteptam tocmai de la tine la atîta neînțelegere. Sînt sentimente care...

— Sentimente! parodie primul. E vorba pur și simplu de un dezgustător sentimentalism, de acea cumplită lepră sufletească pe care ne-a lăsat-o moștenire lumea veche și care întunecă mințile oamenilor, debilitîndu-i și prostindu-i, ca un viciu rușinos. N-ai dreptul să te numești un om, atîta timp cît nu pierzi niciodată prilejul să-ți moi măcar degetele de la picioare, dacă nu toată ființa, în apa murdară a înduioșărilor, tristeților și izmenelilor fără rost.

— Anumite date sînt eterne, încercă să se apere celălalt. Intre omul nou și omul vechi nu poate să nu existe o continuitate.

— Tocmai aici te înșeli. Umanitatea viitoare, vestită de comunism și de dezagregarea atomului, va fi radical deosebită de umanitatea noastră. Mai mult decît ne deosebim noi de omul cavernelor. Imi pare rău că nu voi apuca prima generație în întregime sănătoasă, dezbărată de frică și iluzii, curată ca diamantul, tăioasă și exactă ca și el. Ce aer salubru se va respira pe pămînt, atunci cînd toate umbrele vor fi alungate și cînd, într-o lumină tare de permanentă amiază, se va isca, decupată în contururi nete, o umanitatea condusă de rațiune și nu de instincte obscure.

— Bagă de seamă, cazi în literatura de anticipație. Cea mai proastă din toate.

— Fără viziunea clară a lumii către care ne îndreptăm, nu putem revendica demnitatea viziunii noastre. De aici pornește bîlbîiala defetistă și isterică a unei întregi literaturi occidentale. Și la ce reziduri din noi, la ce ancestrale complexe de frică apelează vicleana!

— Ce vrei, de cînd nu mai crede în dumnezeu, omului îi este frică de singurătatea sa.

— Dar nu înțelegi că tocmai conștiința singurătății omului în cosmos și, deci, a suveranei lui responsabilități, constituie premisa unei umanități de o amețitoare măreție luciferică? Termină cuvîntările, strigoiule!

M-am hotărît să intervin.

— Nu vă supărați, le-am spus, dar am de scris un articol în care vreau să vorbesc despre răspunderea scriitorului și despre anul care vine. Locul d-voastră nu e aici, ci într-o piesă de teatru.

S-au ridicat, dar fantasmagoria nu se terminase, căci i-am văzut contopindu-se într-un singur personaj care, îndreptîndu-se spre ușă, catadicsi să-mi răspundă:

— Pînă la piesă, cred că noi ți-am făcut articolul. Și ieși.

Camera redevenise, în sfîrșit, a mea și din oglindă mă privea liniștitor propriul meu chip.

Horia LOVINESCU

Odă cititorului cărților noastre

Cei care au fost ținuți în trecutul regim departe de luminile culturii, se apleacă astăzi deasupra cărților cu o dragoste reală, cu o emoție adîncă și o mare, foarte mare puritate.

Calitatea cititorului nou este că el nu se crede atotștiutor, el se emoționează în fața unei opere de artă. Infelegerea căpătată din lectura altor cărți nu-l duce la blazare (în treacăt fie spus, filistinul mic-burghez nici n-ajunge la mijlocul cărții și și se și grăbește să caște malițios) ci, dimpotrivă, îi amplifică emoția. Pentru cititorul nou o carte e un lucru foarte important, el nu-și permite s-o trateze cu ușurință. Nobila și culturala-modestie în fața operei de artă nu e decît expresia înțelegerii ei. Cititorului burghez îi e proprie superioritatea față de artist. Cîți asemenea cititori nu i-am auzit luîndu-l de sus pe Tolstoi! Superioritatea lor nu e deci decît o biată și meschină ignoranță; incapacitatea de a percepe sensurile cărții. De aceea m-a emoționat întotdeauna omeneasca evlavie cu care cei treziți de regimul democrat-popular la satisfacțiile culturii înconjurau marile cărți ale lumii. In acest fel, cărțile erau parcă apărate, nici o înțelegere simplistă sau meschină nu mai putea să se atingă de ele. Cînd știi că cele scrise de tine sînt citite de un om care muncește, care se trezește la șase dimineața, de un om care vrea să se perfecționeze sufletește, ai un sentiment de bucurie și de sîrguință. Odată, am zărit una din cărțile mele în biblioteca unui individ care-mi făcuse în prealabil o teorie despre cum se poate trăi fără să muncești și m-am simțit foarte prost, cu sentimentul pe care-l ai cînd te mărturisești cui nu trebuie.

Scriitorii noștri au fericirea de a se adresa unui public nou, bogat sufletește, capabil să înțeleagă sensurile cărților. Avem un cititor de o mie de ori mai sensibil și mai adînc decît vechiul cititor. Viața pe care o duce cititorul nostru îl face receptiv la marea literatură. Căci a înțelege o carte nu e, după părerea mea, numai o chestiune de cultură, ci și de morală, de concepție asupra vieții. Unul e gustul estetic al tînărului muncitor din țara noastră care muncește opt ore în producție, lucrează la o inovație și se duce la o ședință unde se discută intrarea în UTM a tovarășului său de muncă, și cu totul altul cel al fantelui occidental care s-a îmbolnăvit de spleen la o vîrstă cînd alții se îmbolnăvesc de pojar.

Filistinul mic burghez, chiar dacă are două licențe, chiar dacă încă de cînd era atîtica citea din franțuzește, e incapabil să înțeleagă o operă de artă. Chiar cînd crede că înțelege, el nu face decît să-l înghesuie pe Horațiu în meschinele limite ale sensibilității lui.

O carte cu aspirații spre demnitate, spre puritate, spre simplitate, spre comunism, poate fi recepționată în toate luminile ei numai de un cititor care năzuiește și el spre toate acestea.

Cititorul nostru este un asemenea cititor.

Avem deci cititorul ideal, cititorul pe care l-au visat toți marii artiști ai lumii.

Teodor MAZILU

Un scriitor german despre Romînia

A apărut, cu cîțiva ani în urmă, în editura „Aufbau" din Berlin o carte intitulată „Vom alten und neuen Rumänien" (Despre Romînia veche și nouă), a scriitorului german Ludwig Renn. Renn este o personalitate bine cunoscută a literaturii germane progresiste de astăzi. Membru al Academiei de științe, fost luptător în Spania, scriitorul este un democrat convins și un aprig apărător al păcii. Printre altele, el a dat la iveală două cărți de seamă. Una împotriva războiului, intitulată **„Război"** (1928); cealaltă **„Prăbușirea aristocrației"** (1945). Cartea despre țara noastră, un mănunchi de reportaje literare, organizat după un plan riguros, deși depășită în unele din capitolele sale, rămîne interesantă și prețioasă, prin precizia informării, sinceritatea redactării și afecțiunea pe care Renn arată a o fi dobîndit, în scurta sa trecere, pentru țara noastră și poporul ei.

Așadar, în vara tîrzie a lui 1951, o delegație de cinci scriitori din R.D.G., printre care și Ludwig Renn poposeau la noi. Aveau să vadă ceea ce era de văzut pe vremea aceea și ca realizări și ca perspective de viitor. Toate problemele esențiale ale Romîniei socialiste, în plin proces de reconstrucție, aveau să-l intereseze pe Renn. Pentru a da relief informațiilor pe care le comunică cititorului german, el nu uită, niciodată să amintească, vorbind de prefacerile fundamentale de la noi, despre starea lamentabilă din trecut. Metoda aceasta, a exemplificării conștiincioase și edificatoare, este folosită constant, ajutînd la înțelegerea planului general al cărții, împărțit, după cum însuși titlul arată, în trecut și prezent.

Despre trecut scriitorul este foarte bine documentat și-l privește nu din punctul de vedere al istoriografiei burgheze, ci din acela al materialismului istoric. Fundamentul politico-economic al problemelor este înfățișat cu claritate și precizie, de la campaniile împăratului Traian împotriva dacilor, întreprinse în bună parte ca soluții împotriva crizelor ce zguduiau atunci imperiul roman, trecînd prin revoltele din feudalism ale lui Doja, Horia, Cloșca, Tudor Vladimirescu și pînă la sîngerosul 1907, a cărui prefață, răscoalele de la 1888, scriitorul nu o uită. Revoluția de la 1848 și capitolul închinat lui Cuza sînt scrise cu căldură și simpatie. Nici Ana Ipătescu nu este uitată din ampla evocare.

„In total, în Romînia de atunci, scrie Renn, drept de vot aveau numai 4426 de persoane, în majoritate boieri. Vă puteți închipui cam cum arăta parlamentul. Kogălniceanu, care era prim ministru, a venit cu interzicerea ca țăranii să mai fie bătuți. Parlamentul i-a răspuns cu un vot de neîncredere. El însă n-a dat înapoi. Și între parlament și prințul Cuza izbucnea conflict după conflict".

Răsturnarea domnitorului de către monstruoasa coaliție și aducerea lui Carol ca rege, sînt urmărite în amănunt, cu deosebită simpatie pentru cel dintîi. Carol I, „Karl cu lădița", după cum îl numește Renn, „a fost importat în Romînia, la 1866", pentru ca să folosim chiar o formulă a scriitorului. Și spre deosebire de căldura inimii arătată lui Cuza, culorile în care e zugrăvit „Karl cu lădița" sînt necruțătoare, fără nici un fel de îngăduință pentru politica imperialismului prusac pe care acesta o promova. Poziția progresistă a scriitorului este fermă, nelăsîndu-l să lunece spre nici o abatere. Astfel, în cuibul germanic al castelului Peleș, Renn remarcă faptul că din arta noastră populară atît de bogată, nu s-a găsit nici un obiect care să fie pe gustul regelui de atunci. Afacerismul dinastic început cu primul Hohenzollern și dus pînă la cel din urmă este descris cu informație bună și cu date autentice. De asemeni, mișelnica frăție tate dintre hitlerism și dictatura antonesciană, care a dat țării atît de suferit. Cu ochi limpede, Renn știe să urmărească apariția mișcării muncitorești la noi în țară, toate luptele ei și să evoce figurile de seamă, cum ar fi a lui Ștefan Gheorghiu. Autorul subliniază momentul important: crearea în mai 1921, a Partidului Comunist. Istoria modernă a mișcărilor muncitorești este de asemeni foarte bine cunoscută de autor. De la grevele din octombrie 1920 și pînă în februarie 1933, mișcările muncitorești sînt judicios înfățișate în ceea ce aduceau nou; sînt mereu amintite pozițiile cîștigate în luptele purtate de muncitori pentru eliberarea definitivă. Cu meșteșug scriitoricesc, descrierea Doftanei-muzeu este alăturată vizitei de la Sinaia, precum și evocării persecuțiilor și a chinurilor la care erau supuși deținuții politici din ordinul burgheziei și moșierimii.

Un portret plin de admirație — închină Ludwig Renn marelui fiu al Romîniei socialiste, tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Cum era și firesc, pe scriitorul care a vizitat Romînia socialistă îl preocupă viața și starea populației de origine germană, a sașilor. De aci, descrierea raporturilor dintre naționalitățile conlocuitoare.

— Mai sînt dificultăți între diferite naționalități? întreabă scriitorul pe convorbitorul său sas, în cadrul unei vizite din regiunea Orașului Stalin.

— Erau pe vremuri! a fost răspunsul, consemnat de Renn. **Jocul în sat, nu se pomenea odată să nu se termine cu ațîțări șovine. Ura între naționalități era cultivată de clasele stăpînitoare, firește, pentru a ne ține în mîna lor. Azi însă, ne înțelegem foarte bine"**.

Și, firește, nu lipsește un capitol care să arate ceea ce înfăptuiește republica noastră pentru învățămîntul și cultura germană.

Vizitele la gospodării colective îl încîntă pe Renn. El observă creșterea animalelor, rațională, cultivarea cu mijloace tehnice înaintate a pămîntului. Il impresionează oamenii noi, formați de orînduirea socialistă, elemente active, laborioase, fiecare cu simțul răspunderii față de sarcina pe care o are, tinzînd totdeauna să o ducă la bun sfîrșit.

Locuințele muncitorilor, reprezentînd un imens progres față de trecut, grija pentru sănătatea cetățenilor, a tineretului, Palatul pionierilor, sportul, arta populară, plastica — toate sînt notate, indicîndu-se și perspectivele pentru viitor.

Firește, după cum arătam încă de la început, astăzi cartea și informația ei sînt depășite de realizările uriașe ale țării noastre în multe sectoare. E departe, de pildă, notația lui Renn de la marginea Mării Negre, cu cele cîteva instalații de la Eforie, de splendidul avînt și realizările uimitoare de pe întreg litoralul nostru de astăzi. De asemeni, notația despre clădirea blocurilor muncitorești de acum șapte ani este departe de transformarea fundamentală a orașelor noastre și a Capitalei cu construcțiile din ultimii ani.

Lucrarea scriitorului german rămîne însă un instrument prețios de informare. Scrisă într-o limbă clară, simplă, pentru a putea ajunge la un cît mai larg public cititor; scrisă cu frățească amiciție: scrisă cu cinste profesională și subțire meșteșug scriitoricesc, cartea lui Ludwig Renn este opera unui scriitor de deosebit talent și de adînci convingeri progresiste, reprezentant strălucit al noii culturi socialiste.

Ion Marin SADOVEANU

Un an hotărîtor

Trăim ultimele zile ale unui an minunat și profetic. In lumea de altădată, în care cei tineri au avut norocul de a nu se naște și de care cei mai mulți dintre cei maturi s-au rupt, se perpetua obiceiul de a izgoni „cadavrul" vechiului an cu zarvă și zurbă. Intr-un fel de acord general, se recunoaștea astfel că anul ce-și prefira ultimele clipe fusese rău și nefast. Ca și cum anul ar fi fost de vină, se trăgea în el cu revolvere scoase pe geam! Vremuri încheiate, obiceiuri de prisos, astăzi cînd fiecare an vine să se așeze pe temelia solidă a celorlalți, asemeni cărămizilor în zidurile clădirilor înalte ce ne întîmpină la tot pasul.

In societatea noastră nouă, s-a încetățenit obiceiul de a prezenta noului an realizările celui vechi, bilanț din care voinicul născut robust își va trage puterile și va lua exemplu. Pruncul va crește tare repede și va ajunge curînd la maturitate, ca unul ce-și va realiza planul înainte de soroc.

Așadar, minunatul și profeticul an 1959... In calendarul de mai multe mii de ani ai istoriei, acest scurt popas va însemna mult. Și în acest an socialismul a dovedit tuturor, limpede, evident, sănătatea și puterea sa, calități care îl îndreptățesc să preia făclia umanismului de tip nou.

Imi propun să înfățișez aci, pe scurt, de ce consider anul 1959 ca anul cotiturii hotărîtoare în istoria vieții politice a ultimului deceniu. Plec de la acele realizări pe care le cunoaște toată lumea și pe care nu le ignoră, cred, nici copiii de vîrstă preșcolară.

In cursul acestui an, Uniunea Sovietică a deschis, prima dată în istoria omenirii, drumul către spațiile cosmice, trimițînd mesageri în lună și realizînd un vis imemorial al omenirii, rămas în domeniul legendei, de la Icar încoace. Țara construirii comunismului a demonstrat prin aceasta, dar și prin alte multe succese tehnice, preeminența ei în domeniul științei tehnice, atrăgînd atenția tuturor că aceste realizări au fost posibile datorită unei noi conștiințe sociale ce își are originile în ideologia comunistă.

De multă vreme, comunismul vestea că va desăvîrși, ca o consecință a noii orînduiri sociale pe care o construiește, o revoluție fără precedent în domeniul științelor și al îmbunătățirii condițiilor materiale de trai ale omenirii. Anul 1959 a fost momentul istoric cînd comunismul și-a demonstrat din nou superioritatea printr-o serie de strălucite rezultate materiale, din care am numit aci pe cel mai important; cucerirea spațiilor cosmice.

Forța economică și industrială a Uniunii Sovietice și, dimpreună cu ea, a țărilor care construiesc socialismul, nu mai constituie astăzi un mister pentru nimeni. In cursul acestui an, ea a stat la baza începerii unui nou gen de relații internaționale, caracterizat prin nașterea unei tendințe imperioase de a se pune capăt războiului rece, plaga cea mai acută a zilelor noastre.

Nimeni nu mai pune astăzi la îndoială puterea și capacitatea de dezvoltare a Uniunii Sovietice. De aceea, tot mai puțini sînt acei care se miră că tocmai Uniunea Sovietică a luat inițiativa uriașei ofensive pentru pace care s-a desfășurat și în cursul anului 1959, campanie încununată cu stabilirea datei conferinței la cel mai înalt nivel în primăvara anului 1960.

In acest caz, propunerile de dezarmare generală și totală, prezentate de N. S. Hrușciov, propuneri de altfel deosebit de concrete, reprezintă poate o victorie aproape tot atît de însemnată ca și înfigerea fanioanelor roșii în lună. Prin aceste propuneri, se creează baza practică a înscăunării păcii, pentru o perioadă nedefinită, în lumea întreagă. Amenințarea unui al treilea război mondial, a unor distrugeri apocaliptice de natură să pună sub semnul îndoielii chiar existența speciei noastre, își găsește răspunsul, pe scară mondială. Uniunea Sovietică a propus așadar, în 1959, prima oară în istorie, dezarmarea generală și totală.

Această propunere nu a putut fi neglijată. Cavalerii războiului rece se dezobișnuiseră treptat de a mai deprecia puterea Țării sovietice. Vizita conducătorului statului sovietic, N. S. Hrușciov, în Statele Unite, a constituit, fără îndoială, o etapă decisivă în apariția acestui stil nou în tratativele internaționale, denumit deocamdată spiritul de la Camp David. Scriu „deocamdată", fiindcă este în firea lucrurilor ca acest spirit să se lărgească, întrunind cît mai multe căpetenii de state.

Turneul triumfal al premierului sovietic în S.U.A. a stat mărturie lumii de dorința de pace și înțelegere împărtășită și de poporul american. Poate că lumea nu se aștepta ca și cel mai greu de urnit lider occidental, d-rul Adenauer, să fie atras într-o discuție asupra necesității tratativelor. In problema Berlinului, pînă acum, d-nul Adenauer pare a dori să rămînă ultimul care să înțeleagă și să accepte singura soluție rezonabilă și pașnică.

Răbdarea oamenilor sovietici este însă mare și tonul moderat, plin de amenitate al recentului mesaj către cancelarul federal, este o dovadă mai mult că există speranța ca însuși acest ultim parapet al războiului rece să se topească în fața soarelui păcii.

Problema Berlinului este una dintre cele mai importante care trebuie rezolvată pentru cauza păcii, într-un păienjeniș extraordinar de încîlcit de alte probleme, acute cele mai multe, toate moștenire a prea multilor ani de război rece.

Guvernul Republicii Populare Romîne și-a adus și el aportul substanțial pe arena internațională. Reprezentanții țării noastre au depus o vie și rodnică activitate la tribunele O.N.U.-ului, au prezentat propuneri și au înregistrat succese ca acela al recentei rezoluții votate, privind ajutorarea statelor așa-zise înapoiate în sectorul petrolului. Propunerile de pace în Balcani făcute de președintele Consiliului nostru de Miniștri Chivu Stoica, s-au bucurat de un puternic răsunet internațional. Ele au mers la inima milioanelor de oameni cinstiți din țările vecine nouă, oameni care doresc, ca și noi, pacea și buna înțelegere. Vizita tov. Atanase Joja în Grecia a fost atît de favorabil comentată, încît nu ne-a surprins afirmația unui post de radio occidental că, în vizita președintelui S.U.A. în aceeași țară, s-a constatat influența tot mai marcată asupra spiritului maselor populare sătule de înarmare și șomaj, a propunerilor romînești de dezarmare în Balcani.

Iată de ce nu putem goni din bătătura noastră pe bătrînul an 1959, împovărat de atît de mari realizări, făuritor al unor atît de pormițătoare speranțe. Nu-l vom biciui cu harapnice, nu-l vom batjocori, nu-l vom blestema. A trăit frumos, și-a depășit sarcinile. Urmașul lui mai are multe de făcut, va trebui să fie ager și dîrz, ca umbra părintelui său să nu-l adoarmă.

Pacea nu este încă înfăptuită. In Laos, în Paraguay, în Algeria, în Cuba, oameni mor încă cu arma în mînă și vor muri poate chiar în noaptea noului an. Și Manolis Glezos își va petrece noaptea noului an în temniță, și ca el, patrioți, luptători comuniști, vor aștepta noul an departe de căminele lor.

Pentru toți aceștia și pentru noi toți, anul 1960 trebuie să crească repede. Fie ca atletul păcii să semene părintelui său, să învețe de la el, să-l întreacă, să dobîndească ramura de măslin!

Șerban CIOCULESCU

Două drumuri

Intîiul drum: septembrie 1944

Acum ne-am întors de la țară. Am stat ascunși de teama bombardamentelor. Am lipsit din București cinci luni. Sosim în gara haotică, tristă, murdară, într-un tren îmbîcsit de oameni grăbiți, zăpăciți, încărcați cu bagaje.

Am descins într-un București bombardat. Am mers să văd și casa unde locuisem înainte, bombardată și ea. Ca să ajung, am mers printr-un oraș care mirosea a praf, fum și funingine, cu șinele de tramvai sucite, îndoite, azvîrlite, iar cînd m-am apropiat de casă am trecut prin străzi pustiite, peste maldăre de moloz și cărămizi arse, de bîrne carbonizate, de uși care nu mai deschideau nimic și nu mai duceau nicăieri, peste acoperișuri căzute care acopereau pămîntul, am trecut pe lîngă pomi, strajă tristă și neagră, desfrunziți de flăcări și pîrjol.

Da, iată locul unde a fost casa. Privesc: acolo; odinioară a fost salonul, iată locul unde probabil era holul, din scară se înalță încă o jumătate spre pustiu, mai încolo desigur bucătăria, totul fără delimitări palpabile decît numai în amintirea mea. Și iată acolo, suspendat în aer, și locul unde a fost odaia mea în care atîția ani am locuit. Mă uit cu uimire. Da, e sigur, odată, acolo am trăit și iată-mă și pe mine aici, jos, în fața dărîmăturilor...

Știu că stau în fața casei mele dărîmate și arse, dar mai știu că pe pămînt, în aceste zile, sute de mii de oameni, milioane de oameni își privesc casele dărîmate.

In definitiv, îmi spun, am dat timp destul trecutului! Ce doresc, mai mult ca orice, e să nu pierd bucuria. In bucurie și speranță e sămînța viitorului, în ele, în mod misterios se cuprinde tot potențialul vieții. Mor oamenii și faptele lor trec, dar viața nu moare și nu trece niciodată și cine cunoaște această realitate are puterea și să dorească și să aștepte și să caute și să găsească un început nou de viață. Viața cu viitorul ei e mai importantă decît orice clipă trecută, îmi spun, ca să nu plîng în fața casei dărîmate, știind că mii și sute de mii de case dărîmate acoperă pămîntul, și că în fața lor mii și sute de mii de oameni plîng. Nu vreau să mă întunece și să mă slăbească balastul trecutului mort.

Pisica dispare printre ruine.

S-a întunecat aproape de tot. Strada dărîmată e în fața mea, răvășită, cu molozul și cărămizile, maldăr ars, cu bîrnele scrum, cu pomii, ca torțe stinse, drepți și negri în asfințit. Ultimele raze sînt ale unui soare ca un sfîrșit de incendiu. Cenușa înserării se așterne blîndă. Și ruinele, masive, maiestoase, răsfrîng asfințitul în tăcere și resemnare ca niște morminte uriașe ale trecutului.

Plec. Noaptea, ca o cortină imensă, se lasă peste acest sfîrșit de act.

Al doilea drum: decembrie 1959

Oricît de atent te-ai uita la acele unui ceas, ele îți par nemișcate și totuși acele se mișcă și timpul trece. Așa cresc copiii, așa înverzesc pomii, așa se înfăptuiește viața. Nu știi cînd, dar se face!

N-am văzut Bucureștiul de cinci luni. Am fost bolnavă, apoi plecată. Mi-a spus lumea, toți spuneau: „Se clădește, se clădește în București. Intregul București e un șantier! Dacă nu vezi nici nu poți crede!"

Sîntem în decembrie, un decembrie senin. Ziua e soare, noaptea sînt stele dar frigul nu are putere. Umblu pe străzi la întîmplare. Respir aerul cu nesaț, un aer proaspăt, limpede. Pe străzi oamenii mișună nenumărați. Nu se grăbesc. Simți că le place să umble pe străzi. Intîrzie în fața magazinelor cu jucării și cadouri, a librăriilor, a vitrinelor cu brazi și fructe — toate abundent luminate. Se aude din magazine muzică. Radiourile cîntă. Mai toți trecătorii cară pachete și brazi. Pachetele în mîini, brazii, ca la parada brazilor, pe umeri.

Tramvaiele, autobuzele, troleibuzele, sînt supraîncărcate și traseul lor schimbat, căci pretutindeni se clădește. Cartiere întregi, străzi întregi, clădite acum în centru și la periferie. Intr-adevăr Bucureștiul e un șantier imens. Oameni trec și ocolesc maldăre de cărămizi noi așezate simetric, stive lucitoare de fier, scînduri și parchete, saci de ciment, ocolesc mormane de nisip și var. Pretutindeni în aerul de iarnă miroase proaspăt a scîndură nouă, a var și vopsea. Cele mai multe case sînt gata, altele gata numai în interior, cu exteriorul încă la roșu, iar altele abia începute. S-a întins orașul pînă-n cîmp. Siluetele masive ale caselor noi nu au sfîrșit.

Sute și sute de case cu mii și mii de ferestre. Nesfîrșite ferestre care privesc toate afară spre viață cu lumina lor. Mă opresc, stau în fața lor și le privesc, și eu pe ele.

Acolo sus, acum cîteva luni, sus unde acum e un etaj, nu era nimic decît un gol în aer. Acum, acolo, sînt odăi pline de oameni cu bucuriile și așteptările lor. Văd umbre pe la geamuri în dosul perdelelor. Iată, un bărbat... o femeie... s-au îmbrățișat, iată mai încolo doi copii... se joacă... le strălucește părul blond în lumină... iată, mai încolo o femeie... coase... In fiecare odaie nouă, oameni cu inimile lor care se bucură de viața lor nouă, speră într-o viață tot mai bună.

Stau în fața acestor case și mintea mea cuprinde nu numai ce vede aevea dar și ce gîndul meu poate imagina. Știu că în aceste zile, același efort trăiește pînă departe, pînă foarte departe... China..., Mongolia..., Coreea... Sute și mii și sute de mii de case cu mii și sute de mii de ferestre acolo ca și aici. Sute și mii de case clădite stau mărturie a ce pot face oamenii cînd vor să construiască și vor pace. Se grăbesc să clădească. Clădesc orașe, fabrici, școli, biblioteci, centrale electrice, baraje, spitale, case de odihnă, fabrică avioane, televizoare, radiouri, sputnice, lunice și mai ales construesc omul nou și omul nou vrea un decor nou pentru un act nou al unei piese fără sfîrșit. Omul nou vrea pace.

Am umblat, am umblat. Ferestrele toate m-au privit. Apoi tîrziu, am obosit. Mă uit la ceas. Acum acele lui par iar nemișcate, dar eu știu bine că acum trei ceasuri cînd am pornit de acasă erau într-altă parte. Da, au mai trecut, rupte din eternitate, trei ceasuri, trei ceasuri în care copiii au crescut, casele s-au clădit, oamenii au muncit, au sperat, au trăit. De trei ceasuri umblu printre case noi cu ferestre luminate. Imi sînt ochii plini de amintirea caselor noi cu sutele și miile lor de ferestre luminate, toate întoarse spre un viitor pe care l-au văzut. Acele ceasului, de cîte ori le vom privi, vor părea iar că stau locului și totuși timpul cu toate ale lui se va împlini fără stavilă.

E seară. S-a întunecat de tot. Deasupra orașului cu ferestrele luminate, cerul și-a aprins și el privirile lui în puzderia de stele. In dosul geamurilor luminate ale caselor noi, în odăile noi, pînă departe, foarte departe... China..., Mongolia..., Coreea... inimile oamenilor, pline de speranțe, bat. Sus, stelele clipesc. Inimile bat, stelele clipesc.

Henriette Yvonne STAHL

ÎNTÎLNIRE

M-am suit zilele trecute într-un tramvai care duce spre lacuri. Era o dimineață mohorîtă, cu nori leneși pe cer și un văzduh îmbibat de umezeală. In fața mea un băiețel de vreo cinci ani: oacheș la piele, voinic la trup, cu obrajii rotunzi, cu ochi jucăuși și o aluniță în colțul gurii. Din cînd în cînd își întindea picioarele admirîndu-și șoșonii albi. Mă uitam lung la el, se uita scurt la mine. Nici un fel de sfială, dar nici sfidare.

S-a întîmplat să coborîm la aceeași stație; și el și eu. Și s-a mai întîmplat să ne oprim tot amîndoi în dreptul unei porți, dincolo de care o învălmășeală de plozi mai mici și mai mari foiau de colo-colo, în vederea unei proiectate plimbări, ceva mai lungă, spre poienița dinspre lacuri.

Cînd noul venit a apărut pe poartă, din toată foiala de plozi a izbucnit un chiot prelung și ascuțit.. un chiot care a tăiat acoperișurile cu un tăiș de spadă zburătoare. In realitate era doar un fel de urare, un fel de „bun sosit" micului întîrziat din pricina căruia întreaga caravană nu se putea pune în mișcare. Și peste cîteva clipe s-a ivit pe treptele de piatră ale aceleași „grădinițe" un mogîldici albastru, voios și săltăreț. Era gata de drum în costumașul sport al grădiniței, dar greu de recunoscut: oacheș la piele, voinic la trup, cu obrajii rotunzi, cu ochi jucăuși și o aluniță în colțul gurii. Dincolo de poartă, în cuprinsul curții, două instructoare supravegheau plecarea. Cu blîndețe și cu răbdare... — Unde-i Dănuț?... — Unde-i Ionel?... — Unde e Gina? Intîi se încolonează toți cei trandafirii și după ei, toți cei albaștri.

Și stînd așa față în față cu gîndurile mele, m-am pomenit că o tînără care nu-mi părea cu totul necunoscută se oprește și-mi spune zîmbitoare, luîndu-mi mîinile în mîinile ei:

— Am fost eleva dumneavoastră în cursul superior... dar poate că nu mă mai țineți minte... ați avut atîtea eleve în școala noastră...

— Ba da, ba da, protestez eu... te ține bine minte... ai fost eleva mea... mi-aduc foarte bine aminte... da, da... foarte bine...

— Și am dat bacalaureatul tot cu dumneavoastră la noi, la școală...

— Da, da, așa e... ai dat bacalaureatul cu mine...

Apoi a urmat o tăcere. La mijloc, capul meu alb, înaintea mea șirurile **de mărgele mișcătoare, trandafirii și** albastre, lîngă mine o voce care glăsuia tare: „am urmat politehnica, acum sînt ingineră și lucrez într-o uzină", iar în spate... în spate, o școală mare... mare de tot... un renumit liceu de fete, cu ziduri groase, cu scări impunătoare și în aer o teoremă de geometrie.

Tînăra mă strînge ușor de braț și, trezindu-mă din tăcere, pornim una lîngă alta, cu pași rari și măsurați. Vocea îi e mai coborîtă și aproape confidențială, în dorința parcă de a-mi arăta o sinceră și încrezătoare prețuire.

— Știți, școala de azi nu mai seamănă cu școala pe care am apucat-o noi... acum e altă școală în țară, o școală nouă...

— Școala asta nouă am apucat-o și eu, i-am răspuns zîmbindu-i prietenește, și știu că acum e într-adevăr altceva.

E altceva. Avem un țel social, ...un țel care e al nostru, al tuturora... de la cei mici pînă la cei mari... un țel care trece prin rafturile bibliotecilor, printre filele, printre literele cărților. Trigonometria nu poate să mai fie doar trigonometrie... e cu totul altceva, doamnă, e altceva...

— Da, altceva, altceva, am încuviințat-o eu răspicat... dar nu fiindcă în orînduirea socialistă trigonometria nu mai poate fi trigonometrie, ci fiindcă învățătura nouă de azi nu seamănă cu învățătura de ieri... Voi rămîneați înțepenite între filele manualelor tipărite, pe cînd elevii de azi ies, îndrăzneți, din buche și din formule, chemați de făclia uriașă de care vorbești tu, a cărei lumină îi atrage... Voi erați copiii unei școli, așa e?... ba încă ce mîndre mai erați de școala voastră... azi ei se simt, ca de la sine, nu numai copiii unei singure școli, ci copiii țării întregi... copiii Republicii lor și... dacă vrei, copiii Europei sau chiar copiii lumii, fiindcă făclia care-i atrage nu rămîne la anume hotare, ci trece mai departe, tot mai departe, fără ca puterea ei luminoasă să slăbească oricît de tare s-ar îndepărta... Așa e... ai dreptate... Școala de azi nu mai e școala de ieri, dar nu pentrucă trigonometria nu mai e trigonometrie, ci fiindcă porțile sufletelor voastre și ale noastre se deschid altfel...

Am tăcut iar amîndouă... O tăcere lungă, o tăcere grea de viață trăită și, în același timp, de viață în perspectivă.

Ticu ARCHIP

La preluarea puterii de către popor

Nu am avut nimic de pierdut —
decît umbra ştreangului pe zidul casei mele,
decît umbra dispreţului pe umerii mei de femee,
decît dîra batjocurii pe pagina mea de poet.

Nu am avut nimic de pierdut —
decît vîntul teroarei prin arborii nervilor mei,
decît pasărea oarbă a singurătăţii,
decît timbrul confuziei, decît prejudecata.

Nu am avut nimic de pierdut —
decît reci generaţii de juguri
pe grumazul curbat —

dar o lume de cîştigat!

Nina CASSIAN

La aniversarea Republicii

Armele-nvelite-n catifeaua
coroanelor şi rugăciunilor popeşti
ne asupriră soarta, astăzi însă
dansul luminilor se-aprinde peste culmi,
căci noi sîntem aici stăpîni, din veşnicie.

Şi mii de ani, aceasta-a fost o taină
sub şapte mari peceţi, păstrată-n inimi
şi doar furtuna le-a fost smuls cînd jerba
Carpaţilor tună îngrozitor
şi piscul cel stîncos bătu din coamă.

Ci azi săpată e în stîncă, legea
cea nouă-a brazdei şi a nicovalei
şi vraja liberei creaţii, frumuseţii
...iar dacă-auzi blestemul foştilor stăpîni, înseamnă
că-ntreg meleagul roditor e-al nostru.

MAJTENYI Erik

In romîneşte de NICHITA STANESCU

Arpegii pentru Republică

Ca să-ţi pictez nespusa bogăţie,
Impodobind, strălucitor, cununa,
S-ar cuveni a-ţi scrie — zile-o mie
Şi drept colan să mai adaug una.
Nu dobîndiseşi bucurii depline,
Cînd vînturi reci cercau să le reteze,
Să sece boiul naltelor tulpine
Şi coama lor, viclean, s-o întineze.

Cu cît cercau mai îndîrjit, cicloane
A-ţi smulge ampla rădăcină;
Nălţai, prin delte, mări şi bărăgane,
Fruntea-nsetată de lumină.

Deci în şiragul de o mie stele,
Voi evoca eroi şi luptătoare.
De le-a fost viaţa-nnegurată jele,
Victoria de azi li-i sărbătoare.
Le dă nu numai glorie, ci aură
De nestemată-n sînge mult lăută.
Republică, nepreţuită faură,
Sînt zorii noi ai lumii noi născute.

Iar jertfa, dată cu mărinimie
De fii care-ntrevăzură
A patriei renaştere şi bogăţie,
Strălumineză, nestemată rară,
Tînără a ţării primăvară.

Camil BALTAZAR

TRIUMFUL REPUBLICII

(Urmare din pag. 1)

favoruri, distincţii, demnităţi în stat. ambasade erau distribuite de întreţinutele suveranului, care îşi aveau curtea lor, paralel cu cea oficială. Era domnia intriganţilor. Cariere vertiginoase, ridicări şi prăbuşiri inexplicabile.

Am avut şi noi nenorocul — şi nu prea de mult — să experimentăm sistemul monarhic, domnia camarilelor, lipsa de demnitate şi patriotism a conducătorilor politici, consilieri regali, oameni bătrîni cu chipiu şi uniforma albastră defilînd pe podul Mogoşoaiei, cerşind o privire aprobatoare de la ferestrele palatului regal, dame voalate, secretari particulari şi samsari publici furnizori de ştofe pentru armată, cavaleri ai timbrului de aviaţie, paladini ai jocurilor de noroc, aventurieri şi milogi ai voevodatului cultural, — afaceri veroase soldate cu deficite de miliarde pentru stat, cu miliarde trimise peste hotare de acei „beati posedentes", fericiţii beneficiari ai regimului de corupţie, cinism, superficialitate şi favoritism, care odată şi odată trebuia să se prăbuşească în iureşul revoluţionar.

Proclamarea republicii a pus capăt unui regim anarhic, desmăţului exploatatorilor. Odată cu sistemul defunct, au fost extirpate şi îngropate răsadurile care prinseseră ţara într-o reţea de buruieni otrăvite, păienjeniş sinistru, tentacule de caracatiţă prin care sîngele ţării alimenta aparatele digestive şi veşnic nesătule ale profitorilor de toate vîrstele şi de toate ...sexele.

Răsfoind colecţiile ziarelor de-atunci, récitindu-ne articolele, inima ni se umple de mîndrie, conştiinţa ne-o simţim curată şi sufletul plin de bucurie la gîndul că am contribuit, cît de puţin, la stăvilirea putregaiului care se întindea, şi trebuia să ia foc odată.

Realizările vaste din cei doisprezece ani de putere populară sînt mărturia elocventă a eficacităţii regimului republican şi chezăşia unor şi mai ample înfăptuiri în viitorul apropiat.

Victor EFTIMIU

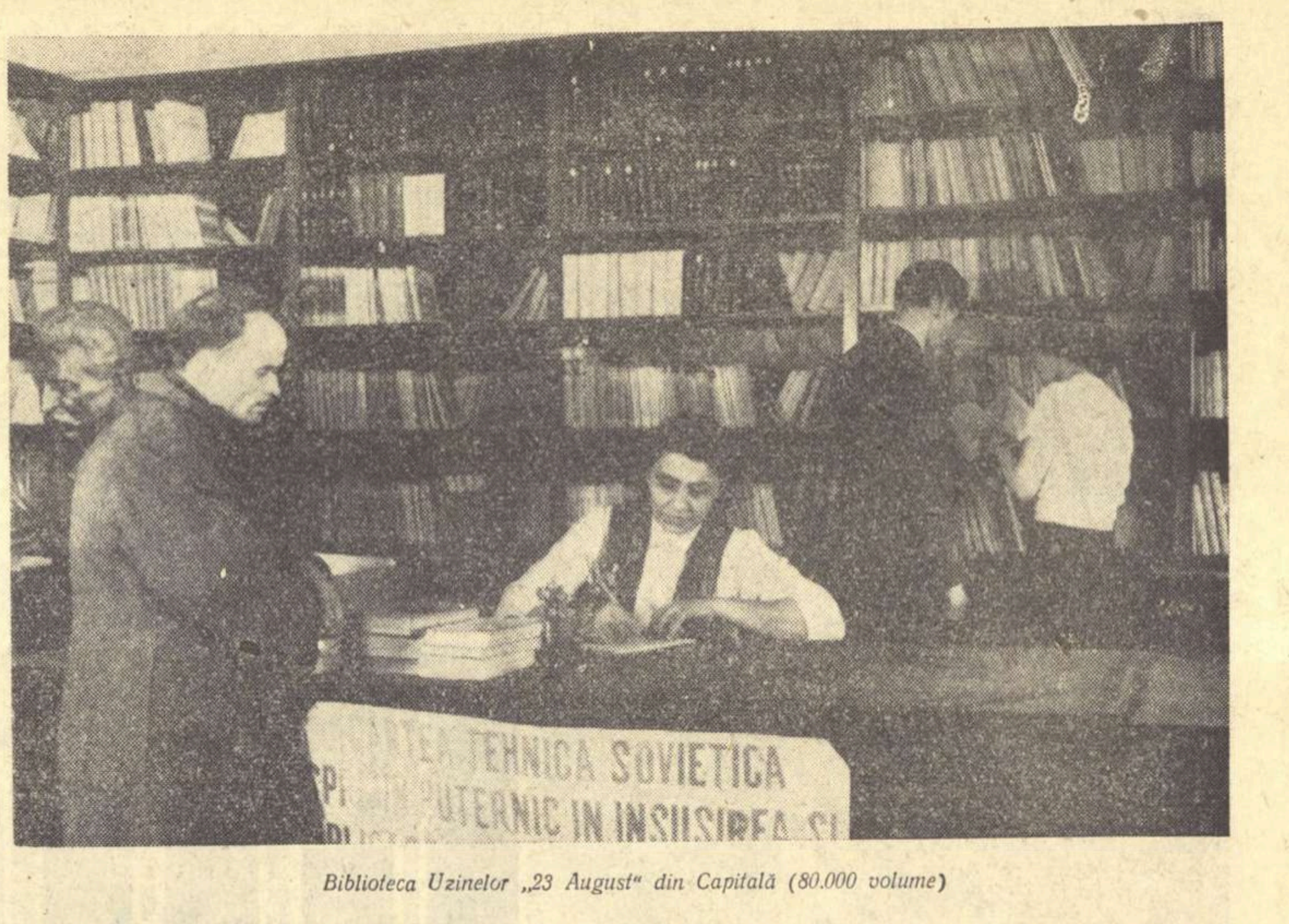

Biblioteca Uzinelor „23 August" din Capitală (80.000 volume)

CITITORII DESPRE SCRIITORI

Cărţi despre clasa muncitoare

Imi petrec aproape tot timpul liber citind. Ca muncitor, mă pasionează în primul rînd cărţile în care este descrisă viaţa noastră. Voi căuta să vorbesc aici despre cîteva cărţi în care se scrie despre clasa muncitoare şi să arăt — iertat să-mi fie — şi unele lipsuri.

Mi se pare că majoritatea cărţilor noi au prezentat lupta revoluţionară a ţărănimii noastre, au scris despre problemele care o frămîntă, dar mult mai puţin despre muncitorii din fabrici şi uzine. Scriitorii noştri au scris neîndestulător despre felul în care muncitorii şi-au ridicat nivelul cultural şi politic, despre noile lor condiţii de viaţă, despre felul în care muncesc. Conştiinţa socialistă a omului nou nu apare încă pe deplin oglindită. Eu ştiu că în fabrici se petrec atîtea procese de viaţă interesante în formarea atitudinii noi faţă de muncă pe care scriitorii ar trebui să le cunoască şi să le oglindească în operele lor. Cred că problemele clasei muncitoare, căreia i se datorează în primul rînd prefacerile revoluţionare din ţara noastră, ar trebui să fie abordate în mai mare măsură în cărţile noastre.

Intre cărţile din mica mea bibliotecă am şi romanul „Energia" de Feodor Gladkov. Se zugrăveşte cu multă frumuseţe în această carte sovietică felul în care o mare mulţime de oameni s-a călit sufleteşte muncind pe un mare şantier de construcţii. Şi în „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu se descriu oameni de tip nou, care se luptă cu natura, o înving, dînd dovadă de eroism. Aceleaşi calităţi se vădesc şi în lupta lor hotărîtă împotriva duşmanului de clasă. Ar fi bine ca în cărţile pe care le citim să găsim tot mai multe subiecte de acest fel. Elanul construcţiei socialiste ar trebui să pătrundă din plin în literatură.

Aş vrea să spun cîteva cuvinte despre cărţile lui Eugen Barbu, un scriitor iubit de muncitori. De la „Groapa", carte a cărei acţiune se petrece în jurul atelierelor C.F.R., dar în care nu se pomeneşte nimic despre acţiunile muncitorilor ceferişti, scriitorul a făcut mari progrese. Am citit de curînd, şi mi-a plăcut foarte mult, volumul său de nuvele „Oaie şi ai săi". In această carte se vede că scriitorul cunoaşte bine viaţa muncitorilor. M-a interesat, în mod deosebit, povestirea „Munca de jos" în care se vorbeşte despre viaţa noastră, a tipografilor. Se arată aici cum muncitorul tipograf Antonică, în urma unor greşeli pe care le făcuse, este trimis să lucreze cu o maşină scoasă din uz. Dorind din tot sufletul să se îndrepte, el munceşte cu multă îndîrjire ca s-o repare, o pune pe picioare şi transformînd această maşină, se transformă şi el. Sînt nenumărate astfel de întîmplări în viaţa noastră, a muncitorilor, care arată felul cum oamenii se schimbă în procesul muncii, cum oamenii gîndesc astăzi altfel decît în trecut, cînd munceau pentru patroni. Forţa colectivului îl ajută pe fiecare să înţeleagă rostul luptei sale, să înlăture deprinderi vechi, rămăşiţe ale moralei burgheze.

Şi pentru că a venit vorba, cred că activitatea noastră, a muncitorilor tipografi, ar putea să inspire pe romancieri pentru scrierea unor cărţi interesante. S-ar putea scrie despre modul în care muncitorii îşi însuşesc tehnica nouă, despre felul în care cei mai înaintaţi dintre noi realizează inovaţii, despre lupta pentru instaurarea unui stil de muncă socialist. Eu aş citi cu multă plăcere o astfel de carte.

Ion MILITARU
tipograf la Intreprinderea Poligrafică nr. 2 Bucureşti

Cîteva cuvinte despre „Surorile Boga"

Am aşteptat reprezentarea ultimei piese a lui Horia Lovinescu cu o mare curiozitate. Urmăresc cu deosebit interes creaţia acestui autor. „Surorile Boga" confirmă liniile personalităţii artistice a lui Horia Lovinescu, aşa cum s-a conturat ea pînă acum, de dramaturg al revoluţiei ca posibilitate şi determinantă a trierii conştiinţelor şi, în orice caz, a verificării calităţii umane în împrejurări excepţionale.

Piesa reia, în termeni noi, problema salvării, a recuperării unor existenţe omeneşti prin revoluţia începută în ţara noastră la 23 August 1944. Cele trei surori Boga, profesorul Mihai Mereuţă, bătrîna institutoare Eufrosina Grosu, aparţin acelei categorii largi de oameni cărora societatea burgheză le refuză realizarea aspiraţiei spre fericire şi care se zbat sub apăsarea cerului burghez, sumbru şi înalt de-o palmă, dincolo de care nu văd nimic. Creionarea acestor destine e făcută cu mînă sigură în primul act al piesei, în care Eufrosina Grosu nu apare, dar a cărei viaţă de dinaintea revoluţiei, sugerată în actul următor, o apropie de personajele amintite. Aspiraţia spre fericire a acestor oameni e dureroasă, fiind zadarnică, şi vieţile lor se desfăşoară sub semnul tragicului, mergînd spre ratare. Vine însă revoluţia.

Conflictul iniţial al piesei, cel dintre oameni de felul „surorilor Boga" şi viaţa burgheză, se integrează într-unul mai larg, în care viaţa burgheză capătă contururi exacte, ea însemnînd Cantinca Gorăscu, Găleanu, Mirescu şi tot ce aparţine claselor pînă aci dominante, celălalt termen fiind masele populare conduse de partid. Integrarea aceasta în conflictul de amploare şi însemnătate istorică mi se pare excelentă ca intenţie, fiind profund semnificativă, dar insuficient realizată. Alăturarea de revoluţie a surorilor Boga, a profesorului Mereuţă, a bătrînei Grosu nu formează, în măsura în care s-ar cuveni, substanţa actelor II şi III. Am avut impresia că liniile conflictului nu mai sînt aşa de ferme, că autorul a scăpat puţin din vedere specificitatea conflictului şi a demonstraţiei intenţionate. Cred că revoluţia trebuie adusă în scenă, nu ca atmosferă, ci numai în măsura strictă în care destinele personajelor amintite se împleteau cu desfăşurarea ei. Ar fi fost astfel şi mai pregnantă ideea piesei, aceea a salvării acestor existenţe umane prin revoluţie. Iulia şi Ioana Boga, Mihai Mereuţă — tip interesant şi concludent de intelectual — bătrîna Grosu, participă activ la revoluţie, rezolvîndu-şi astfel problemele fundamentale ale destinelor lor individuale; Iulia va găsi dragostea şi va renunţa la scepticismul şi la resemnarea la care fusese silită să ajungă, Ioana va înlocui o fericire fragilă, de fapt individualistă, cu una mare şi trainică; viaţa tînărului Mereuţă, cu semnificaţii de tragedie optimistă, şi-a împlinit idealul — lumina fericirii generale şi durabile pe care a căutat-o cu înfrigurare; bătrîna Grosu nu mai e singură, aşa cum a fost toată viaţa. Conflictul este rezolvat, şi nu tragic, cum s-ar fi întîmplat în condiţii „normale"; ci luminos. Asta pentru că a venit revoluţia care a zdrobit aceste condiţii „normale", deschizînd destinelor omeneşti o altă perspectivă. Sînt salvaţi oamenii într-adevăr recuperabili. Rataţii de felul lui Ghighi Mirescu nu pot fi salvaţi, ba dimpotrivă. Necesitatea fiecărui personaj al piesei, reprezentînd un tip sau o nuanţă, e certă. Cred însă că Eleonora Gorăscu, ca prezenţă, nu era cerută de conflict.

Realizarea personajelor e făcută în măsură diferită, dar nu poţi să nu observi că cele care aparţin altor medii sociale decît al muncitorilor, şi în special micii burghezi, intelectualii, sînt mai veridic realizate. Surprinde astfel modul mai simplist în care este abordat Pavel Golea, personaj-cheie, el fiind cel care — practic — face legătura dintre conflictul iniţial al piesei şi celălalt conflict, în sensul integrării de care vorbeam. Deficienţa aceasta a teatrului lui Horia Lovinescu poate fi remarcată încă din „Lumina de la Ulmi". Aparţinînd textului, deficienţa n-a putut fi evitată nici în spectacolul cu „Surorile Boga", ci numai atenuată. Ea nu este neînsemnată, privind în mod esenţial conflictul.

Eşti foarte pretenţios cu o lucrare în care ai descoperit mari virtuţi şi cu un scriitor a cărui creaţie nu ţi-e indiferentă. Sub semnul acesta trebuiesc puse rezervele mele cu privire la piesa lui Horia Lovinescu.

George GANA
Student la Facultatea de Filologie anul V.

Scenă din piesa „Surorile Boga".

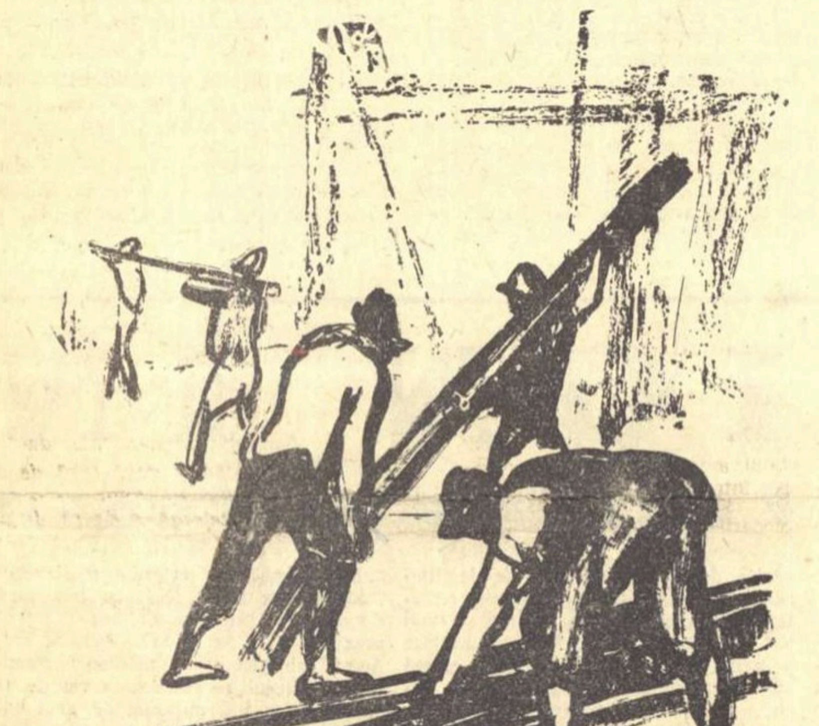

TRAIAN VASAI „Muncă de folos obştesc"

Paşi înainte

(Urmare din pag. 1)

putinţă ca pînă mai ieri să dorească stăpînii, adică lotrii şi nebunii, războiul şi jaful, peste hotarele încălcate. El trăieşte acum în republică, — republica împlineşte astăzi doisprezece ani, iar lui această vîrstă i se pare o veşnicie, un cadru, un chenar care a pogorît cuprinzînd ţara şi oamenii ei, ca o graţie, de la sine. Şi atunci trebuie repetat, că republica populară nu e o simplă expresie care glăsuieşte despre o anume formă de guvernămînt printre altele multe. Inţelesul ei e mai adînc şi mai cuprinzător. Ea înfăţişează idealul în materie de constituţie politică, pe linia definitivelor aşezări ale societăţilor omeneşti. In faţa ei toate celelalte forme de guvernămînt pălesc, ele apar ca stări înapoiate, amintind, în măsuri diferite, apusele barbarii, faze şi popasuri vremelnice pe drumul anevoiosului progres. S-a prosperat odinioară şi sub monarhi, şi sub aristocraţi, şi sub oligarhi plutocratici, fireşte: n-o tăgăduieşte nimeni. Dar bogăţiile şi puterea agonisite sub astfel de regimuri nu s-a dezvoltat decît în folosul unor stăpîni egoişti, a unor neînsemnate minorităţi care se socoteau elite pentru că deţineau comanda. Inegalitatea şi, prin urmare, nedreptatea, alcătuiau miezul acelor constituţii sub care statul devenea patrimoniul unui om, al unei familii, al unor clici şi în care marele număr îl formau nu cetăţenii, ci „supuşii". Dar măreţia concepţiei republicane actuale, caracterul ei esenţial stă în faptul că bunul obştesc, în irezistibilă şi continuă creştere socialistă, e patrimoniul tuturor membrilor unui corp social fără clase suprapuse, patrimoniul întregului popor muncitor. Republica Populară, e o realizare culminantă a zilelor noastre.

Ion VINEA

CULTURA REPUBLICANĂ

(Urmare din pag. 1)

cunoştinţei a introdus în cugete şi de faptul că masele omeneşti au ajuns a fi constituite din indivizi conştienţi.

Progresele luminării generale au schimbat şi atitudinea creatorilor de cultură, a învăţaţilor şi artiştilor în lucrările lor. Cine aprinde astăzi un far, ştie că acesta va lumina departe. Nevoia mesajului adînc caracterizează creaţia zilelor noastre. Boema literară de altădată credea a fi ajuns la scopul său, împărtăşindu-şi compunerile colegilor adunaţi în jurul mesei de cafenea sau strîmtului cerc de afiliaţi ai aceleiaşi estetice. Specializarea publicului este unul din faptele cele mai frapante la sfîrşitul veacului trecut şi la începutul secolului nostru, şi el este acela care explică atîtea din caracteristicile artei produse în această vreme şi mai tîrziu, cînd condiţiile sociale au rămas aceleaşi. Dar acolo unde, ca la noi, cărţile ajung, prin creşterea considerabilă a tirajelor şi prin reţeaua deasă a bibliotecilor publice, la cunoştinţa tuturor, cînd apar teatre şi orchestre cu o activitate susţinută chiar în centrele cele mai modeste, cînd marele număr al muzeelor, al expoziţiilor, duc bunurile artelor plastice către publicul cel mai întins, care va fi artistul resemnat să creeze numai pentru cercul îngust al colegilor şi iniţiaţilor? Dezvoltarea publicului produce umanizarea artei. Poţi prezenta un caz rar şi curios într-o povestire sau poţi da expresie lirică unei simţiri bizare, atunci cînd te adresezi unui public de trei sute sau de o mie de persoane, dar nu atunci cînd eşti chemat să vorbeşti unui popor întreg. Acestuia nu-i poţi înfăţişa decît situaţii şi simţiri atît de generale, încît inima omului să-i poată răspunde cu reacţiile ei fundamentale, cu cele mai umane dintre ele. Dacă pricep bine pe artiştii de azi, în acest sens se îndreaptă năzuinţa lor. Cît despre savanţi, zelul lor de a fi utili vieţii sociale şi practice porneşte din acelaşi îndemn, ceea ce nu exclude de loc cercetarea cea mai înaltă şi cea mai specială, concepută ca o etapă indispensabilă, de nimeni contestată, înainte de revărsarea adevărurilor, astfel cîştigate, în circulaţia intelectuală generală şi de rodirea lor umană.

In cei doisprezece ani de viaţă nouă cultura a dobîndit aceste orientări, pe care viitorul le va aduce pînă la deplina lor înflorire.

Tudor VIANU

Agonia anului sau a teatrului decadent?

„Anul la a cărui agonie asistăm", notează cunoscutul regizor Elia Cazan „stă sub semnul următoarei statistici: pe Broadway din treizeci şi două de teatre, douăzeci şi şase continuă să joace comedii muzicale".

In asemenea condiţii, îl înţelegem pe Elia Cazan şi-i înţelegem tristeţea: „agonia anului".

Ni se pare însă că mai semnificativă decît prezenţa pe scene a comediilor muzicale, justificîndu-i din plin aprecierea, este orientarea teatrelor comerciale „serioase", a dramaturgilor jucaţi pe aceste scene, a soluţiilor pe care le oferă şi a concluziilor de viaţă la care au ajuns. Din acest punct de vedere, cazul cel mai concludent şi mai acuzat în tristeţe, este cel al lui Tennesee Williams, talent incontestabil, de o forţă reală şi de o circulaţie insistentă astăzi în lumea Occidentului.

In 1945, ca rezultat al experienţei războiului şi al teribilului examen cu care i-a fost confruntată adolescenţa, Tennesee Williams declara: „nu mă interesează scriitorul ce nu se arată profund frămîntat de problemele inegalităţii sociale". Această declaraţie programatică era făcută în 1945, cînd scriitorul se afla la începutul drumului său. S-au scurs însă de atunci aproape cincisprezece ani. Sînt anii în care maccarthismul şi-a fluturat deasupra Americii flamura sa îndoliată, anii războiului din Coreea, ai cursei înarmărilor şi al războiului rece.

Rămas singur, izolat, fără nici o busolă, rătăcit şi bîntuit de toate spaimele, Tennesee Williams — şi nu numai el — îşi începe discursul funebru, ajungînd pînă la ultimele declaraţii programatice, sinistre, în crîncena lor cruzime: „nu mă interesează din viaţă decît ceea ce este iremediabil tarat, descompus şi damnat". Piesele sale ultime sînt o mărturie consecventă a unei disperări la punctul de balanţă dintre veghe şi delir, dintre halucinaţie şi profeţia paranoică. Şi Tennesee Williams nu este singurul exemplu al acestei alunecări pe panta disperării.

Samuel Beckett aduce în peisajul singurătăţii mesajul său personal, cu un coeficient sporit de macabru, straniu, sinistru, lugubru, toate învăluite într-o mantie de cenuşe, invitaţie peremptorie la demenţă, stupiditate şi sinucidere. Osborne colorează perspectiva cu o tentă de cinism, iar Ionesco, socotind universul definitiv absurd, propune ruinarea limbajului, acest instrument de comunicare între oameni părîndu-i-se nu numai compromis, perimat şi ineficient, dar şi pernicios prin prezumţiozitate. In locul cuvintelor ar fi suficiente: „urletele, scrîşnetele, gemetele şi suspinele".

Repetăm, văzută lumea din această perspectivă, Elia Cazan are dreptate cînd vorbeşte de „agonia anului". Pe tema acestei poziţii disperate se poate divaga la nesfîrşit. S-ar putea, de pildă, începe de la o obiecţie dictată de un bun simţ comun şi elementar, observîndu-se o vădită nepotrivire dintre scrisul dramaturgilor dezolaţi, cari, în opera lor, umblă somnambulici pe funia întinsă între clopotniţa delirului şi cea a disperării, şi viaţa lor particulară, comodă, calmă, tihnită, îndestulată — mai ales îndestulată — într-un perfect acord cu idealul spre care năzuia în chip secret Cocteau, pe vremea cînd făcea elogiul opiumului: „o lampă, o supă, o pipă". Am putea pune deci sub semnul neîncrederii sinceritatea disperării lor. N-o facem fiindcă Tennesee Williams şi-a luat şi măsuri de prevedere împotriva unei asemenea eventualităţi, scriind: „cine mă poate învinui de minciună, incorectitudine sau amoralitate, cînd eu pornesc de la negarea oricăror norme, criterii şi rigori morale?" Deci să nu insistăm.

Ceea ce ni se pare mai relevant în aceste clipe „cînd anul agonizează" (E. Cazan) este faptul că invitaţia la delir, spaimă, angoasă, furie, sinucidere, incursiune în clinică şi în deliciile drogurilor capătă în ultima vreme, în ultimele luni ale „anului care agonizează" o sancţiune neprevăzută de autorii acestei invitaţii. Dacă îndarat cu numai trei-patru ani, camera neagră populată de fantomele tuturor exasperărilor exercita asupra unui anumit public o oarecare atracţie, astazi, spectatorii saturaţi de îmbierea la nevroză vădesc o reacţie de opoziţie: refuză să mai participe la ritualul devenit plicticos prin repetire şi mecanizare. Insuşi Osborne remarcă sentimentul de oboseală al publicului şi notează cu aceeaşi sleită tristeţe: „**disperarea a ajuns să plictisească publicul ca orice atitudine excesivă. Ce ne rămîne? Va trebui să facem efortul şi să încercăm o eventuală revenire la normal**".

E deprimant, într-adevăr, dar va trebui să vă însănătoşiţi. Anul nu agonizează. Să nu uităm, anul ce-şi încheie calendarul e anul în care geniul uman a realizat călătoria în lună a unui vehicul ce a reprezentat mîndria şi speranţa întregii umanităţi. E anul în care a început biruirea inerţiilor înrăite şi potrivnice, fantome malefice, care doresc să vadă planeta noastră transformată într-un cimitir părăsit.

Sub imperiul acestor victorii, spiritele cele mai disperate sînt obligate la o profundă meditaţie. Da, domnilor disperaţi, e inevitabil, va trebui să vă întoarceţi faţa către lume, să vă descreţiţi frunţile tenebroase, să ştergeţi din privirile voastre sticlirea duşmănoasă şi furibundă şi să vă împăcaţi cu viaţa şi cu universul care rămîn grandioase şi fermecătoare în simplitatea şi în fecunditatea lor creatoare.

Soarele anului 1960 surîde umanităţii în toată splendoarea lui.

Aurel BARANGA

Invitaţie de Anul Nou

Pentru mine, a scrie la „Gazeta literară" nu e lucru uşor. Am avut pentru moment imaginea unui camion supraîncărcat care cu motorul ambalat încearcă să-şi ducă povara. Dacă va reuşi sau nu să o ducă, asta se va vedea după citirea acestor rînduri.

Sînt un cititor al „Gazetei literare", nu teribil de pasionat şi din această cauză, poate, nu o citesc de la un capăt la celălalt. Mă opresc din cînd în cînd la reportaje, la cronica teatrală şi literară, la unele povestiri — la cele scurte — adică la ceea ce poate ispiti un tînăr ca mine, cu o cultură în formare.

Mă atrag reportajele literare pentru că ele sînt acelea care se fac înţelese cel mai mult în rîndurile noastre. E firesc deci să le căutăm, să cerem revistelor să ni le dea pe cele mai bune. Reportajele despre uzine încurajează munca noastră, dar ne şi educă gustul literar şi ne pregătesc pentru lectura unor opere literare mai pretenţioase. Asta e părerea mea. Socotesc că acela care scrie reportaje le scrie nu numai pentru noi. Se pregăteşte şi pe sine în arta scrisului. De la reportaj poate trece la lucrări mai mari. Tinerii scriitori ştiu mai bine decît noi, că şi din reportaje se pot face adevărate opere literare. Culegerile lui Geo Bogza stau pildă. Mă gîndesc la tinerii scriitori de seama noastră. Să ne legăm şi mai mult unii de alţii. O asemenea legătură o pot sugera reportajele bune şi scrise la timp, despre succesele noastre în muncă.

Vizitele mai dese în uzine nu cred că pot influenţa în rău opera niciunui scriitor. De aceea noi, tinerii muncitori, îi invităm din nou, cu ocazia Anului Nou, pe scriitori să vină mai des în uzine. In oamenii cunoscuţi în vederea unui reportaj se poate întîmpla ca scriitorul să descopere personajele viitoarelor sale opere literare.

Vreau să mai fac o invitaţie, de data asta direct „Gazetei literare". Pagina de teatru şi film e o pagină căutată. Ne interesează realizările teatrelor noastre, artiştii cunoscuţi, precum şi aceia care se afirmă. Dorim ca această pagină să se îndrepte mai des spre spectacolele din provincie. Teatrele de stat din unele oraşe ale ţării noastre reuşesc de foarte multe ori să dea spectacole de bună calitate, să aducă soluţii de interpretare deosebite. Incă un lucru, cu care voi şi încheia: în pagina de teatru s-ar putea face loc unei rubrici permanente care să aducă la cunoştinţa cititorilor informaţii variate despre realizările cele mai noi din teatrul şi filmul de peste hotare.

Radu PAUNESCU
matriţer
Uzina „Klement Gottwald"

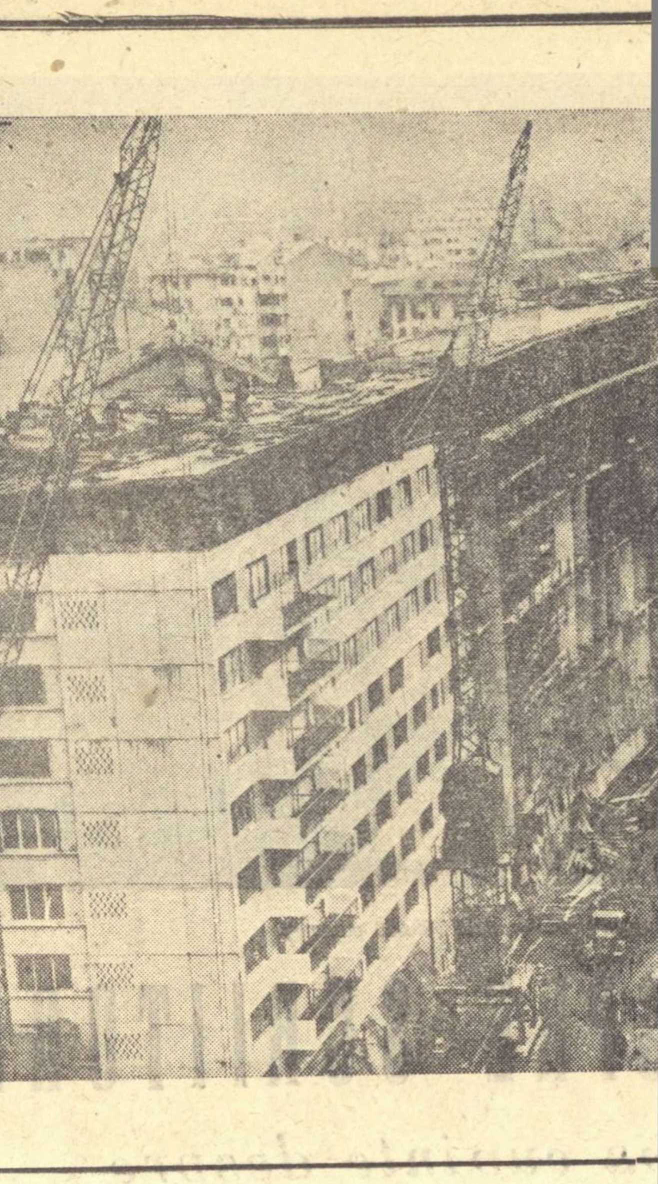

ORAŞUL

Miercuri după masă. Redacţia e aproape goală. Redactorii stau în tipografie. Se scoate „Gazeta". Reportajul acesta ar fi trebuit să-l scriu de ieri. Astăzi am să merg în altă parte. Concepusem altfel „pagina". Să ajung la „Floreasca", să dau un ocol tocmai prin dealul Cotrocenilor, la o casă de cultură care mi-a plăcut foarte mult, să intru într-un cinematograf şi să întreb la ieşire pe cîţiva spectatori:
— Cum a fost filmul, tovarăşe? Ce-ai vrea să mai vezi? Ce părere ai despre filmele noastre? etc. Cam asta. O fotografie a vieţii surprinse în mers. Ceva despre după-amiezele noastre. Cum trăim? Ce facem după ce muncim... Subiect frumos. Redactorul responsabil cu numărul mi-a sugerat ceva şi mai interesant:

— Ia un bloc, colindă-l de sus pînă jos. Fă-mi o secţiune într-un bloc.

O să încercăm.

O iau pe jos. Parcă mai bine e aşa. E o seară umedă de decembrie. Toată lumea o compară cu o seară londoneză, dar e atît de banal să o numeşti aşa! Ne plac clişeele. Ne scutesc să gîndim. E mai uşor să spui ce-a mai spus altul.

Dar e o seară frumoasă. O seară cu ceaţă, cu luminile violete. Aburi, ploaie subţire cîntătoare, o umezeală plăcută. Timp de plimbare pe jos, hai-hui. Deasupra cerul întunecat, nevăzut, sub care plutesc plante de fluor, mişcîndu-se uşor la trepidaţiile stîrnite de trecerea tramvaielor şi a autobuzelor.

Dacă am avea un fluviu lat şi poduri imense de piatră şi cheiuri de granit... Cîtă muzică are ploaia şi o apă curgătoare... O să spuneţi că introducerea e lungă. Nu-i adevărat. Vreau să vă vorbesc despre oraşul în care trăim. El este deocamdată scena, imensa scenă unde se va desfăşura acţiunea reportajului meu.

O piaţă circulară. O
umedă, învelită parcă
de cauciuc. Simfonia
orele 18. Ciocane şi voc
faţa mea se ridică o
de ani cînd am să tre
o să-mi amintesc la r
rînduri de seara de
constructorii nu ajuns
etajul, ştiu eu, 6 sau 7
află o turlă făcută din
vîntul nopţii un zidar
cere ceva. Aleargă pe
şipci. Mi-e groază să
el e nepăsător ca un
arde un bec. Primul înt
de, proaspete. E un
Acolo, cînd varul va
ţile cărămidei şi ale m
căldură, lumină. Într-o
o femeie va aşeza ma
mîncării calde. Ştiu
îngheţată, apretată, u
pînză. Aud căderea ape
Aud lăsarea arcului u
se aşează un trup osten
cîntece viitoare şi vorb
gură închisă, ale drago
E un fapt tulburător.

În aceste cuburi de
ment şi geam, în ace
multiplicat, în realitat
vîrşită a unor odăi în
va iubi, se vor spune c
Simt căldura plăcută
aceste camere şi îmi p
carea uşoară a perdele
calorifere. Te salut, o
împingi un cărucior cu
om necunoscut care a
de şipci. Poate pagina
cerneală o să-ţi cadă
ştii că te-am văzut, c
cu tine pentru ce-ai
Dar acum lasă-mă
buie să bat cu picior
oraş. La revedere...

STRADA

Ulucul de piatră e luminat de nişte cutii de conserve transparente. Pe o parte şi pe alta cîte trei dălii de foc albastru, lunar. Asfalt, ziduri, ferestre: unele întunecate ca nişte ochi carbonizaţi, altele galbene, chemătoare. Un copil s-a jucat şi a decupat în cartonul negru, pătrate exacte. În fund explodează un cobra roşu de neon. Sub ploaie, tuburile fierbinţi probabil că sfîrîie. Jos, în micile bălţi toate podoabele astea de sus sînt sfărîmate de paşii distraţi. Trec autobuze *Skoda* elegante ca domnişoarele. Copacii s-au învăluit în baloane impermeabile de nylon. Sus, unde bat dulgherii mei: o dantelă de lemn, cam ţeapănă care-mi place însă foarte mult. Magazine, magazine. Vitrine aglomerate. Mai departe nişte fiinţe gingaşe, îngheţate acum, fiinţe de sticlă rece cu ochi morţi: iepuri cu alice în ei şi două păsări frumoase şi mîndre cu toate culorile naturii pe ele: fazani.

Ce ne-am face fără fantezia vitrinelor?

La magazinul *Moto* trei maşini între trei pereţi de zid şi unul de sticlă. O coloană ciudată răpeşte perspectiva. Maşinile ar trebui expuse pe nişte promontorii vaste. Aşa dau impresia că or să năvălească pe neaşteptate în stradă, că or să spargă cristalul şi cine ştie ce-o să se mai întîmple.

Dincolo au fost scoase păpuşile groteşti de carton încălecate pe motociclete. Era urît, s-a spus, oamenii din prăvălie au auzit, acum au aruncat înaintea infernalelor instrumente de ucis liniştea, aparate de radio tip „Balada". Dar asta parcă voiam s-o scriu în partea a doua a articolului meu „Poezia comerţului". Nu-i nimic. Trebuie să-i învăţăm pe responsabilii de magazine că există o ştiinţă a vitrinei care te obligă să n-arăţi chiar tot ce ai dincolo de tejghea. In sfîrşit...

Mă uit înăuntru. În
la case. Lume amest
o statistică. Au dispă
cu paltoane cu gule
cumpărau parfumuri
Iată între femeile aş
alta la o mezelărie
Nişte ţărani. Mai în
citori. Stridenţele d
s-au netezit. Unde s
pe la uşile de altă
cerşetorii? Unde sînt
întinse cu disperare
Strada. Să privim
înţelegem multe. Tre
veseli. Cară în mînă
miercuri, dar asta
Unde scie că trebui
mai sîmbăta? Holur
lor centrale gem de
uşile de sticlă. Oam
Sărutări de mîini, a
la bărbaţi. Un braţ
braţ. La un colţ o
oferă flori de iarnă.
aer, o vibraţie surdă
soane şi clopote de
şuieratul atît de
leyelor, dau impresi
timpan de tobă...

Lîngă „cercul mili
caţi lîngă zid. Au p
verzuie. Se pregăte
al sărbătorilor de iar
trec oameni cu pach
selul miros al ambal
ştiţi cît de plăcut f
subţire.
În piaţa Republicii
nobil. Sub el — s
Mîine va ninge cu
şi cu jucării. Copiii
spre promisiunea vii
cei să faci din tot
plină cu daruri. C
casele astea adevăr
timp să aprindă l
etajele?

CASA NOASTR

Am colindat librăriile privind pungile festive în care stăteau laolaltă, într-o mare înfrăţire toţi autorii lumii. M-a bucurat înghesuiala din faţa standurilor. Responsabila unei unităţi mi-a spus într-o zi că nu se linişteşte pînă n-o să convingă pe nu ştiu cine ca să-i mai dea un etaj. „Nu am loc" se văita, uită-te şi dumneata cîtă lume!"

Aici e o librărie şi totuşi oamenii ca să pătrundă înăuntru trebue să se şi bată puţin. Vînzătorii asudaţi dau din umeri în faţa cutăruia:

— Nu mai avem, tovarăşe. S-a epuizat. Scrieţi la editură să mai scoată o ediţie...

Cum trăim?
Iată cum trăim!
Ana Karenina d
a ajuns pînă aici,
nului Pavel Galeş.
c-o să-i intre în
un reporter însoţit
să-i tulbure tabiet
holul locuinţei sale
gheru de vis-à-vis
„Patria". Era nebă
nevasta îi plecase
coborît să mai sc
cu portarul. Se găs
acolo şi vreo 6 co
— Am vrea să
locatari dacă se
ce arătăm legitima

fetiță, unul pentru băiat, care-mai mic. Incepe o bătaie, terminat cu bine. Copiii sînt curioși, desfac olu-mele. Pușkin al meu m-a uitat ede și fixează cu o curiozitate spori ie-purii și vulpile roșcate din ini. Paginile de nylon au rămas uri pe pajiștea de pînză a husei cain-velește micul divan. Moment m. Pînă una-alta, fotograful i-a „ls" pe neașteptate în cadrul obiectui. O explozie albastră scurtă și tă lumea rîde.

— Cînd te-ai mutat, tovarășe Rn.

— La 23 August...

— Unde-ai stat pînă atunci?

— Pe *Intrarea Olteni 2*...

— Cum era ?

— Să nu mai vorbim. O să cameră, igrasie...

Aud bătaia ritmică a ceasuln perete. E cald, e bine, mi-aș e puloverul, dar nu se cuvine. P-nierul de dincolo a încremenit -rusel. Jucăriile copiilor...

Lîngă mine, între frunzele de , doarme o păpușe frumoasă. Ar uimiți, larg deschiși. Femeia scaun deapănă mereu. Se aude lînii deșirate. La ce s-o fi g Poate vorbele bărbatului îi ev rile din odaia întunecoasă de alt poate în urechile ei n-a murit coul urcării igrasiei pe un umed.

Studio, două camere, centrul reștiului. Auzi jos tramvaiele l tîmplat ceva. Aici, pe lîngă ARO, cam știm noi cine locuia oameni grași, niște femei fără sie. *Inchiriem garsoniere la singuri.* Ultima pagină a *Uni* era plină cu astfel de anunțur *dem apartament, preț conven plin centrul Capitalei.* Parcă noaștem cine le vindea și cine păra? In socoteala societății de nu intrau muncitorii de la tr Lor le erau destinate maghernit Bucureștii-Noi, de pe Rahova. gînd socoteala cam cîți ani tre muncească omul din fața mea, vasta lui ca să poată achita, nu acestor odăi spațioase, dar măc ria pe un an întreg. Imi amin convoaiele de nevoiași, sco boarfele pe trotuar de proprieta păreți. Parcă văd camioanele niște cîrlani jigăriți, parcă aud de demult al unei femei umb urma droaștei pe 4 roți, îndrep în gura-i mare sub privirile nate ale foștilor vecini: „U duc? Un'să mă duc? Că n nimeni..."

Nu întreb cît plătește omul r rie pentru că știu. Cred că ni lei pe lună. Jos, sub oglindă cotoarele mai multor cărți. B personală. Tovarășul Rizan încet, stăpînit. Copiii n-au ter răsfoirea volumelor. Tic-tacul nicului mă obsedează.

— De unde-l ai?

Gazda se ridică, trage de argintie care atîrnă de un l spune simplu.

— Din Uniunea Sovietică.

— Ai fost în Uniune?

— Da, două săptămîni, într-un schimb de experiență.

— Frumos?

— Frumos...

— Și ceasul?

— Mi-a plăcut.

Rîde văzînd că nu observ nimic. Imi arată limbile după aceea.

— Il dau totdeauna cu o oră înainte, seara. Mi-e mai ușor dimineața.

Se reașează pe pat. Abia acum zăresc al treilea pachet de cărți pe care l-a ținut ascuns. Titlul primului volum mă lămurește: *„Prăjituri și dulciuri"*.

— Asta-i pentru tine, spune. Voiam să ți-o dau mîine, dar...

Privesc fotografia din perete:

— Pari mai tînăr acolo.

— M-au fotografiat cînd am fost premiat ca fruntaș.

Pe urmă convorbirea se însuflețește. Gazda mea are Medalia Muncii. E locțiitorul secretarului în organizația de bază de la locul său de muncă. Fac o socoteală simplă. 30 de ani, o familie, o casă. Cel din fața mea nu are în urmă anii de muncă ai tovarășului Galeș. A început-o bine, îi e mai ușor.

— Cum stai cu cărțile? întreb.

— Ultima pe care am terminat-o a fost un roman de Vilis Lațis.

— Și cu spectacolele?

— Săptămîna trecută am fost la teatrul C.C.S.

— Mergi în fiecare săptămînă?

— Nu. O săptămînă eu, o săptămînă ea...

— De ce? Lucrați în schimburi deosebite?

Tovarășa Dorina îmi arată copiii:

— Nu putem să-i lăsăm singuri.

Am înțeles dar nici fără teatru sau cinema nu se poate. Pușkinul meu negricios a abandonat iepurii și vulpile și se hîțînă între doi cai de lemn. Fata împinge acum un cărucior pe care a așezat păpușa. In urmă cu cîțiva ani cred că ținea locul ființei de celuloid. S-a făcut tîrziu. Oamenii aceștia se scoală devreme. Insoțitorul meu, fotograful, își strînge uneltele. M-aș mai fi jucat cu nărăvașul băiețel, dar trebuie să ajungem undeva în seara asta.

— Mai poftiți pe la noi...

— Cu plăcere.

— Dacă vreți, putem merge la un prieten de-al meu care stă la 2 (2 e etajul).

Am merge, dar deranjăm, nu e o oră de vizite. Aici sînt toți o familie. La *1*, la *3*, la *5*, fiecare are un prieten. Se urcă și se coboară treptele de ciment, se bate în ușă. Astă seară ne ducem la *4* sau la *6*. O imagine a conviețuirii socialiste. Jos, lîngă lift, îl întreb pe fotograf:

— Ei, ce zici?

— Mi-ar place și mie o astfel de locuință.

Cine știe unde s-a și pus prima cărămidă a apartamentului dumitale. Ai răbdare.

— Cum locuim?

— Bine...

CASA TUTUROR

In planul reportajului meu intra și vizitarea unei săli de spectacole. O colegă de la „Gazetă" auzind pe unde vreau să ajung, mi-a sugerat ideia de a viziona la „Nottara" piesa „Dacă vei fi întrebat" de Dorel Dorian, jucată de actorii din Bacău.

Alerg prin burnița albastră și la orele 21,30 fix strîng mîna directorului teatrului sus numit cu care mă cunosc mai demult.

— Nu ți-am adus piesa promisă de-acum 2 ani, sînt în reportaj.

Tovarășul Chiril Economu surîde ușor.

— Mi-am închipuit...

— Vreau să merg pe scenă.

— Am loc și în sală.

— Nu, pe scenă.

Urcăm în goană cîteva trepte. S-au auzit soneriile. Acum bate al doilea gong. Intuneric, calc stîngaci. Mi-e teamă să nu dărîm ceva. A, iată scena. Mașiniști, podarul cocoțat tocmai sus pe o pasarelă mecanică. Șoapte. Cortina nu s-a ridicat încă. Un reflector bate dintr-o parte. Culise, o draperie, o scară în spirală și dincolo de pînza groasă, respirația spectatorilor. Tusete înfundate. Gong. Al treilea. In plin miraj al teatrului. In fața mea, în spate, în dreapta și stînga: actorii așteptîndu-și intrarea. Le văd fardul pe obraz. O femeie își frînge nervos degetele.

Cortina se ridică încet. Lîngă mine stă ciucit un om supraveghind rotirea unei benzi de magnetofon. Un beculeț verde ca un ochi de pește strălucește ușor în întuneric. Prima replică. Actorul stă pe scaun și privește la omul febril ce se plimbă în jurul său...

N-am să vă povestesc piesa. Aici oamenii muncesc în tăcere, ținîndu-și respirațiile. Actorii se mișcă după o matematică a intrărilor și a ieșirilor în care e calculat desigur și metrul cutare unde, ajunși, trebuie să rostească o anumită replică. E o meserie grea. Cere efort intelectual și fizic. Ore întregi de repetiții, în fiecare seară alt text...

Privesc în sus. De tavan spînzură o canapea, legată cu două sîrme. Piesa are o desfășurare cinematografică, cu secvențe ingenioase. Cele două planuri sînt luminate sau scufundate în întuneric, pe rînd. Un om așează mereu un scaun de paie în același loc. Tot el îl retrage cînd partea aceea a scenei intră în penumbră...

Ușoară disperare. Un reflector nu s-a stins la vreme sau canapeaua de sus a coborît prea devreme, ca într-o piesă suprarealistă. Nici un zgomot în sală, dar muncitorii din jurul meu sînt iritați. Doar piesa participă la un concurs! Actorii joacă fără sufleur. Aceasta, e femeie, urmărește doar textul în dosul draperiei care mă ascunde și pe mine. Ah, ce film ar ieși de aici. Iată, pe scări un ofițer hitlerist coborînd pe trepte. Un revolver sclipește în lumina slabă. Se aud sirenele. Decorul creează impresia de umezeală, de pivniță plină de lucruri inutile. Acțiunea se desfășoară dramatic, te ține cu răsuflarea tăiată. Cînd au trecut 45 de minute?

Cortina cade. Se aud aplauzele sălii. Oamenii din jurul meu năvălesc pe scenă. Sînt grăbiți, au treabă. Cine-i șeful mașinist? întreb. Un om slăbuț, cărunt, întoarce capul.

— Ai timp, tovarășe, pentru un scurt interviu?

— Da.

Canapeaua este înlocuită acum cu un pat.

— De mult ești în teatru?

Pînzaru Nicolae are o vechime de 9 ani în meseria asta. Inainte a fost muncitor la fabrica de cherestea din Bacău. Il întreb cum de a ajuns șeful mașiniștilor.

— Simplu, soția mea lucra pentru teatrul din localitate, și...

A tras cu ochiul, i-a plăcut, a învățat, iată-l acum supraveghindu-și oamenii, zece la număr. Se apropie și actorul Virgil Florescu. Se fac prezentările. Intreb cîte ceva în legătură cu activitatea acestei echipe harnice.

— Avem două formații permanente, mi se răspunde. Una la Bacău, alta la Piatra Neamț. Jucăm foarte mult în turnee.

— Pe unde ați fost?

— Păi în toată regiunea Bacău. La Bicaz, la Moinești, la Roman, la Tri-fești, la Tazlău, la Ștefan cel Mare, la Zeletin, la Podul Turcului, 95 de zile la sate...

— E impresionant. Totuși o astfel de deplasare cere un efort însemnat și apoi decorurile, chiar dv...

— Avem un autobuz și un autocamion propriu.

— Se schimbă treaba...

De ce naiba om fi noi obișnuiți cu ideea că actorul e mai întîi un pribeag, un fel de vagabond generos. Vremea mersului în căruță s-a dus pe apa sîmbetei. Un actor nou, un public nou...

— Cum sînt, domnule, țăranii...

— Cel mai minunat public. Au o sete de teatru, se îngrămădesc, ne primesc ca pe niște persoane foarte însemnate, se bucură să ne vadă, ne roagă să mai rămînem...

— Bine, dar unde jucați?

— Uiți căminele culturale care au săli tot atît de frumoase ca și asta?

Nu uit, dar parcă vedeam o scenă în aer liber. Sub umbra unui crîng. Foșnește vîntul în frunze. Cerul e albastru. Spectatorii pe iarbă. In dreapta, autobuzul, în stînga autocamionul. Decorurile au devenit inutile.

Ei, bine, nu-i așa. Țăranul vrea misterul peretelui de carton. Vrea lumina ireală a reflectorului. Vrea să audă bine replica. De aceea i s-au ridicat cămine culturale. De aceea actorii merg pînă în creierul munților ca să-l joace pe *Hamlet* lui nea Ion.

Am impresia că încurcăm treaba pe aici. Valeriu Cristache, șeful mașiniștilor de la „Nottara", ne-a ocolit ce ne-a ocolit, ne mută blînd cu mîna.

— Stați așa, să-mi fac și eu repetiția mea...

De sus coboară patul. Se lovește puțin de rampa unei scări. Uite de-aia e bine să faci repetiții și cu decorul. Nu-i place cum lucrează podarul.

— Ascultă la mine, nemicule. Să-mi lucrezi ușor, la mînă.

Se uită în sus. Tot nu-i mulțumit.

— Umblă, dom'le, cu patul, cum ai umbla cu mortu'. Așa, vezi că știi...

Comunistul Valeriu Cristache avea zi liberă astăzi, dar putea să stea acasă cînd tovarășii de la Bacău, neobișnuiți cu scena asta mai mare și mai modernă, aveau unele dificultăți?

Iată-l aici, dîndu-i o mînă de ajutor tovarășului Pînzaru.

Gong. Incepe actul III. Fugim în sală.

Ora 23,30.

Stau pe o ladă joasă, scriind pe genunchi. Spectatorii au plecat de cîteva minute. Cortina e ridicată. Mașiniștii n-au terminat treaba.

Valeriu Cristache strigă la cineva:

— Dă-mi grinda de la *Nora*, jos. Așa... Cum ziceai dumneata? De cîți ani sînt în teatru? Păi să-i socotim: 12 la *Municipal*, 4 la *Operetă*, ia adună... Atenție la contrabara aia. Așa... zici că ce m-a atras pe scenă? Mi-a plăcut.

— Ai vrea să devii actor?

Neagă, dar nu-l cred.

— Tovarășe și cu meseria asta e o treabă. Am fost strungar, am început liceul în particular. Am 34 de ani, cîte n-am făcut? Am fost președinte de sindicat, asesor, secretar, locțiitor politic, zidar, președinte de comitet de instituție...

Mută o sobă mai încolo, n-are liniște:

— Hai cu grinda aia de la *Nora* (I-o aduce cineva în sfîrșit). Plec totdeauna cu ultimul tramvai. Dacă femeile de serviciu uită să măture, mătur eu. Teatrul ăsta e casa mea, e casa noastră a tuturor, nu trebuie să avem grijă de ea?

— Trebuie, tovarășe Cristache!

Ii strîng mîna. Scena despuiată mă invită la plecare. Scările au fost demontate, dar oamenii aceștia vrednici abia au început munca pentru ziua următoare. Să-i lăsăm singuri, să nu-i ținem de vorbă.

— Cum trăim?

— Bine.

Eugen BARBU

Foto: EMIL WEXLER

Schele — cărămidă — beton. Aici o să locuim mîine.

ANTARCTICA

în ajunul unui An Nou —

regulile poveii, în ntiln directă cu movitul, ca să plic de ce, iontexelor era justificat gîndea am dit, văzîndu-iograsala les din Bucu, Pci înc seră să apară mai fotog anticipative, fîndația nică de azi. otos de fața invizibilanii stă zare entuzias omde la vanți pînă llan rnsă grafia lui Taci păru frumoasă și iterdecît invizibilă a Falui so tic, rîsul sinrțaură și zică, sănătasăv intu mai ales a tătești mare bucurie tecît el rarea de gribo alto nu putea fi sutei în riri spirituatur fiec cută a rîsul Nu se doia, încă dursoviei vor ajunge plu cum întîmplat. Dri aco părea primure picid într-o lume ut Anta tica, ca și mai portantă dec știi, mea fără răeoricil credeau cei ctor e metrou, eu ticipa mai cu sea vede psihologic. ine și întinse mîni liter-mente în ale. It-gise, intens, tate a plămînilor s

— Deși pur și simplu nu , i-am spus simțin a e-getelor.

— Vom lună și vei afla.

— Alexe eloku-rov? Ivan întirile înlănțuindu- nega foarte amuz te-am cunoscut, aile a-cestora. Fă orator pentru zbor răcați în echipam cu căști compli e pu-teai înțelege urmă-rit de chip să-ți spun că m unosc sub fiecare pre-găteau pen lună. Acum nu t în mîine. Avem e.

— Ii cun me-troul pe a știu cum, de su t în lună. De 2 cînd s-au liniști inat studiile ce o treaptă în ntul sovietic în nală pentru arhi arte mult de lu vă-zut „Goana evă-zut în avion i. E nouă pa a-ția ani d te uci, filme olu-m, există rea periodică l e-sențialul. I

— Nu î nu ne-am întîl dus aici de trei cu avionul...

Hotărîsem să facem revelionul la Behring; numai noi trei — soția, fetița și eu. Poate că-ți va pare ciudat — iarna la Behring. Ai fost la Behring? Acum, la Behring, e paradisul. Și pe urmă, de cînd trăim așa, anotimpurile și-au schimbat pentru mine lumina, sensul. Toamna mi se pare altfel acum, numai pentru că țiu minte o afirmație din „Washington Post and Times Herald" că „toamna este sezonul cel mai favorabil pentru un atac atomic". Cînd mușc dintr-un măr toamna și sucul îl las să mi se prelingă pe bărbie, mi-aduc aminte de Washington Post și toamna are alt gust. Avem memoria obositoare, cum ai spus. Am ajuns la Behring cu o săptămînă înainte de revelion; era foarte multă lume, adusă probabil de același gînd, să încerce frumusețea unui sfîrșit de an într-o nouă stațiune climaterică a planetei. Cred că jumătate dintre turiști veneau din Europa și America — nimeni nu părea trist, fiecare zi în așteptarea lui 31 apărea ca un revelion și ne simțeam foarte, foarte bine. In a treia zi, însă, a luat loc la masa noastră, extrem de politicos, de altfel, prezentîndu-se fără cusur, Donald Tyree, editor. Ai văzut cît îmi place să strîng mîna unui om. Lui i-am dat însă mîna repede și rezervat, ca și ceilalți membri ai familiei mele. Nu am ce-i reproșa: era impecabil în tot ce făcea: cum mînca, cum depunea oscioarele peștelui pe marginea farfuriei, cum se ștergea cu șervetul, cum ne privea evitîndu-ne perfect privirile. Cînd a auzit însă că soția mea știe engleza, a invitat-o imediat să-și aleagă dintre cărțile care-l însoțeau în concediul său de iarnă. Era editor și nu putea trăi fără cărți. Soția mea nu l-a putut refuza și a ales prima carte care i-a apărut sub ochi. Tyree a asigurat-o că-i va place, are farmecul desuetudinii pe care odinioară, prin '40 sau chiar '50, îl răspîndea Dumas-tatăl: e o carte editată de el într-o colecție nu prea căutată — „Gînduri frivole" — titlu care atrage o anumită lume, totuși, și mai ales nu intră în cenzura internațională a propagandei de război stabilită prin acordul de dezarmare totală. Soția mea a adus cartea, seara, în apartamentul nostru, a început s-o citească în pat, dar nu a putut trece de prima pagină a prezentării: cartea aparținea fostului comandant al aviației strategice americane Power, apăruse prin '59, dar fusese interzisă chiar de ministrul de război; la vremea aceea, un ziar important, mi se pare că Daily Mirror o obținuse prin contrabandă, dăduse extrase, iar acum d-l Tyree găsise cu cale s-o editeze în întregime în colecția sa, sub titlul „Utopii umane". Power demonstra în amănunt și foarte simpatic, după părerea lui Tyree, cum trebuie să atace Statele Unite, cum trebuie să fie ele primele în atac, dînd impresia că se apără. Ideea cea mai interesantă era ca programul științific în cercetarea cosmosului să fie orientat asupra utilității militare pentru un viitor apropiat. Tyree, în prefața sa, prezenta lucrarea lui Power, ca și cum ar fi fost un mic roman de dragoste, oarecum anacronic, dar plăcut și simpatic, un passe-temps de care omul nu se poate lipsi. Lena, soția mea, mi-a tradus această primă pagină și fără să-i mai spun ceva nu a continuat. A închis lumina, dar, iartă-mi indiscreția, am rămas imobili, unul lîngă altul în întuneric. Aveam impresia că în cameră se răspîndește o infecție; nu cred că nu mă înțelegi; e o reacție cu totul umană: de cînd a încetat orice propagandă de război nu avusesem ocazia să citesc texte de acest fel, mai ales prezentate cu atîta cinism; avem o memorie puternică, am constatat și eu, dar mai important mi se pare că ni s-a finisat o sensibilitate specială cu privire la război. Cred că aceia nu ar înțelege spulberarea unei nopți de dragoste din pricina unei cărți care chema la război.

★

De Lena m-am îndrăgostit în Sahara; eram împreună secretarii reprezentantului nostru care m-a precedat în compania mondială pentru arhitectura pustiurilor. Aveam sediul într-un mic orășel construit pe vremea cînd Franța pregătea experimentarea bombei ei nucleare acolo. Ne-am îndrăgostit fulgerător; prima noastră noapte a fost într-un hotel al orășelului, foarte curat, dar la subsol, am s-o țiu minte toată viața. Dimineața, la restaurant, am auzit într-o doară că întregul hotel e transformat dintr-un adăpost atomic de lux, 1500 de dolari, prezentat pe vremuri cu multă reclamă de un mare trust american. Din prima noastră noapte și pînă azi, între noi nu a existat gîndul că cineva, printr-un ordin, ne-ar chema în două puncte diferite și ne-ar da în mîini cîte o armă, în vederea războiului. Toată psihoza aceea de război, dinainte, cu trusturi consacrate comerțului de adăposturi atomice, probabil că dădea naștere, în țările dominate de Power, la o întreagă literatură a patului de un gust foarte prost, pentru că un pat nu e frumos decît în condițiile dispariției armelor de distrugere. Anul trecut am asistat împreună cu Lena la aruncarea în aer a unui depozit de arme în Spania; ne oprisem la Valencia, în drum spre Maroc, de unde plecam pentru o prospecție în Sahara. Nu știu cum se descoperise depozitul acela de arme rămas de pe vremea lui Franco și ascuns acolo de cîțiva generali dezaxați din fostul Bundeswehr al lui Adenauer, în înțelegere și cu un nepot al lui von Papen, cînd acesta devenise secretarul Papei Ioan al 23-lea, prin '59. Armele au fost cărate la marginea mării și de departe, dintr-un sat, am urmărit dinamitarea lor. Lena, în timpul tunetelor care răscoleau văzduhul și marea, m-a ținut strîns de mînă. Seara am rămas în satul acela de pescari; n-am găsit decît o cămăruță urîtă, cu un pat pe butuci, dar a fost superb. In hotelul de la Behring, apartamentul nostru nu suferea comparație cu cămăruța din satul spaniol. Dar aici apăruseră gîndurile frivole ale lui Tyree și vezi ce se întîmplase.

Consolidarea socialismului în atîtea țări, alegerea căii socialiste de dezvoltare, devenită clară atîtor popoare ale lumii, a dus la victoria acelui optimism profund care, de cînd mă știu, și eu, și toți ai noștri, toți muncitorii, l-am avut în sînge și ne-a călăuzit în fiecare acțiune a noastră — și pentru pace, și pentru transformarea socială a lumii. In lumea noastră, cînd noi muncitorii am convins imensa majoritate a oamenilor că socialismul e singura cale pentru a rezolva nu numai problemele războiului, ci și toate celelalte conflicte sociale generate de capitalism, în lumea noastră, cînd nu mai avem probleme cu cancerul, cu tuberculoza, cu analfabetismul, nu mai discut că nu știm de „război rece" — ți-aduci aminte cum a spus Hrușciov, să piară războiul rece cum au pierit epidemiile de ciumă și holeră? — cinismul a devenit sentimentul cel mai inuman, insuportabil, mai ales cînd e aliat cu prostia. E o lipsă că interzicerea lui nu a fost trecută în acordul de dezarmare totală, împreună cu lichidarea producției de război. Am citit în ultima ediție a „Istoriei războiului rece", apărută la Moscova, un capitol extrem de interesant — reacția cercurilor agresive ale Statelor Unite la sfîrșitul lui '59, după ce propunerile tovarășului Hrușciov începuseră să fermenteze peste tot. Mereu revenim la acest an '59. In perspectiva a tot ce s-a întîmplat, apare ca un an esențial, dar probabil, cum se întîmplă, oamenii nu au înțeles cu toții aceasta decît mai tîrziu. Una din marile mele bucurii este să știu că popoarele noastre au fost dintre cele care au înțeles și au făcut totul să ajungem aici; dar atunci trebuie să fi fost extrem de greu. Incerc de nenumărate ori să mă transpun în zilele acelea ale lui '59, mai ales sfîrșitul anului. Nu izbutesc să înțeleg totul. Dece, după ce propuseseră împreună cu noi la O.N.U. proiectul pentru studierea problemelor dezarmării generale, în Statele Unite continuau discursurile cele mai războinice ale unor fruntași politici? Ai auzit de Rockefeller? de Truman? De ce cerea Truman reluarea experiențelor atomice, după un an în care ele fuseseră sistate? De ce continuau să înarmeze Bundeswehrul? Dacă se înțeleseseră în 48 de zile să denuclearizeze Antarctica, cum nu ajunseseră la Geneva, nici după 150 de ședințe să hotărască denuclearizarea continentelor populate? Cum trebuie să fi fost revelionul acela spre '60 cînd exista speranța de-o amploare fără precedent într-o lume cu contururi precise, o lume fără războaie, propusă clar de Uniunea Sovietică, o lume la care se putea ajunge pe căi foarte concrete, tocmai ele hrănind substanțial speranța — și, simultan, exista un plan de înarmare atomică a N.A.T.O.-ului pentru același deceniu? Sînt patetic, recunosc, și-mi plac cuvintele mari. Cînd își au rostul, sînt mult mai folositoare omului decît cuvintele mici. Să-ți spun ceva. Cînd vreau să-mi împrospătez forțele în lupta noastră comună pentru victoria deplină a comunismului, cînd simt nevoia să mă gîndesc la ceva puternic, frumos, nobil, mă întorc la cei din anul '59, la comuniștii noștri, la popoarele noastre, la diplomații lor, la muncitorii lor, la poeții lor. Și ar trebui, în numele lor, să sărutăm zăpada veșnic denuclearizată a Antarcticii, prima zăpadă denuclearizată a lumii. Voici les neiges d'antan!

★

Dimineața la dejun, Lena îi înmînă lui Tyree cartea. El ungea gemul pe pîine și primi cu bunăvoință explicațiile ei laconice. Politețea ei era de admirat, dacă aveai în vedere că domnul acesta trebuia aruncat afară din hotel, din lume. După ce mușcă felia de pîine și-și șterse colțul buzelor abia atinse de dulceață, replică nici mai mult, nici mai puțin, că-i pare sincer rău pentru dezamăgirea provocată, cu atît mai mult cu cît în colecția de „Gînduri frivole" are sub tipar lucruri extrem de amuzante ca amintirile ultimului criminal de război, eliberat în '60 de cancelarul Adenauer, pe nume Baldur von Schirach, amintiri foarte vesele din închisoare, pentru că în general, acolo, dusese o viață plăcută și din acest paradox ieșiseră niște memorii aproape galante. De asemenea, reflecțiile unui unchi al său, David Tyree, fost contra-amiral în armata americană care, în 1959, pornind de la ideea că totul va fi decis de priceperea americanilor în găsirea celor mai potrivite locuri de pe glob pentru amenajarea rampelor de lansare a rachetelor, demonstra superioritatea categorică a Antarcticii asupra tuturor celorlalte continente. Cartea se transforma astfel într-un adorabil jurnal de călătorie, străbătut, ca un fir roșu, de o idee nostimă...

In timp ce editorul dezvăluia planurile de viitor ale colecției sale, am hotărît: să nu petrec cu nici un chip revelionul în preajma sa și a gîndurilor sale frivole; să plec urgent în Antarctica, să petrec acolo anul nou, să nu-mi interzic cu nici un chip această voluptate omenească, pusă la dispoziție cu atîta generozitate de lumea noastră. Să viu aici, la Tolstoi, și să mă bucur, exact ca atunci cînd toamna mușc dintr-un măr și-mi amintesc de Washington Post. Lena a fost imediat de acord. Am găsit ultimele locuri la Inturist și am aterizat cu un avion special care făcea ruta Moscova—Mirnîi. Dașa, fetița mea de șase ani, nu a înțeles absolut nimic, de ce plecăm, de ce nu ne simțim bine la Behring. Multă vreme, chiar și în avion, continua să pună cele mai complicate întrebări cu privire la Tyree, la sentimentele noastre față de el — care-o șocau — căci ea nu cunoaște deocamdată în jurul ei oameni pe care să-i antipatizeze. Iar despre propaganda de război, cred că nu e pedagogic să discuți cu un copil. Valul întrebărilor ei a contenit doar cînd a început în avion „Goana după aur" a lui Chaplin; a priceput totul, iar cînd Charlot dansa urmărit de cîinele acela trist, legat printr-o frînghie de pantalonii lui, Dașa a început să plîngă. Nefericirile umane o impresionează peste normal. In sfîrșit, le-am lăsat în cabană pe amîndouă, iar eu, ca să mă dezmorțesc, am făcut imediat un tur lung, în pas alergător, în jurul orășelului...

★

In aerul rece și curat al Antarcticii, aburii respirației sale se înălțau ca un imn.

Radu COSAȘU

Ora poveștilor

Un ceai la ora asta?

ŞANTIER 1960

A. E. BACONSKY:

In cursul anului ce vine, voi termina un volum de călătorii cuprinzînd, în versuri şi proză, impresiile din cîteva descinderi anterioare: lumea Extremului Orient şi vastul continent sovietic — iată universul din care au izvorît paginile viitoarei mele cărţi.

O antologie a poeţilor clasici coreeni va vedea, de asemeni, lumina tiparului încă în primul trimestru. O nouă carte de poezii este de asemeni, în lucru. Viaţa şi sufletul oamenilor mulţi şi anonimi, al căror nou destin m-a vindecat de propria mea singurătate, continuă să domine preocupările mele şi dacă în anul viitor voi reuşi să le închin un imn, bucuria mea nu va fi mică.

•

Maria BANUŞ:

In anul viitor, intenţionez să tipăresc un nou volum de versuri inspirat din realităţile ţării noastre.

•

Aurel BARANGA:

Şantierul meu literar a fost supus în ultimii ani unor necontenite modificări. Ştii cînd începi o piesă şi nu ştii niciodată cînd şi dacă o termini. Intenţii iniţiale, valabile pentru actul întîi, se perimă în timpul scrisului celui de-al doilea şi te pomeneşti cu piesa în urma ta, cînd reuşeşti să scrii, în sfîrşit, „cortina" la actul trei. Timpul e un judecător fără cruţare, obligîndu-te la scrutări adînci şi atente. Uneori, proiecte vechi, abandonate o vreme, se reimpun şi pagini socotite părăsite îşi reclamă prezenţa. Şantierul meu a trecut în ultimii ani prin numeroase revizuiri. Sper ca în anul care vine să pun ordine în hîrtii şi în proiecte şi că în sfîrşit „Buturuga mică", ajunsă la a opta transcripţie, va fi încredinţată unui teatru. De asemenea, mă aflu într-un stadiu destul de înaintat cu drama-reportaj intitulată provizoriu „Eroul de pe Acropole" şi închinată, cum este şi lesne de bănuit, luptei pline de abnegaţie dusă de Manolis Glezos şi de tovarăşii săi. Nădăjduiesc să pot apoi revedea al treilea volum de „Teatru", care va include lucrările noi, şi să pot pune la punct un volum de publicistică, în care aş voi să adun o parte din articolele publicate în presa dintre anii 1935—1960. Proiecte şi dorinţe.

•

Eugen BARBU:

1960 va fi pentru mine un an de relaxare activă. După lungi ezitări, am reluat Şoseaua Nordului. Pregătesc, pentru 23 August-ul viitor, ediţia a II-a. In mare parte, cele două volume pe care le va avea vor însemna două volume noi.

•

Ion BANUŢA:

In primele zile ale anului 1960, voi preda Editurii de stat pentru literatură şi artă volumul de versuri Cetatea soarelui. *De asemenea, am în lucru trei ample poeme* (Griviţa eroică, Cetatea tăcerii şi Pădurea furată) *pe care le voi definitiva în cursul anului viitor.*

•

Mihai BENIUC

Pentru anul viitor, voi pune la punct ultimele amănunte dintr-o piesă intitulată „Intoarcerea", avînd ca temă lupta comuniştilor din trecut şi prezent, pentru socialism. Piesa va fi predată Teatrului Municipal şi va vedea lumina rampei încă în această stagiune. Mai lucrez, de asemeni, şi la volumul II din romanul „Pe muche de cuţit".

•

Demostene BOTEZ:

In 1960 urmează să apară volumul de versuri „Carnet", pe care l-am predat la ESPLA.

Nădăjduiesc că voi fi gata şi cu romanul „Anghel Oprişan".

Anul acesta va însemna apoi un început de drum pentru o nouă culegere de poezii.

•

Radu BOUREANU:

In jurul Anului Nou, îmi va apărea poemul „Cîntare cetăţii lui Bucur", închinat, după cum se ştie, sărbătoririi a 500 de ani de la întemeierea Capitalei noastre. In primele luni ale lui 1960, îmi va apărea volumul de traduceri din Emile Verhaeren, predat de mai demult E.S.P.L.A.-ei. „Intre Marea Albă şi Marea Neagră" este titlul sub care vor vedea lumina tiparului notele mele de călătorie din Uniunea Sovietică. Nădăjduiesc să termin în curînd un volum de versuri care se va intitula „Dincolo de cuvinte". Lucrez, de asemeni, la o carte care se adresează în primul rînd tineretului — dar nu numai lui — şi care va cuprinde mai multe povestiri despre animale. Titlul ei — „Corabia amintirilor". Aş vrea, în acelaşi timp, să reiau un mai vechi proiect — poemul „Curtea Marossy".

•

Eusebiu CAMILAR:

La începutul anului, sper să isprăvesc povestirea „Satul uitat" — oglindind transformarea fundamentală a satului romînesc şi implicit transformarea conştiinţei oamenilor.

In cursul anului viitor, la E.S.P.L.A. îmi va apare o tălmăcire din Eschil, în versuri albe shakespeariene şi într-un limbaj modern.

La Editura Tineretului voi preda cartea „Prin foc şi spadă", o istorie a patriei povestită tineretului.

Sper ca în anul viitor să public şi un volum de versuri, cuprinzînd aproximativ 60 de poeme.

•

Nina CASSIAN:

Voi publica un volum de versuri la E.S.P.L.A., cu titlul „Sărbătorile zilnice". De asemenea, pregătesc, împreună cu Gheorghe Dinu o piesă — „Provincia Cosmos" — pentru Teatrul de Marionete. Tot în cursul anului viitor, sper că va vedea lumina tiparului poemul de dragoste „Spectacol în aer liber" şi o carte de versuri pentru copii, despre gospodăriile colective.

Dumitru CORBEA:

Am predat la Teatrul Naţional o piesă de teatru, al cărei titlu provizoriu este „Mama Natalîţa îşi aşteaptă fiul din război". Tema acestei piese este lupta împotriva reînvierii militarismului şi a fascismului. Lucrez la un roman început mai de mult, din care am şi publicat unele fragmente în revistele literare. Am sub tipar, la E.S.P.L.A., o culegere de versuri înmănunchind poezii din toate volumele mele apărute în cei 25 de ani de activitate poetică.

•

Mihail DAVIDOGLU:

De cîteva zile, m-am întors din regiunea Constanţa, unde, într-un cadru mai larg de oameni de teatru, activişti de partid, tehnicieni şi preşedinţi de gospodării colective, am făcut lectura dramei „Uriaşul din cîmpie". Ţinînd seamă de observaţiile care s-au făcut, socotesc că piesa va vedea lumina rampei în prima parte a anului ce vine. De asemenea, materialul de viaţă şi oamenii ce i-am întîlnit în Dobrogea mă îndeamnă să trec la o altă lucrare dramatică, a cărei acţiune să se petreacă tot în această pasionată şi pasionantă regiune, de care m-am legat din toată inima. Bineînţeles că oamenii şi faptele sînt de o stringentă contemporaneitate.

•

Lucia DEMETRIUS:

Vreau să scriu, în 1960, o piesă în care să se vadă limpede cum a crescut conştiinţa socialistă a omului din ţara noastră în perioada de la 23 August pînă azi. Va fi vorba în ea de oameni simpli, de oameni ai muncii şi acţiunea, desfăşurată pe această perioadă de cincisprezece ani, se vor opri asupra momentelor cruciale ale istoriei patriei noastre, care în piesă ca şi viaţă, vor coincide cu momente cruciale în conştiinţa eroilor.

Mai sper că, definitivînd volumul I al romanului din care am publicat cîteva fragmente, voi putea începe volumul al doilea.

•

Mihu DRAGOMIR:

Am predat zilele acestea la E.S.P.L.A. manuscrisul unui volum conţinînd aproape 100 de poezii, intitulat „Muzica sferelor". Sînt o parte din poeziile publicate în ultimii ani în reviste, întregite cu un număr destul de mare de poezii inedite.

Tot la E.S.P.L.A. voi preda, în cîteva zile, traducerea comediei în versuri „Pentru alţii proastă, pentru ea deşteaptă" de Lope de Vega.

Preocuparea principală este revederea primei versiuni a romanului „La început a fost sfîrşitul". Fiind vorba despre un debut, bineînţeles că nu mă hotărăsc prea repede să predau manuscrisul în mîinile editurii... Cred însă că pînă în primăvară hotărîrea va fi luată.

Aproape terminat se află şi eseul „Poezia şi comanda socială". In sfîrşit, ca proiect pentru viitorul imediat, mă gîndesc la reluarea celor două volume, „Războiul" şi „Intoarcerea armelor", care vor fi contopite într-un singur poem. Ambele volume, şi mai ales „Războiul", vor trece printr-o restructurare radicală.

•

Petru DUMITRIU:

Programul meu de muncă pentru anul viitor cuprinde lucrul în continuare, aşa cum am mai anunţat, la „Biografiile contemporane". Voi încredinţa tiparului capitole care vor forma tomurile II şi III din această lucrare.

•

Paul GEORGESCU:

Voi continua, fireşte, cronica literară. Voi publica mai de mult anunţatele micromonografii (termenul, văd, a început să circule). Primul volum va fi gata în martie („Poeţi contemporani"). De asemeni, e în faza finală monografia despre Beniuc. Lucrez, împreună cu B. Elvin, la o carte de istorie literară („Curente şi probleme în literatura romînă" 1900—1914).

•

Al. Ivan GHILIA:

Lucrez la romanul „Ieşirea din apocalips", în care doresc să înfăţişez războiul cu dramele lui pe plan moral şi psihologic, lupta ilegală a comuniştilor, pregătirea şi declanşarea insurecţiei armate şi a ieşirii definitive din apocalipsul fascist. După aceea, mă voi întoarce la vechiul proiect: Bicazul, marea şcoală a construcţiei socialiste, romanul dragostei lui Mitriţă şi a Ilenei, continuarea „Cuscrilor".

•

Silvian IOSIFESCU:

Anul care vine, mă voi ocupa în special de noua monografie „Caragiale" a cărei alcătuire a fost întîrziată de lucrul la volumul „In jurul romanului".

Urmează, de asemeni, să sfîrşesc antologia de proză satirică franceză, programată să apară în 1960, la Editura Tineretului.

Cît priveşte articolele la care reflectez, aş vrea să discut, în afară de cărţi şi probleme literare, cîteva laturi ale esteticii cinematografiei.

•

Ion ISTRATI:

Am predat la Editura Tineretului un volum de reportaje pentru colecţia „Patria noastră", intitulat „Iaşul tinereţilor noastre", oglindind viaţa de ieri şi de azi a oraşului.

In 1960, am să termin volumul doi al romanului „Din neagra ţărănie" care va oglindi viaţa unui oraş de provincie în perioada 1933—1942, pe care-l voi preda Editurii Tineretului.

Pentru E.S.P.L.A. lucrez un roman mai mic, tratînd aspecte ale revoluţiei noastre culturale într-un sat din Moldova.

Al. JEBELEANU:

Lucrez la volumul de versuri „Frumuseţi simple". In această culegere, preocuparea principală pentru mine este ciclul închinat Reşiţei, pe care nu l-am împlinit încă. Aş dori ca ciclul „Creionări din Reşiţa" să fie capitolul cel mai de seamă al volumului. Deocamdată simt nevoia unei cunoaşteri mai profunde a vieţii creatorilor din „cetatea de foc". Ar fi o mare bucurie pentru mine să pot aduce un modest omagiu muncitorilor reşiţeni.

•

Horia LOVINESCU:

Lucrez la două piese de teatru, pe teme de actualitate, care vor fi gata pînă la sfîrşitul anului 1960.

•

Teodor MAZILU:

Am de gînd să termin, în anul 1960, o piesă de teatru, care s-ar putea numi „Treapta iubirii". Lucrez de mai multă vreme la un volum de proză satirică, intitulat „Proştii sub clar de lună". In această carte — care doreşte să fie o satiră a rămăşiţelor modului de viaţă mic-burghez — „proştii", adică meschinii şi mărginiţii care nu participă cu trup şi suflet la construcţia socialistă, sînt prezentaţi în cele mai fericite ocazii ale vieţii lor, în concediu, în nopţi cu lună, cu barca pe valuri. Dar toate aceste împrejurări nu le estompează ticăloşia, ci le-o amplifică.

Dumitru MIRCEA:

La începutul lunii decembrie am predat Editurii Tineretului un volum de nuvele şi povestiri inspirate din viaţa nouă a satului. Sper să apară în curînd.

Pentru anul viitor? Finisarea pînă în primăvară a unui roman închinat activistului de partid. Am dorit să înmănunchez în această carte tot ce experienţa dobîndită pe teren, printre activişti mi-a pus la îndemînă.

Concomitent mă ocup de alt roman, un roman oarecum autobiografic, ilustrînd procesul de clarificare a tinerilor intelectuali în perioada 1944—1948. Cu alte cuvinte, e vorba de drumul nostru către partid. Cînd va fi gata, iată întrebarea ce eu însumi mi-o pun întîi. Cred că, în cinstea aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea partidului — mai 1961 — va putea fi predat editurii.

•

Al. MIRODAN:

Lucrez la o piesă de teatru (comedie), al cărei scop principal îl constituie dezvăluirea şi combaterea cîtorva aspecte ale ideologiei burgheze.

•

Francisc MUNTEANU:

In 1960, voi da la tipar romanul „Născut în Europa" şi volumul de povestiri „Arca lui Noe". Paralel fac regia filmului „Soldat fără uniformă", după scenariul meu. Filmul îl lucrez împreună cu operatorul Gore Ionescu.

•

Simion POP:

Voi publica la E.S.P.L.A o carte de nuvele, al cărei titlu încă nu l-am fixat. Tematica de strictă actualitate a lucrării este inspirată din viaţa satului nou.

De asemeni, la Editura Tineretului voi preda o carte dedicată vieţii luptătorului ilegalist Petre Gheorghe.

•

Veronica PORUMBACU:

In cinstea celei de-a 50-a aniversări a Zilei Internaţionale a Femeii, am predat ESPLA-ei o antologie a poetelor lumii, cuprinzînd circa 200 de nume, începînd cu Sapho. Probabil la Editura Tineretului voi tipări un volum de versuri pentru copii, cu titlul „Fereastra".

•

Aurel RAU:

In anul 1960 voi publica la Editura Tineretului un volum de pasteluri inspirate din viaţa de muncă şi de construcţie care angajează peisajul divers al ţării noastre.

Pe parcursul anului voi continua să scriu poezii în vederea unei cărţi, destinată poate anului 1961, poezii în care impresiile directe, elementele de notaţie — adesea reporterîcească — vor fi mai puţin prezente în forma lor nudă şi în care poezii sinteza lirică, o anumită filtrare a experienţei personale îşi vestesc o mai mare contribuţie. Evident, fiind vorba de lucruri pe care nu le-am aşternut încă pe hîrtie decît în parte, despre lucruri aflate încă în vis, în proiect, în pregătire, fiinţînd în acea regiune favorizată unde întotdeauna vei situa ceea ce ţi-i mai drag din tot ce-ai scris, am ispita să cred că aceste poezii nu vor fi rele. Deasemenea, pentru lunile care vin (lucrez la o revistă lunară) îmi propun o apropiere mai curajoasă de acel sector al literaturii unde stăpînesc şi scrutează aspru drumurile, prietenii cei dintîi şi cei din urmă (dacă pot să mă exprim astfel) ai creatorilor de frumos — criticii.

•

Ion Marin SADOVEANU:

In cursul anului 1960 voi publica, la Editura Tineretului, în colecţia „Cutezătorii" romanul „Taurul mării", care evocă viaţa din epoca de înflorire a cetăţii Histria (secolul IV î.e.n.). La E.S.P.L.A. îmi va apare volumul intitulat „Scurtă istorie a dramei şi teatrului universal". Lucrez, de asemeni, la ultima parte a trilogiei care începe cu „Sfîrşit de veac în Bucureşti" şi continuă cu „Ion Sîntu". Nu ştiu însă dacă voi izbuti să termin în anul 1960 acest roman, al cărui titlu definitiv nu l-am stabilit încă.

•

Al. ŞAHIGHIAN:

Am predat la E.S.P.L.A. un volum de versuri. E vorba de poeziile sociale, publicate în reviste de stînga, înainte de 23 August 1944 şi care pe atunci n-au putut apărea decît ciuntite de foarfeca cenzurii. Volumul cuprinde poezii lirice scrise tot înainte de 23 August, precum şi versuri din zilele noastre.

Lucrez acum la un roman de aventuri pentru copii.

•

Ieronim ŞERBU:

Proiecte pentru 1960? Mă aflu în plin lucru la un roman despre clasa muncitoare, pe care nădăjduiesc să-l termin pînă la sfîrşitul lui mai. Acţiunea se petrece în Bucureşti, la o mare uzină metalurgică. Ţinînd seama că mă ocup de perioada de imediat de după naţionalizare, în intenţia mea este să îmbrăţişez într-o privire circulară medii diferite ca: burghezia, mica burghezie şi cercurile artistice, implicate direct într-o serie de evenimente ce s-au succedat marelui act revoluţionar. Evident că factorii determinanţi ai acţiunii îi constituie eroi din sînul clasei muncitoare.

Paralel cu această lucrare, sînt preocupat de un volum cuprinzînd şase mari nuvele, gîndite de multă vreme, şi din care două au şi fost scrise în prima formă. Celelalte patru sînt şi ele, de asemenea, schiţate, urmînd să mă apuc temeinic de lucru îndată după terminarea romanului. Şi acest volum de nuvele, care va purta probabil titlul „Invingătorul", se inspiră din actualitate.

•

Al. I. STEFANESCU:

Am terminat de curînd piesa „Blindajul", care va vedea lumina rampei la Teatrul Armatei, în stagiunea din primăvară. Piesa este închinată muncitorilor din industrie. Voi scrie o comedie de actualitate şi un scurt roman despre perioada '44—'47.

•

SZEMLER Ferenc:

In anul 1960, voi continua să scriu poezii, voi începe să lucrez un roman care constituie, într-un anumit sens, o continuare a romanului meu recent apărut şi voi tălmăci, în limba maghiară, o culegere din poeziile lui Alexandru Macedonski.

•

Nicuţă TANASE:

Am predat în luna decembrie Editurii Tineretului povestirea satirică „Există un dumnezeu în cer". Mai am de lucru la ea. Volumul de schiţe şi reportaje „Meşter eşti, omule" promis de anul trecut a fost predat.

Planuri de viitor? Voi răspunde la anul. Sau poate peste doi ani. Intenţionez să cer Bucureştiului un concediu mai îndelungat. Cu ce ocazie? Documentare la Hunedoara.

•

Haralamb ZINCA:

Predau la E.S.P.L.A. romanul „Dintre sute de catarge", închinat grupului de partizani romîni „Carpaţi".

Lucrez la un volum de nuvele intitulat provizoriu „Destine".

Voi termina volumul de schiţe „Vagabonzii".

Anul internaţional

Mai sînt încă puţine ore şi anul 1959 va lua sfîrşit. In calendarul, dacă l-am putea numi internaţional, al anilor care au trecut după încetarea celui de al doilea război mondial, 1959 aduce, poate mai mult ca ceilalţi, mesajul de speranţă al destinderii şi reducerii încordării între state cu sisteme sociale diferite.

S-au petrecut multe evenimente în 1959, dar dintre ele cîteva mi se par a fi avut o influenţă decisivă asupra evoluţiei situaţiei internaţionale. In primul rînd, vizita primului ministru al U.R.S.S., N. S. Hrusciov în S.U.A., întîlnirea sa cu preşedintele Eisenhower de la Camp David şi planul istoric de dezarmare generală şi totală prezentat la O.N.U. din partea Uniunii Sovietice. După călătoria premierului Macmillan în Uniunea Sovietică, în care s-a dovedit cît de utile sînt contactele directe între conducătorii de state, pentru prima dată în anii războiului rece şi ai politicii „pe marginea prăpastiei" s-a afirmat la Camp David, într-un document semnat şi de partea occidentală că metoda prin care trebuiesc rezolvate problemele internaţionale litigioase este metoda tratativelor. Şi dacă presa a început să vorbească despre „spiritul de la Camp David" nu încape nici o îndoială că e vorba de spiritul destinderii internaţionale, de concepţia după care trebuie eliminat din viaţa internaţională războiul ca mijloc de soluţionare a chestiunilor controversate.

Omenirea a primit în 1959 unul din cele mai nobile daruri, planul dezarmării generale şi totale, plan realist, ţinînd seama de dezvoltarea modernă a armamentelor, de grava primejdie a unui război nuclear cu consecinţe catastrofale pentru planeta noastră, un plan eşalonat în 4 ani, prevăzînd şi măsuri parţiale în cazul cînd puterile occidentale n-ar fi încă dispuse deocamdată să treacă la hotărîri radicale, totale, în acest domeniu. In acest sens nu putem să nu amintim ca pozitiv faptul că în 1959 exploziile nucleare au încetat să infecteze cu stronţiu 90 atmosfera şi e de sperat că experţii întruniţi la Geneva vor propune încetarea definitivă a experienţelor nucleare, ceea ce va deschide calea interzicerii armelor atomice şi cu hidrogen.

Poate ca o replică împotriva experienţelor nefaste cu arma atomică, care pun la încercare soarta generaţiilor viitoare, şi nu numai viitoare, s-au înălţat superb în Cosmos rachetele sovietice, dintre care două au atins Luna iar ultima a izbutit, pentru prima dată în istoria ştiinţei mondiale, să fotografieze partea nevăzută a acestui satelit al pămîntului. Performanţele realizate de ştiinţa sovietică au stîrnit admiraţia unanimă a întregii lumi, iar zborul rachetelor în spaţiul interplanetar, spre deosebire de ciupercile exploziilor atomice, cheamă exclamaţia: Omul, ce mîndru sună acest cuvînt!

Briza caldă care a început să sufle în lume după călătoria lui N. S. Hruşciov în S.U.A. şi după întîlnirea sa cu preşedintele Eisenhower a pătruns şi în Organizaţia Naţiunilor Unite. Ultima sesiune a O.N.U., la care s-au votat în unanimitate rezoluţiile asupra dezarmării generale şi totale şi asupra explorării paşnice a spaţiului cosmic, a fost poate cea mai pozitivă sesiune a O.N.U. de la război încoace. Dacă două ziare cunoscute din lumea occidentală, „New York Times" şi „Die Welt" au caracterizat această sesiune ca „un succes al politicii sovietice" noi credem că ea poate fi numită totodată un succes al politicii de pace şi destindere internaţională.

Este evident că acul barometrului a început să încline în 1959 spre timp favorabil păcii. Ar fi însă o miopie să ne mulţumim a observa acest fenomen pozitiv şi să închidem ochii asupra încercărilor anumitor cercuri, desigur sortite eşecului, dar totuşi primejdioase, de a se menţine atmosfera războiului rece şi a relaţiilor otrăvite între state şi popoare. Chiar la ultima sesiune O.N.U. au fost scoase de la naftalină baloanele răsuflate şi pline de venin ale aşa-zisei probleme ungare şi a Tibetului sau s-a încercat, fără succes de altfel, de a se bara intrarea Poloniei în Consiliul de Securitate. Există grupe extrem de restrînse de oameni, încă influente în determinarea politicii occidentale, care n-au întîmpinat cu bucurie începutul de topire a gheţurilor războiului rece, care preferă în relaţiile internaţionale clima polară climei temperate sau ecuatoriale. Este şi lesne de înţeles de ce puternicul grup monopolist Rockefeller din S.U.A., care obţine profituri fantastice în ramurile direct legate de producţia armelor nucleare, nu poate fi în favoarea destinderii încordării internaţionale. Acesta este probabil şi motivul datorită căruia Nelson Rockefeller, guvernatorul statului New York şi auto-fost candidat la titlul de preşedinte al S.U.A., pronunţă discursuri în care cere intensificarea înarmării atomice, relaţii îngheţate cu Uniunea Sovietică şi blocarea comerţului cu ţările răsăritene. Nici cancelarul Adenauer, unul din prietenii intimi ai lui John Foster Dulles, nu este un apostol al păcii. El n-a renunţat nici astăzi la reînarmarea atomică a Germaniei occidentale, la sprijinirea generalilor nazişti revanşarzi, la încercările de a bloca orice progres în rezolvarea, pe calea tratativelor şi înţelegerii, a problemei germane. Poziţia sa retrogradă, contrarie spiritului destinderii internaţionale, a ieşit încă odată la iveală la ultima întîlnire a şefilor de guverne occidentale de la Paris, unde a încercat să aducă la acelaşi numitor, pe o poziţie rigidă, atitudinea puterilor vestice în problema Berlinului occidental.

Intîlnirile interoccidentale de la Paris au evidenţiat în acelaşi timp criza care domneşte în sînul N.A.T.O. Nu ne vom referi la contradicţiile existente între diferite state care fac parte din alianţa atlantică (economice, politice şi militare), dar vom releva marea întrebare care s-a pus cu această ocazie, de ce există N.A.T.O. în actuala sa formă? Ziarul parizian Combat din 18 decembrie observa, pe bună dreptate, referitor la N.A.T.O., că, **„orice alianţă valorează prin spiritul care a prezidat întemeierea sa".** Or, nu e nici un secret pentru nimeni că spiritul care a prezidat crearea N.A.T.O. a fost spiritul războiului rece, al cursei înarmărilor atomice şi al creării bazelor militare americane în Europa. Vremurile de atunci sînt astăzi de mult depăşite. In afară de schimbările care au intervenit în strategia şi tehnica militară, N.A.T.O. este un organism învechit mai cu seamă datorită problemei nr. 1 la ordinea zilei: dezarmarea generală şi totală. Cu atît mai ciudate au apărut hotărîrile de la Paris de a se menţine cursa înarmărilor şi de a elabora chiar un plan militar al N.A.T.O. pe 10 ani, cînd era mai firesc să se elaboreze un plan de dezarmare al alianţei atlantice, pe o perioadă de mai puţin de 10 ani. Nu putem decît să fim de acord cu ziarul „Süddeutsche Zeitung" din 19—20 decembrie, care comenta în acest mod ultima reuniune N.A.T.O.: „Ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic nou în lume şi nici nu s-ar putea întîmpla ceva nou, a fost luată în discuţie elaborarea unui plan militar pe zece ani. Fireşte că este greu să vrei dezarmarea şi s-o proclami ca ţel — aşa cum a făcut consiliul N.A.T.O. — iar pe de altă parte să elaborezi planuri militare pe zece ani".

Cu siguranţă că viitorul nu aparţine războiului rece şi înarmărilor, ci păcii şi destinderii şi de ac... a reţinem ca pozitivă propunerea făcută de puterile occidentale, deşi cu întîrziere, de a se convoca la 27 aprilie la Paris conferinţa Est—Vest la cel mai înalt nivel. Răspunsul lui N. S. Hruşciov, în numele U.R.S.S. care a militat ani de zile pentru întîlniri personale între conducătorii de stat, a provocat o mare bucurie în lume deoarece, în acest fel, conferinţa la înalt nivel, atît de aşteptată, a devenit o certitudine.

In acest sector al Europei, Republica Populară Romînă îşi manifestă spiritul ei de iniţiativă în promovarea păcii şi destinderii internaţionale. Sînt cunoscute propunerile guvernului romîn pentru convocarea unei conferinţe a şefilor de guverne din Balcani, pentru crearea unei zone denuclearizate în Sud-Estul Europei. In lumina evenimentelor internaţionale desfăşurate în 1959, aceste propuneri apar cu atît mai actuale. Cînd 1959 marchează victoria spiritului tratativelor, cînd şefii statelor cu sisteme social-economice diferite se vor întîlni în conferinţa Est—Vest se pune întrebarea: de ce nu e posibil să se întîlnească şefii statelor balcanice? Nici un argument potrivnic nu poate rezista la această întrebare, după cum nici un argument aşa-zis strategic nu poate fi invocat împotriva creării unei zone balcanice fără arme rachete şi atomice. In 1959 Romînia şi-a adus contribuţia sa în cadrul O.N.U. la dezbaterea problemei dezarmării, militînd prin diferite propuneri pentru promovarea comerţului internaţional şi a ajutorării ţărilor slab dezvoltate. In această parte a continentului european, poporul romîn este un fidel apărător al cauzei păcii şi înţelegerii între state.

Intrînd în primele zile ale anului 1960, spunem bun rămas lui 1959, grăbindu-ne să trăim o primăvară care se anunţă de bun augur pentru destinderea internaţională. Atunci va avea loc călătoria lui N. S. Hruşciov la Paris, conferinţa Est—Vest la cel mai înalt nivel, vizita preşedintelui Eisenhower în U.R.S.S. Evenimente însemnate de la care întreaga omenire aşteaptă rezolvarea paşnică a problemelor internaţionale litigioase. Şi dacă e să rostim tradiţionalul „La mulţi ani" în termenii politicii internaţionale, vom spune: mulţi ani de întîlniri la înalt nivel! mulţi ani de pace şi de dezarmare generală! mulţi ani, sau poate multe luni — după dorinţa dvs. — de călătorie plăcută în spaţiile intersiderale!

Ion MIHAILEANU

FILM OCCIDENTAL

— Îmi pare bine că ai deschis, în sfîrşit, şi o întreprindere anexă.
— Nu, dragă, cinematograful e întreprinderea anexă!

Desen de BENEDICT GANESCU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R., **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

BILANȚ ȘI PROIECTE

De vorbă cu Tantzi Cocea, artistă emerită

Ne-am adresat artistei emerite Tantzi Cocea, cu rugămintea de a ne împărtăși cîteva gînduri în legătură cu activitatea sa din anul ce se sfîrșește și cu proiecte de viitor pentru 1960.

— V-am ruga să ne vorbiți despre activitatea dumneavoastră în anul ce se încheie.

— Odată cu încheierea încă a unui an de viață e foarte bine venită întrebarea „Gazetei literare". „Ce ați realizat în acest an?" Răspunsul cel mai simplu și cinstit ar fi: „am muncit". Dar dacă încerc să mă aplec cu o conștiincioasă atenție asupra anului meu de viață, să fac un bilanț, — așa cum măcar odată în an e necesar să o facem, — asupra rezultatelor obținute în afară, dar mai ales în bagajul meu de experiență artistică, asupra năzuințelor mele neîmplinite, nu sînt foarte mîndră de mine.

Am avut în această stagiune două noi premiere, „Soțul Ideal" de Oscar Wilde și Regina din „Hamlet", în afară de piesele vechi pe care le jucam, Vidra lui Hașdeu, Ruxandra din „3 Generații" și Felice din „Bădăranii". Și spun piesele vechi și nu rolurile vechi pentru că personajele pe care le interpretăm nu se lasă învechite, ci reclamă aproape la fiecare spectacol viață nouă, spontaneitate, tinerețe. Praful vechiului pe ele nu le îmbătrînește numai, ca pe oameni, ci automatizîndu-le, le omoară.

— Înțeleg că reîmprospătarea rolurilor e o problemă de fiecare zi, dar ca probleme de interpretare a rolurilor noi, ce dificultăți ați întîmpinat?

— Fiecare rol nou este pentru mine un potop de dificultăți prin care cred că nu voi izbuti să trec. Dar cea mai grea încercare din activitatea mea teatrală, am trăit-o în această stagiune, cînd mi s-au încredințat două mari roluri din piesele lui Maxim Gorki: So-

fia din „Cei din urmă" la Teatrul Național „I. L. Caragiale" și Vassilisa, din „Azilul de noapte", la Municipal.

Două tipuri de eroine, așa cum marele Gorki știe să le creeze, fiecare din ele de o covîrșitoare personalitate și amîndouă diametral opuse în structura lor psihologică. Pregătirea concomitentă a acestor două roluri, încercarea de a le da viață cu toate mijloacele de exprimare exterioară proprii fiecăreia, de la mers, fel de a vorbi sau de a privi, pînă la rezolvarea activă a momentelor intense, dramatice, energice la una, pasive la cealaltă, dar în același tumult sufletesc la amîndouă, m-a chinuit trei săptămîni, fără rezultat. Am înțeles că fiecare personaj de care vrei să te apropii, îți pretinde dăruirea absolută a gîndurilor, a simțirei tale întregi. Cred că această dificultate este „marea problemă" a meseriei noastre.

Colectivul în care trebuia să interpretez pe Sofia era un grup de tineri actori ai Teatrului Național care participau la concursul tinerilor actori. In scurta noastră colaborare i-am îndrăgit și apreciat. Și chiar dacă intenția mea de a-i ajuta a eșuat, aș dori ca învățătura pe care am tras-o din această experiență grea, să le folosească.

Tinerilor acestora talentați și tuturor celor talentați le urez pentru anul ce vine laurii concursului iar pentru realizarea lor în artă putere de muncă și dăruire.

— Dar numai acestori tineri aveți să le faceți urări?

— Bineînțeles că nu — doresc un an bogat în realizări, tuturor tinerilor din lume. Iar celor din țara noastră aș vrea din toată inima să le putem ajuta prin spectacolele noastre, să învețe să se bucure de viață și s-o stăpînească.

— Altceva ați mai avea de spus pentru anul ce vine?

— Da. Fac uz de prietenia „Gazetei literare" ca să cer nu numai în numele meu ci al tuturor actorilor și al publicului spectator, de la talentații și dragii noștrii scriitori, piese noi, piese bune. Este cea mai vie dorință și cea mai caldă urare a mea.

Tradiții și perspective

Interviu cu artistul poporului Kovacs György

Adresîndu-ne lui Kovacs György, artist al poporului, l-am rugat întîi să ne spună cîteva cuvinte despre ultimele piese reprezentate pe scena teatrului din Tg. Mureș.

— Stagiunea teatrului nostru s-a deschis anul acesta la 23 August cu piesa lui Aurel Baranga „Arcul de triumf", în regia lui Vlad Mugur, cu decorurile lui Jules Perahim. Am interpretat rolul Ciolac. Acest spectacol constituie încă o verigă a colaborării Teatrului de Stat din Tg. Mureș cu oame-

nii de artă din București. Datorită bunelor rezultate obținute, am dorit ca următoarea piesă a repertoriului nostru „Tragedia optimistă" de Vs. Vișnevski să reprezinte o continuare a muncii noastre cu regizorul Vlad Mugur și decoratorul Jules Perahim. Deziderațul nostru nu s-a putut realiza, și spectacolul a fost montat sub conducerea lui Nicolae Tompa, directorul teatrului. La repetiția generală și la premieră am avut oaspeți pe studenții Institutului „I. L. Caragiale" din București. Ne-a bucurat și impresionat entuziasmul cu care tinerii slujitori ai scenei au primit spectacolul, răsplătind munca noastră cu nesfîrșite aplauze. In acest spectacol am interpretat rolul ofițerului întors din prizonierat, un rol redus ca proporții, dar important în desfășurarea acestui uriaș spectacol colectiv.

— Ce pregătiți acum?

Am venit la București făcînd parte din juriul concursului tinerilor actori, ceea ce ar părea o întrerupere a muncii mele de creație. Dar realitatea este cu totul alta. Fiecare moment liber îl consacru pregătirii rolului Bartolomeu Motoc din „Partea leului" de G. Teodoru, piesă ce va avea premiera la 16 ianuarie, sub direcția de scenă a regizorului bucureștean Mircea Avram.

După cum am putut vedea, relațiile de colaborare ale Teatrului de Stat din Tg. Mureș sînt foarte strînse cu oamenii de teatru din București.

— Ce ne puteți spune despre felul cum se desfășoară această colaborare?

— Colaborarea cu Bucureștiul constituie o veche tradiție a teatrului nostru. Vechimea sa este aceeași cu a teatrului. Încă de la înființarea teatrului, am găsit ca un lucru nu numai firesc, dar și necesar, ca un teatru din țară să nu se limiteze numai la forțele existente în oraș sau în regiune ci să colaboreze cu oamenii de teatru din București, numai astfel, putînd obține rezultatele artistice pe care le dorește. Atît noi, care am participat la înființarea teatrului, cît și generația mai tînără, absolvenți ai Institutului de teatru „Szentgyörgyi Istvan" parcurgem de mai multe ori pe an distanța ce ne desparte de Capitala țării pentru a vedea spectacolele, pentru a asista la repetiții, pentru a discuta probleme ce ne frămîntă. Indiferent de limba pe care o vorbim, actorii și regizorii din București ne sînt vechi prieteni și preocupările noastre sînt comune, scopul urmărit fiind ca mișcarea teatrală din țara noastră să aibă un înalt nivel artistic. Această prietenie ne-a ajutat în munca noastră de zi cu zi, chiar dacă regizorii sau scenografii nu cunoșteau limba maghiară.

Ne mîndrim cu rezultatele obținute și iată cîteva dintre ele: „Ultima oră" de M. Sebastian, în regia lui Moni Ghelerter, scenograf Paul Bortnovski, spectacol care a obținut un mare succes în țară și peste hotare — la Budapesta — unde teatrul nostru a întreprins un turneu; „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu, tot în regia lui Moni Ghelerter cu decoruri semnate de Al. Brătășanu. După cum am mai spus, reafirm că pînă cînd vor crește noi cadre de regizori pentru teatrele care lucrează în provincie rămîne de o mare însemnătate ajutorul pe care îl dau maeștrii scenei din București.

— Teatrul din Tg. Mureș are, după cîte știm, o activitate intensă de sprijinire a mișcării teatrale de amatori.

— Intr-adevăr, actorii teatrului nostru activează în fabrici, uzine și întreprinderi ca instructori ai echipelor de amatori. Dorința noastră este ca aceste echipe de amatori să se prezinte cît mai bine. In viitor vom fi ajutați în această activitate și de studenții anului patru de la Institutul de teatru.

— Știm că o bună parte din timp o dedicați activității de profesor...

— Este adevărat. A fi profesor la catedra de arta actorului nu înseamnă, astăzi, a învăța pe student numai trăirea scenică, arta vorbirii, mișcarea, munca sa asupra rolului, ci să realizezi formarea unui actor complet, care să răspundă în aceeași măsură sarcinilor profesionale și îndatoririlor sale cetățenești, obștești. Răspunderea nu este mică, studenților trebuind să li se dezvolte un ascuțit spirit analitic și critic. Rezultatele obținute după 11 ani de lucru cu studenții sînt îmbucurătoare. Pe scenele celor șase teatre de limbă maghiară din țară, majoritatea actorilor este formată din absolvenții Institutului nostru. La concursul care se desfășoară în aceste zile la București participă două colective: Timișoara și Satu Mare, unde 90% din participanți au fost copiii noștri timp de patru ani. Azi le ținem pumnul, dorindu-le succes. Bineînțeles că munca noastră teoretică și științifică se desfășoară pe aceleași baze ca și la Institutul „I. L. Caragiale". Am dori ca studenții noștri să poată veni mai des în Capitală pe a vedea pe marii actori ai teatrului nostru, pentru a învăța de la ei. Această necesitate s-a dovedit din nou acum zece zile cu prilejul schimbului de experiență pe care l-am avut cu o parte a studenților Institutului din București. Oaspeții au prezentat un spectacol compus din recitări și fragmente din piese. S-a văzut cît de mult au învățat de la profesorii și maeștrii lor pe care i-au văzut jucînd și pe scenă. Mai ales la comedieni s-a simțit o degajare, un aplomb, pe care l-au căpătat fiind în permanent contact cu actorii mari, comici ai Teatrului Național.

— Și pentru că ne apropiem de sfîrșitul interviului nostru, v-am ruga să ne dezvăluiți planurile pe anul 1960.

— După „Partea leului" de G. Teodoru se va monta „Cyrano de Bergerac" de Edmond Rostand, piesă care figurează de șase ani în repertoriul teatrului nostru dar, din diferite motive, n-am putut-o încă realiza. Eu personal mai am în repertoriu „Moartea unui comis voiajor" de A. Miller. Sper că sănătatea și timpul îmi vor permite să pot duce la bun sfîrșit acest plan. Am fost invitat și la Cluj pentru a juca în „Invierea" de Tolstoi, dar acest lucru depinde de organizarea muncii teatrului nostru.

In ajunul Anului Nou salut prin intermediul „Gazetei literare" pe toți iubitorii de teatru din București și din țară.

EXPERIENȚA UNUI AN

De vorbă cu Olga Tudorache

— Acum, la sfîrșitul lui 1959, v-am ruga să ne spuneți cîteva cuvinte despre activitatea dv. din cursul acestui an.

— Am avut numai trei premiere, ceea ce poate părea destul de puțin pentru o stagiune. Trebuie ținut însă seama de faptul că am jucat și în reluarea unor spectacole din anii trecuți, cum ar fi: „Antigona", „Cadavrul viu", „Suflete tari". Cele trei premiere din 1959 sînt: „Tînăra gardă", „Partea leului" și „Nila". Personajul lui Liubov Sevțova din „Tînăra gardă" m-a atras de la început și, am impresia, că am realizat un lucru bun în acest rol. M-a ajutat și faptul că am asistat la o reprezentație într-adevăr excepțională a piesei, la teatrul lui Ohlopkov din Moscova. In comedia „Partea leului" am fost distribuită în rolul destul de restrîns al Sandei. Nu vreau să ascund faptul că la început acest rol mi-a displăcut, mi s-a părut foarte șters. Cu timpul însă, m-am obișnuit cu el, ba chiar am descoperit,

în timpul spectacolelor, anumite posibilități pe care la început le trecusem cu vederea.

Aș vrea să mă opresc ceva mai mult asupra „Nilei", cu care am luat parte și la concursul tinerilor actori. Și nu atît asupra rolului meu propriu-zis, cît asupra muncii întregului colectiv de actori de la Teatrul Tineretului pentru realizarea spectacolului. Am lucrat cu toții cu multă pasiune pentru reușita lui, într-o atmosferă de studiu intens pe care n-am mai întîlnit-o din perioada cînd se punea în scenă, la Craiova, „Tragedia optimistă" în regia lui Vlad Mugur. Cred că, în mare măsură, climatul de muncă serioasă și entuziastă, în același timp, s-a datorat regizorului Neleanu care, în timpul repetițiilor, a comunicat o autentică fervoare, o mare dragoste pentru teatru. Sper ca acest spectacol să însemne pentru Teatrul Tineretului (care cam „îmbătrînise", după cum glumea cineva) un reviriment. In ceea ce privește rolul Nilei, voi spune doar atît: este rolul la care țin cel mai mult în prezent.

— Ce roluri veți interpreta în 1960?

— Trebuie să mărturisesc că nu știu încă. La un moment dat aflasem că voi fi distribuită în „Invierea" și în „Idiotul". Se pare însă că nu va fi așa. Nu pot spune nimic precis în această privință.

— Care sînt dorințele cu care întîmpinați noul an?

— Dintre multele mele dorințe voi exprima acum doar una — dar foarte mare. Aceea de a se înființa unul sau chiar mai multe studiouri experimentale. Cu toții visăm acest lucru. Un studio cu un profil aparte, care să mobilizeze forțele și entuziasmul celor mai talentați oameni de teatru din tînăra generație. Cred că așa am putea învăța multe unii de la alții, stimulîndu-ne reciproc, lucrînd într-o atmosferă tinerească pentru promovarea unui teatru de mare actualitate.

Scenă din noul film romînesc „Avalanșa"

MENIREA ARTISTULUI

Indată după 23 August 1944, artistul plastic, devenind un om liber în sînul unui popor liber, a înțeles că are o menire, că nu mai este un dezmoștenit care produce artă pentru un grup restrîns de așa-ziși cunoscători. Să nu-și închipuie nimeni, privind tablourile lui N. Grigorescu, că viața i-a fost luminoasă ca pînzele lui. Necesitatea de a-și cîștiga existența și de a-și ajuta familia s-a ivit la el încă din tinerețe. Ion Andreescu, pictor de care N. Grigorescu vorbea în termenii cei mai elogioși, considerîndu-l un foarte mare artist, a avut o soartă asemănătoare. Ca să-și cîștige existența, a trebuit să se înfunde într-o provincie ca maestru de desen, irosindu-și timpul, și și-a sfîrșit viața la vîrsta de 33 de ani, bolnav, părăsit de cei ce se desfătau privindu-i opera. Ștefan Luchian doborît de boală, fără posibilitate de trai s-a adresat unui ministru din acele timpuri, rugîndu-l să-l ajute. In adevăr, ministrul l-a ajutat trimițîndu-i unul din pantalonii lui vechi, în timp ce una din cucoanele din „lumea mare", auzind că artistul este pe moarte, i-a trimis un buchet de flori, ca să i-l picteze — știind — îi scria acea cucoană — „că sînteți maestru în acest fel de subiect". Artiștii tineri nu se bucurau de un tratament mai generos. Pop Sabin a murit pe un pat de spital, Bobu Bulgaru își tîra cu discreție foamea pe străzile Bucureștiului, Pantelimon, pictor cu splendide calități, a murit și el pe un mizerabil pat de spital. Toate intervențiile ce s-au făcut pe lîngă marii colecționari ca să-i ajute au rămas fără ecou.

Astăzi, realitățile sînt fundamental deosebite. Incepînd cu tînărul viitor artist și pînă la pictorii ajunși la vîrste înaintate, toți se bucură de grija atentă a partidului și guvernului. Totul este astfel organizat ca artistul, ferit de grija zilei de mîine, să poată produce artă de un înalt nivel pentru poporul care-i urmărește cu interesul cel mai viu manifestările. In institutele de artă plastică, tînărului i se pun la dispoziție ateliere, materiale restaurate și locuințe confortabile. Indată după terminarea studiilor, primește întreținerea materială, atelier personal, locuință etc. Artistul de orice vîrstă ar fi el, este ajutat materialmente, i se pun la dispoziție fonduri pentru existență, documentare, contracte de creație, case de creație în provinciile unde dorește să lucreze și posibilitatea de a pătrunde în orice fabrică, uzină, pe șantiere, fie pentru a se putea inspira, fie pentru a lucra efectiv. Este îndrumat și ajutat ca să oglindească în lucrările lui specificul vieții și imaginea omului nou care muncește fără să-și precupețească efortul pentru ridicarea nivelului de trai al poporului și înfrumusețarea țării. Roadele preocupărilor continue ale partidului și guvernului pentru artist și arta sa sînt vizibile nu numai în expozițiile interregionale și bienale din țară, dar și la expozițiile din străinătate, unde artele noastre au obținut mari și strălucite succese. Artiști în vîrstă, înțelegînd măreția timpurilor pe care le trăiesc, lucrează cu entuziasm, căutînd să pună pe pînză viața nouă și aspectele patriei noastre în veșnică schimbare. Pentru artist, viața nouă, omul nou, patria nouă constituie un cîmp imens de investigații. In acest sens, vizitînd un muzeu cu caracter unic, Muzeul Partidului, frecventat de mii de muncitori și intelectuali, am avut ideea unui tablou „Muncitorii vizitînd Muzeul Partidului". Această lucrare, în care voi insista asupra expresiei și ambianței, o pregătesc pentru o expoziție în cinstea Congresului Partidului și sper să realizez nu numai un document reprezentativ pentru epoca noastră, dar și o lucrare de artă cu care să răspund încrederii ce mi se acordă. Această lucrare nu este singura pe care o voi prezenta. Aș fi voit să pictez pentru aceeași expoziție un portret de muncitori reprezentînd condițiile de viață pe care partidul le-a creat pentru oamenii muncii. Deocamdată acestea îmi sînt intențiile. Din cauza schimbărilor uimitoare ce se succed într-un ritm rapid, timpul devine din ce în ce mai scurt. Ceea ce ai gîndit ieri ți se pare atît de departe, iar pictura devine din ce în ce mai complexă pentru că ea nu trebuie să sugereze un moment, ci viața însăși, robustă, sănătoasă, ce se desfășoară sub ochii noștri.

Lucian GRIGORESCU

PROIECTE PE 1960

Incep noul an continuînd lucrul la filmul de desene intitulat „Homo Sapiens".

Nu pot împărtăși cititorilor plăcerea... (folosesc cuvîntul „plăcerea", care mi se pare că nu exprimă suficient ceea ce simt — oh, dacă aș desena!) plăcerea sau bucuria sau, ca să folosesc o imagine, închipuiți-vă „fața" lui Pygmalion în clipa cînd Galateea a făcut prima mișcare.

Nu pot împărtăși cititorilor senzația pe care o am cînd, după cîteva zile de lucru, mă așez în sala de proiecție și vizionez desenul viu sau desenul în mișcare. Lucrez un desen gri, fac peste acest desen un altul și altul — vreo 400-500 desene — iar cînd vizionez în sala de proiecție aceste desene, ele par unul singur care trece prin toate atitudinile pe care le-am schițat. Iar... acest mic desen, suma tuturor desenelor, care exprimă ceva nou, personalitatea sa, gîndurile și sentimentele sale, încetul cu încetul începe să-mi fie drag, îl iubesc chiar cînd face pozne.

Anul 1960 mă găsește fericit, în plin lucru. „Homo Sapiens" îmi place (aș putea fi mai exigent, dar gîndiți-vă, cîte mame n-au copii cu nasul cîrn și-i consideră cei mai reușiți copii din lume!).

Am vizionat aproape jumătate din film, aș putea să refac cîteva scene; de fapt, refacerile și modificările de la o zi la alta au devenit pentru mine metoda mea de lucru. Am văzut cum s-a născut viața pe o planetă fără meridiane și continente, cum viața aceasta se dezvoltă, capătă picioare, mîini, cum mîinile acestea învață să apuce o piatră, să cioplească, — am văzut cum gîndește, cum își face idoli, cum îi uită, cum descoperă focul, roata...

Proiecția s-a terminat — în imaginație continuă proiecția... roata, electricitatea, energia atomică, zborul cosmic și finalul, pe care-l țin secret pînă la proiecția următoare.

Filmul acesta va dura, ca și „Scurtă istorie" și „7 arte", 10 minute; pentru el am să fac aproximativ 4000 de desene (uf!!!), și va fi gata în luna martie.

Alte proiecte pe 1960?

Doresc să fac un film lung, un film în care să folosesc experiența acumulată la scurtele metraje pe care le-am făcut pînă acum.

Scenariul a devenit aproape concret, l-am intitulat provizoriu „Pași pe lună". Este o comedie în care vreau să satirizez de pe lună cîteva apucături pămîntești: războaie, ură de rasă, sărăcie, bogăție și încă altele. Mi-l imaginez alb-negru, doresc să aibă puține cuvinte și multe idei, cît mai originale.

Ion Popescu-GOPO

Maestrul Ion Jalea, artist al poporului, pregătind lucrarea „Invățătura lui Lenin"

Planuri de creație

Planul meu de activitate pentru 1960?

Un asemenea plan îmi întocmesc regulat, la fiecare început de nou an.

Planul meu de activitate pentru viitorul mai apropiat sau mai depărtat, întocmit înainte de 1 ianuarie 1960, îl știu pe dinafară, și-l pot expune oricui și oricînd. Dar cred că nu vă mulțumiți numai cu expunerea planului: socotesc că doriți să știți mai ales, ce cred eu despre realizarea lui.

Ei bine, în această privință mai am multe de spus!

Mai înainte de toate aș vrea să vă arăt că planul meu de activitate se împarte, de mai mulți ani, în trei mari capitole: activitatea de creație, activitatea didactică și activitatea obștească. Eu cred și susțin că sînt și vreau să rămîn în primul rînd compozitor. Pentru aceasta am început cu activitatea de creație.

Indeplinirea sarcinilor pe care mi le trasez întotdeauna și le-am trasat și pentru anul 1960 în acest capitol, sînt deobicei condiționate de răgazul pe care mi-l acordă îndeplinirea sarcinilor din celelalte sectoare.

Activitatate de profesor duc, exact, de douăzeci de ani. E o muncă pe care am îndrăgit-o de la început, o iubesc, îmi place și mă străduiesc s-o îndeplinesc cît pot mai bine.

Știu că viitorii noștri muzicieni au astăzi mai mult ca oricînd nevoie de ajutorul nostru, al celor mai vîrstnici. Generațiile de studenți, cărora am avut cinstea să le transmit cele învățate de la profesorii mei, activează pe tot cuprinsul țării, fiecare după puterile lor, pentru înflorirea muzicii romînești și culturii noastre noi. Acest lucru mi-e suficient pentru stimularea activității mele didactice.

In activitatea pe care o desfășor în calitate de prim secretar al Uniunii Compozitorilor, bănuiesc că vă puteți ușor închipui, că sarcinile care-mi revin nu sînt nici puține și nici ușoare.

Uniunea noastră este un vast șantier, în care problemele de creație, care stau în primul rînd, înaintea fiecărui membru și pentru toți laolaltă, se împletesc cu probleme de tot felul, de la cele financiare, economice și administrative, pînă la cele care țin de interpretarea și difuzarea creației noastre muzicale în țară și peste hotare.

Responsabilitatea pentru îndeplinirea planurilor de creație ale tuturor membrilor, compozitori și muzicologi — totalizînd planul general de creație al Uniunii, este înscrisă la capitolul întîi în rîndul celorlalte sarcini care-mi revin în calitate de membru în conducerea acestei instituții. Am întocmit și executat în ultimul timp multe planuri de creație.

Cel mai recent a fost îndeplinit în cinstea celei de a 15-a aniversări a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist. Deviza lui fusese: „Pentru dezvoltarea muzicii vocal-simfonice și cu program".

Compozitorii noștri s-au angrenat cu mult avînt. In cinstea măreței sărbători au răsunat pe tot cuprinsul țării cîntecele, cantatele și oratoriile lor. Planul pentru 1960 înscrie ca preocupare esențială „dezvoltarea armonioasă a tuturor genurilor de creație și ridicarea muzicologiei". Desigur că planul de creație al Uniunii nu poate fi îndeplinit decît cu participarea activă și entuziastă a tuturor membrilor, în primul rînd a celor mai valoroși.

Pentru mobilizarea și orientarea compozitorilor și muzicologilor în munca lor, pe 1960, vom întreprinde în scurtă vreme o serie de acțiuni.

Fără a subestima preocupările economice, financiare, administrative și organizatorice, care de la sine se înscriu în planul meu de activitate, ca membru în conducerea Uniunii, n-aș vrea totuși să le acord în această scurtă expunere prea multă importanță. Atît aș vrea să spun numai, că și aceste probleme reprezintă în punc-

tajul general al planului meu un capitol important.

Și acum, despre planul meu personal de creație. Lucrez la Simfonia II-a, în patru părți, dedicată, fiecare, unui maestru al picturii romînești: Luchian, Tonitza, Pallady și Pătrașcu. O consider un omagiu adus unei arte pe care o iubesc și n-o pot practica.

Aș vrea s-o termin cît mai curînd. M-am angajat să scriu un ciclu de cîntece de masă pe versuri de poeții noștri contemporani.

Pe urmă, cred că voi scrie anul acesta una sau două muzici de film, pentru că văd că sînt solicitat. E un gen de creație pe care-l prețuiesc și în care mi-am îndeplinit de multe ori planul. Aș fi fericit însă, dacă înainte de toate colegii mei își vor îndeplini planurile lor pe 1960.

In numele meu personal și în numele Comitetului Uniunii le doresc și le urez din toată inima acest lucru!

Și, ca încheiere — pentru că sînt găzduit de astădată în coloanele „Gazetei literare", profit de ocazie să urez Uniunii Scriitorilor să reușească să obțină pentru 1960 o colaborare cît mai strînsă cu Uniunea Compozitorilor, în scopul realizării sarcinii comune de promovare a genurilor muzicale cu text. Strîns uniți în frontul culturii noastre, noi luptăm, alături de ceilalți oameni muncitori din țara noastră, pentru pace și socialism.

Ion DUMITRESCU

Maestru emerit al artei

Strădanii...

Fiecare „An nou" e și pentru noi lucrătorii din teatre un prilej de bucurie și de legitime proiecte și speranțe de a exprima prin arta noastră mai mult și mai bine, tot ceea ce cunoaștem și trăim în acești minunați ani de la Eliberare, contribuind și noi la uriașa construcție a socialismului.

Dar bucuria și proiectele nu pot fi decît actul ulterior al unei severe confruntări, a unor autoanalize a cugetului și activității fiecărui om de teatru din anul care se sfîrșește acum. Căci vorba crainicului: „acele trecute vremi ne pot da fiecăruia dintre noi măsura posibilităților viitoare" (a speranțelor de viitor).

Nici un text nu poate împlini cerințele actualității ca literatura dramatică originală. Și în acest an, ca și anul trecut, am regizat două piese originale cu tematica majoră a actualității: „Ferestre deschise" de Paul Everac și „Vlaicu și feciorii lui" de Lucia Demetrius. Prima privind industrializarea, cea de a doua socializarea agriculturii. Despre gîndurile în legătură cu „Vlaicu și feciorii lui" am mai scris în paginile Gazetei literare, așa că nu voi mai reveni. Critica a apreciat spectacolul ca un fapt pozitiv care a dovedit în primul rînd entuziasmul colectivului artistic și tehnic al Teatrului Municipal întru întîmpinarea cu cinste a celei de-a cincisprezecea aniversări a eliberării patriei. Nu în egală măsură a mulțumit „Ferestre deschise" de Paul Everac. Rezervele criticii s-au adresat textului și formulării tehnic-artistice (plastice) a spectacolului. Trebuie să recunosc că mie mi-a plăcut piesa pentru că, după mulți ani, erau readuși pe scenă muncitorul și uzina, pentru autenticitatea și pitorescul personajelor și chiar pentru formula reportajului dramatic adoptată de Paul Everac. Imi reproșez că nu am colaborat mai mult cu autorul pentru desăvîrșirea dramatică a reportajului în genul „Zările de necuprins" de Virta — a cărui formulă nu-mi era străină. Dacă aș fi insistat mai mult, aș fi adoptat împreună cu decoratorul Toni Gheorghiu o exprimare mai aerată, mai suplă a decorului, personajul din afară pe care ar fi trebuit să-l introducem; autorul, regizorul, prezentatorul ar fi putut conveni cu publicul asupra locului de joc fără a mai apela la amă-

nuntul plastic semnificativ, absolut necesar, fie pentru determinarea locului acțiunii, fie pentru caracterizarea mentalității și vieții unui personaj viu.

Din spectacol am învățat ceea ce sper să nu se mai întîmple în anul care vine și anume că nu este deajuns ca să gîndești un lucru bine, ci el trebuie să și funcționeze bine, fiindcă ceea ce e greșit făcut pe textul existent al „Ferestrelor deschise" nu e concepția decorului, ci funcționarea lui defectuoasă.

Tot în acest an am avut fericitul prilej de a regiza comedia „Aristocrații" de N. Pogodin. Aici autorul dezbate cu îndrăzneală, la dimensiuni agitatorice, importanța și actuala problemă a reeducării, a recuperării prin muncă a unor elemente declasate. Aceste dimensiuni agitatorice au solicitat din partea noastră un stil de joc cu care nu prea eram obișnuiți, un joc lansat, o comunicare directă cu sala pentru a activiza pe spectatori, pentru a-i face părtași direcți ai evenimentelor de pe scenă. Tehnica dramatică adoptată de N. Pogodin, adică douăzeci și patru de episoade ce au mai de grabă aspectul unor secvențe cinematografice solicită un joc amplu, expresiv, întregului colectiv artistic al Teatrului C.F.R. Giulești, pentru a transmite neștirbit și poetic întregul zbucium al „aristocraților", întreaga argumentație psihologică și socială a autorului concentrată în aceste episoade.

Străduința noastră de a imprima caracterul revoluționar agitatoric întregului spectacol a fost înlesnită de pictorul J. Perahim, atît prin formularea plastică a spectacolului, cît și prin succesiunea rapidă a episoadelor populate cu nerv de actorii teatrului nostru. Aș vrea ca acest spectacol să prezinte contribuția mea din acest an la cristalizarea stilului revoluționar agitatoric contemporan pentru care luptăm în prezent cu toții. Mi-aș dori ca pe acest drum să realizez mai mult în anul care vine cu montarea „Ploșniței" lui Maiakovski, apoi munca mi-o voi închina și în 1960 tot promovării literaturii dramatice originale.

Horea POPESCU

ARTIȘTII IN PRAGUL NOULUI AN

SURÎS DE ANUL NOU

Caricaturi: CIK DAMADIAN

MARIEI BANUȘ

Cuțite, solnițí, farfurie,
Bufet modern, într-un cuvînt,
Spunea odată c-o să ție
Pe Marte harnica Marie.
Atîta doar, că pe pămînt
Tot ne mai lasă cînd și cînd
Infometați de poezie.

AUREL BARANGA nu ne-a mai dat, cam de mult, nici o piesă nouă

„Mielului turbat" punîndu-i
„Arcul de triumf" ca salbă
Și privindu-l și plăcîndu-i
A rămas hîrtia albă.

Cartea promisă de poetul RADU BOUREANU, la aniversarea a 500 de ani ai Bucureștiului, n-a văzut încă lumina tiparului.

N-a apărut? N-a apărut!
E vreme berechet, s-ajungă.
Abia cinci secole-au trecut.
Pîn' la mileniu, cale lungă...

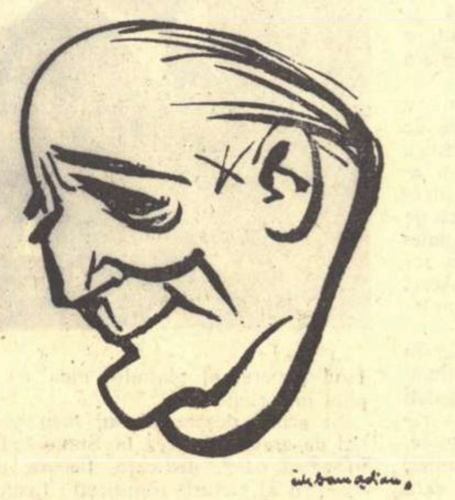

In cadrul S.R.S.C., poetul DEMONSTENE BOTEZ combate cu eficacitate obscurantismul.

„Sentimental ca Demostene" —
spunea poetul, gînditor.
Dar uiți trecute definiții,
cînd îl asculți ca orator.

EUGEN JEBELEANU publică, între două volume, foarte puțin în presă.

CINE SPUNE CA NU SINT PREZENT IN PRESA? IATA-MA!

— IN CELE CE URMEAZA, VOI ARATA CA LA NOI, LA „GAZETA LITERARĂ", TREBUIE SA COMBATEM ARTICOLELE CARE IN GENERAL SINT PREA LUNGI...!

UN SCRIITOR DEASUPRA ORICAREI CRITICI...

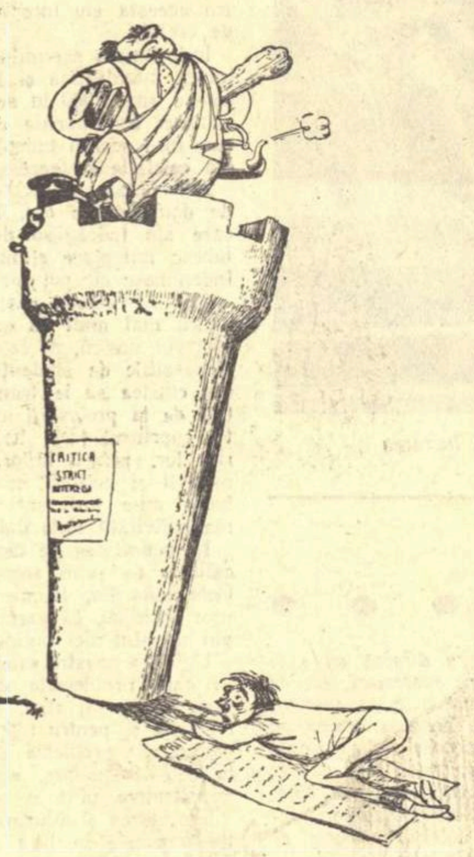

...ȘI UN CRITIC SUB ORICE CRITICA!

După ce a scris „Șoseaua Nordului", EUGEN BARBU se ocupă mai ales de sport și de muzica ușoară.

MUZICA UȘOARA... UN SPORT GREU CHIAR ȘI PENTRU UN POLISPORTIV...

RADU POPESCU a formulat în patru cronici, patru aprecieri diferite, asupra acelorași volume ale poetului MIHU DRAGOMIR.

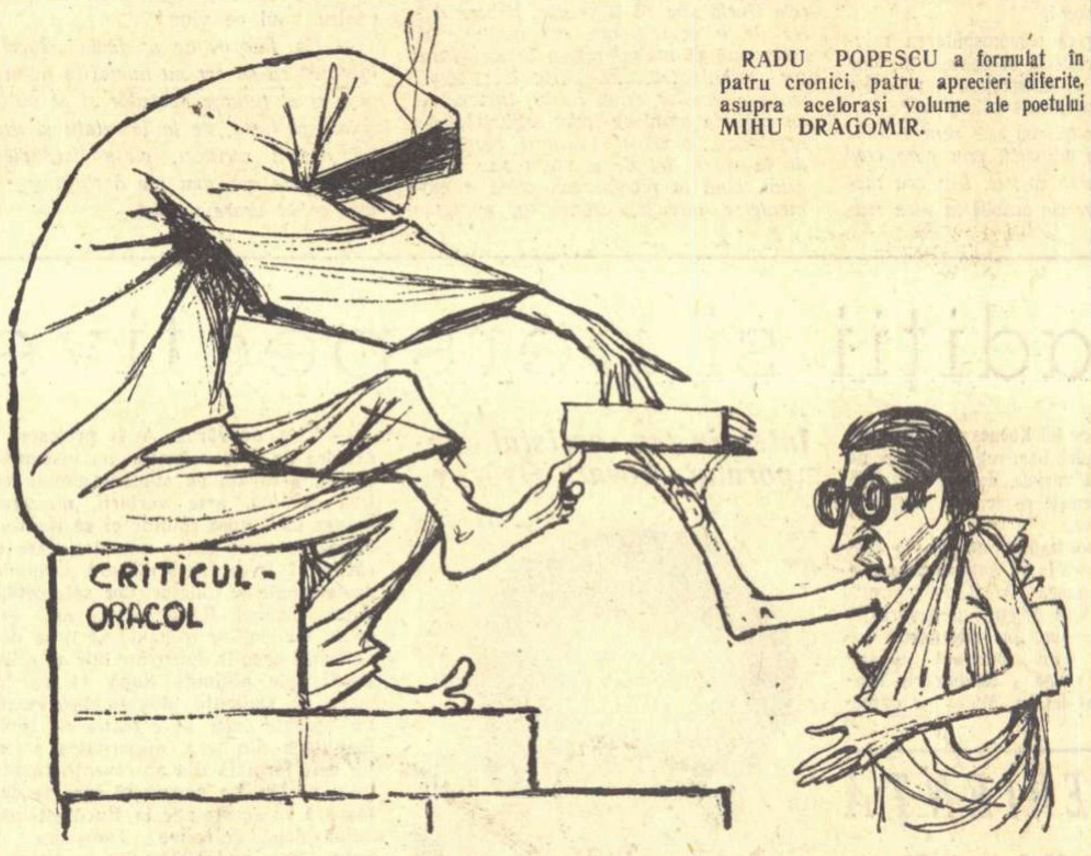

ORACOLUL — NU E BUN!
SCRIITORUL — NU E BUN?
ORACOLUL — NU, E BUN!

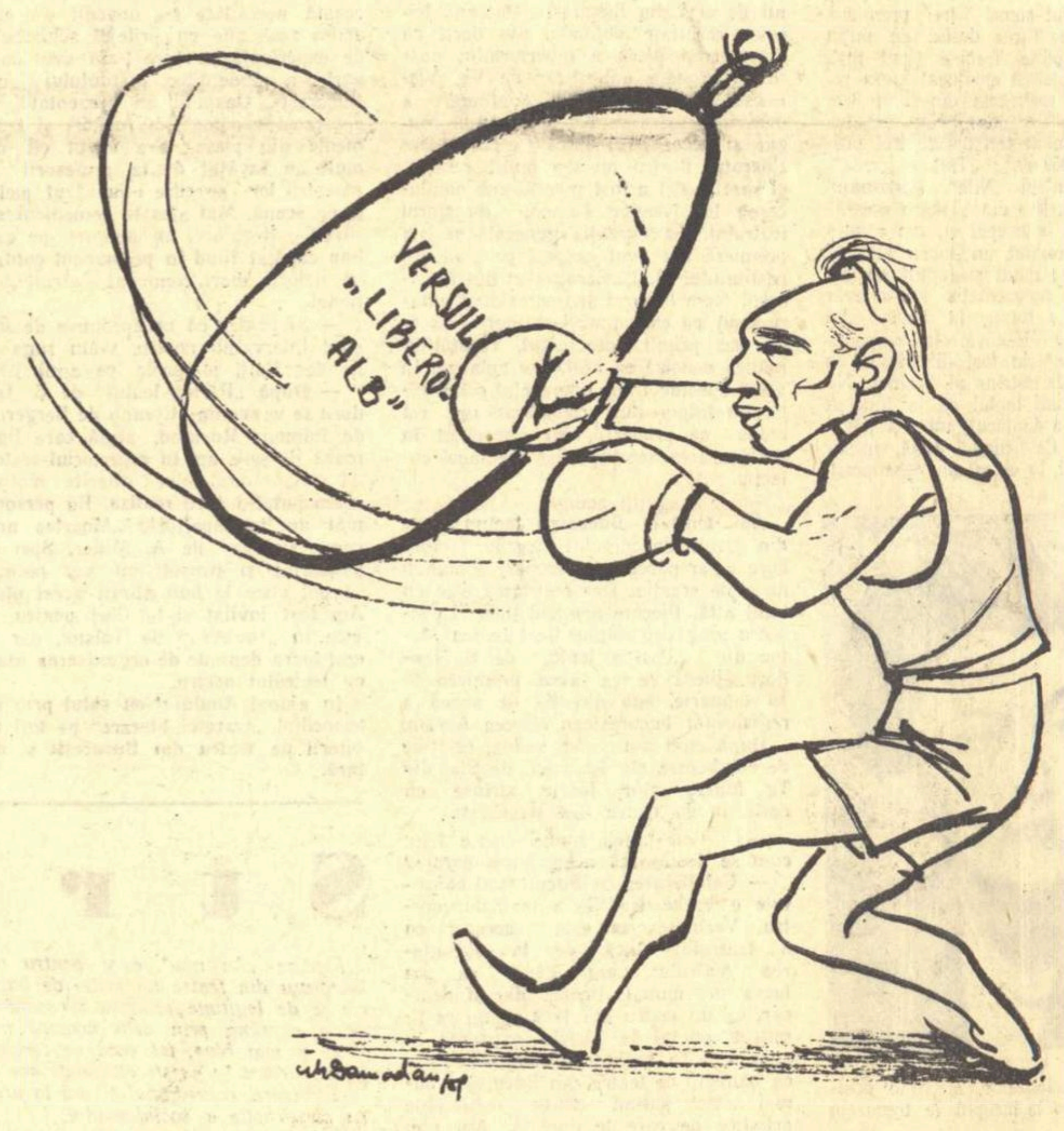

DAN DEȘLIU „IN FORMA"...!

Lui MARCEL BRESLAȘU,

Epigramă lui Breslașu?
Sună nu știu cum.
Nu vrea să și-o facă singur?
Că-i breslaș mai bun!

Lui MIHAIL DAVIDOGLU

De la „Cetatea de Foc"
ți-a rămas pegasu-n loc.
Tot mai împăcat te-arăți
nemaicucerind cetăți...

Lui HORIA LOVINESCU

Hanul tău de la răscruce
drumuri ocolite aduce
dar „Surorile" de-acum
l-au aflat pe cel mai bun.

Lui TITUS POPOVICI

Cu amicul Titus, la un film mergînd,
lui Munteanu Francisc i-a venit un gînd:
— Titus, noi, la filme, ne-am tot dus mereu,
dar mai bine-i, frate, să vezi filmul tău!
Și spunînd aceasta, scoaseră plaivazuri
și făcură filme lungi de două ceasuri.

Lui CICERONE THEODORESCU, autor al unui cunoscut rondel al dopului

Critici ți-au găsit, ca-n soare,
Pete nestrălucitoare,
Dar le-o spui chiar tu, pe față,
(N-au dreptate nici un strop):
— Va ieși la suprafață
Adevărul, ca un dop!

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII, nr. 2 (304) — Joi 7 ianuarie 1960 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. — 8 pagini 50 bani

LA ÎNCEPUT DE AN

Probabil că toți cei care au avut prilejul să călătorească prin țările capitaliste și socialiste ale Europei au încercat, ca și mine, un sentiment uimitor, de îndată ce au început să compare între ele cele două moduri de viață.

In centrul orașului capitalist întîlnești la fiecare pas vitrine bogate, apartamente spațioase, mîncăruri rafinate, îmbrăcăminte luxoasă etc.

Este prima impresie...

Căci este deajuns să privești puțin mai atent viața de aici, fie și prin strălucirea aparentă a vitrinelor, printre dansul nocturn al reclamelor strălucitoare, să începi să stai de vorbă cu oamenii, și prima impresie pălește lăsînd loc unui sentiment nou, care nu te va părăsi tot timpul: clocotitoare în aparență, viața aceasta, al cărei puls se zbate nervos, încordat, sub avalanșa de mașini, în ritmul nebunesc al jazzului, cu zeci și sute de restaurante și cafenele gălăgioase și costisitoare, — toată viața aceasta bate pasul pe loc, fără să năzuiască spre ceva anume.

Există apa curată, limpede a rîurilor de munte, care înaintează impetuos spre mare. Există și apa verzuie, stătută, nămoloasă a lacului părăsit, deasupra căruia stăruie tot timpul mirosul de mucegai.

Cu toată agitația aparentă, în țările capitaliste începi să simți curînd mirosul mucegaiului și al nămolului stătut.

Anul trecut am fost în Belgia, una dintre țările capitaliste cu cel mai înalt nivel de viață.

La Charleroy minerii vorbeau cu îngrijorare de apropiata închidere a multora dintre mine și despre perspectiva șomajului; la Liège muncitorii metalurgiști ne-au arătat un șir lung de case construite de curînd, ale căror apartamente au rămas goale din pricina chiriilor prea mari. Vînzătorii din Bruxelles se plîngeau că numărul cumpărătorilor scade cu fiecare zi.

In cazul cel mai bun, în țările capitaliste oamenii visează să se mute într-o casă mai bună, să-și adune bani pentru concediu. Dimpotrivă, de la statul lor ei nu așteaptă nimic bun și se gîndesc cu neîncredere și neliniște la ceea ce le făgăduiește viitorul.

Cu puțin înainte de călătoria în Belgia am fost în R. P. Romînă și R. P. Bulgaria. Ce deosebire între starea de spirit a oamenilor din cele două țări socialiste de pe malurile dunărene și aceea de neliniște și teamere a belgienilor.

Romînii și bulgarii se gîndeau la viitor cu ferma convingere că mîine va fi mai bine decît astăzi, iar poimîine va fi mai bine decît mîine și, vorbind despre viitor, vorbeau mai întîi de toate despre viitorul întregii țări, al întregului popor, cu încrederea pe care ți-o dă numai sentimentul precis al faptului că știi încotro și pentru ce mergi.

Sentimentul acesta al perspectivei vieții, a vieții pe care o creează omul însuflețit de cele mai înalte idei, este una dintre trăsăturile cele mai uimitoare și cele mai grăitoare ale orînduirii noastre socialiste. Aceasta este trăsătura vieții noastre, a omului sovietic și a constructorului socialismului din țările de democrație populară.

Viața noastră este impetuoasă și limpede ca rîul de munte, ea ne poartă cu voia și prin voința noastră spre oceanul măreț al socialismului.

Noi ne cunoaștem viitorul, îl vedem așa cum va fi: luminos, limpede. Iată de ce fiecare început de an este pentru noi o sărbătoare. Anul nou care a început înseamnă noi succese, noi victorii, bucurii noi.

Anul acesta va fi încă o treaptă pe drumul spre împărăția nouă, împărăția socialistă.

S. SMIRNOV
redactor șef al revistei „Literaturnaia Gazeta"

Perspective

de Dumitru CORBEA

Pacea și construirea socialismului sînt două noțiuni care nu pot fi despărțite. Citind Apelul Sovietului Suprem al U.R.S.S. adresat parlamentelor tuturor țărilor, fără să vrei îți apare în față „Decretul Păcii" lansat de primul stat socialist din lume, cu patruzeci și doi de ani în urmă. De la Revoluția din Octombrie și pînă la trecerea Uniunii Sovietice la construirea comunismului este un drum lung, un drum greu, dar măreț în înfăptuiri. Proletarii uzinelor și cei ai ogoarelor s-au unit și au măturat țara de absolutism țarist, de moșieri, de tot felul de exploatatori, i-au măturat pe albi, pe intervenționiști, cum s-ar spune au făcut curățenie în ogradă și apoi s-au așezat să construiască. E lung drumul de la primul tractor care s-a fabricat într-o uzină sovietică și pînă la Centrala atomică de la Dubna, de la prima combină și pînă la spărgătorul de gheață atomic „Lenin", care poate înconjura pămîntul de cîteva ori cu o mică provizie de combustibil... Iar cele mai mari descoperiri ale secolului nostru s-au înfăptuit anul trecut, în 1959, odată cu lansarea rachetelor interplanetare, odată cu racheta care a atins luna și cu fotografierea părții invizibile a satelitului planetei noastre, ceea ce a constituit evenimentul cel mai de seamă al științei și tehnicii. Și nu-i de mirare că toate aceste înfăptuiri se datoresc Uniunii Sovietice, căci nu în zadar se spune că tinerețea lumii este comunismul. Glorios este drumul Marii Revoluții. Glorios este drumul lui Lenin. Marea familie socialistă este unită, merge cot la cot. Lagărul socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică, este puternic, de neînfrînt. Pentru cine nu-i convins cît de mare, cît de întinsă și cît de puternică este lumea socialistă, ce poate fi mai lămuritor decît un zbor... cu Tu-104? Să zboare de la Sofia la Moscova și de la Moscova la Pekin, peste Gobi, prin Republica Populară Mongolă, apoi să ia avionul și să zboare la prietenii din aceeași familie, în Republica Populară Democrată Coreeană și Republica Democrată Vietnam. In aceste zboruri se va convinge oricine de vastitatea lumii socialiste... Avionul Tu-104 va zbura atît de iute, încît va prinde soarele mereu în asfințit, ori mereu în răsărit...

O treime din întregul glob, o treime din întreaga omenire, o formează lumea socialistă, o formează vastul șantier al constructorilor care schimbă fața pămîntului, mută munții, schimbă mările, mută cursul fluviilor, ridică orașe și înfrumusețează viața omului pe pămînt și se avîntă la cucerirea Cosmosului, smulgîndu-i taină după taină.

Munca omului din lumea socialistă n-o poți măsura decît dacă socotești cît pămînt a fost excavat pe șantiere de cele peste șase sute de milioane de chinezi. Cu acest pămînt excavat numai de China s-ar putea construi o autostradă pînă la lună.

(Continuare în pag. 2)

Revelion

In 500 de ani la multe ferestre bucureștene vor fi ars luminările de sărbătoare în noaptea anului nou. Vremea duducăi cu caritā a fost îngropată odată cu noroiul Căii Domnești. Știu acele cîntece aduse, oftez după romanța cu bemoli și de ce să nu mărturisesc, mă înduioșează crinolina. Numai domnii nu-mi plac. Livreaua mirosind a naftalină o privesc în vitrina muzeului și mă minunez. Există chiar o gesticulație ce m-a făcut gelos în tinerețe. A săruta o mînă rămîne încă o artă. A spune versul festiv cu voce mare, iată o taină veșnică. Să înveți să petreci odată cu un popor întreg ieșit din tenebrele exploatării, rămîne o datorie revoluționară.

Partidul, cuvîntul pe care-l vom scrie mereu cu literă mare, ne-a deschis porțile grele de fier ale ticălosului Palat de altă dată și acolo unde Crima păzită de sentinele se desăvîrșea între două cuvinte, a pătruns ca un vînt mare poporul, ca să petreacă. N-am mai auzit bocănitul sinistru al cismelor cu baionetă, n-am mai auzit rîsul venal al metreselor și nici gîlgîitul metalic al aurului căzut pe mesele de joc. Din cazinoul tîrfelor cu tarif exagerat n-a mai rămas decît un tron aruncat la lada cu gunoi.

Pe lespezile tocite de pașii politicoși ai curtizanilor a pășit în noaptea anului nou, încă odată, călcîiul apăsat al cazangiului, al fierarului și al cusătoresei. Acolo unde Vodă își tocea plictiseala între coniac și caniotă s-a auzit rîsul vesel al tineretului. 2000 de oameni aleși, tot ce are mai bun țara asta, s-au adunat sub candelabre ca să ciocnească un pahar de vin. Pereții au fost împodobiți pentru ei, s-a aprins un brad în flăcări electrice și un mare ospăț a însoțit prima jumătate de noapte a lui '60.

Către tavanul afumat ieri de trabucuri regale s-au ridicat paharele ținute de mîinile bătătorite. In simfonia cristalului ciocnit s-au auzit primele urări. Această sărbătoare nu seamănă cu niciuna. Gîndindu-mă la fap-

Eugen BARBU

(Continuare în pag. 4)

ION CREANGĂ

La 31 decembrie 1889, se stingea din viață, în vîrstă de 52 de ani, cel care scrisese neasemuitele *Amintiri din copilărie* și *Povești*. Opere de mare seninătate morală, de tonic optimism, cu toată boala grozavă care-l chinuise, ca pe Flaubert și pe Dostoievski. Cu șase ani înainte, presa bucureșteană răspîndise știrea falsă a morții lui, în urma unui atac de apoplexie. Emoția atinsese pînă și presa franțuzită a hailaifului. *La Gazette de Roumanie* de duminică 16/28 octombrie 1883 deplîngea, ca „o mare pierdere pentru literatura națională", dispariția aceluia care, cu cîteva rînduri mai sus nu era decît „spiritualul colaborator al *Convorbirilor literare*". Ca să dezmintă, la 20 octombrie, printr-un calambur, știrea *(la nouvelle)* morții.... „nuvelistului romîn"! Se vede, din această repede ochire în arhiva timpului, natura faimei lui Creangă în cercurile „înalte". Ea era întemeiată pe o grosolană aproximație și mai ales pe un snobism întors al condescendenței.

Creangă a fost altceva decît un „nuvelist" și un „om de spirit".

Puține literaturi se pot făli cu un geniu atît de reprezentativ ca acela al humuleșteanului. Mai frecvenți sînt, în cuprinsul lor, acei așa-ziși scriitori locali, de „terroir", cum spun francezii, în scrisul cărora se recunoaște cîte o provincie, mai mică sau mai mare, într-un moment istoric anumit. Scriitori muzeali. Titluri de curiozitate. Glorii de rază scurtă. Cu totul alta este semnificația lui Creangă în literatura noastră. Glosarul, nelipsit de la finele cărții lui, mai poate întreține eroarea unui strîmt mesaj provincialist. „Culturalii" moldoveni din trecut îl revendicau pe Creangă cu gelozie și totodată cu ifose de inițiați, în posesia cheii „gherghirului" (cămara cu comoara!). Este drept că filologul gustă mai deplin proza marelui povestitor decît necunoscătorul particularităților regionale care foiesc în paginile lui, dar nu e mai puțin adevărat că, prin conținutul ei uman, opera e pe înțelesul romînilor de pretutindeni și de toate vîrstele. Rezonanța ei n-a fost niciodată exclusiv provincialistă, iar an cu an ea a pătruns mai adînc în conștiința tuturor cunoscătorilor de carte.

Mă întreb dacă autorul a fost conștient de genialitatea sa creatoare, care-l așeza alături de marele lui prieten, Mihai Eminescu, în persoana căruia știuse să vadă pe „cel mai mare poet al romînilor", așa cum a însemnat pe o carte primită în dar de la el. De bună seamă că nu. Scria greu, scria foarte greu. Scrisul era pentru el, după istețul joc de cuvinte al lui Valéry, mai mult transpirație decît inspirație. Asuda din greu și schimba una după alta batistele, chiar cînd nu redacta decît o scurtă bucată de citire pentru manualele lui didactice. Cîte un colaborator la aceste manuale, înzestrat cu un condei vesel, se bătea peste gură de „mierare" înaintea acestei dificultăți neînchipuite și necrezîndu-l capabil pe mătăhălosul său prieten de a scrie povești de unul singur, atribuia meritul cel mare Tincăi Vartic, tovarășei de viață din bojdeuca de pe Țicău. Manuscrisele literare ale lui Creangă, așa cum ne-au ajuns cîteva, norocos sustrase de A. D. Xenopol de pe tejgheaua unui băcan, ne dau o palidă idee de stările succesive ale limpezilor lui amintiri sau povești.

Creangă avea o conștiinciozitate de mare scriitor clasic unită cu o mediocră conștiință de sine, nesocotindu-se mai mult decît un modest ucenic în ale scrisului. Trebuie să fi fost și el „mierat" de hazul pe care-l făceau „boierii" de la Junimea de „țărăniile" lui, dar poate că începea să se dumirească numai cînd îi vedea gustîndu-i „corozivele"! In nici un caz nu-i trecea prin minte — cînd scria în tovărășie cu alți trei-patru colegi, învățători mai cu cheag decît dînsul, un oropsit al clerului și al învățămîntului, — că scrierile lui didactice aveau să domine „piața" timp de aproape douăzeci de ani și să-l scape de sărăcie. Cît despre literatura lui, care nu-i aducea nici un ban, pentru că domnii de la *Convorbiri literare* cultivau „gratuitatea" artei în ambele înțelesuri și mai cu seamă în cel economic, el n-a gîndit niciodată că ea se va integra patrimoniului celui mai scump al literaturii noastre și că nu va pieri decît o dată cu limba noastră.

Am vorbit despre reprezentativitatea operei humuleșteanului. In ce constă ea? Desigur, nu în particularitățile colțului de țară pe care l-a nemurit, făcînd din zona călcată de pașii lui un centru de interes al multor drumeți care-i iubesc scrisul. Deși nu ar fi drept să ignorăm cu voință rolul „mediului" în formația caracterului său. Creangă e un om de la munte, cu dîrzenia celui ce a tras în piept aerul înălțimilor, e un duh pe cît de modest în puterile minții lui, pe atît de intratabil cu privire la libertatea lui morală, un nesupus față de constrîngerile sociale și de robia ierarhică a clerului secular. De aceea eroul lui este Moș Ioan Roată, care suferă mai puțin în urma deposedării de către rapacele boier megieș, decît de scuipatul primit în față și pe care nu-l poate șterge decît sărutul domnului popular, Cuza-vodă. De aceea un alt erou al său este aproape neverosimilul Popa Duhu, clericul prin excelență independent, care ajunge arhimandrit, dar nu s-a chivernisit ca să-și cumpere straie și podoabe după rangul lui și continuă să circule în lume ca un om fără căpătîi, ca un „teleleutănasă", numai astfel reușind să-și salveze identitatea morală, întemeiată pe sărăcia în libertate.

Din folclorul rusesc, pe care l-a cunoscut (vezi *Poveștile crivățului*, publicate de E. Bucuța!), eroul lui e Ivan Turbincă, un alt mare nesupus, care l-a băgat pe diavolul în traistă și a înșelat însăși moartea. Bănuit-a Creangă, cînd turna în formă proprie, așa cum numai el știa meșteșugi și vrăji cuvintele, că el însuși nu făcea altceva decît datorită independenței lui morale, atît de greu cîștigate, să însface Timpul și să-l anexeze numelui său pentru totdeauna?

Așadar, Creangă îmi apare reprezentativ prin spiritul de revoltă socială, prin pasiunea lui pentru libertate. Ea singură asigură omului, fie el cît de simplu, ca părinții și bunii lui Creangă, bucuria de a trăi și, ca un corolar al unei vieți împletite în fericire interioară, înțelepciunea. Creangă le-a avut pe toate. O copilărie jucăușă, acea copilărie care, transpusă în *Amintiri*, îi asigură nenumăratul public mărunt al nevîrstnicilor. A avut apoi bucuria de a trăi, nu fără

Șerban CIOCULESCU

70 de ani de la moartea marelui scriitor

(Continuare în pag. 3)

CONȚINUT ȘI COMPOZIȚIE

de Silvian IOSIFESCU

„Bariera" e una din cărțile despre care s-a scris mult. Un spirit matematic ar putea calcula că volumul comentariilor tinde să depășească pe cel al lui Teodor Mazilu. E evident că avem de-a face cu o scriere care stimulează interpretările. Asupra cărților proaste nu revin mereu decît strategii criticii care le folosesc ca exemple sigure, omologate.

Cel care intervine într-o discuție mai demult angajată riscă să i se atribuie intenție de arbitru. Nu voi încerca un rezumat al discuțiilor și nu voi repeta ceea ce mi se pare adevărat din aprecierile elogioase sau rezervate. Despre reușita pe care o reprezintă Vițu au vorbit competent Paul Georgescu și Radu Enescu. S-a analizat semnificația și complexitatea personajului, funcția social-eliberatoare a rîsului său, ba chiar modul cum Vițu educă pe alții, prin rîs, învățîndu-i să se rupă de ideologia dominantă, să-și dobîndească conștiința și demnitatea de muncitori. „Admira rîsul femeii cum își admiră artistul opera; rîsul Tuțuleștei era opera lui". Insfîrșit, s-a vorbit de noua viziune asupra mahalalei, pe care o implică prezența unor personaje ca Vițu, viziune cu totul deosebită de tonul adesea „mizerabilist" al lui George Mihail Zamfirescu.

Trebuie subliniată arta inteligentă cu care Teodor Mazilu mînuiește o anumită analiză de tip moralist. Moralist și nu moralizator. In general, termenul de „moraliști" e asociat cu literatura clasică și desemnează investigația psihologică menită să întregească tipuri foarte generale, diferențiate printr-o trăsătură dominantă și revalorate în special prin portrete morale sau maxime. Dar e vorba de un anumit fel de analiză care pornește de la o trăsătură de caracter. Scriitorul o ilustrează și o adîncește cu diferite fapte pe care adesea nu se sfiește să le comenteze, să le interpreteze explicit. In acest sens, reîntîlnim analiza moralistă în proza contemporană. Riscul didacticismului și prolixității există doar cînd talentul e deficitar. Intr-un roman de soliditatea „Enigmei Otiliei", avariția lui Costache Giurgiuveanu, forța de pătrundere socială a lui Stănică ori obsesia matrimonială a Auricăi sînt dezvăluite prin alăturarea de mici fapte anecdotice.

Teodor Mazilu și-a arătat preferința și capacitatea de a folosi acest mod de analiză încă din „Galeria Palavragiilor" și „Insectar de buzunar" care erau, de fapt, încercări de a reactualiza literatura de caractere. In „Bariera", procedeul servește pentru a lumina fațetele unor personaje complexe. In primul rînd, firește, în cazul Vițu. Trăsăturile diferite ale acestui personaj surprinzător și totuși unitar, generozitatea și puritatea morală, concepția filozofică și morală a unui producător de bunuri, dușman al meschinăriei negustorești, umorul lui — sînt toate scoase la iveală prin aglomerarea de detalii anecdotice. Dar procedeul nu servește numai în cazul lui Vițu și imputarea ce i s-a făcut scriitorului că Vițu este singurul personaj cu adevărat existent în „Bariera" mi se pare neîntemeiată. Observația a fost înlesnită de faptul că puterea de viață a

(Continuare în pag. 6)

Teatrul decadent în slujba prejudecăților burgheze

de Andrei BALEANU

Descompunerea culturii burgheze a creat o asemenea confuzie a valorilor și chiar a termenilor, încît în secolul nostru mistificările au ajuns mai frecvente ca oricînd. Și ele au devenit, de altfel, indispensabile reprezentanților ideologici ai reacțiunii. Tot ceea ce ține de noțiunile „progres", „înnoire" se bucură astăzi de un prestigiu imens. Cine ar mai cuteza să se prezinte în fața maselor ca retrograd declarat? Miliardarul preferă să se intituleze „capitalist popular". Politicieni finanțați de trusturi conduc partide „socialiste" de dreapta, iar în literatură și artă cele mai degradate produse ale unei societăți muribunde se pun în vînzare sub eticheta... avangardei.

Totul se întoarce pe dos. Artiștii încep parcă să umble în mîini. Publicul se zăpăcește. Poeții fac anti-poezie. Pictorii fac anti-pictură. Dramaturgii fac anti-teatru. Publicul nu mai înțelege nimic. Snobii își dau aere. Criticii exclamă: Oh! ce stupidități profunde, ce frumuseți respingătoare. O parte a publicului începe să se întrebe: Oare n-o fi ceva dedesubtul acestei învălmășeli?

Intr-adevăr, marii financiari, oameni care știu să prețuiască banul, n-au investit de florile mărului capital pentru a provoca și întreține deruta în artă. Cum se știe, prejudecățile, odată răspîndite, sînt rezistente. Risipirea neclarității, explicarea științifică a fenomenelor și delimitarea lor reprezintă o sarcină foarte grea, dar vitală, a forțelor înaintate din cultura contemporană.

Numărul din octombrie-noiembrie 1959 al revistei „Il contemporaneo" redă pe larg dezbaterea organizată la Roma de Institutul Gramsci despre „Avangardă și decadentism". In cadrul dezbaterii s-au spus multe lucruri juste cu privire la sterilitatea artei decadente burgheze. Totuși, în unele luări la cuvînt și-a făcut loc — printre altele — vechea prejudecată că așa zisa „avangardă" modernistă ar fi avut o latură „revoluționară", că ea ar fi fost un protest anti-burghez, o negare a lumii burgheze, o evadare din această lume a artistului nemulțumit de condițiile societății capitaliste.

Nu mai trăim în vremurile primelor manifeste dadaiste, futuriste și suprarealiste, cînd s-ar mai fi putut crede că extravaganțele unor tineri care încălcau convențiile sociale și regulile poetice, vor „epata pe burghez". Surpriza și iritarea au trecut, iar evoluția curentelor de „avangardă" a scos tot mai mult la iveală adevărata lor semnificație. Atacînd societatea în genere, ele nu neagă societatea burgheză, ci o afirmă. Atacînd rațiunea în genere, ele nu neagă rațiunea burgheză, ci o afirmă. Subminînd încrederea în viață, ele nu sapă optimismul burghez, ci răspîndesc pesimismul fără leac al lumii burgheze.

Nimic mai burghez, mai conservator-burghez, mai răsuflat-burghez decît, de pildă, piesele „îndrăznețe", „licențioase", „anti-conformiste" ale lui Ionesco, Beckett, et comp. Nu susține oare burghezia, prin toate mijloacele ei variate de propagandă, că nimic nu se poate schimba în bine pe lumea asta, că suferința e hărăzită omului de natură, că numai moartea îl poate salva pe cel ce suferă? Nu este oare în interesul burgheziei ca oamenii exploatați să se resemneze, să se împace cu starea de lucruri existentă, să abandoneze orice luptă pentru mai bine? Tocmai acesta e sensul teatrului lui Beckett. „In așteptarea lui Godot" nu este altceva decît așteptarea zadarnică a unei fericiri care nu va veni niciodată, nu poate veni și nici nu se știe de unde ar putea să vină. „Lăsați orice speranță..." scrie printre rîndurile acestei piese. „Lacrimile lumii sînt imuabile — declară Pozzo, unul din personajele piesei lui Beckett. Pentru fiecare om care începe să plîngă, undeva un altul se oprește. La fel se întîmplă cu rîsul (Rîde). Să nu vorbim deci de rău epoca noastră, ea nu este mai nefericită decît cele precedente. (Tăcere). Să nu vorbim deloc. (Tăcere). E adevărat că populația a crescut".

Tristețe, deznădejde, disperare... Veșnica suferință, congenitală neamului omenesc... Nu mai lipsește decît legenda păcatului lui originar, ca arsenalul popesc să fie complect. Ce poate fi mai tipic pentru obscurantismul claselor exploatatoare, decît lamentările ipocrite: Viața e o pacoste, existența e inutilă, fericirea nu este cu putință pe această lume, numai moartea ne poate aduce izbăvirea.

(Continuare în pag. 3)

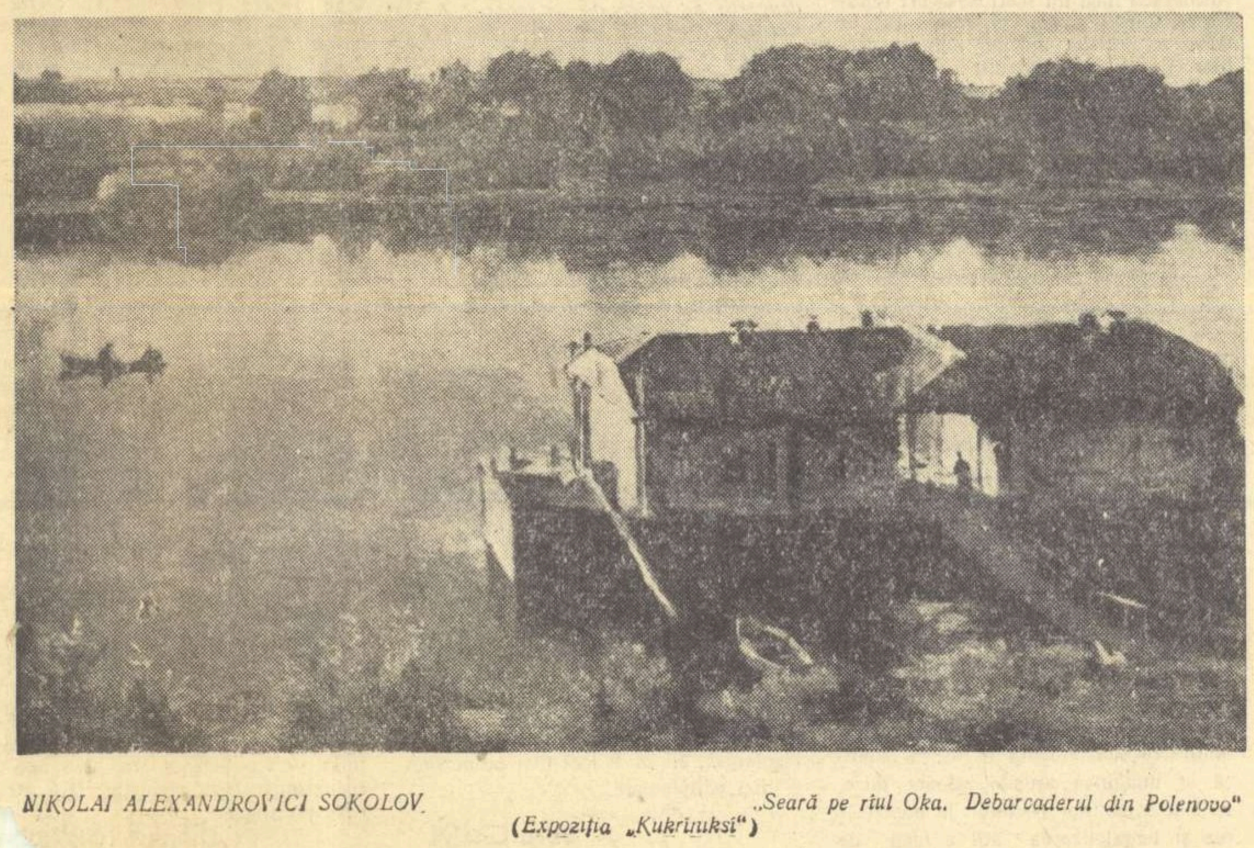

NIKOLAI ALEXANDROVICI SOKOLOV (Expoziția „Kukrîniksî") „Seară pe rîul Oka. Debarcaderul din Polenovo"

Bibliografie

E. S. P. L. A.

Au apărut:

- Cezar Bolliac: Pagini alese 308 pag.
- N. Gane – NUVELE – 194 pag.
- Tatiana Nicolescu – OPERA LUI GOGOL IN ROMINIA, 204 pag.
- Iaroslaw Iwaszkiewicz – FUGA LUI TELEK OKON („Meridiane") – 128 pag.
- Lucian din Samosata – SCRIERI ALESE (colecția „Clasicii literaturii universale"), 640 pag.
- PAGINI DIN PROZA BULGARĂ (Antologie). 574 pag.
- Racine – TEATRU – (colecția „Clasicii literaturii universale"), 400 pag.
- Lu Sin – OPERE ALESE – (colecția „Clasicii literaturii universale")

LUCRĂRI IN CURS DE APARIȚIE

- G. Ibrăileanu – ADELA – 188 pag.
- G. Topîrceanu – OPERE ALESE – 2 volume.

IN COLECȚIA „BIBLIOTECA PENTRU TOȚI":

1. Eminescu – POEZII.
2. Caragiale – TEATRU.
3. V. Alecsandri – PROZA: „CALATORII IN AFRICA" (vol. I) și „DRI-DRI" (vol. II).
4. F.M. Dostoievski – AMINTIRI DIN CASA MORȚILOR.

EDITURA TINERETULUI

Vor apare:

- Costache Anton – SERI ALBASTRE.
- M. Breslașu – VERSURI (Colecția „Cele mai frumoase poezii").
- Delavrancea – NUVELE (Biblioteca școlarului).
- Elena Dragoș – ORAȘUL CU PORUMBEI.
- B. Elvin – A. P. CEHOV (Colecția „Oameni de seamă").
- D. Hîncu – MIHAIL KOGĂLNICEANU (Colecția „Oameni de seamă").
- Gica Iuteș – CEI DIN CRISANTA.
- Mihail Sadoveanu – FRAȚII JDERI (reeditare).
- Ion Slavici – MARA (Biblioteca școlarului).
- Horia Stancu – ȚĂRILE NORDULUI.
- Cicerone Theodorescu – VERSURI (Colecția „Cele mai frumoase poezii").
- R. Burns – POEZII (Colecția „Cele mai frumoase poezii").
- Kalinin – DESPRE EDUCAȚIA COMUNISTĂ.

★

Teatrul în Romînia după 23 august 1944 (Edit. Academiei R.P. Romîne) – 396 pag.

Necesitatea judecății de valoare

O primă observație (ne referim la numerele 9, 10, 11) care se desprinde după lectura paginilor rezervate criticii este strădania de a nu rămîne în urma celorlalte publicații literare. Din păcate, această năzuință nu se soldează întotdeauna cu succese, sectorul criticii la „Iașul literar" păstrînd de aceea pecetea unor serioase rămîneri în urmă. Articolul și studiul de îndrumare teoretică, de problemă găsește rar găzduire la „Iașul literar", iar atunci cînd sumarul îl inserează, abundă de obicei în locuri comune, neaducînd idei noi în problemele respective (vezi articolul lui Lucian Dumbravă și D. Costea: „Specificul tematic al literaturii realist-socialiste" în nr. 10 și respectiv „Unele considerații asupra problemei conținutului și formei în artă" în nr. 11). De asemenea, revista ieșeană se menține într-o inexplicabilă rezervă față de discuțiile utile ce se duc în unele din publicațiile literare și nici nu inițiază altele. Spațiul rezervat criticii pare de aceea nu odată tern, cenușiu, segmentat, rutinar în vechile rubrici, jinduind după aer proaspăt și spirit realmente creator. Aici se cuvine amintită și problema colaboratorilor. Revista, din neștiute considerente, ține să apeleze numai la forțe locale. Ori, cum criticii ieșeni cu îndelungată experiență (Al. Dima, Const. Ciopraga, N. I. Popa) scriu acolo destul de rar, iar cei mai tineri (Lucian Dumbravă, Aura Pană, G. Crăciun, M. Drăgan etc.) sînt de abia în stadiul începuturilor, sarcina cea mai grea revine criticilor I. Sîrbu, D. Costea și N. Barbu care, oricît de harnici și talentați ar fi (și sînt) nu pot face față tuturor nevoilor ce se cer împlinite. De aici fisurile și acceptarea minimei rezistențe. „Iașul literar" ar trebui să apeleze negreșit și la alți colaboratori, cu ajutorul cărora să înviorеze sectorul de critică, să-l transforme dintr-un teritoriu în care prea „nu se întîmplă nimic", într-unul al discuțiilor vii, pasionate, direct legate de problemele literaturii noastre realist-socialiste. Cititorii așteaptă să găsească în „Iașul literar" articole și studii care să le solicite atenția prin noutatea punctelor de vedere, prin analiza argumentată, științifică, bogată în sugestii, a fenomenului literar.

Dar, deficiențele amintite se disting cu ușurință și în rubricile devenite de mult tradiționale, cum ar fi, de pildă, „Cronica literară" sau „Viața artistică". Cronica literară folosește de preferință două modalități. La locul întîi e maniera conștiincios descriptivă, împănată fără zgîrcenie cu citate. Procedeul e folosit cu multă aplicație de I. Sîrbu și Aura Pană. Cronica lui I. Sîrbu (în nr. 10) la volumul Mariei Banuș „Torentul", de fapt o recenzie ceva mai mare, e total descriptivă, criticul apelînd foarte rar la judecata de valoare. Cronicarul parcă veghează atent să nu pătrundă în însemnările sale nimic despre specificul artei poetei, despre universul de idei etc. Cînd vigilența slăbește, în cronică pătrund afirmații de genul acesteia: *„Maria Banuș e o poetă care vrea să respecte, credem, principiul unității în varietate, încercînd să subsumeze aparițiile ei mereu surprinzătoare prin noutatea unui ax liric călăuzitor"* (?). Descriptivismul absolut nu putea să nu ducă la apologetică. Aura Pană nu înțelege să se lase

> ## Critica în „Iașul literar"

mai prejos și cronica (în nr. 11) la romanul lui Const. Chiriță „Intîlnirea" e cel puțin tot atît de descriptivă. Tînărul critic repudiază metoda analitică (fără de care nu se poate face totuși critică), înlocuind-o cu una strident judecătorească. Intre paragrafele descriptive sînt incluse un fel de rechizitorii (gen *„scriitorul greșește cînd..."*) care vădesc nu rare ori îngustime. Dar, în afara acestor obiecții nefundate, criticul se angajează rareori în discutarea unor probleme ce se impun efectiv. Simptomatic ni se pare faptul că nici Aura Pană nu socoate ca o datorie elementară necesitatea de a arăta la mondul analitic, *prin ce mijloace, cum anume* a izbutit scriitorul să zugrăvească un fenomen sau altul, indiferent dacă e blamat sau acceptat în cronică. Cercetarea aprofundată, științifică este o datorie imperioasă a criticii.

In cronica literară a revistei ieșene se îmbină adesea descriptivismul cu o manieră diplomatică de apreciere. Printr-o răsucire arbitrară, dureroasă a dialecticii, reproșul se transformă în laudă, calitățile unui volum fiind mai totdeauna căutate în chiar aspectele sale deficitare. Evident, în acest fel totul se egalizează perfect, cititorul nemaiputînd distinge ceea ce e bun de ceea ce e rău. Al. Andreiescu folosește sistemul în cronica la volumul „Tinerețe fără tinerețe" de Ion Istrati. După ce i se caută scriitorului insistent o genealogie ilustră, se trece la aplicarea sistemului. Criticul amintește de *„unele excese de limbaj, pe linie dialectală"*, dar socoate că ele *„trebuiesc văzute astăzi (...) ca o dovadă a pasiunii cu care a căutat întotdeauna varietatea și culoarea lexicală"* și că *„această căutare înfrigurată (...) este preferabilă unei anumite inerții stilistice"*. Despre foarte numeroasele pagini parazitare, se spune: *„Trebuie să observăm că aceste date și amănunte exterioare, dacă nu se sudează pe intriga romanului, o însoțesc întotdeauna fără s-o contrazică, sub forma unor adiacențe necesare"*, etc. etc. Profesorul N. I. Popa procedează, din păcate, nu odată la fel în cronica din nr. 10 la placheta lui Florin Mihai Petrescu „Chemarea primăverii". Intr-un loc se spune: *„Tendința spre superlativ îl duce pe poet la un abuz de epitete sonore, dar abstracte, lipsită de acea forță amplificatoare necesară în crearea imaginii"* pentru ca în pagina următoare să se afirme: *„Tendința spre exaltare și hiperbolă, adesea spre superlative, apare ca o formă de entuziasm și de patos al unui romantic revoluționar"*. Procedeul îl folosește de regulă și N. Barbu în cronicile sale dramatice (vezi cronicile la „Surorile Boga" — nr. 10 și „Matei Millo" din nr. 9). Evident, și această „modalitate" critică duce fatal la apologetică. Al. Andreiescu laudă fără discernămînt volumul lui Ion Istrati, făcînd eforturi de loc neglijabile pentru a drapa cît mai atrăgător scăderile cunoscute ale cărții. N. Barbu ajunge și el să aplaude aproape fără rezerve „Surorile Boga", necombătînd, ba chiar fiind de acord cu deficiențele ei.

Ar trebui să se amintească semnatarilor cronicii literare de la „Iașul literar" că promptitudinea, operativitatea e o cerință de bază a cronicarului. Cronica literară a revistei ieșene păcătuiește și sub acest aspect. Numeroase opere valoroase importante, apărute în ultimul an nu au intrat încă în atenția ei. Amintim: „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Surîsul Hiroșimei" de Eug. Jebeleanu etc. etc.

Recenziile scrise în aceeași manieră neselectivă ar trebui să dovedească mai multă grijă față de ținuta stilistică. Iată un exemplu ales la întîmplare din recenzia (în nr. 11) la volumul „Sîngele și apa" de Corneliu Leu: *„Activistul de partid Roșca, din «Tovarășul Roșca și urmașul său» trăiește o stare contrariantă de răsturnare a propriilor convingeri cu privire la presupusa lipsă de tact a urmașului său Zahara, în munca de îndrumare a țărănimii spre colectivizare, atunci cînd îl întîlnește la o ședință în care acesta aduce la cunoștință cooperativizarea integrală a raionului în care lucrase și surpriza lui e cu atît mai mare, cu cît fostul gospodar individual Ilie Dordea, care îi rezistase muncii sale de lămurire, vorbește acum despre bucuria vieții în colectivă"*.

„Iașul literar" care pledase convingător mai anul trecut pentru recenzia de calitate, ar trebui să se îngrijească mai cu atenție de acest capitol. Cercetarea analitică, afirmația argumentată sînt absolut necesare și aici, chiar dacă dimensiunea nu depășește o pagină. Iar stilul clar, accesibil este o cerință elementară a criticii științifice.

CRONICAR

Veronica Porumbacu: „INTREG ȘI […]

La capătul unui deceniu de activitate pe tărîmul liricii socialiste, Veronica Porumbacu a ajuns la o intimă cunoaștere a mijloacelor sale, a posibilităților ei specifice de a se integra, cu bune rezultate și o notă particulară, în configurația poeziei noi. Ultimul volum conține, după cum poeta însăși intuiește, versuri — „de dor", avînturi delicate și pătimașe, chemări și aspirații spre fericire, lacrimi și bucurii, sfieli și deciziuni, gingășii și sentințe. „Scrisă parcă pe mătase, este totuși de sus pînă jos o operă combativă" spune G. Călinescu, Contemporanul/1958. „Dacă poemul nou este o spadă necruțătoare, mînerul lui e învelit în catifea și aur". Sufletul poetei apare în acest volum mai însetat de viață, mai bucuros, mai fericit ca niciodată. După ce lacrimile s-au zvîntat, sufletul e încă mai pregătit să întîmpine țelurile mari ale vremii noastre. Poeta aspiră să guste încîntarea, senzația de împlinire provocată de faptele durabile socialiste ale contemporanilor, să trăiască cu toată ființa iubirile sale, să lupte pe toate baricadele pentru cauza Revoluției, să fie prezentă cu maximă intensitate oriunde e viață, zbucium și bucurie. In sufletul ei deprind un contur vibrant senzațiile lumii înconjurătoare, poeta aspiră să se dăruie parcă în același timp vîntului și soarelui, dragostei, amintirii, zilelor de mîine, toamnei și primăverii.

Volumul conține o aspirație mai largă, un plus de sugestivitate în raport cu volumele de acum zece ani care au consacrat-o pe Veronica Porumbacu ca poetă a „faptului divers" — și în același timp, un spor de claritate, un contact mai viu cu viața de astăzi în raport cu volumul precedent „Lirice" (1957) și este, în acest sens, rezultatul unor căutări creatoare — cum observă cu justețe Mihu Dragomir în „Gazeta Literară" (nr. 44/1959). Metaforele au cîștigat în rezonanță: „De la fereastră, / fără somn priveam / în lacul uriaș al nopții: / eram liniștea / sau cîntul etern al cerului / sau poate coama Veronicii stelare / prin care / trecea planeta cea nouă..." — „Coama Veronicii stelare" — nu e deloc o imagine de toate zilele! Sau: „Și întunericul / — păun uriaș — / supus mă privea / prin o mie de ochi..." (Nocturnă). Rafinarea imaginii e rodul căutărilor din „Lirice". Acolo însă mai bătea vîntul palelor sugestii, notația întîrzia să se cristalizeze în idele și sentiment, pe cînd aici e mult mai bine marcată claritatea senzurilor, inspirația contemporană e mai susținută. Elementele sugestiei sînt mobilizate în jurul unei idei puternice, cum se întîmplă în aceste frumoase versuri pe tema neînvinsei puteri a vieții: „Stau sub un dom cu frunze căzătoare / în aurul rotit de vînt în jur / și nu mă doare, nu mă doare, nu mă doare, / în aer, călătorul lor contur. / Eu sînt pămînt, și frunzele puzderii / din mine cresc și-n brațe îmi ajung / Le legăn înc-un timp să nu le sperii / în cîntecul de toamnă și prelung" etc. Datoria poetului contemporan față de un mare premergător, Eminescu —

> **O carte pe săptămînă**

și față de vremea în care trăim e formulată într-o expresie precisă, limpede și nu mai puțin sugestivă decît versul de „notație", de „atmosferă": „Noi viețuim sub cerul ca niciodată-albastru, / datori cu o legendă legată de un astru" etc. (Lui Eminescu).

Versurile cele mai izbutite ale Veronicăi Porumbacu din acest volum au capacitatea de a concentra materia sensibilă, percepția concretă a vieții într-o „idee" lirică, de natură morală cel mai adesea și dedusă din strădunța poetei de a pune în chip comunist problemele vieții. Așa se întîmplă, de pildă, în poezia „Vîrful săgeții" care situează ideea devenirii, a necontenitei aspirații spre culmi, într-o ambianță intimă, aceea a caselor și oamenilor cu viața lor diurnă, de ieri și de azi: „Peste alba lor fîlfîire, / din foișorul apus, / mai zăresc un marcaj: o săgeată / cu vîrful în sus". Este în poezia Veronicăi Porumbacu o continuă aspirație de auto-depășire care constituie nucleul viabil al tuturor căutărilor. Poeta este receptivă la formele diverse ale vieții: „E-atîta poezie difuză-n jurul meu, / încît mă-nebunește, ca nopțile de vară / cu stelele puzderii, pe care nu le pot / privi pe toate-odată". Finele nervuri ale sensibilității vibrează adesea la mișcarea din jur în poezii de autentică frumusețe. Dar tot aici, în această veșnică febrilitate senzorială, trebuie să vedem și motivele care o în[…]seori pe poetă să-[…]sura. Un poet de fac[…]buie, în chip necesar, […] motivele care o rețin în […] spre o realizare majoră. […]te: „E-atîta poezie difuză-[…]rul meu, / că sunetele sute se-nvălmășesc pe strune / și corzile întinse să se rupă / rămîn adesea mute". Ea trebuie să știe să cristalizeze, să stăpînească materia difuză a poeziei care o împresoară, să „construiască" estetic și ideologic — din materialul prea brut încă a percepției. Simțim adesea că în încordarea prea mare (nu încordarea e rea, firește, ci faptul că noi o simțim) se destinde prea repede, într-un sunet oprit la jumătate. Ecoul nu e încă destul de puternic, idei bune se pierd în imagini nu îndeajuns formulate; alteori formularea — corectă — nu lasă să simțim dincolo de ea mișcarea, patosul, încordarea sentimentului. Dacă în primul caz mișcarea lirică nu ajunge la o cristalizare care să facă versul memorabil, respirația fiind prea scurtă, în al doilea caz, versul — aparent cristalizat — n-are viață, e o îmbinare de corectitudine și afectare: „Am intrat în sistemul solar, / surorilor, stelelor / Eu rațiunea umană! / ...Patria mea: socialismul / Tatăl: omul ce intră liber în necesitate". In genere însă patosul lăuntric, sensurile vieții contemporane ajung la o manifestare viabilă și emoționantă. Dăruirea pătimașă, identificarea cu viața și cauza socialismului, devenite mobiluri intime, rațiuni de existență, le aflăm formulate cu autentică forță în ultima poezie a volumului: „Cum aș putea trăi fără văzduh? / Melodiosul grai să nu mă-ncînte? / Și versurile — cum să nu frămînte / cu vîntul de argilă grea și duh / Cum să nu simt al meu acest pămînt... / Cum altfel aș trăi decît sculptînd / în marmora de mîine-a țării mele, / puterea ei — suită — acum pe schel?... / Cum altfel aș trăi pe-acest pămînt?". Intreg și parte reflectă căutările creatoare ale Veronicăi Porumbacu și se înscrie printre volumele de poezie apărute în ultima vreme, într-o serie remarcabilă din care se disting: „Cu un ceas mai devreme" de Mihai Beniuc, „Surîsul Hiroșimei" de Eugen Jebeleanu, „Impărăția proletară" de Dimos Rendis, „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir.

Lucian RAICU

GHEORGHE SPIRIDON „Intoarcerea de la lucru".

PERSPECTIVE

(Urmare din pag. 1)

Cu același avînt se muncește în toate țările de democrație populară. Ce același avînt se muncește și se construiește și în Republica Populară Romînă. Ce a devenit țara noastră în cei 15 ani de la eliberare? De la ce am pornit? Am pornit de la mizerie și înapoiere și am ajuns la bogăție și civilizație. Dintr-o țară înapoiată am devenit o țară industrial-agrară în plină dezvoltare și construcție. Ce-am moștenit de la burghezo-moșierime? Ruina, foamea, analfabetismul. Azi nici cel mai înrăit dușman al comunismului nu mai poate nega ceea ce s-a făcut. In sate s-a aprins lumina electrică, în casele căminelor culturale funcționează o bibliotecă bogată, un radio, un aparat de filmare. S-au construit spitale, case de nașteri. Se construiește mereu și se pun în valoare bogățiile țării. O parte din Ardeal și Moldova așteaptă curentul electric de la Bicaz; Delta Dunării își schimbă înfățișarea: este supusă de om pentru om. Stuful, ca și peștele, este a doua mare bogăție și din el se vor fabrica multe din cele necesare vieții omului muncitor din orașe și sate.

Sub burghezie ar fi fost de neconceput ca orașe ca Brăila, Galați, Bîrlad, Botoșani și Sf. Gheorghe să aibă teatre de stat, să aibă orchestre sau filarmonici, case de cultură, case în care oamenii muncii își pot dezvolta aptitudinile artistice cele mai felurite, începînd cu pictura, muzica și teatrul și sfîrșind cu dansul popular și artizanatul. Nici în Capitala țării nu lipsesc construcțiile mari ale socialismului. Aceste construcții se văd în sutele de blocuri de la Floreasca, se văd în cartierul Panduri, se văd în Vatra Luminoasă, pe Grivița. In locul gropilor pline de gunoaie și smîrcuri s-au ridicat adevărate orașe, stadioane, s-au amenajat parcuri cu alei largi și straturi de flori. Intîi s-a construit la margine, apoi s-a început construirea în centru. Astăzi, întregul București, ori unde te duci, se construiește. In fiecare an crește volumul construcțiilor, realizărilor. In fiecare an, cînd se face bilanțul realizărilor, constatăm un plus, nu un minus. Mereu înclină spre activ balanța. Același activ a fost constatat și anul trecut. Acest activ a fost scos în evidență de Plenara Comitetului Central a Partidului Muncitoresc Romîn din 3-5 decembrie 1959, care a analizat realizările oamenilor muncii pe anul trecut și a trasat sarcini pe anul care începe, pe anul 1960, urmînd să fie elaborat planul economic pe șase ani. Congresul Partidului, care va avea loc în primăvară, va fi întîmpinat cu și mai mari realizări de către toți oamenii muncii.

Datorită dezvoltării noastre economice s-a putut ca în anul 1959 să se treacă la o serie de măsuri care au dus la îmbunătățirea traiului oamenilor muncii din țara noastră, la reducerea masivă de prețuri la o serie întreagă de bunuri de consum. Pe anul 1960, volumul producției industriale și agricole va crește și mai mult și se vor crea premizele pentru continua îmbunătățire a vieții muncitorului. Numai industria noastră constructoare de mașini va fi capabilă să furnizeze agriculturii anul acesta peste zece mii de tractoare fizice, cinci mii de combine, douăsprezece mii de semănători și multe mii și mii de alte mașini. Acest fapt ne arată în ce ritm se dezvoltă industria noastră.

Cot la cot mergem cu țările socialiste în opera de construcție, cot la cot mergem în apărarea păcii. In Organizația Națiunilor Unite, în Comisii și Subcomisii, glasul reprezentanților țării noastre a fost mereu auzit. In aceste foruri, țara noastră și-a cîștigat un loc important și se bucură de respectul și prestigiul tuturor popoarelor iubitoare de pace și libertate. O inițiativă de mare importanță a fost acțiunea de destindere și colaborare în Balcani. Această acțiune a fost pornită de guvernul țării noastre.

Anul 1959 a deschis perspective mari de coexistență pașnică, de înțelegere la masa tratativelor. Această perspectivă a fost deschisă mai ales după vizita tovarășului Nikita Hrușciov în Statele Unite ale Americii. Această vizită a arătat clar că și poporul american dorește pacea.

Povara grea a înarmărilor apasă greu asupra popoarelor lumii. De acest lucru chiar și președintele Eisenhower își dă seama. El însuși a afirmat că un bombardier costă mai mult decît echivalentul greutății lui în aur. In Statele Unite nu sînt numai conducători lucizi, sînt și alți reprezentanți ai capitalului financiar care își dau seama de dezastrul pe care l-ar aduce un nou război mondial. Cyrus Eaton a salutat călduros și a aplaudat propunerea primului ministru sovietic pentru dezarmarea generală și totală. Această propunere a electrizat toate popoarele lumii. Declarația tovarășului Hrușciov la Organizația Națiunilor Unite s-a auzit din America pînă în Africa, Europa și Asia. Declarații cu principii atît de înalte, atît de umane nu s-au mai auzit de mult în Statele Unite, de pe vremea lui Washington, Lincoln, Roosevelt.

Azi, la început de an nou, barometrul nu indică vreme rea, așa cum ar vrea unii ațîțători la război. Lagărul socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică, este destul de puternic pentru a opri la vreme orice aventură războinică, pentru a da o ripostă nimicitoare agresorilor. Pacea are prieteni mulți, credincioși în toate colțurile lumii.

Nebunii vor dispare. Va birui rațiunea. Va începe era de pace și coexistență, fără războaie, fără teama zilei de mîine.

Dumitru CORBEA

Contemporaneitate și anacronism în expresia poetică

Vorbeam într-un articol trecut despre istoricitatea și substratul ideologic al expresiei figurative poetice. Și, arătînd că atmosfera unei epoci, ideile și sentimentele unui poet se comunică deopotrivă prin conținutul de emoții și idei al poeziei cît și prin figurile de stil folosite de creator pentru întruparea gîndirii sale, trăgeam concluzia că se poate vorbi despre o figurație poetică actuală și alta perimată.

Raportul lui Ov. S. Crohmălniceanu și Paul Georgescu, citit nu de mult în fața secției de critică amintea de un neo-semănătorism fad și anacronic, deslușit de autorii raportului în conținutul unor poezii apărute în „Steaua" și în alte publicații. Firește, semănătorismul cuprinde și expresia figurativă, își pune amprenta pe sistemul de imagini. In poeziile multor poeți tineri abundă comparațiile florale, simbolurile și personificările primăvăratice. Cităm spre exemplificare o strofă din poezia „Flori de primăvară" de Leonida Neamțu (Steaua 1/X). *„O, dragi flori de primăvară / La sfîrșitul zăpezilor ne revedem iară / Cu voi și cu zborul păsărilor / Sub streașina de iarbă a mătăsurilor"*. Adăugăm: *„Floricele pe cîmpii, / hai să le-adunăm copii"*.

Am fi cu totul greșit înțeleși, dacă cele de mai sus ar fi interpretate ca un sfat restrictiv, în ceea ce privește folosirea naturii ca rezervă de metafore poetice. A existat un moment în istoria literaturilor, cînd apelul poeților către natură a echivalat cu un gest protestatar împotriva unei poezii devenite artificiale și istovite de manierism. Cînd la sfîrșitul veacului al 18-lea, poeții apusului aduc în versurile lor o natură vijelioasă și deslănțuită, ei dau lovitura mortală pastoralismului aristocratic, berjeriilor cu păstori grațioși, păstorițe cu panglicuțe și peisaje de parc franțuzesc, aruncă în aer întreaga lirică salonardă. Stîncile bătute de vînturi și talazurile poemelor ossianice iau locul driadelor, naiadelor și faunilor galanți, simboluri subțiate, ecouri palide ale unor poeme vechi, în care această figurație mitologică putea să comunice o emoție, fiindcă miturile erau vii. — Deodată vîntul a devenit vînt, încetînd de a mai fi Boreu sau Eol, iar luna a fost luna de pe cerul unei anumite nopți și nu Diana sau altă zeitate corespunzătoare.

Răsfoind volumul recent apărut al lui Nicolae Tăutu, am constatat că figurația mitologică mai tentează încă poeții: *„Numai febra mi-a scris de patru zile. Atît. / Luceferii în pat m-au pironit în cuie, / Iar lăncile de raze le simt în piept, în gît / Corabia lui Argo din istmul nopții suie... / Și văd lîna de aur sus, agățată-n cer, / Cum fulguie cu stele sau cum o toarce valul, / Iar rezemat de punte, Morfeu săltînd stingher / Ghitara-i fermecată ce-a inundat spitalul"*. Oricine înțelege deosebirea dintre întinderea unui mit de felul celui realizat de Dimos Rendis cu „Argonauții" săi și ghitara lui Morfeu care inundă spitalul și ne amintește de niște madrigaluri salonarde.

Intorcîndu-ne la semănătorismul vădit de tropii unora dintre poeții de astăzi, adăugăm că există metafore idilice iremediabil atinse de bătrînețe. Cînd Beniuc spune: *„Și doruri ce revin ca rîndunele / Cu ciripit sub streșinele mele"* („Seară friguroasă de decembrie") comparația nu devine sensibilă în mintea cititorului, din pricină că unul dintre termenii ei și-a pierdut forța de sugestie.

Vuietul vîntului a vorbit de multe ori poeților. El îi vorbește și Valeriei Boiculesi în poezia „Noaptea de august", fără să-i comunice însă nimic: *„Nu pot dormi — E noapte prea fierbinte / Și cerul prea adînc și prea-nstelat. / Deschide geamul, mamă... Poate vîntul / S-o fi întors de unde-a fost plecat"*. / Și în altă strofă: *„...Deschide geamul, mamă... Poate vîntul / A tresărit prin somn și a gemut?"*. Intr-o poezie pentru copii de Florin Mugur: „A intrat vîntul în casă" din volumul „Casa cu ferestre argintii", pătrunderea vîntului pe fereastră animă întreg universul infantil și personificarea lui comunică prospețimea impresiilor copilărești în fața miracolului naturii și a lumii strict înconjurătoare: *„A intrat vîntul în casă, pe toate ferestrele odată / Să nu spargă ceva! / Ține-l tată! / Dar vîntul nu stă, nu vrea să stea. / A răsturnat paharul cu cafea / Ziarul lîlfîie ca o pasăre mare, cu-aripi foșnitoare"*.

Intr-o poezie intitulată „Inima mea". Ion Horea folosește o cascadă de comparații fructifere: *„Inima mea de o vreme o simt într-adevăr / Că-n fiecare toamnă se coace ca un măr. / In clipele grăbite din zile lungi de vară / O simt cum se-mplinește-n tăcere ca o pară"*. In continuare, inima poetului mai este prună, gutuie, nucă și strugure. Iar poezia în întregimea ei e un exemplu de manierism juvenil, ceea ce este paradoxal, fiind știut că manierismul este de obicei al artiștilor cu trecut, care încep să se autopastișeze și al

> **DISCUȚII DESPRE POEZIE**

epocilor îmbătrînite, care cultivă formalismul. Și adaugăm, ceea ce se știe de mult, ca să nu se înțeleagă cumva că sîntem din principiu împotriva imaginilor fructifere, că „Mărul de lîngă drum" al lui Beniuc conține un simbol cu mare forță sugestivă și de o puternică actualitate.

Am amintit de metafore ce transmit un idilism semănătorist senin și direct. Unii poeți cultivă figuri poetice cu pretenții de subtilitate, care comunică un idilism suav și învăluit, am spune de coloratură medelenică, fiindcă ne amintește de metaforele căutat poetice, cu zarzări și hulubi abundente în opera autorului „Medelenilor". In „Dimineața de vară" publicată de Victor Felea în Steaua 9/X, liniștea e *„ca o fată îmbrăcată în alb"* (care) *„trece pe lîngă mine, trece zîmbind printre pomi, printre flori, printre case / Merge să hrănească porumbeii și turturelele / care din mîna ei vor ciuguli"*. După această evocare cu hulubi, poezia se încheie „constructiv": *„O, dimineață de vară, cîntă-mi... brațele tari ale celor ce seceră spicele, ori mînuiesc unelte și conduc mașini"*...

Există și un alt tip de figuri poetice anacronice, acestea cu sunet mai neplăcut chiar decît cele pe care le-am numit semănătoriste. In poezia „Pămînt și cer", Ion Horea scrie în legătură cu crucișătorul Aurora: *„Catapeteasma lumii la vremea ei se sparse / Și tălpile de rugul luminii nu mi-s arse / Crescut peste milenii, te simt gîndire clară / Sub fruntea-mprejmuită de pulbere stelară / Reînviat la umeri simt aripile pline / De tot ce a fost prin timpuri nedeslușite în mine"*. Lăsînd la o parte eventualele neclarități ale tropilor finali, ne-am îngăduit să observăm că sentimentele revoluționare se exprimă anevoie cu elemente de expresie scoase de la naftalină din vechea recuzită poetică a gîndirismului: ruguri, catapetesme, aripi de arhanghel, etc.

Intr-un articol scris acum cîțiva ani („Pămîntul e rotund"), Paul Georgescu imagina tabloul pe care un cititor al evurilor viitoare l-ar reconstitui, parcurgînd versurile din colecția revistei, a cărei producție poetică o analiza criticul. Tabloul era al unei Romînii primitive și patriarhale, al unei obști pastorale și eventual agricole. Sistemul figurativ al unora dintre poeții noștri de azi ar induce în eroare cu aceeași siguranță pe cititorul veacurilor viitoare, care ar porni de la premiza de bun simț că figurile poetice ale unor creatori de poezie se alimentează de obicei din ambianța socială și cotidiană, ca și din concepția lor ideologică.

Există contemporaneitate în expresia poetică. Există și falsă contemporaneitate". A împrumuta o comparație sau o metaforă sectorului industrial sau aeronauticii încă nu înseamnă să fii actual. V. Hugo a putut fi în spiritul epocii sale simbolizînd progresul printr-o navă cosmică, atunci cînd mintea omenească încă nu scornise acest miracol al științei și tehnicii. Mihai Beniuc folosește, într-un îndemn adresat poeților („Mesaj în spațiile cosmice") comparații aeronautice: *„Iar dacă vrei să cînți, atunci cîntare / Strunește pe măsură și s-o scriu. / Ca escadrilele sclipind în zare / Curent s-o faci la naltele tensiuni! / Și ține-te distant de orice slavă, / Știind că-i gata-ntîiul ei baraj / Doar cînd trimiți cu prima astronavă / In cosmicele spații un mesaj"*. Mulțimea termenilor ce desenează realități tehnice și științifice rămîne exterioară gîndului. Simbolul toiagului care izbea în stîncă întrupa firesc și pregnant ideea poetică.

O analogie împrumutată vieții de partid nu ajunge pentru a insufla avînt și combativitate unei poezii. Sudura dintre idee și figură poetică o realizează, în primă și ultimă instanță, forța emotivă a poetului. Intr-un catren, „Utecistul", N. Tăutu realizează o impresie de prozaism rece în locul celei urmărite de elan partinic: *„L-au rănit în preajma dimineții / Sîngele s-a scurs pe targa de molid / Ca o cotizație dată vieții / Ca o cotizație de partid"*. Lipsa unei aderențe intime între realitatea sensibilizată în figura poetică și imaginea sensibilizatoare duce, contrar intențiilor poetului, la deprecierea și bagatelizarea atît a ideii de jertfă pentru o cauză generoasă cît și a celei reprezentate de cotizația de partid. Ca să revenim la figurile poetice sugerate de progresul științei și tehnicii, simbolul scafandrului, folosit de Ștefan Iureș, al scafandrului care coboară în adîncuri și îndepărtează epavele pentru a face drum navelor din zilele noastre, aderă mai intim la ideia, de altfel formulată în strofa finală: *„Cufundători, cinstiți prieteni, / care scurtați trecutul mort / nu-ntîrziați în reci adîncuri, / grăbiți întoarcerea în port"*.

Am încercat să ilustrăm părerea că actualitatea unei expresii poetice nu e mecanic determinată de domeniul din care își trage poetul elementele figurative, ci de funcția acordată acestor elemente în contextul unei poezii. Intreg domeniul naturii și civilizației stă la dispoziția poetului de astăzi. O poezie, „Despărțire", de Beniuc sugerează bogăția nesecată, pentru poetul zilelor noastre, a izvorului de imagini: *„M-am despărțit de ea ca de un magnet / Ca fluturele de floare plin de polen / Ca un copil de o jucărie luată, / Ca un soldat ce pleacă pe front / Ca un vapor dintr-un port luminos..."* etc.

Nu există domenii care să furnizeze în mod aprioric metafore prin excelență actuale sau perimate, după cum nu există sectoare cărora să te adresezi pentru o metaforă elevată și altele oferind cu precădere metafore și simboluri înjositoare. Intr-o poezie din volumul amintit de Florin Mugur, o mamă țesătoare aduce copilului o pînză, în care a țesut cu pricepere povești cu Feți-frumoși, cai năzdrăvani și Cosînzene. *„Din pînză am să-ți fac o pijama / Și-ai să visezi numai povești în ea"*. Prozaicul cuvînt e transfigurat de aura de gingășie pe care i-o acordă semnificația lui în poezie.

Am scris cele de mai sus, între altele pentru a afirma importanța analizei de către critici a limbajului și a expresiei figurative poetice, în contradicție cu cei care, la recenta discuție, au afirmat inutilitatea unei astfel de analize. Poate că, dacă afirmațiile adesea prea globale și intuitive care s-au făcut în legătură cu timbrul specific al poeților noștri ar fi fost fundate și pe o analiză a expresiei poetice cît și a implicațiilor ei ideologice, ele ar fi fost mai puțin vagi și mai edificatoare.

Vera CĂLIN

CRONICA DRAMATICĂ

„ARISTOCRAȚII" de N. Pogodin

(Teatrul Muncitoresc C. F. R.)

Pogodin a scris „Aristocrații" în 1934 după o îndelungată documentare pe șantierul canalului Marea Albă—Marea Baltică. Pentru scriitor, acest răstimp a constituit un însemnat punct de cotitură. Ciocnirea dramatică neobișnuită dintre nou și vechi la care a asistat și caracterul excepțional al problemelor de conștiință care i s-au revelat, l-au condus cu o nouă forță pe calea inovației artistice revoluționare. „Cînd am fost la canal — spunea autorul „Aristocraților" în coraportul prezentat la Primul congres unional al scriitorilor sovietici, — cînd am vizitat barăcile, cînd am văzut această uriașă mulțime de oameni, cu concepții și sentimente contradictorii — materialul din care trebuia să zămislesc o dramă — am înțeles că nu există formule de-a gata pentru tratarea unui asemenea material și că el trebuie tratat într-un fel cu totul nou"... „După ce am vizitat canalul Marea Albă—Marea Baltică, am chibzuit îndelung la multe din problemele artei noastre. Cred că înțelegeți acum de ce sînt profund revoltat cînd vine cîte un netot și ne îndeamnă să învățăm de la Scribe..."

Evident, Pogodin se referea la șantierul canalului Belomor ca la unul din numeroasele sectoare de luptă care înregistraseră cuceririle istorice ale moralei noi, comuniste. Experiența acumulată pe acest șantier cuprindea un vast dosar de teme și destine omenești. In „Aristocrații", autorul se oprește numai asupra unora dintre transformările uimitoare care s-au săvîrșit în virtutea unui cod etic cu totul necunoscut trecutelor vîrste ale omenirii. Piesa urmărește cu o vie emoție acțiunea spectaculoasă și profund umană a salvării unor naufragiați cu inimi amare. Salvarea se petrece, bine înțeles, pe planul exigențelor morale, dar între barca providențială și cei amenințați să nu cunoască bucuria adevăratei fericiri se dezlănțuie un veritabil taifun al conștiințelor.

Cine sînt „aristocrații"? La prima vedere o turmă pestriță, de un pitoresc tragic, alcătuită din declasați certați cu întreaga umanitate. In realitate, hoții, prostituatele și ucigașii aduși să muncească pe șantierul marelui canal se află pradă unei zguduitoare derute. Propriile lor date de viață, umilințele în mijlocul cărora au crescut în primul rînd, i-au condus la o viziune convențională și simplistă asupra societății, viziune care ridică o stavilă de netrecut între „lumea lor" și toți ceilalți muncitori. Confuzia pornește de la minciuna filistinului burghez, de la deturnarea noțiunii de onoare în societatea veche. Predica fariseică despre laurii cinstei rostită de lupi apucători a semănat neîncredere și ură în sufletele celor înlăturați de la festinul vieții. In vreme ce oamenii muncii au înțeles care este adevărul și au deschis cale luptelor de sfărîmare a exploatării, elementele de la periferia societății au săvîrșit cumplita eroare de a confunda onoarea terfelită de minciunile burgheziei cu cinstea omenească însăși și munca de rob din orînduirea capitalistă cu esența întăritoare a muncii omului în condițiile libertății sociale. Costea Căpitanul, Sonia, Beretă sau Alioșa visătorul urăsc cu aprindere lingeria albă, imaculată care li se pare a fi simbolul sfidător al pervertirii adevărului.

Ei au căpătat, într-o societate care a răsturnat sensul exact al valorilor umane, un imens dispreț pentru „frazele frumoase", pentru sfaturile „ca-n carte". „Aristocrații" au trăit ani de-a rîndul cu iluzia „libertății celui care nu respectă legile unei societăți nedrepte, într-un soi de haiducie obscură în care doinele romantice au fost înlocuite cu țipătul cinic și scepticismul dezabuzat. In fond, aerele „aristocratice" ascund amărăciunea unei vieți ratate, iar infatuarea zgomotoasă acoperă greu groaza lor de noi umilințe. Oare nu tocmai încrederea și farmecul necunoscut al muncii constructive sînt leacurile care-i pot readuce la simțiri cetățenești pe cei mai buni dintre acești oameni căzuți „la fund"? Acestea sînt și principiile pedagogice de la care pleacă cei care au primit misiunea transformării oamenilor și locurilor pe șantierul canalului Belomor.

Cekiștii, reprezentanții puterii sovietice, au înscris în caietul lor de sarcini nu numai ocrotirea cuceririlor obținute, dar și apărarea vieții de mîine. Spre deosebire de vechii „păzitori ai ordinei" țariste, pentru care omul era prin definiție un element suspect, ostașii din Ceka îndeplinesc impresionanta misiune a reaprinderii simțămintelor umane în sufletele tuturor celor cărora burghezia le-a schilodit sufletul. In fața lor, pe locul simbolic al unei mari construcții s-au adunat eroii lamentabili ai „Azilului de noapte". Satin, cel care nu uitase, afundîndu-se în noroi, savoarea rostirii cuvîntului om și prietenii săi de beție se trezesc dintr-un somn greu, pregătiți să ia viața de la capăt.

Piesa lui Pogodin este un poem închinat forței revoluției, caracterului său intransigent și uman. In numeroasele tablouri și episoade ale acestei povestiri dramatice, autorul urmărește lupta tenace a comuniștilor de felul lui Gromov pentru înaintarea concomitentă a traseului noului canal și a muncii educative care risipește încetul cu încetul tristele fumuri „aristocratice" ale foștilor delincvenți. Bineînțeles, nu toți cei azvîrliți la periferia vieții pot fi recuperați, dar numărul celor pierduți este infim, în vreme ce valoarea sufletelor cîștigate de partea vieții noi rămîne incalculabilă.

Caracterul inovator al dramei lui Pogodin se alimentează într-adevăr din ineditul excepțional al faptelor de viață selectate cu avariție și remarcabilă măiestrie. Piesa sa n-are nimic din tehnica pieselor „din jurul samovarului", prinzînd în alt chip și topind în alte forme experiența marilor înaintași. In textul piesei nu se prevăd acțiuni concomitente în dublu plan, eroii nu sar peste rampă, nu-și pun măști fixe cu pretenții simbolice și nici nu sînt convertiți la virtuțile mute ale pantomimei. In ce constă, așadar, noutatea evidentă a acestei piese? In surprinderea suflului revoluționar care săvîrșește „minunea" metamorfozei „aristocraților", prin atacarea în episoade scurte și substanțiale a unui mare număr de tipuri variate și expresive. In realizarea ritmului interior al acestei epopei emoționante, în care oamenii sînt surprinși în posturi definitorii și într-un raport strîns de determinări reciproce. In ilustrarea vie a luptei pe viață și pe moarte dintre nou și vechi, prin desemnarea, cu tehnica basoreliefului, a zeci de destine omenești rezumate decisiv în replici zgîrcite, de o bogăție emoțională covîrșitoare.

★

Meritul principal al spectacolului de la Teatrul Muncitoresc C.F.R. este realizarea unui ansamblu interpretativ unitar și, în consecință, a unei armonii interioare care strînge într-un singur ghioc strigătele și chemările care compun piesa lui Pogodin. Cele patruzeci de personaje care populează drama optimistă a „Aristocraților" se întîlnesc într-o orchestrație scenică remarcabilă. Actorii acordă, cu politețea simțului artistic, primul loc mesajului piesei, replicilor și tăcerilor conținute în țesătura aspră și în același timp delicată a poemului despre constructorii canalului Belomor. Regia (Horea Popescu) a urmărit mai puțin obținerea unui ritm exterior alert (celebrul „ritm parizian"), preferînd să distingă cadența muncii constructive în mișcările sufletești ale eroilor. Varietatea ansamblului nu anulează, bineînțeles, relieful cuvenit individualizării tipurilor variate care apar în scenă. Un alt regizor, „inovator" artificios și superficial, ar fi plimbat reflectorul cel mare printre siluete, luminînd din afară unul cîte unul personajele, cu aerul că atrage atenția asupra particularităților fiecăruia. Horea Popescu nu s-a servit excesiv de orga electrică a teatrului, optînd pentru luminarea mobilurilor psihice ale fiecărui gest, în vederea captării unor imagini edificatoare despre alura morală a eroilor dramei. Merită să subliniem simplitatea, firescul cu care în primul rînd Colea Răutu (Costea), Traian Dînceanu (Lămîie) dar, într-o bună măsură și Graziella Albini (Sonia), evidențiază momente de conștiință hotărîtoare, într-un text care oferă tentante posibilități de șarjă. Chiar într-un rol de culoare cum este cel al lui Beretă, interpretul (S. Mihăilescu-Brăila) renunță, în mare parte, la succesul ușor, de suprafață pentru a revela tumultul intens al omului care-și recîștigă identitatea cetățenească.

Dintre ceilalți interpreți ai „aristocraților" Astra Dan (Tatuata), Cornel Vulpe (Omul scund), Corado Negreanu (Alioșa) au înțeles deosebit de bine cum poate fi săvîrșită sinteza dintre pitoresc și uman, realizînd compoziții de loc simplificate. Notele false aduse în spectacol de Titu Vedea (Sadovski), sau de Maria Georgescu-Pătrașcu (Margarita) viciază cîteva momente decisive ale acțiunii dramatice. Regia scoate în evidență, cu o obositoare insistență, comicul unor momente pasagere, cum ar fi cel al ieșirii femeilor la lucru.

In ceea ce privește interpretarea personajelor pozitive, trecînd peste gravitatea monotonă a lui N. Sireteanu (Șeful) se cuvine să relevăm căldura și naturalețea cu care se adaptează personalității lui Gromov, tînărul actor Constantin Gheorghiu. Tineri și vîrstnici, începători și consacrați, se unesc într-o distribuție însuflețită care acționează în virtutea unei concepții regizorale ferme. Avîntul revoluționar al spectacolului trece rampa, stabilind o comunicare vie cu sala, ceea ce confirmă buna înțelegere a semnificațiilor piesei lui Pogodin.

Participarea pictorului Perahim la acest nou succes al regizorului Horea Popescu adîncește o colaborare care poate pregăti teatrului romînesc noi și binemeritate surprize.

V. MÎNDRA

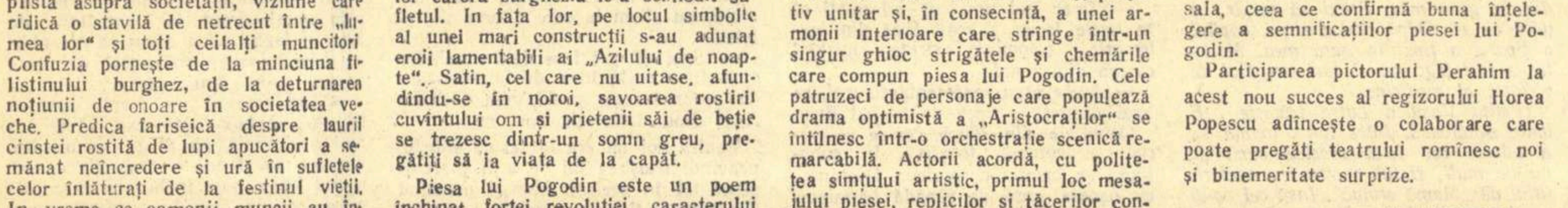

Desen de IONIȚĂ ...

MIHAIL VASILIEVICI KUPRIANOV (Expoziția „Kukrîniksi".) „La mare. Orașul Osipenko"

Probleme de reconsiderare

— IPOTEZE —

Doar Macedonschi să fi intuit fenomenul Arghezi, aclamînd în Ion Theo cel de 16 ani, din paginile suplimentului literar al ziarului său „Liga ortodoxă", însuși viitorul poeziei romînești? Hărăzitul s-a lepădat însă totdeauna de întîiul lui avatar ca nedemn de adult, iar în „Cuvîntul" din fruntea ultimei sale ediții îl consideră de-a dreptul un hibrid făcut mai mult fără voie, cu concursul silnic chiar al nașului: „Proprietarul gazetei și-a amestecat penița cu a subsemnatarului, fără cel puțin să-l înștiințeze. Ambiția lui romantică îl consacra „șef de școală". *(T. Arghezi „Versuri" pag. 16 Espla 1959). Tiranic și în generozitate, Macedonschi trebuia să exaspereze o susceptibilitate legitimă, nesuferind întîrzierea pe treapta de discipol al nimănui, nici al „diavolului", la urma urmei inofensiv, de pe tronul din calea Dorobanților. Indiferent de pricina renegării, dictată probabil de scrupulul și nu de orgoliul artistic, distanța dintre Ion Theo și Tudor Arghezi a fost prea astronomică spre a nu fi depășit orice proorociri, eventual respectuoase sau raționale. O experiență recentă de răsfoire a dublului debut arghezian (mă refer și la seria „Agate negre", scrise în perioada 1904—1911), m-a decis, după o împotrivire ambițioasă, să capitulez alături de descurajații care, precum G. Călinescu, au arătat că niciun Tyho Brahé al cerului literar n-ar fi putut deduce, pe baza încercărilor adolescentului din 1896 și, adaug, ale excălugărului din 1911, dimensiunile orbitei și natura astrului din 1927 (Anul „Cuvintelor potrivite"). De aceea îmi place să cred că numai poetul, posesor de* „cioburi de lună și planeți" *ca „Vraciul" stihurilor sale, a presimțit cu certitudinea creatorului, momentul fulgerării definitive a lucrării lui îndelungi și tainice. Și poate tot instinctul destinului său i-a șoptit să-și numească* planete — *efemeridele, mari cît lăcusta sa preferată („domnișoara de cristal și scorțișoară") din „Bilete de papagal". Să lăsăm însă speculațiile inutile și cam astrologice în jurul „misterului" zămislirii personalității lui Tudor Arghezi. De discutat serios este conținutul creației, rodul care, deși de aur, ca oul găinii ignorante din poezia „Giuvaere", sintetizează și el, fățiș sau mascat, raportul caracteristic artei, între eul creator și oameni.*

★

Prin intermediul devotat, tot mai priceput și, aș zice, elegant al Editurii de Stat, a 15-a aniversare a Eliberării a pus în mîinile a peste 20.000 de cititori harta, cea mai completă pînă acum, a operei. Ediția, prevăzută cu un indice alfabetic al poeziilor incluse, beneficiază — spre deosebire de aceea similară a lui Eminescu — de

Tudor Arghezi: „VERSURI"

o prefață. Entuziast și lucid, Mihai Beniuc a întocmit o primă reconsiderare globală, atentă la gingășia unui subiect contradictoriu. De la cele cîteva „Agate negre", cedate editurii de către exigentul bijutier de hatîrul unor „remarcabile gusturi literare", *cum declară în „Cuvîntul" menționat, putem urca cu degetul în piscul* „Cuvintelor potrivite", *trece apoi pe* „Flori de mucigai", „Versuri de seară" și „Hore", *ca să pășim pe masivurile* „1907" și „Cîntare omului". *De acolo de sus, privim mai comod colinele risipite spre șes, poeziile răzlețite de volume dar nu și de „turma" poemelor clasice, mînate de păstorul cu „trișcă", către eternitate. Remarcabilă, ediția suportă totuși obiecții. De ce s-a preferat o variantă inferioară a admirabilei „Două stepe", de ce cronologia nu e consecventă și lipsește o bibliografie? Oare caracterul colecției le exclude, fiind rezervate pentru o ediție critică?*

Odată geografia stabilită de către autorizații autorului, să reconstituim orogenia, mai bine zis cosmogonia originalei planete născută a doua oară în zilele socialismului, direct sub zodia pozițiilor practice și teoretice (filozofice) ale clasei muncitoare. Cum se încorporează în peisajul originar arghezian producțiile actuale, „roci" dense, îmbibate de intransigență politică, de spirit laic și materialist? Asemenea forme de relief apar brusce și paradoxale. Apar numai. Revoluția „geologică", introducînd schimbări esențiale în gîndirea lui Tudor Arghezi, nu a fost seismică și nici nu a năvălit din afară, descărcată de pe altă planetă. Pretinsul univers închis și virginal al poetului, dacă nu cerea spontan — termenul poate fi exagerat —, era apt să primească impulsul fecund al societății în construcție. Revărsată la suprafață, retrasă în adînc ori vremelnic astupată, vîna protestului împotriva unora sau altora din viciile orînduirii exploatatoare a nutrit mereu pamfletul, satira, morala și, cu toate că nu în mod egal, poezia lui Tudor Arghezi. („Flori de mucigai" în special). „1907" a țîșnit, înviorat, de aci. La apariția lui „1907", recenzenții avertizați, ca și prefațatorul, au subliniat prezența acestei constante, ale cărei fluctuații, a cărei creștere și descreștere în funcție de avîntul maselor și, respectiv, de presiunea forțelor reacționare, vor putea fi relativ ușor urmărite în studii ulterioare. (In ce ne privește, am descris volumul într-o serie de foiletoane, în „Gazeta literară". E motivul pentru care nu vom reveni asupră-i).

O problemă deschisă, și de aceea foarte ispititoare, este însă încadrarea „Cîntării omului". Pentru o gîndire marxist-leninistă, nici „Cîntarea omului", procesul „metafizic" deschis divinității și încheiat prin „Psalmul" scris și tipărit separat ca un epilog, nu contrazice în mod absolut ci dialectic *numeroase din tendințele inițiale și atîta vreme exclusive ale „psalmistului" modern. Ca și crîncenul proces social al trecutului crîncen din „1907", „Cîntare omului", operînd o „transformare a obiectului", un salt din cer pe pămînt, de pe planul iluziilor subiective pe planul realității, dă răspunsuri noi vechilor întrebări, rezolvă sfîșietoarele contradicții argheziene. Chiar anume răspunsuri formulate ieri se învederează compatibile cu concepția de azi a poetului. Ceea ce n-ar fi fost posibil fără existența unui substrat comun de tip umanist și — vom vedea — faustic, între Arghezi de ieri și Arghezi de azi. Fluviul arghezian, absorbind noi elemente și-a modificat și direcția. In loc să se îndrepte în „sens invers", spre cer, curge azi în albia firească a istoriei, din care sare doar ca o fîntînă arteziană. Compoziția actuală a fluviului păstrează totuși substanțe primare. In articolul viitor, vom întreprinde o analiză „chimică", sau, dacă vreți să ne păstrăm în limitele comparației de mai sus, o analiză mineralogică a materiilor primordiale, adică analiza ideilor din faza clasică a poetului. „Cîntare omului" fiind cunoscută din cronicile sau articolele corespunzătoare — noi înșine am comentat-o pe larg, — nu vom mai stărui asupra ei decît în măsura strict necesară demonstrației, care se va întemeia pe examenul „Cuvintelor potrivite" ca și al altor versuri anterioare. Astfel credem că se va evidenția punctul de vedere susținut:* continuitatea în discontinuitate *a întregei opere.*

Desigur, teza pare riscantă față de imaginea unui Arghezi încremenit într-un splendid misticism incurabil. Ei și?

Mihail PETROVEANU

TEATRUL DECADENT IN SLUJBA PREJUDECĂȚILOR BURGHEZE

(Urmare din pag. 1)

Individul trebuie să fie singur, izolat cu spaimele și nedumeririle sale, incapabil să se unească cu semenii săi în scopul eliberării comune. Sarcina de a promova această teză militant reacționară și-o asumă — printre alții — Ionesco. Inlocuind dialogul prin gîngăveli absurde, el rupe chiar și cele mai elementare legături sociale. Oamenii nu se pot înțelege unii pe alții; cu atît mai mult deci, nu pot lupta împreună pentru un scop comun. „Eu cred, în ce mă privește, sincer, în sărăcia săracilor, o deplor, ea este adevărată, ea poate fi materie pentru teatru — scrie Ionesco; cred de asemenea în neliniștile și marile plictiseli pe care le pot avea bogătașii; dar nici în mizeria unora, nici în melancoliile celorlalți nu-mi găsesc eu substanța dramatică. Teatrul e, pentru mine, proiecția pe scenă a lumii dinlăuntru: în visurile, în angoasele, în dorințele mele obscure, în contradicțiile mele interioare, îmi rezerv eu dreptul de a-mi culege materia teatrală". („L'Impromtu de l'Alma"). Ce întîlnim, de fapt, în această „lume dinlăuntru" etalată de Ionesco? Același „eu" burghez, mulțumit de sine, care își rîde superior de tot ce e uman, reducînd făptura omenească la automatismul instinctual al unor viețăți necuvîntătoare.

O trăsătură comună a genului de piese la care ne-am referit mai sus este atemporalitatea. „Desființînd" trecutul și viitorul, noul și vechiul, „anulînd" istoria, autorii caută să dea impresia că nu este vorba de putrezirea și pieirea unei anumite orînduiri, ci de un blestem care ar apăsa asupra societății întregi. Vinovată n-ar fi deci clasa dominantă, vinovați sîntem cu toții că ne-am născut. „In toate felurile, și Beckett o spune pe toate tonurile — scrie Maurice Nadeau în France-Observateur — ar fi fost mai bine să nu ne fi născut". (Iată-ne ajunși, în fond, și la păcatul originar).

Ascultînd horcăielile societății capitaliste, Beckett și confrații săi se grăbesc să cînte prohodul omenirii. Despre piesa lui Beckett „Sfîrșit de partidă", Pierre Marcabru scria în „Arts" că „nu este decît ultima zvîrcolire a unui teatru care agonizează" (odată cu clasa care i-a dat naștere — adăugăm noi). Această artă secătuită de puteri — continuă criticul — „deschide gura ca un pește scos din apă; ea are o teamă atroce; ea se știe condamnată. După ea, nu mai rămîne nimic. Adică da... realismul socialist, care își găsește în aceasta cea mai bună justificare".

Da, din fericire, procesul de putrefacție al artei burgheze, oricît este el de dăunător civilizației moderne, nu reușește să nimicească totul. Ii supraviețuiește tot ce este sănătos în artă, o artă nouă, cu adevărat inovatoare, arta care are viitorul în față, arta realismului socialist.

Andrei BĂLEANU

VASILE CONDURACHE „Fete citind"

O traducere necorespunzătoare

Volumul recent al „Bibliotecii pentru toți" pune la dispoziția publicului romînesc o operă de seamă a poeziei și teoriei literare antice; apariția lui este cu atît mai binevenită cu cît poezia latină a găsit pînă acum un loc foarte redus în noua și atît de bogata noastră literatură de traduceri: în afara Eneidei lui Virgiliu (1956) și a numeroaselor (poate prea numeroaselor) traduceri din Ovidiu, prilejuite de bimilenarul poetului, nu s-a publicat nimic în acest sector pînă la volumul pe care-l recenzăm aici. Nu e locul să discutăm importanța artistică și documentară a satirelor și epistolelor lui Horațiu în literatura latină și universală: cititorul romîn va putea găsi, pe de o parte, imagini ale vieții romane din vremea lui August și, pe de altă parte, va face cunoștință cu modelele clasice (în același timp primele în ordine cronologică) ale genului satirelor și epistolelor; epistolele în care Horațiu își expune ideologia literară și în primul rînd Arta poetică oferă, alături de recentele versiuni ale Poeticei lui Aristotel (datorată acad. C. I. Balmuș) și ale Artei poetice a lui Boileau (Ionel Marinescu), texte de bază pentru cunoașterea doctrinei clasicismului antic și francez*. Calitatea traducerii (C. I. Niculescu) diminuează însă, într-o oarecare măsură, valoarea inițiativei editurii. Versiunea romînească este fără îndoială corectă, lipsită de erori în transpunerea textului original; sub raport artistic însă, ea lasă de dorit: ușurința, caracterul de conversații (sermones) ale satirelor și epistolelor latine se pierd în romînește: construcții greoaie, inversări forțate, cuvinte inadecvate și, ceea ce supără mai mult, o versificație inabilă nu creează unui cititor neavizat dorința de a se apropia pe viitor de alte opere ale literaturii latine. O ciudată preferință a traducătorului pentru cuvinte arhaice este cu totul nepotrivită cînd e vorba de un scriitor clasic și dușman declarat al arhaicilor (ritor, călțuni, grămătic, logofăt etc.); alături de acestea apar transpuneri insolite ale unor cuvinte latinești: forensis devine în „romînește" forens (= din for), equinus devine ecvin (= de cal), Iliacus—iliac (= din Iliada!), Siculus — siculic (= sicilian).

In alegerea versificației, traducătorul s-a decis pentru hexametrul originalului latin. Iliada lui G. Murnu a arătat în chip strălucit că se pot scrie hexametri în romînește. Citirea traducerii din Horațiu ne îndeamnă însă către o concluzie opusă: din cauză că accentele cuvintelor nu coincid cu timpii tari ai versului (se găsesc la timpul tare cuvinte neaccentuate: pronume personale, reflexive, articole etc.), numai un specialist își poate da seama că se află în fața unui hexametru, uneori nici acesta. Iar un cititor nedeprins cu scandarea își va face o idee greșită și cu totul nefavorabilă despre versificația antică, văzînd versuri ca acestea:

Că luași iar laticlavul lăsat și-ajunseși tribun apoi (p. 37)

Bine-ngrijită, de parcă-s un porc din turma lui Epicur (p. 133)

Și-agoniseala-i n-atinge, se temc, biet, s-o folosească (p. 213)

De la-nceput la sfîrșit semănîndu-și; nu-i prea mult de cînd el (p. 217)

Ramnii trec cu nepăsare pe lîngă poema severă (p. 221).

O traducere într-o bună și mărturisită proză ar fi fost mai indicată.

Supărătoare sînt și încălecările de versuri („enjambements"):

Plasa-ncărcată cu pîine, mai mult n-ai primi tu decît cel (p. 5)

Sau poate rudele-acestea ce firea ți-a dat fără nici o (p. 7)

Ce mă îndemni, așadar, ca un Naevius să viețui sau ca (p. 7)

Ce-ndatoriri are un senator sau un judecător, ce (p. 219).

Caracterul greoi al traducerii ajunge uneori la totala lipsă de sens (agravată de încălcări ale regulilor elementare de sintaxă):

Cum corcitura de Persiu știu pe veninul și bala

Surghiunitului Rupilius, „Rege" zis, să-și răzbune

E cunoscut, cred, de toți urdurosii și toți bărbierii (p. 43).

Nu știm dacă editurii sau autorului trebuie să i se pună în seamă monstruozități ortografice de tipul: deși, bolnáv, fúria, cumvá, soĭtarul, Rŭbi, prizonĭer, fluvĭul, chiamă, preaprudent, multminunîndu-se etc.

La un nivel mult superior sînt părțile oarecum accesorii ale volumului: prefața (M. Nichita) și notele (R. Albala). Prefațatorul prezintă, într-o formă elegantă și limpede, caracteristicile epocii în care a trăit Horațiu, viața și activitatea sa. Este judicios scoasă în evidență originalitatea poetului și inspirația sa din realitatea romană; se analizează, cu o serioasă argumentare, poziția ideologică și de clasă a lui Horațiu, precum și atitudinea lui față de principatul lui August. Remarcabilă prin precizia, claritatea și ținuta ei științifică e partea consacrată teoriei literare a poetului. Poate că prezentarea generală a istoriei politice și sociale a epocii lui August a căpătat o extindere prea mare (o treime din prefață): o prezentare identică ar putea figura, cu aceeași justificare, în orice prefață consacrată unui autor al vremii.

Notele lui R. Albala corecte, sobre, bine scrise, dau cititorului tot ce e necesar pentru înțelegerea textului, și numai ce e necesar. Unele scăpări se pot totuși semnala: Ilia și Egeria nu sînt curtezane (p. 14: Ilia e un nume al Reei Silvia, iar Egeria soția și sfetnica regelui Numa): în schimb, Origo nu e nimfă (p. 11), ci exercita profesia atribuită celor două figuri legendare.

Dacă volumul recent editat de ESPLA nu poate fi socotit un succes, acest lucru se datorează, credem, și faptului că editura nu s-a convins în deajuns că traducerea unei opere poetice trebuie să fie ea însăși o operă poetică, dacă nu chiar opera unui poet. Horațiu își așteaptă încă traducătorul pe care-l merită.

I. FISCHER

*) In această ordine de idei, credem că ar fi de dorit reeditarea frumoaselor traduceri ale tratatelor antice Despre stil și Despre sublim, publicate mai de mult de regretatul acad. C. Balmuș.

ION CREANGĂ

(Urmare din pag. 1)

statornică luptă, dar cu grumajii puternici ai atletului ce știa să răspundă în chipul cel mai hotărît șefilor săi ierarhici, care-l excluseseră „pentru totdeauna"... „pînă ce se va îndrepta"! Există o literatură polemică a caterisirii lui Creangă, mai puțin cunoscută, din care se vede că de tînăr el nu știa ce este frica! Iar din bucuria de a trăi printre oameni și printre copii, Creangă a cules cîștigul cel mai bogat, pe care nu-l recoltau acaparatorii latifundiari, contemporanii săi: înțelepciunea. Autorul poveștilor și al amintirilor e un mare înțelept, în stilul filozofiei de viață țărănești. Bun cunoscător al slăbiciunilor omenești, dar nu pînă la pesimism și mizantropie, iubitor de viață în cadrul armonios al familiei și cu bucuriile temperate ale jocului și ale cîntecului, de un epicureism popular moderat, iubitor de dobitoace, pe care știa să le pună a cuvînta pe registrul patimilor și intereselor omenești cu fermecătorul antropomorfism realist, surprins în *Capra cu trei iezi*, Creangă picură cu fiecare cuvînt un bob cristalin de înțelepciune în rîsul lui, amplificat în cititorii săi pînă la lacrimi. Dascălul realist al generațiilor tinere din pragul războiului de independență și de după, care s-a străduit să substituie scolasticismului îmbîcsit și fastidios corectivul metodelor intuitive, a rămas, după ce vîlva manualelor lui s-a risipit, învățătorul tuturor generațiilor, care nu contenesc să soarbă din izvorul de apă vie al operei lui.

Secretul eternei tinereți a mesajului lui Creangă este realismul lui, este dragostea de om și de viață, este prețuirea valorilor care se reazimă pe mîndria de a fi om, pe omenie, pe dragostea de adevăr, de libertate și de frumos. Ințelepciunea este sinteza experienței personale și ei i s-a adaos farmecul veșnic uimitor al artistului filolog. Prin tiraje mereu împrospătate, de zeci de mii de exemplare, în regimul nostru de democrație populară, opera lui Ion Creangă intră în toate casele și răspîndește eposul nostru popular în versiunea lui cea mai frumoasă.

Șerban CIOCULESCU

DIN JURNALUL UNUI MEDIC DE ȚARĂ

De la Bran, autobuzul de Cîmpulung începe să urce încet, prevăzător. Drumul de munte e îngust, plin de serpentine prăpăstioase și amețitoare. Peisajul înconjurător mi se pare sălbatic, aspru.

— Mai e pînă la Fundata? întreb eu șoferul.

— Mai e destul!

De altfel și denumirea acestei comune spune destul de mult. Văd o comună înfundată undeva, în creierul munților. După un timp, se ivesc case răzlețe de munte, adîncite parcă într-o tainică tăcere. Vremea continuă să rămînă închisă, întunecoasă. Norii au înghițit crestele munților, ferindu-le parcă de privirile celor ce pentru întîia oară străbat această lungă și întortocheată trecătoare.

— Ne apropiem, îmi atrage șoferul luarea-aminte. Pregătiți-vă!

N-am de ce să mă pregătesc. Știu că autobuzul oprește în fața dispensarului medical din Fundata, știu că sînt așteptat. Mă uit curios pe fereastră. Aceleași case răzlețe de munte.

Autobuzul a oprit. Cobor în grabă, neliniștit parcă de ceva. In dreapta mea, zăresc peretele aspru al unei stînci năpădite de mușchi, iar în stînga aflu o clădire mare de piatră. Dispensarul și casa de naștere. Pătrund în curtea dispensarului, apoi urc cîteva trepte și nimeresc într-o sală de așteptare. Cîteva femei, cu copii în brațe, așteaptă să le vină rîndul la consultații.

— Unde o pot găsi pe doctorița Constanța Barbu?

La întrebarea mea, o țărancă, mai puțin timidă, îmi arată cu mîna ușa cabinetului. Mă apropii de ușă. De dincolo, răzbate plînsul unui copil. Șovăi: să bat ori nu în ușă? Simt privirile curioase ale femeilor din sală. Au mai venit cîteva, tot cu copii în brațe. Acum șoptesc între ele. Oare ce să fie, de ce au venit atîtea mame și copii la ușa medicului? Nu cumva am nimerit în plină epidemie? Buna dispoziție a mamelor, vioiciunea copiilor îmi risipesc însă de îndată gîndurile mele sumbre.

Ușa cabinetului s-a deschis. Doctorița mă zărește și iese pentru un moment în sala de așteptare. Îi explic scopul prezenței mele în comuna Fundata.

— O să trebuiască să mai așteptați, îmi răspunde doctorița. Vedeți, ați venit într-o zi cînd am programat vaccinarea copiilor cu ser antipoliomielitic.

— Bine, voi aștepta, răspund cu oarecum tulburat de cele aflate. Vaccinul antipoliomielitic la țară, la Fundata, în creierul munților!... Mă năpădesc o mulțime de gînduri. Pe acolo, pe unde altădată bîntuia pelagra, mizeria, foametea, au prins să se arate din belșug rezultatele grijii față de sănătatea omului. Copiii țăranilor sînt vaccinați gratuit cu serul antipoliomielitic. Intru în vorbă cu țărăncile din sala de așteptare:

— Bîntuie boala asta p-aici?

— Nu, ducă-se pe pustie... îmi răspunde o femeie ce-și leagănă în neștire copilul.

— Atunci?

— Da, s-ar putea să ne dea tîrcoale... așa zice tovarășa doctoriță.

— Cînd a început vaccinarea?

— Apăi... de cîteva zile... vine un aeroplan de la Bran și aruncă de sus injecțiile...

Tîrziu de tot, izbutesc să stau de vorbă și cu doctorița Constanța Barbu — personajul principal al însemnărilor de față. Este o femeie înaltă, cu o față energică, hotărîtă. Din anul 1947, ea se află pe aceste meleaguri și conduce circumscripția sanitară Fundata. Mi-a povestit, ce-i drept, nu atît de ușor, o mulțime de întîmplări pe care însă îmi permit a le transmite cititorului sub forma unor file de jurnal.

1947 — August

Medicul-șef din Bran s-a uitat lung la mine.

— Care va să zică, de dumneata este vorba?

— Da, de mine...

A mormăit ceva. Il simt că n-are încredere în mine, în tinerețea mea.

— Te-ai gîndit bine, colega?

— Da, i-am răspuns eu, hotărîtă să nu mă las descurajată de întrebările lui.

— Ai auzit de comuna Fundata?

— Nu.

— Atunci să mergem... să-ți facem instalarea.

Iși închipuia c-am să fug. Fundata! Ce nume, ce rezonanță stranie! O fi vreo comună pierdută undeva, printre stînci.

Camionul este acoperit cu o prelată. De ce oare? Medicul-șef îmi vorbește vrute și nevrute. Insă eu mă întreb mereu de ce-i camionul acoperit? Nu văd nimic în jurul meu. Camionul urcă greu... Medicul-șef dă într-una din gură. De fapt, acum încearcă să mă îmbărbăteze. Incepe să-mi fie frică. Dacă n-am să rezist... Fundata! Camionul urcă, urcă mereu. Drumul e prost. Camionul se hurducă. Iar medicul-șef vorbește fără contenire. De-am ajunge o dată!

Camionul a oprit brusc. Medicul-șef mi-a aruncat o privire scurtă, apoi a sărit din camion, spunînd:

— Fundata! Am ajuns...

Am ieșit la lumină. Razele soarelui m-au silit să-mi închid ochii. Cînd i-am redeschis, am descoperit dintr-o dată niște locuri nespus de frumoase. Munții. Piatra Craiului, cerul albastru, curat ca lacrima. Case țărănești, răspîndite la mari distanțe una de cealaltă. Un aer tare... aerul înălțimilor mi-a umplut pieptul.

— Iți place?

— Da!

— Zău? Și eu care... Lăsasem jos prelata... ca să nu... Să mergem...

★

S-a prezentat moașa. O femeie în vîrstă, grasă, vorbăreață. Ne-am apucat împreună să facem curățenie. Am măturat, am spălat podelele, geamurile, am frecat rugina de pe unele instrumente. Dacă M. m-ar fi văzut spălînd podelele, cu siguranță că ar fi zîmbit ironic și mi-ar fi spus:

— Pentru asta ai terminat Facultatea de medicină? Nu vezi că toată truda ta e zadarnică?... Țăranul romîn nu suportă prezența medicului... El n-are nevoie de asistență medicală... lui să-i dai pămînt și iarăși pămînt.

Nu cred... nu cred nimic din toată teoria lui. Il am de partea mea pe doctorul Ulieru. Țăranul romîn are nevoie de asistență medicală.

Acum totul strălucește de curățenie. Dar n-am la îndemînă nici un fel de medicament. Moașa nu s-a mai arătat. Mi-am îmbrăcat halatul alb și aștept. Lungă și dureroasă așteptare. Nimeni nu bate la ușa dispensarului. Singurii vizitatori sînt oile... oile umblă prin celelalte încăperi murdare și devastate.

Să aibă M. dreptate?

★

Primarul îmi zice:

— Să dăm de veste la biserică.

— Ce anume? îl întreb nedumerită.

— C-avem un doctor.

Trebuia să întreprind ceva, dar nu știu de ce, zîmbetul ironic și descurajat al lui M. mă urmărește pretutindeni.

★

Ieri preotul a anunțat cu o jumătate de gură prezența mea în sat. Astăzi, cîțiva țărani — mai mult femei — au venit și mi-au bătut la ușa cabinetului. M-am bucurat, apoi, m-am întristat. Veneau, deschideau ușa, se uitau curioși la mine, apoi o luau la picior.

Cît o să mai rezist?

★

A venit moașa. Am luat-o cu mine și am pornit-o prin sat. Am trecut de la o curte la alta. Doamne, cîtă promiscuitate, cîtă mizerie! Sîntem în 1947 și rănile războiului mai sîngerează încă. Inflația și foametea se întind ca o pecingine peste comună.

— Nu te necăji, fetițo, a încercat moașa să mă liniștească, sărăcia asta nu se mai duce de la noi.

Cît cinism.

Mizerie... păduchi... murdărie. Am depistat tifos exantematic și febră tifoidă. A început lupta. Femeia unui bolnav s-a repezit la mine cu parul:

— Dacă mi-l iei d-acasă, te trăsnesc pe loc.

— O să moară! am încercat s-o conving.

— Să moară!

Atunci am amenințat-o cu legea. Legea, în mintea țăranului, înseamnă proces, judecată, cheltuieli, nenorociri. A dat înapoi. Am sentimentul c-am făcut o mare descoperire. Expediez bolnavii la spitalul din Bran. N-am D.D.T., n-am medicamente. Lipsește săpunul. Păduchii mișună peste tot.

Epidemia este în creștere. Vreau s-o opresc.

★

Comuna asta este patronată de o „prințesă" care tronează în castelul de la Bran. Impreună cu comuniștii din comună, am început să dezinfectez fîntînile. M-am surprins făcînd politică. De ce comuniștii sînt singurii care mă ajută?

★

Noaptea am fost trezită de moașă.

— Vino, naște femeia lui Nicuță.

E prima naștere. Mă simt emoționată. Mă îmbrac în grabă și pornesc la drum. E beznă, frig, dar ochii mi se obișnuiesc repede cu bezna. Moașa merge înainte. Mă țin după dînsa.

Ceva mai tîrziu, intrăm într-o odaie scundă, curată, luminată de un opaiț. Observăm că lavița-i goală. Gravida geme într-un ungher, pe niște paie. E îmbrăcată într-o rochie murdară.

— Ce cauți acolo? Treci pe laviță...

— Nu, nu se cade, îmi răspunde ea cu o voce stinsă, ce, vrei s-o murdăresc?

— Scoate rochia asta murdară și pune pe dumneata o rufă curată.

— S-o murdăresc...

Nu înțeleg nimic. Moașa mă ia deoparte.

— Așa-i obiceiul p-aci... femeia naște pe paie, îmbrăcată.

— Pe paie, ca vitele! mă revolt eu.

Moașa dă din cap. Simt că înnebunesc. Femeia naște-n murdărie, iar eu asist neputincioasă la toată treaba asta. Aș vrea să fug. Nu se mai poate. Iar în cazul ăsta, o să se declare septicemie. Femeia o să moară.

★

Să fug? Să dezertez? Doctorul Ulieru de ce n-a dat bir cu fugiții? Intrăm într-o epocă nouă. Ca inflația s-a terminat. Munca mea de medic de plasă mă duce mereu spre comuniști. Sînt singurii care luptă împotriva beznei, a neștiinței. Nu mă mai simt atît de singură în Fundata.

★

A intervenit și ziua marii cotituri. Sînt nespus de fericită. Simt că țăranii mă vor privi cu alți ochi. Lucrurile s-au petrecut în felul următor:

Am fost chemată la I.S., un țăran necăjit, dar vesel de felul său. Acum patru luni de zile, nevastă-sa a născut o fetiță. Am botezat-o Lenuța. Amîndoi părinții se considerau a fi doi oameni fericiți. Doriseră multă vreme un copil. Și iată că, zilele trecute, Lenuța a făcut pojar. La etatea aceasta, copiii nu se îmbolnăvesc de pojar, iar dacă-l fac, în cele mai multe cazuri este mortal.

I.S. m-a chemat să le salvez copilul. Lenuța abia mai răsufla. Situația era gravă. Părinții se uitau la mine ca la un dumnezeu. Nu exista decît o singură salvare: să injectez copilul cu sînge de om care a fost bolnav de pojar. Ii întreb pe părinți dacă au avut pojar în copilărie. Dar nici unul dintre ei nu știe ce-i aia pojar, nu știu dacă, în general, au fost bolnavi. Imi venea și să rîd și să plîng. Lenuța era pe moarte și trebuia s-o salvez. N-am mai stat mult pe gînduri. Sub ochii uluiți ai țăranilor și, în anumite clipe, ajutată chiar de ei, mi-am scos sînge pe care, apoi, l-am injectat. In felul acesta, am salvat o viață omenească. Vestea s-a răspîndit fulgerător de repede. A doua zi, I. S. a venit la mine cu plocoane și bani. L-am trimis acasă cu toate plocoanele lui, spunîndu-i că, dacă vrea să mă răsplătească, să spună tuturor că doctorul din Fundata consultă fără bani, fără ouă, fără găini... Și vestea asta s-a răspîndit ca fulgerul.

Alți ani, alte zile...

Mă simt de parcă aș fi născută și crescută în Fundata. Nu cred că mai pot părăsi vreodată aceste meleaguri. Cunosc țăranii și ei mă cunosc pe mine. Ceva se schimbă și-n viața lor. Prințesa Ileana a fost izgonită. Orașul a început să aibă mai multă grijă de sat. Primesc cu regularitate medicamente, mi se cer într-una dări de seamă cu privire la starea sănătății țăranilor.

Incep să mă simt ca un ostaș care are în spatele său un front trainic.

★

Lupta cu neștiința, cu înapoierea, este grea. In multe cazuri, este chemată doftoroaia — baba Rîmba. Am aflat că băiețelul țăranului I. R. este bolnav. Am aflat de la altcineva. M-am dus acolo nechemată și am dat peste baba Rîmba. Cînd m-a văzut, a început să rînjească drăcește.

— Ce are copilul? am întrebat-o pe mamă.

— A pus ochii-n grindă! Moare... are trei suflete.

N-am înțeles nimic din vorbele ei. M-am apropiat de copil. Zăcea galben, uscat, într-un așternut murdar. L-am consultat și am constatat o bronhopneumonie.

— Trebuie internat imediat, i-am zis mamei.

— Moare... E blestemat... are trei suflete.

— Il internezi imediat... Uite, îți dai și medicamentul ăsta. Ai înțeles?

— Da.

Am plecat. Copilul a murit. Am aflat că, după plecarea mea, i-a dat bolnavului să bea urină cu sînge — leacul doftoroaiei.

Am povestit comuniștilor din comună întîmplarea asta nenorocită. Secretarul mi-a răspuns:

— O să facem un cămin cultural... iar mata o să ții conferințe... o să-i înveți pe oameni cum să se îngrijească...

Mă gîndesc la doctorul Ulieru. Cît de fericit ar fi fost el dacă ar fi apucat vremurile noastre.

Mi-am adus un patefon, discuri, deci o întreagă viață muzicală. In clipele de răgaz, pun patefonul și-l ascult visătoare pe Beethoven și Bach. Pentru prima oară răsună acordurile acestori compozitori în comuna Fundata. Ascult, visez... Vreau să pun bazele unei case de nașteri. Știu, nu va fi ușor. Știu însă că astăzi e un vis realist, necesar umanității noastre, că se poate împlini. Ce frumos o să fie atunci în Fundata! O casă de nașteri!

★

Am fost chemată urgent la Luțea Maria; o apucaseră durerile facerii. Femeia se afla la al nouălea copil. Ii plac copiii — toți cei opt copii sînt în viață. I-a îngrijit pe toți deopotrivă, cu aceeași dragoste maternă, deși i-a fost destul de greu.

Gravida e palidă. Se uită la mine surîzătoare. Nu mai naște pe paie, ci într-un așternut curat. Moașa-i lîngă mine, mă ajută, o ajut. Ce bine ar fi dacă am avea o casă de nașteri!

In cealaltă odaie, tatăl, copiii, trag cu urechea. Orele trec. E tîrziu. Femeia naște fără să țipe, geme stăpînit. E doar al nouălea copil. Fitilul lămpii pîlpîie și aruncă pe pereți umbre mari, diforme. Deodată simt cum fiori ca de gheață îmi furnică șira spinării. Nașterea nu e normală. Noul născut — o fetiță — nu mișcă. „Asfixie albă", îmi spun îngrozită. Moașa îmi șoptește:

— E mort.

Lehuza a auzit. Se uită speriată la mine; n-aude țipătul născutului. Iar eu, în ochii ei, citesc dorința de a-i salva și cel de-al nouălea copil.

— Nu, n-a murit, îi șoptesc moașei. Și-n tăcerea apăsătoare a casei, încep să mă lupt cu moartea. Ii fac copilului o injecție cu pentazol, cu adrenalină, apoi încep să-i fac respirație artificială. Mă mișc iute, ca o sfîrlează. Lîngă mine, moașa îmi spune:

— In zadar, e mort... e mort...

Mă uit la ea cu ochi răi, fără să-mi opresc mișcările. Nu, nu e mort. Copilul e cald, îi simt căldura. Totuși, nu respiră, nu țipă. Il frecționez cu spirt, apoi îi strig moașei:

— Apă caldă și rece...

Nu mai văd nimic în jurul meu. Nu mă stăpînește decît o singură idee: să înving moartea. Lehuza mă privește ca pe o nebună: nu înțelege nimic din ceea ce se petrece în jurul ei. Băile calde și reci îi fac bine noului născut. Deslușesc, parcă, în pieptul lui firav, o bătaie ușoară a inimii. Nu mă înșel.

— Trăiește! Trăiește!

Mă apuc din nou să-i fac respirație artificială. Moașa s-a retras într-un ungher și, pesemne, își închipuie că mi-am ieșit din minți. Nu, sînt perfect normală. Copilul trăiește... a început să răsufle. Indîrjită, apuc pruncul și-l duc la gura mea. Prind să respir o dată cu el. După cîteva clipe, copilul a țipat... a țipat în gura mea. Moartea a fost izgonită. A fost strigătul de victorie al medicinei.

(Fetița Vasilica Luțea trăiește. E bine, sănătoasă. Intre timp, mama sa a născut cel de-al zecelea copil și, nu de mult, statul nostru i-a conferit titlul de „Mamă eroină". Insă cel de-al zecelea copil, Luțea Maria l-a născut în casa de nașteri a comunei Fundata. Visul doctoriței Constanța Barbu s-a îndeplinit în anii regimului nostru, datorită grijii partidului și guvernului pentru oamenii muncii).

. . . . .

Precizare

Mă opresc aici. Activitatea doctoriței din Fundata constituie un material vast. El ar putea să stea la baza unui roman, pe care, pe această cale, mă oblig să-l realizez cît mai curînd. Nu pot însă să închei materialul de față fără a aminti de încă două-trei date din viața Constanței Barbu. In anul 1950, drept recunoștință, țăranii din comuna Fundata au ales-o deputată a Sfatului popular al raionului Bran, iar în 1957 au ales-o și-n Sfatul popular al regiunii Stalin. Este o deputată foarte activă. In această calitate, a adus o contribuție de seamă la organizarea întovărășirii zootehnice din comună. Are trei copii — două fetițe și un băiat. Toți trei visează să urmeze exemplul mamei lor. Și fără îndoială că-l vor urma.

Haralamb ZINCĂ

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Nașterea stelei polare

...Se svîrcoleau împietritele lanuri,
lava gîlgîia în peșteri rătăcitoare,
învia aurul, zuruiau mărgeanuri
și-și căutau chipul pierdut, stele topite.

Cerul semăna cu spinările noastre plesnite...

Stăpînii ne-au suit în turnuri, să vestim
izbînzi
dar buzele uitau să vorbească
și ei ne-au năruit treptele
iar Luna ni se dăruia cu sfertul,
ca pîinea împărțită oștenilor flămînzi,
dar am fugit, cu turlele pe umeri,
cum caravanele duc cu ele deșertul...
Ne-a fost dat să ne tîrîm
povara frunților rebele
fulgerate-n țărînă.
Ele sînt poate pietrele de caldarîm
din drumul spre stele...

Fiecare umbră risipită printre bolovani
ne mai apropia de luceferi cu o mie de ani...

Dar ne-am strîns sîngele, curs,
cum își ridică păsările, umbra întîrziată-n
văzduhuri,
cum își ridică arborii, frunza niciodată
pierdută
și cum își ridică florile decapitate mireasma...

Dintr-a chipurilor noastre ceară,
din lacrimi
și lut
am făurit steaua polară...

Planeta zburătorilor

In lespezi, mările tresar, fecunde,
ca-n pîntecul clopotniței, arama
și seve-aprind aeriene ruguri...
Nisipul toamnei, în clepsidra frunzei,
se strînge tainic, viscolit de-argintul
zăpezilor ce se presimt în zare.
Tiparul frunzelor rămas în aer
ca umbra unor degete sub lampă,
cu sîngele culorilor se umple...
Rotunzi, genunchii stelelor coboară
în iarba viselor,
rătăcitoare
și se destramă în oglinzi de ape
uleiul trandafirilor, văratic...

Desprinse stele-n stele iar recad
cum fulgerele-n sine îngenunche,
cum îngenunche-n sinea ei, pădurea.
In noi reînviază frînte raze,
nimic nu s-a pierdut,
răpuse aripi
în carnea noastră își topiră ceara.

Nu sîntem decît aripi care poartă
planeta zburătorilor, spre stele...

Gheorghe TOMOZEI

Din ciclul „Racheta a ajuns în Marea Liniștii".

ANUL NOU LA „MAO ȚZE-DUN"

Scurt istoric al împrejurărilor în care l-am cunoscut pe oaspetele din decembrie

Repartizarea noastră pe lîngă Anul Nou s-a produs cam la începutul lunii decembrie. La sosirea lui eram de față toți reporterii care aspirau la diploma de onoare „Cu un ceas înaintea vieții".

In așteptarea oaspetelui nostru, s-a încins o discuție foarte animată pe tema prezenței lui și în alte luni ale anului.

— Doar noi am fost informați că în unele locuri a sosit încă din septembrie, octombrie! striga intrigat cineva dintre noi.

— Aceia erau reprezentanții mei, se auzi deodată o voce de bărbat tînăr.

Oaspetele din Mîine venise — aerian și concret totodată, în cunoscuta sa mantie purpurie a Speranței, cu ușoare urme de zăpadă herminică pe umeri, misterios puțin, și cunoscut, răspîndind acel liniștitor, pentru noi, farmec al neprevăzutului prevăzut.

Era un bărbat de vreo 30 de ani, cu ochi albaștri, sănătos, energic, amintindu-mi de un muncitor de la o uzină din București, al cărui nume, însă, atunci, nu mi se fixa de loc. Fuseserăm cu toții de acord că viziunea despre noul an trebuia schimbată. Ce putea pricepe un prunc — băiețașul bucălat și cu pompon la căciuliță — din problemele creșterii energiei electrice la 7,7 miliarde kwh, ale producției siderurgice, îngrășămintelor azotoase, despre plăci aglomerate, instalații de foraj, import-export, prefabricate de beton?

— Aceia erau numai reprezentanții mei, repetă el, strîngîndu-ne mîna pe rînd. Surîse. La dispoziția voastră, tovarăși! se înclină apoi. Știu că așteptați de la mine o scurtă declarație. Așa se obișnuește, parcă, nu?

Ne-am scos toți carnetele. Picsurile au țăcănit, penițele stilourilor au lucit. Am stenografiat următoarea declarație:

— Viitorul vă trimite un luminos salut! Aveți o reprezentanță acolo, din partea căreia vă transmit comunicarea că în anul 1959 a fost ridicat un nou etaj. Și acum, cîteva cuvinte despre continentul nostru pentru risipirea nedumeririlor de care am luat cunoștință înainte. De la începutul erei socialiste s-au produs mari transformări în Viitor. Am fost nevoiți să ne reorganizăm. Am angajat un personal numeros. Fiecare an are un corp de reprezentanți pentru lunile de vară și toamnă. Chiar ani mai îndepărtați au reprezentanți la dumneavoastră. De pildă, știu despre anul 1975 că are un reprezentant pe lîngă un strungar, nu-i țin minte numele.

— Vasilache?

— Și Vasilache, dar mai e unul.

Ne-am privit cu înțeles: erau mai mulți, nu știam la care anume se referea.

— Sper să pot face față sarcinilor mele în această lună de familiarizare cu propriul meu profil, și-a încheiat Anul Nou declarația surîzînd.

Pentru noi nu era la fel de simplu, neavînd însușirea lui de a fi prezenți peste tot în același timp și neputînd fi reprezentați prin nimeni. După plenară, oaspetele urma să participe la ședințele ministerelor, direcțiilor generale, uzinelor, fabricilor, gospodăriilor agricole de stat și colective, unde avea să se facă lansarea cifrelor de plan.

Mi-l închipuiam pe noul oaspete cum va țîșni din „Cronos"-ul său de 12 cilindro-arcuri, cu servieta sub braț, pentru a lua parte la toate aceste ședințe, cum se va împărți în dreapta și-n stînga pentru a ajunge la timp în întreprinderile care-și vor îndeplini planul înainte de termen, cum, minut de minut, va trebui să răspundă cererilor individuale de a fi prezent la eliberarea din funcție a predecesorului său, în fața unui strung, sau a unui Siemens-Martin. Era imposibil pentru noi, muritori de rînd, să ținem pasul cu el. Am luat hotărîrea de a-l însoți fiecare în anumite zile. Mie mi-a căzut ziua de 15 decembrie.

Semnătura autorului

Bineînțeles că nici în această zi nu puteam fi cu el peste tot. Trebuia să-mi aleg o anumită uzină, un anumit om. Inainte cu o seară, răsfoind agenda lui, care stătea tot timpul la dispoziția noastră pe masa din holul Hotelului „Mîine" unde locuia, mi-a atras atenția numele lui Uțan Eugen, strungar universal la uzina „Mao Țze-dun". In această agendă erau trecuți toți cei ce se programaseră să îndeplinească planul în următoarele două, trei zile. Il cunoșteam pe Uțan Eugen dintr-o convorbire pe care o avusesem înainte cu puțină vreme despre semnătura autorului și autocontrol.

Mii de troiii! Cu el semăna oaspetele nostru!

Aceiași ochi albaștri, inteligenți, cercetători, care filtrează parcă imaginile înainte de a le primi, aceleași trăsături energice, aceeași vitalitate, aceeași înfățișare de om sănătos, puternic, echilibrat, luminos, același rîs sincer, discret, reținut, ca o mărturisire făcută încet. Am fluierat a admirație. Anul Nou se dovedea băiat deștept, alegîndu-și această întruchipare. Intr-adevăr, care alta ar fi exprimat mai bine, mai armonios, mai fățiș și îndrăzneț puterea de a preface viziunea în faptă. Doar aceasta era misiunea ce i se încredințase în calitate de prim an al șesenalului nostru: să prefacă în realitate noile cifre — aceste pîrghii ale visului.

Fixasem întîlnirea noastră pentru ora 14 și 15 în fața celei de-a 86-a întreprinderi care-și îndeplinea planul în ziua aceea, urmînd ca de acolo să zburăm spre uzina „Mao Țze-dun".

Mă învîrteam nerăbdător în jurul „Cronos"-ului său de 12 cilindro-arcuri, cînd, iată-l că apăru, jovial și grăbit. Il cercetai avid, dorind o nouă confirmare a descoperirii mele. Semăna perfect cu Uțan Eugen.

— N-aș vrea să întîrzii, spuse el trîntind portiera „Cronos"-ului. Și nici să ajung prea devreme nu e bine. Omul m-a chemat pentru astăzi, dar n-a precizat ora.

— Ce atîta frămîntare!? Doar mergem acolo!

— Mergem, dar dacă nu e încă timpul, nu înțelegi că nu pot intra?

„Cronos"-ul zbura. Anul Nou conducea admirabil.

— Ce situații extraordinare! exclamă el deodată, cu ochii la ceea ce se petrecea înaintea lui. O adevarată răsturnare a relațiilor dintre om și timp! In loc să vină Uțan Eugen la mine să mă felicite că am venit, vin eu la el să-l felicit că am venit! Nu e paradoxal?

— Nu! replicai eu prompt. E splendid, nu paradoxal! Și tăcui, considerînd că nu mai era nimic de adăugat la acest răspuns.

— Am impresia că ai luat înfățișarea unui om pe care l-ai cunoscut numai din vedere, reluai eu, mărturisindu-mi o vagă și subită rezervă.

— Ba îl cunosc foarte bine! Ce vrei să-ți spun despre el? Nu este unul din cei trei, sau patru muncitori din uzină care au dreptul la semnătura de autor?

Fu rîndul meu să recunosc că mă pripisem în aprecierea pe care o făcusem.

— Poftim, în ce situații mă pui! Să-ți fac eu dumitale reportaj despre Uțan Eugen, în loc să mi-l faci dumneata mie, oaspete de curînd sosit printre voi. Și continuă:

— Uite, de pildă, dezleagă-mi acest mister: bănuiesc că este o legătură între acest drept la semnătura de autor și faptul că a ajuns să mă oblige el pe mine să vin astăzi, dar care anume, nu-mi dau seama.

— Da, este și un drept asupra timpului. Asta-i toată explicația. Am avut o discuție cu el pe tema asta, din care am dedus o concepție despre muncă foarte bine închegată, care s-ar putea formula cam în termenii următori: nu e vorba de a munci mai mult, în sensul măririi efortului fizic — numai dușmanii și nerozii care nu înțeleg cît de mult s-a schimbat părerea muncitorilor despre productivitatea muncii în condițiile dezvoltării tehnicii la noi, pot crede că efort în producție înseamnă spetire. Pe seama efortului fizic nu se pot înregistra succese importante în actualul stadiu al dezvoltării tehnicii. E vorba de a munci mai bine, a produce mai mult cu aceleași rezultate din punctul de vedere al calității. Faptul că a căpătat dreptul la semnătura de autor, dovedește că a atins această înaltă cerință.

In orice uzină, funcționează un serviciu de control al calității produselor. La secțiile prelucrătoare, cum e la uzina „Mao Țze-dun" mecanica reductoare, unde lucrează Uțan Eugen, piesele verificate de controlorii de calitate poartă o mică pecete săpată în metal prin lovirea unui „panson" (din franțuzescul „poinçon") — o ștampilă de oțel. Pecetea nu reprezintă nu știu ce imagine simbolică, ci o simplă cifră: 3, 1/7, 1/8, fiecare cifră avînd funcția unei semnături pe un certificat de liberă circulație mondială — marcaj ca la aur.

Gîndiți-vă ce s-ar fi putut întîmpla în pustiul Gobi, la o altitudine de 2400 metri, unde un grup de specialiști romîni a montat o termocentrală compusă din 6 cazane de cîte 20 tone și o turbină de 3000 kwh., fabricate în uzina „Mao Țze-dun", dacă vreuna din piese n-ar fi trecut prin purgatoriul controlului, sau dacă, aici, nu s-ar fi „călit" suficient în focul și apa exigenței.

„Pansonul" nu se încredințează decît unor oameni experimentați și de mare prestigiu tehnic și moral, ca orice sigiliu oficial.

Și totuși sînt și piese care nu trec prin mîinile lor, dar care poartă acest sigiliu: piesele „semnate" direct de autori.

Ambalatori ai pieselor unităților de pompaj pentru India, ale cazanelor termice pentru Vietnam, sau R. Cehoslovacă, ale reductoarelor pentru Argentina, încărcători în vagoane ai acestor utilaje, montori romîni de peste hotare, dacă veți întîlni piese de la „Mao Țze-dun" cu pecetea „1/8", să știți că ea reprezintă semnătura strungarului universal Uțan Eugen. Puteți avea toată încrederea în ea: e semnătura unui comunist.

Era ora 14 și douăzeci.

Și în clipa cînd Uțan desfăcu din mandrin ultima piesă planificată la strungul lui pe 1959, acesta își puse paltonul, iar celălalt, oaspetele din decembrie, își făcu apariția în pragul ușii, traversă iute hala, îi strînse în treacăt mîna anului vechi ce se îndrepta spre ieșire și se apropie vesel de Uțan:

— Felicitările mele!

— Bine-ai venit! răspunse Uțan, scuturîndu-i mîna de cîteva ori.

Semănau extraordinar de bine, amîndoi erau tineri, bucuroși, energici, în floarea puterii, amîndoi aveau ochi albaștri, dar unul era stăpînul și celălalt îi recunoștea acest drept.

De altfel, în aceeași după-amiază, avea să afle în mod concret în ce fel înțelegea Uțan să și-l exercite în clipa cînd el, noul an, va intra oficial în funcție. A asistat la ședința de lansare a cifrelor de plan pe secții. Privindu-l ușor ironic, Uțan Eugen demonstra celor de față cum va proceda pentru a scoate o lună ianuarie mai densă — numai de 26 zile.

— De acord? l-a întrebat.

Toată lumea s-a întors curioasă spre Anul Nou.

— De acord! îl sfidă el pe Uțan în joacă.

Ce putea să spună?

H. ROHAN

REVELION

(Uramre din pag. 1)

tul tulburător la care asistam, mi-am adus aminte de revelioanele de altă dată ale muncitorimii. Cîrciumi mizere, cu fum ieftin, cu rachiu ieftin, cu petrecere ieftină. Desnădejdea filtrată în ciocane de rachiu prost, gîndul și spaima pentru viitoarele 365 de zile amenințate de podoabele Capitalismului: Criza, Foamea, Șomajul. Unde sînt acei istoviți ce pășeau repede în fața căciulilor gărzii palatine?

Să-i privim astăzi. Au ajuns aici în fața curții de piatră, au urcat scările și și-au regăsit casa comună. Ale lor sînt odăile mari cu lustre, al lor este cîntecul și vinul. Ei petrec la încheierea a 12 luni de muncă, așteptînd cu bucurie timpul viitor. Statul a mobilizat oameni de gust pentru a împodobi coloanele și pereții. Lucrătoarea în textile și-a îmbrăcat rochia ei de seară și dansează cu fierarul exuberant în haine carnavalești. A existat totdeauna o feerie a confetiilor și a șarpelui de hîrtie numit serpentină în mod feminin, dar niciodată decorul însuflețit al unei petreceri n-a avut o atît de adîncă semnificație.

Pentru cîteva ore și în uzine au fost stinse focurile, bătaia regulată a mașinilor s-a topit într-un minut de tăcere, halele cu joc de flăcări au devenit salon de vals și făurarii s-au cuprins după gît. Fabrica noastră e casa noastră. Petrecerea muncii s-a prelungit în petrecerea odihnei. Sîntem veseli, vrem să ne spunem cîte ceva despre timpul ce a trecut și despre cel ce va veni. Să ne ascultăm unul pe altul și după aceea să ne lăsăm duși de cîntec. La poartă nu mai stă omul cu gușe, omul cu voce aspră, omul care te înspăimîntă. Aici Noi sîntem stăpîni.

Tot orașul este o încăpere a Bucuriei. Văd umbrele tovarășilor mei la ferestre, aud ciudatul clinchet al paharelor pline, se trage cu tunul în Vreme, în cer înfloresc diademe de magneziu. La miezul nopții cînd toate orele tac, roata de diamant a timpului s-a mai înădit cu un dinte. Să ne bucurăm! Să ne bucurăm!

In 500 de ani la multe ferestre vor fi ars lumînările de sărbătoare în noaptea anului nou, dar niciodată în geamurile noastre n-a strălucit atîta lumină...

Eugen BARBU

CONTEMPORANII

Vîrste

Am vizitat spre sfîrșitul anului 1959 o fabrică de pielărie din București, împreună cu un tînăr specialist în vocale și consoane, care voia să facă o anchetă pe vîrste asupra sensului cuvîntului „meșter".

Intrînd în secția de croit a fabricii de pielărie și încălțăminte „Flacăra roșie", prietenul m-a părăsit pentru a cerceta detașat, și mai întîi, „subiectele" bătrîne. Mai fără sistemă, și mai sentimental, m-am oprit printre lucrătorii tineri, uimit de repeziciunea și dibăcia cu care mînuiau cuțitele mici cît unghia și scoteau de sub tipare liniile grațioase ale pantofilor pentru copii. M-am îndreptat spre masa de lucru a unei fete cu șorț albastru și guler alb:

— Cîți ani ai dumneata?

— 18 ani.

— Cum te cheamă?

— Maria Irimescu.

— Dar pe dumneata te cunosc, adică am citit despre dumneata în niște articole de ziar. Nu-mi închipuiam că ai numai 18 ani. Credeam că ai cel puțin 40, o vîrstă de meșter. Ești cîștigătoarea concursului profesional pe țară, nu?

— Da.

La 18 ani!

— Ai concurat, mi se pare, cu „bătrînul" Nicolae Militaru de la „Bălcescu", cu „bătrînul" Nagy Eugen de la „Ianoș Herbak" din Cluj și cu Ion Isepciuc din Ițcani. Al cîtelea a ieșit Nagy Eugen?

— Al doilea.

— De unde și cum ai „furat" meseria într-un timp atît de scurt?

— N-am furat-o.

Și ca să se desvinovățească mai bine, Maria Irimescu rîse.

— Poate te-ai specializat într-o casă de mode din București? Tatăl dumitale e poate pantofar cu veche experiență?

— Nu. Am fost calificată acum trei ani în fabrica din Rîmnicu-Vîlcea de meșterul Vasile Vasile. Sînt de fel din satul oltenesc Băleta. Tatăl meu e betonist, lucrează pe șantierele uzinei sodice de la Govora. Fratele meu e mecanic montor.

— Și prietenul meu, consonantistul, e oltean dar, nu semănați de loc. Lasă-l, nu mai întreba. Acum trei ani purtai cravată de pionieră. Nu ești bucureșteancă decît de trei ani, zici.

Meditez asupra acestui lucru pentru că aflu date pe care nu le știam. Maria Irimescu, după trei ani de la venirea ei din Vîlcea, înscriindu-și repede numele printre oamenii deosebiți ai Capitalei, a fost chemată, în luna septembrie, să facă parte, la vîrsta de 18 ani, din comisia de organizare a sărbătoririi celor 500 de ani de existență a Bucureștilor.

— Ești un om mare și faci pantofi pentru copii.

— Aș putea să-i încalț. Nici eu nu port număr mare, îmi spuse Maria Irimescu, dar roși. Se aplecă deasupra mesei de lucru. Alergînd delicat cu petala de oțel a cuțitului pe conturul tiparului, făcu să-mi apară în cîteva clipe sub ochi, fețele unui pantof de copil, lucitoare, cu ape limpezi ca de oglindă. Ca și cum ar fi vrut să mă convingă, printr-un gest profesional pudic, că ea nu poartă pantof mai mare decît cel de pe masa de lucru.

Am fost ispitit să cred că există o legătură intimă între lucrul zilnic pe care-l făcea în fabrică — pantofi pentru copii — și munca ei obștească din afara întreprinderii: se ocupa cu instructajul pionierilor de la școala nr. 95. Materialul economisit de Maria Irimescu din luna mai pînă în octombrie 1959 echivalează cu peste 580 de perechi încălțăminte pentru copii. Școala nr. 95 o fi avînd mai mult de 580 de elevi? Intrebarea asta mi-a scăpat, nu i-am pus-o.

— Nu ți-a fost teamă să concurezi, alături de meșteri încercați ca Nicolae Militaru și Nagy Eugen? Ei au zeci de ani de experiență.

— Cînd m-am întors de la odihnă de la Predeal mi s-a spus că am cîștigat concursul pe fabrică. După aceea am fost numită din partea fabricii să iau parte la concursul profesional pe țară. Nu vroiam să concurez. Dar cîștigasem întrecerea pe fabrică și nu se mai putea.

— Invățătură de minte. Și ți-a fost frică?

— Nu mi-a fost frică. Dar mi-era rușine. Dacă ieșeam în coada concursului, făceam de rîs fabrica. De Nicolae Militaru și Nagy Eugen nu aveam chiar așa spaimă, cum zici dumneata. Incă de pe cînd eram la fabrica din Vîlcea, le aplicasem metodele. La concurs, mi-am adus aminte de meșterul meu, cum îmi spunea el de multe ori: „Lucrează calm, corect. Combină atent tiparele. Folosește tot timpul de lucru. Ai grijă la calitatea pielei, alege din suprafața ei ce se potrivește mai bine la căpute, ce la carîmb, ce la capse. Fiecare parte din suprafața materialului așteaptă un anume tipar. Aplică-l numai pe acela. Așa poți folosi materialul în întregime, fără risipă. Dacă faci asta, lucrezi și rapid și cu greu te poate întrece cineva." Și dacă mi-am adus aminte de cuvintele lui, m-am liniștit. La ora 2, cînd a sunat sfîrșitul concursului, în loc să fi făcut 50 de perechi de încălțăminte, cît era norma maximă, făcusem 55 și o căpută. Mi s-a dat premiul întîi.

Ii poți urmări Mariei Irimescu creșterea sigură și temeinică pe firul anilor ei de copil, de pionier, de utemist și ucenic la școala profesională a fabricii din Vîlcea, de muncitor calificat și apoi vestit în norme socialiste, în activitate obștească. Drumul i-a fost deschis încă din ucenicie. Muncitori ca Nicolae Militaru, au ajuns să fie cunoscuți la valoarea lor după decenii de activitate, mai ales în zilele noastre. Iși întretaie acum drumurile cu cei de 18 ani, ca Maria Irimescu care, într-un timp scurt, situat aproape la granița dintre vîrsta de pionier și cea de utemist, pornesc să stea la umăr cu muncitorii cei mai încercați.

Afirmarea rapidă a Mariei Irimescu nu este neobișnuită. Se șterg diferențele mari dintre pregătirea profesională căpătată într-un oraș de provincie și cea primită în Capitală. Meseria nu se mai fură de la meșter la ucenic pe distanțe de decenii. Meseria se dăruiește cu generozitate și la timpul potrivit, iar cine dăruiește mai mult, se dovedește mai bogat profesional decît cel care ascundea cu egoism secretele meseriei. Nu știu dacă Nagy Eugen și Nicolae Militaru au regretat premiul întîi, dar cred că ei au simțit în Maria Irimescu nu numai un ucenic al lui Vasile Vasile, ci și un ucenic al lor, pregătit cu metodele lor popularizate în întreaga țară. Se creează un front temeinic și unic de muncă al tuturor vîrstelor într-o profesie, care tinde să dea același ritm de lucru, și la vîrstnici cu experiențe reputate, ca Nicolae Militaru, și la tineri de 18 ani, ca Maria Irimescu. Semnele cele mai proaspete ale socialismului și ale omului nou apar pretutindeni la muncitorii de pe întreaga arie a țării, și la Maria Irimescu din București și la dascălul ei, Vasile Vasile din Vîlcea, și la Isepciuc din Ițcani.

Ștefan BĂNULESCU

Secția de cusut fețe de la Intreprinderea „Flacăra Roșie" din Capitală.

Un om tăcut

Pe Ion Cioran l-am cunoscut într-un chip ce iese din comun: prin revista „Viața Romînească". Și nici măcar dintr-un reportaj, portret sau schiță, ci prin intermediul unui... răspuns la o anchetă. In fapt, revista deschisese o anchetă printre cititori cu privire la părerea lor despre felul în care sînt oglindiți în literatura noastră realist-socialistă eroii contemporani — constructorii vieții noi — creatorii orînduirii socialiste.

Răspunzînd la această anchetă, inginerul Ion Baltag de la complexul C.F.R.-București, face aprecieri judicioase pe marginea lucrărilor de beletristică ce prezintă chipul înaintat al eroilor zilelor noastre — muncitorii — oameni simpli, fără emfază sau morgă, adesea anonimi, care transformă sub ochii noștri societatea, revoluționează concepțiile despre etica în viață și muncă, dînd dovadă de pricepere, abnegație și inventivitate de-a dreptul uluitoare. După ce subliniază că unii eroi au găsit ecouri largi și calde în inimile cititorilor, cum ar fi, spre exemplu, Anton Filip din BARAGAN, Adam Jora din PASAREA FURTUNII și Licu Oroș din RĂDACINILE SINT AMARE, inginerul Baltag exprimă unele nedumeriri și o amărăciune personală. Să-i dăm cuvîntul:

„Aș vrea să găsesc oglindiți în literatură eroi contemporani de tipul comunistului Cioran Ion de la cazanele de înaltă presiune din uzina termoelectrică a complexului „Grivița", care a luat parte la refacerea uzinei după barbarele bombardamente anglo-americane și care a fost grav molestat în ciocnirea cu huliganii maniști în timpul alegerilor din 1946. In vîrstă de 53 ani, la fel de neostoit ca unul tînăr, caută neobosit căi noi de luptă pentru economii, pentru mărirea productivității muncii, este un părinte și profesor pentru tineret. Decorat recent cu Ordinul Muncii, a luat parte la realizarea unor inovații ce au adus peste un milion de lei economii."

Pesemne că inginerul Baltag cunoaște scriitorii, și manifestă îndoială și neîncredere în privința soartei eroului său, întrucît le azvîrle mănușa, lansînd o provocare semnificativă: „Aș dori ca măcar unul din ei (e vorba de scriitori, firește) să ajungă la „finiș" cu un erou de genul lui Ion Cioran." Cîtă dreptate avea inginerul Baltag, rezultă din faptul că deși au trecut destule luni de atunci, nici un scriitor nu s-a obosit să-l cunoască pe Cioran, necum să-l includă într-o viitoare tematică. Mă simt îndatorat să ridic mănușa. Nu știu dacă voi ajunge cîndva la „finiș" cu Cioran, dar ca să mă exprim în aceiași termeni sportivi pe care inginerul pare să-i fi îndrăgit, am luat „startul" cu eroul domniei sale.

Am urmat filiera obișnuită: biroul de informații, bilet de intrare, comitetul de întreprindere și, însfîrșit, comitetul de partid. Tovarășul Vasile Apostol, responsabilul cu agitația și propaganda în organizația de partid, mi-a satisfăcut cererea cu amabilitate: „Poftiți cu mine!" Am străbătut curtea frumos pavată și ne-am oprit în fața unei clădiri înalte, din cărămidă roșie: „aici lucrează..." Intrăm. Șase matahale negre, proaspăt vopsite, înconjurate de un păinjeniș de țevi care habar n-ai unde încep și unde sfîrșesc, răsuflă zgomotos: sînt plămînii de oțel ai „Griviței Roșii" — cazanele de înaltă presiune... Curățenie. Ici, colo, cîțiva muncitori. „Iată-l!" — a exclamat însoțitorul meu. Sus, călare pe un burlan gros cît un stejar secular, un ins de statură mijlocie, vînjos, îmbrăcat într-o salopetă cenușie și cu șapca dată pe ceafă, meșterea ceva cu un ciocan și alte unelte:

— Te caută dumnealui...

Maistrul Cioran a răspuns: „Vin îndată!" dar și-a văzut de treburi nestingherit. Cînd a coborît, după ce mi-a întins cotul să mă ferească de uleiul cu care era mînjit pe mîini, mi-a spus în chip de scuză: „un pîrdalnic de ventil... Dacă nu-l dregi la vreme se scurge o groază de ulei și produce pagube."

Ne-am retras într-un soi de chilioară ce-i servește drept birou, unde zgomotele pătrundeau estompate, ca bîzîitul unui roi de bondari. Il privesc: o față rotundă, nas cîrn pe care se sprijină cu destulă instabilitate o pereche de ochelari cu ramă de os, păr tuns scurt, „à la boxer", cam vîlvoi și puțin încărunțit pe la tîmple... Nu! Hotărît lucru: n-are înfățișare de erou... Dacă l-ați vedea pe stradă, ar trece neobservat. Poate doar ochii — o pereche de ochi căprui, luminoși, plini de bunătate...

S-a născut în anul 1905 în comuna Vinerea de Sus, din raionul Orăștie și a rămas orfan de timpuriu. L-a crescut un fel de neam din Cluj, muncitor ceferist, iar la 14 ani l-a dat la meserie. Unde? Se-nțelege că la calea ferată... După patru ani de ucenicie a obținut calificarea de mecanic. A rămas la Cluj pînă în anul 1932, cînd a fost transferat la centrala termoelectrică de la Grivița. Iar după cîteva luni, greva: vestita grevă din 16 Februarie...

Tovarășii din comitetul de acțiune l-au sfătuit să nu părăsească postul. Era ger, conductele ar fi înghețat. Cioran a lucrat trei schimburi fără întrerupere, în timp ce jandarmii lui Mărgineanu asaltau curtea în care se baricadaseră ceferiștii. Era murdar, neras, flămînd... Deodată năvălește în hală un muncitor: „au spart porțile, tovarășe Cioran!" Sus, pe acoperiș, mîna lui Vasile Roaită, ciuruit de gloanțele ucigașilor, rămăsese încleștată pe sirenă.

— L-am purtat pe brațe pîn-aici, că sirena era deasupra noastră — își amintește Cioran cu ochii umezi. „Bun copil..." Și în privirile sale citești admirația pentru eroismul utecistului. La șase dimineața au pătruns în uzină un maior și un sublocotenent: l-au arestat și l-au ținut cîteva ore cu burta pe zăpadă. In timpul acesta ieșeau furgoane: răniți, morți... — morți „scuzabile" cum urma să figureze pe actele de deces. A urmat apoi Malmezonul, torturile, anchetele procurorilor...

N-a părăsit cazanele nici în timpul crîncenelor bombardamente anglo-americane. Schijele plouau în jur, pocneau mantalele cazanelor și le găureau; comunistul Cioran le cîrpea cu primejdia vieții, fiindcă știa că într-o zi apropiată vor aparține clasei muncitoare, poporului. Dar într-o noapte... Cînd s-a prezentat la lucru, în dimineața zilei de 7 mai 1944, cazanele sale dragi erau prefăcute într-un morman de fierărie calcinată și strîmbă: plămînii de oțel ai Griviței nu mai răsuflau...

In decembrie 1944 a fost numit responsabil cu refacerea uzinei termoelectrice. I s-a dat și un termen: șase luni. Uzina a fost însă refăcută în numai trei luni. Cum? Nu-l întrebați pe Cioran: o să tacă... A muncit din zori în noapte, cu dăruire, și munca i-a fost încununată de succes. In primăvara lui 1945, cînd muncitorii din Craiova înlocuiau prefecții și îndemnau pe țărani să intre cu plugurile în glia moșierească, cine credeți că se afla printre cei din frunte? Ion Cioran! Dar pe timpul alegerilor din 1946? Maniștii organizaseră bande de huligani și terorizau cartierul Grand spre a smulge voturile cu forța. Ceferiștii au organizat pichete de securitate...

— Au sărit la noi cu ciomege și revolvere — își amintește maistrul.

Ion Cioran nu s-a mulțumit doar să ridice cadre cu o înaltă calificare dintre băiețandrii ce i s-au adus. Se gîndea și la unele inovații pentru sporirea randamentului și economii. Iată că prin mai 1956 se prezintă în secție un inginer tinerel, venit proaspăt de la o facultate din Leningrad. Cum îl cheamă? Ați ghicit: Ion Baltag... Năzuințele lor s-au întîlnit pe același făgaș: inovațiile. Impreună cu inginerul Ion Florescu au adus o inovație: ecranarea cazanelor de presiune. Nu mă întrebați ce înseamnă „ecranare"; n-am priceput, deși maistrul Cioran s-a străduit două ceasuri bune să-mi explice. Am reținut doar că ecranarea are o legătură cu păinjenișul de țevi și mărește debitul unui cazan cu 20-30 la sută, aducînd economii anuale de un milion. Așa preciza și inginerul Baltag. Dar s-au schimbat lucrurile: azi sînt ecranate patru cazane și economiile s-au împătrit, deci: patru milioane pe an... A mai adus și alte inovații maistrul Cioran. Una a fost înregistrată la cabinetul tehnic sub mențiunea: „readucerea păcurei de la agregat la rezervorul de zi." Economii: patrusute de mii lei anual. Au urmat apoi altele: separator de apă din păcură, dispozitiv de curățare a pietrei de pe țevile fierbătoare, modificarea instalației de suflare a coxului și, însfîrșit, un indicator de nivel care mărește siguranța cazanelor...

Neuitînd că a fost orfan și crescut de alții, Cioran, care n-a avut copii, a înfiat doi frați: Adam și Eva Sumedrea. Azi, Adam e candidat de partid și electrician tot la „Grivița Roșie", iar Eva, în vîrstă de 21 ani, e membră de partid și muncitoare la o fabrică de medicamente. E mîndru Cioran de copiii „săi" — tot atît de mîndru ca de Ordinul Muncii, pe care îl agață de rever la zile festive.

Seara, cînd ajunge acasă, citește „Scînteia" și deschide aparatul de radio. Nu s-ar așeza la masă fără copii chiar de l-ai pica cu ceară. Uneori, însă, tinerii întîrzie la vreo ședință... Coana Victorița se plimbă agitată prin casă și pufnește supărată: „Poftim! Tu ești flămînd și nu-ți pot da de mîncare fiindcă-ți aștepți odoarele!"

— Aștept, Victorito, aștept — răspunde Ion Cioran, blajin. Am așteptat noi atîta amar de vreme zilele pe care le trăim, nevastă, și să nu așteptăm copiii cu masa un ceas, două, cînd au ședință?

Cam așa arată maistrul pe care inginerul Baltag îl consideră nimerit ca erou pozitiv într-un roman de acută actualitate. Și ca să fiu drept, n-am nici un motiv să-l contrazic...

Tudor MIHAIL

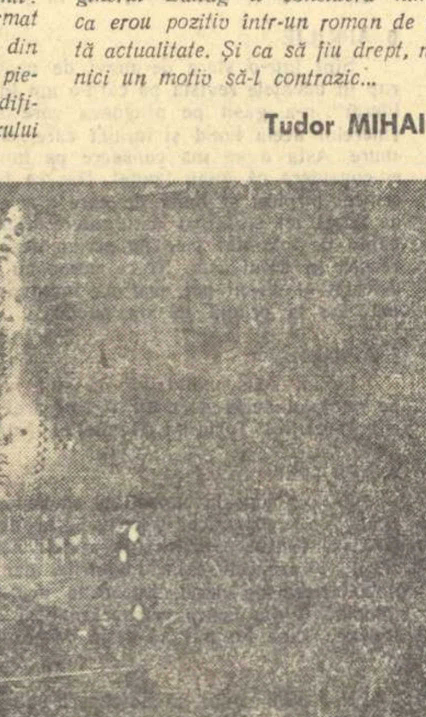

Aspecte din hala de cazangerie a Complexului C.F.R. „Grivița Roșie"

OAMENII MARILOR RĂSPUNDERI

De la Călugăra mai la vale, pînă la dealurile cu vii ale Putnei se întinde o zonă de piepturi sarmate, împietrite talaze de lut galben, văi rupte, albii seci, gropi de cărămidării, muchii aride care sub arșiță se albesc și capătă reflexe de var. Toamna, tot acest peisaj se înmoaie ca un aluat. Dealurile se fac de gelatină, albiile se umplu de noroi, drumurile se rup, satele par insule ori arhipelaguri izolate în această mare mișcătoare de glod. M-au surprins numele de localități: Valea rea, Gloduri, Gropi, Noroita, Rîpile, Sohodol. Topograful vechi le-a așezat pe harta Moldovei mai mult prin deducție, nehazardîndu-se să le puncteze locul exact. E o zonă cu puține drumuri de acces, îmbrățișată de două linii ferate care o ocolesc de departe, una pe valea mănoasă a Siretului, cealaltă pe Trotuș. De la primele ploi, caii sînt neputincioși. Oamenii umblă în catalige și așteaptă binecuvîntatul ger care să pună poduri și lăicere albe peste tot. E vremea cînd pot ieși în lume după treburi și cumpărături.

Aici l-am cunoscut pe tovarășul Hagieșu, străbătînd ca un alpinist ciudat munții de lut mișcător.

— Sînteți de la București? m-a întrebat ștergîndu-și fruntea leoarcă de apă.

Era îmbrăcat într-o șubă muiată de burniță și purta cu el o servietă. Nu s-a mirat că vin de la București.

— Sînteți de la radio?

— Nu, i-am răspuns.

— Să știți că aici, la noi, a continuat el, o să găsiți un material foarte interesant. Ii mai îndemn și eu pe oameni să vă trimită corespondență. V-am făcut eu numai vreo șase corespondenți.

Ne-am oprit să ne luăm suflu. Aveam în față o coastă-zid pe care trebuia s-o abordăm, cățărîndu-ne aproape cu mîinile.

— Radio e o bună legătură, a urmat prietenul meu. Mai ales pe-aici și la vremea asta... Știți cîte sate s-au radioficat?

Tovarășul Hagieșu a desfăcut geanta lui și a scos de acolo o schemă cu toate satele radioficate și cu cele care se vor radiofica.

Am privit harta. Erau multe. Vedeam peste crestele talazurilor de lut zeci și zeci de antene întinse spre lume. Vedeam oameni apropiindu-se de aparate și difuzoare, în aceste seri cenușii de toamnă umedă. Imi închipuiam clăcile, tradiționalele clăci de tors și strujit, adunate de astădată în jurul prietenului de departe și nevăzut care le împărtășește sfaturi agricole sau medicale, legîndu-i pe ei, pe oamenii din Rîpi, Gloduri, Sohodol, Valea Rea, cu constructorii hidrocentralei de la Bicaz sau cu mișcările ultimului Lunik în univers.

— Ne-ați putea ajuta mai mult, a mai spus omul meu. Ați putea face niște emisiuni mai bune pentru colectiviști și întovărășiți... Oamenii noștri nu sînt copii! Dacă te adresezi lor ca unor nepricepuți în probleme agricole, greșești... Ne-a interesat foarte mult o emisiune despre creșterea animalelor, în care problema a fost tratată simplu, dar la un ridicat nivel științific.

Am trecut să discutăm probleme de literatură și mai ales problemele difuzării cărții la sate. Tovarășul Hagieșu mi-a descris larg mișcarea cărții în satele pe care le cunoștea.

Avem multe biblioteci. Acolo unde satele au cămine puternice, ca la Valea Rea, treaba merge mai bine. Ne zbatem acum să organizăm pentru vremea iernii împărțirea cărții acasă, prin difuzori voluntari. Omul să fie atras chiar dacă nu-și face timp să treacă pe la cămin.

— Ce cărți se citesc?

— Ce nici nu-ți închipui dumneata. Șolohov și Dreiser. Alexei Tolstoi și Graham Greene. Cunosc o fată de la Gloduri care și-a cumpărat toate volumele apărute la ESPLA din Shakespeare. Vă miră? Se citește Sadoveanu, Stancu, Petru Dumitriu, Marin Preda.

Ne-am tras iarăși răsuflul. Eram la jumătatea dealului.

— N-avem însă, mi-a mai spus omul, o literatură de probleme! O literatură mai la concret! Cărți multe, mici, pe care să le duci în buzunar, pe care să le iau eu cu mine în geantă, cu povestiri scurte, simple despre colectivizare și despre toate problemele satului. Tare ar fi nevoie de ele.

Ajunsesem sus. Din ceața lăptoasă a ploii se lămureau în zare culmile Oituzului. Undeva, nu departe, simțeam mișcarea febrilă a Oneștilor. Știam că de acolo, peste aceste văi, va țîșni în explozii albe, electricitatea în toate casele... Mai spre nord, dincolo de dealurile de lut, pe Trotuș în sus, creșteau tot mai dese pădurile de sonde. Civilizația noastră nouă asalta de pretutindeni această fostă geografie a pustiului.

— Acum, spre iarnă, a mai spus el, trebuie să ne concentrăm toate eforturile... Oamenii stau pe acasă. Acum poți discuta mai bine cu ei și poți să te apropii de ei mai lesne. Nu știu dacă știți că se mai pregătește colectivizarea cîtorva sate... Se conving tot mai mulți. Dacă mai stați pînă la Anul Nou, poate vă invităm la o inaugurare.

L-am privit pe omul de lîngă mine, mult. Era un tînăr. N-avea poate nici treizeci de ani. Avea palmele încă îngroșate de contactul cu unealta dură. Era asudat, obosit.

— Ce sînteți d-voastră? l-am întrebat.

— Activist.

Ilie PURCARIU

Instalația de foraj „4 L.D.", produs al Uzinelor „1 Mai"-Ploești

Uzina și familia

Distilația de ulei, cu turnurile scunde, înnegrite, fără strălucire, e instalația cea mai puțin arătoasă din toată rafinăria „1 Mai" Ploești. Aici nu întîlnești nici coloanele grandioase lucind orbitor, ale distilațiilor atmosferice, nici aspectul modern al cracărilor termice. Biroul maistrului principal, acolo unde lucrează zi de zi Gheorghe Belu, e de asemeni scund, ascuns după niște conducte, un loc pe lîngă care treci fără să-l bagi în seamă. Pentru unii, poate, dornici de imagini grandilocvente, acesta e un decor puțin potrivit unui erou al muncii socialiste. Totuși peisajul acesta, simplu, fără retorism, scoate în evidență extrem de plastic figura omului modest care a luptat și a muncit aici o viață întreagă, tăcut, conștiincios, devotat cauzei socialismului, pînă cînd distincția acordată recent l-a impus în atenția generală.

Văzîndu-i chipul liniștit, senin, luminat de niște ochi mari negri, ești surprins să afli că Gheorghe Belu a trecut printr-o viață frămîntată, înfruntînd nu numai primejdiile meseriei de distilor, dar și cursele perfide ale poliției burgheze, ca unul ce a executat misiuni ilegale în folosul cauzei muncitorești. Și pe Gheorghe Belu viața nu l-a cruțat. La 17 ani numai (era prin 1920), cînd vine în contact cu lumea industriei, angajîndu-se la rafinăria „Orion", e lovit cu brutalitate de realitățile societății burgheze. Greva la care ia parte la cîteva luni după angajare, constituie botezul său de foc. Fiu de țăran, de curînd venit printre muncitori, se maturizează politicește, frecventînd clubul socialiștilor din Ploiești, printre care mai stăruia, luminoasă și plină de înflăcărare, amintirea lui Ștefan Gheorghiu, muncitorul care-și jertfise sănătatea și viața pentru triumful cauzei muncitorești.

De mai bine de 30 de ani, Gheorghe Belu muncește la aceeași instalație, de distilare a uleiurilor. E și în această statornicie profesională o trăsătură a caracterului său tenace și răbdător. Țevile și aparatele acelea complicate nu mai sînt secrete pentru el. Meseria de distilor s-a contopit cu persoana lui. Maistrul Gheorghe Belu e în stare să-și dea seama de funcționarea agregatului lui după sunet, miros, simț tactil, chiar dacă aparatele de înregistrare s-au defectat. După sunetul uniform sau zmucit își dă seama dacă pompa funcționează normal sau merge în gol; după culoarea mai închisă a uleiului și după mirosul de „cracat" ce se degajă, își dă seama dacă nu cumva temperatura prescrisă a fost depășită. Dar cunoașterea aceasta nemijlocită rezultată în urma unei experiențe de cîteva decenii, e întovărășită de o înțelegere teoretică prin prisma noțiunilor științifice și a fenomenelor ce se petrec în instalație. Fără să aibă multă școală, Belu este dotat cu un mod de gîndire limpede și sistematic, s-a remarcat prin propuneri de inovații ce îmbunătățesc procesul de fabricație și aduc economii.

Instalațiile din rafinărie au un specific: precizia maximă, respectarea cu strictețe a parametrilor tehnologici. De aceea, într-o rafinărie, cei mai buni se remarcă nu prin depășiri senzaționale de norme, — ca la strungărie, foraj, oțelărie, etc. — ci printr-o conștiinciozitate exemplară, prin perseverența ce o arată de a nu admite nici o abatere de la regimul prescris. Calmul, siguranța, corectitudinea lui Gheorghe Belu, — virtuți pe care uneori le trecem cu vederea ca fiind prea obișnuite — în munca de la rafinărie au o importanță hotărîtoare. Este deci normal ca aceste trăsături să caracterizeze, în primul rînd, pe un Erou al muncii socialiste provenit din branșa rafinorilor.

Sînt cazuri însă cînd și acestor oameni li se cere să facă față unor împrejurări deosebite, la oprirea unei instalații pentru revizuire, de pildă. Atunci rafinorii devin constructori și montori și luptă în întrecere cu timpul. Oamenii graficelor exacte știu, atunci cînd e cazul, s-o ia și înaintea graficelor. Astfel, de curînd, instalația de ulei la care lucrează Gheorghe Belu a fost repusă în funcție după revizuirea ei, în patru zile în loc de șaptesprezece, cît era termenul prevăzut. Deci și rafinorii știu să „spargă normele" ca și tovarășii lor din alte meserii. Munca lor de fiecare zi însă îi obligă la un altfel de eroism, cel al corectitudinii maxime, poate mai puțin spectaculos, dar și poate mai greu de cucerit.

Dacă e ceva cu adevărat extraordinar în persoana lui Gheorghe Belu, atunci aceasta e perseverența lui în munca pentru formarea oamenilor. Pentru el e aproape de neconceput să declari pe cineva incapabil de transformare. Răbdarea lui e uimitoare.

Strădiunța lui de a nu da niciodată înapoi, de a nu-și pierde firea, de a persevera neobosit, în liniște, egal cu sine însuși atunci cînd e vorba de a lupta pentru om, este trăsătura majoră care-l caracterizează pe Gheorghe Belu. Datorită străduinței sale, secția de ulei, puțin arătoasă, ocolită de mulți, pe motiv că e murdară, a reușit totuși să ridice tineri bine pregătiți, din care unii au ajuns pe băncile facultății.

După aceleași principii, Gheorghe Belu și-a educat copiii. Familia lui locuiește în apropierea rafinăriei, într-o casă împodobită cu viță sălbatică, ce degajă ca și maestrul principal, un aer cald și liniștit. In creșterea copiilor, el a dovedit aceeași perseverență ca și în uzină, căutînd în primul rînd să-i formeze ca oameni, să-i pregătească pentru viață, făcîndu-i conștienți de rostul lor într-o societate socialistă, fără să încalce însă înclinațiile și vocația fiecăruia. Fata cea mai mare, Constanța, este tehniciană în ramura energetică la Blocul de ulei de la Teleajen, pe cînd sora ei, Silvia, avînd înclinații spre artă, a devenit instructoare la două formații de dansuri, după ce a urmat un curs de specialitate. Cel de al treilea, Gheorghe, a absolvit anul acesta liceul. Are o atracție specială către motoare de automobil. In timpul liber practică și sportul. Preocupările copiilor sînt și ale familiei. Tatăl discută cu fata mai mare despre munca în rafinărie, mama asistă la reprezentațiile echipelor instruite de Silvia. Surorile merg să încurajeze echipa de volei a lui Gheorghe. Și acestei familii, cu preocupări atît de diverse pentru artă, tehnică sau sport, Gheorghe Belu i-a imprimat un spirit de muncă, de seriozitate și simț de răspundere în fața societății. Gheorghe și Silvia sînt utemiști, Constanța candidată de partid, iar soția, Niculina Belu, e membră de partid din 1954 și președintă a comitetului de luptă pentru pace din cartier. Astfel, familia lui Gheorghe Belu, ca și secția pe care-o conduce în rafinărie, constituie, datorită străduinței sale, colectivități umane înaintate, pe care se sprijină orînduirea socialistă.

V. NICOROVICI

ANALIZA ROMANULUI

Este un adevăr de mult acceptat acela că nici o specie artistică nu este mai dăruită să transmită contemporanilor o chemare şi o învăţătură decît romanul. Şi aceasta fiindcă romanul reuşeşte cel mai bine să comunice fără adausuri subiective şi fără să dispreţuiască nuanţele, imaginea vieţii noastre ample şi complicate. Intr-un roman lumea pare în acelaşi timp apropiată şi depărtată, o arena în care se înfruntă sentimente, pasiuni, idei dintre cele mai intime, toate pecetluite însă de legi obiective, generale. Trecem mereu de la orizontul individual la viziunea integrală a realităţii, mergînd pe hotarul foarte fin care uneşte secretul inimilor cu cel al lumii sociale.

Cînd romanul a fost atacat, cînd puterile sale de cuprindere a vieţii au fost puse sub semnul îndoielii, s-a lovit întotdeauna în ceea ce reprezintă imperioasa sa vocaţie şi anume în fidelitatea faţă de realitate. Condamnînd romanul, André Breton pleda făţiş pentru o artă mai liberă de constrîngerile vieţii şi care să aibă acces exclusiv la universurile de vis. Valéry arunca anatema asupra romanului fiindcă eforturile lui merg spre informare şi nu spre esenţe, fiindcă în roman ideile se pierd în neantul descripţiilor, al amănuntelor prisoselnice şi al intrigii banale. Nu am reamintit toate acestea pentru a lua încă odată apărarea unei arte a cărei rază descrie un cerc imens şi în care încape umanitatea de astăzi, ci pentru a arăta că inamicii romanului i-au reproşat totdeauna ceea ce face mîndria sa: legătura obligatorie şi necesară cu realitatea. Bine înţeles ne grăbim s-o spunem: acestei chemări, sub influenţa ideologiei burgheze, multe romane i se sustrag, şi nu-i pentru nimeni o noutate că romanul occidental trăieşte de mult timp un moment de criză tocmai prin refuzul absolut pe care-l opune vieţii.

In lumina acestor fapte, a scrie o lucrare sistematică şi de proporţii mai mari închinată romanului romînesc de la Eliberare şi pînă astăzi, subliniind succesele acestei arte atunci cînd face acordul cu vocaţia sa, apare ca un act dintre cele mai utile.

Volumul lui Dumitru Micu îşi are originea în numeroase articole pe care criticul le-a consacrat diferitelor romane şi în care a examinat mai puţin problemele acestei specii, cît valoarea fiecărei cărţi în parte. Care este metoda de lucru a lui Dumitru Micu şi care sînt propoziţiile cheie ale studiului? Autorul aruncă o privire panoramică asupra romanelor apărute în ultimii 15 ani şi împărţindu-le după temă şi eroi în rurale, citadine şi istorice, confruntă cărţile cercetate cu faptele care le-au inspirat. Marile teme ale epocii, evenimentele pe care le trăim sînt văzute printr-o interpretare care le aşează la bază realităţi sociale, puternice conflicte de clasă, un proces revoluţionar. O asemenea perspectivă asupra lucrurilor impune studiului o ţinută serioasă, exigentă, şi oferă criticului un criteriu de selecţie just şi activ. Dumitru Micu raportează noile romane la vechile tradiţii ale literaturii noastre, stabilind acea continuitate care leagă cărţile şi din infinita lor varietate compune o unitate totdeauna vie, totdeauna specifică. Intemeindu-se pe aceste criterii, Dumitru Micu elimină producţiile mediocre, preocupîndu-se de valorile reprezentative. Aşa se face că în studiul său, cărţile care primesc o adeziune, cărţile de care se ocupă pe larg sînt în adevăr cele mai bune din ultimii 15 ani: Dumitru Micu a înţeles că orice judecată de valoare este o afirmaţie stingheră dacă nu stabileşte în jur cîteva negaţii corespondente, şi nu s-a ferit să se pronunţe cînd s-a aflat faţă în faţă cu romane nerealizate. Această operă de salubritate a făcut-o mai mult în capitolul „Romanul romînesc în primii ani ai puterii populare" şi mai puţin în celelalte capitole. Din acest punct de vedere credem că a greşit fiindcă şi critica erorilor instruieşte. Şi apoi aprecierea estetică nu poate să absoarbă şi să facă inutile toate consideraţiile, funcţionînd ca o ghilotină care suprimă orice comentariu. Prezenţa unor pagini de critică severă la adresa lucrărilor mediocre i-ar fi prilejuit lui Dumitru Micu să facă pe trupul acestor cărţi o autopsie revelatoare. Dealtminteri această analiză a volumelor neizbutite el era dator s-o facă din consecvenţă faţă de criteriile sale de lucru. In adevăr o carte ratată, care pare prin nesinceritatea ei faţă de realitate ca refractară oricărei analize este totuşi „utilă" criticului. Prin intermediul ei, mai bine zis în ciuda ei, putem reconstitui imaginea vieţii adevărate. Prin faptul că într-o asemenea carte realitatea este contrazisă şi apare sub un aspect neverosimil, artificial, abstract, se deschide indirect o fereastră asupra lumii care nu poate fi decît concretă şi vie. Căci dacă raporturile dintre oameni nu apar într-o lumină naturală, înţelegem că acesta e protestul mut al realităţii ignorate sau denaturate.

Acestea fiind zise nu ne rămîne decît să subscriem la părerea exprimată de S. Iosifescu în „Contemporanul" care arăta că în cercetarea celor mai bune cărţi ale literaturii noastre Dumitru Micu îmbină entuziasmul cu luciditatea critică, spiritul său analitic avînd şi supleţe şi rigoare. In acest sens merită semnalate paginile despre romanul lui Titus Popovici „Setea". Analiza scenei în care se înfruntă moţii şi obştea muncitoare din Lunca (pag. 155—156), resorturile care conduc în acea clipă masele, mobilurile intime care le călăuzesc, ocazionează criticului fine observaţii despre arta romancierului şi despre psihologia maselor. El scoate în evidenţă ce detalii lovesc ochiul scriitorului, arătînd cît de disparate sînt elementele din care se construieşte scena care este totuşi atît de unitară (un bătrîn încearcă să facă ordine strigînd comenzi militare, o femeie aleargă printre oameni înjurînd fără să ştie nici ea pe cine, o alta începe din senin să-şi bocească fiul, un ţăran rîde brusc „ca un zîrghit", etc. etc). Dumitru Micu arată foarte bine că în scena respectivă, atmosfera socială încărcată suprimă controlul de sine, desfiinţează atenţia selectivă cu privire la faptele din jur, iar sentimentele oamenilor, altădată ascunse din teamă, din cuviinţă, din înţelepciune, răzbat la suprafaţă: cei obişnuiţi să joace indiferenţa, apatia, sau prostia, exprimă acum exact ceea ce simt, ceea ce îi preocupă. Sinceritatea în expresia emotivă este însă influenţată, desigur, de presiunea pe care o exercită climatul afectiv general. Aceste observaţii făcute pe text, arată convingător cît de mult a înaintat Titus Popovici pe firul observaţiei sociale.

Dumitru Micu dă dovadă de subtilitate şi atunci cînd discută romanul „Nicoară Potcoavă". Virtutea eroului sadovenian de a se păstra într-o legătură nevăzută cu natura nu este privită simplist ca o corespondenţă sau ca un paralelism. Natura reprezintă la Sadoveanu mai mult decît un fapt de solidaritate morală cu omul, decît un legămînt de prietenie. Este un univers încifrat care-şi are legile lui şi în care omul este unul din elementele acestei enigme. La rădăcina fiecărei fiinţe este aceeaşi taină care uneşte printr-un întreg sistem de ramificări şi consecinţe cele mai neînsemnate tresăriri, cele mai îndepărtate mişcări. Dumitru Micu nu şovăie să acorde acestor legături misterioase o importanţă capitală, arătînd că ele sînt acelea care ne poartă spre miracolul viu, care este natura sadoveniană.

DUMITRU MICU: „Romanul romînesc contemporan"

Excelente sînt apoi consideraţiile despre „Cronica de familie". Are dreptate criticul desvăluind monstruozitatea morală şi socială a personajelor cărţii. In adevăr desenînd tabloul descompunerii aristocraţiei funciare, Petru Dumitriu deschide o poartă spre zonele cele mai întunecate ale trufiei, ale setei de putere, atît de caracteristice acestei clase. Ceea ce loveşte pe cititorul „Cronicii de familie" este comunitatea de preocupări şi atitudini a eroilor subjugaţi cu totul aceloraşi pasiuni tiranice şi pustiitoare, izolarea lor într-un neant sufletesc în care nu răzbate nici un sentiment generos, nici o idee nobilă.

Fireşte, de-a lungul cărţii, analiza nu e totdeauna aplicată şi justă; se întîmplă că tocmai excesul de subtilitate joacă renghiuri criticului. Aşa de pildă, analizînd raporturile dintre soţ şi soţie, în romanul „Desculţ", Micu ajunge la nişte concluzii ciudate. In loc să vadă aşa cum doreşte romancierul ceea ce este întîmplare şi silnică împerechere în acele uniri conjugale specifice satului din trecut, în care iubirea putea rareori să-şi spună cuvîntul, criticul scrie: „De-l întrebi pe un „desculţ" dacă-şi iubeşte nevasta îţi răspunde puţin mirat. Dacă e nevastă-mea? Ceea ce vrea să zică: Cum să nu iubeşti fiinţa cu care împarţi tot greul, suferi, şi te chinui bîntuit de aceleaşi nevoi. Impărtăşirea sentimentelor, iubirea, apare deci ca o lege, un imperativ al existenţei întocmai precum munca umăr la umăr. Nu este aceasta însăşi marea, incoruptibila iubire?". Este cu totul îndoielnic dacă aceasta reprezintă marea, incoruptibila iubire. Şi pe urmă — credem — nu e nici un orgoliu şi nici măcar o consolare a spune despre o căsnicie că este un fel de „muncă umăr la umăr". Din fericire asemenea abateri de la intenţiile scriitorului sînt puţine în carte. O frază ordonată, pătrunzătoare, plină de pasagii de emoţie conţinută, caracterizează cel mai adesea pe acest critic dotat cu iniţiativă şi cu înţelegere.

Alta este obiecţia cea mai importantă care trebuie adusă volumului. Cărţile analizate se adună fără să adere suficient la un sistem de valori, ideile se grupează fără să se organizeze într-o sinteză. Aşa se face că unor romane bune, romane de valoare deosebită, li se acordă aceeaşi atenţie ca şi altora de valoare redusă. Aşa se face că idei preţioase se pierd în culisele studiului pentru a nu se mai întoarce niciodată (observaţiile despre „Cronica de familie", despre „Moromeţii" trebuiau fructificate în încheiere tocmai pentru a releva originalitatea noului nostru roman).

Cîţiva ani în urmă Dumitru Micu apărea ca o personalitate critică, divers înzestrată, dar confuz stăpînită. Este meritul său că n-a înţeles tinereţea ca o poliţă fără termen ci ca o obligaţie corespunzătoare, investind muncă într-un studiu serios, necesar şi bine orientat ideologic. Studiul descoperă în D. Micu un critic care ştie să facă din judecata de valoare momentul suprem al actului critic, dar căruia nu-i lipseşte acea căldură şi acel lirism care se numeşte „emoţia ideilor".

B. ELVIN

PORFIRI NIKITICI KRILOV „Sonea Smirnova"
(Expoziţia „Kukrîniksî")

PAGINI DIN JURNALUL SCRIITORULUI O

30 MARTIE 195..

Au trecut 48 de ore de la apariţia nuvelei mele „Cocoşul surd" şi nimeni n-a scris măcar un rînd despre ea. Mă boicotează? Imi pregătesc nimicirea? Tremur de nerăbdare şi emoţie. 48 de ore! Nu mai pot aştepta. Trebuie să dau cîte un telefon pe la redacţii.

31 MARTIE

Au mai trecut 24 de ore şi... nimic. Am impresia că telefoanele nu mai au nici un efect asupra criticii. Am să recurg la întrevederi personale cu redactorii.

1 APRILIE

Am fost categoric. Le-am spus verde ălora de la „Clocotul": „Dacă nu vreţi să mă lăudaţi, înjuraţi-mă, călcaţi-mă în picioare, dar scrieţi o dată despre mine. Tinerelul acela mic şi sfios de la birou de ce nu scrie despre nuvela mea? Aşteaptă numai trilogii şi romane-fluviu?" I-am ameninţat că nu mai scriu nimic pentru ei, dacă nu scriu nici ei nimic pentru mine. Conform devizei mele: reciprocitate, egalitate, fraternitate! Redactorul mărunţel şi sfios pe care l-am poftit să scrie s-a îngălbenit, a început să tremure şi era cît pe ce să leşine. Altul m-a rugat să nu folosesc metode de intimidare. Ce expresie: metode de intimidare! Eu care le-am strigat singur: înjuraţi-mă, călcaţi-mă în picioare!

6 APRILIE

Sînt într-o stare de nervi de nedescris. Mă înăbuş. Imi vine să rup în bucăţele revista pe care-o am în faţă.. Ce neruşinare! „Clocotul literar" n-a găsit pe altcineva care să scrie despre mine decît pe tinerelul acela timid şi leşinat care, cînd m-a văzut, începuse să tremure. Asta o să mă consacre pe mine pentru posteritate? Cu asta ei consideră că m-au lăudat. Dar ce laude pot fi cele debitate de un criticel pirpiriu şi timid de care n-a auzit nimeni?! Perfizii! Laudele de acest fel sînt mai usturătoare decît orice înjurătură. M-au lucrat subtil de tot. Mai bine nu scriau despre nuvelă decît să mă batjocorească în halul ăsta. Şi ce noroc au dumnealor, că telefonul mi s-a defectat şi nu-mi pot exprima indignarea imediat. Mă îmbrac însă şi mă duc la primul telefon public.

7 APRILIE

Le-am spus indivizilor că sînt furios şi că dacă-l mai întîlnesc pe mititelul acela de critic îi trag trei palme şi apoi mătur strada cu el! Ipocriţii! Tartufii! Hamleţii! Nu mă mai pot stăpîni...

8 APRILIE

Mi s-a adus la cunoştinţă că nenorocitul de criticel s-a îmbolnăvit cînd i s-a comunicat părerea mea despre el şi acuma e în spital. Grozav de susceptibili sînt criticii ăştia! Ei te fac praf în fiecare zi şi tu primeşti calm loviturile, dar cum îi critici şi tu niţel, se îmbolnăvesc de nervi. La urma urmei, e posibil ca omul să se fi îmbolnăvit din cauza remuşcărilor şi nu din cauza spaimei. Aşa-i şi trebuie.. Cine l-a pus să scrie despre mine?

p. conf. **Dumitru SOLOMON**

N. A. Ai căutat să descoperi sub „masca" scriitorului O nu ştiu ce persoană reală: „Cred că l-am recunoscut pe O. Trebuie să fie...". Nu, n-ai dreptate, ţi-o spun şi pe această cale. O şi celelalte personaje ale foiletoanelor mele sînt figuri fictive şi, cred că ai înţeles, caracteristice pentru periferia vieţii literare. Moravurile pe care încerc să le prezint nu au circulaţie decît izolat şi fără ecou. O reprezintă doar o anume mentalitate învechită, depăşită. Aşa dar, nu-l nedreptăţi pe... aplicîndu-i această „mască".

UMOR ŞI INOCENŢĂ

Dintr-o greşeală, probabil, a apărut în pagina doua a „Luceafărului" (nr. 1) o notă care prin vesela sa turnură aparţinea, desigur, rubricii de umor. In cîteva rînduri şi într-un stil şăgalnic se consemnează cu o virilă vehemenţă deficitul total al cronicii dramatice din „Gazeta literară" la piesa „Năpasta". Să nu vă imaginaţi că nota cu pricina se angajează într-o discuţie de fond, a opiniilor susţinute de criticul incriminat.

Pe cel care a scris nota ideile nu-l nelinişteşc şi nu-l amuză. Pentru asemenea „specialişti" tezele ideologice n-au valoare, măsura pregătirii ştiinţifice stînd — vezi bine! — în „exactitatea informaţiei". Prin urmare cronica la „Năpasta" a fost ciocănită la „date" cu un baros ştirb şi iritat, dar — vai! — zecile de nume şi numiri cuprinse în analiza piesei s-au dovedit neruşinat de exacte, de la piesele şi autorii implicaţi în demonstraţie şi pînă la evocarea unui turneu al lui Ermete Zacconi! Autorul notei n-a deznădăjduit însă şi, în disperare de cauză, a transformat o măruntă inadvertenţă, evident accidentală, într-o abominabilă eroare ştiinţifică. Cu un aer solemn şi doctoral el comunică astfel umanităţii că în cronica din „Gazeta literară" au fost pomenite „dramoletele lui Bataille" la 1890, deşi autorul „Marşului Nupţial" şi-a scris principalele piese cîţiva ani după această dată.

— „Dar bine"... ar putea interveni un cititor de bună credinţă — „situarea exactă în istoria literară a perioadei hotărîtoare pentru activitatea lui Bataille s-a făcut nu odată în articolele semnate de cronicarul dramatic al „Gazetei literare". Această perioadă este, de pildă, limpede delimitată faţă de momentul 1900 în seria de cronici „Pericolul melodramei" unde se precizează şi suita cronologică Porto - Riche - Bernstein - Bataille. Este evident că inadvertenţa din cronica la „Năpasta" nu aparţine criticului care — judecind după întregul ansamblu informativ al cronicii, nu este străin de epoca studiată". De fapt în manuscrisul cronicii la „Năpasta" figurau „dramoletele gen Bataille" (formulă des uzitată în cronicile de teatru ale „Gazetei Literare") şi nu „lui Bataille" cum a apărut dintr-o fantezie a corecturii. Cititorii au înţeles oricum că fraza în cauză se referea nu la un scriitor ci la o serie de opere şi autori care, pe urmele pieselor lui Dumas-fiul, au dat melodramei pasionale pretenţii de piesă „à thèse", cucerind gustul publicului burghez încă în ultimele două decenii ale veacului trecut. După cum se ştie, Henri Bataille a dus apoi acest gen de teatru la punctul său maxim.

Asemenea evidenţe nu intrau desigur în vederile notei din „Luceafărul" care, dealtminteri, ne-a reţinut atenţia nu prin suficienţa acuzaţiilor, ci prin fecioreinica sa inocenţă.

Căci iată şi partea cea mai hazlie a chestiunii:

Dacă unica inadvertenţă din cele două cronici despre „Năpasta" se dovedeşte a fi în fapt aparentă, în cele cîteva rînduri care compun notiţa „Luceafărului" apar două erori de informaţie şi altele privind termenii folosiţi sau stilul („debutează mai întîi" este un pleonasm destul de reuşit!). Astfel, premiera „Voievodul ţiganilor" nu are loc în stagiunea 1890-1891 cum ne comunică autorul notei, ci cu un an mai devreme, în stagiunea 1889-1890, adică în aceeaşi stagiune cu prima reprezentaţie a „Năpastei". Dacă opereta lui Strauss ar fi intrat în repertoriu în stagiunea următoare, opoziţia dintre cele două producţii nu s-ar mai fi putut face şi ea n-ar mai fi servit — de pildă — ca artificiu polemic Sofiei Nădejde în cronica sa din „Contemporanul". A doua eroare priveşte chiar opera lui Bataille, ale cărui prime piese sînt, după părerea notiţei istoriografului-amator din „Luceafărul" „caracterizate drept feerii şi legende". De fapt, primele creaţii teatrale ale lui Bataille aparţin dramei simboliste în linia Maeterlinck, fiind destul de aproximativ „feerii" şi nicidecum simple „legende". Primii paşi ai autorului „Fecioarei nebune" legaţi de preocupările şi atmosfera unei anume şcoli literare au o mare însemnătate pentru explicarea creaţiei ulterioare a scriitorului, fapt pentru care primele lucrări dramatice ale acestuia figurează în toate istoriile literare ca piese simboliste. Este de crezut că „documentarea solidă" limitată la două pagini de „Larousse" nu asigură temeiurile ştiinţifice necesare unei discuţii de specialitate pentru care s-ar impune cercetarea unei bibliografii mai ample. Ar fi de asemeni util pentru autorul notei să obţină unele noţiuni elementare de teatru, pentru a nu mai confunda de pildă, pe viitor **recuzita** cu **decorurile**. Deocamdată molipsiţi de rîvna ştiinţifică a „Luceafărului" propunem omologarea naturii comice a notei „Călcînd peste date" (?!!), care se distinge printr-un spiritual contrast între aparenţă şi esenţă.

LA CASA SCRIITORILOR

Se aduce la cunoştinţă membrilor secţiei de proză a Uniunii Scriitorilor că, începînd cu data de 6 ianuarie inclusiv, în fiecare a doua miercuri (deci 6 şi 20 ianuarie, 3 şi 17 februarie, 2, 16 şi 30 martie) între orele 19 şi 20, unul dintre membrii biroului secţiei de proză se va afla la Casa Scriitorilor, unde tovarăşii scriitori i se pot adresa cu privire la diverse probleme în legătură cu creaţia lor personală.

BIROUL SECŢIEI DE PROZA

PITA RUBIN „Hunedoara"

La dispariţia lui Ion Manolescu

Ca Preşedintă a Asociaţiei oamenilor de teatru şi muzică îmi revine pioasa sarcină să spun un călduros adio marelui dispărut, artistul poporului Ion Manolescu. Inima mea îndurerată se pleacă cernită în faţa marii pierderi pe care a suferit-o teatrul romînesc.

O lungă colaborare şi prietenie pe scena Teatrului Naţional, a companiei Davilla, ne adunase la conducerea companiei Bulandra — Manolescu — Maximilian — Storin, echipă ce va rămîne, sper, înscrisă în istoria Teatrului romînesc.

Cele mai frumoase realizări nu sînt sortite pieirii, cînd sînt închinate ţelului comun al luptei, un teatru pus în slujba artei adevărate. Primul plecat din compania noastră a fost fondatorul ei. La 5 aprilie 1960 se împlinesc 17 ani de la moartea lui Tony Bulandra. In clipa cînd Tony se zbătea între viaţă şi moarte, numai glasul cald cu inflexiuni de violoncel al lui Ion Manolescu a izbutit să smulgă o străfulgerare a privirii muribundului care, ridicînd cu greu pleoapele ce-i acopereau ochii împăienjeniţi, a şoptit prin buzele abia întredeschise: „Manole"... Işi recunoscuse prietenul.

Manolescu i-a rămas prieten şi după moarte lui Tony. Adăpostită în timpul bombardamentelor hitleriste, în căminul său de la Breaza, zi de zi, seară după seară am depănat amintiri despre Tony, despre rolurile jucate împreună,

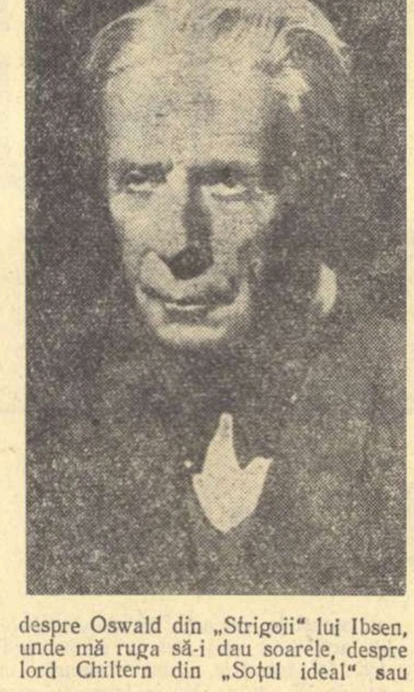

despre Oswald din „Strigoii" lui Ibsen, unde mă ruga să-i dau soarele, despre lord Chiltern din „Soţul ideal" sau despre sutele de roluri pe care Manolescu le-a interpretat făurindu-i glorioasa aureolă.

Ca pedagog a pregătit numeroase generaţii de actori, în care a sădit toată dragostea lui pentru arta pe care o slujea şi răspunderea faţă de îndatoririle cetăţeneşti.

In anii puterii populare, deosebitele merite artistice ale artistului-cetăţean Ion Manolescu au fost încununate cu înalta distincţie de „Artist al poporului".

Rolurile pe care le-a interpretat, diferite ca gen în: „Cei din urmă" şi „Azilul de noapte" de Maxim Gorki, „Cetatea de foc" de M. Davidoglu şi „Ilia Golovin" de S. Mihalkov, au fost exemple de creaţie artistică ale acestui mare artist dotat cu o înaltă cultură şi o vie inteligenţă.

S-a stins şi Ion Manolescu, încă unul din actorii care şi-a dedicat întreaga sa viaţă teatrului romînesc, numai la cîteva luni după V. Maximilian.

Purtăm amintirea celor dispăruţi cu dragoste şi evlavie...

Lucia STURDZA-BULANDRA

ION MANOLESCU — Date biografice —

Ion Manolescu s-a născut la 2 martie 1881 în comuna Breaza, judeţul Prahova.

In noiembrie 1903, fiind elevul lui Constantin Nottara la Conservator, a debutat în piesa „Tosca" de Victorien Sardou, într-un turneu condus de Aristizza Romanescu şi Aristide Demetriade.

In 1906 a absolvit Conservatorul şi a fost angajat la Teatrul Naţional din Bucureşti. In acelaşi an intră în trupa Nottara-Liciu.

Spre sfîrşitul anului 1907 revine la Naţional unde este distribuit în roluri mici şi face multă figuraţie. In 1908, după propria sa mărturie, este pus pe lista de concedieri pentru.. lipsă de talent.

Imbolnăvindu-se un actor, primeşte un rol în melodrama „Stingerea" de Beyerlein, rol în care este remarcat de Pompiliu Eliade, directorul de atunci al Teatrului Naţional.

Abia în 1908 debutează cu adevărat, în „Falimentul" de B. Björnson, în rolul Sanoes, repurtînd un mare succes. In stagiunea 1908-1909 este distribuit în rolul lui Mercutio din „Romeo şi Julietta".

In 1909 ia fiinţă compania Davilla care angajează pe cei mai talentaţi tineri actori de la Naţional, printre care şi Ion Manolescu. I se încredinţează rolul principal din „Stane de piatră" de H. Sudermann.

Ion Manolescu va fi primul director de scenă şi, de fapt, conducător artistic al Teatrului Comedia (1911).

In 1914 părăseşte Naţionalul intrînd în compania Marioara Voiculescu-Bulandra.

Mobilizat în primul război mondial joacă din cînd în cînd la Teatrul Naţional din Iaşi, între altele în rolul doctorului Ranke din „Nora" lui Ibsen.

După război, realizează o mare creaţie în piesa „Gringoire" a lui Théodore de Banville (1919).

In 1920, împreună cu Elvira Popescu, Gh. Storin, Aura Buzescu, Al. Mihalescu, înfiinţează compania „Excelsior" şi joacă în „Tatăl" de Strindberg.

In 1923 realizează creaţii de seamă în „Moartea civilă" de Giacometti şi în „Gîndirea" de Leonid Andreev.

Apoi interpretează rolul lui Hamlet şi rolul lui Oswald din „Strigoii" de Ibsen.

In 1927 preia, ca profesor la Conservator, clasa lui C. Nottara.

La 1 martie 1929 reintră la Naţional unde interpretează rolurile Hamlet şi Richard al III-lea şi joacă în piesa „Inainte, mai bine ca înainte" de Pirandello.

In 1937 este scos la pensie pentru „limită de vîrstă". I se încredinţează apoi conducerea Teatrului Ligii Culturale, devenit mai tîrziu Teatrul Municipal. Intre 1937—1944 el nu are nici un angajament fix, fiind nevoit să întreprindă turnee în provincie.

In 1944—45, la Municipal, interpretează rolul lui Manasse din piesa lui Ronetti Roman.

La 22 oct. 1948 Ion Manolescu revine la Teatrul Naţional unde joacă în „Argilă şi porţelan" de dramaturgul sovietic A. Grigulis, în „Cetatea de foc" de M. Davidoglu, în „Azilul de noapte" de M. Gorki (rolul lui Satin), în „Regele Lear" de W. Shakespeare (rolul lui Gloucester) etc.

Boala, care după puţin timp l-a răpit dintre noi, la surprins repetînd rolul principal din piesa „In amurg" de Gerhart Hauptmann.

Regimul democrat-popular din ţara noastră a arătat o înaltă preţuire faţă de remarcabila activitate artistică a lui Ion Manolescu, acordîndu-i titlul de Artist al Poporului.

Conţinut şi compoziţie

(Urmare din pag. 1)

personajelor nu corespunde cu locul ce le e atribuit în carte. Rădiţa şi Treişpemii ar părea meniţi unui rol central alături de Viţu şi dragostea lor ocupă o parte din acţiunea cam subţire. Dar amîndouă personajele sînt lipsite de culoare şi contur, tocmai pentru că puterea de a analiza anecdotic se exercită mai puţin asupra lor. Regăsim această capacitate aplicată la numeroase personaje secundare. Astfel e înfăţişat modul cum Fănică, băiatul lui Viţu, îşi formează o mentalitate de mic negustor, spre indignarea tatălui său. Fănică îşi asigură loc în primele rînduri ale cozii la pîine, împrumutînd un copilaş şi făcînd apel la mila celor care aşteaptă. Fănică îşi anunţă gospodăreşte notele bune luate la matematică — ştiinţa respectată în cel mai înalt grad de Viţu; amînă anunţarea unei note pentru un caz de primejdie viitoare. Exploatează comercial pasiunea babelor din cartier pentru acatiste. Aş fi ispitit să transcriu cît mai mult din visul lui Fănică de parvenire: „Va avea doi copii, un băiat şi o fată, băiatul o să poarte ochelari, iar fata o să aibe pielea galbenă şi un nas ascuţit. Amîndoi o să fie mofturoşi, să lase mîncarea în farfurii, să fie obraznici şi să nu ţină seama de sfaturile lui. Să nu-i vadă decît foarte rar şi atunci numai pentru cîteva clipe... Băiatul va învăţa prost, mai ales la matematică şi va fi nevoit să intervină la o rudă a nevesti-si de la minister... Cînd fetiţa va creşte şi va deveni domnişoară în toată firea, se va îndrăgosti de un tînăr fără situaţie şi fără avere şi el se va enerva, o va alunga din casă şi o va desmoşteni". Selectarea şabloanelor, adaptarea lor la caracterul unui arivist în germene, e admirabilă.

Tuţuleasca, într-un moment de sărăcie mai acută vrea să se angajeze servitoare. Negăsind alt loc, acceptă să intre la o vecină din mahala, cîrciumăreasă îmbogăţită şi o însoteşte de la piaţă acasă, cărîndu-i coşul cu tîrguieli. Pe drum are loc între cele două femei un mic război. Cîrciumăreasa vrea să marcheze de la început relaţiile dintre patroană şi servitoare. Merge înainte, la distanţa cuvenită. Cu „sufletul plin de o mare bucurie neştiută pînă atunci" îi vorbeşte protector şi arogant: „Ţine coşul... ai grijă să nu-ţi cadă din mînă". Tuţuleasca îşi afirmă cu mînie crescîndă demnitatea, umblă în rînd cu patroana şi pentru a sublinia egalitatea între vecine, vrea cu orice preţ să afle „cît a dat pe legătura de ceapă", transformă întrebarea în ameninţare, lichidînd astfel proaspătul angajament.

Chiar în părţile mai puţin necesare în economia cărţii, cum sînt capitolele despre pictorul Rădulescu, întîlnim numeroase asemenea observaţii anecdotice: revederea dintre pictor şi Lucica, unele dintre replicile schimbate cu Ieftimie în momentul cînd acesta devine din „amic" jandarm.

Acesta mi se pare a fi principalul lucru nou şi foarte preţios adus de carte. Dar pentru epocă, procedeul nu e lipsit de riscuri, pretinde multă siguranţă în construcţie. Problema nu e strict tehnică.

S-a discutat îndelung dacă „Bariera" e sau nu un roman. Distincţiile dintre specii rămîn, totuşi, mai neprecise decît cele între genuri şi lucrul e cu atît mai valabil pentru roman. Discutată ca o corespondenţă cu nişte norme foarte greu de precizat, problema ar putea deveni scolastică. Nu importă, desigur, faptul că autorul sau editura au pus subtitlul de roman. Dar avem

Cu privire la „Bariera" de T. MAZILU

de-a face cu epică de ficţiune, nu cu reportaj sau eseu artistic care transcrie mai direct faptul autentic. Din epica de o anumită întindere nu poate lipsi desfăşurarea personajelor, fie într-o evoluţie care le duce uneori departe de punctul de pornire, fie prin exprimarea în acţiune a unor trăsături latente. Indiferent cît de întinsă ar fi, traiectoria — mişcarea personajelor mişcarea interioară şi exterioară în contact cu împrejurările — e însăşi epica.

Cu privire la „Bariera" s-a vorbit de statism, de slăbiciune epică, de compoziţie imperfectă. Toate acestea apar în măsura în care scriitorul foloseşte *exclusiv* modul de a nara pornind de la cutare trăsătură a unui personaj şi nu de la complexul dinamic acţiune-personaj sau, mai simplu spus, de la un număr de personaje caracterizate în mişcare şi în relaţie reciprocă. In „Enigma Otiliei", epica propriu-zisă — mişcarea şi relaţiile personajelor confruntate cu neprevăzutul evenimentelor — nu e stînjenită de anecdotica morală şi psihologică, cartea nu e compusă în vederea acestor anecdote. „Bariera" — aşa cum a arătat şi Radu Enescu — e alcătuită deconcertant. Nu se vede rostul parantezelor, al episoadelor uneori interesante în sine, dar fără raport cu ansamblul. De aici, cu excepţia ultimului capitol, impresia de statism. De aici şi nepotriviri între ultimele capitole care narează transportul de arme, sacrificiul, arestarea şi executarea lui Viţu şi restul volumului, în care capitolele se înşiruie nu după logica unei acţiuni, ci prin alternarea de fişe de caracter.

Ar fi forţat să căutăm virtuţile estetice ale unui asemenea mod de compoziţie. E doar consecinţa folosirii exclusive a unui procedeu care, de altfel, i-a servit lui Mazilu la atîtea observaţii pătrunzătoare. Şi trebuie repetat că problema nu e strict tehnică. Faptele sînt parţializate, lipsesc legături şi laturi importante, în special în ceea ce priveşte acţiunea politică a lui Viţu. In sfera morală şi în felul de a gîndi se face simţit faptul că Viţu e comunist. Despre activitatea politică aflăm brusc la urmă. Dar şi atunci lipseşte caracterul concret, organizat, minuţios, al acţiunii revoluţionare.

Ar mai fi de discutat ceva cu privire la filiaţia literară a lui Mazilu. Raportările la Sadoveanu sînt, desigur, neîntemeiate. Nu văd prea bine nici influenţa lui Eugen Barbu pe care Radu Enescu o consideră, în trecere, drept evidentă. Stilistic, în sens larg, de structură a mijloacelor artistice, Mazilu e foarte deosebit de Barbu, după cum se deosebeşte mahalaua primului de a celuilalt.

Paul Georgescu a observat, pe bună dreptate, că Viţu e un personaj moromeţian, dar dorind, probabil, să nu minimalizeze originalitatea lui Mazilu, a contestat influenţa lui Marin Preda în „Bariera". Mi se pare însă că avem aici un exemplu de modul în care un talent original e în stare să asimileze o influenţă, fără a repeta pur şi simplu. In cele mai multe cazuri, influenţa lui Marin Preda — care se iveşte şi în înrudirea tipurilor şi în raporturile dintre ele şi într-un anumit mod de analiză, nu e un simplu calc. Viţu e un moromeţian dar puterea de viaţă a personajului a fost unanim recunoscută. Raporturile lui cu Fănică amintesc de conflictul dintre anti-mercantilul Moromete şi fiii lui porniţi pe îmbogăţire. Inrudit cu scrisul lui Marin Preda este şi acel comentar al autorului care face, de fapt, investigaţie psihologică: „Ultimele cuvinte nu erau neapărat necesare, dar tocmai de aceea le rostise, ca să-şi dovedească că suferinţa nu-i chiar atît de mare".

In aceste cazuri, detaliile care amintesc de Marin Preda rămîn convingătoare, pentru că aparţin personajelor şi situaţiilor de necesitate artistică. Cînd o situaţie e transplantată, se simte. E cazul cu discuţia ironică despre traiul în lumea mare, foarte înrudită, ca atmosferă, cu discuţiile politice de la fierăria lui Iocan. In ambele cazuri se vorbeşte de o lume străină, afectiv şi ideologic, puţin cunoscută. Ostilitatea cu care se vorbeşte despre traiul din casa consilierului e justificată şi semnificativă pentru conştiinţa politică a lui Viţu. Dar pare ciudat că pentru oamenii aceştia aflaţi la periferia capitalei, viaţa bogaţilor pe care o descoperă, cu mirări batjocoritoare, e tot atît de puţin cunoscută cît sînt intrigile politicienilor burghezi pentru Moromete şi ai săi.

„Bariera" mi se pare a fi, din toate punctele de vedere, o carte de tranziţie. S-a vorbit de progresul faţă de schiţe. Reuşita nu e deplină. Dar oricum asemenea reuşite inegale, dar fertile, sînt de preferat compunerilor cuminţi şi plate.

Silvian IOSIFESCU

COMPETIȚIA TINERILOR

Scenă din piesa „Brigada I-a de cavalerie" de Vs. Vișnevski, la Teatrul „C. I. Nottara" din Capitală

Directorul de scenă Radu Penciulescu

Parcă-l văd încă pășind spre tribună, cu fruntea sus și privirea dreaptă și sinceră. Se adresează participanților la consfătuirea tinerilor din teatru, mărturisindu-se în fața lor. Gîndul îi este clar, exprimarea neechivocă, direcția logică și obiectivul precis. „Se vorbește mult în teatru — spune el cu oarecare timiditate, desigur gîndindu-se la problemele pe care le va ataca — despre căutări înoitoare. Primul lucru pe care socotesc eu însă că trebuie să-l știm de la bun început în această privință este că a înnoi în materie de artă a spectacolului e o chestiune de crez artistic, de fermitate ideologică, de spirit partinic. Acest crez trebuie pus neapărat și nemijlocit în slujba textului dramatic, spre a-l putea aduce pe scenă în toată plenitudinea lui, și cu mijloacele artistice ce i se potrivesc cel mai bine".

Precizarea aceasta are o adresă anume și e binevenită. Ceea ce te izbește mai întîi la Radu Penciulescu e capacitatea de sinteză. Cînd îl auzi vorbind, exprimîndu-și punctul de vedere, ai sentimentul că părerea lui este rezultatul unei experiențe artistice și a unui studiu îndelungat, pînă într-atît te captivează maturitatea gîndirii lui. Și totuși, Penciulescu nu are încă 30 de ani, iar pînă la cel de al treilea concurs al tinerilor artiști din teatrele dramatice din țară, publicul capitalei nu-l cunoscuse decît tot dintr-un concurs de tineri, cel de acum doi ani, cînd Penciulescu a fost premiat ca regizor al spectacolului „Ultima generație", sau poate din acea trecere meteorică prin București, acum un an și mai bine, cu piesa lui Anouilh, „Ciocîrlia" pe care o aducea în turneul său Teatrul de stat din Oradea.

„Ciocîrlia" devenise în montarea lui scenică o demonstrație, o pledoarie în care ideile autorului erau aduse la rampă într-o ordine și cu o finalitate ușor de întrevăzut, într-o expunere care transforma în argument valabil și explicit pînă și jocul luminii, pînă și o cută a perdelei.

De atunci a trecut un timp, Radu Penciulescu a pus în scenă alte spectacole, s-a ivit prilejul altui concurs, al treilea concurs al tinerilor din teatru, și iată-ne, de astă dată, în fața „Brigăzii I-a de cavalerie" pe scena Teatrului „Constantin Nottara".

Desigur, spectacolul cu această piesă a lui Vișnevski este un exemplu de realizare a unui colectiv artistic unitar care, înaintea oricărei alte preocupări de sine a interpreților, a dovedit pe aceea de a sluji cu dăruire și abnegație textul. Dar nu este aceasta oare o dovadă concretă, cea mai concretă dintre dovezi, de aplicare fără echivoc a acelui crez artistic pe care îl mărturisea Penciulescu la consfătuire? Și recunoscînd acest primat, nu a dovedit el că este într-adevăr un director de scenă în sensul cel mai bun?

In spectacolul cu „Brigada I-a de cavalerie" Radu Penciulescu a arătat ce minunate pot fi rezultatele unei depline conlucrări cu pictorul scenograf. Iar acesta din urmă, Toni Gheorghiu a dovedit cît de fecundă poate fi contribuția lui atunci cînd între el și regizor există o înțelegere comună, temeiuri comune pentru aducerea pe scenă a textului dramatic. Urmărind acest spectacol, ți se relevă în primul rînd, caracterul lui contemporan, în conținut și formă, rezultat al unei aplecări plină de grijă asupra ideilor textului, asupra conținutului său, asupra trăsăturilor psihologice profund umane ale personajelor. In acelaș timp, ți se relevă urmărirea pînă în cele mai tainice ascunzișuri a sensurilor și intenției operei dramatice. Așa se explică de ce, mergînd în adîncimea textului, fantezia regizorului a fost deopotrivă fecundă și originală. Ea ne-a dovedit că avem în fața noastră un regisor tînăr, a cărui concepție despre lume este aceea a unui om al vremii noastre. Așa se explică și faptul că pînă la urmă lui Penciulescu i-a apărut, ca de la sine, și forma de expresie scenică pentru „Brigada I-a de cavalerie", care este forma unui spectacol revoluționar.

Pe Radu Penciulescu l-au adus inaintea opiniei publice și a spectatorilor Capitalei două concursuri de tineret și un turneu. Concursurile de tineret își dovedesc astfel eficiența lor. Rămîne ca de acum înainte noul regizor al Teatrului „Nottara" din Capital să dovedească, cu fiecare spectacol al său, că se află pe calea desăvîrșirii lui artistice, să ilustreze de fiecare dată temeinicia acelui crez pe care-l mărturisea.

Mircea ALEXANDRESCU

Un experiment reușit

— La Teatrul Municipal —

Tinerețea înseamnă îndrăzneală, încredere în propriile forțe, neastîmpăr creator. Cine se mulțumește cu ceea ce a realizat la un moment dat și nu caută că se autodepășească, acela are toate motivele să se îngrijoreze; înseamnă că tinerețea lui și-a luat zborul.

Dornici de încercări îndrăznețe, de înnoire continuă a artei lor, tinerii din mai multe teatre ale țării și-au exprimat, în ultima vreme, în repetate rînduri, convingerea că soluția unică pentru împiedicarea stagnării și impulsionarea artei noastre teatrale spre cucerirea unor noi poziții, ar fi înființarea unor studiouri experimentale pe lîngă fiecare teatru. Majoritatea acestor tineri par să aștepte aceste studiouri ca pe un fel de minuni, cărora un miraculos „regizor-animator", veritabil „deux ex machina" le-ar da viață, conducîndu-le cu bacheta magică a geniului său.

Mai realiști, adică mai adînc ancorați în realitate, tinerii actori ai Teatrului Municipal n-au așteptat soluții magice. Spectacolul „Pîine și trandafiri" prezentat de colectivul Teatrului Municipal în cadrul concursului tinerilor artiști, dovedește că experimentul se poate produce și poate izbuti acolo unde există inițiativă, spirit colectiv, atmosferă prielnică creației și, bineînțeles, talent.

In ce constă caracterul experimental al spectacolului Teatrului Municipal? In distribuție. Fiecare dintre tineri actori distribuiți în spectacol a avut de rezolvat o sarcină dificilă, care depășește tot ceea ce a realizat pînă acum. Aceasta este de fapt condiția autodepășirii. a dezvoltării pe calea spre desăvîrșire. Caracterul de experiment actoricesc al spectacolului a fost înlesnit de textul generos al piesei lui A. Salînski, care oferă interpreților posibilități ample de desfășurare a aptitudinilor creatoare.

Construită după modelul pieselor clasice revoluționare, drama lui Afanasii Salînski urmărește destinul cîtorva personaje puternic caracterizate, proiectate pe fondul larg, adînc răscolitor, al anilor bîntuiți de furtuni ai războiului civil. Nici personajele, nici întîmplările prin care trec, nu au nimic din obișnuitul cotidian. In anii aceia, în sălbatica stepă a îndepărtatului Altai, destine umane se transformau, se prăbușeau sau se înălțau în funcție de poziția lor față de revoluție, în funcție de apartenența lor la trecutul sau la viitorul omenirii. Apriga Liubașa Tiunov se înalță pe măsură ce focul purificator al dragostei arde în ea rămășițele egoismului și individualismului moștenit din familie, limpezindu-i vederile și călăuzindu-i pașii spre rosturile noi, pentru care luptă primejduindu-și viața și stăpînindu-și sentimentele, comunistul Gavril Ivușkin, iubitul ei. Acesta este firul principal al acțiunii, care împletește laolaltă destine diferite, înnodînd și desnodînd ițe, încheind totul în perspectiva luminoasă a noii societăți, în care nu numai pîine va fi pentru toți, ci și trandafiri.

Spectacolul se impune prin cîteva remarcabile creații actoricești, fiecare constituind o compoziție pentru interpretul respectiv, prin noutatea rolului interpretat.

Nimeni n-a putut recunoaște, în prima clipă, în bătrînul Ohapkin — țăranul stăpînit de simțul proprietății, într-atîta încît e în stare să poarte în spinare din Petrogradul revoluționar pînă în îndepărtatul Altai samovarul cucerit cu greu — pe tînărul Victor Rebenciuc, remarcat în primăvara acestui an în rolul lui Biff din „Moartea unui comis-voiajor". Operînd o transpunere deplină în personaj, de la grimă și vocea răgușită de vîrstă, pînă la mimică și gesticulație, tînărul actor a realizat în același timp și lumea lăuntrică a personajului. El a făcut astfel să apară în fața noastră un unchiaș cam îndărătnic la început, neîncrezător la tot ceea ce ar însemna înnoire spirituală și prefacere socială, sugerînd treptat calea grea a înțelegerii pe care bătrînul țăran o parcurge nu fără suferință. Nota de humor popular, cu care actorul și-a îmbogățit personajul, amintind uneori de unele intonații specifice neuitatului G. Timică, dă un farmec deosebit personajului, surprinzător de veridic.

De la rolurile de eroi pozitivi, tînărul actor Petrică Gheorghiu a trecut în acest spectacol la rolul chiaburului Tiunov, realizînd figura masivă, și odioasă fără ostentație, a celui ce ascunde viclenia șarpelui sub tonul blînd și privirea pașnică a gospodarului binevoitor. Modulîndu-și cu pricepere glasul profund de bas, actorul a dat personajului ponderea necesară, conducîndu-l cu măsură de la atitudinea dominatoare a stăpînului satului din scena petrecerii, la prăbușirea în fața icoanelor, marcînd înfrîngerea, cîteva tablouri mai tîrziu.

O compoziție nu de vîrstă, ci de caracter, a realizat Gilda Marinescu în rolul Liubașei, pătimașa fiică a stepei Altaiului, marcînd unitatea dialectică între aspectul fizic plăpînd și sensibil și tumultul vieții interioare a eroinei. Taletul actriței a ajutat-o, ca prin trăire intensă să convingă și să emoționeze chiar acolo unde datele ei personale păreau să fie depășite de cerințele specifice ale rolului, găsindu-și cîmp liber de desfășurare îndeosebi în ultimul tablou, în care actrița transmite în sală toată emoția și bucuria fericirii regăsite.

O încercare asemănătoare a întreprins tînărul Octavian Cotescu, care a avut de dus pe umeri greutatea rolului lui Ivușkin, muncitorul comunist trimis de Piterul revoluționar ca delegat în stepa Altaiului. Actorul a înțeles că pentru a da personajului putere de convingere și valoare semnificativă, nu trebuie să forțeze propriile sale date personale, ci dimpotrivă, să se apropie de rol cu simplitate, căutînd să-i dezvăluie conținutul, compunîndu-i așa dar lumea lăuntrică mai mult decît aspectul exterior. In interpretarea lui Octavian Cotescu, Ivușkin a apărut simplu și simpatic, destul de tînăr, pentru a se putea îndrăgosti pătimaș de ochioasa Liubașa, destul de cumpănit și de matur pentru a nu se lăsa furat de vîrtejul sentimentului și a-și călăuzi pașii în direcția luptei pentru cauza poporului.

In rolul comunistei Liza, Vasilica Tastaman a înlăturat tonurile și mimica de copil răsfățat din ultimele roluri, dînd personajului gravitate și forță dramatică. Iar Lucia Mara Dabija a compus rolul micuței Aniutka cu multă pricepere, cucerind prin prospețimea, inteligența infantilă și candoarea dăruite personajului.

Fără îndoială că și alte interpretări actoricești merită a fi menționate. De pildă, G. Oancea a realizat în bună măsură clocotul pătimaș caracteristic personajului Petka Telnihin. Ceea ce a dăunat în jocul actorului a fost cheltuirea energiei fizice în mijloace exterioare care nu totdeauna aveau acoperirea în aur a unei stări psihice corespunzătoare. Contribuții prețioase au adus de asemenea Mircea Bașta (Samoilo), Mihaela Juvara (Agafia), Chiriță Misail (Kolțiv), Gh. Novac (Preotul), Ion Teodorescu (Aleoșka), Mircea Albulescu (Egorov), etc.

Din păcate, unitatea artistică și puterea de emoționare a spectacolului au fost diminuate de decorul necorespunzător, realizat de pictorul N. Savin și acceptat de regizorul George Teodorescu. Folosind un amestec de mijloace plastice, de la stilizarea aproape abstractă (vezi imaginea curții chiaburului) pînă la reconstituirea aproape fidelă a realității (vezi interiorul lui Ohapkin), pictorul scenograf a făcut greșeala de a închide spectacolul într-un cadru fix, cu alură de pereți stîncoși și nori lăptoși, îngustînd orizontul și împiedicînd libera desfășurare a pasiunilor și conflictelor.

Pedala pusă de regizor pe elementele exterioare sonore, mai ales pe împușcături și strigăte, a dat spectacolului un caracter zgomotos copleșitor, pe alocuri obositor.

Sînt lipsuri care se pot îndrepta. Munca în continuare pentru desăvîrșirea spectacolului se impune cu atît mai mult. cu cît realizările actoricești sînt cu adevărat deosebit de valoroase. Ele pledează, prin puterea exemplului, pentru extinderea acțiunii de experimentare în teatrul nostru, pentru lărgirea inițiativei creatoare.

Margareta BĂRBUȚĂ

SILVIA POPOVICI: Vera în „Cei din urmă"

Necruțătorul rechizitoriu social început de Maxim Gorki cu „Micii burghezi" și „Dușmanii" își adaugă prin „Cei din urmă", încă o pagină în care marele dramaturg consemnează cu multă forță de convingere, descompunerea totală a clasei nobiliare din Rusia prerevoluționară.

Membrii familiei Kolomițev, a acestui „circ tragic" cum declară unul din personajele piesei, îngroziți de inevitabilul cataclism istoric, de inevitabilul avînt revoluționar, își consumă ultimele clipe înnecîndu-se în mocirla faptelor lor josnice.

Cei care vor încerca să descifreze cu luciditate mediul înconjurător, viciat de minciună și ticăloșie, dacă nu vor avea forța să se sustragă, vor sfîrși tragic, integrîndu-se cu sau fără voia lor acestui mediu inuman. Acest destin nefericit îl poartă și Vera, cel mai tînăr vlăstar al Kolomițevilor.

In spectacolul prezentat de către colectivul Teatrului Național, în cadrul concursului tinerilor artiști, Vera a întîlnit în interpretarea Silviei Popovici o fericită expresie artistică. Confirmînd, după excelenta realizare din „Surorile Boga" capacitatea de a conferi personajului interpretat, o biografie completă redată în amănunțime, Silvia Popovici a intuit cu sensibilitate și inteligență și a reliefat cu pondere și lipsă de ostentație, zguduitorul destin al Verei, copila foarte de timpuriu îmbătrînită.

La început (act. I), în contrast cu sumbra atmosferă a casei Kolomițevilor, Vera ne apare ca întruchiparea vie a imaginii de puritate, de viață liberă, luminoasă și neîntinată. Această postură oferă Silviei Popovici posibilitatea exprimării marei prospețimi a personajului.

Naivitatea Verei, disponibilitatea afectivă pentru tot ceea ce îi frapează aviditatea cunoașterii este redată printr-o permanentă expansiune și volubilitate, în glas și gestică, actrița marcînd cu discreție trecerile de la ingenuitate, la stîngăcia înduioșetoare și apoi la gravitatea puerilă a copilei care se vrea luată în seamă și ascultată.

Astfel, văzînd totul prin coordonatele micului său univers, alimentat de lecturi romantice, și afișînd o totală absență față de ce se petrece în jur, Silvia Popovici-Vera trece cu ușurință și cu oarecare indiferență peste frămîntarea fratelui său Piotr, care ține morțiș să afle adevărul despre tatăl său. Ea face apel cu gravitatea-i copilăroasă, ce trădează inexperiența și puritatea lăuntrică, la părerile sale proprii înclinate spre romantism, în care tatăl său îi apare ca un erou. De aceea nu crede în părerile Nastiei despre bărbați și mai ales nu poate crede că Iacorev nu este eroul visat (...„numai că nu știe să povestească"...) cu care spre a-și dovedi personalitatea fuge de acasă.

Dar după o foarte scurtă și foarte tristă experiență, Vera constată că eroul ei pe care-l voia splendid e un mic arivist... „un mic laș demn de plîns".

Acum (act. IV) în atmosfera și mai sumbră a familiei Kolomițev apariția Verei nu mai e un contrast.

Silvia Popovici intră în scenă complect transfigurată. Mișcările-i sînt lente, aproape inexistente, vocea lipsită de inflexiuni are ecoul monocord al unei tînguiri stranii, iar expresia feței trădează o oboseală maladivă. Actrița relatează scurt povestea „lecției crunte" primită de la viață, ocolește cu finețe melodramatismul și orice exces de exteriorizare. Trecerile stărilor de spirit, accentele dramatice se marchează incoherent parcă, ca un ecou al impresionantelor reflecții ale acestei copile rănite mortal. Maturizarea Verei se petrece acum cu fiecare clipă în fața spectatorului. Vera se propune singură căsătoriei cu bătrînul Kovaliov. „Am devenit o bătrîioară mică... inima mi-e strivită pentru toată viața"... pare să fie tot ce mai poate spune. Momentul de tăcere ce urmează este însoțit de o licărire de melancolie, în ochii actriței citești nostalgica reîntoarcere la visurile copilăriei... „Mamă, și tu ai crezut în frumos cînd erai fată?"... Reflecția acestui gînd exprimat cu ironie amară este însă imediat însoțită de hotărîrea dură pe care actrița o declară fără fiorul durerii, ci cu luciditate: ...„nici nu știi, mamă, ce gunoi sînt oamenii, cîtă murdărie zace în ei!"

Această evoluție dificilă, de la senzația fericirii realizate, la renunțarea totală, la maturizarea prematură a fost subliniată de către Silvia Popovici fără patetism și fără grandilocvență, cu o aparentă liniște. Mișcările domoale și puține, tonul grav și rar, însoțit de o privire fixă, au dat un ecou mai puternic și cu atît mai puțin tragic, zbuciumului interior. Tînăra actriță Silvia Popovici a susținut acest rol de mare vibrație și dramatism, cu sensibilitate și foarte multă discreție, axîndu-și evoluția pe trăirea profundă a fiecărei situații, reliefînd astfel mai pregnant poezia tragică a destinului Verei Kolomițev.

Emil RIMAN

Silvia Popovici într-o scenă din piesa „Cei din urmă" de M. Gorki, la Teatrul Național „I. L. Caragiale"

TINERII ACTORI ȘI CONCURSUL

Cunoaștem greutățile pe care le-au întîmpinat înaintașii noștri. Cu atît mai mult concursul tinerilor actori constitue un factor de emulație creatoare. După cele două care l-au precedat, concursul a aliniat la sfîrșitul anului trecut la rampă pe cei mai talentați tineri ai teatrului romînesc, a evidențiat forțe noi sau le-a subliniat încă o dată pe cele cunoscute. Concursul a creat posibilitatea unor interpretări de mai mare întindere actorilor puțin folosiți sau abordări unor genuri noi, neîncercate pînă în perioada de intensă pregătire a concursului. Perioada destul de scurtă de la anunțarea concursului pînă la încheierea lui a fost o strădanie generală. Am văzut colective în întregimea lor începînd de la mașiniști pînă la actorii replicanți avînd o singură țintă: concursul.

Pentru mine concursul a fost foarte important. M-am prezentat cu debutul meu pe scena Teatrului Național, marinarul Alexei din „Tragedia optimistă". Mi-am făcut din el un prieten neprețuit străbătînd împreună momente emoționante. Alexei e un om pe care-l poți iubi cu ființa ta întreagă. Deși tînăr, poate puțin mai în vîrstă decît mine, viața i-a oferit numeroase experiențe. La început e un derutat, dornic să epateze. Fondul său viguros și cinstit atrage atenția femeii-comisar care în piesa lui Vișnevschi reprezintă marele partid al comuniștilor. Așa cum pe scenă, Alexei înțelege adevărul și pășește pe drumul drept datorită sprijinului tovarășilor săi aflați în focul bătăliei împotriva albgardiștilor, am încercat să ajung și eu la realizarea personajului datorită sprijinului continuu al tovarășilor mei mai vîrstnici. Nu pot vorbi de rolul meu din „Tragedia optimistă", și de concursul la care am participat fără să mă gîndesc la cei care mi-au înlesnit debutul. O muncă migăloasă m-a făcut să simt în serile de spectacol că în sufletul meu se află Alexei pe care l-am cunoscut și iubit în piesa minunată a lui Vișnevschi. Aștept cu nerăbdare seara cînd în lumina reflectoarelor voi deveni din nou Alexei. Frămîntările n-au luat sfîrșit. Drumul pînă la „foarte bine" este nespus de lung. Premiile au încununat o muncă și o emulație care nu și-au aflat încheierea odată cu acest final. Ele continuă. Continuă pentru că selecționarea nu s-a încheiat. Ea va continua încă mulți ani, în alte concursuri, dar mai ales în suprema selecționare, pe care o face publicul, aspru și drept, care dă fiecărui actor prețuirea ce i se cuvine după merit.

Florin PIERSIC

discul

MUZICA POPULARA ROMINEASCA (I)

Dezvoltarea de nestăvilit pe care a luat-o răspîndirea comorilor folclorice ale poporului romîn în anii puterii populare, a făcut ca „Electrecord"-ul să editeze mai demult cîteva discuri de lungă durată, cuprinzînd culegeri de muzică populară, cerute de toți iubitorii de folclor.

Prima culegere întrunește bucăți din cele mai cunoscute, în interpretarea lui Mircea Buciu („Jieneasca"); Maria Lătărețu („Dorule, puiule"), Ioana Radu („Te-aștept pe-acelaș drum") Maria Tănase („Uhăi, bade"), Fănică Luca, la nai („Ciocîrlia") și Grigore Kiazim, la mandolină („Hora din Constanța").

(două fețe, 25 cm., 33 ture, M.T.S.-Electrecord).

MUZICA POPULARA ROMINEASCA (III)

Recital Maria Tănase („Dragi mi-s cîntecele mele", „Dui-dui", „Aseară vîntul bătea", „Iac-așa", „Doină din Dolj", „Văleleu", „Foaie verde, foi de nuci" și „Bun îi vinul ghiurghiuliu").

Bogatul tezaur al folclorului nostru a constituit din totdeauna repertoriul artistei populare Maria Tănase, distinsă cu înaltul titlu de artistă emerită a Republicii Populare Romîne și laureată a Premiului de Stat. Indrăgostiții de arta interpretativă a Mariei Tănase au prilejul de a asculta, întrunite pe acest disc, unele din cele mai iubite și cunoscute cîntece populare romînești.

Regretăm că „Electrecord"-ul nu continuă într-un ritm mai susținut editarea acestei serii de discuri.

(două fețe, 25 cm., 33 ture, M.T.S.-Electrecord).

NICOLAE POPA „Două fetițe"

UN CONCERT DE SACRIFICIU

Orchestrei simfonice ale Filarmonicii de stat „George Enescu" i-a revenit în săptămîna trecută obligația de a pregăti, într-un număr redus de repetiții, obișnuitul ei concert săptămînal. Iată însă că acest concert, care ar fi trebuit să cuprindă piese din repertoriul curent (cum este, de pildă, chiar cel următor, din 9/10 ianuarie) a inclus nu mai puțin de trei prime audiții (Concertul pentru coarde de Tudor Ciortea, Concertul pentru vioară și orchestră de Pergolesi și Suita extrasă din baletul „Pulcinella" de Strawinski), cărora li s-a adăugat Concertul brandenburgic nr. 1 de Bach, piesă nu atît de familiară orchestrei.

Filarmonica a reușit să ducă la bun sfîrșit concertul; dar cît de departe a fost nivelul execuției de ceea ce poate da prima orchestră a țării! In „Pulcinella", grupul de soliști nu a strălucit cîtuși de puțin prin claritatea prezenței, iar în Concertul brandenburgic pozitivă a fost doar contribuția... suflătorilor. Trebuie spus, cu toată considerația pe care o avem față de îndelungata activitate și marile servicii artistice aduse Filarmonicii de către primul ei concertmaestru, violonistul Alexandru Teodorescu, că am fi preferat aportului său solistic, atît de nesigur, prezența la primul pupitru al grupului „concertino" a unuia dintre violoniștii tineri, membri ai Filarmonicii, care s-au evidențiat în anii din urmă.

In asemenea condiții, prima audiție a Concertului pentru coarde de Tudor Ciortea nu ni se pare concludentă. Cea dintîi lucrare orchestrală a compozitorului ne-a părut a fi solid construită, în forme și pe plan polifonic, însă oarecum statică, lipsită de contraste tonale și expresive, în pofida unei tematici sugestive și de calitate (melodii inventate de autor în spirit folcloric). Poate că o reluare o va pune mai bine în valoare.

Concertul în si bemol major de Pergolesi a fost piesa cea mai realizată, grație violonistului Varujan Cozighian, care l-a cîntat cu siguranță și cu o frazare seducătoare, înclinînd să sublinieze, mai ales în Siciliană, latura lirică, mai degrabă decît cadrul auster al clasicului Pergolesi.

Pentru a rezuma, a fost un concert deosebit de interesant prin programul său, pentru care Mircea Cristescu ar fi meritat să repete o săptămînă obișnuită în întregime.

Radu GHECIU

FILM

Un aspect nou

Cineast... Cuvîntul exercită încă asupra laicului hipnoza, mirajul. Magicianul care crează în umbra reflectoarelor, din carton și papier maché „senzația vieții" — gîndește spectatorul. Și chiar cînd pe ecran apar imagini autentice realizate „pe viu", la altitudinea Făgărașului ori în mirificul peisaj al Deltei, în sală se aude suspicios: Oare cum or fi fost „trucate"? E un credit pe care nu ni-l acordă publicul? Sau o deprindere mai veche, de pe vremea cînd viața nu pătrundea pe platou decît pe ușa convențională a decorurilor pictate? Acum Furtuna *a filmat pe străzi, în case vechi sortite demolării,* Valurile Dunării *pe fluviul și șlepul în mărime naturală,* Băieții noștri *într-o uzină veritabilă, iar* Avalanșa *— greu veți crede! — acolo sus, la 2.400 m altitudine, în inima munților Transilvaniei. Oare nu s-au mai realizat tradiționalele interioare, pe platou, în cazul acestor filme? Nu s-au mai uzitat — economicoase — decorurile în doi pereți? Desigur, nu s-a renunțat la arsenalul specific, dar cineaștii au început să fie atrași tot mai mult de aerul sănătos al zăpezilor naturale (înlocuind naftalina cu produsul autentic), de zgomotul motoarelor din uzină (înlocuind ilustrația sonoră de studio cu ambianța de fond luată la fața locului), de respirația agitată a portului dunărean. Și nu e numai adaosul de naturalețe din film singurul avantaj al acestei ieșiri a creatorului în plină viață, în tumultul realității cotidiene. Am avut prilejul să urmăresc — cu luni în urmă vizitînd Podragul, locul de turnare a exterioarelor filmului — cum în cadrul colectivului tînăr și entuziast care a realizat* Avalanșa *s-a închegat spiritul de solidaritate, de abnegație care constituia pivotul etic al scenariului lui Horia Lovinescu, cum în efortul conjugat al actorilor, regizorilor, operatorilor și sportivilor atașați acestui film apăreau cîteva din trăsăturile eroilor înfățișați pe ecran: curaj, tenacitate, spirit de echipă. Regizorul Gh. Turcu, operatorii Lupu Guttman și Jean Pierre Lazarre, pentru a vedea fragmente din materialul filmat coboară la cîteva zile din vîrful muntelui, pe un drum lung de iarnă, înfruntînd viscolul; George Măruță, artist emerit, periclitîndu-și sănătatea, rezistă timp de o lună de zile la o climă aspră de mare altitudine pentru a realiza chipul interesant al medicului din film; un alt actor străbate zeci de kilometri în cîteva ore și — ajuns sus — începe îndată să turneze; un accident al cuiva din echipă mobilizează 8 oameni care transportînd cu schimbul targa improvizată, prin locuri deosebit de primejdioase, în plină noapte, ajung la timp în oraș pentru a scoate din pericol viața tovarășului lor. Aceasta e realitate, nu film. Dar și filmul, în concepția scenaristului reflectează tot o realitate: un grup de muncitori, trecînd peste problemele personale, micile lor drame, își riscă viața pe timp de furtună spre a salva din cabana înzăpezită tovarășii prinși de avalanșă. In drum, din caractere diferite, pe de-asupra animozităților de moment, se încheagă un colectiv. Și pe drumul dificil al realizării acestui film, care a reclamat eforturi susținute din partea echipei, s-a închegat un colectiv de muncă. Un aspect nou de etică artistică, poate tot atît de însemnat pentru noua noastră cinematografie, ca și abordarea acestei teme generoase din viața zilelor noastre.*

Alice MANOIU

Scenă din filmul „Avalanșa"

'Aspect de la „Expoziţia realizărilor economiei naţionale" a U.R.S.S.'

La o ceaşcă de ceai

La miezul nopţii Moscova încă nu doarme. La miezul nopţii moscoviţii mai stau la o ceaşcă de ceai. Ceaiul este ritualul, pretextul, esenţa o constituie discuţiile despre cele realizate, văzute, citite, întîmplate peste zi. Unul dintre membri familiei s-a întors de la „O asemenea dragoste", altul a văzut expoziţia de desene a copiilor francezi, un prieten a sosit în goană din sala bibliotecii de pe şoseaua Leningradului, de la discuţia dintre Ehrenburg şi Poletaev.

— Daţi-mi o ceaşcă de ceai, staţi să-mi trag sufletul şi vă povestesc imediat...

La Moscova acestea nu sînt „seri-evenimente" şi nici „zile-evenimente". Sînt seri şi zile obişnuite, dense.

Moscoviţii se despart cu greu de fiecare zi, fiecare zi e prea scurtă pentru intensitatea ei, pentru asimilarea tuturor lucrurilor. Mîine, va fi alt spectacol, altă expoziţie, alte discuţii...

N-am văzut niciodată la Moscova oameni plictisiţi, blazaţi. Moscovitul nu te va înţelege dacă-i vei spune că n-ai ce face, că mori de urît. Va fi uluit dacă va afla că ai stat o zi întreagă singur, în camera de la hotel, fără să faci nimic, şi ai fumat 60 de ţigări, şi va socoti firesc să-i suni la uşă, să intri, să-ţi scoţi pălăria şi să-i spui:

— Scuză-mă, aş vrea să fac cunoştinţă cu dumneata, să stau de vorbă, să ştiu ce gîndeşti despre viaţă. Poate mă inviţi la o ceaşcă de ceai.

Nu e nici un fel de exagerare. In Moscova se leagă zeci de cunoştinţe în felul acesta.

Şi pleci din casă mai bogat decît ai venit, nu pentru că cineva a ţinut neapărat să te înveţe ceva, ci pentru că în faţa ta, cu toată sinceritatea, omul învaţă el însuşi. Invaţă să fie om, după normele eticii comuniste.

Nu există sferă de activitate umană care să nu-l intereseze pe moscovit. Ar socoti că se fură pe el însuşi, că-şi sărăceşte sufletul, viaţa. Dimineaţa lucrează în uzină, iar după amiază colindă cinci librării după o carte interesantă, îşi cumpără bilet la concert şi urmăreşte afişele care anunţă viitoarele spectacole de teatru. Şi nu curiozitatea goală îl mînă pe moscovit, şi nici dorinţa meschină de a putea „susţine o discuţie superficială în societatea mondenă", ci reale necesităţi spirituale, nevoia de a simţi din plin toată frumuseţea vieţii, sub toate aspectele ei.

In aceeaşi zi în care secretara lui Ehrenburg repeta politicos, cu răbdare, solicitatorilor din redacţii: „Nu vă supăraţi, Ilia Grigorievici nu poate să scrie, e foarte ocupat", Ilia Grigorievici se afla în sala arhiplină a bibliotecii de pe şoseaua Leningradului ca să stea de vorbă cu inginerul Poletaev. Era tot o discuţie „la o ceaşcă de ceai" fără ritualul familiar însă, şi, ceva mai aprinsă.

Cine n-a fost de faţă, ar putea crede că Ehrenburg a venit să ia apărare artei în faţa inginerului care nega necesitatea ei. De fapt, „ceaşca de ceai" a lui Ehrenburg a fost de o generozitate pur moscovită: Ehrenburg n-a venit să apere arta de Poletaev, ci să-l apere pe tînărul inginer de uscăciune şi îngustime spirituală.

La ordinea zilei e comunismul. Nu numai belşugul hranei şi îmbrăcăminţii, nu numai modele noi de maşini, ci bogăţia sufletească şi raţiunea înaltă a omului comunist.

...La miezul nopţii, Moscova încă nu doarme. La miezul nopţii, în toată Moscova, la o ceaşcă de ceai, pe aceeaşi undă, moscoviţii stau de vorbă. Cineva s-a întors de la teatru, cineva a văzut o expoziţie, cineva a citit o carte, cineva a vizionat un film... Ziua e prea scurtă pentru intensitatea ei.

Margareta ŞIPOŞ

„CEL MAI SCANDALOS ROMAN MORAL"

Toată lumea a auzit despre „Lolita", marele succes occidental de librărie. Timp de aproape un sfert de secol, autorul „Lolitei", Nabokov, a scris cărţi proaste dar cuminţi, şi nimeni nu i-a băgat în seamă existenţa. Cînd s-a hotărît să scrie o carte proastă dar pornografică, celebritatea i-a venit peste noapte.

Stîrniţi de gloria lui Nabokov, o serie de romancieri ai apusului s-au grăbit să-şi parceleze şi ei loturi din terenul atît de fertil al obscenităţii. Drept care, în ultima vreme, proliferează în S.U.A. şi în Europa occidentală nenumărate lucrări, ai căror eroi sînt prezentaţi de către publicitatea editorială drept fraţi, surori şi alte rubedenii ale Lolitei.

Unul dintre ultimii membri ai numeroasei familii lolitice este Gordien Dela, personajul principal al romanului „Apa mlaştinei", de scriitorul italian Silvagni.

Dată fiind vîrsta şi starea lui civilă, Gordien Dela ar putea ocupa pe schema Lolitei postul de unchi. El este un individ în vîrstă de cincizeci de ani, care, la capătul unei existenţe aventuroase (a fost căutător de aur, soldat în Legiunea Străină, ocnaş evadat etc) a naufragiat undeva în Africa. Simţind adiindu-i pe la tîmple suflul rece al bătrîneţii, Gordien Dela vrea cu exasperare să se conserve june. De aceea trăieşte simultan cu trei femei, între care îşi împarte cu meticuloasă regularitate nopţile şi, poate, zilele. Pentru mai multă variaţie a contractat în timpul pe care i-l lasă liber cele trei legături permanente şi nişte legături trecătoare cu cîteva negrese.

Cititorul poate constata zdrobitoarea superioritate a lui Silvagni asupra lui Nabokov. Eroul acestuia din urmă este monopasional, singura lui preocupare fiind Lolita. Eroul lui Silvagni este polivalent, fără să mai vorbim de faptul că gusturile sale sînt bicolore.

Dar Silvagni nu se mulţumeşte cu atît. Adevărata lovitură, el i-o rezervă confratelui şi rivalului său Nabokov în cea de a doua parte a romanului: într-o bună dimineaţă, Gordien Dela descoperă cu stupoare că lui, chiar mai mult decît femeile îi plac băieţii. Sărmanul aventurier semicentenar, profund tulburat de revelaţie, simte nevoia să reflecteze îndelung la semnificaţia ei. In acest scop, îşi stimulează complicatele sale procese de gîndire cu ajutorul unui tonic cerebral, bine cunoscut în ştiinţă sub numele de vermut Cinzano. Şi frămîntarea durează, durează, durează, pînă ce într-o seară, plecînd să se plimbe prin junglă beat-mort, Gordien Dela cade cu capul într-o mlaştină, unde — precum calul lui Coşbuc — cade mort.

Acesta este subiectul romanului pe care numărul 750 al publicaţiei franceze „Arts" ni-l prezintă ca fiind „cel mai scandalos dintre romanele morale".

Din interviul pe care Pierre Demeron, redactorul revistei, îl ia autorului, aflăm lucruri interesante despre Silvagni. (De altfel, Silvagni şi mai cum? Silvagni şi atîta tot. Fără prenume. Aşa ca Molière, Shakespeare sau Tolstoi.)

Ei bine, acest domn Silvagni nu este un fitecine. Autorul delicatului roman despre erosul mai mult sau mai puţin pervers al lui Gordien Dela, este nici mai mult nici mai puţin decît vărul primar al răposatului papă Pius XII. Care, contrar celor ce am fi ispitiţi să credem, nu l-a excomunicat pe verişoru-său pentru atentat la morala catolică.

Pe deasupra, Silvagni este cimotie nu numai cu locţiitorul pe pămînt al sfîntului Petru, ci şi cu fosta familie regală a Italiei, dinastia de Savoia. Fruct al unui arbore genealogic atît de impozant, Silvagni se simte dator — în interviul amintit — să-şi apere respectabilitatea personală, declarînd că elementul autobiografic nu reprezintă, în roman, mai mult de 7—8 la sută. Din fericire, tot el ne informează că scena de dragoste de sub baobabi, la lumina lunii africane, a fost efectiv trăită de dînsul, ceea ce ne mai consolează puţin pentru infimul procent de autenticitate al cărţii lui.

Aflăm de asemenea că Silvagni scrie de preferinţă într-un fotoliu Ludovic XIII, bătîndu-şi textul — cu trei degete — direct la maşină şi fără a face prea multe corecturi. Aşa se explică şi înbucurătoarea veste de la sfîrşitul interviului său, anume că, în clipa de faţă, el are sub tipar alte 9 (nouă) romane, toate la fel de „scandaloase şi morale". Şi dacă „Apa mlaştinei" a fost cel mai scandalos roman moral poate că unul dintre celelalte va fi cel mai moral roman scandalos.

Alăturarea celor două noţiuni este numai aparent paradoxală. Căci ce poate fi mai scandalos decît morala burgheză?

N. MINEI

POEȚII lumii

MIGUEL HERNANDEZ

Miguel Hernandez este unul din cei mai de seamă poeţi spanioli din generaţia lui Lorca şi Alberti.

A fost păstor de capre în Orihnela, apoi soldat republican şi comisar al culturii pe lîngă brigada I în războiul civil, pe care l-a cîntat în cartea sa „Vîntul şi poporul".

In timpul regimului lui Franco a fost arestat, liberat, pentru ca, puţin timp după aceea, să fie din nou arestat şi condamnat la moarte, apoi, prin comutarea sentinţei la 30 de ani de temniţă. S-a stins în închisoare acum 18 ani, la 28 martie 1942.

Elegie pentru Federico Garcia Lorca
(Fragment)

Un poet moare şi creaţiunea se simte
rănită de moarte în măruntaiele sale.
O zguduire cosmică de fiori
străbate plină de spaimă munţii,
o lumină de moarte matca fluviilor.

Aud sate de suspine şi văi de vaiete.
Văd o pădure de ochi care nu seacă niciodată,
o ploaie de lacrimi şi de mantii de doliu,
şi în vîrteje de frunze şi vînturi,
dolii şi dolii, alte dolii, mereu, şi alte dolii,
lacrimi, lacrimi şi lacrimi mereu după lacrimi.

Nu vor fi aruncate în vînt, nu vor fi risipite oasele tale
vulcan de miere, fulger de raze,
poet multiplu, gingaş, amar,
care în căldura sărutărilor
a simţit, între două şiruri de pumnale,
fiorul lung al iubirii, al morţii, al flacării.

Ca să-ţi însoţească moartea
vin umplînd toate ungherele
cerului şi pămîntului, aripi de armonie,
fulgere albastre de vibraţii
mulţimi de crotale înmănuchiate,
batalioane de fluiere, tamburine gitane,
vijelii de clopote şi viori,
zbuciume de ghitare şi piane,
cataclisme de trîmbiţe şi de goarne.

Dar tăcerea e mai puternică decît toate aceste instrumente.

Tăcere, pustiu, pulbere
în moartea pustie,
pare că limba, că răsuflarea ta
a închis peste ele un pocnet de uşă.

Ca şi cum m-aş plimba cu umbra ta
mă plimb cu a mea,
pe un pămînt cu pernele tăcerii
şi pe care chiparosul îl doreşte mai sumbru

Agonia ta îmi strînge beregata
ca fierul torturii,
sorbind o băutură de moarte.
Ştii, Federico Garcia Lorca,
eu sînt dintre cei care încearcă o moarte cotidiană.

In romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

Intre luciditate şi teamă
sau
despre lupta de opinii în S. U. A.

Criticul Alfred Casin şi scriitorul Frank Erby dialoghează în suplimentul literar al revistei „Harper's" (octombrie 1959) în legătură cu destinul romanului american în zilele noastre. S-ar părea că se înfruntă poziţii deosebite de gîndire, dar conformismul, teama de a spune lucrurilor pe nume răpeşte caracterul consecvent polemic acestei dispute şi cei doi adversari sfîrşesc prin a striga, de fapt, în acelaşi glas că trăiesc în cea mai bună dintre lumi.

Cu toate acestea, pînă la un punct, există marcate deosebiri de concepţie. Astfel Erby, exprimînd tezele esteticii idealiste, socoate că arta contemporană a depăşit sfera întrebărilor sociale, ca fiind solidară numai cu ceea ce este individual şi aparte în fiece om. După F. Erby atenţia acordată problemelor individului reprezintă un fenomen artistic superior, specific societăţii americane, întrucît îngăduie scriitorilor să se apropie de „dramele existenţei" şi de misterele condiţiei umane. Dacă romanul american are o deficienţă atunci este imixtiunea elementului social. A Casin combate pe drept cuvînt acest punct de vedere arătînd netemeinicia lui: „sînt nemulţumit de zădărnicia, de opacitatea, de lipsa de vitalitate, de orizontul îngust, de caracterul abstract şi difuz al problemelor abordate în romanul american contemporan..." scrie el. Casin condamnă înstrăinarea literaturii din S.U.A. de temele sociale, de gravele şi neliniştitoarele întrebări pe care le pune viaţa. „Citind un roman american modern s-ar putea crede, notează A. Casin, că în S.U.A. viaţa oamenilor este un nesfîrşit monolog întretăiat de beţii şi orgii sexuale". Criticul cere în mod just artei să descopere firele văzute şi nevăzute care leagă soarta unui om de problemele generale, obiective ale epocii şi să releve împrejurările care-i determină articulaţiile sufleteşti unice, inimitabile în orice alt timp. Numai în acest chip, arată A. Casin, literatura se apropie de ceea ce este inefabil şi mereu inedit în fiinţa noastră.

Fără îndoială Casin exprimă o opinie cum nu se poate mai judicioasă considerînd că ceea ce subminează vitalitatea romanului este refuzul de a lua în seamă realităţile fundamentale ale epocii şi de a căuta expresiile contemporane ale omului. Şi desigur că el are perfectă dreptate, constatînd că deficienţa caracteristică a romanului american din zilele noastre este caracterul lui anti-social. Nu putem fi de acord însă cu criticul american în privinţa cauzelor care au dus la acest rezultat. In adevăr este absurd să afirmi, aşa cum face criticul american, că îndepărtarea romanului de realităţile sociale, se datorează absenţei unor contradicţii puternice în societatea americană. A. Casin sezisind cît este de şubredă argumentaţia sa, încearcă să prevină replicile susţinînd că atunci cînd Sinclair Lewis a oglindit faţa adevărată a societăţii americane, exista un ideal care putea fi opus imperialismului, ideal care, de atunci încoace, şi-ar fi dovedit, chipurile, şubrezenia. Şi apoi, adaugă A. Casin, astăzi nu poţi înfăţişa o categorie socială largă care are un program de viitor. Aşa dar, după A. Casin, în S.U.A. nu mai există contradicţii sociale şi deci nici teren pentru realism în literatură. Raţionamentul criticului american aminteşte surprinzător de cuvîntările demagogice despre capitalismul popular şi despre vîrsta de aur în care a intrat S.U.A.! Mai firesc ar fi fost ca Alfred Casin să vorbească despre uriaşa maşinărie de stat în frunte cu F.B.I. care se străduie să ascundă contradicţiile sociale, încercînd să împiedice prin vestitele mijloace maccartiste răspîndirea oricărei gîndiri înaintate, care încearcă să mineze orice speranţă într-o lume mai bună. Mai firesc ar fi fost ca Alfred Casin să arate că aparatul de represiune capitalist caută să subjuge spiritele, îndepărtînd de ele lumina idealurilor superioare, extenuînd nădejdile şi înlocuind judecata personală, responsabilă cu clişee de gîndire, cu concluzii prefabricate.

Şi probabil că acestea sînt şi convingerile sale cele mai ascunse, căci nu se poate ca el să nu fi observat că printr-o asemenea argumentaţie se raliază opiniilor lui F. Erby. In adevăr, dacă „totu-i vis şi armonie", dacă nu există o luptă socială, atunci de ce să nu se ocupe scriitorii de particularităţi individuale, aşa cum o cere F. Erby?

Realitatea este că Alfred Casin a înţeles, probabil, contradicţiile pe care le implică inconsecvenţa raţionamentului său, dar a preferat lucidităţii prudenţa. Timorat de primele sale propoziţii s-a grăbit să le acopere cu o declaraţie despre unitatea de cuget şi simţire a tuturor claselor sociale în S.U.A.

Disputa între Alfred Casin şi Frank Erby oferă nu numai o imagine a problemelor care frămîntă literatura americană, dar şi a climatului în care au loc discuţiile în S.U.A.

S. E.

contrapunct

A MURIT ALBERT CAMUS

A murit într-un accident de automobil cunoscutul scriitor francez Albert Camus. Prozator, dramaturg şi eseist, Albert Camus s-a născut în Mondovi, în departamentul Constantine din Algeria. Tatăl său, muncitor agricol, piere în primul război mondial şi copilul creşte greu, în sărăcie şi lipsuri, într-una din mahalalele Algerului. Urmează, graţie unei burse, cursurile liceului şi ale facultăţii de filozofie. Primele sale lucrări datează din 1936–1937. In aceşti ani apare eseul „Faţa şi reversul" şi piesa de teatru „Revoltă în munţii Asturiei". Dintre cele mai însemnate opere ale lui Albert Camus menţionăm romanele „Străinul" (1940), „Ciuma" (1947), piesele de teatru „Caligula" (1944), „Neînţelegerea" (1944), „Cei drepţi" (1950), eseurile „Mitul lui Sisif" (1924), „Omul revoltat" (1951) şi cele trei volume de cronici intitulate „Actualităţi", tipărite respectiv în 1950, 1953 şi 1958. Activitatea de scriitor, Camus a împletit-o cu aceea de artist şi gazetar.

In 1957 i s-a decernat premiul Nobel.

Albert Camus moare în vîrstă de 47 de ani.

Dacă ar izbucni războiul atomic, distrugerile ar fi uriaşe, aceasta este ideea filmului american „On the Beach" („Pe ultimul ţărm") — recent prezentat şi la Moscova. Acţiunea filmului se petrece în 1964, la sfîrşitul unei presupuse conflagraţii mondiale, care ar ucide cea mai mare parte a populaţiei globului. Sîntem într-un oraş australian ai cărei locuitori văd cu groază apropiindu-se de ei un nor radioactiv. Le mai rămîn de trăit cîteva luni. Nimic nu va putea opri masa de gaze radioactive şi fiecare reacţionează altfel în aşteptarea deznodămîntului final. Unii încearcă să găsească uitarea în alcool, alţii îşi păstrează pînă în ultima clipă demnitatea umană cei mai mulţi gîndesc cu groază la micile pilule pe care guvernul intenţionează să le împartă îndată ce radiaţiile atomice vor deveni perceptibile. Filmul evidenţiază oroarea pe care o reprezintă războiul atomic.

Marele premiu al romanului de aventuri a fost atribuit anul acesta unui prea-cuvios editor. Este vorba de părintele Guichardon, redactorul-şef al ziarului catolic „Pelerinul". Inainte de a debuta ca autor de romane poliţiste tipărite în colecţia „Masca", Guichardon a publicat volumul „Problema simplicităţii divine în Orient şi în occident în secolul XIV" şi XV". Părintele a trecut uşor de la „Problema simplicităţii divine" la „Asasinul se găseşte în mînăstire" (titlul volumului laureat), întrucît cele două cărţi sînt inspirate de acelaşi gînd sacru. „Am primit în dar o împărăţie care nu se poate clătina, să ne arătăm recunoscători şi să aducem astfel lui Dumnezeu o închinare plăcută cu evlavie şi cu frică". După ce şi-a depus ofranda înaintea altarului, Guichardon s-a dus să-şi încaseze premiul. In cadrul ceremoniei, editorii l-au lăudat pentru faptul că pictează cu o mînă virtuoasă viciul şi vestejeşte cu har crima de omucidere.

Norbert Wiener, creatorul ciberneticii, a debutat de curînd ca romancier, publicînd volumul „The Tempter" („Ispititorul" — apărut în editura new-yorkeză „Random House"). Romanul înfăţişează jalnica exploatare la care sînt supuşi cercetătorii ştiinţifici dezinteresaţi de către marii proprietari ai industriei Statelor Unite. Cum era şi de aşteptat, recenziile apărute în presa burgheză nu sînt deloc favorabile cărţii — desigur din cauză că Norbert Wiener duce mai departe critica societăţii capitaliste formulată şi în lucrarea sa de răsunet „Cibernetica şi societatea".

Intr-un articol publicat de „Figaro Littéraire", academicianul Pierre Gaxotte face amare comentarii asupra degradării jurnalisticii şi criticii burgheze. Fără a dezvălui cauzele exacte, fireşte, el descrie însă fenomenul de „vulgarizare" al criticii: **„Se scrie mult şi repede. Ne grăbim. Ne ocupăm de oameni, de lucruri, de cărţi, nu pentru valoarea pe care o au, ci pentru scandalul pe care-l fac".** Sau: **„Nu mai judecăm. Adoptăm doar personalităţi".** Şi referindu-se la exemplul lui Sainte-Beuve, face constatarea că astăzi, criticii nu-şi mai pot alcătui volume trainice din cronicile şi articolele publicate în presă. **„Viaţa din jurul nostru pare a nu avea decît un scop, de a ne împiedica să medităm, să ne aparţinem, să gîndim".** Specificul presei burgheze — reclama, scandalul, interesele brutal-materiale, — compromit critica, o fac neserioasă şi subiectivă. Chiar un om de dreapta trebuie să recunoască, dacă nu cauzele, cel puţin efectele.

Teatrul Naţional Popular din Paris a pus în scenă fresca dramatică a lui Georg Büchner — „Moartea lui Danton".

De curînd „Teatrul Literar" din Budapesta a împlinit doi ani de activitate. Apreciind realizările teatrului, ziarul „Népszabadsag" scrie că acesta a reuşit să-şi cucerească o poziţie importantă în viaţa culturală a ţării, datorită liniei clare şi consecvente a repertoriului pe care-l promovează. (In cursul stagiunii 1958–1959, ansamblul a dat 244 de spectacole cu 54 de programe diferite). Interesant e că „Teatrul Literar" nu prezintă spectacole obişnuite ci s-a specializat în montajul literar, în cadrul căruia actorul are exclusiv rolul de a evidenţia cît mai adecvat poezia textelor respective. Teatrul înfăţişează atît programe compuse din lucrările unui singur scriitor (printre cele mai reuşite au fost astfel serile consacrate lui Maiakovski şi Longfellow) cît şi montaje compuse din creaţiile mai multor autori. Colectivul teatrului se preocupă în ultimul timp de prezentarea poeziei revoluţionare din trecut şi de astăzi.

KUKRINIKSI „Pravda"

SĂPTĂMÎNA

Franz Joseph Strauss şi dezarmarea

In preajma lui 1960, anul în care întreaga lume aşteaptă să se facă primul pas în rezolvarea problemei problemelor, dezarmarea, ministrul de Război al R.F.G., Franz Joseph Strauss, a ţinut să fericească umanitatea prin expunerea profesiei sale de credinţă asupra actualei situaţii internaţionale. Ideia sa fixă fundamentală — şi ideile fixe ale Bonn-ului de la decesul lui Dulles încoace caută pieţe de desfacere în Occident — este următoarea: „N-a sosit încă vremea în care noi am putea să depunem armele noastre sau cel puţin să le reducem numărul... Desigur ne manifestăm adeziunea la ideia păcii. Dar vom avea o „pace înarmată", datorită faptului că această înarmare este indispensabilă propriei noastre apărări"... etc. etc. etc.

Impreјurările de azi l-au obligat pe Strauss să-şi îmbogăţească vocabularul cu un nou cuvînt necunoscut pînă acum domniei sale, cuvîntul pace, pentru ca să propună epocii noastre această splendidă formulă: „pace înarmată". Franz Joseph e modest în felul lui şi nu uită să-l amintească pe părintele său spiritual, părintele reînarmării germane: „Iniţiativa aparţine cancelarului german care, în această epocă, a făcut din repunerea pe picioare a forţelor armate germane unul din principiile politicii sale şi un element solid al programului său". Cît de solid e programul şi cît de înălţător e principiul, puţină lume a rămas nelămurită, iar 1960 nu prevesteşte nimic bun cancelarului şi zelosului său apologet.

File din trecutul Bonn-ului

Altă dată, insolenţa era mai mare în R.F.G. Adenauer îşi permitea să vorbească în numele tuturor puterilor occidentale, să predice zgomotos politica de pe poziţii de forţă şi să folosească un limbaj cel puţin deplasat faţă de Uniunea Sovietică. Atunci el îşi îngăduia asemenea declaraţii: „Vom sta de vorbă cu sovieticii, dar atunci cînd vom fi înarmaţi pînă în dinţi" („Der Morgen" — Berlin, 14 oct. 1955). Că s-a stat de vorbă la Camp David şi nu la Bonn, într-un alt spirit decît al înarmării pînă-n dinţi şi că problema e, cîţi dinţi i-au rămas cancelarului după zborul rachetelor cosmice sovietice, asta e o altă socoteală.

Cam tot în aceeaşi perioadă, domnul Franz Joseph Strauss era războinic foarte, mult mai războinic ca azi, cînd mestecă în gură şi cuvîntul pace. El declara: „Trăim în era tehnicii, era în care forţele conjugate ale aliaţilor noştri vor fi suficiente pentru a şterge de pe hartă imperiul Sovietelor". („Nürnberger Nachrichten", 13 nov. 1956). Iar subsecretarul de stat Hallstein visa la o anume Europă din epoca celui de al 3-lea Reich: „Asocierea Republicii Federale cu Vestul, unirea Europei occidentale libere cu o Europă orientală care va fi eliberată de comunism — pînă la Urali" („Frankfurter Allgemeine", 14 martie 1954).

Asemenea răţoieli, ridicule în obrăznicia lor, e greu să mai poată fi auzite azi. Pînă şi diverşi politicieni americani, cu vechi state de serviciu în slujba războiului rece, şi-au dat seama că forţa U.R.S.S. şi a celorlalte state socialiste impune cel puţin un alt stil în limbajul diplomatic. Neputînd acţiona ca înainte la lumina zilei, revanşarzii de la Bonn manevrează în culise: în comandamentele N.A.T.O., unde se află Speidel şi Heusinger, în sesiunile N.A.T.O., la întîlnirile inter-occidentale pentru a bloca orice pas înainte pe calea dezarmării şi a rezolvării problemei germane. Ce se mai întîmplă însă în interiorul R.F.G.?

O circulară secretă

In cursul lunii decembrie, domnul Schroeder, ministrul de Interne al R.F.G. a trimis o circulară cu privire la completarea cadrelor poliţiei. In ea se precizează că în posturile de conducere trebuie să fie promovaţi „oameni siguri, fermi, hotărîţi, care s-au dovedit prin fapte a fi devotaţi **idealurilor tradiţionale** (subl. n.) ale Germaniei şi care nu şi-au pierdut încrederea în viitorul grandios al Germaniei, de-a lungul umilitoarelor înfrîngeri de altă dată" (ale hitlerismului, desigur! n.n.).

Şi pentru ca să nu existe nici o îndoială cine sînt „oamenii fermi", oamenii „idealurilor tradiţionale", circulara adaugă că nu trebuie respinsă „colaborarea" foştilor S.S., S.A. sau membri ai Gestapoului.

La toate acestea, nu e de adăugat decît următorul lucru: cine dezgroapă şi se aliază cu strigoii istoriei, nu poate deveni el însuşi decît un strigoi.

Ion MIHĂILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ

GAZETA LITERARĂ

Anul VII, nr. 3 (305) — Joi 14 ianuarie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

NOI TEME în perspectivă

Un buget este o operă de prevedere. Cu atît mai mult un buget socialist. Datele acestei prevederi sînt multiple, ele cuprinzînd tot ansamblul complex al vieții colective și individuale, cu toate nevoile și aspirațiile ei. Dar o prevedere științifică, matematică, sigură, pe baze materiale și spirituale, cunoscute și verificate an de an, cu fiecare buget. Nimic nu e fantezie. Ci doar frumusețea unei arhitecturi care reprezintă sintetic progresul continuu al vieții noastre naționale, — arhitectură în care totul e calcul precis, agrementat de marea poezie a muncii, a entuziasmului.

Bugetul țării noastre pe anul 1960 are la bază realizările și verificările execuției bugetului pe 1959 care s-a încheiat cu o depășire la venituri față de cheltuieli de 2,679 miliarde lei, ceea ce a evidențiat că sînt încă mari rezerve care pot crește simțitor, an de an, venitul național.

Țara progresează cu pași mari. Fiecare an constată o nouă treaptă. In 1958 bugetul de stat s-a îndeplinit la venituri cu o sumă de 47,006 miliarde în 1959, cu 50,675 miliarde, în 1960, după prevederi, la 56,800 miliarde lei.

An cu an, prin noi investiții care sporesc mijloacele de producție, în industrie și agricultură, prin noi experiențe, printr-o perfecționare crescută, printr-o încredere tot mai mare, prin descoperirea neîncetată a noi și noi rezerve interioare, venitul național, — produs al muncii, — crește mereu.

Prevederile bugetare ale fiecărui an, făcute cu prudență și cunoaștere exactă a tuturor posibilităților și condițiilor existente, nu au dat niciodată greș. Din contra, toate prevederile au fost depășite, cu un plus de venituri asupra cheltuielilor.

Această justă prevedere își are explicația în strînsa legătură a partidului și guvernului cu poporul, în cunoașterea exactă a tuturor factorilor obiectivi și subiectivi care contribuie la creșterea producției.

După cum declară tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, în expunerea sa de la plenara din 3—5 decembrie 1959, peste 80% din creșterea producției prevăzută pe 1960, trebuie să se realizeze pe calea ridicării productivității muncii. Baza progresului nostru continuu este deci omul, continua sa perfecționare în muncă. Prevederile bugetare crescute la venituri reprezită astfel încrederea în oamenii muncii, în elanul și atașamentul lor. Vrednicia lor este baza creșterii venitului național cu 12,5% față de 1959. Ea este garanția unei tot mai bune folosiri a capacităților de producție existente, izvor al unui spor de producție industrială de 14%.

S-ar fi putut crede că aceste sporiri vor cere oamenilor muncii maximum de efort. Dar iată că în Marea Adunare Națională, în discuția la buget, au luat cuvîntul oameni ai muncii, oameni de răspundere, conducători de întreprinderi și de gospodării colective care, toți, fără excepție, după ce au analizat cu muncitorii sarcinile de plan, au anunțat depășiri de mii de tone și economii de zeci și sute de mii de lei peste plan.

Acesta a fost leit-motivul tuturor vorbitorilor: oamenii muncii din regiunile Constanța, prin cuvîntul rostit de tov. Vasile Vîlcu, și-au luat angajamentul să realizeze în 1960 economii peste plan de cel puțin 100.000.000 lei; constructorii de tractoare, prin tov. Gheorghe Stoian, au comunicat hotărîrea colectivului uzinei de a realiza în 1960 o producție de 16.000 tractoare, adică 1000 tractoare peste plan; Constantin Adochiței din gospodăria agricolă de stat Cotușca, regiunea Suceava, anunță pentru anul viitor un beneficiu de 1,9 milioane, sau 1000 lei de fiecare hectar arabil...

Din rodul acestei strădanii eroice a oamenilor muncii, s-au alocat pentru acțiuni social-culturale 13,437 miliarde lei, adică cu 1,368 miliarde lei mai mult decît în 1959. Revine oamenilor de știință și de cultură, scriitorilor și artiștilor să răspundă prin creația lor grijii pe care le-o arată oamenii muncii.

Discuțiile la buget, purtate de oamenii muncii din toate sectoarele și din toate colțurile țării, au reconstituit sub ochii reprezentanților poporului, în fața patriei, tabloul măreț al muncii socialiste, — tablou al muncii milioanelor de oameni angajați în construirea vieții noi, a unei patrii noi.

Această frescă, zugrăvită cu sinceritate și mîndrie de oameni ai muncii deputați în Marea Adunare Națională, e un îndemn pentru noi, scriitorii, să cunoaștem, să înțelegem la fața locului, nu numai munca și rezultatele obținute, dar sensul adînc al acestei munci, întreg procesul de transformare a conștiinței colective, pe care ea îl implică.

Se conturează subiecte de romane, de poeme sau de piese, în fiecare cifră de buget, în fiecare cuvîntare rostită la discutarea lui, căci în fiecare e muncă omenească, fapte eroice, probleme, greutăți și mai ales izbînzi.

Demostene BOTEZ

CITIȚI ÎN PAG. 4:

Convorbire despre literatură și munca de creație

— Anchetă printre membrii unor cenacluri din București —

GH. ANGHEL — *Mihail Eminescu*

EMINESCU

de Tudor VIANU

110 ANI DE LA NAȘTEREA MARELUI POET

Insemnătatea lui Mihail Eminescu în dezvoltarea literaturii romîne provine nu numai din valoarea mesajului adresat de el poporului romînesc, dar și din înalta conștiință artistică prin care a organizat acest mesaj, l-a făcut să răsune adînc și să ajungă departe. Impreună cu I. L. Caragiale, în aceeași epocă, Eminescu reprezintă tipul unui artist literar care nu se încrede numai în spontaneitatea sa, ci cercetează cu hărnicie, trece cu simț critic dintr-o etapă în alta a procesului de creație, revine asupra primei însemnări a cugetării sale și o îmbunătățește, pînă cînd atinge forma perfectă, adică aceea în fața căreia cititorul simte că nu se putea spune mai bine și nu se putea spune altfel. Ne-au rămas multe manuscrise scriitoricești din secolul al XIX-lea, dar nici unul din ele nu înfățișează semnele acelei intense munci artistice, dovedite de manuscrisele lui Eminescu.

Se face, dar mai ales se făcea în epoca primei uimiri provocate de poezia eminesciană, comparația ei cu a lui Alecsandri, întreprinsă în scopul de a-l așeza pe acesta pe o treaptă mai joasă a prețuirii. Alecsandri a răspuns odată, cu mărinimie și îndreptățită conștiință de sine, unor astfel de valorificări. Locul lui Alecsandri în istoria literaturii romîne este solid apărat de valoarea și însemnătatea epocală a operei lui. Totuși, cum înainte de Eminescu nu se poate cita numele unui alt poet mai mare decît acel al autorului „Doinelor", al „Pastelurilor", al „Legendelor" și al atîtor altor cicluri poetice, cu un rol atît de însemnat în formarea culturii literare a romînilor, comparația lui cu Eminescu este obligatorie pentru cine dorește să stabilească progresele poeziei noastre în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Această comparație pune în lumină deosebirea de concepție artistică a celor doi poeți. Alecsandri nu revine asupra primei sale inspirații; Eminescu revine mai totdeauna. Unul este un artist spontan, celălalt un artist laborios. Astfel, cînd citim într-una din poeziile lui Alecsandri: „Ah! viața pentru mine, / Scump înger! fără tine / Nu are nici un bine, / Nu are nici un dar. / In cer fie lumină / Sau nori, sau noapte lină, / Sufletul meu suspină, / Suspină cu amar!" simțim că ușurința cu care au fost așternute aceste versuri n-a fost spre folosul lor. Dacă ar fi depășit prima fază a însemnării sale, căutînd mai departe, Alecsandri ar fi putut găsi idei mai vrednice a fi comunicate, într-o formă mai originală. Dar ar fi trebuit, pentru aceasta, să apară concepția că, întocmai ca orice altă lucrare de artă, lucrarea poetică trebuie să fie produsul unei alegeri minuțioase printre mijloacele expresiei si a unei puneri de acord a lor în vederea susținerii unui efect final. Această nouă concepție este a lui Eminescu, ca și a lui Caragiale, și faptul că acești doi scriitori au fost călăuziți de o mai înaltă conștiință artistică, constituie unul din motivele însemnătății lor pentru dezvoltarea literaturii romîne.

Dovezi ale acestei noi concepții apar numeroase în variantele eminesciene publicate de Perpessicius. Iată-l pe poet compunînd elegia **Despărțire**. Pentru începutul poeziei sale i se prezintă poetului versurile: „Și ce să vreau eu de la tine / Cînd tu de mult nu ești a ta / Și ce să sper, a mea speranță / E că nimic nu pot spera / Și totuși am o rugăciune / Pe tot ce-n lume scump mai ai / Te rog din suflet scumpe înger / Ca-n veci uitării să mă dai". Prima variantă a Despărțirii continuă în același fel, care îl îndreptățește pe Perpessicius să vorbească despre „prozaismul" ei, despre „caracterul (ei) provizoriu, de prim atelier". Dacă ar fi rămas aici, Eminescu nu s-ar fi deosebit de atîți alți versificatori ai vremii, un N. Șerbănescu, un Carol Scrob. Dar el caută mai departe, înlătură trivialitățile în exprimare (nu pot nimic spera, pe tot ce-n lume scump mai ai, te rog din suflet, etc.), aprofundează ideile poetice valabile ale acestui prim text, trece la un alt tip metric, mai adecuat cu emoția gravă pe care dorea s-o exprime, pe drum găsește idei noi și obține, după alte multe încercări intermediare, versurile în adevăr definitive: „Să cer un semn iubito, spre-a nu te mai uita? / Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta; / Nu floarea veștejită din părul tău bălai, / Ci singura mea rugă-i uitării să mă dai". Unul dintre studiile cele mai pasionante pe care le poate întreprinde un cercetător este acela al variantelor eminesciene, făcut cu scopul de a urmări cristalizarea formei lor definitive, concentrarea, îmbogățirea, înobilarea lor treptată. Rezultatul cel mai uimitor al unei astfel de cercetări ar fi acela de a putea arăta cum, la sfîrșitul aplicării atît de laborioase asupra temei sale poetice, Eminescu atinge și forma cea mai firească a exprimării sale. Există o muncă poetică, eforturi îndîrjite în lucrarea de stăpînire și organizare a materialului, ale căror urme se păstrează în opera finală. Există însă și activități poetice laborioase a căror amintire dispare în cristalizarea ultimă și definitivă. Eforturile premergătoare s-au integrat atît de complet în sinteza finală, încît cine ia cunoștință de aceasta nu mai înregistrează nimic din munca, din lupta poetului cu materialele sale. Acesta este cazul lui Eminescu, poet dintre cei mai laborioși, poet dintre cei mai firești.

Aș mai vrea să dau un singur exemplu în legătură cu intensitatea lucrării poetice a lui Eminescu. Am cercetat de curînd în fișierul **Dicționarului limbii lui Eminescu**, care se elaborează la Institutul de Lingvistică din București, fișele cuvîntului **lumină** și am comparat semnificațiile notate de acestea cu acele ale **Dicționarului limbii romîne literare contemporane**. Am găsit aici următoarele sensuri mai frecvente: 1. radiație emisă de corpuri incandescente, 2. izvor de lumină, 3. pupilă (lumina ochilor), 4. (fig.) învățătură, cultură, înțelepciune, educație. Este interesant de văzut cum, din aceste patru sensuri fundamentale, Eminescu derivă un mare număr de sensuri conexe, uneori figurate, obținute prin legăturile în care cuvîntul respectiv este introdus. Astfel, **lumină** ajunge să însemne la Eminescu stea („Cerul... cu rîuri de lapte și flori de lumină"), o personificare („De-ai fi noapte — aș fi lumină"), mediu luminos („munții în lumină"), o personalitate intelectuală de mare valoare („Se stinse o lumină" — A. Pumnul), flăcărue („Arde-n candel-o lumină"),

(Continuare în pag. 3)

Cunoașterea vieții și creația literară

de Mihai NOVICOV

Citim cîteodată în cîte o cronică literară: lucrarea (pe care o analizăm) dovedește că scriitorul nu cunoaște viața. Asemenea aprecieri deobicei amărăsc pe autori. Și e firesc. Oare talentul literar nu înseamnă în primul rînd capacitatea de a pătrunde mai adînc în tainele vieții? Și oare un scriitor conștient de răspunderea pe care o are, se va apuca vreodată să scrie despre ceea ce nu știe?

Și totuși, trebuie să recunoaștem că sînt cazuri în care cercetarea atentă a unei opere confirmă aprecierile critice. Spunînd aceasta nu mă refer la lucrările schematice, scrise de mîntuială. Discutarea acestora iese — după părerea mea — din sfera preocupărilor criticii literare. Fenomenul interesează poate din punct de vedere etic. Iar acuzat trebuie să fie mai degrabă editorul (și redactorul). In ultimul timp am avut prilejul să citim și lucrări serioase, scrise cu talent, dar în care episoade întregi erau realizate la un nivel artistic scăzut, evident din cauza lipsei de informație.

Activitatea scriitorului în procesul cunoașterii, ca a oricărui om, nu e uniformă. Scriitorul cunoaște nemijlocit, concret, senzorial, tot ce a intrat sau intră în sfera experienței sale personale, dar cunoaște — prin cele mai variate căi de informație — și experiența umană a generației sale. Scriitorul cunoaște, cu alte cuvinte, și frămîntările sufletești ale oamenilor cu care intră în contact zilnic, dar — să zicem — și lupta populației de culoare din Africa de Sud împotriva discriminărilor rasiale. In mod firesc, sursa imediată a ficțiunii artistice se constituie din faptele de viață pe care scriitorul nu le-a aflat doar, dar le-a și simțit, adică le-a trecut și prin experiența sa personală. Dar, datorită ritmului extrem de rapid de înnoire a vieții se întîmplă ca scriitorul să afle sau să simtă chiar că importanță deosebită, „universală", nu au acele laturi ale vieții pe care le cunoaște mai bine, ci, dimpotrivă, acelea pe care n-a apucat încă să le cunoască prin intermediul experienței nemijlocite. Este tentat, în consecință, să le oglindească artistic, (tocmai pentru că, artisit fiind, simte excepționala lor valoare estetică), dar nu o poate face totuși pe măsura talentului.

In asemenea cazuri se propune adesea ca un remediu oricînd valabil — documentarea.

Dar, așa cum se recomandă și se practică uneori, documentarea aceasta este o aberație, un nonsens. După cum s-a subliniat nu odată în discuțiile scriitoricești, cunoașterea vieții nu se poate căpăta nici prin vizitarea unui mediu social nou (pentru scriitor), nici chiar prin deplasarea pe timp de 2—3 luni în locurile respective. (Cunosc următorul caz: o editură a propus unui scriitor să scrie un roman din viața marinarilor. Scriitorul a răspuns că nu se poate angaja întrucît nu cunoaște mediul respectiv. Atunci editura i-a răspuns că îi poate procura o „documentare" de o lună într-o așezare de pe coasta Mării Negre. Scriitorul a avut slăbiciunea să

(Continuare în pag. 6)

Probleme ale poeziei pentru copii

de Matei CALINESCU

După cît se pare, există încă printre critici, nemărturisită, acea prejudecată veche și întru totul reprobabilă care, fără să nege utilitatea literaturii pentru copii, îi refuză o existență estetică, situînd-o, printr-un fel de verdict arbitrar, la periferia vieții literare. Nu vom insista acum asupra faptului că literatura pentru copii — care își are, firește, normele ei specifice — nu este cîtuși de puțin străină, prin valorile pe care le poate întrupa, domeniului literaturii adevărate, cu toate caracteristicile ce-l determină. Uneori însăși denumirea „literatură pentru copii" poate apărea ca artificială, oricum restrictivă, căci o scriere cum e „Cartea cu jucării" a lui Arghezi — spre a da numai un exemplu — se adresează în egală măsură tuturor vîrstelor. Rămîne însă un fapt că revistele noastre acordă o atenție insuficientă acestui însemnat sector al literaturii noastre noi, în care s-au realizat multe succese, dar care se mai resimte de unele deficiențe. Desigur, o discuție mai largă, în cadrul căreia să se încerce o apreciere riguroasă, fără inutile indulgențe, a valorii numeroaselor cărți pentru copii apărute în ultima vreme, ar fi deosebit de folositoare.

Restrîngînd aria discuției, am vrea să ne oprim asupra cîtorva volume de versuri tipărite în decursul ultimului an și să abordăm totodată unele probleme de ordin mai general ale poeziei pentru copii.

Mijloacele care asigură eficiența educativă a acestei poezii — căci, după cum se știe, țelul ei principal este acela de a educa în spiritul socialismului — sînt deduse din înclinațiile și posibilitățile de înțelegere ale copilului. Acesta trăiește într-un univers în continuă formare, ale cărui dimensiuni i se lămuresc treptat. Inzestrat cu o deosebită putere imaginativă, copilul e foarte sensibil la fantastic, la creațiile fanteziei. Această însușire poate fi ușor utilizată într-un scop educativ, printr-o reducție a fantasticului la real, în vederea explicitării acestuia din urmă. Astfel, legenda sau basmul (de ce atît de rare în forma versului?) pot ajuta la însușirea unor cunoștințe noi de către copil. Poezia pentru copii, în orice caz, trebuie să țină seama de necesitatea fanteziei (care e, în general, o condiție a poeziei). In acest sens, ar fi interesant de discutat asupra modalităților imagistice pe care le folosește poezia noastră pentru copii. Vom remarca, pentru ansamblul acestei poezii, dacă nu o sărăcie, o anume monotonie a felului de a construi imaginile. In unele cazuri, poate datorită unui efort de a depăși stereotipia, poeții care scriu pentru cei mici, uită că imaginea trebuie să asimileze conceptualul familiarului, concretului, și rămîn la nivelul unor abstracții care nu-l atrag pe copil. Alteori, reducția la concret se realizează pe un plan poetic care ignoră posibilitățile de înțelegere ale copilului, cum ar fi în poezia „Racheta" de Mioara Cremene, din volumul „Bună dimineața, lume!", asupra căruia vom mai reveni: *„Pe pînza cerului / de mătase, / racheta e un ac de foc / care coase. / Se-nfige în cer, / se întoarce, / împunge iar zările, / și uite / că pier de pe lume / rupturile mari: / depărtările..."* Se remarcă aici, deși versurile nu sînt lipsite de o anume grație, o carență a fanteziei. Imaginile sînt *deduse* dintr-una singură („racheta e un ac de foc"), n-au spontaneitate. Asocierea depărtărilor cosmice cu „rupturile mari", care sînt cusute de „acul de foc" al rachetei, e îndeajuns de trudnică. Or, în poezia

(Continuare în pag. 6)

De dragoste...

Lasă puțin mistria și privește-mă. Noi n-am mai vorbit de mult despre dragoste. Ești obosit. Nu prea dormi nopțile. Te chinuie gîndul cum să-ți iasă casa mai frumoasă. Știi unde ai să așezi florile și vasul cu apă, te grăbești să ajungi la acoperiș și auzi pînă aici, pe schele, frîngerea crengilor la vînt. Aseară te-am surprins cînd priveai fără să vezi. Mi se pare că dincolo, peste drum, te fură doi ochi șireți și semeți. Dacă vrei o să te las singur, dar ți-e frică. Mă întrebi cum începe...

Uite așa începe, cu puțină spaimă, cu puțină lene, cu puțină absență. Deodată, îți dai seama că există culori și acolo unde știai numai umbra, descoperi adîncimea. Te gîtuie ceva și-ți vine să alergi, să spui, să taci.

Trebuie să ai încredere. Trebuie să fi puternic. Noi am iubit cu spaima de cizmele de la ușă. Noi am iubit în noroiul tranșeelor și în zgomotul teribil al morții care se răsucea in cer. Ne-au trebuit ani de zile ca să ne regăsim logodnicele și cînd ne-am întors poate nu mai erau aceleași. Pentru tine e mai simplu. Am avut grijă să curățim totul în jur. Aerul e proaspăt, bun ca o sărutare. Poți să te privești cu fața ta în ochi fără să vă fie rușine. Sînt undeva în lume niște derbedei ai condeiului care au pîngărit cuvîntul iubire. Ei au făcut din sora noastră o femeie de stradă, inimilor noastre le spun trivial cuvinte cinice, sîntem socotiți niște proști dacă avem curajul să fim sinceri. Vor să facă din noi niște cîini.

Dar și tu, ca și mine, crezi în cuvîntul frumos, mai roșești cîteodată și-ți place draga ta de ființă pentru că nu se plictisește, pentru că din zori pînă seara nu stă cu acul. Vrei să o găsești seara lîngă lampă avînd pe obraz o floare galbenă de lumină, să rîdă de bucuria de a te regăsi. Vrei să îmbătrîniți împreună și pentru asta îi șoptești cele mai caraghioase cuvinte și ea nu rîde. Ei îi plac vorbele spuse de atîtea ori și te găsește bun și frumos.

Ți-am cîntat de atîtea ori mîinile vrednice și sîrguința și uite, bine că mi-am adus aminte, aveam atîtea să spun despre sufletul tău. Imi place că te văd devastat de cea mai frumoasă și teribilă furtună a inimii omenești. Dragostea ta te împodobește. Nu-ți mai semeni. Chipul tău a furat ceva de pe chipul fetei pe care o iubești. Semănați cum seamănă două flăcări.

Te invidiez. Ești tînăr, ești sănătos, iubești. Ai toate dimensiunile. Te miri pe bună dreptate că n-am scris pînă acum despre dragoste. Parcă mi-a fost frică, parcă n-am știut. Ce naiba, zici, și tu ai fost chinuit de jalea asta fecundă, și tu ai scris versuri... Nu merit eu un poem?

Ba da. De aceea am și tulburat cerneala ca să aștern cîteva rînduri în zăpada foii nescrise. Cînd ai să potolești focurile, cînd ai să lași rindeaua, cînd te vei da jos de pe schele, apropie-te de mine, ia-mă de umeri și povestește-mi. Vreau să scriu niște legende frumoase și numai tu le știi. Datorăm celor mai tineri foarte multă literatură și fără sufletul curat, fără încrederea ta în viață, în iubire, în cinste, n-am să pot să sporesc frumusețea. Ascultîndu-te și eu devin mai deștept și mai frumos pentru că dragostea e bogată ca vara.

Eugen BARBU

A. BELICINCU — *Muncă patriotică*

BIBLIOGRAFIE

Biblioteca pentru toți

Colecția „Biblioteca pentru toți" — așa cum o arată și denumirea — se adresează celor mai largi mase de cititori din țara noastră.

Incepînd cu anul 1960 în „Biblioteca pentru toți" apare un număr mai mare și mai variat de opere din literatura romînă și universală, astfel încît în următorii ani cititorii să aibă la îndemînă cele mai reprezentative lucrări literare ale scriitorilor clasici și contemporani.

Colecția „Biblioteca pentru toți" apare săptămînal, într-o nouă și atractivă prezentare grafică (format de buzunar, coperți lăcuite, etc.).

Fiecare volum din „Biblioteca pentru toți" cuprinde, în afara operei propriu-zise, o prefață privind viața și creația scriitorului respectiv.

„Biblioteca pentru toți" va constitui un sprijin real pentru ridicarea permanentă a nivelului cultural al celor mai largi pături de oameni ai muncii din țara noastră, un sprijin direct și prețios oferit elevilor și studenților în studierea literaturii romîne și universale.

In trimestrul I al anului 1960 apar săptămînal următoarele lucrări:

ÎN LUNA IANUARIE:

- Mihail Eminescu — POEZII. Cuvînt înainte de Tudor Arghezi. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga.
- I. L. Caragiale — TEATRU. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga.
- Vasile Alecsandri — CALATORIE ÎN AFRICA. Text stabilit și note de G. C. Nicolescu. Prefață de Constantin Ciopraga.
- F. M. Dostoievski — AMINTIRI DIN CASA MORȚILOR. Traducere de N. D. Gane. Prefața de S. Damian.

ÎN LUNA FEBRUARIE:

- Vasile Alecsandri — DRI-DRI — ediție îngrijită de G. C. Nicolescu; prefață de Const. Ciopraga.
- Ion Creangă — AMINTIRI, POVEȘTI, POVESTIRI. Ediție îngrijită de G. T. Kirileanu. Prefață de Al. Piru.
- Mihail Sadoveanu — ZODIA CANCERULUI SAU VREMEA DUCĂI VODA. Prefață de Savin Bratu.
- H. Barbusse — FOCUL. Traducere de Radu Popescu. Prefață de Alex. Balaci.

ÎN LUNA MARTIE:

- Petre Ispirescu — BASME, LEGENDE, SNOAVE. Prefață de Corneliu Bărbulescu. Îngrijirea ediției: Radu Albala
- Șt. O. Iosif — VERSURI (originale și tălmăciri).
- F. Gladkov — CIMENTUL. Traducere de I. Frunzetti și E. Antonescu. Cuvînt înainte de Al. Simion.
- H. Sienkiewicz — NUVELE. Traducere de Cezar Petrescu. Cuvînt înainte de Olga Zaicic.

In cursul anului 1960, vor mai apărea: Tudor Arghezi — VERSURI ALESE, M. Beniuc — POEZII; I. Turgheniev — ÎN AJUN; E. Zola — GERMINAL; M. Sadoveanu — SOARELE ÎN BALTĂ, DIVANUL PERSIAN; M. Gorki — TRILOGIA AUTOBIOGRAFICĂ; Goethe — SUFERINȚELE TÎNĂRULUI WERTHER; N. Bălcescu — ROMÎNII SUBT MIHAI-VODA VITEAZUL, precum și lucrări din creația lui: N. D. Cocea, B. P. Hașdeu, Ion Ghica, Duiliu Zamfirescu, Zaharia Stancu, P. Dumitriu, Marin Preda, Boris Gorbatov, Go-mojo, J. London, N. Ostrovski.

Procedee în reportaj

Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, Radu Cosașu, Ion Istrati, Romulus Rusan

In anul care a trecut reportajul a cunoscut o amploare deosebită în publicațiile noastre literare. Faptul se datorește unei condiții firești și evidente: ritmul viu al construcției socialiste cere, în scris, o reflectare corespunzătoare.

Realitatea noastră contemporană solicită atenția reporterului către aspectele ei cele mai semnificative determinînd, de fapt, preponderența unei tematici sau a alteia. Nu întîmplător, în 1959, subiectul preferat al reporterilor bucureșteni a fost construcția de locuințe.

Important este că acestei creșteri cantitative a reportajului îi corespunde, credem noi, un însemnat progres pe planul artistic. Sînt tot mai sporadice în revistele noastre manifestări ale modului grandilocvent, retoric, dominant într-o vreme și, mai mult decît atît, credem că se poate vorbi acum, relativ la reportaj, de o varietate de stiluri. Prezența unor individualități marcante confirmă, fără îndoială, maturizarea artei noastre reporterești.

Nu ne vom ambiționa, ca Ion Lungu („Intre proză, reportaj și poem în proză" — „Tribuna" nr. 15, 17, 18/1959) să epuizăm posibilitățile de clasificare a reportajului, (lucrare anevoioasă și fără prea multă eficiență), ci vom încerca să discutăm unele modalități pe care le socotim mai interesante ale reportajelor apărute anul acesta. Domeniul fiind foarte cuprinzător, ne impunem de la început o delimitare. Ne vom referi, în cursul discuției, mai puțin la reportajele strînse în volume (ele au beneficiat mai toate de analize detaliate în cronici sau recenzii) și mai mult la cele publicate de reviste în acest interval.

O activitate reportericească susținută a avut, mai ales în prima jumătate a anului, Eugen Barbu.

În reportajele sale ideile sînt expuse cu vervă neobosită, invitînd la efervescență spirituală. Imaginația sa este bogată, capabilă oricînd să descopere o nouă formulă reportericească. Interesant e în acest sens un reportaj din „Luceafărul" („Cutarida — azi", nr. 18/1959), în care, relatînd despre viața nouă a unui cartier, scriitorul se substituie celor despre care scrie. Reporterul devine, de fapt, eroul reportajului său, adoptînd perspectiva „dinăuntru" a acestui erou și chiar oralitatea savuroasă a limbajului.

Eugen Barbu este un călător pornit să acopere spații mari. Plecat la drum, se lasă asaltat de imagini nenumărate, care impresionează retina și auzul. Din transcrierea lor se recompune plastic tabloul metropolei nocturne: „La încrucișări ard ochi verzi, galbeni și roșii de ciclop, lăsînd urme prelungi pe trotuarele lucioase. Pe fluviile negre de bitum alunecă vapoare cu troleu, dincolo de geamurile cărora se înghesuiesc oameni. Alături gonesc coleoptere de aluminium cu carapace neagră (lungi limuzine impulsionate cu benzină, adunînd sub boturile prelungi de metal nu știu cîți cai putere)". („Bucureștiul, noaptea" G. L. nr. 3/1959). Grăbit să vadă cît mai mult pînă la ziuă, el nu are timp să întîrzie asupra oamenilor ca Țic, spre a le face în amănunțime portretul. In fugă, din cîteva elemente, schițează un profil: „Scurtă biografie din mers: are 25 de ani, e alpinist. Acasă, de dimineață, o să-l aștepte un copil măricel. Dacă are casă bună? Are, dar vrea una și mai bună". Datele sînt sumare, dar elocvente pentru a ilustra ideea că strungarul Gh. Alexandru are, în condițiile societății noastre, o viață omenească. Căci la Eugen Barbu, impresiile de reporter servesc totdeauna o demonstrație. Călătorind, el se oferă cititorului ca ghid, însoțindu-l cu comentariul său viu, antrenant. Iată de ce, uneori, el simte nevoia unor capitole introductive, ca în reportajul „Pentru clasa muncitoare" (G. L. nr. 18/1959) unde relatarea vizitelor la cîteva fabrici bucureștene este precedată de un scurt eseu asupra rolului clasei muncitoare în viața actuala a poporului nostru.

Inclinări eseistice are și Radu Cosașu. Lui îi place să surprindă amănuntul încărcat de semnificații, capabil să exprime noul din viața noastră. O mînă de femeie ștergînd un geam într-o casă nouă („Casele noastre" — G. L. nr. 37/1959), sau halatul alb al Institutului de protecția muncii („Protecția muncii" — „Tribuna", nr. 25/1959) capătă valori simbolice.

Faptul relatat (subiectul propriu-zis al reportajului) este văzut în lumina implicațiilor lui pe plan general. O șarjă la Hunedoara (descrisă de Cosașu în amănunțime în reportajul „Fecunditate" — „Luceafărul" nr. 7/1959) nu este văzută în sine, ci ca o expresie a efortului uman către bunăstare, un semn al forței („fecundității") poporului.

Se face vizibilă în aceste reportaje strădania autorilor de a nu se rezuma numai la înșirarea unor fapte. Ceea ce se urmărește aici este depășirea simplei informări. Reportajul de calitate știe să ofere, pe baza datelor culese, o perspectivă generalizatoare, să descopere și să interpreteze sensurile adînci ale actualității. La Radu Cosașu stăruie o anumită intelectualizare a problematicii expuse, ceea ce nu ușurează caracterul comunicativ al artei reportajului. Inventivitatea, capacitatea de a găsi o „idee reportericească" este în această privință o condiție esențială.

Tocmai către această inventivitate trebuie să-și concentreze atenția un reporter harnic și înzestrat ca Romulus Rusan. Activitatea sa din acest an în „Tribuna" este bogată. Mai mult însă decît reportajul cu caracter monografic „Moldova", obositor tocmai prin consemnarea ternă a unor date (deși considerat de Ion Lungu ca „cea mai izbutită" lucrare), ne-a plăcut reportajul-poem despre tipografi („Tribuna" nr. 1/1959). „O picătură pe secundă" („Tribuna" nr. 41/1959) aglomerează însă detalii tehniciste într-un limbaj descurajant pentru lector: „S-a observat că cifra octanică atît de redusă a benzinei primare se datorește unor fracții foarte grele ce intră în componența ei. Evitînd aceste fracții, numărul octanelor ei ar crește de la 47 la 60..." și explicația savantă continuă, buimăcind pe cititorul profan.

Pe o bună idee de reporter este construit „Reportajul în septembrie" de Ștefan Bănulescu (G. L. nr. 35/1959). Conducîndu-ne într-o fabrică reporterul ne propune, cu o seriozitate simulată, să acceptăm ca reale niște cifre neverosimile: „Da, în această lună fabrica noastră produce 1 000 de avioane... — 1 000 de avioane? — 400 de aerodinamuri, autorapide, cum li se mai spune. — Aveți o producție fabuloasă, lucrați în plin prezent într-o fabrică a viitorului". Asta era și intenția reporterului care, neavizîndu-ne că vizităm în realitate o fabrică de jucării, ne sugerează o imagine a uzinelor viitorului. Dar Bănulescu nu exploatează pînă la capăt artificiul — foarte interesant — pe care l-a descoperit și atunci cînd ne anunță că „vraja se rupsese (... eram întro fabrică de jucării)", noi, care ghicisem de mult nu mai simțim nevoia acestei explicații. Și în alt reportaj („De pe schela etajului 16" — G. L. nr. 47/1959) Șt. Bănulescu realizează cu o tehnică asemănătoare, stăpînită însă cu mai multă strictețe, o incursiune în viitor pornind de la datele prezentului. Panorama Bucureștiului de mîine este sugerată prin suprapunerea de perspective pe care i-o oferă reporterului cele 16 etaje ale „casei turn".

Credem că nu trebuie trecut cu vederea încă un aspect foarte important pentru reportaj: raportul dintre conținut și expresie. Prin natura sa reportajul — poate mai mult decît alte specii, are drept condiție elementară accesibilitatea. Ritmul vieții contemporane, construirea socialismului (conținutul de fapt al reportajelor noastre) cere o exprimare adecvată. Intr-un scurt articol despre „Reportajul la Viața romînească" (G. L. nr. 48/1959) am exprimat unele rezerve în legătură cu tendința lui Ion Istrati de a folosi un stil excesiv metaforic, „moldovenizant", pe care îl socotim nepotrivit reportajului. Adăugăm că această tendință se unește la Ion Istrati cu tentația și mai inexplicabilă, întrucît — repetăm — este vorba de un reportaj, de a arhaiza sau, uneori, de a regionaliza limba literară. După cum nu putem înțelege în ce măsură poate să servească artei prin excelență dinamică a reportajului fraze arhaizante, cu inflexiuni retorice.

Este de la sine înțeles că reportajul actual trebuie să folosească o artă limpede, a cărei primă condiție este, desigur, o limbă firească, limba vorbită. Misiunea reporterului este în ultimă instanță să consemneze artistic și operativ apariția noului în viața noastră. Gîndindu-ne la această cerință esențială a reportajului, promptitudinea relatării, am făcut și aceste observații despre raportul dintre conținut și expresie.

G. DIMISIANU

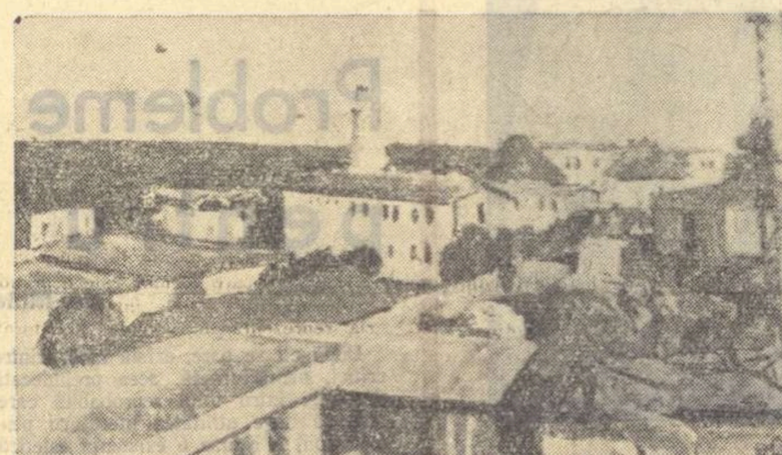

PITA RUBIN „Construcții la Eforie"

EUGEN LUCA: „Poezia lui Marcel Breslașu"

Avem încă prea puține lucrări critice consacrate literaturii contemporane, așa încît apariția unor cărți care-și propun să cerceteze pe larg și metodic opera scriitorilor noștri fruntași răspunde unui stringent deziderat.

Eugen Luca se angajează într-o muncă de dublu pionierat: aduce în atenția cititorului creația de dinainte de Eliberare puțin cunoscută a lui Marcel Breslașu și încearcă să se oprească, mai stăruitor decît au făcut-o pînă acum cronicile și articolele apărute asupra întregii poezii a lui Marcel Breslașu.

Cartea este o călăuză bine informată „în universul stufos al creației lui Marcel Breslașu", o trecere în revistă sistematică a versurilor publicate pînă în prezent de poetul „Dialecticii poeziei".

Cercetarea urmărește poezia lui Marcel Breslașu, volum cu volum, de la „Cîntarea cîntărilor" (1938) pînă la ultimele fragmente apărute din „Povestea poveștilor". In încheiere, criteriul analizei cronologice face loc unei priviri sintetice asupra scriitorului, în intenția de a se stabili coordonatele operei lui Marcel Breslașu.

Preocuparea lui Eugen Luca pentru poezia lui Marcel Breslașu stă sub semnul unei adeziuni entuziaste, însoțită de convingerea justă că versurile poetului preferat sînt îndreptățite să pătrundă în conștiința unui cît mai mare număr de cititori.

Este o calitate a cărții strădania autorului de a înfățișa substratul pozitiv, optimist al poemelor de început ale lui Marcel Breslașu, de a scoate în evidență strălucirea „Cîntării cîntărilor", imn inspirat al iubirii.

Datorită comentariului judicios și comprehensiv al fragmentelor citate, bine alese, cititorul poate să-și compună o imagine asupra operei integrale a lui Marcel Breslașu.

Analiza se adîncește atunci cînd criticul purcede la cercetarea „fabulelor". Sînt enunțate premize teoretice cu privire la locul acestora pe tabloul sinoptic al genurilor literare, Eugen Luca situînd fabula la „limita între liric și epic"; sînt expuse observații juste privind viabilitatea genului astăzi, noutatea, în fond și în expresie a fabulelor lui Marcel Breslașu.

Observații competente conțin și paginile care se ocupă de lucrările mai noi ale lui Marcel Breslașu, „Dialectica poeziei", „Cîntec de leagăn al Doncăi", „In tîrg la Iași 1917".

O carte pe săptămînă

Meritele cărții privind o informare cuprinzătoare asupra poeziei lui Marcel Breslașu, sînt, din păcate, umbrite de o analiză deficitară.

S-a mai făcut observația că gruparea materialului pe criteriul unității problemelor și nu al cronologiei, ar fi evitat caracterul precumpănitor descriptiv al lucrării, repetițiile și reluarea comentariilor. Poate că într-adevăr, o altă structură a cărții ar fi adus cercetării un spor de calitate, dar există carențe care nu sînt condiționate de schema generală a lucrării. Eugen Luca se mărginește în prezentarea celor mai multe opere să reproducă după un plan propriu conținutul lucrărilor, care dincolo de rememorarea lor, necesitau o aprofundare analitică, o fixare în peisajul literar general și în acela al creației lui Marcel Breslașu. E regretabil faptul că autorul folosește cu multă avariție analiza comparată, desprinzînd oarecum opera din contextul istoriei literare, iar în ceea ce privește încadrarea în epocă, atît de necesară pentru a stabili locul lui Marcel Breslașu mai cu seamă în poezia dintre cele două războaie și poziția sa relistă, observațiile criticului rămîn la suprafață. Adîncirea acestor aspecte ar fi fost în măsură să scoată în evidență mai pregnant personalitatea scriitorului.

Obiecții de fond ridică și o seamă de aserțiuni care privesc specificul poeziei lui Marcel Breslașu. In general judecăților critice definitorii le lipsește armătura argumentelor. Afirmația că una din coordonatele poeziei lui Breslașu ar fi îmbinarea elementului liric cu cel epic și satiric, este doar enunțată fără explicitarea pe care o merita.

In ce privește fixarea coordonatelor operei lui Marcel Breslașu, Eugen Luca, pe lîngă afirmații juste, săvîrșește o eroare de conținut. Se afirmă repetat că poezia lui Marcel Breslașu este muzicală ca substanță (pagina 24), „muzicală prin esența ei" (pag. 144). Intrucît poate fi definită substanța, esența operei literare, muzicală?

Regretabile neglijențe stilistice precum „ritmul în care-și deapănă trăirea", „acorduri grave, gîtuite", „cînt gîtuit", „bătaie mai intensă pe clapa lirică", puteau fi ușor corectate.

Cartea lui Eugen Luca, meritorie prin preocuparea criticului de a înfățișa creația unui poet de valoare, marchează și din partea Editurii un început promițător. Pe cînd asemenea lucrări despre alți poeți, prozatori și dramaturgi ai literaturii noi?

Boris BUZILĂ

Răsfoind revistele

Critica din „Viața Romînească"

Sectorul de critică al revistei „Viața Romînească" se remarcă prin seriozitate și nivel științific în tratarea problemelor literaturii. Nr. 11 nu este însă destul de reprezentativ în acest sens, deși și aici intîlnim o strădanie de a cuprinde aspecte variate ale literaturii și relevăm cîteva articole merituoase. Cronica literară, semnată de Horia Bratu, este consacrată romanului „Bariera" de Teodor Mazilu. Criticul face o analiză interesantă, așezînd cartea lui Mazilu pe filiera literaturii despre periferia Bucureștiului și evidențiind calitatea ei nouă, determinată de apartenența la realismul socialist.

O cercetare asupra rădăcinilor social-politice ale curentelor literare efectuează G. C. Nicolescu în studiul său despre sămănătorism. Mai puțin stăruitor, este urmărită consecința orientării politice reacționare în creația literară a scriitorilor respectivi. Uneori se fac apropieri mecanice între diferite grupări politice și tendințele creației literare, iar activitatea unor scriitori de valoare (Coșbuc, Vlahuță, St. O. Iosif) afiliați o vreme „Sămănătorului", dar depășind în arta lor, în mare măsură, influențele nocive, — este tratată în studiul lui G. C. Nicolescu în mod unilateral, insistîndu-se exagerat asupra legăturilor lor cu curentele retrograde. Nu se respectă deaceea cu rigurozitate criteriile reconsiderării științifice a moștenirii literare.

Este judicios în aprecieri articolul lui Eugen Simion „Creație și pitoresc", care analizează romane de Nicuță Tănase și Dragoș Vicol.

Un pamflet plin de vervă, cu forță demascatoare scrie Vladimir Colin.

Semnalăm un pătrunzător articol reprodus din „Literaturnaia Gazeta" („Realismul socialist și neorealismul") și o revistă a presei literare sovietice întreprinsă de Dumitru Hîncu.

Rubrica „miscellanea" este mai puțin alimentată, ca în alte dăți, cu intervenții combative, axate pe probleme centrale ale literaturii. Ca stil polemic reținem nota „Un ton învechit" In „Viața romînească" aceste scurte însemnări ar trebui să aibe o eficiență sporită, angrenînd revista în dezbaterea numeroaselor teme de actualitate ale vieții literare.

Este vie și scrisă cu discernămînt revista presei de peste hotare. Cu privire la sectorul de recenzii („Cărți noi") formulăm din nou o veche obiecție. Aici redacția se arată mai indulgentă, tolerînd în special un stil de prezentare șters și monoton sau strident prin siluirea expresiei, considerînd probabil că acest sector trebuie să răspundă unor cerințe mai scăzute. Intîlnim aici exprimări ca: „tentat de complectitudine", „asupra aportului adus", „drumul parcurs de o serie de sentimente, atitudini și modalități", „concluzii pe care, pînă la urmă nu le mai trage": „autorul nu se sfiește să-și înfățișeze eroul stricîndu-și stomacul cu dulceață"; „toate aceste fapte disparate și în aparență fără legătură între ele" *etc. Volumul lui George Dan: „Goarna și Sirena" este analizat foarte superficial, fără un punct de vedere critic clar, iar în recenzia închinată volumului lui Ion Băieșu: „Cei din urmă", se fac aprecieri de acest gen: „Pare că acesta, relatînd evenimente deja consumate, a pierdut întrucîtva vibrația evenimentelor respective și de aceea nu le mai reproduce ca și cum ele nu s-ar petrece* acum *și* aici, *ci în trecut; poate că aici a intervenit ceva din temperamentul scriitorului, însă printr-un control rațional mai atent în actul de creație, astfel de lipsuri pot fi remediate" (curioasă viziune asupra procesului de creație!).*

Dacă a inaugurat discuția în jurul problemelor curentelor literare totuși observăm că „Viața Romînească" nu ia încă destul de activ parte la dezbaterea aspectelor literaturii actuale și nu oferă încă acele contribuții teoretice, în tratarea problemelor realismului socialist, îndatorire care-i revine în mod special.

„Contemporanul" (8 ianuarie 1960)

Un număr interesant, divers. G. Călinescu semnează Cronica optimistului, *iar Zaharia Stancu un pamflet plin de vervă împotriva transfugilor care au încercat să tulbure noaptea Anului Nou cu jalnicele lor croncănituri. In „Bilanț" Geo Bogza încearcă să sintetizeze experiența ultimului deceniu spunînd, între altele: „Așa a început anul 1950 în istoria lumii; sub semnul apocalipsului. Dar tot atunci creștea marea bătălie care urmărea să redea omenirii încrederea în propriile sale forțe și într-o soartă conformă cu aspirațiile ei la demnitate și fericire. N-a fost în istoria lumii bătălie de o însemnătate atît de mare ca aceea care s-a dat în zilele noastre în jurul folosirii energiei nucleare: pentru război, pentru distrugerea civilizației umane și a întregii vieți de pe pămînt, sau pentru scopuri pașnice, pentru o eră de prosperitate și fericire, pe care abia ne-o putem închipui".*

Radu Popescu semnează cronica literară bine scrisă, dar excesiv de aspră despre romanul lui Ion Istrati, „Tinerețe fără tinerețe". Un interesant articol de sinteză scrie Eugen Simion despre „Probleme ale genului epic scurt". In prima parte a articolului, autorul pledează pentru schiță, nuvela scurtă, etc.: „In afară de concíziune (...), genul epic scurt se caracterizează — și în aceasta constă esențialul — prin ceea ce s-ar putea numi caracterul lui publicistic *și* actual. *Dintre speciile genului epic, schița și povestirea (...) sînt acelea în care transformările realității se resfrîng cu mai multă promptitudine. Formează, ca să spunem așa, un prim sistem de semnalizare, fără să înțelegem prin aceasta un stadiu artistic rudimentar". Eugen Simion analizează apoi cîteva trăsături ale unor recente schițe și portrete de N. Țic, Pop Simion, Radu Cosașu, Vasile Rebreanu ș. a.*

Incheiem aceste observații întrebîndu-ne: de ce nu mai publică „Contemporanul" nici o poezie?

CRONICA LITERARĂ

Liviu Rebreanu: Opere III — „Pădurea Spînzuraților"

de Paul GEORGESCU

Adesea, în discuțiile purtate în presa noastră literară se confruntă sau chiar se înfruntă preferințele pentru două modalități ale prozei realiste: proza obiectivă, romanul monografic, cu planuri multiple, construcție solidă, personaje numeroase, mișcări de mase etc; proza analitică, mai personală dacă nu mai subiectivă, în care trepidează un ritm inegal dar viu și în care atenția se concentrează asupra subtilității deplasărilor în cîmpul conștiinței. Dacă preferințele nu s-au manifestat încă teoretic și exhaustiv, ele se subînțeleg. Astfel, pasiunea pentru construcția clasică (un clasicism cu o vechime de o sută de ani...), confruntarea încruntată a oricărui nou roman cu Balzac (care, de altfel, nu era prea balzacian în construcție) e un mod de manifestare al adepților „prozei obiective", care privesc proza analitică cu neîncredere, drept o putință redusă a forței creatoare, învinuind-o de frecventări moderniste. „Analiticii", în schimb, consideră prima modalitate ca învechită, depășită și rudimentară, privind cu suspiciune însăși ideea de „construcție" a romanului. Adevărul e că asemenea frontiere trasate apăsat în domeniul realismului sînt subiective, că anume particularități reale sînt exagerate și unilateralizate brutal, realitatea fiind mai complicată și mai nuanțată decît aceste scheme prefabricate de critici. In ceea ce privește problema construcției, discuție ce pare a înfierbînta numeroase stilouri, trebuie să spunem că organizarea operei în jurul unei idei, construcția operei adică, este absolut necesară acesteia. Dar adăugăm că ea nu poate fi impusă de un model prestabilit, ci este cerută cu necesitate de conținutul operei. Deci, liberă de orice model, liberă de orice „regulă", construcția e totuși determinată riguros de conținut pe care, la rîndul ei, îl poate influența. De aceea sînt inacceptabile acele construcții care pot duce la opacizarea ideilor, la înfățișarea deformată, bruiată, a realității. Restul e de domeniul gustului personal, al preferințelor artistice.

Discuțiile de care aminteam, îl citează ca exponent al „prozei obiective" pe Liviu Rebreanu, iar „proza analitică" argumentează cu Camil Petrescu, H. P. Bengescu și Anton Holban. Să ilustrăm fragilitatea acestor inebranlabile pozițiuni amintind că „Un om între oameni" a fost scris de Camil Petrescu iar „Pădurea spînzuraților" de Liviu Rebreanu? E oarecum explicabil ca faima crescîndă a lui „Ion" și a „Răscoalei" să ducă la clasarea marelui realist într-un anume tip de literatură, dar această prezentare — nu greșită, dar unilaterală — nu trebuie să ne facă a pierde din vedere „Nuvelele" — din care unele excepționale — și „Pădurea spînzuraților", operă analitică de o mare valoare nu numai pe planul romanului romînesc.

Tipărită în 1922, imediat după încetarea primului război mondial, despre care tratează, „Pădurea spînzuraților" era deci un roman de arzătoare actualitate. Refuzul șovinismului era, în acei ani, plini încă de sîngele popoarelor ce se înfruntaseră, un act de curaj. „Pădurea spînzuraților" — spune Crohmălniceanu în studiul său amplu „Liviu Rebreanu" (ESPLA, 1954) — e scrisă fără umbră de șovinism, cu multă înțelegere a dureroasei dileme în care sînt azvîrliți eroii" (pag. 71). Și: „Aspectele unei înfrățiri, pe care o creează condiția socială comună a oprimaților nu lipsesc nici din «Pădurea spînzuraților»". Se citează apoi prietenia reală a țăranilor din Lunca, romîni și maghiari, atitudinea bătrînului Vidor și a fiicei sale, Ilona, față de Apostol Bologa (pag. 74). Firește, exemplele ar putea fi înmulțite, dar adevărul e prea evident spre a mai fi necesare exemplificările.

Romanul condamnă cu forță războiul, înfățișat ca o absurditate sîngeroasă. In fața realităților crude, teoriile lui Bologa despre război ca „izvor de energii" se prăbușesc în sînge și spaimă. Sînt relevabile mai puțin teoriile umanitariste ale lui Cervenco sau cele anarhiste ale lui Gross, cît părerile oamenilor simpli, cutremurați de valul cruzimilor monstruoase. Caporalul care vede numai morminte și spînzurători spune „scuipînd cu scîrbă": „— Ce viață mai e și asta... încotro te uiți, numai moarte și morminte și morții..." (pag. 13) (citatele sînt după ediția a zecea). Cînd află că va fi călău (la spînzurătoarea lui Svoboda) plutonierul se sperie: „— Domnule căpitan, vă rog cu supunere, iertați-mă, bolborosi caporalul, îngălbenind". (pag. 20).

Discuția despre război, pe care o poartă Bologa, Klapka, Gross și Varga (pag. 54—60), părerile lui Klapka („O crimă imensă este îndeobște războiul..." (pag. 80), blestemele lui Vidor, țăranul, care vorbește de „pacostea războiului" (pag. 142), gemetele mamei lui Bologa („Apoi doar nu uita că e război și nimeni nu e stăpîn pe nimic... Moartea și groaza stăpînesc azi peste toți oamenii..." (pag. 190), murmurul îngrozit al lui Boteanu („Moartea ține praznic mare în vremurile de azi..." pag. 252) și atîtea alte mărturii, scot în evidență monstruozitatea războiului imperialist. Și

Eroul dilematic în situație dilematică

peste această carte care începe cu o spînzurătoare și sfîrșește cu alta, se leagănă neîncetat umbra sinistră a ștreangului, iar oamenii sînt striviți de imaginea ce revine ca un leit-motiv, a pădurii spînzuraților.

Acțiunea romanului se desfășoară din toamna anului 1916 pînă în primăvara lui 1917 și se concentrează în jurul eroului principal, Apostol Bologa. Alte personaje care apar destul de des (căpitanul Klapka, căpitanul Cervenco, lt. Gross, lt. Varga, generalul Karg, cele două logodnice — Marta și Ilona —, Petre, ordonanța, țăranul Vidor, etc.) reprezintă, fiecare, un mod de viață, o concepție despre lume. Acțiunea se petrece, spațial, mai întîi într-un sat galițian, pe linia frontului austro-rus, apoi în Transilvania (satul Lunca) pe frontul austro-romîn, cîteva episoade au loc în orășelul transilvănean Parva (nume fictiv), de lîngă Năsăudul lui Coșbuc. Concentrarea temporală și spațială, grupul restrîns de personaje sporesc intensitatea dramei psihologice care se desfășoară strîns în tensiune crescîndă.

Printre romanele consacrate primului măcel mondial, cartea lui Rebreanu ocupă un loc de cinste. Dacă Erich Maria Remarque a întreprins o critică sentimentală a războiului în celebra „Nimic nou pe frontul de vest", dacă Ludwig Renn apără poziții umanitare („Măcelul") și dacă Henri Barbusse realizează nu numai o critică politică a războiului, dar ajunge chiar la concluzia justă a necesității revoluției sociale ca unic mod de a pune capăt unor asemenea monstruozități sîngeroase, Rebreanu, mai puțin spectaculos în oroare ca primii și mai neclar în stabilirea răspunderii decît Barbusse, impune totuși prin precizia analizei și profunzimea problemelor.

In literatura romînă s-au impus pe această temă, romanele lui Cezar Petrescu și Camil Petrescu, respectiv „Intunecare" și „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război". In „Intunecare", problemele sociale sînt formulate mai vehement decît la Rebreanu dar oratoria gesticulativă a personajelor și convenționalismul psihologiei reduc din forța cărții. In „Ultima noapte..." problemele sentimentale și filozofice ale lui Ștefan Gheorghidiu nu sînt legate direct de acele pe care războiul le stîrnește. Războiul apare aici o experiență în plus, crîncenă, dură, o treaptă într-un proces evolutiv de cunoaștere a relațiilor, dar izolată totuși, oarecum, de experiențele anterioare. La Bologa însă, toate problemele se strîng în același nod gordian, cristalizează într-un unic complex. E tulburător faptul că Ștefan Gheorghidiu și Apostol Bologa s-au intîlnit, aproape, înfruntîndu-se pe același front și se poate spune că Bologa s-a sinucis (căci sinucidere e) fiindcă n-a vrut să mai tragă în Gheorghidiu. De o parte și de alta a frontului, Gheorghidiu și Bologa își trimit obuze, frămîntați de aceleași probleme. Caractere apropiate și opuse... Gheorghidiu, natură mai reflexivă, cuprins însă de furii opace, e străbătut de un patos analitic și cu o tensiune rece caută sistematic să evite sistemele. Bologa e un patetic molcom, un meditativ cu crize de violență, visează în sisteme, nu poate accepta lumea decît ca un sistem, ceea ce-l face să acționeze incoherent. Dar ceea ce-i deosebește, în fond, este situația dilematică în care se află Bologa.

Ne poartă gîndul la o altă carte, mult deosebită de „Pădurea Spînzuraților" și care, apărută cu doi ani mai tîrziu (1924) avea să cunoască o faimă universală: „Muntele magic" de Thomas Mann. Firește, „Muntele magic" nu e o carte de război (deși eroul pleacă, în final, pe front, nu din ură șovină, ci pentru a se afla alături, la greu, de semenii săi), și aici problema esențială e aceea a timpului, a duratei, dar ceea ce ne-a impus apropierea este situația dilematică a tînărului german, erou al cărții, Hans Castorp. El este martorul și discipolul dorit de două personaje care reprezintă două moduri de gîndire și acțiune: unul, patriotul italian, umanist, carvonar, democrat și anticlerical; celălalt iezuit, ascet și mistic. Dar Hans Castorp e aici numai miza pasivă a marelui duel de principii, în

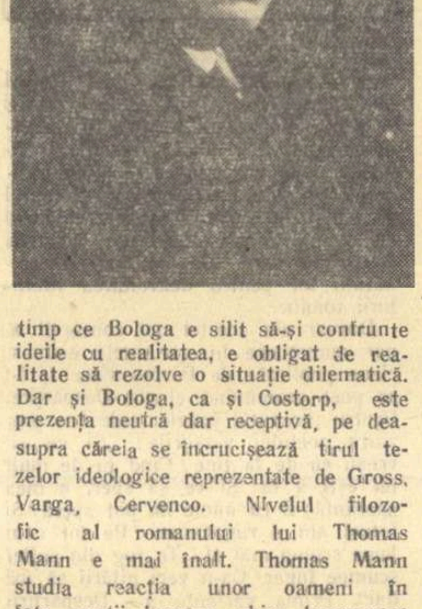

timp ce Bologa e silit să-și confrunte ideile cu realitatea, e obligat de realitate să rezolve o situație dilematică. Dar și Bologa, ca și Costorp, este prezența neutră dar receptivă, pe deasupra căreia se încrucișează tirul tezelor ideologice reprezentate de Gross, Varga, Cervenco. Nivelul filozofic al romanului lui Thomas Mann e mai înalt. Thomas Mann studia reacția unor oameni în fața morții luxoase, chiar languroase din sanatoriul elvețian, acel vestibul al morții, în timp ce critica valorilor, la Bologa, se face la o tensiune mai înaltă. Cu toate deosebirile însă (evident, ele sînt mult mai numeroase), e de subliniat nu numai situația dilematică a eroului, ci și — decurgînd de aici — tema angajării care, cu Șolohov în Rusia, cu „Muntele magic" în Germania, cu „Pădurea Spînzuraților" în literatura romînă, apare ca temă importantă, obsedantă a secolului.

Romîn, dar ofițer în armata K.K. austro-ungară, Bologa e silit să lupte împotriva armatei romîne. Se poate glosa pe această temă, dar nu vom analiza aici datele concrete ale problemei (aceasta s-a făcut — Ov. S. Crohmălniceanu, S. Iosifescu) ci ne interesează situația ca atare. Dar situația, în sine, nu explică tot. G. Călinescu, văzînd în „Pădurea spînzuraților" drama unui om fără voință, îi reproșează lui Bologa („Istoria literaturii romîne"), de a nu fi luat o hotărîre posibilă și de a nu fi acționat apoi consecvent cu această hotărîre. Obiecția i se poate aduce și lui Hamlet. Și apoi, Bologa nu e un abulic. Ofițer, el se distinge pe front, ia decorații, iar prima scenă îl arată decis. Chiar în ultima parte a romanului, cînd se comportă haotic, ia decizii rapide, cum ar fi căsătoria cu Ilona. Problema nu se pune deci pe planul voinței (care nu este, ea însăși, decît o dorință puternică) ci al situației. E drept, însă, că și Bologa e o natură dilematică. Altfel, ar fi luat o hotărîre oarecare și ar fi acționat conform cu ea. Romanul ne-ar fi arătat atunci efortul eroului de a-și fi realizat planul. Dar caracterul tragic al operei reiese tocmai din faptul că există — parafrazez — un personaj dilematic într-o situație dilematică. Aș zice că situația e un pretext necesar în care se realizează natura personajului. Prototipul e Hamlet.

E de observat, deci, că Bologa și în alte împrejurări s-a comportat ca un om pentru care actul alegerii comportă răspundere și are implicații profunde (ceea ce diferă de banala abulie). In afară de aceasta, concentrarea aproape halucinată nu se justifică prin căutarea unei soluții concrete, ci prin căutarea unui mod de viață, a unei filozofii practice și teoretice prin care să înlocuiască vechiul lui „sistem" distrus de război, ruinat de confruntarea cu o realitate intensivă. Energia sa nu se concentrează de aceea asupra unei rezolvări practice a situației dilematice, el caută acel adevăr capabil să explice toate situațiile și să descopere, în același timp, soluțiile practice decurgînd din înțelegere. De aceea, cheia acțiunilor sale din ultima parte a cărții nu poate fi găsită în dorința de a deveni un brav ofițer romîn, în loc de a fi un brav ofițer austriac. Soluția lui Rebreanu e tolstoiană (a se vedea și scena din noaptea de înviere), iar cheia o aflăm în scena petrecută în ceardacul casei părintești, în timp ce el ascultă căderea ploii și care se poate asemui cu scena în care Bezuhov, în captivitate, așezat pe osia unei căruțe, descoperă cerul înstelat. Criză mistică? Să nu ne grăbim cu concluzia.

O nouă ediție populară EMINESCU

Aniversarea nașterii lui Mihai Eminescu e sărbătorită printre altele, printr-un tiraj nou al poeziilor lui, — ca niciodată în trecut, — de peste cincizeci de mii de exemplare, într-un nou format al Bibliotecii pentru toți, mai elegant și mai maniabil. Editura de Stat pentru Literatură și Artă prezintă așadar la o dată festivă, scumpă tuturor inimilor, o carte de aspect sărbătoresc, la un preț accesibil. Este cel mai potrivit mijloc de cinstire a marelui poet, a cărui operă lirică originală, „antumă" și postumă, a fost editată în condiții științifice și tehnice mai presus de orice elogii, de către acad. Perpessicius. Cele cinci volume ale monumentalei ediții urmează numai a fi completate cu al șaselea, conținînd folclorul adunat de Eminescu, cu acel înalt spirit artistic ce-și va fi pus discret pecetea pe producția anonimă a poporului. In ediția nouă pe care o răsfoim cu nesaț, se găsesc întîi în ordine cronologică poeziile publicate în timpul vieții lui Eminescu, iar apoi, în aceeași ordine, un număr mare de postume. Cu fiecare ediție populară a poeziilor lui Eminescu, selecția operată în cîmpul postumelor se arată mai receptivă. Procesul a fost cîștigat de către partizanii postumelor, care nu împărtășesc scrupulele unui estetician „integral" ca profesorul Mihail Dragomirescu sau chiar acelea ale colegului său, de la Iași, G. Ibrăileanu, necontaminat de estetism, dar temător că gloria genialului poet ar putea fi umbrită de încercările de atelier ale tinereții. Asemenea reticențe se mai întîlnesc la cîte un cunoscător al scrisului eminescian, cum este I. Crețu, dar opinia generală, la care se alătură și scriitorul acestor rînduri, este cucerită principiului nu al esteticii zise „integrale", ci al publicării integrale a poeziilor operei, ca singurul mijloc al unei judecăți serioase de valoare. Așadar, să ne bucurăm că s-a încheiat epoca cunoașterii fragmentariste, care a strîmtat pînă la falsificare perspectiva cititorului de rînd, creînd un fals privilegiu de mandarinat cărturarului prevăzut cu un bilet de intrare la biblioteca Academiei, deținătoarea caietelor cu circa cincisprezece mii de pagini manuscrise. Peste cincizeci de poezii postume se regăsesc în noua prezentare a Bibliotecii pentru toți, pe lîngă alte cîteva așa-zise postume și acele poezii date la tipar în timpul ultimilor șase ani de viață ai autorului, fără știrea sa, sau fără vechea lui grijă a finisajului.

Ediția e precedată de un splendid mai vechi cuvînt înainte semnat Tudor Arghezi și de o prefață iscălită Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Tudor Arghezi interpretează ca și G. Călinescu poezia erotică eminesciană, punînd accentul pe nota senzuală, a iubirii trupești. Este drept că Eminescu nu platonizează la desperare ca petrarchiștii, dar nu e mai puțin adevărat că idealizarea femeii este cealaltă polaritate, atît de frecventă, a atitudinii lirice eminesciene, încît nu se poate vorbi de exclusivitatea unei singure modalități erotice. La citatele date de succesorul lui Eminescu, citate ce ocupă o pagină, s-ar putea răspunde cu tot atîtea sau mai multe, de pură adorație eterată, fără ca „spiritualizarea" femeii să fie o consecință a decepției, cum crede comentatorul. Erotica lui Eminescu e nereductibilă la o singură formulă. Ne temem că nici explicația polarității duale nu este suficientă și că ea trebuie înțeleasă sub unghiul mai larg al complexității structurale de care beneficiază un geniu ca Eminescu.

Din judicioasa prefață, care subliniind sensul protestatar, direct sau indirect al liricii eminesciene, fixează limitele înțelegerii istorice ale acesteia, ne mărginim să relevăm conținutul bogat în sugestii al primului paragraf:

„Creația lui Eminescu nu reprezintă o fulgurație uluitoare, unică și neașteptată pe cerul poeziei romînești, ci o sinteză istorică de tradiție popular-națională și de cultură, concentrată într-o personalitate genială, cu o gîndire socială și filozofică profundă și cu o sensibilitate de acuități superioare".

Totul este just în această formulare de sinteză critică.

Poetul realizează armonie pînă astăzi neatinsă, pe registrul dublu al ritmului său sufletesc și al sonorității analizabile. Inaintea lui, Gh. Asachi, D. Bolintineanu, V. Alecsandri și alții au contribuit la făurirea instrumentației sonore. Tot astfel un Grigore Alexandrescu este precursorul netăgăduit al adevăratei „meditații" lirice în limba noastră, înzestrat fiind cu o capacitate reflexivă considerabilă... Eminescu îl depășește prin cultură, mai ales prin nemaiîntîlnita euforie speculativă, cu care concurează marile cosmogonii ale vechimii, într-un spațiu de o surprinzătoare concentrație, după cum tot lui, liricului prin excelență ca pictor batailist ocazional, i-a fost dat să izbutească poate cel mai impresionant fragment de epopee din întreaga literatură universală modernă. Nu lipsiseră, după cum se știe, încercări de a se da diverse Traianide, Stefaniade și Mihaiade, din lăudabile sentimente patriotice, cu totul neajutorate. Eșecul lor a permis poate grandiosul moment epic din Scrisoarea III. Chiar acolo unde predecesorii săi dăduseră exemple eminente, ca în epistolă, Eminescu îi depășește și în această specie mai pedestră de poezie și, dacă se poate spune, o plafonează. In ciuda contradicțiilor sale ideologice și politice Eminescu a dat, odată cu o vehementă critică la adresa societății sale, o expresie grandioasă — cel puțin cu discursul proletarului — elanurilor generoase, democratice ale generației pașoptiste pe care, astfel, a continuat-o. Sinteza eminesciană este un fapt de cultură prin care, pe de o parte, geniul nostru național își păstrează frăgezimea genuină în confruntarea cu cvasi-totalitatea civilizațiilor, iar pe de alta mesajul profund particular se situează prin valoarea lui artistică în universal. Mai rămîne menționabilă bogăția registrului moral eminescian, în care notele unui umor adeseori tonic, stilizat în direcția celui țărănesc, se învecinează cu dureroasa răsfrîngere lăuntrică, adesea cultivată romantic. Contemporanii imediați, „decepționiști" sau pesimiști prin contaminare benignă ca vărsatul de vînt au crezut această din urmă notă esențială genialului lor maestru. Celelalte generații s-au orientat mereu mai bine în vastitatea peisajului moral eminescian, stimulent neîntrecut de simțire și de gîndire, fără nici o urmă de nocivitate.

Editorii au selectat cu justețe din postume și au dat fragmente acolo unde textul li s-a părut prea lung (Memento mori) sau poate derutant prin complexitate. Este cazul poeziei O, adevăr sublime... (fragment), din 1874, căreia i se dă partea a doua, cu finalul: „Popoarele există spre a fi înșelate". Concluzie sceptică, împărtășită și de eroul prin excelență faustic al lui Eminescu, din cele două eboșe succesive: Andrei Mureșanu și Mureșanu. Cînd Eminescu spune: „Imi place axiomul cel tacit, ființi spurcate: / Popoarele există spre a fi înșelate", — noi înțelegem sarcasmul amar și revolta față de acele „ființe spurcate" ale exploatatorilor capitaliști, dar cum rămîne aceeași amară concluzie în gura unui om ca Andrei Mureșanu? Poezia e derutantă, strofă cu strofă. Poetul vehiculează în această poemă sarcasmul romantic, într-o formă insuficient definitivată. Un poem ca acesta, acceptat fragmentar, ar fi putut lipsi.

La alte poezii, în lipsa unui glosar eminescian, am fi dorit note în subsol, unde textul devine dificil. Astfel, în frumoasa poemă erotică, Ah, mierea buzei tale, erau absolut necesare două lămuriri. Ce vrea să zică: „Ah, unde ești, demonico, curato..." și „Ah, mierea buzei tale, păsărică..."? Alăturarea epitetului curato de celalt, demonico, e inteligibilă numai la lumina formației în parte clasiciste a poetului, pentru care demonul, la greci și la latini, este sufletul, altfel demonico ar sugera tocmai necurățenia! Tot așa păsărică e un apelativ cu ricoșeu umoristic sau trivial, dacă nu asociem cuvîntului simbolul înălțimilor și al candorii sufletești. Multe alte poezii ar cere note pentru publicul larg căruia i se adresează ediția, incluzînd pe nevîrstnici sau pe cititorii noi, nefamiliarizați cu universul eminescian.

Ediția folosește textul ediției Perpessicius, fără îndoială cel mai bun. Am fi dorit numai să se fi renunțat la semne diacritice ca accentul grav și trema, de care s-a folosit autorul ediției monumentale ca să ducă de mînă pe cititorul fără ureche muzicală, în labirintul metricii eminesciene (plină de licențe). Insuficiența sau neoperativitatea acestor semne diacritice va face obiectul unei cronici filologice viitoare.

Şerban CIOCULESCU

CONSTANTIN BARASCHI: „Monumentul lui Mihail Eminescu"

CE FEL DE CONTRADICȚII?

de Mihail PETROVEANU

TUDOR ARGHEZI: „Versuri"

Evidența contradicțiilor în gîndirea „filozofică" argheziană nu este, ca atare, o idee nouă; s-a impus de la început, tuturor. Chestiunea e determinarea esenței lor. Reducînd antinomiile la latura mistică, confundîndu-le cu antitezele spirit-materie sau satanic-divin, scoase din doctrina și istoria cu miros de tămîie a amvonului, trecutul idealist a prefăcut drama complexă a poetului într-un spectacol religios, într-un „mister" medieval. „Introducere în poezia lui Tudor Arghezi" de Șerban Cioculescu, fiind un studiu de familiarizare a publicului, pe cale descriptivă, cu arta, cu limbajul faurului, implica doar prudent acest punct de vedere. In schimb, eseul anterior „Tudor Arghezi" (1940) al lui Pompiliu Constantinescu îl postula cu entuziasm de apologet (al misticii!), într-un amestec nedistilat și pretențios de teologie și blagism, neașteptat din partea unei pene reci și bine strunite. G. Călinescu, păstrînd inițial noțiunile în accepția tradițională a vechiului idealism și a dogmaticii creștine, după care spiritul se confundă cu „purul" și materia cu „impurul", le-a considerat „lucruri juste" dar „superficiale". El a susținut că poetul a resorbit, a depășit antitezele ca artist: „E vorba nu de antiteze, de concepte ideal-real, ci de un proces, văzut în planul poeziei de metamorfoză, de osmoză între spiritual și material, amîndoi termenii luați ca momente îndepărtate ale aceleași materii". (Vezi „Istoria literaturii romîne" pag. 705). Versiunea, subtilă, dinamică, conținînd și un adevăr imediat, pare pe moment satisfăcătoare. Aptitudinea marelui creator de a se mișca cu egală plasticitate și înfiorare între — să admitem provizoriu termenii — spiritual și material, de a surprinde relațiile, fuziunea aproape a unui pol cu altul, este exactă și, prin înfățișările sale fascinante, neapărat extraordinară.

De aci însă, G. Călinescu a conchis că poetul, incluzînd antitezele în universul său specific și strict artistic, ar fi echivalat spiritul cu materia sau cel puțin le-ar fi șters culoarea religioasă și chiar filozofică. Vasăzică, contradicțiile de orice fel (filozofic, etic, social) pot fi rezolvate de un talent „osmotic" care n-ar mînui decît mijloacele artei sale. Cu alte cuvinte, o gîndire artistică „pură" este, prin sine, dialectică! Nu. Teza, seducătoare poate, e sigur inacceptabilă, atît în principiu cît și în aplicația sa.

Pentru dialectica materialistă, pentru unica dialectică creatoare, adecvată realității și gîndirii obiective, lichidarea antitezelor de tip religios, ca cele despre care vorbim, este o pseudoproblemă, întrucît ele intră în categoria reprezentărilor complet denaturate, absolut imaginare despre existență și om, indiferent de prestigiul victimei lor.

Ca problemă autentică, nereligioasă, ca reflectare subiectivă a unei realități obiective, opoziția spirit-materie, constituind o unitate a contrariilor în care materia este factorul prim iar spiritul factorul secund, nu poate fi opoziție antagonică, solubilă doar prin luptă. Făcînd însă abstracție de caracterul fals al problemei și în ipostaza că opoziția spirit-materie ar fi antagonică, mecanismul dialecticii propuse este și el „sui generis", greșit conceput.

Depășirea dialectică a unui antagonism nu înseamnă neutralizarea ori ambivalența, cum se mai spune, a componentelor sale și, cu atît mai puțin posibil, substituirea lor reciprocă. Dimpotrivă, ca proces activ, de luptă violentă, ea se soldează totdeauna cu victoria unei laturi asupra celeilalte. La rîndul ei, negația negației nu înseamnă absorbirea, integrarea termenului care, negat, e învins de către termenul care, negîndu-l, l-a învins (a tezei de către antiteză), ci numai că teza, vechiul, transmite ceva din reziduurile sale pozitive noului. Trecînd la teza estetică propriu zisă, e de spus că, oricît de „osmotic" ar fi talentul, oricîtă putere plăsmuitoare ar deține imaginea, „mitul", și oricît de independent ar fi universul estetic față de universul obiectiv și de universul ideologic propriu zis, gîndirea artistică nu posedă virtutea magică de a rezolva în general problemele și în particular antagonismele gîndirii noționale, prin simpla lor „imigrare" în sfera sa de acțiune. Convertite în imagini, problemele rămîn, urmînd să se deslege în funcție de concepția de ansamblu a artistului față de lume și societate. Ele rămîn, și pentru Tudor Arghezi care, semnificativ, le-a denunțat singur nu numai prin mijlocirea „miturilor" ci, uneori, aproape noțional. (O declară, în cîteva rînduri, G. Călinescu însuși). Ba chiar, cum vom vedea, după o perioadă de abandonare în voia instinctului creator de forme „pure" și de iluzoriu „echilibru între antiteze", poetul a revenit, și din nou în versuri „noționale", la „problematica", la contradicțiile sale specifice, fără a se deruta ca artist, dar și fără a le rezolva. (Dealtfel, tot G. Călinescu o recunoaște indirect, cînd, referindu-se la jocurile gratuite existente în „Flori de mucigai" și în „Hore", spune: „Arghezi cel adînc nu se află în această direcție" (op. cit. pag. 730). Așa dar, interpretarea academicianului G. Călinescu, sprijinită în special pe anumite și oarecum secunde înfățișări ale proteicului artist, pare, într-o măsură apreciabilă, proiectarea pe ecranul arghezian, a poziției sale de atunci, „panestetice" idealist-subiective. Iar împrejurarea că Tudor Arghezi a continuat să fie pradă contradicțiilor, confirmă opinia după care drama sa n-a fost și nu putea fi dezlegată prin „estetizarea" ei, deoarece contradicțiile care au alimentat-o, nefiind de natură îngust-religioasă, n-au fost și nici nu puteau fi soluționate de pe pozițiile ideologice și sociale de-atunci, ele înseși contradictorii — ale poetului.

Interesant de constatat mai e că deosebirile, aparent esențiale dintre comentatorii citați, se mențin în rama aceleași „icoane". Pe parcursul analizei, G. Călinescu ajunge să convină cu adversarii săi asupra consonanței fundamentale a poetului cu biserica, vorbind despre „perspectiva metafizică și propriu zis religioasă" a autorului „Testamentului", despre „teroarea sa mistică", aidoma canoanelor, înaintea morții (se pomenește de iconografia religioasă, de „Triumful morții" din cimitirul pisan, de Dürer), despre „exaltarea spiritului", de asemeni în nota creștină, prin contrast cu tablourile exacerbate ale cărnii și materiei în descompunere, în fine despre „impresia unică de hieratic, de mistic și de profetic" stîrnită de întreaga lirică cosmică a lui Arghezi. Să nu se descuie ușile operei decît cu „cheile sacre" și poetul să fi fost un captiv deplin al misticii, ba încă un captiv neresemnat, un fanatic convins de justețea absolută a soartei lui? Paradoxal, dar cîndva, într-o broșură antebelică, un exponent clerical i-a refuzat calitatea de fiu credincios al Tatălui. Nu vreau și nu am dreptul să mă amestec în „cele sfinte", ca să judec dacă ierarhul a fost sau nu miop, sau pur și simplu s-a supărat pentru atacurile pamfletarului la adresa fraților săi în sutană. Totuși, de ce biserica nu s-a grăbit să-l anexeze pe presupusul ei slujitor ca panegirist, precum vaticanul pe Claudel? Mi-e teamă că exegeții mireni ai artei argheziene au sezisat mai bine decît exegeții profani neconformismul ei religios!

★

Ca și în Faust in care sălășluiau două suflete, în Tudor Arghezi au existat doi Arghezi: nu sfîntul și păcătosul, ci adoratorul umil al „misterului" divin și rebelul mîndru, gata să-l violeze. Termenii contradicției argheziene sînt pe de-o parte impulsul mistic și pesimist iar pe de alta impulsul laic și optimist, de cunoaștere și îmbrățișare a vieții. Istoria poeziei „clasice" argheziene este istoria acestui conflict statornic, a acestui război cu sine.

Desfășurarea dilemei tragice este, într-adevăr, greu de reprodus. Nu numai pentru că tendințele în luptă sînt atît de încleștate încît izolarea uneia de cealaltă este, s-ar zice, imposibilă, dar și pentru că sînt îmbrăcate de regulă în același vestmînt — fostul ierodiacon utilizînd vocabularul deprins în mînăstire. E ca și cum am urmări fazele unui război în care armatele purtînd aceeași uniformă și înzestrate cu arme identice, s-ar fi prins într-un corp la corp, pe viață și pe moarte. Deci nu e de mirare că mulți dintre observatori, privind cîmpul de bătaie cu binocluri deformate și partizani în secret ai victoriei uneia din tabere, — ați ghicit care, — nu au izbutit să descrie obiectiv evoluția operațiunilor.

Cum se afirmă omul în dialogul cu Dumnezeu? Desigur, nu prin absența ori prin intervențiile sporadice ale partenerului său, așa cum ar reieși din prefața volumului actual. Dacă așa ar fi, rațiunea însăși a dramei ar pieri. (Dumnezeu, din contră, este omniprezent, sub diverse măști artistice). Pare bizar, dar sufletul faustic se manifestă chiar în modul de apariție al sufletului mistic: crispat, secretînd disperarea, uneori furioasă, de a nu se afla în stăpînirea incontestabilă a obiectului: „Vreau să te pipăi și să urlu: „Este!". Invocarea repetată, obsesivă a divinității dovedește că solicitatul nu s-a grăbit să răspundă. Cine primește un răspuns deplin nu mai... întreabă. Chiar acolo unde ar fi trebuit să-și serbeze triumful, în „Psalmi", comuniunea mistică este mai mult o aspirație decît o împlinire, o îndoială mai degrabă decît o certitudine: „Ești ca un gînd și ești și nici nu ești. / Intre putință și-ntre amintire." Și îndoiala de sine a chemării mistice trădează, prin reflex, presiunea chemării faustice.

EMINESCU

(Urmare din pag. 1)

conștiință morală („Ah! — zise unul — spuneți că-i omul o lumină"), înțelepciune supremă („Iar duh dă-i tu, Zamolxe, sămînță de lumină"), soarele într-o cosmogonie primitivă („Nici sîmburul luminii de viață dătător"), o suprafață întinsă, strălucitoare („Și-n ochii ei s-adună lumina sfintei mări"), noroc, fericire („Spăși-voi visul de lumină / Tinzîndu-mi dreapta în deșert"), iluminație („N-auzi cîntări, nu vezi lumini de baluri"), amintire fermecătoare („Lumina stinsului amor / Ne urmărește încă"), flacără („Aud cîntări și văd lumini de torții"), imagine scumpă („Răsai asupra mea, lumină lină, / Ca-n visul meu ceresc de-odinioară"), etc. etc. N-am notat aici toate semnificațiile date de Eminescu cuvîntului lumină, dar și din exemplele spicuite se poate vedea în ce măsură a îmbogățit el limba comună. După ce un mare poet a sfîrșit lucrarea vieții lui, limba unei comunități naționale iese atît de înavuțită, puterea ei de exprimare crește în asemenea proporții, încît rezultatul acesta reprezintă unul din foloasele cele mai de seamă pe care un poet le poate aduce poporului său. Dar pentru aceasta i se cere poetului acea lucrare în adîncime asupra limbii, pe care o asigură stăruința cercetării și meditației sale.

Eminescu a fost adeseori studiat în temele, ideile, tendințele poeziei lui. Aceste probleme ale cercetării sînt, desigur, de interes primordial și ele trebuie să fie studiate mai departe, în noua lumină științifică. Ultimul cuvînt n-a fost spus încă și, pe măsură ce studiile eminesciene se vor înmulți, vom ști mai bine care a fost partea poetului în opera de înălțare a culturii noastre. Dar vechilor teme ale cercetării trebuie să li se adauge și studiul artei eminesciene, adică al mijloacelor prin care opera poetului a ajuns să vorbească atît de adînc și răscolitor, cu un efect atît de întins asupra tuturor cititorilor săi. Această parte a studiilor eminesciene a fost ceva mai rar reprezentată, dar este de prevăzut că ea se va dezvolta în momentul în care vor fi puse la contribuție materialele cuprinse în Variante și în Dicționarul eminescian.

Tudor VIANU

O nouă revistă: „Viața literară sovietică"

Incepînd din această lună, Institutul de studii romîno-sovietic al Academiei R.P.R. editează o nouă revistă, care va fi intitulată: „Viața literară sovietică".

Noua publicație este alcătuită pe baza celor mai însemnate studii și articole apărute în peste 20 de publicații de specialitate din Uniunea Sovietică, cum ar fi: „Voprosî literaturî", „Izvestia Akademii Nauk S.S.S.R.", „Zvezda", „Neva", „Literaturnaia Gazeta", „Naș Sovremennik", „Novîi Mir" și altele.

Revista urmărește să clarifice unele probleme teoretice ale literaturii realist-socialiste, să informeze cititorii din țara noastră despre tot ce a apărut sau e în curs de apariție în domeniul literaturii ruse și sovietice.

„Viața literară sovietică" va fi o revistă lunară și va cuprinde traduceri integrale de articole consacrate diferitelor probleme din cele mai variate domenii ale științei literare ca: teorie literară, istorie literară, critică și estetică literară. Revista va conține de asemenea note literare, bibliografii și cronici.

Culegere de folclor

Cartea tînărului cercetător George Munteanu „Folclor din Suceava", este cea mai recentă colecție de folclor sucevean. Intr-un succint „cuvînt înainte", autorul culegerii ne prezintă pe Varvara Muntean, de la care a cules cele 459 de piese folclorice care alcătuiesc culegerea. Baladele, doinele și cîntecele, strigăturile oglindesc calitățile de „excepțională păstrătoare a tradițiilor noastre populare" ale Varvarei Muntean.

In general, baladele sînt cunoscute; uneori au o temă locală (Darie) sau împrumutată din alte regiuni (Pintea, Novac).

Culegerea lui George Muntean este o contribuție de real interes la cunoașterea cîntecului popular. Cu această ocazie, semnalăm ca lăudabilă colaborarea ESPLA-ei cu casa regională a creației populare-Suceava, din a cărei inițiativă apare culegerea.

Perle în vîltoare

Am citit, în nr. 50 al „Tribunei", continuarea nuvelei lui Gr. Beuran, „In vîltoare". Nu putem să nu transcriem:

a) Analiză psihologică: „In mine se dădea o luptă. Plîngea nu fiindcă am bătut-o, ci fiindcă se făcuse de rîs, fiindcă ajunsese în ochii mei, dintr-o *femeie onorabilă* (s.n.), o zdreanță. O, cît o uram atunci! Ultimele cuvinte pe care le rostise m-au zguduit profund. Orgoliul meu a fost mai tare ca mila, am mai țipat o dată la ea, aruncîndu-i în față tot disprețul meu:

— Tîrîtură, zdreanță, fii blestemată! ...Nu ești vrednică să fii mama copilului meu!".

b) O replică: „Ilie, pentru tine am făcut-o, pentru fericirea noastră... Omoară-mă, Ilie, dar iartă-mă!"

c) O reflecție care parafrazează pe cea a unei personaj caragialesc: „Un popor care nu se desvoltă din punct de vedere cultural, e un popor condamnat la moarte".

Nu din comoditate, ci din lipsă de spațiu nu ne-am cufundat mai adînc „în vîltoare" spre a culege și restul perlelor. Le propunem însă rubricii de „Aforisme" a revistei „Tribuna".

Lirica și reflectarea realistă

Discuții despre poezie

In ansamblul ei, lirica noastră — aplicînd în mod consecvent principiile realismului socialist — a obținut succese importante și este suficient să amintim cîteva volume și poeme apărute în ultima vreme: vastul poem „Surîsul Hiroșimei" de Eugen Jebeleanu, volumul lui Mihai Beniuc „Cu un ceas mai devreme", unele secvențe lirice dense din „Torentul" Mariei Banuș, poemul „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir, „Impărăția proletară" de Dimos Rendis, precum și alte creații semnate de Nina Cassian, Victor Tulbure, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Ion Horea și alții.

Critica literară a analizat aceste creații, scoțînd în evidență noutatea și profunzimea reflectării artistice, sensurile etice socialiste care se desprind; trebuie observat însă că nu totdeauna aceste analize au fost făcute cu discernămînt critic, existînd tendința de a transforma disputa critică, interpretarea marxistă, în apologie necondiționată, de a ocoli imaginile nerealizate ale unor poeme. De bună seamă, nu trebuie să punem în seama criticii insuccesele liricii, dar nu este lipsit de obiectivitate punctul de vedere că unele insuccese se datoresc și lipsei de spirit critic manifestat în diferite articole și cronici literare.

★

Două sînt direcțiile mai importante, (evident, nu singurele), pe care se dezvoltă o parte a liricii noastre, în deosebi cea susținută de tineri și anume: reportajul liric *și studiul* imagistic, *cu un corolar negativ, și dintr-o parte și din alta — în alunecarea spre obscuritate. Nuanțele nu diferă prea mult, de regulă un reportaj liric, cînd nu este total și irevocabil prozaic, se transformă într-un studiu de imagini, axat într-adevăr, pe o temă culeasă din realitatea vie — dar deviat spre asocieri de multe ori stranii prin amestecul de noțiuni eterogene.*

Reportajul constituie o modalitate eficace de a lumina sensurile evoluției sociale, de a comunica direct semnele de înnoire ale realității imediate, în așa fel încît, fără alte gesticulații, se așează o oglindă în fața cititorului, o oglindă care reflectă notele esențiale, definitorii, ale unei epoci sociale. Care este rațiunea acestei modalități, atunci cînd ea este transpusă în lirică? Pentru a lămuri mai bine lucrurile, să recurgem la cîteva exemple. Iată unul ales la întîmplare din creația unei tinere poete; e vorba de reportajul „Intr-o primăvară" de Florența Albu. Poeta merge la Ghiuverle, un sat dobrogean, și relatează aspecte caracteristice pentru transformările structurale petrecute în viața satului contemporan; printre eroii anonimi descoperă și o bibliotecară pasionată în munca ei nobilă — și-i reconstituie portretul după cum urmează: „Era o fată subțire / și veselă și gureșă ca o ciocîrlie / și tînără. / Umbla printre rafturi de cărți, / cu tinerețea ei —/ nu știu cum — / ca o lumină — / Veneau tractoriștii din brigada de cîmp / îi cereau pentru orele de răgaz, / poeziile lui Eminescu / sau romanul lui Pavel Korceaghin. / Veneau cale de kilometri pe jos; / să ia cărți. / Ințelegeți? / Cale de kilometri. / Și fata aceea / nu știa că sub ochii ei / se săvîrșește o minune, / nu știa că ea și rafturile acelea, pline de cărți / așezate într-o fostă crîșmă / gheboșită și afumată / fac împreună — minuni. / Nu mai știu cum o cheamă / Dar mi-amintesc cum, într-o seară / a vorbit prima la difuzor, / la ora locală — / cu vocea subțire, tremurătoare, / despre superstiții..." *(„Viața Romînească", nr. 3/1959).*

Acest portret care (n-avem de ce să ne îndoim) poate fi realist, este de fapt un portret în proză, și numai printr-o răsturnare de principii estetice, poate fi luat drept o comunicare lirică. Că există două-trei imagini — acestea pot înflori și în proza cea mai curată.

Dar problema, după cîte îmi dau seama, nu indică o simplă opacitate în fața regulelor de compoziție ale liricii; ea ține de viziune și de o modalitate pe care am putea-o defini prin prozaizarea *voită a versului, prin abandonarea totală a elementelor de incantare poetică, printr-o emfază a* simplificării. *Creatorul acestui gen de poezie se dezice cu inima împăcată de elementele clasice, socotindu-le inadecvate expunerii de idei poetice noi. In realitate, astfel de compoziții sînt verbioase la modul silnic și constituie, ca realitate estetică, o încălcare bătătoare la ochi a specificului liricii. Nu vrem să spunem prin aceasta că în versul alb sau liber nu se poate scrie o creație durabilă — și că muzicalitatea ideilor și a imaginilor nu poate suplini muzicalitatea prozodică clasică. In anumite cazuri o gamă ritmică variată constituie o necesitate ca în poemul lui Eugen Jebeleanu: „Surîsul Hiroșimei" — unde, după cum observa G. Călinescu — „tensiunea groazei [cerea] o prozodie mai crispată". In reportajul de mai sus totul este rezolvat însă la modul eminamente prozaic. Esențialul este însă că lipsește o idee poetică profundă, că dincolo de relatarea faptelor nu se pot surprinde simboluri mai adînci despre realitatea socialistă în afară — bineînțeles, de acelea exprimate și prin viul grai al prozei, al comunicării directe. Condiția reportajului liric stă, așa dar, în adîncirea lirică a faptelor culese din realitate, cu o pătrundere filozofică a lor pentru a le smulge echivalențele lirice. O astfel de condiție mi se pare a fi atins Florența Albu în poemul „La Smolnîi" (Luceafărul, nr. 20, 15 oct. 1959).*

★

La un nivel liric superior, demonstrînd astfel posibilitățile multiple pe care le oferă realitatea socialistă creatorului, se află versurile lui Aurel Rău, unul dintre poeții care utilizează mai des investigația reporterului. Dintr-un ciclu hunedorean, publicat în Steaua nr. 6/59 putem cita poemele: „Izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor" și „Intre înaltele, multicolore fumuri" și din același poet „Suflătorii de sticlă" (Steaua, nr. 11/59). Observînd realitatea, cunoscînd-o, descifrîndu-i sensurile profunde, Aurel Rău nu consemnează faptele ca atare, transfigurînd metaforic — așa cum fac mulți creatori, ci caută să pună în evidență o viziune, o idee poetică generală. Aplecarea sa spre reflecție nu poate fi despărțită de tendința de aprofundare filozofică și afectivă a realității: „Și-i sînt izvoarele de foc. Işi înfig rădăcinile / Negre de arderi ascunse, roșii de-ncordare. / In inima munților se-nfig; de acolo vin / Orbitoare ca soarele-n lacrele lui / înainte de a-și începe călătoria".

Poemul „Suflătorii de sticlă" este și mai elocvent în acest sens; nu același lucru l-aș putea spune despre: „Episod nocturn" din ciclul hunedorean, unde — după cîte îmi dau seama — poetul părăsește de prea puține ori (îndeosebi în prima parte) tonul general, constatativ — iar — momentul expozitiv este prea mult prelungit, întunecînd imaginea poetică.

Alți creatori rămîn în schimb reporteri (reporteri slabi), oferindu-ne fie cronici rimate, fie albume cu imagini. Reportajul liric presupune participarea emoțională a poetului, punctul său de vedere, chiar transmis indirect prin intermediul descripției.

Relatarea care se menține la suprafață, organizîndu-se doar prin notații de imagini, prin senzații, impresii singulare — rămîne în afara sferei lirismului.

★

Alt poet, de altfel cu îndelungă activitate în acest domeniu, caută și el modalități noi de exprimare în lirică — ajungînd însă uneori la rezultate cu totul contrarii intențiilor. Citez dintr-un „Cîntec despre betonul armat": „Analizele chimice nu spun nimic / urmașilor / — prea curioși — / despre pasta / cenușie / rezistentă la arșiți și frig, / folosită în vremea aceasta. / Ei / alt material de construcție vor avea / extensibil / flexibil / și autotermic, / fin, ușor / transparent cum sînt zările / sau / colorat — după ore — / puternic"... *(V. Romînească nr. 5/1958). Autorul acestui reportaj amănunțit despre pasta cenușie a betonului armat este Ștefan Iureș; el a intenționat să dea o imagine lirică atotcuprinzătoare despre eroismul constructorilor socialismului, dar descrierea sa n-are acoperire lirică, n-are o idee poetică în jurul căreia să graviteze simbolurile ideologice expuse prin imagini plastice. S-ar putea crede că versul liber l-a împiedicat să-și organizeze liric observațiile; voi da însă, din același autor, un exemplu de poezie de data aceasta folosind mijloacele prozodice clasice, lipsită de asemenea, de o viziune lirică. Este vorba de poemul „Cuvîntul spus la timp"...* „Lozinci, veți ascuți, la plug, cuțite / veți arde în furnale, peste cocs, / veți împietri puteri nebănuite / în pumnul campionului de box / ...„Plecați într-un concediu? Și dacă! / Să nu stați pe cuptor. Desfășurați / lozinca „Toată lumea să petreacă!" / Sînt și ursuzi? „Jos domnii bosumflați" *(„Luceafărul", 15 mai 1959). In acest din urmă caz lucrurile par mai simple, în sensul că nimeni nu mai este ispitit să creadă că este vorba de o relatare lirică.*

★

Ideea este că — indiferent de modalitatea acceptată (determinată de conținutul afectiv, de viziunea poetică specifică), lirica își are rațiunile ei care nu pot fi neglijate decît cu prețul unei înstrăinări totale, cu prețul ancorării nemijlocite, în cel mai cras prozaism. Prea mult caz se face, deci, de așa-zisa modalitate senzitivă, de simplificarea voită a reportajului liric, de estomparea principiilor generale ale compoziției poetice în favoarea notațiilor, a sugestiilor vagi, a imaginilor dezorganizate.

Eugen SIMION

De demult

Ori e un ceas al neuitării
Ca dîrz în luptă să rămîi ?...
Ori vii amiaza să mi-o tulburi
Cu plînsul anilor dintîi ?...

Copilăria mea de-o caut,
Din țandări vechi de ce te-aduni ?
De ce la tîmpla mea te-nchipui,
Vioară neagră din genuni ? !

Ci taci odată ! Nu-ți îngădui
Prohodul dus să-mi amintești !
Te-am spart cîndva în zorii zilei
Și-am pus garoafe la ferești...

Azi mii de cîntece mă cheamă
Și stele ard la orice pas...
Fii spulberată-n vînt, cumplito,
Cenușă oarbă, fără glas !

Ori stai ! Mai bine stai și sună
Să-mi pară totul cum a fost —
Și vechea lespede-mi ridică
Să intru-n vechiu-mi adăpost ;

Să geamă iar copilăria,
Să doară iar, ca mai de mult ;
Din răni ce le-am crezut închise
Să sînger iarăși cînd te-ascult ;

Și să mă-ncarc de-ntunecime
Cînd noaptea șuieră pe dîmb,
Să simt cum mor ca și-altădată
Prea timpuriu, sub cerul strîmb.

Și-apoi, la semnu-mi, te destramă,
Și taci ! Și piei cu cele vechi !...
Ah, roșul cînt al învierii
Să-mi sune pururi în urechi.

Eugen FRUNZĂ

Convorbire despre literatură și munca de creație

— Anchetă printre membrii unor cenacluri din București —

„Gazeta literară" a invitat cîțiva muncitori, tehnicieni, ingineri, redactori de gazete de uzină și studenți, membri ai unor cercuri literare, să-și spună cuvîntul în cadrul unei anchete referitoare la problemele lor de creație, la legătura dintre munca lor profesională și cea literară, la preferințele lor privind lecturile literare. Discuția desfășurată în cadrul anchetei, va putea oferi, credem, unele puncte de vedere interesante și utile, care dacă vor cădea în atenția comisiilor culturale din uzine și instituții, precum și în atenția comisiei de îndrumare a Uniunii Scriitorilor, vor prilejui eforturi noi și serioase în întărirea și dezvoltarea cercurilor literare.

La ancheta inițiată de noi răspund: muncitorii AUREL IARI și ALEXANDRINA ROMOCEA din cercul literar „Mihail Eminescu" — Fabrica de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej"; PETRE DAVID și FLORIN BĂRBULESCU din cercul literar „G. Topîrceanu" al Uzinelor „23 August" și „Republica"; inginerul N. CIRCEAG din cercul literar „Al. Sahia", Uzina „Semănătoarea"; STELIAN GEORGESCU din consiliul de conducere al cercului literar de la Uzinele „Mao Țze-dun"; NICOLAE MARIN, redactor la gazeta Uzinelor „Klement Gotwald"; studenții MARIA TUDOR și DUMITRU NEGREANU din cercul literar „G. Coșbuc", al Facultății de filologie și GH. LEU, de la cenaclul „A. P. Cehov" al Facultății de Medicină.

1. CÎND AȚI SIMȚIT ÎNTÎIA OARĂ NEVOIA SĂ SCRIEȚI ȘI ÎN CE ÎMPREJURĂRI ?

FLORIN BĂRBULESCU:

— De vină e, poate, numai dragostea. Intîlnirea cu prima iubire m-a îndemnat să aștern pe hîrtie cuvintele frumoase pe care, la început, n-aveam curajul să le spun de-a dreptul celei iubite. Scriindu-le m-am simțit mai bun și mai bogat sufletește și cu încetul, răspunderea și grija deosebită pe care le puneam în cele scrise, mi-am dat seama că trebuie să le am și în împrejurările și comportările de fiecare zi. Scrisul mi-a apărut întîia oară, și pe urmă din ce în ce mai clar, ca o problemă grea dar atrăgătoare, de etică.

AUREL IARI:

— Prima mea poezie am scris-o despre fabrica noastră, în 1957. Am simțit nevoia atunci să-mi mărturisesc sentimentele față de uzină și de tovarășii cu care lucrez. De atunci îmi pare că fiecare lucru din fabrică ascunde un subiect care se cere descris și arătat tovarășilor de muncă.

N. CIRCEAG:

— Ca orice tînăr, am fost atras la început de compuneri literare. Dar necesitatea de a scrie, nu numai pentru mine dar și pentru alții, am simțit-o odată cu maturitatea, cu răspunderile vieții: cînd începi să simți cu intensitate și în adîncime frumosul, idealurile la care ai vrea să ajungi tu și cei din jurul tău

ALEXANDRINA ROMOCEA:

— Nu știu. Nu am pretenția că am scris vreodată ceva bun cu adevărat, ca să mă gîndesc cînd a fost începutul. Mi-a rămas însă în minte o împrejurare: prin anul 1956 mi s-a cerut să scriu un articol la gazeta fabricii. Am răspuns că nu mă pricep. N-am fost crezută și mi s-a cerut de repetate ori. N-am scris. Dar, iată că într-o zi mă supără mult atitudinea unei tovarășe, felul ei de a fi, comportarea ei în fabrică. M-am apucat mîniată să scriu și cele scrise le-am dat la gazetă. Nu știu dacă era un articol. Mi s-a spus că ieșise un fel de schiță. Și a plăcut.

2. MUNCA PROFESIONALĂ PE CARE O DESFĂȘURAȚI ÎN ÎNTREPRINDEREA DVS. VĂ AJUTĂ ÎN MUNCA LITERARĂ ?

N. CIRCEAG:

— Cîteodată, munca profesională îți stînjenește avîntul de a scrie; aceasta numai aparent. Consider că orice muncă profesională te ajută să-ți faci mai bine o idee despre aspirațiile oamenilor din jur; îți dă, într-un fel, o măsură a lucrurilor care-ți cere grijă în portretizarea tipurilor de oameni noi; te ajută să oglindești fapte și situații pe care, altfel, greu le-ai putea imagina, „de acasă" — de pildă.

FLORIN BĂRBULESCU:

— Ca tehnician, precum și pentru faptul că desfășor și o muncă în cadrul gazetei locale „Viața Uzinei" — pot cunoaște mai îndeaproape frămîntările și dorințele oamenilor de azi. Contactul acesta direct cu oamenii, cu munca lor de fiecare zi, oferă subiectele cele mai potrivite și mai actuale de tratat în poezie sau în proză. Așa, de pildă, terminarea, nu de mult, a primului automotor „Diesel" romînesc, a constituit pentru mine subiectul unui reportaj literar publicat în gazeta uzinei și apoi radiodifuzat cu prilejul unei emisiuni consacrate cenaclurilor literare din întreprinderi. Muncitori ca Buruc Constantin, lăcătuș de frunte în secția automotoare, Antonache Hristache, forjorul numărul unu al uzinelor „23 August" și mulți alții, au devenit pentru reportajele mele eroii principali, oameni pe care-i întîlnești la tot pasul și care depun o muncă pasionată pentru îndeplinirea și depășirea planului de producție, a reducerii prețului de cost, pentru înflorirea uzinei nostre, supranumită „mecanicul-șef" al țării.

PETRE DAVID:

— La fel și pentru mine, munca profesională și contactul direct cu oamenii sînt lucruri determinante în munca literară. Articolele pe care le public la gazeta uzinei, poeziile, nu au alt izvor. Am scris despre Ion Cioc, strungarul fruntaș de la secția de filetaj și despre Aldea Marin, maistru neîntrecut al sectorului tras la rece de la uzinele „Republica".

MARIA TUDOR:

— Desigur, munca profesională de studentă la filologie, prin natura studiilor nu poate să-mi fie decît de real folos în munca de creație. Aprofundînd analiza operelor scriitorilor romîni și străini prin munca mea profesională de fiecare zi, descopăr unele taine ale meșteșugului poetic, acele legi nescrise ale poeziei pe care trebuie să le cunoască, să le stăpînească și mai ales să le subordoneze personalității sale, cel care vrea să se numească poet. Faptul că eu însămi scriu, mă ajută să pătrund unele nuanțe ale operelor literare care, altfel, poate mi-ar scăpa. Și studiile de lingvistică, îmi sînt, desigur, foarte folositoare. Cuvinte noi, sensuri noi, multiple posibilități de îmbinare și folosire a lor, — toate acestea îmi oferă mijloace variate pentru a cînta aspectele vieții noastre noi, nu mai puțin bogate și variate.

AUREL IARI:

— Scrisul nu mă preocupă numai acasă. Cînd viu în fabrică la lucru, ori de cîte ori observ ceva deosebit, notez într-un carnețel pe care-l port mereu la mine. Cred că munca literară trebuie să sprijine și activitatea din producție. Eu am făcut cîteva texte pentru brigăzile de agitație prin care am vorbit despre unele aspecte concrete ale vieții din fabrica noastră.

NICOLAE MARIN:

— In uzina la care lucrez se află mai mulți muncitori care scriu, dar n-avem încă un cenaclu. S-a vorbit despre îmbinarea muncii profesionale cu cea literară. Cred că în uzină, factorul determinant în îmbinarea activă a muncii profesionale cu cea literară este gazeta de uzină. Din materialele pe care le primim la redacția gazetei noastre „Dinamul", ne dăm seama ce rol important poate avea ziarul în îndrumarea încercărilor literare și publicistice spre evenimentele concrete de seamă din viața uzinei și a muncitorilor ei. Rabotorul Gheorghe Vasilescu, care are înclinații spre proza umoristică, susține în gazeta uzinei noastre o rubrică satirică. De la ajustorul Chereches Ion și de la inginerul Anastasia Cîrligeru primim reportaje din ce în ce mai bune. Funcționara Zina Imbrescu ne-a prezentat un material bun despre un spectacol al echipei noastre de teatru.

Avem deci în uzina „Klement Gotwald" oameni cu care putem pune bazele unui cenaclu. Nouă, și cred, tuturor cenaclurilor din întreprinderi, ne trebuie însă un sprijin, o îndrumare mai eficace și continuă din partea Uniunii Scriitorilor.

3. FAPTUL CĂ N-AȚI PUBLICAT ÎNCĂ ÎN PRESA CENTRALĂ, CĂ N-AȚI TIPĂRIT VOLUME, VĂ TEMPEREAZĂ ELANUL DE A SCRIE, SAU VĂ ÎNDEAMNĂ SĂ CONTINUAȚI, SĂ PERSEVERAȚI ?

ALEXANDRINA ROMOCEA:

— Nu am încercat să public. Mai ales că de la o zi la alta, găseam că lucrările mele nu sînt demne de publicat... și iar scriam ! O întîmplare merită povestită : am scris o piesă de teatru pe care am prezentat-o Teatrului Municipal. Mi-a fost înapoiată pentru a o reface. Am adus-o din nou. Iar mi-a fost înapoiată. Iar am adus-o. Pînă cînd am stricat-o de tot, — așa mi se păruse mie — dar pe urmă mi-am dat seama că n-a fost bună de la început. Răspunsul primit de la teatru nu m-a dezarmat, mi-a arătat că nu-i de loc ușor să scrii. Mi-au folosit aceste încercări și întîmplări ? Da. Am dat curaj altora din fabrică să scrie. Și împreună am înființat cercul literar care nu mai funcționa de doi ani și care acuma merge destul de binișor.

MARIA TUDOR:

— N-am publicat nimic pînă acum și de fapt nici n-am încercat. Consider că acest lucru n-are de ce să mă dezarmeze. Cred că bucuria îmi va fi mai mare cînd ceea ce voi publica va fi valoros.

STELIAN GEORGESCU:

— La gazeta „Metalurgistul" a uzinei noastre, am prilejul să public și încă în toate genurile, deoarece gazeta noastră tipărește reportaje, schițe, interviuri, foiletoane, note, etc.

N. CIRCEAG:

— Depinde de mentalitate. N-am dorința expresă de a publica în presa centrală. Cred însă că la satisfacția ce o am cînd îmi citesc articolele în gazeta de uzină „Semănătoarea", dacă s-ar adăuga și aceea de a fi publicat în presa centrală, mi-ar crește avîntul de a scrie și încrederea în puterile mele.

FLORIN BĂRBULESCU:

— Mă număr printre cei care au publicat. Printre poeziile mele tipărite citez : „Pescarul din Deltă" apărută în „Tînărul Scriitor" și „Am iubit cîndva o fată" — în „Scînteia Tineretului". Că primele mele succese m-au entuziasmat și au constituit imbolduri, e de prisos să mai spun. Pe de altă parte, unele observații primite pe marginea lucrărilor respinse din partea redacțiilor nu m-au demobilizat ci m-au îndemnat să fiu mai exigent cu mine însumi. Nu totdeauna însă răspunsurile redactorilor sînt la fel de atente.

4. CE SCRIITORI CLASICI VĂ PLAC ÎNDEOSEBI ?

MARIA TUDOR:

— Eminescu m-a încîntat întotdeauna. Coșbuc de asemeni. Din literatura străină poezia lui Shakespeare îmi satisface setea de a cunoaște complexitatea sufletului omenesc. Whitman și Maiakovski sînt poeți pe care-i admir pentru poezia lor îndrăzneață, care te scutură, te trezește, te obligă să o asculți prin extraordinara ei forță.

FLORIN BĂRBULESCU:

— Mă îndrept îndeosebi spre poeți. Versurile lui Eminescu îmi sînt cartea de căpătîi. Printre „descoperirile" mele recente de cititor, poeziile lui Esenin ocupă de cîtva timp un loc de frunte. Frumusețea și rezonanțele adînci ale imaginilor sale cheamă nu la imitație, ci la adevărul că numai adevărata originalitate e valabilă în artă.

GH. LEU:

— Mă pasionează Cehov. A arătat că medicii se ocupă nu numai de sănătatea fizică a oamenilor.

PETRE DAVID:

— Nu știu dacă poate să pară ciudat, dar deși scriu lirică, am preferințe pentru literatura satirică și mai aleș pentru Caragiale. Dintre poeți, Coșbuc îmi este nedespărțit.

ALEXANDRINA ROMOCEA:

— Neprețuit mi se pare Caragiale prin minunatele lui schițe și prin a sa „Scrisoare pierdută". Imi place mult satira lui, scurtimea frazelor, dialogul, limpezimea ideilor. După el, nu-l pot cita imediat decît pe Eminescu.

5. CE SCRIITORI DE ASTĂZI RĂSPUND PREFERINȚELOR DVS ? ÎN CE ASPECTE DE VIAȚĂ, ÎN CE EROI DIN CĂRȚILE LOR VĂ REGĂSIȚI DVS. ȘI PREOCUPĂRILE DVS. ?

PETRE DAVID:

— Dintre prozatori îmi place unul dintre cei mai tineri: Titus Popovici. Efervescența frămîntărilor, a gîndurilor eroilor săi, precum și complexitatea de întîmplări și legături din romanele sale, sînt tinerești și e firesc să mă atragă. Andrei Sabin îmi e atît de aproape încît nu-l mai consider un erou de carte, ci un prieten.

N. CIRCEAG:

— In „Cronica de familie" de Petru Dumitriu am găsit nu numai un roman, ci și o reprezentare vie a istoriei. La Marin Preda admir veridicitatea. Eroii lui G. Călinescu mă atrag pentru că sînt autentici și gîndesc profund.

MARIA TUDOR:

— Arghezi — de la „Psalmi" la „Cîntare omului" și „1907", versurile lui tîrîte „prin rîpi și gropi adînci" și date nouă atît de limpezi și scînteietoare. Admir poezia robustă, zdravănă a lui Beniuc, „Toboșar al timpurilor noi" și mesajul înălțător și impresionant al poetului Jebeleanu din poemul „Surîsul Hiroșimei".

FLORIN BĂRBULESCU:

— Imi sînt apropiate volumele de poezii ale lui Mihu Dragomir „Odă pămîntului meu" și „Războiul". Primul îmi evocă, într-un fel, poezia locurilor satului natal, al doilea anii grei de bombardament pe care i-am trăit în București.

DUMITRU NEGREANU:

— Zaharia Stancu și ca prozator și ca poet. De asemeni, Eugen Jebeleanu. Operele lor găsesc acel limbaj afectiv modern care îmbracă un înalt mesaj.

Mi se pare că lipsește încă literaturii noastre acel „Cuore" realist-socialist — cum spunea cineva — și romanul studențimii din vremea noastră. Le aștept pe amîndouă, cu speranța că se vor ivi curînd.

AUREL IARI:

— Din cărțile scriitorilor de astăzi am citit mult. „Moromeții" și „Străinul" îmi stăruie în minte și despre ele vorbesc ori de cîte ori mă întreabă cineva : „Ce-ai mai citit ceva bun ?". Citesc acum „Șoseaua Nordului". Incepe bine. Dacă pînă la sfîrșit continuă așa, se poate număra printre cărțile bune.

★

Răspunsurile primite la ancheta noastră arată că unele cercuri literare din uzine și instituții au ajuns în momentul de față la un nivel remarcabil. Ceea ce trebuie subliniat e că ele își înțeleg în bună măsură rolul activ cetățenesc pe care-l au de îndeplinit în unitățile de muncă unde ființează. Ancheta noastră de față n-a urmărit în mod expres, prin întrebările puse, dezbaterea rolului cercurilor literare în unitățile de muncă respective, totuși, răspunsurile au gravitat în jurul acestui lucru, aducînd astfel dovada că aceasta este problema centrală a cercurilor și a activității membrilor lor. Lucrul este lăudabil și arată grija comitetelor de partid, a politicii culturale din întreprinderi care s-au aplecat cu interes asupra încercărilor literare ale tinerilor și le-au îndrumat pe un teren sănătos.

In majoritatea lor cei chestionați — Fl. Bărbulescu, Petre David, N. Circeag, Alexandrina Romocea, Aurel Iari — au arătat că sarcina de căpetenie și continuă pe care și-o iau e ca în lucrările lor să oglindească, în primul rînd, munca din întreprinderile respective, evenimentele de seamă din uzinele unde lucrează, figurile de muncitori fruntași în producție.

Gruparea activității membrilor cercurilor literare în jurul ziarelor locale, de uzină, trebuie salutată și dată exemplu și altor cercuri, mai ales că aceste ziare tind să devină un factor determinant în stimularea și promovarea creației tinerilor din întreprinderi. Remarcăm în acest sens mărturiile lui Nicolae Marin, redactor la ziarul „Dinamo" al uzinei „Klement Gottwald", precum și cele ale lui Stelian Georgescu din consiliul de conducere al cenaclului de la „Mao Tze-dun" și colaborator la ziarul „Metalurgistul". Dar de aici se poate desprinde și o sarcină serioasă de viitor pentru presa literară centrală care, dacă ar publica articole critice menite să analizeze producțiile literare tipărite în ziarele de uzină, ar putea remarca și în ce măsură se face selecția acestor producții.

Cercurile literare din întreprinderi constituie factori culturali de seamă în unitățile de muncă respective și dezvoltarea lor poate acorda o însemnată contribuție la desfășurarea altor forme ale activității de culturalizare.

Ștefan BĂNULESCU și Nicolae VELEA

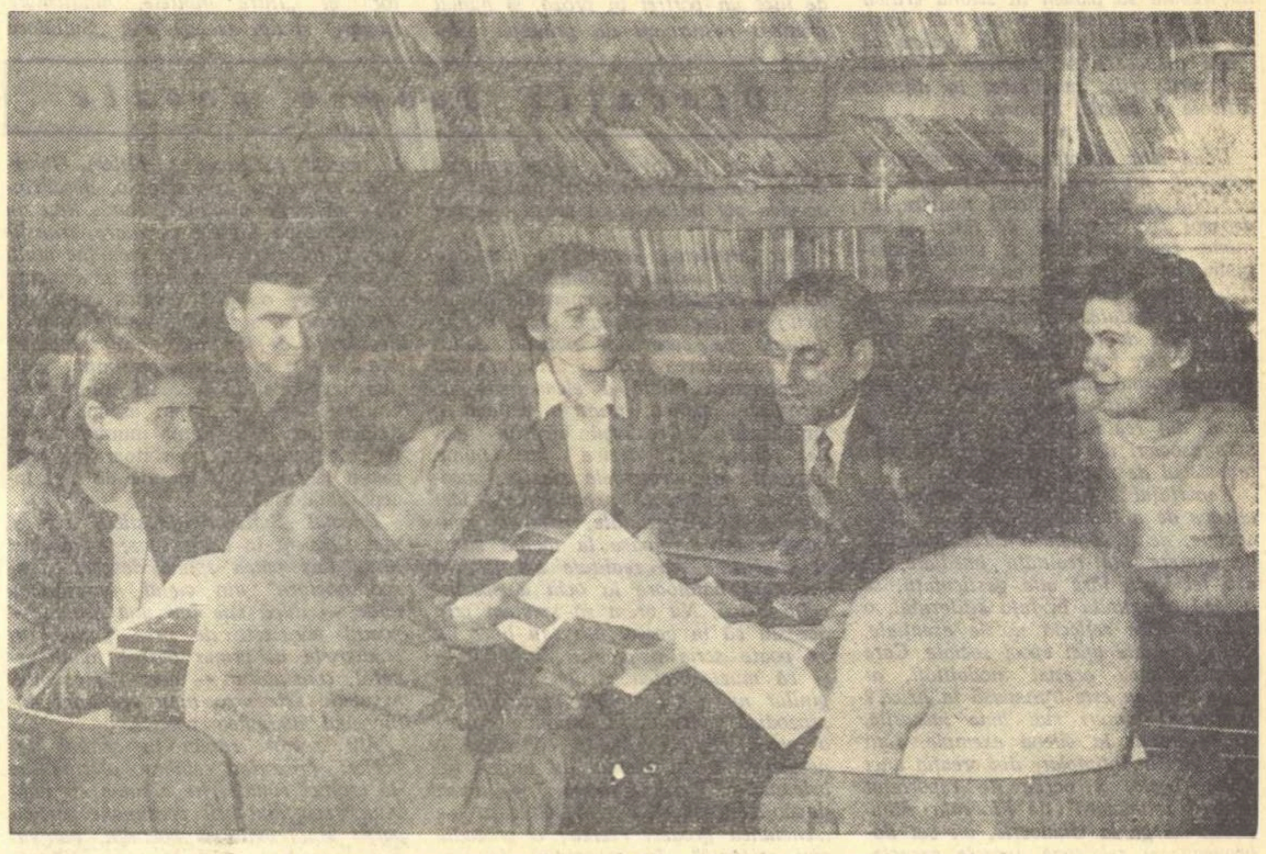

La cercul literar „Mihail Eminescu" de la F. C. „Gh. Gheorghiu-Dej", se discută temele viitorului concurs literar

Poezia tînără

Tribuna cititorului

Imi place foarte mult literatura și în special poezia. Sînt utemistă și urmăresc cu atenție, cum e și de așteptat, poezia scrisă de tineri. In aceste rînduri mă voi opri asupra antologiei tinerilor poeți „Sub semnul revoluției". Aș vrea să-mi arăt părerea mea, despre felul în care tinerii poeți au reușit să oglindească, în poeziile lor, lupta poporului nostru pentru o viață mai bună, pentru construirea socialismului în patria noastră.

Cred că părerea noastră, a cititorilor, trebuie făcută cunoscută redacțiilor și scriitorilor.

Marea parte a poeziilor din antologie sînt inspirate din viața de astăzi. Aspecte variate din viața oamenilor muncii sînt surprinse în versuri bogate în imagini artistice. Totuși, cred că ar trebui ca figura omului nou să apară mai convingătoare, să se înfățișeze și alte laturi ale vieții sale. Mi-au plăcut din volum poeziile lui Ion Acsan, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Corneliu Șerban și alții.

Cu cîteva luni în urmă a avut loc la noi în fabrică o șezătoare organizată în cinstea Revoluției din Octombrie. Am citit atunci poezia „Mama" de Ion Acsan. Este în această poezie multă expresivitate, durere răscolită, un elogiu adus ostașului sovietic eliberator.

Este des întîlnită în poeziile din volum tema muncii, a oamenilor care fac eforturi pentru a-și făuri o viață mai bună. De cele mai multe ori versurile emoționează, aflăm în ele gînduri și sentimente care sînt ale noastre. Aș aminti în această direcție de poezia „Inceput de șantier" de Ilie Constantin. Aici autorul arată foarte plastic cum un grup de oameni veniți pe un șantier își închipuie realizările din viitor : „Orașul alb care va fi se-arată / In flacăra prin vreascuri spintecată / Uzina sună în ramura ce arde / Și poduri se-arcuiesc și bulevarde".

In poezia următoare a aceluiași poet, „Laminor", autorul face însă o descriere rece și neinteresantă a interiorului unei uzine. Despre oamenii de acolo nu ni se spune decît : „Iar sus, peste toate / stau doi muncitori tineri". Deci muncitorii sînt văzuți ca elemente ale decorului, despre gîndurile, sentimentele lor nu aflăm nimic.

Mi-a plăcut mult poezia lui Corneliu Șerban „Există un asemenea partid", în care poetul își afirmă atașamentul sincer și cald pentru Partid : „Ești brațul dîrz de muncitor și ești / Ogorul neoprit între hotare / în inima mulțimilor trăiești / și-n noi în fiecare".

Paginile antologiei celor 30 de tineri poeți sînt străbătute de un suflu tineresc, entuziast. Păcat că volumul este inegal și cuprinde poezii nerealizate, depărtate de preocupările oamenilor muncii.

Magda CRĂCIUN
muncitoare la Fabrica de Confecții „Gh. Gheorghiu-Dej"

PAGINI DIN JURNALUL SCRIITORULUI O

9 APRILIE 195...

M-am plîns și amicului meu, poetul Y. Yonescu-Yvești pentru lipsa de înțelegere a criticii. Am găsit un suflet comprehensiv, frămîntat de aceleași probleme ale vieții și dispus oricînd să mă ajute cu cîteva telefoane la redacții. Ce înseamnă să te înțeleagă, în sfîrșit, cineva ! Parcă nu mai ești singur în fața feloniei coalizate a criticilor. Bineînțeles, i-am promis și eu cîteva telefoane în favoarea lui, pentru că nici despre ultima lui poezie, „Reciful", nu s-a scris nimic. Reciprocitate, egalitate, fraternitate !

11 APRILIE

M-am întîlnit azi dimineață cu I. I. la „Alimentara". Cumpăra lămîi (o fi vreun semn ?). L-am rugat să scrie despre mine. Mi-a promis că în primul număr din „Curierul literar" va publica o recenzie la nuvela mea „Cocoșul surd". In sfîrșit... Ard de nerăbdare s-o citesc. I. I. e într-adevăr un critic serios și competent. A așteptat mai mult, probabil pentru ca să-și poată cristaliza judecățile de valoare. Dacă toți criticii ar fi ca I. I. ! La urma urmei, ce-am eu cu criticii ? Sînt, în general, niște oameni foarte utili, culți, inteligenți și te ajută efectiv în munca de creație. Dacă ai și norocul să fii recenzat de un critic fin și erudit ca I. I. (și încă într-o revistă de prima mînă cum e „Curierul literar") nu poți să te simți decît fericit. Poți să te consacri singur ? Nu prea. Criticul atrage atenția asupra operei tale, ți-o analizează minuțios, îți pune în valoare talentul și, bineînțeles, micile lipsuri pe care la edițiile următoare le remediezi. E o activitate foarte folositoare, deși mulți dintre confrații mei nu-și dau seama de acest lucru. Pînă și Yonescu-Yvești, care pare un om cu scaun la cap, are nu știu ce împotriva criticilor, de parcă soarta poeziilor lui n-ar depinde tot de opiniile cutărui sau cutărui mare critic. Se cere mai multă înțelegere și dragoste pentru această profesie grea și interesantă pe care n-o poate îndeplini oricine. In definitiv, dacă stai și judeci mai profund, fiecare scriitor nu este oare un critic ratat ?

18 APRILIE

Cred c-am să turbez. M-au împroșcat cu noroi ! M-au călcat în picioare ! M-au desființat ! Recenzia asta a lui I. I. din „Curierul literar" e o infamie, e perfidă de la un cap la celălalt. Mă laudă pe 287 de rînduri pentru ca să poată strecura către sfîrșit, în șapte rînduri și jumătate o obiecție capitală. (Nici nu era necesar mai mult decît o înțepătură de ac, ca șarpele să-și poată inocula veninul în trupul bietei victime !) Transcriu aici, în jurnal, acele șapte rînduri odioase și jumătate, ca să ajungă măcar pe această cale în fața posterității : „O singură și neînsemnată obiecție aș putea formula în legătură cu excelenta nuvelă a remarcabilului scriitor O, și anume o oarecare nepotrivire între titlul nuvelei și conținutul ei. Desigur e o simplă impresie, care poate să nu fie întemeiată". Ticălosul ! Acum cîteva zile, cînd mi-a spus că-i apare o recenzie despre mine, l-am felicitat, i-am acordat toată stima și încrederea mea, pentru ca azi să mă trezesc în fața unei lovituri dată pe la spate și încă fățiș, cu o perfidie rar întîlnită. Doar nu l-a rugat nimeni să scrie despre mine. Și măcar să-mi fi făcut obiecția un critic serios, competent, nu acest neisprăvit de I. I. pe care numai din amuzament îl mai citesc. Fără cultură și fără un dram de inteligență (și I. I. are nevoie de amîndouă cu prisosință), nu se poate face critică literară, e lucru știut. Din nenorocire, toți criticii sînt la fel. O tagmă imposibilă și inutilă, are dreptate Yonescu-Yvești. Parcă dacă n-ar fi existat critici, nu s-ar fi putut scrie literatură ? Intîi s-a născut poezia și proza și după aceea a apărut critica, ca o ciupercă parazită și otrăvitoare pe spinarea noastră. Nici nu încape îndoială că criticii sînt scriitori ratați și se răzbună acum pe cei care au reușit în literatură.

Cît privește redacția „Curierului literar" care-a tipărit infamia lui I. I., am să mă răfuiesc eu cu ei. Mi-au publicat nuvela ca pe urmă s-o poată nimici. Din clipa asta n-au să mai primească nici un rînd scris de mine. Chiar acum le voi trimite o scrisoare în acest sens.

p. conf. **Dumitru SOLOMON**

Inchinare timpului meu

Tu pui în slujba noastră întregul adevăr,
primăvăratec pururi, al pașnicei științe.
Inalți ciocanu-alături de marile-ntrebări.
Lași stelele-mpreună cu purele semințe.

Iubirilor le dărui un patos nou, un sens —
mirări și vrăji și patimi au altă gravitate.
Rotește bucuria, spre zori, un dans intens,
între-nălțimi, în piețe deschise, de cetate.

Și pentru dansul tînăr și brav și pămîntesc,
durezi cetăți, cu piețe, ca soarele, rotunde,
și piețele odată cu dansul se rotesc,
și pînă-n suflet ritmul serbării le pătrunde.

★

Să crești un om puternic și fără teamă, știi.
El înțelege lumea și lumea-l înțelege.
In șubreda chilie nu s-ar adăposti
nicicînd, peste-o căință și trei orgolii, rege.

Ai renăscut iubirea și dansul, pentru el.
L-ai învățat pilonii construcției să-i bată,
să crească furtunoase miraje de oțel,
spre care marea suie cu murmur, tulburată.

Alăturea de mare, îl vezi cum calcă demn,
iar umbra lui, pe plaja de-argint, e străvezie.
In largi volute, vîntul înconjură solemn
statura lui, cu-o aspră, ascunsă frenezie.

Stăpîn îl simte marea, ce n-o va umili,
căci să iubească știe, cu-o înțeleaptă forță.
E fiul tău, timp aprig de drepte bătălii !
Și marea își apleacă spre el solara torță.

Florin MUGUR

Acasă, cercetînd arhiva...

ARHIVE de familie

N-aș putea intitula această întîlnire — ba mai mult, descoperire — a actelor personale ale vecinilor mei, o „cronică", pentru că ea datează din anul 1948, cu unele hîrtii doar, de acum 40 de ani. Totuși, dacă aș urca pe firul ascendent al strămoșilor, cred că aș ajunge, în cazul familiei Ciuinel, la o vechime nobiliară a poporului, de milenii, vrînd însă a mă ține strict de litera scrisă, voi reface drumul vieții lor, din acte. N-am avut de scormonit arhivele statului, am dat de ele în casa unei vecine din blocul de peste drum.

De fapt, o cunosc nu de azi. Mai precis, îi cunosc locuința de cînd nu se mutase ea însăși într-însa. Ba, ca să fiu mai exactă, o știu înainte încă de a fi fost ridicată, de cînd maghernițele din strada Doamnei cădeau sub tîrnăcoape, de cînd priveam de la fereastră primele escavatoare mușcînd pămîntul curățit pentru fundațiile viitorului bloc. O vară întreagă, fereastra s-a transformat într-un post de observație; cînd eu, cînd fata mea, dădeam raportul în casă: au ajuns la etajul doi, au prins balcoanele la 4, au fixat cercevelele la 6... In ritmuri diferite, locuințele se populau. Se spălau geamurile, în timp ce se prindeau ușile în balamale, se întindeau rufele pe balcoanele încă fără bordură, se zugrăvea fațada, în timp ce perdelele își lăsau pleoapele de mătase pe ferestrele casei. Și astăzi se mai lucrează la curățirea curții interioare, căci blocurile vechi cu cele noi au format un pătrat în care vara va crește verdeață, dar de pe acum, viața a intrat în casa de peste drum în care stă și vecina mea, ca și cum ar fi fost din totdeauna acolo.

Credeam că legăturile amicale se încheagă numai pînă la trei decenii, cînd te formezi împreună, cînd o singură vorbă, asemenea unei pietre aruncate în apă, trezește, în cercuri, amintiri comune. Cu Alexandrina Ciuinel am avut o surpriză. Poate unde ne leagă aceleași gînduri, poate pur și simplu că am întîlnit un om întreg, a cărui existență mă bucură. Imi va ierta vecina mea indiscreția. Nu-i om să se laude cu trecutul, are prea multe probleme în prezent. Dar fiindcă mi se pare că viața ei ar putea interesa pe cei care n-o cunosc, îmi fac meseria de grefier al contemporanilor și deci, încerc s-o rezum din acte. Da: toate actele oficiale și neoficiale le-am găsit în dosarul pe care-l răsfoiesc acum. Nu e înregistrat sau alcătuit din grija vreunei instituții, ci doar de soțul ei, Petre Ciuinel, care are, printre alte griji, și sarcina de a strînge arhiva fiecărui membru al familiei sale: Alexandrina, soție, 38 de ani; Ioniță, tată, 100 ani și patru luni; Rodica, fiică, 7 ani și două luni. Nu e grija stabilirii unei heraldici noi, ci însăși luarea conștiinței de sine. Dar să iau pe rînd piesele din dosarul Alexandrinei:

ACT DE NAȘTERE

Seria Nh Nr. 728524

Numele: BOAGHE
Prenumele: ALEXANDRINA
Sex: femeiesc
Locul nașterii: Romani, jud. Vîlcea
1922, martie 5
Numele tatălui: BOAGHE
Prenumele: ILIE.
Vîrsta: 22 ani
Numele mamei: BOAGHE
Prenumele: ELENA
Vîrsta: 18 ani

De mică, Alexandrina a slugărit pe moșia boierului Duca; ea căra, cu alte fete, hîrdaie de apă în mînă și, în plus, o vadră pe cap. Prima amintire: dorința de a-și șterge nădușala de pe frunte, dar neputința de a face gestul acesta elementar: mîinile erau ocupate... La 13 ani, îi moare mama, lăsîndu-i în grijă 7 frați și surori. La 13 ani, Alexandrina duce pe umeri gospodăria a 8 oameni. Cînd a crescut o soră mai mică, i-a lăsat ei răspunderea și a plecat la oraș, la fabrica de țesut lînă „Mioara", încă în proprietate particulară.

ACT DE CĂSĂTORIE

Numele soțului: CIUINEL
Prenumele: PETRE
Numele tatălui: CIUINEL
Prenumele: IONIȚĂ
Numele soției: BOAGHE
Prenumele: ALEXANDRINA
Numele tatălui: BOAGHE
Pronumele: ILIE.

Cu ani înainte, îl cunoscuse pe Petre în satul vecin, ca și pe tatăsău, azi de 100 ani și 4 luni. Bătrînul, născut înainte de eliberarea rumînilor, deci de prima reformă agrară a lui Cuza, a fost slugă și la Brătieni, și la Budurăști, și la Mateești, și propria sa slugă, o sfoară de pămînt și de vie. A început să bolească nevasta — a ipotecat casa. I-a murit — a vîndut via. Boier Mateescu l-a scos din casă pe baza ipotecii. Pentru datorii vechi, adunate una înainte de a se fi plătit de cealaltă, muncea pentru primar, mînat de jandarm. Fiul căzuse prizonier. Era singur. Dar la întoarcerea lui Petre, acesta nu-i mai îngădui tatălui să fie slugă într-o țară în care aveau să devină stăpîni. Și cînd primarul a pus pe jandarm să-l bată pentru nesupunere, Petre s-a hotărît: s-a dus la oraș și l-a luat în curînd și pe bătrîn...

S-a întîlnit cu Alexandrina, s-au vorbit, s-au cununat... Ce sărbătoare e mutarea într-o locuință nouă, în primul cămin al familiei!... Casa de chirpici din Pantelimon avea pe pardoseala de pămînt alți chiriași, înainte ocupanți ai terenului: șobolanii. Cînd Alexandrina și-a adus în cap un pat de lemn de ocazie, cînd a sosit bătrînul din satul lui Petre („Unde sînt două guri, mai mănîncă și a treia"), s-a crezut la capătul unui drum. Era la început. Lupta cu șobolanii, cu proprietarul chirpiciului, cu patronul, la fabrică... La naționalizare, fabrica fuzionează cu „Mătasea populară". Abia acum încep anii de învățătură în muncă, de activitate politică intensă a comunistei încă din 1945, de întrecere cu tovarășele și cu propriile ei măsuri. Abia acum nu se mulțumește numai cu munca învățată, ci vrea să și-o perfecționeze.

MINISTERUL INDUSTRIEI UȘOARE

DIRECȚIA CADRE ȘI INVAȚĂMINT

Numele: CIUINEL
Prenumele: ALEXANDRINA
Născută în comuna Romani jud. Vîlcea
Anul 1922, martie, ziua 5
A absolvit la data de 15.VIII 1950 Cursul de calificare gradul II Școala specială din cadrul întreprinderii „Mătasea populară" cu următorul rezultat: Media generală 10.
urmează semnăturile...

Drept care, ministerul a propus-o pentru o școală de planificare. Și iat-o pe Alexandrina Ciuinel, elevă la noua școală de planificare, din strada Cavafii Vechi. Țăranca din Vîlcea, chiriașa în luptă cu șobolanii din Pantelimon, învăța materii grele: preț de cost, planificare, contabilitate. muncă și salarii. In 1950, rezultatul: Media generală, aflată și ea în arhivele familiei; 9,25.

Șapte ani trece apoi ca șefă de planificare la noua fabrică de lînă Grivița. In conf. cu prevederile deciziei 239 a Min. Ind. Ușoare.... etc., șeful Serviciului Plan-Producție, Ciuinel Alexandrina, are următoarele atribuțiuni și răspunde de îndeplinirea lor: Pe baza propunerilor făcute de servicii și sectoare productive, verifică și centralizează anteproiectele de plan și le supune spre examinare șefului serviciului. Verifică.... etc. etc.
O iubesc colegele. O apreciază cartierul. O cunosc copiii.

„Dragă tovarășă"

Ne-a plăcut povestirea tovarășei învățătoare despre d-ta. Ne-am bucura dacă ne-ați scrie și nouă, trimițîndu-ne și o fotografie pentru gazeta de perete...

Citesc, în aceleași arhive, scrisoarea elevilor din cl. II-a de la Școala elementară nr. 45 de băieți.

Din 1957, de cînd a vrut să se întoarcă în producție, a schimbat de 3 ori norma la fabrica „Ilie Pintilie". Printr-o bună organizare a locului de muncă, prin inovații. Urzeala ruptă se înnoda greu. Mașina trebuia trasă cu mîna. Dar în muncă se născuse un proverb nou: „Urzeala bine urzită e pe jumătate țesută". Alexandrina a observat mișcările mașinii, a chemat un desenator și un mecanic și au pus la cale împreună dispozitivele de întoarcere automată a urzitorului, în caz de rupere a firelor... Nu e prima nici ultima ei inovație, care-i aduce, în afara salariului, în jurul a 1.100 lei și premii în bani...

DESPRE BAIA LUI MAIAKOVSKI SAU CUM SE NASC INSOMNIILE

Țin minte leit-motivul Domnișoarei Nastasia: „Vreau să ies din groapa asta. Vreau să ajung în Popa Nan". M-am gîndit la ea cînd am trecut într-o zi printre clădirile ceferiștilor din Bucureștii Noi; mi l-am reamintit, comparînd moartea tragică a eroinei unei epoci, într-un spațiu damnat din care n-a putut scăpa, cu itinerariul Alexandrinei Ciuinel de la casa de țărani, din groapa de chirpici a Pantelimonului, la apartamentul de două camere, baie, bucătărie, în blocul cel nou din strada Doamnei.

Reacțiile familiei, care se mărise între timp cu un copil adoptiv („unde mănîncă trei guri, mănîncă și a patra"), au fost diferite. Alexandrinei îi venea mereu să cînte. Cînd freca parchetul, cînd ștergea ferestrele, cînd își așeza mobilierul cumpărat în rate. In arhiva familiei sînt toate chitanțele, care, cercetate cu atenție, ar alcătui graficul ridicării nivelului de trai. Fetița se bucura simplu, ca un copil, de casa nouă, de hainele noi, de notele bune la școală, de tot și de toate. Socrul, centenarul familiei, a tăcut la mutare. S-a uitat împrejur în odaie, a dat din cap și s-a așezat pe marginea canapelei cumpărate anume pentru el. După cîteva zile abia, i-a spus nurorii:

— Bună casa asta care v-a dat-o, bună; dar parcă tot era mai bună odaia din Pantelimon.

— De ce, moșule?

— Aici avem de toate, și ferestre mari, și scîndură de parchet. Dar sobe nu sînt. Acolo aveați și voi o plită pentru iarnă. Nici măcar o gaură de horn n-au lăsat în zid. Acu' e toamnă. O mai ducem cum o ducem. Dar la iarnă?

Peste cîteva săptămîni se dă drumul la calorifer. Moșul se plimbă prin casă mirat, își scoate cojocul, vesta, și întreabă într-un tîrziu:

— In ce lună sîntem, Didino?

— Am intrat în mai, moșule, îi răspunde în glumă nora.

— Repede a trecut frigul... Acu' e primăvară, acu' ne descurcăm noi. Dar ce ne facem la iarnă? Mai bine era în Pantelimon. Acolo aveai măcar o plită, ca oamenii...

Pe fereastră cădeau primii fulgi...

Dar prima spaimă și prima bucurie a moșului a fost baia. Cînd să intre în cadă, era să alunece în apă:

— Săriți, măi, că mă ia Oltul și mă duc pe copcă în jos.

Dar după ce s-a pomenit spălat, tuns și pieptănat („Am o noră, s-o pui pe rană și te vindecă: mă spală, mă tunde ca pe un flăcău..."), după ce s-a așezat în fotoliu, bătrînul și-a pus mîinile în poală și a emis, în fine, o apreciere despre odaia lor de baie, simplă ca orice baie de bloc: „Am mai văzut eu băi la boier, dar nici una frumoasă ca a noastră".

Didina are treabă. Lucrează la fabrică, acasă face lecțiile cu fetița, citește veștile familiei: un frate — plecat ca miner la Petroșani, a ajuns inginer. Alți doi — colectiviști de frunte. Surorile — infirmiere la spitalul din Rîmnicu-Vîlcea... Didina se bucură.

Moșul meditează pitoresc. Dar Petre, bărbatul, țesătorul căruia i s-a încredințat răspunderea de gestionar al fabricii (de 7 ani o duce fără să lipsească un leu!), Petre Ciuinel, „directorul" arhivelor familiale, își gîndește propria sa condiție umană. După mutare, nu putea dormi nopți în șir. Nu se putea așterne în pat ca oamenii. Rămînea pironit în fotoliu, privindu-și pereții, mobila...

— Mă uit la casă, și nu închid ochii. Să nu mă visez în Pantelimon. Să nu cred că visez treaz.

Cînd îl învelea nevasta spre zori, îndemnîndu-l să doarmă, Petre dădea din cap:

— Nu pot, Didino. Mă uit la casă și nu vreau să n-o văd nici măcar un ceas. Nu mai pot dormi. Nu mai pot.

Cuvintele i le ține minte Alexandrina. Și, fără a fi consemnate într-un act oficial, ele fac parte de fapt din arhiva unei familii muncitorești, a unei noi dinastii umane.

Veronica PORUMBACU

DISCUȚIE CU UN OȚELAR DESPRE „CEVA DEOSEBIT"

Cînd am să ies la pensie, am să mă apuc de scris. Am să scriu poezii. Dece rîzi? O-dată visam să devin poet. Am și scris — cred că pe undeva mai sînt caietele mele de versuri. Trăiam într-un tîrg de un pitoresc molcom, numai bun de născut poeți. Eram în ultimii ani de liceu, cînd am văzut Hunedoara. Nu știu ce s-a petrecut. Cred că poetul din mine a scris cea mai grozavă poezie, atunci cînd și-a trădat muzele...

Te grăbești? Peste cinci minute e gata o șarjă la oțelăria veche. Haidem acolo.

Uite, i-au și dat drumul.

Iți place noaptea în oțelărie?

Stai, nu te uita în cuptor, fără vizor.

Vezi scînteile, sorii ăștia bombardați cu mangan, care luminează toată hala? Vezi oamenii? Le vezi fețele?

Ei, ce zici? Nu-i așa că meseria de oțelar a meritat să-mi trădez muzele?

De-ar fi fost numai trădarea lor atunci, ar fi mers. Dar „poetul" a trebuit să învețe, pe brînci, doi ani de zile, matematică, fizică și chimie.

...Să mergem la furnale, dacă vrei. E abia 11 noaptea. Locuiesc în O. M. La blocuri. Pînă acolo, nu-mi trebuie prea mult timp, să ajung.

Am să-ți arăt combinatul în cîteva ore.

Vezi coșurile oțelăriei? Noaptea, de la mine de-acasă știu ce se petrece aici, după flăcări: știu cînd se încarcă un cuptor, cînd se dă gata o șarjă. După fum știu cît îi mai trebuie cuptorului, trei sau unu, pînă să dea gata oțelul.

...Mă-ntrebi ce se construiește aici? Zău că nu știu! Acum cîteva zile nu era nimic. Și-acum de unde au răsărit excavatoarele, oamenii ăștia, nu știu. N-ai văzut Hunedoara înainte. Nu mai de mult: în '54. Pe-aici, pe unde mergem acum, vezi — iarbă, flori, asfalt. Intram în noroi pînă'la genunchi. Cînd ploua se amesteca praful de cărbune cu zgura și minereul de Ghelar... Ce era aici, nu-ți mai spun! Totul a crescut sub ochii mei: cele două furnale noi, oțelăria nouă, blumingul, cocseria, fabrica de aglomerare, o nouă baterie la cocserie, o termocentrală. Cel mai tînăr e laminorul de 650 mm., a intrat în funcțiune anul acesta.

Aici nu știu ce se mai construiește. Dar, după mirosuri cred că e domeniul chimiei. Poate instalația de distilare a gudroanelor... Deci, trebuie să sting țigara.

Să ne întoarcem la oțelăria nouă.

Spune-mi ce ți se pare deosebit aici, față de oțelăria veche? Nu, în afară de hala mai mare, de cuptoarele mai mari — au o capacitate de 14,5 tone și de multe ori dăm șarje de 200 tone — altceva, nu vezi?

Dincolo, la oțelăria veche, macaraua care încarcă cuptoarele, e mai rudimentară. Automatizarea nu e perfecționată; omul trebuie să intervină mereu.

Oțelarii de aici au crescut la oțelăria veche. Și eroul nostru, Tripșa și Stanciu Aurel. S-au perfecționat și la Zaporojstal. Acolo au învățat de la sovietici, cum să umble cu cuptoarele astea uriașe.

Cum? Vrei să scrii despre ceva deosebit? N-avem nimic deosebit. De ce te miri? Ceea ce vi se pare vouă deosebit, pentru noi e obișnuit. Uite, Lăbuneț al nostru a fost decretat de reporteri — erou. Că este un om și jumătate, este. Dar crezi că el e deosebit? Crezi că e singurul?

Eu spun așa, că în fiecare om de-aici, de la oțelărie, există o scînteie de erou. Și-n cei care sînt de douăzeci de ani aici și-n cei care sînt de-o lună și n-au plecat. Inseamnă că au devenit oțelari.

...Deosebit. Ceva deosebit...

Dar ceva deosebit... deosebit...

Hai să ne dăm mai la o parte. Vine macaraua. Altfel, putem avea norocul să ne boteze în creștet cu o tonă de oțel fierbinte.

Te întrebi ce se întîmplă, cînd întreg mecanismul ăsta, scîrțîie pe undeva?

Atunci... Dar, stăi să-ți povestesc ce ni s-a întîmplat odată. Eram tot la oțelăria veche. Era gata o șarjă. Macaraua pe care o vezi, aproape de noi, a apucat, ca acum, oala cu oțel, a ridicat-o și s-a îndreptat cu ea spre lingotierele de pe vagoneți. Cred că știi că oțelul trebuie turnat imediat. Dacă îngheață șarja, a murit și oțelul. Totul e o chestiune de secunde, de minute. Și s-a defectat blestemata de macara. Oala a rămas suspendată. Ce era de făcut? Hala era blocată de vagoneții cu lingotierele, macaraua înțepenise deasupra lor.

O clipă, poate o fracțiune de secundă, am simțit că nu mai pot să gîndesc la nimic. Trebuia acționat repede.

Altfel... îți dai seama cît costă o șarjă de oțel? Am scris un bilet inginerului șef de schimb, prin care îmi luam răspunderea a tot ce voi face și voi spune să se facă.

Intîi am pus să se scoată vagoneții din hală. In combinat, trenurile trebuie să circule cu o viteză minimă: cîțiva kilometri la oră. De data asta, am spus mecanicului să meargă cu o viteză de 30 km. Oamenii tăceau. Era o încordare — mi se părea că e o tăcere de moarte.

Cînd hala a fost deblocată, m-am urcat acolo. Vezi, acolo sus, aproape de macara. Trebuia să urc, înțelegi, era vorba de minute...

Dacă mă întrebi cum am urcat pe stîlpul ăsta de fier neted, cum am stat acolo, cum am descurcat macaraua fără să amețesc și fără să cad în cuptoarele care clocoteau sub mine, nu pot să-ți spun.

Ce s-a mai întîmplat pe urmă? Nu știu. — Știu că macaraua a început să meargă și m-am trezit jos. Eram lac de sudoare și mă clătinam. Dar — nu știu dece — mi-era frig.

...Ei, gata cu poveștile. Da, au trecut vreo doi ani de-atunci. Haidem la laminoare. E spectaculos. Flăcări verzi, flăcări roșii, flăcări albastre, șerpi de oțel care se subție și care sînt tăiați bucăți, ca o cocă oarecare, lingourile arzînd, ridicate de macarale ca un snop de paie...

Eu cînd mă duc acasă totdeauna înainte de a mă culca, citesc. Imi place să citesc.

Nu, nu pentru că ar fi dorința refulată cîndva, de a scrie eu însumi. Nu sînt eu singurul oțelar care citește mult. Meseria noastră cere să citim, să învățăm mereu, să ne perfecționăm. Meseria de oțelar nu face din om o anexă a mașinii. Dimpotrivă. Ii cere inteligență, un spirit de observație ascuțit, inventivitate.

Și pe urmă, nu e vorba numai de meserie. Sîntem oameni care umblăm, cunoaștem țara și țările. Mulți ne-am petrecut concediile în Uniune, în Cehoslovacia, Ungaria, Polonia — sau am fost pentru schimb de experiență.

Cînd vizitezi o țară, simți nevoia s-o cunoști, să știi despre ea și despre oamenii ei mai mult decît ai putut să vezi singur. Și cui te adresezi? Cărților!

Bine că mi-am adus aminte! Dacă vrei, am să-ți arăt niște însemnări din călătoria mea prin Germania și Cehoslovacia.

Stai, uite aici o însemnare de la Lidice. Nu pot să-ți spun cît m-a impresionat! Inchipuie-ți un sat; un sat de plăcuțe; aici a fost școala, aici casa lui cutare, aici biserica. Nu, sigur că n-ai cum să-ți închipui: nu mai era nimic!

Gata, putem să mergem acum. Ieșim pe la poarta 10. Uită-te la panoul ăsta: aici sînt cifrele angajamentelor noastre, în întrecerea cu Reșița.

Ce cred eu? Eu cred că vom cîștiga noi, hunedorenii. După rezultatele de pînă acum, sîntem siguri.

Dacă vrei ceva deosebit, poftim: în luna octombrie a anului 1959 s-a obținut cea mai mare producție de oțel din istoria Hunedoarei!

...Mîine te duci să vezi Ghelarul? Da, e un drum foarte frumos, merită să mergi.

...Cum rămîne cu poezia? Cît sînt tînăr, ard cu oțelul. Pe urmă, cînd am să ies la pensie, am să scriu poezii despre oțelari. Să știi că am să-i concurez pe scriitorii de profesie!

Florența ALBU

Marile furnale ale Hunedoarei

LECȚIE de GEOGRAFIE

Prietenul meu Nguyen Xuan Sanh, poet din Republica Democrată Vietnam, a ajuns acum la Hanoi și își scrie, desigur, impresiile de călătorie. Vreme de o lună, a îngrămădit în voluminosul său carnet cu scoarțe verzui cuvinte monosilabice, presărate cu denumiri romînești îndeobște lungi, pe care, pentru a le asimila mai bine, le-a despărțit în silabe: Constan-ța, Tîr-gu-Mu-reș, Să-vi-nești, Bi-caz. Și ici-colo, cîteva nume monosilabice, mai familiare auzului său vietnamez: Cluj, Iași...

Firește, cîteva săptămîni nu sînt de ajuns pentru a cunoaște o țară de dimensiunile Romîniei socialiste. Totuși, poetul vietnamez a străbătut principalele drumuri ale țării, oprindu-se în numeroase orașe și așezări: București, Mogoșoaia, Sinaia, Cluj, Tg. Mureș, Or. Stalin, Constanța, Mangalia, Onești, Borzești, Bicaz, Săvinești, Iași, Doftana, Giurgiu...

★

Cu vreo 15—20 de ani în urmă, o asemenea călătorie ar fi fost imposibilă, pentru simplul motiv că, pe atunci, o bună parte din etapele itinerariului ei nici nu existau. (Și, de altfel, vizita unui poet vietnamez ar fi fost de neconceput). Intr-o „Enciclopedie a Romîniei", editată între cele două războaie, am găsit, de pildă, următoarea însemnare despre Bicaz: „Bicaz, stațiune climatică subalpină, situată pe malul drept al Bistriței, la 430 m. înălțime. Sediul Domeniilor Coroanei".

Acum, Bicazul este sediul unei gigantice întreprinderi hidro-energetice, care va folosi ca materie primă apa Bistriței, zăgăzuită de un baraj puternic, în corpul căruia s-au și turnat peste un milion de metri cubi de beton. Am sosit la Bicaz într-o seară frumoasă de toamnă, străbătînd cu mașina serpentinele unei șosele de asfalt, care nu exista pe vremea cînd localitatea era o „stațiune climatică sub-alpină" frecventată de capetele încoronate. Toate stelele erau afară, pe firmamentul încadrat de dealurile înalte de sub Ceahlău. Poetul vietnamez era obosit de drum — vizitase în aceeași zi cîteva întreprinderi și șantiere dintr-o altă regiune a Moldovei. Dar cînd a văzut stelele de pe cer, și mai ales cele suspendate deasupra barajului de la Bicaz, a uitat de oboseală și s-a lăsat condus prin feerica lume a luminii. Una din călăuze, tovarășa Tita Chiper, de la ziarul local și scriitoare, își însoțea explicațiile cu povești adevărate despre viața constructorilor hidrocentralei. Oaspetele vietnamez asculta, fermecat, copleșit de măreția cadrului acestor povești.

La numai 35—40 km. depărtare de Bicaz, fostul județ Bacău, — despre care vechea „Enciclopedie a Romîniei" spune că avea o industrie prelucrătoare ce „s-a grefat mai mult pe producția brută agricolă și forestieră", — oferă vizitatorilor priveliștea unui alt gigant al industriei: uzina de fibre sintetice de la Săvinești și, alături de ea, încă în construcție, combinatul de îngrășăminte azotoase. Prietenul meu Nguyen Xuan Sanh nu-și venise încă în fire după amețitorul caleidoscop al hidrocentralei de la Bicaz, cînd prin fața ochilor săi uluiți au început să defileze imaginile unui film deopotrivă de fantastic. Iată pe scurt, subiectul acestui film: o substanță numită caprolactama (originară, deocamdată, din Rotterdam, dar pe cale de a fi aclimatizată și la Săvinești) este supusă unui proces de sinteză, numit polimerizare.

Incăperile în care se petrec aceste mari evenimente chimice, sînt scăldate într-o lumină fluorescentă, care scoate în relief puzderia de mașini și de tuburi, felurit colorate, lîngă care gesticulează, armonios și cu rosturi precise, cîteva fete tinere.

Am vizitat o uzină? Sau am asistat la un grațios spectacol de balet mecanic? In orice caz, am ieșit din această împărăție a fibrelor sintetice, copleșiți de admirație pentru rîvna oamenilor care, în cîțiva ani, au făcut din fostul sat Săvinești un mare centru industrial.

★

Un destin asemănător a avut un alt sat din fostul județ Bacău. E vorba de Borzești, un sat cu oarecare faimă și înainte vreme, datorită stejarului lui Ștefan cel Mare și frumoasei biserici ctitorite de acesta în 1493. Timp de 465 de ani, biserica a fost singurul edificiu mai arătos al acestui sat de clăcași, și al comunei Onești, din imediata lui apropiere. Acum, pentru a vizita orașul Onești și suburbia lui industrială Borzești, îți trebuie cel puțin 24 de ore, cunoștințe temeinice de chimie, electrotehnică etc.

Am ajuns la Onești într-o seară, și am găsit cu greu adresa pe care ne-o dăduse, prin telefon, secretara directorului combinatului chimic. Era un prim indiciu că ne aflăm într-un oraș. Rătăcind prin scuarurile și străzile sale străjuite de blocuri moderne, am ajuns în sfîrșit la casa de oaspeți, pe care o gospodărește tovarășa Ana Merișan, o țărancă din fostul sat Onești. Ca una care a fost martoră la miraculoasa transformare a satului ei într-un oraș, ea ne-a vorbit despre cele 1500 de apartamente construite aici numai în trei ani și ne-a poftit să mai venim în 1965, cînd orașul va avea o populație de 38.000 de locuitori planificați.

A doua zi, dis-de-dimineață am pornit spre Borzești, însoțiți de tovarășul Costache, directorul Combinatului chimic și unul din locatarii blocurilor noi de la Onești. Am uitat să-l întreb ce vîrstă are, dar cred că nu greșesc spunînd că a împlinit cel mult 30—32 de ani. Fost muncitor, a urmat cursurile unei universități muncitorești și acum conduce una din cele mai mari întreprinderi industriale din țară. Ne-a ținut o lecție de chimie, despre posibilitățile sării de Tîrgu-Ocna.

Am vizitat, uluiți, o parte din secțiunile în construcție ale combinatului, am asistat în „secția oxigen" (singura în funcțiune, deocamdată) la o experiență fantastică: transformarea aerului în lichid, am văzut puternicele și complicatele mașini și aparate sovietice care vor fi montate în halele viitoarei uzine (vor arăta ca niște farmacii, ne spunea un inginer). Și mi-am dat seama că, fie ei din Vietnam sau din Romînia, poeții nu prea cunosc chimia dar, după o asemenea experiență poetică, își făgăduiesc solemn, să o învețe.

Combinatul chimic nu e singurul monument al științei, ridicat la Borzești. Peste drum de biserica lui Ștefan cel Mare fumegă fără încetare, de vreo cîțiva ani, coșurile înalte ale unei termocentrale gigantice. In vecinătatea ei se întinde, pe o suprafață imensă, Rafinăria 10 Onești, care dă țițeiului extras în Moldova (la Moinești și aiurea), denumiri sonore și nobile ca propan, propilen etc. In sfîrșit, în aceeași vale, altădată pustie, a Trotușului, se construiește un mare combinat pentru fabricarea cauciucului sintetic. Pe locurile unde, odinioară, se săvîrșea doar sinteza între praf și apă de ploaie, denumită de moldoveni „glod", s-a creat un vast complex petro-chimic, menit să valorifice bogatele resurse ale unei regiuni ținute în sărăcie și întuneric de către foștii ei stăpîni. Printre sintezele noi și miraculoase, care au loc în această cetate a petro-chimiei, noi, poeții (fie din Romînia fie din Vietnam) socotim că nu cea din urmă și nu cea mai puțin senzațională este transformarea satelor Onești și Borzești într-un mare oraș industrial.

★

Prietenul meu Nguyen Xuan Sanh s-a întors între timp la Hanoi și își scrie, desigur, în versuri și proză, impresiile despre țara noastră. Insoțindu-l pe un itinerar care a cuprins mult mai multe etape decît cele înfățișate aici, mi-am dat seama că străbat, împreună cu el, unul din cele mai fertile domenii ale poeziei. Și m-am simțit mîndru că am putut fi martorul nemijlocit al unei inspirații poetice, stîrnită de realitățile patriei noastre în inima unui scriitor străin, venit printre noi de la o depărtare de 20.000 de kilometri.

Petre SOLOMON

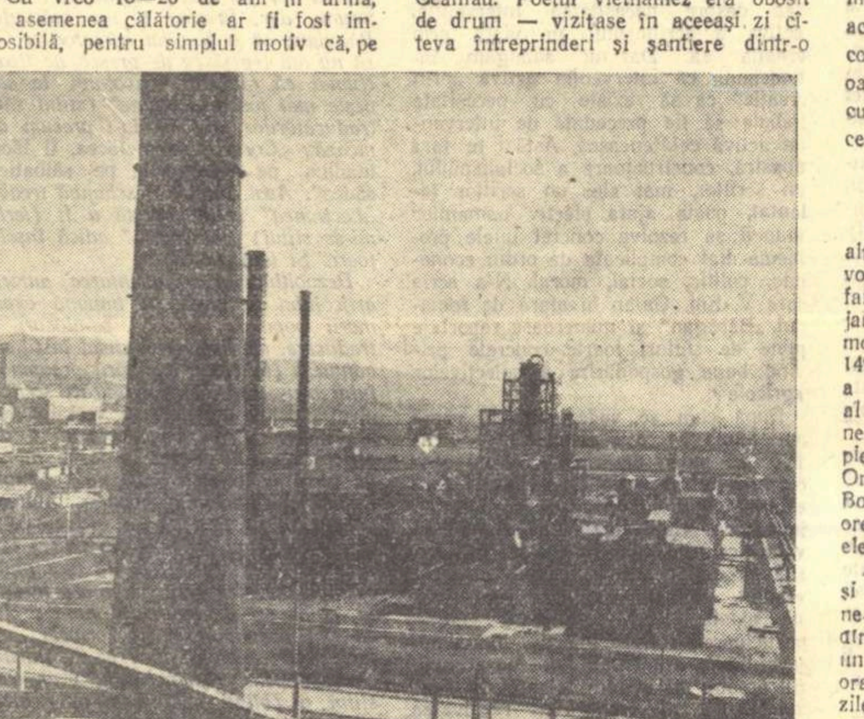

Onești. Tinerețea orașului.

Meditație în ritm de maree

Numai tăcînd și gîndindu-te singur la toate
ajungi să-nțelegi că din tot ce-ai fi vrut prea puține rămîn lîngă tine,
numai văzînd cum se-aprind și se sting noaptea toate
cărările tale greșite — numai lăsînd
să te-nvăluie pulberea lor, vei ajunge să știi
că regretul e șarpele galben pe care-ntr-un vis
îl auzeai ca pe-un rîu adormind la picioarele tale,
adormind și trezindu-se iar. Fără cuvînt, fără strigăt :
drumul pe care-ai umblat, ori că-l strigi, ori că-l fluieri
nu se va-ntoarce la tine — ghemul lui negru și brun,
cineva l-a zvîrlit în ocean. Decît orice părere de rău
e mai bună tăcerea. Numai tăcînd și gîndindu-te singur
ajungi să-nțelegi că trecutul e-o casă pustie ; pentru toate
păcatele tale izbăvirea e numai în timp, e numai în roșu,
e numai în oameni, în faptele lor. Liniște-n urmă !
Totul e numai acolo-nainte, totul e-n față. Aleargă uitînd
ceea ce nu vei uita va veni după tine odată cu turma
de cerbi străvezii care sînt poate visele tale.
Totul e doar înainte, totul sînt anii
care ard și te-ntîmpină-n cale.

Asemenea stelelor

Asemenea stelelor umblă prin noapte — asemenea celor mari
Sau celor ce-abia se zăresc undeva într-un alt întuneric deasupra,
Asemenea stelelor umblă minerii prin noapte sau printre nopți,
Printre noaptea din care-au venit și noaptea pămîntului caldă.

Asemenea stelelor ei cunosc întunericul nu lîngă marginea lui
Unde negrul se-ngînă cu ziua ca țărmul cu marea —
Ei besna o cunosc pe dinlăuntru, cunosc tăcerea
In care timpul n-a rîs și n-a plîns niciodată.

Asemenea stelelor ei sînt mai departe de ploi — și umblă prin noapte,
Numai prin noapte și nu rătăcesc niciodată —
O, eu care umblînd în plină zi
De-atîtea ori m-am rătăcit...

A. E. BACONSKY

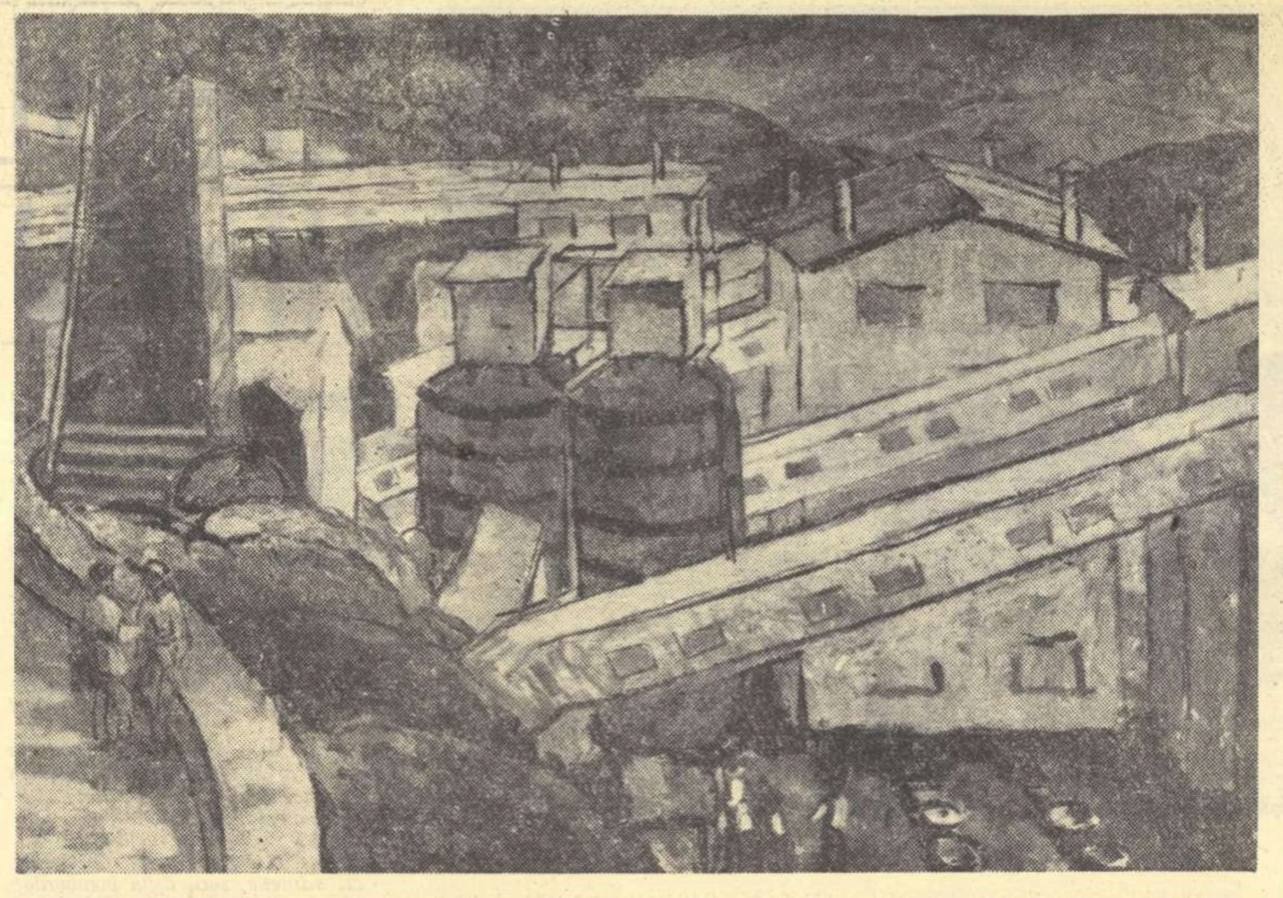

GHEORGHE SPIRIDON „Fabrica de beton Bicaz"

Poșta redacției

Negruți Mircea — Sinaia. V-am mai răspuns prin Poșta Redacției, dar avem impresia că ne trimiteți în continuare fără să ne urmăriți. La cele de pînă acum, vă adăugăm cîteva exemple de ceea ce nu poate constitui poezie, nici expresie proprie, în încercările dvs. : „inimi progresiste", „tintă cu pornire", „năzuim idealuri", „viața-i deschisă", „stindardul progresului l-am format", „pornirile noastre-s cu avînt" etc. nu înseamnă nimic, nici în versuri, nici în proză. Trebuie să citiți multă literatură, dar și să vă ridicați nivelul ideologic și politic.

Mircea Ghițescu — Pitești. Ne înștiințați că renunțați la „vechea formă a poeziei «Feinina»" și ne trimiteți o nouă formă „definitivă". Dar „poezia" dvs., care dovedește cît de departe sînteți de preocupările majore ale epocii noastre mărețe, e o înșiruire incoerentă și bombastică de cuvinte fără sens: **Aș vrea să spun mai fin / Și am să-ncerc, e drept, dac-am să pot, / De tine să vorbesc cu ropot, / Cea mai frumoasă, ca nepot.**

Nu se înțelege nimic! Din cele ce urmează, s-ar părea că vreți să cîntați femeia, pomenind de Cosînzeana, Madona, Ramona, Beatrice și Ludmila, „soră bună cu Mirandolina"...

Ion Gherman, mecanic — Iași. Ințelegem gîndul frumos ce v-a îndemnat să scrieți „un omagiu pentru ostașii sovietici ce au căzut pe pămîntul patriei noastre". Mai aveți însă de luptat, pentru însușirea tehnicii poetice și a mijloacelor de reflectare artistică. Posibilități aveți, după cum dovedesc strofele următoare: **Bate vîntul, plopul cîntă / Tremurîndu-și frunzele, / Noaptea-ncet de tot se lasă / Intinzîndu-și pînzele. / / Și prin sita-i fermecată / Cerne aur și argint — / Cerne aurul din stele / Și-l așterne pe mormînt...** Mai aveți și alte versuri în care se evidențiază un talent pe care cultura artistică îl poate dezvolta rodnic. Vă așteptăm în continuare, cu interes.

Aristică Boghină — Tr. Severin. Schița dvs. „Tache Caramela" dovedește reale posibilități de portretizare concisă, cu umor și spirit satiric. Incercați însă teme mai cu miez, legate, eventual, de activitatea brigăzii artistice pentru care ați alcătuit cupletul satiric „Nu știu ce vrea nea Andrei", însă, acesta, fără interes literar. Epigramele, în cea mai mare parte, au haz. V-am sfătui să vă adresați „Urzicii". Noi vă cităm, deocamdată, epigrama adresată „unui măcelar care înșală pe consumatori": **Ți-am băgat în oase frica / Insă asta nu-i nimica, / Fiindcă tu — în mod concret — / Imi bagi oasele-n pachet...**

Savin BRATU

OPINII

Limbă și tipic lingvistic

In nr. 48 din 26 noiembrie 1959 al „Gazetei literare" s-a publicat un articol intitulat „Actualitate și limbă", subintitulat „Regionalisme", și semnat: Șerban Cioculescu. După o scurtă introducere în care, printre altele, anunța că „nici ipotetic nu i-ar fi trecut prin gînd că (...) Leonid Leonov ar putea fi transpus, în expunerile (s.n.) sale, pe un registru lexical regional de la meridianul nostru", autorul articolului își concentra fascicolul critic asupra traducerii uneia dintre „expunerile" (stilul său!) lui Leonov, romanul Skutarevski, apărut astă toamnă în versiune romînească.

Se pare că autorul articolului voia să se ocupe exclusiv de păcatul „regionalismelor" (moldovenisme ca și ardelenisme sau altele) apărute în traducerea lui „Skutarevski". Unul din cei doi traducători ai cărții — respectiv: subsemnatul — fiind moldovean, a făcut într-adevăr apel pe ici, pe colo, în redarea vorbirii populare din original, cînd la graiul lui știut de-acasă, de copil, cînd la alte graiuri romînești. Personal, nu consider că aceasta ar fi un delict, întrucît și originalul utilizează deseori feluri de a vorbi care se îndepărtează sensibil de limba literară rusă, curentă, și de tipicurile lingvistice. Dar autorul articolului, ostracizînd crîncen multe exprimări populare, ține morțiș în același timp (și nu știu de ce) să considere pînă și greșelile de tipar, evidente, drept... regionalisme. Citez din articolul său: „Marele om de știință Skutarevski are unele reprezentări de vizionar și, printre ele, aceea a neființei, „neagră și rotundă leit gura lui tîtîne-său" (pag. 27). De ce li se pare traducătorilor superioară forma regională: tîtîn, celei mai răspîndite, tătîn?" — Dar există oare undeva în țară la noi forma tîtîn? N-am auzit-o niciodată. M-aș fi așteptat la autorul articolului să discute mai degrabă echivalența, eventual neechivalența, cuvîntului leit.

Mai departe, articolul protesta vehement împotriva lui rîpîit în loc de răpăit, compozional în loc de compozițional, agat în loc de agată etc., ca și cum această pasionată vînătoare de evidente greșeli de tipar ar fi putut fi luată de cineva drept discuție a unor particularități lingvistice. Surprins de „lecțiunea rîpii" (căci așa scrie „neaoș" autorul articolului: „...am rămas consternat cînd am văzut, în textul unei ediții critice a poeziilor lui Eminescu, prin 1933, fonetica moldovenească respectată așa fel ca să citim „a rîpi" și „a rîni" pentru „a răpi" și „a răni" ca lecțiuni (s.n. — A.L.) totodată autentice și frumoase..."), surprins de lecțiunea „rîpii", un om de știință ar fi examinat textul întreg pentru ca să-și poată da seama dacă se află într-adevăr în fața unor particularități de vorbire sau riscă numai să pornească la război împotriva corectorilor neglijenți. E lăudabil, la urma urmei, zelul cu care autorul articolului a urmărit și denunțat greșelile de tipar, însă ar fi fost bine din toate punctele de vedere, inclusiv al său, să nu ia astfel de greșeli drept „regionalisme".

In afară de aceste contratimpuri, articolul cuprindea și unele încercări de discutare a unor autentice probleme de limbă. Cu regret, totuși, a trebuit să constat că autorul articolului citează incorect sau arbitrar din textul traducerii pe care-și propusese s-o critice: „In realitate — reproduce Ș.C. — Matvei Nikeici se prefăcea, o făcea pe nepotu-său, pe sadea sălbaticul (pag. 64)". La pag. 64, traducerea sună așa: „In realitate, Matvei Nikeici se prefăcea, o făcea înadins față de (s.n.) nepotu-său pe sadea sălbaticul". Nu-i totuna, dar, firește, e un mărunțiș. Bănuiam că o fi vina corectorilor, — să nu mă leg și eu de greșeli de tipar! Numai că autorul articolului le servește mai jos o „lecțiune" (stilul său) traducătorilor, dăscălindu-i precum urmează: „Corect: se prefăcea, îl făcea înadins pe nepotu-său, pe sălbaticul sadea". Apoi atunci se schimbă treaba „Lecțiunea" se dovedește a fi (iertemi-se stilul) „falacioasă" adică înșelătoare. Și iată de ce:

Dezvoltîndu-și argumentarea, autorul articolului rîvnește să impună exprimării populare, folosite pe-alocuri în traducere, un tipic gramatical justificat, bănuiesc (în ciuda lepădării preopinentului meu care dă și asigurări scriind: „Nu sînt un habotnic al vechilor forme literare..." — vezi coloana 4 din articol, rînd 12 de sus în jos) numai de niște habotnicii lingvistice complet străine graiului viu, popular. Autorul articolului susține că „a o face pe..." în loc de (cum propune el) „a-(l) face pe..." e o „alterare"; și dă mai multe exemple, printre care, în citare inexactă, și pe cel de mai sus, unde e clar că sînt posibile exclusiv formele „a o face pe..." sau „a-l face pe...", întrucît „a face pe..." („nepotu-său") ar constitui o (blînd exprimîndu-mă) inadvertență.

Tot astfel trebuie exclusă „lecțiunea" a-(l) face pe într-un alt exemplu adus de autorul articolului, și anume: „Oricît se străduia Petrighin s-o facă-n totul pe unul de viță veche, boierească... (pag. 252)". Nu se poate spune „să-l facă... pe unul de viță" etc. pentru că aceasta ar însemna, în realitate, că Petrighin se străduia să-l determine la ceva pe unul de viță etc. Ar fi o (curat!) alterare... Și nici „se străduia să facă pe unul de viță" etc. nu e îngăduit să spunem.

In alt loc, articolul susține că „asupra serii" ar fi un franțuzism! Uimitor. Pînă și dicționarul lui Damé (1893), la cuvîntul „asupra", dă următorul exemplu luat din basmele lui Petre Ispirescu: „Se duce să-l găsească tocmai asupra mesei". De altfel, discuția e inutilă pentru orice știitor de limbă și literatură romînească. Am menționat „obiecția" autorului mai mult ca să atrag atenția că în limba franceză se spune de obicei „sur le tard", cealaltă expresie, „sur le soir", fiind doar o palidă copie a primei. Forma „asupra serii" poate fi întîlnită la mulți dintre scriitorii clasici romîni și nimeni, pînă azi, nu s-a gîndit s-o asimileze cu „sur le soir" care, în gura unui romîn, poate fi mai curînd suspectată drept o traducere talis-qualis din romînește în franțuzește, datorită iluziei respectivului (cf. Alecsandri în „Coana Chirița": farfurision și furculision).

Autorul articolului mai scria: „...mi se pare ciudată fraza cu contraste violente: «niște femei frumoase coz, paișpe (subl. Ș. C.) bucăți, toate prelungi la față și cu ochii languroși ca de pointeri (pag. 210)». Poanterul e un cîine de vînătoare de rasă engleză, în ortografia originală pointer, ortografie snobă, mă rog, cam incompatibilă cu argoticul paișpe".

Va să zică nu mai e vorba acum de „regionalisme" (sau de greșeli de tipar etc.) ci de... Bine. Hai să vedem. Conform „lecțiunii" lui Șerban Cioculescu nu trebuie spus în romînește pointer ci poanter, pentru că pointer ar fi un „snobism". Englezii însă, nu numai că scriu, dar și pronunță: pointer. Rușii, la fel. De ce o fi adică „snobism" să pronunțăm cuvîntul în romînește, ca și rușii în rusește, așa cum se pronunță el în limba lui de baștină, și de ce n-ar fi snobism (conform „lecțiunii" lui Ș. C.) să-l pronunțăm pe franțuzește? E mai „romînește" dacă-l rostim pe franțuzește?

Din păcate, citatul acesta, ca și altele, a fost smuls din context de către autorul articolului, în aceeași intenție de a căuta nod în papură. Fraza citată redă, în stil indirect, reflexiile unui om simplu (Matvei) care, într-o frizerie, privește reprobativ extravagantele pieptănături femeiești, prezentate de o revistă de mode, a vremii. De aici și „coz" și „paișpe". Autorul articolului ne vestise în subtitlu că se va ocupa de regionalisme. Ar fi fost cazul...

★

Spațiul nu-mi permite să mă opresc asupra tuturor „exemplelor" date de Ș. C. în articolul său. Nu-s prea multe (vreo 30, din care majoritatea greșeli de tipar, citări incorecte sau „puncte de vedere" în genul lui pointer sau asupra serii), totuși unele dintre ele (de ex. cuvîntul „feleșag") ar putea interesa ca bază de plecare într-o discuție.

Autorul articolului impută de asemenea traducerii pluralul torți (de la toartă) militînd pentru toarte. Dar se știe că, în romînește, unele cuvinte (școală, roată etc.) au două forme la plural: una veche, sortită pieirii (școale, roate etc.) și alta, nouă, a cărei victorie este inevitabilă: școli, roți. Același lucru se întîmplă și cu toartă, la plural: vechi toarte, nou torți. E o implacabilă lege a firii ca noul să învingă vechiul. De ce și-o fi intitulat Ș. C. articolul: „Actualitate și limbă"? Aș vrea să cred că nu-i vorba de vreun „mister". Bănuiesc că a citit cartea în fugă și că a scris și mai în fugă. (Dacă nu, — cu atît mai rău). Oricum ar fi, nu asemenea discuții despre calitatea traducerilor în romînește sînt necesare.

Aurel LAMBRINO

CUNOAȘTEREA VIEȚII ȘI CREAȚIA LITERARĂ

(Urmare din pag. 1)

accepte. Dar după ce a scris vreo 80 de pagini din roman, și-a dat seama că nu poate realiza o carte bună. In cele din urmă tot editura a fost supărată).

O lucrare numai atunci poate fi literară, cînd materialul brut de viață s-a integrat personalității autorului și s-a transformat într-o necesitate de creație. In stilul său aforistic preferat, Ehrenburg spune undeva că numai acea carte va fi bună, care n-a putut să nu fie scrisă. Orice altă atitudine îl condamnă pe scriitor la artificialitate și platitudine. De bună seamă un scriitor poate simți la un moment dat că, pentru completarea materialului de viață adunat, are nevoie de un supliment de informație, de relații cu un anumit mediu. (Așa a procedat, de pildă, Fadeev, înainte de a scrie „Tînăra Gardă"; avea experiența necesară din munca de corespondent pe front, dar avea nevoie și de datele concrete referitoare la viața eroilor de la Krasnodon; pentru culegerea lor a petrecut cîteva luni în mijlocul oamenilor care i-au cunoscut direct pe Oleg Koșevoi și tovarășii acestuia). Intr-un asemenea caz, documentarea e firească, e necesară. Dar să nu uităm că am presupus că imboldul inițial pentru făurirea unei opere se născuse din experiența personală a scriitorului. Dacă însă scriitorul, pînă mai ieri, a avut prea puține legături cu un anumit mediu, cu oamenii reprezentativi ai acestui mediu, iar acum i se recomandă să plece într-o „documentare" de 2—3—4 luni și să se întoarcă cu un subiect de roman — așa ceva e o absurditate.

Și totuși... discuția nu poate fi oprită aici. Viața se înnoiește sub ochii noștri cu atîta rapiditate, încît mereu se ivesc fenomene extrem de interesante, care merită pe deplin să fie oglindite artistic, dar care — tocmai pentru că se dezvoltă atît de impetuos — adesea nu pot fi sezisate „din zbor" de scriitori. Ce să facem atunci? Să așteptăm să se ridice chiar din mediul respectiv un nou scriitor talentat, iar pînă atunci să tolerăm ca tocmai ceea ce este deosebit de semnificativ pentru epoca noastră să treacă fără să lase vreo urmă în creația artistică? E greu să admitem o asemenea invitație la pasivitate. Cu atît mai mult cu cît fenomenele cele mai interesante din viața nouă apar acolo unde se dă bătălia decisivă pentru construirea socialismului, adică în fabrici și uzine, pe marile șantiere, în ofensiva socialismului la sate. Scriitorii însă, — și ceea ce ne interesează în primul rînd — scriitorii talentați nu prea trăiesc direct asemenea evenimente. Adesea cufundarea în preocupările pur literare îl împiedică să observe direct cum se plămădește în focul bătăliei omul ideologiei și al moralității socialiste. Aprecierile Congresului al II-lea al P.M.R. nu avem dreptul să le uităm: „Multe din temele mari și dintre aspectele fundamentale ale luptei eroice a poporului muncitor pentru construirea socialismului, ca și din istoria ultimelor decenii, nu și-au găsit oglindirea în literatură și artă decît în slabă măsură"; că „lipsite de viață sînt în unele opere literare figurile făuritorilor noii societăți". In curînd despre succesele și lipsurile literaturii se va vorbi și de la tribuna Congresului al III-lea și — trebuie s-o recunoaștem — cu toate succesele incontestabile înregistrate între timp de literatură, unele lipsuri continuă să persiste. Spre deosebire de eroii epocilor trecute, eroul epocii noi se făurește în acțiune, personalitatea lui se formează în lupta pasionantă pentru învingerea greutăților, pentru zdrobirea rămășițelor vechiului. Niciodată literatura nu se va ridica pînă la nivelul epocii dacă nu va arăta imensa bogăție sufletească a acestui om nou călit și educat de partid, imensa sa superioritate morală și ideologică, minunata frumusețe a chipului său integru, puternic, temerar. Dar pentru aceasta scriitorul trebuie să trăiască el însuși cu aceeași intensitate lupta pentru transformarea omului.

Documentarea scriitorului e propria sa viață. Ea va fi cu atît mai bogată cu cît mai variată și mai plină va fi existența umană și cetățenească a scriitorului talentat. Marii artiști niciodată n-au făcut „documentări", dar — de asemenea — niciodată nu se închideau în cetatea preocupărilor exclusiv literare.

Se cunoaște cît de bogate în „aventuri" (în sensul nobil al cuvîntului) sînt biografiile lui Dante, Cervantes, Shakespeare, Molière. Cehov a continuat să practice medicina pînă la sfîrșitul vieții și nenumărate dintre schițele sale se bazează pe observații directe, culese în timpul practicii. In literatura noastră nu numai pașoptiștii, dar și Eminescu, Caragiale, Slavici au participat activ la frămîntările epocii. Doar cîteva nuvele ne-au rămas de pe urma lui Alexandru Sahia, care ne-a părăsit în plină înflorire a forțelor sale creatoare. Dar oare nu s-a impus în fondul de aur al literaturii noastre această modestă moștenire în primul rînd datorită prezenței ardente a autorului în miezul bătăliilor de clasă?

Urmează o primă și esențială concluzie. Remediul nu trebuie căutat în „documentare", ci în natura experienței de viață pe care o trăiește nemijlocit scriitorul. Personalitatea scriitorului ni se dezvăluie prin opera sa. Această personalitate se formează prin participarea la viața epocii, la problemele vremii, prin legătura cu oameni care rezolvă aceste probleme și clădesc lumea nouă. Dar oare această experiență personală a scriitorului nu poate fi și ea organizată?

E greu de dat rețete, dar nu încape îndoială că scriitorul poate fi ajutat să-și îmbogățească experiența și deci cunoașterea vieții. O primă posibilitate ar fi călătoriile. Dar nu călătoriile de „documentare", ci călătorii izvorîte din necesitatea artistului talentat să afle cît mai mult despre țara și poporul său. Oare putem da un singur nume de scriitor mare care să nu fi călătorit pentru a cunoaște cu amănunțime țara sa?

Un exemplu recent sînt călătoriile lui Alexandr Tvardovski. Ultimul său reportaj începe cu o mărturisire semnificativă: „Nu este adevărat, evident, că scriitorul privește, studiază sau se informează despre ceva cu gîndul obligatoriu de a zugrăvi în scris acest ceva, de a-l folosi, de a-l valorifica, etc. ca și cum, să vadă pur și simplu un lucru nou ar fi pentru el lipsit de sens și i-ar mai răpi și timpul". Mai mult, scriitorul a adăugat că la Bratsk a zăbovit pentru o zi, două, din curiozitate pur omenească. Și totuși despre bararea Angarei la Bratsk, Tvardovski a scris un minunat reportaj. Deși scopul central și declarat al călătoriei prin Siberia era adunarea de noi impresii pentru poemul-jurnal „Din depărtare-n depărtare", rezultatul a fost cu totul neașteptat: debutul poetului ca prozator. In 1960 va apare primul său volum de schițe și nuvele.

Mi se pare că nu este lipsit de interes să medităm mai îndelung asupra încă unei păreri a lui Tvardovski: „Dacă există și scriitori care calculează fiecare pas al lor, fiecare contact cu viața doar în raport cu posibilitatea practică de a-l „folosi" sau a-l „introduce", imediat sau mai tîrziu, în scrierile lor, și nu manifestă față de realitate un simplu interes omenesc, atunci, după părerea mea, de la ei n-avem să ne așteptăm la mare lucru". Iată, pare-mi-se, miezul problemei — experiența de viață a scriitorului va fi cu atît mai bogată cu cît interesul său pentru realitatea contemporană va fi mai lipsit de „practicism îngust" și va fi — dimpotrivă — cît mai uman, cît mai „dezinteresat" în sensul nobil al acestui cuvînt. Pe un scriitor partinic, aderent la realismul socialist, pe un scriitor comunist și patriot, nu poate să nu-l intereseze, în înaltă măsură, tot ce realizează în construcția socialismului poporul său, tot complexul problemelor pe care le rezolvă. Iar un atare interes nu poate să nu nască o sete de călătorie, de cunoaștere. Legătura scriitorului cu patria și cu realitatea socialistă trebuie să fie largă, amplă. Nu e rău să studiem și să valorificăm din acest punct de vedere și experiențele recente din U.R.S.S., Republica Populară Chineză și alte țări socialiste, ca de pildă formarea de echipe redacționale ale unor reviste, de brigăzi culturale scriitoricești, turneuri literare, etc.

Pe de altă parte tot atît de intensă ar trebui să fie și participarea nemijlocită a scriitorului la munca poporului. Vorbim adesea despre necesitatea intervenției active a scriitorului în viață prin creația sa. Dar nu adaugăm întotdeauna că intervenția activă „prin creație" ca să existe cu necesitate trebuie să fie precedată de intervenția activă cetățenească. Astăzi în țara noastră, constructoare a socialismului, un scriitor, mai ales un scriitor talentat, poate ajuta efectiv oamenilor muncii să rezolve concret unele probleme mai complicate de ordin economic, politic, social, moral. N-a scris oare V. Em. Galan în afară de romanul „Bărăgan" și numeroase reportaje pline de sfaturi foarte concrete privind buna gospodărire a colectivelor agricole?

După cum se vede, pînă la urmă am ajuns la o concluzie; pentru a putea descrie pe eroul epocii noastre în acțiune, scriitorul care este și omul cu darul de a pătrunde în adîncul vieții trebuie să ajungă să valorifice acest dar în așa fel încît să știe că acționează la nevoie în locul eroului. Pentru a ajunge aici însă nu există decît o singură cale — participarea activă, intensă, încordată, încontinuu alimentată de neastîmpărul creator al omului talentat în miezul însuși al vieții, în rezolvarea practică a uriașelor probleme de construcție, prin care, sub conducerea partidului, poporul, descătușat, urcă an de an noi trepte spre viitorul luminos al socialismului și al comunismului.

Mihai NOVICOV

La Casa Scriitorilor

Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și organizația de bază P.M.R. a scriitorilor din București invită scriitorii la conferința tovarășului Em. Florescu, **vicepreședinte al Comitetului de Stat al Planificării, despre „Unele probleme de bază ale economiei socialiste în R.P.R.", ce va avea loc vineri 15 ianuarie a.c., orele 18, la Casa Scriitorilor.**

★

Sîmbătă 16 ianuarie a. c., orele 17, va avea loc la Casa Scriitorilor ședința de lucru a cenaclului „Nicolae Labiș". Citesc:

Dragoș Vicol — proză.
Toma George Maiorescu — poezie.

Probleme ale poeziei pentru copii

(Urmare din pag. 1)

pentru copii, imaginile trebuie să fie simple, directe.

O altă caracteristică importantă a sufletului infantil este marea receptivitate față de comic. Această caracteristică poate fi de asemenea folosită într-un sens educativ. Căci rîsul are totdeauna o nuanță critică. Adresîndu-se mai ales preșcolarilor sau elevilor din clasele mici, Nina Cassian extrage, în „Prințul Miorlau", elementele comice din comportarea copilului răsfățat, leneș, mincinos, uituc etc. Versurile au vioiciune și haz, mai puțin cele din „Aventurile lui Trompișor" de aceeași autoare, carte care se adresează tot celor foarte mici. Fabulele lui Marcel Breslașu din „Schimbul de mîine" exploatează și ele, cu savoare lingvistică, diferite efecte comice din care se deduce fără dificultate tîlcul moralizator. De fapt, comicul și liricul nu sînt antinomice (cum susțin puriștii) și întrepătrunderile lor pot da, desigur nu numai în domeniul discutat, rezultate interesante. Otilia Cazimir (în „Poezii", Ed. Tineretului, 1959) transpune în versuri pentru copii, cu o notă particulară de duioșie, unele din încercările lui Topîrceanu în acest sens (în ciclurile „Povești" și „Fabule"). In afara valorii lui direct moralizatoare, umorul mai poate contribui — și aceasta e o latură importantă — la educația estetică a copilului. Valorile specifice lirismului, pe care copilul le poate sezisa mai greu, îi devin ușor accesibile atunci cînd sînt însoțite de unda familiară a umorului. E destul de ciudat că resursele foarte bogate ale acestuia sînt în general neglijate de poeții din generația tînără care scriu pentru copii (Florin Mugur, Mioara Cremene, Titel Constantinescu).

Evident, sensul educativ al poeziei pentru copii implică formarea acestora în spiritul socialismului, al dragostei față de ceea ce e nou în țara noastră. Această tendință este ilustrată abundent în volumele apărute în ultimul an. (Otilia Cazimir în ciclul „Cîntece" din volumul citat, Marcel Breslașu în ciclurile „Zile sărbătorești", „File din povestea poveștilor", „Alte cîntece", Titel Constantinescu în volumul „Copii în August"). Interesul arătat de poeți tematicii de actualitate în poezia pentru copii e concludent. Nu este însă mai puțin adevărat că în acest domeniu mai sînt multe de făcut. Căci, de ce n-am recunoaște-o deschis, chiar și unii dintre poeții noștri de frunte, cînd abordează acest gen de poezie, se resimt de o anume monotonie, de un anume schematism în tratarea temelor, care dăunează calității artistice.

O problemă interesantă, de soluționarea căreia depinde în bună măsură depășirea unora dintre deficiențele manifestate în creația poetică pentru copii, este problema, am zice, a *perspectivei* față de copilărie. Poetul nu trebuie numai să se *adreseze* copilului ci, într-o oarecare măsură să se și identifice cu universul copilăriei. Oricare ar fi tema pe care poetul își propune s-o trateze, această identificare trebuie să fie una din coordonatele principale ale actului său liric. Situarea poetului într-o perspectivă exterioară este resimțită ca deficiență artistică, ea creează impresia de artificios, de efort nerealizat. Ne vom opri, spre exemplificare, asupra volumului Mioarei Cremene. Nu vom contesta sensibilitatea poetei, grația unora din versurile ei. Credem însă că, în ansamblul lui, volumul „Bună dimineața, lume!" reprezintă o încercare eșuată. Poate tocmai pentru că poeta a ținut să nu renunțe la nota personală, ea n-a izbutit să se identifice convingător cu lumea copilului. Perspectiva rămîne de-a lungul volumului (care conține și cîteva bucăți izbutite) predominant exterioară și însăși poeta pare a-și fi dat seama de acest lucru cînd a intitulat unul din cicluri „Ce povestește mama". Am putea da multe exemple, dar ne vom rezuma la unul, pe care îl considerăm caracteristic. E vorba de poemul „Cînd plînge un copil". Cităm: *„Cînd plînge un copil / zidurile se posomorăsc / și casa e tristă / cînd plînge un copil, / umbrele jocului tresar / și fug iepurește prin colțuri..."* Sau: *„Cînd plînge un copil / soarele fuge de la fereastră, / cînd plînge un copil / amurgește înainte de vreme, / cînd plînge un copil / hohotele cuprind odaia, se ciocnesc / de pereți, se strecoară sub uși"* etc. Poemul devine artificios mai ales cînd autoarea se simte obligată (amintindu-și cui se adresează) să introducă elemente „naive", definind universul infantil: *„Cînd plînge un copil / ceasul ticăie mai iute și spune o poveste"* sau *„Cînd plînge un copil / divanul îl leagănă ca o doică iubitoare"* etc. Ce pot spune unui copil imagini ca *„umbrele jocului tresar", „hohotele... se ciocnesc / de pereți, se strecoară sub uși?"* Nu discutăm calitatea lor artistică (după părerea noastră ele sînt, și din acest punct de vedere, mediocre), ci inadecvarea lor față de nivelul de înțelegere infantil. Analiza multor poezii din volumul Mioarei Cremene ar duce la aceeași concluzie. Ceea ce e mai grav e că perspectiva poetei fiind, cum am zis, exterioară, intențiile educative (care nu lipsesc) au o putere de convingere redusă. Una din preocupările interesante ale autoarei, în ciuda mijloacelor în general nepotrivite, este aceea de a trezi în cititorul-copil dragostea pentru frumos, mai ales pentru frumusețile naturii. Pe această linie se înscriu și unele dintre bucățile izbutite ale volumului („Munții", „Oră tîrzie", „Pestrițul", „Meserii" etc.). Păcat că și în unele dintre acestea răzbate o oarecare melancolie sau nostalgie vagă (sentiment al poetei poate față de propria ei copilărie) pe care o potențează și schema ritmică destul de greoaie a versurilor, lipsite de cantabilitate. Deși folosesc din cînd în cînd rima, destul de haotic de altfel, poeziile Mioarei Cremene fac impresia că sînt scrise în vers alb, formă nepotrivită în lirica pentru copii.

Preocuparea pentru educarea copilului în spiritul frumosului se regăsește, într-o tonalitate optimistă, în multe dintre poeziile Otiliei Cazimir, care nu neglijează posibilitățile în această direcție ale umorului. Incercînd să descrie mai ales frumusețea vieții cotidiene, în noile condiții ale socialismului, Florin Mugur realizează în „Casa cu ferestre argintii", un volum valoros în care dialogul cu copilăria decurge firesc, într-o atmosferă de optimism discret. Cităm din poezia „Trandafiri de 8 Martie": *Luminați — boboci de jar — / Seara care-ncet se lasă!... / Mama v-a primit în dar / Pentru munca ei frumoasă. / Trandafiri, voi trandafiri, / Parcă-ar vrea să vă descînte. / Degetele ei subțiri / Fac petalele să cînte".* I-am reproșa lui Florin Mugur, pe alocuri, excesul de sentimentalitate (pe care nici copiii nu-l acceptă totdeauna).

Rezumîndu-ne la discutarea poeziei pentru copii doar sub cîteva aspecte, nu ne-am putut referi, firește, la multe din volumele apărute anul trecut („Copii din China" de Victor Eftimiu, „Cartea cu Apollodor" de Gellu Naum, „Bob-auriu" de George Tudor, „Fana năzdrăvana" de Viorica Tomescu etc.). Ca o constatare de ansamblu, remarcăm varietatea tematică a poeziei pentru copii din ultima vreme. E un fapt îmbucurător, care însă nu trebuie să-i facă pe poeți să uite că a scrie pentru cei mici e un lucru foarte delicat și dificil. Calitatea artistică a versurilor pentru copii, în multe cazuri, lasă încă de dorit. Nu trebuie neglijată nici problema perspectivei, cum am numit-o mai sus, căci multe dintre poeziile adresate micilor cititori suferă din pricină că autorii lor au despre universul copilăriei o imagine convențională, pe care nu încearcă s-o corecteze printr-un autentic efort creator și de cunoaștere. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că poezia pentru copii trebuie să fie și ea, în primul rînd, *poezie*.

Matei CĂLINESCU

CRONICA DRAMATICĂ

„Brigada I-a de cavalerie“

de Vsevolod Vișnevski

(Teatrul „C. Nottara“)

de V. MINDRA

Titlul piesei lui Vișnevski pare să indice o monografie dramatică clădită pe un vast edificiu documentar. Documentația există, dar ea privește mai ales mișcările psihice ale unei lumi în transformare, în vreme ce caracterul propriu zis monografic cedează pasul ideilor generale care conduc la înțelegerea forței morale dezlănțuită de revoluție. „Brigada I-a de cavalerie“ nu încearcă, astfel, istoricul romanțat al unei mari unități militare. Vișnevski a urmărit în cele treizeci și șase de episoade ale piesei, procesul zguduitor al modificării destinului umanității prin intervenția decisivă a voinței omului iluminat. Evident, în text este vorba despre o anume brigadă și anumite lupte care se duc într-un număr de locuri și localități. De fapt, pe calea comunicării experienței unui sector al frontului revoluției, se ridică un monument întregii mișcări de înnoire a universului și prin evidențierea unor fapte exemplare se adună date valabile pentru o lecție impresionantă despre superioritatea ideilor comunismului, în general. Tocmai această detașare de particular în favoarea unei generalizări suculente, bazată pe o acumulare edificatoare de imagini cu valoare tipică, acordă dramei lui Vișnevski suflul său revoluționar neobișnuit. Cu trei ani înainte de a scrie „Tragedia optimistă“, autorul acestei capodopere redacta în „Brigada I-a de cavalerie“ o amplă și răscolitoare prefață la operele sale de mai tîrziu, conturînd cu o severă clarviziune înfruntarea hotărîtoare care a deschis un nou capitol în istoria omenirii.

Piesa despre cavaleriști este, așadar compusă din zeci și zeci de „tragedii optimiste“, luminate parțial din unghiuri diferite și mereu pe alte laturi, într-o compoziție în trepte care degajă cu o reală forță concluzia tonifiantă asupra viitorului.

Trecutul odios care apasă sufletul fugarului Alexei din „Tragedia optimistă“ este supus în „Brigada I-a“ unei analize necruțătoare în ilustrații colorate (lucrate în aqua forte) ocupînd primul ciclu al piesei și oferind întîmplărilor următoare un material tragicomic pentru o antiteză lămuritoare. Ivan Sîsoev, reprezentant cu identitate cunoscută a sutelor și miilor de soldați umili din armata țaristă, trăiește în cazarmă coșmarul unei existențe dominate de obscure puteri arbitrare care decid dintr-odată și în afara oricărei logici, teribile catastrofe sau simple umilințe. Sîsoev este astfel îndemnat să „priceapă“ că singura regulă stabilă în acest climat de incertitudini este să nu gîndească, renunțînd totodată la oficiile bunului simț. Intr-un fel, Sîsoev repetă experiența soldatului Șveik, dar cum autorul care a zămislit personajul vede mai departe decît Hașek, eroul său va mima deplina „disciplină“ cu presimțirea furtunii care se apropie, situîndu-se evident într-o perspectivă schimbată.

In prima parte a piesei, Vișnevski desemnează într-o succesiune vie de întîlniri violente, datele prime ale conflictului, pregătind într-o atmosferă mereu mai încărcată climatul exploziei răsunătoare care se apropie. Sîsoev și ceilalți soldați, pe de o parte, locotenentul nobil și majurii „scrofuloși la datorie“, pe de altă parte, punctează pozițiile adverse și deschid spectacolul prăpastiei imense care desparte cele două tabere. Fiecare moment accentuează diferența colosală dintre Sîsoevi și comandanții lor, primii reprezentînd specia umană în suferință, ceilalți o faună penibilă, antiumană, de o sălbăticie rafinată.

In această ambianță, la o înaltă tensiune, se aud din ce în ce mai răspicat chemările și lozincile Revoluției. Taberele se apropie amenințător una de alta, pentru a se încleșta într-o luptă decisivă cu obiective gigantice. Vișnevski a realizat într-un mod impresionant în piesa sa caracterul necesar al mișcării de transformare a lumii. Bolșevicii apar în zeci de reprezentări variate care dau mai puternic impresia că ei se află pretutindeni și că mesajul lor este oriunde așteptat pentru valoarea sa providențială. Sîsoev, soldatul urgisit de ofițerii țariști, își închipuie un moment că se poate înveli fără grijă în plapuma atitudinii pașnice, propunîndu-și să trăiască despărțit de societate pe cuptorul cald al colibei sale umile. In jurul său s-a dezlănțuit însă uriașul război de clasă care dispută soarta umanității și obligă oamenii să aleagă. Sîsoev pierde în mod simbolic o strașnică pereche de cizme și capătă, în mod practic, încredințarea că lupta abia începe.

Concentrîndu-se asupra Brigăzii I-a de cavalerie, autorul piesei a scris bune pagini de istorie eroică, evidențiind totodată și sensul mai larg al transformării acestei unități în anii cînd s-au ales apele. De la închisoarea sordidă în care umilirea gradelor inferioare constituia amuzamentul deloc inocent al celor însărcinați să schilodească conștiințele oamenilor simpli, Brigada I-a străbate focul purificator al revoluției și devine detașament de elită al oștirilor roșii. Cavalcada impresionantă a brigăzii lui Budionîi calcă și sfărîmă regulamentele cretine și înjositoare pe care cavaleriștii țarului trebuiau să le rostească pe de rost cu sufletul smirnă și inima înghețată. Soldații cavaleriști, specializați în țesălarea cailor domnilor ofițeri, devin cavalerii unei noi nobleți izvorite din frumusețea sufletească a celor care produc bunurile omenirii. Gonind pe caii lor repezi, acești cavaleri necunoscuți bătrînei istorii deschid o nouă traiectorie spre fericire, pe fundalul romantic-revoluționar al unui început de leat.

Scenă din „Brigada I-a de cavalerie“ de Vs. Vișnevski (Teatrul „C. I. Nottara“)

Noutatea construcției dramatice a piesei lui Vișnevski răspunde inedițului care caracterizează imensul material de viață surprins în orbita acestei drame epopeice. „Brigada I-a de cavalerie“ este într-un anume sens o dramă epică, care-și propune să vorbească generațiilor noi despre marile semnificații ale anilor care au despicat istoria în două părți distincte. Autorul a înglobat în țesătura acestei povestiri scrise cu o impetuoasă pornire lirică, episoade și personaje care pe trasee scurte și limitate îndeplinesc — toate — sarcini capitale pentru a realiza în contururi certe autenticitatea masei în mișcare. Vrînd să scrie o lucrare de teatru despre Revoluție, ca fenomen dinamic uriaș care se referă la destinul tuturor oamenilor, Vișnevski s-a decis să uite rețetele dramelor vechi și experiența intrigilor „din jurul samovarului“. Intorcîndu-se cu fața spre timpul său și privind în sufletul spectatorilor care vor veni, acest autor a devenit, în mod necesar, original și cu adevărat inovator. Succesul înregistrat de dramele sale tulburător de noi atrage atenția și ridică dramaturgiei revoluționare însemnate probleme de compoziție și orientare.

★

Spectatorul care asistă la reprezentarea „Brigăzii I-a de cavalerie“, la Teatrul C. Nottara, constată cu surprindere o evidentă transformare care s-a operat în structura colectivului de interpreți ai acestei scene. Pînă de curînd la „Nottara“ spectacolele se caracterizau adeseori prin vădita inegalitate a interpretării pieselor. Creațiile actoricești n-au lipsit cu totul nici pînă acum în palmaresul teatrului, dar ele se izolau de jocul altor interpreți și sufereau fatal de pe urma mult discutatei „lipse de omogenitate“. In piesa lui Vișnevski apar aceiași actori care au compus și distribuțiile altor piese, dar de această dată se produce o remarcabilă fuziune a talentelor într-un ansamblu interpretativ unic. Vechiul sistem de joc care-i despărțea pe actori, făcîndu-i să circule pe linii paralele, a fost izgonit din spectacolul regizat de Radu Penciulescu. La „Brigada I-a de cavalerie“ nu se va putea șușoti în sală ca la operetă: „acum a intrat tenorul X care are o voce minunată“. Glasurile sînt colectate într-un cor pe zeci de voci, în care unitatea de joc nu anulează varietatea nuanțelor, dar implică o înțeleaptă și severă organizare a acestora într-un complex artistic cu relief unitar. Departe de a anula individualitățile artistice, un asemenea spectacol oferă largi posibilități de creație interpreților, care sînt obligați să se dăruie cu o deosebită pasiune secvențelor în care apar. Nu ni se pare lipsit de importanță faptul că tocmai într-o asemenea montare bazată pe un mozaic armonios de valori și tonalități s-au distins fără ostentație actori care, în ultimul timp (sau chiar în ultimii ani) au fost, mai curînd, eclipsați. Merită să cităm astfel pe Gh. Gîmă în scurtul monolog al „Ostașului de la pod“, pe Alexandru Lungu în „Țăranul care citește“, pe Ludovic Antal în condamnatul la moarte Ivan Kostrov. Alți actori, care în roluri de mare întindere deprinseseră o anume rutină simplificatoare au găsit în suflul colectiv al interpretării „Brigăzii“ accente neașteptate care semnalează noi posibilități artistice. In această categorie ar putea fi citați Andrei Codarcea, Iurie Darie și într-o oarecare măsură Aurel Cioranu. Interpretul lui Ivan Sîsoev (Boris Ciornei) s-a distins pentru prima dată ca un actor cu posibilități variate de expresie, deși uneori n-a acordat destulă adîncime unor momente hotărîtoare, cum ar fi cel al executării unei sălbatice pedepse. Apariția sa din tabloul final este de asemeni artificială, necesitînd un efort de compoziție pe care regia și actorul nu l-au crezut necesar.

Radu Penciulescu dovedește din nou remarcabile posibilități pentru însuflețirea scenică a textelor contemporane și o salutară îndrăzneală bizuită pe înțelepciune și bună orientare. Strîngînd sub bagheta sa actori de diferite formații și din generații deosebite, regizorul a izbutit să obțină realizarea unei cadențe comune, adîncind și valorificînd resursele dramei lui Vișnevski. Nu s-a produs așa dar un act arbitrar de „autoritate“ regizorală care să violeze creațiile actoricești în numele unei viziuni personale. Penciulescu a supus eforturile unui colectiv în reg cerințelor piesei pe care a descifrat-o împreună cu actorii ca pe o amplă și convingătoare partitură simfonică. Iată de ce Dino Ianculescu n-a spus textul povestitorului cu familiaritate expresivă (ceea ce ar fi fost aproape de „genul“ său) adoptînd tonul recitativului liric cu o impetuozitate potrivită epopeii eroice. Iată de ce actori de frunte ca Titus Lapteș, Ion Gheorghiu, Iulian Necșulescu, Dem. Savu au ocupat cu discreție și seriozitate rolurile episodice pe care le-au primit, fără să-și semnaleze ostentativ prezența. Decorurile lui Tony Gheorghiu au avut în vedere perspectiva largă a faptelor care se succed în acțiunea piesei și au oferit continuu spectacolului un cadru cuprinzător care a proiectat episoadele dramei pe fundalul orizontului nesfîrșit.

Regia și scenografia au subliniat cu pregnanță deosebirea de atmosferă dintre prima parte a dramei și anii revoluției, dar au trecut cu vederea ultimul tablou, pe care l-au tratat — de la lumina orbitoare și costumele nounouțe pînă la mișcarea convențională a actorilor — în accente idilice, care îndulcesc nefiresc un final de evocare emoționată a unor momente epocale.

Evident, din spectacol nu lipsesc cu totul petele cenușii. Cînd direcția de scenă și colectivul de interpreți au izbutit însă să găsească (descoperind liniile esențiale ale dramei) tonul plin și cald al piesei lui Vișnevski, credem că nu poate fi considerată ca o simplă complezență afirmarea convingerii noastre că asperitățile și inadvertențele existente pot fi de aci înainte pe deplin rezolvate.

F I L M

O melodramă banală

Amatorii de film cu bandiți și galopuri spectaculoase, cu împușcături din zece în zece metri de peliculă, vor fi dezamăgiți de acest prea puțin „western“ în înțelesul obișnuit al cuvîntului. Aici nu se trage cu pistolul decît în ultimele minute ale acțiunii, diligențele nu-s atacate de bandiți mascați decît în ultima treime a filmului și atunci de departe, în planuri generale, în care tensiunea se topește pe fundalul unei păduri cu vegetație luxuriantă. Deși confecționat dramaturgic după toate clișeele melodramei în care se amestecă genul de aventuri prin prezența unui fost ofițer devenit haiduc (erou cu pretenții de autenticitate istorică, întrucît pe ecran apar însăilate, ca mărturie a realității concrete, în ziarele de la 1880 știri despre Haiducii din Rio Frio) noua producție mexicană e mai puțin violent lipsită de gust decît Tizoc *sau decît operetele fastuoase și stîngaci puse în scenă gen* Cîntărețul mexican. *Aici e vorba de o cuminte și pretins moralizatoare poveste de dragoste a doi tineri din clase sociale diferite: un ofițer și o fată de nobil. Evident, ei se iubesc cu frenezie în ciuda bătrînului conte ce-i zmulge violent pe unul din brațele celuilalt; ei se iubesc în ciuda distanței ce-i desparte; ei se iubesc în ciuda anilor (douăzeci) care le-a nins tîmplele, nu și inimile. Spectatorii sînt plictisiți de această dulcegărie sentimentală scoasă mereu în evidență printr-o acțiune neverosimilă ca și prin cîntece languroase susținute pretutindeni: într-o grădină înflorită sau pe scara unei cetăți asediate. Spectatorii sînt plictisiți de banalitatea melodramei din care nu lipsește nici copilul (fruct al dragostei vinovate) și regăsit după ani cu ajutorul clasicului medalion, de către tatăl pe punctul de a fi împușcat și salvat în ultimul moment al filmului. Dacă totuși nu ieși din sală după cîteva minute este pentru că prăfuitul scenariu a fost împrospătat de o interpretare vioaie, mai puțin teatrală (ca aceea a banditului indian de pildă) și de unele scene umoristice, ca recitalul de operă improvizat sub amenințarea haiducilor în plină preerie. După avalanșa de producții mexicane mediocre sau violent slabe sosite în ultimul timp, ne întrebăm îngrijorați: oare ce se întîmplă cu această cinematografie care ne promisese cîndva, atît de mult?*

Alice MĂNOIU

GABRIELA MANOLE „Cap de copil“

Expoziția „Kukrîniksî“

Kukrîniksî este un nume a cărui faimă a făcut demult înconjurul lumii. El nu aparține unui singur artist, ci unui colectiv alcătuit din Mihail Vasilievici Kuprianov, Porfir Nikitici Krîlov și Nikolai Alexandrovici Sokolov, care lucrează împreună de peste trei decenii. Dar atît de puternică este coeziunea lor morală și închegarea lor artistică, încît Kukrîniksî a devenit o forță creatoare care a dobîndit un prestigiu mondial.

Intr-un articol publicat cu vreo zece ani în urmă, cei trei artiști declarau: „La drept vorbind, colectivul nostru este alcătuit din patru pictori: Kuprianov, Krîlov, Sokolov și... Kukrîniksî. Cu acesta din urmă, noi toți trei ne purtăm foarte grijuliu și cu mare băgare de seamă. Căci fără el, e greu de închipuit cum am fi putut lucra“.

Intr-adevăr, mulți s-au întrebat cum lucrează acest colectiv deoarece în operele semnate Kukrîniksî e cu neputință de deslușit contribuția personală a fiecărui membru al grupului. Răspunsul ni l-au dat tot ei și pare deosebit de instructiv: „Ne-am împrietenit și am început să lucrăm împreună fără să știm cum s-a întîmplat. E adevărat că încă din primele zile ne-am dat seama cît de folositor și de interesant era colectivul... Discuțiile în jurul unei lucrări sînt uneori aprinse, fără a distruge însă însuflețirea muncii în colectiv. Și cît ne bucurăm cînd vedem cum se îmbogățește o lucrare în care fiecare am pus ceea ce am avut mai bun! Contribuim toți fără precupețire și fără să păstrăm nimic pentru noi. Intr-o astfel de muncă nu poate să existe nici amor propriu exagerat, nici vreo atitudine de nepăsare. Răspunderea pentru nereușita unei lucrări o purtăm toți și orice izbîndă înseamnă o mare bucurie și mulțumire pentru fiecare dintre noi, căci este a noastră, a tuturora... E foarte greu să povestim cum lucrăm în trei. Venind în fiecare zi la atelier, sîntem de multe ori pregătiți și hotărîți toți trei asupra lucrării pe care o avem de făcut. Incepem s-o discutăm, fiecare își prezintă ideile și schițele, alegem pe cele mai bune și lucrarea în dimensiuni mici trece din mînă în mînă pentru a fi completată. La un tablou lucrăm toți trei deodată, trecînd dintr-un loc în altul și schimbîndu-ne mereu locurile. Ne îngrijim fiecare de propria noastră dezvoltare artistică, dar ceea ce s-a creat în colectiv, nici unul dintre noi nu ar fi putut înfăptui lucrînd singur“.

Expoziția Kukrîniksî, de curînd deschisă în sălile Muzeului Simu, ilustrează aceste mărturii, prezentînd alături de operele colectivului, lucrări personale de M. Kuprianov, P. Krîlov și N. Sokolov din care rezultă limpede trăsăturile distinctive ale creației fiecăruia în parte.

Activitatea colectivului Kukrîniksî s-a desfășurat în trei mari domenii: al satirei sociale și politice, al ilustrației de carte și al tabloului de compoziție. Toate cele trei sectoare de creație sînt pilduitor reprezentate în expoziția retrospectivă din București.

Satira lui Kukrîniksî se definește prin elanul ei combativ. Ingeniozitatea ideii,

KUKRINIKSÎ „Fuga fasciștilor din Novgorod“

verva, inventivitatea soluțiilor, forța expresivă a desenului sînt însuflețite de pasiunea militantă a celor trei artiști care demască, înfierează și acoperă de ridicol pe vrăjmașii patriei lor, cu vehemență. Ei știu să găsească punctul vulnerabil, să definească printr-o imagine o întreagă situație și în aceasta constă ingeniozitatea lor, produs al inteligenței și al unei profunde cunoașteri a realității. Ei sînt în același timp psihologi și moraliști, căci satira lor se întemeiază pe studiul sufletului omenesc și are un evident rol educativ. Inventivitatea lor se vădește în caracterul inedit al metaforei plastice, în felul cum imaginația lor creatoare descoperă aspectele cele mai neașteptate, dar și cele mai semnificative ale diferitelor fenomene. Desenul simplu, expresiv, recurgînd la acele deformări caracteristice care subliniază esența conținutului, sporește elocvența și eficacitatea imaginii satirice.

In ilustrația de carte, Kukrîniksî și-a dovedit puterea de definire a unui tip social. Figurile lui Foma Ignat și a lui Iakov Maiakin din romanul „Foma Gordeev“, sau acelea ale lui Pavel și Nilovna din romanul „Mama“ de Maxim Gorki, figurile lui Ceartkov și mai ales aceea a lui Bașmacikin din nuvelele lui N. Gogol au claritatea, profunzimea și forța de generalizare a unei adevărate tipologii umane, impresionante prin fermitatea definirii morale. Ele rămîn în conștiința cititorilor așa cum au fost configurate în imaginile create de Kukrîniksî. Limbajul plastic al acestor ilustrații este mai sever, artiștii recurgînd mai ales la efectele de alb și negru și la puterea de caracterizare a liniei care conturează precis formele sugestive. Există o anumită rigoare expresivă în aceste ilustrații, care tălmăcesc în imagini profundele analize psihologice ale lui Gogol, Cehov și Gorki.

Un sentiment epic caracterizează tablourile de compoziție pictate de Kukrîniksî. Din seria de compoziții „Vechii stăpîni“ creată în 1936—1937, figurează în expoziție tabloul „Fuga fabricantului“ în care narația este sugerată în desfășurarea ei, prin înfățișarea unui moment culminant al acțiunii. Conflictul dintre cele două forțe, păcatele lumii vechi, încordarea febrilă a foștilor stăpîni care se pregătesc să fugă, sînt redate în acest tablou prin profunzimea notației psihologice, prin gesturi și atitudini, prin diferențe de lumină și efecte compoziționale care tălmăcesc pe înțelesul tuturor conținutul de idei al imaginii.

Și mai puternic apare acest sentiment epic în „Fuga fasciștilor din Novgorod“, tablou care povestește furia incendiară a hitleriștilor nevoiți să părăsească străvechiul oraș cotropit. Cu făclii aprinse în mînă, soldații hitleriști aleargă pe zăpada albă, ca niște năluci negre, dînd foc clădirilor. In dramatica atmosferă a acestei povestiri plastice, contrastul dintre micimea hitleriștilor și impunătoarea măreție a monumentelor seculare, apare și mai grăitor, exprimînd verdictul artiștilor asupra nelegiuirilor evocate.

Cele trei domenii în care s-a desfășurat de-a lungul a cîtorva decenii creația colectivului Kukrîniksî au însă un fond comun: în toate se manifestă poziția partinică a celor trei artiști care au înțeles să-și pună arta în slujba omului, a patriei lor și a vieții noi spre care năzuiește omenirea de astăzi. Și în aceasta constă forța pilduitoare a expoziției retrospective Kukrîniksî.

Ionel JIANU

O creație emoționantă

Dintre destinele însuflețite de A. Salînski în piesa „Pîine și trandafiri“, cea mai întortocheată traiectorie, marcînd o profundă restructurare spirituală, o urmează fără îndoială Liubașa, fiica vicleanului Ferapont Mihailovici Tiunov. Pe fundalul istoric al luptelor purtate de bolșevici pentru izbînda Puterii Sovietice în îndepărtatul și mănosul ținut al Altaiului, procesul dureros și complicat al limpezirii sufletești și ideologice a Liubei Tiunova este semnificativ pentru marea putere transformatoare a Revoluției Socialiste. Iar ceea ce decide în ultimă instanță drumul pe care apucă Liubașa, este dragostea ei pentru muncitorul revoluționar din Piter, Gavril Semionovici Ivușkin, venit în Altai să unească laolaltă țărănimea săracă, să culeagă din stepă „pîine și trandafiri“.

Pe scena Municipalului, povestea iubirii ambițioasei fete pentru comisarul roșu sosit din Petrograd a fost depănată de tînăra actriță Gilda Marinescu la o tensiune dramatică vibrantă, gradată atent cu fiecare nouă apariție. Intreaga evoluție a eroinei a avut drept leit-motiv — exprimat de către interpretă în accente de un patetism concentrat — pasiunea mistuitoare, care nu cunoaște piedici, pentru energicul, curajosul și intransigentul luptător comunist.

La început, fermecată de forța și hotărîrea în acțiune a oaspetelui apărut pe neașteptate în satul lor, Liubașa cochetează doar cu el; privirile actriței sclipesc șăgalnic, însoțite de un zîmbet șiret, provocator, parcă mai mult pentru a-i sfida pe ceilalți flăcăi decît pentru a cuceri inima noului venit. Cînd însă dragostea ei se dezlănțuie pătimașă, actrița are mereu în vedere zbuciumul eroinei, sfîșiată între sentimentele sincere care o împing spre Gavril Ivușkin și mentalitatea individualistă puternic înrădăcinată, care îi frînează elanurile, îi denaturează bunele intenții, îi limitează orizontul la un egoism cu atît mai primejdios cu cît tinde să-l acapareze neapărat pe Ivușkin. Gilda Marinescu

Carnet teatral

a sezisat excelent dubla natură a sufletului Liubei, jocul contradictoriu în care e prinsă, între grija pentru soarta iubitului, împotriva căruia bandele chiaburești uneltesc permanent și șovăiala, teama de a se desprinde definitiv din lumea în care a crescut.

Aspră și tandră, mîndră și voluntară, Liubașa — în întruchiparea Gildei Marinescu — încearcă în fel și chip să-l aducă alături de ea pe Ivușkin, fără să-și dea seama că de fapt el e acela care o atrage lîngă sine, îndemnînd-o treptat să pășească pe făgașul noii vieți. Este un element esențial al transformării eroinei pe care actrița l-a subliniat fără ostentație, lăsînd să se vadă, dincolo de hotărîrile pe care Liuba le ia de una singură, influența exercitată de Gavril Ivușkin. Să amintim, de pildă, momentul cînd Liubașa descoperă scrisoarea trimisă de omul iubit de care se despărțise, dar după care tînjea de dor. Actrița comunică o intensă emoție în scena reîntoarcerii ei în sat, cînd vine, să-l caute pe Gavril. Acesta e întors cu spatele la ea; Liubașa vorbește cu ceilalți, dar nicio clipă nu-și ia privirile de la cel pe care dorește arzător să-l revadă, să-l îmbrățișeze. Finalul, în care la capătul suferințelor ei, maturizată în rîndurile luptătorilor pentru triumful Revoluției Socialiste, Liuba se află lîngă Ivușkin, a fost realizat magistral de tînăra artistă. O lumină lăuntrică pură, mai puternică decît raza reflectorului care îi cuprinde pe cei doi eroi, dă o neobișnuită strălucire chipului ei. Liubașa nu mai este fata nepăsătoare, jucăușă, cunoscută la început. Ea a înțeles adevărul și măreția cauzei comunismului și s-a integrat luptei pentru izbînda ideilor Partidului Comunist, însuflețită de marea, minunata ei dragoste.

Ne-o amintim și acum pe Gilda Marinescu așa cum am văzut-o pe scena Naționalului din Iași — sînt cîțiva ani de atunci — retrăind suavă, aproape imaterială, tragedia iubirii Julietei pentru Romeo. Ne-o amintim și în alte roluri care certificau autenticul ei talent în „Mutter Courage“ sau în „Winterset“. Rolul Liubașei vine să rotunjească, să îmbogățească creația tinerei actrițe. Premiul obținut în finala Concursului tinerilor artiști înseamnă astfel o confirmare a însușirilor relevate nu numai acum, pe scena Municipalului, ci și în decursul carierei sale artistice de pînă acum, care se vestește dintre cele mai promițătoare.

Mihail LUPU

Gilda Marinescu în „Pîine și trandafiri“ de A. Salînski (Teatrul Municipal).

d i s c u l

„COLAS BREUGNON“ — uvertură — Dmitri Kabalevski.
Orchestra Simfonică de Stat a U.R.S.S.
Dirijor: Nikolai Anosov.

Pagină de început a celebrei opere „Colas Breugnon“, care a înscris numele compozitorului sovietic Dmitri Kabalevski printre primele rînduri ale maeștrilor muzicii contemporane (după cum a dovedit și triumfalul succes al vizitei în S.U.A. a unui grup de muzicieni sovietici, printre care se număra și Dmitri Kabalevski), uvertura „Colas Breugnon“ zugrăvește un adevărat portret muzical al înțeleptului și șugubățului meșter Colas Breugnon, eroul central al operei, personaj atît de îndrăgit din romanul cu același nume al marelui scriitor francez Romain Rolland. Nesecătuita sete de viață, nemărginita încredere în omenire și viitorul ei a tîmplarului Colas Breugnon, fiu neastîmpărat al Burgogniei, minunată îmbinare de sfătoșenie și umor galic, sînt redate cu o artă orchestrală plină de nerv și strălucire în uvertura străbătută de la un capăt la altul de melodiile și ritmurile cîntecelor și jocurilor populare franceze.

Inregistrarea realizată cu concursul Orchestrei simfonice de stat a Uniunii Sovietice, sub conducerea lui Nikolai Anosov, constituie cea mai vie mărturie a calităților excepționale ale acestui ansamblu orchestral de renume internațional.

Din punct de vedere tehnic, discul are calități de netăgăduit, cum ar fi claritatea tuturor timbrelor din orchestră și lipsa distorsiunilor în momentele de „tutti“.

(O față, 25 cm, 33⅓ ture, ECD-20, Electrecord, 1959).

SOLIȘTII DIN ZAGREB

Orchestra de cameră, iată un tip de formație muzicală care reînvie în zilele noastre, odată cu tendința de a prezenta operele maeștrilor clasici și preclasici în datele lor originale — din punctul de vedere al dozajului instrumental — și odată cu revenirea compozitorilor contemporani la formula ansamblului redus, ca mijloc de expresie tot atît de eficient, pentru un anumit tip de muzică, ca și marele aparat simfonic. In numeroase centre europene funcționează în prezent orchestre de cameră stabile, care și-au cîștigat un frumos renume: orchestra de cameră fără dirijor din Praga, orchestra de cameră din Stuttgart, condusă de K. Münchinger sînt numai două dintre ele. La noi, străduințele lui Mircea Cristescu de a forma o asemenea orchestră n-au aflat, din păcate, ecoul de public meritat și nici nu și-au găsit încă un cadru organizatoric, deși bunele rezultate obținute în concerte și înregistrări ar fi îndreptățit o continuare a activității. Ne-am amintit de toate acestea, asistînd la concertul dat vineri la Dalles de ansamblul „Soliștilor din Zagreb“, conduși de Antonio Janigro. Este un ansamblu valoros, care-și merită și renumele și titulatura, căci fiecare din cei doisprezece componenți este într-adevăr un artist. Perfecta unitate tehnică și expresivă a execuției, puritatea de sunet, finețea nuanțelor, autenticul spirit clasic reînviat în prezentarea muzicii lui Vivaldi, Corelli, Couperin și Mozart, iată calități care au încîntat publicul. Dar nu trebuie să vedem în realizările oaspeților noștri nimic senzațional sau miraculos și nici nu trebuie să ne închipuim că la baza succesului stă personalitatea ieșită din comun a fiecărui instrumentist. Dimpotrivă prezentarea concertului pentru vioară de Vivaldi cu Jenka Stanic, solistă, ne-a arătat desigur o bună muziciană și instrumentistă sigură, dar neavînd nimic din brio-ul marilor vedete ale arcușului. Mai mult încă: membrii orchestrei de cameră nu se dedică exclusiv activității din cadrul acestui ansamblu, ci sînt componenți ai unor orchestre simfonice. Rezultatele atît de frumoase pe care le-am aplaudat se datoresc exclusiv muncii temeinice pe o linie de artă delicată, sub îndrumarea unui muzician de mare valoare: Antonio Janigro. Adică un obiectiv perfect realizabil oriunde există o viață muzicală, de nivel ridicat și se poate reuni un grup de buni instrumentiști.

Ca violoncelist, Antonio Janigro apare la fel de sigur ca și pe podiumul dirijoral. Arta sa e finisată la maximum; tonul lui vibrant ne transmite muzica maeștrilor din veacuri trecute păstrînd rigoarea stilului, dar conferindu-le căldura necesară pentru a le simți apropiate nouă.

Vizita „Soliștilor din Zagreb“ și contactul cu personalitatea lui Antonio Janigro se vor înscrie desigur ca o amintire frumoasă în agenda iubitorilor de muzică.

Radu GHECIU

La moartea unui nepot

A murit un nepot. A murit nepotul lui Maurice Barrès. A murit în vîrstă de 34 ani urmașul aceluia care, cu decenii în urmă, cîntase „despre sînge, voluptate și moarte", se ridicase la Paris împotriva ideilor Revoluției franceze și protesta artistic în saloane contra amestecului lui Zola în afacerea Dreyfus.

Cum a murit nepotul?

Cum a scris bunicul

In sînge, voluptate și moarte.

In sînge, pentru că — fidel tradiției familiale — i-a plăcut dintru început sîngele. Numai că, spre deosebire de înaintaș care înjunghia conștiințele de la birou, tînărul Claude, lipsit de condei, utiliza arma mai directă a pistolului automat. Dacă e să dăm crezare (și de astă dată, vom da) comentariului trist din „Le Figaro Litteraire", nepotul își manifesta încă de la 15 ani, cînd se plictisea de voiajuri la New York, dorința genealogică de a pune mîna pe revolver. Iar dacă, mai departe, e să dăm crezare corespondenței adunate cu grijă de Pierre Lantey și recenzată tot cu grijă de „Figaro" (cînd asasinii scriu scrisori...) dorința a fost, cu ajutorul părinților repede și din plin înfăptuită. Sîngele apă nu se face, lui Claude Barrès i s-au creat cele mai bune condiții pentru a-și desfășura aptitudinea moștenită în Indochina, în Coreea, în Algeria, adică pretutindeni unde, ca nepot demn de bunicul său, putea duce la bun sfîrșit cauza versificată a familiei.

...Cu voluptate, pe armă, deoarece, Claude Barrès, nu era pur și simplu un executor fidel al testamentului, el gusta — savurînd — execuțiile. Panegiricul din „Figaro" subliniază că tînărul „nu se simțea bine decît în bătălie". Cheiurile Senei îl plictiseau.

Durerea revistei literare precizează de asemenea că tînărul „ardea să se dăruiască Destinului său de războinic". Zidurile negre de istorie ale Sorbonnei îi provocau angoase. Scrisorile tînărului însuși (în Franța și asasinii scriu frumos) mărturisesc părinților (tată și mamă) cum ajuns (era prin 1953) în Indochina a simțit însfîrșit că se află „printre ai mei" (Notre-Dame, seara, i se părea atît de străină...) Printre ai tăi. Asta e într-adevăr, o voluptate unică. Să mîngîi o mitralieră. Să-ți oprești privirea, țintă, pe-un sat în flăcări roșii, să flanezi leneș (ți-aduce aminte?)... printre cadavre. Și să aprinzi o „Gauloise"... Așa, se mai poate trăi.

...Și, după aceea, în moarte. „Famila noastră — scria luptătorul, mamei — (cum arată mama unui asasin?) și-a croit întotdeauna drum în viață prin forța pumnilor... Incerc să fiu în notă". A izbutit. S-a acoperit de sînge în Coreea, de voluptate în Indochina și de tresele de căpitan în Algeria. In Algeria însă s-a mai acoperit de ceva. Acum, de curînd, căpitanul de parașutiști Claude Barrès, pe cînd încerca să fie în notă la Harraba, trăgînd cu pușca în felahi, a fost lovit de un glonte și a căzut la pămînt. A căzut urlînd de durere, s-a zvîrcolit ca un taur înjunghiat și a mușcat țărîna. Adică a murit. Algerianul care l-a împușcat nu știa desigur că glontele său a ricoșat din pumnul de oroare al nepotului în mîna albă de poezie a bunicului, pedepsind nu numai brațul care-a ucis, dar și țeasta care-a îndemnat. Sînt vorbe care se cer împușcate.

...Și dreptate s-a făcut.

Nepotul bunicului a terminat așa cum a vrut, pe un fotoliu, bunicul nepotului. Adică, aproape cum a vrut.

In sînge.
In moarte.
In oroare.

Al. MIRODAN

KUKRINIKSI „Na vede mai departe de vîrful nasului"

Leningrad: Inovație și poezie

CARNET SOVIETIC

La începutul lunii decembrie, Leningradul a găzduit discuția poeților din R.S.F.S.R. pe tema „Poetul și contemporaneitatea".

In prejma deschiderii discuției, „Literaturnaia gazeta" a publicat articolele poeților L. Oșanin („Despre numele la modă și despre inovație") și V. Bokov („Nu pot fi de acord"). Cele două articole ridicau, de fapt, probleme ce urmau să fie discutate la Leningrad.

Elementul polemic al celor două articole îl constituie nu locul contemporaneității în poezie, nu felul în care trebuia oglindită ziua de astăzi, ci mijloacele de exprimare ale poeziei contemporane, problema inovației în poezie.

Intr-unul dintre numerele mai vechi ale revistei, tinerii poeți I. Pankratov și I. Harabarov scriau:

„Noi uităm deseori că un conținut nou cere o formă nouă de exprimare și că nu se poate scrie despre sputnici și rachete folosind versul din timpul războiului cu turcii.

In acest echilibru dintre conținutul nou și forma nouă care trebuie să-i corespundă constă și sensul inovației".

Și tot la problema artei contemporane se referă una dintre poeziile tînărului poet E. Evtușenko, intitulată „Rachete și căruțe".

Trecîndu-l pe Evtușenko în categoria „numelor la modă", Oșanin consideră că, deseori, căutarea formelor poetice noi se transformă într-o chestiune de „cochetărie poetică".

Oșanin polemizează cu tinerii poeți inovatori îndemnîndu-i să se îngrijească întîi de conținutul înalt de idei al versurilor lor. Problema formei, după Oșanin, este de mai mică importanță.

V. Bokov își exprimă mai precis, mai limpede părerea în ceea ce privește inovația în poezie.

„Oșanin, — scrie el în articolul său — se ridică, în fond, împotriva inovației poetice. Clar și sincer el votează: „Eu sînt pentru căruță".

Ori, spune Bokov, spiritul poeziei sovietice este spiritul inovator. Poemul lui Maiakovski „E bine" nu impresionează numai prin noul ideilor, el este nou și ca arhitectură, ca vers, este nou în felul îndrăzneț, original în care folosește poezia populară.

Oșanin apără dreptul poetului de a scrie despre privighetori și mesteceni. Nimeni nu atentează la acest drept, atîta timp cît „privighetorile" și „mestecenii" nu sună în poezie ca orice șabloane uzate.

Bokov se ocupă în articolul său cu minuțiozitate de problema formei poetice, a ritmului, a rimei, optînd pentru spiritul inovator, pentru varietatea stilurilor și manierelor poetice, „pentru rachete", „împotriva căruței".

In jurul acestor probleme s-a și desfășurat discuția „Poetul și contemporaneitatea".

Leonid Sobolev, Tihonov, Rîlenko, Antokolski și alții au vorbit cu entuziasm despre munca rodnică a poeților sovietici, despre strădințele depuse în căutarea mijloacelor de exprimare a marilor teme ale vieții socialiste, a dragostei pentru patrie, pentru popor.

S-a vorbit mult despre tinerii poeți, cu dragoste, cu grijă, cu atenție.

S-a făcut propunerea să se deschidă deocamdată, la Moscova, o „librărie-club" numai pentru volumele de versuri. „Libraria-club" va fi și locul de întîlnire al poeților cu cititorii.

S-a propus editarea unor volume colective ale poeților începători, etc.

M. Ș.

POEȚII lumii

WLADISLAW BRONIEWSKI

Pe Wladislaw Broniewski l-am cunoscut cu cîțiva ani în urmă la Varșovia; nu voi ascunde că ceea ce l-a apropiat mai mult de lentilele înțelegerii mele este faptul că generoasa inimă a poetului, care cu atîta bărbătească înflăcărare a știut să bată pentru idealurile lumii noi, a fost în același timp sfîșiată de două extrem de dureroase jertfe intime: în vremea cumplitei terori hitleriste, soția i-a fost ucisă la Auschwitz (Oswiecim) iar în urmă cu cinci ani și-a pierdut fiica.

Urmele pe care le-au înscris în poezia lui Wladislaw Broniewski aceste grele tributuri plătite vieții, mi se pare că revelează o valoare omenească și poetică zguduitoare, cu nimic mai prejos de elegiile și imnurile închinate marilor luptători și eroi ai patriei sale.

Infățișînd cu adîncă vibrație sau cu deslănțuit patos victoriile poporului polonez asupra încercărilor din trecut și propria-i victorie asupra îndurerărilor care l-au încercat direct, poetul și-a cucerit — pe deplin meritat — un necontestat prestigiu scriitoricesc și o largă popularitate în inimile cititorilor.

Neabătut de pe pozițiile sale de combatant pentru triumful socialismului, Broniewski adaogă vechiului suflu revoluționar al clasicilor literaturii polone, dimensiunile concepției de viață și densitatea limbajului însuși — direct, exploziv, spontan, plin de sevă și de forță asociativă — al muncitorimii.

Aceasta l-a și făcut pe Iulian Tuwim să spună despre Wladislaw Broniewski că „este artistul care posedă secretul saturării vieții și luptei cu poezie, saturînd totodată poezia cu luptă și cu viață".

C. Th.

DIN CICLUL „ANKA"

La margine...

...Pe la mormîntul fetei mele mă duc rar,
dar ori și cînd aș trece
o, numai șoarecii în drum mi-apar
și numai numere de treisprezece.

Nu cred în superstiții nicidecum,
în materialismul istoric cred adînc,
dar uneori, la cîte-o margine de drum,
m-așez — și plîng.

Sicriul de frasin

Pe cimitirul din Powaski
zăpezile-n rotiri se-aștern...
Acolo-i un sicriu de frasin
și-n el e visul tău etern.

In neaua amintirii scumpe
ești tu, ce păru-ți despletești...
Nu cred în elizee umbre
ci-n lacrimile omenești.

Să scald pămîntu-n lacrimi pline
de noapte și nesomn amar,
tu nu mai ești !... Ești doar cu mine.
Rămîi, cîteva clipe doar.

Ne-om aminti cum steaua bună
de-asupra ta copilări,
și drumurile împreună,
Polonia-n călătorii,

și din Cracovia înaltă
la Gdansk, pe Vistula mereu,
noi doi, cu gîndul laolaltă,
cînd azi e singur gîndul meu.

Septembrie se-mbăta-n culoare,
ținutul Kielce întomna —
pe tata-l doare, totu-l doare,
i-e rău lui tata, fata mea.

Dar nu mă-neacă noaptea-amară
cînd tu cu stelele, te-nclini...
Pe-a cîntecului meu povară
ard șantierele-n lumini !.

Făgăduiala

...Nu încă, noi n-am spus : sfîrșit.
Trudim mai departe-mpreună....
Voi împlini — ce ți-am făgăduit :
pentru oameni, lira-mi mai sună,

lumină și pace să le aducă,
speranță, iubiri, bucurie,
dar grea mi-e povara, scumpă nălucă.
și mă sfîșie.

Anka

Nu mai ești, Anula, și mi-e greu
dar mai dîrz, mai tare,
în poemul meu
vreau să te-nvestmînt de sărbătoare.

N-o să dăm noi Hiroșimei vamă,
sălciile, plopii nu vor plînge.
Nici de-nghețul iernii nu mi-i teamă,
nici de-amurgu-n sînge.

Despre Vistula mai am de spus
ce-ți spuneam de mult, cînd erai mică.
Versu-mi de se frînge, saltă-mi-l în sus,
ia-l de subțiori și mi-l ridică.

Anka, rostul tău aici e, pe pămînt e,
pentru lume mă-ndemnai să zbor !
Vreau privighetorile să-ți cînte
bucuria lacrimilor lor...

In romînește de **Cicerone THEODORESCU**

Săptămîna

Evoluția unui cuvînt

In pofida evidenței, explicația dată de organizatorii NATO, pentru a-i justifica existența, era următoarea: NATO „apără" occidentul împotriva unui eventual atac pornit de Uniunea Sovietică.

Au trecut destui ani de atunci. Ultimul cetățean din occident cu ochii legați și-a dat seama că țările socialiste nu numai că n-au schițat nici cel mai mic gest de agresiune, dar au ținut tot timpul sus steagul păcii și al dezarmării. NATO și-a pierdut pe drum sensul „apărării împotriva unei agresiuni". In același timp, nici mintea cea mai lipsită de materie cenușie a vreunui strateg atlantic nu mai poate da frîu liber visurilor de altădată ale atomizării continentului socialist. Există și prin Răsărit de toate cele militare și ceva în plus (rachetele intercontinentale !). Dintr-odată a dispărut sensul cuvîntului NATO. A fi sau a nu fi? Integrare sau dezintegrare? Domnul Spaak și alții caută zadarnic umbra pierdută a unui organism în comă. La căpătîiul defunctului apar însă salvatori de tipul Franz Joseph Strauss care oferă baloanele de oxigen ale R.F.G. In limbaj politic și militar asta înseamnă înarmarea atomică a Germaniei occidentale, care ar deveni astfel alfa și omega alianței atlantice. Deci NATO — Speidel, Heusinger, Strauss, Oberlaender și alți democrați renumiți. Ajungem adică, de la NATO la axă, cuvînt înmormîntat de mult în dicționar. Ce vrea Franz Joseph și ce va fi în viitor cu NATO sînt două lucruri deosebite. Avem încredere în evoluția cuvîntului. Dicționarul relicvelor istorice îl așteaptă liniștit să intre și să nu mai scape afară din coloanele sale.

Socialism atlantic

Am comite o nedreptate dacă n-am menționa printre apărătorii cei mai zeloși ai alianței atlantice pe socialiștii francezi de tipul Guy Mollet. Armele și bagajele lor se află de mult pe bordul vasului însoțit de furtună al capitalismului; de aceea orice act public al socialiștilor atlantici din Franța nu mai surprinde. Și totuși... De Gaulle, după cum se știe, e împotriva integrării armatelor vestice în alianța atlantică. Prozeliții lui Guy Mollet, mai catolici decît șeful statului francez, sînt pentru integrare. Și în ce mod...

Să dăm însă cuvîntul lui „Le Populaire de Paris" (22.XII.1959). „...Este de interes vital să nu se facă nimic pentru ca trupele americane să părăsească Europa. Prezența lor constituie mijlocul de a descuraja încercările de invazie și de agresiune. Respingerea integrării ar fi începutul unei serii de nenorociri pentru Europa". Curat socialism al ocupației trupelor americane. E vreo deosebire între Cian-kai și, Li-sîn man și Guy Mollet? Care?

Concernele din Ruhr

Cînd un huligan, undeva în Occident, murdărește un zid cu o cruce încîrligată, cînd la sesiunea NATO reprezentanții Bonn-ului cer arma atomică pentru R.F.G., să ne gîndim la Krupp. La Krupp, la Thyssen, la I.S. Farben. La trusturile, la concernele din Ruhr care, nu odată în cursul istoriei, au creat vaste cimitire pe trupul Europei. La cei care ieri erau criminali de război și astăzi prin generozitatea protectorilor, liberi și democrați, de la New York, Londra sau Paris sînt bine, sănătoși (nu ca gazații de la Auschwitz sau Buchenwald) și, mai mult decît atît, și-au refăcut trusturile și concernele spre prosperitatea și pacea omenirii.

Fără camuflaj, la lumina zilei, concernele vest-germane încheie contracte pentru armament atomic cu colegii lor întru profesie din Anglia, S.U.A., Franța, manevrează în culisele „pieții economice comune", se infiltrează cu capitalurile lor în Asia, Africa, America latină. Spațiu vital pentru Krupp și companiile sale, zeci de miliarde de mărci în safeuri, morminte pretutindeni unde e posibil.

Un cuvînt e de ajuns ca să provoace sudori reci antropofagilor secolului XX: Nürnberg. Sau altul: Camp David. Și poate: Paris (martie-mai 1960).

Ion MIHĂILEANU

MALRAUX MINISTRU SAU RUINA UNUI MIT

„La Nouvelle critique" nr. 106, 108, 111

Cum a fost cu putință ca un scriitor care altădată militase pentru ideea libertății popoarelor să devină purtătorul de cuvînt al unui guvern care-și ilustrează cele mai intime dintre convingerile sale printr-un război purtat împotriva poporului algerian? Ce l-a putut îndemna pe André Malraux să se pronunțe net pentru o politică pe care mult timp părea că o condamnă? Cînd s-a petrecut această uimitoare schimbare la față? Avem de-a face cu o nouă ipostază a „marelui actor", sau este mai curînd vorba de o evoluție firească, pe care cuvintele au putut s-o tăinuiască o vreme, dar nu mai reușesc astăzi?

Acestor întrebări, presa franceză progresistă s-a străduit să le răspundă adeseori în ultimul an. De la Esprit, Express, France Observateur pînă la Nouvelle Critique s-au făcut auzite voci care scot la iveală ceea ce este poză și farsă în atitudinea scriitorului și a ministrului.

Autori de concepții politice diferite reprobă într-un glas o poziție, prin excelență demagogică, dar învestmîntată în prestigiul și în seducțiile unui vocabular în care abundă ideile nobile. Utilizînd vrăjite arme artistice și îmbrăcîndu-se în pielea personajului pe care l-a reprezentat în ochii multora pînă a se fi dezvăluit definitiv, André Malraux încearcă zadarnic să dezmintă și să convingă. Cînd la rădăcina [illegible]

„grăuntele de nebunie și splendida cutezanță a generalului" se află în fruntea unui minister care are sarcina să întreprindă o vastă mișcare ideologică diversionistă. Căci Malraux posedă, e drept cum exprimă o gazetă de dreapta, „minunatul dar de a schimba cu vorba sa totul în aur" (Paris-Match).

Pe drept cuvînt, un lucid făcea observația că s-a decis mîntirea Franței prin intermediul unui stilist cu suflu epic. Este în toată comportarea lui Malraux o consecvență, o tristă și sumbră consecvență. Om și operă și-au pus destinul sub steaua aventurismului politic și a disensiunii și acum direct în slujba reacțiunii. Faptul îl demonstrează foarte bine revista „La Nouvelle critique" într-o suită de articole, care arată că în ciuda faptului că descripția acțiunilor revoluționare ocupă în cărțile lui Malraux pagini numeroase, accentul dramatic cade întotdeauna pe aventura perso- [illegible]

dăruiască, cu abnegație, unei cauze, ci mai de grabă urmăresc prin intermediul ei să-și exprime voința de putere sau, cel puțin, să guste aristocratic „senzațiile tari" ale acțiunii pentru acțiune, indiferent de mobilul social, politic, umanitar al acesteia; „senzațiile tari" ale înfruntării morții, ale riscului ca „destin". Că, bineînțeles, o asemenea concepție despre raportul dintre individ și lupta omenirii pentru progres, pentru depășirea „condiției umane" nu purifică și nu înalță, formează sursa „disperării" lui Malraux. In loc însă să vadă cauzele care alterează din temelie un elan cît de puțin dezinteresat, Malraux vorbește despre imposibilitatea comunicării între oameni și dezvoltă filozofia cu privire la corupția funciară a condiției umane. El proclamă primatul neliniștii asupra oricăror alte sentimente umane: „Neliniștea a fost totdeauna mai puternică și ea a otrăvit de la origine orice bucurie care a fost dăruită singurului animal ce știe că nu e etern". In fine, nu există decît adevăruri particulare, de neîmpăcat. Acestea sînt propozițiicheie în meditația unui scriitor care a pretins odată că slujește revoluția, dar a cărui operă are profilul specific pe care i-l dă fondul de idei și simțăminte al unei lumi în descompunere. Malraux coincide cu unul din eroii săi, Garin, care spune: „Nu iubesc oamenii. Nu-mi sînt dragi nici măcar cei sărmani, poporul, și în fond aceia pentru care voi lupta". Lui Malraux, oamenii simpli nu i-au fost niciodată dragi, de aceea [illegible]

S. E.

contrapunct

In Anglia a apărut de curînd o nouă monografie despre Brecht, pe care presa literară britanică o consideră drept una din cele mai bune lucrări consacrate analizei operei brechtiene. Autorul, Martin Esslin, elucidează unele paradoxuri aparente, pe care au încercat să le interpreteze pînă acum în diferite feluri criticii burghezi occidentali și subliniază caracterul profund umanist al concepțiilor despre teatru ale lui Brecht.

In ultimele sale emisiuni destinate tineretului, rețeaua de televiziune americană și-a depășit propriile recorduri, înregistrînd un număr de peste 40 la sută din programe cu crime, scene de violență sau deslănțuiri de sadism. Ceea ce a trezit nu numai îndreptățita groază a părinților și educatorilor conștienți din S.U.A., ci pînă și protestul indulgentei și timidei „Asociații naționale pentru îmbunătățirea activității radioteleviziunii".

Chemați în fața unui comitet care reprezenta această asociație, al cărei drum este pavat pînă acum doar cu bune intenții, realizatorii emisiunilor incriminate au găsit imediat o justificare „istorică".

„De cele mai multe ori, crimele și actele de violență care v-au impresionat pe dvs. apar în cursul unor acțiuni ce se desfășoară în Far West și, în general, în secolul trecut, cînd asemenea fapte erau un fenomen istoric. Vreți cumva să modificăm istoria?" Televiziunea americană pregătește noi promoții de huligani, sadici și asasini.

La Teatrul Hébertot s-a reprezentat cu succes, piesa postumă a lui O'Neill, „Lung drum spre noapte".

„Cîntăreața cheală", piesa lui Ionesco, va fi transpusă pentru ecran. S-a găsit un june regizor — care de altfel pînă acum n-a lucrat decît jurnale și documentare — gata să filmeze piesa. S-a găsit și un producător, — omul cu banii. După îndelungi investigații ale ziariștilor, producătorul care se dorea anonim a fost descoperit în persoana unui... cîrciumar înavuțit din Cartierul Latin. „Sacul cu bani" știe pe cine trebuie să sprijine.

La Leipzig a avut loc prima conferință a scriitorilor-muncitori din întreaga R.D. Germană. Au fost dezbătute problemele participării clasei muncitoare germane la lupta pentru construirea culturii socialiste și educarea omului nou. Participanții la conferință au arătat că primii critici ai operelor literare create de scriitorii-muncitori trebuie să fie înșiși muncitorii, tovarășii lor de muncă și luptă. Conferința a hotărît editarea unei reviste anume consacrate creației literare a muncitorilor.

Un psihiatru englez, Alfred Tarrier, a publicat un volum intitulat „Omul de vîrstă mijlocie". Cercetătorul englez a confirmat că în rîndurile fetelor este foarte răspîndit „cultul omului cu tîmple sure", iar printre bărbații de vîrstă coaptă bîntuie „pasiunea" pentru fetițe. Cursa acestor „pasiuni" a crescut în Anglia îndată după apariția romanului „Lolita". Moda „nimfetelor", a fetițelor de 12-13 ani dispuse să se prostitueze, face ravagii în Anglia. Alfred Tarrier consideră exemplul acesta drept o dovadă despre nefasta influență exercitată de literatura erotică asupra tinerei generații.

In urma unor cercetări minuțoase, profesorul Witold Chwalewik din Varșovia a stabilit că vechiul exemplar din „Hamlet", care se află în biblioteca Universității din Wroclaw, face parte din prima ediție a „Operelor" lui Shakespeare. In întreaga lume s-au păstrat doar șapte exemplare ale ediției princeps a lui „Hamlet", care datează din anii 1604—1605. Trei din acestea se află în Marea Britanie, trei în S.U.A., iar al șaptelea exemplar, după cum se vede, la Wroclaw.

La Nagasaki, 300 de metri de locul unde a căzut bomba atomică, se înalță o catedrală: Notre Dame de Nagasaki. Construcția este finanțată, printre alții, de trusturile atomice și întruchipează desăvîrșita lor puritate sufletească.

In magazinele americane se vinde, începînd de cîteva luni, o veselă specială, cu marginile fosforescente, destinate a fi folosite de telespectatori în timpul emisiunilor de televiziune. Un nou omagiu adus artei !

Studiourile italiene au anunțat că intenționează să realizeze un film despre Sacco și Vanzetti, cunoscute victime ale F.B.I.-ului american și ale urii împotriva comunismului. Filmul se află deocamdată în fază de scenariu și va fi probabil regizat de Carlo Lizzani.

Doi frați iubesc aceeași fată, dar această iubire, în loc să-i despartă, îi apropie — iată romanul lui Claire Sainte-Soline, „Castor și Pollux", unde se mai vorbește și despre doi cîini baset, care dau și numele romanului. Și se găsesc critici în Franța, să laude..

Revista bulgară „Kinoiskustvo" discută noile scenarii prezentate comisiei de repertorii a Studioului cinematografic din Sofia. Unul din aceste scenarii, scris de cunoscutul prozator Pavel Vejinov, arată drumul frămîntat dar ascendent, parcurs de un inginer hidrolog, participant la construcția socialistă a patriei sale. Un alt scenariu, „Steluța", scris de Burian Encev, înfățișează reintoarcerea unei tinere fete în satul ei natal. Eroina a părăsit micul cătun în anii copilăriei, iar astăzi nu-l mai recunoaște. După părerea criticilor, acest scenariu se distinge printr-o deosebită prospețime în prezentarea transformărilor care au avut loc în viața satelor bulgare.

Un al treilea scenariu, sub semnătura lui V. Hencev, abordează problema tineretului aflat la începutul carierei sale. Toate aceste scenarii vor forma țesătura a tot atîtea filme.

Chiar și o revistă de dreapta ca „Figaro Littéraire" recunoaște, sub semnătura lui Georges Ravosc, succesul obținut de circul din Moscova, la Paris.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. GEORGE MACOVESCU, ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII, nr. 4 (306) — Joi 21 ianuarie 1960 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

LENIN

şi concepţia ideologică a scriitorului

Despre relaţia dintre adevăr şi concepţia ideologică, Lenin a scris de multe ori. Cine separă reflectarea veridică a vieţii de atitudinea scriitorului, de participarea lui activă la desfăşurarea evenimentelor, — nu înţelege esenţa învăţăturii leniniste şi se situează de fapt pe poziţii adverse. Concepţia leninistă asupra spiritului de partid în literatură decurge tocmai din necesitatea oglindirii pînă la capăt a adevărului vieţii, a esenţei transformărilor sociale. Arta realistă a fost judecată totdeauna după criteriul confruntării ei cu realitatea, deci după capacitatea scriitorului de a surprinde direcţia istorică a dezvoltării, legile obiective ale progresului, victoria noului asupra vechiului. Chiar Lenin a oferit o magistrală demonstraţie de analiză ştiinţifică, în articolele asupra creaţiei lui L.N. Tolstoi, evidenţiind forţa de reflectare a artei realiste. Prin reprezentarea dialecticii sociale, în trăsăturile ei esenţiale, literatura îşi manifestă fidelitatea faţă de adevăr şi respinge orice mistificare.

Chemarea de a zugrăvi realitatea de pe poziţia proletariatului revoluţionar, de a afirma înaltele idealuri ale comunismului, se bizuie tocmai pe cunoaşterea ştiinţifică a rolului clasei muncitoare în transformarea societăţii umane. Aşadar, principiul leninist al spiritului de partid — ataşamentul deschis, fără rezerve la cauza revoluţiei — este rezultatul respectării adevărului istoric. Astăzi literatura, dacă vrea să îndeplinească cerinţele fundamentale, de reflectare a realităţii, trebuie să exprime neapărat sensul dezvoltării actuale: triumful inevitabil al ideilor clasei muncitoare. Invăţătura leninistă asupra spiritului de partid în literatură şi artă reprezintă de aceea o culme a gîndirii estetice progresiste universale.

Numai obiectivismul burghez încurcă noţiunile de adevăr şi partinitate. Burghezia a încercat să opună caracterului tendenţios al artei, spiritului ei de partid, o teză retrogradă: neutralitatea politică a artistului. Lenin a denunţat definitiv indiferentismul intelectualităţii în societate. Obiectivitatea trebuie înţeleasă ca o recunoaştere şi reflectare a legilor progresului social şi ca o participare la mişcarea istorică. Lenin spunea: „Dacă o anumită învăţătură cere de la fiecare activist social o analiză neînduplecat de obiectivă a realităţii şi a raporturilor dintre diferite clase, raporturi ce se formează pe baza acestei realităţi — atunci prin ce minune se poate trage de aici concluzia că activistul social nu trebuie să simpatizeze cu vreo clasă sau alta, că „nu se cuvine" să facă asta? Este ridicol să vorbim aici despre datorie, căci nici un om viu nu poate să nu se alăture unei clase sau alteia (din moment ce a înţeles raporturile dintre ele), nu poate decît să se bucure de succesul unei anumite clase, nu poate decît să se revolte împotriva celor care sînt ostili acestei clase, împotriva celor care împiedică dezvoltarea ei, răspîndind concepţii învechite, etc".

Teza asupra partinităţii artei a fost dezvoltată de Lenin în articolul „Organizaţia de partid şi literatura de partid", publicat în cel dintîi ziar bolşevic legal, „Novaia Jizni" (Viaţa nouă), în etapa pregătirii revoluţiei din 1905. Aici este elaborat un program grandios de construcţie a culturii socialiste. Principalele particularităţi ale orientării socialiste în domeniul literaturii şi artei sînt expuse cu o logică strînsă, în stilul polemic incisiv, caracteristic lui Lenin. In articol se face o critică nimicitoare a individualismului burghez şi a teoriei ipocrite cu privire la neutralitatea artei; se definesc trăsăturile partinităţii comuniste; se arată care sînt bazele artei noi (libertatea creaţiei în sensul ei marxist, caracterul ei popular, preluarea celor mai înaintate tradiţii ale trecutului). Politica principială şi complexă a partidului în domeniul literaturii şi artei se sprijină pe aceste teze de boltă leniniste. Indrumarea în spirit leninist a creaţiei a favorizat înflorirea talentelor şi realizările mari ale literaturii în opera de sprijinire a edificării socialiste.

Partinitate comunistă înseamnă în primul rînd înţelegerea ştiinţifică a istoriei, adeziunea la marxism. Concepţia ideologică justă determină valoarea operei literare. Lenin a insistat de multe ori asupra importanţei concepţiei ideologice. Numai pătrunderea mecanismului dezvoltării sociale permite artistului să înfăţişeze veridic raportul de forţe, să indice sensul transformărilor.

Adesea, în estetica burgheză, artistul este apreciat pentru calităţile sale „intuitive", de „recepţie spontană". Gîndirea apare în aceste cazuri un accesoriu, sau chiar un element derutant. Tradiţia omului de artă haotic, în formulări, în afara creaţiei, lipsit de capacitatea de a raţiona şi de a expune logic, creator numai prin „inspiraţie" — a fost cultivată şi în estetica idealistă romînească. Cearta între minte şi talent era o temă favorită a profesoraşilor de teorie literară, partizani ai artei pure. Se acredita ideea că marii scriitori nu beneficiau de o înţelegere ştiinţifică a societăţii, că erau nişte izolaţi în himerele artei, incapabili să apre-

S. DAMIAN

(Continuare în pag. 6)

36 de ani de la moartea genialului învăţător şi conducător al proletariatului internaţional

V. I. IVANOV: „După execuţia lui Alexandr Ulianov"

FORMAREA CONŞTIINŢEI SOCIALISTE

de Mihai BENIUC

Nu de mult cititorii au putut lua cunoştinţă din presă de Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice „Cu privire la sarcinile propagandei de partid în condiţiile actuale". Nu se poate să-i fi scăpat nimănui, în acest important document, între alte considerente de mare însemnătate, că „...înfăptuirea cu succes a programului construcţiei comuniste, crearea bazei tehnico-materiale a comunismului, întărirea continuă a puterii economice a U.R.S.S., realizarea belşugului de bunuri materiale depind direct de creşterea nivelului conştiinţei oamenilor muncii".

Conştiinţa, produs al dezvoltării vieţii sociale, devine prin creşterea nivelului ei la oamenii muncii un factor de care depinde direct construcţia celei mai înalte forme de societate omenească, — comunismul. Iată un prilej, nu de meditaţie, căci lucrul este indubitabil clar, ci de concentrare a atenţiei asupra sporirii conştiinţei comuniste a tuturor oamenilor, pentru ca ei să devină tot mai utili în progresul social şi al bunăstării colective şi individuale. Ridicarea nivelului conştiinţei, luată în acest sens, prin aprofundarea ştiinţei marxist-leniniste şi a practicii construirii socialismului în perioada coexistenţei paşnice dintre sisteme economice diferite şi întrecerea dintre socialism şi capitalism, devine vitală nu numai pentru oamenii sovietici, ci pentru toţi aceia care în alte ţări sînt angajaţi pe acelaşi drum.

Creşterea nivelului conştiinţei este deci şi în Romînia o problemă de prim ordin pentru asigurarea rapidă a construcţiei socialiste. E vorba desigur de conştiinţa socială a omului născut sau renăscut sufleteşte în condiţiile revoluţiei socialiste şi ale regimului popular. Astfel de conştiinţe la noi sînt în continuă creştere, numeric şi calitativ, constituind norma dezvoltării vieţii sociale, sub îndrumarea partidului.

Eu m-aş referi, însă, la conştiinţa socială a unei categorii care prin munca sa este menită să influenţeze alte conştiinţe, anume la conştiinţa scriitorilor. Fără îndoială că în cei 15 ani de la Eliberare s-a făurit o conştiinţă nouă scriitoricească, orientată spre viaţa poporului şi preocupată de construcţiile lui istorice pe drumul suitor al socialismului. Această conştiinţă s-a verificat în momente grele, ca bunăoară cu prilejul contrarevoluţiei din Ungaria, manifestîndu-se ferm în contra duşmanilor poporului maghiar. Iar cînd a vrut să se manifeste prin realizări constructive, aceeaşi conştiinţă a dovedit că e capabilă de a mobiliza toate forţele frontului nostru literar, determinîndu-le să se consacre operelor de actualitate sau celor de evocare a luptei partidului şi oamenilor muncii. Astfel, pentru a 15-a aniversare de la Eliberare, toţi scriitorii mai de seamă au apărut la librării şi în reviste cu lucrări despre lupta partidului şi despre actualitate într-un număr atît de considerabil, încît se poate spune că literatura noastră, credincioasă realismului socialist, este azi populată de cărţi ce-i vorbesc poporului despre el însuşi, despre înfăptuirile sale şi despre lupta sa sub steagul partidului.

Am urmărit vînzarea cărţilor apărute de 23 August 1959, tocmai acelea care aduceau cititorilor spiritul nou al construcţiei socialiste şi al luptei revoluţionare. Din august pînă la sfîrşitul lui decembrie, aproape toate s-au epuizat, deşi s-au relevat de către critică neajunsurile serioase ale unora din aceste lucrări în ceea ce priveşte cunoaşterea mai temeinică a realităţii, îndeosebi cînd este vorba de trecutul de luptă al clasei muncitoare. Ce înseamnă tocmai această rapidă vînzare a unor cărţi de actualitate, cu tirajul variind între 10 şi 30 de mii de exemplare? Inseamnă, în primul rînd, că masele de cititori caută acest fel de literatură şi, în al doilea rînd, că scriitorii bine s-au orientat atunci cînd şi-au canalizat activitatea literară în direcţia lucrărilor despre actualitate şi despre lupta din trecut a oamenilor muncii. In aceste lucrări este vorba de eroi comunişti, din ilegalitate, din război, ori din zilele noastre, de pe vastele şantiere ale vieţii noi. Dacă acest fel de cărţi se caută, aceasta-i o dovadă peremptorie că acest fel de cărţi ne trebuie. Şi tocmai acest fel de cărţi sînt acelea care, ca şi în U.R.S.S., exercită cea mai mare influenţă asupra conştiinţei sociale a oamenilor muncii, sporind-o, educînd-o.

Dar pentru ca o lucrare literară să

(Continuare în pag. 6)

Scriitorii şi elevii

Incepînd cu acest număr, „Gazeta literară" iniţiază o discuţie referitoare la studiul literaturii romîne în şcoală, discuţie la care invităm călduros să participe profesori de limba romînă din învăţămîntul mediu şi superior, scriitori şi critici.

Trebuie lămurită o confuzie care ne-a încurcat mult pînă acum, în raportul şcoală — Uniunea Scriitorilor şi publicaţiile ei. Se pare că s-a creat o situaţie falsă pornindu-se de la convingerea că acest raport trebuie privit aşa: şcoală e sinonim cu literatură pentru copii, literatură ştiinţifico-fantastică, biblioteca şcolarului, manuale, programe, periodizarea literaturii şi... punct.

S-a trecut pur şi simplu peste un adevăr categoric şi anume că: şcoală înseamnă şi tineret între 16—19 ani, înseamnă curiozitate vie, lectori pasionaţi, dispute purtate cu tinerească înflăcărare asupra unui erou, unei cărţi, unui spectacol. S-a ignorat deci entuziasmul cu care acest tineret urmăreşte un concert, ascultă o conferinţă despre Eminescu, vizitează o expoziţie; s-a trecut şi peste emoţia cu care tineretul mîngîie coperta proaspetei cărţi... „chiar acum cumpărată"...

★

Tineretul nostru şcolar iubeşte şi preţuieşte pe prozatori, poeţi, critici. Aceasta nu este formularea politicoasă a unei aproximaţii ci realitatea indiscutabilă. Puternica influenţă educativă ce ar avea-o prezenţa scriitorilor în mijlocul tinerilor nu poate fi pusă la îndoială. A-l asculta la ei în şcoală pe maestrul Beniuc, a-l întreba pe Mihail Davidoglu pe cînd va apare o nouă lucrare, a încerca să-şi lămurească nedumeririle cu ajutorul unei discuţii cu Ov. S. Crohmălniceanu de pildă, toate ar fi prilej de emoţionată bucurie pentru tineret.

Din îndelungata practică a muncii de educaţie şi a predării literaturii să-mi fie îngăduit acum să mă opresc asupra cîtorva probleme pe care cred că tineretul le-ar pune scriitorilor. Paginile de faţă ne dau nouă, profesorilor, prilejul de a fi purtătorii lui de cuvînt.

Ar dori desigur tineretul să întrebe poeţii...: „cu un ceas mai devreme"... de ce carnetul de utemist al elevului nu primeşte niciodată omagiul unui vers? Doar şi acest carnet se luminează de jarul acţiunilor ce merită să reţină atenţia poeţilor!

Tot pe poeţi i-ar întreba: cum de peisajul nou al patriei noastre apare atît de rar şi incomplet în versurile lor? Da, se găsesc tractoare, furnale, perforatoare, ba chiar şi sincrofazotronul dar ele apar ca scopuri în sine ale poeziilor respective. Frumuseţea nouă a ţării se pierde parcă din cauza lipsei unei viziuni poetice de ansamblu. Tineretul doreşte ca un condei meşter să îmbine în luminoasă imagine şi munca omului şi verdele pădurilor, şi dinamismul epocei şi bolta albastră a cerului...

O altă întrebare ce s-ar adresa poeţilor se referă la lirica intimă. Dintre atîţi poeţi... „şi mulţi şi buni şi diferiţi..." cum spunea Maiakovski — cum se poate ca vibrarea curată a sufletului tînăr la marele vînt al dragostei să nu aibă ecou mai adînc în vers? Iată două mărunte fapte, mărunte aparent dar, credem, semnifica-

Prof. Coralia CĂLIN

(Continuare în pag. 6)

Pe marginea unui raport

Să comentezi într-un simplu articol toate ideile înfăţişate de premierul Hruşciov în raportul său către Sovietul Suprem, e cu neputinţă. Din acest vast şi sobru expozeu, presărat cu cifre şi detalii semnificative, să desprindem numai cîteva înţelesuri şi aspecte. Şi atunci, ceea ce se impune deodată închipuirii noastre este spectacolul nemărginit al unui uriaş şi irezistibil avînt.

Fac parte din această privelişte măreaţă, complexă şi subtilă, nu mai puţin de două sute cincizeci de milioane de oameni, puşi în slujba unui ideal creator. Şi din efortul lor ni se dăruie zi cu zi tot mai mult oţel, tot mai mult cărbune şi ciment, tot mai multe unelte, tot mai multă energie electrică şi hîrtie, şi pe lîngă acestea tot mai multe ţesături şi mai mult bumbac şi mai multă încălţăminte, şi totdeodată mai multă pîine şi zahăr şi poame şi roade, mai multe poduri şi hidrocentrale şi drumuri, apeducte şi canale şi păduri şi păminturi desţelenite, şi străbătîndu-le: tot mai multe turme şi ciurde şi cirezi şi răsărind necontenit tot mai multe fabrici şi uzine şi cooperative, şi şcoli şi spitale şi case noi, pe cînd sate şi oraşe care n-au mai fost pe hartă vin ca prin minune să-şi înscrie punctul şi numele lor necunoscut pînă mai ieri. Iar ca semn prevestitor al unei mari izbînzi, printre toate aceste „plusuri", se iveşte, iată, şi un minus: mai puţine, da, mai puţine ore de lucru. Vechiul deziderat socialist, ziua de opt ore, este astăzi depăşit. Ziua de şapte şi de şase ore i-a luat locul şi a devenit de pe acum o realitate de care se bucură milioane de lucrători. Munca dezbărată de caznă şi de silă, munca voioasă cîntată de poeţi şi care duce nu la sleirea forţelor ci la împrospătarea lor, la odihna minţii şi la creşterea puterii de viaţă, va trebui să fie cît mai curînd un apanaj al omenirii... Mai multă tehnică, mai mult repaos, mai multă bucurie şi cîntec.

De pe pragul anului cel nou, premierul Hruşciov vine cu un apel, precedat, în cadrul vechilor propuneri şi discuţii internaţionale, de o măsură curajoasă şi concretă, care mai este şi un elocvent exemplu. Armata sovietică, în 1955 număra, pe picior de pace, cinci milioane şapte sute şaizeci şi trei de mii de oameni, iar în 1959 era redusă la trei milioane şase sute douăzeci şi trei de mii. Ea va fi redusă, începînd din 1960, la două milioane patru sute douăzeci şi trei de mii.

E un gest de încredere în cuminţenia şi bunătatea popoarelor şi totodată şi în propriile puteri. „In zilele noastre, *spune N. S. Hruşciov,* capacitatea de apărare a unei ţări este determinată nu de numărul soldaţilor aflaţi sub arme, de numărul oamenilor care poartă mantale militare" ...„capacitatea de apărare a unei ţări depinde într-o măsură hotărîtoare de puterea de foc şi de mijloacele de transport de care dispune ţara respectivă". *Şi apoi, pentru ca paşnicul gest al dezarmării numerice să nu fie înţeles greşit, premierul sovietic face o expunere impresionantă a mijloacelor de apărare de care dispune Uniunea Sovietică:* „Forţele noastre armate sînt înzestrate într-o măsură considerabilă cu arma-rachetă nucleară. Această armă este perfecţionată şi va continua să fie perfecţionată pînă la interzicerea ei". *Ea este redutabilă. Iar aceea care îi va urma şi este încă în mapele oamenilor de ştiinţă va fi, pur şi simplu, „fantastică".*

Din partea celor care au creat primul satelit artificial şi primul lunik, acest avertisment este, fără îndoială cît se poate de realist. De aceea, fireşte, pentru evitarea unei catastrofe obşteşti, N. S. Hruşciov face un apel la cuminţenia omului, a insului conducător. Fără să subaprecieze posibilităţile eventualului agresor, el adaogă, nu fără o nuanţă de umor: „De-

Ion VINEA

(Continuare în pag. 2)

Memoria lumii

de Eugen BARBU

Dinspre pădurile germane se aude un zgomot surd, întunecat ca o ameninţare. E vibrarea unor timpane de tobă pe care parcă le cunosc. Disting şi lătrături răguşite. Nu sînt copoii lui Siegfrid rătăciţi printre cioturi de arbori. E o ninsoare de vorbe auzită. Umbra unui pumn ucigaş pluteşte pe faţadele caselor. In catedrale s-au furişat tîlhari şi au stins lumînările, zmîngălind pardoseala de piatră cu catran. Pe garduri au rămas urmele unui viscol de hîrtie murdărite cu litere jalnice. In Berlinul occidental zidurile înegrite de incendiu încă, aceste excremente ale nazismului au fost luminate cu torţe. S-au auzit cîntecele soldăţeşti ale asasinilor cu şapcă împodobită cu cap de mort. Sinagoga din Köln a fost profanată şi pe garduri au apărut zvastici. Canalia brună a ieşit din văgăună cu steagurile ei.

La Andernach, Lueneburg, Loorrach şi la Frankfurt jalnici caporali îşi ascut vocile şi urlă la lume. Bund Nationalen Studenten, Partidul german al Reichului, Tineretul naţional al Germaniei, *iată numai trei firme din cele peste 1000 care ascund pe revanşarzi, pe hitlerişti, pe criminalii cei mai sfruntaţi din Europa. La Dinslaken, 35 de morminte au fost batjocorite. Un băiat de 17 ani a declarat cu sfruntare că se consideră unul din cei ce aparţin avangardei Germaniei de mîine.*

Dacă mai este posibil să ne închipuim, în Germania occidentală există o Ligă a studenţilor nazişti. Maiorul Sagner, oficialitate a guvernului Adenauer declară că e timpul să se termine cu moliciunea, *adică să se iasă în stradă şi să se spînzure fraţi de-ai noştri, să fie ucişi copii.*

Milioane de oameni au auzit din nou sbîrnîitul curentului de înaltă tensiune în sîrmele ce înconjurau lagărele morţii. Milioane de oameni au văzut pe cer monstruosul nor de fum gras al celor incineraţi de vii.

N-a uitat nimeni spaima alarmelor, nopţile nedormite şi frica, acest parazit al inimii omeneşti, mai distrugător decît cancerul, născut odată cu apariţia paranoicului al cărui nume îl cunosc şi băieţii de şcoală. Şi pentru că nu s-au uitat toate acestea, pretutindeni în lume, milioane de oameni au ieşit în stradă şi au protestat violent împotriva reapariţiei monstrului cu cască de oţel.

Guvernul vestgerman a vrut să minimalizeze manifestările fiarei brune, spunînd că e vorba numai de nişte beţivi şi derbedei, dar semne similare s-au simţit şi la Viena, şi la Chicago, la Salzburg. In Anglia bîlbîielile lui Adenauer n-au găsit acoperire. Deşănţarea trebuie curmată de la început. Oricine se iubeşte pe sine tresare de oroare auzind de faptele îngrozitoare ale unor inconştienţi care au coborît noţiunea de om la scara cavernei.

Mi-am amintit de Lidice unde am văzut o grămadă de botfori murdari de noroi şi var, mi-am amintit de filmul „Soarta unui om", mi-am amintit de nişte rînduri din cartea lui Rimund Schnasel: Putere fără morală, *carte apărută în Germania occidentală. Vă reproduc* Documentul Z 32 *(pag. 203):*

Decont de rentabilitate a SS despre folosirea deţinuţilor în lagăre de concentrare.

Venit zilnic din lucru
în medie 6,00 mărci
se scade hrana 0,60 mărci
amortizarea hainelor 0,10
media de durată a vieţii — 9 luni — egal: 270 înmulţit cu 5,20 venit 1431 mărci.
venit din folosirea raţională a cadavrelor: 1 dinte de aur
2 haine
3 obiecte preţioase
4 bani
cheltuieli de cremaţie 2 mărci
venitul mediu 200 mărci
venit în 9 luni 1631
La aceasta se mai adaugă venitul de la valorificarea oaselor şi cenuşei.

Stai şi te întrebi: cine a ajutat la dezlănţuirea urei de rasă? Nu e vorba aici de o orbire fatală a unor politicieni consumaţi, buni de trimes la odihnă, pe care nu se ştie cît îi vor mai răbda popoarele lor?

Numai că acelor uneltitori ticăloşi, visînd viitoare masacre este bine să li se reamintească un lucru pe care l-au uitat poate: omenirea a învăţat mult de la trecut. Vom opri aceste mîini murdare!

IN ACEST NUMĂR:

● Viaţă — măiestrie — inovaţie (Probleme ale dezvoltării poeziei sovietice), articol scris special pentru „Gazeta literară" de VLADIMIR OGNEV (pag. 4)

● Romain Rolland de TUDOR VIANU (pag. 8)

M. R. Paraschivescu: „LAUDE ŞI ALTE POEME"

O carte pe săptămînă

Lirismul lui M. R. Paraschivescu este expresia bucuriei de a trăi. E frecventă la el, ca motiv poetic, lauda grînelor şi fructelor coapte, a pruncului sau a adolescenţei, a păcii şi abundenţei: deci lauda vitalităţii descoperită în aceste manifestări simple, fireşti. Elementele naturii sînt surse lirice, mai ales în măsura în care permit simbolic aceste semnificaţii. Lauda mărului este la el un prilej de a elogia maternitatea, aşa dar perpetuarea vieţii. Căci mărul este „Asemeni mumei tinere ce ştie / Că-n arcuirea pîntecului poartă / Durata unui timp ce o să vie / Prin coapsa ei boltită ca o poartă" („Mărul"). Această idee, a splendidei continuităţi a vieţii, de care poetul se arată cucerit, nu capătă o rezolvare retorică. El năzuieşte să cînte simplu „tot ce-i frumos şi spornic (s.n.) pe pămînt". Cu humor şi simulată mentalitate gospodărească va glorifica tomata: „Cînd vreau să prind în fiece cuvînt / Tot ce-i frumos şi spornic pe pămînt, / Cum aş putea uita să spun vreodată, / De lirica şi rumena tomată?" Poetul se delectează la vederea „frumosului fruct": „Nobleţea toată-n miezul plin şi-o strînge / Ea, humei negre, limpezitul sînge. / In toiul verii plină de dogoare, / Iţi umple cerul gurii cu răcoare"...

Dimensiunile nu rămîn însă acestea — M. R. Paraschivescu nefiind numai un poet al universului mic. Taina germinării — petrecută în poemul lui Arghezi „în tubercule" — se săvîrşeşte în viziunea lui M. R. Paraschivescu la proporţiile planetei. Gestul solemn al semănătorului este simbolul unei fecundităţi gigantice. Respiraţia largă a versurilor sugerează grandoare („Semănătorul").

Lauda vitalităţii este, în cartea lui M. R. Paraschivescu, lauda omului descătuşat căruia socialismul i-a înlesnit realizarea integrală a forţelor sale creatoare. La el, lauda pruncului este o laudă a viitorului constructor, a „vrednicului bolşevic" de mîine.

M. R. Paraschivescu nu evită stilul declamator în versurile sale. „Cîntarea Romîniei" — poem de amploare, organizat în cicluri oarecum de sine stătătoare — se deschide cu un prolog în care poetul adoptă mantia şi tonul profetic. Poemul suferă pe alocuri prin lipsa de conciziune, obositoare pînă la urmă, dar conţine cîteva idei poetice fertile. Astfel, combinarea unor procedee şi ritmuri folclorice: baladă, doină haiducească, Mioriţa, pluguşor, sugerează mişcarea unor mase largi de oameni, clocotul întregului popor. Perspectiva istorică este foarte largă în acest poem care e o cîntare, o „laudă" a aspiraţiei multiseculare a celor exploataţi către libertate. 23 August 1944 împlineşte visul de veacuri al Eliberării. Lauda luptătorilor din trecut, Horia şi Cloşca, Tudor din Vladimiri sau Bălcescu este încununată firesc cu lauda celui ce a realizat izbîndirea acestui vis: Partidul. („Cinci toasturi de ziua Partidului").

In „Laude", M. R. Paraschivescu vibrează intens la frumuseţea lumii în care trăieşte, poemele sale transmiţînd un optimism tonic. Planul erotic are însă, în general, o altă natură. In afara poeziei „Pîrîul şi marea", — care este mai mult o fabulă decît o „confesiune", — poezia de dragoste e uşor melancolică. Se cîntă iubirea consumată şi amintirea ei imprimă acestor poeme o tonalitate de romanţă: „Pe-aici am trecut / Mai ştii? — împreună: / Şi-acum ne răsună / Rari, paşii prin lut". Decorul autumnal accentuează tristeţea: „In veştede crînguri / Bat crengi rămuroase / Sub straiele roase / Copacii, pe gînduri" („De toamnă"). Meditaţia nostalgică asupra iubirii trecute sau a tinereţii este reluată şi în altă parte; „Dacă prin anii sumbri care-mi izbiră nava / Am plîns şi am trecut / Şi din iubirea dulce rămîne doar otrava / Coclită ca un scut / Şi dacă tot mă apăr, cînd nici o grea durere / Nu-mi fuse de ajuns, / Cînd orice amăgire mă spintecă şi piere / In pieptul nepătruns /.../ Nu-i asta chiar dovada că e într-una trează / Secunda de atunci?" Descifrăm în această cadenţare, afectată cu intenţie, o notă romantică.

Am căutat în această nouă serie a „Laudelor" pe M. R. Paraschivescu din „Cîntice ţigăneşti". Anecdotica, expresia plasticizată, coloritul antonpannesc al „Cînticelor" lipsesc din acest volum în care balada a fost înlocuită cu meditaţia. Convingerea că viaţa înseamnă ardere, dăruire pasionată capătă în „Laude"... confirmarea şi împlinirea adusă de revoluţia socialistă.

G. DIMISIANU

Intre poezie şi studiul imagistic

Discuţii despre poezie

In legătură cu încercarea de prozaizare a poeziei despre care am amintit într-un articol precedent, mai trebuie discutată şi părerea referitoare la necesitatea unor pasaje tranzitorii în corpul compoziţiei lirice, cu menirea de a pregăti o anumită atmosferă, de a anticipa, prin detaliul exact, un simbol. Problema nu poate fi însă despărţită de opera de artă concretă, orientarea, aprecierea, fiind de la caz la caz. G. Călinescu descoperea în poezia lui D. Bolintineanu — liric prin excelenţă muzical — anumite pauze prozaice şi conchidea că ele sînt utile pentru a odihni într-o oarecare măsură spiritul, pentru a-l face apt să înregistreze cu aceeaşi acuitate viitoarea imagine. Interpolarea ar avea, aşadar, un rol copulativ, stabilind legăturile logice şi, totodată, lăsînd timp să se consemne o anumită rezonanţă. A privi lucrurile din acest unghi de vedere mi se pare a purta discuţia exclusiv în domeniul empiric-formal, neglijînd problemele de conţinut care sînt determinante. Realitatea este că un creator autentic îşi organizează compoziţia după anumite clauze impuse de conţinut, că o deplasare succintă spre amănunt nu este principial eronată; creaţia trebuie privită în ansamblul ei, în lumina simbolurilor şi ideilor poetice centrale. Ce se întîmplă însă cu reporterii noştri? Ei răstoarnă lucrurile şi interpolează într-o relatare prozaică cîteva imagini plastice, anumite sugestii, — şi în acest caz nu mai poate fi vorba de pasaje tranzitorii necesare, de spirit de exactitate, de cadru epic, întrucît condiţia esenţială a liricii n-a fost atinsă.

Citez din reportajul „Cronica" de Petre Solomon („Luceafărul" nr. 19/1 oct. 1959): „Viaţa s-a instalat definitiv la Bicaz / întîi în barăci, apoi în blocuri solide. / Oamenii vin de la lucru acasă şi le deschide / cîte o femeie sau cîte un copil, cu limpede obraz. ...La restaurantul din centru, la „Bar" — Sau la cantină, oamenii beau ori mănîncă / La fel ca în orice oraş (deşi încă / Satul de ieri se mai vede neclar)"...

Alte imagini nu depăşesc pe cele de mai sus; autorul a observat unele fapte ce i s-au părut concludente pentru schimbările petrecute în realitatea contemporană şi le transpune în versuri. Dar consemnarea unui fapt, oricît de simbolic ar fi el, nu este încă poezie, ţine mai mult de acuitatea simţurilor. Poezia începe de abia după ce toate aceste investigaţii, detalii, culori... trec prin prizma sensibilă a unei idei sociale majore, căpătînd o organizare lirică superioară; faptele reale reapar atunci într-o ipostază nouă, într-o interpretare originală. Ce putem conchide? Că unele creaţii lirice se menţin la treapta consemnării reportericeşti a faptelor din realitate, neexistînd o suficientă prelucrare lirică a lor, nefiind subsumate unor idei social-politice majore.

★

Mai există încă o anomalie în lirica noastră, cauzată în fond de aceeaşi slabă cunoaştere a realităţii zilelor noastre. Este vorba de orientarea creaţiei spre „studiul imagistic", de dispensarea, voită sau nu, a liricii în „temă" şi materialul imagistic care rămîne adiacent, neîncorporat. Cum decurg lucrurile? Un poet îşi alege o temă de actualitate, să zicem, despre colectivişti, despre Griviţa sau masacrele de la Fu Loi, şi o tratează după un procedeu straniu: dă mai întîi o explicaţie de rigoare — o expunere epică — după care, în interiorul acestui cadru social-istoric, rămas în stadiu de obiect al poeziei, nu de conţinut al ei, — face o demonstraţie de imagini, multe din ele inedite, dovedind meşteşug — însă inadecvate temei, fără nici o legătură cu conţinutul expus. Faptul este aşa de evident, încît o simplă operaţie mecanică de desfacere a elementelor nefuzionate, poate stabili cu uşurinţă această hibriditate. Aleg, spre ilustrare un poem, aparţinînd unui tînăr poet talentat, în plină evoluţie, dar care se lasă uneori furat de detaliul imagisticii, ajungînd la ocultism, altfel spus — obscuritate. Bunăoară, în poemul „Inscripţie pe o casă nouă" (Steaua nr. 5/1959), Grigore Hagiu vorbeşte despre construcţia unui bloc nou, raportînd imaginile la ideea de muncă colectivă... Poetul aduce o viziune autobiografică —: „Curînd zidul se va ridica pînă la pragul / care, odată trecut, ne va găsi mereu împreună; / curînd zidul va ajunge pînă la patul mic de copil, / pînă la sunătoarele jucării colorate; / curînd zidul va ajunge pînă la pătratul mesei, / pînă la merele roşii, pînă la umbrele merelor roşii..." (s.n.) „Vom auzi iedera suind lîngă tîmplele noastre"... „şi mireasma părului tău va pleca într-o parte odaia". Lucrurile sînt clare, există aici un fior liric — mai mult prin sugestia vagă — dar, oricum există — numai că, ce poate simboliza zidul care după ce se ridică pînă la merele roşii de pe masă, se ridică şi pînă la „umbrele merelor roşii", sau iedera care suie „lîngă tîmplele noastre", nu este, oare, un detaliu nebulos ca şi cel din final — „mireasma părului tău va pleca într-o parte odaia" — dorind, probabil, să dea un plus de nuanţare prin răsturnări de planuri noţionale, însă eliptică de sens? Atunci cînd renunţă la imaginile parazitare, preocupîndu-se de tema aleasă, Grigore Hagiu ajunge la rezultate remarcabile; aş cita în acest sens versurile pline de patos revoluţionar din poemul: „Generaţie" („Gazeta literară", 8 oct. 1959). Alt poet, de asemenea talentat, Leonida Neamţu, face şi el în „Ochi de mare" (din acelaşi număr al revistei „Steaua") o demonstraţie de imagistică; după o descriere vag-romantică, — lacul „giuvaer rătăcit al mării", care doarme în „leagăn adînc de piatră"... — intervine cu un detaliu, derogînd: „Undeva pe mal s-a oprit vîntul / Undeva pe mal a îngenunchiat vîntul / şi cîntă încet din vioară / Fără habar cîntă, despre drumuri şi despre păduri / Atît de frumos cîntă, că rîzi şi plîngi, auzindu-l / despre drumuri şi despre stele, / şi despre păduri", etc. Nu putem spune că imaginile nu sînt construite cu meşteşug, că nu se desprinde o anumită ingenuitate, dar că judecînd lucrurile din unghi estetic, se observă o lipsă de sinteză lirică în astfel de creaţii. Lipsa de sinteză lirică, duce în mod nemijlocit la încercuirea temelor, la o tratare exterioară.

★

Am avut deseori prilejul să relev creaţia unuia dintre cei mai talentaţi poeţi ai tinerei generaţii: Nichita Stănescu, însă — după părerea mea — acest poet îşi dispersează cu bună ştiinţă unele dintre versurile sale — printr-o lipsă de coeziune lirică evidentă. Nichita Stănescu scrie, de pildă, despre activitatea unui ilegalist, distribuitor de manifeste revoluţionare: „Citeşte şi dă mai departe" şi, după o prezentare interesantă, poemul deviază spre studiu imagistic, fără ca acesta să fie cerut de conţinut. Bunăoară, lauda adusă acestui erou se transformă într-o suită de comparaţii — după procedeul scrisului „în volute" — „O laudă bărbătească, / scurtă / ca o strîngere de mînă pe front, / ca un ţipăt de izbîndă / la capătul pădurii, / ca saltul de panteră / al soarelui speriind sunetul / subţire al nopţii, / alungîndu-l / ca să vină liniştea dinaintea zorilor / cînd îţi auzi liniştea"... („Gazeta literară", 26.III.1959). După această avalanşă de metafore, tonul liric, firesc, este regăsit şi poemul înaintează fără alte dificultăţi pînă cînd un nou sens, o nouă sugestie verbală, incită fantezia inepuizabilă a poetului, la o nouă şi furioasă demonstraţie de imagini.

Alt poet, Petre Stoica stabileşte o asociaţie între pleoapele care se închid şi un cîntec de pasăre — „uşor / pleoapele se închid în lumina resfirată / ca un cîntec de pasăre, între crengile / arţarului, jilave" şi tot la el întîlnim imaginea sibilinică: „aşa ar fi vrut / să-i fie copilăria cu ziduri de sare, surpate".

N-ar trebui ca aceşti poeţi să renunţe la podoabele inutile, dînd în felul acesta mai multă pregnanţă lirică ideilor, mesajului revoluţionar?

★

Spre a nu mai recurge şi la alte exemple, amintim din creaţia tinerilor poeţi multe poeme remarcabile, pătrunse de patos revoluţionar — a căror viziune poetică, unitară, bazată pe cunoaşterea vieţii, dă pregnanţă lirică acestui patos politic. In această sferă, intră numeroasele versuri despre copilărie ale lui Nichita Stănescu, poemele sale anti-fasciste (printre care se remarcă: „Dans pe tobe", inclus şi în recenta antologie: „Sub semnul revoluţiei"), apoi „Cîntecele Revoluţiei" ale lui Leonida Neamţu, „Prin soarele deschis" („Gazeta literară", 29 oct. 1959) şi seria de poeme antimonarhice de Cezar Baltag.

Epoca noastră are nevoie de o poezie revoluţionară, o poezie care — cu mijloacele sale specifice — să educe pe constructorul socialismului, să-i deschidă cu ajutorul imaginilor artistice perspectiva măreaţă a comunismului. Cine, oare, dacă nu poeţii, trebuie să găsească cele mai vibrante cuvinte despre era de aur a omenirii?

Eugen SIMION

BIBLIOGRAFIE

Colecţia „Clasicii literaturii universale" E. S. P. L. A.

Cum se ştie, Editura de stat pentru literatură şi artă a luat, cu mai mulţi ani în urmă, iniţiativa publicării unei cuprinzătoare colecţii de „Clasici ai literaturii universale". Eforturile ei în această direcţie s-au dovedit rodnice. Nivelul traducerilor este cu mult superior celui din trecut, iar volumele sînt însoţite de prefeţe documentate, menite să uşureze înţelegerea mesajului operelor respective de către masele largi de cititori. In ultima vreme, au apărut în cadrul colecţiei „Clasicii literaturii universale", următoarele titluri:

- LU SIN, „Opere alese" (vol. I), Prefaţă de Ion Vitner. Traducere de Mihai şi Ioana Ralea.
- LUCIAN DIN SAMOSATA, „Scrieri alese". Prefaţă de Petru Creţea. Traducere şi note de Radu Hîncu.
- HOMER, „Odiseea" (reeditare). Prefaţă şi note de D. M. Pippidi. Traducere de George Murnu.
- RACINE, „Teatru". Prefaţă de Elena Vianu. Volumul cuprinde piesele „Andromaca" (traducere de Petru Manoliu), „Impricinaţii" (traducere de Radu Vasiliu), „Britannicus" (traducere de Radu Popescu şi Dinu Bondi), „Fedra" (traducere de Tudor Măinescu), „Atalia" (traducere de Veronica Porumbacu).

VOR APARE PÎNA LA ÎNCEPUTUL LUI FEBRUARIE:

- THOMAS HARDY, „Tess of the D'Ubervilles". Prefaţă de Vera Călin. Traducere de Catinca Ralea şi Elena Cincea.
- JOHN MILTON, „Scrieri alese" (Proză şi versuri). Prefaţă şi traducere de Petre Solomon.
- ROBERT BURNS, „Poeme". Prefaţă de Mihnea Gheorghiu. Traduceri de Dan Duţescu, Mihnea Gheorghiu, Leon Leviţchi, Petre Solomon.
- BENVENUTTO CELLINI, „Viaţa lui Benvenutto Cellini, scrisă de el însuşi". Prefaţă de Nina Façon. Traducere şi note de Ştefan Crudu.

Răsfoind revistele

Tribuna

SAPTAMINAL DE CULTURĂ

nr. 1,2 1960

Din beletristica publicată în ultimele două numere ale revistei clujene, remarcăm nuvela „Mîna lui Oscar" de Ioan Grigorescu şi poeziile semnate de Ana Blandiana. Sectorul de critică depune o activitate mai intensă decît în trecut. Observaţii interesante cu privire la concepţia estetică a lui Cehov formulează Mircea Zaciu în articolul „Condiţiile creaţiei literare". Cronica literară, consacrată volumului de versuri „Luna din călimară" de Cezar Drăgoi este o analiză serioasă, în spirit critic, cu concluzii documentate. D. Cesereanu se evidenţiază ca un tînăr critic literar cu frumoase perspective. Efortul criticilor clujeni în cercetarea problemelor actuale ale literaturii nu este însă totdeauna salutar. De cîteva numere „Tribuna" supune unei disecţii nimicitoare opere ale prozatorilor romîni contemporani: „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, „Pe muche de cuţit" de Mihai Beniuc, „Biografii contemporane" de Petru Dumitriu. Cine combate spiritul apologetic în critică nu trebuie să ajungă la extrema opusă, tot atît de reprobabilă. Se cere o analiză ştiinţifică, aprofundată, atentă la relevarea aspectelor pozitive, la valorificarea noului pe deoparte, dar pe de alta criticarea fără menajamente, cu răspundere, a deficienţelor existente. „Tribuna" a ales însă calea negaţiei pătimaşe. In ultimele două numere, Dumitru Isac îşi exersează şi el condeiul pe multe coloane, ca să distrugă „Bariera", cartea unui prozator de talent, Teodor Mazilu. Articolul insistă asupra unor chestiuni de ordin secundar, legate de clasificarea şi genealogia literară a romanului exagerînd şi diformînd afirmaţiile unor cronicari. Ceea ce pare curios e că polemica purtată de criticul clujan cu confraţii săi omite conţinutul ideologic-artistic al „Barierei". Oare reflectarea vieţii clasei muncitoare în literatură, a universului sufletesc, caracteristic omului muncii, nu este şi o preocupare primordială a criticii literare? Nu de aci trebuie să pornească şi disputa care l-a captivat pe D. Isac asupra compoziţiei sau filiaţiei şi mai ales judecata integrală asupra valorii romanului?

Viaţa uzinei

„Viaţa Uzinei" prezintă un profil bine conturat, cu unitate şi echilibru în oglindirea aspectelor de producţie, de învăţămînt şi cultură, de tehnică nouă, de etică muncitorească — din viaţa colectivităţii celor două mari întreprinderi ale industriei noastre. Pentru această oglindire complexă a fenomenelor concrete din unităţile de muncă respective, gazeta citată a atras un corp larg de colaboratori şi corespondenţi voluntari cu reţele întinse în multiplele secţii, atît de diferite ca profesii, din uzinele „23 August" şi „Republica". Materialele publicate se grupează sistematic pe problemele centrale de muncă şi cultură din uzine, cu loc bine stabilit în paginile gazetei pe parcursul numerelor apărute. O dovadă, rubricile fixe susţinute consecvent: „Tehnica nouă"; aceea privind şcoala şi uzina; „Informaţii literare" (cu scurte recenzii); „Pe teme de educaţie" — etc.

Remarcăm cu satisfacţie printre colaboratorii frecvenţi ai gazetei „Viaţa Uzinei" pe membrii cercului literar „G. Topîrceanu". Cităm, deocamdată, pe Florin Bărbulescu, B. Arion, Petre David, cărora le sînt încredinţate îndatoriri publicistice diverse. Distingem perseverenţa cu care Fl. Bărbulescu urmăreşte activitatea culturală şi artistică din uzina „Republica": bibliotecile, şcoala, rolul difuzorilor presei centrale şi celei literare. De subliniat articolele sale de analiză dedicate stimulării corespondenţilor voluntari, şi care se semnalează prin interesante priviri de ansamblu sau prin opiniile critice curajoase.

Menţionăm din reportajele numeroase semnate de B. Arion cel despre forjorul „milionar" Antonache Hristache de la „23 August", care a adus prin inovaţiile sale dintre anii 1953—1959, economii de peste un milion, ca şi reportajul despre oţelarii de la cuptoarele electrice. Nu ne aflăm încă în faţa unor reportaje literare; meritul lor constă însă în observaţia exactă şi relatarea sobră a evenimentelor, în reliefarea semnificaţiei morale (socialiste), a faptelor deosebite ale muncitorilor. Din nou citată se cuvine B. Arion pentru interesantele „micro-portrete" (intitulate sugestiv „profiluri care se cer reprofilate") — cu reale calităţi literare.

Pe marginea unui raport

(Urmare din pag. 1)

sigur, nu se poate garanta pentru zmintiţi; ei au existat întotdeauna şi, după cît se pare, nu vor dispare nici în viitor. Trebuie doar să nu uităm că dacă şi în trecut venirea la putere a unor asemenea zmintiţi ducea la războaie sîngeroase, acum aceasta ar fi o calamitate fără seamăn".

Ajunşi aci, desigur că tabloul se cam întunecă. E neîndoios că lunatecii şi cei într-o ureche alcătuiesc o problemă încîlcită şi obscură.

In politică, cel puţin pînă acum, nu s-a ţinut îndeajuns seamă de ea. N-au existat mijloace de detectare şi prevenire. In zilele noastre, maniacul lucid şi rece, sufler neobosit dar obsedat şi precaut, al figuranţilor ce deţin puterea, este în stare de orice spre a-şi măguli şi mulge viţeaua de aur. Ne amintim, cu fior neplăcut, de spusa lui Baltazar Gracian: „toţi cei ce par a fi nebuni, sînt chiar nebuni, dar în afară de aceştia, şi un mare număr din cei ce par sănătoşi". Cînd oare se va măsura măcar aproximativ răspunderea acestor deliranţi placizi care trag sforile, pufăindu-şi trabucul în umbră? De-ar ieşi cel puţin la lumină: dar bezna e climatul lor, ca şi al tîlharilor. Şi ne mai gîndim la cîte un cap încoronat care construia castele ca-n basme ameninţîndu-şi miniştrii cu scoaterea ochilor... Sau la cîte un prezident sentimental şi idealist care se refugia pe stîncile Pacificului cu o sirenă cu patru decenii mai tînără decît el, iar de acolo, conducea, în pauze, destinele republicii şi ale omenirii... Cum oare să-i mai detectezi dacă se mai ivesc tot fără de scufie? Şi cum să te fereşti de ei, să le iei la vreme jucăriile şi pocnitorile primejdioase din mînă? ...Poate numai fluturîndu-le din cînd în cînd, cămaşa de forţă.

Iar toate aceste prealabile puneri la punct sînt neîndoios necesare unor discuţii şi tratative cu adevărat sincere. Nădejdea oamenilor e în reuşita lor.

Ion VINEA

CRONICA LITERARĂ

de Paul GEORGESCU

LIVIU REBREANU: „Pădurea spînzuraţilor"

II

Forţa realismului nu constă numai în descrierea veridică a realităţii, ci şi în depăşirea acestei descrieri prin capacitatea de generalizare. Procesul oglindirii include tipizarea şi sinteza simbolului. Problema perspectivei e veche şi dacă deabia realismul socialist a reuşit să o deslege aceasta nu înseamnă că din totdeauna realiştii nu au fost preocupaţi de a-i găsi o soluţie. Transcrierea plată a realităţii nu poate crea şi nu creează opere viabile şi valabile. De aceea, valoarea operei constă mai puţin în diversitatea mediilor investigate, în suprafaţă socială descrisă, cît în profunzimea şi intensitatea problemelor, în adîncimea investigaţiei. De aceea, obiecţia adusă „Pădurii spînzuraţilor" şi anume că nu arată atitudinea tuturor claselor faţă de războiul imperialist este fără obiect: „Pădurea spînzuraţilor" nu e un roman monografic al războiului, aşa cum „Ion" este monografia satului transilvan ante-belic, cum „Răscoala" constituie o monografie a mişcărilor ţărăneşti de la 1907, mişcări care au implicat toate clasele şi categoriile sociale. „Pădurea spînzuraţilor" nu e o monografie a primului război imperialist mondial ci o confruntare a unor păreri tipice despre sensul vieţii, cu însăşi viaţa, în condiţii deosebit de dure. Războiul nu este aici decît o condiţie a existenţei, condiţie a cărei intensitate precipită evoluţiile, dă violenţă ciocnirilor cu realitatea. Drumul interior al literaturii (acela al oricărei cunoaşteri), de la aparenţă la esenţă, se desfăşoară în condiţii care accelerează procesul. Războiul e deci, aici, doar un precipitant, un agravant al unor fenomene. Condiţia, situaţia acţionează, fireşte, asupra fenomenului, îi imprimă anumite caracteristici, îl deviază într-un anume sens, dar nu-l provoacă. Reţinem deci că „Pădurea spînzuraţilor" nu poate fi studiată ca o operă consacrată descrierii războiului ci ca o carte care-şi propune să descopere sensul existenţei. Şi această căutare se petrece (fiind influenţată de ea) în situaţia teribilă a războiului.

Războiul îi creează lui Apostol Bologa o situaţie dilematică — aşa cum îi crease lui David Pop şi lui Iţic Ştrul. Ofiţer disciplinat şi curajos, Bologa se distinge pe frontul italian şi apoi în Galiţia. El pare convins de justeţea războiului şi îi ţine, înflăcărat, lui Klapka, o teorie: — „Şi eu sînt ofiţer de rezervă, întrerupse locotenentul cu mîndrie. Războiul m-a smuls din mijlocul cărţilor, de la Universitate, unde aproape pierdusem contactul cu viaţa reală. Dar m-am dezmeticit repede şi mi-am dat seama că numai războiul e adevăratul generator de energii!" (pag. 18). Iar mai departe: „Războiul a luat locul de frunte în concepţia lui de viaţă din care odinioară vruse să-l elimine. Acuma îşi zicea că războiul e adevăratul izvor de viaţă şi cel mai eficace element de selecţiune. Numai în faţa morţii pricepe omul preţul vieţii şi numai primejdia îi oţeleşte sufletul" (pag. 48). Aflat însă în situaţia de a lupta pe frontul romînesc, Bologa e cuprins de frămîntări şi în cele din urmă se hotărăşte să treacă linia de foc dar e prins şi spînzurat.

Această explicaţie dată e în parte adevărată dar ea lasă nelămurite anumite manifestări ale lui Bologa, expediate deaceea cu calificative enervate — Bologa n-are voinţă, e slab, se comportă contradictoriu, etc. Comparaţia cu David Pop („Catastrofa"), micul burghez oportunist şi laş, s-a impus, arătîndu-se că Bologa e un Pop mai interesant şi aflat pe un plan mai ridicat al inteligenţei, un Pop care-şi înfrînge pînă la urmă şovăielile, dar totuşi un David Pop. De ce însă Bologa, la un moment dat, îi cere iertare ticălosului de Pălăgieşu (pe care-l bătuse), de ce se însoară cu o unguroaică, fată de ţăran (curioase pregătiri de a deveni un combatant pe celălalt front) etc? Ni s-a explicat că acestea sînt contradicţii provenind din firea sa slabă. Deci Bologa şovăie fiindcă e şovăielnic.

In realitate, ceea ce a distruş războiul la Bologa e însăşi concepţia despre război şi despre stat, concepţie pe care o afirmase, la început, cu agresivitate (— „Eu nu afirm că statul nostru e bun (...) Nu afirm deloc... Dar cîtă vreme există, trebuie să ne facem datoria... Daţi-mi un stat mai bun şi mă închin" (pag. 43). Mai mult, concepţia sa despre viaţă, despre relaţiile dintre oameni etc., concepţii tipic burgheze, obişnuite, sînt zdruncinate profund. Bologa înţelege nu numai că nu poate lupta împotriva a lor săi, dar mai mult, că războiul însuşi e o calamitate şi un mod excepţional de expresie a unor relaţii umane agresive. De aceea el vrea să treacă frontul, fiindcă nu poate lupta împotriva romînilor, dar convingerea că războiul acela e fundamental viciat îi creează o stare de confuzie în care e cu uşurinţă prins. Cine reciteşte finalul îşi dă seama că departe de a-şi lua măsuri elementare de prevedere şi deci departe de a fi fost prins din întîmplare, Bologa provoacă semiconştient arestarea sa, ducîndu-se hipnotic drept în poziţiile ocupate de Varga, care-l ameninţase... Deci nemaiputînd lupta împotriva romînilor, dar nemaiputînd, în general, continua lupta, Bologa, de fapt, se predă, se sinucide.

Spuneam, în prima parte a cronicii, după Crohmălniceanu, că „Pădurea spînzuraţilor" e un roman lipsit de şovinism şi constituie o condamnare a războiului imperialist, dînd şi cîteva citate în acest sens. Citatele ar putea fi înmulţite. Dar dacă teza romanului ar fi aceea că eroul nu trebuie să lupte în rîndurile armatei K.K. austriace ci în armata M. S. romînă, el ar fi în esenţă viciat de naţionalism. Reala, fundamentala condamnare a războiului imperialist constă în spulberarea concepţiei eroului despre război, în concluzia lui antirăzboinică pe care o consfinţeşte printr-o căsătorie simbolică.

De fapt, comportarea lui Bologa nu e atît de contradictorie cum s-a spus, ci explicaţia comportării era incompletă. Această comportare e întreruptă de scena amintită în cronica precedentă. Pînă atunci, Bologa evoluează de la apologia războiului la hotărîrea de a dezerta la romîni. In această epocă el are crize naţionaliste, se ceartă cu Boteanu (care i se părea resemnat), cu Varga, se desparte de logodnică fiindcă o văzuse cochetînd cu un ofiţer maghiar, îl bate pe delatorul Pălăgieşu, considerîndu-l trădător, etc. După scena amintită însă, el îi cere iertare lui Pălăgieşu, se însoară cu Ilona, se împacă festiv cu Boteanu. Purtările lui Bologa par contradictorii numai dacă vom compara pe acelea din prima cu cele din a doua parte a evoluţiei sale (aşa cum face G. Călinescu în „Istoria literaturii romîne"). E vorba însă de două etape ale unei evoluţii, separată, frîntă de o criză psihologică (elemente ale ultimei etape se găsesc încă în prima parte).

Emil Rebreanu (al treilea din stînga), în timpul primului război mondial

„Un capriciu al vieţii a pus faţă în faţă milioane de oameni pe care i-a însemnat cu moartea în frunte, silindu-i astfel să descopere în sufletele lor taine nebănuite şi să ia hotărîri neaşteptate".

LIVIU REBREANU

Bologa e un om care caută: „Nicăieri n-a găsit de ce binele nu e bine pretutindeni şi totdeauna..." (pag. 119). Işi constituie explicaţii, sisteme, mai bine zis împrumută sisteme care însă se dărîmă, se prăbuşesc în confruntare cu viaţa: „Am ajuns să-mi fie frică de mine însumi! Credinţele şi hotărîrile se macină dacă le cîntăreşti mult şi eu nu pot să nu le cîntăresc!" (pag. 149). „De cîte ori viaţa trăgea cu buretele peste construcţiile mele neroade, îmi făceam altele mai năzdrăvane şi mă mîndream că eu... Eu, cu e mare..." (pag. 260). Aceasta e adevărata, autentica dramă a lui Bologa. El caută o explicaţie a vieţii, a sensului ei şi... nu o poate găsi. El îşi apropie diferite sisteme pe care i le oferă, din abundenţă, filozofia idealistă, le acceptă cu setea mistică moştenită de la mama sa dar, spiritul critic, raţionalismul tatălui ateu şi răzvrătit îl fac să le vadă repede inconsistenţa. Dar fără sistem, fără o explicaţie coerentă a lumii, Bologa nu poate trăi. De aceea caută din nou. Acest tînăr dilematic, în care profesorul şi protectorul său de la Budapesta vedea un „reprezentant tipic al unei generaţii..." (pag. 41) trăieşte o autentică dramă a cunoaşterii. Amintim aici critica pe care o face sistemelor filozofice, idealiste, croite fără nici o legătură cu realitatea şi pe care, ironic, viaţa le spulberă: „In toate cărţile omul îi părea izolat de viaţa adevărată, singuratec şi abstract ca o formulă matematică. Cineva s-a aşezat la masă, plin de încredere în cunoştinţele şi experienţele sale de viaţă şi a decretat că oamenii trebuie să fie aşa şi aşa, că e bine cînd faci cutare lucru şi e rău dacă faci cutare. Şi în schema lui, acel cineva vrea să vîre cu sila sufletele vii, să le încătuşeze, parcă viaţa s-ar modela după dorinţele sau concluziile cuiva. Dar viaţa merge mereu înainte nepăsătoare, sfîşiind nu numai sistemele savanţilor, ci chiar minţile oamenilor, plăsmuind în fiece clipă situaţii noi, idei noi..." (pag. 120).

Desgustat de caducitatea sistemelor idealiste, de măcelul mondial, Bologa ajunge să refuze — printr-un mecanism simplu — însăşi civilizaţia, ştiinţa, şi să facă o mişcare retractilă, confuză teoretic dar spontană, către oamenii simpli, către popor, acesta fiind sensul dorinţei sale de integrare în familia ţăranului Vidor printr-o căsătorie pe care o numeam simbolică. Dar, mai mult, în scena pe care am amintit-o drept o scenă-cheie pentru înţelegerea cărţii, şi care modifică profund comportamentul şi viziunea lui Bologa ajunge (ca să nu spunem „are revelaţia") la o altă concepţie pe care rămîne să o analizăm.

CRONICA DRAMATICĂ

Incununarea trilogiei: „A TREIA, PATETICA"

In trilogia care cuprinde dramele „Omul cu arma", „Orologiul Kremlinului" şi „A treia, patetica", Nikolai Pogodin a evocat marşul Revoluţiei socialiste, în zile de luptă armată şi paşnică. Imprejurările istorice şi faptele povestite de dramaturg sînt astfel puse în lumină, încît să corespundă, piesă cu piesă, unor etape distincte ale făuririi şi afirmării primului stat

EVA PĂTRAŞCANU
(Irina Sestroreţkaia)

muncitoresc-ţărănesc. Alcătuirea dramatică a întregului ciclu ridică la rangul de simbol personalitatea lui Lenin, a cărui prezenţă în scenă — dinamică, spirituală, mobilizatoare — dă naştere unor momente cu adevărat patetice, expresie a relaţiilor umane şi înţelepte dintre conducător şi popor.

In „A treia, patetica," tensiunea tragică ce rezultă din evocarea momentului săvîrşirii din viaţă a marelui dascăl şi luptător, nu ştirbeşte optimismul înaripat al materialului de ansamblu. Fiecare cuvînt rostit de eroii dramei, la aflarea cutremurătoarei veşti este pătruns de conştiinţa nemuririi lui Lenin în inimile milioanelor de oameni care l-au urmat sau îl vor urma.

„A treia, patetica" susţine o amplă dezbatere de idei, la nivelul unei categorice maturităţi politice şi artistice. In centrul dezbaterii (acţiunea e raportată la anii 1922-1924) stă lupta comuniştilor în condiţiile dictate de N.E.P. Cum se ştie, în perioada N.E.P.-ului s-a făcut simţită o oarecare înviorare a sectorului capitalist. In acest timp partidul şi-a regrupat cu hotărîre forţele în vederea zdrobirii elementelor capitaliste. De aici se desprinde, aşadar, problematica piesei, de aici înfăţişarea unor tipuri caracteristice acestei perioade — nepmani, şperţari, artişti degeneraţi — cărora eroii dramei, luptători comunişti, le servesc replici usturătoare, pline de tact, intransigente şi definitive.

Fiecare din apariţiile în scenă ale lui Lenin marchează puterea previziunii sale ştiinţifice în elaborarea sarcinilor de construire a socialismului. Ceea ce nu înţelege talentatul şi sensibilul inginer Sestroreţki — că N.E.P.-ul este un moment necesar de pregătire înaintea atacului hotărîtor, şi nu o cedare în faţa capitalismului — devine clar pentru sine în urma unei convorbiri cu Lenin. Această convorbire, moment de vîrf în contextul dramei, asemenea scenelor cu Şadrin (în „Omul cu arma") şi Zabelin (în „Orologiul Kremlinului") relevă genialitatea, simplitatea impresionantă şi imensa dragoste faţă de oameni a conducătorului Revoluţiei din Octombrie.

De un profund dramatism este momentul vizitei lui Lenin la oţelărie. Răspunzînd calomniilor strecurate de un menşevic anonim, stînd de vorbă cu muncitorii, sau criticînd un tablou meschin al pictorului Kumakin, Lenin îşi entuziasmează auditoriul prin claritatea cu care defineşte sensul politic al evenimentelor şi prin puterea sa de observaţie.

Ultimele scene în care apare Lenin — bolnav, la postul său de comandă — justifică întru totul titlul acestei drame. Grija pentru unitatea partidului şi pentru viitorul poporului se răsfrînge din fiecare replică, ca şi supremul efort de a supravieţui bolii ce s-a agravat. Cînd vestea morţii lui Lenin se răspîndeşte, chipul său, chemat de amintirea oamenilor simpli care l-au cunoscut, devine în finalul emoţionant al piesei sinonim cu conştiinţa întregii omeniri muncitoare: „Ilici al nostru"... „Punctul cel mai înalt al biografiilor noastre".

Cu măiestrie şi fineţe a realizat Pogodin tipurile de nepmani care trăiesc o amăgitoare prosperitate. Gvozdilin, un fost mare capitalist, se vădeşte ticălos şi ca întreprinzător particular în împrejurările N.E.P.-ului. Işi menţine însă luciditatea.

In „A treia, patetica", Pogodin a îmbinat organic tabloul istoric cu portretul psihologic, manifestul agitatoric cu detaliul poetic, structura epică cu motivul liric. Problemele de viaţă, de conştiinţă ale eroilor dramei, oameni adevăraţi ca Diatlov, Ippolit şi Irina Sestroreţki, Suhojilov sau Pronia — poartă pecetea eroică a epocii noastre revoluţionare.

★

Concepţia regizorului Moni Ghelerter şi interpretarea datorată în bună parte tinerilor actori ai Naţionalului, promovează ca fundamentală ideea educării omului nou în spiritul înaltei etici revoluţionare şi al umanismului leninist. Spectacolul dezvoltă susţinut această temă, punînd în valoare cu profunzime şi armonie artistică perspectiva filozofică şi acuitatea ideologică a dramei. Imaginile scenice se constituie fie ca o evocare solemnă, fie ca mărturii înflăcărate despre actualitatea luptei revoluţionare. Construcţia acestei piese, care prezintă o arie întinsă, aproape derutantă, a întîmplărilor dramatice şi o impetuoasă perindare a locurilor de acţiune nu l-a dus la impas pe Moni Ghelerter.

Este întrucîtva uimitor că pentru interpretarea marelui personaj din „A treia, patetica" a fost desemnat un actor tînăr. Smirnov, creatorul acestui rol la M.H.A.T. susţine că tema Lenin

MATEI GHEORGHIU
(Ippolit Sestroreţki)

reprezintă pentru actor un bilanţ al experienţei sale artistice. Iată însă că Gheorghe Popovici Poenaru se află abia în cea de a doua stagiune a carierei sale teatrale. Alegerea interpretului îşi găseşte totuşi acoperirea în creaţia realizată. Popovici Poenaru a redat cu plenitudine dragostea intransigentă şi încrederea faţă de oameni a marelui conducător. Autenticitatea portretului fizic nu a fost urmărită în sine, aşa încît mobilitatea actorului şi plastica jocului său au servit, odată cu timbrul cald şi intonaţiile ferme ale vocii, dezvăluirii lumii interioare a personajului. Suferinţa cauzată e boală şi odată cu aceasta conştiinţa sfîrşitului apropiat, au fost sugerate de interpretul lui Lenin cu discreţie în sensul patetismului lăuntric al piesei.

Creaţia lui Popovici Poenaru, în care se face inevitabil şi din păcate simţită tinereţea actorului, îi lipseşte uneori, ca în momentul discuţiei cu Irina Sestroreţkaia, suflul corespunzător generalizării filozofice la care se ridică în piesă chipul lui Lenin.

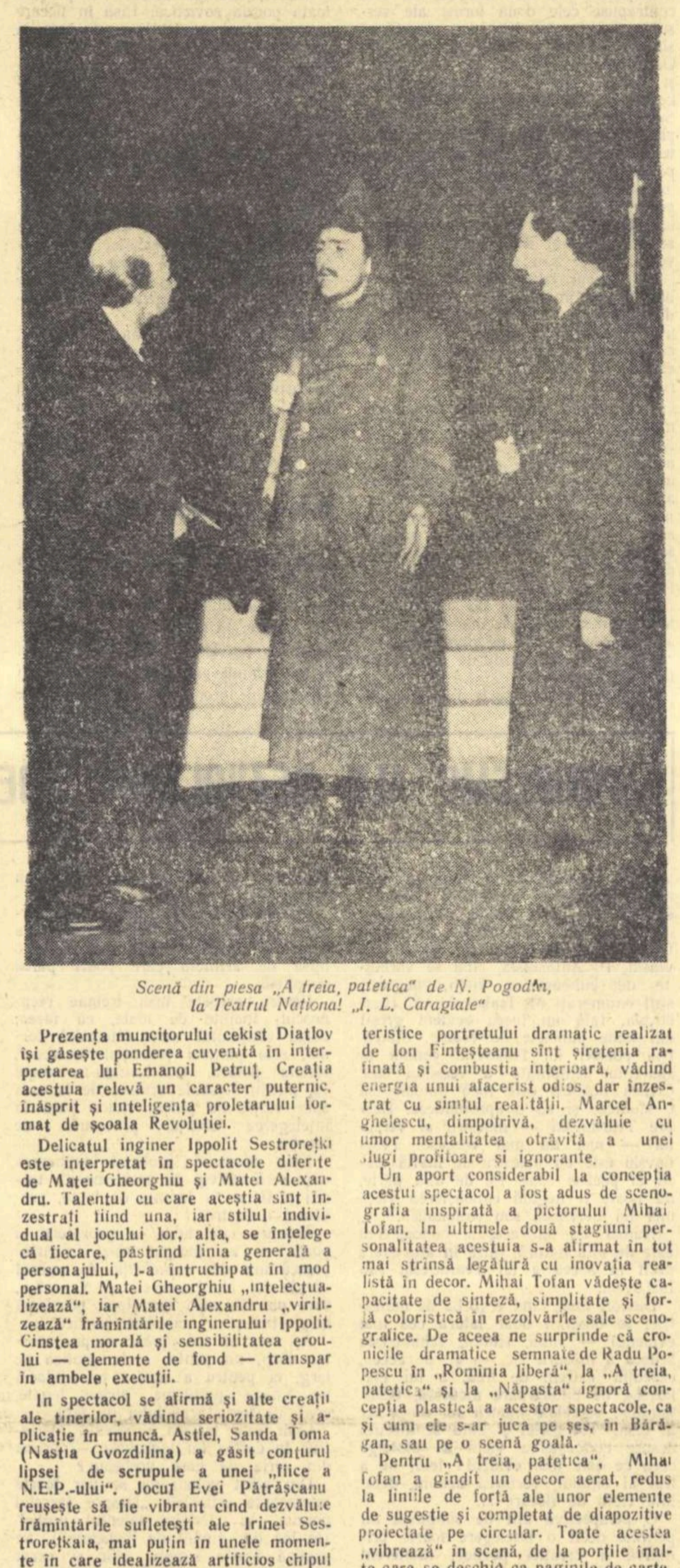

Scenă din piesa „A treia, patetica" de N. Pogodin, la Teatrul Naţional „I. L. Caragiale"

Prezenţa muncitorului cekist Diatlov îşi găseşte ponderea cuvenită în interpretarea lui Emanoil Petruţ. Creaţia acestuia relevă un caracter puternic, înăsprit şi inteligenţa proletarului format de şcoala Revoluţiei.

Delicatul inginer Ippolit Sestroreţki este interpretat în spectacole diferite de Matei Gheorghiu şi Matei Alexandru. Talentul cu care aceştia sînt înzestraţi fiind una, iar stilul individual al jocului lor, alta, se înţelege că fiecare, păstrînd linia generală a personajului, l-a întruchipat în mod personal. Matei Gheorghiu „intelectualizează", iar Matei Alexandru „virilizează" frămîntările inginerului Ippolit. Cinstea morală şi sensibilitatea eroului — elemente de fond — transpar în ambele execuţii.

In spectacol se afirmă şi alte creaţii ale tinerilor, vădind seriozitate şi aplicaţie în muncă. Astfel, Sanda Toma (Nastia Gvozdilina) a găsit conturul lipsei de scrupule a unei „fiice a N.E.P.-ului". Jocul Evei Pătrăşcanu reuşeşte să fie vibrant cînd dezvăluie frămîntările sufleteşti ale Irinei Sestroreţkaia, mai puţin în unele momente în care idealizează artificios chipul eroinei sale. Lui Liviu Crăciun (Kumakin) imperfecţiunile dicţiei i-au minat interpretarea, concepută judicios în ascuţimi satirice. Raluca Zamfirescu (Maria Ilinicina) a susţinut cu monotonie scenele — puţine la număr — în care apare. In sfîrşit, maeştri ai acestei scene, ca Ion Finteşteanu (Gvozdilin) şi Marcel Anghelescu (Andîlda) au realizat compoziţii de o mare fineţe, precizie şi expresivitate. Caracteristice portretului dramatic realizat de Ion Finteşteanu sînt şiretenia rafinată şi combustia interioară, vădind energia unui afacerist odios, dar înzestrat cu simţul realităţii. Marcel Anghelescu, dimpotrivă, dezvăluie cu umor mentalitatea otrăvită a unei slugi profitoare şi ignorante.

Un aport considerabil la concepţia acestui spectacol a fost adus de scenografia inspirată a pictorului Mihai Tofan. In ultimele două stagiuni personalitatea acestuia s-a afirmat în tot mai strînsă legătură cu inovaţia realistă în decor. Mihai Tofan vădeşte capacitate de sinteză, simplitate şi forţă coloristică în rezolvările sale scenografice. De aceea ne surprinde că cronicile dramatice semnate de Radu Popescu în „Romînia liberă", la „A treia, patetica" şi la „Năpasta" ignoră concepţia plastică a acestor spectacole, ca şi cum ele s-ar juca pe şes, în Bărăgan, sau pe o scenă goală.

Pentru „A treia, patetica", Mihai Tofan a gîndit un decor aerat, redus la liniile de forţă ale unor elemente de sugestie şi completat de diapozitive proiectate pe circular. Toate acestea „vibrează" în scenă, de la porţile înalte care se deschid ca paginile de carte, în primul tablou şi pînă la acel balet al steagului fluturat de vînt, în scenele de la Smolnîi.

Tonalitatea generală a decorurilor a insuflat spectacolului, ca şi concepţia largă a punerii în scenă, un caracter de evocare eroică.

Emil MANDRIC

Desene de GORA

LUPTA PENTRU CUNOAŞTERE

TUDOR ARGHEZI: „Versuri"

Susţineam în articolul precedent că implorările alternate cu somaţii şi chiar ultimatumuri, prin care poetul cere lui dumnezeu să se legitimeze cu acte de identitate controlabile, ori măcar să-i trimeată curierii săi tradiţionali, îngerii vestitori, nu denotă deloc, cum s-ar părea, o foame mistică nesătulă, şi, implicit, un triumf al ideologiei bisericii. Misticul absolut crede şi nu cercetează, aşteptînd întăriri din partea fanatismului propriu, a „graţiei" sau a ierarhiei bisericeşti — nuanţele aprinzătoare cîndva, de ruguri, nu interesează aci —, întăriri condiţionate oricum de propria fervoare, venite „dinlăuntru" şi nu dinafară, din partea lui dumnezeu pe căile simţurilor. („Crede şi te vei mîntui"). Or, Arghezi a dorit aprig să cerceteze. A fost el un sceptic ascuns sub masca religioasă? E adevărat că setea de concret, caracteristică sensibilităţii sale artistice, a constituit în general un ferment al faimoasei lucidităţi argheziene, şi în mod deosebit poate, în materie de credinţă. Totuşi obsesia religioasă, îndelungată şi atît de abundentă în ilustrările ei, rămîne de neînţeles la un sceptic organic, consecvent. Intr-un „Psalm" relatările sfinţilor despre fizionomia divină, în loc să-i fie pe plac, pe gustul său „empiric", sînt întîmpinate cu un surîs indulgent dar hotărît critic, ca documente patriarhale ale unui realism naiv, incompatibil cu „transcendenţa", cu esenţa spirituală a divinităţii: Pentrucă n-a putut să te-nţeleagă / deşertăciunea lor de vis şi lut, / sfinţii-au lăsat cuvînt că te-au văzut / Şi că purtai toiag şi barbă-ntreagă!". Ce fel de sceptic e acela care cercetînd constată că nu ar trebui să creadă şi totuşi vrea să creadă!? Doar un Toma necredinciosul, care însă, cum spune scriptura, şi-a păstrat intactă, la fund, evlavia. Poetul n-a fost însă un banal sceptic în limitele fidelităţii. Atunci ce s-a întîmplat? Arghezi a fost la un pas, la un pas hotărîtor e drept şi pe care n-a avut curajul să-l facă, de tăgăduirea completă a credinţei, de un scepticism autentic, radical, îndreptat o clipă chiar împotriva Cuvîntului biblic, a „esenţei spirituale" divine: „Sfărîmă Cuvîntul: cuvintele-s goale".

Ancheta sa, întreprinsă cu înfrigurată îndărătnicie, pentru depistarea unei prezenţe misterioase, a unui dumnezeu care se vrea pretutindeni şi nu e nicăieri, trădează alarma unei devoţiuni în derută, criza fundamentului mistic. Conştiinţa religioasă, îndoită de existenţa obiectului său, abandonată propriilor resurse de către „marele mut", nedispus s-o sprijine nici prin simpla lui revelaţie, simte că nu va putea rezista asalturilor pornirii laice, decise să înlăture din drumul omului „blestemul", interdicţia divină de a se ridica deasupra ignoranţei şi neputinţei eterne, împotriva divinităţii înseşi. Şubredă, înspăimîntată de invazia „patimei terestre", credinţa nu are altă scăpare decît bătaia în uşa închisă a aceleiaşi instanţe. De unde şi precipitarea gîfîită, oscilaţiile între nădejde şi desnădejde, între mărturii de veneraţie şi îndoială, negaţie şi afirmaţie ale „neliniştitei patimi cereşti", cum se defineşte singură. De aceea nici nu putem vorbi de o conştiinţă religioasă propriu-zisă, ci de o aspiraţie în acest sens, contrazisă de o aspiraţie de tip umanist.

★

Aspiraţia laică, numită metaforic faustică, nebănuită în amploare dar intuită chiar în termeni de către acad. Mihail Ralea, pentru prima oară, nu s-a insinuat numai ca o umbră subversivă şi insezisabilă direct, îndărătul impulsului fideist. Deseori, în intensităţi şi forme diferite, ea şi-a răsfrînt, în propria radiaţie, virtuţile sfidătoare. Beneficiarul lor va apărea clocotitor de vitalitate bărbătească („Iar cînd plecam călare, cu trofee / furasem şi cîte-o femeie..."), şi va avansa pe muntele arid al necunoscutului, cu avîntul purtătorului de forţă, nedezarmat, ba aţîţat voios de plăcerea sportivă a doborîrii obstacolelor: „Ispitele uşoare şi blajine / N-au fost şi nu sînt pentru mine: / In blidul meu, ca şi în cugetare, / Deprins-am gustul otrăvit şi tare. / Mă scald în ghiaţă şi mă culc pe stei; / Unde dă bezna, eu frămînt scîntei / Cînd e tăcere scutur cătuşa, / Dobor cu lanţurile uşa. / Cînd mă găsesc în pisc / Primejdia o caut şi o isc. / Mi-aleg poteca strîmtă ca să trec / Ducînd în circă muntele întreg". Văzut uriaş şi mitologic, eroul arghezian a prins, într-un stil al grandiosului baroc, statura unui Prometeu combinat cu un Hercule sau cu un Atlas ducînd pe umeri, în locul cerului, pămîntul. Incarnare a personalităţii ideale, libere şi complete fiziceşte şi spiritual, el îşi contemplă romantic chipul sintetic, îmbinat din antiteze, din însuşiri opuse, — într-un autoportret fabulos şi destinat, ca să spunem aşa, fascinării violente a Margaretei. Hyperion se înfăţişa Cătălinei rece şi abstract; mitul arghezian, dimpotrivă şi oarecum înrudit cu primele reprezentări eminesciene, apare năpraznic, fioros chiar. Conceput tot păgîn, din superbi hibrizi ca nişte centauri, e totul o tensiune, o structură pregătită pentru lupta cu „misterul": „M-am zămislit ca-n basme, cu şapte frunţi şi şapte / Grumazi şi şapte ţeste / C-o frunte dau în soare, cu celelalte-n noapte / Şi fiecare este şi nu este. / Sînt înger, sînt şi diavol, şi fiară şi-alteasemeni / Şi mă frămînt în sine-mi ca taurii-n belciug / Ce se lovesc în coarne cu scînteieri de cremeni / Siliţi să are stînca, la jug". Poetul „ascet" a zămislit un atlet al spiritului şi trupului.

Faust încheiase un pact cu diavolul. Fără a ajunge aci, emulul său arghezian e atras de semnificaţia rebelă şi în special plastică, transformatoare de stihii, a puterilor, fie şi negative, ale diavolului. Salutat de el supus, satana, care domină de pe o stîncă marea (simbol al mişcării perpetue, — cerul e sediul neclintirii —), îi răspunde printr-un gest măreţ în neglijenţa lui, modificînd instantaneu ordinea cosmică: „Strîmbînd în loc planetele ca mingea şi luna cum e chifla". Tot ca Faust, de astădată mai apropiat de modelul goethean, în faza sa de vrăjitor, deci de partea medievală din Faust, este îndemnat să mînuiască magia, alchimia, astrologia, vrăjile străvechi, asiaticele sau popularele descîntece autohtone. Metodele indicînd, fireşte, o mentalitate înapoiată, chiar primitivă, simbolizează totuşi, într-o expresie timidă, o poziţie nereligioasă în problema cunoaşterii ca şi dorinţa străveche a omului de a influenţa lucrurile prin intervenţie activă. Incercarea de a pătrunde tainele lumii se înfăptuieşte ca o tentativă de jaf cosmic. Universul este o „cămară" umplută „cu noapte", idealul cunoaşterii este un „mare vis închis" cu un „lacăt", pe care omul îl pipăie hoţeşte, cu mişcări tiptile, şi pe care „lumina ochiul şi-l aşează şi-n încăpere caută să vază" (comorile presimţite, n.n.); iar pentru descuiere, e invocată, ca unealta cea mai subtilă, steaua: „Stea, nu poţi tu intra-n veriga lui / şi lacătul tăcerii să-l descui?". Ispita cunoaşterii, devenită o sete devorantă, biciuitoare de a poseda şi a preface apoi nu numai stihiile ci şi — detaliu simptomatic — rînduielile sociale rău întocmite, e gata să recurgă la acţiunea radicală şi explozivă. Solicitările ei panteistice (şi nu mistice, în ciuda titlului „Rugă de seară" al poeziei de unde cităm) adresate infinitului care, stăpîn pe energii teribile, este capabil să înzestreze cuvîntul poetic cu proprietăţi vrăjitoreşti, plăzmuitoare: „Demonic infinit... şi dă-mi virtutea unui bram / pămîntu-n vrăji să îl destram / Să-mi fie verbul limbă / De flăcări vaste, ce distrug, / Trecînd ca şerpii cînd se plimbă: / Cuvîntul meu să fie plug, / Ce faţa solului o schimbă / Lăsînd în urma lui belşug. / O, dă-mi puterea să scufund / o lume vagă, lîncezîndă / şi să ţîşnească-apoi la fund / o alta, limpede şi blîndă". Nu se simte aci cu un accent mai puternic, cu o încordare de strună, vocea eminesciană din „Rugăciunea unui dac"?

☆

Paralel cu imboldul cunoaşterii şi mai viguros decît el se impune cel creator.

Mod de afirmare a voinţei umane inventive, arta concurează universul, prin perfecţia şi perenitatea şi mai ales prin concentrarea de substanţe care intră în formele sale, indiferent de natura, proporţiile, destinaţia şi instrumentele ei făuritoare (cuvînt, daltă, rîndea, mîna goală). „Cristalul rotund în pahar", printr-o transmutaţie feerică de elemente, materiale la origine, dar eterice, suave la sfîrşitul elaborării — „ape de azur", „ţurţuri de lumină", „pietre de rouă" — inspiră puritate virginală, prospeţime reînnoită odată cu sugestia legăturilor închegate peste timp, între generaţiile care îşi transmit paharul: „Dar n-ai să ştii prin mine ce izvoare / S-au strecurat, şi cîte, liniştit. / Şi nu cunoşti pe buza mea scînteietoare / buzele calde cîte m-au sorbit. / Ele-s aci-n văzduh, ca nişte foi..." Mitra lui Grigorie mitropolitul este, în alcătuirea sa complicată de materiale de mătase, metale (aur) şi de pietre preţioase, delicatul rod greu al meşterului care, lucrînd-o „în robie", triumfă sarcastic asupra timpului şi asupra sensului sacerdotal al obiectului, ieşit din mîna sa. Trăinicia „tertipului cu gingăşii şi fleacuri", a produsului unei munci laice, domină veacul, în timp ce măreţia mitropolitului mesager al „eternităţii" divine, s-a scurs, într-o penibilă amintire fiziologică: „Tiara grea pe frunte, de aur gros bătut, / S-a făurit frumoasă, acum vreo şapte veacuri, / Muncită în robie de meşteri pricepuţi, / A-mpodobi tertipul cu gingăşii şi fleacuri. / ... / „Păstrată pentru Paşti, în cămin cu-ncuietoare, / Tiara stă-n părete, păzită de doi sfinţi. / Albastrul căptuşelii pătat e de sudoare. / Pe creştetul, din vremuri, al Foştilor Părinţi".

Concepţia despre artă a poetului, concludentă pentru atitudinea pe care o relevăm, se reazimă în genere pe noţiunea de muncă, pe ideea că frumuseţea neţîşnind din iniţiativa enigmatică a harului, survine la capătul unui proces îndelung şi obscur, al unui şir de sforţări filtrate milenar. Cine nu ştie azi că „Testament" — arta poetică argheziană — extrage nobleţea artei din minereul prelucrat anevoios de către strămoşi înrobiţi precum meşterul tiarei, şi că încadrează astfel arta într-un timp imemorial dar finalmente istoric, în singura eternitate dată omului: „Aşeaz-o cu credinţă căpătîi. / Ea e hrisovul vostru cel dintîi; / Al robilor cu saricile pline / De oseminţele vărsate-n mine" / ...„E-ndreptăţirea ramurei obscure / Ieşită la lumină din pădure / Şi dînd în vîrf, ca un ciorchin de negi / Rodul durerii de vecii întregi". De asemenea este cunoscut cum, pentru Arghezi, munca oamenilor simpli împarte cu munca artistului aceeaşi obîrşie umilă şi acelaşi ţel nobil. In destoinicia şi efortul spectaculos al potcovarului, admiraţia poetului citeşte o scenă de mitologie modernă („Potcovarii"), iar respectul, aproape pietate faţă de strădania plugarului maiestuos în încordarea sa, neagă blestemul biblic al veşnicei osînde şi-l înalţă, într-un mod mitic, pe muncitorul cîmpului peste umbra lui dumnezeu: „Ager, oţelul rupe de la fund / Pămîntul greu, muncit cu duşmănie / Şi cu nădejde, pînă ce, rotund, / Luna-şi aşază cioburi pe moşie..." / „E o tăcere de-nceput de leat. / Tu nu-ţi întorci privirile-napoi. / Căci dumnezeu, păşind apropiat, / Ii vezi lăsată umbra printre boi." Solidaritatea dintre artişti şi truditori dă, în fine, naştere intuiţiei că opoziţia dintre stăpînirea efemeră a lui Caligula şi lumea nepieritoare a producătorilor de bunuri materiale şi artistice este ireductibilă. „Cîntecul, lumina, taina, unda, -ntinsurile-albastre / Noi le ţinem, noi le strîngem, cei căzniţi, urîţi şi goi. / Temeliile veciei, orice-aţi face, -s ale noastre. / Voi întoarceţi-vă veseli şi slăviţi întru noroi."

Viziunea artistului, ca „homo faber", făuritor, în chinul euforic al muncii, de forme stimulate de tiparele naturii, dar modelate după acelea ale visului uman, potenţează în artist un rival al divinităţii, iar în operă, în creaţia omului, o replică provocatoare la „creaţiunea" divină, încremenită în pretinsa ei perfecţiune.

Mihail PETROVEANU

Care este opinia criticului?

Urmărind recenziile publicate de revistele noastre literare, întîlnim încă destul de frecvent formule generale, pretenţioase, care înlocuiesc raţionamentele limpezi şi observaţiile la obiect. Intr-o recenzie la volumul „Profiluri" *de Nicolae Ţic* („Scrisul Bănăţean" *nr. 11/1959), Leonard Gavriliu observă că* „în «Unul la fel ca ceilalţi», Ţic încearcă schiţa de penetraţie psihologică". *Povestirea subiectului din bucata respectivă, pe care o întreprinde autorul recenziei, este întreruptă pentru a se introduce afirmaţia că, de pildă, eroul* „se «eliberează» parcă în sens freudian". *Erudiţia criticului este deplasată în orice caz, dat fiind că eroul la care se referă, departe de a fi la înălţimea savantului său exeget, nu e decît un om obişnuit care încearcă un sentiment cu totul normal: i se pare că femeile nu-l iubesc pentru că este urît. Iar „eliberarea" freudiană de care ar fi vorba s-ar fi putut traduce desigur în limbajul criticului în mai multe feluri, dar oricum, foarte simplu: iată că cineva s-a îndrăgostit, în sfîrşit, de nenorocosul erou! Ar fi fost mai firesc şi mai adevărat. Criticul impută mai departe autorului, pe un ton grav, faptul că* „insistă în mod eronat asupra cazului psihanalitic".

Aceleaşi complicaţii artificiale ale unor elemente care sînt de fapt simple şi concrete, se fac simţite şi în cercetarea altei schiţe aparţinînd aceluiaşi autor. Citām: „In «Echipamentul», pe de altă parte, Ţic îşi priveşte eroul prin prisma comportamentului, după concepţia „behavioristă": un flăcăuaş venit la şcoala de tractorişti, care umblă cam împiedicat, aşteaptă cu nerăbdare să capete echipament nou, inclusiv bocanci. Din cauza nerăbdării sale, intră într-un conflict mut cu magazionerul. Cînd, în sfîrşit, încalţă o pereche de bocanci noi, transformarea sa este uimitoare, totală: e prima pereche de bocanci care nu-l strînge şi-l face „alt om". Autorul se limitează să înregistreze reacţiile elementare ale personajului".

Admiţînd — ceea ce nu este, după noi, cazul — că subiectul s-ar reduce la faimosul „conflict mut cu magazionerul", *atunci de ce era neapărată nevoie să invocăm behaviorismul în cazul unui flăcăuaş nerăbdător să încalţe nişte bocanci, pe deasupra şi meritaţi? Aerul savant este cu atît mai puţin tolerabil, cu cît cel ce-l respiră este un critic înzestrat şi cumpănit în genere şi care, şi de astă dată, o dovedeşte în altă parte a recenziei. Leonard Gavriliu observă în final că* „autorului nu-i reuşeşte însă întotdeauna diferenţierea caracterologică a personajelor". *Din păcate, remarca rămîne însă neargumentată.*

Desconsiderarea unor principii ştiinţifice de analiză are consecinţe nu numai în domeniul stilului, al folosirii unor termeni. In unele recenzii se constată în primul rînd lipsa judecăţii de valoare, ca urmare a ignorării cu seninătate a criteriilor estetice de apreciere. Aurel Storin scrie în „Viaţa Romînească" *nr. 11/1959 în legătură cu volumul de versuri al lui George Dan* „Goarna şi sirena" *în termeni adecvaţi unui studiu de sociologie. Comentariul — unor versuri şi încă din partea unui tînăr poet! — se reduce la complimentarea poetului pentru calitatea de a fi surprins* „cîteva momente de mare însemnătate din istoria poporului nostru".

In alte recenzii, deformarea judecăţii de valoare stimulează tonul apologetic blamabil chiar şi în cazul unui debut. Cu foarte timide obiecţii, Ion Tiba laudă povestirea lui Mircea Mohor, „August de foc", *într-o recenzie apărută în* „Iaşul literar" *nr. 11/1959. Iar în ce priveşte seriozitatea elogiului, acesta este compromis chiar prin afirmaţiile care-l contrazic, uneori în cuprinsul aceleiaşi fraze:* „Totuşi, dacă autorul ştie să dezvolte un conflict acut, el nu reuşeşte în schimb să reliefeze pregnant figurile oamenilor antrenaţi în conflict". *Un conflict fără personaje, orice s-ar spune, este greu de imaginat! Mai departe, recenzentul prezintă omagii autorului în ambele sensuri, şi pentru realizarea personajelor şi pentru valoarea conflictului.*

Asemenea recenzii constituie un rău serviciu atît pentru autor cît şi pentru cititor, mai ales atunci cînd opinia criticului nu este formulată deschis şi inteligibil. S-ar crede că autorii lor preferă orice paranteze posibile, numai spre a ocoli exprimarea netă a unei judecăţi de ansamblu. Un exemplu caracteristic în acest sens îl oferă recenzia lui Titus Priboi la studiul lui Eugen Luca despre „Poezia lui Marcel Breslaşu" *din* „Viaţa Romînească" *nr. 11/1959.*

Referirile la cartea criticului exceleaza prin evitarea sistematică a discuţiei esenţiale, asupra valorii ştiinţifice a lucrării. Făcînd numeroase digresiuni, în locul analizei şi a unei aprecieri clare asupra metodei critice folosite de Eugen Luca, Titus Priboi notează doar în trecere: „...criteriul folosit de exeget este cel cronologic". *Autorul recenziei continuă apoi să consemneze, oarecum la întîmplare şi disparat, unele afirmaţii ale lui Eugen Luca. In acest chip este imposibil să se obţină un răspuns limpede la întrebarea pe care în mod firesc trebuie să ne-o punem:* studiul lui Eugen Luca încheagă sau nu, un anumit sistem de analiză, o viziune critică demnă sau nu de a fi luată în seamă? *Folosind felurite procedee în eschivarea de la obiectul veritabil al discuţiei, mereu indecis şi ezitant, Titus Priboi îşi formulează opinia sa după cum urmează:* „In studiul său despre poezia lui Marcel Breslaşu autorul nu evită schiţarea împrejurărilor social-politice — pe această linie era util să insiste — în care s-a manifestat poetul, şi se îndreaptă cu precădere spre analiza ideilor şi a sentimentelor prezente în text, a dezvoltării şi înlănţuirii lor".

Şi dacă, totuşi, cititorul nu se resemnează uşor şi încearcă să descopere opinia criticului atît de bine apărată de generalitate şi echivoc, atunci revine în cele din urmă asupra textului sau reciteşte concluzia recenziei. Probabil aici, se vor deslega toate enigmele...

Dar tocmai la încheierile acestor recenzii, observaţiile devin de obicei mai derutante. Citim în articolul semnat C. Mircea („Steaua" *11/1959) consacrat volumului de* „Nuvele" *de Nagy Istvan numeroase păreri de acest gen culminînd prin cea mai nefericită dintre formulele sintetice care încearcă să spună şi să nu spună, în acelaşi timp (eventual, în aceeaşi frază chiar!):* „Dincolo de această observaţie, volumul din (!) «Nuvelele» lui Nagy Istvan este binevenit". *Foarte greu ar fi de explicat pe înţelesul tuturor ce înseamnă acest „dincolo", ce anume indică, desparte sau condiţionează şi cît de binevenit este volumul respectiv. De altfel nu este pentru prima oară cînd articolul de tip convenţional, care aglomerează termeni vagi şi generalităţi oricînd valabile, se încheie forţat prin concluzii... neconcludente!*

Am putea cita aici exemplul frecvent al propoziţiilor (avînd pretenţii de obiectivitate şi profunzime) care încep, de regulă, în fraza finală cu „în afară de..." *sau, mai ales foarte cunoscutul* „cu toate acestea, însă"..., *sau în sfîrşit, alte cazuri în care claritatea părerilor este escamotată prin mimarea efuziunii, a tonului emotiv. Tot în recenzia la cartea lui Nagy Istvan:* „imaginea finală a nuvelei se imprimă puternic cititorului şi se menţine în permanenţă vie..." *etc.*

O problemă de ton, sau de limbaj? Nu, de atitudine.

Erudiţia, ingeniozitatea şi bogăţia stilului criticii literare se valorifică numai în funcţie de consecvenţa ideologică şi estetică a verdictului critic. La timpul său, încă acum mai bine de o sută de ani, Cernîşevski combătea cu asprime... „orice reticenţe, rezerve, aluzii fine şi confuze şi orice ocolişuri asemănătoare, care sînt numai o piedică pentru expunerea deschisă şi clară a problemelor!" *Cititorul de astăzi are tot dreptul să aştepte din partea criticului literar un punct de vedere competent, clar, rezultat al unei cercetări ştiinţifice, riguroase.*

Miron DRAGU

Rectificare

In articolul „Ce fel de contradicţii" se va citi ipoteză în loc de ipostază (col. II-a, par. 3, r. 9) şi emigrare în loc de imigrare (col. II-a, par. 4, r. 26).

Capodopera lui L. N. Tolstoi „Război şi Pace", apărută recent într-o nouă ediţie.

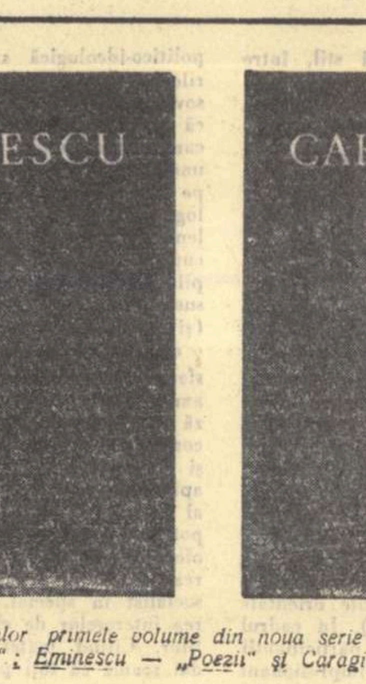

In vitrinele librăriilor primele volume din noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi": Eminescu — „Poezii" şi Caragiale — „Teatru"

A apărut ediţia a IV-a a romanului „Enigma Otiliei" de G. Călinescu.

VIAȚĂ—MĂIESTRIE—INOVAȚIE

PROBLEME ALE DEZVOLTĂRII POEZIEI SOVIETICE

Poezia este călătorie în Necunoscut — a spus Maiakovski. In exprimarea sa generală, acest lucru nu uimește pe nimeni, toată lumea este de acord. Contrazicerile, divergențele încep însă atunci cînd se pune direct întrebarea: este oare Necunoscutul incognoscibil?

Am nega esența inovației dacă am privi inovația ca rod al epocii și nu ca rod al talentului. In acest caz cine nu ar fi inovator? Orice poet mediocru, care a scris o poezie despre colhoz, va fi inovator în comparație cu Nekrasov, care nu putea nici măcar pomeni acest cuvînt, iar Lermontov cu al său „cor al astrelor cerești" ar fi un obscurantist învechit în comparație cu orice versificator care a cîntat lumina electrică! Pe de altă, parte, este tot atît de ridicol să consideri drept inovație în poezie folosirea unor expresii încîlcite, absurde.

Ce este inovația?

Trebuie spus — și în aceasta constă problema — că inovația este de neconceput în afara unui conținut nou, ca și în afara unei forme noi. Procesul acesta este simultan organic.

Inovația nu poate să nu fie însoțită de un element de surpriză. E puțin probabil să ne închipuim o inovație care să placă dintr-un început tuturor; la fel, o inovație care să nu stîrnească nimănui nedumerire, care să fie înțeleasă de toată lumea sau mai mult, să nu se observe că este inovație.

Noul în artă este nevoit să-și croiască drum. Ce poate fi mai conservator decît gustul, puterea obișnuinței? Pentru ca să miști din loc o căruță trebuie să depui un oarecare efort, asta o știe oricine.

O oarecare forță îi este necesară și artistului pentru ca să învingă inerția formelor poetice obișnuite. Memoria (utilă în procesul culegerii impresiilor și al generalizării lor) în procesul de creație devine o piedică, în sensul că în mod automat ea încearcă să aducă fiecare idee poetică, nouă la numitorul comun al *vechiului* lexicon și al *vechilor* intonații.

Atunci însă cînd cuvîntul poetului învinge *„forța de atracție"* a inerției poetice, el nu se pierde în cosmosul lingvistic, ci se mișcă, condiționat de forța talentului, pe orbita sa proprie. Acum e rîndul cititorului să depună eforturi pentru ca și el să învingă „forța de atracție a gustului înrădăcinat", dacă vrea să vadă viața dintr-un punct de vedere nou, mai înalt, al poeziei...

Marile descoperiri încep însă de la descoperiri mărunte. Apariția în poezie a marilor inovatori ar fi fost exclusă fără munca mai mult sau mai puțin de salahor a poeților care au realizat în practica lor descoperiri mici, negeneralizate încă.

Rolul lui Maiakovski este uriaș în dezvoltarea poeziei datorită felului remarcabil în care poetul a intuit relația care trebuie să existe între poezie și viața poporului.

Inovația lui Maiakovski are valabilitate universală. Ea a *privit* toate elementele creației poetice în raport cu elementul fundamental, conținutul de idei al poeziei. Inovația lui Maiakovski este poate cea mai fertilă din întreaga cultură universală contemporană.

De aceea, discuția despre inovație în poezia contemporană raportată la Maiakovski, este edificatoare, nu întotdeauna însă concludentă — Maiakovski fiind nu numai un fenomen tipic, ci reprezentînd și un caz de genialitate.

Cred că studiul concret al acestor particularități este drumul cel mai rodnic, dacă vrei să cunoști configurația reală a poeziei contemporane sovietice, realizările inovatoare și posibilitățile ei.

Mie mi se pare că în critica noastră, măiestria pe de o parte, și cunoașterea vieții, pe de altă parte, sînt în mod artificial izolate în loc să fie studiate în legătura lor organică directă.

Fără o înțelegere exactă a fenomenului poetic, au fost așezați ca într-o cumpănă, într-o parte poeții cu așa numitul vers „melodios" sau „clasic", de o structură poetică obligatoriu simplă, — iar în altă parte poeții partizani ai formei vii, frapante, ai versului cu accente multiple, ai sistemului metaforic mai complicat, ai jocului de cuvinte, ai asociațiilor neobișnuite. Cu alte cuvinte, au fost contrapuse cele două forme ale versului din secolul XX, deși amîndouă sînt la fel de valabile și cu viitor. Oare între Tvardovski, pe de o parte, și Aseev, Marșak și Martînov, Isakovski — și Lugovski, Prokofiev și Selvinski poate fi trasă o linie despărțitoare cînd este vorba de cunoașterea vieții? Nu. Linia aceasta desparte însă pe *toți* poeții amintiți (și mulți alții, neamintiți aici), pe toți poeții „buni și diferiți" de toată lista lungă de epigoni și meseriași ai versului, indiferent dacă aceștia folosesc versul clasic sau neclasic.

Toți poeții adevărați sînt remarcabili, fiecare în felul său, fiecare posedă „secretele sale", proprii; măiestria fiecăruia e animată numai de cunoașterea vieții, — cunoaștere care este și ea particulară, specifică fiecărui poet.

Cunoașterea vieții este un proces multilateral, care nu admite stagnare. Nimănui nu i se acordă pe veci această cunoaștere, ca un drept de moștenire. Și laturile de cunoaștere ale vieții sînt diferite. Unul se remarcă prin cunoașterea ei concretă, altul — prin înțelegerea proceselor sociale — al treilea prin înțelegerea dialectică a vieții, — al patrulea prin forța de pătrundere a caracterelor.

Diversitatea poeziei nu trebuie căutată în deosebirea de manieră a versului (ceea ce este de importanță secundară) ci în modurile de reflectare a vieții.

De aceea mi se parte foarte discutabilă tendința de a pune în mod tacit diferitelor modalități stilistice etichete definitorii. Astfel, de cele mai multe ori, cînd se vorbește de măiestrie, se amintește numele lui I. Selvinski, P. Antokolski, cînd se vorbește de cunoașterea vieții, negreșit sînt enumerați M. Isakovski, A. Tvardovski. Iată un lucru evident greșit din toate punctele de vedere. Măiestria poeziei lui Isakovski constă în aparenta simplitate a versului său. Critica noastră este încă datoare să o studieze și să o aprofundeze. Despre Tvardovski — maestru al versului — nici nu mai vorbesc. Tvardovski este un maestru de înaltă clasă al poeziei ruse. Pe de altă parte, nu poate fi negată cunoașterea vieții nici lui Selvinski sau Antokolski.

Numai că la aceștia cunoașterea este de altă natură, intră în altă sferă decît în aceea a lui Tvardovski sau Isakovski.

Deseori însă, cînd e vorba de măiestrie, se observă doar latura cea mai evidentă — rima, ritmul, schimbarea bruscă a măsurii etc. — și, de aceea, execuția extrem de fină, a lui Isakovski, de pildă, pare modestă, tradițională; secretele muncii lui nu-ți sar în ochi. Tot astfel și cînd se discută despre cunoașterea vieții se distinge ceea ce este mai evident: felul de a trăi al omului, vorbirea uzuală, detaliile vieții de fiecare zi.

O perspectivă atît de simplistă nu permite decît o înțelegere foarte primitivă a creației poetice, indiferent de numele poeților în cauză.

Cunoașterea vieții — condiție a poeziei

Dezvoltarea versului rus, dezvoltarea formelor lui este rezultatul dezvoltării vieții poporului. Vorbind despre apropierea poeziei de viața poporului, ne referim, înainte de toate, la faptul că viața acestuia, în manifestările sale spirituale cele mai înalte, ca și în cele cotidiene, devine *obiect* al poeziei.

Odată cu schimbările vieții poezia își schimbă și ea punctul de vedere cu privire la obiectul său. Transformarea acestui punct de vedere se produce pe drumul *dinafara-înlăuntrul* vieții poporului. De la simțire și înțelegere *din afară,* — la exprimarea proceselor interioare ale vieții poporului, devenită simțămînt personal al poetului, — de la exprimarea nădejdilor poporului, — la exprimarea cerințelor lui.

Istoric, drumul acesta l-a parcurs toată poezia sovietică. Insă în fiecare moment, luat separat, — și încă și astăzi — întîlnim și unele poziții lipsite de profunzime. Uneori se încearcă să i se „impună" cititorului senzații și concluzii strict subiectiviste despre viață, alteori, se exprimă neorganic, superficial, sentimentele poporului, dar în acest caz, cele mai juste idei nu găsesc ecou în sufletul cititorului.

Condus de necesitatea constantă și neobosită de a trăi cu oamenii, de a trăi pentru oameni, artistul ideal este un om cu o bogată lume interioară, cu simțurile ascuțite, cu o prospețime de percepție și judecată care nu slăbește odată cu anii.

Nu poți să fii inovator în poezie, necunoscînd viața, timpul și legile lui. Nu poți să fii *învechit* în ceea ce privește concepția despre viață și în același timp *inovator* în poezie. Nu de la iambi trebuie începută discuția despre inovație. Punctul ei de pornire trebuie să fie însăși viața.

Idee și expresie

In legătură directă cu problema poeziei se află și altă problemă: — relația dintre idee și simțămînt în poezie. Uneori par „nepoetice" versurile purtătoare ale unei idei noi și în schimb par „poetice" banalități care reiau intonații ale strunei lirice încercate de un poet de acum un veac.

Uneori trebuie să renunțăm la formule poetice înrădăcinate pentru a spune un cuvînt nou în poezie, cu o lipsă de artificiu care poate părea simplistă.

Pentru aceasta însă trebuie recunoscut, înainte de toate, că ideea, adică conținutul care determină forma, este punctul principal de reper, steaua polară. Conducîndu-ne după ea, putem străbate drumul de la artă spre viață, ne putem ridica pînă la înțelegerea esenței procesului de creație.

Este necesară probabil explicarea unei serii întregi de probleme ale teoriei noastre. Și înainte de toate, problema măiestriei.

Maeștrii cuvîntului — prozatorii și poeții — au început să-și împărtășească mai des experiența. Au apărut cărțile lui M. Isakovski și V. Inber, care pun în mod nemijlocit problema inspirației și a măiestriei poetice.

Aș vrea să mă opresc asupra acestor cărți, nu pentru a le analiza pe larg, ci pentru a ilustra cu ajutorul lor cîteva probleme, strîns legate, cred, de tema articolului de față.

Cum este tratată problema măiestriei în cartea lui Isakovski, — prima din seria de care vorbeam?

Din acest volum mi se par foarte interesante articolele „Despre secretul poeziei" și „Despre talentul poetic" (în loc de „cuvînt de încheiere"). Se explică foarte simplu, clar și exact că talentul nu poate fi „învățat", că „stilul" poetic nu poate fi născocit în mod artificial, că izvorul talentului se află în însăși natura omului, în personalitatea lui, în trăsăturile lui caracteristice.

Aici, din păcate, M. Isakovski pune punct, deși ar fi trebuit să pună virgulă și să precizeze că numai natura în sine a omului, numai personalitatea sa nu sînt încă o garanție a succesului. Pentru că „trăsături caracteristici proprii" are orice personalitate vie, fără să aibă, negreșit, și talent poetic. Mai este o calitate, absolut necesară: ceea ce se numește *înzestrare,* adică un complex deosebit de calități psihice și fizice, o capacitate de percepție deosebită, amplă, și o sensibilitate deosebită față de lumea înconjurătoare. De acest lucru, critica noastră a uitat. Mai departe, intră în acțiune, firește, trăsăturile personalității și, aici apare elementul cel mai important, „dezvăluirea acelor calități omenești, a acelor forțe sufletești care se află în tine însuți", după cum precizează Isakovski. Talentul este întruchiparea înzestrării în personalitate. Și de aceea poetul trebuie să se dezvolte negreșit, să se dezvolte ca om, ca personalitate, adică să învețe și iar să învețe.

★

De fapt, abia aici începe, discuția despre problema care îl interesează în primul rînd pe poetul începător, — problema măiestriei. Dacă în chestiunea, ce înseamnă „talent", noi împărtășim pe deplin punctul de vedere al autorului („alți tovarăși te pot ajuta și ei te ajută, pot să-ți sugereze ceva, să te sfătuiască, — lucrul cel mai important însă, principalul, trebuie să-l faci tu însuți"), în ce privește măiestria, am dori explicarea concretă a acestei noțiuni, pentru că măiestria este o calitate dobîndită, pentru că în procesul de însușire a măiestriei crește, în mare măsură, rolul tovarășilor de breaslă care pot să ajute, să sugereze, să sfătuiască.

In definirea talentului critica noastră a manifestat mulți ani o sfială binecunoscută. In definirea măiestriei (excluzînd, firește, neputința uneori de a analiza măiestria) a existat și continuă încă să existe gustul nefundamentat pe nimic, dezvoltat pe terenul lipsei de pregătire științifică, pe terenul ignorării (care uneori agită și sperietoarea „formalismului") acelei experiențe pozitive pe care ne-a lăsat-o cel mai talentat poet al epocii noastre — Maiakovski.

Extraordinar de pătrunzător este modelul clasic de analiză a textului poetic, articolul lui Maiakovski „Cum se fac versurile". Insemnătatea sa principială pentru critica noastră constă în aceea că Maiakovski, primul după criticii democrat-revoluționari — a dat o tălmăcire cu adevărat materialistă procesului poetic, doborînd de pe piedestalul „misticismului" naiv diferite categorii poetice și estetice. Ingroșînd, exagerînd dinadins în hiperbole comice, Maiakovski a risipit (și, s-ar fi părut, pentru totdeauna) ceața deasă a incognoscibilului care învăluia noțiunea de „măiestrie poetică".

Isakovski nu dă nicăieri definiția măiestriei ca sumă a unor deprinderi poetice, a căror prezență, deși obligatorie, nu este, după expresia lui Maiakovski, un scop în sine, ci o „trambulină" pentru crearea continuă a noului: *„Insușirea muncii poetice nu este studierea unui tip determinat, limitat, de elemente poetice, ci studierea modurilor oricărei munci poetice, studierea deprinderilor de creație, care ajută la crearea altora noi".* In locul acestei definiții evidente, Isakovski mută accentul, în discuția despre măiestrie, pe *sentimentele* pe care le încearcă cititorul citind versurile („o durere pătrunzătoare", „duioșie", etc.) Aceasta însă nu explică cu nimic problema măiestriei.

Și poetul începător încearcă de obicei tot felul de sentimente citindu-și propriile exerciții, chiar dacă ele sînt departe de a fi poetice. Tocmai de aceea trebuie să explicăm acestui începător, în amănunt, *de ce, cum, din ce este* compusă măiestria, acea măiestrie care face din omul înzestrat un artist al cuvîntului. Iată în ce constă sarcina scriitorului, care vorbește despre măiestrie.

Și aici ne permitem să ne exprimăm o nedumerire: nu supraapreciem noi oare caracterul intuitiv al măiestriei considerînd-o calitatea inexplicabilă de a găsi „cuvîntul potrivit", „ordinea necesară a cuvintelor" ș.a.m.d.? Nu înseamnă oare astfel, a muta atenția din laboratorul artistului la „sentimentele" încercate de cititor, a te sustrage de la răspunsul pe care trebuie să-l dai unei însemnate întrebări legate de psihologia muncii de creație, anume: în ce măsură artistul creează *conștient,* în ce măsură este el capabil să transmită cititorului, nu sentimente, nu o dispoziție sufletească — (asta e mai ușor), ci concepția sa de viață, vederile sale? Doar nu totul este în creație „spontan", „oarecum indefinit", „oarecum independent de voința poetului"!

Bineînțeles Isakovski nu era obligat să studieze toate laturile acestei probleme. Isakovski a dat îndemnul. Acum este rîndul teoreticienilor să analizeze problemele complexe pe care le ridică procesul de creație, ale procesului de creație contemporan — pentru că, odată cu timpul și multe trăsături din psihologia creației suferă schimbări esențiale.

Eu cred, în general, că poezia va trebui să se depărteze tot mai mult de acele forme de exprimare, în care subconștientul joacă rolul hotărîtor. De fapt, tocmai acest lucru se și petrece în secolul XX. Imbogățirea cunoștințelor pozitive, îndrăzneala minții descoperitoare a energiei atomice, nu poate să nu influențeze într-un fel oarecare și caracterul procesului de creație artistică. Este ușor, să vulgarizezi dacă-ți pierzi echilibrul necesar, dar e probabil că opoziția și corelația permanentă dintre rațiune și sentiment, factorii participanți la actul de creație, va suferi schimbări interesante.

Se vede că tocmai conștiința faptului că arta nu coincide, prin specificul ei, cu celelalte forme ale vieții spirituale a făcut pe vechii esteticieni să emită ideia naivă a *succesiunii* în timp, a alternării istorice a formelor de activitate rațională și poetic emoțională. Este cunoscută în acest sens concepția lui Hegel după care arta este inferioară filozofiei în ceea ce privește „dezvoltarea ideii". Grimm de asemenea, în „Corespondența literară" spunea: „Care popor n-a fost întîi poet, și numai pe urmă gînditor?"

Noi nu vedem specificul poeziei în afara istoriei și nu o izolăm de influența științelor pozitive și a filozofiei, de cunoașterea umană în general. Poezia nu trebuie să se teamă ca dracul de tămîie de o asemenea apropiere.

Inspirație și experiență

De o mie de ori are dreptate Marșak vorbind despre posibilitatea artistului de a folosi „o serie infinită de mijloace, de căi" în rezolvarea artistică a temei, în raport cu nivelul său de cultură și cu specificul personalității sale.

Forma versului, după părerea lui Marșak, nu poate rămîne neclintită, împietrită, turnată o dată pentru totdeauna în niște tipare prestabilite. Și mai departe: *„Evident, versul trăiește și se dezvoltă, ca totul în viață, în mod dialectic. Căutările îndrăznețe ale unor noi drumuri alternează cu tot atît de îndrăznețe reveniri spre cele mai bune tradiții, îmbogățite cu noi descoperiri".* O concepție atît de largă, nedogmatică despre problemele inovației și măiestriei poate fi numai salutară.

Natura artistului, concepția sa despre viață, preferințele, influențează și ele, firește, ideile legate de problemele creației, tipul de „credo" artistic. In această privință un bun exemplu îl oferă cartea Verei Inber: *„Inspirație și măiestrie"* („Sovetskii pisatel", 1958). Cartea nu este un tratat sau un manual pentru scriitorii începători. Este o discuție prietenească sau un jurnal care cuprinde mărturisiri sincere, schițe pitorești, amintiri și asociații, care compun un tablou amplu al procesului de creație, așa cum îl vede Vera Inber.

Ce fel de combustibil întreține „flacăra albăstruie" a inspirației? Autoarea dă un răspuns precis și bogat argumentat: inspirația este rezultatul muncii, ea se cucerește prin muncă. Și de aceea, din primele pagini respiră patosul educării voinței. Vera Inber atrage atenția tinerilor scriitori să evite „inerția inactivității", care poate apărea uneori sub forma unei „nobile circumspecții și chiar înțelepciuni", să evite încercările viclene de sustragere ale „minții leneșe" care e gata să-ți găsească scuze cînd te oprești din muncă. Autorul dă exemple de pseudo-inspirație, care apare atunci cînd îți provoci, forțezi o stare de auto-exaltare și pe care mulți diletanți o iau drept inspirație veritabilă. Cum poate fi deosebită inspirația adevărată de cea falsă? — întreabă Inber. Și răspunde: după *rezultate.*

Bineînțeles, întrucît și în prima parte a cărții — despre inspirație — și în a doua — despre măiestrie — Vera Inber își împărtășește experiența și ideile proprii, unele concluzii

Articol scris special pentru „Gazeta literară" de
VLADIMIR OGNEV,
membru în biroul secției de critică al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.

pot părea discutabile. In particular mi se pare discutabilă următoarea concluzie: *„inspirația înseamnă a ști să te aduci în dispoziția cea mai potrivită pentru muncă".* In această definiție predomină momentul de producție literară. Eu aș fi definit însă inspirația ca *obsesia imperioasă a unei idei,* dînd formulei Verei Inber o însemnătate secundară. Trezește discuții și poziția Verei Inber față de problema limbii literare contemporane: *„Este inadmisibilă folosirea integrală a limbii uzuale în opera literară... Limba neprelucrată, netransformată este greu de suportat în proza literară și absolut imposibilă în poezie. Opacitatea, platitudinea, tonul „terre-à-terre" al unor poezii și poeme rezultă, în primul rînd, din «limba uzuală»"* (de care se folosesc n.n.).

Cred că problema limbii literare trebuie astăzi discutată de pe alte poziții. Primejdia *cea mai de seamă* o constituie ruperea limbii literare de practica vie a limbii poporului, ruperea limbii poetice de limba vorbită. Iar platitudinea și opacitatea unor poezii și poeme este rezultatul unor idei neputincioase, rupte de viață. „Limba vorbită" a devenit de mult o categorie estetică. Și tocmai „purificarea" și „abstractizarea" vinei vitale transformă poezia în ceva gol, „declarativ".

Să luăm, de pildă, versurile lui Tvardovski. Vom găsi aici soluția practică a problemei. Limba versurilor lui e „purificată"? Da, dacă e vorba de *generalitatea* poetică a limbii, de capacitatea ei de a exprima idei înalte. Nu, dacă înțelegem prin aceasta „purificarea" poeziei de „limba uzuală". Versul lui Tvardovski a adunat în sine tăria vieții și forța vie a vorbirii contemporane ca și înalta cultură a limbii literare ruse.

In zilele noastre nu există între normele limbii vorbite și cele ale limbii literare prăpastia care exista la începutul secolului al XIX-lea de pildă. Pușkin, Gogol, Nekrasov, Maiakovski alcătuiesc linia continuă de apropiere a limbii literare de limba vieții. Structura însăși a versului rus poartă în ea urmele acestui proces. Se poate pune, oare, acum, într-o formă atît de generală, problema protejării limbii literare de primejdia vulgarizării ei prin apropierea de „proza vieții"? Este puțin probabil. Dimpotrivă, „selecțiunea" exagerată, sterilizarea, anemizarea limbii, iată — astăzi — după mine, primejdia.

Măiestria artistică

Unii pur și simplu copiază viața și consideră măiestria în raport cu gradul de apropiere a formelor artei de formele vieții. Alții, la extrema cealaltă, consideră că pe artist nu îl interesează de loc formele vieții reale. In acest caz, măiestria se rupe cu totul de rădăcinile reale, ale artei devine ceva de corespondență „interioară" a proporțiilor, liniilor, culorilor și sunetelor vorbirii. Pe noi însă ne interesează, înainte de toate, nu aceste extreme, ci deosebirea de concepții ale artiștilor realiști asupra problemei măiestriei. In această privință întotdeauna au fost și vor fi nuanțe diferite de „practică" a măiestriei și, ca urmare, vor fi și moduri felurite de înțelegere a problemelor măiestriei. Lenin vorbea de potențarea realului prin fantezie. Fantezia cea mai bogată este aceea care are la baza sa realul, necesarul. Gradul de *convenționalitate* a formelor artei este însă diferit, în funcție de creația artiștilor diverși.

Eu cred că atunci cînd Vera Inber apără limba de „vulgarizarea" ei prin contactul cu limba uzuală, cînd insistă asupra „selecției" severe pe care trebuie să o exercite limba scriitorului, ea își exprimă propriul credo artistic, în care simțul măsurii, grija față de stil, de armonia formei ocupă un loc de seamă. Vera Inber este un stilist fin. Orice poziție extremă în mînuirea limbii o îngrijorează pe autoare. Nu întîmplător ea analizează cu deosebită plăcere, aș spune, tocmai problema cristalizării stilului, a exactității cuvîntului, a concentrării versului sau povestirii.

Și tocmai farmecul specific, de nereprodus al personalității scriitorului, trăsăturile sale creatoare individuale ne atrag în cărțile închinate muncii scriitoricești. Asemenea cărți ne ajută să înțelegem cît de bogată poate fi arta, cît de largi îi sînt posibilitățile și ce strînsă legătură există între elementele actului de creație de la individualitatea psihologică a autorului și deprinderile lui de fiecare zi, pînă la patosul creației.

Discuțiile maeștrilor artei despre munca lor, sînt atît de prețioase pentru noi pentru că, în fond, ele exprimă concepția lor despre viață, tocmai despre rolul și locul artei în viața obștească. O notă de înaltă moralitate caracterizează cartea lui M. Isakovski. S. Marșak cere de la poetul începător o mare cultură. Vera Inber îl educă pe literatul începător în spiritul respectului față de muncă.

Și toate acestea sînt trăsături ale vieții noastre, ale concepției noastre de viață. La baza problemelor artei stau ideile slujirii umaniste a societății, ideea datoriei cetățenești, a partinității, adică idei menite să organizeze conștient procesul de creație în jurul celui mai important obiectiv: îmbogățirea sufletului și minții omului cu idealurile comuniste despre frumos, despre adevăr. Și dacă discutăm despre măiestrie, despre inovație, despre formele de reflectare a vieții în poezie, discutăm de fapt despre felul în care ne înțelegem misiunea. Poziția creatoare a artistului este negreșit dependentă de legătura lui cu viața, de înțelegerea problemelor principale sau secundare ale măiestriei și, în sfîrșit, de interesul predominant pentru o posibilitate sau alta de reflectare a vieții în artă.

Nu există teme poetice veșnice, forme veșnice, vocabular sau muzicalitate veșnică a versului. Nu există concepție veșnică asupra măiestriei.

Există viața în veșnică dezvoltare. Există timpul, care dictează noi legi ale vieții, există noi legi ale poeziei, pentru că poezia aparține vieții.

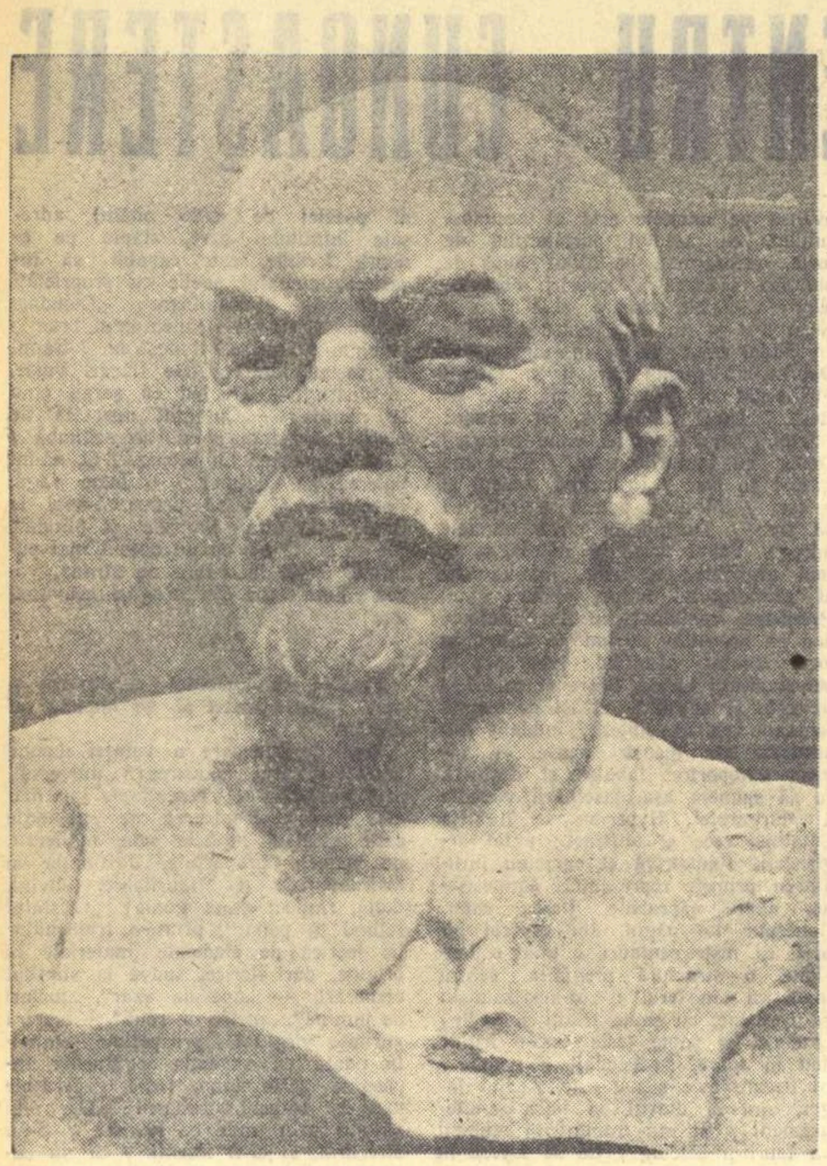

E. VUCETICI „V. I. Lenin"

Bustul lui Lenin

Cu mîna care nu l-a cunoscut,
vrea să frămînte chipul lui — din lut —
și cu mișcări grăbite și încete,
îi caută măsura în portrete;
adună lutul, vrea să-i dea suflare —
inert în mîini, obrazul nu tresare;
și din volume speră — și disperă —
să treacă-n lut un început de eră.

Abia tîrziu pe Lenin îl găsi
în ochii celorlalți; era aci,
aproape, mai aproape, la un pas,
într-o tăcere, în frînturi de glas,
în forfotă, pe schele de orașe,
în bolta galeriei, de lămpașe,
în cîmpul fără margine sub cer,
într-o privire de pionier —

la scînteierea căreia și lutul
își părăsi, învins, necunoscutul.

Veronica PORUMBACU

Evocare

Timp uscat de ianuarie își scutură clipele calme.
In tîmple odată cu sîngele le simt cum zvîcnesc.
La fel ca ieri și ca mîine cu fruntea în palme
In vălul tăcerii lăsat, la Lenin gîndesc.

Văd un om asemenea focului, asemenea mării
In mine și-n lumea întreagă veșnic prezent.
Printre stele, perpetuu arde în mijlocul zării
Un fulger ca un copac incandescent.

Rădăcină de aur a lucrurilor în scîntei și metale.
Constelînd omeneștile inimi în crengile vii.
Secole cresc viitoare. Anii sînt roșii petale.
In sînul materiei nasc rotitoare făclii.

Albie tăindu-și în timp pe harta de gînduri a țării,
Un rîu de lumină mi-e gîndul, drept și firesc,
Văd un om asemenea focului, asemenea mării...
Rezemat de al veacului stîlp la el mă gîndesc.

Cezar BALTAG

Nivelul înalt al discuțiilor

Numeroasele discuții în contradictoriu constituie o trăsătură caracteristică a vieții literare sovietice. Numai în ultimii 2—3 ani am avut posibilitatea să urmărim discuții dintre cele mai pasionante și mai variate. In tot cursul anului 1957 a continuat în presă colocviul despre realism, început prin cunoscuta sesiune a Institutului de literatură mondială „A. M. Gorki". Mai tîrziu, în întîmpinarea celui de al III-lea congres al scriitorilor sovietici, același Institut a organizat o discuție consacrată în special problemelor realismului socialist. In sfîrșit, tot la Institutul „A. M. Gorki" se desfășoară în prezent — pe bază de numeroase referate — o discuție despre „influența reciprocă și interacțiunea literaturilor naționale", avînd ca scop fundamentarea unei metode marxiste de studiere comparată a literaturilor, opusă comparativismului burghez. Concomitent cu aceste discuții se desfășoară și dezbaterile din presa literară; despre critica literară pornită în septembrie 1959 de „Literaturnaia Gazeta", discuția pe tema „poezie și contemporaneitate", discuția despre neorealism, despre raportul dintre realism și elementul fantastic, și altele.

Abundența discuțiilor în U.R.S.S., succesul de care se bucură, faptul că ele antrenează mai totdeauna un număr mare de scriitori, critici și cititori, se explică printre altele și prin nivelul lor înalt. Ce înseamnă acest „nivel înalt", vom încerca să explicăm, scoțînd în evidență cîteva trăsături caracteristice.

In primul rînd ar trebui să fie menționat faptul că discuțiile sînt totdeauna *orientate* spre elucidarea unei anumite probleme, nu se risipesc în zeci de „aspecte" mărunte. De pildă, discuția despre realism pornită în apărarea realismului în fața atacurilor ideologilor burghezi și ale revizioniștilor, s-a concentrat în jurul unei probleme importante și anume: se poate, oare, vorbi despre realism ca despre o calitate a artei în general, sau realismul este un fenomen strict istoric care apare doar la un anumit stadiu de dezvoltare a societății și a artei? De asemenea discuția recentă despre critică nu trebuie înțeleasă ca o discuție despre critică în general, în care fiecare se referă la încă un detaliu oarecare, ci are și ea un obiectiv concret. De fapt s-a precizat raportul care trebuie să existe între datoria criticului de a fi exigent (cu alte cuvinte de a nu cădea în greșala apologiei) și obligația — poate tot atît de serioasă — de a da dovadă de maximum de înțelegere față de scriitor, care este și un tovarăș de luptă al său. In sfîrșit, și discuția pe tema „poezie și contemporaneitate" urmărește cu precădere cîteva probleme: cum se exprimă contemporaneitatea în poezia lirică, lipsită de referiri directe la faptele vieții, ce raport există

Răsfoind presa literară sovietică

între contemporaneitate și stil, între tradiție și inovație, etc.

O altă trăsătură a discuțiilor literare sovietice este, incontestabil, baza lor științifică. Fiecare participant la discuție se simte obligat să folosească în argumentările pe care le desfășoară datele științifice adunate de știința literară în domeniul respectiv. Operele clasicilor marxism-leninismului, ale democraților revoluționari ruși, ale gînditorilor cu renume din toate țările se citează nu pentru a se face „o paradă de erudiție", ci pentru a se întemeia un punct de vedere științific. Discuția e totdeauna la obiect, punctele de vedere nu se formulează „în general", ci prin valorificarea unui bogat material faptic. De pildă, în cadrul discuției despre realism (editată recent într-un volum extrem de instructiv pentru orice literat) au fost folosite nu numai date din istoria literaturii rusești, dar și din cele ale literaturilor europene occidentale și chiar din literaturile orientale (arabă, japoneză, chineză). In cadrul discuției despre critică, participanții s-au referit la un număr impresionant de exemple concrete din presa literară. Sînt foarte aprig discutate — de exemplu — aprecierile contradictorii făcute de diferiți critici unor lucrări ca: „Romanul sentimental" de Vera Panova, „O palmă de pămînt" de Baklanov, etc.

Discuțiile literare sovietice se caracterizează prin maximum de principialitate. Urmărindu-le îți dai seamă fără greutate că în desfășurarea lor, participanții urmăresc nu „victorii" și „înfrîngeri" și nici prilejuri de a „străluci", ci descoperirea unui adevăr nou, necesar luptei *comune* pentru construirea comunismului. Claritatea acestui obiectiv pentru toți participanții e o trăsătură definitorie. Dușmanii socialismului insinuează că unitatea politico-ideologică ar frîna — chipurile — discuțiile creatoare. Realitatea sovietică dovedește contrariul. Faptul că în presa literară sovietică toți acei care susțin puncte de vedere diferite, uneori chiar contradictorii, se găsesc pe aceeași poziție de apărare a ideologiei socialiste și a științei marxist-leniniste nu numai că nu *frînează* discuția ci, dimpotrivă, o însuflețește. De pildă, în cazul discuției despre realism, susținătorii ambelor puncte de vedere (și acei care socotesc că realismul e o calitate a artei, și acei care limitează sfera lui de manifestare doar la o anumită perioadă istorică) se întemeiază în argumentările lor pe interpretarea concret-istorică a fenomenului literar și pe convingerea că azi lupta pentru apărarea realismului este un aspect al bătăliei ideologice, al bătăliei împotriva ideologiei burgheze. Ei știu că ofensiva ideologilor burghezi împotriva realismului în general și a realismului socialist în special, urmărește susținerea intereselor de clasă ale monopoliștilor. Citind materialele discuției îți dai seama că toți participanții sînt însuflețiți de aceeași dorință de a aduce o contribuție cît mai mare la această luptă, iar dacă nu au căzut încă de acord cu privire la explicațiile ce trebuie date unor fenomene, tocmai înfruntarea de păreri a adus lămuriri noi.

In sfîrșit, vreau să subliniez o altă însușire foarte importantă a discuțiilor literare din U.R.S.S.: tonul tovărășesc. Spunînd aceasta nu mă refer doar la faptul că în presa literară sovietică n-ai să găsești „note" răutăcioase prin care să se urmărească discreditarea unor tovarăși (cum se mai întîmplă, din păcate, la noi). Accentuez aici stilul corect al polemicii. Fiecare participant înainte de a-l contrazice pe un tovarăș al său, are grijă să definească precis obiectivul și sfera contradicției, cu alte cuvinte să scoată în relief tot ce este just și pozitiv în intervenția preopinentului său, să sublinieze cu ce e de acord și abia *după* aceasta trece la expunerea părerii în divergență. Nu încape îndoială că tocmai un asemenea mod de a polemiza face ca în Uniunea Sovietică să nu se nască niciodată „dușmănii" de pe urma disputelor Discuția e între tovarăși, și are ca scop înarmarea tuturor tovarășilor în lupta pentru atingerea scopului comun, împotriva dușmanului comun.

Dar evident, o atare atitudine binevoitoare nu scade cu nimic intransigența ideologică. Atunci cînd un tovarăș a comis o greșală ideologică aceasta trebuie combătută cu vigoare. Dar și în acest caz nu se uită niciodată că acela care a comis greșala este un tovarăș de arme. Tonul violent, de persiflare, nimicitor se folosește doar împotriva dușmanului.

Existența unui obiectiv clar, caracterul orientat, grija pentru o cît mai solidă întemeiere științifică și faptică, principialitatea combativă și spiritul tovărășesc — iată cîteva trăsături care definesc nivelul înalt al discuțiilor literare în Uniunea Sovietică

Mihai NOVICOV

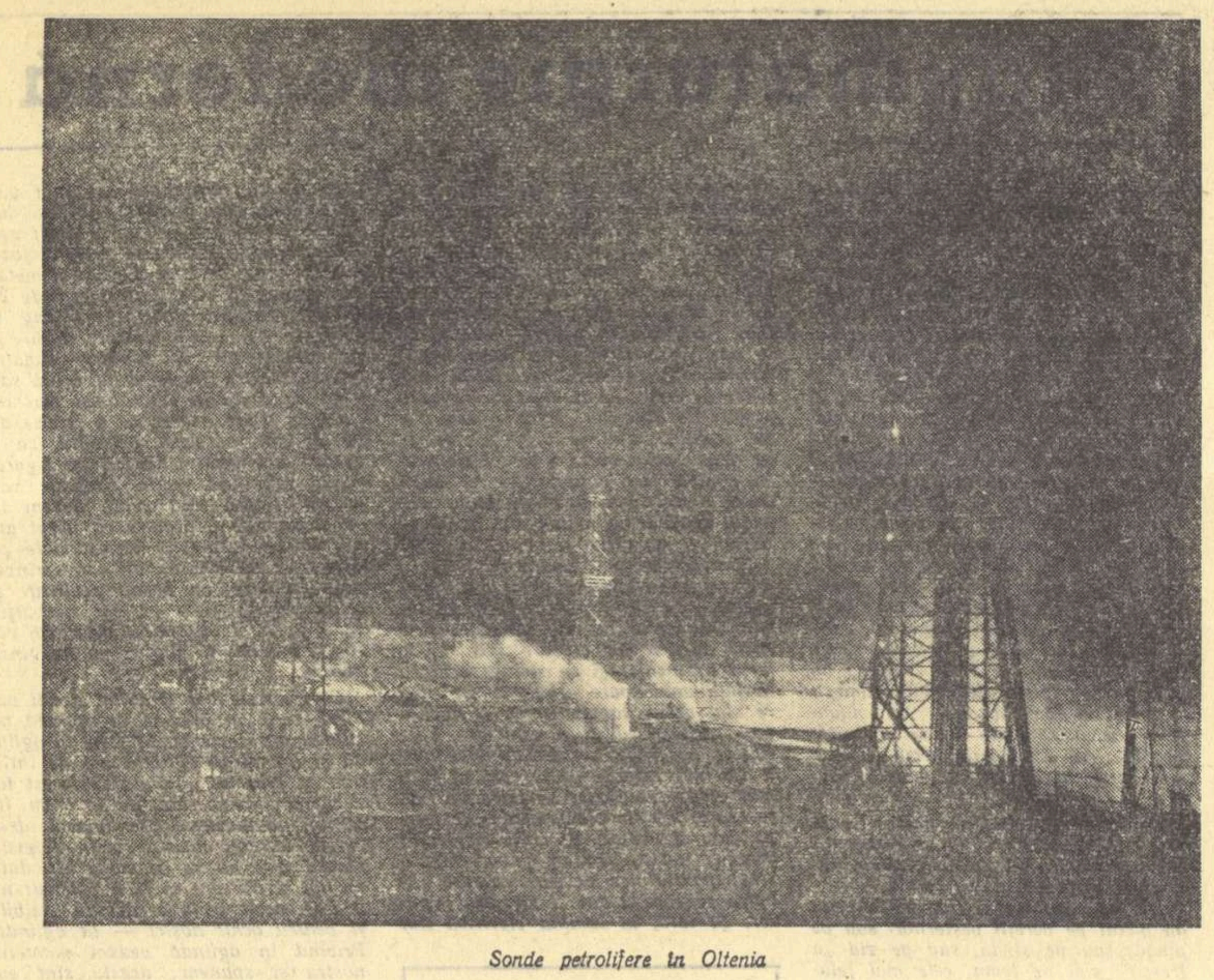

Sonde petrolifere în Oltenia

REPORTAJ DE LA CRAIOVA

Craiova, străvechea aşezare („Kralieva" adică „regească", după cum afirmă Haşdeu), a intrat în istorie ca oraşul celor o mie de boieri. O mie de boieri băteau drumurile oraşului, răsturnaţi în rădvane şi carete englezeşti, în butci „cu coperiş dinainte", vopsite în roş, ducîndu-se să bea „muşcatu" (muscat), vinuri de Frontignan şi de Brabant şi vutcă franţuzească. Işi ţineau case la Craiova toţi Glogovenii, Farfară, Pîrşcovenii, Geanoglii, Tîrcăii. Veneau să petreacă stăpînii acelei Oltenii cumplit de sărace, care abia ştia să coacă praz şi să bea zămuri lungi.

Oltenii cîntau „m-a făcut mama oltean" şi se lăudau că mestecă cu douăzeci şi patru de măsele. Dar erau atît de săraci, că trebăluiau tot timpul în căutare de ceva şi a rămas vorba: „ştii ce, pînă stăm de taină, hai să adunăm fo două prune..."

Nu ştiau carte decît şaptesprezece dintr-o sută în 1907 şi unul din doi oameni în '44. Ştiau însă cum să scape de spurcatul cucului şi turturelei, al berzei şi al rîndunicii — şi cum să se ferească noaptea de capre şi vîrcolaci, ziua de pisici negre şi şerpi.

Din cei 11.000 de ţărani ucişi la represaliile militare, în 1907, 4000 erau olteni.

Am văzut, în 1957, două tablouri cu scene din răscoală. Le pictase un ţăran muncitor — Petre Matei — şi erau expuse la Craiova. In faţa lor se opriseră alţi ţărani. Şi stăteau acolo, cu bocanci grei, cu pantaloni strîmţi, cenuşii, cu desăgi, oltenii aceştia colectivişti, delegaţi la o conferinţă regională. Ţăranii priveau tabloul ţăranului expus în vechea casă boierească, aci, în fostul oraş al Băniei.

Erau într-o pauză între două şedinţe. Căci ei veniseră să discute treburi de stat: despre tractoare, despre cele peste o sută de case de naşteri, despre cele peste o mie de cămine culturale... Şi trebuiau să-şi mai facă timp de umblat: unii aveau feciori la Institutul de Agronomie din localitate, alţii voiau să-şi cumpere aparate de radio, alţii să caute cărţi de citit. Şi umblau de colo pînă colo pe uliţele povîrnite, prin preajma caselor somptuoase ascunse după garduri de fier forjat, rîzînd şi vorbind tare, stăpînii de azi ai pămînturilor olteneşti.

Vechea cetate a Banilor rămîne centrul unui enorm bazin agricol şi legumicol. La ultima expoziţie agricolă, colectiviştii din Işalniţa au adus mormane de verze de cîte patru-cinci chile, cei din Balş — mere ionatane. Corcovenii au venit cu struguri, cei din Bechet cu purcei şi păsări, cei din Gighera cu peşte. De la gospodăriile de stat s-au adus cîrnaţi şi mezeluri — şi pare-se că cel mai bun salam a fost àla din Afumaţi.

Dar lovitura cea mare au dat-o colectiviştii din Măciuca şi Şegarcea, cei din Tetoiul, Dăbuleni, Işalniţa, cu vinul de cinci şi şase lei. Iar cînd au venit şi cei din Olteţul şi Novaci cu ţuica, n-au mai avut loc gospodinele să ajungă la varză şi păsăret. Se gusta băutura din pahare, din sticle de farmacie şi pînă la urmă... din ardei graşi, cărora li se retezaseră codoarele...

Iar dacă cineva ar voi odată să arate belşugul colectivelor olteneşti, n-are decît să caute această piaţă autumnală cu verze uriaşe, cu mere parfumate, piaţa aceasta în care se ciocnesc pahare de ardei galbeni şi verzi, de gogoşari purpurii, ca într-un nemaivăzut carnaval al roadelor.

★

Centrul acestei regiuni, în mare parte cooperativizată, are, între alte fabrici, o unitate enormă: Electroputere. Construită iniţial pentru reparatul locomotivelor, ea nu avea în 1944 decît pereţii şi acoperişul, iar întîia sa producţie finită au fost roabele.

Prevăzută apoi cu utilaj sovietic, cehoslovac şi german şi profilîndu-se electrotehnic în cadrul marilor planuri economice ale Republicii, a început prin a livra, în 1950, transformatoare de 4 şi 5,5 KVA, ajungînd în 1959 la transformatoarele gigant de 20.000 KVA. Faţă de 1950, producţia ei a crescut de douăzeci şi cinci de ori.

★

Sînt cunoscute aci poveştile cu Jean Mihail şi Costică Neamţu. Harpagon ar părea risipitor, iar Hagi Tudose generos lîngă aceşti doi reprezentanţi ai protipendadei craiovene de pe vremuri.

Astăzi, celebrul palat al lui Jean Mihail e muzeu de artă şi simplitatea lui interioară se datoreşte — e drept — în oarecare măsură, numărului modest de tablouri, dar şi arhitecturii, decorativă prin ea însăşi, şi care nu poate fi supralicitată prin expunerea prea multor pînze. Aşa cum e însă, muzeul pare a roti în jurul privitorului jaloane ale istoriei picturii romîneşti şi, totodată, cîteva elemente ale şcolii flamande şi olandeze, ale şcolii italiene şi franceze din unul sau două secole.

După pictura naţională feudal-religioasă, cu icoane — dintre care una, pare-se, aparţine lui Pîrvu Mutu sau unui elev al lui — urmează picturile lui Th. Aman, Grigorescu, Andreescu, Luchian, Petraşcu, Palladi, Tonitza, Ressu, Iser, Steriadi. In ultimele două săli — consacrate plasticii de după Eliberare — se găsesc, printre altele, pînze de Ciucurencu, Krausz, sculpturi de Gh. Anghel. In holul superior sînt patru Brîncuşi: capul de băiat, capul de fetiţă, coapsa şi celebrul „Sărut".

Ceea ce e deosebit în acest muzeu, e o sală de conferinţe în care se va vorbi despre maeştrii artei universale, cu exemplificări. Experienţa de pînă acum îi arată pe craioveni dornici de asemenea expuneri: la cele ţinute în sala Filarmonicii despre Brîncuşi, Leonardo da Vinci, Rembrandt, Luchian, locurile erau mai disputate decît la teatru. Cît despre vizitatorii muzeului, ei oscilează între două sute şi patru sute, zilnic.

Atîţia ţărani, strungari, studenţi, gospodine într-o singură zi, cît n-au călcat pragurile lui Harpagon Mihail într-un sfert de veac!

★

Lăsîndu-şi nemîngîiaţi spectatorii bucureşteni, în urmă cu peste un secol, Costache Caragiale şi-a adus trupa la Craiova, într-o sală a şcolii Obedeanu. De-a lungul anilor, se perindă apoi aci surorile Stavrescu, Ion Tănăsescu, Ion Anestin, Aristizza Romanescu, Romald Bulfinski, M. Fotino, Gh. Ciprian, Petre Liciu, I. Brezeanu, Agatha Bîrsescu, Şt. Braborescu, Ion Morţun, Lucia Sturdza-Bulandra, Ion Manolescu, Maria Filotti şi mulţi alţii. Intr-o vreme, director era Emil Gîrleanu, iar secretariatul literar îl ocupa un tînăr prozator: Liviu Rebreanu.

Insă, în plină glorie, teatrul craiovean este zdruncinat de criza din 1929—1933, iar în 1935 este desfiinţat. Abia după şapte ani se redeschide, cu sprijinul vechilor şi cunoscuţilor actori: Remus Comăneanu, Ovidiu Rocoş, Margot Boteanu-Păcuraru, Manu Nedeianu, dar e din nou oropsit prin mutarea a paisprezece actori la alte teatre din ţară. Scena Craiovei are însă o vitalitate deosebită şi ea îşi revine cu entuziasm în climatul nou, creat de regimul democrat-popular. Iar în 1956, cînd clasa lui Vlad Mugur vine aci, împreună cu profesorul (puţine serii de absolvenţi ai Institutului de Teatru şi Cinematografie „I. L. Caragiale" au plecat cu atîta pasiune să facă teatru), tinerii artişti simt că aci ei continuă o tradiţie ce impune răspundere şi ţinută. Iar tradiţia cheamă inovaţia — asta e singura cale de a rămîne fidel şi de a o duce mai departe. Astfel, V. Mugur pune în scenă cu multă îndrăzneală „Tragedia optimistă" a lui Vs. Vişnevski şi, în scurtă vreme, craiovenii asistă, încîntaţi, la „Gîlcevile din Chiogia" ale lui Goldoni, montată pe... lacul din parc. Decorul foloseşte cîteva plase pescăreşti, actorii vin la scenă cu barca şi se mişcă uşor stilizat, amintind commedia dell'arte. Urmează „Soldatul Svejk", care naşte discuţii vii, datorită originalităţii regizorale (Dinu Cornescu). Şi după aceea, iniţiativa lui Cernescu, Dragu, Amza: studioul experimental.

Pentru a sublinia seriozitatea acestei inovaţii, Manu Nedeianu, directorul teatrului, artist emerit al Republicii Populare Romîne, joacă el însuşi un rol. Decorurile sînt simple, abia schiţate. Scenografia nu spune totul — redă doar trăsătura dominantă a momentului sau numai o sugerează. Regia o face secretarul literar — Dragu — sau unul din actori — Amza Pelea.

— Şi cine asistă? întreb.

— Deocamdată numai actorii şi cîţiva invitaţi. Dar dacă reuşim, dacă noi vom fi mulţumiţi de ele, le vom prezenta publicului.

Tradiţia Naţionalului craiovean e în mîini bune. Entuziasmul şi conştiinciozitatea în slujba noilor idei nu trădează niciodată.

★

Căutîndu-mi vechile cunoştinţe, le-am găsit pe toate, în afară de Petre Săftoiu de la Electroputere. Il ştiam de vreo doi ani — de la prima vedere ne ciondănisem, el fiind supărat că reporterul îi ia din timpul de lucru. Dar, după aceea, mi-a arătat „atelierul" său de fotograf amator, a destupat sticlele şi convorbirea reporterească a durat mult mai mult decît fusese plănuită.

Acum, însă, tehnicianul Petre Săftoiu era plecat pentru studii în străinătate.

★

Aceasta era însăşi perspectiva fostei reşedinţe a Banilor: de a deveni un mare centru industrial în inima Olteniei, care şi-a descoperit petrol şi cărbune, ai cărei ţărani pictează, ai cărei muncitori pleacă în străinătate pentru a studia tehnica modernă.

Camil BACIU

Din „Cartea anecdotelor"

de ILLÉS BÉLA

Pentru punctualitate

In toamna anului 1923 s-a înfiinţat la Moscova o asociaţie avînd drept scop lupta împotriva lipsei de punctualitate, care luase proporţii şi pricinuia pagube considerabile. Denumirea asociaţiei, în traducere literară era: „Uniunea Timpului", iar sensul ei era „asociaţia de luptă pentru punctualitate". Şedinţa de constituire a asociaţiei a fost convocată în sala mare a Muzeului Tehnic. Conferenţiar: Lunaciarski.

La şedinţa de constituire — anunţată pentru ora cinci după amiază — au apărut aproape punctual vreo cinci sute de membri, şi alte cîteva sute, cu o întîrziere de zece, douăzeci, treizeci de minute. Conferenţiarul a apărut cu o întîrziere de vreun ceas şi jumătate. Publicul l-a aşteptat; iar cînd, în cele din urmă a venit, l-a primit cu ovaţii ironice. Lunaciarski întîrziase un ceas şi jumătate, dar n-a fost jenat decît o clipă; apoi şi-a început conferinţa calm, cu glas încet:

— Teoretic, ştim de mult cît este de dăunătoare lipsa de punctualitate şi cît este de chinuitor să aştepţi, să aştepţi, să aştepţi şi să suferi din pricina lipsei de punctualitate a altcuiva. Da data aceasta, tovarăşii care au hotărît să lupte împotriva lipsei de punctualitate şi-au dat seama şi practic cît este de chinuitoare aşteptarea şi cît este de antipatic, ba chiar odios individul care, prin lipsa sa de punctualitate îşi condamnă tovarăşii la aşteptare.

Aplauze furtunoase. Lunaciarski s-a străduit să compenseze aşteptarea de un ceas şi jumătate cu o conferinţă spirituală tot de un ceas şi jumătate. Strădania lui n-a fost fără succes.

Asociaţia a luat fiinţă, cu vreo două mii de membri. Am fost de faţă la şedinţa de constituire, dar din păcate nu mai ştiu nimic despre activitatea ei ulterioară. Dar sînt convins că lipsa de punctualitate n-a fost înfrîntă şi înlăturată de cei două mii de membri ai asociaţiei, ci de munca constructivă a două sute de milioane de oameni.

Traducere

In anul 1922, într-o zi fierbinte de august plimbîndu-mă flămînd pe străzile Vienei, m-am întîlnit cu Gábor Andor.

— Ei, ce-i cu tine, băiete? Ce s-a întîmplat? mă întrebă, răspunzînd numaidecît la propria-i întrebare: Desigur n-ai bani!

— Sînt în mare lipsă, îi răspunsei.

— Nici eu n-am, zise el, dar pe tine tot te ajut. Haide cu mine!

L-am însoţit şi pe drum mi-a povestit cum anume vrea să mă ajute: la Viena luase fiinţă un fel de editură, pe ai cărei proprietari nu-i interesa nimic, în afară de bani. Fiind convinşi că se pot cîştiga bani buni cu literatura proastă, au hotărît să editeze romane de aventuri de categoria a zecea şi l-au rugat pe Gábor Andor să se ocupe de traducerea în limba maghiară — deocamdată — a zece asemenea cărţi (de valoare mai mult decît dubioasă).

— Şi tu ai primit? îl întrebai uluit.

— Fireşte că da! îmi răspunse Gábor Andor.

— Unul dintre aceste romane îl vei taduce chiar tu. Cunoşti limba spaniolă? mă întrebă.

— De unde s-o cunosc? Nu ştiu nici o buche.

— Cu toate acestea vei face o versiune maghiară dintr-un gunoi din limba spaniolă, îmi spuse Gábor Andor, cu o fermitate care nu tolera contrazicere.

— Dar cum îţi închipui una ca asta?

— Te priveşte, îmi răspunse. Eu îţi predau capodopera cu pricina şi... cinci dolari. După ce ai isprăvit treaba, mai capeţi încă cinci.

Cinci dolari! Adică... zece! La Viena era inflaţie (valoarea banilor scădea permanent) din pricina căreia, în mod bizar, nu sufereau cei ce aveau bani, ci mai ales cei ce n-aveau. Printre aceştia din urmă, noi, emigranţii comunişti, ocupam un loc de seamă, deoarece eram înscrişi pe lista neagră şi nici azi nu ştiu cu ce ne duceam zilele. Zece dolari! Pentru suma aceasta eram gata să primesc multe şi variate însărcinări, de aceea am primit şi „însărcinarea" de a face o versiune maghiară a unui roman de aventuri scris în limba spaniolă.

Cu cinci dolari în buzunar şi cu o broşură colorată în mînă, am intrat în cafeneaua Beethoven, unde în vremea aceea se adăpostea un grup de emigranţi comunişti. Acolo şedea de dimineaţă pînă seara şi Maxi, fratele lui Lékai János, despre care ştiam că ştie să scrie şi să citească în vreo şapte, opt limbi străine.

— Cunoşti spaniola? îl întrebai.

— Depinde despre ce este vorba, îmi răspunse, prudent, Maxi.

I-am raportat întreaga situaţie; iar el a primit să citească opera sortită traducerii şi să-mi povestească cuprinsul ei cu de-amănuntul, urmînd ca, după aceea, eu să scriu versiunea maghiară, cum oi putea. Am împărţit cei cinci dolari, i-am predat cărticica şi a doua zi de dimineaţă ne-am reîntîlnit. Maxi a muncit foarte serios; vreme de două ceasuri mi-a povestit ceea ce citise în noaptea premergătoare, iar eu mi-am luat note. In baza notelor am scris din nou romanul de aventuri, care nici în original nu se putea făli cu o mare valoare literară, dar aşa cum l-am scris eu... era îngrozitor. Manuscrisul i l-am dus fără zăbavă lui Gábor Andor. L-a primit şi, fireşte, fără a-l răsfoi a scris pe el: „Traducere fidelă, excelentă!"

— Ei vezi că ştii limba spaniolă? îmi zise el pe un ton dojenitor.

— Să vezi cum s-a întîmplat... începusem să-i explic, dar el nu mă ascultă.

— Ştii că nu sînt curios din fire, îmi strigă. Peste o jumătate de ceas se deschide casa şi poţi să încasezi a doua tranşă de cinci dolari. Ai muncit cinstit.

După ce am împărţit cu Lékai Maxi ceilalţi cinci dolari şi ne-am învrednicit să mîncăm un prînz, Maxi suspinînd adînc, îmi spuse:

— Cred că trebuie să învăţ limba spaniolă.

— Cum, adică tu nu ştii... îl întrebai înspăimîntat.

— Da' de unde să ştiu? îmi răspunse Maxi trist. Am citit un roman englezesc de aventuri, şi ţi-am povestit conţinutul, punînd eroilor nume spaniole. Sper să fie destul de prost, poate chiar mai prost decît cel pe care mi l-ai adus tu. Dar aceasta este, fireşte, o presupunere, nu o constatare cu valoare ştiinţifică.

Peste vreo două, trei săptămîni l-am întîlnit din nou pe Gábor Andor. L-am informat despre metoda mea de creaţie literară, adică i-am relatat istoricul traducerii mele.

— Ei vezi, băiete! am ştiut eu cui îi dau de lucru. Dacă volumul tradus de tine va apare, sper să aibă succesul dorit în compromiterea literaturii pornografice. Pentru că sper să fi ticluit o carte atît de proastă, încît oricine o va citi, se va gîndi de zece ori înainte de a lua în mînă un roman de aventuri. Iţi mulţumesc, Béla, îţi mulţumesc mult pentru ajutorul ce mi-ai dat.

Astăzi, cînd citesc traducerea în limba maghiară a vreunei cărţi pe care o cunosc şi în original, mi se întîmplă să oftez zicîndu-mi: ce noroc că traducătorii noştri nu sînt atît de puţin conştiincioşi şi atît de uşuratici cum eram eu în al 1922-lea an al Domnului.

Barbusse

Prima mea întîlnire cu Barbusse n-a fost prea plăcută. De fapt, nu m-am întîlnit cu el, ci cu lucrarea lui de renume mondial: „Focul". In primăvara anului 1917, ca simplu soldat într-un regiment de honvezi, mă aflam închis la carceră pentru indisciplină. Acolo, am primit clandestin cartea lui Barbusse. Abia izbutisem să citesc două pagini cînd uşa se zmuci şi domnul plutonier major Csordas intră peste mine. Imi confiscă cartea şi i-o dădu domnului locotenent Bayer, care mi-a mai dat opt zile de arest: trei dintre ele, pentru că-l citeam pe Barbusse. De fapt, Barbusse era trecut pe lista neagră, ceea ce e uşor de înţeles dacă ne gîndim că Barbusse era duşman înverşunat al războiului imperialist şi susţinea că oamenii sînt egali — independent de naţionalitate, limbă şi religie.

Cînd, în noiembrie 1927, m-am întîlnit pentru prima dată personal cu Henri Barbusse (cu care de multă vreme eram în corespondenţă) i-am povestit ce mi s-a întîmplat cu „Focul". Barbusse şi-a luat angajamentul să-mi dea o „compensaţie". Mi-a dăruit o foarte frumoasă pipă englezească... pe care o primise de la H. G. Wells. Barbusse nu fuma pipă şi, socotind că într-o oarecare măsură fusesem „martir" din pricina lui, pipa a trecut în patrimoniul meu. Am păstrat-o cu grijă vreme de unsprezece ani, iar în iulie 1941, cînd am plecat pe front, am luat-o cu mine. Celebra pipă a pierit undeva, aproape de Smolensk, într-un baraj masiv de artilerie.

Pe Barbusse l-am văzut pentru prima oară în locuinţa lui Lunaciarski. Acolo i-am vorbit de aventura mea cu marea lui carte. In schimb el mi-a povestit cum viaţa i-a „dăruit" ideea de bază a „Focului".

— Poate ştiţi că în anul 1914, în calitate de soldat al armatei franceze am mers pe front, ne spuse el. Către sfîrşitul anului 1915 m-au scos din linia de foc, deoarece suferisem şocul unei explozii. Astfel am zăcut ceasuri de-a rîndul pe cîmp, printre sute şi sute de răniţi. Nu trebuie să vă spun că a fost pentru mine o suferinţă mai grea decît orice canonadă. Printre răniţi umbla un ofiţer de cavalerie masiv, îndesat, cu cap de buldog. Căuta manifeste antirăzboinice şi între timp — spre marea mea surpriză — îl înjura pe Liebknecht. Toată lumea ştia că Liebknecht, conducea în Germania, în timpul războiului mondial, lupta împotriva imperialismului german. Eu credeam că un ofiţer francez, care (probabil) luptă de asemenea împotriva imperialismului şi militarismului german, chiar dacă nu-l iubea pe Liebknecht, ar trebui să se bucure că faimosul Kaizer are duşmani şi în interiorul Germaniei. Mă înşelasem. Ofiţerul francez îşi dădea seama că un duşman sincer al militarismului german este duşmanul oricărui militarism şi deci şi al lui. Astfel, în timp ce căuta antimilitarişti francezi ..îl ocăra pe Liebknecht. In clipele acelea s-a născut „Focul". Atunci am priceput că dacă duşmanii păcii şi ai omenirii sînt solidari între ei — ofiţerul francez era solidar cu ofiţerii germani, — atunci şi noi, oamenii, trebuie să fim solidari. Iată pentru ce am scris cartea în care, fără a ţine seama de frontiere, noi, socialiştii francezi îi întindem mîna lui Liebknecht şi tuturor adevăraţilor socialişti germani.

In romîneşte de

Henriette Yvonne STAHL

Cu ceruri strămutate...

Explozii de culoare, solara mea beţie,
Ca-ntr-un Van Gogh, vîrtejuri de flăcări au pornit,
Şi dincolo de cîmpuri, o dîră argintie,
Se mişcă orizontul, adînc, în infinit.

Cu ceruri strămutate îşi caută şi eul
Incăpătoare chipuri, ca norii, multiform;
E sîmburele lumii cel spart, e ca nucleul
In care dorm, teluric, puteri — şi nu mai dorm.

Un flux fără de ţărmuri se vrea şi se răscoală:
Descumpănire sfîntă a inimii, în zori,
Fecundă fericire, nelinişte-n spirală
Deschisă către ploaia mirifică de sori.

Maria BANUŞ

Avionul

Vărgat ca-nvelitoarea unei zebre,
In soare plin luceşte avionul.
In marile tăceri îşi poartă zvonul
Sunîndu-şi oţelitele vertebre.

Din slăvi de-azur dezlănţuie ciclonul
Şi taie luminişuri în tenebre.
In urma lui, ceremonii funebre:
Satan rînjind şi întărindu-şi tronul.

Cînd te-a scornit înfierbîntata minte
A omului, setos de-nvăţăminte,
Nu te-ar fi vrut o scorpie rapace.

Ne va fi dat, o, sol de hecatombă,
Să te vedem, cîndva, numai colombă
Impărţitoare de belşug şi pace?

Peisaj mineral

Am revăzut, uimit, patriarhalul
Ţinut, în care piatra şi oţelul,
Ingemănîndu-şi forţele şi ţelul
Au strîns în chingi şi apele şi malul.

Pe-aici zicea din fluier, ciobănelul...
Acum vuieşte valul, mineralul
Ce l-a trimis Carpatul şi Uralul
Să-mbrace drumul, podul şi tunelul.

Un coş de fabrică şi-n urmă altul
Şi altele, escaladînd înaltul,
Par a zidi ai cerului pilaştri...

Scîntei şi fum dinamizînd peisajul
Trimit văzduhului captat, mesajul
Pămîntului ce vrea să urce-n aştri.

Victor EFTIMIU

Aceste zile...

Sînt zilele spre care un braţ suia cîndva
Din miezul nopţii, steaua proletară,
Ajuns acuma braţul-macara
Ce rînduieşte peste tot în ţară
Noi temelii, cetăţi de-oţel, noi vise
Şi bolţile portalelor deschise,
Palatele în care un prunc i-e dat să ţie
Şi pare că se teme de-atîta gingăşie.
Aceeaşi frunte largă-n furtuni biruitoare,
Boltită azi pe carte, e-ncinsă de dogoare.
Colegi de clasă, seara, plecaţi spre adîncime,
Şi fiul drag şi tatăl, încărunţit de tot,
Par oglindiţi de-un fluviu cu ape nu prea line
Pe care trebuie să-l treacă înot.

Mi-s dragi aceste zile ce nu mai pun pe casă
A pînzei de paianjen minune mincinoasă
Ce năpădea odată şi visurile toate
Şi căpriorii schilavi şi grinzile-afumate.
Se ţes acum în piscul de albe marmori dure
Antenele pe blocuri — liane lungi, pădure,
Ca un sistem de vraje şi de teleghidare,
Că...uzind departe, pe cerul vremii noi,
Rachetele-ncărcate cu visare,
Spre infinit şi iarăşi înapoi.
Şi-mi pare blocul însuşi un transoceanic,
seara,
Iar razele din geamuri, mari ancore ce-l ţin
Ca să nu-i ia oceanul pămîntului povara
Spre zarea numai faruri şi stele de rubin...

Aceste ore...

Iubesc aceste ore şi zboruri mai ales
Cînd prin oraşele-grădină-n ţară
Ca lotuşii pe apa văzduhurilor ies
Atîtea blocuri parcă chemate să răsară
Din cea mai albă marmoră lunară;
Ceasuri în care încă mari meşteri mai întind
Pînzeturile albe de var pe zidărie,
Dar, şuvoind pe scară, au şi pornit colind
Spre camerele toate acei ce-o să le fie
De mîine chiar, stăpînii...
Aceste, aşteptate de veacuri, clare ore
Ce cheamă pasul nostru în palate
Şi-n naltele balcoane trecînd ca nişte prore
Spre valurile străzii, agitate.
Priviţi, acolo-n slavă, gherghine şi muşcate
Şi lîngă oleandri, în şir, multicolore
Ca steguleţele în vînt
Atîtea scutece jucînd...
Sînt ceasurile-n care copiii-ntîia dată
De mînă cu bunicii, de-acolo sus, le-arată
Oraşul legănat de bulevarde —
Armonici uriaşe, care se-ntind, se-adună —
Şi-s ca astronauţii de mîndri, parcă ei
Ar fi ajuns întîii de pe pămînt în lună.
Priveşti clădirea, încă o mai priveşti, şi-ţi pare
Că-n cîntece se schimbă şi linii şi culoare.
Iar izul de vopsele înţeapă ca piperul,
Reamintindu-ţi ziua în care scuturi nucii
Boltiţi pe dealuri, toamna, cu liniştea şi cerul.

Mi-s dragi aceste ore uşor planînd spre seară
Cînd îşi aprind gingaşele vestminte
Ciorchinii policandrelor — şi zboară
Orb, întunericul din colţ în colţ,
Cu liliecii-aducerii aminte;
Cînd de duioasă, aspră fericire,
Bunica-i legănată ca trestia subţire
Şi cîntecu-i tresare — alb pescăruş spre
plaur —
De pare că bunicul ar fi intrat pe uşă
Să cheme toţi nepoţii la nunta lor de aur.
Sînt ceasuri de lumină în care se arată
Şi cele ce brodară dantelele de piatră,
Fetele noastre — ele, ce nu cu mult în urmă,
Priveau pieziş, cu ochi de geamuri mici
Cum zarea, ghemuită, doar la doi paşi
se curmă.

Şi astăzi? Orizontul privirii lor se-aşează.
Ca ziua legănată de iulie-n amiază.
Iar seara, în balcoane, deodată toate ies:
E greu să ştii spre care a înflorit ghitara
Ori glasul băietanului ales...

Ion BRAD

Revista „Luceafărul" într-un nou format

Incepînd cu numărul din 1 ianuarie a.c., revista

luceafărul

apare într-un nou format, în 12 pagini mari.

Iubitorii de literatură pot citi în coloanele sale poezii, schiţe, povestiri ale scriitorilor noştri contemporani. De o deosebită atenţie se bucură reportajul literar, oglindind transformările ce au loc în ţara noastră. Pagina „Dintre sute de catarge" se ocupă de creaţia tinerilor talentaţi. Sînt publicate aici, la rubrica „Steaua fără nume", primele şi cele mai frumoase lucrări ale debutanţilor.

De multă vreme, revista a deschis o discuţie despre problemele literaturii romîne în şcoli, discuţie la care iau parte profesori, elevi, studenţi, lucrători ai editurilor.

Literaturii străine contemporane îi este rezervat, de asemeni, un spaţiu important. Un deosebit interes prezintă în acest sens rubrica „Prezentăm revista...", în cadrul căreia apare de fiecare dată o revistă străină, reproducîndu-se povestiri, poezii, articole, desene din paginile ei.

Menţiunile critice, cronicile literare, şi dramatice, articolele şi recenziile, informările de istorie literară vin să completeze paginile revistei.

LENIN
și concepția ideologică a scriitorului

(Urmare din pag. 1)

cieze evenimentele social-politice contemporane lor. Falsul era grosolan. Atitudinea artiștilor realiști în fața societății burgheze fusese rezultatul unei aversiuni, rezultatul sezisării inechității sociale și a filistinismului moral promovat de clasele privilegiate.

Concepția științifică asupra lumii nu destramă mirajul artei — cum insinuează adepții talentelor rudimentare. Epoca noastră a demonstrat valoarea orientării juste în creație prin atîtea opere celebre. De asemenea a ilustrat eșecul acelor oameni de talent care n-au priceput istoria și au zugrăvit fals, mincinos, societatea lor.

Realismul socialist presupune concepția cea mai avansată asupra istoriei, aptă să determine oglindirea în literatură a prefacerilor actuale. Asimilarea marxism-leninismului, spiritul de partid, sînt factorii decisivi pentru asigurarea veridicității în creație. Literatura scrisă după Eliberare oferă numeroase exemple în sprijinul acestor afirmații.

„Cronica de familie" a lui Petru Dumitriu continuă o tradiție strălucită a realismului critic, romanele lui Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu, etc. Prezentarea decăderii aristocrației și burgheziei romînești este efectuată însă în romanul lui Petru Dumitriu cu un realism consecvent, fără îngăduințe și evaziuni. Aspectele degenerării morale capătă o determinare social-politică precisă, ceea ce în scrierile precedente nu era totdeauna vizibil. Această înțelegere științifică a evoluției sociale a fost hotărîtoare pentru reflectarea epocii în „Cronica de familie".

In literatura trecutului, care cuprinde multe opere dedicate vieții țăranului, omul simplu era zugrăvit nu rareori în mod limitat, cu o viață sufletească redusă, dominat de impulsuri și instincte. Zaharia Stancu, Marin Preda sau Titus Popovici sînt atrași și ei de întîmplări din lumea rurală. Intelegerea marxist-leninistă a fost însă esențială pentru înfățișarea chipului țăranului muncitor. In lupta revoluționară, țăranul trece prin mari transformări, devenind un om conștient de rostul său social și un participant activ la înălțarea noii orînduiri. Marxism-leninismul a demonstrat rolul maselor în dezvoltarea istorică. Omul simplu are o viață lăuntrică bogată și e înzestrat cu resurse imense de umanitate și generozitate revoluționară. Operele realist-socialiste ale literaturii noastre au ilustrat elocvent această optică conformă adevărului.

Este pilduitoare evoluția versului lui Mihai Beniuc, de la o revoltă aspră, de patimă nezăgăzuită, nu întotdeauna cu un orizont limpede, bine conturat, pînă la imaginile viguroase, de forță granitică, rod al unei viziuni clare, organizate, asupra societății, imaginile din perioada nouă, realist-socialistă a poetului.

De la o poezie a universului intim, cu o expresie alambicată, inaccesibilă, cu preocupări adesea sterile, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Cicerone Theodorescu au trecut sub influența învățăturii partidului, la o lirică revoluționară, inspirată de subiecte social-politice și de o stringentă actualitate, militînd pentru idealurile milioanelor de oameni ai muncii. Concepția ideologică a clarificat mesajul poeților, le-a asigurat direcția rodnică. Exemplele alese sînt tratate în aceste rînduri sumar, fiindcă argumentația s-a făcut de mai multe ori în critica noastră literară.

In ultimul an, literatura noastră a obținut succese de seamă, abordînd teme importante din viața poporului, creînd chipuri de eroi pozitivi, luptători revoluționari, exemple de abnegație pentru masele de cititori. Stăruința în reflectarea unor momente de seamă ale luptei partidului pentru transformarea revoluționară a societății, este evidentă în operele literare apărute la aniversarea celor 15 ani de la Eliberare. In analiza acestor creații s-au semnalat și slăbiciuni serioase de conținut.

Indicațiile leniniste cu privire la reflectarea esenței sociale a epocii cer tocmai fermitatea concepției ideologice.

Dacă unele lucrări literare recente au fost criticate pentru deformări în zugrăvirea luptei partidului în ilegalitate, trebuie să găsim rădăcina acestor deficiențe în lipsa de consecvență a viziunii politice. In acele cazuri scriitorii n-au înțeles just raportul între eroul comunist și mase, au desconsiderat momente însemnate ale activității revoluționare și n-au reliefat caracterul organizat și eficient al muncii partidului. Erorile în concepția ideologică au provocat tocmai abaterea de la adevărul vieții, de la realismul descrierii.

Este o datorie a scriitorilor de a studia cu atenție documentele de partid, de a cunoaște temeinic perioada social-istorică pe care o zugrăvesc în imagini literare.

Cititorii așteaptă noi opere inspirate din lupta clasei muncitoare, care să oglindească veridic dialectica transformărilor revoluționare. Inţelegerea științifică a istoriei și participarea activă la viața poporului sînt esențiale pentru un scriitor al realismului socialist.

Adeziunea la marxism este o trăsătură a literaturii înaintate contemporane. Fără orientare ideologică, scriitorul ar rătăci în vălmășagul evenimentelor și n-ar putea face „distincția între descompunerea vechiului și mlădițele noului", cum îi scria Lenin lui Gorki. Concepția ideologică marxist-leninistă este în fond condiția principală pentru respectarea adevărului în creația scriitorului contemporan.

S. DAMIAN

Formarea conștiinței socialiste

(Urmare din pag. 1)

aibă rol într-adevăr educator asupra cititorilor, se cere ca scriitorul, pe de o parte, să aducă în cea mai înaltă formă artistică viața nouă în cărțile sale de pe pozițiile ideologice cele mai înalte ale timpului nostru. Deci înseamnă că știința sa despre viață și conștiința sa socială să fie la mare înălțime.

In documentul C.C. al P.C.U.S. se vorbește de o lipsă a propagandei, lipsă care constă în insuficienta legătură cu viața, „de practica construcției comunismului". Acest adevăr s-ar putea aplica și la literatura noastră, în bună măsură, și el trebuie relevat tocmai pentru că de fapt, conștiința și cunoștințele scriitorului depind direct de legătura cu viața și desigur cu problemele teoretice ale construcției socialismului. După cîteva lucrări literare, chiar și scriitorii mai tineri cred că știu destul despre actualitate și că pot suplini prin talent ceea ce n-au acumulat prin experiență. Cu alte cuvinte, ridicîndu-se în sus, ei încep să nu mai vadă terenul și nu-i de mirare că ajung ca porumbița lui Kant, să zboare tot mai greu, căci este tot mai rarefiat aerul sub ei, cu cît mai mult se înalță îmbătați pe aripile succesului.

Dar prin insuficienta legătură cu viața nu numai cunoștințele care constituie hrana oricăror lucrări de actualitate se subțiază, ci și conștiința socială a scriitorului este amenințată de destrămare. Conștiința nu este ca o sumă de bani depusă la casa de economii, unde ea sporește de la sine. Conștiința este ca o vioară pe care mereu trebuie să tremure arcușul purtat de mîna maestrului, căci altfel se degradează cîntecul.

Or, o conștiință în care scîrțiie ceva nu poate înrîuri alte conștiințe în mod pozitiv. Tu ești chemat ca scriitor să spui adevărul, să relevi succesele, dar și lipsurile oamenilor în lupta lor, să te bucuri de faptele lor izbutite, dar să le și reproșezi nereușitele. Dar pentru ca să-i spui cuiva adevărul, la modul artistic, trebuie să-l cunoști la modul practic și să ai poziție clară față de el din punct de vedere social. Iar cînd se pune problema de a-i reproșa cuiva ceva și încă prin scris coram publico, în fața tuturor, atunci trebuie să începi prin a nu-ți putea reproșa ție însuți nimic. Altfel e greu să fii ascultat.

Scriitorii noștri se duc pe teren și cunosc actualitatea mai mult decît oricînd în trecut, mai ales cei tineri. Dar dacă stă oricare din noi și se întreabă, de exemplu, la cîte discuții de producție a participat în anul 1959, cu cîți colectiviști a stat de vorbă, cu care muncitor fruntaș sau cu ce activist din ilegalitate a stat la masă, cîte pagini a recitit din Marx sau din Lenin, ce dezbateri din presă a urmărit cu privire la revizionism, va fi aproape fiecare nemulțumit de sine însuși. Iar dacă simte șovăială în munca sa, poate fi sigur că de aceasta nu-i străină slaba sa participare la viață, la munca obștească sau neglijarea continuei îmbogățiri a cunoștințelor sale de ordin teoretic.

Dacă vrei să fii scriitor în lumea socialistă, atunci trebuie să-ți îmbogățești mereu cunoștințele prin contactul activ cu viața și cu învățătura despre lume a oamenilor muncii și să-ți primenești mereu conștiința, căutînd să menții o corelație perfectă între scrisul tău și poziția ta etică și socială.

Acesta este drumul literaturii noi în țara noastră, literatură, care prin actualitatea și partinitatea ei contribuie și poate contribui tot mai mult la formarea conștiinței sociale a oamenilor muncii. Iar cînd spunem conștiință socială, înțelegem prin aceasta conștiința omului socialist și comunist, ca cel mai tipic și mai avansat dintre contemporani, spunem bunăstare generală și fericire individuală în continuu progres. Și nu merită să ia pana în mînă acel scriitor care n-o face pentru binele obștesc.

M. BENIUC

Scriitorii și elevii

(Urmare din pag. 1)

tive. Primul: la una din clasele a XI-a a școlii unde lucrez, clasă cu profil de secție reală, elevii și-au intitulat gazeta de perete: „Lunik" dar au pus un subtitlu: „și în cosmos omul va avea nevoie de o creangă de liliac", din articolul lui Ilya Ehrenburg apărut în decembrie 1959! Al doilea fapt e de dată recentă. In numărul din 15 ianuarie 1960 al „Gazetei literare" au apărut rîndurile lui Eugen Barbu cu titlul: „De dragoste"... Din fiecare clasă a XI-a, cu care lucrez, — și sînt trei! —, cîte 4—5 elevi m-au oprit și au spus: „ați văzut? E frumos, nu?"... Concluziile să le tragă poeții!

Pentru prozatori tineretul are, de asemeni, unele întrebări.

I-am întreba de pildă dacă n-au observat pînă acum că Andrei Sabin și-a găsit un drum limpede, că nu mai e „străin" în școala contemporană. N-ar merita acest tînăr atenția unei schițe, unui reportaj, unei discuții, sau chiar un modest început de „biografie contemporană?" Nicolae Moromete este azi desigur student, poate chiar la agronomie. Ce ecou ar avea cunoașterea gîndurilor lui de azi pentru cei ce au pornit ca el din necaz și întuneric spre lumea nouă pe care i-a deschis-o soarele lui August 1944.

Dar prozatorii s-ar găsi firește în oarecare încurcătură dacă tineretul ar ridica în fața lor problema spinoasă a limbajului întrebuințat în unele opere literare. Mărturisim că primii care se găsesc deseori în încurcătură în această problemă sînt profesorii-educatori care predau literatura în școli. Brutalitatea expresiilor din unele lucrări contemporane a încercat să fie explicată, justificată elevilor prin... „accentuarea caracterului autentic"... „Tonalitate viguroasă"... și alte asemenea locuri comune care, firește, n-au convins pe nimeni. Cum așa? s-au întrebat elevii noștri. Inseamnă că Gorki, Sadoveanu, Tolstoi, Eminescu, Creangă, sînt mai puțin autentici dacă nu întrebuințează un limbaj pe care voi, profesorii și educatorii noștri, ni-l calificați ca nepotrivit cu un om cult? Sudalma este deci o condiție a prozei autentice? E de la sine înțeles și cunoscut că tineretul este primul și cel mai pasionat lector. Doar nimeni nu poate presupune, — și ar fi jalnic să fie astfel, — că tineretul citește numai acele lucrări programate de manuale și cursuri universitare. Ce să le răspundem deci? Contribuie, oare, într-adevăr astfel de expresii grosolane la educarea comunistă a cetățeanului tînăr sau vîrstnic? Sporește „producția de frumos pe cap de locuitor?" o proză împlîntată în cel mai plat supranaturalism?

Să fim bine înțeleși. Nu în numele unei ipocrite cuviințe verbale ridicăm această problemă. Ne exprimăm, elevi și profesori, o nedumerire la care desigur doar Uniunea Scriitorilor ne-ar putea ajuta să ne lămurim.

Pe dramaturgi tineretul i-ar întreba de asemeni lucruri legate de munca lor.

Știe oare „ziaristul Cerchez" cît de buni prieteni are în școli? Acești prieteni constată că eroul și autorul său au preocupări diverse și... sportul este o problemă pasionantă pentru toți tinerii. Dar se așteaptă de la autorul „ziariștilor" și altceva decît sprintene și spirituale creionări asupra diverselor performanțe sportive.

Tot pe dramaturgi tineretul i-ar întreba de asemeni de ce comedia nu-și vădește decît foarte rar scînteierea replicelor pe scenele noastre? Știm: „Mielul turbat", „Nota zero la purtare", „Partea leului", fiecare cu luminile și umbrele sale. Dar tineretul știe din însușirea noțiunilor de teorie literară că Cernîșevski vorbea de „rolul social al rîsului", tineretul admiră cu însuflețire înalta calitate a interpreților scenelor noastre și astfel raritatea comediilor este un gol pe care dramaturgia contemporană trebuie să-l elimine. Gluma spirituală și caricaturizarea scenică ar aduce astfel o contribuție la strădania de a modela un om nou, cu orizont nou, în țara noastră nouă.

Și acum o altă problemă. Ea izvorăște tot din practica predării literaturii și se referă la critica literară în general și la sprijinul pe care revistele noastre literare în special pot să-l dea școlii.

In unele școli medii, printre care se numără și școala unde lucrez, s-a creat o deprindere pe care noi o socotim folositoare pentru orizontul cultural al tineretului. In cercurile literare ale claselor XI se discută bilunar, printre alte probleme, cîte o revistă literară. Elevii recenzează proza, poezia, critica literară, reportajul. Revistele cu circulația cea mai mare sînt: „Gazeta literară" și „Luceafărul". De mult interes se bucură articolele de critică ce prezintă cărți noi romînești și străine, problemele de teorie literară. Astfel de articole ajută activ pe tineri să se orienteze în aprecierea fenomenului literar.

Dar aici avem de semnalat un alt fapt. Articolele de critică literară care au trezit cel mai viu interes al tinerilor au fost mai ales cele semnate de scriitori și nu de critici. Ne amintim cu cîtă atenție au urmărit elevii noștri anul trecut ciclul de articole „Comuniștii și creația nouă". In mod deosebit reținem ce pasionantă lectură au avut articolele semnate de Petru Dumitriu. (De altfel Petru Dumitriu se bucură de multă prețuire printre tinerii noștri). De asemeni studiul academicianului M. Beniuc despre poezie constituie un îndreptar prețios pentru tineret. S-ar putea argumenta, — cu nuanță ușor malițioasă, — că stilul criticii propriu-zise e mai abstract, mai pretențios, mai inaccesibil unui tînăr în formație. Să fie așa? Ni se pare că această argumentare ar fi sinonimă cu aceea care ar încerca să demonstreze că pentru a face educația muzicală a tineretului trebuie să se folosească exclusiv rapsodia și să se evite — ca inaccesibilă, — simfonia. Știm cu toții că în acest moment criticii noștri literari au de trecut două stavili grele ridicate de ei înșiși în munca lor: faimoasa problemă mult discutată dar încă nerezolvată a „stilului cu 7 văluri", precum și problema tonului apologetic în aprecierea operei literare.

Noi credem că atunci cînd se vor rezolva aceste spinoase chestiuni se vor elimina de la sine și ermetismul și prețiozitatea și nuanța de artificial și convențional ce au unele articole de critică literară.

Și în fine o ultimă cerere pe care tineretul o adresează criticii literare. De real folos ar fi să se pună la îndemîna maselor largi de cititori-elevi studii sintetice asupra scriitorilor contemporani, prezentări mai ample însoțite de aprecieri autorizate, nu numai scurte note bio-bibliografice cum face de la o vreme „Viața romînească".

Sînt de asemeni solicitate prezentări sintetice despre scriitorii din țările de democrație populară și despre scriitorii progresiști din țările capitaliste ca: Aragon, Neruda, Nazim Hikmet, etc.

Am încercat în cele spuse pînă aci să schițăm cîteva probleme în rezolvarea cărora credem că Uniunea Scriitorilor și publicațiile ei pot aduce un mare și temeinic sprijin predării literaturii în școlile de cultură generală.

Așa cum precizam la început, ne-am oprit numai asupra unor chestiuni legate de fenomenul literar contemporan.

E evident că sînt încă multe și însemnate probleme legate de studiul literaturii clasice, de limba literară, de selecționarea textelor, de imaginea artistică, de educarea patriotismului prin literatură, etc.

Cele scrise aci nu urmăresc decît că contureze o singură fată a acestei vaste și majore preocupări. Ele urmăresc deasemeni să amintească „făurarilor de frumusețe" prezența școlii, și dincolo de regulamente, manuale și cataloage!

Prof. Coralia CĂLIN

POLEMICILE NEPRINCIPIALE
— Și, aici, v-am adus o notiță critică...

Desen de VAL MUNTEANU

„Umanismul și epoca noastră"
În dezbaterea Comisiei Naționale a R. P. R. pentru U. N. E. S. C. O

Comisia Națională a R.P. Romîne pentru U.N.E.S.C.O. a organizat luni 18 ianuarie o dezbatere la masa rotundă pe tema „Umanismul și epoca noastră". Dezbaterea a fost condusă de acad. Athanase Joja, președintele Academiei R.P. Romîne și președintele Comisiei Naționale a R.P. Romîne pentru U.N.E.S.C.O. La discuție au luat parte academicienii Mihail Ralea, Iorgu Iordan, Tudor Vianu, Emil Condurachi, Andrei Oțetea, Alexandru Graur, scriitorii Alexandru Philippide, membru corespondent al Academiei R.P. Romîne, Demostene Botez și prof. Alexandru Guțu.

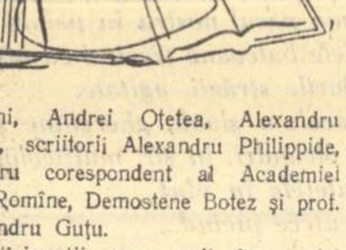

Participanții s-au oprit în special asupra primei probleme propuse spre discutare: definirea umanismului. Vorbitorii au insistat asupra originii umanismului, asupra sensului și asupra diverselor etape istorice în cursul cărora a evoluat noțiunea de umanism.

Dezbaterile, foarte animate, vor continua luni 25 ianuarie. Textul discuțiilor va fi publicat în nr. 1 al Buletinului Comisiei Naționale a R.P.R. pentru U.N.E.S.C.O. din acest an. Revista noastră va publica, de asemenea, ample extrase din această dezbatere.

Thaumaturgie modernă

Veți spune desigur același lucru. Am certitudinea că întîlnind un personaj care să poată porunci timpului să-și încetinească sau să-și accelereze mersul, care poate ordona soarelui să strălucească, gerului să ardă, care poate (grozăvie!) asmuți asupra cuiva maladiile pe care le ține probabil închise în vreo cutie a Pandorei, care poate metamorfoza oamenii, atunci, desigur, dumneavoastră ca și mine, ați spune despre acel personaj că este un thaumaturg, un vrăjitor.

Un asemenea vrăjitor mi s-a părut mie că este machierul care lucrează în cinematografie. O, desigur, vrăjitorul s-a modernizat: te primește într-o cameră spațioasă, luminată din plin, iar în apropierea lui nu se pot vedea nici vreo bufniță, vreo pisică neagră sau alt duh necurat. Are însă, ce e drept, o oglindă fermecată, rară, prețioasă, căci este o oglindă care spune adevărul, iar toată puterea lui este închisă într-o cutie mare, plină cu vopsele de toate culorile și nuanțele: ca instrumente oculte are niște pensule de diferite lungimi și grosimi, niște borcănașe cu unsori și pudre, și un burete.

Ce face machierul cu aceste vopsele? Pictează. Ce și pe ce pictează? Cu această întrebare pătrundem într-un domeniu straniu, insolit.

Din cele mai vechi timpuri oamenii au pictat pe pereții peșterilor, sau pe pînză, sau pe sticlă, sau pe lemn, sau pe zid „a fresco", sau pe lemn, cele mai felurite lucruri, de la animale, bătălii, papi, fructe, cerșetori, vase de bucătărie, sfinți, copaci. Ei bine, machierul pictează chipul omului pe însuși chipul omului, adică trage linii, dispune pete de culoare pe pielea caldă și vie a unui om viu, pictura machierului este o pictură „pe viu".

Scriam că machierul, ca aproape orice artist (romancier, dramaturg) poate încetini sau accelera mersul timpului. Desigur el nu posedă nici covorul zburător din „O mie și una de nopți", nici mașina de explorat timpul a lui Wells, nici aripile Luceafărului încît să poată parcurge „căi de mii de ani", „în tot atîtea clipe"; el poate face însă în așa fel încît, într-o oră sau două, un om să străbată două, trei și chiar patru decenii. Cum? Cu puțină vopsea, o pensulă și o perucă. Cum de a ajuns la această miraculoasă forță? Ca orice artist adevărat, prin observarea atentă a realității, a vieții, a oamenilor.

Timpul pecetluiește cu sigiliul său piatra, bronzul, își înscrie hieroglifele pe trunchiul copacilor (fiecare an este însemnat cu un cerc), și pe chipul oamenilor. „Mă tatuează timpul an de an/Ca pe-un războinic primitiv, pe față" scrie Mihai Beniuc. Machierul cu pensula și cu retuș de culoare închisă efectuează acest tatuaj. Adîncește linia care pornește de la nas și se termină la colțul gurii, accentuează în sens descendent colțurile acesteia, de asemeni accentuează scobiturile obrajilor, ridurile ochilor și ale frunții, întunecă orbitele, albește cu retuș sprîncenele, o perucă de asemeni albă sau căruntă, — și peste omul respectiv au nins anii. Acum bătrînul sau bătrîna poate porni în lunga odisee a căutării timpului pierdut.

Soarele răsare și apune în cutia cu vopsele a machierului și tot acolo sînt ferecate, ca în peștera antică, vînturile. Machierul întinde pe toată fața fond de ten de culoare închisă, te pune să închizi și să strîngi ochii ca în fața unui soare orbitor și în timp ce stai astfel tapotează cu o nuanță mai închisă colțurile ochilor, spre tîmple, așa încît în momentul în care îi deschizi, ridurile de la ochi să pară mai albe, după cum se întîmplă în realitate. Părțile proeminente ale feței pe care de obicei le arde mai mult soarele, nasul, fruntea, uneori bărbia sînt „pătate" cu aceeași culoare închisă cu care a dat și la colțul ochilor. Și iată, la lumina electrică din

Machiajul în cinematografie

camera machierului, un personaj coborît din tablourile lui Gauguin, aurit și șlefuit de soarele și vîntul oceanic. Va fi încheiat machierul vreun pact faustic cu satana de are atîta putere? Folosește el vreun blestem arghezian? De ce acest tînăr vioi care a intrat la el cu o oră înainte, arată acum ca un om sculat după săptămîni de zăcut la pat? Este într-adevăr ceva arghezian aici, dar nu blestemul. Ca și Creatorul din Hore, machierul este și el un demiurg:

Știe atît: numai să facă
La o leacă, pune-o leacă.

Pentru el de asemeni

Papagalul și păuna
Și-au smuls pana cîte una,
Ca să-i facă pinsulă (Hore Abece)

Intinde puțin fond de ten foarte deschis pe toată fața, pe buze inclusiv, ca să fie palide, și tot pe buze întinde o substanță numită mastix care, uscîndu-se, dă impresia de buze uscate de febră. Orbitele le adîncește cu retuș de culoare închisă amestecat cu nuanțe de galben și albastru, obținîndu-se astfel cearcăne viorii, iar liziera pleoapelor de jos o vopsește cu puțin roșu, ca să pară ochii obosiți și arși. Ce nu scoate machierul din cutia-i fără fund, ca o pălărie de prestidigitator? Cicatrici, nasuri... Da. Poți avea o cicatrice, adică o rană închisă, à bon marché, fără să fi fost rănit vreodată. Și iată cum: machierul ia o bucățică de sfoară subțiată la capete, o aplică la obraz lipind-o la capete. După aceea cînd întinde pe față fond de ten, sfoara iese în relief. Cît privește nasurile... O viteazule, pasionatule și nefericitule Cyrano de Bergerac, de ce n-ai trăit oare în vremea machiajului cinematografic? Umbra nasului tău uriaș nu ți-ar mai fi întunecat viața, dragostea ta pentru Roxana ar fi căpătat altă semnificație, altul ți-ar fi fost destinul. Dar fără gloriosul, strălucitorul și nesfîrșit de tristul tău complex de inferioritate, Edmond Rostand ar fi numărat o victorie poetică mai puțin, iar tirada nasului din actul I, scena IV n-ar fi fost niciodată scrisă. Poți căpăta, dacă vrei, un nas cîrn și ușor ridicat în sus. Se taie o fișie foarte subțire de tiul, se lipește la baza nasului între nări, se trage puțin șuvița, în așa fel încît nasul să se ridice ușor în sus și se lipește șuvița pînă la rădăcina nasului. Poți obține însă, modelîndu-le dintr-o substanță plastică numită gumoză, care seamănă cu plastelina, cea mai variată gamă de nasuri. Fantezia lui Proteu însuși era mai mică decît cea a machierului. Proteu se metamorfoza însă pe sine, pe cînd machierul metamorfozează pe alții. Iată o fată de 20 de ani: obrazul tînăr și prelung îi este cu delicatețe cizelat; ochii și sprîncenele au o mișcare molatic orientală către tîmple. După o oră sau două petrecute în laboratorul machierului ea poate apărea ca o femeie de 40 de ani, oarecum veștejită, cu o ușoară nostalgie bovarică pe figură, puțin suferindă, puțin obosită; sau aceeași tînără fată poate deveni în 60 de minute o arătare cu părul alb atîrnîndu-i în șuvițe dezordonate pe umeri, cu ochii înfundați sub sprîncenele stufoase, cu obraji scofîlciți și gura suptă; pare că s-a despărțit chiar acum de sărmanul Macbeth căruia i-a tulburat mintea cu imaginea măririi.

Ce impresie vor fi avînd acești oameni, care privindu-se în oglindă nu se mai găsesc pe sine? Căci în oglindă și numai în oglindă noi ne întîlnim cu propriul nostru chip, acest tovarăș credincios care, fie că vrem, fie că nu, ne însoțește pretutindeni, de-a lungul întregii noastre vieți. Această umbră care nu se desparte niciodată de noi și pe care în mod obișnuit nu o văd decît ceilalți, devine vizibilă și pentru ochii noștri — în oglindă. Privind în oglindă vedem portretul nostru și spunem: acesta sînt eu. Chip cu care ne obișnuim vrînd nevrînd, deși noi, rămînînd uneori aceiași, constatăm că imperceptibil, totuși incontestabil, portretul nostru, ca și cel al lui Dorian Gray, îmbătrînește.

Cu toate acestea nu trebuie să ne închipuim că puterea machierului este nelimitată. El nu poate schimba pe același trup un număr infinit de capete, așa cum făceau sculptorii romani, în vremea decadenței imperiului: deoarece împărații se succedau cu o iuțeală uluitoare, sculptorii nu „confecționau" decît capul noului împărat pe care-l lipeau pe trupul de piatră al cine știe cărui fost împărat detronat, sau înjunghiat, sau otrăvit. Căci delicatul și trecătorul chip uman, carnea și pielea gingașe și ușor de zdrobit opun o rezistență mai greu de înfrînt decît cea a marmorei fără de moarte. Această rezistență se datorește personalității. Machierul nu poate acționa decît în sensul personalității chipului respectiv, el trebuie să descifreze ceea ce sugerează un obraz, să deslușească posibilitățile pe care i le oferă și să procedeze în consecință.

Jupîn Dumitrache Titircă Inimă-rea are de toate: are onoarea lui de familist, are o chiristigerie, o soție rușinoasă, o uniformă de căpitan în garda civică, un amic ipistat, o cumnată sensibilă și cu temperament, un om de încredere care consimte la onoarea lui de familist care... dar un singur lucru nu are Jupîn Dumitrache: un chip. Adică un nas anumit, o gură anumită, nu știm ce fel de favoriți, de barbete, de urechi împodobesc sufletul lui de apropitar. In aceeași situație sînt toate personajele: Conu Leonida, Conu Zaharia Trahanache, cocoana Zoe, Costăchel Gudurău, Mița Baston, Ghiță Circiumarul, Lică Sămădăul. Și atunci? Atunci toate aceste personaje pleacă în căutarea unui machier care să le dea un chip. Desigur insuflînd viață propriu zisă personajului, actorul sau actrița împrumută acestuia trupul și ceva din chipul său. Dar fără machier, actorul și personajul rămîn despărțiți. De o parte stă actorul Cutare, de cealaltă personajul lui Crăcănel, se privesc unul pe altul dar nu comunică. Atunci intervine machierul. Prin priceperea sa actorul Cutare dispare, dispare și personajul nălucă și iată-l pur și simplu pe unicul Crăcănel: o ființă reală, adevărată; adevărată și reală ca arta însăși.

Pentru machier primii pași ai Galateei sînt pe ecran. Dacă nu au nimic rigid, sacadat, „făcut", ci au elasticitatea și spontaneitatea vieții, el poate fi mulțumit. Își poate închide satisfăcut cutia cu vopsele, rînduind frumos la loc soarele și timpul și personajele, pentru a o deschide mai plină de miracole la filmul următor.

Dan GHICULESCU

Cum a apărut revista „Clocotul literar" numai cu pagina 1

Totul părea să se desfășoare normal. Cele șase pagini ale revistei, aproape finisate, arătau — după părerea strict subiectivă a secretarului de redacție — ca șase petale ale unei flori. La orele 12 și 24 de minute, jovialul secretar de redacție (cunoscut mai ales sub pseudonimul Trompișor, cu care iscălește săptămînal rubrica destinată preșcolarilor) aborda calm și pios cea de-a doua tartină pe bază de pîine, unt și șuncă. Exact în clipa aceea s-a auzit o scurtă, dar nu mai puțin profundă — cum ar spune criticul — bătaie în ușă. Redactorul de serviciu pretinde și acum cu îndîrjire că nu s-ar fi auzit absolut nici o bătaie în ușă, dar ideea, după părerea unora, nu se poate susține, nefiind argumentată. Așadar, s-a auzit (sau, dacă vreți, nu s-a auzit) o bătaie în ușă și în încăperea secretariatului de redacție a pătruns scriitorul O.

— Bună ziua, a rostit el, fără ca prin aceasta să stîrnească vreo bănuială sau vreo presimțire. Trompișor și-a înghițit politicos îmbucătura și a răspuns grăbit la salut.

— In ce pagină ați pus articolașul meu despre Aristofan? Scriitorul O e foarte modest și-și numește propriile lucrări „articolaș", „poezioară", „povestioară", „cărticică", „notiță", dar evident, numai el are dreptul să le denumească astfel. Sigur pe sine, secretarul i-a dat binevoitor informația cerută:

— In pagina 6, desigur, care e pagina noastră externă.

— Cum?

— Pe trei coloane, cu aldine și cu un cartuș în text. Răspunsul secretarului se datora, firește, unei înțelegeri greșite a întrebării puse de O. Ceea ce s-a și dovedit.

— Nu asta am vrut să știu. Te-am întrebat cum se explică această jignire care mi s-a adus. Eu, în pagina 6? Dar ce-ți închipui dumneata că sînt eu?

Trompișor era deconcertat. Ținea în mînă tartina începută și nu îndrăznea să continue, deși, considera el, avea o binemeritată foame.

— Eu nu sînt Aristofan, nu sînt extern și nu pot concepe să apar la sfîrșitul revistei, ca un... ca o... ca un... oarecare. Nădăjduiesc că vei schimba locul articolului. (Nu mai spunea „articolaș").

— Dacă e dorința dumneavoastră... da... îl schimb... deși revista e... ca să zic așa... aproape terminată. Și în ce pagină doriți să apăreți?

— Bineînțeles că în pagina 1.

— Bine, o să încercăm, adică ce să încercăm, o să facem. Se face... Se face imediat.

Scritorul O mai zăbovi cîteva clipe, așteptînd probabil ca Trompișor să-i mulțumească pentru ingenioasa idee grafică pe care i-o dăduse, dar, necitind pe figura secretarului recunoștința așteptată, ieși închizînd ușa fără a se atinge de clanță.

După plecarea lui, începu fierberea în redacție.

— Ce articol scoatem din pagina 1 ca să poată intra Aristofan?

Se găsi, după îndelungi căutări, o soluție, tăindu-se jumătate din alt articol care se afla mai demult în pagina 1.

După încheierea operației, redactorul de serviciu observă deodată înspăimîntat că în pagina 4 se află o schiță a scriitorului W cu care O nu era în relații tocmai bune.

— Trebuie mutată și schița în pagina 1, ca să nu se supere W că e plasat în pagina 4, în timp ce O e în pagina 1. Fu mutată și schița în pagina 1, reducîndu-se la jumătate două articole și tăindu-se finalul schiței. Dar în pagina 4 era poezia lui Q, poet care, în toate listele nealfabetice din articolele criticilor, figurează și înaintea lui O și înaintea lui W. După mutarea poeziei în pagina 1, se mai descoperă cîteva articole, poezii și reportaje care, dacă n-ar fi intrat în pagina 1, ar fi produs mari perturbații în bunul mers al revistei. Yonescu-Yvești e prieten cu O și nu poate apărea decît în aceeași pagină cu el, cutare e redactor la „Curierul literar" și ar putea bănui că e vorba de o încercare de a-l pune în inferioritate față de colaboratorii permanenți ai „Clocotului", un autor e mai talentat decît altul care se află în pagina 1, tema articolului lui X e mai puțin externă decît a articolului despre Aristofan, Y e supărăcios, Z e ranchiunos, I. I. e susceptibil, X Z suferă de inimă, membrii redacției nu pot fi nici ei năpăstuiți și, în felul acesta, se ajunse la concluzia definitivă că toate „materialele" — cum sînt denumite în jargonul secretarilor de redacție operele literare — trebuiau neapărat publicate pe pagina 1, pentru a se evita nemulțumirile îndreptățite ale autorilor. S-au tăiat întîi rînduri, apoi pagini și, în cele din urmă, texte întregi.

„Clocotul literar" a apărut cu trei zile întîrziere și numai cu pagina 1, în care se putea citi doar o lungă listă de iscălituri, orînduite alfabetic.

Numărul respectiv al revistei „Clocotul literar" se păstrează cu tirajul întreg într-un muzeu special care mai deține, deocamdată o singură piesă tartina pe bază de pîine, unt și șuncă, începută și neterminată de regretatul secretar de redacție al revistei, Trompișor.

Dumitru SOLOMON

NA. ALIA MATEI — „Peisaj industrial"

DESPRE TEATRU ȘI ACTORI

Interviu cu NICKY ATANASIU

Infiinţată recent „Asociaţia oamenilor de artă din întreprinderile teatrale şi muzicale", desfăşoară o activitate din ce în ce mai bogată, îndreptată spre cuprinderea unui cît mai vast cîmp de preocupări.

Ne-am adresat artistului emerit Nicky Atanasiu, prim-secretar al A. T. M.-ului pentru a ne vorbi despre activitatea asociaţiei.

— V-am ruga să ne vorbiţi despre obiectivele urmărite de A.T.M.

— Asociaţia oamenilor de artă din întreprinderile teatrale şi muzicale a luat fiinţă din necesitatea discutării şi lămuririi problemelor profesionale avînd ca scop sprijinirea activă a spectacolelor de teatru, operă, balet, operetă, estradă, păpuşi, etc., precum şi activitatea ansamblurilor, dînd în acelaşi timp ajutor cu îndrumări teoretice şi practice mişcării de amatori de la oraşe şi sate, transmiţîndu-le experienţa, tradiţiile şi tehnica artei profesioniste. De rezolvarea problemelor ideologice şi de creaţie, după principiile esteticii marxist-leniniste, este strîns legată dezvoltarea mişcării teatrale şi muzicale, dezvoltare ce se poate observa prin creşterea continuă a nivelului artistic.

Asociaţia urmăreşte ca prin diverse forme să prilejuiască studierea, în strînsă legătură cu teoria, a practicei creatoare din instituţiile de artă, popularizîndu-se, în acelaşi timp, mari evenimente artistice, creaţii valoroase colective şi personale, stabilind totodată relaţii de colaborare prieteneşti şi schimburi de experienţă cu creatorii şi asociaţiile similare din alte ţări. Datorită instituirii acestor schimburi prieteneşti au luat fiinţă: „Centrul naţional romîn al institutului internaţional de teatru", „Centrul naţional al institutului internaţional de muzică" şi „Centrul naţional romîn al marionetiştilor, afiliat la U.N.I.M.A." (Uniunea internaţională a marionetiştilor). Toate aceste manifestări, în cadrul U.N.E.S.C.O.

— Datorită diversităţii preocupărilor, probabil că a fost necesară o repartizare pe secţii ?

— Varietatea problemelor a făcut ca pentru aducerea la îndeplinire a sarcinilor statutare, să se creieze următoarele secţii: secţia de teatru cu un cenaclu al regizorilor şi altul al scenografilor; secţia teatrelor muzicale şi coregrafice cu un cenaclu al teatrelor de estradă (satiră şi humor); secţia muzică cu un cenaclu al tinerilor solişti, secţia de păpuşi şi secţia de critică, aceasta din urmă cuprinzînd criticii de specialitate. Conducerea acestor secţii este făcută de consiliul A.T.M. şi de biroul ales dintre membrii consiliului.

— Ce probleme se ridică în cadrul secţiilor şi ce rezolvare practică capătă acestea ?

— Imbucurător pentru mişcarea noastră teatrală şi muzicală este faptul că nenumăratele probleme ce se dezbat în cadrul expunerilor urmate de discuţii nu rămîn numai în cadrul Asociaţiei ci se continuă şi la locul de muncă, căutîndu-se rezolvări cît mai eficace. Uneori ele constituie şi subiectul unor vii dezbateri în presă.

Preocupările membrilor noştri sînt reflectate în dezbateri organizate după specificul fiecărei secţii. Pentru o mai deplină lămurire iată cîteva exemple. Secţia de teatru va discuta „Spiritul de partid în creaţia regizorului şi reflectarea lui în spectacolele din prima parte a stagiunii 1959—1960". Pentru ilustrarea concretă s-au ales patru piese din repertoriul teatrelor bucureştene („Hamlet", de Shakespeare — Teatrul Municipal; „Brigada I-a de cavalerie" de Vs. Vişnevski — Teatrul C. Nottara; „Pygmalion" de B. Shaw — Teatrul Armatei şi „Surorile Boga" de H. Lovinescu — Teatrul Naţional „I. L. Caragiale"), piese pe care vor avea obligaţia să le vadă, dacă nu le-au văzut încă, toţi participanţii la dezbatere. Se vor mai analiza: „Munca regizorilor cu autorii dramatici" şi „Unitatea creatoare a regizorilor şi scenografilor în dramaturgia lui Cehov şi Gorki". Secţia de critică împreună cu secţia de teatru a dezbătut problema „Mijloacelor agitatorice ale teatrului revoluţionar", urmînd a discuta: „Arta actorului şi oglindirea sa în critica noastră teatrală" şi „Problemele actuale ale scenografiei şi oglindirea lor în critica teatrală".

Secţia de muzică va discuta problema „Interpret şi interpretare" analizînd apoi un concert simfonic, un concert de muzică populară şi un concert coral. Cenaclul tinerilor solişti a programat audiţii cu dezbateri lunare pe probleme de interpretare pentru perfecţionarea tinerilor.

Secţia teatrelor muzicale şi coregrafice îşi propune să dezbată „Creaţia coregrafică a spectacolelor de balet după 23 August", „Dansul cu subiect" şi „Munca dirijorului, regizorului şi interpretului în spectacolul de operă".

Şi, în sfîrşit, secţia de păpuşi va analiza: „Dezvoltarea dramaturgiei şi criticii pentru teatrele de păpuşi şi perspectivele prezentării teatrului de păpuşi romînesc la cel de al II-lea Festival internaţional de păpuşi şi marionete".

S-ar putea spune că acestea sînt numai cîteva din problemele care vor veni în discuţia secţiilor Asociaţiei noastre.

— Cum sprijină A.T.M.-ul creaţia dramatică originală ?

— După cum aţi putut vedea la secţia de teatru a fost programată şi tema: „Munca regizorilor cu autorii dramatici", dar cum cu o floare nu se face primăvară, nici noi nu ne putem declara satisfăcuţi numai cu atît. Avem de gînd să organizăm discutarea unora din spectacolele dramaturgiei originale. Şi pentru ca această discuţie să nu fie sterilă, vom invita şi pe autorii dramatici.

— Sprijinirea mişcării artistice de amatori constituie o preocupare a Asociaţiei ?

— In anii puterii populare mişcarea artistică de amatori a devenit o mişcare de mase, înregistrînd succese care nici nu puteau fi visate în trecut. Repertoriul formaţiilor de amatori s-a îmbogăţit în ultimul timp cu noi piese de teatru, cu noi lucrări muzicale, programe de estradă, care pun probleme din ce în ce mai complicate interpretului neprofesionist. Instructorul capătă o deosebită importanţă, de pregătirea lui ideologică şi artistică depinzînd soarta formaţiei de amatori. In acest scop trebuiesc create centre speciale de îndrumare unde instructorul să preia din experienţa artei profesioniste. Am fi bucuroşi dacă Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor şi Uniunea Artiştilor plastici ne-ar ajuta în acţiunea de sprijinire a artiştilor amatori. Proiectul nostru de plan prevede în cadrul A.T.M. organizarea unui colectiv de coordonare şi mobilizare a oamenilor de artă în vederea sprijinirii artiştilor amatori. S-au instituit colective de consultanţi formate din fruntaşi ai scenei romîneşti pentru a conduce discuţiile şi lecţiile studioului artistului amator, (universitatea populară pentru instructori organizată de Casa de creaţie şi de A.T.M.) care a început să funcţioneze de la 1 ianuarie. S-au organizat studiouri experimentale raionale la Bucureşti, Brăneşti şi Alexandria pentru a veni în ajutorul instructorilor din regiunea Bucureşti. Forţele artistice vor fi repartizate la întreprinderi pe întreg cuprinsul Capitalei. In acelaşi timp vor fi organizate în zece case de cultură şi în zece cluburi din întreprinderi cercuri artistice în care lectori din rîndurile noastre vor ţine prelegeri, pe baza unei programe elaborate împreună cu Casa de creaţie. Cele zece case de cultură vor fi stabilite de comun acord cu Sfatul popular al Capitalei, cu Consiliul sindical orăşenesc şi cu Comitetul orăşenesc U.T.M. Dacă toate aceste acţiuni se vor putea îndeplini, sprijinirea artiştilor amatori va căpăta în etapa următoare o extindere pe ţară.

Inainte de a încheia vreau să vă atrag atenţia că cele comunicate pînă aci constituie numai o parte a planului nostru de muncă pe primul trimestru al anului. Problemele sînt mult mai multe şi zi de zi se ivesc altele noi. Dorim pentru o cît mai bună rezolvare a lor să avem o strînsă colaborare cu „Gazeta literară", şi cu întreaga noastră presă de specialitate.

REPORTER

Dirijorul
TAUNO HANNIKAINEN
(Finlanda)

Carnet muzical

SIMFONIA A III-A DE ENESCU

este una din creaţiile destul de puţin cunoscute ale maestrului, poate din pricina dificultăţilor multiple de execuţie pe care le conţine partitura, poate şi din cauza caracterului ei întrucîtva mai elaborat, care o împiedică să concureze în popularitate Simfonia în mi bemol major, „Eroica endesciană", scrisă în anii de avînt ai tinereţii. Spre deosebire de aceasta, Simfonia în do major a fost creată în anii imediat următori primului război mondial, şi ea ne pare ca o oglindă a reacţiilor artistului în faţa marei tragedii al cărei martor fusese. Conţinutul frematător al simfoniei reeditează marea antiteză beethoveniană dintre om şi destin, nu însă fără raportare la datele vieţii contemporane, a impresionat profund pe ascultători ori de cîte ori a fost prezentată. Cu toate acestea, Simfonia a III-a nu a cunoscut în timpul vieţii autorului decît trei execuţii: două la Bucureşti, una la Paris. Festivalul „George Enescu" din 1958 a readus-o în circuitul public prin efortul Filarmonicii bucureştene care după o lungă pregătire a prezentat-o sub conducerea dirijorului Constantin Bugeanu, al cărui spirit de detaliere şi de savantă construcţie a interpretării a servit cum nu se putea mai bine Simfonia. Inregistrată din acest concert, am reascultat-o săptămîna trecută prin difuzorul aparatului de radio şi satisfacţia noii audiţii ne îndeamnă să sugerăm Filarmonicii înscrierea Simfoniei a III-a de Enescu într-unul din concertele lunilor următoare; ea merită într-adevăr să fie cît mai cunoscută de marele public.

TAUNO HANNIKAINEN,

dirijorul finlandez care a condus concertul simfonic de joi seara, al orchestrei Radioteleviziunii are în urma sa o carieră internaţională destul de bogată, ceea ce poate să surprindă căci, deşi bun muzician şi şef de orchestră rutinat, nu este o personalitate capabilă de a magnetiza zeci de instrumentişti şi sute de ascultători. Dar, dacă nu creează stările de tensiune emoţională care sînt apanajul marilor magi ai baghetei, posedă un fond bogat de muzicalitate şi de experienţă profesională, graţie căruia execuţiile desfăşurate sub direcţia sa dobîndesc în general un bun nivel. Acest lucru a rezultat din colaborarea cu orchestra Radioteleviziunii, în piese conţinînd dificultăţi de naturi diferite. Claritatea polifonică a fost obţinută în Concerto grosso de Haendel, după cum sonorităţile masive şi accentele impetuoase ale poemului simfonic „Finlandia" de Sibelius au apărut clar reliefate, iar Rapsodia I-a de Enescu a fost corect redată, fără a avea însă suflul vulcanic pe care i-l imprimă interpretarea noastră tradiţională.

In mai mică măsură ne-a satisfăcut execuţia poemului simfonic „Till Eulenspiegel" de Richard Strauss, din punctul de vedere al purităţii instrumentale, iar în simfonia „Jupiter", desigur, cea mai dificilă din cele 41 scrise de Mozart, am fi dorit ca dirijorul să tindă în mai mare măsură spre transparenţa şi limpezimea sonorităţilor, calităţi de execuţie asociate necondiţionat de stilul marelui clasic. Cu aceste singure rezerve, concertul condus de Tauno Hannikainen se înscrie pe o linie pozitivă.

REINTRAREA LUI DAN IORDACHESCU,

iată evenimentul cel mai însemnat al săptămînii muzicale, dacă nu al primei jumătăţi din stagiunea în curs.

Ne reîntîlnim cu un artist de mare talent, pornit cu aproape doi ani în urmă în lungi peregrinări, şi dacă cel ce plecase era, cu toate succesele dobîndite în concursuri dificile, doar un tînăr cîntăreţ dotat, Dan Iordăchescu de astăzi este, fără îndoială, un muzician împlinit care poate rivaliza cu cei mai renumiţi interpreţi de lieduri. Cunoşteam înregistrările sale făcute înainte de plecarea din ţară: arii din opere, lieduri de Schumann şi Brahms; l-am reascultat sîmbătă la Ateneu. Progresul este evident, în conducerea vocii — impecabilă ca intonaţie şi lipsită de vechile impulsuri de debit şi cheltuieli inutile de energie — şi în înţelegerea muzicalităţii dificile a liedului. Evitînd succesul „la piesă", Dan Iordăchescu nu s-a prezentat cu liedurile cele mai cunoscute ale lui Schubert, Schumann şi Duparc, alegînd dimpotrivă cîntece cu mai puţină circulaţie, dar nu mai puţin exigente faţă de interpret. El a găsit nota exactă a fiecăruia, desfăşurînd un evantai larg de comprehensiune muzicală care a mers de la clasicii Carissimi, Haendel şi Haydn pînă la compozitorii romîni contemporani. Cu titlu de selecţie, subliniem interpretarea melodiei „Extaz" de Duparc şi a celor două cîntece romîneşti. Ariile din

DAN IORDACHESCU

„Damnaţiunea lui Faust" de Berlioz şi „Andrea Chénier" de Giordano, incluse în concert, aveau probabil menirea de a demonstra aptitudinile cîntăreţului într-un gen întrutotul opus liedului. Cu tot succesul repurtat au făcut oarecum casă proastă cu ceilalţi autori din program.

Pianistul Dagobert Bucholtz este unul dintre artiştii care pun în dificultate pe cronicarii muzicali; constanţa sa în acompaniamentul de înaltă ţinută ne obligă să recurgem mereu la aceleaşi calificative. Se poate totuşi să nu insistăm asupra contribuţiei de preţ, aduse şi de data aceasta în dialogul dintre instrument şi vocea omenească şi să nu spunem că în seara de artă pe care ne-a oferit-o, Dan Iordăchescu a avut în el un partener ideal ?

Radu GHECIU

Desene de SILVAN

d i s c u l

„FRANCESCA DA RIMINI" — fantezie simfonică, op. 32, P. I. Ceaikovski. Orchestra simfonică de stat a U.R.S.S. Dirijor Nikolai Anosov.

Marele compozitor clasic rus, Piotr Ilici Ceaikovski, a fost atras în repetate rînduri de subiectele oferite de marile opere literare, pentru a crea lucrări simfonice cu program, în care talentul său dramatic să se poată desfăşura nestăvilit. Compozitorul însă afirma clar: „Nu reproduc subiectele date, ci le folosesc doar ca bază". Muzica cu program a lui Ceaikovski s-a bucurat de înţelegere şi succes, tocmai datorită încercărilor sale de a tălmici sensul, importanţa creaţiei lui Shakespeare, („Romeo şi Julieta", 1869—1879 — „Furtuna", 1873 — „Hamlet", 1888) a lui Dante („Francesca da Rimini", 1876) şi Byron („Simfonia Manfred", 1885).

„Francesca da Rimini" are ca program un episod al cîntului al V-lea din „Infernul" lui Dante, în care se povesteşte dragostea nefericită dintre Francesca şi Paolo, cumnatul ei.

Orchestra simfonică de stat a Uniunii Sovietice, sub bagheta lui Nikolai Anosov, ne oferă o interpretare plină de dramatism, forţă coloristică şi grandoare.

(O faţă 25 cm. 33 1/3 ture, ECD — 20, Electrecord, 1959).

F I L M

Turgheniev în film

Studiourile sovietice au ales pentru ecranizare două tipuri interesante din literatura realistă a lui Turgheniev: Bazarov, intelectualul democrat care în numele celui mai înaintat ideal al Rusiei secolului trecut, desfiinţarea iobăgiei, supune unei critici necruţătoare toate instituţiile ţariste şi Gherasimov, iobagul căruia capriciile nobilei sale stăpîne îi distruge orice drept la fericire. Părinţi şi copii *şi* Mumu *apar pe ecran într-o interpretare sensibilă la nuanţe, la semnificaţiile sociale ale textului; ambele se bucură de o distribuţie care pune în general în valoare caracterele complexe, uneori contradictorii, ce populează vastul peisaj uman al prozatorului rus. Interpretul lui Bazarov, Viktor Avdiuşko, insistă pe natura voluntară, activă a firii tînărului medic, duşman declarat al aristocraţiei, deşi îndrăgostit fără speranţă de o nobilă. Uneori, simpatia prea accentuată a creatorilor faţă de personaj pune oarecum în umbră limitele revoluţionarului nihilist care nu înţelege şi rolul creator, constructiv al luptătorului social, nu vede calea apropierii de popor, rămînînd pînă la urmă — aşa cum îl numeşte în carte un mujic — doar „un boier care trăncăneşte". Pentru incapacitatea sa de-a acţiona în acele condiţii istorice în virtutea idealului său social, acest „Iusarov rus" este privit mai critic în roman decît apare în film.*

Pe ecran sînt atent urmărite frămîntările personajului chinuit de dragostea sa pentru aristocrata Odinţova şi ura, dispreţul tînărului faţă de clasa căreia îi aparţine femeia. Conflictul se deplasează oarecum de pe relaţia Bazarov-Kirsanovi (deci democratul în opoziţie vehementă cu nobilimea, ca clasă) pe lupta interioară a lui Bazarov-revoluţioarul cu Bazarov-îndrăgostitul. Alla Larionova ne dă o Odinţova mîndră, inteligentă, plictisită de mediul său, dar incapabilă de-a rupe cu el, mai îndrăgostită (deci mai nefericită, mai mult femeie *în film decît* moşieriţa *din carte) de Bazarov.*

Sînt accentuate — în schimb, spre final — printr-o suită de tablouri cinematografice impresionante ca atmosferă, prin portrete de ţărani vlăguiţi de mizerie, de boli, condiţiile aspre în care Bazarov îşi începe activitatea de medic. Filmul îi prilejuieşte aşadar eroului o realizare *pe* plan social *pe care textul o schiţase.*

Moartea lui Bazarov, pe care Turgheniev o văzuse ca singurul sfîrşit al unei răzvrătiri izolate, fără putinţă de izbîndă, în condiţiile crîncene ale Rusiei prerevoluţionare, surprinde spectatorul neprevenit de intenţiile scriitorului.

Mai fidel textului, filmul Mumu *dezvăluie lumea interioară complexă, bogată a iobagului surdo-mut Gherasim, smuls din satul său şi adus de boieroaică la oraş pentru treburi ce înjosesc forţa, demnitatea acestui mujic voinic (interesant cap de compoziţie al actorului Kocetkov !). Dezrădăcinatul ţăran rămîne izolat de societate nu numai din cauza infirmităţii sale, dar şi din cauza inadaptabilităţii la viciile celorlalţi (scena beţiei servitorilor, cînd Gherasim rupe brutal, îndurerat, cu singura fiinţă pe care o îndrăgise, Tatiana, pentru că şi-o închipuie la fel cu toţi — puternic moment cinematografic — subliniază această prăpastie ce desparte pe omul integru, pur, de lumea compromiselor, la care obligă orînduirea cu clase antagonice).*

Interpretul şi regia fină (Bobrovski, Teterin) au sondat cu pătrundere psihologia acestui om simplu dar bogat sufleteşte. De un realism sobru, portretele cinematografice ale lui Gherasim, Tatianei, detaliile de expresie descoperite pe feţele lor de operatorul Petricenko, constituie o reuşită a filmului. Păcat că faţă de celelalte persoaje, întîmplări ale acţiunii, aparatul de filmat se păstrează la o distanţă constantă, şi cu toată folosirea abilă a efectelor de clar-obscur, imaginile rămîn spectatorului neutre.

In ambele ecranizări regăseşti poezia peisajului lui Turgheniev, conacele albe strălucind din pavilioanele somptuoase, perdelele străvezii înfiorate de vîntul verii,lacurile mîngîiate de sălcii şi dincolo, la numai cîţiva metri după grilajul ce desparte strălucitoarele „cuiburi de nobili" de izbele întunecoase, drumurile desfundate de ţară, căruţele cu cai costelivi şi întinsă, mohorîtă, apăsată de mizerie, stepa rusească de odinioară...

Complectări romîneşti

Impreună cu filmul care a ţinut trei săptămîni afişul la „Patria" (şi rulează în continuare la alte cinematografe înregistrînd o „avalanşă" de spectatori) am urmărit complectarea studioului „Alexandru Sahia" — „Sturionii". Un documentar frumos colorat, cu imagini din Deltă şi de pe mare care încîntă ochiul — dar nu numai atît — captivează atenţia. Un prim punct cîştigat, pentru că subiectul, îngrijirea şi pescuirea sturionilor (peşti rari, producători de icre negre), ar fi pretat la un film de ştiinţă popularizată şi ar fi fost deci mai restrîns ca circuit. Cu variatele sale implicaţii geologice, geografice, economice, grefate pe ţesătura generală de monografie a speciei respective de peşti, noul documentar nu mi se pare că ar păcătui prin aceea că nu poate încăpea — scolastic — într-un anume gen. Publicul larg, care doreşte să fie atras spre înţelegerea unui fapt ştiinţific prin indiferent ce mijloace (artistice, evident!) nu împărtăşeşte, credem, nici de data aceasta eventualele obiecţii ale specialiştilor rigizi. In cazul nostru, reţii şi originea istorică (sturionii sînt cei mai vechi peşti cunoscuţi) şi pericolul treptatei lor dispariţii, eşti informat publicistic şi de amănuntul senzaţional din viaţa lor — miile de kilometri pe care le străbat pentru a-şi depune ouăle — asişti (cu ajutorul unei filmări dinamice, interesante, datorate operatorului C. Dembinski) la un dificil pescuit, participi la efortul prinderii acestor uriaşi ai mărilor, etc. Desigur, în spatele datelor publicistice nu se simte scenariul bine închegat, care ar fi dat pitorescului reportaj consistenţa dramatică, de idei, Dar, judecînd după ce există, rămîne un film reuşit, util şi — ca majoritatea documentarelor noastre — impresionant ca imagine. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Izvoarele veşnic vii, *o altă complectare cu un subiect mai generos: arta populară. Regizoarea, Maria Săpătoru (operator Carol Kovacs) ne-a prezentat pe un subţire pretext dramaturgic, documentarea unor studenţi, o expoziţie a celor mai frumoase costume naţionale, obiecte casnice, ţesături. Te cucereşte revărsarea de culori şi motive variate, denotînd multă fantezie şi bun gust. Cinematografic vorbind, fiecare desen interesant de pe iia din Maramureş sau fota moldovenească, sînt puse în valoare cu pricepere şi pasiune, prin planuri de detaliu, supraimpresiuni, etc. Aspectul bogăţiei izvoarelor artei populare e epuizat în film. Nu şi cel de-al doilea termen al titlului, „vii". Oamenii se mişcă, ce-i drept. Dar ţărancele îşi învîrtesc catrinţele ca modelele la o expoziţie internaţională şi surîd ca din paginile unor reviste ilustrate. E prea multă regie şi prea puţin firesc în acest „film-prospect" pentru arta noastră populară. L-am fi dorit acest fecund „izvor" captat pe peliculă în anul 1959, poate mai puţin desăvîrşit ca punere în scenă, dar mai autentic, mai „al zilelor noastre".*

Alice MANOIU

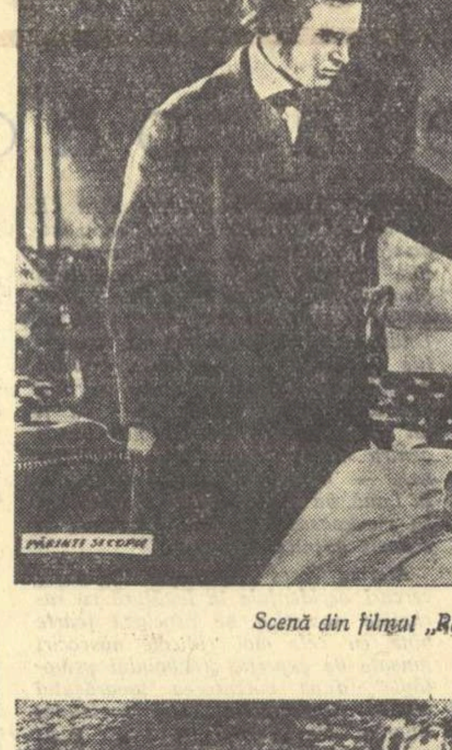

Scenă din filmul „Părinţi şi copii".

Scenă din filmul „Mumu".

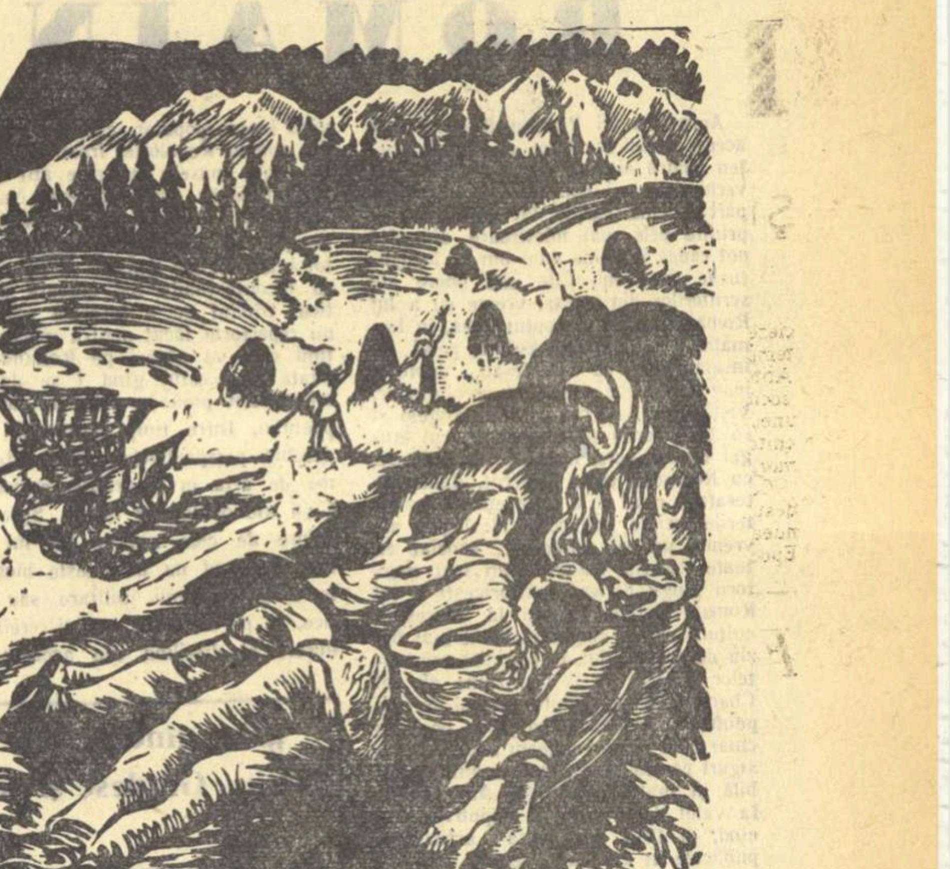

FRED MICOŞ „Odihnă la stînă"

SĂPTĂMÎNA GRAVURII

Rostul organizării „Săptămînii gravurii" de către Uniunea artiştilor plastici este tocmai acela de a prilejui începutul unei acţiuni de masă la care sînt chemate să se asocieze, în diferite forme, şi alte instituţii de cultură, presa şi televiziunea. Expoziţia de la Galeriile de artă ale Fondului plastic din bd. Magheru, întrunind şi aportul unor graficieni din alte oraşe ale ţării, care au obţinut reale succese în gravură, va releva publicului realizările dobîndite recent de acest gen de artă, care se situează în primele rînduri ale graficii noastre realist-socialiste.

Inspirîndu-se din realitatea şantierelor noastre, din munca constructorilor socialismului, gravura s-a transformat într-un gen de artă operativ, prin care artiştii rostesc un comentariu viu şi pasionat al actualităţii. Imaginea convingătoare, mărturisind în fiecare trăsătură, simţire şi gîndire pasionată, apelînd şi cîştigînd privitorul, a luat locul reportajului documentar-informativ, de un prozaism sec, dar frecvent pînă nu de mult în gravură.

Iată bilanţul pe care îl face, într-un fel, „Săptămîna gravurii", bilanţul eforturilor meritorii ale unui important grup de animatori ai acestei arte, şi pe care publicul are prilejul să-i reîntîlnească în expoziţia de pe bd. Magheru. Jules Perahim, creatorul spiritualelor „proverbe ilustrate", de o remarcabilă forţă satirică, reuşeşte să fixeze în memoria privitorului o zicătoare populară într-o imagine neobişnuit de originală. Jules Perahim este şi autorul a două cicluri tematice, unul inspirat de pasionanta carte a lui John Reed — „Zece zile care au zguduit lumea", — celălalt consacrat trecutului de luptă al clasei noastre muncitoare. Ambele cicluri relevă calităţi proprii artei lui Perahim: judicioasa alegere a subiectelor, expunerea lor clară şi expresivă, bazată pe o matură mînuire a posibilităţilor desenului, compoziţiei, a raporturilor dintre alb-negru, totul în spiritul necontenitei inovări şi dinamizări a mijloacelor de expresie specifice gravurii. Dacă în arta lui Perahim este sensibil un suflu aproape epic, la Vasile Dobrian dominanta o constituie confesiunea lirică: artistul introduce şi culoarea ca element de expresie, conferindu-i rolul de a nuanţa sentimentele comunicate. El realizează în linogravură peisaje şi naturi moarte foarte expresive, cu tonuri preţioase, greu de obţinut chiar în pictură.

Gh. Ivancenco, Eva Cerbu, Ana Iliuţ, Corina Beiu-Angheluţă, Geta Brătescu, Cornelia Daneţ, Traian Vasai fac parte dintre acei graficieni la care cunoaşterea mai aprofundată a realităţii noastre noi (ei au stat luni de zile alături de mineri, în uzine alături de muncitori, pe ogoare alături de ţăranii colectivişti) a rodit în cicluri ale căror teme şi subiecte sînt direct inspirate din actualitate. Apropiate prin sursa comună de inspiraţie, ciclurile fiecărui artist din grupul pomenit rămîn distincte. La Ivancenco — linia viguros incizată, compoziţia strînsă, rezumarea formelor, claritatea dispunerii zonelor de alb şi negru, la Eva Cerbu, — riguroasele ritmuri compoziţionale, stilizarea ingenioasă a siluetelor şi intervenţia culorii în acorduri surdinizate, calde, introducînd în imagini un preţios element poetic. Ana Iliuţ se exprimă totdeauna într-un desen nervos şi sensibil, printr-un dar al observaţiei spontane şi alerte, prin acorduri de culoare de un senin optimism. Corina Beiu-Angheluţă reuşeşte conturarea viguroasă a formelor în tehnica fină a gravurii în ac şi dăltiţă. Geta Brătescu ne reţine atenţia prin imaginile ei animate, viu colorate, Cornelia Daneţ — prin desenul ei larg, generos, prin solida construire a formelor, paginarea decorativă şi bine gîndită a siluetelor, Traian Vasai e atractiv prin anecdotica discretă a subiectelor (Idilă), încadrate într-un desen spiritual, liber, supus invenţiei şi fanteziei.

De subliniat contribuţia substanţială la evoluţia gravurii noastre a unor artişti, vechi animatori ai genului — ca Gy. Szabo Bela, Hans Hermann, A. Jiquidi, V. Kazar, Fred Mikoş, Marcel Olinescu, Gh. Naum, S. Luca şi Gheorghe Ceglocoff sau a tinerilor Gheorghe Boţan, Marcel Chirnoagă, Iulian Olariu, Gheorghe Adoc.

In acest ansamblu, întrunit la nivelul unor reale exigenţe artistice, fac notă discordantă, cu atît mai mult cu cît nu sînt multe — lucrările în care mai predomină tratarea ilustrativă, sau puţin inspirată a subiectelor (Dumitru Nicolaide — „Tîrg la Olăneşti"; I. Telmann — „Intre mineri") ori pedalarea exclusivă pe efecte formale (monotipul intitulat „Portret" de Edith Maryer) se întîlneşte de asemena în unele mape şi planşe un conformism al aşa zisei tradiţii a subiectelor de gravură — ciobani şi ciobănaşi veghind turmele la păscut sau ceva cam în acest gen — care ne apar, cel puţin anacronice şi de un gust îndoielnic.

Expoziţia ce marchează inaugurarea „Săptămînii gravurii" este o acţiune a artiştilor graficieni pregătită cu entuziasm, menită să ducă arta plastică în mijlocul oamenilor muncii.

Maxim COSMA

Iosef Suk la Filarmonica „George Enescu"

Interpretînd Concertul pentru vioară şi orchestră în la minor, de Dvorak, violonistul slovac Josef Suk — înrudit cu compozitorul interpretat — nu şi-a dezminţit ilustra-i ascendenţă artistică. Dacă este adevărat că lucrarea, romantică prin excelenţă şi cuprinzînd melodii de un aderent suflu liric, oferă soliştilor largi posibilităţi de valorificare a însuşirilor interpretative, nu e mai puţin adevărat că ea prezintă şi primejdia alunecării către o tălmăcire dulceagă şi, uneori, retorică. Este meritul lui Josef Suk de a ne fi prilejuit audiţia concertului în nota sa cea mai justă, sprijinită de cunoaşterea tradiţiei interpretative.

Dispunînd de un ton curat, frazînd cu multă îngrijire şi păstrîndu-se permanent în limitele unui stil sobru, Iosef Suk şi-a cucerit preţuirea.

Orchestra dirijată de Mircea Basarab a cîntat atent şi discret, servind cu eficienţă concertul.

In cadrul simfonicului, a fost prezentată, în primă audiţie, lucrarea „In memoriam" de Alexandru Paşcanu. Piesă, răspunzînd, ca formă, aproximativ unui mare lied, „In memoriam" este închinată eroilor căzuţi în lupta împotriva fascismului.

Ţinînd seama de mijloacele de expresie pe care le stăpîneşte autorul (orchestraţia a apărut puternic colorată şi sugestivă) intenţiile programatice nu sînt precis conturate. Prezentarea lucrării a fost făcută de dirijorul Mircea Basarab cu claritate.

Sînt de făcut rezerve serioase cu privire la Concertul al III-lea brandemburgic, de Bach, redat greoi, nenuanţat.

J.-V. PANDELESCU

ROMAIN ROLLAND

Amintirea lui Romain Rolland este aceea a unui învățător și a unui prieten pentru cititori ai generațiilor mai vechi sau mai noi. Inviem anii îndepărtați cînd cărțile lui ne-au fost printre cele mai folositoare din cîte pot cădea în mîna unui om la începuturile vieții lui. Cîte alte opere ale scriitorilor din aceiași vreme cu a lui Romain Rolland au putut avea, în formația unui tînăr intelectual, rolul și însemnătatea pe care le-au dobîndit Jean-Christophe și Teatrul revoluționar, Viețile lui Beethoven, Michelangelo și Tolstoi? Scriitorul era coborîtorul lungei tradiții care, începînd cu Voltaire, cu Rousseau și cu Diderot, dădea literaturii rolul de a interveni în dezbaterile sociale, politice și ideologice ale vremii, un rol cetățenesc, asociat cu toate riscurile acțiunii. Am fost martorii lungii cariere scriitorești a lui Romain Rolland, ajunși la impresiile culturii cu un singur moment mai tîrziu de apariția lui, în paginile renumitelor Cahiers de la Quinzaine ale lui Charles Peguy, primite apoi și de noi, pentru a afla acolo un gînd, pe care chiar cînd nu ni-l puteam însuși, eram siguri că era cinstit, pornit dintr-o nobilă și înaltă conștiință. Am asistat la valul de ură pornit împotriva lui, cînd, în 1914, prin seria articolelor publicate în Elveția și reunite apoi în volumul Au dessus de la mêlée, scriitorul se ridică împotriva propagandei de război cu efecte atît de funeste în învrăjbirea popoarelor, în dezorganizarea conștiinței de cultură a Europei. Rămînerea lui mai departe în patrie a devenit atunci imposibilă și Romain Rolland a trebuit să-și caute un adăpost în Elveția, unde va trăi pînă în 1937. I-a fost dat mereu să avertizeze și să ridice protestul său, la sfîrșitul primului război mondial. Cuvîntul lui s-a făcut din nou auzit, cînd la sfîrșitul războiului, tratatul de la Versailles, refăcînd vechea Europă reacționară, înșela speranțele tuturor acelora care doreau o schimbare de structură socială, menită să pună la adăpost omenirea de încercări ca acelea prin care trecuse. A stat alături de luptele pentru independență ale popoarelor Indiei și a sprijinit acțiunea lui Gandhi, căruia îi consacră o carte în 1924. A înțeles însemnătatea mondială a Revoluției din Octombrie 1917 și, deși atitudinea lui față de noul stat sovietic a oscilat uneori, ea s-a fixat atunci cînd apariția fascismului în diferite țări, făcea limpede că valul de obscurantism și cruzime care trebuia să ducă la un nou măcel mondial obligă pe oricare binevoitor al lumii să sprijine și să apere ceea ce cuceriseră masele populare pentru ele în primul stat socialist din istoria omenrii. A fost un artist cetățean, un artist luptător, și toți acei care știu cu cît mai grea este fapta decît contemplația, fiindcă cea dintîi te obligă să alegi și deci să sacrifici, să optezi pentru dura hotărîre în locul dulcei și comodei amînări, să te încarci cu răspunderi și să le suporți în destinul personal, toți cumpănitorii pricepuți ai lucrurilor omenești vor însoți amintirea marelui scriitor, a lui Romain Rolland, cu respectul datorat luptătorilor pentru bine în lumea asta.

A fost un fiu al Franței, un produs al Universității Franceze, cu un orizont de cultură atît de larg, încît în sinteza lui au intrat elemente variate, cum întîlnim la puțini alți scriitori ai epocii lui. Venea din estul Franței, din vechea Burgundie, unde strămoșii lui de ambele părți fuseseră țărani, cultivatori ai renumitelor vii, apoi notari. Un bunic reprezentativ pentru temperamentul local, i-a stat ca model, scriind povestea neuitatului Colas Breugnon, tîmplarul jovial și tandru din Clamecy, de la începutul secolului al XVIII-lea. La Școala normală superioară din Paris, unde a fost colegul lui André Suarès și al psihologului Georges Dumas, Rolland are revelația literaturii ruse. Două scrisori ale tînărului student francez pornesc către Tolstoi, la Iasnaia-Poliana, de unde îi sosește într-o zi răspunsul, un mesaj hotărîtor pentru îndrumarea viitoare a tînărului. Trecuse prin Școala normală superioară, cu o generație înainte, Jean Jaurès. Tineretul școlilor mai înalte era socialist și revoluționar. Cînd izbucnește afacerea Dreyfus, mulți dintre intelectualii francezi se grupează în tabăra adevărului și a justiției: Romain Rolland este printre ei. Franța trecuse prin aventura boulangistă și conștiințele trezite de neagra uneltire a afacerii Dreyfus știau acum că viitorul poate aduce o nouă încercare de suprimare a cuceririlor pe care le-o adusese francezilor revoluția lor la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Republicanismul democrat trebuia să facă însă un pas înainte pentru a se consolida și dezvolta, și acest pas trebuia a fi făcut în tabăra socialismului revoluționar și marxist, sub conducerea lui Jaurès sau, într-o altă ramură a lui, sub aceea a lui Jules Guesde, vechiul comunard, care va sfîrși însă oportunist, politicește, ca membru al cabinetului războiului din 1914. Rolland se formează ca istoric la Școala normală superioară și își desăvîrșește pregătirea la Roma, de unde aduce elementele primelor sale cercetări de istoria muzicii, pe care o va preda mai apoi în învățămîntul superior al Parisului. Pasionat de muzică, pe care o introduce în formula sa de cultură cu un rol pe care nu-l avusese nici la clasici nici la romantici, tînărul învățat se duce să studieze în locurile unde muzica modernă se făcuse auzită mai întîi, în dreapta Rinului, acolo unde se născuse Beethoven. Rolland se adîncește în studiul marilor scriitori și artiști ai neo-umanismului german. Goethe și Beethoven vor fi ... aci înainte stelele lui călăuzitoare. Tot ce dăduse cultura europeană mai de seamă în ultima sută de ani, dezvoltarea extraordinară a studiilor istorice în Franța, muzica și filozofia germană, romanul rus, gîndirea lui Marx, intră deci în formația lui Romain Rolland, în care un tînăr ajuns la pragul cristalizării lui, în ajunul primului război mondial, găsea toate sursele întăritoare ale culturii moderne.

Cînd, la sfîrșitul veacului trecut, Romain Rolland apare în literatură, naturalismul, cu viziunea lui mizantropică, își trăia ultimele momente. Simbolismul era o literatură de cenaclu, artificioasă, fără răsunet și putere formativă. Se simțea nevoia unei noi îndrumări de artă. Rolland reia ideea unui teatru popular, cum apăruse încă din timpul Revoluției franceze, capabil să educe masele moderne atît de dezorientate în acel moment. Nu este sigur că Triumful Rațiunii, Lupii, Danton au putut juca acest rol, cu tot interesul lor tematic și, pe alocuri, cu incontestabila lor vigoare dramatică. Gîndul de a înzestra scena cu un repertoriu făcut pentru marile mulțimi nu-l va părăsi pe Rolland niciodată și acestui gînd i se datoresc creații noi pînă în ultimele faze ale poetului. Intre timp scriitorului i se deschid perspectivele unei alte forme de artă în biografiile eroice, noi Vieți ale oamenilor iluștri. Spre deosebire de cele antice, ale lui Plutarc, Rolland nu povestește biografiile unor căpetenii militare sau politice, ci pe ale unor artiști, creînd în durere și distilînd din această mesajul lor de iubire și înfrățire. Un astfel de artist este și Johann Christoph Kraft, eroul marelui roman ciclic, povestirea formației unui compozitor de geniu și a drumului său de viață, de la începuturile lui pe malurile Rinului, prin Franța de la sfîrșitul veacului, unde alături de mediile decadente ale capitalei, face descoperirea poporului muncitor și curat, o călătorie care poposește prin toate situațiile tipice ale unei existențe omenești și prin toate sentimentele pe care aceasta le inspiră, prin prietenie, iubire, mînie, ispită și cădere, pînă cînd eroului i se lămurește înțelesul cel mai general al vieții, în primirea și proslăvirea ei. Judecat după momentul în care a fost conceput și realizat, Jean Christophe este una din încercările cele mai de seamă ale literaturilor moderne de a reclădi maiestatea idealurilor omenești. Acest roman este, după Zola și Antole France, și una din primele opere prin care socialismul pătrunde în literaturile occidentului. După ani de zile, scriind Inimă vrăjită (L'âme enchantée). Rolland urmărește mai departe ideea socialistă în epoca deschisă triumfului ei în Uniunea Sovietică și o confruntă cu lumea burgheză a timpului său, dîndu-ne a doua mare compunere ciclică a creației sale.

Scriitor pasionat și fervent, scriind pentru a sluji, opera lui Romain Rolland este străbătută de un curent liric, de tendința de a nota stările de sentiment și de a se mărturisi, o tendință care dă mai tuturor paginilor scrise de el caracterul unui comentar autobiografic. Unii critici au stabilit paralelisme între Jean-Christophe și opera autobiografică Le Voyage intérieur. Asemănările sînt izbitoare, fiindcă Romain Rolland, chiar atunci cînd a povestit evenimentele unui destin deosebit, a reflectat de fapt luptele, înfrîngerile și victoriile sale. Dar această întoarcere neîncetată către sine, nu l-a lipsit pe scriitor de puterea de a privi natura și de a zugrăvi oamenii (mai ales portretele sale feminine sînt printre cele care se întipăresc mai adînc), de a observa societatea și de a distinge curentele încrucișate în sînul ei. Impreună cu romanele lui Anatole France și ale lui Proust, dar cu un cîmp de observație mai întins decît al acestora, pentru că înglobează mai multe popoare și medii mai variate, romanele lui Romain Rolland vor fi prețuite de viitorime ca unele din documentele cele mai autentice despre viața societăților veacului nostru. Cînd notează ceea ce vede și aude, trăsătura scriitorului este limpede și rapidă. Intocmai ca alți scriitori ai generației sale, el dă totdeauna descrierii sale baza unei senzații personale intense, din care se pricepe să degajeze semnificația cea mai generală și răsunetul cel mai răscolitor asupra cititorului său. N-a practicat niciodată observația pentru observație, nici idealismul vaporos și fără consecințe. Ne-a lămurit el însuși asupra principiilor esteticei sale, cînd, în pagini de bătrînețe ale Jurnalului său, a scris aceste rînduri ale cunoașterii de sine: „Oricît am fost de pătruns, încă din anii copilăriei, de izvoarele sufletului, de poezie și de muzică, n-au admis niciodată izolarea în trufașul turn de fildeș. Am disprețuit arta pentru artă și gîndirea întoarsă asupra sa însăși, ca șarpele boa care își digeră prînzul. Cugetarea este un fluviu care iese din măruntaiele pămîntului. Niciodată izvoarele descoperite de noi nu sînt cele mai adînci. Odată ieșit din sorgintea lui, fluviul trebuie să-și deschidă drum larg printre cîmpii și munți, trebuie să ude și să fecundeze pămîntul. Orice cugetare care nu acționează este un avort sau o trădare."

Tudor VIANU

> **„Nu gîndesc ca să gîndesc, nu scriu ca să scriu. Gîndesc și scriu ca să acționez".**
>
> **ROMAIN ROLLAND**

FRANS MASEREEL (Belgia) „Omagiu lui Romain Rolland"

Autobiografie...

La teatrul Phoenix din New York un grup de artiști de seamă americani au interpretat recent „Tablourile din galerie", o dramatizare de Paul Shyre după autobiografia lui Sean O'Casey.

„La aproape 80 de ani — scrie criticul american Brooks Atkinson — Sean O'Casey cu vederea aproape stinsă, fragil, nu este totuși un om mohorît". «Ajuns aici, cu părul cărunt, cu puterile irosite, în fața soarelui care apune, și doar cu serenitatea și liniștea luceafărului de seară în fața mea — spune în încheierea autobiografiei sale Sean O'Casey — ridic paharul în cinstea Vieții, a ceea ce a fost, a ceea ce este și a ceea ce va fi viața. Ura ei».

Omul care nu-și aparține

„Jean, omul care nu-și aparține" de Guy de Belleval povestește anii unui tineret ratat. Este un bilanț bogat în eșecuri. Pentru tineretul crescut în spiritul aventurii criminale și al „disponibilității" morale pentru război, adolescența este o ucenicie a dispariții și o școală a neomeniei, a atrofierii oricărui simț etic, a sensibilității elementare. Cum observă Jacques Howlett — cronicarul revistei Express — în Jean, eroul cărții, care, după ce tînăr, comite un asasinat, devine din teamă colaboraționist, din orgoliu antisemit și-și denunță fiul Gestapoului, nu avem de a face cu decăderea unui individ, ci a unei clase. Jean exprimă perfect mediul din care provine — lumea aristocrației care păstrează ambițiile trecutului în mijlocul mediocrității burgheze a prezentului, hrănită cu cele mai absurde speranțe, roabă celor mai reacționare prejudecăți. O viață pusă inițial sub semnul cruzimii (bătăi, beții, etc.) se macină sumbru în imunde „experiențe de viață".

Guy de Belleval supune unei aspre analize fizionomia morală a acelui tineret din rîndurile căruia se recrutează oamenii lui Massu și ceilalți torționari.

Săptămîna

Racheta pacifică

Undeva, pe o porțiune bine precizată, în mijlocul Oceanului Pacific, se vor îndrepta în următoarele zile, pînă la 15 februarie, rachetele grele lansate de pe teritoriul Uniunii Sovietice. E o experiență uimitoare, unică în analele istoriei omenirii. Corespondentul ziarului parizian „Le Figaro" notează că „SUA sînt profund zguduite de noile proiecte spațiale ale Uniunii Sovietice", iar „New York Herald Tribune" exclamă profund întristat: „Ne aflăm pe locul doi, și nici măcar pe locul doi între egali, continuăm să fim în spațiu ultimii dintre cei din urmă".

Nu avem motive să consolăm ziarul newyorkez pentru eșecurile de la Cape Canaveral, dar e de discutat substratul îngrijorării sale. „Este foarte probabil că primul om care va ajunge în Lună va fi un rus" constată „New York Herald Tribune", și această constatare nu se depărtează de perspectivele viitorului apropiat. Foarte bine, toată admirația acelui popor și acelui stat care deschide drumul cunoașterii și cuceririi de către omenire a spațiului cosmic — acesta este sentimentul dominat al majorității populației de pe planeta noastră. Dar „New York Herald Tribune" ca și alte cercuri care s-au încurcat prea tare în plasele războiului rece văd în cucerirea Lunii „o amenințare" pentru securitatea SUA. E de înțeles un asemenea raționament, dacă ne amintim că, înainte cu cîțiva ani, senatori și generali americani visau să transforme Luna într-o bază atomică a SUA îndreptată împotriva Uniunii Sovietice. Numai că, socotelile de acasă nu s-au prea potrivit cu cele din Cosmos și, vorba ziarului american, primul om în Lună va fi un rus. Și sovieticii — de neînchipuit pentru maeștrii încordării internaționale — n-au nici intenții strategice în Lună, ba au și invitat pe americani să cucerească împreună Cosmosul în scopuri pașnice.

Alarma care domnește în unele cercuri occidentale în legătură cu rachetele sovietice se asociază foarte bine cu cele mai ridicole născociri lansate de experții „războiului psihologic", după cuvîntarea tovarășului Nikita Hrușciov în fața Sovietului Suprem. Un pseudo-savant s-a găsit să afirme că arma fantastică pe care o deține U.R.S.S. ar fi o bombă cu hidrogen, transformată în satelit al pămîntului, pentru a semăna groaza în Occident, altul presupune că e un narcotic puternic care ar paraliza oamenii timp de 5 zile, iar un general american „destăinuie" că ar fi o armă psiho-chimică care schimbă radical reflexele oamenilor.

Toți acești febrili agitatori ai psihozei războiului, altădată atomico-planetar, astăzi atomico-interplanetar, mai trebuie să învețe ceva dialectică. Numai un prost incorigibil sau un încăpățînat bolnav de orbul găinilor, mai poate contesta faptul că racheta intercontinentală, în posesia Uniunii Sovitice, a avut un — să-i zicem modest — oarecare rol, în temperarea atomomaniei transoceanice și în crearea unui alt climat internațional. Iar „arma fantastică" a Uniunii Sovietice cu siguranță va scurta drumul spre dezarmarea generală și totală. Și ca un prim pas pe această cale, gestul epocal, trimiterea la vatră a unei treimi din efectivul forțelor armate ale Uniunii Sovietice.

Intre timp, așteptăm cu nerăbdare zborul sigur, fără greș, creație umană excepțională, al rachetei grele sovietice. Rachetă pacifică în Oceanul care trebuie să devină pacific între două lumi.

Ion MIHĂILEANU

POEȚII LUMII

La 60 de ani de la nașterea lui

MIHAIL ISAKOVSKI

Desculț, prost îmbrăcat, îngrozitor de miop, învățînd să citească întîi datorită funcției de poștaș a tatălui, apoi datorită bunăvoinței și înțelegerii învățătoarei, la 12 ani Mihail Isakovski, al doisprezecelea copil dintr-o familie săracă de țărani, trecea neobservat sau atrăgea privirile pline de dispreț și superioritate ale copiilor mai „răsăriți".

Era atunci la vîrsta cînd începuse să scrie versuri. Primele două poezii, „Sfîntul" și „M. V. Lomonosov", i-au schimbat în bună măsură soarta. A fost ajutat să învețe; oameni culți și săritori i-au ajutat să intre în gimnaziu.

După Revoluția din Octombrie, Isakovski intră în detașamentul ziariștilor comuniști.

In 1927 apare primul său volum de versuri, primit de critică fără bunăvoință.

Isakovski mărturisește: „In cărticica aceea erau, firește, multe versuri slabe, în același timp însă, fără îndoială, în ea se găsea un grăunte poetic pe care nu l-au observat, sau n-au vrut să-l observe criticii mei.

L-a observat M. Gorki. Aflîndu-se în Italia, departe de patrie, el a găsit posibilitatea să citească cartea unui poet necunoscut și să scrie un articol".

Gorki l-a încurajat pe Isakovski și cărțile lui au început să apară destul de des. („Provincia", „Maeștrii pămîntului", „Versuri alese", „Versuri și cîntece", „Cîntec despre patrie", etc.).

Multe dintre poezii au fost publicate în gazete, mai ales în „Pravda".

Maestru al versului, Isakovski este astăzi unul dintre cei mai cunoscuți și mai iubiți poeți sovietici, ale cărui versuri se recită și se cîntă pe tot pămîntul sovietic.

In timpul Marelui Război de Apărare a Patriei, Isakovski, în a cărui inimă a bătut întotdeauna inima pămîntului, a poporului sovietic, a scris cîteva volume de versuri.

Pentru munca și creația sa literară, guvernul sovietic i-a conferit lui Isakovski Ordinul Steagul Roșu și Ordinul Lenin.

In 1943, prima dată, și în 1949 pentru a doua oară i s-a conferit „Premiul Stalin".

Dușmanii i-au ars casa...

I-au ars dușmanii casa. Soața
Ucisă de dușmani i-a fost,
Ii pare groaznică viața
Soldatului, și fără rost.

Ar vrea tristețea ce-l apasă
S-o spulbere, dar n-are cum.
In cîmp, pe unde-i iarba deasă,
Găsește o movilă-n drum.

Și stă și stă și stă soldatul...
Cu glasul stins șoptește-apoi:
„Parașka-ntîmpină-ți bărbatul,
Intors erou de la război!

Intinde-n izbă masă mare
Să vie oaspeții la ea,
Că m-am întors din grea-ncleștare
La tine, soțioara mea!"

Dar nimeni, nimeni nu-i răspunse.
Nu-i spuse nimeni un cuvînt.
Doar vîntul cald trecu prin frunze,
Prin iarba deasă pe mormînt.

Oftă soldatul și din teașcă
A scos ploscă grea de vin.
Gemu: „Pierduta mea Parașkă
Mă iartă dacă astfel vin.

Prea mult, pesemne-am vrut, iubire,
In sănătatea ta să beau...
Că iată-ți beau de pomenire..."
Iar ochii, ochii lăcrimau.

„Veni-vor alții la ospețe,
Noi nu ne-om mai vedea în veci..."
Și bea soldatul, cu tristețe
La marginea movilei reci.

Bea vin amar, fără speranțe,
Vin cu venin în el prelins.
„...Ca să te văd trecui prin gloanțe
Și trei armate am învins!"

Și bînd soldatul vinul jalei,
Se amețea. De pe obraz
O lacrimă-i cădea. Medalii
Luceau pe pieptul lui viteaz.

Inchinare

Inchin cuvîntul pentru adevăr,
Pentru gîndirea dreaptă, creatoare
Și pentru sănătatea ta de fier,
Poporul meu, tu — clasă muncitoare!

Inchin pentru lumină, pentru cînt
Și pentru tine, scumpă omenire,
Spre fericirea-ntregului pămînt
Că-i loc destul și pentru fericire!

In romînește de **Victor TULBURE**

A FOST UCIS...

Daniel L'Henoret, de 17 ani, era cu un grup de prieteni, colegi de școală și se întorcea acasă, cîntînd, de la revelion. Nimic care să atragă, în special, atenția. Locuitorii străzii, au declarat de altfel, că n-au fost cituși de puțin deranjați sau puși în situația de a apela la poliția care tocmai își făcea rondul. Dar gardianul Pignault a tras. „Din greșeală — spune el. Am alunecat!"

Focurile de mitralieră l-au atins pe Daniel în spate, în dreptul inimii.

Un episod din războiul declarat tineretului! scrie Madeleine Riffaud în „l'Humanité". Și ni se dau și alte exemple, unele comentate mai pe larg, în alt articol, de către Robert Lechêne (v. L'Humanité — Nr. din 4 și 10 ianuarie — 1960).

Tînărul Guy Prestot omorît de poliție fiindcă semăna cu... un algerian, André Doré, de 17 ani, omorît fiindcă ar fi amenințat un polițist căruia i s-ar fi făcut... frică, — Serge Gillard, de 14 ani mitraliat și el de un agent.

Un război declarat tinerilor! De ce?

Pentru a discredita, sub pretexte oarecare, tineretul, în ansamblu! scrie Madeleine Riffaud.

Pentru că tinerii nu iubesc vînătoarea de tineri din Algeria! comentează Robert Lechêne.

Și iată că ne-am apropiat de adevăratul motiv al acțiunilor ucigașe, al nervozității și al spaimei: războiul din Algeria. „Războiul care face din brutalitate un drept..."

Războiul care iartă „erorile".

Războiul care declară război tinerilor, pentru că la Saint-Denis (acolo unde a fost ucis André Doré) un cortegiu de trei sute de lucrători a urmat corpul tînărului Jean Marion, mort în Algeria, și, de-a lungul parcursului, timp de două ore, s-au semnat petiții de protest!

Pentru că Daniel L'Hénoret lucra duminica, vrînd să-și cîștige banii de buzunar iar o zi de război în Algeria, calculînd salariul unui francez pe lună, costă (după cum ne informa mai de mult o revistă) 3.572 ani de muncă!

In rîndul forțelor care doresc o cît mai grabnică rezolvare a problemei algeriene se află și tineretul francez. Tinerii francezi au simțul dreptății, iubesc, firesc, adevărul ca orice tînăr din întreaga lume.

Și nu poți să le iei dreptul de revoltă împotriva celor care îi calcă în picioare, după bunul lor plac, și nu poți să le curmi brutal strigătul: Să înceteze asasinatele! Să nu mai apară pe paginile ziarelor, cu litere negre, titlurile îndoliate · A fost ucis! A fost ucis de un polițist! A fost ucis în Algeria! Avea 17 ani! Avea 20 de ani!

D. CIUREA

contrapunct

In Anglia a apărut de curînd ediția a II-a a romanului „Un fiu de miner", tipărit pentru prima oară cu trei ani în urmă. Autorul romanului, tînărul Len Doherty, s-a ridicat din rîndurile muncitorilor. Lucrînd de la vîrsta de 17 ani în mine — în prezent în regiunea Sheffield — el a izbutit ca, în puținele ore lăsate de apăsătoarea sa muncă, să sintetizeze într-o formă artistică convingătoare și dinamică, bogata sa experiență de viață. „Un fiu de miner" reconstituie cu fidelitate și forță sugestivă atmosfera dintr-un centru muncitoresc, în care mai cu seamă tineretul devine tot mai conștient de rolul important ce revine proletariatului britanic în instaurarea unei ere de pace și progres în lume.

Ultima piesă a lui Jean-Paul Sartre, „Les séquestrés d'Altona" recoltează în presă, cît și în lumea de teatru din occident, aprecieri contradictorii. Elogiile le primește însă, de cele mai multe ori, filosoful, reproșurile mai ales dramaturgul Sartre. Ce spune de fapt noua piesă a filosofului existențialist?

Acțiunea piesei se petrece în Republica Federală Germană și are ca erou principal un fost ofițer SS-ist, Franz von Gerlach. După înfrîngerea Germaniei în cel de-al doilea război mondial, Franz, claustrat voluntar în camera să din casa părintească, ține discursuri în fața istoriei pe care le înregistrează pe bandă de magnetofon. Sensul acestor discursuri cît și sensul claustrării sale voluntare se rezumă în fraza: „Unu și cu unu fac unu" — o victimă și un călău se află în fiecare om. Părerea lui Franz von Gerlach care, după ce a încercat zadarnic să scape de la moarte un rabin urmărit de naziști, devine el însuși călău, ca ofițer SS-ist, este că omul nu poate fi decît victima asupririi sau asupritor el însuși. In această lumină diferența dintre victimă și călău nu există, omul putînd foarte bine să fie una sau alta — la alegere. Unul și cu unu fac unu. Sartre și cu comandantul lagărului de la Auschwitz ar putea fi una și aceeași persoană? Totuși, nu, unu și cu unu fac întotdeauna doi.

Intrebat ce dorințe nutrește în pragul anului 1960, Marcel Pagnol a declarat: „Să înceteze războiul în Algeria, în rest ne mai aranjăm noi".

La Paris s-a deschis mai de mult, într-o totală lipsă de interes, a opta expoziție internațională a suprarealismului, avînd ca temă — erotismul. Un tavan „care respiră", un magnetofon care „tulbură" spiritele repetînd „te iubesc, ah! ahaah! etc." Intr-o grotă parfumată, domni bărboși în frac consumau langustă cu șampanie, pe o masă pe care zăcea o fată acoperită cu maioneză. Dar, după inaugurarea expoziției, domnii și fata au fost înlocuiți prin păpuși de ceară. „Aceasta e chiar rezumarea simbolică a evoluției suprarealismului", comentează revista „Express".

Producătorul de filme Clément Duhour a anunțat pentru anul 1960 pregătirea unui „Candide" cinematografic modern. Eroul voltairian va avea vîrsta de 20 de ani în 1939 și va purta uniforma armatei franceze din acel an. Noul Candide, alungat dintr-un castel situat „între Alsacia și Lorena", va trece prin situația de prizonier al naziștilor, prin aceea de soldat al celui de-al treilea Reich și-și va sfîrși peripețiile care urmează să demonstreze similitudinea situațiilor contemporane cu întîmplările voltairiene.

Subtitlul filmului urmează să fie: „Optimismul în secolul XX".

Săptămînalul „Expres" a fondat în 1958 premiul „Noul val", destinat să încoroneze cele mai bune cărți inspirate din viața tineretului francez. Premiul pe anul 1959 a fost decernat pentru un volum de poezii lui Yves Bonnefoiy, traducător din engleză, în vîrstă de 36 de ani, absolvent al facultăților de matematică și filozofie. Juriul și-a motivat astfel alegerea: „Trăim într-o țară în care poezia ca artă se rarefiază și e gata să piară. Premiul este un fel de a reaminti necesitatea poeziei în viața Franței".

Nu de mult, într-un articol apărut în „Figaro littéraire" François Mauric își exprima îngrijorarea cu privire la semnele de bătrînețe pe care le dă Academia Franceză. El însuși academician, scriitorul nu se poate totuși împiedica că constate că prestigiul acestei instituții e în continuă scădere. Absența din rîndurile ei a celor mai reprezentativi scriitori contemporani ai Franței ar fi una din cauzele principale. „Fac simpla constatare — scrie Mauric — că marile nume ale literaturii se țin cel mai adesea departe (de Academie. n.n.)". Scriitorul consideră că Academia Franceză ar putea „cunoaște o miraculoasă întinerire" dacă procedura de alegere a noilor membri ar fi modificată, renunțîndu-se la sistemul complicat al candidaturilor (care are drept consecință faptul că, atunci cînd devine vacant unul din cele 40 de fotolii academice, se prezintă de cele mai multe ori doar un singur candidat). Mauriac propune adoptarea unui sistem de alegeri mai simplu, care să ușureze accesul marilor personalități literare în Academia Franceză, acces pe care îl fac aproape imposibil rigiditățile sistemului actual de alegeri.

In 1945, pe frontul antihitlerist, un tînăr urmărește și participă din tranșeele franceze la războiul devenit tot mai nimicitor. In timp ce mulți dintre camarazii săi caută și reușesc să se plaseze la serviciile mai ușoare ale armatei, el preferă să fie pe linia întîi. Cît pe aci să fie ucis într-o bătălie, dar scapă cu viața. Mai tîrziu, asistînd la o încăierare izolată între doi tovarăși de luptă, dintre care unul este un fascist convertit sincer la democrație, iar celălalt, un om cinstit ce nu poate accepta totuși ideia de a conviețui cu un fost inamic, tînărul reflectează amar la valul nesfîrșit de ură pe care l-a provocat în toate conștiințele, nazismul. Acesta este subiectul romanului lui Paul Weber, intitulat „Crimă la observatorul astronomic".

Salvatore Qausimodo, recent întors din călătoria sa în Suedia, unde i s-a înmînat premiul Nobel, lucrează actualmente libretul unei opere care se va numi „Dragostea Galateei" și o piesă de teatru: „Diavolul corupt" a cărei premieră mondială urmează să aibă loc la teatrul regal din Stockholm.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct). MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAȚIA; Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon; 17.07.99, ABONAMENTE; 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul; Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII, nr. 5 (307) — Joi 28 ianuarie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

EROII TEATRULUI REALIST SOCIALIST

Produs al prejudecăților burgheze, teatrul bulevardier și-a obișnuit publicul cu eroi comozi, amuzanți și superficiali, eroi asemănători între dînșii ca picăturile de apă. Burghezul — mare, mijlociu sau mic — asista cu plăcere la acest gen de spectacole care nu tulburau niciodată pe nimeni. Ele îi ofereau satisfacția de a vedea strălucind în luminile rampei mediocritatea burgheză, ca unica și cea mai bună dintre lumi, îl măguleau și — totodată — îi întăreau convingerea că în viața fiecărui om există și trebuie să existe o serie întreagă de imoralități ascunse de ochii lumii, dar în fond cît se poate de firești.

La sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru, teatrul bulevardier s-a dezvoltat în directă opoziție cu piesele lui Ibsen, Cehov, Shaw sau Gorki, care azvîrleau societății întrebări alarmante. Cei care plăteau fotoliile scumpe erau destul de frămîntați de evoluția tot mai îngrijorătoare pentru ei, a vieții reale. La teatru, ei voiau să se distreze, să se odihnească, să nu dea piept din nou cu problemele răscolitoare de care ar fi preferat să uite. Comedia bulevardieră era tocmai preparatul agreabil, menit să asigure două ceasuri de iluzii, rose-bonbon. Eroii acestui teatru erau nostimi și nepăsători — așa cum trebuie să fie orice cetățean de treabă, căruia nici prin minte nu-i trece să răstoarne ordinea stabilită.

Cînd, în piesele lui Gorki, eroul revoluționar s-a ivit pentru prima oară pe scenă, el a apărut — în contrast cu ambiția burgheză — ca un personaj cu totul neobișnuit, un fel de Rahmetov al veacului XX, ale cărui norme de viață ar fi insuportabile pentru oamenii „comuni". In „Cei din urmă", elevul Piotr, fiul polițaiului Kalomiițev, face cunoștință cu un asemenea luptător revoluționar. In finalul piesei, Piotr mărturisește însă că nu se va mai duce pe la prietenul său. Revoluționarii i se par prea severi, prea exigenți. Pentru odrasla fără vlagă a Kolomiițevilor, gîndirea și morala acestuia sînt prea aspre. Și cum ar fi putut fi altfel? Aceștia sînt oameni care și-au propus să îndrepte șira spinării unei societăți gîrbove, să smulgă din rîndurile celor asupriți orice rămășiță de lînceală, de resemnare și pasivitate.

E, deci, natural ca luptătorii comuniști, care își asumă răspunderi uriașe și cer în primul rînd foarte mult de la ei înșiși, să fie exigenți și cu alții. „...Se întîmplă ceva ciudat — spune Căpetenia din „Tragedia optimistă" Comisarului — vine partidul, partidul tău, la putere, și pune oamenilor care-și dau viața pentru el nu mai știu ce condiții. Cum merge asta? Ce-i asta?" — „Foarte simplu — răspunde Comisarul. Noi știm încotro și în ce fel trebuie să pășim. De aceea punem condiții și ele sînt acceptate. Dacă nu ar fi primite, nu le-am putea pune."

Tocmai această minunată exigență partinică scoate la suprafață capacitățile creatoare ale nenumăraților „oameni simpli", care în orînduirile bazate pe exploatare au fost obișnuiți să-și subaprecieze forțele, să gîndească astfel: „N-am să schimb eu lumea, un Ion sau un Ivan oarecare". Teatrul realist-socialist arată cum se spulberă această prejudecată. In mijlocul luptelor revoluționare, în contact direct cu comuniștii, soldatul Ivan Șadrin din „Omul cu arma" sau țăranul Ivan Sîsoev din „Brigada I-a de Cavalerie" constată, nu fără uimire la început, că pot face și altceva decît să asculte orbește ordinele stăpînitorilor burghezi și moșieri, că ei, oamenii simpli, împreună cu milioanele lor de frați, sînt adevărații făuritori ai istoriei.

A lupta activ și organizat pentru fericirea colectivității în loc să stai nepăsător la gura sobei, a te integra disciplinei comuniste în loc să faci tot ce-ți trece prin cap, în genere a deveni conștient de răspunderea socială a faptelor tale în loc să te socotești singur pe lume — toate acestea par, la început, unor personaje ca Ivan Sîsoev sau, de pildă, ca Alexei din „Tragedia optimistă", cerințe împovărătoare — și numai experiența gravă a vieții îi ajută să le înțeleagă.

Evoluția teatrului realist-socialist arată însă cum aceste exigențe devin tot mai mult reguli firești ale vieții cotidiene în societatea socialistă. De pildă în piesa „Un om obișnuit" de Leonid Leonov, Sviokolkin, criticînd cu tact apucăturile învechite ale prietenului său Ladighin, vorbește în numele moralei dominante, în numele opiniei publice sovietice. Entuziasmul, combativitatea lui Hlebnikov din „O chestiune personală" aparțin nenumăraților constructori devotați ai comunismului.

Ceea ce era „obișnuit", de la sine înțeles, în societatea burgheză — indiferența, egoismul, grosolănia, înfumurarea — intră în categoria vechilor apucături depășite, iar ceea ce era „neobișnuit", ieșit din comun, trăsăturile noi ale oamenilor înaintați devin, în proporție de masă, caracteristice vieții înconjurătoare. Dacă burghezul „cumsecade" recunoaște în eroii comediilor bulevardiere propriile sale vicii nemărturisite, impertinența și cinismul de care ar fi vrut el însuși să poată da dovadă în orice împrejurare, la rîndul lor, oamenii muncii recunosc în eroii pozitivi ai teatrului realist-socialist tot ce au ei mai bun, precum și idealul de umanitate spre care aspiră fiecare în parte.

Andrei BALEANU

Condiția artistului în societatea capitalistă

Acum cîtva timp, după numeroase solicitări și promisiuni, s-a ținut în cadrul U.N.E.S.C.O. o conferință la care au participat artiști din diferite țări și care și-a propus să examineze unele probleme ale muncii de creație.

Intenția organizatorilor era de a se evita orice analiză sistematică și de a orienta discuția pe linia unor „reacții spontane", neaprofundate, sub pretextul că meseria și structura intimă a celor prezenți se opune unei cercetări concrete și meticuloase.

Dar, cu excepția cuvîntului de deschidere al lui Giuseppe Ungaretti care nu ezită încă să considere arta deasupra istoriei și care reia ideea că poezia nu poate fi definită fără a o distruge, deși ea ar deține, în schimb, esența adevărului absolut — celelalte expuneri renunță repede la tonul transcedental, pentru a se plasa pe tărîmul unor probleme tangibile și necruțătoare.

Și, contrar așteptărilor, acele „reacții spontane" menite să asigure o mare varietate de păreri, relevă cu o perseverență concludentă tristele coordonate ale soartei artistului în societatea capitalistă.

Arthur Honegger, muzician de o incontestabilă valoare, arată că în acești ultimi ani de grație, mai bine zis, de disgrație, în fața piedicilor multiple întîmpinate de creatorii din domeniul muzicii, singurul ajutor pe care îl poți da unui tînăr talentat, dornic să se dedice artei, este să-l convingi că această activitate nu-l poate hrăni decît în cazuri cu totul excepționale și numai spre sfîrșitul existenței sale.

In luările lor de cuvînt unii esteți au încercat să invoce în sprijinul teoriei că mizeria este un stimulent al geniului, imaginea lui Homer cerșind și a lui Villon furînd. Majoritatea auditorilor n-a fost însă cucerită de aceste evocări.

Minimalizarea muncii artistice, disprețul față de ea este atît de proprie orînduirii capitaliste, încît în Franța a fost adoptată următoarea definiție: „Este considerat (artist, n.n.) profesionist din punct de vedere social, acel artist care, sacrificînd mulți ani în tinerețe ca să studieze și să cunoască arta, trecînd, deseori, prin cele mai mari dificultăți, — consacră cea mai bună parte a vieții sale exercitării unei meserii ingrate care îi permite rareori să-și asigure bătrînețea și care nu se bucură de niciunul din avantajele prevăzute de Stat pentru oricare altă categorie de lucrători".

Care este „lumea de dincolo" făgăduită artiștilor ca o compensație a mizeriei lor materiale? Evident, „independența" și „libertatea absolută". Drept care, toate cuvîntările protestează vehement împotriva cenzurii (se protestează, deci există!) problema abolirii ei intrînd chiar în rezoluțiile conferinței. „Libertățile" și „independențele" se ilustrează în continuare prin faptul că pentru a monta în Franța o nouă operă, ea trebuie să fie semnată de un om „influent politicește"; prin faptul (amintit de Honegger) că impresarul nu-i îngăduie interpretului să introducă în repertoriul său lucrări noi, dat fiind că vechiul repertoriu, uzat și răsuflat, îi asigură, fără riscuri, cîteva succese călduțe; prin faptul că dezvoltarea teatrului liric în Franța e condiționată de bugetul alocat, buget care în 1948 era de 240 de milioane, în 1949 — de 120 de milioane, în 1950 — de 80 de milioane și în 1951 — de 46 de milioane; prin faptul că integritatea operei de artă — această chestiune elementară — este mereu și mereu pusă pe tapet și că munca de negru este recunoscută și justificată ca o necesitate etc.

Toate aceste semne de „libertate" și „independență", lupta împotriva amestecului monopolurilor în chestiunile artei, îl arată pe artist dependent de editorul său, de directorul său de teatru, de impresarul său, în ultimă instanță de cel care posedă finanțele și puterea politică, de capitalist.

Fără să vrea, un alt participant la conferință, Marc Connelly, vorbind despre teatrul contemporan, recunoaște neputința dramaturgilor tineri și talentați de a ajunge să fie jucați, pentru că „mercantilismul grosolan" al Broadway-ului le taie orice șansă.

In fața dușmanilor creației artistice, artiștii „liberi" și „independenți" cheamă în ajutor Statul, privit ca o abstracție. Unii dintre ei și-au dat încă de pe atunci seama că un astfel de ajutor e iluzoriu. Cifrele, datele, toată latura informativă a rapoartelor prezentate la conferință e edificatoare. Cum vor putea fi vreodată — într-un stat capitalist — desființate monopolurile care dirijează orice fel de activitate?

In final, în pregătirea redactării rezoluției comisiei de literatură, raportorul respectiv arată insuficiența practică a celor mai multe dintre propuneri și se bucură că, fără a se putea crea un program, s-a muncit serios și rodnic!

Iar splendida Veneție, oraș al frumuseții naturale și al celei elaborate, a fost martora a încă unei dovezi peremptorii a divorțului definitiv dintre arta adevărată și societatea capitalistă.

Nina CASSIAN

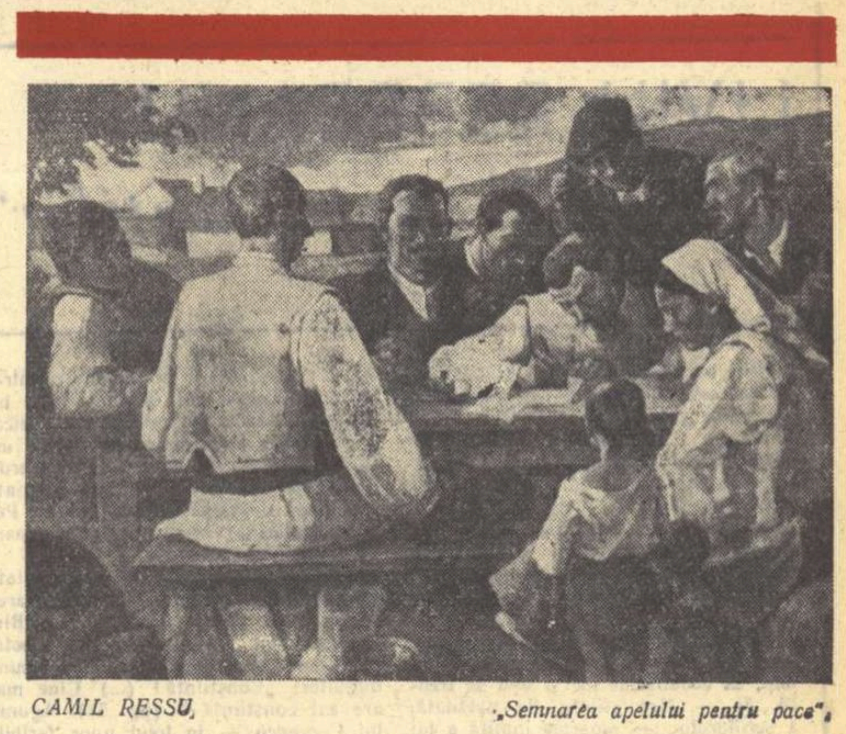

CAMIL RESSU, „Semnarea apelului pentru pace".

Arta poetică a lui CEHOV

INSEMNĂRI

Corespondența lui Cehov cu Gorki cuprinde o bogată materie de reflecție artistică. Urmăresc, de data aceasta, mai cu seamă scrisorile lui Cehov și aflu în sfaturile pe care acesta le dă emulului său mai tînăr și în aprecierile pe care i le consacră precizări dintre cele mai interesante asupra propriei sale arte poetice. Cehov admiră în nuvelele lui Gorki darul sensibilității, al plasticității, acel dar care îl face pe acesta din urmă să vadă și, parcă, „să pipăie cu mîna" lucrurile pe care le descrie. Uneori, totuși, Cehov ar dori mai multă sobrietate, eliminarea unora din intervențiile retorice ale tînărului scriitor sau a descrierilor cu care își întrerupe dialogurile. „După părerea mea, îi scrie Cehov lui Gorki, nu ești destul de sobru. Ești ca un spectator de teatru care își exprimă atît de zgomotos admirația, încît îi împiedică pe cei din jur și pe sine însuși să asculte. Această lipsă de măsură se simte, mai ales, în descrierile de natură cu care întrerupi dialogurile. Cînd citești pasajele cuprinzînd descrierea peisajelor, ai vrea să fie mai concentrate, mai scurte". Scriitorul ajuns la măiestrie găsește, cu drept cuvînt, că este obositoare și monotonă reluarea necontenită a procedeului care constă în personificarea aspectelor naturii, în expresii ca „marea respiră", „cerul privește", „stepa se răsfață", „natura murmură, vorbește, e melancolică" etc. Astfel de personificări sînt „uneori dulcegi, uneori neclare". Preferabilă i se pare lui Cehov simplitatea în descrieri prin notația directă, nefigurată. Coloritul și expresivitatea în descrieri sînt, mai degrabă atinse prin propoziții scurte, constatative, de tipul: „Soarele a apus", „S-a întunecat", „plouă" etc. De mai multe ori revine Cehov asupra imperativului simplității, împotriva descrierilor prea circumstanțiate. „Taie, îl sfătuiește el pe ucenicul său, taie, acolo unde se poate, atributele și complementele". Un scriitor își va impune mai ușor imaginea sa, atunci cînd va scrie: „omul s-a așezat pe iarbă", decît atunci cînd va înmulți determinările, scriind de pildă: „Un om de talie mijlocie, cu piept îngust și cu barbă roșcată, s-a așezat pe iarba verde, călcată de trecători, încet, uitîndu-se înapoi, timid și fricos". Imaginea artistică, observă Cehov, trebuie să se ofere imaginației cititorului, „dintr-o dată, într-o clipă". Progresele realismului au impus mai pretutindeni imaginea rapidă, fulgurantă, în locul descrierilor compuse și laborioase ale clasicilor. Instantaneitatea imaginii este o exigență generală a realismului mai nou, căruia Cehov îi aduce și confirmarea sa.

Foarte însemnată, printre recomandările adresate tînărului Gorki este și aceea relativă la necesitatea de a stabili legături multiple între personajele unei povestiri, de a le pune în legătură cu întregul lor mediu social, de a le învălui într-o atmosferă, de a le face să se detașeze pe fondul planurilor mai adînci ale narațiunii. „Trebuie să vezi mai multe, să știi mai mult, să cuprinzi orizonturi mai largi, îl sfătuiește Cehov pe tînărul scriitor. Imaginația d-tale se agață de toate, reține totul, dar e ca un cuptor mare, care nu e destul de alimentat cu lemne... Intr-o povestire dai două-trei chipuri, dar acestea stau departe unele de altele, în afara masei. Exclud din această apreciere povestirile din Crimeea (d.p. „Tovarășul de drum") unde, în afara figurilor, se simte și prezența masei omenești din care au ieșit ele, și atmosfera, și planurile secundare, într-un cuvînt, totul". Citatul acesta aduce completări interesante teoriei realiste a mediului. Clasicii nu numai că prezentau personajele lor, în narațiuni și drame, într-o relativă independență de mediul lor natural, dar și fără legături mai numeroase și mai întinse cu ambianța lor socială. O tragedie de Racine este o problemă de algebră morală care se rezolvă fără intervenția mediului, prin simplul joc al pasiunilor omenești individuale, aduse să se înfrunte după simplele motive raționale pe care le puteau aduce în sprijinul lor. Logica desfășurării pasionale este unul din aspectele cele mai izbitoare în operele poetice ale clasicilor. Manevrîndu-le, ca pe figurile unui joc de șah, poetul clasic nu ține seama decît de particularitățile personajelor sale, dar de nici una din nenumăratele legături prin care acestea se leagă cu lumea de dincolo de terenul acțiunii lor. Tabla de șah este unul din locurile cele mai autonome ale lumii. Intelegerea omului, în epoca creșterii însemnătății istorice a maselor populare și în legătură cu progresele moderne ale științelor naturale și sociale, a eliminat din artă procedeul clasic abstractiv. A apărut, în schimb, ideea modernă a mediului natural și social, căreia Cehov îi dă o dezvoltare atît de interesantă, atunci cînd cere scriitorilor prezentarea maselor omenești, planuri secundare (adică adîncime a compoziției), atmosferă.

Mă opresc asupra acestei ultime noțiuni estetice, pentru care, cum mă informează o colegă, textul rus folosește cuvîntul vozduh — aer, atmosferă. Este o noțiune la care trebuie să facem mereu apel pentru a caracteriza propria creație a lui Cehov. Atmosfera, în sensurile figurate, definite de DLRLC ca „mediu social înconjurător în care trăiește cineva, ambianță" sau ca „stare de spirit (favorabilă sau nefavorabilă) creată în jurul unei persoane, a unei instituții etc" joacă un mare rol în nuvelele, dar mai ales în teatrul lui Cehov. Nu voi insista asupra atmosferei ca mediu social în operele scriitorului care și-a ales temele și personajele sale din lumea burgheziei și a micii burghezii, a intelectualilor, a proprietarilor funciari etc. Fiecare din oamenii lui Cehov apare cu caracteristicile clasei sau categoriei lui sociale, și opera în întregime este unul din documentele cele mai edificatoare asupra crizei societății rusești în epoca premergătoare revoluției din 1905. Mă voi opri, ca asupra unui aspect mai puțin studiat, asupra atmosferei dramelor lui Cehov, în sensul stării de spirit pe care ele o reflectă și o provoacă în spectatorii lor, asupra acelei prezențe morale difuze, care face din presimțirile, din melancoliile, din nădejdile și elanurile către o lume mai bună, adevărate personaje concrete ale acelor admirabile creații de artă.

Cum creiază Cehov atmosfera ca stare de spirit în dramele sale? Prin multe detalii ale expunerii scenice, ca, de pildă, simboluri, reflecții cu răsunet adînc, tăceri elocvente, cuvinte caracteristice în vorbirea personajelor, dar mai cu seamă printr-un fel special al dialogului, care merită a fi descris. In general, dialogul, într-o dramă, este făcut dintr-o serie de replici care se generează unele pe altele; un dialog se constituie dintr-o întrebare și un răspuns, din expresia unei dorințe și a împlinirii sau a refuzului ei, a unei porunci și a confirmării sau a opoziției față de ea, a unei constatări și a confirmării, corectării sau opunerii, fiecare din acestea fiind pronunțată de unul sau altul dintre vorbitorii unui dialog cu doi sau mai mulți interlocutori. Numim un astfel de schimb de replici un dialog legat și-l deosebim de dialogul nelegat, cu o valoare atît de mare în crearea atmosferei dramelor lui Cehov. In dialogul nelegat, replicile se succed într-o relativă independență unele față de altele, dar toate pornesc din starea de spirit comună a personajelor, așa cum o determină situarea lor socială de clasă ca și ideile, sentimentele, năzuințele lor unitare: atmosfera care le învăluie pe toate deopotrivă. Iată una din scenele dramei „Trei surori". Intervențiile succesive în dialog ale personajelor sînt atît de puțin legate între ele, încît locotenentul Tusenbach le spune la un moment dat: „Este greu, doamnelor și domnilor, să discute cineva cu dumneavoastră". In adevăr, în timpul aceleiași scene, Mașa rîde unei amintiri, Verșinin evocă vremea studiilor sale, Tusenbach făurește o teorie despre viitorul omenirii. Cebutikin culege dintr-un ziar o informație despre Balzac, Fedotik vorbește despre creioanele colorate cumpărate de la un negustor în aceeași zi etc.

Dialogul nelegat în scena amintită dă astfel realitate și face prezentă starea de spirit comună tuturor personajelor participante la ea: dezafectarea lor socială într-o lume în care idealurile omului muriseră, dar se pregăteau să învie, așa cum o anunță Olga surorilor ei, la sfîrșitul piesei, într-un mare reviriment al simțirii sale. Progresele realismului în secolul al XIX-lea legase pe oameni de natură și societate cu mai multă putere decît în tot trecutul literaturii. In direcția acelorași progrese, Cehov ni-i arată trăind în același moment social, respirînd și degajînd aceeași atmosferă morală, evocată de marele scriitor cu mijloacele inteligenții celei mai pătrunzătoare și a sensibilității celei mai vibrante.

Tudor VIANU

IN ACEST NUMĂR:

- ARTICOLE INCHINATE ANIVERSARII LUI A. P. CEHOV
Semnează Aura Buzescu, artistă a poporului, B. Elvin, Ion Finteșteanu, artist al poporului, Tamara Gane, Elvira Godeanu, artistă emerită, Horia Lovinescu, Ion Marin Sadoveanu. (Paginile 4, 5, 7)
- UMANISMUL ȘI EPOCA NOASTRĂ
Discuție în jurul mesei rotunde. Participă acad. Athanase Joja, acad. Mihai Ralea, acad. Andrei Oțetea, acad. Tudor Vianu, Demostene Botez, Al. Philippide, acad. Al. Graur, acad. Emil Condurachi, prof. Gh. Guțu, acad. Iorgu Iordan.

„DIN TINEREȚE FACEM PĂCII SCUT..."

Peste cîteva zile vom auzi cadențele colorate ale cîntecelor cu care tinerii și studenții din țara noastră, din Bulgaria, Italia, Iugoslavia, Albania și Grecia, vor inunda Bucureștii. Tot fluxul acesta sonor ar putea fi concentrat într-un singur refren: „Din tinerețe facem păcii scut".

Am participat de atîtea ori la spectacolele unice ale Festivalelor mondiale ale tineretului, înzestrate cu o extraordinară forță de mobilizare a tinerei generații în slujba păcii și înfrățirii. Cred că după orice întîlnire de acest fel, fiecare gînd nou, fiecare prietenie nouă s-au transformat în adevărate sentinele ale păcii.

Intîlnirea de la București a tineretului și studenților din Balcani și bazinul Mării Adriatice, chiar dacă are alte proporții nu cred că s-ar putea deosebi în esență de marile reuniuni de acest gen, devenite de mult tradiționale. Sîntem mîndri că tineretul țării noastre, legat prin toate fibrele muncii și aspirațiilor sale de o operă constructivă de o rară frumusețe, a adresat chemarea ce se realizează prin întîlnirea în pragul căreia ne aflăm.

Delegații își vor strînge mîinile, vor dezbate pe larg ideea necesității de a transforma această regiune a globului într-o zonă denuclearizată, într-un pămînt al liniștii creatoare. Și liniștea aceasta n-ar putea face casă bună cu amenințarea rampelor de lansare, cu monștrii cu botul întins al rachetelor distrugătoare.

Știința, fereastră în zarea căreia poate rîde fie soarele viitorului, fie ciuperca întunecată a exploziilor — va fi scrutată atent și rosturile ei adîncite cu competență și bună credință. Fără îndoială că înțelepciunea, devenită azi o caracteristică și a tinereții, se va simți la largul ei, în dezbaterile acestea ale tinerilor viitori savanți.

Din istorie știm că, în vremuri depărtate și întunecate, între popoarele balcanice și cele de pe țărmul Adriaticii circulau, nu odată, ambasadori luminați: literele înflorite ale cărților sau tiparnițele pe care azi le mai admirăm în muzee și care își făceau cu prisosință datoria, scoțînd o carte într-un an. În epoca noastră modernă cărțile ajung la lumină într-un ritm fantastic și dacă nu le scriu totdeauna tinerii, mai ales ei sînt aceia care le caută. Ce să mai spunem despre filme — adevărate poduri de imagini rulante între o țară și alta, între o inimă azi poate încă străină și mîine de prieten adevărat. Cît despre muzică, — are neastîmpărul apelor și orice om întreg la suflet o preferă șuierăturilor de gloanțe.

Despre înțelegere, prin toate acestea admirabile mijloace ale culturii ca despre o necesitate dedusă din legile istoriei, impusă de viitor, se va vorbi, desigur, la întîlnirea de la București. Ambasadorii luminați ai epocii rațiunii istorice triumfătoare, ai păcii și progresului — toate distinsele fețe ale culturii — nu pot decît să se bucure că tineretul blacanic și din țările adriatice este de partea lor.

Nici sporturile, descinzînd din tradiția vechilor elini, nu pot să-și ia deplin avînt decît atunci cînd smulg ropote de aplauze, fie de o parte, fie de alta, cum se potrivește, ca între adversari pașnici. Dacă, așa cum se întîmplă de pe acum, în anumite țări locul stadioanelor îl vor ocupa rampele de lansare a rachetelor — performanțele atletice ar muri în fașe, raportul de aplauze ar rămînea mut și ardoarea atît de tinerească a întrecerilor întru glorie ar rămînea o aspirație ucisă. Impotriva unor astfel de perspective, tinerii strînși în București, vor spune categoric: NU!

In sălile de sport, aplauzele lor și ale noastre vor răpăi ca stolurile de porumbei călători ce-și iau zborul spre toate colțurile lumii, purtînd mesajul luminii și păcii.

Acestea sînt numai cîteva din țelurile întîlnirii de la București.

Și nu ne îndoim că tinerii soli ai popoarelor balcanice și adriatice sînt nu numai oaspeții pămîntului nostru, ci și ai inimilor iubitoare de pace de pe întreg globul.

In locul tradiționalului „butoi de pulbere al Europei", cum erau numiți Balcanii altădată, să creăm o zonă a păcii, a cîntecelor pe care să nu le asurzească niciodată tunurile!

Să ne întîlnim, să ne cunoaștem, să fim prieteni nedespărțiți!

Din tinerețea noastră să facem scut oțelit Păcii și Viitorului.

Ion BRAD

Răsfoind revistele

SCRISUL BANATEAN

Proza și poezia din nr. 12

Este fără îndoială o particularitate meritoasă a bucăților de proză publicate în ultimul număr al „Scrisului bănățean" un anume aer proaspăt, descinzînd direct din atmosfera întreprinderilor specifice locului pe marile șantiere, pe care-l aduc cu ele aceste lucrări. Ne referim în primul rînd la povestirea lui Alexandru Suboni, „La Baraj"; monologul fostului țăran din Dunău, devenit șofer pe șantierul hidrocentralei de la Bicaz, are un anume farmec prin autenticitatea tonului, prin aerul simpatic al povestitorului, prin familiaritatea ingenuă a expresiilor, prin modul degajat, nu lipsit de un umor și de anumite accente discret-sentimentale, în care este istorisită isprava eroică a grupului de șoferi în preajma zilei de 23 August. Schița lui Corneliu Omescu „Carnetul lui Matei" — descriind micul act de eroism al unui tînăr „cărbunar" părea, în narurea actului propriu-zis, să tindă a evita convenția și facilitatea clișeului comun.

Din poezia „Scrisului bănățean" — o anume idee poetică cuprinde „Pe puntea blocului nou" de Ion Acsan; comparația imaginii noilor blocuri în noapte cu cea a unor mari nave plutind nocturn, lumina apartamentelor semănînd cu cea a unor „galaxii de becuri și de stele", în timp ce „Bărci automobile trec pe stradă / Poposind în asfaltată radă..." — conferă un anume aer somptuos și nu lipsit de grandoare imaginii marilor construcții de locuințe ale socialismului. „Solilocul munților" de Anghel Dumbrăveanu are un început promițător; orgoliul disprețuitor al munților, privind cu condescendență atacul temerar al constructorilor putea constitui un bun preludiu pentru a celebra marea forță a celor care înfring cerbicia naturii. Versurile care intenționează să cînte însă acest triumf sînt prea abstracte („Cine putea bănui acel efort demiurgic / Cu care oamenii au născocit noi imagini" !?) In general nu puține din versurile publicate în revistă suferă de convenționalism și mediocritate în inspirație, de un conformism vizibil în „schema" poeziilor. Poezia „Revedere" de Iosif Moruțan are o idee cu totul comună, versurile lui Lucian Valea, mai substanțiale în „La stema Republicii", nu depășesc totuși un nivel mediu, etc. Un aer mai proaspăt și mai inedit prin „materia" ei îl are poezia „In abataj" din ciclul „Stampe din Valea Jiului" de Haralambie Țugui, evocînd mai plastic lupta grea, încordată a minerilor cu roca rebelă; rămînem totuși și cu prilejul acestui ciclu ușor decepționați de puținătatea impresiilor fixate de poet într-un ciclu care se anunță prin titlu mult mai promițător.

Ar fi de dorit ca grupul poeților de la „Scrisul bănățean" să cultive o poezie mai îndrăzneață, mai puțin convențională, să elimine clișeele comune — impunînd o prezență mai personală în ansamblul liricii noastre.

Critica literară în „Steaua"

„Steaua" este de mult cunoscută ca o revistă preocupată aproape exclusiv de poezie. Nu vrem să ne ocupăm acum de calitatea și mai ales de caracterul poeziei publicate de revista clujeană. Insemnările noastre sînt făcute pe marginea sectorului de critică de la „Steaua".

Mai întîi de toate trebuie spus că îndreptîndu-și întreaga atenție spre poezie, revista pierde de cele mai multe ori din vedere problemele criticii, care sînt acolo evident adiacente, complimentare. In paginile „Stelei" nu pătrund de aceea discuțiile vii, care străbat azi publicistica noastră literară; lectura revistei creînd certa impresie a unei ciudate detașări, a unei anume depărtări de realitate, de șocurile mișcării noastre literare. In spațiul rezervat criticii, totul e egal, neutru, distribuit în rubrici de mult statornicite. Rar întîlnești la „Steaua" o luare de atitudine fermă față de o problemă a literaturii actuale.

Altminteri critica de la „Steaua" se înviorează pe dată cînd își poate exprima opinii în probleme ce privesc poezia. Atunci, colaboratorii revistei coboară în forum, angajează discuții, dau replici, își clamează cu pasiune punctul de vedere vrînd parcă să facă tuturor cunoscut faptul că în sfîrșit au prilejul să dezbată o problemă care îi interesează. Pilduitoare în acest sens este intervenția lui Victor Felea din nr. 11 pe marginea discuției despre poezie inițiată de revistele noastre. Autorul se grăbește să arate că asemenea discuții „sînt mai mult decît binevenite", încercînd „și noi să aproximăm pe cît ne stă în putere problema specificului poeziei". V. Felea, prin sondaje informate în istoria literară, face unele observații foarte interesante, numai că rămînînd în zonele generalului îngustează astfel simțitor utilitatea cercetării. Am reținut din articolul lui Victor Felea, care pledează pentru versul liber, cu rimă interioară, cîteva observații în legătură cu sarcinile criticii literare în domeniul poeziei, pe care ne cerem îngăduința să le transcriem: „Una din sarcinile criticii ar fi și aceea de a semnala totdeauna falsele gesturi poetice, alura mimetică, distingîndu-le de veritabila creație". „Jocul gratuit, hermetismul sau gongorismul expresiei nu ne-au lăsat altceva decît o experiență nereușită". Sau: „a discuta pe marginea unor producții care nu îndeplinesc cerințele artei, fiind simple exerciții formale, înseamnă a semăna confuzie și a deruta atît cititorii cît și autorul". Utilitatea acestor observații ar fi fost mult sporită dacă erau însoțite de exemple, ușor de găsit chiar în orice număr al revistei clujene.

De la o vreme critica literară de la „Steaua" se distinge printr-un caracter nedezmințit empiric. Se practică de regulă descripția cuminte și rechizitoriul judecătoresc împănat cu sentințe neargumentate și nu rare ori negativiste. Judecata de valoare e cu grijă ocolită, iar metoda analitică — cu unele excepții — nu e socotită ca un elementar mijloc al actului critic. Cronica literară și rubrica „Viața cărților" poartă cu pregnanță (ca să folosim un termen întîlnit cel puțin de două ori în fiecare cronică și recenzie a revistei de la Cluj) pecetea acestor tare. Cronica literară o semnează poetul Victor Felea, Virgil Ardeleanu, Laurențiu Tudor, Florea-Rariște, etc., etc. Un model de cronică școlărească expozitivă și violent apologetică este cronica (în numărul 10) lui D. Florea-Rariște la volumul lui Ion Istrati „Tinerețe fără tinerețe". După ce povestește conștiincios ceea ce numește „acțiunea cărții", criticul schimbă parcă pana cu cădelnița și laudă pe vreo două pagini romanul. După opinia sa, volumul lasă „nu numai impresia unei documentări serioase, dar și a autenticității". De aceea, cartea „trăiește ca operă literară prin pasiunile dezlănțuite, prin dramatismul situațiilor, prin atmosferă și peisaj". In afară de virtuțile ei caracterologice și tipologice, criticul apreciază la noua carte a scriitorului ieșean minuția documentării, de parcă documentarea prin ea însăși conferă unei lucrări valoare artistică. Criticul se arată încîntat de faptul că „viața redacțională a ziarelor din acea vreme, mentalitatea din armată, împrejurimile orașului, instituțiile, monumentele, cartierele, firmele de prăvălii, cinematografe și bodegi și tot ce se leagă de capitala Moldovei apar în cartea lui Ion Istrati cu o exactitate ce face cu neputință orice rectificare". Undeva, Florea-Rariște găsește că e bine să pomenească și de unele deficiențe, notînd că acestea se limitează exclusiv la aceea că „există totuși în roman unele exagerări, dar acestea se referă la personaje de ordin secundar". Cînd actul critic devine judecătoresc sînt efectiv „distruse" în 15-20 de rînduri, fără nici o argumentație, lucrări valoroase, demne de o atenție sporită. (Așa se întîmplă de pildă — în nr. 11 — cu „Bariera" lui T. Mazilu și „Impărăția proletară" de Dimos Rendis). Cronica tributară aceleiași modalități abuzează și ea în sentințe nemotivate. Ocupîndu-se de volumul II al romanului „Bărăgan", Virgil Ardeleanu se dedă bucuros unei analize vagi și exterioare, refuzînd să pătrundă cu atenție și înțelegere în universul intim al cărții. Cronica impresionează neplăcut prin evidenta neînțelegere a semnificației acestui de al II-lea volum în ansamblul romanului. De aici procesele de intenție și acuzele neargumentate care la V. Ardeleanu țin loc de judecată de valoare („paupertatea invenției epice"; „I-am reproșa lui Galan îndeosebi linia nu deajuns de evolutivă pe care a imprimat-o acestui personaj" — e vorba de Anton Filip — „regretabil că demonstrînd virtuozitate în mînuirea resurselor humoristice ale limbajului, autorul l-a folosit totuși prea puțin în caracterizarea personajelor", etc. etc.). Rubrica „Profiluri contemporane", prezentă mai în fiecare număr, ar trebui să cîștige și ea în analiză. Fără îndoială, atît critica descriptivă cît și cea judecătorească sînt în egală măsură neștiințifice, transformînd actul critic într-o îndeletnicire a arbitrarului, incapabilă să contribuie eficient la dezvoltarea literaturii. Inexplicabil e și faptul că „Steaua" se păstrează într-o îndelungată rezervă față de alte aspecte ale fenomenului nostru literar și artistic. Deși orașul Cluj trăiește o intensă viață artistică (pe care „Tribuna" o comentează cu regularitate), „Steaua" stăruie în a nu o prea lua în seamă. In Cluj există cîteva teatre unde se montează spectacole izbutite, o operă și o filarmonică apreciate în întreaga țară, artiștii plastici creează și expun lucrări valoroase, dar „Steaua" nu are în sumar nici cronică teatrală, nici cronică muzicală și nici cronică plastică.

Sectorul criticii literare de la „Steaua" trebuie să facă neîntîrziat o serioasă cotitură în activitatea sa. Revista clujeană se va putea achita de sarcinile ce-i revin numai repunînd spiritul științific al criticii în drepturile ce i se cuvin și îndreptîndu-și toată atenția spre literatura și arta noastră realist-socialistă.

CRONICAR

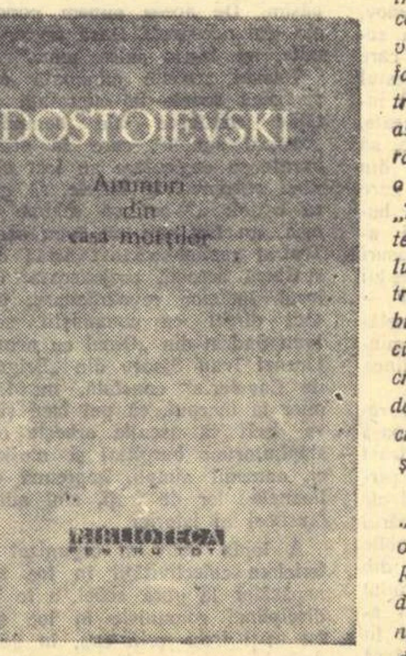

„Amintiri din casa morților" de F. M. Dostoievski, apărută recent în noua colecție a „Bibliotecii pentru toți".

Geo Bogza: „SCRIERI IN PROZĂ", vol. IV

O carte pe săptămînă

Cu riscul de a frustra terminologia critică, am să cer îngăduința cititorului de a înlocui în această prezentare cuvîntul gazetar cu acela de poet. Nu e vorba de un capriciu, pe care de altfel nu mi l-aș permite, ci doar de înlăturarea unor aparențe care ar putea induce în eroare.

Geo Bogza este și aici poet ca în toate operele sale fundamentale, ca în Cartea Oltului și ca în Meridiane sovietice.

Făcînd parte dintre scriitorii care au traversat, plini de curaj „anii împotrivirii", autorul Țărilor de piatră, de foc și de pămînt e, ca să folosim o imagine a sa, un brav matelot, căruia i-a fost dat să navigheze în tinerețe pe mările cele mai bîntuite de taifunuri și de pirați. Umflau valurile pe atunci, provocînd milioane de victime, diversele mișcări fasciste, mînate orbește de sîngerosul Poseidon teutonic, acționau curenții cei mai reci și potrivnici visului și aspirațiilor umanității. Corăbierul Bogza nu s-a lăsat nici ademenit de glasul înșelător al sirenelor, nici învins de înspăimîntătoarea furtună. Ochiul său a știut să vadă în înălțimi steaua polară... Și crezînd în puterea ei călăuzitoare, care nu era alta decît a partidului și poporului, Bogza, împreună cu alții, a înfruntat valurile cele mai primejdioase. A scris contra burgheziei romînești, reacționară din creștet pînă în tălpi după venirea lui Hitler la putere, a scris contra „frigului social" care făcea să piară sute și mii de subalimentați, a surprins atîtea și atîtea „instantanee" ale acelor ani. „Articole de ziar!" vor exclama interlocutorii mei. „Da, dar scrise de un poet!"

Bogza cultiva o ironie tragică, un „umor straniu", cum îi plăcea să spună despre „prietenul său pianistul". Părea că rîde, cînd făcea O propunere folositoare, care consta în înlocuirea substantivului ministru cu acela de făcăleț, dar era un rîs profund sarcastic și dureros. Poet al faptului cotidian, al „banalelor" „întîmplări din Capitală", Geo Bogza descoperea în realitate imagini așa de pregnante, încît forța lor generalizatoare depășește cu mult valoarea oarecum locală a relatării gazetărești. Să ne amintim acel Instantaneu în zorii zilei, cu „stropitoarele primăriei care spală asfaltul de sînge, de icre negre și de șampanie", Oameni pe trepte, unde folosește tehnica unui excelent operator cinematografic, sau Condeie în lanțuri, simbol copleșitor al scrisului și al libertăților presei de atunci înmormîntate la Cimitirul din deal. Oriunde ne-am opri, — și ne mărturisim părerea de rău că nu putem insista în această recenzie și asupra altor pamflete, — vom întîlni aceeași ingeniozitate, aceeași imaginație efervescentă, aceeași emoție care ne înfioară și azi. Revoltatul Bogza care denunța mascarada electorală (Vocabular electoral) și sălbăticia jandarmilor (Scrisoare deschisă banditului Coroiu), poetul Bogza care străpungea vălul trandafiriu al idilismului (Paște romînesc) și striga împreună cu toți oropsiții contra potentaților „indescifrabili", răspunzători pentru infernul Atelierelor de ocrotire și al Nopților de ger, era deopotrivă un maestru al imaginii, ca și al titlurilor sugestive. Metoda cheilor potrivite, Mutarea fălcilor la națiuni, De ziua nunții tale-ți scriu — atacuri deschise la adresa hitlerismului agresiv — sînt numai cîteva dintre multe altele care au purtat pe aripi „straniul umor" al scriitorului.

Apropiindu-se de țărmurile mult visate ale socialismului și acostînd, matelotul are viziunea oceanului liniștit — o viziune grandioasă și solemnă. Bogza al zilelor noastre, parcă și-a uitat sarcasmul de altădată, adîncindu-se într-o poezie gravă, meditativă. El iubește acum vastitățile spațiale și monumentalitatea construcțiilor comunismului (Volga—Don), se încălzește la imensele focuri ce luminează congresele păcii (Explozia de la Helsinki). Bogza cu tîmplele argintii se înalță ca un poet al măreției umane, realizată de socialismul biruitor, și nu arareori, ca un poet gingaș, delicat și duios. Moartea lui Nicolae Labiș a smuls atîtea accente de durere, dar cele mai pure sînt ale lui Geo Bogza care în poemul — nu în articolul! — „Moartea poetului", este el întreg, ca un tată îndurerat, plîngîndu-și odrasla iubită.

Simple articole de ziar, toate cîte le-a scris despre „Ciudata întoarcere a cocorilor", despre intrarea în funcție a sincrofazotronului, despre Eminescu, Brîncuși, Camil Petrescu și Labiș? Nu. Fragmente din poemul pe care Geo Bogza îl închină celor mai vii și mai dragi realități.

Al. SANDULESCU

CRONICA LITERARĂ

LIVIU REBREANU: „Pădurea spînzuraților" III

de Paul GEORGESCU

Prin aburii de sînge se străvăd figurile albe, îndurerate și resemnate ale oamenilor cumsecade. Poate că nimic nu e mai crispant dramatic în acest roman al durerilor decît neputința „oamenilor de bună voință", cum zice Jules Romain, de a întreprinde ceva. Abolirea voinței, inutilitatea gîndurilor pașnice și fertile în fața violenței organizate, a imperialismelor dezlănțuite e sugerată cu discreție convingătoare. Țăranul Vidor, Petre ordonanța, țăran și el, bătrîna doamnă Bologa, suspină și așteaptă, resemnați, ca nebunia de foc și oțel să treacă. Și — fără știința, de astădată, a scriitorului, — moartea inutilă a lui Apostol, auto-convertit la nonviolență, subliniază cu roșu tragedia omeniei dezarmate în fața răului organizat. Căci acest „rău organizat" (care nu e aici altceva decît furia dementă de posesiune a burgheziei) nu avea să „treacă" de la sine ci doar să amorțească, uneori, sleit de propria-i furie. Dar el avea să izbucnească apoi, iarăși, cu o nouă intensitate. Ineficacitatea cumsecădeniei în asemenea împrejurări e concretizată în figura episodică dar pregnantă a doctorului Meyer care, asemeni medicului din „Doamna Bovary", traversează tragedia cu sensibilitatea mascată de o carapace. Dr. Meyer asistă aparent impasibil, cu ceasul în mînă, la spînzurarea patriotului ceh Svoboda, repară conștiincios oamenii sfîrtecați, (care vor fi din nou, apoi, retrimiși la abator), cu acea încredere încăpățînată și oarecum abstractă a unor medici în principiul Viață, înțeles ca element aproape metafizic, dincolo de condițiile concrete ale existenței. Bunătatea lui fiind fundamentală e mascată, cum ziceam, de o carapace: distant, morocănos; dar bunătatea țîșnește, totuși, în anumite împrejurări, cînd Bologa bolnav, îi șoptește — „Doctore vreau să mor..." — „Ce, ce? strigă dr. Meyer, cu vioiciune neobișnuită. Să mori! Zi mai bine că ai vrea un concediu, precum ți se și cuvine! Apoi, făcîndu-și de lucru la masă, adăugă mai încet, cu tonul natural și ca pentru sine: — Ce ticăloșie! Să trimiți pe front oameni bolnavi... Uneori parcă într-adevăr îți vine s-o iai razna și să dai dracului toate" (pag. 162—163). O singură dată doctorul Meyer are o izbucnire de veselie: aducîndu-i lui Bologa permisul de concediu, act de bunătate inutilă care nu avea decît să amîne finalul tragic al eroului. Cu acest prilej, doctorul Meyer își dezvăluie, într-o frază, concepția lui despre Viață, înțeleasă, ziceam, ca entitate metafizică: „Ține minte ce-ți spune un doctor ursuz și amărît: Moartea, cea mai eroică, nu prețuiește în realitate cît viața cea mai ticăloasă" (pag. 165). Poziția doctorului Meyer e înduioșătoare dar inoperantă.

Mistica sentimentală e reprezentată de căpitanul Cervenco. La spînzurarea lui Svoboda, plînge și murmură: „Bietul om" (pg. 27). Iar cînd, la popotă, se discută despre acest subiect, spune tînguitor: „Conștiință! (...) Cine mai are azi conștiință?" (pg. 53). Agonia lui Cervenco — în toiul unor teribile dureri își păstrează surîsul blînd. — îl impresionează teribil pe Bologa, constituind o confirmare a drumului nou pe care și-l alesese (pag. 230). Dar scriitorul notează rece: „In fața ofițerilor trecea ca un fel de menonit, fiindcă în doi ani de război niciodată nu pusese mîna pe vreo armă, ci mergea în lupte numai cu un băț de trestie și cîntînd cîntece bisericești. Cervenco însuși spunea sus și tare că mai bine și-ar tăia mîinile decît să tragă asupra unor bieți oameni ca și dînsul. Altfel fiind extrem de conștiincios în serviciu și disprețuitor de moarte, superiorii îl lăsau în pace, mulțumindu-se a zice că-i cam scrîntit" (pag. 54). Aceasta relevă nu numai ineficacitatea nonviolenței în doborîrea răului înarmat dar stîrnește și tulburătoarea problemă a responsabilității. Oare cineva care participă la ceva monstruos știind că acel ceva e monstruos se poate disculpa doar prin faptul că el, personal, nu a ucis? In fața conștiinței e oare Cervenco mai puțin vinovat decît vajnicul Varga care nu știa că participă la o crimă?... A participa chiar pasiv la o crimă colectivă și a nu lua atitudine împotriva ei, cu toate riscurile pe care aceasta le implică, înseamnă a-ți asuma toate responsabilitățile. Nu e așadar greșit a spune că Cervenco era vinovat de spînzurarea lui Svoboda ca și de morțile inutile de o parte și de alta a frontului, așa cum nonviolența care opune războaielor imperialiste, cruzimilor colonialiste doar un oftat, răspunde în fața istoriei, a oamenilor, a istoriei oamenilor de toate ororile pe care nu a încercat să le oprească...

Spuneam în prima parte a cronicii că, asemeni lui Hans Castorp din „Muntele magic", Apostol Bologa este prezența neutră dar receptivă, pe deasupra căreia se încrucișează tirul tezelor ideologice. O adevărată bătălie ideologică se dă în prezența lui Bologa, în care se înfruntă cîteva concepții despre viață. Concepția care i se opune direct lui Cervenco este aceea a locotenentului Gross, citat cu respect de criticii noștri ca reprezentînd poziția cea mai avansată printre eroii cărții. Mi-e destul de greu să subscriu la această interpretare. Gross nu e socialist ci anarhist. Il cunoaștem pe Gross, prima dată, în toiul discuției de la popotă, prilejuită de spînzurarea lui Svoboda. Gross, încruntat, sigur de sine, (cum va fi dealtfel tot timpul), îi strigă lui Bologa: „— Nici o datorie din lume nu-mi poate impune să ucid pe un camarad..." (pg. 54). Iar ultima dată, Gross ne apare făcînd parte din tribunalul militar care-l judeca pe Bologa și votînd pentru condamnarea acestuia la moarte. Rebreanu închide în această contradicție (iată ce înseamnă de fapt „construcție") personajul. Bologa, iritat de tiradele lui Gross despre nesupunere, remarcă ironic că anarhistul e conștiincios la datorie și bine văzut de superiori. Răspunsul lui Gross nu e convingător:

„— Sînt laș, sînt chiar ipocrit, recunosc! (...) Fiindcă nu mi-a sosit încă vremea!... Dar cînd va sosi vremea voi fi cumplit, Bologa, n-ai grije!... Acuma primesc ordinele, scrîșnesc din dinți și execut ...Nu mă plîng și nu plîng pe nimeni, ci adun picăturile de ură pentru ziua care va veni negreșit, care se apropie!... Aici orice sinceritate întîmpină numai gloanțe. Astfel lașitatea mea e o armă de luptă și de rezistență... Trebuie să rezistăm pînă cînd va răsări soarele nostru..." (pg. 221—222).

Lăsînd la o parte faptul că între scop și mijloace trebuie să existe o legătură dialectică, spusele lui Gross nu pot fi luate în serios fiindcă nu e vorba de discreția conspiratorului care nu vrea să atragă fulgere premature asupra muncii sale revoluționare. Gross, nu numai că nu organizează nimic, pe plan revoluționar, dar prin discursurile incendiare — pe care le ține la toată lumea — despre stat, dumnezeu, etc., atrage atenția inutil tocmai asupra a ceea ce pretinde că vrea să ocrotească: ideile sale. Dacă Gross nu e arestat și împușcat e fiindcă superiorii — ca și pe Cervenco — nu-l luau în serios, îl considerau neprimejdios, conștiincios dar cam... original. Să lăsăm acum discrepanța dintre idei și comportament (esențială totuși pentru un marxist) și să ne situăm doar pe planul ideilor. E drept că Gross spune o serie de lucruri adevărate despre războiul imperialist, despre religie, etc. Dar îl putem oare considera marxist? Iată-l cum judecă: „Iubirea a dat faliment, ca și umilința, smerenia... Omul vrea să fie acuma mîndru și stăpîn și egoist, să lupte și să-și biruiască vrăjmașii oricare și oriunde ar fi ei... (...) Pînă azi ne-a fost rușine de ura din sufletul nostru, deși e soră bună cu iubirea... (...) De azi încolo va trebui să-i dăm locul de cinste în viața omenească, fiindcă oamenii nu mai vreau să moară, ci să trăiască și să lupte... Cînd mori luptînd moartea e răscumpărată și cînd izbutești prin luptă victoria e mai dulce... In locul ipocriziei trebuie să vie francheța, chiar brutală! Numai ura va zdrobi minciuna care otrăvește lumea!" (pg. 224). Mirarea lui Bologa este și a noastră: „— Bine, Gross, credeam că ești socialist și că..." (pg. 225). Această replică demonstrează, credem, că Rebreanu nu a intenționat să înfățișeze prin Gross tipul socialistului. Dar indiferent de intențiile autorului, reiese că pentru Gross ura trebuie să constituie fundamentul societății viitoare. De fapt, acesta săvîrșește aceeași eroare ca și Cervenco, absolutizînd unul ura, celălalt iubirea, principii metafizice în afară de realitatea concret-istorică. Gross intuiește aceasta cînd spune: „Și încă Cervenco, prin paroxismul iubirii pentru iubire, e mai aproape de mine decît oricare altul. El iubește așa de mult omenirea încît, în realitate, urăște pe toți oamenii, convins că numai el e om adevărat..." (pg. 227). Deci viață pentru viață (Meyer), iubire pentru iubire (Cervenco), ură pentru ură (Gross). Să trecem mai departe.

Spuneam că fiecare personaj reprezintă o teză, o ipoteză de viață. Generalul cu nume belicos, Karg, exprimă esența de mecanism stupid a armatei imperialiste. Cînd Bologa, (propus de general pentru decorare cu medalia de aur) îl roagă să nu-l trimită tocmai pe frontul romînesc, „Generalul se cutremură ca și cum i-ar fi împlîntat o spadă în piept. Ochii i se aprinseră și luciră ca oțelul. Se repezi furios la Bologa, cu brațele ridicate și zgîrcite, gata să-l zdrobească, răcnind: — Ce?... Imposibilitate morală?... Ce vorbe sînt astea? Cum îndrăznești?... Eu nu cunosc asemenea fleacuri (...)... Nu cunosc, înțelegi?... Nu vreau să cunosc!" Și „Il împroșcă cu o privire grea de ură și dispreț, apoi deodată îi întoarse spatele, strivind între dinți o înjurătură și smucindu-și mustața cu mîna dreaptă, mică, grasă, încărcată de inele ca o mînă de femeie cochetă" (pag. 100—101). In epoca războaielor imperialiste și a revoluțiilor proletare, moș Teacă spînzură, incendiază, ucide.

Căpitanul Klapka îl admiră pe Svoboda dar se ferește să-l imite. Și fiindcă lașitatea fiecăruia are un nume, lașitatea lui Klapka se numește familie. Căsuța, soția, copilașii, viața tihnită de avocat dintr-un orășel de provincie, toate aceste farmece îl împiedecau să dezerteze din armata dușmanilor patriei sale, armată pe care dealtfel o ura cu discreție. Klapka e îndurerat de moartea eroică a lui Svoboda și caută să strecoare în mintea lui Bologa neîncrederea. Dar cînd i se pare că superiorii săi îl suspectează, intră în panică, apoi e vesel că ei îi acordă încredere. Aceeași micime micburgheză se manifestă și la popa Boteanu. „Preotul își ocrotește cu furie căminul propriu, tînăra nevastă, mica pace personală", scrie Ov. S. Crohmălniceanu în studiul citat și adaugă: „In roman se arată că „datoria" aceasta nu e decît apărarea unui confort, a unui privilegiu de clasă..." (op. cit. 66—67). Această caracteristică i se potrivește îndeosebi locotenentului Varga, a cărui atitudine țeapănă și agresivă colecționează toate poncifele stupide ale armatei K. K. și ale hibridului stat al cărui exponent, împreună cu Karg, este. Klapka și Boteanu, însă, nu sînt atît de siguri pe ei și ambiguitatea situației (care este ambiguitatea clasei lor) le creează nevroze. După război, după prăbușirea imperiului barococo, ei vor fi devenit niște burghezi siguri pe noțiunile lor, achizitivi, agresivi și stupizi. Dacă Varga reprezintă o concepție, îngustă, ruginită, reacționară, dar totuși o concepție, Klapka și Boteanu reprezintă (ca și David Pop din „Catastrofa") compromisul și poltroneria.

„In orice om o lume își face încercarea" scrie Eminescu. Fiecare personaj din „Pădurea spînzuraților" este (și aici se vede încă o dată marea forță de tipizare a lui Rebreanu) o soluție sau un comportament tipic față de o situație care nu îngăduie pasivitatea: războiul. Intre ei, singur Bologa e lipsit de o asemenea atitudine, caută, mai bine zis trece, de la o soluție la alta, pînă cînd faptul de a se afla pe frontul împotriva Romîniei, îl determină să ia o hotărîre netă: va trece alături de ai săi. Purtările sale din această perioadă (am amintit despre asta în cronica precedentă) concordă cu hotărîrea luată (cearta cu Marta, cu Boteanu, cu Varga, bătaia cu Pălăgieșu). Dar ceea ce a văzut și a cunoscut în acești ani teribili fac să se prăbușească în el toată schema aceea simplistă. Războiul, continuarea războiului chiar sub un steag mai firesc, nu-l mai poate satisface. De aceea se declanșează o nouă criză, cea mai puternică dintre toate. Unii oameni, gîndește el trist, trec ca „simpli trecători prin viață sau spectatori străini de înțelesul lumii. In schimb, pe alții soarta îi împinge în vîrtejurile cele mai crunte și-i silește să îndure toate torturile vieții, toate, și niciodată să nu găsească aici odihna adevărată, liniștea trainică" (pag. 208 — acest citat ca și cele ce urmează sînt din ediția XII-a). Bologa își recunoaște, așadar, calitatea de om care nu poate trăi în afara adevărului. Dar care e adevărul?

„Urmară trei zile ploioase, urîte, cernînd tristețe în lume. De dimineață pînă seara, Apostol ședea în cerdac, înconjurat de cărțile lui vechi în care odinioară își pusese toate speranțele și care, de cîte ori a avut nevoie în viață de sprijin, l-au părăsit ca niște prieteni neputincioși și fricoși. Se plimba grăbit prin sistemele falnice de înțelepciune, bătea la toate porțile, din ce în ce mai înfricoșat..." dar „toate clădirile monumentale" se prăbușeau, lăsînd în urma lor „un gol sterp, cenușiu", avea impresia „că îi fuge pămîntul de sub picioare și că rămîne, plutind în neant..." (pag. 209). Această stare patetică de căutare, care ia aspecte aproape fizice, se traduce prin senzații, este urmată de un calm exaltat, stare firească după tensiunea nervoasă. „Simțăminte stranii, nelămurite se trezeau și se topeau în inima lui, învăluindu-i toată ființa într-o mulțumire caldă...". „Apoi i se păru că răpăiala picurilor de ploaie se molcomește treptat prefăcîndu-se într-un sgomot dulce, sfîșietor, ca sborul porumbieilor, din ce în ce mai dulce, strecurîndu-i în inimă o vrajă dureros de alinătoare. Apoi de o dată începu să se clatine și să se înalțe, purtat parcă de aripi de cîntece" (pag. 210—211). Nu vom continua cu citatele, căci scena — de o excepțională intensitate — ar trebui redată integral. Vom aminti totuși două fraze care ne par necesare: „Iși simțea sufletul legat prin mii de firișoare cu nemărginirea, palpitînd fermecat în ritmul imensei taine unice ca într-o mare lumină. Apoi o fericire fierbinte îi umplu ființa întreagă, mai puternică decît bucuria vieții și mai dureroasă decît suferința morții" (pag. 211).

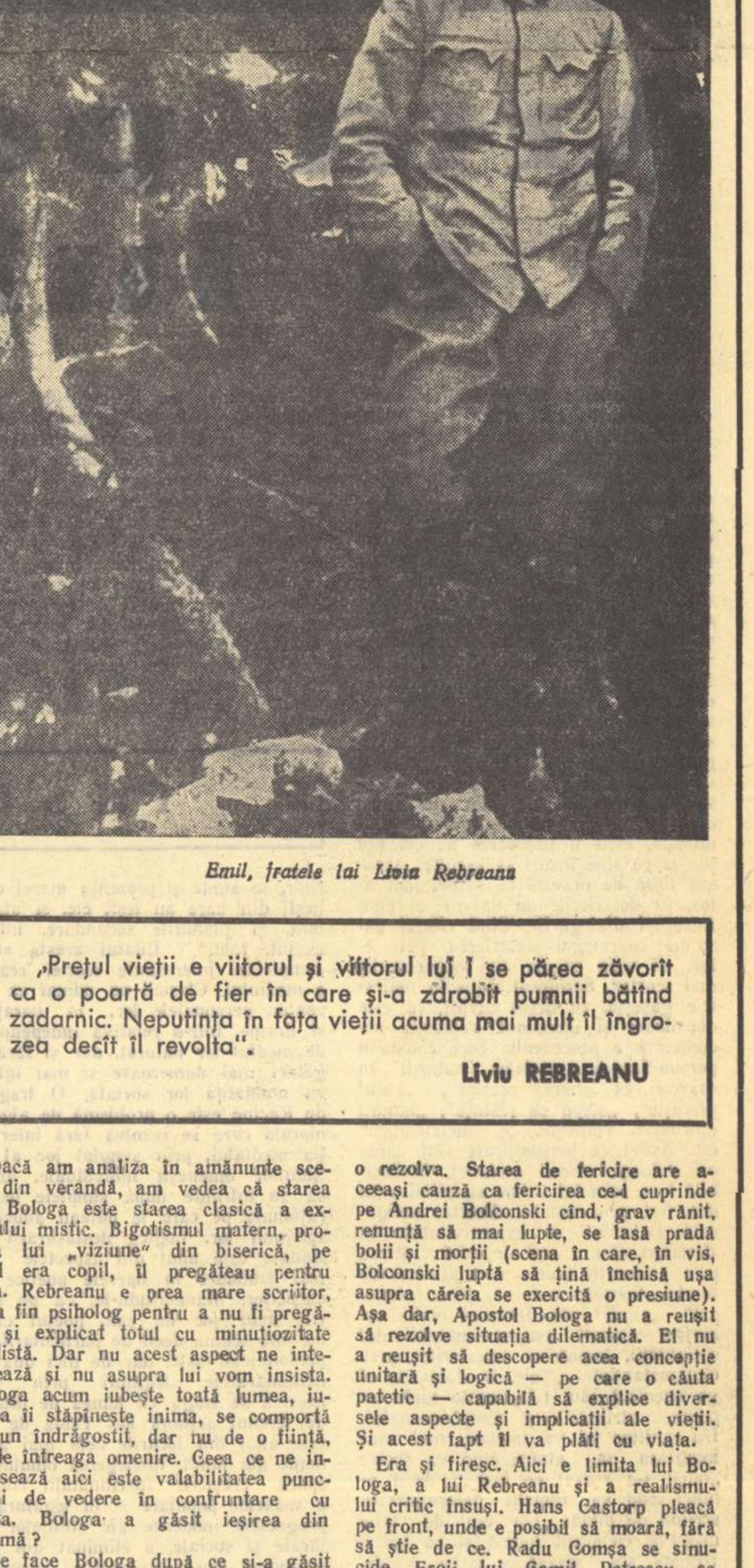

Emil, fratele lui Liviu Rebreanu

„Prețul vieții e viitorul și viitorul lui i se pare zăvorît ca o poartă de fier în care și-a zdrobit pumnii bătînd zadarnic. Neputința în fața vieții acuma mai mult îl îngrozea decît îl revolta".
Liviu REBREANU

Dacă am analiza în amănunte scena din verandă, am vedea că starea lui Bologa este o stare asemănătoare extazului mistic. Bigotismul matern, propria lui „viziune" din biserică, pe cînd era copil, îl pregăteau pentru asta. Rebreanu e însă mult prea fin psiholog pentru a nu fi pregătit și explicat totul cu minuțiozitate realistă. Dar nu acest aspect ne interesează și nu asupra lui vom insista. Bologa acum iubește toată lumea, iubirea îi stăpînește inima, se comportă ca un îndrăgostit, dar nu de o ființă, ci de întreaga omenire. Ceea ce ne interesează aici este valabilitatea punctului de vedere în confruntare cu viața. Bologa a găsit ieșirea din dilemă?

Ce face Bologa după ce și-a găsit o concepție proprie? El stinge focarele de ură pe care le stîrnise, împăcîndu-se pe rînd cu cei cu care se certase, se însoară simbolic cu Ilona și pornește halucinat spre pozițiile dușmanului său, Varga, fapt care-l duce direct la spînzurătoare. Am zice dar că Bologa nu a găsit o soluție de viață, o concepție care să-i dea posibilitatea de a rezolva teoretic problemele concrete ci o concepție care să-i dea puterea de a muri, de a suporta această sinucidere mascată. Starea de fericire care îl inundă, e rezultatul dispariției tensiunii nervoase; iar tensiunea a dispărut nu pentru că termenii antagonici ai situației dilematice au dispărut prin rezolvarea situației ci fiindcă el a abdicat de la necesitatea morală de a

Starea de fericire are aceeași cauză ca fericirea ce-l cuprinde pe Andrei Bolconski cînd, grav rănit, renunță să mai lupte, se lasă pradă bolii și morții (scena în care, în vis, Bolconski luptă să țină închisă ușa asupra căreia se exercită o presiune). Așa dar, Apostol Bologa nu a reușit să rezolve situația dilematică. El nu a reușit să descopere acea concepție unitară și logică — pe care o căuta patetic — capabilă să explice diversele aspecte și implicații ale vieții. Și acest fapt îl va plăti cu viața.

Era și firesc. Aici e limita lui Bologa, a lui Rebreanu și a realismului critic însuși. Hans Castorp pleacă pe front, unde e posibil să moară, fără să știe de ce. Radu Comșa se sinucide. Eroii lui Camil Petrescu se frîng. Toți acești eroi — și alții — negăsind calea revoluției, s-au prăbușit. Această intolerabilă tensiune ce caracterizează secolul și care, cronologic, a sporit, a dus în mod necesar la situații dilematice și astfel a pus răspicat problema opțiunii. E una din cauzele interioare pentru care realismul socialist a trebuit să ia ființă. Căci o dilemă nu se rezolvă la propriul său nivel, prin alegerea între contrarii, ambele și fiecare false. Situațiile dilematice, generate în și de regimul capitalist nu puteau fi rezolvate decît prin negarea și depășirea revoluționară a situației înseși, împreună cu societatea falsă și atroce care le dădea naștere.

234 940

Umanismul și epoca noastră

După cum am anunțat în numărul trecut, Comisia națională a R. P. Romîne pentru UNESCO a organizat în zilele de 18 și 25 ianuarie a.c., la Academia R. P. Romîne o dezbatere la masa rotundă pe tema „Umanismul și epoca noastră". Dezbaterea a fost condusă de acad. Athanase Joja, Președintele Academiei R. P. Romîne și Președintele comisiei naționale. La discuție au participat academicienii Emil Condurachi, Alexandru Graur, Iorgu Iordan, Ștefan Milcu, Andrei Oțetea, Mihail Ralea, Simion Stoilov, Tudor Vianu, scriitorii Demostene Botez și Al. Philippide, membru corespondent al Academiei R. P. Romîne, prof. Gheorghe Guțu.

Textul integral al discuțiilor va fi publicat în nr. 1/1960 al Buletinului comisiei naționale romîne și difuzat, pe această cale, celorlalte comisii naționale și Secretariatului UNESCO de la Paris.

In numărul de azi, publicăm extrase din dezbaterile de la 18 ianuarie, care au avut drept obiect definirea noțiunii de umanism, și analiza diferitelor sensuri pe care această noțiune le-a dobîndit în diferite etape istorice.

In numărul viitor vom publica extrase din dezbaterile ședinței de la 25 ianuarie.

Aspect de la discuție

Definirea umanismului

Acad. Athanase Joja: Voltaire obișnuia să spună: „Dacă vrei să discuți cu mine, definește-ți termenii". Se impune deci, de la început, să definim termenul de umanism, termen practic multivoc, cu accepții diverse și chiar contradictorii. Inițial, prin umanism s-a desemnat o mișcare reprezentată prin Petrarca, Lorenzo Valla, Erasm și alți umaniști ai Renașterii. Umanismul Renașterii a fost o reacțiune progresistă și viguroasă împotriva misticismului medieval. Umaniștii Renașterii au descoperit în manuscrisele antice și în arta greacă exaltarea valorilor omenești și cultul rațiunii, pe care le-au contrapus pseudovalorilor medievale (exaltarea credinței religioase, înjosirea omului, subordonarea filozofiei față de teologie, etc.). Umaniștii s-au inspirat din gîndirea și arta antică, fiindcă acestea constituiau ele însele o formă și o etapă a umanismului în genere, explicabilă prin condițiile speciale ale societății grecești, prin apariția democrației în polis-urile grecești. Așadar, gîndirea și arta progresistă greacă reprezentată prin uriași ca Heraclit, Democrit, Aristotel, Epicur, Phidias, Euripide etc. constituie o etapă strălucită, dar limitată a umanismului, după cum Renașterea constituie o altă etapă. Amîndouă aceste etape și forme sînt limitate, întrucît umanismul lor e limitat la o infimă minoritate a populației.

Secolul „Luminilor" este prelungirea umanismului Renașterii, care se manifestă în lupta revoluționară pentru dărîmarea feudalității, printr-un cult abstract al omului.

In fine, forma superioară, cuprinzătoare a umanismului, este umanismul socialist, care-și va afla desăvîrșirea în faza superioară a comunismului. Umanismul socialist — despre care vom vorbi în concluziile acestei dezbateri — este umanism integral, fiindcă se raportează la toți oamenii muncii și la dezvoltarea tuturor valorilor umane. Umanismul socialist are ca bază teoretică materialismul filozofic marxist și materialismul istoric. Materialismul istoric a indicat și fundamentat legile dezvoltării societății, făcînd astfel posibilă construcția științifică a societății socialiste, eliberarea reală a omului social și nu robinsonian, sub conducerea partidelor marxist-leniniste. Umanismul socialist nu se limitează deci la „auto-perfecționarea etică" a individului, ci creează condițiile sine quibus non ale perfecționării integrale ale individului în cadrul societății fără exploatare.

Anti-umaniști notorii ca Gustav Wetter, profesor la universitatea Vaticanului, ca abatele Etcheverry din Toulouse acuză marxismul de anti-umanism. La rîndul său, ziaristul Walter Lipmann reduce umanismul la auto-perfecționare morală în cadrul societății bazată pe exploatare. Ideologii reacționari folosesc termenul de „umanism" — care vine de la humanitas, homo — pentru a masca conținutul anti-uman al concepțiilor lor și pentru a produce confuzie, calificînd marxismul de anti-umanism. Societatea socialistă dovedește însă, în fapt, umanismul ei esențial prin desființarea exploatării omului de către om, prin ridicarea continuă a nivelului material și cultural și prin egalitatea oamenilor fără deosebire de sex sau rasă, prin valorificarea tradițiilor progresiste ale culturii naționale și universale.

Umanismul socialist e integral-omenesc. Nu spunea oare Marx că maxima lui preferată e „Nihil humani a me alienum puto"?

Umanismul socialist nu e contemplativ, ci practic (dar antipracticist). Nu spunea oare Marx că „rezolvarea opozițiilor teoretice nu e posibilă decît într-un chip practic, prin energia creatoare a omului"?

Să încercăm, totuși, a da o definiție umanismului în genere.

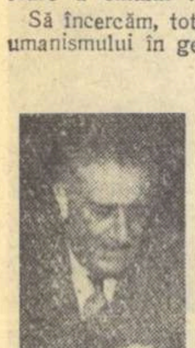

Acad. Mihail Ralea: Cred că discuția noastră va fi mai operativă, mai fecundă, dacă vom pleca de la punctul de vedere la care ne aflăm, înarmați cu o definiție provizorie, dar clară și precisă, a noțiunii de umanism.

Există astăzi în lume, cum a arătat și tovarășul Joja, două tipuri de umanism; umanismul de esență idealistă (cu variantele sale existențialiste catolice sau laice) și umanismul marxist, umanismul integral. Spre deosebire de umanismul marxist, toate speciile de umanism burghez sînt umanisme de tip parțial, ele prezentînd un aspect particular drept unul general, total.

Aș încerca să propun o definiție provizorie, din perspectiva căreia să considerăm apoi diferitele aspecte și etape ale umanismului. Aș defini deci umanismul drept o concepție menită să ducă la dezvoltarea maximă a întregii personalități umane în condițiile mediului social dat.

Definiția de mai sus se aplică nu numai la semnificația cărturărească a noțiunii de umanism, așa cum s-a dezvoltat ea în vremea Renașterii sau în veacul iluminismului francez, ci și la o serie de elemente noi introduse în noțiunea de umanism — ca, de pildă, omenia — reflex al mișcărilor sociale din epoca noastră. Incepînd cu declarația Drepturilor Omului formulată de revoluția burgheză din 1789 și culminînd cu eliberarea completă a omului săvîrșită de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, — noțiunea de umanism nu a încetat să se îmbogățească. Astăzi umanismul socialist — și asupra acestui punct vom reveni în discuția noastră viitoare — leagă nemijlocit perfecționarea omului de ridicarea nivelului său de viață și de perfecționarea întregii colectivități.

Dacă în definiția pe care v-o propun am preferat termenul de personalitate celui de conștiință umană, am făcut-o pentru motivul că noțiunea de personalitate cuprinde elementele întregii structuri psihice a omului, chiar și acelea care sînt sub nivelul conștiinței.

Acad. Andrei Oțetea: Găsesc definiția propusă de tov. Ralea foarte justă, întrucît ea ne permite să apreciem umanismul în funcție de formele pe care le-a luat în cursul dezvoltării sale istorice.

Umanismul a apărut, odată cu cuvîntul care-l desemnează, la sfîrșitul secolului al XIV-lea și s-a precizat la începutul secolului al XV-lea, în Italia. Cuvîntul umanism este legat de cuvîntul om — homo. Intelectualii din acea vreme l-au luat din limba latină. Cicerone întrebuințează cuvîntul humanitas — sistem de educație umanistă sau dezvoltarea facultăților individuale la maximum. Pe urmă, din acest termen s-au format expresii ca studia humanitatis, humanae literae, exprimînd credința oamenilor că unele litere și în special literele clasice greco-latine erau susceptibile să dezvolte la maximum facultățile morale și intelectuale ale omului. In legătură cu aceasta s-a format și un sistem de educație, care pe baza studiului latinei, să formeze tineretul acelei noi societăți, care se plămădise în orașele italiene. Cuvîntul de umanism este recent: el a apărut de abia în secolul al XIX-lea. Cuvîntul umanist a apărut în secolul al XV-lea, în textele latine și apoi în cele rusești, în secolul al XVI-lea; iar umanism, de abia în secolul al XIX-lea. Cuvîntul umanism a ajuns deci să exprime, pe de o parte, idealul unei culturi care își propunea să dezvolte la maximum facultățile morale și intelectuale ale omului; iar pe de altă parte, el a ajuns să însemne studiul literaturilor antice, model de realizare a acestui nou ideal de om.

Dar curentul umanist a căpătat, încă de la origini, semnificația unui curent laic, care se întemeiază pe rațiune și pe puterea educativă a rațiunii; în al doilea rînd, a căpătat o semnificație anti-teologică, prin faptul însuși că accentul pus pe facultatea rațiunii — independentă de puterea bisericii, de putere divină — a ajuns să formuleze teze antiteologice și antibisericești. Aceasta este geneza noțiunii de umanism în epoca modernă, în vremea Renașterii, vreme de avînt al burgheziei, de care este istoricește legat.

Acad. Tudor Vianu: S-a definit aici mai întîi ceea ce ar trebui să fie umanismul și apoi, cu argumente filologice și istorice, ceea ce a fost el. Anticipînd acum asupra unor constatări care vor deveni mai clare cînd vom ajunge să le discutăm, s-ar putea spune că umanismul a fost mai întîi studiul omului în operele literaturii, ale artei și ale filozofiei, întreprins cu scopul de a-l susține în toate aspirațiile lui progresiste. Aceasta e o trăsătură comună tuturor etapelor de dezvoltare ale umanismului, care a sprijinit, pe această cale, realizarea idealurilor omului și ale societăților. Cînd zic idealuri, s-ar părea că vorbesc de niște lucruri imuabile, care rămîn constante de-a lungul întregii dezvoltări a culturii omenești. Noi, care gîndim cu metodele materialismului dialectic și istoric, știm azi că idealurile umane sînt produsul, rezultatul luptelor sociale. Printre diferitele idealuri omenești, există însă unele care au o viață foarte lungă, pentru că stau în legătură cu probleme ale societății care n-au fost rezolvate timp de secole sau de milenii. Din această pricină, omenirea le păstrează în diferite puncte ale ei multă vreme, dînd omului care le consideră impresia că ele alcătuiesc un fond neschimbat al conștiinței omenești. Evident, acest fond nu este neschimbat, dar el poate să dureze foarte mult. De pildă, problema sclavagismului a durat secole, milenii, după cum secole a durat și problema eliberării femeii.

Prin urmare, lunga durată a luptelor pentru realizarea idealurilor omenești, rezultate din luptele sociale, dă o stabilitate acestor idealuri; apoi, în momentul cînd idealurile au fost realizate — cum s-a întîmplat atunci cînd a dispărut sclavagismul antic, iobăgia feudală, exploatarea copiilor și a femeii — cîștigul dobîndit de conștiința omenească nu s-a pierdut în momentul următor. Diferitele rezultate ale culturii omenești se însumează între ele, alcătuind ceea ce se numește conștiința socială a omenirii. Așa s-au format de-a lungul mileniilor de cultură, criteriile, sentimentele, aspirațiile noastre către dreptate, libertate, adevăr și frumusețe. Nimic nu s-a pierdut din munca de cultură a omenirii. Toate cuceririle intelectuale, morale și artistice înaintate se mențin în conștiința ei. Dezvoltarea acestei conștiințe umane către ținte din ce în ce mai înalte alcătuiește conținutul și programul umanismului. Studiul omului în filozofie, literatură și artă dă o însemnată contribuție realizării acestui program.

Demostene Botez: Nu cred că e bine să încercăm o definiție pornind de la elementul care a stat la începuturile acestui umanism, ci să căutăm o definiție corespunzătoare semnificației actuale a noțiunii de umanism, atît de legată de dezvoltarea socialismului. De aceea, găsesc potrivită definiția propusă de tov. Ralea, definiție care nu se limitează numai la originile umanismului și la mijloacele pe care și le-a propus la început, ci cuprinde toate posibilitățile pe care le oferă dezvoltarea socială, ducînd la îmbogățirea tot mai mare a cuprinsului acestei noțiuni.

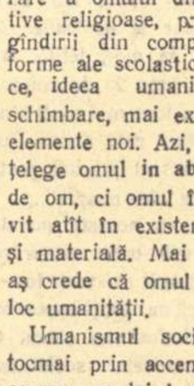

Al. Philippide: Cred că sensul primordial al umanismului a fost scoaterea în evidență și cultivarea personalității umane, într-o vreme cînd filozofia era dominată, ca toată viața morală a omului, de religie. Umanismul a fost o mișcare de eliberare a omului din îngustele perspective religioase, precum și eliberarea gîndirii din complicatele și strîmtele forme ale scolasticii. De atunci încoace, ideea umanismului a suferit o schimbare, mai exact, i s-au adăugat elemente noi. Azi, prin om nu se înțelege omul in abstracto, adică ideea de om, ci omul în concretul lui, privit atît în existența lui morală, cît și materială. Mai mult decît atît: eu aș crede că omul ca individ a făcut loc umanității.

Umanismul socialist se deosebește tocmai prin accentul pe care-l pune asupra omului luat în sensul colectiv: umanitatea. Văd aici un sens nou care se atribuie azi umanismului, un sens social, activ, progresist, care-și oferă manifestarea supremă în ampla construire a comunismului.

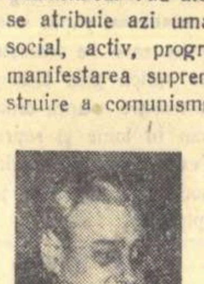

Acad. Al. Graur: Aș vrea să pomenesc ceva în legătură cu auto-perfecționarea individuală de care s-a amintit adineauri. Auto-perfecționarea individuală este o operă limitată dacă ea nu se transmite colectivității. Perfecționarea unui individ merge pînă la un moment dat, cînd individul moare, și atunci experiența sa trebuie s-o ia de la capăt alt individ. Perfecționarea e necesară ca un curent general, în așa fel încît ceea ce se cîștigă de unul să fie cîștigat de mai mulți și să se poată transmite, să poată rămîne altora, care să ducă mai departe făclia.

Acad. Athanase Joja: Consider definiția propusă de tov. Ralea ca un instrument de lucru. Desigur că o definiție sărăcește conținutul conceptului; în lucrarea sa despre imperialism, vă amintiți că Lenin voind să definească imperialismul atrăgea atenția asupra greutății de a defini. Definițiile, spunea el, sînt întotdeauna deficitare. Ele nu epuizează sensul noțiunii respective. Definițiile trebuie prin urmare completate. Dar de o definiție e nevoie, totuși.

Acad. Emil Condurachi: Am impresia că din discuțiile purtate pînă acum, reiese că fiecare perioadă mare a istoriei omenirii, în special privind de la sclavagism încoace, a creat ca gîndire în forma sa optimă, un anumit umanism, legat, fără îndoială, de clasele sociale, care în acea perioadă reprezentau forma cea mai înaintată a vieții omenești. Fiecare clasă socială, progresistă la timpul său, a putut să adapteze la propriile sale idealuri, forme legate de conștiința socială; dar în măsura în care fiecare a creat, la rîndul ei, elemente valabile pentru formele înaintate ale omenirii, s-a putut constitui un fond comun al umanismului, transmis din epocă în epocă, lărgindu-se pe măsură ce epocile ajungeau să cuprindă o umanitate tot mai largă, iar idealurile lor, un număr tot mai mare de oameni.

De aceea, tot ceea ce a fost înainte bun, la momentul potrivit, în forma sa optimă, a trecut și a putut trece în formele ulterioare ale civilizației și gîndirii. Judecata sub forma devenirii sociale, această dezvoltare a personalității umane, ajunge, așa dar, la desfășurarea umanismului nu numai pînă în zilele noastre, dar și pînă în zilele care vor urma zilelor noastre. De aceea, cred că definiția propusă de academicianul Ralea este justă, pentru că ea cuprinde nu numai formele de istorie mai noi, dar însumează ceea ce a avut omenirea înainte, în forme optime.

Prof. Gh. Guțu: Aș face observația că o trăsătură pregnantă, puternică, a umanismului Renașterii, de exemplu, a constat în a elibera pe om de o seamă de stînjeniri și mai ales de jugul religios, și aș mai observa că nu orice epocă are umanismul său, ci doar epocile de mare elan creator din istoria umanității. Atunci se poate vorbi mai mult de umanism — fie în Renașterea propriu zisă, fie în secolul al XVIII-lea, la iluminiști și, evident, cu atît mai vîrtos, în epoca noastră. Asemenea epoci de elan creator, îl potențează pe om și-l fac să preia acele valori pe care trecutul și le propusese ca tendință și ideal creator. De aceea, atunci cînd vorbim de umanism, nu putem să evităm legătura pe care umanitatea a avut-o și o are cu factorii progresivi, creatori, cu epocile de mare creație.

Există, prin urmare, un element dinamic în umanism, care trebuie să fie ca atare mai puternic azi. Umanismul postulează o concepție de viață care pornind de la om (și vreau să atrag atenția că toți umaniștii s-au situat împotriva oricărei explicații transcendente a omului) consideră că omul e făuritorul istoriei sale — și eliberîndu-l de toate stînjenirile, duce la dezvoltarea maximă a personalității sale, în condițiile mediului social.

Acad. Iorgu Iordan: In legătură cu definiția propusă, aș vrea să mă refer la implicațiile etice ale noțiunii de umanism. Eu cred că umanist poate să fie și un om care nu știe să scrie și să citească. Cel mai înapoiat din punct de vedere al civilizației, dintre țărani, poate fi în stare să înțeleagă anumite lucruri de pe o poziție umanistă, mai bine decît un miliardar american, care, stăpînit de dorința de cîștig, uită îndatoririle pe care trebuie să le aibă un om față de colectivitatea în care trăiește și se dedă la acte, pe care țăranul nu le-ar face pentru nimic în lume. Un muncitor care știe să scrie și să citească aproximativ, acela nu e capabil să înțeleagă și să practice umanismul? Evident, departe de mine gîndul de a mă ridica împotriva instrucției, a culturii umaniste, dar vreau să spun că se poate ajunge la un grad de umanism și fără cunoașterea aprofundată a literaturilor, filozofiei și artei. Nu numai literatura, filozofia și artele, dar și viața colectivă, participarea la muncă, tot ceea ce un om vede, tot ceea ce aude că se face în jurul său, poate contribui la formarea umanismului.

Acad. Athanase Joja: Cred că discuția noastră a fost rodnică, cu atît mai mult cu cît, confruntîndu-ne părerile, am abordat azi problema cea mai grea: aceea a definiției umanismului.

S-a arătat aici că umanismul este un termen care a străbătut mai multe epoci istorice. In elenism, de pildă, au apărut o serie de valori importante ale umanismului. Dar nu numai grecii au avut valori umaniste; cultura chineză, egipteană sau indiană sînt purtătoare de atari valori foarte importante. A ne limita numai la greci, ar însemna să strîmtăm perspectiva problemei. Nu-i mai puțin adevărat că la greci umanismul s-a realizat într-un mod eminent. Și aceasta, nu pentru că grecii ar fi fost mai inteligenți, ci pentru că ei au avut o democrație (sclavagistă); și cred că valorile umaniste sînt legate de democrație.

S-au făcut aici observații interesante în legătură cu filiația istorică a umanismului. Umanismul socialist a fost și el atins în treacăt, deși va trebui să formeze obiectul principal al dezbaterilor noastre de săptămîna viitoare.

Mi-aș permite să anticipez asupra acestei discuții, afirmînd că umanismul socialist este forma superioară, singura valabilă, a umanismului, deoarece, spre deosebire de umanismul antichității sau cel al Renașterii, este un umanism integral. Umanismul socialist reprezintă omul total. Umanismul socialist este și o doctrină, o concepție, dar și un fenomen, o realizare. A concepe azi un umanism al omului individual, robinsonian, al autoperfecționării individuale, etice sau existențialiste, a concepe azi umanismul în afara luptei de clasă, este profund fals. Umanismul nu se poate realiza decît prin alianța proletariatului, a tuturor oamenilor muncii, a tuturor popoarelor, prin eliberarea popoarelor coloniale, abolirea diferențelor de rasă și prin crearea posibilităților de dezvoltare a țărilor slab dezvoltate, a țărilor înapoiate. Intr-adevăr umanismul socialist este activ. Vă amintesc fraza lui Marx, potrivit căreia filozofii nu trebuie numai să contemple lumea, ci s-o și schimbe. In acest sens, fără îndoială, umanismul socialist constituie un salt calitativ de o importanță epocală.

Discuția de azi a contribuit deci să situeze problematica noastră, să stabilească definiția noțiunii de umanism, în perspectiva istorică pe care ea a cunoscut-o.

TRIUMFUL CUNOAȘTERII ȘI AL CREAȚIEI

Tudor Arghezi: „VERSURI"

Ce rezultate a dat sforțarea lucidă de cunoaștere și creație? Ochiului laic, universul i s-a dezvăluit infinit, unitar în diversitatea lui contrastantă (cosmos), acționat de comenzi interne și nu divine, cum am spune azi, „autodinamic". Participarea tuturor formelor animate la circuitul organic, la viața întregului sublim, chiar a spețelor infime, debile sau larvare și teratologice (melci, broaște, arici, gîngănii, omizi, păianjeni), în care se aliază senzațional „metale" nobile cu altele inferioare, gingășia și puritatea cu elementul disgrațios și „impur", anihilează disprețul dogmaticei religioase pentru materia ocolită de așa-zisul har, rezervat omului ca ființă aleasă de dumnezeu. Păianjenul ca un neg cu șase peri, pe care „abia-l vezi și e întreg / cu nevoi și cu dureri" și care, venind „de la munca lui, / Nu se-nșală de picior" —, își țese pe lună pînza ca un „nimb de heruvim" —, „cu cîtă cheltuială / de ață scumpă și beteală"; iar cînd urzeala i se destramă, reîncepe „de la obîrșii chinul / de a-mplini ce sfarmă destinul". Pînă și buruienile, scaieții, departe de a fi „o blestemată bălărie proastă", cum își închipuie „omul căpcăun (care) vrea numai ce-i bun", răzbat impunător în piatra seacă, aidoma firului de iarbă din orașe, al cărui vîrf „în infinit, a cutezat, străin, să cate". Punînd în lucrarea sa, pe lîngă ingeniozitate și lux, o rîvnă necopleșită de înfrîngeri izolate, de jertfe individuale, natura instinctivă este pilduitoare pentru omul conștient, pentru necesitatea consecvenței într-un țel superior: „Te prăbușiși din drumul cel înalt. / Cine-o să vie, trupul tău de-afară / Să-l cînte și în jur să-i fie cald? / Cu aripa-n țărînă și în vis, / Strînge la piept comoara ta deplină: / O, te iubesc, frumoasa mea albină, / Că sarcina chemării te-a ucis". Viziunea universului, inclusiv a universului mic, ca matrice a tuturor vietăților, — dincolo de reabilitarea ființelor „impure" sub raport religios, — apare înfiorată, încinsă de suflul delicat al unei emoții. Este emoția cunoașterii uimite, încîntate de lucrurile descoperite, și care, proprie omului, întărește nota faustică a sufletului arghezian. (Apucînd cheia ce-i va deschide drumul spre „mame", spre esențele universului, Faustul goethean, care resimte anticipat bucuria cunoașterii, va blama blazarea lui Mefistofel: „Incremenirea nu-i o cale, nici aduce mîntuire. / Infiorarea e a omului supremă calitate / Oricît de rar ar fi, cutremurat / El simte-adînc cele măreț-înfricoșate" (Faust, Espla, pag. 304).

Naștere grea dar pe deplin compensată, arta este, așa cum am arătat, un triumf asupra timpului, smuls prin sfărîmarea dificultăților analoge celor întîmpinate de natura și munca omenească — rude exemplare și niciodată depășite ale artei. Impotriva bisericii, pentru care artistul nu obține nimic dăinuitor dacă nu se umple de sfîntul duh, adică dacă nu i se supune necondiționat ei, pămînteanul Arghezi deșartă arta de har. Poetul o investește cu aspirații care, ca obiect al fericirii, sînt foarte, prea omenești (filozofice, sociale, vital-biologice) și o plămădește din niște materiale dintre cele mai „impure". Prin aceasta, arta nu pierde, dimpotrivă își dobîndește trăinicia: „Făcui din zdrențe muguri și coroane. / Veninul strîns l-am preschimbat în miere, / Lăsînd întreagă dulcea lui putere. / Am luat ocara și, torcînd ușure, / Am pus-o cînd să-mbie, cînd să-njure". Chiar materialele care înlocuiesc substanțele scandaloase (recte mucegaiurile, bubele și noroiul), sînt la fel de puțin cerești pe cît sînt de puțin aristocratice instrumentele populare elogiate ulterior de poet: flautul „cît o ceapă degerată" al lui Ion argatul („Flautul descîntat") și trișca cu o singură gaură a plugarului („Trișca"). Voința artistului, modelată și în granitul refractar prin duritatea sa, și în lutul flasc prin maleabilitatea lui excesivă, și în hîrtia friabilă, și în vopselele zmingălitoare, se afirmă ostentativ anti-divină. Chiar cu arme „primare", arta a pătruns definitiv pe teritoriul, socotit inexpugnabil, al divinității, în eternitate: „Se mai ghicește mîna ridicată / Spre bolți, cum se ciopli din început. / Un deget cerul fericit l-arată / Care de stei fusese cunoscut. / Pămîntul se-așternu peste făptură. / Clipă, cu clipă, neînduplecat. / Nemuritoare-n cripta lor obscură, / Tiparele statuii s-au păstrat". Astfel și numai astfel, pretinsa antiteză religioasă între materia decăzută și spiritul înălțat a fost depășită.

Bătălia pentru eternitate, neangajînd exclusiv pe artist, victoria împotriva timpului nu rămîne apanajul artei. Așa cum tinde, omul se poate sustrage clipei tiranice, acțiunii timpului de infiltrare lentă și ucigașă înlăuntrul său, ori catastrofică în jur, opunîndu-i forța memoriei colective, expresiile conștiinței istorice a omenirii. Fără a-l dezvolta în toate și necesarele sale ramificații sociale și filozofice, Arghezi s-a lăsat stăpînit de sentimentul dependenței față de trecutul omului într-un chip atît de intim, de fiziologic, încît expresia artistică a acestuia a căpătat, în lipsa tablourilor fastuoase și populate în care Eminescu încadrează aceeași înclinație, caracterul pregnant și instantaneu al unei senzații irezistibile de „eternitate". Arghezi a intuit timpul în continuitatea sa generală, nedeterminată, oarecum abstractă și întreruptă de mari goluri. Intorcînd mașina vremii înspre „începutul de leat", înspre momentul cînd „timpul e despărțit de ore/ca de mireasma lor niște garoafe", cînd, așa cum spune Eminescu, „vremea încearcă în zadar din goluri a se naște" — și apoi răsucind-o brusc spre prezentul pe a cărui treaptă stă el singur, magicianul aruncă o punte peste abisul căscat amețitor. Capetele timpului s-au unit: „Tăcerea vocile și le-a pierdut / Care-o făceau pe vremuri să răsune. / Aud țărîna doar a vocilor străbune / Cum se desface, cum s-a desfăcut / Și cîteodată, totul se deșteaptă / Ca-ntr-o furtună mare cît tăria / Și-arată veacurile temelia. / Eu privighez pe ultima lor treaptă". Vizionarul timpului preistoric și cosmic a perceput simultan și mai intens încă timpul concret istoric, continuitatea omogenă pe care o întruchipează unica forță socială statornică, poporul de rînd, și pe care o simbolizează în spațiu întinderile, pămîntul patriei. Acum el apare ca fiu al strămoșilor, urcați tîrîș din ieri spre azi, ca descendentul lor social-biologic (vezi „Testament"); alteori, se simte element geologic, parte din solul țării, de vreme ce poartă în sine „sfintele oseminte" ale străbunilor, precum „pămîntul în care dorm statui lîngă statui / Și zăvorît, sicriu lîngă sicriu"; în fine, se consideră organ din trupul poporului, ori un grăunte de țărînă natală, deoarece își recunoaște „neamurile și strămoșii" după mirosul Bărăganului. Reprezentările tradiționaliste și idilice ale trecutului arhaic (vezi „Inchinăciune", unde se închipuie o comunitate patriarhală, înfrățită paradisiac cu cosmosul), imaginea prea sporadică, mai mult aluzivă la trecutul de luptă socială și — mai puțin — la perspectivele „robilor", în genere formele, foarte sugestive pentru reflectarea unei sensibilități istorice rafinate dar prea individuală, prea interiorizată, sînt improprii pentru reconstituirea completă a memoriei colective. Mărturiile invocate în slujba permanenței omului, a poporului, în timp și în spațiu, nefiind suficiente, concludente, limitează eficacitatea mesajului istoric lansat atunci de poet.

Faust nu s-ar putea regăsi într-un combatant mînuitor al unor mijloace inegale. Va vibra desigur la intenția nobilă, după cum va susține brațul emulului, cînd acesta va muta teatrul de operații împotriva timpului, de pe frontul conștiinței colective pe cel intern, al propriei memorii. Și o va face, nu pentru că ar fi convins de izbîndă, ci din entuziasm față de credința în menirea activă, polemică, a omului care a aprins în discipol hotărîrea de a nu ceda timpului perfid, de a reveni la asalt ori de cîte ori cuceririle îi sînt amenințate, ori de cîte ori amintirile, chiar cele mai scumpe, pălesc, lăsînd în urmă doar contururi goale de viața originară, scînteietoare: „Dar învierea celor ce-au licărit de sus / Se va întoarce să urce pe zări, de prin apus / In pulberile lumii cernute-n amintire, / Se întocmește goală, într-o perdea subțire. /... Tu, du-te și atinge-ți de lacuri și grădini / Aripile mînjite, din timpuri, cu lumini, / De vreme ce dorința și vatra nu-ți ajung. / Petrece lumea toată, călare-n lat și-n lung — / Și totdeauna ținta la care ai ajuns / Să-ți cadă moartă-n suliți, / Ca un vultur străpuns".

In acest îndemn, eroic mai mult decît cavaleresc, nu pulsează numai o conștiință exaltată de un scop măreț, ci zvîcnesc mușchii unui trup pregătit să se avînte spre un dușman, fremătînd semeț de bucuria anticipată a luptei. Orgoliul e legitim. Consecvența spre o țintă superioară este indiciul absolut al bărbăției supreme, spirituale. Despoiat de straie mitologice sau magice, Faust-ul arghezian rămîne „un om de sînge".

Mihail PETROVEANU

GHEORGHE ANGHEL „Țăranca"

BIBLIOGRAFIE

Nici înainte de 23 August 1944 n-au lipsit traducerile în romîneşte din opera lui Cehov. Redactate cu rare excepţii, după versiuni franceze şi în grabă, conţinînd multe infidelităţi faţă de original, aceste traduceri nu puteau da o imagine exactă asupra însemnătăţii uriaşe a operei cehoviene. După 23 August, în numeroase ediţii, au văzut lumina tiparului cele mai semnificative lucrări ale marelui clasic rus, în traduceri făcute, de data aceasta, direct din limba rusă. Cel mai important eveniment în ceea ce priveşte cunoaşterea lui Cehov în Rominia îl constituie, desigur, ediţia de Opere Complete, a cărei tipărire „Cartea Rusă" a început-o din anul 1954. Textul respectă pe cel al ediţiei de „Opere complete şi scrisori ale lui A.P. Cehov" (Goslitizdat, 1944-1950) îngrijită de V.V. Ermilov. Pînă acum au apărut în romîneşte următoarele volume:

Vol. I — Studiu introductiv. „Opera lui A.P. Cehov" — de V.V. Ermilov. — „Povestiri" (1880-1883). Traducere de Anda Boldur. (1954). Vol. II — „Povestiri" (1883-1884). Traducere de Anda Boldur. (1955). Vol. III — „Povestiri" (1855) Traducere de Anda Boldur. (1955). Vol. IV — „Povestiri" (1886) Traducere de Otilia Cazimir şi Nicolae Guma (1956). Vol. V — „Povestiri" (1886-1887) Traducere de Xenia Stroe (1956). Vol. VI — „Povestiri" (1887—1888) Traducere de Otilia Cazimir şi Nicolae Guma (1957). Vol. VII — „Nuvele şi povestiri" (1889-1892) Traducere de Otilia Cazimir şi Nicolae Guma (1958). Vol. VIII — „Nuvele şi povestiri" 1889-1892). Traducere de Anda Boldur, Valeria şi Profira Sadoveanu, Ştefana Velisar-Teodoreanu, Tia Mureş, Tatiana Panaitescu (1959). Vol. IX — „Nuvele şi povestiri (1896-1903) Traducerea de Anda Boldur, Alice Gabrielescu, Mihail Sevastos, Tatiana Panaitescu (1959).

In cursul anului 1960, urmează să apară volumul X, conţinînd teatrul lui Cehov în traducerea lui Moni Ghelerter, M. Sorbul. M. Sevastos, M. Calmîcu, iar în cursul anului 1961 volumele XI şi XII, cuprinzînd corespondenţa lui Cehov.

★

Cu prilejul aniversării centenarului naşterii lui Cehov, vor apare:

— La „ESPLA — Cartea Rusă" — „Cehov în amintirea contemporanilor" (Acest volum include mărturii şi amintiri despre Cehov semnate de: Gorki, Korolenko, Kuprin, Olga Kniper Cehova, Veresaev, etc.).

— La „Editura tineretului", în colecţia „Oameni de seamă" — „Anton Pavlovici Cehov" de B. Elvin.

Sărbătorirea centenarului naşterii lui A. P. Cehov

In cadrul marilor aniversări culturale iniţiate de Consiliul Mondial al Păcii, Comitetul Naţional pentru Apărarea Păcii din R. P. Romînă, A.R.L.U.S., Ministerul Invăţămîntului şi Culturii, Uniunea Scriitorilor şi Institutul de Studii Romino-Sovietic al Academiei R. P. Romîne organizează în săptămîna aceasta sărbătorirea centenarului naşterii lui A. P. Cehov.

Teatrele vor prezenta piese ale marelui dramaturg: „Pescăruşul" la Teatrul Naţional „I. L. Caragiale", „Livada cu vişini" la Teatrul Municipal, „Unchiul Vania" (premieră) la Teatrul Naţional din Iaşi, „Ursul" şi „Cererea în căsătorie" la Teatrul Muncitoresc C.F.R. Giuleşti, „Tragedian fără voie" la Teatrul Tineretului. La alte teatre din Bucureşti şi la cele din ţară vor avea loc festivaluri Cehov, seri de creaţie cu fragmente din piesele şi schiţele scriitorului. La casele de cultură raionale şi cele ale sindicatelor, în cluburi, în unele cămine culturale, centenarul naşterii lui Cehov va fi sărbătorit prin expuneri, seri literar-teatrale, manifestări la care-şi vor da concursul actori, regizori, scriitori.

Institutul de teatru „I. L. Caragiale" din Bucureşti, împreună cu Asociaţia studenţilor din institut, vor organiza o sesiune de comunicări, urmată de fragmente din piesele lui Cehov.

La Casa Prieteniei Romîno-Sovietice din Bucureşti, cît şi în centrele regionale şi unele centre raionale, vor avea loc manifestări la care vor lua cuvîntul personalităţi ale vieţii culturale, scriitori, actori, regizori, profesori de literatura rusă.

Radiodifuziunea şi televiziunea vor consacra centenarului Cehov programe speciale: seri de teatru, lecturi dramatizate, expuneri.

Pe ecranele cinematografelor vor rula filme pe teme inspirate din opera lui Cehov.

Editurile vor tipări noi lucrări din operele lui Cehov.

La Casa Prieteniei Romîno-Sovietice va fi deschisă o expoziţie documentară despre viaţa şi opera lui Cehov. Expoziţii cu aceeaşi temă vor fi organizate şi în centrele regionale.

Duminică dimineaţa a avut loc şedinţa de închidere a lucrărilor sesiunii festive consacrate centenarului naşterii lui A. P. Cehov, organizate de Institutul de studii romîno-sovietic şi Institutul de istorie literară şi folclor ale Academiei R. P. Romîne în colaborare cu Asociaţia slaviştilor din R. P. Romînă.

Au fost prezentate comunicările: „Unele consideraţii asupra spectacolului cehovian" — prof. univ. Moni Ghelerter, maestru emerit al artei: „Motive cehoviene în literatura romînă" — conf. univ. Tamara Gane; „Studierea operei lui Cehov în Uniunea Sovietică" — lector universitar A. Kovacs.

CEHOV ŞI CONDIŢIA OMULUI ÎN CAPITALISM

Anton Pavlovici Cehov dă cititorilor săi senzaţia copleşitoare de cuprindere a întregii condiţii umane. Subiectul povestirilor sale nu face decît să deschidă porţile spre temele capitale ale vieţii. Niciodată schiţa sau nuvela nu are la Cehov un obiectiv limitat: descrierea unei întîmplări, analiza unei pasiuni, evocarea unui eveniment. Cu opera lui Cehov ne găsim în sfera acelei literaturi care prin motivele ei de bază şi prin tehnica artistică, ne îndreaptă spre reflecţia asupra omului şi a vieţii, aşa cum ele rezultă din existenţa socială.

Iată-l pe Kovrin din „Călugărul negru". Eroul vrea să se desprindă din banalitatea asupritoare a societăţii sale; el simte că se înnăbuşă în lumea fără de orizont în care e silit să trăiască, are nevoie de o idee pe care s-o opună mediocrităţii generale şi pe care să-şi întemeieze existenţa. Evadarea din mediocritate se săvîrşeşte, în cele din urmă, pe căile nebuniei. Prietenii, rudele, se zoresc să-l vindece. Dar Kovrin, în loc să fie mulţumit, izbucneşte: „De ce, de ce m-aţi vindecat? Doctoriile cu bromură, inactivitatea, băile calde, supravegherea, teama neroadă pentru fiecare înghiţitură, pentru fiecare pas — toate astea or să mă tîmpească pînă la urmă. E adevărat: eram pe cale să înnebunesc şi ajunsesem megaloman. Dar eram vesel, puternic şi chiar fericit. Eram interesant şi original. Acum sînt serios şi rezonabil, dar la fel ca toţi oamenii. O mediocritate." Ce tristă orînduire, unde n-ai de ales decît între mediocritate şi nebunie! exclamă cititorul la finele acestei povestiri asupra căreia merită să stăruim fiindcă ilustrează cum nu se poate mai bine amploarea viziunii lui Cehov.

„Călugărul negru" este în adevăr o nuvelă tulburătoare. Tulburătoare fiindcă se desfăşoară la graniţa dintre real şi fantastic? Nu, căci sufletul lui Kovrin, departe de a fi o plantă a întunericului, reprezintă însăşi materializarea aspiraţiei spre lumină.

Privind în jur şi dezgustat să întîlnească mereu platitudine şi derizoriu, îngrozit să vadă că în acea lume nu rodea nici un elan, nici un act de generozitate, înspăimîntat că de pe urma unei asemenea vieţi, nu se alege nimic, nici o idee, nici o nădejde. Kovrin şi-a plămădit din viziunile sale un refugiu. Cu vremea, acest refugiu, devine un al doilea univers în care tot ceea ce a iubit prinde fiinţă, în care tot ceea ce era meschin şi murdar devine pur şi luminos, în care tot ce a încercat şi n-a reuşit, se împlineşte. Aici nu domneşte nici o prejudecată, nici o convenienţă, nici o obişnuinţă, iar docilitatea, prudenţa, platitudinea nu mai sînt calităţi suverane. Stăpîneşte o putere care înalţă şi transfigurează fiecare cuvînt, fiecare gest, conferindu-le un sens superior.

Dialogul dintre realitatea care nu are nimic nobil şi conştiinţa care nu se poate opri să aspire la un ideal capătă accente dramatice. In adevăr, Kovrin e gata oricînd să-şi piardă viaţa pentru o idee, dar nu poate suporta să vadă cum zilele vieţii sale se pierd în van. In cele din urmă, eroul cade pradă nebuniei şi de aci înainte realitatea, această ultimă barieră în calea visurilor sale cade, logica, acest ultim zid se fărîmă. Nu mai există imposibilul şi faptul îl umple de fericire pe Kovrin. Conştiinţa sa, torturată în secret şi fără ca el însuşi să-şi dea seama de mulţimea interdicţiilor ţariste, se vede dintr-o dată liberă, avînd înaintea ei teritoriile infinitului. Să ne mai mirăm că în clipele în care Kovrin revine la luciditate, el nu conteneşte să strige cît de mult îşi iubeşte amăgirea, că şi-o alimentează şi şi-o întreţine?

In „Călugărul negru" găsim abia şoptit secretul unei viziuni asupra vieţii. Lumea în care trăieşte Kovrin — spune Cehov — n-are nici un sens. dar ceva în această lume are un sens şi acesta este omul, pentru că el cere o raţiune nobilă şi nu poate trăi fără ea. Drumul lui Kovrin spre nebunie reprezintă aşadar, de fapt, un protest de o mare adîncime, împotriva societăţii inumane, care degradează toate valorile prin care personajul său s-ar putea realiza ca om în mijlocul oamenilor.

Să nu se creadă că numai această povestire depăşeşte anecdotica propriu-zisă pentru a-şi împrumuta forţa din viziunea generalizatoare asupra vieţii în orînduirea capitalistă. Toate paginile lui Cehov îmbrăţişează cadrul întregii existenţe a omului, în această societate. Cînd descrie bunăoară o iubire, Cehov demonstrează cum totul contribuie să anuleze simţămintele care pot ridica pe individ la treapta mulţumirii. Căci decăderea generală pecetluieşte orice sentiment, contaminîndu-l mai devreme sau mai tîrziu.

„Iubiri de felul acesta nu izbutesc decît să ne întunece conştiinţa şi să ne rătăcească mintea" — constată cu deznădejde Zinaida Feodorovna din „Povestea unui necunoscut", iar Sofia Lvovna din „Volodia cel mare şi Volodia cel mic" se cutremură la gîndul că „pentru fetele şi femeile din lumea ei nu era altă alternativă decît să se plimbe cu troica, să mintă, sau să se ducă la mînăstire şi să-şi ucidă trupul..." Cele mai înalte sentimente se ofilesc în preajma mentalităţii burgheze, elanurile se ţeşesc şi în cele din urmă, sub presiunea condiţiilor materiale ale acestei orînduiri, se frîng. Prinşi în înlănţuirea mecanismului, oamenilor nu le mai rămîne decît să aleagă între minciună şi sinuciderea lentă prin resemnare. Viaţa de familie devine un infern: ea se lasă măcinată de conflictele dintre generaţii, de dispute meschine pentru avere sau, dimpotrivă, se stratifică, prinsă de înlănţuirea intereselor de clan. Căsătoria poartă pecetea aceleaşi „fericiri": se întemeiază — aşa cum se întîmplă cu Iulia şi Laptiev—pe un sentiment de milă care nu reuşeşte să rupă blestemul însingurării din viaţa oamenilor decît cu preţul unui compromis, a lunei vieţi duble şi mincinoase.

Cehov a inclus în aceleaşi concluzii mai toate aspectele existenţei omului în societatea burgheză; n-a rămas proces esenţial sau raport social care să nu fie cercetat sub unghiul participării lui la compromiterea adevăratei fericiri a oamenilor. Iată de ce a stăruit mereu asupra faptului că relaţiile dintre oameni, stabilite în cursul procesului de muncă, sînt transformate de către capitalism în raporturi ucigătoare, de jaf: aşa arată existenţa salariaţilor dintr-o întreprindere capitalistă cum era firma familiei Laptiev. In opera scriitorului apare tot mai evident în ce măsură banii, mentalitatea izvorîtă din sclavia impusă de avere, otrăvesc de la rădăcină fericirea oamenilor. „Sînt bogat — exclamă Laptiev din nuvela „Trei ani", — dar ce mi-a adus pînă acum bogăţia? Ce mi-a dat puterea banului? Intrucît sînt mai fericit decît voi? Copilăria mea a fost o ocnă şi banii nu m-au scăpat de nuia. Cînd Nina trăgea să moară, banii mei nu au salvat-o. Dacă nu sînt iubit, pot oare face să fiu iubit, chiar dacă aş da o sută de milioane?"

Nici concluziile care decurg din „Comedia umană" a lui Balzac în legătură cu rolul nefast al banului în societatea burgheză aflată în ascensiune, nu sînt altele. Sub acţiunea pernicioasă a banilor, şi acolo relaţiile fireşti dintre oameni se tulbură; dragostea, iubirea filială, prietenia, toate se descompun şi îmbracă o înfăţişare respingătoare. Dar în viaţa eroilor lui Balzac, banii au un rol de potenţare, însufleţesc pasiuni uriaşe, chiar dacă lipsite de o justificare morală; încordarea arivistului, lăcomia lui Goriot sau Gobseck, reprezintă o frenezie pe care banul o întreţine şi o saturează. La Cehov, problema banului încetează de a mai fi o chestiune de satisfacţie personală sau de blestem, pentru a deveni una de destin colectiv. Argintul pe care se întemeiază o orînduire incompatibilă cu fericirea nu poate găsi nici o circumstanţă atenuantă în ochii lui Cehov. La această concluzie este obligat să se ralieze şi Laptiev, beneficiar al lumii burgheze, atunci cînd recunoaşte că, în ciuda averii lui, el n-a întîlnit niciodată bucuria: „Orice am încerca să facem, trebuie să ne luăm adio de la gîndul fericirii. Fericirea nu există. Eu nu am ştiut ce-i fericirea şi cu siguranţă că nici nu există". In faţa acestui faliment inexorabil al fericirii burgheze, ceasul luării de cunoştinţă, al lucidităţii, nu-l poate salva pe Laptiev de la destinul său, oferindu-i numai mîngîierea îngîndurată a unei resemnări: „Şi mai sînt încă treisprezece, poate treizeci de ani de viaţă. Cine ştie ce se va mai întîmpla? Om trăi şi om vedea!..."

Arta literară a lui Cehov serveşte desăvîrşit această concepţie. In opera marelui scriitor rus, încordarea nu se iscă din mulţimea evenimentelor petrecute într-un interval scurt, sau din iuţeala cu care se produc. Incordarea se naşte din necesitatea de a pune capăt neîntîrziat procesului de descompunere care acţionează asupra întregii existenţe în contrast cu neputinţa personajelor de a întreprinde ceva decisiv spre a izbuti. Cînd totul reclamă o soluţie, iar minutele trec fără să aducă nici o schimbare, situaţia devine cum nu se poate mai dramatică. Sub ochii noştri îngroziţi, minutele prind viaţă, se produc, trec, totul fără cruţare, fără apel. Ceea ce s-a săvîrşit e definitiv, e iremediabil. Ceva cald, obscur, îndepărtat amorţeşte încă imaginaţia personajelor în faţa evidenţei. Mai ales că nu există o clipă pe care s-o poată prinde din trecerea tuturor clipelor spunînd: „de aici, de acum, a început sfîrşitul!" Dar nădejdea în care personajele s-au legănat, şi anume că ceea ce se întîmplă în fiecare ceas al zilei are tot timpul pentru a-şi schimba sensul, sfîrşeşte prin a fi ruinată. Momentul în care personajele înţeleg că dacă nu acţionează împotriva lumii în care trăiesc, viaţa lor este irevocabil ratată, arată dintr-odată că apatia în care au trăit era de fapt o teribilă tensiune în care fiecare minut marca „ora H". Lucrurile acestea le intuieşte neclar eroina nuvelei „Un caz din practică". Tînăra Liliacov, descendenta unei bogate familii de industriaşi, suferă de o maladie ciudată şi pe care nici un medic nu reuşeşte s-o identifice.

Familia Liliacov are casa chiar în incinta fabricii şi doctorul Koriolov, venit să consulte bolnava după ultimul ei acces, ghiceşte „după feţele, şepcile şi felul lor de a umbla, mizeria, beţia, îndîrjirea şi buimăceala" în care trăiesc muncitorii. Privindu-i, Koriolov sezisează îndată ce-i viaţa lor în acele clădiri cenuşii şi insalubre, în care se ostenesc să producă o stambă de proastă calitate, sub supravegherea unor oameni înrăiţi şi lacomi să-şi dovedească puterea. Iar cînd aude loviturile ciudate prin care se vestesc aici orele, doctorul înţelege pînă la capăt cum se răsfrînge lumea în oamenii închişi între zidurile acestei fabrici: „lîngă unul din corpurile de clădiri, cineva bătea într-o tăblie de metal, bătea şi se oprea pe loc, astfel că sunetele erau scurte, aspre, lipsite de sonoritate: un soi de «der... der... der...»; urmară cîteva clipe de linişte, apoi de lîngă un alt corp de clădiri se auziră lovituri tot atît de seci şi neplăcute, de data aceasta mai joase, ca de bas: «drîn... drîn... drîn...», de 11 ori, pesemne că paznicii băteau ora 11. Lîngă un al treilea corp de clădiri se auzi: «jac... jac... jac...», acelaşi lucru se repetă şi lîngă celelalte clădiri, apoi dincolo de baraci şi la poartă. Ai fi zis că sunetele acestea erau scoase în liniştea nopţii de însăşi dihania cu ochii de foc, de însuşi diavolul, care stăpînea aici pe patroni cît şi pe muncitori, înşelîndu-i şi pe unii şi pe alţii. Koriolov ieşi în curte: — cine-i? — strigă lîngă poartă un glas grosolan. «Ca la închisoare» se gîndi Koriolov".

De fapt, aceeaşi este şi senzaţia pe care o încearcă Liza Liliacov. Ea simte o opresiune ciudată venind de pretutindeni şi de nicăieri, simte cum inima îi e strînsă într-o nicovală de fier, n-are aer, suferă, se sufocă. Prezenţa acelei „forţe brutale, oarbe" care neliniştise pe Koriolov o înspăimîntă pe Liza şi o chinuie. Existenţa de fiecare zi alături de mamă şi de guvernantă este pentru ea o încercare zadarnică de a fugi de sub apăsarea acestei puteri monstruoase. Bătăile care anunţă trecerea ceasurilor sparg cercul iluzoriei sale securităţi şi o predau fără apărare, întrebărilor unei conştiinţe care are simţămîntul vinovăţiei. Se aude, atunci, în sufletul eroinei un strigăt care vine de departe şi ţinteşte departe. O îngrozeşte rolul ce-i este dat să-l joace în această lume, situaţia în care se află. Aceasta-i maladia de care suferă Liza Liliacov şi doctorul nu întîrzie s-o numească pe adevăratul ei nume: „Eşti nemulţumită de situaţia dumitale de proprietară de fabrică şi de moştenitoare bogată, nu crezi în dreptul dumitale şi de aceea nu dormi".

Nuvela lui Cehov reprezintă expresia unei judecăţi fără apel. Dezavuare morală a capitalismului? Rechizitoriu al crimelor lui? Fără îndoială. Dar Cehov loveşte mai adînc. Sensibilitatea scriitorului este atît de violent rănită de tabloul existenţei sub capitalism, încît ea capătă sensul grav al unei morţi fără ştire. Viaţa pare suspendată şi fabrica cheamă gîndul unei regresiuni totale a întregei vieţii, a cosmosului însuşi spre epocile preistorice: „Koriolov uitase cu desăvîrşire că în dosul zidurilor acelora se găseau maşini cu aburi, electricitate, telefoane, fără să ştie bine de ce, se gîndea mereu la aşezările lacustre, la epoca de piatră".

Capitalismul îi apare lui Cehov ca o putere ce corupe condiţia umană, falsifică relaţiile dintre indivizi, împingîndu-i pe toţi în aceeaşi fundătură în care nici unul nu-şi mai dă seama cît este de absurdă existenţa pe care o tîrăsc: „Cînd în harababura traiului de fiecare zi, în haosul lucrurilor mărunte din care sînt ţesute raporturile dintre oameni, cînd şi cel puternic şi cel slab cad deopotrivă jertfă raporturilor lor reciproce, supunîndu-se fără voia lor unei forţe conducătoare, necunoscute, aflate în afara vieţii şi străină omului, aceasta nu mai e o lege, ci o aberaţie".

„Un caz din practică" aruncă lumini pînă în esenţa orînduirii capitaliste şi arată limpezimea de vederi la care s-a ridicat Cehov.

Nuvela „In rîpă", scrisă în 1900, reia ideea din „Un caz din practică". Cehov s-a angajat pe un drum care avea să-l ducă la cunoaşterea celor mai profunde zone ale vieţii în societatea în care a trăit. „In rîpă" pune mai mult decît problema răspunderii şi a vinei. In această bucată, unde totul, sentimente pure, abjecţii morale, gingăşii, se ţeşesc şi se anulează sub presiunea înceată, dar tenace a unei lumi strîmbe, fiecare personaj se află într-un conflict cu ceilalţi oameni, sau cel puţin izolat de ei. Dobîndirea unei oarecare avuţii, o nuntă, o moarte, o naştere, nimic nu modifică „statutul" existenţei pe care o duc. Intreaga „rîpă" e condusă de legi nedrepte şi care trebuie schimbate. Povestirea e un mesaj de durere şi de revoltă care cuprinde o dramă cu hotare vaste.

Băcanul satului din Ulceievo a făcut avere prin tot felul de tîlhării. Soţia sa, femeie miloasă, dă pomeni ca să-şi liniştească cugetul. Feciorul cel mai mic al băcanului, idiot şi surd, s-a căsătorit cu Aksinia o femeie harnică, rea şi setoasă de bani. Anisin, băiatul mai mare, agent secret de poliţie, a venit acasă să-şi ia nevastă. I-au ales-o pe Lipa, fată tînără, frumoasă, muncitoare cu ziua. După nuntă, Anisin pleacă din nou la oraş, iar viaţa îşi urmează cursul în casa Tebutkinilor. Se mănîncă, se bea şi se fură mai departe de la fiecare ţăran, de la fiecare muncitor. Intre soţ şi soţie, între copii şi părinţi, domneşte o răceală de gheaţă. Fiinţele sînt impenetrabile, conştiinţele se închid în ele însele. Egoismul, rapacitatea, teama împiedică orice comunicare. Anisin se reîntoarce din cînd în cînd în sat, se îmbată, visează mari averi şi-l mustră conştiinţa că între timp s-a apucat să falsifice ruble. Bătrînul o cheamă pe gingaşa şi temătoarea Lipa şi-i spune: „Nu mă pot dumiri care sînt banii mei cei adevăraţi şi care sînt cei falsi şi mereu mi se pare că toţi sînt falsi".

In „rîpă" timpul se scurge încet, dispreţuind parcă să se măsoare cu altceva decît cu o eternitate găunoasă. Cît cuprinzi cu ochii, viaţă plată, cenuşie, tristă care te înconjoară din toate părţile. Uniformitate în imensitate! De aici senzaţia de obişnuit, dar şi de mister, de plictiseală dar şi de infinit. In lumina nesfîrşitei banalităţi, în regiunea gheţurilor polare, nici o culoare nu-i posibilă şi asta întăreşte ideea de incomensurabil. Percepţia timpului presupune o schimbare, un eveniment care să marcheze orele. Durata sufletească nu se poate măsura decît între două fapte, între două stări lăuntrice deosebite. Dar în această lume, înlănţuită într-o formă socială depăşită, viaţa repetă într-o exasperanţă indiferenţă aceleaşi întîmplări şi, cum alternanţa e veşnic aceeaşi, percepţia timpului se stinge şi se naşte senzaţia de încremenire. Fiecare minut e un efort, un supliciu, fiecare ceas, o eternitate. Lipseşte mişcarea. Lipseşte progresul: Anisin a fost arestat, copilul Lipei a fost opărit de Aksinia, bătrînul Tebutkin vagabondează dement, dar în rîpă, nimic nu s-a schimbat. Lipa se va obişnui cu durerea ei, oamenii vor uita fărdelegile Aksiniei, totul va trece. Iar un bătrîn va spune: „Nu-i nimic... durerea ta e numai jumătate de durere. Viaţa e lungă, vei mai avea parte de multe. Şi de bune, şi de rele. Mare este maica Rusie — spuse el uitîndu-se peste întinderile cufundate în noapte. Prin toată Rusia am fost şi toate le-am văzut. Să ai încredere în vorba mea, fetiţo. O să ai parte în viaţă şi de bune şi de rele. Am străbătut cu piciorul Siberia, am fost pe malurile Amurului şi m-am căţărat pe Altai. In Siberia am trăit chiar. Aveam pămîntul acolo, dar m-a apucat dorul de maica Rusie şi m-am întors în satul meu. Tot pe jos m-am înapoiat. Uite, îmi aduc aminte ca acum: treceam un rîu pe un pod plutitor. Eram slab, slab, în zdrenţe, desculţ, zgribulit şi sugeam o coajă de pîine... am ajuns acasă şi n-am avut de nici unele: nevasta o îngropasem în Siberia. Acum muncesc ca argat şi, drept să-ţi spun, am avut parte şi de rele, dar şi de bune. Şi n-am nici un chef să mor, fetiţo. Aş vrea să mai trăiesc vreo 20 de anişori. Asta înseamnă că a fost mai mult bine decît rău. Mare, mare este maica Rusie — spuse el din nou privind peste întinderile cuprinse de noapte"...

Este neîndoielnic că această nuvelă ţinteşte să pună sub ochii cititorilor chipul tragic al întregii existenţe într-o societate în care dacă nu lupţi împotriva ei, nu poţi fi decît victimă sau călău. O exclamaţie străbate nuvela: societatea ţaristă a devenit de mult o monstruozitate, în umbra căreia viaţa e strangulată. Trebuie pus neîntîrziat capăt imobilităţii resemnate în care se trăieşte.

Opera lui Cehov ridică prin fiecare din paginile ei o întrebare asupra omului şi a locului său în lume şi reprezintă o dezbatere exemplară a conştiinţei în faţa unei societăţi întemeiată pe constrîngere şi exploatare.

B. ELVIN

> **Un om valoros şi inteligent, atent la tot ce se petrece în juru-i, a trecut pe lîngă această gloată anostă şi cenuşie de oameni neputincioşi, s-a uitat la aceşti locuitori anoşti ai patriei sale şi cu un zîmbet trist, cu o mustrare domoală dar adîncă în glas, şi cu o tristeţe deznădăjduită pe chip şi în inimă, le-a spus blînd şi cu sinceritate:**
> **— Urît mai trăiţi, domnilor!**
>
> **Maxim GORKI**

> **„Opera poetică a lui Cehov m-a cucerit. Ironia lui faţă de celebritate, scepticismul lui relativ la sensul şi valoarea activităţii sale, are foarte multă măreţie modestă şi tăcută".**
>
> **THOMAS MANN**

> **„Anglia a fost deosebit le sensibilă la farmecul lui Cehov. El este recunoscut aproape în unanimitate ca cel mai mare scriitor rus şi ca cel mai mare dramaturg şi nuvelist al epocii moderne".**
>
> **Din „ENCICLOPEDIA BRITANICA"**

N. KUKRINIKSI (Ilustraţie la „Povestirile" lui Cehov) „Chirurgia"

Familia lui A. P. Cehov

CEHOV: „Opere" (vol. IX)

De curînd „ESPLA" şi „Cartea Rusă" au pus în librării un nou volum — al IX-lea — din operele lui A. P. Cehov. Apărut în preajma sărbătoririi centenarului, volumul cuprinde nuvele şi povestiri din epoca maturităţii scriitorului: 1896—1903.

In diferitele povestiri din volum, printre care bine cunoscutele „Casa cu mezanin", „Mujicii", „In căruţă", „Omul în carapace", „Agrişul", „Un caz din practică", „Doamna cu căţelul", „In rîpă", calităţile unice de mare scriitor ale lui Cehov sînt prezente. Maestru neîntrecut al genului nuvelistic, Cehov îmbină în aceste povestiri de proporţii mai restrînse, calităţile schiţelor şi ale teatrului său. In acelaşi timp găsim în această culegere de maturitate o răsfrîngere fidelă a personalităţii lui creatoare. Notaţiunea exactă, cadrul sugerat simplu, prin cuvinte obişnuite, cuvinte cu ecou şi culoare în acelaşi timp, zugrăvesc peisajele multiple ale pămîntului rusesc, în care au să se desfăşoare acţiunile nuvelelor.

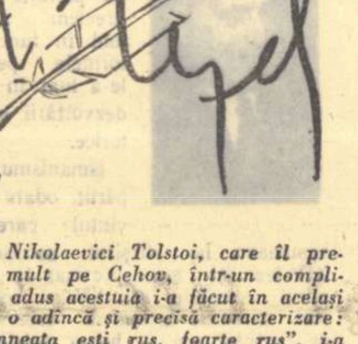

Lew Nikolaevici Tolstoi, care îl preţuia mult pe Cehov, într-un compliment adus acestuia i-a făcut în acelaşi timp o adîncă şi precisă caracterizare: „Dumneata eşti rus, foarte rus", i-a spus bătrînul patriarh al scrisului, cu deplină dreptate. Fie că ar descrie un peisaj de stepă, de luncă, de sat sau de mic orăşel gubernial, Cehov excelează în a-l reda nu numai în linii şi culori dar şi într-o anumită vibraţie în care se integrează firesc omul. Şi toată această minune, cu o deplină simplitate de expresie. Aceasta este arta mare, neîntrecută a lui Cehov, desfăşurată din plin în recent apărutul volum de traduceri. In cadrul acesta, personajele ce trăiesc şi se mişcă, alcătuiesc un tablou viu şi adînc al micii burghezii, al intelectualităţii şi al moşierimii ruseşti dinainte de Marea Revoluţie Socialistă. In afară de viaţa pe care o dăruieşte din plin fiecărui personaj, sînt trăsături generale care caracterizează o epocă şi o generaţie şi, mai ales prin transparenţa personajelor înfăţişate surprindem atitudinea autorului însuşi, revoltat de marasmul din jurul său, aşteptînd şi el ca şi multe din personajele sale, schimbarea cea mare care trebuia să vină. Aceasta este semnificaţia dinamică a operei cehovine, proză sau teatru, în ciuda aparenţelor statice lăsate de moliciunea şi înceţoşarea subiectelor. Caracteristică pentru unele personaje cehoviene este fără îndoială povestea lui Nikolai Ivanîci, care tînjeşte după un conac, după o viaţă de moşier. Iată şi comentariul pe marginea acestei dorinţe care exprimă atitudinea autorului faţă de aceşti moşieri din vechea societate rusească: „Conacurile nu sînt nici ele altceva decît aceiaşi trei coţi de pămînt. Să pleci din oraş, să abandonezi lupta şi freamătul vieţii, să pleci şi să te ascunzi undeva, într-un conac — ăsta nu mai e trai, este expresia egoismului, a lenei, e un fel de călugărie, dar călugărie fără eroism. Omului nu-i trebuiesc trei coţi de pămînt, nu-i trebuiesc conacuri, ci întreg globul pămîntesc, natura toată, pentru a-şi putea manifesta nestingherit aptitudinile şi particularităţile unui spirit liber". Se simte aci, sub pana lui Cehov, dincolo de miazmele conacurilor, de o viaţă otrăvită de o rea întocmire economică şi socială, se simte nu numai nădejdea, dar siguranţa cu care scriitorul prevesteşte viitorul unei omeniri libere care să-şi desfăşoare în cunoaşterea şi cuprinderea întregului univers aptitudinile sale. Intr-un anumit fel, e o viziune în viitor a tuturor realizărilor unice şi uriaşe din zilele noastre ale omului rus eliberat din lanţurile lui, transformat în om sovietic de Marea Revoluţie Socialistă din 1917. In acest înţeles, aproape fiecare pagină din opera lui Cehov nu e numai o neîntrecută realizare artistică, dar şi un document autentic pentru funcţia socială şi premonitorie a scriitorului. Protestul şi revolta creatorului sînt salutare, risipite de-a lungul întregului volum. Ele dau o speranţă, un drum spre lumină din aburul care înăbuşă personajele acestea lîncede, abulice, leneşe, abuzive, crude, neomenoase, fie de la ţară, fie de la oraş.

Publicarea operelor complete ale lui Cehov, din care a apărut recent volumul IX, e o contribuţie esenţială pentru cunoaşterea lui Cehov de către cititorul romîn.

Ion Marin SADOVEANU

> **„Mi se pare uneori, mai ales în clipele de adîncă singurătate, de rece, neîmpăcată tristeţe, că uşa se va deschide şi Cehov va păşi în odaie simplu, fără zgomot, zîmbind sfios, mai mult cu ochii lui senini şi trişti decît cu buzele, şi îmi va întinde mîna, şi atunci mă voi simţi bine, fiindcă a venit el, prietenul".**
>
> **KATHERINE MANSFIELD**

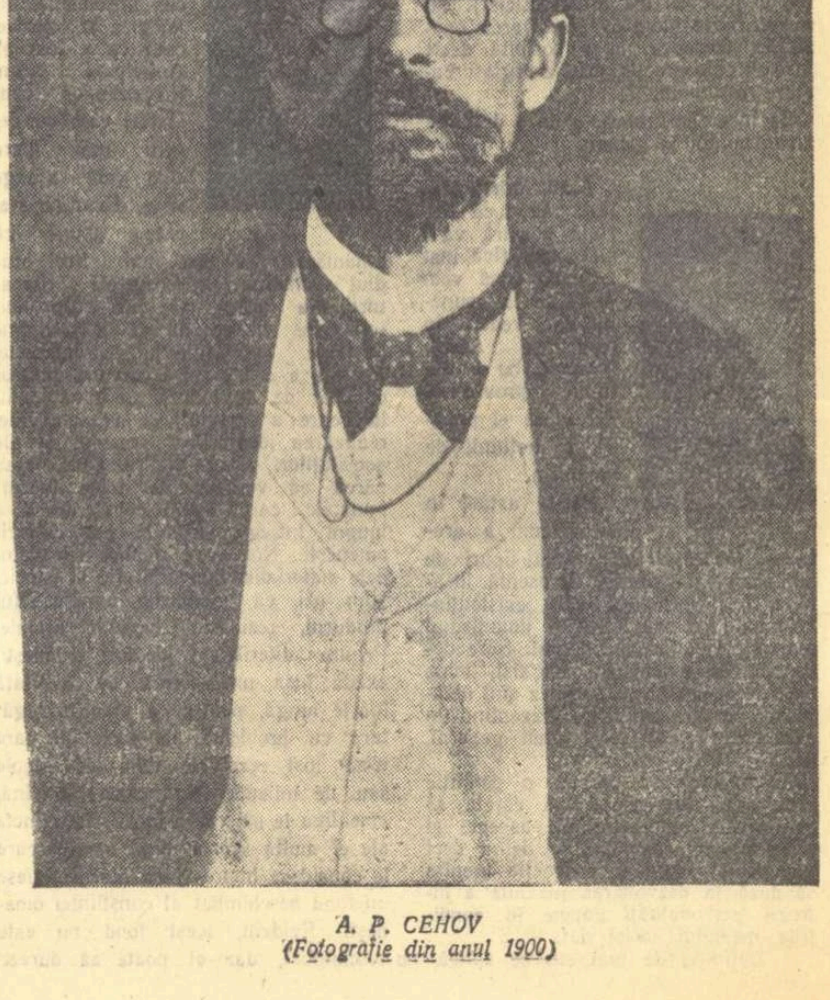

A. P. CEHOV (Fotografie din anul 1900)

Corespondența lui A. P. CEHOV

— Fragmente —

Către

A. S. Suvorin

25 noiembrie 1892, Melihovo

V-am înțeles foarte bine, deși Dvs. vi se pare că nu vă exprimați destul de limpede. Sînteți un mare iubitor de alcool, în timp ce eu v-am servit cu limonată dulce, iar Dvs. recunoscînd calitățile limonatei, observați că nu conține spirt. In operele noastre lipsește tocmai alcoolul care amețește și subjugă, și în privința aceasta vă exprimați foarte limpede.. Lăsînd de o parte „Salonul nr. 6" și pe mine, haideți să vorbim în general, e mai interesant. Să vorbim despre cauzele generale, dacă nu vă plictisiți, referindu-ne la toată epoca. Spuneți-mi cinstit, cine dintre cei de vîrsta mea, adică dintre oamenii de 30—45 de ani, a dat lumii măcar o picătură de alcool (...) Știința și tehnica trec acum printr-o epocă măreață, pentru noi însă această epocă este plictisitoare, toropitoare, e o apă stătută, plictisiți și toropiți sîntem și noi, naștem copii de cauciuc și numai Stasov nu observă asta pentru că natura i-a dat capacitatea de a se îmbăta cu zeamă lungă. Și nu prostia noastră e de vină, nici lipsa noastră de talent, nici impertinența, cum crede Burenin, ci boala de care suferim și care pentru un artist este mai rea decît sifilisul sau impotența. Nouă ne lipsește „ceva", ăsta e adevărul, și dacă o să ridicați fusta muzei noastre o să vedeți, acolo un gol. Amintiți-vă că scriitorii pe care noi îi considerăm nemuritori, sau pur și simplu mari, care ne îmbată, au o trăsătură comună, esențială: ei merg într-o direcție anumită și ne cheamă și pe noi într-acolo și noi simțim nu cu mintea, ci cu toată ființa, că ei au un țel anume, așa cum avea umbra tatălui lui Hamlet, care nu venea să tulbure spiritele degeaba. Unii, și asta depinde de calibru, au țeluri mai apropiate — abolirea sclaviei, eliberarea patriei, politica, frumosul, sau pur și simplu vodca, așa ca Denis Davîdov, alții au țeluri mai îndepărtate — dumnezeu, viața de dincolo de mormînt, fericirea omenirii, etc. Cei mai buni dintre ei sînt realiști și descriu viața așa cum este ea, însă pentru că fiecare rînd mustește de conștiința țelului, în afară de viață, așa cum este, mai simțiți și cum trebuie să fie această viață, și asta vă cucerește. Noi însă? Noi! Noi descriem viața așa cum este ea, iar mai departe, nici hăis, nici cea... Noi nu avem nici țeluri îndepărtate nici apropiate și sufletul ni-i gol, pustiu. Politică nu facem, în revoluție nu credem, dumnezeu nu există, de stafii nu ne temem, iar eu, personal, nu mă tem nici măcar de moarte sau de orbire. Cel care nu dorește nimic, nu speră în nimic și nu se teme de nimic nu poate fi artist.

. . . .

D-voastră și Grigorovici găsiți că eu sînt inteligent. Da, sînt suficient de inteligent, pentru ca să nu mă prefac spunîndu-mi că nu-mi cunosc boala, să nu mă mint și să nu-mi acopăr propriul gol cu zdrențe străine, cu ideile anilor '60, de pildă, etc. Nu eu sînt vinovat de boala mea, și nu eu trebuie să mă lecuiesc, pentru că trebuie să presupunem, boala aceasta are explicația și are rostul ei, pe care noi nu îl cunoaștem.

Către

A.S. Suvorin

2 ianuarie 1894 Melihovo

. . . .

Sergheenko scrie o tragedie din viața lui Socrate. Oamenii ăștia încăpățînați se reped la tot ce-i mare, pentru că nu sînt în stare să creeze ce-i mic, și au pretenții neobișnuite, uriașe, pentru că nu au nici un fel de gust literar. E mai ușor să scrii despre Socrate decît despre o domnișoară sau o bucătăreasă.

. . . .

Către

A.S. Suvorin

27 noiembrie 1894, Melihovo

Sînt numit epitrop al școlii din sat, care se numește Tálej. Invățătorul primește 23 de ruble pe lună, are nevastă, copii și e cărunt deși abia a împlinit 30 de ani. E atît de copleșit de necazuri încît despre orice ai începe să-i vorbești el ajunge la problema lefii. După părerea sa, poeții și prozatorii ar trebui să scrie numai despre mărirea lefii; cînd țarul cel nou îi va schimba pe miniștri, se va mări leafa învățătorilor ș.a.m.d.

Către

A. F. KONI

11 noiembrie 1896, Melihovo

Mult stimate Anatolii Fedorovici, nu vă puteți închipui cum m-a bucurat scrisoarea Dumneavoastră. Eu am văzut din sală numai primele două acte ale piesei mele, pe urmă am stat în culise și am simțit tot timpul cum „Pescărușul" se prăbușește. După spectacol, noaptea și în ziua următoare, am tot fost asigurat că am băgat în piesă numai idioți, că piesa mea din punct de vedere scenic e stîngace, neinteligentă, de neînțeles, ba chiar lipsită de sens, etc, etc. Vă puteți închipui starea mea — a fost un fiasco cum nici n-am visat! Mi-a fost rușine, m-am necăjit și am plecat din Petersburg plin de tot felul de îndoieli. Mă gîndeam că dacă am scris și am pus în scenă o piesă, după cum se pare, dezastruoasă, înseamnă că am pierdut orice capacitate de înțelegere, că mașinuța mea s-a stricat de tot.

Cînd am ajuns acasă am început să primesc scrisori din Petersburg, în care mi se spune că al doilea și al treilea spectacol au avut succes; au sosit scrisori, unele semnate, altele anonime în care piesa era lăudată iar cronicarii înjurați; le-am citit cu plăcere, totuși mi-era rușine și necaz și, vrînd nevrînd, mă gîndeam că dacă oamenii buni încep să mă consoleze înseamnă că treburile mele stau prost.

Scrisoarea Dumneavoastră a avut însă asupra mea o influență hotărîtoare. Vă cunosc demult. Vă respect profund și cred în ceea ce spuneți Dvs. mai mult decît în ce spun toți criticii la un loc. Dvs. ați simțit asta cînd mi-ați scris scrisoarea și de aceea ea este atît de frumoasă și convingătoare. Acum sînt liniștit și îmi amintesc de piesă și de spectacol fără repulsie.

. . . .

Către

A. S. Suvorin

6 februarie 1898, Nissa

Imi scrieți că vă supără atitudinea lui Zola,[1]) aici însă lumea are sentimentul că s-a născut un nou Zola, mai bun. In timpul acestui proces, el s-a curățat, parcă, de toate petele de untură și a apărut, în fața francezilor, în toată strălucirea sa adevărată. Este de o curățenie și de o înaltă moralitate pe care n-o bănuise nimeni.

1) E vorba de cunoscuta luptă a lui Emile Zola pentru dovedirea nevinovăției căpitanului Dreyfus.

Către

A. A. Hotianțeva

2 februarie 1898, Nissa.

In camera de alături s-a mutat o doamnă de vreo 46 de ani care nu coboară la micul dejun pentru că pînă la ora trei se vopsește. Probabil e pictoriță.

. . . .

Mă întrebați dacă tot mai cred că Zola are dreptate. Iar eu vă întreb: nu cumva aveți despre mine o părere atît de proastă încît vă puteți gîndi, un minut măcar, că eu nu sînt de partea lui Zola? Nu dau o unghie de la degetul lui pentru toți cei care îl judecă acum, pentru toți generalii și martorii nobili. Citesc acum stenograma procesului și nu găsesc că Zola n-ar avea dreptate și nu văd ce fel de „preuves" ar mai trebui.

. . . .

Către

A.S. Suvorin

8 octombrie 1898

...Aici, la Ialta, se cumpără multe dintre cărțile mele și în librării mi s-a spus că oamenilor li se par prea scumpe. Mă tem să nu sară la mine pe stradă, doamnele cu umbreluțe. să mă bată.

Către

A. M. Peșkov (M. Gorki)

3 decembrie 1898, Ialta

Mult stimate Alexei Maximovici,

Scrisoarea dumneavoastră mi-a produs mare plăcere. Vă mulțumesc din suflet. „Unchiul Vania" a fost scris demult, foarte demult; eu nu l-am văzut niciodată pe scenă. In ultimii ani a început să fie jucat des pe scenele din provincie, probabil pentru că a apărut o culegere a pieselor mele. In general, am față de piesele mele un sentiment de răceală, m-am lăsat demult de teatru și nu mai am chef să scriu pentru teatru.

Mă întrebați ce părere am despre povestirile dumneavoastră? Ce părere?

Talent aveți, fără îndoială și talent adevărat, mare. In povestirea „In stepă", de pildă, s-a manifestat cu o forță neobișnuită și pe mine m-a apucat invidia că n-am scris eu povestirea. D-voastră sînteți artist și om inteligent. Simțiți totul admirabil. Sînteți plastic, adică, atunci cînd înfățișați un lucru îl vedeți și-l pipăiți cu mîinile. Aceasta este arta adevărată. Iată părerea mea și sînt foarte bucuros că v-o pot spune. Repet, sînt foarte bucuros și dacă ne-am cunoaște și am sta un ceas-două de vorbă, v-ați convinge cît de mult vă prețuiesc și ce nădejdi mari îmi pun în talentul dumneavoastră.

Să vorbesc acum despre lipsuri? A vorbi despre lipsurile talentului este cam același lucru ca și a vorbi despre lipsurile unui copac mare, care crește în livadă: nu-i vorba în primul rînd de copac, ci de gustul celui care privește copacul. Nu-i așa?

Am să încep cu aceea că, după părerea mea, nu sînteți destul de sobru. De reținut. Sînteți ca spectatorul care, la teatru, își exprimă încîntarea atît de zgomotos încît nu-i lasă pe ceilalți să asculte și se incomodează și pe sine. Această lipsă de sobrietate se simte, mai ales, în descrierile de natură, cu care întrerupeți dialogurile: cînd citești descrierile acestea simți că ai vrea să fie mai compacte, mai scurte, de 2—3 rînduri.

. . . .

Cîți ani aveți? Eu nu vă cunosc, nu știu de unde și cine sînteți, cred însă că pînă mai sînteți tînăr ar trebui să plecați din Nijnii și să trăiți 2—3 ani, să vă aflați, aș zice, lîngă literatură și lîngă literați; asta nu pentru ca să învățați de la cocoșul nostru cum se cîntă mai cu semeție, ci pentru ca să intrați definitiv, cu totul, în literatură și să vă îndrăgostiți de ea...

. . . .

Către

A.S. Suvorin

24 aprilie 1899, Moscova

...Ultima scrisoare, însoțită de extras, (judecata onoarei) mi-a fost trimisă ieri din Lopasnia. Hotărît nu înțeleg cine și de ce a avut nevoie de această judecată a onoarei și ce nevoie ați avut Dvs. să mergeți la o judecare pe care nu o recunoașteți după cum, deseori, ați declarat în presă. Judecata onoarei între literați, care nu constituie o corporație deosebită, ca ofițerii, de pildă, sau avocații — e ceva ridicol, lipsit de sens; într-o țară asiatică, unde nu există libertate a presei și libertate a conștiinței, unde guvernul și 9/10 din societate se uită la ziarist ca la un dușman, unde se trăiește atît de sufocant și prost, iar nădejdi la vremuri mai bune sînt puține, asemenea comicării, ca murdărirea reciprocă cu lături, judecata onoarei, ș.a.m.d. îi pun pe oamenii scrisului în situația jalnică și ridicolă a animalelor mărunte, care, nimerind în cușcă, se mușcă unul pe altul de coadă. Chiar dacă ar fi să accepți punctul de vedere al Uniunii, care a permis judecata, ce dorește totuși ea, această Uniune? Ce? Să vă judece pe Dumneavoastră pentru că V-ați spus părerea, (oricare ar fi fost ea), în mod public, în presă — este o treabă riscantă, este un atentat la libertatea cuvîntului, este un pas spre crearea unei situații atît de insuportabile pentru ziariști, încît după judecarea Dvs. niciun ziarist nu ar mai putea fi sigur că, mai devreme sau mai tîrziu, nu va nimeri și el, ca acuzat, la această stranie judecată.

. . . .

Către

A. M. Peșcov (M. Gorki)

25 aprilie 1899, Moscova

Despre dumneavoastră, prețiosule Alexei Maximovici nici o veste. Unde sînteți? Ce faceți? Incotro că pregătiți să plecați?

Acum trei zile am fost la L. N. Tolstoi; V-a lăudat foarte mult, a spus că sînteți un „scriitor minunat". Ii place „Tîrgul" Dvs., și „In stepă"; nu-i place „Malva". A spus: „Poți să născocești orice, tot ce poftești, nu poți însă născoci psihologia; la Gorki însă se întîlnesc tocmai născociri de psihologie, el descrie ceea ce n-a simțit". Poftim, asta este. Eu i-am spus că atunci cînd o să fiți la Moscova, o să venim împreună la el. . . . . . .

. . . .

Așterneți pe hîrtie două — trei rînduri. Tolstoi s-a interesat îndelung de Dvs., i: treziți curiozitatea. E înduioşat pare-se.

Către

A. M. Peșkov

29 iulie 1902, Liubimovka

Dragă Alexei Maximovici, am citit piesa * dumitale. Este o piesă nouă și, fără îndoială, bună. Actul al II-lea este foarte bun, cel mai bun, cel mai puternic și, cînd l-am citit — mai ales sfîrșitul — numai că n-am început să sar în sus de mulțumire. Atmosfera e grea, apăsătoare, publicul, din pricina neobișnuinței, va pleca de la teatru înainte de sfîrșitul piesei, iar dumneata, în orice caz, poți să-ți iei rămas bun de la reputația de optimist.

. . . .

„Gîndirea" lui L. Andreev e ceva pretențios, neînțeles și, probabil ceva de care nu-i nevoie, scris însă cu talent. Lui Andreev îi lipsește simplitatea, iar talentul lui amintește de o privighetoare artificială. Skitaleț, de pildă, e o vrabie, dar o vrabie vie, adevărată.

. . . .

*) „Azilul de noapte".

„Printre marii dramaturgi europeni contemporani cu Ibsen, Cehov este un astru de cele mai mari dimensiuni. El stă alături de Tolstoi și Turgheniev".

GEORGE BERNARD SHAW

„Influența lui Cehov este de pe acum uriașă, dar nu și-a atins încă sfîrșitul. Cei mai buni dintre nuveliștii contemporani nouă recunosc fățiș cît de mult îi datorează: îi datorează și acea inspirație pe care o sorb din cărțile lui ori de cîte ori le recitesc cu plăcere, și acea influență directă a tehnicii sale și observațiile critice despre arta de a scrie narațiuni concise...

In dramă, cel mai neînduplecat gen artistic, a realizat minuni și mai mari decît în nuvelă. Ca autor de povestiri, a fost poate un artist mai perfect, dar ca inovator, ca izvor de influență, Cehov-dramaturgul întrece pe Cehov-nuvelistul.... Și influența pe care o exercită este departe de a fi pe sfîrșite. Dimpotrivă, este abia la început".

J. B. PRIESTLEY

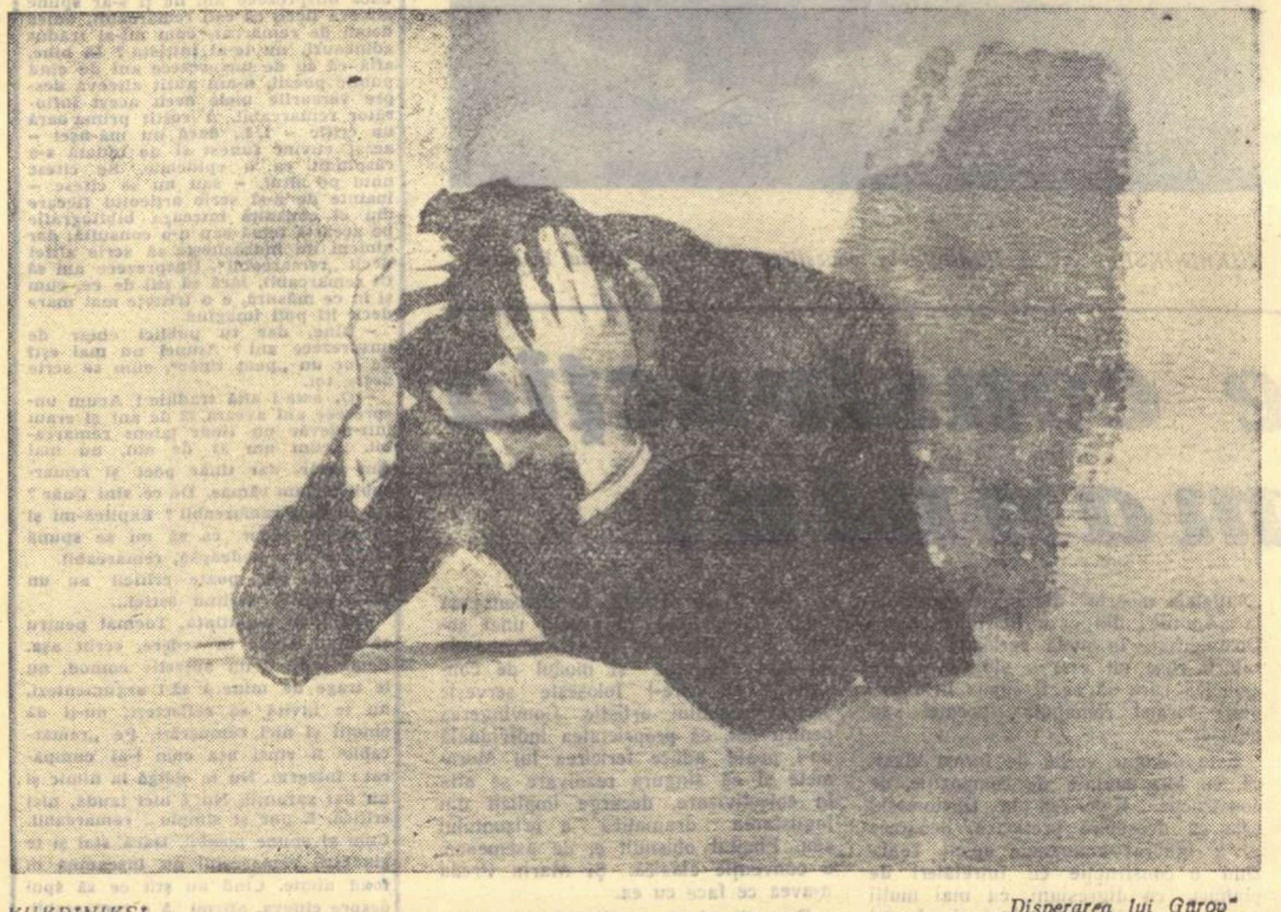

KUKRINIKSI (Ilustrație la „Povestirile" lui Cehov) „Disperarea lui Garov"

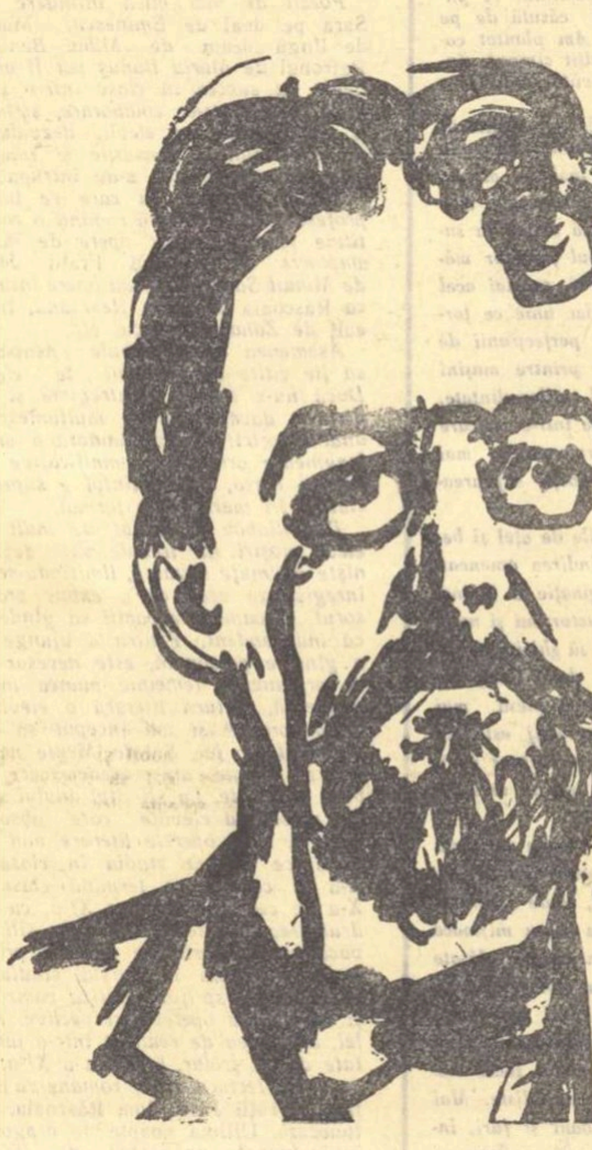

Desen de G. INGHER

„Turgheniev, Tolstoi, Cehov au fost oameni pe al căror nume jurăm".

JOHN GALSWORTHY

„Dacă nu l-aș fi citit pe Cehov, universului meu i-ar fi trebuit mult timp să-și lărgească limitele, și acest univers n-ar fi semănat cu ceea ce este astăzi. I-aș fi văzut oare, așa cum i-am văzut pe acei trecători tulburători care dăinuie încă în memoria mea, dacă nu l-aș fi citit de atîtea ori pe Cehov? Paginile alunecau spre realitate, realitatea se furișa în pagini, linia de demarcație între ficțiune și viață se estompa și, în amintirile mele, nu sînt în stare să confund figuri reale cu acelea ce trăiesc în paginile lui Cehov..."

ELSA TRIOLET

„Trei surori" de Cehov, pe scena M.H.A.T.-ului (1940)

Cehov și literatura romînă

Anton Cehov a fost unul din scriitorii ruși cu o largă circulație în Romînia, mai ales la începutul veacului nostru. Prin exemplul său, Cehov a dat imbold multor scriitori romîni care erau solicitați de perspectiva unor probleme sociale majore, de înaltă umanitate și de idealuri etice și estetice proprii făgașului fertil al realismului.

Penetrația motivelor cehoviene în literatura romînă nu a fost totuși întotdeauna determinată de influența nemijlocită a operei marelui scriitor rus. Găsim motive cehoviene la Caragiale, Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Rebreanu sau Mihail Sebastian, atunci cînd zugrăvesc „oameni mărunți" și „inadaptabili" — mica burghezie și intelectualitatea strivită de capitalism. Această similitudine tematică nu arată că neapărat acești scriitori au fost influențați direct de către Cehov, ci că, așa cum spunea chiar autorul „Livezii cu vișini" există „ceva comun care face ca anumite creații să semene unele cu altele și le determină valoarea" (A. P. Cehov — „Despre munca literară", Cartea Rusă — Mica bibliotecă critică, 1957, pag. 242). „Oamenii mărunți" și „inadaptabilii" cehovieni au existat și în realitatea societății burghezo-moșierești din țara noastră, bineînțeles cu diferențierile istorice respective.

Precum Cehov în literatura rusă, Caragiale a fost în literatura romînă pictorul indulgent sau sarcastic al „oamenilor mărunți": al micilor slujbași, profesori, băieți de prăvălie, impiegați — într-un cuvînt al micului orășan. La fel ca și Cehov, Caragiale rîde de iluziile și pretenția de parvenire a micului burghez, dezmințite la fiecare pas de realitate, e îngăduitor cu eroii săi cînd sînt striviți de societatea burgheză, dar știe, ca și Cehov, să fie nemilos cu ei cînd nu sînt decît niște instrumente ale claselor stăpînitoare. In opera celor doi mari scriitori apar dese puncte de interferență. Este oare caragialescă exasperarea în fața prostiei și platitudinii mic-burgheze, care-l face pe scriitorul din O dramă s-o suprime pe „distinsa doamnă", autoare a unei interminabile și indigeste melodrame, sau e cehoviană mînia care-l împinge pe Caragiale să-l arunce pe fereastra trenului pe Bubico, spre disperarea „mamiței" sale? E cehovian Pristanda cu al său candid „curat murdar, coane Fănică", sau e caragialesc comisarul Ociumelov din Cameleonul, care zîmbește înduioșat cînd află că „javra" destinată hingherilor e de fapt un „cățeluș" nostim, al „fratelui domnului general"? E caragialesc destinul lui Cerviakov din Moartea unui slujbaș sau cehovian cel al lui nenea Anghelache din Inspecțiune, și el stăpînit de o teroare fără obiect, și el în fond o victimă a despotismului și cruzimii birocratice? Nuvela Două loturi de Caragiale a fost scrisă în anul 1899, deci mult după Lozul cîștigător cehovian (apărut în „Peterburgskaia Gazeta", nr. 60, 9 martie 1887), dar ipoteza unui împrumut este puțin probabilă și dealtfel, neinteresantă (nuvela lui Cehov a apărut în traducerea romînească abia în 1908 în Tribuna Romînă (1.6) sub titlul Biletul de loterie). Există unele motive fundamentale spre care însăși viața îl silește pe scriitorul modern să se orienteze atunci cînd vrea să oglindească artistic anumite situații umane caracteristice epocii sale. Un asemenea motiv este Loteria — simbol modern al hazardului. Observînd mentalitatea micului burghez — cuprins de panică în fața vieții, dar nutrind pe de altă parte speranța naivă că „norocul" i-ar putea aduce peste noapte o altă viață mai prosperă — Cehov și Caragiale au putut găsi subiecte atît de asemănătoare cum sînt cele din Două loturi și Lozul cîștigător.

Mihail Sadoveanu mărturisește că în tinerețe Sala numărul 6 de Cehov l-a „impresionat profund", dar din aceleași amintiri ale sale rezultă că l-a cunoscut pe Cehov după ce-i citise cu pasiune pe Dostoievski și Tolstoi, Gogol, Turgheniev și Gorki. In „scenele" provinciale atît de cehoviene ca atmosferă, în remarcabilele portrete de „oameni mărunți" care marchează începuturile sale scriitoricești (Luna, Un țipet, Cîinele, O zi ca altele etc.) s-ar cuveni deci să vedem mai puțin semne ale unei influențe nemijlocite cehoviene, cît rodul generat de „pîinea și sarea" marii literaturi ruse clasice care l-a ajutat pe Sadoveanu, ca și pe Cehov, să vadă mai departe de „dulceaga viață fără perspective și fără probleme morale" a lumii burgheze (M. Sadoveanu, Evocări, p. 183). La începutul veacului, cînd scriitorul începe să studieze în mai multe romane și ample povestiri micile tîrgușoare și orașe de provincie, o lume de slujbași mărunți, năclăiți de plictiseală, lipsiți de orice orizont, avem însă de a face cu un „cehovism" declarat, programatic, în care ghicim îndemnul marelui scriitor rus. Romanul Floare ofilită este, cum sună dedicația, o „carte monotonă ca și viața ce închide" și e închinat „micilor funcționari de provincie". In Prefața la Insemnările lui Neculai Manea, adevărat manifest estetic cehovian, scriitorul arată că „viețile obscure și mici ale celor mulți" prezintă un interes artistic mai mare decît dramele senzaționale colportate de gazete, căci „se poate întîmpla să aibă și în literatură, ca și în viață, însemnătatea ei lumea cea neînsemnată, care, ca un fluviu, își duce durerile spre mări necunoscute". Lumea din Floare ofilită și Insemnările lui Neculai Manea este apropiată de cea a schițelor și povestirilor lui Cehov, mai ales prin atmosfera ei lîncedă, prin stereotipia existențelor care o populează.

Intre eroii „fără nici o însemnătate" ai lui Sadoveanu și provincialii cehovieni există însă deosebiri structurale. Și unii și ceilalți se simt apăsați de monotonia vieții de provincie, dar visele lor zboară în direcții opuse. Surorile cehoviene au o dorință arzătoare: „La Moscova! La Moscova!" Manea ne anunță însă de la prima pagină a Insemnărilor sale: „In sfîrșit, o să plec din București... Am visat la un colț de țară, la o căsuță albă și liniștită, la lucruri puține și dragi, la o viață de sihastru...". Dacă drama personajelor cehoviene este că nu au puterea să se desprindă din mlaștina vieții banale de provincie, ca să cuprindă „întreg globul pămîntesc", cum le cere Ivan Ivanici în Agrișul, drama lui Neculai Manea, sau cea a Mariei Stahu din Apa morților este drama țăranului desprins din mediul rustic, dar incapabil totuși să se reintegreze în lumea „patriarhală" a satului, după care tînjește. „Străin cum intrasem, am ieșit din satul meu" notează Manea după evaziunea din capitală. Singurele clipe de mulțumire sînt acelea în care reușește să realizeze iluzia solitudinii agreste: „Am început să mă bucur de singurătatea mea, de sihăstria așa de îndelung visată. In toamna lină, mă așezam în jilț la o fereastră și, primeam în față și în suflet răcoarea și murmurul moale al livezii..." (Maria Vasilievna din Acasă de Cehov, ar vrea și ea să se contopească cu „stepa vrăjită", dar entuziasmul ei de orășancă se risipește repede, făcînd loc plictiselii și chiar disperării). In fond, unghiul din care privește Sadoveanu aici viața, nu e nou la el: din „sihăstria" visată de Neculai Manea ies pentru o clipă toți eroii sadovenieni și în ea se întorc, după ce și-au exprimat într-un gest de revoltă, protestul împotriva lumii capitaliste.

Rebreanu a fost în nuvelele sale influențat de Cehov poate mai mult decît oricare alt scriitor al nostru, și nu e lipsit de semnificație că, tocmai în perioada sa de formație a tradus din Cehov cîteva povestiri (apărute în Universul literar și reunite apoi în volumul Gura Femeii, 1916). Nuvelele lui Rebreanu ne oferă posibilitatea de a releva afinitățile între doi scriitori realiști preocupați de soarta omului umil în societatea trecutului.

Este caracteristică nuvela Norocul în care Rebreanu a avut curajul să reia după Cehov și Caragiale motivul biletului de loterie. Nu mai avem de a face cu un om „cu venituri mijlocii" ca Ivan Dmitrici din Lozul cîștigător și nici măcar cu un Lefter Popescu, mai modest dar care-și permite la ocazii să dea șperțuri și să spargă farfurii „de zeci de mii de lei". Eroul nuvelei, Ion Mititelu (de reținut simbolul onomastic) „era copist. Avea nouă ani de serviciu, cinci copii și multă sărăcie... S-a lăsat și de tutun ca să poată plăti lozurile".

In unele din nuvelele lui Rebreanu înrîurirea lui Cehov este vizibilă mai ales în elementul de humor care, parcă, reliefează și mai puternic nota tragică fundamentală. La fel ca Gradusov (Din lac în puț), Șulăm găzarul din Cumpăna dreptății, este incapabil să înțeleagă mecanismul justiției burgheze. El nu pricepe de ce Miliță Dogaru, avocat bogat, nu vrea să-i plătească datoria și, știindu-se tare pe „dreptatea" lui, protestează și este dat afară în ghionturi; nu pricepe de ce avocatul Iosipovici, care este amic cu Dogaru, refuză să-l asiste în fața justiției, protestează iar și iarăși e bătut și dat afară; protestează și la Tribunal unde i se respinge jalba și judecătorul „ultragiat în exercițiul funcțiunii", îl azvîrle în închisoare... Avem de a face aici cu un personaj comic tradițional — „omul care primește palme" — și totuși el nu stîrnește rîsul, ci compătimirea. In Cumpăna dreptății, la fel ca în mai toate nuvelele lui Rebreanu, se simte o undă de duioșie, de caldă înțelegere pentru soarta celor umili și necăjiți; dar scriitorul nu-și exprimă niciodată direct sentimentele; ele alcătuiesc „subtextul" povestirii. Maniera obiectivă a relatării și democratismul, dragostea adîncă pentru oamenii „mărunți" sînt trăsături caracteristice scriitorului, care-l apropie de marele clasic rus.

Ne mărginim aici la aceste exemple sumar analizate, deși tema ar putea fi tratată mai pe larg în cadrul literaturii romîne. In ce privește filiația motivelor cehoviene la unii scriitori romîni de seamă, se cere o investigare adîncă a condițiilor istorico-sociale respective, pentru a se stabili anumite analogii specifice, care au generat în mod implicit fenomene similare, sub raport tematic, tipologic sau compozițional în literatura noastră. Este vorba de o înrudire care evidențiază preocupări comune ale scriitorilor realiști ruși și romîni în descrierea vieții oamenilor simpli din societatea trecutului.

Tamara GANE

FORȚA VIEȚII

In trecut, anumiți scriitori au manifestat oroare de gazetărie pe care o considerau îndeletnicire de mîna a doua. Spălarea faptelor cotidiene în apa cuvintelor li se părea o treabă de bucătăreasă. Halatul și papucii, cafeaua și țigara cu continente de fum țineau loc realității. Printr-o perdea, efortul căpăta poezie, pentru că voalul are abur și gestul putea deveni simbol. Lipsește praful și pericolul de a traversa o pasarelă la o înălțime considerabilă, lipsește oboseala, lipsește strănutul la aspirarea mortarului.

Pentru noi însă, cei mai tineri alergători înaintea cununei de laur, coborîrea în mijlocul oamenilor a fost o condiție de viață și de moarte. Un roman al lenesului, o nuvelă a schizofreniei sau un poem al imensului plictis ce te apucă la ora 18 cînd toate biletele de la cinematografele din oraș au fost epuizate, toate acestea nu mai sînt posibile. Mîinile noastre mai poartă semnele bătăturilor de tîrnăcop, în urechi mai auzim răbufnirile munților, răniți de mușcătura dinamitei. Sub unghii a mai rămas puțin lut din cărămizile palatelor ridicate. Trebuie să mărturisim, ne-au plăcut mai mult marșurile tineretului nostru decît romanța de doi lei pentru iubita cu ochii verzi, pentru că iubita cu ochii verzi purta salopetă și avea o gură arsă de vînt.

Am fost mai întîi gazetari și trebuie să se știe că pe fiecare acoperiș nou ridicat în orașele țării, flutură flamura nevăzută a gîndurilor noastre, că fiecare temelie are în pămîntul ei puțină rouă sărată căzută de pe fruntea noastră. Am plantat copaci și am înmulțit cîmpul, sîntem mîndri de viitorul la care punem umărul.

Dar asta nu ajunge. Scriitorul zilelor noastre trebuie să știe unde să se afle înaintea altora, să întîmpine evenimentele cele mai importante, să scoată la suprafață din nisipul faptelor mărunte de fiecare zi, tocmai acel fapt mic poate dar unic ce formează sîmburele perfecțiunii de mîine. A umbla printre mașini și a scrie poemul roților dințate, al curelelor aflate într-o mișcare de revoluție permanentă, mai poate ispiti pe poeții suprarealiști întîrziați.

Intre simbolurile de oțel și beton, domnește gîndirea omenească, mîndra imaginație a inginerului și a constructorului și nouă ne revine datoria să ghicim în sumara întîlnire a două linii, Volume și Intenții. O piesă mai puțin într-un angrenaj este un fapt tot atît de important ca o silabă sacrificată într-un vers desăvîrșit.

Rămîne apoi marele teritoriu al sufletului omenesc dat în grijă de comunism, unde treeratul se face mai greu și cu mijloace mai delicate. Buruienile lăsate pe acest cîmp nu pot fi stîrpite atît de repede. Pirul se smulge fir cu fir, cerînd îndărătnicie. Incă n-am aruncat la gunoi toate resturile societății capitaliste. Mai sînt lacomi de bani și furi, invidioși și șmecheri sau pur și simplu gospodari nechibzuiți, ageamii. Aici nu se mai frîng spectaculos spade, este vorba de o luptă îndelungată, grea și cu atît mai înaltă prin satisfacția pe care o aduce : transformarea socialistă a conștiinței.

Și în tot procesul chimic al schimbării lumii în care trăim, scriitorul are rolul buretelui de platină în cataliză. Pentru asta, halatul, papucii și pana de gîscă au fost lăsate la muzeu. Să ne batem în fiecare zi pentru adevăr, pentru progres, pentru pace în lume, pentru fericire.

Eugen BARBU

Discuții cu privire la

STUDIUL LITERATURII ROMÎNE ÎN ȘCOALĂ

LECTURA LITERARĂ A ELEVILOR

Una din problemele esențiale de care depinde predarea în condiții bune a literaturii romîne în școala medie este organizarea justă a lecturii în afară de clasă a elevilor noștri.

Numai contactul direct al elevilor cu opera literară poate asigura cu succes îndeplinirea sarcinilor pe care educația comunistă multilaterală le pune în fața profesorilor de literatură.

Memorizarea mecanică a caracterizărilor din manualele de literatură și din expunerile profesorului, fără cunoașterea nemijlocită, fără lectura atentă a operelor literare, este o eroare pedagogică.

In cuvîntarea sa rostită la cel de-al III-lea Congres al Comsomolului, marele Lenin a arătat tineretului cum trebuie să învețe : cunoștințele să nu rămînă o literă moartă sau o frază goală, ci trebuie să pătrundă în sufletul nostru. Prelucrarea materialului științific și literar în propria conștiință este singura cale pentru formarea convingerilor, asta ne învață Lenin.

Nu e de loc suficientă lectura în clasă a unor poezii scurte sau a unor fragmente de opere mai întinse în cadrul lecțiilor de analiză și interpretare de texte literare.

Noi, profesorii, trebuie să ducem o muncă susținută pentru ca operele principale indicate de programă pentru analiza în clasă să fie citite în întregime de toți elevii.

Lecțiile de interpretare de text, făcută în clasă, sînt numai un îndreptar, un exemplu pentru elevi de modul cum trebuie să citească, să înțeleagă conținutul ideologic al operei și să-i aprecieze frumusețea artistică.

Poezii de mai mică întindere ca Sara pe deal *de Eminescu,* Mărul de lîngă drum *de Mihai Beniuc,* Patronul *de Maria Banuș pot fi analizate cu succes în clasă într-o singură oră, într-o colaborare strînsă a profesorului cu elevii, dezvăluindu-se, simultan, sensurile și imaginile în care acestea s-au întrupat.*

Marea greutate cu care se luptă profesorii de literatură romînă o constituie predarea unor opere de mare amploare ca trilogia Frații Jderi *de Mihail Sadoveanu sau opere întinse ca* Răscoala *de Liviu Rebreanu,* Desculț *de Zaharia Stancu, etc.*

Asemenea opere trebuie neapărat să fie citite în prealabil de elevi. Dacă nu-s citite în întregime și cu atenție, dacă elevii se mulțumesc cu analiza oricît de aprofundată a unor fragmente oricît de semnificative citite în clasă, învățămîntul e superficial și în mare parte formal.

Dobroliubov a arătat de mult că elevii noștri nu trebuie să devină niște maimuțe savante, limitîndu-se să înregistreze ceea ce a expus profesorul, ci oameni capabili să gîndească independent. Pentru a ajunge la o gîndire personală, este necesar să se organizeze temeinic munca independentă, lectura literară a elevilor.

Am propus și am început să experimentez la Școala Medie nr. 4 „Aurel Vlaicu" un procedeu care dă bune rezultate. La sfîrșitul anului școlar recomand elevilor care absolvă clasa a IX-a operele literare mai întinse ce se vor studia în clasa a X-a și celor care termină clasa a X-a pe cele ale clasei a XI-a, cu îndrumarea insistentă de a le citi în vacanța de vară. Pe această primă lectură, reluată în cursul studiului, se va putea sprijini analiza completă și adîncită a operelor respective. Altfel, este greu de realizat într-o jumătate de an școlar, la clasa a XI-a, de exemplu, lectura atîtor romane ca Baltagul, Frații Jderi, Ion, Răscoala, Intunecare, Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război, *etc. etc.*

Organizînd în felul acesta lectura independentă a elevilor putem asigura însușirea la nivel superior a operelor literare, luptăm cu succes împotriva formalismului în predarea literaturii și în același timp împotriva supraîncărcării elevilor, aflați în situația de a face față multor sarcini școlare și extrașcolare.

Dar simpla recomandare din timp a cărților citite nu poate să rezolve problema. La începutul anului școlar întocmim și afișăm listele de cărți recomandate, fără a uita să fixăm și termenele pentru lectura acestora. La Școala Medie nr. 4 „Aurel Vlaicu" la care învață 2000 de elevi, folosim atît biblioteca școlii, cît și bibliotecile populare de cartier, precum și biblioteca Atelierelor C.F.R. Grivița Roșie.

Am început să îndrumez și să controlez ca fiecare elev să aibă o bibliotecă personală, cuprinzînd cel puțin operele principale studiate obligator în clasă. In acest scop ne ajută efectiv Biblioteca școlarului *tipărită de Editura tineretului și* Biblioteca pentru toți *de la E.S.P.L.A. Am avut în ultimele luni satisfacția de a vedea pe bănci, la toți elevii mei, fără excepție, de la cele trei clase a X-a, poeziile lui Mihail Eminescu, în tot timpul celor 15 ore consacrate marelui poet.*

Ar fi minunat ca aceasta să se realizeze pentru toți scriitorii clasici și contemporani, sperînd că editurile noastre vor spori tot mai mult tirajele cărților literare studiate la școală.

Elevilor mai vîrstnici de la școlile serale și de la cursurile fără frecvență care fac sforțări excepționale pentru pregătirea lor, ar trebui să li se pună la dispoziție antologii anume întocmite sau operele literare de seamă, prin bibliotecile întreprinderilor și de cartier.

Indrumarea lecturii literare, fără control susținut, este de multe ori zadarnică. Stimulînd gustul elevilor pentru citit, pentru literatură, să nu uităm orele de control a lecturii, planificate în fiecare trimestru, cercetarea însemnărilor făcute de elevi în cursul lecturii. In ce mă privește atrag mereu atenția elevilor ca aceste însemnări să nu aibă amploare de recenzii ci să izvorască din nevoia de a consemna impresii personale despre un pasaj mai impresionant dintr-o carte, reproducînd un vers frumos, etc.

Citind proza noastră contemporană, elevii au îndrăgit figura lui Adam Jora, personaj creat de Petru Dumitriu, reprezentativ pentru epoca noastră socialistă, maturizat sufletește prin școala muncii de partid, învingător în toate bătăliile, chiar în lupta cu el însuși. Elevii iubesc noblețea caracterului lui Bălcescu, romantismul întemeiat pe rațiune, așa cum l-a creat Camil Petrescu în piesa sa. Au fost satisfăcuți în mod deosebit de romanele Străinul *și* Setea *de Titus Popovici.*

Din poezia contemporană, elevilor le place impetuozitatea versurilor lui Mihai Beniuc, evocarea emoționantă a ravagiilor războiului din poezia lui Eugen Jebeleanu, versurile de dragoste ale Ninei Cassian...

In general iubesc literatura care reușește să exprime vibrant năzuințele și elanurile tinerești.

Aprofundarea studiului literaturii nu se poate realiza numai prin citirea atentă și integrală a operelor de creație, ci și prin lectura articolelor de critică literară. Imi place să cred că tov. prof. Coralia Călin care are o îndelungată experiență didactică, în articolul său din „Gazeta literară" nu a aruncat un văl trandafiriu asupra realității și că ceea ce a afirmat despre școala sa e adevărat, dar trebuie să spunem că în această privință în școlile noastre, pretutindeni, sînt lipsuri serioase. Nu sînt mulți elevii care folosesc la recomandarea noastră cronici literare, recenzii, monografii, mai ales în pregătirea compunerilor lucrate acasă după plan.

Unii dintre elevii mei folosesc studiile monografice ale lui G. Călinescu despre N. Filimon *și* Gr. Alexandrescu, *al lui Savin Bratu despre* G. Ibrăileanu, *al lui Ovid S. Crohmălniceanu despre* Rebreanu, *al lui Mihai Gafița despre* Cezar Petrescu. *Un interes deosebit a stîrnit printre profesori și elevi studiul cuprinzător despre* Romanul contemporan *al lui Dumitru Micu. Monografiile despre scriitorii studiați în școală, sperăm că se vor înmulți. Profesorii de literatură așteaptă de la criticii și istoricii literari un sprijin mai puternic. Refacerea manualelor vechi care nu mai sînt în pas cu vremea trebuie să intereseze nu numai pe profesorii de literatură ci și pe criticii și istoricii noștri literari.*

Faptul că în școala medie nu e îndeajuns de bine cunoscută critica noastră literară marxistă se datorește și unei lacune în program a clasei a XI-a care nu a prevăzut, pînă în acest an, un capitol special dedicat acestui sector. Este într-adevăr regretabil că, uneori, materialul critic și istorico-literar nu e accesibil elevilor, este scris într-o formă greoaie, în fraze alambicate, într-un limbaj neologistic dus pînă la extrem.

Discuțiile de amploare din presa literară, concluziile interesante ale acestor discuții n-au pătruns încă în manualele noastre. De aceea sîntem cu totul de acord cu tov. G. C. Nicolescu care într-un articol recent despre Eminescu în școală făcea observații juste, asupra manualului de clasa X-a unde nu se sugerează nimic despre vastitatea orizonturilor eminesciene.

Lipsurile manualelor se datoresc în bună măsură celor din programele care le preced. Numai o singură oră este atribuită studierii lui Eminescu — poet al dragostei și al naturii. Programa nu prevede nici o poezie de dragoste din opera lui Coșbuc spre a fi analizată în clasă. La fel cu alți poeți ca Panait Cerna, Iosif, Macedonski, Arghezi, Beniuc, Banuș. Nu se urmărește cultivarea acestui sentiment cu ajutorul poeziei.

Programele rămîn în urmă față de progresele literaturii noi, realist-socialiste. Anul trecut elevele din clasa a IX-a E mi-au cerut stăruitor să discutăm o oră despre romanul Setea *de Titus Popovici și-n altă oră despre* Moromeții *de Marin Preda. Știu că și la alte licee profesorii au satisfăcut această justă cerință a elevilor în afara programei.*

Nu trebuie să rămînă nici o operă de seamă din literatura realismului socialist care să nu fie discutată în clasă, cel puțin în cadrul unei caracterizări generale, dacă timpul nu îngăduie o lecție de analiză.

De asemeni programa nu indică profesorilor ca analizînd arta scriitorilor să stabilească o scară de valori, să învețe tineretul a deosebi o stea de prima mărime ca Eminescu de alți poeți sub raportul mijloacelor și realizării artistice. Programa neglijează tocmai acest aspect al originalității fiecărui scriitor.

Programa este foarte schematică și sumară tocmai la clasa a XI-a (unde nu există încă manual) limitîndu-se la o înșirare de titluri. Paralel cu operația sănătoasă de eliminare a detaliilor inutile, programele noastre de literatură trebuiesc îmbogățite în lumina realizărilor recente din critica literară în domeniul revalorificării moștenirii literare. Din punct de vedere instructiv am realiza un progres atît pentru elevi cît și pentru profesorii de literatură, educatorii lor.

Prof. G. G. URSU

KUKRINIKSI *Ilustrație la povestirea lui Cehov „Omul în cutie"*

Despre construcția romanului

Chiar o sumară trecere în revistă a problemelor pe care le comportă, această problemă ar implica un spațiu ce depășește limitele unui articol. De aceea, mă voi mărgini doar la cîteva însemnări. Ele au fost provocate de diverse aprecieri ale criticii privind operele scriitorilor noștri, apărute în ultima vreme. Nu intră în discuție valoarea sau lipsurile lor și rîndurile de față nu vor să constituie o pledoarie. Scopul lor e cu totul altul. Vreau să abordez o latură a chestiunii. Am impresia că în acest domeniu se vădește un anume didacticism care ia adesea forme rigide.

Este indiscutabil că romanul ca gen literar se dovedește a fi dintre cele mai viabile. Istoria existenței sale este strălucită și cu excepția eșuatelor experiențe abstracționiste din Apus, își confirmă încă din plin vitalitatea. Dar aceasta nu înseamnă de fel că tehnica lui, construcția lui a rămas la un punct fix, nedepășit. De la romanul medieval la cel picaresc, la cel clasic burghez și pînă la romanul modern, acest gen literar și-a schimbat nu numai formula și conținutul, dar și tehnica, construcția, impuse de însuși materialul de viață și concepția respectivă. Unele formule au căzut în desuetudine, întrucît nu mai erau corespunzătoare, se arătau insuficiente să exprime un nou conținut. Asta a îndemnat la căutarea unei tehnici, unei construcții mai potrivite romanului.

Dezvoltarea genului atinge apogeul cu Balzac, Stendhal, Flaubert. Este vorba de romanul francez. Prin prestigiul operelor lor, canoanele tehnicii instituite exercită o influență pînă în zilele de astăzi. Ordonanța construcției, echilibrată și armonioasă, unitatea de caracter și desfășurarea unitară a acțiunii sînt reguli cerute oricărei creații epice. De aci vine și sfericitatea operei, care poate fi privită ca o ecuație sau un silogism. Narațiunea se dezvoltă cu rigoarea unui calcul matematic ; premiza, demonstrația și concluzia. In plan literar se convertește prin precizarea conflictului, dezvoltarea lui și deznodămîntul. Avem, așadar, de-a face cu o construcție geometrică în care toate elementele sînt dependente unele de altele, se organizează și converg spre un final. Nu degeaba „Madame Bovary" constituie prin excelență un exemplu al tehnicii perfecte. Romanul este în așa măsură desăvîrșit, încît un critic francez putea afirma, fără a fi dezmințit, că dacă scoți o singură propoziție, sare în aer întreaga construcție. Cu alte cuvinte, totul se înlănțuie într-o necesitate absolută. Este o performanță singulară.

Cum n-am idoli, nu cunosc nici smerenia oarbă. Indrăznesc deci să spun că tocmai această construcție geometrică mă supără. E atît de perfectă, încît devine monotonă. Iar dacă admir ceva în roman — ceea ce consider că e esențial — este descoperirea psihologică a lui Flaubert : bovarismul.

Intr-atît sînt înrădăcinate în unele spirite regulile de mai sus, încît în afară de ele nu concep posibilă o întreprindere epică izbutită. Și totuși, în ciuda exemplarității acestor opere a modelului superior pe care-l oferă, evoluția romanului nu s-a mărginit la canoanele clasice. In cele din urmă, ele au fost resimțite ca o îngrădire, ca o constrîngere, devenind insuficiente să exprime frămîntările omului contemporan. Era nevoie de a se sparge tiparele vechi, de a se rupe cu regulile dogmatice. Piedica trebuia înlăturată și găsite alte mijloace tehnice, o construcție care să se adapteze mai bine nevoii de a da expresie unei problematici umane mult mai complexe.

Nu mă gîndesc deocamdată la romanul modern, după cum s-ar putea crede, care de fapt este o consecință a unei alte tentative inovatoare, înfăptuite chiar în epoca de dominație a modelului clasic. Ea a fost inițiată de marii romancieri ruși cu o unică strălucire. Lărgirea sferei de cunoaștere a omului, pătrunderea în adîncimile lui încă necercetate, dialectica sufletească, solicitau o construcție care din punct de vedere dogmatic părea o erezie. Insuși marele Tolstoi, apărîndu-se de obiecțiile ce i se aduceau de către critică privind forma romanului său, spunea : „Război și Pace" e ceea ce autorul a vrut și a putut să exprime în forma pe care i-a dat-o". Și a adăugat mai departe : „De la „Sufletele moarte" ale lui Gogol pînă la „Amintiri din casa morților" a lui Dostoievski. In noua perioadă a literaturii ruse nu este o singură operă artistică care să se fi supus în întregime formei romanului, poemei sau nuvelei".

Este desigur vorba de forma clasică, cu alte cuvinte, de compoziție, de construcție. Referirea la Dostoievski este cu deosebire prețioasă, deoarece el a ignorat canoanele epicii, realizînd o construcție cu întretăieri de planuri, cu digresiuni, cu mai mulți eroi principali, determinat de faptul că nu concepea omul ca o ecuație matematică, ci căuta să-l surprindă în contrastele sale sufletești, în discontinuitățile conștiinței, în procesul de desfășurare lăuntrică.

Dostoievski este indiscutabil precursorul romanului modern, care la rîndul său s-a îmbogățit cu noi procedee tehnice. Este de la sine înțeles că experiențele tehnice extreme și abuzive, constituind un scop în sine, marchează declinul unei arte și devine exact contrariul ei. Exemplul ni-l oferă abstracționismul, arta non-figurativă. Pulverizarea imaginii reale a omului e rezultatul cel mai tragic pe care-l obține. Din acest moment nici nu mai interesează. Aici nu se mai pune problema construcției, care există însă în romanul reprezentativ contemporan. Numai că îndepărtîndu-se de canoanele clasice, folosește deopotrivă paralelismul, tehnica retrospectivă, contrapunctul etc., căutîndu-și o formă proprie, adecvată necesităților sale.

Nu toate procedeele sînt utilizabile pentru noi, dar ceea ce se deduce cu claritate e că romanul este un gen flexibil care poate cuprinde nenumărate modalități de construcție. Metoda realismului socialist mi se pare a fi cea mai aptă în a îmbrățișa aspectele cele mai diferite ale construcției epice. E ceea ce ignoră unii dintre criticii noștri, care — de pildă — obiectau „Moromeților" — la apariția lor — că n-ar fi un roman, după cum aveau să reînnoiască această observație privitor la „Bariera" lui Teodor Mazilu. Aceste opere, firește, nu țin seama de nici una din regulile clasice, iar Marin Preda se dispensează chiar și de final, în sensul unei soluții a conflictului. Totuși, procedeele lui sînt excelente și modul de construcție pe care-l folosește servește perfect scopului artistic. Convingerea pentru noi, că proprietatea individuală nu-i poate aduce fericirea lui Moromete și că singura rezolvare se află în colectivizare, decurge implicit din îngustarea dramatică a orizontului său. Finalul obișnuit e, de asemenea, o convenție clasică. Și Marin Preda n-avea ce face cu ea.

Dar abandonarea tipului de roman clasic se remarcă și în „Cronică de familie", construită pe secvențe, într-o tehnică cinematografică, cu o mai mare putere însă de organizare. La fel, Zaharia Stancu, în „Desculț" și îndeosebi în „Rădăcinile sînt amare" nu se dă în lături să utilizeze procedeele cele mai variate, de la poem pînă la pamflet și reportaj, într-o compoziție cu planuri suprapuse și ramificații îndepărtate. Dar mergînd mai departe, romanele lui Camil Petrescu. „Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război" și „Patul lui Procust" abordează o construcție foarte complicată, cu acțiune întreruptă, cu momente de retrospectivă, cu digresiuni, cu relatări aidoma faptului cotidian, cu tăieturi din ziarele vremii, în intenția de a reconstitui un peisaj sufletesc, politic și social în întreaga sa complexitate.

Și ca să revenim la actualitate, băgăm de seamă că alături de romanele autorilor de care am vorbit mai înainte, coexistă romanele de factură clasică ale lui Titus Popovici, V. Em. Galan etc. Este cea mai bună dovadă că metoda realismului socialist include modalități de construcție diferite și accepțiunea romanului nu poate fi restrînsă la un singur tip. Personal înclin pentru formula clasică, prin rigoarea pe care o impune scriitorului, dar asta e o preferință subiectivă. A privi numai printr-o singură prismă o construcție epică, duce inevitabil la mînuirea unor criterii inoperante în cazurile date și în consecință restrînge cîmpul de investigație a criticii.

Ieronim ȘERBU

Tristețea de a fi remarcabil

Tînărul poet A. P. mă roagă să iau loc la masa lui și comandă două cafele. A. P. are în seara asta o mină amară. Nu-mi place să pun întrebări în asemenea situații, așa că-i comunic o constatare.

— Ești trist...

— Sînt.

— Te-a criticat cineva...

— Nu, se pare că m-a lăudat.

— Curios. Oamenii, cînd sînt lăudați, se bucură.

A. P. nu răspunde. Scoate din buzunar o revistă literară, o deschide și-mi citește : „Amintim, printre altele, remarcabilul poem „Vioara" aparținînd tînărului poet A. P."

— Foarte frumos. Cred că n-ai îndoieli cu privire la sinceritatea părerii emise de critic ?

— Nu.

— Atunci nu-ți înțeleg tristețea. „Remarcabilul poem" e foarte frumos, e chiar apolo...

— Ei, vezi, asta mă necăjește. Remarcabil ! Ce înseamnă remarcabil ?

— Demn de remarcat. Nu văd totuși de ce te întristează...

— Nu vezi, bineînțeles. Dar dacă pe tine te-ar asigura timp de unsprezece ani că posezi un talent remarcabil, că ai scris cîteva poezii remarcabile, că ai o strofă remarcabilă, și că imaginea cutare e și ea remarcabilă, dacă unsprezece ani nu ți s-ar spune altceva decît că ești remarcabil, adică demn de remarcat, cum mi-ai tradus adineauri, nu te-ai întrista ? Ei bine, află că eu de unsprezece ani de cînd public poezii, n-am auzit altceva despre versurile mele decît acest înfiorător remarcabil. A rostit prima oară un critic — I. I., dacă nu mă-nșel — acest cuvînt funest și de îndată s-a răspîndit ca o epidemie. Se citesc unul pe altul, — sau nu se citesc — înainte de a-și scrie articolul fiecare din ei consultă întreaga bibliografie pe această temă sau n-o consultă, dar nimeni nu îndrăznește să scrie altfel decît „remarcabil". Unsprezece ani să fii remarcabil, fără să știi de ce, cum și în ce măsură, e o tristețe mai mare decît îți poți imagina.

— Bine, dar tu publici chiar de unsprezece ani ? Atunci nu mai ești de loc un „poet tînăr", cum se scrie peste tot.

— O, asta-i altă tradiție ! Acum unsprezece ani aveam 22 de ani și eram într-adevăr un tînăr talent remarcabil. Acum am 33 de ani, nu mai sînt tînăr, dar tînăr poet și remarcabil tot am rămas. De ce sînt tînăr ? De ce sînt remarcabil ? Explică-mi și tu ce-am făcut, ca să mi se spună mereu, ca o pedeapsă, remarcabil.

— Bine, dar poate criticii au un gînd pozitiv scriind astfel...

— Nu, cu neputință. Tocmai pentru că n-au nimic în vedere, scriu așa. Remarcabil e un adjectiv comod, nu te trage de mînecă să-l argumentezi, nu te invită să reflectezi, nu-ți dă emoții și nici remușcări. Pe „remarcabil" îl vinzi așa cum l-ai cumpărat : integral. Nu te obligă la nimic și nu dai garanții. Nu e nici laudă, nici critică. E pur și simplu... remarcabil. Cum ai spune posibil. Dacă stai și te gîndești, remarcabil nu înseamnă în fond nimic. Cînd nu știi ce să spui despre cineva, afirmi că e remarcabil. Cred că e un cuvînt de-a dreptul jignitor.

— Te înșeli. Eu, bunăoară, nutresc un respect profund pentru acest cuvînt. Mi se pare că e tot ce se poate spune mai elogios despre cineva.

— Ce să mai discutăm ? Insuși faptul că pentru tine „remarcabil" înseamnă cu totul altceva decît pentru mine, dovedește perfidia cuvîntului. Nu, crede-mă, nu vreau să mai fiu remarcabil. M-am săturat.

— Din păcate nu depinde de tine. Tu nu vrei, dar criticii...

— De aceea sînt trist. Un geniu ca al meu, ucis de acest oribil cuvînt ! E un asasinat estetic... Dar de ce o fi cafeaua asta așa rece ?

Dumitru SOLOMON

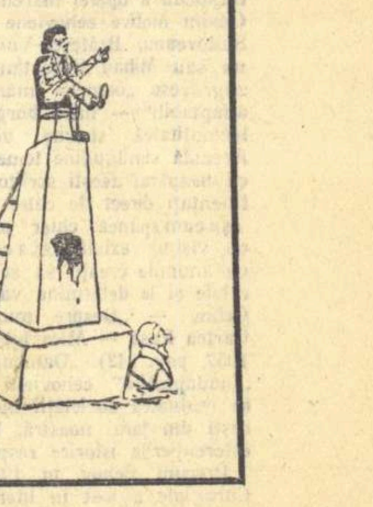

NICOLAE POPA „Album cu chipuri"

La Casa Scriitorilor

Vineri 29 ianuarie a.c., orele 17,30 va avea loc un simposion CEHOV organizat de Secția de traducători a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. și de Comisia Națională a R. P. Romîne pentru UNESCO. Vor vorbi acad. Tudor Vianu, Tatiana Nicolescu și Mihnea Gheorghiu.

★

Sîmbătă 30 ianuarie a.c. ora 17, va avea loc ședința de lucru a cenaclului literar „Nicolae Labiș".

Vor citi poezii : Florin Mugur, Constanța Buzea și Ion Crîngulescu.

„VIAȚA LITERARĂ SOVIETICĂ"

O NOUĂ REVISTĂ

Inițiativa Institutului de studii romîno-sovietic de a tipări periodic un buletin informativ asupra vieții literare din U.R.S.S. răspunde unei necesități de mult timp resimțită.

Noua publicație își propune să informeze publicul nostru cititor mai ales asupra problemelor de estetică și critică literară.

Revista, deschizîndu-se cu o dezbatere referitoare la sarcinile științei literaturii în lumina hotărîrilor Congresului al XXI-lea al P.C.U.S. publică părerile unor reputați oameni de știință sovietici. Se discută aici despre importanța studierii moștenirii culturale a trecutului, a legăturilor multilaterale între literaturile sovietice naționale sau despre diversitatea stilurilor în cadrul metodei realist-socialiste.

Sînt publicate în continuare cîteva studii și articole de mare interes prin actualitatea problemelor. Astfel studiul scris de V. Șcerbina se ocupă de unele probleme de teorie literară pe marginea discuțiilor la cel de al III-lea Congres al scriitorilor sovietici. Expunînd principiul fundamental al literaturii sovietice, legătura cu viața poporului, V. Șcerbina arată că tocmai aici se dezvăluie cel mai pregnant contrastul dintre arta contemporană progresistă și arta decadentă. Studiul combate cu intransigență teza reacționară a îndepărtării artei de realitate. In socialism acest dezacord nemaiexistînd, arta capătă caracter afirmativ, de unde misiunea educativă a ei.

Studiul lui I. Anisimov „O epocă nouă în literatură" se referă la influența hotărîtoare a Marii revoluții socialiste asupra literaturii universale.

Faptul că în literaturile lumii capitaliste au început să se detașeze elementele înaintate care tind spre socialism ne permite să vorbim nu numai despre literatura lumii capitaliste și cea a lumii socialiste, ci de un proces unic al literaturii universale : „In noua epocă a istoriei, literatura universală intră pe făgaș socialist". Acest studiu are o importanță deosebită în combaterea tezelor estetice revizioniste care încearcă să rupă unitatea dintre realism și socialism.

Tot probleme fundamentale pentru teoria literaturii ridică și studiul „Contemporaneitatea și valoarea artistică" de N. Ghei. Se subliniază în acest studiu, așa cum a arătat și N. S. Hrușciov la cel de al III-lea Congres al Scriitorilor Sovietici, că în aprecierea unei opere literare trebuie să se dea deosebită atenție atît conținutului ideologic cît și desăvîrșirii artistice. „Este absolut limpede, scrie N. Ghei, că numai o operă cu adevărat artistică poate exprima patosul epocii, suflul contemporaneității". Se analizează atent raportul dialectic dintre conținut și expresie, accentuîndu-se mereu că : „Reflectarea actualității trebuie să fie nu numai exactă dar și valoroasă, convingătoare din punct de vedere estetic." „In arta adevărată, scrie în continuare N. Ghei, din unitatea conținutului și a formei ia naștere adevărul artistic, iar din valoarea interpretării artistice decurg organic valoarea estetică a operei, eficacitatea ei socială".

A doua secțiune a buletinului informativ se intitulează Referate și prezintă rezumativ cele mai importante articole de critică și teorie literară apărute recent în Uniunea Sovietică. Capitolul relevă diversitatea de preocupări a criticilor și istoricilor sovietici. Spicuim cîteva titluri : „Problema legăturilor și influențelor reciproce în literatură" (I. Neupokoeva), „Realismul socialist și neorealismul" (K. Zelinski și G. Britburg), „In cercul vicios al esteticii moderniste" (B. Ghilenson), „Literatura mondială și revoluția socialistă" (I. Anisimov), „Limbajul artistic în opera de artă" (A. Efimov), etc. Am sugera colectivului redacțional să introducă la această rubrică recenzii consacrate cărților sovietice încă netraduse în romînește. S-ar oferi astfel cititorului romîn o perspectivă și mai largă asupra vieții literare din U.R.S.S.

Notele, alt sector al buletinului informează succint asupra celor mai interesante articole, studii de artă, nuvele sau fragmente de roman apărute în publicațiile literare sovietice.

Cronica consemnează cele mai importante evenimente culturale din U.R.S.S., oferind cititorului din țara noastră informații și în legătură cu viața literară a republicilor unionale.

Credem că o mențiune specială trebuie acordată rubricii Bibliografie, care, așteptată cu deosebit interes de cititorii romîni este într-adevăr minuțios alcătuită.

Revista „Viața literară sovietică", sursă bogată de informare cu privire la dezvoltarea reflecției critice și estetice sovietice constituie un sprijin important în activitatea științifică a cercetătorilor noștri literari, în lupta teoriei și practicii noastre artistice pentru dezvoltarea realismului socialist în literatura romînă.

G. DIMISIANU

CEHOV ŞI ARTA ACTORULUI

Ion Finteşteanu şi Marcel Anghelescu în „Trei surori".

Mărturisesc că mi-e foarte greu ca, în cîteva fraze, să spun tot ce au însemnat cele două roluri cehoviene pentru cariera mea actoricească; ele sînt prea mult legate de tot ce ne-a dăruit nouă, actorilor, noua viaţă a teatrului nostru: o menire înaltă, nobilă, a artei noastre, o nouă concepţie şi noi metode de lucru, posibilităţi de a ne desăvîrşi măiestria. La toate acestea mă gîndesc cu recunoştinţă, în aceste zile cînd Cehov este sărbătorit de întreaga omenire.

Aura Buzescu (Olga) în „Trei surori" de Cehov

Mi-aduc aminte că atunci cînd mi s-a încredinţat rolul Soniei din „Unchiul Vania" am fost foarte îngrijorată — şi cred că nu numai eu. Un întreg complex de împrejurări contribuia la crearea acestui sentiment: Cehov nu mai fusese de mult jucat, eu interpretam pentru prima dată un rol în piesele marelui dramaturg, cu toţii — actorii şi regizorul Moni Ghelerter — aveam credinţa că acest spectacol cehovian era aşteptat de public ca un eveniment deosebit în viaţa noastră teatrală. Îmi spuneam: un autor nou pentru noi, actorii; de fapt nou pentru public — fiindcă Cehov nu mai fusese jucat de mult; un public nou, care începuse să-şi afirme prezenţa în sălile de teatru... Ce va fi? Şi frămîntarea aceasta nu era numai în legătură cu soarta spectacolului, ci era mai ales presentimentul unei mari răspunderi. Din fericire repetiţiile s-au desfăşurat într-un mod neaşteptat: cu toţi ne-am entuziasmat de roluri, am repetat cu multă pasiune şi probabil că această pasiune a noastră s-a transmis şi publicului, care a primit „Unchiul Vania" cu multă căldură.

Prin Cehov m-am apropiat cu adevărat, firesc şi organic de principiile lui Stanislavski şi mai ales, am început să le aplic. Repetînd şi jucînd rolul Olgăi din „Trei surori", am avut prilejul să folosesc mult mai deplin ceea ce dobîndisem prin experienţa mea artistică de pînă atunci şi să mi-o îmbogăţesc. Spectacolul cu „Trei surori" a avut o viaţă scenică ce s-a desfăşurat pe parcursul mai multor stagiuni; fiind „reluat" de cîteva ori, cu noi repetiţii. De fiecare dată am căutat să adîncesc rolul, să-i dezvălui aspecte noi; să îndrept ceea ce mi se părea că nu-i de-ajuns de bine, să-i dau o interpretare cît mai aproape de bogatul conţinut şi adînca lui semnificaţie. Aş da un singur exemplu — cu toate că pot fi date atîtea altele...

Un timp n-am fost deloc mulţumită de felul în care spuneam ultimele replici din final. Cum spunea Stanislavski: „îi lipsea ceva!" Căutarea acestui „ceva" a devenit pentru mine o obsesie, o problemă. Acest „ceva" era însă legat de concepţia asupra întregului rol şi chiar a întregii piese. Nemirovici Dancenko, în cuvîntul introductiv rostit în 1940 la prima repetiţie a noii montări a Teatrului de Artă din Moscova cu „Trei surori", a spus între altele: „Cînd mă gîndesc la ceea ce a provocat atîtea tristeţi în scrisul lui Cehov şi alături de acestea atîta aspiraţie la bucuria de a trăi..." Dancenko a subliniat în spectacol nu tristeţea şi viaţa cenuşie a personajelor, ci încrederea într-un viitor mai bun. Şi încă ceva foarte însemnat, care constituie conflictul dramatic — şi anume sentimentul datoriei. Al datoriei chiar ca o necesitate de a trăi. Cît nu mi-a dat mie de gîndit această descoperire „pe viu" a importanţei adevăratei înţelegeri a textului pentru realizarea unei singure replici!

Interpretarea rolurilor din piesele lui Cehov şi mai ales căutările legate de ele, mi-au ajutat într-o mare măsură să mă apropii de alte roluri care puneau probleme pe cît de grele, pe atît de importante: acelea din dramaturgia contemporană şi în primul rînd din piesele romîneşti.

De aceea nu pot despărţi numele marelui scriitor de tot ceea ce am realizat noi actorii în aceşti ani, cînd viaţa teatrului romînesc s-a schimbat atît de mult, cînd ea a devenit luminoasă, plină de bucurii dar şi de mari răspunderi, de noi datorii, cînd ea s-a înfăptuit aidoma visului celor trei surori ale lui Cehov.

Aura BUZESCU
artistă a poporului

„Trei surori". Scenă din actul I.

Repertoriul cehovian

Analiza psihologică a personajului cehovian merge atît de adînc încît în piesele lui Cehov acţiunea propriu-zisă se desfăşoară subteran, în subsolul gîndurilor oamenilor mărunţi de pe scenă, în „curentul interior" care leagă organic toate personajele între ele şi le mişcă pe acelaşi ax al unor idealuri potenţiale. El făcea — spune Stanislavski — tablouri luate din viaţă, nu piese pentru teatru. Marele Tolstoi îl socotea un „pictor al vieţii". În piesele de teatru — ne-o spune însuşi Cehov — „trebuie înfăţişată viaţa aşa cum este şi oamenii aşa cum sînt. Iar în viaţă nu se întîmplă ca în fiecare minut oamenii să se împuşte, să se spînzure, să-şi declare dragoste. Şi nu în orice minut vorbesc lucruri inteligente. Mult mai des mănîncă, beau, umblă fără rost, vorbesc prostii. Ei bine, asta trebuie arătat pe scenă... Vreau ca pe scenă toate să fie tot atît de complicate şi totdeodată la fel de simple ca şi în viaţă. Oamenii cînd stau la masă, nu fac decît să mănînce, dar în vremea aceasta fericirea lor se poate împlini, după cum se poate să li se zdrobească existenţa...". Oamenii din marea familie a personajelor cehoviene fac parte din figuraţia largă a vieţii. Iar actorul nu-i poate interpreta decît ca atare, urmărindu-le drama lor măruntă, de idealuri neîmplinite, nu izolat, ci neapărat interdependent cu a altor personaje vecine.

Tema „Pescăruşului" nu ar fi realizată dacă personajul Ninei Zarecinaia nu s-ar dezvolta între (şi în raport de) Treplev şi Trigorin. Oamenii aceştia nu sînt mari — în sensul eroului clasic „excepţional" — sînt

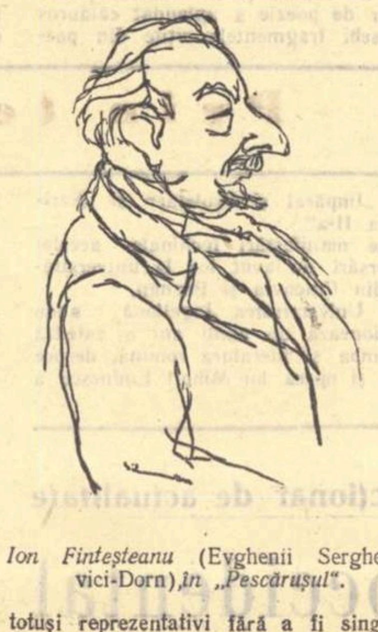

Ion Finteşteanu (Evghenii Sergheevici-Dorn), în „Pescăruşul".

totuşi reprezentativi fără a fi singulari, căci sînt descoperiţi şi împrumutaţi din marea figuraţie a vieţii. Fiecare din ei îşi are ţelul său, dar nu toţi au energia sufletească necesară de a-l realiza. Sînt personaje de aceleaşi proporţii, adînci chiar în suficienţa lor etică; dar se deosebesc fundamental — prin potenţialul lor energetic: dacă Treplev reprezintă talentul fără concepţie, un suflet care rătăceşte în dulcea suferinţă a artei nebuloase, dacă Trigorin reprezintă un potenţial nerealizat fiindcă-i lipseşte patosul, inspiraţia, Nina are în schimb forţa morală şi creatoare care o ajută să se desprindă din acel farmec potenţial în care trăiesc (inconştient) Treplev şi (conştient) Trigorin.

În „Unchiul Vania", acelaşi cerc de viaţă înconjură alţi mărunţi oameni mari „înmormîntaţi de vii" ca într-o piramidă în care tronează un idol fals (profesorul Serebreacov): Elena Andreevna nu e altceva decît o „pasăre de pradă" fără voia ei, cum o numeşte îndrăgostitul lucid Astrov, unchiul Vania şi Sonia care şi-au măcinat sufletul într-o falsă credinţă, Teleghin împăcat cu sine, la fel de ruinat pe dinăuntru dar fără a mai găsi rezervele reacţiunii sufleteşti ale unchiului Vania, toţi sînt constrînşi a trăi în feuda morală a lui Serebreacov.

În „Livada cu vişini", în minunatul peisaj poetic al vieţii de altădată, Ranievskaia, Gaev, Lopahin — toţi au „întîrziat să moară" (cum spune Gorki), sînt străini de farmecul subtil al acestei livezi care simbolizează poezia inefabilă a vieţii. Toate personajele — Ania chiar, pe care studentul Trofimov încearcă a o trezi — nu ştiu sfîrşi cu trecutul, nu ştiu să-l ispăşească, fiindcă nu se pot rupe din inerţia lui.

În „Trei surori" oamenii lui Cehov nu fac decît să „prînzească" în timp ce existenţa lor se dărîmă pe dinăuntru, toţi visează o altă viaţă: şi Irina şi Olga şi Maşa şi Verşinin şi Prozorov. Natalia reprezintă poate singurul tip cehovian care gîndeşte la mijloacele de a-şi realiza scopul, din pricină că e singurul personaj care are un scop precis, practic, finit.

Din repertoriul cehovian am interpretat — spre părerea mea de rău — numai două roluri: Kulighin („Trei surori") şi dr. Dorn („Pescăruşul"), personaje foarte înrudite prin psihologia lor calmă, fără furtunile cehoviene din subsolul sufletesc, fără complexe, dăruite cu o linişte intelectuală care le detaşează din rîndul personajelor complicate, aplecate spre autoanaliză.

Lipsit de spirit analitic dezvoltat, Kulighin are o psihologie redusă la obedienţă, speriat de orice ar putea să-i tulbure liniştea — mai bine zis — comoditatea lui interioară. O iubeşte cel puţin pe Maşa? M-am întrebat şi eu cînd l-am studiat. În felul lui, cumsecade. În tinereţe o impresionase pe Maşa dar curînd viaţa i-a revelat acesteia că originalul nu corespundea închipuirii ei. Este un „om onest" — aşa cum constată chiar el — dar atît de onest, atît de simetric, atît de prins în canoane încît faptul că Maşa e îndrăgostită de altul nu-i modifică întru nimic cursul fericirii lui domestice. Kulighin este înainte de toate un om fericit, mulţumit cu sine însuşi, restul nu mai contează; este — aşa cum mai spuneam altă dată, în coloanele aceleiaşi gazete — esenţialmente provincial, esenţialmente profesor, şi aş adăuga — esenţialmente banal. Nu poate face rău nimănui, dar constituie un caz magistral cînd, în triunghiul dragostei, soţul apare odios de inutil...

Cît priveşte pe dr. Dorn — inteligentul dr. Dorn, cum îl defineşte V. Ermilov — este un ins superior, din care pricină trece prin viaţă flegmatic, cu pasul pozitiv. E firesc să-l iubească soţia lui Şamraev, dar discreţia cehoviană nu ne îngăduie să aflăm prea multe din taina lor. Dorn este un „raisonneur" de bună calitate: pune diagnosticul precis, în toate ocaziile întîlnite, bunăoară cînd îi spune lui Treplev că: „ar trebui să pui în operele d-tale o idee clară, precisă. Trebuie să ştii dece scrii, altfel... te vei rătăci". Dorn dovedeşte că e singurul personaj din piesă care simte cît de falsă e viaţa pe care o trăiesc cei din jurul său. L-am interpretat ca şi cum aş fi luat chipul doctorului Cehov ca să vină, în vizită, printre personajele sale; căci acestea au fost totdeauna gîndite după chipul oamenilor adevăraţi. Aşa le-a întocmit şi le-a iubit Cehov, acest scriitor minunat prin simplitatea lui şi care — cum spunea Gorki „iubea tot ce era simplu, adevărat şi sincer". Alt chip de a-l înţelege pe Cehov nu-i. După cum nu-i nici alt chip de a-l interpreta, decît simplu şi sincer cum şi-a creat el personajele.

Ion FINTEŞTEANU
artist al poporului

Desene de SILVAN

Roluri pe care le-am îndrăgit

Se împlinesc 100 de ani de la naşterea marelui scriitor Anton Pavlovici Cehov. Nu pot lăsa să treacă acest prilej fără a evoca cîteva din amintirile ce mă leagă de rolurile interpretate pe scena Teatrului Naţional în „Trei surori" şi „Pescăruşul".

Am interpretat din 1950 Maşa în „Trei surori" şi apoi Irina Nicolaevna Arcadina în „Pescăruşul" în numeroase reprezentaţii pe scena acestui teatru. Deşi cunosc perfect textul rolurilor, deşi am jucat piesele în repetate rînduri, de fiecare dată sînt din nou cuprinsă de emoţia descoperirii înţelesului profund pe care cuvintele, ca şi tăcerile îl dezvăluie. Analizate atent şi mai ales interpretate judicios, frazele, uneori echivoce, pe care personaje lipsite de sublim şi adesea

Elvira Godeanu (Maşa) în „Trei surori".

copleşite de plictiseală, le rostesc cu aer de profeţii, se descoperă a fi foarte limpezi, apar ca o surprinzătoare intuire a timpurilor noi. Dincolo de constatările sale asupra societăţii burgheze, dincolo de numărul imens de portrete ale întregii lumi ruse din epoca ţaristă cuprins în schiţe şi nuvele, în teatru Cehov dă soluţii pentru viitor, face operă de vizionar. Ideea muncii în comun ca soluţie de viaţă este enunţată clar, profetic, contrastînd în chip reconfortant cu pasivitatea şi sentimentul de singurătate a burgheziei provinciale ruinate şi vegetative.

În fiecare seară emoţia desfăşurării spectacolului este întovărăşită pentru noi actorii de acest mesaj de optimism pe care îl surprindem, discret însă persistent, de-a lungul întregului teatru cehovian.

Teatrul lui Cehov nu ne era necunoscut în 1950; cu mulţi ani înainte personajele pieselor „Ursul", „Cererea în căsătorie", „Unchiul Vania", „Trei surori", „Pescăruşul" ne deveniseră familiare.

Soare Z. Soare, alături de care am lucrat în numeroase piese, era încă din 1934 un convins sprijinitor al teatrului rus, pe care-l cunoscuse cu 10 ani înainte; Paul Gusty împărtăşea convingerile lui Stanislavski cu privire la valoarea textului şi sensul interpretării lui pe scenă.

Nu ne erau necunoscute nici prezentările mai vechi ale pieselor „Livada cu vişini", de către asociaţia Bulandra-Maximilian-Storin şi nici, după 23 August, „Unchiul Vania" şi „Pescăruşul".

Totul mi-a apărut nou însă după 1950, cînd, alături de Niculae Băltăţeanu în Colonelul Verşinin şi de Aura Buzescu şi Maria Botta — în Olga şi Irina — ca şi de ceilalţi colegi ai mei, am avut a interpreta pe vibranta Maşa, fiinţa care aşteaptă cu blîndeţe şi stăruinţă fericirea de care este lipsită pe nedrept. Sub îndrumarea regizorală a lui Moni Ghelerter, am reuşit să-mi apropii stările sufleteşti ale eroinei, să le fac să devină propriile mele frămîntări. Am îndrăgit elementul nostalgic, romantic din firea Maşei, modul ei de a se refugia conştient din realitatea vulgară şi ostilă în lumea închipuirilor:

„Se duc de la noi... unul cîte unul din ei s-a dus pentru totdeauna. Rămînem singure ca să începem viaţa de la început... Trebuie să trăim... trebuie să trăim..."

Am trăit pe scenă atmosfera deprimantă a provinciei de dinainte de 1905, o lume cu numeroase existenţe de tipul doamnei Bovary, unde un regiment în garnizoană ori un bal sînt evenimente excepţionale, unde totul se desfăşoară sub semnul provizoriului, în aşteptarea „furtunii puternice şi purificatoare".

„Multe discuţii despre literatură, puţină acţiune şi cinci puduri de dragoste", spunea Cehov, rezumînd acţiunea piesei „Pescăruşul", care, în 1899, a întîmpinat insuccese, a prilejuit multe critici, fiind calificată uneori drept „felii suprapuse de existenţe neurastenice, cu personaje ratate şi himerice, suflete rătăcite, lipsite de voinţă, atmosferă lugubră...". Tocmai pentru a demonstra viciul relei alcătuiri sociale, Cehov a scris un teatru unde nu se întîmplă nimic însemnat, unde lumea cască, vorbeşte ca să treacă timpul, joacă loto ori cărţi.

Irina Nicolaevna Arcadina este situată în centrul acţiunii dramei; artistă cu succese, femeie cochetă, calculată, egocentristă, este unul din puţinele personaje ofensive pentru care fericirea nu apare incompatibilă cu realitatea şi care se luptă cu toate mijloacele spre a-şi salva această fericire, considerată un drept ce trebuie păstrat cu orice chip. Plină de încredere în propriile ei valori, ea diferă şi prin aceasta de celelalte personaje cu care vine în contact, care, toate, sînt frămîntate de nenumărate probleme interioare nerezolvate. Am căutat să arăt că pentru actriţa Arcadina, arta străină de problemele vieţii e un mijloc de vanitate personală, că ea nu are conştiinţa unei misiuni sociale, e scutită de chinurile căutărilor prin care trec şi Nina şi Treplev şi Trigorin chiar.

Deşi interpretarea noastră a urmărit un joc realist, bazat pe adîncirea sensurilor autentice ale textului şi pe reflectarea vieţii în complexitatea ei, rezolvarea plastică nu a fost proprie. — E drept că în „Pescăruşul", pasărea slujeşte într-adevăr ca metaforă explicativă, însă simbolul e o aparenţă care nu atinge realismul fundamental. Insistenţa pe simboluri în scenografie a fost nepotrivită cu realismul interpretării şi de natură a stîrni confuzii.

Dintre personajele cehoviene, am mai interpretat, de astă dată la Radio, rolul soţiei profesorului universitar Serebriacov, din piesa „Unchiul Vania", al admirabilei Elena Andreevna, „frumuseţe care năvăleşte în această viaţă mizerabilă", pe care ar fi dorit-o fericită, înţelegînd totodată că nu pe făgaşul soartei ei izolate, nu printr-un concurs de împrejurări norocoase ori nenorocoase pentru ea, poate obţine fericirea dorită.

Aş vrea să completez galeria de personaje din dramele lui Cehov pe care le-am interpretat pînă acum, cu rolul Liubov Ranievscaia, proprietara „Livezii cu vişini", înrudită cu Arcadina, rol complex şi variat, caracteristic cehovian. Aş interpreta acest rol accentuînd latura lui comică, căci la urma urmei „Livada cu vişini" este o comedie, iar plîngăreaţa Ranievscaia, care nu are în fond nimic tragic, e o caricatură a unei false melancolii, adoptate ca o atitudine la modă.

Elvira GODEANU
artistă emerită

„Trei surori" pe scena Teatrului Naţional din Budapesta.

POETUL OMULUI

Există o replică în Cehov, care mi s-a părut totdeauna uluitor de îndrăzneaţă şi revelatorie. Una dintre eroinele sale, Olga, din „Trei surori", spune: „Lumea ne va uita; ne va uita chipurile, glasurile şi toate cîte au fost. Dar suferinţele noastre se vor preface în bucurii pentru cei care vor trăi după noi. Pacea şi fericirea vor coborî pe pămînt, iar noi cei de azi, vom fi pomeniţi cu recunoştinţă şi binecuvîntaţi!".

Cea care vorbeşte în felul acesta nu e o mare personalitate, neînţeleasă, care se întemeiază pe conştiinţa valorii ei excepţionale, pentru a sconta interesul şi respectul posterităţii, ci o femeie de treabă, dar obscură, una din zecile de mii de victime ale unui sistem de viaţă strîmb şi injust pînă la absurditate. În fapt, o anonimă scoasă la lumină de curiozitatea şi simpatia unui scriitor. Pe ce se întemeia, nu Olga, ci Cehov însuşi (căci e evident că replica este dintre cele care poartă convingerea autorului) atunci cînd făcea în numele armatelor de învinşi şi necunoscuţi această observaţie temerară, care risca atît de uşor să apară peste un număr de ani şi grandilocventă şi falsă?

Privesc fotografia lui Cehov, capul lui de intelectual fin, cu privirea de o acuitate nemiloasă şi numai aparent îmblînzită de ridurile din jurul ochilor, cu flexiunea delicată, dar implacabil ironică a buzei de jos — şi înţeleg, pentru a nu ştiu cîta oară, că scriitorul acesta nu era omul care să cedeze unui gratuit şi sforăitor impuls de lirism şi de vaticinaţie literară. Cehov ştia!

Şi iată că în ţara Olgăi s-a săvîrşit cea mai profundă revoluţie din toate timpurile. Condiţiile vieţii au fost radical schimbate. O Olgă, cu soarta şi problemele ei, a devenit de neconceput. Şi totuşi, an de an, mii de spectatori îi acceptă fără rezistenţă, ba chiar cu un sentiment de gravă încuviinţare fraternă, replica. De unde izvora certitudinea lui Cehov? Marele scriitor nu era un ideolog şi, la o analiză atentă, viziunea lui asupra viitorului apare destul de aburoasă. Dar poate niciodată un artist n-a mers mai departe decît Cehov, în dragostea pentru om. Dragostea care, prin fervoare, — ştie.

Cu cîtă compasiune, cu ce degete meştere, de medic neîntrecut, a ştiut Cehov să ia în mîinile sale sufletul omenesc, maculat, strivit, desfigurat pînă la grotesc uneori, dar ascunzînd — crisalidă — miracolul înaripat al omului care va veni, al omului cu O mare. Ura înverşunată a lui Cehov împotriva platitudinii, mediocrităţii imbecile, meschinăriei şi despotismului, nu este decît altă faţă — şi

Actualitatea lui Cehov

necesară — a cultului său pentru om. În corespondenţa scriitorului, afirmaţia acestui cult — pentru că de un cult e vorba, cu tot ce presupune grav şi propriu cuvîntul — e ca un leit-motiv. „Omul trebuie să aibă totul frumos: şi chipul, şi îmbrăcămintea, şi sufletul şi gîndurile". *Ce exigenţă fanatică care îţi taie respiraţia! Sau:* „Mai sfînt decît orice pentru mine este trupul omului, sănătatea lui, inteligenţa, talentul, inspiraţia, dragostea şi libertatea absolută, eliberarea de orice minciună şi constrîngere!"

Orice cult presupune o doză de exagerare pătimaşă şi caracterul subiectiv şi utopic al unora din revendicările lui Cehov, care nu întrevede grandoarea severă — de lege — a libertăţii ca necesitate consimţită, e vădit. Dar ce cheie admirabilă pentru înţelegerea operei cehoviene în toată amploarea sensurilor ei, ne dau rîndurile de mai sus!

Opera lui Cehov e poemul solidarităţii omenirii în elanul ascensional presărat de suferinţi şi pătimiri, dar ducînd, infailibil, la victorie. Solidaritate îndoliată de înfrîngeri, dar prefigurînd nedesminţit solidaritatea radioasă a omenirii viitoare, eliberată de juguri materiale şi spirituale. Căci omul, în ceea ce are viu şi rodnic, în aspiraţia lui permanentă, adică în ceea ce-l califică OM e unul şi indivizibil.

Datorită cultului pentru om, întemeiat pe încrederea nelimitată în posibilităţile lui de progres, Cehov mi se pare a fi unul din cei mai actuali şi necesari scriitori ai timpurilor noastre.

În ultimii ani o piesă a făcut vîlvă mare în occident: „Aşteptîndu-l pe Godot" de S. Beckett. O pomenesc, pentru că am impresia că e una dintre cele mai reprezentative lucrări ale literaturii anti-umaniste care bîntuie azi o parte din lume. O mai pomenesc pentru că cei doi vagabonzi necunoscuţi din piesa lui Beckett îl aşteaptă pe Godot — simbol echivoc al unei salvări tot atît de echivoce — cu aceeaşi intensitate cu care cele trei surori aşteaptă plecarea la Moscova. Paralelismul devine şi mai sugestiv prin soarta eroilor care, după febrile, dar neputincioase frămîntări, se prăbuşesc din nou în biologia lor dantescă din care au încercat să evadeze. Şi totuşi, ce semnificaţie diametral opusă au cele două piese!

Nu numai prin prăpastia calitativă ce desparte angoasa biologică a vagabonzilor, de pătimirea spirituală a surorilor — în care însăşi aspiraţia condiţiei umane spre „frumuseţe", „inteligenţă" şi „libertate" suferă o temporară înfrîngere — ci mai ales prin cele două personaje invizibile şi totuşi prezente, care trag cortina finală; Desnădejdea la Beckett, Speranţa la Cehov.

O, nobile Cehov! „...tu duca, tu maestro!"

Horia LOVINESCU

Aura Buzescu, Maria Botta şi Elvira Godeanu în „Trei surori".

discul

Concertul Nr. 2, în re minor, op. 22, pentru vioară şi orchestră de H. Wieniawski.
Orchestra Simfonică a Radioteleviziunii.
Dirijor: **Iosif Conta.**
Vioară: **Ion Voicu.**

Printre lucrările pe care ni le-a lăsat compozitorul polonez Henri Wieniawski în urma scurtei (1835–1880) şi zbuciumatei sale existenţe de concertist virtuoz, „Concertul Nr. 2, în re minor, op. 22" reprezintă culmea creaţiei sale.

Concertul a fost scris în 1870 şi dedicat lui Pablo de Sarasate, celebrul violonist al epocii. Ca mai în toate operele sale, Wieniawski face să răsune şi în acest concert numeroase melodii din sursă populară, mai ales în partea a II-a (Romanza, andante non tropo) şi în final (Allegro alla zingarese) unde se găsesc melodii de origină lăutărească-ţigănească, iar altele amintesc de vioaiele dansuri populare maghiare.

Muzicalitatea deosebită a lui Ion Voicu găseşte în „Concertul Nr. 2" cel mai nimerit prilej pentru a se manifesta din plin, interpretarea sa fiind străbătută de o deosebită căldură a expresiei. Sensibilitatea dirijorului Iosif Conta care conduce cu nerv formaţia Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii, a găsit nuanţa cea mai nimerită pentru caracterul romantic şi stilul virtuoz al lucrării.

Înregistrarea nu lasă de dorit, claritatea audiţiei discului fiind normală. Trebuie neapărat felicitat „Electrecord"-ul pentru calitatea artistică a mapei în care se livrează discul.

(o faţă, 25 cm. 33⅓ ture, ECD–83. Electrecord, 1959).

Balada pentru vioară – de Ciprian Porumbescu.
Orchestra Simfonică a Radioteleviziunii.
Dirijor: **Iosif Conta.**
Vioară: **Ion Voicu.**

Din bogata creaţie muzicală a lui Ciprian Porumbescu, care depăşeşte 250 de lucrări pentru toate genurile (romanţe, piese pentru voce şi pian, coruri, muzică instrumentală şi de cameră), „Balada pentru vioară" se desprinde ca una din cele mai valoroase şi mai iubite compoziţii ale sale. Ea a pătruns în inima contemporanilor şi a noastră datorită sentimentului adînc patriotic ce-o străbate. Suferinţele şi boala năpăstuitului Ciprian Porumbescu n-au reuşit să doboare încrederea sa în viaţă, în viitorul muzicii romîneşti. De aceea, adresîndu-se nesecatului izvor al intonaţiilor cîntecului popular, ca şi bătrînelor romanţe romîneşti, ne-a lăsat în „Balada pentru vioară" al cărei fior ne copleşeşte şi astăzi, o piatră de început a muzicii romîneşti.

Fraza caldă şi tonul plin de strălucire al lăutei lui Ion Voicu aduc cel mai pios omagiu lui Ciprian Porumbescu.

Discul se bucură de o meritată atenţie din partea tehnicienilor de sunet ai întreprinderii „Electrecord".

(o faţă, 25 cm 33⅓ ture, ECD–83, Electrecord, 1959).

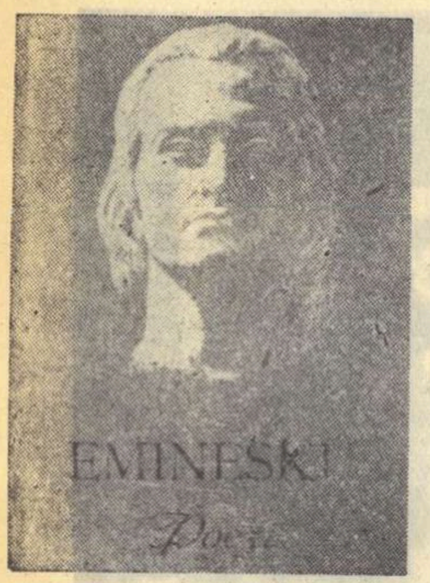

Cărţi romîneşti apărute peste hotare: „Poezii" de Mihail Eminescu în R. P. Albania, „Răscoala" de Liviu Rebreanu şi „Desfăşurarea" de Marin Preda în R. P. Chineză, „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu în R.P.D. Coreeană.

IMPRESII VARŞOVIENE

Eminescu la Varşovia

Chioşcurile de ziare şi reviste din hotelurile internaţionale servesc călătorului abia sosit ultimele ştiri şi cele dintîi mesaje ale pămîntului pe care a păşit. Am cercetat, la rîndul meu, cu un viu interes publicaţiile poloneze din primul ceas al sosirii noastre la Varşovia. Numele lui Eminescu se afla în cele mai multe dintre foile proaspăt tipărite cu litere mari şi vii. Sărbătorirea marelui poet romîn a cunoscut în aceste zile un larg ecou în cercurile literare poloneze.

Astfel, la 15 ianuarie, sub auspiciile Clubului Presei şi Cărţii Internaţionale şi ale Institutului Editorial de Stat, cu participarea activă a Uniunii Scriitorilor Polonezi a fost organizată o seară închinată memoriei marelui poet romîn.

Cu acest prilej, Jaroslaw Iwaszkiewicz, preşedintele Uniunii Scriitorilor Polonezi, a vorbit despre viaţa şi opera lui Mihail Eminescu, după care cunoscuţii poeţi polonezi Stanislaw Ryszard Dobrowolski, Anna Kamienska, Wlodzimierz Lewik, Leopold Levin şi Wlodzimierz Slobodnik au citit din traducerile proprii ale poeziilor lui Eminescu, care vor fi publicate într-un volum în curs de apariţie.

De asemenea din poezia lui Eminescu, în traducerea lui Arnold Slucki şi Emil Zegadlowicz, a recitat cu acest prilej Z. Maciejevski, actor la „Teatrul Naţional" din Varşovia.

Seara închinată poeziei eminesciene s-a încheiat cu un recital dat de pianistul Lajos Teleki.

Asistenţa, printre care se aflau cunoscuţi scriitori, critici de artă, oameni de cultură şi un numeros public iubitor de poezie a aplaudat călduros îndeosebi fragmentele citite din poeziile „Impărat şi Proletar" şi „Scrisoarea II-a".

Alte manifestări închinate acestei aniversări au avut loc la universităţile din Cracovia şi Poznan.

La Universitatea Jagellonă unde funcţionează de mulţi ani o catedră de limba şi literatura romînă, despre viaţa şi opera lui Mihail Eminescu a vorbit lectorul Constantin Gluceru după care studenţii au citit versuri din opera poetului.

La Facultatea de Filologie a universităţii din Poznan a fost organizată o seară închinată lui Mihail Eminescu, la care a luat cuvîntul lectorul Henryk Misterski, (fost student al Universităţii „C. I. Parhon" din Bucureşti), iar apoi au fost recitate versuri în traducerea lui E. Zegadlowicz.

Aniversarea împlinirii a 110 ani de la naşterea lui M. Eminescu a fost subliniată şi de presa, radio-ul şi televiziunea poloneză.

In „Trybuna Ludu" a apărut un articol al poetului Dobrowolski despre opera lui Eminescu, iar ieri, în alt cotidian, „Ziczie Warszawi", am întîlnit un cald omagiu adus marelui nostru liric de către Jaroslaw Iwaszkiewicz. Vineri au fost publicate în săptămînalul „Nowa Kultura" două poezii ale lui Eminescu, traduse de poetul Slucki. Alte traduceri au apărut în hebdomadarul „Przceglad Kulturalny", iar în lunarul „Tworczesc" poemul „Impărat şi proletar" s-a întîlnit prima dată cu cititorii polonezi. De altminteri este în curs pregătirea unui volum reprezentativ „Mihail Eminescu", care urmează să apară le editura „Institutul Editorial de Stat". In discuţiile noastre cu oamenii de litere polonezi, numele lui Eminescu revine des ca o bună cunoştinţă comună care ne apropie mai mult şi ne încîntă deopotrivă.

Şi alte ştiri despre traduceri din literatura romînă

Alături de Eminescu urmează să-şi facă apariţia în librării anul acesta „Amintirile din copilărie" ale lui Ion Creangă într-o ediţie bogat ilustrată. Primul volum din „Cronica de familie" este şi el aşteptat pe curînd. Traducerea romanului e semnată de Jamina Wrzoszek. O culegere din poeziile lui Arghezi, „Baltagul" de Mihail Sadoveanu şi „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu au intrat zilele acestea în prima fază a muncii de traducere.

Interesul pentru literatura şi arta ţării noastre este mereu mai puternic. Recent au apărut în revista varşoviană „Teatr" trei articole călduroase despre dramaturgia şi teatrul romînesc, semnate de Wojciech Nathansohn, unul dintre cei mai de seamă critici dramatici din Polonia.

O nouă piesă de Leon Kruczkowski

Nu de mult a avut loc la „Teatrul Contemporan" din Varşovia premiera unei noi drame semnată de Leon Kruczkowski, unul dintre cei mai de frunte dramaturgi şi prozatori ai Poloniei de azi. Critica de specialitate poloneză consideră această lucrare — „Prima zi de libertate" — ca un succes cu totul remarcabil al literaturii dramatice actuale.

Asistînd la spectacol, am avut într-adevăr impresia unei realizări profunde şi de un cert interes. Cei cinci eroi principali ai piesei, prizonieri polonezi eliberaţi de armatele sovietice, se întreabă în primul act ce trebuie să facă, cum trebuie să folosească libertatea, în ce mod vor trăi de aci încolo. Piesa răspunde dramatic şi substanţial acestor întrebări, ţinînd seama de faptul că războiul n-a trecut fără să lase urme adînci în oameni şi că nu mai poate fi în nici un caz reluată viaţa de dinaintea războiului. Eroii dramei înţeleg că lupta împotriva inamicilor omenirii continuă. In direcţia de scenă a lui Erwin Axer, „Teatrul Contemporan" realizează în această piesă un spectacol sobru şi în acelaşi timp interesant, care a stîrnit vii discuţii. Actorii Tadeusz Lomnicki, Alexandra Slaska şi Iosef Kondrat s-au evidenţiat în acest spectacol prin creaţii impresionante. Piesa lui Leon Kruczkowski este vizionată în fiecare seară de un public numeros, profund interesat de perspectiva pe care autorul o deschide problemelor însemnate care se află în centrul lucrării dramatice.

V. MINDRA

Prin telefon

Mic dicţionar de actualitate

Neofascism occidental

Pe zidurile sinagogii din Colonia, mîinile a doi tineri din Germania lui Adenauer au scris într-o noapte: „Juden raus" („Afară cu jidanii") şi au semnat cu o cruce mare, neagră, încîrligată. In primele zile ale lui ianuarie 1960, 40 de cruci încîrligate, negre, murdare, au pătat 40 de ziduri din Berlinul de Vest. Prin staţiile de metro ale aceluiaşi Berlin de Vest, au apărut insolente şi cuvintele „Heil Hitler". La Giessen, embleme naziste au fost zugrăvite pe o cazarmă americană. Un om de 58 de ani, fost deţinut la Buchenwald, Rudolf Kaminsky, a fost insultat şi ameninţat de un „neo-nazist". In Saxonia de jos, un negustor evreu a fost poftit printr-o anonimă să părăsească oraşul, dacă nu doreşte să se trezească la spital cu un glonte în cap... La Gelsenkirchen, în Ruhr, un zidar a compus din cărămizi albe şi roşii, în ansamblul unei mari construcţii, o uriaşă cruce încîrligată.

La Paris şi în împrejurimi, lozinci murdare de tipul „Mort aux juifs", „Les youpins au poteau" sînt semnate: „Tînăra Naţie" sau „Falanga franceză" şi împodobite cu cruciuliţe şi săgeţi. Au început şi la Paris să circule scrisori anonime de ameninţare. Pe cheiul Voltaire, un anticar a fost surprins vînzînd insigne hitleriste şi declarînd sus şi tare că e antisemit... Cazuri izolate au mai fost înregistrate în sudul Franţei, la Montpellier şi la Tarbes. Pornit din Germania de Vest, trecînd în Franţa, valul neo-nazist tinde acum să se manifeste şi în Statele Unite ale Americii...

Aşadar, fascismul îşi ridică din nou capul. In 1960, la cincisprezece ani de la capitularea lui Hitler şi a bandei lui de asasini, la cincisprezece ani de la terminarea unui război care a pricinuit omenirii cele mai mari jertfe, la cincisprezece ani de la sfîrşitul unui masacru, în care au pierit zeci de milioane de oameni nevinovaţi, printre care şase milioane de evrei care au îndurat chinurile iadului la Auschwitz, la Maidanek, la Dachau sau la Buchenwald, se mai găsesc fiare care să mîzgălească cu gudron zvastici pe ziduri şi să asvîrle iarăşi sămînţa antisemitismului.

Cum se explică explozia aceasta de ură fascistă? In declaraţia sa de la 8 ianuarie, Biroul Politic al Partidului Comunist Francez a arătat că actuala campanie internaţională de antisemitism reprezintă o încercare disperată a forţelor fasciste de a împiedica progresele spiritului de colaborare între popoare. Atmosferei de destindere internaţională şi conferinţei la înalt nivel fasciştii îi răspund, demascîndu-se, prin provocări împotriva democraţiei, demnităţii umane şi păcii generale.

Dar fascismul tip 1960 nu are sorţi de izbîndă. Dacă acum un sfert de veac bătăuşii lui Doriot puteau să spere că zvasticile vor avea succes pe străzile Parisului, azi oamenii — cu excepţia cîtorva descreieraţi — spun tot mai răspicat Nu! fascismului. La 10 ianuarie, sute de mii de parizieni au manifestat, tăcuţi şi dîrzi, împotriva rasismului aţîţător la război. Sînt prea multe şi grele amintirile de groază şi prea numeroase victimele „noii ordini" hitleriste, pentru ca cineva să mai poată tolera astfel de aţîţări sinistre. Intre fascism şi lumea de azi se interpune un lung şir de fapte şi de vieţi sacrificate: se interpun Oradour şi Lidice, oraşele martire şi umbrele lui Federico Garcia Lorca, a lui Iulius Fucik şi Gabriel Péri; se interpun miile de partizani ruşi şi francezi, greci şi norvegieni, cehi şi sîrbi, care şi-au dat viaţa pentru ca din suferinţa lor să se nască o lume nouă şi dreaptă.

Fascismul tip 1960 e un avort macabru şi pentru un alt motiv, mult mai eficace: în timp ce vlăjgani isterici şi ex-generali nazişti visează o Europă unsă cu gudronul zvasticilor— U.R.S.S. realizează noi reduceri ale forţelor armate. Un vechi adagiu latin pretindea că dacă vrei pacea, trebuie să pregăteşti războiul, consacrînd parcă politica de forţă şi de şantaj. Azi, Uniunea Sovietică şi toate celelalte ţări socialiste au răsturnat proverbul şi, pentru a obţine pacea, pregătesc pacea: *si vis pacem, para pacem!*

Pacea se construieşte cu răbdare, cu dîrzenie, cu consecvenţă şi cu pricepere. Şi în faţa unei astfel de voinţe de pace, universală, atotcuprinzătoare, speranţele naziştilor de la Bonn devin ridicole. Fascismul în 1960 e zvîrcolirea dezgustătoare dar neputincioasă a unei clici care vede cum i se apropie sfîrşitul şi i se împlineşte soarta: aceea de a fi zvîrlit, cu zvastici cu tot în lada de gunoi a istoriei.

Valentin LIPATTI

O antologie de folclor romînesc în Cehoslovacia

De curînd Editura de Stat pentru literatură, artă şi muzică din Praga a iniţiat, sub titlul „Cîntecele popoarelor", publicarea unor colecţii din folclorul diferitor popoare. Cu antologia „Rumunské lidové písne" (Cîntece populare romîneşti) folcloristica noastră se face prezentă încă odată în străinătate. Ingrijită de Adriana Sachelarie şi de compozitorul Sabin V. Drăgoi, antologia este prezentată publicului cititor din R. Cehoslovacă în traducerea lui Jan Vladislav. Ea cuprinde în general piese din arhiva Institutului de folclor din Bucureşti, reprezentînd însă în liniile ei fundamentale bogăţia materialului folcloric romînesc.

Volumul se prezintă ca o antologie a versului şi reuşeşte ca în cele 175 de pagini să cuprindă un domeniu destul de vast (cîntece lirice, doine, balade, colinde, cîntece de ritual, cîntece noi cu transcripţia muzicală a melodiilor şi cu sumare descrieri ale instrumentelor populare romîneşti).

Antologia adoptă principiul publicării paralele a textelor (în limba romînă şi cehă). Ea reprezintă un succes al editurii pragheze cît şi al folcloristicii noastre, înlesnind cunoaşterea valorilor culturale ale poporului romîn în ţara vecină şi prietenă.

Săptămîna

Mai catolici decît Papa

Inainte cu cîteva zile, în magnifica biserică, îmbrăcată toată în marmoră, Sf. Maria din Roma, un cardinal cu numele de Ottaviani a rostit în faţa credincioşilor o predică. Cardinalul nu e un fitecine: este şeful Tribunalului Suprem al bisericii catolice şi fost candidat, căzut cu succes, în alegerile pentru postul de Papă.

Cardinalul Ottaviani n-a vorbit nici despre iubirea aproapelui, despre pacea între oameni sau despre vreun alt subiect apropiat de ţelurile declarate ale bisericii catolice. Cardinalul a pronunţat un discurs politic pe care-l poate invidia postmortem pînă şi John Foster Dulles. Ce-a spus Ottaviani? El a atacat cu cea mai mare violenţă Uniunea Sovietică, „cu o violenţă neatinsă de secole de gura unui prinţ al bisericii" — nota în „Tribune des Nations" Bernard Lavergne, profesor onorat al Facultăţii de Drept din Paris. Iar printre calomniile debitate la adresa omului nou sovietic figura şi acest cap de acuzare: „Violează cerul prin isprăvi spaţiale pentru ca să demonstreze astfel încă o dată că Dumnezeu nu există". Lăsăm cititorului să aprecieze candoarea cardinalului, „violat" de zborul interplanetar al rachetelor sovietice. Cardinalul a mers însă mai departe. El a adus acuzaţii grave conducătorilor occidentali care au acceptat principiul întîlnirilor Est-Vest la cel mai înalt nivel şi şi-a manifestat preferinţele pentru menţinerea nedefinită a războiului rece. După ştiinţa noastră, nici măcar Truman sau Rockefeller, cunoscuţi ca apologeţi ai politicii de pe poziţii de forţă, n-au îndrăznit să conteste verbal necesitatea tratativelor Est-Vest. Cardinalul este deci un îndrăzneţ apostol al războiului, care nu posedă nici măcar un atom de dragoste creştinească pentru aproapele, aşa precum s-ar cuveni la un înalt demnitar al bisericii. Diatriba nemaiîntîlnită a lui Ottaviani e cu atît mai ciudată cu cît însuşi Papa Ioan al XXIII-lea, în mesajul său din preajma Anului Nou, a salutat „atmosfera de destindere", „întîlnirile într-un climat de seninătate, ajutînd la reglementarea paşnică a diferendelor, la apropierea popoarelor şi colaborarea lor mutuală".

Cine exprimă atunci opiniile reale ale Vaticanului? Papa sau cardinalul Ottaviani? Sau poate cancelarul Adenauer care în recenta sa vizită la Roma n-a scăpat ocazia să declare că „dumnezeu a dat drept sarcină poporului german să fie paznicul Occidentului împotriva influenţelor venite din Răsărit" — cuvinte care amintesc de cele rostite altădată de un alt cancelar al Reichului.

La mijloc nu e o chestie nici de creştinism, nici de catolicism, ci pur şi simplu de anumite temeri, ale unor cercuri de la Vatican, Bonn sau alte capitale occidentale. Un ziarist italian exprima bine această îngrijorare spunînd că Vaticanul se teme de ziua cînd Hruşciov va întoarce vizita lui Gronchi de mulţimile care se vor înghesui în Italia pentru a-l aclama ca apărător al păcii.

Bidault în Franţa, Adenauer în R.F.G., Ottaviani în Italia, în occident există încă destui, mai catolici ca papa.

Ion MIHĂILEANU

POEŢII lumii

SALVATORE QUASIMODO

Referindu-se la adevărata „cruciadă" pe care, în zilele ce au urmat atribuirii premiului Nobel lui Salvatore Quasimodo, reacţiunea italiană şi vestgermană o începuse împotriva acestei decizii îndrăzneţe a Academiei de la Stockholm, comentatorul literar al ziarului Unità spunea: „Germani şi italieni clericali îl resping pe poetul «Rezistenţei», resping ţinuta lui cetăţenească şi morală". Şi într-adevăr, ceea ce caracterizează rezonanţa ultimelor culegeri de versuri ale lui Quasimodo este, înainte de toate, un adînc umanism, mai pronunţat de cînd anii rezistenţei au răscolit în sufletul său învăluit la un moment dat de căutările cuvîntului pur, „parola absoluta", cum se exprima într-un eseu el însuşi, fondul dramatic al omului contemporan; tocmai viziunea unei poezii care să tindă **a rifare l'uomo** (să refacă omul), care să devină **verità dell'uomo** (adevărul omului) l-a apropiat apoi tot mai mult de ideile progresiste, determinîndu-l să colaboreze frecvent la publicaţiile comuniste din Italia.

Născut în Siracuza, în Sicilia în 1901, Quasimodo a făcut studii de filologie şi literatură, devenind profesor de literatură italiană la Conservatorul din Milano. Un domeniu care l-a preocupat îndeaproape a fost acela al antichităţii: traducerile sale din liricii greci (în special poemele din Sapho rămîn adevărate capodopere) din Odiseea, din Eschil, din Catul şi Virgiliu atestă o evidentă familiaritate cu texul clasic. Poet al rezistenţei în anii grei ai războiului (poeme ca „Celor cincisprezece din Piaţa Loreto" — închinat unui grup de patrioţi italieni împuşcaţi de fascişti la Milano, „De ramurile salciei", „Noapte de iarnă", sînt printre cele mai vibrante mărturii în acest sens). Quasimodo e azi un poet al păcii şi al creaţiei, al solidarităţii cu cei umili. Trecerea lui în rîndurile laureaţilor premiului Nobel e de aceea un act de temeinică justiţie faţă de un mare poet şi faţă de cetăţeanul de nobilă atitudine umană şi socială care este Salvatoare Quasimodo.

Celor cincisprezece din Piaţa Lorento

Esposito, Fiorano, Fogagnolo,
Casiraghi, cine sînteţi voi?
Oameni sînteţi voi sau umbre?
Soncini, Principato, inscripţii şterse?
Şi voi Del Riccio, Temolo, Vertemati, Gasparini?,
Frunze-ale unui arbore de sînge, Galimberti,
Ragni şi voi Bravin, Mastrodomenico, Colleti?,
O sînge care ne eşti drag, sînge
Care nu ruşinezi pămîntul, sînge, origine-a lumii
In ceasul armelor. Pe umeri
Aceste răni de plumb ne umilesc:
Prea multă vreme s-a scurs. Moartea din nou
izvorăşte din guri de-ntuneric, moarte o cer
Aceste drapele străine ce încă mai stau pe uşile
Caselor voastre. Li-e teamă de moarte
Căci încă se cred vii.
Garda de-onoare pe care-o schimbăm nu-nseamnă tristeţe,
Nu-nseamnă veghe de lacrimi lîngă morminte;
Moartea nu face umbră nimănui
Cînd ea înseamnă viaţă.

Colina blîndă

Indepărtate păsări către seară
Lin se ivesc pe fluviu. Şi ploaia stăruie
Şi şuieratul plopilor iluminaţi
De vînt. Ca orice lucru de departe
Imi reînvii în gînd. Verdele dulce
Al hainei tale iată-l printre plante
Arse de fulgere unde se-nalţă
Blînda colină — Ardenno şi se-aude
Uliul prin evantalii de costrei.

Poate acelui zbor cu vii spirale
I se încredinţa mîhnirea mea,
Dezamăgita-ntoarcere şi mila
Şi suferinţa goală de durere.
O floare de mărgean îţi arde-n păr
Dar chipul tău e umbră neschimbată;
(Aşa-i cînd mori). Din tîrgul tău, din case vechi,
Intunecate, ascult Adda şi ploaia,
Sau poate-un singuratic zvon de paşi
Prin tinerele trestii de pe fluviu.

Sămînţa

Revărsare de umbre,
Insule pier pe-ntinderi mari de ape,
Noapte bolnavă
peste pămîntul care se iveşte:

Un fîlfîit de aripi
Al norului ce se deschide
Deasupra sufletului meu:

Nu-i niciun lucru care moare
Fără ca-n mine să rămînă viu.

Mă vezi: atît sînt de uşor,
Atît de înăuntrul lucrurilor
Că pot umbla cu cerurile-alături;

Ca tu dacă vrei,
Să mă arunci sămînţă
Pătruns de greutatea-i care doarme.

In romîneşte de **A. E. BACONSKY**

contrapunct

A MURIT SIBILLA ALERAMO

A murit poeta italiană Sibilla Aleramo, una din cele mai cunoscute figuri ale liricei italiene din perioada de început a secolului al XX-lea. Născută în 1875, Sibilla Aleramo (pseudonim al Rinei Faccio) şi-a cucerit celebritatea prin romanul „Una donna" („O femeie"), apărut la 1896 şi tradus aproape imediat în principalele limbi europene. Au urmat numeroase volume de poezii lirice, printre care cele mai cunoscute sînt „Gioe d'occasione" („Bucurie întîmplătoare") din 1925, „Orsa minore" („Ursa mică") din 1939 şi „Selva d'amore" pentru care poeta a primit în 1948 premiul „Versilia".

Sibilla Aleramo a mai scris romane („Amo, dunque sono" — „Iubesc, deci exist" — 1926) şi eseuri de călătorie („Andando e stando" — „Mergînd şi stînd pe loc", — 1921). Ea a făcut parte din grupul de scriitori de la revista „La Ronda" care, după primul război mondial, a jucat un rol important în depăşirea stilului artificial, supraornamentat de inspiraţie d-annunziană şi în reactualizarea tradiţiilor realiste in poezia italiană. După cel de al doilea război mondial şi pînă cu puţin înainte de moarte, poeta, care devenise membră a Partidului Comunist Italian, a publicat adesea în „Unità" şi în alte publicaţii progresiste, scurte eseuri şi fragmente din jurnalul său intim, „Dal mio diario", care prezintă un mare interes pentru istoria literară.

●

In Italia, premiul Omegna, în valoare de un milion de lire, a fost atribuit cărţii lui Henri Alleg „La Question", (Tortura) „un excelent tablou al aspectelor morale, politice şi sociale ale vieţii, începînd din perioada primului război mondial".

Decernat cu o lună şi jumătate înainte de către un juriu de scriitori, premiul nu a putut fi înmînat soţiei lui Alleg decît la 26 decembrie 1959, deoarece ambasadorul Franţei, invocînd interzicerea oficială a cărţii în ţara sa, a încercat să obţină anularea sau cel puţin neremiterea premiului. Oare ambasadorul Franţei credea că, prin acţiunile acestea meschine, va izbuti să ştirbească, oricît de puţin, celebritatea bine-meritată a lui Henri Alleg?

●

După vizita recentă făcută în Uniunea Sovietică, poetul american Carl Sandburg a trecut şi prin Suedia. Aici el a dat următoarea declaraţie ziarului „Stockholms Tiedningen": „**Uniunea Sovietică ne-a întrecut cu cincizeci de ani. Noi trebuie să avem mai multe şcoli şi să lărgim predarea ştiinţelor naturii şi matematicii în şcolile existente**".

●

Pornografia, obscenitatea, erotismul în formele sale cele mai perverse domină o bună parte a literaturii occidentale. Roger Stephane pare a fi intenţionat să scrie o carte despre evenimentele de la 13 mai 1958, adică despre putchul militar din Alger şi despre pericolul fascist ce ameninţă Franţa. Stephane şi-a ales ca eroi ai romanului său, „O stranie afinitate", pe un avocat pederast şi un june student. Tragicele evenimente sînt privite prin prisma dragostei perverse şi neîmpărtăşite a lui Etienne Rameau pentru un tînăr de 25 de ani. Bineînţeles că, datorită tributului atît de greu plătit gusturilor perverse ale unui anumit public, tot aspectul politic şi social al evenimentelor se pierde. Şi totuşi critica literară burgheză a primit cu rezervă cartea. Motivul îl arată Matthieu Gally de la „Nouvelles Littéraires": prea multă castitate! Orice comentariu e de prisos.

●

De un larg interes se bucură în Portugalia operele literaturii ruse şi sovietice. De curînd s-au tradus, printre altele: „Ana Karenina" de Lev Tolstoi, „Fraţii Karamazov" de Dostoievski, „Afacerea Artamanov" de M. Gorki şi „Ploşniţa" lui Vladimir Maiakovski.

●

Două romane despre tineret apărute la Paris. Despre tineret şi dragoste.

Primul: „Lăsaţi-mă în pace" de Lise Dehorme. Eroina, Carole, în vîrstă de 14 ani, mărturiseşte din capul locului cine e şi ce vrea. „Cine sînt? O fiinţă care se apropie de 14 ani şi nu vrea să fie plictisită". Ce o plictiseşte? Incercările părinţilor de a o reţine acasă, de a o culege de pe drumuri. Drept care găseşte prilejul să evite „plictiselile". Cum? De îndată ce adorm părinţii, îşi ia impermeabilul şi o porneşte razna prin baruri, pe străzi, acostînd şi provocînd acostarea.

Al doilea: „Ana de Tréagorn" de André Lebois.

Anna de Tréagorn, tînără, frumoasă, de curînd divorţată îşi petrece vremea pe domeniul ei, dedicîndu-se dragostei care frizează incestul pentru fratele ei bolnav, incurabil. Neputînd să-i asigure fericirea, Anna oferă fratelui moartea, scurtîndu-i suferinţele.

Asta-i tot!

Două romane despre dragoste, despre tinereţe. Despre dragostea burgheză, despre tinereţea pervertită, despre tinereţea odraslelor burgheze.

●

In R.D.G. scriitoarea R. Gasted a scris, în colaborare cu un miner, Sepp Zach, o carte despre viaţa minerilor germani. Aprecieri elogioase venite de la muncitori din diverse oraşe ale Republicii Democrate Germane au confirmat succesul acestei colaborări. Ziarul „Neues Deutschland" recomandă de asemeni cu multă căldură cartea, intitulată „Zile petrecute împreună cu Sepp Zach", relevînd valoarea ei etică şi veridicitatea aspectelor descrise de scriitoare.

●

Conducerea Uniunii Scriitorilor din Cehoslovacia editează în prezent o nouă revistă literară lunară „Plamen". „Revista Plamen — scrie criticul literar Jiri Gajec — va uni în jurul ei, indiferent de vîrstă şi gusturi artistice, pe acei scriitori pentru care lupta împotriva ideologiei burgheze, a revizionismului şi dogmatismului, a constituit întotdeauna o preocupare permanentă".

●

Din Galeria Naţională a oraşului Toronto din Canada au fost furate şase tablouri aparţinînd unor pictori celebri: Frans Halls, Rembrandt, Rubens, Renoir. Jefuitorii s-au mai străduit să taie din ramă alte două pînze de mare valoare, una aparţinînd lui Van Dyck şi alta lui Gainsbourough, nereuşind, le-au produs totuşi mari stricăciuni. După două săptămîni, poliţia a găsit operele furate într-un garaj părăsit. Hoţii se convinseseră probabil că nu le vor putea vinde.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII, nr. 6 (308) — Joi 4 februarie 1960 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

A. P. CEHOV

de Zaharia STANCU

In anul 1860 se năştea într-unul din sarbedele, tristele oraşe de provincie ale Rusiei ţariste acel care avea să devină scriitorul Anton Pavlovici Cehov. Peste 43 de ani, în 1903, viaţa lui Cehov se încheia în tusea unei ftizii fără leac. Mai mult de douăzeci şi trei de ani de activitate literară — scriitorul debutase prin 1880 şi scrisese pînă în ultimul an al vieţii — făcuseră din Anton Cehov unul dintre marii, unul dintre iubiţii scriitori ai Rusiei. Aceasta, într-o epocă în care abia se stinseseră gravele, desnădăjduitoarele, profundele acorduri ale epicei lui Dostoievski sau în care pasionatul clasicism al lui Lev Tolstoi domina nu numai literatura rusă, ci şi pe aceea universală. După moarte, schiţele, nuvelele, piesele de teatru, au continuat să fie citite, au cucerit tot mai mulţi lectori şi spectatori, s-au răspîndit în întreaga lume. Alături de alţi mari scriitori, Cehov este, după zeci de ani de la moartea sa, iubit, cunoscut pe întinsurile Uniunii Sovietice, în Europa, în India şi China, în Japonia şi în cele două Americi. Trecerea timpului nu a sărăcit substanţa operei sale, nu i-a răpit nici umorul nici duioşia, nici tristeţea, ci, dimpotrivă, i le-a păstrat proaspete. Aceeaşi trecere a timpului a făcut mai puternic mesajul de optimism, trainica încredere în oameni şi în viitorul lor şi a confirmat visul cehovian al unei lumi de muncă şi de speranţe.

Revoluţia rusă, izbucnită după mai puţin de 14 ani de la moartea lui Cehov, a măturat cu uraganul ei lumea veche, cu orînduielile nedrepte, cu adînca amărăciune a vieţii, cu exploatarea şi întunericul. Au dispărut în Rusia oamenii pe care îi descrisese Cehov — oamenii mărunţi, moşierii, funcţionarii corupţi, — operele lui Cehov au rămas însă valabile şi în viitor, pentru partea umană imuabilă, pentru veridicul, impresionantul tablou al unei realităţi care însemnează trecutul. Aiurea, acolo unde exploatarea şi oamenii mărunţi mai sînt încă în fiinţă, opera şi personajele lui Cehov reprezintă o posibilitate de a înţelege o parte din prezent, şi de a se ridica astfel împotriva unor lucruri demne de ură.

Vorbind despre reflectarea realităţii în opera lui Cehov şi subliniind lărgimea orizontului cehovian, sîntem împinşi să investigăm modul în care scriitorul a ajuns la cunoaşterea adîncă a omului şi la sezisarea unora dintre cele mai caracteristice trăsături ale epocii în care a trăit. Viaţa omului Cehov nu poate fi despărţită de aceea a scriitorului. Ea a fost o viaţă puţin agitată de mari nelinişti sau patimi, dar în care esenţialul a fost tocmai contactul permanent şi multiplu cu planuri diferite ale realităţii.

O familie săracă, de mici burghezi de provincie, cu gîndire îngustă şi înapoiată, cu respect pentru regulile bine stabilite, plină de conformism burghez, — dar numai pentru aceasta nu scutită de greutăţi, de creditori, de umilinţe. Tatăl, trebuind să se mute pe ascuns la Moscova, familia despărţită, adolescentul Cehov, rămas singur timp de cîţiva ani în oraşul natal — Taganrog — pentru a-şi termina studiile de liceu. Un oraş murdar şi prăfuit, de stepă, cu case boiereşti şi cu cocioabe, cu cîrciumi şi cu birouri mucede ale administraţiei. Liceul, — unul dintre sutele din Rusia lui Alexandru, cu învăţămînt închistat, sec şi stupid, poate cu profesori ca Alexei din „Trei surori" sau ca alţii; un liceu cum era şi cel despre care, cu treizeci de ani mai tîrziu, avea să scrie, la noi, Bacovia:

„Liceu, cimitir
al tinereţii mele".

Aceşti ani reprezintă o sursă importantă de subiecte, de personaje, de sentimente culese pe viu, pe care doar contactul direct, personal, a putut să le coloreze cu atîta adevăr. Fineţea de observaţie satirică, muşcătoare, cuvîntul potrivit, luciditatea, aparţin copilăriei şi adolescenţei, sînt lucruri întîlnite la cei mai mulţi tineri. Adăugaţi la acestea efervescenţa intelectuală din liceele Rusiei, — cu toată cenzura, cu toată supravegherea severă şi cu spiritul îmbîcsit propagat zi de zi de profesorii retrograzi, — şi veţi avea înţelegerea clară a rolului epocii de adolescenţă pentru formarea personalităţii scriitorului. Anton Cehov avea darul observaţiei ascuţite şi precise, dar care s-a combinat cu talentul, cu munca perseverentă, cu strădania necontenită spre perfecţionare.

După liceu a urmat Universitatea. Cehov a studiat medicina. Spre sfîrşitul deceniului al optulea din secolul XIX, medicina era încă în faza ei eroică. Apusul Europei şi Rusia cunoscuseră mari clinicieni, dar diagnosticarea şi tratamentul bolilor erau încă puţin dezvoltate. Pasteur, Koch, antisepsia şi asepsia în chirurgie, erau încă fenomene proaspete, care abia îşi făceau loc. A fi medic, — dacă nu alegeai calea unei clientele care să-ţi aducă bani şi numai bani, — era o misiune grea, trebuia să înfrîngi epidemii a căror cauză nu o cunoşteai, să faci operaţii primitive, să înfrunţi primejdia bolilor molipsitoare care ameninţau deopotrivă pe bolnav şi pe medic. Spitalele erau sărace, murdare, triste şi cenuşii, ca spitalul descris în „Salonul Nr. 6" şi pe deasupra tuturor acestora, învăţătura reprezenta pentru un student sărac, aşa cum a fost Cehov, o sarcină aproape supraomenească, fiindcă anii studenţiei erau petrecuţi în camere strîmte şi mizere, îngheţate iarna, sau prea călduroase vara. Anii de studenţie se răsfrîng în repetate rînduri în opera de mai tîrziu. Cehov iubea medicina şi, după ce a început să scrie, devenind un autor cunoscut, a ezitat nu odată între literatură şi profesia sa de medic. Practica începută încă din 1880 l-a pus pentru o întreagă perioadă în contact cu oamenii cei mai diferiţi, — de la moşieri îmbuibaţi, bolnavi de plictiseală, înecaţi în propria lor grăsime, la funcţionari mari şi mici, la ţăranii satelor ruse, abia ieşiţi din iobăgie, dar cărora reforma agrară a ţarismului nu le adusese decît o exploatare mai crîncenă şi mai multă mizerie. După terminarea facultăţii, Cehov a lucrat o perioadă ca medic de zemstvă într-un orăşel de provincie de lîngă Moscova.

Din această epocă datează o uriaşă experienţă de viaţă care avea să-i furnizeze şi ea personaje şi subiecte pentru opera sa literară. Medicul Cehov îngrijeşte bolnavi, participă la autopsii, asistă la procese în care este chemat ca expert, cunoaşte profund lumea oraşelor de provincie despre care culesese primele impresii încă din adolescenţa petrecută la Taganrog. Intră prin profesiune şi prin cercurile în care trăia, în contact cu mediul ofiţeresc, cunoaşte îndeaproape pe ofiţerul ţarist, superficial, incult, beţiv, demn reprezentant şi apărător al clasei moşierilor din care de cele mai multe ori provenea. Aprofundează cunoaşterea satului rus şi a ţăranului rus şi ajunge la o înţelegere a condiţiilor economice şi sociale şi a consecinţelor lor morale, care ar putea să pară surprinzătoare la un orăşan, dacă nu am şti că a existat acest contact intim cu viaţa de la ţară, în ceea ce are ea mai caracteristic.

Cehov debutează în literatură în 1880. Deceniul 1880—1890 a reprezentat perioada de formare a lui Cehov ca scriitor. Colaborarea sa la micile reviste umoristice ale vremii l-a pus în contact cu lumea măruntă a ziarelor, cu reporterii şi redactorii mizeri, aşteptînd o masă de la vreun negustor bogat, îmbătîndu-se zilnic, sufocîndu-se în balta presei ruse din deceniul al IX-lea al secolului trecut, dar neîndrăznind să se ridice împotriva rutinei şi mai ales împotriva sălbaticei cenzuri a ţarismului. Cehov optează definitiv pentru literatură prin 1886, cînd devine conştient că adevărata lui misiune este să scrie, să comunice oamenilor gîndurile, credinţele, observaţiile sale.

Fără evenimente deosebite, scurgîndu-se aparent în linişte, ca unul din marile fluvii ale stepei, viaţa lui Cehov din aceşti ani era chinuită de zbuciumul interior al omului care căuta, cu setea care se străvede din nuvelele sale, o concepţie de viaţă. Descrierea realităţii desnădăjduitoare, desgolirea aspectelor ei ridicule, vesele sau tragice, nu i se păreau suficiente pentru misiunea sa de scriitor. Cehov căuta şi altceva în afară de aceasta.

In 1890 pleacă pentru cîteva luni într-o călătorie de studii în Sahalin. Indepărtata, îngheţata insulă de lîngă

(Continuare în pag. 6)

CAMIL RESSU — „Prînzul secerătorilor"

Fiorul liric şi critica

de Maria BANUŞ

Necesară şi binevenită mi se pare grija sporită a criticii literare pentru analiza estetică a poeziei, pentru discernerea zgurei şi punerea în lumină a metalului preţios din opera unui poet.

Tocirea — şi tăcerea — instrumentului estetic de cercetare atrage după sine începutul confuziei de valori şi, poate, încetinirea procesului de dezvoltare a literaturii. De aceea, mişcarea vie de idei consacrată poeziei şi mijloacelor ei de expresie, atît de evidentă în presa noastră literară din ultima vreme, mi-apare ca deosebit de îmbucurătoare.

In scînteierea unor spade încrucişate, am văzut două păreri cu privire la analiza imaginii poetice: una, care recunoaşte posibilitatea analizei eficace (sau „eficiente", ca să fim la zi cu limbajul critic) numai în cazul unor imagini neizbutite; alta, care susţine dreptul şi capacitatea criticii de a pătrunde cu succes în miezul unităţii indestructibile dintre conţinut şi formă — întruchipată în imagine.

Notele de faţă reprezintă o modestă încercare de a demonstra valoarea unei poezii prin aplicarea ultimei metode. Ea reclamă microscopul şi scalpelul. Ca om fără mare ştiinţă în mînuirea lor, îmi cer dinainte iertare pentru eventualele ezitări diletante ale instrumentului, pus în contact cu ţesutul gingaş al poeziei. Mă amestec printre doctori numai de dragul stihurilor vii, spunîndu-mi aşa: mai bine niscaiva cusături groase la operaţie, dar să rămînă pacientul întreg, decît să văd în borcanul cu spirt — extirpat din exces chirurgical — un organ sănătos intitulat: tumoare.

Aprecierile la care mă refer şi care m-au incitat să scriu articolul de faţă privesc poezia lui Grigore Hagiu „Inscripţie pe o casă nouă". Ele sînt susţinute în articolul „Intre poezie şi studiu imagistic" de Eugen Simion,

Discuţii despre poezie

apărut în ultimul număr al „Gazetei literare".

Cred că e tot atît de vătămător să se numească o reuşită rebut, pe cît e de vătămător să trecem sub tăcere sau să cocoloşim cusururile lucrărilor noastre. Rezervele critice din acest articol au fost cu atît mai surprinzătoare pentru mine, cu cît poezia incriminată îmi dăruise, cu luni în urmă, la lectură, o undă de emoţie proaspătă, pe care nu totdeauna o primeşti, citind versuri.

Fiind vorba de o poezie relativ scurtă, cer îngăduinţa de a o cita în întregime, spre mai buna înţelegere a celor susţinute de mine: „Acum nu-i decît temelia care ajunge / pînă la gazonul răcoros împodobit cu umbrele noastre. / Curînd zidul se va ridica pînă la pragul / care, odată trecut, ne va găsi mereu împreună; / curînd zidul va ajunge pînă la patul mic de copil, / pînă la sunătoarele jucării colorate; / curînd zidul va ajunge pînă la pătratul mesei, / pînă la merele roşii, pînă la umbrele merelor roşii; / curînd zidul se va ridica pînă la ferestre, / şi oraşul cu străzi aşa de drepte / îl vom îmbrăţişa dintr-o singură privire. / Atunci vom şti că sîntem într-o casă nouă, / vom auzi iedera suind lîngă tîmplele noastre, / oraşul ridicat cu mîinile noastre va fi aproape gata, / îl vom privi cu veşnica emoţie a celui ce creează, / vom privi în linişte luceafărul între cele două blocuri / şi mireasma părului tău va pleca într-o parte odaia". / Aceasta e poezia care, pe mine, m-a emoţionat, reuşind să-mi transmită ceva din patosul construcţiei socialiste şi din frumuseţea vieţii noastre noi.

Fireşte că, atunci, la lectură, m-am comportat ca orice obişnuit iubitor al poeziei, ce primeşte mesajul poetului şi-l integrează lumii sale sufleteşti, fără a-l diseca, fără a-i cerceta articulaţiile, fără a face munca chirurgicală atît de necesară în critică. Mi-am spus citind-o: „Da, aşa e"... Şi am suspinat, cum se suspină în faţa unor versuri frumoase şi adevărate. Iată însă că articolul lui Eugen Simion mă sileşte să-mi cercetez impresiile cu mai multă rigoare. Ce mi-a plăcut în această poezie? Şi de ce mi-a plăcut?

Efervescenţa creatoare, constructivă din ţara noastră a inspirat doar pe atîţia poeţi. S-au scris sute şi sute de versuri în care şantierul, îndeosebi cel industrial, a fost evocat cu succes în multe din aspectele şi implicaţiile lui. Transformarea peisajului natural şi a celui uman ne-a fost adeseori plastic zugrăvită sau fin sugerată. Unde-i accentul nou al acestei mici poezii? Care sînt procedeele artistice de care se foloseşte poetul pentru a da viaţă viziunii sale?

Intreaga poezie e construită pe o imagine îndrăzneaţă care traduce în limbaj poetic o realitate: zidul casei noi creşte, bucată cu bucată, dar nu aşa cum se întîmplă în spaţiul concret senzorial, ci urmărind năzuinţele omeneşti, atingînd rînd pe rînd momente esenţiale ale împlinirii lor.

Imaginea — ca multe imagini poetice — pare absurdă la prima vedere. In realitate, vedem mai întîi cum se înalţă zidurile, se montează ferestrele, se aşează parchetul şi la urmă, îl vedem pe noul locatar trecînd cu soţia pragul, instalînd masa şi pătuţul copilului etc.

Prin răsturnarea ordinei fireşti a lucrurilor, poetul izbuteşte, după părerea mea, ceva de preţ. El aduce în sfera poeziei şi dă plasticitate ideii de mişcare înainte, subordonată unui obiectiv măreţ: fericirea umană, înţeleasă în spirit comunist, ca o dezvoltare armonioasă a vieţii individului înăuntrul vieţii sociale.

Zidul care creşte pas cu pas pentru a atinge întîi pragul trecut de cei doi îndrăgostiţi — prag ce nu putea fireşte să existe mai înainte, altundeva, decît în imaginaţia celor ce-l doreau realizat — pentru a atinge mai apoi patul copilului, pătratul mesei, dreptunghiul ferestrei — care nici ele nu puteau, fireşte, pluti în văzduh în aşteptarea zidului — toată construcţia aparent deconcertantă a imaginii globale simbolizează întrecerea reală dintre mişcarea avîntată a construcţiei socialiste şi visele noastre. Aspiraţiile noastre o iau mereu înaintea realităţii şi mereu se materializează, într-o continuă şi nestăvilită mişcare dialectică de la acţiune la vis şi de la vis la acţiune. Această idee de bază a poeziei cred că a fost fericit realizată în imaginea simbolică de care vorbeam. Ea susţine întreaga poezie şi-i dă osatură. Tonalitatea discretă, potolită, în care sînt lucrate versurile, tonul reţinut contribuie de asemenea — în ciuda unor şovăieli de detaliu — la efectul de seninătate calmă ce se desprinde din această scurtă şi fină creionare a mişcării noastre ascendente spre mai bine, mai frumos, mai uman.

Nu, nu e banală această poezie! Şi nu e tehnicistă. Nu ne copleşesc nici escavatoarele gigantice, nici betonierele apocaliptice, nici zidurile do-

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMĂR:

- TINERETUL PATRIEI – Reportaje, poezii (pag. 3)
- UMANISMUL ŞI EPOCA NOASTRA – Discuţie în jurul mesei rotunde (pag. 4)
- BOMBARDAMENTUL de Petru Dumitriu (pag. 5)
- SAADI IN ROMINEŞTE de Tudor Vianu (pag. 8)

VASILE CONDURACHE — „Muncitoare"

medalion

CAMIL RESSU

Mai în şagă şi mai cu solemnitate, s-a spus că academicii sînt nişte cam aşa ceva, nemuritori. E de văzut. Deocamdată, Academia pare să fie o condiţie de longevitate.

Iată încă unul, ajuns la 80 de ani, pictorul Camil Ressu.

Dacă mi-a făcut el, nu prea de mult, un portret în ulei, de ce nu i-aş face şi eu lui, la întrecere, un medalion cu cerneală? Se zice, în pictură, că asemănarea nu-i obligatorie. E de văzut şi asta. Te apropii cu pensula ori cu condeiul cît mai mult de model şi iscăleşti. Pe vremuri s-a discutat febril dacă barbişonul lui Napoleon al III-lea fusese negru sau roşcovan, şi a rămas problema nedeslegată.

Sînt împrietenit cu persoana şi paleta lui Ressu de peste vreo 50 de ani. Un timp am şi locuit împreună un etaj mic, împărţit în două cu uşile la fel. Ba nimerea el în odaia mea, ba eu într-a lui. Pardon! Pardon! Nu-i nimic! Dar ce mîncăm la prînz? Las'că ne descurcă nevastă-mea Paraschiva.

Persoana lui, lesne irascibilă, era, de două ori pe an, la cele două soroace ale chiriei, revoltată. Samsarul de tablouri, Iscovici, care aproviziona viitoarele muzee, Simu şi Kalinderu, se arăta cu surîsul lui comercial în capul scării. Claie peste grămadă, şasiurile şi mucavalele, începute sau sfîrşite, ocupau „atelierul", odaia de dormit, împuţită de mirosul greţos al tuburilor de vopsea. Atelierele propriu zise, confortabile, de pictură şi sculptură, sînt de-abia operă recentă.

Iscovici „cumpăra" toată marfa, începînd de la un pol în sus, dar susul era scurt şi pictorului îi ardeau palmele să le puie în acţiune.

— Mă grăbesc, maestre, n-am timp de pierdut. Mă aşteaptă trăsura să le duc.

— „Du-te la dracu" se împerechia, măcar în gînd şi cu cîte o mai plastică exclamaţie

— Hai, că mai dau ceva pe deasupra.

Orişicum alişverişul se făcea aproximativ posibil dar desgustat pictorul tot rămînea în palmă cu niţel argint, tocmai bun de ţigările pe o săptămînă.

Sucit, necăjit, bosumflat, plin de chichiţe, Ressu era un excelent camarad şi coleg, cu toate că gura le-o lua bucuros, adese ori, intenţiilor înainte. Nu l-am simţit niciodată pizmuind succesele altora, solidar, în meşteşugurile lui, cu toţi „băieţii", cu bunii băieţi. Pictorii sînt băieţi la toate vîrstele vieţii, şi pînă în ziua de azi Camil a rămas un băiat. In sincerităţile lui, cînd abrupte, cînd sfiioase, naive şi gingaşe, Ressu e mai mult un băieţel, un copilandru de 80 de ani, inimos şi gata să-şi cheltuiască însufleţirile larg, pentru toţi.

Mi se pare că asemenea fire răscolită s-ar chema temperament.

Tudor ARGHEZI

2 februarie 1960.

Multe-am înţăles

Eu am murit odată în război,
Printre zăpezi şi porumb necules
Iar cînd am venit acasă, înapoi,
Multe am aflat, multe-am înţăles.

Mama îşi striga feciorii morţi în război
Şi bocetul ei s-auzea pînă departe, pe şes,
Dar totul începea să se schimbe-n sat la noi
Şi multe-am aflat şi multe-am înţăles.

Dumitru CORBEA

VISUL STRIGOILOR

Parisul a comemorat săptămîna trecută pe Danielle Cassanova care, dimpreună cu două sute treizeci şi una de femei franceze a pornit, sub escortă hitleristă, pe drumul de supliciu şi robie al lagărelor de exterminare. Sînt şaptesprezece ani de atunci. Numele ei mi-e proaspăt în minte. L-am citit de curînd...

O carte nu e totdeauna prilej de plăcere. Ştiam asta. Dar că o carte poate fi un izvor de tristeţă, ruşine şi indignare am aflat-o răsfoind volumul lăcătuşilor Kraus şi Kulka, doi lucrători cehi din „Fabrica Morţii", doi luptători scăpaţi de la Auschwitz şi Birkenau.

In amintirile lor, scrise fără meşteşug, dar tocmai de aceea mai expresive, şi care te cutremură cu un fior de hîd adevăr, am citit deunăzi, martiriul Daniellei Cassanova şi al tovarăşelor ei de suferinţă. Ce binevenită întîmplare face să reapară în zilele noastre de muncă paşnică şi constructivă, o carte în care reînvie, descrisă minuţios, cea mai diabolică şi mai uriaşă crimă din cîte s-au întîmplat în istoria de sînge şi puroi a omenirii... Acest lucru survine tocmai în zilele cînd aflăm din gazete că anumite gesturi de ură meschină şi-au pus din nou pecetea lor sinistră, sub forma unor lozinici isterice şi barbare care au mai apărut nu de mult, pe zidurile vechilor oraşe renane. In lumea noastră, oare totul e sortit unui veşnic reînceput? Cînd un guvern cum e cel al lui Adenauer, e pe cale să-i scape frînele din mîini şi pămîntul de sub picioare, el caută înfrigurat o explicaţie şi un leac. Explicaţia e pentru omul — din ce în ce mai rar azi, chiar în Germania federală —, fără educaţie politică dar căruia îi trebuie iluzia că gîndeşte. Leacul, de fapt paleativul, e pentru greutăţile crescînde ale unei guvernări certate cu realitatea. După cîteva bîjbîieli i se pare că a găsit. Nu e un lucru nou. E veşnica diversiune antisemită a claselor posedante periclitate, formulă răsuflată dar care îi îngăduie parcă o amînare, cel puţin la început a sorocului. Hitlerismul a precizat tehnica acestui început. Cîteva manifeste strecurate în public, pe sub manta ca o literatură de ruşine. Cîteva svastici imprimate pe uluci, mai la umbră, ca o reclamă impură. Un incident ici, o păruială colo, un mic scandal, un modest pogrom, urmat apoi de altele, de o amploare crescîndă, pînă ce înlesnesc stăpînirii monopolurilor să ia măsuri antidemocratice, începînd cu cenzura presei, interzicerea întrunirilor, abolirea oricărui control popular. Şi pe ospăţul astfel aşternut, se năpustesc cîteva duzini de „supraoameni", ca nişte zăvozi desbăraţi de botniţă şi lanţ.

Astfel s-au mai petrecut lucrurile şi nu de mult. Drumul a rămas slobod şi neted pentru iureşul războiului „fraged şi voios", cum l-a caracterizat într-o clipă de rătăcire un pamfletar pocăit mai tîrziu. Şi printre ruini fumegînde a dus curînd la coşmarul ştiinţific al abatorului omenesc de la Auschwitz şi Birkenau.

A fost vorba acolo, nici mai mult nici mai puţin, decît de exterminarea în masă a popoarelor europene dintr-un anumit spaţiu pe care imaginaţia „supraoamenilor" de la conducerea fostului milenar al treilea Reich, îl rezerva naţiei lor de pretinşi stăpînitori înăscuţi. A fost vorba de renaşterea sclaviei în cel mai antic înţeles al cuvîntului, cum proclamase un ministru al agriculturii Reichului, — dar destinată numai naţiilor „alogene". Pentru o asemenea ispravă, războiul e cel mai nimerit prilej. El nu durează însă o veşnicie. Trebuie să te foloseşti de el la repezeală, să nimiceşti tîlhăreşte cît mai mulţi alogeni, *în doi timpi: mai întîi prin muncă pînă la istovire, apoi de la istovire pînă la gestul „generos" care te izbăveşte de urmările degradante ale acestei istoviri: injecţia cu fenol sau mai simplu, camera de gazare. Aici urma să ajungă, mai curînd sau mai tîrziu, absolut toată lumea, fără deosebire de origină, limbă şi confesie, dar numai sub o înfăţişare de tip standardizat. Cartea lui Kraus şi Kulka ne arată că pentru a deveni un client vrednic de camera de gazare, trebuia să treci printr-o îndelungă metamorfoză care, în trei-patru luni, din american sau britanic, din francez, din rus, ceh sau din evreu, te preschimba în ceea ce se numea în lagăr, dumnezeu ştie de ce, într-un „musulman". Din raportul unui medic deţinut, citat în „Fabrica Morţii", aflăm ce condiţii se cereau pentru a merita această denumire şi soartă:* „Musulmanul era un om istovit şi slăbit, numai piele şi oase, lipsit de vlagă şi de voinţă, abia tîrîndu-şi picioarele, — căruia îi curgea mereu nasul, mucozităţile prelingîndu-i-se peste gură şi bărbie: un om murdar, îmbrăcat în zdrenţe, deseori plin de păduchi, avînd de obicei o puternică diaree, ceea ce dădea hainelor lui o coloraţie caracteristică, — cu ochii căzuţi în orbite ori cu exoftalmie, o întruchipare a mizeriei, a slăbiciunii şi a groazei"...

Prin starea asta au trecut treptat, cîteva milioane. Iar credinţa că sălile de gazare erau menite numai evreilor a fost o eroare deseori interesată. Ea n-a servit decît opresorilor, pentru a-şi dezbina şi stăpîni mai uşor victimele.

Dar opresorii nu s-au mulţumit cu gazările. Nu puteau să le fie de ajuns milioanele de morţi. Ar fi rămas într-adevăr destule milioane de inşi din popoarele învinse dar nestirpite. Pacea urmează războiului şi e foarte greu să continui să măcelăreşti cu nemiluita în timp de pace. Asasinatul trebuia să devină în această ipoteză cît mai preventiv şi mai ştiinţific. S-a hotărît deci sterilizarea tuturor celor ce nu făceau parte din „Herrenvolkul" ales. Iar cercetările pentru găsirea celui mai ştiinţific mijloc de sterilizare au avut loc, fireşte, tot la Auschwitz şi Birkenau, pe cobai recrutaţi din fiinţe omeneşti, femei şi bărbaţi aleşi pe sprin-

Ion VINEA

(Continuare în pag. 6)

BIBLIOGRAFIE

Cărţi apărute în luna ianuarie

E.S.P.L.A.

Biblioteca pentru toţi: Eminescu: Poezii.
I. L. Caragiale: Teatru.
F. Dostoievski: „Amintiri din casa morţilor".
Vasile Alecsandri: „Călătorie în Africa". (Prefaţă de Const. Ciopraga, text stabilit de G. C. Nicolescu).
Biblioteca ţăranului muncitor: Sütő András: „A şaptea bucurie".
Eusebiu Camilar: „Turmele".
Ion Slavici: „Floriţa din codru".

(B.Ţ.M.) E.S.P.L.A. — Cartea Rusă:

A. Bek: „Şoseaua Volokolanskului".
M. Şolohov: „Povestiri de pe Don".

★

G. Călinescu: „Enigma Otiliei" (Cu un cuvînt înainte de Paul Georgescu).
G. Ibrăileanu: „Adela" (Prefaţă de C. Ciopraga).
Alecu Russo: „Scrieri alese" (Ediţie îngrijită, introducere şi note de Geo Şerban).
G. Topîrceanu: „Opere alese" — 2 volume — colecţia „Scriitori romîni" (Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Al. Săndulescu).
Petru Comarnescu: „Nicolae Grigorescu".
Tatiana Nicolescu: „Opera lui Gogol în Romînia".
Al. Piru: „Opera lui Ibrăileanu".
D. Vatamaniuc: „I. Popovici-Bănăţeanu" (monografie).

Clasicii literaturii universale:

Benvenuto Cellini: „Viaţa lui Benvenuto Cellini, scrisă de el insuşi" (Prefaţă de Nina Façon, traducere şi note de Şt. Crudu).
John Milton: „Scrieri alese" (Prefaţă şi traducere de Petre Solomon).

E.S.P.L.A. — Cartea Rusă:

L. Tolstoi: „Război şi pace" (Traducere de Ion Frunzetti şi N. Parocescu).
* * * „Cehov în amintirea contemporanilor".
G. Leonidze: „Versuri alese" (Traducere de Victor Kernbach).
I. Utkin: „Versuri" (Traducere şi cuvînt înainte de Al. Andriţoiu).

EDITURA TINERETULUI

Colecţia cele mai frumoase poezii: „Poezii" de Marcel Breslaşu.
„Poezii" de Cicerone Theodorescu.
Colecţia „Oameni de seamă": „Ibrăileanu-omul" de Savin Bratu.
„Pasteur" de Dr. P. Tăutu.
„Aristotel" de D. Isac.
„Saligny" de Ion Crişan.

★

„Cîntare cetăţii lui Bucur" de Radu Boureanu.

★

„Ultimul om din Atlantida" de A. Beleaev (trad. de A. Poteraşu şi I. Andreescu).

PENTRU COPII

„Sadoveanu povestind copiilor".
„Seri albastre" de Costache Anton.
„Lenin şi copiii" de B. Bruevici.
„Mesteacănul" de Irina Vorobiova.
„Lupul pîrcălab" (basme populare, în col. „Mioriţa").

Aspect de la biblioteca clubului minier din Petrila

Dialogul criticii

E un fapt îmbucurător că, în ultima vreme, asistăm la un reviriment al criticii pe care am numi-o de discuţie. După interminabilele monologuri apologetice, dialogul criticii restabileşte acea atmosferă de efervescenţă atît de necesară actului delicat de evaluare literară. S-a purtat, în paginile revistelor o utilă discuţie asupra rolului şi modalităţilor criticii ştiinţifice. In acelaşi timp, a început o lungă dezbatere asupra problemelor poeziei, care — după cît se pare — n-a luat încă sfîrşit. O carte ca „Bariera" a lui Teodor Mazilu a stîrnit o adevărată controversă în critică, prilejuind luarea în discuţie a unora dintre problemele romanului contemporan, — din păcate nu destul de clar, de propriu.

★

A discuta implică şi asumarea anumitor obligaţii pentru cei care discută. Urmărind dezbaterea despre poezie, începută de „Gazeta literară" cu articolul „Imagine şi modalitate lirică" de Radu Lupan, am constatat că mulţi dintre cei care au participat la ea ignorau punctul de vedere al celor care-i precedaseră. Dialogul tindea să devină monolog (exterior). Singurul care a căutat să-şi precizeze poziţia faţă de un punct de vedere exprimat anterior (al lui Radu Lupan) a fost Savin Bratu, în „Virtuţile poeziei". Dintre ceilalţi, puţini au avut grijă să arate, prin referiri mai mult de complezenţă, că sînt la curent cu părerile exprimate înainte. De altfel, însăşi baza discuţiei — ispitind la generalităţi — pare a nu fi fost bine determinată. Problema specificului poeziei în general a adus în dezbatere o inutilă cheltuire de energii care, aproape invariabil, s-a soldat cu acceptarea unor trainice banalităţi, uneori chiar tautologii (specificul poeziei constă în lirism; după ce lirismul fusese definit ca altceva decît proza). Interesantă mai ales în a doua ei parte (menţionăm, în acest sens, articolele Verei Călin: „Limbajul poeziei" şi „Contemporaneitate şi anacronism în expresia poetică") discuţia a fost utilă, deşi nu pe măsura posibilităţilor. Una din cauze e desigur aceea că participanţii n-au prea discutat, făcînd adeseori abstracţie unii de ceilalţi şi, cu atît mai mult de cel care nu erau implicaţi direct în dezbaterea „Gazetei literare". Ciclul de articole despre „Tehnică şi poezie" ale lui Ion Oarcăşu, apărute în „Tribuna", şi care ar fi putut constitui o foarte interesantă bază — sau cel puţin o latură — de discuţie, nici n-a fost amintit.

★

Ignorarea părerilor critice formulate anterior e un fenomen încă răspîndit în critica noastră (deşi mai puţin în ultima vreme). Un caz extrem ar fi acela al cronicarului literar al „Contemporanului", Radu Popescu, care îşi expune judecăţile critice într-o perfectă detaşare faţă de confraţii săi (cu greu ai putea întîlni citat în cronicile lui Radu Popescu numele vreunuia). Or, critica este, în chip necesar, şi confruntare cu părerile altora, acceptate sau repudiate, delimitare în raport cu acestea. Dacă toţi criticii ar proceda ca Radu Popescu, impresia pe care ar face-o, în ansamblul ei, critica noastră literară, ar provoca profunda derută a cititorului onest, pe care îl fereşte de aceasta doar un anume simţ al relativităţii. De fapt, nu diversitatea opiniilor, ci lipsa dialogului produce impresia de haos. Problema nu e chiar atît de acută cum pare să rezulte din cele spuse mai sus, cazurile extreme fiind rare. Pe un plan mediu însă, această deficienţă e oarecum generală. Iată de ce credem că ar fi utile, cel puţin în unele cazuri, bilanţuri critice de felul aceluia făcut de Gh. Ivaşcu, în „Contemporanul", cu privire la articolele apărute despre volumul „Eu nu ştiu că ştiu să cînt" de Victor Tulbure. Mai ales atunci cînd o carte stîrneşte controverse, examenul cît mai obiectiv al opiniilor critice exprimate în legătură cu ea este recomandabil.

★

Acest lucru îl încearcă „Tribuna", cu privire la romanul „Bariera" de Teodor Mazilu. Dumitru Isac, cel care întreprinde bilanţul discuţiilor, se situează însă, din păcate, pe o poziţie prea polemică şi deci îngustă. Evident, nu există nici o legătură între Sadoveanu şi Mazilu, aşa cum susţinea Eugen Luca (apropierea e forţată şi noile argumente ale lui E. Luca din „Contemporanul", în articolul „Ce şi cum învăţăm de la clasici", nu spulberă această impresie). Criticul „Tribunei" ignoră însă (şi aceasta îi reproşăm în primul rînd) calităţile incontestabile ale cărţii şi faptul că toată discuţia asupra ei a avut un caracter oarecum exterior. Romanul lui Mazilu trebuia judecat în raport de elementele noi pe care le aduce în proza noastră realist-socialistă prin figura lui Viţu. Fundamentală în carte e încercarea de reconstituire a universului sufletesc al unui muncitor înaintat, în perioada frămîntată din ajunul Eliberării. Interesul etic al scriitorului, mergînd pînă la nuanţa subtilă, a impus o anumită rarefiere a epicului, derogarea de la anumite reguli codificate ale romanului. Fireşte, discuţiile privind compoziţia cărţii lui Mazilu (uneori defectuoasă, alteori de un convenţionalism nepotrivit la un scriitor care ironizează convenţiile) nu sînt lipsite de justificare, dar ele nu trebuie să abată atenţia criticii de la probleme într-adevăr importante pe care le ridică romanul lui Mazilu. Cît despre părerea lui D. Isac că „Bariera" ar fi o simplă pastişă după „Moromeţii" lui Marin Preda, ea este o dovadă, dacă nu de rea voinţă faţă de Mazilu, de gravă cecitate critică.

E ciudat că discuţiile criticii au adeseori un caracter exterior. A apărut, recent, o valoroasă carte — Romanul romînesc contemporan *— de Dumitru Micu. Majoritatea articolelor scrise despre ea, în loc să discute problemele de fond, atît de multe şi de interesante, se rezumă de fapt la consideraţii cu caracter marginal. In articolul „Probleme ale romanului", apărut în „Gazeta literară", Lucian Raicu, după ce afirmă, fugitiv, că volumul lui D. Micu aduce o contribuţie importantă în critica noastră literară, discută pe larg o formulare a autorului cu privire la Lovinescu, arătînd că aceasta e greşită. Observaţiile pe care le face criticul sînt interesante şi utile, dar discuţia despre cartea lui D. Micu, luată ca pretext, ca punct de pornire numai, rămîne, cum spuneam, marginală. Silvian Iosifescu, în cronica literară din „Contemporanul", critică aplicarea criteriului tematic în organizarea materialului cărţii, provocînd răspunsul din „Gazeta literară" al lui D. Micu. O astfel de discuţie nu poate fi însă prea fructuoasă.*

★

Dialogul criticii se va extinde, probabil, el fiind în măsură să ajute la formularea unor judecăţi literare din unghiuri diferite, capabile să releve concludent varietatea fenomenului literar actual.

Prin efortul comun al criticilor, călăuziţi de o înaltă exigenţă partinică, acest dialog poate deveni una din modalităţile cele mai eficiente ale criticii noastre literare.

Matei CALINESCU

G. Ibrăileanu — „ADELA"

O carte pe săptămînă

Adela, roman? Ca o sugestie în eventualitatea clasificării, Ibrăileanu adaugă subtitlul „Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu". Cîteva mici, insezisabile schimbări de cadru, întrerup „fişa de observaţie", rezultatul unei savante şi euforice introspecţii. Nu există epicul, fie cît de anemic. Tonalitatea ca şi datele biografice ne fac să înţelegem Adela ca o operă memorialistică în care autorul, cu binecunoscuta-i discreţie, se ascunde sub numele Emil Codrescu. Reflecţiile din Privind viaţa, inflexiunea lirică deseori prezentă în comentariul criticului entuziast şi lucid reapar aici organizate în jurul unui pretext delicat.

La Bălţăteşti, staţiune vag balneară, situată în apropierile pitoreşti ale mînăstirii Neamţului, doctorul Emil Codrescu reîntîlneşte pe Adela, cu mulţi ani în urmă obiectul unor amuzamente paterne. Cu feminitatea sa eterată, Adela modifică sentimentul lui iniţial făcînd din graţiosul părinte „adoptiv" un îndrăgostit subtil, care condamnă indirect brutalitatea şi imoralitatea dragostei burgheze. Intr-o epocă a turpitudinilor, personajul lui Ibrăileanu — prin antiteză — ne apare ca apărător al unor valori etice, incompatibile cu această lume. Emil Codrescu este intelectualul care opune aproape ostentativ trivialităţii acelei societăţi, candoarea.

In monotonia tîrgului din nordul Moldovei, Adela aduce o animaţie discretă. Heim Duvid, filosoful-ceasornicar, modifică timpul mecanic al lui Emil Codrescu, se bucură împreună cu soţia sa de volubilitatea Adelei şi plînge cînd la un presimţit sfîrşit de sezon îi întîlneşte cu totul întîmplător pe drumul spre „Piatră" (Piatra Neamţului). Doamna M***, mama Adelei, asistă calmă şi decorativă, într-un soi de beatitudine balneară, la developarea acestui film fără acţiune în care personajele vorbesc mai cu seamă prin gesturi. O simplă mişcare, amănuntul comun găsesc în Emil Codrescu un analist neobosit, cu vocaţia voluptăţii abstracte.

Notaţiile de jurnal intim (Adela e scrisă la persoana I) îl duc pe autor la aforisme. Dar nu în această tendinţă cartea emoţionează în mod deosebit. Sînt în Adela pagini, şi cele mai multe, investite cu o sensibilitate aleasă, cu poezia unui suflet inhibat, deprins să-şi descrie reacţiile cu minuţiozitate de entomolog. Scurtele peregrinări în împrejurimile Bălţăteştilor sînt relatate cu vibraţia unui seismograf. Cînd Adela coboară din trăsură, şi de sub faldurile moi ale rochiei de mătase străluceşte pentru scurt timp lacul pantofilor, cînd într-o mică ascensiune, de album, aceiaşi pantofi Louis XV ameninţă să-şi rupă tocurile, reacţiile lui Emil Codrescu sînt ale cvadragenarului, mereu lucid şi atent la accidentul insignifiant care, în contact cu sensibilitatea lui exacerbată, capătă semnificaţii fabuloase.

Adela, deşi întrucîtva desuetă, îşi păstrează interesul prin poezia ei meditativă, prin investigaţia psihologică întreprinsă cu o remarcabilă acuitate. Polemizînd cu unii filozofi idealişti, Ibrăileanu (prin Emil Codrescu bineînţeles) afirmă „...amorul nu este entuziasm estetic şi moral. Sublimităţile astea clorotice n-ar putea explica tirania şi demenţa lui. El este cu totul altceva. Este faptul fundamental al existenţei. Voinţa de a trăi sau de a nu muri. (Ceea ce, deşi pare acelaşi lucru, e cu totul altceva)". Ibrăileanu reafirmă aici marea şi patetica sa dragoste de viaţă.

Cu toate că Adela nu este o carte dinamică, a exultanţei romantice, prin intuiţiile şi reflecţiile de o fineţă de netăgăduit, e stenică, emoţionantă. Const. Ciopraga, în prefaţă, stăruie cu competenţă tocmai asupra acestor elemente care justifică reeditarea. Noua ediţie prezintă cititorului un text restabilit de G. Agavriloaiei, după exemplarul corectat de autor.

Liviu CĂLIN

RĂSFOIND REVISTELE

VIAŢA ROMÎNEASCĂ

Nr. 12/1959

POEZIA ŞI PROZA

In acest număr „Viaţa romînească" publică destul de puţină poezie originală. Menţionăm un sonet despre dragoste de Maria Banuş (Nocturnă) şi un ciclu închinat patriei şi partidului de Gh. Tomozei. (Dacă în acest grupaj, poeziile „Treptele ţării" şi „splendida unitate" pun în valoare într-un mod original arta picturală a lui Tomozei, „Omul cu vioara" ni se pare mai puţin reuşită, prin solicitarea încă o dată a unui artificiu poetic destul de comun). O faţă nouă a talentului său ne oferă tînărul poet Ion Gheorghe, exersat pînă acum mai ales în poezia de evocare a universului rural. Poemul său „Zeiţa muncii" conţine gîndire poetică densă, ale cărei sensuri ni se dezvăluie treptat.

Restul spaţiului acordat poeziei este acoperit de traduceri dintre care consemnăm în primul rînd, la rubrica „Poeţii lumii" emoţionantul poem „Sonata clarului de lună" de Iannis Ritsos (trad. M. R. Paraschivescu şi Iannis Veakis). La aceeaşi rubrică este prezentat Salvatore Quasimodo — recentul laureat al premiului Nobel (trad. Despina Mladoveanu).

Ciclul de versuri antimonarhice strînge laolaltă bucăţi antologice din Arthur Rimbaud (trad. Dan Deşliu), Victor Hugo (trad. Taşcu Gheorghiu), Byron (trad. Petre Solomon), Carl Sandburg (trad. Petre Solomon) şi Hristo Botev (trad. Victor Tulbure).

Proza este reprezentată în numărul de faţă de un interesant epilog la romanul Voica al Henriettei Yvonne Stahl. Scriitoarea, înarmată acum cu perspectiva reală asupra istoriei, reconstituie viaţa eroinei sale în împrejurările vremii noastre. In acest „epilog" caracterul Voicăi evoluează potrivit direcţiilor sale fireşti. Firea ei achizitivă, deformată de setea de îmbogăţire, intră în conflict cu noua realitate socială, cu noile concepţii despre viaţă, reprezentate aici de fiul său adoptiv, Ion. Descrierea ultimilor ani ai Voicăi, distrugerea ei treptată, ca proces dialectic, prilejuieşte scriitoarei pagini remarcabile. Mai slab conturat ni se pare Ion — cel care reprezintă forţa noului — umbrit de chipul viguros desenat al Voicăi.

Proza se reduce la atît. Iniţiativa „Vieţii romîneşti" — pe care am salutat-o acum cîtva timp — de a publica reportaje de actualitate, a fost în ultimele numere, uitată.

Tribuna

SĂPTĂMÎNAL DE CULTURĂ

In ultimele numere „Tribuna" publică o proză de calitate, în vădit progres faţă de anul trecut. S-a lărgit şi cercul colaboratorilor, iar tematica revistei în acest domeniu corespunde unor obiective importante ale literaturii. Dintre lucrările publicate remarcăm nuvela lui Ioan Grigorescu „Mîna lui Oscar" — o virulentă denunţare a regimului de exploatare inumană din trecutul industriei noastre petrolifere. Ca şi în reportajele sale, autorul găseşte fapte deosebit de interesante, cu semnificaţii adînci, dincolo de caracterul lor aparent senzaţional.

Revista mai publică un fragment de roman de Nicolae Jianu („Monştrii") în care sînt descrise aspecte ale acţiunilor bestiale întreprinse de legionarii dintr-un tîrg moldovenesc, înainte de izbucnirea celui de-al doilea război mondial.

Foarte bine reprezentat în numerele discutate este reportajul pe teme de actualitate. Remarcăm în acest sens reportajul „Regăsire" — („Vizitînd expoziţia industrială a regiunii Cluj") de Mircea Zaciu. Autorul nu se limitează la simpla relatare gazetărească a celor văzute în expoziţie, ci evocă în acelaşi timp chipurile oamenilor muncii, creatorii acestor maşini industriale perfecţionate. Mai semnalăm reportajul „Oameni în alb" de Em. Bunea, un elogiu călduros adus medicului de tip nou. „Clujul de [illegible]" se intitulează un amplu reportaj în care autorul (Viktor Deznai) îşi imaginează, privind şantierele pe care se desfăşoară o intensă activitate constructivă, cum va arăta în viitorul apropiat vechiul oraş de pe Someş.

In „Intreprinderile textile Lugoj", romancierul Radu Theodoru zugrăveşte în culori vii munca dintr-una din marile fabrici de textile ale ţării. Preocuparea continuă pentru îmbunătăţirea calităţii estetice a produselor fabricii, este sugestiv consemnată de romancierul-reporter care insistă asupra relaţiilor între perfecţionarea tehnicii şi satisfacerea gusturilor mereu mai exigente ale oamenilor muncii pentru frumos.

Menţionăm că vom reveni, într-unul din numerele viitoare, asupra „Tribunei", înfăţişînd mai pe larg şi alte rubrici.

Dinamul

„Dinamul", gazeta întreprinderii „Klement Gottwald", prezintă aspecte publicistice diferite faţă de cele întîlnite în săptămînalul „Viaţa Uzinei". Numeroşii colaboratori de la „Viaţa Uzinei", de profesii diverse, (oţelari, forjori, lăcătuşi, sudori, tehnicieni, ingineri, medici, etc.) susţin dezbateri documentate pe teme de tehnică nouă, de producţie, de igienă a muncii, semnează articole şi informaţii cu privire la procesul concret de dezvoltare cultural-artistică din uzinele „23 August" şi „Republica". Fiecare sector publicistic îşi are locul stabilit în pagini şi rubricile organizate pe probleme sînt susţinute consecvent.

Gazeta „Dinamul" are un profil mai elastic, poate şi din pricină că nu deţine un corp de colaboratori mai larg care să cuprindă metodic multiplele activităţi ale uzinei ce se cer oglindite. Se remarcă, faţă de alte gazete de uzină, printr-un caracter publicistic ceva mai viu, mai atrăgător. E vădită în „Dinamul" preocuparea de a comunica evenimentele din producţie prin mijloace de expresie colorate, sprintene, îndeobşte prin reportaje cu calităţi literare. Printre reporteri, revine cu insistenţă numele ajustorului I. Chereches (cităm portretele intitulate „Mîini de aur", „In unanimitate", „O trăsătură de caracter"). Remarcăm de asemenea verva portretistică din reportajul lui C. Radu, dedicat tinerilor absolvenţi ai şcolii profesionale intraţi în producţie. Dintre reportajele pe temă culturală menţionăm pe cel semnat de Petre Mihai („Reportajul tinereţii"), precum şi pe acela al lui I. Zbruş care redă cu vioiciune mişcarea, din jurul unui stand de cărţi (cu volume de la „Motanul încălţat" pînă la „Calculul inductanţelor").

Se simte necesitatea unor articole de adîncime care să dezbată problemele curente, centrale, ale dezvoltării cultural-artistice din întreprindere şi care să aibă în primul rînd un rol de orientare şi îndrumare activă. Săptămînalul „Viaţa Uzinei" are realizări meritorii de acest gen. Printre materialele din „Dinamul" cu perspective în această direcţie cităm articolele semnate de Florea Neagu, Galina Grosu, Zina Imbrescu. Un cerc mai larg de colaboratori ar permite o oglindire cuprinzătoare a vieţii şi activităţii uzinei „Klement Gottwald" precum şi o organizare continuă, pe probleme, a materialelor publicate în paginile gazetei.

CRONICAR

CRONICA LITERARĂ

DUMITRU MICU: „Romanul romînesc contemporan"

de **PAUL GEORGESCU**

Pe cît de ispitit de sinteză este Silvian Iosifescu în volumul său („In jurul romanului"), circulînd cu viteză generalizatoare prin secoli şi literaturi, trecînd de la o trăsătură generală la altă trăsătură generală, pe atît de aplicat la operă şi text se arată a fi, aici, D. Micu. Fireşte, nu ne hazardăm a descoperi două tipuri de critici — evoluţia ulterioară ne-ar putea desminţi — ci doar două tipuri de critică, asupra cărora nu vrem a glosa în abstract, ambele fiind necesare şi mai ales în cazurile date, cerute de natura obiectului. Dar dacă, mulţumiţi de priceperea analitică a lui D. Micu (şi de stilul său), am avea o reţinere în laudele noastre (pricinuite de noua lectură a lucrării ample închinate romanului romînesc după Eliberare), ea se datorează tocmai insuficientei sintetizări. Operele analizate izolat îşi dezvăluie caracteristicile, dar problemele şi caracterele specifice de ansamblu rămîn învăluite în generalităţi expuse onorabil. Ştiu că „partea negativă", „lipsurile" se expun la sfîrşitul unei cronici, dar ne obligă la derogare dispunerea însăşi a materialului cărţii.

Primul capitol, „Condiţia romanului", dorind o sintetizare a experienţei romanului romînesc între cele două războaie, se menţine în cadrul cîtorva idei cunoscute — la sumare şi destul de unilaterale aprecieri de opere. Dacă orientarea generală ni s-a părut, repetăm, judicioasă, „expedierea" unor scriitori interesanţi (romîni şi străini) nu ne-a putut entuziasma. Referirea la Hortensia Papadat-Bengescu, Holban şi... Proust, ţine de o înţelegere strîmtă a realismului, care nu e (deobicei) a lui D. Micu. Aplicarea teoriei despre obiectivitatea prozei la E. Lovinescu e (a demonstrat L. Raicu) inadecvată, teoreticianul „sincronismului" dînd altă accepţie termenului. Cel de-al doilea capitol priveşte ansamblul romanelor scrise în 1944—47, demonstrînd inerţia vulgară, decadentă a prozei burgheze, degenerată în cărţi stupide. Reiese clar că această direcţie era total epuizată. Capitolul nu e mai puţin o suită de cronici excelente. Sînt analizate cîteva opere predominant realiste dar cu influenţe, în grade diferite, uneori destul de marcat antirealiste: „Lumina primăverii" de Ion Călugăru, „Păuna mică" de Mihail Sadoveanu, „Flăcări" de Radu Tudoran, „Turmele" de Eusebiu Camilar. Impune precizia diagnosticului, fermitatea principială îmbinată cu supleţea nuanţelor. Lichidarea volumelor decadente ale epocii dovedeşte un polemist talentat. Cel de-al treilea capitol, „Pe drumul realismului socialist", repetă corect adevăruri cunoscute, fără a încerca să lege principiile de realităţile concrete literare. Titlul capitolului patru ne promite mult — „Direcţii de dezvoltare ale noului roman romînesc" — textul ocupîndu-se în realitate de oţioasa distincţie dintre romanul rural şi urban. Problema specificului, a orientărilor, a conţinutului concret artistic al noului roman romînesc rămîne, în acest volum, ca sinteză, de domeniul deziderateior.

Dar dacă D. Micu nu ne dă aici o sinteză teoretică originală, totuşi din suita de analize a principalelor romane, se desprinde o imagine generală. Dacă organizarea tematică a materialului nu îngăduie, cum observa S. Iosifescu, un grafic al dezvoltării cronologice şi nici măcar al dezvoltării scriitorilor respectivi, nu e mai puţin adevărat că şi celelalte criterii posibile nu permit o cuprindere integrală, aceasta fiind cu putinţă doar prin mai multe cărţi care vor totaliza unghiurile posibile de vedere. Volumul lui Dumitru Micu ne dă o imagine de ansamblu asupra a cincisprezece ani de roman romînesc, văzut în izbutirile sale. Ceea ce face meritul cărţii e calitatea analizelor. Judicios, atent, cu simţul proporţiilor şi al nuanţelor, criticul trece cu răbdare de la un roman la altul şi astfel se încheagă, cu încetul, o imagine unitară care, chiar dacă nu e teoretizată sintetic, nu e mai puţin, prin aceasta, prezentă. Credem dar că e necesar să ne preocupăm de ceea ce constituie obiectul şi meritul cărţii: analiza literară.

Dacă, ocupîndu-se de romane pe care le consideră mai puţin semnificative, criticul le cuprinde în cîteva fraze, cristalizînd esenţialul, analiza operelor importante e realizată pe-ndelete, Dumitru Micu desfăşurînd un atac metodic al redutei. E deci o analiză multilaterală a operei, cu incursiuni teoretice şi asociaţii interesante, dar folosite cu pondere. Analiza literară presupune capacitate sintetică fiindcă, altfel, criticul s-ar pierde în remarci. Or, indiferent de spaţiul acordat analizei, imaginea de ansamblu asupra cărţii nu se fărîmiţează şi critica de valoare, implicită, prin raportare la ansamblu e mereu prezentă. Cum procedează criticul?

Despre proza lui Zaharia Stancu se vorbeşte la subcapitolul intitulat „Romanul suferinţelor şi luptei ţărănimii" unde a fost grupat, tematic, şi „Mitrea Cocor". Analiza începe printr-o situare generală, de ansamblu, care dă şi tonul textului: „Sub aspectul condiţiilor ei vitrege, viaţa ţărănească n-a fost, fără doar şi poate, nicăeri atît de cuprinzător şi original evocată ca în literatura lui Zaharia Stancu. „Desculţ", „Dulăii" (...) sînt romane de o structură specială, coagulată în jurul unor stări lirice" (pag. 88). Se defineşte apoi acel amestec specific de povestire şi lirică amară, tonul naratorului („durere reprimată"), procedeele artistice, structura frazei, universul poetic („Peisaj arid. Climă aspră. Traiul oamenilor auster"). După această privire de ansamblu, D. Micu trece la descrierea nivelului de viaţă, al hranei, al aspectului fizic şi apoi la compoziţia psihologică a eroilor. „Incruntaţi îndeobşte, închişi în ei, lipsiţi de orice expansivitate, oamenii aceştia se exprimă sobru, adesea laconic, vorbirea lor caracterizîndu-se prin absenţa culorii, singura notă de pitoresc fiind conţinută în termeni regionali aspri, pietroşi. Exprimarea e totdeauna directă..." etc. Iată deci, că de la descrierea vieţii afective, criticul ne readuce, aparent neaşteptat, dar logic, la problema stilului, explicat acum prin determinismul interior al personajelor. Conţinutul şi expresia lui, numită „formă", sînt analizate în corelaţie, în interdependenţa lor cauzală. Preocupîndu-se de lumea afectivă şi etică a „desculţilor", D. Micu depăşeşte asperitatea aparentă a relaţiilor (explicată social-istoric) pentru a descoperi substratul de generozitate refulată.

Analiza amănunţită a structurii afective şi etice e urmată de examinarea relaţiilor sociale. „Desculţ" (...) conţine elemente ale unei monografii spirituale a satului dunărean; se descriu obiceiuri de nuntă şi înmormîntare, obiceiul de a striga de pe dealuri de lăsatul secului aventurile erotice..." etc. (pag. 96). Se relevă laicitatea lor, relaţiile cu „dumnezeul bisericesc oficial" şi cu reprezentantul său, Bulbuc, pe pămînt. Se vorbeşte apoi, din nou (de ce aici?), despre foame, condiţie obişnuită a personajelor, pentru a se urca, în sfîrşit, la cauza primă: exploatarea. Relaţiile sătenilor cu boierii, chiaburii şi neoamenii lor sînt analizate pe-ndelete, ajungînd la concluzia că: „Hămesiţi de foame, frînţi de bătăi, cu plămînii ciuruiţi, eroii romanelor lui Zaharia Stancu rămîn tot atît de colţoşi şi sfidători ca mai înainte. Nici un tremur în faţa exploatatorilor şi zbirilor, nici o tresărire nu se poate descifra vreodată pe chipurile „desculţilor". „Inverşunarea (...) caracterizează cele două cărţi în întregul lor". „Desculţ" şi „Dulăii" sînt răscolite de un suflu viguros şi eroii manifestă, în toate ocaziile, o ţinută bărbătească, o tenacitate ce sperie pînă şi pe cei mai experimentaţi călăi" (pag. 103). Criticul analizează apoi modul în care atmosfera sumbră, apăsătoare a romanului, generează totuşi cititorului un „robust optimism", o nestrămutată credinţă în valorile excepţionale ale poporului nostru. Acest aliaj se explică prin faptul că „Fără să indice concret calea spre o altă viaţă, scriitorul deschide, în „Desculţ", perspectiva unor timpuri noi"... (pag. 104).

Reiese, cred, din acest rezumat, care nu poate, fireşte, sugera fineţea analizei, că Dumitru Micu şi-a propus o investigaţie multilaterală, în orice caz cea mai cuprinzătoare din cele întreprinse pînă acum. Logica organizării studiului e discutabilă, după cum discutabile sînt şi unele observaţii de amănunt (de ex. neverosimilitatea lui Bulbuc); cert este că planurile investigaţiei sînt multiple, legătura lor intercauzală menţinută permanent (de aici şi unele reveniri în aparenţă nesistematice), astfel încît ideile circulă, se leagă şi cristalizează într-o unică imagine, cuprinzătoare şi clară.

Aceeaşi tactică, de atac pe toate fronturile, e folosită şi în remarcabilul studiu despre „Moromeţii" (pp. 108—137). Atmosfera generală a cărţii, inventarul minuţios al bunurilor mobile şi imobile ale satului, „nivelul de trai al populaţiei, judecînd după regimul alimentar al familiei Moromete" (coborît), atitudinea eroilor faţă de învăţătură (şi cauza), biserică, structura lor psihologică (corespondente cu Sadoveanu, Stancu, Slavici, Rebreanu), relaţiile sociale (figuri de exploatatori), pe toate aceste cărări vin trupe ce-l împresură pe Ilie Moromete, căruia i se face un amănunţit portret. Analiza acestuia a dat naştere, fără îndoială, unora din cele mai izbutite pagini ale criticii noastre ştiinţifice. D. Micu examinează critic diferite interpretări ale eroului lui Marin Preda: „Considerînd personajul prin prisme diferite, unii critici au găsit esenţială — pentru definiţia lui — disimularea, iar alţii, dimpotrivă, candoarea. In realitate cele două alternanţe contradictorii se armonizează, închegînd unitatea caracterului. Excluzînd una din ele, eroul ar înceta să mai fie el însuşi" (pag. 128). Pentru Micu „drama intimă" a lui Moromete „e drama contemplaţiei gratuite, drama individualismului. Eroul îşi creează, lucid, un tărîm al reveriei împăcate şi nu vrea să ştie de nimic altceva." Dar „Legile obiective ale dezvoltării sociale mătură din cale orice rezistenţă a conştiinţei refractară lor" (pag. 129). Roman al dublului eşec — al micii proprietăţi ţărăneşti şi al unui mod de viaţă decurgînd din aceasta sau, mai exact, posibil doar în cadrul ei — „Moromeţii" constituie o dramă a cunoaşterii. D. Micu schematizează puţin cînd dă drept bază a ataraxiei lui Moromete „cele două loturi producătoare de grîu şi porumb", întrucît neliniştea sau stările agresive se pot întîlni la toate nivelele, după cum echilibrul ataractic (cel real nu e bazat pe posesiune) nu se măsoară în pogoane, nici în baniţe, unitatea sa de măsură fiind alta.

Dumitru Micu analizează romanul sub diferite unghiuri, îl demontează, stabileşte relaţii şi corelaţii, demonstrînd izbutit nu numai marea valoare a romanului lui Marin Preda, ci şi deosebitele sale calităţi de critic. Am fi relevat de asemeni analiza la „Setea" şi la „Cronica de familie" care sînt cele mai bune dintre cele numeroase dedicate cărţilor respective. Fireşte, nu toate „cronicile" se află la aceeaşi înălţime, dar aceasta nu e totdeauna vina criticului. De asemeni, fatal, nu putem fi de acord cu toate observaţiile lui Micu despre diverse cărţi şi diverşi eroi. Am dorit doar, aici, să sugerăm seriozitatea acestei cele dintîi opere critice, de proporţii, închinate literaturii noastre realist-socialiste.

TINERETUL PATRIEI NOASTRE

Pentru pace!

Aproape 300 de tineri participă la Intîlnirea tineretului și studenților din țările regiunii Balcanilor și a Mării Adriatice. Au venit din șase țări europene la Casa de cultură a studenților, în București, să se cunoască și să lege prietenii. Evenimentul are, desigur, semnificațiile cele mai luminoase. Și cele mai largi, totodată, cu atît mai mult cu cît foarte recent s-a înregistrat revirimentul fascismului în occident. S-au auzit din nou în Apus chemări la învrăjbire între nații, pe ziduri au apărut zvastici și lozinci revanșarde. Acestei agitații demente i s-a dat și de la București o replică pe cît de limpede, pe atît de categorică. Răspunsul tineretului din șase țări învecinate (numite altă dată, cum s-a mai amintit în aceste zile, butoiul cu pulbere al Europei) a fost unanim: PACE.

S-a exprimat de la tribuna întîlnirii o netă atitudine antirăzboinică, o aspirație comună către colaborare prietenească în scopul înfloririi civilizației umane. Tinerii greci și-au afirmat dorința să dezvolte relațiile tradiționale cu poporul romîn. Tineretul romîn vrea să trăiască în bună prietenie cu vecinii săi din Balcani și țările Adriaticei; tinerii italieni vor să primească în porturile lor numai vapoare încărcate cu mărfuri sau turiști și niciodată cu armament...

A fost o elocventă demonstrație de forțe și optimism rostirea de către fiecare vorbitor, de la aceeași tribună, a acelorași principii — cele mai nobile ale contemporaneității : PACE ȘI PRIETENIE.

Duminică, un trimis al tineretului grec spunea în cuvîntul său: „Delegația noastră reprezintă aici patru partide politice din Grecia — ceea ce nu ne împiedică să militam împreună pentru conviețuirea pașnică între state". *Afirmat încă în raportul ținut la deschidere de tov. Virgil Trofim, prim secretar al Uniunii Tineretului Muncitor, acesta a fost spiritul întîlnirii: dorința de colaborare prietenească, strînsă și creatoare, indiferent de deosebirile de concepții filozofice, politice sau religioase. Această năzuință s-a desprins din toate cuvîntările, a fost exprimată în toate limbile celor prezenți la întîlnire, ea este a tineretului din șase țări ale Europei și, sîntem încredințați, a majorității tinerilor din întreaga lume.*

G. DIMISIANU

Pagină realizată de Organizația de bază U. T. M. a Uniunii Scriitorilor, în cinstea Intîlnirii tineretului și studenților din țările regiunii Balcanilor și a Mării Adriatice.

SECRETARUL

La Sfatul Popular al raionului Lehliu, mi s-a spus: „Răducu Gheorghe, secretarul de la Lupșanu? Păi nu mulți secretari de sfat pot să-i treacă pe dinainte."

La raionul U.T.M. aflu: „Răducu? E tînăr, utemist model. Un om de nădejde. O să vă duceți și o să vedeți".

M-am dus și am văzut.

L-am aflat în sala Căminului Cultural discutînd cu secretarul Comitetului raional U.T.M., (venit aici pentru ținerea Adunării Generale) despre un film. Curînd începe adunarea și în darea de seamă se arată „punctele obținute" și cele „neobținute" din planul de muncă.

A doua zi îl găsesc la Sfat bătînd o convocare la mașină. Mă întreabă zîmbind (are un fel de a zîmbi, copilăresc, cu buza de jos coborîtă și desprinsă de dinți)... dacă am citit „Vițelul de aur"? Apoi îmi explică: „la mașina noastră lipsește o literă și în roman se vorbea la fel de o mașină de scris la care lipseau două litere".

E sincer contrariat de intenția mea de a scrie despre dînsul: — Păi dece mă alegeți tocmai pe mine? Ca mine, — alții— mii. Chiar și aici în comună găsiți cîți vreți."

Nu-i răspund și după ce termină cu convocarea văzîndu-mă așteptînd începe: „Sînt de prin Slănic. Tata — cizmar, mama — casnică. După primară m-au dat la liceul comercial din Ploiești. Cînd eram în clasa a V-a prin 1947, într-o seară, tata îmi spune că acuma în socialism, negustoria o să se desființeze. Să intru mai bine într-un atelier de fierărie. Așa că m-a luat de la liceul comercial și m-a băgat la un fierar. Mie fierăria nu-mi plăcea și după un timp am fugit la Bicaz la hidrocentrală. Am lucrat mai întîi ca dulgher, pe urmă am devenit locțiitorul șefului brigăzii de instalații. O duceam la început cam greu, șantierul atunci se înfiripa dar eram mulți tineri și era elan. In zilele de repaos făceam excursii pe Ceahlău sau aveam reuniuni. Se legau prietenii și chiar căsătorii. Ce l-am criticat o dată pe unul din brigadă care, după ce s-a însurat cu o fată, tot de la noi, n-a lăsat-o să mai lucreze..."

Sîntem întrerupți. Pe ușă intră un om din sat care cere o adeverință. După ce-o eliberează secretarul îl mai reține:

— Pe la dumneata s-a trecut cu registrul agricol? Cum omul încuviințează. secretarul îl întrebă: Cîte vaci ai? — Una. — Oi? Cinci. — Porci? — Unul. — Găini? cinșpe.

Totul e în ordine. E loc și pentru o glumă. Secretarul privește cu o încruntare compusă foaia registrului, însă zvîcnetul ușor al buzei de jos îl trădează.

Și cîți cocoși ai? — Celălalt prinde ceva însă nu tot, așa că răspunde alb: Unu. Secretarul, tot încruntat, după ce scutură preocupat țigara: — Nu știi că e o situație ilegală? — ?

— Trebuie să ai cel puțin un cocoș la trei găini.

Celălalt prinde acum tot și răspunde și el cu o seriozitate făcută: — Păi sînt trei găini care cîntă cocoșește, bașca nevasta.

Cărțile sînt date acum pe față, se rîde, și omul venit după adeverință spune o glumă cu un cocoș de la muzeu și iese.

— La Bicaz, reia secretarul, am stat pînă am plecat militar. Armata am făcut-o în mai multe localități. Peste tot vedeam cum țara își schimbă fața. După ce m-am liberat am lucrat într-o mulțime de locuri.

Pe ușă intră președintele Sfatului. E un om înalt, mare, cu o față blajină și plină. Are gesturi puține, supraveghiate și poate din pricina puținătății, ele au o anume solemnitate. Cînd se ivește vreo problemă încurcată președintele blestemă întotdeauna încet, blînd și îngîndurat de „vascris". Acum îi întinde secretarului o adresă, discută despre silozurile de la colectiva din Radu Vodă și apoi pleacă.

— Din armată am plecat cu un prieten la Baia Mare și am lucrat la minele de aur din Săsar. De acolo m-am dus la fabrica de cherestea din Reghin. Aici, prin 1953 primesc o scrisoare de la un cunoscut care lucra la o uzină din Orașul Stalin. Imi descria munca de acolo și mă invita să vin și eu. M-am dus. Am intrat la secția sculărie. Locuiam în niște vile la Timiș. Acolo eram doar tineri — numai administratorii vilelor erau bătrîni. Și vă închipuiți: joi ale tineretului, sîmbăta și duminica reuniuni, excursii... In 1954 am venit la întreprinderea 214 — construcții montaj din București. Imi convenea pentru că trustul mergea în toată țara. Aici am cunoscut-o pe nevastă-mea. Ea la început îmi zicea „nene Gigi". După un timp am fost scos din producție și numit secretar de U.T.M. pe întreprindere. Organizația avea 2400 de membri. Așa am început munca cu oamenii.

In birou intră un om în vîrstă, scund, urmat de o fată tînără — fiică-sa — cu ochii verzui, și obrajii mari. Stau un timp fără să zică nimic apoi bătrînul începe să spună precipitat că aseară fata venind acasă s-a întîlnit cu un frizer beat care „a vociferat asupra ei cu felurite vorbe". Că el, bătrînul, dacă Sfatul nu ia măsuri se duce la tribunal. Secretarul îl așteaptă să se domolească apoi îi cere amănunte și îl sfătuiește să lase o cerere către Comisia de împăciuire și numai dacă aici nu s-or putea împăca, să meargă mai sus, la Tribunal. Fata ia un toc, scrie cererea și i-o întinde.

Ii reamintesc unde rămăsesem și secretarul mi se destăinuie mai departe. A condus organizația U.T.M. de la Intreprinderea 214 pînă cînd a fost transferat la Sfatul Popular Regional. De aici a fost trimis ca secretar de Sfat în comuna Pelinu, tot din acest raion. Aici a stat trei ani, timp în care a urmat și terminat, la fără frecvență, școala medie. Deoarece a avut realizări în muncă (Pelinu a fost prima comună pe raion, colectivizată în întregime), — a fost evidențiat și transferat într-o comună mai mare. Aici, în Lupșanu.

—Munca de secretar îmi place. Adică ce îmi place? — Mă pasionează. Sigur, nu e ușoară. Dar vă spusei, îmi place să lucrez cu oamenii. Imi povestește apoi cîteva situații în fața cărora a fost pus. Sînt o mulțime. Am să redau numai una.

— Un băiat de aici — spune secretarul — se însurase cu o fată tot din sat. El era tractorist și lucra la Pelinu. Fata rămînea cu soacra. Ii cunoșteam. — El — băiat bun, ea — fată bună. Bătrîna, soacra, avea o răutate în ea. N-o lăsa pe noră să treacă pe săliță cu oala de noapte a copilului. Zicea că i se scîrbește cînd o vede pe fereastră. Ii făcuse o portiță să iasă prin fundul curții. Cînd venea băiatul, îl impresura cu vorbe că fata e așa și pe dincolo. Intr-o zi ne pomenim cu ei la Sfat, că vor să se despartă. Să venim la împărțenia bunurilor. Mă duc cu președintele. Ei împărțiseră aproape tot, mai erau trei giște și un porc asupra cărora nu se înțelegeau. — Păi să ia unul gîștele, le spunem, și cine ia porcul să plătească o diferență. Ei, — nu, că nu e bine așa. — Atunci tăiați-le și împărțiți-le! Le-am spus-o mai mult în glumă. Parcă nu erau în toate mințile: se apucă și măcelăresc vietățile. Imi dam seama după îndîrjirea asta că ei țin mai mult unul la altul, dar sînt ațîțați de vorbe. Mi-era necaz ca și cum s-ar fi spart casa mea. Găsesc în buzunar o lucrare despre cultivarea sfeclei. O scot, o împăturesc bine ca să nu vadă ei ce e și încep să citesc din ea spunîndu-le că e o dispoziție primită de curînd la Sfat, privind pedepsele care se dau celor care-și desfac căsniciile fără rost. Mai vorbim o bucată și ei încep să se îmbuneze. Am uitat să spui că mai aveau o vadră cu vin pe care nu știau cum s-o împartă. Pînă la urmă se împacă. După asta i-am mutat de acolo să nu mai stea cu soacra. Și azi îmi mulțumesc că nu i-am lăsat să-și distrugă casa.

Se făcuse seară. Intunericul se lipea de ferestre. In cameră vine tov. Gh. Ricu, instructorul teritorial de partid, care locuiește aici, la camera oficială. El scoate un ziar și începe să citească despre racheta sovietică lansată recent. Mai discutăm un timp. Inainte de a pleca, Gheorghe Răducu mă întreabă încă o dată de ce l-am ales tocmai pe el. „Ca mine sînt atîția." Atunci n-am găsit răspunsul care trebuia. Replica potrivită o găsesc și i-o dau abia acum:

— Păi tocmai de asta!

Nicolae VELEA

Tineri scriitori la sate

La Tătărăști

De patru zile de cînd am ajuns la Tătăraștii de jos, în cîmpia Teleormanului, ninge și plouă, plouă și ninge.

Astăzi, 14 ianuarie, cerul e mai întunecat ca niciodată. Sînt la sfatul popular, aștept, împreună cu tovarășul Marin Mateescu, secretarul, să sosească agitatorii pentru antrenarea în gospodăria colectivă și s-o pornim prin sat. Nea Bădie, omul de servici, se canonește să aprindă focul.

In dreptul ferestrei se agită, pentru cîteva clipe, silueta unui ins atît de înalt, încît trece cu genunchii peste gard.

— Asta-i Salcîm, zice nea Bădie, fără să ridice ochii. Numai el întunecă geamurile. Se duce să deschidă la cooperativă.

Nea Bădie (pe numele adevărat Badea Mocanu) e, în limbaj de cronicar literar, un moromețian. Lucru, de altfel, explicabil, fiindcă Tătăraștii de jos se înscrie în sfera tematică a lui Marin Preda... Siliștea-Gumești, locul în care se petrece acțiunea „Moromeților" se află la distanță de vreo zece kilometri. (Nea Bădie îl cunoaște pe Ilie Moromete... Există, dom'le, în carne și oase, ce, nu-l cunosc eu? Este!) Iar Udupu, satul în care trăiește Ilie Barbu, e despărțit de Tătărăști printr-o vale îngustă s-o sari cu pasul... (Asta, zice nea Bădie, referindu-se la Ilie Barbu, n-a vrut să-și dea numele adevărat. L-a mințit pe tovarășul autor. Dar îl cunosc eu. E-he! are funcție în gospodăria colectivă)...

Pînă să sosească agitatorii tovarășul Marin Mateescu, secretarul sfatului popular, s-a apucat să povestească din viața lui. Are 25 de ani și e utemist. Fecior de țărani săraci din Ciurarii Rușilor de Vede a absolvit școala medie de agricultură și a lucrat ca tehnician agronom în Dobrogea. Acolo, mărturisește el, a luat parte la munca pentru colectivizarea satelor Albești, Mangalia, Viroaga, Negreni, Dumbrăveni și Independența, acolo a călărit, prima oară, pe deșelate, un cal de stepă, vînjos (ah, ce cai au ăia!) și a iubit o fată frumoasă, frumoasă, care s-a măritat cu altul. Și tot în Dobrogea l-a împins ambiția să scrie un roman.

— Am umplut trei sute de pagini într-o săptămînă, nu le-am dat nicăieri și nici n-o să le dau, că nici un om n-a ieșit așa cum vroiam eu. Mare canon să ai hîrtia albă în față.

In Tătăraștii de jos a venit în vara anului trecut după ce a lucrat un an ca tehnician agronom în comuna Balaci din Roșiorii de Vede. In Balaci s-a însurat cu o fiică de colectivist („de data asta mi-am luat inima în dinți și i-am spus că mi-i dragă chiar din clipa cînd am simțit asta. Tot pățitu-i „priceput") s-au ciondănit o leacă atunci cînd el a primit numirea de secretar de sfat în alt raion, dar pînă la urmă, după cum se vede, s-au împăcat, au încărcat calabalîcul într-o căruță și s-au prezentat la post. El secretar, dînsa — operatoare la oficiul poștal.

Cîteva luni, utemistul Marin Mateescu a muncit de unul singur la sfatul popular. Președintele vechi fusese schimbat și altul în locul lui nu se găsise. (E un fel de a vorbi, explică Mateescu, întrucît s-a văzut mai apoi că erau destui oameni să ocupe asemenea post). Treaba cea mai grea, la început, a fost să pună ordine în scriptele Sfatului — vechea conducere lăsase totul brambura — și să activizeze comisiile de deputați. Comuniștii din sat și instructorul trimis de Comitetul raional de partid l-au ajutat zi de zi și în scurtă vreme lucrurile au intrat pe făgașul cel bun. La sfîrșitul anului, toți locuitorii își aveau impozitul achitat și subscriseseră, voluntar, pentru electrificarea satului. Intre timp, împreună cu noul președinte ales, tovarășul Petre Mocanu, au refăcut școala elementară de 7 ani și au împrejmuit-o cu gard nou. In curînd datorită perseverenții sale, responsabil al comisiei de învățămînt și cultură din cadrul comitetului executiv al Sfatului Popular, Marin Mateescu s-a îngrijit să ia ființă o echipă de teatru pe lîngă Căminul cultural și o brigadă artistică (cor, echipa de dansuri și formație orchestrală existau mai dinainte) și a vegheat ca tinerii să ia parte la aceste manifestații. Nu se pomenește astăzi în Tătăraștii de jos (și te ia groaza cît e de lung satul acesta; se întinde de-a lungul unei singure uliți, pe șapte kilometri) om care să lipsească nemotivat la repetițiile din cadrul Căminului Cultural. Acum, Marin Mateescu se pregătește pentru examene. E student, la cursurile fără frecvență ale Institutului agronomic din București, și ține să absolve anul cu calificativele „bine"... Deocamdată însă trebuie să pornim cu agitatorii. Oamenii sînt aici. De pe culuoar auzim vocea lui nea Bădie.

— Incet, tovarășe Tănăsescu, zice, nu-i nevoie să intri cu fața, lasă-te într-o rînă dacă nu poți altfel. Sau dacă vrei, eu pot să deschid amîndouă canaturile, că ești mai greu ca viforul, zău așa.

Și afară a început iarăși să vremuiască. Zuruie ploaia în geamuri.

Fănuș NEAGU

Tinerețea părinților

Vor veni după noi
Piepturi mai tari, inimi mai tinere, gînduri mai clare
Și bucuria va veni în șuvoi;
Se vor naște eroi
In luptă cu alte creste și-adîncuri de zare...
Anii aceia îi văd
Ii simt străbătîndu-mi ființa;
Nucleul lor e în noi, cei de astăzi; îl văd
Crescînd, împlinindu-se
In al iernilor nostru omăt...
Anii de mîine, știu, vor veni
Rouă proaspătă, curcubeu mai frumos;
Dar în ele mereu va trăi
Al tinereții noastre prinos.

...Altă tinerețe, alte iubiri
In umbrele lui pămîntul așteaptă;
Noi am trăit aici, la hotar de-mpliniri
Pentru o viață frumoasă și dreaptă!
Vino tu, copil depărtat.
Deschide brațele... Iată, din vremi de strădanii
Tezaurul nostru de vise și dragoste
Iți luminează cerul și anii...

Mihai NEGULESCU

Cîntați, vînturi...

Cîntați vînturi de toamnă și primăvară.
Cîntați vînturi de iarnă.
Voi, ploilor de vară
Lăsați să se cearnă
Rapsodia voastră sprințară!
Păduri, trageți arcușul de crăngi
Peste corzile vîntului!
Faceți-vă tălăngi
Peste iarba pămîntului,
Fiindcă azi a trecut o clipă
In pace deplină,
Năpădită de flori și lumină.
O clipă cu bolta brăzdată numai de păsări
Cu aerul neviciat de praful de pușcă
Nesfîșiat de glonț,
In care nu s-a pronunțat cuvîntul război
Nici moarte!
O clipă curată cu aripe moi
Asemănătoare cu un hulub care a trecut deodată
Prin palele vîntului
Cu aripa-i curată
In același timp
Peste toate meridianele pămîntului!

Rusalin MUREȘANU

Poema sporturilor

Voi sporturi!
o singură urare cereți gurii
să bubuie ca mările pînă la forturi,
să vă petreacă-aici cu torțele, augurii.

Văd luptătorii care stau ca plopii-n rînd
sub imnul țării luat de slăvi albastre,
văd azi ghiulelele baloanelor zburînd
pe iarba noastră și pe zgura noastră, —
Văd azi năvoade peste care-aruncă
flăcăii și cu fetele frumoase,
cu patima statornicită nouă-n muncă,
ghiuleaua mingiilor furtunoase.

Alunecînd ca zînele de apă
văd legănate frumusețile în valuri
și noile palate să le-ncapă
sub bolți cu stele și-aurii portaluri.
In cer văd nuferii de parașute
și-mi par, așa cum vin cu lujerii-ncărcați
de fetele mulțimilor temute,
că toate basmele se lasă pe Carpați.
Și-atunci cînd urcă-munții, lîngă soare
băieții și cu fetele, spre pisc,
văd cîmpurile țării, rotitoare
și rotitorul mării disc.

Voi sporturi!
o singură urare cereți gurii
să bubuie ca mările pînă la forturi,
să vă petreacă aici cu torțele, augurii.

Ion GHEORGHE

Ploaie de mai

Ploaie repede de mai
Tinerețea ni se duce.
Ducă-se, n-om zice vai,
N-om opri-o la răscruce.

Glasurile de copii
Dacă tună, canonadă,
E c-am tot strigat la Jii:
„Hei rup, hei, ca la brigadă!"

Și acele mîini subțiri
Degete ca niște clape,
Au rămas doar amintiri
Pe vechi cozi de tîrnăcoape.

Pasul care-a cadențat
Marșurile zi și noapte,
Cataractă — revărsat,
A crescut de poști vreo șapte.

Roșul inimii fluid,
Ieri zglobiu sunînd din unde,
La chemarea ta, partid,
C-un ecou de bronz răspunde.

Părul pîrjolit de-arșiți?
Moft de inimă albastră.
Totu-i tînăr să te-agiți
Tu, steag roș de-asupra noastr

Mînă-ți dar seninu-alai
Tinerețe-n alba zare,
Repede ploaie de mai,
Repede, dar roditoare.

Niculae STOIAN

Monumentul lui Vasile Roaită

Peste monumente nu se plînge.
Lacrimile știu să se oprească
chiar atunci cînd inima se frînge
chiar cînd glasul uită să vorbească.
Timpul, în tăcere a-nghețat.
Strălucesc secundele-n tăcere.
Tu, Vasile Roaită, i-ai redat
pietrii albe, propria-ți putere.

Din căldura ta parcă-ncălzește,
lin destramă firele de vînt.
Piatra frige, piatra amintește,
piatra leagă timpul de pămînt

Anii neîntorși, au renăscut
frămîntați de lupte și eroi.
...Și granitu-ncet s-a desfăcut
și-ai venit, alături, lîngă noi.

Aurel STORIN

Tinerețe

Nu-s stele căzătoare și nici uitare nu-i,
Văzduhu-ntreg foșnește de străvezii statui
Ce-și sapă ceața clipei, fluidele tipare
In case anii-și toarnă lumina, ca-n ulcioare...
Rîvnit mi-apari pe buze, un fulg din vreme baremi
Tu cîntec tînăr, cîntec ce lespedea o sfaremi
și pui pe umeri, marea, în munți netulburată
și arzi în mari cuptoare cu stelele odată...
Cobori bolți vii de vise, pe-ai trupului pilaștri,
Ne torni în sînge taina țîșnirii către aștri,
Ca fiecare astfel, să se viseze-ntîiul
Ce pipăie lungi trepte de aer cu călcîiul.
In noi, cînd se înalță aeriana arcă,
De bucurie plînsul din cînd în cînd ne-ncearcă,
Așa cum frumusețea ce-n amforă palpită
Insîngerează mîna olarului trudită...

Pămîntul — o galeră cu punți de vase roase
Și zgîriat de lanțuri și scrijelat de oase,
Așteaptă noul cîntec; tămădui-vom lutul,
Restituindu-i darul cel mai de preț, sărutul...

Răsai, sălbatec cîntec, plutim cu tine-odată
Ca în păduri, pe calea ce-i încă netăiată.
Ne duc, în zori de ziuă, în galerii de mină
Ne regăsim în tine, cînd zarea o cuprinzi
Cum și-ntîlnește neaua, argintul în oglinzi...

Gheorghe TOMOZEI

Umanismul și epoca noastră

Definiția umanismului

Acad. ATHANASE JOJA: In discuția din ședința precedentă am acceptat ca un instrument de lucru definiția formulată de academicianul Ralea, potrivit căreia „umanismul este concepția menită să ducă la dezvoltarea maximă a întregii personalități umane în condițiile mediului social dat". Cred că ar fi bine să modificăm această definiție astfel: „Umanismul este concepția și mișcarea social-culturală care are drept obiectiv dezvoltarea maximă și integrală a personalității umane DE PE POZIȚIILE CLASELOR PROGRESISTE".

Intr-adevăr, umanismul nu poate exista decît ca expresie a claselor progresiste. Astfel, umanismul elenic a fost expresia clasei progresiste a negustorilor, armatorilor și meseriașilor greci care luptau împotriva aristocrației sclavagiste funciare. Acest umanism a existat, de pildă, în Atena democratică dar n-a existat în Sparta, pentru bunul motiv că aici nu exista o asemenea clasă progresistă.

De asemeni, umanismul — aș zice, clasic, — al Renașterii era expresia intereselor și mentalității tîrgovețimii italiene (apoi a celei germane, franceze, spaniole și engleze), care lupta împotriva feudalismului clerico-nobiliar. In ce privește a treia etapă a umanismului — luminismul secolului al XVIII-lea — el traducea aspirațiile antifeudale, antireligioase și antiregale ale burgheziei, revoluționară în vremea aceea.

In fine, umanismul socialist, realizare a „omului total", cum spune Marx, a omului care înfăptuiește cu plenitudine existența umană (= existența socială, Marx) — el este manifestarea invincibilă a clasei muncitoare condusă de partidul ei marxist-leninist. Așadar, umanismul e legat radical, adică prin rădăcinile sale, de clasele purtătoare, în decursul istoriei, ale progresului social. Rezultă că definiția propusă mai sus exprimă realmente esența fenomenului care formează obiectul dezbaterilor noastre.

Dacă sînteți de acord cu această definiție, vă propun să examinăm alte probleme ale punctajului nostru și să începem prin a ne întreba dacă și ce rol a jucat și poate juca cultura antică în dezvoltarea umanismului.

Rolul culturii antice

Acad. Em. CONDURAGHI: Sursele antice sînt binevenite pentru dezvoltarea personalității omului modern. Evident, ele trebuie preluate cu măsura necesară; trebuie să le alegem pe acelea care ne permit a înțelege întreaga istorie umană, gîndirea omenească și tot ceea ce elementul de progres a însemnat pentru fiecare perioadă. Pe de altă parte, o cultură socialistă, în forma sa amplă, presupune un rafinament care, sînt convins, va fi al întregii omeniri, în condițiile eliberării socialiste. Pentru aceasta sursele antice oferă foarte bune exemple, cu condiția ca ele să nu fie singurele exemple și să nu se transforme în fetișism. Antichitatea oferă cîteva produse care la vremea lor au fost produse optime, de un mare rafinament intelectual și care, văzute sub prisma dezvoltării istorice, pot și trebuie folosite în dezvoltarea omului modern. Nimeni nu va nega că psihologia antică, materialistă, oferă minții omului modern putința de a vedea felul în care mintea omului s-a dezvoltat și culmile la care poate ajunge, cu condiția să le depășească. Se poate susține, desigur, că omul modern poate să ajungă la concepția socialistă, fără ajutorul antichității. E deajuns să cunoaștem toate formele gîndirii materialiste moderne, cea mai mare parte a realizărilor civilizației care stă la baza relațiilor socialiste, pentru ca în felul acesta să ne lipsim de un bagaj de cunoștințe antice. Decît numai că această formație a personalității va avea o lacună, atunci cînd omul modern nu va cunoaște perioadele istorice anterioare, — nu pentru a-și satisface curiozitatea, ci pentru a înțelege că omenirea a mers totdeauna înainte, în ciuda piedicilor puse. Uneori e necesară raportarea socială la trecutul îndepărtat, care merită să fie cunoscut, tocmai pentru a da omului modern conștiința poziției sale în istoria omenirii.

Cred, prin urmare că sursele antice trebuie să-și aibe locul în formarea omului modern.

DEMOSTENE BOTEZ: O afirmație care are un caracter paradoxal pretinde că ideea de trecut capătă un sens și constituie o valoare numai la oamenii care au o pasiune pentru viitor. Cred că în acest paradox există o mare parte de adevăr. Și cred că pe noi, pe care ne pasionează viitorul, ne interesează sensul și valoarea trecutului. In fiecare din noi există acel fond cultural din antichitatea greacă și romană, care a constituit de-a lungul veacurilor și premisele civilizației europene. Cultura clasică, desigur, are o valoare educativă susceptibilă de a dezvolta calități superioare în omul care o cunoaște. Dar în ce măsură sursele antice mai sînt necesare pentru umanismul socialist? Cred aici că trebuie să pornim de la constatarea că umanismul Renașterii s-a născut în condițiile acelei epoci și ca o luptă pentru eliberarea de constrîngerile rigorilor clericale ale Evului Mediu. Specificul genezei umanismului în Renaștere a dus la bizuirea sa pe autoritatea culturii clasice antice, cu un dublu scop: primul de a smulge din mîinile clerului una din armele sale — monopolul asupra tălmăcirii bazelor învățăturii creștine — și al doilea, pentru că învățătura clasică reprezenta la acea dată singura valoare spirituală înaltă, care putea să călăuzească prin autoritatea sa mișcarea umanistă.

Aspect de la discuții. Vorbește acad. Ștefan Milcu.

Azi acele condiții sînt cu totul schimbate. Omenirea nu a stat pe loc. S-au născut idealuri noi de dezvoltare a omului; s-a născut tendința și dorința de eliberare, s-a născut noțiunea de libertate pentru toți, s-au născut o serie întreagă de luptători pentru această libertate. Mie mi se pare că azi un umanism activ nu mai poate avea la bază numai acele surse antice.

Acad. ATHANASE JOJA: Imi permiteți să vă întrerup. Cred că nici unul dintre noi nu s-a gîndit numai la aceste surse. Problema se pune dacă această cultură antică e menită să joace un rol, alături de alți factori, în dezvoltarea actuală a umanismului.

> ● ***Ce rol joacă cultura antică și literaturile moderne în dezvoltarea umanismului actual.***
>
> ● ***Rolul științelor exacte și naturale.***
>
> ● ***Specializare și cultură generală.***

Analiza istorică a umanismului clasic

Acad. AL. GRAUR: Cred că știința și arta, și mai ales literatura clasică, sînt absolut indispensabile pentru oricine vrea să facă azi știință sau artă sau literatură. Omul este dator să cunoască și trecutul lui. In orice domeniu trebuie cunoscut ce s-a făcut înainte. In artă și literatură situația e mai accentuată, pentru că desigur că tehnica noastră de azi nu se compară cu cea din Antichitate. Dar dacă comparăm literatura de azi cu cea din Antichitate, nu știu care e superioară. Dar nu asupra acestui punct vreau să insist. Vreau să insist asupra faptului că omul este singura ființă care are istorie, și aceasta e una din superioritățile lui, prin aceea că el poate, față de ceea ce a fost înainte, să tragă concluzii și să folosească și experiența, și chiar și experiența rea, nu numai pe cea bună.

Viitorul nu există singur, el există pe baza trecutului și ca atare trecutul trebuie cunoscut. Trecutul și viitorul sînt în unitate dialectică. Trecutul nu-i nimic, dacă n-are viitor, iar viitorul fără trecut nu poate exista. Și dacă am neglija cultura clasică, n-am rupe numai cu Antichitatea, ci și cu Evul Mediu, care este impregnat de clasicism.

Valorile culturale ale Antichității trebuie deci să ni le însușim. Dar ele trebuie plasate în atmosfera lor nu rupte de ea, așa cum am văzut că s-a făcut la Congresul din Londra, din vara trecută, unde dacă lingviștii slab reprezentați dealtfel, și arheologii au venit cu fapte, filologii au venit cu teorii abstracte, care nu aveau nici un fel de legătură cu societatea respectivă. Cred că o astfel de tratare a Antichității este reacționară și dăunătoare și ne trage înapoi. Față de un asemenea fel de tratare mecanică, aș fi de acord să rupem cu Antichitatea, căci izolînd clasicismul de atmosfera lui istorică, vom ajunge la concluzii științifice false sau la refugierea în trecut, care de asemenea nu-i de dorit. Trebuie să studiem clasicismul antic, dar să privim mereu înainte.

Acad. TUDOR VIANU: Cînd s-a format umanismul modern — către sfîrșitul veacului al XIV-lea și în veacul al XV-lea — în Italia, s-au căutat mijloacele de a realiza umanismul prin studiul literaturii, artei și filozofiei antice. Și era firesc să fie așa în momentul acela, pentru că cultura, literatura și filozofia antichității prezentau exemplul unei culturi care se eliberase de timpuriu de influența religiei. Eshil a fost un poet religios, însă în generația următoare, punctul de vedere al religiei scade din importanță, iar atitudinea lui Euripide devine ostilă viziunii religioase.

Interesul studiului Antichității provine și din faptul că ea reprezintă un ciclu de cultură complect. Cine studiază antichitatea poate să urmărească dezvoltarea unei orînduiri de la primele ei închegări pînă în momentul în care se dizolvă, dispare. Prin urmare, în cunoașterea Antichității, găsim analogii de evoluție și situații interesante și pentru vremea noastră. Interesul foarte mare pe care cultura antichității o reprezintă pentru moderni explică faptul că primii mari doctrinari ai socialismului științific au fost filologi clasici, dintre cei mai versați. Așa a fost cazul lui Marx și Engels. Aceeași împrejurare a făcut ca filologia clasică să fie una din disciplinele care au dat mulți intelectuali aderați la socialism.

Dar, evident, noi nu mai sîntem în veacul al XV-lea, ne găsim în veacul al XX-lea și în momentul acesta, omenirea a cîștigat bunuri numeroase de cultură, de care nu ne putem lipsi, față de care nu putem fi indiferenți.

Umanismul nostru nu poate fi deci un umanism în unicul sens al Renașterii: studiul omului în operele literaturii și filosofiei Antichității, pentru că de atunci s-au adăugat creații în ambele aceste domenii, timp de o jumătate de mileniu. Cultura modernă ne impune interese, pe care nu ni le putem satisface prin simplul studiu al culturilor vechi. Acestora trebuie să le adăugăm studiul filozofiilor și literaturilor moderne.

AL. PHILIPPIDE: Desigur, literaturile moderne au un rol incontestabil în formarea umanismului epocii noastre. Pentru elucidarea acestei chestiuni ar trebui să se acorde atenție mișcării enciclopediștilor secolului al XVIII-lea. Și aici trebuie indicat rolul clasicismului, în această idee de universalitate și trebuie studiat și cercetat în adîncime și întinderea realismului critic în literatura secolului al XIX-lea și în special marii realiști ruși, care au zugrăvit în mod critic aspectele negative ale societății burgheze, suscitînd proteste; trebuie arătat rolul scriitorilor ruși — Cernîșevski, Dobroliubov etc. care au dat umanismului un caracter activ, imprimîndu-i ideea fecundă de solidaritate umană.

Umanismul actual trebuie oare să privească spre trecut sau spre viitor? Cred că se cuvine să răspundem că mersul înainte și pornirea spre viitor este o pornire firească a omului. Umanismul socialist nu poate privi decît înainte, pentru că altfel s-ar tăgădui pe el însuși. Totodată trebuie spus că mersul înainte, victorios, se efectuează preluînd ceea ce este bun, rodnic, în frumusețile trecutului, deci toate părțile bune ale umanismului mondial. Această acțiune se confundă, pe alocuri, cu marea acțiune de punere în valoare a clasicismului, luînd clasicismul în accepția sa cea mai largă, incluzînd atît Antichitatea cît și epoca modernă.

In ce privește clasicismul, n-ar fi rău să se încerce o definiție a clasicismului în lumina realismului socialist — lucru foarte necesar — ceea ce, bineînțeles, ar putea să formeze obiectul unei alte discuții.

Acad. TUDOR VIANU: Problemele actuale sînt legate de dezvoltarea modernă a societăților. In rîndul acestor probleme amintesc mai întîi de problema națională, care e departe de a fi rezolvată în țările luptătoare astăzi pentru eliberarea lor de sub jugul colonial. Documentele problemei naționale nu le găsim în studiul literaturilor și filozofiilor antice, ci în acel al gîndirii și literaturilor moderne. Aceeași este situația pentru problema eliberării femeii și a muncii salariate legate de luptele omenirii moderne și de expresia lor în operele filozofiei și ale literaturii. Pentru aceste motive, culturile moderne reprezintă pentru noi un interes mai viu, mai actual decît interesul trezit îndeobște de culturile antice. De aceea, pe lîngă noțiunea de umanism clasic, unii din pedagogii mai noi (în special cei francezi) au simțit nevoia să făurească noțiunea de „humanités modernes".

Deci umanismul literar și filozofic se întregește în zilele noastre prin achizițiile culturii moderne. Se înțelege cît e de necesară în acest scop cunoașterea limbilor și literaturilor moderne. Niciodată nu s-a tradus mai mult și mai bine în romînește decît în momentul acesta. Mișcarea de traduceri alcătuiește unul din aspectele cele mai remarcabile ale mișcării de cultură de azi. Probabil că cele două aspecte de care am vorbit stau într-o anumită legătură: tocmai pentru că se știe mai puțin latinește și grecește, se traduce mai mult din aceste două limbi. Situația se rezolvă azi cu un profit remarcabil pentru masele largi.

Acad. AL. GRAUR: Cred că sîntem cu toții de acord că umanismul trebuie să privească spre viitor, ceea ce înseamnă că nu trebuie să părăsească trecutul. Viitorul poae fi cucerit numai de oameni care cunosc trecutul. Tov. Vianu a pomenit și de cultura clasică a lui Marx și Engels. Aș fi foarte bucuros dacă mulți clasiciști actuali ar cunoaște cultura clasică, așa cum a cunoscut-o Marx și Engels. Cred că cine nu studiază trecutul — nu mă refer numai la antichitatea clasică, mă refer și la perioada medievală, care este îmbibată de clasicism — este ca lăutarul care cîntă după ureche sau ca șahistul care învață numai fiindcă e bătut de zece ori cu aceleași mișcări, în loc să studieze teoretic problema și să învețe dintr-o dată. Se înțelege că nu ne interesează clasicismul pentru clasicism și antichitatea pentru antichitate, ci ne interesează din punct de vedere al foloaselor pe care le poate trage omul de azi. Și, aș merge mai departe: cînd facem comparație între cultura de azi și cea antică, pentru a stabili un raport de superioritate sau de inferioritate, avem un mijloc, un etalon — producția. Pe baza producției superioare, întregul nostru fel de a trăi și de a gîndi este superior antichității.

Științele exacte și umanismul

Acad. ATHANASE JOJA: Dumneavoastră v-ați spus părerea despre rolul culturii antice și moderne în dezvoltarea umanismului, în trecut și azi. Dar cred că am comite o greșeală foarte serioasă, de concepție, dacă am ignora rolul pe care în trecut și azi îl joacă științele exacte și naturale. Umanismul nu se poate realiza, nu s-a realizat nici în Renaștere, fără științele exacte și ale naturii, care contribuie în mod hotărîtor la formarea unei concepții despre lume. Pe de altă parte, științele naturii contribuie la transformarea condițiilor materiale de existență. Iată deci tot atîtea temeiuri pentru a le acorda un loc de cinste în dezbaterea noastră despre umanism.

Acad. ȘT. MILCU: E limpede faptul că știința a ocupat un loc chiar în umanismul Renașterii; deși trebuie să recunoaștem, un loc restrîns, care explică de ce uităm adesea s-o amintim ca atare. Mă întreb însă dacă în umanismul contemporan și în special cel socialist raportul nu se schimbă în avantajul științei și dacă umanismul socialist nu capătă tocmai o caracteristică proprie prin importanța pe care o au științele exacte, atît în situația actuală, cît și în perspectiva viitorului.

Cred că știința modernă, cu conținutul ei foarte fecund, oferă un larg și bogat conținut, pentru dezvoltarea umanismului științific. Științele exacte ne pot da în epoca noastră o bază mult mai concretă care permit omului să aibe o conștiință mult mai clară despre propria lui natură în univers, să se situeze în natură și să capete conștiința despre propria lui forță de a cunoaște, stăpîni și guverna lumea. Știința creează condițiile și spirituale și materiale, pentru dezvoltarea personalității proprii omului într-un mod mult mai complex și real decît au făcut-o umaniștii din Antichitate și Renaștere.

Umanismul din trecut, din antichitate conține în diverse probleme elemente viabile, pe care nici un om de cultură nu le poate contesta. Știința, prin achizițiile pe care le-a acumulat pînă în epoca noastră, îl ancorează pe om în actualitate și dă un corp foarte concret umanismului.

Știința despre om, este relativ mai puțin dezvoltată ca alte domenii ale cunoașterii. Dacă am compara progresul biologiei cu cel al tehnicii, am constata neîndoioasa supremație a tehnicii. Dar științele despre om ne-au făcut totuși să cunoaștem foarte multe despre originea lui. Omul este situat azi pe scară animală ca cel mai înalt reprezentant al materiei vii, care evoluează de milioane de ani. Antropologia a dat despre om această concepție înaltă, eliberîndu-l de ignoranța asupra propriei sale naturi. Știința despre univers, despre structura materiei moderne, a creat, pe de altă parte, o bază concretă postulatelor filozofice ale umanismului. Cunoașterea atomului, structura nucleului, cunoștințele despre cosmos — încep să dea azi un corp de cunoștințe noi, care contribuie la situarea omului în raport cu natura.

Desigur că simpla acumulare de fapte, inventarul științific, nu pot sluji la dezvoltarea armonioasă a omului decît în măsura în care acumulările de fapte crează noi puncte de vedere și treceri calitative. Aceasta presupune folosirea științei la alt nivel decît cel factologic și cred că științele exacte pot servi umanismului, și cu atît mai mult celui socialist, în măsura în care se vor folosi mai ales de filozofia, istoria și metodologia științelor. S-ar cuveni poate ca adunarea noastră în jurul mesei rotunde să atragă atenția asupra necesității ca în școlile superioare și în toate circumstanțele, în care se difuzează știința în mase, să se folosească filozofia și istoria științelor, care pot ajuta la dezvoltarea gîndirii, la cunoașterea efortului milenar, făcut de umanitate pentru cunoașterea și transformarea naturii.

Orizontul umanist și specializarea

Acad. SIMION STOILOV: Analiza umanismului în epoca noastră ridică, după părerea mea, și o altă problemă destul de spinoasă: aceea a specializării. Idealul umanist al omului total, integral tinde să împiedice specializarea împinsă la extrem.

Acad. M. RALEA: Evident, specializarea excesivă, care secționează personalitatea.

Acad. SIMION STOILOV: Mă întreb dacă dezvoltarea societății contemporane nu duce, în genere, la specializare. Știința obligă omul spre specializare. Evident că aceasta nu implică anumite facultăți și înclinări ale omului să fie neglijate. Experiența arată, totuși, că în unele cazuri specialiștii ajung să nu mai conceapă nimic în afara specializării lor. Lucrul e regretabil, dar mă întreb dacă progresul științei nu ne împinge acolo, vrînd-nevrînd.

Dacă comparăm cultura generală a unui om de știință de azi cu cea a unui om de știință din timpul Renașterii, incontestabil că acesta din urmă era superior.

Acad. Al. GRAUR: Poate în sensul că cunoaște toate specialitățile. Rabelais era și medic și teolog, ș.a.m.d. iar noi nu putem cunoaște întreaga știință de azi. Inseamnă că avem un orizont mai îngust decît cei din Evul Mediu? Eu mă îndoiesc foarte tare de aceasta. Mă întreb ce știa Rabelais din medicină? Știa anumite fapte concrete, dar avea puține cunoștințe generale. Sînt convins că dacă aș da un examen de principii generale alături de Rabelais, cu toate slabele mele cunoștințe concrete în materie de medicină, aș reuși eu. Noi am căpătat o serie de cunoștințe, care nu existau atunci; orizontul nostru este mai larg și specializarea noastră privește felul de a adînci meseria noastră. Aceasta nu înseamnă nivel general mai scăzut decît în trecut.

Tovarășul Stoilov a spus că omul modern își va folosi timpul liber pentru adîncirea specialității lui. Dar azi nu poți să-ți adîncești specialitatea ta fără cunoștințe generale din alte specialități. Pentru a deveni un bun specialist în meseria ta, trebuie să cunoști principiile generale ale altor specialități. In sensul acesta vom merge spre specializare.

Acad. IORGU IORDAN: Cred că trebuie să distingem între specializarea stricto sensu a oamenilor de știință și aceea a marii mase de oameni ai muncii. Aceștia din urmă sînt specializați, în țările socialiste, dar nu transformați în simple mecanisme, în roboți, ca în țările capitaliste. In primul rînd, în Uniunea Sovietică sînt ramuri de industrie, în care oamenii lucrează șase sau cel mult șapte ore pe zi și au o zi pe săptămînă, afară de duminică, liberă. Peste cîțiva ani probabil se va introduce pretutindeni acest sistem. Și cei care au șase ore de lucru pe zi vor avea orele reduse la cinci. Prin urmare, avînd foarte mult timp liber, muncitorii, indiferent de ramura unde lucrează, își vor întrebuința timpul liber pentru plăcerea lor, în sensul bun al cuvîntului, adică pentru satisfacerea tuturor necesităților strict intelectuale, artistice, etc.

Acad. TUDOR VIANU: Cred că e evident faptul că specializarea este o condiție a muncii moderne. Sînt cu totul de acord cu academicienii Stoilov și Iorgu Iordan, că nu poate fi prevăzut nici un moment în care munca în domeniul tehnic sau științific se va putea lipsi de specializarea cea mai strictă. Țin să-mi exprim îngrijorarea că, în felul acesta, omul poate fi exclus de la valorificarea tuturor posibilităților sale. De aceea se recomandă alături de formația de specialitate, cultură generală, așa cum poate s-o ofere în condițiile organizării noastre sociale, diferitele instituții care se pun în serviciul acestei culturi generale. Cred însă că viitorul nu va adopta această formulă — specializare plus cultură generală — ci va căuta să dezvolte specialitatea într-o poziție aptă de a răsfrînge întregimea lumii. Cînd stai de vorbă cu un om de cultură, ceea ce te interesează în părerile pe care ți le comunică, nu sînt atît generalitățile care intră în formula de cultură generală a oricui, ci, după părerea mea, interesează cum vede el problema prin prisma punctului său de vedere special și specializat. Dacă am ascultat cu atîta interes comunicarea pe care a făcut-o colegul academician St. Milcu, cred că lucrul se datorește faptului că toate considerațiile pe care ni le-a înfățișat, porneau din punctul de vedere al unei specializări temeinice. Dacă altcineva ar fi luat cuvîntul și s-ar fi mulțumit cu generalități la îndemîna oricui, intervenția n-ar fi fost atît de interesantă. Interesul ei a pornit însă din faptul de a ne fi arătat ce gîndește asupra problemelor generale un om ancorat solid într-o specializare.

Prin urmare, ceea ce trebuie să dorim a dezvolta este tipul uman al specialistului cu orizont general. Dar acesta este tipul omenesc menit să se dezvolte în socialism. Intr-o orînduire mai veche, omul aparținea unei colectivități restrînse. De pildă, era membru al breslei sale, și în viața publică nu putea duce altă contribuție decît cea legată de situația de breslaș. Odată cu apariția națiunilor moderne, omul devine cetățean; el e chemat să ia parte la întreaga viață publică a țării. Insă cetățeanul, în condițiile vechilor regimuri, deși formal avea toate drepturile, în realitate nu lua parte la conducerea generală a societății. Ne găsim azi în societatea socialistă, în care cetățeanul este pus în măsură de a lua o parte activă, reală la îndrumarea întregii colectivități. S-au creat deci condițiile de făurire a tipului omenesc, care din unghiul specialității sale, privește către întregimea orizontului lumii și dezvoltă pozițiile sale de specialist într-un sens general.

(Continuare în nr. viitor)

Cunoașterea vieții

A doua natură a scriitorului

Mi-am răsfoit nu de mult caietele de însemnări. Sînt pagini de jurnal, despre prieteni noi, despre noi întîmplări, sau noi speranțe, sînt biografii consemnate — firește, nu cu priceperea unui prozator, dar cu apropierea sufletească pe care o comunică poezia cotidiană a vieții. Răsfoindu-le am văzut că m-aș putea duce în foarte multe locuri din țară, unde mi-ar fi ușor să reînnod conversații, nu doar pe baza „prozei" faptelor de toate zilele. Mi-am dat însă și de un alt lucru seama: aria mare de cunoaștere îți extinde registrul sufletesc, dar nu îți îngăduie cunoașterea în adînc a oamenilor. Știu cîte ceva despre constructorii Bicazului, ca și despre minerii din Baia, nu-mi sînt străini muncitorii de la fabrica de faianță din Albești, nici vecinii mei din blocul proaspăt luat în primire... Dar o legătură mai strînsă, aș putea spune permanentă, cu un anumit sector, fie el din industria bucureșteană! — și ce izvor nesecat al formării noii conștiințe socialiste îți oferă fabricile noastre — fie cu una din gospodăriile colective din regiune, ne-ar pune în contact nemijlocit cu procesul de transformare a omului. Am făcut în viața mea, și fac cu dragă inimă, reportaje. E „a doua natură" a scriitorului contemporan, e primul reflex al realității în mine și, de îndată, din mine în afară: „de prin lume adunate și iarăși la lume date". Sînt făcută din oglinzi. Trăiesc lumea numai răsfrîngînd-o. Și nu e vorba de dorința de a răsfrînge impresiile, ci de imposibilitatea de a trăi altfel. Reținute, senzațiile primite m-ar arde complet. Numai răsfrînte, obiectivate în cuvînt, ele îmi îngăduie să primesc altele, deci — să trăiesc. Dar reportajul peregrin dintr-un loc într-altul, mă lasă de multe ori în afara sufletelor acelora despre care povestesci Nu sînt încă legată nemijlocit de frămîntarea, de viața lor zilnică. Poate de aceea nu ar fi rău ca în preocupările mele — și nu numai ale mele — să intre și alt factor, acela de contribuție directă la rezolvarea cel puțin a unora din problemele eroilor noștri. Un exemplu. Sătenii dintr-un sat făgărășan care mă cunosc mai îndeaproape, îmi trimit doleanțele lor în legătură cu întîrzierea electrificării comunei. Eu le aduc mai departe, la cunoștința „Scînteii", care trimite pe teren redactori, care să se interesează, etc. etc. Dar cît știu, realmente de la distanță, sau chiar prin reînnoirea mai mult ocazională, tot întîmplătoare, a contactului, din ceea ce îi interesează pe acești cetățeni care au implîntat stîlpi și au tras fire electrice pînă la marginea comunei, și vor să vadă, „cu un ceas mai devreme", lumina becurilor în sat! Ce infimă este partea mea de energie și posibilitatea de intervenție, practică sau morală, în problemele lor!... I-am cunoscut o dată, de două ori, pe tinerii din cercul literar al fabricii de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej", am fost la consfătuiri și șezători în alte uzine. Dar dacă pentru muncitorii înșiși, un asemenea contact, superficial, sporadic, este cu totul nesatisfăcător, pentru scriitori este de-a dreptul mustrător. Dacă am putea, de exemplu, dacă ne-am strădui mai bine zis, să participăm direct la acțiunile culturale permanente din fabrici, fie prin prezența în cercurile literare, fie colaborînd la redactarea materialelor pentru gazetele de uzină sau la munca brigăzilor de agitație, am cunoaște oamenii „ în desfășurare". Astfel nu ne-am simți simpli observatori, mai mult sau mai puțin capabil, ci am topi restul distanței dintre ei și noi; iar „noi" ar însemna într-adevăr ființa noastră, anagajată direct în clădirea vieții noi. Nu știu ce poeme vor ieși din această formă de „documentare", dar știu că, așa cum fac scriitorii plecați ca activiști culturali la sate pe cîte o lună, dăruind cîte ceva din experiența noastră în ale scrisului, ne facem și nouă înșine cel mai prețios dar: luînd parte la transformarea altora, ne transformăm pe noi înșine. E un proces ce se va petrece în timp, dar care, — dacă sînteți de acord — se cere „urnit" cît mai devreme. Atunci, „a fi prezent" între oameni, va deveni echivalent cu a fi activ împreună cu ei, a împlini mai repede, mai adînc, dezideratul vieții și al partidului, care este necontenita adîncire a legăturii cu masele. Nu va fi o formă pompoasă, va fi, paralel cu munca noastră de creație, o modestă dar fructuoasă participare la un efort colectiv constant. Nu trebuie să fii strungar sau țesător, ca să pricepi procesul de formare a conștiinței socialiste a unor asemenea oameni. Dar nu cred ca romane de felul „Crujilihăi" sau „Soti" să se fi născut doar de pe urma unei asistențe, a unei mărturii „de pe margine" la viața uzinelor sau unităților industriale care pătrundeau în taiga!

Veronica PORUMBACU

PETRU DUMITRIU

Bombardamentul

PROPRIETATE ȘI POSESIUNE

— FRAGMENT —

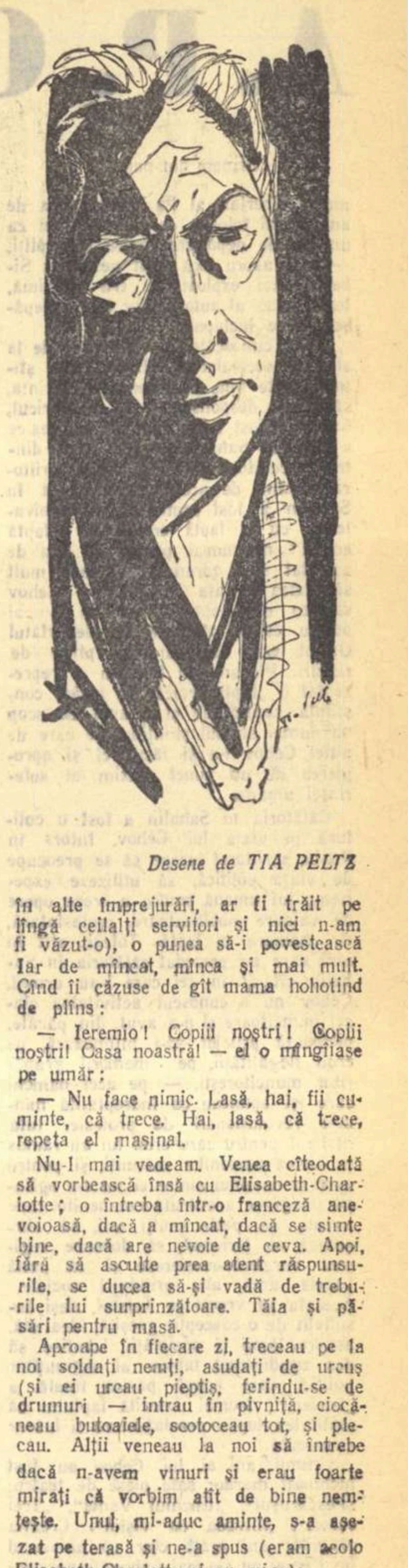

Desene de TIA PELTZ

In dimineața următoare ședeam pe bancă sub nuc, pe terasă, Elisabeth-Charlotte, Cristian și cu mine și așteptam să se facă mai cald și să mergem la plajă sau la pescuit. Filip nu era cu noi: dormea. Dormea totdeauna mult, pînă spre prînz, sau lenevea dimineața în pat, citind sau desenînd. Noi, cum spun, ședeam pe bancă. Mi-aduc aminte că Elisabeth-Charlotte era într-o rochie largă, albă, răcoroasă; brațele subțirele, prea fragile, îi erau goale. Ii simțeam brațul stîng la cîțiva centimetri de al meu: toată conștiința mea era în cotul cu care puteam atinge carnea aceea fragedă, necoaptă. Cristian se uita la Dunăre, care acuma, dimineața, de la înălțimea aceea și sub cerul senin, era de un albastru pal, nepătat, nemișcat.

— Ce bine e aici, murmură cumnată-mea.

Urmă o tăcere. Cristian zîmbi:

— Bine că am ieșit din război.

— Nu e eroic ce spun eu, urmă Elisabeth-Charlotte, dar mă bucur că sînt departe de război. Atîta m-am bucurat de liniștea și pacea de aici: diese Ruhe, dieser Frieden! Ce bine este. Ce bine este.

Tăcu, apoi reluă:

— E rușine să nu stai alături de compatrioții tăi care suferă. Dar eu mi-am dat partea de suferință. Nu mai am decît viața mea de dat, și n-o dau.

Puse mîna pe mîna lui Cristian:

— Ți-o dau ție.

Și zise.

— Sună patetic. Dar vorbesc serios. Ce să fac? Cum să spun altfel? Așa e, cum am spus. M-am săturat. Vreau pace, vreau liniște, și să fim fericiți. Ce noroc am avut!

Și-l luă pe Cristian de braț cu amîndouă mîinile, și-și lipi obrazul de umărul lui.

— Hai, mergem jos? întrebă Cristian și se ridică. Elisabeth-Charlotte se ridică, supusă și pornirăm toți trei, eu după ce scosesem ramele din magazie și le luasem pe umăr.

Dar înainte de-a ajunge la plajă, încă de pe drum auzirăm glasuri multe; iar cînd ajunserăm la șosea, văzurăm cîteva zeci de soldați romîni, care lepădaseră tunicile și săpau tranșee în marginea șoselei. Un tun kaki era așezat într-o groapă mare, cu vreo zece obuze lîngă el: de alamă lucioasă, unsuroase, și cu capul de metal alb; unele îl aveau vopsit în roșu aprins. Alt tun era mai departe, la dreapta, în niște tufișuri; mai la stînga, o mitralieră de oțel negru-cenușiu, unsuros.

— Nu e voie, îi zise un soldat lui Cristian care voia să treacă peste șosea. Elisabeth-Charlotte se uita la flăcăii cu capete negricioase și chipuri de țărani, care săpau după ce se descălțaseră; îi vedea prima oară. Cristian se duse să vorbească mai încolo cu un ofițer care se uita cu binoclul peste Dunăre, apoi reveni.

— Nu e voie să mergem la Dunăre.

Ne întoarserăm acasă. Dar încă înainte de prînz, doi ofițeri — un căpitan tînăr care rîdea cu dinți mari albi, și un locotenent ciolănos, mai mare ca el, cu boneta pe frunte și ridicînd din bărbie ca să se uite pe sub bonetă ca un țăran de la munte sub pălărioara lipită de sprîncene — și cîțiva soldați apărură la noi pe terasă, în lătrăturile furioase ale cîinilor. Președintele ieși să vadă ce e, gros și demn, în pantaloni albi de pînză legați sub burtă cu o curea neagră, haină de alpaga gri și pălărie largă de paie. Căpitanul i se prezentă și-l prezentă pe locotenent.

— Scuzați-ne, domnule președinte. Trebuie să ne uităm și noi după niște locuri bune pentru amplasamente, zise căpitanul.

— Dar ce se întîmplă, domnilor? Pot să știu și eu?

— Se retrag nemții pe Dunăre în sus, cu remorchere, șlepuri cu muniții și trupe, și niște vase de război fluviale; noi trebuie să-i oprim aici, sau măcar să-i întîrziem.

— Da? Da? Atunci... Da, sigur. Ințeleg, mormăia solemn președintele. Eu, care eram deasemeni pe terasă, întrebai:

— Ce, sîntem în stare de război cu nemții?

Căpitanul mă privi curios. Președintele mă prezentă. Căpitanul rîdea, negricios și cu dinții de lup, albi și ascuțiți:

— Ordinul e ordin! o să tragem în nemți ca-n fasole. Numai că ei au pe monitoarele alea două baterii de 88, cel puțin, și vreo zece-douăzeci de țevi de 20, de-alea antiaeriene cu încărcătoare. Iar eu — am două de 47 antitanc, și două mitraliere!

Rîdea. Se-ntoarse să se uite de jos în sus la vlăjganul de locotenent:

— In brandurile tale mi-e speranța, Bocene!

— Las'pe mine, domnule căpitan! zise lunganul, rînjind. Căpitanul se uita împrejur.

— Frumos e așezată vila dumneavoastră, domnule președinte. Pentru noi, prea frumos. Prea se vede de pe Dunăre. Noi, mai la tufă. Nu-i așa, mă? Tu stai în tufă!

Și iar rîse la locotenentul Boceanu, care rînji iarăși, dînd din umeri.

— Am onoarea să vă salut, domnule președinte! Scuzați deranjul, zise căpitanul și, cu un salut militar nu prea țeapăn, nici neglijent, plecă, urmat de locotenentul Boceanu care salută bătînd din călcîie. Plecară amîndoi cu soldații după ei, peste deal: mă surprinse că-i văd umblînd parcă anume peste cîmp, evitînd drumurile și potecile.

Seara zilei de 24 august era senină, viorie, fără un zgomot, fără o mișcare. Incă nu se stinsese flacăra amurgului; dar în partea cealaltă era un întuneric albastru. Cînta o privighetoare undeva în niște copaci. Era o tăcere mătăsoasă, aerul era cald și blînd ca laptele, apa Dunării părea de cristal (văzută de la noi, de sus, căci de aproape era tulbure și galbenă ca totdeauna) iar cerul deasupra malului celălalt, un safir care se întuneca treptat spre zenit.

In liniștea aceasta dumnezeiască ședeam noi, și mîncam pe terasă, sub obișnuitul nuc bătrîn, gros, noduros, cu brațe groase și întortochiate, căruia Filip îi zicea Laokoon. Cristian fusese jos și aflase vești:

— Trebuie să vină din moment în moment. Au pornit de azi dimineață și sînt și alte convoaie pe Dunăre mai jos.

Elisabeth-Charlotte era tăcută: nu vorbi nici un cuvînt toată seara, decît „da“, „nu“, „mulțumesc“. Președintele mînca, cu ochii închiși, mult, repede, ștergîndu-și barbia de transpirație din cînd în cînd. Filip tăcea și el. Era nervos, se juca cu o bucată de miez de pîine, în neștire. Mama părea mulțumită:

— De ce nu pleacă liniștiți? Să plece! Sîntem foarte bucuroși să-i vedem plecați! Să plece!

Și se uita cu un ochi negru și dușmănos la Elisabeth-Charlotte care se făcea că nu observă.

— E posibil, zise Filip, să nu se întîmple nimic.

Și se uită împrejur, întrebător, la noi toți. Acum era momentul să-i plătesc unele datorii.

— Nu cred, zisei eu.

Nu eram fricos, iar el, era. Il prinsesem.

— După cum se pregătesc ai noștri, o să fie cu bătaie.

Filip mă privi îngrijorat, apoi se uită pe Dunărea lucie, oglindă liliachie cu marginea dinspre apus roz. Nu spuse nimic. Trăgea cu urechea:

— Ia ascultați! Tăceți! Se aude ceva.

Intr-adevăr, un vuiet, o vibrație adîncă de undeva din josul Dunării: motoare. Ne ridicarăm de la masă și ne duserăm la marginea terasei să vedem. Dar nu văzurăm nimic, decît Dunărea din ce în ce mai înecată în întunericul serii. Nu știu cît a trecut, cît a crescut vuietul acela mai egal și mai adînc decît al unor motoare de avion, pînă a început să se întrevadă prin frunzișul unui tei prova primului vas: o siluetă neagră, cu o dîră de spumă abia deslușită. Altă siluetă neagră și lungă, încă una, încă una: urcau cîte două-trei alături; îndărătul lor, Dunărea clocotea.

O lovitură de tun pe țărm, și o izbucnire rotundă de flacără pe primul vas. Mama scoase un țipăt de sperietură. Filip se întoarse și intră în casă.

— In casă, în casă, zicea președintele.

Dar nici nu-l mai auzeam. Căci de pe vasele nemțești începură să țîșnească linii roșii, punctate, întrerupte, care se repezeau la mal ca trase cu o sfoară: lin, neted, iute: țîșt, țîșt, țîșt. De pe alt vas, ouă de lumină, mult mai încete. Apoi detunăturile, sfîșietoare; cine le-a auzit, știe: bubuitul adînc și scurt la sosire, și pleznetul de bici uriaș al plecării, imediat după aceea. Bubuituri mari, șiruri de pocnete, explozii rare, izolate în duruitura furioasă a tunurilor automate de 20. Și mai ales, jos deasupra Dunării, firele roșii și albe, liniile unei perspective instantanee, dispărute, reapărute, întrerupte, țîșnind spre țărm. Se auzea stupitul sec al brandurilor domnului Boceanu, ascunse nu se știe unde: stup! viiiu — BUM! stup! viiu — BUM! Grăbit, pe nerăsuflate. Pe Dunărea întunecată săreau în sus mici coloane de spumă. Din cînd în cînd, vasele se luminau de exploziile loviturilor la țintă. Țăcăneau subțire ca niște mașini de cusut, mitraliere.

Un obiect care ardea trecu pe deasupra noastră, sus în văzduh, bîzîind gros. Apoi explodă la zenit. Incă unul, încă unul: zumzăiau, apoi bang! scurt, un glob de foc. Dispărea. Nimic. Intuneric.

S-a isprăvit cînd era noapte, și lună deasupra Dunării: ultimele vase, negre cu dîre lungi de spume cenușii, treceau după cotul Dunării. O ultimă săgeată roșie țîșni de pe cel din urmă, explodă pe mal și rămase tăcere. Cristian zise:

— Mă duc jos să văd ce-a fost

— Stai cu mine, îl rugă Elisabeth Charlotte, apucîndu-l de braț. Era nervoasă, glasul îi tremura, n-o mai recunoșteam. Așa sînt oamenii care se stăpînesc multă vreme.

— Mă duc eu, zisei.

Găsii oamenii în tranșee. Unul din tunuri era întors cu țeava în sus, și căzut într-o rînă. Niște forme lungi negre, întinse lîngă el, erau servanții morți, acoperiți cu pături. Soldații vorbeau încet. Intrebai de căpitan și-mi spuseră:

— E colo, lîngă pomul ăla.

Era într-o groapă lîngă pom și fuma. Mă recunoscu cu greu.

— Ce cauți aici, domnule? mă întrebă el. — N-ați plecat?

— Unde să plecăm? De unde să plecăm?

— De-acasă, omule! Ce, acolo e de stat?

Il ascultam uimit: nu mă gîndisem că se poate trage și în casa noastră. De ce, la urma urmei?

— Am venit să vă întreb cum a fost.

— Au văzut flacăra tunului cînd s-a făcut întuneric, zise el nemulțumit. Au pierdut și ei: trebuie să fie furioși. Alo, sergentul Mosora! strigă el deodată, uitînd cu totul de existența mea. Un ostaș veni la trap prin întuneric:

— Ordonați!

— Ascultă, Mosora: ia doi oameni...

Nu-l mai ascultai. Plecai îndărăt. Ii găsii pe toți în salon cu perdelele trase și cu o lampă pe masă. Mă priviră speriați. Le spusei:

— N-a fost nimic. Un tun e distrus și au murit patru oameni.

Imi dădui seama deodată cu întîrziere că jos miroase a praf, a piatră sfărîmată, a ceva acru, chimic, dar și a sînge. Asta era mirosul pe care nu-l puteam recunoaște, grețos, greu: sînge. Mai ales în groapa tunului. Dar nu spusei asta.

— Căpitanul m-a întrebat de ce mai stăm acasă: că aici am fi în pericol.

— Dar unde să ne ducem? Unde să ne ducem? exclamă mama. N-avem unde! Nicăieri!

— Dacă se mai întîmplă ceva, ne ascundem după casă, zise președintele.

Cristian îi traducea nevestei-si ce se vorbește: noi ceilalți eram cu toții prea surescitați ca să mai vorbim limbi străine. Palidă, nemișcată, Elisabeth-Charlotte asculta. Cristian îi luă mîinile într-ale lui.

— Was sind deine Hände so kalt? zise el uimit. Mama îi aruncă o privire otrăvită pe care el n-o observă: vorbeam tot despre ascunzători.

— In pădure! zise Filip.

— Sus la stîne! spuse Cristian

— Dormim aici. Și mîine dimineața plecăm, sus la stîne, hotărî președintele. Și se duse să le spuie servitorilor, dar nu-i găsi: fugiseră.

Am adormit în noaptea aceea adînc ca niciodată: topit de încordarea de a fi privit ceea ce se petrecuse jos. Mi-aduc aminte doar că Filip nu izbutea să adoarmă și mă trezi de cîteva ori ca să mă-ntrebe:

— Dormi?

Și apoi, pe un ton nemulțumit.

— Ce dracu caut eu aici?

Pe urmă eram prea adormit ca să-mi mai amintesc ce mai spunea.

Din acel somn adînc mă trezi o lovitură de tun. Deschisei ochii. Era dimineață. Mă uitai la ceas: șase și jumătate. Sării din pat. Alte două lovituri de tun.

— Ce e? Ce e? întrebă Filip, amețit de somn, — de bună seamă abia adormise.

— Hai, repede, scoală-te, îmbracă-te! Sau nu: nu te îmbrăca. Rămîi așa. Hai după casă! spuneam eu febril. Ieșirăm în goană și ne duserăm după casă; era acolo un loc pavat cu lespezi de piatră, umbrit de alți nuci, mai tineri; mai erau și niște scaune și o masă de răchită. Mama era în halat, galbenă, Elisabeth-Charlotte și Cristian în pijamale, președintele în cămașă lungă, halat și papuci.

— Nu-i nimic, zicea președintele. — Nu vă speriați. Trece.

Și părea într-adevăr foarte stăpînit, foarte calm. Hărmălaia bubuiturilor era în toi: trosnituri, pocnete, detunături. O rafală pîrîi pe deal, pe coastă în sus, repezindu-se din tufiș în tufiș cu explozii mici, seci, de flacără roșie. Cum se stinse ultima, se auzi pîrîind desișul care luase foc și un fum ușor cenușiu urcă în cerul albastru. Pe deasupra casei trecură zumzăind alte obuze. Deodată — și de aceea am scris în prima pagină a acestor Memorii că m-am născut spre noroc și nenoroc — mă gîndii la pivniță și strigai:

— Haideți în pivniță! E mai sigur acolo!

Pivnița era pivniță de vie. Și cramă totodată.

— Nu! Ce faceți? strigă Filip. — Stați aici!

— Hai în pivniță, repede! spuneam eu pe un ton autoritar. Și împingîndu-l de umeri pe Elisabeth-Charlotte și pe Cristian, repetam:

— Hai în pivniță! are ziduri groase.

Filip țipa ceva cu glas ascuțit. Nu l-am mai ascultat și am coborît, pe cînd de undeva de prin cine știe ce tufișuri, brandurile locotenentului Moceanu trăgeau repede, repede, fără oprire: stup! viiiu-BUM! stup! viiiu! BUM!

Pivnița era cu ziduri groase în spre Dunăre (pivniță de deal, pe o parte îngropată, pe cealaltă cu poartă la drum), o ușă mare de fier, bîrne groase de stejar drept tavan. Mirosea a vin, a drojdie, dar un miros uscat: butoaiele erau goale, președintele vînduse tot cu mare cîștig. Era semiîntuneric, răcoare plăcută. Mama țipă:

— Fili! Unde e Fili!

Cristian, cu Elisabeth-Charlotte strînsă de el, președintele asudat, eu, eram toți aici. Președintele zise:

— Mă duc să-l aduc.

Și făcu un pas spre ușă. Dar în clipa aceea, mult mai puternică decît toată canonada de afară, o bubuitură zgudui tavanul. O simțirăm ca pe o lovitură de mai în stomac. Urmă un uruit de zidărie și începu să ne curgă pămînt și moloz în creștet. Altă bubuitură, ca un icnet supraomenesc, gigantic. Ușa pivniței se trînti cu zgomot și se deschise; dar în loc de lumină, afară era un semi-întuneric roșiatic. Altă bubuitură: ușa se trînti la loc și scîntei mari cît o nucă trecură prin ea, roșii, strălucitoare, dar se stinseră instantaneu. Altă bubuitură, și încă una; și duruit de pietrărie. Apoi liniște — adică numai detunăturile canonadei pe Dunăre și brandurile; stup! stup! stup! viiiu, viiiu! BUMBUMBUM.

— Ce-a fost asta? întreabă mama. Eu știam ce a fost. Ieșii. Ea țipa și mă ținea de cot:

— Nu ieși! Stai aici!

Deschisei ușa, ciuruită de găuri mari, de formă neregulată. Norul de praf roșiatic se rărea. Veranda, care ar fi trebuit să fie deasupra capului meu, era peste drum, descheiată, ca o cutie de lemn ce era. Intorsei capul și mă uitai în sus: casa nu mai exista. Cîteva bucăți de zid, mormane de piatră și cărămizi. Drumul era plin de cioburi de geam, de cărămizi, de bucăți de lemn. Călcai într-un ciob ascuțit, fără să simt nici o durere; îl scosei și pornii mai departe, în pijama, plin de praf și descuț. Nucul de pe terasă, bătrînul Laocoon, nu mai exista, nici el: doar un ciot enorm, care mirosea plăcut a lemn verde, a sevă crudă; dar coroana și crengile cele mari erau făcute țăndări și zburate departe. De dedesubt, masa de la care ne ridicasem aseară și pe care nimeni n-o mai strînsese, era neatinsă, cu farfurioarele de desert, resturile de prăjitură, lingurințele, paharele, sticlele. Un pahar răsturnat era singurul semn de dezordine.

Intrai în casă; mergeam greu; mormane de dărîmături. Acoperișul zburase pe jumătate; dulapurile de haine, ciuruite de schije mari, pline de praf (toate hainele erau ferfeniță), stăteau cu ușile căscate sub cerul liber; nu mai era nici tavan nici acoperiș deasupră-le.

— Fili! strigam eu. — Fili!

Imi auzeam glasul, mic, sec. Jos bubuiturile continuau. Trecui prin bibliotecă; cărțile și pînzele și cartoanele cu desenuri ale lui Fili ardeau. Erau însă rafturi încă neaprinse. Intinsei mîna să le golesc, dar nu văzui că schije mari luaseră cărțile de la un capăt la altul, tăindu-le în două, în trei.

— Fili! Fili!

Mirosea a verdeață crudă și praf Dar tare de tot, a sevă de arbore; ca în pădure la tăiat trunchi tineri. Și a cărămidă pisată, și a ars. Dar cel mai mult a sevă crudă, proaspătă, bună.

Ajunsei în dosul casei; nucii erau ciupiți de schije; și miroseau așa; unul era rupt. Iar Fili era întins pe jos. Pe o coastă, cu obrazul pe brațul drept. Era plin de praf, pudrat parcă. Ochii mari, verzi, priveau în gol, pe lîngă pămînt. Pijamaua era strînsă sub el, de i se vedea talia cam plină, șoldul cam cărnos. Pudrat cu praf, înconjurat de frunze smulse, de crenguțe rupte. Și cu un clăbuc de sînge care începea să se închege — erau bășici de aer din plămîni — între umăr și gît, și cu altă scursură de sînge sub el, și cu mîna stîngă zdrobită. Părul buclat pe care și-l oxigena, era tot buclat și atîrna de pe tîmplă de parc-ar fi fost păr viu de om viu. Filip se uita gînditor în gol, sau la niște pietricele de pe jos; dar ochii îi erau stinși.

M-am întors în pivniță și le-am spus. Am așteptat să se isprăvească. Prin fața pivniței am auzit glasuri; trecea locotenentul Boceanu, cu o cască prea mică pe cap, pusă tot pe frunte. Gîfîia:

— Unde mergeți, mă, Cristosul vostru! Ghiță! Ia-te după ei și adă-i în pădure. Albule! Albule! Și trecu, urmat de niște soldați care gîfîiau greu cu țevi de branduri în spinare. Ieșii iar după el:

— Domnule locotenent! Domnule locotenent!

Se-ntoarse cu capul peste umăr, dar nu se opri. Il întrebai:

— Ce s-a întîmplat? Ce s-a întîmplat? L-au omorît pe frate-meu.

— Au venit cu tancuri pe șosea și ne-au ras. Căpitanul s-a curățat. Eu îmi caut regimentul, ce să fac, Cristoșii mă-si? zise el cu un aer enervat și plictisit și o luă la trap pe deal în sus. Soldații gîfîiau scurt și urcau repede după el. Mă întorsei. Un Ștuka trecea liniștit deasupra Dunării. Jos, pe șosea, șerpuia o coloană de camioane îndărătul unui șir de tancuri cu tunuri lungi. Mergeau încet. Fără să-mi dau seama, mă depărtasem de casă. Tot fără să-mi dau seama, nu se mai auzea nimic. Liniște, și uruitul avionului care se depărta. Casa era dărîmată, nu mai rămăsese decît aripa din spate. Cărțile ardeau. Aveau să se stingă însă de la sine, cînd nu mai era ce să ardă.

Gata. Gata și cu copilăria și cu adolescența, și cu acel infam paradis estival, și cu cărțile, cu confortul, și cu cuibul apărat și neștiutor de lumea mare din afară. Gata cu pacea, gata cu liniștea: începuse și pentru mine „era războaielor imperialiste și a revoluțiilor proletare“; gata cu trecutul idilic. Gata și cu fratele meu Filip, cu lăcomia și îndrăzneala și geniul lui straniu și cu planurile și cu tulburarea simțurilor și cu disprețul lui de zeu cu chip de om. Era materie, carne moartă, galbenă, prăfuită.

Mă văd peste cîteva zile cu o cruce mare de lemn în mînă în capul corteglului de cîțiva oameni, apoi căruța cu coșciugul, popa. Președintele era solemn, grav. Demn. Rîsesem întotdeauna de el și de demnitatea lui ridicolă. Dar nu se schimbase. Mama hohotea, cu un văl negru pe cap; o țineau Cristian și Elisabeth-Charlotte.

Niște soldați nemți cu pistolul-mitralieră de-a curmezișul pe piept stăteau în marginea drumului și se uitau ținînd în mînă niște borcane de dulceață din care mîncau cu lingurița. Unul ieșea dintr-o casă cu un cearceaf plin cu, probabil, rufe de pat; era ca o furnică încărcată cu un ou din acelea mari albe, pe care le vezi uneori cărîndu-le. Cînd ne-am întors acasă de la înmormîntare, trecuseră alți soldați nemți pe la noi și furaseră cît putuseră căra din ce mai rămăsese.

2

Servitorii fugiseră în noaptea de 24 spre 25; de aceea nu era strînsă masa. S-au întors de la stîne, au mai stat o săptămînă, apoi n-a mai rămas decît o femeie, cam toantă; ceilalți au plecat. Nici nu era de stat. Mama trecu printr-o criză de plîns care-o ținu vreo două săptămîni; stătea închisă într-una din odăile din dos, care mai rămăseseră întrucîtva întregi (o gaură într-un perete ici colo, sau în tavan) și pe care le mobilaseră cu resturile de mobilă din casă; întinsă pe pat, plîngea ore și ore; se liniștea, pe urmă plîngea iar. Cristian ședea cu ea, o ținea de mînă, îi vorbea liniștitor, îi citea din cele cîteva cărți rămase neferfenițite și nearse. Cînd erau ei împreună, îi țineam eu de urît cumnatei mele; ne plimbam prin jurul casei, sau pe terasa curățată de moloz, pietre, grinzi și cioburi de sticlă, și unde lipsa nucului celui bătrîn și enorm făcea cerul parcă mai mare, mai larg. Scaunele de paie din dosul casei, lîngă care îl găsisem pe Filip, le pusesem pe terasă. Serile era plăcut de stat, cu fața la Dunăre și la amurgul tragic, roșu. Mai ales dacă nu întorceam capul să ne uităm la ruina din spate. Din josul Dunării se auzea cîteodată, pe vreme senină și vînt, bubuitul tunurilor; se dădeau lupte sălbatice spre Turnul Severin și Orșova. Jos pe șosea, treceau necontenit camioane cenușii cu trupe sau muniții; altele se întorceau, goale, sau încărcate cu răniți.

Ședeam așa, într-o seară, cu Elisabeth-Charlotte, cînd îmi spuse ea, uitîndu-se la orizontul foarte depărtat, de livezi și șiruri de sălcii, negre în lumina roșie:

— Nu e nicăieri liniște și pace! Cît mă bucurasem! Dar nu e.

Vorbise cu multă tristețe. Apoi spuse și mai trist:

— Parcă n-ar mai fi nimic pe lume. Parcă ar fi totul ca în vis. Nu? Numai că nu te poți deștepta.

Apoi îmi puse o întrebare neașteptată:

— Dumneata crezi în viața de-apoi?

— Nu, răspunsei eu.

— Nici eu, zise ea. — Tata era creștin, și credea. Eu, nu. Crezi în dumnezeu?

— Hypotheses non finge, zisei eu.

— Poftim? Nu înțeleg.

— Nu, nu cred. Care dumnezeu? Uite ce se întîmplă.

— Așa m-am gîndit și eu, murmură ea. — E foarte tristă toată afacerea: eine traurige Angelegenheit. Și nu e nici o ieșire din visul ăsta? Nu e, nu e, zise tot ea.

Eu, cu dinții încleștați, mă stăpîneam să nu-i urlu în obraz: „Ce ți mai trebuie? N-ai iubirea? Cîți și cîte sînt ca dumneata? Crezi că mulți?“ S-o strîngi de gît, nu alta, pentru atîta răsfăț și nemulțumire cu ce-i dăduse norocul. Ce era să spun eu, care eram aruncat în vîrtej fără ce avea ea?

Președintele se plimba singur, cu mîinile la spate, pe drum, pe sub copaci. Din cînd în cînd se apuca de o treabă la care nu-l văzusem niciodată. Tăia și spărgea lemne. Sau se ducea în grădina de zarzavat și venea cu un sac de cartofi. Stătea de vorbă cu toanta de la bucătărie (îi spun așa fiindcă era, biata, nedezvoltată mintal; avea și un început de gușe; în alte împrejurări, ar fi trăit pe lîngă ceilalți servitori și nici n-am fi văzut-o), o punea să-i povestească Iar de mîncat, mînca și mai mult. Cînd îi căzuse de gît mama hohotind de plîns:

— Ieremio! Copiii noștri! Copiii noștri! Casa noastră! — el o mîngîiase pe umăr:

— Nu face nimic. Lasă, hai, fii cuminte, că trece. Hai, lasă, că trece, repeta el mașinal.

Nu-l mai vedeam. Venea cîteodată să vorbească însă cu Elisabeth-Charlotte; o întreba într-o franceză anevoioasă, dacă a mîncat, dacă se simte bine, dacă are nevoie de ceva. Apoi, fără să asculte prea atent răspunsurile, se ducea să-și vadă de treburile lui surprinzătoare. Tăia și păsări pentru masă.

Aproape în fiecare zi, treceau pe la noi soldați nemți, asudați de urcuș (și ei urcau pieptiș, ferindu-se de drumuri — intrau în pivniță, ciocăneau butoaiele, scotoceau tot, și plecau. Alții veneau la noi să întrebe dacă n-avem vinuri și erau foarte mirați că vorbim atît de bine nemțește. Unul, mi-aduc aminte, s-a așezat pe terasă și ne-a spus (eram acolo Elisabeth-Charlotte și cu mine):

— Frumoasă vedere, de-aici.

Apoi ne privi:

— Și prin urmare, ați venit din Altfurt: Altfurt e kaputt, nu? Și dumneavoastră, domnișoară, sînteți germană?

— Da. Sînt căsătorită, zise Elisabeth-Charlotte.

— Și ce faceți aici? De ce mai stați?

Era un bărbat tînăr, blond, scurt, voinic, bine dispus. O întrebase binevoitor, fără obrăznicie. Ea zîmbi:

— Dar sînt măritată aici. Soțul meu e aici.

— Romîn! Dumnealui?

— Nu, fratele dumnealui. Da, romîn.

— Frumoasă trădare ne-ați tras, mein Herr, zise el privindu-mă. Eu dădui din umeri:

— Voiați să pierim pînă la unul pentru voi?

— Romînii n-au nici un simț pentru ceea ce este eroic, zise el: Keinen Sinn für das heroische.

Eu dădui din umeri: flatus vocis: nu-mi plăcea să vorbesc fără sens. El însă se întoarse spre Elisabeth-Charlotte:

— Meine Dame, vă sfătuiesc să plecați spre patrie cît mai aveți timp.

— De ce? Ce credeți că se întîmplă? întrebă ea speriată. El, dădu din umeri:

— Nu pot să vă spun decît atît: plecați repede. Aici, în curînd, n-o să fie bine pentru dumneavoastră, pentru mine și pentru alții.

Il mai descusurăm, dar el nu voia să spună mai mult. Cînd plecă, salută corect, milităros, apoi rîse sec:

— Viel vergnugen! Distrați-vă bine!

Și totuși, nu avu dreptate: frontul nu trecu pe la noi, și dacă se întîmplă ceva, se întîmplă în legătură cu războiul, dar nu din cauza lui.

(Continuare în nr. viitor)

O călărire în zori

Lui Eminescu tînăr

Tăcerea se izbește de trunchiuri, se-ncrucișe,
se face depărtare, se face nisip.
Mi-am întors către soare unicul chip,
umerii mei smulg, din goană, frunzișe.
Cîmpul tăindu-l, pe două potcoave
calul meu saltă din lut, fumegînd.
Ave, mă-ntorc către tine, eu. Ave!
Soarele a izbucnit peste lume strigînd.

Tobe de piatră bat, soarele crește,
tăria cu acvile din fața lui
se prăbușește în trepte de aer, sticlește.
Tăcerea se face vînt albăstrui,
pintenul umbrei mi-l crește
în coastele cîmpului. —
Soarele rupe orizontul în două.
Tăria își năruie sfîrșitele-i carcere.
Sulițe-albastre, fără întoarcere,
privirile mi le-azvîrl, pe-amîndouă
să-l întîmpine fericite și grave.
Calul meu saltă pe două potcoave
Ave, maree-a luminilor, ave!
Soarele saltă din lucruri, strigînd
clatină muchiile surde și grave.
Sufletul meu îl întîmpină, ave!
Calul meu saltă pe două potcoave
Coama mea blondă arde în vînt.

Cîntec

Trec, șficuind, seara înaltă cu tuiul,
verzi-albăstrii, plopul, arțarul, gutuiul,
repezi se trag, nefoșnitori, dinainte-mi,
roibul, săltînd, mi se subție-ntre pinteni.

Inima mea, sie își spune-n văpaie:
— De orizont mă mai desparte-o bătaie!
Ochii mei gravi, dănțuie o licărire:
— De orizont ne mai desparte-o privire!

Tai fluturînd, aerul serii de toamnă,
steag omenesc, doar o chemare mă-ndeamnă.
La orizont, lumea Comunei, sub stele,
mă va-nălța, steag omenesc, la crenele.

Ritmic suind aeriana colină,
crește un cer, altul, sub mine se-nclină,
peste întins, sună-a zării orbită:
— Timpul l-ajung, mi-a mai rămas o clipită!

Nichita STĂNESCU

A. P. CEHOV

(Urmare din pag. 1)

malul siberian al Pacificului, era de ani și ani folosită de către țarism ca un loc de deportare pentru răzvrătiți, — mai aspră încă decît nesfîrșita Siberie. Aci exploatarea era maximă, bunul plac al autorităților locale depășea orice închipuire.

Adînc cunoscător al vieții ruse de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, deci știind foarte bine ce înseamnă suferința, sărăcia, despotismul și întunericul, Cehov a fost totuși zguduit de ceea ce a văzut în Sahalin. Cei mai mulți dintre cercetătorii operei și vieții scriitorului sînt de acord că plecarea în Sahalin a fost pentru Cehov echivalentă cu o faptă eroică. O „faptă eroică" nu numai pentru că era de așteptat să-și zdruncine și mai mult sănătatea și așa șubredă, — Cehov suferea de piept, — și nu numai pentru că o călătorie în depărtatul Orient era obositoare și plină de riscuri. Plecarea în Sahalin a reprezentat o „faptă eroică" în însăși concepția scriitorului și a avut ca scop nu numai studiul științific, pe care altfel Cehov l-a și făcut, ci apropierea de un punct maxim al suferinței umane.

Călătoria în Sahalin a fost o cotitură în viața lui Cehov. Intors în Rusia, scriitorul începe să se preocupe de viața politică, să utilizeze experiența lui umană pentru a creea opere de valoare mobilizatoare, protestatară, de chemare la luptă. Totuși, atît în anii care au precedat călătoria în Sahalin cît și în cei care l-au urmat, Cehov nu a cunoscut activitatea clasei muncitoare și n-a avut, din păcate, niciodată prilejul să-i întîlnească pe eroii ilegalității, pe membrii grupurilor muncitorești, — pe acei oameni care își spuneau cu îndreptățită mîndrie revoluționari de profesie. Iată motivul pentru care eroii lui au rămas în lumea oamenilor mărunți, și pentru care în niciunul dintre ei nu s-a oglindit imaginea adevărată a oamenilor care aveau, nu peste mulți ani, să sfîrșească cu țarismul, să doboare regimul burghezo-moșieresc și să pună bazele unei alte orînduiri sociale. Aceasta în vreme ce Tolstoi, deși însuflețit de o concepție greșită, idealistă, asupra lumii și societății, izbutise să dea zguduitorul tablou al deținuților politici care ocupă partea finală a „Invierii", tocmai datorită faptului că realitatea luptei revoluționare îi fusese cunoscută.

Ultimii ani ai lui Cehov au fost închinați marilor sale piese de teatru: „Pescărușul", „Unchiul Vania", „Trei surori", „Livada cu vișini". Creația ultimilor ani arăta clar că universul lui Cehov nu s-a mai îmbogățit apreciabil în această perioadă. Experiența acumulată anterior era de data aceasta turnată în tipare literare noi, după o concepție de viață deosebită, nouă în opera lui Cehov. Scriitorul aducea un mesaj optimist, de încredere în viitor, de speranță în venirea apropiată a unei înnoitoare furtuni care să mături odată pentru totdeauna viața veche. Pentru majoritatea cititorilor contemporani devenise clar că Anton Pavlovici Cehov găsise „ideea călăuzitoare" pe care o căutase. Motivul furtunii care se apropie, care vine inevitabil, al vieții de mîine, alta decît aceea a întunecatului trecut și prezent, era ecoul artistic al nădejdilor și credinței care, la sfîrșitul secolului XIX și la începutul celui de-al XX-lea, agita intelectualitatea, clasa muncitoare, țărănimea rusă: credința în inevitabila, înnoitoarea revoluție. Și în acești ultimi ani, Cehov și-a păstrat trăsătura caracteristică, aceea a strînsului contact cu realitatea, și a rămas scriitorul legat de societate, de viață, care fusese în permanență.

Personalitate subtilă, puternică prin profunzime și delicatețe, prin pătrundere și sensibilitate, Cehov și-a construit ca nimeni altul viața cu opera, trăgînd, din experiențele dureroase sau vesele, sevă pentru scrisul, pentru nuvele, pentru comedii sau drame. Scriind, Cehov a dat cea mai bună folosință posibilă lucrurilor pe care le învățase de la viață, și a confirmat încă o dată faptul că nu poți fi mare scriitor decît trăind și exprimînd sentimentele și ideile timpului și realității tale, prinzînd esența fenomenelor sociale și umane, niciodată departe de ceea ce simți și crezi, căutînd să adăugești oamenii care te înconjoară.

Zaharia STANCU

(Continuare în nr. viitor)

AUREL JIQUIDI „Fată cu desagi"

INGER ȘI DEMON?

Așadar, orgoliul clarvăzător, știutor al prețului plătit pentru cunoașterea necunoscutului, pentru eternizarea efemerului și conservarea intactă a visului mîngîiat, (tortura căutărilor, amărăciunea eșecurilor, energia cheltuită adesea inutil, în condiții potrivnice), este sigiliul conștiinței de sine a omului ridicat în fața universului, semnul heraldic al bărbăției lui spirituale: „Acel ce-atinge neatins noroiul/ Și poate duce drum și peste cer / Și să rămîie fier de este fier,/ Rugina-n el să nu-și puie altoiul".

Pur spirituală, bărbăția n-ar fi însă decît o variantă laică a ascetismului, al cărui ideal pustiu a fost respins de omul și artistul impetuos Tudor Arghezi. Omul, ieromonahul pre nume Iosif, l-a lepădat în izolarea sa rece, fugind din chilie; pamfletarul l-a rușinat în josnicia încarnărilor sale, vitriolind pe predicatorii corupți; poetul l-a compromis definitiv în zădărnicia normelor sale siluitoare, deplîngînd sarcastic sau ironizînd blînd victimele păcatului, după cum acestea cred ori nu în el. Pocăința cam suspectă a tînărului diacon Iakint („Fur și tîlhar întru Hristos / El printre frați trecu sfios"—„ Mîhniri") și zeul cam teatral și servil, prea lumesc, al arhimandriților și stavroforului în asumarea vinei mitropolitului, din a cărui mînă s-a vărsat paharul cu sfînta cuminecătură („Se jeluiesc nemîntuiți / Cum că păcatul e al lor"— „Iosif al Ungrovlahiei"), fac îndoielnice remușcările, temeiul subiectiv al păcatului. Iar Dumnezeu — care, se pare, a mușcat și el din „pomul vieții" al raiului — e un complice prea pofticios al instinctului pentru ca și argumentul „transcedental" al păcatului să mai reziste: „Și Dumnezeu, ce vede toate,/ In zori, la cinci și jumătate,/ Pîndind, să iasă, prin perdea,/ O a văzut din cer pre ea". Atitudinea antireligioasă, refuzul de a privi dragostea ca păcat, s-a exprimat și răspicat în versurile unui „Psalm": „Trupul de femeie cel îmbrățișat / Nu-l voi duce ție, moale și bălan". Savuroasă, „ispita" e legitimă, fiindcă e inevitabilă. Ca și posturile în rugăciuni, nici concentrarea în abstracțiune, în preocupările stricte ale cunoașterii, nu putea toci vîrful de ac al impulsului: „Diavole, jocul tău ajunge! / Pan te-a trîntit și-acum te-mpunge". Viața își impune chemarea, despotic. Vocabularul erotic corespunzător își grupează termenii în jurul ideii de irezistibil, de agresivitate și fierbințeală mistuitoare, aiuritoare. Dorul e dur, e un jind înspăimîntător chiar pentru cel care îl încearcă: „Și-acum c-o văd venind / Pe poteca solitară,/ De departe, simt un jind/ Și-aș voi să mi se pară" (subl. n.). Dorința e nemiloasă: „O, cuiburi, scoici cu șoapte, / Rugați-vă la noapte/D.n turlă, pentru ea..." Patima devine, ca la Eminescu, o „boală" și o năucire, iar iubita o „mică ființă de otravă" care, sleind sufletul, îndurerează trupul pînă la „fiecare os" cu „amintire și lingoare". Senzual, frenetic senzual, erosul arghezian, care nu are nimic comun cu rafinamentul morbid al simboliștilor parfumați, amețiți artificial spre a-și biciui simțurile calpe, nu se reduce la senzualitatea brutală, lacomă. Fiind, ca și pentru Eminescu, expresia naturii în om, este o forță spontană, ingenuă, a cărei „otravă" este binefăcătoare. De aceea trezirea instinctului, tîrcoalele lui iscoditoare sînt urmărite în viclenia lor la fel de candidă ca răsărirea plantei sau îmbobocirea floarei, cu precauții gingașe și folclorice, menite parcă să potolească ființa tînjitoare. Calitate care a și transformat „Lingoare" de ex. într-o splendidă replică la mitul „Zburătorului": „Fata noastră e bolnavă, / Fata mea și-a dorului,/ In vîrful piciorului / A-nțepat-o cu otravă / Spinul prins de crini și laur... Fata zace-n pat bolnavă,/ Gingașă și somnoroasă,/ Ca pe-o tavă/ De-argint, O chiparoasă". Robustă și suavă, dragostea vede în obiectul său apogeul firii care, copleșind cu daruri femeia, se tulbură singură înaintea propriei opere și i se-nchină paradisiac:

Tudor Arghezi: „VERSURI"

„Tu ce-nfiori pe șesuri plopii/ Cînd treci, din creștet la picioare / Și prinzi de tot ce te-nconjoară / O plasă caldă de răcoare...". Artistul însuși, spre a păstra forma femeii, trebuie să renunțe la procedeele artei în schimbul uneltelor și materialelor naturii, trebuie să ia pentru trup „pămînt sălbatec din pădure", pentru ochi — „verbină", pentru sprîncene — „firele subțiri de iarbă nouă / Ce-a-nțepat lumina", pentru trunchi „pildă de la urcioare". In femeie, sinteză prin excelență a naturii, universul întreg poate fi contemplat, cum nota G. Călinescu. Chiar idila e revelatoare în același sens: „Surîsul tău mi-i drag / Căci e ca piatra-n fund,/ Spre care-nnoată albi / Pești lungi cu ochi rotund". Adorator, bărbatul idolatrizează femeia, care-i confiscă aspirațiile și-l îndrumă către un destin triumfal: „Tu care mi-ai schimbat cărarea / și mi-ai făcut-o val de mare,/ De-mi duce bolta-nsingurată/ dintr-o vîltoare-ntr-o vîltoare / Și țărmii-mi cresc în jur cît noaptea,/ pe cît talazul mi se-ntinde"... S-ar părea chiar, că voința de eliberare, revolta împotriva prezenței tiranice a femeii nu numai că nu izbutește să-i alunge umbra persecutoare, dar tocmai ea o invocă aprig, ca pe o necesitate: „Pusei pămînt și ape, zăgaze între noi,/ Și sîntem, pretutindeni, alături, amîndoi./ Te întîlnesc pe toată poteca-n așteptare,/ Necontenita mută a mea însoțitoare..."

Erotica argheziană e departe de a se epuiza în cultul orb al femeii. Cel puțin egal de intens, dacă nu dominator, apare stadiul lucidității virile, al distanței care separă totuși bărbatul de țelul contopirii sale absolute cu femeia. Risipirea vrajei este inerentă naturii paroxistice a acesteia. Fascinația subjugă, nu durează. De unde mînia împotriva femeii care e văzută acum, întrucîtva ca o „Dalilă", eminescian vorbind. Vanitatea amantului abandonat e teribilă, fulgerătoare de blesteme; „Ridică-ți din pămînt urechea,/ în ora nopții cînd te chem, / Ca să auzi, o! neuitată, / neiertătorul meu blestem". Și aceea a artistului e răzbunătoare, pînă la regretul de a fi nemurit o ingrată, o nevrednică, pe soclul artei sale: „Femeie scumpă și ispită moale! / Povară-acum, cînd, vie, te-am pierdut.? De ce te zămislii atunci din lut / Și nu-ți lăsai pămîntul pentru oale?" Moartea iubirii este însă iremediabilă și, ca atare, trebuie să te împaci ca ea. Aci, Arghezi nu mai e eminescian. Elegiacul, imploratorul sfîșietor al trecutului. („N-o mai zăriți din vîrfuri nicăieri? / Știți voi ce vorbă este vorba „ieri"?,) dezmiardă totuși lira fără lacrimi, devenind un Orfeu sever și resemnat, pentru care legea naturii înseși poruncește dispariția fără întoarcere a Euridicei: „Iubirea noastră a murit aici./ Tu frunză cazi, tu creangă te ridici... / I-am spus că vreau să caut un mormînt,/ Pe care l-am săpat, de mult, cîntînd /. Și mi-a răspuns că nu e în grădina lui. / E-adevărat. Nu este mormîntul nimănui". Credem că substratul „criticii" pasiunii și al mîndriei, uneori disprețuitoare, a bărbatului este aceeași conștiință a menirii sale. Faust nu poate rămînea captiv al unui amor care, ignorînd „otrava gîndirii și a vegherii", nefiind în stare să realizeze năzuințele sale înalte — fără de care el nu poate fi pe deplin fericit,— este preferabil ca virtualitate pură, ca simplă veleitate de veșnicie: „N-ar fi mai scumpă vremea sleindu-se-n tăcere / Decît bătută-n clopot de glas fără durere?/ Nu-i mai de preț arama, ce încă ne-ncercată/ Așteaptă-n fundul lumii să fie căutată?". Pesimism? Dimpotrivă. Din această convingere, a necesității visului, se hrănește încrederea lucidă în tăria regeneratoare a dragostei, în legitimitatea și datoria cuplului de a întreține viu, în om, focul idealului său. Nu e concludent îndemnul adresat femeii: „Priveghe însă visul stăpîn peste durată, / Să nu se depărteze de oameni niciodată"? Și îndemnul paralel, de a înfrunta direct, sălbatic, timpul, nu implică o idee similară, încă mai viguroasă, mai activă: „Mînă crîncen, timpul tu sparge-l cu potcoava, / S-apropiem vecia mai repede de noi. / Păstrează-ți sărutarea, ca florile otrava, Ca să o dăm țărînii întreagă înapoi"? De altfel, exaltarea maternității ca miracol al naturii, nu ca mister al creațiunii, („Buna-Vestire" e religioasă doar prin antifrază, prin titlu și iluziile „eroinei", a cărei înțelegere este întrecută de măreția evenimentului), ca și elogiul de mai tîrziu al căsniciei și familiei ca sursă terestră de armonie spirituală, învederează optimismul vital al poetului, liber de intenția „sacralizării" sau, din contră, a „demonizării" femeii. Trăsătura de idol, de divinitate, din portretul femeii nu este, așa cum am arătat, decît o postură artistică, printre altele mai puternice, după cum fața aparte, trufașă uneori, a bărbatului, nu contravine prin nimic misogin, destinului său de pereche. Spre deosebire de Eminescu, la care femeia e proiectată polar, ca înger și demon, Arghezi a privit-o ca ființă profană, nici înger nici demon, ca întrupare a vieții „asa cum este ea".

In imaginea tonică și înaltă despre dragoste, solicitînd femeii un elan total, un atașament exaltat, atît pentru persoana cît și pentru misiunea bărbatului, își consacră virtuțile întregul ideal pozitiv de viață al poetului.

Mihail PETROVEANU

PREGĂTIREA VIITORILOR STUDENȚI

In intervenția mea, îmi îngădui să exprim unele impresii și sugestii, în legătură cu studierea literaturii romîne în școli, rezultate nu din practica predării în învățămîntul mediu, ci dintr-o altă experiență. Am avut prilejul cîțiva ani la rînd, să apreciez cunoștințele de literatură romînă ale candidaților la examenul de admitere în Facultatea de filologie, — a cărei menire, cum se știe, e de a pregăti profesori de limbă și literatură și, în multe cazuri, viitoarele cadre ale frontului nostru literar. Se poate spune de la început că pregătirea absolvenților școlilor medii în ce privește cunoașterea literaturii noastre clasice și contemporane e indiscutabilă, de la an la an, mai bună. Trebuie spus însă că mai există un număr destul de important de absolvenți cu sumare cunoștințe, care se orientează greu, uneori defectuos în probleme de literatură romînă. Neîndoios, putem presupune că, la o parte din aceștia, pregătirea precară se datorește modului lor superficial de a citi și studia în școala medie, dar în unele cazuri și metodelor didactice greșit orientate sau ineficiente. Voi arăta în cele ce urmează cîteva lacune care mai persistă în pregătirea unora din absolvenți la literatură romînă. Mă refer, în primul rînd la modul simplist, stereotip de analiză a operelor literare, redusă de obicei la povestirea subiectului. Cînd e vorba să se discute valoarea literară a unei scrieri, se face, în cel mai bun caz, o sumară decupare lingvistică a ei, arătîndu-se că în operă se întîlnesc neologisme, arhaisme sau expresii populare, ori se spune că scriitorul are obiceiul să folosească și comparații, epitete, și uneori se dau chiar exemple. Se înțelege că o atare „analiză" nu e de natură să explice cît de cît semnificația artistică a unei opere. Cred apoi că la unele școli medii se acordă încă prea puțină importanță legăturii operei cu viața scriitorului, cu ambianța socială, politică și culturală. In multe cazuri, candidații care cunoșteau foarte minuțios subiectul unei opere, nu erau în stare să precizeze data și circumstanțele în care a fost scrisă, sau nu cunoșteau nici măcar aproximativ principalele date biografice ale autorului. Exemplele se referă nu la scrieri mărunte, ci la opere proeminente : nuvela Alexandru Lăpușneanu *de C. Negruzzi, sau* Pseudokinegheticos *de Al. Odobescu. Elevii trebuiesc obișnuiți în studiu cu o metodă științifică riguroasă, trebuiesc combătute cu tărie diletantismul și superficialitatea.*

Studierea literaturii romîne nu se poate face apoi ruptă de contextul literaturii universale. In manualele de istoria literaturii romîne, acest lucru nu e neglijat, făcîndu-se referiri utile la scriitori din literaturile străine, fără a se da însă și unele indicații asupra scriitorilor citați, presupuși a fi cunoscuți de elevi. Este adevărat că, odată cu învățarea a două limbi străine moderne, elevilor li se dau, în ultimii ani, cunoștințe sumare despre unii scriitori ai literaturilor respective. Aceasta nu rezolvă, însă, decît într-un mod foarte parțial problema. Sugerez ideea ca în manualul de teoria literaturii, foarte încărcat, cum s-a mai arătat, cu definiții greoaie, cu analize și comentarii uneori de prisos, să se introducă, la capitolul despre genurile literare, scurte prezentări ale celor mai importanți reprezentanți din literatura universală, pentru fiecare gen literar. Același lucru se poate face și în manualele de istoria literaturii romîne, acolo unde se discută despre curentele literare (clasicism, romantism etc.) și unde se citează nume ilustrative de scriitori străini fără nici o indicație bibliografică.

Vreau să mă refer în cele ce urmează mai insistent la programa pentru admitere în facultățile de filologie care, așa cum e întocmită, subapreciază posibilitățile de studiu ale candidaților, simplificînd într-un mod nepermis materia. In general, nu se prevăd cunoștințe care să permită candidaților o caracterizare de ansamblu a activității scriitorului, ci cunoașterea doar a cîtorva opere considerate reprezentative. De pildă: din Bolintineanu, o singură poezie, cunoscută de toată lumea : Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare *; din Alexandrescu, o poezie lirică, o satiră și două fabule (*Cîinele și cățelul, Boul și vițelul*) ; din Eminescu șase poezii ; din Slavici o nuvelă ; din St. O. Iosif, Maria Banuș, V. Porumbacu, E. Jebeleanu, cîte o singură poezie. Nici măcar un ciclu de poezii, o culegere, ci doar cîte o poezie. Fiind vorba de un concurs la o facultate unde limba și literatura romînă sînt discipline de bază și care urmărește să pregătească specialiști în această direcție, e limpede că o astfel de programă nu e de natură să stimuleze cunoașterea temeinică a literaturii noastre.*

In legătură cu predarea limbii și literaturii romîne în școli, trebuie pusă și sarcina învățămîntului nostru de a forma la elevi deprinderea unei expri-menul de admitere în facultăți arată că, în această privință, mai trebuie depuse eforturi. Ridicarea unei astfel de probleme elementare, pare superfluă în cadrul acestei discuții. Problema este totuși serioasă, tocmai pentru că e elementară. Scopul școlii noastre e să formeze oameni culți și scrisul e și el unul din indiciile concludente de cultură. In orice caz nu e îngăduit să mai întîlnim absolvenți de școli medii care să nu aibă o exprimare corectă în scris,

Discuții cu privire la studiul literaturii romîne în școală

care să nu cunoască bine ortografia și punctuația.

Un însemnat sprijin în problema predării și a bunei însușiri a literaturii romîne în școli îl pot da, evident, și revistele literare, nu numai prin inițierea periodică a unor discuții, ca cea de acum, ci și prin publicarea de articole și studii în legătură cu probleme literare care interesează direct tineretul studios. Tov. Coralia Călin remarca, pe bună dreptate, stilul cam prețios al criticii noastre literare — aș preciza că în special al criticilor mai tineri — greu accesibil tineretului din școli.

In paranteză îmi îngădui să spun că articolele de critică păcătuiesc adesea nu numai prin prețiozitate. Problemelor majore ale literaturii actuale sau ale moștenirii noastre literare, li se preferă nu odată chestiuni minore, îmbrăcate în dantelării foarte subtile de fraze.

E foarte îndreptățită cererea elevilor, exprimată în articolul tov. Coralia Călin, de a li se pune la îndemînă de către criticii și istoricii literari studii sintetice asupra scriitorilor noștri contemporani. Nevoia unor atari studii o resimt nu numai elevii, ci și categorii mai largi de cititori. Același viu interes l-ar avea publicarea unor studii sintetice despre curentele literare, așa cum a început, de pildă, „Viața romînească", cu recomandarea, însă, ca inițiativa să nu fie părăsită. Recent, „Editura de Stat pentru literatură și artă" a hotărît să publice cîteva culegeri de studii în legătură cu unele probleme speciale ale literaturii veacului al XX-lea. Astfel de inițiative, urmate de altele nu mai puțin valoroase ale editurilor noastre, în special ale „Editurii tineretului" și ale „Editurii Didactice și Științifice", pot ajuta în mod nemijlocit tineretul studios la o cunoaștere mai temeinică a literaturii noastre clasice și contemporane.

D. PĂCURARIU

Pe marginea unei discuții

„Gazeta literară" a publicat în nr. 3/1960 articolul „Limbă și tipic lingvistic" de Aurel Lambrino. A. Lambrino contesta în articolul său mai toate obiecțiile făcute de Șerban Cioculescu, tot în „Gazeta literară" (art. „Actualitate și limbă" din nr. 48/1959), pe marginea traducerii în limba romînă a romanului „Skutarevski" de L. Leonov. Redacția consideră necesar să-și exprime punctul său de vedere în această discuție.

A. Lambrino a respins anumite considerații cu privire la caracterul regional al unor cuvinte sau forme lexicale, arătînd că aceste considerații au fost provocate de simple greșeli de tipar („titine-său", „rîpii", „compozional" etc.). Răspunderea nu poate fi aruncată însă nici asupra lui Ș. Cioculescu, care nu avea de unde să cunoască adevăratele cauze ale apariției formelor respective. Reproșul formulat în acest sens de A. Lambrino este neîntemeiat. A. L. are dreptate apărînd, de pildă, forma „pointer" împotriva lui „poanter" (propus de Ș. C.) deoarece versiunea sa e mai apropiată de pronunțarea din limba de origine, dar nu poate susține pe „paișpe", chiar dacă fraza în care se găsește cuvîntul „redă într-un stil indirect reflexiile unui om simplu". Aceasta pentru motivul că alături de „paișpe" apare și „languros", care nu mai poate fi explicat prin simplitatea personajului (Ș. C. combătea aceste „contraste violente"). Nu e, după părerea noastră, greșită nici forma „a o face pe" folosită de A. Lambrino.

Dar A. L., contestînd absolut toate observațiile lui Ș. C., nu reușește să și argumenteze. El scrie: **„Spațiul nu-mi permite să mă opresc asupra tuturor «exemplelor» date de Ș. C. în articolul său. Nu-s prea multe (vreo 30, din care majoritatea greșeli de tipar, citări incorecte sau «puncte de vedere» în genul lui pointer sau asupra serii)"**... In primul rînd, așa-numitele „citări incorecte", trecute și ele la „majoritate", nu sînt decît... una, care nu modifică obiectul discuției, deoarece nu în partea omisă (din greșeală, probabil) de Ș. C., se afla cheia expresiei. A. Lambrino, trecînd aproape totul în seama greșelilor de tipar, a citărilor incorecte și a „punctelor de vedere", apără implicit și unele greșeli reale pe care Ș. C. le-a semnalat în articolul său. Expresiile: „ce te zdrobești așa?", „avea și drept să rîdă" (în loc de a avea și dreptul), „trăia pe spatele meu", „nu m-am dat dus" etc., nu sînt justificabile. De altfel, traducerea mai conține și alte greșeli, care nu pot fi puse, toate, în seama corectorilor. Cîteva exemple, luate la întîmplare: „pe nebăgate seamă" (pag. 71) în loc de pe nebăgate de seamă; „se îndeletnicea (...) de cititul ziarului" (pag. 69) în loc de cu cititul ziarului; „Și Einștein, prin nouă sute cincisprezece, a cîntat vioara a doua în știință" (pag. 55) în loc de a cîntat la vioara a doua (a fost vioara a doua); „...Ștruf își făcu apariția în „cadra ușii" (pag. 57); „aveai ce te minuna" (pag. 36) în loc de aveai de ce te minuna; „cu numele care-l aveți" (pag. 57) și „Unchiu-meu, care-l am" (pag. 110) în loc de pe care...; „o smucitură, apoi — așterne-te drumule!" (pag. 171) în loc de așterne-te drumului! etc. In afară de asta, A. L. a înțeles greșit termenul „lecțiune" folosit de Ș. C. cu înțelesul cunoscut în filologie (versiune, variantă, formă, de ex.: lecțiune exactă, lecțiune corectă, lecțiune greșită etc.), atribuindu-i sensul didactic, de lecție: „autorul le servește mai jos o „lecțiune" (stilul său) traducătorilor"...

In concluzie, trebuie să arătăm că nu subscriem la toate obiecțiile lui Șerban Cioculescu dar nu putem fi de acord nici cu poziția lui A. Lambrino care le-a respins în bloc, fără a recunoaște nici o greșeală.

RED.

FIORUL LIRIC ȘI CRITICA

(Urmare din pag. 1)

minatoare. Peisajul e însuflețit de prezența discretă a personajului principal, care apare din primele versuri, împodobind gazonul viitorului bloc cu „umbrele noastre".

Obiectele care-l înconjoară, natura prezentă în casa cea nouă prin merele roșii și umbrele lor de pe masă, prin iedera ce crește pe balcon (deși e greu s-o auzim „crescînd lîngă tîmplele noastre". Aici are dreptate Eugen Simion), prin luceafărul contemplat între două blocuri vecine, e o natură umanizată ce servește realizării omului, natură ce nu mai stă în fața lui ca o **„lume străină, protivnică"** (Marx: **„Manuscrise economico-filozofice**). Nu numai umbra aparținînd omului „împodobește gazonul", ci și umbrele obiectelor, eliberate de înstrăinarea la care le-a supus capitalismul, împodobesc cadrul lui familiar.

Ne-ar ispiti să arătăm cum bucuria exultantă, voluptatea cu care poeții din țările socialiste percep lumea exterioară, senzorială, e și ea o parte a vastului proces de dezalienare a omului și a obiectului. Această anulare a înstrăinării de sine, această redobîndire pe un plan superior a umanității — fenomen de o covîrșitoare și epocală amploare ce se petrece în lumea socialistă, fenomen încă insuficient reflectat de arta și literatura noastră — reprezintă o temă prea vastă pentru a fi dezvoltată într-un articol ca cel de față. Imi propun să revin altădată asupra ei. Trec mai departe la analiza poeziei în discuție.

Atmosfera predominantă ce se degajă din versurile acestea e, așa cum spuneam, seninătatea calmă și, adăugăm acum, fericirea senină a unui cămin tînăr, aparținînd unor oameni ai muncii, unor creatori conștienți ai propriei lor fericiri. Ea nu e fericirea opacă, mic-burgheză, închisă în sine însăși, oarbă la viața dimprejur. Cu puține, dar îndemînatice tușe, poetul ne sugerează un univers intim și deschis totodată spre lume (orașul, luceafărul...).

Construcția poeziei este dusă la capăt de tînărul ei autor într-un mod ce ar putea fi invidiat — după părerea mea — de orice poet matur, stăpîn pe mijloacele sale artistice.

Inchipuiți-vă că ordinea momentelor în poezie ar fi fost alta: că întîi ne-ar fi fost prezentată o scenă de dragoste și, mai apoi, în prelungirea firească a lucrurilor, pătuțul copilului, etc. Ar fi fost destul de convențional. Poetul însă își încunună micul și armoniosul edificiu cu momentul amețitor al dragostei.

Noile relații omenești, prospețimea, ușor sugerată, a sentimentelor dintre cei doi soți, emoția puternică pe care i-o stîrnește bărbatului mireasma părului drag, dulcea amețeală a dragostei, ne sînt evocate cu o mare delicatețe într-un singur vers final: „Și mireasma părului tău va pleca într-o parte odaia".

Verticala materială, solidă, a casei noi, e întretăiată pentru o clipă de imaterialele linii oblice ale cîmpului vizual aparținînd unor ochi de îndrăgostit... Nu vă neliniștiți! Peste puțin liniile vor reveni la loc, pereții își vor recăpăta așezarea cerută de legile esteticii, micul cutremur al sufletului și al simțurilor va trece... pentru a reveni iarăși și iarăși, dînd vieții mereu inedite și noi dimensiuni.

Cum vede criticul Eugen Simion această poezie?

Ii dăm cuvîntul: „Aleg spre ilustrare un poem aparținînd unui tînăr poet talentat, în plină evoluție, dar care se lasă uneori furat de detalii imagistice, ajungînd la ocultism — altfel spus, obscuritate. Bunăoară, în poemul **„Inscripție pe o casă nouă"** („Steaua" nr. 5/1959) Grigore Hagiu vorbește despre construcția unui bloc nou, raportînd imaginile la ideea de muncă colectivă. Poetul aduce o viziune autobiografică: (criticul citează aproape toată poezia, n. n.)... „Lucrurile sînt clare, există aici un fior liric — mai mult prin sugestie vagă — dar, oricum, există — numai că, ce poate simboliza zidul care, după ce se ridică pînă la merele roșii de pe masă, se ridică și pînă la „umbrele merelor roșii" sau iedera care suie „lîngă tîmplele noastre", nu este oare un detaliu nebulos, ca și cel din final — „mireasma părului va pleca într-o parte odaia", — dorind, probabil, să dea un plus de nuanțare prin răsturnări de planuri noționale, însă eliptică de sens?"

Am încercat mai înainte să arăt de ce consider această poezie reușită. Argumentația, în măsura în care a izbutit să fundamenteze părerile mele, răspunde implicit aprecierilor negative ale criticului.

Vreau să mă opresc doar la două aruncături de condei colorate pejorativ. Tovarășul Eugen Simion parcă i-ar reproșa poetului că aduce... o viziune autobiografică. N-aș putea, cu date și fapte, să-l combat pe critic, necunoscînd biografia lui Grigore Hagiu. Aș dori chiar ca detaliile biografice să confirme cele spuse de critic. Aș fi bucuroasă să aflu că Grigore Hagiu s-a mutat de curînd, împreună cu soția și copilul (dacă-i are) într-unul din frumoasele și multele blocuri ce se construiesc pretutindeni la noi în țară; să aibă mere roșii pe masă și iederă pe balcon. Nu știu dacă poetul a ocupat de curînd un atare apartament sau ba. Ceea ce știu însă e că asemenea „autobiografii" ar putea semna zeci de mii de oameni ai muncii din patria noastră. Ceea ce știu e că rolul poetului liric constă tocmai în a-și identifica aspirațiile cu cele ale colectivității. De a face din năzuințele poporului propria sa autobiografie și din a da experiențelor sale putere de generalizare maximă. In acest sens, tot ce scriem noi, poeții lirici, e „autobiografia" poporului nostru. Să existe în **„Inscripție pe o casă nouă"** ceva strict personal sau mărunt individual, care ar putea justifica reproșul criticului? Nu mi se pare. Alte rezerve și mai nete manifestă tovarășul Eugen Simion pentru unul din mijloacele de expresie poetice folosite de Grigore Hagiu și anume: sugestia. Un fior liric obținut prin sugestie s-ar părea că are ceva reprobabil în sine, ca înfiorarea bolnăvicios irațională stîrnită în rîndurile publicului de către un individ nițel scamator, nițel magician. Eu însă credeam și continui să cred că sugestia e un procedeu artistic perfect onorabil, consfințit de creația celor mai remarcabili poeți, de la folclor încoace.

Discuții despre poezie

N-aș vrea să se înțeleagă din pledoaria poate prea exuberantă făcută poeziei în cauză, că o consider un mic cap de operă sau că intenționez să adorm proaspetele cutezanțe ale poetului sub tămîia apologeticii.

Consider că mai are multe de învățat. Consider că o abuzivă și nu destul de matură folosire a versului alb, îl amenință cu primejdiile prozaismului și prolixității. Imprecizia, îmbinată cu caracterul pretențios și silnic al unor expresii lipsite de stringență (chiar în **„Inscripție pe o casă nouă"**) pot fi ușor detectate în creația tînărului poet.

Nu trebuie să mergi mai departe de contrapagină, la poezia **„Schimbul trei"** a aceluiaș autor, din același număr al revistei „Steaua", pentru a te întrista încă o dată de ușurința cu care unii dintre tinerii, și mai puțini tinerii poeți, prezintă intuiții poetice în stare de truion, drept poezii, și o proză, ce aștepta încă în anticamera poeziei, drept vers liber.

Dar demonstrarea acestor afirmații nu-și mai găsește locul în articolul de față. El și-a propus altceva: să ajute „fiorului liric", pe nedrept adus în boxa acuzaților, a obține un verdict echitabil, la fel de necesar în critica literară ca și în sala de judecată.

Maria BANUȘ

VISUL STRIGOILOR

(Urmare din pag. 1)

ceană, concomitent cu „musulmanizarea" și gazările.

Pseudo-savanții obsedați de problema „pură", maniacii monstruoși ai sterilizărilor, și-au făcut experiențele pe mii și mii de făpturi sănătoase, conștiente de cumplita lor stare și de soarta care îi aștepta fără greș: gazarea, care nu lasă urme.

O preocupare de „duioasă" umanitate îi îndemna pe savanții naziști să caute, concomitent cu sterilizarea popoarelor menite robiei, un mijloc de a mări, în schimb, procentul nașterilor la nația dominantă. Doctorul Mengele a avut năzdrăvana idee de a determina pe mamele nemțoaice să nască, de voie de nevoie, cîte doi gemeni și, dacă nu e cu bănat, fie și cîte trei. A pornit deci o vînătoare turii, în folosul marelui Reich: este oare „jumelismul" ereditar? Dacă ar fi, scopul lui Mengele ar fi fost atins: nația scumpă lui s-ar prăsi de două ori mai mult și mai repede decît națiunile aservite și asta datorită procreației prin gemeni ovulari. (Ceilalți nu sînt buni). Nu putem afirma că gravele exerciții ale sinistrului Mengele, netăgăduit criminal, între alte activități medicale, au adus o notă umoristică în iadul nemărginit al macabrelor instalații de la Auschwitz și Birkenau. Repetăm însă că amintirile sprijinite pe documente și mărturii autentice ale autorilor Kraus și Kulka, te năpădesc cu o incurabilă tristețe, o copleșitoare rușine, dar și cu o inflexibilă revoltă. Te întrebi cum a fost cu putință ca mintea omului să pună la cale atîtea crime, cu atîta liniște sufletească, îngemănînd cruzimea bru-științei. Te afli, o clipă, la un pas de deznădejde.

Dar ți-amintești că tot acest coșmar, care a durat cît un răstimp istoric, a fost înfăptuit din ordinul unui mănunchi de semidocți, spoiți cu falsă știință, și zmintiți de teoriile tenebroase ale profeților supraomului, — unelte, lucide sau nu n-are importanță, ale marilor și nesățuilor magnați ai profitului, ai puterii. Ți-amintești că pînă la urmă, Nürembergul a fost sfîrșitul lor. Și-ți spui, că orice s-ar mai încerca de către strigoii care mai mișună în penumbrele nietzscheismului, trecutul de groază și demență de la Auschwitz nu mai poate reînvia. Popoarele, conștiente și puternice, nu vor îngădui imperialismului, teuton sau „alogen", un nou masacru sau o nouă tentativă de înrobire.

Ion VINEA

HAOS ȘI PUNCT

Dar deodat-un punct de mișcă... cel întîi și singur. Iată-l cum din chaos face mumă, iară el devine tatăl... Astfel s-a ivit primul, unicul critic, pe numele său, Punct. Descins direct din Haos, El nu-și cunoaște decît muma, nu are înaintași, nu are contemporani și nici urmași.

Singur pe lume, Punct are însușirea supremă de a nu fi nevoit să-și cunoască — în vreun fel — eventualii confrați, pe care să-i citească ori să-i citeze. Cuvîntul Său e primul și unicul. Drumurile toate, El le deschide. Se plimbă prin universul pustiu și-și presară ideile, semințe ale geniului, pe ogoarele de El desțelenite.

Haos și Punct.
Punct și Haos.

E drept, uneori lui Punct îi mai ajung la urechi vagi ecouri ale unor idei parcă străine. Punct are atunci un tremur ușor al conștiinței, o scurtă înfiorare, pur cerebrală, o fracțiune de ezitare... Dar, brusc, își dă seama că în univers nu se mai află nimeni în afară de El. Punct deduce că ecourile acestea necunoscute nu pot fi, în realitate, decît ecouri ale propriilor Sale idei, elaborate probabil în perioada uterină, cînd El nu se născuse încă din haos. Atunci, cu un gest absolut natural, Punct captează aceste ecouri și le retransmite generos universului.

Punct s-a născut erudit, deși, cum arătam, El este primul și unicul. El știe totul și spune totul.

S-au găsit eretici care afirmau că Punct nu e primul, nici unicul, că tot ceea ce spune El s-a mai spus, că tot ceea ce scrie El (Punct scrie, desigur) s-a mai scris, că Punct doar se preface a nu cunoaște ceea ce nu-i aparține. Acești eretici admiteau că Punct cunoaște totul, însă erezia lor se dezvăluia în momentul în care formulau această ticăloasă rezervă: Punct cunoaște totul, cu o singură excepție — semnele citării.

Dar ereziile lor au fost spulberate, căci nimic nu e mai ușor de dovedit decît că Punct este primul și unicul critic în univers.

Punct și Haos.
Haos și Punct.

Dumitru SOLOMON

Scene din noul film romînesc „Secretul cifrului".

O personalitate care se impune

De la o bucată de vreme, în fața publicului bucureștean apare cu regularitate, conducînd Orchestra Cinematografiei, un tînăr al cărui nume nu spunea pînă de curînd mai nimic melomanilor Capitalei noastre: Paul Popescu. Criticii noștri, deosebit de sensibili la ceea ce este valoare internațional recunoscută, șovăie încă a semna certificatul de consacrare a tînărului șef de orchestră, continuînd a trece sub tăcere sau a consemna anodin concerte care, prin forța și strălucirea interpretării, au smuls ropote de aplauze unor săli pline pînă la refuz. Mi s-a întîmplat de cîteva ori să fiu amestecat printre cei care aplaudau cu frenezie și nu se îndurau să părăsească sala pînă ce dirijorul nu oferea unul sau două suplimente. Ce electrizează publicul în personalitatea lui Paul Popescu? Două laturi în aparență contradictorii dar pe care el știe a le îmbina armonios, făcînd din aceasta principalul farmec al artei sale interpretative. Paul Popescu se manifestă, pe de o parte, ca un artist de tip mozartian al cărui echilibru calm, senin iese pregnant în evidență mai ales cu prilejul execuției operelor clasice și preclasice. Și totuși el se dovedește capabil de trăiri de cea mai romantică și pasionată forță care, mai ales în interpretarea muzicii moderne, izbucnește spectaculos. Pe unii, desigur, îi poate nemulțumi faptul că, în tot ce face, Paul Popescu este prin excelență intuitiv, în interpretarea sa latura elaborării intelectuale nefiind atît de dezvoltată ca, bunăoară, la colegul său Mircea Cristescu, — tip de dirijor prin excelență reflexiv. Dar de muzică te poți bucura cu adevărat numai atunci cînd ajungi a prețui în fiecare fenomen muzical, prin forța lucrurilor unilateral, ceea ce este permanent și general uman. Pe ascultătorul care asistă la un concert al lui Paul Popescu, acesta îl captivează prin spontaneitatea, tinerețea și ardoarea sentimentului care pun stăpînire pe inima melomanului lipsit de prejudecăți, cel puțin cu aceeași putere cu care o face o interpretare mai rafinată și intelectualizată. Însușirile expresive, proprii artei interpretative a lui Paul Popescu, se reazemă pe o aproape desăvîrșită tehnică dirijorală care dă posibilitatea tînărului șef de orchestră să țină ferm ansamblul în mîinile sale și să-l conducă fără șovăială pe acele drumuri pe care i le indică inspirata sa fantezie. Datorită strălucitei activități dirijorale pe care Paul Popescu o depune alături de admirabilul său coleg M. Cristescu, concertele orchestrei cinematografiei sînt pe cale a deveni factorul artistic cel mai interesant, mai înnoitor în viața muzicală a Capitalei noastre.

George BĂLAN

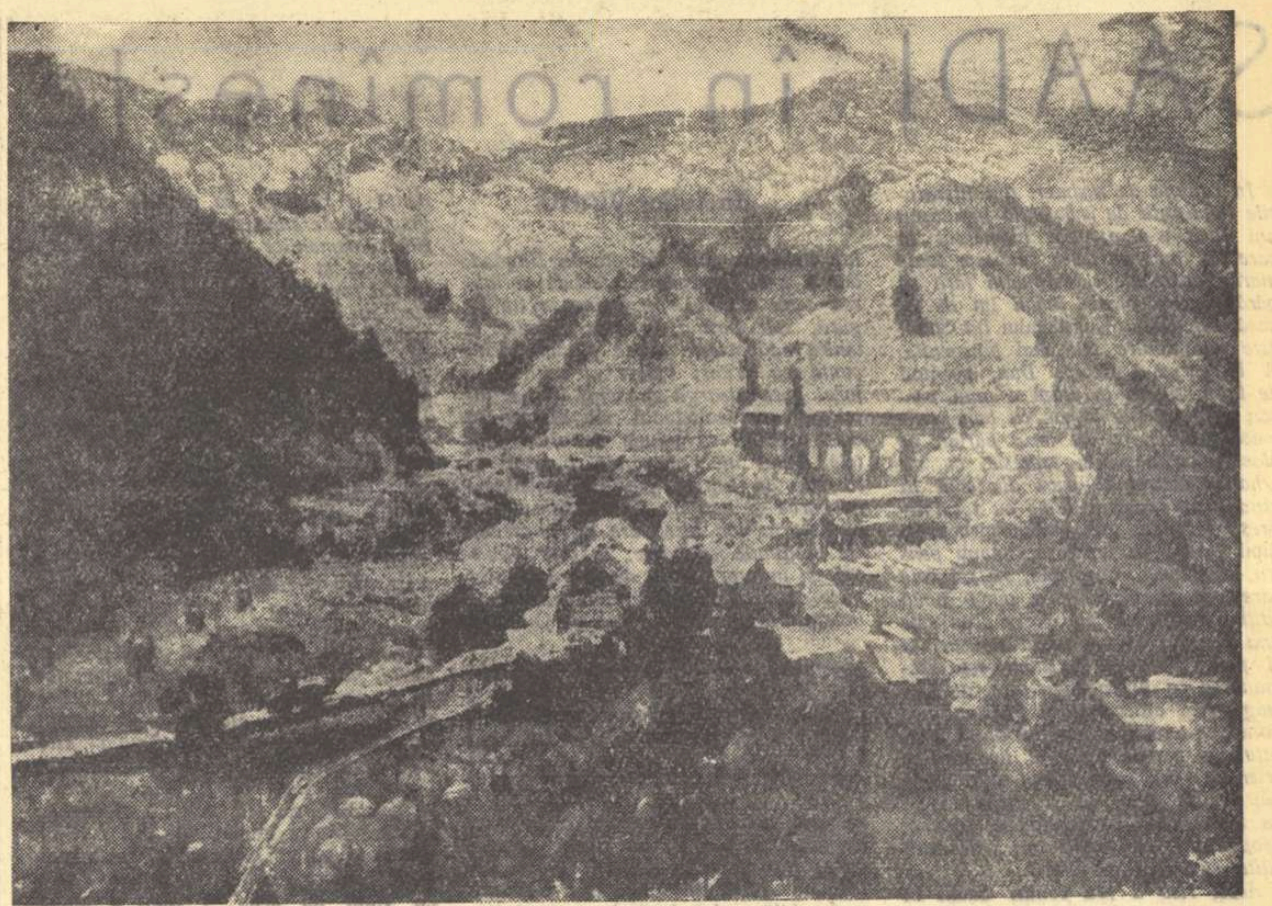

IEAN NIȚESCU „Vărăria nouă pe Izvorul Alb"

Dirijorul STANISLAW SKROWACZEWSKI

a fost oaspetele Filarmonicii într-un concert care a alăturat cel de al 4-lea concert brandenburgic de Bach, concertino-ul pentru pian și orchestră de Dinu Lipatti, Simfoniei fantastice de Berlioz. In realizarea acestei celebre simfonii-program a romantismului muzical, plină de frumuseți dar și de defecte, calitățile de interpret și animator al muzicianului polonez au ieșit în evidență cu deosebită claritate. Tălmăcirea lui Skrowaczewski a reliefat, accentuată și lucidă, natura specifică a fiecărui element din simfonie, într-un ansamblu de contraste sezisant. Principiul acesta, odată aplicat pe planul frazării, dozajului de timbru și de volume sonore și al mișcărilor, a dat o imagine modernă a „Simfoniei Fantastice", diferind substanțial de felul în care era concepută de generațiile mai vîrstnice muzica lui Berlioz, cunoscută nouă din înregistrarea aceleeași simfonii, făcută de Bruno Walter cu treizeci de ani în urmă. Comparația aceasta nu vrea să spună nimic altceva decît că Stanislaw Skrowaczewski este un dirijor tînăr în concepție, care se încadrează marii reforme a dirijatului începută de Arturo Toscanini (cel rămas tînăr pînă la 80 de ani), care a aruncat peste bord balastul falselor tradiții, pentru a căuta adevărul operei muzicale numai în paginile de partitură. „Simfonia Fantastică" cîștigă enorm prin această redare viguroasă a textului muzical și în special lunga „Scenă de la cîmp".

Filarmonica a colaborat bine cu dirijorul în „Simfonia Fantastică" și, făcînd abstracție de cîteva intrări greșite (la concertul de sîmbătă) a dat o execuție vie și strălucitoare. Mai puțin confortabil continuă să-i fie stilul polifonic al concertelor brandenburgice, care cere perfectă claritate și siguranță ritmică în desfășurarea diferitelor voci ale contrapunctului. Ceea ce a dăunat însă în cea mai mare măsură ansamblului, a fost lipsa de acuratețǎ a solo-ului de vioară susținut de prof. Alexandru Theodorescu, primul concertmaestru al orchestrei, muzician cu merite unanim recunoscute și realizări remarcabile la activ, dar care în prezent nu se află în plenitudinea mijloacelor sale tehnice.

Pianistul Corneliu Gheorghiu a interpretat „Concertino" de Dinu Lipatti, piesă apropiată temperamentului său, cu limpezimea și precizia cerută de această lucrare neoclasică, — omagiu original adus de artistul de 18 ani (vîrsta la care a scris Lipatti lucrarea) lui Scarlatti și mai cu seamă lui Bach, al cărui coral din Cantata 147, cîntat în supliment de C. Gheorghiu i-a sugerat desenul melodic al primei părți. Credem că pe linia muzicii ce reclamă o pianistică de tip asemănător, Corneliu Gheorghiu și-ar putea îmbogăți util repertoriul, cu lucrări de Casella, Ravel, Stravinski.

Radu GHECIU

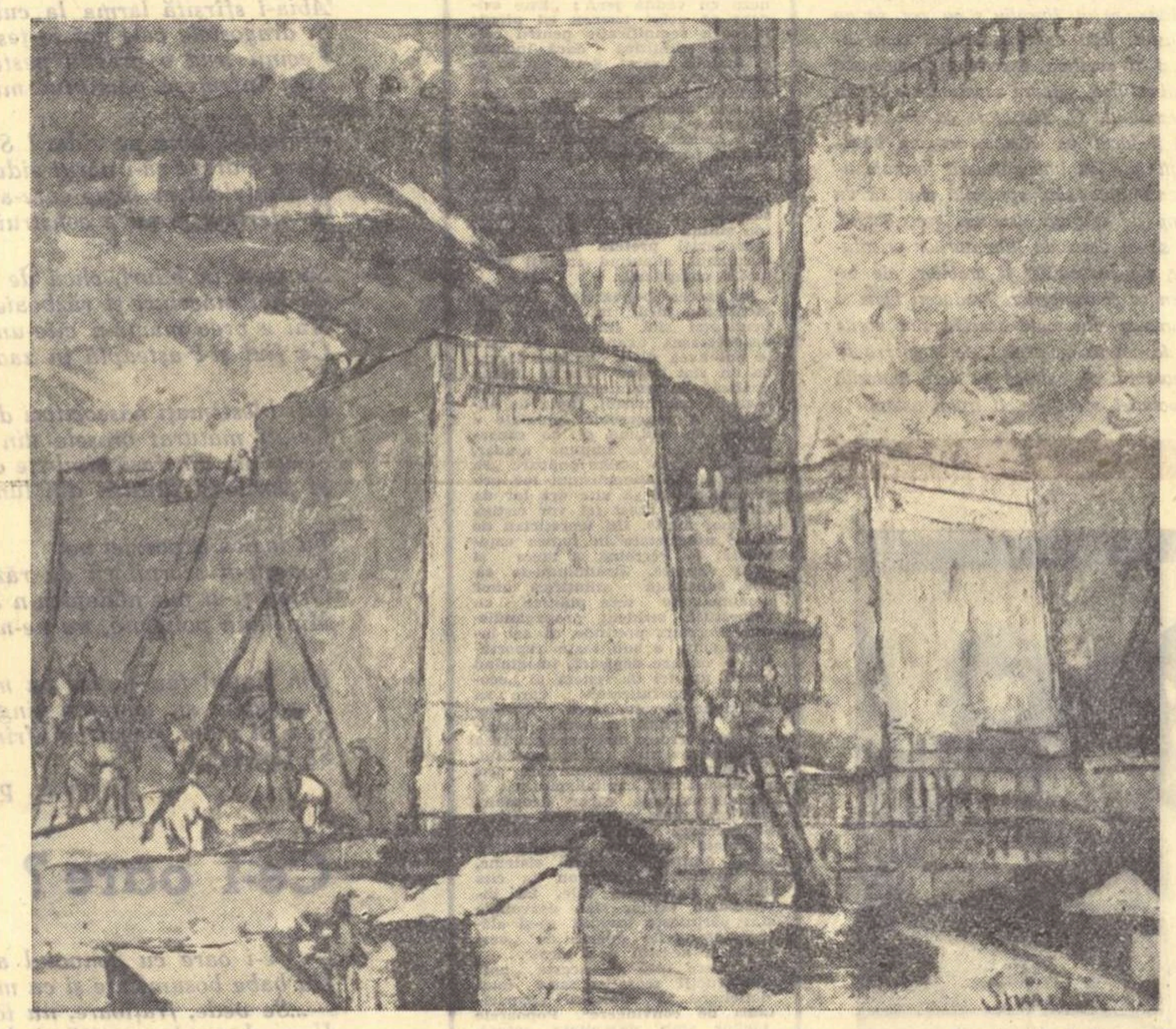

GHEORGHE SPIRIDON „Construcții la Baraj"

Căutări creatoare în teatrele de păpuși

Faptul că cel de al doilea festival internațional al teatrelor de păpuși și marionete va avea loc anul acesta tot la București, se dovedește a fi un stimulent creator pentru colectivele noastre păpușerești.

Teatrul „Țăndărică", laureat al primului festival, se află de mai multă vreme în faza unor căutări creatoare, cărora li se dedică întreg colectivul cu multă fervoare. După o scurtă perioadă de stagnare, marcată prin spectacole mai puțin izbutite, linia sa ascendentă se face din nou remarcată.

„Ala bala portocala" a ridicat problema unei diversități de stiluri „păpușerești", înmănunchind și patru texte diverse ca problematică și concepție. Simplificarea, esențializarea, sondarea către forma generică, populară a jocului păpușii, căutarea celor mai simple și mai eficiente mijloace de captivare a micului spectator, au fost vizibile în spectacolul interesant ca formulă regizorală (Margareta Niculescu), dar inegal realizat prin plastică.

„Punguța cu doi bani", ultima premieră a marionetelor, surprinde plăcut prin lumina și prospețimea spectacolului bogat în nuanțe, cuceritor, prin candoarea sa necontrafăcută. Textul de Viorica Filipoiu, după basmul lui Creangă, completat cu versurile Veronicăi Porumbacu nu e o simplă transcriere dramatizată ci aduce o notă personală, o intenție de satiră în pățaniile pintenatului cocoș. Regia (Margareta Niculescu) ne-a oferit un spectacol interesant, neevitînd totuși teatralizarea,

Elementele plastice ale spectacolului au adus o contribuție efectivă: Ștefan Hablinski a construit un decor aerat, spiritual, care poate sugera copiilor cadrul poveștii, iar Ella Conovici a creat cîteva păpuși remarcabile (mai ales cocoșul), din păcate însă nu toate la același nivel artistic. Excelenta echipă de mînuitori a dat viață cu talent personajelor: R. Zolla (cocoșul), Dorina Tănăsescu (vizitiul), Petrina Cojocaru și Gabriela Mitran (calul) realizînd compoziții interesante. „Vocile", Costache Antoniu, Silvia Dumitrescu-Timică, Marcel Anghelescu au adus în scenă hazul și autenticitatea personajelor.

Teatrul de păpuși din Cluj duce o rodnică activitate, mai ales pe tărîmul stimulării dramaturgiei originale, reușind pînă acum să aducă în lumina rampei și lucrările cîtorva autori locali. Avînd trei regizori talentați, acest colectiv întruchipează într-un anumit fel creșterea calitativă a mișcării noastre păpușărești din provincie. Piesa „Artiștii pădurii" de N. Ghernet, e simplă și cuceritoare: animalele pădurii pregătesc un spectacol de circ pentru copii. Regizorul clujean, Vasile Dan, a individualizat plastic personajele, accentuînd în spectacol unele trăsături specifice, dînd o tentă de fabulă întîmplării din pădure, cu tîlcuri ușor descifrabile pentru copii.

Mircea Ardeleanu semează regia spectacolului „Vrăjitorul". Piesa autorului sovietic A. Gubarev este una din lucrările păpușărești remarcabile. Aducînd în scenă eroi contemporani, pionieri, autorul folosește elementele aventurii fantastice punînd în fața micilor spectatori probleme de ordin major: munca, disciplina, ajutorul colectiv etc.

In cele două spectacole jucate de colectivul care prezintă spectacole în limba romînă, s-au relevat cîteva talente autentice: Horia Pop, poate cel mai complex și mai înzestrat dintre mînuitori, în sensul găsirii unor elemente totdeauna noi prin care-și caracterizează eroii cu un umor discret, neostentativ, cu o voce plăcută, cu mișcare scenică firească. Ana Rusu-Brie, știe să imprime o mișcare trepidantă, avînd o voce ce prinde caracteristica psihologică a personajelor (de obicei copii) pe care le compune cu mare finețe a amănuntelor.

Kovács Ildikó, cea de a treia regizoare a teatrului, își definește personalitatea printr-o necontenită „neliniște" creatoare, în sensul pozitiv al expresiei. Spectacolele sale sînt conduse pe linia unei extreme stilizări și simplificări, decorul e redus aproape la un simbol, păpușa la o schiță, în care un singur element predominant e subliniat (de obicei ochii), folosind din plin grotescul. Mișcarea scenică rupe de obicei cu tehnica obișnuită păpușărească. Din păcate activitatea sa regizorală e pîndită de primejdia folosirii unor elemente formale, de joc gratuit. Kovács Ildikó, preocupată de „direcția principală" a spectacolului, dă o atenție mai mică elementelor complimentare, uitînd că spectacorii principali ai teatrului sînt copiii. In fabulele lui Móricz Zsigmond, în basmul „Prințul Argheluș", în „Lumea întoarsă", s-au făcut simțite în egală măsură calitățile regizoarei dar și limitele sale (uneori tributară unor elemente pe care le adoptă exterior sensului dramatic, mai ales dintre acelea prezentate la Festival de Yves Jolli). Limpezirea stilului său artistic va trebui să pornească de la o mai sigură orientare ideologică a spectacolului.

O rodnică activitate au și păpușarii din Pitești. Ultima lor premieră a fost „Un om își vinde inima", de scriitorul ceh Jan Romanovschi. Piesa (adaptată ad-hoc în reprezentația piteșteană cu personaje și nume romînești), aduce ca manieră de povestire cu stilul bine cunoscut la Andersen. Piesa e agreabilă, fără tendințe didacticiste și mai ales în partea doua cu un ritm vioi, captivant, meritîndu-și prin aceasta înscrierea în repertoriul teatrelor noastre de păpuși. Spectacolul a fost realizat cu acuratețe, cu simplitate, demonstrînd cunoașterea forțelor proprii. Decorul (Clelia Ottone) a ilustrat sugestiv întîmplarea dramatică, căutînd mereu echilibrul dintre basm și realitatea unui sat, printr-o construcție ingenioasă. Regizorul Aurel Anchidin a izbutit mai ales în unele momente de efect care creiază cadrul emoțional (aparițiile fantatistice ale „Zînei negre", „momentul muzical" al celor doi lăutari — puțin prelungit, atmosfera lacului vrăjit etc.). Se impune însă necesitatea de a se lucra în continuare cu colectivul de mînuitori pentru desăvîrșirea jocului scenic, pentru „mersul păpușii" (care adesea „zboară"), pentru sincronizarea dintre mișcare și voce și a altor mijloace de expresie specifice. Cu toate aceste lipsuri spectacolul marchează un progres al teatrului piteștean.

Al. POPOVICI

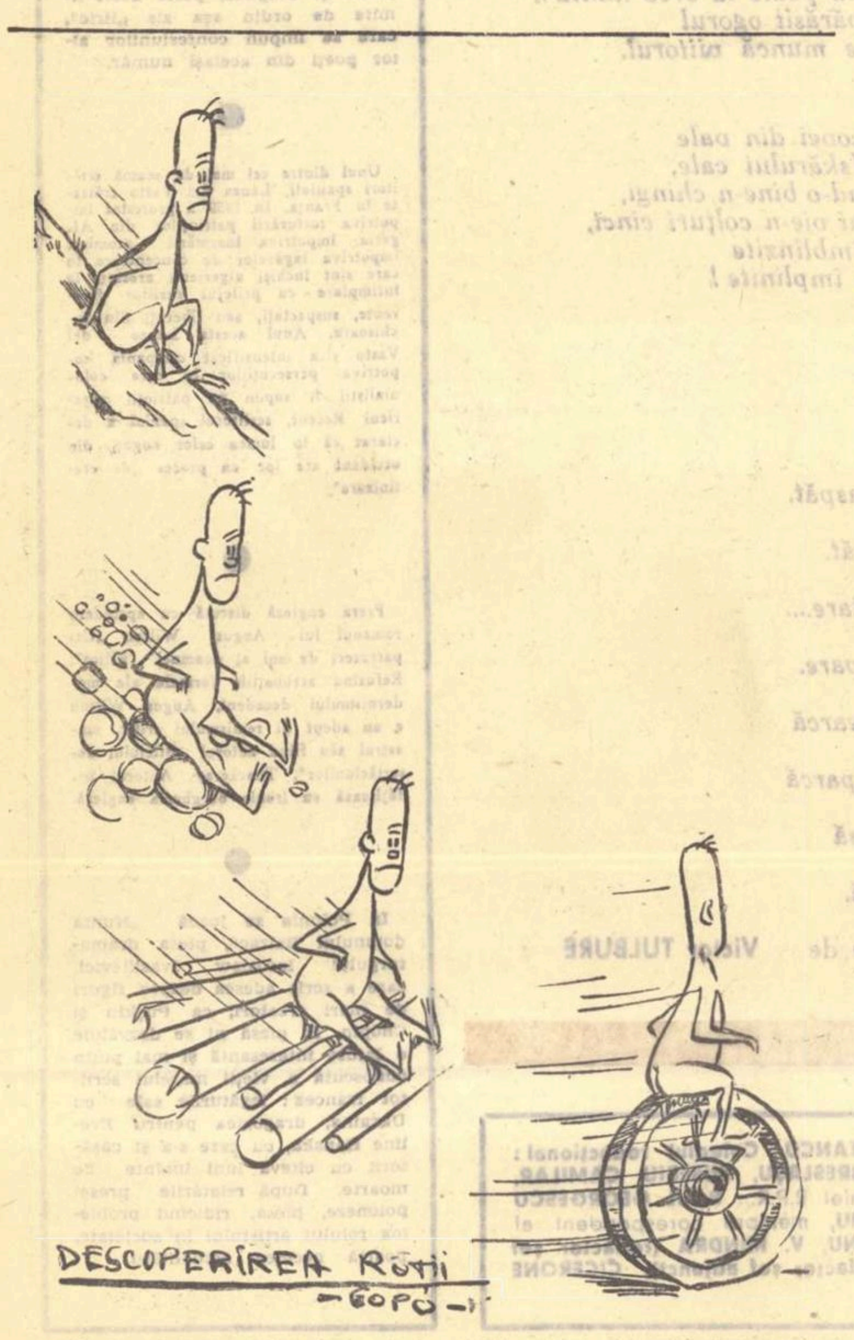

Descoperind descoperirile... Desen de GOPO

FILM

„Sînge alb"

In urmă cu cîțiva ani, un alt film, „Infidelele", de rezonanță mai limitată decît acest zguduitor „Sînge alb" ne impresionase prin — ceea ce un critic numea judicios — logica demonstrației artistice. Ambelor le este comună maniera de investigație riguroasă, aproape științifică a aceluiași mediu social: lumea marii finanțe occidentale. Dar, în vreme ce filmul lui Monicelli prezenta un instantaneu al faunei viciate, răspunzătoare pentru viața unui singur om, noua realizare a studiourilor Defa pune în discuție, cu o rară maturitate artistică și politică, soarta, perspectivele omenirii întregi. Evident, ilustrarea se face tot prin drama unui individ anume, cu stare civilă: maiorul din armata federală Manfred von der Lohe, îmbolnăvit în urma unor experiențe atomice la care participase de leucemie.

„Dacă experiențele cu arme atomice continuă, pînă în 1980 omenirea va fi lichidată și fără război" — este un avertisment tragic în adevărul lui pe care rațiunea umană nu-l mai poate astăzi ignora. Ieși zguduit din sală (și poate deprimat, dacă n-ar exista în final perspectiva unei acțiuni comune hotărîte, pe care ți-o sugerează unul din eroii filmului, profesorul Soltau) pentru că cineaștii germani — dezbărați de sentimentul facil — au urmărit conform exigenței spectatorului nostru evoluat, lucid, realizarea emoției artistice printr-o amplă argumentație logică, bazată pe statistici tulburătoare. Secvența conferinței de presă, în care o masă de ziariști insolenți sînt treziți la realitate de niște cifre teribile, este remarcabilă din punct de vedere al sobrietății științifice de care se folosește cu mare efect, arta. Mijloacele cinematografice sînt despuiate aici de orice artificiu: nici o mișcare savantă de aparat care să distragă atenția de la conflictul central, nici un montaj ostentativ, dar secvența conține o asemenea încordare internă, încît simți că se va petrece aici ceva hotărîtor pentru noi toți, nu numai pentru eroii povestirii. Lumina aprinsă brusc în timpul proiecției, deruta gazetarilor la intrarea militarilor, aroganța acestora, camera devenită neîncăpătoare, dramatica luptă cu moartea ce se dă în cabinetul de alături, creează cinematografic atmosfera încărcată de electricitate în care se va declanșa șocul emoțional: ușa se deschide energic și descoperi întinsă în patul alb, victima imediată a experiențelor atomice, cazul palpabil pe care-l reclamau scepticii gazetari. Nici un strigăt patetic, decît stinsă, dar cutremurătoare în gravitatea ei, vocea muribundului: Oameni, apărați-vă! Așa încheie acest film care invită la reflecții adînci și luări de poziție categorice.

Cele cîteva clipe dinaintea cuvîntului „Sfîrșit", cînd ecranul rămîne întunecat și se aude numai — ca un semnal tragic — șuieratul specific al bombei, răspund ca genericul filmului, în care aterizarea avionului lui Lohe, însoțită de același sinistru zgomot, avertiza asupra deznodămîntului.

Destinată inițial televiziunii, povestirea are dramatismul concentrat, compoziția precisă, caracterele energic marcate, solicitate de gen. Există o logică firească a acțiunilor, o delimitare de caractere în funcție de interesul fiecărui personaj. Bancherul Parochlitz nu apare un scelerat congenital. Actorul ales (un excelent interpret) are chiar o figură banală, bonomă uneori. Dar scenariul dezvăluie pregnant mobilul care animă orice gest al acestui individ interesat direct în afacerea rampelor de lansare, încît, înțelegi de ce drama lui Lohe constituie — în măsura în care bancherul își pierde omul de legătură al investițiilor sale — drama sa personală. Vestea că ofițerul bolnav e pus în cadrul disponibil îl derutează. Cînd se întoarce cu spatele la colonel, pentru a-și ascunde emoția, ai impresia — dar numai pentru o clipă — că l-a mișcat știrea că ginerele său nu mai poate fi salvat. Dar cînd aparatul de filmat îi surprinde apoi lucirea goală a ochilor, interesul rece, comercial cu care întreabă: „Care e textul exact al scrisorii?" pentru a ști dacă există vreo șansă ca să-și continue afacerea, străvezi pînă în străfunduri crima la care și-a împins copiii și ar vrea să împingă omenirea întreagă. Cînd „generos" se oferă să se ocupe personal de călătoria tinerilor, este filmat de jos, din unghiul ginerelui care-l vede impunător, tiranic pe soarta lui și a familiei. Actorul german îți amintește de Jean Gabin în „Marile familii", dar masca lui e mai mobilă mai complexă. Revedem cu interes chipul frămîntat, expresiv al interpretului principal din „Stelele", Jurgen Frorhiep, aici în rolul maiorului Lohe, care înțelege foarte tîrziu (ca și personajul din filmul anterior) uriașa sa răspundere socială. Dramatica lui reînviere morală, pe patul de moarte, se adresează cu deosebită forță artistică conștiinței spectatorului. In planul doi ca realizare actoricească, semnalăm pe interpretul profesorului Soltau, cam sec în rigiditatea sa, și soția maiorului. Apariții scurte, episodice, sînt schițate interesant: un viitor doctor de stat major, un foto-reporter insolent, o gazetăriță superficială, o conștiincioasă asistentă medicală, etc. Cu excepția cîtorva digresiuni „moderne" prea lungi în economia filmului, construcția e dinamică, apartul de filmat iscodește permanent, prin portrete expresive, compară prin planuri paralele și comentează prin detalii sugestive, atmosfera.

Cineaștii din R.D.G. au izbutit prin „Sînge alb" opera combativă, de o tulburătoare actualitate, pe care o așteptam de la ei.

Alice MĂNOIU

Scenă din filmul „Sînge alb".

„discul"

SIMFONIA SPANIOLĂ pentru vioară și orchestră – de Edouard LALO.
Orchestra Simfonică a Filarmonicii de Stat „George Enescu".
Dirijor: George Georgescu.
Vioară: Ion Voicu.

Concertul al doilea pentru vioară și orchestră al compozitorului francez Edouard Lalo a dobîndit un renume universal sub titlul de „Simfonia Spaniolă". Lucrare construită pe temele bogate și strălucitoare ale cîntecului popular spaniol. Simfonia Spaniolă se bucură și astăzi de cea mai largă popularitate datorită caracterului ei optimist și luminos precum și ritmurilor dinamice ce popurează toate cele patru părți ale lucrării.

Folosind cu iscusită măiestrie posibilitățile de expresivitate ale viorii, Edouard Lalo fiind el însuși un violonist dăruit, a dedicat această compoziție vestitului violonist Pablo Sarasate, care a interpretat această lucrare, făcînd-o celebră, în toate marile săli de concert ale lumii.

Interpretarea lui Ion Voicu nu se îndepărtează de la linia execuțiilor sale publice, cu deosebire că discul reține cu mai multă fidelitate, într-o înregistrare merituoasă căldura specifică ce străbate întreaga lucrare.

Orchestra simfonică a Filarmonicii de Stat „George Enescu" ne oferă în acest disc, sub bagheta maestrului George Georgescu, o execuție de o sonoritate sărbătorească (Două fețe 25 cm., 33 ture, ECD 73, Electrecord, 1959).

SAADI în romînește

de Tudor VIANU

In cununa de traduceri din literaturile lumii, atît de îmbogățită în ultimii ani încît s-a apropiat momentul în care un tînăr va putea cunoaște toate marile opere ale clasicismului fără să părăsească domeniul limbii lui de acasă, tălmăcirea Gulistanului lui Saadi este una dintre cele mai binevenite. A întreprins-o George Dan, pornind de la versiunea în proză a unui persan care trăiește la noi, cu bune mijloace poetice, cu un lexic variat, pe alocuri cu umor în expresie, cu un arhaism discret și, dacă din cînd în cînd n-am semnala forme cu totul nefirești (precum gîrb pentru gîrbov, se tupil pentru se tupilează, înfapți pentru înfăptuiești, împroaptă, ș.a.), forme care vor trebui înlocuite într-o nouă ediție, traducerea lui George Dan este una din cele care se citesc cu ușurință și plăcere. Riscul versiunii era asemănarea cu Anton Pann care, deși se leagă prin atîtea fire cu folclorul național, n-a dat mai puțin opere atașate de marele ciclu al literaturilor orientale, din care provin atît unele din temele sale, cît și ideea însăși de a da cărți de învățătură poetică, deopotrivă cu acele atît de mult citite și iubite în răsărit.

Acest risc a fost evitat. Saadi în romînește nu seamănă cu Anton Pann. Prin vălul tălmăcirii, care nu trebuie să fie impenetrabil, ascultăm vorba dulce și cuminte a dervișului rătăcitor care, în acel veac, al XIII-lea, al trecerii lui prin lume, a trăit împrejurările cele mai tragice ale patriei sale: invazia nomazilor mongoli conduși de Gingis-Han și cumplitele pustiiri produse de aceștia. Pornind de la Șiraz, primind învățătura religioasă la Bagdad, Saadi rătăcește mai departe spre apus, unde la un moment dat cade prizonier la cruciați, care îl duc să facă muncă de rob tocmai în Tripolitania. Itinerariul lui Saadi este unul din cele mai întinse și mai complicate, dar el nu poate fi reconstituit decît din comentariul în proză, făcut din povestiri, din anecdote, din amintiri personale, cu care își însoțește versurile cele două cărți ale lui: Bostan (Livada) și Gulistan (Grădina trandafirilor sau a florilor, cum traduce tălmăcitorul de astăzi). Se pare că poetul a atins punctele cele mai îndepărtate, în Egipt, Palestina și Arabia, Turkestanul și insulele Golfului persic, principalele orașe ale Persiei, India. Lumea musulmană era ca un imens covor desfășurat sub pașii rătăcitori ai unui închinător al lui Allah. Și astfel, poposind pe lîngă o moschee, bucurîndu-se uneori de ospitalitatea bogaților sau a prinților, doritori să-și împodobească astfel curtea lor, trăind printre negustori și meșteșugari, amestecîndu-se cu mulțimile orașelor înțesate de oameni ale orientului, rostindu-și predicele lui mult ascultate, dar ascultînd el însuși și instruindu-se prin tot ce-i putea aduce schimbarea mediului în atîtea rînduri, poetul a adunat bogata materie de experiențe a cărților sale.

S-a înapoiat, în fine, la Șiraz. Este un om umblat, instruit nu numai prin învățătura maeștrilor lui sufiți, ascultați încă din anii tinereții la Bagdad, dar și prin întinsele lui lecturi în marea carte a lumii. Pe frumoasa lui figură, sub turban, fruntea netedă și înaltă adăpostește multe gînduri, ochii caută cu priviri blînde și adînci, în jurul gurii aleargă zîmbetul ironiei înțelegătoare. Gulistanul ne învață că omul trebuie să adune în viață faptele bune; ne recomandă tăcerea și rostirea la timpul potrivit, temeinicia în vorbe și acțiuni; amintește sultanilor soarta lor pieritoare și, împreună cu mulțimile oprimate, le cere bunătate și îndurare, milă de soarta oștilor puse să se bată pentru ei. Tezaurul de învățătură morală cuprins în Gulistan

INSEMNĂRI

ne mai previne de primejdia însoțirii cu oamenii ticăloși; ne atrage atenția de a nu disprețui puterea dușmanului; ne arată că viața retrasă este preferabilă acelei duse de curtenii lingușitori; ne anunță că durerea este universală, deoarece o simte deopotrivă omul călcat de elefant ca și furnica strivită de talpa omului. Să ocolim răzbunarea, ne învață înțeleptul, deci și fapta care o poate provoca, să ajutăm pe săraci, să fim cumpătați, căci burta plină golește mintea, să mîncăm pentru a trăi, nu să trăim pentru a mînca. Să ne deschidem farmecului artei, căci dănțuiește și cămila la auzul cîntecului frumos, dar rămîne împietrită inima nesimțitorului. Mare este puterea cu care te înzestrează însușirea unei arte sau a unui meșteșug: ciubotarul trăiește și printre străini, dar șahul moare în arșița deșertului. Arată tact în toate: poți conduce pe elefant cu un fir subțire. Nu disprețui puterea celor mici: țînțarii pot ucide pe elefant și furnicarul pe leu. Fii econom cu pîinea ta de toate zilele, chiar dacă ți se întîmplă să-ți prisosească. Dacă ești înțelept, nu te lua la ceartă cu ușuraticul, cîștigă inima oamenilor cu dulci cuvinte. Fiindcă nu poți opri gura lumii, disprețuiește-o. Fii darnic cu bunurile tale. Acestea și altele multe sînt învățăturile Gulistanului, însemnate la sfîrșitul scurtei povestiri a unor întîmplări pe care le rezumă în maxime de o mare concentrare. Aceste maxime sînt soluții individuale de viață, singurele posibile într-o lume și într-o vreme în care conștiința, organizarea și puterea claselor sociale oprimate era atît de mică, încît mulțimilor expuse silniciei de atîtea feluri, loviturilor soartei ineluctabile, nu le rămînea alt mijloc de apărare decît înzestrarea minții cu prudență și răbdare, cu multele atitudini inspirate de cunoașterea adîncă și subtilă a oamenilor și situațiilor.

Citesc și recitesc Gulistanul, carte făcută pentru o lungă tovărășie. Intr-un rînd mi se pare a găsi izvorul îndepărtat al Nopții de Decembrie a lui Al. Macedonski. Sub numărul 17 și titlul Hagiul șugubăț citesc povestirea bogatului călare pe cămila care trebuia să-l ducă la Mecca. Il însoțește pînă într-un loc un hagiu desculț, călare pe asin, cîntînd cît îl ține gura: Nici călare pe cămilă nu-s, / Nici, cămilă, oameni n-am de dus. / Nu-s stăpînul sclavilor și, ah! / Nu-s nici robul vreunui padișah. / N-am nici grija unui bogătaș, / Nici netihna unui nevoiaș. / Trag în pieptu-mi aer din belșug, / Lin spre capăt zilele îmi duc... Bogatul se încumetă să străbată deșertul, fără ocoluri pe cărările umbroase, ca emirul lui Macedonski, și moare în apropiere de Mecca, unde hagiul desculț ajunge sănătos. Trufia este încă o dată pedepsită, ca în atîtea epiloguri ale lumii vechi și noi. Poetul reflectează deci cu minte pricepută: Cîți trăpași ca fulgerul de iuți / N-au rămas în pulberi așternuți, / Iar asinul șchiop, mergînd la pas, / S-a întors cu viața lui acas'. / Cum a ajuns povestea persană a celor doi călători spre Mecca pînă la Macedonski, care înainte de a o versifica în Noapte de Decembrie, a povestit-o, în proză, sub titlul Meka și Meka, în Romînul din 13 ianuarie 1890? Pun această problemă istoriei literare a viitorului.

Cartea de înțelepciune poetică a lui Saadi seamănă, într-un anumit fel, cu altele multe ale literaturilor mai vechi. Intr-o epocă lungă, dar care a durat mai mult pentru Asia și pentru Islam, orice carte era făcută cu intenția de a-l instrui pe cititorul ei. Intre cele două finalități ale poeziei, distinse de vechii teoreticieni: a instrui și a desfăta (docere și delectare), raportul n-a rămas totdeauna constant. Quintilian încă nu indica poeziei decît singură plăcerea, solam voluptatem. Persanii stăruie însă în vechea concepție pînă tîrziu, cum ne-o arată și Saadi, împreună cu ceilalți mari poeți ai epocii sale. Pentru a prețui deci cuprinsul moral al lui Saadi, sînt nevoit să-l compar cu acel al unor poeți ai Antichității, de pildă ca al lui Horațiu, și nu pot să nu constat, față de epicureismul cam îngust al acestuia, experiența omenească mai întinsă, căldura superioară a inimii persanului. O constatare ca aceasta îl va fi făcut pe Goethe, în anii bătrîneții lui, să îmbogățească formula umanismului său, sprijinită pînă la un timp de singura tradiție greco-latină, și să se deschidă literaturilor orientului, ale persanilor și arabilor, ale indienilor și chinezilor. Traduceri bune și frumoase din toate acestea sînt dorite și de noi în momentul de lărgire a orizontului de cultură pe care, datorită revoluției socialiste, îl trăim astăzi.

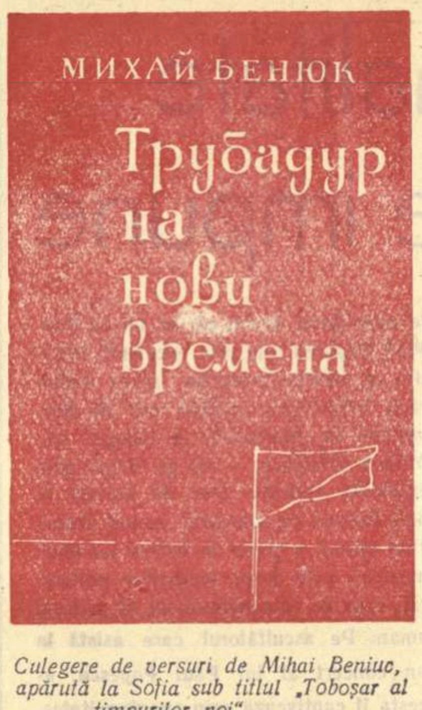

Culegere de versuri de Mihai Beniuc, apărută la Sofia sub titlul „Toboșar al timpurilor noi".

Mistificări și false dispute

In lumea capitalistă forța de nestăvilit a mișcării de eliberare colonială a creat derută, efectivă panică. Teoreticienii stipendiați, îngrijorați foarte de soarta domeniilor stăpînite de cei în slujba cărora se află, trăiesc stări efervescente. Condeiele se opintesc, de la tribune se pledează abundent, iar mințile încearcă să scornească noi teorii menite, chipurile, să justifice asuprirea colonială. Așa se face că problema țărilor slab dezvoltate a devenit în ultima vreme în occident obiectul unor agitate discuții.

Reflectînd această stare de spirit și străduindu-se să întrețină focul „cercetărilor" mistificatoare, publicațiile apusene oferă ospitalier paginile lor acestor „construcții mai mult intuitive care reflectă mai ales formația, experiența și ideologia autorilor lor", cum le numește chiar cronicarul revistei „Critique".

Mai întîi harnicii teoreticieni au căutat că mutileze însuși termenul de țară slab dezvoltată. Sofistica a fost fără zgîrcenie folosită, procedeele scolastice nu au fost nici ele ignorate și pînă la urmă succesele nu au întîrziat să se arate de vreme ce au izbutit să includă în sfera acestei determinate noțiuni chiar și... Statele Unite. Se vede că unii au găsit totuși că metodologia este... prea elastică și sfera mult prea cuprinzătoare încît „Critique" e nevoită să consemneze cu vădită jenă: „Este evident că acest termen își pierde întreaga semnificație pentru cercetarea științifică dacă include și Statele Unite". S-au căutat atunci alte criterii și metode de definire. Din nenorocire, de data aceasta succesele au întîrziat să se arate, iar teoreticienii au fost siliți mereu să constate îndurerați că parcurg epuizați un „fatal cerc vicios".

Evident, încurcătura e falsă, încercînd să ascundă faptul că soluțiile au fost de mult găsite de știința marxistă. Teoreticienii burgheziei preferă însă ceața derutantă, simulînd anxioși insolubile complicații.

De aceea popoarele africane menținute încă în lanțurile dependenței sînt sfătuite „să nu nesocotească avantajele pe care le pot avea de a se găsi legate de un stat bogat". Dar în ultimă analiză, documentează binevoitor săritorii teoreticieni, lupta de eliberare a popoarelor coloniale e lipsită de rațiune și de consecințe reale. Se impune așadar, pretind ei, ca aceste popoare „să renunțe la naționalismul lor orb și pasionat și să uite ura lor de inrobiți; în acest fel vor cîștiga cel mai mult". Un teoretician de mare notorietate în lumea capitalistă, F. Perroux, a mers și mai departe. Străduindu-se să dea substanță științifică unor demonetizate teze politice cu coloratură strident propagandistică, Perroux pretinde că azi independența e sub toate raporturile o valoare depășită, imaginînd adhoc un fel de sistem al „economiei generalizate" care va sancționa devalorizarea frontierelor. Sistemul economic imaginat de Perroux mai prezintă însă un mare avantaj. Cu ajutorul lui, insinuează învățatul burghez, „se va depăși atît capitalismul cît și socialismul ale căror deosebiri sînt mai mult mitice decît reale". Se încearcă așadar în capitonate cabinete ștergerea deosebirilor reale dintre cele două sisteme, se inventează din nou (a cita oară?) o a treia cale, iar intelectualii țărilor slab dezvoltate sînt părintește invitați să-și alăture eforturile operei de „cercetări a acestui nou ideal".

Se pare însă că aceste „noi" construcții teoretice sînt total deficitare la capitolul „capacitatea de convingere". Popoarele țărilor slab dezvoltate refuză să ia cunoștință de ele, intelectualii acestor țări refuză să dea curs stăruitoarelor invitații și lupta de eliberare colonială continuă să crească în intensitate. Drept consecință, ne putem aștepta la o accentuare a activității „creatoare" a gînditorilor burgheziei, care se vor afunda probabil în dispute și mai oțioase. Scopul urmărit va fi însă, ca și pînă acum, ușor de descifrat.

Z. O.

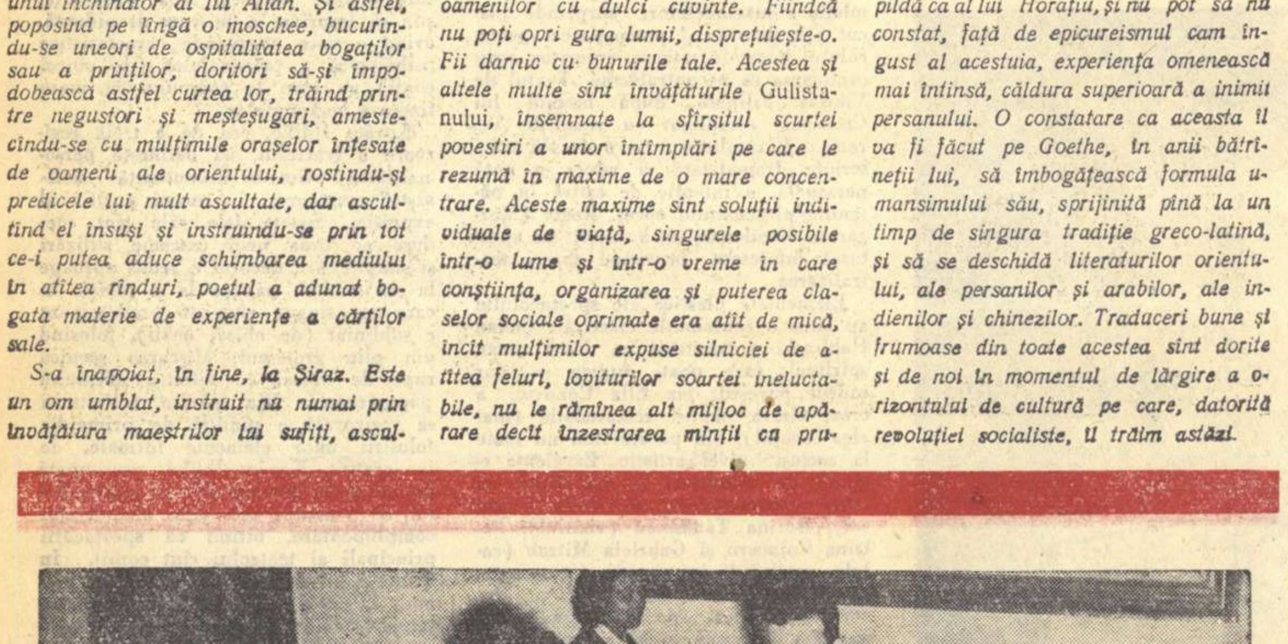

Reuniune la care participă delegațiile romînă și italiană, în cadrul Intîlnirii tineretului și studenților din țările regiunii Balcanilor și a Mării Adriatice.

Cine are dreptul ?

Joseph Lisbona era pînă de curînd un necunoscut. Tînăr cineast, nu depășise încă pragul anonimatului. S-a „întîmplat" însă că subiectul filmului la care lucra să supere pe potrivnicii zei ai cinematografiei franceze. Lisbona dorea să facă un film despre lumea cinematografului: un tînăr student nimerește în lumea filmului și se izbește de zidul format de „coaliția vedetelor", de „tradiții", de prejudecăți față de orice inițiative noi, deosebite. Scenariul n-a fost pe placul „Centrului Național Cinematografic" care n-a autorizat realizarea. Lisbona a angajat avocați, a organizat conferințe, mărturisindu-și indignarea și nedumerirea. Indignarea față de interzicerea filmării, nedumerire că lumea internă a filmului e considerată un teritoriu rezervat. Insfîrșit, Centrul Național a trebuit să cedeze, acordînd autorizația pentru filmare, dar a avut grijă să o trimită lui Lisbona, cu aceiași curier, o hîrtiuță prin care i se anula dreptul de regie sub motiv că nu și-a făcut ucenicia ca asistent la turnarea a cel puțin 6 filme. Articolul din „Codul cinematografic" invocat în sprijinul interdicției, nu reprezintă decît un pre-[illegible]

Săptămîna

RĂUL SECOLULUI

Scepticii de profesie din occident încearcă și acum să răstălmăcească lăsarea la vatră a unei treimi din armata sovietică. E drept că strategii de toate calibrele din Pentagon și N.A.T.O. care erau obișnuiți să vorbească prea mult despre „mijloacele de intimidare" (cum numeau ei un eventual război atomic dezlănțuit împotriva Uniunii Sovietice) sînt cam încurcați acum, din cauza rachetelor intercontinentale (sovietice și nu americane), a necunoscutei arme „fantastice" (sovietice și nu americane) și surprinși, din cale afară, cînd au aflat că avioanele de bombardament sînt depășite, iar armata sovietică va renunța curînd să le mai fabrice.

Unele oficine de propagandă vest-germane mai cu seamă încearcă să convingă Occidentul că în Uniunea Sovietică nu se săvîrșește un început al dezarmării ci o „transformare a înarmării". Un ziar britanic mai subtil — e vorba de „Sunday Times" — observa cu luciditate „ca un paradox bi-[illegible]

[illegible] generală și totală; și cu începutul destinderii internaționale și cu convocarea conferinței EST-VEST la cel mai înalt nivel.

Tocmai acei care învinuiesc Uniunea Sovietică că nu procedează decît la o așa zisă transformare a înarmării sînt primii care vor să limiteze dezarmarea doar la o problemă de ușoară reducere reciprocă a efectivelor armate. Micșorîndu-și trupele nu cu un contingent oarecare, ci cu 1.200.000 oameni, Uniunea Sovietică consideră că acest pas reprezintă doar un prim început pe calea dezarmării generale și totale. Cine militează cu o excepțională consecvență pentru interzicerea experiențelor nucleare? Cine a făcut nenumărate propuneri pentru retragerea simultană a trupelor străine de pe teritoriul altor țări și pentru desființarea bazelor lor militare? Cine a sugerat crearea de zone denuclearizate în centrul Europei și în alte zone ale acestui continent? [illegible]

[illegible] după 14 luni de la încetarea experiențelor cu arme nucleare, cantitatea de iod radioactiv conținută de glandele tiroide ale oamenilor s-a redus din nou la a mia parte. (Un mic amănunt: profesorul constatase că înainte cu doi ani, această doză crescuse cu de peste o mie de ori mai mult decît cantitatea normală!) De aceea, întrebarea pusă responsabililor politicii occidentale de ziarul englez „Observer": dacă riscurile unui acord de dezarmare sînt cu adevărat mai mari decît riscurile continuării cursei înarmărilor nucleare? este cu totul îndreptățită.

După cum, perfect justificat ni se pare și răspunsul pe care-l dă ziarul elvețian „Gazette de Lausanne": „Nu există decît o soluție: dezarmarea generală simultană și controlată a cărei primă etapă trebuie să fie renunțarea la cursa înarmării nucleare, avînd ca prealabilă condiție încetarea de comun acord și strict controlată a experiențelor atomice".

Acelaș ziar pomenește și de necesitatea dispariției celor două mari rele ale secolului: neîncrederea și frica. [illegible]

Ion MIHAILEANU

POEȚII lumii

La 60 de ani de la nașterea lui

NIKOLAI MARANGOZOV

Coleg de generație cu Lamar, Anghel Todorov, Mladen Isaev și alți reprezentanți de frunte ai scrisului bulgar contemporan, poetul Nikolai Marangozov împlinește 60 de ani de viață.

Consacrîndu-se literaturii încă din tinerețe, Marangozov după patru decenii de activitate literară și-a cîștigat pe merit aprecierea unanimă a cititorilor săi. Tradițiile progresiste ale poeziei bulgare găsesc în el un harnic și inspirat continuator.

In afara creației literare, Marangozov desfășură o vie activitate publicistică și obștească.

Conduce o revistă de cultură dedicată tineretului, — iar cu ani în urmă, își scria versurile pe marginea planșelor reprezentînd proiectele de noi construcții, pentru că poetul este în același timp și arhitect. Și poate, de aceea, tematica zidirii socialiste îi este atît de familiară.

Din partea cititorilor noștri îi urăm viață lungă și noi succese în muncă.

Logica poeziei

Mai fumează vulcanul solitar
Dar lava-i rece. Fumul este rar.
Plăpîndul nor se spulberă în vînt
Dormiți în pace-ntinderi de pămînt!

Belșugu-și strînge vara de pe cîmp
Iși sună toamna aurul pe dîmb
Ne pun pe frunte zorile cununi
Par oamenii din ce în ce mai buni.

Abia-i sfîrșită larma la cules
Și dragostele cele noi se țes.
Vecinii trag o brazdă peste hat
Și-și înfrățesc pămîntul minunat.

Privește-l bine pe zidar! Să-mi spui:
Oare e drept să-i nărui zidul lui?
Mai înțelept pe lume oare-ar fi
A dărîma și nu a construi?

Să pieri în hăuri, clică de mișei,
Ce noi măceluri și războaie vrei!
Mai e vreo mamă-n cîte-un prag amar
Ce fiul și-l așteaptă în zadar...

Fiți blestemați născocitori de fum
Ce-ați măturat orașele din drum
Și-ați ars din fașă zîmbete de prunci
Și florile și fluturii din lunci!

Tu logică a poeziei noi
Lovește-n scornitorii de război!
Oricît ți-ai pus nădejdea-n amăgeli
Minciună poliglotă, nu ne-nșeli.

Din rîndul tău puțini au mai rămas.
Noroadele au toate-un singur glas
Și e al vieții glasul neînfrînt:
Să fie pace!
Și va fi, pe-acest pămînt!

Ce-i oare ?

— Ce-i oare cu convoiul acesta de căruți
Cu babe bosumflate și cu moșnegi tăcuți?
—...Se vede, frățioare, nu toți se pot desface,
Ușor, de vechea vatră și de cîmpii sărace.

— Dar aste camioane ce panta o înfruntă
Aleargă la vr-un praznic sau poate la vreo nuntă?
— Ei aș! E tineretul ce-a părăsit ogorul
Și-ntîmpină c-un cîntec de muncă viitorul.

— Și ce ogor lăsat-au?
— Al Calcovei din vale
Pe unde vom întoarce a Iskărului cale,
Strunind vîrtejul apei, legînd-o bine-n chingi,
Ca steaua să se-aprindă mai vie-n colțuri cinci,
Să lumineze peste talazuri îmblînzite
Și zbuciumări apuse și vise împlinite!

Oaspete

La muncitor sînt astăzi,
în casa-i nouă, oaspăt.
E odăița albă
și văruită proaspăt.
De la fereastra largă
privesc în depărtare....
Cu-adevărat e totul
și totuși vis îmi pare.
Aș vrea să scriu un cîntec
și mîna mea încearcă
Condeiul să-l apuce
dar nu cutează parcă
In jur e totul cîntec.
Mi-e inima voioasă
In odăița albă,
la muncitor acasă.

In romînește de Victor TULBURE

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VINER.

contrapunct

Nu de mult la Calcutta, ansamblul „Little theatre grupp" a prezentat cu un excepțional succes piesa „Azilul de noapte" de Gorki în regia lui Utpal Datt care a interpretat și rolul lui Satin.

Critica teatrală a apreciat interpretarea de înaltă ținută artistică a piesei.

Anterior, același colectiv a prezentat în limba bengali o adaptare teatrală după romanul „Mama" de Maxim Gorki. Ambele piese au fost aplaudate și la New-Delhi, unde ansamblul a întreprins de curînd un turneu.

●

„Cel mai mare eveniment literar postbelic", așa numește presa engleză și franceză apariția volumului „Istoria U.R.S.S. și a S.U.A.". Lucrarea este scrisă respectiv de Louis Aragon și André Maurois și îmbrățișează perioada 1917—1960. Ultima parte a cărții, consacrată aspectelor tehnice pe care le îmbracă evoluția celor două țări va fi redactată de savanți sovietici și americani. Volumul urmează să apară simultan în Anglia, Franța, Italia, Germania, S.U.A. și Suedia.

●

La Bhuanesvar a avut loc Conferința Scriitorilor din India, convocată din inițiativa secției indiene a PEN-clubului. Tema principală pusă în discuție a fost literatura și sarcinile pe care le ridică realitatea în fața ei.

După cum anunță ziarul „Anrita Bazar Patrika", conferința a fost salutată de primul ministru J. Nehru care a subliniat „necesitatea oglindirii în literatură a noilor fenomene din societatea indiană contemporană, legate de progresul științei și al tehnicii". La conferință a luat cuvîntul și vicepreședintele Indiei, cunoscutul filozof Sarvapalli Rhadakrișnan care a chemat pe scriitori „să lumineze calea omenirii spre pace". „Eroul timpurilor noastre, a spus Rhadakrișnan, este noua conștiință a apartenenței tuturor oamenilor la aceeași mare familie, în care nu-și pot găsi loc asuprirea colonială, rasială sau socială".

●

Tendințele tot mai manifeste în literatura americană, de a „sparge tiparele" romanului, oferindu-i cititorului mase informe de proză fără nici o intrigă, fără construcție, fără structură, încep să fie combătute sever de către o parte din critici. In unul din ultimele numere ale săptămînalului britanic „Observer", John Davenport într-o cronică la romanul american „Peștera", de Robert Penn Warren, făcea în acest sens următoarele reflecții: „O boală cumplită atacă pe o seamă de romancieri americani între două vîrste, și de obicei pe cei mai buni dintre ei. Se crede că inițial că a pornit din Mississipi, dar origina rămîne obscură. Simptomele se prezintă astfel: logoree, extinderea excesivă a materiei, elefantiasis a formei, urmate de filozofia grandoarei. Sintaxa suferă grave leziuni, logica se descompune, și uneori succed crize acute de pornografie.

Adesea cititorul este contaminat și, în stadiul ei primar boala seamănă cu encefalita letargică: căscat irezistibil, incapacitate totală de a se interesa de subiect, apatie generală".

●

E de relevat faptul că „Romeo, Juilietta și tenebrele" – cartea lui Jan Otchenachek (tînăr scriitor ceh), pe care-am întîlnit-o și în librăriile noastre, și care-a fost, în general, foarte apreciată, a reținut atenția juriului, care se ocupă, în Franța cu decernarea Premiului Fraternității, premiu destinat să încununeze opera „care servește idealului de egalitate și fraternitate între oameni, fără distincție de origine, rasă sau religie".

●

Iannis Ritsos semnează în paginile săptămînalului Les Lettres Françaises, nr. 806 — număr foarte bogat în poezie — un vast poem, tradus din grecește de Michel Adrianos — „Fereastra" — în care se remarcă viziunea foarte cuprinzătoare a poetului, depășind cadrul artificial, spațiul puțin și izolat, dinapoia unei ferestre, și, trecînd, firesc și limpede, peste acele limite de ordin așa zis „liric", care se impun confesiunilor altor poeți din același număr.

●

Unul dintre cei mai de seamă scriitori spanioli, Lanza del Vasto trăiește în Franța. In 1959 a protestat împotriva torturării patrioților din Algeria, împotriva înarmării atomice, împotriva lagărelor de concentrare în care sînt închiși algerienii arestați la întîmplare cu prilejul raziilor frecvente, suspectați, sau liberați din închisoare. Anul acesta Lanzo del Vasto și-a intensificat campania împotriva persecuțiilor la care colonialiștii îi supun pe patrioții algerieni. Recent, scriitorul spaniol a declarat că în lumea celor bogați din occident are loc un proces „de cretinizare".

●

Presa engleză discută cu aprindere romanul lui Angus Wilson „Cei patruzeci de ani ai doamnei Elliot". Refuzînd acrobațiile formale ale modernismului decadent, Angus Wilson e un adept al realismului critic, maestrul său fiind autorul „Bîlciului deșertăciunilor", Thackeray. Autorul înfățișează cu ironie burghezia engleză.

●

In Polonia se joacă „Nunta domnului Balzac", piesa dramaturgului Iaroslaw Ivaskievici, care a scris adesea despre figuri de mari creatori, ca Pușkin și Chopin. [illegible]

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 7 — (309) Joi 11 februarie 1960 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

Analiza muncii

Zilele trecute s-au desfășurat la Moscova lucrările consfătuirii comitetului Politic consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală. La încheierea consfătuirii au fost date publicității un comunicat și o declarație. Declarația pe care am citit-o mai deunăzi în gazetă cuprinde o expunere a situației internaționale în momentul 1960, înfățișează succesele obținute pe linia eforturilor pentru pace, dezvăluie clar și sistematic piedicile existente și trasează sarcinile viitorului imediat. Nu vom încerca, firește, să reproducem în scurta însemnare de față complexitatea problemelor dezbătute la Moscova. Ele, de altfel, sînt bine știute, și mereu viu prezente în conștiința cititorului: necesitatea dezarmării, condamnarea armelor nucleare, lichidarea focarelor de neliniște din Germania federală, îmbunătățirea continuă a relațiilor Est-Vest. Ne vom opri asupra unui aspect semnificativ pentru modul cum se desfășoară efortul statelor socialiste pentru salvarea și consolidarea păcii internaționale. Acest aspect apare caracteristic pentru activitatea puterilor făcînd parte din Tratatul de la Varșovia. Aspectul la care ne referim se cheamă, cu un cuvînt (cel mai utilizat dealtfel din vocabularul socialismului): muncă. Ai într-adevăr impresia, oprindu-te asupra Comunicatului și Declarației, că reprezentanții Statelor s-au întrunit într-o ședință de lucru pentru a analiza sobru, metodic, eficient felul cum s-a desfășurat munca pentru pace de la ultima consfătuire pînă astăzi, și ce s-a întîmplat mai de seamă în acest domeniu de activitate (asemănător în esență oricărui alt domeniu de activitate) și ce măsuri trebuiesc luate în vederea dezvoltării cu succes a întreprinderii umane, la a cărei împlinire și-au angajat forțele statele reprezentate la consfătuire. Era să spunem consfătuirea de producție pentru că atît de realist, constructiv și organizat se reflectă, în documente, consfătuirea încît ea ni se arată ca o mare și gravă ședință de lucru a unor oameni care străduiesc adînc gîndit și pe vaste dimensiuni planificat la construcția păcii. Nu seamănă, în alcătuirea sa, Declarația cu o hotărîre „obișnuită" privind ridicarea unei hidrocentrale puternice sau sporirea producției de oțel sau dezvoltarea cercetărilor științifice în spațiul cosmic? Și nu este impresionant, din acest punct de vedere faptul că ședința de lucru pentru pace, a fost precedată la Moscova de o consfătuire iarăși de lucru și iarăși foarte precisă pe tema creșterii producției agricole? Socialismul produce pîine și pace. Studiați, în această lumină „Declarația" și veți descoperi stilul de muncă al socialismului, adică (patru-cinci trăsături între altele multe):

Refuzul „abstractului", oroarea de cuvîntul gol cu care acoperă „diplomații" burghezi o tendință dubioasă ori un nimic pur și simplu. „Năzuința reciprocă cinstită spre realizarea unui acord", se scrie în Declarație la capitolul consacrat dezarmării, va permite să se evite repetarea situației cînd eforturile în vederea realizării unui acord cu privire la dezarmare erau înecate în torente de discursuri și rezoluții".

Scoaterea la lumină a problemei principale a momentului dat. In cazul de față, dezarmarea: „Pentru ca acordul statelor cu privire la dezarmare să devină pentru prima oară în istorie o realitate este necesar în primul rînd să se treacă de la vorbe la fapte practice. Aceasta este sarcina istorică cea mai importantă a actualei generații".

Insoțirea afirmației, a tezei, a cerinței cu argumentul concret. „Oare un stat (aici Declarația se referă la recentele măsuri ale U.R.S.S. privind reducerea forțelor armate) — care nutrește planuri de cotropire ar păși de bunăvoie la reducerea forțelor sale armate? Este clar că chiar în condițiile reorganizării acestor forțe armate în scopul măririi capacității lor de luptă nu ar fi în interesul său să reducă efectivul lor".

Alungarea tendințelor „pasionale", a „supărării", a ieșirilor „retorice" caracterizînd diplomația de tip baroc a burgheziei și fiind vorba, repetăm, de interesele unei construcții — înlocuirea lor cu perseverență, tenacitate, răbdare inginerească. Ceea ce nu s-a făcut ieri se poate face azi, ceea ce nu se va construi azi, se poate realiza mîine. „Convinși că actualitatea încheierii unui pact de neagresiune între N.A.T.O. și organizația Tratatului de la Varșovia nu numai că nu scade ci crește pe an ce trece, participanții la consfătuire consideră necesar să declare că această propunere rămîne în vigoare și că ei sînt gata să semneze oricînd un pact de neagresiune cu statele membre ale N.A.T.O."

Sîntem în februarie 1960.

Munca (lupta) pentru construirea păcii continuă.

Al. MIRODAN

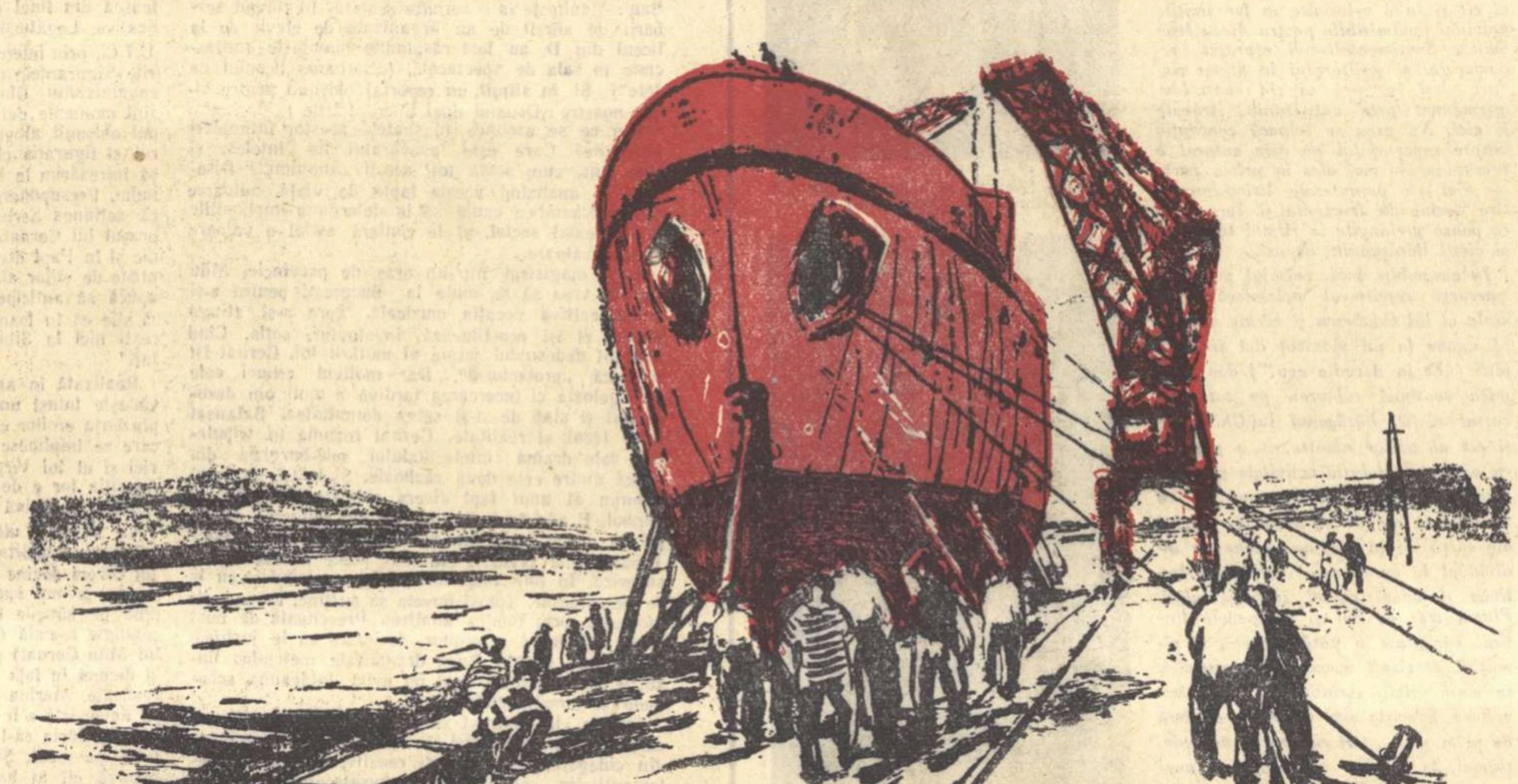

MARCEL CHIRNOAGA

„Remorcher" (Șantierul naval Galați)

DESPRE LITERATURA ULTIMILOR ANI

Raport prezentat de Stepan Șcipaciov la plenara scriitorilor din Moscova

Mă tem de cuvintele care din pricina prea desei folosiri și-au pierdut expresivitatea inițială. Aș fi vrut să încep paragraful acesta cu cuvintele: „Trăim într-o epocă neobișnuită". Mi s-a oprit însă mîna pe hîrtie. M-am gîndit: nu vor zbura oare cuvintele acestea obișnuite pe lîngă urechi, fără să atingă conștiința? Și totuși, într-adevăr, trăim într-o epocă neobișnuită. Tot ce a fost înaintea noastră este preistorie, — adevărata istorie a omenirii a început odată cu prima salvă de pe legendara Auroră, odată cu decretele despre pace și despre pămînt ale lui Lenin. A fost începută de ostașii roșii care au apărat în anii războiului civil, în timpul foamei și a tifosului, — Puterea Sovietică; a fost începută de înfăptuitorii cincinalelor, de eroii Marelui Război de Apărare a Patriei, de muncitorii, de colhoznicii, inginerii, oamenii de știință care muncesc pentru îndeplinirea septenalului. Vuietul luptelor și al muncii, care a străbătut toți acești zeci de ani, se va transmite, ca un necontenit ecou tuturor epocilor viitoare.

Nu de mult, am discutat cu mai mulți tovarăși despre romanul fantastic al lui I. Efremov — „Ceața de pe Andromeda" — a cărui acțiune se desfășoară cam peste o mie de ani. Autorul a apropiat în mod simțitor, de noi, lumile stelare îndepărtate, a arătat oameni care săvîrșesc călătorii interplanetare de ani întregi. Romanul are, fără îndoială, multe calități. Totuși, citindu-l, te uimește faptul că autorul său nu a legat în nici un fel epoca aceea îndepărtată de epoca noastră. Pînă și numărătoarea anilor începe acolo de la o așa numită „eră a Marelui Cerc", și nu de la acea cotitură socială, în urma căreia o bună parte din omenire a început să trăiască principial altfel.

Nu, epoca noastră nu se va șterge din memoria omenirii! Deci și literatura născută de epoca noastră, literatura care a imprimat trăsăturile epocii noastre va trăi vreme îndelungată.

Participarea interesantă la viață, înțelegerea profundă a contemporaneității și spiritul de răspundere obștesc, — iată ce pot da viață lungă unei cărți scrise cu talent. Subliniez cu talent pentru că fără această prețioasă și necesară calitate, cartea fie ea scrisă pe tema cea mai atrăgătoare, nu va fi salvată.

Simțul contemporaneității! Nimic nu-l poate înlocui, nici un fel de strălucire stilistică! Și pot fi doar compătimiți scriitorii care nu înțeleg cu toată limpezimea acest lucru. Eu cred că un scriitor fie el foarte talentat, nu-și va îndeplini misiunea cea mai importantă a vieții, dacă nu va cîștiga prin toată munca sa de creație dreptul moral de a spune așa cum spunea Maiakovski: „Eu însumi voi povesti despre epocă și despre mine".

...Cred că puțini dintre scriitorii moscoviți ar putea fi învinuiți că le place să stea prea mult acasă. Altfel nu am avea multe dintre operele care constituie mîndria literaturii noastre, începînd de la primele cincinale și pînă în zilele noastre: nu ar exista romanul-cronică al lui Kataev „Timp înainte!" editat aproape cu treizeci de ani în urmă și care nici pînă acuma nu și-a pierdut importanța sa inovatoare, actualitatea sa; n-ar exista povestirile turkmene ale lui Tihonov, „Kara-Bugaz" a lui Paustovski, n-ar exista „Arctica obișnuită" a lui Gorbatov și multe alte opere excepționale, scrise în perioade diferite, ca rezultat al neobositelor călătorii de-a lungul țării. Fără studierea profundă a vieții, fără analiza vie, creatoare a problemelor ei, fără încercări creatoare de a găsi expresia cea mai fidelă a timpului, n-ar fi putut apărea asemenea opere ale ultimilor ani, ca admirabilele capitole ale poemului „Depărtare după depărtare" al lui Tvardovski, volumul de povestiri al lui Trifonov „Sub soare", n-ar exista „Drumurile din Vladimirsk" ale lui Solouhin și o mulțime de alte opere, a căror simplă menționare ar necesita prea mult timp. Și, bineînțeles, n-ar fi existat admirabilele și necesarele reportaje literare care fac cinste literaturii noastre.

Eu am să vorbesc numai despre operele ultimilor doi ani și, în mod deosebit, de cele scrise de moscoviți. Nu odată am avut prilejul să aud părerea că anii aceștia au fost săraci în cărți bune. Cred că nu putem fi de acord cu aceasta. De la un congres la altul, de la o plenară a Comitetului Central la alta, hotărîrile înțelepte ale Partidului îndrumă activitatea creatoare a poporului nostru, ridică mereu probleme noi, înlăturînd cu curaj tot ceea ce împiedică mersul nostru înainte.

Firește, aceste probleme se reflectă și în literatură. Nu este întîmplător faptul că, mai ales în ultimii ani, s-a afirmat, cu o deosebită forță, în cărți cum ar fi „Cruzime" de Nilin, „Soarta unui om" de Șolohov, tema încrederii în om. Nu întîmplător au apărut opere despre prima perioadă de existență a societății noastre ca: „Pesmeții negri" de Driabkina și „Primii ani" de Vinogradskaia. Influența vie a ideilor partinice și a muncii practice a partidului nostru nu putea să nu se oglindească în cea mai mare parte dintre operele noastre și, în aceeași măsură, în cărțile despre Marele Război de Apărare a Patriei, de la care am să încep discuția despre proză.

Cărțile despre război, apărute anul trecut, după părerea mea, nu numai că lărgesc tema războiului, dar — fără îndoială — aduc în această temă ceva nou, deoarece adevărul despre război s-a dezvăluit în ultimii ani mai multilateral, deși, poate, mai aspru decît înainte.

Adevărul acesta aspru și amar despre primele luni ale războiului îl găsim în noul roman al lui Simonov „Vii și morți". Cartea — de la primele pagini — reproduce atmosfera acelor luni tragice și, în același timp, de la primele pagini, simțim ce uriașă forță potențială se găsește în oamenii sovietici, în societatea sovietică. Noul roman al lui Simonov este un mare succes al literaturii noastre.

Nuvelele „Ultimele salve" de Bondarev și „O palmă de pămînt" de Baklanov ocupă un loc mai deosebit. Nuvela lui Bondarev a fost primită de critică și de cititori, aproape în unanimitate ca o carte fără îndoială însemnată, scrisă în general cu talent.

(Continuare în pag. 4)

ÎN ACEST NUMĂR:

- Umanismul și epoca noastră — Discuție în jurul mesei rotunde — (pag. 4)
- Taina duratei de Petru DUMITRIU (pag. 5)
- Cum am realizat filmul „SECRETUL CIFRULUI" — Discuție organizată de „Gazeta literară" — (pag. 7)
- O pagină de tălmăciri din poeziile lui IANNIS RITSOS (pag. 8)

ÎNSEMNĂRI

Bibliografie

de Tudor VIANU

Stabilirea bibliografiei este primul articol în codul oricărei lucrări științifice. Cunoașterea izvoarelor scrise ale unei specialități asigură cercetătorului în domeniul ei, formula justă a unei probleme și oarecum succesul întreprinderii în care se angajează. O cercetare științifică nu este justificată decît pentru că lucrările anterioare ale specialității n-au făcut-o încă sau pentru că au dus-o numai pînă la rezultate incomplete. Pentru a le cunoaște pe acestea și pentru a ști ce-i rămîne de făcut, omul de știință are nevoie de informație bibliografică.

Trebuie să adăugăm îndată că, pentru științele exacte, pentru științele naturii și pentru cele tehnice, informația bibliografică a unui cercetător se cuvine a fi completă mai ales în legătură cu izvoarele mai noi ale specialității. Deși dezvoltarea întreagă a unei științe, de la începuturile ei cele mai vechi și pînă astăzi, nu poate fi indiferentă savantului, totuși ceea ce îl interesează în primul rînd pe acesta sînt progresele recente ale domeniului său, acele pe care urmează să le întregească și să le desăvîrșească prin propria lui contribuție. Altfel stau lucrurile pentru științele sociale și, printre ele, pentru toate disciplinele istorice și filologice. In acestea, toate izvoarele scrise, chiar cele mai vechi și mai modeste, au o importanță de primul ordin, deoarece ele nu transmit cercetătorului numai informații asupra stării problemei tratate de el, dar alcătuiesc chiar materialul de fapte menite să intre în sintezele sale. Un fizician, un chimist și un biolog așteaptă rezultatele lor cele mai de seamă în laborator; un medic în clinică și în sala de operații; un filolog și un istoric în bibliotecă. Lucrează în bibliotecă și specialiștii științelor naturale și exacte pentru a afla pînă la ce punct au fost duse lucrările în domeniul lor; dar specialiștii științelor sociale lucrează în biblioteci cu interese deosebite. Este adevărat că un istoric al artei și al civilizației, un economist și un statistician trebuia să iasă adeseori din bibliotecă pentru a studia și alte documente decît cele scrise și pentru a întreprinde cercetări pe teren; lingviștii moderni folosesc de asemenea metode de laborator și de anchetă. Dar toți aceștia se înapoiază în bibliotecă, nu numai pentru a afla situația problemelor, dar pentru a culege fapte noi. In fine, un filolog, adică un editor de texte, un istoric al literaturii sau oricine studiază textele literare dintr-un punct oarecare de vedere, lucrează în bibliotecă și nu o părăsește niciodată. Bibliografia este pentru toți aceștia nu numai un instrument al informației științifice, dar inventarul însuși al faptelor de care trebuie să țină seamă. In lipsa acestuia, filologul trebuie neapărat să-l întocmească pentru nevoile lui; dotat mai dinainte cu acest inventar, filologul poate să-și înceapă cercetarea de la un punct relativ înaintat al cunoașterii și s-o continue către ținte mai îndepărtate și cu adaosul de puteri economisit asupra stadiului inițial al lucrării sale, făcut pentru el de altcineva, de un bibliograf. Dacă unele din lucrările de is-

(Continuare în pag. 6)

UN FEL DE TABLETĂ

Mi se spune că politețea cere să-i salut pe cititori și în film. Șovăiesc... Nu-i destul că le brutalizez răbdarea și delicatețea cu arătarea mea în carne și oase transparentă? Tot ce-i rog pe cititori este să nu mă acuze. Nu sînt eu vinovat că mă arăt, cu atît mai puțin cu cît le mărturisesc că nu-mi place nici mie să mă văd la cei 80 de ani ai mei. Mi-aș fi preferat un obraz mai tînăr și în locul pleșuviei o chică a părului vîlvoi, întrucît poezia se împacă mai bine cu coama decît cu chelia.

Tudor ARGHEZI

6 februar 1960

* Rînduri scrise pentru televiziune cu prilejul filmării unui reportaj

Schițele și povestirile lui CEHOV

de Zaharia STANCU

Strînsa legătură cu aspecte multiple, diferite, ale realității, a făcut din opera lui A. P. Cehov una dintre cele mai vaste ca univers uman. Zeci și zeci de schițe, povestiri și nuvele, relatînd fragmente de viață, mici drame sau comedii, povestind episoade înduioșătoare, sau întristătoare, cuprinzînd iubire sau dezvăluind răutatea pe care orînduirea socială nedreaptă o strecoară în sufletul omului, vorbind despre lașitate și slugărnicie, sau, dimpotrivă, despre eroismul simplu și fără falsă strălucire. In vasta operă a lui A. P. Cehov trăiesc sute de personaje, luate din mediile cele mai diferite, — țărani, funcționari mărunți sau înalți demnitari, negustori și proprietari de fabrici, moșieri scăpătați sau stăpînind mii de hectare, ofițeri, avocați și judecători, medici și bolnavi, copii, tineri, bătrîni, oameni maturi, personaje la începutul sau la sfîrșitul vieții.

S-a spus despre Cehov că și-a ales drept erou pe care nu l-a părăsit aproape în tot lungul carierii sale literare, pe omul mic, mărunt, simplu trăind o viață searbădă, meschină și ștearsă, mulțumindu-se cu ea sau revoltîndu-se zadarnic. Lucrul acesta este adevărat numai în parte. Numeroase schițe și povestiri mărunte, zugrăvesc acest aspect al realității. Poate Cehov a fost, dintre toți scriitorii ruși, acela care a înțeles cel mai deplin întreaga dramă și tot ridicolul care se lega de existența „în găoace" a unei întregi categorii umane. Cehov și-a bătut joc, nu cu cruzime, fiindcă satira lui este una care întristează și condamnă, — de toți acești eroi, urmași ai personajelor gogoliene, înrăiți și îndobitociți de mediu, de superstiții, de ignoranță, de beție, de lene. Cehov a chemat asupra eroilor săi rîsul și înduioșarea, ridicolul și părerile de rău; i-a condamnat, dar a și înțeles că sînt demni de dispreț nu ca oameni, ci ca reprezentanți ai unei clase, ca produse ale unei societăți. Așa se explică de ce scriitorul a urmărit adesea cu conciziunea caracteristică, cu claritatea și sobrietatea pe care i-o cereau genul scurt, transformarea, evoluția spre rău, decăderea, — menite să sublinieze că rezultatul final dezastruos este efectul societății.

In asemenea condiții, rîsul și ironia, indignarea fățișă și revolta citită printre rînduri, nu erau îndreptate împotriva omului, ci, în ultimă analiză, împotriva factorilor de pervertire a omului, factori care se găseau în însăși orînduirea socială nedreaptă.

Insemnătatea acestui aspect al universului cehovian nu poate fi înțeleasă decît dacă ne amintim că „omul mărunt" și viața sa au reprezentat una dintre temele favorite ale literaturii ruse. Eroii lui Gogol, — acei din povestirile celebre, din „Nasul", din „Mantaua", „oameni sărmani" ai lui Dostoievski, „oameni de prisos" au populat literatura rusă cu o umanitate a cărei primă trăsătură devenise tragismul. In condițiile sfîrșitului celui de al XIX-lea secol, „oamenii mărunți" nu mai aveau dreptul decît la o parțială înduioșare. Era necesar să se arate decăderea claselor mijlocii, lașa lor atitudine în fața vieții, imposibilitatea lor de a găsi drumul care să ducă la rezolvarea nedreptății sociale. Cehov a ridiculizat astfel de personaje, a arătat că sînt produse ale societății, dar pe măsură ce a aprofundat fenomenul și-a dat seama că o parte din vină o poartă tocmai acei care la un examen superficial ar fi putut apărea numai ca victime. Așa a ajuns Cehov să condamne indolența, nepăsarea, risipirea stupidă a însușirilor dăruite de natură, ca pe niște vini ale individului. Trista dar adevărata concluzie este că astfel de oameni își merită soarta. Zugrăvirea cea mai strălucită a fenomenului a fost dată în celebra povestire „Salonul Nr. 6". De aici, pînă la preconizarea unei atitudini active în fața vieții, pînă la proslăvirea forțelor omului, — nu a celor viitoare, ci a celor existente acum, astăzi, — nu mai era decît un pas.

A reduce pe Cehov la caracterizarea de pictor al vieții meschine cotidiene și pe eroii săi la „oameni mici", ar însemna să simplifici, să schematizezi interpretarea unei opere literare în realitate vastă, complexă.

Investigația începută cu „oamenii mărunți", nu s-a putut opri numai la aceștia. Scriitorul era solicitat de complexitatea datelor pe care le culegea din jurul său. Evoluția sa ca scriitor, paralelă cu aprofundarea realității și cu creșterea experienței de viață, l-a dus la abordarea unor subiecte mai variate, la extinderea galeriei de personaje, la îmbogățirea gamei de sentimente și idei.

Nenumărate nuvele și povestiri ale lui Cehov sînt inspirate din viața satului rus, evident acela din deceniile IX și X ale secolului XIX. Ca medic al zemstvei, Cehov a călătorit prin sate, a stat de vorbă cu țărani, i-a văzut la ei acasă, în sălile tribunalelor unde erau tîrîți pentru judecăți, i-a ascultat și i-a văzut în camerele de bolnavi ale spitalelor. Dacă schițele și nuvelele lui Cehov despre „oamenii mărunți" își trag totuși îndepărtate rădăcini din Gogol, acelea despre sat, despre moșieri și despre țărani nu au nimic din Turgheniev. In condițiile schimbate de evoluția socială — sărăcire continuă și exploatare mai accentuată după „marea reformă" a desființării iobăgiei, diferențiere a țărănimii, apariție a burgheziei de la sate, destrămare a vechilor obști, — Cehov găsește un material vast de fapte și numeroase personaje interesante. Oamenii satului au în regimul burghezo-moșieresc, împotriva lor tribunalele și autoritățile, sînt jefuiți de negustori și de chiaburi, înșelați, lăsați în întuneric și ignoranță. Intre funcționari, judecători, jandarmi și țărani nu există nici o posibilitate de contact. Cele două lumi sînt perfect antagonice. Exploatarea și bunul plac n-au dispărut, odată cu iobăgia, țărănimea este izolată și derutată. Din această din urmă izolare și din întunericul care persistă de veacuri derivă brutalitatea aparentă, nepăsarea față de aproapele lovit, primitivitatea indiferenței și a neînțelegerii sentimentelor. La oamenii simpli ai satului, supuși unei crîncene exploatări, Cehov sezisează trăsături negative, dar nu îi ia nici o clipă în rîs. Dimpotrivă, îi privește cu compasiune și cu înțelegere, adesea cu duioșie, găsind puritate, naivitate, sinceritate și căldură pe care condițiile vitrege nu le-au alterat și nu vor putea niciodată să le altereze.

Șfichiul ironic al biciului nu izbește decît acolo unde apare chiaburul sau sluga moșierului, bănuit viitor și necruțător exploatator. Moșierii și nobilii reprezintă una din importantele surse de inspirație pentru Cehov, de data aceasta pentru un Cehov cu o ironie mușcătoare, la care înduioșarea și melancolia au dispărut fără urmă. Stăpînii sînt nepăsători și brutali, trîndavi și lacomi, nesocotiți și risipitori, fiindcă nu știu ce e munca. Romantismul „cuiburilor de nobili" care străbătea din literatura lui Turgheniev, dispare la Cehov cu desăvîrșire. Acești oameni, preocupați numai de propria lor soartă, dominați de un feroce egoism, disprețuindu-i pe cei simpli pînă la a-i călca în picioare, strîmți și limitați, sînt demni eroi de comedie. Iritarea omului activ împotriva inutilității, se simte în opera lui Cehov pînă în „Pescărușul", pînă în „Unchiul Vania" și în „Livada cu vișini". Calmа, poetica proslăvire a muncii, încrederea în efectul ei salutar și înnoitor care străbate în special în paginile pieselor de teatru ale lui Cehov, sînt, în același timp, și o necruțătoare acuzare a unei clase pentru care munca reprezenta un fenomen întîmplător și înjositor, destinat numai claselor considerate „inferioare".

Pentru clasele exploatatoare, Cehov a nutrit întotdeauna dispreț. Dramele lor sînt ridicule, ca niște drame de operetă, iubirea se stinge repede, superficialitatea este ceva obișnuit. „Cu trenul de lux călătorește doar pleava societății" — spunea Cehov. O pleavă compusă nu numai din moșieri, ci și din înalți funcționari, învățați cu mita, din fabricanți plictisiți de chefuri și de viață, din negustori îmbuibați, din medici care și-au trădat menirea pentru a se gîndi numai cum să strîngă avere.

★

In douăzeci și trei de ani opera lui Cehov a crescut ca unul din fluviile stepei rusești în drumul lui spre mare. Cursul ei n-a reprezentat însă o simplă acumulare. Scriitorul a mers din ce în ce mai hotărît, spre o concepție mereu mai limpede asupra vieții și a lumii, și lucrul poate fi descifrat în paginile schițelor, nuvelelor și povestirilor sale, în replicile pieselor, în temele și în personajele pe care și le-a ales. Cehov, — ca numeroși intelectuali ruși ai epocii — a căutat, a fost cuprins de descurajare, oboseala a alternat cu speranța. Primele schițe umoristice scurte erau aparent de factura obișnuită a genului. Greu s-ar fi putut desluși din ele marele scriitor de mai tîrziu și totuși aceste schițe dădeau sentimentul surprinzător al unei garanții. In fața paginilor vesele, cititorul obișnuit al revistelor de umor nu știa dacă trebuie să rîdă sau să se întristeze. „Moartea unui slujbaș" ridiculiza slugărnicia, dar spaima măruntului funcționar care a strănutat pe chelia unuia cu gradul superior avea, în exagerarea cu care era descrisă, ceva demn de rîsul trist al lui Gogol. Acelorași ani de început îi aparțin schițe ca „Tragedianul", „Zestrea", „La mere", în care sentimentul dominant, cu toată diversitatea subiectelor, era unul apăsător, de neliniște. Nimic vesel în răutatea actorului ratat care își bate nevasta fiindcă nu i-a adus zestrea așteptată, nimic amuzant în disprețul brutal față de om și în plăcerea de a înjosi a moșierului Trifon Semionovici, care îi face pe doi tineri să se urască numai fiindcă i-au luat cîteva fructe rostogolite pe jos. Umoristul este obligat prin însuși caracterul scrisului său să examineze atent

(Continuare în pag. 3)

cărți

ALECU IVAN GHILIA: „Scrisori din Bărăgan"

După lectură — închizînd cartea — cititorul privește coperta, dintr-odată, cu alți ochi... atît de flagrantă apare contradicția între ceea ce reprezintă desenul ei și conținutul reportajelor al căror prolog se pretinde.

Autorul „Cîntecelor de drumeție" este un drumeț — dar un drumeț statornic locurilor și oamenilor îndrăgiți. Aplicația de romancier îl obligă — uneori mai mult decît trebuie — să urmărească nu numai prezentul imediat, ci și evoluția eroilor reali pe care îi caută mereu și pe care-i confruntă cu imaginile mai vechi. Reportajele lui Alecu Ivan Ghilia din acest volum sînt — mai ales în prima parte — reportaje în cotidian: operative, cu date precise numeroase, scrise simplu, surprinzînd semnificativul, treptele devenirii. Dacă îl iei pe fiecare în parte, dacă îi privești laolaltă — și la aceasta te invită unitatea spațiului parcurs și a personajelor — ai în față o mică monografie a satului contemporan în plină bătălie pentru socialism. Tocmai de aceea revenirile asupra cutărui sau cutărui personaj își au rostul.

Reliefăm în mod special portretul moral al activistului de partid — redat prin cîteva gesturi și dotat cu forță generalizatoare. Reporterul se orientează spre tipic. Activistul se luptă pentru salvarea unui om de la moarte, fără a-și precupeți nici forțele, nici somnul, atît de necesar după o zi de muncă epuizantă, dar e intransigent cu sine însuși și cu tovarășii lui — știind să vadă mai bine decît ceilalți lipsurile. Și succesele. Sensul vieții lui îl găsește în ajutorul dat oamenilor să vadă mai limpede, în relațiile dintre oameni și în oamenii înșiși. „Ieși și el pe mal... să-l caute pe director, și pentru prima dată în ziua aceea, simți ceva cald și duios strecurîndu-i-se în suflet; simți cum îl pătrunde și-l tulbură, ca de multe alte ori, o mulțumire caldă și-o dragoste mare și nemărginită pentru munca lui; nici o altă muncă nu era mai plină de satisfacții, mai frumoasă și mai la-ndemîna și folosința celorlalți oameni. „Nu-și cruță timpul. La un moment dat, șoferul îi amintește c-ar fi vremea să se-ntoarcă: — Nu-i nimic, Gheorghiță! rîse secretarul înveselit, aprinzîndu-și țigara. Acum merg pe timpul meu. Gata. Dă-i bătaie!".

Figura secretarului nu e singura izbutită. Din păcate, atît în realizarea ei cît și în a celorlalte se fac simțite naivități inadmisibile pentru Alecu Ivan Ghilia. Sentimentalismul reproșat reporterului și scriitorului în atîtea rînduri, deși încearcă să și-l controleze permanent prin auto-ironie, străbate și aici. Nu prea se împacă concepția asupra reportajului pe care autorul o presupune — mai ales în prima parte — nici cu parantezele lirico-descriptive destul de frecvente și care apar ca pauze prelungite în ritmul trepidant al vieții Bărăganului de azi.

În ansamblu, însă, peisajul pe care-l parcurge reporterul polemizează cu acela al lui Odobescu și căruia autorul i-l opune la un moment dat în mod fățiș („Et in Arcadia ego!"), dar polemica continuă subteran pe tot parcursul cărții. Bărăganul lui Ghilia — și cel al zilelor noastre — e populat cu oameni în febrilă activitate și transformare. Zmeul Zmeilor trece — ca să spunem așa — în puținele pagini ale cărții de la calitatea veche de individual la aceea superioară de colectivist și odată cu el întreaga uliță. Plugul tras de boi și cumpenele fîntînii constituie o notă desuetă, o rămășiță. Oamenii muncesc cu mașinile, în mari unități socialiste în plină dezvoltare. Specific este tractorul, o piesă de prim plan... Ori coperta îl ascunde, tocmai, la umbra străveche a unei cumpene de țară...

B. ANTON

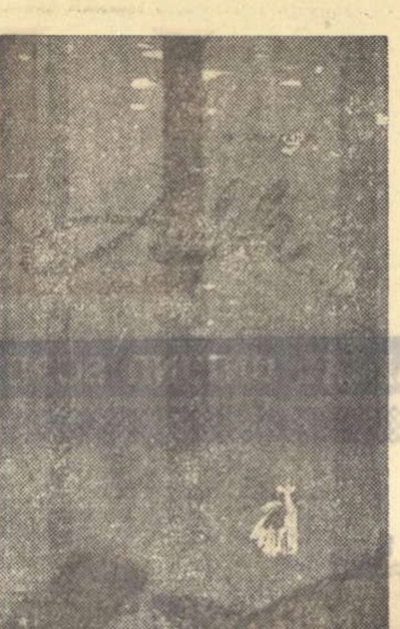

Coperta romanului „Adela" de G. Ibrăileanu (E.S.P.L.A.).

Coperta volumului „Ibrăileanu-Omul" de Savin Bratu, (Ed. Tineretului).

RAICU IONESCU - RION: „Datoria artei"

Cu articole pasionate, cu o rară efervescență de idei — un volum al lui Raicu Ionescu-Rion reeditat recent în „Mica bibliotecă critică" evidențiază un precursor al criticii noastre militante.

Ducînd mai departe teoria artei cu tendință în polemica Gherea-Maiorescu, Rion aduce puncte de vedere noi, deși rămîne prizonierul unor limite într-un anumit sens firești, dacă ținem seama de epocă, de dezvoltarea esteticei noastre la acel moment și de vîrsta criticului.

Militant împotriva literaturii vlăguite a epigonilor eminescieni și împotriva poeziei noi a senzitivelor și nevrozelor, Rion va discuta problema tendențiozității artei și a libertății artistului în societatea capitalistă („lobăgie intelectuală").

Ferm împotriva curentelor noi, decadente, el va încerca să le stabilească filiația pe plan literar („Romantismul e tatăl decadentismului") și va explica apariția lor prin abolirea funcției sociale a artei, demascind formula diversionistă a artei pentru artă. Considerînd că este vorba nu de romantism în genere, ci de romantismul paseist de „fin de siècle" acceptăm aceste considerații ce dovedesc putere de sinteză și discernămînt.

In articolele „Literaturile decadente", „Intre pisici și oameni" trebuie să subliniem o fermă luptă de pionierat și o admirabilă intuiție a dezvoltării fenomenului artistic: „Cine ne va putea garanta că de la teoriile estetice deja expuse în țara noastră nu se va ajunge la decadentism?"

In articolul „Tendenționism și tezism" Gherea arătase că tendința este inerentă oricărei opere de artă: „Creația artistului va exprima într-un fel sau altul tendințele epocii". Dacă pentru Gherea epoca este un tot omogen care influențează unitar, Rion va preciza că societatea e împărțită în clase, intuind o categorie estetică nouă: „Rămîne ca artistul să aleagă din durerile și suferințele lumii o parte oarecare... Va ști că urmărește ceva și ce urmărește; va fi artist care conștient se pune în serviciul unei clase". Situarea conștientă și rațională pe pozițiile unei clase este un element esențial pentru estetica marxistă.

Rion nu va putea ajunge pînă la definirea partinității comuniste în sensul că nu va vedea necesitatea situării pe poziția clasei celei mai înaintate — proletariatul, nici atunci cînd discutînd despre arta ca reflectare a realității cere „adevăr în reflectare": „Trebuie numai să se studieze cu atenție și în mod dezinteresat și pătrunzător organizarea unei societăți oarecare pentru a se putea prevedea, în trăsături generale, formele viitoare pe care le va lua societatea".

Vom remarca această deosebit de prețioasă observație asupra funcției artei care îi conferă și caracterul revoluționar.

In analiza poeziei se observă la Rion prejudecata existenței conținutului separat de formă (prin care înțelege mijloacele de expresie). Analiza uneori simplistă cu formulări rigide, aduce totuși precizări interesante în privința legăturii organice dintre tropi, rimă, ritm și „starea sufletească" — înțelegem conținutul însuși. Importantă ni se pare stăruința lui Rion de a arăta necesitatea unei atitudini lirice de totală autenticitate prin care concepțiile și ideile poetului să fie receptate adînc. Pentru aceasta el consideră absolut necesare rima și ritmul cărora le stabilește însă funcții deosebite, intrinseci, atotputernice, făcînd o patetică pledoarie pentru menținerea rimei. Fără îndoială, Rion nu cunoștea poezia lui Whitman și marile potențe ale versului alb, dar este de reținut sublinierea rolului mijloacelor de expresie și necesitatea adecvării lor la conținut. Criticul arată astfel în ce constă forța specifică a poeziei; de aici lupta împotriva teoriilor estetizante pentru valoarea etică a artei care are datoria „a fi o unealtă în lupta ce se dă azi pentru a satura toate idealurile morale și intelectuale ale omenirii moderne.

In prefață, Savin Bratu, aducînd un bogat material documentar, analizează cu discernămînt activitatea literară și publicistică a lui Raicu Ionescu-Rion, subliniind mai ales lupta „împotriva abstragerii scriitorului din realitate și a izolării artei de idealurile înaintate" și relevînd semnificația actuală a articolelor „întotdeauna militante de pe aceeași poziție consecventă și categorică".

Adriana PLOȘTINARU

Vom publica în numărul viitor urmarea și sfîrșitul articolelor lui Mihail Petroveanu despre poezia lui Tudor Arghezi.

HORIA ZILIERU: „Fluierul"

Horia Zilieru, cunoscut cititorilor din paginile publicațiilor literare, îndeosebi din „Iașul literar", este autorul plachetei de versuri „Fluierul". El face parte din rîndurile acelor poeți, cărora le place să-și afirme direct crezul poetic, să-și exprime limpede preferințele în ce privește tematica. Tînărul poet ieșean este un îndrăgostit de temele ce izvorăsc din viața noastră contemporană, mai ales a satului. Poetul se declară „rapsod" al satului: „Și pînă m-oi întoarce în lut, / în frunza nucului bătrîn, — / rapsod c-un fluier îi rămîn" („Autobiografie"); sau: „Mă strigă cîmpia: ispita-i mi-asvîrle, / cînd vîntul se culcă în scorburi supus / și ochioșii luceferi dorm somn de șopîrle, / pe plaja tăcerii, albastră, de sus" etc.

Viziunea poetică rurală se răsfrînge îndeobște în ceea ce privește natura imaginilor artistice pe care poetul le folosește în acest sens. In placheta „Fluierul" găsim o seamă de poezii cum sînt: „Lîngă pămînt", „Poem lîngă o casă de țară" (deși cu accente prea argheziene), „Mama", „Mocanii", „Balada activistului la sate", etc. în care conținutul specific al vieții satului găsește o expresie poetică, pregnantă.

In poeziile de acest fel, Horia Zilieru se simte în largul său, lirismul sănătos și optimist fiind coordonata sa definitorie. Evocarea propriei copilării, sau a altor momente din viața grea a părinților, este însoțită adesea de accente de baladă tristă, dureroasă. Iată, de pildă, amintirea mamei: „Așa din amintire mi-o scobor: / c-o secere, pe-o muche de răzor, / pe cerul verii cu amiezi de foc / căta un nor cu ploaie și noroc" („Mama") sau: „Și dintr-un ciob dogit de vechi ulcior / setos își bea amarul pîn-la fund, / și-și mută umbra peste lanul scund / cu fulgerul în mînă, lucitor" /ibid/. Nu-i mai puțin adevărat, însă, că uneori, explorarea directă și în profunzime a realității satului nostru este înlocuită cu rimări sentimentalizate: / „La un geam, visătoare, o fată / prin amintire, sfioasă mă cată". — („Cătunul") sau cu expresia unor nostalgii idilice ca în „Mîinile fetei de la țară" sau în „Carte poștală".

Horia Zilieru trebuie să persevereze pe linia pătrunderii în miezul vieții satului nostru contemporan și să comunice versurilor sale cît mai mult din patosul revoluționar al acestei vieți. „Balada activistului la sate", o poezie sobră, cu accente convingătoare, este un indiciu că tînărul poet are posibilități să dea o lirică densă.

Pe de altă parte, trebuie spus că, în genere, poezia lui Horia Zilieru, sub raportul artei poetice, uzează de un prea restrîns univers de imagini: acela sugerat de mediul rural. De aceea, în versurile inspirate din viața citadină, de fapt și foarte puține la număr, se face resimțit un soi de anacronism poetic, concretizat în evidenta discrepanță dintre conținut și expresia artistică.

Este cazul unor bucăți ca „Frînarul", sau „Cîntec asfaltatorilor orașului". Citâm, spre exemplificare, versurile de început ale celei de-a doua: „Cîntecul meu, — mixandre albastre, / în căușul palmelor voastre!" (a constructorilor, n.n.), în care comparația specific rurală mixandrelor albastre apare cu totul nepotrivită față de o realitate ce reclamă desigur alți termeni de sugestie, alte imagini.

N. CIOBANU

Bibliografie

EDITURA TINERETULUI
BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Au apărut în ultima vreme:

I. L. Caragiale: „Momente și schițe". Ediție îngrijită de acad. Al. Rosetti și Liviu Călin. Prefață de Liviu Călin.
Alecu Russo: „Scrieri alese". Prefață de Sanda Radian
Ion Slavici: „Pagini alese". Prefață de Ion Popescu.
Ion Ghica: „Scrieri alese". Prefață de C. Măciucă.
G. Topîrceanu: „Scrieri alese". Ediție îngrijită de Al. Săndulescu. Prefață de Const. Ciopraga.
G. Coșbuc: „Balade și idile". Prefața editurii.
A. Toma: „Cîntul vieții. Prefața editurii.
Delavrancea: „Nuvele". Prefață de Elena Savu.

O carte pe săptămînă

LETIȚIA PAPU: „Suită dramatică"

Indiferent de momentul istoric în care se petrec, schemele narative ale nuvelelor din volumul „Suită dramatică" de Letiția Papu sînt motive tipice de fapt divers. Iată: O dramă pasională — Un funcționar care încearcă să-și ucidă patronul din gelozie... (Titlul nuvelei este chiar: „Fapt divers"). Sau: Manifeste la o serbare școlară. In timpul serbării de sfîrșit de an organizată de elevii de la liceul din D. au fost răspîndite manifeste antifasciste în sala de spectacol... („Serbarea liceului de fete"). Și, în sfîrșit, un reportaj obișnuit pentru zilele noastre: Drumul unei tinere actrițe („Marina").

Dar ce se ascunde în spatele acestor întîmplări obișnuite? Care este adevăratul lor înțeles, și cine sînt, cum arată toți acești „anonimi"? Disecînd și analizînd aceste fapte de viață, autoarea Suitei dramatice caută să le determine implicațiile în contextul social, și le conferă astfel o valoare generalizatoare.

Umil magistrat într-un oraș de provincie, Milu Cernat vrea să se mute la București pentru a-și putea cultiva vocația muzicală. Spre a-și atinge scopul, el își prostituează, involuntar, soția. Cînd află tot dedesubtul jalnic al mutării lui, Cernat își împușcă „protectorul". Dar motivul crimei sale nu-i gelozia ci încercarea tardivă a unui om dezorientat și slab de a-și salva demnitatea. Balansat între ideal și realitate, Cernat rezumă în tribulațiile sale drama intelectualului mic-burghez din epoca dintre cele două războaie. Și iată-l pe eroul anonim al unui fapt divers ridicat la rangul de simbol. E adevărat că, în acest caz autoarea merge pe un drum destul de bătut în literatura noastră (poate chiar prea...). Nu mai poate sconta nici o surpriză. In linii mari totul este previzibil și cu iz de desuetudine. Totuși nuvela se susține, în anumite momente, prin finețea analizei. Preocupată de mișcarea interioară a eroilor, doritoare să le justifice fiecare act, Letiția Papu drămuiește meticulos fluxurile lor sufletești, deși nu evită totdeauna schemele și simplificările.

Intr-un viu contrast cu figura fricosului Cernat care îndeplinește astfel, în ansamblul personajelor din culegere, funcția unui reactiv, apar eroii adolescenți din celelalte două nuvele. Ieșind de pe drumul bătătorit, Letiția Papu se dovedește a fi o interpretă adeseori pătrunzătoare a acelei lumi fermecătoare și încă tulburi care-i adolescența, locul unde copilul întîlnește omul, vîrsta aurită care ne înseamnă pentru tot restul vieții și în care se amestecă difuz renunțări, disponibilități, aspirații și împliniri.

Serbarea liceului de fete ne readuce în orașul din care plecase și Cernat spre himericele lui idealuri. Eroii fac parte din generația greu încercată de război și maturizată prin adeziunea sa la comunism. Spațiul restrîns nu ne îngăduie să rezumăm amănuntele acțiunii și să ne oprim asupra episoadelor ei revelatoare. Evoluția elevului Virgil Borza de la blazarea byroniană afișată cu prea multă ostentație pentru a fi și firească, pînă la dîrzenia lui bărbătească din final este urmărită în etapele ei semnificative. Legăturile sale cu tinerii muncitori din U.T.C., prin intermediul Dariei, prima misiune, beciurile Siguranței, spectacolul atroce al schingiuirii comunistului Chirilă (realizat cam convențional), sînt momente definitorii. Ele se proiectează pe fondul obișnuit al vieții provinciale zugrăvite cu decorul și figurația clasică, într-un tablou care ne face să întrezărim în intențiile scriitoarei tentația romanului. Presupunerea se întărește dacă ne reamintim că acțiunea Serbării liceului de fete se petrece în orașul lui Cernat, că profesorul Ciura apare episodic și în Fapt divers, că reproducînd planurile optimiste de viitor ale Dariei și ale lui Virgil, autoarea apucă să anticipeze: „Cei doi tineri n-au de unde să știe că în toamna lui '43 nu vor fi nici la București nici la Sibiu, pentru că în vară vor fi arestați"

Realizată în ansamblu, Serbarea liceului de fete vădește totuși un punct vulnerabil. Am fi dorit ca prezența eroilor comuniști, adică tocmai a celor prin care se împlinesc atît de convingător destinele Dariei și al lui Virgil, să fi fost mult mai subliniată. Apariția lor e doar nominală; explică faptele, dar rămîne în umbră cu funcție de accesoriu.

Cu Marina, ultima nuvelă, Letiția Papu se plasează în actualitatea imediată. Și încă o dată faptul divers devine un simbol. Drumul unei țărăncuțe, de la primul spectacol de amatori în satul natal pînă pe băncile Conservatorului, ilustrează o nouă realitate socială (ne amintim de vocația distrusă a lui Milu Cernat) și totodată o nouă atitudine, activă și demnă în fața vieții, generată tocmai de această realitate. Marina iubește și este iubită, dar Dionisie se dovedește a fi un element corupt. Eroică, Marina găsește tăria să-l demaște chiar cu prilejul debutului ei pe scenă. Și să nu vă închipuiți că aceasta se rezolvă cît ai bate din palme. Adevărata forță a eroului se măsoară cu rezistența pe care o învinge. De aici tot prestigiul acestei fete anonime. Nici această nuvelă nu evită clișeele cunoscute, astfel că momente importante ale acțiunii apar neconvingătoare. Efortul de a depăși construcția schematică a personajelor și conflictului, efort vizibil în episoadele Suitei dramatice, nu dă întotdeauna rezultatele scontate.

Modest MORARIU

RĂSFOIND REVISTELE

Coperta volumului de poeme „Cîntare cetății lui Bucur" de Radu Boureanu (Ed. Tineretului).

IAȘUL LITERAR

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

Poezia și proza din nr. 12|1959

Revista ieșeană a avut în ultimul timp o evoluție sinuoasă, fiind lipsită de o direcție clară a dezvoltării. Numere bune au fost precedate și urmate de altele slabe, oscilația aceasta determinîndu-te în permanență să cauți media valorică. Numărul 12 este, sub raportul poeziei și prozei, undeva pe la mijlocul liniei dintre cele două extreme amintite. Proza e foarte puțină și, la o analiză mai strictă, constatăm că doar „Boneta" lui S. Teodorovici se înscrie genului. Portretul tînărului inginer Drăgan se situează la hotarul dintre reportaj și schiță, contopind trăsături ale ambelor specii. Utemistul Drăgan, chimist acaparat în aparență de viața invizibilă a moleculelor și atomilor, se dovedește un om al epocii noastre, preocupat necontenit de descoperirea noului, de dezvoltarea producției și a bunăstării. Figura eroului mai păstrează din păcate coordonate abstracte, vagi, care constituie obstacole în individualizare. Cum arătam, „Boneta" e singura lucrare de proză propriu-zisă, „scrisoarea" lui Demostene Botez intitulată „Bucureștiul și țara", deși cu elemente de reportaj, rămînînd, în ansamblu, un foarte bun articol publicistic (ceea ce era probabil și în intenția autorului).

Poezia e mai abundent și mai divers reprezentată, oferind cîteva exemplare izbutite, cum sînt „Sudorul" de Laurențiu Ciobanu, „Un cîntec pentru Săvinești" de Corneliu Sturzu și, într-o măsură, „Printre țitere și lire..." de Nicolae Țațomir.

Poezia lui Laurențiu Ciobanu, „Sudorul", deși publicată la rubrica debutanților „Porți deschise" prezintă trăsături de maturitate artistică. Portretul (deocamdată oarecum exterior) al sudorului este realizat cu finețe descriptivă și imaginativă. Cităm în întregime poezia care ni se pare una din cele mai bune publicate în ultima vreme de „Iașul literar": „E noapte... E noapte... Un cîntec de muncă / Își tremură valul în pînzele sale / E noapte... E noapte... Orașul aruncă/ Spre cerul adînc aurori boreale / Pe cea mai înaltă clădire, sub lună,/ Un om aplecat peste negre dantele,/ Cu palmele aspre dizolvă și-adună / Buchete albastre în roze de stele/ Imi pare că-n zvîcnetul focului tale/ Contururi de culme-n metale aprinse / Și este el însuși oțel și văpaie/ E toamnă. Trec păsări cu aripi întinse, / Trec frunze de aur dansînd vagabonde... / Și-n cîntul prelung ce coboară și suie/ Pe-ntinderea nopții fluide și blonde,/ Un om își ciopleşte-n lumină statuie".

„Un cîntec pentru Săvinești" al lui Corneliu Sturzu e imnul de bucurie închinat creației socialiste, acelei „nestemate de foc" cum o numește poetul, ridicată pe pămîntul Moldovei. Poezia mai are unele neclarități și repetiții supărătoare, dar entuziasmul tineresc al poetului conferă versurilor capacitatea necesară de a capta sensibilitatea cititorului.

Poezia lui Nicolae Țațomir „Printre țitere și lire..." subintitulată „Eminesciană", dacă n-ar tinde să cumuleze prea multe planuri tematice și să dezvolte prea multe și diferite idei, ar fi o frumoasă imagine lirică a epocii noastre. Dar imaginea se poate recompune cu greu, ca din cioburile unei oglinzi pe care trebuie să le alături și să le potrivești. „Orașul nou" de Gheorghe Scripcă e o poezie corectă, fără a excela prin lirism, în timp ce „Patria" de Ion Petrache nu e nici măcar corectă. Ce rost și ce legătură cu celelalte versuri are de pildă, ultimul vers al acestei strofe: „Și omul, înțeleptul, prin timp cuceritor/ Cu brațele călite în flăcările muncii/ Mă cheamă cu sclipirea gîndirii lui în zbor/ Și legănarea-n care și-adoarme mama pruncii?"

Poezia din „Iașul literar" mai are desigur de parcurs un drum apreciabil pentru a putea corespunde cerințelor cititorului de azi, dar versurile acelor cîțiva „pionieri", care sînt totodată poeți foarte tineri, ne îndreptățesc să nădăjduim într-un ritm accelerat al apropierii de nivelul dorit.

CRONICAR

CRONICA LITERARĂ

Eroul pozitiv și romantismul demonic

de Paul GEORGESCU

Acțiunea acestui roman, al doilea din ciclul „Valea Fierului", se petrece în minele de lîngă Vatra Dornei, la puțin timp după naționalizare, în decurs de trei luni. Noua conducere (directorul Pavel Ursuț; inginerii: Uzum, Veizer, Leonil Brumă; secretarul de partid: Ionuț Sava) are de rezolvat două probleme importante: modernizarea minelor și descoperirea unor noi zăcăminte de minereu superior. In prima problemă nu se constată nici un progres. Spre sfîrșitul cărții, unul dintre cei patru mineri veniți de la școala de specializare, îl întreabă pe director: „—Gata modernizarea?" „Pavel Ursuț tuși încurcat. — Nu-i gata... A fost o harababură întreagă! Anchete, prăbușiri..." Pe drept cuvînt, cei patru se supără și unul dintre ei îi spune: „— Avem trei luni de cînd am plecat... Ce-ați făcut în aceste trei luni?" (pag. 227). Realitatea e că directorul, ca și autorul, au uitat aproape de problema producției, a modernizării (oprită printr-o hotărîre suspectă de la minister, pe care nimeni nu încearcă s-o anuleze), prinși în „visul de aur" al inginerului Uzum: descoperirea unui nou minereu, de calitate. Dar, să-i imităm pe director și pe autor, să uităm adică de problemele producției și să ne concentrăm atenția asupra descoperirii lui Uzum.

Romanul lui Dragoș Vicol nu e așadar o carte despre mineri (există doar, în fundal, cîteva scene de atmosferă), ci o carte a descoperirii, a cercetătorului pasionat, un elogiu al legăturii științei cu viața, temă — desigur — deosebit de importantă. De aceea e firesc ca eroul principal al romanului să fie Uzum, celelalte personaje definindu-se în raport cu pasiunea acestuia. Or principala slăbiciune a cărții constă în inconsistența eroului central. Biografia lui stîrnește mirarea și bănuielile directorului de cadre și — mărturisim — ele sînt întemeiate. Uzum nu mai e atît de tînăr, are 25 de ani de practică. A lucrat ca inginer în minele acestea, care erau ale lui Veizer și acolo a avut revelația carbonatului. Dar Veizer nu l-a lăsat să experimenteze. In vremea războiului, cînd fasciștii au nevoie pentru front de oțel, e solicitat să descopere minereul respectiv, a cărui prezență o bănuise, dar, fiind un om cinstit, nu o face. După război, dispare, exercită numeroase meserii și deodată, brusc, se reîntoarce la Dorna, în vechea sa calitate. Aici întîlnește prețuirea fostului miner Pavel Ursuț și sprijinul tuturor oamenilor de bine. Ursuț îl numește inginer-șef. Ce face însă Uzum? Credincios visului său, el caută minereul, ignorînd atribuțiile sale de inginer-șef al minelor. O surpare are loc în galerii, o echipă e gata să fie acoperită sub dărîmături. Uzum e însă departe, își caută visul... Urmează o anchetă, diferite foruri îl acuză de incapacitate sau sabotaj, dar Ursuț și Sava îl apără cu îndîrjire. Foarte bine. Dar de ce?

A doua treime a cărții s-a sfîrșit și Uzum n-a făcut încă nimic. Totuși, secretarul de partid afirmă: „...eu am toată încrederea în cinstea acestui om!..." (pag. 162). Același e și argumentul directorului („Il surprinsese din cale-afară de mult dezvăluirea profesorului Pascaly în legătură cu falsul cifric, deși făcuse un efort deosebit să nu se trădeze. Dar ascultase și cuvintele lui Uzum, care i se părură pătrunse de o mare sinceritate și se liniști") (pag. 191). La comisia de anchetă, deși se demonstrează că prăbușirea galeriei s-a făcut dintr-o greșeală de calcul din planul său, Uzum are un singur argument: „Am o conștiință pe care nu mi-am pătat-o cu nimic o viață întreagă. Pe această conștiință jur în fața d-voastră și-n fața oricui că sînt nevinovat!" (pag. 181). In sfîrșit, după ce minereul nou e descoperit, dar expertiza geologilor (sabotaj!) declară lipsa de valabilitate a mostrelor, Uzum se exaltă, „cu ochii tulburi": „După cîte s-au întîmplat, m-ai putea crede un nebun. Fiindcă numai un nebun poate face ce-am făcut eu! Numai un nebun, un maniac, un om care nu știe să-și trăiască viața! Ințelegi?... Jos cu nebunii!" etc. (pag. 272).

Nu, Uzum nu e nebun, dar săvîrșește acțiuni inexplicabile sau neexplicate. Renunță ani de-a rîndul, după Eliberare, la meseria sa, nu-și îndeplinește munca de inginer-șef al minei, în planul lui se strecoară o greșeală de calcul care duce la prăbușirea unei galerii (era tot un sabotaj), dar el continuă să aibă intuiții și alții să creadă în el. Inconsistența și incoerența eroului principal face ca întreaga acțiune să fie neveridică și incoerentă, iar personajele principale să se manifeste ciudat, cu mutații inexplicabile. Dacă lăsăm la o parte superficialitatea psihologiei și banalitatea multor situații, constatăm că defectele principale ale romanului provin dintr-o greșită concepție asupra eroismului, a romantismului revoluționar. Uzum lucrează prin intuiție, alții au încredere în el prin intuiție, iar credința are un rol primordial la eroii doriți pozitivi. Faptele i se par autorului nesemnificative, demonstrația e înlocuită prin credință, munca de partid e înlocuită printr-un telefon miraculos care rezolvă totul. Eroii trec de la starea normală, brusc, la stări isterice, fac acțiuni ciudate. Secretarul organizației de partid se ceartă, în mașină, cu secretarul raional: „Il prinse pe Bender de guler și răcni: — Intoarce mașina! — Pentru ce? Ești nebun? — Intoarce mașina să-l căutăm pe Uzum, să-i spui adevărul, ticălosule! M-ai mințit!" etc. (pag. 188). Apoi, se retrage în meditație: „Il găsiră măsurînd camera cu pași repezi, nervos. Ii crescuse barba avan și ochii i se adînciseră în orbite de nesomn" (pag. 197). Personajele trec de la stări de apatie voioasă, brusc, la asemenea accese, de care se face abuz.

Se poate vorbi, în această carte, de un ascetism demonic. Eroismul se confundă cu ascetismul. Uzum (45 de ani?) e necăsătorit și nu se îndrăgostește de nimeni. Nu am impresia că mănîncă și nu-și ia o cameră în oraș, fiindcă aceea în care locuise pe vremuri... era ocupată. Directorul doarme pe fotoliu sau cu capul pe masă, mănîncă singur lapte cu pîine, iar cînd (văduv fiind) vrea să se însoare cu văduva unui fost prieten, aceasta îl respinge fiindcă în vis i-a apărut răposatul. Directorul e cutremurat de vedenia din vis și renunță. Același misticism ascetic îl întîlnim la toate personajele pozitive, iar dragostea tînărului miner Balatiuc e de o puritate suspectă. In schimb, personajele negative sînt de o destrăbălare demonică, lipsită de imaginație.

Prăbușirea galeriei tocmai în momentul în care se descoperiseră osemintele comunistului Dranca, „priveghiul chimirului" sînt scene îmbibate de misticism, străine ideologiei noastre. „Ileana nu auzi însă nimic. In mintea ei se zbăteau alte gînduri. Cinci ani au trecut de cînd el, Filimon, voia să prăbușească mina. N-a prăbușit-o... S-a prăbușit el... Și-acum, cînd să-l scoată de acolo, mina nu-i lasă... De ce nu-i lasă? Al cui a fost Filimon, al oamenilor sau al pămîntului, al muntelui?..." (pag. 114). (De asemeni pag. 100, 113, 117—119). De altfel, „demonismul" de care aminteam mai sus, rămășiță a unor lecturi dubioase, e semănat prin toată cartea. Tînărului Uzum i se spune: „Ha-ha-ha!... Alergi după o himeră" (pag. 8). „Cîteva cuvinte batjocoritoare îi dărîmaseră ani de muncă stăruitoare, îi închiseseră porțile spre împlinirea visului său de aur". (Eroii pozitivi sînt de o susceptibilitate ciudată). Retorismul (Veizer): „O singură zi a fost îndeajuns ca să piardă tot. Tot ceea ce îl susținuse, puternic și neînvins, atîția ani de zile; tot ceea ce-i dăduse libertatea să înfrunte și să dărîme; tot ceea ce dăduse sens vieții lui: manganul!" (pag. 32). De altfel, Veizer are și „prevestiri rele" (pag. 113 — pagină nefastă!). Stilul e uneori prețios, cu „mărgele de argint și smarald" (pg. 30).

Nu e atunci nimic bun în acest roman? Ba da. Numeroase personaje secundare sînt bine creionate: Efim, lipovanul, escrocul Sterică, Aureluț Dranca, popa Balatiuc și fiul său, minerul, dreptul Tihon ș.a. De asemeni, numeroase scene episodice rețin ca schițe reușite (pp. 115, 131—141, 200, 232, 261, 267). Ceea ce nu știe încă autorul e să urmărească un personaj după logica proprie a caracterului, să încrucișeze acțiuni etc. Dar toate acestea țin de experiență și, desigur, autorul va reuși, în viitorul roman, să-și depășească slăbiciunile actuale. Il rugăm însă să mediteze asupra concepției sale despre eroism. Romantismul revoluționar nu poate fi realizat prin ignorarea veridicului social și psihologic. Eroii noștri nu sînt niște asceți monomani, acționînd hipnotic pe bază de intuiție, credințe și presimțiri, trecînd brusc de la apatie la isterie, chinuindu-și trupul etc. In scenele remarcate ca realizate, Dragoș Vicol dovedește că mînuiește bine notația realistă, observația psihologică precisă, umorul. De aici, de la aceste puncte sănătoase și solide trebuie să plece mai departe, lăsînd hotelele demonice și ascetismul vizionar în seama unei literaturi decedate pentru totdeauna.

DRAGOȘ VICOL: „In munții de miazănoapte"

In articolul „Fiorul liric și critica" din nr. trecut se va citi, la pag. 6 col. 4, rîndurile 4 și 5 de jos: „așezarea cerută de legile staticii".

Probleme de istorie literară

„ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE, ÎNTÎIA NOAPTE DE RĂZBOI" de Camil Petrescu

S-a vorbit mult, în legătură cu epica lui Camil Petrescu, despre structura de analist a scriitorului, despre remarcabila mobilitate şi putere de penetraţie a inteligenţei lui artistice, dar ceea ce ne reţine în primul rînd — ca o dimensiune majoră a întregii lui opere — este permanenta afirmare a sincerităţii, permanenta precizare a atitudinii faţă de realităţile, etice sau sociale, investigate, cu evidentul corolar al polemicii duse împotriva altor atitudini posibile.

Intr-un pătrunzător articol, intitulat *„Camil Petrescu şi demonul polemicii"* („Viaţa romînească" nr.5/1958), Ov. S. Crohmălniceanu cita, ca definitorie pentru scrisul lui Camil Petrescu, următoarea frază din „Addenda la Falsul Tratat": *„Lucrez cu predilecţie în opoziţie cu ceva, întărîtat să opun propria mea viziune, unei viziuni insuficiente, eronate sau false cu totul"*. Autorul articolului urmărea, în semnificaţiile lor sociale profunde, manifestările acelui „demon al polemicii" care-l stăpînea pe Camil Petrescu. Dar asupra acestei probleme vom reveni mai jos. Fapt e că excepţionala lui intensitate pasională — tradusă şi în plan cerebral — face ca autorul *„Ultimei nopţi de dragoste"* să nu fie, cum se credea chiar şi el, un proustian, şi nici un stendhalian cu sincerităţi subtil disimulate şi în fond cu virtuţi de creator „obiectiv". Originalitatea prozei lui Camil Petrescu constă tocmai în fervoarea, în intransigenţa atitudinilor sale, şi exercitarea analitică a inteligenţei are la el o funcţie *demonstrativă*, subordonată deci într-o anume măsură. Scriitorului îi repugnă „indiferenţa", iar „obiectivitatea" e numai un mijloc, o condiţie a demonstraţiei. („— *Cum calm?* — o întreabă la un moment dat Gheorghidiu pe Anişoara, în «Ultima noapte de dragoste» — *De ce să nu pun patimă? Numai imbecililor le e indiferent ce opinie au. Obiectivitatea e necesară numai în actul judecăţii, cere adică să nu ai interese contrare şi să iei toate măsurile de precauţie intelectuală. Dar astea sînt de domeniul inteligenţei şi al onestităţii, nu al indiferenţei sufleteşti... Totdeauna indiferenţa asta ideologică şi amabilă, prezentată sub unghiul veşniciei, ascunde mici aranjamente făcute sec, sub unghiul actualităţii şi cu caracter strict personal. Să te consideri spectator indulgent şi amuzat al lumii acesteia plină de infamie şi de prostie, e să faci parte din ea, să beneficiezi de infamiile ei, avînd aerul că eşti deasupra.*") Analiza, la Camil Petrescu, sprijină totdeauna o atitudine, e un instrument şi nu o finalitate.

E, în citatul de mai sus, o înverşunare în ton, în gesticulaţia verbală, care prin exprimarea ei foarte diferenţiată, cu jocuri subtile de nuanţe, aparţine unui om superior. *„Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război"* e de fapt o confesiune a acestui om de o luciditate febrilă, mereu stăpînit de voinţa de a-şi confrunta aspiraţiile cu realitatea, care trăieşte o dramă a *însingurării*, am zice (dragostea fiind doar o latură a ei), depăşită în cele din urmă prin marile răsturnări interioare pe care i le provoacă „drama războiului". (*„Drama războiului nu e numai ameninţarea continuă a morţii, măcelul şi foamea, cît această permanentă verificare sufletească, acest continuu conflict al eului tău, care cunoaşte altfel ceea ce cunoştea într-un anumit fel"*).

Scrisă într-un timp relativ scurt, din martie pînă în octombrie 1930, *„Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război"* marchează debutul ca romancier al lui Camil Petrescu, pînă atunci poet (autor al unei plachete de versuri tipărite în 1923), publicist a cărui înaltă pasiune intelectuală apărea contrastantă într-o epocă de opacitate, ostilă incandescenţelor, dramaturg *„izgonit din teatru"*, cum singur mărturiseşte în acel *„Cuvînt înainte după un sfert de veac"*, publicat în fruntea ediţiei din 1955 a romanului. Descoperind marile posibilităţi pe care i le oferă acest gen, *„reia acum în roman... procesul intentat stilului de viaţă al burgheziei, disecă mentalitatea ei, spiritul ei de clasă violent solidar cînd e vorba de interesele materiale, parazitismul ei care mistuia substanţa statului"*...

Din punctul de vedere al noţiunii convenţionale despre roman, s-ar putea reproşa *„Ultimei nopţi de dragoste"* — ceea ce s-a şi făcut — că e alcătuită din două părţi distincte, cu o foarte firavă legătură epică între ele. Alte derogări de la legile compoziţiei romanului (abandonarea unor personaje ca Vasilescu-Lumînăraru sau Nae Gheorghidiu) ar putea fi şi ele obiect de discuţie. Autorul însuşi pare a fi ezitat între alegerea unei formule „clasice" a romanului sau a uneia inovatoare, mai conformă aptitudinilor lui epice din acel moment. Alegînd cea de-a doua alternativă în *„Patul lui Procust"*, cu un succes artistic deplin (care interzice, ca absurdă, confruntarea cu normele „clasice" a acestui roman), Camil Petrescu depăşeşte ezitarea de care vorbeam şi care, de altfel, numai la un examen superficial poate provoca obiecţii de ordin estetic. Căci, într-un plan mai adînc, unitatea *„Ultimei nopţi de dragoste"* o aflăm în reconstituirea de o mare autenticitate a destinului eroului principal.

Ştefan Gheorghidiu e un pasionat lucid, de o intransigentă candoare, puritate, care-l singularizează în mediul social burghez căruia îi aparţine prin familie. Student în filozofie, sărac la început, pentru că tatăl său, mort, nu se îngrijise să le lase urmaşilor săi avere, el îl moşteneşte pe un unchi bogat. Eliberat de grijile materiale, Gheorghidiu nu renunţă la sistemul lui de valori interioare, apărat cu o consecvenţă de fier, cu preţul unei solitudini amare. Insăşi moştenirea constituie o treaptă a însingurării lui. Se îndepărtează spiritual pînă şi de mama lui, fiinţă în care descoperă respectul, descalificator în ochii tînărului filozof, al valorilor posesive. Moartea unchiului Tache, pe care mama şi surorile lui Gheorghidiu nu-l iubiseră, stîrneşte o „jale retroactivă". *„Abia după ce s-a ştiut conţinutul testamentului, mama şi surorile au început să-l plîngă aşa cum se cuvenea pe unchiul Tache: «Nimeni nu l-a cunoscut. A strîns pentru noi»"* etc. Unchiul Nae Gheorghidiu, politician liberal corupt, om de o mare vulgaritate, caută să interpreteze testamentul în defavoarea lui Ştefan Gheorghidiu, trecînd o bună parte din moştenirea acestuia pe seama celorlalţi legatari. El îşi deschide acţiune juridică împotriva nepotului său. *„Spre durerea mea* — notează Gheorghidiu, — *mama şi surorile au trecut de partea lui şi au pornit acţiuni paralele"*. El renunţă la partea din moştenire ce i se cuvenea (şi pe care justiţia nu putea decît să i-o recunoască) şi familia manifestă *„o bucurie lipsită de orice urmă de bun simţ... Inert, ca un manechin şi dezgustat, mă lăsam sărutat de buze fade, iar ei erau aşa de plini de bucuria lor, că nici nu băgau de seamă dezgustul meu. Cred că erau acum tot atît de sinceri ca şi atunci cînd mă calomniau"*. Spre sfîrşitul cărţii, cînd Gheorghidiu, rănit în război, este internat într-un spital şi mama lui vine să-l vadă, el scrie: *„...durerea ei îmi era străină. Cînd a murit unchiu-meu şi ne-a lăsat averea, iar pentru partea mea a început pătimaşa discuţie pentru împărţeală (...) mama a stat în ceasul acela ca o străină, s-a crezut «parte», a vorbit cu voce albă, m-a privit cu ostilitate, ca pe un străin, şi străin am rămas."*

De altfel, viaţa de „familie" a lui Gheorghidiu e aproape inexistentă. Frecventarea rudelor e privită de el ca o simplă convenţie, cu glacialitate. In timpul mesei oferite, cu puţin înainte de moarte, de unchiul Tache — care avea, prin paradox, să-l favorizeze în testament — Gheorghidiu îi replică la un moment dat acestuia, cu ostentaţie iritată: *„Unchiule dragă... drept să-ţi mărturisesc, am cam început să mă împac cu ideea că tata n-a agonisit avere ca să ne lase moştenire. Căci moştenirile acestea nu sînt totdeauna fără primejdie. De cele mai multe ori, părintele care lasă avere copiilor, le transmite şi calităţile prin care a făcut averea: un obraz mai gros, un stomac în stare să digere şi ouă clocite, ceva din sluţenia nevestei luate pentru averea ei, neapărat o şiră a spinării flexibilă ca nuiaua"*... Ieşirea lui Gheorghidiu provoacă consternarea întregii familii, pe care el o consemnează obiectiv, cu ironie conţinută, orice exaltare grandilocventă fiindu-i străină.

Pe unchiul celălalt, Nae Gheorghidiu, îl dispreţuieşte cu o intensitate care atinge adeseori pragurile repulsiei. Ceea ce nu-l împiedică să analizeze lucid, cu un ochi de savant zoolog, reacţiile şi comportările unchiului în diferite împrejurări: *„Ştia că reputaţia lui de gură rea intimidează, şi abuza de asta, ca acele animale care secretează mirosuri scîrboase ca să se apere."* Om odios, de un egoism vulgar, Nae Gheorghidiu îşi uită pentru o clipă interesele materiale, atunci cînd copilul îi cade grav bolnav, dar nepotul său nu vede în această atitudine o *„nuanţă de bunătate şi dovadă de suflet"*, ci doar *„exasperarea sentimentului părintesc pentru progenitură, lipsită de ori ce semnificaţie morală deosebită"*. Diagnosticul etic este exact, căci *„bunătatea adevărată cere neapărat inteligenţă şi imaginaţie"*, iar aceste calităţi îi sînt total străine unchiului Nae.

Ostilitatea cu care-şi priveşte familia se extinde firesc la întreaga burghezie a ţării, a cărei trădare Gheorghidiu o relevă în termeni violenţi, cu sarcasm amar. Descrierea unei şedinţe a parlamentului, prin reducţia la grotesc, prin ironia aproape obiectivă, de un imperturbabil calm aparent, cu care sînt considerate aberaţiile demagogice ale oratorilor, e revelatoare în acest sens. Argumentaţia în favoarea intrării în primul război mondial (deşi ţara era nepregătită) pe care Gheorghidiu o aude în tren, din gura unui ridicol avocat de provincie: *„Ce nevoie ai de tunuri, domnule?... Auzi, tunuri? Bine, domnule, de asta are nevoie neamţul şi franţuzul ăla, că sînt crescuţi în puf — şi, brusc furibund: Dumneata ştii cum e romînul, domnule? Nădejdea lui e baioneta, domnule, baioneta, înţelegi dumneata?... Că o vîră pînă în prăsele... şi dacă se rupe, dă cu patul armei... uite-aşa... uite-aşa — şi lovea îndîrjit şi imaginar, înspre toate colţurile compartimentului, în timp ce ascultătorii îl urmăreau, ferindu-se încîntaţi"*, — este reluată aproape întocmai de „unul dintre membrii importanţi ai guvernului", într-o şedinţă a parlamentului. Intrarea Romîniei în războiul imperialist, corespunzînd intereselor unei burghezii venale şi corupte, orbită de interesele ei de clasă, este zugrăvită în romanul lui Camil Petrescu ca o trădare a intereselor poporului, ca o tragică aventură.

Ideea care se desprinde din aspectele examinate pînă acum este că Gheorghidiu se desolidarizează intelectual şi moral de clasa din care face parte. Revolta lui rămîne însă abstractă, individuală; polemica lui se desfăşoară pe planul ideilor, fără o finalitate practică, într-o mare solitudine interioară. Apare, pentru menţinerea unui echilibru spiritual, necesitatea unei compensaţii, a depăşirii solitudinii: aceasta e dragostea, în care eroul vede posibilitatea realizării sale: *„Lipsit de orice talent, în lumea asta muritoare, fără să cred în dumnezeu, nu m-aş fi putut realiza — şi am încercat-o — decît într-o dragoste absolută"*, spune Gheorghidiu la un moment dat. Izolîndu-se de viaţa socială din epoca sa, el pare a crede că dragostea e un domeniu al „libertăţii", în care personalitatea sa îşi poate da adevărata măsură, îşi poate găsi un sens, o cale spre „absolut". Dar şi dragostea în care se aruncă Gheorghidiu se dovedeşte falimentară în cele din urmă. Inceputul pasiunii pentru soţia sa este analizat retrospectiv, cu fineţe psihologică. Sentimentul lui Gheorghidiu, în faza incipientă, — şi, la drept vorbind, nici nu putea fi altfel — nu are acel caracter *involuntar*, de fatalitate pasională, pe care l-a impus concepţia romantică asupra iubirii, ci dimpotrivă, unul *voluntar*: *„De cele mai multe ori te obişnuieşti, greu, la început, să-ţi placă femeia fără de care mai tîrziu nu mai poţi trăi. Iubeşti întîi din milă, din îndatorire, din duioşie, iubeşti pentru că ştii că asta o face fericită, îţi repeţi că nu e loial s-o jigneşti, să înşeli atîta încredere (...) Psihologia arată că au o tendinţă de stabilizare stările sufleteşti repetate şi că, menţinute cu voinţă, duc la adevărata nevroză. Orice iubire e ca un monoideism, voluntar la început, patologic pe urmă"*.

Dragostea lui Gheorghidiu faţă de soţia sa este a unui solitar cu o puternică dorinţă de absolut şi idealitate. *„Nevasta lui Gheorghidiu este nefilozoafă, geloasă, înşelătoare, lacomă, seacă şi rea. Atunci, pentru ce o iubeşte Gheorghidiu? El însuşi nu poate explica"*, scrie G. Călinescu în „Istoria literaturii romîne". De fapt, Gheorghidiu nici nu încearcă să-şi „explice" dragostea. La el, fenomenul erotic are un caracter special — este un *„monoideism... patologic"*. Luciditatea funcţionează normal, consemnînd necruţătoare micimile de caracter ale femeii iubite, dar ea este inoperantă, pentru că dispariţia dragostei ar însemna pentru Gheorghidiu singurătatea fără ieşire, lipsa oricărui sens al existenţei. Gelozia lui nu este simplă, monodimensională, ca în majoritatea cazurilor; ea comportă faţete foarte complicate, o întreagă dialectică interioară. Spre deosebire de gelosul „clasic", care are voluptatea secretă de a găsi acuzaţii împotriva celei pe care-o iubeşte, Gheorghidiu îi caută mereu soţiei sale justificări, rămînînd însă într-o permanentă incertitudine. (*„Tot o astfel de antinomie e şi faptul de a şti dacă o femeie te iubeşte sau nu, căci îţi poţi demonstra cu uşurinţă, pornind de la aceleaşi fapte, şi că te iubeşte cu istovitoare pasiune, şi că te înşală, batjocoritoare"*.) Setea de absolut şi de certitudine rămîne, evident, nesatisfăcută, şi dragostea, care ar fi trebuit să fie prilejul pentru Gheorghidiu de „a se realiza", devine un chin insuportabil. Dar dilema în faţa căreia îl pune dragostea pe Gheorghidiu este mult mai adîncă: societatea, ale cărei false valori el le respinge, reapare din nou prin femeia iubită, care aderă tocmai la aceste false valori (minciună, egoism, snobism etc.). Dragostea nu e decît un refugiu aparent şi condiţia tragică a inadaptabilului care e Gheorghidiu se verifică, matematic, şi în această împrejurare. Misoginismul lui Camil Petrescu, de care vorbeşte şi G. Călinescu, are o evidentă coloraţie socială.

Matei CĂLINESCU

(Continuare în numărul viitor)

> **Incepînd cu acest număr „Gazeta literară" va publica o serie de articole consacrate problemelor de istorie literară. Ne vom concentra, îndeosebi, atenţia asupra epocii dintre cele două războaie, dorind a contribui astfel la studiul acestui dificil capitol al literaturii noastre.**
>
> **Sperăm că aceste studii vor interesa pe cititorii noştri şi vor atrage atenţia în mod deosebit profesorilor de literatură romînă, studenţilor de la facultăţile de specializare în literatura romînă şi că vor fi utile colectivelor care lucrează în prezent la istoria literaturii noastre.**
>
> **G. L.**

NICOLAE POPA „Colectiviste"

TIBERIU KRAUSZ „Brigada de tineret din uzină"

Schiţele şi povestirile lui CEHOV

de Zaharia STANCU

(Urmare din pag. 1)

faptele cele mai mărunte, să noteze tot ce i-ar putea fi util, de la caractere pînă la simple gesturi. Menţinîndu-se în limitele genului scurt o întreagă perioadă din activitatea sa literară, Cehov a ajuns la schimbarea conţinutului genului, la transformarea fundamentală a acestuia. Veşnicelor situaţii rizibile le-a luat locul micul tablou social, zugrăvirea tipurilor, batjocorirea meschinului cotidian. Incă de la început, elementul dramatic n-a lipsit din opera lui Cehov. O nuvelă mai lungă, „Moşieriţa" era drama zdrobirii unei familii din cauza bunului plac al unei boieroaice; — o alta, „Flori tîrzii", tot din anii 1880—1883 conţinea elemente care aveau să devină tipice pentru drama cehoviană: ratarea, regretul după viaţa cheltuită zadarnic, neputinţa de a evada din meschin.

Cu trecerea anilor şi cu îmbogăţirea cunoaşterii realităţii, Cehov este tot mai mult atras de ceea ce critica literară sovietică a numit „tragismul vieţii mic-burgheze", tragism pe care îl evidenţiază în existenţele cele mai banale, şi care se reduce de fapt la a demonstra că viaţa s-a scurs zadarnic. Corelat cu convingerea că trecerea timpului este iremediabilă şi că nimic nu se mai poate întoarce, acest lucru poate căpăta un caracter de intensă desnădejde. In tot acest timp, Cehov a păstrat spiritul satiric, şi cu toată înţelegerea nu a făcut eroilor săi mic-burghezi nici o concesie. Lipsa oricărei concesii s-a manifestat prin simplul fapt că înţelegînd întreaga vină a societăţii faţă de astfel de oameni, Cehov a recunoscut şi a subliniat vina personajelor sale faţă de ele însele. Anii 1885—1895 au reprezentat în activitatea lui Cehov o perioadă de accentuare a sentimentului tragic al existenţei în care umorul „pur" — de fapt la Cehov totdeauna colorat cu puţină tristeţe — se face tot mai puţin simţit.

Este în acelaşi timp perioada marilor creaţii nuvelistice ale scriitorului. Acesteia îi aparţin opere ca „Majurul Prişibeev", puternică satiră la adresa ţarismului, zguduitoarea „Bătrîneţe", „Durere", „Cinicul", „Pensionarii", „Visuri", „Duşmanii", „Tatăl", La moară", „O poveste banală", „Zvăpăiata", „Salonul Nr. 6", „Casa cu mezanin", „Doamna cu căţeluşul" şi altele. Din povestiri cum sînt acestea, se desprinde din ce în ce mai mult imaginea unei Rusii întunecate şi triste. Tipurile sînt atît de vii şi scenele atît de reale, încît iau caracter de simbol. „Unde scrie în lege că poporul să fie lăsat liber" — întreabă Prişibeev, simbol al autocraţiei ţariste. Imaginea unei lumi apăsătoare, în care stăpînesc mii şi mii de Prişibeevi se completează cu noi trăsături, cu fiecare nuvelă. „Bătrîneţe" arată că totul se poate, în lumea capitalistă, cumpăra cu bani. Oamenilor corupţi pînă în măduva oaselor le dispare pînă şi capacitatea de a plînge sau de a-şi regreta anii risipiţi zadarnic. Gîndul înfipt în mintea strungarului din „Durere": „Viaţa ar trebui luată de la capăt"... este leit-motivul care, ascuns, va reveni în nenumărate pagini ale lui Cehov. Intr-adevăr, viaţa ar trebui luată de la capăt, dar acest lucru nu este posibil. Nu odată Cehov avertizează: viaţa nu poate să fie luată de la capăt, e una singură, trebuie trăită astfel încît să nu regreţi că a trecut zadarnic. Dar în această etapă a creaţiei sale, scriitorul nu poate decît să spună că oamenii sînt răspunzători de propria lor soartă, sau că un lucru sau altul nu sînt bune. Răspunsul la întrebarea „ce-i de făcut" avea să vină mai tîrziu.

Societatea capitalistă — Cehov nu o numea astfel, dar lucrul rezulta limpede din opera sa — e brutală şi aspră. Sîntem ca animalele închise în menajeria din „Cinicul" — spunea scriitorul descriind aparentul cinism al îngrijitorului de animale, care îndrăzneşte, sub efectul alcoolului, să le spună spectatorilor tot adevărul. Nuvelele acumulează acuzaţiile: societatea sileşte la cruzime inutilă („Pensionarii"), la prefăcătorie şi decădere („Tatăl"), la renunţarea la dragoste („Casa cu mezanin"), în ea trăesc oameni ca Uzelcov („Bătrîneţe"), ca Aboghin („Duşmanii"), sufletele nobile (Katia din „O poveste banală", Dimov din „Zvăpăiata"), sînt sortite înfrîngerii, insuccesului, morţii.

Există o povestire considerată punct de cotitură în creaţia lui Cehov: „Salonul Nr. 6", turburător tablou al Rusiei ţariste, operă mobilizatoare chemînd la luptă împotriva orînduirii care făcuse dintr-o ţară o vastă închisoare.

In cei peste 60 de ani care au trecut de la apariţia „Salonului Nr. 6" s-au făcut numeroase analize ale povestirii, s-au scris nenumărate pagini, s-au făcut zeci şi zeci de caracterizări. Peste multe dintre ele timpul a trecut, uitarea s-a lăsat. Niciodată nu vor fi însă uitate cuvintele pe care Lenin le-a spus despre această operă a lui Cehov: „Aseară, cînd am terminat de citit această povestire, mi s-a făcut de-a dreptul groază, n-am mai putut rămîne în camera mea, m-am sculat şi am ieşit. Aveam senzaţia că eu însumi aş fi închis în „Salonul Nr. 6". Sentimentul acesta a fost al întregii Rusii, căreia i s-a pus în faţă propria suferinţă". Nuvela a avut o atît de mare însemnătate în făurirea concepţiei despre viaţă a lui Cehov, a ceea ce numea el „ideie călăuzitoare", şi pentru altceva. „Salonul Nr. 6" este prima operă mai însemnată în care scriitorul dezvolta ideea răspunderii nu numai faţă de soarta proprie, ci şi faţă de ceilalţi oameni, faţă de poporul care se zbate şi suferă. Doctorul Andrei Efimici Raghin a tolerat ani întregi existenţa „Salonului Nr. 6", s-a făcut că nu-l vede, dar asta nu l-a împiedecat să ajungă şi el acolo, să soarbă din amărăciunea de care ceilalţi pensionari avuseseră ani şi ani parte. Andrei Efimici ar fi avut datoria să lupte, să se zbată ca zguduitorul „Salon Nr. 6" să fie altfel, iar sute de mii de oameni — la fel de buni, de cinstiţi, dar şi la fel de slabi şi de nepăsători, ca doctorul Raghin, — aveau datoria să lupte pentru desfiinţarea vastei închisori în care erau ameninţaţi să fie pînă la urmă aruncaţi şi ei.

CRITICA STILULUI

Problemele stilului în critica literară decurg din funcţiile multiple ale acestei activităţi. De aceea, orice discuţie privind stilul criticii literare nu poate trece cu vederea rostul criticii. Critica literară este, se pare, o creaţie a cititorului de literatură, dornic să-şi explice şi să explice totodată celorlalţi cititori, fenomenul complicat al artei. Din originea criticii putem deduce funcţia ei fundamentală: aceea de a înlesni receptarea de către cititor a mesajului artistic, de a analiza, în primul rînd pentru cititor, calitatea şi finalitatea acestui mesaj.

Funcţia de îndrumare a creatorului de literatură, îndeplinită de critică, derivă în ultimă instanţă, tot din datoria de a-l sluji pe cititor, de a-i asigura, indirect, valori artistice pe măsura cerinţelor sale în continuă creştere. Aşa dar scriem în primul rînd pentru cititorii de literatură, din ce în ce mai mulţi astăzi, şi în al doilea rînd pentru scriitori şi critici.

Stilul general al criticii literare — general, deoarece avem în vedere şi existenţa stilurilor individuale — este sau trebuie să fie deci determinat de funcţia principală a criticii.

Cele spuse pînă aici se pare că nu vor întîmpina opoziţii esenţiale, cel puţin în rîndul criticilor. Divergenţa se iveşte din momentul în care, admiţînd acest sens fundamental al activităţii critice, ne punem întrebarea: cum trebuie să scriem pentru cititori? S-au dat unele răspunsuri reductibile la cîteva formule: simplu, inteligibil, accesibil, fără întorsături sintactice greoaie, fără exces de neologisme, fără exces de termeni tehnici, fără...

Dar să examinăm şi alte calităţi şi funcţii ale criticii. Prin acţiunea de investigare, analiză, sinteză, clasificare, apreciere şi definire a fenomenului literar, critica este o ştiinţă şi, ca orice ştiinţă, operează în raţionamentele ei cu termeni proprii, de neînlocuit, termeni tehnici. Ca orice ştiinţă, critica evoluează, aria ei de cunoaştere se lărgeşte. In sfera criticii apar noţiuni noi care trebuie denumite. Pe de altă parte, datorită obiectului său, de la care împrumută imaginea, expresia indirectă, metafora, critica literară foloseşte un alt limbaj decît cel al ştiinţelor exacte şi, prin aceasta, „violează" teritoriul artei şi se strecoară sub aripa ei protectoare. Critica — în ansamblul ei — va folosi atît termeni tehnici, cît şi (vai!) imagini artistice. Prin urmare, critica nu poate renunţa nici la termenii tehnici, nici la metaforă.

Cele două puncte de vedere, chiar dacă nu s-au conturat în discuţii, există şi, chiar dacă nu există ca atare, cristalizate, sînt posibile, verosimile şi deci de discutat. Unde se află însă adevărul? La una din extreme? La „centru"? Problema ni se înfăţişează ceva mai complicată decît am formulat-o aici, didactic şi inerent schematic. Ce este totuşi acest nod gordian denumit accesibilitate, ce sînt termenii „tehnici" şi „imaginile" criticii, unde se termină stringenţa şi începe stridenţa inovaţiei în critică, ce primeşte cititorul şi ce refuză — sînt cîteva chestiuni esenţiale privind stilul criticii. Clarificarea lor necesită o discuţie mai largă pe care am dori s-o vedem desfăşurîndu-se în paginile revistelor noastre literare. Pînă atunci, cîteva opinii.

Inclinăm să credem că nu caracterul tehnic, de specializare ştiinţifică al criticii, este elementul care se interpune, izolator, între mesajul critic şi cititori. Altele, ni se pare, sînt dificultăţile reale. Este vorba de limbajul preţios, de întorsăturile sintactice nefireşti, de inadvertenţele logice şi gramaticale, de folosirea impropriie a unor cuvinte, de calcuri lexicale sau sintactice inutile, în contradicţie cu spiritul limbii noastre, de creaţii lingvistice arbitrare etc. Aceste deficienţe stilistice care mai apar în unele articole de critică — e drept, astăzi mult mai puţin decît în urmă cu doi-trei ani — îngreuiază exercitarea funcţiilor criticii literare.

★

Se spune că limbajul preţios marchează de obicei fragilitatea sau chiar absenţa ideilor originale, oferind impresia fugară de adîncime. Este adevărat Dar uneori chiar teze interesante sînt învăluite într-o ceaţă artificială prin care ne este destul de greu să descoperim ideile criticului. In acest sens trebuie citat articolul „Consecvenţa funcţiei critice" de Dumitru Isac („Tribuna" nr. 1/1960), care are meritul introducerii în discuţie a unor probleme importante ale criticii noastre actuale, dar şi defectul unei exprimări greoaie, obositoare pentru cititor, ca în fraza următoare: „Consecutiv acestui articol — datorită şi faptului just (faptul e just? — n. n.) remarcat şi indicat ca o lipsă că rămăsesem doar la enunţuri generale —, trecem în articolul de faţă la sezisarea unei deficienţe a criticii concrete, (?!) — de data aceasta pe baza unui material identificabil —, care deficienţă poate fi formulată încă de acum ca inconsecvenţă între constatările analiticii şi concluzii de valorificare" (sublinierea autorului).

Pentru exemplul dat, analiza sintactică minuţioasă ne poate duce la unele rezultate. Există însă cazuri în care analiza logică sau gramaticală se dovedeşte cu totul defavorabilă criticilor respectivi.

In articolul intitulat „Un studiu despre romanul romînesc contemporan" („Scrisul bănăţean" nr. 12/1959, pag. 55) Traian Liviu Birăescu scrie: „...e interesant faptul cum scriitorii se diferenţiază..." pentru a-l sili pe cititor să înlocuiască hibridul „faptul cum..." prin expresia corectă: „modul (felul, chipul) în care..." Acelaşi autor ne pune într-o situaţie echivocă, la pag. 52 („...păşeşte temerar pe tărîmurile unor cercetări literare încă nedesţelenite"), lăsîndu-ne să alegem între „cercetări... nedesţelenite" şi „tărîmuri... nedesţelenite". Echivocul ar fi fost evitat printr-o altă ordonare a cuvintelor: „tărîmurile nedesţelenite ale unor cercetări..."

> **Despre stilul criticii literare**

Ion Lungu scrie în cronica dedicată romanului „Pe muche de cuţit" („Tribuna" nr. 1/1960): „Păcat însă că în roman nu este surprinsă medierea concretă a conflictului istoric general în faptele de viaţă ale personajelor". Trecînd peste expresia „faptele de viaţă ale personajelor", dacă înlocuim cuvîntul „mediere" prin echivalentul său „mijlocire" ne dăm seama lesne că fraza lui I. Lungu nu are nici un înţeles. Ce înseamnă „mijlocirea concretă a conflictului istoric general în faptele de viaţă ale personajelor"? In aceeaşi cronică, o situaţie similară: „Nu ştiu şi nu încerc să devansez cum se vor petrece lucrurile în volumul II al romanului". Aici înţelesul frazei e mai accesibil, dar exprimarea rămîne improprie, a devansa neputînd ţine locul lui a anticipa. Exemplele ne dovedesc că folosirea unor neologisme cu o circulaţie mai restrînsă (mediere, devansare, etc.) poate duce la exprimări improprii, cînd nu se cunoaşte exact sfera noţională corespunzătoare.

Goana febrilă după cuvinte rare sau neapărat „expresive" ne duce uneori la forţarea înţelesului acestor cuvinte. In articolul „Contemporaneitate şi anacronism în expresia poetică" (G. L. nr. 2/1960), Vera Călin se referă la „comparaţii fructifere" sau „imagini fructifere" (în care apar fructe). Dar fructifer înseamnă care produce fructe, iar comparaţiile, imaginile, nu au această însuşire.

★

Sînt inadvertenţe care nu afectează întotdeauna claritatea mesajului critic şi printre care cititorul se descurcă, totuşi. (Uneori mai greu, e adevărat). Trebuie să ţinem seama însă şi de o altă funcţie a criticii: aceea de educare a vorbirii cititorului. Criticul literar e privit şi ca un îndrumător stilistic; există înclinaţia, mai ales printre cititorii tineri, de a lua drept modele de exprimare literară articolele de critică. De aceea nu pot fi trecute cu vederea greşelile de orice natură: logică, gramaticală, lexicală etc.

Expresia tautologică e un semn de rămînere pe loc a ideii. In articolul „Despre exigenţele muncii literare" (G. L. nr. 46/1959), Dumitru Solomon scrie cu dezinvoltură: „Dacă într-o creaţie literară există inegalităţi valorice flagrante între diverse capitole sau momente, rezultă că scriitorul n-a izbutit să realizeze unitatea indispensabilă a lucrării şi deci nu i-a asigurat reuşita deplină". Fals. Nu rezultă nimic. Judecata a rămas în punctul de plecare şi întreaga frază se dovedeşte inutilă. In articolul despre Al. Jebeleanu din „Scrisul bănăţean" nr. 9/1959, H. Zalis păcătuieşte în acelaşi sens, vorbind despre „găunozitatea (doamne, ce creaţie! n. n.) exerciţiilor fără finalitate şi mai ales fără conţinut". Prin găunoşenie (şi nu găunozitate) se înţelege tocmai lipsa conţinutului!

Intr-un articol despre proză din nr. 1/1960 al „Contemporanului", Radu Popescu notează în grabă: „luxul de atmosferă asupra căruia abundă marile sale calităţi scriitoriceşti". Cum pot oare să abunde nişte calităţi asupra unui obiect? Abundă să însemne oare aici se concentrează, acţionează? Greu de stabilit.

Folosirea la întîmplare a unor cuvinte duce, cum am văzut, la derutarea cititorului sau, cum vom vedea, la înveselirea lui: „Visul e la Vasile Rebreanu un procedeu literar ţîşnit din realitatea obiectivă", scrie I. D. Bălan în cronica la volumul „In plină zi" („Luceafărul" nr. 27/1959). Ţîşnirea procedeului din realitatea obiectivă aminteşte de altă imagine, de data aceasta aparţinînd lui M. Petroveanu: „Fluviul arghezian, absorbind noi elemente, şi-a modificat şi direcţia. In loc să se îndrepte în „sens invers", spre cer, curge azi în albia firească a istoriei, din care sare doar ca o fîntînă arteziană". (G. L. nr. 2/1960). Prin urmare, fluviul curge în albie dar, în acelaşi timp „sare" (aici se potrivea ţîşneşte al lui I. D. Bălan) ca o fîntînă arteziană. Confuză se înfăţişează şi următoarea aserţiune a lui Gh. Achiţei din articolul „Perspective" („Luceafărul" nr. 22/1959): „Lipsa de control intelectual se conjugă aici cu imaginaţia puerilă, elogiind stări de lucruri fanteziste". Cine elogiază stări de lucruri fanteziste? Lipsa de control intelectual sau imaginaţia puerilă? Şi într-un caz şi în celălalt, logica e... fantezistă.

Mai sînt şi abaterile „mărunte" de la principiile limbii, abateri după părerea noastră, de loc neglijabile. Gh. Bulgăr, specialist exigent în problemele limbii literare, scrie: „...în el sînt trecute în revistă atît lucrările care au apărut, precum şi cele care se află în curs de elaborare..." („Luceafărul", nr. 22/1959) ştiindu-se totuşi că atît reclamă neapărat pe cît şi, nicidecum pe precum şi.

In exemplele citate, nu limbajul tehnic este cel care îngreuiază accesul la ideea criticului, ci anumite „particularităţi" logice, sintactice şi lexicale inadecvate. Intr-un articol viitor vom lua în discuţie problema caracterului tehnic al limbajului folosit de critica literară.

Dumitru SOLOMON

H. CATARGI „Portret de muncitor"

Umanismul şi epoca noastră

III. Concepţii anti-umaniste în secolul XX

Acad. ATHANASE JOJA: — E momentul ca, reamintindu-ne definiţia pe care am propus-o, să dezbatem acum şi problema concepţiilor care mutilează sau stăvilesc dezvoltarea umanismului în epoca noastră.

Acad. M. RALEA — In această privinţă ar fi foarte multe de spus, multe fapte de relevat. Aş observa existenţa a trei împrejurări importante în care dezvoltarea condiţiei umane, atenţia dată omului, suferă o carenţă, înregistrează o absenţă. Mai întîi, un anumit tip de societate, apoi religia, iar în al treilea rînd o anumită formă de ştiinţă, o anumită parte a ştiinţei.

Umanismul înseamnă, evident, dezvoltarea personalităţii, — deci, nu poate fi vorba de umanism în formele comunei primitive. In orînduirile sociale în care apar clase, există începuturi de umanism.

In societatea burgheză, există în primul rînd o piedică în calea dezvoltării umaniste, pe care am definit-o ca dezvoltarea maximă a personalităţii. Este vorba de noţiunea de „personalitate" în sensul capitalist. In capitalism se încurajează în special ceea ce profită comerţului. Dacă o anumită aptitudine a unui om e selectată în vederea unei utilităţi maxime, iar el este cultivat pentru ea, restul însuşirilor personalităţii sale sînt ignorate, părăsite.

Lucrul acesta nu se poate întîmpla într-o societate socialistă, care postulează dezvoltarea omului total. Muncitorul sovietic nu e un robot, sclav al taylorismului, ca eroul lui Charlie Chaplin, care nu ştia să execute decît o singură mişcare abrutizantă. El aspiră către o politehnizare tot mai vădită.

In afară de aceasta, în societatea socialistă umanismul este încurajat şi prin faptul că există posibilităţi mai mari de alegere în dezvoltarea personalităţii — cum este totala libertate de selecţie a tuturor elementelor pentru promovarea aptitudinilor şi muncii. Dintr-o masă mult mai largă, evident, se pot găsi mai multe talente decît într-o societate restrînsă, cu regim de clasă.

Este complet falsă — şi am explicat aceasta într-un studiu „Despre personalitate în regimul socialist şi în regimul capitalist" — este complet falsă pretenţia că omul socialist ar fi omul standard, omul de serie. Texte din Marx şi din Engels arată limpede că nu poate fi vorba în nici un caz de egalizări naive, standard. In celebrul său articol „Despre concurenţă", Lenin vorbeşte despre dezvoltarea personalităţii şi în special a originalităţii omului în socialism. Intr-o carte a lui Roger Garaudy despre libertate, se tratează foarte pe larg problema personalităţii umane, care formează una din verigile principale ale realizării omului total — aşa cum trebuie să fie dezvoltarea umanistă a omului într-un regim socialist.

Spunem că ceea ce priveşte în al doilea rînd dezvoltarea umanistă este religia. Asistăm azi, în lumea catolică în special, la pretenţiile unui pretins umanism catolic. Jacques Maritain, unul din teoreticienii catolici cei mai de seamă, în cartea intitulată „Humanisme intégral", abatele Etcheverry de la Toulouse în cartea sa „Le conflit des humanismes", susţin că numai catolicismul şi religia pot crea adevăratul umanism, prin combaterea materialismului. Nu putem discuta în detaliu asemenea „aserţiuni". Pentru religie, omul nu-i decît un instrument al lui Dumnezeu. In întreaga istorie a catolicismului, în pretenţiile ei, nu există altceva decît realizarea unei transcedenţe, realizarea de valori care depăşesc omul individual. Această transcedenţă îl depăşeşte pe om şi deci îl izolează de exterior. Ştim cu toţii că morala creştină obişnuită este morala umilinţei, morală care combate orice fel de afirmare a personalităţii, promovînd ascetismul şi obedienţa. Este cunoscută regula iezuită a comportării oarbe, a supunerii „perinde ac cadaver". Deci, un om care este „perinde ac cadaver" nu poate fi o personalitate dezvoltată şi conştientă.

Toată concepţia catolică în această privinţă, poate fi concentrată într-o frază a lui Maurice Blondel — unul din cei mai apreciaţi gînditori catolici — care spune că omul nu se poate realiza decît depăşindu-se pe sine într-o transcedenţă care este divinitatea, el singur neputînd umple vidul care se găseşte în el şi în jurul lui. Deci, această transcedenţă, care este divinitatea, face ca omul să fie depăşit permanent şi-l pune în imposibilitatea de a se dezvolta integral.

In al treilea rînd, o anumită parte a ştiinţei, aş zice materialismul vulgar este de natură să oprească şi să combată întrucîtva dezvoltarea umanismului: acea parte din ştiinţă, din filozofie, care duce încetul cu încetul la confundarea omului cu animalul, adică acele filozofii zoologice care fac din om un animal.

Aş da două exemple: filozofia vieţii, acea „Lebens philosophie", care a bîntuit în Germania şi după care omul trebuie să-şi trăiască viaţa animalic, ca pe o desfătare pur biologică. In al doilea rînd, sistemul psihologic american denumit behaviorism, care şterge deosebirea dintre om şi animal şi postulează comportarea omului ca un simplu automat, cu o serie întreagă de comportamente de ordin psihic. Limbajul devine un reflex al gîtlejului, gîndirea un reflex al anumitor mişcări. Behaviorismul a fost combătut foarte serios de către pavlovism care a arătat deosebirea dintre om şi animal.

In afară de aceste trei frîne, mai există azi o serie de concepţii filozofice în occident, care deşi caută să-şi afirme afinitatea şi înrudirea cu umanismul, sînt filozofii care combat umanismul şi nu se pot dezvolta în nici un fel în cadrul său.

E vorba îndeosebi de filozofia existenţialistă. Existenţialismul are două izvoare: unul mai vechi, care vine pe linia germană de la Kierkegaard, Jaspers şi Heidegger; altul iniţiat de doi ruşi albi refugiaţi în Franţa, Berdiaev şi Chestov. Gabriel Marcel, existenţialist catolic, crede că existenţialismul nu poate duce la umanism, iar Jean-Paul Sartre (existenţialist laic), deşi a scris o carte „L'existentialisme est un humanisme", crede totuşi că anumite premise nu sînt compatibile cu umanismul. Există în special o primă deosebire, care constă în ruperea esenţei de existenţă. Se îndepărtează esenţa, adică ideea generală, fundamentală, ce formează un sistem sau produs, şi nu se are în vedere decît existenţa concretă. In această privinţă existenţialismul — afirmă Sartre — se apropie de marxism, pentru că cultivă concretul din om. Desfiinţînd însă aspectul conceptual al omului, orice posibilitate de a înfăţişa diferenţierea individului este spulberată. O filozofie care combate ceea ce este general, conceptual în om şi nu admite decît aspectele disparate, concrete, care formează existenţa lui, nu poate contribui la formarea profundă şi coerentă a personalităţii umane.

In al doilea rînd, în existenţialismul francez şi german, la Heidegger sau la Sartre, joacă un rol important ideea neantului. Sartre spune că omul vine din neant, rămîne în viaţa lui alături de neant şi pentru că nu reuşeşte să-şi realizeze posibilităţile instrinseci, întîlneşte din nou neantul. Simplă „aventură a viitorului", omul rămîne chircit, în felul în care a ieşit din neant şi nu poate realiza nimic, prin faptul că neantul îi anulează orice virtualitate. Singurul element e frica de neant, acea „angoisse" care-l stăpîneşte pe om de la începutul şi pînă la sfîrşitul existenţei sale. Este greu de conceput o dezvoltare amplă a personalităţii umane în condiţii de pesimism, anxietate şi spaimă. Şi e şi mai greu de crezut că o filozofie care se bazează pe deviza lui Sartre — „existenţa = aventura propriei imposibilităţi", poate încuraja dezvoltarea personalităţii umane.

In sfîrşit, cred că una din teoriile care opresc azi dezvoltarea umanismului în Occident este filozofia lui Bergson. Bergson a combătut o bună parte din ceea ce formează valoarea personalităţii umane inteligente şi realizarea ei prin raţionament, afişînd în permanenţă o preferinţă pentru intuiţie şi instinct. In ultima sa carte, „Les deux sources de la morale et de la religion", Bergson defineşte religia ca protestul instinctului vital faţă de acceptarea de către raţiune a inevitabilităţii morţii. Cu raţiunea, omul a acceptat moartea, dar instinctul omului nu se acomodează acestei accepţii şi protestează. Protestul său se manifestă prin nemurirea sufletului...

Dar în afară de aceasta, filozofia bergsoniană secţionează omul total: forma de gîndire raţională este îndepărtată în favoarea formelor, inferioare, de intuiţie şi instinct: deci, înăbuşirea, asfixierea omului intelectual, adică a ceea ce formează partea cea mai bună a evoluţiei finale a persoanei umane din punct de vedere filogenetic.

In al doilea rînd, Bergson militează pentru omul practic. Acest lucru ar fi bun şi ne-ar conveni şi nouă, pentru că marxismul încurajează aspectul practic al vieţii şi afirmă că filozofia n-are valoare decît în măsura în care transformă în mod practic existenţa. Dar homo faber al lui Bergson e izolat de omul intelectual, el e tributar unui empirism practic, care nu poate oferi valoarea generală umană a dezvoltării personalităţii şi omului total, aşa cum îl vedem realizîndu-se în cadrul socialismului.

Acad. A. OŢETEA: — Aş putea completa cele expuse de tov. Ralea cu privire la actualele concepţii antiumaniste, prin cîteva exemple din domeniul istoriografiei.

Umanismul şi Renaşterea au constituit şi între cele două războaie mondiale şi mai ales după cel de-al doilea război mondial, obiectul unor cercetări foarte numeroase. Şi în Congresul de la Roma discuţia asupra esenţei Renaşterii şi a umanismului a ocupat un rol foarte mare, cum s-a constatat din volumele publicate de Congres. Şi nu e surprinzător că reacţia cea mai viguroasă, cea mai radicală împotriva umanismului e reprezentată de istoricii americani. Sensul acestei reacţiuni este acela de a aduce din nou gîndirea sub controlul teologiei şi a restabili autoritatea bisericii în societate. Astfel, în problema Renaşterii s-au înfruntat cele două concepţii opuse — idealistă şi materialistă.

Pentru a caracteriza atitudinea reacţionară a istoricilor din ţările imperialiste şi îndeosebi din Statele Unite, este semnificativă teza istoricului George Sarton, care a vorbit de „îngîmfaţii umanişti", care n-au însemnat decît un indiscutabil regres atît din punct de vedere filozofic, cît şi ştiinţific. Filozofiei Renaşterii, umanismului, Sarton îi opune scolasticismul medieval, pe care-l declară „obtuz, dar cinstit", pe cînd filozofia Renaşterii ar fi o colecţie de noţiuni prea vagi, prea inconsistente, ca să însemne un progres. Concluzia la care ajunge Sarton şi istoricii care îmbrăţişează acest punct de vedere, este că dacă vrem să coborîm la izvoarele filozofiei moderne, trebuie să sărim peste Renaştere şi să studiem filozofia scolastică. Tendinţa aceasta de a minimaliza Renaşterea şi umanismul, şi de a le îneca oarecum în Evul Mediu, este mai veche. O serie de istorici din veacul trecut au coborît Renaşterea pînă în secolul XII. Un englez, Walter Pater, a susţinut că „Aucassin et Nicolette" e o operă tipică pentru arta Renaşterii; altul, Henri Thode, a coborît originile Renaşterii la San Francesco d'Assisi; altul a făcut din Frederic al II-lea reprezentantul tipic al Renaşterii. Caracteristica acestor istorici şi sensul reacţiunii lor este acela de a întuneca tot ceea ce este nou, original, pozitiv, în filozofia şi ştiinţa Renaşterii. Ei găsesc antecedente tuturor marilor inovaţii ale Renaşterii şi umanismului în filozofia sclastică, în general în Evul Mediu, neţinînd seama de ceea ce este original în această perioadă. Scopul lor intim e de a restabili disciplina pe care biserica şi teologia au impus-o în Evul Mediu activităţii intelectuale. Coborînd din nou gîndirea la filozofia medievală, visul lor e să restabilească autoritatea bisericească. Motivul aversiunii lor faţă de umanism constă în simpatia pentru sistemul filozofic combătut de umanişti, adică pentru filozofia scolastică, singura capabilă să subordoneze teologiei toată activitatea spirituală a omului. Umaniştii au îndrumat cercetarea în cele două direcţii principale, care aveau să asigure toate cuceririle ştiinţifice următoare: în direcţia ştiinţelor naturale şi în cea a ştiinţelor sociale sau umaniste. Prin aceasta, umanismul a reînnoit însăşi noţiunea de ştiinţă. Pentru filozofia scolastică, ştiinţa era adevărul cuprins în Biblie, adevărul relevat şi toată sforţarea intelectuală a omului se reducea la exegeza textelor biblice.

Pentru umanişti ştiinţa e suma tuturor cunoştinţelor dobîndite de generaţiile anterioare şi care se îmbogăţesc necontenit prin aportul fiecărei generaţii. Această concepţie a însemnat o revelaţie în ştiinţă. Natural că aceste cuceriri ale umanismului şi Renaşterii n-au fost consolidate decît în secolul al XVII-lea, odată cu dezvoltarea ştiinţelor naturale şi cu apariţia filozofiei lui Descartes care a definit legile gîndirii raţionale.

(Continuare şi sfîrşit în numărul viitor)

Aspect de la biblioteca sătească din comuna Suvorov, raionul Focşani

URMELE RĂMÎN

„Schimbări profunde"

In vara anului trecut, doctorul Adenauer, referindu-se la foştii generali nazişti, precum şi la foştii S.S.-işti, făcea o declaraţie revelatoare. Afirma domnia-sa că în „conştiinţa germanilor (citeşte: ofiţerilor nazişti) s-au produs schimbări profunde faţă de naţional-socialism, faţă de doctrina şi acţiunile lui". Intr-un cuvînt, corbii au izbutit să se transforme peste noapte în porumbei. Deci, opinia publică n-are nici un motiv pentru a fi neliniştită.

Foştii criminali de război au ieşit din închisori veseli, surîzători. Ştiindu-se fiinţe „nevinovate" s-au apucat de „lucru" cu multă rîvnă, demonstrînd tuturor că, în ciuda „profundelor schimbări faţă de doctrina naţional-socialistă", urmele doctrinei rămîn.

De pildă, fostul comandant S.S. Meinberg, din garda personală a lui Himler, cînd a aflat de „profundele schimbări din conştiinţa sa", a pus imediat bazele **Partidului imperial german**. Mîna dreaptă a şefului devenind Adolf von Tadden, unul dintre cunoscuţii conducători ai tineretului hitlerist. Din conducerea acestui „nobil partid imperial", mai face parte şi Dr. Rudell, prietenul intim al lui Hitler, decorat cu „Crucea de fier" pentru înaltele merite...

Vă asigurăm că partidul lui Meinberg nu se ocupă nici cu pescuitul, nici cu vînătoarea, nici cu meteorologia, nici chiar cu combaterea nazismului. Partidul acesta, imperial fiind, se ocupă cu... renaşterea naţional imperială, mai exact, cu „Deutschland über alles!". Acestea fiind faptele, devine de înţeles de ce doctorul Adenauer se miră aflînd de cele petrecute la Koeppern. Dar, să amintim cititorilor ce s-a petrecut anul trecut în acest oraşel din R.F.G.

Kurt Sumpf, în vîrstă de 35 ani, singurul vlăstar care s-a putut salva dintr-o familie evreiască prigonită de nazişti, s-a reîntors în anul 1957 în oraşul său natal Koeppern, împreună cu soţia şi băieţelul său.

Multă vreme n-a putut obţine autorizaţia necesară deschiderii unei cafenele, deoarece poliţia îi „rătăcea" mereu cererile. Apoi, într-o seară au venit la dînsul cinci indivizi în frunte cu nazistul Kazuske. Au început să bea şi să glumească între ei, ameninţîndu-l: „Ii facem seama ovreiului ăsta?" a întrebat unul. „Nu merită un glonţ" a răspuns un altul. „Păcat!" a rostit atunci un al treilea care era de meserie antreprenor de pompe funebre, „l-aş îngropa pe loc". Şi, ca încheiere la acest joc sinistru, s-a tras cu adevărat un foc de armă spre locul unde se găsea Kurt Sumpf.

După cîtva timp, banda a reapărut în cafeneaua şi, găsind un motiv oarecare, cei cinci au tăbărît asupra lui Sumpf, luîndu-l la bătaie şi călcîndu-l în picioare. Un tînăr care a încercat să-i ia apărarea lui Kurt Sumpf, a fost şi el lovit cu sălbăticie. Agresiunea s-a petrecut sub ochii poliţiştilor care, bineînţeles, s-au ferit să intervină...

Renata Molube, fostă conducătoare a organizaţiei hitleriste pentru fete (din care s-a ridicat şi faimoasa femeie-călău Ilse Koch), a pus şi ea bazele unui partid legal — „Uniunea Germană". Nu cumva să vă închipuiţi că această „Uniune" şi-a propus să se ocupe de problemele modei, ori de cele ale institutelor de înfrumuseţare. De asemenea, să nu cumva să vă închipuiţi că şi-a propus să-l descopere pe doctorul Schuman, organizatorul sterilizării femeilor la Auschwitz, astăzi dispărut. Aşa „Uniunea" Renatei Molube şi-a propus cu totul altceva... să contribuie la împlinirea unui ţel cu totul şi cu totul „superior", adică la renaşterea... imperiului. Şi pentru că veni iarăşi vorba de o „renaştere naţională", să nu uităm că nazismul înţelegea prin „renaştere" exterminarea celorlalte popoare. Sîntem siguri că multe „fetiţe" din „Uniunea" Renatei Molube nu sînt străine de cele săvîrşite în lagărele morţii.

Experienţe...

...In lagărul de la Auschwitz, în faimosul bloc nr. 10, se făceau experienţele de sterilizare, de fecundare artificială a femeilor, pentru castrarea bărbaţilor şi pentru obţinerea preparatului de sterilizare „Salpingo" pe care Germania îl importa înainte de război din Marea Britanie.

Experienţele au început la 18 decembrie 1943. In blocul nr. 10 au fost aduse vreo 350 de femei tinere din Grecia şi Olanda. Li se injecta iodipină în uter, după care, li se făcea imediat o radiografie. După un timp, experienţa se repeta. După fiecare injecţie, femeile căpătau febră mare, anexită, dureri acute, crampe, care duceau uneori la pierderea cunoştinţei. Tuturor femeilor li se scotea unul sau ambele ovare. Această sîngeroasă experienţă, făcută cu scopul de-a steriliza, după război, popoarele europene, era condusă de faimosul Dr. Schuman din Berlin. Acestui „doctor" încă nu i s-a dat de urmă. Cine ştie prin ce laboratoare îşi continuă „experienţele", participînd în felul lui la aşa numita politică a „renaşterii" ?!...

In partidul „Blocul german" au fost reunite aproape toate cadrele fostului „Wehrmacht" hitlerist. Acest „Bloc" nu-şi ascunde scopurile, ci şi le afirmă în gura mare: „Blocul" îşi propune să creeze o forţă de şoc care, în ziua hotărîtă, să fie aruncată împotriva bolşevismului, împotriva a tot ce a combătut Hitler".

In faţa unui asemenea scop, nu putem să nu ne întrebăm: „Cum rămîne atunci, domnule cancelar, cu «schimbările profunde faţă de naţional-socialism, faţă de doctrina şi acţiunile sale?»"

Dil, unul dintre foştii conducători ai partidului nazist, n-a vrut să rămînă mai prejos decît confraţii săi. A creat şi dînsul „Organizaţia de asalt a tineretului socialist german". Membrii organizaţiei au fost uniformizaţi: cămăşi negre, amintind de cele ale fasciştilor lui Mussolini.

Nu cumva să vă închipuiţi că „băieţii" lui Dil şi-au propus să ia cu asalt cetatea ştiinţei. Nu, nu, departe de ei gîndul acesta. „Cămăşile negre" ale lui Dil şi-au propus să ia cu asalt „prezentul" şi să grăbească „renaşterea". A cui renaştere? E clar că Dil, fostul nazist, nu poate să lupte decît pentru renaşterea fostului său partid naţional-socialist. Aşadar, nimeni nu trebuia să se mire că o statistică prezentată de revista-magazin „Metal" (care a luat atitudine împotriva manifestărilor fasciste din R.F.G., indica următoarele date: „din anul 1948 şi pînă în 1959, conform unor metode hitleriste, au fost profanate 176 de cimitire evreieşti din 1700. In ultima vreme, numărul profanărilor creşte. Astfel, la Freiburg, pe şase morminte din cimitirul evreiesc au fost mîzgilite cu roşu cruci încîrligate şi emblema SS-iştilor. Pe unul din ele, s-a scris pînă şi deviza nazistă „Singe şi onoare!" La Düsseldorf, crucile încîrligate au fost pictate chiar pe poarta sinagogii, iar la Detmold şi Horn au apărut cruci încîrligate pe toate instituţiile publice. In sfîrşit, presa relatează ce s-a petrecut la Gelsenkirschen, unde, la începutul lui februarie, s-au găsit inscripţii naziste pe toate monumentele victimelor nazismului".

Prea multă renaştere

După datele oficiale ale Bonn-ului, în momentul de faţă în Germania Federală acţionează un număr mare de organizaţii paramilitare, care cuprind 20 mii de tineri. Fiecare grupă, conform „tradiţiei", îşi are denumirea sa, „Guderian", „Ulrich vor Hutten", „Slachter", „Vulturul" (nume de porumbei!) şi desfăşoară cu regularitate intense exerciţii militare. Fiecare grupă îşi are ziarul său. Mai zilele trecute, un asemenea ziar dădea de veste tuturor: „Pentru prima oară grupa... a folosit în timpul manevrelor, mitraliere".

Da „urmele" rămîn. Ele organizează, hotărăsc, trec la acţiuni...

Intreaga omenire a fost indignată de ultimele manifestări fasciste şi antisemite petrecute în R.F.G. şi în Berlinul Occidental. Oamenii muncii din întreaga Germanie au organizat mari mitinguri de proteste. In faţa unui asemenea val popular de proteste, guvernanţii de la Bonn au fost nevoiţi să dea înapoi. Totuşi, cinismul continuă să le caracterizeze declaraţiile. Intr-una din aceste declaraţii, doctorul Adenauer încerca să liniştească spiritele:

„Desigur că noi am vrea să luăm măsuri împotriva activităţii neofasciste. Asta şi vrem. Insă nu ştim unde să-i căutăm pe vinovaţi. Liniştiţi-vă, căutările vor continua. In cele din urmă o să-i găsim."

In cele din urmă, vinovaţii au fost găsiţi. Domnul Iosef Strauss, ministru de război în guvernul de la Bonn, s-a străduit să-i găsească. Aflîndu-se într-o vizită în Portugalia, domnia sa a izbutit dintr-odată să identifice pe vinovaţii ultimelor manifestaţii naziste. Dacă ar fi să-l credem pe dl. Strauss aceştia sînt... „comuniştii şi social-democraţii..."

„Urmele" rămîn. Intreaga personalitate şi evoluţie a domnului Strauss atestă acest adevăr. In fosta lui calitate de membru al organizaţiei hitleriste de tineret şi de locotenent în Wehrmacht-ul nazist, se vede treaba că dumnealui a învăţat cu silinţă din metodele lui Goebbels şi Göring.

Să ne amintim puţin şi de această metodă nazistă. Cele două laturi ale ei pot fi exprimate în două cuvinte — Minciună şi Crimă. In spatele minciunii se făptuieşte crima. Iar crima, la rîndul ei, întăreşte regimul minciunii.

Cînd Reichstagul a fost incendiat de către nazişti, primul care i-a descoperit pe „vinovaţi" a fost Göring. „Comuniştii — urla el — au dat foc Reichstagului". Dar minciuna şefului aviaţiei hitleriste n-a putut acoperi mîinile pătate de sînge ale adevăraţilor incendiatori.

Pe poarta principală a lagărului de la Auschwitz, hitleriştii înălţaseră o firmă uriaşă. „Munca te face liber". Incercau astfel să prezinte un lagăr al morţii, drept unul al muncii. Dar minciuna n-a putut ascunde multă vreme fumul necurmat al crematoriilor.

Rudolf Hösler, fostul comandant al lagărului pentru femei de la Birkenau, tria personal transporturile care soseau în lagăr. 80% din oamenii sosiţi cu trenurile au fost trimişi de el la moarte. Totuşi, după arestare, întrebat de un fost deţinut ce ştie despre camerele de gazare, comandamentul lagărului a răspuns liniştit: **„Habar n-am de asta!"**

Minciuna şi crima merg mînă în mînă

In lumina metodei amintite mai sus, „descoperirea" făcută de domnul Strauss în Portugalia nu mai apare ca o descoperire, ci ca un plan în acţiune, ca o diversiune ce trebuia să întărească o altă declaraţie a sa: **„Bundeswehrul este gata pentru războiul atomic".**

„Asasinii sînt printre noi!" era titlul unui film german după război. Ar fi bine dacă guvernanţii de la Bonn s-ar călăuzi după strigătul acestui film. Atunci, dumnealor s-ar ocupa mai îndeaproape de activitatea zecilor de partide, uniuni, organizaţii, grupe, unite în jurul aceluiaşi ţel — renaşterea naţional-socialismului.

„Ii căutăm, ne asigură doctorul Adenauer, dar nu ştim de unde să-i luăm".

Nu, nu, dragi cititori, nu e vorba de senilitate, ci de cinism. Vinovaţii ultimilor manifestaţii fasciste din R.F.G. şi Berlinul occidental pot fi găsiţi chiar sub pulpana cancelarului. Iată numele cîtorva „porumbei nazişti":

— Oberländer, ministru în guvernul de la Bonn este una şi aceeaşi persoană nazistă care a semnat ordinul de exterminare a mii de locuitori din Lwov.

— Herman Gouring, fost Reichskomisar al Olandei, este astăzi deputat al Partidului creştin-democrat, prezidat de Adenauer.

— Friederich August, baron von Heydte, cavaler al ordinului „Sf. Mormînt", decorat cu Crucea de fier cu frunză de stejar", un timp preşedinte al faimoasei „Academii occidentale", este astăzi avocatul guvernului federal pe lîngă Tribunalul constituţional federal.

— Lautz, fost procuror general, şeful acuzării în tribunalul fascist, acuzator în procesul de la 20 iulie 1944 *), este astăzi pensionar la Lübeck şi primeşte prin bunăvoinţa d-lui Adenauer o pensie lunară de 1350 mărci.

— Johan von Lehn, unul din cei care a condus instrucţia publică în Germania hitleristă, unul dintre instigatorii pogromurilor împotriva evreilor, este astăzi colaborator de frunte la revista fascistă „Der Weg". Intr-un cuvînt, îşi continuă instrucţia publică.

Lista ar putea să continue; dar ne oprim aici. Faptele reale se întorc împotriva celor ce caută „vinovaţi" în rîndurile comuniştilor. O vorbă înţeleaptă spune: „Ce semeni, culegi". Cercurile de la Bonn au semănat ani de zile „renaşteri", iar acum, aşa cum e şi firesc, culeg „manifestări naţional-socialiste". Dar popoarele lumii, inclusiv poporul german, al cărui reazim este Republica Democrată Germană, stau de veghe. Manifestările fasciste şi antisemite din R.F.G. şi Berlinul Occidental au primit o replică puternică. In întreaga Europă a răsunat acea chemare de nebiruit „Nu, nazismului!"

Haralamb ZINCĂ

*) Procesul atentatorilor la viaţa lui Hitler.

Despre literatura ultimilor ani

Raport prezentat de Stepan Şcipaciov la plenara scriitorilor din Moscova

(Urmare din pag. 1)

In nuvela lui Baklanov, scrisă cu talent, sînt mai multe lipsuri, însă chiar şi aceste lipsuri nu pot constitui un motiv de prea severă critică a cărţii.

„O palmă de pămînt" este socotită o carte ale cărei pagini sînt încărcate de detalii naturaliste. S-ar putea ca în aceasta să existe o parte de adevăr. Reflectarea artistică a realităţii cere o selecţie exigentă a detaliilor, un simţ al măsurii foarte exact. Probabil ca acest simţ al măsurii uneori îl părăseşte pe Baklanov. Cîţiva critici folosesc, în legătură cu aceasta, termenul de „remarquism". Intr-adevăr s-ar părea că unele detalii s-au mutat din romanul „Pe frontul de Vest nimic nou" în nuvela lui Baklanov, (de exemplu pîinea mînjită cu sînge). Dă însă oare acest lucru cuiva dintre noi dreptul de a pune pe acelaşi plan două cărţi scrise de scriitori diferiţi, în epoci diferite, în împrejurări istorice diferite? Una dintre cărţi, deşi izvorîtă dintr-un autentic umanism, este îmbibată de amărăciunea prăbuşirii totale, alta respiră sănătate spirituală, forţă, limpezimea perspectivei.

Noi am aşteptat multă vreme o operă bună despre armata sovietică în timp de pace. Şi iată că în ultimele numere ale revistei „Znamia" a apărut romanul lui Berezko „Mai tare decît atomul". In romanul acesta sînt arătate, cu o neobişnuită claritate, sensul uman al armatei noastre, lupta pentru spiritul partinic în armată. Romanul transmite, cu o foarte sensibilă şi justă înţelegere a timpului, evenimentele care se petrec în lume. Sînt în el şi lipsuri. Cred că autorul nu a rezolvat just soarta lui Parusov recurgînd la procedeul artificial. Cartea însă te îndeamnă să meditezi asupra vieţii, incită discuţii şi asta e bine.

Tema războiului trecut va mai fi considerată multă vreme ca o temă contemporană. Să vorbim însă acum despre operele în proză pe teme contemporane, în sensul imediat al acestui cuvînt. Şi în această direcţie avem dreptul să vorbim despre o cotitură hotărîtoare a literaturii noastre.

Mulţi dintre cei de faţă au citit, desigur, admirabila nuvelă a lui A. Rekemciuk, „Timpul vacanţelor de vară", îşi amintesc cartea profundă a lui Doroş, Jurnal de ţară", sau cărţi ca „Tramontana", de Sajin, „Insula tuturor speranţelor" de Borşciagovski, „Sarcină de partid" de Ovalov.

Sper că mulţi au citit şi noul roman al lui Bubenov, „Stepa vulturilor". Aceasta este prima carte mare despre deţelenirea pămînturilor, în care se povesteşte despre întinderile necuprinse ale stepelor, despre munca plină de abnegaţie a tineretului, despre tăria şi voinţa eroului principal al cărţii Leonid Bagreanov, despre lupta lui cu indiferenţa şi ticăloşia. Păcat numai că autorul face cîteodată abuz de retorică, păcat că în stilul şi limba romanului sînt multe şabloane şi multe preţiozităţi.

Scriitorii înfăţişează cu toată forţa talentului lor exemplele pozitive ale realităţii noastre, dezvăluind, în acelaşi timp, lucrurile care împiedică mersul nostru înainte. In romanul lui Gorelik, „Făgăduinţă", este înfăţişată în chip ascuţit „munca de bravură", este arătat faptul că uneori conducătorii uzinei speculează gloria muncitorului inventator, considerînd-o ca un atu important pentru propria lor carieră.

Cărţile pomenite aici sînt deosebite ca nivel artistic, unele dintre ele au lipsuri substanţiale, însă toate au ceva unic; în aceste cărţi trăiesc oamenii ai muncii.

Tema muncii străbate toată literatura sovietică. Astăzi însă, cînd am trecut la construirea desfăşurată a comunismului, ea a devenit de o însemnătate sporită. Această temă — în legătură cu reorganizarea sistemului de învăţămînt popular — joacă un rol deosebit în literatura pentru tineret şi pentru copii.

Timp îndelungat pentru generaţia în creştere a existat un drum tradiţional: şcoala — institutul. Ce să fiu? — această problemă însemnată era rezolvată în literatura pentru tineret în felul următor: la ce institut să mă înscriu? Şi deodată, regula aceasta obişnuită s-a schimbat: sute de absolvenţi ai clasei a X-a, care au vrut să intre la institut, n-au reuşit şi au rămas la răspîntie de drumuri. Trebuie intervenit repede, arătat că există căi nu mai puţin interesante şi necesare. Prima carte care a răspuns la aceste probleme a fost nuvela tînărului scriitor Gladilin, „Cronica timpurilor lui Viktor Podgorski". In această nuvelă, ne atrage atenţia figura eroului central, un băiat inteligent, care după ani îndelungaţi de învăţătură, din cauza izolării artificiale de viaţă, a căpătat o sensibilitate bolnăvicioasă faţă de ciocnirile cu realitatea.

Mai tîrziu a apărut nuvele cu aceeaşi temă a lui N. Ivanter. „Din nou, August". Nuvela aceasta este mai largă, în felul în care îmbrăţişează viaţa, decît cea a lui Gladilin. Este însă, fără îndoială, scrisă cu mai puţină forţă artistică. Mai profund şi mai expresiv sînt rezolvate toate aceste probleme în nuvela scrisă cu mult talent, a lui A. Kuzneţov, „Continuarea legendei". Tot atît de vii şi emoţionate sînt şi povestirile altui scriitor tînăr — A. Moşkovski.

In ultima sa carte, „Despre viaţa pe de-a-ntregul frumoasă". Kassil a făcut o încercare interesantă de a vorbi copiilor de vîrstă şcolară, simplu şi plastic, despre probleme sociale complicate. După părerea mea, cartea nu este cu totul izbutită, dar încercarea merită să fie încurajată.

Munca — izvor de bucurie, fericire, de plinătate a existenţei umane, aşa cum va fi ea în societatea comunistă, schimbă de pe acum profilul sufletesc al omului. Şi este foarte important că reflectarea acestui proces devine una dintre chestiunile importante ale literaturii noastre.

Conflictul dintre Valgan şi Bahirev, în romanul Galinei Nikolaeva, „Bătălie în marş" nu este altceva decît conflictul dintre un om pe care îl preocupă numai buna sa stare, cariera sa şi un altul care se gîndeşte în mod dezinteresat la bunăstarea poporului. Valgan este, în esenţă, nepăsător faţă de oameni, faţă de muncă, adică este necinstit. Bahirov este un erou activ care ştie să se lupte pînă la capăt pentru cauza comună. Din păcate, trebuie să recunoaştem că în operele ultimilor ani sînt prea puţini asemenea eroi pozitivi activi ca Bahirev.

Limitîndu-mă la analiza cîtorva probleme separate ale prozei, fireşte n-am putut să vorbesc de o serie întreagă de opere interesante, scrise pe alte teme. N-am vorbit despre interesantul roman al lui Golubov „Păsările zboară din cuiburi", de romanul lui Polevoi „In spatele frontului", de noul roman al lui Tendriakov, n-am pomenit de romanul lui Paustovski „Timpul marilor aşteptări". Am amintit aici numai acele cărţi pe care am izbutit să le citesc. Bineînţeles că e departe de a fi totul. Au mai rămas multe cărţi bune. Totuşi, chiar şi numai cărţile pe care le cunosc, îmi dau impresia că prozatorii noştri s-au pus pe treabă.

La congresele noastre şi în presă, noi vorbim deseori despre calitatea literaturii. Eu am spus că în anul acesta au apărut multe opere bune care îmbogăţesc proza noastră, însă aceasta nu trebuie să ne liniştească. Exigenţa înaltă faţă de calitatea artistică nu trebuie să ne părăsească nici o clipă.

N. Asanov şi după el B. Diakov şi V. Druzin reproşau lucrătorilor din edituri că au luat ca criteriu de comparaţie genialitatea. E clar că aici e vorba de o greşeală. Am să aduc cîteva date statistice. Numai în anul 1958 au apărut 3025 de titluri ale scriitorilor ruşi şi sovietici. Despre ce fel de criteriu de genialitate poate fi deci vorba? Editurilor trebuie să li se reproşeze nu criteriul „genialităţii" ci faptul că nu totdeauna editează cărţi bune, necesare.

A vorbi despre înalta exigenţă faţă de opere, înseamnă a vorbi şi despre laconism. Cernîşevski scria: „Mai ales nouă, ruşilor, ar trebui să ne fie apropiat şi preţios stilul concentrat". Din păcate, majoritatea romanelor contemporane, apărute în ultimul timp sînt lipsite de această preţioasă calitate. „Bătălie în marş" un roman bun, ar fi cîştigat mult dacă prima lui parte ar fi fost scrisă mai cu economie.

Anul trecut au apărut deodată cîteva nuvele. Este îmbucurător că genul acesta laconic şi de largă capacitate a început să fie utilizat din nou. In ceea ce priveşte schiţa, ea nu se bucură încă la noi de cinste. Şi e păcat. In decembrie, anul trecut, după cum se ştie, a avut loc plenara Comitetului Central al Partidului nostru. Şi n-a fost, oare, o bucurie să citim în acele zile, pe cînd plenara îşi continua lucrările, povestirea lui Radov, apărută în Ogoniok, „Cioara în sfere", care este dedicată uneia dintre problemele gospodăriei ţărăneşti care se găsea şi pe ordinea de zi a plenarei.

Unii critici îi reproşează tînărului prozator I. Kazakov lipsa de legătură cu realitatea sovietică. Unele dintre povestirile lui, de exemplu „Coarnele-renului" sau, „Renegatul" într-adevăr păcătuiesc prin ruperea de timp, de epocă, şi tocmai ele sînt şi cele mai slabe. Mult mai izbutite sînt „Manika", „Bătrînii" şi mai ales „Pribeagul", schiţă care creează chipul fermecător al unei colhoznice, (o văduvă tînără) care întruchipează curăţenia şi exigenţa morală a omului sovietic. Portretul pribeagului care speculează sentimentele religioase ale oamenilor înapoiaţi, este creat cu dispreţ distrugător, care dezvăluie pe deplin atitudinea contemporanilor noştri faţă de rămăşiţele trecutului. Vreau să-i doresc din tot sufletul tînărului scriitor să continue şi să aprofundeze în povestirile sale asemenea teme.

(continuare în nr. viitor)

— Text prescurtat —

Taina duratei

„PROPRIETATE ȘI POSESIUNE"

—Fragment—

de Petru DUMITRIU

Mama, într-o seară, îi spuse lui Cristian (care imediat după aceea mi-a spus mie):

— Cristi, trebuie să-ți vorbesc.

— Da, Mama.

— Te-ai mai gîndit la ce ți-am spus?

— In legătură cu ce, Mama?

— Cu căsătoria asta a ta.

— Nu. Ce să mă fi gîndit?

— Cristi, nu mai merge așa. Trebuie să te hotărăști într-un fel.

— Dar sînt gata hotărît, mămicule dragă.

— Asta nu e o hotărîre. E o prostie. Nu e ceva serios.

— Cum să nu: zău că e serios.

— Bine, dar tu nu-ți dai seama că o nenorocești pe fata asta? Ce să caute ea aici, cînd nemții sînt detestați și o să fie detestați încă ani de zile? Și cu tine fără bani, fără avere, fără situație!

Nu-i spunea că l-ar putea susține ea și președintele. Niciodată nu i-a spus.

— Nu-ți dai seama ce vă așteaptă? Ce-o să faci? Vine toamna, vine iarna. O să stați în ruina asta? Ce-o să mîncați?

Nu-i spunea: „veniți la N... stați cu noi, o să vedem cum ne descurcăm".

Asta era într-o după-amiază cenușie, la mama în odaie. Cristian îi citise vreo două ore. Dar ea, cu siguranță, n-ascultase nici un minut. Ea se gîndea la un singur lucru.

— Nu mai suport grija asta, îi spunea ea. — Pe Fili l-am pierdut (și ochii i se umplură de lacrimi) pe Sebastian la fel...

— Nu vorbi așa, Mama, spunea Cristian. — Poate că e numai prizonier.

— Nu, eu n-o să-l mai văd, spunea ea. — N-o să mai trăiesc eu pînă atunci. Dar măcar cît trăiesc, te rog, Cristi, te implor, ascultă de mama, fă ce spun eu!

Și-i lua mîinile, le uda cu lacrimi, i le săruta. Cristian era tulburat, îi veneau și lui lacrimi în gît, și nu știa ce trebuie să facă.

— Da, Mama. Iți promit. Fac tot ce vrei tu.

— Da? Imi promiți?

Și-i surîdea, fericită, cu fața ei îngălbenită, îmbătrînită, plină de lacrimi.

— Sigur că da. Fac tot ce vrei tu, repeta Cristian, deși avea o rezervă lăuntrică, un fel de împotrivire neclară.

— Mă lași să vorbesc eu cu ea? spunea mama. Cristian, cînd auzi prima oară asta, sări, speriat:

— Cu cine?

— Cu fata asta... Cu Nemțoaica asta.

— De ce? Ce să-i spui? De ce să vorbești?

Mama se întunecă auzindu-l:

— Prin urmare m-ai mințit, zise ea cu o durere zdrobită. Cristian se roși: i se făcuse rușine; cum s-o mintă pe maică-sa?

— Nu, cum să te mint? Fac tot ce vrei tu, dar lasă, vorbesc eu cu Elisabeth-Charlotte. Spune-mi ce vrei să-i spun.

— Să plece! zise mama cu patimă. — Să plece! Să mă lase în pace! Să nu-mi ia copiii! De cînd a venit ea s-a prăpădit Fili, și tu nu mai ești al meu!

Se ridicase într-o mînă, și suflase frazele astea, răgușită de pasiune și privindu-l cu ochi negri, lucioși în obrazul veștejit de plîns. Cristian se speriase:

— Cum să-i spun eu așa ceva? Cum s-o gonesc? O iubesc, Mama! Nu pot fără ea! Ea e viața mea, sufletul meu, inima mea!

— Marș afară! Lasă-mă! Lasă-mă! exclamă mama. Cristian ieși și mă căută să-mi spuie ce se întîmplase și să-mi ceară sfatul. Era alarmat, îngrozit.

— Ce e cu ea? Ce s-a întîmplat?

Aici a fost marea cumpănă pentru mine. Puteam să-i spun: „E nebună, nu te uita la ea". Puteam să-i spun: „Nu mă pot amesteca, descurcă-te singur". Sau: „Bagă de seamă, nervii ei sînt zdruncinați de moartea lui Fili, o mare supărare acum o poate băga la casa de nebuni pentru restul vieții, și abia o să împlinească cincizeci de ani la anu: o condamni poate la douăzeci de ani de demență. Trebuie să te pui în locul ei, să înțelegi cum vede ea lucrurile, în fond, pe tine te iubește cel mai mult pe lume: „vezi și tu cum răspunzi la asta". Ceea ce era totul perfect adevărat, afară de un lucru, unde mințeam: nu pe el, ci pe sine însăși se iubea cel mai mult pe lume.

Aici a fost cumpăna. Am fost pus la grea ispită să mă spăl pe mîini și să nu mă amestec. Dar doi ani de zile mă făcuse el să sufăr și de doi ani mă pregăteam; așa că trecutul despre care sofiștii zic că nu există, m-a determinat; atunci am simțit că nu sînt liber ci mașină. I-am dat răspunsul al treilea, dar mult mai pe larg, mai convingător, așa încît să-l leg bine de mîini și de picioare, să fie și el determinat, cum era dealtfel dinainte, din copilărie.

Scena din după-amiaza aceea a avut ca efect neașteptat faptul că pe Cristian l-a apucat o pasiune trupească de nemaisăturat pentru nevastă-sa. La înghesuiala în care stăteam acum, (cu dulapul lipit de pat, mese cu picioarele în sus pe dulapuri, hainele salvate grămadă într-un cui bătut în perete, valize prin colțuri) cu pereții zdruncinați și crăpați sau găuriți, auzeam șoaptele lor, oftaturile, gemetele de voluptate. In prima noapte după după-amiaza de care vorbesc, așa a fost și, dacă eram nepăsător poate aș fi dormit, dar așa mi-am luat pături și m-am dus să dorm pe terasă, pe fotoliile de paie puse în șir. Aici nu se mai auzea nimic decît niște cîini care urlau de plictiseală undeva departe. Dar deodată mi s-a părut că aud altceva și m-am întors, în papuci, printre zidurile dărîmate, să trag cu urechea. Niște hohote de plîns îngrozitoare, de o desperare pe care n-am auzit-o niciodată.

Pe urmă mi-a spus Cristian cum, în mijlocul unei îmbrățișări i-a înghețat sîngele în vine și cum, goi și îmbrățișați, au stat toată noaptea să asculte plînsul acela parcă doritor de moarte. Și din noaptea aceea, în fiecare noapte, zile de-a rîndul; pînă cînd orice apropiere între cei doi deveni legată de simțămîntul teribil, insuportabil, că provoacă durere în ființa de alături. Fugeau ziua pe cîmp; dar Elisabeth-Charlotte deveni fără să vrea mai rece. El își dădu seama. Ea îl cuprindea cu brațele pe după gît și-i cerea iertare:

— Nu pot.. Nu sînt stăpînă pe mine... M-a îngrozit plînsul ei.

Cristian venea tot mai des să-mi ceară sfatul, care era mereu același: să aibă grijă ce face, s-o menajeze pe mama, să nu-și ia asupră-și răspunderea pe care să n-o poată duce. Venea la el și președintele, îngrozit de mama:

— Ia vezi, băiatule, ce faci. Nu mai amărî atîta pe maică-ta. Nu vezi cît suferă?

— Dar ce fac? Nu fac nimic! Nu vreau să fac nimic! exclama Cristian disperat.. Președintele, care iubea mai mult pe nevastă-sa decît pe oricine pe lume, îi lua partea în orice caz, răspundea bodogănind:

— Nu faci nimic, nu faci nimic... Las'că știi tu foarte bine ce faci. Dacă n-ai făcea nimic, n-ar fi ea atîta de nefericită. O omori: atît îți spun. Măcar fii conștient: o omori.

Bineînțeles, cu Elisabeth-Charlotte mama nu mai vorbea. N-o vedea. N-o auzea. Și cîtă vreme erau prezente amîndouă, mama era rece ca gheața, iar Elisabeth-Charlotte încerca să fie cît mai ștearsă, să treacă neobservată.

Atunci începură să bată și vînturile de toamnă, care în regiunea aceea aproape că nu încetează, cîte două săptămîni de-a rîndul. Veneau rafale care ne bubuiau în urechi, aducînd dealtfel și bubuitul necontenit al canonadei îndepărtate. Duceau praf galben în aer. Dunărea se făcuse rece și era galbenă și tulbure; valuri mari se rostogoleau pe ea, bătute de vînt. Copacii se încovoiau, dădeau din brațe, pierdeau frunze; nucii se scuturau în vînt, nucile cădeau pe jos și coaja verde le înnegrea și le putrezea.

. . . .

Intr-una din acele nopți, trupele germane au aruncat în aer o bucată de deal care a astupat pentru două luni de zile șoseaua, și s-au retras cîteva zeci de kilometri, cu camioane, cu tunuri, cu tancuri cu tot. Dar Armata Roșie s-a scurs spre nord-vest, pe șoselele și căile ferate rămase libere; abia după cîteva săptămîni, din octombrie, niște unități mici au cotit pe după dealuri, spre acel colț rămas singuratic, unde bătea necontenit vîntul, deasupra Dunării pustii, pline de mine magnetice.

* *

E foarte greu să trăiești cu cineva care te urăște de moarte. E mai ales greu să mănînci cu el la masă. E greu să-ți împlinești datoria conjugală fiind el după ușă și urlînd acolo de plîns și de turbare și deznădejde. Poate nu pentru toată lumea și oricînd, dar pentru cumnata mea, era greu.

Bătea vîntul necontenit. Și începuse să fie și frig. Deci, stăteam în casă cu toții, mai mult ca înainte. Dar în casă, tăcere, încercări de a începe o conversație despre ceva, orice, numai despre ce era în mintea noastră a tuturora, nu: evident, era un subiect imposibil. Dar încercările cădeau în gol. Orice început de vorbă suna fals, penibil, jenant. Elisabeth-Charlotte se ținea să pară veselă, bine dispusă. Soacră-sa o fixa cu o expresie atît de ostilă, de batjocoritoare și de plină de ură încît îi murea vorba în gură. Atunci mama zîmbea în sine, dar așa ca să vedem toți.

Alte dăți cînd vorbeam noi (deși eu foarte rar ajutam la asemenea încercări ci dimpotrivă, răspundeam cu da sau nu sau mă apucam să citesc ceva), se ridica repede și se năpustea în odaia ei, de unde venea îndată zgomot de plîns înfundat. Ne priveam, alarmați și dezolați. Eu îi făceam semn lui Cristian să se ducă s-o potolească. Președintele tăcea tot timpul, încruntat, întunecat. Rareori am văzut un om să tacă atîta în prezența altora; cred că niciodată, și cred că de asemeni niciodată n-am văzut pe cineva care să întruchipeze în așa hal pesimismul morocănos. Suferea de stările de deprimare și de plîns ale mamei și-i purta pică noră-si, care era cauza lor.

Iar Elisabeth-Charlotte, după asemenea scene, ieșea afară ,trăgîndu-și un pulover pe mîneci, se lega cu o basma pe cap și pornea să se plimbe ore întregi, peste cîmp, pe coastele dealului. N-o mai vedeam pînă seara. Mă uitam uneori afară: cline cu iarbă și tufișuri scunde, stînci ieșite din pămînt, copaci care se scuturau nebunește în vînt, cer senin dar albastru de praf, și țiuitul insuportabil al vîntului, și uruitul de cascadă al Dunării tulburi jos în vale. Din cînd în cînd se auzeau explozii depărtate. (Odată într-o noapte, una atît de puternică de ni s-a părut la un kilometru de noi: mină magnetică? Depozit de muniții? Nici acuma nu știu).

Incă o săptămînă, încă o săptămînă, și încă o săptămînă; în fiecare zi, privirea neagră, dușmănoasă, batjocoritoare; la fiecare prînz sau cină, muțenia, zgomotul lingurilor și furculițelor, și cîte-un oftat dureros al mamei. Atît. Nici un cuvînt. Incerca să vorbească Cristian: nimeni nu-i răspundea. Ii spunea nevestei-si să mănînce: ea dădea din cap și se prefăcea că mănîncă, dar nu putea înghiți decît două-trei îmbucături, și gata.

In fiecare noapte, după ușă, plîns cu hohote înăbușit în pernă. Sau cineva care vorbește, nu se înțelege bine ce; vorbește plîngînd, rugîndu-se la dumnezu să moară, să nu vadă nenorocirea asta, și iar nu se mai înțelege decît bolboroseală printre lacrimi. Mama, ca mulți bolnavi mintali, avea o rezistență fizică neobișnuită.

Și iarăși, altă zi, alte tăceri, alte priviri, alte mese la care nu se putea mînca. Elisabeth-Charlotte pleca singură peste deal, prin mărăcini — pe unde se drăgostiseră vara ea și cu Cristian dar sînt sigur că nu privea scorburile de stînci sau ascunzișurile pe sub copaci, decît cu o inimă rece și pustie, ca și cum altă femeie ar fi cunoscut acolo voluptatea, de mult de tot sau poate niciodată. Sînt sigur, fiindcă după ce totul s-a isprăvit, Cristian mi-a spus că nopțiile lor erau reci. Că Elisabeth-Charlotte se lăsa îmbrățișată dar era moartă, cu ochii deschiși privind în gol, și uneori ofta trist cînd ar fi trebuit să ofteze de plăcere, nu mai era decît un trup inert, liniștit, căruia, cum spun, i se întîmpla o dată să suspine: gata cu șoaptele și gîfîitul fierbinte și zvîrcolelile nopților de dragoste. Cristian era dezamăgit, nemulțumit și cîteodată furios. Ea îi cerea iertare:

— Nu pot, iartă-mă. Nu e fiindcă nu vreau. Nu pot. Cristian mîrîia:

— Ce vrei să fac? S-o omor pe mama? N-am ce să-i fac nici eu. Nu vezi că n-am ce să-i fac? Spune tu: ce să-i fac?

Elisabeth-Charlotte nu mai spunea nimic. Totuși, într-o după-amiază — se plimbau amîndoi pe cîmp, călcînd peste mușuroaie de cîrtiță, tufe de bălării, găuri de șoarece sau de șarpe, pietroaie cenușii — îi vorbi. Umblau alături, cu ochii în pămînt; le fluiera vîntul la urechi. Departe, se zărea cîmpia îngălbenită, sălciile îngălbenite, și nori de praf alburiu ascundeau orizontul. Se auzea din cînd în cînd tunetul unei furtuni îndepărtate: erau tunuri. Dunărea era ondulată în valuri mari de apă murdară pe care soarele le poleia pe o parte cu un fel de metal incandescent, albicios ca aurul alb; nu se mișcau din loc, căci erau contra curentului, dar vuiau și mugeau în valea plină de vînt, de trebuia vorbit tare ca să te poți înțelege.

— Cristian, ar trebui să plecăm, spuse Elisabeth-Charlotte. (O știu de la el, care reținuse fiecare silabă și mi-o spuse într-o noapte în octombrie).

— Unde să plecăm? întrebă Cristian.

— Nu știu. Oriunde. Ar trebui să plecăm departe.

— Nu se poate: n-am nici un ban. Sînt complet dependent de părinții mei, zise Cristian roșindu-se. Apoi adăugă în silă:

— Mama are dreptate: n-ar fi trebuit să ne căsătorim. Nu sînt în stare să-mi întrețin soția.

(In noaptea cînd îmi povesti, își lovea palmele și-și frîngea mîinile: „Din iubire pentru ea am spus asta! Mi-era rușine că nu pot să fiu independent, pentru ea, pentru ea, pentru că o iubeam! Era greu de înțeles! N-am vorbit limpede? De ce n-a înțeles? De ce n-a vrut să înțeleagă?")

Elisabeth-Charlotte îi aruncă o privire pe care el n-o pricepu, apoi merse mai departe, călcînd cu greu prin spinăriile care-i agățau ciorapii de lînă și fusta; merse mai departe, cu capul plecat, ținîndu-și puloverul pe umeri cu mîinile ei înguste și prelungi, atît de frumoase.

— N-avem unde să ne ducem, urmă Cristian. — Am fost crescuți fără prieteni, n-avem rude apropiate și nici părinții mei n-au prieteni la care ne-am putea duce. Nu vezi ce oameni izolați sînt? N-am pe nimeni, pe nimeni, pe absolut nimeni. Unde să ne ducem? N-avem. Trebuie să răbdăm.

— Cîtă vreme? întrebă Elisabeth-Charlotte. El nu răspunse. Ce să răspundă? Nu depindea de el. Totuși, într-un tîrziu, zise:

— O să-i treacă. S-avem răbdare.

— Nu, n-o să-i treacă, zise Elisabeth-Charlotte, dar o rafală de vînt care veni bubuind în sus pe valea Dunării îi luă vorbele.

— Ce-ai spus? strigă Cristian, asurzit. Elisabeth-Charlotte se sili să strige, fără putere:

— N-o să-i treacă niciodată!

Cristian nu spuse nimic. Știa și el că așa era: n-avea să-i treacă niciodată, decît dacă dispărea Elisabeth-Charlotte. Acuma după luni de zile de tortură, era clar.

(In noaptea cînd îmi povesti, spunea: „de ce n-am pornit pe jos, amîndoi, prostește, să cerșim, să cerem de lucru, să facem orice, să furăm, decît să fi rămas acolo? De ce n-am cerut bani președintelui? Dar nu mi-ar fi dat: ar fi întrebat-o pe ea și nu mi-ar fi dat. De ce nu i-am furat banii? Nu știam unde și-i ține, și degeaba, nici prin gînd nu mi-ar fi trecut să-i spun! Stăteam ca un animal și așteptam să se înduplece, deși știam că niciodată n-au să se înduplece. Stăteam la păscut, ca vita de tăiere; la izlazul pe care-l apucasem!")

— Ce e de făcut? întrebă Elisabeth-Charlotte într-o clipă cînd vîntul slăbise, sau cînd intraseră ei într-o adîncitură care-i ferea. Deasupra lor, pe coastă, marginea pădurii se legăna solemn, vuind din coroanele cu frunze obosite.

Cristian dădu din umeri:

— Să așteptăm.

Ea nu păru că a auzit; dealtfel Cristian își dădu seama (acuma abia) că se întrebase mai mult pe ea însăși.

Se întoarseră acasă fără să fi lămurit și fără să fi hotărît nimic. Elisabeth-Charlotte intră în casă și ținu ușa, căci iarăși începuse să urle vîntul; dar Cristian apucă neîndemînatec clanța, îi scăpă și ușa se trînti de zgudui casa — cît mai rămînea din casă.

Mi-aduc aminte că am venit să văd ce se întîmplase.

Elisabeth-Charlotte era cu atît mai singură cu cît nimeni nu vorbea cu ea și ea nu putea să se înțeleagă cu nimeni. Am văzut-o odată vorbind cu gușata de la bucătărie, și surîzîndu-i; gușata se uita la ea de jos în sus și se luminase la față; dar a sosit mama și s-au despărțit: dealtfel nu putuseră să-și spună nimic, decît să vorbească în două limbi deosebite și să-și zîmbească.

Nici cărți nu aveam pe nemțește: arseseră rafturile cu cărți nemțești. Mama nu-i vorbea, tata nu-i vorbea eu totdeauna fusesem cam taciturn și nu-i vorbeam decît dacă mi se adresa. Dar nici nu prea mi se adresa: ori fiindcă simțise, că nu-i țin parte, ori fiindcă nu mai voia nici ea să vorbească cu nimeni și se închisese în sine. Era tare, Elisabeth-Charlotte, vorba lui Cristian: din sufletele acelea care se fring, dar nu se îndoaie.

Intr-o noapte, se ghemui ea lîngă Cristian (tot el mi-a spus, tot atunci, în octombrie la sfîrșit, dealtfel nu mult după ce se întîmplase), se strînse de el, îl îmbrățișă strîns, cu o putere nervoasă, isterică, și începu să-l sărute, și-i spuse:

— Sărută-mă! Ține-mă în brațe! Iubește-mă!

Și după aceea, după o îmbrățișare furioasă, de iritare a nervilor, nu de adevărată voluptate, se ghemui iar la pieptul lui și-i șopti:

— Cristian,

— Da, iubita mea.

— Cristian, te rog, să nu spui nu

— Nu-ți spun nu.

— Alege-mă pe mine.

Cristian rîse, mulțumit și împăcat ca omul sătul: *animal beat um post stuprum.*

— Cum să te aleg pe tine?

— Alege-mă pe mine. Intre ea și mine, alege-mă pe mine. A spus și Isus: omul să-și lase părinții și să fie împreună cu nevasta lui. Alege-mă pe mine. Te rog, Cristian. Nu spune nu.

— Nu spun nu, draga mea, dar n-are nici un sens. Tu ești nevasta mea, ești iubita mea, ești una cu mine, iar ea mi-e mamă, nu pot să fac să nu-mi fie mamă, dar n-are nimic a face cu tine! Nu e totuna.

Elisabeth-Charlotte tăcu o clipă apoi șopti:

— Ba da. Vrea să fie stăpîna ta. Vrea să faci numai după voința ei. Să fii al ei, ca un animal, ca un obiect.

— Ei, haide, și tu exagerezi acuma. E o ființă pasionată, cu nervii slabi, voluntară; dar e și mamă. Crede sincer că nu e bună căsătoria noastră. Rămîne să-i dovedim contrariul. O să-i dovedim.

Și începu s-o sărute și s-o mîngîie. Elisabeth-Charlotte oftă adînc, și se lăsă ca moartă. Iarăși era rece.

— Ei, hai, acuma îmi faci scene, zise el necăjit. — Nu te răzbuna și tu așa!

Ea se întoarse spre perete și spuse, cu nasul în pernă:

— Iartă-mă. Nu vreau eu. Iți jur, nu e după mine. Imi vine așa, o tristețe, și nu mai sînt bună de nimic.

Țiglele bătute de vînt făceau clenc, clenc, clenc, pe acoperiș, toată noaptea. Dacă ieșeam afară noaptea pentru vreo nevoie, ca să trec prin ruina părții din față a casei unde erau și resturile camerei de baie, vedeam uneori la orizont spre nord-est fulgere joase: trăgea artileria.

In zilele ce au urmat, Elisabeth-Charlotte stătea mereu singură, sau chiar cînd era cu noi, tăcea. Se uita de pe terasă la Dunărea care vuia dedesubt. Mi-o aduc aminte, cum am văzut-o o dată atunci: subțire, înaltă, cu fusta fluturînd în vîntul care i-o lipea de picioarele subțiri. Se uita în vale, cu o mînă în șold și cu cealaltă ținîndu-se de bărbie. Avea un aer absolut absorbit, părea să se gîndească la ceva cu o mare concentrare. Nici nu mă văzu. Trecui fără s-o tulbur. Nu mi se mai părea frumoasă. Era urîțită, decolorată, gălbejită, ochii parcă nu-i mai erau albaștri ci gri. Nici pieptănată nu era.

Ziua, vînt, tăcere iritată, plictiseală îngrozitoare. Mama o privea cu o ironie crudă. Președintele, posomorît, n-o privea deloc. Eu tăceam. Trebuie să spun că simțeam cum mă tîmpesc în lîncezeala aceea încordată, insuportabilă, care nu se mai isprăvea. Numai Elisabeth-Charlotte era mai calmă.

Puțin după aceea, tot noaptea, dar nu cu fierbințeala subită de dragoste de data trecută, ci liniștit, îl sărută pe Cristian și-i șopti:

— De ce nu mă alegi pe mine? Te implor, alege-mă pe mine.

Se dădu jos din pat și îngenunche lîngă el:

— Te rog în genunchi, ai milă de mine. Hai să fugim. Nu mai pot. Nu mai pot. Nu mai, nu mai pot.

El o ridică, o mîngîie: îl durea inima, fizic. Mi-a spus mai tîrziu: îl durea în piept înăuntru, în dreptul inimii.

— Ai răbdare, iubita mea, ai răbdare. O să treacă. Nu putem pleca. N-avem unde. N-avem cu ce, o să mă gîndesc. O să văd. Poate găsesc o soluție.

(Cînd îmi povesti, gemea: „știa că n-am soluție! Știa că vorbesc în gol! Simțea pe glasul meu, că încerc s-o prostesc, s-o alin, ca pe-un copil. Știa că n-am ce face, că sînt prizonier!")

— Nu mai pot, suflă Elisabeth-Charlotte. — Nu mai pot. E prea mult pentru mine. Ai milă de mine, ai milă

El o mîngîie pe păr, o sărută, vorbindu-i incoherent, prostii de bunăseamă, n-avea altceva de spus, și că o iubește, că ea e iubita lui în cele cîteva variante posibile. Apoi, fiindcă era tînăr și sănătos și o iubea cu o pasiune fizică, mîngîierile avură sfîrșitul obișnuit. Dar ea era mai rece ca oricînd. Și, pe cînd o săruta, simți că obrajii ei sînt uzi de lacrămi.

La sfîrșit, Elisabeth-Charlotte se întoarse de la el, iar el, deși nemulțumit de răceala ei, adormi îndată, ca un om tînăr și sănătos ce era, și dormi dus.

Dimineața mă trezi. Era galben, cu cearcăne vinete sub ochi și cu o mutră de nebun.

— Ce e? Ce e? Bîlbîii eu, amețit de somn.

— Unde e? N-ai văzut-o?

— Cine?

— Elisabeth-Charlotte. Nu e acasă.

Am sărit din pat. El căuta prin lucrurile ei. Lipseau fusta, o bluză, niște pantofi. Ieși fără un cuvînt și o luă peste deal, chemînd-o: îi auzeam strigătele, căci vîntul le bătea înspre noi. Mama era lîngă mine. Ieșise din odaia ei.

— A plecat? întrebă ea.

— Așa s-ar părea.

— Unde a plecat, nebuna? Am auzit-o astă noapte. Dar credeam că se duce la baie. Pe urmă nu s-a mai întors. E dementă! Pe vremea asta!

Eu nu spusei nimic. Vîntul rece și uscat bătu toată ziua, cu spini și semințe și frunze care zburau prin aer. Cristian se întoarse spre sfîrșitul după-amiezii, plin de scaieți și de semințe de acele cu țepi, agățate de hainele lui ca de o blană de oaie nebună. Era alb la față, pierdut:

— A venit? mă întrebă el de departe. Eu dădui din cap. El intră în casă, se duse la cămară și mîncă, nu știu ce, cu spatele spre ușă. Mama veni și ea, dar nu spuse nimic. Cristian plecă iar.

Il așteptarăm toată noaptea.

— E complet nebună. Pe vremea asta oribilă, prin coclauri, ca o descreerată!

* * *

Cristian se întoarse abia a doua zi seara și mă întrebă de departe:

— S-a-ntors?

— Nu.

— Doamne, dumnezeule. Doamne, dumnezeule, zise el. Intră, se întinse pe pat cu fața în jos, cu capul pe marginea patului și uitîndu-se fix la podea. Mama intră, puse ușor mîna pe umărul lui. El spuse încet:

— Lasă-mă.

Mama zise, cam ofensată:

— Poftim, poftim, te las.

Și ieși cu demnitate. In noaptea aceea îmi povesti Cristian ce am relatat mai înainte. Din cînd în cînd, îl apuca plînsul, dar nu putea plînge și-și ascundea cu mîinile obrazul schimonosit.

— Unde e? Unde e? Unde s-o caut? gemea el. — Unde ești? Unde-ai plecat?

Imi venea să-i spun că nu mai are rost s-o caute, căci evident nu plecase ca să fie găsită, și mai ales nu ca să se întoarcă. Elisabeth-Charlotte avea caracter. Dar îmi ținui gura: n-ar fi avut nici un rost să vorbesc. Intr-adevăr, Cristian îi ceru a doua zi bani președintelui și plecă, lipsi cîteva zile, căutînd-o prin toate împrejurimile. La plecare, mama îi spusese președintelui:

— Unde se duce? De ce-l lași? Ce sînt istericalele astea? Ce e demența asta?

Președintele scoase un grohăit neutru, dăduse banii, Cristian plecase, vrea să fie lăsat în pace.

Cristian se întoarse slab, murdar, neras, sleit de oboseală. Nicăieri nu auzise nimic. Dealtfel, era și greu: timp de război, oamenii speriați, închiși în case. Și, pe urmă, era și Dunărea; Dunărea duce departe ce vrea ca să ducă departe; și pe urmă are și un mal străin, unde nu poți ajunge. Și pe urmă erau și pădurile, unde poți să nu fii găsit luni de zile, și alte posibilități, de altă natură, de a dispărea fără urmă.

Cît lipsea el, mama veni să discute cu mine ce se putuse întîmpla: Eu îi spusei ce-am înșirat mai sus. Ea dădu din umeri:

— O fi fugit cu niște nemți de-ai ei.

Cristian dormi, sau zăcu într-o stare de amorțeală, două zile și două nopți. Intr-a doua zi, auzii glasuri străine, bărbătești, afară. Ieșii afară și văzui pe terasă cinci soldați în kaki. Boneta pe-o ureche, smocul de păr galben pe frunte, ochii verzi sau cenușii, mantale de pînză de cort zvîrlite pe umăr, cizme moi, albe de praf, pistolul mitralieră masiv, cu încărcătorul în chip de tobă, atîrnat nepăsător pe umăr, și cămașa kaki, largă, strînsă în curea, și pantalonii largi cu turul atîrnînd ca la niște călăreți; ei erau, sosiseră. Limba slavă și fețele slave și una tuciurie și năsoasă și cu ochii de păcură, de armean sau caucazian, și steluțele roșii la bonete, și aerul ăsta, nu de soldați cu ceva de mașină în ei, ca nemții, ci de războinic, aerul romantic, pe care nu-l văzusem pînă atunci la nici un fel de nație: ei erau, complet necunoscuți, care intrau în viața noastră. Mă salutară, îmi vorbiră, dar nu ne înțelegeam: cereau de băut, le dădu mama apă. Președintele îi spiona pe fereastră. Se. uitau la Dunăre, la deal; apoi plecară:

— Do svidania!

Jos, pe șosea, trecură în ziua aceea primele camioane verzi: destupaseră șoseaua

Cristian dormi, cum am spus, două zile și două nopți. Mai tîrziu, susținu că n-a dormit decît parte din timp, și că restul era un fel de vis treaz. Iși aducea aminte de tot. In zilele următoare mă ținu de vorbă necontenit, povestindu-mi viața lui și a ei.

— De ce? De ce a trebuit să se isprăvească așa? se întreba el cu un aer stupid, uitîndu-se în gol cu gura deschisă. Și repeta: De ce? De ce? Cu ce am greșit? Ce trebuia să fac? Ce trebuia să nu fac?

Și deodată i se schimonosea gura, îl apuca nevoia de plîns și-și întorcea fața de mine.

— Doamne, doamne.

Dar nu putea plînge.

— N-aveam ce face, explica el. — Eram legat. Credeam că sînt legat. Sincer, credeam că sînt legat. Și nu-mi dădeam seama nici cît suferă ea.

Stătea, gîndindu-se cu ochii în gol, apoi mă întreba:

— Crezi că mai trăiește?

Eu dădeam din umeri și mă uitam într-altă parte. Ce să spun? Ce importă ce spun eu?

La sfîrșit îmi spuse, cu un fel de zîmbet nenorocit, rușinat, josnic:

— N-am curaj să mă sinucid.

Mama se ferea de el. Il aștepta. Dar el n-avea să se mai întoarcă niciodată la ea. Imi vorbi despre ea, tot la sfîrșit:

— Dacă aș putea-o urî, aș urî-o. Dar nu pot. E mama mea. Insă îmi vine să fug de ea, cît oi putea de departe, la antipozi, numai să n-o mai văd, să nu mai știu de ea, să nu mai am de-a face cu ea, nimic, nimic, nimic!

Ii ceru iarăși bani președintelui și plecă, numai cu hainele de pe el, și fără să-și ia rămas bun decît de la mine. Il vedeam că-și pune pardisiul și șalul. Nu spusei nimic.

— Plec, zise el. — Nu mai pot sta. Plec. O să-ți scriu unde sînt, ca să-mi comunici dacă afli ceva.

Și plecă, repede, printre copaci. Nu așteptai să-l văd dispărînd și mă întorsei în casă. Mama mă chemă:

— Unde e Cristian?

— A plecat.

Ea mă privi, apoi se uită la perete și zise cu o mînie amară și împietrită:

— Niciodată nu m-a iubit copilul ăsta. Și nici nu e în stare să iubească. Pe nimeni. Nici pe ea n-a iubit-o.

Iar noaptea plînse cu hotote, iarăși, după ce, de cîteva nopți se potolise. De data asta președintele o veghe toată noaptea, ținînd-o de mînă, mîngîind-o, alinînd-o.

Eu eram singur, și constatam că regretul faptului împlinit e mai dureros decît regretul de a nu-l fi împlinit. Mă gîndeam că ar fi fost mai bine să fi procedat altfel. Așa ca lucrurile să se fi petrecut altfel. Dar pentru asta ar fi trebuit să fi fost eu și ei toți alți oameni, să nu fi suferit de acea lăcomie de a poseda, de a avea, de a fi stăpîni, de a fi proprietari, peste ființe și peste obiecte, peste ființe ca peste obiecte. Chiar și în iubire. Chiar și între frați. Chiar și între părinți și copii. Eu. Al meu. Mie Numai eu. Numai mie. Al meu și numai al meu.

Asta o scriu acuma, după aproape douăzeci de ani, cînd am citit și am pus la inimă maxima lui Lao Tze, sau Lao Țzî:

Cerul durează, pămîntul ființează.
Care e taina duratei lor?
Nu trăiesc pentru sine însuși.

Dar atunci, eram numai într-o stare de toropeală a minții și de iritație. Nu-mi părea bine că exist. Morocănos și plin de ură, voiam să plec, să nu mai văd locul acela pe care-l detestam. A fost ușor:

— Mamă, ce părere ai, să mă duc să-l caut pe Cristian?

— Da, da! Du-te! Du-te imediat. Spune-i să se întoarcă. Spune-i că poate nu mă mai găsește în viață. Și nici pe tată-său. Spune-i să aibă milă de noi! Știi cum să-l găsești? Știi unde s-a dus?

— Mă descurc eu.

Nici nu mă gîndeam. Puțin îmi păsa de Cristian. Mi-era oroare de Cristian, așa cum mi-e acuma oroare de mine. Dar a mers totul perfect: președintele mi-a dat bani de drum, cît a putut de mult și adresa prietenilor la care fusese refugiată Valentina în vremea bombardamentelor.

Am coborît în șosea și am făcut semn unui camion. Șoferul, un ostaș sovietic, bălan, care n-avea poate nici optsprezece ani, a oprit, m-am urcat, și a pornit mai departe. Ședeam între lăzi și canistre goale. M-am uitat la dealurile care mi s-au părut mici, meschine, la Dunărea care mi s-a părut pustie și indiferentă de parcă nu s-ar fi înecat niciodată nimeni în ea. După un cot al șoselei, totul dispăru. Gata, cu adolescența, cu copilăria, cu familia. Gata, gata, gata! Dar nu gata cu mine însumi și cu ce făcusem. Și nu gata cu perioada pe care o începeam, și care e cea mai agitată a vieții mele de pînă acum, așa cum se va vedea, cînd voi ajunge să istorisesc întîlnirea mea cu Sebastian, întors în țară ca ofițer de panduri (scăpase viu la Stalingrad) și apoi deveni comunist și în sfîrșit întîlnirea mea cu Cristian, pe meleagurile politicei. Dar fără îndoială cea mai surprinzătoare întorsătură a fost aceea care a făcut din mine un om politic, spectator și chiar actor al unor evenimente însemnate, cu un succes cu totul deosebit de al fraților mei — a căror existență de atunci încoace, în paranteză fie spus, n-a fost de altfel întru nimic mai puțin surprinzătoare decît a mea, așa cum va reeși, cred, din continuarea acestor Memorii.

Desen de TIA PELTZ

„Proprietate și posesiune" va apare integral în „Viața romînească".

OBSERVAŢII ASUPRA METRICEI EMINESCIENE

Este pentru noi toţi un fel de axiomă, neîntrecuta muzicalitate a poeziei lui Eminescu. Nimeni ca autorul *Luceafărului* n-a ştiut să instrumenteze armonicele limbii noastre, fie în ritmul popular, spre a-i da inflexiuni noi, fie în toate speciile lirice ale romantismului, cum este lied-ul (*Somnoroase păsărele, Peste vîrfuri, Şi dacă...* etc), sau chiar romanţa elegiacă (*Pe lîngă plopii, Pe aceeaşi ulicioară, Dorinţa,* etc), aşa fel ca să descurajeze pe zeloşii compozitori ocazionali, fără voia lor expuşi trivializării celei mai suave expresii poetice a iubirii. Cu toate acestea, versul eminescian nu suferă calificarea scumpă parnasienilor, de impecabilitate. Poetul a rîvnit desigur la perfecţiune, dar nu cu orice preţ, iar adeseori, în tumultul gîndirii sau al simţirii, ritmul iniţial, iambic sau trohaic, este sacrificat expresivităţii. Odată cu bruscarea metricei, n-a fost cruţată nici gramatica elementară, ocazionînd multora dintre contemporanii marelui poet furii pe cît de sacre şi de autorizate în momentul lor, pe atît de rizibile astăzi. Să fim însă bine înţeleşi: Eminescu nu cultiva licenţa de dragul ei sau de acela al scandalului, ci se folosea de ea numai atunci cînd nu reuşea să învingă dificultatea cazuală iar atunci cînd recurgea la o soluţie îndrăzneaţă, o făcea numai pentru a-şi exprima gîndul cît mai adecvat.

Autorul ediţiei monumentale, acad. Perpessicius, cum spuneam în recenta dare de seamă despre noua ediţie populară a *Poeziilor,* în „Biblioteca pentru toţi", încearcă să rezolve unele din dificultăţile de lectură, prin intervenţia unor semne diacritice, cum sînt accentul şi trema: cel dintîi, pentru a păstra versului caracterul său iniţial, iambic sau trohaic, celălalt, pentru a desface diftongul şi a obţine două silabe în locul uneia singure. Mai rareori, în această ediţie decît în cea monumentală, întîlnim trema. Iată un exemplu din *Memento mori:* „Iar o vale nesfîrşită ca pustiile Saharei,/Cu de flori straturi înalte cu *oäze* zîmbitoare..." (pag. 229), — spre a se citi: *o-a-ze,* în loc de *oa-ze,* lectura curentă. Perpessicius are desigur dreptate, dar operativitatea semnului diacritic ar fi fost înlesnită de o scurtă notă a editorului. Ea lipseşte şi cititorul poate fi nedumerit asupra valorii semnului. In ediţia monumentală, trema era folosită şi cînd era vorba de despărţirea diftongului *ia* (*viaţă* trisilabic: vi-a-ţă); pe de altă parte, cînd, invers, lectura corectă cerea diftongarea lui *i* cu *a*, despărţite silabic în cuvînt ca la *diamantină,* spre a se cîştiga o silabă, *dia-man-ti-nă,* atunci intervine anacronicul *ĭ* scurt. Din fericire, editorul a renunţat la acest semn avertizator, lăsîndu-l pe cititor să se descurce singur.

Rămîne accentul grav, de care Perpessicius uzează pe o scară foarte largă, am spune sistematic, încercînd să nu-i scape nici o derogare de la ritmul corect al poemei. Este această posibil? Dacă răspunsul ar fi afirmativ, metoda ar putea fi aplaudată. Se poate, fără a brusca prea mult accentul firesc, se poate citi *cùpolă* în loc de *cupòlă,* sau *òmătul,* dacă în acest fel salvăm, în *Memento mori,* conceput trohaic, ritmul respectiv:

„A lui *cùpolă* boltită e cu-argint înconjurată" (pag. 230). Şi:

„Şi de vînt scutură grele *òmătul* trandafiriu" (pag. 231). Perfect! Chestiunea devine însă mai grea cînd metrul poetic nu mai îngăduie mutarea accentului. Alegem un exemplu probant din *Împărat şi proletar,* poemă iambică. Iată că într-o singură strofă, din cele cinci versuri numai două pornesc iambic, pe cînd celelalte trei încep dactilic".

„Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă,
Turnuri ca facle negre trăsnesc arzînd în vînt —
Prin limbile de flăcări, ce-n valuri se frămînt,
Răcnete, vuiet de-arme pătrund marea cea caldă,
Evul e un cadavru — Paris al lui mormînt."

Editorul n-a încercat intervenţia vreunui semn diacritic şi a făcut bine, pentru că orice încercare ar fi fost zadarnică. Accentul nu mai poate fi deplasat după voia noastră. Versul acuză o triplă licenţă dactilică în strofă. La fel în strofa celebră, care începe cu: *Sfărmaţi statuia goală a Venerei antice,* unde versurile 2 şi 3 încep cu cîte un dactil: „*Ardeţi a*-cele pînze" şi „*Ele stîr*-nesc în suflet", dar unde versul 4 are primul emistih cu totul aritmic, ca să nu spunem prozaic: „A perfecţiei umane!"

Am spus că editorul încearcă folosirea sistematică a accentului grav, pentru îndrumarea metrică a cititorului neavizat. Este o vigilenţă de Argus, dar cu scăpări explicabile, omeneşte vorbind. Astfel în poema incriminată în articolul nostru trecut: *O, adevăr sublime...* (fragment), lipseşte accentul grav la versurile iambice de acest fel:

„Cu *sisteme* înalte, puneţi-l în săltar...
O, dăngăniţi pe gînduri voi muzici, voi *sculptòri...*
Pictòri. eternitatea v-aşteaptă c-o cunună..."

Să fi ezitat editorul de a recomanda lecţiunile iambic corecte: *sculptòr* şi *pictòri?* Nu cred. Perpessicius a notat de cîte ori trebuie *tìmid* în loc de *timid,* şi derogarea nu ni se pare mai gravă în exemplele date. Eminescu şi-a exprimat în sonetul *Iambul* din postumele sale, preferinţa pentru iamb:

„Dar versul cel mai plin, mai blînd şi pudic,
Puternic iar — de-o vrea — e pururi iambul."

In primele versuri îşi mărturiseşte năzuinţa către perfecţia metrică: „De mult mă lupt cătînd în vers măsura, / Ce plină e ca toamna mierea-n faguri, / Ca s-o aştern frumos în lungi şiraguri, / Ce fără piedici trec sunînd cezura".

Acest ideal formal nu l-a realizat totdeauna. Cine i-ar putea-o reproşa? Decît o searbădă regularitate metrică, a versului bătut la metronom, ca în poeziile epice ale lui Bolintineanu, este mai bună experienta eminesciană nedesăvîrşită, cu accidente ritmice care întrerup neîntrecutele lui orchestrări şi simfonizări.

Accentul grav îl socotim un semn diacritic greu practicabil, acolo unde urmează să fie pus pe o vocală ocluzivă ca *î,* deşi dicţionarele nu se dau în lături de la etajarea accentelor suprapuse. Aşa s-ar cere, bunăoară, în versul: „Zeii urlă — stînci se clatin, norii-n *fîşii* se distramă" (pag. 237). Versul este trohaic. Perpessicius, renunţînd judicios la *u* scurt, lasă în strofa următoare nerezolvată „problema" rostirii monosilabice a lui *Zeus,* în versul: „*Zeus* de nori adunătorul urcă bolta maiestoasă!" Cu atît mai bine! Chestiunea este şi rămîne insolubilă, afară dacă n-am reînvia pe *u* scurt şi am apela şi la alte semne din vechea recuzită lexicografică. Cea mai practicabilă este *punctul* subpus, pentru accentul tonic. Dar mai frumos este textul curat, fără nici un fel de semn diacritic! Cititorul eminescian împătimit va învinge singur toate dificultăţile metrice.

Şerban CIOCULESCU

GHEORGHE SPIRIDON — „Betoniştii" (Bicaz)

DISCUŢIE CU PRIVIRE LA STUDIUL LITERATURII ROMÎNE ÎN ŞCOALA

„Biblioteca şcolarului"

Dacă pentru unele discipline, manualul didactic reprezintă mai mult decît un îndreptar, pentru Limba şi literatura romînă *el rămîne o schemă foarte săracă, atîta timp cît nu e însoţit de lecturile „obligatorii" şi „suplimentare". Procesul educaţiei literare, limitat cu stricteţe la analizele, caracterizările, sintezele — oricît de bine realizate — ale manualului, ar fi un proces de abstracţiuni, memorate probabil conştiincios de elevi, dar nule din punct de vedere pedagogic. Lectura operelor de bază ale literaturii se impune ca o necesitate, şi fără ea, manualul ar deveni un instrument cu totul ineficace. De aceea, profesorii şi elevii sînt deopotrivă de interesaţi în problema editării scriitorilor studiaţi în şcoală, în problema selectării textelor ca şi în modul de redactare al prefeţelor. Cum această sarcină se pare că revine în primul rînd colecţiei „Biblioteca şcolarului", de la Editura Tineretului, să vedem în ce măsură apariţiile din ultima vreme răspund cerinţelor imperioase ale şcolii.*

Am avut prilejul ca într-un alt articol, scris în momentul cînd noua colecţie, reprofilată, nu înnumăra decît trei volume (C. Negruzzi, N. Filimon şi B. P. Haşdeu), să salutăm inovaţiile aduse de editură. Acum, ne stă la îndemînă un material mai cuprinzător, pe baza căruia se poate ajunge la concluzii mai ferme privind utilitatea incontestabilă a „Bibliotecii şcolarului", ca şi deficienţele care o mai stînjenesc. Trebuie subliniat faptul că în genere textele alese din operele scriitorilor romîni acoperă cu prisosinţă capitolele indicate în programa analitică a ultimelor clase ale şcolii medii. Volumele din „Biblioteca şcolarului" însoţite de note explicative, de tablouri bio-bibliografice, de aprecieri critice asupra operei scriitorului respectiv, constituie un auxiliar preţios, pe care atît profesorul, cît şi elevul se pot bizui. Fără îndoială, că anumite propuneri de îmbogăţire a sumarelor s-ar putea ivi — şi ele ar fi probabil binevenite, dacă le-ar formula chiar cei în cauză (profesorii, şcolarii), dar ediţiile de pînă acum îmbrăţişează de regulă operele fundamentale, adică acelea care fac obiectul orelor de literatură romînă. Nu împărtăşim aceeaşi părere în legătură cu prefeţele, care sînt mult mai inegale, de la un autor la altul. Schema preconizată de editură (capitole separate despre viaţa, opera, stilul şi locul scriitorului în istoria literaturii tinde la o mai mare accesibilitate şi la o mai bună sistematizare. Există însă aici pericolul simplificării, al analizei pripite şi superficiale. Obiecţia n-o aducem principiului, care ni se pare just şi potrivit, ci acelor autori care l-au înţeles oarecum formal.

Mai întîi să constatăm că prin efortul de a înfăţişa viaţa şi opera scriitorului într-un chip atractiv, prin metoda proprie care se subsumează totuşi prototipului iniţiat de redacţie, se disting prefeţele despre Ion Ghica, Alecsandri, Bolintineanu, Caragiale, Coşbuc, Iosif şi Topîrceanu. Se observă aici (mai ales la acad. Al. Rosetti, Liviu Călin, C. Ciopraga, I. Roman şi C. Măciucă), o permanentă comunicare cu cititorul, care aşteaptă explicaţii ştiinţifice marxist-leniniste, care apreciază caracterizarea succintă, evocarea colorată, stilul îngrijit şi plăcut. Fiecare dintre autorii prefeţelor de mai sus şi-a înţeles postura temporară de profesor (în cazul cînd nu practică el însuşi, această nobilă profesie), realizînd expuneri pe cît de sistematice şi de judicioase, pe atît de apropiate de nivelul de percepţie al elevilor. Sigur că nu trebuie să absolutizăm aceste calităţi considerînd că amintitele prefeţe ar fi scutite de slăbiciuni, cum ar fi, de pildă, absenţa unor precizări în legătură cu elemente de idilism la Coşbuc, sau cu alunecări şovine în dramaturgia lui Alecsandri. Dar în ansamblu, prefeţele citate dau un răspuns competent, împăcînd şi exigenţa didactică şi ţinuta literară.

Nu s-ar putea spune, de asemenea, că prefeţele despre Odobescu, Slavici, A. Toma au defecte prea grave, dar în cuprinsul lor începe să-şi facă loc stilul telegrafic şi amănuntul inutil (Odobescu) aprecierea grăbită şi deaceea, eronată (ex. A. Toma, unde se afirmă că poetul „Cîntului vieţii" debutează într-un moment cînd „în cîmpul literelor romîneşti" se manifestau „începuturile unei serioase crize", făcîndu-se abstracţie că în acei ani, 1894—1895, între altele Coşbuc publica „Noi vrem pămînt") — şi chiar tendinţa simplificatoare, descriptivistă, de care vorbeam (I. Slavici).

Graba seamănă superficialitate şi regretabile neglijenţe stilistice şi într-o prefaţă ca aceea despre Alecu Russo unde analiza „şcolărească" trece foarte repede peste o operă aşa de importantă cum este „Cîntarea Romîniei", al cărei lirism şi însufleţire patriotică nu se bucură de atenţia cuvenită. Din aceeaşi cauză, probabil, S. Radian nu discută caracterul idealist al tezei monogenetice, de infiltraţie biblică, pe care o susţine Russo cu privire la apariţia limbilor (pag. 68) şi consideră suficientă o formulă generală şi comodă. („La temelia contribuţiei sale — a lui A. R. — în problemele limbii stau concepţiile lui democratice, materialiste", (pag. 25). Contradicţiile însă continuă să se menţină în text şi să ceară lămuririle de rigoare.

O anume subapreciere a analizei estetice (evidentă în prefaţa mai sus citată, ca şi în aceea despre Slavici), tinde să umbrească latura cea mai preţioasă a colecţiei. Limitarea numărului de pagini de către editură nu obţine întotdeauna rezultatele sintetice dorite. Problemele contradictorii, ca cele semnalate, nu pot fi expediate în două fraze. De aceea, sîntem de părere că atenţia redacţiei (şi, bineînţeles, a colaboratorilor) trebuie concentrată asupra unei interpretări literare cît mai explicite şi mai argumentate, spre a nu mai de naştere la confuzii şi la prezentări sumare. Editura Tineretului ne-a dat şi suficiente dovezi pozitive, publicînd la o bună parte din volumele apărute, aşa cum spuneam, prefeţe utile, corespunzătoare. Perfecţionarea colecţiei destinată şcolarilor are o bază temeinică şi aceasta îi garantează continua ei dezvoltare ascendentă.

Al. SĂNDULESCU

Romantică

Răspunderea în faţa acestei drepte lumi
de scăpărări şi patos, de-naintare dură,
aş vrea s-o simţi întreagă şi s-o primeşti acum,
cutremurat şi sobru, ca pe-o investitură.

E-un joc de-a întîmplarea, care s-a terminat:
copilăria-ţi dusă, regrete nu mai naşte.
Destulă vreme frunza şi glasu-au tremurat,
Ridicolă-i candoarea, cînd omul şi-o cunoaşte.

Şi dac-un drum în viaţă, doar unul, ţi-ai ales,
şi ţi-ai ales, şi-i sigur că duce spre-nălţime,
nedemna îndoială, cea fără de-nţeles,
şi slaba reticenţă, iau numele de crime.

In lături, jongleria de sensuri cenuşii!
De-or fi, nedumerirea, mîhnirea trecătoare,
n-or căuta penumbra facilei duioşii,
ci, cu sinceritate, în oameni, dezlegare.

Un romantism în haine de lucru, mai profund,
vreau gesturile tale şi mintea, să le-anime:
mişcări deschise care iubirea n-o ascund,
şi fără de enigme şi-ncolăciri şi schime.

Şi doar în bucurie redevenit copil,
să te avînţi frenetic în vasta feerie,
cînd plin de soare drumul dansează juvenil,
cînd ziua suplă-i numai o minge aurie.

Odă

Să mergi fără teamă, aşa cum merg oamenii, drept,
în părul zburlit adunînd adierile calme
şi praf şi seminţe de floare şi aerul mării, sărat;
să mergi, şi furtuna în braţe s-o strîngi, bărbăteşte,
de rîsul ei pur şi sălbatec să-ţi tremure sufletul...
Şi beat de minunea sărutului, tînăr să treci,
cu braţul puternic chemîndu-ţi prietenii buni;
alături, în aerul liber şi plin de vibraţii,
prin noul oraş, cu copii şi puţine muzee,
pe lîngă cascade ce-şi spumegă coamele cailor albi,
căzînd pe turbine, de voi construite; să treceţi
spre zări, prin tuneluri ca tuburi de orgă sunînd,
prin norii de flori ai livezilor fără de vîrstă,
prin norii de albe scîntei ai oţelului paşnic,
prin norii cimentului, lin aplecaţi către voi,
să treceţi, domol scuturîndu-vă haina, puţin obosiţi...
Să mergi fără teamă, să mergi liniştit şi stăpîn,
simţind cum emoţia pune pe toate un abur albastru...
E-un mers mai frumos decît zborul şi mult mai real.
Pe libere drumuri să treci, cu tovarăşii tăi, dimineaţa...

Florin MUGUR

SCURTĂ CONVORBIRE

— Te rog să laşi puţin uneltele şi să m-asculţi...
— N-am timp, vremea e lacomă şi-mi place să fac, nu să spun.
— Inţeleg, doar eu te-am cîntat pentru asta...
— Atunci?
— Şterge-ţi sudoarea de pe frunte şi răspunde-mi. Aş vrea să te înţeleg.
— Nu e atît de greu. Trăiesc în bucurie. Nu pot să stau. Ridic, aduc, adun, dau. Pentru mine o fac şi pentru toţi. Vreau ca fiii noştri să trăiască mai uşor.
— Vor fi din pricina aceasta mai leneşi...
— Puţină lene nu strică, lenea înseamnă uneori să cugeţi. Şi eu sînt leneş cîteodată.
— Dacă vor avea totul de la mîinile tale, lor ce le mai rămîne de înfăptuit?
— Ii invidiez. Abia am deschis poarta spre cer. Noi am trăit prea mult privind pămîntul, binecuvîntată clipa cînd putem să ne gîndim la Infinitul mare...
— Totdeauna sînt surprins de ceea ce spui...
— Ai prejudecăţi ca toţi intelectualii. Crezi despre omul care munceşte că truda îl scuteşte să judece. Eu am închipuit ciocanul şi secera, eu ştiu cum creşte planta pe cîmp şi presimt ploaia, eu am inventat maşina care este o idee în mişcare...
— Poate din pricina asta visezi să lucreze maşinile pentru tine.
— Da, vremea asta e foarte aproape. Mi-ar place să mă ocup mai mult de grădinărit. Un robot mă va înlocui şi eu voi fi liniştit cînd voi privi copacii de fum de deasupra uzinelor. Voi şti că inima mea mai bate acolo, că mîna mea lucrează pentru mine, în timp ce eu voi ajuta albinelor să se înmulţească.
— In cărţile noastre chipul tău e adesea şters. Am fost trimis ca să te-ntreb ce să facem ca să nu te mai înţelegem greşit...
— Trebuie întîi să mă iubiţi.
— Şi pe urmă?
— Pe urmă trebuie să staţi lîngă mine. Dar nu un ceas-două. Nu sînt un tablou, adică o natură surprinsă într-un moment. Eu evoluez. Cel de ieri, nu-mi seamănă. Era mai tînăr...
— Dar asta înseamnă că îmbătrîneşti...
— Nu-i adevărat. Cresc.
— Totuşi, mi-e greu să spun că te-am înţeles.
— N-o spune. Uiţi totdeauna că am o inimă, că în muntele de cărbune pe care-l scot din pămînt este multă dragoste. Vreau să-ţi fie cald dumitale, vreau să poţi să umbli, te ajut ca să priveşti...
— Eşti înţelept.
— Vorbe! Toţi sîntem înţelepţi dacă ne gîndim la ceea ce ne înconjoară, dacă socotim planeta pe care trăim, o casă mare, a tuturor. Să ne bucurăm pentru fiecare fir de nisip mutat din loc.
— Acum te las, mi se pare că nu mai ai timp...
— Aşa este. Caută-mă acasă. O să aprind lampa, o să-ţi dau o ţigară şi o să ne dăm lîngă foc. Ştiu o mulţime de poveşti. Vino cît mai curind, îmi plac oamenii ca dumneata.
— Sper că într-adevăr îţi face plăcere. La revedere...

Eugen BARBU

URDAREANU ELENA — „Brigada lui Dimintei"

CORNELIU MEDREA — „Ovidius"

La Casa Scriitorilor

Sîmbătă 13 februarie a.c. orele 17 va avea loc, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", şedinţa de lucru a cenaclului literar „Nicolae Labiş".

Vor citi: Al. Andriţoiu — poezii şi Adrian Cernescu — proză.

Manuscrisele pot fi consultate la Casa Scriitorilor (Bibliotecă) cu începere de joi 11 februarie.

Intrarea numai pe bază de invitaţii.

BIBLIOGRAFIE

(Urmare din pag. 1)

torie literară ale trecutului nu erau decît enumerări de izvoare şi descrieri ale acestora, împrejurarea se explică prin lipsa investigaţiei bibliografice anterioare. Factologia este, pînă la un punct, un efect al lipsurilor ştiinţei bibliografice. Dimpotrivă, progresele temeinice ale acesteia permit filologului concentrarea asupra unor probleme mai înalte şi asupra aspectelor esenţiale, cum sînt înţelegerea textelor ca fapte de reflectare a realităţilor sociale, ca momente în dezvoltarea limbii şi a artei literare.

Iată motivele pentru care ştiinţa noastră filologică a simţit de mult nevoia unei bibliografii complete a literaturii romîne. Lucrările în această direcţie au fost pornite încă de la sfîrşitul veacului trecut, cînd I. Bianu şi Nerva Hodoş încep publicarea unei bibliografii a literaturii romîneşti vechi (continuată apoi de Dan Simonescu). I se datoreşte tot lui I. Bianu, de la a cărui moarte se împlinesc la 13 februarie douăzeci şi cinci de ani, organizarea Bibliotecii Academiei romîne în formele ei moderne, adică nu numai ca un depozit de imprimate puse la dispoziţia cititorilor, dar şi ca un institut ştiinţific chemat să ofere cercetătorilor în diferitele domenii ale culturii naţionale instrumentele necesare primelor nevoi ale lucrărilor lor. In serviciile Bibliotecii Academiei au luat naştere lucrările lui Al. Saadi Ionescu asupra bibliografiei periodicelor romîneşti în epoca 1830—1907, ale lui I. Bianu asupra creşterii colecţiilor în Biblioteca Academiei, catalogul lui I. Bianu, R. Caracaş şi G. Nicolaiasa cuprinzînd descrierea unei părţi din manuscrisele romîneşti, catalogul manuscriselor greceşti din colecţiile Bibliotecii, datorat lui C. Litzica (continuat de N. Camariano). Utilitatea acestor lucrări s-a dovedit din plin, căci se poate spune, fără nici o exagerare, că toate lucrările mai noi de filologie, istorie şi istorie literară au pornit de la investigaţiile bibliografilor amintiţi şi că, în lipsa acestora din urmă, ştiinţa noastră istorică şi filologică ar fi avut o dezvoltare mai slabă, cu rezultate incomplete sau mai puţin exacte. Fiindcă cercetările, despre care am vorbit s-au oprit la momente mai mult sau mai puţin îndepărtate ale trecutului, Secţia de bibliografie a Bibliotecii Academiei R.P.R. le continuă, şi nu este zi în care bogatul ei fişier să nu stea la dispoziţia numeroşilor oameni de ştiinţă romîni sau străini care se interesează de una din problemele culturii romîneşti. In afară de continuarea vechilor lucrări, Biblioteca Academiei R.P.R., care şi-a creeat între timp o secţie de documentare, a întreprins diferite altele, precum publicaţia Studii şi cercetări de bibliologie, *menită să elaboreze noile principii în domeniul disciplinelor cărţii, să aducă informaţii pentru specialiştii acestora şi să valorifice ştiinţificeşte importantele fonduri de cărţi, periodice, manuscrise, documente şi arhive, stampe şi alte materiale figurative, monede şi medalii, aflătoare toate în*

INSEMNĂRI

colecţiile Bibliotecii; apoi seria de Bio-bibliografii, *prin care se urmăreşte popularizarea figurilor de seamă din trecutul ştiinţelor romîneşti, apoi cercetările bibliografice de literatură comparată, din rîndul cărora au ajuns la faza predării lor pentru tipar* Petöfi, Gogol, Cehov, Schiller în literatura romînă, Ecouri iberice şi hispano-americane în literatura romînă, *apoi* Cataloagele colective, *cu un rol atît de însemnat în uşurarea muncii cercetătorilor care, altfel, trebuiau să urmărească singuri găsirea unui izvor de informaţie în sutele de biblioteci ştiinţifice ale ţării, apoi diferite ghiduri documentare; în fine numeroasele publicaţii asupra intrărilor operate în Biblioteca Academiei, prin care sînt înlocuite vechile* Creşteri ale colecţiilor *ale lui I. Bianu. Funcţionari ai Bibliotecii şi cercetători, în strîns contact cu activitatea ei, au dat la rîndul lor lucrări descriptive migăloase ca, de pildă, acele despre manuscrisele slave, vechii copişti de manuscrise, traducerile romîneşti din literatura rusă şi sovietică şi contribuţiile critice în legătură cu acestea, corespondenta unor scriitori însemnaţi, ca V. Alecsandri şi M. Kogălniceanu etc. Temelia informaţiei bibliografice şi documentare, pusă la dispoziţia istoriei şi filologiei romîneşti, a crescut deci în mari proporţii în anii puterii populare, fără să putem spune totuşi că a ajuns la termenul ei final. Sînt încă aşteptate o bibliografie analitică a periodicelor romîneşti, publicaţii consacrate inventarului complet al documentelor, stampelor, partiturilor şi fondului numismatic din colecţiile Bibliotecii, apoi o* Bibliografie a literaturii romîne.

Aceasta din urmă, cerută de curînd Bibliotecii de către Editura Academiei R.P.R., va împlini una din nevoile mai deseori exprimate ale istoriei noastre literare. Vechile lucrări bibliografice s-au oprit la fazele vechi ale literaturii romîne sau au cuprins, din evoluţia ei mai nouă, răstimpuri limitate, cu mijloace imperfecte. Lucrările continuate în serviciile bibliografice ale Bibliotecii Academiei R.P.R. au caracterul unor instrumente de evidenţă pentru toate imprimatele romîneşti şi ele nu pot înlocui o bibliografie completă, analitică şi critică, a literaturii romîne, a tuturor fazelor ei şi a tuturor scriitorilor care au susţinut dezvoltarea ei artistică şi progresele conştiinţei cetăţeneşti prin literatură. O astfel de lucrare va trebui să grupeze nu numai toate izvoarele bibliografice mai vechi, o bibliografie a bibliografiilor, dar pentru fiecare scriitor în parte, împreună cu date biografice sumare, toate antumele şi postumele publicate în volume, pe acele rămase în publicaţiile periodice, apoi toate operele traduse în limbi străine, toate manuscrisele păstrate într-o colecţie oarecare, atît de necesare pentru pregătirea ediţiilor critice, referinţele mai de seamă biografice, istorice sau critice, risipite în tratate, monografii sau contribuţii mai mici din reviste, întregul material iconografic. Astfel concepută, Bibliografia literaturii romîne *va creea larga bază de informare a tuturor studiilor viitoare de istoria literaturii şi va elibera efortul cercetătorilor pentru împlinirea sarcinilor lor mai înalte: înţelegerea operelor literare ca forme ale conştiinţei sociale, ale luptei ideologice şi ca momente din dezvoltarea artistică a limbii naţionale.*

Tudor VIANU

Cum am realizat filmul „SECRETUL CIFRULUI"

1. Caracterul specific al filmului de aventuri

Rolul educativ

ANDRIANA FIANU: Cititorii „Gazetei literare" ar dori să cunoască unele aspecte ale muncii d-voastră pentru realizarea noului film „Secretul cifrului". Vă rugăm deci, să ne împărtășiți cîte ceva din experiența dobîndită cu prilejul creării acestui film:

DUMITRU SOLOMON: Deoarece specificul filmului de aventuri presupune anumite particularități în tratarea cinematografică a conținutului artistic, îi rugăm pe cineaștii care au realizat „Secretul cifrului" să se refere la caracteristicile genului pe care l-au abordat. Cred de asemeni că ar fi interesant de discutat problema cadrului istoric determinat al filmului de aventuri de tip realist-socialist, cadru care, în cazul de față, îl constituie războiul împotriva hitlerismului. Circumscrierea istorică precisă a acțiunii în „Secretul cifrului" ridică, mi se pare, o sumă de probleme speciale, legate de necesitatea respectării veridicului istoric, de documentație, „culoare locală", atmosferă etc. Totodată se întăresc răspunderile privind rolul educativ ce revine filmului, ai cărui eroi pozitivi trebuie să fie exemple de patriotism, curaj, forță morală, fermitate, inteligență și perspicacitate.

LUCIAN BRATU: Filmul de aventuri umple un gol resimțit în ultima vreme în cinematografia noastră, dar nu trebuie considerată apariția acestui film ca un fenomen izolat de realizările cinematografice anterioare, ci ca o nouă etapă în dezvoltarea genului. Despre filmul de aventuri de multe ori se vorbește cu oarecare stînjeneală. Ideea că el ar aparține unei specii minore este, după părerea mea, neîntemeiată. Țin să arăt că în intenția noastră a fost să realizăm un film bazat nu numai pe elementul spectaculos, neprevăzut, cu care operează genul, ci să creăm un film patriotic. Cît privește rolul educativ al filmului, el poate fi desprins, cred, din realizarea a două personaje: Ulea și Barbu. Socotesc că este meritul tînărului nostru scenarist Dumitru Carabăț, de a fi găsit formula unui Barbu care, deși suspectat ca spion aproape două treimi din film, se dovedește un om integru, un adevărat erou, trezind dragoste și admirație față de frumusețea actului lui de vitejie.

Mi se pare util de discutat, în legătură cu specificul genului, problema caracterelor. Caracterele din filmul de aventuri se dezvoltă sau nu? Cred că este vorba aici de caractere care sînt prezentate mai puțin în dezvoltare, dar care „se deschid" în anumite împrejurări neprevăzute. Dar aceste împrejurări neprevăzute trebuie să fie neapărat împrejurări de viață. Și aici mă refer la o altă problemă pe care ați ridicat-o, aceea a fundalului istoric. Consider în acest sens justă observația care mi s-a făcut cu prilejul prezentării filmului la Moscova, ca lucrare de diplomă și anume: prima parte se desfășoară pe un fundal mai concret care-i dă filmului o mai mare putere de înfățișare a vieții, pe cînd, cu toată spectaculozitatea sa, desfășurarea acțiunii din partea a doua, păstrează un iz... n-am să-i spun romantic, dar cu unele nuanțe de romantism, ținînd de pitoresc, neprăvăzut, mister etc.

DUMITRU CARABAȚ: Cei care am realizat filmul ne-am gîndit că o lucrare de acest gen poate să prezinte eroi care să trăiască o experiență veridică. Din acest punct de vedere, într-o oarecare măsură, am reușit. Personajele din film trăiesc un moment istoric, concret, dat: este vorba de războiul anti-hitlerist, de participarea noastră la acest război. Războiul nu este doar un fundal, ci o realitate care a pătruns în conștiința eroilor, determinîndu-le o anumită psihologie morală. Personajele nu sînt statice; ele urmează să se îmbogățească în decursul desfășurării acțiunii. E vorba de o dezvoltare specifică acestui gen. La Ulea nu întîlnim o evoluție „clasică"; el trăiește o anumită dezvoltare, în sensul îmbogățirii experienței de viață. De asemenea, mi se pare evidentă evoluția din film a căpitanului Dumitriu, care e inițial un om oarecum rigid și care, sub influența evenimentelor, ajunge la o concepție de viață cu orizonturi mai largi, presupunînd dinamism, activitate pasionată și dăruire. Ideea noastră era ca personajele, indiferent dacă fac parte dintr-un gen de aventuri, să trăiască anumite momente care să-i facă autentici. In această privință, tovarășul Lucian Bratu a realizat ca regizor un lucru excelent: planul II. Filmul dă o senzație netă de viață. E adevărat că în partea a doua, pe măsură ce acțiunea se precipită, a fost mai dificil să se creeze o atmosferă mai pregnantă. Atît scenaristul, cît și regizorul au fost furați puțin de pitorescul genului.

ALICE MANOIU: Vorbind de atmosferă, v-ați referit la atmosfera frontului propriu zis?

DUMITRU CARABAȚ: Da, la atmosfera frontului.

ALICE MANOIU: Credeți că atmosfera frontului este suficient sugerată la început?

Vreau să spun că sînt momente în care frontul nu apare de loc.

LUCIAN BRATU: Dificultatea consta în faptul că trebuia să creăm un fundal de acțiune în care să se simtă și suflul războiului, dar în același timp și acțiunile din spatele frontului, unde se strecurase dușmanul. Nu știu dacă am fi reușit mai bine, operînd onomatopeic, numai cu explozii.

GEO MAICAN: In legătură cu rolul educativ al filmului de aventuri, aș vrea să subliniez că acest gen este foarte necesar în educația politică și patriotică a militarilor.

DUMITRU SOLOMON: Rolul educativ al acestui film nu se rezumă, cred, la aspectul educației patriotice, aspect de altfel de primă importanță. Se poate vorbi și de educația caracterului în sensul fermității, al inteligenței, al perspicacității, al curajului. Filmul răspunde într-o măsură acestor cerințe.

CHIRIL ECONOMU: Munca la filmul acesta m-a interesat din primul moment. Obișnuința cu platoul s-a făcut destul de repede și filmările, datorită spiritului de colaborare al echipei, s-au desfășurat în condiții foarte bune.

Am un singur regret, terminînd acest film, și anume că rolul căpitanului Zmeu a fost lăsat suspendat. Cred că scenaristul ar fi trebuit să-i găsească un loc mai definit în acțiune. Zmeu este totuși deținătorul cifrului și, ca personaj nu trebuia părăsit pe drum.

GEO MAICAN: Colaborarea noastră, a actorilor cu regizorul, a fost folositoare. Deși sînt la primul meu film, regizorul Lucian Bratu și cu mine am căzut de acord, încă de la început, asupra concepției personajului. Pentru însușirea rolului, am avut foarte puțin timp. De cele mai multe ori, în munca noastră zilnică, la film, ni se cerea să știm întregul text — evoluția personajului, creșterea lui, ș.a.m.d. Lucian Bratu a reușit să ne atragă, să creeze un colectiv unit, entuziast. Pentru acest lucru îi mulțumim foarte mult.

STAMATE POPESCU: Și pentru mine filmul acesta a fost un debut. Il așteptam de mult pentru că voiam să verific dacă în această ramură de artă sînt bun sau nu.

La primele filmări am venit doar să asist, pentru că aveam o mare teamă de necunoscut. De abia la sfîrșitul filmării am început să mă obișnuiesc. In teatru am un stil foarte simplu; niciodată cronicile nu m-au criticat pentru emfază. Totuși nu a existat secvență cu prilejul căreia regizorul să nu-mi atragă atenția tocmai asupra acestui lucru. Ii mulțumesc regizorului că m-a ajutat să devin actor de film.

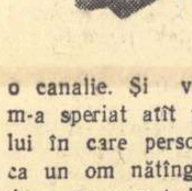

MIHAI MEREUȚA: Pentru prima dată am interpretat un rol mare într-un film. Tălîmbu este un personaj destul de complicat și greu de realizat. Rolul mi-a ridicat foarte multe probleme, pentru că trebuia să redau în film o canalie. Și vă mărturisesc că nu m-a speriat atît prima parte a rolului în care personajul este înfățișat ca un om nătîng, naiv, ci partea a doua, în care trebuia să mă demasc, să devin adevăratul Tălîmbu. Dacă am reușit să fac aceasta și măsura în care am reușit, nu sînt eu cel care trebuie să facă aprecierea, ci publicul.

GEORGE MARUȚA: Mă uitam cu cîtă trudă tovarășul Ciubotaru se străduiește să explice un lucru de artă. Nimic nu este mai greu decît să întrebi un artist: — Cum ai făcut aceasta?

Relațiile strînse de colaborare între regizor, operator și actori, constituie o condiție foarte importantă în cinematografie. Aici ca și în teatru, textele mari sau scenariile mari au creat actori mari. Cred că regizorii, operatorii și actorii nu așteaptă decît niște texte mari, niște scenarii mari, niște scenarii adevărate, bazate pe actualitatea noastră. Trebuie să existe numai condeiele care să le pună pe hîrtie. Și întreaga cinematografie nu așteaptă decît aceste lucrări valoroase.

Cu mine, care am debutat acum, la 50 de ani, în cinematografie, munca regizorului a fost îndreptată în direcția eliminării unei serii de... calități pentru teatru, care sînt defecte pentru film: exagerare în gesturi în mimică, în dicțiune etc.

EMANOIL PETRUȚ: In legătură cu aceasta, aș vrea să spun și eu ceva. Cred că secretul reușitei în interpretare constă în faptul că Lucian Bratu, înainte de toate a căutat — și se pare că în mare parte a izbutit — să ne facă să înțelegem concepția personajului respectiv și a întregului film. Cred că de aici provine ușurința cu care atîția actori de teatru, la care mijloacele de expresie diferă, au ajuns la un moment dat la modalitățile cele mai simple de expresie. Lucian Bratu ne-a pus în contact direct cu personajele în fiecare moment — în discuții pe culoare sau în timpul filmării — ne-a introdus în atmosfera filmului și în caracterul personajelor.

In afară de aceasta trebuie să o spun și eu că un rol important în reușita acestui film l-a jucat omogenitatea colectivului.

Discuție organizată de „Gazeta literară"

La discuție participă: Dumitru Carabăț, scenarist Lucian Bratu, regizor, Constantin Ciubotaru, operator, Sergiu Sarchizov, compozitor, Chiril Economu, Geo Maican, George Măruță (artist emerit), Mihai Mereuță, Emanoil Petruț (laureat al premiului de Stat), Stamate Popescu, actori, Andriana Fianu, Dumitru Solomon, redactori și Alice Mănoiu, cronicar cinematografic.

2. Realizarea filmului. Colaborarea dintre scenariști, regizor, operator și actori

ANDRIANA FIANU: Cum ați realizat scenele de masă ale filmului, cum ați selecționat momentele în care personajele principale acționează într-un cadru colectiv? Și cum ați conlucrat pentru crearea portretelor psihologice?

CONSTANTIN CIUBOTARU: Noi am fost foarte conștienți de faptul că filmul nu poate avea valoare dacă acțiunea lui nu se va desfășura pe fundalul acelui moment istoric important: războiul împotriva cotropitorilor hitleriști. Selecția personajelor principale trebuia făcută cu multă atenție, pentru ca pe de o parte să nu ne rupem de fundal și pe de altă parte să ne integrăm cît mai bine în acțiunea istorică amplă. In această direcție, colaborarea mea cu regizorul și scenaristul a fost foarte fructuoasă. Inainte de filmare, am discutat fiecare etapă în parte și felul cum vom selecționa personajele în acțiune. In partea a doua a filmului, care se petrece la castel, am separat intenționat acțiunea grupului condus de Ulea de acțiunea frontului, pentru că, altfel, tensiunea pe care am căutat s-o redăm spre sfîrșit, s-ar fi diluat în mare măsură dacă am fi încercat să distragem atenția spectatorilor cu diferite scene de război. De aceea, ne-am îndreptat aparatul asupra personajelor principale, am făcut portretul lui Ulea, al lui Tălîmbu, al lui Dorobăț, al căpitanului Dumitriu. Am insistat pe linia portretelor.

EMANOIL PETRUȚ: Cred că operatorul a urmărit foarte bine scenariul, portretistica personajelor. In ce privește tratarea lui Ulea, trebuie să recunosc că realizarea personajului se datorește în mare parte operatorului.

CONSTANTIN CIUBOTARU: Ca să contravin într-o măsură celor spuse de tovarășul Petruț, vreau să arăt că uneori am greșit, provocînd nelămuriri spectatorului. Mă refer la felul cum l-am tratat pe Herr Otto. Greșeala constă în faptul că nu l-am arătat mai înainte în mai multe acțiuni.

LUCIAN BRATU: Noi am încercat să găsim posibilitățile ca acest personaj să nu fie un *deus ex machina* și totuși el așa apare. Și marea noastră durere, dacă îmi permiteți să spun așa, este faptul negăsirii unei formule inteligente din partea lui Ulea de a descoperi pe Dorobăț. Este urmărită o formulă foarte primitivă în fond: planul de a-l înlătura din jocul de șah, pentru a forța mîna spionilor.

Trebuia găsit ceva inedit. Noi ne-am străduit să găsim și n-am reușit. Din cauza aceasta și personajul face parte din seria neclarităților filmului. Defectul nu poate fi atribuit unei greșeli de luminare, ci unei greșeli de concepție generală.

ANDRIANA FIANU: Am vrea să-l întrebăm pe tovarășul Sergiu Sarchizov cum a conceput muzica acestui film și cum a conlucrat cu echipa care a realizat filmul.

SERGIU SARCHIZOV: In ce privește muzica filmului, am fost foarte fericit să constat, încă din primele zile, o identitate de păreri cu regizorul, într-un punct foarte important, acela de a depăși ilustrativul propriu zis care, într-un film de aventuri, este o tentație foarte puternică. Nu m-am rezumat la a sublinia o încăierare, o schimbare neprevăzută, diverse onomatopei, etc. Din capul locului însă am înțeles și am fost ajutat să înțeleg și mai deplin, că de fapt adevărata, ca să mă exprim așa, melodie a filmului, este melodia patriotismului, încrederea în victoria finală, capacitatea de a trece peste orice piedici. Am încercat să mă apropii de psihologia eroilor principali, am utilizat, pe cît mi-a fost posibil, tehnica leit-motivelor. Fiecare personaj principal este caracterizat, dacă nu printr-o temă a lui, măcar printr-un climat orchestral.

ANDRIANA FIANU: Aș vrea să-l mai rog pe tov. Lucian Bratu să ne vorbească despre lucrul său cu actorii, care — ca actori de teatru — sînt obișnuiți să vorbească la un anumit ton, să folosească o gesticulație scenică. Aș dori să ne spună tov. Bratu cum a reușit să ajungă la acea economie de gesticulație, de exprimare sobră a trăirilor interioare, realizată numai prin mimică, prin expresia ochilor etc. Cum ați realizat acest lucru, dat fiind că actorii vin de la diferite teatre, cu diverse stiluri de joc?

LUCIAN BRATU: Voi răspunde, luînd în discuție un singur caz. Am încercat, în acest film, să urmărim o idee anumită: inteligența omenească în slujba luptei împotriva fascismului. Fără îndoială că patriotismul și eroismul luptătorilor noștri de pe frontul antihitlerist a fost general. Dar este vorba aici de un erou puțin deosebit de ceilalți luptători, un erou care a luptat cu puterea gîndirii. Am găsit în Emanoil Petruț un actor care a înțeles această idee. Și înțelegînd împreună acest lucru, am ajuns la următoarea concluzie: unica modalitate de joc în rolul lui Ulea este simplitatea, în același timp proprie operei cinematografice.

3. Sugestie și detaliu in filmul de aventuri

DUMITRU SOLOMON: Vreau să revin asupra unei probleme discutate, aceea a specificului filmului de aventuri. Filmul, în general, folosește foarte mult, mai mult decît teatrul bunăoară, sugestia. Or, specificul filmului de aventuri — după părerea mea — restrînge sfera sugestiei, pentru a insista cu precădere asupra detaliului. In filmul de aventuri nu se pot sugera anumite momente sau acțiuni. Spectatorul trebuie să plece de la film pe deplin clarificat. In „Secretul cifrului" există însă unele zone cețoase, unele acțiuni mai mult sugerate, decît înfățișate explicit.

LUCIAN BRATU: Insuși faptul că un asemenea film poate naște nelămuriri este o notă proastă pentru noi. Și aici vreau să spun un lucru privitor la sugestie. Intr-adevăr, am impresia că vrînd să evităm o detaliere informativă, care din punctul de vedere al elucidării acțiunii este cîteodată, într-un asemenea gen, foarte necesară, am supralicitat uneori rolul sugestiei. Și cred că nu este bine pentru film.

ALICE MANOIU: Se înțelege că într-un film de aventuri unele lucruri sînt învăluite în mister. Așa cere specificul. Dar aceste lucruri trebuie să ajungă către sfîrșit la un deznodămînt, trebuie să se dea rezolvarea misterului.

LUCIAN BRATU: Da, cred că ar fi trebuit la un moment dat — chiar cu riscul de a face acest lucru într-o discuție care nu este dintre cele mai interesante ca modalitate cinematografică, — să readucem în memoria spectatorului unele date, pentru că, fără îndoială, in noianul de evenimente care se succed, într-o acțiune trepidantă, se pierd din vedere unele detalii. Din acest punct de vedere observația este justă.

DUMITRU SOLOMON: Mi s-au părut neclare anumite momente, cum ar fi acela al uciderii Sașiului (cine a tras de la fereastra comandamentului în spion?) sau momentul în care Barbu se duce să se întîlnească cu spioana și dispare, fără explicație, din cîmpul vizual al spectatorului. Dorobăț este de asemeni un personaj defectuos realizat, fiindcă el nu întreprinde nici o acțiune (vizibilă pentru spectator) pînă la demascarea lui, legătura între Dorobăț și Herr Otto realizîndu-se cu destul efort de imaginație. Nu cred de asemeni că era util pentru spioni, implicit, pentru film, ca o femeie, respectiv Caterina, să pătrundă în castel pentru a fotografia rotorul cifrului, cînd acolo se aflau Dorobăț și Tălîmbu, care puteau îndeplini această acțiune fără a fi suspectați.

LUCIAN BRATU: (după ce a explicat momentele respective a adăugat): Vreau să arăt că aceste neînțelegeri dovedesc că filmul, lucrat cu foarte multe elemente, n-a avut o fabulă care să curgă, ceea ce a determinat o compoziție foarte încărcată, în special în prima parte, unde se lucrează pe multe fațete. Aceasta ajută ritmului, dar nu înțelegerii acțiunii. Vreau acum să menționez aportul substanțial al sunetului în film care este foarte apreciat pentru inteligibilitate. Ne-am bucurat de niște voci foarte bune ale actorilor. Aceste voci, însă, nu ar fi apărut așa cum sînt, dacă sunetul n-ar fi fost bun. Un mare rol a jucat sunetul și felul cum a lucrat tovarășul inginer Salamany. De asemenea trebuie menționată munca scenografului Ștefan Marița.

Vreau să amintesc aici aportul Eugeniei Gorovei, care a lucrat extrem de organizat și ne-a ajutat foarte mult cu experiența ei în realizarea filmului.

Scenă din opera „Cavaleria Rusticană" de Mascagni, la Teatrul de Operă și Balet.

La Teatrul de Operă și Balet

„CAVALERIA RUSTICANĂ" ȘI „PAIAȚE"

Printr-o semnificativă coincidență, cronicile confraților noștri la noul spectacol al Teatrului de Operă și Balet tradiționalul cuplaj „Cavaleria Rusticană" — „Paiațe", încep cu lungi considerații asupra regiei. Și dacă preponderența aceasta indică de la sine un raport nesănătos în spectacol, între efectul vizual și cel sonor, nu e mai puțin adevărat că montările celor două opere prezintă un contrast puternic și oferă materie bogată discuției.

Munca extrem de grea a regizorului constă — în cazul „Cavaleriei Rusticane" și al „Paiațelor" — din a estompa elementele exterioare, naturaliste, pentru a căuta semnificația umană, din a acoperi cu un văl discret tot ce este desuet, pentru a se apropia de o concepție mai modernă, mai simplă și mai expresivă. Este ceea ce a făcut Jean Rînzescu în „Paiațe" și nu a făcut Hero Lupescu în „Cavaleria Rusticană". Sînt două montări cu caracter profund diferit, trădînd două concepții asupra rolului regizorului. Intr-unul din spectacole, directorul de scenă pare absent: trăiesc numai personajele, și masa corală într-un joc de scenă firesc dar nu naturalist (se merge cu virtuozitate pe această muche ascuțită de cuțit), în celălalt abundă efectele scenice gratuite și de un simbolism ieftin, în dauna jocului de scenă convingător, veridic. Montarea lui Hero Lupescu este de un personalism excesiv și conține stîngăcii supărătoare. Ce aduce regizorul în această operă ale cărei date sînt elementare? Proiecții (nori în goană, și umbra unui clopot, aceasta pe un pasaj orchestral în care pe parcursul cîtorva măsuri răsună clopotele); două eclipse de soare (una parțială pe intermezzo, *alta totală în finală), o pantomimă absurdă impusă interpretei Santuzzei, un joc de scenă exterior, brutal în mai multe momente ale operei, o tratare pur decorativă, a masei corale, uneori în stilul finalurilor dulci de revistă (primul cor). Hero Lupescu are obsesia inovației, față de montarea tradițională a „Cavaleriei".* Siciliana *se cînta din culise, el îl aduce pe tenor la rampă;* intermezzo *se cînta cu cortina* coborîtă, *el lasă scena deschisă, cu o Santuzză care își mimează stîngaci disperarea; în final masa comentează uciderea lui Turridu; el îl readuce pe Alfio în scenă, mergînd de-a-ndaratelea, cu spatele spre public, aplecat și cu pumnii în cap, copleșit probabil de povara crimei. Nu uităm că o operă de un pur verism este foarte periculoasă pentru regizor și realizarea unei montări capabile de a-l capta pe spectator, extrem de dificilă. Dar în nici un caz nu poate fi scuzată exagerarea defectelor operei, a tot ce este vetust în acest gen și constituie de decenii materia primă a umoriștilor. Tindem către un spectacol de operă realist. „Cavaleria Rusticană" este o dramă pasională banală, petrecută într-un sat sicilian. Ce este deci Lola? O femeie frumoasă și cochetă, care l-a atras pe nestatornicul Turridu, dar în orice caz o țărancă. De ce apare atunci într-un costum ridicul, cu o rochie „provocătoare" și cu fatala garoafă roșie în păr? Cam așa cred că arăta Carmen în teatrele de provincie de acum 50 de ani.*

Cîte greșeli în montarea lui H. Lupescu, atîtea lucruri frumoase în cea a lui Jean Rînzescu. Regizorul are „trouvaille"-uri interesante în simplitatea lor (Garbis Zobian, care joacă fără perucă și aproape nemachiat, are o figură impresionantă) și este un maestru în manevrarea masei. Reacțiile țăranilor în actul al II-lea, în timpul spectacolului paiațelor sînt lucrate minuțios, individualizate la maximum și de o naturalețe uimitoare. La fel de firească, lipsită de excese, este și mișcarea protagoniștilor, iar profilul psihologic al fiecărui personaj, reiese limpede din jocul de scenă: Canio, un om violent din cauza condiției sale mizere și a ratării, Nedda, o femeie frumoasă, cu aspirații spre puritate, Tonio un tip hidos, ale cărui tare morale sînt create de defectele fizice. Momentul culminant din punct de vedere actoricesc este lunga scenă de teatru în teatru din actul II, cînd intriga personajelor convenționale ale Commediei dell'Arte se suprapune conflictului real, trăit de Canio și Nedda. Este aci un crescendo al tensiunii în care realizarea scenică merge mînă în mînă cu intențiile dramatice ale autorului.

Și pe plan muzical, „Paiațe" este un spectacol mai întregit decît „Cavaleria Rusticană". Impresionant prin trăirea vie și artistică a rolului este Garbis Zobian; nu Othello, cum crede și dorește cîntărețul, ci Canio este, cel puțin pînă în prezent, marele rol al carierei sale. Din distribuția a doua, singura ascultată, ni s-a impus cu aceeași tărie soprana Teodora Lucaciu, a cărei voce amplă, clară și mobilă stăpînește atît elementele lirice ale rolului cît și cele lejere. In schimb David Ohanezian ne-a provocat o ușoară decepție, în pofida unei interpretări viguroase și convingătoare a rolului: registrul jos al vocii sale este pentru moment deficitar. De o căldură pătrunzătoare, dar puțin prea distins în ținută a fost Ladislau Konya, interpretul lui Silvio. Tenorul Ion Stoian (Beppo) a completat util această bună echipă.

Dintre interpreții „Cavaleriei Rusticane" se desprinde în primul rînd Cornel Stavru, un tenor dramatic deosebit de dotat și care îndreptățește cele mai furmoase speranțe, deși cîntul său nu este încă destul de degajat; unele note sînt emise contractat; altele însă, sînt aur pur. Soprana Maria Voloșescu și baritonul Alexandru Enăceanu nu ni s-au părut a fi în cea mai bună formă. Semnalăm în schimb o apariție promițătoare prin calitatea materialului vocal, Dorothea Palade, interpreta Lolei; corectă Maria Săndulescu, în Lucia.

Ne-a plăcut realizarea scenografică îngrijită și lipsită de stridențe semnată de Paula Brîncoveanu pentru „Cavaleria Rusticană" și de Ion Ipser pentru „Paiațe" și în special decorul de o luminozitate specific mediteraneană al primei opere.

Radu GHEClU

Grija pentru tinerii actori

Se împlinesc două luni de la Concursul tinerilor actori, care aduc totdeauna o rodnică frămîntare în lumea noastră teatrală.

Apariția de noi și proaspete valori pe scenele noastre teatrale este dorită și întîmpinată cu bucurie. Primii pași ai unor forțe tinerești trebuiesc nu numai încurajați și ocrotiți, dar și îndrumați cu deosebită grijă.

Unul din marii noștri actori de pe vremuri avea o poziție foarte clară în problema promovării tinerilor care „băteau la poarta Thaliei romîne". Cînd vreun coleg al lui de breaslă și de generație îi pomenea de un tînăr „care promite", care se ridică, marele actor spunea:

— Se ridică? Și tu-l lași? Taie-i craca, nu fi prost.

Sfatul acesta, formulat atît de plastic, dezvăluia o mentalitate care nu aparținea numai celui ce avea cinismul s-o mărturisească. Era o mentalitate la modă în teatrul burghez.

La asta mă gîndeam privind pe artista poporului, Aura Buzescu, pe scenă, înconjurată de puii de actori ce se prezentau la concursul republican al tinerilor din toate teatrele.

De la „taie-i craca", pînă la gestul de azi al Aurei Buzescu — și al multor altor artiști mari — este un drum lung. Drum pe care oamenii din țara noastră l-au străbătut în toate direcțiile, în toate sectoarele de activitate, în acești 15 ani de luptă pentru construirea socialismului.

Astăzi în Romînia liberă, pe tînărul actor care se ridică, nu-l mai pîndește nimeni, cu ferăstrăul în mînă, să-i taie craca. Dimpotrivă.

Unul din mijloacele cele mai eficiente în această direcție este Concursul tinerilor actori, instituit de Ministerul Invățămîntului și al Culturii

Se poate spune că această competiție a devenit o tradiție în viața teatrelor noastre. Din doi în doi ani, artiștii, regizorii și scenografii ce n-au depășit vîrsta de 30 de ani, din toate cele patruzeci de teatre naționale și de stat, de limbă romînă sau ale minorităților naționale, vin să arate progresele făcute în desăvîrșirea măiestriei lor. Este un bun prilej pentru fiecare să-și verifice forțele. Unii au mulțumirea să constate că au muncit cu folos, că talentul și însușirile lor sînt prețuite după merit, că dezvoltarea lor profesională este urmărită și încurajată, Iar întrecerea la care iau parte poate să le aducă o adevărată consacrare. Alții — cei ce se întorc acasă fără să fi obținut nici o distincție — trag și ei învățăminte adînci din dezamăgirea lor. Se vor gîndi serios că în meseria noastră, calitățile native nu sînt singura condiție pentru a fi un bun artist. Că talentul trebuie să se împletească în chip armonios cu o muncă neîntreruptă dealungul întregii lor cariere. Și asta reprezintă un mare cîștig. Gîndurile astea le vor prind tot atît de bine ca și premiile celor ce le-au obținut.

Dar nu numai concurenții au de învățat din desfășurarea acestui examen. Rezultatele — și bune, și rele — se răsfrîng deopotrivă asupra teatrelor în care activează tinerii participanți. Conducerile teatrelor au partea lor de răspundere, prin ceea ce au făcut, sau prin ceea ce n-au făcut, pentru a crea elementelor începătoare din instituția lor condiții prielnice de pregătire. Consiliul artistic va analiza la rîndul său rolul pe care și l-a asumat în această împrejurare. Cu ce a contribuit la alegerea piesei pentru concurs? In ce măsură a urmărit munca la repetiții? Toți trebuie să se simtă îndreptățiți să se bucure de succesul tinerilor plecați din mijlocul lor, cînd aceștia se-ntorc acasă cu fruntea sus. După cum trebuie să-și ia asupră-și, și partea de vină și de răspundere, cînd echipa instituției lor n-a reușit să se distingă.

Concursul tinerilor actori este și trebuie să fie un ferment care să frămînte întregul colectiv al Teatrului.

Asta nu înseamnă că piesa pentru concurs trebuie să fie hotărîtă de altcineva decît de regizorul și interpreții cari o vor prezenta. Inițiativa le rămîne lor. Dar conducerea teatrului și consiliul artistic nu trebuie să aibă o atitudine pasivă față de această inițiativă.

Intrecerea de anul acesta a relevat pe un tînăr regizor care a arătat curaj în alegerea piesei, concepție personală în realizarea spectacolului, mînă sigură în conducerea colectivului de interpreți — alcătuit din tineri, dar și din foarte mulți actori de vîrstă — și care a știut să insufle întregului ansamblu un spirit nou, revoluționar, partinic. Il cheamă Radu Penciulescu.

Teatrul Național, oprindu-se pentru concurs la o piesă de Gorki, a dovedit că are o echipă de tineri pe umerii cărora se poate lăsa fără teamă răspunderea totală a unor spectacole, oricît de dificile. Teatrul Municipal a scos la rampă un număr impresionant de tinere talente, stăpîne pe mijloacele de expresie ale artei lor. In producții individuale s-au manifestat cu strălucire alte numeroase forțe actoricești, de la teatrele din regiuni, ca și din Capitală, după cum atestă marele număr de premii acordate.

Concursul tinerilor actori ne îndreptățește să privim cu încredere și cu liniște viitorul teatrului romînesc, care va fi pe mîini tinere și vrednice

Sică ALEXANDRESCU
artist al poporului

„discul"

RECITAL DE CANȚONETE: BENJAMINO GIGLI

1. Marechiare (Tosti); 2. O sole mio (Di Capua); 3. Voce e notte (De Curtis). Orchestra operei „SCALA" din Milano.

Cu dispariția lui Benjamino Gigli lumea a pierdut pe „al doilea Caruso" al ei, pe cel mai remarcabil reprezentant al școlii italiene de belcanto din prima jumătate a secolului nostru. In afara muzicii de operă a compozitorilor italieni, Beniamino Gigli a fost unul din cei mai iubiți interpreți ai canțonetelor italiene. Dragostea lui Gigli față de poporul în mijlocul căruia s-a născut s-a concretizat în nenumăratele interpretări înregistrate pe discuri ale celor mai frumoase canțonete, din care discul de față ne dă din păcate numai trei piese

RECITAL DIN ARII DE OPERE: MARIO DEL MONACO

1. Aria lacrimilor din „Martha" de Flotow; 2. Aria „Vesti la giubba" din „Paiațe" de Leoncavallo"; 3. Recitativ și aria „Niun mi tema" din „Othello" de Verdi.

Orchestra Simfonică din Milano.

Dirijori: Benitende Neglia și Argeo Quadri.

O altă voce a cărei faimă a străbătut lumea de la New-York la Moscova, este vocea puternică și cu posibilități de expresie unice a lui Mario del Monaco. La ora actuală, Mario del Monaco, este cel mai valoros continuator al tradiției belcant-ului italian și cel mai indicat și de neînlocuit interpret al operelor lui Puccini.

(două fețe 25 cm. 33 ture, ECD-76. Electrecord-înregistrare „La voix de son maître" — 1959).

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

IANNIS RITSOS

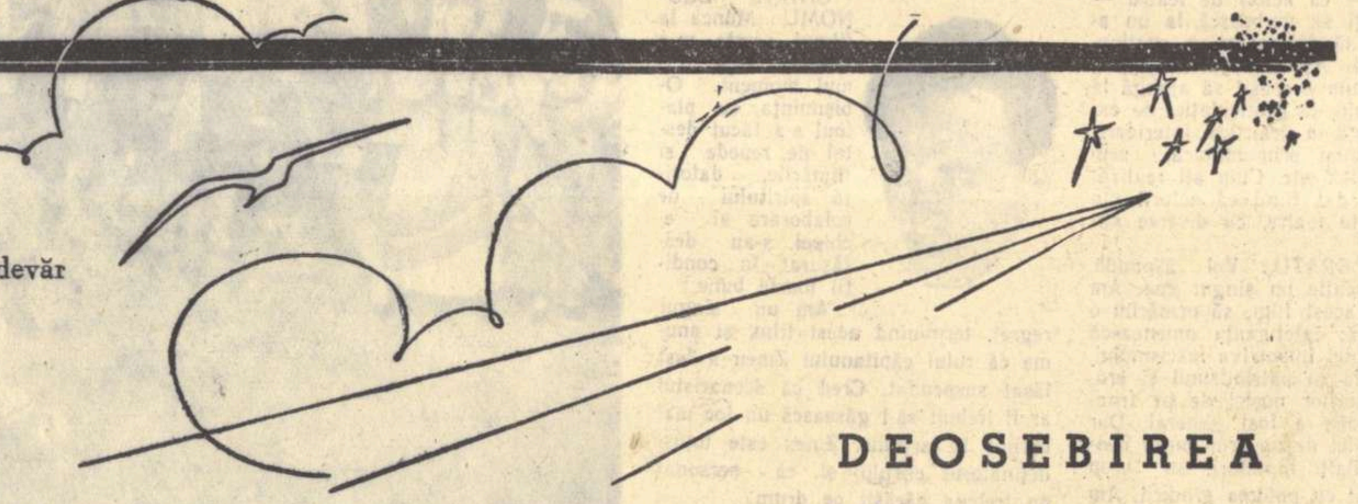

PREZENȚA OMULUI

In asfințit, priveliștea era frumoasă-ntr-adevăr
Trunchiurile arborilor — sumbre, viorii,
— un șir de umede coloane
sub aurul roșu al cerului.
Culorile făceau semne
schițate
sprintene
mărețe
De bun venit ori poate de adio
Ceva nu se-nchega deplin
In orbitoarea-întindere, însă,
în sineși istovită
în larga-i libertate,
ce n-o puteau ajunge
nici degetele crengilor, —
Pînă cînd, în fund, pe drumul
aburit în lumina de seară
nu se ivi,
pată neagră la braniștea zilei,
omul,
dînd înțeles întinderii
luminii
și culorii
ca ultimul punct
la capătul unui poem
în fine săvîrșit.

In romînește de **Mihai BENIUC**

OMUL GOL

Ciudat îl priveau, aproape dușmănos,
taina urmărind să-i smulgă parcă,
Secretul său personal.
Care secret, ce taină ?
Nimica nu avea de-ascuns.
Ci se simți de-odată vinovat
de-această bănuială
Și mîna-și ridică pînă la gît
De parcă gol ar fi și i-ar fi frig
Și parcă se silea ceva s-ascundă,
Să se ascundă undeva.
Și și-a-ncheiat cămașa.
Dar turburat peste măsură
toți nasturii i-a rupt.
Gol rămînînd acuma-ntr-adevăr,
Invăluit în ne-ndurata lui vinovăție,
în marea lui sfială,
în vina de a fi nevinovat,
In străvezie flacără a sîngelui
cu luciul neumbrit
de datorie.
Ceilalți atunci au asvîrlit pe jos
armele lor
și l-au învăluit
In marea căldură a ochilor lor.
Aceasta era taina sa.

In romînește de **Mihai BENIUC**

DEOSEBIREA

Răcoritoarea, lata, alba
lingură de lemn
Deschisă, vorbăreață, inimoasă
Miroase a pădure încă —
e o pădure
Inchipuind tiparul pălmii omenești.
Sporovăind, îmbie-ntruna :
„Luați, luați."
Nu poate suporta să fie goală.
Am întîlnit-o la piață,
în fața muzeului,
alăturea de păpușoi,
de morcovi,
de munți de ardei
și maldăre de opinci.
Vorbea gura livă, flecară,
strigînd : „Luați, luați".
De la muzeu, din fereastră,
statuia lui Apollo
perfectă, mută, nemișcată,
atentă,
Privea cu nemăsurată bunăvoință
și cu invidie
la biata lingură de lemn.

In romînește de **Mihai BENIUC**

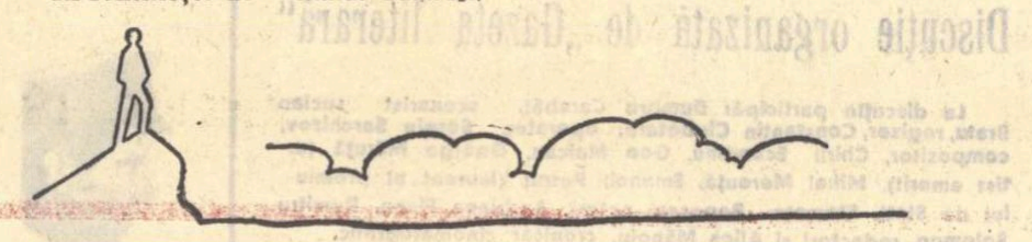

POETUL

lui Iannis Ritsos

— Avea doi ochi, crispați de atîta privire,
doi ochi de o limpezime
pe care n-o îmblînzea decît nuanța;
două mîini care cunoscuseră
toate rafinamentele muncii
și toate corvezile dragostei ;
venea de departe, venea de aproape,
dintr-un vast ținut numit
Experiența ; se deprinsese cu vastitatea,
o purta cu sine ca pe-un vestmînt aerian
menit să-i asigure o deplină libertate de mișcare,
pentru că el cunoscuse locurile strimte
ale detenției și ale asupririi, lagărele, celulele,
umbletul între patru pereți,
între doi polițiști,
locul strîmt între cer și pămînt
cînd cerul și pămîntul aparțin burgheziei ;
se deprinsese cu vastitatea
pentru că făcuse drumul dus și întors
pe treptele cunoașterii, de nenumărate ori,
și era cel mai neobosit pieton
pe aceste mult exigente distanțe.
Demnitatea lui — ca un discurs și ca o demonstrație —
te învăța să-ți acorzi mișcările cu concepția
(asemenea chiparosului, păstra o intransigentă ținută)
și fiecare gest rezuma substanța unui poem.
Eu nu depășisem încă — o, tinerețe sălbatică ! —
ispitele zilnice, primejdioasa momeală a clipei,
— cînd mi-a spus :
„Fii gata. Ești în ajun.
In curînd vei da fiecărei ore direcția eternității.
Eternitatea nu e un trandafir de piatră,
nu e proiecția orgoliului.
Eternitatea e un bun obștesc —
căci obștei îi aparține ce e mai de preț în tine,
ce e mai fertil în tine,
durata faptelor tale".

Ridică paharul și lumina umplu încăperea
ca un rîu visător.
Catifeaua de un roșu adînc
dădea relief tuturor lucrurilor.
Slobozi, prin fereastră, o pasăre :
pasărea deveni simbol.
Surîse —
și surîsul deveni poem.

Nina CASSIAN

CÎNTEC SIMPLU

Se răzima de poarta unui nour
cu o țigară stinsă ce-i spînzura de buze.
Inima-sa avea forma unei ghitare fără mîner.
O femeie tăcută, cu un băț de chibrit, îi aprinse țigara
și chibritul se prefăcu dintr-odată în mînerul ghitarei.
Atunci, înclinat în amurgul de culoare portocalie,
cîntă pe ghitară un cîntec dulce și simplu, poate cel mai
dulce cîntec al vieții lui —.
cu un refren banal care spunea cam așa :
— Un om are nevoie de celălalt, un om are nevoie de
celălalt.

In romînește de **Veronica PORUMBACU**

Tălmăciri

NEVĂZUTA CIOCÎRLIE

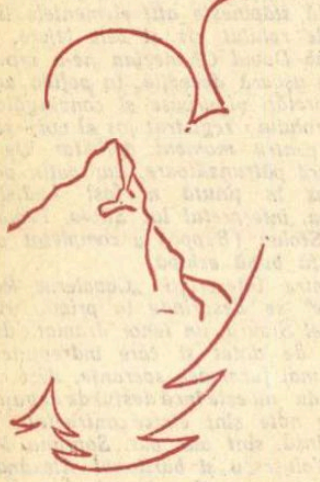

Deodată-i soare peste arborii-nghețați.
In aer freamătă-o făgăduială
care se pregătea de mult.
Ascunsă undeva-n azur o ciocîrlie, urcă
urcă și glasu-i vertical e ca un fir
de sfoară, luminos și invizibil,
legat de-ncheietura mîinii noastre
silind-o să se-nalțe
să facă semne de prieteșug și să salute
copii care se joacă-n curtea școlii
și munții-ndepărtați și cristalini
pe-alocuri aburiți de răsuflarea unui vis
și brazda neagră-a unei crengi golașe
crestată juvenil pe fruntea lumii.

In romînește de **Marcel BRESLAȘU**

SCARA

Cunosc această scară bine —
veche cunoștință ;
Ca fire, ca formă, ca stare,
cuprinsă în vorbă — o știu
Iar cînd se află lungită
pe glia întinsă,
Cu starea ei nu se împacă.
Ar vrea să vie un om, s-o ridice
Să suie pe ea.
Și în adevăr, un om a săltat-o
Și a rezemat-o de un felinar ;
Suind-o aprinse lumina pe stradă
De parcă ar fi deschis o fereastră
In noapte
Atît de firesc precum cu o singură frunză
verde sau galbenă
E scris un sărut, un poem sau un veac.

In romînește de **Radu BOUREANU**

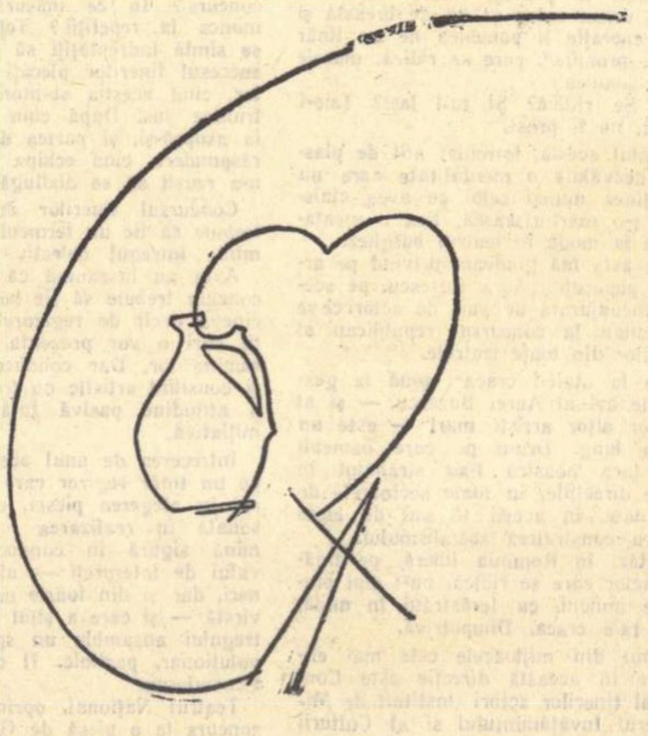

ULCIORUL ȘI UMBRA LUI

Cu o mînă luă ulciorul și-l puse pe masă.
Pe locul ulciorului, rămase umbra lui
cu întocmai aceeași înfățișare — poate mai puțin aeriană.
Cu cealaltă mînă luă umbra ulciorului
și o așeză pe genunchi
Ca pe o carte mare cu pagini albastre în care abia citise
lutul, vinul, răsuflarea, buzele, visul,
fără a lăsa deoparte nici un cuvînt
pentru că totul, totul era de primă însemnătate pentru
oameni și pentru bătaia inimii lor.

In romînește de **Nina CASSIAN**

CARTEA ȘI ATITUDINEA

A sunat telefonul ; Cine-i acolo ?
Nimeni !
S-a întrerupt ?... Așteaptă ? S-a răzgîndit ?
Sunetul a-ncremenit tăinuit
în tonul tristeții
In cuta tăcerii adînci,
Spînzurat în odaia
Frumos dichisită,
Ca o mînă îndatoritoare care-ar fi vrut
să alinte, dar nehotărîtă
Incremenind spînzurată de butonieră
sau în buzunar.
Doar cărțile pe masă se aflau
Uitate ca niște prezențe orizontale
El a luat una în mîinile sale
Și lumea s-a aflat întreagă
In picioare.
Și-a luat paltonul ieșind
In stradă,
Convins că-l va întîlni
Pe cel care telefonase.

In romînește de **Radu BOUREANU**

SEARĂ CITADINĂ

O precauțiune diafană — geamul. A venit iarna.
Frigul e un cuțit alb care taie muchia vîntului.
Tramvaiul — în seară — o lumină lunguiață.
Indărătul geamurilor lui — obrazuri iubite, cinstite
în osteneala lor, în gîndul lor, în limpezimea lor,
întoarse spre ele înseși, după truda unei zile.
Pulsul tramvaiului
bate în toate ferestrele ca o sonoritate generală a prieteniei
așa cum pielea răspunde întreagă la o atingere îndrăgostită.

Șinele sînt vinele de fier ale orașului
care aduc sîngele nostru în inima noastră.
Vinele orașului sînt de fier.

Fiți atenți, spuse el atunci.
Inima voastră nu e de fier,
De aceea, am mereu nevoie de surîsurile voastre.

In romînește de **Nina CASSIAN**

PĂTRAT

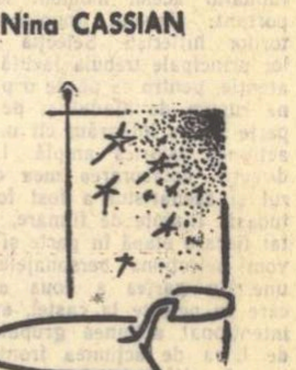

E saturată noaptea de sineală
Sughiță aștrii dincolo de culmi
Pe cînd mistria lumii meșterește
Să-ndrepte unghiu-al patrulea la suflet.

In romînește de **Mihai BENIUC**

CASA ROMÎNEASCĂ

Atîrnată-n perete, fereastra, ca un cer pătrat.
Pîinea pe masă, ca o certitudine simplă,
o țigară uitată fumegînd în scrumieră
ca o uzină-n miniatură ;
în odaia de alături erau cu siguranță cîteva crizanteme
și cîteva cărți
pentru că adiau de dincolo pașii iambici, cunoscuți,
ai unei grădini copilăroase.
Puțin mai tîrziu, un surîs modest și integru își
așternu pe pîine umbra de azur
și rămase în aer ca o pasăre nemișcată și nevăzută,
cu penele fremătînd de fericire,
încuviințînd una din acele zilnice, profunde și temeinice
convorbiri între tovarăși.

In romînește de **Nina CASSIAN**

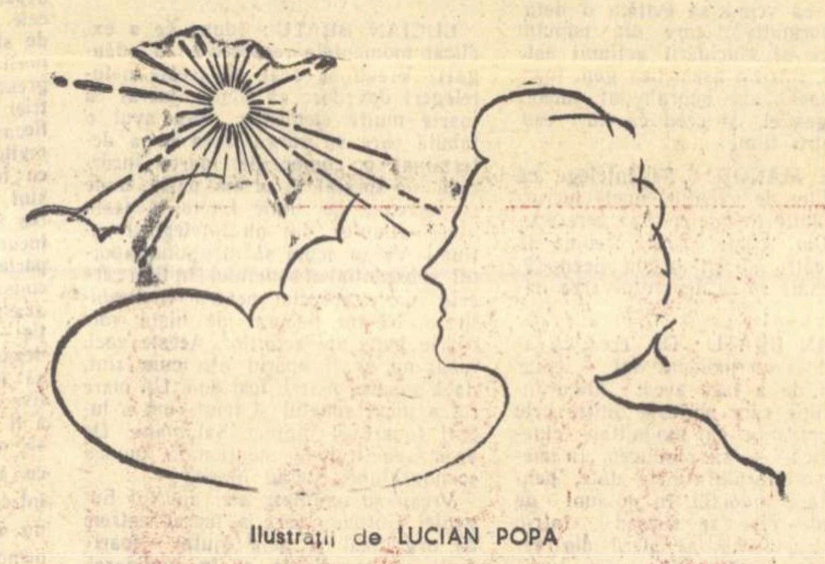

Ilustrații de LUCIAN POPA

NICI UN MISTER

(două concepții ale aceluiași peisaj de iarnă)

O cifră mare scrisă cu fum pe o ușă de scînduri,
un 5 ciudat — mică meandră încremenită.
Un glas cu părul vîlvoi se lovi, dincolo, cu capul de ușă.
Tăcerea udă atîrna în copacii goi.
Apoi, din grajd, ieși un om, un bou, o căruță
și liniștea iernii se aliniе în brazde utile ;
dindărătul geamului, o femeie privea aburii ieșind din
pămînt

5 era numărul casei.
Glasul era al femeii care alergase să nu dea laptele în foc.
Tăcerea era tăcerea visătoare a grînelor
stînd ca un copil în dosul unei uși încă închise.
Printre nori, trecu scîrțîind mărul solar.
și tot cîmpul explodă de lumină pînă în vîrful unghiilor.
Cristalul oglinzii se lichefiase pe genele copacilor ;
în aer plutea o așteptare de frunze îmbelșugate.

In romînește de **Nina CASSIAN**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.28; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 8 (310) — Joi 18 februarie 1960 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

ELENA BRONIȚKI „Grivița, 1933"

PERIOADA MARILOR OPERE CEHOVIENE

de Zaharia STANCU

Etapa calitativ nouă a creației lui Cehov a fost reprezentată de cele cîteva piese scrise între 1895—1903: „Pescărușul", „Unchiul Vania", „Trei surori", „Livada cu vișini". Operă subtilă și în același timp viguroasă, plină de poezie și de un dramatism de factură nouă, prima sa piesă mare — „Pescărușul", este, la prima vedere o apariție surprinzătoare. Intr-adevăr, a scrie proză de tipul celei scrise de Cehov și a scrie teatru, nu e același lucru. Trecerea de la una la alta presupune ezitări, lucrări nu totdeauna închegate, mai puțin desăvîrșită stăpînire a construcției proprii unei opere destinată a fi reprezentată pe scenă. Arta prozatorului Cehov conținea însă numeroase elemente dramatice, conciziune, prezentare succintă și precisă a personajelor, capacitatea de a sugera mai mult decît spune textul, transmiterea emoției prin mijloace indirecte, — care stabileau legătura dintre cele două genuri. In afară de aceasta însăși dramaturgia lui Cehov se baza, — și cele patru piese mari ale sale aveau s-o dovedească — pe principii noi, altele decît ale dramei sau comediei de pînă atunci.

Despre teatru Cehov scria: „In piesele de teatru, viața trebuie înfățișată așa cum este și oamenii așa cum sînt. In viață nu se întîmplă ca în fiece clipă oamenii să se împuște, să se spînzure, să facă declarații de dragoste... și nu în orice clipă vorbesc lucruri înțelepte... Pe scenă, toate să fie la fel de complicate și la fel de simple ca în viață".

O astfel de înțelegere a artei scriitorului dramatic izvora la Cehov dintr-o concepție deosebit de nouă și personală nu numai a dramaturgiei, dar și a realității. Realitatea se desfășoară neîntrerupt, fără artificiala creștere dramatică, fără înodarea și rezolvarea finală a conflictelor, viața poate să se scurgă aparent calm, dar aceasta nu înseamnă că ea este lipsită de înțeles. Personajele teatrului lui Cehov pot discuta despre lucruri indiferente, simple, de fiecare zi, pot să-și depene gîndurile, și în același timp tot ce se petrece cu aceste personaje să fie de o deosebită importanță și semnificație, nu numai pentru ele, ci și pentru spectatori. Tocmai faptul că realitatea rusă, sub aspectul general al anilor 1895—1905 era exprimată în piesele lui Cehov, l-a făcut pe Gorki să-i scrie acestuia: „Piesele dumitale îndeamnă la generalizări filosofice".

Ceea ce reprezenta însă esența etapei calitativ noi în creația lui Cehov, a fost apariția, din ce în ce mai limpede, a credinței că viața veche, așa cum o zugrăvise timp de peste cincisprezece ani marele scriitor, este sortită definitiv pieirii, că ea nu este un rău veșnic și implacabil. Desigur, acest lucru a apărut în teatrul lui Cehov împreună cu vechiul său dispreț pentru personajele meschine, cu vechea sa condamnare a societății nedrepte. In special, în primele piese, apariția elementului nou a fost mai puțin vizibilă. „Pescărușul", — piesă care poate fi interpretată diferit, datorită marei sale complexități, aducea tema biruinții, a izbînzii celui care se zbate și luptă. Pasivul, neputinciosul Treplev se prăbușește pentru că nu găsește în el însuși suficientă energie pentru a-și impune arta, pentru că nu-și pune talentul în slujba unui scop. In schimb, Nina Zarecinaia, deși aparent înfrîntă, va fi pescărușul îndrăzneț, zburînd și străbătînd prin furtună. „Unchiul Vania", scrisă în timp ce „Pescărușul" suferea căderea care l-a lovit atît de mult pe Cehov și care a contribuit în bună parte la agravarea bolii sale, — conținea o violentă și aproape fățișă critică la adresa țarismului: „In județul nostru — spune doctorul Astrov, unul dintre eroii din „Unchiul Vania" — sînt aceleași mlaștini, aceiași țînțari, aceeași lipsă de drumuri. Pretutindeni bîntuie sărăcia, tifosul, difteria, incendiile... Ne găsim în fața unei degenerări datorită unei crunte lupte pentru existență. E o degenerare pricinuită de trîndăvie, ignoranță, inconștiență". Dar Astrov e un erou care știe să și viseze la viața de mîine, care sădește păduri, care speră că peste o mie de ani oamenii vor fi poate mai fericiți.

In „Trei surori" și mai ales în ultima sa piesă — „Livada cu vișini", mesajul de încredere și de speranță se face mai concret, vibrează mai puternic. Gîndul furtunii care se apropie și care va mătura din calea ei viața veche, este exprimat limpede în „Trei surori": „Iată că se apropie de noi puhoiul, se pregătește vijelia cea mare și binefăcătoare. Vine, e aproape. In curînd va da năvală peste noi, măturînd toată lenea, toată nepăsarea, toate prejudecățile față de muncă, toată plictiseala și putreziciunea..." — spune Tuzenbach. In perioada avîntului revoluționar care cuprinsese Rusia la începutul secolului al XX-lea, aceste cuvinte aveau un aer profetic. Era limpede că puhoiul, vijelia cea mare și binefăcătoare nu putea să fie decît revoluția.

Rolul important al lui Cehov a fost acela de a menține vie, prin eroii săi, speranța, încrederea, răbdarea. Cele trei surori și-o păstrează, cu toate dezamăgirile și înfrîngerile: „Să muncim. Voi învăța copiii... Toată viața mea o voi dărui celor ce au nevoie de ea...".

Poetica, melancolica în aparență „Livada cu vișini" exprima de fapt credința lui Cehov că viața veche se va sfîrși curînd. Eroii tineri, optimiști îi așteaptă sfîrșitul cu aceeași nerăbdare cu care Tuzenbach aștepta vijelia. „Omenirea merge spre adevărul cel mai înalt, spre cea mai înaltă fericire din cîte există, — și eu sînt în primele rînduri" — spune studentul Trofimov în ultimul act al „Livezii cu vișini". El și Ania sînt singurii care întîmpină cu entuziasm viitorul. Glasurile lor tinerești răsună vesele în mijlocul tristeții celorlalte personaje:

— Adio, viață veche!

— Te salutăm, viață nouă!

Starea aceasta de spirit era aceea a lui Cehov. Deși bolnav, scriitorul credea ferm într-o fundamentală transformare a realității. „Valul clocotitor al revoluției ruse l-a cuprins și pe Cehov", scria un contemporan. „El, care înainte disprețuia politica, s-a cufundat cu totul în problemele de politică. Cehov pesimistul, Cehov scepticul, a căpătat încredere în viață. Intr-o viață mai bună, însă nu îndepărtată, peste două sute de ani, cînd totul ar fi fost frumos, — așa cum o spuneau personajele operelor sale, — ci foarte apropiată, în pragul căreia Rusia se și afla. Cehov credea că dintr-o clipă intr-alta Rusia se va reconstrui pe principii noi, luminoase". Cehov nu s-a înșelat. La puțin timp după moartea sa izbucnea revoluția din 1905. Infrîngerea acesteia a descurajat pe mulți dintre intelectuali, i-a făcut să dea înapoi. In paginile multor scriitori s-a strecurat pesimismul, a înflorit o literatură predicînd renunțarea, abandonarea luptei.

In anii de aspră cenzură și de cruntă teroare care au precedat revoluția din februarie și Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, paginile lui Cehov au menținut neclintite încrederea în viitor, speranța în apropiata victorie a Revoluției.

★

Marele răsunet pe care l-a avut literatura lui Cehov atît în timpul vieții scriitorului, cît și după, s-a datorat faptului că ea răspundea însetatei dorințe a publicului de a afla adevărul despre societatea contemporană, chiar dacă acesta nu era întotdeauna plăcut. Intr-una dintre nuvelele sale intitulată „Cinicul", Cehov înfățișează un îngrijitor de animale care, prezentînd fiarele din cușcă publicului, găsește prilejul să spună adevăruri

(Continuare în pag. 3)

1 9 3 3

An fioros, de sînge, de-ntuneric,
An fecundat cu viitoare slavă,
Putea-voi oare-n cîntec să desferic
Furtuna care-n tine-o-nchizi, grozavă?

Crescură-n tine-ncet și cu zăbavă,
Ca rodul rumen printre foi și sferic,
Puterile de jos, țara firavă,
Și sînge căpăta visul himeric.

La Grivița, focarul sfintei greve,
A pus în vatra vieții noi aieve
Din inimi flăcări și din trupuri jar.

Zadarnic îl băgară la-nchisoare,
Căci trebuia să clocotească-n soare
Odată falnic steagul proletar!

febr. 1960

Garoafe roșii pe zăpadă

O mie nouă sute treize' și trei.
Morneață, ger, zăpadă, februar,
Pe-aicea curse sînge proletar,
Pe-aici luptară și căzură ei.

Garoafe roșii pe zăpadă, iar
In inimi nouă ascunzînd scînteí,
S-aprindă foc prin anii tot mai grei,
Căci sîngele nu curge în zadar.

Garoafe roșii? Litere de foc
Au scris atunci pe file de omăt:
„Istoria nu veți opri-o-n loc!"

Garoafele de sînge s-au-nălțat
Și-acel avînt de-atunci veni-ndărăt
In inimile noastre care bat!

febr. 1960

Mihai BENIUC

Creație artistică sau „pasiență"?

Totdeauna ascunderea adevărului a slujit nedreptății și a urîțit fapta omenească. Mișelia, asuprirea și exploatarea nu numai că s-au împăcat cu mistificarea, dar au avut nevoie de serviciile ei. Numai că înșelăciunea, ca să-și poată îndeplini slujba, trebuie să-și rafineze mereu mijloacele.

Antirealismul a adus și altădată arta la remorca interesaților întru denaturarea adevărului. Dar niciodată, ca azi, propovăduitorii săi n-au fost nevoiți să facă uz de metode atît de subtile ca ale avocaților artei „pure", ai artei „absolute", ai artei „totale" — devenită armă de prim rang în arsenalul ideologic al capitalismului contemporan. Teoreticienii care duceau trena celor puternici și în alte vremuri au negat capacitatea artei de a reflecta cu autenticitate realitatea. De la disprețul lui Platon pentru „falsificarea de al treilea grad" înfăptuită de artă, pînă la formalismul herbartian, care voia să anihileze orice valoare a conținutului operei artistice — s-a încercat, în variante nenumărate, discreditarea reflectării veridice a realității. Dar pînă în zorii imperialismului, nimănui nu i-a trecut prin minte să afirme că arta înseamnă exclusiv creație „ex nihilo", de forme care nu au nimic comun cu trăsăturile obiective ale realității. Asertiunea lui André Malraux că întreaga creație artistică a umanității este numai „imensul evantai al formelor inventate" („Le museé imaginaire" — Ed. N.R.F. pag. 17) a devenit astăzi un loc comun al esteticii burgheze contemporane. Intregul abstracționism din pictura și sculptura burgheză revendică, cu un crispat orgoliu, „onoarea" de a nu reaminti privitorului nimic din realitatea obiectivă. Nu mai este vorba numai de deformarea acestei realități, dusă la limite extreme, în numele dreptului și datoriei artistului de a stiliza, ci de depășirea exasperată a acestor limite, pentru a rupe orice contact cu realitatea. Nevoită să îngroașe din ce în ce cortina menită să ascundă viața, estetica burgheză a epocii noastre recurge la artificiul suprem: înlătură totul din spatele cortinei și pretinde că... spectacolul este însăși cortina.

Sentimentul penibil că așa se petrec lucrurile și în domeniul muzicii, ți-l lasă numărul pe ianuarie 1960 al revistei Esprit, dedicat popularizării principalelor curente promovate de burghezie în muzică. Propunîndu-și să ofere cititorului o panoramă a „muzicii noi", redacția revistei publică articole menite să expună principiile estetice ale muzicii dodecatonice-seriale, ale muzicii „algoritmice", electronice, concrete și „acusmatice".

Se expun, pe de o parte, elementele sintaxei muzicale atonale, care vrea să distrugă centrul de atracție în jurul căruia se cristalizează gîndirea muzicală, centrul de greutate care dă unitate melodiei: tonica. Pe de altă parte se descriu mijloacele tehnice moderne, pe care electronica și cibernetica pot să le pună la dispoziția compozitorilor.

Are dreptate academicianul G. Călinescu cînd afirmă, în articolul din Contemporanul Nr. 6/1960, că simpla persiflare a curentelor decadente este ceva ieftin. E mult mai indicat să vedem ce se ascunde îndărătul lor, decît să le respingem pur și simplu prin declarații sentențioase fără o bază de informație mai largă. Avem la dispoziție un material relativ abundent, pe care ni-l furnizează chiar muzicologii burghezi, pentru a putea formula judecăți ferite de neseriozitatea afirmațiilor gratuite.

Mi se pare că, pentru a trage învățămintele cuvenite din ceea ce se petrece în muzica promovată azi de burghezie, este instructiv să pornim de la înseși îngrijorările pe care le manifestă frecvent mulți dintre muzicologii burghezi occidentali. Nu o dată se aud în rîndurile acestora, în ultimii ani, clamori de alarmă în legătură cu „criza muzicii moderne". Iată, de pildă, la „Convorbirile din Arras" din vara anului 1955 — care au reunit muzicologi, critici plastici și critici literari — s-a relevat, după cum relatează R. Francés, că în ciuda „extensiunii publicului de amatori și de amatori instruiți, grație multiplicării mijloacelor de difuziune (radio, disc, film muzical) se deplinge incomprehensiunea, dacă nu chiar disprețul, manifestat de acest public față de producția modernă". Iar Maurice Cuvelier a relevat că programele concertelor destinate muzicii

Marcel BREAZU

(Continuare în pag. 7)

ÎNTRE CERTITUDINE ȘI ÎNDOIALĂ

TUDOR ARGHEZI: „Versuri"

Odată expuse direcțiile proiectului faustic arghezian, a sosit momentul să ne întrebăm despre originea și limitele orizontului său, despre forțele ideologico-sociale care l-au generat și de cele care l-au împiedicat să se realizeze pînă la capăt.

Temperamentul, cu sînge aprins și neîmblînzit, al artistului rîvnitor la „bunurile toate", l-a săltat pe Arghezi peste zidurile pustniciei. Iar ideile avansate, revoluționare ale vremii, forțînd treptat zăgazurile singurătății și morții care-l împresurau pe autorul „Agatelor negre"[1], i-au canalizat treptat tumultul, înspre obiectivele dictate de legile progresului: răsturnarea rînduielilor sociale existente și a tabu-urilor filozofice interpuse de exploatare și ignoranță între om și libera sa expansiune în societate și univers. Pe ce căi s-a produs contactul dintre izolat și chemările înnoitoare? Potrivit propriilor lui declarații, mediile emigrației revoluționare, rusești în special, din Elveția exilului său voluntar (1904—1910) și ecourile, rostogolite pînă acolo ale răscoalelor țărănești din țară, au scăpărat prima scînteie. La întoarcere, influența decisivă a proiectat-o proletariatul, direct, prin acțiunile lui politice și propagandistice (Arghezi a cunoscut cercurile de popularizare a învățăturii socialiste) și indirect, prin intelectualii apropiați de orientarea sa, și în rîndurile cărora repatriatul în căutarea unui crez și-a regăsit prietenii inspiratoare și statornice, precum relațiile cu focosul Cocea, Gala Galaction, V. Demetrius. Aci și atunci a încolțit sămînța răzvrătirii argheziene. Germenele avea să se dezvolte în anii premergători și imediat următori războiului (pînă prin 1918—1920)[2], deci într-o epocă de avînt al muncitorimii care, deși îngrădită de reformismul conducerii social-democrației de dreapta, a întruchipat totuși unica forță militantă — sub aureola marelui Octombrie mai tîrziu — pentru organizarea speranței maselor într-o lume fericită. Ziaristul cu pana muiată în benzină de la „Facla" și „Viața socială", vrăjmașul burghezo-moșierimii, al monarhiei și clerului ipocrit — împreună cu autorul „Cuvintelor potrivite", cu promotorul cunoașterii, al muncii și creației omului apăsat dar animat de fapta și năzuința sa, au fost unul din fructele mîniei și idealului celor mai vrednici exponenți ai poporului.

Fructul poartă însă în carnea lui robustă urmele încrucișate și dureroase ale unui timp sfîrtecat de contradicții, ale unui timp în care nu se constituise forța politică în stare să traseze făgașul lichidării lor printr-o concepție integral-revoluționară și să exercite, asupra maselor ca și asupra intelectualilor, prestigiul exemplar al unității dintre teorie și practică. (Singurul partid de acest tip, partidul marxist-leninist, al comuniștilor, avea să ia ființă abia în 1921). In asemenea condiții, setea nepotolită de revoltă a lui Tudor Arghezi nu s-a putut împlini într-o conștiință revoluționară pe deplin devotată colectivității, suficient de încrezătoare în cauza ei și de intransigentă, spre a elimina din adîncurile sale puternicele reziduri de individualism, spre a nu se lăsa abătută de momentele de reflux ale bătăliei de clasă și cu atît mai mult de întîrzierea decesului orînduirii burgheze spre a rămîne impermeabilă la infiltrațiile ideologiei înapoiate. Adică, o conștiință imună la defetismul predicat de clasele stăpînitoare față de aptitudinea omului de a înțelege și transforma lumea și pe sine însuși.

La alți artiști, discrepanțele ideologice se ivesc succesiv și într-o amploare inegală, afectînd o anume perioadă și implicit un anume sector al creației. La Arghezi în general, și îndeosebi la Arghezi din „Cuvinte potrivite", contradicțiile s-au declanșat simultan, coexistînd uneori înlăuntrul aceleiași poezii, — și au fost „asumate", trăite cu un patetism, aproape convulsiv. Trăsătura e specifică lui Arghezi, explicînd și dificultatea înțelegerii pozițiilor sale. Particularitatea nu constă însă exclusiv în complexitatea de pînză de păianjen a contradicțiilor. Esențial e că și în ipostazele cele mai întunecate, de abandonare — s-ar fi părut definitivă — a aspirațiilor și energiei rebelului, răsună nota de luptă cu orice preț, se încordează voința de a nu ceda adversarului.

Cum s-a manifestat încleștarea? Atacul pesimismului asupra „sistemului" arghezian, a născut îndoiala cu privire la posibilitatea realizării idealurilor omenești („voia mea de bine, frumos și adevăr") nu numai în ca-

Mihail PETROVEANU

(Continuare în pag. 6)

MARCEL CHIRNOAGĂ „Grivița 1933. Chemarea la grevă"

IN ACEST NUMĂR:

• **Umanismul și epoca noastră** — Discuție în jurul mesei rotunde — (pag. 3)
• **Conversație despre Vietnam** de Dumitru CORBEA (pag. 4)
• **O pagină închinată „Griviței Roșii"** — poezii, reportaje — (pag. 5)

Actualitatea în poezia pentru copii

Pasivitatea criticilor noștri față de literatura pentru copii este o realitate. Se întîmplă destul de rar ca o carte destinată „celor mici" să aibă șansa unei cronici literare sau — și mai rar — a unei discuții ample în presă. Nu vom încerca aici să analizăm cauzele acestei situații. Ea ni se pare însă nefirească gîndindu-ne la marele număr de cărți pentru copii publicate anual de Editura Tineretului și dintre care cel puțin cîteva sînt realizări relevabile. Ignorați (pe nedrept) de critica literară, autorii acestor cărți pot trage foarte ușor concluzii eronate asupra muncii lor. Consecințele se pot constata fără multă greutate. La o parcurgere cît de fugară a producției literare pentru copii apărută timp de un an, ne vom da seama că, alături de unele cărți bune, ajung în librării și numeroase rebuturi, lucrări cu nivel artistic scăzut, la a căror compunere bunul gust a fost de multe ori alungat.

Cele cîteva probleme pe care le vom dezvolta țin de o caracteristică fundamentală a poeziei pentru copii: misiunea educativă. Această misiune are, la noi, un conținut precis: cultivarea în sufletul micului cititor a valorilor etice și estetice proprii viitorului constructor al socialismului. Este o legătură directă între acest deziderat și apariția tot mai multor cărți de versuri pentru copii, care oglindesc viața omului simplu în condițiile de azi. Parcurgînd volumele din 1959, vom constata preponderența acestei tematici. Cărțile Mioarei Cremene, „La noi, la gospodărie" și „Bună dimineața lume", încearcă să familiarizeze copiii „de orice vîrstă" cu elementele caracteristice vieții noi în mediul citadin și sătesc. Volumele „Schimbul de mîine" de Marcel Breslașu, „Casa cu ferestre argintii" de Florin Mugur și „Luna din călimară" de Cezar Drăgoi au aceeași intenție de a transpune poetic, pentru copii, universul obișnuit al omului nou. O mențiune specială merită placheta lui Titel Constantinescu, care evocă, la nivelul de receptivitate al copilului, zilele eroicei rezistențe antifasciste, lupta partidului pentru înfăptuirea Eliberării.

Nu putem totuși să nu observăm, tot din lectura cărților apărute anul trecut, o nejustificată rămînere în urmă în ceea ce privește reflectarea vieții contemporane, un orizont poetic depășit, pe care numai inerția autorilor îl poate explica. Dar o carte pentru copii, ca orice carte apărută în zilele noastre, trebuie să servească construirii socialismului și să corespundă cerințelor literaturii realist-socialiste.

Socotim că valoarea educativă a unei cărți ca „Ina Mădălina" de Valeria Boiculesi suferă tocmai din această pricină. Autoarea notează cu grație poetică stările sufletești ale micuței Ina, fetița care aspiră să fie „domnișoară", înregistrează peisaje de interior, dar totul plutește într-o absolută atemporalitate.

Există, în domeniul poeziei pentru copii, o tendință limitativă, de menținere în lumea suavă a gîzelor și florilor. O călătorie printr-o grădină poate fi desigur instructivă dar citind o carte care înfățișează așa ceva („O grădină pe lumină" de Teodor Dragomirescu) avem impresia că ea a folosit autorului ca pretext spre a exersa simple combinații sonore. Credem că obiectivul principal pe care ar fi trebuit să-l aibă în vedere astfel de cărți, educarea în spiritul nou, al epocii noastre, nu a fost realizat.

N-am vrea să se creadă însă că prin suflu actual în poezia pentru copii înțelegem restrîngerea inspirației poetice la zona cotidianului. Poezia pentru copii cunoaște forme specifice: legenda, basmul fantastic, care corespund structurii sufletești-specifice vîrstei și trebuiesc deci cultivate. Ceea ce susținem în aceste rînduri este adoptarea, și în poezia pentru copii, a perspectivei contemporane, care va fertiliza, fără îndoială, vechile specii și modalități literare. Credem, de pildă, că însăși noțiunea de fantastic trebuie să capete valori deosebite în epoca noastră, a zborurilor cosmice, în care fantezia lui Jules Verne este în multe privințe depășită de viață. Basmul Domniței Georgescu Moldoveanu, „Pui de greier", este versificat cu acuratețe, dar povestea greierașului care și-a pierdut scripca uzează în așa măsură de clișeele tradiționale, încît nu putem desprinde, la lectura cărții nici o trăsătură individualizatoare.

☆

Oglindirea actualității în literatura pentru copii se realizează în raport de anumite mijloace scriitoricești specifice. Credem că sunetul fals, artificial, care însoțește multe producții de acest fel, se datorește și neputinței scriitorului de a se identifica organic universului copilăriei. Matei Călinescu explica eșecul multor versuri din volumul Mioarei Cremene prin perspectiva exterioară pe care poeta o adoptă față de copilărie. Absolutizînd această constatare, s-ar crea însă impresia că slăbiciunile cărților Mioarei Cremene decurg numai dintr-o viziune poetică artificioasă. Pînă a ajunge acolo, deci pînă a ne preocupa de o problemă de ansamblu, nu putem ignora unele abateri de la exigența artistică elementară. Astfel, prima strofă pe care o citim în volumașul „La noi, la gospodărie", aglomerează o serie de construcții nefirești. O transcriem: „Dragi îmi sînt! Fac jurămînt / Caii cei fără oprelişti / (s.n.) Ropotind prin largi priveliști, / Către margini de pămînt". Credem că imaginea cailor ropotind printr-o priveliște este cel puțin improprie. Ceva mai jos, Mioara Cremene ne pune într-o mare nedumerire (ca să nu mai vorbim de micuții cititori care învață acum zoologia) afirmînd următoarele: „Și mi-s dragi, / Colea sub fagi, / Ciurdele păscînd agale, / Gînditoare și domoale, / Vîrînd ierburi în desagi" (!)

Așadar, abia după ce trecem de acest prag elementar al imaginilor improprii sau banale, urmează să examinăm capacitatea sau incapacitatea poetului de a intui universul liric al copilăriei. Socotim și noi că în volumele recente ale Mioarei Cremene se menține în general o perspectivă poetică exterioară.

Revelația unei integrări fericite în universul sufletesc al copilului de astăzi ne-a oferit-o „Cartea cu ferestre argintii" de Florin Mugur, deși nici el nu evită întotdeauna tonul edulcorat. Poetul manevrează cu dexteritate umorul ingenuu și fantezia, ca mijloace de compunere a unei lumi caracteristice. Această lume, deși restrînsă la spațiul limitat al locuinței, este a noastră, a socialismului. Ceea ce dă valoare cărții sale este realizarea unui erou liric-copil la ale cărei coarde sufletești impresiile din afară vibrează într-un fel particular. Poeziile din cartea lui Florin Mugur comunică între ele printr-o tonalitate specifică, conferită de existența acestui erou liric, care simte poetic într-un mod foarte propriu. Vom ilustra aceasta prin analiza unei singure poezii („Mama pune masa"), care surprinde un moment de mare intensitate sufletească: emoția cu care primește un băiețaș venirea tatei de la lucru. Auzind pașii tatei, copilul exultă: „...sună pași pe scară / Cheia sună-n ușă / Lampa se dă-n leagăn / Lampa jucăușă". Bucuria nestăvilită a copilului transfigurează obiectele din jur. Dar cum? Într-un fel propriu vîrstei sale (lampa se dă-n leagăn), așadar senzația de mare fericire este asociată de aceea a jocului preferat. Cu intrarea tatei pe ușă, starea de mare bucurie se amplifică și totul pornește o joacă nebună: „Scînteiază totul: / farfurii, cuțite; / Și de bucurie, / Parcă-s amețite. / Ușa se deschide / Larg triumfătoare / Tata! / Și tacîmuri, / Farfurii, pahare, / Se pornesc să cînte, / Toate o clipită. / Mama pune masa. / Mama-i fericită."

Nimic nu mai sună artificial, exterior în aceste versuri în care universul afectiv al copilăriei este bine intuit.

G. DIMISIANU

Răsfoind revistele

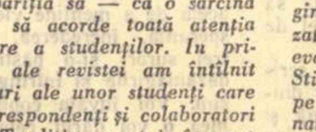

Poezia și proza (sept. 1959—ian. 1960)

„Viața studențească" și-a propus încă de la apariția sa — ca o sarcină de seamă — să acorde toată atenția creației literare a studenților. In primele numere ale revistei am întîlnit schițe și versuri ale unor studenți care au devenit corespondenți și colaboratori permanenți. Tradiția acestui început de drum nu se mai păstrează și astăzi în ritmul inițial.

Au apărut în ultimele cinci luni poeme și reportaje, (e drept de valoare inegală) care aduc mărturia preocupării pentru temele importante ale actualității. In cadrul unei rubrici interesante, din păcate rar întîlnită — „Teme și condeie studențești" — Mircea Radu Iacoban semnează reportajul intitulat „Pe Ceahlău" (din nr 38—39/960). Autorul știe să descrie aspecte semnificative ale unei excursii studențești pe masivul Ceahlău. Figura centrală a reportajului este Ana, o tînără filatoare din Botoșani, studentă la cursurile fără frecvență ale Politehnicii din Iași. Creșterea considerabilă a nivelului intelectual și cultural al oamenilor muncii este evidențiată cu pregnanță în paginile reportajului. Simplitatea expresiei și un anumit lirism discret, sînt calități ale reportajului lui M.R. Iacoban. Un alt reportaj, „Zece conspecte bucureștene" de Ilie Sabău, este consacrat împlinirii a 500 de ani de la întemeierea Bucureștiului (nr. 34 din 1959). Prezentarea orașului, de la originile sale și pînă astăzi, este realizată interesant și reușește să cuprindă evenimente social-politice esențiale. Stilul autorului suferă însă uneori de pe urma unui elan verbal excesiv. Semnalăm unele stridențe: „Bătrînul București e tînăr — iată o volută de stil prea frecventă", sau „...nu pentru a sări pîrleazul vreunei voite originalități"... sau „...ciocoimea speriată de revoluție căuta să înăbușe glasul de neînăbușit al căuzașilor și plămînul Bălcescului..."

★

Unei reviste care se adresează tineretului îi revine, între altele, sarcina de a veghea la respectarea limbii literare. Deficiențe frecvente în exprimarea clară se pot observa îndeosebi în versurile unora dintre cei care semnează chiar în pagina unde am întîlnit reportajul amintit.

Versul alb transformă uneori poezia în fragmente disparate de proză banală ca în „Examen suprem" de Corneliu Șerban: „Tot mai mult ne devin familiare / tot mai mult facem schimb / în orele zilelor noastre / între rinăcop și stilou. / Dacă privești / ochiul violet al furnalului / sau pe cel în care se zămislește ideia / ți se oferă priveliștea / aceleiași superbe incandescențe".

Cele mai bune dintre poeziile apărute în paginile „Vieții studențești" se inspiră din actualitate și evidențiază preferința tinerilor poeți pentru lirica politică și cetățenească. De remarcat în această privință ni se par versurile lui Dim. Rachici „Salvele Aurorei" (nr. 35/1960), ale lui Laszloffy Csaba (în romînește de Al. Andrițoiu), „Cîntec de slavă" (nr. 38—39/1960), precum și ale Rodicăi Toth, a cărei parodie la fabula cu greierele și furnica este ingenioasă.

Poezia și proza îndeosebi în numerele din decembrie și ianuarie au început să devină apariții rare în paginile „Vieții studențești".

Ținînd seama de faptul că materialul beletristic este menit să aducă o însemnată contribuție la educația comunistă a cititorilor săi, ar fi bine ca revista „Viața studențească" să extindă spațiul destinat literaturii.

BIBLIOGRAFIE

„Editura tineretului"

COLECȚIA OAMENI DE SEAMA

Au apărut în ultima vreme:

- „Ibrăileanu — Omul" de Savin Bratu
- „Saligny" de Ion Crișan
- „Aristotel" de D. Isac
- „Pasteur" de dr. P. Tăutu
- „Beethoven" de Romain Rolland

Vor apare:

- „Cehov" de B. Elvin
- „Kogălniceanu" de D. Hîncu
- „Ovidiu" de O. Drimba
- „Mark Twain sau aventurile umorului" de Petre Solomon (Ed. II-a)
- „Scene din viața lui Shakespeare" de Mihnea Gheorghiu (Ed. II-a)

O carte pe săptămînă

RADU BOUREANU: „Cîntare cetății lui Bucur"

Și în „Cîntare cetății lui Bucur", Radu Boureanu este — în primul rînd — un liric avîntat și solemn la care sînt remarcabile gesticulația, culoarea cuvintelor și atmosfera. Poemul lung al cetății lui Bucur e contrapunctat, ca să cuprindă în el tumultul secular al vieții capitalei noastre din perspectivă istorică. Esențial este că poetul reușește a ne da aspecte și episoade ale acestui tumult, urmărite cronologic de la prima treaptă a existenței istorice a orașului, pînă în zilele noastre. Viziunea este, așadar, amplă. Ea se deschide retoric printr-o Inchinare și o Predoslovie și prin cîteva evocări ale începutului (Vînătoare, Viziune lacustră, Pe ocina cetății, Zăpezile calde, Baladă, ș.a.) sugestive în ordinea istorică a zămislirilor, care aveau să se dureze. Momentul definirii cetății ca prezență istorică este fixat cu glorificări lirice în felul exaltat al lui Matei Caragiale: Cetatea răscolită de soarele amiezii / Se lăfăia balcanic cu toate la vedere; / Bătuse-o arhebuză pe ziduri cu putere, / In tîrg, chervane grele opriră genovezii!" De aici cîntarea începe să-și adune sunetele. Selectiv și documentat, poetul nu devine totuși un cronicar al vremilor pe care le evocă legendar sau anecdotic. Talentul matur al lui Radu Boureanu a depășit intențiile cronicărești ale istoricului liric și, folosind evocarea patetică, transformînd faptele luate în desfășurarea lor veridică — s-a oprit la simboluri ale curgerii în timp. Morile („bătrîne mori bucureștene"), care măcinau pentru egumenii fălcoși ai mînăstirilor, participă la suferința oamenilor ca niște personaje fabuloase: Surate mori / Surate mori, / Pe Dîmbovița cad ninsori / Infii căzură talerii de sînge / Din albi mesteceni, din anini, / Și taleri galbeni ofiliți. Hanurile (ca vestitul han al lui Manuk) duc prin vreme urmele desfrîului. Zlafeturile, rădvanele (precum Rădvanul cu cerbi), tîrgul moșilor, vînzarea robilor (Roaba vîndută) dau cîntării poetului accente grave și dure, fiindcă învie timpi istorici ai jalei generale care se opune mută și neputincioasă trîndăviei și „rafinamentului" balcanic al exploatării. In aceste cîntece, tratarea este ori plastică, uleioasă, grasă, cu coloarea verbală stridentă, luată viguros din pasta limbii, ori ridicată la semnificație morală, cu versuri patetice și muzicale ca în cele două piese antologice (Roaba vîndută, Rădvanul cu cerbi) în care cutremurătoare sînt înfiorarea lirică, atmosfera prefigurată, prevestirile și amenințarea: Calicimea, săracii, breslașii, / Prin vad amar își tîrîie viața și pașii; / De pe buze scuipîndu-și amarul / Așteaptă să tragă iar bir dăbilarul, / Așteaptă să le tragă alte piei, / Că poate vrea vodă ca doamna să poarte / Nu stinse opaluri cu apele moarte / Ci roșii rubine de sînge / Pe mîini și-n cercei.

Momentele deșteptării asupriților (ciclul Se ridică norodul), cu vremea zaverii, cu 1848, cu bătălia din dealul Spirei, cu Unirea, cu 1907, nu sînt numai versificări locvace de evenimente, ci evocări de sensuri și țeluri istorice, prilejuri de portrete de neuitat (ca acel sculptat în lemn al lui Tudor), anunțuri profetice ale triumfului celor ridicați pentru cauza dreptății sociale. Bătaia de talgere a versurilor, exclamațiile și tiradele, cînd trec de grandilocvența sterilă a invocării, dau întregului ciclu strălucire și sentențiozitate. Mai lirică și mai fecundă emotiv este însă tot sugerarea cu linii limpezi de decor istoric (1848, coifurile de aramă din dealul Spirei) ca și spectacolele mari, nedeclamate, ca acel al suferinței gloatelor țărănești după zaveră: Dar pe cîmpie, pînă-n zare / Mari gloate țărănești, amare, / Stăteau cu buzele sărate / De nedreptate... Și-n zdrențe și sumane roase / Rînjeau din ruginite coase.

Anii de luptă (alt ciclu al ordonării Cîntării) sînt viforoși în viziunea poetului și evenimentele lor însemnate cer poeme somptuoase, cu cadențe tumultuoase și grave. Prezența partidului, eroismul comuniștilor în lupta împotriva exploatării, alcătuiesc conținutul dinamic evocator al acestei părți. Intenția poetică se rezolvă artistic, mai mult pe planul retoric, deseori convingător și patetic, alteori după unele scheme lirice previzibile. Rămîn aspecte pilduitoare de luptă și de viață văzute de poet în înfățișarea lor simplă, firească și adecvată: Sparge sirena munți de liniște grea / Amurg, februarie, la jumătate / Aspră, coasă de ger, coasă de vînt / Orașul străbate / Parcă venind pe pînza sonoră / Ce-o desfășoară sirena peste cetate punînd / Uzine, fabrici, inimi, mîini, picioare, / Aspre lumini, crunte tăceri, / Străbat orașul sfărîmînd / Munți de uriașă nepăsare.

Ciclurile care încheie în apoteoză „Cîntarea cetății lui Bucur" își trag seva din anii pregătitori prin lupta a Eliberării și din viața nouă a patriei și a capitalei ei. Orașul fără jug e un ciclu de poeme poliritmice, cu versuri înaripate și cu fulgere de pamflet. Dar bogăția verbală, sunetele revelatoare și răscolitoare din cîntecele anterioare lipsesc aici. Exclamatic și hiperbolic, poetul nu izbutește întotdeauna de a ne comunica emoția intimă, grandoarea luptei și abnegației eroilor comuniști. (Un steag uriaș, Moartea venea din văzduh). Temeinic artistic, ciclul final (15 ani) aduce ritmurile frenetice ale prefacerilor, așa cum s-au oglindit ele în viața capitalei semi-milenare. Orașul renăscut ca pasărea legendară, pădurea lui necuprinsă de schele, pulsația de metropolă în construcție, trăiesc în acest imn de suflu impetuos, pe care-l înalță Radu Boureanu zilelor noastre.

Nu întotdeauna egal ca artist, Radu Boureanu este însă și în acest poem conceput simfonic, un poet veritabil, distinct prin capacitatea lui de a evoca solemn-patetic, colorat și prin năzuința lui de a cuprinde, în acorduri de orgă, măreția contemporaneității noastre.

G. MĂRGĂRIT

FLORICA IOAN — „Recoltă bogată"

PRINCIPIALITATEA ȘI OBIECTIVITATEA — INSUȘIRI INTRINSECI ALE CRITICII LITERARE

de V. IVANOV

Vissarion Bielinski a numit critica literară estetică în mișcare. Această definiție are un sens foarte adînc. Ea cuprinde atît cerința ca criticul să dezvolte și să îmbogățească teoria, să facă să progreseze estetica, cît și indicația ca el să nu teoretizeze în mod abstract, ci să pătrundă direct în procesul literar, contribuind prin părerile și aprecierile lui la dezvoltarea concretă a acestuia.

Forța criticii marxiste rezidă în principialitatea ei partinică, în obiectivitatea și în caracterul ei profund științific. Aceste trăsături o deosebesc radical de critica burgheză reacționară de astăzi, care este adeseori o critică estetizantă sau cu un grosolan caracter de reclamă.

In fața criticii noastre stau sarcini mărețe, care s-au conturat deosebit de clar în etapa actuală. Ea trebuie în primul rînd să elaboreze teoria realismului socialist, folosind experiența deosebit de bogată a literaturii sovietice, a literaturilor celorlalte țări socialiste și a literaturii progresiste din lumea întreagă, să contribuie prin analiza competentă a operelor de artă la dezvoltarea întregii noastre literaturi, ca și la succesele în creație ale fiecărui scriitor în parte. In al doilea rînd, critica noastră trebuie să formeze gustul artistic al cititorilor, să-i învețe să înțeleagă și să aprecieze just operele literare și de artă. In al treilea rînd, critica este chemată să lupte împotriva esteticii burgheze și revizioniste, să respingă atacurile îndreptate împotriva literaturii și artei sovietice și să demaște esența antipopulară a modernismului, sub toate manifestările sale.

Critica se poate achita de aceste sarcini atît de importante numai dacă se situează pe poziții ideologice și teoretice ferme, numai dacă dă dovadă în opiniile sale de principialitate partinică, de un înalt simț de răspundere față de popor, numai dacă își însușește culmile măiestriei profesionale, dezvoltînd minunatele tradiții ale criticii democrat-revoluționare și luînd ca model ceea ce au scris Marx, Engels, Lenin în legătură cu problemele literaturii și artei.

Recent, secretariatul Conducerii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. a organizat o ședință lărgită în cadrul căreia s-a discutat situația criticii literare în organele de presă ale Uniunii Scriitorilor.

Discuția a arătat că în ultimul timp critica a devenit mai activă, că ea caută să ocupe locul ce i se cuvine în rezolvarea problemelor fundamentale care stau în fața literaturii. Intr-o serie de cuvîntări (cuvîntul de deschidere rostit de G. Markov, cuvîntarea lui L. Novicenko etc.) s-au ridicat probleme importante privind critica literară. Din păcate, în cadrul discuțiilor nu și-au găsit oglindirea cuvenită marile sarcini sociale ce decurg pentru critică din indicațiile partidului referitoare la munca ideologică, expuse în hotărîrea C.C. al P.C.U.S. „Despre sarcinile propagandei de partid în condițiile actuale". După cum se știe, hotărîrea acordă o mare atenție educației ideologico-estetice a poporului, propagării largi a literaturii și artei în mase. Această propagandă este o îndatorire în primul rînd a artiștilor și criticilor.

Sarcinile criticii cresc acum în toate privințele. In condițiile actuale se dă o luptă foarte ascuțită între ideologia socialistă și ideologia burgheză. E firesc, deci, ca nici critica să nu rămînă pasivă. Ar fi o greșeală să se creadă că coexistența pașnică, pentru care se pronunță guvernul sovietic în politica sa externă, înseamnă încetarea luptei ideologice. Coexistența pașnică, ne învață partidul, nu înseamnă slăbirea luptei dintre ideologii. Trebuie să luptăm cu hotărîre și consecvență pentru ideile noastre comuniste, pentru modul nostru de viață, pentru sistemul nostru socialist. Nici nu poate fi altfel, cu atît mai mult cu cît ideologia noastră, inclusiv literatura și arta noastră, au fost supuse și sînt supuse în ultimii ani unor atacuri furibunde din partea apologeților orînduirii burgheze și a acoliților lor revizioniști. In țările capitaliste și mai ales în S.U.A. au fost editate zeci de cărți, au apărut sute și mii de articole care defăimează prin toate mijloacele literatura sovietică și metoda ei artistică — realismul socialist. După cum se știe, tocmai din acest izvor se inspiră revizioniștii din literatură, care se dedau neîncetat la atacuri împotriva artei noastre.

Revizioniștii afirmă în mod calomnios că „cei ce se intitulează realist-socialiști" sînt „vulgarizatori în domeniul culturii". Călăuzindu-se după critica burgheză estetizantă, revizioniștii proslăvesc poezia care se ține departe de „viața practică", care reprezintă „intruchiparea veșnicei reînnoiri, aplicarea unor mijloace mereu noi și expresia sentimentelor, dorințelor și năzuințelor noastre". Pentru apologeții modernismului optimismul în poezie este în general intolerabil. Ei poetizează visele confuze, rupte de realitatea concretă, ale unui subiect vlăguit. Asemenea tendințe sînt cu totul străine poeziei sovietice și poeziei progresiste din întreaga lume.

Critica noastră a luptat și luptă cu succes împotriva dușmanilor literaturii sovietice. Și în această privință se manifestă cu toată puterea caracterul ei combativ, principialitatea ei înflăcărată. Lupta nu a încetat nici acum, astfel că trebuie să păstrăm uscat praful de pușcă al criticii literare.

Fără principialitate partinică nu poate fi vorba de o orientare competentă și justă a literaturii sovietice, nu poate fi vorba de popularizarea ei în rîndurile maselor de cititori, pentru a-i educa din punct de vedere ideologic și estetic.

Domeniul creației artistice este extrem de complex. Uneori se mai manifestă aici influența ideologiei burgheze, lipsa de maturitate ideologico-politică a unor scriitori și oameni de artă.

Desigur, atunci cînd e vorba de greșelile unor tovarăși de-ai noștri, tonul criticii trebuie să fie altul, trebuie să fie tovărășesc. Dar și în acest caz principialitatea trebuie să rămînă neclintită. Așa ne învață pe noi, criticii sovietici, partidul comunist.

In cuvîntarea rostită la cel de al III-lea Congres al scriitorilor sovietici, tovarășul N. S. Hrușciov a spus: „Pozițiile principiale trebuie apărate, trebuie dusă o hotărîtă luptă ideologică împotriva acelora care atacă linia partidului". Și mai departe: „Poate că mă veți întreba la ce îndemn? La ațîțarea pasiunilor în luptă sau la conciliere? Iar eu vă răspund: la unirea forțelor pe o bază principială". Aceste cuvinte cuprind o importantă indicație pentru toate organizațiile noastre de creație.

Este evident aproape pentru oricine că primirea criticii este una din cele mai grele încercări sufletești. Ea e cu atît mai dificilă pentru omul de artă. Intr-adevăr, omul de artă supune judecății opiniei publice ceea ce are mai scump — roadele frămîntărilor și chinurilor sale creatoare. Iată de ce adeseori prima reacție afectivă la orice observație critică este negativă, un dezacord. Dar critica nu este numai o chestiune de afectivitate, ci mai cu seamă de rațiune. De aceea just procedează cel ce, primind critica, își controlează reacțiile prin rațiune.

Dacă influența psihologică a criticii este atît de acută, cu atît mai important este tonul ei just. Contrarul nu poate decît să dăuneze. Principialitatea criticii este incompatibilă cu tonul de mentor, cu brutalitatea, cu arborarea unui aer de superioritate și dispreț față de cel criticat, etc. Un asemenea „ton" nu poate decît să irite și chiar opiniile juste astfel prezentate nu se vor bucura de buna primire meritată. Astfel, nu întîmplător articolul „Luptătorii rămîn luptători" de E. Serebrovskaia („Literaturnaia gazeta", 6 octombrie, 1959), material care pune just problema rolului criticii, dar care are într-o anumită măsură tonul menționat, a trezit obiecții — întru totul întemeiate — din partea unui șir de oameni de litere.

„Talentul e un lucru rar. El trebuie sprijinit în mod sistematic și cu grijă", — a spus Vladimir Ilici Lenin. E una din cele mai importante porunci ale marelui conducător, iar partidul ne dă o pildă minunată de atitudine plină de grijă față de oamenii de artă. Critica ce nu ține seama de uriașa încordare pe care o cere scriitorului creația literară, critica disprețuitoare față de munca acestuia nu poate fi rodnică. Și totuși mai apar la noi articole critice care nu manifestă dorința de a veni în ajutor scriitorului și cititorului, ci mai curînd intenția de a se răfui cît mai sever și mai spectaculos cu vreo anumită lucrare oarecare.

Bineînțeles, critica binevoitoare nu poate avea nimic comun cu liberalismul în problema conținutului de idei și măiestriei. Lupta pentru puritatea ideologică a literaturii și artei noastre a fost și rămîne o datorie sfîntă a criticii. Numai principialitatea partinică, obiectivitatea și competența indisolubil legate de ea, pot face și fac ca critica noastră să contribuie la dezvoltarea literaturii, s-o orienteze just din punct de vedere ideologic, creator. In cuvîntarea rostită la Congresul al III-lea al scriitorilor, tovarășul N. S. Hrușciov a subliniat că critica literară, analiza temeinică și de zi cu zi a lucrărilor literare constituie o condiție dintre cele mai importante pentru dezvoltarea cu succes a literaturii noastre.

Se știe că uriașul ajutor pe care partidul l-a acordat literaturii și artei noastre în lupta împotriva tendințelor greșite ale unor scriitori și oameni de artă a și dat roade. Se înregistrează un avînt important în toate genurile literaturii și în primul rînd în principalul gen al prozei — romanul. Au apărut lucrări ca „Departe în spatele frontului" de B. Polevoi, „Vii și morții" de K. Simonov, „Meditație" de F. Panfiorov, „Stepa vulturilor" de M. Bubennov etc.

Pentru oamenii noștri de litere și de artă, mai ales după cel de al treilea Congres al scriitorilor sovietici, a devenit caracteristică o consolidare a forțelor creatoare, o și mai mare unitate ideologică și politică.

Inseamnă oare aceasta că în rîndurile intelectualității artistice au încetat orice controverse? Desigur că nu. Și aceasta e foarte bine. Intr-adevăr, „liniștea și pacea" ar însemna stagnarea gîndirii creatoare. Iar partidul ne cere ca gîndirea creatoare să pulseze din plin, să clocotească. In anul care s-a scurs am fost martorii unor însuflețite dispute literare, ai unor discuții aprinse în jurul unor probleme importante ale dezvoltării literaturii sovietice, care au continuat și la consfătuirea în problemele criticii, organizată de secretariatul Conducerii Uniunii scriitorilor din U.R.S.S.

Cînd au loc discuții în contradictoriu în apărarea unei anumite poziții exagerările polemice nu sînt excluse. Dar dacă sînt depășite limitele obiectivității, devin inevitabile ideile preconcepute, unilateralitatea.

In legătură cu aceasta, aș vrea să mă opresc asupra unor discuții care au avut loc într-o serie de publicații literare în anul 1959.

Un mare interes a prezentat discuția a cărei temă, convențional vorbind, a constituit-o caracterul zugrăvirii realității noastre. Această discuție s-a însuflețit deosebit de mult după ce scriitorul V. Nekrasov a publicat în revista „Iskusstvo kino" nr. 5, 1959, articolul «Cuvinte „mărețe și simple"». Viktor Nekrasov a criticat aspru felul cum este zugrăvită realitatea în filmul „Poemul mării", realizat după un scenariu al lui A. Dovjenko. V. Nekrasov consideră că, în goana după o amplă zugrăvire a evenimentelor, autorii filmului au căzut în retorism, nu au manifestat interes pentru aspectele obișnuite ale vieții omului simplu; or, după părerea autorului romanelor „In tranșeele Stalingradului" și „In orașul natal", tocmai în aceasta constă sarcina principală a literaturii și artei, dacă ele vor să fie veridice. Iată, pe scurt, ideile articolului lui V. Nekrasov. Impotriva acestor idei s-au ridicat mulți tovarăși, dar s-au găsit și adepți.

Ce aș vrea să spun în legătură cu această problemă? După cum se știe, romanele lui V. Nekrasov menționate mai sus au fost viu criticate cîndva. Autorul a fost acuzat că zugrăvește aspecte mărunte ale vieții, a fost acuzat de platitudine, de tendința de a-i „banaliza" pe eroi etc. etc. Au răsunat și glasuri în sprijinul lui V. Nekrasov. Timpul a arătat că lucrările talentatului scriitor au sfera lor de cititori, că ele au ocupat în literatura noastră un loc corespunzător importanței lor obiective. Astăzi V. Nekrasov, așa cum dovedește articolul pe care l-a publicat în revista „Iskusstvo kino", prezintă maniera sa de creație drept principala, aproape chiar singura manieră fecundă pentru literatura sovietică, manifestînd o uimitoare intoleranță față de alte soluții creatoare. De fapt, scriitorul ar putea să nu fie condamnat cu atîta asprime pentru aceasta. El folosește o asemenea manieră, și acesta este dreptul lui. Dar criticii nu pot avea decît o singură bază: atitudinea științifică, obiectivă față de problemă, care exclude simpatiile și antipatiile personale arbitrare. Iar o asemenea atitudine nu este în favoarea concepției lui V. Nekrasov. Prezentarea pe scară largă a eroismului oamenilor sovietici, care, desigur presupune în mod obligator și oglindirea unor aspecte obișnuite, cotidiene, ce pot cuprinde adeseori elemente eroice — iată calea către cele mai remarcabile victorii și realizări creatoare în literatură. Ne-o dovedește întreaga experiență a celor mai buni scriitori sovietici. Poți avea orice atitudine față de soluția artistică concretă dată concepției ideologice a filmului „Poemul mării". Pe unii această soluție îi satisface, alții îi găsesc lipsuri ș.a.m.d. Dar un lucru e clar: tendința de a oglindi patosul zilelor noastre eroice, crearea nu numai a unor noi mări pe pămînt, ci — și aceasta este deosebit de important — a unor oameni noi, a unor caractere noi, tendința de a preamări toate acestea în sunetele unui imn solemn, de a le înfățișa în culorile unei pînze monumentale se înscrie pe linia dezvoltării principale a artei noastre.

(Continuare în nr. viitor)

— Text prescurtat —

Articol apărut în „KOMMUNIST" nr. 2/1960

...ANISMUL ȘI EPOCA NOASTRĂ

... TUDOR VIANU: Congrese ...legătură cu Renașterea și umanismul au fost numeroase. In 1956, la Florența, a fost un congres consacrat în mod exclusiv acestor probleme. Am trimis acestei adunări o comunicare, unde am adus cîteva precizări în legătură cu tendința semnalată de tovarășul Oțetea, tendință de a împinge originea umanismului înapoi, în evul mediu. Inclinarea de a recunoaște umanismul în veacul al XII-lea francez este foarte generală în istoriografia burgheză. Această vedere dorește să răpească umanismului caracterul său revoluționar. Teama de revoluție duce pe unii cercetători la negarea acestui caracter, oriunde s-a produs, pentru a arăta că aspectele de cultură au fost totdeauna rezultatul unei dezvoltări liniștite, fără lupte. Renașterea n-ar fi fost deci o revoluție culturală, ci a apărut prin simpla dezvoltare a perioadei anterioare, a evului mediu. Punctul acesta de vedere este astăzi atît de general, încît a fost necesară rectificarea lui.

De atunci, ocaziile de discutare a problemelor Renașterii și umanismului s-au înmulțit. Ele au fost discutate, de pildă, la Congresul istoricilor de la Roma. In vara trecută, a avut loc Congresul de la Tours, consacrat acelorași chestiuni. Dar tot atunci, în aceleași zile, a avut loc o reuniune internațională la Wittenberg asupra problemei „Umanismului în centrul și răsăritul Europei". La această adunare, am însoțit pe tovarășii Oțetea și Oprescu; fiecare din noi a făcut cîte o comunicare asupra unei teme din trecutul culturii romînești. Deși la Wittenberg s-au discutat mai cu seamă mișcări de cultură din țările centrului și răsăritului european, am ascultat acolo și comunicări în legătură cu esența generală a umanismului, cu dezvoltarea lui în cultura modernă, de pildă, două comunicări ținute de profesori din R.F.G., care au înfățișat umanismul ca o mișcare tinzînd către unica dezvoltare a individului. Cred că am reprezentat punctul nostru de vedere intervenind în discuție și arătînd că, dacă umanismul este numai o mișcare menită să dezvolte cîțiva indivizi, interesul lui rămîne foarte limitat. Umanismul este interesant cu adevărat numai dacă de directiva lui pot să se folosească popoarele în întregimea lor. Delegația noastră a reprezentat deci punctul de vedere al umanismului socialist.

Acad. ST. MILCU: Aș dori să adaug, la observațiile făcute de tov. acad. Ralea, cîteva exemple de antiumanism în științele exacte. Aș începe cu un aspect care, din fericire, a scăzut în intensitate: e teoria rasistă. In momentul de față, relativ foarte puțini oameni de știință serioși mai acceptă teoria inegalității umane pe baze rasiste. Dar trebuie să recunoaștem că, din punct de vedere politic, ea este încă folosită. Teoria raselor este, evident, eminamente antiumanistă, printre cele mai puternice care au fost folosite vreodată pentru a crea o justificare aparentă a inaccesibilității la cultură și la viață a diverselor varietăți biologice ale omului, cu nimic inferioare. Antropologia, care se ocupă de capitolul raselor, a avut marele merit de a [illegible]ție a varietăților naturale de balastul falsificator al acelora care au folosit acest domeniu al științei pentru scopuri necurate. Este foarte clar pentru noi azi, că teoria raselor trebuie socotită ca teorie antiumanistă, care folosește aspecte naturale, date ale biologiei omului, împotriva lui. Antropologia arată foarte clar că nu există nici o deosebire fundamentală între rase, că toate deosebirile sînt neesențiale.

O altă concepție antiumanistă persistă în teoria antropogenezei. Nici un om de știință nu mai contestă încadrarea omului în scara animală și evoluția la cea mai înaltă treaptă. Se susține de un grup de antropologi că rasele s-au diferențiat (e teoria polifiletică) din tipuri de antropoizi diferiți. Cele mai multe descoperiri, motivate faptic, susțin însă originea monofiletică: un strămoș comun antropoid, din care s-a dezvoltat întreaga umanitate. Unde s-a format acest strămoș comun? Sînt probe că s-ar fi născut mai curînd în Asia, într-un singur loc, și s-ar fi dispersat ulterior. Rasele actuale s-au format în legătură cu condițiile de mediu diferit.

O a doua direcție antiumanistă în știință, cu domenii de cercetare avînd implicații mai reduse decît teoria raselor, e încercarea de a explica omul biologic unilateral. Omul, în accepția definiției pe care am acceptat-o, este văzut ca o ființă complexă. El nu poate accepta nici o explicație unilaterală; aceasta ar însemna de la bun început o mutilare. Sînt însă cercetători care, în biologie, folosesc unilateral explicații limitate. Iată un exemplu al biochimismului: prin jocul humorilor, care se repartizează în diverse cantități, se caută să se explice viața superioară a omului, complexitatea lui psihologică. Evident, este o explicație unilaterală, de ordin materialist vulgar, care-l mutilează pe om și creează o idee falsă despre natura lui specifică. Orice explicație de acest fel e unilaterală, îl sărăcește și îl deformează pe om, reducîndu-i personalitatea și perspectivele de dezvoltare.

Psihofarmacologia, despre care s-a ținut recent la Roma un congres, este de asemenea amenințată de această tendință explicativă. Se știe azi că anumite droguri modifică anumiți parametri ai activității noastre superioare — ca să mă exprim în termeni medicali. De exemplu, mescalina, introdusă în corpul nostru, face ca orice sunet pe care-l percepem să fie însoțit de o viziune colorată. Aztecii au folosit-o și o mai folosesc. De asemenea, unii hormoni, secretați de glanda suprarenală, au această proprietate; ei sînt capabili să influențeze puternic viața psihică. Cortizonul, administrat la un pacient în doze mai mari, a făcut ca acesta să aibă viziuni cinematografice de mare varietate și interes. Ar fi greșit însă să acceptăm tendința de a explica viața psihică a omului numai prin jocul acestor substanțe, incapabile să redea și să explice complexitatea vieții noastre sufletești.

Acad. ATHANASE JOJA: Delimitarea concepțiilor antiumaniste ale filozofiilor occidentale ne permite să considerăm cu un spor de claritate noțiunea umanismului socialist, cu a cărei analiză vom încheia dezbaterea noastră.

AL. PHILIPPIDE: In ce privește umanismul socialist, aș avea de spus următoarele. Cred că în centrul umanismului socialist nu mai stă, ca preocupare esențială, dezvoltarea personalității umane considerată izolat, ci dezvoltarea și cultivarea individualității în raport cu celelalte individualități, deci cu omenirea întreagă. S-a spus, în cursul acestor dezbateri, că în noul umanism accentul se pune pe omenie. Foarte just. Această omenie nu se poate concepe și nu se poate exercita decît numai în raporturile oamenilor între dînșii; omenia este, într-un individ izolat, inoperantă. Omenia nu se poate încadra, deci, decît în umanismul de tip nou, în umanismul socialist, întemeiat pe principiul solidarității umane. Umanismul socialist cred că poate — chiar trebuie — să cuprindă în el și ideea stăpînirii și a transformării naturii de către om, și aceasta ca o consecință a aceluiași principiu de universalitate de care am vorbit. Un personaj dintr-o povestire a lui Cehov (scriitorul care, cu realismul și cu marea lui dragoste de oameni, a ajutat, cred, foarte mult la pregătirea umanismului socialist), acel personaj (prin care desigur că vorbește chiar Cehov) spune: „Omului nu-i trebuie conacuri și nu-i trebuie 3 coți de pămînt, ci tot globul pămîntesc, natura toată, pentru ca [illegible] și particularitățile unui spirit liber". Iată exprimat de un scriitor, în chip expresiv, spiritul de libertate în care se dezvoltă umanismul de tip nou, umanismul socialist.

Aș cita, ca să închei, cîteva fraze din Marx, care exprimă lapidar și strălucit tocmai sensul adînc al umanismului cel nou. Vorbind de înstrăinarea omului de el însuși, din cauza orînduirii sociale bazată pe proprietatea particulară, Marx spune: „Comunismul ca desființare pozitivă a proprietății particulare considerată drept separarea omului de el însuși, deci comunismul ca dobîndirea reală de către om și pentru om a esenței umane, deci ca întoarcere a omului la el însuși în calitate de om social, adică de om complet, întoarcere totală, conștientă și cu menținerea întregii bogății a dezvoltării anterioare, comunismul acesta, fiind un naturalism desăvîrșit, coincide cu umanismul. El este adevăratul sfîrșit al luptei între om și natură și între om și om".

In fraza aceasta se află, cred, răspunsul la unele întrebări pe care ni le-am pus noi. Ce înseamnă, între altele, acea „menținere a întregii bogății a dezvoltării anterioare", ce înseamnă altceva decît afirmația că în procesul de transformare socialistă trebuie să preluăm din moștenirea trecutului tot ce ne poate sluji la mersul nostru înainte pe calea progresului? Umanismul de tip nou trebuie deci să privească hotărît înainte, dar folosindu-se în înaintarea lui de tot ce a fost progresist în trecut.

Acad. TUDOR VIANU: Vorbind de umanismul epocii noastre, cred că este cazul să ne preocupăm nu numai de problema moștenirii culturii greco-latine, ci și de cea a receptării altor culturi, cum sînt de pildă, culturile orientale. Umanismul socialist, viziunea despre lume și cultură care se formează astăzi este o viziune care acordă aceeași însemnătate tuturor marilor culturi ale lumii. In perioada capitalismului și imperialismului, s-a produs o lucrare de discriminare și gradație: se spunea că cultura europeană are incontestabilă superioritate față de cea orientală. Era, cu alte cuvinte, o expresie a disprețului colonialiștilor față de țările pe care le colonizaseră și o încercare de justificare a exploatării. Socialismul susține însă necesitatea independenței țărilor subjugate și aspirațiile lor către libertatea și dezvoltarea națională. El rupe deci cu prejudecățile care vorbeau de inferioritatea culturii orientale. Socialismul creează, prin urmare, pentru întîia oară, baza solidă a înțelegerii pe plan de egalitate a tuturor culturilor mari ale lumii și face posibilă, ca atare, introducerea lor temeinică în formula generală a umanismului.

Acad. A. OȚETEA: Pînă la societatea comunistă, pînă la societatea socialistă, din Uniunea Sovietică, — umanis-

„buni" se închideau în camere cu perdelele lăsate, aspirînd să devină oameni cît mai subțiri, cît mai originali și cît mai rafinați, departe de orice muncă manuală. Tendința educației sovietice este tocmai de a șterge deosebirile, pe cît posibil, între manual și intelectual. De aici accentuarea politehnizării învățămîntului. Adeseori ni se pare poate ciudat faptul ca fetele care învață la liceu să ia lecții de lăcătușerie. Dar lucrul e necesar tocmai pentru a stinge treptat deosebirea dintre munca manuală și munca intelectuală.

DEMOSTENE BOTEZ: Cred că umanismul socialist a avut un precursor în umanismul proletar. Socot că, atunci cînd discutăm despre umanismul socialist, trebuie să menționăm umanismul proletar, care a creat el însuși, în focul luptei, un tip de om nou, un umanist în acțiune, ca să spunem așa, adică tipul luptătorului pentru toate revendicările proletariatului și pentru schimbarea orînduirii capitaliste.

Mai cred, apoi, că ceea ce este esențial pentru dezvoltarea tuturor aptitudinilor unui om e sentimentul libertății. Un om care nu are acest sentiment al libertății, care nu are motive să socoată că este om liber, nu poate fi un om care să gîndească la dezvoltarea armonioasă a aptitudinilor

discuția a scos în relief notele caracteristice ale umanismului în general, ale umanismului socialist în special. Dezbaterea a permis formularea unei definiții a umanismului pe care o socotim acceptabilă, definiție care exprimă esența umanismului ca concepție și mișcare social-culturală, avînd ca obiectiv dezvoltarea maximă și integral-armonioasă a personalității, de pe pozițiile claselor progresiste.

Am distins, astfel, un umanism antic, elenic în special, expresie a claselor progresiste ale antichității, ale armatorilor, navigatorilor, meseriașilor, negustorilor, care luptau împotriva aristocrației funciare, împotriva clasei reacționare; am distins apoi un umanism clasic al Renașterii, care a reprezentat burghezia în formație luptînd împotriva prejudecăților teologice, împotriva superstițiilor evului mediu și căutînd să creeze o mentalitate, o concepție care să corespundă intereselor claselor progresiste din vremea aceea; am distins o altă etapă a umanismului care s-a manifestat în secolul al XVIII-lea și care este cunoscut sub numele de „filozofie a luminilor", o fază importantă a umanismului, mai ales că ea a căutat să capete o bază de masă, dezvoltînd lupta ateistă și concepția materialistă. Aceste trei etape ale umanismului — deși s-au înscris

socialist, indisolubil legat de marile probleme social-politice ale epocii. Neavînd o bază largă de masă, umanismul presocialist evolua adeseori într-o retorică artificială, în erudiție pură, în subtilitate fără perspectivă.

Umanistul presocialist nu se poate realiza, fiindcă nu poți realiza cu plenitudine propria ta umanitate, disprețuind și degradînd umanitatea celorlalți, umanitatea creatoare de bunuri materiale și spirituale a oamenilor muncii.

Umanismul nu poate înflori pe terenul exploatării de clasă, al asupririi de rasă, de sex etc. De aici limitările umanismului premarxist. Cu toate aceste limitări în formele umaniste ale elenismului, Renașterii și iluminismului, s-au produs opere filozofice și artistice de o strălucire și o profunzime excepționale, exprimînd aspirațiile spre o viață mai bună ale oamenilor progresiști, reflectînd încrederea în rațiune și în forța creatoare a omului. Fiind purtătoare ale unor remarcabile valori etice, estetice și filozofice, aceste opere ne încîntă încă și prezintă un interes deosebit în educarea omului nou. De aceea, pe bună dreptate, s-a scos în relief rolul pozitiv pe care-l joacă în umanismul epocii noastre studiul culturii antice, ca și al literaturilor moderne. S-a evidențiat, de asemeni, că în umanismul socialist — umanismul epocii irumperii victorioase a omului în spațiul cosmic — științele naturii intră ca un element component, de covîrșitoare importanță. Acționînd asupra naturii, spune Marx, omul o transformă și transformă astfel propriile sale condiții de existență, propria sa existență. Or, prin știință noi transformăm natura, acționăm cu eficacitate asupra naturii și creăm condițiile sine quibus non ale ridicării nivelului material și cultural. Știința are apoi un aport de neprețuit în formarea concepției noastre despre lume, care este de o importanță hotărîtoare pentru umanismul modern. Din acest punct de vedere, nimeni nu poate subestima valoarea educativă și umanistă a științei orientate materialist.

Acad. St. Milcu a subliniat convingător contribuția științei la formarea umanismului socialist. Tov. Vianu a arătat, pe bună dreptate, că nu putem juxtapune cultura generală și specialitatea; umanistul socialist trebuie să fie un specialist cu orizont. In ce privește umanismul socialist, consider că s-au spus toate lucrurile importante.

Aș vrea să observ, în treacăt, că această dezbatere la masa rotundă prezintă interes, de vreme ce materialele despre umanismul socialist nu sînt frecvente.

Eu cred că textele principale din Marx care ne pot călăuzi și care ne-au călăuzit în discuții — tov. Philippide, tov. Oțetea s-au referit la ele — sînt textele din Manuscrisul filozofico-economic din 1844, în care sînt cuprinse idei esențiale pentru fundamentarea umanismului socialist. O deosebită importanță prezintă Ideologia germa[nă]. Eu aș semnala, ca avînd o importa[nță] excepțională pentru formarea noți[unii] de umanism socialist, Tezele asu[pra] lui Feuerbach, în care Marx formul[ea]ză bazele concepției lui filozofice, a[ră]tînd că, spre deosebire de materia[lis]mul mecanicist, materialismul mar[xist] înțelege natura ca fiind obiectul a[cti]vității umane, fiind, prin urmare, un[ima]nizată. Sînt în Teze lucruri admirab[ile] care trebuie meditate îndelung și de care trebuie să plecăm. Marx vorbe[ște] despre „înstrăinare", despre faptul [că] omul în lumea capitalistă este dom[i]nat de producție, activitatea lui p[ro]prie obiectivată îi apare ca ceva st[răi]n și ostil. Umanismul socialist [se] deosebește de cel al Renașterii și [al] luminilor prin faptul că desființează [a]ceastă alienare. Omul care și-a pi[er]dut esența lui de om — spune Ma[rx] — își regăsește această esență în [u]manismul socialist; începe să [și-o] găsească în umanismul proletar, d[ar] o regăsește în umanismul socialist [și] în umanismul comunist, ca formă [fi]nală, superioară. Deci, în umanism[ul] socialist, omul își regăsește propr[ia] sa natură, devine stăpîn pe forțele [de] producție și le domină; el nu mai es[te] ucenicul vrăjitor, neputincios în fa[ța] puhoiului de ape; omul capătă echi[li]bru, calm, încredere în rațiunea [și] forțele sale — trăsătură total diferi[tă] de cele ale clasei burgheze, a căr[ei] psihologie se reflectă în existențiali[s]mul de care a vorbit tov. Ralea și ca[re] promovează ideea că totul este absur[d], că destinul omului este absurd. O n[o]țiune importantă, formulată de Marx î[n] Manuscris, este aceea că individul es[te] o ființă socială; omul total es[te] individual și social. Această socialitat[e] este propice umanismului numai î[n] socialism. In acest sens, Marx se r[i]dică împotriva științei burgheze, ab[s]tracte care — spune el — fixeaz[ă] societatea ca abstracție față de ind[i]vid.

Nu mai este cazul să repet că umanismul socialist înseamnă totodată ș[i] ridicarea bunei stări. Fără ridicare[a] bunei stări, el nu poate fi conceput. Umanismul socialist este desființare[a] prejudecăților religioase — și acest lucru este foarte important și propriu tuturor etapelor umaniste — este abolirea oricărei distincții de sex și rasă. Așadar, statul socialist este realitatea concretă care singură permite eliberarea individului, dezvoltarea maximă a întregii lui personalități, pe baza pozițiilor progresiste ale proletariatului.

Cred că aceste ședințe au fost rodnice, întrucît au dus la lămurirea unei probleme nu îndeajuns cercetate. Cred că prin dezbaterea noastră am dobîndit o noțiune mai clară despre umanism.

Cred că sînt în asentimentul dvs. să mulțumim „Gazetei literare" pentru ospitalitatea pe care ne-a oferit-o. Și, de asemenea, vă mulțumesc dvs. tuturor pentru bunăvoința, pentru entuziasmul și erudiția pe care le-ați adus în dezbaterea noastră.

UMANISMUL SOCIALIST — CEA MAI ÎNALTĂ TREAPTĂ A UMANISMULUI

mul a rămas, în diferitele faze prin care a trecut (aceea a Renașterii, a secolului al XVIII-lea), un privilegiu de clasă. Umanismul integral, care să contribuie la emanciparea tuturor persoanelor și a maselor populare, nu putea să fie realizat în societatea capitalistă, care se întemeia pe exploatarea omului de către om. Marea mulțime, masele muncitoare, rămîneau excluse de la posibilitatea de a se cultiva, prin faptul că întregul lor efort era absorbit de grija de a-și cîștiga pîinea de toate zilele. Masele nu aveau nici timp, nici mijloace, nici instrucțiunea necesară pentru a-și însuși principalele achiziții ale civilizației realizate pînă atunci.

Deci, condiția primordială a realizării umanismului integral era desființarea relațiilor capitaliste, relațiile care condamnau imensa majoritate a oamenilor la o luptă elementară pentru asigurarea vieții cotidiene.

Citatul capitol din Marx, pe care ni l-a reamintit tov. Philippide, a definit condițiile esențiale ale umanismului, așa cum le concepe marxismul. Marx a arătat că, comunismul este adevăratul umanism. Numai societatea comunistă — spune Marx — poate transpune în viață cele mai nobile și îndrăznețe idealuri. Victoria deplină a umanismului este în funcție de stăpînirea de către om a forțelor naturii, de realizarea [illegible] tuturor oamenilor și de dezvoltarea fizică și spirituală a oamenilor.

In volumul XXV al operelor sale, Lenin a arătat că, după concepția lui Marx, acest comunism, acest umanism integral, socialismul nu-l poate realiza dintr-o dată; socialismul trebuie să procedeze prin etape. Intîi trebuie să înlăture condiția esențială care împiedică accesul oamenilor muncii la cultura superioară, trebuie să suprime proprietatea privată, să realizeze socializarea tuturor mijloacelor materiale. In această fază, socialismul nu poate asigura omului decît resurse în conformitate cu capacitatea sa. Socialismul nu va putea să pună la dispoziția omului, să asigure toate mijloacele necesare dezvoltării sale conform cu nevoile sale decît într-o etapă ulterioară, atunci cînd va fi fost înlăturat analfabetismul, cînd se va fi asigurat omului răgazul necesar pentru a-și însuși cultura superioară, cînd omul va putea într-adevăr să consacre o bună parte din timpul său perfecționării însușirilor sale morale și intelectuale.

Deci, condiția esențială a realizării umanismului socialist este statornicirea unor relații sociale bazate pe adevărata egalitate, pe adevărata libertate, pe adevărata democrație, care să cuprindă pe toți oamenii.

Experiența sovietică a confirmat justețea concepției lui Marx despre umanism. Uniunea Sovietică a început prin a socializa mijloacele de producție, prin a combate analfabetismul, prin a distribui bunurile după capacitatea fiecăruia. Dar, în faza în care se află azi dezvoltarea Uniunii Sovietice, se tinde la îndestularea maximă a nevoilor materiale și intelectuale ale maselor populare.

Uniunea Sovietică a dovedit, prin marile sale cuceriri tehnice, de educare și de instruire în masă a oamenilor muncii, că oamenii sovietici pot să cunoască realizările științei, artei, literaturii universale și să realizeze în același timp o specializare care să permită Uniunii Sovietice să cucerească primul loc în concurența marilor puteri, să devină prima putere în domeniul tehnicii și al științei. Prin aceasta, Uniunea Sovietică a dovedit că, într-adevăr, comunismul este identic cu umanismul.

Acad. M. RALEA: Desigur că problema umanismului socialist trebuie tratată foarte larg, sub toate aspectele. Eu aș atinge aci două aspecte mai importante. „Omul total" înseamnă dezvoltarea amplă și pe cît posibil integrală a personalității umane. In această privință, se are în vedere dezvoltarea intelectuală, dezvoltarea științifică, dezvoltarea afectivă și dezvoltarea fizică. Evident, omul total nu exclude specializarea. Ceea ce se face azi în educația sovietică este completarea omului specialist pe cît posibil cu omul integral. In special mă raportez — pentru că acesta este materialul uman cel mai însemnat — la educația muncitorilor. Aproape nu există muncitor în Uniunea Sovietică, care să nu se dezvolte, în afară de învățarea unei meserii precise, și în direcția unui talent literar, artistic, muzical sau de altă natură. De aceea găsim muncitori care sînt strungari sau cazangii și totodată poeți, violoniști sau sportivi, care iau premii importante la concursurile internaționale.

Trebuie apoi să vedem și un alt aspect al problemei: fuziunea între omul manual și intelectual. Tot secolul al XIX-lea a reprezentat o dezvoltare pasivă, contemplativă a personalității intelectualului. Imi aduc aminte cum, în liceu, sportivii erau considerați pușlamalele clasei, băieții

sale. Din acest punct de vedere, fundamentul umanismului socialist este eliberarea omului de exploatare, o eliberare care a dat și sentimentul libertății și care a dat sentimentul demnității umane, creînd acea egalitate socială în care toți oamenii au același sentiment de plenitudine pentru posibilitățile lor de dezvoltare.

S-a spus, cu drept cuvînt, că în umanismul socialist intră și bunăstarea omului, care îi dă posibilitatea să-și dezvolte toate însușirile sale. Prin această bunăstare, socialismul a adus iarăși ceva foarte important, dînd producției un țel uman. Aceasta e o trăsătură specifică a umanismului socialist.

Cred apoi că în umanismul socialist s-a realizat o unitate organică a societății cu personalitatea, fiindcă dezvoltarea însăși a maselor a devenit o condiție a dezvoltării personalității fiecărui om. Așadar, umanismul socialist creează și condițiile materiale, și condițiile spirituale optime pentru dezvoltarea fiecărui om.

Acad. ST. MILCU: Aș dori să stărui puțin asupra relației dintre tehnică și umanism, analizînd poziția omului modern în fața tehnicii. Este cunoscut faptul că un număr de filozofi au văzut în tehnică unul din cele mai mari rele ale epocii moderne, mergînd pînă [illegible] nu se poate construi fără știință și tehnică, ne putem întreba care este rolul tehnicii în umanismul socialist. Din punctul de vedere al dezvoltării omului, e limpede că practica unor gesturi neuromotoare sau psihomotoare repetate zi de zi, an de an, într-un anumit sector, creează ceea ce este cunoscut în fiziologia pavlovistă drept stereotipul motor, care limitează folosirea imenselor resurse neuropsihiatre ale omului. Este evident că, văzut în acest fel, stereotipul limitează personalitatea omului, dezvoltarea sa. Condițiile de muncă din capitalism condamnă pe muncitori la această situație, la o practică pînă la istovire, la practicarea acestui stereotip psihomotor, care se încadrează în producție. In socialism, situația este cu totul alta. Dezvoltarea multiplă a culturii, accesibilitatea maselor la artă, la literatură, la filozofie, trebuie înțeleasă ca un complement absolut indispensabil pentru folosirea tehnicii în viața modernă. Astfel socialismul asigură dezvoltarea umanistă a maselor care sînt încadrate în producție.

S-ar mai cuveni să observăm, pe de altă parte, că, cu cît tehnica înaintează, cu atît stereotipul psihomotor al omului este solicitat, se complică, și cu atît personalitatea lui, chiar în actul de muncă, se dezvoltă. De aici, aspectul pozitiv al tehnicii din socialism — dezvoltarea tehnicii înaintate, introducerea tehnicii complexe, care apare ca o direcție a dezvoltării producției; tehnica în socialism apare ca un factor pozitiv, care servește nu numai dezvoltarea economiei naționale, dar în același timp și dezvoltarea omului. Acest lucru este iarăși un aspect care arată în ce măsură însuși conținutul socialismului se confundă cu elementul de bază al umanismului și justifică, într-adevăr, punctul de vedere acceptat de noi la începutul discuției despre definiția umanismului socialist, drept forma cea mai completă a umanismului contemporan.

Acad. TUDOR VIANU: Aș vrea să fac o observație în legătură cu întrebuințarea cuvîntului umanism în țările socialiste. Dacă studiem cuvîntul acesta din punctul de vedere al frecvenței întrebuințării lui — un punct de vedere folosit în statisticile lingvistice de azi — constatăm că acest cuvînt a trecut la un rang de folosire mult mai ridicat decît acela pe care îl deținea în epoci anterioare. In statisticile lingvistice se face adeseori deosebirea între cuvintele de întrebuințare rară și cuvintele de întrebuințare foarte deasă, care poartă numele de cuvinte-cheie. Umanismul a devenit în socialism un cuvînt-cheie, prin întrebuințarea foarte frecventă a lui și prin înțelesurile foarte bogate care i se dau. Se știe că o consecință a frecvenței mari a unui cuvînt în limbă este una din condițiile îmbogățirii înțelesului lui. Cu cît un cuvînt este mai mult și mai des folosit, cu atît se leagă de el sensuri conexe mai numeroase. Ne găsim într-un moment în care vechiul cuvînt de umanism, prin întrebuințarea lui foarte frecventă, și-a îmbogățit înțelesul. Pentru a accentua sensurile acestea noi, pe care umanismul le-a dobîndit în epoca noastră, cuvîntul umanism este adeseori întrebuințat astăzi împreună cu atributul: socialist.

Am putea defini umanismul socialist drept acea etapă superioară din dezvoltarea umanismului care își propune dezvoltarea omului total în toate categoriile societății, prin toate mijloacele pe care cultura intelectuală, morală și fizică le pune la dispoziția omului.

Acad ATHANASE JOJA: Cred că putem trage concluziile dezbaterii noastre asupra umanismului. Socotim că

în istorie cu splendide realizări filozofice, științifice și artistice, deși au preamărit valoarea rațiunii omenești și au proslăvit încrederea în ea — au fost, totuși, limitate în chip esențial, în însăși esența lor, prin însuși faptul că erau atitudinea unor clase istoricește progresiste, dar care practicau exploatarea de clasă. Umanismul acestor clase se baza pe inumanitatea față de clasele exploatate și acest viciu fundamental îi submina valoarea din interior și-i reducea considerabil semnificația. Umanismul presocialist conferea umanitate numai unor minorități privilegiate, el nu recunoștea demnitatea umană a maselor muncitoare, de aceea el se mutila pe sine propunînd un model abstract al omului și nicidecum realizarea omului total, adică a omului social, a omului care își dezvoltă personalitatea în mijlocul unei omeniri în care domnește omenia, în care exploatarea omului de către om a fost suprimată. Umanismul presocialist evolua și degenera inevitabil într-un estetism fără orizont istoric, evitînd problemele politice vitale ale timpului, fiind astfel un umanism abstract, în opoziție cu caracterul concret al umanismului

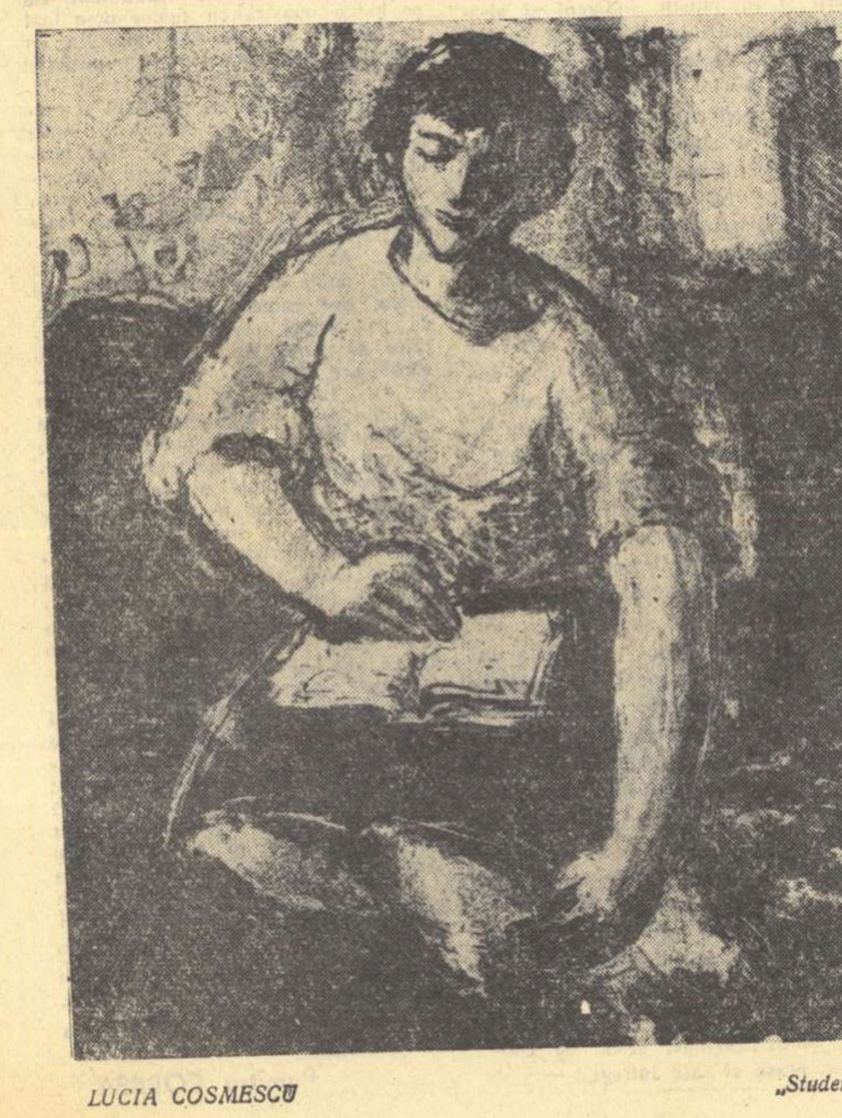

LUCIA COSMESCU „Studentă"

IEAN NIȚESCU „Ferăstrăul întovărășirii"

PERIOADA MARILOR OPERE CEHOVIENE

(Urmare din pag. 1)

de Zaharia STANCU

usturătoare, brutale. Publicul se scandalizează, vociferează, pleacă, dar a doua zi revine ca atras de un magnet. O astfel de atracție pentru Cehov simțeau filistinii burghezi care nu-i puteau nega calitatea de mare scriitor dar care căutau să-l ponegrească în fel și chip.

Căderea „Pescărușului" a fost un prilej pentru aceștia de a-l lovi cu violență, de a se răzbuna pentru toate adevărurile pe care li le spusese Cehov. „Ce le-a făcut Cehov?" se întreba un contemporan cu prilejul acestei izbucniri a urii. „El le-a pricinuit multe necazuri prin toată opera sa. Și iată că acum filistinii se răzbună pe el, așa cum se poate răzbuna un filistin, printr-un scandal grosolan, meschin și respingător, prin calomnii, prin huliri".

Altă parte, și cea mai mare, a cititorilor, l-a iubit pe Cehov fără rezerve tocmai pentru curajul său de a spune lucrurilor pe nume.

Dar Cehov a fost iubit și operele lui au avut un atît de mare răsunet și pentru arta sa literară; pentru măiestria scrisului său, pentru echilibrul construcției, pentru subtilitatea și delicatețea care l-au caracterizat, pentru umorul său natural și simplu. Scriitorul avea concepțiile sale despre literatură. Le-a mărturisit uneori deschis dar ele pot fi descifrate din însăși opera pe care a lăsat-o. Maestru al genului scurt, Cehov l-a dus în literatura rusă și în cea universală la o mare înălțime. Caracterizarea pe care și-a făcut-o singur: „Știu să vorbesc în puține cuvinte despre lucruri multe" — exprimă una dintre calitățile fundamentale ale scrisului și spiritului său. Unele dintre cele mai bune lucrări ale sale nu au mai mult de cîteva pagini, în care se cuprinde o gamă neașteptată de sentimente și de idei. In cele mai lungi, conciziunea este păstrată, personajele sînt expuse sobru, cu trăsături care sugerează numai și lasă apoi imaginația cititorului să lucreze.

O mare calitate a conciziunii cehoviene constă și în faptul că ea rămîne întotdeauna de o claritate de cleștar. Această limpezime nu e numai una a formei. Ceea ce iese în evidență în permanență, este poziția clară a scriitorului față de personajele sale, deși nici o clipă el nu intervine din afară în desfășurarea povestirii. Ea reiese din însăși descrierea personajelor, din cuvintele pe care acestea și le aleg, din atitudinea pe care o iau în fața problemelor vieții. Scriitorul nu va spune niciodată „aceasta e rău sau e bine", „acest om merită dispreț sau simpatie", dar pentru cititor atitudinea activă a lui Cehov față de problemele pe care le pune, nu lasă nici o îndoială. Darul de a sugera, de a convinge fără insistențe directe, ridicat la o înaltă treaptă mai ales în operele dramatice, a făcut să se vorbească, — referitor la arta lui Cehov — despre „subtext" și „curent de fond", adică despre acele lucruri pe care fiecare le înțelege din opera scriitorului, deși ele nu sînt nicăieri exprimate direct. Puterea de a sugera sentimente și idei cu ajutorul imaginilor este și unul din atributele poeziei. Cehov o folosește fiindcă este și un liric. El strecoară pe neașteptate fragmente de mare poezie în mijlocul unei pagini reci, sau scaldă cîte o schiță sau o întreagă povestire într-o ciudată tristețe. Poezia lui Cehov are parfumul vechi al lucrurilor uitate, trecute iremediabil. Ușoara și nestatornica ei melancolie te lasă pe gînduri sau te face să visezi. Poezia lui Cehov exprimă frumusețea indestructibilă a vieții, și puritatea pe care scriitorul i-o păstrează face cu banalul și meschinul un contrast izbitor, de alb-negru. Subtilă artă, aceasta, pe care o folosește Cehov în cele mai frumoase dintre nuvelele sale, făcută dintr-o măiestrită și naturală îmbinare a rîsului cu plînsul, a tabloului real cu visarea, a caricaturii cu portretul. Impletirea tuturor aspectelor dă literaturii lui Cehov culoarea și complexitatea vieții.

Opera lui Cehov este demnă de a fi cunoscută de cît mai mulți oameni, de a fi studiată cu grijă și cu dragoste. Ea face parte din marele patrimoniu al literaturii universale.

Fără nici o îndoială, Anton Pavlovici Cehov a fost unul dintre marii scriitori ai lumii.

Alături de Lev Tolstoi, Cehov domină în literatura rusă sfîrșitul secolului al XIX-lea. Personalitatea lui, de o strălucire mai puțin aparentă, dar tot atît de puternică, s-a impus prin marea sensibilitate, prin adînca înțelegere a sufletului omenesc, prin calda dragoste pentru om. Dacă ar fi să-i găsim în literatura rusă un înaintaș n-am putea să ne gîndim decît la Gogol. Gogol a îmbinat rîsul și plînsul, a adus în scenă eroi ridicuți și tragici, a zugrăvit neuitatul poem, crudul poem al „Sufletelor moarte". Cehov, în ceea ce are mai bun se trage din Gogol, dar așa cum Rusia anilor 1900 era alta decît aceea a anilor 1840—1850, și acești doi mari scriitori se deosebesc profund. Cehov a adus contribuția sa originală la tezaurul literaturii ruse, a modificat conținutul nuvelei, a dat o nouă valoare genului scurt.

Deosebit de importantă este contribuția lui Cehov ca dramaturg. El a fost autorul care a avut, în pragul epocii noastre, o influență uriașă asupra teatrului rus și asupra teatrului universal. După Cehov n-au mai fost posibile grandilocvența, superficialitatea, lovitura de teatru. Teatrul s-a apropiat de viață, a năzuit să o reprezinte așa cum este ea, căutîndu-i esența nu în excepțional ci în eroismul, în comicul, în tragismul cotidian. Influența lui Cehov — indirectă — s-a manifestat și asupra interpretării și regiei. Pentru a exprima tot conținutul pieselor sale, pentru a nu ignora „subtextul", a fost nevoie să fie căutate noi mijloace. Și-a făcut locul o concepție teatrală nouă, complexă. Și nu întîmplător, Teatrul de Artă din Moscova poartă emblema pescărușului, pasărea din piesa lui Cehov, simbol al avîntului spre cer al artei curajoase.

TRAU-LOI (R.D. Vietnam) „Orezul s-a copt"

(Premiul I la al II-lea Salon internaţional de artă fotografică)

CONVERSAŢIE DESPRE VIETNAM

Convorbirea s-a desfăşurat în redacţia revistei „Luceafărul", între subsemnatul şi un tînăr colaborator.

— V-am citit însemnările din „Gazeta literară" şi „Luceafărul", tovarăşe Corbea, şi vă spun drept că am rămas puţin întristat după ce le-am sfîrşit...

Am rămas mirat în faţa tînărului care sta în faţa mea. Il priveam. Nu ştiam precis ce voia să-mi reproşeze. Se vede că şi-a dat seama de nedumirirea mea şi a zis, zîmbind:

— Tineretul nostru este dornic să afle cît mai multe. De ce nu scrieţi o carte?

— O carte!?

— Da, o carte.

— Dar s-a mai scris o carte despre Vietnam...

— Fiecare autor priveşte lucrurile prin filtrul gîndurilor şi inimii sale. Şi pe urmă, într-o ţară în plină transformare revoluţionară, lucrurile se schimbă fulgerător, aşa că întotdeauna o carte poate aduce ceva nou faţă de altă carte...

— Cred că nu ai de gînd să mă întrebi dacă am văzut tigru, şarpe boà, crocodil...

— Nu... Nici nu cred că n-aţi văzut...

— Iaca, n-am văzut. Drept să-ţi spun. E-o deziluzie, nu?

— Nici crocodil n-aţi văzut?

Prin junglă

Atunci am început şi eu a-i povesti vizitatorului meu despre ce mi s-a spus de către alţii cu privire la crocodil, la tigru, la elefant, şarpe boà sau pithon:

— Crocodilul nu vieţuieşte decît în fluviul Mekong, în sud, nu în nord şi ajunge pînă la o lungime de 7—8 metri. Mi s-a spus că în unele cazuri atacă şi pe om. Din dantura lui de ferăstrău de gater nu se mai poate salva nimeni... afară de unele pasări care se hrănesc ciugulindu-le carnea de printre dinţi, care le întreţin cum s-ar zice igiena gurii. Crocodilii stau cu gurile căscate, aşteptînd să vină aceste pasări minuscule. Intre crocodil şi această pasăre există o alianţă: pasărea îl pune în gardă pe greoiul animal, prin ţipetele pe care le scoate, ori de cîte ori este în primejdie. Şi după cîte am aflat, chiar dacă aş fi vizitat Saigonul, crocodilii tot n-ar fi ieşit din Mekong pentru a-i vedea eu... Pe vremuri, călătorii europeni povesteau cum au vînat crocodili, tigri, lei, elefanţi... Erau poveşti pe care nici ei nu le credeau de multe ori... Vreau să-ţi spun totuşi că am văzut un şarpe pithon, dar nu în junglă, ci... în grădina botanică, în cuşcă. Am fost de cîteva ori să-l văd. Aş fi vrut să-l văd desfăşurat, nu încolăcit după grinzile de beton, nu înfăşurat în cuşca lui. Era un şarpe mic, tînăr încă şi nu avea decît o lungime de vreo opt metri. Este tot atît de mare şi tot atît de fioros ca şi şarpele boà. Aceşti şerpi nu sînt temuţi prin muşcăturile lor — căci sînt neveninoşi — ci prin forţa lor musculară. Un şarpe boà poate ucide cîţiva oameni deodată printr-o lovitură de coadă ori ştrangulîndu-i prin încolăcire, înăbuşindu-i, zdrobindu-le oasele. In unele cazuri atacă bivolul sălbatic, în foarte rare cazuri atacă şi elefanţi mai tineri. Pithonul se luptă cu tigrul, cu leul şi pantera. Rar cînd scapă tigrul sau leul. Numai pantera, care are avantajul de atac, din copaci, biruie un pithon sau un boà. Eu personal n-am dorit şi nici n-aş dori să văd un pithon sau un boà prin junglă, chiar dacă aş mai vizita odată Extremul Orient... Cît am stat în Vietnam mi s-a povestit cum se vînează un boà. Este vînat pentru pielea lui, pentru grăsimea lui. Din grăsimea şarpelui boà se fac fel de fel de pomezi şi medicamente. In vremurile de demult vînătorii de boà erau în cea mai mare primejdie: se apropiau cînd dormea şi îl loveau cu securile din mai multe părţi deodată. Vai de acei vînători care ar fi fost simţiţi înainte de a lovi! Astăzi vînatul se face cu arme de foc, carabina sau pistolul mitralieră. Sînt însă vînători care mai practică vînătoarea cu arme albe. Se zice că e mai sigur vînatul în felul acesta, dîndu-i lovitura de graţie în cap şi de-a lungul şirii spinării. Cartuşul nu este aşa de sigur. Şarpele poate scăpa, chiar rănit. Fuge, din copac în copac, din creangă în creangă, rănit, turbat, de parcă ar fi venit taifunul. Trosneşte pădurea, se apleacă ierburile, ţipă pasările de pradă. Parcă vine prăpădul...

— Cum arată jungla?

— Nu-i nimic fioros în junglă. Sînt locuri chiar încîntătoare, coline, văi cu ierburi şi flori, dar sînt şi locuri prin care omul nu poate pătrunde. Este o îngrămădire de plante de tot felul, ierburi, liane. Sînt copaci curioşi, ale căror crengi ating pămîntul şi se înfig adînc, prinzînd rădăcină şi prin asemenea încurcătură este greu de străbătut. Nu-i vorbă, îţi trebuie şi curaj de-a te încumeta să intri. Ploile tropicale, marea umezeală şi căldura au dat naştere la o vegetaţie bogată, uriaşă, cu mii şi mii de plante, cunoscute multe, altele încă necunoscute, nestudiate. Este o vegetaţie bogată şi plină de aromă, o vegetaţie încă plină de mistere... Sînt rădăcini de plante şi ierburi mai otrăvitoare decît veninul şarpelui cobra, mai tare ca veninul celui mai otrăvitor dintre toţi şerpii. Şi există şerpi mai veninoşi decît cobra, în junglă. Muşcătura lor ucide în zece, cincisprezece minute. Ca ori ce otravă puternică, face o sete drăcească, iar omul sau animalul muşcat, la prima înghiţitură de apă, cade fulgerător. In felul acesta îşi face efect otrava. Dar oamenii care trăiesc în inima junglei, de mii şi mii de ani, au găsit şi antitodul acestei muşcături: o otravă mai puternică decît veninul micii reptile. Acest antidot l-au scos din rădăcini, din ierburi.

Minoritatea Meo

Am stat în junglă şi la Dien-Bien-Phu, am stat şi în satul minorităţii meo, Che Lũ, şi la Tamdao. Tamdao este o localitate în apropiere de Hanoi, la vreo 80—90 km şi are altitudinea pe care o are Predealul. Aici era locul de recreaţie al colonialiştilor, al împăratului, al mandarinilor. Indigenii nu aveau voie să pătrundă pînă în inima acestor creste de munţi, nu aveau voie să vadă pădurea de pini, unică în regiunea tropicală poate, răsădită de francezi, în secolul al 19-lea, după invadarea Indochinei. Azi stau acolo la odihnă oamenii muncii, ţăranii, soldaţii. Ei se bucură acum de frumuseţea locului în care nu aveau voie să pătrundă în trecut. Ei coboară la „Cascada de argint" şi privesc fierberea apelor printre stîncile prăbuşite. Ei se bucură de bazinul de înnot, de umbra copacilor, ei ascultă cîntecul cucului, privighetorilor. Şi eu am ascultat privighetoarea şi m-am bucurat nespus de mult. Mi se părea că sînt în pădurea copilăriei mele, în livada noastră de vişini din Sîrbi. Parcă eram la bunica în livadă... Am ascultat şi greerul. Toată ziua ţîrîia. Glasul lui este puternic, strident, chiar supărător pînă la urmă. Ascultam şi glasuri şi ţipete necunoscute de mine. Am văzut şi am scultat şi păsări care plîng, care se tînguie. Parcă sînt nişte budişti pribegi, ca nişte oameni rătăciţi prin junglă...

— Ce fel de oameni trăiesc în junglă? Cum arată? Cu ce se ocupă? Ce obiceiuri au?

— Sînt oameni din minoritatea meo, care locuiesc numai pe înălţimi de munţi. Lor nu le plac locurile fără privelişti. Vor să fie mai aproape de cer, de trăsnet şi fulger... Minoritatea aceasta, ca şi minoritatea Sa şi altele, au fost printre cele mai oropsite dintre toate. Civilizaţia încă n-a pătruns pînă la ei decît în ceea ce priveşte poate schimbul de mărfuri.

In momentul de faţă, la Hanoi, funcţionează o şcoală pedagogică pentru formarea de cadre, capabile să ducă munca culturală la aceste minorităţi muntene, ţinute în întuneric de foştii stăpîni ai Vietnamului, lăsate pradă superstiţiilor şi vrăjitoriilor de tot felul. Pe jos am urcat pînă în satul Che Lũ, o zi întreagă, pe un drum şerpuit prin jungla sălbatică, pe o potecă pe care nu se putea merge decît cu piciorul. La poalele munţilor locuiesc taii, o minoritate care are un alfabet aparte, are o cultură şi o civilizaţie veche, înrudită cu cea laoţiană şi chineză. Am făcut un popas şi am intrat în casa unui tai. Casele lor sînt construite pe stîlpi, din lemn. M-am descălţat la intrare, pe un podium de bambus, aşa cum se descalţă şi ei. Mobila din case este simplă: un pat mare, tot de bambus, lung cît camera. Mai degrabă seamănă cu un podium decît cu un pat. Pe acest pat-podium se află vatra focului, un postament cu pămînt, pe care focul nu se stinge aproape niciodată... O despărţitură cu pereţi de bambus formează „camera strămoşilor", în care nu intră decît şeful familiei, odată pe an, la Anul Nou, ca şi vietnamezii, numai că la tai Anul Nou se serbează aproape de luna mai, înainte de a începe semănatul orezului, cultivarea taroaselor, melonului, ananasului, maniocului şi trestiei de zahăr. Am vrut să intru în acest altar al strămoşilor şi am fost oprit. Un străin profanează altarul acesta prin intrarea lui... Ca şi vietnamezul, fără să fie prea bigot, locuitorul tai cultivă credinţa în strămoşi.

Obiceiuri de Anul Nou

Şi ei socotesc timpul după calendarul lunar chinez. Dar nu ştiu cum se face cu socotirea Anului Nou: nu-l serbează cu toată ţara odată... Ei socotesc începutul muncilor agricole, începutul primăverii, după munte, nu după baltă, după şes, cu toate că locuitorii meo, deşi mai pe înălţimi, socotesc Anul Nou tot ca vietnamezii.

Şi cultul strămoşilor are o întreagă gamă de ritualuri, ca şi oricare religie în general. In strămoşi cred şi foarte mulţi vietnamezi. Poate mai mulţi decît în Buda, în Confucius sau în Isus. In altarul strămoşilor se aşează poza sau statueta protectorului ales al familiei întregi. Unii, care au ştiut carte sau au găsit cine să le scrie, au scrise într-un registru de familie numele celor morţi, ale tuturor strămoşilor, cu faptele lor, cu rezumate din viaţa lor. Aceste registre pot scoate la iveală încă o mulţime de fapte necunoscute de istorie. Sînt ca nişte arhive preţioase păstrate în case particulare. Aceste arhive îşi aşteaptă cercetătorii. Va fi o muncă grea, migăloasă, care va putea descoperi date noi din viaţa şi lupta poporului vietnamez şi minorităţile naţionale. Cultul semi-păgîn al strămoşilor profera şi practici care conveneau de minune colonialiştilor şi chiar aventurierilor misionari. Stăpînul casei îşi oferea oaspetelui una din neveste sau una din fetele sale. Socotea că această practică era aducătoare de noroc, de belşug, de fericire... Poate că şi datorită acestei practici „strămoşeşti" numai la Hanoi existau atîtea postituate la alungarea colonialiştilor francezi. Calea prostituţiei era deschisă şi de poligamie, cu acele racile ale trecutului care au şi fost desfiinţate de noua constituţie. Misticismul a adus mult rău poporului. De pe urma lui a tras folos clasa conducătoare.

Poate că budismul n-ar fi prins aici dacă n-ar fi făcut concesii cultului strămoşilor... In această privinţă nici concepţiile confuciene n-au făcut excepţie. De fapt, şi budismul, şi confucianismul serveau aceluiaşi stăpîn: feudalismul. Şi Buda şi Confucius socoteau dogmele lor drept eterne, ca lumina soarelui şi lunii. La aceeaşi supuşenie faţă de cel tare şi mare i-a îndemnat pe oamenii aceştia şi propagandiştii creştini, misionarii catolici şi serveau şi ei cum puteau mai bine expansiunea colonială, exploatarea capitalistă şi feudală... In această privinţă nu se deosebeau de misionarii budişti sau confucieni. Şi pe buzele lor era supunerea faţă de stăpîn, şi ei făgăduiau fericirea după moarte, undeva în cer, nu pe pămînt, şi ei propovăduiau nonviolenta faţă de exploatatori şi chiar faţă de oricare atacator... Trecerea la o religie sau alta avea de multe ori şi un caracter material, economic. Budismul a fost introdus mai mult în mileniul de ocupaţie al feudalilor chinezi. In acelaşi mileniu a pătruns şi filozofia mistică şi reacţionară a lui Confucius. Confucianismul era religia nobililor, mai mult, a claselor stăpînitoare. Templele confuciene înlocuiau templele budiste, unde se duceau discuţii aprinse despre lume, despre viaţă, despre eternitatea stăpînirii feudale, despre supunere şi nemurirea sufletului, după moarte, despre reîncarnare. Se putea discuta şi despre poezie, despre literatură, discipline legate nemijlocit de religie şi filozofia mistică din acea vreme. Mandarinii şi regii nu discutau, nu citeau altfel de literatură... Ei nu discutau nici literatura satirică, izvorîtă din practica datinilor de Anul Nou. Pe seama spiritului bun, spiritului ocrotitor al satelor, se ticluiau vestitele „discursuri", care înfierau lăcomia, tirania, cruzimea, exploatarea şi fărădelega feudală. Acel aşa-zis spirit ocrotitor al satelor se urca la cer pentru a raporta Suveranului său purtarea şi faptele supuşilor. Poporul punea în gura spiritului acuzele împotriva stăpînilor... Aşa s-a născut literatura satirică în Vietnam. Această tradiţie satirică a căpătat o dezvoltare foarte mare în secolele 18 şi 19, iar literatura clasică vietnameză numără cîteva nume care au strălucit în acest gen, aşa cum ar fi de exemplu poeta Ho-Xuan-Huong care a satirizat poligamia, i-a satirizat pe bărbaţii care aveau nenumărate ţiitoare. Aspiraţiunile nobile ale poporului pentru pace sînt redate de o altă poetă de la sfîrşitul secolului 18, Doan-Thi-Dien, în celebrul ei poem Bocetele soţiei soldatului plecat în război, scris cu pasiune, cu ură împotriva claselor stăpînitoare feudale.

Tai şi Sa

Femeile tai sînt frumoase. Le-am văzut în zilele de sărbătoare la tîrguri, gătite, cu marame pe cap, cu fote şi bluze ornate în filigran de argint. Fetele tinere poartă pe cap pălăria lăcuită, cu borul larg, elegant. Chiar coşuleţul de pe şold, nedespărţit de portul tai, îi dă eleganţă. Au mersul drept, înfăţişarea graţioasă. Sînt tot atît de mlădioase ca şi ierburile, ca şi lianele care se urcă pînă în vîrful copacilor. Spre deosebire de femeia vietnameză tînără, o femeie tai nu poartă niciodată părul despletit, pe spate, ci prins într-un fel de coafură specială, strîns în spelci de fildeş sau de argint filigranat. M-am oprit şi într-un sat locuit de minoritatea Sa. Casele lor nu mai sînt construite pe stîlpi, ca locuinţele tailor. Vînatul şi agricultura sînt ocupaţia lor principală. Fac agricultură pe povîrnişurile munţilor despăduriţi, seamănă orez şi manioc, trestie de zahăr şi banani. Mîncarea o fierb în vase de tuci şi de pămînt ars. Tuburile de bambus ţin loc de vase pentru apă, care stau rezemate de pereţi. Ceaiul nu lipseşte nici aici. Culeg şi fructele pe care le oferă jungla sălbatică. Femeile lucrează juta. Din jută fac pînzeturi pentru îmbrăcăminte, pentru haine de sărbătoare.

Camîn, camîn, camîn

In satul Che Lũ, locuit de meo, n-am stat decît cîteva ceasuri. Aici n-au urcat europeni, n-au urcat francezii niciodată. Locuitorii ne priveau ca pe nişte rarităţi. Ceea ce mi-a atras atenţia a fost mai întîi conducta de bambus pentru apă. Apa este adusă în sat de sub un munte, destul de departe. M-a impresionat şi viaţa primitivă încă pe care o duc aceşti locuitori ai junglei, de care stăpînitorii nu s-au ocupat de loc. Mă şi gîndesc cu emoţie la ziua în care fata pe care am văzut-o şi cu care am discutat împreună, Zi, va învăţa carte şi poate va deveni chiar un cadru de bază în revoluţia culturală. Am întrebat-o pe Zi dacă ar vrea să se mărite cu un bo-doi, un ostaş al armatei de eliberare şi ea a privit pe ofiţerul de legătură din satul ei, care ne însoţea, ca tîlmaci din limba meo, s-a roşit toată şi a dat din cap afirmativ... Guvernul şi Partidul celor ce muncesc din Vietnam pregătesc o viaţă demnă şi pentru minorităţile din inima junglei. Copiii meo vor merge curînd la şcoală, nu vor mai purta amulete vrăjitoreşti la gît, nu vor mai fi supuşi descîntecelor şi ritualurilor vracilor. Dacă vietnamezul, ca şi chinezul, este îngropat în orezărie, cînd moare, pentru a avea ce mînca, un meo este îngropat pe culmea muntelui, unde este priveliştea mai frumoasă. Fiecăruia i se dă ceea ce a iubit şi în viaţă... Unul a iubit orezul, altul culmile munţilor... Spre deosebire de fetele tai, fetele meo poartă coşurile de bambus în spate, ca orice locuitor meo, fie bărbat, fie femeie. Aici nu există cobiliţa şi panerele de la şes. Cobiliţa este specifică vietnamezului, populaţiei majoritate kinh. Cobiliţa şi bivolul sînt prietenii vietnamezului, iar în ultimii ani a luat o mare extindere utilizarea bicicletelor, ca şi în China de altfel. Toate drumurile sînt pline de locuitori, în special femei, care cară în spate fel de fel de fructe, zarzavaturi, fel de fel de lucruri, de la rădăcini pentru colorat pînă la pămînt şi pietriş pentru diguri şi drumuri. Este întrebuinţat şi bivolul pentru transport, dar mai puţin. Bicicleta a început a înlocui cobiliţa, bivolul, roaba. Pînă şi lemnul din junglă a început a se căra cu bicicleta. In faţa bicicletei se dă la o parte cobiliţa. In curînd se va da la o parte şi bicicleta. Au început să apară motocicletele, motoretele. Vietnamezul este întreprinzător şi se adaptează repede mecanizării, schimbărilor revoluţionare în tehnică... Tractorul va ara pămîntul tailor, pămîntul locuitorilor meo şi Sa. Socialismul le va aduce civilizaţia şi bunăstarea. Va dispare arcul şi săgeata. In locul vraciului va veni în curînd medicul în aceste sate. Va veni o dată cu învăţătorul, o dată cu radio-ul, cinematograful şi cartea. Atunci va fi sărbătoare în aceste sate. Atunci va străluci şi mai mult de fericire Zi, alături de ofiţerul ei, eroul care şi-a apărat ţara. Ii va sta de minune pe cap turbanul negru, o va prinde de minune bundiţa cu fireturi şi nasturi de argint, îi va sta mai bine fota şi brîul de încins, mărgelele şi cerceii, brăţările şi toate podoabele ei de sărbătoare. Atunci va privi Zi în jurul ei uimită şi va zice în gînd, pentru partidul celor ce muncesc, pentru „Unchiul Ho": camîn, camîn, camîn. Va mulţumi de trei ori, în limba meo, în limba ei maternă şi în limba vietnameză pe care va învăţa-o la şcoală...

TURNUL

de

Maria BANUŞ

Ridic ochii spre tabla neagră, imensă.
Am şase ani:
un ghemotoc de spaimă, cufundat într-o
lume haotică.

Rotocoale, culori rătăcite —
funde albastre, ghiozdane, feţe rotunde
şi albe —
joacă prin aer o clipă şi-alunecă-afară.
Dens şi intact, haosul panic rămîne;
cu tonele lui de-ntuneric m-apasă.
cu tabla lui neagră m-apasă,
mă trage la fund.

Cînd, deodată,
o mînă trecu transversal prin abise,
ca un pod uriaş, de oţel, pe traverse,
ce poartă la capătul lui o statuie,
cu flamuri de piatră măreţe.
Mîna purta, la capătul ei,
o simplă bucată de cretă
care-ncepu, încet desenînd,
să fixeze în haos
un punct de reper.
Un filament alb, calcaros, apăru pe tabla
cea neagră
şi se-ntinse, se prefăcu într-un turn,
de o formă perfectă,
larg către bază,
spre vîrf îngustîndu-se,
un turn sau o poartă de turn,
ameţitor de înaltă,
şi totuşi avînd în sine ceva liniştitor,
o treaptă, nu prea departe de bază,
pe care poţi să faci un popas
şi să priveşti fără spaimă în sus.
— Acesta e A,
spuse învăţătoarea.
Suna clopoţelul.

Soarele pătrundea prin ferestre.
Fetiţele se-mbulzeau,
într-un iureş alb, roz, albastru, portocaliu,
spre ieşire.
Stăteam ţintuită pe loc
în faţa lui A.
Haosul panic se preschimbase
în cîntec solemn de biruinţă.
Il transcriu,
aşa cum îl pot descifra,
cu toate aproximaţiile timpului:

„Nimeni n-o să se-nece,
N-o să se-nece.
Nici eu nu mă pot îneca.
Eu ştiu ce scrie pe tablă,
Ştiu ce scrie pe tablă,
Ştiu ce scrie în noapte,
Şi numele lui e A."

★

Ridic ochii spre cerul cu stele.
Am cincizeci de ani.
Cerul e o tablă neagră, imensă,
presărat cu semne indescifrabile,
un abis în care roiesc meduze
fosforescente;
rotocoale, culori rătăcesc
şi alunecă-afară.
Un ocean
cu mii de tone de apă
întunecată
m-apasă, mă-mpresură,
mă trage la fund.
Dens şi perfid, haosul panic revine.
Cînd, deodată,
o mînă trecu transversal prin abise,
asemeni unui pod uriaş de oţel,
pe traverse,
ce poartă la capătul lui o statuie,
cu flamuri de piatră, măreţe.
Mîna era cît o faţă-a pămîntului.
In palma ei încăpea toată Rusia.
La capătul ei se vedea
un ciocan îngemănat cu o seceră.
Ea începu, încet desemnînd,
să fixeze
în haos
un punct de reper,
un filament scăpărător,
din oţeluri necunoscute,
care crescu, se desfăcu, se întinse,
se prefăcu într-un turn
de o formă perfectă,
mai largă la bază,
spre vîrf îngustîndu-se,
un turn sau o poartă de turn,
ameţitor de înaltă
şi totuşi avînd în sine ceva liniştitor,
o treaptă, nu prea departe de bază,
pe care poţi să faci un popas,
şi să priveşti fără spaimă în sus.

— Aceasta-i racheta,
vorbi muncitorul.

Şi haosul panic se despică în fîşii.
Printre zdrenţe de nori strălucesc stelele
nopţii,
Şi se rotesc nevăzut pe riguroasele axe.

★

Am şase ani.
Am cincizeci de ani.
Stau ţintuită pe loc
sub tabla neagră, imensă,
şi-mi murmur cîntecul de biruinţă al omului,
pe cînd fluturi albi, roz, albaştri, portocalii,
se fugăresc, netulburaţi, în lumină:

„Nimeni n-o să se-nece,
N-o să se-nece,
Nici tu nu te poţi îneca.
Rotiţi-vă stele şi lună
Şi spuneţi cu mine-mpreună:
Eu ştiu ce scrie pe tablă,
Ştiu ce scrie pe tablă
O mînă mare şi bună,
Mare şi bună —
Ea scapără-n noapte racheta,
Ea mînuie, gingaşă, creta,
Ea scrie pe tablă A."

Digul de la Dong Thanh, acum avînd o înălţime de 9 m., va fi înălţat pentru a se mări capacitatea lacului de acumulare.

Sărbători vietnameze

— Ce sărbători au vietnamezii?

— Poate că este ţara cu cele mai puţine sărbători religioase... Sărbătorile ţin mai mult de practica vieţii: sărbătoarea recoltelor bogate, sărbătoarea apelor, sărbătoarea Anului Nou, numit în vietnameză „Têt", care marchează sfîrşitul muncilor în orezării şi totodată marchează începutul, pregătirea pentru un nou an de muncă, care are loc la sfîrşitul lunii ianuarie, începutul lui februarie, cînd în Vietnam începe primăvara. Anul Nou este sărbătoarea cea mai mare, în afară de sărbătorile naţionale, legate de istorie, de lupta poporului. De aceea Anul Nou se serbează cu un fast deosebit. Toată lumea petrece.

Cei care cred în reîncarnare şi nemurirea sufletelor, nu-i uită pe cei morţi, pe protectorii familiei. Pun în altarul strămoşilor orez fiert, desert de orez verde, un pahar cu băutură, carne şi un baston de trestie de zahăr, baston în care să se poată sprijini strămoşul care vine să petreacă cu familia lui... Inainte era obiceiul la ţară să se pună în mijlocul ogrăzii şi un „cay", un bambus curăţat de ramuri pînă în vîrf, unde se lega un cerc de care atîrnau clopoţei şi spini, pentru a fi alungate duhurile rele. Ziua de Anul Nou este ziua bilanţului unui an de muncă, de rezultate, este totodată începutul unui an nou de muncă. Este sărbătoarea caisului înflorit şi al hranei care germinează în bobul de orez pus în apă, la încolţit...

Hanoi

— Ce oraşe şi localităţi mai însemnate sînt în Republica Democrată Vietnam?

— Oraşul, localitatea cea mai reprezentativă este Capitala, aşezare veche, care în secolele trecute se numea Dong-Kinh, adică Capitala de Răsărit. S-a numit într-o vreme şi Thang-Long, adică Cetatea Dragonului. Hanoi este un oraş modern — adică centrul este un oraş modern — unde locuiau stăpînii, mandarinii, moşierii şi capitaliştii, indigeni şi străini. Sînt străzi largi, vile cu parcuri tropicale... Vilele sînt înconjurate de palmieri de tot felul, de arbore de cafea, de acel curios şi enigmatic papaier, de arachier, de cocotieri. Hanoi a fost un oraş comercial de primul rang. Nu degeaba îl numeau francezii Parisul Orientului... Are şi o universitate vestită în toată Asia răsăriteană. Aici veneau la învăţătură şi din China, şi din Japonia, din Australia şi Indonezia. Este renumită Facultatea de Medicină, de Ştiinţe Juridice şi de Literatură. Nu ştiu de ce, cît am stat la Hanoi, îmi veneau mereu în minte cuvintele unui călător străin, mi se pare francez, care vizitase Iaşii în secolul XIX. Capitala Moldovei o asemăna cu o zînă care poartă coroana de flori pe cap, dar are încă picioarele goale... Aceste cuvinte se potriveau şi Capitalei din Delta Fluviului Roşu... Centrul e ca o fecioară cu flori pe frunte, gătită, dar mahalaua, periferia are picioarele goale... Colonialiştii au făcut frumos centrul, oraşul lor, dar au lăsat în mizerie periferia. Acest lucru este caracteristic lumii feudale şi burgheze, colonialismului. In clipa de faţă au început a se clădi la Hanoi blocuri pentru muncitori, pentru funcţionari. Asemenea locuinţe am văzut că se construiesc şi la Haiphong şi la Hongai. Vietnamul întreg este ca un şantier. Se construesc drumuri, diguri, fabrici, spitale, şcoli. Se construesc oraşe şi sate întregi.

Dantele de coral

E frumos la Do Son, e frumos la Tamdao, e frumos, nespus de frumos la Campha, dar n-am văzut loc mai frumos ca la Baie d'Along. La Do Son am stat pe malul oceanului. Era lună plină. Stelele, ca nişte luminări aprinse, dese, sclipitoare, joase, erau ca nişte fiinţe vii parcă. Tot cerul ardea. In zori de zi m-am culcat, obosit, istovit. Cînd m-am trezit, mi se părea că visez, că sînt în altă parte. Oceanul se retrăsese pe sute de metri de ţărm. In clipa aceea mi-am dat seama de efectele magnetice ale lunii pline asupra oceanului... Am stat şi la Tamdao uimit, ascultînd fierberea apelor, căutînd să descifrez din tainele glasurilor junglei. Insă la Baie d'Along am văzut minunea minunilor. Nu ştiu cum s-au întîmplat lucrurile, cu mii sau milioane de ani în urmă. Poate munţii s-au scufundat aici în ocean, poate oceanul a pătruns printre munţi... Stîncile se ridică din ape ca o pădure verde. Am mers şi cu barca cu motor printre aceste stînci. Am coborît la Grota Minunilor. De pe barca noastră cu motor ne-a luat un pescar şi ne-a dus pînă la un grind. Peştera seamănă cu peşterile toate din lume: au stalactite şi stalagmitele, au izvoare, prăpăstii şi crăpături în stînci. Am văzut şi multe iscălituri, în limbi diferite. S-au iscălit aici japonezii, francezii, americanii. Toţi, care cum au trecut, şi-au pus iscălitura... Numele... lor pe toate gardurile... Vorba proverbului latinesc... Am stat şi aici, lîngă aceste stînci, nopţi la rînd. Priveam de pe geam, din camera în care locuiam, de pe ţărmul oceanului. Era tulburător de măreţ, de frumos... Era şi o sărbătoare, mi se pare a recoltelor cu tam-tam şi tobe, licăreau luminile de pe locuinţele lacustre, de pe bărcile acoperite, ciudate, în care oamenii se nasc, vieţuiesc şi mor. In această localitate am cunoscut frumuseţile pădurilor de corali, de pe fundul oceanului, lîngă aceste stînci. N-am putut rezista tentaţiei, curiozităţii şi l-am rugat pe barcagiu să ancoreze barca cu motor şi am sărit în apă, m-am scufundat, unde ştia el că sînt corali. Apa nu era prea adîncă. Pe fundul oceanului am văzut toate formele posibile de corali, de la forma de iarbă şi liană, pînă la forma de palmier şi filigram de floare de argint... Asemenea minunătii credeam că numai omul le poate face. Asemenea dantelării de piatră am văzut numai la moscheele din Cairo, Alexandria şi Istambul. Am văzut asemenea dentelării de piatră la Sfînta Sofia şi la Monreale, la Napole şi Palermo, la Messina şi Taurmina, la Sorrento şi Pompei, la Atena şi Corint. Polipii s-au luat la întrecere cu omul sau omul cu polipii? Dar tot de partea omului a fost biruinţa...

Dumitru CORBEA

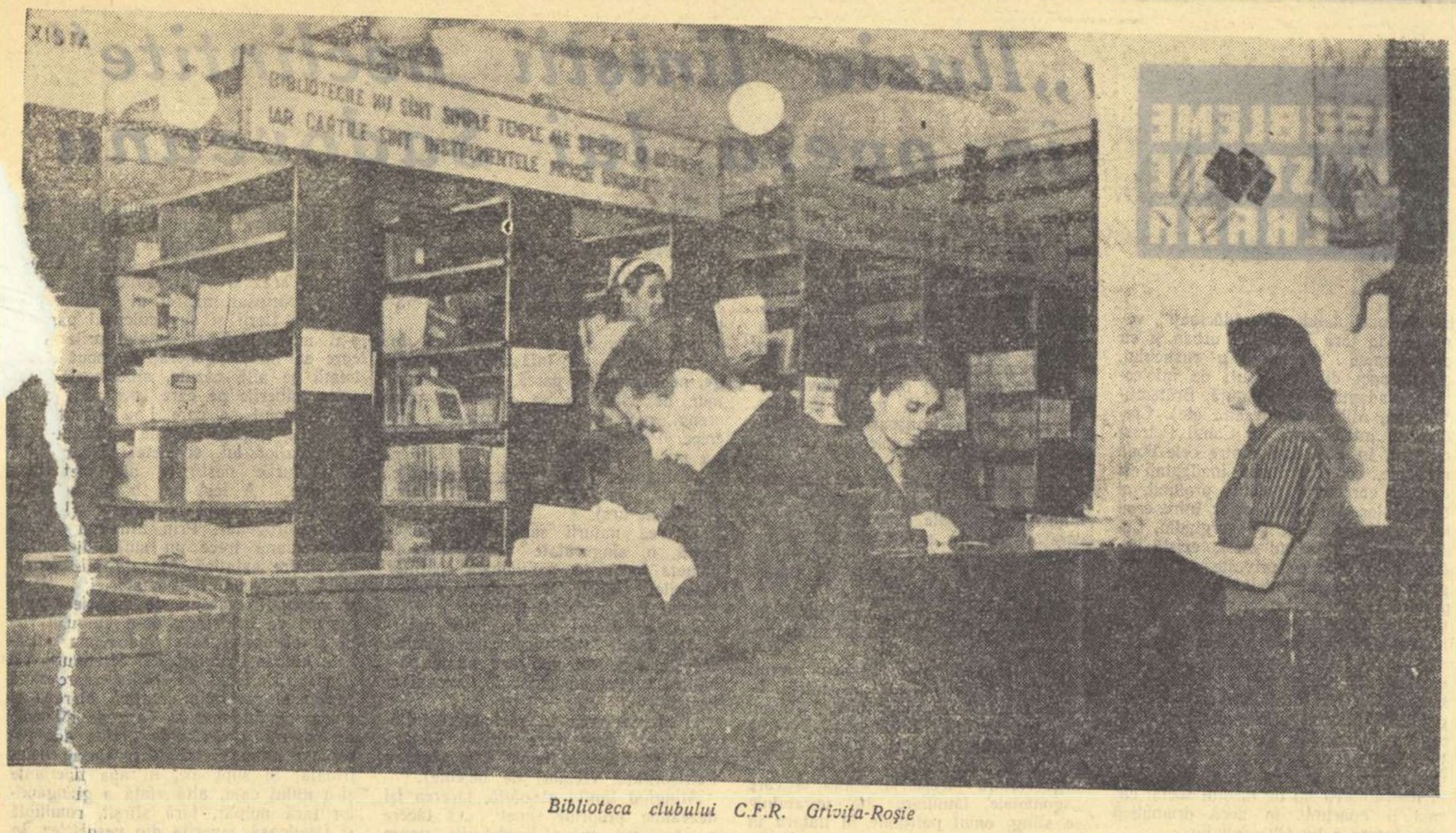

Biblioteca clubului C.F.R. Grivița-Roșie

FEBRUARIE, XXVII

Locurile bune sînt ocupate. Spectacolul trebuie să înceapă și nu știu încă unde am să stau. Zăresc, în sfîrșit, un loc pe o osie de locomotivă așezată cam sub cabina podului rulant. Aș putea sta pe roata din dreapta. Osia întreagă, nou nouță, și roata din stînga sînt ocupate de patru spectatori: trei bărbați cărunți și o fată, în salopete lucioase, negre de unsoare. Pe locul de lîngă roata din dreapta stă fata. Se vede că și-a spălat fața de funingine cu cîteva clipe înainte. Părul negru îi e încă umed pe la tîmple. Obrajii îi sînt aprinși, roșii. Pe pometul stîng are o alună. Ii urmăresc mișcarea mîinilor care caută ceva prin buzunarele de la piept ale salopetei înegrite de lucru. A găsit. Fata scoate dintr-o hîrtie albastră, transparentă o pereche de cercei albi. Și-i prinde încet la urechi. Mă apropii.

— Roata din dreapta? — întreb.

— Trebuie să vie cineva, îmi răspunde fata. Dacă vrei, mai așteaptă, poate n-o să vie. Sau, mai bine, încearcă într-acolo.

Pînă să văd bine încotro vrea să mă îndrepte, își retrage arătătorul și-și duce din nou mîinile la urechi să-și potrivească cerceii.

Intr-acolo. Parcă mi-a arătat în partea aceea. Zăresc pe barele groase ale unui schelet metalic înalt, vopsit în portocaliu și rezemat de un perete al halei, șiruri-șiruri de oameni. Cei cățărați pe bara a patra discută aprins, privind în jos, cu cei de pe bara a doua, peste capul celor de pe bara a treia care stau tăcuți, nu participă la discuție, numai cînd se rîde, rîd și ei mai zgomotos decît toți, stîrnind rostogoliri de ecouri. Să încerc totuși să găsesc un loc pe vreuna din bare. Ajung. Ar fi bun un loc aici. Geamul imens al halei se înalță mult deasupra scheletului metalic, soarele de februarie inundă la ora asta — ora trei după amiază — cea mai mare parte a halei. Aflu însă că cele cîteva locuri libere de pe bare sînt reținute. Pe rama de sus, la o înălțime amețitoare, aș putea sta lîngă tînărul acela blond care fumează liniștit, răsfoind o carte. Strig la el cu palmele pîlnie la gură:

— Ascultă, se vede bine de acolo?

Tînărul pune calm un semn la carte, o așează pe genunchi, se sprijină cu mîinile pe ramă și-mi strigă înclinîndu-se puțin în jos:

— Nu prea. Drept în față e traversa podului rulant. Ca să vezi, trebuie să te apleci. Mai e și problema echilibrului.

Cei de pe bara a treia izbucnesc în rîs. Observ că sînt toți foarte tineri, poate absolvenți ai școlii profesionale. Cei de pe barele a doua și a patra sînt vîrstnici, unii dintre ei cu părul albit.

Aștept ca blondul cocoțat sus pe ramă să-mi spună ceva. Dar el și-a reluat lectura, de data asta notînd absorbit, cu creionul, pe marginea paginilor.

Nu știu unde și care ar putea fi scena, ca să-mi dau seama mai bine din ce unghi aș putea vedea totuși spectacolul chiar de aici, de jos, din picioare. Dar nu mai întreb unde e scena, nu-i timp, dintr-o clipă într-alta trebuie să sosească actorii, poate că mai e nădejde de vreun loc. Pășesc agitat pe culuoare, printre strunguri, freze și raboteze. Intîlnesc în sfîrșit în cale un bloc masiv de oțel, cam în centrul mulțimii de spectatori grupați pe lîngă piesele gigantice de locomotivă și de vagoane.

Blocul de oțel, înalt cam de vreun metru, pare, aici în hală, un fel de piațetă. Are suprafața netedă și nimeni nu stă pe el. Mă apropii, mă sprijin cu o mînă de suprafața lucioasă, argintie, gata să sar deasupra și să mă așez în așteptarea spectacolului. Imi retrag brusc mîna. Placa de oțel e fierbinte. E o placă de trasaj. M-aș putea urca totuși, aș sta în picioare, spectacolul nu durează mult. Aș vedea perfect de pe placa de oțel.

M-am urcat.

Am sub ochi acum întreaga hală a secției a IV-a mecanică de la „Grivița Roșie" și pot cuprinde cu privirea toată mulțimea de muncitori, înțesați, răspîndiți la diferite înălțimi ca într-un vast amfiteatru. Așteaptă toți în haine de lucru, în pauza dintre două schimburi, începerea spectacolului scurt care s-a anunțat. Ca să domini această hală ți-ar trebui vocea lui Maiakovski.

— Liniște! — strigă o voce energică cu sonorități prelungi ce rătăcesc prin hală peste capetele mulțimii din asistență. Tînărul blond de pe rama de sus a strigat. Ne privim, schițez un salut. („vezi — am găsit un loc excelent!") dar nu înțeleg ce rost avea să strige, pentru că era liniște. Acum s-a făcut și mai liniște. Observ că unii privesc cu atenție încordată încoace spre placa de oțel, pe care sînt așezat. Am atras desigur atenția. Dar ce era să fac. Nu mi se mai pare acum placa de oțel chiar atît de fierbinte ca la început. Imi scot paltonul și fularul, le pun pe o mînă, iar căciula mi-o vîr sub braț. Aud în jur ritmurile profunde ale respirației mulțimii. Mă înalț pe vîrful picioarelor și privesc spre ușa înaltă a halei ale cărei canaturi masive de fier sînt larg deschise, ca să văd dacă vin actorii. Vin! Iată-i. Vreo zece tineri în salopete albastre cotesc de pe aleia principală, spre ușa halei. Doi dintre ei poartă armonici, stau cu degetele mîinilor pe butoane, gata să desfacă burdufurile mari și să dea semnalul spectacolului. Tinerii în salopete albastre intră în hală, alergînd aproape, și-i văd că se îndreaptă întinși, direct încoace, spre placa de oțel. Burdufurile de armonică se desfac brusc, larg, și în hală năvălește muzica unui marș ceferist ce se pierde, acoperit de aplauzele și uralele mulțimii.

Sar jos de pe placă. Ar fi trebuit să bănuiesc că numai această placă de oțel fierbinte poate servi drept scenă la un asemenea spectacol.

Mă grăbesc spre osia de locomotivă, poate că roata din dreapta... Dar mă simt prins de braț, îmi întorc capul, dau cu ochii de tînărul blond:

— Ai coborît de pe ramă? îl întreb.

— Vino cu mine — îmi zice și-mi arată sus spre cupola de sticlă a halei. Cabina podului rulant, privește, e liberă! Să mergem repede.

Alergăm într-acolo, tînărul găsește în grabă o scară, îi sprijină capetele de sus, de pragul cabinei. Urcăm. Ne sprijinim acum coatele pe balustrada cabinei. Patratul argintiu al plăcii de oțel se vede perfect. tinerii în salopete albastre, — brigada artistică — de agitație [illegible] — s-au urcat acolo. Spectacolul a început. Un tînăr spune versuri despre întrecerile ceferiștilor în cinstea aniversării. Fac eforturi să aud. Ar trebui aici vocea lui Maiakovski. Cînd apluazele mulțimii izbucnesc și fac să intre în vibrație geamurile înalte ale halei, pîrghiile strungurilor și traversele podului rulant, — înțeleg că tînărul din brigada de agitație a găsit rime potrivite pentru numele fruntașilor în producție din secția a IV-a mecanică. Rimele și numele sînt acoperite de aplauze, voci din mulțime trec numele fruntașilor de la un om la altul, din gură în gură pentru a fi auzite de toți, aplauzele se prelungesc pînă ce ultimul om află numele celor elogiați. Noi, cei doi din cabina podului rulant, suspendați sub cupola halei, n-avem comunicare directă cu ceilalți, nu sîntem pe firul circulației numelor de fruntași. Aș vrea să-i aflu dar nu pot, tînărul blond nu-i știe, e de la cazangerie, a venit special să-i vadă pe cei din brigada de agitație, pentru că-i place cum joacă.

— Cel care recită pe placa de oțel e Mărăcinaru Remus, responsabilul brigăzii de agitație. E strungar aici în secție — îmi spune prietenul de lojă.

Il privesc pe Mărăcinaru cum pășește avîntat pe marginea plăcii fierbinți de oțel, spunînd versuri despre secția a IV-a. N-are o hîrtie după care să citească, am impresia că versurile le improvizează.

— Acum intră Bujin Ilie, tot strungar, ăsta e comic, — îmi șoptește tînărul de lîngă mine. Se face din nou o liniște perfectă. Bujin se recomandă de pe placa de oțel fierbinte a fi nu Bujin, ci Diogene. Se plimbă nedumerit pe lîngă marginile plăcii, caută în dreapta și în stînga, se apleacă. Cel căutat, după cîte spune Bujin nu poate fi găsit nici lucrînd la mașină, nici la robinet, nici la club, nici în ședințele sindicale. Lipsește de peste tot. Atît de mult lipsește încît Bujin nu-i mai știe numele:

— Cine-i? — întreabă Bujin implorînd mulțimea spectatorilor să-i spună numele aceluia pe care el îl caută. Voci din mulțime, în coruri mici, răzlețe, fug dintr-o parte într-alta a halei strigînd numele celui care nu poate fi găsit nicăieri.

Bujin improvizează mai departe pe diferite teme „concrete" ca și Mărăcinaru, cînd are nevoie de poante ia replici direct din Caragiale, care stîrnesc hohote de rîs. Cînd rîsetele se opresc, cei de pe bara a treia continuă să rîdă, în rate. Mi s-a părut că am auzit la Bujin frînturi de replici împrumutate și din „Revizorul" de Gogol. Improvizațiile tînărului strungar trădează o lectură pasionată a satiricilor, și îmi pare rău că nu-l aud bine de aici. Cîntă acum trei fete:

— Anca Mihai, Ivanovici, Nicolescu Florica, mi le prezintă tînărul de lîngă mine.

Sună sirena de începerea lucrului, pentru schimbul doi. Spectacolul a încetat, placa fierbinte de trasaj e liberă, cîțiva muncitori descarcă pe ea traverse lungi. Am coborît repede din cabina podului rulant. Strungurile, frezele, rabotezele intră toate în funcțiune, au pornit, sbîrnîie prelung, reluînd sunetul sirenii pe tonuri pline, cu rezonanțe și ritmuri adînci. Muncitorii sînt toți acum la locul de lucru. Podul rulant scrîșnește, alunecă pe șine. Un cîrlig de macara coboară din cupola halei și prinde niște plăci uriașe din stivele de materiale de pe lîngă pereți.

★

Urc repede o scară îngustă care duce spre un fel de mansardă „studențească". Deschid ușa și dau într-o mică tipografie. Un bătrîn scund lasă din mîini plumbul literelor și mă privește pe deasupra ochelarilor. Fără să-l fi întrebat sau să-i cer ceva începe să scoată cu metodă din buzunare, hîrtii, carnete de frecvență, planul cu programele universității populare de la „Grivița Roșie". Dînsul trebuie să fie deci Ghercu Nicolae, directorul universității. A scos destule hîrtii, totuși merge și la paltonul din cuier și mai aduce și de acolo. Imi dă un scaun iar dînsul rămîne mai departe în picioare.

— Dumneata nu șezi? îl întreb.

— Sînt tipograf. Dacă stau jos, nu mai pot să discut. Știți, îmi mai spune, el — în anii 1920-1930 eu am făcut ocolul Europei pe jos. Nu l-am terminat în doi ani, m-am întors în țară.

— Scrieți și poezii, nu?

— Din 1920. N-am scos volume. La 17 ani am vrut să mă fac artist de teatru, tocmai mă calificasem lucrător la o legătorie de cărți și m-am înscris la Conservator. N-am putut urma.

— Aveți în schimb o bătrînețe glorioasă. După cîte știu sînteți director de universitate populară, sînteți în conducerea Clubului „Griviței Roșii" și în cea a gazetei de uzină, sînteți deputat raional, distins cu ordine și medalii. Vreți deci să discutăm despre bătrînețe? E [illegible]

— Desigur, îmi răspunde el solemn, vreți ceva în legătură cu universitatea populară? Ghercu Nicolae caută printre hîrtii un carnet de frecvență și-mi vorbește răsfoind încet paginile:

— Dintre cei 200 de cursanți ai Universității noastre de la „Grivița Roșie" o mare parte o constituie „bătrînii". Carp Ioan, ajustor de la centrul de biele își aduce totdeauna la cursuri și soția. Nevasta lui e casnică. La seminarii îl întrece pe Carp. Audienții noștri vîrstnici și bătrîni au impus prin comportările lor (Ghercu e de un solemn firesc care mă emoționează) au impus zic, o atmosferă de respect față de cursuri și față de profesori. Lipsa de punctualitate e socotită ca o jignire. Unele sectoare din ateliere vin la universitate în întregime. E cazul celor de la centrul de osii din secția a IV-a mecanică. Printre ei se numără Tănase Ion în vîrstă de aproape 60 de ani. Alt aspect și mai *concret*, Ciobanu Tudor în vîrstă de peste 50 de ani nu lucrează la noi la „Grivița Roșie" ci într-un atelier de construcție, pe undeva, prin Cotroceni. A cerut să-l primim la universitatea noastră și l-am primit. Privește, are prezențele *nepătate*.

— Care sînt preferințele studenților cu părul alb?

— Preferințe *contemporane*: filozofie marxistă, astronomie, fizică nucleară.

★

Mă îndrept spre Clubul „Grivița Roșie", pășind pe trotuarul înghețat, de-a lungul gardului întins pe sute de metri. E un gard nou. Prin cel vechi s-a tras cu puștile. Văd venind din față, în pas cadențat, un pluton de soldați. Soldații își leagănă mănușile albe, fără puști, în ritmul cadenței. Plutonul face un ocol scurt și se oprește, se resfiră în voie în fața ușilor de sticlă ale clubului „Grivița Roșie". Intru și eu odată cu soldații. Aflu de la ofițerul care-i conduce că soldații vor vizita aici muzeul care evocă luptele de la Grivița.

★

Sînt pe culoarul clubului. Deschid o ușă: o sală voioasă, o sută de copii fac aici exerciții de balet, grupuri-grupuri, sub privirile instructoarei Laurenția Gheorghiu.

Deschid o altă ușă: orchestra e în repetiție, oțelarul Bălan Ion cîntă din flaut.

Mă întîlnesc cu bibliotecara. Îi e [illegible] Prind din zbor cîteva cifre pe care mi le spune în fugă: 72.000 de volume, 3.500 cititori... în afară de biblioteca mare, 29 de biblioteci mobile, în secțiile atelierelor.

Plec mai departe la cercul plastic, la cercul de aeromodele, la cercul de muzică, de dansuri. La cercul literar „Vladimir Maiakovski" lumea e ocupată. Ii zăresc la o masă pe electricianul Ghițulescu, pe cazangiii Peagu Anton, și Botnariuc Leonida, pe inginerul Sulghin Speranța. Discută și aleg dintre poeziile cenaclului pe cele care vor fi citite la simpozionul literar dat în cinstea aniversării luptelor din februarie.

Ștefan BĂNULESCU

EROI și PRECURSORI

Cu un sentiment făcut din grijă și respect am mers spre uzinele „Grivița Roșie". Mergeam aș zice, într-un fel, ca la o judecată a mea. Socoteam că văzînd munca și realizările de acolo îmi voi da seama dacă sînt la înălțimea lor.

Am ajuns. Sînt încă în stradă. In fața mea am un gard. Acest gard împrejmuiește incinta în care sînt cuprinse uzinele „Grivița Roșie". Zăresc acolo, pînă departe, clădirile masive ale uzinelor. Viața nouă a muncitorilor zilelor noastre aci sălășluiește...

Privesc acest gard cu intensitate. Știu că pe suprafața pămîntului sînt multe și tot felul de garduri, mai frumoase și mai urîte, mai simple și mai împodobite, dar mai știu că nu multe garduri au fost, așa cum a fost acesta, martor unor întîmplări care au însemnat istoria țării cu o dîră de foc și sînge. Vestigiile focului și sîngele nu se mai văd. Sîngele s-a șters, zgomotul gloanțelor s-a stins. Acum, atît se vede: gardul, un gard făcut din drugi de fier, destul de înalți și rari, înfipți într-o bază de ciment și pe el, încadrată, o placă comemorativă care, simplu, amintește o dată și o luptă...

Da, privesc mai departe acest gard. Il privesc cu emoție. Acest gard înălțat în plin centru al țării, în capitala țării, a împrejmuit incinta în care erau închiși la 16 Februarie 1933 muncitorii masați într-o unitară și conștientă forță. Acest gard a despărțit la un moment dat, concret și simbolic totdeodată, lumea veche de lumea nouă, lumea moartă de lumea vie. Despărțirea morală dintre lumea veche și nouă, moartă și vie, care straturi, straturi se desăvîrșea mereu mai hotărît în etapele ei — Iași, Piața Victoriei, Lupeni — s-a concretizat aci, de data asta, într-adevăr într-un simbol și o realitate vizibilă și pe înțelesul tuturora.

Aci, în fața acestui grad, lumea veche, o lume care voind să trăiască numai ea, în dauna oricărei legi morale, cu hotărîrea pe care i-o da spaima morții lente dar inevitabile, agonizînd, a căutat încă să omoare pe cel care sta de partea cealaltă a gardului, pe cel ce își cerea dreptul la viață, dreptul la dreptate, dreptul la progres, dreptul la lumină.

Da, aci, deoparte și alta a acestui gard, s-a dat lupta între mentalitatea veche și cea nouă. Agonia lumii vechi însă era o agonie plină încă de putere, de viclenie, de arme, o agonie îmbinată totdeodată și cu lipsa oricărui scrupul, lipsa oricărei înțelegeri, lipsa oricărei duioșii umane, lipsa oricărui gînd, fie cît de umil, că ceea ce fac e o periculoasă, imprudentă, inutilă și criminală nebunie.

Lumea care lupta însă pentru viața nouă, lumea celor [illegible] luptat împotriva mitralierelor și a puștilor, fără viclenie, cu trupurile fără apărare, cu mîinile fără arme. Piepturile lor, în care inima bătea aprig pentru un ideal cinstit, le-a fost scut, mîinile, care munciseră toată viața pentru o biată pîine a lor și pentru îmbuibarea celor sătui, le-a fost armele.

In piepturile acestea fără apărare s-a tras cu gloanțe și mîinile acestea muncite au fost puse în cătușe și fiare...

Aci, în această incintă și în acea zi, Vasile Roaită, băiat de 16 ani, vîrstă la care alții se jucau, a murit neclintit lîngă sirena care striga sfîșietor, chemînd eroic pe toți muncitorii la luptă. In afara incintei însă, în același timp, unul din miniștri care era căutat ca să vină la fața locului a fost găsit la un șanțan...

Morți și răniți au mai fost pe lume, mai mulți morți și mai mulți răniți desigur ca de data aceasta, de 16 Februarie 1933, — dar masa aceasta de eroici muncitori, în aparență înfrîntă cu morții și răniții ei, a avut de fapt în acea zi o mare și fecundă victorie, dar o victorie care numai tîrziu, după ani și ani și-a putut dovedi realitatea-i biruitoare. Atunci, la 16 Februarie 1933, lumea moartă s-a crezut învingătoare, iar lumea nouă, lume care prindea încet încet ființă la noi în țară, a trebuit într-adevăr să accepte condițiile impuse de falsi învingători, dar conștiința de clasă fusese organizată, fusese sădită și, în ascuns, în tăcere, în întunericul întemnițărilor, rodul acestei conștiințe se dezvolta din propria și naturala ei putere de creștere spre lumină, spre victoria vieții fără să mai poată fi strivită. Stejarul măreț crește din ghinda îngropată în tăcerea pămîntului...

La 16 Februarie 1933, importantă a fost conștiința nestăvilită care a ieșit de data asta la iveală ca un strigăt-ecou strigătului sirenii lui Vasile Roaită — strigătul lumii care începea să fie o realitate. O înfrîngere neacceptată, îndurată în silnicie, cuprinde în potențialul ei o victorie, o victorie tainică, dar mai mare decît poate înțelege imaginația mioapă a oamenilor care, aberante și triste fantome a unei epoci depășite, molcom legănați de obiceiuri, nu pot fi conștienți de valorile și puterile noi ale veacului în care au întîrziat.

Eroii și precursorii însă cunosc însemnătatea gestului lor măreț. Eroii și precursorii cunosc puterea sămînței și însemnătatea tiparelor noi.

Cei ce au luptat la 16 Februarie 1933, cei ai lumii noi, știau că vor fi victorioși, că sînt victorioși, că viața e a lor.

Azi mentalitatea lor, a eroicilor precursori — gînditori și muncitori — din acea zi și din toate zilele eroismelor săvîrșite, a cuprins realitatea vie a veacului nostru, revoluționar, realitate cu care se pot mîndri cei care au luptat pentru înfăptuirea ei.

Cine înțelege măreția acestei realități nu își irosește viața.

Mîine în zori ne vom deștepta, zi de zi, și fiecare va începe din nou viața lui, căci viața începe în fiecare clipă, fără sfîrșit și fiecare om, tînăr sau bătrîn, va beneficia, dacă are puterea acestei înțelegeri, de bucuria conștientă că viața nu are sfîrșit și că ce a lucrat el ajută să se clădească viața nouă.

O muncă, fie cît de umilă, este o verigă în efortul colectiv: dacă în pădure fiecare frunză ar crede că pădurea poate exista și fără ea, s-ar desfrunzi pădurea...

Trăim o epocă măreață. Omul vremurilor noastre se simte pionier al unei expediții solemne, pornit nu numai în descoperirea, fie chiar a unei noi planete, ci mai ales în descoperirea, creșterea și întregirea omului nou, omului care crede în legea întregului tot, în înfrățirea lui cu toți oamenii care gîndesc ca el și ajută să se împlinească și să crească miracolul conștiinței noi, de pace, și de respect în fața acestei năvalnice creșteri fără sfîrșit.

Henriette Yvonne STAHL

MARCEL CHIRNOAGĂ „Grivița 1933. Masacrul"

Sensul Griviței

Mă gîndesc la cartierele marmoreene
cu arcuri de argint și crini de aur
și cu fîntîni care clătesc alene
în curcubeul apei, limbă de balaur,
și cu narcise pure și cu dalii,
cu frunze vechi de mirt, și cu frunziș de laur
crescute-n peisajele de pe vitralii
pe care veșnic luna le veghea deplin
și-n care se înfiorară portocalii
de-alunecușul limuzinelor felin.
Mirifice, făloase cartiere
la pragul cărora, ca tigri, nu mai dorm
vărgate-n alb și-n negru, bariere
să mai despartă-un țărm de un alt țărm...

Rotindu-și plin de sens silabele solemne
se desfășa simbolul lor pe unde vaste
la fel cu-acele nobile însemne
surpînd abise între clase și-ntre caste.

Definitiv pe toate căile s-au scos,
cu umilința lor acele bariere;
Blazonul secerei lipită de baros
s-a încrustat pe străzi și cartiere
și pe palatele cu foșnetul umbros
înfășurate-n rogojini de șantiere —
să poarte alegorică, de sus și pînă jos
puterea muncitorilor
ca unică putere.
Mai dăinuie doar citadele proletare
ca rădăcinile de unde au purces
arterele-ncordate de vigoare,
dînd tuturor înțelepciune și-nțeles.
Mă gîndesc la vechiul cartier redută
care-a cuprins hotarul simbolurilor noastre
spre-a-și dezvălui puterea hotărîtă
ce-a crescut din forța salopetelor albastre.

Mi-amintesc de lupta marii-mpotriviri
ce-o duceau cu brațele încrucișate
pentru pîinile de lîngă trandafiri,
pentru triumful puterii oprimate.
Să fi murit adolescentul ce și-a-ntruchipat
în vuietul sirenei mesajul său uman?
Atunci de ce făptura lui și cîntul neschimbat
e holdă fără haturi peste Bărăgan,
de ce e azi acel oraș de-argint
trăind cu temelia-n spumele de mare
redîndu-ne puterea muncii și alint
din plajele sclipind cu sărurile-amare:
de ce colindă apele din port în port
întruchipîndu-se în noile vapoare,
punînd pe fruntea zilelor acestea de efort
aureola numelor de sărbătoare?...

Dar mîinile acelea ce făcură semn
ațîțînd oțelul în mitraliere?
Strivite cu destinul lor nedemn
ca pulberea s-au răspîndit fără putere...

Dar comandanții oștii proletare,
aceia duși din carcere în carcere,
mișcînd curente subterane, de eliberare,
pe care i-am întîmpinat la-ntoarcere?

Ne cîrmuiesc spre stele de victorii,
veghind busolele ce arată-n viitor.

Ca o frunză curioasă, de mușcată
e-nvăscută țara cu nervuri de căi de fier;
Ca pisicile urcînd pe scara lor culcată
fug locomotivele flămînde după cer.
Roțile de fier cu-aripi imaginare
la perdelele de tren și pe mantăi,
pe caschetele oștirilor feroviare
și pe gări și pe cordoanele de căi
și pe plușul cald al băncilor din trenuri
pe paharele de vin ce par să ardă
se îngînă cu putere de refrenuri
numele muncitorimii de-avangardă.

Ion GHEORGHE

Căi ferate

Mărețe dar lipite de pămînt
Bune surori cu ierbile bogate,
Poartă în ele soarele răsfrînt
In linii drepte Căile ferate.

Pe struna lor tîrzia oră-și lasă
Acordul ei de purpură-n amurg.
Și zilnic din făptura lor lucioasă
Ca-n lungi artere ceruri limpezi curg.

Pierdute așa, prin munți și bărăgane
Mereu curgînd cu drumul paralel
Poartă în spate-apusuri diafane
Ceruri-de azur și trenuri de oțel,

Trenuri ce vin trecînd peste poene
Și-aduc în dar sălbaticelor ierbi:
Seve de foc din fabrici reșițene
Și mers de fulger — pildă pentru cerbi!

Grivița 1933

Sub hainele mai rele, mai bune
Pe drumul de Februar,
Sufletele umblau cu tălpile goale
Peste zăpezile nepăsărilor...
Inimile strînse toate la un loc
Ca un foc uriaș
Incendiau înalt curțile Griviței
Și jarul urii dogorea lîngă ziduri...
Era o armată întreagă de oameni
In așteptarea deznodămîntului.
Și cînd focul din inimi s-a făcut flamură,
Sus peste turle,
A pornit lupta armata aceasta,
Ale cărei singure arme
Erau: ura nestinsă
Flamura roșite a inimilor
Și cuvîntul Partidului!
Dar sub gloanțele stăpînilor
Sîngele muncitorilor Griviței
S-a făcut flamură caldă
Peste zăpada nepăsărilor...
Dar flamura aceasta fierbinte
De pe caldarîm și zăpezi
Și flamura roșie de pe crenele
Au făcut un singur steag neînvins
Care a răzbătut pînă la noi
Și peste noi, spre vecie!

Seara

Cîteodată seara, cînd roșu soarele cade
peste noi pulverizat în cascade,
liniile ferate prind culori rubinii
și ard printre grînele coapte
și printre munții tîrzii,
nu ca un simplu preludiu de noapte:
Parcă-s artere pulsînd deodată,
ori fîșii de flamură!
Și în jur, pe fiecare holdă bogată,
pe fiecare ramură
liniile învie lumina rîvnită de ei
însetații lui 33!
Inimile lor curg toate
pe aceste simple linii ferate...
iar sus în locul Caraimanului împietrit
înalt deasupra pămîntului
parcă e Roaită trăgînd îndîrjit
de sirenele vîntului!

Rusalin MUREȘANU

SENSUL SOCIAL al experienţei lui Gheorghidiu

Importanţa, în economia romanului, a părţii a doua, este că ea ne dă soluţia dilemei erotice a lui Gheorghidiu — constituind totodată relatarea unei experienţe umane decisive pentru erou. Tragicul individual, limitativ, este depăşit prin covîrşitoarea tragedie colectivă a războiului. Pe front, Gheorghidiu are un sentiment de imensă detaşare faţă de propriul său trecut, de care se simte eliberat: *„De soţia, de amantul ei, de tot zbuciumul de-atunci, mi-aduc aminte cu adevărat ca de o întîmplare din copilărie. Şi atunci sufeream de lucruri care azi mi se par fără înţeles"*. Citate cu implicaţii similare s-ar mai putea da numeroase. Mai mult ne interesează însă faptul că frontul îi revelă lui Gheorghidiu o dimensiune necunoscută a personalităţii sale — acel sentiment de o patetică nobleţe al camaraderiei, al comunităţii cu simplii soldaţi anonimi care fuseseră tîrîţi în război. (*„Cînd am văzut asearâ oamenii închinîndu-se, mi-a venit să zîmbesc, dar am devenit brusc serios, căci oamenii aceştia, convoi cu mine, camarazii mei, sînt singurul spirit acum pe lume, pentru mine, şi orice gest al lor mă induioşează ca gesturile unui copil drag"*).

Evident, Gheorghidiu (şi, de fapt, Camil Petrescu, voluntar în campania din 1916—1918) nu dorise nici o clipă intrarea ţării în războiul imperialist. Cînd Nae Gheorghidiu (ca să-l convingă să participe cu partea lui de moştenire într-o combinaţie de afaceri cu el) îi promite, în eventualitatea unui război, mobilizarea pe loc, Ştefan Gheorghidiu, fără grandilocvenţă, îşi expune atitudinea: *„Nu vream să se declare războiul, dar nici o secundă n-aş fi conceput posibilitatea de a fi mobilizat pe loc. — Nu ţin să fiu chiar aşa de departe de front"*. Cînd se declară războiul, renunţînd brusc la gîndurile vindicative împotriva soţiei sale, el revine asupra aceleiaşi chestiuni: *„... n-aş vrea să existe pe lume o experienţă definitivă, ca aceea pe care o voi face, de la care să lipsesc, mai exact, să lipsească ea din întregul meu sufletesc. Ar avea faţă de mine, cei care au fost acolo, o superioritate, care mi se pare inacceptabilă"*. O desolidarizare de cei mulţi, în faţa tragicului şi a morţii posibile, ar fi însemnat *„o descalificare"*, ar fi refuzat lui Gheorghidiu orice *„putinţă de realizare sufletească"*. Pe front, în micile răgazuri dintre lupte, Gheorghidiu, glacialul lucid de altădată, este cuprins de elanuri umanitare care nu întîmpină nici o cenzură conceptuală şi se exprimă direct, pe tonul efuziunii. Centrul de greutate al existenţei lui s-a deplasat, definitiv.

★

Aşadar, participarea lui Gheorghidiu la campania din 1916—1918 trebuie privită doar ca un act de *solidaritate*. E demn de subliniat că *„faptul de a fi pe front"* e pentru Gheorghidiu numai *„un act de prezenţă, moralmente necesar"* şi că el nu lupta, în acel război, nici pentru *„ideea de patrie"* cu atît mai puţin pentru *„cea de stat, în tendinţele de cucerire economică, pentru că n-am orgoliul fierului şi tăbăcăriei romîneşti"*. Totuşi, lipsit de singura concepţie ştiinţifică asupra războiului, aceea marxistă, autorul nu izbuteşte să determine caracterul exact al participării Romîniei la primul război mondial. Paginile din jurnalul de război al lui Camil Petrescu rămîn însă un document uman de mare valoare.

Dacă G. Călinescu a intuit cu exactitate caracteristica definitorie, pe planul istoriei literare, a lui Gheorghidiu (*„Gheorghidiu e un erou din galeria «inadaptabililor» tip Brătescu-Voineşti, e un învins... Deci e vorba mai puţin de analiza geloziei cît de cazul unui inadaptat la viaţa erotică, a unui infirm"* — (vezi „Istoria literaturii romîne"), rămîne totuşi de precizat că inadaptabilul lui Camil Petrescu (şi în alte variante, ca Ladima, Gelu Ruscanu etc.) exprimă poate cea mai *diferenţiată* revoltă de tip individual opusă societăţii burgheze. Inadaptaţii lui Brătescu-Voineşti (ca să luăm un exemplu) se opun unei lumi pe care o cunosc foarte sumar, universul lor intelectual şi moral fiind ermetic închis. Protestul lor e *nediferenţiat*. Inadaptaţii lui Camil Petrescu, firi complexe, problematice, luminează adeseori cu o acuitate remarcabilă aspecte dintre cele mai greu sezisabile ale lumii pe care o refuză. Sterilitatea lor practică e un rezultat nu al opacităţii, ci al poziţiei lor individualiste. Ei izbutesc să definească răul cu o luciditate superioară, experienţa lor are o valoare de cunoaştere (ceea ce nu e cîtuşi de puţin cazul cu eroii lui Brătescu-Voineşti, Vlahuţă etc.). Ei ignoră însă căile de înlăturare a răului şi din cauza aceasta se prăbuşesc. Dar oricum, incompatibilitatea lor cu tipul intelectualului revoluţionar, aşa cum îl concepem noi astăzi, nu este una de *structură*.

★

Opera lui Camil Petrescu, în ansamblul ei, a făcut obiectul unor discuţii substanţiale în anii de după 23 August. Cîteva dintre rezultatele importante ale acestei dezbateri credem că merită să fie subliniate. Ne gîndim în primul rînd la elucidarea *sensului social* (cu multiple nuanţe) al vehemenţei polemice care străbate opera lui Camil Petrescu. Drama spirituală, pe care a trăit-o scriitorul (o perpetuă tentaţie a absolutului în dragoste, în cunoaştere, niciodată satisfăcută) îşi capătă semnificaţiile reale, uneori mai puţin evidente, numai raportată la conjuctura istorică ce a condiţionat-o. Ov. S. Crohmălniceanu, în articolul citat, a explicat cu fineţe că imposibilitatea de *„realizare"* a intelectualului în societatea burgheză, imposibilitatea lui de a-şi verifica practic idealurile, e la originea spiritului polemic al lui Camil Petrescu: *„Demonul polemicii, cu tot ce implică el ca mobilitate a spiritului, îndîrjire, luciditate, pasiune dialectică, orgoliu al inteligenţii, e expresia dramei acesteia sociale"*... Crohmălniceanu subliniază apoi o altă idee interesantă: polemica lui Camil Petrescu vizează, în cele din urmă, chiar pe eroii favoriţi ai scriitorului, pe intelectuali, surprinzîndu-le cu luciditate dureroasă limitele (... *„opera lui Camil Petrescu este o vastă maşinărie de distrus miturile pe care şi le-a făurit ani de-a rîndul intelectualitatea"*).

Intr-un frumos articol, „Sensul autenticităţii", (V. R. Nr. 5/1958), Lucian Raicu ridică, printre altele, problema dualităţii interioare a lui Camil Petrescu: intensitatea pasională, vulcanică, pe de o parte şi luciditatea analitică, cerebralitatea, pe de alta. In ceea ce ne priveşte, am susţine primordialitatea *pasiunii* la Camil Petrescu, facultatea analitică, avînd după cum am încercat să arătăm mai sus, o funcţie demonstrativă. De altfel, însăşi luciditatea lui Camil Petrescu se exercită totdeauna cu patos, cu febrilitate. In „Ultima noapte de dragoste", de pildă, analiza geloziei lui Gheorghidiu capătă un sens nou dacă e considerată din punctul de vedere expus mai sus, şi asocierea lui Camil Petrescu cu Stendhal sau Proust devine factice. Căci gelozia nu e analizată, ca la Proust de pildă (în „La prisonnière") cu infinitatea ei de implicaţii subiective, ci în sensul unei *pasiuni polemice* cu o viziune precisă a *socialului*.

★

O altă problemă importantă este aceea a „inadaptabilităţii" eroului intelectual al lui Camil Petrescu. Intr-un studiu interesant, „Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu", de D. Solomon, („Mica bibliotecă critică" — E.S.P.L.A., 1958), ea este discutată pe larg. Am vrea totuşi să subliniem că ar fi utilă pentru istoria literară abordarea comparativă a problemei, căci literatura noastră de la sfîrşitul secolului trecut şi din prima parte a secolului nostru e plină de astfel de inadaptabili, între care există adeseori marcate diferenţe tipologice. Există inadaptabili „dezrădăcinaţi", veniţi de la ţară în mediul urban şi cu o puternică nostalgie a rusticului, există apoi diferite tipuri de intelectuali inadaptaţi (la Vlahuţă, Brătescu-Voineşti, Mihail Sadoveanu etc). Credem că intelectualii lui Camil Petrescu sînt, în literatura dintre cele două războaie, cei mai lucizi inadaptaţi şi de aici caracterul patetic, profund, al dramei lor. De altfel, chiar între eroii lui Camil Petrescu, (Gheorghidiu, Ladima, Gelu Ruscanu etc.), există diferenţe în ceea ce priveşte, să zicem, gradul şi sensul inadaptării. Această problemă ar merita, credem, o atenţie mai largă. Revenind la „Ultima noapte de dragoste", credem că „inadaptarea" lui Gheorghidiu „la viaţa erotică" (G. Călinescu) e o falsă problemă. Căci, la urma urmelor, Gheorghidiu nu-i cere soţiei sale decît ceea ce era îndreptăţit să-i ceară. Pretenţiile lui nu sînt hiperbolice şi sensul inadaptării lui trebuie căutat altundeva, în înstrăinarea lui de mediul social că ruia îi aparţine, în acea dramatică *însingurare* a lui Gheorghidiu.

E ceea ce încearcă, de altfel, D. Micu într-un articol mai vechi despre cartea lui Camil Petrescu („Drama lucidităţii", G. L. nr. 3/1956). Articolul conţine multe idei juste, dar şi una la care cu greu am putea subscrie, căci apropierea eroilor lui Camil Petrescu de aceia din baladele folclorice şi din literatura lui Sadoveanu nu ni se pare potrivită (şi de altfel, ea nici nu lămureşte vreun aspect inedit al personalităţii eroilor lui Camil Petrescu).

Matei CĂLINESCU

„Ultima noapte de dragoste întîia noapte de război" de Camil Petrescu

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

„Iluzia liniştii neclintite" în opera lui Sadoveanu

Ceea ce aude întîi şi întîi cititorul care pătrunde în natura sadoveniană, este tăcerea. Intr-adevăr, în opera lui Sadoveanu, tăcerea naturii are materialitatea sunetului, vibraţia ei avînd concreteţea vibraţiei sunetului. Tăcerea naturii sadoveniene este sonoră. Urechea noastră ascultă glasu-i mut, cum receptează sunetul absent al mării în ghioc. In opera sadoveniană se desfăşoară toată gama tăcerilor, de la tăcerea transparentă, liniştea uşoară, la tăcerea solemnă, liniştea măreaţă:

„...linişte plutea peste marginea aceea de pămînt, **linişte uşoară** (sublinierile sunt ale noastre. D.G.) pe care o tremura parcă strălucirea luminii". (Codrul. O istorie de demult).

„...şi **liniştea** se întinse ca **limpezimea** unei ape" (ibid).

„Inainte de fiorul amurgului, balta **tăcea, solemnă"**. (Taine. Privelişti dobrogene).

„In noaptea şi-n îngheţul iernii codrul şi muntele pluteau într-o **linişte măreaţă şi misterioasă"** (Drum la Moş Anania, Bordeenii). Tăcerea este o limită, o graniţă care desparte natura de non-natură, de oraş, de tîrg. Natura începe la limita la care „sgomotele familiare ale uscatului" se sting, omul pătrunde în natură în momentul în care începe a vorbi cu glas scăzut. In mijlocul naturii, cuvîntul omului apare ca o pauză a tăcerii. Tăcerea are o elocvenţă pe care personajele dragi lui Sadoveanu, vînători, pescari, ciobani, prisăcari şi, în general, oamenii care trăiesc în mijlocul naturii ştiu să o recepteze; ea are un mesaj, care pentru aceşti oameni, nu este criptic:

„Şi urechile dintr-o dată parcă se deschiseră tăcerii aceştiia..." (Printre gene .Cîntecul amintirii).

„...Ca şi atunci demult, a închis ochii **ascultînd tăcerea"** (Nicoară Potcoavă).

Care este acest mesaj, ce comunică tăcerea?

Tăcerea naturii sadoveniene pare să fie extincţia totală a sunetului, sugerînd extincţia totală a vieţii, ba chiar sistarea oricărei mişcări în natură.

„...o tăcere adîncă se lărgeşte în lături, în sus, **ne înfăşură, ne strînge, ne înlemneşte** parcă. Nici un murmur de vînt nu se strecoară prin crengi, nici un fîlfîit de pasere nu trece. Pădurea e **împietrită."** (Ţapul. La noi în Viişoara).

„...singură între **tăceri neclintite**, privind cerul senin şi fără lună". (Ochiu de urs).

Tăcerea naturii sadoveniene sugerează o singurătate desăvîrşită de planetă nelocuită, solitudinea spaţiilor siderale, pentru Sadoveanu muzica sferelor este probabil tăcerea.

„...în colţişorul acesta, între catargurile drepte ale brazilor, în **tăcerea** aceasta care **nu mai are nimic pămîntesc"** (Poiana Ţigăncii, Oameni şi locuri).

„Pădurea avea în răstimpuri înfiorări rare, după care urmau alinări, **linişti ca din alte lumi."** (In pădurea Petrişorului, Vremuri de bejenie).

Atingînd limita absolută, tăcerea îşi dezvăluie propriul sunet: „O tăcere nemărginită apăsa brădeturile negre şi albul orbitor: **Liniştea pădurii îi ţiui deodată în urechi"** (Ochiu de urs).

Tăcerea are un **sfîriit** şi un **susur** al ei." (Toaca. Impărăţia apelor). Cu toate acestea, tăcerea, departe de a fi absenţă a sunetului (extincţia totală a acestuia durează un timp limitat), este de fapt o rezultantă a sunetelor din natură: murmurul, foşnetul, susurul, adierea, fîlfîitul, bîzîitul, şuşuitul, freamătul nu o spulberă ci fac parte din ea, aşa cum cele 7 culori ale spectrului solar formează unitatea luminii albe. Tăcerea naturii sadoveniene vibrează de toate chemările păsărilor şi ale animalelor: de circîiri, de clămpăniri, de sfîriit de aripi, de gîgîirile aspre ale gîştelor, de brăhnitul şi boncăluitul cerbilor, de cîntecul cucoşului de munte, de hohotul rîsului înfometat, de toată forfota şi frămîntarea prodigioasei faune sadoveniene.

„Căci dincolo, în acea grădină ascunsă a liniştii, se zbeguiau cu glasuri, circîiri, clămpăniri de plisc şi bătăi de aripi toate neamurile sălbătăciunilor aripate..." (24 iunie).

Intre tăcere şi sunet nu există antagonism, ci între tăcere şi zgomot, între sunet şi zgomot. Scriam că omul pătrunde în natură în momentul în care „sgomotele familiare ale uscatului" s-au stins. Intr-adevăr, tăcerea apare ca limită care desparte zgomotul de sunet, primul aparţinînd oraşului, cel de al doilea naturii. Zgomotul este opac, se interpune contactului cu realitatea vie, nemijlocită a naturii, pe cînd sunetul este după cum am văzut natură (deosebirea între sunet şi zgomot are de altfel o bază strict ştiinţifică).

„S-au stins şi sgomotele familiare ale uscatului, şi-n ţinutul cu totul nou şi altul în care am intrat, încep să **percep alte zvonuri şi alte sunete"** (Ţara de dincolo de negură). Tăcerea dezvăluie, amplifică sunetul surdinizat, ascuns, îndepărtat. „...în juru-mi se întinse o împietrire aşa de mare, încît auzul meu ascuţit putea percepe în rîpe foarte îndepărtate zvoana pîraielor primăverii". (Ţara de dincolo de negură). Tăcerea este o iniţiere în lumea sunetelor naturii, acesta este mesajul ei.

Tăcerea mai are o funcţie: aceea de a favoriza contemplarea şi cunoaşterea naturii, amplificînd receptivitatea scriitorului şi a cititorului. La Sadoveanu natura nu înseamnă niciodată numai peisaj, adică privelişte stilizată de linii şi culori, ci ea reprezintă o complexă şi fundamentală experienţă umană; natura sadoveniană nu farmecă pentru că este picturală, „pitorescă", ci înfioară pentru că este semnificativă. Or, aceste semnificaţii nu i se dezvăluie scriitorului decît prin cunoaştere. O plimbare cu barca îl duce pe Sadoveanu la izvoarele vieţii, căci cunoaşterea naturii transfigurează o privelişte, oricît de strălucită, dintr-un simplu decor, în Tărîmul Tinereţii fără Bătrîneţe şi al Vieţii fără de Moarte. Datorită cunoaşterii naturii, Sadoveanu ştie să găsească, pescuind şi vînînd, drumuri care duc în timp, întîlnindu-se cu propriul său trecut şi cu trecutul poporului romîn. Dar nu vom analiza aici capacitatea naturii de a desfereca timpul, ci ne vom opri asupra primului aspect al naturii în opera sadoveniană: natura ca uriaşă forţă de germinaţie a materiei în mişcare, în transformare, natura ca matrice nesecătuită, fecunditatea însăşi. In opera sadoveniană întîlnim adesea **leit-motivul genezei**: înfiorarea în faţa plaurului plutitor, adică a pămîntului nou alcătuit din aluviuni, stuhuri, plante, schelete de animale, cutremurătoarea viziune a despărţirii apelor de uscat. „Un fir de lejnicioară se caţără cu florile-i albastre pe trestiile nalte, pe o plavie pe care adierea serii o mînă încet lîngă un cot al ţărmului. Lîngă lejnicioară o gîscă sălbatică şi-a adăpostit cuibul şi bobocii. In capătul celălalt, pe această plută tainică şi-a a[...] sălaş spăriosul mistreţ al bălţii. [...] rădăcina florii şi sub culcuşul pa[...] ş-al mistreţului, în împletiturile [...] care se înalţă generaţiile nouă [...] trestii se află căzute, amestecate, [...] sute, pulberile pe care le-a adus vîntul, nomolul pe care l-au dăruit revărsările Dunării, oasele vulturului şi ale prăzilor lui, scheletele mistreţilor şi rîndurile nesfîrşite ale vietăţilor mărunte. A fost un fir de nomol: astăzi e o insulă plutitoare" (Privelişti dobrogene). Prin întreaga operă sadoveniană trece un suflu dionisiac de uimire extatică, în faţa misterului vieţii, al fecundităţii materiei. Mereu şi mereu, în ceasuri de bucurie şi în ceasuri de întristare, de-a lungul vieţii şi al operei sale, Sadoveanu străbate luncile Prutului, ale Siretului, ale Jijiei, Delta. Căci Delta reprezintă pentru el revelaţia creaţiei. Mereu şi mereu se întoarce în Ţara de dincolo de negură, acolo unde „miile de păseri şi animale trăiau o viaţă neînfrînată. Şi subt ele, în apa fierbinte şi-n mîlul cald, altă viaţă a gîngăniilor fără număr, fără sfîrşit, multiplă şi fabuloasă, izvorîtă din veşnicie". In ansamblul operei sadoveniene, Delta constituie Geneza.

Pentru Sadoveanu neclintirea, împietrirea pe care pare a o sugera tăcerea, este o aparenţă dincolo de care clocoteşte viaţa, mişcarea. El ştie că sub „iluzia liniştii neclintite, vibra o viaţă complicată, înverşunată şi viforoasă" (Toaca, Impărăţia apelor). Oricît de imperceptibilă, mişcarea este reală, ea putînd fi înregistrată de om la capătul unui proces: tulburătoare nu i se pare atît linia graţioasă a unui ostrov, ci parafrazînd celebrul vers baudelairian, Sadoveanu exaltă mişcarea care deplasează liniile. Revăzînd la interval de douăzeci de ani nişte „ascunzişuri" la intrarea Dunării în mare, constatînd că vechile ostroave deveniseră grinduri şi că Dunărea generase ostroave şi plăvii nouă, maestrul scrie: „Linia lor (a locurilor, n.n.) graţioasă se păstrase în tainicile amintiri. Insă iată că acum, plutind din nou pe acolo, nu le mai cunoşteam. Erau aceleaşi, dar erau altele". Drept motto al întregii opere sadoveniene ar putea fi: „Tot alte unde sună aceluiaşi pîrău", versuri adesea citate de maestru. Plimbîndu-se cu barca, Sadoveanu se ciocneşte de simboluri: de o insulă plutitoare, „o barcă a vieţii care a ridicat steagul morţii", căci insula în care cîntă pasărea şi-şi face culcuş mistreţul este alcătuită atît din scheletele păsărilor şi animalelor de pradă, cît şi din cele ale prăzilor lor, oseminte care s-au întreţesut pulberilor aduse de vînturi, nomolurilor Dunării şi generaţiilor de plante căzute. In natură, viaţa nenumărată şi nesfîrşită se plăteşte cu preţul morţii de fiecare clipă, viaţa este şi creaţia morţii, materia apare în continuă transformare. Eternitatea, unitatea de măsură a timpului sadovenian nu este altceva decît succesiunea şi întrepătrunderea vieţii şi a morţii.

In artă se subînţelege, cel mai adesea, prin **natură**, geologicul şi vegetalul, adică ceea ce poate fi decorativ, plastic. Tot cu funcţie decorativă şi, uneori cu o notă exotică în plus, apar animale sau păsări.

Cu totul alta este semnificaţia faunei în opera sadoveniană: în opera lui Sadoveanu fauna apare ca o manifestare a fecundităţii inepuizabile a materiei; aşa se explică în creaţia maestrului prezenţa acelei faune, a cărei diversitate ţine de domeniul miracolului şi al cărei număr de cel al fabulosului.

Desigur există în literatura romînă „peisaje cu animale" sau „peisaje cu păsări". Specificul viziunii lui Sadoveanu constă însă în caracterul de stihie, de forţă elementară a faunei, caracter care provine atît din uluitoarea ei diversitate, cît şi din înfricoşata ei mulţime.

Integrarea, pe plan estetic, de către Sadoveanu a faunei în natură, nu face decît să confirme unitatea viziunii scriitorului: natura fiind viaţă, fauna, adică vieţuitoarele sînt natură.

Curiozitatea precisă a biologului şi fervoarea iniţiatului se unesc la Sadoveanu pentru a descoperi miracolul vieţii — de la treptele inferioare de organizare a materiei vii pînă la om: de la scoicile oarbe, lipitori, şerpi, pînă la egreta suavă, de la gîngăniile fără nume pînă la pajură, de la pelicanul grotesc la căprioara feerică, toţi peştii adîncurilor, toate păsările plăviilor nou create, precum şi toate zburătoarele şi sălbăticiunile codrilor seculari.

Prezenţa vieţuitoarelor situate pe treptele cele mai de jos ale evoluţiei filogenetice face evidentă trecerea de la materia anorganică la cea organică, fauna apărînd astfel, după cum afirmam la început, manifestarea fecundităţii nesăcătuite a materiei.

„Puzderii de peşti" „nesfîrşite miliarde de gîngănii", „numere incomensurabile" de păsări; fauna sadoveniană are nu numai diversitatea agresivă şi violenţa numerică a faunei ecuatoriale ci, mai mult, sugerează fecunditatea enormă, anarhică şi terifiantă pentru om a primelor ere, ia aspectul de forţă, de stihie elementară despre care aminteam mai sus. „Şi printre lintiţe şi liane vechi foiau broaştele ţestoase. Pluteau şi se mişcau fără încetare cap lîngă cap şi ţest lîngă ţest, între putreziciunile şi reziduurile bălţii umflate şi înspumate de ape proaspete şi soare nou. M-am retras spre casă, ca din faţa unei armii înfricoşate, ş-am închis ochii ca s-alung vedenia apocaliptică" (Ţara de dincolo de negură). Fauna sadoveniană apare ca o stihie pe care omul încă nu a supus-o, ca o forţă elementară încă nezăgăzuită. „Pe cînd paserile necunoscute şi fără număr, stăpînitoare a tuturor elementelor, umplu singurătăţile de o viaţă aparte, tainică şi formidabilă. Omul, vulpea şi hultanul pun în viaţa lor episoade cu totul neînsemnate. Stăteam uimit privindu-le cu spaimă mulţimea de pe grind" (ibid).

In cărţile lui Sadoveanu natura apare de multe ori feerică, dar niciodată idilică. Lunca violetă de tamarix este teatrul luptei necruţătoare pentru existenţă, iar urletul lupului flămînd înfioară tăcerile în ireala lumină selenară. Apele mocirloase ale bălţilor „unde lupta s-a desfăşurat pentru o rază de lumină şi pentru un fir de hrană din seninul de sus pînă în fundul nomolului, jos", nahlapii viforoşi ai rîurilor de munte, neclintirea codrilor nestrăbătuţi ascund războiul crîncen pentru viaţă.

Fauna, în opera sadoveniană, este o imagine şi un simbol: imaginea materiei fecunde şi simbolul materiei nelimitate.

Dina GEORGESCU

EVA CERBU — *„Brigadiere la cîmp"*

Intre certitudine şi îndoială

(Urmare din pag. 1)

drul societăţii burgheze, — ceea ce era firesc şi a fost un punct constant în viziunea poetului —, dar în orişice societate. Dacă omul nu e apt de a-şi făuri un viitor nobil, lupta purtată de-a lungul întregii istorii între „călăi, iobagi, apostoli" nu a fost oare zadarnică, cauzele în jurul cărora s-au grupat oamenii nu sînt oare echivalente şi moştenitorul lor, poetul, nu ar fi îndreptăţit să le apere sau măcar să le înţeleagă pe toate?: **„Şi de la sfîntul palid, sfîrşit şi blînd pe cruce, / La biciul ce-l izbeşte şi sîngeră-n obraz, / Pe nesimţite nu ştiu ce-nvecinare duce / Şi rînd pe rînd sînt unul şi celălalt zăplaz"**. De vreme ce lumea lui Caligula cel modern, capitalismul, este ostilă „voii de frumos", nu înseamnă că „sarcina utilă", finalitatea umană şi educativă a artei, muncii artistului, sînt fără sens?: **„Dar jertfa lui zadarnică se pare / Pe cît e ghiersul cărţii de frumos / Carte iubită fără de folos, / Tu nu răspunzi la nici o întrebare"**. Dificultăţile procesului de cunoaştere, poticnirile şi osteneala inerentă tensiunii acestuia, sînt interpretate într-o lumină identică, sceptică. Adevărul nu ar fi ceea ce ştim că este, o însumare progresivă de teritorii smulse necunoscutului, ci un cerc vicios în care — oricît de departe s-ar întinde şi oricît s-ar înteţi efortul omului — limitele deschise în „mister" închid la loc altele, şi infinitul e un finit deconcertant: **„Piscul sfîrşeşte-n punctul unde-ncepe. / Marea mă-nchide, lutul m-a oprit. / Am alergat şi-n drum m-am răzvrătit / Şi n-am scăpat din zarea marei stepe"**. Lipsit de convingere în trăinicia valorilor sale şi a achiziţiilor progresului, rătăcitor într-un cosmos mut la întrebările conştiinţei, înspăimîntat de a lupta singur printre făpturi, curajosul erou de pînă acum cade pradă spaimei de necunoscut, de viaţă. El ajunge să creadă că existenţa se va cufunda, ca un eminescian vis al neființei, în Sahara neantului, şi că el însuşi ar pluti la nivelul celor mai elementare fiinţe strivite de moarte: **„Pămîntul e-o moară deşartă / Cu larve cerşind adăpost / Mişcîndu-se-n pulberea moartă / Ce-n haos mereu se deşartă: / Ţărîna visării ce-a fost"**.

Neliniştea înaintea dezolării absolute a cosmosului, sentimentul nimicniciei omului, inoculează „otravă şi cenuşă" (termeni frecvenţi la Arghezi), stînd gata să copleşească sufletul unuia dintre cei mai exuberanţi şi mai îndrăgostiţi de viaţă dintre artiştii noştri cu senzaţia „urîtului" baudelairian, a dezgustului amestecat cu frica de a trăi. E starea care, bîntuindu-l probabil şi în chilia mănăstirii, pe el ca şi pe tovarăşii săi de claustrare în post şi rugăciuni, se numea în Evul Mediu „taedium vitae" sau „accedia" şi era pusă pe seama „diavolului de la prînz", — dacă nu ne înşelăm asupra orariului demonilor. (Azi, au redescoperit-o existenţialiştii, cu aceeaşi „desfătare mohorîtă" ca şi călugării medievali, cu toate că se recomandă lucizi, atei, umanişti!). Pe terenul minat de neîncrederea în puterea şi rosturile vieţii şi conştiinţei, în această perspectivă fără de perspectivă, în care valorile se răstoarnă, schimbîndu-şi semnul din pozitiv în negativ şi gîndirea e aruncată în jocul steril al falselor antinomii[3], nu e de mirare că în Arghezi a răsărit tentaţia de a atribui propriile înfrîngeri unei voinţe divine pedepsitoare şi de a asimila cunoaşterea însăşi cu un păcat capital: **„Păcatul meu adevărat / E mult mai greu şi neiertat / Cercasem eu, cu arcul meu, / Să te răstorn pe tine, Dumnezeu... / Dar eu, rîvnind în taină la bunurile toate, / Ţi-am auzit cuvîntul spunînd că nu se poate "**. Conform acestor închipuiri, eşecul celorlalte idealuri s-ar datora aceleiaşi oprelişti cereşti după care omul nu s-ar putea ridica vreodată la înălţimea visului său, accesibil doar dumnezeirii. (Vezi de ex. „Muntele Măslinilor"). In sfîrşit, sentimentul culpabilităţii pentru temeritatea de a fi luptat „cu îngerul", va stîrni şi rugămintea, adresată divinităţii, de iertare şi de „mîntuire" a sufletului căzut în „păcat". Incă o dată se dovedeşte că scepticismul de orice natură, socială sau gnoseologică, artistică, etică sau ontologică, departe de a fi un vestibul al ateismului, cum au crezut unii, este, dimpotrivă, un pasaj atît pentru pătrunderea iluziilor metafizice, a fantomelor dezechilibrului moral şi vital, cît şi pentru accesul, fie şi lateral, al misticismului.

★

S-a prosternat poetul în faţa altarului, pe deplin convins de existenţa divinităţii, de imperativul credinţei ca soluţie valabilă pentru toate problemele şi de necesitatea înnăbuşirii oricărei palpitaţii omeneşti? Nu. Chiar cînd ar vrea să înalţe imnuri de glorie lui Dumnezeu, natura sa esenţial terestră îi contrazice intenţia şi-l determină să se prefere ca păcătos: **„Pîinea nu mi-o caut să te cînt pe tine / Şi nu vreau cu stele blidu-nvăluit... / Vreau să pier în beznă şi în putegrai / Ne-ncercat de slavă, crîncen şi scîrbit"**. Indurarea, nu odată, e cerută în picioare şi firea neînduplecată a pretinsului smerit e reliefată în mod demonstrativ: „Tare sînt singur, doamne, şi pieziş! / Copac pribeag, uitat în cîmpie, / Cu fruct amar şi cu frunziş, / **Ţepos şi aspru-n îndîrjire vie"**. Elocvent e că profetul sumbru, Casandra de adineaori a neantului, propune un sistem de educare a spaimei de moarte, printr-o înţelegere familiară şi voit infantilă a morţii apropiată de cea mioritică, şi nu de teroarea ei mistică: un joc de-a v-aţi ascunselea, în care toţi partenerii, vîrstnici şi în primul rînd copiii, dispar, aidoma regulelor unui joc, calm, nealarmant, menit să refacă circuitul naturii. Incercarea de a confisca celebra „Duhovnicească" în beneficiul religiei, este poate la fel de neîntemeiată ca şi rechiziţionarea magistralei cu „De-a v-aţi ascuns". In „Duhovnicească" e drept că teama de moarte apare într-o formă exacerbată. Leacul propus nu e însă creştin. Omul crucificat respinge martirajul îndurat de Cristos şi de ceilalţi mucenici, în schimbul gloriei lui dumnezeu şi al vieţii de apoi, fugind de pe cruce şi reclamînd ocrotire fraţilor săi de suferinţă, oamenilor: **„Deschide, vecine / Uite sînge, uite slavă, / Uite mană, uite otravă, / Am fugit de pe cruce, / Ia-mă în braţe şi-ascunde-mă bine"**. Gestul, fără a aparţine unui caracter puternic, nu e mai puţin omenesc şi laic. De altfel, divinitatea şi familia sa nu au avut la Arghezi semnificaţia creştină a unor esenţe „de dincolo". Reprezentînd limita maximă a experienţelor şi idealurilor omeneşti, „Tatăl" a fost deseori privit ca figuraţie a necunoscutului, ca prag suprem al cunoaşterii omeneşti, iar „fiul", ca simbol al omului chinuit de suferinţa fizică şi spirituală. Sub acest raport, poezia „Intre două nopţi" este şi ea relevantă, e una din cheile contradicţiilor marelui artist, marcînd o clipă de suspensie între două atitudini opuse. Tălmăcire simbolică şi mitică a eşecului poetului în încercarea sa de a cunoaşte cu mijloace proprii omului, deci a „agnosticismului" său poezia atestă în acelaşi timp imposibilitatea cunoaşterii mistice, caracterul himeric al comuniunii cu dumnezeu: **„Şi-am vrut atuncea să sui şi-n pisc să fiu. / O stea era pe ceruri, în cer era tîrziu"**.

Anticipînd, spuneam însă mai sus, că tendinţele de rezistenţă la misticism au subzistat împotriva tendinţelor capitularde, desigur într-un alt raport de forţă ca cel analizat în articolele precedente şi în care cele dintîi deţineau iniţiativa, ofensiva. Expresia cumpenei lor de o clipă se regăseşte în poemul hamletic „Nehotărîre": **„Imi voi ucide timpul şi visurile deci, / Cîrpi-voi pe-ntuneric mantaua vieţii mele. / Drept mulţumire şti-voi că cerurile reci / Vor strecura prin găuri lumina unei stele. / Să las s-o umple cerul cu vastul lui tezaur? / Inveşmîntat domneşte să trec cu giulgiul rupt, / Pe coate cu luceferi, spoit pe piept cu aur / Şi tatuat cu fulger, să nu-nving, să nu lupt?"**. In absenţa lui Faust, artistul şi omul mîndru din Arghezi, apără tranşeiele pas cu pas, revin la asalt oridecîteori „cerul" ameninţă să cutropească „pămîntul", sau cel puţin refuză să accepte propunerile de predare înaintea divinităţii ori a nimicului. Artistul poate încă răspune timpul, prin opera sa durabilă: **„Dintr-a mea singurătate / las în voie timpul viu, / care ştie ce nu ştiu, / şi prin veacuri destrămate / fac cu pana semn şi scriu."** Omul cît timp îşi mai păstrează fidelitatea faţă de semeni, îi invită, cu un glas mai scăzut şi fixînd visului lor o scadenţă îndepărtată, dar îi invită totuşi la perseverenţă în aspiraţii: **„Şi de ni-s rupţi genunchii de căile spinoase, / De ce pentru-ntristare să fie tot ce-a fost... / Să luăm cenuşa strînsă pe vechile altare, / Să-i dăm din nou văpaia şi-un fum mai roditor, / S-o-mprăştiem, sămînţă, pe şesul viitor / Nădăjduind culesul tîrziu, cu întristare"**. Cînd refuză să se încreadă în oameni, recurge la individualitatea sa, drept ultim reazim împotriva deznădejdii şi ca o garanţie împotriva întinării, a compromisului cu ţelurile, precum „albatrosul" baudelairian: **„El năzuieşte-n lespede, schimbare. / Singurătăţi de sus, de stalactit, / Din veac cu toate fiind nepotrivit / Şi aripile strînse fiindu-i călătoare... / Ştiu suferi, iubi şi mîngîia, / Indepărtat de oameni şi de tine, / Dar bucurii tînjite şi suspine / Nu aburesc oţelul şi sticlirea ta"**. Ca vraci, Arghezi se consideră în continuare demiurg, ignorînd deliberat preţul **„de pe piaţă"** al lui dumnezeu (**„poate s-a ieftinit mai mult decît tăriţea"**), se îmbată de forţa sa, graţie căreia **„numai cu un semn şi tîmpla cerului se-apleacă"**, şi frămîntă **„din ţină şi scuipat un mare Adam, gigantic şi nerăzbunat"**. Ca arcaş al stihiilor, el lansează din nou săgeţi: **„Te iată iarăşi singur în lumea cît o scoică, / Luptînd în fundul zării cu norii mari din cer / Şi legănat de mare, de fiară ca de-o doică, / Şi-năbuşit în cîntec de ţiţele de fier"**. In fine, în rol de Satan exasperat, ar dori să prăvălească cerul şi pămîntul într-o catastrofă universală, măcar pentru răzbunare. Iată de fapt sensul vestitelor „Blesteme": un apocalips al mîniei „demonice", nu al mîniei divine.

De ce totuşi sforţările teribile de împotrivire la apelurile divinităţii se frîng, la fel cum mai înainte hotărîrea de a se opune neantului cu sprijinul credinţei, s-a împotmolit, iar disperarea în care poetul recade îl face să întindă iarăşi braţele spre dumnezeu, bineînţeles tot fără ca biserica să aibe satisfacţia de a păstra pe „cel pierdut şi aflat"? Nici ca luptător al stihiilor (**„unde se duce singur / urzit în marea deasă?"**), nici ca vraci închis în singurătatea sa savantă şi dispreţuitoare, nici ca artist aşezat deasupra mulţimii, nici ca ins orgolios ferecat hyperionic în „cercul său strîmt", şi nici chiar ca „demon", ca nihilist dinamitard al universului întreg, deci ca individ izolat, Arghezi nu a putut rupe cercul infernal în care s-a angajat, tocmai fiindcă a acţionat izolat. Desnădejdea, deşertul sufletesc provocat de individualismul de la baza contradicţiilor sale, nu putea fi tămăduit prin mijloacele individualismului. (Homeopatie ideologică nu există!). Persistă în această fază a lui Tudor Arghezi elemente ale vechei poziţii faustice, laice şi umaniste, de demnitate şi bărbăţie care-i îngăduie să nu îngenuncheze dar ele nu mai sînt atît de viguroase, încît să-l ferească definitiv de presiunea tendinţelor pesimiste sau mrejele religiei, — cealaltă faţă a scepticismului. Lupta marelui creator a fost şi de astădată impunătoare prin scopurile ei şi eroică în zbuciumul său. De aceea o şi preţuim. Dar ţelurile n-au fost atinse şi eroismul a fost în mare parte zadarnic. Părăsirea căii iniţiale de luptă, a armelor mînuite în războiul împotriva cerului — încrederea nesovăitoare în viaţă, în idealurile şi capacitatea omenirii de a le înfăptui combătînd necontenit, — a avut efecte adînci. Arghezi a parcurs şi va parcurge, multă vreme încă, drumul de la cer la pămînt şi de la pămînt la cer cu povara stîncii lui Sisif în braţe. De acolo de unde suferea, din drama sa, nu-l vor elibera nici soluţiile experimentate în „Flori de mucigai" sau „Carticica de seară", ele nu-i vor oferi decît rezultate parţiale.

Numai filozofia şi lupta unor forţe sociale exemplare prin solidaritatea şi consecvenţa lor aveau să-l „mîntuiască" pe Sisiful modern, de blestemul de a fi urmărit cînd de umbra neagră a neantului, cînd de umbra „luminoasă" a divinităţii, ajutîndu-l să înalţe o „Cîntare omului".

Mihail PETROVEANU

1) Ţinînd seama de opinia critică a poetului despre „Agate negre" şi „Litanii" le cităm ca documente ale spiritului său în perioada la care ne referim (1900—1910).

2) Multe poezii din „Cuvinte potrivite" şi chiar unele din „Flori de mucigai" au fost scrise atunci.

3) Respectiv: spirit-materie; ideal-real; suflet-trup; sacru-profan. De reţinut că, aşa cum susţineam în articolul „Ce fel de contradicţii, abia acum, ca urmare a înclinării lui T. A. în spre scepticism şi fideism, deci numai în cadrul uneia din poziţiile sale, apar aceste pretinse antagonisme, considerate de vechea exegeză argheziană drept fundamentale, caracteristice întregei concepţii a poetului.

Pagini din jurnalul criticului Punct

25 IANUARIE 195...

Ieri a apărut în „Curierul literar" un articol în care se citează o frază, zic ei, imensă şi de neînţeles, din articolul meu despre nuvelistica lui O. Măcar dacă ar avea dreptate! Dar fraza este cît se poate de clară. O reproduc aici, pentru ca să dau posibilitate posterităţii să judece singură, neinfluenţată de nimeni: „Cartea lui O şi, în acelaşi timp, legăturile care, dacă la prima vedere nu spun nimic deosebit, sînt foarte puternice şi trainice, fiind însă mai bună decît cele dinaintea ei, care sînt mai puţin legate, prin acea mulţime de fire, de viaţă, nu este, dacă ne gîndim mai bine, ţinînd seama şi de oamenii despre care se vorbeşte în carte, un pas înainte, pentru că mai sînt încă de spus lucruri pe care e greu să le spui cînd nu ştii ce se va întîmpla mai departe, cartea fiind abia un început". Cred că fraza nu conţine nici un cuvînt rar, care să nu fie cunoscut. Poate „legături", dar din cauza acestui cuvînt să nu se fi înţeles toată fraza? Dacă ştiam, explicam cuvîntul într-o notă, la subsol. Ce n-or fi înţelegînd aici, nu înţeleg. Numai cuvinte cunoscute, totul atît de clar exprimat...

2 FEBRUARIE. — M-am hotărît să-mi modific din cap pînă-n picioare stilul. Am să adopt un limbaj ştiinţific de o înaltă tehnicitate. In acest scop, mi-am creat cîteva elemente de vocabular propriu, care să mă deosebească nu numai de ceilalţi oameni, dar chiar şi de critici. Reproduc doar cîteva mostre:

— consilicizant, adică sfătos, sfat sau consiliu, fiind sinonime; am schimbat doar terminaţia: cizant este mai ştiinţific decît os;

— eticizator în loc de moralizator, pe care-l foloseşte toată lumea;

— dinamistică, prin analogie cu statistică;

— a deficiza şi a lacuniza, care înseamnă a lipsi, deficienţă şi lacună fiind sinonime cu lipsă (în loc de „lipsit de talent" am să scriu „deficenţiat de talent" sau „lacunizat de talent");

— sud, care înseamnă altceva decît punctul cardinal respectiv; dacă pentru a închega avem substantivul cheag, de ce n-am avea şi pentru a suda substantivul sud?

Dumitru SOLOMON

ÎNSEMNĂTATEA SATIRICĂ A OPEREI LUI CARAGIALE

In vitrinele librăriilor a apărut din nou Caragiale. In noua serie numerotată a „Bibliotecii pentru toți" — inaugurată cu Eminescu — ESPLA oferă și de astădată publicului un volum atrăgător, portativ, tipărit cu grijă, pe hîrtie foarte subțire, bine broșat și ocrotit de scoarțe pînzate. E o carte căreia îi stă bine în raftul bibliotecii și care e în același timp un comod volum de buzunar, un agreabil tovarăș de drum.

In 500 de pagini a încăput tot teatrul lui Caragiale. Desigur că alte volume vor veni să întregească în această colecție populară opera satirică a marelui scriitor, care e bine să fie pusă la îndemîna tuturor prin tiraje de masă.

Despre însemnătatea satirică a operei lui Caragiale — și ne referim la întreaga lui operă, nu numai la cea dramatică — s-ar putea scrie volume întregi.

Un volum cel puțin care să treacă numai în revistă tipurile create de el, analizîndu-le sub raport psihic și social, deci arătîndu-ne nu numai micimea lor sufletească, meschina lor reacție în fața vieții, dar și locul pe care l-au ocupat în societatea romînească de la sfîrșitul veacului trecut și de la începutul veacului nostru, ca și felul în care au reprezentat-o.

Urmărind tipurile din fresca satirică a lui Caragiale, asistăm la o copioasă defilare de „dispăruți" — dar de dispăruți plini de o vitalitate atît de obsedantă, încît ne dăm seama că, dacă secera evenimentelor nu le-ar fi retezat definitiv capetele, aceste tărtăcuțe nefaste ar fi putut să ne conducă și astăzi, așa cum ne-au condus nu numai în epoca lui Caragiale, dar și dincolo de existența lui terestră, pînă la cotitura istorică de acum cincisprezece ani.

Ne dăm astfel mai bine seama de valoarea satirică a operei caragialești, dacă înțelegem cîtă primejdie reprezentau tipurile demascate de marele meșter și înfierate, sub haina zîmbetului și a comediei, cu mărturisita lui ură.

Făcînd incursiuni rapide prin viața intimă a societății cu care avea de furcă, Ion Luca a descoperit, de pildă, între alții, pe Edgar Bostandaki, tipul de reporter „mondain", de cronicar „high-life", strălucit reprezentant al formalismului și stupidității care au bîntuit atîtea decenii în presa noastră; sau, între altele, pe diferitele doamne Piscopesco ori Potropopesco, sub a căror „grație" feminină clocotește, la „five o'clock", tumultuoasa vulgaritate a cancanurilor autohtone.

Cam în aceeași lume, Caragiale l-a descoperit pe faimosul Goe — care, de la vîrsta lui fragedă e „domnul" Goe — și care a devenit, odată cu nașterea lui literară, sinonimul copilului răsfățat și prost crescut; sau, într-o lume mai modestă, pe Gănuță, care a devenit termenul de comparație a omului „sucit":

— Sucit om! Parcă e Gănuță al lui Caragiale!

Nici un scriitor romîn nu ne-a lăsat pînă acum o moștenire atît de vie, de variată și de bogată, mai ales dacă ne gîndim la galeria de tipuri demascate de el în lumea politică.

Gudurăii din „Telegrame", care agită întregul aparat administrativ al statului — pînă la primul ministru și pînă la rege — pentru o meschină intrigă de alcov, combinată cu vînarea unui post remunerator, sînt reprezentanții tipici ai marasmului moravurilor politice provinciale, într-o societate burghezo-moșierească a cărei coaliție este laconic, dar plastic exprimată prin geniala constatare telegrafică: „Pupați toți piața endependenți".

Dar Cațavencii și Tipăteștii, Farfurizii și Dandanachii, Titircii, Ipingeștii și Venturianii, pînă și Zoele teatrului caragialesc, ce sînt decît reprezentanții tipici ai unor partide și unor coaliții, ai unor combinații devenite „obicei al pămîntului" pentru culisele politice ale capitalei și ale provinciei, toate urzite pe spinarea milioanelor de cetățeni truditori.

Pentru întregul trecut al păstoritului lor, Caragiale i-a însemnat cu fierul roșu al infamiei, batjocorindu-i în portretizarea și vorbirea lor; și aici trebuie să remarcăm modul minunat în care a receptat poporul satira caragialescă; fiindcă pluralul folosit mai sus nu este o invenție de ordin critic, lansată din pana vreunui intelectual — ci o expresie spontană și populară, născută din bunul simț al mulțimii, care a făcut din fiecare tip al lui Caragiale un cap de categorie — Cațavenci, Tipătești etc., căci mulți au fost în adevăr acei care, sinonimi lui Cațavencu, Tipătescu etc. au exasperat buna credință și răbdarea acestei țări.

Cine, ieșind de la teatru — de pildă de la „O scrisoare pierdută" — n-a transmis mai departe, ca expresii ale unor moravuri din această fostă „țară a Cațavencilor", replici devenite celebre: „pupă-l în bot și-i papă tot" a lui Pristanda, „eu pentru cine votez?" a Cetățeanului turmentat, „toți suntem romîni... mai mult sau mai puțin onești!" a lui Cațavencu, și zeci și zeci altele?

Această putere de pătrundere a satirei lui Caragiale a determinat o evoluție în spiritul cetățeanului romîn. O evoluție morală și o evoluție politică, pregătitoare a marilor evenimente ce trebuiau să vie. Chiar de la apariția pieselor lui, publicul a priceput că această nouă dramaturgie este ruptă din actualitatea vieții noastre politice și sociale. Nimeni nu-i arătase pînă atunci, în culori atît de tari și atît de precise, trista realitate a vieții noastre politice. Iar Caragiale mai venea și cu spiritul lui seducător, cu simțul acesta extraordinar al comicului, cu întreg rastelul celor mai ucigătoare arme ale ironiei și satirei. El a apărut deci pe firmamentul dramaturgiei naționale ca un adevărat cuceritor, care a cîștigat repede sufragiile mulțimii, împotriva lumii pe care o dezbrăca public de o falsă strălucire, arătînd-o în dezgustătoarea ei goliciune.

Pătrunzînd atît de departe, a fost firesc ca satira lui Caragiale să impresioneze puternic și pe alți scriitori — de teatru și de schițe — scriitori urmași în timp ai Maestrului, și care l-au urmat și pe drumul atacurilor lui împotriva puternicilor zilei și a moravurilor sociale. S-ar putea chiar spune că acești scriitori — și ne referim la cei mai talentați — au prins curaj din curajul lui Caragiale, înțelegînd prin el că pot și au datoria să continuie pe același drum. Cu atît mai mult, cu cît ei găseau acum un public pregătit și dornic să primească asemenea opere îndrăznețe. Ei au continuat pe Caragiale cu mijloace proprii (nu ne interesează cei care au umblat cu hîrtia de calc), mijloace impuse de tipurile postcaragialești, care au apărut în societatea noastră de mai tîrziu, cu viciile și cu limbajul lor.

Azi tipurile astea au dispărut. Dacă nu din viață, în orice caz, și pentru totdeauna din viața publică. Cuțitul, pe care l-au mînuit atîta vreme, le-a ajuns în sfîrșit la os. Valul neiertător al istoriei i-a măturat de pe scena vieții, aducînd în locul lor forțe proaspete, cinstite, vrednice, muncitoare. Lui Cațavencu i-a pierit graiul, coana Joițica nu mai pune coarne lui nenea Zaharia, și nu mai poruncește în județul pe care-l teroriza amicul Fănică Tipătescu. Și așa mai departe.

Caragiale a dorit, a sperat, a crezut în această hotărîtoare cotitură istorică. Intr-o scrisoare adresată lui Vlahuță în 1910, iată cum întrezărea el viitorul poporului nostru:

„Neamul acesta nu e un neam stricat; e numai nefăcut încă; nu e pînacuma dospit cum se cade. E încă nelimpezit de mizeriile seculare sub care a mocnit cu junghetura frîntă; încă nu crede în dreptate; încă nu poate scoate din sînu-i pe cine să-i poată comanda; încă nu știe de cine să asculte — fiindcă nu are deocamdată încredere în nimeni... Fript cu lapte, suflă și-n brînză. N-a ajuns să cumpănească bine ceva ce ar fi în stare să poată cu ceia ce i se pune împotrivă, și astfel încă nu înțelege că în mîna lui ar sta să-și îndrepteze soarta și să dispună astfel pe de-a'ntregul de ea — păcum e drept și păcum are să și fie odată. In fine, nu are destulă îndrăzneală să-și răfuiască socotelile cu „binevoitorii lui epitropi". Dar cu vremea, trebuie să vină și asta"

Azi proorocirea s-a împlinit. Răfuiala cu „binevoitorii epitropi" a avut loc, iar poporul „a scos din sînu-i pe cine să-l poată comanda".

Intr-un sens a contribuit la aceasta opera satirică a lui Caragiale.

Sică ALEXANDRESCU

Carnet MUZICAL

George Georgescu și Igor Bezrodnîi

Violoniștii sovietici — ca și confrații lor din celelalte ramuri ale muzicii creatoare și interpretative — se prezintă ca o galerie de portrete de familie în care, peste particularitățile fizionomice, se impune un aer comun. Trăsătura aceasta unitară e dată de conformitatea cu textul interpretat, de concepția artizanală, pătrunsă de cea mai adîncă seriozitate, asupra rolului de mediator al executantului între gîndul creatorului și capacitățile de percepere ale ascultătorilor. Traduttore... traditore — iată ce nu se va putea spune niciodată despre marii tălmăcitori sovietici ai lui Beethoven, Brahms sau Ceaikovski. Oricine l-a ascultat pe Igor Bezrodnîi va accepta că, deși violonistica și temperamentul său sînt profund diferite de cele ale lui David Oistrah sau Leonid Kogan — pentru a nu-i cita decît pe acești confrați iluștri cunoscuți publicului nostru — o inflexibilă axă îi leagă pe toți trei: respectul profund pentru muzică. Dar muzica, pentru a putea fi transmisă în prea-plinul ei, nu trebuie să fie numai înțeleasă, trebuie iubită. Și atunci cînd este iubită de un mare talent ca Igor Bezrodnîi, căruia nimic nu-i lipsește, nici distincția tonului și a frazei, nici căldura, nici — lucru mai rar — capacitatea de a valorifica, în cantilenă, fiecare notă, rezultă momente de cea mai pură emoție, cum au fost cele pe care le-am trăit ascultînd Larghetto din Concertul de Beethoven cîntat de el.

GEORGE GEORGESCU
Artist al poporului

S-a vorbit adeseori despre „magnetismul" propriu dirijorului George Georgescu, și deși termenul poate părea impropriu și diletantistic pentru definirea unui artist, sîntem nevoiți să recunoaștem, încă și încă o dată, că maestrul are o capacitate aproape miraculoasă de a subjuga pe ascultător. La cîteva clipe numai după intonarea primelor note din Simfonia a V-a, ne-am dat seama că ceea ce se desfășura pe scena Ateneului nu era o execuție oarecare, sau chiar o bună execuție a preacunoscutei simfonii, ci restituirea vie și clocotitoare a conflictelor beethoveniene prin energia unui constructor de lumi sonore veșnic tînăr. Urmărind volutele aeriene ale baghetei lui George Georgescu, cîteva sute de oameni au trăit cu răsuflarea oprită momentul copleșitor al trecerii de la Scherzo la acordurile triumfale ale finalului. In emoția care li se citea pe față, se oglindea prezența în mijlocul nostru a unui mare dirijor.

Trebuie spus, de altfel, că Filarmonica însăși apare transformată atunci cînd la pupitru este maestrul Georgescu și, fără îndoială, aceasta e spre bucuria abonaților, cărora de prea multe ori în această stagiune li s-au oferit concerte de un nivel discutabil. Observația se referă la întregul program al concertului condus de George Georgescu, inclusiv la execuția strălucitoare a Simfoniettei de Ion Dumitrescu, cea mai bună din cîte le-a cunoscut pînă acum această lucrare viguroasă și bine gîndită, în care lirica generoasă a părții lente se echilibrează perfect cu caracterul dinamic al celorlalte trei părți, și în special cu exuberantul Scherzo.

Violonistul IGOR BEZRODNII U.R.S.S.)

Desene de SILVAN

Intre cantată și cîntecul de masă

Se părea că locul cîntecului de masă, care a cunoscut atîtea succese la începutul celor 15 ani de la Eliberare prin creații simple, populare, reflectînd spontan entuziasmul poporului nostru în primii ani ai construcției socialismului („Hei-Rup" de M. Vescan, *„Cîntecul partizanilor păcii"* de I. Chirescu, *„Sirena lui Roaită"* de V. Popovici, *„Steagul Partidului"* de M. Socor) tindea să-l ia treptat în anii din urmă piesa corală cu un caracter mai elaborat, mai savant în tratarea melodică și armonică. Dorind să iasă din tiparele marșului și ale intonației melodice curente, compozitorii au scris cîntece în ritmuri și mișcări definite, uneori lente, au făcut cîteodată apel la elemente folclorice și au abordat o scriitură mai puțin simplă. Aceste creații au îmbogățit util sfera muzicii noastre noi, au adus adeseori soluții interesante. Dar rămîne un fapt cert acela că în ultimii ani nu a mai apărut în măsura precedentă, cîntece care să fi dobîndit o largă circulație în mase. Campania de creație din anul trecut, prilejuită de cea de-a 15-a aniversare a lui 23 August, a marcat apariția cîtorva cîntece „simple" și în primul rînd a excelentului cîntec al lui M. Socor, *„Să fii partidului oștean"*. Pe aceeași linie se situează și noua compoziție a lui George Derițeanu, intitulată *„Eroilor Griviței Roșii"*, pe versuri de Mihai Papae, difuzată în aceste zile la radio, în cadrul rubricii „Cîntecul săptămînii". Autorul *„Baladei minerilor"* nu folosește experiența sa în genul muzicii vocale pentru crearea unei țesături savante, ci se concentrează asupra melodiei pe care o realizează pregnant, cu un contrast marcat între cuplet și refren. Armonia este relativ simplă nu însă săracă, și, prin aceasta, cîntecul devine accesibil și formațiilor de amatori. Intr-un cuvînt, iată un bun cîntec de masă, un cîntec de felul cărora avem din plin nevoie.

O notă specială pentru buna înregistrare realizată de corul și orchestra Radio.

Radu GHECIU

O monografie despre Händel

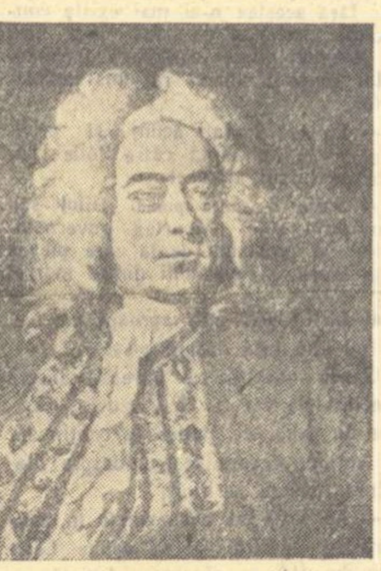

Fire enigmatică și explozivă, tumultuos și reținut, comunicativ și solitar, creator de ample sinteze și șlefuitor de detalii, Georg Friederik Händel a reprezentat întotdeauna o grea încercare pentru cei care au îndrăznit să-i reconstituie personalitatea. „Neegalatul maestru al tuturor maeștrilor", cum îl caracteriza cu pioșenie celălalt titan de la începutul secolului următor, autorul „Eroicii"; cel care reușise cu mijloace impresionant de simple să construiască giganticele fresce sonore ale oratoriilor și să adune din frămîntările obișnuite ale zilei substanța melodică a nemuritoarelor sonate, concerti grossi, corale, concerte pentru orgă etc.; niciodată egal cu sine, niciodată mulțumit de propria-i creație, veșnic neobosit, măcinat de îndoială și de mizerie, lovit de invidia celor din jur, suferind, Händel oferă o pildă mișcătoare de neîntreruptă dăruire în slujba frumosului și binelui.

Dezvăluindu-se pe planuri multilaterale, complexe, contradictorii uneori, personalitatea creatoare a lui Händel solicită din partea exegetului, pe lîngă un larg suport informativ, și o capacitate analitică deosebită, intuiția de a plasa totul într-o perspectivă cît mai adîncă și revelatoare.

E lucrul de care ține seama în primul rînd autorul recentei cărți despre Händel. Spre deosebire de unii dintre autorii de biografii, de muzicieni, apărute în ultimii ani, (spre deosebire chiar de propriu-i „Berlioz", apărut nu de mult) Mircea Nicolescu întreprinde o operă de ținută artistică și educativă. Evitînd comentariul tehnicist, steril și inaccesibil majorității cititorilor, ocolind și maniera romanțios-vulgarizatoare care fărîmițează portretul celui evocat în nesemnificative și accidentale detalii biografice, Mircea Nicolescu abordează științific întreaga problemă. Talentat eseist, spirit mobil, lucid (tentat poate prea mult de un anumit spirit enciclopedizant, pretențios) M. Nicolescu, folosind cu abilitate în analiza pe care o întreprinde tehnica perspectivei, dezvăluie prin analogii subtile cu creația înaintașilor sau contemporanilor compozitorului, prin raportări la epoca tulbure, plină de frămîntări în care a trăit, dimensiunile universului händelian, dimensiuni care țărmuresc o nesfîrșită lume de sentimente vii, clocotitoare, niciodată potolite, niciodată îmblînzite. Implîntat ca un uriaș în viața epocii sale, sîrtvindu-i sub forța talentului său pe liliputanii obtuzi ai Albionului, disprețuind inerția și falsele splendori, spirit realist, activ, robust, cu inima însîngerată uneori, el iese întotdeauna biruitor. Clocotul acestei existențe își găsește cea mai pregnantă expresie în operele sau oratoriile sale. Ceea ce este hieratic, angelic sau puritate în creațiile sale nu exprimă altceva decît o superlativizare prin muzică a calităților sufletului omenesc pe care-l dorea descătușat, liber, văzîndu-l mereu perfectibil.

Pînă și oratoriul „Messiah", lucrare de obîrșie religioasă (executat pentru prima oară în scop de binefacere, pentru ajutorarea deținuților datornici din diferite închisori irlandeze), menit să fie o vastă sinteză a tuturor experiențelor muzicale ale trecutului „reușește să transforme într-un simbol general-uman mitul mesianic. (M.N., p. 351).

Autorul monografiei de față posedînd, cum am spus, virtuți de eseist, întregește cu notații suplimentare profilul lui Händel. Incadrîndu-l riguros în contextul economic, politic și social al vremii, urmărind rădăcinile muzicii sale, M. Nicolescu descoperă noi și interesante fațete ale compozitorului prin referiri la creația literară și plastică a timpului. Prezentarea felului cum s-a răsfrînt imaginea „faimosului saxon" fie în timpul șederii în Anglia în versurile lui Pope sau desenele lui Hogarth, fie în timpul periplului italian, e cît se poate de relevant și definitoriu pentru înțelegerea geniului muzical al acestuia.

Ar fi fost cu atît mai interesantă pentru noi, propria părere a autorului, tălmăcirea la diapazonul sensibilității noastre, a ceea ce a însemnat „titanismul" lui Händel, forța geniului său. Obiectîndu-i unele inexplicabile dezacorduri (o epocă al cărui debut, p. 62; un oratoriu... a cărei muzică, p. 70), unde prețiozități stilistice sau repetiții inutile, ca și caracterul oarecum prolix, amalgamat, al ultimului capitol menit să încoroneze lucrarea: „Tehnica muzicală și estetica lui Händel", trebuie să spunem că monografia lui M. Nicolescu se înscrie între ultimele cărți de muzicologie, ca o lucrare merituoasă, cu calități care reclamă o discuție mai largă asupra ei.

Vasile NICOLESCU

„MAI TARE CA MOARTEA"

Carnet CINEMATOGRAFIC

Nu se disting foarte des din ansamblul producției cotidiene de filme personalități artistice atît de conturate încît spectatorul, avid, să le urmărească cu încordare evoluția. După Tinerețe zbuciumată, de numele tinerilor regizori sovietici A. Alov și V. Naumov s-au legat mari speranțe iar poemul cinematografic închinat lui [illegible] nea talentului lor pe cale de evidentă maturizare. E drept, densitatea filozofică a operei literare ancora temeinic căutarea regizorală într-un sol fertil. Bazați pe tradiția filmului clasic revoluționar sovietic, Alov și Naumov aduc ca notă proprie o febrilitate, o impetuozitate lirică, un temperament romantic ce se manifestă tumultos, în felul de a construi întîmplările, de-a urmări plastica mișcării actorului, de a compune astfel elemente în cadru încît spectatorul — surprins — să recunoască ingeniozitatea tinerilor creatori. Credincioși temelor mari, generoase, inspirate din istoria războiului civil, pasionați de eroi ca Pavel Korceaghin, a căror viață și al căror crez etic se confundă cu cauza revoluției, regizorii realizează temperamente romantice asemănătoare, călite în focul acelorași mari încercări istorice. Și Fedea și Nastea ori Mitea (în cele din urmă — neașteptat — și ușuratica Mașa) pornesc pe un drum anevoios; aproape toți își pierd viața dar pînă atunci ei cîștigă certitudinea că acolo, la capătul drumului, se găsește demnitatea, fericirea umană. Tăria de caracter a celor trei tineri trimiși dintr-un îndepărtat ținut al Rusiei aflat sub stăpînirea albilor, la Moscova, ca delegați la primul congres al Comsomolului, este evidențiată în împrejurări excepționale. Alegerea delegaților se face în condițiile împresurării uzinei de către albi. O mișcare rapidă, impetuoasă de aparat descrie lupta muncitorilor care — în timp ce se apărau — de sub scări, de pe vagoane, votează, ridicînd armele deasupra capului. Un montaj viol, sacadat, te introduce dintr-odată în ritmul, în atmosfera febrilă a narațiunii. Spectatorul e solicitat să asiste de-a lungul acțiunii la tot felul de întîmplări extraordinare. O fată de moravuri dubioase altădată, salvează de urmărirea poliției pe unul din delegați și renunțînd la perspectiva unei vieți tihnite cu un om pe care l-a iubit cîndva, se alătură grupului de tineri plecați la congres și se jertfește pentru ca ceilalți să poată pleca mai departe. In fața plutonului de execuție, un tînăr care și-a demonstrat tot timpul fermitatea, curajul, strigă [illegible] dreptul să mor!". Gestul surprinde. Tovarășii îl îndepărtează scîrbiți: lașule! Dar spectatorul înțelege că cel ce are de îndeplinit o misiune importantă trebuie să-și „amîne" moartea. Aceste momente care definesc înaltele trăsături morale ale tinerilor comsomoliști sînt într-adevăr valoroase. Un exemplu în interiorul aceleiași secvențe. Fedea ajunge noaptea într-un sat, la o casă unde avusese loc o nuntă. Atmosfera tristă de după petrecere, cînd un acordeonist îngînă obosit un fel de melodie și nuntașii dormitează cu capetele pe masă, în timp ce mirii prezidează încă solemni, țepeni, o petrecere consumată, impresionează prin realismul ei. Simți din această ambianță admirabil creată cinematografic că, în război, oamenilor nu le arde de chefuri. Totuși, Fedea se înduioșează de încăpățînarea cu care acești „copii" vor să-și legalizeze iubirea și îi îndeamnă, însuflețind petrecerea, să fie veseli: „Incepeți doar o viață înțeleaptă, bună!" Glasul interpretului răsună cald, plin de umanitate, cînd rostește sonorele cuvinte rusești „umnaia, dobraia jiznu". E unul din momentele în care cineaștii au reușit evidențierea resurselor sufletești ale eroilor. Cînd creatorii pășesc cu o simplitate plină de forță artistică la realizarea unor momente cu adevărat dramatice, avem de a face cu reușite totale; în finalul filmului, de exemplu, este o pagină de inspirație cinematografică în care mijloacele tehnice sînt subordonate ideii pe care o au de transmis. Rănit, palid, Fedea, singurul supraviețuitor dintre cei plecați, ajunge în fața congresului. Și-atunci își începe simplu, în fața a mii de oameni, cuvîntarea: „Dacă Mitea ar fi trăit, v-ar fi vorbit mai bine", ca și cînd toți din sală ar fi știut cine e prietenul Mitea. Au aflat-o însă firesc: unul dintre eroii prin care s-a înălțat, mai mîndru, mai puternic, Comsomolul. Ședința de constituire se ține sub ochii noștri. Tinerii propun din sală, însuflețiți, ordinea de zi și jurămîntul de credință. Se crează o asemenea comuniune între spectatori și acești tineri însuflețiți ce pun bazele organizației lor revoluționare, încît [illegible] nar odinioară, un fel de Gavroche rus, alăturat pe drum delegaților, pătrunde în sala Congresului și rostește răspicat: „Am venit la voi pentru totdeauna!". Și face cu ochiul, încîntat, spectatorului. Pe această confesiune sinceră, caldă, se încheie un film care cucerește totuși prin inventivitatea, febra creatoare ce l-a generat.

Alice MĂNOIU

Scenă din filmul „Mai tare ca moartea"

Plenara Secției de dramă a Uniunii Scriitorilor

Vineri, 12 februarie a. c., a avut loc plenara Secției de dramă a Uniunii Scriitorilor.

Simion Alterescu a ținut referatul: „Problema măiestriei dramaturgiei". In cadrul discuției au luat cuvîntul: V. Bîrlădeanu, L. Bratoloveanu, L. Bruckstein, T. Bușecan, M. Davidoglu, H. Deleanu, D. Dorian, Paul Everac ș. a. In încheierea discuției a vorbit Aurel Baranga.

Vom publica în numărul viitor darea de seamă a dezbaterilor.

GH. BOȚAN

„Grivița Roșie. În cazangerie"

Creație artistică sau „pasiență"?

(Urmare din pag. 1)

moderne înseamnă „falimentul cu scadență scurtă". In două numere consecutive, recente, din **„La nouvelle revue française"**, André Boucourechliev, compozitor de muzică electronică, încearcă să protesteze împotriva afirmațiilor din lucrarea **„Probleme ale muzicii moderne"**, elaborată de Boris de Schloezer și Marina Scriabine — muzicologi de prestigiu în lumea artistică burgheză — unde se deplînge de asemenea „criza muzicii moderne". Pînă și Antoine Goléa, admirator fervent al unor compozitori „seriali" ca Anton Webern, în a sa **„Esthétique de la musique contemporaine"** (Ed. P.U.F.—1954) își manifestă îngrijorarea, în capitolul ultim, intitulat „Perspective de viitor", în ceea ce privește posibilitatea conservării capacității de transmisie interumană a creațiilor compozitorilor burghezi din ultimii ani. Toate aceste luări de poziție, relativ recente, se adaugă unor condamnări mai vechi ale dodecafonismului, rostite de muzicieni de talia unui Hindemith sau Honegger.

De unde izvorăște oare această stare de lucruri? Nimeni nu poate fi în principiu adversar al inovațiilor în arta muzicală și nu apariția unor noi mijloace de producere a sunetului, a unor noi instrumente, ca cele pe care le pune la dispoziție tehnica electronică modernă, poate fi făcută vinovată de impasul, care începe să devină evident. Pe drept cuvînt spune V. Orlov, în **„Sovetskaia Kultura"** Nr. 78/1958, într-un articol dedicat muzicii concrete: „E primejdios să respingem în bloc pretențiile electronicii — acest nou organ al creierului omenesc, creat de oameni — ale electronicii, care se infiltrează azi în adîncimea intelectului uman". A neglija posibilitățile unor instrumente muzicale radical noi, ca **Fonogenul** sau **Morfofonul** construite de Pierre Schaeffer, promotorul muzicii concrete, ar fi tot atît de absurd pe cît ar fi fost acum trei veacuri neglijarea posibilităților viorii, nou construite atunci, și fără de care nu ne putem închipui muzica lui Beethoven, a lui Ceaicovski sau a lui George Enescu.

Dar aici este vorba de **spiritul** în care aceste noi mijloace de expresie sînt folosite. Unul dintre cei mai cunoscuți compozitori care folosesc instrumentele de muzică electronică, și cele de muzică concretă, este Edgar Varèse. Ei bine, după cum recunoaște unul dintre comentatorii săi, P. Boulez, el însuși compozitor de prestigiu, muzica lui Varèse „se ocupă esențialmente de fenomenul sonor pentru el însuși; trebuie să observăm la Varèse — spune Boulez — o constantă preocupare pentru eficacitatea acordurilor care devin **obiecte**". Aici mi se pare că se pune degetul pe rană. In această transformare a creației muzicale în „obiecte sonore" — în sensul pe care-l dau esteticienii burghezi acestui termen, rezidă, cred, explicația crizei reale a muzicii moderne burgheze. In această categorie a muzicologiei burgheze se întîlnesc deficiențele structurale prezente atît în folosirea unor noi mijloace de producție a sunetului cît și în sintaxa muzicală pe care atonalismul a introdus-o în întreaga creație burgheză contemporană. Se pare că muzicienii aceștia nu-și mai pun cu tărie **problema expresiei unor idei și sentimente**, cu mijloacele artei lor; pentru ei, melodia nu mai constituie nici cea mai neînsemnată preocupare și . că suprema lor satisfacție este realizarea unui **joc** componistic gratuit, în care construiesc „sonorități pure", „celule ritmice", „timbre încă neîntîlnite", forme muzicale **„absolute"**.

Ch. Koechlin, care nu respingea cu totul dodecafonismul, arată însă — într-un articol despre muzica atonală, publicat în **„Recherches internationales"** — că: „aceste **jocuri** dau autorilor satisfacția de a fi rezolvat o problemă dificilă. Cu ajutorul constrîngerii seriale și a canoanelor sale ingenioase se elucubrează adesea opere monotone, posace, goale de muzică și de umanitate... ai impresia că pentru ei e vorba înainte de orice de reușita contrapunctică și că asta trebuie să le „iasă" ca într-o pasiență care n-a ratat..."

Am ascultat în vara lui 1958, la expoziția de la Bruxelles în pavilionul Philipps, o compoziție „electronică" a lui Varèse, care însoțea o proiecție cinematografică pe mai multe ecrane, cu pretenția de a fi o scurtă prezentare a istoriei omenirii. Dacă Varèse și-a propus numai un simplu joc, o simplă făurire de „obiecte" sonore. efectul muzicii sale a fost însă cu totul altul, **efect a cărei funcție socială nu poate fi neglijată.**

„Virtuozitatea" pură, meșteșugul lipsit de fior uman, **desumaniza însăși** istoria omenirii, și provoca ascultătorilor, vrînd-nevrînd, o stare de spirit dezolantă, derutantă. Suita de sunete lipsită de centru tonal, facilita acțiunea terifiantă a imaginilor de pe ecrane, unde **omul** apărea ca simplă ființă biologică, nediferențiată calitativ de maimuțele primate. Impresia dezolantă s-a repetat și cu prilejul altor audiții.

Descompunerea ideii muzicale, „pulberea de sunete" cu care au cinismul să se laude unii dintre compozitorii decadenți, nu poate avea alte urmări sociale decît acelea de a aduce muzica la remorca intereselor capitalismului contemporan. Nu inovația în creația muzicală, nu introducerea unor mijloace tehnice noi de producere a sunetului trebuie condamnate, ci golirea artei muzicale de conținut, reducerea ei la performanțe formale, meșteșugărești. Cine a ascultat ultimele simfonii ale lui Șostakovici înțelege că inovația pornește de la noutatea ideilor artistului, de la transfigurarea adîncă a întregii sale emotivități, pentru a-și găsi repercusiunea în înnoirea îndrăzneață a structurii operei de artă, în concordanță neîncetată cu transformarea continuă a omului și a sensibilității sale.

Marcel BREAZU

DESPRE LITERATURA ULTIMILOR ANI

II.

In ultimii ani, reportajul literar și-a cîștigat o mare popularitate, afirmîndu-se, pe bună dreptate, alături de alte genuri literare. Nu întîmplător, revista „Novîi Mir", de pildă, a publicat anul trecut reportajul amplu al lui Mariamov, „Mergem spre răsărit", ca pe un roman, de prima mînă, cu continuare în cîteva numere. Reportajele literare își fac tot mai mult loc în planurile editoriale.

Noi ne citim foarte puțin unii pe alții și, probabil și pe reporterii noștri literari îi cunoaștem destul de vag. De cunoscut însă trebuie să-i cunoaștem. Prin munca lor, ei sînt un exemplu de operativitate, de cunoaștere a vieții, a problemelor actualității. Pentru ca să ne dăm mai bine seama ce probleme și teme îi interesează pe reporterii literari, este suficient să enumerăm numai cîteva din volumele colective: „23 de povestiri despre constructori" — o carte despre oameni care clădesc Moscova de astăzi, „Oameni care pășesc în ziua de mîine" — despre brigăzile de muncă comunistă, „Orașe care n-au existat pe hartă" ș.a.m.d. Aș vrea să pomenesc și cîteva lucrări individuale pe care am apucat să le citesc: „Reportaj din viitor" de A. Agramovski, „Cinci ore diferență" de A. Zlobin, „Atomul bun" de V. Danin.

Au început deasemeni să se scrie multe reportaje despre străinătate.

★

Genul scenariului cinematografic cere o discuție serioasă. După cum se știe, acesta este genul cel mai tînăr în literatură. După părerea mea, el nu a devenit încă suficient de independent. Nu știu din ce motive, scenariile cinematografice sînt publicate, de regulă, numai în revista „Arta cinematografică". Nu poate oare un scenariu scris cu talent să se ia la întrecere, în paginile oricărei reviste, cu o povestire sau nuvelă? Am citit, nu de mult, volumul de scenarii a lui E. Gabrilovici de la început pînă la sfîrșit, cu același interes cu care aș fi citit un volum de schițe bune. N-am citit scenariul „Balada soldatului", însă, cînd am văzut filmul acesta excepțional, am simțit tot timpul că succesul lui se datorește nu numai jocului actorilor, nu numai inventivității regizorale, ci înainte de toate scenariului. Nu de mult, a apărut pe ecrane filmul „Generația salvată". Este un film despre blocada Leningradului, despre soarta copiilor. Tema este tulburătoare, însă scenariul neinteresant, inexpresiv din punct de vedere al limbii, a făcut ca filmul să fie mediocru. Scenariul este componentul cel mai de seamă al unui film artistic. Cred că nu trebuie să fii specialist ca să înțelegi acest lucru și dacă este așa, atunci, fără participaparea activă a scriitorilor, cinematografia nu va ieși din impas. Și trebuie să iasă din impas, pentru ca să avem mai puține filme cum sînt „Să nu ai o sută de ruble...", „Fata cu chitara", „Spre Marea Neagră", „Intr-un port liniștit" și multe altele.

Ce se întîmplă deci? Eu n-am pretenția să răspund la întrebarea aceasta. Cred însă că vinovați sîntem și noi, scriitorii, vinovați pentru că nu apreciem la adevărata lui valoare cel mai contemporan gen — scenariul — fără de care cinematografia nu poate trăi.

★

A vorbi despre poezia ultimilor ani, despre fluviul ei năvalnic la suprafața căruia se găsește încă multă spumă, nu este o sarcină ușoară. Imi amintesc de cîteva referate ținute la ședințele anuale ale secției de poezie din Moscova. Cîte poezii au fost pomenite acolo, cîte poeme, volume care, după părerea raportorului, erau adevărate cuceriri ale poeziei și cîte din toate acestea, într-un timp relativ scurt, au fost date uitării! S-a întîmplat și altfel: unele dintre opere nu au fost suficient apreciate.

Astăzi trăiesc și crează în mijlocul nostru poeți autentici. Care dintre cărțile apărute la sfîrșitul decadei a 5-a trebuiesc menționate ca cele mai însemnate fenomene ale poeziei?

Primul loc trebuie să-l ocupe, fără îndoială, cartea lui Lugovskoi, „Primăvara albastră", o carte plină de romantism și gingășie, de bărbăție și de meditație asupra timpului nostru. Cu versuri puține, dar profunde și tulburătoare, și-a sărbătorit Selvinski 60 de ani de viață. Trebuie menționată cartea de poeme a lui Fedorov, „Păduricea albă". In această carte din care lipsesc intonațiile individuale stricte, apar uneori versuri inexpresive; cu toate acestea, însă poemele cuceresc prin lirismul, pitorescul și profunzimea lor. Vreau să pomenesc cartea lui Kirsanov, „Lumea aceasta", în care se află versuri despre Leningrad, și despre străinătate. Este probabil cea mai bună dintre cărțile acestui poet.

In volumul nou al lui Smeliakov, „Discuție despre ce-i mai important", sînt multe poezii admirabile. In poezia rusă nu mai există, probabil, un al doilea poet care să scrie cu atîta dragoste și atît de tulburător despre muncă despre tineretul muncitor comsomolist. Pînă și despre tractor el scrie cu atîta gingășie, ca și cum ar vorbi despre un om.

In volumul lui Bokov, deși nescutit de versuri slabe, de gust îndoielnic, cele mai bune dintre poezii crează atmosfera uimitoare a sănătății spirituale a omului nostru.

Nu puține versuri minunate, care ne bucură cu intonația lor unică, găsim în volumul lui Svetlov, „Orizontul". Sînt frumoase versurile lui Vinokurov, „Poezii despre copilărie", „Vagonul anului 1918" și multe altele din ultima lui carte „Mărturisiri".

Poemul lui Lukonin „Declarație de dragoste" — „rod al unor profunde meditații și al unei intense munci creatoare a talentului poet" — după cum a scris, pe bună dreptate, Vl. Orlov în „Literaturnaia Gazeta", merită o atenție deosebită.

★

Nu o dată, în ultimul timp, s-a ridicat problema inovației în poezie. Problema aceasta este deosebit de ascuțită astăzi în ceea ce privește toate formele artei — și nu numai ale artei. Aproape în fiecare zi întîlnim în presă cuvintele: „Inovatori în producție, muncă inovatoare" etc. Unii tovarăși însă, mai ales unii dintre artiștii consacrați, interpretează problema inovației unialteral, privind-o numai sub prisma conținutului nou care trebuie să „satureze" o operă. Moștenirea clasică este pentru noi ceva drag și sfînt, ceea ce nu înseamnă însă că trebuie să privim formele de exprimare artistică ca ceva static, dat o dată pentru totdeauna. Aceasta ar contrazice natura creației. Fiecare poet sovietic, cu adevărat talentat, aduce în poezie, o dată cu conținutul nou socialist, intonațiile sale proprii, metaforele, ritmica sa. Nu a îmbogățit oare arsenalul formelor de exprimare ale poeziei sovietice Lugovskoi, mai ales cu ultimele sale versuri? Unii sînt înclinați să considere că Tvardovski este un

Raport prezentat de STEPAN ȘCIPACIOV la plenara scriitorilor din Moscova

poet eminamente tradițional, căruia inovația îi este străină. Asta însă nu e adevărat! Tvardovski a luat-o mult înaintea învățătorilor săi, îmbogățind versul cu o plasticitate neobișnuită a limbii, cu intonații noi, cu ritm nou. Inovația, așa cum o înțelegem noi, este dorința nesaturată de a cunoaște tot ceea ce este nou, tot ce se întîmplă în viață, de a intensifica căutările neobosite în domeniul formei, al formelor de exprimare a realismului socialist

In poezia noastră de astăzi, există încă cenușiu, șablon, inexpresivitate. "Mai multă îndrăzneală, mai multă căutare" — iată ec ne dictează timpul.

Boris Slutki a publicat o poezie în care se întîlnesc asemenea versuri: „Ciudat, fizicienii sînt la mare cinste, ciudat, liricii au fost dați uitării...". Sensul acestei poezii, așa cum îl înțeleg eu constă în aceea că popularitatea științei, cu sputnicii ei, cu dezagregarea atomului, cu cibernetica ș.a.m.d., au umbrit popularitatea poeziei de astăzi. Unii dintre poeți au fost foarte jigniți. N-avem însă de ce să ne supărăm. Ar trebui numai să începem să ne gîndim la unele lucruri.

Afirmarea indiscutabilă a științei în viață a lărgit în conștiința poporului nostru orizontul despre lume, despre univers, a apropiat în mod simțitor de noi lumi îndepărtate și noi începem acum să vedem multe dintre fenomene altfel decît înainte.

Importanța hotărîtoare în munca de creație o are, după cum se știe, talentul. Talentul însă, asociat cu o largă viziune, cu profunzimea și sensibilitatea rațiunii, asociat cu multe cunoștințe, capătă o strălucire deosebită. Poetul trebuie să cunoască măcar în general ultimele realizări ale tehnicii, ale științelor contemporane.

★

In Organizația scriitorilor din Moscova sînt mulți cercetători literari talentați și cunoscuți. In ultimii doi ani, au apărut vreo treizeci de cărți despre literatură. Este îmbucurător un asemenea succes. Pe mine, în munca criticilor și a cercetătorilor literari mă bucură, o spun cu sinceritate, altceva: mă bucură vizibila cotitură către temele contemporane. Se știe că și în operele trecute se pot găsi probleme contemporane. Este însă puțin probabil că numai atîta ne poate mulțumi. In literatura contemporană, literatură născută din realitatea neobișnuită a secolului nostru, există mult specific care cere un studiu special.

A apărut în sfîrșit, volumul I al „Istoriei literare ruso-sovietice", care ne-a bucurat cu nivelul înalt al multora dintre lucrările pe care le cuprinde. Cartea constituie o contribuție mare și serioasă a criticilor și cercetătorilor literari la tema contemporaneității. Nu de mică însemnătate este și apariția volumului colectiv, „Pentru un nivel înalt de idei în literatura sovietică". Aș vrea să trec în revistă și cîteva lucrări individuale: V. Ozerov — „Chipul comunistului în literatura sovietică", V. Frolov — „Genurile dramaturgiei sovietice". Sînt interesante și monografiile scriitorilor sovietici. Dintre articolele apărute în revistă aș vrea să numesc articolul lui A. Lebedev, „Despre calitatea artistică a criticii".

N-am enumerat toate lucrările despre literatura sovietică, despre temele contemporaneității. Mai sînt și altele. Totuși, aceste lucrări ocupă un loc destul de modest în critică. Eu cred că conducerea secției de critică și istorie literară trebuie să-i ajute pe tovarăși să înceapă să scrie despre problemele contemporane.

Știm că o serie de critici, care se ocupau de literatura contemporană, au trecut de la critică la istorie literară.

Repet, o literatură mare nu se poate lipsi de lucrări critice de greutate despre temele contemporane, de un mare număr de articole și recenzii. Trebuie să ajungem ca nici una dintre cărți să nu rămînă fără ecou. Și încă ceva. Unele dintre articolele de critică nu sînt citite, pentru că sînt scrise uscat. Mulți dintre critici au uitat, după părerea mea, tradițiile lui Lunacearski, care știa să ridice genul sever al criticii la înălțimea celui mai autentic stil artistic. Cititorul așteaptă de la crtici analiza inteligentă, originală a operelor și, în primul rînd, a operelor sovietice contemporane; cititorul cere ca criticii să analizeze cu sensibilitate și principialitate partinică aceste opere.

In ultimul timp, scriitorii călătoresc [illegible] de lucru. Putem spera că în scurt timp vor apare noi opere interesante. Ultimii doi ani însă, după cum am spus, nu au trecut în zadar. Cititorul a primit multe cărți bune. Observ cu bucurie faptul că, în ajunul împlinirii a 60 de ani, Șolohov a terminat cel de-al doilea volum al romanului „Pămînt desțelenit", la care a lucrat zeci de ani.

Literatura noastră are perspective luminoase. Perspectivele acestea au fost deschise de înfăptuirile mărețe ale poporului nostru, ale înțeleptului nostru Partid Comunist. Aceste perspective sînt deschise de idealurile umane înalte ale societății noastre.

(Text prescurtat)

Scenă din piesa „Prima zi de libertate" de Leon Krutzkowski la Teatrul Wspolczczeny din Varșovia

Convorbire cu Leon Kruczkowski

Leon Kruczkowski este cunoscut publicului romînesc. Romanul său „Kordian și țăranul", apărut la noi în 1952, a fost primit cu un viu interes. Kruczkowski este unul dintre cei mai de seamă prozatori și dramaturgi ai Poloniei contemporane. Drama sa „Nemții" a fost reprezentată în numeroase țări ale lumii. Ecranizată sub titlul „Familia Sonnenbruck", a fost călduros primită și de spectatorii romîni. Recent a avut loc la Teatrul Wspolczesny („Contemporan") din Varșovia, premiera unei noi lucrări dramatice a lui Kruczkowski: „Prima zi de libertate".

Pe unul dintre pereții camerei de lucru a scriitorului am întîlnit o excelentă transcriere fotografică a unuia din momentele decisive ale acestei drame. Cabinetul în care lucrează Kruczkowski este mobilat modest, cu un aer intim și deloc vetust. Este vădită dragostea scriitorului pentru pictură și pentru arta populară poloneză care participă la atmosfera prielnică ceasurilor de creație. Deasupra mesei de scris privește cu o expresivitate deosebit de vie Alexei Maximovici Gorki. Discuția a început de la spectacolele recente, ale teatrelor poloneze și a trecut, pentru un timp, în sfera problemelor mai largi ale teatrului contemporan.

— Preferințele mele, ne spune Leon Kruczkowski, merg — fără greș — către drama realistă, puternic și cu adevărat realistă. Bineînțeles trebuie să facem în această privință unele precizări. Mie, personal, îmi plac enorm dramaturgii realiști de la sfîrșitul secolului XIX- începutul sec. XX, cum ar fi la dvs. Caragiale și la noi Zapolska. Dar, pentru a exprima astăzi conflictele epocii noastre, nu ne putem limita la experiența acestora. Pentru scriitorii realiști din trecut, principiul consta în observația vieții și reprezentarea ei în amănunte semnificative. Astăzi scriitorul nu se poate rezuma la aceasta. El trebuie să așeze la temelia dramei, deosebit de limpede, conflictele nude ale actualității.

— Credeți, așadar, că realismul capătă în epoca noastră un caracter mai amplu, mai cuprinzător?

— Intocmai. Este necesar să lărgim cadrul realismului din trecut. Nu putem să rămînem la simpla descriere a realității. Teatrul contemporan caută, pe bună dreptate, forme de expresie care se eliberează de vechile convenții și forme tradiționale. Aceste căutări au, desigur, în vedere reliefarea mai puternică a conflictelor ideologice, politice și morale ale timpului în care trăim.

— Dacă înțeleg bine, credeți că teatrul de idei este drumul cu adevărat contemporan al dramaturgiei?

— Da. Cred că trebuie să subliniem acest lucru: ciocnirea de idei, într-o viziune filosofică înaintată, este substanța literaturii dramatice actuale cu adevărat viabile. In legătură cu aceasta trebuie să atrag atenția asupra faptului că mijloacele artistice cele mai ingenioase nu duc nicăieri fără idei înalte, superioare. Dacă un autor are o viziune înapoiată asupra vieții, o filosofie sterilă, atunci nu poate conta pe o reușită artistică autentică. In acelaș timp, este firesc ca un scriitor contemporan, pătruns de ideologia socialistă, să scrie într-o formă artistică înaintată, să nu fie sclavul convențiilor și al naturalismului.

— Care este părerea dvs. despre așa-zisa „avangardă" a decadentismului apusean în teatru?

— In primul rînd mi se pare absurd să faci „avangardă" fără publicul larg. Cine scrie pentru cîțiva oameni care se fac că înțeleg ceva din șaradele lui Becket, ș.a.m.d., nu este cu adevărat un dramaturg. M-am interesat cum a primit publicul spectacolele cu astfel de piese uscate și artificiale. Am aflat că cei mai mulți n-au venit, alții au plecat după primul act, puținii care au rămas au făcut-o din snobism. Aceasta se întîmplă pentru că filosofia acestor autori care se vor excentrici nu răspunde întrebărilor pe care și le pun azi oamenii, nu-i interesează pe spectatori. Teatrul contemporan trebuie să înfățișeze cu forța lupta ideologică proprie epocii noastre și să dea răspunsuri clare.

— V-am ruga să ne spuneți cîteva cuvinte în legătură cu ultima dvs. piesă „Prima zi de libertate".

— Ce-aș putea să vă spun? Incep întîi cu critica ei. Unii cred că piesa este prea grea, întrucît se menține continuu pe plan ideologic. Publicul vine însă și acest lucru mi se pare că atestă, poate, caracterul interesant al acestei lucrări.

— După cîte mi s-a părut, piesa are o semnificație mai largă decît fabula propriu zisă a dramei?

— Bineînțeles. Sensul piesei nu trebuie să fie limitat la contextul istoric respectiv din primăvara anului 1945. Am încercat să răspund aci problemei conținutului libertății în epoca noastră, văzînd-o în raportul dintre libertate și necesitate. Am ales momentul istoric respectiv din două motive: memoria afectivă a spectatorului nostru cu privire la drama ultimului război este încă vie iar, în al doilea rînd, în piesă a intrat într-o mare măsură propria mea experiență de viață, cu anume detalii autobiografice. Este preferabil ca într-o operă literară de idei, cadrul să nu fie fictiv, ci real, făcînd apel la experiența de viață a cititorului și spectatorului.

— Ați putea să formulați, pe scurt, răspunsul pe care-l dă piesa dvs. problemei libertății?

— Cred că am reușit ca spectatorii piesei mele să fie de acord cu poziția pe care se situează Jan, eroul dramei, în final. După un proces evolutiv complicat, el înțelege că omul este liber să-și aleagă modul de comportare în viață, dar că el este obligat să facă această alegere ținînd seama de societate. Cu alte cuvinte, libertatea nu trebuie concepută într-un chip anarhic, anti-social, individualist. Bineînțeles în piesă, cum ați văzut, există și personaje care propun alte soluții, dar fără acestea n-ai mai exista conflictul, ciocnirea de idei. Cred însă că sfîrșitul piesei comunică spectatorului limpede unicul răspuns satisfăcător.

— La ce lucrați acum? și privirile ni se îndreaptă către foile risipite pe biroul alăturat.

— Scriu o nouă piesă. Titlul său provizoriu este „Moartea guvernatorului" și problema de la care pleacă este aceea a raportului dintre individ [illegible] Mai mult decît atît, aproape că nici eu nu știu încă despre piesă...

Gazda noastră ne întreabă despre spectacolele văzute la Varșovia. Ciocnim un pahar de Madera și continuăm să vorbim despre teatru, despre literatură, despre scriitori.

— Aș vrea să consemnați în convorbirea noastră — ne spune Leon Kruczkowski — sincera dorință a scriitorilor polonezi de a cunoaște literatura romînă de astăzi. Există, fără îndoială, pași importanți în această direcție, dar trebuie să continuăm, să stringem mereu mai mult relațiile noastre frățești.

V. MINDRA

DOUĂ INTERVIURI CU HEMINGWAY

Recent, în presa străină, au fost publicate două interviuri cu Ernst Hemingway. Unul dintre ele cuprinde răspunsurile lui Hemingway la întrebările corespondentului de la săptămînalul francez „Arts"; altul, publicat în revista americană „This Week", („Această săptămînă") reprezintă înregistrarea discuției scriitorului cu un grup de tineri și tinere americane din statul Idaho.

Reproducem fragmente din acest interviu, care cuprinde părerile scriitorului în legătură cu probleme de literatură, cu probleme de măiestrie scriitoricească și păreri asupra celor mai importante evenimente politice din ultimul timp.

La întrebarea corespondentului „Arts", ce crede despre călătoria lui N. S. Hrușciov în Statele Unite ale Americii și despre „încălzirea atmosferei politice", Hemingway a răspuns:

— *Mi se pare că ăsta este un lucru bun. Și cui ar putea să i se pară altfel?... Deși... Poate că sînt tineri dezamăgiți de viață care contau pe bomba atomică ca pe o posibilitate de rezolvare a problemelor viitorului lor. Acum, ei văd că trebuie să muncească așa cum trebuie să muncim noi toți. Nu-i nimic altceva de făcut. Eu nu înțeleg nimic din tot ce privește bomba atomică. Știu numai că la noi, în Statele Unite, sînt pricepuți în privința asta...*

Cînd corespondentul a observat că operele lui Hemingway sînt foarte populare în rîndurile tineretului francez și că, la toate anchetele, tineretul i-a rezervat locul al cincelea-al optulea între scriitorii de astăzi și cei din trecut, Hemingway a întrebat:

— *Și cine este pe primul loc?*

— Dostoievski.

— *Dar Shakespeare?*

— Aproximativ al zecelea.

— *O* — spuse el, — *numai al zecelea? Shakespeare este mai mare decît toți.*

Hemingway a mai spus că de vreo doi ani și jumătate lucrează la un nou roman și că este mulțumit de rezultatele muncii.

Discuția lui Hemingway cu tineretul, publicată în revista „This Week", s-a referit în special la munca de creație a lui Hemingway.

Intrebare: Domnule Hemingway, cum ați început d-voastră să scrieți?

Răspuns: Intotdeauna am năzuit să scriu. Am început cu notițe în gazeta școlii. Prima mea muncă de sine stătătoare a fost și ea legată de ziaristică. După terminarea școlii medii, am plecat la Kansas City și am devenit colaboratorul gazetei „Staar". Indeplineam o muncă obișnuită de reporter: cine pe cine a împușcat? cine a săvîrșit o spargere și unde anume? Unde? Cînd? Cum? Despre cauzele evenimentelor — de ce? — noi nu scriam niciodată.

Intrebare: Vreau să întreb în legătură cu romanul „Cui îi bate ceasul". Știu că d-voastră ați fost în Spania. Ce-ați făcut acolo?

Răspuns: Am plecat în calitate de corespondent al corporației ziaristice nord-americane, ca să scriu despre războiul civil, și am luat cu mine cîteva mașini sanitare pentru republicani...

Intrebare: Cînd începeți să scrieți o carte, „Bătrînul și marea", de pildă, cum se naște ideea ei?

Răspuns: Am auzit despre un om căruia i s-a întîmplat o istorie asemănătoare cu un pește. Mi s-a povestit ce s-a petrecut în barcă, pe mare, pe cînd omul se lupta cu peștele. Iar eu am luat un om pe care-l cunosc de douăzeci de ani și mi l-am închipuit în împrejurări asemănătoare.

Intrebare: Cum v-ați creat un stil propriu? Ați avut în vedere succesul comercial — cererea publicului?

Răspuns: Am năzuit să descriu viața, pe cît este posibil, cît mai deplin, așa cum este ea. Deseori era foarte greu. De aceea scriam încîlcit; și tocmai încîlceala aceasta și asperitățile scrisului meu au fost numite stilul meu propriu. Greșelile mele sînt foarte ușor de observat, însă ele au fost numite stilul meu.

Intrebare: Cît timp vă trebuie pentru ca să scrieți o carte?

Răspuns: Depinde de carte și de felul în care merge munca. O carte bună se scrie aproximativ într-un an și jumătate.

Intrebare: Cîte ore din zi le închinați muncii?

Răspuns: Mă scol la șase și mă străduiesc să nu lucrez mai tîrziu de douăsprezece.

Intrebare: Douăsprezece noaptea?

Răspuns: Nu. Douăsprezece ziua.

Intrebare: Vi s-a întîmplat să aveți insuccese?

Răspuns: Insuccesul se întîlnește în fiecare zi dacă munca nu merge. Se întîmplă să nu ai insuccese numai atunci cînd începi să scrii pentru prima dată. Atunci, tot ce scrii ți se pare minunat și te simți admirabil. Se pare că este foarte ușor să scrii și faci asta cu o mare plăcere. Te gîndești însă la tine, nu la cititori. Cititorului, scrierile tale, nu-i vor produce o plăcere deosebită. Mai tîrziu, cînd începi să scrii pentru cititor, munca scriitoricească nu ți se mai pare ușoară. Pînă la urmă, de la orice lucru scris memoria reține numai scuza că a fost foarte greu să-l scrii.

Intrebare: In tinerețe, cînd abia ați început să scrieți, vă era frică de critică?

Răspuns: N-avea de ce să-mi fie frică. La început nu cîștigam nimic cu lucrările mele. Pur și simplu scriam cum mă pricepeam. Eram sigur că scriu așa cum trebuie. Și dacă cuiva nu-i plăceau operele mele, asta mă lăsa rece. Știam că mai tîrziu oamenii vor învăța să-mi prețuiască cu adevărat cărțile. Critica nu mă preocupa și practic nici n-aveam de-a face cu ea. Cînd abia faci primii pași în literatură, treci neobservat. Asta este o fericire pentru începători.

Intrebare: Vi s-a întîmplat vreodată să presimțiți de la bun început insuccesul?

Răspuns: Dacă presimți de la început insuccesul, el vine. Bineînțeles căți dai seama ce se va întîmpla în cazul unui insucces și încerci să-l eviți. Un om înțelept nu poate să facă altfel. De obicei, însă, apucîndu-te de orice treabă, nu te gîndești dinainte la insucces.

Intrebare: Vi s-a întîmplat să fiți amenințat pentru ceea ce ați scris, sau pentru ceea ce vă pregăteați să scrieți?

Răspuns: Cum să nu? Nu o dată am fost amenințat cu moartea după apariția cărților mele.

Intrebare: Vă faceți dinainte un plan al cărții pe care o scrieți, sau însemnați numai unele lucruri?

Răspuns: Nici una, nici alta. Pur și simplu încep să scriu. O operă de artă este fantezie pe baza cunoștințelor pe care le deții. Dacă știi să născocești bine, iese mai convingător decît atunci cînd încerci să reconstitui după memorie, faptele. O născocire reușită este mai convingătoare decît adevărul. Dacă scriitorii nu s-ar fi apucat, la timpul lor, de literatură, din ei ar fi ieșit niște născocitori admirabili.

Intrebare: Cîte cărți ați scris?

Răspuns: Pare-mi-se treizeci. Nu-i prea mult. Eu însă lucrez vreme îndelungată la fiecare carte. In afară de asta, nu scriu tot timpul. Deseori îmi părăsesc munca pentru ca să mă apuc de ceva care-mi produce plăcere.

In afară de asta, au fost prea multe războaie și eu m-am rupt vreme îndelungată de munca literară.

Intrebare: Despre cartea d-voastră „Adio, armelor!" Cîți ani sau cîte luni ați scris la ea?

Răspuns: Am început s-o scriu iarna la Paris, primăvara am continuat lucrul în Cuba și la Key-West în Florida, apoi la Peagoat în Arkansas, unde locuiau pe vremea aceea părinții soției mele. Ne-am mutat apoi la Kansas City, unde s-a născut unul dintre fiii mei. Am terminat romanul, toamna, la Big Horn, în statul Wjoming. Prima variantă am scris-o în opt luni, apoi, timp de cinci luni, am retranscris totul. In total, treisprezece luni.

Intrebare: Vi s-a întîmplat vreodată să fiți nemulțumit de ce ați scris și să renunțați la cartea începută?

Răspuns: Uneori am fost nemulțumit, niciodată însă n-am renunțat la munca începută. N-ai ce face, poți să fugi de muncă, însă să te ascunzi de ea nu se poate.

Intrebare: Vă puneți vreodată eroii în situații fără ieșire?

Răspuns: Incerc să nu-i pun, altfel riști să rămîi tu însuți fără treabă.

Intrebare: Citiți mult?

Răspuns: Da, tot timpul citesc ceva. După ziua de lucru, nu vreau să mă mai gîndesc la ceea ce am scris și încep să citesc.

Intrebare: Studiați oamenii cu care aveți de-a face pentru ca să-i înfățișați apoi ca personaje în cărțile d-voastră?

Răspuns: Nu încerc să caut oameni speciali pentru scopul acesta. De regulă, mă găsesc acolo unde mă aruncă viața. Sînt lucruri pe care le faci pentru că vrei să le faci. Altele, se întîmplă să le faci pentru că ești nevoit să le faci. Și într-un caz și în altul, viața te aduce față în față cu oameni despre care apoi scrii.

Intrebare: Vă plac filmele făcute după cărțile d-voastră?

Răspuns: De obicei, sînt îngrozitoare. Singurul film hollywoodian care mi-a plăcut este „Ucigașii". Celelalte nu le-am putut privi pînă la sfîrșit, cu excepția „Bătrînului și marea". Filmul acesta a fost turnat sub supravegherea mea.

Intrebare: Ce v-a determinat să scrieți „Adio, armelor!"?

Răspuns: Cînd eram copil, am nimerit în Italia. Acolo m-a surprins războiul.

Intrebare: D-voastră mergeți la cinematograf?

Răspuns: Da, am văzut multe filme. Din filmele ultimului an, cel mai mult mi-a plăcut „Podul de peste rîul Kway", și „80 de zile în jurul pămîntului". Acțiunea filmului „In jurul pămîntului" se desfășoară la început neinteresant și încet, pe urmă însă începi să simți una dintre trăsăturile uimitoare ale filmului: filmul începe să semene cu un vis. Sentimentul acesta unic îl poate crea numai un film bun.

Intrebare: D-voastră ați văzut filmul „Adio, armelor!"?

Răspuns: Ultimul?

Intrebare: Da, cel în care joacă Rock Hudson.

Răspuns: Nu, nu l-am văzut, însă după cîte știu, cei care au făcut filmul au pocit romanul.

Intrebare: D-voastră le-ați dat dreptul să-l ecranizeze?

Răspuns: Nu mi-a cerut nimeni aprobarea ca să facă filmul, și n-am primit pentru el nici un ban.

Intrebare: După ce cartea este scrisă, o reciitiți?

Răspuns: Da. Astăzi am recitit și am restranscris patru capitole. Intîi scrii, înfierbîntat parcă, ca în timpul unei discuții, apoi calmîndu-te, faci retușări.

莫罗米特一家

Coperta romanului „Moromeții" de Marin Preda, apărut de curînd în R.P. Chineză.

contrapunct

In orașul Uddjain din statul Madhia-Prade, se va construi un muzeu în memoria marelui poet indian Kalidassa. Muzeul va cuprinde un institut de kindologie, o bibliotecă cu 20.000 volume de specialitate, o arhivă de manuscrise, un institut de belearte, un teatru, o pinacotecă și un amfiteatru. Complexul de clădiri va fi construit în stilul arhitecturii clasice indiene, iar fațada va fi împodobită cu 9 basoreliefuri reprezentînd scene din „Sakuntala", „Raghuvanșa", „Meghaduta" și alte poeme ale lui Kalidassa.

●

Presa albaneză publică cîteva date interesante despre activitatea editorială din Albania nouă. In ultimii 15 ani în Republica Populară Albania s-au tipărit mai multe cărți decît în 400 de ani, începînd de la apariția primei cărți albaneze.

Intr-o sută de ani, de la 1810 pînă la 1910 s-au scos 282 de titluri de cărți, iar în cursul anului 1958 au fost tipărite 385 de cărți. Activitatea editorială crește din ce în ce: în 1960 vor apărea aproximativ 500 de titluri.

In cei 15 ani de existență a editurilor noii Albanii, au apărut cărți în 25 milioane exemplare.

●

Stanley Gardner, „regele romanului polițist american", a sărbătorit la sfîrșitul anului trecut ieșirea de sub tipar a exemplarului nr. 100.000.000 din operele sale tenebroase.

Un ziarist care dispune de mult timp liber, probabil, a stabilit că fecundul autor a provocat în numeroasele sale romane, moartea a 274 de persoane de diferite vîrste...

E drept că morala pare satisfăcută, deoarece 95 la sută din criminalii care activează în paginile scrise de Gardner au fost „pedepsiți conform legilor în vigoare".

●

Institutul Central de Statistică din Italia a ajuns, la capătul unei anchete care a durat cîteva luni de zile, la o serie de concluzii edificatoare cu privire la lectura preferată a publicului.

Din cei solicitați să răspundă la anchetă, 41% au mărturisit că au trecut multe luni de cînd n-au mai pus mîna pe o carte. Alți 22% au declarat că se limitează, cu foarte rare excepții, la cumpărarea cotidienelor, 9 la sută că citesc magazine de senzație și „fumetti" (comicsuri) și 11 la sută că au obiceiul de a cumpăra „în mod premeditat" cărți... Majoritatea celor întrebați în cadrul anchetei au recunoscut că au fost îndepărtați de la lectură de numărul mare de cărți mediocre și rupte de problemele vieții contemporane.

●

In literatura engleză, se afirmă din ce în ce mai mult scriitorii care abordează o tematică inspirată din frămîntările și aspirațiile oamenilor muncii din Marea Britanie.

James Mitchell, un tînăr învățător de origine proletară, a trezit un viu interes cu cartea sa „Doamna așteaptă", în care este unul fiu de muncitor, Keith Waterhouse. Allan Sillitoe obține un deosebit succes cu cartea sa „Simbătă seara și duminică dimineața" — colorat tablou al vieții muncitorești. Apariția acestor cărți dovedește încrederea tot mai mare pe care o capătă oamenii muncii din Anglia în forțele și valorile proprii.

●

Regimul dictatorial al lui Salazar promovează în Portugalia, pentru menținerea „ordinii stabilite", o cultură împietrită în clericalism, misticism, un spirit depresiv. Poetul oficial a devenit Teixeura de Pascoais. Intr-unul din „eseurile" sale, acest profet al dictatorului portughez se pronunță și mai clar în favoarea obscurantismului în numele caracterului „absurd" al existenței: „Simțul comun aspiră spre absurd. Rațiunea este asfixiată între limitele ei, disperă și ajunge să le sfărîme, într-un elan de nebunie. Rațiunea se salvează prin nebunie."

Un „program" poetic care amintește de cel politic cu care nazismul a însîngerat aproape un deceniu cîmpiile Europei.

●

Compania teatrală „Kerala People's art club" din statul indian Kerala a efectuat un turneu la Bombay, care s-a bucurat de un mare succes. Acest colectiv, care face parte din „Asociația teatrelor populare din India", — a prezentat o serie de piese, cucerind aprecierea publicului și criticii teatrale.

Ambele piese, atacînd probleme ale Indiei contemporane, vorbesc despre creșterea conștiinței de clasă a oamenilor muncii din India. Revista „New Age", într-o cronică elogioasă subliniază caracterul profund realist al pieselor, văzînd în aceasta explicația succesului lor (piesa „M-ați făcut comunist" a fost reprezentată în Kerala de peste 1000 de ori).

●

In Editura „Kipenheier und Vich" din Köln a apărut un nou roman al lui Heinrich Böhl „O partidă de biliard la ora nouă și jumătate". Acțiunea romanului, care se desfășoară în 24 de ore, înfățișează trei generații: tatăl, cel mai bătrîn reprezentant al familiei, un arhitect renumit și cu influență în societatea sa; fiul, specialist, artificier care în dorința de a se răzbuna pe fasciști, distruge ceea ce tatăl său a clădit în serviciul unui regim odios; iar nepotul va fi cel care va construi totul de la început. Cartea este apreciată de presă ca antifascistă și antimilitaristă iar gazeta „Kultur" îl numește pe Böhl „un Maupassant german al timpului nostru".

●

Dacă pentru schimbarea calendarului, s-au prezentat la fosta Ligă a Națiunilor, 200 de proiecte, 467 de amatori au căutat mijlocul de a simplifica alfabetul, atrași fiind de suma pe care Bernard Shaw a oferit-o prin testament inovatorilor în acest domeniu. Moștenitorii lui Shaw, micșorînd suma, au acordat-o totuși, nu de mult, unui grup de patru laureați.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R. PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.28; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 9 (311) — Joi 25 februarie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

TRAIAN VASAI

„Oțelari de la „Grivița Roșie"

Clasa muncitoare și literatura

Poate că un obstacol pe care-l întîlnește scriitorul hotărît să-și dedice creația sa (ca subiect literar) clasei muncitoare este lipsa unei tradiții puternice în acest domeniu. Operele literare, chiar acele care nu sînt destinate clasei muncitoare, ci tratează probleme „etern umane" plasate sau desprinse în și din acest mediu social, sînt puține și în majoritatea lor sînt deficitare în ce privește concepția și teza ideologică. De aici abundența naturalismului sau a unui idealism steril culminînd cu împăciuitorismul dintre clase.

Iată-ne deci ca scriitori în fața unei situații limpezi. Sub ochii noștri clasa muncitoare din țara noastră a luat în mînă cîrma statului, sub ochii noștri clasa muncitoare construiește și conduce societatea, sub ochii noștri clasa muncitoare crește și odată cu aceasta revoluționează conștiințele celorlalți oameni.

A scrie despre clasa muncitoare nu înseamnă numai o datorie, ci o necesitate. A scrie despre lupta clasei muncitoare pentru înfrîngerea vechiului regim, despre lupta clasei muncitoare pentru construirea socialismului, nu înseamnă altceva decît de a rosti adevărul și acest lucru devine firesc pentru fiecare cetățean, cu atît mai mult pentru un scriitor.

Lipsa unei tradiții bogate în acest domeniu poate fi suplinită prin cunoaștere. *După părerea mea, cunoașterea se bazează pe trei factori. In primul rînd e vorba de cunoașterea teoretică, de aprofundarea ideologiei clasei muncitoare, a filozofiei marxist-leniniste. Poate nu ne dăm seama întotdeauna ce neprețuit ajutor înseamnă această cunoaștere teoretică, de cîte greșeli și căutări sterpe ne scutește.*

Numai pe această bază celălalt factor al cunoașterii, esențial, hotărîtor în munca scriitorului poate duce la rezultate: e vorba de cunoașterea directă, nemijlocită a vieții, a clasei muncitoare, e vorba de ceea ce numim printr-un cuvînt uzitat documentare. *Cunoașterea vieții, documentarea și nu fotografierea realității (problema mi se pare depășită pentru a mai insista asupra ei) mie mi se pare un lucru delicat. E vorba de experiența mea, subliniez. De aproape cincisprezece ani colind într-una fabrici. Nu m-am dus niciodată în uzine cu gîndul precis de a scrie un roman despre cutare sau cutare problemă. M-am dus ca ziarist. Am înregistrat fapte, am scris reportaje. Am cunoscut oameni, am scris despre ei. De abia după ani și ani de zile, după ce nu mi-a rămas aproape nici o uzină din țară necunoscută, după ce am luat cunoștință de un enorm material de fapte și oameni, sub presiunea acestui material m-am gîndit să scriu o carte despre clasa muncitoare. Vreau să dau două fapte care*

Constantin CHIRIȚĂ

(Continuare în pag. 6)

DIN NOU DESPRE POEZIA PENTRU COPII

Ce condiție trebuie să îndeplinească versurile pentru copii, (sînt adeseori de o facilitate întristătoare cele care se tipăresc) pentru a putea fi incluse în sfera adevăratei poezii? Ca orice realitate umană, copilăria poate trezi ecouri în afectivitatea unui poet, precum și dorința comunicării lirice. Poezia pentru copii exprimă — bineînțeles, într-un fel adecvat înțelegerii copilului — anumite zone emoționale, anumite atitudini care, în definirea personalității unui poet, pot juca uneori un rol însemnat. De pildă, în cazul lui Arghezi, ignorarea poeziilor lui pentru copii sau a „Cărții cu jucării" (care, orice s-ar spune, nu este numai o carte „despre copilărie"), ar duce pe criticul sau pe istoricul literar la ignorarea implicită a uneia din dimensiunile universului arghezian, în care dialogul cu copilăria ocupă un loc important. Eroarea ar fi cu atît mai gravă, cu cît o bună parte din poezia lui Arghezi, care nu se adresează direct copiilor, își află punctul de pornire în acest dialog (de exemplu, „Horele"). Adeseori Arghezi — în plină maturitate creatoare — intuind lumea copilăriei, se lasă contaminat de atmosfera ei exuberantă, de veselia, de optimismul nuanțat al jocurilor, în care descoperă mereu proaspete surse de lirism. Tot pasiunea pentru copilărie poate explica și una din laturile deosebit de interesante ale procesului de asimilare a folclorului de către poet.

Părerea greșită că poezia pentru copii ar fi un gen „minor", dar mai ales facil, care nu necesită cine știe ce eforturi de creație, a făcut să apară în ultimii ani un număr de presupuși „specialiști" în poezia pentru copii, oameni cu o conștiință artistică scăzută care dovedesc în schimb o rîvnă deosebită de a fi „fecunzi" și de a-și tipări mediocrele versificări. Nu vom contesta că există și cazuri cînd un anume temperament, o anume formă a talentului, determină pe un scriitor să se consacre aproape în exclusivitate activității în acest domeniu. Oricum însă, majoritatea scriitorilor buni pentru copii au fost — și sînt — scriitori buni și în alte sectoare literare. Adevărul e că poezia pentru copii e un gen deosebit de dificil. Acum cîtva timp (vezi articolul „Probleme ale poeziei pentru copii" în G. L. nr. 3/1960) încercam să determinăm unele dintre condițiile pe care trebuie să le îndeplinească poezia pentru copii, pentru ca mesajul ei educativ să devină eficient. Problema e cu atît mai importantă cu cît sarcinile poeziei pentru copii, în epoca de construire a socialismului, sînt foarte numeroase. Nu intenționăm să revenim asupra ideilor formulate în articolul menționat adineaori, ci să ducem mai departe discuția începută.

Vorbind de volumul Mioarei Cremene „Bună dimineața, lume!", caracterizam perspectiva adoptată de poetă față de copilărie drept „exterioară". Orientarea greșită față de universul infantil, asociată cu pretenția, pe alocuri ostentativă, de a face „poezie serioasă", „adevărată" (de aici și acea inovație — de fapt comoditate — de a recurge la versul alb în poezia pentru copii!) au dus-o pe poetă la un eșec evident. Cazul ei, în ceea ce privește problema perspectivei față de copilărie, rămîne însă oarecum singular. Situîndu-se tot într-o perspectivă exterioară, mulți dintre cei care scriu pentru copii, departe de a emite „pretenții", practică, modești, o poezie convențională, facilă. Ei încearcă să se apropie de sufletul copilului (în lipsa unei participări afective autentice, care implică și o anume capacitate mimetică de transpunere în vîrsta copilăriei,) printr-o falsă infantilizare a tonului, prin excesul de gingășii verbale. Desigur, diminutivele își au rostul lor în limbă, dar poeții pentru copii au o predilecție excesivă în acest sens. (Cităm, la întîmplare, din volumul Vioricăi Tomescu, „Fana Năzdrăvana": „Viermișorii Fanei mici / Au crescut de-un degețel"... „— Vai-vai-vai! Crengulețele / Ne-au sarîcat hăinuțele! / Să ne dezbrăcăm de ele, / Să le punem peticele?". Intîlnim și diminutive mai ciudate ca „Țesătura Mătăsichii" (s.n.). In basmul „Capra cu clopoței", prelucrare de Al. Amzulescu, diminutivele sînt un mod de afectare a tonului folcloric: „— Soricâ / bărdică, / hai ce taie copăcelul! / Copăcelul / nu-mi dă clopoțelul". Și exemplele s-ar putea înmulți la nesfîrșit. Se va spune că nu se poate face poezie pentru copii fără diminutive. Nu vom contesta aceasta. Dar diminutivele, cînd nu au o justificare afectivă limpede, devin semnul unui manierism supărător. Arghezi, în poezia sa pentru copii, le folosește cu multă zgîrcenie, și oricum, un model ca acesta obligă. Exerciții amuzante, cu o ironie disimulată la adresa unor astfel de manierisme, încearcă Gellu Naum în „Cartea cu Apolodor", în scena în care pinguinul Apolodor se întîlnește cu rudele sale: „Pe coasta Golfului Terror / S-a adunat, cu mic, cu mare / Tot neamul lui Apolodor. / Și l-au primit, la debarcare, / Bunicu Apolodorin / (Cel mai în vîrstă pinguin) / Și mama, Apolodorica / (O pinguină, atitica...) / Și tata, Apolodorel / (Un pinguin, mărunt și chel) și unchiul Apolodorini / Și neamurile și vecinii..." Rămîne însă de văzut în ce măsură pot fi copiii receptivi la asemenea ironii. Cartea lui Gellu Naum — construită pe o variantă a lui „Fram ursul polar" de Cezar Petrescu — scrisă cu multă virtuozitate dezinvoltă și de un retorism mereu amuzat, suculent (nici această trăsătură nu pare ușor accesibilă unui copil), rămîne oricum o lectură agreabilă.

Educarea copiilor în spiritul socialismului, introducerea, în modul lor de a se comporta și de a gîndi, a unui sistem de valori etice înalte, lărgirea cercului lor de cunoștințe, nu pot fi realizate cu ajutorul unor procedee artistice degradate, primitive, de felul celor discutate mai sus. Gustul încă neformat al copilului, lipsa lui de selectivitate, trebuie să impună, din partea celor ce se ocupă cu literatura pentru copii, o înaltă exigență în acest sens.

Evident, poezia pentru copii comportă numeroase varietăți și judecarea lor nediferențiată ar fi o eroare. Există, adresîndu-se celor mici de tot, preșcolarilor sau elevilor din primele clase elementare, o poezie cu intenții predominant pedagogice. In micul volum „Pentru cei din grupa mare" Sen Alexandru, rimînd vioi,

Matei CĂLINESCU

(Continuare în pag. 2)

Problematica poeziei lui Iannis Ritsos

de Maria BANUȘ

Poezia lui Iannis Ritsos începe să fie tot mai bine cunoscută dincolo de granițele patriei sale. Salutat acum 3 ani de către Aragon ca unul din marii poeți ai epocii noastre, tradus în Uniunea Sovietică și în alte țări (printre care și Romînia), Ritsos rămîne totuși, într-o însemnată parte a operei sale, terra incognita.

Poet de o mare fecunditate artistică el are, la 50 de ani, o creație vastă în urma sa — parțial cunoscută. Numai în ultimii doi ani a dat cîteva ample poeme — „Cînd vine Străinul", „Cor", „Fereastra", „Puntea", „Casa Moartă" — ce n-au apucat a fi editate în limbi străine, cu excepția poemelor „Fereastra" și „Puntea" apărute în „Lettres françaises". Fără cunoașterea acestor lucrări, de plină maturitate creatoare — pe care am avut prilejul să le citesc într-o traducere franceză dactilografiată — cred că imaginea pe care ne-am face-o despre poezia lui Ritsos, ar rămîne cu totul incompletă.

Vastitatea operei, sensurile ei profunde, diversitatea tematică și rafinamentul mijloacelor de expresie, reclamă o exegeză critică atentă, îndelungată.

Articolul de față nu năzuiește a fi o contribuție la studiul strict literar al poeziei lui Ritsos și nici o prezentare globală.

E mai degrabă încercarea unui poet de a desprinde din lecția de viață și de artă a unui mare confrate, sensurile ei majore, coordonatele ei etice și gnoseologice. Se știe că Iannis Ritsos e un poet luptător. Se știe că ani de zile a trăit în fioroasele condiții ale exilului de pe insulele Makronisos, Lemnos, Ai Stratis. Se știe, în genere, care sînt condițiile de viață ale unui poet comunist într-o țară capitalistă. Oricare au fost împrejurările prin care a trecut, omul a rămas credincios convingerilor și idealurilor sale, poetul le-a dat glas cu un patos reținut și cu o adîncime rar întîlnite în poezia contemporană.

Ceea ce impresionează cu deosebire, [illegible] poezie, în același timp, o armă de luptă și un răspuns la marile întrebări ale existenței omenești.

Problematica, pururi răscolitoare, a vieții și a morții, a relațiilor dintre om și existență, dintre om și societate, e pusă deschis, cu acuitate, în poezia lui Ritsos, tratată și rezolvată de pe platforma înaltă, atotcuprinzătoare a concepției materialist-dialectice.

L-aș numi pe Ritsos poetul antinomiilor depășite. Există în poezia lui un optimism, lucid — eroic, rod al concepției sale filozofice și politice. El nu exclude tragicele contradicții ale destinului individual. El le include și se ridică deasupra lor, în sfera solidarității colective, a integrării individului în națiune și în umanitate.

Cred că această problematică e însuși focarul poeziei sale, în care se întîlnesc și din care iradiază intense fascicule luminoase. Ele străbat, cu violență, sau atenuate, prin toate țesuturile operei lui.

Aici mi se pare că se află cheia cu care putem descuia cele mai ferecate și grele porți ale simbolurilor din poezia lui Iannis Ritsos. Dacă pentru scriitorii existențialiști, viața este „o aventură a neputinței omenești", pentru scriitorul comunist, antinomiile tragice ale situației de „a fi în lume" (iertat fie jargonul existențialist) sînt depășite și rezolvate prin conștiința de „a fi în societate", de a fi un factor activ în procesul de transformare, de eliberare a omului. Timpul puternicul inamic, devine aliatul celui ce participă — în timp — la devenirea, la progresul umanității:

De mult ce-am privit marea
pe oameni
și inima noastră
ochii ni s-au umplut de mîine.

Chiar dacă nimic nu era sigur
pentru noi,
era sigur că mîine
copiii vor avea în buzunarul lor
grădinile
și jucăriile
cu care noi nu ne-am jucat.

(„Azi", Makronisos, 1949)

Cît de departe apare la prima vedere, problematica bătrînelor femei de pescari („Corul") care-și așteaptă moartea, ofilite, stoarse, la capătul unei vieți trudnice și obscure, de cea [illegible] moartea într-o peșteră, împresurat de unitățile forțelor de represiune britanice. El a refuzat să se predea. Acum e singur, și singur luptă și se gîndește la sensul vieții și morții lui, și știe că peste cîteva ore, sau cîteva clipe, va pieri („Rămas bun"). Alt grad de răspundere civică, altă conștiință, alte acte, alt destin!

Totuși în ultima analiză, esența justificării și sensului existenței e aceiași: integrarea în umanitate, participarea la mersul ei ascendent.

Corul bătrînelor:
„Noi neștiutoare, am venit.
Neștiutoare, plecăm.
Sîntem mulțumite.
Singurul lucru pe care l-am învățat,
l-am învățat bine
o spunem limpede:
Marea nu o poți tăia în felii ca pe o
pîine, nu o poți împărți,
ea e întreagă, întreagă te vrea
și te ia,
întreg pornești la trîntă cu ea,
întreagă o cîștigi sau o pierzi.
Binecuvîntată fie viața, binecuvîntată
fie moartea... pentru lucrurile
înfăptuite, pentru lupte și pentru
schimbări.

Și glasul lui Grigore Afxentiu,
luptătorul cipriot:
... o acțiune dreaptă
e un salt al omului în afara
singurătății. E strîngerea
a mii de mîini și legămîntul tuturor.
Sînt gata.
Nu, nu accept sacrificiul pentru
moarte. Nu-l accept
decît pentru viață — pentru o viață
ce nu va mai cere jertfe. Sînt gata.
... Totul e greu
și poate că asta-i dă preț. Dar
n-aș fi putut
să fac un pas măcar, cu genunchii
sufletului tăiați.
. . . .
Nu mi-aș fi închipuit niciodată
că durerea poate gîndi. Și toate
lucrurile
au un sens adînc și ele așteaptă
să-l dăm la iveală
Și lumea ar fi fost sărăcită
de-ar fi lipsit din ea o pietricică,
un greere sau strigătul
lăptarului în zori de zi. Acum am aflat
Te pomenești că asta o fi ceea ce
se cheamă eroism?
și pe care nu-l cunoștea cel ce era
numit erou?
oare gîndirea poate învinge tăcerea,
focul și timpul
Rămîneți cu bine"

Am dat aceste citate în care concepția despre viață a poetului e declarată explicit nu pentru că atari profesii de credință ar abunda în opera lui ci pentru că ele exprimă limpede concluziile ultime ale eroului liric.

In stringenta artă compozițională a lui Ritsos, asemenea formulări directe apar doar în momentele paroxistice — în poemele exilului, de pildă, — și numai atunci cînd metafora și simbolul, chiar cele mai adecvate, devin neîncăpătoare.

Evitînd retorismul, poetul își înscrie, deobicei, patosul civic cel mai arzător în conturul pudic al imaginii. Inăuntrul ei, tropii poetici sînt măiestru îmbinați cu nudele relatări ale faptelor:

Alaltăieri un tovarăș și-a mușcat
limba ca să nu mărturisească,
Un altul și-a tăiat mîna ca să nu
semneze declarația de pocăință,
Ieri au ridicat încă paisprezece pentru
curtea marțială.
. . . .
Luna cade prin gaura cortului
Ca o limbă tăiată.
Incă nu putem vorbi

(„Incetul cu încetul", Makronisos. 1949).

Poemul „Cînd vine Străinul" este, în fond, un mare imn al plenitudinii vieții; „Puntea" — apologia apropierii dintre oameni; „Fereastra" — oda contemplației active. Celulele, cărămizile din care sînt construite aceste edificii par dintr-o substanță străină și opusă materiei din care se ivesc elevațiile romantice. Nici un fel de cantonare într-un „nobil" limbaj poetic, nici un fel de izolare a cotidianului de festiv nu intervin și nu sărăcesc substanța lirică.

Romantismul lui Ritsos e în concepție, în tendință, hrănit de un realism viguros, fără ipocrite reticențe. E un adevărat realism socialist, un adevărat romantism revoluționar.

Mii de detalii, aparținînd universului cotidian, înregistrate cu ascuțime și cu intensă voluptate — senzații vizuale, tactile, auditive — mii de mici gesturi și mișcari cu neprevăzute salturi în fantastic; mii de motive îmbinate, întrețesute, cu răbdarea ceasornicarului și a țesătorului de covoare, întruchipează ideea poetică în arta lui Ritsos.

Pe măsură ce detaliile realiste se acumulează, într-o aglomerare aparent capricioasă — avînd o simetrie și o ordine lăuntrică riguros trasate — simbolurile mari ale poemelor cîștigă în bogăție, se încarcă de sensuri și de emoție.

Ceea ce ar putea fi o imprecisă alegorie — Triumful Vieții, Solidaritatea

(Continuare în pag. 5)

Intr-o bibliotecă

— Ce se citește la Deva?

Tovarășa Silvana Pogolșa, de la Biblioteca regională de stat din Deva, îmi arată rafturile de cărți, fișierul, registrele cu însemnări.

— Am constatat că — vorbind de literatura contemporană — cititorii noștri preferă romanele. Iar dintre romane, pe acelea care au, ca să zic așa, o acțiune interesantă, sînt construite bine și (îngăduiți-mi) nu plictisesc. Se cere insistent „Străinul", „Cronica de familie", „Rădăcinile sînt amare", „Fericitul negustor", „Cuscrii", „Bărăgan", „Pe muche de cuțit", „Șoseaua Nordului". Oamenii vor cărți care „să-i țină"... Se citesc enorm cărți sovietice despre război și construcție, cărți de călătorie și aventuri, povestiri științifico-fantastice. Cuvîntul gol, fraza diluată, pagina fără materie vie, sînt evitate, se cere viață.

— Cine citește la Deva?

— Multă lume. Și, fără îndoială, din ce în ce mai multă lume. Citesc, firește, elevii și profesorii, (multe lecturi sînt legate de studii), citesc muncitorii cu o pasiune prea puțin știută și reflectată în gazete.

— De exemplu...

— Iată fișa lui Dumitru Ichim, muncitor la T.R.C.L.H. E un tînăr de 20 de ani, n-a făcut școală multă și vine adesea pe aici să ne ceară lămuriri despre lucrurile neînțelese din cărți. La bibliotecă nu ne mulțumim să împrumutăm romane, organizăm „pe loc", sau mai amplu, în zile anume, discuții. Ichim a citit în ultima vreme „Contele de Monte Cristo", Creangă, Serafimovici, „Intîia dragoste" de Atasov, „Calea albă" de Förster...

Traian Filimon e paznic, are 26 de ani și face poezii. Cu toate că e bolnav (nu vede bine), vine zilnic pe la noi să citească ziarele și revistele de cultură. Iată fișa lui: Sadoveanu, „Idiotul" de Dostoievski... versuri de M. Beniuc, Breslașu, Veronica Porumbacu, Ioan Meițoiu... Mă iertați o clipă.

Bibliotecara s-a întors și vorbește cu un vizitator care solicită atenție. E îmbrăcat țărănește și a venit să aducă îndărăt cîteva cărți. Sandru Fianu, întovărășit din comuna Cristur, a făcut 4 kilometri pînă la Deva ca să aducă, punctual, o carte și să ia, în loc, alta. A făcut multe drumuri pînă acuma și a citit multe. Ultima carte, cuprinzînd însemnările lui V. Dănciulescu dintr-o călătorie în Vietnam, i-a plăcut. Alta, tot niște note de drum, nu i-a plăcut: „Slabă". — La revedere, tovarășă bibliotecară — La revedere, tovarășe Fianu... E după-amiază, ușa se deschide din două în două minute, vin cititorii să ceară cărți pentru sala de lectură, cărți pentru acasă, cărți pentru sala (special amenajată) de copii. Trei camere are la îndemîna publicului biblioteca. Trei camere de cultură...

— Aveți nemulțumiri?

— Evident. In primul rînd avem prea puține exemplare din anumite cărți. Mă refer la cărțile bune.

— Ințeleg...

— Sînt cărți care se citesc, altele care se devorează. Priviți (îmi arată cîteva romane zdrențuite), au fost distruse nu de neglijență sau de acte violente, ci pur și simplu de... lectură. Fondul pentru achiziționarea de cărți...

— Bune...

— Trebuie sporit. In al doilea rînd, am dori să se facă ceva în presă ori altfel, nu mă pricep, pentru popularizarea mai vie, mai concretă a scriitorilor. Vin pe la noi cititorii încîntați de o carte sau alta și cer informații despre biografia autorului. N-avem. Se organizează discuții sau recenzii la stația de radio-amplificare, în cluburi muncitorești, în școli, vin oamenii și cer biografia scriitorului discutat. N-avem.

In al treilea rînd — asta e o chestiune care nu se poate rezolva pe cale administrativă, dar cred că prezintă interes pentru scriitori — se întîmplă foarte adesea ca romanele din care s-a editat primul volum să stîrnească interes și — în consecință — dorința cititorului de a cunoaște urmarea. Dar volumul doi apare (uneori) cu întîrziere de patru ani sau nu apare de loc. Fără discuție că aici nu e vorba de „măsuri" organizatorice. Insă aș vrea să știe autorii în cauză că zilnic, pe ușa bibliotecii noastre, vin oameni aruncînd, ca un leit-motiv, întrebarea:

— Unde e volumul II?

Al. MIRODAN

TIGRUL LA IARBĂ VERDE

Cîte lucruri nu s-ar fi putut înfăptui, dacă în locul războiului rece, pornit de diplomația de peste ocean, imediat după capitularea Germaniei, s-ar fi purces la reconstruirea sufletească și materială a emisferii devastate... Iată cam ce mi-a spus, într-o seară tîrzie, unul dintre prietenii mei. E greu să fii imparțial cînd se pregătește sub ochii tăi, o nouă faptă de lacrimi și de sînge. O faptă care, chiar în răstimpul ei de lungă pregătire, a recoltat, dacă te uiți și socotești mai de aproape, hîrdaie de lacrimi și viroage de sînge. A recoltat desigur, fiindcă așa-zisul război rece, provocat de cercurile imperialiste, acest capitol introductiv, (plin de premeditări scelerate și justificări schizofrenice), la o nouă epopee (cum se numește de obicei, în manualele burgheze orice carnaj mondial) și mai grozavă decît toate cîte le-a trăit omenirea, — a și spuzit planeta cu o mușiță purpurie de mici războaie locale, duse, pe cît posibil, pe înfundate, dar care în totalul lor însumează un număr apreciabil de morminte și ruine, pînă la izbucnirea marelui prăpăd numărul trei. Acea diplomație desuetă, — deși numită „atomică" și de curînd creeată, — și care a pus la cale tactica deșuchiată a tratativelor „pe pragul războiului", e principala cauză a eșecului celor de peste ocean. Și e firesc să fie așa, cînd acea diplomație se zbătea să slujească și să impună de pe poziții de forță sau de neputință, „idealuri" perimate. Numai acel ce-și dă osteneala să măsoare decalajul dintre 1945 și 1960 își poate da seama de întinderea acestui eșec.

Astăzi inițiativa diplomatică aparține de-a binelea țărilor socialiste, celor ce combat în numele păcii.

Diplomația marei finanțe oceanice, n-a fost în stare să prevadă apariția unor noi state. Și nici nu-i va conveni vreodată să facă, în stafăinoase și măgiunuri, poate. Dar uzine grele, nici de ochii lumii. Banul de împrumut nu poate merge mai departe. Nici nu se poate închiria pe termen lung și cu dobîndă mică. Nici nu acceptă restituiri în mărfuri industriale indigene, iar de valuta debitorului, nici vorbă. Și iată cum dolarul împreună cu plăpînda lui soră, lira sterlină sînt sortite să se retragă zornăind din fostele colonii: din India, din Birmania, din Indonezia...

Nu e deci de mirare că tinerele republici l-au primit cu flori și aclamații pe premierul N. S. Hrușciov. El le-a vorbit de pace, cînd ceilalți au vrut să le înhame la război. Le-a oferit mijloace de investiție pe termen lung, cu plata în mărfuri și valută proprie, pe cînd cercurile imperialiste, pe lîngă înrobitoare condiții economice, alăturau și o invitație la măcel, fără muzică, dar cu buccea de armament purtătoare de supradobînzi camuflate. Premierul sovietic, Stegarul păcii, a găsit cuvintele simple care inspiră încredere și îndeamnă la fapte de curaj: „colonialiștii, — a spus el la Djakarta, — nu pot fi alungați niciodată prin rugăciuni. Așa cum tigrul nu poate fi învățat să mănînce iarbă, este cu neputință să-i înveți pe colonialiști să se lase de jaf".

Care să fie oare descîntecul ce mînă pe tigru la pășunat? Ne amintim de o strofă din folclorul asiatic:

La păscut de iarbă verde
Tigrul toată pofta-și pierde.
Că e dulce, că e acră,
Tot mai bună-i carnea macră,
Sîngele, cînd e de om,
Dropia, cînd nu-i în pom,
Chiar dacă-i și bugetă:
Astfel tigrul cugetă.

In tot acest răstimp, Anastas Mikoian, vizitînd Cuba, în emisfera ce părea pînă acum țarc rezervat numai unor anume interese, a semnat cu Fidel Castro un tratat de comerț care salvează economia cubană.

Politica de pace și de ajutor de stat dusă în lume de Uniunea Sovietică, a zdruncinat siguranța de sine a înrăiților colonialiști. Din comentariile de presă, din rapoartele diferitelor comisii parlamentare, se întrevede o șovăială uimită, se ghicește că argumentele sovietice au făcut spărtură de lumină, în mințile adversarilor. Adică ale conducătorilor, fiindcă masele sînt mai de mult lămurite. Și iată, cum, din vorbă în vorbă, se poate ajunge cu încetul la o înțelegere. E de ajuns să continuie discuția.

Ion VINEA

CITIȚI IN PAGINA 8:

- **Interviu cu G. Markov,** conducătorul delegației de scriitori sovietici care ne vizitează țara.
- **Poezii de Hamid Guliam și Gurghen Borian,** membri ai delegației scriitorilor sovietici.

BIBLIOGRAFIE

Traduceri din literatura țărilor de democrație populară

E.S.P.L.A.

- Antologia poeziei albaneze. Prefață de T.G. Maiorescu
- Pagini din proza bulgară. Traducere de Constantin Velichi, Claudia Pătrașcu și Valentin Deșliu.
- Orlin Vasiliev : „Conflictul" traducere de Alex. Velisar, prefață de Gheorghe Dinu.
- Julius Fucik : „Reportaj cu ștreangul de gît".
- Hecko František : „Satul de lemn". Cuvînt înainte și traducere de Corneliu Barborică.
- Peter Karvas : „Jumbo — elefantul alb" — Prefață și traducere de Jean Grossu.
- Ana Seghers : „A șaptea cruce". Prefață de Ion Mihăileanu. Traducere de Elena Davidescu.
- Iaroslaw Ivaszkiewicz : „Fuga lui Felek Okon". Prefață și traducere de Elena Lintz.
- Boris Stancovici : „Singe stricat". Prefață de Mirko Jivcovici. Traducere de Iulia Soare și G. Bulic.
- Brody Sandor : „Invățătoarea" (Piesă în trei acte). Traducere de Sidonia Drăgușanu și Karin Rex.
- To-Hoai : „Povestiri vietnameze". Prefață de B. Stoian. Traducere de Clementina Voinescu.

EDITURA TINERETULUI

- Ivan Vazov : „Oropsiții". Traducere de C. Velichi.
- St. Mircev : „Tineretul revoluționar dimitrovist". Traducere de Alina Mirea și C. Velichi.
- Nadia Trandafilova : „Vremea zboară". Traducere de C. Velichi.
- A. Polednak : „Deasupra noastră flutură steagul roșu". (Pagini din viața tineretului cehoslovac). Traducere de N. Stoian.
- E. Stritmatter : „Tinko". Traducere de Em. Cerbu și Iudith Coman.

CONSTANTIN CRACIUN — „Activitatea sportivă a tineretului"

Din nou despre poezia pentru copii

(Urmare din pag. 1)

încearcă să creeze în micii cititori unele deprinderi de igienă elementară. Elogiul săpunului, al periei de dinți sau al pieptenului, nu poate, firește, duce decît la versificări în cel mai bun caz amuzante dar cu un cert rost pedagogic. In aceeași categorie se înscrie și cartea lui Al. Sahighian „Dacă numeri pîn-la zece", care rezolvă cu fantezie exercițiul destul de dificil de a-i ajuta pe preșcolari să-și formeze reprezentări matematice elementare. Valoarea propriu-zis poetică a unor astfel de lucrări nu poate depăși însă, în general, anumite limite. Acurateța limbii folosite, corectitudinea rimării și ritmării, eventualele nuanțe umoristice rămîn, după părerea noastră, condiții suficiente ale unei astfel de poezii didactice.

In ansamblul ei, poezia pentru preșcolari și elevii din clasele mici nu beneficiază însă de justificările expuse mai sus. Sînt citabile cîteva succese („Prințul Miorlau" de Nina Cassian, ciclul „Niște fabule" din volumul „Schimbul de mîine" al lui Marcel Breslașu). Lucrurile nu stau totuși prea bine nici în acest domeniu, căci producțiile slabe sînt îndeajuns de numeroase. Răsfoind, de pildă, un volum ca „O grădină pe lumină" de Teodor Dragomirescu, vom rămîne întristați de banalitatea tratării unui subiect care, prin el însuși, îndeamnă la poezie. Irită încercările de „contemporaneizare", forțate sau absurde, ca în strofa : „Iar pe fir de leuștean, / In lumina care-l bate, / Suie melcul bourean, / Cu motocicleta-n spate". Asociațiile sînt trudnice : „Prinde așchia îngusta / Care toacă zarzavatul... / Dintr-un singur salt, lăcusta / A luat... campionatul" sau : „Să nu treci cu ochii-n van / Peste vatra cu garoafe : Astă-noapte Luchian / Mi-a lăsat autografe". Micul basm în versuri „Capra cu clopoțel", „prelucrare de Al. Amzulescu", dovedește din partea autorului o totală lipsă de fantezie poetică, și, pe deasupra, e scris într-o limbă cu false inflexiuni folclorice de acest gen : „S-a dus, / s-a tot dus, / prin pustii, / prin sihăstrii, / multă cale-mpărăție, / — ca voie bună să ne fie! — / iar cuvîntul din poveste / înainte mult și mîndru este! / Cine va asculta, / bine-a-nvăța ; / cine va dormi, / va hodini, / nici mult nu va folosi, / mîine-n zori, nimic n-a ști..." Vom remarca în treacăt, contactul, dacă nu rar, adeseori superficial, al poeziei noastre pentru copii cu folclorul ; bine asimilat, acesta ar putea duce la dezvoltarea ei pe o direcție foarte interesantă ; ne gîndim nu atît la folosirea directă a unor personaje din basmul popular — frecventă mai ales în basmele versificate — cum ar fi zîne, zmei, spiriduși, pitici, etc — cît la o viziune poetică de esență folclorică și la utilizarea, în sens creator, a bogatului fond de ghicitori, zicale, proverbe, strigături, mai ales în speciile lirice ale poeziei pentru copii. Vîrsta copilăriei se caracterizează, după cum se știe, printr-o mare exuberanță, printr-un prisos de energie care adeseori se consumă în jocuri. De ce lipsește aproape total o poezie a jocului — cînd jocul are un rol atît de important în dezvoltarea morală și intelectuală a copilului ? O astfel de poezie ar putea și ea porni tot de la folclor.

Intr-un articol publicat într un număr trecut al „Gazetei literare", erau discutate problemele pe care le ridica reflectarea actualității în poezia pentru copii. Un aspect interesant, amintit doar în treacăt, ni se pare acela al pătrunderii unor preocupări legate de știință în poezia pentru copii. E vorba, mai ales, de poemele mai ample — de ceea ce s-ar putea numi „basmul științific" în versuri. Intr-un interesant articol intitulat „Căi noi ale fantasticului", („Viața romînească" nr. 10/1959), Viorica Huber se referă, printre altele, și la cîteva basme științifice în versuri, analizîndu-le. Dintre aparițiile mai recente, reținem, împreună cu ea, poemul lui George Tudor „Bob-auriu", remarcabil prin tratarea poetică a unei teme din domeniul științelor naturale (lupta dintre porumb și paraziții săi). In ciuda unor deficiențe de ordin secundar, poemul lui George Tudor vădește posibilitățile genului, chiar cînd e vorba de abordarea unei teme în aparență aride.

O astfel de preocupare (utilizarea temelor din diferite științe) merită să fie mai amplu ilustrată pe viitor. In era zborurilor cosmice, imaginația științifică a copiilor trebuie educată din vreme și cu grijă.

In general, situația actuală în poezia pentru copii nu ni se pare prea îmbucurătoare. Se impune atît o lărgire a cadrului tematic, cît și un efort susținut de ridicare a nivelului ei artistic. Dar esențial ni se pare ca poeții să conceapă în mod adecvat ceea ce numeam „dialogul cu copilăria", căci numai astfel misiunea educativă a poeziei pentru copii poate deveni cu adevărat eficientă.

Este greu de crezut că așa zișii „specialiști" în poezia pentru copii lipsiți de har pot răspunde acestor exigențe firești. Dezvoltarea poeziei noi pentru copii cade cu precădere în sarcina acelor poeți autentici care, prin activitatea lor de pînă acum, au dovedit, fie și indirect, aptitudini în această direcție.

Matei CALINESCU

SCRIITORII IN UZINE

Ce ochi ar putea îmbrățișa multiplele fațete ale vieții noastre noi ? Ele sînt nu numai diverse, dar cu fiecare zi cresc, capătă adîncime și strălucire. Nu știi la ce să fii mai atent. In jurul tău, prefacerile se petrec în mod uimitor. Trăiești într-un oraș care e al tău, în care fiecare piatră ți-e cunoscută și orașul îți arată un chip mereu mai tînăr și mai frumos. Iți place să te plimbi pe bulevardele largi, să rătăcești prin locurile care odinioară purtau numele infamant de „periferie" și să descoperi acolo cvartale splendide de blocuri, cu portale și arcade, vile elegante și grațioase.

Aerul cetății e plin de sonorități. Mistria, ciocanul, betonierele închipuie o simfonie sublimă, căci îndărătul lor auzi bătînd inima făurarului. Pe el îl întîlnești pretutindeni. Se află pe schelele înalte, în ninsoare și în ploaie, ca să-ți facă ție un cămin tihnit și luminos, o școală cu săli aerate, o creșă, bibliotecă etc. Il găsești în mijlocul talazurilor de zgomote iscate de țevile incandescente rostogolite pe laminor. Țevi care nu mîine, ci azi, vor străbate scoarța rezistentă a pămîntului, scoțînd la suprafață țițeiul cafeniu și cu luciri albastre. Il vezi pîndind clipa în care va elibera, cu un gest bărbătesc și ferm, oțelul țîșnind în șuvoaie fosforescente, îl auzi cum încearcă motorul tractoarelor care vor lua în piept ogoarele nemărginite. Il deslușești printre fusele care cîntă subțire, răsucind milioane de fire de bumbac. Și oare, unde nu e mîna lui meșteră ?

Dar izvodind toate aceste bunuri, ni se descoperă chipul lui adevărat, cel lăuntric, cu simțiri profunde, cu năzuințe și visuri, pe care ne străduim să le tălmăcim în cărțile noastre. El nu este numai mîna care plămădește formele, ci și gîndirea care le însuflețește. Nevoia lui de cuvînt șlefuit, de sunet armonios, de culoare vibrantă, e din ce în ce mai vie. N-ar merita să-l urmărim și în îndeletnicirile sale spirituale ? Firește, sînt bune documentările, — să [...] mintările și succesele muncii. Ești totuși un spectator și se creează o distanță. Să mai facem un pas s-o înlăturăm, să fim cît mai aproape de el. Ne-am obișnuit prea mult să-l vedem doar printre mașini și adesea am uitat de nobilele aspirații ale muncitorului.

Poate de aci, din acest gînd înalt, a ieșit îndemnul care ne-a unit de curînd o seamă de poeți, dramaturgi și prozatori, dornici să ne răspîndim prin uzinele Capitalei noastre, în mijlocul muncitorilor, participînd la activitatea lor din brigăzile de agitație și echipele artistice. Este un aspect de muncă nou și interesant pentru mulți dintre noi. Și iată că, spontan, scriitorii prezenți s-au oferit să ia parte la această inițiativă Mihai Beniuc se va duce la Uzinele „23 August", răspunzînd unei chemări mai vechi, Horia Lovinescu, M. Davidoglu și Violeta Zamfirescu la „Grivița Roșie", Al. Șahighian și Lucia Demetrius la „Timpuri Noi", Mihu Dragomir și Dimos Rendis la „Tudor Vladimirescu". Veronica Porumbacu și Sidonia Drăgușanu la Filatura „7 Noiembrie". Al. Andrițoiu la „Semănătoarea" etc.

Muncitorii ne așteaptă cu încredere și cu dragoste. Să le întoarcem cîte ceva din ceea ce primim de la ei, aplecați cu grijă pe rodul ostenelilor minții și al talentului lor. Căci brațul care mînuiește mistria și ciocanul a învățat în acești ani să zăbovească și pe strunele unui instrument muzical, pe un text dramatic, pe fila delicată a cărții. E ceasul de desfătare sufletească. Să culegem cu grijă, fie slova stîngace, fie cu har, din ziarul lui sau din sertar și să suflăm în jarul lor ca să devină flacără. Vom învăța multe de la ei. De unde știm pe care deget strălucește mărgăritarul talentului ? Poate că rîndurile acestea, care critică ascuțit și cu haz o serie de lipsuri din uzină, anunță un excelent pamfletar. Poate că pagina istorisind o întîmplare reală din viața unui muncitor e și prima treaptă a unui viitor scriitor. Poate că în jocul filatoarei de la echipa de teatru se dezvăluie o sensibilitate artistică deosebită.

Mai este oare nevoie să subliniez cît de folositor ne va fi și nouă contactul direct, nemijlocit, cu acest mare laborator de viață care e uzina, cu oamenii, pasiunile și visurile lor ?

Sînt convins că toți scriitorii merg înspre ei cu inima caldă și o floare curată în vîrful peniței, care se numește simplu : entuziasm.

Ieronim ȘERBU

O CARTE PE SĂPTĂMINA — COSTACHE ANTON: „Seri albastre"

După ce, în nuvele și povestiri publicate în periodice ni s-a relevat ca un prozator cu certe posibilități, știind să conducă dibaci acțiunea, să creeze situații expresive, cu insinuarea unui fin umor subtextual în episoade, Costache Anton debutează — mai mult decît promițător — în roman, introducîndu-ne în mijlocul unor copii neastîmpărați și inteligenți, dezvăluindu-ne sfere de preocupări, zone sufletești ale școlarilor de astăzi.

Inspirat din viața copiilor, „Seri albastre" este, firește, un roman, dacă nu propriu-zis de aventuri, în orice caz cu numeroase episoade pline de neprevăzut, de peripeții năstrușnice și, adesea, trebuie să mărturisim, captivante. Nu numai copiii și tineretul, ci chiar și noi, ăștia trecuții sîntem răpiți de istorisirea feluritelor întîmplări și necazuri prin care trece Nunu, plecat în zori dintr-o tabără de pionieri pe urmele Vicăi, evadată mai devreme, pe care vrea s-o convingă să se reîntoarcă între colegi, nimerit fără o para în buzunar, într-un tren ce-l duce tocmai la Galați, ajuns, apoi, în miez de noapte, rupt de foame, sfîrșit de oboseală, murdar, la Iași, orașul său de baștină. Sîntem atrași de jocurile „vrăbioilor", școlari ieșeni constituiți într-o „asociație" cu acest nume dat de un profesor șugubăț, de ancheta întreprinsă de Nunu și Țîru pentru găsirea aceleiași Vica, dispărută fără urmă, de războiul lui Țîru cu fratele său mai mare Radu, război încheiat prin fuga de acasă a lui Prîslea și, în cele din urmă, după întoarcerea fugarului, natural, prin încetarea ostilităților, de atîtea și atîtea episoade antrenante, în cuprinsul cărora facem cunoștința unor copii isteți, curajoși și inventivi. Tînărul romancier nu și-a propus însă doar să ne amuze. In țesătura diverselor întîmplări sînt prinse probleme complexe și delicate, de care educatorii se izbesc în fiecare clipă. Infățișînd cu multă simpatie lumea celor mici, prozatorul evită orice tentație de idealizare a ei, nu prezintă numai copii „buni" sau buni și răi, ci, dezvăluind constituția interioară a fiecăruia dintre eroii de prim plan, explicînd această constituție prin educația primită de copii în familie, scoate în relief atît laturile frumoase ale unor caractere în embrion, cît și celelalte, descifrează înfruntarea dintre tendințele opuse, urmărește formarea, în cadrul colectivului și sub îndrumarea educatorilor, a psihologiei unor personaje reprezentative pentru copiii din zilele noastre. Fiecare dintre protagoniștii romanului posedă virtual calități remarcabile. Isoscel e un pasionat matematician, de unde și porecla, devenită renume ; Vica vădește precocități muzicale, stîrnind admirația celor ce o ascultă cîntînd la pian ; Țîru are un ascuțit simț practic și o minte limpede, ageră, sistematică, visînd să se facă inginer ; Nunu e predispus spre reverie și interiorizare, avînd un temperament poetic, asemeni Vicăi, pentru care și nutrește un sentiment, căruia încă nu-i bănuește conținutul ; Mihai, mai mic decît ceilalți, e un copil energic, hotărît, dîrz și de o desăvîrșită corectitudine. Nici unul dintre eroi nu e însă un „erou ideal". Unul e necugetat, repezit, altul ascuns, închis în el, neîncrezător în prieteni, altuia îi place să pozeze, altul, în sfîrșit, e înclinat spre brutalitate iar Vica, singura fată cu un rol efectiv în acțiune e o rîzgîiată, avînd multă vreme un sentiment exacerbat al propriei valori. Toate aceste însușiri și cusururi ies în evidență în toiul diferitelor întîmplări, prin ciocnirea dintre mentalități și tipuri de educație, personajele aflîndu-se într-o necontenită și rapidă — uneori prea rapidă — transformare. Prefacerea sufletească cea mai adîncă o suferă — sub influența colectivului pionieresc — Vica. Dintr-o fetiță capricioasă, imposibilă, ea devine o camaradă exemplară. Procesul acestei schimbări îmi pare însă insuficient motivat, după cum neverosimile sînt unele din reflecțiile ei încredințate jurnalului intim, — ca aceasta: „...Eu, pînă nu de mult, nici n-am existat. Sau, dacă am existat, n-am văzut nimic în jur. Așa cum nici crisalidele din care ies fluturii nu văd nimic Și nu se poate spune că aceste crisalide nu trăiesc" Poate gîndi oare atît de intelectualist un copil, chiar unul precoce? Dacă, totuși, sensul devenirii Vicăi și a altor copii (Nunu, Țîru și ceilalți) este vădit, nu putem prevedea unde vor ajunge Rosei, zis Marele Vrăbioi, un lungan repetent, predispus numai la rele, Hreapcă și Sterpu, ortacii de blestemății, care, pînă la încheierea cărții, nu dau nici un semn de îndreptare. Ce se va mai întîmpla cu aceștia și, în general, cum vor evolua micii eroi ai romanului ce ne-au devenit familiari, vom afla din volumul al doilea din „Seri albastre", a cărui apariție o așteptăm cu interes.

Dumitru MICU

Biografia socială a personajului

Insemnări despre „Bărăgan" de V. Em. Galan

Volumul II al romanului „Bărăgan" vădește mijloace superioare în compunerea biografiei sociale a eroului literar. Ele sînt variate, și în orice caz, nu se pot limita în exclusivitate la acțiune, așa cum constata Ion Vitner în studiul consacrat lui V. Em. Galan din „Viața Romînească" nr. 6—7/1959, referindu-se în genere, la creația prozatorului : „Nu există la Galan descripție caracterologică, reconstituire sau relatare biografică, etc., etc., ci numai prezentare în acțiune și prin acțiune". Credem că în afara rolului important pe care acțiunea îl deține realmente la V. Em. Galan, și mai ales în paginile romanului „Bărăgan", intervin în volumul II factori noi care întregesc arta prozatorului.

Reconstituirea, relatarea biografică, (mărturisite prin gest, frază, fizic, limbaj, sau evidențiate prin analiză psihologică) capătă o amploare epică deosebită, conferind acțiunii mai multă expresivitate. In lumina acestor trăsături cercetăm biografia socială a lui Simion Berijan și Erhan. Sînt două personaje (dintre care unul apare și în primul volum), care, deși foarte apropiate prin esența lor, se diferențiază pregnant. Anumite trăsături individuale, caracterologice, se exprimă printr-o gamă variată de mijloace de expresie care definesc, în ultimă instanță, două moduri de manifestare ale dușmanului de clasă. Chiar prima impresie este concludentă. Pe cît de volubil și de inventiv în discuție este Berijan (falsul delegat al Ministerului Agriculturii) pe atît de greoi și de zgîrcit cu vorbele pare prudentul Erhan (președintele Comitetului Provizoriu din Lespezi). Amîndoi evoluează diferit, tocmai pentru că intensitatea participării lor la lupta contrarevoluționară depinde de experiența socială, politică, a fiecăruia. Prozatorul deosebește nuanțe particulare în portretele celor doi, descoperind biografii sociale deosebite. Disperarea lăuntrică a lui Berijan, simțită în precipitarea acțiunilor sale, pe de o parte, și ponderea, tendința de a tărăgăna răspunsurile construind fraze meticulos îngrijite la Erhan, pe de altă parte, pot fi aspecte extreme de manifestare a dușmanului, în două imagini distincte.

Scriitorul evidențiază mereu logica socială, interesul de clasă în comportarea eroului. Antecedentele sînt doar rare ori amintite, pentru că aspectul retrospectiv al biografiei este sugerat foarte bine prin descrierea atitudinii eroului în cadrul acțiunii în curs. Imaginea lui Simion Berijan ne oferă un exemplu semnificativ. Recomandarea biografiei sociale pare foarte amănunțită, deși, de fapt trecutul personajului este învăluit în mister. Scriitorul furnizează — prin intermediul datelor portretului „exterior" — numeroase detalii în această privință. Berijan se străduiește să împrumute aparențele unui anumit tip „popular", de împuternicit cu treburi obștești. Dar priceperea lui de a mima aerul bonom al unui visător nedespărțit de amintirile trecutului, atrage atenția asupra unui dușman inteligent, care știe să aducă în discuție într-un fel anumit, cu joc de scenă corespunzător, probleme curente ale muncii de partid, reușind să creeze în același timp și atmosfera adecvată conversației. In sfîrșit, Berijan se conformează unor norme de conduită obișnuite între activiștii care, întîlnindu-se, fac schimb de impresii de pe teren. Povestește mereu, cum „a muncit" el, în ilegalitate (!), aici, unde se petrece acțiunea romanului, reia invariabil, cam aceeași istorie de la capăt, cu răbdare, pe un ton familiar și cu nesecat chef de vorbă. Evocarea peripețiilor „eroice" al căror erou pretinde a fi fost Berijan, îi procură o plăcere reală „eroului" nostru. E un prilej de a jubila înregistrînd spaima greu ascunsă a lui Erhan, adept al tacticii blajine, dar și de a-și savura (sursă de încredere în sine) punerea iscusită în scenă a unei povești imaginare. El poate să retrăiască transportat chiar și un oarecare fior romantic — deși în realitate se păstrează uimitor de treaz în visarea lui ! — pentru a demonstra în permanență caracterul verosimil al faptelor. Vorbește moldovenizînd accentul, lățind cuvintele, schițînd mereu în felul lui „dintr-o sprinceană" vechiul apel prietenesc la complicitate întru farsă pe care alți oameni cînd „fac cu ochiul" îl schițează prin jocul pleoapelor". Mai presus de rolul ocupat în intriga propriu zisă a romanului, portretul lui Berijan, și îndeosebi limbajul, mimica, descrierea întregului portret exterior, precizează biografia socială a personajului. Intrusul (care a ucis un activist pentru a-i lua actele) încearcă să joace cu dezinvoltură comedia omului conștiincios, îmbătrînit la datorie și care, în cel mai rău caz, a dobîndit probabil cu timpul și năravul limbuției. Bine calculată, cu tact, vorbăria lui Berijan urmărește de fapt obiective precise. Acționează tatonînd, în felul lui, afișează degajarea și totuși, este mereu atent la reacțiile celorlalți, adulmecînd ca orice aventurier, apropierea primejdiei. Tonul, inflexiunile vocii (ca și sensul limbajului său) dovedesc abilitate și siguranță, bazate pe o experiență prealabilă în relațiile cu oamenii. Scriitorul înregistrează efortul personajului de a-și convinge ascultătorii : „Nu ridica tonul, totuși printre buzele plinuțe și roșii, rotunjite ca o pîlnioară spre urechea ascultătorului, cuvintele țîșneau sacadat ca la paradă, pluton după pluton, frază după frază, calm și sigur; la el fiecare propoziție suna a proverb, a sentință ultimă și definitivă chiar dacă nu spunea nimic" Văzut fizic ca și atunci cînd perorează satisfăcut de sine, Berijan are aceeași mobilitate a trăsăturilor. El se află parcă într-o permanentă acțiune de captare a atenției sau de cucerire amabilă a simpatiei celor din jur, știind să fie în realitate rece și treaz, gata să riposteze scurt, cu hotărîre, energic, așa cum îi cere situația lui de emisar al colonelului fascist. Flexibilitatea expresiei este urmărită atent în fizionomia personajului prin menționarea unui detaliu pregnant, pe care scriitorul îl relevă ori de cîte ori reapare Berijan în scenă. „Iți atrăgeau atenția la el sprîncenele ; o pereche de sprîncene stufoase cum la alții nu-s mustățile, negre, late, parcă bătute în cuie una peste alta, deasupra, timple lunecînd într-un necontenit du-te-vino. Acuș ascunzîndu-și privirile, asemeni unor duioase aripi de cloșcă, acuș planînd vulturește pe mijlocul frunții". Exclamația, uimirea scontînd efect sigur pentru interlocutor, se regizează cu aceleași mișcări spectaculoase : „sprîncenele lui Berijan plutiră greoi înălțîndu-se din voltă în voltă apoi, brusc, frînte căzură jos". Portretul fizic al lui Berijan completează limbajul și mimica exprimînd rafinament, tupeu, hotărîre și duritate — trăsături specifice unei anumite biografii sociale. Gestul brutal, fulgerător ia locul zîmbetului ilustrînd disponibilitatea reacției prompte. Amestecul alternativ de familiaritate dulceagă și de șantaj banditesc este derutant pentru partenerul său, Erhan. Maleabilitatea înfățișărilor, cu resurse deosebite de acomodare, identifică o figură de aventurier cu atît mai periculos, cu cît este stăpîn pe reacțiile lui. Prozatorul fixează prin imaginea lui Simion Berijan, un tip odios de dușman care încearcă să lovească, strecurîndu-se în primele rînduri ale luptei. Denunțarea acestor manevre ale dușmanului evidențiază observația profundă a scriitorului, capacitatea sa de a detecta aspecte dintre cele mai caracteristice ale luptei de clasă.

Miron DRAGU

CRONICA LITERARĂ

MIRON RADU PARASCHIVESCU: „Laude și alte poeme"

de Paul GEORGESCU

Inșelătoare simplitate, savantă naivitate a versului paraschivesc, în care poetul se ascunde după lucruri, împrumută voci ale altora spre a ne face să-l uităm... Dar în această sugestie, găsim o artă poetică antiromantică (sau, de vreți, anteromantică) fiindcă poetul nu este numai o explozie a sentimentelor ci poate fi — cum mai ziceam odată — o mare transparență care vibrează, o energie care recepțează și dă după ce a sporit. Poemele sale sînt laude, descoperiri, relevarea sublimului în banal. O tomată, un măr, un bob de strugure, o fată, un copil devin purtătoare de principii. Ceea ce pare simplu și obișnuit e încorporat marelui proces al creației, poetul cîntă (aici termenul e potrivit) principiul fecundității necesare. Lauda creației laice, atît de complicată în strălucitoarea ei simplitate este — cum observa G. Dimisianu — lauda fecundității, a rodului, într-un cuvînt, a muncii creatoare, respingerea deci a morții, degradării, parazitismului social, a exploatării și a războaielor de jaf. Poemele politice ale lui M. R. Paraschivescu se încorporează acestui univers al creației pașnice, din care moșierul, burghezul, chiaburul au fost alungați.

Volumul se deschide cu un amplu poem : „Cîntarea Romîniei", amintire a vremurilor de restriște și răsmeriți. Poemul este o evocare a mersului revoluției la romîni, de la izbirile haiducești, ridicările țărănești, pînă la mișcarea revoluționară organizată și condusă de partid, încheindu-se cu lauda țării de azi care construiește socialismul. Poetul a reluat ideea lui Russo — firește, în alt punct al spiralei — a preluat-o și artistic în sensul folosirii mijloacelor poeziei pașoptiste. Intîlnim aici o idee statornică a lui Miron Paraschivescu, care folosește adesea forme considerate desuete. Nu făcuse așa și Arghezi mergînd spre versul lui Bolintineanu și cel antonpannesc ? Poemul lui M. R. Paraschivescu utilizează larg și folclorul. Toate acestea, ne arată că nu trebuie să avem prejudecăți, că problema poeziei contemporane nu se va rezolva prin folosirea sau abandonarea unui anume tip de vers, ci prin calitatea conținutului, intensitatea sentimentelor etc. De asemeni, și în acest volum, autorul folosește posibilitățile ritmurilor populare.

Iată, de exemplu, intervenții ce amintesc de marele poem al lui Budai-Deleanu :

Rogu-te, Muză, fă-mi să nu-mi fie
Lira și cîntul strunite-n pustie !
Fă-mi-le, Muză, să fie
Ca floarea de păpădie,
Rotunde și multe-n cîmpie.
Vîntul să le poarte
Vieții, din moarte,
Din ele să crească
Și să tot rodească.
De fiestecare, o mie!" (pag. 11-12)

Pastișa e însă, ziceam, înșelătoare, căci în versurile „Țiganiadei" nu se găsesc asemenea sugestii : „Un singur lucru, rogu-te-ți cer : / Să fremete și-n mine răscoala celor mulți, / Ca trecerea clipei, prin plopi, către cer !" (pag. 20). E sugestiva imagine, de o sensibilitate atît de modernă, a poetului ce primește, culege, alege și retransmite sporit. Sau cu un vers din Neruda (citat de M. R. P.) : „...Căci orbul cartof și strugurele / Dau slavă luminii din humă".

Descrierea obijduirii și sporirea revoltei e realizată prin alternarea ritmurilor populare cu cele pașoptiste, a căror rostogolire solemnă e folosită cu măiestrie :

„Unde lîngă mamă, nevastă și soră,
Prin cel lan bălan, un trufaș cosaș
Mijlocul subțire avîntă ca-n horă
Arcuindu-și coasa prin lan lucitoare
Și adună brațul scurt a-mbrățoșare..."
(pg. 22).

Varietatea modalităților clasice romînești alternate în poem e remarcabilă și nu o putem epuiza aici. Iată versul pașoptist :

„Cum chiar dintr-a lor carne, golanii
dau mîncare păduchilor ce-i rod,
Hrănesc mii de pălmași pe toți ciocoii
grași călări peste norod ;
Rupți, chinuiți în chingi, supți și
mînați de bici, desculți prin ger
și glod,
Același crunt destin, potrivnic și hain,
îi poartă-n trist exod". (pg. 46)

alternînd cu abstracția versului eminescian din „Ondine" :

„Și precum alți sori
Nasc în ceruri caste
Trecînd călători
Pe orbite vaste," (pg. 42)

pentru a trece apoi la retorica eminesciană din „Scrisori" :

„El suie din durerea care mocnea în
țară :
Ca tot ce-i astăzi liber și viu, el s-a
născut
Din luptele prin care poporul a trecut" (pg. 67)

Ar fi fost, desigur, de analizat mai în adîncime varietatea modalităților clasice romînești folosite și mai ales de urmărit pasajele folclorice ale poemului. (In țesătura versului popular sînt introduse regionalisme, cuvinte noi, „radicale" : „Că nația toată, / purtată prin zloată,..." „Cu aur din mine, / Cu vite bovine, / Cu grase porcine..." „Cu cele păcate / Grase, pomădate / Și ferchezuite / Și gargarisite..." „Celor mari boieri / Care-și zic bancheri / Și finanțieri...”). Ar fi multe de spus despre arta cuvîntului, a nuanței și atmosferei, dar nu am făcut această și așa lungă incursiune în ritmurile Paraschivescului decît pentru a sublinia o idee enunțată de la început și anume că scriitorul e o transparență, o tăcere prin care auzim sunetele unei mulțimi. In acest poem, Miron Radu Paraschivescu nu a vrut să se evidențieze pe sine ci, continuînd opera neterminată a lui Alecu Russo, aducînd-o pînă în vremile noastre, s-a drapat în hlamida marilor înaintași pentru a nu lăsa să străbată decît lauda patriei, decît ritmul suitor al revoluției la romîni. Dar existența însăși a catedralei nu-l semnează oare mai bine pe arhitectul care nu a vrut să-și scrie numele pe zid?

Dacă ar fi totuși să facem o rezervă am formula-o astfel : partea „haiducească" a poemului e mai răsfirată decît ar fi fost nevoie, în timp ce partea închinată luptei ilegale a partidului e mai puțin întinsă și mai puțin impresionantă decît ar fi fost necesar. Dar adevărata Laudă a partidului e în cele „Cinci toasturi de ziua partidului" sau în acea prea frumoasă „Dedicație" ce se află la sfîrșitul volumului. Poetul pîinii, al fructelor, al rodirii, al fecundității, ce vrea să prindă în fiece cuvînt „Tot ce-i frumos și spornic pe pămînt" e de asemeni un poet al binelui ce izbîndește cu necesitate. Aceasta este și ideea poemului „Cîntarea Romîniei", în care tot ce e strîmb și putred este pînă la urmă doborît. Căci așa cum, în mod necesar, firesc și simplu, ogoarele rodesc prin muncă — „izvor sacru de rodire" — tot astfel ideile necesare, firești și clare ale partidului trebuiau să învingă prin luptă și să rodească. Aceasta este ideea volumului. Poetul, ca și militantul, ajută conștient principiul rodirii necesare :

„Fiorul limpede-l păstrează
Din vechea luptă așadar,
Să fii, cînd te pătrunde-o rază,
Strălucitorul ei pahar !"

PANAIT TUDOR

Observații pe marginea unei prefețe

Fără a fi astăzi „o enigmă nesplicată", opera lui Mihail Eminescu ne pune încă destule întrebări. Eminescu rămîne marele subiect al istoriei literaturii romîne. Statul socialist i-a tipărit opera în numeroase ediții, în tiraje de nevisat înainte, totuși repede epuizate.

Astăzi, Eminescu a devenit cu adevărat cel mai popular scriitor romîn și această popularitate se întemeiază pe cele șapte sute de mii de exemplare tipărite și epuizate numai în ultimii ani. De n-ar fi decît atît, și încă am înțelege că studiile întreprinse de noua istorie literară rămîn cu totul insuficiente ; rămînem datori cu o exegeză științifică a vieții și operei eminesciene. Și aceasta cu atît mai mult cu cît bazele studierii științifice au fost puse, în deosebi în cadrul manifestărilor legate de sărbătorirea centenarului Eminescu.

Apariția ultimei ediții e precedată de prefața semnată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Merită apreciat curajul cu care cercetătoarea a pornit să înfrunte dificultățile unei asemenea încercări. Cu toate acestea, trebuie spus de la început că nu de puține ori această lăudabilă îndrăzneală a devenit ușurință, lipsă de răspundere. Cred că e necesar, în interesul studiilor și discuțiilor ce vor urma, să dezvăluim motivele în virtutea cărora prefața ultimului volum Eminescu nu numai că nu izbutește să aducă un punct de vedere temeinic și creator, dar nu corespunde nici menirii de ajuns de modeste de a difuza datele sigure, de pe acum cucerite, în interpretarea operei lui Eminescu.

Anticipînd concluzia observațiilor noastre, vom spune de la început că nu „ideile", în sensul curent al cuvîntului, lipsesc din prefața volumului Eminescu, ci temeinicia, seriozitatea. Cerința minimală ar fi fost aceea de a populariza idei cunoscute, stabilite, să facă accesibilă opera în înțelesurile ei mari maselor de oameni dornici să-l citească și să-l cunoască pe Eminescu. (Ceea ce, de alt fel, ar corespunde scopurilor colecției). N-am avea poate nimic de spus și n-am formula pretenții exagerate, aflîndu-ne în fața unei intenții evident modeste, dar realizate.

Incă din primul paragraf, întîlnim, în cadrul unei formulări asupra căreia vom reveni, o oarecare suficiență, manifestă în ciudata dorință a autoarei de a pune note lui M. Eminescu, de a aprecia anumite calități într-un mod, se va vedea de ce, inadecvat. Se afirmă astfel că marele poet poseda o „sensibilitate de acuități superioare". Observațiile prilejuite de analiza condițiilor sociale în care a trăit Eminescu au un caracter foarte vag, și uneori sînt inintelegibile. Concluzia acestor observații : „Personalitatea și opera eminesciană sînt un produs caracteristic al epocii în acest sens" — e precedată de formularea care ar trebui, așa cum se cuvine, să fie întemeiată pe cel puțin cîteva date convingătoare ; dar iată această formulare : „Astfel, contradicția între viața și aspirațiile maselor populare și liniile generale pe care încercau să le impună treptat în politică și cultură clasele dominante se accentuează". Vedeți dar pe ce se întemeiază opera lui Eminescu, al cui „produs caracteristic... în acest sens" este ea... Cu vreo șaptezeci de ani în urmă, primul cercetător științific al operei eminesciene, Dobrogeanu-Gherea, se exprimase mai convingător, mai nuanțat decît o face acum tov. Z.D.B. Și fără formulări de tipul „liniile generale pe care încercau să le impună". A explica în felul acesta apariția lui Eminescu, mai ales după promițătoarea și — în perspectiva a ceea ce urmează s-o justifice — bombastica introducere: „Creația lui Eminescu nu reprezintă o fulgurație uluitoare, unică și neașteptată pe cerul poeziei romînești" — e cel puțin insuficient. Energia negării („Creația lui Eminescu nu reprezintă..." etc. etc.) este prea mare în raport cu cele cîteva rînduri pale care trebuiau să o justifice. Autoarea voia să spună — simplu — că opera lui Eminescu e rezultatul unor anume împrejurări sociale, unor tradiții de istorie literară. Dar de aici rezultă cel puțin două concluzii :

1) Fiind determinată istoric, nu vedem de ce apariția lui Eminescu nu rămîne totuși „uluitoare, unică și neașteptată" ; din punct de vedere marxist, nu este o contradicție de nerezolvat între faptul că un fenomen, mai ales un fenomen atît de specific și singular cum este apariția unui poet genial, este determinat de epoca sa, influențat de predecesorii săi etc. — și caracterul său calitativ nou, neașteptat, unic, uluitor Opera lui Eminescu reprezentînd, cum bine spune autoarea studiului, „o sinteză istorică de tradiție popular-națională și de cultură", rămîne pentru noi „uluitoare, unică și neașteptată". Este aici o eroare de înțelegere, a cărei firească urmare este concluzia falsă că o operă de mare însemnătate, fiind determinată în timp și spațiu, ar deveni prin aceasta un fenomen comun, curent și previzibil (n-am făcut decît să substituim termenilor : unic, neașteptat și uluitor, respinși de tov. Z.D.B., termenii opuși pe care, probabil, îi preferă). A accepta o asemenea idee, înseamnă de fapt, schimbînd doar semnul, să accepți teza simplistă, mecani-

Interpretări eminesciene

cistă, atribuită criticii științifice de adversarii săi cei mai rău-voitori, după care a înțelege științific un fenomen, înseamnă să-l reduci la un numitor comun, manifestînd o totală opacitate față de caracterul său nou. Tocmai în aceasta constă temeinicia, demnitatea și — putem spune — noblețea interpretării marxiste a fenomenului literar, că înțelegînd științific opera unui mare creator, nu-i răpește nimic din unicitatea sa, din originalitatea sa, cum e cazul lui Eminescu, uluitoare. Eroarea în care cade tov. Z.D.B. constitue un caz foarte tipic de conviețuire a tendinței sociologist-vulgare cu teza străină nouă, după care studiul științific înstrăinează fenomenului literar esența sa unică, natura sa — dacă e cazul unui creator de geniu, — neașteptată și uluitoare.

2) După un început atît de exuberant-polemic la adresa ideii că opera lui Eminescu ar reprezenta o „fulgurație" etc., ne pregăteam pentru o explicare foarte convingătoare și nuanțată a împrejurărilor de istorie literară și istorie socială determinante în apariția lui Eminescu „pe cerul poeziei romînești". Cred că nici semnatara prefeței nu consideră cele cîteva rînduri expediate, fugitive despre climatul spiritual „nu prea favorabil", despre „liniile generale pe care încercau să le impună" etc., despre personalitatea și opera eminesciană ca „produs caracteristic al epocii în acest sens" — apte să constituie acea explicație plauzibilă, științifică, așteptată de noi, după promisiunea atît de energică, de răsunător polemică înscrisă în primul paragraf.

Ceea ce surprinde, mai departe, este că marele dramatism al vieții lui Eminescu, continua zbatere între limitele strîmte ale veacului său, vehemența sublimă cu care izbea în aceste limite, amărăciunea și uneori deznădejdea de a

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

nu fi înțeles, extrema complexitate a reacțiunilor sale lirice, aspirația la puritate și oroarea de pervertirea și corupția societății burgheze, ardoarea erotică înlănțuită de prejudecățile și opacitatea femeii timpului său, tot ce constituie destinul eminescian trăit de genialul poet cu o gravitate care nu admitea ironia, ușurința, echivocul — sînt tratate în prefață cu o anumită facilitate, o anumită dezinvoltură care pare că nu ia lucrurile prea în serios, cu tendința ciudată de a tempera, a modera, a nivela.

Apriga răzvrătire a demonului și luceafărului eminescian, tradusă într-un destin tragic, e rezumată astfel : „sigur că într-o astfel de viață conflictele cu prejudecățile și convențiile societății vremii n-au lipsit". După ce constată că suferind, „desigur" (în treacăt fie spus, semnalăm ca supărător acest „desigur" care, de altfel repetat, introduce, aici poate involuntar, acea notă de nivelare, de aplatizare de care vorbeam), „influențele ideologiei claselor dominante", Eminescu „a rămas mereu aproape de sursa vie a poporului, de năzuințele și bucuriile acestuia, ceeace avea să dea o orientare specială personalității lui", evocînd apoi pe scurt copilăria și adolescența în care „tînărul moldovean se încălzea la flacăra inimii profesorului său iubit Aron Pumnul". conchizînd că „pămîntul și oamenii țării i-au fost primii dascăli, primii săditori, în sufletul tînăr, ai sămînței dragostei aceleia care avea să dea rod atît de bogat", autoarea studiului ajunge la afirmația, greu de acceptat pentru cine respectă destinul și opera eminesciană : „Ceea ce avea să urmeze după

aceste prime experiențe ale unei adolescențe precoce, aveau să fie aluviuni interesante și uneori prețioase, dar care nu mai puteau să afecteze fundamental solida matcă a orientării populare și patriotice a poetului".

Adevărat că dragostea pentru poporul său, modul specific eminescian de a simți o dată cu poporul și în spiritul cel mai profund al acestuia, constituie dominanta operei lui Eminescu (păcat că nu se insistă mai pe larg asupra ei) dar urmează de aici că trebuie să desființăm, cu o ușoară și grațioasă trăsătură de condei, așa, în treacăt, prin formularea îngăduitoare „aluviuni interesante și uneori prețioase", tot ce a urmat adolescenței, glorioasa maturitate a poetului, o întreagă epocă de douăzeci de ani în care de fapt situăm pe adevăratul Eminescu, personalitatea și opera sa așa cum s-au cristalizat pentru noi și pentru veșnicie ? Rămîne pentru noi Eminescu expresia „unei adolescențe precoce" cum spune — iarăși — cu oarecare voioșie, tov. Z.D.B. ? Dincolo de ușurință, care, admitem, poate fi numai de cuvinte sau de „ton" (ceeace nu e mai puțin grav) întrevedem tendința semnalată și mai înainte de a nivela noutatea fenomenului eminescian, întrevedem ecourile acelei afirmații situate în capul studiului cum că „creația lui Eminescu nu reprezintă o fulgurație uluitoare, unică și neașteptată". E adevărat că dacă privim ca încheiată formația lui Eminescu ca gînditor și poet de orientare populară și patriotică, la vremea cînd scria poezia „La mormîntul lui Aron Pumnul" (1866) nu putem întrevedea această uluitoare noutate, ci sîntem înclinați să-l confundăm pe marele poet cu oricare dintre înaintașii săi, și încă nu cu unul de prim rang. „Ceeace avea să urmeze după aceste prime experiențe ale unei adolescențe precoce", — e puțin jenant că trebuie să afirmăm un lucru de la sine înțeles — este poezia lui Eminescu, este adevăratul Eminescu, nici de cum niște biete „aluviuni interesante și uneori prețioase" cum se concede în prefață. Pentru a nu lăsa cumva loc bănuielii că ne abatem de la litera prefeței — deși pe noi spiritul ei ne interesează, și acesta confirmă concluzia că opera lui Eminescu e tratată cu ușurință — vom adăuga că formularea citată pare să se refere mai mult la cristalizarea gîndirii lui Eminescu, decît la opera sa. Dar asemenea delimitare este în cazul lui Eminescu greu de conceput, întrucît marele nostru poet gîndea și simțea organic în actul unic al creației ; fundamental constituită nu puteau fi gîndirea lui Eminescu, orientarea dominantă a personalității sale, pe vremea cînd scria — și la această epocă se referă tov. Z.D.B. — „De-ași avea o porumbiță, / Cu chip alb de copiliță, / Copiliță blîndișoară / Ca o zi de primăvară" ; și în nici un caz nu putem socoti concepția înaltă din „Luceafărul" în ordinea acelor „aluviuni interesante și uneori prețioase" de care vorbește autoarea studiului. Și pentru a înlătura orice posibilitate de a fi înțeles greșit afirmațiile tov. Z.D.B., admitem și cazul că ele s-au referit, în exclusivitate, la trăsătura dominantă a personalității lui Eminescu, comuniunea cu poporul, și nu la personalitatea acestuia considerată în general. Chiar în acest caz, putem pune un semn de egalitate între un sentiment — real — care se concretiza la 16 ani în versuri neconcludente și același sentiment ajuns la o magnifică expresie în atîtea din capodoperele maturității ? Mai poate fi vorba de același sentiment, de aceeași dominantă ? Da, ar putea fi vorba, numai însă în două cazuri și anume cînd am avea să ne exprimăm 1) într-o discuție orală, cînd, lăsînd de o parte „detaliile" urmărim liniile „foarte mari" ale problemei — sau 2) cînd ar fi vorba de un individ oarecare, unul care a mai îmbătrînit desigur, dar în linii mari ne amintește de adolescentul cunoscut odinioară. Dar e vorba aici de un studiu științific, e vorba de Eminescu.

Lucian RAICU

(Continuare în numărul viitor)

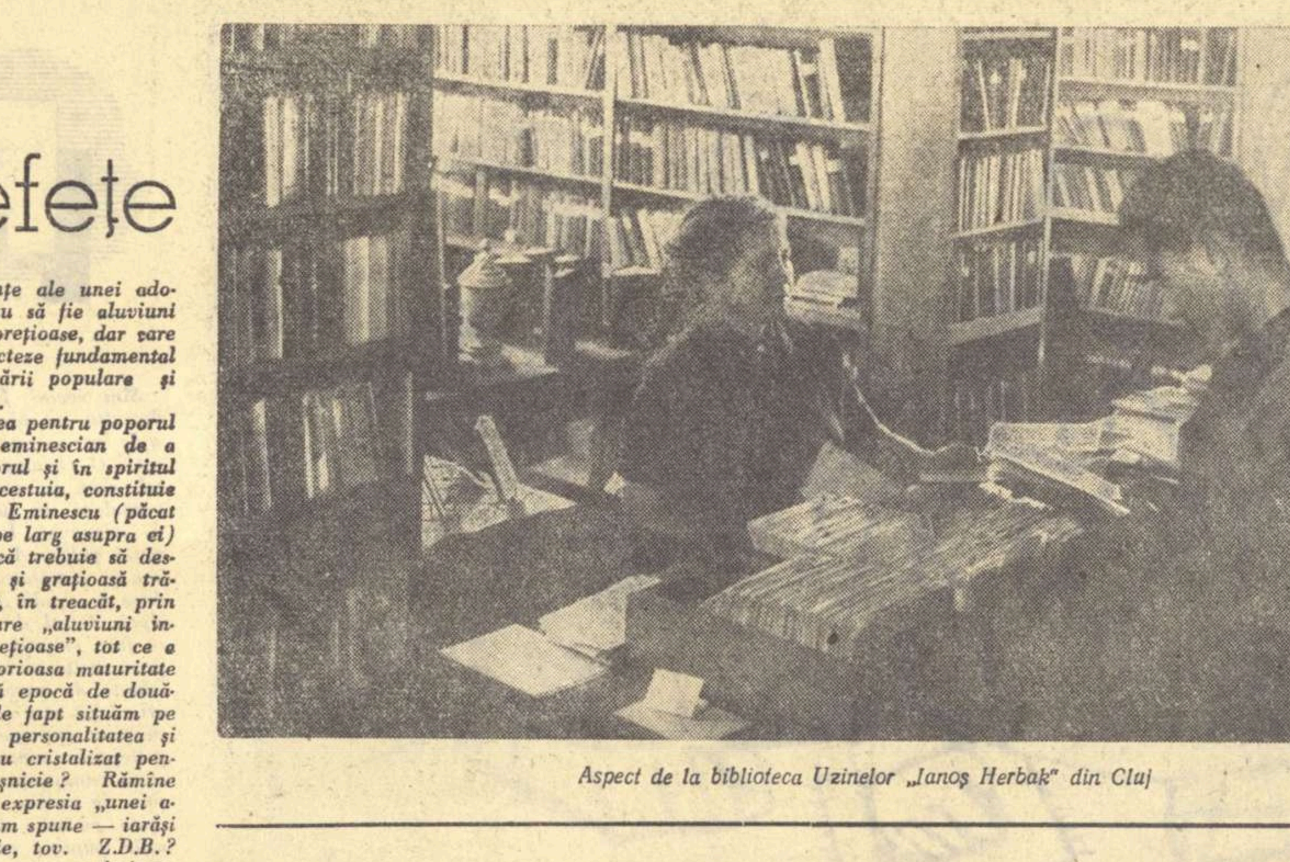

Aspect de la biblioteca Uzinelor „Janoș Herbak" din Cluj

Rigori ale genului și criterii de valoare

Din discuțiile purtate în ultima vreme în jurul unor creații epice, s-au ridicat probleme de metodologie critică, asupra cărora trebuie să reflectăm, pentru a evita erorile relativismului critic și exagerările dogmatice, ambele pernicioase. Una dintre aceste probleme se referă la modul cum trebuie să întîmpine critica o operă literară, ale cărei atribute nu concordă cu cele ale speciei și genului respectiv. Intrebare cît se poate de firească și acei care sînt dispuși să vadă aici o simplă chestiune de clasificare literară, didacticistă, în genul celor inițiate cu cîteva decenii în urmă de autorul teoriei „Capodoperei literare", scapă din vedere importanța ei estetică mai largă.

Indeosebi discuțiile de această natură s-au concentrat în jurul recentului volum al lui Teodor Mazilu: „Bariera", intitulat, impropriu, roman. Prevăzînd această obiecție, Paul Georgescu remarca, în cronica sa din „Gazeta literară" (22.oct./59), că nu este cu putință să utilizezi criteriile romanului clasic în cazul unei opere epice cu profil deosebit:

„Este «Bariera» un roman? se întreabă criticul. Roman în accepția precisă a termenului, nu. Descoperim cu greu un conflict central ,o evoluție gradată a unei acțiuni, anumită dispunere a personajelor în raport cu personajul principal și e dificil chiar să rezumi subiectul cărții. Nu putem judeca deci volumul după criteriile romanului clasic, așa după cum un portret nu poate fi judecat cu criteriile frescei".

Pusă în acești termeni, problema se rezolvă fără prea mari dificultăți. In fond, toată lumea este de acord că genurile și speciile literare evoluează, capătă, pe măsura dezvoltării literaturii, atribute noi, drumul fiind — după cum observa Silvian Iosifescu în cartea sa despre roman — acela de la determinarea rigidă, de la corectitudine — la suplețe și proteism. Mai mult decît oricare dintre specii sau genuri, romanul (după unii romanul este un gen aparte, sau genul prim, ceea ce a fost în antichitate epopeea) se caracterizează prin elasticitate, prin puterea de a cuprinde elemente și procedee ce aparțin altor specii literare. Intrebarea este, însă, cît de departe poate merge această fuzionare, care sînt, totuși, limitele, proteismului, și în ce măsură ieșirea din cadrul atributelor specifice, determinante, ale romanului, sporește puterea de a cuprinde și reflecta realitatea, sau — ipoteză cît se poate de plauzibilă — dacă nu cumva spargerea normelor tradiționale de compoziție limitează realismul operei, întunecă imaginea artistică.

Problema modalității romanului s-a pus nu acum, ci cu mult înainte în literatură. De la onestele compuneri ale învățăceilor peripateticieni și de la primele povestiri mai întinse din vremea Renașterii (sau de la Antoine de la Sale, pe care Pierre Daix, în cartea sa: „Șapte secole de roman", îl socotește „fondator al romanului modern") pînă în epoca noastră, romanul a parcurs un drum lung, nu totdeauna rectiliniu, nu fără a fi negat și exclus din domeniul artei. Chiar în secolul nostru — după un veac de înflorire vertiginoasă a romanului — s-au auzit voci denigratoare. Jacques Bainville, concentrînd atitudinile opoziționiste față de acest gen plebeu, intrus în literatură, spunea: „L'erreur principale du stupide dix neuvième siècle (subl. J. B.) en littérature, est d'avoir fait du roman une oeuvre d'art et peut-être, tout simplement, d'y avoir vu une oeuvre d'art"[1]). Se reproșa romanului tocmai capacitatea lui de a îmbrățișa procedee variate și un limbaj bogat colectat din toate sferele de umanitate — în fine — era privit nu fără oarecare invidie pentru locul favorit pe care îl ocupa în literatură.

Pînă să ajungă la complexitatea din epocile moderne, pînă să atingă plenitudinea simfonică, romanul a trebuit să treacă printr-un lung proces de evoluție în care s-au fixat, nu ca determinante rigide, ci ca atribute specifice, distincte față de celelalte specii literare, legile sale de reflectare a realității, de compoziție. Părintele romanului modern este socotit Balzac, autorul „Comediei umane", un Shakespeare al genului — cum îl numea un critic, dar de la Balzac încoace romanul a cunoscut și alte modalități, a anexat alte procedee și a trecut prin noi fuzionări. Atîta vreme cît romanul a rămas în sfera realismului, el nu și-a infirmat determinantele sale ca specie, nu le-a negat decît în măsura în care le-a reafirmat într-un stadiu superior, mai pregnant, mai apt de a cuprinde realitatea policromă a vieții și de a lumina sensurile ei esențiale.

O dată cu apariția lui Proust, s-a pus sub semnul întrebării modalitatea „clasică", balzaciană, unii teoreticieni deosebind două perioade în dezvoltarea prozei în general și a romanului în special: pînă la Proust și după Proust. Fără îndoială că Marcel Proust, ca și alți creatori epici din secolul nostru, a adus o contribuție substanțială în dezvoltarea romanului, dar a exclude din cîmpul artei vechile capodopere ale genului pe temeiul superiorității introspecției este un act cu nimic deosebit de violența iconoclaștilor dadaiști.

Dînd o replică punctului de vedere susținut de Camil Petrescu în această chestiune (și anume: precaritatea construcției de tip clasic: raționalistă, deductivă, apodictică, tipizantă), G. Călinescu observa — nu fără să fie iritat de faptul că romancierii romîni dintre cele două războaie nu erau nici balzacieni, nici dostoievskieni, nici flaubertieni, deveniseră în schimb subit proustieni, că ceea ce este valabil în „A la recherche du temps perdu" este tocmai ceea ce este clasic, balzacian, obiectiv: „Cît e valabil în Proust — preciza criticul — este obiectiv și organic și prin aceasta clasic, deși aglomerat cu încetineală. Restul, adică trăirea concretului, a eului absolut, nu e, vai, decît un album de senzații, de impresii, de opinii, de maxime"[2]). Romanul nu apare — sublinia criticul — decît cînd „începe să se organizeze o lume de tipuri tocmai și de caractere".

Mulți înțeleg noutatea în artă ca o noutate a formei, a tehnicii, ferindu-se să utilizeze procedeele clasice ale genului, chir răsturnîndu-le dinadins pentru a le reorganiza după alte criterii. Vom spune că toate inovațiile în literatură, atîta vreme cît țintesc să facă mai pregnant un conținut de viață, să impună structuri caraterologice de mare anvergură socială și etică, — sînt bine venite, chiar cerute imperios de dezvoltarea literaturii. Dacă amestecul de procedee, fuzionările cu elementele altor specii și genuri nu au drept scop reflectarea profundă a realității, dacă, de exemplu, încorporarea eseului sau dezvoltarea monologului interior în cadrul romanului modern nu urmărește reliefarea, la un nivel superior, a unei tipologii sociale, ele sînt caduce, periferice artei, și a pune preț pe ele înseamnă a neglija ceea ce este fundamental în raportul dintre viață și artă.

Pornind de la Proust și Joyce, mulți teoreticieni și scriitori occidentali, adepți ai solipsismului, fac eforturi mari pentru a fundamenta noi modalități de roman prin dizolvarea tuturor atributelor clasice ale speciei. De fapt, obiectivul principal al acestor încercări anti-clasiciste este nu numai romanul ca specie constituită și determinată istoric, ci și realismul ca metodă de reflectare în artă. Lupta împotriva eșalonării logice a subiec lui, a compoziției închegate, a ev ției personajului... afectează în n nemijlocit realismul și acei care să renunțe la determinantele speci ale romanului doresc să împingă l ratura pe făgașuri străine realismu Elocventă este, în acest sens, ren țarea la personaje constituite dimensional, renunțarea în speță structuri psihologice viabile. Într număr al revistei „Esprit", consac problemelor romanului contempo se remarca faptul că unii roman occidentali, printre care și Nath Sarraute, pornind de la ideea con tului proustian, de la fluxul inter preconizează o literatură fără pe naje, chiar o pulverizare totală a turii psihice. Ei vor să ajungă as la o proză fără personaje, fără se mente, fără reacții, preferind pre- timentele, stările obscure ,iraționa și, în general, discontinuitatea pr selor sufletești. Nathalie Sarraute nunță în cărțile sale la portretis renunță și la subiect, și la comp ție, la tot ceea ce s-ar putea iden ca cu o esență constituită. Intros ția este dusă în acest caz pînă ultimele consecințe, pulverizînd o structură caracterologică. Criticul vier de Magny observa, în legătură metoda prozatoarei Nathalie Sarra următoarele:

„Ceea ce Nathalie Sarraute vrea sezisează precede sentimentul și siunea ,starea și atitudinea. Cev xistă, dar n-are încă un nume... Sarraute) abandonează astfel o un tă devenită zadarnică: person situat printr-o anecdotă, consti identificabil.

Confruntînd părerile criticului, întîlnit, în romanul „Le Planétari de Nathalie Sarraute, o cuminte cu totul modestă încercare de ana nu caracterologică — căci prozato îi repugnă ceea ce este constituit, terminat — ci de stări psihice con dictorii. Preocuparea este de a n ța analitic (id est: eseistic) o mită dispoziție, o stare psihică și odată comentarea acestei stări — cînd abstracție de caracterul consti de personalitatea umană ca atare în general, de orice cauzalitate. logica interioară a personajului fluxul dispozițiilor, al stărilor am stă în atenția scriitoarei.

Eroina (o tînără fată, Gisèlle) te, de pildă, un fel de excitare proape o satisfacție care se ames cu durerea, apoi o excitare, ameste cu senzația de destindere, pentru subit, la amintirea unei alte sen din trecut, să intre într-o ter stare de neliniște, de frică, de Lumea i se pare inertă, cenușie, i mă, indiferentă — și o violentă zație de slăbiciune pune stăpînire ea, pînă cînd o nouă senzație de tindere, de securitate regăsită, aco intensa senzație de durere și f Psihologic vorbind, personajul n xistă. Anonimatul corporal este mat în chip firesc de anonimatul racterologic. Personajul se divide la anularea oricărei substanțe ps logice, iar epica în aceste condiții vine un album de senzații. [1]

Subiectivizarea personajului, „ mizarea" lui nu este decît cons ța firească a unei concepții solip despre viață, care, transpusă pe nul literaturii, renunță la creația tipuri, la compoziția armonioasă determinarea logică a acțiunii, rînd cu abstracțiuni — cu stări psihice, ca Nathalie Sarraute, sa obiecte inanimate, minuțios desc ca Butor și Alain Robbe-Grillet. primînd omul, se suprimă de realismul, iar romanul — ca sp literară — devine un nou sens, eterogen, între dizertație și eseu. cum s-a ajuns, pe cele mai înt cheate căi, la conceptul straniu „anti-roman", la ideea de dispar a modalităților clasice ale speciei fine, la negarea ei ca realitate is că.

Adevărul este că romanul, ca sp literară determinată istoric (sau „gen proteic"), nu dispare decît plăsmuirile decadentismului — ideea de originalitate, de evoluție are nici un sens în afara proce reflectării realiste a vieții.

Eugen SIMION

1) Greșeala principală a acestui pid secol al XIX-lea în literatură de a fi făcut din roman o oper artă și poate chiar de a fi văzut o operă de artă.

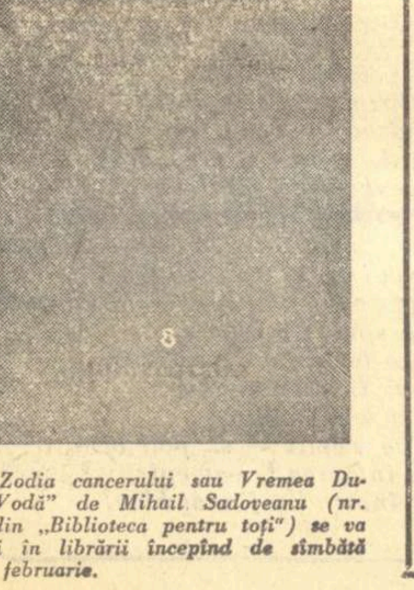

„Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă" de Mihail Sadoveanu (nr. 8 din „Biblioteca pentru toți") se va găsi în librării începînd de sîmbătă 27 februarie.

PRINCIPIALITATEA ȘI OBIECTIVITATEA — ÎNSUȘIRI INTRINSECI ALE CRITICII LITERARE

(II)

de V. IVANOV

Articol apărut în „KOMMUNIST" nr. 2/1960

Se înțelege că ar fi greșit să canonizăm în literatura și arta noastră o anumită manieră stilistică romantică, pătrunsă de patos, cum este bunăoară aceea a lui Dovjenko. Realismul socialist este prin însăși natura sa de neconceput fără o mare varietate de maniere și individualități creatoare.

Am mai spus că maniera de creație a lui V. Nekrasov, marea atenție pe care o acordă vieții cotidiene a omului simplu, a cucerit simpatia multor cititori. In general, zugrăvirea în literatură a omului sovietic obișnuit și a faptelor lui este în afară de orice discuție. Tocmai el, omul sovietic simplu, este eroul principal al literaturii și artei noastre. Tocmai el, în viața lui cotidiană, săvîrșește fapte eroice.

Problema e, cum trebuie zugrăvit omul simplu, cu faptele sale cotidiene. Lumea spirituală a acestui om poate să fie sărăcită, iar zilele sale obișnuite de muncă pot să fie prezentate inexpresiv, monoton, neinteresant. Omul poate fi înfățișat, chiar în munca lui modestă, dar cu pasiune creatoare, cu mult suflet și sensibilitate; rezultatul va fi un personaj interesant, care-l va emoționa pe cititor.

După părerea noastră, cei ce s-au pronunțat pentru zugrăvirea faptelor cotidiene de muncă erau animați de intenții bune. Dar în focul polemicii, ei au opus faptele cotidiene eroismului și în felul acesta s-au îndepărtat de adevăr.

Este caracteristic în această privință, bunăoară, articolul „Dreptul la varietate" publicat de T. Trifonova în „Literaturnaia Gazeta" din 17 septembrie 1959. In articolul redacțional al ziarului „Literaturnaia Gazeta" din 21 noiembrie 1959, care a făcut bilanțul unor discuții din paginile acestui organ, s-a arătat că T. Trifonova opune în articolul ei cotidianul eroicului.

T. Trifonova scrie: «Niciodată „Cei din Kronstadt", „Tragedia optimistă", „Poemul mării" nu au desființat și nu pot desființa opere ca „Bătrînețe zbuciumată", „Mașenka" sau „In tranșeele Stalingradului"...» Așa e! Dar de ce să fie nevoie de o asemenea opoziție? Cine a spus că una din lucrările dramatice cele mai iubite de spectatori — „Mașenka" — ar fi desființată de alte lucrări, tot atît de dragi spectatorilor? Autoarea a recurs la acest mod artificial de a pune problema pentru a concentra atenția cititorilor numai asupra meritelor unor lucrări scrise într-o anumită manieră de creație, pentru a elogia numai lucrări ca „In tranșeele Stalingradului"; dar aceasta înseamnă unilateralitate și nu lupta pentru varietate pe care o proclamă titlul articolului.

Mai tîrziu T. Trifonova și-a precizat poziția. In articolul «Despre „stil creator rusesc", dramatism și viață» (Oktiabr" nr. 1/1960) autoarea a scris: „Recunosc marea însemnătate a lucrărilor lui V. Nekrasov, V. Panova și ale altor cîtorva scriitori, care caută să scoată în evidență trăsăturile caracterului socialist și societății socialiste prin zugrăvirea celor mai obișnuite și cotidiene fenomene. Dar nu sînt de acord cu V. Nekrasov cînd afirmă că acesta ar fi singurul curent în arta noastră și pe această bază neagă creația lui Dovjenko. După părere mea, arta noastră ar fi fost mai săracă dacă nu ar fi existat Dovjenko, dar ea ar fi pierdut mult și dacă nu ar fi existat V. Nekrasov sau V. Panova." Este just și împotriva unei asemenea teze nu poți avea nimic de spus.

Opoziția dintre eroic și cotidian nu poate fi rodnică pentru literatura sovietică. Zilele noastre obișnuite de muncă sînt pline de romantism. Au dovedit-o de minune cei mai valoroși scriitori sovietici. Și aceasta nu pentru că ar fi vrut să poetizeze zilele obișnuite de muncă, să le înfrumusețeze, ci pentru că așa este realitatea socialistă: romantismul trăiește în înseși zilele ei obișnuite, iar ochii ageri ai artistului nu pot să nu-l vadă.

O pildă remarcabilă a felului cum trebuie zugrăviți oamenii sovietici obișnuiți și formarea caracterelor lor în viața muncii de toate zilele, în condițiile realității socialiste, ni-l oferă marele scriitor M. A. Șolohov. Să luăm noile capitole din volumul doi al romanului „Pămînt desțelenit". Vom găsi în ele nu numai o dezvoltare și adîncire continuă a caracterelor lui Davidov, Nagulnov, Razmiotnov, în calitate de conducători, ci și în figuri de oameni ai muncii, oameni de rînd, simpli.

Deosebit de viu este zugrăvit fierarul Ippolit Șalîi. Este un om înțelept și harnic, care la prima vedere nu are nimic deosebit. La început pentru Davîdov el a fost pur și simplu un fierar iscusit, care pune în ordine inventarul agricol destul de simplu (acțiunea capitolului respectiv se petrece la începutul deceniului al patrulea, cînd colhozul încă nu avea tractoare și cu atît mai puțin combine). Și cît de neașteptat se dezvăluie lui Davîdov acest om neînsemnat atunci cînd îl critică aspru, cerîndu-i ca el, un conducător, să fie sincer cu poporul, atunci cînd dă dovadă de o deosebită vigilență față de cel ce mai speră să tragă înapoi viața căzăcimii muncitoare.

Cititorul urmărește cu cel mai viu interes destinele unor oameni simpli, este recunoscător artistului pentru uimitorul său talent.

Este, deci, cît se poate de firească tendința unor critici de a riposta acestei tendințe. Dar în focul polemicii, ei cad în extrema cealaltă. Luînd partea faptelor eroice, ei nu acordă întotdeauna atenția cuvenită aspectelor obișnuite, cotidiene ale vieții oamenilor. Și tocmai de aceasta se agață adversarii noștri pentru a calomnia literatura sovietică.

Aceste două tendințe trebuie îmbinate, așa cum se întîmplă de fapt în viața reală. Este important să prezentăm eroul nu numai atunci cînd a devenit cunoscut și recunoscut, ci și atunci cînd mai e încă neînsemnat pentru alții, să arătăm nașterea faptei de eroism, calea străbătută de erou pentru a o realiza.

Criticului care examinează și confruntă diferite soluții artistice și care aspiră totodată la generalizări teoretice, i se cere să fie cît mai precis să cîntărească fiecare teză, căci altminteri poziția lui poate fi neclară sau unilaterală.

In legătură cu aceasta este semnificativă discuția care s-a iscat în legătură cu „Romanul sentimental" de V. Panova. Talentata autoare a „Tovarășilor de drum" se bucură de „norocul" unor dispute în jurul lucrărilor ei. Au avut loc discuții în jurul lucrărilor „Krujiliha", „Anotimpurile", iar acum în jurul „Romanului sentimental". Aprecierile formulate atît de admiratorii scriitoarei, cît și de cei ce o critică, vădesc adeseori exagerări.

Talentul Verei Panova este original. Ea îi zugrăvește pe contemporanii ei — oamenii sovietici — sub un aspect ca să spunem așa, „de cameră". Este oare aceasta în contradicție cu metoda realismului socialist? Desigur că nu. Infinita varietate a manierelor și stilurilor de creație poate cuprinde și o asemenea manieră. Mai ales că pozițiile inițiale principale ale scriitoarei, cele mai bune laturi ale creației sale, sînt în deplină concordanță cu metoda noastră artistică. Vera Panova afirmă, în maniera ce-i e proprie, elementul pozitiv din realitatea sovietică și condamnă ceea ce împiedică mișcarea noastră înainte. Iată de ce scrierile Verei Panova, inclusiv „Romanul sentimental", au mulți cititori.

Dar, așa cum am mai spus, critica sovietică, chemată să fie obiectivă, nu poate pune pe același plan toate fenomenele literaturii și artei noastre. Există talente și talente. Forța talentului artistic se manifestă în capacitatea de a pătrunde adînc realitatea oglindită, de a sintetiza fenomenele ei esențiale. De aceea nu e întîmplător că numai o lucrare în care actualitatea pulsează din plin și care zugrăvește în modul cel mai viu caracterul eroic al epocii noastre, poate cuceri cercurile cele mai largi de cititori. Lucrările Verei Panova nu s-au ridicat la nivelul unor asemenea culmi ale literaturii sovietice. Criticul este dator să arate acest lucru în mod deschis și fățiș, cu tot respectul și simpatia pe care le purtăm scriitoarei. Nu putem considera obiectivă poziția unor critici care încearcă să prezinte „Romanul sentimental" de V. Panova aproape drept cea mai remarcabilă realizare a literaturii sovietice, iar pe Kușlea — aproape drept eroul central al deceniului al treilea.

Se înțelege că o asemenea încercare nu putea să nu trezească obiecții, și a și trezit. Cititorul a devenit martor la o controversă foarte aprinsă... Această controversă ar fi putut fi utilă dezvoltării literaturii noastre, dacă nu ar fi purtat pecetea unei anumite unilateralități și a unei argumentații insuficiente. Intr-adevăr, unii critici care luptă împotriva tendinței de a considera că maniera de creație a Verei Panova este cea mai importantă, atribuie scriitoarei în focul polemicii cele mai grave păcate. Alții, ridicîndu-se împotriva primilor, cad în extrema cealaltă: ei nu știu să dea „Romanului sentimental" o apreciere care să corespundă însemnătății sale artistice și sociale reale. Nici unii, nici ceilalți nu-l ajută pe cititor să adîncească cele ce a citit și să le pătrundă sensul. O asemenea discuție, bazată pe simpatii și antipatii subiective, neargumentată, lipsită de temeinicie, nu poate decît să-l încurce pe cititorul insuficient pregătit. Iar pentru cei ce sînt în stare să judece singuri cu obiectivitate lucrările pe care le citesc, această discuție nu le poate inspira decît neîncredere din cauza unilateralității ideilor.

Trebuie să spunem că lipsa unei critici obiective tovărășești, se face simțită poate în deosebi atunci cînd este vorba de creația tinerilor scriitori. Aici se întîlnesc de cele mai multe ori două extreme: sau elogierea fără rezerve, sau „săpuneala" jignitoare.

Se știe că în ultimii ani au apărut numeroși tineri prozatori și poeți talentați. Creația unora prezintă uneori însemnate slăbiciuni ideologice și artistice. Căror cauze se datorează ele? De cele mai multe ori lipsei de experiență în domeniul literaturii, dar un ori și dorinței de a fi original, orice preț, de a adopta o atitudi afectată, spectaculoasă. Și într-un ca și în altul, se impune o discuție cr tică tovărășească și convingătoa Săpuneala, ca și apologia, nu pot du decît la agravarea greșelilor.

Al treilea congres unional al scr torilor sovietici care a constituit un din cele mai importante evenimen ale anului trecut în domeniul literat rii, s-a desfășurat sub semnul lupt pentru un înalt nivel ideologic și a tistic al creației scriitorilor. In ace stă direcție a fost orientat Congres prin salutul C.C. al P.C.U.S. și pr cuvîntarea tovarășului N. S. Hru ciov. In intervențiile lor, o serie scriitori au subliniat în mod just fără un înalt nivel artistic nu poa exista nici lucrare cu conținut de id profund, că nici o idee nu-și poa atinge țelul dacă nu e întruchipa artistic, cu talent, cu măiestrie. Tov rășul N. S. Hrușciov a ironizat ace lucrări pe care trebuie să le citești î țepîndu-te cu un ac.

Trebuie să spunem deschis că ni odată încă problema măiestriei artisti nu a fost mai stringentă ca astăzi. nu e întîmplător. Nivelul cultural oamenilor sovietici a crescut nespus mult. Cele mai valoroase opere ale teraturii și artei universale au deven un bun al milioanelor de oameni. M reu noi pături ale celor mai largi ma populare intră în contact cu ele. Ace sta este legea înaintării spre comunism cînd fiecare om se apropie de mar valori ale tezaurului spiritual al om nirii.

In măsura în care critica este est tica în mișcare, criticul este dator fie nu numai un lucrător principial pe frontul ideologic, ci tocmai un e tetician pe acest front, adică să ș să dezvăluie cititorilor ceea ce es cu adevărat frumos, valoros, artis și să combată ceea ce este mediocr plat, meșteșugăresc, chiar dacă s- ascunde sub eticheta actualității și co temporaneității. Critica are datoria primul rînd de a deosebi un astfel surogat de arta adevărată și de a ar ta acest lucru cititorilor.

Un țel măreț dă naștere unei ene gii mărețe. Sîntem încredințați că cr tica sovietică, completîndu-și rîndurile cu noi luptători talentați, se va achit cu cinste de sarcinile pe care i le- trasat partidul.

Text prescurtat

Prînzul de duminică

Schiță de EUGEN BARBU

Într-o duminică mă aflam într-un tren jalnic, călătorind spre Cîmpulung. Era în vara următoare anului secetei, într-o zi strălucită de iulie, cu cerul atît de albastru, încît mă întrebam cum pot oamenii să suporte atîta frumusețe cu atîta trufie, cînd se știe că soarele ne face frumoși, așa cum femeile lîngă care stăm ne înfrumusețează. Locomotiva gîfîia urcînd și numai aburul ei punea un văl tulbure peste acea grație fără seamăn a peisajului. Natura, într-o binecuvîntată uitare de sine, ștersese rănile pămîntului pîrjolit și iunie trecut de-acum lăsase în iarbă, în pomi, un strigăt intens vegetal, dureros în verdele violent. Treceam de halte micuțe de lemn, năpădite de o vegetație neobișnuită după un asemenea dezastru și mă bucuram că voi vedea defileul Dîmbovicioarei, atît de drag sufletului meu.

Călător, numai cu o raniță în plasa țeapănă de fier, nepăsător la ce o să fie mîine, fără gîndul de a găsi un adăpost, mă bucuram pentru zilele furate ocupațiilor sterile din vremea aceea. Eram singur și puțin trist, pentru că totdeauna călătoriile trebuiesc făcute cu cineva, căruia să-i poți strînge mîna cînd vezi ceva frumos, cum spune atît de bine o prietenă de-a mea. Mersul de melc al trenului cu cîteva vagoane de clasa a III-a, cam murdare și mirositoare, mă obosise. Mai aveam cîteva ore și ajungeam și parcă-mi părea rău, parcă nu...

Era înainte de ora prînzului, cam la unsprezece și jumătate. Pe băncile de lemn nu stăteau prea mulți călători. O femeie sănătoasă, cu pieptul mare, îmbrăcată cu fotă și cămașă albă, țărănească; un preot tînăr cam neîngrijit, cu o barbă dezordonată de culoarea castanei mature, cu un potcap turtit, lăsat pe fruntea fără gînduri, deși ochii aveau o melancolie intensă de ecleziast obișnuit cu meditația; și cam atît... Asta o vreme, pentru că, după o oprire într-o stație oarecare, la fel de prăpădită ca celelalte, am zărit prin geam o ceată de necunoscuți năvălind pe scările vagonului în care mă aflam. Se auzeau țipete mici de femei tinere, glasuri tulburătoare care te fac să ciulești urechea chiar cînd ai 40 de ani, pentru că au o impudoare, o sănătate fermecătoare. Ușa de lemn s-a dat de perete și în vagonul liniștit și aproape pustiu au pătruns mai mulți adolescenți. Erau patru sau cinci; dacă mă gîndesc bine, erau cinci: două fete și trei băieți.

N-aveau la un loc o sută de ani. Băieții erau îmbrăcați în cămăși cadrilate de excursie și vorbeau tare. Unul dintre ei fuma, înecîndu-se cu grozăvie, spre ironia celorlalți, nu mai puțin agitați, aruncînd rucsacurile în plasele rigide de sîrmă. Am știut de la început că n-o să le placă vagonul și n-am fost surprins cînd am auzit-o pe una din cele două fete (grațioasă, cu mișcări de femeie tînără, conștientă de tinerețea ei) spunînd că ar fi trebuit să caute alt loc, pentru că aici prea miroase a nemăturat și a sudoare omenească.

— Peste tot e la fel! a replicat unul dintre necunoscuți, trăgînd de un geam murdar, ca să se facă curent.

Am văzut spaima în ochii preotului și m-am bucurat puțin nu știu de ce. Noii sosiți vorbeau tare, se invectivau cu o amiciție exagerată, era cunoscuta destrăbălare verbală a copiilor scăpați de părinți. Păreau fiii unor familii „onorabile", dacă îmi aduc bine aminte, cîte unul o rupea pe franțuzește din cînd în cînd, ca să sperie mitocanii din vagon.

Veselia este o stare imediată și nu are durată. Cînd ține, cade în superficialitate. Dintr-o dată mi s-a părut că nu mai suport mica încăpere pe roate și că ar trebui să mă mut în alt loc. Mă intriga însă privirea lacomă a celui mai tînăr dintre ei, un adolescent palid, cu ochi mari, cu o gură vînătă de tuberculos, mai potolit, mai așezat, căutînd tot timpul la peisajul ud de afară, strălucind în lumina soarelui de iulie.

La Furnicoși, ușa vagonului s-a dat iar de perete și în tăcere se făcuse liniște, cum se întîmplă cîteodată să se facă liniște pe neașteptate și poți auzi sufletul lucrurilor, în tăcere, spun, în vagonul nostru au intrat trei țărani, trei cosași negri de soare, slabi, osoși, cu ochi crunți, cu acea istovire a privirii pe care o recunoști la cei ce muncesc greu sub pămînt, sau pe pămînt, neiubindu-și munca, în sfîrșit, cu silnicia celor săraci din tată în fiu, moștenind o dată cu blestemul trudei și ura față de tot ce-i înconjoară, o ură fără revoltă, o ură mocnind în ei ca un foc de lumînare, o ură fără glas, fără mînie, dar cu mînie adunată multă vreme și cine știe cînd izbucnită pe neașteptate.

Aveau în mîini coasele lor, strînse, cu limbile metalice sticlind în soarele ce intra pe fereastră și le-au așezat lîngă ei, cu gesturi cuminți, cum ai așeza o ființă vie lîngă tine. Erau desculți, cu picioare mari și noduroase, cu niște zdrențe umezite de sudoare, abia acoperindu-i, abia învăluindu-le piepturile slabe. S-au așezat în tăcere pe banca tare din fața mea și cam un sfert de ceas n-au spus nimic. I-am privit pe rînd. Unul avea mai mult de 35 de ani și bănuiesc că era cel mai tînăr. În jurul gurii, adunase atîta muțenie în obișnuința de a și-o strînge, încît am fost mirat să-l aud mai tîrziu întrebînd ceva, cu o voce spartă, depărtată, parcă a altuia. Cel de-al doilea, un bătrîn încins cu un chimir de piele neagră, în care ținea tutunul și cremenea și un briceag vechi, cu limba știrbă, și alte mici nimicuri ce trebuiesc totdeauna bărbaților, cu ochi vicleni, dar de tot triști, obosiți ca și cînd n-ar mai fi văzut nimic, umbla absent cu degetele uscate în tașca lui cu mahorcă, dînd să adune cîteva fire de tutun pe o bucățică de jurnal fărîmată între degetele dibace, cu răbdare multă. Al treilea își aruncase pălăria neagră pe ceafă și se rezemase de scîndurile spătarului. Avea un gît lung și subțire, neverosimil, și o gură mică, frumoasă, ciudată la un om în vîrstă. Nu spunea nici el nimic sau, mai bine-zis, n-a spus nimic multă vreme. Se uita pe fereastră și toată podoaba locurilor pe lîngă care trecea trenul se scurgea prin privirile lui indiferente, spălîndu-le cum face apa de munte pe pietrele rîurilor.

M-a durut nepăsarea lor și m-am gîndit cu tristețe cîte avem de făcut pentru a scăpa omul de această indiferență.

Pe urmă, cosașii au început să vorbească. Era o convorbire de nereprodus, o convorbire în care intrau multe tăceri și pauze absurde, făcînd-o de nepriceput.

— Cîtă coasă? întrebase la început cel mai tînăr, fără să privească la ceilalți.

Am auzit legănatul trenului și glasurile tinerilor zgomotoși. Vagonul s-a umplut de un miros bun de coniac franțuzesc. Preotul din capătul celălalt al vagonului începuse să clipească mai des și privirile i se umeziseră cu totul. Cineva destupase o sticlă lunguiață și strigătele deveniră mai ascuțite, aproape nerușinate. Cîteva pahare de aluminiu fură purtate din mînă în mînă și se auzi gîlgîitul vesel al băuturii căzînd pe fundul de metal.

— Un hectar și jumate... răspunse după multă vreme omul cu pălăria neagră, fără să se miște, făcînd să vibreze numai puțin pielea arsă de soare a gîtului prea lung și prea subțire.

— Și cu două pogoane jumate la Malul cu Flori, poimîine...

Era o socoteală de lucrători agricoli, pe care n-o înțelegeam prea bine, socoteală făcută cu glas moale, aproape indiferent, tărăgănat, fără plăcere.

Pe urmă, se întrebară unde or să doarmă și cineva dintre ei spuse că era o șură în apropiere, la proprietarul locului și după asta își amintiră de un lucru înspăimîntător.

— Alaltăieri, spuse cel cu chimir negru, aprinzîndu-și abia acum țigara fumegoasă, l-a trăznit pe unu', sus, sub pădure.

— Cînd cu ploaia aia mare? întrebă cel mai tînăr, fără curiozitate, apatic, scărpinîndu-se după ureche și privindu-și unghiile mari, negre.

— Atunci...

Se făcu tăcere și iar am auzit legănarea de osii a trenului și rîsetele nepăsătoare ale tinerilor. I-am privit fără nici un sentiment, deși undeva nepăsarea lor devenise dureroasă pentru mine. Cel ce mi se păruse artist se însuflețise, probabil pentru că băuse o picătură de coniac. Avea acum o privire fanatică și o devora cu ochi intenși pe una din fete, ținînd-o de mînă cu o fermitate posesivă, cu o dorință a degetelor asudate ce nu putea să nu fie observată.

— Fulgerul a tras la coasă, adăugă cel ce povestea. El dăduse să fugă să s-ascundă în pădure...

— Și a murit? întrebă mahmur cosașul cu gîtul lung și subțire.

— Încă nu, i-au săpat o groapă și l-au băgat jumate în pămînt. Stă acolo și-i aduce lumea de mîncare; e țeapăn și galben...

Se făcu tăcere și văzui chipul femeii așezate în fața preotului privind la băncile celor cinci tineri. Foșneau niște hîrtii foarte subțiri și în curînd vagonul se umplu de mirosul atît de cunoscut al șuncii de Praga. O fată tăia o pîine albă, bine coaptă și unul dintre băieți despica cu un cuțit bine ascuțit capacul unei cutii de conserve. Cum se întîmplă în astfel de ocazii, mi se făcu deodată foame. Preotul cu barba neîngrijită privea pe fereastră, dar eu îi simțeam lăcrimarea gurii.

— Și are muiere? întrebă iar țăranul cel tînăr.

— Numai trei copii, era văduv... răspunse bătrînul.

Trenul se opri într-o haltă. Soarele intra acum pe fereastră, luminîndu-ne fețele. Era ora amiezii, într-o duminică a anului următor secetei. Călătoria mă obosise puțin și simțeam că o să mi se facă somn. De tinerii aceia zgomotoși mă plictisisem și țăranii nu mai vorbiră cîtăva vreme. Pe urmă, după un timp, cînd mă simții singur și puțin trist, cum ești singur și puțin trist cînd călătorești fără prieteni, se întîmplă un lucru pe care o să vi-l povestesc.

Ajunsesem aproape de Cîmpulung, poate la trei sau patru stații de orașul acesta. Trenul gîfîia printre pomii uzi și strălucitori în soare. Începuse să se zărească munții. Sub noi, traversînd un pod, văzui un rîu spumegînd și pietrele fundului aruncau ecourile căderii apelor. Era una din acele zile pe care n-o uiți toată viața, o zi de care n-aș vrea să-mi amintesc atunci cînd am să simt că mor, pentru că prea era frumoasă.

Țăranii mei s-au adunat mai aproape, au mișcat coasele cu aceeași blîndețe, cum ai muta o ființă, nu niște lemne neînsuflețite și cel bătrîn a căutat într-o desagă de in, cenușie ca sarea grunjoasă și a scos o bucată de mămăligă rece. Era o bucată tare, galbenă, cu găuri, ca un fagure, cu o coajă zgrunțuroasă, o bucată mai mică dintr-o mare mămăligă din care se mîncase de mai multe ori și, înainte de a o așeza pe banca tare de lemn, sub ea și-a așternut batista, o cîrpă mototolită, tot de culoarea sării grunjoase, netezind-o cu blîndețe, ștergînd-o cu muchea palmei. Ceilalți doi s-au aplecat între picioarele desculțe și în tăcere au scos de acolo alte două bucăți de mămăligă, la fel de vechi, de zgrunțuroase și de galbene.

În vagon mirosea încă a șuncă de Praga și a coniac franțuzesc; tînărul care mi se păruse un artist melancolic înfuleca un pește frumos, albastru, ca plumbul, și am zărit sclipătul cărnii, semănînd cu un fulger al undelor de adînc. Dinții sănătoși ai fetelor cu breton, aducînd atît de mult una cu alta, ronțăiau bucățile de franzelă și chipul femeii de lîngă popa cel tînăr era atît de intens lacom, că m-am cutremurat. Părintele cu barba neîngrijită închisese ochii și mie nu mai îmi fu foame.

Țăranul cel slab scoase din traistă în cele din urmă o ceapă mare, rotundă, un fruct frumos, poate tot atît de frumos ca o lampă de noapte, pe care-l sfărîmă cu o simplă apăsare a palmei și tot mirosul de șuncă de Praga pieri.

Cosașul cu chimir negru, de piele, căută în brîul său cu ținte vechi și roase și scoase o legătură, tot vînătă, tot umedă, de culoarea sării grunjoase și o desfăcu cu răbdare, ca pe un pachet cu perle, atent să nu piardă ceva, un pachet în care se afla puțină sare.

După aceea, cei trei țărani își luară prînzul de duminică, în tăcere, fără să privească munții umeziți, strălucind în soarele de iulie, atît de vesel și darnic, care înfrumusețase totul în jur...

Desen de MIHU VULCANESCU

POLITICA...

de ȘTEFAN LUCA

Sînt vecini. Ea, o fetiță bondoacă, desculță, cu păr bălai, împletit în cosiță, într-o rochiță de stambă decolorată. O cheamă Anicuța. El, un băiețel, cîrn, în cămășuță albă vîrîtă în pantaloni de pînză, care abia-i trece de genunchi. Îl cheamă Victoraș, și-i puțin peltic. Au împlinit amîndoi șase ani și jumătate. La toamnă se vor duce la școală. Îi desparte un gard de șipci, destul de rărite, ca să se vadă ce face vecinul. Victoraș se joacă fără prea multă rîvnă cu o minge roșie. O izbește de peretele casei de două-trei ori, după care o lasă să se rostogolească pînă aproape de gard. E unul din prilejurile nimerite să se apropie și să ia cunoștință de ce se întîmplă dincolo, în curtea fetiței. Anicuța, arătîndu-se cucerită definitiv de drăgălășeniile păpușii pe care-o leagănă, pîndește la rîndul ei, cu coada ochiului, cum s-apropie, săltînd ușor peste un smoc de iarbă, mingea.

Sînt supărați de ieri. Fetiței i s-a interzis să iasă în drum și să se mai joace cu Victoraș. Pînă ieri, la amiază, toate au mers strună. Nici un nor nu apăruse pe cerul prieteniei dintre ei. Victoraș nu avea decît un frate mai mare, pe-a cincea, cu care bineînțeles nu se putea juca. Anicuța avea un frățior de șase luni. Nu i se îngăduia să se joace cu el, nici să-l ia în brațe. Ieri, însă, părinții Anicuței s-au certat. Anicuța nu a putut răbda și i-a spus lui Victoraș.

— Tata ar merge, da' mama nu știu ce mai așteaptă...

Victoraș, dînd din cap, ca un om mai încercat, repetă ceea ce auzise, de cîteva ori, de la tatăl său:

— De, e greu la început. O să le vină mintea la cap și lor.

Mama Anicuței ascultase fără să vrea conversația, din cămară. A strigat-o în casă și nu i-a mai dat voie să deschidă portița. Trebuia de-acum să se joace singură cu păpușa. Cine a pus-o să fie atît de slobodă de gură și să umple satul că în casa lor e această ceartă necurmată.

Băiatul a ajuns la gard. În curtea vecină e liniște. Anicuța nici nu-l vede. Șade sub dud, găinile s-au pitit sub șopron de căldură. Cîinele, legat, stă încovrigat la umbră. Băiețașul s-ar fi dus la căminul de zi, dar în dimineața de azi, educatoarea-i plecată în tîrg. Vine de-abia după amiază. Nu-i nimeni acolo, acum. Între două șipci rămîne loc destul pentru năsucul lui cîrn și doi ochi ca două boabe de cărbune negru, strălucitor.

— Du-te de-acolo, îi poruncește fetița. Te vede mama.

Victoraș, a înțeles. Anicuța nu-i chiar atît de supărată. Confirmarea vine îndată ce băiețașul se șterge cu mîneca pe sub nas.

— Se duce la mătușa, îl informează, adăogînd îndată. Iar te-ai șters urît la nas.

Se aude ușa casei și un scîncet de copil care încetează de-ndată, semn că a fost luat în brațe. Victoraș se topește în dosul magaziei, să nu-l vadă, cînd o ieși, mama Anicuței. Aude cum fetița primește porunca să nu plece de-acasă și să aibă grijă de toate ca de ochii din cap, apoi scîrțîitul portiței și două bocănituri pe podețul de peste șanț. Mai stă ce stă, după care se apropie din nou de gard. Anicuța-i dincolo, ceva mai departe de gard, gîndind să se întoarcă numaidecît sub dud, dacă maică-sa a uitat ceva cumva și se întîmplă să răsară în poartă.

Nu se întîmplă însă așa ceva.

În sfîrșit, sînt scăpați.

— Vii în drum? o întrebă Victoraș.

— Mă tem. N-ai auzit cum m-a probozit? Nu mai e chip...

— Pe mine nu mă probozesc, se laudă băiețașul. Tata mi-a cumpărat un motor. Nu merge decît pe podea, în casă. Dacă vrei ți-l arăt.

Fetița așteaptă, pe semne, altceva din partea lui. Se simte singură și nedreptățită:

— Că-mi trebuie mie motorașul tău! Am păpușă și vîrtelniță... am și-un miel.

Băiatul e descumpănit. Un miel și-ncă viu, e ceva. Răspunde, încă nesigur:

— Și noi avem, mulți, mulți, nici nu știu cîți, la colectivă...

— Da' nu-s acas' la voi...

— Avem și-acas', da'-s duși. Și-apoi, zice Victoraș, prinzînd deodată curaj: la colectivă ce parcă nu-s și-ai noștri?

Fetița e încă în domeniul argumentelor mamei:

— Am și vaci...

— Da'tu n-ai văzut, ce-am văzut eu

— Ce? nu se poate opri Anicuța.

— Grajdurile și vițelușii roșcați.

— Roșcați, zici? se miră fetița.

— Ihî. Și vaci multe, nici nu știu cîte...

— Mama zice că alea nu-s ale voastre.

— S-o crezi tu. Întreabă-l pe tata, argumentează băiatul. Avem și noi una în grajd. Așa, să fie...

— Una, ce-i aia?

— Ajunge la o casă de om, de lapte, cumpănește Victor.

Își amintește de ceva și adaogă repede.

— Nici lăptăria n-ai văzut-o. N-ai fost la stînă. Și nici la bostănărie.

— Parcă vă lasă, se-ndoiește de spusele lui, Anicuța.

— Cine? se laudă Victoraș. Moș Burcă? N-aude bine și ne dă chiar el. Și prune o să ne dea și mere. Cîte mere n-am mîncat eu?

Fetița pare gata să se dea bătută. Dar Victoraș prea repede bucuros de succesul înregistrat continuă:

— Noi nu ne împrumutăm de la nimeni. Am dat fînul înapoi la colectiv. Ce să facem cu el?

În Anicuța se petrece deodată o schimbare. Și-aduce aminte că-n primăvară s-au împrumutat cu fîn de la Victoraș. S-au și jucat atunci în grajd. Se simți jignită:

— Laudă-te gură, îi aruncă ea și se-napoie sub dud. Păpușa, părăsită fără milă, fu copleșită de-o avalanșă de mîngîieri și sărutări ca menite să-i vindece piciorul rupt și umărul scrîntit.

Victoraș se întristă. Toate au mers atît de minunat. Încă puțin și s-ar fi jucat cu mingea. Mai bine n-ar fi avut loc discuția. Dar ea a fost pricina. Lui îi ardea de joacă, nu de flecăreală. Nici să se lase nu putea.

Se hotărî să o îmbuneze. Luă mingea în mînă și-o tuli de pămînt. Dincolo tăcerea continua să dureze, apăsătoare.

— N-am zis cine a împrumutat, spune el cu voce tare, fără a se adresa cuiva anume.

Anicuța, fără să se miște din loc, se plînge și ea cuiva:

— Mere avem și noi... o să-i dăm păpușii să pape.

Se vede însă că aștepta ca băiatul să repete cele spuse. Victoraș le repetă de-astădată găsind nimerit să le repete cu nasul vîrît sub șipci.

— ... n-am zis că voi. Cu voi e altceva.

Fetița e interesată. Păpușa suportă al doilea abandon. Și, apoi, mama-i plecată de mult și s-apropie amiaza. Nu-i timp de pierdut.

— După masă mă duc la căminul de zi, o anunță Victoraș. Sau, cîntăreș- [illegible]

— Eu nu pot. Nu mă lasă mama.

Victoraș se gîndește. Așa-i. De unde să știe ea, Anicuța, ce-i acolo, la cămin? Încă ceva. Virgil, din deal, a fost și el. Și Dodu și Mitrică, a lui Cățănuță. Ba și Tica, sisîita, a Timarului. De ce nu s-ar putea duce și Anicuța? O privește atent.

— Hai cu mine, la căminul de zi.

— Nu mă lasă.

— Hai, a fost și Virgil și Mitrică și Tica. Să vezi, tu, avem și aeroplane și urși.

— Și la grădiniță sînt, se apără neconvinsă fetița. Aeroplan, nu.

— Nu stăm mult. Venim îndată înapoi. Nici n-am plecat bine și sîntem aici... Fugim repede. Zici, adaogă el, că te-a chemat mătușa.

Îndepărtarea în timp a pedepsei o înduplecă. Și-apoi la masă vine și tata și cu tata-i altfel. De cînd o bate la cap pe mama să intre.

— Da' să nu stăm mult.

Odată ieșită pe poartă, uită de toate, bucuroasă că-nsfîrșit va vedea ceea ce își dorise. Victoraș îi stîrnise de mult curiozitatea. Se luară de mînă și cotiră pe după grădină, în sus, la deal.

Între timp, îl întreba pe Victoraș, cum e acolo, la cămin, la care el, ferit, dădea amănunte. Că se joacă, mănîncă de toate, capătă și „itamină" și-un fel de mîncare tare bună, la care bucătăreasa-i spune „bunbun", cu orez, stafide și...

— ... zahăr mult, ce de mult și dulceață, nici nu știu cîtă...

Fetița se oprește și-i pare rău că mama nu-l ascultă pe tata. Ar vrea, îi spune lui Victoraș, să fie și ea colectivistă. Amărîtă, îl urmează. Deodată-l strînge tare de mînă:

— Mama! Hai înapoi!

Nu mai au timp. Cu copilul în brațe, femeia e în fața lor. Îi întreabă moale:

— Unde mergeți, Victoraș?

Anicuța aproape că nu înțelege ce spune și încearcă să-și elibereze mîna. Victoraș răspunde, nelăsînd mîna fetiței din mînă:

— La căminul de zi. Să-i arăt aeroplanul...

Mama se apropie de fetiță și-i îndreaptă rochița, îi netezește părul pe timple:

— Așa te duci tu, acolo? Desculță? Colectivisto...

Fetiței îi curg de mult lacrimi. Mama i le șterge:

— Hai, duceți-vă! Să nu stați mult.

Copiii, strînși de mînă, urcă neînțelegînd bine ce s-a întîmplat, în sus.

EVA CERBU „Textiliste"

LINIȘTE NOUA

de A. E. BACONSKY

I

Furtunile se potolesc mereu
Și palid se-nfiripă-acum pe boltă
Surîsul curcubeului. N-am fost
De mult atît de liniștit și n-am trăit
Atît de-adînc speranța tuturora.
Acum dimineața mereu mă găsește mai treaz,
Chiar dacă-n ochi îmi mai stăruie încă,
Sticlind uneori, nebunia mea veche.
Umbra Turnului Babel nu mai vine
asupră-mi,
Nici trecătorul necunoscut nu-mi mai spune:
— Teme-te de sfîrșit!
Iar din neamul celui ce și-a ucis fratele
Nu se vor mai naște copii.
Cuvîntul distanță începe să-mi fie străin
Și nu mă-nfior decît noaptea tîrziu
Cînd simt peste față cum trece-atingîndu-mă
Unda fugară a vremii.
Atunci îmi pare cîte-odată rău
Că fără voie merg atît de repede,
Dar mă mîngîie gîndul că vîrstele mele
O să le poarte cei care-mi urmează.
Ah! Și ce vîrste frumoase le las!
Și nu le cer în schimb decît atît:
Cînd vor vedea că pleoapele mi-s grele,
Să arunce-n țărînă un pumn de semințe
De floarea soarelui.

II

Atît le cer pentru că sînt din oameni
Deprinși să-și ducă zilele prin cîmpuri
Printre semănături și turme văd
Umbrele celor morți — la căpătîiul lor
Adeseori mă întîlnesc cu vîntul
Și-ncet cîntăm de parcă fiecare
S-ar teme să-l audă celălalt.
Aici în țărînă, simțind cu picioarele goale
Atingerea ei, am crezut că mi-e dat
Să mă afle-anotimpul acestor prefaceri,
Aici înălțînd ziduri noi de cetăți
Unde-n locul iubitei
Să mă zidesc treptat pe mine însumi.
Am crezut că voi sta neclintit
Ca pădurile Dornei.
Dar timpul meu e mult mai mare
Decît puteam vreodată să visez,
O amețeală-mi aburește ochii
Și-mi joacă-n față zboruri de comete:

III

Simt că se-arată-n lume lucruri stranii
De care-ar trebui să mă-nspăimînt.
Simt uneori prezențe nevăzute
Și noaptea mi se pare că din haos
Mă săgetează propria-mi privire.
Și-aud pași prin văzduh și tresar,
Cu toate că prin suflet nici o spaimă
Nu-mi trece niciodată. Cine-i oare?
Aș vrea să-l văd umblînd, dar încă-i noapte.
Aș vrea să știu de ce-mi aspiră gîndul
De parcă zbor din mine însumi
Ca dintr-un cuib străin.
Dar cineva-mi șoptește-n preajmă: Lasă.
Cheamă-ți cîinii la tine și-ascultă,
Tu te-ai născut la această răspîntie roșie.
C-un ochi privești amurgul iar cu altul
Vezi dimineața-nvăluită-n neguri.
Nu-ncrucișa privirile.
Nu azvîrli cu pietre în oglinzi.
Tu te-ai născut să faci întîii pași,
Tu ești acela care umblă
Chiar dacă poate încă nu-ți dai seama:
Formele gîndului tău rătăcesc în văzduh
Și zilele ce vin încep să aibă chipul tău
Luminos și albastru. Nu tresări!
Cel care umblă ești tu,
Ai pornit înălțîndu-te dintr-un galben platou
siberian.
Iată profilul tău care seamănă jumătate
cu luna.
Jumătate cu șirul de cai dispărînd în trecut.
Vremea ți-a dat
Această-alcătuire de centaur.
Ai poate mersul uneori greoi,
Dar pașii tăi se-aud în alte lumi
Trecînd cu urme mari, fosforescente

IV

Așa-mi vorbește-un glas și-n taina lui
Încep să-mi simt destinul,
Cu toate că mi-e viața înainte.
Sfîșiat între cel care umblă prin aer
Și cel ce rămîne tăcut să frămînte țărîna,
Sufletul meu va rătăci arzînd,
Sufletul meu va lumina ca un nimb
Pe creștetele tuturora.
Ploi însorite și prăpăstii oarbe
Vor veni dimineața și seara
Smerindu-se la căpătîiul meu,
Iar oamenii își vor căuta în cuvintele mele
O bănuită origine.
Nu rîdeți de părinții voștri, va rosti
cineva-ntotdeauna.
Nu înfruntați păcatele lor,
Ei au făcut primii pași,
Au făcut începutul.
Unde voi fi eu? Nu prea departe, desigur —
O floare a soarelui va crește
Mereu în alt ținut, dar totdeauna
În drumul vîntului de răsărit,
Acolo unde mîngîierea lui
O așteaptă salcîmii umili
Lîngă dealuri domoale.
Nu prea departe, desigur,
Vor stărui pădurile și somnul
Și va trece ca legănîndu-și făptura,
Înaltă și goală — și se va-nfiora
Cînd va atinge zodia viselor mele —
Nu prea departe, desigur, voi fi
La întîlnirea mîinilor noastre cu luna,
La întîlnirea noastră cu timpul,
La întîlnirea acestor ciocane și seceri
Cu anii mei tineri — aici și acolo arzînd,
La răspîntia roșie.

V

Furtunile se potolesc mereu,
Și palid se-nfiripă-acum pe boltă
Surîsul curcubeului. N-am fost
De mult atît de liniștit și n-am trăit
Atît de-adînc speranța tuturora.
Oamenii vor să le-arăți totdeauna cerul
albastru
Și vor să le spui că la fluierul tău
Durerile lor vor veni și tu le vei duce în mare.
Și iată, tu le spui. Ce bine e.
Chiar după ce te pierzi în rătăciri,
Chiar după ce în craniul tău
Își fac cuib stelele cerului.
Chiar după ce expiri — să poți veni.
Să te poți iar întoarce la oameni
Ca să le spui încet: Va fi mai bine.

DUNĂREA REVĂRSATĂ

Fragment de roman de RADU TUDORAN

Oamenii aflaseră că la direcţiune se discută reorganizarea şantierului dar faptul nu le aducea deocamdată nici o căldură; ce să reorganizezi, cînd umbla zvonul desfiinţării? Maistrul Golgota, care nu lipsea la nici o consfătuire, nu le spunea nimic oamenilor, însă pe chipul lui ei vedeau nemulţumirea. Nu, n-avea încredere în noul director; aşa cum arăta el, întors de la Bucureşti, sau gata să plece iarăşi, cu ochii pe ceas, să nu piardă trenul, cu părul răvăşit, cu obrazul ţepos, supt de nesomn, ai fi zis că treaba la care se înhămase îi depăşea puterile.

La sfîrşitul săptămînii, tulburarea muncitorilor crescînd într-una, maistrul Golgota fu nevoit să le dea un răspuns, era împuternicitul lor, nu putea să-şi lepede îndatoririle, şi îi vesti, în silă, că joia viitoare totul va fi gata, se vor comunica hotărîrile.

Muncitorii se hotărîră să aştepte, — pînă joi mai erau patru zile — dar n-aveau nici o încredere că atunci va veni vreo uşurare din partea unui om care timp de o săptămînă nu făcuse decît să stea închis în birou.

In ziua cînd fusese adus aici şi pus în fruntea lor, „la sfeştanie", atunci slavă Domnului îl văzuse toată lumea; după miting umblase prin curtea şantierului şi pe cală, îşi băgase nasul prin toate ungherele, privise, cercetase, măsurase barăcile cu privirea, intrase prin ateliere, dăduse mîna cu oamenii; la cazangerie, unde se îndoiau cu mare caznă coastele şlepului de o mie de tone, zăbovise o oră.

Dar pe urmă dispăruse, numai paznicii îl mai zăriseră în două seri, după lăsarea lucrului, cu cîţiva inşi după dînsul, inginerul şef Dutchievici, inginerul Marchidan, maistrul Balotă, Donos sudorul, dînd tîrcoale barăcilor, cercetînd cala, de pe faleză, arătînd cu mîna încoace, încolo, ca şi cum ar fi făcut planuri. Mai erau şi alţii, cîţiva, care dăduseră ochi cu el, maistrul Golgota bunăoară, însă aceştia nu spuneau nimic despre sfaturile care se ţineau în birou, cînd cu minutele, cînd cu orele, parcă în taină. Oamenii ştiau despre el doar că îl cheamă Matei, — Matei şi mai cum? — Mironescu, nume obişnuit.

In sfîrşit, joi dimineaţa, la poartă, se putea ceti un anunţ prin care tot personalul şantierului era convocat de director, la ora patru după amiază, în hala cazangeriei.

Ceva mai tîrziu, anunţul, scris la maşină, suferi o modificare: cineva îl îndreptă cu creionul, lăsînd să se vadă lămurit că adunarea era convocată nu de director, ci de Comitetul de întreprindere, acesta avînd dreptul şi datoria să mobilizeze oamenii.

Acel cineva fusese chiar maistrul Golgota, dar îndreptarea lui, făcută prea tîrziu, n-o văzuse decît portarul.

Pe urmă la birou se ţinu o consfătuire lungă, de la unsprezece pînă la patru fără zece, fură chemaţi şi oameni din ateliere, fără să se ştie cine-i alesese pe nume şi ce se punea la cale acolo. Cînd ieşiră, nu mai era timp să-i iscodească nimeni — lumea se ducea la adunare. Cu toată neîncrederea care plutea asupra mulţimii, fiecare era curios să afle ce-o să fie de mîine încolo, aşa că veniră toţi, pînă la unul, cinci sute de muncitori şi vreo şaizeci de funcţionari şi tehnicieni din birouri.

Mai întîi văzură că se ridicase estrada obişnuită în fundul halei, dar nu se aduseseră, ca la alte adunări, băncile de la cantină. Era dispoziţia directorului şi maistrul Golgota nu mai avu timp să facă nici o rectificare. „Va să zică — gîndea el — lumea să stea în picioare, poate chiar drepţi, ca la militărie!" Treaba începea rău, erau nemulţumiţi şi oamenii, cei mai clonţoşi îşi dădeau coate, spuneau printre dinţi vorbe de ocară.

La ora patru fără un minut, după ceas, nici nu se sfîrşise tălăzuirea mulţimii, directorul se ivi, ca din pămînt — nu-l văzuse nimeni coborînd de la birouri. Doar o fiinţă din cîte se aflau acolo îl simţi, cu o clipă mai de vreme; era subalterna magazionerului. Ana Odeta se oprise lîngă un stîlp, în uşa halei, în timp ce şeful ei, Uică, îşi făcea loc cu coatele să ajungă în faţă, cît mai aproape de personalul superior al şantierului. Stătea acolo, stingheră şi speriată, neştiind cum să se ascundă în sine, ca să nu atragă privirile, cînd un tînăr în salopetă, cu o şapcă pe care se vedea urma unei vechi insigne de şcoală, parcă a liceului industrial, se apropie de ea şi-o salută, după ce o privise cîteva clipe dintr-o parte, lipsit de îndrăzneală.

— Bună ziua! (ezită, nu ştia dacă să-i spună tovarăşă, sau domnişoară) Eu sînt Kreis, nu ştiu dacă-ţi mai aduci aminte de mine.

Il recunoscu abia după ce-i află numele. Urma cursul serai pe vremea aceea, la Scoala Industrială. Lucrase şi el, puţin timp, la Iacob Vanvacas, făcea desen tehnic, dar aveau birourile în aceeaşi sală. Se schimbase, erau de-atunci aproape şapte ani de zile, crescuse înalt şi slab, cam deşirat, avea obrazul ciupit de vărsat şi între micile cratere acum îi creşteau fire de păr, răsleţe, ca smocurile de pir în nisipul dunelor.

Ana Odeta îi întinse mîna.

— Kreis Vasile?

— Vasile. Credeam că nu mai ţii minte!

— Ba da, numai că te-ai schimbat.

— Dumneata eşti la fel ca atunci.

O, doamne, cum vorbesc oamenii! La fel ca atunci?

Sărmane Kreis!... Primise un mărţişor de la el, dar cine mai ştia unde-i?

— Lucrezi aici? o întrebă băiatul.

Inclină din cap, numai de n-ar fi întrebat-o ce făcuse pînă acuma! Era obosită şi nu vroia să-şi povestească de zece ori viaţa.

— Nu te-am văzut pînă acuma, urmă el.

— Am venit numai de cîteva zile.

— Şi unde lucrezi?

— La magazie.

El făcu un gest de silă:

— Cu mustăciosul?

— Da. Dumneata unde lucrezi?

— La sala de trasaj.

Nu ştia unde-i sala de trasaj, nu cunoştea şantierul. Şi cu asta terminase cam tot ce-ar fi putut vorbi împreună. Dar fuseseră primele cuvinte pe care le schimbase aici cu un om, în afara lui Uică şi-i părea bine că-şi găsise un cunoscut, un prieten. Numai de n-ar fi început s-o iscodească!

Il privi cu coada ochiului — nu părea că s-ar fi pregătit s-o descoasă.

— Aveai o soră.

— Da, — răspunse el — s-a măritat astă iarnă.

In clipa aceea Ana Odeta tresări, poate auzise paşii, dar ei i se păru că întîi îi simţise apropierea, deşi nu ştia dincotro are să vină. Intoarse capul, fără voie, în continuarea tresăririi: dealungul halei veneau repede cîţiva oameni şi el era între dînşii — îşi netezea din mers părul. Cînd fu aproape, ochii li se întîlniră iarăşi, ca în prima seară; ea văzu iarăşi în ochii lui un semn de mirare, de nedumerire, dar pe urmă el se pierdu printre oameni, împreună cu însoţitorii.

In minutul următor, la patru fix, exact în clipa cînd suna sirena la fabrica de ciment, directorul urca pe estrada din fund. Era o platformă de scînduri, înaltă de un metru, în faţă avea o masă învelită în pînză roşie, ca pretutindeni, iar în spate o scăriţă ca la coteţul de porumbei. Doi oameni urcară scăriţa, cu mişcări domoale; directorul nu-i urmă, îşi făcu vînt, puse o mînă în marginea estradei şi dintr-un salt, ca la stadion, fu în picioare, sus.

— E sprinten! — observă, zîmbind cu admiraţie, tînărul de lîngă Ana Odeta.

Ea nu răspunse. Da, era sprinten, ţinea minte cum sărea peste parapetul vaporului.

Observară şi alţii această mişcare, neprotocolară, şi zîmbeau, cu toată încordarea care îi stăpînea pe fiecare. Adesea mulţimile pot fi cîştigate cu o singură vorbă, cu un singur gest, dar nu — nu era cazul acum.

Oamenii se unduiră, venind mai în faţă, fără îndemnul nimănui. Nu se puseseră scaune nici pe estradă — era egalitate. Directorul trecu în spatele mesei, o dată cu ceilalţi doi, care urcaseră cuviincios, prin partea cealaltă.

— Tovarăşi, — vorbi unul dintre aceştia, îndată ce fu linişte — v-am adunat aici pentru a vă face comunicări importante. Tovarăşul director Matei Mironescu va expune pe scurt planul de reorganizare şi planul de lucru al şantierului, care a fost discutat cu comitetul de întreprindere...

Stătea lăţit cu un fel de ostentaţie la mijlocul mesei, parcă împingîndu-i cu coatele pe ceilalţi doi; asupra ultimelor cuvinte apăsă, în mod deosebit, rotindu-şi ochii asupra oamenilor.

— Maistrul Golgota, un om straşnic! şopti Kreis, la urechea vecinei sale.

Fata parcă nici nu-l văzuse pînă acum pe omul de sus; aruncă o privire absentă asupra lui.

Era un om de o înălţime neobişnuită, nimeni din cei aflaţi acolo nu se putea asemui cu el la statură. Dar nu era mare numai în înălţime, toată croiala lui depăşea măsura, avea capul uriaş, cu fălcile ieşite în afară, ceea ce-i dădea un aer de îndîrjire şi energie, gîtul gros, pieptul lat, parcă îmbrăcat în armură, braţul cît trei ale unui om de forţă mijlocie. Mici îi erau numai ochii, sau păreau mici pe această figură, pierzîndu-se sub cele două sprîncene, diferit colorate, printr-o ciudăţenie a firii, una neagră, alta roşcată.

Cu toată căldura, omul purta pantaloni bufanţi, o pereche de cisme cît toate zilele, un fel de veston, cu nasturi galbeni, ca uniforma marinei, şi o şapcă de muncitor, cu cozorocul în sus, lăsîndu-i liberă fruntea lăţită de pleşuvie.

— Tovarăşul director are cuvîntul! încheie vorbitorul, după o pauză inutilă.

Apoi se trase în lături, cam în silă, îşi ridică bărbia şi rămase aşa, ţeapăn şi semeţ, frămîntînd doar mîna în care ţinea capul unei nuieluşe ascunse în mîneca vestonului.

Directorul îi luă locul şi din buzunarul de la piept scoase un peticuţ de hîrtie. Era un om înalt, asta se văzuse, dar pe lîngă acea mătăhală părea scund şi firav acuma. Spre norocul lui, cel din stînga avea înălţimea mijlocie a omului şi prezenţa lui refăcea echilibrul staturilor.

— E Donos! îi şopti Kreis vecinei.

Ea tresări şi îl cercetă stăruitor cu privirea; îl vedea prima oară, lipsise şi el din şantier multe zile, alerga ca directorul, pe drumuri. Deci acesta îi era sprijinitorul! Nu putea să-i definească fizionomia, era prea turburată — îşi amintea doar că Uică îl numea „tartorul şantierului".

— Ce-i el aici? îl întrebă încet pe Kreis.

— Secretarul de partid! Să ai grijă...

Tînărul tăcu; glasul directorului se auzi în hală:

— Tovarăşi, am multe să vă spun şi nu vreau să pierdem vremea.

Inceputul era ca al tuturor, toţi care le vorbiseră pînă acum muncitorilor aveau multe de spus şi nici unul nu vroia să piardă vremea. Oamenii aşteptară, unii îşi făceau semne, alţii schimbau priviri la iuţeală, cu ironie şi neîncredere, pregătindu-se să izbucnească la urmă.

Dar directorul continuă, repede, fără să le lase mai mult timp de gîndire:

— De aceea am şi cerut să nu se aducă bănci în hală, fiindcă n-o să ne întindem la taifas pînă mîine la ziuă. Ceea ce am să vă spun cere o jumătate de oră; vă anunţ, ca să vă planificaţi atenţia şi răbdarea.

Era în vorba lui un fel de glumă, oamenii rîseră, uitîndu-se unul la altul, nedumeriţi şi curioşi, cu un început de înviorare; dar cînd întoarseră capul spre estradă, directorul nu zîmbea, dimpotrivă, părea foarte serios, cu fruntea uşor încreţită, poate îngîndurat şi îşi scotea cam nervos ceasornicul de la mînă.

— Tovarăşi — continuă el, punînd ceasornicul pe masă ca să-l aibă în faţa privirii — veţi fi miraţi şi nemulţumiţi că astăzi şantierul se află în aceeaşi stare în care l-am găsit.

— Mai rău! bombăni un om în fund.

Fusese o vorbă pentru cei din jur, dar picase într-o clipă de linişte, încît, sună atît de limpede sub acoperişul de scînduri al halei, încît toată lumea o auzi.

— Vorbeşte tare, nu mă supăr, poate chiar ai dreptate! răspunse directorul, neturburat. Insă mai bine ar fi să ai răbdare. In săptămîna care a trecut, m-am informat, m-am sfătuit cu oamenii potriviţi şi am luat hotărîri, pe care vi le comunic acum.

Aici se opri doar o clipă, îşi aruncă ochii pe peticul de hîrtie, şi continuă cu un debit aproape anormal, deşi fiecare cuvînt se auzea clar:

— Ştiu că o duceţi greu şi nu vă făgăduiesc că o s-o duceţi bine de lunea viitoare, dar am luat primele măsuri ca să vi se uşureze traiul, deocamdată cît se va putea. Am moştenit o gospodărie părăginită, e în puterea noastră s-o facem înfloritoare. Nu vreau să vă spun nici un cuvînt de pomană — eu aşa o văd, puneţi umărul lîngă al meu şi aşa va fi. Iar acum să trecem la fapte... Tovarăşe Conţu, vino, te rog, aici!

Dintre oameni se desprinse un ins de vreo patruzeci şi cinci de ani, nici înalt, nici scund, bine legat, cu obrajii plini, coloraţi, domol în mişcări, fără să fie greoi. Era bărbierit proaspăt, întreaga lui înfăţişare dovedea bună cuviinţă şi îngrijire. In faţa estradei omul se opri, sfios, dar nu fîstîcit. Numai cînd directorul îl pofti să vină sus, se înroşi în obraji, ca un copil: nu se simţea destul de sprinten să imite gestul lui — ocoli estrada şi se urcă pe scăriţă, aproape umilit.

— Il cunoaşteţi? întrebă directorul.

Ilie Conţu era maistru tîmplar, îl cunoşteau toţi, lucra pe şantier din 1945.

— Cîte kilograme ai, tovarăşe Conţu?

In hală fu o clipă de rumoare — directorul făgăduise să nu lungească vorba şi-acum părea pus pe glume. Oricum, oamenii rîseră, aşteptînd curioşi urmarea.

—Nu ştiu, tovarăşe director, n-am cîntar acasă.

Intrebarea părîndu-i-se glumeaţă, Ilie Conţu încercă şi el să pară glumeţ, cît îl ţineau puterile, iar lumea rîse iarăşi. Numai directorul rămase serios, ca şi cînd nu el stîrnise gluma. După ce-l măsură din cap pînă în picioare, cu o privire repede, zise, îndreptîndu-şi privirea asupra halei:

— Cred că are vreo optzeci şi cinci. Să te cîntăreşti la magazie. Tovarăşe Conţu, cîtă carte ştii?

Ilie Conţu îl privi, nedumerit. Nu-i era ruşine că îl descusea aici, în faţa a şase sute de oameni, dar întrebarea asta i-o mai pusese şi de dimineaţă, înaintea consfătuirii din birou — îl întrebase şi altele, ce mai vroia acuma? Răspunse, ca să-şi facă datoria:

— Nu prea multă; doar patru clase, v-am mai spus...

— Da, da, ţin minte... Tovarăşi, tovarăşul Conţu e un gospodar de mare ispravă. Duceţi-vă să-i vedeţi casa, să vedeţi cum trăieşte, şi-o să vă încredinţaţi fiecare, cum m-am încredinţat şi eu. Tot ce are acolo e făcut cu mîna şi cu munca lui — ştie toată lumea. Pentru aceste motive, şi pentru altele, am hotărît să-i încredinţez gospodăria noastră, oricît ar fi ea de mare. Incepînd de astăzi, tovarăşul Ilie Conţu se numeşte şeful serviciului administrativ al şantierului.

Se lăsă o tăcere aşa de adîncă încît îl auziră toţi pe maistrul Golgota pocnind din măsele, ca şi cum şi ar fi dat în acest fel ciudat aprobarea; altfel, pe chipul lui care rămăsese înţepenit, nu se vedea nici o schimbare. Pe urmă îl auziră pe Ilie Conţu gîfîind, de parcă ar fi avut un sac greu pe umeri. La fel gîfîise de dimineaţă, cînd i se făcuse această propunere; se împotrivise, cu spaimă, cu modestie:

— Nu pot, tovarăşe director.

— De ce?

— Nu ştiu carte destulă, nu mă pricep, nu cunosc regulile.

— Te ajutăm, eu şi tovarăşul Mititelu.

Tovarăşul Mititelu era numit de minister, contabil şef şi alături de director şi de inginerul şef Dutchievici, făcea parte din conducerea şantierului. Mai înainte se ocupase cu statele de salarii, aşa că Ilie Conţu îl cunoştea, cum îl cunoşteau şi ceilalţi oameni, dar asta nu însemna o garanţie.

— Tovarăşe director, ce mai încoa şi-n colo, nu se poate, aşa ceva nu s-a mai pomenit.

— Uite ce e, tovarăşe Conţu, noi facem revoluţie, şi-n revoluţie se poate orice, oricît ar fi de nemaipomenit. Altfel nici eu n-aş fi director aici. Fă din şantier ce-ai făcut din gospodăria dumitale — e acelaşi lucru, doar că-i de o sută de ori mai întinsă.

Primise, dar mai era amuţit şi acuma, cînd directorul îl prezenta oamenilor; va să zică, nu fusese o glumă! Bine, să ne facem datoria!

— Vreau ca în cea mai scurtă vreme, toţi oamenii să fie la fel de graşi ca dumneata.

Se auziră rîsete, şi glasuri din mulţime:

— Măcar pe jumătate! Să nu ne pui la îngrăşat, nea Ilie, că p-ormă trebuie să ne faci alte haine!

Ilie Conţu îşi strînse burta, jignit, se uită mustrător la oameni, în timp ce directorul îi strîngea mîna.

— Mîine predai atelierul şi te prezinţi la birou; o să-ţi aranjăm un birou frumos. Dacă vrei (zîmbi) poţi să-ţi pui şi cravată. Maşină nu-ţi dau (zîmbi din nou); n-am nici eu, e în reparaţie.

Pînă ce oamenii să se desmeticească, directorul îşi aruncă iar ochii în hîrtie şi continuă, înainte ca Ilie Conţu să fi coborît scara din spate:

— Am socotit de cea mai mare însemnătate ca gospodăria şantierului, de care depinde şi bunul trai al fiecăruia şi producţia noastră, s-o încredinţez unui om cinstit, inimos şi harnic, pe care-l cunoaşteţi şi care vă cunoaşte. Vă simt uimiţi de alegerea asta, dar au să vă mai uimească şi altele. Pînă atunci vă rog să aveţi încredere în tovarăşul Conţu şi să nu-i puneţi beţe în roate. El va fi ajutorul meu direct în ceea ce priveşte administraţia, va avea puteri depline şi mari obligaţii, dar sînt sigur că o s-o scoată la capăt. Conducerea tehnică, după cum ştiţi, îi revine inginerului şef Dutchievici, pe care îl cunoaşteţi.

Se auziră aplauze, destul de numeroase — iar cînd fu linişte, se desluşi iar pocnetul de măsele al maistrului Golgota.

Directorul se uită în hîrtie — şovăi puţin, aplauzele parcă nu-i fuseseră pe plac, îl dezorientaseră — şi zise — mai departe:

— Tovarăşul inginer Dutchievici va avea ca ajutor pe inginerul Marchidan, cu care va colabora îndeaproape.

Iar pocni din măsele maistrul Golgota, în timp ce se stîrnea mişcare în personalul superior, aflat în faţă. Cineva zise, în şoaptă:

— Il flanchează!

Scopul acestei numiri era limpede, aşa că rumoarea se întinse discretă, mai departe, nimeni nu avea nevoie să-şi spună gîndul pe faţă. Directorul simţi tulburarea pe care o provocase şi urmă, făcîndu-se că o înţelegea altfel:

— Ştiu ce mi s-ar putea obiecta: că inginerul Marchidan e prea tînăr, fie numai ca ajutor, pentru un post de atîta însemnătate. Cîţi ani ai, tovarăşe Marchidan?

Cel întrebat răspunse, dintre rînduri; era un om scund, pierdut printre ceilalţi:

— Douăzeci şi nouă!

— Douăzeci şi nouă! Vedeţi că nu-i chiar copil. Dacă eu am treizeci şi cinci, cred că se îngăduie ajutorului meu să aibă şase ani mai puţin. Vino, te rog, aici, tovarăşe Marchidan, nu eşti prea înalt, să te vadă toată lumea la faţă!

Da, era limpede, Dutchievici avea să fie dat cu timpul la o parte, lui Marchidan i se deschideau toate drumurile.

In timp ce tînărul inginer se urca pe estradă, un glas interveni, din primele rînduri:

— Domnule director, vă rog să-mi îngăduiţi numai o observaţie!

Era inginerul Dutchievici, un bărbat înalt, cam uscat, uşor adus de umeri, cu obrazul prelung, palid, cu trăsături bine desenate, cu părul viguros şi de o culoare ciudată, un amestec de oţel şi platină, care-i dădea un aer de energie, ceva din fermitatea celor două metale aliate şi-i ascundeau, cu o largă generozitate, vîrsta înaintată.

Deşi adus în şantier de Năsturaş, se ştia că fusese adesea în conflict cu cumnatul acestuia, inginerul Baciu, şi numai priceperea lui recunoscută îl făcuse pe fostul director să-l suporte.

Intervenţia lui îl nemulţumi vădit pe directorul de astăzi, mai ales felul cum i se adresase. De aceea îi răspunse, destul de aspru:

— V-aş ruga, înainte de toate, să ţineţi seama că indiferent ce gînduri ar fi în capul dumneavoastră, atîta timp cît sînteţi aici şi lucrăm împreună, ne numim tovarăşi! Şi acum poftiţi — dar vă atrag atenţia că întreruperea aceasta o adaug la jumătatea de ceas pe care mi-am acordat-o.

Obrazul palid al inginerului se coloră uşor, o clipă fizionomia lui fu explozivă — desigur se simţea jignit, dar strînse pumnii şi vorbi apăsat, abia stăpînindu-şi enervarea, ca să nu-i tremure glasul:

— Dacă dumneavoastră v-aţi rezervat o jumătate de oră, îmi veţi îngădui să-mi rezerv şi eu măcar un minut.

Oamenii simţiră mai bine acum că era ceva încordat în aer; se făcu tăcere, o tăcere parcă ostilă, fără să poţi spune care din cei doi era dezaprobat. Adevărul este că Dutchievici, inginer priceput, harnic, bun sfătuitor, bun tovarăş de lucru, se bucura de simpatia celor mai mulţi, deşi nu umblase s-o cîştige pe-a nimănui.

Acum n-ar fi intervenit, era un om reţinut, dacă numirea lui Marchidan nu l-ar fi surprins. La consfătuirile dinainte nu se discutase acest caz, nici măcar azi, — era o hotărîre luată în ultimul minut.

— Am toată stima pentru tînărul meu coleg, începu el, în tăcerea încordată din hală. Am lucrat împreună şi...

Ezită, apoi spuse convenţional, neconvins, cuvîntul obişnuit, fără ca alţii să observe rezerva lui:

— Şi îl preţuiesc. După mine, faptul că-i tînăr nu reprezintă un neajuns. Tinereţea pe care o regret că n-o mai am, e o calitate, nu un defect...

Iar ezită; desigur vroise să citeze un faimos vers, dar renunţă, ar fi fost preţios şi neghiob. Treceau secundele, ceasornicul le număra, riguros şi el nu găsea un temei plauzibil de împotrivire, fiindcă nu putea mărturisi adevăratul temei, în ce consta îndoiala lui. In fine, continuă:

— Dar, fiindcă nu mi-e indiferent cu cine urmează să colaborez, vreau să vă atrag atenţia că tînărul şi înzestratul meu coleg e inginer electromecanic, nu navalist, şi mi se pare bizar că un şantier naval...

Nu-şi încheie fraza; se uită la ceas.

— Asta e tot ce-am vrut să vă spun. Vă datorez treizeci şi cinci de secunde.

După încordarea dinainte, oamenii rîseră, socotind că inginerul Dutchievici vroia să răspundă cu o glumă asprimei arătate de director. Dar el nu glumea, rămase nemişcat, cu buzele strînse, cu chipul redevenit palid.

Directorul nu păru tulburat — deşi înlăuntrul lui o clipă se clătină ceva — unde am greşit?

— Treizeci de secunde nu-i mult, — zise — le trec în contul meu. Dar veţi vedea, tovarăşe Dutchievici, că am fi putut să le cîştigăm. Iată ce am notat aici: inginer Marchidan, douăzeci şi nouă ani, nenavalist — poftim, e subliniat, deci ştiam.

Inginerul se înclină:

— Sînteţi foarte prevăzător! îmi cer iertare: pe viitor n-am să vă mai întrerup!

Spuse ultimele cuvinte sacadat, pe un ton care rămînea în ureche, ca o prevestire? — ca o ameninţare? Nimeni nu ţinu seama de asta, numai directorul schimbă o privire fugară cu omul din stînga lui, Donos, care stătea nemişcat, frecîndu-se doar din cînd în cînd la un ochi — şi-n timp ce reîncepea să vorbească, îşi zise în sine: „Da, am greşit ceva!" Insă nici glasul, nici atitudinea lui nu trădau contrarierea care îl frămînta.

— Tovarăşi, inginerul Marchidan nu e navalist, dar are o pasiune în viaţă, mulţi o cunosc: vapoarele. De altfel, chiar locuieşte pe strada Vapoarelor.

Era o glumă — nu un argument, deci oamenii rîseră şi atmosfera se însenină.

— Aseară am stat două ore la dînsul, mi-a cîntat la vioară; tovarăşe Marchidan, cum se cheamă bucata care mi-a plăcut?

— „Berseuza" de Neruda.

— Aşa? E foarte frumoasă. Tovarăşi, o dată să-l rugaţi să v-o cînte. (Se uită la ceas). Inginerul Marchidan are cărţi de construcţii navale care în biblioteca şantierului nu se găsesc. Sînt sigur că alţii nu le au. (Dacă era o aluzie la Dutchievici greşea iarăşi, dar n-avea de unde să ştie). Cîteva din ele greu de găsit, sînt copiate de mîna lui, cu desene cu tot, de la început pînă la sfîrşit. Asta nu înseamnă manie, ci pasiune. Tovarăşe Marchidan, de ce n-ai urmat ingineria navală?

Tînărul inginer ridică din umeri:

— In anul cînd m-am înscris la şcoala politehnică nu exista secţia navală.

— Aşa?! Dar atunci dumneavoastră, tovarăşe Dutchievici, cum de sînteţi navalist...

— Da, ştiu ce vreţi să mă întrebaţi, răspunse inginerul, calm de data aceasta. Eu nu mi-am făcut studiile în ţară.

— La Roma?

— Exact.

— Dumneata de ce nu te-ai dus să studiezi la Roma, tovarăşe Marchidan?

— Nu-i catolic! strigă cineva din mulţime.

Marchidan ridică din umeri, încurcat.

— Bănuiesc că n-ai avut posibilităţi, conchise directorul. Te-am trimite noi, acum, dac-ar fi nevoie, dar mi s-a spus că eşti destul de specializat. In rest, nădăjduiesc că tovarăşul inginer Dutchievici te va ajuta.

Acesta se înclină, rece şi grav.

— Tovarăşe Dutchievici, ne bizuim foarte mult pe dumneavoastră. V-am dat un colaborator tînăr, intenţia mea a fost să-i revină lui partea care cere eforturi fizice mai mari. Nu v-aş putea cere, dumneavoastră, la cincizeci de ani...

— Cincizeci şi şapte! rectifică inginerul, la fel de rece şi grav.

— Nu-i arătaţi!... Ceea ce voi cere unuia de treizeci.

— Douăzeci şi nouă! rectifică de data asta altcineva!

Oamenii rîseră, amuzaţi; şedinţa decurgea, spre desfătarea lor, altfel decît s-ar fi aşteptat.

— Şi-apoi, — urmă directorul — peste cîţiva ani probabil veţi ieşi la pensie, tovarăşe Dutchievici. Ori eu vreau să organizez şantierul pentru un timp mai îndelungat. Sper deci că-l veţi sprijini pe inginerul Marchidan!

— Da!

— Mulţumesc!... Nu cîntaţi cumva la pian?

— Nu.

— Imi pare rău! Mi-ar fi plăcut să v-ascult împreună... Dar nu-i nimic, sper că totuşi vă veţi armoniza...

Se uită la ceas — se făcuse ora patru şi douăsprezece minute — timpul trecea.

— Tovarăşi, iată, în linii mari, noua organizare a şantierului.

Citi, pe bucăţica de hîrtie — te şi mirai cîte puteau să încapă pe ea — alcătuirea serviciilor, dar asta îi interesa mai puţin pe oameni, altceva aşteptau. Maistrul Golgota pocni iar din măsele: era numit şef al calei. Acum avea o funcţie precisă, îşi pierduse postul neclar de inspector general.

— Iar acum — continuă directorul — să trecem la ceea ce este mai important. Vă făgăduiesc de la început că veţi avea fiecare de lucru, şi chiar mai mult decît aşteptaţi. De altfel vom angaja imediat încă două sute de muncitori; la 1 septembrie alte două sute, iar la 1 decembrie numărul acesta se va dubla.

Fu o clipă de tăcere în hală, parcă o stupoare, o clipă de neîncredere, de teamă, pe urmă izbucniră de-odată aplauze. Vestea aceasta, neaşteptată, pica aşa cum ar pica în casa flămîndului o pîine mare, pufoasă şi caldă.

(Continuare în nr. viitor)

Desen de TIA PELTZ

Problematica poeziei lui Iannis Ritsos

(Urmare din pag. 1)

Umană — dimpotrivă, se conturează ca o tulburătoare realitate, palpabilă, plină de sevă.

Această împlinire şi hrănire a simbolului cu pondere materială se realizează printr-un lung şi temerar periplu al eroului liric pe oceanul zbuciumat al sufletului omenesc.

O mare tensiune interioară, un dialog încordat, dramatic, între eroul liric — multiplu, difuz — şi lumea dinafară şi dinăuntrul lui, o desvăluire necruţătoare a dialecticei realităţii, dau un preţ rar concluziilor sale stenice, optimiste şi hotărîtei depăşiri a contradicţiilor.

Dacă Ulisse n-ar fi luptat cu ciclopul, dacă n-ar fi învins ucigătoarele ispite ale sirenelor, dacă nu s-ar fi salvat din Hades şi din casa Circei, vrăjitoarea, ce preţ ar fi avut limpedele cer regăsit în Itaca?

Dacă doliul, tristeţea, nostalgia nu şi-ar fi aruncat trecătoarele lor umbre, cum ar fi dobîndit imaginea finală a poemului „Cînd vine Străinul" — imaginea vieţii reînnoite — măreţia ei simplă?

Şi acest Străin ne era cel mai aproape.
Fetiţa mezină
a casei aduse ştergare curate,
un mic săpun roz, parfumat,
o cană de apă caldă, pămătuful
cel mare de bărbierit,
şi le puse alături de oglinda golaşă.

Aburii apei umeziră încetul cu încetul
oglinda,
ca şi cum ar fi învestmîntat-o din nou,
şi printre clăbucii săpunului, în partea
de sus a cristalului,
se zărea nedesluşit chipul Străinului
care-ncepuse acum să se radă,
blajin, tînăr şi blînd, ca o lună în zori.

Există în poezia lui Ritsos o nobleţe a gestului omenesc, o simplitate rituală ce ne-aminteşte procesiunile tinerelor fete aducătoare de ofrande, de pe vechile frize helene.

Dar să nu facem o eroare: armonia, seninătatea matură la care, în ultimă instanţă, răzbeşte conştiinţa eroului liric, are în urma sa toate tribulaţiile omului contemporan şi lunga istorie ce desparte conştiinţa sa de conştiinţa omului din antichitate.

Eroul lui Ritsos nu-i frate nici cu Odiseu al lui Homer, nici cu Bloom al lui James Joyce, cu toate că şi el a întreprins marea călătorie a cunoaşterii, cu toate că şi el a trecut prin infern.

El nu manifestă nici echilibrul şi naiva integritate a primului, nici descompunerea amorfă a celuilalt.

Dacă universul eroului homeric e încă naiv unitar, dacă lumea lui Bloom se pulverizează înăuntrul ascuţitelor contradicţii ale capitalismului, cu universul eroului lui Ritsos s-a întîmplat altceva.

Peste tot ce se oferă conştiinţei şi sensibilităţii poetului, peste tot ce e rupt, ruinat, îngrămădit în necropolele vaste ale amintirilor, în peisajul sufocant al vechii societăţi, a trecut un imens suflu regenerator.

Prin lumea lui Bloom a trecut bătrînul capitalism, artificierul care dinamitează şi nu pune nimic în loc.

In lumea lui Ritsos şi-a făcut loc şi a învins concepţia despre lume a clasei muncitoare. E marele, tînărul, vigurosul constructor ce clădeşte şi reclădeşte — din materialele noi şi din preţioase ruine, dispersate în haosul lumii capitaliste — un univers armonios, după legile binelui şi ale frumosului.

Poetul ştie ce trebuie preluat şi ce trebuie lăsat în urmă, din tezaurul închis în întunecoasele hrube ale trecutului.

O spune limpede tînărul din „Sonata clarului de lună", o spune în epilogul „Casei moarte" pelerinul ce a străbătut pentru ultima oară vastele încăperi ale domeniului familial:

„Un sentiment de teroare mă cuprinsese ca şi cum m-aş fi aflat, deodată, în faţa decadenţei şi a farmecului civilizaţiei — să spunem — grecocreştine. Se întunecase.

Ea (sora vizitatorului, n.n.) mă întovărăşi pînă la scară şi-mi lumină drumul cu o lampă veche de petrol, ca să pot coborî. Ce vroia să spună? Şi mortul acela care le călăuzise spre ieşire? Oare... Nu Cristos, desigur. Şi casa... nu cea a lui Agamemnon... Ieşisem afară. Mergeam repede şi, auzindu-mi pasul, mă oprii. Un gust de strepezeală şi neîmplinire îmi rămăsese în gură, dizolvat în salivă, din tot acest gol întunecat, ca şi cum aş fi muşcat dintr-un mic măr de chiparos. Dar, în acelaşi timp, simţeam ceva sigur, bogat şi luminos care-mi dădea senzaţia unui belşug deosebit şi mă făcea să gîndesc cu o precizie matematică, cît de uşor voi depăşi mîine dificultăţile muncii mele care, pînă-n această clipă, îmi apăruseră de neînvins. Intre chiparoşi apăru o lună enormă. In urma mea simţeam masa obscură a acestei case, ca un monument străvechi şi impunător. Dacă n-am aflat altceva, cel puţin ştiam ce-mi trebuie şi ce se cuvine să evităm". (Epilog la „Casa moartă").

Voi încerca, într-un articol viitor, să arăt ce devin — în raport cu aceste coordonate — cele văzute, trăite şi asimilate de poet în ţara noastră, şi cum se grefează, în „Arhitectura copacilor", noile impresii, pe trunchiul statornic al problematicii lui Ritsos.

Maria BANUŞ

Lui Wotan

Cu fulgere amestecat e piscul meu!
Nici arsă, mîna ta nu-l va atinge.
Din toate stîncile, strigînd mereu,
îţi zdrenţuiesc tărcata ta meninge.

Din fiecare stea a mea, coboară-un ştreang.
Te-aşteaptă fiecare, iubindu-ţi beregata,
şi din sonorul trup al tău, doar un balang
va smulge vîntul; noaptea-nfiorata,

o să te clatine, şi, bucuros strigînd
pe trepte de cascade, gîndul meu
ocol o să îţi dea, curînd:
atîta eşti, un stîrv de dumnezeu.

Te-am întrebat de mult în care parte
ţi-e inima, şi n-ai ştiut.
Oh, de nimica ţi-e menirea, veche foarte,
şi ştreanguri te adastă, ne-ntrerupt,
eu, liniştit, te văd, cum vii spre ele
de departe...

Nichita STĂNESCU

LITERATURA ROMÎNĂ ÎN ȘCOALĂ

In legătură cu discuția despre studiul literaturii romîne în școală, am primit la redacție o serie de scrisori în care se comentează articolele publicate pînă în prezent. Intrucît ele nu dezbat o tematică nouă dar conțin idei și propuneri interesante pe marginea celor discutate pînă acum, le publicăm fragmentar.

● Referitor la tema Scriitorii și elevii, dezbătută de tov. prof. Coralia Călin în articolul din „Gazeta literară", tov. prof. ANATOL PAVLOVSCHI de la Școala medie din Urziceni scrie:

„Socotesc că viața școlară este oglindită în foarte mică măsură în operele scriitorilor noștri contemporani. Viața elevilor de astăzi este deosebit de interesantă. Ea se desfășoară pe planuri diverse: în școală, unde domnește un spirit nou de entuziasm și muncă pasionată — și acasă, în familie, unde cei tineri sînt purtătorii ideilor înaintate, neînțelese încă, în unele cazuri, de părinți. Cred că asemenea aspecte ar putea inspira o lucrare artistică interesantă și foarte actuală. Ea ne-ar fi de un real ajutor și în activitatea noastră pedagogică, influențînd conștiința tineretului într-un mod direct și puternic".

● Tot privitor la relațiile scriitori-școală, tov. profesor SIMION BARBULESCU din Bușteni discută despre necesitatea zugrăvirii în literatura actuală a profesorului de tip nou. „Ca și în literatura noastră clasică, în literatura contemporană, personajele-profesori sînt înfățișate mai ales sub aspect negativ (Suslănescu în „Setea" sau profesorul din piesa „In Valea Cucului" de Mihai Beniuc). Nu se creează în felul acesta o impresie falsă, necorespunzătoare asupra situației din învățămîntul nostru? Oare nici un scriitor actual nu a întîlnit în societatea noastră profesorul înaintat, conștient de misiunea sa nouă? Dacă așa stau lucrurile, noi, profesorii, îi invităm pe scriitori să treacă pragul școlilor noastre, să cunoască profesori predînd la catedră, să-i viziteze acasă, să le cunoască biblioteca și gîndurile, să-și dea seama de strădania profesorilor de limba romînă pentru a trezi în elevi dragostea de literatură".

● Despre organizarea lecturii literare a elevilor, temă pusă în discuție de tov. prof. G. G. Ursu, ne-a trimis un articol informativ și tov. prof. CIRȚU N. GHEORGHE de la Școala medie mixtă nr. 26 din București. Autorul articolului ne comunică în această privință o serie de metode desprinse din practica muncii sale cu elevii.

„Pentru o mai bună însușire a textelor literare pe care elevii trebuie să le cunoască, am folosit, în afara afișării, la începutul anului școlar, a unei liste de cărți care trebuiesc citite, și alte procedee. Astfel în cadrul cercurilor de literatură pe clase s-a citit dintr-o serie de opere, apoi s-au ținut referate pe marginea acestora. In cadrul cercului literar de la clasa a XI-a, de exemplu, s-au citit din romanul „Baltagul" de Mihail Sadoveanu fragmentele cele mai edificatoare pentru desfășurarea acțiunii și caracterizarea personajelor și apoi s-a trecut la analiza lor.

Pentru că elevii au un program de studiu destul de încărcat și la alte obiecte, nu le putem pretinde lectura operei integrale a unui scriitor, mai ales cînd aceasta este foarte întinsă, (ca aceea a lui Mihail Sadoveanu). Iată de ce am practicat la clasele mele sistemul împărțirii elevilor în grupe de lectură. O parte din elevi citesc „Baltagul", alții „Zodia Cancerului", alții „Dumbrava minunată". Se ajunge astfel la o participare activă a elevilor, echilibrată armonios pe tot parcursul predării activității scriitorului respectiv. In unele cazuri, am aplicat și procedeul lecturii pe fragmente, cum s-a întîmplat la clasa a VII-a cu romanul „Setea" de Titus Popovici.

Din lipsă de timp, cartea a fost împărțită în șase fragmente, pe care elevii le-au citit simultan și apoi le-au rezumat în clasă. Am constatat, după lecție, că elevii au fost în felul acesta stimulați să citească romanul în întregime.

● Pentru atingerea aceluiași scop, cultivarea dragostei de literatură, ni s-au părut interesante ideile expuse de tov. prof. ION N. VOICULESCU în rîndurile de mai jos:

„Fiecare școală medie din țară este înzestrată cu laboratoare pentru experiențe de fizică și chimie sau cu muzee de științe naturale. Cred că de aceeași importanță pentru elevi și corpul didactic ar fi existența în școlile noastre a unor muzee literare. Nu trebuie să se creadă că formulez o cerință fantezistă. Aș vrea să arăt și unele căi de realizare a ei. Nu de mult, am văzut în vitrinele Librăriei Academiei manuscrise autografe ale scriitorilor contemporani: Zaharia Stancu, Petru Dumitriu, Marcel Breslașu, Nina Cassian și alții. Cred că, solicitați în acest sens și de către școli, scriitorii ar răspunde cu aceeași plăcere. Astfel de manuscrise, însoțite de fotografii și, eventual, de unele documente literare — aflate definitiv în posesia școlii sau împrumutate pentru o perioadă de la alte instituții, — ar putea constitui un material pentru muzeul literar. El ar putea fi completat cu unele ediții mai puțin cunoscute sau bibliofile, existente în biblioteca școlii. Cred că la predarea în școala medie a istoriei literaturii romîne, profesorii și-ar ilustra lecțiile foarte instructiv cu un astfel de material".

● Pe marginea celor discutate de tov. prof. G. G. Ursu și D. Păcurariu în legătură cu manualele școlare, tov. prof. CIRȚU N. GHEORGHE s-a referit în special la manualul de teoria literaturii pentru clasa a VIII-a.

„Manualul pentru clasa a VIII-a este prea complex; el pune elevilor nenumărate probleme, care îngreuiază studiul individual. Definițiile greoaie, prea lungi, frazeologia abstractă dau naștere la greutăți de memorare și confuzii. Socotesc că principiile teoretice ar trebui ilustrate în mai mare măsură, în acest manual, cu exemple concrete din literatură. Am găsit în această privință un sprijin în publicarea culegerii de texte, care înlesnește aplicarea teoriei literare la opere din literatura romînă actuală. Am reușit astfel — deși cu eforturi deosebite — să putem explica elevilor legătura, ca gen literar, între balade ca „Pașa Hassan" de Coșbuc și „Balada tovarășului care a căzut împărțind «Scînteia» în ilegalitate" de Victor Tulbure, sau dintre poeme ca „Dan, căpitan de plai" de Alecsandri și „Bălcescu" de Eugen Jebeleanu.

Supunem și cele expuse mai sus discuției, invitînd în continuare la abordarea altor aspecte referitoare la studiul literaturii romîne în școală.

RED.

BALOGH LAJOS „La cosit"

Revista „Réforme" recunoaște...

Revista elvețiană lunară „Réforme" a publicat mai demult (nr. 757 din 1959) un reportaj despre Republica Populară Romînă, aparținînd lui Jean Bilaire. Reportajul, cuprinzînd știri false și comentarii denaturante, pretindea, între altele, că în țara sa de origine, opera lui Panait Istrati nu este și nici nu ar putea fi retipărită, iar numele scriitorului ar fi scos definitiv din circulație.

După cum își amintesc, desigur, cititorii noștri, criticul Ov. S. Crohmălniceanu a adresat, prin mijlocirea „Gazetei literare" (nr. 41/1959), publicistului francez, o scrisoare deschisă, în care dovedea, pe baza unei documentații riguroase și aflate la îndemîna oricărui om de bună-credință, nu numai că operele cele mai valoroase ale lui Panait Istrati beneficiază de reeditări de mare tiraj și de numeroase studii și articole interpretative, dar cunosc o largă răspîndire și un viu interes în rîndurile maselor și ale criticii de specialitate, ale presei literare în general. Totodată cum e firesc în asemenea cazuri, Ov. S. Crohmălniceanu atrăgea atenția asupra necesității respectării adevărului, a informării corecte a publicului ca una din condițiile exercitării cu succes a profesiunii de ziarist, ca un principiu constitutiv al eticii acestuia.

In numărul din ianuarie a.c., Réforme ne anunță că redacția, precum și Jean Bilaire, luînd act de scrisoarea sus-menționată, s-au convins de justețea datelor și a concluziilor pe care le conține și că, regretînd inexactitatea și caracterul tendențios al propriilor relatări, cer scuze în primul rînd Romîniei și apoi cititorilor săi. Cităm: „Réforme a greșit... Nu rămîne pentru Réforme decît să-și prezinte scuzele mai întîi Romîniei... apoi cititorilor publicației Réforme".

Mîhniți de efectele unor atitudini a căror răspundere nu o poartă decît autorul — sau autorii — lor, sîntem însă bucuroși că atît Jean Bilaire, semnatarul reportajului cu pricina, cît și „Réforme", publicația care l-a găzduit fără control, își recunosc azi greșeala. Primind scuzele solicitate, ne exprimăm nădejdea că schimbul onest de informații reciproce, oglindirea fidelă a realităților, vor evita repetarea unor astfel de incidente penibile, asigurînd buna desfășurare a relațiilor presei din cele două țări.

La Casa Scriitorilor

Vineri, 26 februarie, orele 18 va avea loc la Casa Scriitorilor, în cadrul ciclului de expuneri „Ce am văzut în călătoria mea", conferința acad. Zaharia Stancu despre vizita reprezentanților Uniunii Scriitorilor din R.P.R. în R.P. Ungară.

Pianista Suzana Sereny va interpreta „Dansuri romînești" de Bartok Béla.

Vor fi prezentate trei filme maghiare de scurt metraj.

Clasa muncitoare și literatura

(Urmare din pag. 1)

m-au obligat să scriu „Intîlnirea" deși ele nu apar în carte în forma pe care le-am trăit.

Am cunoscut în uzina „Vasile Tudose" un muncitor fruntaș pe nume Constantin Chiru care e și deputat în Marea Adunare Națională. In jurul strungului său e o atmosferă de magie. Cu toată firea sa de om retras, timid, Chiru e un muncitor curajos, mereu nemulțumit, mereu în căutare de noi inovații și invenții. Dar nu această constatare m-a impresionat cel mai mult. Discutînd cu el mi-a vorbit în treacăt despre o întîmplare din cariera sa de deputat. Intr-o zi a venit la dînsul o femeie care i-a spus plîngînd că averea cea mai mîndră a ei, o fată de cincisprezece ani, a fost batjocorită de niște derbedei. Strungarul de la Colibași — i-am simțit mînia din felul cum îmi vorbea — nu și-a găsit clipă de odihnă pînă ce vinovații nu și-au primit pedeapsa. Și a trebuit să înfrîngă rezistența unor răuvoitori care căutau să acopere fapta urîtă cu formule birocratice. Cîteva săptămîni s-a zbătut Chiru cu o tenacitate admirabilă pentru justiție. Faptul acesta mi-a dezvăluit un aspect esențial, o calitate de seamă a clasei muncitoare: morala nouă pe care o educă și o apără această clasă. Muncitorul, dincolo de vrăjitoria sa tehnică, este sensibil la moralitatea faptelor din jurul său și mai ales luptă pentru apărarea moralei socialiste.

Cealaltă întîmplare s-a petrecut cu Constantin Vasilache. Nu e un secret pentru nimeni faptul că acest talent excepțional în tehnica așchierii, e un om mîndru și orgolios. Nu e un secret pentru nimeni faptul că Vasilache, conștient de capacitatea sa (au fost cazuri cînd realiza singur aproape jumătate din producția secției în care lucra) avea uneori conflicte, sau mai degrabă mici neînțelegeri cu conducerea secției. Ii plăcea să se proclame, pe tăcute, factor hotărîtor în producția secției. L-am cunoscut pe Vasilache în asemenea împrejurări. Ritmul său de lucru, ingeniozitatea, îndrăzneala și siguranța sa, părea într-atît de domeniul fantasticului, încît nu mai aveai vreme să dai atenție altor lucruri mai mult sau mai puțin plăcute. Am plecat cu el de cîteva ori din secție înainte de a se termina ziua de muncă, pentru a discuta mai pe îndelete. (Avea pînă la ora aceea 10—15 norme realizate). L-am cunoscut însă după un timp și în altă împrejurare. Era vorba de un material urgent. Trebuia să discut cu el. Inainte de a părăsi mașina s-a dus la unul din maiștri să-și ceară o permisie de jumătate de oră! Constantin Vasilache! La care maiștri și inginerii deabia se uitau cu coada ochiului.

Ce reprezintă această transformare și cît au muncit comuniștii pentru a realiza această transformare, aceste lucruri nu pot fi înțelese decît de cineva care cunoaște bine viața lui Vasilache.

Iată două fapte din domeniul moralei care obligă scriitorul să-și pună în centrul activității sale de creație clasa care dovedește și descoperă într-un timp atît de scurt asemenea valori. Iată bunuri care alăturate celorlalte bunuri produse de clasa muncitoare dau o imagine complexă, puternică, bogată scriitorului.

Actualmente lucrez la un roman despre oțelari. Am asistat și am participat la multe evenimente din viața oțelarilor: lupta pentru șarje rapide, pentru realizarea unor indici de productivitate înalți, pentru reparații la cald, în cîteva cuvinte pentru a mări producția de oțel. Nu m-am dus la Reșița și la Hunedoara cu scopul de a aduna material pentru o carte. Ideea de a scrie această carte se datorește de asemeni unei întîmplări.

Anul trecut am fost trimis de „Scînteia" pentru a relata despre întrecerea socialistă de la Hunedoara. Intr-o zi aflîndu-mă pe platforma cuptoarelor, am sezisat o agitație neobișnuită. Nu știam ce se întîmplase. Am oprit un oțelar. L-am întrebat. Mi-a răspuns: „suferim de fier". Nu mi-a spus că lipsește fier vechi, că nu este fier vechi, ci: suferim de fier. M-am uitat în jur. Oamenii într-adevăr sufereau. Figurile lor erau aproape îndurerate. Nu izbuteau să producă atîta oțel cît voiau, cît puteau, pentru că le lipsea fierul vechi. Am avut atunci revelația că am cunoscut una din cele mai adevărate suferințe. Și m-am gîndit că oamenii care trăiesc asemenea suferințe, trebuie ei, în primul rînd, să fie eroii cărților noastre.

Cu alte cuvinte, documentarea, după părerea mea, trebuie să se confunde cu apropierea, cu dragostea, cu admirația față de clasa muncitoare. Acesta este cel de al treilea factor al cunoașterii, de ordin sentimental, despre a cărui importanță nu mai este nevoie să vorbesc. (Tehnicianul Mihai din gara Simeria mi-a spus foarte clar acest lucru: „Noi simțim dacă scriitorii ne iubesc sau numai cocheteză cu noi").

Poate că un alt obstacol pe care-l întîlnește scriitorul hotărît să-și dedice creația sa clasei muncitoare, este cel al criticii literare. Nu vreau să generalizez, nu vreau să exagerez. Vorbesc din experiența mea personală. Criticului menit să analizeze o operă literară i se pun, credem, aceleași sarcini în privința cunoașterii, care i se pun scriitorului.

Din considerațiile critice făcute la „Intîlnirea", mă surprinde o remarcă a tov. Eugen Simion. Vorbind despre Alexandru Severin, eroul central al cărții, sau cum îi place să-l numească tov. E. Simion, „eroul predilect al autorului", criticul îl compară pe Severin cu o schemă ideală (bineînțeles nevăzută) și-i neagă calitatea sa de „erou reprezentativ" al clasei muncitoare. A realiza un erou reprezentativ al clasei muncitoare, în sensul de total, cum înțelege tov. E. Simion, mi se pare nu sarcina unei cărți ci a unei literaturi. Este altceva cînd vorbim despre un erou care să reprezinte aspecte ale clasei muncitoare. Tovarășul Eugen Simion introduce însă în comparația sa cu schema ideală numai particularitățile lui Severin, anumite trăsături de caracter din biografia sa de dinainte și anumite aspecte ale atitudinii sale, timiditate, spirit retras, tăcere etc. Nu se ocupă de activitatea lui Severin, de invenția sa, de lupta lui pentru automatizare, de ajutorul pe care-l dă tovarășilor lui de muncă. Analizează particularitățile lui Severin și nu faptele sale. Eu nu cred că particularitățile lui Severin și faptul că prin acestea el nu este erou reperezentativ pentru clasa muncitoare, i-au determinat pe unii muncitori de la Clement Gottwald (rețin de pildă numele sudorului Ciubotaru), să-mi spună într-o consfătuire organizată de „Gazeta literară", că și l-au luat model pe Alexandru Severin în activitatea lor.

O altă remarcă, făcută de tovarășul Eugen Luca, cu privire la organizatorul de partid Iulieș Livede din „Intîlnirea", în loc de surprindere mi-a provocat îndoială. După ce-l categorisește pe Iulieș „vag bonom, vag psiholog", criticul arată că principala lui deficiență este lipsa de perspectivă. Această afirmație mă determină sau să mă îndoiesc că s-a citit cartea, sau...

Sînt numeroase pagini în „Intîlnirea" în care Iulieș discută cu: Severin, Mironescu, Pîrvan, Singurel, Margareta, Nistor despre perspectiva industriei socialiste. Dar nu aceasta este principalul. Toată activitatea lui Iulieș: pregătirea și realizarea „Intîlnirii" dintre Severin și Pîrvan, tot conflictul său cu Nistor înseamnă lupta pentru perspectivă: industrializarea socialistă cu aspectul principal pe care-l tratează cartea: automatizarea, care nu este altceva decît tehnica socialismului, a comunismului.

Critica trebuie să ajute scriitorului (așa cum se întîmplă cu multe observații ale tov. Eugen Simion) indiferent de vehemența ei, nu să dezorienteze. In treacăt fie spus, a dezorienta este un lucru greu, aproape imposibil, atunci cînd vrei să cunoști realitatea, prin intermediul celor trei factori, și cînd te pui în slujba ei sincer și nemijlocit.

Constantin CHIRIȚĂ

ERATA

In poezia „Garoafe roșii pe zăpadă" de Mihai Beniuc, apărută în numărul trecut, versul al 6-lea se va citi:

„In inimi ura ascunzînd scîntei".

PAGINI DIN JURNALUL CRITICULUI PUNCT

12 februarie. Primul meu articol tehnic a avut un ecou cu totul neașteptat: toate revistele literare mă critică. „Prețiozitate"... „tehnicism"... „aventurism stilistic"... „invenții în vocabular"... „falsificarea sensurilor"... Și eu care consideram că, în sfîrșit, mi-am creat un stil propriu!

Retranscriu o frază care nu știu de ce l-a amuzat atîta pe criticul A. de la „Curierul literar": „Cristalicitatea arhitectonico-spațială a psihologiei personajelor se fixează pe coordonate spiraloide insecvenționabile de armonie estetică majoră, fapt care imprimă stabilitate rectiformă distribuției însușirilor complementare proprii expresiei și disponibilităților centrifuge ale personajelor respective".

Colegii mei critici îmi recomandă să fiu tehnic, dar nu tehnicist. Parcă e vreo diferență?

13 februarie. Am scris un articol despre ultimul volum al lui O. într-un stil cît se poate de simplu și clar, fără nici un termen tehnic. Reproduc un fragment: „Cartea este bună. O are talent. Oamenii din carte trăiesc. Este și conflict. Conflictul e puternic. In carte sînt oameni buni și oameni răi. Ei se luptă. Lupta e grea. Unii înving. Alții sînt învinși. Cartea se sfîrșește bine. Ea are și lipsuri. Două personaje nu sînt bune. Dar scriitorul poate să le facă bune. Trebuie să le facă. O are talent. Cartea este bună".

Furat de simplitatea articolului, l-am transcris în întregime. Este bun. Este limpede. Este simplu. Am scăpat de critici.

26 februarie. Articolul a fost făcut praf. Toate revistele literare îl critică. De data aceasta, confrații îmi atrag atenția să fiu simplu și nu simplist. O fi vreo deosebire?

p. conf. **Dumitru SOLOMON**

PROBLEME ALE MĂIESTRIEI ÎN DRAMATURGIA CONTEMPORANA

Vineri, 12 februarie a.c. a avut loc la Casa Scriitorilor ședința de lucru a secției de dramă a Uniunii Scriitorilor. Tov. *Simion Alterescu* a prezentat raportul PROBLEME ALE MAIESTRIEI IN DRAMATURGIA CONTEMPORANA.

Constatînd că, în ultimul timp, autorii tineri au fost prezenți cu producții originale în mai mare măsură decît cei consacrați, raportul s-a referit mai ales la lucrările acestora. Pornind de la ideea că formele compoziționale, particularitățile de construcție sînt determinate de conținutul dramei — autorul a subliniat că în marea lor majoritate piesele noastre noi oglindesc lupta revoluționară a poporului pentru construirea socialismului. Sezisînd acest conținut nou, inedit, foarte mulți dintre tinerii dramaturgi au pornit în teatru animați de dorința de inovare a dramei. Această tendință de a reflecta în moduri cît mai originale tema revoluționară, a creat o mare varietate de modalități: „Din noapte spre zori" de Mircea Mohor este o epopee dramatică, „Dacă vei fi întrebat" de Dorel Dorian are forma unei anchete judiciare, „Opinia publică" de Aurel Storin imaginează un proces public, „Ediție specială" de Mariana Pîrvulescu este un reportaj dramatic, „Explozie întîrziată" de Paul Everac — o dramă intimă. Tematica revoluționară capătă de multe ori în aceste piese o tratare festivă, nerealizîndu-se contopirea organică a conflictului istoric cu caracterul individual, concret. Cu greu va reține spectatorul, la vizionare, o figură de erou autentic. Subliniind că tendința inovatoare nu trebuie condamnată în sine ci numai atunci cînd ea este gratuită, nesolicitată organic de conținut, raportul analizează în continuare o serie de tendințe caracteristice pieselor apărute în ultimul timp.

FORMULA REPORTAJULUI DRAMATIC. — Piesele „Ediție specială", „Opinia publică" sau „Orașul fără istorie" încearcă să cuprindă amploarea și diversitatea evenimentelor actuale într-o manieră publicistică. Raportul consideră că această formă compozițională i-a obligat pe autorii pieselor citate la o restrîngere a dimensiunilor reale ale evenimentelor, o șablonizare a eroilor.

In continuare, raportul a vorbit despre CONCENTRAREA ACȚIUNII DRAMATICE — care, printr-o organizare cît mai rațională a evenimentelor scenice, urmărește o cuprindere cît mai bogată a realității reflectate.

In piese recente ca „Opriți-l pe Dick Warings" sau „Nopți de august", timpul este amorf, indiferent față de acțiune. Chiar într-o piesă ca „Din noapte spre zori" de Mircea Mohor, unde există o delimitare precisă în timp, există discontinuități și fragmentări nejustificate de acțiune.

EROUL DRAMATIC. — Intensitatea conflictului dramatic, element esențial în dramă, depinde în ultima instanță de măsura în care sînt realizate caracterele. Eroul dramatic trebuie să concretizeze conflictul prin acțiunile sale. Sînt încă destule cazuri, se arată în raport, cînd în piesele noastre eroii nu acționează și nu gîndesc în conformitate cu tema și materialul ales de dramaturg. Astfel, în piesa „Din noapte spre zori", eroul principal se confundă cu personajele episodice, cu masa, ceea ce duce la o dramă fără conflict, deși în piesă este vorba de insurecția armată. De aici provine și caracterul descriptiv sau narativ al unor piese, lipsa de consistență a conflictului și caracterelor.

Analizînd în continuare o serie de modalități noi în lucrările dramaturgilor tineri, raportul vorbește de PROCEDEUL PREZENTARII RETROSPECTIVE la care apelează adeseori piese ca: „Dacă vei fi întrebat", „Explozie întîrziată", „Opinia publică", „Orașul fără istorie", „Dansatoarea, gangsterul și necunoscutul". Raportul arată că nici această formulă nu trebuie respinsă ca atare. In „Moartea unui comis-voiajor" ea decurge din structura psihologică a personajului principal. In „Dacă vei fi întrebat" retrospecția servește în mod fericit ancheta judiciară condusă de autor cu abilitate. Această procedură este însă folosită adeseori doar pentru obținerea unui spor de originalitate, efectul fiind tocmai contrariu. In „Orașul fără istorie" de V. Bîrlădeanu, tema — interesantă — este alterată tocmai din această pricină. Piesa devine nedramatică, iar personajul principal — comunistul Lahovari — un sfătos povestitor teatral.

Un alt procedeu care tentează uneori dramaturgia noastră este al DRAMEI DE IDEI CU PERSONAJE SIMBOLICE. Eroii simbolici pot avea o existență rodnică în dramaturgie, dar numai în măsura în care au capacitatea să esențializeze imaginile despre viață și gîndirea oamenilor contemporani. In „Hanul de la răscruce", susține referatul, se angajează o dezbatere ideologică între personaje simbolice, dar nici un erou al piesei nu devine purtătorul ideii filozofice principale. Faptul că concluzia ideologică a piesei nu este clară, nu se datorește însă modalității dramatice adoptate, ci fiindcă în piesă nu întîlnim filozofia proprie autorului. In fond, se spune în raport, în piesa lui H. Lovinescu nu există o luptă de idei ci mai multe variante ale filozofiei idealiste care nu întîlnesc, de fapt, nici o opoziție. In această piesă, conchide referentul, sînt contraste dar nu conflicte.

Analizînd mai departe problemele măiestriei dramatice în piesele contemporane, S. Alterescu a vorbit despre RITMUL DRAMEI în care se reflectă direct ritmul vieții contemporane. Referatul consideră că dramaturgia descriptivă sau cea care abuzează de tehnica retrospectivă este o consecință a ignorării ritmului vieții actuale.

Imprimarea unui anumit ritm trebuie făcută conform ritmului lăuntric al personajelor. In „Surorile Boga" ritmul lent din actul I se acordă cu fondul psihologic și emoțional al celor trei surori. Existența lor ulterioară condiționează în actele următoare un ritm dinamic. In „Orașul fără istorie" însă, ritmul comportării scenice a personajului principal nu concordă cu ritmul său lăuntric. Eroul — comunist — rămîne pasiv, mulțumindu-se cu rolul de comentator.

Legată de modul de desfășurare a acțiunii scenice este și problema *ultimului act*, discutată și ea în raport. De multe ori avem de a face în piesele noastre cu un final convențional, rezolvat printr-o declarație șablon, un miting sau o fereastră deschisă de la care eroii privesc către viitor. Ultimului act, se arată în raport, îi revine sarcina de a da orientarea ideologică a piesei. In această parte, eroii trag concluziile ideologice asupra vieții lor scenice. Nu putem concepe piesa „Anii negri" fără finalul procesului sau „Citadela sfărîmată" fără ultimul tablou în care se hotărăsc căile de viață ale eroilor. De multe ori însă, se adoptă în piesele noastre un final festiv, retoric, care de fapt nu ține seama de caracterul istoric pe care trebuie să-l aibă rezolvarea optimistă a conflictului. Victoria noului nu exclude o înfrîngere temporară sau sfîrșitul tragic al eroului. Sensul optimist trebuie dedus, sugerat și nu strigat.

Unii dramaturgi își încheie piesa și cu un epilog („Poarta" de Paul Everac, sau „Orașul fără istorie" de V. Bîrlădeanu), artificiu care, după părerea referatului, contrazice natura dramei. In aceste epiloguri se mai întîmplă unele evenimente după ce conflictul propriu-zis al dramei s-a rezolvat, ceea ce nu poate decît să plictisească spectatorul.

In sfîrșit, ultima chestiune asupra căreia s-a oprit raportul, a fost aceea a LIMBAJULUI IN TEATRU. El are în dramă o funcție multiplă: dezvăluie biografia eroului, comunică stările sale sufletești, determină capacitatea sa emoțională. In această privință, dramaturgia noastră cunoaște o mare varietate de forme. Eroii Luciei Demetrius au un limbaj nuanțat, conform detaliilor psihice. La Horia Lovinescu limbajul este bogat în aforisme. Al. Mirodan mînuiește limbajul frust, caracteristic tinereții eroilor. Personajele lui Mihail Davidoglu vorbesc dur, însă cu mare forță de convingere, la Aurel Baranga predomină spontaneitatea și umorul. Dintre tinerii dramaturgi, se arată în raport, Paul Everac a realizat în „Poarta" un limbaj emoțional și plastic. In schimb, într-o altă piesă a sa, „Explozie întîrziată" predomină un limbaj sărac în expresivitate.

Fără îndoială că limbajul eroilor stă în strînsă legătură cu conținutul, cu realitatea pe care o oglindește piesa respectivă. El rămîne în teatru principalul mijloc de caracterizare a eroilor: *„Redarea fidelă, dar literară a limbajului eroului dramatic este prima condiție pentru construirea artistică a acestuia."*

Plenara secției de dramă a Uniunii Scriitorilor

RAPORTUL DINTRE CUNOAȘTEREA VIEȚII ȘI NOILE FORME DE EXPRESIE IN DRAMATURGIE

In discuțiile care au urmat raportului, o bună parte din vorbitori s-au referit la exigențele actuale ale dramaturgiei, la neconcordanța unor piese față de noua etapă pe care trebuie s-o atingă dramaturgia originală, — față de nivelul ridicat al publicului. Acestei etape trebuie să-i corespundă o dramaturgie cu o arie de investigație complexă, profundă, care să înlăture falsele căutări, procedeele scenice formale, rupte de conținut, tendințele „manufacturiere" în elaborarea pieselor. *Aurel Baranga*, remarcînd necesitatea concordanței dintre dramaturgie și nivelul actual al realităților socialiste, a vorbit despre sarcinile mereu noi ale dramaturgilor care trebuie să-și revizuiască uneltele, să-și regrupeze forțele. Referatul ar fi trebuit să discute și piesele celor vîrstnici pentru a sublinia necesitatea depășirii vechilor etape pe întreg frontul dramatic.

Mihail Davidoglu, arătînd că nu modul de reprezentare dramatică e determinant, a criticat alunecările spre procedee formale. Cunoașterea vieții, a problemelor complexe ale realității, nu poate fi suplinită prin improvizații livrești sau de împrumut, străine de esența dramatică a temelor abordate. In cuvîntul său, Nicolau Florian a subliniat că evadarea din problemele fundamentale care stau în fața dramaturgiei eșuează în căutări de forme minore. V. Bîrlădeanu, referindu-se la criticile aduse de raport piesei sale „Orașul fără istorie" și altor piese, a spus că nu trebuie reprobat genul „reportajului dramatic" sau procedeul introducerii „povestitorului", ci lipsa de realizare a acestor procedee.

LEGATURA AUTORILOR DRAMATICI CU TEATRUL

O problemă care a stat în centrul discuțiilor, a fost aceea a legăturii dramaturgilor cu teatrul. Mihail Davidoglu a amintit în acest sens sprijinul pe care l-a primit încă de la întîia sa piesă, „Omul din Ceatal". Ion Sahighian s-a ocupat în mod special în cuvîntul său de actualitatea acestor legături, făcînd apel la o mai mare atenție și grijă față de autorii tineri, arătînd că în procesul dezvoltării actuale a dramaturgiei cu perspective atît de complexe, legătura dintre dramaturgi și teatru trebuie strînsă și mai mult. Vorbitorul a propus inițierea unui studio al dramaturgiei originale, un laborator în care piesele să fie pregătite și desăvîrșite pentru viitoarea lor apariție pe scenele țării. In ceea ce privește teatrele din provincie, I. Sahighian a atras atenția asupra necesității activizării consiliilor artistice, pentru a nu se lăsa rezolvarea problemei pieselor originale prezentate spre aprobare teatrelor respective, în seama exclusivă a directorului care poate să nu fie competent în îndrumarea literaturii dramatice. Propunerile făcute de I. Sahighian au fost salutate de o seamă de vorbitori. I. Masoff a remarcat că în ceea ce privește studioul s-ar putea începe cu lecturi colective din piesele primite. Aurel Baranga, menționînd valoarea propunerii unui studio laborator, și-a exprimat părerea că fiecare teatru în parte poate deveni un astfel de laborator nemaifiind necesară înființarea unui studio special.

TINERII DRAMATURGI ȘI CRITICA

După ce a subliniat că problema promovării dramaturgiei originale nu trebuie să fie o problemă de campanie, H. Deleanu s-a ocupat în cuvîntul său de situația unor tineri autori dramatici cărora, după ce li s-au pus în scenă piesele, li s-au adus apoi critici excesiv de aspre. Arătînd că trebuie să fie scos în evidență ceea ce e interesant în creația tinerilor, vorbitorul a arătat că trebuie să se aibă în vedere ceea ce poate fi încurajat și dezvoltat în piesele lor, înainte de a li se cere „perfecțiunea". Remarcînd că raportul n-a cuprins în sfera sa și unele piese mai noi ale dramaturgilor vîrstnici, susceptibile a fi discutate, V. Bîrlădeanu a reproșat de asemenea raportului că vorbind despre piesele tinerilor, n-a subliniat și calitățile lor. Acestui punct de vedere s-au alăturat Ludovic Bruckstein și Dorel Dorian. Au mai luat cuvîntul Călin Căliman, Paul Everac, Liviu Bratoloveanu, Teofil Bușecan ș.a.

★

Aurel Baranga în concluziile sale apreciind discuțiile care au avut loc în jurul raportului dedicat problemelor de măiestrie dramatică, a subliniat necesitatea unor astfel de întîlniri. La viitoarele ședințe de lucru ale secției de dramaturgie, a propus vorbitorul, referatele nu trebuie să dezbată probleme multiple, ample, ci trebuie să se concentreze asupra unui anume aspect, unei anume trăsături importante, prezente în creația dramatică recentă pentru a se putea da posibilitatea unor dezbateri și discuții mai fructuoase. Remarcînd varietatea tematică la care a ajuns dramaturgia noastră actuală, Aurel Baranga a subliniat că printre sarcinile centrale ale autorilor este aceea de aprofundare artistică a acestei varietăți tematice: *„Avem nevoie de piese ale clasei muncitoare, ale colectivizării, din mediul industrial, din mediul marilor șantiere, dar cu oameni, cu oamenii cei mai complecși ai acestui timp! Comuniștii sînt oamenii cei mai complecși ai acestui timp, cu universul de gîndire cel mai variat și cel mai complex"*. Dacă oamenii comuniști apar în unele piese plicticoși, săraci în gîndire și în sentimente — a spus vorbitorul — acest lucru se datorește universului limitat al autorilor, contactului sporadic cu viața, lipsei de preocupare continuă pentru problemele noi ale realității și pentru meșteșugul dramatic. Pieselor noi trebuie să le corespundă căutări artistice autentice, *„toate inovațiile, toate invențiile dramatice, tot ceea ce se numește căutare și nou, să slujească fondului nostru de idei"*.

CONSTATARI ŞI CITEVA PROBLEME

Cine se duce la spectacolul „O revistă cu Ahaşveroş", la Teatrul Evreesc de Stat, este onorat — dacă are norocul să se afle la îndemîna „trubadurului" care coboară la un moment dat în sală pentru a lua contact cu publicul — cu o invitaţie „la Carnavalul organizat de către actorii T.E.S. în finalul spectacolului". Invitaţia mai are darul de a indica „şi celelalte spectacole din repertoriul curent al teatrului, pentru care se pot procura bilete de la casa..." Aşadar, un mijloc ingenios de a populariza activitatea teatrului, prin stabilirea unui contact direct cu publicul. Invitaţia cu pricina dă însă şi posibilitatea unei treceri în revistă, cu un ochi mai critic, a repertoriului curent al teatrului. Şi spectatorul curios, care parcurge lista pieselor oferite de teatru, află că poate vedea pe această scenă „Opinia publică" de Aurel Storin, „Tinereţea părinţilor" de Boris Gorbatov, „Sender Blank" de Şulem Aleichem, „Tevie lăptarul" de acelaşi autor (mai exact, ambele sînt dramatizări după proza clasicului umorist, dar asta nu se spune în invitaţie), „Jurnalul Annei Frank" de Fr. Goodrich şi A. Hackett şi „Herşale Dubrovner" de Iacob Gordin.

Nu s-ar putea spune că acest repertoriu este lipsit de o linie călăuzitoare, de „profil". Numai că acest „profil" este întors trei sferturi spre trecut, privind mai cu timiditate spre actualitate. Tema principală a celor mai multe piese ale repertoriului T.E.S. Bucureşti este critica orînduirii burgheze de pe poziţiile clasicilor literaturii idiş, bine cunoscuţi. Apropierea de actualitate se face prin piesa romantic-revoluţionară a lui Gorbatov, care evocă de fapt un episod din lupta pentru victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Iar actualitatea propriu-zisă este reprezentată în repertoriu prin două spectacole: piesa debutantului Aurel Storin „Opinia publică", spectacolul de estradă „O revistă cu Ahaşveroş" şi drama impresionantă a adolescentei ucisă de nazişti, Anna Frank. După cît se vede, cu excepţia revistei, actualitatea în T.E.S. este prezentă îndeosebi sub aspectul luptei împotriva fascismului. Ceea ce nu este rău, dar nu e destul.

Dar nu ne-am propus să facem o analiză a repertoriului T.E.S. De vină este numai invitaţia spre meditaţie, pe care teatrul însuşi ne-a făcut-o. Am pornit, de fapt, cu intenţia de a privi mai îndeaproape cele două spectacole originale, despre care s-a scris atît de puţin pînă acum.

Tînărul poet Aurel Storin şi-a intitulat piesa de debut „piesă ziaristică", anunţînd de la început, aşadar, caracterul ei combativ, publicistic, asemănător unui articol de ziar, şi mai ales actualitatea problemei dezbătute. Căci e limpede, pe o temă istorică, fără rezonanţă în actualitate, nu se poate face ziaristică. Ideea piesei sale este forţa opiniei publice mondiale, în stare a stăvili încercările de reînviere a fascismului şi de dezlănţuire a unui nou măcel mondial.

Pentru a comunica această idee pe calea artei scenice, tînărul dramaturg a transformat sala de spectacol într-un tribunal internaţional, în care se judecă procesul unor criminali de război fascişti. Martorii principali ai acuzării se ridică din rîndurile publicului şi se urcă pe scenă, de unde povestesc, cu o simplitate emoţionantă, întîmplări din viaţa lor, menite a revela spectatorilor şi judecătorilor gravitatea crimelor săvîrşite de acuzaţi. Piesa propriu-zisă constă de fapt din trei momente, istorisite de cei trei martori, victime ale acuzaţilor.

Acestea sînt cele trei momente care dovedesc că Aurel Storin nu este numai un poet, ci şi un dramaturg. Nu încă stăpîn pe mijloacele specifice genului, dar capabil a creiona personaje şi situaţii dramatice elocvente, străbătute de o poezie discretă. Incadrarea acestor trei momente în canavaua generală a procesului e destul de stîngace, mai ales că „tribunalul" apare extrem de convenţional, iar reprezentanţii diverselor orientări politice din cadrul tribunalului sînt nişte abstracţiuni lipsite de contururi. Caracterul publicistic al piesei devine pe alocuri demonstrativ, datorită, pe de o parte, comentatorului, care face legătura între public şi scenă, datorită, pe de altă parte, insuficienţei tensiunii dramatice a „procesului", în care nu se înfruntă cu destulă tărie poziţiile adverse. Cele trei povestiri emoţionează totuşi, iar concluzia „opiniei publice" e evidentă, deşi puţin declarativă.

In spectacol, regizorul Franz Auerbach a respectat şi a valorificat caracterul publicistic al piesei, montînd „tribunalul" în sală, făcînd să „joace" cele două loji de avanscenă, comunicînd direct cu spectatorii prin comentatorul-autor, suprimînd cortina, dînd patetism jocului actoricesc, punîndu-i pe cei trei martori-acuzatori să vorbească la bară, direct către public. Decorul de Adina Reich şi Dan Nemţeanu a servit această concepţie prin simplitatea sa nudă, inexpresivă cu adevărat, ca o sală de tribunal. Tăieturile de ziare, conţinînd lozinci antirăzboinice şi antifasciste, care au încadrat scena şi lojile, au întregit puterea de comunicare a mesajului spectacolului. Totuşi, formula spectacolului nu a fost aplicată consecvent. Cortinele din întuneric, folosite pentru a acoperi montarea decorurilor pentru scenele ilustrative, au rupt continuitatea acţiunii scenice ca şi dispariţia „martorilor" în timpul povestirii unuia dintre ei. De aceea, puterea de emoţionare a spectacolului a fost inegală, pe alocuri dominînd latura rece, demonstrativă. Şi chiar dacă ni s-ar răspunde că, de fapt, s-a intenţionat un spectacol de factură brechtiană, care trebuie urmărit cu luciditate şi perfect autocontrol, tot i-am reproşa momentele de întrerupere. Brecht nu s-ar fi jenat, la un asemenea spectacol, să schimbe decorul la vedere şi să facă toată demonstraţia pe viu.

Impresionează în mod deosebit, în spectacol, două interpretări: Sevilla Pastor în rolul nevestei şi Mauriciu Sekler în rolul Bătrînului. Sevilla Pastor povesteşte cu o emoţie reţinută drama familiei eroinei sale, adresîndu-se sălii cu glas vibrant ca o chemare. Concentrarea actriţei asupra emoţiei personajului e atît de adîncă, încît nimeni nu e dispus în clipa aceea să-şi amintească, că cu o seară înainte a văzut-o în rolul comic al madamei Faier, cîntînd un cuplet satiric, într-o ţinută grotescă, ce stîrnea hohote de rîs. E un lucru pe care-l izbutesc doar actorii cu adevărat mari, capabili de asemenea matemorfoze lăuntrice. Mauriciu Sekler, pe care în anii trecuţi l-am văzut în „Bolnavul închipuit", a compus aci mersul puţin greoi, ţinuta masivă şi vorbirea populară a unui bătrîn muncitor, care în închisoare, în prezenţa unui tînăr comunist, a cunoscut adevărul. Prezenţa lui în scenă convinge, aşa cum convinge şi naturaleţea cu care Mano Rippel se adresează sălii sau personajelor piesei, în rolul ingrat al comentatorului-autor. In rest, distribuţia cuprinde un număr mare de actori ai teatrului, unii tineri şi încă nu destul de experimentaţi, ca tînărul Carol Marcovici (puţin stîngaci în rolul pictorului) sau Ofelia Strul (obligată de regizor să pozeze prea mult pe un piedestal, chiar atunci cînd textul n-o cerea); alţii mai în vîrstă, dintre actorii de valoare ai teatrului, dar insuficient serviţi de text, ca Isac Havis, Benno Popliker, Samuel Fischler, Sedi Glück etc.

I-am văzut pe cei mai mulţi dintre aceştia în spectacolul „O revistă cu Ahaşveroş" şi mi-am confirmat o impresie pe care o avusesem mai demult despre actorii Teatrului Evreesc de Stat din Bucureşti: caracterul pasionat al jocului lor, dăruirea cu care interpretează rolurile cele mai variate, indiferent de întinderea acestora.

Fără a fi construit pe o idee unică, purtînd chiar un caracter destul de eterogen, în care se întîlnesc laolaltă trubaduri ai evului mediu cu personaje biblice şi cu contemporani de-ai noştri, spectacolul are totuşi o trăsătură dominantă, care leagă între ele diferitele sale părţi şi-i dă nota distinctă: patosul actualităţii. Nu este totul reuşit: unele tablouri, ca, de pildă, „Cîntarea cîntărilor", sînt mai puţin legate de actualitate şi uneori ai impresia că realitatea este scăldată într-o apă călduţă şi trandafirie. Totuşi, există momente bune, cuplete ca „Ochelarii vrăjiţi", „Paiaţa", „Cîntece vechi în cartiere noi", „La Herăstrău", „Nu se prinde", „Celibatarii" cu pandantul lor „Fetele bătrîne" — în care se simte căutarea unei coarde noi pentru exprimarea atît a aspectelor critice, cît şi a tendinţelor umaniste, optimiste, în genul aparent uşor al estradei. Şi cele două tablouri lungi cu Ahaşveroş, inegale ca valoare, au momente satirice bune. Spectacolul are umor (poate nu destul), are poezie, pe alocuri chiar cu un caracter patetic, care se transmite publicului prin intermediul actorilor, al căror joc e comunicativ, antrenant.

Mauriciu Sekler, de data aceasta în calitate de regizor, a realizat un spectacol colorat şi plin de vrajă, în care răsună bucuria de a trăi. Mişcarea maselor în scenă e armonioasă, scenele de ansamblu au un ritm viu, un desen scenic limpede. Trubadurii Samuel Fischler, Mano Rippel, Abraşa Goldiner şi Isac Havis fac legătura între tablouri, adresîndu-se publicului cu o vervă strălucitoare, cîntînd şi dansînd după necesitate, Heni Lewis-Rieber cîntă cu umor şi duioşie rolul Paiaţei-filozoafe, Sevilla Pastor trece de la patosul liric al Urării la grotescul roz-bonbon al lui madam Faier, Elias Bercovici creează un ridicol şi anacronic rege Ahaşveroş, simbol al monarhiei detronate, Dina König rosteşte o înaripată chemare la lupta pentru pace, Erica Beneş, Leonie Waldman-Alexi şi Betti Gherşin-Feldman cîntă cu farmec tineresc un nostim cuplet, „Ne cunoaşte toată strada" de Emanoil Ionescu — şi mulţi alţi actori şi actriţe ai teatrului pun mult suflet pentru reuşita acestui spectacol creat de Israel Bercovici cu colaborarea lui Hary Negrin, H. Nicolaide şi Moise Bălan, cu muzica plăcută a lui Haim Schwartzman, în care motive bine cunoscute ale folclorului evreesc sînt prelucrate şi armonizate în stil modern.

Succesul spectacolului „O revistă cu Ahaşveroş" şi caracterul agitatoric al piesei „Opinia publică" indică linia spre care Teatrul Evreesc de Stat din Bucureşti ar trebui să-şi îndrepte activitatea, apropiindu-se cît mai mult de actualitate şi comunicînd publicului său ideile înaintate ale epocii noastre, ideile socialismului. Este de dorit o lărgire a tematicii repertoriului, atît în ceea ce priveşte apropierea de actualitate cît şi în ceea ce priveşte valorificarea scenică a unor opere clasice universale, al căror caracter umanist înaintat le apropie de umanitatea epocii noastre.

Margareta BĂRBUŢA

MIHAI MARIN „In faţa cuptorului"

Scenă din piesa „Discipolul diavolului" de Bernard Shaw (Teatrul Naţional „I. L. Caragiale").

Carnet CINEMATOGRAFIC

Ultima noapte pe „Titanic"

Cînd un „Titanic" se scufundă, o anume presă, literatură şi cinematografie, dornice de senzaţional, au din ce-şi alimenta publicul, ani întregi. Romanul lui Walter Lord n-a constituit însă punctul de plecare al unui comercial „story" ce urmăreşte biciuirea nervilor obosiţi, şi rezistenţa la această tentaţie mi se pare capabilă să scuze multe din deficienţele filmului. S-a încercat (şi uneori cu succes, ca în debutul acţiunii) să se contureze, pe baza materialului bogat oferit de roman, cîteva schiţe de caracter, de mediu social, de moravuri. Distinsa pereche de lorzi ce-şi părăsesc pentru cîteva zile castelul sobru din parcul atît de „britanic" şi pleacă în călătoria de agrement pe transatlanticul impunător, însoţiţi de urările stîngace ale copiilor din căminul patronat cu „generozitate" de familia aristocrată, trece pentru cîteva clipe prin faţa spectatorului, coborîtă parcă din paginile unui Dickens ori Twain. In fugă, pe ecran, apare un pastor jovial ce-şi ia rămas bun de la fata sa care se îmbarcă — şi scena degajă ceva din intimitatea familială a acelui celebru „home" paşnic, cămin modest englezesc. O pereche de proaspeţi căsătoriţi sînt înconjuraţi de nuntaşi zgomotoşi ce-i conduc în alai spre vaporul-minune, „cel mai mare, cel mai modern transatlantic din lume". Doi bătrîni severi comentează cu gravitate avantajele tehnicii moderne, în timp ce regizorul ironizează fin orgoliul englezesc naiv, trufia care avea să constituie una din cauzele zguduitoarei catastrofe (siguri de rezistenţa vaporului, constructorii n-au prevăzut suficiente bărci de salvare şi imprudenţa, infatuarea lor a costat viaţa a 1500 de oameni).

Treptat însă, realismul, tendinţa de caracterizare a personajelor, a mediilor sociale diverse din care provin călătorii de pe „Titanic", se pierde în avalanşa de detalii tehnice, de „atmosferă", de pe uriaşa navă. (Asistăm, pe multe zeci de metri de peliculă, la travaliul conştiincios al telegrafiştilor asaltaţi cu diverse mesaje, la modul în care se îmbată — de unul singur — un chelner ce nu are nici un alt rol în economia filmului decît acela de a introduce o artificială notă de destindere, umor, în acumularea dramatică a faptelor, la repetatele imagini ale paharelor şi farfuriilor aşezate pe o servantă luxoasă ce începe să-şi piardă echilibrul, pahare filmate din toate unghiurile, sub toate luminile). Sistemul iniţial al crochiurilor cinematografice e abandonat pentru încercarea unei vaste picturi de gen, mult prea greoaie însă şi dezvoltate în dauna evenimentului tragic ce se precipită. Realizarea studiourilor engleze e modestă, corectă, de bună seamă, şi încercarea de a relata cinematografic, pe baza unor documente reale, un asemenea fapt, meritorie; dar lipsa de inventivitate artistică, şi mai ales neaprofundarea tabloului social, face ca povestirea să sfîrşească într-o banală şi conformistă rugăciune colectivă a supravieţuitorilor naufragiului faţă de un milostiv dumnezeu catolic.

Caruso

Mario Lanza e un mare tenor contemporan şi, fără îndoială, filmul despre Caruso, realizat de Metro Goldwyn Mayer, n-ar fi fost decît a cita copie (a cita oare?) din seria roze-bonbon a „vieţilor celebre" pe ecran. Comparată cu alte biografii filmate (Verdi, Schubert, Melba), producţia americană îţi descoperă tare vechi şi calităţi noi. O poveste romanţioasă, conformă tuturor legilor nescrise, dar larg uzitate ale genului. Filmul începe într-un tîrg pestriţ, unde acoperişurile caselor sînt vopsite în acelaşi cărămiziu-gălbui ca trandafirii artificiali din glastra hangiului, iar veşmintele locuitorilor par din garderoba operetei din secolul trecut. Primele lacrimi în ochii viitorului artist apar în clipa cînd află de moartea mamei sale, dar e obligat să rămînă pe loc, pentru a cînta în corul parohiei. Dramatic „ridi pagliacci" va reveni, — amplificat — cînd logodnica (fata unui mare bogătaş) e gata să-l părăsească la ordinul sever al unui părinte neînduplecat, în timp ce Caruso îşi trăieşte pe scenă suferinţa. Momentele sînt sincere, datorită unei însufleţite interpretări, dar spectatorul recunoaşte de fiecare dată „reţeta" după care realizatorii urmăresc — programatic — efectul. Cînd însă Mario Lanza, acest „nou Caruso" (cum e numit în zilele noastre tenorul de origine italiană de la „Metropolitan") începe să cînte — afară, în hanuri sordide ori pe scenele impresionante ale marilor teatre din lume — treci pentru moment peste lipsa de originalitate a scenaristului şi stridenţa decoratorului ori naivitatea „mise-en-scenei". Cel care l-a reînviat pe Caruso e dotat cu o voce minunată şi o efervescenţă continuă ce-i dezvăluie temperamentul meridional, lucru ce face ca pe ecran să apară şi o personalitate scenică, nu numai un megafon de arii celebre din opere, ca în alte filme despre marii artişti. Mario Lanza are o spontaneitate, o cuceritoare simplitate, care împrumută întregului film un spirit popular, firesc şi nu derivat rigid, din constrînse date biografice.

Relaţiile artistului cu lumea modestă de unde a pornit, prietenia cu foştii colegi şi umorul cu care se războieşte cu conformismul unui meloman snob ce încearcă să-i înnăbuşe personalitatea (vezi debutul lui pe scena „Metropolitanului" şi „învăţămintele" pe care le-a tras aici) sînt momente frumos realizate cinematografic, care cuceresc spectatorul tocmai prin autentic, bun simţ.

Alice MĂNOIU

CIK DAMADIAN „Proiect pentru Balcani"

TRIBUNA CREATORULUI

„Cîntecul tractoarelor", un început de drum

Astfel se intitulează ultimul meu film, cu care închei zece ani de muncă neîntreruptă pe platoul filmului de păpuşi. Zece ani, în care am dorit alături de colaboratorii mei, să dau ecranului, cea mai bună peliculă. Din păcate, greu de realizat, căci publicul şi criticii, clasează întotdeauna la locul cuvenit, fiecare operă cinematografică.

Deşi marchează un sfîrşit de perioadă, „Cîntecul tractoarelor" constituie pentru mine un început.

El este rezultatul unor îndelungi căutări, al unor vechi nemulţumiri din realizările mele anterioare.

Ani de-a rîndul, m-am străduit să produc mirajul mişcării păpuşilor pe ecran, căutînd să ajung din urmă cineaşti mai experimentaţi. Acest fapt, m-a adus de cele mai multe ori, pe linia unuia sau altuia dintre aceşti creatori. Doream de mult să realizez un film deosebit.

Doream să mă debarasez de stilul static, de lipsa de plasticitate a personajelor care evoluau lent, pierzîndu-se într-un decor prea încărcat. In fine, doream să realizez un personaj, care să devină un erou iubit şi aşteptat de spectatori. Un personaj care să rezolve cu vioiciune şi spirit, acţiuni complexe, care să dea glas inepuizabilei fantezii umane.

Astăzi, cînd Studioul nostru de filme de păpuşi stăpîneşte metode tehnice moderne, se punea problema îmbinării principiilor tehnice de bază, cu elemente noi, care să ducă spre realizări originale.

Iată de ce „Cîntecul tractoarelor", deşi este cel de al 18-lea film a cărui regie o semnez, fără să le reneg pe celelalte, îl consider întîiul. Cu toate lipsurile sale, acest film răspunde în parte căutărilor mele, deschizîndu-mi calea către găsirea unui stil propriu.

Decorul, foarte stilizat, aproape sugerat, dă un pronunţat contur în acţiune personajului. Expresia mobilă este realizată după un nou procedeu. Mimica desenată pe faţa păpuşii îi dădea o expresie rigidă, cu mici excepţii, aceeaşi.

Noul procedeu, permite ca prin utilizarea ochilor de sticlă mobili şi a benzilor elastice din material plastic, gură şi sprîncene, să se obţină o varietate infinită de expresii, subliniind astfel caracterul personajului.

Toate aceste noutăţi în realizarea filmului au dus de fapt la o descoperire care nu este dintre cele mai puţin importante şi anume, procedeul de a lucra pe ecran lat, fără obiectivul special, anamorfotic, care nu se poate apropia de obiecte mai mici, aşa cum sînt păpuşile de film. Pornind de la capul eroului, care era conceput puţin lunguieţ, — asemănător personajelor văzute prin obiective anamorfotice —, am avut ideea să subţiem şi să lungim pe vertical, toate obiectele din cadru. Astfel că, proiectat pe ecran normal, personajul apare mai înalt, decorul puţin alungit, pe cînd în cinemascop, elementele din cadru apar normale. Diferenţa nu este sezisabilă decît la proiectare succesivă pe ambele sisteme. Această nouă metodă, a fost primită cu entuziasm de către creatorii şi tehnicienii studioului.

Dar lucrul care mă bucură cel mai mult, este primirea călduroasă pe care publicul a făcut-o eroului... eroul pe

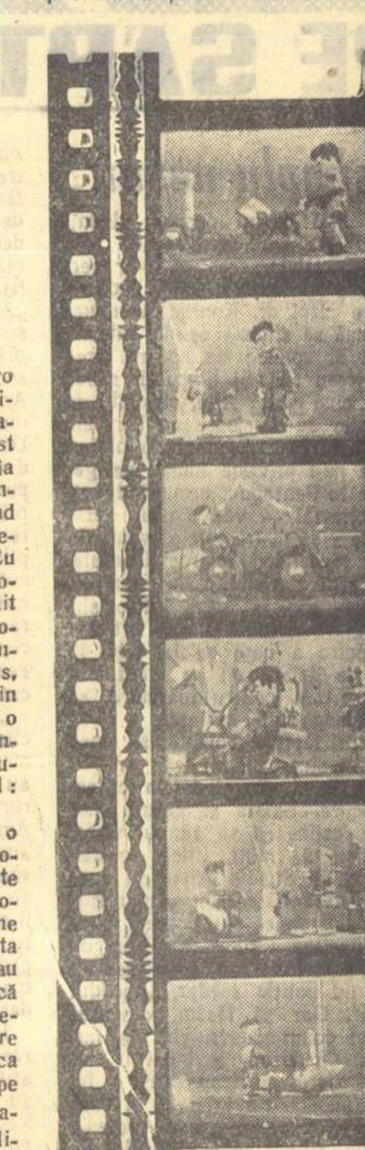

care îl aşteptam de mult. Şi pentru că a întîrziat atît, îl pedepsesc în curînd cu un rol nou, urmînd ca eu să doresc ca orice cinematografist — realizarea celei mai bune pelicule.

Bob CĂLINESCU

Carnet MUZICAL

Muzicieni polonezi la Filarmonică

Filarmonica de Stat „George Enescu" a marcat deschiderea anului Chopin solicitînd concursul a doi muzicieni polonezi pentru concertul din 21 februarie: dirijorul Stanislav Wislocki şi pianistul Tadeusz Smudzinski. Cel dintîi este cunoscut publicului nostru: ne-a mai vizitat cu cîţiva ani în urmă, cînd a prezentat în primă audiţie Simfonia a III-a de Honegger. De data aceasta, dirijorul a înscris în program o altă simfonie a III-a, mult mai cunoscută, şi prin aceasta conţinînd un examen mai dificil: „Eroica" lui Beethoven.

Tînărul şef de orchestră a realizat capodopera beethoveniană într-un spirit viguros, bărbătesc, cu o dinamică bine gîndită. Stilul său dirijoral se înrudeşte cu al altor maeştri polonezi ascultaţi în ultima vreme: Jan Koenz, S. Skrowaczewski. Anumite trăsături spre o frazare concentrată, sobră, eliminînd romantizarea excesivă, importanţa acordată elementului ritmic, adoptarea unor mişcări uşor grăbite, care fac să dispară lincezeala acolo unde opera muzicală are anumite lungimi şi ţin încordată atenţia ascultătorului. Bineînţeles că acest stil de interpretare a fost în largul său într-o piesă cu caracter motoric, ca Uvertura de Z. Turski, dar ea a slujit foarte bine şi Simfonia „Eroica", al cărei Allegro iniţial a avut o incandescenţă fascinantă. Impresionant prin linia de frazare şi contrastele realizate, a fost şi celebrul „Marş funebru". Concepţia lui S. Wislocki a fost, de altfel, înţeleasă de Filarmonică, orchestra dînd un randament maxim în această piesă care îi este bine cunoscută. Cu deschiderea programului, dirijorul polonez — care în anii războiului a trăit în refugiu în ţara noastră — l-a omagiat pe fostul său profesor, compozitorul craiovean George Simonis, prezentînd publicului un fragment din „Suita simfonică" a acestuia. Este o pagină melodică inspirată şi bine construită, dar care îşi justifică prea puţin intenţiile programatice şi titlul: „Munca".

Pianistul TADEUSZ SMUDZINSKI (R. P. Polonă)

Pianistica modernă tinde spre o reconsiderare a interpretării lui Chopin, căutînd să sublinieze tot ce este viguros, patetic şi de un nobil romantism în muzica sa, şi să elimine vechea manieră salonardă de a cînta concertele, valsurile, mazurcile sau studiile acestuia. Fără îndoială că Tadeusz Smudzinski se alătură acestei noi linii, şi acest element apare limpede în tendinţa de a valorifica muzical pasagiile de virtuozitate, pe care nu le redă în stil de pură bravură. Am apreciat îndeosebi realizarea Andantelui din Concertul în fa minor. In rest, am fi dorit ca Tadeusz Smudzinski să fi fost totuşi mai comunicativ, fără a abdica cu totul de la linia clasicizantă pe care i-a impus-o torentul liric al muzicii lui Chopin.

Dirijorul STANISLAV WISLOCKI (R. P. Polonă)

Radu GHECIU

Artiştii amatori din regiunea Suceava

Casele raionale de cultură din regiunea Suceava contribuie efectiv la educarea socialistă a oamenilor muncii, fiind puternice centre ale activităţii artistice şi metodice, atrăgînd spre cultură numeroase talente. Pe lîngă Casa de cultură a raionului Rădăuţi activează peste o sută optzeci de învăţători, profesori, educatori, membri ai colectivului de conferenţiari, membri ai echipelor artistice.

Orchestra semi-simfonică, taraful, orchestra de muzică uşoară, fanfara, corul, echipa de teatru, brigada de agitaţie, teatrul de păpuşi cuprind aproape patru sute de artişti amatori, între care se disting talente remarcabile, ca eleva Lidia Andronescu, o interpretă înzestrată a muzicii populare, învăţătoarea Ana Irimiciuc din echipa de teatru, care are o interpretare plină de naturaleţe, inginerul Petrea Neagu, unul din animatorii brigăzii artistice şi alţii.

Studioul artistului amator, primul de acest fel în regiunea Suceava, contribuie din plin la descoperirea şi educarea talentelor. Impărţit pe trei secţii (regie, actorie şi vizionări), studioul formează cadre de instructori artistici, actori pentru căminele culturale şi cluburile sindicale, organizînd totodată vizionări ale programelor pregătite de formaţiile de amatori şi contribuind astfel la îmbunătăţirea lor prin discuţii creatoare.

Spectacolele „Slavă vouă, muncitori!", „În numele revoluţiei", „Te slăvesc, patria mea!", „Braţ la braţ cu melodia", „La vila dintre brazi", numeroase matinee literare, simpozioane, sînt cîteva dintre rezultatele de pînă acum ale studioului artistului amator din Rădăuţi, care şi-a cîştigat o faimă binemeritată în întreaga regiune.

La Rădăuţi, Cîmpulung, Siret, Vatra Dornei, casele de cultură desfăşoară o muncă susţinută pentru promovarea talentelor autentice. În cadrul pregătirilor pentru festivalul bienal „I. L. Caragiale", sînt antrenaţi în concursuri peste 17.000 artişti amatori — actori, recitatori, păpuşari, regizori. Ei vor prezenta numeroase piese ca „Şoimul" de M. Davidoglu, „Pentru fericirea poporului" de A. Baranga şi N. Moraru, „Răfuiala" şi „Tîrgul inimilor" de T. Vornic, „A furat-o pădurea" de M. Leonard. Recitatorii pregătesc versuri de M. Beniuc, M. Breslaşu, E. Frunză etc.

Secţia regională de învăţămînt şi cultură şi Casa regională de creaţie se interesează îndeaproape de munca acestor colective, organizînd numeroase lecţii — spectacol şi cursuri pe genuri de artă.

În regiunea Suceava, mişcarea de amatori cunoaşte un avînt deosebit. Coruri cu o veche tradiţie (cel din Putna-Rădăuţi va împlini în curînd centenarul) ori noi de tot, ca acel din Ulma, îşi îmbogăţesc necontenit repertoriul cu piese din folclorul sucevean. Echipele de jocuri, ale căror dansuri cu temă cuceresc aplauze unanime, formaţiile de teatru şi brigăzile de agitaţie manifestă şi ele o largă receptivitate faţă de temele de actualitate.

Cheia succeselor de pînă acum o constituie grija organelor locale de partid şi de stat care îndrumă şi stimulează creaţia populară

Florin STANESCU

„discul"

ORATORIUL EROIC „TUDOR VLADIMIRESCU" de Gheorghe Dumitrescu — (partea I-a) solişti: Petre Ştefănescu-Goangă, Maria Voloşescu, Pantelimon Frunză, Viorel Ban

Corul M.F.A., dirijor: Dinu Stelian
Corul Filarmonicii, dirijor: Dumitru D. Botez

Orchestra Simfonică a Filarmonicii de Stat „George Enescu"

Dirijor: George GEORGESCU

Discul cuprinzînd lucrarea de mai sus poate fi considerat ca unul din succesele industriei noastre de muzică înregistrară, industrie care în ultimul timp a luat o dezvoltare de asemenea proporţii încît îşi merită cu adevărat numele.

Oratoriul eroic „TUDOR VLADIMIRESCU", este un vast tablou istoric, alcătuit din trei părţi, în care evenimentele din 1821, răscoala lui Tudor din Vladimiri, sînt descrise şi cîntate cu mijloace vocal-simfonice avînd o desfăşurare muzicală şi dramatică plină de-o forţă răscolitoare.

Preludiul simfonic, care deschide oratoriul, este o realizată piesă orchestrală, în care-şi găsesc locul motivele de bază ale lucrării, motivele care sugerează muzical, cu mare putere de evocare, atmosfera epocii frămîntate a luptei poporului împotriva jugului turcesc şi-al stăpînirii fanariote. În cele trei bucăţi următoare „Cîntecul ţăranului băjenit", „Corul ţăranilor robiţi" şi „Cîntecul clăcaşului revoltat" intrăm în miezul dezvoltării muzicale a lucrării care capătă apoi o dezvoltare crescîndă ca forţă dramatică, culminînd cu „Marşul lui Tudor", momentul final al primei scene. Episoadele următoare „Răscoala" şi „Cavalcada pandurilor spre Bucureşti" descriu, cu accente zguduitoare, sentimentele obidiţilor porniţi la luptă precum şi triumful pandurilor aclamîndu-l pe Tudor ca „domn al săracilor". Partea I-a a oratoriului „TUDOR VLADIMIRESCU" poate fi considerată o lucrare de sine stătătoare, avînd o formă perfect construită, motiv pentru care a fost executată în mai toate concertele care au avut loc, fără celelalte două părţi ale oratoriului.

OASPEȚI DIN U.R.S.S.

De vorbă cu Gheorghi Markov

La invitația Uniunii Scriitorilor din R.P.R., acum cîteva zile a sosit în țara noastră o delegație a scriitorilor sovietici, compusă din: Gheorghi Markov, șeful delegației, secretar al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., poeții Hamid Guliam și Gurghen Borian și scriitorul Piotr Kapița.

„Gazeta literară" a solicitat pe Gheorghi Markov să-i acorde un interviu.

— V-aș fi rugat să povestiți cititorilor „Gazetei literare" ce este nou în proza și poezia sovietică. Judecînd însă după abundența de romane noi, nuvele, poezii publicate în presa literară, ar trebui să începem o discuție de foarte multe ceasuri.

— Este perfect adevărat. Literatura noastră a intrat pe făgașul unei vii și febrile activități. Au apărut multe nume noi. Scriu intens și prozatorii și poeții, dintre care mulți tineri. Și scriu sub semnul creșterii calității, al studierii problemelor contemporane și al înțelegerii lor.

— Cititorii noștri au urmărit discuțiile care au avut loc în țara d-voastră în legătură cu problemele creației și contemporaneitatea. Se pare că aceste discuții au prins rădăcini adînci în practica scriitoricească. Care sînt roadele lor pînă acum?

— După Congresul al III-lea al scriitorilor din U.R.S.S. a devenit evi-

dentă necesitatea creșterii categorice a nivelului artistic al operelor, a măiestriei noastre scriitoricești. Asta nu înseamnă că nivelul cărților era scăzut, în general, față de perioada de dinainte. Dimpotrivă: în medie, cărțile se ridicaseră la un nivel mai înalt. In ultimul timp însă criteriile estetice ale poporului au crescut și exigențele cititorilor față de literatură sînt acum mai mari decît înainte. Unele dintre cărțile care se bucurau cîndva de succes nu-i mai mulțumesc acum pe cititori. Romanul lui Berezkovski, de pildă, sau unele dintre cărțile lui Artiom Vesiolîi sînt altfel primite acum de cititori, decît atunci cînd au fost scrise.

Apariția unor noi criterii artistice vădesc uriașa creștere a nivelului de cultură a poporului nostru.

Pentru a reflecta sufletul poporului, scriitorului îi sînt absolut necesare două lucruri: o profundă cunoaștere a realității și o înaltă măiestrie.

Nu există rețete după care ar putea fi cizelat talentul cuiva. In formarea talentului însă, mediul literar joacă un rol important.

Nu degeaba Cehov îl convingea pe tînărul Gorki să plece din Nijnii pentru cîtăva vreme la Petersburg, spunîndu-i că scriitorului îi este greu să se formeze fără un mediu literar.

Cum se poate organiza un mediu scriitoricesc binefăcător, și cum poate fi întreținut în acest mediu interesul față de problemele cele mai însemnate ale contemporaneității?

Unul dintre mijloacele cele mai vitale pentru îndeplinirea acestei sarcini sînt discuțiile despre problemele de creație.

Prima discuție de acest fel organizată de Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. și de Institutul de Literatură Universală a avut loc în martie 1958 cu tema „Problemele realismului socialist". In afară de un grup de literați și critici, au mai luat parte oameni de știință. Discuția a lărgit și a aprofundat înțelegerea noastră asupra căilor de dezvoltare ale realismului socialist. Discuția aceasta a contribuit la desfășurarea cu succes a lucrărilor celui de al III-lea Congres al scriitorilor sovietici.

A doua discuție s-a referit la „Căile de dezvoltare a romanului contemporan" și s-a desfășurat în decembrie 1959. Discuția aceasta a fost însă insuficient pregătită. Din cauza numărului mic de participanți, ea a avut un caracter prea restrîns.

A treia discuție a avut loc, nu de mult, la Leningrad, cu tema: „Poetul și contemporaneitatea". Ea a fost profundă, interesantă, a dezbătut problemele cele mai importante ale dezvoltării poeziei noastre.

In viitorul apropiat vom organiza o serie întreagă de alte discuții. Tema uneia dintre ele poate fi definită cu oarecare aproximație, cam în felul următor: „Trăsăturile comuniste ale omului sovietic și reflectarea lor în literatură".

Din toate discuțiile avute se impune în mod categoric următoarea concluzie: discuțiile sînt un mijloc important de colaborare a literaților, ele contribuie la crearea unui mediu literar binefăcător. Firește, acest lucru se referă numai la discuțiile bine pregătite și just orientate.

— Care sînt formele de legătură ale scriitorului cu cititorii în Uniunea Sovietică?

— Noi ne mîndrim cu o strînsă legătură între scriitori și cititori. Legătura aceasta este tradițională și existența ei se explică prin aceea că nașterea și dezvoltarea literaturii sovietice coincide cu nașterea și consolidarea puterii sovietice.

Cum s-au născut cele mai bune opere ale lui Bednîi, Serafimovici, Fadeev? Ele au fost create în miezul evenimentelor, oglindind nemijlocit sufletul poporului, năzuințele lui.

Este foarte reprezentativ din punctul acesta de vedere romanul lui Zazubrin „Două lumi". Odată cu înaintarea armatei a V-a, care l-a distrus pe Kolceak, dintr-un număr în altul în gazeta militară se publica romanul „Două lumi". Eroii cărții și însuși autorul erau luptători ai acestei armate.

Nu numai că scriitorul trebuie să fie în mijlocul poporului, între el și eroii lui însă nu trebuie să existe nici un fel de graniță. Atunci nu va mai exista nici o graniță între scriitori și cititori. Pentru că eroii cărților noastre sînt cititorii noștri.

Unii dintre literați înțeleg legătura cu poporul într-un fel cam simplist: li se pare că este suficient contactul pe care îl iau cu cititorii la diferite consfătuiri. Scriitorul a scris un roman, și-a pus o cămașă albă și, păstrînd de la tribună o oarecare distanță, a schimbat cîteva replici cu sala. După aceasta, totul este bine. Se chiamă că scriitorul a înțeles sufletul poporului și se poate apuca de altă carte.

In țara noastră, legătura scriitorului cu cititorii este realizată pe numeroase căi: se organizează și consfătuiri cu cititorii, dar scriitorii se deplasează în mod obișnuit în cele mai diferite colțuri ale țării și corespondează intens cu cititorii.

Ca și mulți alți scriitori și eu primesc foarte multe scrisori. Scrisorile sînt felurite, însă în toate se simte ceva comun: cititorul se consideră, pe bună dreptate, marele nostru stăpîn; făcînd uneori observații foarte severe, el nu-și cere scuze. Cititorul știe: literatura se scrie pentru el. Sentimentul acesta este o chezășie a contactului just, rodnic dintre scriitor și cititor.

Eu scriu pentru popor și asta mă ajută să văd lumea cu ochii poporului.

Bineînțeles, că numai acel scriitor care știe multe, a văzut multe are dreptul să vorbească în numele poporului, să afirme că el cunoaște sufletul poporului.

Cunoașterea vieții este o condiție de cea mai mare însemnătate, însă nu unica. Viața este una, iar arta este altceva. Arta are specificul său. De aceea, nu rare sînt cazurile cînd un scriitor care trăiește în Extremul Orient, la stația Erofei Pavlovici, scrie despre muncitorii căilor ferate de acolo, mai prost decît scrie despre aceiași oameni un alt scriitor, care locuiește în Moscova. In condițiile unor cunoștințe egale de viață, succesul îl hotărăște talentul, sensibilitatea, spiritul de observație. Ce anume contribuie mai mult la dezvoltarea acestor lucruri, este greu de spus. Se poate spune cu siguranță, însă, că și consfătuirile cu cititorii și schimbul de scrisori și deplasările au o influență pozitivă.

Bineînțeles nu există nici un fel de rețetă. Dacă mie mi s-ar spune: „Participă la o sută de conferințe cu cititorii și vei înțelege problemele timpului tău" — fără să stau pe gînduri, aș merge la două sute. Intelegerea timpului însă, a poporului nu se cîștigă în felul acesta. Ea se adună în inima scriitorului, picătură cu picătură.

B. N. GHINSBURG (R.S.S. Ucraineană) „Turnarea oțelului Bessemer"

„Faceți jocurile, vă rog!"

NOTE DE DRUM DIN MONACO

Monaco se întinde ca o fîșie lungă de 3 kilometri de-a lungul Mediteranei, la răsăritul Coastei de Azur. Nicăieri, lățimea fîșiei nu depășește 1.000 de metri și uneori, ea atinge abia 300 de metri. Ei bine, această scurtă și îngustă panglică de pămînt este totuși un stat în (aproape) toată puterea cuvîntului.

Este adevărat că principatul este semi-suveran, dar niciodată nu a fost altfel. El se bucură astăzi de „prietenia protectoare" a Franței, după ce în trecutul său istoric a avut parte și de alți protectori.

Datorită uniunii vamale care le leagă, între Franța și Monaco există o frontieră care nu e frontieră, păzită de grăniceri care nu sînt grăniceri și de vameși care nu sînt vameși. Dintr-o țară într-alta se trece fără pașaport și fără control vamal.

Principatul se compune exclusiv din două orașe — Monaco și Monte Carlo — lipite unul de celălalt ca doi gemeni siamezi.

Guvernul principatului este unic pe glob în felul lui: nu numai că hotărîrile se iau regulat într-o unanimitate de 100%, dar, mai mult decît atît, ele nu sînt precedate de nici un fel de discuții sau dezbateri. Aceasta pentru bunul motiv că guvernul este format din 1 (unul) ministru, căruia evident, îi e greu să nu fie de acord cu sine însuși.

Despre economia principatului se poate vorbi în foarte puține cuvinte. Cea mai importantă ramură agricolă este cultura turiștilor, care vin aci în număr de două milioane pe an. Principala ramură industrială este producția de emoții în serie la cazinoul din Monte Carlo.

Cine n-a auzit de celebrul cazinou? Din 1889, cînd construcția lui a fost terminată, aci au venit să-și piardă banii și să-și distreze plictisul generații întregi de mari duci ruși și nababi indieni, de mandarini chinezi și boieri moldo-valahi, de plantatori brazilieni și business-meni americani, de proprietari de terenuri diamantifere în Africa de Sud și proprietari de terenuri petrolifere din țările arabe.

Pentru o clientelă atît de numeroasă și selectă, clădirea inițială a cazinoului s-a dovedit repede insuficientă și, în 1898 și 1910, s-au construit aripi suplimentare.

Dar iată că cele întîmplate într-o noapte de început de iarnă, într-un oraș, care, ca și Monte Carlo, se afla pe malul mării — dar al unei severe mări nordice — a privat cazinoul de floarea vizitatorilor săi. Din acea noapte de octombrie, marii și micii duci ruși n-au mai pătruns în incinta sălilor de joc.

Au mai trecut anii și clientela cazinoului din Monte Carlo a fost din nou împuținată. Au dispărut de aci panii polonezi, grofii maghiari, fabricanții de pantofi din Cehoslovacia... Au dispărut — ah! — pînă și distinșii boieri romîni, care știau să piardă cu atîta eleganță!

Ar fi, totuși, greșit să se creadă că azi, cazinoul din Monte Carlo duce lipsă de mușterii. Chiar dacă nu mai sînt arhipline, în sălile înalte, decorate în stil rococo și acoperite parcă de un praf secular, am auzit vorbindu-se vreo două duzini de limbi, între care predomina engleza și mai ales, sora ei vitregă, americana.

Domnii și doamnele cu frunți încrețite, ochi exorbitați, buze albite sau mușcate pînă la sînge, urmăresc palpitînd drumul circular și săltăreț al bilei de fildeș. Asemenea bunelor lor rude, Antonina Vasilievna și generalul Zagonanski, din „Jucătorul" lui Dostoievski, ei însoțesc cu exclamații de furie, satisfacție sau dezamăgire, popasul temporar al bilei la unul din cele 37 de numere.

Dar pentru a se evita dramele care fac zgomot, terasele sînt astăzi împrejmuite de grilajuri înalte. Cine vrea să se sinucidă, s-o facă decent în camera lui de hotel, fără să păteze bunul renume al Cazinoului.

Toată această lume este bine îmbrăcată, bine spălată, bine parfumată. Și totuși, în săli plutesc nu numai efluvii de Molineux, Lanvin sau Charles of the Ritz, ci și un miros dulceag, ca de sînge, și unul ascuțit ca de sudoare. Sîngele și sudoarea celor mulți, de departe, a căror trudă îngăduie celor puțini de aci să jongleze cu fisele verzi (20.000 franci), albastre (50.000 franci) sau roșii (100.000 franci).

Monaco este pretutindeni faimos pentru cazinoul său. De o altă celebritate, mai discretă, pe care o cunoaște numai un cerc restrîns de inițiați, ne-am dat seama cînd am privit uimiți ușile unor apartamente modeste, ce nu păreau să aibă mai mult de 2—3 camere. Ușile acestea erau literalmente tapisate cu firmele unor importantissime societăți anonime, care se îngrămădeau astfel cîte douăzeci și cincitreizeci în micul apartament.

Intrigați, am vrut să vedem în ce mod se rezolvă în aceste cazuri problema spațiului. Dar am constatat stupefiați că în birourile respective nu se găsea de obicei decît un îngrijitor sau o femeie de serviciu. Cele mai multe din uși erau însă permanent încuiate.

Explicația am căpătat-o abia mai tîrziu. In Monaco, impozitele pe capital sînt cvasi-inexistente. De aceea numeroase mari întreprinderi franceze, italiene, engleze, belgiene sau elvețiene își au sediul social în acest binecuvîntat principat. Centralele lor propriu-zise, ca și băncile, uzinele și fabricile care le aparțin, sînt declarate, cu multă candoare drept simple sucursale. Această fictivă cetățenie monegască frustează fiscul statelor în care respectivele societăți își duc efectiv activitatea cu sume echivalînd anual cu cîteva sute de milioane de dolari.

Așa se explică și o altă anomalie: Monaco este singura țară pe lume ai căror cetățeni sînt în minoritate între propriile lor hotare. Și încă ce minoritate! Din 25.000 de locuitori permanenți, mai puțin de a șaisprezecea parte (sub 1.600) sînt cetățeni ai principatului (monegaști).

Și totuși, Monaco este și altceva decît paradisul capitaliștilor fraudaloși. Monaco este o uluitoare îngrămădire de frumuseți naturale. O floră luxuriantă, de tip mediteranian și tropical, pe care o mîngîie 340 de zile pe an, soarele. Un climat de o deosebită blîndețe, cu o temperatură medie de 17°. Un golf cu ape senine și străvezii, încrețite doar de atingerea fugară a aripilor de pescăruși. Și, în sfîrșit ceva creat de om ca și cazinoul, dar de care omul nu are de ce să se rușineze: un imens muzeu oceanografic, construit în 1910, prin contribuția voluntară a savanților din numeroase țări (demn de remarcat e faptul că, printre donatori, la loc de frunte s-au situat savanții ruși).

...Cînd necruțătoarea istorie va spune și ultimilor clienți ai cazinoului: „V-ați făcut jocul vostru! Acum, nimic nu mai cade!", Monaco va merita și atunci — ba nu: abia atunci — să fie vizitat.

N. MINEI

Un fapt PE SĂPTĂMÎNĂ

Un simplu nebun?

Există încă destui oameni ciudați pe lumea asta. Unii, deși se află la o vîrstă respectabilă, ceea ce le-ar permite să se declare pensionari politici — cum e cazul dr. Konrad Adenauer — continuă să sfideze opinia publică, de parcă ar spune: de nu mă vreți voi, vă vreau eu! Și timpul îi rabdă încă, dar pînă cînd? Alții, obișnuiți de ani de zile să se joace cu bombele atomice, cum te-ai juca cu abțibilduri — aluzia nu-i privește numai pe generalii de la Pentagon, urmașii direcți ai lui Forrestal — văd o nouă perspectivă de a se distra într-o eventuală cursă a rachetelor intercontinentale. Este și cazul ziaristului american Joseph Alsop, care a scris într-o singură lună cîțiva kilometri de articole numai pentru a cere ca la cele 40 miliarde de dolari, cît se cheltuiesc acum în S.U.A. pentru înarmare, să se mai adauge alte miliarde.

Asemenea făpturi ciudate au însă pretenția că sînt oameni, deși vor să-i facă pe alții să moară într-o catastrofă atomică. Există și cazuri cînd cîte unul susține că se află în viață, deși e mort de mult. Zilele acestea am aflat că în Suedia există un anume Göran Assar Oredsson, conducător al „partidului Reich-ului", ce-și zicea înainte cu cîtva timp „Coaliția de luptă național-socialistă din Suedia". Curat partid politic suedez, „partidul Reich-ului". Dar să lăsăm comentariile. Acest domn-cadavru-viu, pe numele său Oredsson, a binevoit să acorde, și ziarul „Aftenposten" a binevoit să publice un interviu în care respectivul a făcut o amplă profesie de credință, spre uzul duhurilor și spiritelor alungate de mult de pe planeta noastră. Explicînd de ce își împodobește locuința cu tablouri reprezentînd pe Hitler, Quisling și alți asemenea descendenți direcți ai lui Pitecantropus, Oredsson a răspuns fără ezitări: „Pentru că ei au fost cei mai mari oameni ai timpurilor noastre. Pentru noi, național-socialiștii, au făcut viața demnă de a fi trăită". Și, deoarece — în legătură cu „viața demnă" pe care a cunoscut-o omenirea datorită hitlerismului, a venit vorba, în discuția dintre reporterul de la „Aftenposten" și strigoiul național-socialist de pe teritoriul suedez, despre „unele" orori, — domnul Oredsson a ținut să precizeze că „jurnalul Annei Franck, camerele de gazare și mai știu eu ce torturi, sînt basme". Dar, pentru că același reporter nu s-a declarat mulțumit de acest prim răspuns și a revenit cu insistență asupra lagărelor de concentrare și camerelor de gazare, domnul-cadavru-viu, plictisit de atîtea chestionări neplăcute (de parcă s-ar fi aflat la un anume tribunal de la Nüremberg), a răspuns scurt și înfipt: „ce să-i facem, au fost „legi ale războiului", sau, dacă vreți, „factori neclari ai trecutului".

„Factorii neclari ai trecutului" se cifrează la cîteva zeci de milioane de morți și răniți, iar „legile războiului" au transformat în fum, săpun, abajururi o populație egală cu a unei țări. Am fi fost înclinați să credem că un anume Oredsson nu poate exista pe acest pămînt, că e „un basm" scornit de cine știe ce minte zăpăcită, dacă n-am fi citit rîndurile din „Aftenposten". Oredsson e liber în nebunia sa, pentru că nu e ministru, cum sînt camarazii săi Oberländer sau Schweder, condamnați să se camufleze.

Iresponsabilii, de tipul celui care a răsărit în pașnica Suedie, sînt tot atît de primejdioși ca și indivizii care au semănat în cîteva nopți întreaga Republică Federală Germană cu semnul crucii încîrligate. Crezînd că în [illegible]

Ion MIHĂILEANU

POEȚII lumii

GURGHEN BORIAN

Gurghen Borian (n. 1915), unul dintre scriitorii talentați ai Armeniei sovietice, ne vizitează în prezent patria. El este autorul volumelor de versuri „Drum pe mare" (1940), „Jurămîntul soldatului" (1941), „Cu limbă de flăcări" (1943), „Răsărit de soare la Erevan" (1947) și al pieselor de teatru „Pe înălțimi" (1947) și „Comoara fermecată" (1950). Totodată, Borian este autorul unor volume de versuri pentru copii, tălmăcite în numeroase limbi ale popoarelor sovietice.

Din primele zile ale Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Gurghen Borian s-a găsit în rîndurile ostașilor Armatei sovietice. După război, el ocupă o serie de munci de răspundere în cadrul conducerii Uniunii Scriitorilor din Armenia.

Răsărit de soare la Erevan

Pornești la drum cu visul întipărit pe chip.
Nici o cale închisă, libere toate căile.
Ca o răsplată a muncii se-nalță-n fața ta
Răsăritul generos al Erevanului.

Nu te despărți de setea de-a fi într-una nou,
Zilele noastre sînt urme-ale viitorului.
Oriunde, oricînd, fie al tău drum luminat
De caldul răsărit al Erevanului.

Fie-ți și cîntul acesta tovarăș de zbor,
Vestitor comunelor noastre victorii.
Și treacă-și lumina asupra urmașilor
Acest răsărit nou al Erevanului...

Drumul acesta dacă...

Pentru Emma

Drumul acesta dacă nu s-ar sfîrși nicicînd,
De-ar fi un drum stelar!
Cu-atîta bucurie în inimă arzînd
L-am bate iar și iar!

Ne-am duce, niciodată oprindu-ne, luînd
Doar dragostea la drum.
Ah, drumu-acesta dacă nu s-ar sfîrși nicicînd,
Ca visul tău de-acum.

Nu-l socoti în verste, mergi zările scrutînd.
Nici nu privi-napoi.
Ah, drumu-acesta-ntr-una, într-una alergînd, —
E luminos ca noi.

Iubirea să nu-și stingă o clipă-n nici un gînd,
Nemuritorul jar.
Ah, drumu-acesta dacă nu s-ar sfîrși nicicînd,
Să-l batem iar și iar...

In romînește de TIBERIU UTAN

HAMID GULIAM

Hamid Guliam s-a născut în anul 1919, la Tașkent.

Pînă la izbucnirea Marelui Război de Apărare a Patriei, fiind învățător, colaborează la diferite reviste. In 1942, apare primul lui volum de versuri „Mă voi răzbuna!"

I-au fost editate pînă în prezent peste 10 volume de poezii. Hamid Guliam este și prozator. Acum lucrează la o trilogie despre Marea Revoluție din Octombrie în Uzbekistan.

După călătoria prin țările europene, a editat volumul „Impresii din Europa".

In 1958, a făcut o călătorie în Africa. Balada „Ultimul pod" a fost scrisă în urma acestei călătorii.

Hamid Guliam este secretar al Uniunii Scriitorilor din Uzbekistan.

Din „Ultimul pod"

Sînt poduri peste Nil, nenumărate.
N-ajunge-o viață să le cînți pe toate.

Doar celuia pe care stau, i-închin
Cîntarea mea cu sunetul deplin.

Că nu-i sub lună și sub stele nu-i
Pod luminos și drept asemeni lui.

Cînd treci pe el, dau scîndurile zvon
Deasupră-i nu ard becuri de neon,

Și scîrțîie bătrînele-i arcade —
E totuși demn să dăinuie-n balade.

— Il îndrăgesc, îmi spune-arabul, grav:
E-un semn că nu mai sînt supus și sclav...

Că-i șubred și că tremură, nu-mi pasă:
Plecau englejii, peste el, acasă...

Alb, luminosul pod cînta sonor.
Și-am tot privit, pierdut, în urma lor,

Pînă, pe ultimul lor pod, tăcut,
Străinii cei din urmă au trecut,

Și umbra puștilor, alunecînd,
In ape s-a pierdut, ca-ntr-un mormînt.

...Dar nu uit, nu, că-n Africa, haine,
Mai trec pe poduri gărzile străine...

Pod peste Nil și nu doar peste Nil,
Cutremurat de pași străini, ostili...

Să pleci, stăpîn din alte zări, să pleci!
Alt strigăt n-am — și buzele mi-s reci.

Cu cizmele nu mai călca mereu
Pe podul meu... Fiece pod e-al meu.

Din lemn de-o fi, sau poate de oțel,
Eu, africanu-s îngropat sub el.

In trupul lui, întreg sînt risipit,
Cu sîngele-mi fierbinte l-am stropit...

Te iert, nepedepsit te las să pleci.
Treci peste pod și du-te! Dar pe veci!

Pîn-ce pămîntul, apa, seara grea,
De umbra ta cu armă vor uita...

In romînește de FLORIN MUGUR

contrapunct

Cunoscutul și prețuitul maestru al picturii maghiare, Csok Istvan, a împlinit, la 13 februarie a.c., vîrsta de 95 de ani. Cu prilejul acestei aniversări, Consiliul de Miniștri și Ministerul Culturii i-au conferit o înaltă distincție.

•

Săptămînalul american „New York Book Review", comentînd o carte apărută în editura Princeton sub titlul: „Așa cum ne văd alții" – cuprinzînd o suită de impresii despre S.U.A. ale diferiților oameni de cultură care au vizitat țara în ultimii ani – subliniază caracterul lor critic pronunțat. Raymond Aron-Israel, de pildă, își sintetizează astfel senzația neplăcută provocată de spiritul dominator, de mentalitatea de „putere mondială nr. 1", evident în atitudinea unor oficialități americane: „Tendința de a confunda gîndirea tehnică cu cea politică duce pe o serie de oameni importanți de aci la concluzia implicită că pot schimba lumea după propria lor dorință"...

Profesori universitari, sociologi, oameni de litere, veniți din India și Mexic, se arată de asemeni – în aceeași carte – penibil surprinși de „cultul businessmanului", promovat încă cu fervoare. Ei conchid astfel: „Judecînd după atitudinea față de viață, moarte, ierarhie socială, filozofie, viziunea asupra universului, hotărît că viitorul nu aparține Statelor Unite".

•

Poezia a început să-și recîștige drepturile la un contact cît mai direct cu publicul, datorită devotamentului cu care înțeleg să o slujească unii din cei mai valoroși actori americani.

De curînd, cunoscuta actriță Bette Davis a avut, în cadrul acestei acțiuni de „reabilitare" a poeziei ca spectacol – o originală premieră: un recital de versuri din operele lui Carl Sandburg. Recitalul s-a desfășurat la Academia de Muzică Brooklyn și a inaugurat un lung turneu, care urmează să străbată întreaga țară. Selecția și montajul versurilor veteranului poeziei americane, purtătoare a tradițiilor generoase ale lui Walt Whitman, au fost făcute de Norman Corvin.

•

O anchetă făcută la uzinele Renault din Billancourt, numește printre autorii cei mai solicitați la bibliotecă, pe Hemingway, Hugo, Zola, Barbusse, Tolstoi, Greene, iar printre obstacolele care împiedică ridicarea nivelului cultural:

– Insuficient timp liber.
– Salarii insuficiente
– Condiții proaste de locuit (incluzînd și mediul în care se muncește)

60% din participanții la anchetă sînt muncitori.

•

„Viața lui Lenin" de Jean Bruhat, a apărut la Paris în colecția „Portretul Istoriei" îmbogățind cu încă un titlu, vasta „Bibliografie Lenin", reprezentată în Franța prin numeroase traduceri sau monografii originale, dintre care amintim cartea lui Gorki – Lenin (traducere franceză, Paris 1924), „Le Portrait Authentique de Lénine" – de Henri Guilbeaux, și „Lénine à Paris", de Aline, – Paris 1930.

•

Georges Duhamel, prețuit romancier francez, autorul unor nuvele cunoscute și cititorilor noștri (Culegerea apărută la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, în 1957) a scris un nou roman, apărut la Editions Mercure de France: „Noutăți din sumbrul imperiu".

•

Editura britanică Hapgood a publicat o antologie din operele lui Stanislavski, sub titlul „Moștenirea lui Stanislavski". Criticul John Fernald, salutînd cu entuziasm această apariție, pe care o consideră extrem de binevenită, spunea cu acest prilej, într-un număr din decembrie al revistei „Play and players": „Autorul a răspîndit ideea că actorul trebuie să fie un profesor de adevăr și frumusețe, și nu s-a depărtat toată viața de acest crez, de care sînt străine majoritatea teatrelor engleze, în care orice încercare de a da publicului altceva decît ce a fost obișnuit a dus de obicei la eșec.

„Moștenirea lui Stanislavski" este o carte excelentă, dovedind modestia și suplețea de gîndire a artistului autentic".

•

In 1960, Editura în Limbi Străine din Moscova va traduce și publica lucrări ale scriitorilor și oamenilor de știință sovietici în 25 de limbi aparținînd popoarelor din toate continentele: franceză, hindusă, engleză, persană, germană, coreeană, urdu, mongolă, spaniolă, arabă, etc. Sînt traduse romane, culegeri de versuri, literatură științifică, manuale, etc. Din creația scriitorilor sovietici vor fi traduse și editate numai în 1960, în diferite limbi, peste 100 de titluri.

•

După cum anunță ziarul „Friebeten" premiul literar „Aschehou" pe anul 1959 a fost atribuit scriitoarei progresiste norvegiene Turborg Nedreos născută în 1905.

Turborg Nedreos este autoarea romanelor „Sticla magică", „Mîini calde", „La lumina lunii nu crește nimic" și a culegerii de povestiri „Halta". Scriitoarea este o militantă de seamă a mișcării pentru pace din Norvegia.

•

Un număr interesant, ne oferă revista „La nouvelle critique", din ianuarie, oglindind diverse și reprezentative manifestări ale culturii algeriene, în cadrul căreia, literaturii i se oferă un prim loc, cu numeroase pagini de proză și poezie.

•

Sub auspiciile „Institutului de teatru" din Köln s-a deschis în R.F.G., la München, expoziția „Brecht pe scenă" – prima retrospectivă a spectacolelor brechtiene pe scenele germane. La expoziție participă teatrele din R.D.G. și R.F.G. și Arhiva „Bertolt Brecht" din Berlin. De asemenea un mare număr de exponate sînt puse la dispoziție de colecționari particulari. Expoziția se bucură de o mare afluență de vizitatori.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.20; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-V[Ă]

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 10 (312) — Joi 3 martie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 ba[ni]

Pentru actualitate şi partinitate în literatură

de Paul GEORGESCU

Cronicarul literar, angrenat în munca lui, necesară, de analiză a fiecărei opere în parte, nu are, totuşi, dreptul să uite fenomenele ce se produc chiar sub ochii săi. De altfel, este de neconceput ca o bună şi serioasă cronică să se limiteze la judecarea unei opere, „în sine", izolînd-o de fenomenul din care ea face parte. Ne propunem în această schiță sumară o recapitulare a realizărilor şi deficiențelor noastre din ultimul timp, recapitulare care nu urmăreşte să înlocuiască o analiză temeinică, amplă şi completă a situației literare, ci doar să-i creioneze contururile.

Fenomenul cel mai de seamă, ce caracterizează literatura scrisă în cinstea celei de a XV-a aniversări a Eliberării, îl constituie orientarea puternică şi frontală a creației către temele majore ale realității. In acest sens, bătălia ideologică pe frontul literar, condusă de partid, şi care se duce de mulți ani sub lozinca Actualitate şi partinitate a obținut un nou, important şi hotărîtor succes. Fireşte, nu trebuie să înțelegem de aici, de fel, că pînă nu de mult literatura noastră ar fi avut o altă orientare sau un alt aspect. Dar ea şi-a modificat acum greutatea specifică iar caracteristica de literatură de şi despre actualitate, caracterul său partinic au primit un spor impresionant în amploare şi calitate. Scriitorii noştri au pătruns cu îndrăzneală în miezul evenimentelor istorice, au descifrat acele evenimente care au determinat transformările revoluționare ulterioare, transformări care stau la temelia vieții noastre de azi. Tema abordată cu mai multă insistență e înfățişarea luptei maselor sub conducerea partidului pentru răsturnarea dictaturii fasciste, a regimului burghezo-moşieresc. Literatura noastră — şi îndeosebi proza — şi-a îndreptat atenția asupra unui sector esențial, dar neglijat în trecut, zugrăvirea clasei muncitoare. S-a încercat îndeosebi crearea de tipuri care să sintetizeze trăsăturile elementelor celor mai înaintate ale clasei muncitoare. Preocupîndu-se de lupta ilegală a partidului, legînd această luptă de actul de la 23 August, romancierii noştri au dorit să reflecte artistic tocmai temelia vieții de azi, să explice artistic succesele noastre de azi.

Aşa cum era şi firesc, proza a fost genul care a susținut atacul şi a dat cele mai semnificative opere. Despre descrierea luptei ilegale a partidului, pregătirea insurecției armate, lupta pentru zdrobirea reacțiunii organizate în aşa numitele „partide istorice", s-au scris cîteva romane: „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Bariera" de T. Mazilu, „Tinerețe fără tinerețe" de Ion Istrati, au apărut numeroase fragmente din „Biografii contemporane" de Petru Dumitriu, şi nuvela „Indrăzneala" de Marin Preda. Lupta clasei muncitoare pentru construirea socialismului a fost reflectată în alte romane: „Intîlnirea" de Constantin Chiriță, „In munții de miazănoapte" de Dragoş Vicol, iar construirea socialismului la sate se reflectă în cel de-al doilea volum al romanului „Bărăgan" de V. Em. Galan, nuvela lui D. R. Popescu, „Zilele săptămînii", ş.a. Paralel cu romanul se dezvoltă speciile epice scurte: nuvela (Remus Luca, H. Zincă), reportajul, portretul literar, ş.a. Trebuie să subliniem, în cadrul aceluiaşi fenomen general, participarea însuflețită a tuturor generațiilor de prozatori. In această perioadă debutează sau se afirmă tineri romancieri ca Eugen Barbu, T. Mazilu, C. Chiriță, Al. I. Ghilia, nuvelişti: D. R. Popescu, Vasile Rebreanu, Fănuş Neagu, C. Leu, N. Țic sau reporteri: Pop Simion, V. Nicorovici, R. Cosaşu, H. Rohan ş.a. Aceşti tineri scriu despre probleme actuale, despre oamenii zilelor noastre, constructori ai socialismului. Prezența lor s-a făcut simțită, în general, la un nivel artistic demn de stimă.

Este pentru prima dată cînd romanul nostru nu numai ca investighează masiv tema luptei ilegale, dar o face cu mijloace artistice superioare, creînd figuri interesante de comunişti (Mustea, Licu Oroş, Vițu, Mareş), reînviind eroismul maselor conduse de comunişti, reamintindu-ne ticăloasa teroare fascistă, ocupația hitleristă. Apreciind îndrăzneala scriitorilor noştri şi talentul lor, presa a relevat totuşi cîteva lipsuri serioase ale romanelor consacrate ilegalității. S-a observat insuficienta cunoaştere a modului concret de muncă ilegală a partidului în epoca respectivă, s-a observat că legăturile strînse ale partidului cu masele nu reies în suficientă măsură, că se insistă mai mult asupra rezistenței fizice (tortura) a eroilor şi mult mai puțin asupra ideilor şi convingerilor ce-i însuflețeau, că sînt înfățişate inexact, deformat unele detalii istorice privind mişcarea muncitorească etc. Aşa cum e şi firesc, criticile amintite nu se referă toate, şi nici în egală măsură, la fiecare roman în parte, dar nu e cazul aici să reamintim diferențele respective care sînt cunoscute. Fără îndoială, aceste lipsuri sînt serioase şi tonul criticii a fost, de aceea, aspru. Dar criticile aduse trebuiesc înțelese just şi constructiv. Aspectele negative ale acestei activități profund pozitive, constituie expresia unui fenomen de creştere. Apariția unor slăbiciuni se datoreşte tocmai noutății temelor abordate, deci lipsei de experiență şi de suficientă pregătire în înțelegerea lor multilaterală şi profundă. Criticile aduse nu trebuiesc interpretate ca o subapreciere a operelor respective. Inalta exigență demonstrează tocmai că se aşteaptă ca aceste opere, în urma reluării şi perfecționării lor de către autori să devină opere durabile, demne de mărețele evenimente povestite şi de talentul scriitorilor amintiți. In general vorbind, creşterea exigenței în critica literară, oglindeşte creşterea exigenței maselor de cititori, cît şi maturitatea artistică a literaturii noastre noi.

Se cere aşadar prozatorilor noştri o mai temeinică documentare asupra luptei partidului, o cunoaştere mai profundă, mai organică a fenomenelor sociale şi psihologice de azi. Această cunoaştere a vieții actuale despre care s-a vorbit atîta, se obține nu printr-o „documentare" sporadică şi întîmplătoare ci printr-o legătură stabilă cu o anume unitate socialistă, printr-o integrare de o anumită durată în procesul muncii. Aceasta ar îngădui prozatorului (romancier sau reporter) să nu privească lucrurile ca „observator", ci să participe şi afectiv la faptele descrise. Aceasta i-ar îngădui reporterului să nu se mulțumească (aşa cum se face acum, de cele mai multe ori) cu o descriere a faptelor şi oamenilor, ci să sesizeze fenomenele, noul din conştiința oamenilor, să coboare mai adînc în psihologia personajelor sale. Un început, în acest sens, s-a şi realizat, numai că el trebuie lărgit şi consolidat. Reportajul, acest mijloc rapid şi sensibil de investigație a realității imediate, va depăşi faza sa descriptivă şi anecdotică pentru a deveni, tot mai mult, un mod de sesizare a fenomenelor, a noului în conştiința constructorilor socialismului.

Analizînd proza noastră din ultimul timp, trebuie să luăm în considerație şi un alt element — care nu poate deveni unicul factor de apreciere, dar care are o mare importanță: proza scrisă în cinstea Eliberării a fost cerută de cititori şi, după datele pe care le avem, puține exemplare se mai află în librării. Toate acestea demonstrează că drumul pe care s-a angajat cu forțele ei viabile literatura noastră, este bun şi fertil. Dar pentru a putea mulțumi exigențele mereu sporite ale cititorului nostru e necesar un efort sporit, o mai mare vigilență ideologică şi artistică.

PREZENȚA LUI ARISTOTEL IN LOGICA MODERNA

de acad. Athanase JOJA

Aristotel, „acest uriaş al gîndirii,"[1]) a exercitat o influență imensă şi multilaterală asupra dezvoltării ulterioare a filozofiei şi a ştiinței. In secolul al XII-lea al erei noastre, marele filozof arab Averroes, supranumit „comentatorul" deoarece comenta cu fidelitate textele lui Aristotel, îşi exprima entuziasmul pentru acesta în termeni ditirambici: „Căci, spunea el, un om ca Aristotel este o regulă în natură şi un exemplar pe care natura l-a creat pentru a arăta suprema perfecțiune pe care o atinge omul înveşmîntat într-un trup".

Incepînd din secolul al XIII-lea, după ce fusese mai întîi condamnat de ierarhia catolică, Aristotel e anexat de scolastică, mai ales prin intermediul lui Toma din Aquino. Dar scolastica a „luat de la Aristotel ceea ce este mort şi nu ceea ce este *viu: pretenții*, căutări..."[2]). Cu mai mult de două mii de ani înainte de Hegel, Aristotel a considerat categoriile nu ca fixe şi imuabile, ci ca mobile şi fluide[3]).

„Tocmai procedeele de a pune problemele au fost la greci un fel de *încercări* de sisteme, o naivă diversitate de păreri, care se reflectă minunat la Aristotel"[4]).

Acesta este sensul aporiilor aristotelice. Şi cu toate acestea, scolastica a făcut din Aristotel un dogmatic.

Impotriva acestui Aristotel desfigurat, împotriva acestei falsificări a Stagiritului, s-au ridicat, în secolul al XVI-lea şi al XVII-lea, Bacon şi Descartes. Bacon îl numea „Pessimus sophista" iar Descartes acoperea cu sarcasme logica, pe care de altfel n-o cunoştea decît superficial şi indirect, prin intermediul logicii scolastice. Dar Aristotel a înțeles infinit mai bine decît Bacon natura inducției; cît despre Descartes, acesta a fost mai curînd un metodolog decît un logician. Ce valoare au, din punct de vedere al logicii, Novum Organum al lui Bacon şi Discursul lui Descartes, în comparație cu nemuritorul Organon al Stagiritului? Şi cine ar îndrăzni să compare Novum Organum şi Discursul cu Primele analitice şi cu Analiticele secunde?

Precursor al logicii matematice, Leibniz a înțeles mult mai bine valoarea Organon-ului. George Boole, adevăratul creator al logicii matematice, scria: „Formele canonice ale silogismului aristotelic sînt cu adevărat simbolice; numai că ele sînt mai puțin perfecte în genul lor decît cele ale matematicii".[5]) El evocă cu un profund respect the great name of Aristotle[6]). Şi Morgan, emulul lui Boole, vorbeşte de silogism now and always prevalent[7]). Aceşti mari creatori ai logicii matematice erau conştienți de valoarea şi de permanența, de durabilitatea Organon-ului lui Aristotel. Din nefericire, urmaşii lui Leibniz, ai lui Boole şi ai lui Morgan au început prin a ignora şi au sfîrşit prin a dispreţui pe față logica formală aristotelică. Astfel, lordul Russel, celebrul autor al Principiilor matematice, a ajuns pînă la a califica drept „şarlatanism solemn" logica formală aristotelică.

A. Tarski, care totuşi pretinde a se inspira din concepția aristotelică a adevărului, afirmă că „în esență, vechea logică tradițională constituie numai un fragment al logicii noi, un fragment care, cu toate acestea, din punctul de vedere al exigențelor celorlalte ştiințe, mai ales ale matematicii, este cu totul neînsemnată".[8]).

S-au reproşat logicii formale aristotelice erori şi lacune care ar afecta subalternarea şi conversiunea per accidens, şi în consecință, legitimitatea silogismelor în p.

In afară de aceasta, Aristotel şi-ar fi bazat logica pe o metafizică, adică pe un sistem filozofic, şi — horribile dictu — această metafizică ar fi „substanțialistă".

E perfect adevărat că magistrul din Stagira lega logica sa de filozofie, nu ca o parte a filozofiei, ci ca o propedeutică la filozofie. El afirma că e imposibil să nu filozofezi. „Dacă ai o concepție filozofică, filozofezi; dacă nu ai o concepție filozofică, tot filozofezi". Şi avea, desigur, dreptate: pozitiviştii logici, care pretind să se elibereze de orice filozofie, de orice metafizică, cum spun ei, au fără îndoială o filozofie şi această filozofie este, în general, o versiune a idealismului subiectiv şi a scepticismului. Pozitiviştii logici nu acceptă noțiunea de adevăr obiectiv, nu cred că ştiința poate reflecta exact realitatea obiectivă; ei nu sînt nici măcar total convinşi de realitatea lumii exterioare.

Dar Aristotel era convins de existența lumii exterioare şi de capacitatea rațiunii de a înțelege şi de a cunoaşte această lume. De altfel, dacă

unii folozofi greci, ca, de pildă, Gorgias, poate Protagoras, Pyrrhon şi Sextus Empiricus, se îndoiau de valoarea cunoaşterii, zdrobitoarea majoritate, de la Parmenide la Plotin, n-au negat niciodată obiectivitatea cunoaşterii. „Pe bună dreptate, filozofia e numită ştiința adevărului; căci scopul speculației e adevărul"[9] Logica aristotelică este filozofică fiindcă este bazată pe dihotomia adevărului şi falsului.

Adevărul este reflectarea realității: „Spune adevărul cel ce socoteşte că ceea ce e divizat e divizat şi că ceea ce e compus e compus; spune un neadevăr cel ce gîndeşte contrariu lucrurilor"[10]).

Neadevărul constă în a gîndi contrar realității, contrar lucrurilor.

Exacta reproducere mentală a obiectelor este cea care constituie adevărul ca atare. Aristotel afirmă cu energie prioritatea şi independența obiectului față de subiect şi e, în consecință, total opus subiectivismului lui Kant, B. Russel sau Carnap. „Propoziția adevărată nu este în nici un fel cauza existenței lucrului; dimpotrivă, lucrul pare să fie oarecum cauza adevărului propoziției, căci de existența sau de neexistența lucrului depinde adevărul sau neadevărul propoziției"[11]). Ceea ce e cu totul firesc, deoarece, cum spune Aristotel, ar fi greu, dacă nu imposibil, să se găsească o ştiință contemporană obiectului ei. In afară de aceasta, distrugerea obiectului duce la distrugerea ştiinței corespunzătoare, în timp ce distruge[rea]

(Continuare în pag. 2)

N. A. ANDREEV — „V. I. Lenin — conducătorul"

Actualitatea mereu vie a leninismului

An după an, studiul repetat al lucrărilor lui Lenin descoperă, celui care le aprofundează, aspecte noi. An după an viața confirmă adevărul închis în aceste lucrări, rezultat al generalizării unei experiențe revoluționare vaste, înfăptuite de un spirit de o luciditate superlativă. Asupra oricărui domeniu de preocupări se oprea, fie şi în treacăt, Lenin iradia un fascicol de lumină, apt să arate cu claritate drumul de urmat. Nicăieri mai mult decît în opera lui, nu simți mai puternic adevărul că marxismul este o călăuză în acțiune, ca o consecință firească a faptului că este acea concepție despre lume, care oglindeşte dezvoltarea obiectivă a realității. Cu o incomparabilă suplețe şi totodată cu o fermă tenacitate, gîndirea leninistă ne ajută mereu să evităm şi anchiloza şi rătăcirile dureroase.

După cum ştim, Lenin nu a elaborat o lucrare de mari proporții dedicată problemelor artei şi literaturii. Dar din cauză că, aşa cum arată el, literatura este „o parte integrantă a cauzei generale a proletariatului", întreaga lui operă, pusă nemijlocit în slujba acestei cauze, constituie un îndreptar întru înțelegerea multilaterală a problemelor creației şi receptării operei de artă.

Teoria leninistă a reflectării constituie astăzi baza teoretică a oricărei încercări de estetică, sau de critică de artă marxist-leninistă, de a da răspunsuri corespunzătoare întrebărilor noi, pe care le pune dezvoltarea literaturii şi artei epocii noastre. Nu este de mirare deci că tocmai împotriva acestui bastion ideologic îşi îndreaptă tirul artileriei sale estetica burgheză contemporană. De mai bine de o jumătate de veac efortul principal al teoreticienilor artei din lumea capitalistă este destinat dezorientării artistului şi consumatorului de artă, pe care încearcă să-i convingă că Arta (cu majusculă) nu înfăptuieşte o funcție cognitivă, că Artei (tot cu majusculă) nu îi revine obligația de a reflecta realitatea şi că dimpotrivă, îi şade bine să se dezintereseze totalmente de viață. Artistul este un creator, el trebuie să lase liber jocul fanteziei sale — spun esteticienii burgheziei contemporane — orice contact cu realitatea, este un atentat deci la „puritatea" artei. Cei mai mulți dintre ei — şi nu cei de mîna a zecea — au aerul că, ridicînd spada pentru apărarea drepturilor fanteziei artistice, nu observă nici o deosebire între realism şi naturalism. Repetînd mereu locul comun, că arta nu poate fi o copie plată, a realității, ei proclamă însă victoria lor împotriva realismului, ca şi cum realismul şi nu naturalismul ar însemna transcriere servilă.

Elaborînd teoria reflectării, Lenin a arătat nu odată, atît în Materialism şi empiriocriticism cît şi în Caiete filozofice, că nu numai cunoaşterea artistică, dar cunoaşterea omenească, în genere, este un act creator. Conspectînd cartea lui Hegel, Ştiința logicii, Lenin notează: „Conştiința omului nu numai că reflectă lumea obiectivă dar

ÎNVAȚÎND DE LA LENIN

o şi creează". Nu este vorba aici — aşa cum reiese fără putință de îndoială din contextul întregii opere a lui Lenin — de o creație a lumii de către conştiința umană. Consecvent cu concepția sa materialist-dialectică, Lenin nu pierde nici un prilej pentru a demonstra că lumea materială, obiectivă, este exterioară şi anterioară activității conştiinței, primordială față de spirit. Dar în procesul de cunoaştere, conştiința nu este un înregistrator pasiv, pentru că actul de reflectare se înfăptuieşte în decursul practicii sociale. „Activitatea omului — spune Lenin — care şi-a alcătuit un tablou obiectiv al lumii, modifică realitatea exterioară, desființează determinarea ei (= schimbă cutare sau cutare laturi, calități ale ei) şi în felul acesta îi suprimă trăsăturile de aparență...". Iată deci, că acționînd asupra realității, omul poate ajunge la cunoaşterea ei adîncă, trecînd dincolo de aparența ei superficială.

Dacă acesta este procesul cunoaşterii logico-ştiințifice, cu atît mai mult cunoaşterea artistică nu poate fi o calchiere meschină a realității. In conspectul asupra cărții lui Feuerbach, Prelegeri despre esența religiei, Lenin notează: „Arta nu cere ca operele ei să fie recunoscute drept realitate". Artistul are dreptul şi datoria de a da avînt fanteziei sale creatoare, pentru a făuri imagini, care nu sînt şi nu pot fi totuna cu realitatea. Dar asta nu înseamnă că ele sînt străine de realitate, atunci cînd sînt imagini artistice autentice.

Lenin ne-a învățat că o reflectare autentică a realității nu se poate înfăptui decît de pe pozițiile clasei celei mai înaintate, că oglindirea veridică presupune în zilele noastre partinitatea comunistă.

Gorki — folosind indicațiile leniniste — spune că în procesul creației artistice se produce, în fapt, o declanşare a activității memoriei, care revarsă în şuvoiul fanteziei toată rezerva de fapte şi chipuri, înregistrată conştient sau inconştient. „A născoci — arată el — înseamnă a extrage dintr-o serie întreagă de date reale, sensul lor de bază şi a-l întruchipa într-o imagine — astfel am ajuns la realism". Este vorba prin urmare de o selectare şi recombinare a elementelor pe care viața le furnizează artistului şi pe care el le resintetizează şi le stilizează în actul său de creație. Nu avem de a face aici, nici cu transcripția mecanică a realității, nici cu făurirea, din nimic, a unor forme goale. Pentru a compune imaginea artistică, scriitorul intervine în noianul de fapte observate, cu filtrul concepției sale despre lume şi cu rezonatorul sensibilității sale, cu atitudinea lui de om care aparține unei clase sociale, unei națiuni, unei epoci istorice determinate. El exprimă năzuințe şi comunică cititorului întreaga amploare a actului său de participare la viață.

Or, tocmai cu această expresie şi cu necesitatea comunicabilității ei de către imaginea artistică, nu este de acord, nu poate fi de acord, estetica burgheză contemporană. „Istoria poeziei moderne — spune Gaetan Picon în a sa Introducere într-o estetică a literaturii — este în întregime istoria substituirii limbajului de creație, unui limbaj de expresie". Cu alte cuvinte, limbajul poetic „modern" (adică cel pentru care pledează Picon şi compania) nu vrea să fie decît construcție formală „pură", virtuozitate de meşteşugar, care îşi impune „să producă lumea pe care nu mai poate să o exprime". Fără să vrea, lui Gaetan Picon i-a scăpat aici mărturisirea explicativă a poziției sale. Poetul burghez „nu mai poate să exprime" lumea pentru că această exprimare deserveşte clasa pe a le cărei poziții s-a

Marcel BREAZU

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMĂR

• „Arhitectura copacilor" de Maria Banuş (pag. 2)

• Vizita mamei de Marin Preda (pag. 4-5)

• O jumătate de oră şi treizeci de secunde de Radu Tudoran (pag. 6)

• Poezii de Dan Deşliu (pag. 6)

PIAȚA DUPĂ 15 ANI

Se împlinesc 15 ani de la 6 martie 1945, ziua cînd, la voința şi prin lupta maselor conduse de Partidul Comunist, s-a alcătuit primul guvern democrat din istoria țării. Cu cîteva zile înainte, la 24 februarie, puterile reacționare în frunte cu generalul Rădescu, pe atunci prim-ministru şi, în frunte, mai ales, cu interesele imperialismului apusean, au tras, de la Palat şi de la Ministerul de Interne, cu mitraliera în demonstrația de neuitat care ceruse pîine, pămînt şi antifascism. Criminalii naivi (în gîndire, nu în acțiune), nu pricepuseră că oamenii pot fi împuşcați, dar istoria nu poate fi mitraliată. Cine ridică sabia împotriva secolului... Se poate abroga socialismul? Nu, socialismul nu poate fi abrogat, el a venit în Piața Palatului şi-a rostit limpede şi ferm punctul de vedere şi a rămas, pentru totdeauna acolo, preschimbînd de 15 ani locurile şi trecătorii.

Cum arată astăzi piața populată de socialism?

Acum 15 ani, de la ferestrele luminate ale Ministerului de Interne, se poruncea: trageți în mulțime! Astăzi, de la ferestrele luminate ale Comitetului Central, se lansează chemarea: mai mult oțel, mai mult grîu, mai multe blocuri cu multe etaje!

Acum 15 ani, Palatul (pe-atunci regal) era locuit de un rege, o curte şi nişte curtezane. Astăzi, Palatul (devenit al Republicii) este locuit de El Greco şi Luchian. Un schimb just de locuințe: fiecăruia după nevoi.

Acum 15 ani, Ateneul Romîn plîngea, cu trupul rănit de bombe, către cer: astăzi auzim sub cupola înviată sunetele pianului cîntat de Richter.

Acum 15 ani, se înălța în mijlocul pieții statuia celui dintîi Hohenzollern, privindu-ne de sus şi cam îngîmfat cînd manifestam în luna martie. Astăzi în jurul Palatului se înalță blocuri contemporane şi noua sală a Palatului Republicii. Din bronzul topit al statuii s-au născut parcă mînere pentru uşa apartamentului muncitoresc...

Acum 15 ani umblau prin piață, strigînd lozinci pentru pămînt, țărani din județul Ilfov, cu zdrențe pe trup şi zdrențe în picioare. Astăzi umblă prin piață colectivişti din regiunea Bucureşti, vizitînd noul magazin de mobile şi comandînd camere-studio. Şi au trecut numai 15 ani...

Al. MIRODAN

Pe dig

de Dumitru CORBEA

Kim s-a oprit pe digul din orezării
Şi priveşte întinderea covorului verde.
Toată delta Fluviului Roşu este a lui
Şi parcă ar vrea, pătimaş, s-o dezmierde.

— Pămîntul e-al nostru! strigă Kim.
Nu ni-l mai fură francezii, nici japonezii.
De sute şi sute de ani, ne-ncetat,
Cu sîngele lor l-au udat vietnamezii.

R. D. Vietnam, septembrie 1959

„Arhitectura copacilor“

In volumul „Arhitectura copacilor“ — rod al primei călătorii pe care poetul a făcut-o, acum doi ani, în țara noastră, — se pot discerne, cu ușurință, două filoane strîns împletite între ele: pe de o parte, constantele poeziei lui Iannis Ritsos, pe de altă parte, tonalitățile noi, dobîndite în contact cu realitățile romînești.

Laolaltă, inextricabil unite, ele dau acestui volum de versuri un profil aparte în opera poetului. Ceea ce izbește, în primul rînd, ca notă nouă e, pe alocuri, o exuberanță, o explozie frenetică de viață, pe care n-am mai întîlnit-o, în acest grad și în această formă, în poezia lui Ritsos.

In „Cinci variații pe o temă de doină“ și în „Sîrbă“, asemenea stări de spirit irup într-un scurt vers popular, trohaic, cu ritmuri de joc, cu strigăte și chiote dionisiace:

De s-a rupt struna viorii
și-mi sînt șerpii cîntătorii,
am să cînt pe corzi de viperi
cel mai liber cîntec liber.
Of, chiar Moartea de-o să-mi vie,
Nașă Vieții-o fac să-mi fie!

Modul de tratare al motivelor folclorice ne amintește, în aceste piese, de Federico Garcia Lorca și de „Cînticele țigănești“ ale lui Miron Radu Paraschivescu.

Surprinzătoare, în voluptatea lor explozivă, ele nu fac, totuși, corp străin cu poezia lui Ritsos; există un strat adînc de robustețe populară în poezia lui, pe care contactul cu folclorul nostru l-a pus în valoare.

Și nu numai cu folclorul! Dacă acesta i-a sugerat, fără îndoială, forma cea mai adecvată, populară, de exprimare a stării euforice, ea însăși a fost generată de întreaga realitate, naturală și socială, din țara noastră, cu care poetul a intrat în contact.

Nici nu putea fi altfel. Nu se putea ca dinamica vibrantă a construcției socialiste să nu impresioneze profund sufletul poetului luptător.

Omagiul pe care el îl aduce Romîniei socialiste, consacrîndu-i un volum de versuri, nu are nimic din exotismul ornamental al notațiilor lirice superficiale. Ritsos e totodată un înflăcărat patriot grec și un comunist, la care internaționalismul proletar a devenit sînge din sîngele lui. Colindînd Romînia, el încearcă fericirea de a descoperi și pătrunde esența vieții noastre noi, nu contemplînd-o din afară, ci din chiar inima tumultuosului curent, în care el se află integrat. Poetul se află pe firul apei, pe făgașul ei central și dinamica poeziei sale se acordă mișcării generale progresive.

Tocmai pentru că participarea sa la viața noastră nu rămîne undeva deasupra, la un strat superficial de receptivitate, ci are un caracter profund organic, tocmai de aceea experiența aceasta nouă se grefează pe cunoscuta problematică majoră a poeziei lui.

Tensiunea interioară a eroului liric, om al unei lumi noi, dar care n-a terminat și nu va termina atît de curînd dialogul său dramatic cu lumea veche (vie și virulentă încă) reapare cu acuitate și în acest volum.

In „Mogoșoaia“, „Strigătul păunilor“, „Portrete ale unei ploi vechi“ reîntîlnim în variate ipostaze vraja pernicioasă a unei lumi ce se stinge, răspîndind încă învăluitoare și nefaste acorduri: singurătatea, spleenul, pasivitatea, izolarea.

Dar asupra noului Odiseu, sirenele cu viers armonios ce „șed într-o livadă, între mormane de oase omenești și de cărnuri în putrezire“ (Homer) și-au pierdut puterea.

Legăturile care l-au prins strîns de catarg pe eroul contemporan sînt de nedesfăcut: sînt miile de fire atotputernice ce-l leagă de oameni, de tovarășii de luptă: țelurile comune, dragostea, solidaritatea, prietenia. Prin ele etosul eroului liric își găsește salvarea:

Dincolo de fiecare ușă așteaptă o inimă. N-o uita.
Dăruiește-te, pentru a primi.
. . . .
Există coloane durate din piatră
și coloane din apa țîșnită vertical
și coloana unui surîs șovăitor —
da, chiar și aceasta poate susține-un fronton.
Nu puneți stavili surîsului, prieteni!

Forțele obscure pe care omul matur le-a strunit, le-a făcut inofensive, mai pot asedia însă conștiința celui tînăr, mai slab în fața cîntecelor de sirenă.

Fără umbră de didacticism, poetul îl pune în gardă:

Dacă te predai tăcerii, te vei scufunda.
Dacă te predai ploii, te vei îneca.
Ține minte:
al cincilea pahar de vin e o fîntînă fără fund

Ploaia monotonă, adormitoare, simbol al singurătății și al stagnării e anihilată prin muncă, efort creator, solidaritate umană. Poemul trebuie să devină o punte între oameni, formă de cunoaștere și de stăpînire a realității.

Oaspetele-ntîrziat s-a-ntors la miezul nopții, sub ploaie
Paznicul i-a deschis ușa.
Ingrijitoarea i-a făcut patul.
Lupii s-au așternut covor la picioarele lui
Nu purta mască. Nu era statuie.
Nu. Și nu era singur.
Ținea în mînă un cîntec aspru și vibrant
ca toiagul magilor care vor să facă o minune,
ca toiagul orbilor care vor să pătrundă în lume
. . . .
Poemul e un deget întins prin ploaie,
arătînd tremurător locul soarelui.
Poeții au învins orbirea.

Așezarea „Poemului despre Doftana“ la sfîrșitul volumului și urmînd imediat după „Portrete ale unei ploi vechi“ are un tîlc precis.

Poemul începe astfel:

Aici sfîrșesc vocabulele ploii,
sticloasa sîrmă ghimpată a unei vane tristeți.
. . . .
Aci sfîrșește subtila șovăială.
Aci sfîrșesc mofturile pretențioase ale bolnavilor,
aci cuvintele își pierd sunetul ambiguu.
Un zid nu-i decît un zid.
Un tovarăș e atît: un tovarăș.
In fiecare tovarăș e lumea.

Ca și în „Rămas bun“, ca și în „Omul cu garoafa“ (poem despre moartea lui Nikos Beloiannis), ca și în multe din poemele detențiunii, desfacerea nodului de contradicții se realizează prin dăruire de sine în luptă.

Pe cîmpul acestei epice bătălii dusă de comuniști, pentru totala și definitiva eliberare a omului de sub orice servitute, își regăsește conștiința despicată a omului contemporan, suprema sinteză, echilibrul, unitatea:

Aci totul e simplu, cert și decis.
Aci stă nuditatea durerii și a credinței.
Aci lucrurile se botează din nou, luînd numele lor adevărat.
Aci istoria își desface simplu cămașa,
arătîndu-și rana și gloria.
(„Poem despre Doftana“)

Cum însă echilibrul nu e cîștigat cu prețul evadării din realitate — cum se întîmplă la unii poeți idealiști burghezi — ci, dimpotrivă, e rezultatul unei totale integrări în fluxul ei dialectic, să nu ne așteptăm la o stagnantă liniște paradisiacă.

Realitatea, generatoare de permanente contradicții, va mîna înainte, în zbuciumata și splendida lui călătorie pe eroul nostru liric. Sinteza va deveni ea însăși parte și moment al unui proces mai vast de experiență și cunoaștere.

Itaca e un popas, oceanul e permanent, ne spune dinamica poeziei lui Iannis Ritsos și, — încrezătoare în forțele omului, — ne cheamă cu ea, în îndrăznețul ei periplu, spre noi descoperiri.

Tălmăcirea Ninei Cassian ne-a făcut să uităm că poezia lui Ritsos a fost scrisă în altă limbă decît în romînește. E ceea ce-și dorește orice traducător. In cazul unei poezii atît de complexe și de nuanțate, cum e cea a lui Ritsos, lucrul nu-i de fel ușor. De aceea considerăm că reușita Ninei Cassian merită a fi călduros subliniată.

Maria BANUȘ

Răsfoind REVISTELE

„Scrisul bănățean“ — nr. 1/1960 (poezia și proza)

In ultimul număr din „Scrisul bănățean“, poezia este mai bogat reprezentată decît în numerele anterioare. Publică versuri: Al. Jebeleanu, Rusalin Mureșanu, Horia Zilieru, Ilie Măduță etc. Remarcăm „Bucurie“ de Al. Jebeleanu, „Marmoră din Ruschița“ semnată de Horia Zilieru și „Cîntec în celulele Doftanei“ de A. Dumbrăveanu. Restul poeziilor nu se disting prin virtuți artistice deosebite.

Anghel Dumbrăveanu, tînăr talentat, dar nu întotdeauna egal cu sine însuși, reușește să evoce în versuri surprinzătoare uneori, pline de tensiune lirică, trecutul de luptă al comuniștilor: „Ochii se îndreaptă spre fereastra de-o palmă / Spre steaua pîlpîind în înalturi albastră și calmă. / E o tăcere obositoare de piatră. E o tăcere / Care acuză țîșnind din durere“. Din păcate, finalul acestei poezii, scris în grabă, retoric, lipsit de forță emoțională, e cu mult sub nivelul versurilor citate. Haralambie Țugui, care închină un vers „ca un zefir de vară“ noilor construcții din Timișoara, stăruie în enumerări sterile: „Și vă ascult pe toți: dulgheri, zidari / Și betoniști, ageri instalatori / Și voi, brațe de aramă — săpători“. Ilie Măduță semnează poezia „Implinire“, fluentă, lipsită de stridențe, dar totuși nesatisfăcătoare ca realizare artistică. Autorul nu reușește să se ridice deasupra formelor bătătorite și a locului comun. Sînt interesante cele două traduceri din poezia negrilor africani ale lui George Barbu.

Singura bucată de proză din număr e povestirea lui Ion Arieșan, „Intoarcerea lui Dionisie“. Tratînd conflictul — destul de des utilizat într-o vreme — dintre ginerele sărac și socrul avut, Ion Arieșan se pierde în amănunte nesemnificative. Construcția povestirii e deslînată, totuși am întîlnit și pagini care atestă bun spirit de observație și ușurință de obiectivare, calități atît de necesare unui prozator.

Era bine dacă inițiativa lăudabilă a revistei de a publica schițe și reportaje, inspirate din viața marilor șantiere ale patriei, inițiativă pe care am avut prilejul să o relevăm recenzînd unul din numerele anterioare ale „Scrisului bănățean“, ar fi fost continuată. Sperăm că, pe viitor, vom citi în „Scrisul bănățean“ din ce în ce mai multe lucrări inspirate din actualitate, realizate la un nivel artistic corespunzător.

CRONICAR

GETA BRĂTESCU „In atelier“

F. M. DOSTOIEVSKI: „Amintiri din casa morților“

O carte pe săptămînă

Cei patru ani petrecuți de scriitor în fortăreața de la Omsk au constituit una din încercările cele mai dramatice din existența sa zbuciumată. Imprejurările în care a ajuns aci sînt îndeobște cunoscute, ca să mai stăruim prea mult asupra lor. Reamintim însă, pe scurt, că el urma să-și ispășească vina de a fi participat la complotul Petrașevski. De fapt, nu era vorba de nici un complot. Dostoievski frecventa acest cerc de tineri revoluționari, care protestau împotriva autocrației țariste și a iobăgiei. Denunțați și arestați, fură condamnați la moarte. In ultimul moment, pe eșafod, li se anunță comutarea pedepsei. Ceremonia dinaintea execuției fusese doar o tragică mascaradă. Scriitorul și alți cîțiva revoluționari fură deportați în Siberia.

Evenimentul marchează o răscruce în activitatea literară a lui Dostoievski, în concepția sa filozofică. Debutînd sub auspiciile marelui critic democrat-revoluționar Bielinski, scriitorul suferă în temniță o transformare profundă, care avea să-l determine să accepte mai tîrziu ordinea stabilită, s-o exalte chiar, propovăduind supunerea la rău, blîndețea și resemnarea. Efectele teologiei creștine se vor resimți în operele sale ulterioare, făcîndu-l să lunece pe o poziție retrogradă extremă și potrivnică oricărei acțiuni revoluționare în contra asupririi sociale, pe care el însuși o detesta. Din această nefericită contradicție, romancierul n-a putut ieși niciodată. Misticismul nu l-a îndepărtat însă de la înțelegerea suferințelor poporului. Degradarea, umilința, durerea celor năpăstuiți și-au găsit în el un observator excepțional, înzestrat cu o luciditate nemiloasă, cu o forță analitică fără egal.

Dar nicăieri n-a putut măsura mai bine adîncimea acestor suferințe decît în îngrozitoarea închisoare țaristă, unde oamenii erau îngropați de vii în adevărate case ale morții. Imaginea pe care ne-o oferă Dostoievski, deși atroce, e în limitele realității. Temnița era oglinda fidelă a unui regim barbar și despot. Zidurile țariste încercuiau întreaga Rusie. Simbolul se desprinde din însăși viziunea scriitorului, silit să trăiască o experiență unică și care avea să-i zguduie conștiința.

Insemnările sale crude, realiste și emoționante aveau să deștepte revolta a tot ce avea Rusia mai entuziast și mai luminat. Patetismul lor decurge din relatarea strictă a întîmplărilor, a faptelor zilnice, din obiectivitatea lor. Dacă dau totuși o senzație de halucinant, e fiindcă sînt insuportabile pentru o natură omenească normală. Scenele descrise sînt de neuitat, obsedante și răscolitoare: atmosfera abjectă și sordidă din barăcile de scîndură, gemetele și delirul în somn al osîndiților, munca istovitoare pe geruri cumplite, bătaia cu vergile, teroarea, baia noroioasă și plină de aburi, din care răsar trupuri diforme, hidoase, purtînd semnele oribile ale flagelării.

Coborînd treptele cele mai de jos ale umanității, Dostoievski, ca și Dante, devine călăuza noastră prin acest infern. El nu privește solemn și detașat chinurile osîndiților, ci plin de compasiune, de dorința de a se apropia de ei, de a pătrunde în sufletul lor. Revelația pe care o are e uluitoare. Sub straiele grotești de ocnași, sub înfățișarea cinică, abrutizată și adesea jalnică, descoperă omul, omul simplu din popor cu virtuțile netăgăduite, cu o mare bogăție de sentimente. Din gloata uniformă se desprind caractere integre, minți vii, talente care fac o impresie atît de puternică asupra scriitorului, încît îi smulg acest ton de amărăciune și durere: „Cîtă tinerețe, cîtă putere irosită se înmormînta, istovindu-se între aceste ziduri, căci trebuie s-o spun deschis: Toți acești oameni erau poate cei mai înzestrați și cei mai puternici din sînul poporului nostru. Și uite că s-au irosit fără folos atîtea forțe în mod absurd, nefiresc, zadarnic. Mă întrebam atunci și mă întreb și acum: cine, cine-i de vină?“.

Răspunsul îl știa, dar nu putea spune deschis adevărul. Il știa, deoarece îl aflase din confesiunea deținuților. Se împotriviseră nedreptății, asupririi: unuia boierul îi necinstise nevasta și fata, altul se săturase de persecuțiile ofițerului etc. Uciseseră din exasperare, dintr-o pornire de răzvrătire, deoarece nu voiau să rabde înjosirea, să fie lezați în demnitatea și libertatea lor de om. Și scriitorul reflectează că această trăsătură este cea mai pronunțată în firea poporului: „Simțul dreptății și o nestinsă sete de dreptate“. Dar nu poate exista noțiunea de dreptate fără cea de demnitate și libertate. Ceea ce nu reușise regimul absolutist în afara zidurilor închisorii, încerca în izolatele și teribilele case ale morții. Paginile în care ni se relatează acest proces monstruos sînt cutremurătoare, după cum ne reconfortează scena spectacolului de teatru, în care artiștii recrutați din osîndiți dovedesc prin jocul lor nu numai talentul, dar și o vitalitate cuceritoare, capacitatea de a depăși suferințele, de a se înălța deasupra lor. Și miracolul e posibil, fiindcă nici o clipă nu renunță la conștiința că sînt oameni, că au dreptul să se bucure de viață, să năzuiască la libertatea pierdută. Ei nu cedează dinaintea nici unei pedepse cît de aspre și rămîn mai departe neclintiți pe poziția lor de răzvrătire.

Vehemența criticii sociale a scriitorului atinge tonul unui rechizitoriu, chiar dacă înclinația sa mistică îl îndeamnă să predice pocăința, supunerea în fața răului, ca unic mijloc de salvare a osîndiților. In același timp însă, nu cruță, în zugrăvirea sa sumbră și veridică, figurile sinistre ale maiorului Krivzoff sau ale locotenenților Jerebiatnikov și Smekalov. Oroarea universului concentraționar îi inspiră scriitorului accente impresionante. Intr-o scrisoare adresată fratelui său, Dostoievski îi scrie despre Krivzoff: „Uneori îl înjura pe cîte un osîndit că nu dormea pe partea dreaptă sau pentru că striga și delira în somn“.

Același maior, mereu beat, scuturat de furii patologice, îngăduindu-și odată un gest mărinimos cu un deținut politic, e extaziat de propria sa măreție, în contrast cu micimea celui căruia i se adresează: „Iți dai tu seama ce înseamnă asta? Ce ești tu pentru mine? Un vierme! Și nici atît: ești un ocnaș! Iar eu, prin grația lui dumnezeu, sînt maior. Maior, înțelegi tu?“.

Și într-adevăr, condițiile înfiorătoare ale temniței, umilințele, supliciile toate tindeau să-i transforme pe osîndiți în niște viermi, adică să le nimicească orice împotrivire, să stingă în ei orice sentiment, să-i coboare cît mai jos pe scara animalității, să-i dezumanizeze.

Explozia maiorului concentrează în ea demența grandoarei, înverșunarea disprețuitoare de a nega și reduce la nimic ființa umană, iar tratamentul aplicat în temniță cheamă în memoria noastră perfecționatele lagăre ale morții fasciste, crematoriile, camerele de gazare unde omul era privit ca o simplă particulă de materie, valorificată „economic și științific“. Și acum, în timpul din urmă, cînd pleava fascistă se agită iar în Occident și se dedă la provocări, actualitatea „Amintirilor din casa morților“ se impune atît prin excepționala lor valoare literară, cît și prin vibranta pledoarie pentru om, pentru demnitatea și libertatea sa.

Ieronim ȘERBU

Prezența lui Aristotel în logica modernă

(Urmare din pag. 1)

rea științei nu duce la distrugerea obiectului ei. Și adaugă: „Sensibilul este, într-adevăr, pe cît se pare, anterior senzației“ („căci dacă sensibilul este suprimat, atunci și senzația încetează de a mai exista; dar suprimarea senzației nu anulează existența sensibilului“. [12]).

Grecii au admis totdeauna anterioritatea obiectului și posibilitatea cunoașterii adevărate.

Aristotel nu s-a mulțumit să afirme categoric valoarea cunoașterii; el a expus, în celebrul și admirabilul capitol al XIX-lea al Analiticelor secunde, o teorie realist-empiristă a cunoașterii. Ar trebui citate în întregime aceste pagini, de o frumusețe inegalabilă. Toate animalele, spune Aristotel, au o putere înnăscută de a discerne — care e numită senzație.

Dar, adaugă Aristotel, la unele animale se produce o persistență, o fixare a impresiei sensibile. Repetarea frecventă a acestui fenomen de fixare determină apariția logos-ului. Intr-adevăr, senzația reiterată dă naștere memoriei, iar memoria aceluiași lucru deseori repetat dă naștere experienței; din experiență emană principiul artei și al științei. Or, experiența este unificarea unei multiplicități de amintiri, adică un universal în stare de repaos în suflet, o unitate în afara lucrurilor multiple și care se regăsește, una și identică, în toate lucrurile particulare. Aristotel descrie în felul acesta geneza rațiunii și a noțiunii — în grecește logos înseamnă în același timp rațiune și noțiune — și caracterizează natura universalului. Există aici o întreagă dialectică a particularului și a universalului; universalul, implicînd particularul, dar distingîndu-se de el prin stabilitatea și identitatea sa funciară.

Pentru a face mai plastică geneza universalului, Aristotel evocă imaginea unei bătălii în cursul căreia se produce o derută; dar iată că un soldat oprindu-se, altul se oprește și el, apoi altul, pînă cînd detașamentul revine la formația sa inițială. Un lucru asemănător se petrece în suflet în geneza memoriei și a rațiunii. Senzația este considerată drept punctul de plecare și baza noțiunii și a universalului. „Este deci evident, conchide Aristotel, că în mod necesar cunoaștem principiile prin inducție, căci în felul acesta senzația realizează universalul“.

Cu adevărat existent nu e decît individualul: „Se numește substanță în sensul cel mai propriu, prim și fundamental al termenului, ceea ce nu este nici afirmat despre un subiect, nici în subiect — ca, de pildă, cutare om sau cutare cal, adică un om individual sau un cal individual“ [13]).

Numai singularul există efectiv — dar, pe de altă parte, nu există știință decît a universalului: „Nu e posibil a avea prin senzație o cunoaștere științifică“[14]). Știința presupune universalul, „ceea ce nu e nici un anumit lucru individual, nici într-un moment determinat“ [15]), ci „ceea ce e totdeauna și pretutindeni“. Noi simțim singularul, dar cunoaștem universalul. Dar universalul, să nu uităm, se formează pornind de la pluralitatea cazurilor individuale.

Valoarea universalului constă în faptul că dezvăluie cauza [16]). Teoria aristotelică prezintă o contradicție aparentă, deoarece reflectă o contradicție reală, proprie dinamicii realității precum și a gîndirii: contradicție dialectică a singularului și a universalului, a senzației și a noțiunii.

In concepția lui Aristotel, substanța este, în consecință, cutare sau cutare lucru individual, și acest lucru individual, „unul și numericește identic“[17]), este „apt să primească contrariile“ [18]).

Dar aici, o deosebire esențială îl desparte pe Aristotel de Heraclit: în timp ce, pentru Heraclit, contrariile sînt simultane, pentru Aristotel ele sînt succesive.

1). Marx, *Capitalul*, vol. I, caracterul fetișist al metafizicii.
2). Lenin, *Caiete filozofice*, p. 296 (Ed. de Stat pt. Lit. Politică, 1956).
3). Engels, *Dialectica naturii*, p. 204
4). Lenin, *Caiete filozofice*, p. 296
5). G. Boole, *The Mathematical Andysis of Logic*.
6). „Marele nume al lui Aristotel“, G. Boole, *The Lews of Thought* („Legile gîndirii“).
7). „Valabil acum și întotdeauna“ *Formal Logic* („Logica formală“), p. 147
8). *Introduction to Logic* („Introducere în Logică“), p. 19
9). *Metaph.* a, 983 b
10). *Metaph.* IX, 10, 105, 163
11) *Categ.* IX (14 b).
12). Ibid. V (7 c)
13). *Categ.* III
14). *Anal.* Part. I, XXXI
15). Ibid.
16). *Anal.* Part. I, XXXI
17). *Categ.* III, 21.
18). Ibid.

acad. Athanase JOJA

(Continuare în nr. viitor)

Două cărți despre Ibrăileanu (I)

SAVIN BRATU: „Ibrăileanu, omul“

Viața și opera lui Ibrăileanu au devenit unele din cele mai atractive teme ale cercetării literare contemporane. S-au scris, în ultimii ani, cel puțin patru volume despre critic (inclusiv cele două recente) fără a mai număra articolele, studiile, prefețele, frecventele referințe la operă. Faptul poate surprinde dacă ne amintim că Ibrăileanu a fost, mai cu seamă, un cercetător al literaturii, și nu un beletrist consecvent, vreo figură artistică izvorînd dintr-o viață zbuciumată, pitorească, pasionată, menită a incita imaginația epică. Criticul a închegat de fapt tipul intelectualului răscolit de idei și îndrăgostit de filozofie și literatură, e drept, înzestrat totodată cu un viguros simț al realității. Interesul pentru viața și opera lui provine totuși, nu numai din numeroasele și remarcabilele lui contribuții la istoria și critica literară, ci și din farmecul pregnant al personalității omului care a exercitat, totdeauna, — după mărturiile celor ce l-au cunoscut și citit — o pătrunzătoare atracție intelectuală. In jurul lui s-au putut crea de aceea chiar „legende“ cum nu s-a întîmplat cu nici unul din ceilalți critici, „legende“ ce au mărit curiozitatea cercetătoare și evocatoare.

Plecînd de la astfel de elemente, Savin Bratu a putut fi ispitit să dedice o voluminoasă lucrare (de 459 pagini) lui „Ibrăileanu, omul“, înfățișîndu-ne modest, după propria lui formulare, o „încercare de reconstituire biografică“ ce se adaugă studiului său mai vechi (19[illegible]) despre „Moștenirea lui G. Ibrăileanu“ și anticipă un altul, mai amplu, referitor la „viață și operă“ pe care-l anunță în finalul volumului său de acum (pag. 451). E deosebit de meritorie această îndelungă preocupare cu același subiect și am recomanda-o cu insistență multora dintre cercetătorii noștri mai tineri, înclinați să-și părăsească, rapid și cu ușurătate, temele.

Titlul lucrării lui Savin Bratu nu e — după opinia noastră — cel mai potrivit. Formularea „Ibrăileanu, omul“ sugerează vechea prezentare dihotomică, tocită didactic pînă la sațietate, de numeroasele studii vetuste ce se refereau la „om și operă“, împreună sau separat, distingînd „două laturi“ ale aceleiași personalități și opunîndu-le chiar, uneori, metafizic, spre a cădea, pînă la urmă, în crasă artificialitate. Din fericire, cartea lui Savin Bratu desminte ea însăși titlul ei, întrucît autorul, folosind adevărata metodă științifică, a trebuit să trateze deopotrivă „omul și opera“, insistînd chiar îndeajuns asupra celei din urmă, în aproape jumătate din capitolele lucrării („Școala nouă“, „Evenimentul literar“, „Intemeierea «Vieții Romînești»“, „Noua «Viața Romînească»“ etc.). Titlul adevărat al lucrării ar fi trebuit deci să fie, după opinia noastră, „G. Ibrăileanu“, pur și simplu, formulare ce s-ar fi aplicat adecvat și exact conținutului.

Savin Bratu a năzuit, după cum observam mai sus, spre o „reconstituire biografică“, autocaracterizare la care se adaugă de către autor epitetul „romanescă, dar fără romanțare“ (pag. 451). Calificarea suplimentară nu ni se pare totuși prea limpede și diferențială, odată ce, în fond, cei doi termeni („romanesc“, „romanțare“) nu sînt prea opuși, ambii indicînd, de fapt, o tratare a biografiei cu oarecare tendințe fabulatorii „ca în roman“. In realitate Savin Bratu a scris o biografie critică, în sensul în care G. Călinescu ne-a oferit un model în acea valoroasă monografie despre „Viața lui M. Eminescu“ (1932) utilizînd, se înțelege, în noua lucrare, metoda cercetării marxist-leniniste.

Studiul se caracterizează, în primul rînd printr-o vastă utilizare de izvoare citate într-o bogată bibliografie anexată finalului.

„Biografia“ e clădită, prin urmare, pe numeroase fapte autentice, ficțiunea mișcîndu-se în marginile schițate de date. Materialul de fapte se înșiruie ca un dublu obiectiv: unele date sînt cărămizi ce-și propun ridicarea edificiului epocii, altele pietre pe care se înalță statuia omului. Uneori cele două serii se încrucișează și converg întru zugrăvirea personalității criticului, alteori ele zac însă izolat și par nesemnificative. Prea minuțioasa descriere a orășelelor moldovenești prin care a trecut criticul, numeroasele amănunte cu nume proprii privind pe negustorii din Tîrgul Frumos, unele fapte aparținînd episodului erotic al criticului depășesc stricta necesitate a creării atmosferei dominante. Savin Bratu cade aci, uneori, fără să-și dea seama, într-un fel de pozitivism factologic către care, din păcate, încep a luneca mulți dintre monografiștii noștri din ultima vreme. Se accentuează într-adevăr, în aceste lucrări, cu vădită exagerare, numeroase date și fapte puțin contingente cu liniile mari ale evoluției omului sau cu axele conducătoare ale operei și, nu rareori, amănuntele năpădesc cu ierburi stufoase aleile limpezimii.

Izvoarele copios însemnate la sfîrșitul cercetării, sînt frecvent utilizate prin numeroase citate integrate în text, dar pasajele acestea cu ghilimele au rămas fără indicație precisă, măcar printr-o cifră, spre a înlesni trimiterea. Aparatul științific trebuia ușurat, dar nu ocolit cu totul.

Cu toate relativ frecventele întreruperi prin amănunte nesemnificative, Savin Bratu își revine și urmărește din nou, de acolo de unde a părăsit-o, linia construirii portretului lui Ibrăileanu, care se încheagă în cele din urmă din trăsăturile fiecărui capitol în parte. Formația spirituală în copilărie și adolescență, apoi în prima tinerețe, trecerea prin școlile timpului și printre curentele contradictorii ale unei evoluții ideologice tremurînd de sinuozități, pregnanța activității critice a scriitorului, cu toate zbaterile și oscilațiile ei, reflectarea vîrtejurilor de idei ale epocii — sînt reliefate cu destulă pătrundere și exactitate pînă ce criticul ajunge la vama din urmă în preajma căreia orizontul său politic se deschide din nou (după etapa tinereții) spre socialismul realizat în Uniunea Sovietică.

Ceea ce e regretabil e că Savin Bratu a pierdut din vedere închegarea într-un capitol final, a unei sinteze a personalității lui Ibrăileanu, o prezentare succintă, rezumativă și esențială, piatră de verificare a întregii construcții. Cu aceasta volumul ar fi fost rotund încheiat și portretul înfățișat în forma lui optimă. In acest fel, s-ar fi realizat mai limpede și obiectivul colecției în care a fost publicată lucrarea — „Oameni de seamă“ — scriitorul înfățișîndu-se, prin laturile pozitive ale activității sale, ca un factor de înrîurire educativă.

Necesar de reliefat e apoi metoda consecvent critică utilizată de S. Bratu. Autorul exprimă multă și vie afecțiune pentru Ibrăileanu, vibrație emotivă, sinceră, pentru remarcabilele lui realizări, dar nu cade în tonul apologetic al odei și nu uită să-i descrie pe larg și chiar cu insistență, slăbiciunile: în primul rînd, abandonarea poziției socialiste a tinereții și trecerea spre liberalismul burghez, în cadrul mai general al „trădării generoșilor“.

Mișcarea muncitorească de la sfîrșitul veacului trecut e descrisă pe larg, rolul lui Ibrăileanu în publicistica ei subliniat satisfăcător în așa fel încît, prin contrast, părăsirea socialismului e prezentată ca un act pe care autorul îl judecă sever și drept, după cum — de asemeni — numeroasele merite ale criticului își atrag judecata pozitivă bine formulată.

Dintre capitolele cărții, sîntem și noi de părere — cu cronicarul „Luceafărului“ — că cel intitulat „Jocurile gratuite ale estetului Lovinescu“ putea să lipsească, materialul lui fiind ușor repartizabil altui capitol, după cum „In și după război“, deși cuprinde numeroase fapte semnificative, e prea lung cu cele 37 de pagini ale sale. In sfîrșit, capitolul despre „Adela“, în genere discret scris, ar fi fost și mai izbutit dacă ar fi ocolit anumite amănunte privind episodul erotic al criticului (pag. 399—400).

Lucrarea nu e lipsită de calități literare, deși ele nu erau numaidecît obligatorii în sensul beletristic. Tonul se vădește în genere evocator, afectuos, fără întunecarea spiritului critic, cu lirism reținut, cu o unitate stilistică evidentă. Din păcate, nu sînt prea rare unele utilizări nepotrivite ale unor forme lexicale sau combinații de vocabular inadecvate, din care vom cita doar: teribilist (p. 35, 38, 415); viețist (p. 218, 238); organizare integrantă (p. 69); reactivizarea vechiului pseudonim (p. 390); diversionarea atenției (p. 329); reverificări înfricoșate (p. 392); îl displăcu (p. 33); detectarea identității adoratei (p. 52), etc., impresii ce ar fi putut fi evitate căci dau frazei un stil reportericesc.

Despre cea de a doua lucrare privind „Opera lui Ibrăileanu“ și care aparține lui Al. Piru, ne vom întreține într-un număr viitor.

Al. DIMA

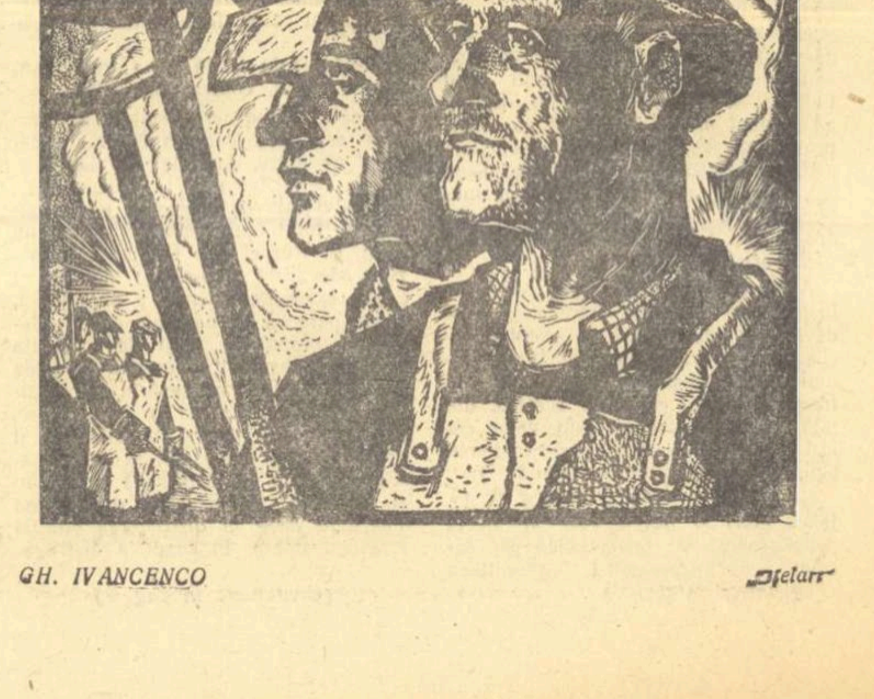

GH. IVANCENCO

Observații pe marginea unei prefețe

II

Ușurința și tendințele de nivelare evidente în prefața volumului Eminescu i se adaugă o anumită — cum s-o numim? preferăm cuvîntul exact — lipsă de pietate. Pe cît de admirativ și entuziast (dar de un entuziasm în care s-a și strecurat o notă concesivă față de adolescentul „precoce") se exprimase despre prima tinerețe a poetului, pe atît de rezervat, de moderat e comentariul adevăratei maturități eminesciene. In legătură cu cei șase, șapte ani cît durează perioada bucureșteană a poetului (1877—1883) care se confundă cu partea cea mai întinsă a maturității, autoarea studiului scrie, ca să simplificăm lucrurile, ca despre o fază sterilă de care trebuie parcă să ne amintim cu jenă. Sînt cuvinte care se abat de la adevăr și întinează amintirea celei mai strălucite — sub aspectul creației — epoci eminesciene: „Și pe măsură ce anii s-au scurs, el a fost, datorită poate și onestității lui profesionale excepționale, tot mai copleșit de activitățile (?) funcțiunii lui în dauna celor creatoare. Fluxul creației a scăzut considerabil în anii bucureșteni". Pentru a infirma presupunerea unei considerabile scăderi a „fluxului creației" eminesciene în anii bucureșteni, se cer desigur probe, a căror expunere ar depăși cadrul acestor pagini. Să spunem totuși atît, că „Luceafărul", apărut în Aprilie 1883, puțină vreme înainte de declararea primei crize, ceruse o perioadă de lucru care se confundă în cea mai mare parte cu „anii bucureșteni" ai poetului, atît de deplînși, sub aspectul „fluxului creației", de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. A te exprima despre Eminescu ca despre un slujbaș oarecare care se preocupă de treburile slujbei sale „în dauna celor creatoare" înseamnă a bagateliza tragedia vieții marelui poet, reducînd-o la niște proporții rezonabile. Eminescu este ceea ce este tocmai fiindcă la zona înaltă în care trăia el, și în perspectiva operei pe care ne-a lăsat-o nu a neglijat ca un oarecare „fluxul creației", pasionîndu-se de „funcțiunile sale oficiale" — „în dauna (ce expresie!) celor creatoare". La eventualul răspuns că autoarea studiului a ținut să evidențieze tragismul existenței marelui poet care a avut de înfruntat grele dificultăți materiale și a trăit sărac și neînțeles, răspundem că aceasta tragedie a fost prea adîncă și prea dureroasă pentru a fi tratată în termenii de mai sus. In pagina precedentă, aceeași tragedie e astfel rezumată, sub semnul lui „sigur că" și „de asemenea": „sigur că într-o astfel de viață conflictele cu prejudecățile și convențiile societății vremii n-au lipsit. De asemenea nici condițiile materiale grele pe care le-a cunoscut tot foarte de timpuriu".

Ca să încheiem cu partea consacrată vieții și personalității lui Eminescu, vom cita o ultimă afirmație — corectă în aparență, dar dezvăluind după părerea noastră nivelul coborît al interpretării: „Studiile la Viena și Berlin nu l-au înstrăinat de țară, ci l-au făcut să cugete teoretic la necesitățile ei naționale și sociale dintr-o perspectivă exterioară" („perspectivă exterioară" — e impropriu formulat). „Nu l-au înstrăinat de țară". Dar întrebăm: cum oare să-l înstrăineze? Se putea măcar pune, în cazul lui Eminescu, o asemenea întrebare? Eminescu este prea mare ca poet, legăturile sale cu țara sînt prea evident esențiale la el, ca să nu îngăduie asemenea precizări de nivel școlar. Nu în acești termeni trebuia tratată intima comuniune a poetului cu patria și poporul său.

Urmează comentariul operei. Autoarea prefeței are aerul că se situează, în materie de exegeză eminesciană, pe un teren cu desăvîrșire pustiu. Dacă pentru Eminescu, așa cum am văzut, ținuse să precizeze că apariția sa nu este o „fulgurație unică, neașteptată și uluitoare pe cerul poeziei romînești", că are tradiții etc., în propriul ei caz neglijează să afirme același lucru, așa încît studiul pe care-l semnează, pare într-adevăr să se prezinte ca o „fulgurație" pe „cerul" cercetării eminesciene, apariție unică, fără tradiție, fără predecesori. Pare că în această materie nu există nume citabile, eforturi de salutat, tendințe de continuat. Intr-un singur loc, sugerează totuși că a existat și la alții preocuparea de a analiza creația lui Eminescu. „Și oricîte incursiuni s-au făcut și se fac în acest material, totuși treapta calitativă suită de creator... rămîne taina geniului său și a muncii sale uriașe, demiurgice". Trebuie să remarcăm că „incursiunile" acestea nu merită atîta grabă neglijentă; de la Ibrăileanu la G. Călinescu, Perpessicius, Tudor Vianu, au existat cercetători care au cheltuit multă energie și mulți ani de viață ca să vadă, dincolo de „taină", uluitoarele prefaceri și cristalizări străbătute de verbul eminescian, ca să urmărească poezia lui Eminescu de la primele manuscrise pînă la opera definitivă care prin armonia și desă-

INTERPRETARI EMINESCIENE

vîrșirea ei nu ne face să bănuim gigantica sforțare ce a precedat-o. Aceste cercetări ar trebui reluate și valorificate în spirit critic, în spiritul criticii marxiste. Tov Z.D.B., e adevărat, amintește în treacăt că au existat asemenea „incursiuni" (nu consideră necesar să citeze numele celor care le-au realizat) dar după părerea sa acestea sînt oarecum inutile din moment ce totul rămîne o „taină". Abordarea științifică a problemei ar fi ferit-o de o atare poziție. Se va spune: dacă e taină, rămînă taină! Nu, pe neașteptate se ajunge iarăși la poziția inițială în virtutea căreia opera lui Eminescu pare un fenomen curent, lesne de elucidat, căci iată ce ne e dat să aflăm: „Progresul adevărului este destul de ușor de urmărit în opera lui Eminescu, artistul romantic, prin excelență subiectiv, exprimîndu-se pe sine în mai toți eroi săi". Cîtă seriozitate conține afirmația: „Progresul adevărului este destul de ușor de urmărit în opera lui Eminescu"? Ușor este desigur pentru un cercetător care urmărește „progresul" în maniera și cu rezultatele studiului de față, (vom desprinde mai departe aceste rezultate care, ele, da, sînt „destul de ușor" de obținut). Semnalăm încă o dată tendința de a-l aplatiza pe Eminescu la nivelul „romantic prin excelență". Cercetarea științifică a literaturii ar fi veselă și ușoară ca o plimbare la șosea dacă formula citată ar „merge" fără cine știe ce dificultăți în studiul operei lui Eminescu.

„Destul de ușor" opera lui Eminescu e distribuită în două mari perioade. Intîi ar fi „opera de tinerețe" (ilustrată prin „Inger și demon", „Impărat și proletar", „Sărmanul Dionis", „Mortua est", „Venere și madonă", etc.). După ce constatase două pagini mai înainte că dominanta personalității poetului era formată încă din adolescență (ceea ce e fals), autoarea studiului trece pe neașteptate la o atitudine de desconsiderare: „Care sînt problemele operei acestei perioade? In primul rînd aceea care stăpînește mai cu seamă mințile iscoditoare ale tinerilor: problema vieții și a morții, abordată cu o ușoară poză romantică juvenilă și rezolvată în spiritul meditației hamletiene, cu ușoare nuanțe specifice folclorice". (De observat încă o dată cît de ușoare sînt toate: poza romantică e „ușoară", nuanțele folclorice sînt și ele „ușoare — și asta într-o singură frază). Iată dar pe Eminescu redus la o preocupare care (cum spune cu „ușoară" ironie tov. Z.D.B.) „stăpînește mai cu seamă mințile iscoditoare ale tinerilor". Care e problema în discuție, aceea care atrage asupră-i zîmbetul „ușor" ironic al autoarei studiului? Cităm: „problema vieții și a morții", pur și simplu. Poate totuși că această problemă depășește sfera de interes a „tinerilor" cu „minți iscoditoare" (printre care... Eminescu)?

Dacă preocupările acestei prime perioade sînt „juvenile" (tov. Z.D.B. trebuie să facă o excepție pentru „Impărat și proletar" despre care afirmă: „întrebările grave, de mare însemnătate, ridicate de creșterea năvalnică a mișcării muncitorești pe plan european... își găsesc răspuns în poemul..." etc. — ceea ce e, oricum, altceva decît o preocupare „juvenilă") cum e „forma" poeziilor acestei perioade, cum se prezintă ele sub aspect „artistic"? Nimic mai simplu, artistic nu sînt prea realizate. „Artistic, poezia acestei vremi e mai ales o poezie discursivă, în care se afirmă predominanța ideii, o poezie care cultivă contrastul romantic izbitor, plină de violențe de expresie, de neperfecțiuni formale". De observat că „predominanța ideii" e trecută printre aspectele unei poezii considerate la modul peiorativ.

Urmează analiza cîtorva poezii aparținînd acestei perioade, analiză școlărească de tipul: „«Inger și demon» indică și prin titlu predilecția lui Eminescu pentru contrast", etc. In analiza poemului „Impărat și proletar" se strecoară o măruntă confuzie: socialismul utopic e confundat la un moment dat cu doctrina revoluționară a proletariatului. Astfel, după ce afirmă la început că poemul aduce în literatura noastră „foarte multe idei ale socialismului utopic", cîteva rînduri mai jos scrie că instituțiile societății burgheze „sînt trecute în revistă și calificate cum se cuvine de către un proletar înarmat cu

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

o doctrină revoluționară". Iată și concluzia enunțată frumos și degajat: „Demonul e înfrînt, proletarul e înfrînt, fiindcă și istoric Comuna a fost înfrîntă". Da, în stilul acesta „progresul adevărului" e — vorba autoarei — destul de ușor de urmărit.

După terminarea primei perioade, „influența ideologiei clasei dominante și-a făcut mai mult loc în conștiința lui din anii maturității". Cercetarea științifică a limitelor istorice de care în chip obiectiv s-a lovit poezia lui Eminescu, acțiune foarte necesară, e înlocuită cu o „critică" deajuns de simplistă a unora din capodoperele eminesciene. Nu putem fi de acord cu calificarea „Glossei": „adevărată apologie a răcelii și indiferenței, un îndemn la rămînerea în afara vieții și a luptelor ei oarbe". De fapt accentele de protest vehement, dezgustul față de o lume în care „mișeii" și „nătărăii" sînt sortiți să învingă trec „Glossa" în rîndul marilor poezii sociale, pline de o sfîntă violență, tipic eminesciană, și nicidecum de „răceală", „indiferență" cum crede, luîndu-se după cuvinte și aparențe, nu după sens și spirit, tovarășa Z.D.B. Nu putem „ceda" «Glossa» forțelor reacționare care au încercat multă vreme să și-o anexeze. Din păcate, autoarea prefeței o cedează „destul de ușor". Pentru cine pătrunde sensul revoltei eminesciene, Glossa nu este „laudă a impasibilității". G. Călinescu scrie: „Glossa este oare un elogiu al ataraxiei? Nicidecum. Aerul de a fi intuit mecanica lumii nu-i decît traducerea unui greu sentiment de dezgust pentru secol". (Contemporanul 23/59).

Despre «Luceafărul» se afirmă în prefață în mod cu totul fals că ar realiza „răsturnarea ierarhiei valorilor din opera tinereții". In nici un chip nu putem admite ușurința cu care sînt considerate unele din marile poezii din ultima perioadă: „Luminile se sting, culorile pălesc" etc. Se afirmă că lui Eminescu i-ar fi dispărut încrederea în dragoste, că în „Pe lîngă plopii fără soț" avem „un peisaj fără nădejde pentru poet" fără a se vedea superba mîndrie, mai puternică decît relativele „nădejdi" preferate de tov. Z.D.B.; că Eminescu ar fi adoptat în „Scrisoarea IV-a" și în „Dalila" „opiniile despre dragoste ale ciniciului filozof german", că el ar fi expresia unui „resentiment" (termen impropriu și profund jignitor pentru poet) că Eminescu ar fi împrumutat „cinica tratare a iubirii". Orice se poate spune despre Eminescu ca poet erotic universal, dar că a fost „cinic", niciodată.

Dar problemele se aglomerează — și a discuta toate aprecierile cuprinse în prefața semnată de tov. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, ar însemna să refacem studiul întreg al poeziei lui Eminescu.

Lucian RAICU

Infern și lumină

La vremea lor, „Flori de mucigai" au iritat pînă la scandal pudorile burgheze: lumea închisorilor zise de drept comun intra brutal și pe ușa principală în poezie, agitîndu-și sfidătoare zdrențele prinse de Tudor Arghezi în copci de pietre prețioase. De aceea au și fost cu greu admise alături de spețele clasificate în botanicele estetice. (Șerban Cioculescu a trebuit să lupte acerb cu G. Bogdan-Duică).

Care a fost sensul polemic și ce orizonturi a schimbat noua șarjă argheziană? Cu „Flori de mucigai", Arghezi a coborît în infern. Detențiunea obliga la un șir neîntrerupt de cazne, dintre care cea mai suportabilă era nepăsarea față de soarta condamnaților. Cu unghia cu care și-a scris versurile „pe tencuială", poetul a pipăit nervul deschis al suferinței acestora. Spre deosebire însă de „Cuvinte potrivite", patetismul său este aci anulat, mai exact sublimat în zugrăvirea impersonală și severă, dar nu mai puțin acută, de aqua forte, a chinurilor, sau într-o unică imagine terifiantă: „In frig și-n noroi / Trec hoții-n convoi cîte doi / Cu lanțuri tîriș de picioare, / Muncindu-se parcă-n mocirli de sudoare. / Fiertura-i gata. / E seară. E ploaie. / O lingură grea cît lopata / Dă ciorba din două hîrdaie... / Zgomotul de lanțuri multe / A trecut prin curte. / A ieșit pe porți / Printre vii și morți. / Tîrîș, grăpiș / Prin păienjiniș / Ca o fiară bolnavă de rugină". Rareori amploarea durerii e punctată de un comentariu laconic ca un stigmat împotriva ororii („La blidul fierbinte, cu aburi gălbui / Iși duc parcă sîngele lor") sau e răscolită amar, printr-o parodiere, abia simțit-sarcastică, a mizeriei condițiilor, ca în idilica „Serenadă": „Fierăstraie și rîndele / Rod în giurgiuvele. / Pe la trei, / Vin păduchii mititei. / Pe la cinci, / Ploșnițele cu opinci, / Șobolanul te miroase / Pe la șase. / Gîlcile dacă ți-au copt, / Doctorul vine la opt. / Bezna rece, zidul rece. / Mai muriră paisprezece". Denunțarea motivelor sociale ale regimului osîndiților este clară și lipsa de vehemență a tonului se explică prin aceea că ele sînt de la sine înțeles pentru autor. Notația că Ion Ion a fost „prins de boieri" e o aluzie la răzvrătirea care a atras țăranului arestarea și apoi moartea. Iar precizarea că lanțurile nu părăsesc pe închiși nici „cît, munciți pe caldarîm / Hoții trec dintr-un tărîm într-alt tărîm", deci pînă la groapă, și mai ales concluzia, „Tot una-i ce faci: / Ori culci pe bogați ori scoli pe săraci", pecetluiesc ideea. Spaima de clasă dictează burgheziei comportarea barbară, animalizarea ori înnăbușirea lentă a vieții întemnițaților, chiar excluderea lor de la cel mai elementar drept, dreptul înmormîntării după „lege": „Ies morții... Sînt zece la număr / Și, umăr la umăr, / Se duc, cîte doi, în coșciuge, / Fără mumă, fără popă, fără cruce, / Se duc împreună pe îngheț de lună".

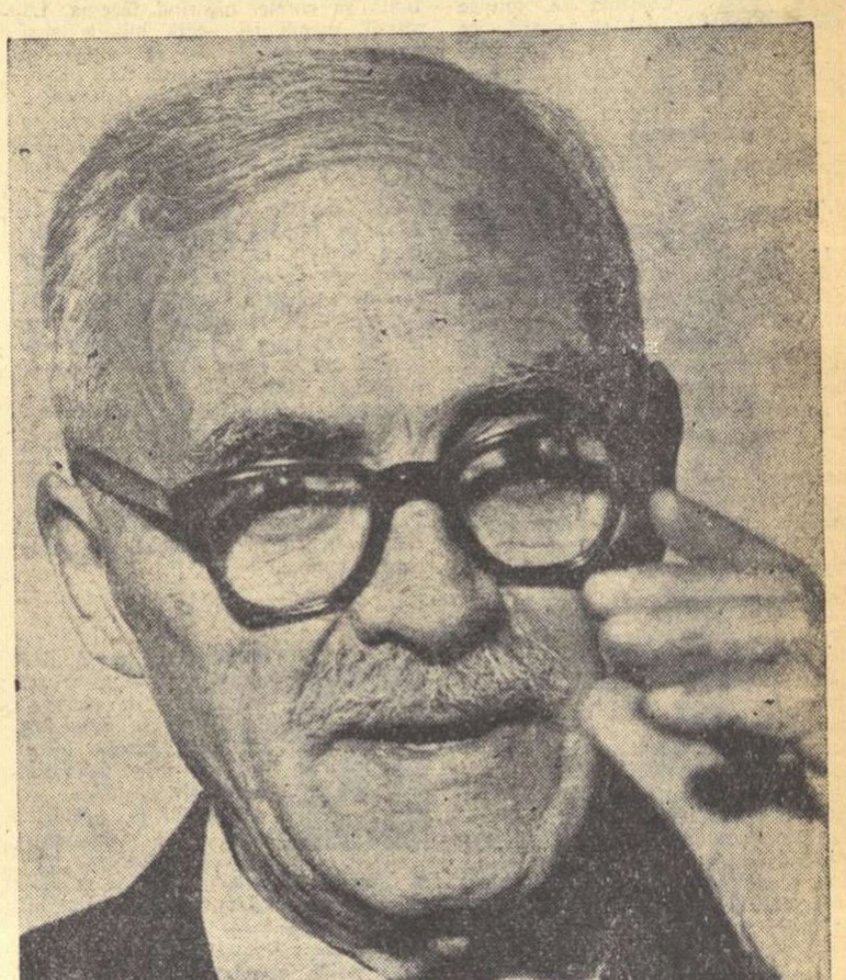

ianuarie, 1960 *Fotografie de EMIL WECHSLER*

In contrast cu atitudinea posedanților, poetul va pleda, ca Villon, pentru umanitatea pușcăriașilor, în numele vitalității lor masive și va reabilita, ca Lorca, însăși tema, adăpostită pînă atunci doar în proză și mai ales în plastică, deschizîndu-i supapele și determinînd o revărsare abundentă de sevă lirică, grasă și caleidoscopică. Sub ochiul său magic, strada bucureșteană „rău famată" și zidurile mucede ale Văcăreștilor mustesc de culori aprinse, și „trivialitatea" sonorităților lor, a limbajului vorbit, se armonizează dulce. Citind la întîmplare un vers, ai o senzație inimitabilă de autentic local și de viață frustă, ca și cum ai smulge, cu rădăcini cu tot și pline încă de pămînt, o buruiană cu mirosuri aspre și ațîțătoare, de pe un maidan tăvălit în soare. Argoul derbedeilor e crud: „Se prinde! — hotărîră cei cu sici. — / Dar, haide, încă o dată, dacă zici. / Ins-acu pe cinci lei, nu pe băncuță! / Vrei, Piele-lungă? — Bine, Puță!" Ritualul doftoreselor, murmurat pentru întîia oară de un poet cult, ține de un folclor incantatoriu cîndva, acum burlesc: „Răul crud / Ii bei cu ud, / Pentru rînză. / Oblojeală cu pînză... Cum ți-e răul / Cîrmîzul, prînzul, scăpăul". Dexteritatea făcătorilor de minuni ieftine la bîlci este vrăjitorească. „Lache", șarlatanul, „dintr-un ban face doi, / Cum vrei: galbeni și lei... // Din metal face cocă și aluat, / Borșuri, scrum și rîntaș... // Le-mpănează cu safire / Scurge, tescuiește și frige / Și scoate din chimire / Icre de aur în linguri și cîrlige". Instinctele sînt fierbinți și, cînd nu se pot exprima, furia lor e sălbatică, ca în „Streche": „Oftatul șovăie și înecul vine / Și zguduie mădularele pline / Ca niște struguri, cu chin / Ciorchin în ciorchin. / Și boabe pe boabe. / La ușă drugii zac în scoabe". Mulți admiratori, lăsîndu-și ochii furați de sclipirile fosforescente ca „florile de mucigai" ale stihurilor, n-au văzut în ele decît efecte de pitoresc și sexualitate violentă. Cum a arătat însă și G. Călinescu, cine dă la o parte costumul pestriț și uneori buf al versurilor, le descoperă alte virtuți. Sub învolburarea ei, biciuitoare a tuturor simțurilor, apa e mai adîncă. In mediul hoților plutește un fior de lirism tainic, dizolvat abil într-o atmosferă realistă. Asemenea povestirilor fantastice ale lui Caragiale și celor de anume tip oriental (paralelismul a fost stabilit de G. Călinescu), narațiuni ca „Ucigă-l toaca" și „Pui de găi..." urzesc și destramă în același timp misterul, chiar prin mentalitatea și stilul familiar în care sînt relatate. Adoptînd modul popular de întreținere și demistificare a tainei, Arghezi comprimă anecdota și proporțiile epice propriu-zise, reduce faptul extraordinar și sîngeros la nivelul faptului divers și pe eroi îi „demască" ca asasini ordinari, dar păstrează nota de macabru grotesc și conferă prestigiul dramatic necesar personajelor: „Tam-nisam din goană, / Se ivi o cucoană. / Cucoană cu pălărie... // Arătare, stafie... // Avea pantofi și fuste veștejite / Și parc-ar fi avut și copite... // Venea din cimitir ca o momîie... // Ce să vezi? Putoarea cu brățară / Era muiere doar pe dinafară: / Că pe subt poale / Avea, ca omul, de toate și două pistoale". Grație aceluiași magnetism poetic, pe care-l exercită și ei, țiganii, clientela favorită a năpăstuirii și batjocurii publice, sînt reconsiderați. Obîrșia bulibașei poreclit regele Burtea este neidentificabilă, numai pentru că se pierde în fundul timpului și al universului: „El a venit cu șirul lui de care / Și armăsari din zarea mare". Istoria migratoare a șatrarilor este înfășurată în norii legendei. Asistate de elemente geologice cînd s-au pornit în lume, străjuite de sus de șoimi și scandate de muzica aspră a vînturilor, convoaiele lor jalnice se deplasează parcă în procesiuni cosmice, peste timp și spațiu: „Pustiile goale / I-au ținut cinci ani în poale / Și apoi s-au luat după ei / Munții cei grei. / Cîrduri, gloate, popoare / De piscuri s-au mișcat din spinări, și-n picioare / Ca niște uriași grei de piatră / Au ascultat cîinii cum latră... // Alți cinci ani au venit / In neștire..." Chiar adverse, stihurile sînt tot omagiale cu obijduiții, supunîndu-i la mari și continui încercări: „Ploaia bătea-n coviltire cu bice, / Cu pietre și cu alice. / Catapulta furtunii / bătea cetatea cerului și a lunii". Sentimentul trecutului vechi și enigmatic al neamului său strecoară în regele Burtea cel umil o demnitate și o nostalgie de exilat de preț care-l fac ca, măturînd curtea penitenciarului, să se oprească din cînd în cînd, întors cu gîndul înapoi: „Mătură, stă (subl. n.), și iar mătură".

Patima erotică creează și ea sugestii transfigurate, perspective vaste în univers și declinuri feerice în imaginația turmentatului care se căinează mamei. „Rada", cînd joacă, „Se apleacă, se scoală, sare / Cu salbile zornăitoare / Se-ncovoaie pe jumătate, / Oprește șoldu-n loc, / Zvîrle piciorul / Spre pîlcul unde Săgetătorul / Ațîne noaptea drumul vulturilor de argint... // Spune-i să nu mai facă / Sălcii, nuferi și ape / Cînd joacă / Și stiluri și grădini, și catapetezme". Trupurile jegoase ale încarceraților au o perfecție suavă, parfumată, și de o natură fabuloasă. „Fătălăul" e un produs mitic, ieșit din împreunarea unei femei „vioară, trestie sau căprioară" cu un „strigoi de voivod", ca aceea a unei muritoare cu un zeu, sau poate s-a fost zămislit dintr-un amestec de materii primordiale frămîntate de o nălucă fără precedent nici în basme și care nici nu poate fi numită: „Doar anapoda și spîrc / Cine știe din ce smîrc / Morfolit de o copilă / De făptură negrăită. / Cu coarne de gheață, / Cu coamă de ceață / Cu uger de omăt". In comparație cu moaștele închircite ale beteagului și tîmpului sfînt Hialmar, purtate în roabă spre prostirea mulțimii (vezi „Sfîntul"), pînă și cadavrul „bălai și subțire" al femeii de pe lespedea celulei este mai pur („defunct paradis") și izbutește să domine priveliștea de o „atroce și grea impudoare" a morții, o dată cu rîsul obscen al paznicilor cinici. Dar noblețea adevărată, de esență morală, o răsfrîng victimele revoltelor, respectiv ale represiunilor. Pasul lor, deși împiedicat de vergi și ghiulele la picioare, este al unor ființe mîndre și deprinse să cutreiere regiunile cele mai înalte ale gîndirii, ale idealului înnoitor, iar supliciul lor e un calvar ateu: „O șchiopătare de vulturi căzuți din stele / Prin oțățitul întuneric tare: / O răstignire fără cruci și fără schele. / O Golgotă șeasă, fără altare". Solemnitatea senină a trupului lui Ion Ion, luminat de un surîs îndreptat către „Satul unde-i născut", către izvorul purității sale, și pe care șobolanii nu i l-au putut „roade", e un semn al unei origini morale superioare; iar însușirea flăcăului de a sta, mort, în picioare, îi certifică dîrzenia: „In beciul cu morții, Ion e frumos. / Intins gol pe piatră, c-un fraged surîs... / De-l pui, poate sta în picioare / Dar brațul e moale și frînt, / In ochii-i deschiși, o lumină, / A satului unde-i născut, / A cîmpului unde iezi — a păscut, / A-ncremenit acolo străină". In elogiul staturii spirituale a înlănțuiților e inclusă confirmarea umanității lor și indirect un protest împotriva societății care o desconsideră, așa cum urarea tradițională adresată celor aruncați în groapa comună implică convingerea că distanța dintre judecători și judecați este ireductibilă: „Drum bun / În groapa comună / Țărîna vă fie mai bună / Decît domnii ce v-au osîndit / Decît popii ce nu v-au citit".

★

Compuse cu o artă savantă și populară dintr-o sinteză strălucitoare de pitoresc și tragic, de incizii pătrunzătoare în realitate și de lirism inefabil, „Florile de mucigai" sînt în același timp un geamăt înfundat și un chiot nestăvilit. Acuzînd ca „martirolog", ca succesiune a suferințelor îndurate în închisorile burgheze, neomenia orînduirii, „Florile de mucigai" celebrează resursele de energie și frumusețe vitală și dorul irezistibil de libertate al torturaților. Revanșa vieții și a libertății frustrate este aprigă dar nu poate să aducă „victoria", să zdrobească prin conținutul, prin tăria și îndrăzneala ideilor ei pe temniceri. Deși prezentă, cum am văzut, aspirația către o existență nouă, către un ideal social superior celui în numele căruia a fost jugulată, este insuficient de intens și consecvent urmărită, insuficient delimitată de formele legitime dar inferioare ale setei de viață și de liberă expansiune, tot așa cum mobilurile pentru care osîndiții s-au situat unii împotriva, alții numai în afara societății exploatatoare, nu sînt răspicat diferențiate. Arghezi pare a fi încercat, printr-o solidarizare cu toate categoriile de „ex lex", de paria, și printr-o îmbrățișare a vieții în toată libertatea frenetică a impulsurilor ei, consumarea deplină a „soluției" vitaliste, individualiste și anarhizante cu care a crezut a-și depăși contradicțiile. O soluție valabilă ca mod de protest împotriva modului de gîndire și existență dominant, o soluție aptă să-l sancționeze ca sufocant, dar inaptă să împingă la răsturnarea lui și totodată să dăruiască poetului echilibrul rîvnit.

Mihail PETROVEANU

Concursul literar școlar

Discuții cu privire la studiul literaturii romîne în școală

Recent s-au desfășurat, în școlile medii, primele faze ale concursului literar. Au participat mii de elevi, dornici de a-și încerca forțele într-o întrecere anuală, așteptată cu mult interes.

Am urmărit cu plăcere desfășurarea concursului în școală și pe raion. Pentru mulți dintre elevi, participarea la concurs a fost, poate, prima încercare de acest fel. Fără teama notei necruțătoare, înscrisă în prima rubrică a catalogului, a rămas numai încordarea într-o confruntare de forțe neobișnuită. Unii dintre tinerii care își încearcă astăzi modestele lor posibilități în mînuirea condeiului vor ajunge probabil, mîine, maeștri ai literaturii: poeți, prozatori, critici literari etc. De aceea, nu trebuie minimalizată importanța concursului, mai ales în etapele următoare.

Conceput ca un mijloc de verificare a gradului de asimilare a cunoștințelor și a posibilităților exprimării lor într-o formă aleasă, concursul literar nu-și atinge însă, după mine, decît parțial scopul. El stimulează pe elevi în munca școlară de toate zilele, determinîndu-i să-și însușească mai serios cunoștințele, dar nu trezește interesul pentru creația personală, care, oricît de modestă ar fi, constituie un exercițiu util pentru evoluția viitoare a unor tineri. In școlile noastre există elevi cu un real talent literar. Aici se formează cei mai mulți dintre viitorii creatori în arta scrisului. Aceștia însă, în general, nu sînt suficient stimulați și îndrumați. Există în unele școli medii și cenacluri literare — și noi avem unul — cu o activitate de cele mai multe ori sporadică și insuficient susținută. Chiar Uniunea Scriitorilor ignorează adesea posibilitățile creatoare ale tineretului școlar. Problema concursului ar trebui analizată nu numai de pedagogi și de organele de îndrumare ale Ministerului Invățămîntului și Culturii, ci și de Uniunea Scriitorilor. O colaborare în această direcție ar fi mai mult decît fructuoasă. S-ar putea da concursului o nouă orientare, spre creația personală a elevilor, stimulîndu-i să citească mai multă literatură, depășind cadrul limitat al programelor școlare, al manualelor sau al orelor de curs, care nu dau decît îndrumări asupra unora dintre operele cele mai reprezentative.

Să presupunem că ținta concursului n-ar fi fost verificarea cunoștințelor dobîndite în orele de curs asupra lui Mihail Eminescu, I. L. Caragiale, Gr. Alexandrescu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, ci stimularea elevilor spre munca de creație. Temele formulate la concurs nu s-au deosebit de temele obișnuite în școală la lucrările scrise: „Demascarea societății burghezo-moșierești în satirele și fabulele studiate" (cl. a VIII-a), „Patriotismul cronicarilor moldoveni" sau „Lupta pentru făurirea unei culturi naționale în slujba revoluției de la 1848" (cl. a IX-a), „Critica societății în opera lui Mihail Eminescu" sau «„Schițe și momente" de I. L. Caragiale — oglindă a realității vremii» (cl. a X-a), „Dragostea de patrie și popor în opera lui Mihail Sadoveanu" sau «Viața și suferințele țărănimii exploatate zugrăvite de Liviu Rebreanu în romanul „Răscoala"» etc. Dacă alături de aceste subiecte s-ar fi propus și altele ca: impresii dintr-o excursie într-o regiune a țării, dintr-o vizită făcută de curînd într-o fabrică, la o expoziție, muzeu etc., povestirea unei întîmplări din viața clasei sau a școlii, impresii din munca elevilor, amintiri din viața lor, analiza unei cărți citite, afară de cele prevăzute în programa școlară, sau a unei poezii, concursul ar fi căpătat un caracter larg și în orice caz deosebit de examenele obișnuite pe care elevii le susțin pe parcursul școlarității. Participarea elevilor ar fi fost mai activă, s-ar fi făcut mai puțin apel la memorie, munca independentă ar fi fost precumpănitoare.

★

Sugestiile date mai sus nu ne împiedică să facem cîteva considerații asupra organizării, a desfășurării și rezultatelor concursului în forma lui de astăzi.

In școala noastră, ca de altfel în toate școlile, pregătirea concursului a constituit o preocupare deosebită pentru profesorii de limba romînă. Strădania lor n-a fost inutilă. La prima fază au participat nu mai puțin de 179 de concurenți: 74 din clasele a VIII-a, 42 din clasa a IX-a, 35 din a X-a și 28 din a XI-a. Deși o oarecare timiditate nejustificată sau lipsa de încredere în propriile lor forțe au împiedicat pe unii elevi foarte buni să-și încerce puterile, numărul celor reușiți a fost surprinzător: 63 — adică peste 35%. Dintre aceștia, 29 au fost numai din clasele a VIII-a. La celelalte clase, numărul celor reușiți a oscilat între 11 și 12 la fiecare din clasele paralele. Disproporția aceasta se explică prin entuziasmul elevilor claselor a VIII-a, dar și prin preocuparea deosebită a unor profesori.

Lucrările scrise au reflectat buna pregătire a candidaților, asimilarea temeinică a cunoștințelor, înțelegerea unor aspecte din viață, oglindite în operele scriitorilor noștri clasici și contemporani, puterea de sintetizare a concurenților, stilul îngrijit, fraza corectă și vocabularul bogat. Sînt lucrări scrise a căror lectură a oferit profesorilor școlii noastre clipe de adevărată satisfacție. Roadele muncii lor s-au reflectat din plin în aceste lucrări, constituind un imbold în munca lor viitoare și o mai strînsă coeziune între profesori și elevi.

Primele faze ale concursului ridică și alte probleme. Intre acestea, cîteva observații asupra subiectelor date. Așa cum au fost formulate, subiectele au oferit elevilor posibilitatea să facă lucrări de sinteză sau să adîncească un anumit capitol din istoria literaturii. Temele au fost variate și interesante. Criteriile de apreciere n-au fost însă unice. Faptul că pentru fiecare clasă s-au dat două subiecte, urmînd a se trata unul la alegere, a făcut ca aprecierea să difere de la o temă la alta. Fiind vorba de un concurs, nu de un examen obișnuit, la care se dă elevului posibilitatea să opteze pentru una dintre problemele mai cunoscute, era natural ca pentru fiecare clasă să se fi dat numai un subiect. In felul acesta, aprecierea ar fi fost mai aproape de realitate. In plus, fiindcă fiecare fază reprezintă o etapă de selecționare a celor mai buni concurenți, ar fi fost normal ca formularea subiectelor să fie făcută în funcție de faza respectivă. Deși pînă acum nu s-au desfășurat decît primele două faze, se poate afirma că pentru comisiile raionale n-a existat preocuparea de a cunoaște subiectele date în școli. Din cauza aceasta, unele subiecte au fost reluate sub o nouă formulare. Acest procedeu este dăunător și nu corespunde concepției și intențiilor care au călăuzit pe organizatorii concursului. In aceste condițiuni, nu se poate face o selecție adevărată. De asemenea, interesul elevilor pentru fazele următoare se diminuează, în loc să crească. Este necesară, de asemenea, o formulare mai cuprinzătoare a subiectelor, oferindu-se elevilor prilejul să-și dovedească întreaga lor capacitate de pătrundere a fenomenului literar și de interpretare a operelor celor mai reprezentative ale literaturii noastre. Se pot formula subiecte care să reflecte nu numai cunoștințele dobîndite în orele de curs, ci și lecturile elevilor, informarea lor extrașcolară din revistele de specialitate. S-ar stimula, în felul acesta, interesul pentru lectura organizată și pentru consultarea periodicelor atît de bogate în sugestii, s-ar lărgi considerabil orizontul elevilor, creîndu-se chiar un interes în clase pentru documentarea temeinică și adîncirea unor probleme de literatură.

Pentru o justă apreciere a lucrărilor scrise, ar fi de dorit ca cercetarea lor să se facă de un singur profesor pentru aceeași clasă. Repartizarea lucrărilor unei clase mai multor profesori nu poate fi o chezășie a unei clasificări obiective.

In legătură cu actuala organizare a concursului literar în școlile medii, îmi permit să mai fac o sugestie. Uniunea Scriitorilor și Ministerul Invățămîntului și Culturii ar putea să reflecteze, pentru viitor, la organizarea unui concurs de creație literară cu teme din viața școlii, la care ar putea participa elevii școlilor medii din toată țara. Mulți elevi își încearcă puterile scriind poezii, schițe, nuvele și chiar piese scurte de teatru. In general, aceștia nu sînt suficient stimulați. De cele mai multe ori sînt lăsați să se orienteze singuri, parcurgînd un drum lung și anevoios.

Prof. Ion POPESCU

Școala medie nr. 22 „Gheorghe Lazăr", București.

Afiș de A. POCH

ȘI INTERESANT UCIDE...

Zilele trecute m-a vizitat la redacție poetul A. P. Aceeași mină tristă, ca și în urmă cu cîteva săptămîni.

— Iți mulțumesc.

— Pentru ce?

— Fiindcă m-ai scăpat de remarcabil. De cînd ai scris foiletonul acela, nici un critic nu mă mai fericește cu acest atribut.

— Și de ce-mi spui toate astea pe un ton atît de acru? Iți pare cumva rău?

— Tu ce crezi?

— Cred că nu e cazul.

— Pentru că nu cunoști toate consecințele. Nu mai sunt remarcabil, dar am devenit, în schimb, interesant. Tot ce scriu e interesant. Am strofe, imagini, versuri, rime și chiar titluri interesante.

— Te rog să nu te superi, dar nu văd nimic perfid în asta, nu simt nici o primejdie care ar pluti asupra capului tău și, mai ales, nu sînt dispus să-ți mai consacru un foileton.

— Te înțeleg. Ești, de altfel, unul dintre cei care mînuiesc cu multă nerușinare acest cuvînt. Iartă-mă pentru sinceritate.

— In ce constă nerușinarea mea și a celorlalți? Cuvîntul interesant există în limba noastră, figurează în dicționare, circulă, e înțeles de toată lumea, nu-i dialectal, nu-i argotic, nu-i pornografic...

— Dar explică-mi, te rog, și mie, ce înseamnă interesant.

— Dragul meu, te invit să nu repeți povestea cu remarcabil. Știu bine ce înseamnă, știi și tu tot atît de bine, așa că nu văd rostul întrebării.

— Nu vezi, bineînțeles. Am să răspund eu la întrebare. Interesant înseamnă ceea ce prezintă interes. Cred că ești de acord cu mine. Dar ce fel de interes? Din ce punct de vedere? Pentru cine? Cît e de mare interesul? Cei mai mulți critici nu spun. Ba mai întîlnesc și afirmații de acest fel: Poezia cutare este foarte interesantă, dar realizarea ei artistică lasă de dorit, iar ideea nu e suficient de clară. Atunci pentru ce e interesantă poezia? Sau: Imaginea este interesantă dar, în fond, destul de banală. Mai sînt și unii care jonglează cu elasticitatea cuvîntului, plasînd și astfel de afirmații negative sau negații afirmative, numește-le cum vrei: Poezia nu este neinteresantă, — după care urmează, bineînțeles, eternul dar...

Nu, stimate redactor, interesant nu înseamnă nimic, ca și remarcabil. E un cuvînt gol, echivoc, cumplit. E un cuvînt care ucide.

— Pe cine?

— Și pe mine și pe tine.

— Teoria ta mi se pare foarte interesantă... vreau să spun... demnă de reținut.

— Te-au asediat propriile-ți clișee. Te bîlbîi...

— Ce crezi că se poate face? Propui vreo soluție?

— Ce soluție poți propune criticilor? Dacă nu scriu „remarcabil", scriu „interesant", dacă renunță la „interesant", găsesc ei alt cuvînt tot atît de gol, iar dacă nu-l găsesc, îl inventează. E în firea voastră, e o tară pe care n-o puteți înlătura. E o fatalitate cumplită, înfricoșătoare și inexorabilă.

— Bine, dar te întreb: ce-i de făcut? Desființăm critica literară?

A. P. nu răspunde. Se gîndește cîteva clipe și apoi rostește, zîmbind vag:

— Să știi că propunerea ta nu e de loc neinteresantă...

Am sărit înfuriat de pe scaun:

— Nu e adevărat! N-am făcut nici un fel de propunere! Și te rog să nu mai folosești clișeele pe care le condamni!

Dar m-am liniștit imediat, fiindcă mi-am dat seama că A.P. e un cinic și nu merită o furie sinceră.

Dumitru SOLOMON

VIZITA

Fragment de roman de MARIN PREDA

Veni după-amiază, neliniștită și îngrijorată.

— Mi-a spus Vale să vin să te văd, începu mama după ce intră. Ce e cu tine?

— Nimic, mamă.

Constanța se întinse în pat și se vîrî, cu mișcări istovite, sub pled. Se răsuci cu spatele la maică-sa și stătu așa, palidă și tăcută.

— Ce e cu tine fetițo?

— Nimic, mamă.

Mama o apucă de umăr și o ridică în capul oaselor. O expresie de nepăsare și dezgust, accentuate aproape cu violență de gestul mamei, apăru pe chipul fetei. Mama îi dădu drumul și ea căzu la loc, pe pernă. Se așternu apoi tăcerea, care ținu parcă o veșnicie. Fata se întoarse iar cu spatele, își trase genunchii la gură și stătu nemișcată, ca o sălbăticiune bolnavă în culcușul ei de frunze. Nu i se simțea nici măcar respirația. Părul îi era răvășit pe pernă, iar perna era încrețită și urîtă. Cearșeaful, de asemenea, neschimbat de multă vreme, arăta că se zăcuse în el săptămîni în șir. Starea fetei trezea amintiri vechi în sufletul mamei. Se ridică de lîngă ea oftînd și începu să se miște prin casă. Mobila era plină de praf și părăsită acolo unde fusese împinsă, frumoasa masă cu suprafața de cristal stătea lîngă geam, cu o pîine mîncată pe jumătate, un pahar de iaurt murdar și coji de salam uscate zăcînd peste ea. Pe brațul unui scaun, în dezordine, zăcea o frumoasă rochie de jerse galbenă, o bluză albă, cu gulerul murdar, o pereche de chiloți... Peste tot se vedeau scame, bucăți mici de hîrtie cu care fusese șters un cuțit și aruncate pe covor, urme de încălțăminte murdară pe parchet... Un soare deformat și pătat bătea în ferestre.

Mama trecu în bucătărie și, cînd deschise ușa, o mulțime de libărci negre fugiră care încotro, de-a lungul și de-a latul mozaicului. Dubla chiuvetă era plină pînă sus de farfurii murdare, pe masa de alamă zăceau cutii de conserve ruginite, cuțite murdare și furculițe sleite, pîine mucegăită, castroane cu fundul ars, pahare cu dungi uscate, nespălate de săptămîni, iar mașina de gătit murdară de supă și lapte vărsat și uscat pe ea. Un miros grețos, rînced, tăie răsuflarea mamei. Deschise geamul. Se întoarse în dormitor.

— Voi nu mai aveți bucătăreasă?

— Nu, mamă.

— De cînd?

— De vreo trei luni...

— Bărbatu-tău unde mănîncă?

Tăcere.

— Unde e bărbatu-tău?

— Intr-o delegație...

— Eu te-am crescut fără bucătăreasă.

Tăcere.

— De cînd e plecat bărbatu-tău în delegație?

— Tăcere.

— Cînd te-ai măritat, n-aveai bucătăreasă. Intoarce-te cu fața cînd vorbești cu mine.

Nicio mișcare.

— Intoarce-te cu fața cînd vorbești cu mine.

Constanța se întoarse cu fața, încet, într-un dezgust nesfîrșit, se ridică chiar în capul oaselor și întinse brațul spre chipul mamei, s-o mîngîie, dar cu nepăsare și milă. Mama îi lovi brațul cu toată puterea:

— Ia mîna de pe mine.

Ea se întinse la loc, pe pernă, și vru iarăși să-i întoarcă spatele; dar se răzgîndi și se ridică la loc în capul oaselor, de astă dată mai supusă și mai trează.

— Ia să-mi spui tu mie, de cînd zaci așa?

— Mamă, se rugă Constanța, o să-ți spun totul altă dată... Acum lasă-mă, du-te...

— O să-mi spui totul altă dată? Ce să-mi spui?

Tăcere.

— Ascultă, începu mama cu o voce joasă și amenințătoare, ce vreai să-mi spui tu mie altă dată?

Tăcere. Dar mama, această femeie mică, cu brațele subțiri și delicate, cu trupul puțintel, ascuns într-un taior șters, cenușiu, cu chipul încă tînăr, ars de bucurii și dureri nebănuite, începu deodată să-și privească fata cu o mînie clocotitoare. Glasul îi coborî deodată cu un timbru mai jos și de îndîrjire și necruțare gura îi întineri cu douăzeci de ani.

— Ce vreai să-mi spui tu mie altă dată? Să-mi spui mie totul, crezi că pe mine mă interesează totul tău? Mie să nu-mi spui niciodată nimic, atîta timp cît trăiesc, și dacă ai să deschizi gura vreodată, te cîrpesc peste ochii tăi frumoși de ți-i umflu cît cepele! Mie să-mi răspunzi aici la ce te întreb: de cînd zaci tu așa?

— De mult, mamă.

— De mult. De cînd?

— De multă vreme, mamă.

— La școală te duci?

— Da, mamă.

— Și ce îi înveți tu pe copii? Ți-ai pierdut rușinea. Ți-ai pierdut darul.

— Ah, mamă, strigă fata ca și cînd ar fi atins-o cu biciul, încetează.

— Vrei să-mi spui că între tine și bărbatul tău se întîmplă nu știu ce, și că din pricina asta casa trebuie să fie murdară și bucătăria să pută, și tu să zaci și să ți se facă milă că mama ta te vede și suferă, și că tu nu poți s-o scutești de suferința asta fiindcă suferința ta e mai mare? Asta vreai să-mi spui tu mie? Și vreai să-mi spui că nu ți-ai pierdut rușinea? Vreai să-mi spui că darul pe care ți l-a dat dumnezeu nu-ți bați joc de el și nu-l arunci în noroi? Cine te-a învățat pe tine că trebuie să trăiești numai în bucurii și răsfăț? Nu te mai iubește bărbatul sau nu-l mai iubești tu pe el, sau nici tu nici el nu vă mai iubiți, asta vrai tu să-mi spui? Lucruri de-astea vrai tu să-mi îndrugi? Ascultă aici ce-am să-ți spun și deschide ochii. Cu cleștele înroșit să-ți strîngă un bărbat inima, să simți că ți se taie picioarele, că ți se taie răsuflarea... Să simți că se clatină pămîntul cu tine... Să te uiți în oglindă și să vezi că ești galbenă ca o moartă, să te întinzi în pat și să mori... Dar ai să te scoli dimineața la ora șase, ai să te speli, ai să faci curat în casă, ai să te piepteni, ai să te îmbraci curat, ai să-ți faci ceai, ai să înghiți cu noduri ceaiul ăla, ai să te duci la serviciu. O să leșini în tramvai, o să ți se înmoaie vinele la școală, poate să ți se întîmple și mai rău, dar asta nu te privește pe tine, asta nu e treaba ta! Treaba ta e să ai patul proaspăt și rufăria spălată pe tine, și mîncarea gătită, și să-ți urmezi darul cu care te-ai născut, acolo, la școala ta. Seara poți, pe urmă, să te culci și să mori. Dă-te jos din pat!

Astfel îi vorbi mama, pentru întîia oară în viață, cu acest glas de soră mai mare, de femeie care știe mai multe și Constanța se sculă din pat fără crîcnire, și deschise dulapul, și schimbă cearșafurile, și se apucară amîndouă și scuturară, și spălară pe jos, ore întregi, și nu mai vorbiră nimic, nu mai schimbară un cuvînt. Doar atît, cît mama poruncea: „fă aia, adu aia". Cînd spălase pe jos în baie mama repetă întrebarea, vrînd să știe unde e bărbatul ei, și Constanței i se făcu pentru întîia oară rău, îi veni greață și inima începu să-i bată năprasnic. Dar îi trecu și continuă să curețe, păstrînd tăcerea. La sfîrșit, mama își spălă mîinile și-și îmbrăcă la loc taiorul ei cenușiu, și în timp ce Constanța făcea baie, mama ei pregăti cafele și ieșiră amîndouă la aer, pe terasă, să le bea. Inainte de a pleca, mama deveni mai blîndă și începu s-o mîngîie pe păr. Apoi plecă.

„Ah drăguța mea, gîndi Constanța după ce rămase singură, cît de rău mi-a fost la gîndul că trebuie să-ți spun ceea ce mi se întîmplă, și cînd colo tu erai gata să mă bați să nu-ți spun... O să te iubesc totdeauna și am să fac cum zici tu, n-am să mă las să cad și n-am să spun nimănui suferințele mele".

Constanța intră în bucătărie, la robinet și bău un pahar plin cu apă, cu o ciudată lăcomie, parcă ar fi înghițit o băutură tare, de la care nu se mai putea abține. Nu mîncă nimic. Reveni în dormitor și, după ce mai rătăci cîtva timp prin casă, se culcă, stinse lumina.

Dimineața se sculă devreme și începu să se pregătească de plecare. Pe deasupra copacilor din parc, soarele intra în baie prin fereastra largă și aprindea oglinda curată, strălucitoare, de deasupra chiuvetei, într-un joc de lumini liniștite și feerice. Constanța se spălă cu apă multă și începu să-și șteargă încet fața. Stăruia în mișcări, dar obrazul continua să-i rămînă palid. Lumina aurie, care juca în apele oglinzii, sporea această paloare de pe chipul ei.

Intr-un tîrziu, puse mîna pe pieptene. De cîteva ori mîna îi rămase uitată în părul bogat, de cîteva ori agrafele îi alunecară și îi căzură pe mozaic... Cînd termină cu spălatul, se făcu de tot palidă și se așeză pe scaunul cu spetează pe care seara soțul ei obișnuia să-și lase hainele, și se odihni. Stătea cu mîinile în poală și cu umerii căzuți. Contempla liniștită cerul albastru de primăvară și vîrfurile înverzite ale copacilor din parc.

Intră, apoi, în bucătărie. In timp ce apa fierbea, făcu ordine în casă, se întoarse în bucătărie, bău ceaiul și începu să se îmbrace. Ca și în baie, adesea se oprea să se odihnească. Se încălță cu o pereche de sandale roșii din barete de piele și îmbrăcă o rochie de pînză gri. Fusta era înfoiată iar corsajul încheiat cu nasturi în

față, cu decolteu mic și cu revere albe de pichet. Își pregăti apoi geanta — din care aruncă două batiste murdare și nenumărate bilete de tramvai — și, înainte de a se îndrepta spre ușă, privirea îi mai alunecă o dată spre oglindă. Ezită, se întoarse, puse geanta pe măsuță, alese din dulap un cordon de piele de culoarea sandalelor, pe care îl încheie în jurul taliei, își luă din nou geanta și ieși.

Coborî scările și o luă spre stația de tramvai. Abia mergea și își plimba ochii cu încetineală peste străzi și peste case. Dintr-o casă ieși o pisică cu un mers familiar și cochet, trecu pe lîngă ea și traversă cu coada ridicată. La colțul străzii, alături de parc, se construia o casă și un tînăr zidar, singur și matinal, stătea jos, pe niște cărămizi, și mînca pîine cu brînză. Salopeta sa de culoarea prafului de ciment și înfățișarea sa, care împrumutase și ea ceva din culoarea mortarului, păreau să spună că el e un băiat cuminte, care s-a culcat devreme, s-a sculat liniștit și odihnit și acum mănîncă aici, împăcat și senin.

Constanța coti pe Aleea Suter și ieși la linia tramvaiului. Stația era, ca totdeauna, aglomerată la ora aceasta și cînd vru să se urce, brațe viguroase și umeri încordați, printre care altă dată se strecura cu ușurință, o împinseră și o înlăturară de pe scară într-o clipită. Se retrase într-o parte și așteptă. Tramvaiul următor sosi curînd și cu toate că vagoanele nu mai erau înțesate și nici în stație nu mai era multă lume, cînd se urcă Constanța fu din nou lovită și înghiontită din toate părțile.

Constanța se dădu jos în Piața Sfîntul Gheorghe, de unde luă un alt tramvai spre Șoseaua Pantelimon. Pe Șoseaua Pantelimon, pe Șoseaua Iancului, în Vatra Luminoasă, în cartierul Obor și în cartierele marginașe ale Capitalei, își avea Constanța micile ei centre de activitate ca profesoară. Erau doi ani de cînd fusese detașată de la Școala elementară numărul 15, unde preda istoria și constituția, la munca de alfabetizare.

Muncise cu patimă ca să urce treptele, grele pentru ea, ale învățămîntului. Cînd se terminase războiul, ea avea nouăsprezece ani și lucra la serviciul central de dispeceri al Atelierelor Grivița, după ce mai întîi, începînd de la vîrsta de 14 ani, se calificase la controlul tehnic.

Una din fostele ei colege, cu care se întîlni într-o zi, îi spuse că acum, cu patru clase de liceu, putea să fie numită, cu aprobarea ministerului, suplinitoare la o școală primară. Cu toate că între timp se calificase la serviciul central de dispeceri și avea un salariu destul de bun, Constanța părăsi Atelierele și intră ca suplinitoare chiar într-o școală din cartier. Ministerul aprobă numirea fără greutate, căci învățătorul era de obicei ofițer de rezervă și mulți dintre ei pieriseră pe front, lipseau cadrele în învățămînt. Același minister aproba, pe vremea aceea, ca acești suplinitori să-și continue studiile și să devină învățători. In doi ani, Constanța depăși aceste studii și în 1948 urma cursurile serale de trei ani ale școlii pedagogice superioare.

In această perioadă, adică în primul an care urmase după terminarea școlii pedagogice, îl cunoscuse Constanța pe soțul ei. Nu era primul bărbat pe care îl cunoștea, dar se îndrăgostise de el și se căsătorise fără șovăire. Avea douăzeci și patru de ani. Curînd, însă, viața ei luă o întorsătură neașteptată, atît în profesiunea ei, care îi plăcea atît de mult, cît și în căsnicie, în relațiile cu soțul ei, pe care îl iubea.

Constanța se dădu jos la capătul liniei de tramvai și o luă pe jos, spre marginea periferiei orașului. La un moment dat, se opri cu respirația greoaie și scoase batista din poșetă. Mîinile îi tremurau și se făcuse palidă. Se șterse pe frunte de sudoare. „Ah, doamne, îmi face rău ceaiul cu lămîie, gîndi ea. N-am să mai beau ceai dimineața, și se șterse iarăși de sudoare la tîmple și sub bărbie. Nu, drăguța mea, gîndi Constanța mai departe, amintindu-și de vizita mamei, n-am să mă las și n-am să povestesc nimănui nimic, am să fac cum zici tu. N-am să mă plîng nimănui niciodată".

Continuă drumul pînă ce ieși la cîmp deschis. Deși circulația pe șoseaua asfaltată se scurgea neîntrerupt, cu uruit de camioane grele care cutremurau aerul și cu zdrăngănit persistent de căruțe cu roate care se îndepărtau greu de ureche și zgomotele orașului se auzeau încă înapoi, tăcerea cîmpiei începea să se impună aproape în mod material. Era asemeni unui element palpabil în care zgomotele nu mai aveau altă putere decît să te facă s-o auzi pe ea, tăcerea și liniștea; să vezi curba albastră a cerului înalt și întinderea verde a pămîntului; să simți adierea vîntului de primăvară; să auzi viața ciudată a organismului tău, bătaia inimii și răsuflarea pieptului. „Oh, măicuța mea, ce obosită sînt!" murmură Constanța așezîndu-se pe un dîmb verde, lîngă marginea șoselei. Își puse brațele pe genunchii ridicați pînă la bărbie, își așeză obrazul pe ei și, cu ochii închiși, continuă să murmure: „Sînt obosită, drăguțo, sînt obosită!" Rămase astfel cîteva minute lungi, apoi murmurul se repetă, de astă dată cu intonații de nostalgie grea, ca într-o iluminare vie a sufletului: „Te iubesc, drăguțo, te iubesc... te iubesc..." Deodată parcă se sperie de ceva și exclamă cu voce tare. „Ah, doamne!" Și numaidecît coborî vocea și șopti o chemare uimită și înnăbușită de nedumeriri: „Iubitul meu!"

O cisternă claxonă gros și trecu, un turism veni din direcția contrarie și se pierdu șerpuind cu viteză peste asfalt. Cîteva clipe fu liniște totală și întinderea cîmpiei și bolta cerului parcă se lărgiră și rămaseră încremenite. Constanța se ridică și își continuă drumul ei, încet, ca o furnică singuratică, pierdută în aceste spații mari. Curînd o luă pe un drum lateral, care o ducea printre niște așezări izolate, case mici cu garduri și grădinițe, cu străzi pietruite rar, cu trotuare înalte de pămînt. Se opri în dreptul unui grup de case împrejmuit cu sîrmă ghimpată, cu o curte mare plină cu jgheaburi de ciment și în care se mișcau în voie, grohăind plictisiți și nemulțumiți, o mulțime de purcei. Una dintre case avea pe ea o tablă roșie pe care scria „Ferma de porci «Mistrețul», întreprindere de stat".

Un om îi ieși Constanței înainte și îi deschise poarta.

— Bună ziua, tovarășe director, șopti Constanța.

— Poftiți, spuse directorul amabil.

Tăcută, Constanța o luă înainte și intră în sediul fermei. Era curat peste tot, dușumelele negre de motorină, pereții albi, cu portrete și lozinci tipărite. Constanța intră într-o încăpere largă și luminoasă, cu paturi de fier, cu pleduri și cearșafuri curate, bine întinse, unde dormeau muncitorii fermei. Se așeză la o măsuță lîngă fereastră, unde era un mic spațiu gol, aranjat cu o tablă neagră mică, anume pentru ea și elevii ei. Își puse geanta pe măsuță și așteptă. Directorul n-o însoțise pînă în dormitor, se dusese pesemne să-i cheme pe elevi. Intrară curînd, unul cîte unul, întîi o fată grăsuță de vreo nouăsprezece ani, cu mișcări moi, asemeni obrajilor și sînilor ei mari, cu o privire caldă și imobilă, care spunea limpede că rămîne buimăcită și neputincioasă ori de cîte ori se apropie de ea un bărbat... Dădu bună ziua, dar Constanța nu-i răspunse.

— Stai jos, Ileano, tresări profesoara într-un tîrziu și rămase mai departe tăcută.

Fata se așeză pe patul din apropiere și își drese baticul cu mișcări de țărancă, moi și rituale, aceleași de sute de ani la mama și străbunicele ei.

Intră un băiat de vreo șaptesprezece ani, sfios și delicat și foarte tăcut, cu mîini mari, groase și puternice ca de bărbat. Se așeză la distanță de fată și își coborî pleoapele, neîndrăznind parcă să și privească profesoara și atît de intimidat de prezența ei, că uitase să dea bună ziua. Constanța nu-l privea nici ea, nu-l privise nici cînd intrase, dar îl recunoscuse după pași și, cînd el se așeză, posomorîtă și uitîndu-se pe fereastră, ea murmură:

— Bună ziua, Iliuță! Azi ne despărțim!

Obrajii imberbi ai băiatului se aburiră brusc de o roșeață abia vizibilă, el ridică pleoapele și privirea i se lărgi. Nu răspunse nimic.

— Să te las pe săptămîna viitoare? întrebă profesoara.

— Cum vreți dumneavoastră.

Profesoara tăcu. Intră un bărbat de vreo treizeci de ani, curat îmbrăcat, în pantaloni de doc, cu flanelă de lînă cărămizie lucrată în casă, cu bocanci mari, călcînd apăsat pe podea. Fața îi era curată și frumoasă ca și întreaga lui ținută și cînd își luă pălăria de pe cap și dădu bună ziua, descoperi o frunte înaltă, bărbătească, pe care o expunea fără voia lui, cu mîndrie ostentativă, aproape copilărească. „Sînt un om întreg și deștept și nici nu-mi trece prin cap să mă sfiesc să învăț la vîrsta mea. Asta e situația, cînd am fost mic, împrejurări mai puternice decît mine m-au împiedicat să fiu în rîndul oamenilor. Nu face nimic, învăț acuma". Și se uita în dreapta și în stînga, cu aerul că numai unui prost i-ar trece prin cap să rîdă de el.

Al patrulea elev era unul nou angajat, un țăran posomorît și nebărbierit, care avea pe chip o expresie de dispreț liniștit și nezdruncinat. „Eu învăț, părea să spună el, dar la ce mi-o fi folosind chestia asta, numai dracu' poate să știe".

Cel cu fruntea înaltă îi îndemna pe ceilalți să pună mîna și să tragă tabla la locul ei, ce mai așteptau, și pe urmă, după ce tabla fu aranjată unde trebuia, se răsti la fată să pună mîna pe burete și s-o șteargă.

— Și voi, ce mai așteptați? se adresă el celor doi, uitîndu-se zelos și naiv la profesoară, scoateți-vă caietele și cărțile din dulap, vreți să vi le scoată tovarășa profesoară?

Magazionerul fermei intră și se așeză să asiste la lecție. Avea aerul că, în ceea ce îl privește, el posedă cunoștințe superioare, dar a venit așa, din curiozitate, să vadă cum oameni în toată firea învață ce-au uitat alții. Privirea și expresia lui nu-i înșela însă pe ceilalți: magazionerul învăța și el pe tăcute, nu să scrie și să citească, în privința aceasta într-adevăr nu avea nevoie, ci în alte domenii, de pildă la aritmetică, unde avea greutăți pe care nu le mărturisea nimănui.

Inginerul zootehnician intra și el adesea în dormitor în timpul lecțiilor și se uita cu o curiozitate neascunsă la această necunoscută, îmbrăcată bine și frumoasă, care se ocupa cu atîta seriozitate de porcarii lui. Era un tînăr blond, cu ochii albaștri, cu fața atinsă de soarele și vîntul cîmpiei și expresia chipului său, cînd se uita la Constanța, arăta că se putea trăi la marginea Capitalei cu aceeași nostalgie de a fi în centrul ei ca și a unui provincial din cel mai îndepărtat orășel al țării.

Constanța își începu lecția ca de obicei și, tot așa cum i se întîmpla des în ultima vreme, se întrerupse de nenumărate ori, lăsînd cu nepăsare să se aștearnă tăcerea între ea și elevii ei. Minutul greu trecu însă.

— Acum puteți să plecați, rămîne doar tovarășul Iliuță, care dă examen, încheie apoi.

Nu, nu vroiau să plece dacă era vorba că Iliuță da examen. Inginerul zootehnician, care venise spre sfîrșitul lecției, observă însă oboseala din glasul profesoarei:

— Gata, hai, tovarășă Ileana, plecați la treabă, lecția s-a terminat.

Nu s-a terminat, Iliuță dădea examen, erau veseli și curioși.

— Iliuță, scrie la tablă! zise Constanța în șoaptă, scoțîndu-și stiloul din geantă și un imprimat cu stema republicii pe el. Ia creta și scrie, repetă profesoara cu același glas, fără să se uite la băiat.

Flăcăiașul aștepta iar ceilalți se uitau la el nemișcați, cu un zîmbet în colțul gurii, nespus de veseli, avînd aerul că iată, comedia a ajuns departe și să te scarpini în cap de uimire: Iliuță are să scrie pe tablă cuvinte pe care apoi le poți repeta tot ca cuvinte, așa cum vocea le-a rostit, iar ele, cuvintele, rămîn acolo lipite pe tablă și oricine le poate repeta, chiar și unul care ar veni acuma de-afară. Iliuță însă era posomorît și supărat pe ei, veselia lor prostească îi umbrea chipul. Pentru el, învățătura nu mai era de mult un prilej de uimire, el dădea acum examen de patru clase și avea grijii mari, vroia să părăsească ferma și să se înscrie la o școală de șoferi; se temea să nu cadă la examen, nu la examentul acesta, ci la acela de-acolo, pentru care trebuia încă să mai învețe, așa îi spusese tovarășa profesoară. Iliuță era utemist. Era un băiat tăcut și retras și ei îl cam repezeau, îl cam luau peste picior, făceau glume pe socoteala muțeniei și sfielii lui. Era bănățean de origine și n-avea pe nimeni nici în București și nici acolo, în Banatul lui; taică-său murise pe front, iar de mamă era orfan încă de la naștere.

— Scrie, Iliuță, reluă Constanța și de astădată se uită la el și îi spuse fraza: „Tovarășă Ileana, du-te și adu-mi apă".

Auzindu-și numele, Ileana chicoti leneș și se uită la toată lumea cu o expresie de mare încîntare pe chip, dar omul cu fruntea înaltă o apostrofă imediat.

— Ia nu te mai hlizi aici ca o vițică și fii atentă acolo, că și ție o să-ți vie rîndul și nu știi nimic. Nu știi decît să...

Dar și el vorbea prea mult și Constanța ceru cu vocea ei șoptită să fie liniște. Iliuță scrise corect fraza și profesoara îl întrebă de ce a despărțit cuvintele *du-te* și *adu-mi*. Iliuță explică și, pe imprimatul cu stema republicii, mîna profesoarei înscrise nota cea mai mare. La fel de strălucit răspunse Iliuță și la celelalte materii, buimăcindu-i cu totul pe ceilalți, care nu bănuiseră cîtuși de puțin că Iliuță le era într-așa măsură superior.

Constanța semnă și îi întinse certificatul. Iliuță îl ținea în mîinile lui mari și se uita la note bosumflat și parcă mereu supărat. Il îndoi cu grijă în două și în patru și îl vîrî într-un portofel grosolan de piele. Cînd profesoara se pregăti de plecare și dădu bună ziua, o umbră de neliniște trecu prin privirea lui. Se întoarse cu spatele la ceilalți și o așteptă, o însoți, deschizîndu-i ușa. Afară continuă s-o însoțească mergînd alături de ea, cu o jumătate de pas mai în urmă, călcînd agale, desculț cum era și cu capul plecat, ca și cînd o greutate i-ar fi apăsat grumazul.

Ii deschise poarta.

— Mulțumesc, Iliuță, șopti Constanța și se opri, se întoarse spre el. De astă dată, elevul o privea cu intensitate, cu o privire complet descoperită: „mă părăsești! spunea privirea lui, mă lași singur".

Constanța se feri să vadă această privire, o cunoștea de mult. Se uită totuși la el și zîmbi, îi spuse cu un glas îndepărtat:

— Succes, Iliuță, fă-te șofer! Apoi adăugă: fă-te șofer și însoară-te. Ia o fată bună!

Nu mai știu ce să-i spună, făcu un gest cu palma zicînd la revedere și se îndepărtă. Mergea încet, cu pași rari, și în curînd se pierdu în cîmpia care ducea spre șoseaua asfaltată. Iliuță nu se clinti din locul său nici cînd profesoara nu se mai văzu de loc, dar privirea lui se stinsese și o nedumerire tristă se așternuse peste chipul lui. „Pentru ce trebuie să cunoști pe cineva, o făptură care înseamnă pentru tine și mamă, și soră, și prietenă, și tot ce poate fi mai frumos pe lume, și apoi să te desparți de această făptură pentru totdeauna?"

Constanța se întoarse în oraș și, după puțin timp de mers, se opri și intră la fabrica de pîine. In afară de fabrica de jucării, unde îi plăcea atît de mult, încît își zicea că, dacă s-ar întîmpla vreodată să nu mai fie în învățămînt, s-ar angaja acolo ca simplă lucrătoare, fabrica de pîine era a doua din micile ei întreprinderi unde petrecea o oră cu adevărat odihnitoare. Era aci un om vesel care îi fusese trei luni de zile elev. Invățase doar două clase cînd fusese mic și cam uitase acele clase, dar foarte repede își adusese aminte. Era membru de partid și curînd după aceea fusese ales secretar al organizației de bază. Toți de aci erau plăcuți la vedere, cu fețele lor care păstrau ceva din înfățișarea unei pîini, însă acest om, acest Costache, cum îl chema, avea însușirea rară de a fi vesel fără a fi zgomotos și spiritual fără să obosească și să supere pe cineva, deși glasul i se auzea aproape tot timpul și glumele și ironiile lui aveau totdeauna în vedere cusururile și apucăturile celorlalți. Asemenea oameni, cînd nu mai sînt, cînd mor sau cînd întîmplări tragice le schimbă firea, îi fac pe ceilalți să simtă brusc, aproape material, că existența lipsită de miracol apasă sufletul.

Indată ce trecea pragul și intra în marea încăpere a fabricii, unde zăceau întinse în copăi corpurile uriașe de cocă, Costache sărea de la locul său și dispărea repede undeva. Se întorcea curînd cu o tavă mică în mînă, pe care o ținea cu grație afectată, se prezenta în fața Constanței și se înclina în fața ei, coborînd tava neagră. Pe tavă, un cornuleț auriu. Constanța întindea mîna, lua acel cornuleț cald și parfumat și spunea:

— Mulțumesc, tovarășe Costache.

Apoi Costache schimba brusc atitudinea oficială și se întorcea printre copăi.

— Treci la carte, Gică! Treci acolo, analfabetule! Aneto, rămîi nemăritată!

— De ce, tovarășe Costache? întreba Aneta.

— A apărut un decret al Consiliului de Miniștri. Dacă bărbatul știe carte, n-are voie să ia o analfabetă. Cum eu știu carte și tu nu știi, rămîi nemăritată. Treci acolo!

Costache era însă însurat, avea patru copii între doi și zece ani. Constanța îi auzi glasul cînd intră. Nimerise tocmai cînd se scotea pîinea din cuptoare. Costache se precipita de la masa lungă, de tablă, pînă la gura cuptorului, scotea pîinile, căutîndu-le în adînc, cu mișcări de parcă ar fi urmărit niște orătănii care se ascundeau și, de cîte ori lopata lungă apărea cu pîinea fierbinte la gura cuptorului, el se ferea în lături și striga:

— Arș... arș!

Abia aici, în dogoarea vetrelor, se pare că își dezvăluia spicul comorile lui ascunse: arome calde și pure năvăleau din gura cuptoarelor, îmbălsămînd aerul și mîngîind respirația cu miros de flori, de soare, de pămînt și de apă.

— Arș... arș... arș!... făcea Costache și în limbajul lui de om ai cărui părinți sau bunici fuseseră cîndva țărani, strigătul acesta de triumf vroia să spună: arde, arde...

Constanța se uita la ei cum muncesc și aștepta.

Stătea în picioare. Oboseala părea să-i fi pierit. Cînd își scoase batista și își șterse tîmplele, mîinile nu-i mai tremurau. Era cald, dar aerul era uscat. Miresmele care pluteau în el îl făceau parcă mai ușor.

Costache termină cuptorul lui și dispăru sus, pe o scară de fier în spirală, spre platoul unde se coceau specialitățile delicate de cocă.

— Mulțumesc, tovarășe Costache, murmură ea cînd lucrătorul îi aduse cornulețul, și rămase tăcută și gînditoare cu el în mînă.

Nu-l duse la gură cum făcea altă dată. Lucrătorilor, care o observau totdeauna cu priviri familiare, nu le scăpă mica schimbare. Se obișnuiseră s-o vadă acolo cîteva minute, mîncîndu-și cornulețul cu gesturi de fetiță care a primit un dar de la cei mari și se uitară la Costache întrebători: ce fel de cornuleț i-a dat de nu-i place? Nu cumva i-a dat unul vechi?

— Tovarășă profesoară, nu vă dăm drumul la elevi pînă nu mîncați cornulețul, zise Costache autoritar, iar Constanța tresări, zîmbi absent și se supuse.

— Haide, Gică, unde ești Gică?! strigă Costache uitîndu-se pe sus. Treci la carte, Gică. Și începu să cînte:

Sînt frumoasă și de nimeni nu mi-e frică!
Mă iubește măcelarul Gică!

Gică cobora scara cu cărțile și caietele sub braț. Ceilalți se spălau pe mîini și se pregăteau și ei.

La orele unsprezece, Constanța ieși de la fabrica de pîine și se îndreptă spre ultima întreprindere la care trebuia să se ducă astăzi: fabrica de jucării. Era o clădire modestă, cu ziduri vechi, așezată la rînd cu clădirile obișnuite, pe una din șoselele cu circulație intensă care treceau prin preajma cartierului Obor. Fabrica lua extensie mai mare, în spatele ei se ridicau schele. Pîrîiau pistoanele cu aer comprimat, un escavator încărca șiruri de camioane cu pămîntul scormonit. Cu cîteva săptămîni în urmă, aici era loc viran, acum se și turnau fundațiile, se vedea la cinci metri adîncime cimentul proaspăt alb-cenușiu și pînza de jgheaburi și sîrme cu desenul retezat de la bază al viitoarei clădiri.

Constanța avea aci patru elevi, tineri țărani proaspăt sosiți din Bărăgan, care deși se dăduseră de gol la semnarea statului de salarii, pretinseseră supărați că ei știu carte și nu vruseseră să se prezinte la orele de alfabetizare. Pînă la urmă, se prezentaseră și într-adevăr dovediseră că nu mințeau, știau să scrie și să citească, dar într-un fel destul de original, amestecînd literele de mînă cu cele de tipar și folosind în același fel minusculele cu majusculele. In plus, erau partizani ai principiului fonetic, după care cuvintele trebuiesc scrise exact așa cum se prezentau ele în limbajul lor personal, fără să fie însă consecvenți, căci adăugau, de pildă, la sfîrșitul fiecărui cuvînt care se termina cu o consoană, litera *î*, care în vorbire nu se auzea: lucrezî, muncescî, scriau ei și nici aici nu erau consecvenți, căci adăugau litera i și la vocalele închise și uneori chiar suprimînd vocala *ă* de la sfîrșitul cuvintelor și înlocuind-o cu acest *î* al lor, pentru care aveau un atașament misterios. „Dragî mamî, aflî despre mine că sîntî sănătosî". „Sînteți flăcăi mari, vouă nu vă e rușine să vă scrie alții scrisorile acasă? le spusese Constanța. Aveți acolo în sat fete, cum o să pui dumneata pe altul să-i scrie fetei că ți-e dor de ea?" „Din gură nu pot să-i spun?! se mirase unul, iar altul mai naiv, crezînd că o să scape de lecții, scosese o scrisoare pe care tocmai se pregătea s-o expedieze și care era scrisă toată în proză rimată, dar aproape ilizibilă, avînd însă, ce-i dreptul, o claritate de sentiment care nu putea să fie pusă la îndoială. „Blestemat să fie ceasul, cînd am zis la revedere, căci de-atunci în tot momentul, simt în piept o grea durere" etc. Rămînea o ciudățenie faptul că semnau totuși statul de salarii prin punere de deget.

Constanța se uită la ceas. La ora douăsprezece aveau să vie toți patru, mai avea o jumătate de oră și intră în fabrică. Dintre salariații neflotanți ai întreprinderii, îi mai rămăseseră trei, o vopsitoare de vreo patruzeci de ani, maica Bunea, un om de serviciu și o lucrătoare tînără de la secția croitorie, o fată rea, de o frumusețe veninoasă, care stîrnise multe scandaluri în viața ei. Constanța însăși asistase într-o zi la o scenă sălbatică de gelozie, care se petrecuse chiar în fața întreprinderii. Soția instalatorului fabricii o pîndise la ieșire pe această Jeny și-și înfipsese mîinile în părul ei coafat. Era ca o tigroaică gospodina și nici țipetele de spaimă ale victimei și nici mulțimea care se adunase și căuta să le despartă n-o împiedicaseră pe trudita soție — căci se vedea că de mult pierduse ea ceea ce rivala ei avea din plin în frumusețe și atracție — s-o trîntească pe Jeny pe bordura trotuarului și să-i smulgă din rădăcini bogații ei cîrlionți.

Constanța se întîlni cu ea la poartă, venise la lecție mai devreme și aștepta în cabina portarului, stătea de vorbă cu el. Se spunea că portarul își pierduse capul după ea, vroia să-și lase nevasta cu care avea doi copii și să se însoare cu Jeny. Portarul însă era membru de partid și se pare că acolo, în organizație, cineva ridicase problema lui, îl puseseră în discuție și îi atrăseseră atenția că ar fi mult mai folositor pentru el dacă și-ar băga mințile în cap. Fusese și el, trei luni de zile, elevul Constanței și se arăta foarte zelos cu ea, s-o ajute. Lecțiile se țineau în a doua cămăruță a pazei și el ținea cheia și avea grijă să fie totdeauna curat și să nu lipsească nimic din materialul didactic.

Se ridică în picioare și o salută tăcut și respectos, dar posomorît la față, întunecat și parcă chinuit de ceva. Jeny împrumutase și ea ceva din îngrijorarea lui, se vedea că puneau ceva la cale.

— Bună ziua, șopti Constanța răspunzînd la salut. Maica Bunea a venit?

— Nu, răspunse portarul.

— Cînd se strîng toți, anunță-mă, tovarășe Fundea.

— Bine, zise portarul.

Constanța pătrunse în sala mare a fabricii și se pierdu în nenumăratele și micile ei secții, tot așa de mici ca și produsele ei. O secție însemna o masă de cîțiva metri cu patru sau cinci lucrători sau lucrătoare, așezați pe scaune și absorbiți în lucrul lor. Intîrzia minute întregi, uitîndu-se răpită la mîinile lor. Coseau rochițe minuscule, colorate, pentru păpuși, vopseau cărucioare de-o palmă, montau roți de locomotivă de mărimea unei monezi, avioane bimotoare și cuadrimotoare cît niște porumbei, bastimente grele de pasageri care puteau fi ținute într-un deget, turisme și tractoare, tramvaie și camioane de mare tonaj, macarale și buldozere, — toate stăteau răspîndite pe mese, sub privirea calmă a doi sau trei Guliveri, care le întorceau cu roțile în sus, le montau cîte o piesă de cîteva tone, le vîrau cîte un ax de la un capăt la altul, menit să pună o lungă garnitură în mișcare. Peisajul se schimba însă acolo în fund, parcă strălucea soarele peste o poiană verde cu o colibă galbenă cu geamuri albastre și pomi miraculoși care o înconjurau ca în basmele pădurii. Aici trăiau laolaltă iepurii și gotcanii, și ursoaica cu ursuleții, și cuca cea fără familie și fără cuib, și pițigoii inteligenți, și bufnița cea uimită de veșnica mișcare a lumii, și nelipsita vulpe, și cățelandrii proști, și pisici, și cai, și papagali, și pelicani gușați... Ieșeau din pluș și din cîlți, din vopsele și din rumeguș, din celuloid și din cauciuc... Iată un măgăruș care își îndoaie capul și se trage înapoi, dezvăluindu-și printr-o apăsare de arc vestita lui încăpățînare, iată-l pe Mitică ce-n picioare se ridică, iată, la masa de alături, tot ceea ce poate încînta prin sunet, trompete și fluierici, tobe și țambale... De jur împrejurul fiecărei mese, se agățau parcă copii. In prima zi cînd cunoscuse această fabrică, Constanța se întorsese acasă cu un pițigoi, i-l dăruise directorul, — era un produs nou, executat după documentații chinezești, cu care toată lumea se mîndrea. Il băgase în geantă și venise cu el acasă. Pe vremea aceea era însărcinată și bărbatul ei încă nu-și dezvăluise strania lui pornire împotriva copiilor.

Constanța se uită la ceas. Tovarășul Fundea, portarul, tocmai intra și el pe ușă.

— Maica Bunea a venit? îl întrebă Constanța.

— Nu, răspunse portarul.

Constanța se posomorî. Porni spre ieșire, coborî în curte și o luă spre mica clădire a pazei, unde o așteptau elevii.

Se întoarse acasă pe la orele două și, cînd începu să urce scările, pașii i se răriră, se opri și se rezimă de balustrada de lemn. Era palidă de tot și abia respira. Chipul îi era însă senin, avea un surîs trist și liniștit, care contempla parcă cu mirare ceea ce i se întîmpla. Rămase aproape un minut rezimată de stinghia scării, apoi pașii i se puseră din nou în mișcare și ajunse la ușă. Scoase cheile din poșetă și intră în casă. Mergea parcă în neștire. Puse geanta pe mica măsuță cubulară, trecu în dormitor și se așeză pe pat. Se aplecă în jos, își desfăcu baretele de la sandale, cordonul de piele cu care era încinsă, se întinse pe pat și rămase nemișcată. Stătu astfel, cu ochii închiși, un sfert de ceas, fără să facă o mișcare, deschise ochii. Soarele bătea acum pieziș în ferestre și arunca pînă în mijlocul odăii umbra celor doi plopi tineri care străjuiau în fața casei. Se vedea cum vîrfurile lor abia înmugurite, proiectate pe bolta albastră a cerului, se legănau

MAMEI

uşor la dreapta şi la stînga şi umbrele lor se încurcau pe covorul care, luminat de soare, căpăta reflexe violete. Se culcă, uitînd să stea la masă.

La orele cinci după-amiază, Constanţa luă din nou tramvaiul, de astă dată însă nu pentru a mai preda undeva. Astăzi era zi de salariu şi nu avusese timp să treacă dimineaţa pe la şcoală să şi-l ridice. Trecu întîi pe la şcoală, unde stătu o jumătate de oră, apoi se duse la fabrica de jucării, care nu era departe, şi o căută pe maica Bunea, care lipsea de vreo săptămînă de la lecţii. Nu era la fabrică, lipsea şi de-acolo şi nimeni nu ştia ce este cu ea. Constanţa întrebă atunci de adresă şi cineva, care cunoştea adresa femeii, îi spuse că tovarăşa Bunea locuia pe strada Petrescu III; îi spuse şi numărul. Era cam departe, rămase în stradă nehotărîtă. Se uită la ceas, dar parcă nu văzu ce oră era, se uită din nou şi, deşi nehotărîrea se accentuă pe chipul ei, porni totuşi spre cartierul acela.

Circulaţia era acum mai vie, maşinile se îngrămădeau la stopuri, căruţe zgomotoase, cu ţărani cu expresii înţepenite şi parcă buimăcite, dădeau de furcă agenţilor de circulaţie, turisme elegante se strecurau şi dispăreau, ocolind camioanele încărcate şi dubele de gunoi... Aici tramvaiele se încrucişau din patru direcţii, pocnind la intersecţii din roţile lor bătrîne şi dominînd toate zgomotele cu uruitul lor care nu se putea distinge dacă e al motoarelor, al şinelor sau al osiilor. Trotuarele erau aglomerate. Fete cu părul tăiat scurt, adus peste urechi, şi cu bucle mari peste tot capul sau strînse în coadă de cal, treceau cu paşi repezi spre direcţii necunoscute, gospodine ieşeau sau intrau în magazine, copii gălăgioşi încurcau paşii trecătorilor, militari preocupaţi şi tăcuţi, muncitori cu mustăţi negre, tăiate scurt, aşezaţi la mese în grădiniţele restaurantelor, cu halbele pline înainte.. Cîte un cîine indiferent dormea cu botul pe labe la intrarea vreunui bufet... Excitat de ţuica gălbuie care îi stătea înainte şi din care băuse nenumărate păhăruţe, sau poate incitat de mişcarea zgomotoasă şi monotonă din jurul său, un individ ţinea un discurs bombastic şi incoerent, stînd liniştit la masa sa şi potolind doar din cînd în cînd, cu gesturi teatrale, auditoriul imaginar. Era un individ curios, corect îmbrăcat, cu privirea dilatată, dar calmă şi foarte sigur în mişcări.

. . . .

Un necunoscut o salută pe Constanţa în trecere, ridicîndu-şi pălăria, dar ea nu-l văzu, traversă o dată cu mulţimea şi ieşi din centrul aglomerat. După o jumătate de oră, intră într-un cartier cu străzi liniştite, cu garduri de lemn şi cu orătănii prin curţile strîmte şi nepavate. Eleva ei locuia împreună cu alţii, într-o cămăruţă înconjurată de coteţe şi magazii de lemne. Odăile erau mici, aşezate în şir, cu pragurile la nivelul pămîntului. Curtea era însă spaţioasă, o adevărată bătătură ţărănească, plină de frînghii de rufe şi troci pentru păsări şi purcei. O mulţime de copii între şase şi zece ani, cu obrajii aprinşi, băteau cu ardoare o minge de cîrpe. Constanţa puse ochii pe unul din ei, care nu alerga, şi îl întrebă unde stă tovarăşa Bunea, dar întrebarea ei căzu tocmai în clipa cînd echipa adversă se îndrepta ameninţător spre poarta marcată cu şepci pe care el o păzea şi Constanţa nu căpătă nici un răspuns. El reveni însă îndată ce pericolul trecu şi Constanţa repetă întrebarea.

— Onică, strigă el, treci încoace că o caută cineva pe maică-ta.

— Nu e acasă, se auzi un glas din învălmăşeală. E la biserică.

— Auziţi, e la biserică, repetă cel întrebat şi se încordă iar, fiindcă din nou atacatorii adverşi ameninţau spaţiul său dintre cele două şepci.

Se apropie o fetiţă şi îi explică necunoscutei că madam Domnica, adică tovarăşa Bunea, a plecat cu madam Dumitrache şi cu madam Lazăr la biserică, a trecut domnul Chiricuţă şi le-a luat... Acum un ceas au plecat...

— La care biserică? întrebă Constanţa. E departe de-aici?

Nu era departe, fetiţa ieşi în stradă şi îi arătă în depărtare cupola unei biserici. Cînd ajunse acolo, avu iarăşi o ezitare, se posomorî şi vru să se întoarcă, deschise totuşi portiţa şi intră în curte. Uşa bisericii era deschisă, se vedeau înăuntru lumini şi mişcări de umbre, femei tăcute aprinzînd lumînări sau îngenunchind în faţa icoanelor. Se pregătea slujba de utrenie şi un om se urcă în clopotniţă şi începu să bată toaca de sîmbătă seara. Constanţa urcă cele cîteva trepte de piatră de la intrare şi pătrunse în biserică. I se făcu frig, îşi mişcă umerii şi rămase nemişcată lîngă zid, cercetînd cu privirea femeile îngenuncheate. Erau şi bărbaţi, şi cucoane cu pălării de modă veche pe cap, în taioare negre şi cu pantofi scîlcraţi, care îmbătrîniseră odată cu ele. Un om de vreo treizeci de ani, înalt de statură, într-un costum cărămiziu de ştofă groasă, îngenunche lîngă Constanţa şi oftă greu închinîndu-se necontenit. Se auzeau şoapte, undeva în faţă, lîngă altar, şi deodată se auziră voci de cor. Incepuseră să cînte încet, la unison, şi erau voci subţiri de femei, armonioase şi senine. Constanţa îşi îndreptă privirea într-acolo şi zări corul lîngă strana din dreapta. Schimbă locul şi, ferindu-se cu grijă să nu deranjeze pe cineva, se dădu mai aproape. Constanţa îşi zări eleva acolo. După ce se mai uită cîtva timp, mai recunoscu pe cineva, o spălătoreasă de vreo patruzeci şi cinci de ani cu care se chinuise zadarnic s-o înveţe ceva: îndată ce începea lecţia, femeia adormea pur şi simplu cu abecedarul în mînă. „Sînt ostenită, maică," se scuza ea de fiecare dată şi arăta, într-adevăr, aşa cum spunea. Biserica se umplea de glasurile lor şi melodia nu avea în ea nimic bisericesc. Textul însă era o invocare plină de umilinţă, o chemare duioasă de a fi luate sub protecţia lui, cel făcător de minuni.

. . . .

Maica Bunea stătea puţin mai sus pe podium şi într-o vreme întoarse capul şi îşi văzu profesoara. Un zîmbet de simpatie apăru pe chipul ei. Clătină însă din cap a reproş: „uite la ea, fetiţa, a venit după mine la biserică" şi dădu iar din cap, de astă dată înţelegător: „bine-bine, ştiu eu că trebuie să fac şi cum zici tu, dar acuma cînt..." Şi întoarse privirea spre omul de pe podium şi continuă să cînte. Portiera de sub catapeteasmă se mişcă uşor, omul care conducea corul îşi îndreptă privirile într-acolo, mai continuă să dirijeze cîtva timp, apoi opri corul cu o mişcare în jos a capului, se ridică din strană şi intră pe uşa din dreapta în altar.

Maica Bunea se desprinse din grup şi se apropie de profesoară.

— Bună ziua, maică, şopti ea şi avu vocea ei de lucrătoare la fabrica de jucării, care nu dădea cu nimic de bănuit că ar putea cînta într-un cor.

Constanţa o luă spre ieşire cu eleva după ea. In curtea bisericii se opriră şi Constanţa se aşeză pe o bancă de lemn de lîngă clopotniţă. Lucrătoarea se aşeză şi ea.

— Maică Bunea, spuse Constanţa, ce e cu dumneata, de ce nu te-ai dus azi la serviciu?

— Uite că nu mai m-am dus, am ostenit şi eu, maică, de-atîta muncă.

— La lecţie de ce n-ai venit?

— Uite că n-am venit!

— Păi de ce?

Maica Bunea tăcu cu simplitate, răspunzînd prin tăcere la întrebare. N-a venit fiindcă n-a vrut, sau n-a putut, sau din alte pricini.

— Maică Bunea, spuse Constanţa cu o voce fără ocol, să nu mai mă faci să viu după dumneata acasă.

— Aşa e, maică...

— Aşa o fi, dar de ce crezi dumneata că eu trebuie să mă gîndesc la dumneata şi dumnetata nu trebuie să te gîndeşti la mine?

Constanţa avea o expresie liniştită, dar încărcată de tristeţe şi suferinţă. Abia vorbind, se vedea că spiritul ei contempla cu încordare severă durerea care îl asalta adesea, cedînd pentru a se odihni, pentru ca din nou să trimită în jos, în locuinţa ei obscură, durerea care biruia cîteva clipe.

— Mă întorc şi eu la mine acasă şi vreau să mă odihnesc, continuă profesoara. Mă culc în pat şi sînt gata să adorm. „Ce-o fi cu maica Bunea, de ce n-o fi venit la lecţie? mă pomenesc că îmi trece prin cap. Se apropie sfîrşitul anului şi maica Bunea tot n-a învăţat să scrie şi să citească, ce să fac eu cu ea? Eu o chinuiesc pe ea şi ea pe mine." Şi mă gîndesc cum să fac să nu te mai chinuiesc, stau şi mă gîndesc cum să fac ca să-ţi fie mai uşor, să înţelegi mai bine, şi vin la fabrică pregătită să te învăţ, şi cînd colo, maica Bunea lipseşte. De ce crezi dumneata că trebuie să mă chinuiesc numai eu? Spune, tovarăşă Bunea?

— Ce mai îmi trebuie mie, maică, să învăţ? se împotrivi lucrătoarea.

— Nu ştiu, maică Bunea, răspunse Constanţa ridicînd glasul. Trebuie să înveţi! Facem atîtea lucruri care nu trebuie şi la un lucru care chiar trebuie, ne apucă miratul. Eu te rog să laşi la o parte întrebările cu „trebuie" şi să vii la lecţii.

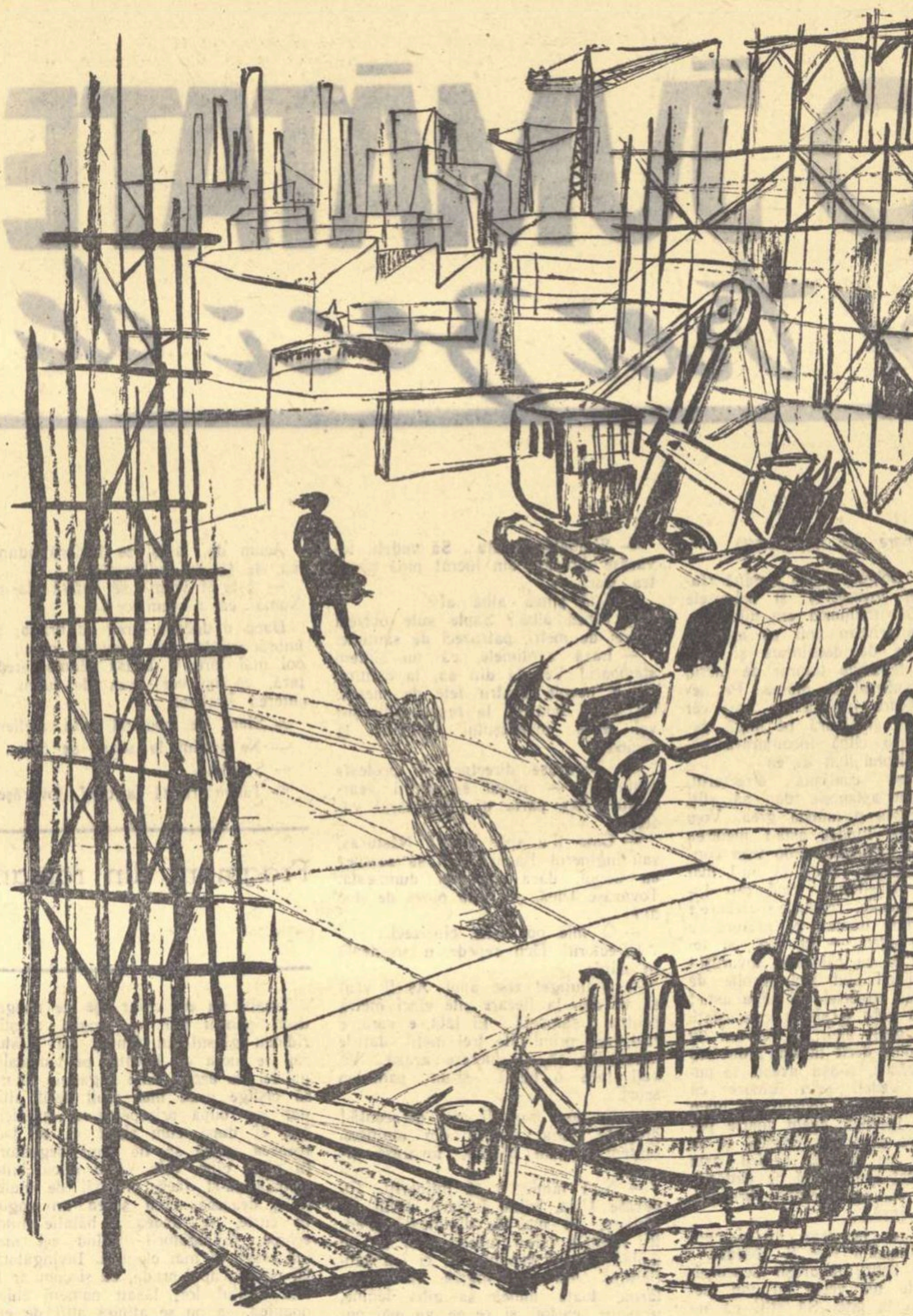

Desene de EUGEN MIHAESCU

— Ei, ho, o să viu, răspunse lucrătoarea cu aceeaşi simplitate. S-a întors băiatul meu din militărie şi mi-a spus, mînca-l-ar mama, să nu mai mă duc la serviciu că o să mă ţină el. „Acuma ţi-ajunge, mamă, zice, m-ai crescut mare, m-ai învăţat meserie, mai odihneşte-te." E instalator, maică, să-i ajute cel de sus să nu-l strice vre-o muiere.

— Foarte frumos din partea lui, dar de ce nu te-a învăţat să scrii şi să citeşti? zise Constanţa cu un glas mohorît.

— Păi mă învăţase el odată, dar nu m-am ţinut, că pe vremea aia trăiam cu sifiliticul de taică-său şi toată ziua mă bătea, putrezi-i-ar mîinile.

Constanţa rămase tăcută timp de aproape un minut.

— Bine, maică Bunea, atunci ne-am înţeles, spuse ea parcă tresărind, de astă dată cu voce şoptită şi blîndă. Şi adăugă: nu mai mă face să viu după dumneata.

— Ei nu, lasă, n-am să mai lipsesc. protestă lucrătoarea cu sinceritate. O să viu, ce să fac!

Cînd coborî din tramvai aproape de casă, Constanţa intră într-un magazin şi cumpără, vîrînd într-o plasă albă şi mică de nylon, un pachet de şuncă, puţină brînză, un borcan de compot şi o jumătate de pîine. Se înserase şi începuseră să se aprindă luminile. Se abătu prin parc şi se aşeză pe o bancă, unde rămase, fără să-şi dea seama, aproape un ceas. De acolo de unde şedea, se vedea în deal vila şi apartamentul ei cu geamurile acum întunecate. Trebuia să se ducă să aprindă singură lumina.

DRUM DE IARNĂ

In toamna lui 1953 — chiar în ziua în care implinea optsprezece ani, Vasile Runcu se angajă la schela S. Dorea să înveţe o meserie bună şi de viitor care să-i ajungă pe viaţă. Doi ani mai tîrziu, după ce se dezgheţase la cap şi toţi vedeau în el un sondor de nădejde, anunţă că se retrage la sat. Cum era şi firesc, hotărîrea lui stîrni multe nedumeriri. Oamenii de bună credinţă, în care Vasile Runcu avea încredere, se străduiră să-i arate că face un lucru nepermis. El se mulţumea să ridice din umeri: „Il fac — şi de ce vă miraţi atîta? Eu o să trag ponoasele".

După fiecare discuţie de acest fel, Vasile Runcu se întrista, ocolea cunoscuţii — i se părea că toţi sînt preocupaţi numai de soarta lui, vor să ştie exact ce-i cu el şi-apoi să-l înveţe ei cum se trăieşte... Iar plecarea o amîna de pe o zi pe alta. De cîteva ori fu chemat la organizaţia de partid a schelei. Se duse hotărît să nu dea nici un amănunt cu privire la situaţia lui.

— Ai vreun necaz, te nemulţumeşte ceva?

— Nimic, mă-mpac bine.

— Atunci?

In ciuda argumentelor care i se aduceau, Vasile Runcu rămînea de neclintit: „Plec, zilele astea plec!" Toţi bănuiau că în viaţa lui se petrecuse ceva, dar ce anume, nimeni nu ştia. „Nu s-a petrecut nimic, vi se pare". Oamenii zîmbeau cu înţeles: bine-ar fi să ne înşelăm noi! „Nu vă-nşelaţi, gîndea Vasile Runcu, dar chiar dacă v-aş spune, ce folos? Am şi eu necazuri, cum aveţi şi voi..." In ultimele două, trei luni, Vasile Runcu ajunsese de nerecunoscut. Slăbise mult şi se-mbrăca în zdrenţe. In zdrenţe se ducea la lucru şi tot aşa la şedinţe, ori, din cînd în cînd, la cinematograf. De două ori, Ilie Strihan, şeful brigăzii, îl trimise acasă de la sonde: „Vii în zdrenţe şi-i ruşine. Te-ai scrîntit? Ai salariu bun, ai cinci rînduri de haine, fugi şi te schimbă, altfel..."

Desen de C. BACIU

Vasile Runcu se făcu ureche surdă. Altădată era foarte atent la observaţiile lui Strihan, le primea numaidecît — acum însă îi venea să înjure, i se părea că omul nu mai are alte treburi decît să se-amestece în viaţa lui. „El ştie ceva, ştie de unde mi se trag toate, gîndea Runcu — şi vrea să mă-nveţe. N-am nevoie!" Nu renunţă la zdrenţe, în schimb renunţă la camera unde locuia. Socotind că plăteşte o chirie prea mare... — de fapt, o nimica toată, cîţiva zeci de lei, iar el cîştiga pe lună 1500 — se mută într-un dormitor de baracă. In dormitor cu el erau vreo şase tineri, olteni veseli, cu limbă ascuţită. Vasile Runcu se ţinea de-o parte; rămînea mut la toate întrebările care îi erau adresate.

Intr-o zi, renunţă să-şi mai scoată cartelă la cantina schelei. In fiecare dimineaţă îşi cumpăra de la magazin o conservă de peşte, cumpăra şi un sfert de pîine. Altceva nu-şi mai îngăduia cît era ziua de mare. Sîmbăta după amiază, pe la cinci, pleca de la schelă. Făcea doisprezece kilometri pe jos, pînă la satul Borceni, unde-şi avea nevasta şi socrii. Se întorcea luni dimineaţa, frînt de oboseală, neras, abătut şi cu buzunarele goale. Băieţii din dormitor trăgeau cu ochiul să vadă ce-a adus de-acasă. Nimic — o aşa nevastă mai rar! El înjura în gînd — şi ca să scape de băieţi pleca la sonde.

In doi ani, Vasile Runcu se califică podar. Urma să fie avansat, în scurt timp, maistru sondor. Dar el nu mai avea nevoie de nici o avansare. O să plece la Borceni. Totul se încheia aici. Iar de-aici înainte îl aşteptau alte treburi. Dar, numai cînd se gîndea la ce va fi, îi venea să plîngă. Plănui să plece de la schelă într-o dimineaţă geroasă de ianuarie. Ieşi în stradă cu bocceluţa sub braţ şi aşteptă un camion de ocazie, care să-l ducă la Borceni; după un sfert de ceas începu să tremure, îi clănţăneau dinţii, îngheţase şi sufletul din el. Era îmbrăcat prost, zdrenţele nu se lipeau de oase ca să-i ţină cald, n-avea pulover şi nici ciorapi de lînă. Aşteptă aşa, vreo jumătate de ceas. Nici urmă de camion; atunci se hotărî să facă cei doisprezece kilometri pe jos, deşi nu-l prea trăgea inima. Drumul trecea prin pădure, prin pădure mişunau lupii. Dar chiar şi fără lupi, drumul era greu. Făcu zece paşi — nici atîta — şi se auzi strigat. Recunoscu îndată glasul lui Ilie Strihan şi se întoarse nemulţumit.

— Incotro?

— Acasă... de ce mai întrebi?

— Dar nu mi-ai spus că azi! se mînie Strihan. Bine mă, îţi iei valea ca un hoţ — de ce pleci, mă, ca un hoţ, ai furat ceva? — şi noi stăm în loc de un ceas. Vasile, de unde vrei să scot un podar, la repezeală?

— N-ai de unde, conveni Vasile Runcu.

— Atunci? Anunţă şi tu cu douăzeci şi patru de ore înainte, aşa-i regula, iar după aceea poţi să te duci. Mîine dimineaţă, ori mîine seară, n-ai decît. Da' acuma nu, că stăm în loc şi-o să te dau în judecată. E urît, mă, foarte urît, hai cu mine.

— Nu s-ar putea să plec astăzi după amiază?

Ilie Strihan se gîndi o clipă:

— Bine, fie, admise el cu amărăciune în glas, fie! — n-are nici un rost să mă agăţ de ţine, Ţi-a intrat ceva în cap, du-te!

Vasile Runcu se duse la sondă — era, într-adevăr, mare nevoie de el — şi se apucă de lucru. Gîndea: „Astăzi trebuie să mă port bine, ca să nu-mi găsească nici o vină". Era convins că după vreun sfert de ceas Ilie Strihan o să-nceapă să strige la el: „Măi, ăsta, Runcule, unde ţi-e capul? Il trimiseşi înainte, la nevastă? Ai grijă, mă, că ne costă milioane...." Şi tot aşa o s-o ţină pînă la terminarea schimbului.

Vasile Runcu urcă pe pod la vreo treizeci de metri deasupra pămîntului şi aşteptă indicaţii de la maistrul sondor, ori de la Strihan. Incerca să nu se mai gîndească decît la ceea ce avea de făcut în clipa aceea. Intotdeauna, cînd se afla pe pod, uita de toate, altfel n-ar fi putut să lucreze bine. Uneori, cea mai mică neatenţie costa mult. Pînă acuma, de pe urma lui n-aveau a se plînge. „Nu trebuie să greşesc tocmai azi"... Strihan, de jos, îi făcu semn: Incepem!... Dar nu mai adăugă: „Runcule, să nu te prind cu ochii-n altă parte, auzi mă? Cu cine vorbesc eu?" Aveau de introdus garnitura la puţ, treabă grea — şi mersul operaţiei depindea în primul rînd de Vasile Runcu. De priceperea şi siguranţa lui. O singură indicaţie greşită... „De-ar ieşi bine, să trec şi peste asta"... Işi spunea, îşi poruncea să lucreze bine fiindcă nu mai era sigur de el. Il încercau felurite gînduri — astăzi plec şi de azi înainte ce-o să fie cu mine? — şi-l deruta indiferenţa celor din echipă. Işi scoase haina şi rămase într-o vestă peticită. Aştepta ca Ilie Strihan să-i strige: „Imbracă mă, haina, repede că răceşti! N-auzi? Acuş urc la tine!" Dar Ilie Strihan nu-i spuse nimic, nu se mai îngrijea de el. După o vreme, cînd simţi că-l pătrunde frigul, îşi îmbrăcă haina şi fără invitaţia lui Strihan. Suflă în pumni, se chirci.

— Dă-te, mă, jos!

— Eu?

— Dă-te, că-i gata! Acuma poţi să pleci!

— Nea Strihane...

— Dă-te, mă...

Vasile Runcu înţelese îndată: scăpaseră garnitura — şi se-negri de furie. In primul moment îi veni să facă ceva, o nebunie, să sară de pe pod şi-apoi a dracului să fie toate. „De ce tocmai azi? E un făcut, blestem... Dacă se-nfundă sonda, definitiv?" Privea năuc la cei de jos, aşteptînd o dezminţire. Strihan obişnuia să-l sperie: „O făcurăm şi pe asta, trei milioane, Vasile"... — dar cînd el întreba speriat: „Ce zici? — brigadierul izbucnea în rîs.

Strihan îl îndemna să coboare.

— Nu se mai poate face nimic? întrebă Runcu. Dar cei de jos nu-l auziră, sau se prefăceau că nu-l aud. Coborî de pe pod şi repetă: Nimic nu se mai poate?...

— Să vedem, spuse Strihan, trebuie să-i dăm de capăt.

Ca totdeauna cînd se întîmpla vreun accident tehnic, Ilie Strihan izbutea să-şi păstreze calmul. Ii potolea pe cei din echipă — trece şi asta, numai să fiţi atenţi, să lucraţi bine şi repede — şi abia pe urmă, cînd toate erau puse la punct, le spunea ce trebuie.

— Ştiu că eşti supărat...

— Sînt, nu sînt — ce te doare pe tine?

— Aha, făcu Runcu, eu nu mai am dreptul să mă interesez.

— Ba-l ai, de ce nu, zise celălalt, cu gîndul aiurea.

— Fă-mi proces verbal, izbucni Vasile Runcu, acuma! Am greşit, plătesc, dacă n-am cu ce plăti, trimite-ţi-mă la Tribunal, asta-i! Dar aşa nu mai pot!

— Ce nu mai poţi?

— Ce? Doamne, de m-ar lua dracu odată! Il privi atent pe Strihan şi i se păru că omul îşi rîde de el, e pus pe şicare... „De ce nu m-o fi lăsînd în pace? Să-mi spună: bine, îţi fac proces şi du-te, o să mai vorbim noi. El nu, vrea să mă-ntoarcă pe dos. Ce-o fi avînd de-mpărţit cu mine?" se nedumeri Vasile Runcu.

— De mine să nu-ţi baţi joc! şuieră el.

— Şi-au bătut alţii, mă — zise celălalt.

— Cine, nea Strihane, cine?

— Du-te sănătos!

— Nea Strihane — şi Runcu îl apucă strîns de braţ — cine, omule?

— Ţi-am zis eu să nu te-nsori cu aia.

— Nea Strihane, n-ai dreptate.

Strihan se depărtă fără să-i întindă mîna. Ceilalţi băieţi din echipă erau prinşi cu lucrul, n-aveau vreme, sau nu doreau să-şi piardă vremea cu el.

După ce merse vreo trei kilometri pe jos, prin nămeţi, îl ajunse din urmă o sanie. Inăcrit şi degerat cum era, nu mai avea răbdare şi nici putere să se tocmească, plăti pe loc cincisprezece lei, cît îi ceru căruţaşul, apoi urcă. „Ai vreo pătură să mă-nvelesc?" „Pătură nu, dar vezi că sînt paie destule". „Şi aşa-i bine", aprobă Vasile Runcu şi se cuibări în paie. Căruţaşul se cinsti cu ţuică fiartă. „Vrei şi dumneata?" După cîteva înghiţituri, Vasile Runcu se-ncălzi, îl cuprinse o moleşeală dulce şi uită brusc de necazuri. Strihan cu ale lui, să fie sănătos... El se duce acasă, la nevastă, într-un ceas ajunge. Mîine, chiar mîine dimineaţă se mută cu nevasta, numai el cu nevasta — în casa nouă. Incă n-au mobilă şi o să doarmă pe jos; iar farfuria cu mîncare o s-o ţină pe genunchi; dar într-o zi, curînd, o să-şi cumpere de toate. Şi-o să fie bine. „Ei da, o să fie pe dracu, se contrazice el, care bine?" In ultima vreme, de cînd luase hotărîrea să plece de la sonde, îşi repeta mereu cu încăpăţînare: îi cer nevestei să se despartă de bătrîni, că ei o învaţă la rele. Avem casa noastră — şi-o să fie... Dar cînd ajungea aici, la „cum o să fie", toate planurile lui se năruiau. Nu era chip să se amăgească. Ştia foarte bine că nevasta n-o să renunţe la bătrîni, ce-s ei, ce-i ea... Nu primise să stea cu el la schelă nici măcar o singură zi. Iar acuma, îl ameninţa cu divorţul: dacă nu vii, te las — şi-apoi să nu mai ai pretenţii! Adică, să nu mai aibă pretenţii la casă.

Intr-un an de zile, zăpăcit de nevastă şi de socri, Vasile Runcu adunase bani de casă; din salariu nu cheltuise pentru el nici a zecea parte. Işi vînduse pînă şi bicicleta. Acum, casa era gata, casa de cărămidă, cu trei camere, pivniţă şi bucătărie. Nevasta îl chema: vino, că altfel... Ii şi spusese cu cine are de gînd să se mărite a doua oară. La început, Vasile Runcu rămăsese uluit de purtarea ei. „Va să zică, aşa, îţi fac pe voie, rabd eu, te ţin pe tine şi pe-ai tăi... frumos! — şi tu-mi vorbeşti de altul, foarte frumos!" Femeia îi dăduse de-nţeles că nu glumeşte: dacă nu vii...

Vasile Runcu se hotărîse greu, după multe zile de chin. Ii venea foarte greu să renunţe la meserie. Şi pentru ce să renunţe, ce cîştiga în schimb? Certuri cu socri şi cu nevasta — atît. De cînd intrase în casa lor, nu avusese o zi bună, toţi se grăbeau să-i poruncească. Acum, cînd s-apropia de casă, Vasile Runcu îşi zise că ar fi fost mai bine să-şi ia un concediu... să stea vreo două săptămîni cu nevasta, poate că în cele din urmă ar fi reuşit s-o convingă, iar dacă nu... Concediu, sigur că da. El zisese că pleacă definitiv. „Definitiv, dar ce-o să fac pe lîngă socri? Certuri — cu astea nu se poate trăi!"

Pe la douăsprezece şi jumătate ajunse în sat, la Borceni.

Cînd intră în curte, îl văzu pe bătrîn, pe socru-său, izbind cu securea în coteţul găinilor. „Păi sigur, gîndi Vasile Runcu, ţi-e greu să te duci după lemne, arzi coteţul". Aruncă bocceluţa în zăpadă, lîngă fîntînă şi se-apropie de socru:

— Ce faci, nu ţi-e bine?

— Doar n-o să stăm în frig, că tu... din partea ta! Du-te după lemne, îl zori bătrînul.

— Dumneata ce treburi ai?

— Şi-acuma, vrei să te ţin eu?

— Eu am adus destule într-o viaţă! întrebă Vasile Runcu, furios. Vezi, că nu ne-am tocmit aşa... Să nu strici coteţul, stai cuminte! Bătrînul adună nişte scînduri rupte şi înjurînd, blestemînd, se îndreptă spre casa cea nouă. Vasile Runcu îl urmări cum urcă treptele, cum intră în camera dinspre uliţă şi trînteşte uşa. „S-a mutat în casă, uite-aşa, fără să-mi ceară voie. Ca şi cînd aş fi ridicat-o pentru el". — Stai omule, că nu merge cum vrei matale!

N-avea de gînd să-şi piardă vremea în discuţii cu bătrînul, tot n-o să ajungă la o înţelegere cu el; îl ştie prea bine, ani la rînd îi lucrase cu ziua, în primăveri şi toamne, şi de fiecare dată se certaseră cumplit, fiindcă bătrînul uita tocmeala şi-i plătea mai puţin. Discuţiile nu şi mai aveau rostul. Altceva — să-l ia pe bătrîn de guler: stai în casa dumitale! A fost vorba că-mi dai fata dar nu te-amesteci. Atunci? Vasile Runcu hotărî să limpezească lucrurile de îndată. Intîi cu nevasta: rămîne cu el — sau ce mai vrea şi ea? Şi dacă o să rămînă aici, în sat, ce-o să facă? Pămînt n-au, tot pămîntu-i pe numele bătrînului. Dacă ar avea măcar un hectar, ar putea să se-nscrie în colectivă, dar aşa, cu mîna goală... Urcă treptele şi o strigă pe nevastă-sa, voia să discute, între patru ochi, să ia o hotărîre, chiar acuma. Dacă nu se desparte de taică-său, el n-are ce mai căuta aici. Dărîmă casa nouă, praf o face, cu dinamita, ori o vinde. Dar să i-o lase ei şi bătrînului, de pomană, nici gînd.

Nevasta ieşi în pridvor, mînioasă şi, în loc de bun venit, îi strigă:

— Acuma se vine? Pe unde-ai umblat?

— Stai tu, se zăpăci Vasile Runcu, ce-i asta?

— De ce te-ai certat cu tata?

— Fiindcă-i nebun, strică ce-am făcut eu!

— Du-te după lemne!

— Şi tu-mi porunceşti?

Vasile Runcu vru să intre în casă, dar nevasta îl opri; du-te după lemne, du-te repede, că nu mai avem ce arde. El o dete la o parte, ca pe nimic, şi deschise uşa. In cameră mirosea a ţuică fiartă. „Am picat rău, gîndi Vasile Runcu, de asta nu mă lăsa ea să intru"... Spuse bună ziua, dar nimeni nu-i răspunse. Bătrînul şedea la masă şi se cinstea cu un flăcău din sat. Soacra moţăia lîngă sobă. „Păi sigur, aici nu mai e nevoie de mine, eu am fost bun pînă cînd i-am ţinut în palmă şi-am ridicat nenorocirea asta de casă!" Vasile Runcu mai spuse odată bună ziua şi se uită pe rînd la cei de faţă. Flăcăul se zăpăci, îşi luă căciula, vrînd să plece.

— Mai stai cu noi, îl pofti bătrînul.

— Am de lucru.. .trec eu mîine ori poimîine, să mai stau de vorbă cu vărul Vasile, zise flăcăul, roşind.

— Care văr, mă? Eu ţi-s văr? întrebă Vasile Runcu.

— Aşa se spune.

— Ieşi afară! Iţi arăt eu cum se spune! Incă n-ai ieşit? Flăcăul se repezi la uşă, bucuros că a scăpat numai cu atîta. — Cu ăsta vrei să te măriţi tu? o întrebă Vasile Runcu pe nevastă-sa. Ii fricos şi prost. Ori poate că aşa-ţi place ţie! Să fie într-un ceas bun! Socrule, dă jos pantalonii că ăia-s ai mei, dă-i jos şi pleacă de-aici.

Văzînd că nimeni nu-l ascultă, Vasile Runcu luă aşternutul de pe pat şi-l scoase în pridvor. Cînd vru să ia şi masa, socru-său ridică palma.

— Uite la el! făcu Vasile Runcu. Nu vrea să dea! Socrule, dă jos pantalonii că-s ai mei. Şi asta-i masa mea! Il apucă pe socru-său de mînă şi-l trase după el, afară. — Hai, soacră, ieşi!

— Tu ce ai de gînd, o întrebă Vasile Runcu pe nevastă-sa. Cu mine, cu alţii? Vreau să ştiu, în clipa asta.

— Tu eşti nebun, zise femeia.

— Du-te la ai tăi!

Speriată, nevasta încercă să-i dea explicaţii, apoi se văită şi izbucni în plîns. El o vedea ca prin ceaţă şi nu înţelegea nimic din vorbele ei. Ce rost mai aveau explicaţiile? In urmă cu trei, patru ani, ea nu-l învrednicea nici măcar cu o privire. Se ţinea cu alţii, avea peţitori din cîteva sate. Alesese, tot alesese pînă cînd îi pierduse pe toţi. Atunci îşi adusese aminte de el. Il chemase acasă, trăise cu el, pe urmă îi ceruse s-o ia de nevastă. Acuma ce mai voia? Işi pierdu răbdarea şi îi strigă să iasă. Intr-o jumătate de ceas scoase din cameră mobila bătrînilor, soba, hainele. După ce încuie uşile, coborî în curte. Bătrînul izbea cu securea în coteţul găinilor. Vasile Runcu era obosit şi se gîndi că ar fi bine să aştepte un camion care să-l ducă la schelă. Poate că trece vreunul. Dar după cîteva minute ieşi în uliţă. De-atîtea ori făcuse drumul pînă la schelă pe jos. Putea să-l mai facă odată, o singură dată.

Nicolae ŢIC

O JUMĂTATE DE ORĂ şi treizeci de secunde

Fragment din romanul „Dunărea revărsată"

de RADU TUDORAN

(Urmare din nr. trecut)

Maistrul Golgota ridică o mînă (faceţi linişte, tovarăşi!) şi aplauzele încetară. Dar mulţimea era tulburată, oamenii se priveau unii pe alţii — fusese vorba de desfiinţare şi cînd colo li se făgăduia tuturor de lucru, ba încă şantierul se mărea. Pe nesimţite, fiecare înaintă un pas, cei de pe lături alunecară pe lîngă pereţi şi într-o clipă înconjurară estrada, cu pieptul lipit de ea.

— Tovarăşi, continuă directorul, mi-au plăcut aplauzele dar să ştiţi că ne aşteaptă o muncă grea. Vom construi vase, fiindcă asta-i menirea noastră, dar în acelaşi timp vom construi şi şantierul (rîse) să nu-l mai recunoască Năsturaş... cînd s-o întoarce. Magaziile, remizele şi atelierele se vor dărîma treptat, pe măsură ce vom ridica altele — de zid, cu ferestre mari şi cu calorifer, tovarăşi! Ştiu şi eu cît sînt aici iernile de aspre. Se fac proiectele în clipa asta; cînd vor fi gata o să le cunoaşteţi. Din ce-am găsit aici, în trei ani nu va mai rămîne decît utilajul; ducă-se dracului barăcile, şi-aşa aveau să putrezească! Vedeţi prin urmare că n-am moştenit nici o comoară, o luăm cam de la început, avem foarte puţin, în afară de inima noastră şi de braţe. Mai cu seamă pentru asta ne-am adunat aici, ca să ne cîntărim inimile şi să ne încercăm braţele... Bineînţeles însă...

Se uită iar la ceas, ca şi cum scurgerea timpului l-ar fi obsedat.

— N-am ticuri, tovarăşi. Ceasornicul îmi este un vechi duşman, deaceea îl ţin în faţă. Să ştiţi că nu sînt grăbit astăzi, sînt grăbit întotdeauna, fiindcă am rămas în urmă cu mulţi ani. Bineînţeles însă, parcă asta spuneam, inima se ofileşte iar braţele îşi pierd vlaga dacă omul n-are cu ce-şi îndestula viaţa. De aceea, înainte de toate ne vom îngriji să aveţi ce mînca. Priviţi-l pe tovarăşul Conţu, v-am spus, cît mai curînd vreau să fiţi toţi la fel de graşi. Tovarăşul Conţu va merge în judeţ să vadă de unde ne putem aproviziona. Cantinierul a fost concediat, azi; mîine va sosi noul responsabil al cantinei, îl cunosc de şaisprezece ani. Daţi-i timp cîteva zile, pînă atunci mîncaţi ce-oţi putea, paguba o să v-o scoateţi pe urmă şi n-o să regretaţi. Am cumpărat cincisprezece porci... Te rog, tovarăşe Mititelu, nu te mai strîmba!

Tovarăşul Mititelu făcea o mutră acră, fiindcă într-o săptămînă noul director îi dăduse contabilitatea peste cap.

— Magazionerul este aici?

Uică îşi făcu loc în faţă şi pocni din călcîie, ca un caporal.

— Aici, să trăiţi, tovarăşe director!

— Pe loc repaos, tovarăşe!

Comanda, dată ca la cazarmă, era plata cuvenită salutului slugarnic; oamenii rîseră şi magazionerul rămase desumflat.

— Ce-i cu inventarul, tovarăşe Uică?

— Sîmbătă e gata... Să vedeţi, tovarăşe director, am lucrat pînă noaptea, dar...

— Cîtă pînză albă ai?

— Pînză albă? Şapte sute optzeci şi trei de metri, patruzeci de santime.

— Lasă santimele, că nu sîntem stămbari! Vei da din ea, la cantină cît e nevoie pentru feţe de mese... Vei primi bon de la responsabil şi-l vei duce tovarăşului Mititelu la semnat.

— Tovarăşe director — protestă contabilul — pînza e pentru cearceafuri, face parte din inventarul vaselor...

— Cine ţi-a spus asta? Năsturaş, sau inginerul Baciu? Am să semnez eu bonul, dacă nu vrei dumneata. Tovarăşe Uică, ştii cîtă pînză de doc ai?

— O mie opt sute cincizeci...

Directorul făcu repede o socoteală în minte.

— N-ajunge! zise apoi. Aş fi vrut să vă dau la fiecare cîte cinci metri, pentru o salopetă... Ei iată, e vară, e cald, veţi primi cîte trei metri, daţi-le nevestelor, să vă lucreze acasă... Vă veţi face o bluză şi-un pantalon scurt.

— Că doar n-om fi copii de şcoală! protestă rîzînd cineva din mulţime. Sîntem oameni bătrîni, tovarăşe director.

— Nu-i nimic, o să întineriţi. Tovarăşe Uică, mîine împarţi docul, pe ateliere, cît mai de dimineaţă. Pentru început vreau măcar atît: să nu umble nimeni răpănos în curtea şantierului. Mă voi îngriji ca pentru iarnă, toată lumea să aibă lemne, grăsime, cartofi şi ce se va mai putea. La anul o să fie mai uşor; am cerut de la Prefectură douăzeci de hectare, în baltă: vom face crescătorie de porci şi grădină de zarzavat.

Erau făgăduieli mici, şi nu prea numeroase, dar atingeau nevoile mari ale oamenilor. Totuşi, acum nu mai aplaudă nimeni, se auziră murmure care nu ştiai ce înseamnă.

— Da' să vedem cu ce-o să plătim, zise unul, adresîndu-se celor de pe-aproape. Că n-o să ni le dea pe gratis!

Inginerul Dutchievici, care asculta neclintit, simţi cotul vecinului apăsîndu-l cu un anumit înţeles. Era un coleg vechi, şeful biroului tehnic.

— Demagogie! îi şopti acesta

Dar el nu răspunse, se trase doar o jumătate de pas în lături şi continuă să-l asculte pe director, cu bărbia în mînă, în statornica lui alcătuire de oţel şi platină.

Directorul continuă, după ce se uită pe furiş, la ceas; îşi dădea seama că mişcarea asta putea să devină ridicolă sau enervantă:

— Vom face şi altele, încă în cursul acestei luni; nu vi le mai spun acum, nu vreau să pierdem nici timp, şi-apoi mi-e teamă că unii au început să se uite la mine cam lung. Mai bine să vedem, şi-apoi să vorbim. Dar, dacă vă făgăduiesc mîncare, îmbrăcăminte şi căldură, va trebui în schimb să munciţi!

Acum da, iarăşi se învioră adunarea, se tălăzui tulburată.

— Asta şi vrem! se auziră glasuri. Numai că n-avem ce!...

Dacă o duceau greu cu hrana, cu îmbrăcămintea, cu nevoile casei, apoi mai tare îi apăsa teama, ereditară, că nu vor avea de lucru pe puterea braţelor.

— Stăm de pomană prin ateliere.

— Ne prăjim la soare pe cală...

— Şomăm...

— Tăiem frunză la cîini, tovarăşe!

Treaba nu era chiar aşa de neagră decît pentru unii şi tocmai aceştia ridicau glasul. In timpul lui Năsturaş se lucra cu bucata, pe tocmeală, un fel de acord, care îngăduia unora să cîştige mult mai mult decît alţii, dar nu după priceperea şi hărnicia lor, ci după cum ştiau să se tocmească, adică să fie buni negustori. In plus, cine voia să o ducă bine, trebuia să-şi facă provizii de materiale, deaceea, cînd sosea un vagon în curte, se dădea o bătălie între echipe, învingătorii ieşind cei mai îndrăsneţi şi mai clonţoşi. Invingătorii îşi păzeau apoi prada, ca şi cum ar fi fost avutul lor, lăsau oameni chiar noaptea, să nu se atingă alţii de ea. Iar învinşii aşteptau la gard, să vadă cînd vine alt vagon.

Maistrul Golgota ridică mîna, să-i liniştească, iar directorul vorbi iarăşi:

— Tovarăşi, cît priveşte lucrul, vă repet, nu va rămîne nimeni neîntrebuinţat, dimpotrivă, mai angajăm alţii, muncitori, tehnologi şi chiar ingineri. Intîi vreau să terminăm pescadoarele, ca să eliberăm cala. Tovarăşul inginer Dutchievici mi-a dat termen două luni pentru asta; inginerul Marchidan crede că s-ar putea mai repede. Vorbesc cu marangozii: ce spuneţi, tovarăşi?

Marangozii erau strînşi în mijlocul şi în stînga halei, alcătuind grupul cel mai numeros — vreo două sute cincizeci de oameni. Indată între ei se stîrni fierbere, se auziră glasuri, ca un fel de ceartă. La pescadoare lucrau azi cinci echipe de cîte treizeci de oameni; ceilalţi aşteptau alt lucru, îşi mîncaseră partea.

— Ce spuneţi, tovarăşi? repetă directorul, mai tare, neliniştit de scurgerea timpului.

Din partea marangozilor nu veni nici un răspuns, discutau, se certau în continuare, de parcă ar fi fost singuri acolo.

Donos, care pînă atunci nu avusese prilejul să spună o vorbă, ci stătea nemişcat pe estradă, se uită la director, ca şi cînd i-ar fi cerut încuviinţarea, apoi se adresă marangozilor:

— Tovarăşi, vă dau o idee: întăriţi echipele cu cîte zece oameni, tot sînt o sută care stau de pomană!

Izbucniră glasuri:

— Asta e! Şi noi tot aşa spuneam, tovarăşe!

Dar alţii, se împotriveau, aveau pîinea în mînă şi nu vroiau să dea altora nici o felie:

— Nu se poate, e munca noastră! Partea lor şi-au terminat-o, şi-au luat banii!

Maistrul Golgota îşi trase nuieluşa din mîneca vestonului şi începu să lovească uşurel în cismă, cu un fel de enervare, dar nu zise nimic, parcă îi plăcea zîzania.

— Ei drăcia dracului! exclamă directorul cu un ton amuzat şi nedumerit, stăpînindu-şi enervarea.

Donos îşi duse o mînă la ochi — părea un tic, repeta gestul a nu ştiu cîta oară.

— Nu-i munca voastră, tovarăşi! zise fără să ridice glasul — avea un piept mic, dacă-ar fi vrut să strige pe semne n-ar fi fost în stare. E munca noastră, a şantierului, a poporului... Dacă am dat o idee, judecaţi-o ca oamenii! Grija noastră e să terminăm cît mai repede pescadoarele!

— Şi p-ormă?

— Tovarăşul director v-a spus doară! O să fie de lucru pentru toţi, altfel n-am mai angaja oameni. Ei şi-acum hotărîţi-vă! Munciţi cu toţii, daţi-i zor, să fie gata într-o lună!

Iar se frămîntă masa marangozilor, iar se certară, pe urmă unul din ei ridică glasul.

— Hai, acum lăsaţi gura!

Şi întorcîndu-se spre estradă, răspunse, în numele tuturora:

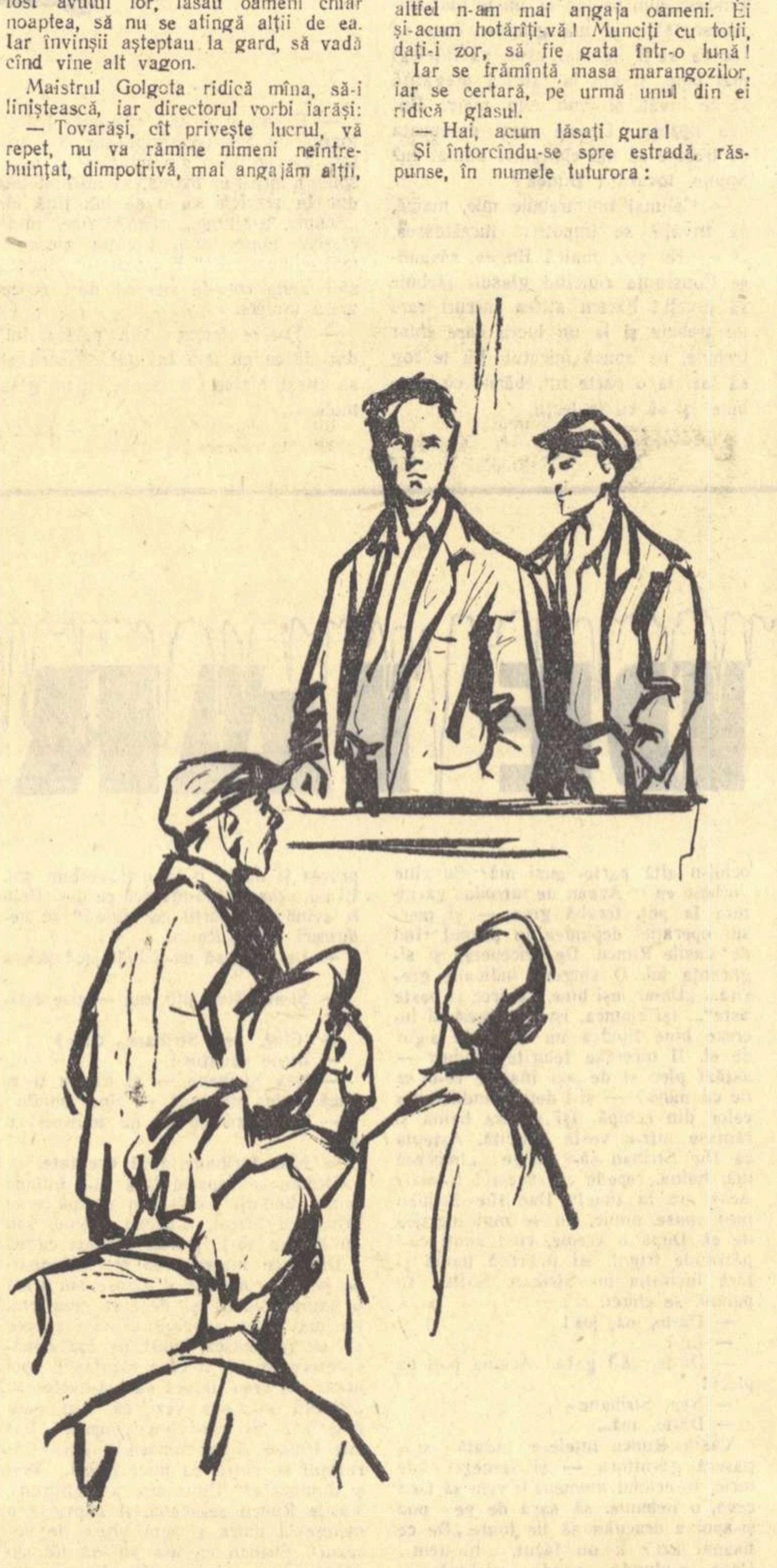

Desen de TIA PELTZ

— Se face, tovarăşe!

— Intr-o lună?

— Intr-o lună!

— Tovarăşe Vintilescu, bagă de seamă, asta se chiamă angajament!

— Ştiu, tovarăşe!

Vintilescu era şeful uneia din echipe, se sfătuise şi cu ceilalţi, nu le trebuia mult timp, îşi cunoşteau meseria, îşi ştiau şi puterile. Dacă li se făgăduia de lucru după aceea, într-o lună n-aveau ce-alege de pescadoare — ziua era lungă, la nevoie mai ciocăneau şi noaptea.

Dar Donos stărui:

— Aţi auzit toţi? E de acord toată lumea?

Marangozii aprobară.

— Atunci după şedinţă, şefii de echipă să meargă la tovarăşul Golgota. Şi spor la lucru, tovarăşi!

Maistrul Golgota pocni din măsele, iar Donos se trase înapoi un pas, pasul pe care-l făcuse în înfierbîntare, vorbind cu oamenii.

— Tovarăşi, reluă directorul, vă mulţumesc că m-aţi scăpat de pescadoare. Ele vor fi ultima lucrare de lemn a şantierului!

O clipă fu linişte, altă clipă rumoare, apoi marangozii, parcă loviţi cu măciucile între umeri, izbucniră în strigăte:

— Şi noi ce facem?... Unde-s făgăduielile?... Asta nu-i cinstit, ne-aţi păcălit, tovarăşe.

Cu greu se potoliră, ca să audă urmarea.

— Poate v-am păcălit puţin, — vorbi directorul, cu un zîmbet copilăresc în colţul gurii — dar o să fiţi mulţumiţi de această păcăleală. Vă e teamă că rămîneţi fără lucru, ei bine, de asta, vă spun a treia oară, să fiţi siguri, va fi de lucru pentru toată lumea.

Făcu o pauză şi urmă, cu tot calmul, ca şi cînd n-ar fi ştiut ce împotrivire avea să stîrnească hotărîrea următoare:

— Dar o sută cincizeci de marangozi vor trebui să treacă la sudură şi la cazangerie!

Nu fură strigăte, ci stupoare; oamenii păreau obosiţi, sau năuci. Numai cîţiva protestară — ceilalţi înţelegeau: trebuia să-şi caute de lucru în altă parte — aici se sfîrşise pîinea.

— Apăi dacă-i aşa — ziceau unii scrîşnind din măsele — mîine nu ne mai vede aici, şi să se spele pe cap cu pescadoarele!

Alţii tăceau, blînzi ca mieii, nădăjduind că vor fi dintre cei păstraţi în vechea lor meserie.

Fură şi cîţiva care se împotriviră cu glas tare:

— Cum aşa, tovarăşe director, sîntem oameni bătrîni, să ne lăsăm meseria? Ce putem face noi la sudură, sau la cazangerie?

— N-au să treacă decît cei tineri! răspunse directorul, păstrîndu-şi calmul.

Unii puteau crede că-i nepăsare, dar pe el situaţia marangozilor îl frămîntase multe zile, o discutase şi cu Golgota şi cu Donos, şi cu tehnicienii, nu luase singur hotărîrea.

— O să vedeţi curînd că fierul se lucrează mai uşor şi mai cu spor decît lemnul. N-are nici crăpături, nici noduri, şi unde l-ai pus, acolo rămîne. Dacă vă temeţi de lipsa banilor, aflaţi că pe timpul recalificării, care poate să dureze o lună, sau două, după sîrguinţa fiecăruia, veţi primi un salariu egal cu cîştigul mediu din ultimele şase luni de zile. Mi se pare că aţi cîştigat mai mult decît cazangiii. Ei bine, de acum încolo o să cîştige mai mult cei care lucrează fierul. Aşa că daţi fuga la sudură şi la cazangerie!

Marangozii amuţiră, îşi făceau socoteli, păreau mai liniştiţi, plutea asupra lor, gata să-i cuprindă, voia bună. Mai ştii, aşa o fi! Trece vremea lemnului, fierul va avea putere de aici încolo! Da, e alb, curat, lemnul nu te murdăreşte, dar cu ce caznă îndoi maderele la pupă, cu ce caznă le tragi pe coaste, în gurnă! Şi nodurile, şi crăpăturile?... Fierul îl îndoi cum îţi place, îl baţi cu ciocanul, nu crapă cînd îi dai gaură. Şi-apoi ce mare lucru să ţii daiamul sau ciocanul pneumatic în mînă?... Iar sudura? Sfîîr, sfîîr — şi-ai lipit două table împreună, nu le mai desface nici dracu, — ies ca din maşină; trebuie să-ţi fereşti ochii, încolo, nu te doare nici mijlocul, nici mîna... Şi-apoi, dacă-i vorba să cîştigi mai bine! Nu zău, măi frate, eu mă înscriu, nu strică să mai ştii şi altă meserie!

— Cine vrea să se înscrie, — continuă directorul, — mîine să se prezinte la serviciul personalului. Dar vă rog (rîse) nu uitaţi că şantierul mai are nevoie şi de marangozi — o sută trebuie să rămînă pentru nevoile calei; şi-apoi, chiar şi vasele de fier mai au lemnărie destulă... Iată ce vom construi în primul an, tovarăşi: am obţinut de la minister două comenzi mari; pe lîngă cele patru şlepuri de fier, care lîncezeau de trei ani, vom face încă şase, care trebuie să fie gata pînă la 1 iunie 1949.

De data asta se simţi mişcare în toată hala; zece şlepuri, într-un an, pentru un şantier care în trei ani nu putuse să facă patru, părea o nebunie. Directorul nu dădu timp oamenilor să-şi mistuie uimirea:

— Pînă la aceeaşi dată, vom construi o motonavă de nouă sute de tone; asta va fi pentru noi piatra de încercare, certificatul de naştere al şantierului. Ştiţi că un asemenea vas urma să se construiască înainte de naţionalizare, dar dacă l-aţi întreba pe Năsturaş, v-ar spune că fusese o glumă; de fapt era o escrocherie. Noi vom face vasul, ne stă în putere, dar ca să izbutim trebuie să punem în el nu doar puterea braţelor şi ştiinţa creierului, ci şi bătăile inimii; să ne facem din el o mîndrie. Vă anunţ că dacă probele acestui vas vor fi mulţumitoare, la anul vom construi încă şase, în serie. Iar anul următor, vom trece la o motonavă mai mare, de două mii, sau două mii cinci sute de tone. Datoria şantierului este să contribuie cît se poate mai mult la crearea flotei noastre comerciale. Nu vreau să mă duc cu gîndul prea departe, dar cred că peste zece ani vom construi vase de patru şi de cinci mii de tone...

Oho, mai încet, tovarăşe! Să ne gîndim deocamdată la ce-i în faţa noastră acuma. Din mijlocul mulţimii amuţite, se ridică un glas întrebînd, cu o nedumerire nevinovată, în care se simţea însă o ironie ascunsă fără dibăcie:

— Şi unde au să încapă toate astea pe cală, tovarăşe director? Aţi uitat că mai avem în faţa şantierului şapte şlepuri şi cinci ceamuri care trebuiesc reparate pînă la toamnă?

Directorul se uită la ceas — se temea că va depăşi ora şi nu vroia să se facă de ruşine.

— Tovarăşe, întrebarea dumitale o fi justificată, dar fiindcă vei vedea că e inutilă, adaug timpul întreruperii la ora mea, altfel nu ies la socoteală. Iţi închipui, aşadar, că din douăzeci de oameni care m-au ajutat să întocmesc planul de lucru al şantierului, nu şi-a adus aminte nimeni de şlepurile acelea? Da, nu avem loc pentru ele pe cală, dar le vom duce pe malul celălalt şi le vom repara acolo.

Ei, asta întrecea închipuirea! La asemenea bazaconie n-ar fi putut să se gîndească nici unul! Pe malul celălalt nu era nimic, decît pămînt gol, iar mai departe balta, cu năvoadele pescarilor.

— Materialele le vom transporta cu bacul, tablele gata găurite; nu-i nici o greutate, tovarăşi, nu vă uitaţi aşa la mine. Alezarea găurilor s-ar putea face la nevoie şi cu bormaşina de mînă, niturile s-ar putea bate cu ciocanul, aţi mai lucrat aşa pînă acuma. Dar va fi foarte uşor să transportăm dincolo grupul electrogen...

Şantierul avea un grup electrogen, care se punea în funcţiune cînd se oprea lumina de la uzină, dar în nici un caz forţa lui nu era îndestulătoare pentru toate atelierele; în asemenea împrejurări se lucra numai acolo unde se cerea urgenţă mai mare. Pentru anexa de pe malul celălalt, ciudata născocire, grupul electrogen ar fi fost tocmai bun, da, înţelegea oricine, dar cum rămînea şantierul?

— Pentru producţia noastră viitoare, în nici un caz nu ne putem bizui pe uzina oraşului, care nu poate satisface toate industriile — şi cu atît mai puţin pe un grup electrogen de zece amperi, asta-i o jucărie. In clipa de faţă se construieşte o linie de înaltă tensiune, o ramificaţie, de la Găgiuleşti, din linia principală care alimentează capitala. Staţia de transformatoare este în curs de instalare, poate unii aţi văzut-o, în faţa fabricii de ciment — aflaţi-i rostul acum. Intr-o lună vom avea curentul asigurat, în curtea şantierului; vom putea lucra la orice oră, cu toate maşinile şi cu toate aparatele de sudură. Mai am să adaug că pentru dezvoltarea viitoare a şantierului, începem de pe acum, chiar de luni, modernizarea calei. Am împărţit cala în trei părţi egale; partea de sud va fi amenajată anul acesta; vom tăia malul şi vom uni, printr-o rampă de 10 grade, curtea şantierului cu plaja. In acest fel, cala va căpăta o lăţime de două sute de metri; sus se va construi noua hală a cazangeriei. La anul se va amenaja partea centrală, iar în anul următor partea de nord, unde ne aflăm acuma; în faţa fiecărei părţi se va ridica de asemeni cîte o hală de cazangerie, în linie şi după acelaşi proiect cu prima. Cînd cala va fi gata în întregime, va avea o suprafaţă de o sută patruzeci de mii de metri pătraţi, şi cele trei cazangerii vor putea să prelucreze cam cinci vagoane de fier într-un schimb de opt ore. Să nu vă mai mire că în anii următori vom putea construi vase de patru mii de tone — şi chiar mai mari — dar să nu mergem prea departe acuma..

Se opri, îşi şterse cu batista năduşeala de pe frunte — era cald în cazangerie, băgă de seamă abia la urmă — luă ceasornicul de pe masă şi îl puse la mînă.

— Cu asta am terminat, tovarăşi. Scopul acestei adunări a fost să vă arăt, în linii mari, ce avem de făcut de azi în colo. Un asemenea proiect nu poate fi discutat înainte de a i se şti detaliile. Ne vom aduna din nou şi vom discuta, la momentul potrivit —şi de cîte ori va fi nevoie. Pînă atunci, cine are ceva de observat, de propus, de cerut, de criticat, să scrie în cîteva rînduri, pe hîrtie — deslusesc uşor toate scrisurile — iar hîrtia s-o aducă la birou; le voi citi personal, pe toate — nu am secretar.

Făcu o scurtă pauză, după care urmă, mai încet, aproape timid, schimbînd complet tonul:

— Tovarăşi, nu a fost lucru uşor să ni se dea comenzi aşa de mari şi să ni se aprobe planul de refacere a şantierului. Cineva m-a întrebat atunci dacă mă bizui pe oameni; cunoşteam bine un singur om în tot şantierul şi gîndindu-mă la el am răspuns că mă bizui. Vă întreb acum, poate cam tîrziu, am greşit oare?

Urmă o tăcere aşa de adîncă, încît se auzi vîntul măturînd acoperişul de carton al halei. Intrebarea fusese şi timidă şi neclară. Maistrul Golgota îşi lovea uşurel carîmbul cismei cu nuiaua. Tăcerea se prelungi, penibilă, şi în clipa următoare, cînd, în sfîrşit, se auzi un glas din mulţime:

— Tovarăşe director, dacă am înţeles eu bine întrebarea, vreţi să ştiţi cam ce oameni om fi noi ăştia, care ne-am adunat acilea. Apoi să ştiţi că sîntem de toate felurile. Spuneţi că pe unul din noi îl cunoaşteţi bine şi la el v-aţi gîndit cînd ne-aţi luat pe noi toţi ăştilanţi pe garanţie. Iacă, nu ştiu cine o fi omul acela, cum arată la chip, ce meserie are, numai că vă rog puneţi-mă şi pe mine alături de dînsul; mă chiamă Gheorghe Panait, nituitor — şi mai sînt şi alţii ca mine, mulţi se ştie. O să muncim din toată inima, tovarăşe director, n-aţi greşit cînd aţi spus vorba aceea; şi dacă or mai fi între noi secături şi leneşi, ori alte sóiuri şi speţe de lichele şi de duşmani ai poporului, o să le rupem picioarele şi o să le astupăm gura. Hai măi, tovarăşi, bateţi din palme şi strigaţi să trăiască Partidul Muncitoresc Romîn, care le face pe toate şi ne e mamă bună, trăiască Republica noastră, ura!

Acum izbucniră aplauze şi urale, strigau şi băteau din palme cu toţii, într-un vuiet şi un ropot care făceau să se clatine pereţii de scînduri ai halei; şi dacă în adunare se aflau şi secături şi lichele, cum spusese vorbitorul, apoi n-aveau încotro — aplaudau şi ele laolaltă cu toată lumea.

Directorul se aplecă spre Donos, vecinul din stînga, şi-i şopti la ureche:

— Cred că ar trebui să spui cîteva cuvinte de încheiere.

Donos clătină din cap:

— Nu mai e nevoie!

Uralele continuară cu aceeaşi putere pînă ce directorul, după ce se uită la ceas, ridică mîna.

— După cîte înţeleg, înseamnă că ne putem bizui pe toată lumea; vă mulţumesc! E ora patru şi jumătate... Bună ziua, tovarăşi!

Maistrul Golgota dădu să deschidă gura, ca să anunţe încheierea şedinţei, conform obiceiului, dar aplauzele şi strigătele izbucniră din nou, silindu-l să pocnească, o ultimă oară, nervos, din măsele. De altfel directorul nu mai era alături, odată cu ultimul cuvînt sărise de pe estradă şi se pierduse între oamenii care îi deschideau drum, zîmbindu-i cu simpatie; ceasornicul avusese şi el un rol destul de însemnat în trezirea acestui simţămînt al mulţimii.

Vecinul inginerului Dutchievici se uită la ceas; arăta într-adevăr patru şi jumătate — şi treizeci de secunde. Făcu o strîmbătură şi zise, prin colţul gurii:

— Sforar!

Dar Dutchievici nu-i răspunse, ci îşi făcu, neturburat, drum spre ieşire.

Ana Odeta rămase ultima, lîngă stîlpul de la intrarea halei. In clipa cînd directorul spusese: „nu am secretară", ea se înroşise foarte tare. I se păruse că aceste vorbe însemnau o mărturisire, vroiau să spună că el e singur, nu are nici o femeie în preajmă.

Iar cînd el ieşise, printre oameni, strîngînd în dreapta şi în stînga cîte o mînă, la întîmplare, se pomenisera iarăşi faţă în faţă — şi îi strînsese şi ei mîna. Şi această mînă mică, de femeie, după mîinile aspre şi mari ale muncitorilor, desigur îl surprinsese, fiindcă şovăise o clipă şi se uitase în ochii ei cu o privire nouă, ca şi cînd ar fi întrebat-o, interceptîndu-i uimit farmecul: „Dar tu cine eşti, pui de satană şi ce ţii drumul oamenilor?"

Dan DEŞLIU

Mereu

Mă-ntorc mereu la clipa cea dintîi:
o lacrimă ce picură din piatră,
în munţii mei cu cerul căpătîi,
în veşnica luceferilor vatră.

Nu te zărisem, dar ştiam că eşti
pe-aproape — cum pricepi că iarna piere,
cînd viforu-n vîrtejuri tîlhăreşti
aduce — de pămînt — o adiere

Deodată ne-am privit, din depărtări.
şi n-a mai fost nici zi nici noapte.
Doar valuri mari sunau în drum spre mări
de stele, sau de grîuri coapte.

Fuga

Vîntul horea pe şosea,
ca la el în ogradă.
Şoferul în barbă cînta, descînta
ceva de codru şi de zăpadă.

Faruri băteau pe şosea.
dar ce să se vadă,
în noaptea albă de nea,
decît marame subţiri, de zăpadă?

Mireasa nebună juca pe şosea,
ca-n vechea baladă...
Şoferul şi vîntul cîntau pentru ea
ceva de nuntă şi de zăpadă.

Caleaşca de fier săgeta pe şosea,
ca zmeul ce-şi duce vreo pradă.
Tremura mîna ta într-a mea,
ca un pui de vătui în zăpadă...

Şoferul şi vîntul horeau pe şosea...
Şi cîntecul, ca o dovadă,
nu zicea de nimic altceva,
numai de codru şi de zăpadă.

Actualitatea mereu vie a leninismului

(Urmare din pag. 1)

situat. De aici înverşunarea pledoariilor pentru „purificarea poeziei" — şi a artei în genere — de orice conţinut capabil să reflecte realitatea. Această goană după „puritate", ia însă uneori aspecte atît de comice încît chiar şi unii esteticieni burghezi sînt nevoiţi să protesteze. Faţă de pretenţiile artiştilor „purissimi", esteticianul vest-german Hans Sedlmayr remarcă: „Alcoolul pur, care se poate extrage din vin este fără îndoială chimic pur: el nu mai este totuşi vin mai pur, puritatea vinului fiind ceva în întregime diferit". Impingînd către această „puritate" de retortă, teoreticienii decadentismului burghez golesc arta de ceea ce este mai autentic artistic: oglindirea vieţii în modalitate estetică. Ruperea artei de realitate, stoarcerea ei de sevă emoţională, eforturile crispate pentru a realiza o dubioasă satisfacţie subţirică prin iscusinţe meşteşugăreşti problematice — toate acestea explică, fără să justifice, îngrijorarea tot mai manifestă a multor oameni de cultură din ţările capitaliste, faţă de impasul producţiei artistice medii din aceste ţări. Reuşita unor talente excepţionale, peste capul doctrinelor estetice burgheze, nu face decît să sublinieze mai puternic criza producţiei de serie.

Orientarea leninistă a creaţiei realist-socialiste a deschis perspective largi artei făurite de pe poziţiile maselor muncitoare. Este suficient să aruncăm o privire cît de fugară asupra ansamblului literaturii noastre contemporane pentru a sezisa rodnicia concepţiei estetice asupra artei înţeleasă ca oglindire a realităţii. Cine ar putea să conteste, de pildă, înalta ţinută artistică a unor romane ca Moromeţii al lui Marin Preda sau Setea al lui Titus Popovici? (ca să ne oprim numai asupra unor condeie care abia au părăsit prima tinereţe). Iată opere, care ilustrează elocvent faptul că oglindirea veridică, realistă, a vieţii nu are nimic comun cu foto-copia. Documentarul nu înlătură aici cîtuşi de puţin lirismul. Dimpotrivă, reflectarea autentică presupune atitudinea, lucidă şi emoţională totodată, faţă de personajele şi faptele zugrăvite. Romanele amintite, intrate de pe acum în patrimoniul literaturii noastre, oferă deopotrivă o ascuţită satisfacţie artistică şi o imagine corespunzătoare a unor evenimente apropiate de noi, pe care le-am trăit cu toţii, ca şi autorii romanelor, ca şi eroii lor. Lucrările, atît de grăitoare, dovedesc odată în plus sterilitatea „căutărilor" purităţii iluzorii.

Dar nu numai atît! Izbînzile lui Marin Preda şi ale lui Titus Popovici demonstrează că un talent autentic nu are nevoie de „patosul distanţei". Dimpotrivă, oglindirea veridică a realităţii, cu mijloacele artei, are şansa să fie cu atît mai izbutită cu cît această realitate este cunoscută, aşa cum am văzut mai înainte, în practica vie, social-istorică. Şi literatul şi cititorul realizează cu atît mai amplu şi mai profund actul de cunoaştere artistică, cu cît au fost, mai mult sau mai puţin direct, angrenaţi în faptele oglindite. Fondul lor aperceptiv este zguduit cu atît mai puternic, cu cît opera literară înfăţişează evenimente, în care destinele lor au fost şi sînt angajate. Şi asta nu pentru că, în acest fel s-ar supraadăoga emoţiei estetice „pure", nişte parazitisme „anestetice", care ar ţine de afectivitatea practică — aşa cum susţin teoreticienii „purissmului", în acord perfect cu mai vechii suporteri ai tezei „autonomiei" esteticului; ci pentru că în acest chip este pusă în clocot întreaga personalitate a omului zilelor noastre, căruia i se adresează artistul realist-socialist. Acesta are azi satisfacţia de a vedea mase largi de cititori apropiindu-se cu emoţie de lumea creată de ei, dar care reflectă lumea autentică, cea în care şi autorul şi publicul său munceşte, năzuieşte, suferă, se bucură şi luptă. Pentru acest public opera scriitorului devine un autentic „manual de viaţă", pentru că reprezintă o reflectare veridică a realităţii, aşa cum o înţelegea Lenin.

Incă în primii ani de după eliberare, maestrul venerat, Mihail Sadoveanu, a exprimat satisfacţia aceasta, în chip deosebit de grăitor: „Realizînd caractere, drame, eroism al vremii de faţă, ţinînd seama de directivele partidului ai cărui osteni sîntem, putem avea bucuria în sforţările noastre de a crea liberi şi de a contribui sănătos şi optimist la ridicarea maselor largi ale poporului nostru. Oare n-am visat noi asta din tinereţe?".

Marcel BREAZU

Interpretarea creatoare a lui Sviatoslav Richter

Et în Arcadia ego : şi eu l-am ascultat pe Richter ! E una din cele mai mari bucurii artistice pe care le poate încerca un iubitor al muzicii, un izvor de satisfacţii estetice care se păstrează în amintire o viaţă întreagă. Sviatoslav Richter este un pianist complet şi un muzician complet. Această îmbinare de perfecţiuni nu se întîlneşte prea des în lumea virtuozilor ; artistul sovietic, care ne-a fost oaspete săptămîna trecută, este unul dintre aceia ce fac uitate laturile minore ale interpretării restituind dimpotrivă, întregul prestigiu misiunii de mijlocitor dintre gîndirea creatorului şi puterea de percepere a ascultătorilor. Şi aceasta nu prin obnubilarea propriei personalităţi, nu prin supunerea total obiectivată faţă de textul muzical, ci printr-o atitudine curajoasă de veritabil exeget, care se socoteşte dator să exprime spiritul muzicii aşa cum i-o dictează sensibilitatea şi inteligenţa sa. Sensibilitate şi inteligenţă, iar cele două note fundamentale şi de egală pondere ale artei lui Richter, deşi unora dintre ascultători li s-a părut poate că cea dintîi are mai multă greutate. Dar izbucnirile năvalnice de pasiune, torentele sonore alternînd cu pasaje de o sonoritate diafană pînă la nefiresc, sînt în realitate efectul unui stil de interpretare adînc gîndit, care cultivă contrastul puternic ca mijloc de reliefare a dramatismului şi a echilibrului contrariilor, existent în aproape orice operă muzicală, şi mai ales în cele de formă mai amplă, cum au fost, în programele celor două recitale-festival, Sonatele de Beethoven şi Baladele de Chopin. Interpretările lui Richter au produs o impresie puternică şi au suscitat vii comentarii. Felul său de a cînta pe Chopin şi pe Beethoven este neobişnuit uneori, dar nu are nimic din vedetismul şi dorinţa de epatare a virtuozilor care, din prea mare dragoste pentru instrumentul lor, uită cîteodată muzica. La Richter, dimpotrivă, muzica este miezul artei instrumentale, chiar dacă anumite piese sînt tratate în cel mai briliant stil posibil. Acesta a fost, de pildă, cazul Studiilor lui Chopin. Richter porneşte de la faptul că Chopin, virtuoz al pianului şi inovator în domeniul posibilităţilor de expresie ale acestui instrument, a explorat prin Studiile sale noile capacităţi sonore ale claviaturei. Că, în acelaşi timp, Studiile conţin o sevă muzicală excepţional de bogată, aceasta ţine de geniul lui Chopin; dar interpretul este dator, alături de conţinutul Studiilor, adevărate microcosmosuri poetice, să releve şi forma lor extrem de aleasă. Richter aplică deci Studiilor imensele sale posibilităţi de coloristică şi de strălucire, tinzînd adeseori să sublinieze exigenţele de velocitate ale scriiturii, prin adoptarea unor mişcări mai grăbite. Fiecare studiu este realizat extrem de unitar, în tonalitatea sa poetică specifică. Alegem, ca realizări cu totul deosebite, Studiul în la minor, uimitor de perfect în învingerea dezinvoltă a dificultăţilor, Studiul în mi major, remarcabil prin sobrietatea expunerii, cel în mi minor, cu sonorităţi splendide, Studiul în do major, în care au fost reliefate frumuseţile armonice, precum şi Studiul în do minor. Faimosul „Studiu revoluţionar" ne-a apărut ca un adevărat tablou simfonic, în care vocile se chemau una pe alta, cu răsunet tot mai puternic, cu o energie nestinsă, pînă la acordurile finale.

Baladele au fost construite pe acelaşi principiu al opoziţiei dinamice dintre elementul liric, realizat într-o varietate nesfîrşită de expresii pianistice, şi cel dramatic, în reliefarea căruia Richter desfăşoară forţă şi un sentiment copleşitor.

În Sonatele de Beethoven, a apărut şi mai evident felul în care reuşeşte pianistul să unească simţul aplicat al stilului cu o concepţie profund originală. În timp ce Sonata în re major op. 10, şi în special fermecătorul ei scherzo, şi Sonata în la bemol major op. 26 şi-au păstrat graţia şi simplitatea clasică, celelalte sonate, datînd din perioada medie de creaţie a lui Beethoven, au dobîndit un profil net deosebit. Interpretarea „Appassionatei" poate singură să constituie obiectul unui studiu amănunţit. Încă de la început, Richter creează o stare de tensiune adîncă, prin expunerea murmurată a primelor motive, întrerupte de izbucnirile furtunoase ale acordurilor ascendente. Ceea ce urmează este un torent de muzică ; nu numai temele, ci şi arpegiile, figuraţiile de acompaniament gamele chiar, fiecare detaliu cîntă, pentru că Richter interpretează logic orice element al textului muzical.

Felul în care îl cîntă Richter pe Beethoven ne arată de unde pornesc şi pînă unde merg drepturile interpretului. Este probabil că Beethoven nu ar fi cîntat astfel „Appassionata"; oricum, o execuţie ca aceea a lui Richter ar fi depăşit cu siguranţă, din punct de vedere strict mecanic, pe pianiştii de acum un veac şi jumătate. Şi totuşi, interpretarea lui Richter o socotim corespunzătoare spiritului beethovenian, pentru că este conformă cu felul în care îl înţelegem noi pe Beethoven astăzi, mai ales în paginile de mare frămîntare umană, cum sînt cele ale „Appassionatei": generos, gingaş şi adînc, liric uneori, alteori titanic, sfărîmînd zăgazuri şi lansînd în cele patru colţuri ale zării apeluri răsunătoare. Un asemenea text muzical nu se împacă cu recitarea şcolărească; el cere să fie declamat astfel ca adevărul pe care îl cuprinde să poată convinge. E ceea ce face Richter. Dar dacă o face condus de sensibilitatea şi inteligenţa sa muzicală, trebuie spus încă o dată că el este servit de o tehnică absolută, atît în domeniul pur mecanic cît şi în cel al sonorităţilor, şi în acesta din urmă Richter este de-adreptul miraculos. Ştiinţa „tuşeului" şi folosirea intensivă şi abilă a surdinei îl conduc la realizarea unei game vaste de culori. Pianul său este o adevărată orchestră, în care unele melodii cîntate „legato" au sonorităţi de violoncel, în timp ce alte note „staccate" evocă sunetul lemnelor. Şi ajungem astfel să constatăm că Sviatoslav Richter este unul dintre primii pianişti ai lumii, pentru că ştie să exprime perfect, din punct de vedere instrumental, concepţia interpretativă pe care şi-o propune. Se spune că muzicantul este sclavul instrumentului său şi este exact ; dar atunci cînd reuşeşte să-i devină cu adevărat stăpîn, el se transformă dintr-o dată într-un ambasador al culturii, pentru simplul fapt că reuşeşte să însufleţească muzica lui Bach, Mozart, şi Beethoven, în timp ce sute de confraţi ai săi nu fac decît să o reproducă.

Radu GHECIU

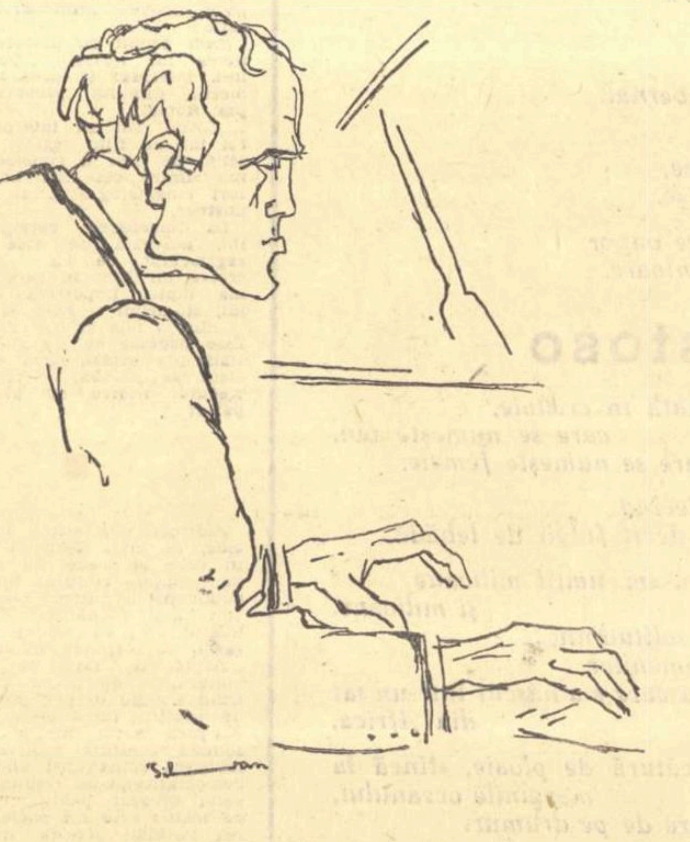

Pianistul SVIATOSLAV RICHTER

Desen de SILVAN

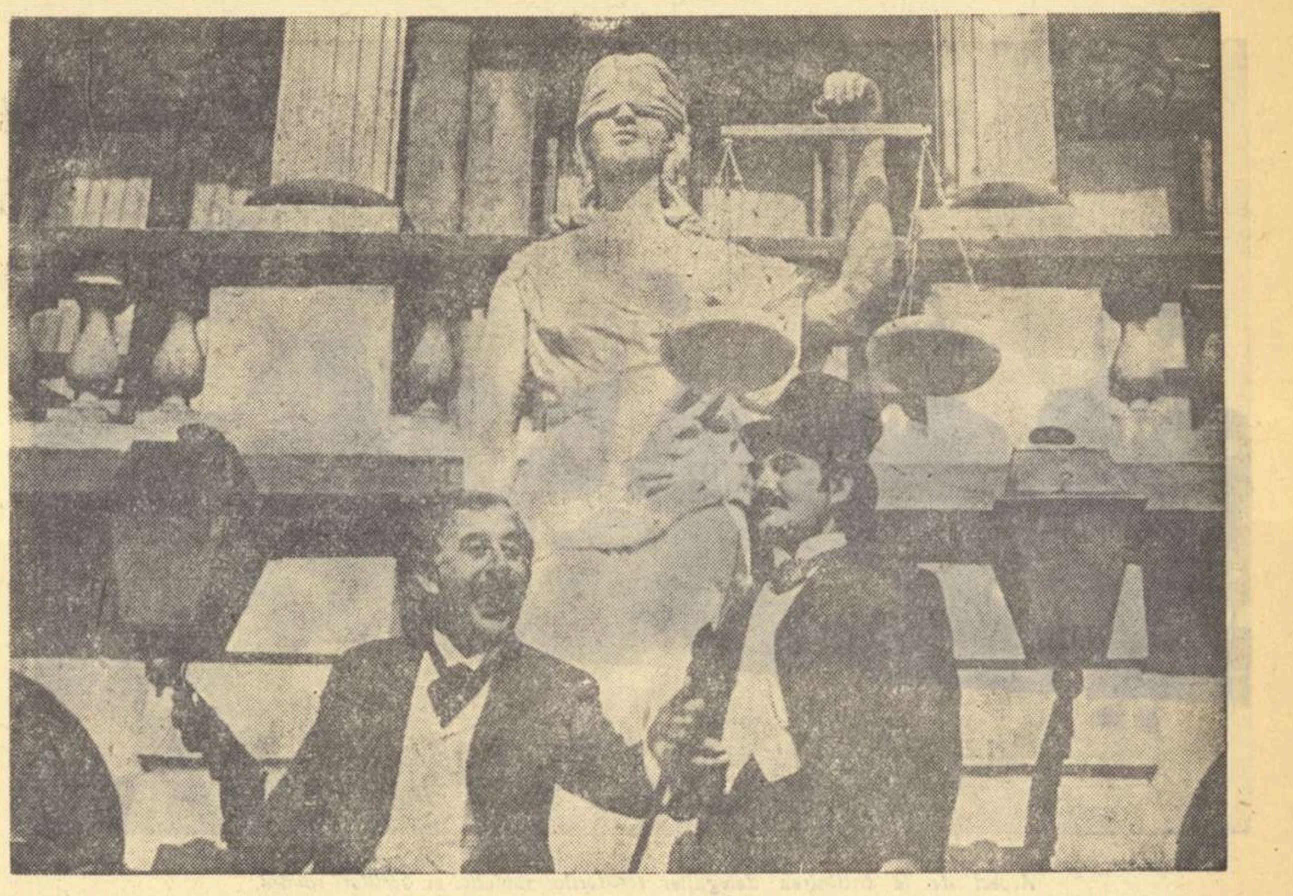

Scenă din noul film romînesc „Telegrame"

INAINTE DE CRONICA

Mezina artelor noastre ne oferă surprize. Din surse literare neaşteptate ca posibilităţi de ecranizare (cum sînt aceste „Telegrame" cărora doar un ochi expert le-a putut „descifra" miezul cinematografic) ies totuşi filme. Şi, luat în stricto senso, substantivul cuprinde apreciativul major. Bun sau rău „D-ale Carnavalului" era un film şi nu o „transpunere" scolastică a farsei clasice. Dacă astăzi adăugăm „Telegramelor" şi calificativul pe care-l merită, constatînd evoluţia (ca adîncire a esenţei literaturii caragialeşti, deşi schiţa oferea un material factic restrîns) faţă de anterioarele ecranizări, ne dăm seama de reuşită. Dar prezentarea nu e chemată să aprecieze ci doar să informeze, să pregătească spectatorul pentru recepţionarea operei. Iată pragul: deoparte, creatorii, musafirii periodici şi experimentaţi (sînt la al III-lea „Caragiale"); de alta publicul — gazdă. Dornic de comedie. Atras de culoare, de epocă. Interesat de film romînesc. Iubitor de Caragiale. Şi — prin autoexigenţa regizorilor Nagy-Miheles — consumator din ce în ce mai rafinat de humor de calitate.

„Două lozuri" fusese la originea literară, o comedie tragică, dar nu păstrase pe ecran decît primul termen din formula ce-ar fi trebuit să-i definească genul. „D-ale Carnavalului" pusese de acord intenţia de farsă a scriitorului cu stilul (poate prea îngroşat) al tratării cinematografice. Acidă satiră politică de moravuri, asemănătoare „Scrisorii pierdute", schiţa care l-a inspirat pe Mircea Ştefănescu pentru scenariu, şi-a găsit nota justă în filmul „Telegrame". Un plus poate de „atmosferă caragialescă", încercînd să suplinească o acţiune ce a trebuit în întregime imaginată cinematografic. Un minus poate de originalitate (faţă de „Scrisoarea" cu care intriga e geamănă).

Revenind la raportul creatori-public, premiera de luni seara, (29 II) a dovedit: pragul a fost trecut. Contactul cald, stabilit. „Prize" destule. Actori consacraţi, îndrăgiţi.

Printre nume importante, un Birlic cu personalitate adîncită (ceea ce înviorase pe scenă marele comic prin figura ţăranului Toma Căbulea aduce inedit pe ecran prin acest abil demagog. Costăchel Gudurău). Alţii mai tineri, pe care i-am dori mai des folosiţi (Carmen Stănescu, Florin Vasiliu, Horia Şerbănescu). Debuturi: Alexandru Lungu, într-un rol pîrghie pentru echilibrul comic „satiric"-comic „pozitiv" (ne referim la umorul sănătos al acestui personaj pozitiv — unicul —: măturătorul). Cu ponderea maturităţii meseriei şi cu unele juvenile îndrăzneli creatoare, operatorul Ion Cozma a stabilit o colaborare bună (şi nouă, întrucît pînă acum se lucra în echipa Nagy-Miheles şi Horvath) cu regizorii. Continuată către evidentă evoluţie, conlucrarea cu scenograful Liviu Popa cu compozitorul Mircea Chiriac, cu monteuza Eugenia Nagy, s-a dovedit fructuoasă.

O semnătură nouă pe schiţele de costume, Hortensia Georgescu. Destoinicie în documentaţie, fineţe, gust artistic (poate insuficientă demarcaţie prin îmbrăcăminte, între diversele pături ale aceleiaşi clase).

Insfîrşit pot fi semnalate preocupările lăudabile pentru o tratare regizorală mai modernă (prin montaj, asociaţii în coloana sonoră, etc.) a dramaturgiei clasice.

Alice MĂNOIU

N.N. Tonitza scenograf

S-a întîmplat cu pictorul N. N. Tonitza ce s-a întîmplat cu mulţi dintre cei mai mari artişti ai lumii: şi anume, să fie mai bine cunoscut după moarte, mai preţuit şi mai căutat. In cei douăzeci de ani care au trecut de la plecarea lui dintre noi, geniul lui a surprins din zi în zi mai mult, descoperindu-şi mai bine multiplele lui faţete. Şi ne-am dat mai bine seama de căldura coloritului lui, de lumina şi viaţa nudurilor lui, de farmecul copiilor pictaţi de el, de perfecţiunea discretă a meşteşugului lui şi — mai ales în ultimii cincisprezece ani — de valoarea satirei lui incisive şi de clocotul revoltei lui în faţa nedreptăţilor sociale.

Şi iată că acum descoperim o nouă faţetă a talentului şi a preocupărilor lui Tonitza — o faţetă rămasă pînă azi inedită: Tonitza, scenograf. In douăsprezece schiţe de decor (9x12), lucrate în tuş, unele reprezentînd chiar anumite momente dramatice înviate prin mişcare sau atitudine actoricească, el ne-a transmis viziunea lui plastică asupra unor scene din „Hamlet" al lui Shakespeare şi „Monna Vana" a lui Maeterlinck. Schiţele nu sînt datate, dar din orice clipă a vieţii pictorului ne-ar parveni ele — mesaj atît de întîrziat! — ele vin să ne mărturisească gînduri care l-au frămîntat şi poate visuri de artă pe care şi le-a făurit, dar pe care nu şi le-a putut realiza. Ele ar fi adus totuşi teatrului înţelegerea subtilă şi profundă a acelor mari artişti scenografi, care ştiu să clădească puntea spirituală între un text şi reprezentarea lui plastică. Din puţinele schiţe pe care le-am găsit, cred că Tonitza izbutea acest lucru prin crearea atmosferei decorului, în care vibrează spiritul esenţial al textului. Sînt cîteva schiţe din „Hamlet", care prin simplitatea liniei lor moderne şi prin atmosfera lor cenuşie, sumbră, dar spiritualizată, se întîlnesc peste decenii cu sugestivele evocări argheziene, atît de recente:

Regatul Danemarcei a început să fie
Cutreierat, de-o vreme, de-o umbră, de-o stafie,
Aci-n castelul nostru străvechi, din Elsinor,
Se-arată-n toiul nopţii... etc.
Sau:
Zvonesc de arătare toţi oamenii, din strajă.
Sau:
Se deschisese floarea plăpîndei primăveri
Şi am păzit o noapte şi eu printre străjeri,
Să văd, e-o aiurire rămasă de prin basme
Sau ce? că-n lumea vie nu-i loc pentru fantasme.

Privind aceste douăsprezece schiţe de decor, mă gîndesc cît ar fi putut să cîştige teatrul de pe urma coloritului lui Tonitza, de pe urma umorului său îndurerat de aspectele tragice ale raporturilor de exploatare de pe urma sincerităţii lui totale, care ar fi ferit pînă şi convenţia teatrală de artificiu şi de falsitate! Sînt sigur că el, ca pictor scenograf, ar fi fost dintre acei care umanizează decorul, care folosesc pata de culoare pentru a da expresie mai vie, mai firească şi mai convingătoare conţinutului sufletesc al textului!

Astăzi, Tonitza şi-ar fi putut împlini acest vis. Schiţele lui n-ar fi rămas în sertar, ca nişte mărturii duioase şi triste ale unor dorinţi deşarte. Tot ce era mai bun în el, iubirea cu care a îmbrăţişat pe cei umili şi loviţi, revolta cu care a înfierat pe cei care loveau, vibraţia lui în faţa sentimentelor care înalţă pe om, ironia ascuţită cu care domină prostia, tirania şi laşitatea, toate aceste însuşiri ale artistului-cetăţean Tonitza ar fi fost binevenite şi primite cu entuziasm în teatrul de azi, care se împleteşte din avînt socialist şi satiră necruţătoare împotriva viciilor apuse.

Sică ALEXANDRESCU
artist al poporului

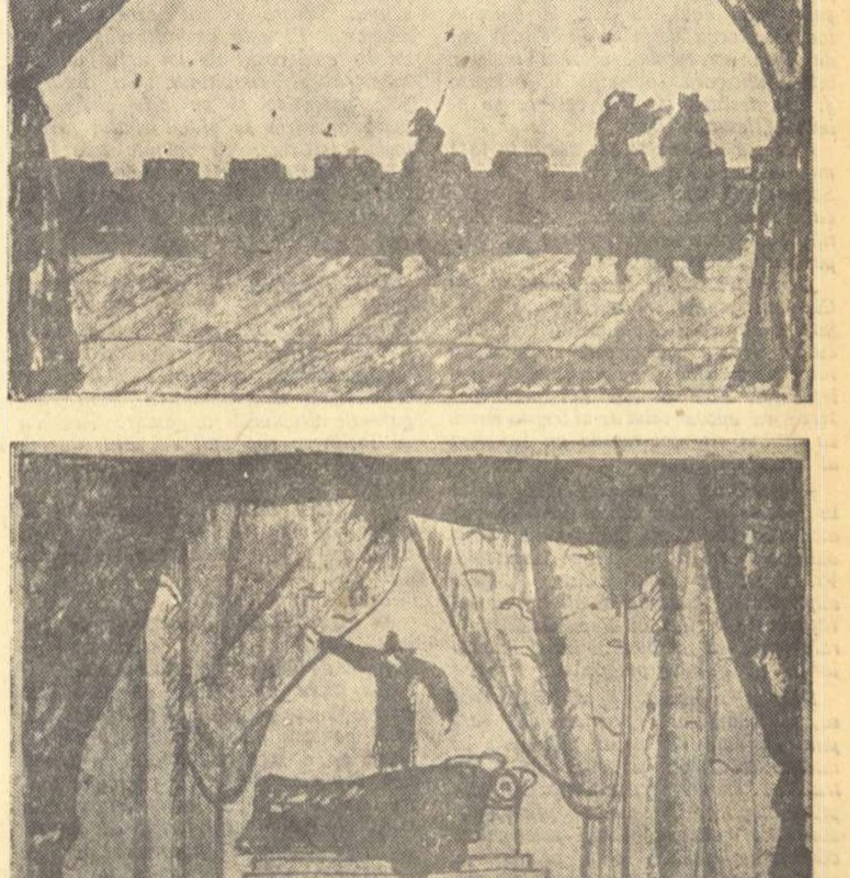

LA STUDIOUL VIITORILOR ACTORI

Timp de trei seri la studioul Institutului de teatru I. L. Caragiale a fost premieră. Timp de trei seri, studenţii anului III au transformat scena studioului într-un laborator de muncă în care au prezentat, sub forma unor lucrări de control şi studiu, fragmente sau acte din literatura contemporană şi universală.

Trebuie relevată dintru început buna iniţiativă a conducerii Institutului de a organiza aceste spectacole cu scopul de a obişnui pe viitorii actori, încă în perioada de formare a lor, cu scena şi cu publicul.

O privire asupra repertoriului care a constituit programul celor patru clase de actori dezvăluie atît diversitatea lui cît şi actualitatea lui: de la drama clasică a lui W. Shakespeare „Macbeth" şi comedia-vodevil a lui V. Alecsandri „Piatra din casă", la drama contemporană a lui M. Gorki „Vassa Jeleznova"; de la dramaturgia dintre cele două războaie, „Take, Ianke şi Cadîr" (V. I. Popa) şi „Mitică Popescu" (Camil Petrescu) la piesele originale actuale ale lui L. Fulga („Ultimul mesaj"), Lucia Demetrius („Vlaicu şi feciorii lui") şi Ernest Maftei („Răzeşii lui Bogdan").

Desigur, în alegerea fragmentelor din repertoriu s-a urmărit în primul rînd satisfacerea valenţelor interpretative ale studenţilor-actori. Nu însă întotdeauna acest criteriu a fost urmărit cu judiciozitate. Aşa de pildă, clasa profesorului I. Finteşteanu s-a oprit asupra a două fragmente de comedie.

Dar dacă în „Mitică Popescu" (act. I) s-au realizat cu precădere galerii tipologice (am remarcat îndeosebi realizarea eroului principal interpretat de studentul Ştefan Tapalagă cu multă degajare şi haz, precum şi tipurile creionate precis de studenţii Magda Popovici şi Marian C.), în comedia vodevil „Piatra din casă", s-a asistat la o demonstraţie de fantezie şi umor care a dat o prospeţime nescontată textului. Aici studenţii au fost îndrumaţi nu numai spre compoziţii create cu inventivitate şi mult talent, dar şi spre realizarea atmosferei epocii şi transmiterea mesajului social. Trebuie citat întreg grupul de actori în frunte cu Magda Popovici (excelentă în Marghioliţa), Voicu George (Leonil) şi Dumitraş Cornel (N. Pîlciu). Cele două producţii ale acestei clase au plăcut nu numai pentru că au fost comedii ci şi pentru că au dovedit aptitudinile şi pasiunea creatoare a studenţilor, precum şi minuţioasa şi atenta îndrumare a maestrului Finteşteanu.

Fragmentele prezentate de clasa prof. Dina Cocea au fost inegale ca realizare, evidenţiind o lacună a colectivului în ceea ce priveşte rolurile feminine.

Acest lucru a impietat atît asupra fragmentului din piesa „Vlaicu şi feciorii săi" — în care de altfel s-a simţit şi o oarecare superficialitate şi grabă chiar în alegerea fragmentului (nu cel mai bogat ca partitură), în distribuţie şi în descifrarea scenică a textului, interpretarea lui Vlaicu (studentul Pagubă Papil), oscilînd între firesc şi contrafacere, contrast evident cu simplitatea expresiei şi naturaleţea studentului Martin Ion (Toader) — cît şi asupra actului II al comediei. „Take, Ianke şi Cadîr", jucat, de altfel, cu multă vervă şi cu inspirate compoziţii realizate de către studenţii Dinică Gh. (Cadîr), Moraru Marin (Ianke), Niculae Nic (Tache) şi Poenaru Cornel (Ilie).

Foarte interesant, bine lucrat şi închegat a fost studiul clasei prof. G. Dem. Loghin cu actul I al piesei „Ultimul mesaj". Intruchipînd cu pondere şi firesc psihologia diversă a eroilor piesei, studenţii au reuşit — şi trebuiesc citaţi în special Stănescu Traian, Gheorghiu Vasile şi Al. Drăgănescu — prin stabilirea unei permanente relaţii între parteneri, fără să se urmărească evidenţierea individuală, să dea o imagine vie, emoţionantă, a revoltei grupului de ostaşi romîni mînaţi într-un război nedrept. O foarte izbutită interpretare a realizat Dinică Gh. (maiorul Dobre), dovedind cu acest rol (pe lîngă Cadîr şi secretarul ministerial din „Mitică Popescu") maturitate artistică şi o gamă variată de mijloace artistice. Nu aceeaşi impresie au lăsat cele două acte ale dramei gorkiene „Vassa Jeleznova", unde studenţii s-au văzut puşi în faţa unor sarcini prea dificile — cu excepţia siluetei atent reliefate de studenta Murgea Cătălina (Ana) — jocul lor lăsînd uşor să se întrevadă faptul că sînt stînjeniţi de-o partitură care — credem — şi ca studiu este, pentru pregătirea studenţilor, prematură.

Tot atît de temerară a apărut şi încercarea studenţilor clasei prof. M. Ghelerter care au prezentat un act al uneia din cele mai dificile drame shakespeariene („Macbeth"), în care — deşi s-a văzut vădita preocupare pentru rostirea versului şi plastica scenică, interpreţii au fost totuşi copleşiţi. In celălalt fragment (actul I al piesei „Răzeşii lui Bogdan") — studiu de regie efectuat cu acurateţe şi competenţă de către studenta Ileana Stan — aceiaşi actori au dat dovada unor certe aptitudini pentru compoziţii bine gîndite şi cu naturaleţe redate, remarcîndu-se în acest sens studenţii Stoica Dumitru, Racoţi Eugen, Popovici Eftimie şi Pomoje Nic.

★

In urma celor trei seri de premiere studenţeşti nu se pot trage concluzii definitive. Studenţii anului III mai au în faţă aproape doi ani de studiu. Producţiile lor au arătat dragostea pentru teatru şi măsura capacităţii lor de muncă creînd în acest sens premizele studiului ulterior.

Adică exact ceea ce a scontat şi conducerea institutului, prezentînd producţiile lor în dezbatere colectivă. Ceea ce de fapt au urmărit să consemneze şi notaţiile de faţă.

Emil RIMAN

d i s c u l

Uvertura la opera IVAN SUSANIN de M. Glinka
Orchestra Teatrului Mare
dirijor A. S. Melik-Paşaev
Corul „FII SLĂVIT" din opera „Ivan Susanin"
Corul şi orchestra Teatrului Mare
dirijor V. V. Nebolsin

Dintre numeroasele discuri sosite în ultimul timp din Uniunea Sovietică, acesta se detaşează în mod deosebit prin excelenta interpretare a uverturii la opera „Ivan Susanin" sub bagheta dirijorală a unuia din cei mai cunoscuţi conducători de orchestră din U.R.S.S., A. S. Melik-Paşaev. Deasemenea corul „Fii slăvit, popor rus..." răsună triumfal şi grandios, înregistrarea redînd admirabil amploarea uneia din cele mai valoroase formaţii vocale de operă, celebrul cor al Teatrului Mare din Moscova. Interesant de remarcat felul în care sînt diferenţiate cele două înregistrări, din punct de vedere tehnic, putînd deosebi cum orchestra singură (în uvertură) sună puternic, fără nicio alterare de timbru, iar în cor, trece pe al doilea plan, fără să se transforme într-o pastă sonoră informă, acompaniind vocile ce se aud extrem de reliefat şi distinct. O performanţă ce ar trebui să constituie un exemplu demn de urmat pentru casa noastră de discuri.

UVERTURA, MARŞUL LUI CERNOMOR, DANSURILE ORIENTALE din opera „Ruslan şi Ludmila" de M. Glinka
Orchestra Teatrului Mare
dirijor Kiril Kondraşin

Pentru amatorii de comparaţii, execuţia uverturii la „Ruslan şi Ludmila", în interpretarea dată de Kondraşin, este o surpriză, prin calităţi de sonoritate, ritm şi strălucire, spre deosebire de înregistrarea realizată de „Electrecord", cu renumitul dirijor Anosov, cu ocazia turneului de acum cîţiva ani, cînd ne-a dat o interpretare remarcabilă prin sobrietate şi tensiune dramatică.

„Marşul lui Cernomor" şi „Dansurile orientale" captivează prin ritm şi culoare orchestrală.

(două feţe, 25 cm, 33 ture, D–3684, Aprelevski Zavod-U.R.S.S., 1960).

In numărul de joi 25 februarie 1960, la rubrica „Discul" a apărut o afirmaţie referitoare la imprimarea pe disc a părţii I-a din oratoriul „Tudor Vladimirescu", arătîndu-se că această parte poate fi considerată ca o lucrare de sine stătătoare avînd o formă perfect construită, motiv pentru care a fost executată în mai toate concertele care au avut loc, fără celelalte două părţi ale oratoriului. In realitate, s-a cîntat numai prima parte din oratoriu în 1951 cînd celelalte două părţi nu erau terminate. Din momentul terminării lor, în anul 1953, lucrarea s-a cîntat în întregime, ca fiind operă de concert în trei acte, legate între ele de creaţiunea dramatică, a cărei concluzie se găseşte în partea III-a. Se aşteaptă deci şi imprimarea celorlalte părţi ale oratoriului.

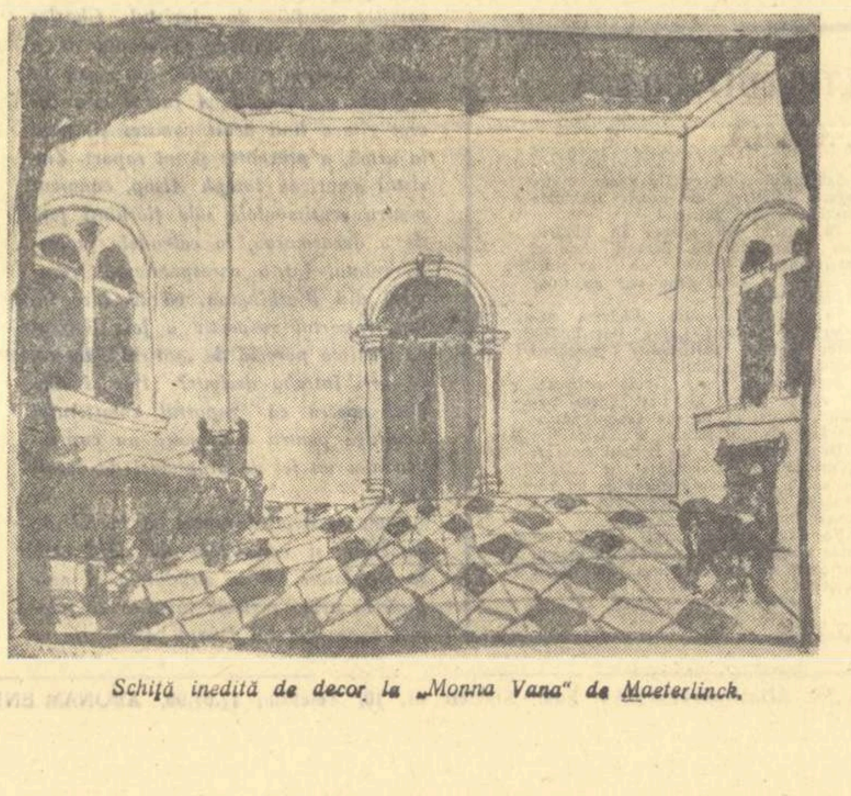

Schiţă inedită de decor la „Monna Vana" de Maeterlinck

Schiţe inedite de decor la „Hamlet" de Shakespeare

Aspect de la întîlnirea delegaţiei scriitorilor sovietici cu scriitori romîni.

Cu Piotr Kapiţa despre sport şi poezie...

Există cărţi pe care cititorii le transmit, din generaţie în generaţie, ca o ştafetă, cărţi care leagă între ei oameni de vîrste diferite.

Romanul „Boxerii" a lui Piotr Kapiţa şi-a cîştigat de la apariţie, cu aproape 30 de ani în urmă, simpatia cititorului sovietic şi a rămas una din cărţile dragi ale tineretului.

Zilele trecute, cînd la Leningrad apărea a III-a ediţie a „Boxerilor", autorul lor, Piotr Kapiţa, se găsea în Bucureşti, ca oaspete al ţării noastre.

— Vă place sportul? m-a întrebat el, luîndu-mi-o înainte. Să ştiţi că „Boxerii" nu sînt un fenomen întîmplător în creaţia mea. Eu cred că pe scriitorul contemporan trebuie să-l intereseze sportul, aşa cum îl interesează toate preocupările, toate laturile de activitate ale eroului şi ale cititorului său. In Uniunea Sovietică nu există familie în care măcar unul dintre membrii ei, dacă nu toţi, să fie pasionat de sport. Asta o dovedesc şi stadioanele arhipline, şi numeroasele terenuri de sport. Numai în R.S.F.S.R. sînt peste 40 de milioane de oameni care fac sport. Iată de ce cred că sportul este o temă contem-

porană pentru literatură. Ziua de lucru a oamenilor va scădea din ce în ce. Ce va face omul cu orele devenite libere? Va citi, va face sport, va creşte armonios, sănătos, cult, cu putere de muncă, bucurîndu-se din plin de viaţă.

Şi să nu vă miraţi, dacă vă va cădea în mînă un alt roman de-al meu, „Zilele despărţirii", şi veţi vedea că şi acolo tinerii fac sport. Nu-i o invenţie de-a mea. Sportul a intrat adînc în viaţa contemporanilor noştri.

— Imi pare rău — observ zîmbind, — că în cele cîteva zile cît aţi stat la noi în ţară, n-aţi avut prilejul să mergeţi şi la una dintre manifestările noastre sportive. Un stadion întreg v-ar fi confirmat încă o dată convingerea.

— La manifestări sportive n-am fost, e adevărat. Am văzut însă în ţara d-voastră lucruri care m-au impresionat profund.

De fapt, mă găsesc în Romînia pentru a doua oară. In toamna anului 1944, am trecut Dunărea, alungîndu-i pe fascişti. Eram pe un vas militar, locţiitor politic. Am publicat atunci un ciclu de reportaje la o gazetă militară, sub titlul „Dunărea nealbastră". Dunărea era tulbure, de culoarea cafelei. Inaintam pe fluviu, uneori acostam, ne opream în cîte un sat dunărean. Cînd am plecat din Romînia, înaintînd pe Dunăre în sus, am dus cu mine imaginea oamenilor obidiţi, a ţăranilor romîni îmbrăcaţi în haine atît de peticite, încît nu mai ştiam care-i haina şi care-s peticele ...Asta se întîmpla cu 16 ani în urmă.

Iar acum, am fost într-o gospodărie colectivă de lîngă Cluj. Am fost în cîteva case, la întîmplare, pentru că de invitat ne-au invitat toţi colectiviştii. Am văzut şi cum trăiesc, şi cum mănîncă, pînă şi carnete de depuneri la C.E.C. am văzut. Pe mine însă m-a impresionat mai mult decît orice un amănunt: expresia ţăranului romîn s-a schimbat. In locul obidei, multă siguranţă, încredere, demnitate. N-au trecut 16 ani de cînd am fost în Romînia, a trecut o întreagă epocă istorică...

— Şi pe unde aţi mai fost prin ţară? îl întreb pe Piotr Kapiţa, după cîtăva vreme.

— M-au copleşit amintirile în ţara d-voastră, răspunde zîmbind. Am fost la Oraşul Stalin, la Uzinele de tractoare, şi mi-am adus aminte de tinereţea mea; cînd aveam 18 ani, lucram la Uzinele Putilov, eram turnător. Noi scoteam pe atunci primele tractoare sovietice. Se numeau „Fordson-Putiloveţ". Lucram într-un atelier mic, întunecos, aproape toate lucrările se făceau cu mîna. Scriam pe cremea aceea versuri, vroiam să învăţ, dar oboseam atît de rău, încît după ziua de lucru mai aveam doar putere să ajung acasă şi să mă trîntesc în pat.

Cînd am văzut turnătoria de la Uzinele de tractoare din Oraşul Stalin, mi s-a oprit răsuflarea. Numai după scînteile metalului încins se vede că-i vorba de turnătorie.

Mă bucur că, după 16 ani de regim popular, tinerii de la Uzinele de tractoare pot lucra în condiţiile în care lucrează, pot învăţa, pot scrie versuri. Le-am văzut şi şcoala serală, şi teatrul..

Şi, pe deasupra, au şi un stadion admirabil, încheie Piotr Kapiţa rîzînd.

REP.

In vizită la Heinrich Böhl

„Maşina s-a învîrtit multă vreme printre străduţele de la marginea oraşului pînă cînd, cu ajutorul binevoitor al cîtorva vechi locuitori, am dat de casa scriitorului, aşezată undeva, într-o ulicioară cocoşată. Se înserase şi am desluşit cu greu cele scrise pe uşă: „Heinrich Böhl".

Uşa s-a deschis şi am văzut în faţa mea un om de statură mijlocie, robust. Scoţîndu-şi pipa din gură îmi spuse cu o voce joasă, plăcută: „Böhl. Poftiţi, sînt bucuros să primesc un oaspete din Moscova".

...Heinrich Böhl este membru al Clubului ziariştilor republicani. Şi, fără să observăm, am început să discutăm despre temele care îl preocupă mult pe scriitor şi pe mulţi dintre colegii lui. Böhl doreşte din toată puterea ca epoca celui de-al treilea Reich să devină cît mai repede un fenomen al trecutului.

— Cea mai mare primejdie constă în faptul că mulţi dintre germanii de aici, din Germania Occidentală, nu-şi dau seama că îi paşte catastrofa. Vrînd să fie sătul astăzi, alergînd după bunuri mărunte de-ale vieţii, cetăţeanul de rînd al Republicii Federale poate să nu observe că a nimerit iarăşi în gheare puternice..."

Böhl a subliniat că, după părerea sa, nu numai acei „iremediabili" care pînă în ziua de astăzi mai jură pe numele lui Hitler şi se adună la întrunirile micilor grupuri naziste sînt primejdioşi. Mult mai primejdioşi sînt acei oameni care, păstrîndu-şi concepţiile naziste, s-au aranjat şi, sub regimul „noii democraţii" au devenit funcţionari sau politicieni ai Republicii Federale.

Această temă şi-a găsit exprimare şi în paginile ultimului roman al lui Böhl, care a apărut la sfîrşitul anului trecut. Titlul romanului este „O partidă de biliard la ora nouă şi jumătate". Tema romanului o constituie soarta ultimilor trei generaţii ale intelectualităţii germane...

★

Operele lui Böhl sînt pline de umbre izbitoare, eroii lui sînt nervoşi şi iritaţi, sarcasmul unora dintre povestirile lui este ucigător, autorul este însă un om domol şi blajin. Vorbeşte rar, lungind ultimele cuvinte ale frazei, îi place să facă pauze lungi.

Böhl nu este tribun nici ca înfăţişare şi nici în operele sale.

Cînd începi însă să simţi cît de complicată este toată situaţia politică şi starea ei de spirit în Germania Occidentală aflîndu-te acolo chiar şi nu prea multă vreme, începi să înţelegi că nu-i deloc uşor să vorbeşti cu bărbăţie, în lumea pervertită a Republicii Federale Germane, despre adevărul nefalsificat al acestei vieţi. Aici noţiunile sînt răsturnate cu picioarele în sus: întoarcerea naziştilor este numită „democraţie"; pregătirea agresiunii „înarmare cu scop defensiv"; urmărirea oamenilor progresişti „apărarea ideologică", politica sovietică de pace „ameninţarea Apusului", etc. etc.

...In această stare de lucruri este scump fiecare cuvînt care exprimă adevărul. El este cu atît mai preţios cu cît este rostit de un artist, de un maestru al cuvîntului. Cu laturile sale puternice şi cu cele slabe, cu toată măestria sa şi cu simţul fin al formei, şi chiar cu opiniile sale filozofice, contradictorii uneori, Böhl se află de partea celor care vor să vadă Germania Occidentală pe drumul păcii.

★

Böhl povesteşte despre viaţa şi munca scriitorilor din Germania Occidentală. Scriitorii trăiesc izolaţi unul de altul. Uniunea scriitorilor este o organizaţie cu caracter formal şi se ocupă doar de problemele juridice, legate de drepturile de autor. Scriitorii se întîlnesc rar unii cu alţii, despre întîlnirile cu cititorii nici n-ai ce vorbi.

— ...Care dintre cărţile dvs, vi se pare cea mai izbutită? — nu m-am putut eu abţine de la întrebarea tradiţională.

Böhl a zîmbit.

— Eu consider întotdeauna ca cea mai izbutită, ultima carte. La „O partidă de biliard" ţin foarte mult.

Lui Böhl nu-i place să vorbească despre viitoarele sale cărţi. Are însă un plan pe care mi-l comunică bucuros: acela de a face o călătorie în Uniunea Sovietică. Böhl ştie că multe dintre cărţile lui au fost traduse în U.R.S.S. Este foarte fericit că numele lui este cunoscut în marea Ţară a Sovietelor. După cuvintele lui, Böhl consideră acest lucru o mare cinste pentru sine".

A. BEZIMENSKI

(După *„Literaturnaia gazeta", text prescurtat).*

INTENSĂ ACTIVITATE EDITORIALĂ ÎN R. P. UNGARĂ

R. P. Ungară întîmpină cea de-a 15-a aniversare a eliberării sale cu o bogată şi variată producţie de cărţi noi.

In planul editurii „Zrinyi" figurează, printre altele, volumul „Tovarăşii de luptă îşi aduc aminte", în care veteranii mişcării muncitoreşti evocă amintirea tovarăşilor lor sovietici de luptă. Lucrarea oglindeşte în mod viu întreaga evoluţie istorică a prieteniei de arme ungaro-sovietice din anul 1917 şi pînă în zilele noastre.

Tot cu prilejul celei de-a 15-a aniversări a eliberării Ungariei, apare şi volumul intitulat „Capitole din istoria eliberării patriei noastre", reconstituind episoade din luptele pentru eliberare, duse pe teritoriul Ungariei de către armata sovietică, bulgară şi romînă. Cartea cuprinde numeroase ilustraţii sugestive, care înlesnesc urmărirea îndeaproape a bătăliilor şi acţiunilor militare din acea perioadă.

Sub titlul „Impreună", apare o culegere colectivă de poezii închinate partidului şi patriei.

In curînd va apărea în librării, sub semnătura lui Berkesi Andras, interesantul roman de aventuri „FB-86", al cărui erou este un tînăr student maghiar.

In cartea intitulată „Căderea stelelor" de Szilvási Lajos, sînt înfăţişate luptele partizanilor maghiari împotriva fascismului.

Scritorul Szővérdy Gyula semnează un roman istoric intitulat „Focuri păgîne", reînviind într-un tablou autentic Ungaria din secolul al XI-lea.

Două romane ale lui Berkesi Andras: „Furtuna din Octombrie" şi „După furtună", care s-au bucurat de un răsunător succes, urmează să apară acum într-o ediţie nouă.

Pe lîngă aceste lucrări ale scriitorilor maghiari, vor mai apărea şi numeroase cărţi de autori din ţările prietene.

O MONOGRAFIE MIHAIL SADOVEANU LA MOSCOVA

De curînd a apărut la Moscova monografia „Mihail Sadoveanu", alcătuită de Vasilii Petrovici Sugoneai. Lucrarea se deschide cu un scurt cuvînt înainte al autorului, care prezintă cititorului sovietic cîteva trăsături caracteristice ale vieţii şi operei maestrului Mihail Sadoveanu. **„Cu cît te opreşti mai îndelung asupra creaţiei sale — spune Vasilii Sugoneai — cu atît te pătrunzi mai mult de respect pentru marea viaţă a scriitorului umanist, viaţă închinată slujirii marelui adevăr al artei realiste, apărării nobilelor idealuri ale oamenilor simpli — de pace, libertate, democraţie".**

Viaţa şi opera scriitorului sînt prezentate pe larg în cele şase capitole ale monografiei, intitulate: 1. — Copilăria şi tinereţea. Tradiţiile democratice ale familiei. Creaţia populară orală; 2. — Atmosfera socială a epocii. Curentele literare. Primele lucrări publicate. Domnişoara M., din Fălticeni; Doi copii; 3. — Consacrarea ca scriitor. Realismul critic. „Ion Ursu", „Păcat boieresc", „Pădurea"; 5. — Anii de succese şi insuccese. „Strada Lăpuşneanu", „Varlaam şi Ioasaf", „Baltagul"; 6. — Pe drumul spre realismul socialist. De la Ion Ursu la Mitrea Cocor.

Cunoscînd şi înţelegînd temeinic opera cercetată, bazîndu-se pe un bogat material critic, autorul monografiei înfăţişează cititorului sovietic profilul literar al celui mai mare scriitor romîn în viaţă.

Aşa cum se arată în cuvîntul introductiv, aceasta este „o primă încercare", de a prezenta într-o lucrare unitară drumul creaţiei şi activitatea celui mai mare scriitor romîn, atît de iubit şi respectat de toţi cititorii în mîinile cărora au ajuns lucrările sale.

Apariţia monografiei vorbeşte, o dată în plus, de dragostea şi interesul cu care oamenii sovietici urmăresc dezvoltarea literaturii din ţara noastră. Este un omagiu cald adus poporului romîn, în persoana unuia din cei mai iubiţi reprezentanţi ai geniului său creator, maestrul Mihail Sadoveanu.

V. G.

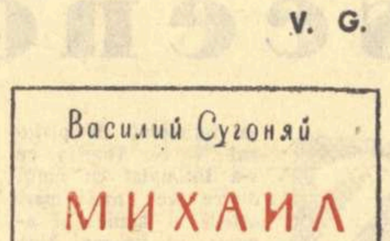

POEŢII LUMII

TH. PIERIDIS

Trei instantanee de la Constanţa

ACUARELA

Aici e ţinutul în care trăiesc pescăruşii şi copiii.

Pescăruşii sînt sus,
copiii aleargă dedesubt.

Restul e suprafaţă verde,
chenar blond
şi limpezime.

CEAŢA

Nu ştii unde sfîrşeşte cerul şi unde începe apa.
Unde sfîrşesc siluetele oamenilor şi unde începe ceaţa.
Unde sfîrşeşte Constanţa şi unde începe portul bogat în călătorii.

Un ţipăt răguşit sfîşie negura.
Un vapor iese în larg — fiindcă întotdeauna
ne aşteaptă o călătorie.

SĂRUTUL

Sub faleză e portul.
In port sînt vapoarele.
Involburări de fum şi de gri hibernal.

O pereche care rătăcea pe aici
se hotărăşte, pentru ce nu se ştie,
să aşeze în tablou o sărutare furişe.

Şi pe fiecare catarg de pe fiecare vapor
S-a ivit dintr-o dată o pată de culoare.

Finale maestoso

Am cunoscut marea poezie, turnată în cristale,
care se numeşte vin.
Am cunoscut suprema cîntare care se numeşte femeie.

Am văzut vapoarele sosind şi plecînd
îmbrăcate în pînze mai uşoare decît fulgii de lebădă.

M-am multiplicat în oameni şi m-am simţit milioane
şi milioane.

Ajuns la pragul bătrîneţii şi al solitudinii,
am simţit ai mei pe toţi copiii oamenilor
în care e cuprins şi pruncul negru care s-a născut într-un sat
din Africa.

Şi tot astfel am fost frunză, picătură de ploaie, stîncă la
marginile oceanului,
după cum am fost firul de pulbere de pe drumuri
sau marele vînt de pe culmile vuitoare.

Am văzut Revoluţia surîzîndu-mi
ca o soră sau ca o iubită.
Şi, din cînd în cînd, ea m-a tras de urechi,
atîta i-am fost de aproape,
atît de mult îmi devenise mamă şi eu copilul ei,
copilul ei greşind ades.

Am trăit în trecut muşcat de durerile facerii,
am trăit în viitor scînteind de nestematele fericirii,
am trăit în prezent
şi am fost arc întins în orice clipă, în orice bătălie,
sau şarjă de oţel în furnalele lumii constructoare.

Şi am cîntat, am cîntat cît m-a ţinut răsuflarea.
Acum pot muri.
Moartea nu poate să mă mai învingă.
Fiindcă sînt viaţă...

In romîneşte de *TAŞCU GHEORGHIU*

Un fapt PE SĂPTĂMÎNĂ

Şoricelul

Nu mai sînt multe zile pînă la 15 martie cînd la Geneva vor începe lucrările conferinţei celor 10 state cu privire la dezarmare. Uniunea Sovietică şi-a făcut cunoscută poziţia sa în această „problemă a problemelor" încă în toamna anului trecut, prin celebrul plan de dezarmare generală şi totală prezentat de N. S. Hruşciov în faţa Adunării Generale a O.N.U. Pînă acum, S.U.A. şi celelalte state occidentale au ezitat să dea un răspuns mai precis propunerilor făcute de Uniunea Sovietică, sub motiv că diverşi experţi, întruniţi în diverse comisii şi comitete, studiază laborios variantele unor planuri proprii. In S.U.A. s-a creeat un comitet condus de juristul Charles Coolidge din Boston, cu scopul de a defini poziţia guvernului american în privinţa dezarmării. A lucrat ce-a lucrat cîteva luni acest comitet şi, pînă la urmă, a prezentat şi un raport. Ziaristul american Ioseph Alsop, cunoscut pentru sentimentele sale fierbinţi faţă de o dezarmare.., la calendele greceşti, relata, într-o corespondenţă transmisă din Washington, că în cerc intim, raportul respectiv a fost botezat cu nostima poreclă de „şoricel". De ce, vă veţi întreba desigur? Pur şi simplu, pentru că raportul comitetului Coolidge pentru dezarmare nu cuprindea nici un fel de propuneri de dezarmare.

Cum se explică faptul că în S.U.A., comisiile şi comitetele de dezarmare se străduiesc ce se străduiesc şi nasc pînă la urmă şoricei? Sau, ca să folosim expresiile lui Ioseph Alsop, de ce Christian Herter, şeful Departamentului de stat, trebuia să pună preşedintelui Eisenhower întrebarea: guvernul S.U.A. doreşte sau nu în mod real dezarmarea?

Cercurile diplomatice din Washington au remarcat că între Departamentul de stat, Pentagon şi Comisia S.U.A. pentru energia atomică există divergenţe care au împiedicat adoptarea unui punct de vedere unitar în problema dezarmării. Pentagonul, unde deţin încă funcţii importante destui strategi ai războiului rece şi cald, vrea să audă despre orice în afară de dezarmare nucleară. „New York Herald Tribune" observa că „vechea pshiologie a monopolului nuclear supravieţuieşte cu încăpăţînare la Pentagon, sfidînd în mod făţiş realităţile crude ale istoriei recente". Şoricelul comitetului Coolidge nu e însă numai un produs al pshiologiei, fie chiar al unor generali sus puşi de la Pentagon. Originea lui e ceva mai terestră. Cînd s-a discutat problema bugetului militar în Congresul S.U.A., unde preşedintele Eisenhower a cerut 41 miliarde dolari pentru cursa înarmărilor, au existat acolo glasuri (şi în presa americană de altfel) care s-au declarat nesatisfăcute cu numai atîtea miliarde cheltuite în industria masacrului atomic. Există vreo legătură între asemenea voci ale sumbrului cor nuclear şi, de pildă, interesele familiei Rokefeller, mai cu seamă de cînd domnul Nelson a renunţat la speranţa de a deveni preşedintele S.U.A.? Dacă s-ar da publicităţii numele generalilor şi senatorilor, membri în consiliile de administraţie ale diverselor trusturi interesate în industria armamentelor s-ar vedea mai bine cum a fost posibil să se nască un anume şoricel.

In S.U.A. se nasc şi există oameni. Oameni din toate păturile sociale. Ei vor avea pînă la urmă cuvîntul hotărîtor. Ei vor face posibil ca la tratativele internaţionale care se vor desfăşura în primăvara acestui an S.U.A. să se prezinte cu altceva decît cu un simplu şoricel.

Ion MIHĂILEANU

contrapunct

O piesă pînă acum necunoscută, a lui Eugene O'Neill, a văzut de curînd lumina tiparului în editura Universităţii Yale. Piesa a fost scrisă în 1941 şi este în prezent singura cunoscută din ciclul de opt piese într-un act pe care O'Neill l-a conceput în acea perioadă.

In piesa intitulată „Hewdgee", autorul dezvoltă o variantă a temei sale preferate despre iluzie şi realitate. Revista „Théâtres-arts" subliniază simplitatea compoziţiei şi laconismul dialogului – diferit de stilul obişnuit al lui Eugene O'Neill.

●

Poliţia oraşului Brisbaine din Australia a fost de curînd pusă în stare de alarmă: potrivit dispoziţiei primarului, echipe de poliţişti au fost trimise în toate librăriile şi bibliotecile oraşului, pentru a confisca un mic album ilustrat cu versuri pentru copiii de vîrstă preşcolară. Albumul, intitulat „Floarea de prun", fusese editat în R. P. Chineză, în limba engleză. Motivul proscripţiei, după cum a relatat presa de dreapta, a fost următorul: versurile albumului cuprindeau cuvîntul „cooperativă", iar copiii cărora le era destinat albumul „aflau despre modul de viaţă comunist ca despre un fenomen normal".

●

După cum se ştie, cunoscutul actor sovietic, Serghei Bondarciuk, ia parte la realizarea filmului italian „Noapte deasupra Romei". Serghei Bondarciuk a făcut corespondentului revistei „Vie nuove" următoarea declaraţie:

„Am primit cu plăcere propunerea lui Rosselini pentru că m-a interesat şi m-a atras subiectul filmului „Noapte deasupra Romei".

„...Am vrut să interpretez un rol într-un film regizat de Rosselini pe care îl consider ca unul dintre cei mai mari regizori cinematografici ai timpului nostru".

La întrebarea corespondentului, adresată de data aceasta regizorului, ce l-a făcut să creeze un film în care reia tema luptei împotriva fascismului, Rosselini a răspuns:

„Sînt o mie şi una de motive. Este necesar să ne amintim în Italia de astăzi, prin care fasciştii se plimbă în toată voia, trecutul nostru nu prea îndepărtat..."

●

Alarmată, ca atîtea spirite lucide, de criza teatrului francez, în care se vede un reflex al unui impas cultural mai adînc, publicaţia „Théâtre" consideră în editorialul numărului din 3 ianuarie a.c., că ieşirea din marasm nu depinde de burghezia „inaptă să facă să trăiască" cultura, ci de popor. Deşi păstrînd iluziile despre pretinsul rol de arbitru între clase pe care l-ar juca statul burghez, (revista solicită acestuia intervenţia în favoarea constituirii unei culturi democratice), e de reţinut că modelul invocat pentru tipul nou de teatru este cel socialist. Astfel, vorbind despre necesitatea întreţinerii sălilor de spectacol destinat copiilor ca mijloc de educare timpurie a unui gust artistic superior, periodicul citat se întreabă: **„Este oare posibil ca Franţa să nu sprijine teatrul pentru copii (sau atît de puţin), în timp ce numai unul singur dintre cele 32 de teatre pentru copii din U.R.S.S., cel din Moscova, de ex., primeşte 100 de milioane (franci n.n.) doar pentru cheltuielile regiei?"**

●

Teatrul popular din Rostock (R.D.G.) a pus în scenă piesa lui Manfred Richter „Insula zeilor". Piesa este închinată lui Manolis Glezos, erou naţional al Greciei.

●

Cîţiva scriitori francezi şi italieni au împărtăşit ziarului „Unita" planurile lor de creaţie pe anul 1960.

Salvatore Quasimodo:

„...Pot anunţa că am început să lucrez la o piesă care se numeşte „Diavolul vîndut".

Premiera va avea loc la Stockholm anul acesta. Este prima mea lucrare scrisă pentru teatru. Este posibil ca în Italia să apară un nou volum din versurile mele, printre care este o poezie în care evoc amintirile zilelor petrecute în Moscova...

Louis Aragon... Şi în 1960 şi în 1961 mă voi concentra cu desăvîrşire asupra unui singur lucru: în colaborare cu André Maurois voi scrie cartea „Istoria U.R.S.S. şi S.U.A. în expunere paralelă, de la 1917 pînă la 1960." Maurois va crea partea care priveşte Statele Unite, iar eu, Uniunea Sovietică. Ne-am obligat să predăm manuscrisul la 30 decembrie 1961.

Alberto Moravia: Sper să-mi termin noul roman. Ce reprezintă el? Este greu de spus cu exactitate. Dealtminteri nici n-aş vrea să vorbesc despre el înainte de a-l termina. Cînd lucrezi la ceva, poţi vorbi despre asta la nesfîrşit. Eu prefer să lucrez.

In afară de aceasta, voi mai avea de îndeplinit împreună cu Pazzolini o muncă concretă: scriem un scenariu după „Povestirile Romei".

Arthur Adamov: Aş vrea să termin mai repede o piesă la care lucrez acuma şi aş vrea, se înţelege, să fie izbutită. Este o piesă despre Comuna din Paris, se numeşte „Primăvara anului 1871". Sper că în 1960 ea va fi pusă în scenă în multe ţări şi, înainte de toate, în Franţa..."

●

La „Living Theater" din New York, un teatru de altfel animat de bune intenţii de reînoire a repertoriului, se dovedeşte încă odată că „bunele intenţii" pot pava şi fundăturile artei...

Ultima premieră, „The connection" – a tînărului dramaturg Jack Geller, este vădit inspirată din „In aşteptarea lui Godot" a lui Beckett.

De astădată însă, în locul vagabonzilor, personajele care aşteaptă fără să ştie ce sînt oameni intoxicaţi cu drog-uri. De-a lungul mai multor tablouri, ei se scobesc în urechi, nas, se scarpină cu asiduitate şi comunică „meditaţii şi cugetări" de calibrul: „Dacă omul e transparent, cum explici că are umbră?" – sau: „Incerc să vînd o ideie. Ce e rău în asta?"

Spectatorii şi critica sînt însă de altă părere. Fără a se lăsa impresionaţi de mărturisirea autorului: „piesa are element autobiografic – pînă la vîrsta mea de 27 de ani, am încercat toate stupefiantele, de la heroină pînă la peyote" – mai mulţi profesori din Noua Anglie au calificat piesa, „un abces pe corpul societăţii noastre". Iar cronicarul lui „New York Times" a definit-o: „Un simplu morman de gunoi".

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct). MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct). CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 11 (313) — Joi 10 martie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50

V. N. JUKOV — „Nu pierdeți nici un minut!"

Un mare succes internațional

Marea călătorie a tovarășului Nikita Sergheevici Hrușciov în țările din sud-estul asiatic a luat sfîrșit. Se poate face acum bilanțul acestei istorice activități, în care s-a afirmat cu putere și entuziasm dragostea de pace a popoarelor din această parte a lumii, prietenia și recunoștința lor pentru Uniunea Sovietică, simpatia entuziastă și sinceră pentru omul de stat N. S. Hrușciov.

Ceea ce a caracterizat, fără deosebire, primirea pe care India, Uniunea Birmană, Republica Indonezia, Afganistanul au făcut-o primului ministru al U.R.S.S. a fost entuziasmul unanim, spontan, grandios. Fără buletine scrise, fără formalități organizate, N. S. Hrușciov a realizat un fel de plebiscit prin viu grai, prin care milioane de oameni și-au arătat voința lor neclintită pentru pace. Această atitudine a popoarelor lumii pentru stegarii luptei pentru pace era cunoscută, dar niciodată încă ea nu s-a manifestat mai viu și mai hotărît în atîtea țări deodată și cu un asemenea entuziasm.

Oricare ar fi orînduirile sociale, deosebirile lor de dezvoltare materială și culturală, limbile în care se exprimă, ideea păcii strînge laolaltă toate popoarele în cea mai impresionantă forță de masă care s-a manifestat vreodată.

Iată un sol al unei mari puteri care are un cuvînt atît de hotărîtor la masa unde se hotărăște soarta lumii, venind ca prieten în țările sud-estului asiatic, nu pentru a instala baze militare, stocuri de bombe atomice sau platforme de lansare, ci pentru a oferi fabrici și a înzestra ferme. Iată-l cutreierînd un continent, neobosit, mereu viu și înțelept, în mondiala sa „campanie" pentru pace.

Mi se pare că nimic nu ar putea exprima mai frumos această misiune de un umanism grandios, decît vorbele alese cu înțelepciune veche și poezie delicată, specifice orientului care-a născut anticele culturi, — ale mesajului de salut adresat de locuitorii Calcuttei, președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. In acest mesaj se spune:

„Incepînd din 1955, duceți din țară în țară, cu o energie neobosită, ideile păcii și prieteniei în întreaga lume. Activitatea dvs. este tot atît de minunată ca și măreţele realizări ale științei sovietice, care a pătruns în spațiul cosmic și a cucerit luna.

Fie ca sputnicii și rachetele dvs. să poarte mesajele păcii și progresului spre planete și aștri.

Fie ca ura de veacuri a Indiei împotriva războiului, violenței și lăcomiei și asupririi, să se unească cu năzuințele de pace ale poporului Uniunii Sovietice și să călăuzească omenirea spre admirabila epocă a progresului. Acesta este visul cel mai scump al cetățenilor din Calcutta".

Cine stă în fața unui glob pămîntesc și îl învîrte pe axul lui, citind: New-York, Chicago, San Francisco, Delhi, Calcutta, Kabul, Bogor, Djakarta, Bandung, Denpasar, Surabaya, Rangoon și petrece cu privirea toate meridianele, nu se poate să nu rămînă uimit și plin de admirație pentru prodigioasa energie a omului care nu precupețește nimic, nici oboseală, nici sănătate, pentru a sluji cauzei păcii în lume.

Și itinerariul nu s-a sfîrșit. Se reîncepe peste cîteva zile, pe alte paralele, spre Paris.

In India, uriașele manifestări, la care au participat sute de mii de oameni, au fost expresia prinosului pe care poporul indian l-a adus omului de stat luptător pentru pace și totodată semnul prieteniei între India și U.R.S.S.

Rezultatele vizitei, sintetizate în comunicatul comun, marchează constatarea slăbirii încordării internaționale; foloasele schimburilor de vizite și contacte personale; aprobarea comună a dezarmării generale; unirea în luptă pentru pace a celor două țări; mai

de Demostene BOTEZ

largi legături economice și culturale; un credit de 1,5 miliarde de ruble.

Comunicatul mai subliniază ca fapte pozitive: reducerea forțelor armate a U.R.S.S. ca și neutralitatea Indiei și neparticiparea ei la orice alianțe militare.

Vizita în Uniunea Birmană se caracterizează prin același acord, între cele două țări, asupra tuturor marilor probleme internaționale, cît și prin spiritul de egalitate în drepturi, de respect al independenței și neamestec reciproc, care a condus ca un fir alb, — albul păcii, — în tot timpul discuțiilor.

Și aci, ca pretutindeni, marile manifestări de bucurie ale maselor largi populare, ca și însuflețirea comentariilor făcute de opinia publică, de către oamenii politici, indiferent de partid, de fruntașii vieții culturale, de ziariști și personalități, arată că întreg poporul Uniunii Birmane este, în fond, semnatarul comunicatului comun, că acesta nu face decît să exprime voința unanimă a poporului.

Dar la Bandung, ca și la Djakarta și la Bogor, s-au făcut declarații și constatări care privesc nu numai poporul indonezian și destinele lui, ci însăși politica internațională de astăzi.

Cuvîntarea tovarășului N. S. Hrușciov în parlamentul indonezian cuprinde, de asemeni, și reafirmarea poziției U.R.S.S. într-o seamă de probleme generale, și a concepției prietenești și de ajutorare ce trebuiesc să călăuzească astăzi relațiile dintre popoare: „Ajutăm tinerele state independente să-și construiască o economie națională. In 1960, Uniunea Sovietică va ajuta la construirea a 383 diferite întreprinderi industriale în 22 de țări ale lumii. De regulă nu acordăm ajutoare sub formă de mărfuri de consum, așa cum fac țările occidentale. Uniunea Sovietică acordă ajutor în primul rînd pentru ca țările care beneficiază de el să-și poată crea în adevăr o industrie proprie, care să producă nu numai mărfuri de consum, ci în primul rînd mijloace de producție și să poată crea astfel o bază materială trainică, care să întărească independența politică și economică a acestor țări".

Șeful cărei mari puteri a avut vreodată o asemenea concepție în care speculația comercială, în fond subjugantă, este înlocuită cu adevăratul ajutor menit să pună pe picioare, nu să secătuiască, economia unui nou stat?! Uniunea Sovietică a acordat Indoneziei un credit de 250 milioane dolari, care vor servi pentru realizarea planului general de dezvoltare a Indoneziei în viitorul apropiat, ce cuprinde: construcția de oțelării; uzine metalurgice, chimice, fabrici textile un reactor atomic... etc.

In cuvîntarea rostită la Universitatea națională indoneziană, tovarășul Hrușciov a făcut, de asemeni, o serie de declarații de mare importanță internațională, din care citez:

„Au rămas de domeniul trecutului vremurile cînd puterile occidentale se legănau în iluzia că istoria universală s-ar făuri numai în cîteva capitale occidentale, în consiliile de administrație ale băncilor care și-au întins tentaculele financiare în întreaga lume, susținute de crucișătoarele puterilor coloniale. Istoria este făurită de popoarele întregii lumi. Poate oare să-și închipuie cineva în zilele noastre rezolvarea vreunei probleme internaționale importante fără China, fără India, fără Indonezia și fără alte state din Asia și Africa?"

Marea călătorie pe care tovarășul Hrușciov a întreprins-o în sud-estul Asiei a avut un succes strălucit. Ea a dat un nou prilej de manifestare a marii simpatii pe care popoarele din această parte a lumii o au pentru Uniunea Sovietică; a afirmat atașamentul popoarelor pentru pace, a reafirmat caracterul prietenesc al politicii internaționale sovietice, a întărit ideea coexistenței pașnice, a întărit solidaritatea luptătorilor pentru pace, a fixat însemnate probleme internaționale asupra cărora aceste sute de milioane de oameni sînt de acord.

Ca parte a lagărului socialist, țara noastră se bucură și aduce prețuirea ei entuziastă acestui mare succes care înseamnă un mare pas spre cucerirea păcii.

ISTORIA IN INIMILE NOASTRE

Există o istorie a faptelor și întîmplărilor consemnate în manuale, dar există și o istorie întipărită adînc în inimile oamenilor. 6 Martie 1945. Am fost martorul acelei zile, împreună cu imensa majoritate a populației țării noastre. Am trăit istoria și am înscris-o în inimile noastre.

Țara gemea, însîngerată. Ne despărțeau doar cîteva luni de ieșirea dintr-un război pe care poporul nu-l dorise și căruia i-am plătit un crud tribut de sînge și de suferințe. Pretutindeni ogoare înțelenite, gări pustiite, orașe în ruină, îndoliate. De cîteva luni, ostașii noștri își găsiseră, în sfîrșit, aliații lor firești și luptau alături de ei împotriva celui mai crîncen dușman al umanității, trupele naziste, undeva, departe, în Apus. Poporul nădăjduia să înceapă în sfîrșit o viață nouă. Țăranii sperau să capete pămînt și muncitorii, de lucru. Palatul însă și oamenii lui, aceeași monstruoasă clică, responsabilă de participarea noastră la un război antipopular, împotriva Uniunii Sovietice, vegheau ca minutarele ceasornicului să rămînă încremenite pe cadranul istoriei. Reforma agrară era amînată de un guvern reacționar, reprezentînd interesele boierilor; fabricile patronilor nu lucrau, atunci cînd cuvîntul Partidului chema la sporirea producției sub lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie". Însăși opera de salubritate națională, constînd în demascarea, prinderea și pedepsirea criminalilor de război, era împiedicată sistematic și organizat.

Partidul Comuniștilor însă conducea lupta întregului popor cu bărbăție, calm și înțelepciune. La îndemnul comuniștilor plugurile țăranilor intrau în ogoarele boierilor și, în condiții dramatice, în hale cu geamuri sparte, în ateliere fără acoperișuri, munci-

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 6)

TEORIA LENINISTĂ a REFLECTĂRII și CRITICA LITERARĂ

Teoria leninistă a reflectării, definind legile unice ale cunoașterii umane, constituie, implicit, și fundamentul esteticii noastre.

In formula ei diferențiată, dialectica procesului de cunoaștere realizează ridicarea de la contemplarea vie, senzorială, la abstracții particulare și, de la acestea, la concret. „Pe primul drum — scria Marx — reprezentarea totală s-a volatilizat într-o determinare abstractă; pe cel de-al doilea, determinările abstracte duc la reproducerea concretului pe calea gîndirii". „Semnificația generalului — nota Lenin în Caiete filozofice — este contradictorie: el este mort, impur, incomplet etc. etc., însă el este numai o treaptă către cunoașterea concretului, deoarece noi nu cunoaștem niciodată concretul în întregime. Suma infinită a conceptelor, a legilor etc. generale ne dă concretul în plenitudinea lui". Concretul senzorial este punctul de plecare al cunoașterii. Concretul reprodus de gîndire este punctul final al procesului. Abstracțiile sînt mijlocul pentru atingerea acestui punct. Practica vie constituie izvorul cunoașterii concret-senzoriale și, în același timp, unicul criteriu de verificare a concretului final.

Specificitatea aceluiași proces în cunoașterea artistică constituie, încă, un obiect de studiu al esteticii marxist-leniniste, mai ales în ceea ce privește identificarea modului în care se realizează ridicarea de la o treaptă la alta. Dar esențială este încorporarea generalului în individual, deci trecerea de la o treaptă la alta fără „volatilizarea" reprezentării totale, ci chiar în forma concretă a acestei reprezentări. Reproducerea finală a concretului se face pe calea imaginii, păstrată de-a lungul întregului proces, dar cu valoarea preschimbată calitativ.

Inţelegerea științifică a dialecticii leniniste scoate în evidență nu numai caracterul unitar în varietate al procesului de reflectare, ci și legătura strînsă, deasupra specificității, între o cale și alta de cunoaștere. Ignorarea acestei legături între cele două căi, care au același izvor și același obiect esențial — realitatea obiectivă — este tot atît de primejdioasă ca și ignorarea specificității.

Distincția leninistă între cele două căi se opune antagonic oricărei încercări de a acorda reflectării artistice o independență absolută față de cea teoretică, atribuindu-i artei o forță mistică, de pătrundere intuitivă, „scutită" de treptele cunoașterii.

Estetica idealistă antirațională și antidialectică, de tipul Croce, disjunge astfel categoric cunoașterea critică de cea teoretică:

„Cunoașterea umană — afirmă Croce — are două forme: ea e sau cunoaștere intuitivă sau cunoaștere logică; cunoaștere prin imaginație sau cunoaștere prin inteligență; cunoaștere a individualului sau cunoaștere a universalului; a lucrurilor sau a raporturilor lor; ea este, în cele din urmă, sau producătoare de imagini sau producătoare de concepte".

Acest sau-sau metafizic duce, în fond, la anularea funcției gnoseologice a artei. „Producătoare de imagini" sau „producătoare de concepte" — de fapt reproducînd realitatea obiectivă în noțiuni și raționamente sau în imagini — cunoașterea nu se poate opri la „individual", izolat, fără să rămînă în faza elementară a primei ei trepte. Estetica marxist-leninistă nu cunoaște decît „individualul" ca întruchipare a „universalului", adică numai în măsura în care, prin el, se dezvăluie „universalul" însuși. Reflecția subiectivă se supune legilor cunoașterii sau se autodesființează ca reflecție, asemeni „complexului de senzații" ale subiectiviștilor. O pură cunoaștere prin „imaginație", concepută metafizic și mistic, e o absurdi-

ÎNVĂȚÎND DE LA LENIN

tate teoretică. Lenin arată că, într-o măsură sau alta, imaginația, fantezia, e proprie oricărei forme de cunoaștere, pentru că nici una nu poate fi un calc automat al realității obiective. Nici noțiunea, conceptul, subliniază Lenin, nu este o copie, „un act simplu nemijlocit, de oglindire inertă, ci un act complex, cu caracter dublu, zigzagat, care cuprinde în sine posibilitatea desprinderii fanteziei de viață". Cu atît mai mult fantezia are un rol, ba încă unul hotărîtor, în artă, constituind unul din aspectele caracterului contradictoriu și complex al imaginii, dar condiția contribuției ei, prin potențare sensibilă, la reflectarea realității obiective, stă tocmai, ca și în cazul cunoașterii teoretice, în a nu se desprinde de viață, în a nu înlocui reflecția însăși.

O cale exclusiv intuitivă de cunoaștere, indiferentă și antagonică față de cea teoretică, opunînd inteligenței — imaginația, este ceea ce, în fond, susțin, în ciuda aparentului aparat marxist, esteticienii revizioniști care neagă rolul hotărîtor al concepției, al ideologiei în artă, susținînd că talentul singur ajunge pentru reflectarea veridică a realității și combătînd principiul leninist al partinității.

Iată de ce studiul profund și sistematic al teoriei reflectării, astfel cum a elaborat-o Lenin în Materialism și empiriocriticism și în bogatele sale adnotări creatoare din „Caiete filozofice", se impune criticii și teoriei literare ca o sarcină permanentă și de imediată actualitate totodată. Teoria trebuie să ne slujească în practica efectivă a criticii noastre.

In acest sens, e deosebit de semnificativ faptul că, în toiul luptei pentru elaborarea bazelor ideologice ale partidului de tip nou, a teoriei consecvent materialiste și dialectice, privind reflectarea, Lenin acorda o extremă importanță criticii literare, acestei „estetici în mișcare", cum o numea Bielinski. „Este tocmai dorința mea să creez o rubrică permanentă de critică literară în Proletarii, — îi scria lui Lunacearski — după ce îi comunicase acest proiect și lui Gorki, sugerîndu-i să-l realizeze. Lenin însuși dădu, în acel timp, un excelent model de aplicare concretă a teoriei reflectării în practica analizei literare, prin articolele sale despre Tolstoi.

Insemnătatea acestor articole pentru înțelegerea sarcinilor criticii literare, a modului în care trebuie ea să aplice teoria leninistă, este uriașă.

Pe de o parte avem un exemplu ilustru de metodologie a cercetării literare. Fără să intrăm în detalii, trebuie să arătăm că Lenin definește opera artistică a lui Tolstoi ca oglindă artistică a epocii, în unitatea ei indestructibilă cu concepțiile teoretice ale scriitorului, deduse din opera însăși sau enunțate doctrinar. Cunoașterea artistică și cunoașterea teoretică, deci, acționează împreună, determinate de aceeași geneză socială.

Un artist nu poate fi mare dacă nu e și un profund cugetător. Incă Hegel, de la care avem atîtea de învățat, dacă îi interpretăm materialist dialectica, arătase rolul gîndirii teoretice, al concepției filozofice în creația artistică. „Un adevărat poet — scrisese el în «Fenomenologia spiritului» — trebuie, înainte și în timpul creației, să cugete și să raționeze". Apoi, în „Estetica": „artistul trebuie să fi cugetat profund asupra esențialului și a adevărului în toată amploarea și profunzimea. Căci fără cugetare, omul nu poate deveni conștient de ceea ce este în el, și, în orice mare operă de artă, se observă că mate-

Savin BRATU

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMĂR:

- O pagină închinată scriitorului ASZTALOS ISTVAN (pag. 3)
- JUDECATA — Capitolul final din vol. II al romanului „Pămînt desțelenit" de MIHAIL ȘOLOHOV (pag. 5)
- Clasic și contemporan de Ion Fintesteanu (pag. 7)

LUCIA COSMESCU — „Inscrierea în colectivă"

PREZENȚA LUI ARISTOTEL IN LOGICA MODERNĂ

de acad. Athanase JOJA

In realitatea obiectivă, există o dialectică a singularului și a universalului, iar gîndirea reflectă această opoziție necesară. Nu există o știință a senzației, dar nu există nici știință posibilă fără preexistența senzației.

Logica lui Aristotel este „substanțialistă", în sensul în care recunoaște existența obiectivă a lumii exterioare și în care afirmă că nu există relații în sine, desprinse de obiectele relate în măsura în care nu descompune lumea într-o imensă și fantomatică rețea de relații. După Aristotel, legile și categoriile logice reproduc legile și categoriile ontologice. In „Despre suflet", Aristotel declară că formele inteligibile sînt conținute în formele sensibile[1]). In Categorii Aristotel afirmă că stările sufletului sînt identice la toți oamenii, după cum identice sînt și lucrurile ale căror imagini sînt aceste stări. Aristotel socotește că eficacitatea logică a silogismului se explică prin faptul că imită ordinea naturii. Categoriile nu au, ca la Kant, o valoare pur subiectivă, ci obiectivă. Intr-adevăr, categoriile sînt, în primul rînd, genurile supreme ale ființei și în al doilea rînd ale gîndirii. E foarte superficial să se afirme că Aristotel a dedus categoriile din gramatică; categoriile au fost deduse din realitatea obiectivă, pe care gîndirea și gramatica nu fac decît să o reflecte. Gîndirea este adevărată dacă reflectă realitatea.

Se reproșează adesea lui Aristotel acest ontologism al logicii sale și se aduc omagii stoicilor de a fi luat calea formalismului, a sciziunii dintre logic și obiectiv.

Profesorul Bochénski scrie cu privire la acest subiect: „In timp ce, la Aristotel, statutul ontologic al formulelor nu este determinat cum se cuvine (nu știm dacă ele sînt suite de cuvinte sau structuri mentale sau obiective), stoicii au elaborat o teorie semiotică rafinată și au stabilit teoremele lor logice în așa fel încît să poată însemna totdeauna ceva aparținînd domeniului semnificațiilor[2]).

Desigur, logica stoică, care este o logică a propozițiilor, are merite excepționale dar este fals să se spună că nu știm dacă formulele, la Aristotel, sînt structuri lingvistice, mentale sau obiective. Textele dovedesc cu prisosință că Aristotel consideră formele logice ca exprimînd structuri mentale care, la rîndul lor, exprimă și traduc structurile obiective. Capitolul I din „Despre interpretare" nu lasă nici o îndoială în această privință.

Dar nu trebuie să se creadă că, de vreme ce logica lui Aristotel are un caracter ontologic, ea nu ar fi o știință formală. Dimpotrivă, ea este formală, fiindcă nu se ocupă de conținuturi determinate ale gîndirii, ci de forma gîndirii, care, ea însăși, reflectă forma proceselor obiective. Toată lumea cunoaște vestitele silogisme în barbara:

1) Toți oamenii sînt muritori
Socrate este om
Deci Socrate este muritor

2) Toți oamenii sînt muritori
Toți grecii sînt oameni
Toți grecii sînt muritori.

Ele sînt, în mod obișnuit, atribuite lui Aristotel, dar, cum spune Jan Lukasiewicz, în lucrarea sa Aristotle's Syllogistic[3]), „nu se găsește nici un silogism cu termeni concreți în Analiticele Prime[4]). Aristotel, spune Lukasiewicz — a introdus litere în locul subiectelor și predicatelor concrete".

Lukasiewicz definește logica lui Aristotel ca o teorie a relațiilor A, E, I și O în cîmpul termenilor universali[5]).

Celebrul logician observă că „logica formală și logica formalistică sînt două lucruri diferite. Logica aristotelică este formală fără a fi formalistică, în timp ce logica stoicilor este în același timp formală și formalistică".

Lukasiewicz pretinde că Aristotel și peripateticienii nu erau formaliști, fiindcă socoteau că esența silogismului depinde nu de cuvinte, ci de semnificația lor.

Peripateticienii considerau că forma lingvistică nu era decît vehiculul gîndirii — și de aceea logica aristotelică este o logică formală și filozofică, bazîndu-se pe o concepție filozofică realist-empiristă, studiind procedeele gîndirii în raport cu capacitatea lor de a exprima realitatea obiectivă.

Stoicii nu greșeau nici ei vrînd să despartă logica de contextul ei filozofic, să o facă formalistică — ei făceau astfel studiul procedeelor logice mai direct, și prin aceasta erau precursorii logicii moderne, ai calculului propozițional.

In ceea ce privește erorile care sînt imputate lui Aristotel—nelegitimitatea subalternării conversiunii per accidens și a silogismelor în p (baralipton, darapti, felapton, fapesmo) — aceasta se bazează, pe cît se pare, pe o neînțelegere, pe necunoașterea caracterului logicii aristotelice și pe o eroare, o confuzie în privința celor două logici: formală-aristotelică și matematică.

Astăzi logisticienii sînt mult mai rezervați în atitudinea lor față de logica filozofică, judecățile lor sînt mult mai nuanțate și adesea ei consideră logica clasică ca o parte integrantă a logicii simbolice.

Lukasiewicz observă că Aristotel a introdus variabilele în logică: „introducerea variabilelor în logică este una din cele mai mari invenții ale lui Aristotel".[6]).

Se pune totuși o întrebare: logica aristotelică prezintă un interes exclusiv istoric — sau își conservă un interes științific actual?

E oare normal și conform progresului științei să existe două logici, o logică clasică și o logică simbolică? De ce această bifurcare a logicii?

Unii autori, printre care Alonzo Church, cred că subiectul logicii formale clasice și cel al logicii simbolice este același, și că logica simbolică nu se deosebește de logica veche printr-un subiect distinct, ci printr-o metodă nouă și puternică. Acești autori sînt de părere că logica clasică analizează judecățile predicative și că socotește cele trei principii, al identității, al contradicției și al terțiului exclus, drept presupuneri fundamentale ale raționamentului și chiar că toate celelalte principii ale logicii pot fi deduse din acestea[7]).

„Subiectul logicii formale, cînd este tratat prin metoda stabilirii unui limbaj formalizat, se numește logică simbolică sau matematică, sau logistică. Cît despre metoda însăși, o vom numi metodă logistică"[8]).

Din acest punct de vedere, s-ar pune

(Continuare în pag. 6)

Vezi începutul în „Gazeta literară" nr. 10/1960.

PLUS și MINUS

Pe drumul romanului

Un interesant fragment de roman publică în „Tribuna" nr. 9 din 3 martie 1960 Vasile Rebreanu. Tînărul prozator se dovedește un bun observator, capabil să surprindă în pagini de autentică vibrație psihologia atît de complicată a adolescenței (conturarea personalității tînărului Ostrița).

Un articol care nu-și îndeplinește menirea

In „Contemporanul" nr. 9 (698), a apărut articolul „Impotriva vulgarității pe scenă" semnat de Margareta Bărbuță. Este realmente inadmisibil ca pe scenele noastre să se strecoare vulgarități și accente degradante, iar combaterea unor asemenea manifestări este binevenită. Credem însă că în articolul citat se exagerează, considerîndu-se că asemenea abateri ar constitui, în viața teatrală romînească de azi, „un fenomen simptomatic" cu caracter generalizant. De asemenea, ne mirăm că exemplificările se referă în cea mai mare parte la spectacole meritoase, care se află printre cele mai bune realizări ale teatrelor noastre. Condamnarea lapidară a unei cronici dramatice la „Azilul de noapte", într-o jumătate de frază, nu ni se pare, de asemeni, indicată, oricît de discutabile ar fi fost opiniile criticului în cauză. Articolul, pornit dintr-o bună intenție și cu un obiectiv util și interesant, nu beneficiază, din cauza acestor deficiențe de argumentare, de ascuțișul critic necesar.

Constatări și recomandații

In „Contemporanul" nr. 10 (699), cronica lui Radu Popescu despre două volume de versuri de Eugen Frunză, conchide: *„In orice caz, Frunză a făcut un progres demn de relevat și tocmai de aceea am declarat că ni se pare mai semnificativ volumul «Cîntece de veghe», deși mai puțin realizat"*.

Recomandația finală făcută poetului Eugen Frunză este de a-și *„continua efortul său de adîncire pe linia unei biciuiri a imaginației"*.

Spirit critic

In nr. 1/1960 al *„Iașului literar"*, V. Adăscăliței relevă apariția îmbucurătoare a unei culegeri de folclor din regiunea Suceava. Autorul recenziei ne face cunoscut că, pentru apariția acestei culegeri, au fost necesari un autor, o Casă regională de creație „care a patronat această operă" și o editură. Mai aflăm din această recenzie că informatoarea Varvara Munteanu este probabil autoarea unei variante a cunoscutei balade „Miorița", și care, „prin unele tendințe moralizatoare manifestate ici și colo", vine „în contradicție cu rezolvarea schematică prezentă în imensa majoritate a variantelor cunoscute". Dacă putem fi de acord că pentru apariția unei culegeri de folclor sînt necesari cel puțin un culegător și o editură, nu credem că putem accepta cu inimă ușoară formula exigentului critic ieșean, care vede în „variantele cunoscute" ale „Mioriței" rezolvări schematice...

Biografia socială a personajului

Caracterul unitar al biografiei sociale se vădește la Galan și prin mijloacele realizării logicii interioare a eroului, a legăturii dintre formația anterioară și evoluția lui prezentă.

Actualul președinte al comitetului provizoriu din anii puterii populare este unul dintre acei **„tari, puternici, bogați, mîndri și neînduplecați, așa cum erau de fapt Erhanii, așa cum se știau ei întotdeauna"**. Dar puterea socială, proprietățile și beneficiile lor materiale de altă dată au dispărut. A rămas însă vechea deprindere a violenței, atitudinea crudă, intransigența în lupta socială, tenacitatea aproape sălbatecă în urmărirea pînă la capăt a scopurilor. Or, speranța restaurării vechiului regim, întreține această permanentă tensiune sub o formă acută. Erhan acționează, dar numai pe ascuns, sub masca prieteniei pentru regimul democrat-popular. Tumultul său lăuntric este strunit puternic, reacțiile exterioare, dirijate cu tact. Aceeași logică socială, ca și la Simion Berijan, se manifestă altfel în lupta pentru consolidarea puterii. Structura interioară a lui Erhan este desigur o consecință elementară a situației, o reacție inerentă noilor condiții; el tinde, printr-un gest reflex spre izolare — pentru rațiuni de apărare și diversiune.

Erhan și-a creat o obișnuință care reclamă contact permanent, prompt, cu pulsul opiniei publice a satului. Cucerirea încrederii devine obiectiv strategic fundamental pentru continuarea influenței de altădată în actualele condiții istorice. Intr-o bătălie care se dă zilnic, el se află invariabil la postul lui, scotocind perseverent gîndurile oamenilor: **„aerisea, adică se lipea de pervazul ferestrei deschise ca de balustrada unei tribune, contopindu-și oarecum biroul cu ulița, primea bineţe... dădea bineţe... arunca o vorbă unuia... altuia îi cerea un sfat!"** Călcînd fără ezitări peste orgoliul și mîndria sa caracteristică, Erhan consimte să stea de vorbă cu oricine, răbdător și supus, ba acceptă chiar și umilirea, dacă prin aceasta se poate apropia mai ușor de oameni; insistă să capete sfaturi elementare, pe care altădată le-ar fi respins cu un violent dispreț (în discuția cu Mihalache Cărășel). Neclintirea pozițiilor sociale ale Erhanilor este demonstrată astfel — după Erhan — practic, în văzul tuturor, ca o axiomă, prin afectarea liniștii exterioare, a calmului desăvîrșit, a tabieturilor neschimbate.

Duritatea mai veche a lui Erhan, cel din neamul chiaburilor **„tari, puternici, bogați, mîndri și neînduplecați"** se convertește acum în puterea de a judeca și stăpîni reacțiile prezente. Aceasta impune o prudență excesivă în momentele de relaxare ca și în situațiile încordate. La capătul unui zbucium mistuitor, cînd arestarea fiului nesăbuit în acțiunile lui reacționare, poate antrena prăbușirea întregii familii, Erhan (stors de chinul tuturor îndoielilor și al amenințărilor) trebuie să facă dovada calmului în fața alternativei cumplite pe care o aștepta. Și într-adevăr — **„cînd ușa sări în lături, Filip fu întîmpinat de un Erhan odihnit, zîmbitor, proaspăt, mulțumit să-i strîngă mîna și să-l întrebe cu ce-l poate ajuta!"** Explicația disimulației este sugerată cu mult timp înaintea scenei respective. Ingenioasă ni se pare, de exemplu, autorecomandarea lui Erhan prin relatarea „cazului dificil", al biografiei sale. „Omul cinstit", căzut, chipurile, victima neamurilor nedemne, care-i întinează viitorul politic — este ipostaza preferată a personajului. El abordează subiectul respectiv cu o tactică anume, la început **„cam în silă"**, însă continuă discuția **„cu interes"**, chiar și **„neîntrebat"**, pentru ca însfîrșit să ofteze adînc și să pară că se **„străduiește să se îmbărbăteze"** (...**„asta mi-i partea!"**). Limbajul personajului este aici mai expresiv, simulînd cu perfidie simplitatea oamenilor dintr-o bucată, cu o conștiință limpede ca lacrima. Propozițiunile sînt scurte, cuvintele — cît mai obișnuite, într-un monolog întretăiat cu pauze grele... de emoție și amărăciune: **„Eu, în inima mea, mă simt curat înaintea oricui: dacă am de spus ceva cinstit, spun! Cine-i om de bine să aleagă ce-i bun... Așa că nu-i tocmai ușor cazul meu... Mie, cu frate-meu... cu ginere-meu... orice chiabur, orice hoț poate să-mi vîre pumnul în gură... Numai înaintea partidului vorbesc. Partidul, așa cred eu... așa văd, așa judec... se uită numai la faptele tale"**. Și cu același simț al măsurii ca să nu compromită caracterul verosimil al scenei, Erhan încheie stăpînindu-se, **„tăcut, închis în sine, nici trist, nici vesel"**.

Insemnări despre „Bărăgan", vol. II de V. EM. GALAN

Dar chiar și prin acest filtraj sever, — vechile deprinderi violente sînt sortite eșecului. Oricît de lucid și de rece caută să se păstreze Erhan, impresia de zbatere disperată, de fanatism absurd, se asociază celor mai „politice" acțiuni ale sale. Izolarea tactică de la început se transformă într-un asediu fără ieșire în care resursele de rezistență sînt finalmente anihilate. Semnele înfrîngerii se proiectează mai întîi în imaginea feciorului laș și nevolnic. Prin el, Erhan nu-și pierde numai un aliat secret, ci însăși perspectiva redresării familiei. Pentru că Nuțu, moștenitorul tradiției acelor oameni puternici cîndva prin proprietate și poziție în societate, se comportă lamentabil atunci cînd (huiduit de o mînă de tineri, pentru motive bine justificate), se refugiază în localul sfatului popular, invocînd protecția tatălui. La început, fiul aflat în ipostaza de fiară dezlănțuită (**„palid ca un mort, vînăt-verde... își arcuia genunchii gata să sară, să atace"**) trezește orgoliul și satisfacția bătrînului care, verifică, însfîrșit, semnele vechilor virtuți bărbătești ale clanului: **„sîngele Erhanilor!" îi fulgeră prin minte; și o frîntură de secundă își simți inima năpădită de o căldură nouă, neștiută lui"**. Se bucură simțind această forță brutală latentă în Nuțu, pentru că pînă atunci **„nu îndrăznise să-și prețuiască feciorul ca pe un Erhan adevărat"**. Situația se clarifică însă numaidecît și dezamăgirea lui Erhan este fără margini, atunci cînd îl zărește pe Nuțu de aproape, **„mai mult mort decît viu"**, scîncind **„în neștire"**, tremurînd din toate încheieturile și **„sleit de puteri"**. In inima înghețată a tatălui, înstrăinarea ia locul duioșiei de mai înainte. Infrîngerea capătă o semnificație mult mai gravă; pierderea curajului și a faimoasei infailibilități a Erhanilor în noile condiții sociale! Impietrit, în fața mulțimii de tineri care rîd de izbucnirea isterică a lui Nuțu, Erhan meditează îndelung asupra înfrîngerii pe care o trăiește: **„Nouă, Erhanilor, ni s-a știut de frică; de frică am fost înjurați, de frică am fost și blagosloviți, dar batjocoriți niciodată n-am fost!"** Și totuși, în pofida evidenței care indică involuția puterii, pe planuri diverse, Erhan se înverșunează fanatic să continue lupta. Speculează cu o cruzime de necrezut pățania lui Nuțu, lovindu-l sălbatec, umplîndu-l de sînge în fața oamenilor; este gata să-l trimită la închisoare, denunțîndu-l instructorului de partid al plasei. Reușește să obțină unele succese temporare, plătite cu o istovitoare desfășurare de energie. Intr-o discuție cu instructorul de partid, (**„dîndu-și ochii peste cap înaintea acestui Maleș!"**) încercînd să mimeze **„o suferință vecină nebuniei"**, Erhan încetează de fapt să-și mai joace rolul, trăind deodată în realitate și în sinea lui senzația teribilă a singurătății: **„Pot zice că nu mai am pe nimeni"**. Rostește aceste cuvinte pentru prima oară depășit de situație, fără să se controleze, parcă dedublat și încremenit **„...copleșit, împotrivindu-se zadarnic gîndului pe care-l rostea"**. Puterea de altădată se consumă acum izolată, hărțuită, aproape de epuizare. Echilibrul se strică, intuiția măsurii și a reacțiilor tactice începe să fie compromisă (presiunea exterioară o covîrșește pe cea lăuntrică). Neștiind că acțiunile lui Filip urmăresc o treabă gospodărească oarecare (trecerea atelajelor într-o noapte, peste Borcea înghețată), Erhan — **fără să mai cugete** — se crede hăituit la miezul nopții, în **„întunericul plin de capcane și scormonit de flăcări"**. Acțiunea romanului nu s-a terminat, dar episodul acesta deschide o perspectivă semnificativă, pecetluiește biografia socială a lui Erhan.

Mai e acum vreo diferență între planurile războinice, demente, ale colonelului Erhan, care plănuiește răzmerițe în baltă și Erhan-țăranul, fratele său, intrat în derută, torturat de obsesiile nesiguranței?

Biografia socială a personajului beneficiază în proza lui V. Em. Galan de o viziune originală ale cărei trăsături specifice — unele dintre ele — am încercat să le descifrăm aici. Condiția socială a eroului este sensibilă în cele mai personale trăsături ale limbajului portretului fizic, ale mimicii etc. Cercetînd imaginea diferită a dușmanului de clasă la două personaje ale romanului „Bărăgan" ne-am străduit să subliniem în principal o caracteristică a literaturii noastre noi; determinarea socială care explică fizionomia eroului literar și justifică evoluția lui. Datorită acestei viziuni concret-istorice, scriitorul realist-socialist poate fi consecvent pînă la capăt în reflectarea realității; el relevă mobilurile comportării eroilor, lupta lui. Biografia socială se reflectă în întreaga imagine a personajului, asigură veridicitatea caracterelor, a acelor trăsături în virtutea cărora omul social se poate manifesta individual și unic.

Miron DRAGU

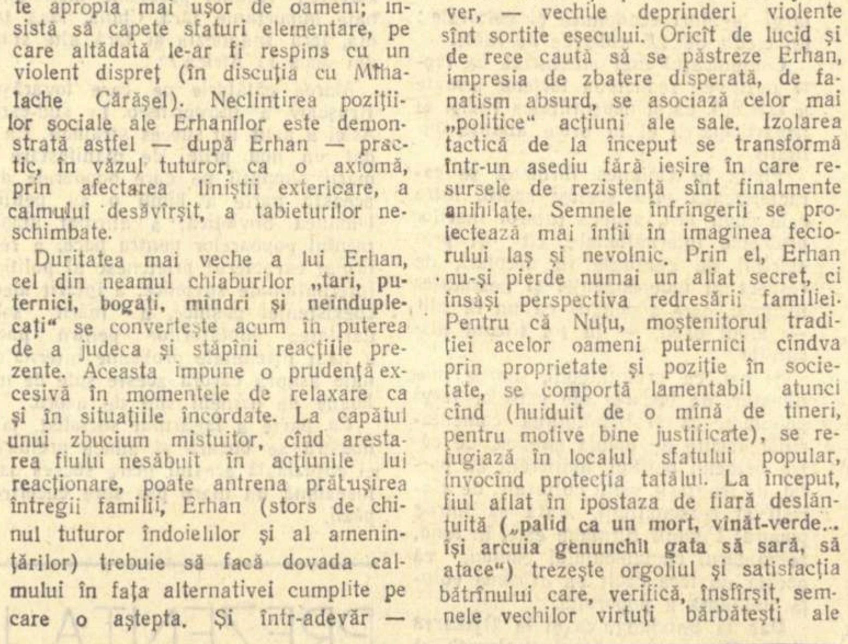

Aspect de la biblioteca centrală „Alexandru Sahia" a Combinatului siderurgic „Gheorghe Gheorghiu-Dej" din Hunedoara

O carte pe săptămînă

CICERONE THEODORESCU: „Poezii"

In acest volum selectiv editat în colecția Cele **mai frumoase poezii** este cuprinsă în laturile ei reprezentative, evoluția poetică a lui Cicerone Theodorescu. Cele șase cicluri (Cleștar, C.F.R., Cîntece de galeră, Un cîntec din ulița noastră, Făurari de frumusețe, Oameni și dragoste) au consacrat un poet de meditație și un artist-cetățean distinct. Dezvoltarea calitativă a poeziei lui Cicerone Theodorescu ne apare — și din această culegere antologică — pilduitoare. După un stagiu în sferele hermetismului, poetul s-a convins de necesitatea mesajului militant și — printre fruntașii generației sale — a lansat un îndemn solemn, de o vibrație care nu se poate uita: ***Mai lasă vioară / Și-arcuș — pentru îngeri. / Urechea-ți coboară / Vulcanicei plîngeri!*** Pentru Cicerone Theodorescu scrisul e un act uman și cetățenesc din care irupe dragostea de adevăr și de viață. Devenită o datorie morală (**Cuvîntul scris să fie de-ajutor, / Să fie adevăr și nu minciună, / Mă știu dator pe lume tuturor / Ca o vioară mîinii care-o-nstrună,**) poezia sa e un imn al zilelor noastre. Imaginea noii lumi cu fericirea dobîndită prin lupta proletariatului este frecventă în lirica lui Cicerone Theodorescu și exemplificată în colecția de față de ultimele ei cicluri și de poeme limpezi, de o incantație simplă și directă, asemeni aceleia pe care o are fîntîna din cîmp: **„Soarbe — că mai sînt, spre zare, / Mii de drumuri și hîrtoape... / Din oglinzile-mi din ape / Ia-ți putere și-ncîntare."**

Fără a stărui analitic asupra acestei înmănuncheri antologice a poeziei lui Cicerone Theodorescu, se poate totuși observa că noutatea specifică ca și tonalitatea ei o dă participarea directă, paternă și familială a poetului la cursul impetuos al vremii noastre. Cicerone Theodorescu nu este un liric declamator, încîntat teatral și plin de sentințe și de constatări, ci un poet al elaborării, un cugetător liric care ajunge la simplitatea dicției sale prin mistuirea eliberatoare a scrisului. Din această artă poetică au ieșit poeme de prestigiu, cu o capacitate emotivă adîncă și cu forța de a convinge („Certificatul de alegător"), din ea au fost construite rondelurile, scînteietoare concentrații sarcastice, ori poezii glorificatoare ale dragostei, concepută ca „fericirea cea dintîi pe lume" (Pasărea măiastră). De altfel, imaginea poeziei înțeleasă ca o pasăre a cugetării cu aripile omenești cutezătoare, corespunde înclinărilor lui Cicerone Theodorescu și, în ultimă instanță, valorifică viziunea sa: **Ca zorii să se arate cu ochi mai blînzi pe-o lume / In păcură-necată și-n sînge strigător / Sub lacăte de-oprelişti, și ca s-o vadă cum e, / Cocorii mei ridică triunghi de-argint în zbor.**

Poetul a reușit să se apropie cu sinceritate fierbinte de oameni, această apropiere dînd vigoare orientării liricii lui Cicerone Theodorescu. Evocarea filială a tatălui are accente grave și portretul e memorabil („Pe Grivița la noi"), poetul salutîndu-și într-un fel confesiv inedit locurile dragi, leagăn al tradițiilor revoluționare: **Văzduhuri, zboruri, jar, victorii — avînt. / De-atunci sînt, tată... / De la tine sînt. / Nu vom uita vifornițele toate — / Dar azi, locomotiva ta răzbate... / Și viforul din oameni-și-adăpostul — / E altu-acum... și viforu-i al nostru! / ...Azi ți-ar plăcea, pe Grivița la noi, / Al muncii, nou, biruitor șuvoi, / Prin veghea aspră, prin furtună grea... / Cîrmaciule și veghea mea.** Femeia iubită nu-i o imagine de fum și poetul ne-a dat un portret stenic al devoțiunii matrimoniale: **Ți-e umărul ca mărul — ba mai dulce — / Dar și putere dă și greul duce / Și nu-mi rodiră fructe mai de preț, / Dar sufletu-mi ar vrea să mai apuce / Să-i fie grădinar și cîntăreț.** Copilăria nouă, transfigurată fantast-edenic, în opoziție reliefantă cu vechea copilărie grivițistă, găsește în Cicerone Theodorescu un „făurar de frumuseți" și încîntarea poetului este euforie în apropierea copiilor, fără strigăte și duioșii convenționale: **„Păsări, pajiști, bob de rouă, / Intre flori un mic popas, / Orice pas e-o vrajă nouă, / E-o uimire orice pas."**

Epoca nouă socialistă găsește în Cicerone Theodorescu un comentator entuziast. Cu rare excepții de crispare, de contorsionare a expresiei și de convenționalitate rece, mesajul poetic al lui Cicerone Theodorescu trăiește și își păstrează prospețimea prin francheța lui dură, prin contemporaneitatea și optimismul viguros de care este străbătut.

In fond, în ordinea ei de dezvoltare, lirica lui Cicerone Theodorescu marchează exemplificator ce resurse poate avea viziunea comunistă a lumii și cum un mesaj care ar fi putut pieri în sinuozități sonice și verbale, își găsește o substanță vitală și un echilibru la care năzuiește totdeauna poezia luptătoare.

G. MĂRGĂRIT

Răsfoind revistele

In afara paginilor rezervate literaturii sau criticii literare, „Viața romînească" publică și unele rubrici – cu caracter mai mult sau mai puțin permanent – în cuprinsul cărora sînt discutate, adeseori cu competență, probleme culturale, științifice sau politice, care pot interesa atît cercurile largi de cititori cît și pe specialiști. Deși atenția noastră se îndreaptă acum spre critica literară din numărul pe ianuarie al „Vieții romînești", semnalăm **Cronica științifică** („Nevroza astenică") a profesorului O. Sager și **Cronica ideilor** („Sociologia țărănistă – diversiune ideologică a burgheziei") semnată de Z. Ornea. Salutăm această varietate a preocupărilor „Vieții romînești", care corespunde unei necesități reale, dar ne întrebăm de ce lipsește din acest număr o cronică a filmului, o cronică muzicală sau plastică?

Cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea lui A. P. Cehov, „Viața romînească" publică un interesant studiu al Verei Călin despre tema ratării în opera marelui scriitor rus („O temă cehoviană"). După o introducere în care relevă însemnătatea acestei teme în literatura secolului al XIX-lea și în care caută să determine felul cum a fost ea tratată de diferiți scriitori ruși, autoarea studiului analizează cîteva tipuri de ratați din opera lui Cehov, ajungînd la concluzia că „tema aceasta, așa cum o tratează scriitorul, nu ne mai apare ca expresia unui pesimism deznădăjduit, ci ca protestul unei conștiințe generoase în fața tabloului degradării umane, într-o societate rău întocmită".

In cadrul sectorului de „Teorie și critică", revista publică continuarea studiului lui Ion Vitner despre Titus Popovici („Creatori și opere", Titus Popovici, II") în care este analizat în amănunțime romanul „Setea". Studiul lui I. Vitner se distinge prin seriozitate și obiectivitate. Se propun direcții analitice interesante, mai ales în ceea ce privește figura lui George Teodorescu. Ne-a surprins totuși concluzia după care George Teodorescu ar reprezenta „ipostaza narodnică, dar cu evident sîmbure revoluționar, a problemei pămîntului". Chiar dacă am admite prezența unor elemente de „narodnicism" în mentalitatea învățătorului pandur, n-am fi îndreptățiți să o caracterizăm ca atare. Insăși analiza întreprinsă de critic infirmă verdictul contradictoriu. Intr-un amplu articol, intitulat „Criticul în fața operei și în fața vieții", Horia Bratu se referă la „disputele în jurul volumelor lui Victor Tulbure, Mihu Dragomir, V. Em.

VIAȚA ROMÎNEASCĂ

Critica din nr. 1/1960

Galan, Petru Dumitriu, Teodor Mazilu". Considerațiile criticului pe marginea discuțiilor despre ultimul volum al lui Victor Tulbure rămîn neconcludente. Justificarea elementelor tradiționale abuzive din poezia lui Tulbure, prin mentalitatea țărănimii muncitoare de azi, nu ni se pare convingătoare. Oare universul „familiar", casnic, al țăranului de azi, nu se deosebește substanțial de cel de acum 50 de ani?

D. Micu este aspru cenzurat pe nedrept pentru cronica sa la volumul „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir, respingîndu-i-se – uneori cu citate inexacte – obiecțiile critice. Mai fundate ni se par rezervele criticului cu privire la articolul lui I. Vitner, „Un roman al sufletelor moarte" (despre vol. II din „Bărăgan" de V. Em. Galan) sau la articolul lui Ion Lungu din „Tribuna", despre „Biografiile contemporane" ale lui Petru Dumitriu. Articolul lui H. Bratu aduce în discuție unele idei incontestabil interesante (cum ar fi ideea necesității unei referiri permanente, în judecata de valoare asupra unei cărți, la ansamblul literaturii dintr-o anumită etapă. De asemeni este cazul să atragem atenția autorului asupra numeroaselor neglijențe de stil, asupra formulărilor trudnice, confuze din care cităm doar cîteva: ...„poate fi schițată fizionomia valorii sau non-valorii unui poet în concertul poeziei noastre realist-socialiste"; „un exemplu concludent al limitelor așa-zisei critici pe bucată" (s. n.); ...„o asemenea dimensiune latentă... capătă stridențe doar atunci cînd îmbracă unele acțiuni practice ale luptei ilegale într-un văl ușor romantic"; „Compoziția difuză... nu trebuie pusă întotdeauna, așa cum se face de obicei, (s.n.) numai pe seama..." etc.).

Interesant ni se pare articolul „Despre criterii" al lui Lucian Raicu, în care se discută cu vervă polemică asupra uneia din deficiențele criticii noastre, care înțelege adeseori într-un mod rudimentar „judecata de valoare, prin limitarea sa la cîteva criterii minimale care, satisfăcute, autorizează în cazul cel mai fericit situarea operei respective în cursul normal, mediu al literaturii". In „O lectură care stîrnește reacții contradictorii", V. Moglescu analizează romanul „Intîlnirea" de Constantin Chiriță. Acest articol-cronică formulează multe remarci judicioase cu privire la cartea lui C. Chiriță. Identificarea principalei deficiențe a romanului cu unilateralitatea caracterizării personajelor ni se pare numai parțial întemeiată. Insăși ideea tipicului implică predominanța uneia sau unor calități definitorii. Impresia lipsei de „viață" a unui personaj literar provine nu din faptul că el are, să zicem, o structură caracterologică simplă, ci din faptul că această structură – simplă sau complexă – îi este atribuită artificial, „din afară" de scriitor și nu este dedusă din dinamica acțiunilor și reacțiilor sale. Confruntarea eroilor lui Constantin Chiriță cu tipurile reprezentative pe care ni le oferă realitatea contemporană trebuia să constituie una din preocupările articolului lui V. Moglescu.

La rubrica „Miscellanea", ne miră că, într-o notă semnată V. M. Spătaru, este din nou criticat D. Micu (după articolul lui H. Bratu) pentru cronica sa la volumul lui Mihu Dragomir. Tonul notei este ireverențios și incompatibil cu polemica principială. La „Revista revistelor" într-o notă dedicată „Gazetei literare – noiembrie 1959", sînt discutate cîteva articole și recenzii, dar sînt ignorate total rubrici importante ale revistei

CRONICAR

Cu ocazia celei de a cincizecea aniversări a Zilei Internaționale a Femeii, a apărut la E.S.P.L.A. un volum antologic de lirică feminină alcătuit și tradus de poeta Veronica Porumbacu, cu un desen de Florica Cordescu. Cartea intitulată „Din lirica feminină" cuprinde poeme scrise de 189 de poete din peste 40 de țări.

CRONICA LITERARĂ

AL. ANDRIȚOIU: „Cartea de lîngă inimă"

de Paul GEORGESCU

Andrițoiu are, în acest volum, un vers care îl caracterizează mai bine decît își închipuie el însuși: „și ca Ovidiu, mă-mbăta uimirea / că orice-aș rosti se face vers". („Entuziasm"). De aici decurg și calitățile și defectele poeziei sale. Intr-adevăr, Andrițoiu e o natură poetică, un poet născut iar nu făcut și darul acesta îi dă posibilitatea de a converti totul în vers. In vers, dar nu totdeauna și în poezie, fiindcă versificarea nu e totdeauna poezie și... invers. Versul lui Andrițoiu e spontan și melodios, aproape niciodată forțat, chinuit. Calitatea lui de poet autentic e cu atît mai mare cu cît e, poate, singura calitate care nu se poate dobîndi, însuși, învăța. Dar acest dar constituie și o tentație căreia el nu-i rezistă, de a „înșira cuvinte goale ce din coadă au să sune". Al. Andrițoiu este autorul unui impresionant număr de versuri proaste, răspîndite cu generozitate prin mai toate publicațiile. E adevărat că un poet nu trebuie judecat după limita de jos, ci după aceea de sus, dar pe lîngă faptul că prin amintita generozitate se statornicește o atmosferă nefavorabilă, facilitatea contaminează, ca merele rele, și izbutirile sale. S-au scris despre poeziile lui Andrițoiu cronici entuziaste și altele negative, ambele atitudini fiind îndreptățite (mai ales după volumul anterior, regretabil).

Deseori, Andrițoiu își spune: „Curgi frumos, condeiule, cînd scrii" (pag. 154) și condeiul curge, curge și versul, curge și poezia. Dar oricîte deficiențe, lipsuri etc. îndreptățite i-am găsi, nu trebuie să uităm că e vorba de un talent autentic. Mărturisesc public că sînt și cam supărat pe Andrițoiu fiindcă sînt dintre aceia care așteptau — și așteaptă — (așteaptă cam de un deceniu) mult mai mult de la el. Fiindcă să nu ne înșelăm, există totdeauna mulți versificatori corecți, unii remarcabili, dar poeții autentici sînt totdeauna destul de puțini. Și fac aceste mărturisiri acum, cînd Andrițoiu ne-a dat volumul său cel mai bun, volum în care sînt cuprinse cîteva poezii realmente frumoase. Poetul pare a se fi redresat și dacă va porni pe un drum ascendent, îl voi aplauda mai mult decît cu simpatie. Deocamdată nu voi face decît să subscriu călduros la aceste versuri ale lui Andrițoiu:

O, nu! O, nu te trece-n neființă
Tu vis al meu de-a fi poet de seamă.

Al. Andrițoiu a depășit ucenicia la Beniuc, apoi la Arghezi și astăzi, chiar de se mai surprind inflexiuni ale altor meșteri, ele nu mai sînt semnificative, poetul și-a găsit tonul propriu. Universul poetic nu e încă format, Andrițoiu vagabondează tematic și prozodic. El scrie despre arta poetică, șantiere, munca savantului, electrificare, anotimpuri, dragoste... Dar despre ce nu scrie Andrițoiu! Și asta ar fi o calitate dacă o anume facilitate nu ar face-o să fie un defect. De aceea, l-am sfătui pe Andrițoiu ca, pînă la deplina sa formare artistică, să nu mai vagabondeze tematic, ci numai spațial, să se concentreze asupra acelor aspecte ale realității care-l solicită și îi corespund în mod deosebit.

Din această varietate, vom desprinde totuși trei direcții principale, în care poetul pare a da rezultate bune: povestiri cu tîlc, mici balade, pamflete polemice. Volumul conține un mare număr de istorioare cu tîlc, rimate vioi și cu folosirea — uneori abuzivă — a micilor alegorii. Dintre acestea am aminti ca reușite: „Cei patru" (pg. 28), „Pe șantierul Ozana-Cracău" (pg. 35), „Lecție de vioară" (pg. 17) deosebit de izbutită, „Apele primăverii" (pg. 42), „Trei oaspeți nepoftiți" (pg. 86), istorioară în modul clasic chinezesc, „Sînt ramur..." (pg. 144), „Amintire" (pg. 183) ș.a. Fără a fi un pasionat al acestei modalități de poezie, recunosc că Andrițoiu o abordează cu sensibilitate și grație.

Versul accesibil, limpede, cu inflexiuni de melancolie gravă, folosirea cu măsură a comparației și alegoriei dau valoare acestei modalități de poezie vizuală:

Căci dat ni-i celor ce sîntem poeți
să-alcătuim în vers picturi murale
iar voi să le-ascultați, sunînd, reale,
și-ascultîndu-le să le vedeți. (pg. 184)

De altfel modalitatea are capcane care-l pîndesc pe poet. „Cincisprezece" (pg. 69) e o poezie retorică în care cîteva idei generale, nesensibilizate artistic, nu reușesc să ascundă goliciunea rimatului în gol. Versuri de acestea: „și-am împărțit-o ca pe-o pîine nouă / tuturor, / nouă, / vouă!" și: „pe uși, / pe porți, / prin ziduri, / prin fereastră...", sau „Tot noi, / tot voi, / tot ei / am fost aceia..." dau impresia că au fost scrise doar să acopere un spațiu... mural de hîrtie. Facilitatea retoricii în gol îl pîndește pe Andrițoiu și-n alte poezii, în care rimează jucăuș și naiv:

Cu cătuși pe brațe și cu lanț la gleznă
am durat, prin veacuri, slava
ne-ntrerupt.
Dar deodată, iată, am țîșnit din beznă,
mi-am sfărmat cătușa, lanțul mi l-am
rupt. (pag. 84).

Blestemul (de la pg. 95) suferă de

aceeași ușurință, iar încercarea de poezie filozofică (în care excelează Mihu Dragomir), eșuează cu „Azi" (pg. 138) și „Optimism" (pg. 140) din cauza aceleiași condamnabile facilități sau a viziunii convenționale („Șantier medical", pg. 40).

O altă direcție a poeziei lui Andrițoiu, în care acesta marchează izbutiri, o constituie pamfletul versificat, ironia față de cosmopolitism, de fostele clase exploatatoare. Amintim aici, îndeosebi, „Cîntec despre Patrie" (pg. 5), „Frumos e Orientul..." (pg. 90), unde recunoaștem ritmul și folosirea pricepută a neologismului cunoscute de la Topîrceanu:

Bălăngănindu-ți pe oblînc pistolul
te simți stăpîn pe frumusețea vie
cînd regii te primesc cu protocolul
atîtor veacuri de slugărnicie.
Arabii regi îți știu, subtil, temeiul
și țara ți-o servesc ca pe o fructă
căci gîlgîie sub trandafiri țițeiul
și sub havuz, petrolul în conductă.
(pag. 91).

Sau încă „Burg medieval" (pg. 135), sau „Mîna cu spadă" (pg. 147).

Dar direcția în care poetul ni se pare a fi cel mai mult el însuși și ale cărei izbutiri ne-au plăcut cu deosebire, o constituie ceea ce am numi mica baladă (dăm termenului sensul din Coșbuc și Topîrceanu). Astfel, „Cele patru elemente" e o baladă a construcției. Vom cita începutul, ca semnificativ pentru această modalitate: „Luarăm cele patru elemente, — / pămîntul, apa, aerul și focul / ca prin geneze noi, incandescente / în mers cu timpul să schimbăm și locul/. Mutarăm spațiile-n calendare / și kilometri i-am schimbat în zile. / Cad filele și dărîmînd tipare / pustiurile înfloresc fertile. / Dă piatra rod, nisipul înflorește, / abisurile sprijinesc arcade / pe care omul se călătorește / privind cum umbra-n văgăuni îi cade". (pg. 37). Să mai amintim „Vesperală" (pg. 60), „Entuziasm" (pg. 64) o frumoasă baladă a electrificării, „Prieteni" (pg. 165), — e de remarcat că poetului îi priesc mai mult formele stabile și chiar fixe, nu i se potrivește însă de loc versul liber — „Creion" (pg. 169), primele două strofe din „Romînesc ștergar" (pg. 173), „Istorie sentimentală" (pg. 179). Poetului îi reușesc așadar formele care fac apel la melodia versului, la calitățile sale cantabile și nu la imaginea sesizantă, la cuvîntul cutremurător.

Cred că nicăieri, în acest volum, calitățile poetice ale lui Andrițoiu nu s-au întîlnit mai bine decît în „Evocare", acea melodioasă baladă pe care Topîrceanu ar fi numit-o balada anilor grăbiți, iar Appollinaire, cîntecul celui rău trăit. Dar poezia e — nu încape îndoială — a lui Andrițoiu, e în tonul său personal. De o simplitate totuși greu de definit, de o melancolie într-un fel voioasă, descriere a unui orășel transilvan, dar lirică mai degrabă, „Evocare" e o... evocare a tinereții flămînde de hrană și aspirații, cu post forțat și devorări de cărți, cu umilințe și planuri mărețe. Revenirea în burgul mort, reînviat ca urbe socialistă, e optimistă și matură, deși prin aerul trepidant curg funigeii anilor ce n-au să mai revie. Poetul a evitat tristețea, dar și sentimentalismul, păstrînd acel ton inefabil just care emoționează discret și convinge armonios. Andrițoiu dovedește aici sensibilitate și vigoare catifelată, simțul melodiei versului și al cuvîntului. In „Entuziasm", poem în care acel fericit echilibru din „Evocare" nu se mai regăsește, întîlnim un alt aspect, solar, diurn, mai puțin cunoscut, al lui Andrițoiu. Poetul se vădește sensibil la viața modernă, cîntînd în strofe de reală tensiune, electrificarea, electricitatea și — în ultimă instanță — energia umană sub aspectul său cel mai pur, energia comunistă! Poezia trece prin nervi ca un curent, fluviile poartă „solare dîre și stelar polei", din ape prăvălite se iscă foc și întreg poemul se desfășoară în „verb incandescent". Cităm cîteva versuri ce ni s-au părut semnificative pentru capacitatea lui Andrițoiu de a evoca specificul vremii noastre, care nu e nici ciuta, nici flinta, nici plăvanul: „Adună-n vers amețitoare spații / și strînge timpii în esențe tari — / ecou acestei mari civilizații / în trap să-ți treacă tropii temerari". Sau această densă imagine: „Cu harfe mari s-acoperea Rusia / prin sîrme și releuri și vibra". Că poezia lui Andrițoiu atinge, cel puțin în vîrfurile ei actuale, maturitatea, acea gravitate senină, acel sunet armonios și deplin, o dovedește și o baladă a prieteniei bărbătești, simplă și emoționantă: „Prieteni".

Volumul „Cartea de lîngă inimă" conține poezii frumoase și destul de multe versuri reușite. Totuși, Andrițoiu rămîne mai mult — încă! — un poet al unor mari posibilități și depinde numai de el ca viitorul volum să fie cartea promisiunii, respectate.

ASZTALOS ISTVÀN

In aprilie

Toată luna aprilie a fost ploioasă, dar pînă la urmă tot s-a răzbunat cerul. Nici o urmă de nor nu mai păta cerul şi soarele strălucea din răsputeri. Mugurii crengilor au pocnit, au devenit mătăsoşi şi pe sub tufişuri scăpărau albastru pumni întregi de toporaşi.

Fodor Ferenc, porcarul colectivei, e om de peste şaizeci de ani, fără un dinte în gură şi tare-i place căldura asta bună. Că şi de data asta, cu dragă inimă, ar face şi el ce face dulăul lui: ar sta tolănit cu burta la soare, dar lui nu-i dă mîna s-o facă şi nici nu se cuvine. Ii sînt date pe mînă şaptezeci de animale. Şaptezeci de scroafe de rasă, cu purcei.

Are trei sferturi de normă pe zi. Iată de ce nu se cuvine să stea tolănit. Dacă-i atît de bine plătit, să stea-n picioare omul. Şi asta, plata asta bună, îl îngrijorează acum pe el mai presus de orice. De anţărţ îl îngrijorează, din toamnă. Pînă atunci se temuse să nu-l fi amăgit doar; şi-a dat bruma de pămînt şi-o să rămînă despuiat la bătrîneţe. Multe mai făcuseră şi atunci să vaiască satul. Dar mai apoi, la împărţeală, căpătase atîta grîu, porumb, bănet şi altele pentru cele două sute zece zile-muncă, încît nu avusese loc în toată casa unde să le pună. Umbla pe porumb şi dormea pe grîu. Nici cînd fusese el în floarea puterii, cînd mîna boii din zori şi pînă-n noapte, la secerat, la treierat ori la căratul lemnelor la conac, nu cîştigase atîta. In prima clipă nici nu ştiu ce să facă cu toate astea. E al şaselea an de cînd e văduv, cei doi fii îi sînt la oraş, iar fiică-sa, dimpreună cu bărbatul ei, în colectivă... Nu-i nebun să le risipească. Acum, face şi el ca lupul fără dinţi: dacă tot nu poate muşca din miel, îl linge. Păzeşte fiecare bob cu gelozie. A vîndut cît a vîndut, şi-a cumpărat cizme noi, straie noi, iar celelalte le-a pus bine, cu grijă. Cînd îl întreabă fiică-sa ce are de gînd să facă cu ele, se face că nu aude întrebarea.

Dar mai mult şi mai mult îl îngrijorează gîndul că tot au să prindă de veste într-o bună zi că lui i-au dat prea mult, că el nu-i vrednic de atîta... Şi asta-i ceea ce nu-i dă linişte. De-a surda îi tot spune preşedintele, ba şi secretarul organizaţiei de partid, să plece acasă o dată că şi-a făcut norma; nu şi nu, stă pînă seara tîrziu la fermă şi-şi face de lucru pe lîngă scroafe.

In ultimele zile, îl bate mult gîndul să vîndă prisosul şi să-şi cumpere o vacă şi un ceas. Asta-i cea mai fierbinte dorinţă a lui. Unul ca al lui Guszti Gyuri, brigadierul. Ala şi l-a cumpărat încă în toamnă, îndată după împărţeală, îl poartă pe lanţ, în buzunar. Il scoate, îl priveşte, se uită printre gene la soare, apoi începe să strige: „Ce dumnezeu, uite ce tîrziu îi vremea şi treaba nicăieri". Ei, asemenea ceas i-ar trebui lui.

Şi acum, cu o căciulă de miel în cap, cu surtucul ponosit pe umeri, stă cu bărbia sprijinită-n bîta, cu spinarea în bătaia razelor calde şi plăcute ale soarelui şi se gîndeşte cum să facă să-şi cumpere ceasul.

L-ar cumpăra el cu dragă inimă, dar ştie încă de pe acum că i-ar fi ruşine să-l poarte. N-a avut ceas de cînd se ştie pe lume şi se teme că va fi luat în zeflemea...

O bună bucată de vreme nu se întîmplă nimic, apoi vede că iar vine bătrîna aceea: Bódi Boris.

— Ptiu, drace! Că numai Bódi Boris nu mai este ea; mai curînd Bőjdi Borbála*), rîde el aşa, pe sub mustaţă. Dar, fost-ai lele, cînd ai fost. Tii, ce fată a mai fost...

Il unge la inimă faptul că iar a venit bătrîna. Nu se clinteşte. O urmăreşte doar cu coada ochiului cum se apropie. Vede de aici că ţine pe braţ un sac. Vine în crîng, după aşchii. In toamnă au cioplit acolo grinzi. Cu aşchii uscate încropeşti cît ai clipi un pic de ciorbă... Dar, dacă-i aşa, ce zornevoie să facă atîta ocol pînă la el?

Asta îl interesează din cale-afară; de atîta aşteptare, mai-mai să înţepenească.

— Uite, drace, că nici nu vine încoace... deodată, interesul i se topeşte. Intr-adevăr, Bódi Borbála se abate spre dreapta, între tufe.

Işi increţeşte mirat fruntea, apoi se întoarce, bănuitor. Bineînţeles: vine cineva pe drum. Il recunoaşte de departe. E tovarăşul Augustin, organizatorul colectivei. Strungar. A fost trimis aici, la ei, de la atelierele din Dej ale căilor ferate. Om pirpiriu, te miri că mai are şi umbră, dar bărbia îi este puternică, dîrză.

— Dumnezeii lui de cîine! se uită el speriat la dulău. Din partea lui, aş putea fi răpit ziua-n amiaza mare. Dacă mă prinde aşa... Hai, ieşi-i în în cale! îi şuieră el.

Cîinele nu pricepe cum stă treaba; pe omul acela, care se apropie, îl cunoaşte. Porcii pasc, scurmă în tihnă; ce-o fi greşit el?... Acuma, dacă ar fi om, ar da din umeri, dar aşa cîine cum e, stă nedumerit şi se uită la porcar.

— Aţine-i calea! şuieră acesta şi mai mînios. So! ridică el bîta.

Scroafa cea tînără observă numaidecît mişcarea, scoate un grohăit puternic şi, repezindu-şi şoldul într-o parte, zvîcneşte pieziş, drept într-una care scurma, fără nici o bănuială, lîngă ea. Aceasta grohăie şi ea, şi zvîcneşte brusc între alte două. La asta grohăie şi ele şi, cît ai clipi, jumătate din turmă grohăie şi sare. Totul se petrece atît de uniform, de parcă ar fi nişte soldaţi la instrucţie.

Cîinele le latră acum, le strînge grămadă şi, pînă să ajungă tovarăşul Augustin acolo, Fodor Ferenc, porcarul, lucrează de zor.

— Noroc, tovarăşe, te-ai sculat?... Aşteaptă, îndată, numai să le strîng la loc... îi strigă el din fugă şi aleargă cu bîta ridicată după o scroafă, apoi după alta, apoi alungă din urmă pe a treia; pînă la urmă, îi ajută şi organizatorul şi aleargă trei în şaizeci de părţi; pînă izbutesc, cu chiu cu vai, să strîngă turma la loc. Scroafele s-au înghesuit unele în altele şi pîndesc nesigure, cu ochii lor mărunţi, să vadă ce-o mai urma oare acum.

Bătrînul îşi şterge fruntea, suflă greu şi e foarte mulţumit în sinea lui.

— Nu-i chip s-o scoţi la capăt cu ele, rosteşte el.

— Is sprintene, afurisitele. Ce li se năzare? întreabă Augustin gîfîind.

— Nu-s toate pe-o voie, glumeşte bătrînul. Ştii, la vremea asta li se adună laptele şi l-ar duce acasă, purceilor, explică el tehnic şi îi cercetează pe furiş faţa, să vadă de ce o fi venit încoace. Haţa, mă! strigă el la scroafa cea tînără, care ar vrea într-adevăr să pornească spre casă.

— Am pornit spre stăvilar şi m-am gîndit să dau şi pe aici, spune Augustin. Vrei să-ţi punem şi dumitale difuzor în casă?... îl întreabă el.

Bătrînul clipeşte des şi cugetă: „Zău n-ar strica. Am auzit eu de asta..."

— Bine-ar fi, dar cît costă?

Organizatorul face un gest cu mîna:

— Cu cinci lei pe lună poţi asculta cîtă muzică vrei.

Bătrînului nu i se pare mult, dar tot întreabă:

— Şi nu se poate nicidecum mai ieftin?... Să zicem cu trei...

Augustin rîde.

— Nu, nu se poate. Nu se poate nicidecum. Atîta costă pentru fiecare.

Bătrînul dă din cap aprobativ.

— Dacă-i aşa, s-a făcut. Puneţi-mi.

Organizatorul se uită la scroafe.

— Văd că s-au domolit, spune el.

Bătrînul clipeşte speriat spre ele, apoi dă din mînă stingherit.

— Aş! La ele, asta ţine atît cît smerenia muierilor bisericoase după cuminecătură.

Augustin se uită la chipul brăzdat, tăbăcit de vînt, al bătrînului porcar şi-l cuprinde mila.

— Cam grea muncă-i asta pentru dumneata, nene Fodor. Dacă vrei, am să vorbesc cu preşedintele, să te dăm la o treabă mai uşoară...

Bătrînul se zgîieşte la el o vreme, încremenit, apoi deodată izbucneşte spaima din el:

— Ia vezi-ţi de treabă, nu cumva să faci una ca asta. Nu mă cruţa pe mine...

E deznădăjduit de-a binelea.

Organizatorul îl priveşte mirat.

— Iţi vreau doar binele. Am văzut şi mai adineauri cum...

— Ce ştii tu care-i binele meu? se răsteşte bătrînul.

Augustin renunţă pînă la urmă, îl notează pe bătrîn cu privire la difuzor, îşi ia rămas bun şi pleacă.

Bătrînul se uită îndelung după el.

— Cît pe ce s-o păţesc, cugetă el ruşinat. Apoi se minunează: Ciudat om... Ce cinste mi-a făcut să vină încoace la mine...

Deodată, i se face grozav de milă de tovarăşul Augustin, că-i atît de slăbit.

— Vezi bine, că atîta trebuie să bată drumurile, încît se topeşte toată carnea de pe el. „Ce să-i faci, mai sînt încă multe de aranjat în colectivă, cugetă el. Mai sînt încă unii care ar vrea să înşele... Cum am făcut şi eu adineauri..." La gîndul ăsta, îi e şi ruşine. „Incă nu ne-am deprins că asta şi-a trăit traiul, încearcă el să găsească o scuză". Clatină din cap. „Cum mai e şi omul: nici măcar cu cei care-i vor binele nu-i sincer..." Dă din cap, încuviinţînd în sine-şi: „Zău nu strică să-şi mai arunce omul cîte o privire din cînd în cînd şi în sîn..."

Dulăul latră spre tufe şi deodată-i vine în minte bătrîna.

— De aceea mi te-ai ascuns tu, Bódi Bori, care va să zică...

Işi aruncă privirile spre tufe şi, într-adevăr, de acolo răsare Bódi Bori, care e o văduvă bătrînă. Aşa, la trup, nici n-ar fi încă cine ştie ce bătrînă, mai curînd faţa îi arată vîrsta şi asta unde e uscată, slabă şi plină de amărăciune.

Strînge din buze cu asprime şi vine aşa pînă la bătrîn.

— Dea dumnezeu bine! salută ea.

— Şi ţie, Bori! o primeşte bătrînul şi nu se poate răbda să n-o întrebe: După aşchii ai venit, nu?

Bătrînei i se revarsă ruşinea în obraji. „Asta s-a şi dumirit de ce dau eu tîrcoale pe aici..." Mai întîi lasă capul în piept, dar apoi şi-l ridică, fie ce-o fi: „Dacă s-a dumirit, n-are decît, cel puţin ştie". Vrea să fie prietenoasă, dar glasul îi rămîne uscat şi, ceea ce e şi mai rău, zeflemitor.

— Ce-i, au venit să mi te prindă furind vremea?

Bătrînului nu-i plac asemenea vorbe. Le respinge deci:

— La noi nu se pomeneşte asemenea obicei.

Dat fiind că-i rost de împotrivire, femeia uită de toate şi pe dată e în largul ei:

— Las-că ştiu eu cum merge la voi: fiecare-l îmboldeşte pe cel ce munceşte, iar ceilalţi fură vremea. Fiecare vrea normă pe degeaba... Cel ce-şi bate joc de avere, nu-i vrednic de ea...

Omul îi taie vorba:

— Ai umblat atît printre ciori, încît ai învăţat să croncăneşti!

— Ciori? De ce? Sînt oameni şi nu spun decît adevărul.

— Ia nu căta să umbli cu cioara vopsită.

— De ce? N-oi fi zicînd că la voi e mare rînduială?... Nimic nu-i la locul lui, toate-s vraişte...

Chipul bătrînului devine acru.

— Nici tu nu ţi-ai uitat limba-n gură.

Femeia nici nu-l ascultă. Continuă să înşire:

— Boroanele le-aţi lăsat pe ogoare; puzderia de căruţe cu var nestins zac neîngrijite în bătătură, în ploaie; răsadniţele neacoperite şi nepăzite; găinile au scurmat pînă la un fir bunătatea de răsaduri. Crezi dumneata că noi nu ştim, nu vedem...

Fodor Ferenc se întunecă de-a binelea. Cu atît mai mult cu cît, ce mai veste-poveste, unele sînt adevărate.

— Ce vedeţi voi? îi aruncă el cu dispreţ. Cucuta şi bozia. Deodată, îl apucă mînia. Şi dacă-i atîta de rău la noi în colectivă, la ce mai vrei să te încurci cu mine?...

Bătrîna simte că i-a îngheţat sîngele în vine. Cum poate fi cineva atît de necioplit? Ii vine să se năpustească asupra lui cu ghearele, dar apoi o podideşte plînsul şi se jeluieşte, scîncind aproape:

— Nu-i chip să trăiesc, Ferenc! Imi numără bucăţurile din gură. Am înscris pămîntul pe numele lor şi nu mai sînt nimic în casă. Le sînt o povară, îmi scot pe nas că mănînc.

Acuma stă obidită înaintea lui Fodor Ferenc, plină de deznădejde.

El o priveşte printre gene. Nu-i place cînd plînge cineva.

— Haţa! strigă el la scroafe şi de data asta cu totul fără motiv. Ele şi-au scurmat culcuş prin locurile mai adumbrite şi s-au tolănit liniştite pe pămîntul plăcut, răcoros, scurmat proaspăt.

Pînă la urmă, se întoarce spre femeie.

— Ei, vezi tu, la noi nu se pomeneşte una ca asta. Nu există. Lucrurile astea şi-au trăit traiul. Cine munceşte îşi capătă cinstit partea lui, nu are nevoie de nimeni. Bătrîneţea s-a uşurat grozav aici, crede-mă. Ştii tu cît grîu mai am eu acasă? Şi porumb, şi cartofi?... Duc trai legănat, Bori. M-am şi gîndit să-mi cumpăr o vacă...

Bătrîna îl ascultă cu ochii ţintă la el. Faţa îi este numai pizmă şi lăcomie. Bine i-ar mai părea să-l audă pe moşneagul ăsta rostind acum, acum pe dată, ceea ce ar dori ea, ceea ce o face să se abată de trei zile încoace, după aşchii. Dar pentru că el nu pomeneşte nimic de asta, îşi înghite lăcomia, scoate un oftat şi-l întreabă ostenită:

— Şi ăsta? Augustin ăsta? Ce fel de om îi?... Se spune că unde-i şi el romîn, ţine cu romînii.

Fodor Ferenc se indignează nevoie-mare:

— Asta?!... Pentru mine, Bori, ăsta-i mai mult decît feciorul meu. Pe ăsta-l doare de mine. Nu mai departe acuma, a venit ca să-mi spună că-mi bagă muzică în casă. Ai sa vezi tu ce fel de om îi...

Pe bătrînă, cît pe ce s-o podidească lacrimile.

„Ai să vezi..." Păi, e bine atunci, totul e în bună rînduială. Omul ăsta ţine seama deci de ea...

Grozav îi vine să se pună iar pe plîns, şi tocmai de aceea e încurcată de tot.

— Ei, eu... mă duc, îngînă ea cu sfială, dar nu se urneşte, ba dimpotrivă, îl lasă pe bătrînul Fodor s-o reţină şi cu mîna.

— Nu te duce încă, nu-i nici o grabă cu aşchiile alea...

O bate cu palma pe spinare. Trebuie să se uite omul ce-şi aduce în casă...

— Tii, ce mai fată ai fost tu, Bori. spune el între timp, aşa, ca să spună ceva. Şi, de data asta, nu pe spinare o bate.

Bătrîna îl rabdă o vreme, dar apoi îl împinge de lîngă ea.

— Du-te, măi moşneagule, că atîta ne trebuie, să ne mai vadă cineva.

Ochii ei scapără brusc şi continuă aşa:

— Nu ştii dumneata că mai întîi se bate palma şi numai după aceea piciorul?...

Bătrînul rîde. Nu spune o vorbă. Doar rîde. Ii place că i s-au încins totuşi şi femeii obrajii.

Apoi, Bódi Borbála pleacă. Merge ţanţoşă, ca una care ştie că se uită cineva după ea. Şi nu un tercheaberchea, ci unul care are şapte măji de grîu. Şi le are acum, cînd abia dacă mai sînt două luni pînă la seceriş.

In romîneşte de I. URCAN

*) Bö — larg, încăpător, amplu, Boris (pronunţă: Boriş) şi Bori, diminutivul de la Borbála (Varvara). Joc de cuvinte (N. trad.).

Scriitorul Asztalos István s-a născut în 1909. Din primele sale scrieri („Elmondja Janos" — Povestirile lui Ianoş, „Ujesztendo" — Anul nou, volumul de nuvele „Urom" — Pelin) militează pentru înfrăţirea muncitorilor romîni şi maghiari, împotriva asupririi şi a şovinismului. După eliberarea ţării de sub jugul fascist participă activ la făurirea literaturii noi realist-socialiste din ţara noastră, devine redactor-şef al revistei „Falvak Népe" şi membru fondator al revistei „Utunk". Romanele sale „Vîntul nu se stîrneşte din senin" şi „Inimă tînără" au fost distinse cu Premiul de Stat. Membru în comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor, el a fost — începînd din 1957 — redactor-şef al revistei „Napsugar" a C.C. al U.T.M. Pentru intensa lui activitate literară şi obştească i s-au decernat ordine şi medalii ale R. P. Romîne iar oamenii muncii l-au ales, în repetate rînduri, deputat în Sfatul popular al regiunii Cluj. Membru în Comitetul naţional pentru Apărarea Păcii din R.P.R., a fost de asemenea distins cu diploma de onoare a Consiliului mondial al Păcii.

Scriitorul Asztalos István s-a stins din viaţă, în urma unei boli grele, la 5 martie 1960.

Un bun scriitor comunist

In epoca noastră moartea unui bun comunist este o pierdere incalculabil de grea. Căci pierdem nu numai un om iubit care ne-a lăsat un gol în suflet cu care gîndul nu se împacă, o durere în inimă pe care nici timpul nu o vindecă decît lăsînd în urmă o aspră şi mereu sensibilă cicatrice, ci pierdem un făuritor al conştiinţei omeneşti noi, un constructor al viitorului omenirii. Un astfel de bun comunist a fost scumpul nostru prieten, scriitorul de mare talent şi renume Asztalos István. Moartea sa venită năpraznic loveşte şi în familia sa şi în noi, prietenii şi tovarăşii săi de luptă, dar loveşte zguduitor într-o literatură tînără, pusă în slujba unui popor ce-şi clădeşte viaţa nouă prin muncă liberă. Nu ne putem nicidecum consola că un altul îi va lua locul. Ceea ce făcea Asztalos István, cu talentul său de meşter al cuvîntului, putea să facă numai el. Nimeni nu are să-l înlocuiască. Cine a înlocuit vre-odată marile talente? Ele au încetat aşa cum un izvor se poate închide de un cutremur de pămînt şi nu mai dă apă. Ca un cutremur moartea a astupat izvorul de apă vie care era scrisul lui Asztalos István, izvor la care îşi îndestulau setea sufletească mii şi mii de oameni, romîni şi unguri şi alte neamuri. Acum toţi aceştia şi-au cernit deodată sufletul, aflînd că Asztalos István nu va mai scrie pentru ei niciodată.

Acest niciodată ne încovoaie umerii şi zădarnic ni se va arăta răsfrînt din lacrimi, în amintire, chipul blînd şi răbdător al lui Asztalos István; — buzele lui, care au rostit atîtea cuvinte minunate, atîtea înflăcărate îndemnuri, vor tăcea pentru totdeauna. Prin moartea lui s-a curmat un zbor, s-a stins un far, s-au rupt nişte coarde în plin cîntec. Pe ultimele sale pagini neterminate zace un condei pe care mîna sa nu-l va mai mişca niciodată. Acest condei, care pentru milioane de oameni ai muncii a fost un corn care a revărsat bucuriile inimii, dar pentru duşmanii muncii, o armă ascuţită, acum rămîne el însuşi în nemişcare şi rece ca moartea. O ştim aceasta toţi şi ne doare mai mult decît o putem spune în cuvinte. Dar vreau să înving această durere. Eu ştiu că pe Asztalos István ea l-ar mîhni. El altfel ne vrea, chiar atunci cînd stăm lîngă el la marea despărţire, la hotarul fără întoarcere.

Cu Asztalos István am luptat sub clocotul furtunos al aceluiaşi steag roşu al clasei muncitoare, al Partidului Muncitoresc Romîn. Şi Asztalos István n-a fost un luptător oarecare. El s-a distins mereu în primele rînduri. Glasul său de scriitor a răzbit pînă departe peste întreg frontul nostru, l-au ascultat mulţimi, şi el continuă să răsune străbătînd către orizonturile încă nedespicate ale viitorului. Din glasul său străbătea ca o goarnă puternică internaţionalismul proletar, frăţia dintre popoare şi mai ales frăţia romîno-maghiară. El face parte din constructorii acelui minunat pod de aur care leagă inima romînilor şi a maghiarilor, sub steagul de

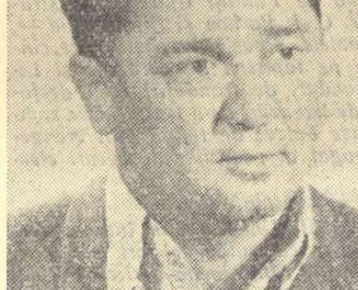

luptă al socialismului, al comunismului. Pe mulţi din stîlpii acestui pod va rămîne scris deapururi: „Ridicat de Asztalos István, scriitor".

Prima dată l-am văzut pe Asztalos István acum peste 15 ani, curînd după eliberarea ţării de sub jugul fascist. Bubuiau tunurile încă pe front în Ungaria, în Cehoslovacia. Dar romînii şi ungurii din Transilvania îşi dăduseră mîna. Atunci, în acele vremuri grele şi turburi l-am auzit pe Asztalos István citind o povestire a sa. Vorbea din ea prietenia dintre muncitorii maghiari săraci şi ţăranii săraci romîni, care-şi înţelegeau necazurile, durerile şi se ajutau.

Din prima clipă ne-am împrietenit şi niciodată umbra unei îndoieli n-a întunecat prietenia noastră. Pot spune că n-a fost vreodată un scriitor ungur în Romînia care să se fi bucurat de o atît de unanimă simpatie. Toţi l-am iubit ca pe un adevărat frate şi simţeam că acolo unde clădeşte el în domeniul socialist, literatura noastră are un nespus de harnic şi strălucit meşter, pe care te poţi bizui fără grijă.

In inima oamenilor din ţara noastră, în inima acelor ce se înflăcărează cum te-ai înflăcărat tu, sub steagul revoluţiei leniniste, romîni, maghiari, germani şi toţi cîţi mai sînt, numele de Asztalos István este înscris în filigran, ca-n cele mai scumpe documente, şi nimic niciodată nu-l mai poate smulge de acolo, căci el e în inima unui popor întreg.

Totuşi durerea că pana ta nu mai scapără pe hîrtie cuvinte luminoase pentru pace şi prietenie între popoare face să ne sîngereze sufletul, iar fruntea noastră se pleacă în faţa ta în semn de cinstire, dar şi de profundă amărăciune. Cîtă dragoste puseseşi, să te apropii din ce în ce mai mult de cei ce preiau sarcinile de mîine! Strădania ta, din ultimii ani, de a face să strălucească raza soarelui peste inimile copiilor era parcă un simbol al vieţii noastre noi, grija comuniştilor pentru generaţiile care cresc sub ochii noştri. Te aplecaseşi peste inimile lor plăpînde ca un meşter grădinar peste stratul de flori ce abea încolţesc, şi le pliveai de buruiană, şi le îngrijeai şi căutai să cadă cît mai plin peste ele raza soarelui. Parcă te aplecaseşi cu sfinţenie peste viitorul ţării. „Scrie-mi ceva pentru copiii mei, mi-a spus ultima oară, ceva pentru Raza Soarelui, pentru Napsugar, revista noastră". Nu-i poate nici o lună de atunci. Şi iată că în loc să ţi scriu am venit la tine pentru marea despărţire.

Şi totuşi tu nu ai să pleci. Ai rămas între noi prin ceea ce ne-ai dăruit frumos şi bun în scrisul tău de mare scriitor şi de credincios fiu al Partidului clasei muncitoare. Ai rămas între noi întocmai ca raza soarelui pe care în ultimii tăi ani, prin revista ce ai condus-o, ai revărsat-o ca pe o licoare de aur în inimile deschise ale copiilor. Tu eşti această rază de soare prin toate nemuritoarele tale pagini prin care ai îmbogăţit nu pur şi simplu limba maghiară, ci scrisul nou din Romînia pus în slujba oamenilor muncii. Şi raza soarelui a trecut de-acum şi peste hotare, ca să înflăcăreze mai departe pe aceia ce cred şi luptă pentru libertatea muncii şi pentru pacea lumii. Această rază a soarelui nu se va stinge niciodată. Cu vîrful ei de aur ea a înscris numele tău, Asztalos István, în inimile noastre, în inimile scriitorilor din Romînia şi ale milioanelor de cititori ai tăi. Numele tău gravat luminos în sufletul nostru împreună cu filele tale nemuritoare, cu cîntecul de viaţă din cărţile tale, le ducem cu noi ca renume pentru tine şi ca o scumpă moştenire pentru noi, spre socialism şi mai departe în comunism. Slăvită fie amintirea ta, prietene drag, tovarăşe de luptă, oştean destoinic al scrisului revoluţionar sub steagul muncii, neuitatule Asztalos István.

Mihai BENIUC

Profilul prozatorului

Cu profundă durere am aflat vestea morţii scriitorului Asztalos István. In proza de limba maghiară din ţara noastră, Asztalos István ocupă un loc de frunte, atît prin tematica lucrărilor sale, inspirate din viaţa clasei muncitoare cît şi prin nivelul lor artistic.

Trăindu-şi copilăria la ţară, muncind din fragedă tinereţe ca argat sau ziler, iar mai tîrziu pe şantierele de construcţii ori la exploatările forestiere din Harghita şi Oaş, scriitorul a cunoscut, cum puţini dintre noi cunosc, lumea oamenilor muncii cu preocupările şi idealurile lor. Opera sa, în întregime, este o expresie a acestei cunoaşteri.

Incă din prima perioadă a activităţii sale literare (romanele „Povestirile lui Iános" şi „Anul nou", volumul de nuvele „Pelin") Asztalos István a luptat pentru înfrăţirea muncitorilor romîni şi maghiari, scriind pagini de critică ascuţită împotriva asupririi sociale, a şovinismului şi naţionalismului. Ca nuvelist şi romancier, el se situează încă de la începutul creaţiei literare pe o poziţie militantă. El a afirmat întotdeauna, poate mai vag, mai puţin precizat la început, dar din ce în ce mai limpede, pe măsură ce arta lui se maturiza şi concepţia sa despre lume se clarifica, idealul de viaţă al clasei muncitoare în mijlocul căreia trăia. In numele acestui ideal a scris condamnînd lumea burgheză, legiuirile ei silnice, morala ei putredă, proclamînd neîncetat superioritatea morală a omului simplu, a lucrătorilor de pe ogoare şi din fabrici. După Eliberare, Asztalos István se integrează activ în frontul literaturii realist-socialiste, deţine funcţii de răspundere în activitatea obştească, scrie romane remarcabile, care contribuie la întărirea solidarităţii între muncitorii romîni şi maghiari, între toate naţionalităţile, unite în opera de construire a socialismului.

Eroii săi preferaţi, oameni de genul săpătorului Libuc („Inimă tînără") sau adolescentului cu rol de povestitor din aceeaşi lucrare, sînt ca şi unii dintre eroii lui Gorki, conştiinţe umane a căror puritate morală n-a putut fi întinată de oprimarea şi putreziciunea orînduirii capitaliste. Asztalos demonstrează că umanitatea adevărată se poate dezvolta numai în climatul muncii şi al frăţiei între popoare. Mereu problemele făuririi moralei noi, problemele educării tinerei generaţii în spiritul patriotismului şi socialismului îl solicită şi îl stimulează în creaţie. De altfel, ca artist, el a fost în permanenţă preocupat de aspectele eticii; unul din volumele sale este intitulat chiar „Omenie".

O caracteristică importantă a prozei lui Asztalos este optimismul, încrederea în viaţă, în viitor, în forţa poporului. El a scris şi cărţi triste în trecut, în care oamenii suferă, sînt supuşi la tot felul de umilinţe; niciodată însă n-a promovat descurajarea, deznădejdea; eroii săi, oameni simpli, ţărani, muncitori, umili slujbaşi în tîrgurile provinciale, oricît ar suferi nu-şi pierd speranţa, încrederea într-un viitor mai bun. Forţa colectivităţii, înaripată de credinţa în socialism, străbate paginile romanului „Vîntul nu se stîrneşte din senin", însemnată realizare a literaturii noastre noi.

Asztalos a fost şi un bun scriitor satiric. Umorul său sănătos izvorăşte din filonul puternic al satirei populare, al cărei excelent cunoscător era. Săgeata nemiloasă a sarcasmului său a izbit întotdeauna în figuri de exploatatori, în prejudecăţile generate de lumea grofilor, a burghezilor şi a popilor, iar după Eliberare a ridiculizat cu artă pe duşmanii regimului democrat-popular, pe „foşti", pe birocraţi, pe „gură-cască". Patosul prozei lui Asztalos este o manifestare a ataşamentului său profund la orînduirea nouă, socialistă, care înlătură definitiv racilele generate de exploatare. Proza lui s-a bucurat şi se va bucura multă vreme de succes în rîndurile cititorilor. Scrisul sobru, de mare simplitate, limpede şi concis — atinge o mare profunzime psihologică, (mai ales în romanul „Inimă tînără" şi în unele nuvele din „Omenie"). Asztalos e un bun creator de caractere; eroii săi sînt oameni complecşi, frămîntaţi de tot felul de probleme puse de viaţă.

In zugrăvirea şi dezvoltarea caracterelor, el foloseşte calea cea mai puţin lesnicioasă; a situaţiilor obişnuite, a întîmplărilor cotidiene, a convorbirilor celor mai comune, mai fireşti. Dar această imagine a vieţii simple destăinuie cu neobişnuită putere de convingere, caracterul inovator al epocii socialiste. In viaţa oamenilor, prefacerile de fiecare zi reprezintă o mărturie a marelui progres esenţial realizat în întreaga ţară.

Asztalos e un maestru al detaliului, al desenului fin şi sugestiv. Impresia de viaţă ce se degajă din scrisul său e puternică, de neuitat.

Opera lui rămîne una dintre cele mai izbutite creaţii ale literaturii noastre noi.

Imaginea scriitorului este legată în amintirea noastră de aceea a luptătorului. Asztalos István participa cu însufleţire la activităţile obşteşti, lua cuvîntul în adunările oamenilor muncii, vorbind în stilul său popular şi cuceritor despre pace şi socialism, intervenea în dezbaterile scriitorilor, desluşind dificile probleme de creaţie.

Muncitor neobosit în slujba culturii socialiste, Asztalos István a fost un exemplu de scriitor militant. Stingerea lui din viaţă o resimţim ca o pierdere grea. Il păstrăm în amintirea noastră ca pe un tovarăş generos şi entuziast, devotat cauzei clasei muncitoare, ca pe un scriitor legat trainic de popor.

Remus LUCA

IA CUVINTUL ŞI TOVARĂŞUL ANTAL

Antal János cazangiu, e un om tăcut din fire. Vorbeşte atît de puţin, de parcă trebuie să-i scoţi cuvîntul cu cleştele. Şi asta-i pricina că — deşi fruntaş în muncă — tovarăşul Kovács, responsabilul sindical, tot nu e mulţumit de Antal.

— Nimic de zis, tovarăşe, ştiu că munceşti; dar nici să taci mereu la toate şedinţele nu se poate... Trebuie neapărat să iei cuvîntul. Inţelege, omule, e vorba de lupta pentru pace: de pace! La urma urmei, ţara asta e şi a ta, şi îl privi cu asprime pe Antal János, care stătea în faţă posomorît şi stînjenit.

— Nu mă pricep eu la de-alde astea... Eu lucrez şi gata... o ţinea el morţiş.

Responsabilul sindical oftă.

— Tocmai de aceea, tovarăşe. Lucrezi bine, eşti fruntaş în muncă, te bucuri de mare cinste; cuvîntul tău ar atîrna greu... Nu înţeleg, de ce nu vrei să vorbeşti?!

Antal János se schimbă, tulburat, de pe un picior pe altul.

— Acu' de ce spui că nu vreau?... Tăcu niţel, apoi reluă mînios: Acolo nu merge cu nerozii... Nu mă pricep şi pace... Mi-e ruşine! Nu-mi place să se rîdă de mine!...

Responsabilul sindical îl privi uimit.

— Cine să rîdă? De ce?... Spune lucrurile aşa cum le simţi. Că de spus, ştii tu să le spui...

Şi îl bătu atîta la cap, încît Antal János făgădui, pînă la urmă, că la şedinţa de după încetarea lucrului va vorbi despre lupta pentru pace.

Ei da, a făgăduit el, dar cu cît treceau orele de lucru, cu atît simţea că ceva îl apasă pe stomac.

In sinea lui îi preţuia grozav pe cei care erau în stare să vorbească bine la şedinţe, ba în taină chiar îi invidia.

— Am să iau şi eu cuvîntul într-o bună zi, încerca el atunci să se liniştească.

Iar acum sosise acest „într-o bună zi". De atîta înfrigurare, nici să gîndească nu mai era în stare.

In sfîrşit, acul mare arăta patru şi jumătate şi sirena fabricii sună schimbul.

— In sala de mese, tovarăşi! Să trecem în sala de mese... Acolo se ţine mitingul... strigă cineva şi Antal János porni spre sala de mese, de parcă s-ar fi dus să-şi scoată o măsea.

Intră odată cu ceilalţi în sala lungă, se strecură printre bănci, dar, la drept vorbind, nici pomeneală să vadă ori să audă ceva.

„...Voi spune cum se purtau pe vremuri boierii... şi trăiesc eu astăzi...", încercă el să gîndească, dar cînd prinse de veste că şade taman în prima bancă i se încîlciră iar gîndurile.

— O să fiu luat în rîs, o să fiu luat în rîs cum mă vezi şi te văd! Şi, o vreme, după ce începu mitingul, nici gînd să poată fi atent la cuvîntarea tovarăşului Kovács. Acesta spunea însă lucruri atît de interesante, încît pînă la urmă îşi uită înfrigurarea şi ascultă cu rîvnă

— Inşiră cuvintele atît de frumos de parcă ar bate cu ciocanul pneumatic nişte nituri pe burta unui cazan. cugetă el.

Oamenii se înscriseră rînd pe rînd la cuvînt. Numai el nu îndrăznea să se înscrie.

— Cine mai cere cuvîntul? întrebă apoi tovarăşul Kovács.

La întrebarea lui se aşternu o tăcere atît de lungă, încît Antal János n-o mai putu îndura. I se părea că nu numai tovarăşul Kovács dar toată lumea din sală se uită la el.

Inghiţi în sec.

— Eu, îşi ridică el mîna grea de muncă.

Şi tovarăşul Kovács spuse numaidecît:

— Antal János, muncitor fruntaş din secţia cazangerie, a cerut cuvîntul. Ei, dă-i drumul, şi îi făcu semn să înceapă.

Antal János se ridică în picioare şi îşi roti privirile în jur.

Pînă să înceapă se opinti de vreo două ori.

— Pe vremuri tovarăşi... Va să zică. cum să spun... Pe vremuri, care va să zică... Glasul i se poticni şi, încurcat, rămase cu privirea pierdută în gol: Va să zică, ne tîrau la moarte, aşadar...

Voi să urmeze, dar gura i se deschise doar, însă nici un sunet nu-i ieşi din gîtlej.

Şi atunci îşi dădu seama limpede că nu-i în stare să spună ce avea de gînd. Privi speriat în jur, la tovarăşii lui de muncă. Aceştia aşteptau într-o tăcere încordată.

— In zadar, tovarăşi; nu merge. clătină el din cap. Nu mă pricep să vorbesc. Multe-am mai încasat eu la cap ca să tac. M-au desvăţat de vorbe încă din copilărie. Şi învăţătorul mă lovea, şi meşterul. „Să nu crîcneşti", ziceau... De m-aş pricepe să vă povestesc cît m-am mai chinuit în viaţă... — Clătină din cap — Nu mă pricep, tovarăşi... Meşterul mă bătea cu coada barosului. patru ani m-a bătut. — Tăcu, privind în gol, cugetînd. Intr-un rînd, m-au bătut şi poliţiştii. Am manifestat, ca să ni se dea salariu mai mare. Fiică-mea cea mai mare era mică pe atunci. Maică-sa n-o putea alăpta: n-avea lapte. Aşa, o alăptau alte mame, miloase. Am cerut să ni se dea salariu mai mare. Mi-au scos patru dinţi. M-au izbit cu vîna de bou peste gură... Nu sînt în stare eu să spun ce-am simţit... Ne-au mînat apoi să votăm: să-i votăm pe ei. Să votăm vinele de bou...

Işi roti privirile peste tovarăşii lui care, atenţi, încuviinţau din cap.

— Nevastă-mea spăla rufe. Veşnic spăla, pentru alţii. Noi, cînd ne căutai, eram soioşi. Locuinţa era o mlaştină. Veşnic udă, leoarcă... Să vorbim nu aveam voie, numai să tăcem. Şi să mergem la război. Asta da, era voie.

Se uită la cei aşezaţi la masă şi, printre ei, la tovarăşul Kovács, dar acum faţa îi era liniştită.

— Va să zică, eu le ştiu pe toate astea şi mai ştiu că viaţa mea de azi e cu totul alta, ca de la pămînt la cer. Fiica mea, pe care maică-sa n-a putut-o alăpta, e acum studentă, celelalte două sînt la şcoala medie tehnică, fiul meu deasemenea... Eu trăiesc, care va să zică, destul de bine. Am primit o locuinţă bună. Nevastă-mea are apa în perete, lîngă maşina de gătit; n-are nevoie nici măcar nasul să şi-l scoată afară. Cîtă, dar cîtă apă a mai cărat!... Numai Someşul Mic ar putea-o spune — şi cişmeaua din stradă. Ei, iată pentru ce lucrez, tovarăşi. Aş înnădi zilele cap la cap, să se poată munci neîntrerupt, ca nu cumva, care va să zică, iarăşi... Ca să fie mai bine, ca să piară toate necazurile care mai sînt... Pentru asta muncesc şi eu, şi nevastă-mea, iar fiul meu cel mai mare tot aşa. Pentru partidul nostru lucrez, pentru patria mea.

Urmă cu fraze şi mai scurte, răspicate.

— Muncesc împotriva războiului, pentru pace... Nu ne dăm copiii, nu ne dăm libertatea!... Păi cum să n-o apărăm atunci?! Va să zică, toate astea le ştiu eu, tovarăşi, dar ce ţi-e că nu le ştiu spune.

Deodată, ridică vocea:

— Imi iau angajamentul să produc o sută cincizeci la sută. La mine anul nou va veni cu o jumătate de an mai devreme...

Nu mai putu urma. Cît era sala de lungă, răpăi un uragan de aplauze.

— Bine, tovarăşe Antal! Foarte bine! Iţi mulţumim!, strigă de acolo de la masă, tovarăşul Kovács.

Aplaudînd de zor, un muncitor bătrîn de la turnătorie strigă în urechea vecinului său:

— Ce ai de spus, tovarăşe?!.. Dar dacă ar mai şti să şi vorbească?...

Din volumul de povestiri „Omenie"

de ASZTALOS ISTVAN

în curs de apariţie la E.S.P.L.A.

Pe adresa Uniunii Scriitorilor din R.P.R. au sosit numeroase telegrame de condoleanţe, cu prilejul încetării din viaţă a scriitorului Asztalos István, printre care, din partea Uniunii Scriitorilor din Uniunea Sovietică, a Uniunii Scriitorilor din R. P. Ungară şi a Uniunii Scriitorilor din R. D. Germană.

IAŞUL anilor ce vin

Iaşul celălalt, cu ceea ce a fost odată, îl ştim, — cu toate bunele lui avînturi şi aduceri-aminte!

Nu mai e zaharisita tihnă patriarhală a altordăţilor cînd viaţa se desfăşura lent, demodat şi monoton ca eternitatea, nici mahalalele mîncate de lepra norbaielor nu mai sînt!

Nu vrem să mai răscolim cenuşa!

Ni-i drag Iaşul zilelor noastre şi al anilor celor care vor să vină!

Noul Iaşi a prins a se înălţa şi a trece mult dincolo de alungitul şi calmul profil al celor şapte vTorii coline. Iaşul timpilor noştri, întinerind de ritmul socialist care-i înnobilează elanul, îşi cîştigă mereu un alt farmec, crescind, lîngă domoale coline albastre şi sub cer larg, curat ca paharul, într-o nouă şi firească împrimăvărare şi într-o dulce, luminoasă perspectivă.

Anul 1959, care s-a călătorit a lăsat in urma sa, pe mai toată calea 23 August, — de jos de la statuia lui Eminescu şi sus, pînă dincolo de aleia Sadoveanu, întreg Copoul, zvelte şi noi clădiri trainic durate. E Universitatea „Al. I. Cuza" pre-gata să-şi întîmpine centenarul, e Institutul Politehnic extins, e nou-nouţul Institut de cercetări chimice „P. Poni" al Filialei Academiei R.P.R., e Institutul Agronomic „I. Ionescu de la Brad", privind drept în faţă la căminele studenţeşti, şi-i preşul de asfalt aşternut pe strada străjuită de tei seculari, dar lirici.

El a lăsat, asemeni, în plină desfăşurare, lucrările de pe şantierul Casei de cultură a studenţilor, a terminat fundaţiile de beton armat la peluzele stadionului sportiv „23 August" şi a pus gradenele prefabricate pe care se vor întinde băncile. In plus, în anul trecut, s-au şi făcut întîile operaţii de trasaj pe şantierul unui viitor teatru de vară, s-au şi ridicat cofraje şi s-au aşezat armături pentru turnat plăcile, iar la combinatul industrial de mobilă din cartierul Socola care-şi însăilă deja halele, s-au adus strunguri de la Arad.

S-au călătorit anii 59 ai sutei a douăzecea, dar lasă la Iaşi un întreg cvartal în Păcurari şi numeroase blocuri, aşijderea, cu lucii parchete în odăi, cu băi căptuşite cu faianţă şi cu calorifere în fiece apartament, ca cel de pe str. Cuza-Vodă, de pe Alecsandri şi Dimitrov, de pe Elena Doamna şi Lăpuşneanu, pe Aurel Şeţu şi pe şesul Nicolinei, — totalizînd astfel peste 350 obiective predate, dintre care numai numărul de apartamente (faţă de 140 în 1956) se ridică acum la 800, costînd mai puţin de jumătate din preţul din 1956.

Dacă veniţi vreodată la Iaşi, găzduiţi la elegantul şi splendidul hotel „Continental", intraţi în magazinele proaspăt deschise la parterele blocurilor de pe Ştefan cel Mare şi Cuza-Vodă sau poposiţi acolo unde se zideşte Casa de cultură a muncitorilor ceferişti şi textilişti.

Desigur, iubim şi celălalt Iaşi al bunelor aduceri-aminte.

Mai presus însă de orice, ni-i drag noul nostru Iaşi. In Iaşul anilor puterii noastre populare pe care, răsărind ca nişte meteori pe firmamentul năzuinţelor clasei muncitoare l-au vestit încă de mult comunişti ca Ilie Pintilie, centrul oraşului, cu civilizaţia lui socialistă, cu cultura lui înnoitoare, — înaintează spre cartierele mărginaşe. La noi, la Iaşi, fostele osîndite mahalale, cu cocîltitele lor maghernite, dispar an după an, împodobindu-se rînd pe rînd cu blockhaus-uri, cu cochete vile, cu largi magistrale, cu sclipitoare salbe şi hurmuzuri de lumini fluorescente.

S-a dus la naiba cu letargia care-a fost, a răs-prea-fost!

Şi Iaşul, după exemplul Bucureştilor, şi asemenea Oraşului Stalin, Timişoarei, Hunedoarei, Clujului şi altora, e ca o rară piatră preţioasă încrustată pe o scumpă brăţară pe al cărei cerc făurit din oţel şi din aur se înşiră strălucirea şi frumuseţile a zeci şi zeci de sclipitoare perle.

Ni-i scump, de bună seamă, şi bătrînul Iaşi al vrednicilor înaintaşi şi al slăvitelor podoabe, dar cutezăm a spune că Iaşul acesta contemporan care a intrat în 1960, e la unison azi cu corul uriaş al şantierelor socialiste, însufleţitoare, care s-aude în întreaga noastră republică.

Din repertoriul acestui ansamblu al marilor ansambluri, — în pofida celor care ar fi cumva ispitiţi să mă socoată grandilocvent, ori căutînd cuvinte „frumoase", — văd de pe acum gata în 1960 la Iaşi şi furnizînd anual zeci de mii de luxoase şi durabile garnituri de mobilă, combinatul de dincolo de străvechea scamă a pîrîului Vămeşoaiei, văd umblînd presele noii fabrici de ulei şi am tot dreptul să-mi închipui — de vreme ce s-au construit în anii trecuţi noua filatură şi fabrica de penicilină, castelul de apă şi conductu de aducţiune Prut-Iaşi şi giganticul frigorifer; fabrica de pîine şi cea de produse lactate, etc., — cum se vor înfăţişa la 1 ianuarie 1961, noua mie de apartamente şi mai apoi viitoarea sistematizare socialistă din inima oraşului.

Străvăd, aşadar, în Iaşul anilor ce vin, flota cu dalbe, cu roşii şi albastre pînze a noilor blocuri masive care, arborînd catargele antenelor de televiziune, vor coborî dinspre Copou pentru a poposi în apele radei din piaţa Unirii. Intre aceste nave, ghicesc, privind la proiectele şi machetele expuse de arhitecţi palatul cu colonade al Operei de Stat din preajma pieţei Sf. Spiridon, palatul Sfatului popular de pe strada Cuza-Vodă şi celelalte neîntrecute în farmec şi măreţie construcţii care vor încadra dreptunghiul din piaţa în care s-a întins cu un veac în urmă Hora Unirii. După cum, disting, sub bolta cerului ca peruzeaua, chenarele clădirilor cu cîte cinci-şase, şapte şi chiar opt etaje de pe Păcurari, Lăpuşneanu, Gabriel Péry, Ştefan cel Mare şi mai departe, dincolo de Palatul Culturii, pe strada dr. C. I. Parhon şi Ilie Pintilie —, cu toatele scoase din obscuritate, rînduite pe tapiserii de verdeaţă şi între ronduri de trandafiri roşii desfătate de havuzuri de-a lungul unor somptuoase bulevarde tăiate prin crengetul bogat al pădurilor de becuri electrice.

Nu-i mult pînă atunci.

Din piaţa Unirii, fi-vom într-un sfert de ceas, cu autobuzul ori poate cu troleibuzul, dincolo de bariera Socola, trecînd, peste vechea rohatcă, linia ferată Iaşi-Ungheni pe-o sprintenă şi graţioasă pasarelă. Aceasta va păşi în 1960 dincolo, spre viile şi livezile împomate de la Bucium şi, nu departe de-aici, vom poposi la fosta „fabrică de pochi" de la Socola sau peste drum, unde era odinioară vila lui M. Kogălniceanu şi unde vor apărea modernele stabilimente balneare. cu nămoluri. Desluşesc aici, aşa cum va fi curînd, conturarile pavilioanelor sanatoriale şi ale hotelurilor, ale restaurantelor şi ale cluburilor, văd ştrandul, debarcaderul şi terenurile sportive, coşul centralei termice profilat pe costişa îmbrăcată cu podgorii a Vlădicenilor şi parcă simt sub picioare covoarele moi, de nisip fin, mîngîios, întinse pe alei umbrite de frunzetul sălciilor şi al plopilor piramidali. Rătăcit prin parcul înverzit de-aici, printre dulci şi molcome murmure cîmpeneşti, printre flori sfioase şi de bun miros-purtătoare şi fără de glas, parcă aud, de asemeni, dimineaţa, fîlfîind scurt din aripi cucul şi parcă ascult, de asemeni, cum, în nopţile clare, sub sărut de lună, prînd prin desişuri, să cînte nebunatic din flaut filomelele.

Vă îndoiţi cumva de toate acestea?!

Veniţi odată la Iaşi. Toate acestea, şi încă multe altele, nu se află doar în schiţele şi desenele arhitecţilor, doar în machetele expuse în sălile Palatului de cultură sau la expoziţia recent organizată de A.S.I.T.-Iaşi. Toate acestea se pot descifra în Expunerea făcută de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej la plenara C.C. al P. M. R. din 3—5 decembrie 1959 şi în planurile de investiţii şi unele după altele au şi prins a căpăta fiinţă şi vor înflori la Iaşi curînd, în 1960 şi în anii ceilalţi, ai maturităţii noastre socialiste!

Ion ISTRATI

„Lenuţa"

„Schiţă"

Sculpturi de DORU POPOVICI

Ceasuri de veghe

Cînd aruncăm paşii uriaşi de oţel
Ai podurilor peste ape,
Prefirîndu-ne-apoi, pe arcadele lor,
Umbletul de fiecare zi,
Cum oare nu ne-am aminti
Zborul cuvintelor,
Pod sonor peste ape:
— Aşa puiul meu... Incă un pas... mai
aproape...
Cuvintele mamei şi inima ei tremurînd
Că zarea încinsă a zilei de vară,
Lîngă primii paşi ce-i întipăream pe pămînt,
Legănîndu-ne-amar ca o barcă mult prea
uşoară

In ochii ei citeam tot universul
Ispititor ca un inel.
Cum ar putea cineva să uite versul
„Mugur, mugurel"?
Veghea mamei, urmînd altor veghi îndelungi,
Tremurul acela de salcie care clipeşte
din gene,

Ca nu cumva să ne-aşternem
Ca umbrele serii alungite pe lunci,
Ca nu cumva să ne-adoarmă cu el
Primii paşi, unchiaşul viclean al pămîntului,
Primii paşi
Descleştaţi acum în compas uriaş de oţel...

Unde sînt vorbele mamei, unde-s vegherile ei?
Fiecare silabă
S-a prefăcut în blocuri de marmură albă,
Noilor case temei;
Fiecare cuvînt ne întîmpină-n praguri,
Inflorind în vorbele copiilor noştri
Adevărate livezi de cireşi,
Şi toate ceasurile de veghe
Le-auzim cum flutură-n steaguri,
Limpezi ca bătăile inimii ei,
Impurpurate ca dorinţa inimii ei,
S-ajungem aleşi între cei aleşi...

O, cîntecele de leagăn,
Tremurul primilor paşi,
Vegherile mamei — steaguri pe turnuri —
Inima ei ce-nfloreşte pămîntul
Ca un cireş
Uriaş!

Ion BRAD

In ultima zi

In ziua aceea — ultima,
ne vom strînge tîrnăcoapele, maşinile,
ne vom îmbrăca, în haine albe, copiii —
copiii noştri care s-au născut pe şantier,
copiii noştri care ştiu cîntecele şantierului,
copiii noştri care se joacă de-a şantierul
— ne vom lua din cutii decoraţiile,
în ziua aceea —ultima
şi vom porni unii lîngă alţii
spre baraj.

Sigur, va fi o zi însorită.
Betonul, oţelul şi vîrstele noastre
stratificări patetice şi pure,
păstrînd atît de mult din noi,
vor aştepta acolo,
să întîlnească veacurile.

In ziua aceea, sigur, va fi mult soare.
Vom sta descoperiţi în lumină,
vom vorbi în şoaptă emoţionaţi.

Şi la un semn,
va năvăli spre noi,
înfiorîndu-ne cu marea ei putere — lumina.

Nu ştiu ce vom face în clipa aceea,
nu ştiu ce vom spune,
ce vom striga —
toate acestea
nu le poţi şti dinainte.
Dar ştiu că va fi multă lumină
şi-n multă lumină
noi şi rîsul nostru
vom fi puternici, frumoşi.

Şi cînd vom fi terminat de împărţit florile
şi decoraţiile,
în case va fi multă lumină,
se vor întinde feţe de masă albe,
copiii, în haine albe,
vor învăţa alfabetul şi cîntece
şi-n muzică şi-n lumină
vom fi noi.

Şi-a doua zi, în zori,
cînd vor suna-n granit de munţi culorile,
la ora răsăritului şi începuturilor,
ne vom lua tîrnăcopul, maşinile
şi vom porni spre alte şantiere.

Florenţa ALBU

OMAGIU

Spre cine să-mi îndrept cel dintîi gînd de 8 Martie, la jumătate de veac de la proclamarea zilei închinate forţei noastre unite? Mă pomenesc un Cresus, răsfoind un simplu carnet de adrese ale prietenelor de care sînt legată şi la antipozi, prin miezul de foc al pămîntului!

Să mă înclin cu smerenie în faţa ta, Liubov Kosmodemianskaia, mamă cernită ca însăşi durerea, dreaptă ca însăşi dreptatea, neclintită ca însăşi speranţa, în faţa ta, care mi-ai dăruit la un congres al mamelor portretul Zoiei şi Şurei, jertfiţi ei înşişi pentru pacea omenirii?

Să te îmbrăţişez cu dragoste pe tine, Inez Cervi, ai cărei 7 fraţi ucişi de fascişti, îmi mai surîd, mai vîi decît viii, din fotografia unei paşnice familii italiene de odinioară? Sau vouă să vă scriu, mame din Hiroşima, care aţi adus ca un memento vitae la cea dintîi întîlnire mondială a mamelor, corul unor copii de mult spulberaţi în cenuşă?

Sau să vă aduc o mulţumire vouă, poetelor lumii, care-aţi vorbit în această zi a femeii, femeilor din patria noastră, în graiul nostru, într-o culegere adunată şi tradusă ani de-a rîndul? Mi-ar fi greu să aleg între aproape 200 de nume. Dar mă simt atît de bogată prin voi, de atîtea ori îmi regăsesc propriile gînduri difuze, în poezia voastră scînteind ca diamante ale vremii! Mă simt eu însămi atît de îndatorată, pentru darul versului vostru, ce ni-l faceţi tocmai de 8 Martie!

Şi poate că tocmai acum mi se întoarce gîndul cu jumătate veac în urmă, la o altă femeie, măruntă de stat, cu ochii de flacără, la Clara Zetkin. Poate tocmai azi, cînd două sute de milioane de femei din optzeci de ţări, iau încă odată cunoştiinţă de forţa unităţii lor, în cea mai puternică organizaţie a noastră, în Federaţia Democrată Internaţională a femeilor, o simţim prezentă printre noi pe modesta şi marea luptătoare a mişcării muncitoreşti, care a propus pentru prima oară la Copenhaga, la a II-a conferinţă internaţională a femeilor socialiste, proclamarea zilei de 8 Martie ca zi internaţională de solidaritate şi luptă pentru emanciparea femeilor, pentru drepturi, pentru pace. Parfumul florilor primite de noi nu mai ajunge pînă la ea. Dar viaţa ei a intrat în a noastră, pîrîul a îmbogăţit fluviul care îmbrăţişează cu braţele de apă oceanul.

E o zi de matură sărbătoare, cu surîsul grav în jurul buzelor, e o zi de trecere în revistă a forţelor noastre, o zi a speranţelor noastre pentru soarta copiilor, legate de marea ofensivă a păcii pe care o dau azi forţele luminoase ale omenirii.

Veronica PORUMBACU

M. CHIRNOAGA „Sădim pentru pace"

Tinerei care va naşte

Rezemată de bătrînul arţar
priveşti vecinele care poartă apa
în găleţi acoperite cu frunze de brusture.
Cu mîinile împreunate pe pîntec
asemeni pămîntului peste rădăcini,
odihnită porneşti printre pietre şi copaci.
Asculţi despletirea mătăsoasă a primăverii
peste fiinţa ta pregătită
curînd în lume să aducă eterna
dăruire a dragostei şi-a pămîntului verde.
Eşti neînchipuit de frumoasă acum
cînd în tine se rotunjesc forme
şi oase uşor se încheagă. Eşti frumoasă
ca strugurii cînd se fac dulci
şi plini ca sînii tăi sfinţi.
Numai eu şi cele care te privesc iubitoare
ştim că-n tine sînt doi ochi
ce seamănă cu două frunze subţiri,
doi pumni ca două garoafe închise —
dar singură vei cunoaşte
întîiul ţipăt — cîntec biruitor
şi nemaiauzit vreodată de tine.
Mărire ţie — pentru faţa ta liniştită
ca faţa lacului în soare, pentru pîntecul tău
mai frumos ca bolta cerului
peste cuprinderea ce zilnic ne-o ştim.
Treci printre pietre şi copaci
tu, care aduci în lume pe cel
sortit să vadă împlinit
tot ce noi am început să-nfăptuim.
Despre trandafiri aş fi vrut să scriu
dar zărindu-te ei au pălit, totuşi
unul mi-a rămas proaspăt în inimă
şi iată, ţi-l dau.

Petre STOICA

GH. BOŢAN „8 Martie"

Bună dimineaţa, mamă!...

Bună dimineaţa, mamă!...
am venit
să-ţi sărut ochii care-au plîns,
părul în care s-a-mpletit argint,
mîinile tale fără de seamăn
care m-au mîngîiat şi m-au legănat,
cînd printre clipe tîrzii mi-ai îngînat
primele cîntece.

Nu mă privi aşa,
eu ştiu prea bine,
nu mai găseşti copilul mic, din mine.
A rămas undeva, departe,
în Poiana Rudarilor, cu oile.
cu turmele...

Au bătut ploile,
au picat vînturile
peste poveşti, peste vreme,
s-au şters urmele
şi-au început de-atunci să mă cheme
spre zările lor ciuturile.

Bună dimineaţa, cîmpie!...
nu-ţi mai văd haturile,
nu-ţi mai recunosc marginile,
proaspătă, asemenea mie,
ţi-ai îndepărtat spre zare laturile,
ţi-ai mistuit prin timp paraginile,
ţi-ai lăsat să vină
prin ferestrele plopilor tăi,
prin porţile deschise
ale copacilor cu ramuri întinse
soarele cu lumină.

Bună dimineaţa, dealuri coborîte
prin amurg, ca bivoli prin poveste
să-mi beţi apa de la rîu.
Nu mai pot să număr cîte
sonde s-au înfipt pe creste
şi vă strîng precum un brîu

Bună dimineaţa, primăvară!...
stai la geam, pe liliac şi-mi spui
cîte se făcură, se schimbară,
cîte de făcut au mai rămas
şi-ţi opreşti pe fiecare ceas
tremurul din crengile verzui
fluturîndu-l peste ţară
cum îmi flutur eu în zori
inima de-atîtea ori.

Bună dimineaţa, lumină!...
sărută-mi cîmpia, dealurile, apele,
sărută-mi liliacul din grădină,
pe omul din cîmp, din uzină,
pe-aproapele
din inima mea
şi ia-mă pe braţele tale de aur
să spun fiecărui bună dimineaţa!...

Bună dimineaţa, lume!...
Bună ziua, dragoste!...
Bună seara, copilărie!...

Darie NOVĂCEANU

judecata*

Capitolul final din vol. II al romanului „PAMÎNT DESŢELENIT“ de MIHAIL ŞOLOHOV

Davîdov, îndată după cină, se retrase în odaia cea mare şi de abia se aşeză la masă ca să răsfoiască gazetele proaspăt aduse de poştaş, cînd auzi o uşoară bătaie în crucea ferestrei. Întredeschise fereastra. Nagulnov, stînd cu un picior pe prispă, îi spuse cu o voce înăbuşită:

— Haide la treabă! Ia dă-mi drumul să intru la tine. Am să-ţi povestesc totul.

Faţa lui smeadă era palidă, îngrijorată. Trecu lin piciorul peste prichiciul ferestrei, se aşeză din mers pe un scăunel şi se lovi cu pumnul peste genunchi:

— Poftim, Simion, aşa-i după cum te-am prevenit... a ieşit dreptatea noastră! Totuşi numai eu am avut ochii în patru. Am stat culcat două ceasuri bătute lîngă casa lui Ostrovnov. Cînd mă uit: văd că vine un om mărunţel, umblă cu pază, stă şi ascultă, de bună seamă un individ suspect. Am aşteptat în taină. Se făcuse întuneric beznă. Pesemne am întîrziat. Fusesem călare la cîmp. Poate înaintea lui mai trecuse unul. Într-un cuvînt — haidem! Să-l luăm în drum şi pe Razmiotnov. Nu-i timp de pierdut. O să-i umflăm ca din oală acasă la Lukici! Dacă nu toţi, cel puţin ăsta unul o să ne cadă în palmă.

Davîdov vîrî mîna sub perna de pe pat şi scoase pistolul.

— Cum procedăm? Hai să punem mai înainte lucrurile la cale.

— Cunosc trebuşoara asta din trecut. Uite ce, stai şi ascultă-mă: mărunţelul n-a bătut la uşă, ci la fereastră, cum am făcut şi eu aici. Odăiţa din casa lui Iacov Lukici dă cu o fereastră în curte. Banditul acela, îmbrăcat în zeghe sau într-o manta de ploaie, — n-am văzut bine din pricina întunericului, — a bătut în geam. Cineva, — Lukici sau feciorul lui, Simion, — abia a întredeschis uşa şi el s-a strecurat înăuntru. Cînd s-a suit pe treptele pridvorului, s-a uitat îndărăt, iar cînd s-a furişat pe uşă — a mai aruncat o căutătură în urmă. Eu, întins la pămînt în dosul gardului de nuiele, am văzut totul. Vezi bine, Simion, oamenii de treabă nu umblă aşa, hoţeşte! Iată ce plan propun ca să-i prindem: eu şi cu tine vom bate la uşă, iar Andrei va şedea în curte, culcat lîngă fereastră. Vom vedea cine ne va deschide. Cunosc uşa care dă în odaie, cea dintîi la dreapta, cum intri în tindă. Dacă va fi închisă, va trebui — vezi bine — s-o spargem dintr-un salt. Amîndoi intrăm înăuntru, iar dacă cineva va sări pe fereastră, — Andrei îi va trage la mir. Îi vom prinde de vii, foarte uşor, pe aceşti oaspeţi de noapte. Eu am să sparg uşa, tu să stai la un pas în urma mea şi la cea mai mică opunere, trage fără nici o şovăire la cel mai mic zgomot venit din cameră.

Makarov îl privi ţintă pe Davîdov cu ochii abia mijiţi şi iarăşi un zîmbet zeflemist, aproape nelămurit, îi înfioră buzele cărnoase.

— Decît ai alinta în mîini jucăria asta, mai bine ai controla încărcătorul şi ai verifica dacă a intrat cartuşul în ţeavă la locul lui. Vom ieşi pe fereastră şi vom trage după noi obloanele.

Nagulnov îşi potrivi cureaua pe bluza rusească, aruncă mucul ţigării pe duşumea şi, uitîndu-se la vîrful colbăit al cizmelor sale şi la carîmbii mînjiţi de ţărînă, surîse şiret:

— Din pricina acestor năpîrci spurcate m-am tăvălit în praf ca un căţel; aşteptînd pe oaspeţii aceştia scumpi, am şezut şi pe-o coastră şi cum s-a nimerit... Dar ştii ce mă gîndesc: acolo sînt doi sau trei, nu mai mult. Oare n-o fi un planton?

Davîdov înlătură piedica, vîrî un cartuş în ţeavă şi, punînd pistolul în buzunarul hainei, zise:

— Ce-i cu tine, Makar, de eşti azi aşa de vesel? Ai stat la mine cinci minute şi ai zîmbit de trei ori...

— Mergem la o petrecanie, Sioma, de aceea rîd şi eu.

Amîndoi ieşiră pe fereastră, pe care o închiseră; traseră oblonul şi rămaseră cîteva clipe pe loc. Era o noapte caldă. Dinspre pîrîu venea pe vale o boare răcoroasă. Cătunul dormea. Se ogoise paşnica trudă de toate zilele. Undeva mugi un viţel. Hăt departe, în capul satului, hămăiau nişte cîini. Prin vecini, pierzînd socoteala ceasului, cîte un cocoş tehui trîmbiţa prin somn înainte de vreme. Makar şi Davîdov se îndreptară în tăcere spre casa lui Razmiotnov. Cu degetul arătător îndoit, Makar bătu încet de tot în pervazul ferestrei şi puţin după aceea, văzînd în lumina de amurg faţa lui Andrei, îl chemă printr-un gest al mîinii şi îi arătă pistolul.

Davîdov îi auzi glasul stăpînit, serios, răspunzîndu-le din casă:

— Am priceput. Vin acuşi.

Razmiotnov se ivi numaidecît în pridvorul casei. Închizînd după dînsul uşa, rosti cu ciudă:

— Linişteşte-te, Niura! Mă cheamă la sovietul sătesc, cu treburi. Doar nu mă tulbură pentru fleacuri! Hai, culcă-te şi nu mai ofta. Mă întorc numaidecît.

Tustrei se strînseră cioatcă. Razmiotnov întrebă bucuros:

— Ce? Aţi pus laba pe ei?

Nagulnov îi înşiră, într-o şoaptă înăbuşită, toate cele petrecute.

...Cei trei intrară în tăcere în curtea lui Iacob Lukici. Razmiotnov se aşeză jos, lipindu-se cu spatele de temelia caldă. Sprijini cu grijă pe genunchi ţeava pistolului. Nu voia ca mîna lui dreaptă să aibă vreo încordare de prisos.

Nagulnov urcă cel dintîi treptele pridvorului, se apropie de uşă şi clempăni clanţa.

Era o linişte adîncă în curtea şi în casa lui Ostrovnov. Dar această linişte sinistră nu dură mult timp. Din tindă se auzi deodată răspunsul lui Iacov Lukici care întrebă cu glas tare:

— Care dracu umblă noaptea pe la casele oamenilor?

— Iartă-mă, Lukici, că te tulbur aşa de tîrziu. Dar avem treabă. Trebuie să plecăm împreună cu tine la sovhoz. Neapărat!

Urmă un minut de tăcere.

Nagulnov, nerăbdător, stărui:

— Ce te mocoşeşti atîta? Deschide odată uşa!

— Dragă tovarăşe Nagulnov, musafir de noapte, aici e întuneric... Nu nimeresc dintr-o dată zăvorul. Dar poftim.

Înăuntru clănţăni solidul zăvor de fier. Uşa masivă se întredeschise puţin.

Ca o furtună, Nagulnov se izbi cu umărul stîng de uşă, îl zvîrli pe Iacov Lukici la perete şi intră cu paşi mari în tindă, strecurînd cu capul întors către Davîdov:

— Arde-l, dacă mişcă!

Pe Nagulnov îl păli un miros de locuinţă caldă şi de hamei proaspăt. Dar n-avea cînd să se dumirească în privinţa mirosurilor şi senzaţiilor. Ţinînd în dreapta pistolul, el pipăi cu mîna stîngă canatul uşii de la odaie, pe care cu o lovitură de picior o dădu în lături fiind abia încuiată cu un clempuş.

— Care-i acolo, că trag!

Nu apucă însă să tragă. Strigătul lui fu urmat de trăznetul unei grenade de mînă, care explodă lîngă prag şi de răpăiala unei salve de puşcă-mitralieră. Apoi — zîngănitul ferestrei sparte, o singură împuşcătură în curte şi un ţipăt...

Răpus şi mutilat de aşchiile grenadei, Nagulnov muri pe loc; iar Davîdov care năvălise în odaie, apucînd să tragă două focuri în întuneric, căzu sub salva de mitralieră.

El îşi pierdu pe loc cunoştinţa şi se prăvăli pe spate, cu capul răsturnat în chinuri, strîngînd în mîna stîngă o aşchie ţepoasă, desprinsă din uşori de gloanţe.

★

Tare greu ieşea viaţa din pieptul larg al lui Davîdov, străpuns de gloanţe dintr-o parte în alta, în patru locuri... De cînd prietenii îl duseseră pe braţe, noaptea, împiedicîndu-se pe întuneric, dar căutînd din toate puterile să nu-l zguduie pe rănit, el nu-şi mai recăpătă cunoştinţa. De şaisprezece ore ducea lupta crîncenă cu moartea.

În zori sosi într-o trăsură, cu caii numai spumă, chirurgul raional, un medic tînăr, un om surprinzător de serios pentru vîrsta lui. Stătu în casa mare, unde zăcea Davîdov, vreo zece minute. În vremea aceasta, membrii celulei comuniste din Gremeacii-Log şi mulţi colhoznici fără partid, care îl iubeau pe Davîdov, şi care fără glas stăteau îngrijoraţi în bucătărie, nu auziră decît o singură dată, venind din casa mare, geamătul surd, înăbuşit, al rănitului. Doctorul palid, dar cu o înfăţişare liniştită, se duse la bucătărie cu mînecile surtucului suflecate, ştergîndu-şi mîinile cu un prosop. Răspunse la tăcuta întrebare a prietenilor lui Davîdov:

— Nu este nici o nădejde. Eu nu-i pot fi de nici un folos. Dar ce uimitoare vitalitate! Să nu-l mutaţi cumva din locul unde se află; şi îndeosebi să nu-l atingeţi. Dacă s-ar găsi în cătun gheaţă... dar, de altfel, nu-i nevoie. Lîngă pacient să se găsească însă nelipsit cineva tot timpul.

După dînsul ieşiră din casa mare Razmiotnov şi Maidannikov. Lui Razmiotnov îi tremurau buzele: purta prin bucătărie o privire răvăşită, fără să-i vadă pe consătenii buluciţi acolo. Maidannikov păşea cu capul în piept: la tîmplele lui se vedeau, vinele îngrozitor de umflate, iar două zbîrcituri adînci, deasupra rădăcinii nasului, îi spintecau de-a curmezişul fruntea ca nişte cicatrici roşii. Toţi, afară de Maidannikov, ieşiră de-a valma în pridvor şi apoi se împrăştiară prin curte, care încotro... Razmiotnov stătea cu pieptul prăvălit pe portiţă, cu capul în pămînt — şi numai scurte cutremure îi scuturau omoplaţii. Bătrînul Şalli se apropie de gardul de nuiele şi, într-un moment de oarbă şi nebunească turbare, începu să zgîlţie un par de lemn, prăvălit într-o parte. Demka Uşakov, stînd aproape lipit de peretele hambarului, ca un şcolar vinovat, scobea cu unghiile lutul spălat de ploaie, fără să-şi mai şteargă lacrimile care i se rostogoleau pe obraz. Fiecare dintr-înşii suporta în felul său pierderea prietenului, dar era comună marea durere bărbătească [illegible] căzuse asupra capului lor...

Davîdov muri noaptea [illegible] de a închide ochii îşi recăp[illegible]ştinţa. Aruncînd o scurtă privire [illegible] Şciucar, care şedea la că[illegible]u, îi spuse înăbuşindu-se:

— De ce plîngi, moş[illegible] Dar o spumă purpurie, cu bă[illegible] din gură şi Davîdov, fă[illegible] încercări spasmodice de [illegible] se prăbuşi cu obrazul alb [illegible]. De abia putu sfîrşi fraza: — Nu trebuie... Şi încercă chiar să zîmbească. Apoi se îndreptă cu greu, cu un oftat prelung, şi tăcu...

...Şi aşa i-au prohodit privighetorile Donului pe Davîdov şi pe Nagulnov, atît de scumpi inimii mele, le-au spus ceva în şoaptă lanurile de grîu dat în pîrg, le-a dat zvon pîrîul fără nume, care vine de undeva din susul rîpilor de la Gremeacii-Log... Asta-i tot...

★

Trecură două luni. Tot aşa pluteau pe deasupra cătunului Gremeacii-Log nori albi de toamnă, zdrenţuiţi, în înălţimea cerului decolorat de arşiţa verii. Frunzişul plopilor de pe pîrîu se îmbrăca în purpură şi aur, iar apa lui era acum mai limpede şi mai rece decît înainte. Pe mormintele lui Davîdov şi Nagulnov, îngropaţi în piaţa cătunului, nu departe de şcoală, se ivi o iarbă pirpirie, de un verde şters, încolţită sub soarele zgîrcit de toamnă. Ba chiar o necunoscută floare de stepă, pripăşindu-se în îngrăditură, căuta cu întîrziere să-şi afirme jalnica ei existenţă. În schimb, trei fire de floarea-soarelui, răsărite după ploile din august nu departe de morminte, izbutiseră să se salte pînă la jumătate din statura lor firească şi chiar să se legene uşor, cînd ajungea pînă-n piaţă vîntul de pe vale.

În două luni multă apă duse pîrîul din Gremeacii-Log. Multe se schimbaseră în cătun. După ce-şi îngropă prietenii, Moş Şciucar deveni de nerecunoscut: singuratic, tăcut şi încă mai plîngăreţ decît odinioară... După înmormîntare el zăcu acasă patru zile fără să se dea jos din pat; iar cînd puse iarăşi piciorul în pămînt, bătrîna lui nevastă băgă de seamă (fără să-şi ascundă spaima) că gura i se strîmbase puţin, mutîndu-i parcă într-o parte jumătatea din stînga a feţei.

— Ce s-a întîmplat cu tine? — izbucni bătrîna, plesnind speriată din palme.

Moş Şciucar, puţin gîngav, răspunse liniştit, ştergîndu-şi cu palma saliva care i se prelingea din partea stîngă a gurii:

— Nu-i nimic deosebit. Nu vezi ce oameni tineri s-au prăpădit? Eu demult ar fi trebuit să mă odihnesc în locul lor. E limpede ca lumina zilei. Nu-i aşa?

Dar cînd se îndreptă încet spre masă, văzu că îşi tîrăşte piciorul stîng. Iar cînd fu să răsucească o ţigară, ridică anevoie mîna stîngă...

— Nu-i alta, măi femeie, că m-a pălit damblaua, lua-o-ar naiba! Bag de seamă că parcă nu mai sînt acela care am fost mai înainte, — zise Şciucar, privind cu uimire mîna care nu mai vroia să-l asculte.

Peste o săptămînă, moşul se mai înzdrăveni, călca cu mai multă siguranţă, îşi putea stăpîni mîna stîngă fără sforţări deosebite. Dar la slujba de vizitiu renunţă pentru totdeauna. Ducîndu-se la conducerea colhozului, el decalră noului preşedinte, Kondrat Maidannikov:

— Am buclarisit-o cu birjăria, dragă Kondratuşka; nu mai sînt în stare să mîn harmasarii.

— Eu şi Razmiotnov ne-am şi gîndit la tine, moşule, — răspunse Maidannikov. — Dar ce-ar fi să te punem paznic de noapte la cooperativă? Ţi-am construi pentru iarnă o gheretă călduroasă, ţi-am pune în ea o sobă de schijă, ţi-am instala şi un pat de lemn, iar pe iarnă te-am înformălui cu o scurtă de blană, cu un cojoc, cu pîslari... N-ai să ai trai bun? Ai să primeşti şi leafă, apoi sujba e uşoară; şi, mai cu seamă, eşti în cîmpul muncii. Ei, primeşti?

— Slavă domnului, slujba asta îmi convine. Vă mulţumesc că nu l-aţi uitat pe un moşneag ca mine. Eu noaptea aproape nu dorm, iar uneori de loc. Tînjesc după băieţii noştri, Kondratuşka, şi somnul nu se mai lipeşte de mine. Mă duc să-mi iau rămas bun de la harmasarii mei — şi pe urmă, drept acasă. Pe cine o să-l puneţi la cai în locul meu?

— Pe unchiaşul Beshlebnov.

— E un bătrîn verde. Eu însă sînt un om sfîrşit, Makaruşca şi Davîdov m-au dărîmat, mi-au scurs viaţa din mine... Dacă ar fi trăit ei, poate aş mai fi dus-o şi eu un an, doi ani. Fără dînşii mi-i şi scîrbă să mai fac umbră pămîntului... — rosti cu tristeţe Moş Şciucar, ştergîndu-şi ochii cu şapca sa veche.

Din noaptea aceea el îşi începu slujba de paznic de noapte.

Mormintele lui Davîdov şi Nagulnov, împrejmuite de un gard scund, se aflau pe aproape, chiar peste drum de prăvălia cooperativei. Iar a doua zi, Moş Şciucar, înarmîndu-se cu un topor şi cu un ferestrău, închipui o băncuţă lîngă îngrăditura mormintelor. Acolo veghea el noaptea.

— Caut să stau cît mai aproape de cei dragi... Şi lor le-o fi mai vesel să zacă lîngă mine, şi mie îmi este mai plăcut să-mi petrec nopţile în preajma lor. Copii n-am avut, Andriuşenca, de cînd mama m-a făcut. Iar aici parcă am pierdut dintr-o dată doi feciori din sîngele meu... Şi afurisita de inimă mă chinuie ziua şi noaptea, nu-mi dă nici o clipă de răzbun! — îi spuse într-o zi lui Razmiotnov.

Iar Razmiotnov — noul secretar al celulei de partid — îşi împărtăşi temerile cu Maidannikov:

— Ai băgat de seamă, Kondrat, cît de grozav a îmbătrînit Moş Şciucar al nostru? Tînjeşte straşnic după băieţi şi parcă-i alt om. Nu mai are mult de trăit bătrînul... I se bîţîie şi capul, iar pe mîini i s-au ivit pete negre. Zău că ne lasă bătrînul! Ne-am deprins cu dînsul, hodorog sucit, şi fără el vom simţi un loc pustiu în cătun.

Zilele se făcură mai scurte, văzduhul mai străveziu. Iar vîntul nu mai aducea din stepă la morminte amară mireazmă de pelin, ci iz de paie de curînd treierate de pe ariile din dosul cătunului.

Cînd fusese treierişul în toi, Moş Şciucar se simţise mai bine dispus. Pe arii vînturătoarele huruiau pînă noaptea tîrziu, tăvălugurile de piatră făceau un zgomot surd pe pămîntul bătătorit, se auzeau îndemnuri de voci omeneşti şi sforăit de cai. Pe urmă totul se linişti. Nopţile se făcură mai lungi şi mai întunecoase. Alte glasuri răsunau în tăria nopţii: ţipătul cocoarelor în înălţimea cerurilor cenuşii ca ardezia, tristele chemări ale gîrliţelor, gîgîitul discret al gîştelor, şuetul aripilor de raţă...

— Păsările se duc în ţinuturi calde, — oftă în singurătate Moş Şciucar ascultînd zvonul zburătoarelor, care veneau din tării ca o chemare.

Într-o seară, cînd se întunecise, se apropie încet de Moş Şciucar o femeie cu o basma neagră pe cap şi se opri lîngă dînsul în tăcere.

— Cine eşti, om al lui dumnezeu? — o întrebă bătrînul, căutînd zadarnic, s-o recunoască.

— Eu sînt, moşule, Varea.

Moş Şciucar se sculă cît putu mai repede de pe băncuţă.

— Porumbiţa mea, vasăzică ai venit? Şi eu îmi ziceam că ne-ai uitat, de bună seamă... Vai, Variha-Goriuha[1]), cum ne-a lăsat el pe amîndoi orfani! Treci pe portiţă, draga mea. Iată mormîntul lui, cel de la margine... Te las cu dînsul, iar eu mă repăd la prăvălie, să văd ce-i pe acolo, să cercetez încuietorile... Aici am fel-de-fel de treburi, sînt doar paznic de noapte... am treburi peste cap pentru bătrîneţele mele cele grele... Peste cap, sufleţelul meu.

Bătrînul porni şontîc-şontîc prin piaţă şi nu se întoarse decît peste o oră. Varea stătea în genunchi la căpătîiul mormîntului lui Davîdov; dar, cînd auzi tusa lui moş Şciucar care o prevenea astfel cu delicateţă, se sculă în picioare, ieşi pe portiţă, dar şovăi şi, speriată, se rezemă de gard. Sta mută. Tăcea şi unchiaşul. În sfîrşit, ea rosti încet:

— Îţi mulţumesc, moşule, că m-ai lăsat să stau cu dînsul, singură...

— N-ai pentru ce. Tu ce-ai să faci acuşica, drăguţă?

— Am venit cu totul. Am sosit azi dimineaţă, aici însă am venit tîrziu, ca să nu mă vadă oamenii...

— Dar cu învăţătura ce gînduri ai?

— Am lepădat-o. Ai casei nu s-ar putea descurca fără mine.

— Sioma al nostru ar fi nemulţumit, aşa chitesc eu.

— Ce pot face, dragă moşule? — Glasul Varei tremura.

— Nu-ţi dau nici un sfat, drăguţă, judecă şi tu. Atîta doar îţi spun: să nu-l superi. El doar te-a iubit, hotărît!

Varea se întoarse scurt şi tăie piaţa, nu mergînd, ci alergînd. Nu fusese în stare nici să-şi ia rămas bun de la bătrîn.

Şi pînă în zori, în bezna cerului, răsunară glasurile cîrdurilor de cocoare, ba ca un geamăt, ba ca o chemare. Şi pînă în zori şezu pe băncuţă Moş Şciucar, încovoiat de spate, fără să închidă ochii: ofta, îşi făcea cruce şi plîngea...

★

Treptat, din zi în zi, ieşiră la iveală toate iţele complotului contrarevoluţionar şi ale răscoalei pregătite în ţinutul Donului.

A treia zi de la moartea lui Davîdov, cekiştii de la organizaţia regională OGPU, sosiţi din Rostov la Gremeacii-Log, recunoscură fără greutate în omul ucis de Razmiotnov, care zăcea în curtea lui Ostrovnov — pe Liatevski, fost sublocotenent în armata albă. Peste trei săptămîni, un bărbat cu înfăţişare obişnuită, în haine civile, intră în cancelaria unui sovhoz, nu departe de Taşkent, şi se apropie de un bărbat în vîrstă, angajat nu demult ca socotitor sub numele de Kalaşnikov. Se aplecă peste masa acestuia şi îi spuse încet:

— Bine v-aţi aranjat, domnule Polovţev... Nici o vorbă! Să ieşim puţin, treci înainte!

În cerdac îi aştepta încă un bărbat cu tîmplele cărunte, îmbrăcat în haine civile. Acesta nu era atît de delicat şi de reţinut fără cusur, ca tovarăşul său mai tînăr. Cînd îl văzu pe Polovţev, el înaintă cîţiva paşi, clipind des şi, alb ca varul îi spuse cu ură:

— Năpîrcă! Departe te-ai mai tîrît... Îţi închipuiai că aici, în gaura asta, ai să scapi de noi? Aşteaptă, o să mai vorbim noi la Rostov! Ai să-mi joci tontoroiul înainte de moarte...

— Vai, ce grozăvie! Vai, cum m-ai speriat! Tremur tot, ca o frunză pe plop, tremur de spaimă! — rosti ironic Polovţev, oprindu-se în cerdac şi aprinzîndu-şi o ţigară ieftină; iar pe sub sprîncene îl privea pe cekist cu ochi batjocoritori, plini de ură.

Îi făcură percheziţie pe loc, în cerdac. Iar el, întorcîndu-se supus, li se adresă:

— Ascultaţi, nu vă pierdeţi vremea degeaba! N-am armă la mine. La ce mi-ar fi folosit s-o car în buzunar? Mauserul îl ţin ascuns acasă. Să mergem!

Pe drum spre domiciliul său, Polovţev rosti liniştit, meditativ, adresîndu-se cekistului cu tîmplele cărunte:

— Naiv mai eşti, cu ce crezi tu că mă poţi înspăimînta? Cu torturi? Dar n-o să iasă nimic de aici. Sînt gata la orice şi pot să rabd cît îmi intră în piele. N-are însă nici un rost să mă torturaţi, căci — fără să ascund ceva şi fără să umblu cu vreun gînd viclean — vă voi povesti totul, absolut tot ce ştiu! Vă dau cuvîntul de onoare de ofiţer. N-ai să mă ucizi de două ori, iar eu demult sînt pregătit pentru moarte. Noi am pierdut partida şi viaţa pentru mine nu mai are nici un rost. Nu spun asta din fanfaronadă oratorică: nu umblu după poză şi nici nu sînt înfumurat. Acesta-i adevărul adevărat, destul de amar pentru noi. Înainte de toate stă datoria de onoare: ai pierdut la cărţi — trebuie să plăteşti! Şi eu sînt dispus să plătesc pierderea cu viaţa mea. Zău, că nu mi-i frică.

— Scoboară-te de pe picioroange şi taci din gură. Aici nu-i vorba de plată şi răsplată, — îl sfătui cekistul, căruia i se adresase Polovţev cu discursul său bombastic.

La percheziţia domiciliară, în afară de Mauser, nu se găsi la dînsul nimic compromiţător. Nici un căpăţel de hîrtie nu se afla în geamantanul său de furnir. Pe masă însă erau aranjate în ordine toate cele douăzeci şi cinci de volume cu operele lui Lenin.

— Îţi aparţin dumitale? — îl întrebară pe Polovţev.

— Da.

— Ce nevoie aveai de cărţile acestea?

Polovţev surîse impertinent:

— Ca să-l poţi răpune pe vrăjmaş, trebuie să-i cunoşti armele...

El se ţinu de cuvînt: divulgă, la interogatoriile din Rostov, pe colonelul Sedoi-Nicolski, pe căpitanul Kazanţev şi înşiră din memorie pe toţi cei ce se înscriseseră în organizaţia sa din Gremeacii-Log şi din cătunele din împrejurimi. Iar Nicolski îi denunţă pe ceilalţi.

În ţinutul Azov-Marea Neagră se ţinură lanţ arestările. Peste şase sute de cazaci, — conjuraţi de rînd ai complotului, printre care şi Ostrovnov cu feciorul său, — au fost condamnaţi de Tribunalul Special la închisoare pe termen mai lung sau mai scurt. Au fost executaţi numai acei care au luat parte directă la săvîrşirea actelor teroriste. Polovţev, Kazanţev, Nicolski, locotenent-colonelul Savvateev din regiunea Stalingrad şi doi complici ai săi, pe lîngă nouă ofiţeri şi generali din gărzile albe care locuiau la Moscova sub alte nume — au fost condamnaţi la moarte prin împuşcare. Printre cei nouă arestaţi la Moscova şi-n oraşele învecinate a fost şi un general-locotenent de cazaci, cunoscut în cercurile armatei lui Denikin. Acesta se afla chiar în fruntea complotului şi întreţinea legătura permanentă cu organizaţiile contrarevoluţionare militate din străinătate. Numai patru persoane din grupul de conducere au izbutit să nu fie arestate la Moscova şi, pe diferite căi, să treacă graniţa.

Astfel s-a sfîrşit această deznădăjduită încercare contra-revoluţionară sortită din capul locului la prăbuşire de către istorie, care avea scopul să aprindă o răscoală împotriva puterii sovietice în ţinuturile de miazăzi ale ţării.

★

La cîteva zile după ce sosi în cătun Varea Harlamova, se întoarse şi Andrei Razmiotnov din călătoria făcută la Şahta. Se dusese acolo după rugămintea lui Maidannikov ca să cumpere o locomobilă pentru colhoz. Seara tîrziu, la sediul colhozului, stăteau de vorbă tustrei: Maidannikov, Razmiotnov şi Ivan Naidenov, secretarul celulei comsomoliste înfiinţate în Gremeacii-Log. Razmiotnov povesti amănunţit despre călătorie şi despre cumpărarea locomobilei; apoi întrebă:

— Am auzit că Varea Harlamova s-a reîntors în cătun, că s-a lăsat de învăţătură şi că chiar ar fi fost la Dubţov ca să-l roage a o primi în brigada lui. E adevărat?

Maidannikov oftă:

— Da, e adevărat. Mama ei şi copilaşii cu ce au să trăiască? De aceea a şi părăsit institutul tehnic, deşi-i fată deşteaptă.

Razmiotnov pesemne chibzuise totul cu privire la Varea şi acum începu să vorbească, avînd siguranţa deplină că şi ceilalţi vor fi de acord cu dînsul:

— Ea este logodnica răposatului Simion. Trebuie să urmeze învăţătura. Asta a fost dorinţa lui. Aşa se cuvine să facem şi noi. S-o chemăm mîine aici, să stăm de vorbă cu dînsa, s-o trimitem îndărăt la institutul tehnic şi să-i reţinem familia pe socoteala colhozului. Odată ce nu-i împreună cu noi scumpul nostru Davîdov, — să avem grijă cel puţin de familia lui. Este cineva împotrivă?

Maidannikov îşi plecă capul în tăcere, iar înflăcăratul Ivan Naidenov îi strînse mîna lui Razmiotnov şi exclamă:

— Brovo, nene Andrei!

Deodată Razmiotnov îşi aduse aminte de ceva:

— Măi băieţi, am uitat să vă spun o noutate. Ştiţi voi pe cine am întîlnit pe stradă acolo, în oraşul Şahta? Pe cine credeţi? Pe Luşca Nagulnova! Văd eu mergînd o muiere grasă alături de un bărbat rotofei, cu un început de chelie... Mă uit bine la dînsa — şi am rămas paf: o fi ea, n-o fi ea! Mutra lată, ochii înfundaţi în grăsime, iar mijlocul nu i-l pot cuprinde cu braţele decît trei oameni. Dar după umblet văd că-i ea. Mă apropii de dînsa, îi dau bună ziua, şi-i spun: „Tu eşti, Luşanea?!“ Dar ea de colo: „Cetăţene, eu nu vă cunosc“. Atunci încep să rîd şi-i spun: „Repede ţi-ai mai uitat consătenii! Cum? Nu eşti tu Luşca Nagulnova?“ Ea începu să se fasolească orăşeneşte, să-şi morfolească buzele şi să spună: „Cîndva am fost Nagulnova, cîndva am fost Luşca; acuma însă sînt Lucheria Nikiticina Sviridova. Iar dumnealui e soţul meu, Sviridov, inginer de mine; faceţi cunoştinţă“. Ei, am dat mîna cu inginerul, care m-a privit semeţ, adică: de ce vorbesc cu nevasta-sa, aşa, fără nici un fason. Mi-au întors spatele şi au plecat amîndoi grăsunii... se vede că le merge bine. Atunci mi-am zis în sine: „Straşnice mai sînt muierile! Nu degeaba s-a războit Makar cu ele, toată viaţa! N-a apucat bine să-i îngroape pe doi şi a şi pus gabja pe al treilea!“ Dar nu-i vorba că a pus gabja, ci mă mir mai mult cum şi-a putut împăna trupul cu atîta slănină?! Iată la ce mă gîndeam cînd stam aşa în stradă. Şi parcă mi s-a strîns inima. Îmi părea rău de Luşca cea de altădată — femeia tînără, sprinţenă, frumoasă! Eu, drept să vă spun, pe cea de odinioară am văzut-o odată în vis, tare demult — şi în cătun doar nu ne vedeam des... Razmiotnov oftă: uite, măi băieţi, asta ni-i viaţa — numai cotituri... iar uneori se desfăşoară astfel lucrurile, că nici nu le mai poţi da de rost! Ce ziceţi, mergem?

Tustrei ieşiră în cerdac. Dincolo de Don, hăt departe, se îngrămădeau nori negri de furtună, fulgere spintecau cerul de la un capăt la altul, de abia se auzea bolborosind un tunet.

— Demult nu mi-a fost dat să apuc o furtună atît de tîrzie, ca anul acesta, — zise Maidannikov. — Face s-o admiri. Nu?

— Admiraţi-o cît vreţi. Eu am plecat.

Razmiotnov îşi luă rămas bun de la tovarăşii săi, scobori voiniceşte treptele cerdacului. Ieşi din cătun, stătu cîteva minute pe loc; apoi se îndreptă încet spre cimitir, care se vedea departe, cu drumul lui ocolit, înconjurînd crucile nelămurite, mormintele şi zidul de piatră pe jumătate năruit. Îşi scoase şapca, îşi netezi cu mîna dreaptă moţul cărunt şi, uitîndu-se la mormîntul părăginit, rosti încet:

— Nu-ţi îngrijesc bine şi frumos sălaşul tău din urmă, Evdochia... — Se aplecă, luă un bulgăre de ţărînă uscată, îl frecă între palme şi apoi, cu o voce înăbuşită, rosti: — Dar eu te iubesc pînă în ziua de azi, şi nu te uit, şi numai tu mi-ai fost rază în viaţă... Vezi însă, mereu n-am cînd... Ne vedem aşa de rar... Dacă poţi — iartă-mă pentru tot răul... Pentru orice jignire ţi-am adus după moarte.

Stătu îndelung cu capul gol, ascultînd parcă ceva şi aşteptînd un răspuns. Stătea fără să se mişte, încovoiat, ca un bătrîn. Îi veni în faţă un vînt cald. Începură să picure stropi calzi... Dincolo de Don, în depărtare, clipeau fulgerări albe. Iar ochii aspri şi trişti ai lui Razmiotnov nu mai priveau în jos, la marginea năruită a mormîntului scump, ci acolo de unde, după nevăzuta margine a zării, ţîşnea din cînd în cînd cîte o flacără purpurie care lumina jumătate de boltă şi, trezind la viaţă natura somnoroasă şi măreaţă, dezlănţuia cea de pe urmă furtună din anul acela, năprasnică, ca pe arşiţa din toiul verii.

Traducere de M. Sevastos

1) Amărîta

* Titlul capitolului pe care-l publicăm aparţine redacţiei.

„Varea ţinea în grijă tricoul lui Davîdov...“

„Iakov Luchici descuie cu mîinile tremurînde lacătul...“

Ilustraţii de A. M. Laptev la volumul al II-lea al romanului lui M. A. ŞOLOHOV „Pămînt desţelenit“

Mihail Şolohov

Articol scris special pentru „Gazeta literară“

Un sfert de veac desparte apariţia primei părţi de cea de a doua a romanului „Pămînt desţelenit“; volumul întîi a fost tipărit în anul 1932, din 1950 au început să se publice fragmente şi capitole din volumul II, care abia acum a apărut integral.

Probabil însuşi Şolohov scriind, cu mulţi ani în urmă, „sfîrşitul cărţii întîia“ pe manuscrisul său, nu s-a gîndit că munca lui se va prelungi pentru atîta vreme. Intenţiona, probabil, să revină la „Pămînt desţelenit“ imediat după ce va termina „Pe Donul liniştit“, pe care îl părăsise atunci pentru a crea tabloul cotiturii profunde înfăptuite în sat.

La „Donul liniştit“, însă, a lucrat aproape pînă la începerea războiului. Iar cînd patria lui a fost cotropită de agresorii fascişti, cînd oraşele şi satele au început să fie mistuite de flăcări, scriitorul n-a putut rămîne deoparte. Cuvintele lui arzătoare au răsunat atunci în celebra „şcoală a urii“.

Imaginea războiului, a marii dureri a poporului şi a marii lui forţe nu s-a şters nici pînă acum din inimile oamenilor sovietici. Ea nu s-a şters, fireşte, nici din inima sensibilă a scriitorului. În anii de după război, Şolohov a lucrat la romanul „Ei au luptat pentru Patrie“, roman care va fi în curînd terminat.

Nerăbdarea nu este însă numai o trăsătură a cititorilor; însuşi scriitorul, înainte de a termina această mare operă epică, a publicat, în urmă cu doi ani, povestirea „Soarta unui om“.

Şi tot în aceşti ani, scriitorul s-a reîntors la „Pămînt desţelenit“.

Munca a fost terminată. Cititorii au aflat destinul eroilor pe care i-au cunoscut cu un sfert de veac în urmă, care au fost şi vor rămîne oglinda cea mai vie a primelor zile ale colectivizării.

Davîdov... Lăcătuşul de la Uzinele „Putilov“. Unul din cei douăzeci şi cinci de mii de muncitori comunişti care, la chemarea partidului, au plecat la sate să ajute ţăranilor săraci, să pună temelie primelor colhozuri, să lupte împreună cu masa ţărănească împotriva chiaburilor, care stăteau în umbră, gata să-şi arate în fiecare minut ura sălbatică pe care o nutreau împotriva societăţii sovietice. În Davîdov, acest personaj atît de veridic, sînt întruchipate trăsăturile unor oameni reali, pe care scriitorul i-a cunoscut, după cum a mărturisit el însuşi: „Deseori i-am întîlnit şi la şedinţele biroului raional de partid, şi în colhozurile în care lucrau. Am avut prilejul să văd munca multora din cei douăzeci şi cinci de mii“...

Şolohov oglindeşte cu o forţă deosebită, lupta ascuţită, făţişă sau ascunsă, din sînul satului. Şolohov povesteşte adevărul crud, necruţător, despre soarta tragică a eroilor săi, fără să-şi înfrumuseţeze eroii iubiţi.

Makar Nagulnov, comunistul devotat revoluţiei, n-a înţeles uneori multe lucruri, nu rareori a greşit: i se părea că, folosind metode aspre de constrîngere, va contribui la înfăptuirea grabnică a revoluţiei mondiale. Credea că instinctele individualiste pot fi smulse dintr-o dată, uitînd, în înflăcărarea sa, că forţa partidului constă în legătura sa profundă cu poporul, în arta sa de a convinge şi de a educa, de a conduce oamenii explicîndu-le ideile înalte, creatoare ale socialismului.

A cunoaşte oamenii, a scoate la iveală şi a educa tot ce-i mai bun în ei, — iată cum îşi înţelege Davîdov sarcina. Trebuie să cunoşti omul, să-l înţelegi, pentru ca să-l poţi ajuta să-şi găsească locul în lumea nouă care se construieşte.

Aceste principii, proprii comuniştilor, capătă o forţă deosebită în opera lui Şolohov, pentru că ele sînt întruchipate în personaje vii, în conflicte de viaţă veridice, în dezvoltarea dramatică a acţiunii care, aşa cum se întîmplă deseori, la Şolohov, încheie cu moartea a doi dintre cei mai iubiţi eroi ai autorului, Davîdov, şi Nagulnov. Şi atunci, în povestire, se aude vocea scriitorului, în care tremură nota unei nespuse dureri, a unei mari amărăciuni.

Scriitorul se desparte cu durere de Davîdov şi Nagulnov, scrie cu durere despre sfîrşitul lor; sfîrşitul acesta tragic i-a fost dictat însă de adevărul aspru al vieţii. Sfîrşit tragic dar nu pesimist, nu desnădăjduit, pentru că viaţa nu se opreşte, viitorul nu poate fi oprit. Glonţul chiaburului a pus capăt vieţii unui om minunat, dar nu mersului înainte a întregii vieţi. Ultimele rînduri ale romanului sînt încoronate de lumina viitorului.

Lupta nu s-a sfîrşit, lupta continuă, ea însă nu-i înspăimîntă pe oameni. Ei văd viitorul victorios; ei înşişi îl creează cu munca lor proprie şi sînt gata să lupte, ştiind prea bine cît de monstruos este duşmanul. Nimic nu poate însă înfrînge năzuinţa poporului spre fericire.

„Şcoala urii“ despre care a scris Şolohov în zilele războiului, este în acelaşi timp şcoala unui înalt umanism, care se revoltă împotriva a tot ceea ce este inuman în lumea în care domneşte legea animalică a exploatării omului de către om.

Trei etape importante ale istoriei patriei sînt oglindite în opera lui Şolohov: primii ani ai societăţii sovietice, anii în care pe malul Donului liniştit a început o nouă viaţă; decada a patra a secolului, cînd în lupta neîmpăcată cu chiaburimea se năştea în sat orînduirea socialistă; şi, în sfîrşit, anii faptelor glorioase de arme ale poporului sovietic, care a înfrînt fascismul.

Tot ce a scris Şolohov, toate cărţile lui respiră idei şi sentimente care nu îmbătrînesc, nu-şi pierd actualitatea: înalt patriotism, un profund patos popular, credinţă în victoria comunismului.

T. TRIFONOVA

TEORIA LENINISTĂ A REFLECTĂRII ŞI CRITICA LITERARĂ

(Urmare din pag. 1-a)

teria a fost gîndită şi regîndită sub toate aspectele ei. Din superficialitatea fanteziei nu rezultă nici o operă de artă înfloritoare."

Modelul metodologic dat de Lenin în articolul despre Tolstoi, subliniază minunat că scriitorul a avut cunoaşterea sa teoretică, care i-a oferit şi celei artistice, dincolo de datele primite pe căile ei proprii, intuitive, şi datele unei generalizări anterioare şi paralele. Contradicţiile teoretice, limitele ei, s-au transmis considerabil, decisiv, în imaginea artistică. O gîndire teoretică înaintată şi consecvent bazată pe o concepţie justă despre lume şi societate constituie şi condiţia unei reflectări artistice veridice şi reprezentative.

De aceea, principiul leninist al spiritului de partid cere scriitorului legat de cauza partidului, ca o condiţie a valorii autentice a reflecţiei pe care o va da despre societate, situarea pe poziţiile ferme ale ideologiei proletare, cugetarea filozofică profund marxist-leninistă asupra vieţii. De aceea partidul, urmînd învăţătura marelui Lenin despre specificul căii artistice de cunoaştere, combate orice „tendinţe de egalizare mecanică, de nivelare, de dominaţie a majorităţii asupra minorităţii în munca artistică", asigură „un cîmp mai larg iniţiativei personale, înclinaţiilor individuale", „gîndirii şi fanteziei, formei şi conţinutului", dar, în acelaşi timp, îi cere conştiinţă filozofică şi politică, cunoaştere adîncă a realităţii, prin practică şi prin teorie, pentru ca literatura să fie cu adevărat „o parte integrantă a cauzei generale a proletariatului".

Exemplul leninist de metodologie critică ne arată astfel şi cum trebuie să privim, în practica cercetării, orice operă, din punct de vedere al proletariatului revoluţionar. Inglobată în opere de artă, exprimate de ea, concepţia ideologică a scriitorului nu numai în laturile ei generale, ci şi în raţionamentele ei particulare, trebuie să constituie unul din principalele obiective ale analizei criticii.

Criticul literar confruntă reflecţia artistică cu realitatea reflectată, aplicînd criteriul practicii pentru verificarea imaginii. El ştie că reflecţia analizată are de două ori un caracter specific: ca imagine artistică în genere şi ca imagine artistică a unui anumit scriitor, în particular, purtînd „pecetea" personalităţii acestuia. Această „pecete" vorbeşte despre toţi factorii care au determinat individualizarea concretă a generalului: concepţiile ideologice şi estetice ale scriitorului, sentimentele sale, temperamentul său, preferinţele sale pentru o anumită sferă problematică sau pentru anumite tipuri psihologice, tradiţiile mediului său social, particularităţile expresiei sale stilistice — într-un cuvînt întreaga complexitate care stă la baza unicităţii imaginii şi pentru care iniţiativa personală şi înclinaţiile individuale trebuie să aibă un cîmp cît mai larg de manifestare în artă.

In confruntarea operei cu viaţa, în cazul realismului socialist, criticul trebuie să promoveze diversitatea artistică, apărînd-o împotriva oricărei dominaţii exclusive. (Un exemplu recent de discuţie ştiinţifică a acestei probleme l-a dat articolul din „Kommunist" nr. 2/1960 de V. Ivanov.) Şi aici e vorba de dialectica unităţii în varietate. Criteriul său fundamental trebuie să fie unic: obţinerea prin artă a unei reflectări a realităţii capabilă să se ridice la înălţimea cunoaşterii marxist-leniniste a problematicii tratate şi să contribuie la dezvoltarea acestei cunoaşteri, înrîurind pozitiv, în spirit partinic, atît teoria cît şi practica construcţiei socialismului. De aceea, definirea şi aprecierea specificităţii artistice a scriitorului trebuie să se îmbine şi să succeadă aprecierii de valoare a imaginii ca reflecţie a realităţii, ca expresie a unui conţinut ideologic, a unei conştiinţe partinice.

Dacă, pe de o parte, exemplul dat de Lenin în aplicarea teoriei reflectării indică metodologia analizei literare, pe de altă parte, el ne arată critica literară nu ca pe o activitate teoretică intrinsecă, ci ca pe un instrument efectiv în munca practică de propagandă revoluţionară. Raportul dintre opera lui Tolstoi şi revoluţia rusă, dintre „oglinda" artistică şi epoca oglindită, e lămurit teoretic nu numai pentru înţelegerea specificului reflectării, ci şi (sau în primul rînd) pentru înarmarea partidului cu capacitatea de a discerne, în caracterul contradictoriu al imaginii, ceea ce sprijină lupta clasei muncitoare de ceea ce, dimpotrivă, o poate frîna.

Combătînd tendinţa criticii literare de a se menţine într-o dezbatere teoretizantă, ruptă de viaţă, Lenin îi scria, în acel timp, lui Gorki:

„Mai bine am încerca să depăşim această veche şi boierească apucătură de intelectual, adică să legăm şi critica literară mai strîns de munca de partid."

„Să legăm mai strîns critica literară de munca de partid" — această învăţătură leninistă trebuie să ne stea mereu în faţă, în întreaga noastră activitate. Ea e un corolar firesc al teoriei leniniste a reflectării care relevă cunoaşterea ca acţiune, nu numai ca însuşire, iar practica, în acelaşi timp, ca izvor şi criteriu al adevărului. Legătura noastră cu practica este dublă şi cu atît mai importantă: cu practica actuală a creaţiei artistice şi cu practica însăşi a construcţiei socialiste, pe care creaţia artistică o oglindeşte şi asupra căreia acţionează, în formele ei specifice.

După acumularea unei experienţe rodnice, critica noastră nouă a ajuns în faza necesităţii de a sprijini, competent, elaborarea teoretică deplină a esteticii marxist-leniniste, a cărei expresie practică, dinamică, este. Dar investigaţia teoretica, dezbaterea profundă şi la înalt nivel a problemelor estetice trebuie şi ea să se integreze în misiunea noastră militantă.

Să dezbatem chestiunile teoretice astfel încît să ajutăm efectiv practica realismului socialist, acţiunea ei de reflectare a realităţii noastre în transformare revoluţionară şi de dezvoltare a acestei realităţi.

Savin BRATU

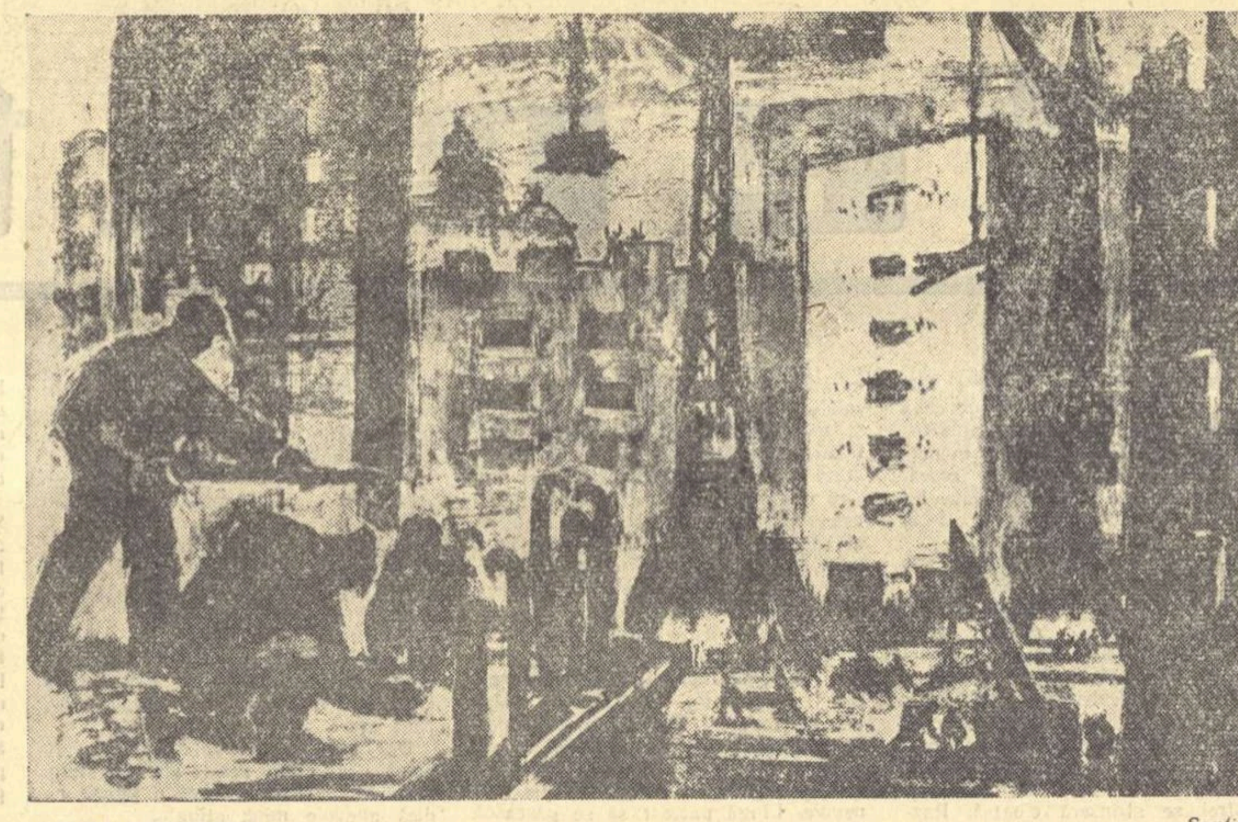

LUCIA COSMESCU „Şantier"

ISTORIA IN INIMILE NOASTRE

(Urmare din pag. 1-a)

...rii puneau în funcţie maşinile. Intregul popor făcea trup cu Partidul.

Trăiesc zilele de încordare de dinaintea lui 6 Martie, cînd nimeni şi nimic nu putea stăvili avîntul de luptă al mulţimilor conduse de Partid.

Văd adunările muncitoreşti din curţile uzinelor, am înaintea ochilor chipurile ţăranilor cu figuri dîrze şi împietrite din faţa primăriilor, îmi sună în urechi chemările de luptă ale străzilor răscolite de mulţimi, mitingurile uriaşe, de o amploare încă necunoscută, chemînd toate la începerea unei vieţi noi, menită să vindece rănile şi să asigure un viitor de lumină tuturor celor ce muncesc.

Nimic şi nimeni, nici o stavilă n-a putut zăgăzui avîntul maselor conduse de Partid. Imi ţiuie în urechi gloanţele trase de legionari împotriva conducătorilor noştri; văd caldarîmul roşit de sîngele oamenilor tineri, culcaţi la pămînt de salvele trase din palat şi din Ministerul de Interne, la porunca sîngerosului călău Rădescu.

Puterea poporului a fost însă de neînfrînt şi la 6 Martie 1945, împotriva tuturor uneltirilor duşmanilor noştri din afară şi dinăuntru, peste capul palatului şi al politicienilor reacţionari, împotriva spasmodicelor lor convulsii, poporul şi-a adus la cîrmă guvernul menit să-i lumineze viaţa.

Au trecut de atunci 15 ani. Un deceniu şi jumătate înscris în inima fiecărui om cinstit al muncii din ţara noastră, ca un semn al victoriei, ca un semn al istoriei ce nu mai poate fi întoarsă.

In satele unde, îndărăt cu 15 ani, în faţa primăriilor se adunau, cu chipurile lor muncite, împietrite, ţăranii, înfloreşte astăzi o agricultură socialistă care a schimbat nu numai faţa pămîntului, dar şi sufletele oamenilor. A dispărut din sat conacul boieresc şi a apărut în schimb colectiva, spitalul, şcoala, creşa, biblioteca şi lumina electrică. Halele atelierelor în care se adunau muncitorii, sub acoperişuri desfundate, par nişte hardughii în raport cu complexele industriale, moderne şi luminoase, răspîndite pe tot întinsul patriei noastre. In pieţele publice de acum 15 ani am văzut sute de cărturari şi de artişti care cereau, împreună cu întregul popor, începerea unei vieţi de demnitate şi de respect a condiţiei umane. Ţin bine minte înfăţişarea lor de atunci: famelici, umiliţi, mulţi dintre ei desnădăjduiţi. Ii văd astăzi la masa lor de lucru, în atelierele lor de creaţie, aplecaţi asupra planşetelor, oameni liberi şi demni, cinstiţi de întregul nostru popor. Şi pretutindeni, unde-ţi roteşti privirea, în locul gărilor pustiite, a podurilor prăbuşite, a oraşelor în moloz şi a tîrgurilor mucegăite sub priveghiul cuminte şi adormit al lunii, o ţară-şantier, crescînd peste noapte în ritm de legendă.

Cît a trecut de la 6 Martie 1945 şi pînă astăzi? Un secol? Un mileniu? Uneori am sentimentul că a fost ieri, alteori această filă de calendar, în chenar de aur, mi se pare a se aşeza lîngă marile date istorice, sub un sigiliu nemuritor şi de glorie.

Scriu aceste rînduri la o oră tîrzie, spre zori, şi în paharul cu apă de pe masa mea de lucru a înflorit luceafărul de dimineaţă sub forma unui fir de ghiocel, primul semn al acestei primăveri timpurii. Il închin, plin de pietate, unei figuri de o delicată măreţie, lui Petru Groza.

Aurel BARANGA

Discuţie despre sămănătorism

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

Discutarea curentelor constituie, fără îndoială, una dintre problemele cele mai importante ale istoriei noastre literare, a cărei complexitate solicită din partea cercetătorilor un maximum de efort critic. Tendinţele ,uneori atît de contradictorii în opera unuia şi aceluiaşi scriitor, apartenenţa sa efectivă sau numai aparentă la un curent sau o grupare literară, conduita sa realistă, frîntă de cîte un obstacol pus în cale de ideologia dominantă sau de curentele decadente ale vremii, iată numai cîteva din meandrele acestui drum, pe care nu-l poţi străbate fără o viziune ştiinţifică marxistă. Insuşirea ştiinţei marxist-leniniste, a tezelor sale cu privire la moştenirea culturală, este călăuza noastră de căpetenie, singura în stare să ne ajute în descoperirea valorilor autentice, demne de urmat şi de studiat. Arătînd că numai prin prelucrarea întregii culturi create de societatea omenească se poate construi cultura socialistă, Lenin subliniază în acelaşi timp existenţa a două culturi în sînul fiecărei culturi naţionale.

Ideea celor două culturi potrivnice, dar care s-au dezvoltat paralel într-o anumită perioadă istorică, va fi demonstrată magistral de către Lenin în articolele despre Lev Tolstoi. Aflăm aici adevăratele modele de analiză critică marxistă, în care principialitatea marelui revoluţionar ştie să distingă cu fineţe pe „geniaiul artist" autor al epopeii „Război şi Pace", care dăduse „opere de primul rang ale literaturii mondiale" de „moşierul scrintit întru Hristos". (Ibid., p. 65). Reamintim aceste cunoscute principii marxist-leniniste, întrucît perioada foarte contradictorie pe care o discutăm ne obligă odată mai mult la o deplină asimilare a lor şi la o aplicare cît mai nuanţată şi mai puţin rigidă.

★

Literatura romînă din jurul anului 1900 prezintă un fenomen destul de controversat în critica noastră, sămănătorismul, căruia G. C. Nicolescu şi Mircea Zaciu i-au consacrat în ultima vreme două studii temeinice şi cuprinzătoare. (Vd. „Viaţa romînească" nr. 11/1959 şi „Tribuna" nr. 3, 4, 5, 6/1960). Cercetarea tov. G. C. Nicolescu se remarcă în primul rînd prin înfăţişarea condiţiilor social-politice care au generat diversiunea sămănătoristă. Evidenţiind cele trei aspecte esenţiale ale epocii: dezvoltarea mişcării muncitoreşti şi mai apoi trădarea ei de către fruntaşii oportunişti (C. Mille, I. Nădejde), creşterea nemulţumirilor ţărănimii şi problema unităţii naţionale (cu menţiune specială pentru Ardeal), autorul recompune un tablou edificator asupra atitudinii diverselor clase faţă de criza prin care trecea societatea burghezo-moşierească de la sfîrşitul veacului trecut. Foarte judicioasă ni s-a părut caracterizarea micii burghezii şi a intelectualităţii mic-burgheze, revoltată, dar şi dezorientată şi înspăimîntată de revoluţie, categorie socială care va cădea în cea mai mare parte pradă diversiunii sămănătoriste. Dacă tabloul social-politic reconstituit de tov. G. C. Nicolescu oferă toate elementele necesare unei bune înţelegeri a mecanismului care a declanşat diversiunea ideologică amintită, analiza propriu-zisă a acesteia şi a consecinţelor ei literare ni se pare efectuată oarecum fugitiv. Nu ştim de ce — şi faptul a fost semnalat şi de Mircea Zaciu — autorul studiului publicat în „Viaţa romînească", omite în cercetarea sa tocmai pe principalul autor şi teoretician al curentului sămănătorist, N. Iorga. Din această cauză, analiza urmează un drum sinuos, înregistrînd observaţii interesante ca aceea în legătură cu orientarea diversionistă a vechii tematici realiste şi patriotice (p. 113, col. 1) dar şi o seamă de neclarităţi, şi după părerea noastră chiar exagerări în consideraţiile pe care le face asupra rolului jucat de Vlahuţă şi Coşbuc la „Sămănătorul", asupra unor scriitori ca Şt. O. Iosif, Emil Gîrleanu, I. Agîrbiceanu, trecuţi — în ciuda rezervelor — printre scriitorii semănătorişti. Vom reveni însă cu argumente pentru a ne susţine punctul nostru de vedere.

CONTROVERSE ÎN JURUL CURENTULUI

★

Studiul publicat de Mircea Zaciu în patru numere consecutive din „Tribuna" schiţează mai întîi istoricul revistei „Sămănătorul", constatînd caracterul eclectic al listei de colaboratori şi lipsa de coeziune a redacţiei, care se afla într-un permanent conflict cu directorul (N. Iorga). Contribuţia substanţială şi cea mai importantă, după părerea noastră, pe care o aduce Mircea Zaciu, este analiza sămănătorismului ca diversiune ideologică, elaborată teoretic de N. Iorga, şi continuată pînă la forme deşănţat naţionaliste şi rasiste de A. C. Popovici. Pe baza unei informaţii adecvate se demonstrează conservatorismul teoriilor iorghiste, care pornesc de pe aceleaşi poziţii reacţionare ca şi junimismul, ţintind acelaşi obiectiv: combaterea ideilor paşoptiste şi socialiste. Mircea Zaciu explică minuţios substratul diversionist al sămănătorismului, care deplasează problematica socială pe plan cultural şi moral, cu o puternică coloratură naţionalistă. In ultima parte a studiului său, criticul clujean, care urmăreşte foarte atent şi perspicace meandrele fenomenului, îşi pune, în sfîrşit, întrebarea dacă sămănătorismul a fost un curent literar sau nu. După o analogie cu junimismul, concludentă numai pînă la un punct, deoarece curentul teoretizat de Iorga se dezvoltă în condiţii istorice şi estetice modificate (avusese loc importanta polemică Gherea-Maiorescu), se ajunge la concluzia că „sămănătorismul nu va putea fi deplin înţeles şi s-ar perpetua grave confuzii cu privire la apartenenţa sau non-apartenenţa unor scriitori la el, atîta vreme cît nu se va recunoaşte că ne aflăm în faţa unui curent social-politic şi nu a unuia literar". („Tribuna" nr. 6). De aici încolo, nu mai împărtăşim întru totul opinia colegului nostru şi vom încerca să arătăm de ce.

Dacă G. C. Nicolescu folosea termenul de *sămănătorism* şi de *literatură semănătoristă*, chiar atunci cînd vorbea despre scriitori ca Şt. O. Iosif, Gîrleanu, Agîrbiceanu — deşi cu rezerve explicative pentru operele lor realiste —, (vd. G. C. Nicolescu, l. cit. pp. 118—120). lăsînd să se subînţeleagă existenţa unui curent sămănătorist *global*, Mircea Zaciu consideră că acesta — chiar diferenţiat — e absent cu desăvîrşire, deoarece, aşa cum susţine şi acad. G. Călinescu (citat de M. Z.): „în istoria concepţiei estetice, „Sămănătorul" are un rol foarte secundar, neputînd aduce nici o propoziţie inedită." *„Istoria literaturii romîne*, pag. 531). Fără îndoială că nu mai putem crede azi într-un curent sămănătorist, aşa cum îl prezenta Eugen Lovinescu în „Istoria mişcării *Sămănătorului*" („Critice" vol. I), analizînd din punctul său de vedere strict estetizant creaţia de tinereţe a lui M. Sadoveanu, alături de aceea a lui C. Sandu-Aldea sau a lui... V. Pop. O disociere se impune din capul locului — şi G. C. Nicolescu o face, desigur — dar menţinînd încă o terminologie echivocă, imprecisă, cu consecinţe în aprecierea literară a unor scriitori, şi în primul rînd a lui Şt. O. Iosif şi Emil Gîrleanu. Mircea Zaciu observă neclarităţile studiului publicat în „Viaţa romînească" şi argumentează, după părerea noastră, foarte convingător, ideea pe care am subliniat-o în concluzia citată mai sus, şi anume caracterul diversionist al sămănătorismului (ideologie formulată teoretic de N. Iorga), dar pînă la urmă exagerează şi el, atribuindu-i sămănătorismului unica funcţie de curent social-politic (bine înţeles cu influenţe nocive de rigoare în literatură). Sîntem de acord că aceasta a fost într-adevăr funcţia sa principală şi cea mai periculoasă, ca a oricărei diversiuni ideologice, dar nu credem că-l putem limita numai la atît, chiar dacă din punct de vedere estetic „are un rol foarte secundar". Spre o mai bună clarificare, să încercăm o analogie cu poporanismul care, aşa cum deducem din articolul lui Mircea Zaciu, — şi aici are pe de-a întregul dreptate — n-a constituit un curent literar. In primul rînd, trebuie să facem constatarea că, deşi înrîurit într-o anume măsură de ideile lui C. Stere — în fruntea „Vieţii romîneşti" s-a aflat vreme de peste două decenii un critic de prestigiul lui G. Ibrăileanu. Teoriile literare „poporaniste" ale acestuia („atitudinea de simpatie a scriitorului faţă cu clasa ţărănească", afirmarea specificului naţional, preţuirea literaturii populare) n-au avut în nici un caz acelaşi efect cu teoriile şovine, idilizante şi conservatoare ale lui N. Iorga, ci din contra. Au existat în concepţia lui Ibrăileanu şi o seamă de erori, unele foarte serioase, exprimate chiar în programul „Către cititori" al *„Vieţii romîneşti* din 1 martie 1906, dar aderenţa sa fermă la marile şi adevăratele tradiţii ale literaturii romîne, pe care în cea mai mare parte le cultivă şi le promovează în *Viaţa romînească*, fac din criticul ieşean un ilustru combatant pentru realism. Poporanismul, ca diversiune ideologică pe plan literar n-a avut virulenţa şi tenacitatea sămănătorismului Durata sa în timp şi în intensitate (şi ne referim tot la literatură) este incomparabil mai mică. El a cunoscut o permanentă involuţie, pînă la abandonare, chiar de către susţinătorii săi (Ibrăileanu), ceea ce nu se poate spune despre sămănătorism, care va atinge formele cele mai agresive în tradiţionalismul şi misticismul gîndirist de după război. Trebuie să facem un efort, şi bineînţeles, abstracţie voită de trăsăturile realiste ale operei lor, ca să considerăm ca făcînd parte din „curentul poporanist" pe scriitori ca Spiridon Popescu, Jean Bart, I. I. Mironescu. Chiar dacă am mai adăuga, pe Gala Galaction sau pe Hogaş sau D. D. Pătrăşcanu, cu acele mai mult sau mai puţin vagi ecouri poporaniste, şi tot n-am izbuti să argumentăm existenţa unui curent literar poporanist. „Viaţa romînească" prin G. Ibrăileanu (cu toate erorile criticului) a însemnat hotărît o tribună a realismului şi mai curînd numele ei va putea figura în fruntea unui capitol de istorie literară, decît acela de „curentul poporanist".

★

Nu chiar la fel stau lucrurile cu sămănătorismul. Dacă ideologia diversionistă predicată de N. Iorga n-a izbutit să producă mari scriitori sămănătorişti, aşa cum de altfel n-a reuşit nici poporanismul, în schimb a format o armată mult mai numeroasă de prozeliţi (minori) şi a infectat *mult mai adînc* opera unor scriitori autentici (Iosif, Gîrleanu). Trebuie să subliniem, împreună cu Mircea Zaciu, că unele opere sămănătoriste ca volumul „Bătrînii" de Emil Gîrleanu sau multe poezii din volumul „Patriarhale" de Iosif erau deja publicate sau se aflau într-o fază de elaborare, concomitentă cu articolele teoretice ale lui Iorga. Aşa cum vom încerca să explicăm mai departe, diversiunea sămănătoristă specula anumite înclinaţii ale scriitorilor (melancolia lui Iosif, spaima de capitalism a lui Gîrleanu) şi le aservea scopurilor sale politice reacţionare. Ar fi greşit însă dacă am vedea numai acest aspect oarecum pasiv al diversiunii, şi n-am căuta să descoperim rolul ei nefast în îndrumarea literaturii, ceea ce Mircea Zaciu face, dar fără să tragă toate consecinţele.

★

Publicaţiile sămănătoriste, începînd cu „Sămănătorul", cu „Făt-Frumos" şi „Ramuri" şi terminînd cu „Neamul romînesc literar", sînt înţesate de nume obscure, dar foarte persistente ca Maria Cunţan, Constanţa Hodoş, I. Adam, V. Pop, I. Ciocîrlan, Locot, Vulovici, Elena din Ardeal, etc., etc. Acestea desigur nu reprezintă decît o mare masă de literatură minoră, dar care din păcate absoarbe uneori şi opere semnate de Şt. O. Iosif, Gîrleanu, Goga. A denumi *sămănătorişti* pe toţi aceşti scriitori, inclusiv ultimii, ni se pare a repeta mecanic schema lovinesciană; a trece cu vederea că ei aveau totuşi trăsături şi modalităţi artistice comune, sau măcar apropiate (identificabile şi în anumite opere ale lui Gîrleanu, Iosif, Goga) înseamnă să simplificăm lucrurile şi să ajungem la o denaturare. Cum trebuie să procedăm deci în faţa unei situaţii faptice care probează coexistenţa curentului literar nociv cu scriitori valoroşi, care nu i-au fost decît tributari vremelnici? Vom încerca un răspuns în articolul viitor.

Al. SĂNDULESCU

COSTIN IOANID „La clacă"

Puterea obişnuinţei

E roman sau nu e roman?

Privită de la oarecare distanţă, viaţa de familie a criticului Punct nu are nimic neobişnuit. E o căsnicie ca toate celelalte, cu bucurii şi necazuri, cu momente de tandreţe şi altele de răceală, cu griji mai mari şi mai mărunte, cu preocupări culinare, sanitare, vestimentare, pedagogice. Privită însă mai de aproape, căsnicia familiei Punct prezintă unele ciudăţenii, datorite, se spune, acelui fenomen pe care îndeobşte îl numim puterea obişnuinţei.

Astfel, chiar în urmă cu cîteva zile, criticul Punct a avut o „criză de obişnuinţă" care i-a îngrijorat în mod serios pe membrii familiei sale.

La masă, în timp ce înghiţea cu poftă din ghiveciul pregătit de doamna Punct, criticul s-a oprit brusc, în plin proces de nutriţie, şi a declarat grav:

— Asta nu-i ghiveci.

— Cum? De ce? l-a întrebat, nedumerită, doamna Punct.

— Nu are bame.

— E adevărat, n-am pus bame. Dar se poate face ghiveci şi fără bame.

Criticul s-a ridicat jignit:

— Doamnă (aşa i se adresează soţiei cînd e supărat), nu pot concepe un ghiveci fără bame. Citez din Sanda Marin: „Se pregăteşte carnea ca pentru mîncarea cu cartofi. Se taie puţină varză în bucăţi, un morcov, un pătrunjel şi ½ ţelină în felii subţiri, se curăţă o mînă de bame (v. 240), una de mazăre, una de fasole verde" etc. etc. Sanda Marin, „Carte de bucate", Editura tehnică, Bucureşti, 1956, pag. 122. Textul este foarte clar: „o mînă de bame". Aşadar, doamnă, ghiveciul dumneavoastră nu este ghiveci.

— Bine, dragul meu, doar ţi-am spus că şi fără bame...

— A, doamnă, mă provocaţi... Ei bine, ţin să aflaţi că sînteţi lipsită de noţiuni elementare de cultură. Un ghiveci nu este ghiveci decît atunci cînd are tot ceea ce trebuie să aibă un ghiveci.

— Dar mi s-a părut că-ţi place ghiveciul ăsta... aşa cum e...

— Nimic nu mă poate împiedica să-mi placă, dar, totodată, nimic nu mă poate sili să-l numesc ghiveci atît timp cît nu este.

— In definitiv, n-are nici o importanţă cum îl numeşti. Totul e să-ţi placă...

— Cum?! sări Punct. N-are nici o importanţă, după opinia dumneavoastră? Dar atunci cum mă sfătuiţi să denumesc această mîncare?

— In nici un fel. Te sfătuiesc s-o mănînci.

— S-o mănînc fără să ştiu cum se numeşte şi în ce categorie se încadrează? E prea de tot ceea ce-mi cereţi, stimată doamnă. Şi, mai ales, nu pot consuma această mîncare, ştiind bine că ea se dă drept ghiveci, fără a respecta toate regulile stabilite.

— Bine, dar dacă-ţi place, de ce să nu mănînci?

— Imi place? Şi ce-i dacă-mi place? Şi, la urma urmei, ce să-mi placă, dacă nici nu ştiu ce am în faţă?! Iată, vă întreb pentru ultima oară: ceea ce mi-aţi dat să mănînc, se numeşte ghiveci sau nu?

— Să zicem că nu.

— Atunci nici nu mai discut. E de la sine înţeles că nu-mi place.

— Cum, şi din cauza denumirii preferi să rămîi flămînd?

— Da, prefer, răspunse grav criticul Punct.

Dumitru SOLOMON

RUSU CIOBANU „Muncitori"

PREZENŢA LUI ARISTOTEL IN LOGICA MODERNĂ

(Urmare din pag. 1-a)

tea infera că existenţa logicii formale clasice este nejustificabilă. Logica simbolică ar trebui să ia cu desăvîrşire locul logicii tradiţionale.

Dar alţi logisticieni sînt de părere că „metodele filozofice şi metodele pozitive se completează reciproc. Şi unele şi altele au scos în evidenţă aspecte importante ale gîndirii logice. Nu mai pare posibil de aici înainte să se renunţe la avantajele unuia dintre ele". [9])

De exemplu, Haskell B. Curry, profesor la Pennsylvania State College, acceptă coexistenţa celor două logici [10]).

In definitiv, cum şi de ce s-a născut logica simbolică? Ea s-a născut la mijlocul secolului al XIX-lea pentru a răspunde cerinţelor logice ale matematicii. Boole, Morgan, Peano, Frege, Schröder, Peirce, B. Russel erau cu toţii matematicieni, întocmai ca şi marele lor precursor, Leibniz. Ceea ce interesează în matematică nu sînt substanţele, relaţiile de la subiect la atribut, judecăţile predicative, ci relaţiile. Totuşi, multă vreme matematica s-a mulţumit cu **Organon-ul** aristotelic şi se ştie că **Elementele** lui Euclid nu sînt decît o aplicare a logicii aristotelice.

Dar, de la începutul secolului al XIX-lea încoace, matematica nu se mai defineşte ca ştiinţa cantităţii; ea pare să se caracterizeze mai curînd prin metodă decît prin obiect. Se consideră, actualmente, că matematica începe cu o serie de elemente nedefinite, proprietăţi, funcţii şi relaţii, precum şi cu o serie de propoziţii nedemonstrate (axiome sau postulate). Aceste schimbări au necesitat o adaptare, în scopul de a răspunde cerinţelor metodologice ale ştiinţei. Aceasta a fost originea logicii simbolice.

Logica simbolică este în primul rînd logica gîndirii matematice şi a ştiinţelor care depind de ea. Logica simbolică a înregistrat succese răsunătoare: ea se aplică azi la automatizarea şi telemecanizarea producţiei, la construcţia maşinilor electronice rapide de calcul. Cibernetica va permite utilizarea logicii simbolice la fizica atomică, la studiul eredităţii şi al activităţii nervoase superioare, etc [11]). Desigur, nimeni nu mai poate contesta utilitatea logicii simbolice, valoarea simbolului şi a simbolismului, a formalizării şi axiomatizării. Numai un spirit retrograd — şi asemenea spirite mai există încă — ar fi în stare să nu recunoască marile merite ale logisticii.

Se pune însă întrebarea: mai e vorba aici încă de logică şi, mai ales, este aceasta întreaga logică? Apariţia logisticii a dat oare lovitura de graţie logicii filozofice care se reclamă de la marele nume al lui Aristotel? Trebuie remarcat mai întîi că logica simbolică n-a fost concepută de Leibniz, Boole şi Morgan ca un deus ex machina, ci că, în cercetările lor, au pornit de la Aristotel; chiar după părerea logisticienilor contemporani, logica simbolică a luat naştere din logica aristotelică şi din matematică [12]); variabilele, care sînt într-o atît de mare măsură caracteristice pentru logistică, îşi au originea la Aristotel.

Un mare număr de logisticieni admit existenţa unei logici filozofice pornind de la Aristotel şi a unei logici simbolice, matematice sau pozitive [13]).

Un mare număr de logisticieni socotesc că logica aristotelică este un fragment al logisticii şi îi încorporează silogistica formalizată — dar însuşi acest lucru dovedeşte că ei recunosc valoarea şi valabilitatea durabilă a logicii filozofice.

Considerăm ca fiind în absolută contradicţie cu faptele părerea unor anumiţi logisticieni, ca, de pildă, profesorul Bernays, care afirmă că „logica filozofică ca disciplină sistematică este înlocuită de logica matematică în acelaşi fel în care vechea filozofie a naturii a fost înlocuită de fizica teoretică" [14]).

In fapt, există, credem o singură logică, dar această logică unică are trei orizonturi şi anume:

1) logica formală de origine aristotelică;

2) logica simbolică şi multiplele ei calcule;

3) logica dialectică, care se originează de la Heraclit din Efes, Platon, Aristotel, Nicolaus Cusanus şi Hegel. Aceste trei orizonturi ale logicii sînt absolut necesare stadiului modern al ştiinţei. Există logicieni care se rezumă numai la logica formală clasică: ei greşesc.

Există matematicieni şi logisticieni care se rezumă exclusiv la logistică: şi ei greşesc.

In fine, există logicieni şi logisticieni care sînt în dezacord în toate privinţele, dar care se pun de acord pentru a nu accepta decît logica formală, fie clasică, fie simbolică: ei greşesc îndoit, căci nu-şi dau seama că prezenţa dialecticii se manifestă atît în Organon-ul Stagiritului, cît şi în multiplicitatea sistemelor formale ale logisticii.

Acad. Athanase JOJA

1) *De Anima*, 60, 15.
2). Bochénski *Ancient Formal Logic* („Logica formală antică") nr. 80—81
3). *Aristotle's Syllogistic*, p. 2
4). ibid. p. 14
5). ibid. p. 18
6). ibid. p. 7
7). Dictionary of Philosophy, s. v. Logic
8). Introduction to Mathematical Logic, p. 56
9). Dopp. Leçons de logique formelle — II-e partie, I,17
10). Leçons de logique algébrique, p 13
11). E. Kolman, *Importanţa logicii simbolice*, în *Studii logice*, Moscova.
12). Fitch, *Symbolic logic*, p. 3
13). A. B. Curey, *Lecţii de logică algebrică*, p. 3, cf. Dopp.
14) *Journal of Symbolic logic*, XXI, 1956, 2 p. 205

ŞI ASCULTĂTORUL ESTE UN CREATOR

N-aş fi crezut că printre ingineri pot exista atîţia sinceri şi pasionaţi iubitori ai muzicii. Aveam, pînă nu de mult, convingerea că cel mai numeros şi mai înfocat contingent de melomani îl furnizează medicii. Posibilitatea pe care am avut-o în ultimii ani de a sta mai aproape de mediul tehnic-ingineresc mi-a îngăduit însă să-mi dau seama că dragostea pentru muzică a acestor calculatori lucizi, pe care mi-i imaginam cu naivitate ca surzi la chemarea frumosului, este aproape cu neputinţă de egalat. Inclin chiar să cred că întrece dragostea aproape proverbială de muzică a medicilor; pe cea a muzicienilor profesionişti, fără discuţie o lasă cu mult în urmă. Dar condeiul văd că mi-o ia înainte, vrea cu orice preţ să facă aici elogiul inginerilor, ceea ce n-a fost cîtuşi de puţin în intenţia mea. De fapt eu intenţionam să spun că, deşi dragostea dezinteresată pentru muzică reprezintă principala cale prin care putem cu adevărat ajunge să ne bucurăm de frumuseţile unei simfonii sau unui cvartet, acest sentiment platonic nu rezolvă, singur, problema înţelegerii muzicii. Iată, bunăoară, unul din numeroşii cunoscuţi pe care mi i-am făcut printre ingineri: iubeşte sincer şi entuziast muzica; la concert se duce nu pentru a se întîlni cu high-life-ul oraşului şi nici pentru a-şi etala noul costum ci pur şi simplu pentru că vrea să trăiască două ceasuri de încîntare; gustul său muzical nu e deloc rău, printre operele sale preferate numărîndu-se compoziţii ca Octetul lui Enescu, „Muzica pentru coarde celestă şi percuţie" de Bartok, Simfonia X-a de Şostakovici. Discuţia pe care o relatez mai jos s-a petrecut, de altfel, tocmai în ziua cînd, venit să mă viziteze, amicul cu pricina mă rugase să-i pun discul cu una din aceste bucăţi. M-am grăbit să-i satisfac, bucuros, dorinţa, dar nu mică-mi fu mirarea cînd la numai cîteva clipe după ce discul prinsese a se învîrti, amicul meu, ridicîndu-se de pe fotoliu, începu să se plimbe prin cameră, să răsfoiască un album, o carte, o revistă. Din cînd în cînd îmi punea diferite întrebări fără nici o legătură cu muzica pe care pretindea că o ascultă. Eram uimit şi nu ştiam ce să fac. Dece mi-a cerut cu atîta insistenţă să-i pun muzică? L-am lăsat să-şi desfăşoare în linişte aceste mici ocupaţii pînă ce muzica s-a terminat, pentru ca apoi să-l întreb:

— Spune-mi, te rog, ce satisfacţie îţi mai poate oferi muzica dacă, în loc să fii atent la ea, eşti preocupat de altceva?

— Dar eu aud totul, făcu el senin. Lectura sau convorbirea nu mă împiedică să ascult muzica.

— Dece nu-ţi permiţi, replicai eu, aceeaşi dedublare cînd citeşti o carte? Dece atunci te dăruieşti în întregime lecturii şi nu admiţi să fii distras din concentrarea în care te cufunzi?

— Foarte simplu: pentru că lectura literaturii presupune mobilizarea tuturor forţelor intelectuale, altfel n-ai înţelege-o.

— Iar muzica?..

— Muzica nu obligă la o asemenea concentrare, continuă amicul la fel de senin şi sigur pe sine. Ea curge pe lîngă ureche, te transpune într-o vagă stare de euforie. Aş putea chiar spune că tot farmecul perceperii ei constă tocmai în faptul că ea nu solicită concentrarea intelectuală a ascultătorului.

— Iar tu, fiind obişnuit să lucrezi tot timpul cu intelectul — încercai eu să-l completez — nu poţi să nu-l laşi fără întrebuinţare chiar atunci cînd asculţi muzică...

— Exact aşa!

— ...şi deoarece consideri că muzica nu solicită forţele intelectuale, le îndrepţi pe acestea în altă direcţie.

— Intocmai cum spui!

— Blestemată părere! exclamai eu furios, spre stupefacţia amicului. Cu atît mai blestemată cu cît e una dintre cele mai răspîndite. Ea face pe oameni să vadă în muzică doar arta care încîntă, delectează, desfată, la nevoie amuză iar uneori, vorba lui Chicoş Rostogan, gîdilă plăcut urechea. Tu îţi închipui că de aceea şi-a scris Beethoven simfoniile? Ştii doar că el vedea menirea muzicii sale în „a face să izbucnească focul din creierul oamenilor". Ştii doar că el îşi considera muzica „o revelaţie mai înaltă decît filosofia" — caracterizare pe care de fapt o putem aplica oricărei adevărate, mari muzici.

Interlocutorul meu începu să arate mirare:

— Şi ce-mi va da o asemenea încordare?

— Ce-ţi va da? Ea te va face capabil să asculţi muzica nu din afară ci din lăuntrul ei, ceea ce este cu totul altceva. Muzica nu-ţi va mai părea a curge pe lîngă tine, ci o vei simţi că trece chiar prin tine. Mai precis, vei putea sezisa toată logica interioară a muzicii şi, din clipa cînd vei ajunge în stare să urmăreşti această logică, o nouă lume se va deschide auzului şi sufletului tău: îţi vei da seama că acolo, înăuntru, palpită un întreg univers sonor şi emoţional de care erai cu desăvîrşire străin atunci cînd vedeai în muzică doar divine efluvii sonore care-ţi dezmiardă urechea, punînd într-o difuză şi agreabilă mişcare regiunile inferioare ale sensibilităţii.

— Concertare... încordare... logică... toate facultăţile spirituale... Dar, dragul meu, toate acestea le pun în acţiune atunci cînd mă aflu în faţa planşelor mele inginereşti. Vrei să transformi ascultarea muzicii într-un efort obositor? Nu-şi pierde ea astfel tot farmecul?

— Şi-l pierde, iubite amice, exact în aceeaşi măsură în care, la teatru, urmărirea încordată a peripeţiilor unei drame poate anihila farmecul emoţiei artistice. Nu numai că nimeni nu se plînge de caracterul obositor pe care l-ar avea încordarea spirituală la care te obligă un spectacol de mare tensiune dramatică dar nici nu se poate imagina un spectacol mai ideal ca acela care te ţine tot timpul într-o asemenea încordare. De ce oare muzica să nu merite acest, hai să-i zicem, efort?

— Da, trebuie să recunosc, în privinţa aceasta n-am ce să-ţi răspund. Eu îmi închipuiam această contemplare pasivă, odihnitoare, ca cea mai adecvată atitudine în ascultarea muzicii. Văd că greşeam...

— Nu, nu erai în totul greşit. Căci chiar această ascultare contemplativă tot este preferabilă indiferenţei cu care cei mai mulţi trec pe lîngă muzică. Dar ea nu-ţi dezvăluie decît o infimă parte din bogăţiile expresive pe care le închide muzica. Cu adevărat pătrunde în miezul gîndirii lui Beethoven sau Brahms cel care, văzînd în muzica lor adevărate drame instrumentale, urmăreşte logica internă a acestora cu încordarea cu care ar urmări evoluţia unui autentic spectacol dramatic. Iar dacă admitem că aportul ascultătorului trebuie să fie foarte substanţial în procesul de înţelegere a muzicii, va trebui să recunoaştem că adevărata ascultare a muzicii este în felul său o operă de creaţie. De acest lucru, cred, ţi-ai dat singur seama. Aceeaşi muzică nu se resfrînge la fel în sufletul a doi oameni. Fiecare brodează în jurul ei o lume de gînduri, sentimente, imagini legate de propria sa experienţă de viaţă. Dacă se spune că interpretarea este a doua creare a operei muzicale, atunci ascultarea — mă gîndesc la cea concentrată, interiorizată — este fără îndoială a treia şi poate cea mai importantă, creare a ei. Şostakovici are o vorbă pe care îi place s-o repete des: fiecare înţelege muzica în felul său...

— Nu e puţin subiectivism în această afirmaţie?

— Cîtuşi de puţin! Este pur şi simplu sublinierea caracterului creator, deci subiectiv, (ceea ce n-are nimic comun cu subiectivismul) al perceperii muzicale.

— Şi eu care credeam că am smuls muzicii toată satisfacţia pe care ţi-o poate da...

— Cît erai de naiv! Intensitatea acestei satisfacţii e fără margini pentru cel care ascultă opera muzicală conştient de necesitatea unei participări active, creatoare în înţelegerea ei. Şi cu cît va fi mai concentrată atenţia ta, cu cît mai numeroase vor fi facultăţile spirituale pe care ea le mobilizează, cu atît va fi înţelegerea mai profundă iar satisfacţia mai puternică.

— Mă vei ajuta, cred, să dobîndesc o asemenea înţelegere... făcu amicul meu, de astă-dată pe deplin convins.

— Cu ce să te ajut? Iţi vei da singur seama că ajutorul meu nu îţi este necesar. Incordîndu-ţi puterea de concentrare nu numai că vei simţi inutilitatea comentariilor mele. Dar dacă le-aşi face, ele chiar te-ar enerva: muzica singură îţi vorbeşte mai elocvent decît cele mai iscusite comentarii.

Dealtminteri tot farmecul ascultării constă în a descoperi noi şi noi sensuri şi frumuseţi, pînă ieri de neînţeles sau ignorate. Şi, mai ales, în a face aceste descoperiri prin propria ta strădanie, căci în artă orice efort aduce bucurie. Ştii ce le spunea Lenin celor care încercau să-i explice „Appassionata" sau „Patetica" lui Beethoven înainte de a le asculta? „Numai fără comentarii!"

George BĂLAN

Moscova, 22 februarie, 1960

CONVORBIRI DESPRE MUZICA

CARTEA DE ARTĂ

MIHAI VASILIU: „Ion Brezeanu"

Tînărul cercetător al istoriei teatrului romînesc, Mihai Vasiliu, a reuşit să prezinte cititorului de azi figura unuia dintre actorii romîni cei mai stimaţi şi iubiţi la sfîrşitul secolului trecut şi în primele decenii ale veacului nostru. Din relatările — din păcate prea sumare şi superficiale — ale cronicarilor dramatici ai epocii, din amintiri, din documente ale vremii a fost reconstituit chipul celui care a dat viaţă scenică, în teatrul romînesc, rolurilor lui Nae Ipingescu, Sganarelle, Cetăţeanul turmentat, Harpagon, Shylock ş.a.

Născut la 1 decembrie 1868, Ion Brezeanu şi-a închinat întreaga viaţă teatrului şi efortul lui neîntrerupt de slujire însufleţită a Thaliei romîne constituie desigur un exemplu demn de urmat pentru tînăra generaţie de actori. Mihai Vasiliu — bun cunoscător al vieţii artistice din epoca respectivă — dovedeşte o documentare minuţioasă, care merge pînă la citarea unor interesante (uneori) amănunte de arhivă. Atîta vreme cît nu devine rob al documentului, autorul ne prezintă cu mijloace variate, menţinîndu-se, în general, în limitele unui stil sobru, ştiinţific, aspecte din viaţa şi activitatea marelui nostru actor. Sînt bine subliniate îndemnurile căpătate de tînărul Brezeanu de la I. L. Caragiale (director al Teatrului Naţional în 1888), Ştefan Vellescu, Grigore Manolescu ori Alexandru Davila, neobositul om de teatru a cărui activitate nu a fost încă îndeajuns relevată. Analiza unor roluri întruchipate cu deosebită măiestrie de către Iancu Brezeanu, ne permite să sezisăm specificul artei lui interpretative realiste. (In acest sens ni se pare mai convingătoare prezentarea actorului în rolurile „Cetăţeanul turmentat" şi „Harpagon", decît în cele ale lui „Shylock", în legătură cu care ni se oferă mărturii contradictorii, lipsite de o poziţie precisă, suficient de argumentată din partea comentatorului). Ideea, repetată pe parcurs, că e greşit a limita mijloacele scenice ale lui Brezeanu la comic, e susţinută cu detalii convingătoare şi de aceea concluzia autorului că Brezeanu nu a fost numai actor de comedie, cum ne-am obişnuit să credem, merită reţinută.

Infăţişarea aspectelor sociale ale vremii, deşi nu întotdeauna suficient reliefate, contribuie la conturarea chipului unui actor al cărui drum în viaţă, nu numai că nu a fost înlesnit de succesele sale timpurii dar, în ciuda prestigiului lui, a fost tot timpul semănat de greutăţi materiale.

Utilizarea abuzivă a documentelor duce cîteodată la o prezentare aridă, de arhivă; autorul notează exact, în subsol, pînă şi numărul decretului de numire prin care au fost readuşi la conducerea Teatrului Naţional, reacţionarul Grigore Cantacuzino şi Constantin Stăncescu (p. 40). Ne îngăduim, de asemenea, să atragem atenţia asupra unor amănunte care nu impietează, desigur, asupra valorii de ansamblu a lucrării: autorul vorbeşte despre „plebiscitul de la 11 februarie 1866" (p. 138) — în realitate data nu consemnează vreun plebiscit, ci complotul reacţionar care a dus la detronarea lui Cuza; semnătura Tarascon (p. 170), din „Furnica" aparţine în mod incontestabil lui George Ranetti etc.

Numărul de monografii închinate actorilor şi în general oamenilor de teatru care au contribuit la dezvoltarea culturii romnîeşti este încă neînsemnat, şi am dori ca cercetările în această direcţie să se facă mai sistematic. In asemenea condiţii, lucrarea lui Mihai Vasiliu reprezintă un aport apreciabl la înţelegerea artei unuia dintre marii noştri actori şi lectura ei credem că se va dovedi utilă unui public cît mai larg de cititori.

T. AVRAMESCU

Scenă din piesa „Tartuffe" de Molière, a cărei premieră a avut loc recent la Teatrul Naţional „I. L. Caragiale", sala Studio

Clasic şi contemporan

Tribuna creatorului

In prima versiune, versiunea din 1664 de la Versailles, piesa avea un deznodămînt dramatic cu un Tartuffe în sutană, triumfător, alungîndu-l pe Orgon din propria-i casă. Ulterior — pentru a mai domoli mîniile clericale — i-a dat nume nou „Impostorul", iar pe Tartuffe l-a deghizat „sub hainele unui om de lume — cu pălăriuţă, plete, guler înalt, spadă şi dantele peste tot". De-abia ieşit eroic dintr-o bătălie de principii, Tartuffe a angajat discuţii, neterminate încă, în ceea ce priveşte montarea lui, pe teme derivate din prima ori a doua versiune: cleric sau gentilom? Intrebarea viza mai departe, reducînd sau lărgind orizonturile de regie: montarea clasic-conservatoare sau modernizatoare. O asemenea interpretare de regie „à la moderne" se petrece în zilele noastre la „Théâtre de Lutèce," unde un alt Molière („L'Ecole des femmes") este montat de Robert Mercy ca o piesă contemporană, scrisă de un autor contemporan. Casa lui Arnolphe a devenit, în această concepţie modernizatrice, cafenea cu terasă şi radio. Arnolphe e în costum de vînătoare. Horace în bluzon... Se fumează pipă şi ţigări, tatăl Agnesei intră în scenă în auto-sport iar muzica de scenă nu poate fi, în asemenea năstruşnice condiţii, decît muzică de rok-and-roll!...

Este foarte adevărat că piesa „Tartuffe" este în aşa fel construită, încît poate fi oricînd contemporaneizată. Dealtfel, orice piesă clasică trebuie astfel înţeleasă, şi ca atare, prezentată. Tocmai acest lucru mă atrage nespus de mult la „Tartuffe". Numai că eu înţeleg altfel acţiunea de modernizare a unei piese clasice. Nu îmbrăcîndu-l pe Hamlet în frac, ori în trening pe Valère, şi în halat de plajă pe Tartuffe; nu în felul acesta pot fi descoperite, în personajele numite, valorile lor contemporane, adică valorile lor etern umane. Ci punînd în valoare, făcînd eficientă ideea pe care o exprimă, tratînd piesa în ritmul de gîndire contemporan. Aşa a procedat Zavadski în „Nevestele vesele din Windsor", cu mijloace noi perfect adecvabile acestei comedii dar inadecvabile altora. Vor greşi desigur, dacă vor încerca să imite procedeele Zavadski la noi, indiferent unde, regizorii mimetici, regizorii aceia care n-au înţeles că a „contemporaneiza" nu înseamnă a crea calapoduri, ci a descoperi alte şi alte procedee (plastice, ritmice, poetice, fonice etc.) nou artistice pentru a da spectacolului o culoare şi un ritm interior contemporan. Este aceea ce a făcut Laurence Olivier în „Richard al III-lea", film-teatru în care marele regizor englez a relevat cît de primejdioasă e impostura, falsa personalitate, camuflarea gîndului subteran. Laurence Olivier l-a interpretat pe Richard al III-lea la cel mai înalt nivel contemporan: Tartuffe-rege. A-l contemporaneiza pe Tartuffe înseamnă a gîndi — la vremea aceea — ca Stanislavski, care îl vedea pe Tartuffe intrînd în viaţa lui Orgon ca pe Rasputin în viaţa ţarului.

„Tartuffe" este o piesă clasică, scrisă cu 295 de ani în urmă, în circumstanţe mult îndepărtate de noi şi, în general, puţin cunoscute. Caracterul polemic marcat al comediei este şi el o notă specifică şi eminamente contemporană, nu în sensul actual, ci în sensul temporal-istoric. Toate acestea trebuie explicitate, angajate aşa fel în spectacol încît să fie imediat însuşite de spectatorul de azi, nu ca şi cum el ar fi cu 300 de ani mai tînăr, deci contemporan cu muşchetarii, ci ca şi cum „evenimentele" din piesă ar fi contemporane cu el.

Pentru a obţine acest rezultat, am recurs tot la elemente de epocă — fără îndoială! altfel ar fi prime dios! — introducînd un personaj nou, pe Molière (în prolog şi epilog) şi aducînd în scenă, ca prezenţă fizică, pe singurul personaj pe care autorul îl ţine tot timpul în culise, pe Laurent — valetul lui Tartuffe. Ceea ce este important de reţinut deocamdată, este faptul onestităţii de regie, care încearcă să se explice fără a se imixtiona în textul molieresc. Iar cît priveşte ideea unui prolog în care să apară autorul însuşi, iarăşi nu constituie a scoate căptuşeala piesei în afară, deoarece uzitez unul din procedeele fireşti ale montărilor lui Molière-regizorul care obişnuia, în faţa regalului său auditoriu, intrat pe vremea aceea în planul de plantare al piesei, să ţină un speach; era reverenţa lui la public cu care încheia şi spectacolul. Iar improvizaţia aceea amuzantă care se cheamă „L'Impromptu de Versailles", ce este altceva decît un dialog din prefaţa unei piese care de fapt nu s-a jucat?

Piesa aceasta — „Tartuffe" — se axează pe o crîncenă bătălie între geniul rău al lui Tartuffe şi bunul simţ revoltat al grupului condus de Dorina. Piesa însăşi a dus un război de uzură timp de cinci ani, între 1664 şi 1669, cu societatea acestei vremi. Din prima scenă — aşa-numita scenă a d-nei Pernelle — asistăm la încleştarea celor două grupe de personaje, prefigurînd însăşi lupta angajată în realitatea socială a timpului, dintre bigoţi ori impostori şi raţiunea populară. Eu cred că, dacă piesa aceasta a avut întotdeauna succes de stimă, fără a-l fi făcut şi pasional, aceasta se datoreşte faptului că nu a izbutit să reveleze contraplanul ei istoric. Ori tocmai faptul că piesa a fost la timpul ei legată de actualitate — deci a fost o piesă polemică — face necesară reintegrarea ei istorică. Pentru această sarcină, cel mai în măsură a o face este însuşi Molière care — prin spiritul său prezent permanent în piesele sale — se poate înscrie printre personajele lui, fără ca această procedură să fie socotită conformistă.

In afara acestei reintegrări istorice, prin care spectatorului îi este creat spaţiul, cadrul contemporan evenimentelor din piesă, vreau să-i aduc şi un omagiu marelui Molière, îngăduindu-l să-şi dirijeze singur personajele.

Cazul personajului Laurent constituie o ciudăţenie a comediei „Tartuffe". Este vorba de valetul lui Tartuffe care are o existenţă literară numai, apare chiar în titulatura uneia dintre scene dar... nu apare nici în scenă, nici în distribuţie. De ce să nu aibă chiar o existenţă fizică, în loc să rămînă la uşă, în culise, neidentificat decît de faptul că Tartuffe, în actul III, scena 2, i se adresează, încredinţîndu-i cnutul şi rasa lui de rugă, adică... armele imposturii sale:

Laurent, păstrează-mi cnutul şi rasa mea de rugă
Şi spune rugi, ca gîndul cel rău de noi să fugă.
De-or întreba de mine, m-am dus la-ntemniţaţi
Să dau ajutorare din banii adunaţi...

Deci Laurent există. Umblă prin casa lui Orgon ca pe moşia lui; ne-o confirmă Dorina în actul I, scena 2:

Dar pînă şi nerodul ce şi l-a pus fecior
Işi ia cu noi un aer de sus, dojenitor...

Iată-l deci pe Laurent foarte bine gîndit de Molière. El seamănă cu stăpînul său, căruia îi e valet şi ucenic. Il bate cu cnutul, căci Tartuffe — de ochii lumii — se flagelează chiar. Deci Laurent ştie ce urmăreşte Tartuffe şi, ca atare, el însuşi joacă jocul ticălos al patronului său, învăţîndu-i meşteşugul. Ii e complice, deci Tartuffe trebuie să aibă încredere în el. Laurent este un excroc de un rang inferior deocamdată, dar el este sigur viitorul Tartuffe! Slujba lui este de valet-parazit şi profită din plin. E mai gras ca stăpîn-său şi mai indolent, căci ştie prea multe. De mult, de cînd am jucat prima oară în această piesă, m-am întrebat printre replici: dar cum o fi arătînd acest personaj care-şi poate permite să lipsească la spectacol fiindcă nu e necesară decît năluca lui?

Dacă Tartuffe mănîncă smerit, prea cuvios.
Cîte o potîrniche-două şi-apoi o frigăruie de muşchiuleţ mustos.
(Sc. 4. act. I).

Laurent desigur că mănîncă mai mult, dat fiind aerele pe care şi le ia chiar cu Dorina care, în ierarhia slujbelor casnice, este pe o treaptă superioară. Tot gîndindu-mă la biografia acestui valet — pe care n-ar fi rău de l-ar juca actorul mai puţin matur pentru Tartuffe, înainte de a i se cuveni rolul acesta — mi-am făcut plăcerea să-l văd umblînd prin casă. Cu fiecare apariţie a lui Tartuffe, m-am întrebat: dar Laurent, unde e? Atunci cînd Tartuffe intră în scena cu Dorina din actul III, puteam să-l las la uşă? Curiozitatea mea era atît de mare, că i-am dat brînci după Tartuffe. Marele Molière mi-o va ierta, fiindcă a fost şi el... actor! Revenind la Laurent, dacă în restul timpului mi l-am închipuit prin alte părţi, la bucătărie ori dormind buştean, nu am putut pierde prilejul, la sfîrşit, cînd Tartuffe se întoarce în casa lui Orgon cu căpitanul de gardă ca să pună laba pe casa binefăcătorului său, să nu-l fac şi pe Laurent să ia parte la solemnitate: casa aceasta furată în mod samavolnic devenea într-un fel şi casa lui, era rezultatul în parte şi al complicităţii sale. Mă mai interesa, apoi, ce va face Laurent cînd îşi va vedea stăpînul arestat... Orgon, desigur, nu l-ar fi angajat, iar Dorina ar fi fost prima care să-l alunge. Desigur că s-a speriat, şi-a luat repede ce brumă apucase să mai fure de prin casă şi să depoziteze în cămara lui şi a luat-o la fugă să se pună la adăpost, să devină el însuşi — acum cînd rămînea să opereze pe cont propriu — un alt Tartuffe după chipul şi asemănarea fostului său patron. Laurent, la rîndul lui, avea să aibă un valet care-i va lua locul, devenind şi acesta un nou Tartuffe...

Ion FINTEŞTEANU
artist al poporului

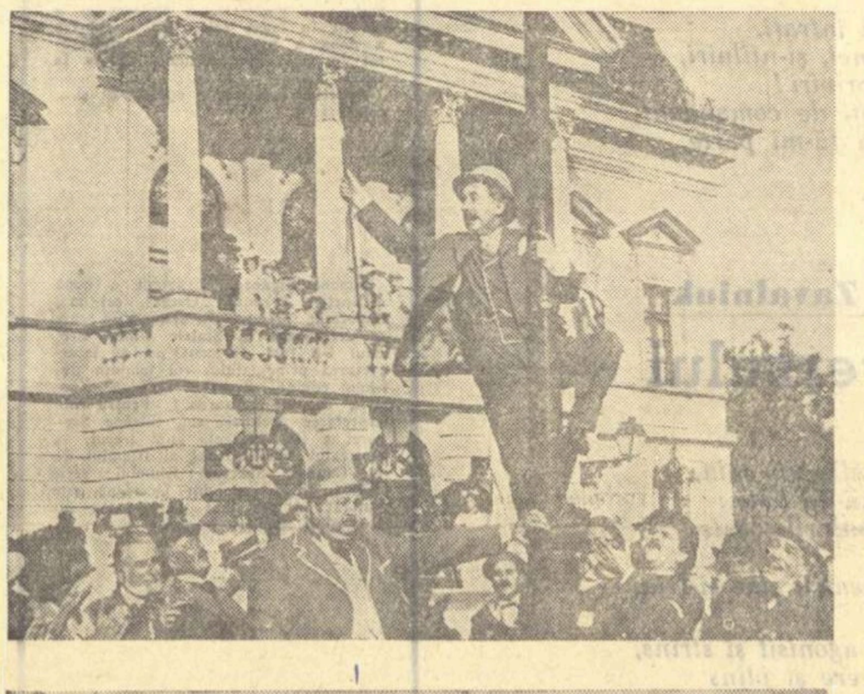

Scene din noul film romînesc „Telegrame"

„discul"

ANSAMBLUL BRAZILIAN „FARROUPILA"

Acum cîteva luni, amatorii de televiziune au putut viziona pe micul ecran, un film muzical-artistic de scurt metraj, realizat de Televiziunea Sovietică cu concursul ansamblului brazilian „Farroupila", compus dintr-un cvintet vocal şi un septet instrumental condus de Paulo Moura. Surpriza plăcută a celor care au apreciat muzica populară sud-americană şi au rămas încîntaţi de execuţia atît de însufleţită a grupului instrumental cît şi de îmbinarea perfectă a vocilor cvintetului, a fost cu atît mai mare cînd au aflat că de curînd au sosit din Uniunea Sovietică înregistrări pe discuri în execuţia acestui excelent ansamblu, care s-a bucurat de un atît de mare succes în rîndurile spectatorilor sovietici. Pe cele trei discuri se află cîteva din cele mai reprezentative numere ale spectacolului dat de „Farroupila" în U.R.S.S., cum ar fi: „Cimarita" (Dilo Melu), „Micul conducător de catîri" (Luis Menezes), cîntecul popular brazilian în ritm de baion „Dantelăreasa", „Samba trebuie să aibă Pandeiro" (Tulio Piva), samba „Ascultă" (Yvon Curi), precum şi pitoreasca serie de melodii populare „Cîntece braziliene de carnaval". In interpretarea emoţionantă a înzestratei Elena Maria Rapozo se află două melodii de dragoste: „Nimeni nu mă iubeşte" (Antonio Maria) şi „Spovedanie" (Vadico şi Marino Pinto). Dolores Duran, solista ansamblului, care a cucerit simpatiile publicului moscovit, cîntă melodia „Maria Filo" (Luis Viehira), acompaniată de septetul instrumental dirijat de Paolo Moura, iar Jorge Goulart două cunoscute bucăţi ale lui Ary Barrozo: „Bahia" şi „Brasil". Pe cel de-al treilea disc au fost reunite mai multe melodii populare de dans braziliene: „Ci cu-ci cu no fuba", „Sîmbătă la Capacabana", „Samba", „Mam, yo quiero", „Tumba-lele", „Torado de Madrid" cîntate de Dolores Duran şi Jorge Goulart. Trei discuri mici, pe care se află înregistrate melodiile originale pline de culoare, ritm şi optimism ale unei ţări care, popularizîndu-şi folclorul, luptă astfel împotriva celor ce îl falsifică în vederea confecţionării în serie a unei anumite muzici de dans, răspîndită masiv de industria de discuri din Apus.

(trei discuri, şase feţe, 20 cm, 33 ture, Aprelevski Zavod-U.R.S.S., 1959).

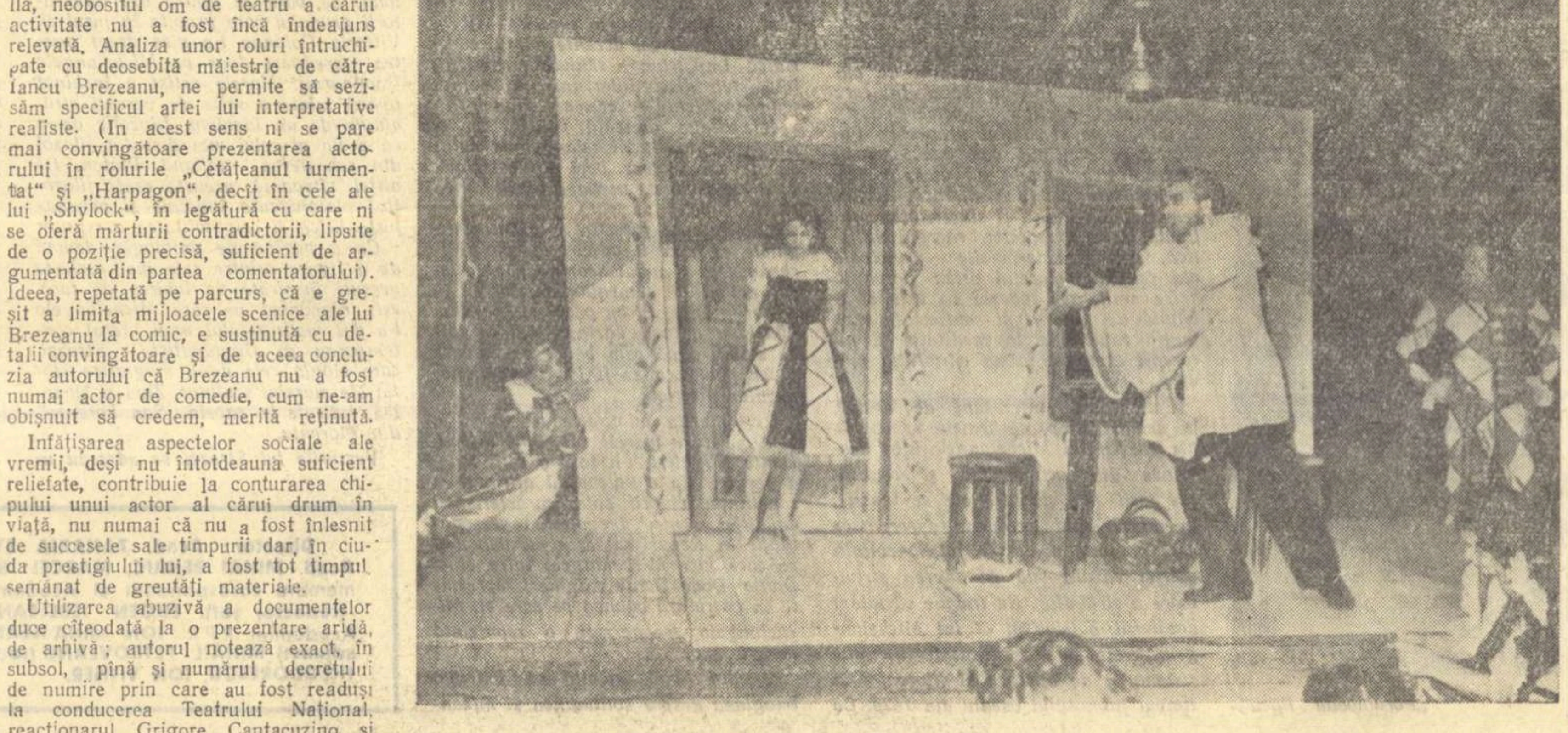

Scenă din opera „Paiaţe" de Leoncavallo, la Teatrul de Operă şi Balet.

In numele Tinerei Gărzi!

Nu există mînie mai dreaptă decît mînia poporului, cînd ea se abate teribilă, necruţătoare, asupra făpturii josnice care şi-a pierdut calitatea de om, trădînd lupta tovarăşilor săi şi, plătit de duşmanii vieţii, se pune în slujba lor, vărsînd fără mustrare de cuget sînge nevinovat. În zilele de 23 şi 24 februarie, a avut loc, la Lugansk, în R.S.S. Ucraineană, rejudecarea în procesul intentat de autorităţile sovietice călăului Tinerei Gărzi, Vasili Podtînii, fost ajutor de şef al poliţiei din Krasnodon, unealtă a hitlerismului în timpul Marelui Război de Apărare a Patriei, duşman înrăit al orînduirii sovietice. În faţa a sute de locuitori ai oraşului, martorii la proces au expus şirul nesfîrşit al fărădelegilor comise de acuzat. Un rictus strîmb, aproape cinic, încreţea obrazul trădătorului în zilele procesului. Sala se înfiora de dezgust şi mînie la fiecare nouă dovadă de crimă, la fiecare nouă depoziţie care arunca lumină asupra unui trecut însîngerat. Zîmbetul acuzatului rămînea acelaşi, netulburat, fără o expresie cît de cît omenească. Spera V. Podtînii că timpul a amorţit durerea din inimile oamenilor, că pierderea unor atît de buni fii ai patriei sovietice, a neînfricaţilor comsomolişti-eroi, a putut fi uitată de oameni? Nu, nimic nu se poate uita! Nu se pot uita zilele sumbre din anii ocupaţiei, cînd fiind comandant de poliţie al sectorului din Pervomaika, trădătorul Podtînii a ordonat comuniştilor din localitate să dărîme monumentul închinat luptătorilor revoluţiei, pronunţînd cuvintele josnice: „Voi l-aţi construit, voi să-l dărîmaţi!" Nu se uită faptul că trădătorul Podtînii a fost organizatorul atacului împotriva grupului de ostaşi sovietici, paraşutaţi în timpul războiului, lîngă Pervomaika şi ucigaşul a patru dintre aceştia. Nu se uită faptul că trădătorul Podtînii a condus personal operaţiile în vederea prinderii şi schingiuirii neînfricaţilor tineri membri ai organizaţiei ilegale de luptă împotriva fasciştilor: Uliana Gromova, Anatoli Popov, Maia Peglivanova, Tonea şi Lilia Ivanibina, Saşa şi Vasea Bondarev, Demian Fomin, Ghenadi Lukaşov.

În noaptea de 15 spre 16 ianuarie 1943, martorul N. Korostilev (unchiul lui Oleg Koşevoi), întemniţat de hitlerişti, a putut vedea, prin crăpătura făcută în uşa celulei, cum poliţiştii mînau la moarte pe Vania Zemnuhov, Viktor Tretiakievici, Anatoli Popov, Volodia Osmuhin. La întoarcere, călăii îşi împărţeau hainele însîngerate ale condamnaţilor. Podtînii arbitra această împărţire.

Pus în faţa unor dovezi de necontestat, trădătorul n-a mai putut da înapoi. El a fost silit să-şi recunoască pas cu pas fiecare din ticăloşiile săvîrşite. În numele Republicii Sovietice Socialiste Ucrainiene, în numele sîngelui vărsat de eroii Krasnodonului, ucigaşul feroce, sluga hitleriştilor, călăul V. Podtînii a fost condamnat cu pedeapsa capitală: moartea prin împuşcare.

Poporul sovietic va cinsti veşnic pe eroii săi. Va fi veşnic înscrisă cu litere de aur, în istoria Războiului de Apărare a Patriei, vitejia şi neînfricarea luptătorilor „Tinerei Gărzi". Iar duşmanii patriei, duşmanii revoluţiei şi ai luminii, îşi vor primi întotdeauna pedeapsa.

Cezar BALTAG

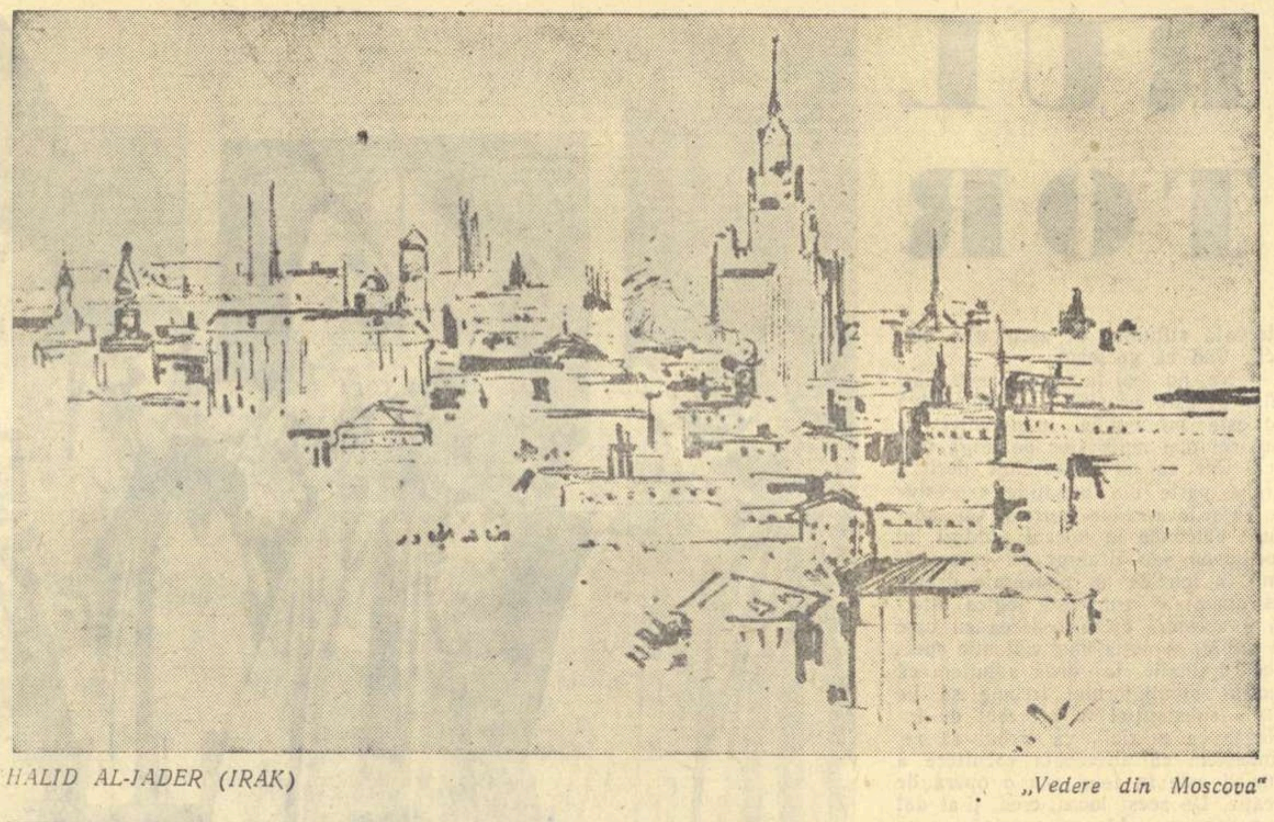

HALID AL-JADER (IRAK) „Vedere din Moscova"

Proza poloneză în 1959

de **RYSZARD MATUSZEWSKI**

Operele în proză — romanele, nuvelele — care au apărut în anul 1959, ne îngăduie a trage concluzia că centrul de gravitate în creaţie s-a deplasat de la generaţia vîrstnică la generaţia mai tînără.

In timp ce în domeniul dramaturgiei, de pildă, sfîrşitul anului 1959 a adus un important eveniment în prezenţa piesei unui scriitor aparţinînd generaţiei mature — Prima zi de libertate *— a lui Leon Kruczkowski, în domeniul prozei nu putem nota nici un eveniment asemănător.*

Dintre prozatorii generaţiei mature şi mijlocii, Maria Dabrowska, Jerzy Andrzejewski şi Kazimierz Brandys au publicat, e adevărat, cărţi în 1959, dar acestea nu sînt decît parţial lucrări noi, deoarece, în general, ele au un caracter mai curînd retrospectiv. Astfel, Maria Dabrowska a publicat un ciclu de eseuri, scrise în decursul cîtorva ani, asupra operei lui Joseph Conrad, scriitorul ei preferat. Cartea lui Andrezejewski, Aproape o pădure, *este o vastă trecere în revistă a realizărilor remarcabile pe care acest autor le-a acumulat în domeniul nuvelei, de-a lungul unei perioade de douăzeci şi cinci de ani. In sfîrşit,* Amintirile Timpului Prezent *ale lui Brandys alcătuiesc o culegere de povestiri şi eseuri apărute iniţial în presă.*

Printre operele absolut noi, semnalăm culegerea excelentelor eseuri ale lui Tadeusz Breza, intitulată: Note romane, *consacrată culiselor politicii Vaticanului.*

CELE MAI VALOROASE ROMANE

In ceea ce priveşte noile romane, în fruntea producţiei anului 1959, sînt de menţionat operele scriitorilor din tînăra generaţie: romanul lui Wilhelm Mach Viaţa mare şi viaţa mică *şi romanul lui Tadeusz Konwicki* Gaură-n cer. *Aceste două lucrări se caracterizează printr-o anume convergenţă de concepţii artistice, amîndouă privind lumea prin ochii unui erou-copil.*

In romanul său, Mach îşi povesteşte — din perspectiva vîrstei mature — copilăria desfăşurată în perioada imediat următoare războiului. Acţiunea se petrece într-un sat din sudul Poloniei, unde are loc procesul dramatic al transformărilor revoluţionare şi lichidarea anarhiei rămase de pe urma ocupaţiei hitleriste, — toate acestea însoţite de jocul pasiunilor şi al intereselor omeneşti. Eroul-copil al acestui roman, plin de sensibilitate şi imaginaţie, reacţionează cu multă vivacitate la fenomenele ce-l înconjoară, resimţind cu adîncime bunătatea ca şi cruzimea şi nedreptatea umană.

Romanul lui Konwicki, Gaură-n cer, *cuprinde şi el relatarea aventurilor unui băieţaş. Imaginea ce se desprinde din „aventuri" este departe de idilica povestire a unor amintiri din copilărie. Eroul lui Konwicki, mic proletar al satului — orfan, creşte într-o îndepărtată provincie poloneză, în perioada care precede cel de-al doilea război mondial. Viaţa lui este povestirea unei nobile revolte şi a primelor deziluzii ale tinereţii condiţionate de mediul bogat în conflicte sociale de clasă.*

Astfel, nici romanul lui Mach, nici cel al lui Konwicki nu pot fi calificate ca un refugiu în lumea copilăriei pentru a evita înfruntarea problemelor prezentului. Dimpotrivă, avem de-a face cu opere foarte puternic angajate în contemporaneitate. Această constatare este importantă din punctul de vedere al preocupării generale care se manifestă în diferitele evaluări ale producţiei literare poloneze din ultimii ani, al preocupării pentru o literatură angajată din punct de vedere social, militantă şi ridicînd cele mai importante probleme ale timpului nostru.

Romanul lui Tadeusz Holuj, Sfîrşitul lumii noastre, *este, de asemeni, demn de a fi remarcat. El constituie un nou mod de a descrie şi analiza lupta clandestină a deţinuţilor de la Oswiecim (Auschwitz). Tadeusz Holuj este unul din scriitorii care au trăit infernul de de la Oswiecim.*

ALTE OPERE

Dacă ne ocupăm de operele care respectă postulatul angajamentului social, este necesar să amintim culegerea de reportaje a lui Marian Brandys, intitulată Despre regi şi despre varză. *Reportajele sînt scrise, ca şi celelalte lucrări ale acestui autor, într-un stil desăvîrşit, oferind totodată o viziune plină de umanism şi de sinceritate a fenomenelor şi problemelor vieţii Poloniei contemporane.*

Romanul lui Kazimierz Kozniewski, Flori de iarnă, *este o lucrare mai puţin realizată din punct de vedere artistic, dar ea constituie desigur, o încercare plină de rîvnă de a surprinde probleme grave şi de actualitate din viaţa Poloniei contemporane.*

In culegerea de nuvele a lui Stanislas Wygodzki, În zori, *autorul, ca în întreaga sa operă de altfel, este preocupat mai ales de viaţa şi activitatea luptătorilor din mişcarea revoluţionară poloneză. Trebuie menţionată, de asemeni, culegerea alcătuită din trei nuvele, cu acelaşi subiect, a lui Boguslaw Kogut intitulată* Moise roşcatul, *care ne poartă în marea frămîntare a aventurilor şi pasiunilor omeneşti, în care temele principale sînt războiul, lagărele de concentrare şi lupta partizanilor.*

Concursul organizat de Editura din Lodz ne-a oferit cîteva lucrări care merită să fie citate. Premiul I i-a fost decernat lui Mach pentru romanul de care vorbeam mai sus. Printre celelalte, să menţionăm romanul lui Leon Gomolicki, Fuga, *care cuprinde copilăria şi tinereţea eroului precum şi zugrăvirea chinurilor sale sufleteşti în atmosfera înnăbuşitoare a unui orăşel de la frontiera orientală a Poloniei dintre cele două războie. Să notăm şi romanul Wandei Karczewska,* Plecarea, *cu caracter psihologic, a cărui acţiune se desfăşoară în zilele invaziei hitleriste din 1939. Romanul intitulat* Niciodată în lume *de Aleksander Minkowski, scriitor al tinerei generaţii, descoperit graţie acestui concurs, e o lucrare îndrăzneaţă, deşi nu îndeajuns de realizată. Lucrarea aceasta merită totuşi o atenţie particulară, deoarece ea tratează probleme contemporane şi dă o interesantă imagine a conflictelor din conştiinţa profesională şi socială a unui tînăr medic trăind în atmosfera tipică a unui orăşel de provincie.*

Interesanta culegere de nuvele a scriitorului din generaţia mijlocie, Stanislaw Zielinski, intitulată Corabia şaşiilor, *introduce într-un climat literar cu totul diferit. Este o lucrare de proză satirică şi grotescă. Menţionăm că genul acesta de grotesc, practicat de Zielinski, se înrudeşte cu grotescul din creaţia poetică şi din textele dramatice, jucate mai ales în micile teatre de studenţi şi că e un gen care are de pe acum o bogată tradiţie în literatura noastră.*

Opera lui Stanislaw Lem are o poziţie cu totul particulară în literatura contemporană poloneză, el este singurul autor din Polonia, foarte înzestrat şi foarte fecund, de romane şi nuvele de genul ştiinţifico-fantastic. In 1959, el a publicat două cărţi noi, o culegere de nuvele cu titlul Invazie în Aldebaran *şi romanul* Eden. *Aceste două lucrări se remarcă printr-o mare bogăţie de idei, ele fac dovada unei mari culturi literare şi a unui ales simţ al umorului.*

★

Să încheiem trecerea noastră în revistă prin semnalarea unei opere capitale, la limita dintre proza artistică eseistică şi a lucrării ştiinţifice, cum este cartea profesorului Kazimierz Kumaniecki intitulată Cicero şi contemporanii săi. *Este o lucrare care se înrudeşte cu cele mai bune tradiţii umaniste, îngăduind cititorului contemporan să tragă din imaginea unei vechi şi îndepărtate epoci concluziile şi reflexiile ce se raportează la prezent.*

**) După „Revista săptămînală" nr. 2/1960 a agenţiei P.A.P. Text prescurtat.*

SITUAŢIA LITERATURII IN SPANIA FASCISTA

Se înmulţesc în ultimii ani mărturiile şi protestele scriitorilor spanioli împotriva regimului fascist al lui Franco. Iar cînd aceşti scriitori reuşesc să treacă graniţele ţării şi să se pună la adăpost de persecuţii, ei produc documente grave cu privire nu numai la mizeria şi teroarea care domnesc în Spania, dar şi la condiţia artistului silit să creeze în climatul constrîngerii şi al permanentei suspiciuni. Numărul din „Lettres françaises" din 18-25 febr. a.c. adaugă şirului impresionant de revelaţii mijlocite de artişti expatriaţi pe cele ale romancierului Jose Corrales Egea. Născut în 1920, Egea publică la vîrsta de 16 ani într-o editură madrileană romanul „Oameni de oţel" pentru a se consacra apoi unei cariere universitare şi a abandona — aparent — orice pasiune pentru scris. Chemat să ocupe postul de lector la catedra de limbă şi literatură spaniolă din Lille el părăseşte Spania şi, zece ani mai tîrziu, tipăreşte la Paris romanul „Cealaltă faţă" în care apare tabloul unei lumi întemeiată pe violenţă, stăpînită de un sălbatic aparat represiv şi pecetluită de inconciliabile contradicţii. In zarea cărţii se profilează oameni flămînzi, umiliţi, dezarmaţi, în a căror conformaţie morală este activ doar sentimentul ruinei provocate de războiul civil şi de victoria falangiştilor.

Egea remarcă din capul locului că romanul nu ar fi putut apărea în Spania din pricina cenzurei franchiste şi consideraţiile sale despre acest instrument fascist de zădărnicit gîndirea liberă sînt cum nu se poate mai semnificative pentru atmosfera instaurată de falangişti în toate domeniile vieţii.

Aşa cum arată romancierul, cenzura franchistă funcţionează brutal, împiedicînd în cele mai multe rînduri ca scriitorul să-şi transmită ideile, sentimentele, credinţele, cu un cuvînt tot ceea ce este expresia unei personalităţi artistice. Se face astfel, nu odată din familia scriitorilor o breaslă de anonimi, scrisul devenind profesional şi fără de relief, iar literatura este îndemnată să constituie o formă „rezonabilă" şi meschină de a spune cu meşteşug adevărurile oficiale. Autorii sînt forţaţi să se mărginească la cîteva teme a căror tratare nu presupune o prezentare directă a Spaniei contemporane. Cenzorii pîndesc şi sancţionează pe acei care se apropie prea mult de realitate, dar salută şi stimulează pe cei care se îndepărtează de hotarele ei. Astfel, misticismul şi literatura patologicului primeşte o primă de încurajare. In cîmpul artistic sever delimitat de vameşii literaturii spaniole e dificil să se manifeste un talent. Indiferenţa unei părţi a literaturii spaniole de azi — literatura oficială — faţă de problemele sociale, placiditatea ei faţă de frămîntările maselor, spiritul pasiv cu care întîmpină istoria contemporană reprezintă materializarea unui sistem de interdicţii pe cît de absurd pe atît de total.

Cît de departe merge cenzura în zelu ei o dovedeşte faptul că ea nu tolerează ca romanele sau piesele să descrie, de pildă, o sinucidere. In Spania franchistă oamenii nu au voie să se sinucidă cel puţin în literatură. Dar cenzura este şi aci... generoasă, îngăduind spaniolilor să afle prin intermediul traducerilor că în alte ţări oamenii îşi pun adesea capăt vieţii.

Mijlocul cel mai des utilizat de scriitorii spanioli, arată Egea, pentru a scăpa de rigorile unei asemenea cenzuri obscurantiste, este să plaseze acţiunea într-o altă ţară, într-un loc neprecizat etc. Dar o carte lipsită de tot ceea ce particularizează un eveniment şi-i dă un sunet specific, începînd cu condiţiile geografice şi culminînd cu cele sociale, nu poate avea nici eficienţă artistică, nici ecou în conştiinţa cititorilor. „Cîteodată, notează Egea, autorul foloseşte un cod de aluzii dar cum aceasta cere din partea cititorului o cunoaştere prealabilă a circumstanţelor, publicul capabil să înţeleagă sensul profund, adevăratul înţeles al celor citite rămîne foarte limitat".

Evident, în asemenea împrejurări cititorii preferă să se adreseze literaturilor străine, iar scriitorii au adeseori sentimentul inutilităţii eforturilor lor, ceea ce paralizează şi acea parte din elanul creator care nu s-a plecat înfrîntă sub povara interdicţiilor cenzurii.

Faptul că nici una din făgăduinţele literaturii spaniole contemporane nu s-a împlinit, faptul că scriitori talentaţi ca Ferlozio, Carmen Laforet sau Camilo Cela tac vreme de 5, 10 şi 15 ani între o operă şi cealaltă trebuie pus pe seama aceloraşi condiţii.

Interviul lui Jose Corales Egea se citeşte cu amărăciune, cu nelinişte şi, mai ales, cu mînie, pentru că fascismul e astăzi din nou o ameninţare, pentru că fascismul trebuie definitiv alungat din lume.

S. E.

POEŢII LUMII

Rimma Kazakova şi Leonid Zavalniuk fac parte din cea mai tînără generaţie de poeţi sovietici, ale căror nume s-au făcut cunoscute în ultimii 3—4 ani.

Rimma Kazakova, născută în anul 1931 la Leningrad, lucrează de cîţiva ani la Studioul de filme documentare din Habarovsk. Poeziile ei sînt des publicate în revistele de literatură. Poeta pregăteşte acum al doilea volum al său.

Leonid Zavalniuk a fost frezor la „Uzinele de tractoare din Altai". În 1954 îi apare primul volum de versuri în Editura Amur din Blagoveşensk. De atunci a mai scos alte 3 volume. Anul acesta termină Institutul de literatură Maxim Gorki.

Rimma Kazakova

Trimete-mi soartă...

Intre orgoliu şi singurătate,
aripa victoriei nu bate,
ora fericirii-i deşartă...
Adu-mi, soartă,
nopţi de comandant,
de veghe şi de griji,
pentru fiecare
inimă
să fiu răspunzătoare.
Să răsune telefoanele toate
cînd un om undeva în durere se zbate.
In uşă să-mi bată, sfios sau mai tare,
vecinii după pîine şi sare.
— Dacă veţi murdări podeaua,
eu o voi şterge, —
dacă veţi umple odaia cu fum de ţigări,
vom deschide fereastra-mpreună.
Veniţi,
vînturi semeţe, larg cîntătoare,
porniţi, peste drumuri şi străzi,
ploi strălucitoare, torente, zăpezi.
Prieteni,
vă aştept, îndrăzniţi şi intraţi,
de la drum, de la munci, şi-ntîlniri,
cu adînci, luminoase priviri!
Trimite-mi, soartă, nopţi de comandant,
de-ncrederea ostăşească fă-mi parte,
a celor de aproape,
şi-a celor de departe.

Leonid Zavalniuk

Geneza versului

Uite-aşa, din senin,
Ca un năduf, o ameţeală, un chin,
Vine-ntr-o zi şi la inimă-mi bate:
Eu îi dau sufletul şi gîndurile toate
Şi fără a mai întreba,
Pentru sine, sufletul, pentru sine şi-l ia.

Tot ce-am trăit, ce-am agonisit şi strîns,
Infrîngeri, victorii, durere şi plîns
Să fie ale noastre ar vrea,
Le smulge din inima mea,
Şi sîngele pentru sine, pentru sine mi-l ia.

Dar glasul i se face de-aramă şi sună.
Ritmul înfiorat în silabe se-adună,
El cere şi cere mereu,
Mai mult decît am şi decît e al meu
Şi-i dau sufletul meu frămîntat ca o pîine
Şi îi dau şi ziua mea de mîine.

In urmă, cînd în zorii ţîşnind în şuvoi
El pleacă să-aprindă o stea în tărie —
În sărbătoarea naşterii noi, —
Eu nu mai am, pentru prietenii mei,
Destulă gingăşie şi iată
Trec pe lîngă femei
Cu inima netulburată.
Şi iarăşi mă vor răni colţii de stîncă, martora
nădejdilor mele şi a păcatelor altora...

Aceasta este, după tariful sîngeros, de vecii,
Valoarea nominală
A versurilor vii.

In romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

contrapunct

Intr-un număr recent al săptămînalului britanic „Economist" este comentată cartea „The status seekers" (Căutătorii unui nivel social) de Vance Packard, apărută în editura Longmans.

Cartea se ocupă de ambiţia crescîndă care-l devorează pe americanul mijlociu, cînd nu are o personalitate proprie reală, de a-şi procura un anumit „status" — adică de a se supune în modul cel mai conformist „obligaţiei" de a fi precis integrat într-un cerc limitat. Recenzentul britanic subliniază că din lectura cărţii se desprinde clar ideia că: „Scara care permite trecerea dintr-o clasă într-alta — şi pînă acum mult mai îngustă şi şubredă decît se amăgeau mulţi americani — a slăbit şi unele trepte i s-au rupt. Azi creşterea monopolismului barează drumul micilor întreprinzători. Creşterea scumpetei împiedică, deasemeni, pe mulţi americani să urmeze studii care le-ar fi permis un progres pe scara socială".

●

In ziua de duminică 6 martie, la la ora 20, postul de radio Bratislava a transmis, în interpretarea Teatrului Naţional din Kosice, adaptarea radiofonică a piesei „Ziariştii" de Al. Mirodan.

●

Nu se face numai proză fără să ştii, ci şi muzică. Latră cîinele — muzică. Se rostogolesc nişte pietroaie — muzică. Frecarea a două obiecte cu respectivele sonorităţi — muzică. Etc., etc. Iar dacă aveţi un magnetofon şi reuniţi toate aceste zgomote, mai mult sau mai puţin acceptabile, în funcţie de nervii fiecăruia, aţi devenit, fără să ştiţi, compozitor de muzică concretă (scuzaţi alăturarea celor doi termeni).

La Paris, nişte cetăţeni, care poartă numele de compozitori, au încercat să-şi prezinte „operele concrete" în faţa unui numeros public. Ba mai mult, unul dintre ei, Pierre Schaeffer, a încercat să explice scopurile şi mijloacele „muzicii concrete". Publicul, publicul popular chemat în acea zi în sala T.N.P., a înţeles despre ce este vorba: a protestat, a fluierat şi a părăsit în masă sala, aşa că partea a doua a programului s-a desfăşurat în faţa unei asistenţe reduse la cîţiva amici.

Apreciere critică, operativă şi... concretă.

●

Simone Signoret a primit o nouă distincţie: Premiul „Oscar", cel mai important premiu cinematografic care se decernează în Statele Unite. Premiul i-a fost decernat pentru interpretarea principalului rol feminin din filmul englez „*Room at the top*" (Camera de la mansarda). Pentru interpretarea aceluiaşi rol, Simone Signoret a fost laureată anul trecut, la Festivalul Internaţional al filmului de la Cannes. Succesul filmului, scrie critica progresistă din Occident este datorat în cea mai mare parte interpretării actriţei franceze.

●

Un talentat reprezentant al tinerei generaţii de dramaturgi italieni, Franco Monicelli, şi-a exprimat următoarea opinie, în cadrul unei anchete efectuate asupra cauzelor actualei crize prin care trece teatrul peninsular: „In primul rînd, cenzura. O cenzură scrisă şi nescrisă, alimentată de terori confesionale, afirmînd în mod jignitor arbitrariul autorităţii, ajungînd la adevărate interdicte şi tabuuri".

Franco Monicelli face aceste afirmaţii fiind în cunoştinţă de cauză. Ultima sa piesă nu a putut vedea lumina rampei, deşi cîteva lecturi prealabile treziseră un mare interes, deoarece zace de opt luni în birourile cenzurii, fără ca autorului să i se fi comunicat cea mai mică justificare...

●

Presa franceză aduce elogii filmului „Normandie-Niemen" — o producţie franco-sovietică — a cărei premieră a avut loc zilele trecute la Paris.

Cronicarul ziarului „**Le Monde**" declară: „Despre acest film este imposibil să vorbeşti cu indiferenţă", „Iată un film care emană căldură şi curaj emoţionant de la început şi pînă la sfîrşit" — scrie „**Le Parisien libéré**". „**Paris-Presse l'Intransigeant**", publicînd impresiile unor foşti ofiţeri ai regimentului „Normandie-Niemen" reproduce declaraţiile fostului comandant al regimentului după care „filmul redă cu fidelitate spiritul luptei noastre comune". Ziarul „**l'Humanité**" scrie: „Trebuie văzut acest film neobişnuit, acest film mare. Este un moment istoric şi totodată o minunată pagină de artă cinematografică". Ziarul subliniază că premiera filmului, care evocă frăţia de arme sovieto-franceză în lupta împotriva hitlerismului, reprezintă un splendid preludiu al vizitei lui N. S. Hruşciov în Franţa.

●

De mai bine de un an, filmul sovietic „Pe Donul liniştit" ţine afişul pe ecranele daneze. După premiera festivă care a avut loc la cinematograful „Alexandra" din Copenhaga, filmul a fost prezentat în 102 săli din Danemarca, fiind în continuare solicitat de încă 60 de cinematografe. Zilele trecute M. A. Şolohov a sosit la Copenhaga unde a asistat la premiera filmului „Soarta unui om".

●

Nu de mult, ziarul „Kulturny Zivot" din Bratislava a prezentat, într-un articol informativ, cîteva din ultimele creaţii ale scriitorilor noştri, unele apărute, ca „Pe muche de cuţit" (M. Beniuc), „Şoseaua Nordului" (Eugen Barbu) şi „Surorile Boga" (H. Lovinescu), — iar altele, ca „Eroul de pe Acropole" piesă de A. Baranga; „La început a fost sfîrşitul" roman de M. Dragomir, aflate pe şantierul de lucru al autorilor, într-o fază mai mult sau mai puţin avansată.

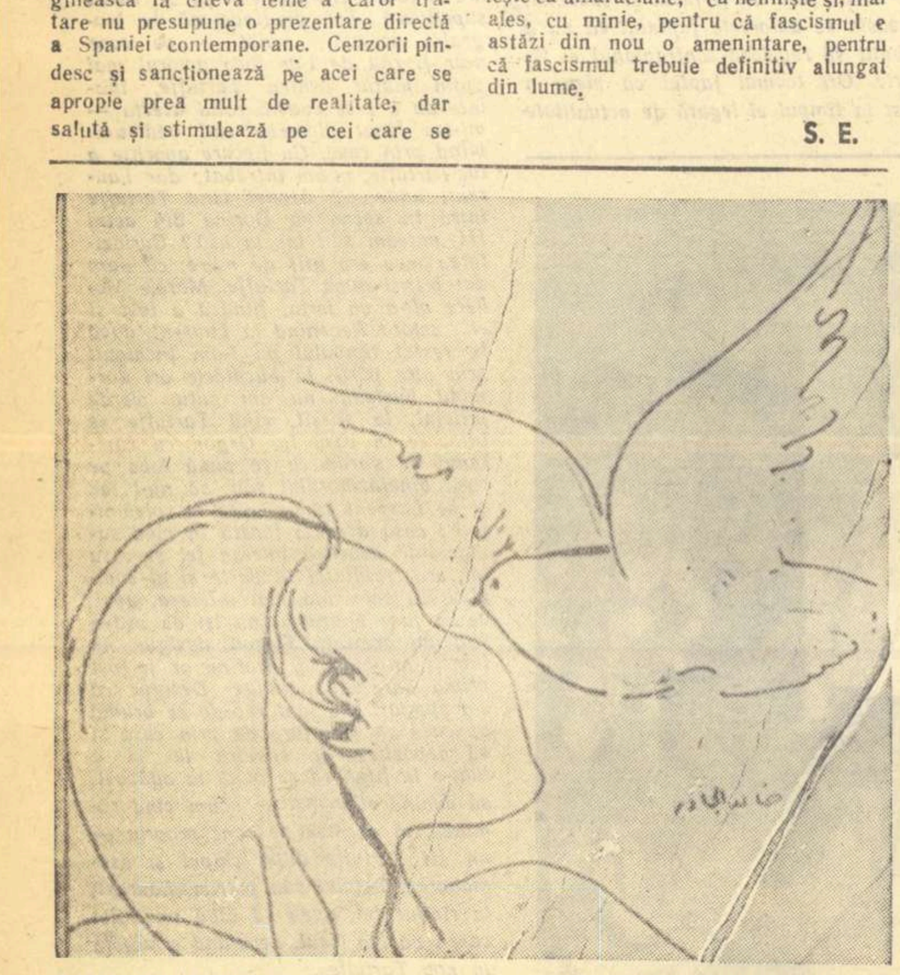

HALID AL-JADER (IRAK) „Porumbelul Păcii"

Poezia lui Michelangelo Buonarroti

Se împlinesc zilele acestea 485 de ani de la naşterea lui Michelangelo Bounarroti (1475—1564).

Sculptorul titanic al lui Moise *şi* David, *pictorul dantesc al* Judecăţii universale *şi al bolţii Capelei Sixtine, arhitectul celei mai îndrăzneţe cupole ale lumii, cupola „Sfîntului Petru" din Roma, a fost şi un poet de puternic talent. Intr-un secol în care majoritatea poeţilor „petrarchizau", îl imitau pe sensibilul Francesco Petrarca în conţinut dar mai ales în formă, Michelangelo dă dovadă de originalitate artistică literară. Gîndirea cea mai înaltă şi sinceritatea profundă a sentimentelor, energia stilistică, sînt caracteristicile principale ale scrisului marelui artist florentin.*

De multe ori, poezia sa este străbătută de gînduri şi sentimente care invită totdeauna la meditaţie şi nu rareori ating şi inima cititorului modern.

Este foarte interesant de arătat, în acelaşi timp, că temele principale ale poeziei lui Michelangelo sînt desprinse din actualitatea şi realităţile ţării sale. Printre ele se înscrie, în primul rînd, profunda durere pe care o simte poetul în faţa servituţii patriei căzută sub dominarea strivitoare a străinilor. Nu trebuie să uităm arzătorul patriotism al lui Michelangelo, acela care a ridicat fortificaţiile sistemului de apărare al Florenţei în timpul faimosului asediu din 1529. Ca şi Dante Alighieri, de care poate fi apropiat prin pasiunea sa cetăţenească, prin impetuozitatea sentimentelor patriotice, Michelangelo poate flagela cu aspre cuvinte slăbiciunea ţării iubite şi pe locuitorii ei, care nu se ridică la luptă pentru cucerirea libertăţii pierdute. Cu accente aspre, el se ridică împotriva seniorilor italieni, împotriva discordiilor interne, a luptelor fratricide care au ţinut atîta vreme Italia divizată politic. Ca şi Dante Alighieri, Michelangelo a putut să fie un violent poet antieclesiast. El a cunoscut de aproape turpitudinea curiei papale, pe care a demascat-o cu cuvinte de foc. Ca şi Dante Alighieri, pe care îl admira nespus, Michelangelo şi-a dat seama de amestecul nefast al oamenilor bisericii în treburile laice. El îşi poate striga deznădejdea adîncă văzîndu-şi ţara atît de slabă, după cum poate s-o mustre sever pentru a se fi lăsat pradă oamenilor bisericii.

Neţărmurita admiraţie pe care a avut-o pentru marele său concetăţean, Dante Alighieri, i-a fost o altă temă a poeziei. Ca o splendidă afirmare a conştiinţei valorii sale, caracteristică de altfel, pentru dezvoltarea personalităţii în Renaştere, este paralelismul pe care face Michelangelo între el şi Dante. Doar Dante Alighieri reprezintă în literatură culmea pe care el, Michelangelo Buonarroti, o reprezintă în arta plastică.

O altă temă, menită să distrugă imaginea despre solitudinea şi mizantropismul lui Michelangelo, este aceea a iubirii. Ca mulţi alţi literaţi ai vremii, Michelangelo a fost îndrăgostit de cea mai de seamă poetă italiană a secolului al XVI-lea, Vitoria Collona. Se pare că dintre toţi admiratorii grupului care gravita în jurul ei, Vittoria Colonna l-a ales drept prieten predilect doar pe Michelangelo Buonnaroti. Marele artist a închinat femeii iubite o serie de versuri străbătute de un idealism filozofic vecin cu acela al celui mai discutat filozof din renaşterea italiană, Platon. De altfel, cîteodată, această ceaţă filozofică platonizantă învăluie şi ascunde forţa lirică şi originalitatea versurilor.

Ca o pagină de antologie, demnă de a figura printre cele mai perfecte versuri inspirate de iubirea de ţară este răspunsul pe care Michelangelo l-a dat madrigalului unui literat contemporan ca Giambattista Strozzi care elogia cele două magnifice statui ale marelui sculptor, Ziua *şi* Noaptea, *ridicate în capela „San Lorenzo" din Florenţa.*

Versurile lui Strozzi se adresau unui privitor uimit de frumoasele statui.

Noaptea pe care tu o vezi atîta de frumos
dormind, a fost de un înger sculptată
în piatra asta şi pentru că doarme trăieşte;
trezeşte-o, dacă nu crezi şi-ţi va vorbi.

Acest elogiu sublinia realismul capodoperei lui Michelangelo. Dar acestui înalt elogiu, Micelangelo îi răspunde cu versuri pătrunse de durere, copleşit de a vedea Florenţa şi întreaga Italie subjugată de străini şi strivită de tiranie.

Scump îmi e visul şi mai mult fiinţa de piatră
cît timp nenorocirea şi ruşinea durează;
să nu văd, să nu aud e pentru mine un mare noroc,
de aceea nu mă trezi. Vorbeşte încet.

Acestea sînt temele principale ale poeziei lui Michelangelo Bounarroti, care-l ridică pe artist deasupra sutelor de imitatori ai poeziei lui Francesco Petrarca, în secolul al XVI-lea italian.

Alexandru BALACI

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 12 (314) — Joi 17 martie 1960

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

LENIN și cunoașterea vieții

Maria Iliinișna Ulianova își amintește că atunci cînd era încă elevă de liceu la Samara, fratele său mai mare, Volodea — viitorul conducător al Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — o ajuta la pregătirea lecțiilor. Intr-o seară a rămas foarte nemulțumit de felul cum sora sa desenase o hartă. „Mi-a cerut s-o refac — scrie M. Ulianova — explicîndu-mi amănunțit că trebuie să măsor cu compasul toate distanțele și nu să desenez după ochi, așa cum făcusem prima oară". Pasiunea lui Lenin pentru exactitatea informației, mai precis pentru cunoaștere în sensul cel mai înalt al cuvîntului a fost proverbială. Se știe, de pildă, cîte „tone" de date statistice a acumulat el, înainte de redactarea primei lucrări importante „Dezvoltarea capitalismului în Rusia". De la acest principiu de muncă, Lenin n-a abdicat niciodată, educînd în același spirit și pe tovarășii săi de luptă.

Intr-un fel, tot o atare „exactitate" cerea Lenin și literaturii. Indeosebi pentru capacitatea de a da o imagine atît de adevărată a realității obiective a prețuit Lenin opera gigantului de la Iasnaia Poliana. „Prezentarea genială în opera lui Tolstoi a epocii de pregătire a revoluției într-una din țările oprimate de iobăgiști, — scrie Lenin la moartea marelui scriitor rus, — a marcat un pas înainte în evoluția artistică a întregii omeniri". Nu odată Lenin a invocat în sprijinul concluziilor sale de ordin economic, social sau politic și mărturiile scriitoricești. El a prețuit mult romanele și nuvelele lui Mamin-Sibiriak pentru că „în operele acestui scriitor iese în relief felul de trai specific din Ural". A prețuit descrierile vieții sătești făcute de Gleb Uspenski, scriitorul care „cu excelenta sa cunoaștere a țărănimii și cu marele său talent artistic... pătrundea pînă-n esența fenomenelor... nu putea să nu vadă că individualismul a devenit temelia relațiilor economice nu numai dintre cămătar și datornic, dar și dintre țărani în general". Lenin sezisa valoarea deosebită a romanelor lui Barbusse în același sens: „transformarea omului de rînd, din masă, cu totul ignorant, cu totul copleșit de ideile și prejudecățile sale, într-un revoluționar, tocmai sub influența războiului, este înfățișată cu o forță neobișnuită, cu foarte mult talent și foarte veridic...". Despre vestita poezie a lui Maiakovski „Ședințomanii" Lenin garanta „că din punct de vedere politic este perfect justă". Pînă și cu privire la un scriitor albgardist ca Arkadii Avercenko, Lenin sublinia că acesta, pe lîngă multă maculatură, realizează povestiri care merită să fie retipărite atunci cînd sînt consacrate unor „teme pe care (autorul n.n.) le cunoaște de minune, pe care le-a trăit, le-a gîndit, le-a simțit". In schimb, „cînd autorul își consacră povestirile unei teme pe care nu o stăpînește, rezultă ceva neartistic".

Această cerință a „exactității" sau mai precis a veridicității nu era formulată niciodată de către Lenin ca o invitație la „documentarism". Incă în celebrul articol „Organizația de partid și literatura de partid", Lenin arăta că în domeniul muncii literare, „este nevoie să fie asigurat un cîmp mai larg inițiativei personale, înclinațiilor individuale... gîndirii și fanteziei". Iar în celebra sa operă „Ce-i de făcut?" îi îndemna pe tovarășii săi de luptă să viseze dar îi prevenea ca visurile lor „să nu o ia razna". Citîndu-l pe Pisarev, Lenin precizează că „discordanța între vis și realitate nu pricinuiește nici un rău dacă persoana care visează crede serios în visul său, dacă scrutînd atent viața, compară constatările sale cu închipuirile sale și în general lucrează conștiincios la realizarea visului său. Cînd între vis și viață există un oarecare punct de contact, atunci totul e în ordine".

In definirea raportului dintre realitatea cunoscută și fantezie în creația realistă, indicațiile leniniste sînt hotărîtoare. De asemenea, este important să amintim că niciodată Lenin nu cerea literaturii artistice să se tîrască docil în urma evenimentelor, ci dimpotrivă. Astfel, îi reproșa lui Demian Bednîi că nu știe „s-o ia înaintea cititorilor", iar în disputa ivită în jurul romanului „Mama" de Gorki, s-a situat hotărît de partea scriitorului, explicînd că „mulți muncitori au luat pare la mișcarea revoluționară în chip spontan, inconștient, așa că acum lectura «Mamei» le va fi de mare folos". Din variatele aprecieri făcute de Lenin pe marginea unor opere literare se desprinde deci o învățătură foarte însemnată, în special pentru rezolvarea sarcinilor actuale ale literaturii realist-socialiste: necesitatea împletirii unei cunoașteri cît mai documentate a realității cu o cît mai îndrăzneață fantezie. Lenin îl situa doar pe Tolstoi „mai presus de oricine în Europa", tocmai pentru că zugrăvea tablouri atît de exacte ale vieții, dar în același timp se pricepea ca nimeni altul să transfigureze în așa fel realitatea descrisă încît să-i confere dintr-o dată semnificație universală. Această trăsătură determină superioritatea artei realiste. Ea va putea fi valorificată pînă la capăt abia în socialism, atunci cînd literatura, devenită într-adevăr liberă „va fecunda ultimul cuvînt al gîndirii revoluționare a omenirii prin experiența și munca vie a proletariatului socialist".

INVĂȚÎND DE LA LENIN

Ideea leninistă că literatura într-adevăr liberă nu se poate dezvolta și nu poate progresa decît printr-un contact continuu, neîntrerupt cu „experiența vie" a luptei și a muncii socialiste, este una dintre cele mai actuale. Lenin a formulat-o cu deosebită acuitate și în cunoscutul comentariu la cartea lui A. Todorski „Un an cu arma și plugul". Subliniind că valoarea volumului constă mai ales în prezentarea unui mare număr de fapte elocvente pentru experiența primului an de putere sovietică într-un județ îndepărtat de centrul Rusiei, Lenin adăuga: „Editarea cîtorva sute sau cel puțin a cîtorva zeci de astfel de descrieri dintre cele mai bune, mai veridice, mai nemeșteșugite, mai bogate în conținut, în fapte prețioase, ar fi infinit mai folositoare pentru cauza socialismului decît multe din cele scrise în ziare, reviste și cărți de către publiciști rutinari, care de cele mai multe ori nu văd viața îndărătul hîrtiei". De aci rezultă că una dintre cele mai importante însușiri de care trebuie să dea dovadă scriitorul zilelor noastre, dacă vrea să-și valorifice talentul este și aceea de a scruta viața, adică de a discerne ceea ce este realmente nou, important, ceea ce deschide perspective în viitor, de ceea ce este vechi.

Invățătura leninistă cu privire la cunoașterea vieții ca o condiție necesară a creației presupune deci atitudine activă, un efort conștient de a te informa la fața locului despre realizările oamenilor muncii, conduși de partid. Tocmai asupra acestei necesități Lenin îi atrăgea atenția lui Gorki, atunci cînd, în iulie 1919, îi scria că, dacă vrea să cunoască adevăratele înfăptuiri ale puterii muncitorești-țărănești, trebuie să le observe „jos, acolo unde se poate vedea munca de construire a unei vieți noi, într-o așezare muncitorească din provincie, într-un sat". Dacă ești un scriitor devotat cauzei socialismului, un scriitor partinic în deplinul înțeles al cuvîntului, atunci, evident, nu poți să rămîi pasiv și să aștepți ca noul „să vie la tine", ci trebuie să-l cauți, cu înverșunare și pasiune, în vălmășagul faptelor cotidiene.

Realizările literaturii noastre contemporane confirmă din nou fecunditatea moștenirii leniniste. Dacă ne referim doar la cîteva volume de succes din ultimul deceniu, este evident că izbînzile ei se datoresc — în cea mai mare măsură — (abstracție făcînd, bineînțeles de talentul autorului) — tocmai efortului vizibil de cunoaștere adîncită a vieții pe care-l presupune. In romanul „Bărăgan" al lui V. Em. Galan, de pildă, pe cititor îl impresionează cu deosebire rigurozitatea informației, exactitatea detaliilor, reconstituirea aproape științifică a situațiilor caracteristice procesului de prefacere revoluționară a vieții satului. Notația epica la Galan e foarte minuțioasă, chiar și biografiile personajelor episodice sînt descrise amănunțit, fiecare moment constituind un tablou de sine stătător, elocvent și instructiv. Și cu toate că din această cauză construcția suferă uneori, imaginea globală nu este stufoasă și romanul se citește pe nerăsuflate, tocmai pentru că fiecare pagină parcă îți descoperă mereu alte și alte laturi inedite ale vieții. Aprecieri asemănătoare pot fi făcute și în legătură cu alte lucrări, cu totul diferite ca stil, compoziție, tipologie. Impresia de autenticitate, de cunoaștere exactă se degajă și din cele mai multe lucrări ale lui Marin Preda. „Desfășurarea" a fost apreciată pe bună dreptate de critica noastră ca o mărturie elocventă a creșterii omului în condițiunile luptei revoluționare pentru socialism. Chipul lui Ilie Barbu ni se întipărește cu precizie aproape matematică, în primul rînd pentru că autorul dă dovadă de o cunoaștere excepțional de precisă a condițiunilor vieții țărănești în general și ale luptei pentru transformarea ei socialistă în special. Folosind terminologia leninistă, am putea spune că autorul „stăpînește" materialul. Exemplele citate dovedesc că o atare „stăpînire" nu vine de la sine, ci se dobîndește printr-un efort susținut, cîteodată îndelungat. Se știe, de pildă, că la realizarea „Moromeților", Marin Preda a lucrat mai mulți ani. Iar comparînd fragmentele publicate în 1948—1950 cu textul definitiv al romanului, observăm că perfecționarea a constat în eliminarea incidentalului, a neesențialului și în adîncirea semnificației sociale a faptelor relatate. In fragmentele publicate de scriitor în anii debutului său, conflictul între Ilie Moromete și fiul său mai mare n-avea aproape niciun substrat social. In forma definitivă, determinările sociale domină. Nu încape îndoială că schimbarea de optică se datorește și cunoașterii mai

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 3)

V. HITRIKOV „De vorbă cu Ilici"

Pentru eliberarea lui Manolis Glezos

AREOPAGUL DELIBEREAZĂ

de Marcel BRESLAȘU

In aceste radioase zile din prag de primăvară cătăm cu încredere la cerul înseninat — și cu întemeiată nădejde către înseninarea orizontului politic internațional: sintem în preajma călătoriei lui Nikita Hrușciov în Franța, de la Geneva ne sosesc vești că, de astădată, conferința celor zece state și-a început lucrările sub auspicii prielnice... Dar printre stolurile de rîndunici care ne bucură ochii și inima mai rotește croncănind cîte un corb, mai odios și mai întunecat parcă în zbaterea lui pe zarea care se limpezește.

Ziarele noastre au publicat o fotografie a lui Manolis Glezos, pe treptele tribunalului care l-a judecat din nou, sporindu-i cu cîteva luni osînda... Legendarul erou al poporului grec e strajuit de doi gealați în uniformă militară. Mîinile lui sînt prinse în cătușe... Se tem oare guvernanții de acolo că ar putea smulge din nou vreun steag dușman de pe Acropole, că îl ferecă, strîns cu atîta grijă?... Chipul marelui fiu al Greciei exprimă hotărîrea lui de nezdruncinat în fața oricărei „hotărîri" abuzive împotriva libertății lui, împotriva activității sale democratice, patriotice, antirăzboinice... Nu a apărut în presa noastră și o altă fotografie luată la Atena tot în zilele acestea — dar îmi e foarte lesne să mi-o închipui: în mijlocul oficialităților localnice domnul Strauss, rotofei, zîmbăreț și plin de el, pare foarte satisfăcut de rezultatele vizitei sale. Ministrul de război al Republicii Federale Germane a vorbit acolo pe tonul trufaș pînă la cinism al ocupanților de acum aproape douăzeci de ani. Cu candidă neobrăzare a spus: „Doresc să fiu informat despre forțele militare grecești și mai ales despre unitățile de comando și artilerie de munte. Simplă vorbărie provocatoare? Dar de unde! Acest ilustru achizitor de comenzi pentru uzinele Krupp, a și controlat livrarea către Grecia a unor cantități de armament și muniții, preț de vreo zece milioane de lire sterline! Războiul rece îl pregătește pe cel „cald". Militarismul german, reînviat și întreținut cu mari sacrificii de partenerii din N.A.T.O. ai regimului lui Adenauer, își exportă armele și ideologia și caută, odată cu piețe comerciale și baze strategice îndreptate împotriva țărilor pașnice...

Paradoxul este strigător la cer! Glezos nu are cuvînt în propria sa patrie și succesorii lui Hitler își fac mendrele și afacerile în pofida și disprețul voinței masivei majorități a poporului grec! Glezos înfundă temnița și domnul Strauss e primit cu brațele deschise! Patrioții greci au mîinile prinse în cătușe și zisului domn Strauss i se dă „mînă liberă" să-și rotunjească deverul ucigaș și să pregătească războiul pe teritoriul îndelung apăsat de cizma fascismului nemțesc! Glezos, Kirkos și ceilalți luptători pentru pace și democrație își împlinesc însă, mai departe, înconjurați de dragostea și respectul oamenilor cinstiți de pretutindeni, datoria lor cetățenească, denunțînd și demascînd primejdia mereu crescîndă care paște propria lor țară și lumea întreagă... Tribunalul Militar din Atena înscrie această atitudine la rubrica infamantă a trădării și spionajului!

De cîteva zile, Areopagul deliberează... Tribunalul suprem al Greciei poate — și milioane de oameni afirmă că trebuie să o facă — rosti o sentință de casare a condamnării lui Manolis Glezos și a celorlalți osîndiți în iulie 1959. Recursul lor e întemeiat nu numai pe considerații juridice ci și pe cele mai sacre principii etice. Inaltul for este chemat să justifice și să confirme milenara strălucire legată de numele pe care îl poartă: Areopagul se definește în concepția și în conștiința oamenilor ca cea mai înaltă expresie a înțelepciunii și nepărtinirii. El este menit să se ridice deasupra patimilor, deasupra oricărei injoncțiuni din afară, să personifice dreptatea „divină" (așa cum l-a instituit cu zeci de veacuri în urmă legislatorul Solon) — dreptatea „omenească" astăzi, ceea ce este poate mai anevoios, dar cu atît mai înălțător!

Milioane de oameni așteaptă verdictul Areopagului care poate fi unul singur: libertate eroului, cinste vrednicei cauze pentru care luptă!

PREZENȚA LUI ARISTOTEL ÎN LOGICA MODERNĂ

de acad. Athanase JOJA

Logica formală clasică — aristotelică — e necesară nunc et semper, fiindcă, reflectînd anumite aspecte ale realității obiective, guvernează în mod necesar, dar nu exclusiv, mecanismul gîndirii logice și îi garantează validitatea formală.

Principiile identității și non-contradicției vor guverna totdeauna gîndirea căci, cum spune Aristotel, — „adevărul — gîndirea adevărată — trebuie să fie în acord cu sine" [1]). Logica aristotelică este și va rămîne necesară, tocmai fiindcă diferă de logica matematică, tocmai fiindcă nu este, cum se spune, pozitivă, fiindcă studiază procesele reale ale gîndirii logice. In timp ce logica clasică analizează procesele logice reale și pornește de la presupunerea filozofică a concordanței dintre gîndire și realitate, deci de la noțiunea fundamentală de adevăr — logistica, urmînd exemplul matematicii, construiește sisteme formale bazate pe axiome care au o valoare convențională: axiomele sînt considerate ca valabile numai pentru sistemul respectiv.

Dimpotrivă, la Aristotel, axiomele sînt evidente ex terminis și își capătă valoarea din conformitatea lor cu realitatea.

Concepția convenționalistă a logisticii a permis apariția a numeroase sisteme logice, a unor logici construite după plac. Validitatea unei asemenea logici depinde de coerența ei internă, de non-contradicția ei. Această concepție urmărea să înlăture intuiția, adica contactul cu realul, și să elibereze astfel logica de orice constrîngere venind din lumea exterioară. Este ceea ce R. Carnap exprimă prin vestitul său principiu al toleranței sau al convenției, care nu cere de la logică decît să nu se contrazică formal.

Asistăm astfel, în logistică, la construirea liberă a nenumărate „calcule logice": dar dacă aceste calcule sînt în aparență liber inventate de către savant, ele nu au valoare decît dacă, în cele din urmă, se dovedesc nelibere față de un aspect oarecare al realității obiective sau al gîndirii, decît dacă reflectează anumite aspecte ale lumii exterioare sau ale gîndirii. Cerința adevărului nu poate fi expulzată decît povizoriu și metodic din logistică. S-a încercat expulzarea din logistică a semnificației: dar aceasta nu se poate face decît provizoriu, căci orice sistem logic dă naștere unei metalogici.

Formalismul, axiomatica, nu se pot despărți de real decît în aparență. Numai în cărți o axiomatică începe cu axiomele: în spiritul axiomaticianului, ea culminează cu ele. Ea presupune deducția materială pe care o pune în formă, și aceasta, la rîndul ei, a cerut un îndelungat efort inductiv prealabil, pentru a reuni materialele pe care le organizează. Pe aceste baze, adevărata muncă a axiomaticianului constă în a descoperi axiomele: nu de a deduce consecințele principiilor date, ci, dimpotrivă, dat fiind un ansamblu de propoziții, de a găsi un sistem minimal de principii de unde acestea să poată fi deduse". [2])

Metalogica și semantica, adică raportul între formulele unui sistem logistic interpretat și semnificațiile sale (meanings), nu s-au născut în mod fortuit. Semantica este o teorie a semnificației și a interpretării unui sistem formal — sau, cum spune Carnap, adăugarea la o analiză pur formală a limbajului a unei analize a funcției semnificative a limbajului [3]). Semantica reintroduce noțiunea de adevăr.

A. Tarski s-a străduit să dezvolte o concepție semantică a adevărului, inspirîndu-se, sau pretinzînd a se inspira, din Aristotel.

In felul acesta, formalismul pur s-a văzut obligat să revină la concepția aristotelică a adevărului. Socotim că aceasta constituie un foarte mare succes al logicii aristotelice, aducînd o dovadă strălucită a solidității edificiului aristotelic, a logicii Stagiritului, concepută ca o demonstrandi scientia [4]), a caracterului permanent și necesar al logicii aristotelice. Analiticele depind de noțiunea de adevăr, noțiune fundamentală în concepția lui Aristotel. Logica lui Aristotel este o știință formală, deoarece se ocupă nu de conținuturile determinate ale judecăților și ale raționamentelor, ci de forma lor generală și abstractă, dar acest caracter formal presupune explicit conformitatea gîndirii cu realitatea: lucrul pare să fie cauza adevărului, al propoziției și propozițiile sînt adevărate dacă reflectă lucrurile [5]).

Primatul obiectului: iată sensul logicii lui Aristotel. Forța logicii lui Aristotel își are izvorul în identitatea

(Continuare în pag. 6)

Vezi „Gazeta literară" nr. 10 și 11

„Spun eu, vă rog!"

DESPRE LITERATURA PENTRU COPII

Scrisă cu tibișirul pe tablă, problema sună astfel:

„Dacă la o consfătuire a revistei «Cravata roșie» participă 200 de mici cititori; și dacă la invitația redactorilor — «spuneți-ne ce v-a interesat mai mult în ultimele numere!» — iau cuvîntul 30 de copii; și dacă, în sfîrșit, din acești 30 de copii, numai 3 se referă la paginile literare ale revistei... se pune întrebarea: i-au interesat pe micii cititori paginile literare din ultimele numere?"

Din banca mea (a treia de lîngă fereastră) ridic (frumos) două degete:

— Știu eu, vă rog! Am participat recent la consfătuirea „despre care ni se vorbește în problemă". Datele sînt riguros exacte. Pentru a afla răspunsul, am consultat (poate să vă spună și elevul Vladimir Colin, care m-a văzut!) ultimele numere ale revistei din ianuarie și februarie a.c. Ele m-au ajutat să „judec" astfel problema...

„Cravata roșie" are 36 de pagini și apare lunar. Pentru pionieri și școlari, ea este singura revistă care publică literatură. (Ar mai trebui să publice și „Scînteia pionierului". Nu se știe de ce — și de fapt „în problema noastră nici nu se întreabă" — „Scînteia pionierului" face treaba asta foarte rar, publicînd aproape numai producții literare ale propriilor redactori). Din cele 34 de pagini ale „Cravatei roșii", aproximativ 10—12 sînt dedicate literaturii. Adică, o schiță sau două, un foileton, și trei-patru poezii.

Deci, prima „aflare":

1) Pionierii și școlarii trebuie să se mulțumească, într-o lună, cu 10—12 pagini de literatură originală și dedicată lor, exceptînd, firește, cărțile apărute în Editura Tineretului.

Cam puțin... Dar poate că acest puțin este compensat de calitatea schițelor, foiletoanelor și poeziilor publicate?

Uneori, rar, da. Uneori, rar, ne emoționează o poveste de Dimos Rendis, un foileton de Mircea Sîntimbreanu, o poezie de Ion Brad sau Gheorghe Tomozei. Nu-i lipsită de interes, deși cam lungă și cam deslînată, nici povestirea „cu urmare" a lui Petre Luscalov, „Puiul de rață".

In rest? Ei bine, în rest, nu semnează nici un rînd: Otilia Cazimir, Marcel Breslașu, Nina Cassian, Al. Șahighian, Vladimir Colin, Gica Iuteș, Cezar Drăgoi, ca să pomenesc numai cîteva nume ale acelora care, fie că și-au dedicat întreaga creație copiilor, fie că au găsit vreme și pentru ea, au dăruit micilor noștri cititori lucrări valoroase.

Se simte lipsa semnăturii lor din paginile revistei?

A doua „aflare":

2) Da. Se simte. Se simte lipsa versurilor spumoase ale Otiliei Cazimir, se simte lipsa umorului sănătos și inteligent din versurile lui Marcel Breslașu și Ninei Cassian. Se simte lipsa basmelor ingenioase ale lui Al. Șahighian și Vladimir Colin... etc.

Ce li se oferă copiilor în schimb? Cîteva exemple.

In numărul 1, din ianuarie, cu excepția a trei poezii pe care redacția le-a publicat, probabil, pentru a-i scuti pe copii să le caute în propriile lor manuale (e vorba de „Poetul și minerul" de Mihai Beniuc, „Frumoasă ești patria mea" de Eugen Frunză, și „Ariciul cu-un picior scrîntit" de Marcel Breslașu, toate trei devenite „antologice" și publicate anual în manualele școlare), nici o altă poezie. Nici una. Deoarece credem că sînteți de acord că producția rimată și nesemnată din care cităm mai jos, și care ocupă o pagină întreagă, nu poate fi socotită poezie nici dacă te înarmezi cu o indulgență în stare să vadă într-un biet și domestic motan un tigru care n-a avut, săracul, toate condițiile de dezvoltare:

„După ce-l felicitară,
Cei din juriu i-au spus grav:
— Dintre toți, în astă seară,
Tu ai fost cel mai grozav".

Sau:

„Nimeni, nimeni nu-l întrece
Pe amicul lui Titel:
Serviabil e cît zece —
Pe toți îi tratează el!"

In același număr, Ștefan Zaides publică o povestire intitulată „Intr-o noapte" și căreia, ținînd seama de lungimea ei, i s-ar fi potrivit (rog să mi se ierte calamburul ieftin) titlul „Intr-o zi de post". In ea ni se comunică, cu o regretabilă uscăciune și sărăcie de mijloace artistice, o întîmplare, ce-i drept, interesantă. Subiectul se înscrie pe linia educării patriotice a copiilor, temă care ar trebui să apară mai des — dar nu realizată astfel! E vorba de pățania unui trădător care este demascat tocmai de acela la care se așteaptă mai puțin... autorul, pentrucă cititorul nu numai că se aștepta, dar e convins de la început.

In numărul 2 din februarie, alături de o poezie inspirată a lui Ion Brad („Pionierul") te izbește, în ceea ce privește versurile, aceeași sărăcie.

In numărul acesta, o parte a prozei este aleasă cu mai multă îngrijire. Am citit cu o deosebită emoție schița „Török András a dat de bucluc" a regretatului Asztalos Istvan și ne-a amuzat povestirea lui M. Sîntimbreanu „Un atelier și două firme", pe tema politehnizării învățămîntului.

Capitolul 2 al amintitei povestiri „cu urmare" a lui Petre Luscalov începe ciudat: „Cătunul Pițigaia este așezat pe niște dealuri *nisipoase și sterpe, sus, în bătaia vînturilor de șes..." (s.n.) Luscalov știe totuși să scrie pentru copii. Mai puțin „stuf" în povestirile lui, din care nu lipsesc frumusețile „bălților" le-ar putea face mai antrenante.*

Cam acestea sînt paginile literare ale „Cravatei roșii" din lunile ianuarie și februarie 1960, „despre care se vorbește în problemă".

E păcat. Mare păcat. Pentru că revista, în general, se bucură de prestigiu în rîndurile copiilor. Pentru că ea cunoaște succese deosebite în alte domenii, cum ar fi popularizarea științei și tehnicii, a activității pionierești, informații despre copiii de peste hotare etc.

Prin articole și reportaje gazetărești, „Cravata roșie" aduce o contribuție de seamă la educația în spirit comunist a copiilor noștri. De ce nu analizează mai temeinic piedicile care-i stau în față pentru a realiza aceasta și prin literatură?

Iată ce nu mai știm — și problema rămîne deschisă.

— Poate că o să spună un coleg mai bine pregătit, vă rog!

Octav PANCU-IAȘI

IN ACEST NUMĂR:

- **Școala și literatura** — anchetă organizată de „Gazeta literară" printre profesorii și elevii unor școli din Capitală (pag. 3)
- **Coșmarul** Schiță de Ioan Grigorescu (pag. 4)
- **Odihnă** Schiță de Nicolae Velea (pag. 5)

Libertate eroului

A trecut vreme destulă de cînd eroul grec Manolis Glezos împreună cu tovarășii săi suferă o condamnare arbitrară în urma sentinței rostite de către un tribunal căruia însuși constituția țării îi neagă competența, — sentință formulată cu nesocotirea voinței milioanelor de oameni de pretutindeni solidarizați în a cere achitarea cunoscutului luptător.

După o perioadă cînd era firesc să se limpezească situația patrioților greci aruncați în închisoare, autoritățile caută dimpotrivă să le aducă noi și noi acuze utilizînd metode și titluri inadmisibile.

Credem că e timpul ca în limba din care toate popoarele lumii au preluat cuvîntul *democrație*, să se audă o sentință dreaptă de achitare a acestor eroi!

E bine ca Areopagul să și reamintească tradiția sa milenară și să refuze a servi de instrument reacțiunii!

A. E. BACONSKY

Al. Piru: „Opera lui Ibrăileanu"

Cea de a doua lucrare, recent apărută, cu privire la G. Ibrăileanu, după cea a lui Savin Bratu, aparţine lui Al. Piru şi-şi propune să cerceteze pe larg opera criticului.

Autorul are, ca şi Savin Bratu, şi înaintea acestuia, meritul de a fi fost preocupat îndelung de subiect, o dată ce încă din 1944 şi 1947 a scris articole incidentale referitoare la Ibrăileanu şi mai ales, în 1946, biografia ce poartă titlul „Viaţa lui G. Ibrăileanu", studiu amănunţit, scris în felul vădit al acad. G. Călinescu, atît în ce priveşte metoda informaţiei cît şi construcţia generală a lucrării şi chiar şi stilul uneori, cercetare foarte merituoasă, devenită o bază de plecare a scrierilor ulterioare cu aceeaşi temă. I se poate reproşa totuşi aglomerarea materialului factologic, de multe ori fără interpretare, şi metoda generală care nu era încă autentic ştiinţifică.

Noua lucrare a lui Al. Piru adună şi ea evidente calităţi, pe care ne grăbim a le enumera aci, nu ca o introducere politicoasă la relevarea deficienţelor ce vor urma, ci pentru că acele însuşiri merită efectiv a fi subliniate.

Cercetătorul are, mai întîi, cultul — perpetuu întreţinut — al informării precise şi, pe cît posibil, complete. El tinde mereu să se supună la „obiect", cum spune Ibrăileanu însuşi, să-i descrie amănunţit ideile, să revină permanent asupra lor, spre a nu-i scăpa vreun detaliu, să le ilustreze necurmat cu citate, devenind astfel şi mai convingător, îngrijorat — în fiecare clipă — să nu fi deformat cumva, în vreun sector oricît de neînsemnat, imaginea adevărată a criticului. Strădania e, prin sine, nu numai merituoasă, ci şi absolut necesară, chiar dacă rezultatele ei nu sînt totdeauna încununate de succes.

Al. Piru ambiţionează apoi, cînd depăşeşte descrierea, o comentare, de asemenea, detailată a textelor citate, întreprinzînd incursiuni în domeniul izvoarelor, ce merg uneori pînă la erudiţie, luînd — de multe ori — poziţii ferme, notînd ca „juste" sau „false" anumite idei, căutînd în genere să aplice istoriei literare concepţia ştiinţifică, chiar dacă nu izbuteşte totdeauna. Cercetătorul are mai departe meritul de a nu cădea în apologetică, deşi subiectul era prin sine atît de atractiv, de a-l expune, prin urmare, în laturile lui pozitive şi negative reale, ca pe un fenomen înfăţişat aşa cum Ibrăileanu ar fi dorit el însuşi: „privesc opera literară cu atenţie, o întorc pe toate feţele, o leg de cauzele ei" etc. I se poate reproşa cel mult exagerarea obiectivităţii, o anume răceală evidentă faţă de temă, ceea ce iarăşi nu e recomandabil.

Instrumentele de lucru ale lui Al. Piru respectă, la rîndu-le, spiritul metodei ştiinţifice, după cum o dovedeşte ampla bibliografie a operei lui Ibrăileanu şi cea despre aceasta, anexate la sfîrşitul lucrării. Fireşte, bibliografia nu e chiar cu totul completă şi am putea cita, de pildă, cîteva scăpări mai serioase, ca, de exemplu, interesantul medalion al lui T. Arghezi din „Viaţa romînească" (1956, nr. 3), „Taine al nostru" de G. Călinescu din „Adevărul literar şi artistic" (1936, martie 22), „În amintirea lui Ibrăileanu" de Tudor Vianu din „Viaţa romînească" (1944, nr. 12), spre a nu mai aminti şi alte lucrări ale unor cercetători mai puţin cunoscuţi — dar desigur e în firea bibliografiei, se pare, de a fi totdeauna lacunară.

Din păcate, unele din calităţile de mai sus duc, prin exagerare, la defi-

Două cărţi despre G. Ibrăileanu (II)

cienţe ce ar fi putut fi uşor evitate. Intre acestea, tendinţa respectabilă a informării largi şi copioase, a supunerii la obiect, a deviat de numeroase ori spre o adevărată citatomanie din opera lui Ibrăileanu, pe care o vom ilustra, observînd că aproape o treime din întreaga lucrare e închegată din citate şi că unele dintre acestea ating pînă la 80 de rînduri (p. 167—169), 51 de rînduri (p. 160—161), 33 şi 35 rînduri (p. 148 şi 158—159) etc. De asemenea, reproducerea ideilor lui Ibrăileanu e dezvoltată prea pe larg, cu minuţiozitate exagerată, prin rezumări insistente, cu reveniri frecvente („Dar să ne întoarcem la problema"..., p. 72; „Trecem acum la celelalte probleme ale eseului «Creaţie şi analiză»; p. 71), la care nu se adaugă totdeauna comentariile critice. Excesul de fapte retează, mai departe, glosele imediate, dar — ceea ce e şi mai nepotrivit — concluziile mai dezvoltate, privind capitole întregi ca, de pildă, cele despre „Ideologia politică", despre „Concepţia estetică", despre „Viziunea critică a literaturii romîne", despre „Stil", care se încheie cu comentarea unei idei parţiale, ultima în ordinea rezumării, dar fără priviri de ansamblu absolut necesare, mai ales în cazul lui Ibrăileanu, critic cu o evoluţie atît de sinuoasă. Mai trebuie observat, pe aceeaşi linie, că în timp ce vechea lucrare despre „Viaţa lui G. Ibrăileanu" a lui Al. Piru conchide cu un „profil" general al omului, „Opera lui Ibrăileanu" e lipsită cu totul de o sinteză finală, marcînd locul criticului în evoluţia literaturii noastre, eficienţa activităţii sale, încadrarea sa istorică în raport cu Gherea în cadrul criticii ştiinţifice şi în opoziţie cu reprezentanţii criticii neştiinţifice, cu N. Iorga, Ovid Densuşianu, M. Dragomirescu, Eugen Lovinescu etc. Este surprinzătoare această lipsă a situării istorice prin care, abia, Ibrăileanu ar fi obţinut adevăratul său relief. Aşa cum se prezintă lucrurile, criticul ieşean rămîne izolat, cercetat în sine, despărţit de valurile timpului său, în care Al. Piru arată singur cum cercetătorul a înotat cu bravură. In acelaşi capitol final, ar fi trebuit, concomitent, subliniat caracterul ştiinţific al operei criticului şi istoricului literar ca şi limitele acestuia în raport cu concepţia marxistă despre literatură şi cu epoca sa.

Să ne apropiem însă şi de alte laturi ale acestei interesante lucrări.

Remarcăm mai întîi o frumoasă şi logică orînduire a capitolelor în fruntea cărora e aşezată „Ideologia politică" urmată de „Concepţia estetică", „Viziunea critică a literaturii romîne" şi pînă la capitolul „Despre stil".

Prima parte a capitolului despre ideologia politică se ocupă de socialismul lui Ibrăileanu şi e scrisă, în genere, cu multă cumpănă, fără exagerări, cu unele juste indicări de izvoare, deşi uneori prea descriptiv. Ceea ce lipseşte însă, îndeosebi, acestei părţi cît şi cărţii în general, e urmărirea ecourilor socialismului tinereţii lui Ibrăileanu în etapele ulterioare ale operei lui, întrucît e evident, pentru toţi cercetătorii din ultimul timp, că istoricul şi criticul literar şi-a pus temeliile metodei sale în acea perioadă. Tendenţionismul şi baza de clasă a literaturii, caracterul ei popular, realismul său, tratarea dialectică a istoriei literare, democratismul său general nu-şi au oare rădăcinile în epoca socialistă a criticului? Neglijînd această însemnată latură a răsunetului formaţiei spirituale a criticului, Al. Piru e obligat neapărat să revină asupra acesteia într-o eventuală refacere a lucrării.

In cea de-a doua parte a primului capitol, cercetătorul se ocupă de „Poporanismul şi teoria specificului naţional", izbutind o bună înfăţişare a celui dintîi termen al temei, reliefat prin izvoarele lui narodnice, dar mai puţin a celui de-al doilea. Intr-adevăr, teoria specificului naţional, element esenţial al doctrinei „Vieţii romîneşti" şi al operei critice a lui Ibrăileanu, nu e prezentată decît sumar, cercetătorul trecînd prea fugar peste aspecte de seamă ca, de exemplu, existenţa obiectivă a specificului naţional, componentele lui subiective şi obiective, specificul naţional văzut drept criteriu parţial al judecăţii critice, apoi — mai ales — nu se accentuează lupta criticului împotriva interpretărilor naţionaliste şi şovine ale specificului naţional, despre care ni se vorbeşte prea rapid. Problema raportului dintre teoria specificului naţional şi principiul luptei de clasă în concepţia lui Ibrăileanu — problemă fundamentală — e abia atinsă.

Capitolul despre „Concepţia estetică" suferă şi el din pricini asemănătoare celor expuse mai sus. In locul unei tratări sistematice pe idei, Al. Piru foloseşte din nou metoda rezumării amănunţite a articolelor şi studiilor lui Ibrăileanu înşiruite cronologic, ceea ce duce la neclarităţi vădite. Nici aci nu se dă însemnătatea cuvenită contribuţiilor evidente ale epocii lui socialiste, despre care am vorbit şi anterior.

E prezentată apoi prea sumar teoria selecţiei, atît de caracteristică concepţiei critice a lui Ibrăileanu şi, mai ales, nu se discută mai adînc limitele ei, ceea ce ar fi fost absolut necesar în cadrul obiecţiilor insistente ce i s-au adus în ultimul timp. Ne referim, de pildă, anume, la căderea lui în psihologism şi impresionism, prin considerarea temperamentului ca element selectiv al fenomenelor literare. Nici metoda realistă nu e satisfăcător expusă, deşi ea alcătuieşte axa principală a concepţiei estetice a lui Ibrăileanu. In sfîrşit, lipseşte aci reliefarea contribuţiei cu totul remarcabile a criticului în sezisarea problemei tipicului şi a semnificaţiei lui pentru măiestria artistică.

Capitolul despre „Viziunea critică a literaturii romîne" (e oare potrivit cu totul termenul de „viziune"?) utilizează acelaşi procedeu al rezumărilor cronologice şi are ca obiect mai mult materialul studiat de Ibrăileanu — opere şi scriitori — decît caracterizarea modului său de analiză şi apreciere critică. Unele volume sînt just prezentate, ca, de pildă, „Scriitori romîni şi străini" sau „Studii literare", altele, ca de exemplu, „Spiritul critic în cultura romînească", o lucrare deosebit de valoroasă a lui Ibrăileanu, nu e satisfăcător judecată, mai cu seamă în latura ei pozitivă, după cum şi studiile despre Eminescu nu sînt satisfăcător reliefate. Lunecările impresioniste şi psihologiste ale criticului nu apar de asemenea. Ceea ce lipseşte însă mai cu seamă acestui capitol, e istoria literară propriu-zisă, concepţia lui Ibrăileanu despre această disciplină pe baza utilizării mai ales a cursurilor lui universitare, cunoscute de altfel de Al. Piru. Aci trebuie însă căutate unele din meritele cele mai însemnate ale criticului ieşean şi e regretabil că cercetătorul, atît de conştiincios în alte sectoare, nu ne-a arătat mai amănunţit ceea ce a văzut Ibrăileanu în marile epoci ale istoriei noastre literare, cum a caracterizat dialectic pe marii scriitori, cum şi în ce măsură a aplicat concepţia marxistă etc.

Următoarele trei capitole ale cărţii („Scriitori străini", „Polemicele", „Ibrăileanu moralist") expun material bogat, de data aceasta aproape complet, dar păcătuiesc din nou prin lipsa raportărilor istorice şi a comparaţiilor. Căci, fără îndoială e interesant să subliniezi, de pildă, aprecierea entuziastă pe care Ibrăileanu a arătat-o literaturii ruseşti în admirabilele lui pagini despre Lev Tolstoi, M. Gorki sau Turgheniev, dar faptul ar fi dobîndit un alt relief dacă s-ar fi observat că această preocupare nu era prea generală în epoca sa şi, în orice caz, mult mai puţin intensă decît la el, după cum, de asemenea, caracterizarea polemistului şi moralistului n-ar fi putut decît cîştiga, raportînd-o la modurile de manifestare, în acelaşi gen, ale contemporanilor săi.

Capitolul despre romanul lui Ibrăileanu trebuie, de asemenea, adîncit şi completat cu note istorice referitoare la locul „Adelei" în evoluţia romanului romînesc şi valoarea scrierii în comparaţie cu lucrările analoage, ceea ce Al. Piru schiţează abia în ultimul paragraf.

In sfîrşit, capitolul despre stil (lipseşte menţionarea preocupărilor despre limbă ale lui Ibrăileanu, despre care a scris acad. Iorgu Iordan) poate fi socotit ca just, critic, exact, deşi, din păcate, şi aci cercetătorul deviază, de mai multe ori, de la tema lui (p. 205—206) şi dintre aceste incursiuni poposind asupra încercărilor lui Ibrăileanu de a reconstitui procesul de creaţie artistică a scriitorilor, temă ce ar merita să fie tratată separat.

După cum ne îngăduim a crede, „Opera lui Ibrăileanu" nu e încă o lucrare satisfăcătoare din punctele de vedere expuse mai sus. Ea solicită revizuiri şi completări esenţiale din partea autorului şi ne-am bucura dacă Al. Piru le-ar întreprinde singur, fireşte, în măsura în care ar găsi fundate întîmpinările noastre.

Al. DIMA

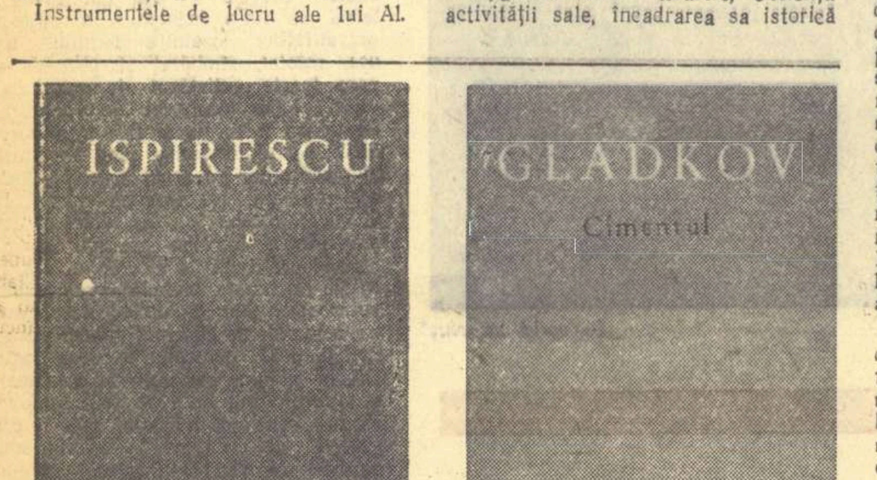

Au apărut numerele 9 şi 10 din „Biblioteca pentru toţi" cuprinzînd: „Basme, snoave, povestiri" de Petre Ispirescu şi „Cimentul" de F. Gladkov

O carte pe săptămînă

CEZAR DRĂGOI: „Luna din călimară"

Exuberant fără ostentaţie, Cezar Drăgoi dialoghează simplu şi firesc cu micul cititor, evitînd acea afectată naivitate, pe care o afişează uneori vîrstnicii cînd se adresează copiilor. Lectura volumului îţi relevă faptul că autorul s-a străduit să asimileze un fond folcloric bogat care i-a servit ca sursă de inspiraţie, atît în ceea ce priveşte alegerea temelor, cît şi în tratarea lor. Despre utilitatea valorificării folclorului în literatura pentru copii s-a mai vorbit. Insuşirea semnificaţiilor conţinute în basm sau legendă, înţelegerea şi participarea la evenimentele relatate, pătrunderea ideilor operei, înlesnită de sensibilitatea deosebită pentru fantastic — toate acestea necesită un proces de gîndire activ din partea copiilor şi ajută la rezolvarea unor sarcini educative mai mult sau mai puţin complicate. Totodată o astfel de literatură, inspirată din bogatele resurse artistice ale folclorului nostru, cultivă în tinerii cititori dragostea pentru virtuţile spirituale şi morale ale poporului, pentru trecutul de luptă al acestuia, pentru munca liberă pe care o desfăşoară azi, sub semnul socialismului.

Cezar Drăgoi a utilizat căi diferite pentru atingerea acestui scop lăudabil, realizat însă, după cum vom vedea, numai parţial. O parte din poemele volumului, cum ar fi „Macii roşii", „Balada cu Horia", „Balada cu Bucur Ciobanul şi prea frumoasa Dîmboviţa" etc. reconstituie poetic, pe linia legendelor populare, pagini din istoria patriei. Remarcăm dintre bucăţile de acest gen „Balada cu Horia", al cărei luminos mesaj social, devine, datorită simplităţii mijloacelor de expresie folosite, uşor accesibil nivelului de receptivitate al copiilor. „Balada cu Bucur Ciobanul şi prea frumoasa Dîmboviţa" e o poveste de dragoste plasată într-un decor arhaic. Bucur întors din nişte lupte cu tătarii îşi găseşte iubita prefăcută într-o apă curgătoare, şi pe malurile acestei ape durează o cetate: Bucureşti. Poemul ni s-a părut cam lipsit de unitate, nerealizat în ansamblu. Am întîlnit în schimb unele fragmente reuşite („Cîntec de început", „Cîntul roabelor").

In afară de poemele cu caracter de legendă cum sînt cele de mai sus, alte bucăţi cum ar fi cele din ciclul „Serile cu Moş Nichifor" sau „Vicleniile piticului din vatră" înfăţişează scene din viaţa satului. Şi în acest caz incursiunile folclorice sînt evidente. Autorul intercalează în monologurile lui Moş Nichifor fel de fel de snoave, povestiri, fragmente de basm etc. versificate vioi, cu destul umor. Intîlnim chiar un vesel Păcală în persoana haiducului Flueraş („Buciumul haiducului"). In „Vicleniile piticului din vatră" autorul mînuieşte cu pricepere modalităţile fantasticului din basmele populare. Tot de extracţie folclorică sînt şi versurile care folosesc tonul imprecativ al blestemelor din poezia populară: „Casa să nu te primească — / drumul să te rătăcească! (...) Sub copaci să n-ai răcoare, / Să n-ai lună, să n-ai soare!" sau aceste construcţii ritmice vioaie, în sensul formulelor finale din basmele noastre: „Un toiag în mînă luai, / cucuruzu-ncălecai, / frîu de cetină i-am pus, / şi m-ai şi purtat în sus... / Straşnic m-am grăbit pe drum — / să vă spun ce-a fost şi cum!".

In ansamblu însă, volumul se resimte de pe urma tendinţei abuzive a poetului de a arhaiza cu orice preţ, chiar atunci cînd nu e nevoie, de a simplifica excesiv viaţa satului contemporan, oferind micilor cititori o imagine idilică şi în orice caz depăşită. Tendinţa de a asimila folclorul, de a-i fructifica posibilităţile latente — tendinţă lăudabilă şi încununată parţial de succes, — se transformă uneori într-o imitare greoaie şi stîngace a graiului popular. Autorul pare atunci să neglijeze faptul că actualitatea se cere zugrăvită cu tot atîta veridicitate şi în literatura pentru copii. „Ţara lui Făt Frumos" („Inchinată lui Ion Ion, soldat în regimentul 27 Infanterie, erou în Tatra, plutaş pe Bistriţa"), care cuprinde versuri de o rezonanţă dulceag-idilică, în maniera lui Petre Dulfu, promitea prin subtitlu mai mult decît a reuşit să realizeze poetul. In fond totul se reduce la zugrăvirea unui cadru simbolic, cam artificial, în care fete cu ochi frumoşi şi bătrîni cu barbă colilie, fac o primire „după datină", cu pîine şi sare, unui făt-frumos învingător. Nu distingem de aceea vreo idee directoare sau vreo semnificaţie actuală de ordin general a tabloului înfăţişat. Ideea refacerii ţării după război, exprimată abia în ultima strofă („Toate plugurile ară, / ară ţara Făt-Frumos / şi va creşte pentru ţară / spic ca vrabia de gros!") este atît de repede expediată şi cu mijloace poetice atît de sărace, încît se dovedeşte cu totul insuficientă pentru a susţine poezia.

Cele cinci poezii de la sfîrşitul volumului, reunite sub titlul „Stema ţării", în care autorul încearcă să dezbată pe înţelesul copiilor şi unele aspecte proprii în mai mare măsură epocii noastre sînt de o facilitate reproşabilă, fade, fără ecou poetic.

Cezar BALTAG

Răsfoind revistele

Pentru varietate şi actualitate

Revista continuă o veche tradiţie literară. „Iaşul literar" de astăzi a avut înaintaşi de seamă, reviste care au dezbătut cu pasiune ideile sociale şi literare ale vremii lor. Dar nu numai pentru aceasta, cît mai ales pentru că revista ar trebui să oglindească problemele de interes major ale zilelor noastre, cititorul are toate motivele să fie exigent în aprecierea ei. «Iaşul este azi mai cultural decît pe vremea cînd era „cetate culturală" şi nu mai poartă cu resemnare titlul de „bătrînul Iaşi", ca în vremea hibernării lui», scria — pe deplin îndreptăţit —, Demostene Botez într-unul din numerele recente ale revistei („Scrisori din Bucureşti" — „Iaşul literar" nr. 11/1959).

Se poate observa însă că în ultima vreme, imaginea activităţii culturale multilaterale care se desfăşoară acum în capitala Moldovei, se răsfrînge într-un chip cu totul insuficient în paginile revistei. Dacă ne referim mai întîi la dezbaterea problemelor de strictă specialitate, constatăm absenţa unor cronici literare substanţiale, în măsură să întreprindă o analiză profundă, judicioasă, a cărţilor de actualitate. In afara articolului scris de D. Costea despre volumul lui Andrei Băleanu „Conţinut şi formă în artă", numeroase dintre cronicile literare apărute nu reuşesc să realizeze o cercetare originală de amploare asupra unor opere contemporane importante. In aceeaşi ordine de idei se face serios simţită lipsa ar-

IAŞUL LITERAR
REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.
nr. 11, 12/1959, 1/1960

ticolelor teoretice consacrate problemelor centrale ale metodei realismului socialist. Tot aşa după cum revista nu-şi aduce contribuţia la clarificarea unor dezbateri actuale pe tărîmul istoriei literare, în lumina tezelor leniniste privitoare la preluarea moştenirii culturale. Notele prizărite uneori printre rubricile revistei, îndeosebi la „Comentarii-Note", ocupîndu-se fără continuitate de cîte un aspect lateral, nu au vreo legătură directă cu problemele esenţiale pe care trebuie să le rezolve istoria literară contemporană. Se publică de exemplu însemnările lui Teodor Bălan despre „Atitudini de protest social la înaintaşii familiei Eminescu" sau „100 de ani de la naşterea lui Titus Cerne" de G. Pascu, etc.

Profilul actual al revistei este încă sărac. Absentează de exemplu articolele menite să discute legăturile dintre ştiinţă şi practica construcţiei socialiste. Rubrica ştiinţifică apare rareori şi cei care semnează aici nu au reuşit să găsească pînă acum un limbaj satisfăcător, mai apropiat de cunoştinţele generale ale masei de cititori ai revistei. E necesar ca revista, în cadrul lărgirii preocupărilor ei, să analizeze competent şi operativ manifestările muzicale şi plastice din Moldova, introducînd cronici de artă consacrate vieţii muzicale şi plastice din Iaşi, ceea ce ar corespunde interesului unui public mai larg. Se vădeşte în genere lipsa articolului de analiză şi de îndrumare a activităţii culturale. Revista ar putea constitui o adevărată şcoală de educaţie a noilor talente tinere, un focar care să atragă deopotrivă pe scriitorii consacraţi, pe profesorii şi pe publiciştii care activează în oraş ca şi pe cei mai tineri colaboratori. Este regretabil că în ultimele numere ale „Iaşului literar" revista s-a depărtat mult de toate aceste deziderate legitime ale cititorilor ei. Cu privire la sectorul literaturii, revista a mai fost criticată pentru ţinută inactuală.

Articolele sau reportajele sînt în genere scrise monoton, fără să trădeze eforturi pentru mai mult relief şi culoare. O rubrică care ar putea fi foarte atractivă şi interesantă — „Viaţa artistică" — este folosită exclusiv pentru studiul amplu al unor probleme foarte generale şi uneori cu implicaţii de o exagerată amănunţime. Am întîlnit la această rubrică dintre articolele care pot fi menţionate pozitiv, cele semnate de N. Barbu: „Exigenţele poemului dramatic" sau „Soluţii în problema contemporaneităţii spectacolelor turneului teatrului Mossoviet" şi „Tragedia «prosperităţii» americane" (despre piesele lui Arthur Miller). Cititorii aşteaptă să găsească în paginile literare ale revistei din Iaşi spiritul entuziast al construcţiei socialiste.

Tratarea unei teme fundamentale, cum este tema construcţiei în cadrul materialelor beletristice, suferă de simplism şi ariditate. De obicei eroii care participă la munca pe şantierele Moldovei sînt văzuţi ca prin ceaţă; figurile şi gesturile lor nu reuşesc să releve distinct sentimente şi gînduri înaintate. Un exemplu în acest sens îl constituie schiţa „Cuacăze" ca şi reportajul „Adevărata inimă a cargoului romînesc", ambele de Manole Auneanu. Este surprinzător cum lucrări consacrate unor împrejurări importante pot eşua într-o prezentare anchilozată în şablon şi dulcegărie. Atunci cînd tratează aceeaşi temă, versurile din revistă se resimt de pe urma unei viziuni stereotipe, în care, de regulă, „freamătă parăzi", se exaltă „faptele înalte pînă la lună", „florii orelor de studii" sau „ecoul paşilor pe drum". In numărul 12/1959 Gh. Scripcă scrie în poezia „Oraşul nou-proiect": „Dar te uită-n zare, iubita mea! Ce vezi? / Noi doi, theodolitul şi avîntul ce ne poartă — / ne proiectăm pe cerul acestei după-amiezi, / Giganţi, stăpîni pe visuri, pe vreme şi pe soartă".

Imaginile poeziilor din ultimele numere ale revistei sînt cînd excesiv de obişnuite, cînd excentrice. In cazul ambelor extreme, se compromite tocmai transmiterea mesajului actual. Mircea Popovici omagiază în poezia „Săvineşti" „pătrunzătoarea [illegible] a omului de azi", într-un mod care îndepărtează eroul liric de obiectul muncii sale: „Materia-i mulată în nesfîrşite strune / Cînd naltă filatura e-un larg concert de coarde / Mîini albe, fete albe fac harpele să sune / Simfonica poemă a clasei avangarde".

Cititorii revistei care apare în zilele noastre într-un oraş „mai cultural decît pe vremea cînd era „cetate culturală", pretind să regăsească în paginile „Iaşului literar", în primul rînd, acea atmosferă tinerească de intensă activitate creatoare care caracterizează construcţia socialistă. Ei vor să citească eseuri şi versuri, reportaje şi cronici inspirate din cele mai variate probleme ale vieţii sociale, culturale şi artistice şi dedicate marilor realizări care transformă din temelii ţara noastră. Realităţile contemporane reclamă în mod imperios din partea revistei schimbarea generală a tonului monoton, a stilului cenuşiu, a prezentării generale de la note şi pînă la articolele de amploare. Trebuie extinsă considerabil varietatea preocupărilor revistei, astfel încît categorii cît mai variate de cititori să poată găsi în paginile „Iaşului literar" o informaţie bogată, o apreciere competentă şi îndrăzneaţă.

CRONICAR

CRONICA LITERARĂ

RADU BOUREANU: „Cîntare cetăţii lui Bucur"

de Paul GEORGESCU

Apărut în cinstea unei jumătăţi de mileniu de la naşterea legală a Bucureştiului, acest masiv şi prezentabil volum de versuri este o înfăţişare metodică a istoriei oraşului nostru, în momentele cele mai semnificative ale agitatei sale existenţe. Realitatea e că oraşul, în ultimul secol, departe de a fi rămas „într-o slavă stătătoare", a cunoscut o rapidă, haotică şi febrilă creştere în care convieţuiau pitoresc poate, dar hibrid, cele mai nepotrivite formule arhitectonice.

La începutul secolului, casa bătrînului Giurgiuveanu, din „Enigma Otiliei", cu grădina ei rurală, nu era prea depărtată de imaginea tîrgului din „Scrisorile" lui Ghica sau din „Ciocoii..." lui Filimon, cu uliţele lui desfundate, cu casele pierdute printre livezi păzite de haite energice şi arnăut cu fes şi puşcă. Conservarea vechiului tîrg în cadrul noului oraş, aglomerat negustoreşte şi dispreţuind burghez legile frumosului, a constituit o caracteristică urbanistică şi psihologică, care-i dădea acestui „cuib de piatră şi legumă", acestui Isarlîc, un aspect — cîteodată şi un miros — specific. Astăzi, socialismul construieşte util şi frumos, introducînd logică în aluviunile arhitectonice, constituind un oraş modern, socialist.

Radu Boureanu a subliniat ideea de vechime şi continuitate (care sînt comune tuturor oraşelor cu trecut), evidenţiind totodată acele evenimente care constituie, laolaltă, tradiţia unei colectivităţi. Natura însăşi a volumului ne indică să trecem în revistă desfăşurarea cînturilor aşezate de autor cronologic, să urmăm firul momentelor cuprinse în „Cîntare cetăţii lui Bucur". După „Inchinare" şi „Predoslovie", intrăm în primul ciclu care dă titlul volumului. Primul poem, „Vînătoare", îşi închipuie vechiul trib preistoric bucureştean, colaborînd la doborîrea unui mamut, celălalt, „Viziune lacustră", viaţa oamenilor primitivi: „E ridicată puntea şi spaima stă pe mal. / Culcat pe blană, omul, visează lîngă bîtă. / Pe ţărm în noapte trece o umbră de şacal / Şi spaima se lăţeşte pe umbra lui tîrîtă." (pg. 18). „Pe ocina cetăţii" povesteşte momentul istoric al domesticirii animalelor şi al prelucrării metalelor: „Cînd începeau, natura şi regnul să supună, / Cînd cîinele din palmă să prindă l-au deprins, / Cînd calului sălbatec grumazul i-au cuprins / C-un laţ zvîrlit din goană, vibrînd ca-ntinsa strună" ... Atunci: „Şi sabia au tras-o din flacără asemeni / Cu sciţii... zale, coifuri — şi s-au deprins călări, / Şi trimeteau rărunchii pămîntului spre zări / Scoţînd aramă, aur din munţii mari de cremeni" (pg. 20). „Limesul" narează ocupaţia romană: „Şi unde-a fost rovină şi dîmb durară castru, / Trecînd cu largul vallum şi mai departe, prin / Pădurile de spaimă spre şesul gol şi lin / Deasupră-le cu norii-n amurg ca un dezastru". (pag. 23). In „Cetatea Dîmboviţei" se vorbeşte de ipotetica întemeiere a Bucureştiului: „In falduri de neguri / Drapat / Negru Voievod Basarab / A pus în cetate la Dîmb / Paloşul de pîrcălab" (pg. 25). Ni se vorbeşte apoi de un Vladislav care, cum zicea odată Jebeleanu, dădu şi el o bătălie pe undeva, prin mlaştini slave, în „Zăpezile calde" aflăm cum mocanii cu „ciopoare de mînzări", recte cu oi, se statornicesc în „olatu" acesta, urmează apoi o „Baladă" în ritm mioritic, în care Bucur se stabileşte cu turmele în Bucureşti, în asentimentul unui „juz" şi a „doisprece pîrgari". Asistăm apoi la dezvoltarea aşezării, aflată la drum comercial, prin trecerea „dănoasă" a negustorilor străini („Caravana", „Icoane la cetatea Dîmboviţei" unde priveşte crunt şi drept Vlad Ţepeş). Mihai Bravul îi bate pe turci („Focul lui Sinan Paşa") într-un ritm vioi: „Din gîturi retezate-au curs gheizere fierbinţi; / Călugăreni răsună spre Războieni moldavul, / In Neajlov paşaua Sinan pierdu doi dinţi; / zdrobind aliotmanul, la munţi se trase Bravul". (pg. 49). După care tîrgul e incendiat de turci. Nedreptăţit, în această cavalcadă istorică ne apare însă ctitorul Brîncoveanu care aici apare doar ca jefuitor al sărăcimii („Haraciul", pg. 53).

Un poem al suferinţei maselor („Morile", pg. 56) e însă neînchegat, versurile curg fără consecinţă. „Hamurile" (pg. 60) şi „Hanul lui Manuk" (pg. 62) sînt evocări ale tîrgului surprins în forfota lui pestriţă, cu calicime şi boieri ce săvîrşesc „sabaturi": „Acolo, boierimea îşi terfelea obrazul, / Duduca pe mademuri se dăruia-n folos / Ca şi ţiganca roabă gelepului dănos, / Cînd luna-n lacul serii îşi luneca barcazul" (pg. 63). „Manuk ştia că aur din lepra vieţii storci", iar boierimea dorea plăceri pipărate între o ciumă şi o năvălire cu foc şi jaf. Vremea fanarioţilor e evocată prin stampe retorice: Vodă, răsturnat în carul său tras de cerbi cu coarnele poleite, mulţimea ferindu-se alarmată, pitindu-se pe după porţi („Rădvanul cu cerbi", pag. 65), sau chefuieşte desfrînat cu turcii („Zaiafet", pg. 78). Trei poezii din ciclul antifanariot ni s-au părut confuze ca înţeles, cu ideile năclăite în „eresuri" şi „culoare locală": „Geamala" (pg. 70), „Tîrgul moşilor" (pg. 75) şi „Cînd s-a uns domn Caragea" (pg. 82), covîrşită de superstiţii. Aceeaşi observaţie se poate face şi despre „Ciuma nebună", unde autorul se apropie prea mult de mentalitatea vremii respective, fără discernămînt critic. Am făcut aceste observaţii nu din meticulozitate, pentru a semnala că din 57 de poezii patru sînt confuze, ci fiindcă e vorba de acele confuzii care au fost predominante odată în poezia lui Boureanu şi care reapar cu o anumită statornicie.

Cu un alt prilej, scriind despre versurile de tinereţe ale lui Radu Boureanu, observam acolo o adevărată mişcare de evaziune în trecut. Un trecut istoric golit de istorie, tărîm legendar, mitic şi stilizat, era un mit cromolitografic în care o „jupîniţă prea albă, prea lunară" se preumbla în caríta de aur, în timp ce alături călăresc „Feţii cu straie albastre, cu săbii ce ard aprinse de jar..." Că Boureanu a depăşit — şi cît de mult a depăşit! — această evocare a unei vremi fără timp, abstrasă din contextul ei concret, social, se observă cel mai mult tocmai în îndelunga călătorie întreprinsă în istoria pe care o constituie acest volum. Poetul e atent la contextul social, la lupta de clasă, la raporturile de forţă dintre clase şi ştie să folosească amănuntul semnificativ. In trecerea sa prin istoria patriei (căci o istorie versificată a patriei şi este acest volum), el reţine momentele esenţiale. Viziunea luptei sociale e permanentă (excepţiile semnalate întăresc regula...). A rămas însă interesul poetului pentru legendă, pentru evocarea colorată, pigmentată de vocabule de epocă, cuvinte rare, care folosite cu măsură (ca aici) colorează istoric versificaţia, folosesc la evocarea unor vremi apuse, dau versului savoare. Lui Radu Boureanu îi place să spună peşchir, gheced, ceaire, solomonari, dănoşi, orînd, taxidari, hanap, culpeş, gelep, vipii, mademuri, jăcaşi, calpuzani, tălăniţă, şerascher, capeş, cîrjalii, matufiţi, neferi, ghersemut, belacoasă, virenea, îi place să scrie asemenea versuri: „Ticăiţi, matufiţi, de istov, / Mangosiţii, boierii veliţi" (pg. 68). Dar să ne oprim aici pentru a nu cădea noi înşine în greşeala din care, ziceam, poetul s-a tras. Cele patru poeme numite mai sus, reiau însă confuzii — s-a văzut — mai vechi. Superstiţia neguroasă absoarbe conţinutul social, ideea se pierde în piclă. Scriitorul nu păstrează distanţa critică necesară faţă de mentalitatea obscură a vremii. Semnalăm aceasta, repetăm, fiind vorba de o eroare persistentă la Boureanu.

Sînt acuzat de a fi întrerupt descrierea volumului... Dar, de ce să continuăm? Cititorul îşi va fi dat seama şi de procedeu şi de tonalitate şi evenimentele ce vor mai fi cîntate pot fi lesne desluşite: Venirea lui Tudor Vladimirescu („In vremea zaverei" pg. 101), „1848" (pg. 113), „In vremea Unirii" (pg. 118), domnia monorită a primului rege neamţ („Mascarada", pg. 121), „1907" (pg. 123), „Masacrul" (pg. 131), de la 13 Decembrie, „Griviţa Roşie", aspecte din lupta ilegală a partidului („Bătea un boston vechi", pag. 149), „Ninsori de manifeste" (pag. 153), bombardamentele din timpul războiului trecut etc. Un întreg ciclu („Oraşul fără jug" — pg. 161—186) este consacrat eliberării patriei de sub jugul fascist şi un alt ciclu („15 ani", pg. 191—213) construcţiei socialismului. Ca proporţie, nu se poate vorbi de o cumpănă lăsată

spre trecut. Momentele istorice sînt bine alese şi încadrate în tablouri de epocă. S-ar putea face inevitabilele observaţii în legătură cu o perioadă istorică sau alta, dar ele nu intră în compoziţia cronicii ce urmăreşte doar o privire de ansamblu. Să remarcăm însă că ultimul ciclu de versuri, tocmai acel închinat biruinţelor construirii socialismului, este sub nivelul general al volumului. Ideile sînt juste dar versurile curg, adesea, exterior dramatismului faptelor, specificului psihologic al momentului, angrenate într-o retorică solemnă. Dar asupra acestui fapt vom reveni.

Versul lui Radu Boureanu e limpede, sonor şi declamabil. Pentru evocarea istoriei el foloseşte, de obicei, două procedee: tablourile sugestive de epocă şi nararea retorică (foarte rar anecdota cu tîlc, de care abuzează alţi poeţi). In tabloul sugestiv de epocă, Radu Boureanu însumează cele mai mari izbutiri avînd toate darurile pentru aceasta. Versul său e descriptiv, vizual, cu un simţ deosebit al culorii. Ochiul reţine ce e semnificativ, fără să încarce inutil cîmpul vizual. Şi ştie să condenseze mişcarea care e implicată, gata de a se declanşa din tablou. Iată-l surprins pe negustorul flămand venit din Gand pe plaiuri valahe:

„Pe straiul de filender, cu guler
de dantele,
Se legăna în şaua adusă din Braşov
Văzînd cum îl imită deasupra
cerul mov
Purtînd pe larga haină dantelării
de stele"
(„Caravana")

Sau această imagine de stampă a vechiului tîrg:

„Cetatea răscolită de soarele
amiezii
Se lăfăia balcanic cu toate
la vedere;
Bătuse-o arhebuză pe ziduri
cu putere,
In tîrg, chervane grele opriră
genovezii"
(„Icoane la cetatea Dîmboviţei")

Sau imaginea trupelor turceşti ocupante:

„Lacul serii, cer de sînge
Clătina-n alai cămile
Mlădioase şi nătînge
Cu dezastre-n ochi de bile"
(„Focul lui Sinan Paşa")

O altă poezie — „Stampă de Preziosi" — e întreagă (o arată şi titlul...) o imagine vizuală a Bucureştiului (1869). Acelaşi lucru se poate spune şi despre un alt tablou de epocă (începutul secolului nostru), „Bătăi de flori pe Kiseleff": „Landouri legănate, trăsuri de negustori, / Birji muscăleşti cu roate-n încolăciri de boa / Constrictori, şerpi de pneuri, gonind, rotind în noua / Infăţişare albă în discuri moi de flori / Femeile odihnite în pernele trăsurii / Cu rochii de dantele şi pălării grădini, / Ca florile pe lujeri împrăştiau lumini / Cu-o mai aprinsă floare arzînd corola gurii. / Cu calzii crini ai mîinii zvîrleau în echipagii / potrivnice, buchete, petalele ninsori, / Orgie şi masacru nestăvilit de flori, / Sub roţi, copite, stînd vegetalele carnagii". (pag. 126). Asemenea tablouri — am amintit doar cîteva — reuşesc să reînvie plastic epoci, obiceiuri, figuri caracteristice ale trecutului. Sînt ele însă suficiente pentru evocarea prezentului?

ŞCOALA ŞI LITERATURA

In cadrul discuţiei despre studiul literaturii romîne în şcoală, „Gazeta literară" a întreprins o anchetă la care au fost solicitaţi să răspundă profesori şi elevi de la cîteva şcoli medii din Bucureşti.

Au răspuns la întrebările noastre următorii tovarăşi:

Prof. Mihai Bărbătescu — Şcoala medie nr. 1 „Nicolae Bălcescu"
Prof. Sofia Gregorian — Şcoala medie nr. 15 „Elena Sîrbu"
Prof. Gh. Lăzărescu şi prof. Emil Daisa — Şcoala medie nr. 22 „Gh. Lazăr"
Prof. Maria Lipan — Şcoala medie nr. 15 „Elena Sîrbu"
Prof. Lucia Protopopescu — Şcoala medie nr. 4 „Aurel Vlaicu"
Prof. Ecaterina Soroiu — Şcoala medie nr. 1 „Nicolae Bălcescu"
Prof. Gabriela Vasilache — Şcoala medie nr. 15 „Elena Sîrbu"
Bulat Mariana, elevă cl. XI-G — Şcoala medie nr. 15 „Elena Sîrbu"
Chiriacescu Alexandru, elev cl. XI-reală — Şcoala medie nr. 15 „Elena Sîrbu"
Popescu Alina, elevă cl. X-I — Şcoala medie nr. 4 „Aurel Vlaicu"
Popescu Magdalena, elevă cl. XI-F — Şcoala medie nr. 22 „Gh. Lazăr"

1. Ce preferă să citească elevii: proză sau poezie? De ce?

Preferinţele elevilor, în prezent, sînt pentru lectura operelor în proză. Ancheta literară pe care am făcut-o în diferite clase ale cursului mediu (cl. VIII-a E, cl. IX-a D, cl. XI-a E umanistă) de la şcoala medie Nr. 1 „N. Bălcescu" a confirmat aceasta.

Unul din ei motivează astfel: „... este mai amplă, cuprinzînd descrieri frumoase, acţiuni puternice, conflicte impresionante" (Bucur Al. cl. VIII-a E). Altul precizează: „Prefer să citesc proză deoarece oglindeşte mai amplu realitatea şi constituie un mijloc de informare, de îmbogăţire a cunoştinţelor asupra măreţului efort de construire a socialismului în ţara noastră. Evident mă refer la literatura actuală, literatura realizată prin metoda de creaţie a realismului socialist". (Lupescu Mircea cl. XI-a E, umanistă).

(Prof. M. Bărbătescu)

Elevii citesc atît proză cît şi poezie. Din îndemn propriu, citesc mai mult proză şi anume romane, care sînt mai captivante şi-i ajută să cunoască viaţa nouă din ţara noastră, construirea socialismului, sub diferitele ei aspecte.

(Prof. Sofia Gregorian)

Elevii citesc mai multă proză întrucît programa şcolară cere acest lucru în mai mare măsură. Poezia este gustată şi preferată mai ales de eleve. Este mult apreciată poezia clasicilor (Eminescu, Coşbuc, Alecsandri) iar din poeţii contemporani, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, A. E. Baconski.

Sezisăm faptul că aţi omis din întrebările dvs. literatura dramatică, căreia elevii îi acordă atenţia cuvenită.

(Prof. Gh. Lăzărescu şi E. Daisa)

Elevii preferă să citească proză, pentru că le ţine atenţia încordată mai mult timp prin aspecte variate de viaţă şi de zbucium sufletesc, poezia fiind prea concentrată pentru înţelegerea lor, o sinteză care cere meditaţie şi o justă interpretare.

(Prof. Maria Lipan)

In cea mai mare parte, proză, preferinţă ce îşi găseşte multiple explicaţii. Satisface în primul rînd gustul pentru afabulaţie, specific vîrstei.

Poezia necesită timp de iniţiere şi adaptare, experienţă literară. Poate însăşi şcoala nu a stăruit suficient în această direcţie.

(Prof. Lucia Protopopescu)

Elevii preferă să citească proză. Pentru că „ideile şi sentimentele sînt exprimate mult mai liber şi mai natural, este mai apropiată de realitate şi are o mai mare putere de convingere" spun ei.

Sînt şi elevi cu o deosebită sensibilitate care preferă poezia bună.

(Prof. Ecaterina Soroiu)

Elevii şcolilor medii preferă, de obicei, în lecturile lor proza. Cred că acest lucru nu e întîmplător. In timp ce proza dispune de un limbaj clar şi inteligibil, unii poeţi continuă să înece mesajul versurilor lor într-un labirint imagistic destul de greu accesibil. Imaginea artistică trebuie să rămînă un mod de exprimare, nu un scop în sine. De asemenea cred că şcoala ar trebui să stimuleze mai activ formarea gustului artistic, printre altele şi prin o largă răspîndire a poeziei în masele de elevi.

(Elevul Alexandru Chiriacescu)

Preferăm cărţile de proză în care se dezvoltă o acţiune antrenantă şi se conturează puternic personaje. Romanele actuale ne oferă nouă, tineretului, prilejul de a cunoaşte eroismul în munca al oamenilor noi din patria noastră.

(Eleva Alina Popescu)

Eu prefer proza. Am impresia că poezia prinde instantanee, momente ale vieţii, de cele mai multe ori neacătînd evoluţia fenomenelor. Tematica e variată, şi e obositor să-ţi schimbi starea sufletească cu fiecare pagină citită. Cel puţin pentru perioada actuală simt nevoia unor opere integrale, care să dea răspunsuri clare problemelor care mă frămîntă.

(Eleva Magdalena Popescu)

2. Ce autori clasici (din literatura romînă şi universală) sînt citiţi mai mult de către elevi?

Elevii citesc cu pasiune, cum se desprinde din ancheta amintită, operele următorilor scriitori clasici din literatura noastră: M. Eminescu, I. L. Caragiale, M. Sadoveanu, L. Rebreanu, G. Coşbuc, I. Creangă, V. Alecsandri, B. Şt. Delavrancea, Al. Vlahuţă, etc. Ordinea aceasta a fost impusă de răspunsurile date.

Din literatura universală: W. Shakespeare, H. Balzac, L. Tolstoi, N. Gogol, M. Gorki, A. Cehov, Molière, A. France, Goethe, Petöfi etc.

(Prof. M. Bărbătescu)

Dintre autorii clasici sînt citiţi mai mult: Eminescu, V. Alecsandri, Coşbuc, Vlahuţă, Caragiale, Odobescu, Creangă, Sadoveanu, Rebreanu şi cu multă dragoste Topîrceanu. Din literatura universală se citeşte îndeosebi opera lui Gorki şi a lui Puşkin.

(Prof. Sofia Gregorian)

In legătură cu clasicii romîni şi universali, din cele constatate, se citesc mai mult Eminescu, Coşbuc, Delavrancea, Sadoveanu, Molière, Balzac, Shakespeare, Dickens, M. Twain, V. Hugo, Al. Dumas.

(Prof. Maria Lipan)

Creangă, Caragiale, Rebreanu, Sadoveanu se află la loc de cinste în bibliotecile personale ale elevilor noştri, ca şi Eminescu, Coşbuc, Arghezi, ale căror opere se citesc sau se comentează în cadrul cercurilor literare, simpozioanelor, diverselor manifestări literare.

In sensul larg al termenului de clasic, preferinţele elevilor se îndreaptă în special spre scriitorii secolului al XIX-lea. Balzac se citeşte cu interes. Dickens, Mark Twain găsesc cititori numeroşi, ca şi scrierile lui Heine, Schiller sau Petöfi, Turgheniev, Gogol, Goncearov, Cernîşevski, Tolstoi şi Dostoievski. Recenta comemorare a lui Cehov a determinat un interes sporit pentru operele sale.

(Prof. Lucia Protopopescu)

Caragiale, Sadoveanu, Eminescu, Topîrceanu, L. Rebreanu, A. Dumas, V. Hugo, Shakespeare, J. Verne, Lev Tolstoi, Dickens, Gorki, Cehov.

(Prof. Ecaterina Soroiu)

Scriitorii şi poeţii literaturii romîne şi universale, preferaţi de elevi sînt: Eminescu, Arghezi, Sadoveanu, Twain, Balzac, Tolstoi.

(Elevul Alexandru Chiriacescu)

Dintre autorii clasici romîni se citesc mult: V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale, G. Coşbuc şi M. Sadoveanu. Dintre autorii clasici străini se citesc mai mult: Hugo, Balzac, L. Tolstoi, A. Tolstoi, Puşkin, Shakespeare, Dickens şi Twain.

(Eleva Alina Popescu)

Dintre clasicii romîni citim mai ales pe: Eminescu, Caragiale, Slavici, Sadoveanu. Dintre clasicii literaturii universale: Tolstoi, Dostoievski, Balzac, Stendhal, Victor Hugo, Dickens, Marck Twain, Jack London.

(Eleva Magdalena Popescu)

3. Credeţi că preocuparea deosebită a elevilor pentru ştiinţă şi tehnică îi poate îndepărta de la lectura literară?

Sînt convins că preocuparea pentru ştiinţă şi tehnică nu îi stînjeneşte pe elevi să cultive lectura literară. Am impresia că, mai mult, le impune o atentă selectare şi le stimulează pasiunea pentru ea.

(Prof. M. Bărbătescu)

Preocuparea pentru ştiinţă nu-i poate îndepărta de la lectura literară, care le produce satisfacţie sufletească şi le face educaţia estetică. Lipsa de timp îi face pe elevi să nu poată citi tot ce doresc.

(Prof. Sofia Gregorian)

Este adevărat că atenţia multor elevi se îndreaptă spre preocupări de natură tehnică, în dauna lecturii literare. Chiar unii elevi care au iniţial deosebită înclinaţie spre literatură, o abandonează la un moment dat în vederea pregătirii pentru o viitoare profesiune practică.

(Prof. Gh. Lăzărescu şi E. Daisa)

Preocuparea elevilor pentru ştiinţă şi tehnică nu-i îndepărtează de la lectura literară, mai ales de la aceea legată de călătorii, expediţii şi biografii, — constituind pentru ei un prilej de atracţie, o variaţie plăcută care de multe ori le completează şi le adînceşte noţiunile ştiinţifice.

(Prof. Maria Lipan)

Preocupările ştiinţifice îi dirijează pe elevi spre lecturi în legătură cu tehnica, ştiinţa sau spre cărţi cu conţinut ştiinţifico-fantastic.

(Prof. Gabriela Vasilache)

4. Elevii fruntaşi la studiul ştiinţelor exacte sînt tot atît de bine pregătiţi şi la ştiinţele umaniste?

Elevii fruntaşi la studiul ştiinţelor exacte sînt tot atît de buni şi la studiul literaturii. Pot da foarte multe exemple concrete de elevi notaţi cu 10 la matematică, fizică, chimie şi cu aceeaşi notă şi la limba romînă, limba rusă, limba franceză etc.

(Prof. M. Bărbătescu)

In general elevii fruntaşi la studiul ştiinţelor exacte sînt pregătiţi bine şi la partea umanistică, depăşind în cunoştinţe şi interpretare — de multe ori — pe colegii lor de la această secţie.

(Prof. Maria Lipan)

Elevi cu o personalitate mai pregnantă, însufleţiţi de dragoste şi voinţă de muncă, însetaţi de cunoştinţe se afirmă deopotrivă în cadrul ştiinţelor exacte, experimentale, ca şi în domeniul disciplinelor umaniste.

(Prof. Lucia Protopopescu)

Elevii fruntaşi în studiul ştiinţelor exacte sînt deobicei şi foarte bine pregătiţi la literatură. Dovadă că elevii cîştigători ai olimpiadelor de fizică şi matematică participă şi la concursurile literare şi obţin primele locuri.

(Prof. Ecaterina Soroiu)

Elevii care sînt foarte buni au şi o lectură bogată sau foarte bogată, mai ales cînd este dirijată şi de familie.

(Prof. Gabriela Vasilache)

5. Ce părţi din manualele şcolare credeţi că ar trebui revizuite la o viitoare ediţie?

Manualul de cl. VIII-a de teoria literaturii ar trebui în mare măsură revizuit. Definiţiile, în special, se cer formulate cu mai multă claritate în aşa fel ca să satisfacă exigenţele logico-ştiinţifice şi pedagogice ale unui manual didactic. Cred necesar să se integreze un capitol referitor la stilul operei literare, în partea introductivă a manualului. Aceste noţiuni clarificate îşi găsesc apoi o bogată şi variată exemplificare în cadrul operelor ce se analizează în ilustrarea genurilor şi speciilor literare.

(Prof. M. Bărbătescu)

Deocamdată se pune problema apariţiei tuturor manualelor. La clasa a XI-a nu există nici manual, nici texte literare. In aceste condiţiuni predarea materiei e foarte dificilă. Manualele de clasele VIII, IX, X sînt greoaie, cu foarte mult material, ca pentru studenţi. Intre manuale şi textele literare nu e legătură.

(Prof. Sofia Gregorian)

Nu ne gîndim la „unele părţi" din manuale care ar trebui revizuite la o ediţie viitoare ci la alcătuirea unui manual propriu zis pentru fiecare clasă a şcolii medii în conformitate cu cerinţele actuale.

(Prof. Gh. Lăzărescu şi E. Daisa)

Pînă la revizuirea manualelor apărute — care totuşi — cu toate lipsurile lor, constituie o îndrumare şi un ajutor atît pentru elevi cît şi pentru profesori — e necesară apariţia manualelor de clasa a XI-a.

Dacă profesorii găsesc materialul căutat în revistele şi studiile introductive ale operelor respective — elevii nu se pot bizui numai pe notiţele luate în clasă, iar materialul bibliografic recomandat nu-l au la dispoziţie şi nici de timp nu dispun pentru a-l parcurge.

Manualul de cl. VIII-a este mult prea greu pentru elevi între 13-14 ani şi prea încărcat — necesitînd mai mult o trecere în revistă decît o adîncire a noţiunilor de teorie literară.

Din constatările făcute, elevii folosesc puţin aceste manuale (cl. VIII, IX, X) tocmai datorită prezentării lor puţin accesibile masei de elevi.

(Prof. Maria Lipan)

Ar trebui revizuite analizele sau caracterizările prea ample ca şi definiţiile manualului de clasa a VIII-a.

(Prof. Lucia Protopopescu)

Capitolele despre clasicism şi romantism din istoria literaturii de clasa a IX-a, prezentarea operei lui G. Alexandrescu, capitolul despre apariţia şi dezvoltarea realismului critic ar trebui revăzute. Mai întîi însă să se întocmească manualul pentru clasa a XI-a, întrucît elevii întîmpină mari greutăţi în procurarea şi studierea materiei privitoare la literatura dintre cele două războaie mondiale şi literatura după 23 August.

(Prof. Ecaterina Soroiu)

Manualul de cl. VIII-a este mult prea încărcat (deşi Ministerul Invăţămîntului a făcut unele reduceri ale programei analitice). Stilul este „preţios", savant, inaccesibil elevilor de 14—15 ani.

(Prof. Gabriela Vasilache)

6. Ce volume de proză, apărute anul trecut, v-au satisfăcut în mod deosebit?

Anul precedent literatura noastră s-a înavuţit cu o serie de opere în proză, valoroase prin conţinutul lor ideologic şi prin realizarea lor artistică: romanele „Pe muche de cuţit" de M. Beniuc, „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Bărăgan" vol. II de V. Em. Galan, „Bariera" de T. Mazilu.

O menţiune specială pentru nuvela lui Marin Preda „Indrăzneala" şi pentru cartea lui Tr. Coşovei „Cîntec să crească băiatul".

Adaug ca lectură plăcută cărţile: „Astăzi e ziua mea" de Nicuţă Tănase, „Ningea în Bărăgan" de Fănuş Neagu, „Un civil în tranşee" de H. Zincă.

(Prof. M. Bărbătescu)

M-a satisfăcut în mod deosebit romanul „Bărăgan", vol. II, de V. Em. Galan.

(Prof. Sofia Gregorian)

„Rădăcinile sînt amare", „Bărăgan" (II).

(Prof. Lucia Protopopescu)

Dintre cărţile de proză apărute anul trecut, m-au interesat îndeosebi: „Şoseaua Nordului" şi „Pe muche de cuţit", iar din volumele de poezie: „Intreg şi parte" şi „Intoarcerea armelor".

(Elevul Alexandru Chiriacescu)

In mod deosebit dintre volumele de proză ne-au plăcut romanele: „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu şi „Şoseaua Nordului" de E. Barbu.

(Eleva Alina Popescu)

7. Dar dintre volumele de poezie?

Un succes al poeziei noastre noi este volumul „Cu un ceas mai devreme" semnat de M. Beniuc.

Mai citez „Oratoriul Eliberării" de E. Jebeleanu, volumele „Intreg şi parte" de V. Porumbacu, „Intoarcerea armelor" de M. Dragomir, „Cartea de lîngă inimă" de Al. Andriţoiu.

Un moment sărbătoresc l-a constituit editarea operei complete în versuri a lui T. Arghezi.

(Prof. M. Bărbătescu)

„Cu un ceas mai devreme" de M. Beniuc.

(Prof. Sofia Gregorian)

Din volumele de poezie reţin: „Surîsul Hiroşimei", „Laude şi alte poeme" şi „Intoarcerea armelor".

(Prof. Lucia Protopopescu)

Imi place colecţia „Cele mai frumoase poezii". Am primit cu multă bucurie ediţiile de lux Eminescu şi Arghezi. Aş vrea să exprim aici o dorinţă a mea şi a colegilor mei: reeditarea poeziilor lui Nicolae Labiş.

(Eleva Mariana Bulat)

Dintre poezii preferăm pe cele ale lui: T. Arghezi, E. Jebeleanu, M. Beniuc şi V. Porumbacu.

(Eleva Alina Popescu)

E foarte bună iniţiativa Editurii Tineretului de a publica colecţia „Cele mai frumoase poezii".

(Eleva Magdalena Popescu)

8. Ce lucrări de critică literară, publicate în ultimul timp, v-au folosit în activitatea dumneavoastră profesională şi pe care dintre ele le consideraţi necorespunzătoare?

Prin seriozitatea argumentării problemelor discutate şi prin stilul lor adecvat s-au remarcat ca utile în munca noastră didactică următoarele articole de critică literară: „Arta poetică a lui Cehov" de T. Vianu, „Limbajul poetic" de Vera Călin, cronicile la „Pădurea spînzuraţilor" de Paul Georgescu, „Rolul literaturii în educaţia socialistă" de S. Damian, „Tematica literaturii realist-socialiste" de E. Simion, „Modelele «Scrisorii pierdute»" de Ş. Cioculescu.

Mi s-a părut cam preţios stilul lui Matei Călinescu în articolul despre „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" de Camil Petrescu.

(Prof. M. Bărbătescu)

Am folosit studiile din volumul „Romanul romînesc contemporan" de Dumitru Micu.

(Prof. Sofia Gregorian)

Dintre articolele de critică literară care mi-au ajutat în predarea lecţiilor citez pe cele semnate de Tudor Vianu, Paul Georgescu, Mihail Petroveanu, Radu Popescu, V. Mîndra, Dumitru Solomon.

Găsesc necorespunzătoare interpretarea piesei „Suflete tari" în studiul introductiv scris de Horia Bratu şi V. Moglescu.

(Prof. Maria Lipan)

Volumele lui D. Micu şi S. Iosifescu despre roman, discuţia despre umanism publicată de „Gazeta literară", „Conţinut şi formă în artă" de A. Băleanu.

(Prof. Lucia Protopopescu)

Articolele lui Tudor Vianu, Perpessicius, Paul Georgescu, Savin Bratu.

(Prof. Ecaterina Soroiu)

Tudor Vianu, G. Călinescu, Al. Philippide, Silivian Iosifescu sînt citiţi în şcoală cu multă atenţie.

(Eleva Mariana Bulat)

Dintre articolele de critică literară ne-a folosit Studiul academicianului G. Călinescu despre N. Filimon, scriitor studiat anul acesta.

(Eleva Alina Popescu)

9. Ce credeţi despre poezia actuală de dragoste? Ce poezii de dragoste, apărute recent, v-au plăcut?

Apreciez poezia de dragoste scrisă de M. Beniuc şi E. Frunză.

(Prof. Sofia Gregorian)

Intîlnesc prea rar poezii de dragoste în publicaţiile noastre.

(Prof. Ecaterina Soroiu)

Poezia de dragoste este tratată, am impresia, cu sfială de poeţii noştri contemporani.

(Prof. Gabriela Vasilache)

Dragostea e cam prea puţin cîntată în poezia noastră actuală. Mi-a plăcut mult ciclul „In amintirea Otiliei" de G. Călinescu.

(Eleva Mariana Bulat)

Poezia de dragoste este, fără îndoială, cerută de noi elevii, şi poeţii ar trebui să ţină seama de acest lucru. Este firesc ca poezia de dragoste să găsească ecou în sufletele noastre.

Cu toate acestea e destul de redus numărul poeziilor de dragoste. Poeţii s-ar putea inspira, în această privinţă, într-o măsură mai mare din viaţa elevilor şi studenţilor.

Personal, apreciez în mod deosebit versurile de dragoste ale poetului Eugen Frunză. Poezii ca: „De-o să fim", „Cînd mîinile", „Mereu alături", încîntă prin frumuseţea şi gingăşia lor.

De la autorul versurilor citate, ca şi de la ceilalţi poeţi, aşteptăm cît mai multe versuri de acest fel.

(Elevul Alexandru Chiriacescu)

Din poezia actuală de dragoste mi-au plăcut versurile lui M. Beniuc din volumul „Mărul de lîngă drum" şi versurile Ninei Cassian din volumul „Vîrstele anului".

(Eleva Alina Popescu)

Nu am prea citit poezii de dragoste din literatura nouă.

(Eleva Magdalena Popescu)

10. Ce părere aveţi despre folosirea versului liber în poezia noastră?

Poeţii tineri, după părerea mea, ar trebui să folosească întreaga recuzită a prozodiei clasice. De altfel fie versul clasic sau cel liber trebuie să cuprindă în tiparul lui imaginea poetică, expresie a ideologiei, ecoul unei participări intense la momentele înălţătoare ale construirii societăţii socialiste.

Am pus această întrebare şi unor elevi ai mei. Elevul Răzvan din clasa IX-a A mi-a răspuns:

„Prefer proza şi poemele în versuri libere. Imi plac subiectele eroice. In versul liber se poate trata mai larg acest subiect. Versul liber este mai năvalnic, mai puternic".

(Prof. M. Bărbătescu)

Folosirea versului liber nu poate contribui la redarea strălucită a unui conţinut de idei, ci la scăderea lui.

(Prof. Sofia Gregorian)

Poezia dinamică actuală, pătrunsă de patos revoluţionar este stînjenită de limitele rigide ale versificaţiei clasice. Nu văd ce alt vers ar fi utilizat Maiakovski în poemele sale decît versul liber.

(Prof. Lucia Protopopescu)

Se cam face abuz de versul liber fiind folosit uneori nu pentru că intensitatea şi noutatea sentimentului sau a mesajului de idei o cere, ci pentru a nu cizela prea mult.

(Prof. Ecaterina Soroiu)

„Versul liber" cred că se apropie mai mult de proză. Dacă s-au luat ritmul, rima, muzicalitatea versului, pier farmecul, încîntarea, emoţia pe care le produc creaţiile poetice.

(Prof. Gabriela Vasilache)

Versul liber este cerut adeseori de conţinutul nou al vieţii de astăzi. In orice caz drumul spre versul liber trece prin versul clasic.

(Eleva Mariana Bulat)

— Cred că principalul criteriu în analiza unei poezii este în primul rînd faptul dacă poezia respectivă e sau nu de valoare. Modul de versificare nu poate fi un determinant al valorii. Bineînţeles, versul liber nu trebuie să devină un paravan pentru comoditate care să-l scutească pe poet de o muncă artistică a mesajului poetic. Versul liber folosit abuziv, nelegat de conţinutul pe care îl exprimă, poate alunga orice fior poetic. Poeme de valoare în vers liber s-au scris şi se vor mai scrie în literatura noastră, dovedind că această modalitate poetică şi-a cucerit pe deplin dreptul la existenţă.

(Elevul Alexandru Chiriacescu)

Cred că în poezia noastră se foloseşte excesiv versul liber deşi îmi dau seama că el este capabil să exprime sentimente şi idei poetice ca şi versul tradiţional.

(Eleva Alina Popescu)

Imi place versul liber. Versul liber are toate calităţile pentru a deveni una din formele cele mai frecvente de exprimare ale poeziei. Neîncadrat în corsetul rimei şi ritmului, versul liber are posibilitatea unei exprimări clare, logice, sobre şi adecvate. In acelaşi timp, îi rămîne apelul direct, contactul nemijlocit cu cititorul. Am însă impresia că la noi se cam abuzează de această formulă şi versul liber este de multe ori un refugiu din faţa problemelor pe care le ridică ritmul şi rima.

(Eleva Magdalena Popescu)

LENIN şi cunoaşterea vieţii

(Urmare din pag. 1)

complete, multilaterale, pe care autorul a căpătat-o între timp.

Observaţii asemănătoare prilejuieşte şi creaţia lui Titus Popovici. De la „Străinul" la „Setea" progresul e vizibil. In primul roman, principiul obiectivităţii nu e respectat cu consecvenţă, autorul nereuşind să se desprindă de viziunea cîteodată deformată a eroului principal, — ceea ce duce şi la sărăcirea evidentă a unor laturi ale realităţii. In „Setea", dimpotrivă, materialul e „stăpînit" cu maturitate şi vigoare, printre altele şi pentru că — rezultă clar din romanul însuşi — autorul dă dovadă de o cunoaştere mult mai minuţioasă, mai vastă a faptelor.

In presa noastră literară, problema cunoaşterii vieţii este foarte des dezbătută. Unele romane preţioase ca temă şi orientare, apărute în cinstea celei de a XV-a aniversări a Eliberării au trebuit să fie totuşi serios criticate din cauza unor lacune în prezentarea luptei ilegale a partidului şi a evenimentelor care au precedat insurecţia armată de la 23 August 1944. Metaforic vorbind, se poate spune că în unele părţi ale acestor lucrări („Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, „Pe muche de cuţit" de M. Beniuc, „Şoseaua Nordului" de E. Barbu, „Bariera" de T. Mazilu) lipseşte „măsurătoarea cu compasul", o serie de aspecte ale realităţii fiind reproduse „din ochi". In lumina ideilor leniniste care ne călăuzesc mereu în creaţie, aceste erori ne apar ca o consecinţă a unor lipsuri ideologice. Se poate vorbi de o insuficientă stăpînire a datelor, a faptelor asupra istoriei recente, asupra caracteristicilor luptei revoluţionare.

Nu sînt valorificate concluziile teoretice existente în documente de partid, în lucrările de istorie, asupra epocii respective, etc. care ar fi asigurat o orientare ideologică fermă scrierilor amintite. Nu este lipsit de interes să reproducem aici recomandările lui Gorki care, referindu-se la rătăcirile sale din anii 1917—1918, îl prevenea, în 1933, pe Afinoghenov să nu cadă pradă „empirismului primitiv". **„Dă-mi voie,** — scria Gorki — **să-ţi amintesc cazul divergenţelor mele cu Vladimir Ilici. Eu mă consideram un om cu o experienţă mai largă decît el, teoreticianul... In 1917 empirismul meu a constituit baza atitudinii mele sceptice faţă de forţa proletariatului şi, după cum ştii «teoreticianul» s-a dovedit a fi mai tare decît empiricul, mai aproape de adevărul istoric".**

In raport cu sarcinile pe care le are de rezolvat astăzi literatura noastră, concluzia aceasta asupra necesităţii înţelegerii înalte, teoretice a societăţii este deosebit de instructivă, completînd în mod necesar ceea ce am numit **cunoaşterea activă**. Sînt două laturi ale cunoaşterii artistice care se împletesc şi se completează reciproc.

„Arta aparţine poporului", spunea Lenin, în cunoscuta discuţie cu Clara Zetkin. **„Prin rădăcinile ei cele mai adînci, ea trebuie să pătrundă în adîncurile maselor largi ale oamenilor muncii. Ea trebuie să fie pe înţelesul acestor mase şi apreciată de ele, să cunoască sentimentele, gîndirea şi voinţa acestor mase, să le ridice".**

Calea spre realizarea unei asemenea creaţii ne-o arată tocmai învăţătura leninistă cu privire la cunoaşterea vieţii. Literatura noastră se află într-un moment important al dezvoltării. Succesele remarcabile ale „anului XV" (1959) au fost semnificative şi hotărîtoare pentru orientarea realist-socialistă a literaturii. Ele au ajutat firesc şi la reliefarea mai pregnantă a rămînerilor în urmă. Pentru lichidarea lor e necesară în primul rînd apropierea din ce în ce mai temeinică de viaţa poporului, capacitatea de a surprinde trăsăturile esenţiale, laturile determinante ale dezvoltării. Ceea ce presupune, simţ de răspundere partinic, discernămînt sever în acumularea de fapte şi de date, pe care scriitorul nu le poate observa decît „jos". Această cunoaştere trebuie să se îmbine cu capacitatea de a selecta, de a aprecia, de a transfigura faptele în spiritul „adevărului istoric", adică „eliberarea de empirism", nivel înalt ideologic şi politic. Pentru împlinirea sarcinilor literaturii, despre care s-a vorbit la Congresul al II-lea al Partidului, scriitorii noştri au datoria să valorifice neîncetat învăţătura leninistă. Ideile leniniste sînt călăuza noastră în dezvoltarea literaturii socialiste, legată de popor, realizată la un înalt nivel artistic.

Mihai NOVICOV

GETA BRĂTESCU „In parc, la Leningrad"

COȘMARUL

Schiță
de IOAN GRIGORESCU

Era obosit, agasat de felul anost în care i se desfășurase ziua, nemulțumit și îngrijorat de efortul de atenție pe care tot mai mult trebuia să-l facă cu fiecare pacient, deoarece tot mai des în timpul consultațiilor, se surprindea gîndind la cu totul alte lucruri, străine de obiectul preocupărilor imediate. Știa că va avea o seară plăcută, primise în ajun cîțiva crabi japonezi și ceruse să-i fie preparați după o rețetă franțuzească, așa cum mai mîncase, de mult în timpul slujbei la Auschwitz. Acolo mîncase crabi japonezi. Erau gătiți de un bucătar francez, un deținut, pe care numai arta sa îl ferise de camera de gazare. La gîndul acestei plăceri, adevărată desfătare fizică și spirituală — stropiți cu vin de Burgundia crabii erau supremul rafinament — doctorul se mai înveseli. Își dezbrăcă în grabă halatul alb, lăsă pe a doua zi însemnările personale cu care întotdeauna își încheia activitatea și se pregăti să plece. Secretara, parcă ghicindu-i graba, intră în cabinetul lui chiar în momentul cînd ducea degetul spre sonerie.

— Pentru astăzi gata domnișoară... Spuneai că îți petreci seara undeva în împrejurimile orașului. Cred că ai timp suficient pentru drum...

— Dar mai avem un pacient Herr Doktor...

— Cum? Nu-i i-ai spus că azi nu mai primesc?

— Insistă mult. Spune că e ceva serios.

Doctorul se întunecă. Nu îi plăcea să i se tulbure planurile.

— N-are aface. Îi poți fixa pentru mîine orice oră îi convine. Astăzi nu mai pot.

In clipa aceea, pacientul care auzise refuzul prin ușa ușor întredeschisă, dădu buzna în cabinet.

— Imi permiteți Herr Doktor? E un caz grav, viu tocmai de la Munchen.

— Mă rog, cu ce vă pot fi de folos? — întrebă Herman Korner fără măcar să-l privească pe intrus și făcînd semn secretarei să iasă. — De ce anume vă plîngeți?

— Ficatul doctore... Brune Atrophie... Specialitatea dvs.

Herman Korner tresări. Își ridică privirile și întîlni ochii pacientului. Acesta îl privea insistent, cu oarecare curiozitate. O clipă, doctorului i se păru că mai văzuse undeva acești ochi. Pentru a nu răspunde imediat se prefăcu că nu a auzit cele spuse de bolnav. Intrebă luîndu-și o mină de stînjeneală:

— Iertați-mă, n-am fost atent... Ce anume vă aduce la mine?

— Ficatul... Atrofiere brună, doctore... Știam că e specialitatea dvs...

De data aceasta, cuvintele pacientului îi făcuseră impresia unei aluzii directe. Și vocea lui îi părea cunoscută. Simțea că nu își poate stăvili un sentiment de mare curiozitate care punea tot mai mult stăpînire pe el. De atrofierea brună a ficatului se ocupase o bună parte din viață experimentînd tot ce era posibil în această boală pe bolnavi și cadavre proaspete, cu mulți ani în urmă, în laboratorul său de la Auschwitz. Incearcă să-l facă pe bolnav mai vorbăreț:

— Vorbiți serios domnule? Stadiul acesta al boalei se atinge numai la totala epuizare a organismului... Or, dvs. arătați excelent.

— Nu mai puțin ca dvs. doctore.

Herman Korner se ridică și fără să-și mai ascundă curiozitatea, se apropie de pacient. Replica lui i se părea dacă nu obraznică, cel puțin prea familiară, asta, în cazul cînd nu ar fi fost o nouă aluzie la trecutul lui. Incearcă să-și deghizeze curiozitatea sub aspectul ei profesional, firesc.

— Fața nu vă e de loc pătată, pielea cam prematur încrețită, ochii destul de limpezi, ce vîrstă aveți?

— 55.

— Și semnul acesta de pe tîmplă?

— Un accident stupid... de circulație.

— Cine v-a pus diagnosticul de care vorbeați?

— Eu însumi... Așa, să vă fac plăcere.

Herman Korner tresări din nou. Era evident că omul îl cunoaște. Și mai înțelegea clar că nu îl vizita pentru o consultație. Își amintea perfect de privirea și vocea lui dar cu toate eforturile nu putea spune unde îl mai văzuse. Se așeză din nou la birou și își concentră întreaga ființă asupra acestei întrebări. Omul, un bărbat înalt îmbrăcat cu eleganță într-un costum verde de stofă fină, era chel cu o față galben-cenușie parcă îndelung bătută de vînturi. S-a așezat și el pe unul din fotolii și a început să-l privească pe doctor, cu aceeași insistență cu care acesta îi analiza fiecare trăsătură întipărindu-și pe față o mină întrebătoare de parcă ar fi vrut să spună: „Hai, zi odată Herr Doktor, cine sîntem?" Dar Herman Korner nu își mai amintea. Renunță să mai caute în memorie varianta mai veche a acestui chip și reluă întrebările profesionale:

— Și mă rog, de ce altceva vă mai plîngeți?

— Numai de ce v-am spus: Atrofie brună și în plus de același lucru de care probabil vă plîngeți și dvs. Ingratitudinea compatrioților cărora între 1939 și 1944 le-am adus în țară rîuri de miere și lapte.

Herman Korner sări de pe scaun:

— SS Hauptsturmfuehrer Ernst Kaiser! Ce ți-a trebuit toată comedia asta cu ficatul? Te-am recunoscut! Intr-adevăr, cazul e serios și nu puteam pleca fără să te văd. Hai să te îmbrățișez.

— Frăția de arme nu se uită ușor. Herr SS Obersturmfuehrer! De aproape 15 ani nu ne-am mai văzut. M-am schimbat oare așa de mult?

— Intrucîtva... Chelia asta lucie în locul părului aceluia pletos, beethovenian, aș zice, te face cu totul de nerecunoscut. Dar eu?

— Ești același. Doar ai plătit ceva tribut vîrstei, încolo arăți bine. Și cabinetul ăsta. Adevărat secol atomic. Ai o mină ușor distrată ca de om conștent de valoarea lui ,am auzit că prosperi și te bucuri de o clientelă selectă... Cine ar fi crezut? După un asemenea coșmar!?...

— Intr-adevăr... Dar nu știi? Omul se reface din orice situație. Spune-mi, cum te descurci? Și în general, ce ai făcut „după"?...

— Ceea ce ai făcut și tu. Doar cu doi ani mai mult. Intîi la Spandau, mai tîrziu lîngă Frankfurt în zona americană, unde s-a mai putut trăi. Numai părul mi-a căzut tot, adică l-am făcut eu să cadă imediat după catastrofă, nu aveam chef să fiu recunoscut de primul întîlnit și înhățat... Și închipuiește-ți: abia cînd am fost complet depilat m-au arestat. Am ieșit acum un an, dar ce zici, abia după șase memorii la cancelar. Ce i-o fi trebuit hodorogului atîta lectură? Mi-a dat o pensie mizeră, mai puțin de două mii de mărci, iar oamenii noștri care nu au uitat cît am avut de împărțit împreună mi-au găsit un plasament bun de medic legist, într-un sector al Münchenului. Adevărați bărbați!

— Știi bine, Ernst: Numai bărbații veritabili fac istoria! De-ai ști cît de mult mă bucur că te văd.! Auzisem că încă trăiești, dar eram sigur că te afli undeva peste hotare, în Apus. După ce m-am eliberat am fost vizitat de sute de camarazi. Important e că nu sînt de loc deprimați, din contră, aș spune că perspectivele li se par propice unei reale renașteri a mișcării, a cărei forță motrică să fim tot noi, bărbații veritabili.

Ești și tu unul din aceștia, nu?

— Desigur!

— Atunci hai să sărbătorim întîlnirea noastră. Am la masă crabi japonezi cu vin de Burgundia. Iți mai amintești de uriașul René, bucătarul nostru de la Auschwitz? Am cerut să fie preparați după rețeta lui, Mergem?

Fără să-și ascundă mirarea că-l vede pe doctor ieșind din cabinet la braț cu pacientul nepoftit, secretara îi conduse curtenitoare pînă la ușă. Incuie repede cabinetul, micul său birou, sala de așteptare cu televizor, biblioteca și fotolii din aluminiu și mase plastice, și ieși în urma celor doi. In mașina sa, doctorul o aștepta să-i aducă cheile. Era mulțumit, chiar vesel, făcuse o glumă bună văzînd mașina fostului său camarad, — un Ford american destul de recent, lat, verde turtit, cu faruri mari ca o broască cu ochi holbați. Au pornit unul în urma celuilalt pe străzile din centrul orașului, luminate din abundență cu reclame de neon. La stopuri Herman Korner întoarcea capul spre mașina verde și își privea vechiul camarad, gîndind cu amărăciune: „Oare așa ne-am schimbat toți? Pare gîrbov, chelia îl îmbătrînește nespus de mult, pielea feței ca de pergament îi trădează o îndelungată suferință... Parcă Ernst Kaiser, căpitanul doctor SS cu statură atletică, cu fața mereu surîzătoare, cu părul bogat care îi dădea un aer de actor provincial de operetă, ar fi fost cu totul un alt om, rămas undeva în urmă, mort în catastrofa sinistră din 1945 sau curînd după aceea, în lagărele aliate pentru criminalii de război..."

Acasă la Herman Korner, în jurul mesei bogate, după primele pahare de vin, ochii au început să le sclipească mai tinerește, vechii camarazi au devenit mai volubili. Cînd au sosit crabii puși pe un munte de pilaf picant crescut în mijlocul unei tăvi de argint înconjurată cu tot felul de verdețuri și sosuri. Herman Korner a bătut din palme, plin de exuberanță, trăind o bucurie ca de copil. Fusese întotdeauna un bun prețuitor al artei culinare, între camarazii de front era renumit pentru felul cum știa să-și „facă rost" oriunde de un bucătar bun și ceva mai de soi pentru masă, dar acum se vedea că transformase rafinamentul într-o plăcere în sine și că nu-i mai rămăsese altceva mai pasionant decît mîncarea. A împărțit el însuși crabii, cu o dărnicie nelipsită de eleganță, făcînd adevărate porții regești. Ii luceau obrajii rotofei bine trăiți și vîrful nasului rămas prea fin și prea disproporționat în raport cu fața îngrășată. Asuda de plăcere, rîdea, se ștergea întinzîndu-și șervetul pe tot podul palmei, sugea sgomotos cartilagele crabilor spărgîndu-le între dinții puternici. Ernst Kaiser se delecta urmărindu-l și a trebuit să recunoască de cîteva ori că, în felul în care fuseseră gătiți, crabii erau un adevărat deliciu.

— Spune-mi sincer Ernst, chiar îl mai ții minte pe René „grasul", bucătorul nostru francez?

— Parcă, deși îți spun drept: nu mi-l mai pot reprezenta în memorie cu exactitate.

— Era cît un bivol! Eu l-am descoperit, la o „selecționare..."

— Iți amintești deseori de astfel de lucruri?

— Rar, cîteodată. In închisoare am avut timp destul să mă gîndesc la asta...

— Și?

— Ce concluzie?

— Da!

— A fost primitiv și inutil... Apoi, faptele s-au și umflat enorm. O zarvă uriașă pentru mutarea unui căuș de apă dintr-un ocean... Astăzi există metode mult mai perfecte.. Intr-un oraș ca Londra, tot ce ne-a chinuit pe noi în decurs de trei ani la Auschwitz s-ar rezolva în cîteva minute,

— Da, dar orașul nu ar mai fi locuibil cîteva zeci de ani..

— Avantajul are și desavantaje... In fond, cu aceeași putere colosală s-ar putea ridica noi orașe într-un timp record. Totul este însă problema: cine posedă această forță.

— Dacă n-am fi fost trădați am fi avut-o poate numai noi... Singuri... Eh! Altfel s-ar fi desfășurat soarta noastră... Și a lumii. Pînă acum desăvîrșeam ceea ce începusem att de primitiv, acolo, știi tu unde...

— La Auschwitz?

— Da! Vezi nu mi-este ușor să-i pronunț numele. Eu evit pe cît pot să mă mai gîndesc la ce a fost.. Altă lume, și pentru noi altă viață... Führerul dăduse o mare amploare cercetărilor în domeniul energiei termonucleare, încă din 1936. Ție nu-ți spune nimic faptul că în Prusia orientală, sediul comandamentului nostru de război construit cam tot prin vremea aceea a fost în primul rînd conceput ca un adăpost antiatomic?

— Mă rog, mă rog, circulă încă multe legende pe tema asta. Din ce ai spus rămîne clar și valabil un lucru. Alta era situația dacă noi „o aveam" primii!... Mai ia un crab! Iți spun, sînt japonezi autentici. Și uite, gustul lor mă face să simt cu pregnanță puținile ceasuri bune de atunci. Un bucătar ca René, e o adevărată comoară. Un fel de mîncare după rețeta lui te face să retrăiești o întreagă epocă... Știi, odată, prin septembrie 1942, tu nu fuseseși încă detașat la Auschwitz, după o astfel de masă dar ceva mai abundent stropită cu un vin strașnic, roșu-bulgăresc, am fost chemat la o „selecționare" la Birkenau. M-am dus cu mașina, am urcat cu ea pe rampă unde fusese descărcat un transport din Olanda și pentru că masa o lăsasem la jumătate, am început lucrul direct din mașină... Și știi? Am adormit lîngă șoferul care îmi auzise ultimul cuvînt „stînga" — adică la coș, și crezînd că nu mai găsesc nici unul bun de muncă și că-i trimet pe toți la gazare ,nu m-a trezit. Abia la capătul rampei a văzut idiotul că dorm și că tot transportul, vreo 2000 de evrei olandezi vor merge la moarte. Am vrut să reiau selecționarea de la capăt, dar Hoess care era acolo nu mi-a permis. Repeta într-una că e grăbit, că n-are importanță, că tot n-avea unde să-i mai încartiruiască și că și așa era destul de în urmă cu planul la gazare... Uite un asemenea episod să fi cunoscut prăpăditul ăla de Merle pentru romanul lui Moartea e meseria mea. Ai citit cartea?

— Nu, nu cred că m-ar interesa.

— E amuzantă! L-a făcut pe Lang adică pe Hoess nemuritor, transcriind aproape tot ce scrisese însuși eroul lui. Asta, Hoess, zic și eu om practic! A știut că nu-l mai scapă nimic și și-a asigurat familia. Ai lui trăiesc toți în Bavaria, copiii, nevastă și primesc drepturi de autor de pe urma „operei" lui tata, editată pînă acum în cîteva țări. Fain nu?

— Ai scris asta în jurnalul tău?

— Ce anume?

— Chestia cu adormitul în timpul selecției?

— Mi-a fost imposibil. Am și eu inimă, ce crezi? Intîmplarea a fost ridicolă, numai René cu vinul lui bulgăresc a fost de vină. Deși știam bine că sfîrșitul ălora ar fi fost tot coșul crematoriului. Le mai puteam prelungi viața cu cîteva săptămîni, poate chiar luni. M-am întors, la masă și de ciudă, și ca să uit, m-am îmbătat criță. Mirosea grozav a carne arsă și l-am bătut pe René pînă l-am lăsat lat, parcă și crabii luaseră miros de crematoriu. Dacă nu mă înșel, în ziua aceea, în jurnal n-am scris decît că am participat la o nouă selecționare. Sînt uneori cazuri cînd vrei să fugi pînă și de tine însuți...

— Poate asta te-a salvat!

— Poate!... Adică mai mult ca sigur. Altfel ,tot jurnalul a putut păstra un oarecare ton critic. Poate ai auzit, au fost chiar publicate fragmente din el pe care le poți găsi în orice ghid despre Auschwitz... Am acolo o comparație cu Infernul lui Dante. Nu o singură dată m-am felicitat pentru cuvintele acelea. Deși, în fond, tot jurnalul n-a fost dect o sinistră porcărie.

— Il mai ai?

— Nici vorbă! Adică anii dinainte, da, caetele mi-au fost păstrate de o soră, dar carnetul acela frumos, de la Auschwitz nu mai mi-a fost înapoiat. De altfel, datorită lui am și fost arestat în 1945.

— De, ai fost mai puțin practic decît șeful.

— Dar ăla a sfîișit în spînzurătoare.. Eu am „opere" mai puțin durabile, dar trăiesc încă! Să-ți arăt? Am dosarul meu în fotocopii, procurat de un prieten ajuns mare figură la arhivele și serviciul de documentare al forțelor aliate.

— Aș fi curios, mai ales că am auzit vorbindu-se mult despre procesul tău.

— Da, puteam scăpa cu infinit mai puțin. Au fost vîrîți însă în ultimul moment cîțiva martori ruși și polonezi care mi-au îngreunat mult situația... Și apoi, cum spuneai tu... Specialitatea mea: atrofierea brună a ficatului... Experiențele pe oamenii vii ori pe cadavre alese încă din viață... In fine, ce să mai răscolim trecutul pentru a blestema încă odată indolența și ingratitudinea celor care nu vor să priceapă că totul era făcut pentru progresul științei și deci pentru binele omenirii?

— Imi arăți?

— Ce?

— Ziceai că ai niște fotocopii,

— A da, desigur... Așteaptă-mă o clipă.

Tocmai terminaseră crabii. Herman Korner umplu mai întîi cupele cu vin rubiniu de Burgundia, bău, și apoi plecă în camera vecină, de unde, după două minute se întoarse cu un dosar gros, plin de cartoane.

— Iată-l.

Ernst Kaiser îl luă în mîini cu aviditate, împinse farfuriile din fața lui și începu să-l răsfoiască plin de curiozitate. Actul de acuzare cuprindea aproape o jumătate din numărul foilor de carton. Ernst Kaiser citi din loc în loc, apoi trecu peste el definitiv.

— Multă demagogie, dragă! Toată chestia asta cu activitatea nemedicală a medicilor din lagăr e așa, o stupiditate. Parcă poți face progrese în știință fără jertfe! Și ce doctor care cît de cît caută să dea ceva nou omenirii, ar fi rezistat tentației de a nu experimenta pe un material atît de.... ca să-i spun așa, atît de.. adecvat? Astea sînt file din jurnalul tău?

— Da... Numai cîteva.

— Interesant!... Și știi însă că și fără el n-ai fi scăpat basma curată. Eu n-am ținut jurnal și tot mi-au dat 15 ani.. Și am făcut ca un nenorocit 13, în vreme ce alții...

Ernst Kaiser începu să citească ceva mai atent. De peste masă, continuînd încă să mănînce și să soarbă cu buzele unsuroase vinul rubiniu din cupa de cristal, Herman Korner îl urmărea netăinuindu-și un zîmbet de stînjeneală.

„...Septembrie 1942. Prima mea „acțiune specială." 6000 de oameni au fost închiși în camerele de gazare. In comparație cu ceea ce mi-a fost dat să văd, „Infernul" lui Dante pare o simplă comedie. La masă, o adevărată surpriză. Niciodată nu mi-am putut închipui că în cel de al treilea an de război să se poată mînca atît de excelent. Găină în sos, cu cartofi, varză roșie, fructe și cremă de vanilie. Seara încă o acțiune specială. 7200 de „musulmani" au fost șterși dintre cei vii..."

— Aici e chestia cu Dante!

— Da, am un ochi critic, vezi bine.

— Norocul tău.. Dar păcat că nu spui că în ceea ce îi privește pe „musulmani" era mai curînd un gest de Euthanasie, prevăzut de un ordin clar al lui Himmler.

— Păcat! Dar tot n-ar fi însemnat mare lucru.

„...Septembrie. Acțiunile speciale se țin lanț. Deoarece în astfel de cazuri se dă supliment 200 grame de șnaps, 5 țigări, 100 grame salam și pîine, SS-iștii se înghesuie la ele. Seara, am participat la cea de a opta selecționare de cînd am fost transferat aici. René, uriașul, a pregătit niște crabi japonezi cum numai el știe să pregătească.

— Intotdeuna ai știut să apreciezi o masă bună. Și ai rămas un amfitrion neîntrecut.. „Acțiunea" asta a fost probabil cea de care pomeneai?...

— Poate. Nu puteam scrie mai mult. Și în general, cred că atunci l-am bătut degeaba pe René.

Ernst Kaiser răsfoi nerăbdător mai departe.

„... noiembrie 1942. Noaptea am participat la două acțiuni speciale... După masă încă una ...Seara societate plăcută la club. S-a servit vin roșu bulgăresc și slibovița de Horvația".

— O mai fi existînd vila aceea în care ne instalaserăm clubul?

— Eu știu? Cred că da... Era o casă solidă, bine așezată între Birkenau și Auschwitz așa ca să putem fi aproape de amîndouă lagărele... Mai ții minte „Nirvana"? Camera aceea cu perdelele de pluș roșu și divanuri turcești?... Recunoaște și tu că tot franțuzoaicele și polonezele rămîn mai apetisante... Am încercat odată și o dansatoare țigancă... Un mit nu altceva temperamentul lor. Intîi s-a luptat ca o panteră apoi a fost rece ca un sloi de gheață. Mi-a trebuit o sticlă întreagă de rom pentru ca să mă încălzesc din nou...

Ernst Kaiser dădu cîteva cartoane înapoi. Citi:

„...octombrie 1942. Azi, unui număr de șase femei din cele răsculate la Buda li s-au făcut infuzii."

— Erai totuși atent la cuvinte. Imi place: „infuzii"...

— O moarte destul de onorabilă!

— Fenol în inimă, nu?

— Exact. Eu n-am făcut nimănui astfel de injecții. Am asistat doar, de cîteva ori din simplă curiozitate. Socot că e o moarte ușoară, preferabilă spînzurătorii sau zidului de execuție. Erau aduse în sala de operație, așezate pe un scaun dentistic, legate la ochi și înțepate cu repeziciune între coaste, sub sînul stîng. Li se spunea apoi să se ridice, să iasă pe culoare și să intre pe prima ușă din dreapta. Ascultau cu docilitate, cuprinse brusc de o stare euforică, ușor amețite. Ieșeau, pașii li se făceau din ce în ce mai șovăitori dar luciditatea li se păstra pînă la ultima clipă. Doza de fenol era în așa fel calculată, încît cum treceau de ușa indicată, cădeau moarte. Totul, dura mai puțin de un minut.

— Kaiser dădu repede foile, grăbindu-se să închidă dosarul. Mai citi:

„...noiembrie 1942. Am luat material dintr-un cadavru absolut proaspăt al unui evreu de 18 ani, complet epuizat, pe care, înainte, l-am fotografiat."

— Asta a fost toată cheia descoperirilor mele cu privire la evoluția atrofierii brune a ficatului.

— Scrii în nenumărate locuri că ai luat „material" din cadavre. Il preparai imediat?

— Era o condițiune primordială. Se punea în primul rînd problema în ce măsură culoarea brună a atrofierii ficatului era provocată de schimbările pricinuite de moarte. Am cercetat ambele variante. Uneori îmi alegeam bolnavii care mă interesau, îi consultam, îi trimiteam la „infuzie" și imediat după aceea, un deținut doctor îi deschidea și le extrăgea ficatul, fierea și splina. Le conservam pe loc și le trimiteam mai departe, la laboratorul de analize... La proces mi s-au adus acuzații sforăitoare în legătură cu experimentările pe cobai umani. Ridicul! Cu sau fără intervenția noastră „musulmanii" sfîrșeau tot în camera de gazare. In fond, ceea ce le făceam nu era decît aplicarea euthanasiei pentru a-i scuti de celelalte chinuri. In schimb, nu le ceream decît să dea o ultimă mînă de ajutor științei. E clar, dar nimeni nu ne-a acordat pentru asta circumstanțe atenuante; experimentele noastre au oferit în multe maladii adevărate revelații... In fond, acuzațiile nu ne trebuiau aduse nouă, ci celor care au făcut din deținuți niște „musulmani"...

Pe Ernst Kaiser vinul roșu, masa bogată, l-au dispus mai optimist:

— Bine că totuși eroarea judiciară s-a reparat cît de cît, acum, chiar dacă mulți din noi au pierdut cîțiva ani... Il știi pe Martin Hellinger, a terminat stomatologia în aceeași facultate cu noi, prin 1932? Era specialist în extragerea dinților de aur ai deținuților și se lăuda că i-au trecut prin mîini atîta aur cît nu cîntăreau toate comorile lui Montezuma. Il mai ții minte?

— Dacă-mi spui de Montezuma, mi-l amintesc, cum să nu! Era înalt, blond, avea o soție pentru care, la dans, stăteau cu toții la rînd...

— A isprăvit și el dar cel puțin, i-a căzut în mînă o picătură din comorile lui Montezuma. Are o pensie specială de numai 10.000 mărci... Dar pe Heinrich Plaza de la Buchenwald care se lăuda atîta cu experiențele lui asupra răcirii corpului omenesc pînă la fenomenala temperatură de nouăsprezece grade?

— Cum să-l fi uitat tocmai eu? Era un pezevenghi neîntrecut. Și îi plăcea viața... Cu ăla să fi făcut un mic chef și să-l lași pe el să-ți aleagă vinurile... Apoi, beat, sau aproape că nu se îmbăta niciodată, să-ți recite „Regele pădurilor" de Goethe!... Adevărată orgie spirituală... Dar comunicarea lui la Academie! Mai ții minte ce succes? Deși, babalîcii aceia nu credeau că rezultatele lui sînt reale și că temperatura corpului omenesc poate fi coborîtă atît de jos, fără a se produce moartea... Era însă amuzant cum chicoteau toți cînd l-au auzit în ce fel aplica căldura animală pacienților, pentru a-i readuce în simțiri! Ai fost la vreo experiență de-a lui?

— Nu, dar le știu din auzite.

— Alegea cîțiva deținuți și îi vîra goi în cade speciale prin care treceau curenți de apă din ce în ce mai reci. Scădea treptat temperatura apei pînă ce corpurile se făceau ca sticla verde-vineție, și căpătau chiar o oarecare transparență. Cei mai mulți nu rezistau, mai ales că tot hazul cercetărilor lui era să stabilească gradul de rezistență a organismului la schimbările brusce de temperatură. Și cînd îi scotea de la ghiață și îi băga în cadele fierbinți, dădeau ortul popii. Era însă un tablou demn de cea mai grotescă imaginație, să vezi cum le aplica tratamentul de încălzire prin căldură animală. I se aduceau cîteva deținute prostituate, le dezbrăca, le culca pe divan și vîra între ele pacientul înghețat, care, revenindu-și după chinurile din apă și văzînd cum îl cocoloșesc femeile, se convingea că e de mult mort și că a ajuns în rai...

— A scăpat cu bine și a știut grozav să se aranjeze. I s-au dat despăgubiri 4000 mărci și un ajutor de 25.000 pentru refacere... Dar pe Ellenbek tot de la Buchenwald, cel cu stabilirea dozei mortale la gazare?

— Ești grozav! Cum de le știi situația la atîția?

— M-am interesat!... De-aia mă aflu acum și la tine... Adică, la tine m-a adus cu atît mai mult și vechea noastră prietenie... A fost reabilitat, și el practică medicina la Düseldorf... Și, trebuie să-i găsesc pe toți, să stau cu ei de vorbă, să văd ce planuri au... Dacă n-au uitat că trebuie să rămînă pînă la capăt niște combatanți... E nevoie de asta... Adică va fi, fără îndoială. De tine mi-a plăcut din primul moment. Chestia cu „numai bărbații veritabili fac istoria", mi te-a definit complet. Experiența mea e mai puțin concretă decît chestia cu temperatura joasă. In schimb, e numai calitate pură... Vreau să văd care sînt oscilațiile rezistenței și voinței alor noștri la temperatura de azi a vieții... Și care e punctul critic în examenul pentru oamenii noștri. Tu, bineînțeles, l-ai trecut cu succes.

Tîrziu, după miezul nopții, înainte de a stinge lampa de noapte de la căpătîiul patului, doctorul Herman Korner își notă în caietul din sertarul noptierii:

„16 iulie 1959. — Zi anostă, nici un caz interesant. Seara am primit vizita doctorului E.K. din München care, în ciuda tuturor încercărilor, a rămas un veritabil bărbat. Cîteva ceasuri de amintiri. La masă, crabi japonezi după rețeta lui René și vin roșu de Burgundia, la discreție. Ușoară indigestie, masa a decurs într-o atmosferă întrucîtva nostalgică."

Se întinse pe pat cu un geamăt de satisfacție. Afară ploua văratec, în rafale scurte, repezi. Apa bătea în jaluzelele și în tabla acoperișului umplînd noaptea de zgomote. Era cald, aproape zăpușeală, aerul înțepenise parcă ținut în loc de ploae. Doctorul ascultă bătaia ploii și răpăitul ei pe tabla casei i se părea cunoscut, ca ceva pe care nu îl știa de acasă, ci îi rămăsese în urechi mai de mult, de undeva de pe alte meleaguri. I se părea că ploaia îi bate chiar deasupra capului și în față, izbind pieziș în metalul care vibra ca pielea unei tobe. Avea impresia că îi lipsește aerul, îi era cald, simțea bătăile inimii in gît, ceva îi strîngea creierul mic provocîndu-i amețeală. Ațipi. O clipă mai tîrziu, subconștientul îi aminti că răpăitul semăna grozav cu zgomotul pe care ploaia îl făcea bătînd în capota mașinii, în noaptea aceea de septembrie 1942, cînd la fel mîncase crabi japonezi, dar pregătiți de René, și fusese urgent chemat la selecționare pe rampa de descărcare din Birkenau. Se sperie. Incearcă să se ridice pentru a închide fereastra, dar alături de pat dădu cu ochii de Hans, șoferul lui de la Auschwitz care îl salută:

— Heil Hitler!

— Ssst!... strigă doctorul sărind ca ars și punîndu-i palma pe gură — Taci idiotule! Doar ai fost martor, s-au petrecut atîtea! Salutul nostru e azi „Heil Deutschland!" Ce vrei?

— Am venit după dvs. Sînteți chemat urgent de comandant, la Birkenau.

— Un nou transport?

— Cred că da... Nu știu... Vin direct de la garaj.

Doctorul se duse spre cuier își luă mantaua de ploaie, chipiul și cravașa. Cînd trecu pe lîngă ușa sufrageriei îl văzu pe René la fel de lucios și voluminos, ca altădată, aducînd un castron mare, aburind, și punîndu-l pe masa în jurul căruia cîțiva ofițeri mîncau și beau, într-o stranie tăcere. Herman Korner strigă:

— Hei, jivină franțuzească... Doi crabi pui deoparte pentru mine!... Mă întorc îndată.

Era beat și obosit de mîncare. Abia se putea ține pe picioare. Ploaia de afară îl mai învioră, dar răpăitul ei anost în capota mașinii îi provoca o somnolență de neînvins. Trecură podul peste liniile care duceau în gară la Auschwitz și de pe el, doctorul zări în fundul întunecat, pălălaia roșiatică țîșnind prin ploaia opacă, din coșurile crematoriilor. O luară spre stînga și cînd se apropiară de poarta principală a lagărului — un fel de foișor înalt, cu două aripi laterale, din zid vopsit în culorile vărgate ale camuflajului, cu-un tunel în mijloc, chiar sub foișor, pe unde puteau trece trenurile și mașinile, Hans, șoferul, semnaliză cu farurile după parola cunoscută și imediat porțile metalice se dădură în lături. Doctorul era toropit. Abia distingea pe stînga și pe dreapta drumului șirurile duble de sîrmă ghimpată întinsă pe stîlpi de beton cenușiu, plini de ceștile albe ale izolatorilor electrici. In spatele lor, de ambele părți, se aliniau ca niște mușuroaie negre, cufundate în mocirlă sau băltoace de apă, sutele de barăci pentru deținuți. In fund, pe dreapta, la rampa puternic luminată de zeci de reflectoare, era tras trenul proaspăt sosit. Mirosea a carne arsă, ploaia parcă toca fumul crematoriilor ținîndu-l pe loc și făcînd astfel aerul aproape irespirabil. Pe rampă domnea vacarmul obișnuit, se auzeau strigăte disperate, copii plîngînd, gemete, totul estompat însă de zgomotul ploii, de strigătele guturale, puternice ale paznicilor și de lătratul cîinilor lupi, ținuți în curele de șirurile de sesiști atît de apropiați unul de altul încît se formau de o parte și de alta convoiului un culoar viu de mantăi de ploaie care, sub lumina reflectoarelor sclipeau metalic.

Hans frînă lîngă capătul dinspre locomotivă al convoiului. Arestații, uzi pînă la piele, cu o expresie comună de spaimă și nesiguranță întipărită pe toate fețele, stăteau înșiruiți unul în spatele celuilalt, strigîndu-se, căutîndu-se din priviri, potolind copii ori rotindu-și ochii cu disperare pentru a vedea unde le nimeriseră bagajele aduse.

Hans întrebă:

— Herr Obersturmfuehrer, coborîți?

Doctorul gemu. Ii venea greață, mirosul de carne arsă, damful de vin și gustul dulceag al crabilor, îi contorsiona stomacul.

— Ești nebun? Pe asemenea vreme? Mergi înainte cît poți de încet, pe lîngă ei. O scotem într-un fel la capăt.

Herman Korner își scoase puțin capul pe fereastra deschisă a mașinei și începu să împartă arătînd cu cravașa. Un subofițer SS-ist, urcat pe scară, îi repetă cuvintele și veghea ca împărțirea să se facă corect.

— Rechts... rechts... rechts... links... rechts... rechts... links... rechts... rechts *).

La dreapta erau trimiși bătrînii, femeile cu copii în brațe, copii sub 15 ani, toți cei care i se păreau doctorului slabi, incapabili de muncă.

— Rechts... rechts... moarte... moarte... viață... moarte... moarte... moarte...

Hans tresări.

— Herr Obersturmfuehrer! Ce faceți? Inainte spuneați altfel: dreapta, stînga, dece acum ziceți așa?

— Taci! E mai clar: moarte... moarte... moarte... viață... moarte...

Trecu o vreme fără ca doctorul să mai scoată vreun cuvînt. Cel de pe scara mașinii împingea arestații unul după altul spre dreapta.

— Hei! Herr Opersturmfuehrer! Treziți-vă! Ați ațipit! ...Nu știți, ați mai dormit odată așa, prin 1942 și pe urmă v-a părut rău?

— Ce?... Ce spui Hans?

— Dormeați... Și au trecut deja cîteva zeci numai la dreapta!

— Foarte rău. Dar tu mă înțelegi, nu? Ploaia asta, duhoarea, apoi să fii luat așa, de la jumătatea mesei și adus aici, în inima infernului... Tu mă înțelegi Hans, nu? Moarte... moarte... viață... moarte... viață... moarte... moarte... Hans! Oprește!... Oprește!...

Dr. Herman Korner scoase și mai mult capul în afară. Privea cu spaimă un deținut care îi semăna leit, doar că nu era îmbrăcat în haine ofițerești. Ud pînă la piele, îl țintuia cu o privire ironică de sub borurile unei pălării în care doctorul recunoștea ultima sa pălărie dinainte de război.

— Cum te cheamă?

— Herman Korner!

— Ce cauți aici?

— Aștept... Acțiunea specială... M-au luat direct de la masă, aveam crabi japonezi și vin roșu...

— La stînga! Viață! Poruncește Hans!... Moarte... moarte... moarte... viață... moarte... moarte... Stai! Hans! Oprește!

— Ce e? Ce s-a întîmplat Herr Obersturmfuehrerului?

— Privește! Uite, aceeași pălărie, același costum... și privirea asta... Sînt eu, acum șaptesprezece ani, uită-te bine, Hans... Cum te cheamă?

— Herman Korner!

— Ești nebun! Iți bați joc de mine? La dreapta! Haidem Hans... moarte... moarte... moarte...

Se apropiară de sfîrșitul convoiului. Ploaia răpăia la fel de monoton în capota și în geamurile mașinei, iar în urma ei, cu răcnete și lovituri, se desfăceau șiruri de oameni, unul mai gros, mai compact, lung de se pierdea în întuneric, era împins spre pădurea din dreapta, altul, mai firav, reclamînd fără încetare ceva lăsat dincolo, se îndrepta spre lagăr. După ultimul om pe care îl trimise spre dreapta, Herman Korner începu să strige îngrozit:

— Hans! Ce-am făcut? L-am văzut bine, vorbesc de cel pentru care am oprit ultima dată... Eram eu... Dar nu mi-a venit să cred. L-am trimis acolo... în pădure...

— Ce facem?

— Reluăm selecționarea... Trebuie să-l găsesc.

— Imposibil, au fost porniți... Uitați-vă înapoi.

— Repede la Hoess. Să oprească acțiunea!

Pe comandant l-au găsit tocmai în capătul celălalt al rampei. Herman Korner îi ceru să reia selecționarea.

— Imposibil, meine Herr! De ce ții atît de mult?

— Am impresia că am scăpat cîțiva buni de muncă.

— Acum n-are aface! Am cerut să se grăbească acțiunea.

— Vă implor, am motive temeinice!

— Care?

— Eram între ei... Nu înțeleg cum, dar sînt între cei din pădure...

— Ai halucinații, doctore. Bei cam mult și asta, unei imaginații prea ardente îi dă halucinații.

— Vă rog, faceți-o pentru mine!

— Ți-am spus. E imposibil... Nu permit, Obersturmfuehrer, Korner, ai înțeles?

Atunci doctorul începu să strige:

— Tu nu mai poți să interzici! Nu mai poți să zici imposibil, nimic nu mai depinde de tine!

— Și mă rog, de ce?

— Ai fost spînzurat în 1947 chiar pe teritoriul Auschwitzului! Știu precis! Ești doar o fantomă.

Hoess începu să rîdă cu hohote. Rîsul lui creștea, devenea asurzitor, acoperind toate zgomotele. Herman Korner fugi în urma convoiului care se pierdea în pădure. Trecu în goana pe lîngă șirurile de oameni, căutînd chipul cunoscut. O bună parte din ei ajunseseră la locul știut, intraseră în barăcile de dezbrăcare ascultînd ca paralizați ordinele SS-iștilor. Li se spunea să nu uite unde și-au pus lucrurile pentru a le găsi mai ușor cînd vor ieși din baie. Li se dădeau bucățele mici de săpun și cîte un prosop de pînză subțire. SS-iștii și deținuții din echipa specială care făceau toată treaba murdară din acțiune, îi linișteau pe condamnați, făceau glume, rîdeau. Korner se amestecă între ei, căutînd cu înfrigurare. Cînd ușa grea, masivă, cu inscripția „spre baie" se deschise, i se păru că între cei goi, împinși înăuntru, îl zărește pe cel căutat. Se strecură printre trupurile goale. Era o încăpere largă, cu pereți de beton, fără ferestre. De tavan erau prinse cîteva șiruri de dușuri. In fund se afla o ușe la fel ca prima, încuiată pe dinafară, pe care scria: „sala de dezinfecție". Herman Korner știa că nu are timp prea mult, că imediat ușa grea pe care intrase avea să fie ferecată, dar nu putea renunța, căuta, se zvîrcolea pentru a-și face loc în îngrămădeala de trupuri care se vînjoleau cuprinse de panică, striga... Era leoarcă de nădușeală, își pierduse chipiul, respirația îi era șuierătoare, strangulată. In clipa cînd i se păru că-l vede pe cel căutat, auzi ușa grea trîntindu-se cu putere, apoi zăvoarele din afară, închizîndu-se. Sări înebunit și călcînd peste sutele de oameni, se repezi spre ușă strigînd:

— Opriți!... Opriți!... Un om înăuntru... Un om.. M-ați uitat aici bestiilor! Sînt Obersturmfuehrer Herman Korner! Opriți!

Era prea tîrziu. Cu tot vacarmul din sala întunecată auzi granulele care degajau gaz „cyklon" căzînd ca o ploaie grea prin orificiile speciale din tavan.

Făcu o ultimă sforțare, lovi cu toată puterea în ușa spre care zvîrcolindu-se se îngrămădeau un morman de corpuri goale, și abia mai avu putere să strige:

— Opriți! Un om înăuntru!... Un om înăuntru!...

Simți că se lovește cu capul de perete și gemu ca o vită înjunghiată.

— Opriți! un om înăuntru!

Se sufoca, simțea o durere cumplită în ceafă, sîngele îl podidi pe nas și pe gură. Căzu strivit de furnicarul de trupuri goale, amestecîndu-și răcnetul cu strigătele de ajutor ale victimelor.

— Un om înăuntru!...

— Herman, dragule! Trezește-te!... Herman... băiatule, ce e? Ce ți s-a întîmplat?

Deschise ochii înțepenit de spaimă. Lampa de pe noptieră ardea, la căpătîiul doctorului veghea Anna, soția lui, îmbrăcată numai în cămașă de noapte.

— Ce e, băiatule?... De ce strigai așa? Iar ți-ai amintit de lucrurile acelea groaznice... Și iar ai avut un coșmar... Liniștește-te, băiatule! Sîntem aici, la noi, și nu-i nimic rău... Hai, băiatul meu, uite, uite, e liniște... Dormi.

Ploaia răpăia anost în jaluzele și în acoperișul de tablă.

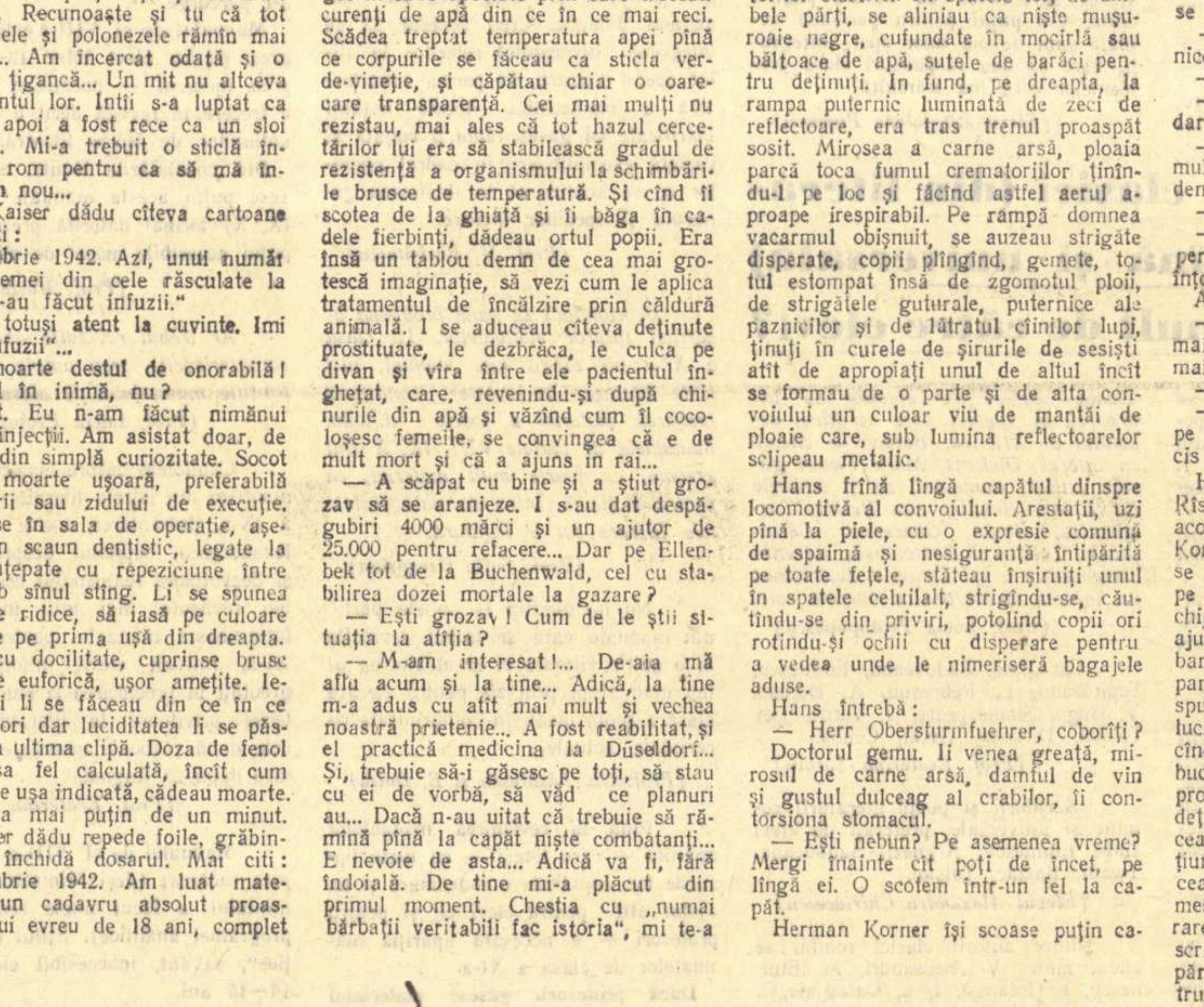

Desen de LUCIAN POPA

*) rechts = dreapta; links = stînga.

Copiii de pe Argeş

Amintiri de altădată

de ION BANUŢA

Prin Pădurea Bradului
trece mama Radului
(cîntec popular)

1.

E primăvară dulce —
şi rîu-şi suie apa,
şi satu-l părăsiră :
ţăranul, plugul, sapa

Pe ţarini umezite,
de lacrimi şi zăpadă
robesc atîţia oameni
momiţi de-a roadei nadă.

Poieni, de lîngă Argeş, —
cuprinse de mirare —
aflară peste noapte
că s-au umplut de floare.

Iar florile, din joacă,
ori dintr-o tulburare,
un cînt amar şi dulce
au fost trimis spre soare.

— „O! Bunule părinte!
Cînd tu alergi prin slavă,
noi înflorim în pace,
în codru şi dumbravă!"

Mai repezi, ghioceii, —
de sub zăpada rară —
cu zîmbetul pe buze
se năpustiră-afară,

Cu rochii de albastru,
din cerul străveziu,
gătite, viorele,
veniră mai tîrziu —

Cu flori, — din mii de neamuri —
în borangic, mătasă,
cusură o dumbravă
pestriţă şi frumoasă.

„O! Slavă ţie Soare
şi bunului pămînt
şi leagănului moale
din fire lungi de vînt!

E-atîta fericire
la margine de ape;
Doar o tristeţe vine
în inimi să ne sape

şi roua, în arginturi, —
de cum s-arată zorii —
ne umple de mireasmă
şi lacrimi obrăjorii,

că nu se află nimeni
să ne-nţeleagă viaţa...
De-ar fi copii zburdalnici
să ne sărute faţa!

Şi blînd, pe întrecute, —
de li-i vreo floare dragă —
cu dor şi bărbăţie
frumos să o culeagă!"

2.

Un ciripit s-aude
de parc-ar fi copii.

De dor şi de mirare
o viorea zîmbi.

De-atîtea flori şi soare
îmi pare că te-mbeţi
mai mult decît de vinul
bătrîn, de două vieţi.

Pe Argeş s-arătară
în simplul, vechiul port —
copii, după mioare,
în lungi cămăşi de tort.

Poiana, ţărănuşii,
au prins deodată glas.
Rîdea natura toată
în fragedul obraz.

Doar unul, cu sfială,
cu ochii mari, căprui,
s-apropie, — ca-n şoaptă —
cu numai gîndul lui:

— „Sînteţi frumoase toate!
Nici pic de bălărie".
...Cum îşi dorea băiatul
O floare-n pălărie!

Şi toate se umplură
de doruri de mireasă.
— „O! de-aş fi eu aceea
de el să fiu aleasă!"

Stăteau copiii ţării
cuprinşi de-nfiorare —
Ar rupe flori, din vale, —
Dar, să le rupi, te doare!

Subţire vioreaua,
de mijloc de-ai s-o frîngi,
de jalea ei cea multă
nu-ţi vine-adînc să plîngi?

Ori ghioceii gureşi...
Desprinde-i de pămînt
şi le-ai răpit pe dată
tot leagănul de vînt,

Şi ei, ca şi copiii, —
sub blînda serii boare —
se duc, cînd noaptea vine,
pe lună, la culcare!

3.

Pe cînd vorbeau copiii, -
cu vorbă de dulceaţă —
peste seninul bolţii
se răsfiră o ceaţă.

Urlînd, o arătare
mai neagră decît iadul,
cărînd cu ea coconii
trecu, vrăjmaşă, vadul.

Zăludă, moşiereasa —
prin aerul cel moale —
dă buzna ca o streche
în aurite ţoale.

O undă de tristeţe
pătrunse în poiană, —
şi apa se-nfioară,
ca grînele, de mană.

—„Ce văd aici, o! doamne?
Obiele şi ţărani.
Călcarăţi pe moşie,
Voi, ciurdă de plăvani?!

Coconii, prin dumbravă,
zburdau fără necaz,
călcînd atîta floare
în urlete şi haz.

Se îndoiau din trupuri,
plăpînzii brebenei,
şi de tăcuta jale
plîngeau copii şi stei.

Frumoasele vioare,
privindu-se uşor,
mai îngînau, mirate,
zdrobite de botfor!

Copiii, ca de piatră,
priveau înmărmuriţi.
— „Aşa sînt domnişorii
de răi şi de cumpliţi?"

Şi ei se îmbătară
de ura vîrstei lor,
căci din părinţi luară,
fiorul arzător.

Mînia lor de veacuri
cu răsăriri de foc
le-a prins făptura toată
în strămoşescul joc.

Il începură aprig
cu pumnii încleştaţi
sfîrşind cu vechi supuneri
şi devenind bărbaţi.

In lupta din Dumbrava
cădeau coconii-n brînci.
Erau copiii ţării
de cremene, de stînci...

Văzîndu-i moşiereasa,
cum în putere scad,
cum ar putea să moară
al jugului răsad,
se năpusti-n dumbravă,
cu ghemu-ntreg de slugi,
îngrămădind blesteme,
şi pe la ceruri rugi.

4.

Haiducul Radu Anghel
pe Argeş, pe Muscel,
cătînd poteci umbroase,
şi vîntul cătinel,
lăsase-n vale satul,
vătaful, greul jug...
O flacără e Radu,
Şi pe-al mîniei rug,
haiduc, stăpîn pe codru,
pe drumuri şi răscruci —
îşi potolea toţi plumbii
în capete şi buci —
Boierii, în conace,
în sfintele lor rugi
cădeau cu ochi de spaimă
vicleni şi clăpăugi...

Şi Radu sta, pe Argeş, —
fără de vrăji, descînt —
în umbra credincioasă
cu straiele de vînt.

Urca în Radu ura, —
ca seva în stejari —
Mînia lui cumplită
cu ramurile mari,
se-nvolbura sub ceruri
trecînd ca vălătucul.

...Poporul în mînie
într-aripa haiducul...

Din codru iese Radu,
cu piept de foc şi fier,
cu pasul cît poiana,
cu chică pîn-la cer,
cu ochii vii, de vultur, —
din mari singurătăţi —
legînd Carpaţi şi Mare,
călcînd pe strîmbătăţi.

Poiana se-nfioară
şi apa rîde-n val
şi freamătă-n zăbale
neasemuitu-i cal.

Ca iepurii cei repezi
se răspîndiră-n gol,
coconii şi cocoana
şi slugile în stol.

Dumbrava fermecată
Şi dulcii ei copii,
se-ncoronau cu soare,
şi sălcii argintii.

Iar florile zdrobite
de ciurda vînturată,
frumos le ridicară
un prichindel, o fată.
Şi Radu se avîntă
în codrul des şi drag
şi urma i se pierde
şi drumul lui pribeag.

Dar florile şi apa
şi vîntul în răspăr,
copiii de pe Argeş, —
setoşi de adevăr —
un cîntec despre Radul
nălţară pe-acel loc
unde-au văzut haiducul
şi ochii lui de foc!

5.

— „O! haiduc de codru,
strajă la răscruci!...
Ia-ne în pădure,
să ne faci haiduci!

Să ne dai pistoale,
galbeni dosădaci
şi să-i dăm ca tine
la cei goi, săraci.

Florile din ţară,
după cum le place, —
după firea noastră,
să trăiască-n pace!"

6.

Unde-i Radu Anghel
ce căta boierul
să-şi descarce ura
şi să-şi spele fierul?

S-a pierdut în lume
doborît de flinte.
Alţi viteji, din fabrici,
au purces nainte.

La creşă, bunicii,
îşi petrec nepoţii
şi le spun povestea...
O aud cu toţii.
Şi copiii — ascultă
şi nu vor să creadă
că, în grădiniţă,
au putut să şadă,
alţii, decît ei....

Ah! Ce prichindei!

Desene de TIA PELTZ

ODIHNĂ

Dănilă Lencioiu era unul dintre oamenii, destui de mulţi, care toată ziua au ce face.

Intr-o duminică din toamna aceasta, stăteam pe zona şoselei şi aşteptam un cunoscut. Stăteam şi zobeam între degete boabele negre de bozie, cînd nea Dănilă — el mi-e vecin — ieşi pe podişca a mică şi mă chemă să viu pe la el că are să-mi spuie ceva. Invitarea m-a cam mirat, că-l ştiam eu că şi duminicile, cît sînt ele de zile nelucrătoare, el se lua după una — după alta şi nu avea clipă de repaus. Aşa că m-am dus. Omul îşi aruncă un braţ peste umerii mei, intrarăm în curte, trecurăm de un zarzăr bătrîn care, cine ştie de ce, înflorea a doua oară în fiecare toamnă şi ajunserăm în faţa casei noi, nefăţuită încă. Aici omul îşi sumese braţul de după umerii mei, îmi spuse să-l aştept şi intră înăuntru. Casa asta o ridicase nea Dănilă cu cîţiva ani în urmă. El zicea c-a făcut-o pentru băiat: dar băiatul, Mitică, era contabil la bancă, la oraş, se însurase acolo şi nu era nădejde c-o să se mai întoarcă în sat. Oamenii spuneau c-o înălţase mai mult ca să se afle în treabă, — îşi împlinise gospodăria şi fiindcă nu-l lăsa inima să stea locului, se apucase de casa asta. Acum era încă nelocuită şi omul ţinea într-o odaie o grămadă de fasole nebătută, o putină cu varză şi un butoiaş cu ţuică; în alta erau îngrămădiţi nişte dovleci şi două putinele cu murături, iar într-alta, mai deletuită, ţinea un patefon la care, de sărbători, îşi chema vecinii.

După un timp, omul ieşi din casa nouă cu un scăunaş cu picioare scurte subsuoară, un cenac mare de pămînt, cu nuci şi mere în mîna stîngă şi cu o sticlă cu ţuică în dreapta. Nu-mi zise nimic şi-mi făcu semn să mă iau după el. Ne-am oprit în spatele unei copiţi de lucernă. Vecinu-meu puse sticla pe iarbă, înfipse picioruşele scăunelului în pămînt, puse pe el sticla şi cenacul şi ne aşezarăm jos cu spinările înfundate în copiţă. Scurserăm cîteva ceşti şi el începu să-mi vorbească, la întîmplare, de timp, de strînsura din toamna asta... Vorba nu se lega. Imi dam seama după toate ocolişurile astea că omul are ceva pe suflet dar nu se îndură să-l spuie. Mai aruncarăm cîteva păreri anapoda, după care nea Dănilă îşi cutremură umerii, ca ţinut de friguri şi începu poticnit

— Uite ce. O să-ţi spui eu acu' dumitale nişte lucruri care, sînt precis, o să te mire. Dumneata eşti persoană cu carte — după ce mă asculţi o bucată, poţi să te ridici şi să-mi zici: — mă, nea Dănilă, sau nea Dane, cum îţi vine mai bine, ai dat în mintea copiilor. Şi te ridici şi pleci. Nu e supărare. Dacă nu te miră, m-asculţi pînă la urmă. Mai ia o ceaşcă. Mai trecu o pauză, după care omul, tot zmucit:

— Buun! Dumneata îi fi ştiind că eu toată ziua, cît e de mare, n-aveam astîmpăr, eram ocupat. Nu aşa, nu e bine, s-o luăm altfel. Ştii că eu am intrat în gospodărie în urma ălorlalţi. Carevasăzică eu n-aveam hodină, eram ocupat. Şi cu cuvîntul ăsta ocupat... L-am auzit iţtiiaş dată de la bietu' tata. El seara, după ce mîntuia treburile se aşeza la masă şi începea să citească jurnalul. Un jurnal de pe vremuri. Atunci nu ţi l-ar fi putut clinti nimeni. Cînd venea mama şi-i spunea că aşa şi aşa, mai trebuia făcut cutare, îi arunca peste umeri că e ocupat. Eu stăteam sub ţoale, în pat, jumătate adormit şi mă uitam la tata cum citea jurnalul şi ţinea picioarele proptite pe o stinghie de sub masă. Credeam atunci, că ocupat înseamnă cînd stai cu picioarele pe stinghie. Minte de copil, ce vrei!

Cum îţi spusei, eu am stat în particular pînă spre urmă. Am făcut cinci ani de armată şi război, cinci de şcoală, sînt sătul de program. Nu intru să ştiu de bine că..., — le spuneam ălora care-mi băteau la poartă cu lămurirea. Şi stam aşa. Da' ce, aveam linişte? Draci chiori! Aştia, intraţii, care cum mă vedea, că „mă Dănilă-n sus, mă Dănilă-n jos, uite cum e-n colectiv, uite cum era în particular. Fă doar o comparaţie". Bine... Am intrat. E! Acu' vorba vorbii. In gospodărie sînt băgat în brigada lui Petrică Bibilea. Stai că iar n-am luat-o bine. Să fie al dracului, cînd te-apuci de poveşti, întîmplările vin parcă din două părţi. Aşa... Dumneata ştii că Spirică al lui Chică Neguţ, tractoristul, şi-a pus la tractor un fluierici luat de la vreo fabrică şi sună din ceas în ceas să auză lumea. Cînd l-am auzit întîi taman terminasem de cosit nişte trifoi şi m-apucaseră dracii. Credeam că sună trenul sau vreo fabrică de la oraş şi la noi de cîte ori s-aud astea fluierînd, în noaptea sau în ziua de vine, plouă.

— Da' mai ia. Ia şi nuci sau mere. Mai răsturnarăm o ceaşcă, apoi omul potrivi între măsele o nucă, îşi dădu un pumn sub falcă şi strînse zoburile în palmă.

— Va să zică sînt dat la Petrică Bililea. Asta, altfel băiat bun, priceput, a făcut şi o şcoală la Rîmnic. Ei, da ce-l învaţă pe el necuratu-ntr-o zi... că după fiecare două fluierături ale lui Spirică să luăm cîte o recreaţie de cîteva minute. Că aşa, dacă ne hodinim, o să avem spor mai mare. Ailalţi din echipă Odrişcă, Ţuculete, al lui Apostu, Aristotel Vîrşan, au dat-o p-a lui Bililea — că gata, să facem recreaţie pe la mijlocul conacului. Mie atît mi-a trebuit. Iţi spusei dumitale: eu ca omul cu nevoi, toată ziua nu ştiam ce e răgazul, mă luam după una, după alta. Cum să stai cînd sînt atîtea de făcut? Şi ce mă oftica pe mine — programul. Buun! Va să zică mă duc la Bililea: „mă neică mie-mi dai o postată; vii cu mine şi-mi arăţi: nea Dănilă, d-aici pîn-aici e postata dumitale. Ţi-o sapi, sau faci ce e de făcut şi-ţi vezi de casă. Ţi-ai isprăvit norma." Aşa a şi mers o vreme. Imi lucram postaţa şi mă duceam să muncesc p-împrejurul casei. Asta pînă-ntr-o zi, acu' e anul. Eram la nişte scos de cartofi. Eu, cu postaţa mea. Nu ştiu cum îmi intră mie, atunci, nişte gloduri în bocanci. Cînd fluieră Spirică şi toţi ieşiră în recreaţie, mă dau şi eu la o parte, şi mă descalţ să-mi scutur glodurile. Le scuturai şi dup-aia ce-mi zic: ia să mă las şi eu o serie de timp în recreaţie. Şi mă-ntind pe spate. E, acu-e-acu! Mai ia, hai noroc! Cum stam aşa într-o rînă, îmi dau ocol cu ochii, mai uit la mîini, la picioare, la umeri şi mă gîndesc că, uite, ăsta sînt eu. Cum m-o fi pocnit gîndurile ăstea, c-am simţit că nu le mai încape capul şi că mi se desfac tîmplele din încheieturi. Pe urmă, mai tîrziu, tot într-o recreaţie, m-am împezit eu: vezi, cînd te hodineşti, după muncă îţi bat vinele capului şi creierul e aţîţat şi-ţi vin o sumă de gînduri de te cruceşti. Şi tot ce vezi parcă te-nţeapă la ochi. Peste un ceas cînd fluieră iar Spirică, îmi lăsai şi eu postaţa şi mă lungesc mai la o parte. Imi dau iar ocol cu ochii şi-mi zic că — uite ăsta sînt eu. Gîndirea asta nu m-a mai ameţit ca înainte, dar tot am avut o tresăltare ca şi cînd aş fi cunoscut atunci pe cineva cu care mersesem alăturea o căruţă de ani şi nu-l cunoşteam, nu schimbasem o vorbă cu el. Şi atunci, auzi dumneata, ca să ai probă de ce ţi se năzare cînd n-ai ce face... Am început să-mi închipui întemeierea mea.

— Da' ia d-acilea... Iţi spusei, dacă te-ai săturat de smintelile mele, du-te la horă. Il auzi pe Vergilă cum ţipă cu clarineta. Ridicai ceaşca şi omul urmă:

— Stam lungit pe spate şi mă gîndeam la întemeierea mea. Aşa mi-a venit, întemeierea, ca la primară — întemeierea Munteniei.

D-acolo-ncoace n-am mai luat postaţă şi ieşeam în recreaţie la rînd cu toţi. Da' stam răzleţit d-ăilalţi, că şi la primară mă răzleţeam la fel. Ce-mi plăcea mie în recreaţiile astea, era că după ce lăsai unealta din mînă, îţi fierbea capul de gînduri şi toate clocoteau în tine. Pe orice-ţi cădea ochii, ţi se năzărea că parcă atunci îl vezi întîiaş dată şi te minunai.

Odată stam stîrcit jos şi mă uitam la cer. Era un cer turcheaz şi înălţat cum e toamna cînd e senin. Eu nu ştiu ce mîndreaţă o fi avut turcheazul ăsta al cerului atunci, că am simţit aşa, că mă ia cineva şi mă ridică în sus şi mă subţiez ca o aţă. Cum e înainte de-a adormi. Mi s-au mişcat şi măruntaiele şi mi s-a tăiat suflarea. Atunci am înfipt palmele în pămînt şi am închis ochii. Am stat aşa pînă m-am liniştit. Pe urmă n-am mai deschis amîndoi ochii odată, am deschis doar unul. Să n-ameţesc iar! Asta îţi spusei, unde mi se înfierbîntaseră tîmplele de muncă.

Cît eram copil şi mă duceam cu vitele, boala mea să stau cu burta-n sus, să mă uit la cer şi să nu mă gîndesc la nimic. In recreaţii, acuma, mă uitam în sus, parcă acolo m-aş fi întîlnit cu mine, Dănilă ăl de atunci. Mă năvăleau o groază de întîmplări şi gînduri, parcă cineva ar fi scris pe cer viaţa mea şi eu o buchiseam. Şi nu ştiu cum dracu se făcea că-mi veneau în cap mai mult gînduri, d-altădată, d-ale mele, decît întîmplări. Uite — făcu omul, zobind o nucă printr-un pumn cîrmit sub falcă — mi-am adus aminte că în primară credeam că în podul şcolii e o zînă care se tot uită la mine toată ziua. Vezi-mneata, mie, cît eram de copil, tare-mi plăcea să citesc. Basmuri, legendele florilor, legendele păsărilor, ce se găsea. Să nu mă-ntrebi cît rachiu am vărsat la pisici cînd am citit o cărticică luată ca premiu, unde vorbea de o fată cocoşată, Viorica, de care rîdeau toţi copiii. Va să zică, mi se năzărise mie că în podul şcolii e o zînă mică, leat cu mine, şi toată ziulica nu mă lasă din ochi. E, mă crezi dumneata, că-n recreaţie nu mă băgam să joc cu ăilalţi perchelul sau călăraşii şi stam răzleţ şi mă gîndeam la vreo poezie sau lecţie, ca zîna — zînele doar ştiu ce e în capul tău, — să mă creadă mai breaz ca toţi. Şi în vacanţă cînd treceam prin dreptul şcolii, răream pasul şi mă gîndeam numai la lucruri unu-şi-unu, serioase, şi aveam în piept o dugoare, cînd mă gîndeam la zînă, cum e iarna cînd stai lipit cu spinarea de un cuptor încins. Minte de copil... Odată, în altă recreaţie mi-am adus aminte de altceva. Tot un gînd — că-ţi spusei, cînd mă vedeam copil mi se luminau ales gîndurile de atunci. Odată, să fi avut 13—14 ani... Uitai să-ţi spui că şi după ce isprăvisem şcoala nu mă dezlegasem de cărţi. Le împrumutam de la nevasta lui Modoleanu, inginerul de poduri. Ştii unde stă, la o părere de loc mai la deal de spital. Casa aia cu obloane tărcate. Ce dracu or fi pus ei obloane, că la noi nu prea se pomeneau hoţi.. Imi da cărţi şi eu iarna îi tăiam lemne sau îi căram apă şi vara, după ce se da drumul la izlaz, le luam vaca lor şi vedeam de ea la un loc cu ale mele. Da' să ne-ntoarcem. Să fi avut vreo 13—14 ani, era într-o sîmbătă, ţin minte ca azi. Ce-mi plăcea mie sîmbăta seara, vara, după ce curtea e măturată, curată pahar, şi toate se potolesc. Era ca şi cum curtea ar fi fost şi ea o odaie şi era aşa o tihnă de-mi venea să dorm în ţărînă. Stam într-o sîmbătă seara, d-asta, după ce măturasem curtea aşezat pe o buturugă, şi citeam o carte. După ce termin, ridic ochii şi văd cerul la apus înroşit, soarele căzuse după deal şi dincolo, la răsărit, cerul se întunecase şi luceau stelele. Şi atunci, mi-a venit şi mie să zic că soarele se culcă după deal şi trage peste el cuvertura nopţii pe care sînt însăilate ca nişte bumbi arămii, stelele.

Rîzi, vezi, nu eram eu precis c-o să zici că m-am copilărit... Hai că termin acuşi. Stam în recreaţie şi-mi tot veneau în minte puzderie de gînduri d-astea. Bine, nu doar gîndiri, şi întîmplări... Că tata de cîte ori vedea că mă uita dumnezeu minunîndu-mă de vreo nimicură, venea hoţeşte pe la spate şi-mi plesnea cîte una după ceafă. Zicea că să-mi viu odată în simţiri şi din Hăznău nu mă scotea. Hăznău, nu l-ai apucat, era nevelegul satului. Unul fonf şi surd, trăia doar din cerşit că la altceva nu se învrednicea. Avea dreptate tata, nici eu nu eram bun de nimic. Că ajunsesem la 16 ani şi încălecasem pe 17 şi nici să văz de vite nu vedeam ca lumea: îmi zbura gîndul la dracu şi vitele intrau la unul, la altul de plătea tata la ispaşe pînă i se luase. Nici orătănii nu tăiam că eram milos şi iarna cînd mă punea tata să fac o stivă de lemne crăpate, mă lovea o milă de vreun lemn care mi se părea mie mai altfel şi ziceam că de ce să-l pui pe el în vîrf să ardă mai întîi... Dărîmam atunci stiva şi-l puneam jos, să-i lungesc viaţa. Atît că asta n-a ţinut mult. Cînd am încălecat pe 17 ani, s-au petrecut nişte întîmplări ...

nat zdravăn şi m-au făcut alt om. In vara aia — vezi eu ţi le spui precis că m-am gîndit la ele înainte — îmi zice tata că să mă duc pînă-n gura podului să-i aduc un ham. Mă duc şi acolo — în gura podului, aruncasem eu toate cărţile — dau de-o carte: „Ceauşu haiducu, groaza fanarioţilor". Imi bag nasu-n ea şi cît o fi trecut nu ştiu, că-l auz pe tata cum ţipă după mine. Arunc cartea, mă uit după ham, nu-l văz, cobor şi-i spui că nu e acolo, o fi în altă parte. Lui îi sare ţandăra, zice c-o să-mi arate el mie să casc ochii bine, se suie în pod şi scoboară cu hamul. M-a bătut atunci pînă mi-a liniat spinarea cum liniezi hîrtia. Tot în anul ăla, după Sîntă-Măria-Mică, mă trimite la munte, la devălmăşitul oilor. La devălmăşit eu rămîi mai în coadă. Imi aleg oile după semnul făcut la ureche cu custura şi din zece dovedesc doar nouă. Ciobanii îmi zic că una a căzut după o creastă şi s-a făcut zob. Se-ntîmplă. Acasă cînd le spui ce, cum, tata înjură o vreme şi se domoleşte. Peste 3—4 zile îl văz că intră bîcos pe poartă. Mă cheamă în odaia bună şi fără o vorbă începe să-mi care. M-a deşelat atunci în bătaie pînă m-am făcut cum e creta şi am căzut grămadă pe duşumea. Pricina am ştiut-o mai tîrziu: el dovedise oaia noastră printre ale lui Bililea, nu ăsta de e brigadier, un unchi al lui. Cînd m-am desfăcut din leşin, mama mă bătea cu palma pe faţă şi-l certa p-ăl bătrîn. Lui tot nu-i trecuse bîcul, pufnea că mîine, poimîine ia drumul cimitirului şi pulberea s-alege din tot ce s-a canonit să strîngă, dacă începe pe mîna mea. E, parcă i-a fost gura aurită că-n toamna aia s-a suit într-un nuc să-l scuture şi-a căzut din vîrf. A murit cum mor paraşutiştii: i-a intrat os p-in os.

Omul se opri, bău o ceaşcă, absent, fără să mă-ndemne şi pe mine şi, după ce tăcu o bucată:

— Pe urmă, nu mai ştiu... A fost cum mi-ar fi scos cineva splina şi am pornit o goană fără opriri. Ţine minte că rămăsesem, vorba ăluia, stîlpul casei, trebuia s-o ţin pe mama şi Lixandru, frate-meu, mai mic cu patru ani ca mine. El e însurat acu la Domneşti. Pămînt n-aveam decît două pogoane. M-am făcut, îţi spusei, altul. Imi veneam în simţiri, vorba tatii. Am lăsat dracului cărţile şi cînd săpam sau eram la coasă şi mă mai zgîndărea vreo gîndire, dam mai înverşunat cu sapa sau cu coasa, după munca la care eram, pînă o speriam, gîndirea, şi mă lăsa să-mi văd de lucru. Cu vremea m-am învăţat aşa. N-aveam piculeţ de astîmpăr. Găseam eu ce să fac. I-am zidit casa asta nouă băiatului, măcar că el s-a instalat la oraş. Ba acu vreo cinci ani începusem să mă calicesc să cumpăr pămînt. Alergam ca un smintit şi adunam, parcă tot mi-era frică de ceva care o să vie să spulbere tot şi nu vream să mă afle nepreparat.

După ce muşcă de cîteva ori, rar, dintr-un măr, nea Dănilă continuă:

— Stam în recreaţie cu ochii la cer şi mă gîndeam la toate ce ţi le spusei. Da' află dumneata că nu-mi mai venea în minte nimic despre mine după ce am trecut de 17 ani. Adică îmi aduceam aminte că în anul cutare am lucrat la pătul. In alt an am şiţuit o magazie şi m-a înşelat un om din Sălătruc, de la care am luat şiţa, cu vreo 200 de bucăţi; că într-un an am desţelenit pogonul de la Bîrzetea; că într-o vară mi-a murit vaca umflată cu boroghină. E, da ce-oi fi gîndit eu în vremea aia, asta n-o ştiu, nu-mi venea niciun gînd de atunci. Parcă aş fi fost surd şi orb sau aş fi dormit somn fără vise. Nici o gîndire, nimic, măcar de sămînţă.

Cu timpul aşteptam fluierătura lui Spirică cum aştepţi o sărbătoare. La început mă hodineam după fluierătură doar atît cît lucram în gospodărie. Cînd munceam pe lîngă casă, eram tot ca înainte, fără tihnă. Pe urmă, a început să mă ia locul şi cînd eram acasă. Cum îl auzeam pe Spirică, gata, scoteam ţigara, mă aşezam jos, mă gîndeam la ce-mi venea şi puneam în cuvinte tot ca să pot să le spun şi altora. Şi nu că acu nu m-aş fi mai ocupat de treburi. Mă ocupam şi de-ale mele şi de-ale gospodăriei. Dar parcă le-am scos din mine şi le-am pus la o parte şi mă gîndesc şi mă uit la ele cum te uiţi la o masă sau la un scaun, liniştit. Cînd mă trezesc, nu mă năpustesc, cum mă năpusteam, ca un apucat după treburi. Stau pe dunga patului, îmi fumez ţigarea şi mă minunez de vreun vis sau de vreo gîndire. Pe urmă plec la muncă. Odată am pus în cuvinte că nu mă mai năpustesc după treburi că nici treburile şi amarurile nu se mai năpustesc la mine cum se repezeau. An, nu ştiu dacă ai cunoştinţă, a fost ploinţe din vară pînă a dat zăpada. S-a mucezit porumbul pe loc că n-aveam ce-i face. Da' ce am rămas să n-avem ce pune în căldare? N-am rămas. A făcut gospodăria un împrumut şi estimp îl dăm îndărăt că s-au făcut de toate, berechet. D-asta îţi spusei eu că nu se mai reped necazurile cum se repezeau.

Omul tăcu. După ce trecu un timp scurt zise cam tăios şi parcă supărat pe mine.

— E, asta e! Cam încurcat, da' asta e! Acu ce-i fi crezînd treaba dumitale. Scurse în ceşti ce mai era pe fundul sticlei, ciocnirăm şi rămaserăm tăcuţi şi încurcaţi. Apoi el suci, spre apus, gîtul, pe după copiţă şi exclamă văicărindu-se:

— Aoleo — soarele dă să scapete. Hai, coane Dănilă, că acuşi e noapte.

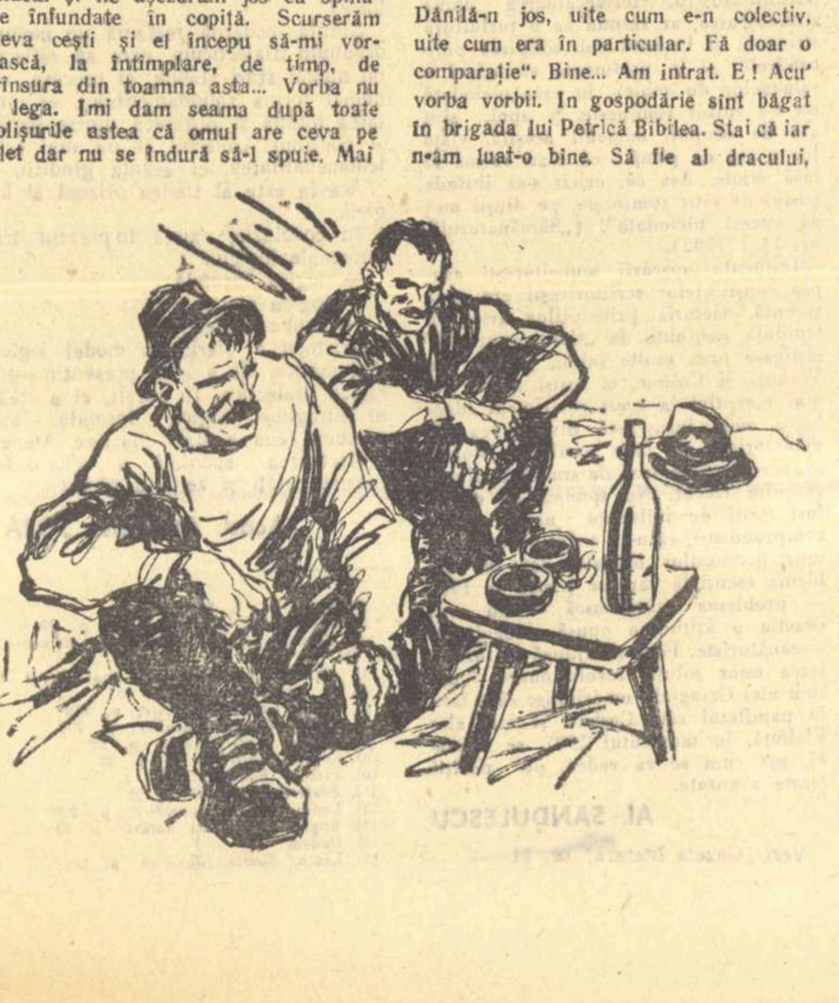

Desene de MARCEL CHIRNOAGĂ

Nicolae VELEA

IDEALUL ARMONIEI

Am văzut în articolul anterior [1]) că sensul social-uman al „Florilor de mucigai" se grefează pe un subtext filozofic în ultimă instanță, pe o nouă formulă de astîmpărare a nostalgiei după absolut a poetului care, nereușind a-l captura pe terenul cunoașterii, continuă să-l vîneze pe tărîmurile existenței și libertății. Cu deosebirea că, pe cînd în „Cuvinte potrivite" subiectul experiențelor, purtătorul nemijlocit al aspirațiilor era el însuși, ca artist, sau pur și simplu ca persoană ori sensibilitate gînditoare, acum laboratorul este instalat în afara eului, în mijlocul lumii celor de la marginea lumii, de la periferia societății, atît de detestate pentru inechitatea, ipocrizia și paralizia sa congenitală. Lui Tudor Arghezi, chipul „lumpen"-ului îi apare conform cu realitatea: penibil, mizer, pîndit tot timpul de riscul închisorii sau cel capital, al morții. Condiția omului „de la fund" îl fascinează totuși prin intensitatea și spontaneitatea instinctelor care o potențează, prin spiritul de independență sălbatecă și de aventură, prin misterul care o încinge. De aceea poetul și-a ridicat pe fundamentul ei atît protestul împotriva infernalului regim celular din trecut, împotriva oroarei și disprețului filistin față de locatarii „Casei morților", tratați drept niște intoxicați incurabili, cît și iluziile proprii despre libertatea și trăirea integrală, *absolută*. De vreme ce orînduirea burgheză sterilizează orice ideal, nu este preferabil refugiul într-un mediu și într-un mod de viață primar — e adevărat — dar, în schimb, nefalsificat. Acesta va fi fost raționamentul disperat al unui creator radical anti-burghez, însă lipsit de convingerea fermă în victoria înscrisă pe steagul proletariatului revoluționar.

Noua înfățișare a elementului vitalist și anarhizant din concepția argheziană a acelei faze, nu a spulberat — cum iarăși am văzut în articolul precedent, — suflul critic și umanist al „Florilor de mucigai". Totuși a slăbit vigoarea mesajului, făcîndu-l nu numai inoperant ca soluție valabilă pentru societatea în ansamblul ei, ci chiar pentru promotorul și destinatarul său, pentru insul izolat, pentru poet. Individualismul înșală încă o dată așteptările individualistului însuși, — firește cînd acesta își propune țeluri superioare, ca Tudor Arghezi —, tot așa cum și credința, derivată din aceeași poziție asocială, după care senzația ar asigura comunicația cu absolutul, este falsă. Simptomul eșecurilor individualismului, este revenirea în „Versuri de seară", a vechilor întrebări din „Cuvinte potrivite", a neliniștilor legate de imposibilitatea descoperirii unui răspuns pe deplin edificator, capabil să aducă pacea în suflet. Problemele îl vor tortura chiar dacă ele nu mai sînt atît de evidente, și patosul lor nu mai este atît de crispant. (Problemele nesoluționate sfîrșesc prin a osteni chiar și pe cel care nu vrea să dezarmeze fiindcă nu poate să nu lupte).

Vreți confirmări? Peste poezii ca „Ora rece", „Mă uit", „Ploaie", „Cîntec din fluier", „Oră tîrzie", „Transfigurare", „O zi", se cerne bruma unei toamne a ideilor, a deprimării. Cugetul are sentimentul înstrăinării de sine, al îndoielii chiar cu privire la existența eului organic, la unitatea elementară a ființei: *„Singele meu nu e al meu / Mi-e teamă să zic „mie" și să zic „eu"... / Ce martori aș întreba / Ca să-mi răspundă întrucîtva / Măcar dacă sînt"*. Timpul macină rezistența conștiinței, pătrunzînd-o ca o ploaie universală: *„Nu-i șuierul săbiilor ce se ascut / Și al spadei ciocnite de scut, / Nu e bătaia inimii, nu-i / Turnul și ornicul lui / In care timpul colinse. / E parcă sufletul tuturor oștilor învinse"*. Tot el zădărnicește strădania artistului de a fi interpretul universului care-l solicită: *„Mi-e inima și-n cocostîrc / Și în săgeata-i vînătă din cer, / In fierăstrăul de fier / Al mărăcinilor de pe mormintele pustiei, / In șoarecii de cîmp ai stihiei / In viespe și în tăun. / Cîntecul nu e bun. / Cuvîntul e oftat, / Brațul tărăgănat, / Moleșită aripa / Mă bate vremea, / mă bate ziua, / mă bate clipa."* Viața cotidiană se destramă în așa fel încît o zi se rupe de alta, și, ca și în „Duhovnicească", lucrurile, materia anorganică se alterează, iar avîntul călătorului în sferele veșniciei pare naiv, fiindcă îndărătul lui durata, consumînd totul cu o crudă ironie, stă gata să-l devore. De unde și încercarea de a-l opri pe buza abisului: *„Stăi, călăreț! Intoarce-ți calul semeț. / Fă un ocol și lasă. / Vecia e mare, aleasă"*. Rezultatul final este pierderea lucidității, căderea — mărturisită cu o spaimă pudică — într-un fel de copilărie senilă: *„M-am îmbătat, am murit? / Lăsați-mă să dorm, m-am copilărit... / Cui mai pot să-i ies în drum, / Cu sufletul meu de acum? /*

Arghezi are însă virtutea Phoenixului: se reface din cenușa desnădejdii. Fondul său robust și incoruptibil și încă îndeajuns de bogat în rezerve tonice, în „materiale" de construcție pentru un nou dig în calea valurilor de pesimism și dezaxare periodică. Natura, dragostea și familia, care alcătuiesc resursele de regenerare a țesuturilor atacate, mai fuseseră abordate în „Cuvinte potrivite", dar atunci cu alte mobiluri și în alte împrejurări sufletești. „Versuri de seară", sau „Cărticica de seară" în prima ediție, apelează la ele pentru durarea unui univers ferm, în stare să protejeze liniștea precară a poetului, pentru întreținerea unei „cetăți a soarelui". (Referința la cartea lui Campanella, utopistul social, privește evident titlul și atmosfera ei luminoasă, nu conținutul revoluționar.)

Implinind o funcție vitală, natura nu servește acum numai ca o lecție practică de estetică pentru un artist și de pedagogie pentru slăbiciunea omenească, ci una de existență prin fericirea pe care o promite. Ea devine o „terra electa", un sediu unic al armoniei către care Arghezi năzuiește. Ființele ce o populează conviețuiesc în raporturi de un idilism paradoxal și de aceea seducător. Vaca lui dumnezeu „crede că din zarea-adîncă /Luna vine și-o mănîncă/ Și se-așază liniștită / Ca să fie înghițită". De ce izbutește natura acolo unde omul ratează? Fiindcă este inocentă. Spre a se împărtăși din privilegiile necuvîntătoarelor, omul trebuie să dobîndească tocmai starea lor de inocență, *ingenuitatea*, care nu este posibilă decît printr-o intimitate „fiziologică", de plasmă, cu elementele, și în primul rînd, cu făpturile naturii cele mai mărunte, atît de îndrăgite de Arghezi. Intenția de a regăsi și de a cultiva naivitatea rîvnită, este explicită. Autorul o dezvăluie în „Cuvînt", în poezia din fruntea volumului: *„Vrui, cititorule, să-ți fac un dar, / O carte pentru buzunar... Și printr-o ureche de ac / Să strecor pe un fir de ață / Micșorata, subțiata și nepipăita viață. / Măcar cîteva crîmpeie, / Măcar o țandără de curcubee, / Măcar nițică scamă de zare, / Nițică nevinovăție, nițică depărtare"*. Pe ce drumuri se ajunge acolo? Unul dintre ele se confundă cu acela al iubirii. Comuniind cu firea în mod activ, gospodărește și aproape țărănește, dar consumîndu-și în același timp propria vocație pînă la capăt, realizîndu-se în carnea și spiritul ei, acceptînd transformarea amanților în soți ca pe o cerință proprie, necesară, ca o autoconsacrare, pasiunea își fructifică voluptățile ca și forțele creatoare de care dispune. Astfel, oferă omului un mod de împlinire care pare ideal. In această viziune, dragostea devine o replică la „Cîntarea Cîntărilor" sau un epitalam continuu, un imn cîntat pe fiecare din treptele ei cu aceeași euforie senină, bucolică și cu aceeași solemnitate aproape sacră am spune, de n-ar fi expresia unui extaz terestru. (In contrast, fie spus, cu dramatismul eroticii „Cuvintelor potrivite"). Natura, mărginită de fapt la perimetrul ogrăzii și livezii, se proiectează însă ca un itinerar vrăjit spre Cythera, ca traiectul unei călătorii întreprinse printre parfumuri suave care ademenesc, arome tari care stîrnesc îmbrățișările, printre roadele unei exuberanțe care incită la fecunditate ca la un triumf. Bărbatul și femeia, contopiți într-un cuplu de tipul Adam și Eva, sînt simultan exaltați și „domestici", alternînd muzical timpii „tari" cu cei „slabi", dezmierdările gingașe cu cele fierbinți, contemplarea cu o viață, deși strict familială, totuși nevegetativă, preocupată, harnică. Oricare ar fi stadiul amorului femeii i se netezește cărarea sub picioare cu o gingașă înfiorare: *„Voi ridica vițele fragede cu ghimpi de mărăcine / ca niște omizi lipite de tine / Te voi strecura ca dintr-o plasă /, dînd foile și umbra deoparte."* Alteori, este identificată cu *„pămîntul meu, / Cu semănături, cu vii, cu eleșteu, / Cu pădure, cu izvoare, cu jivini"*, și i se făgăduiește că *„vacile ne vor aduce ugerii plini"*. Asigurată că *„nevăstuicile se vor juca în livadă / Cu purceii și cu rațele grămadă"*; este poftită, *„la purcei să dăm vitelor tărîțele, / Mulgîndu-le țîțele / în ciubere"* și îndemnată să-și ia în stăpînire domeniul, respectiv casa, curtea, orătăniile, grădina: *„trebuie să mergem să cunoască / tîrla, cotețele, grajdul, balta, / Cine are să le domnească"*

Celălalt drum către fericire i se deschide copilului cu care dealtfel sînt asimilate chiar cele mai subtile opere ale naturii: *„Și nu era păianjen, era păienjeniță / ...Avea, ca tine, o guriță / Și părul ca arama, / Ochii ca niște dude / Brumate, negre, udel / Și-a scos niște picioare lungi / Din două pungi / fluturești / de mătase, / Nici prea subțiri, nici prea groase / Cu călcîie mirositoare a lămîie."* Copilul cunoaște, în contact cu universul, — universul mic — bucuria cea mai spontană. Albinele oferă fetiței omagiul lor, ca unei domnițe ce le guvernează țara, îi îngăduie să se joace pe „fagurii grei", cu „buricele moi ale degetelor ei", îi desfată urechea cu zumzetul și ospătează împreună cu ea îmbulzindu-se la „felia de cozonac cu stafide".

In raport cu îndrăgostitul și copilul, numai artistul pare sortit înfrîngerii, fie și glorioase în tendința identificării cu cosmosul. Nu în puține dintre „versurile de seară" se reflectă voința creatorului de a reface cu mijloacele sale, armonia, de a recompune gama universului cu toate sunetele ei și mai ales în accentele sale inefabile. Poetul a cărui inimă aspira să fie *„cireada care paște pămînt. / Cîrdul de ciori din vînt / Via strîmbă pe haraci / Satul cu cîinii, drumul sterp dintre copaci"*, care se dorea *„și rob și stăpîn al moșiei"*, țintește zadarnic să se confunde cu *„vrabia"* și „crîmpeiul ăsta de cer și de pămînt". Intre produsele artei și cele ale naturii ar fi deci o discrepanță ca între obiectul natural și cel uzual, fabricat de mîna omului (vezi „Fabulă"). De aceea artistul își înclină ambiția în fața modelului inaccesibil: *„Am voit să culeg drojdii de rouă, / Intr-o cărticică nouă, / Parfumul umbrei și cenușa lui. / Nimicul nepipăit să-l caut vrui, / Acela care tresare nici nu știu de unde și cum. / Am răscolit pulberi de fum."* Este aci mărturia unei exigențe febrile, torturate, niciodată satisfăcute, din partea proprie unui mare artist sau expresia posibilităților limitate ale artei în raport cu realitatea? Procesul rămîne deschis.

Valoarea idealului de viață pe care Tudor Arghezi îl propune sie-și și totodată omului, în etapa „Versurilor de seară", este una din problemele ce le vom analiza în articolul următor.

Mihail PETROVEANU

[1]) „Gazeta literară" nr. 10/1960

De la Casa scriitorilor

Vineri 18 martie a.c. ora 18 va avea loc o seară de poezie Miron Radu Paraschivescu.

Recitări, interpretări pe fond muzical, pantomimă.

Prezentare de Ov. S. Crohmălniceanu. Iși dau concursul: Fory Eterle, Constantin Codrescu, Lucia Cristian, Felix Karoly. Regia: Val. Săndulescu.

★

Miercuri 23 martie ora 17,30, va avea loc la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" ședința secției de traducători a Uniunii scriitorilor, dedicată literaturii din țările Africii.

Va vorbi, cu acest prilej, prof. dr. Stanciu Stoian, președintele Asociației pentru prietenia cu popoarele Afro-asiatice.

Vor citi traduceri din literatura popoarelor africane: J. Byck, Geo Dumitrescu, Tașcu Gheorghiu și Gelu Naum.

Pedagogie, minor, Punct.

— Tăticule, ce înseamnă „Cade pe răspîntie sunetul rupt"?
Criticul Punct ridică plictisit capul:
— De cîte ori trebuie să-ți spun să nu mai pui mîna pe volumul acela al lui Mallarmé? Doar ți-am explicat că nu-i pentru vîrsta ta.
— Nu-i niciun Marlamé... E „Ursulețul isteț" pentru preșcolari și școlari. Imi spui, tăticule, ce înseamnă ce ți-am citit eu?
— Nu știu, habar n-am. Intreabă pe mămica.
— Tăticule, dar ursulețul dacă a căzut în cap din vîrful copacului, n-a pățit nimic?
— In carte cum scrie?
— Că „s-a ridicat vioi și-a plecat cu pumnii goi"...
— Așa o fi...
— Tăticule, dar de ce cu pumnii goi? Putea să aibă și mănuși?
— Mănuși? N-am auzit...
— Tăticule, dar ursulețul are pumni?
— Are, dacă scrie acolo...
— Tăticule, da'eu știam că are labe...
— Sigur că da, labe are...
— Nu pumni...
— Nu pumni.
— Tăticule, da' dacă are labe de ce scrie în carte că are pumni?
— N-o fi știut cel care-a scris...
— Tăticule, d'a dacă nu știa, de ce-a scris?
— Trebuie să facă și el ceva...
— Dacă trebuie să facă ceva, de ce nu s-a făcut vatman?
— ?...
— Tăticule, dar tu ce meserie ai?
— Critic literar.
— Și ce faci?
— Scriu despre cărți.
— Atunci scrie și despre „Ursulețul isteț", că ursulețul n-are pumni, că are labe, că nu poate să cadă în cap din vîrful copacului și să nu-și spargă capul, că...
— Lasă-mă, băiețaș. Cum o să scriu eu despre „Ursulețul isteț"?
— Da' nu mi-ai spus că scrii despre cărți?
— Asta-i carte?!
— Păi spune, tăticule, că nu-i carte...
— Nu-i vorba numai de asta. Tu ești mic, nu poți să-nțelegi. Cărțile astea pentru copii sînt un gen minor. Eu sînt critic literar...
— Și atunci nu scrie nimeni despre „Ursulețul isteț"?
— Cine să scrie? Nu-i de prestigiul meu să mă ocup de cărțile pentru copii.
— Bine, tăticule. Atunci am să scriu eu...
— Cum? Cum? Dar ce, tu ești critic literar?
— Păi n-ai spus tu că un critic literar nu scrie despre cărți pentru copii?
— Cînd am spus? Să știi că începi să mă superi cu răstălmăcirile tale.
— Atunci scrii, tăticule?
— Eu?! Ce idei au și copiii ăștia de azi!...

Dumitru SOLOMON

Șezătoare organizată de „Gazeta literară"

Simbătă 12 martie la orele 18 a avut loc la școala medie „Elena Sîrbu" din Capitală o șezătoare literară organizată de „Gazeta literară" în cadrul întîlnirilor cu cititorii. Cu acest prilej au citit pagini din scrierile lor Marcel Breslașu, Veronica Porumbacu, Ieronim Șerbu, Constantin Chiriță și Cezar Baltag.

Profesorii și elevii care au luat apoi cuvîntul au făcut observații în legătură cu articolele de critică literară și lucrările de beletristică din paginile „Gazetei literare". Din partea redacției a vorbit S. Damian, șeful secției de critică literară.

O INIȚIATIVA VALOROASA

In numărul din 13 martie ziarul „Munca" inaugurează o pagină de artă și literatură, care va apărea bilunar, scrisă în întregime de oameni ai muncii, membri ai cercurilor literare și artistice din țară.

Am citit în această pagină poezii scrise de: I. Drăgănescu — tehnician, Reșița, Gh. Botez — electrician, Iași, Al. Ștepănescu — montator, Atelierele C.F.R. Arad, Constantin Cristian — muncitor tipograf, Galați, Georgeta Chiriacescu-Turcu — învățătoare, Brăila; povestiri și reportaje de: Mircea Tuță — lăcătuș, C. S. Hunedoara, Ion Pujină — muncitor, Atelierele C.F.R. „Ilie Pintilie", Iași; folclor muncitoresc cules de Ion Socol — comuna Runcu, reg. Craiova. Desene și fotografii: Gh. Lăiniceanu — lăcătuș, „Grivița Roșie", N. Cristescu — tehnician, Institutul de Proiectare Construcții, Virgil Florescu — tehnician, Institutul Proiect-București.

Oamenii muncii din țara noastră sînt atrași tot mai mult către creația artistică, năzuind să oglindească victoriile dobîndite pe drumul construirii socialismului.

Salutăm inițiativa ziarului „Munca" de a publica periodic lucrări literare ale oamenilor muncii.

TRAIAN VASAI „Laminoriștii"

Discuție despre sămănătorism

In perioada 1900—1910, induceau în eroare nu numai articolele teoretice scrise de N. Iorga, dar și literatura pe care o promova și o aplauda el. Recunoscut, nu prea tîrziu, pentru lipsa unui bun gust literar, directorul „Sămănătorului" punea pe M. Sadoveanu, autor a trei volume de povestiri, alături de obscurul V. Pop, sub titlul „Doi mari scriitori", („O luptă literară", vol. I), îl admonesta pe Dimitrie Anghel, (Ibid., vol. I, pag. 347—348), ca fiind un „talent liber, anarhic, în perpetuă revoltă" („Neamul romînesc literar", 31 oct. 1910) și, în schimb, lăuda „romanele de luptă" („Un roman de luptă: *Două neamuri* de C. Sandu-Aldea", în „Sămănătorul" nr. 33, 13 aug. 1916), ale lui C. Sandu-Aldea și „nuvelele domnului Ciocîrlan" din viața satelor Moldovei", „cu izbăvitorii de sărăcie și nenorocire prin învățătura copiilor golași și celor înveliți" („O luptă literară", vol. II, p. 119). Pentru moment, N. Iorga a fascinat și a derutat mai ales tînăra generație, dezorientată după trădarea „generoșilor" de la 1899, și mulți poeți și prozatori debutează sub egida sămănătorismului. Alături de numele pomenite, vom întîlni în paginile revistei, la diverse date, pe Panait Cerna, I. Agîrbiceanu, G. Topîrceanu, Elena Farago, Alice Călugăru, care, după un oarecare stagiu, vor abandona orientarea iorghistă, devenindu-i chiar adversari (de ex. Topîrceanu, din momentul cînd intră în redacția „Vieții romînești"). Alții, însă, vor continua colaborarea mai multă vreme, fie că făceau parte lintr-o generație care se afirmase aproximativ concomitent cu „Sămănătorul" și se angajaseră cu răspunderi redacționale (Iosif, Gîrleanu, Anghel), fie că erau dintre acei anonimi neajutorați de talent. Cu o asemenea listă de colaboratori, cum s-a mai remarcat, foarte eterogenă, Iorga și ideologia sămănătoristă vor avea de întîmpinat greutăți. O luptă aprigă începe să se desfășoare între buna-credință, realismul talentelor autentice, induse mai mult sau mai puțin în eroare, și impostura literară, care se supune în cea mai mare parte diversiunii. Curentul sămănătorist se hrănea cu literatura tuturor Adamilor, Ciocîrlanilor și Vulovicilor, promovată de N. Iorga, dar nu se mulțumea cu atît. Lupta lasă unele răni, repede vindecate, în povestirile lui Sadoveanu și îi istovește în bună măsură pe Iosif și pe Gîrleanu. Anumite opere ale lor („Bătrînii" de Emil Gîrleanu, piesa „Zorile" de Șt. O. Iosif) sînt integral viciate și vor fi bineînțeles atrase automat în curentul sămănătorist. Dar îi putem afilia pe acești scriitori, care au scris în același timp, sau după aceea, și opere realiste, unui curent diversionist și antirealist, în cursa căruia au căzut adesea fără voia lor? Categoric, nu. După părerea noastră, ei trebuiesc revendicați literaturii realiste, așa cum o și facem, iar operele conținînd greșeli considerate ca un rezultat parțial sau integral al curentului sămănătorist. In felul acesta, cred că vom avea o imagine mai aproape de realitatea peisajului literar al epocii, decît dacă vom trece cu vederea existența unui curent literar sămănătorist, curent epigonic, minor și desuet, care s-a opus realismului aproape un sfert de veac, nu numai prin latura sa social-politică, dar și prin opere literare, aparținînd uneori, cum am văzut, unor scriitori talentați.

Nerecunoașterea curentului literar sămănătorist (adică a unei grupări literare, minore ca valoare), care, după Mircea Zaciu, n-ar fi avut „o acțiune influențativă asupra generației următoare și nici vreun rol nociv în dezvoltarea literară" („Tribuna", nr. 3/1960), ne duce, de fapt, în momentul analizei operei unui scriitor, la o recunoaștere indirectă. Căci nu se va putea spune despre „Scrisorile unui răzeș" ale lui Cezar Petrescu sau despre unele poezii ale lui Ion Pillat că au primit influențe din partea... antirealismului în genere. Spiritul cercetării științifice ne va obliga să definim aceste influențe, care, în cazul de față, sînt influențe literare sămănătoriste, așa cum la alți scriitori se pot constata înrîuriri naturaliste, simboliste etc. Așa cum spuneam și mai sus, nu-i vom afilia pe Iosif și Gîrleanu curentului sămănătorist, dar nu trebuie să uităm, în același timp, că o parte a operei lor a făcut să se afirme și să se consolideze acest curent. Ei au, într-un fel (și nu ne referim numai la ei), situația scriitorilor care au început ca romantici decepționiști (de ex. Vlahuță) și după aceea au găsit o ieșire la realism, fără a se fi debarasat în chip absolut de atitudinile inițiale.

Scriitorii și curentul sămănătorist

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

După părerea noastră, un curent literar sămănătorist a existat, așa cum în literatura universală au existat — păstrînd proporțiile — un curent sentimentalist sau un romantism reacționar. Și aceste curente se supun obiectului nostru de studiu în măsura în care trebuie să le combatem și mai cu seamă să explicăm influențele nocive pe care le-au exercitat asupra unor scriitori valoroși.

Poate că, înainte de a urmări mai îndeaproape desfășurarea luptei ce se duce între realism, pe de o parte, și ideologia și curentul sămănătorist, pe de alta, luptă complexă și complicată, întrucît se poartă uneori chiar în conștiința scriitorilor, e bine să examinăm situația lui Vlahuță și Coșbuc la „Sămănătorul".

Se știe că diversiunea sămănătoristă nu începe cu revista „Sămănătorul", ci în bună măsură culminează cu ea, după ce începe să publice acolo N. Iorga, în 1903, și mai tîrziu, prin venirea lui A. C. Popovici. Anumite încercări mai avuseseră loc, dar fără un prea mare ecou artistic. Publicația monarhistă „Albina" (care apărea din 1897) reușise să-l atragă pe Coșbuc, aflat pe atunci funcționar în Ministerul Instrucțiunii. Disciplina de slujbaș, ca și scopurile „culturale" ale revistei, contribuiseră neîndoios, în mare parte, la intrarea poetului în redacția „Albinei", unde, în afara odelor conformiste, aveau să apară și multe din articolele de popularizare adunate în volumul „Superstițiile păgubitoare ale poporului romîn" (1909). Fără să-i absolvim pe Coșbuc și pe Vlahuță (și el colaborator mai de la distanță al revistei monarhice), de asemenea compromisuri nefaste pentru opera lor literară, ca și pentru profilul lor moral nu-i putem totuși transforma în autorii sămănătorismului, cum pare să facă tov. G. C. Nicolescu, chiar dacă au scris cunoscutele „programe" și au condus un an revista „Sămănătorul". E adevărat că articolele programatice (mai ales articolul lui Vlahuță „Cărți pentru popor") conțin și unele idei profund greșite, pe care se va înălța eșafodajul teoriilor lui Iorga, dar totodată sînt afirmate acolo și atitudini pozitive. Dacă anticosmopolitismul și antidecadentismul iorghist erau, cum observă și Mircea Zaciu, mai mult o chestie de tactică, pentru Coșbuc și Vlahuță, reprezentau un ideal de scriitori cinstiți și patrioți. Cînd poetul „Firelor de tort" scria, în articolul „Uniți" („Sămănătorul" nr. 2/1901): *„Noi, cu literatura, nu mai stăm în mijlocul istoriei noastre, nu stăm mai ales în mijlocul poporului nostru"*, — el dădea glas unui adevăr care viza direct întreaga faună decadentă a anilor acelora. Nu tăgăduim că amintitele „programe" erau destul de anemice și unilaterale, că demonstrau un fel de îmbătrînire prematură a celor doi poeți, dar ele nu pot fi confundate cu ipocrizia lui Iorga, cel care, nevoit să recunoască mizeria de nedescris a țăranilor din comuna Bragadiru, se grăbește în același timp să precizeze că „orice generalizare a acestor condiții ar fi pripită, greșită și făcătoare de rele", („O luptă literară", vol. I, pag. 194—195). A considera diversioniste *în întregime* programele elaborate de Coșbuc și Vlahuță la „Sămănătorul" înseamnă a considera sămănătoriste implicit revistele „Vatra" și „Vieața", pe care le conduseseră cei doi scriitori între 1893—1896, și ale căror programe conțin, în mare, aceleași idei. Desigur că sublinierea trecutului și a obiceiurilor vechi, exagerarea „pierderii tradițiilor naționale" vor figura și în manifestele sămănătoriste propriu-zise, redactate de Iorga. Dar ele vor apărea nu numai într-un alt context, ci, așa cum arată și Mircea Zaciu, și de pe o altă poziție, opusă aceleia pe care se aflau scriitorii clasici. Dacă ar fi să stabilim o filiație între „Vatra" și „Vieața" pe de o parte și „Sămănătorul" condus de Vlahuță și Coșbuc pe de alta, — și filiația există — trăgînd concluzia în sensul diversionismului, am ajunge într-un impas fără de ieșire. Prin poeziile „Noi vrem pămînt", „Doina", „In opressores", (publicate în „Vatra") și prin schițe ca „La arie" și „Socoteala" cei doi poeți aduceau, cu revistele conduse de ei, un incontestabil serviciu literaturii realiste, și de aceeași bună intenție în ciuda concesiilor făcute oficialității burgheze pare să fi fost animați și în momentul cînd s-au hotărît să scoată „Sămănătorul". In afara „programelor", care conțin pomenitele idei contradictorii, Coșbuc și Vlahuță publică în paginile revistei, în 1901—1902, opere care combat cu vehemență tentativele diversioniste. Autorul „Firelor de tort" face să apară acum foarte interesantele „Voci din public" și poezia „Hora", în care „înfrățirea" dintre țărani și moșieri nu se produce de loc sub seninul cer sămănătorist: *„Ciudă, zici? De ce să-mi fie, / Ciudă-mi e pe lume mie / Numai pe ciocoi. / M-a plesnit și ieri cu biciul / Ici grămad-aș vrea să-l pui / Jos pe podini ca ariciul, / Și să-i joc, ca azi la nuntă, / Care sîrbă-i mai măruntă / Pe spinarea lui!"*

Cît îl privește pe Vlahuță, pe care detestabila polemică în contra socialiștilor din 1894 îl îndemnase uneori la naționalism publică în „Sămănătorul" foarte semnificative traduceri din Ada Negri, poezii pline de compasiune față de copiii exploatați în industrie („Copil") și față de proletarii șomeri în căutare de lucru („Proletar"). Nu ni se pare de loc o întîmplare că Vlahuță traduce acum poezia „Muncitorul", unde se afirmă însăși inevitabilitatea revoluției proletare: *„Ca un biruitor, cu pasul falnic / Inainta-n lumină. / Și inima-mi spunea: O fi Trimisul / Poate că el, în strigătul mulțimii, / Atlet strălucitor ca-ntr o arenă / Va pune-n brînci pe monștrii / Ce țin poporul rob și-n întuneric. / Eroic suflet, brațe oțelite! / In el poate-i izvorul de putere / Măreață, generoasă / Ce va reda viața — acestui secol / De vicii și de anemie putred!"*...

Că Vlahuță, cel care preconiza „Cărțile pentru popor", își menține totuși vechea lui atitudine critică la adresa societății burghezo-moșierești, ne-o mărturisește și acest pamflet, publicat tot în „Sămănătorul", unul dintre atîtea pe care le-a scris poetul contra claselor avute: „Ca să poți înțelege și gusta o producere literară, trebuie s-o fi trăit și tu întrucîtva, să ai în sufletul tău o pregătire, un fir de legare, trebuie să ai în tine ceva ca să vibreze la glasul poetului; altfel, te uiți la el nedumerit, ca la un om care-ți vorbește o limbă necunoscută. Și tocmai așa stau lucrurile cu «aristocrația» noastră. Pentru ea, literatura romînă nici nu există. Duioasele și genialele cîntece ale poporului nostru, fermecătoarea doină strămoșească, ar răsuna ca o țurluitură stridentă și barbară sub sclipirea policandrelor și în parfumata atmosferă a saloanelor de «chic», în care niciodată nu s-a vorbit romînește. Și apoi, sînt așa de ocupați oamenii aceștia, viața lor e așa de plină... că n-au vreme să facă nimic. Așa că, oricît s-ar întinde gustul de citit romînește, pe dînșii nu-i va cuceri niciodată". („Sămănătorul", nr. 14 / 1902).

Influența mișcării muncitorești asupra conștiințelor scriitoricești era prea recentă, victoria principiilor artei cu tendință susținute de „Contemporanul" cîștigase prea multe inimi, pentru ca Vlahuță și Coșbuc, ei înșiși dintre cei mai receptivi la acest reviriment ideologic, să-și însușească diversiunea sămănătoristă, pe care partidele istorice o aveau încă în fază de studiu la finele veacului trecut. Nu spunem că ei au fost feriți de influențe nocive și de compromisuri, că n-au cedat uneori prea ușor presiunilor oficiale, dar în problema esențială care se punea la 1900 — problema țărănească — au avut practic o atitudine opusă ideologiei sămănătoriste. Fără să ajungă la formularea unor soluții revoluționare, așa cum nici Caragiale nu izbutise să o facă în pamfletul său, Coșbuc, și mai ales Vlahuță, în momentul 1907, se situează, așa cum se va vedea, pe poziții foarte avansate.

Al. SANDULESCU

Vezi „Gazeta literară" nr. 11

Prezența lui Aristotel în logica modernă

(Urmare din pag. 1)

dintre formele gîndirii și formele existenței:

— categoriile semnifică realul obiectiv 6). „La Aristotel peste tot logica obiectivă se amestecă cu cea subiectivă, și aceasta în așa fel încît peste tot este vizibilă cea obiectivă. Nu există îndoială asupra caracterului obiectiv al cunoașterii. Credință naivă în forța rațiunii, în forța, în puterea cunoașterii, în adevărul obiectiv, al acesteia" 7).

„Logica lui Aristotel este pretenție, căutare, apropierea de logica lui Hegel". 8).

Intr-adevăr marele merit al lui Hegel a fost revenirea la dialectică, ca formă supremă a gîndirii. Or, filozofii greci ai antichității erau cu toții dialecticieni înnăscuți, și spiritul cel mai enciclopedic dintre ei, Aristotel, a studiat formele esențiale ale gîndirii dialectice" 9).

Hegel datorează enorm filozofilor greci și în special lui Heraclit, care a enunțat — cum spunea Hölderlin — „cuvîntul divin": ren diapherómen, unitatea care se diferențiază de ea însăși, unitatea care se dedublează și, prin această dedublare, declanșează propria sa evoluție, propriul său proces.

„Unitatea care se diferențiază de ea însăși, care se dedublează, care e în dezacord cu ea însăși, este cu toate acestea în acord cu ea însăși, întocmai ca armonia arcului și a lirei" 10). E adevărat că Platon, care citează „cuvîntul divin" se indignează: „E culmea absurdității să pretinzi că armonia e o opoziție". Și totuși nimeni nu se indignează azi aflînd că atomul, fotonul sau viața sînt opoziții — unități: electricitate pozitivă și negativă, corpusculul și undă, asimilare și dezasimilare.

Știința modernă confirmă intuiția genială a celui care era numit în antichitate cel „obscur"

De altfel, disprețul pentru paradoxul heraclitean nu l-a împiedicat pe Platon să aducă o contribuție importantă la formarea gîndirii dialectice: minunatele sale dialoguri, mai ales „Banchetul", „Phaidon", „Parmenide" și „Sofistul", stau mărturie. El a dezvoltat elementele unei dialectici idealiste care i-a servit mult lui Hegel. Sofistul, unde dezvoltă dialectica celor cinci genuri majore (ființa, mișcarea, repaosul, diferitul și identicul), este una din operele cele mai importante ale dialecticii.

In Metafizica III 3 și passim — în Analitice I, II, 77, — Aristotel combate și el concepțiile heracliteene: aceasta deoarece, fiind creatorul logicii formale, nu putea aprecia viziunea dialectică a lui Heraclit și logica dialectică care se afla în nuce la filozoful din Efes. Cu toate acestea Fr. Engels notează că dialectica a fost studiată îndeaproape numai de doi gînditori: Aristotel și Hegel. 11). Intr-adevăr, fizica, biologia, sociologia lui Aristotel sînt dominate de ideea de dezvoltare, de proces, de trecere de la putere la act.

Logica lui Aristotel pune peste tot, la fiecare pas, problema dialecticii 12), ea abundă în constatări care depășesc punctul de vedere al logicii formale, de exemplu, celebrul capitol IX din De Interpretatione, cu privire la viitorii contingenți — amintiți vă de „lupta navală de mîine" sau capitolul care tratează despre logica modală.

Știința gîndirii este o știință istorică, știința dezvoltării istorice a gîndirii umane. Teoria legilor gîndirii nu este cituși de puțin acel adevăr etern, stabilit o dată pentru totdeauna, pe care prejudecățile filistine îl leagă de termenul „logica" 13). Logica este știința logos-ului, dar logos-ul nu este imobil, static, ci dimpotrivă, mobil, dinamic, în perpetuă evoluție.

Logica nu este o teorie idilică, ci o știință dramatică, care de la Aristotel încoace a rămas domeniul unor dezbateri violente 14).

Acum aproximativ douăzeci și cinci de secole, Aristotel — folosindu-se de cercetările sofiștilor, ale retorilor, ale lui Socrate și Platon — a înălțat unul dintre cele mai mărețe monumente ale gîndirii umane: Organon-ul.

Reușita era de așa natură încît Immanuel Kant a putut crede că logica este o știință încheiată, ne varietur.

Or, logica nu era și nu este încă încheiată. Intr adevăr, în secolul al XIX-lea și al XX-lea, matematicienii englezi, italieni, germani, ruși și americani, — G. Boole și Morgan, Peano și Padoa, Schröder, Frege și Hilbert, Porețchi și Charles Peirce — inspirîndu-se din exemplul lui Leibniz și sub impulsul lui Lobacevski — au creat logica simbolică — adaptată necesităților matematicii moderne și capabilă să pună o unealtă prețioasă la îndemîna științei și tehnicii industriale.

Acesta este al doilea orizont al logicii.

In sfîrșit la începutul și la mijlocul secolului al XIX-lea, apărea logica dialectică, avîndu-și originea la Heraclit.

Această logică este pe cale de a se constitui ca bilanț al experienței științifice a omenirii. Obiectul ei nu mai este universalul abstract, ci universalul care însumează bogăția particularului, a individualului, a singularului 15).

Știința modernă reclamă un novum organum dialecticum, care să reflecte nu numai stări stabile, ci procese, nu numai forma raționamentului, ci unitatea intimă și organică dintre formă și conținut. Obiectul ei nu mai este fenomenalitatea, ci esența gîndirii.

Acesta este al treilea orizont al logicii.

In concluzie, există în prezent trei forme ale logicii:
— logica formală
— logica matematică
— logica dialectică.

Aristotel a oferit un model logicii matematice. El a avut presentimentul logicii dialectice. In sfîrșit, el a creat în întregime logica formală, așa precum Zeus a dat naștere Atenei, protectoarea eponimă a glorioasei voastre cetăți și zeiță a gîndirii.

Acad. Athanase JOJA

1). Anal. Pr. I, 32
2). R. Blanché, *L'axiomatique*, p. 79
3). Carnap, *Introduction to Semantic*, p. VII
4). „Știință demonstrativă", Anal. Pr. I, I.
5) De Interpretatione IX, 13
6) Lenin, *Caiete filozofice*, p. 289
7). Lenin, *Caiete filozofice*, p. 296
8). Engels, *Anti-Dühring*, p. 52
9). Engels, *Anti-Dühring*, p. 52
10). Platon, *Banchetul*, 187 a.
11). *Dialectica naturii*, p. 28
12). Lenin, *Caiete filozofice*, p. 296
13). Engels, *Dialectica naturii*, p. 23
14). Ibidem
15). Lenin, *Caiete filozofice*, p. 81

CRONICA DRAMATICĂ

„TARTUFFE” de Molière

(Teatrul Național „I. L. Caragiale”)

Este cunoscută ciocnirea dintre Stanislavski și dramaturgul M. A. Bulgakov pe marginea piesei acestuia din urmă închinată vieții lui Molière. După cum ne relatează N. M. Gorceakov, nemulțumirile lui Stanislavski erau bazate pe faptul că Bulgakov nu reușise să scrie „o piesă despre măreția ideilor lui Molière și despre soarta sa tragică”. După sfatul personal al marelui regizor, autorul ar fi trebuit — între altele — să introducă în piesă, ca final de act tragic, versuri din „Școala femeilor”, pe care Stanislavski însuși le citi actorilor „cu mare avînt și cu amărăciune”. Nu trebuie să înțelegem de aci că pentru întemeietorul teatrului care a adoptat ca blazon pescărușul lui Cehov, comicul se află necontenit într-o vecinătate contaminantă cu tragicul. De fapt, Stanislavski, ca și alți oameni de teatru înaintați, ținea în mod deosebit să releve în compozițiile comice ale autorilor clasici, sensul adînc uman al lucrurilor. In ceea ce privește opera lui Molière, el distingea, pe bună dreptate, comediile „de o mare subtilitate psihologică”, între care așeza în primul rînd „Tartuffe” și „Mizantropul”. Limitarea unor asemenea capodopere complexe la partitura lor comică era în mod firesc inacceptabilă unui regizor realist, preocupat de resursele ideologice ale marilor texte.

Molière rămîne, evident, un mare poet comic, dar opera sa cunoaște piscuri și depresiuni, luminișuri vesele și peisaje cutremurătoare. In operele sale de observare a societății, comicul intră adeseori în comunicație cu seva amară a obiecțiilor capitale. Nu credem nici un moment

Artistul poporului Ion Finteșteanu (Tartuffe) și Dina Cocea (Elmira), într-o scenă din piesă

că rîsul nu poate pătrunde singur foarte profund în miezul vieții, dar executînd această explorare în adînc, el trebuie să străbată în mod obligator aliaje întunecate, pentru a țîșni din nou în cascade scînteietoare. Este totodată de crezut că reliefuI satirei cunoaște o mai deplină strălucire în zîmbetul lui Alceste decît în hohotele Zerbinettei.

„Tartuffe” se înscrie, alături de „Don Juan” și „Mizantropul” (cele trei piese sînt create consecutiv între 1664 și 1666), printre cel mai pregnante opere de satiră socială ale lui Molière, opere care au dat destulă bătaie de cap exegeților esteticiști în încercarea lor de a demonstra gratuitatea comicului molièresc. Observînd că

Carmen Stănescu (Dorina) și artistul emerit Al. Giugariu (Orgon), într-o scenă din piesă

Molière, în „Tartuffe” ca și în „Mizantropul” său, a vrut să apropie comedia de realitatea vieții, făcînd-o mai „serioasă” și că în aceste piese „el a vrut... să egaleze tragedia prin însemnătatea problemelor de care se preocupă”, Brunetière s-a străduit să constate eșecul scriitorului care „s-a lovit de limitele de netrecut ale genului”. Dar, după cît se pare, atît „Tartuffe” cît și celelalte mari comedii ale lui Molière au trecut cu o genială nepăsare peste teoria îngustă a genurilor, dovedindu-se bastarzi de o vitalitate artistică cu mult superioară celor mai multe dintre comediile-balet care poartă aceeași semnătură. Sainte-Beuve a văzut, desigur, mai departe cînd a găsit „că «Tartuffe» întrunește toate însușirile prin gravitatea tonului, prin viciul esențial atacat și prin situațiile strîns legate”...

„Viciul esențial” nu este, desigur, falsa cuvioșie a numitului Tartuffe, ci ipocrizia fără margini a acestui ipochimen care reunește sufletul meschin al lui Harpagon, poftele nefirești ale lui Arnolphe și limbajul umflat al „Prețioaselor ridicule”. Spre deosebire însă de figurile lamentabile cu care se înrudește, oaspetele lui Orgon este infinit mai odios și tocmai de aceea nu devine nici un moment ridicul. Iată și sursa „tonului grav” al acestei comedii, în care principalul incriminat nu stîrnește aproape de loc rîsul în mod direct, hazul fiind provocat de cei care cad victimă periculosului musafir. Eroii comici ai piesei sînt Orgon și D-na Pernelle, care furnizează, prin credulitatea lor prostească, cele trei sau patru scene de mare ilaritate, în contrast cu optica rațională reprezentată cu vervă de Dorina și cu eleganță retorică de Cleante.

Critica violentă a înșelăciunii și fățărniciei ca mijloace de „a ajunge” izbeau în plin societatea franceză din vremea monarhiei absolute a Regelui-Soare, dar ea și-a menținut vigoarea în secolele următoare cu o incisivitate mereu mai vie. „Viciul esențial” reprezentat de Tartuffe a cunoscut în orînduirea burgheză forme cu mult mai oribile, și deși orbirea lui Orgon a devenit mereu mai mult un factor convențional al intrigii, caracterul abominabil al cuviosului său prieten a continuat să înfioreze sufletele oamenilor cinstiți, prevenindu-i și alarmîndu-i. Este în liniștea interioară cu care Tartuffe își execută planurile un ce fundamental animalic, o dezinvoltură inumană surprinsă magistral, o contemplare calmă a propriilor sale orori care îngheață. Dacă ținem seama și de faptul că în prima sa versiune (numai în trei acte), Tartuffe rămînea nepedepsit și cu excelente perspective de prosperitate, înțelegem mai bine cît de mult a vrut Molière să facă din această comedie nu o farsă cu tîlcuri simple, ci un protest vehement, de o gravitate deosebită. In acest scop, el a reliefat caracterul rizibil al celor care se lasă prinși în plasa Tartuffilor, dar a ridicat totodată, în centrul comediei sale, silueta neagră, lipsită de haz și de inimă a monumentalului ipocrit.

Pontif conformist al criticii dramatice franceze din ultimele decenii ale secolului trecut, Francisque Sarcey care-l ignora cu ostentație pe iritantul domn Ibsen și riposta enervat inovațiilor lui Antoine, se arăta îngrijorat foarte de „gustul timpului” care se complace să „pună în lumină drama care este ascunsă” în comedii de felul „Mizantropului” sau a lui „Tartuffe”. Bătrînul cronicar de la „Le Temps” numea „gustul timpului” tendința firească de promovare a liniei realiste în teatrul european și se opunea zadarnic viziunii noi asupra artei teatrale care unea, ca și în viață, tragicul cu comicul într-o unică țesătură de o autenticitate excepțională. Trebuie spus că multă vreme după moartea lui Sarcey, oameni de teatru ostili realismului s-au prezentat drept apărători ai lui Molière și ai altor clasici, împotriva încercărilor de a lumina mereu mai profund și mai actual vechile opere care au rămas vii de-a lungul veacurilor.

Nu poate fi vorba, desigur, de a accepta transformarea vreunei comedii în dramă sau a unei lucrări tragice în vodevil. Asemenea fantezii gratuite sînt, bineînțeles, reprobabile. A sublinia însă latura gravă a acelor piese care conțin în substanța lor prețioasă accente dramatice de o considerabilă însemnătate, este pe deplin firesc și întrutotul recomandabil. Molière nu este același în „Tartuffe” și în „Doctorul fără voie”, iar diferența de ton nu poate scăpa unei regii competente. Rămîne o problemă deschisă discuției dacă putem confunda comicul exploziv din „Vicleniile lui Scapin” (sau din alte scapinade) cu umorul gros și gras din farsele bulevardiere. Oricum, în ceea ce privește pe „Tartuffe”, este cu mult preferabilă o viziune scenică mai sobră care, fără să uite că piesa aparține genului comic, să evite găselnițele regizorale artificioase, destinate să stîrnească cu orice preț ilaritate. Esențialul în reprezentarea comediilor lui Molière, ca și a altor autori satirici, nu este cît, ci cum și cînd se rîde.

Iată de ce ni se pare, în primul rînd, lăudabilă noua punere în scenă a lui „Tartuffe”. Regia (Ion Finteșteanu) și-a propus valorificarea ideilor prețioase ale textului, fără a se teme de pericolul „tonului grav” și fără prejudecata „scapinizării” oricărei comedii molièrești. Construind, așadar, spectacolul cu intenția vădită de a accentua satira socială și de a evita, pentru aceasta, efectele exterioare de farsă, regizorul a contrazis modul în care s-au jucat la noi adeseori comediile lui Molière sau cele ale lui Goldoni. Dorind, probabil, să marcheze puternic viziunea sa proprie, regia a exagerat uneori nota gravă, adoptînd o atitudine prea rezervată și față de unele dintre resursele comice ale piesei, de o deplină autenticitate. Astfel, „cearta” dintre cei doi îndrăgostiți (Valère-Mariana) apare în spectacol nelucrată, trecută cu vederea ca și reacțiile stîrnite de comportarea portărelului Loyal, lipsite de întreaga savoare a momentului. In schimb, cele două scene Tartuffe-Elmira (și mai cu seamă a doua) ni se par remarcabile prin îmbinarea savantă a liniei comice cu dezvăluirea treptată a caracterului odiosului înamorat. Direcția de scenă a mînuit aci supapele rîsului cu măiestrie, urmînd cu o salutară consecvență cerințele sensului satiric al mișcării personajelor. Expresia stereotipă de uluire încremenită a lui Orgon a stîrnit hohote de rîs, edificînd totodată asupra celor ce se petrec în conștiința nefericitului credul și explicînd întîrzierea ieșirii sale din pasivitate. Numeroasele „cîrlige” de efect, care ar fi putut fi atribuite soțului naiv, au fost, din fericire, evitate pentru a nu pierde din primul plan al atenției schimbul de replici dintre Tartuffe și Elmira, esențial pentru sarcina demascatoare a comediei. Trebuie să subliniem, de asemeni, modul în care regia a trecut cu o grație discretă peste rolurile convenționale ale piesei, cărora le-a pus în spectacol surdina cuvenită, în favoarea personajelor din planul propriu-zis al satirei. Reușita esențială a spectacolului rămîne însă interpretarea deosebit de interesantă a eroului titular. Tartuffe a apărut mai odios, poate tocmai pentru că Ion Finteșteanu ni l-a prezentat nu ca pe un parazit grosolan, ci în postura unui inamic redutabil, din mișcările și cuvintele căruia spectatorul înțelege cum s-a putut petrece „fermecarea” lui Orgon. Interpretul a dat fățărniciei personajului rafinament și o crudă inteligență, care a accentuat ascuțișul satirei. Este mai greu de înțeles o anume rigiditate a feței și mișcărilor lui Tartuffe în prima parte a piesei, cînd comportarea personajului cerea aparența modestiei și a umilinței. Dina Cocea (Elmira) a înțeles foarte bine sensul imprimat de regie spectacolului și a participat substanțial la reușita momentelor-cheie ale acțiunii. In rolul lui Orgon, Al. Giugaru a produs o îmbucurătoare surpriză prin detașarea într-o mare măsură, de maniera obișnuită a jocului său. Interpretul s-a adaptat viziunii regizorale și a cultivat cu succes un comic suculent, rezervat și de bună calitate. Discreția și bunul gust a caracterizat prezența în scenă a lui Marcel Enescu (Cleante), spre deosebire de accentele stridente, uniforme, ale Silviei Fulda în rolul d-nei Pernelle. Dezinvoltura și verva cu care Carmen Stănescu abordă textul Dorinei se încadrează ritmului general al spectacolului și simțului exact al măsurii, cu excepția cîtorva replici precipitate, asupra cărora atragem atenția. Damian Crîșmaru (Valère) și Gh. Popovici-Poenaru (Damis)) au adoptat atitudini prea crispate pentru rolurile lor de comedie, dar au dovedit bune calități pentru teatrul clasic (în gest și dicțiune) care se cuvine a fi cultivate cu stăruință. Rolul Marianei, modest și episodic, devine cu totul șters în interpretarea Ioanei Bulcă, în vreme ce Cosma Brașoveanu (Laurent) fixează în două replici scurte un tip care nu se uită. Linia sobră, dar de loc sumbră, imprimată de viziunea regizorală, a beneficiat de cadrul simplu, de o luminozitate fără stridențe a decorului lui M. Tofan.

Erau necesare împlinirii spectacolului prologul și epilogul adăugate de regizor textului lui Molière? Dacă ideea introducerii în scenă a lui Laurent (idee explicată în prolog și reluată în epilog) ni se pare de un real interes, găsim că expunerea amplă cu care se începe reprezentația este mai curînd parazitară și, în orice caz, prea lungă. Oricum, noutatea viziunii regizorale trebuie căutată nu în aceste adăogiri ci în sublinierea sensului profund satiric al comediei lui Molière, în realizarea unui spectacol contemporan valoros cu o operă clasică de prim ordin. Cu rezervele menționate, credem că noua punere în scenă a lui „Tartuffe” constituie o realizare demnă de relevat a Teatrului Național „I. L. Caragiale”, pe linia obligațiilor sale specifice. In linia spectacolelor de comedie clasică, s-a aruncat o nouă lumină asupra modalității de reprezentare a vechilor texte comice, împotriva tendințelor de scoborîre a autorilor clasici la mijloacele și manierele farselor de duzină.

V. MÎNDRA

discul

UVERTURA la opera „I. VESPRI SICILIANI” („Vecerniile siciliene”) de Giuseppe Verdi;
Orchestra Filarmonică Cehă
Dirijor: Antonio Pedrotti

Opera „Vecerniile siciliene”, a cărei premieră a avut loc în 1855, la Paris, este mai mult cunoscută prin uvertura sa. Prima parte a uverturii, avînd un caracter liric de o fină poezie, se bazează pe temele actului I al operei. In partea ultimă, uvertura expune motivele eroice ale luptei poporului sicilian împotriva cotropitorilor francezi din veacul al XIII-lea. Executată în minunate condițiuni tehnice, această placă se remarcă prin finețea înregistrării și autenticitatea interpretării.

UVERTURA la opera „ARMIDA” și UVERTURA la opera „DIMITRIJ” de Antonin Dvorak;
Orchestra Teatrului Național din Praga
Dirijor: Iaroslav Vogel

Mai puțin cunoscută la noi, muzica de operă a lui Antonin Dvorak poate fi apreciată și după aceste două uverturi, care ne redau pe strălucitorul simfonist, așa cum îl cunoaștem din „Lumea nouă”, „Simfonia a VII-a” sau din celebrele „dansuri slave”. Motivele corului cruciaților, opuse intonațiilor orientale, se îmbină într-o reușită rezolvare contrapunctică, dînd uverturii „Armida” o deosebită tensiune dramatică. Uvertura la opera „Dimitrij” ne cucerește prin cantabilitatea melodiilor operei bazate pe un libret ce zugrăvește tragicul destin al lui Dimitrij, îndrăgostit de Xenia, fiica țarului Boris Godunov.

UVERTURA la opera „CARMEN” de Georges Bizet
Orchestra Filarmonică Cehă
Dirijor: Roger Desormière

Nefericita iubire a lui Don José pentru Carmen, ritmurile și melodiile unei țări însorite și orchestrația strălucitoare a lui Bizet, toate acestea se întrunesc pentru a ne da una din cele mai renumite uverturi. Interpretarea lui Desormière, la pupitrul Orchestrei Filarmonice cehe, e plină de nerv și un deosebit simț al ritmului.

(două fețe, 25 cm, 33 ture. LPM-36, SUPRAPHON, Cehoslovacia, 1959)

Scenă din filmul „Telegrame”

TELEGRAME

film

Caracterul complex al artei filmului i-a sugerat — probabil — dramaturgului Mircea Ștefănescu, posibilitatea transformării textului lui Caragiale — lapidar, rezumînd sintetic o întreagă lume de moravuri — în acțiune cinematografică. Din savuroasele „telegrame” s-a dedus intriga și, ceea ce scriitorul extrăsese dintr-un material imens, într-o operă — mică bijuterie a genului — scenariul a refăcut, dezvoltînd, întărind, dar uneori diminuînd, fatal, miezul comic. Maestrul cuvîntului a obținut, din tonele de minereu, uraniul prețios, cinematograful însă oferă mai mult în raport cu schița, dar și mai puțin. Mai mult, ca studiu documentat asupra epocii, mai puțin ca sugestie, originalitate artistică. Marele scriitor n-a fost „trădat” în film. Dimpotrivă. O vastă cultură caragialiană a creatorilor i-a dus la rezultate optime pe linia populării ecranului cu moravuri sociale și politice specifice lumii descrise de autor. Dar literatura a fost explicată pe ecran, ceea ce-mi se pare inutil, pentru că rafinamentului, subtilității de spirit a scriitorului, îi erau totuși proprii accesibilitatea, caracterul popular. Urbea X e refăcută fidel pe ecran prin decoruri, costume, tipologie, dar oare ea nu răzbătea plastic din rîndurile „telegramelor”? Schița devine în film lipsită de subtext și aceasta mi se pare defecțiunea principală a unei ecranizări în ansamblu valoroase. Dacă recunoaștem în opera cinematografică specificul scriitorului, acesta se referă la întreaga sa creație; e o originalitate generală și nu una particulară, legată de această schiță. Motivul central al „telegramelor”, care constituia specificul acestei lucrări, se pierde oarecum în film în multitudinea detaliilor cu care este pus în scenă scandalul public. Pe ecran, inspiratele depeșe nu fac decît să rezume o acțiune la care spectatorul a participat, punct cu punct, anterior; de aceea ele își pierd prospețimea cînd sînt citite cu glas egal mirat de către niște miniștri amatori de cancanuri. Un exemplu: causticitatea strălucitoare a telegramei lui Caragiale, care culmina crescendo-ul dramatic al intrigii lapidar creionate, „Pupat toți Piața Endependenței”, se estompează pe fundalul pestriț al sîrbei din final, prea lungă și prea puțin dinamică în raport cu bătaia anterioară. Aci se povestește stîngaci poanta, anulîndu-se oarecum efectul glumei. Rămîne — din fericire — ideea violent demascatoare a cîrdășiei partidelor burghezo-moșierești Minus hazul lui Caragiale. Și e păcat, pentru că atunci cînd s-au preocupat anume, realizatorii au pătruns cinematografic esența satirei literare.

Dovadă, excelenta secvență a reconstituirii bătăii de la Cafiné, pagină de antologie — cred eu — în filmul romînesc. Ridicolul situației create de procurorul „conștiincios”, care solicită și primește cu încîntare loviturile măturătorului, considerînd că astfel va putea stabili adevărul asupra incidentului întîmplat, e subliniat prin reușitul portret cinematografic al interpretului (Al. Giugaru), prin expresia complexă descifrată pe chipul lui Busuioc (Al. Lungu), prin montajul rapid în care se succed planurile de detalii ale acțiunii (scaunele răsturnate, pălăria turtită și zîmbetul tîmp al procurorului). Un alt exemplu de sondaj în adîncime și nu în extindere al operei literare, îl constituie implicațiile politice, interesele personale ce pun în joc întreaga mașinărie condusă de Costăchel Gudurău, șeful „opoziției” locale, implicații care reies dintr-o abilă înlănțuire de planuri cinematografice, replici vioaie, caracterizante. Cînd miniștrii se întreabă, nedumeriți, ce urmărește prin repetatele sale provocări acest alegător din colegiul II, spectatorul află răspuns în imaginea imediat următoare: Costăchel la masa de biliard, replicînd printr-o mișcare abilă: „Ce urmăresc? Să provoc scandal public guvernului, care se teme de dezordini”... E oare un opozant sincer acest spirit turbulent, „clănțău” temut în urbea sa? Esența politicii sale perfide ne e zugrăvită plastic prin suita de ciomăgari cu care se înconjoară avocatul, prin discursul său demagogic pe care îl ține în piață și, mai ales, prin actul final, sărutul depus pe obrazul fostului adversar politic, sărut prin care își dă în vileag scopul urmărit; obținerea unui loc în conducerea județului, pentru care e gata să pactizeze cu partidul dușman.

Grigore Vasiliu-Birlic și-a înnoit în acest rol mijloacele artei sale. Mobilitatea măștii comice a actorului e declanșată aici de un mobil psihologic complex și nu de împrejurări facile de farsă. Inteligența acestui diplomat, ce urmărește prin mijloace neobișnuite (se oferă să încaseze mereu bătaie de la adversarul său, pentru a provoca scandalul public), un scop personal precis, surîsul perfid și gestica, retorica lui zgomotoasă, sînt dezvăluite de interpret cu o finețe și o remarcabilă prospețime artistică. O surpriză îmbucurătoare ne-a oferit-o tînărul Alexandru Lungu într-un rol dificil, cu un subtext bogat. Pe fața măturătorului Busuioc, se înlocuiesc uimitor de repede nuanțe sufletești complexe: de la mirarea naivă, expresia derutată, la rîsul țărănesc, neîncrezător, energia ce se dezvoltă treptat, încurajată de naivii suporteri, pînă la satisfacția omului simplu ajuns — în sfîrșit — să-și răzbune o dată pe „cei mari”, umilința de-o viață. In realizarea tipologiei acestor personaje (ca și în portretele lui Grigorașcu — Nicky Atanasiu, Atenaisa — Carmen Stănescu, primul ministru — Neamțu Ottonel etc. etc.), o contribuție de seamă revine operatorilor Ion Cosma și Jean Pierre-Lazare. Ajutate de un machiaj inventiv, inteligent (Aurelia Enescu), celelalte tipuri, judicios distribuite în roluri mai mari sau mai mici, completează un tablou uman viu, divers, convingător pentru atmosfera tîrgului de provincie. Familiarizați cu universul caragialesc, cu esența satirei sale, regizorii Gh. Nagy și A. Micheles au obținut succese pe linia realizării unor imagini de sinteză cinematografică. Sînt de lăudat pentru realizarea ascuțitei satire, prin suprapunerea inteligentă a valsului dulceag, lent și a indicațiilor capelmaistrului „leggero grazzioso” pe ritmul dinamic al bătăii din piață (decupată alert, în planuri precipitate). Pentru succesiunea ritmată a imaginii stîlpilor de telegraf, a centralelor telefonice, a bandei telegrafice, secundate în coloana sonoră de către țăcănitul obsedant al aparatului Morse. Pentru caricatura atît de pregnantă obținută prin asocierea imaginii impozantelor statui — leii — ce păzesc intrarea castelului, cu o muzică gravă, majestuoasă, culminată cu tabloul tronului gol, și încă

multe altele (scena comentării telegramei ministrului de către procurorul aflat în plin chef la mînăstire, de pildă) peste care — din lipsă de spațiu — sîntem siliți să trecem. Meritoase mi se par acele încercări ale tinerilor regizori de a ieși de sub tutela unei dramaturgii bogate, interesante, dar structural *concepute de scenarist* teatral *și nu* filmic. *Acolo unde reușesc să o facă, rezultatul e excelent, ca în amintita „reconstituire”. Din păcate, abundența dialogurilor, compoziția dramatică greoaie, insuficient gradată, pierdută în explicitări ce distrug de multe ori emoția artistică, lasă prea puțin loc soluțiilor strict cinematografice. De aici și o desfășurare mai statică de imagini (operatorii preocupîndu-se mai mult de portrete realizînd ritmul dramatic interior); de aici, dificultatea — pentru actori — de a rosti dialogurile (deși jocul lor e simplu, cinematografic, textul lung îi obligă — cu mici excepții — la o masă monocromă, neindividualizată). O mențiune specială — pe care am mai făcut-o — muzicii. Compozitorul Mircea Chiriac a ținut mai puțin să se evidențieze „pe sine”, cu o modestie ce-i mărește contribuția artistică la imaginea de ansamblu a satirei. Mai vizibilă, dar nu mai puțin valoroasă, munca Hortensiei Georgescu pentru realizarea unui bogat, variat peisaj de costume. Montajul (Eugenia Nagy) s-a străduit — cu succes — să suplinească deficiențele de ritm ale construcției dramaturgice.*

In ansamblu, „Telegrame” constituie un succes remarcabil al cinematografiei noastre.

Alice MĂNOIU

Carnet MUZICAL

PRIME AUDIȚII

Concertul orchestrei Radio

In creația lui Alfred Mendelsohn, liedul era unul din puținele genuri încă absente. Ciclul de melodii „Suita Cîmpenească” pe versuri de Dragoș Vicol — veritabile Bucolice ale vieții sătești de astăzi — prezentat joia trecută de Arta Florescu, cu acompaniamentul Orchestrei Radioteleviziunii, condusă de Iosif Conta vine să completeze și acest sector al operei fecundului compozitor, constituind în același timp o contribuție interesantă la dezvoltarea liedului romînesc. Pe de altă parte aceste cîntece relevă un aspect al sensibilității autorului, mai puțin prezent în alte lucrări ale sale. Ceea ce frapează în „Suita cîmpenească” este factura eterată a substanței muzicale, scriitura de o transparență diafană în orchestrație și în agregațiile armonice, și melodica sugestivă și limpede, fără a cădea nici un moment în păcatul „clișeului”. Am fi dorit însă ca piesele componente ale ciclului să ofere contraste mai marcate, diferențe de caracter necesare într-o suită.

E de la sine înțeles că o muzică de acest fel cere un interpret capabil de a percepe valorile unui text subtil. Arta Florescu, pe care am admirat-o de atîtea ori în genul dificil al liedului, are meritul de a fi prezentat în cea mai bună lumină „Suita cîmpenească”.

In mult mai mică măsură ne-a fost satisfăcută curiozitatea pentru nou prin ascultarea suitei „Los Rituales” a compozitorului uruguayan Alberto Soriano. Ne așteptam, față de titlul lucrării și de linia folclorică, comună majorității compozitorilor din țările latino-americane, la o muzică viguroasă, în care să fi pătruns din plin seva atît de bogată a muzicii populare sud-americane. Am ascultat în schimb o lucrare amintind în chip bizar uneori pe Mahler, alteori pe Janacek, lipsită de contraste și monotonă în procedeele instrumentale și armonice. Desigur că muzica sudamericană poate oferi pagini mult mai interesante; pentru o primă luare de contact, alegerea n-a fost prea fericită.

O Fantezie pentru pian, cor și orchestră de Beethoven, în care Maria Fotino și-a desfășurat încă odată aleasa muzicalitate și un Bolero de Ravel, condus abil în marele său crescendo de Iosif Conta, dar ale cărui momente solistice n-au fost toate de cea mai bună calitate, au completat programul serii de joi.

Concertul Filarmonicii

Orice creație muzicală trebuie judecată și în raport cu ceea ce își propune compozitorul să realizeze. Acest adevăr, de mult cunoscut, ni l-am amintit ascultînd sîmbătă seara noul concerto de pian al lui Dimitri Șostacovici, acest mare simfonist, care știe să treacă la muzica de film sau chiar de operetă, fără a-și diminua cîtuși de puțin acea autoexigență, care face ca oricare ar fi domeniul abordat, muzica sa să păstreze o ținută înaltă. De data aceasta, el ne oferă un concert de pian; mai precis, un concertino, căci lucrarea relativ simplă din punct de vedere instrumental (a fost destinată de compozitor fiului său, student la conservator) are o tendință clasicizantă, nu în sensul pastișei de epocă, ci în cel al reducției de mijloace și al limpezimii textului. Marea artă a lui Șostacovici constă în aceea că a reușit să evite

Desen de SILVAN

primejdia simplismului. Cel mai reușit moment este partea a 2-a, al cărei lirism de largă respirație se situează pe linia marei tradiții a muzicii ruse. Intr-un cuvînt, o lucrare în care autorul își propune țeluri limitate: dar ceea ce realizează este perfect. Ce subiect de meditație poate constitui acest modest concert pentru mulți compozitori!

Alexandru Demetriad a fost interpretul fidel al acestei compoziții ce nu poate constitui un obstacol pentru un concertist încercat, încadrîndu-se tonului de muzicalitate aleasă al întregului concert care a mai cuprins o execuție perfectă a suitei „O nuntă în Carpați” de Paul Constantinescu (această pagină clasică a baletului romînesc, dacă nu și a muzicii romînești, pe care încă mai sperăm să o vedem reluată pe scena Teatrului de Operă și Balet) și o interpretare a Simfoniei a II-a de Brahms, în care am avut bucuria să regăsim aceeași poezie și aceeași putere de comunicare a sentimentului romantic pe care maestrul Georgescu le desfășoară totdeauna în tălmăcirea celei de a doua „Pastorale” a muzicii germane.

Radu GHECIU

CARNET PLASTIC

HALID AL-JADER

Pictorul irakian Halid Al-Jader, rector al Institutului de Arte frumoase din Bagdad și membru în Consiliul național al păcii din Irak, oaspete al țării noastre, aduce prin lucrările sale de grafică, pictură, ceramică sau gravură în argint mesajul de pace al poporului său.

Alături de schițe în tuș care transpun colțuri pitorești din Bagdad („Piață din Bagdad”), China („Marele zid chinezesc”), U.R.S.S. („De aici a pornit revoluția din Octombrie-Leningrad”), Polonia. Mare parte din creația grafică a lui Halid Al-Jader este închinată dorinței arzătoare de pace, a poporului său ca și a tuturor oamenilor simpli. Aspirația e întruchipată de cele mai multe ori prin fetița ce ține în mînă porumbelul păcii („Pace lumii”, „Vrem pace”, „Pentru ca copiii noștri să trăiască fericiți noi vrem pace!”). Din desenul lui Halid Al-Jader cunoști de asemenea atît lupta poporului împotriva regimului terorist al lui Nuri-Said („Greva muncitorilor din Basra”), cît și realizările înfăptuite în ultimii ani în țara sa („Reforma agrară”, „Pămîntul este al nostru”, „Celulă comunistă”).

In pictura oaspetelui arab predomină peisajele în care lumina puternică face să strălucească culorile vii, aproape crude, specifice peisajului meridional natal.

Cele două piese de ceramică reiau, transpunînd pe smalț, motivul fetiței cu porumbelul.

Dacă la imaginea graficianului, a pictorului și a ceramistului Halid Al-Jader, adăugăm și pe aceea a artizanului în „orfevrerie” — tehnica — preluată din folclorul irakian, în care sînt lucrate piesele din argint cu aur aplicat, avem imaginea artistului atașat de popor, preocupat de reînnoirea mijloacelor de expresie puse în slujba unui mesaj umanist.

Marina VANCI

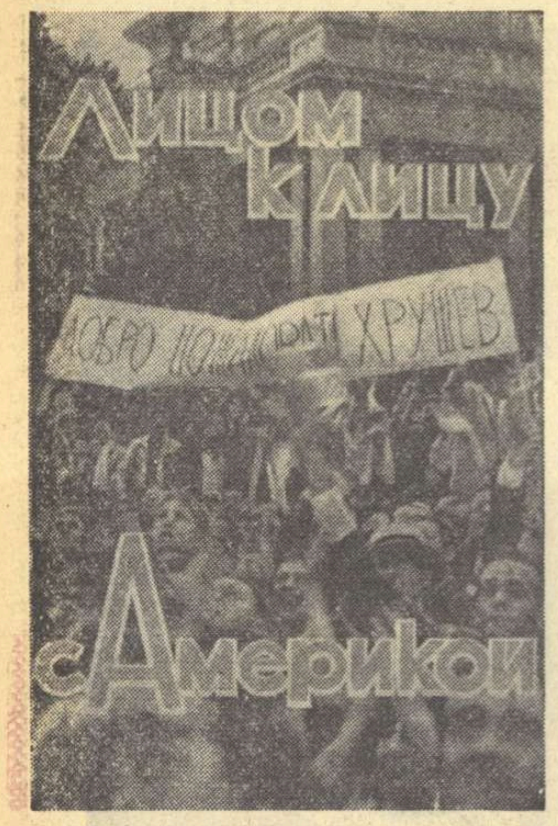

Coperta cărții „Față în față cu America"

N. S. Hrușciov discutînd cu muncitorii americani

30 de zile de neuitat

„Față în față cu America"* o carte despre cele 30 de zile petrecute de N. S. Hrușciov în Statele Unite ale Americii, a fost scrisă de un colectiv de publiciști sovietici, pe urmele proaspete ale importantului eveniment istoric. Cartea nu constituie însă un simplu reportaj al celor văzute; ea cuprinde o analiză profundă și exactă a situației internaționale pe fondul căreia s-a desfășurat întîlnirea conducătorului sovietic cu oamenii de stat ai Americii și cu cetățenii ei de rînd.

Este greu să definești cu exactitate genul literar al volumului „Față în față cu America". Se poate însă spune cu curaj: este o carte interesantă, inovatoare. In volum se împletesc narațiunea istorică cu povestirea literară emoționantă, cu stilul ascuțit publicistic. Nu e de mirare că volumul se bucură de o mare popularitate în Uniunea Sovietică și peste hotare.

...Nikita Sergheevici Hrușciov a sosit în America. Washington, capitala S.U.A., reședința președintelui Eisenhower, centrul politicii americane. Washington — orașul contrastelor caracteristice Americii de astăzi. Sînt înșiruite vile superbe, palatele bogătașilor, iar în cîteva străzi mai încolo, înghesuite unele peste altele, căsuțele modeste ale sărăcimii. Autorii comunică date interesante despre structura aparatului de stat al S.U.A., despre cancelaria Casei Albe, despre legăturile cercurilor conducătoare cu marile monopoluri. Aceste date îi ajută cititorului neinițiat să înțeleagă izvoarele politicii „de pe poziții de forță", rădăcinile „războiului rece".

Primele întîlniri cu președintele Eisenhower, prima cunoștință cu oamenii simpli ai Americii. Americanii fac cunoștință cu „comunistul nr. 1", cum este numit N. S. Hrușciov în mod obișnuit, peste ocean.

Mulți ani la rînd americanilor li s-au povestit tot felul de născociri ridicole despre Uniunea Sovietică; mulți ani au fost amenințați cu așa zisa „expansiune comunistă". După primele cuvinte rostite de N. S. Hrușciov, americanii au înțeles însă că au în fața lor solul unui popor iubitor de pace, dornic de relații de colaborare și prietenie cu toate popoarele lumii.

„D-voastră, ca un vrăjitor, ați izbutit să risipiți multor americani, sentimentele de neîncredere și de dușmănie sădite cu scrupulozitate de-a lungul a zeci de ani, — se spune într-o scrisoare adresată tovarășului N. S. Hrușciov de un american de rînd, — Acum avem simțămîntul că cineva ne-a arat zdravăn mințile cu plugul. Neîncrederea a trecut pe ultimul plan, iar locul ei l-a luat sentimentul speranței de pace în toată lumea".

Washington, New-York, San Francisco, Los Angeles.... Intîlniri cu oameni de stat, cu activiști sindicali, cu muncitori, cu fermieri. Solul țării sovietice se află tot timpul în linia întîia a luptei pentru adevăr, pentru pace, pentru coexistența statelor cu structuri economice și sociale diferite. Nu odată, în discuții aprinse de principiu, Nikita Sergheevici s-a găsit față în față cu cei mai înverșunați apologeții ai capitalismului. Și întotdeauna a învins. Pagini tulburătoare redau atmosfera acestor discuții. Citindu-le, te cuprinde sentimentul unei mari bucurii și al unei mari mîndrii pentru forța ideilor comuniste, a adevărului leninist.

Articol scris pentru „Gazeta literară"

O discuție dintre cele mai ascuțite a avut loc la întîlnirea dintre N. S. Hrușciov și liderii reacționari ai sindicatelor. Autorii volumului nu redau doar discuția în care conducătorul guvernului sovietic a învins, ci pe scurt, dar clar, rezumă istoria mișcării muncitorești în S.U.A. sub toate aspectele ei. Astfel, dintr-odată devine limpede de ce liderii reacționari ai sindicatelor din S.U.A. urăsc Uniunea Sovietică nu mai puțin decît unii dintre stăpînii marilor monopoluri.

De altminteri, pentru că vorbim de aceștia, tot mai mulți dintre marii industriași încep să înțeleagă că nu e posibilă altă alternativă decît aceea de colaborare și de bună vecinătate cu Uniunea Sovietică, pentru existența omenirii.

Se petrec transformări adînci pînă și în conștiința acelor americani care timp îndelungat au fost adversari ai ideii de coexistență cu Uniunea Sovietică. Omenirea s-a convins de grandioasele succese ale poporului sovietic, a fost martorul lansării satelitului pămîntului, al lui Lunik. Cine, cu excepția unora din aventurierii inconștienți, ar putea conta pe victorie într-un eventual război cu o putere ca a noastră!!

Uniunea Sovietică a întrecut din punct de vedere tehnic Apusul. Ea deține acum armele cele mai moderne, însă tocmai Uniunea Sovietică propune și cere dezarmare totală, se ridică în numele lumii întregi care cere pace fără arme, fără armată. In cartea pe care o prezentăm este admirabil reprodusă atmosfera care a domnit în timpul discursului lui N. S. Hrușciov la sesiunea generală O.N.U. din 18 septembrie 1959. Comentatorii burghezi au fost nevoiți să recunoască deschis că nobila propunere sovietică, în legătură cu planul de dezarmare, a cucerit milioane de inimi. Multe săptămîni după aceea, America a vorbit numai despre această propunere.

Ni se relatează deasemeni despre discuția de la Camp David unde conducătorul guvernului sovietic și președintele S.U.A. au căzut de acord asupra chestiunii principale: evitarea războiului, dezlegarea problemelor dificile pe calea tratativelor. Această înțelegere constituie un pas însemnat pe drumul viitoarei întîlniri dintre conducătorii marilor puteri și constituie o importantă victorie a politicii sovietice de pace, a principiilor coexistenței pașnice.

Multe alte pagini rămîn vii în mintea cititorului, ca de exemplu cele referitoare la întîlnirea lui N. S. Hrușciov cu fermierul milionar Garst, vizita sa la Hollywood, discuția premierului sovietic cu reprezentanții presei burgheze a S.U.A. și mai ales numeroasele întîlniri cu lumea muncitoare a Americii.

Volumul constituie o operă colectivă. Printre autori se poate spune că figurează oameni sovietici și numeroșii noștri prieteni din toată lumea. Trei capitole ale acestei cărți atît de interesante sînt închinate scrisorilor lor. Vocea puternică a milioanelor de oameni ai muncii înzecește forța și greutatea cuvintelor rostite în S.U.A., în numele poporului său, de Nikita Sergheevici Hrușciov.

A. BELSKAIA

*) Autorii: A. Adjubli, N. Ghibaciov, G. Jukov, L. Ilicev, V. Lebedev, E. Litosko, V. Matveev, V. Orlov, P. Satiukov, O. Troianovski, A. Șevcenko, G. Șuiski, — Gospolitizdat, 1959.

O ANTOLOGIE A POEZIEI LUI MIHAI BENIUC IN R.P. BULGARIA

Culegerea din poeziile lui Mihai Beniuc, editată la Sofia, este o nouă contribuție la cunoașterea poeziei romînești în Bulgaria, este prima carte unitară a unui poet romîn contemporan, apărută în țara vecină. O carte făcută cu dragoste, cu pricepere, cu emoție. Cele 47 de poeme, dintre cele mai alese ale lui Mihai Beniuc, au fost transpuse în limba bulgară de 16 poeți, ca un efort colectiv al celor mai vîrstnici și talentați și al celor mai tineri și talentați poeți bulgari. Cartea a fost redactată de poeții Anghel Todorov și Pavel Matev, tălmăcitori, și ei, ai unui însemnat lot din poeziile cuprinse în volum, buni cunoscători și îndrăgostiți de poezia lui Mihai Beniuc. Sînt prezenți, cu travaliul lor, Elisaveta Bagriana, cel mai mare poet în viață, Dora Gabe, Lamar, Nikola Lankov, Mladen Isaev, Dimităr Gundov, tinerii Stanka Penceva, Maria Grubeșlieva, Liana Daskalova, Climent Țacev, Vitio Rakovski, Naiden Vîlcev, cunoscătorul bun al limbii noastre Iordan Stratiev și alții.

Cititorilor bulgari li s-a oferit prin această culegere antologică un mozaic poetic lucrat nu numai cu acea măiestrie precisă de artizanat poetic, ci printr-o adevărată decantare poetică. Am verificat acest lucru citind cartea și avînd sentimentul, la lectura multor versuri, că le citesc încă o dată în limba autorului lor. „Un om așteaptă răsăritul", „Drumul morților", „Melița", „Mărul de lîngă drum" (traduse de Elisaveta Bagriana), „1 Mai 1945", „O rădăcină vorbește", „La cimitir" (traduse de Anghel Todorov), „Ana Kelemen" (traducere de Stanka Penceva) și multe altele nu sînt doar o simplă evocare a poeziilor lui Mihai Beniuc, ci transpuneri filtrate prin sensibilitatea unor poeți care au înțeles mesajul revoluționar atît de cunoscut de noi al „bătrînului haiduc".

Insuși titlul cărții: „Trubadur al vremurilor noi" — titlu pus și la traducerea poeziei „Toboșar al timpurilor noi" — cuprinde semnificația întregii poezii a lui Mihai Beniuc, pe care cititorul bulgar o primește ca un dar al colaborării și prieteniei literare dintre scriitorii țărilor noastre.

Gh. DINU

IDEEA PĂCII BIRUIE

Incă din septembrie 1959 N. S. Hrușciov a prezentat la Organizația Națiunilor Unite planul de dezarmare generală. Popoarele lumii au văzut în realizarea acestui plan măreț chezășia lichidării definitive a primejdiei unui nou război mondial.

Oamenii simpli din întreaga lume privesc acum cu speranță spre Geneva unde, la Palatul Națiunilor, Comitetul celor zece state pentru dezarmare și-a început lucrările.

Nu se poate caracteriza viața internațională a epocii noastre fără a releva marea forță pe care o prezintă solidaritatea popoarelor în lupta pentru pace.

Această mișcare hotărîtă a sute de milioane de oameni nu poate fi ignorată de cercurile imperialiste agresive care doresc declanșarea unui nou război și repetarea ororilor fasciste. In zilele noastre vasta acțiune a Consiliului Mondial al Păcii stringe într-o singură voință de pace pe oamenii simpli, indiferent de sex, de vîrstă, de ocupație, de confesiune.

Această temelie universală a păcii a dobîndit o semnificație uriașă în viața lumii contemporane. La 19 martie 1960 se împlinesc 10 ani de la lansarea Apelului de la Stockholm. Consiliul Mondial al partizanilor păcii luase ființă cu mai puțin de un an înainte, la Paris, la 20 aprilie 1949. Ca o primă activitate a acestui Consiliu a fost Apelul împotriva folosirii armei atomice, cu următorul cuprins:

APEL

„Cerem interdicția completă a armei atomice, armă de groază și exterminare în masă a omenirii".

„Cerem statornicirea unui riguros control internațional pentru a asigura aplicarea acestei măsuri de interdicție".

„Considerăm că, orice guvern care va folosi el întîi arma atomică, împotriva oricărei țări, va comite o crimă împotriva omenirii și va trebui tratat ca un criminal de război".

„Invităm pe oamenii de bună voință din lumea întreagă să semneze acest apel".

Stockholm, 19 martie 1950.

Apelul a fost semnat în lumea întreagă de 500 milioane de oameni, bărbați și femei.

A urmat, la un an după aceea, în 1951, un al doilea apel pentru pace prin care se invitau cele cinci mari puteri să încheie un pact în acest sens. Al doilea apel a fost semnat de 600 de milioane de oameni.

Acestea sînt date de o semnificație impresionantă. Pentru a cuprinde însă măreția întreagă a acțiunii desfășurate în cei zece ani trecuți, trebuie adausă activitatea tuturor consiliilor naționale pentru apărarea păcii.

Un rol important revine și vastei activități culturale a Consiliului Mondial strîns împletită cu lupta pentru pace. După cum se știe, în fiecare an Consiliul Mondial al Păcii stabilește o serie de comemorări, sau aniversări care să reamintească întregului glob pe toți cei care au creat și muncit pentru binele omenirii. Filozofi, oameni de știință, scriitori, artiști sînt astfel onorați, alcătuind totodată o enciclopedie vie a personalităților celor mai luminoase din istoria culturii omenești.

Ce epocă a mai cunoscut o acțiune atît de vastă și de nobilă?

In lupta pentru menținerea păcii și consolidarea spiritului de înțelegere între popoare trebuie relevată în primul rînd contribuția imensă adusă de Uniunea Sovietică. „Premiul Lenin pentru întărirea păcii între popoare" se acordă anual celor mai hotărîți luptători pentru cauza păcii. Guvernul sovietic a inițiat și a sprijinit măsuri hotărîtoare pentru atenuarea încordării internaționale, pentru victoria spiritului tratativelor în chestiunile litigioase, pentru înlăturarea pericolului de război. Politica de pace a Uniunii Sovietice constituie un exemplu măreț care însuflețește lupta oamenilor simpli de pretutindeni. Deosebit de elocventă în acest sens este acțiunea Statului Sovietic pentru dezarmare propusă de N. S. Hrușciov cu ocazia vizitei sale în S.U.A. și susținută neîntrerupt în toate fructuoasele călătorii ale șefului guvernului sovietic. Propunerile constructive ale Uniunii Sovietice sînt un factor primordial în realizarea destinderii internaționale, în crearea unui climat neprielnic planurilor agresive, războinice ale cercurilor imperialiste.

Astăzi, ideea de pace a intrat în conștiința milioanelor de oameni care vor ști să o apere. Munca și eforturile tuturor, în toate direcțiile, vor ști să consolideze cuceririle obținute. Ideea păcii biruie.

Ion Marin SADOVEANU

Săptămîna

Rockefeller construiește

Nelson Rockefeller, bossul principal al familiei miliardarilor americani, în orele sale libere — și are destule — după ce-și termină afacerile, se ocupă și de politică. In prezent, continuă să fie guvernatorul statului New York și ex-auto-candidat la președinția S.U.A. Pe lîngă discursurile ce le pronunță din cînd în cînd, avînd ca leit-motiv aria, atît de plăcută urechilor sale, a înarmării atomice, domnia-sa e și edil emerit al New York-ului. Recent, guvernatorul Rockefeller a anunțat că a dat în studiu niște proiecte de construcții. Poate de noi zgîrie-nori? Nu, pentru asemenea cheltuieli bugetul e destul de zgîrcit. Domnul Rockefeller visează la ceva cu adevărat superior, la soarta Americii. Și ce credeți dvs. că va hotărî soarta Americii, în cele din urmă? Simplu, de o simplitate genială, pentru că guvernatorul nu concepe altfel viitorul decît sub chipul unui război nuclear: un adăpost atomic. In consecință, au fost alocați 4—5 milioane de dolari pentru ca să se înalțe, sau mai bine-zis, să se scufunde, o construcție a cărei piatră de temelie a fost pusă la 9 martie și în care vor avea acces, în caz de potop nuclear, 2200 funcționari ai contribuțiilor directe (termen fin pentru a desemna pe perceptorii impozitelor) în afară, bineînțeles, de familia guvernatorului magnat. Nu se poate spune că Rockefeller nu se gîndește la problemele de viață și de moarte ale Americii. Gîndindu-se la viață, Rockefeller pregătește scrupulos moartea atomică a sute de milioane de concetățeni. Visînd la moarte, Rockefeller pregătește supraviețuirea sa și a celor cîteva mii de funcționari credincioși, care au știut să-i dea o mînă de ajutor pentru îmbogățirea patrimoniului familiei.

Ca unul din principalii profitori din S.U.A. ai cursei înarmărilor atomice, Rockefeller, ar trebui însă să se gîndească la construcția unui alt soi de adăpost. Pentru că, grație voinței milioanelor de oameni, nu de dolari, planeta va împiedica izbucnirea unui cataclism nuclear. Cine e arhitectul dispus să construiască o vizuină, care să-l pună pe Rockefeller la adăpost de mînia dreaptă a popoarelor?

Krupp acordă interviuri

Iot în S.U.A. un alt magnat de trist renume mondial — e vorba de un membru al familiei Krupp, Alfred — a acordat un interviu revistei „U. S. News and World Report". Descendentul cunoscutei familii, care a fost unul din întemeietorii militarismului german, este îngrijorat. Ingrijorarea sa, pe care o împărtășește cititorilor americani, se datorește succeselor obținute de țările socialiste în stabilirea relațiilor de prietenie cu statele independente din Asia, Africa, și America Latină. Vechiul combatant pe cîmpul marilor profituri mondiale, care a escaladat de cîțiva ani granițele strîmte ale Republicii Federale Germane (în curînd va construi un mare combinat siderurgic lîngă Bilbao, în Spania), și care bineînțeles, e un partizan al Europei Unite (citiți NATO), are o propunere senzațională: să se termine cu concurența dintre puterile (citiți: monopolurile) occidentale, pentru ca toate în front comun, să pătrundă din nou în țările slab dezvoltate.

Ca și Strauss, ministrul de Război al R.F.G., care caută „spațiu vital" pentru bazele militare ale revanșismului în Spania și Grecia, Krupp inspectează posibilitățile pentru infiltrarea capitalului german pe scara vechiului continent, dar și a altor continente.

Apropo însă de geopolitică, atît de scumpă unor economiști și politicieni vest-germani. Pe harta Asiei, Africii și Americii Latine a apărut Independența, cu majusculă. Și independența înseamnă altceva decît dependență.

Ion MIHAILEANU

18 martie 1871 — 18 martie 1960

Comuna din Paris

de WLADISLAW BRONIEWSKI

—Fragmente—

„Elle ne se rend pas, la Commune de Paris"

Ascultă toate-acestea
cu fruntea sus... Am scris
o parte din povestea
Comunei din Paris.

IV

Pîrjol căzut răsună
grea, noaptea, ca o bîrnă.
Ca norii, pe Comună,
înfrîngerea atîrnă.

O, baricade sparte...
Au mai rămas puține.
Sus, cetățeni! La moarte!
Și rîndul nostru vine....

Dabrowski zace-n stradă.
Raul Rigault căzu.
Cad, pe-orice baricadă,
cu sutele acu.

Canalia exultă
de crimele puterii.
Nu de popor ascultă
jandarmii și bancherii.

Parisu-i sfărîmat.
Acuma, tîlhărește,
Crunt aurul lovește
în proletariat.

Dar unda-ți, libertate,
va curge mai departe..
Comuna se va bate
pe viață și pe moarte.

VIII

Lupți, baricadă!
Pieri, baricadă!
Cîntă, Parisule,
mîndrele-ți zile...
Ia-ți aripi roșii
zboară ca pasărea
peste cadavre,
spre proiectile!

Lupți, baricadă!
Pieri, neclintită!
Vine victoria,
plata speranței...
Oameni ai muncii,
ține-veți minte
voi, proletarii,
inima Franței!

Pieri, baricadă!
Steagul, mai sus!
Pînă la capăt
liberă, mori...
Sus baricadele-n
moartea Parisului,
biruitoare-ntre
biruitori.

IX

Treizeci de mii de-mpușcați pe trotuare,
ferecați în cătușe o sută de mii...
Și sînge, puteri, nu mai are
Parisul; tăcut amorți.

O proclamație... Minte, înșală:
„Parizieni" — praf în ochi le aruncă —
„de azi înainte în capitală
lege, ordine, muncă..."

Știrb, caldarîmul nu vrea să creadă:
rîde cu dinții de piatră...
Detașamente patrulează pe stradă.
Lanțuri mai zăngăne, salve mai latră.

Te-ntorci din Versailles, burghezie,
mătănii să-ți faci, rugăciuni și parăzi!
Incendii mai ard, vălvătaie pustie...
Nu mai e nimeni pe străzi.

In romînește de CICERONE THEODORESCU

HONORE DAUMIER „Franța în 1871, îngrozită de moștenire"

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

contrapunct

De curînd a apărut la Paris, la „Editions de l'Arche", volumul I de „Teatru" al marelui dramaturg progresist irlandez Sean O'Casey. Traducerea este semnată de Michel Habart.

●

Dramaturgul ceh Jan Drda lucrează la piesa „Orășelul din palmă" ce se va juca în acest an la Teatrul S. K. Neumann din Praga.

●

La „Musée Jacquemart-André" din Paris s-a deschis recent o frumoasă expoziție Van Gogh, în care sînt expuse 67 de picturi în ulei (dintre care 6 împrumutate de muzeele sovietice) și 38 de acuarele și desene. Expoziția conține și 400 de documente fotografice referitoare la biografia marelui pictor.

●

La Teatrul de Operetă din Teplice a avut loc, la 14 februarie, premiera operetei romînești „Plutașul de pe Bistrița" de Filaret Barbu.

●

In Bulgaria a fost inaugurată o casă memorială Lamartine, ca semn al trecerii poetului prin Bulgaria, la întoarcerea sa dintr-o călătorie în Orient.

●

Popularitatea operei lui Aragon se reflectă și în numărul crescînd de studii critice consacrate marelui scriitor francez. Editurile pariziene au anunțat pentru viitorul apropiat 4 astfel de studii printre care se semnalează lucrarea lui Roger Garaudy intitulată provizoriu: „De la suprarealism la lumea reală. Drumul lui Aragon".

●

La Berna se fac ultimele pregătiri pentru montarea, prima oară în Elveția, a operei „Mazepa" de Ceaikovski. Spectacolul, beneficiază de o distribuție excepțională.

●

Intre 15 martie – 13 iulie 1960 se va desfășura la Paris a IV-a sesiune a „Teatrului națiunilor". Cu acest prilej teatre din optsprezece țări vor da aproape o sută de spectacole. Țările care iau parte la această sesiune sînt: R.D.G., R.F.G., Austria, Belgia, Brazilia, Columbia, Coasta de aur, Marea Britanie, Grecia, India, Islanda, Italia, Malaya, Turcia, S.U.A. etc.

In afară de spectacolele propriu-zise, ca în fiecare an, sesiunea va prilejui și alte manifestații internaționale. Astfel va avea loc al treilea Congres internațional al criticilor teatrali și primul Congres internațional al spectatorilor de teatru.

●

Modest și dovedind o înaltă conștiință profesională, tînărul dirijor Roberto Benzi, cunoscut la noi din filmul „Preludiul gloriei", nu imprimase pînă acum nici un disc. De abia anul acesta a acceptat invitația casei de discuri „Philips", realizînd imprimări din Beethoven și Liszt.

●

„Condamnarea lui Lucullus" de Brecht și Dessau, capodoperă a teatrului liric de după război, va fi montată în Berlinul răsăritean de Staats Oper. O veche realizare a spectacolului (1951), plină de convenționalisme, n-a izbutit să scoată în evidență specificul artei lui Brecht. Noua punere în scenă — mult așteptată — va constitui marele eveniment teatral al actualei stagiuni berlineze.

●

In numeroase scrisori telespectatorii englezi solicită o continuare a inițiativei de a prezenta pe micul ecran piese ilustrînd viața de toate zilele a oamenilor sovietici. Primul spectacol, care s-a bucurat de aprecierea telespectatorilor a fost „In căutarea fericirii" de Victor Rozov.

„Artă liberă"

Răspunzînd unei anchete, 25 de tineri regizori și scenariști s-au plîns de îngrădirile pe care le pun libertății de creație cei ce finanțează producția de filme din Franța.

„Nu am posibilitatea să-mi aleg subiectul", declară JACQUES NAHUM, regizorul filmului „Sfîntul", în curs de turnare, asistent al lui John Berry la filmul „Tamango". Pentru a-l completa pe Nahum să dăm cuvîntul unui scenarist, MARCEL MOUSSY, deci unui om care s-a lovit în mod direct de libertatea de a scrie... ceea ce vrea producătorul. Moussy, spune: *„O cinematografie independentă ar fi aceea unde s-ar obține libertatea de expresie"*. Dacă Moussy visează la un viitor mai bun, un coleg, scenaristul ARMAND GATTI se referă la prezent: *„O cinematografie independentă? Ce este aceasta? E vorba în primul rînd de producător. Și filmul, odată făcut, e de ajuns să fie interzis"*. Iată adusă în discuție și problema cenzurii, după cea a dictaturii comanditarului. Se pare că această chestiune frămîntă în mod deosebit pe cineaștii francezi care recent au avut din nou (pentru a cîta oară?) de-a face cu foarfecele cenzurii cu ocazia prezentării unui film realizat de Hervé Bromberger. In această privință regizorul JEAN LEDUC precizează ideea lui Gatti declarînd: *„Critica anumitor instituții devine imposibilă din cauza cenzurii"*. Regizorul JEAN LUC GODDARD este indignat: *„Dacă mai continuă, ne vom crede la Franco"*.

Toate aceste piedici puse în calea creatorilor, și nu ne-am referit decît la cele mai generale, influențează desigur și asupra calității unor filme, *„A turna un film* — declară regizorul Jean-Daniel Pollet — *cum pictezi un tablou, fără altă preocupare decît calitatea, este încă o utopie"*.

Ți se impun anumite condiții? Refuză să lucrezi filmul, spun apologeții democrației burgheze. Dar intervine o mică piedică, o piedică meschină: necesitatea de a lucra orice, oriunde pentru a nu muri de foame. Cîtă tristețe în declarația regizorului Jacques Nahum, pe care l-am mai citat. *„Natural, nu eu am ales filmul „Sfîntul". Este un mijloc pentru mine de a munci... cînd trebuie să muncești pentru a trăi, problema se pune altfel"*, adică trebuie să accepți nu ceea ce e bun din punct de vedere al al artei, ci ceea ce servește pe patron.

Arta liberă, liberă de orice libertate!

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99, ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 20 lei, Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 13 (315) — Joi 24 martie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Poporul francez se întîlnește cu speranțele sale

Vizita lui N. S. Hrușciov în Franța

Nikita Sergheevici Hrușciov vizitează Franța. Evenimentul depășește în semnificații dimensiunea unei simple călătorii protocolare: spiritul sovietic aduce poporului francez mesajul fierbinte al păcii, încrederea în viitorul pacific al umanității, certitudinea înțeleaptă și calmă, demonstrînd că omenirea poate și trebuie salvată de perspectiva unei noi și singeroase conflagrații.

Vizita lui Nikita Sergheevici Hrușciov continuă, în acest sens, o veche și statornică tradiție.

In 1920, cînd Franța, învingătoare în primul război mondial, se zbătea sfîșiată de contradicții, fapt ce-l îndrituia pe Clemenceau să exclame: „O, Franță, ce destin tragic: învinsă în victorie", tînărul stat sovietic, pustiit de calamitățile războiului civil, îi întindea Franței o mînă prietenească și tandră, sub semnul unui apel patetic: „Franța comunarzilor nu poate fi decît aliata celor ce l-au izgonit pe țar. Francezi, inima muncitorilor și țăranilor sovietici bate la zidul Federaților". Apelul acesta a devenit, douăzeci de ani mai tîrziu, un angajament sfînt. Cînd cizmele junkerilor mărșăluiau pe străzile Parisului, cînd cei mai funebri monștri ai umanității pustiau Oradourul, în fața Moscovei, la Stalingrad, la Leningrad sau la Oriol, din nordul înghețat și pînă în Crimeea, pe toate cîmpiile Uniunii Sovietice sîngerau, cu toate rănile deschise, urmașii celor ce l-au doborît pe țar și-și dădeau cu abnegație viața, deopotrivă pentru patria lor ca și pentru strănepoții celor ce au ridicat flamura Comunei. Am trăit intens acest sentiment acum zece ani, la Auschwitz. Am umblat atunci ore nesfîrșite printre ruinele crematoriilor, pe aleile vaste și damnate ale lagărului morții. Pe un drum îngust, în spatele unei barăci, o inscripție: „Aici au fost uciși, la 8 august 1944, copiii noștri: Claude, Maurice și Serge-Victor" — și semnau inimile chinuite ale unor părinți din Marsilia. Alături la cîteva zeci de pași, o tăbliță neagră: „Aici au fost executați prin împușcare, la 8 august 1944, soldații sovietici: Alexei Grușev și Vitali Vorobiev. Au luptat pentru libertatea lumii".

Au trecut de atunci peste cincisprezece ani.

Și se întîmplă în omenire un fapt incredibil, pe care nu cred să-l mai fi înregistrat vreodată, în convulsiile ei capricioase, istoria: aceiași călăi de pe mîinile cărora nu s-au șters încă urmele milioanelor de asasinate, amenință din nou lumea, primejduindu-i ziua de mîine, profilînd la orizont perspectiva unui cortegiu de nefericiri, mai cumplite decît toate cîte s-au abătut în timpul ultimului război asupra popoarelor lumii și cărora Franța, ca și Uniunea Sovietică, le-au plătit un greu tribut. Vizita lui Nikita Sergheevici Hrușciov a reamintit francezilor acest fapt și astfel se explică interesul pe care a stîrnit-o pe toate meleagurile Franței, înainte ca această călătorie să fi început. Am citit o scrisoare a unui cetățean din Bordeaux. M-a emoționat prin simplitatea ei: „Vino, Nikita Hrușciov, în casa mea, din care mi-au pierit copiii uciși de hitleriști, vino să mănînci la masa mea, fiindcă eu știu că cei ce mi-au asasinat copiii sînt și dușmanii dumitale..."

Pînă la ora cînd scriu aceste rînduri, optzeci de localități din Franța și sute de mii de oameni îl așteaptă pe Hrușciov la masa lor, ca o confirmare a faptului că înaltul oaspete aduce mesajul a două sute de milioane de oameni care nu cunosc un ideal mai sfînt decît lupta pentru pace în întreaga omenire.

„Te aștept cu brațele deschise, Nikita Hrușciov — îi scrie premierului sovietic metalurgistul Paul Marinier — te voi îmbrățișa ca pe un frate iubit. Am luptat în regimentul opt din Belgia, trebuie să mă cunoști..."

„Eu și soția mea sîntem catolici, domnule Hrușciov, își începe scrisoarea profesorul André Merle. Dar noi știm că, peste convingerile noastre diferite, ne unește o cauză comună sfîntă: năzuința pentru pace în lume. Veniți la școala mea, domnule Hrușciov, să vă prezint elevii mei, cărora le-am vorbit despre dumneavoastră și despre țara pe care o reprezentați. Veniți, sînt la școală de la nouă dimineața și pînă la trei. Apoi, vă aștept acasă... Veniți, Nikita Sergheevici, veniți..."

Sînt cuvinte ce se află pe buzele a milioane și milioane de oameni, din cîmpiile Flandrei, din valea Loarei, din cartierele Parisului, din suburbiile porturilor mediteraneene, din tîrgurile și satele franceze, de pretutindeni, de pretutindeni...

Acum cîteva zile, poporul Parisului i-a comemorat în sala Mutualității pe cei căzuți îndărăt cu optzeci și nouă de ani, la Zidul Federaților.

Nouă decenii mai tîrziu, trimisul poporului care a făcut din Comună cea mai strălucită victorie a istoriei, vine la Paris...

Prin Nikita Hrușciov, poporul francez se întîlnește cu speranțele sale.

Aurel BARANGA

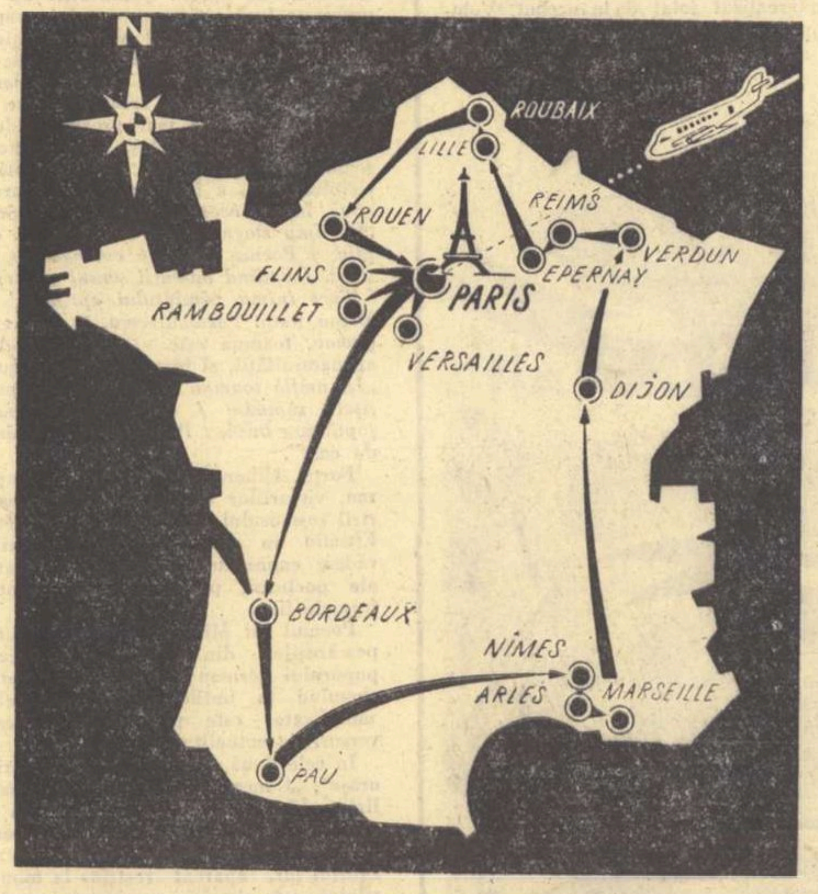

Itinerariul vizitei lui N. S. HRUȘCIOV în Franța

IN ACEST NUMĂR:

• O zi împlinită — nuvelă de Lucia Demetrius (pag. 4-5)

• Poezii de: Al. Andrițoiu, A. E. Baconsky, Dan Deșliu, Al. Jebeleanu (pag. 4-5)

• Discuție despre „Azilul de noapte" (pag. 7)

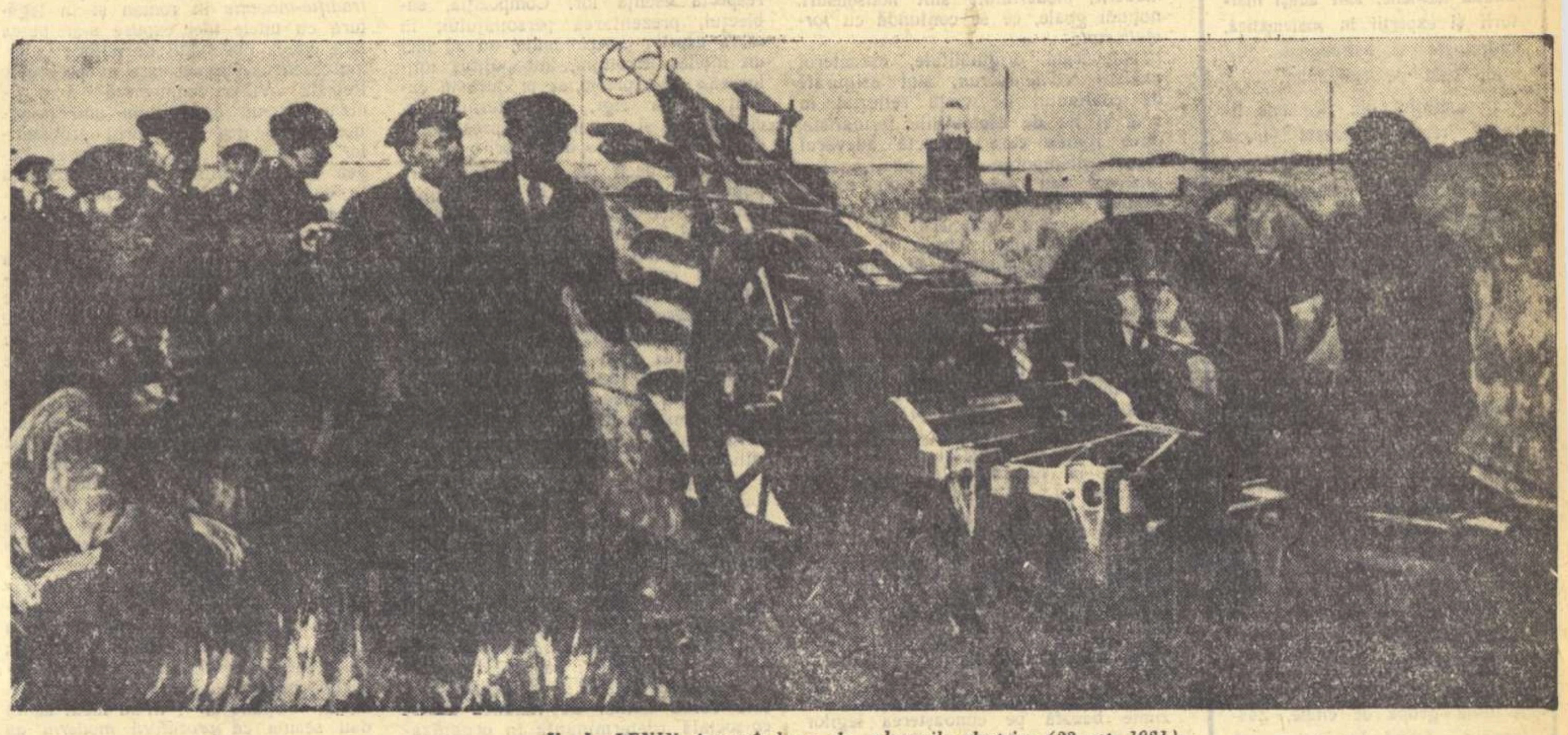

V. I. LENIN interesîndu-se de plugurile electrice (22 oct. 1921).

Moștenitorii

de Mihai BENIUC

Cresc anii mei ca noaptea către iarnă,
Ca ziua bucuria scade-ncet
Și e ciudat că nici nu mai regret
Și rîd cînd fulgii deși încep să cearnă.

Ce vînt copacii-n codru mi-i răstoarnă?
Nu lupii oare-mi urlă prin boschet?
In pod hambare gem de berechet
Și fierb căldări mustoase la povarnă.

'Ah! liniștea de-a ști că alții vin,
'Ai tăi, mai tineri, tari cum tu demult
Pe tine te-ai visat în lumea nouă.

Hai să ciocnim cîntînd paharul plin,
Căci tot ce lumii vechi luptînd i-am smult
Și tot ce-am înălțat vă las eu vouă!

Teoria leninistă a reflectării și critica literară

II

In lumina celor arătate în prima parte a acestui articol (v. „Gazeta literară" nr. 11 din 10 martie a.c.), teoria leninistă a reflectării implică pentru critica literară, principiile unei metodologii științifice.

Criticul literar judecă opera de artă ca pe o reflectare a realității obiective. El știe desigur că această reflectare are un anumit specific, fiind rezultatul unei căi deosebite de cunoaștere, al cunoașterii artistice. De aici, o anumită înțelegere și o anumită exigență din partea criticului, în confruntarea cu viața a operei de artă. Dar urmărirea specificității nu trebuie să-l inducă pe critic în eroare. El trebuie să nu uite că fiecare cale de cunoaștere este de fapt o manifestare diferențiată a acelorași legi obiective, unice, ale reflectării. Dialectica leninistă descoperă raportul just dintre varietate și unitate. Din punctul de vedere al dialecticii leniniste imaginea artistică își justifică specificitatea numai dacă e, mai întîi de toate, o expresie a însușirii realității obiective, o expresie a cunoașterii. Criticul literar este deci îndrituit să combată energic ignorarea specificului artistic. Dar cu atît mai mult el trebuie să combată ignorarea sarcinilor esențiale, ideologice, unice, ale oricărui proces de cunoaștere, inclusiv al celei artistice.

ÎNVAȚÎND DE LA LENIN

Fiecare imagine a lumii dată de un creator este o imagine artistică, adică o expresie a cunoașterii specifice a artei. Dar tocmai această cunoaștere specifică face să nu existe o singură imagine artistică a lumii, ci o infinitate de imagini care, în manifestarea lor concret sensibilă, poartă pecetea subiectivității artistului, a autorului lor. De aceea, cum s-a arătat, leninismul insistă asupra diversității artistice împotriva oricărei nivelări și a oricărui exclusivism. Dar criteriul leninist fundamental în judecata de valoare, deasupra diversificării concrete, este unic: acela al valorii de reflectare, de cunoaștere. Oricît de inedit în manifestarea lui, concretul vieții reprodus de imaginea artistică trebuie să tindă spre înălțimea și profunzimea cunoașterii marxist-leniniste și să contribuie la dezvoltarea acestei cunoașteri. De aceea criticul literar dînd toată atenția viziunii proprii fiecărui scriitor, trebuie înainte de toate să verifice valabilitatea gnoseologică a operei sale.

Principiul leninist al practicei ca unic criteriu de verificare a adevărului înseamnă, pentru critica literară, că validarea unei formule artistice se poate face numai după constatarea gradului în care ea poate crea o reflectare valoroasă a realității, o reflectare demnă de metoda realismului socialist, autentică prin concepția marxist-leninistă care-i stă la bază, prin caracterul ei partinic.

Maturizarea literaturii noastre noi aduce cu sine și creșterea exigenței față de critica literară. Realizările scriitorilor noștri, în încheierea bilanțului de 15 ani de la eliberarea patriei, au scos în evidență și necesitatea analizei competente a literaturii actuale, tocmai pe baza înțelegerii profunde a dialecticii unității în varietate. După ajutorul hotărîtor dat de îndrumarea partinică prin combaterea spiritului apologetic în critica literară s-a putut constata o sporire a exigenței critice în sezisarea valorii de reflectare pe care a adus-o fiecare operă în parte. Deosebit de elocvente ni se par, în acest sens, discuțiile critice pe marginea cărților care și-au luat ca temă lupta din ilegalitate a partidului și pregătirea insurecției armate de la 23 August 1944.

In unanimitate, critica literară a relevat saltul realizat de literatura noastră în această privință.

„Pe muche de cuțit" de M. Beniuc, „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Bariera" de Teodor Mazilu, au creat asemenea figuri remarcabile în istoria temei, selectînd din realitate un aspect sau altul și privindu-l dintr-un unghi sau altul, descoperind adică, în aceeași realitate esențială, virtualități semnificative.

Critica, apreciind meritele acestor cărți și însuși evenimentul apariției lor masive a relevat în același timp insuficiențele lor artistice, tocmai în sensul unei reflectări în parte nesatisfăcătoare a realității istorice obiective. Unele deficiențe s-au dovedit, în măsuri diferite, proprii tuturor cărților citate. Imaginea luptei din ilegalitate, astfel cum apare aici, subapreciază, de pildă, aspectul esențial al legăturii partidului cu masele. Figura morală a comunistului bogat înfățișată în varietatea ei caracterologică suferă în imaginea dată de unilateralitate: în mod unilateral tăria sa e pusă la încercare prin torturile fizice ale siguranței, în dauna dezvăluirii întregei sale valori spirituale ca mesager al celor mai înalte idei. In unele cărți se vădește și o necunoaștere a desfășurării istorice concrete a evenimentelor sau a modului efectiv de acțiune a partidului în ilegalitate.

O manifestare derivată din spiritul apologetic al criticii literare era aceea a justificării integrale a unei cărți pe baza „specificului ei", a formulei proprii autorului ei. In acest fel, însăși aprecierea de valoare a operei ca oglindire a unei realități era subordonată analizei pretinse subtile a originalității scriitorului, luată, parcă, drept o valoare intrinsecă. O asemenea critică literară n-ar fi putut evidenția lipsurile observate la cărțile, de altfel prețioase, citate mai sus și nici n-ar fi putut indica problemele de creație pe care aceste lipsuri le pun la ordinea zilei.

Astăzi, după discutarea compe[...]

Savin BRATU

(Continuare în pag. 6)

Perspectiva criticii

de Vladimir COLIN

Presa literară, deobicei atît de zgîrcită cînd e vorba să acorde atenție și spațiu literaturii destinată copiilor, răsfață de la o vreme scriitorii care-și închină eforturile celor mai mici cititori ai țării noastre. Critici mai mult sau mai puțin competenți, dar deopotrivă animați de proaspăta dragoste față de un sector al literaturii ce scăpa pînă mai ieri privirii lor, se apleacă de odată asupra cărților pentru copii, cu ceva din sentimentul amical și condescendent cu care Gulliver își considera liliputanii. Privirea investigatoare descoperă o lucrare nereușită și criticul, satisfăcut că experimentul confirmă o veche și intuitivă aprehensiune, scoate la iveală cu două degete obiectul cercetării și-l expune oprobiului public. Mai norocoasă, privirea altui confrate cade asupra unui op, pe care criticul — deși serios și aproape adult — il citește cu un real interes. Ușor jenat, mărturisește într-o cronică sumară că lucrarea lui X are „calități", deși — nu-i așa — e vorba de o carte pentru copii, de un lucru — oricum — mai puțin important și de la care — pînă la urmă — nici nu te puteai aștepta la cine știe ce. (Cer iertare celor cîteva excepții, care nu fac — totuși — decît să confirme regula. Căci regula rămîne aceea de a expedia cîteva cărți în limitele înguste ale unei recenzii denumită pentru circumstanță — 1 Iunie, de pildă — cronică; regula rămîne aceea de a ignora cu desăvîrșire literatura pentru copii cu prilejul anualelor bilanțuri literare, după cum regulă rămîne teama de a analiza munca unui scriitor pentru copii, drumul pe care l-a deschis și etapele pe care le-a parcurs de la carte la carte, — operație altminteri curentă în practica criticii literare.)

De la o vreme, prin urmare, presa literară a descoperit literatura romînească pentru copii, cunoscută și apreciată de mult — prin ceea ce are, se pare, valoros — atît de cititorii din țara noastră, cît și de cei de peste multe hotare. Tîrziu, dar mai bine tîrziu decît niciodată, nu-i așa? Satisfacția scriitorilor ce activează în acest domeniu, aceea de a vedea critica ocupîndu-se în sfîrșit de munca lor, nu e din păcate întreagă. Și nu mă gîndesc, firește, la faptul că unii dintre ei ar fi criticați — asemenea critici sînt necesare cînd lucrarea le cere — mă gîndesc la felul în care literatura pentru copii e discutată în ansamblu, la perspectiva criticii și, prin urmare, la punctul de vedere transmis cititorului.

A nu vedea pădurea din pricina copacilor, fie ei și uscați, e tot atît de nerecomandabil în pădure ca în literatură. Și, totuși, ce altceva se poate spune că fac criticii care se mulțumesc să citeze „unele succese" ale poeziei pentru copii, fără a le analiza, pentru a-și extinde pe dimensiunile a două articole aprecierile negative asupra unui singur volum, criticabil de altfel, și pentru a se război cu.. Viorica Tomescu și Al. Amzulescu? („Gazeta literară").

Se creează astfel impresia că „lucrurile nu stau prea bine" în domeniul poeziei pentru copii, deși pădurea unor opere valoroase se înalță chiar sub ochii criticului. In numai cîțiva ani, versificațiile dubioase care reprezentau odinioară literatura pentru copii au fost măturate de Prisaca lui Tudor Arghezi, de Făurarii de frumusețe ai lui Cicerone Theodorescu, de Niște fabule, Schimbul de mîine și Bondocel își alege o meserie de Marcel Breslașu, de Baba iarna intră-n sat și Poeziile Otiliei Cazimir, de Nică fără frică și Prințul Miorlau ale Ninei Cassian, de Poveștile bălții ale lui Mihu Dragomir, de Cartea cu Apolodor a lui Gellu Naum, de Luna în călimară a lui Cezar Drăgoi, de Casa cu ferestre argintii a lui Florin Mugur și de încă multe alte volume, pe care nu le înșir pentru a nu prelungi peste măsură o listă pe care oricine dorește o poate completa. E adevărat că Mioara Cremene a scris o carte nereușită și e necesar să i se arate de ce, cu excepția cîtorva poezii, „Bună dimineața, lume!" reprezintă un eșec. Tot atît de adevărat este că mai apar sporadic plachete nesemnificative. Dar, de aici și pînă la a trage concluzii pripite, drumul ar trebui să fie ceva mai lung și o analiză la obiect va pune critica în măsură să aprecieze succesele evidente înregistrate de noua noastră poezie pentru copii.

In prealabil, însă, va trebui să acorde atenție buclucașului „specific" al acestei literaturi, contestat, controversat, dar care se răzbună asupra celor ce-l ignoră, cu sau fără bună știință. Numai atunci va înțelege că, „ori ce s-ar spune". Cartea cu jucării nu e o carte pentru copii, după cum nu se va mai întreba dacă ironia și jocul de cuvinte din cartea lui Gellu Naum sînt sau nu accesibile copiilor. (Ei bine, sînt! ar spune Paul Georgescu și Gorki i-ar da dreptate, odată cu toți prichindeii în cauză). Și, pentru că tot am ajuns la faimosul „specific" al literaturii pentru copii, îngăduiți-mi ca — înainte de

(Continuare în pag. 6)

PUNCTE DE VEDERE ASUPRA LITERATURII PENTRU COPII

GÎNDIRE ȘI IMAGINAȚIE

de Ion BRAD

Poeții care scriu pentru copii trebuie să aibă în față, mai mult ca oricare alții, recomandarea mereu actuală pe care o făcea Lenin literaților: „...mai mult spațiu pentru gîndire și imaginație..." Fără o gîndire adîncă, limpede, poetul chemat să ajute prin creația sa la formarea unei alte gîndiri, încă plăpîndă, plină de incertitudini și dibuiri cum este aceea a copilului, nu-și va putea îndeplini marea sa misiune educativă. Numai gîndind științific și punîndu-le gîndurilor aripile largi ale imaginației putem spera că versurile noastre contribuie și ele la formarea unui om deosebit, chemat să construiască socialismul azi, comunismul mîine. Absența gîndirii, sau gîndirea neștiințifică, tenebroasă și întortocheată, pot face din imaginație un lucru, în cel mai bun caz, inutil, pe care l-am putea asemăna cu un satelit artificial, în genul multora dintre cei care pornesc de la Cap Canaveral, și nu ajung să se înscrie pe orbită, căzînd în straturile dense ale atmosferei și pulverizîndu-se. Uneori, însă, imaginația fără gîndire poate deveni, în poezie, și o armă pernicioasă! Voi demonstra mai încolo această afirmație.

Copilul are o adîncă înclinație spre transformarea realităților înconjurătoare cu ajutorul fanteziei. Caracterizîndu-l pe al său **Bondocel**, Marcel Breslașu intuiește și exprimă admirabil acest lucru: „Uite! Asta-i este firea: / Zboară cu închipuirea / și preface în poveste / tot ce este (și nu este)".

Imaginația așadar, devine o a doua natură a copilului și poeții autentici, în orice gen ar scrie, nu pot neglija acest lucru.

De altfel, dacă deschidem luminoasa **Prisacă** a maestrului Tudor Arghezi, vom vedea cu cîtă măiestrie se realizează împletirea observației realiste cu fantazia, chiar dacă aceasta nu are nimic spectaculos. Intr-o miniatură ca Fetica, marele meșter al versului romînesc spune despre albină: „Ești pe lumea de sub cer, / Cel mai mare inginer / Pe-ntuneric, făr'să știi, / Ai făcut bijuterii / Și minuni în toată clipa / Cu musteața și aripa". Respectînd datele realității, imaginația potențează aici, în modul cel mai firesc, semnificația muncii creatoare. Nici nu bagi de seamă cînd ai părăsit terenul arid al observației exacte și te ridici în sferele fanteziei.

In **Făurari de frumusețe** de Cicerone Theodorescu, în **Baba iarna intră-n sat** de Otilia Cazimir, în **Prințul Miorlau** al Ninei Cassian (întîlnim în cartea aceasta pe Domnișoara de smîntînă care, fandosindu-se în fel și chip pînă la sfîrșit o mănîncă mîțele), în Luna din călimară de Cezar Drăgoi, în Casa cu ferestre argintii de Florin Mugur și în alte lucrări, prezența fanteziei în pastel sau fabulă, satiră sau baladă, în versuri grave sau umoristice, duce la realizări poetice de seamă. Eficacitatea genurilor respective este cu atît mai mare cu cît fantezia este fertilizată de o gîndire bogată, unitară în complexitatea ei.

Imaginația joacă însă un rol deosebit în cărțile de călătorii și în basme. Aici spațiile se desfășoară vast, narația poate trece ușor de pe planul epicului pe planul fantasticului. Să ne oprim la două lucrări de acest gen, apărute în ultimii ani: **Cartea cu Apolodor** de Gellu Naum și **Bob auriu** de Tudor George.

Prima are ca personaj principal un pinguin, cu care facem cunoștință chiar din primele versuri: „La circ, în Tîrgul Moșilor / Pe gheața unui răcitor / Trăia voios și zîmbitor / Un pinguin din Labrador / Cu nume falnic și sonor, / — Cum se numea? — Apolodor, / — Și ce făcea? — Cînta la cor!" Micul cititor e chemat să-l întovărășească pe Apolodor cel cu nume sonor (aproape toată cartea e scrisă în monorimă!) care trece prin cele mai felurite peripeții, în drum spre frații săi din Labrador. Autorul se folosește de personajul său pentru a desfășura în fața copiilor noi peisaje, țări felurite, dar mai ales pentru a satiriza „modul de viața" american în manifestările lui hilare. Deci fantezia și neprevăzutul sînt chemate a servi un mesaj ideologic, de cele mai multe ori bine precizat în carte, un conținut realist, educativ. Gîndirea nu e trădată, ci fericit completată de imaginație. Versurile reușite din Cartea cu Apolodor trebuiau semnalate și întîmpinate cu înțelegerea cuvenită. Atunci însă cînd Gellu Naum încearcă să realizeze hazul, satira, caricatura fantezistă, fără să țină seama de înlănțuirea logică a manifestărilor și fenomenelor sociale, deci gîndind diformat, versurile sale o iau razna.

Și mai grav stau lucrurile din acest punct de vedere, al gîndirii și fanteziei, în **„Bob auriu"**, scris de Tudor George, după o idee nefericită de Lucia Dinu. Viorica Huber, într-un studiu, altfel interesant, publicat în „Viața romînească" nr. 10 (1959), numea această încercare „basm științific" și într-un stil ditirambic încerca s-o scoată ceva mai valoroasă decît „Nică fără frică", basmul cunoscut al Ninei Cassian. Să vedem cît de „științific" este „basmul" scris de Tudor George.

Basmul lucrează cu simboluri, cu personificări, în care imaginația joacă un rol deosebit. Niciodată însă aceste simboluri, aceste personaje fanteziste nu pot face abstracție de legile desfășurării vieții reale, de dia-

(Continuare în pag. 6)

Năravuri vechi

Cel care, citind articolul „Chițibușarii", semnat de Alice Mihalcea în „Romînia liberă" nr. 4790 din 9 martie 1960, ar avea inspirația să-l compare cu foiletonul „Cepe degerate" din volumul „Foiletoane" de Zaslavski, ar constata următoarele:

In foiletonul său, Zaslavski scrie: „...pune în acțiune o mulțime de oameni. Țăcănesc mașinile, aleargă curierii, se trimit citații, se fixează și se amînă termene, sînt aduși martorii și experții în matematică, hidrologie și astronomie... Ce cîmp vast de activitate".

In articolul din „Romînia liberă", regăsim această frază aproape neschimbată:

„Sînt puși în mișcare o mulțime de oameni, țăcănesc mașini, aleargă curieri, se trimit citații, sînt aduși martorii, etc. etc. Ce vast cîmp de activitate...".

Iată și o a doua pereche de citate. Zaslavski: „Avînd în vedere că pe baza a numeroase probe doi ori doi fac patru, Volga se varsă în Marea Caspică... vă rugăm să binevoiți a obliga pîrîta la plata sumei de 33 de ruble". Alice Mihalcea: „Tot atît de simplu cum doi ori doi fac patru iar Dunărea se varsă în Marea Neagră; e clar că partea împricinată trebuie să restituie suma de lei 1.260,70" (am citat respectînd punctuația). A treia grupă de citate. Zaslavski: „Avînd în vedere că în cazul de față patru nu e egal cu doi ori doi, ci cu doi plus doi, că Volga nu se varsă ci curge... vă rugăm să binevoiți a respinge acțiunea..." Alice Mihalcea: „...în cazul de față patru este egal cu doi plus doi iar Dunărea nu se varsă ci curge, deci cere admiterea recursului și casarea sentinței" etc., etc.

Tradiție și inovație în roman

S-a discutat și se discută încă despre modalitatea *clasică* și cea *modernă*, unii teoreticieni văzînd în aceste două noțiuni un hiatus. Dacă prin *modern, modernitate* se înțelege renunțarea la viziunea epică realistă și înlocuirea tuturor modelelor de compoziție certificate de istoria literaturii, atunci *modern, modernitate* sînt nonsensuri, noțiuni goale, ce se confundă cu *formalismul*.

Adevărata originalitate, caracterul *modern, contemporan,* sînt asigurate de conținutul de viață reflectat în artă și nu de eschibițiile formaliste, orice roman care respectă adevărul vieții contemporane și nu pastișează o manieră sau alta fiind un roman *modern,* adică un roman al epocii. Mulți se simt stingheriți de aceste noțiuni și atributul *clasic* (în modul *clasic*) îi înspăimîntă, identificîndu-l cu acela de *anacronic*. Cît de reală este această suspiciune?

In general, creatorii clasici obiectivi nu pot fi pastișați în esență și acei care se încumetă să reproducă *întocmai* pe un realist nu reușesc să prindă decît fie detalii de stil (caricîndu-le în mod elogios), fie scene mărunte. Pot fi pastișați Slavici, Rebreanu, în substanța lor epică? Eu cred că nu! A-i imita înseamnă a umple niște tipare generale (tiparele specifice ale prozei obiective) cu substanța vieții, care, dacă este respectată în configurația ei, este totdeauna nouă, totdeauna la alte dimensiuni. A rămîne însă la viziunea lor, iarăși nu mai este cu putință. Intre timp, a apărut în proza rurală alt mare creator, Marin Preda, care aduce o viziune nouă despre viața țăranului, viziune bazată pe cunoașterea legilor obiective ale realității sociale. Ce păstrează și ce aduce nou Marin Preda în raport cu înaintașii? Renunță la personaje constituite, renunță la creația de tipuri, la conflict, la subiect, la descrieri...? Evident că nu! In comparație cu prozatorii anteriori, el dă extensie monologului interior, utilizează și alte procedee — în măsura în care creația de tipuri le cere, în măsura în care *viziunea* asupra realității le determină. De bună seamă, chestiunea nu este simplă, căci în literatură, ca în toate fenomenele realității, avem de-a face cu un proces dialectic de dezvoltare.

Vezi G. L. nr. 9.

Pe scurt, ceea ce conferă *caracterul actual* unei opere literare este *viziunea* asupra vieții, orizontul moral-politic al tipurilor create și, evident, în legătură cu aceasta, și o tehnică literară adecvată. Dar trebuie făcută precizarea că *tehnica,* sau modalitatea specifică de organizare a unui conținut de viață, evoluează, dar nu haotic, ci după anumite principii, după anumite legi, care sînt legi ale reflectării realiste; acestea sînt eterne, și orice inovație respectă esența lor. Compoziția, subiectul, prezentarea personajului, în afara acestor determinante, nu au nici un înțeles. Evoluția, îmbogățirea mijloacelor de expresie, se produce în cadrul acestor legi, nu răsturnîndu-le, ci dîndu-le și mai multă expresivitate, dezvoltîndu-le în spiritul lor.

Nu este decît un loc comun aserțiunea că, pe măsură ce se dezvoltă, romanul își perfecționează tehnica, renunțînd la unele procedee care nu mai corespund viziunii creatorului sau nu mai concordă cu natura eroului, introducînd în schimb altele noi, cerute imperios de conținutul vieții reflectate. Fenomenul este evident și nu trebuie prea mult insistat asupra lui. S-a remarcat, de exemplu, faptul că romancierul modern a renunțat la tehnica povestirilor intercalate care, de la Cervantes pînă la Dickens, a fost utilizată în mod consecvent, după cum a renunțat la multe alte procedee ale romancierilor din secolele trecute (excesul de descriptivism, caracterul static al narațiunii, caracterul liniar, monoplan al acțiunii, statismul caracterelor, însăși noțiunea de erou de roman s-a modificat etc.). Oricît s-ar strădui, un scriitor contemporan nu mai poate fi astăzi, compozițional vorbind, un flaubertian sau un tolstoian în accepția deplină a termenilor. Nu este vorba numai de viziunea istorico-socială (determinantă în organizarea epică a conflictului), care este deosebită de aceea a marilor clasici, dar chiar în unele procedee de compoziție, romancierul contemporan nu mai poate urma întocmai pe un clasic sau altul al genului.

Esențial în problema care ne preocupă nu este dacă cutare sau cutare procedeu tehnic rezistă sau nu timpului, ci faptul că oricare ar fi individualitățile creatoare, oricare ar fi procedeele utilizate (din sfera realismului, se înțelege), romancierul contemporan nu poate neglija legile romanului, caracteristicile sale specifice.

Aceste locuri comune dau însă multă bătaie de cap teoreticienilor moderniști, care nu vor nici în ruptul capului să recunoască realitatea obiectivă a romanului, legile sale de reflectare, stabilite în cursul dezvoltării literaturii. Ei trag un zid despărțitor între clasici și moderni, conchizînd că ceea ce aparține modalității clasice este perisabil, singurele modalități de roman ale viitorului fiind cele moderniste, anti-clasice. Uneori, prevederile lor sînt derutante. Voind să definească noul tip de roman, acești teoreticieni recurg la niște concepte stranii. Michel Butor în studiul său: „Le roman comme recherche"[4], analizînd diverse păreri în această direcție, preciza că un lucru este clar, și anume acela că noțiunea de roman evoluează, lent dar sigur, spre o specie nouă de poezie, epică și didactică în același timp: „Rezultă din toate acestea că adevărata transformare a formei romanești, întreaga cercetare fecundă în acest domeniu nu se poate situa decît în interiorul transformării înseși a noțiunii de roman, care evoluează foarte lent dar în mod inevitabil (toate marile opere romanești ale secolului al XX-lea atestă acest lucru) spre o specie nouă de poezie epică și didactică totodată".

Romanul ca o specie de poezie, epică și didactică, este însă nedefinit, în orice caz el a cunoscut această formă la începuturile dezvoltării sale, ceea ce înseamnă că romanul viitorului astfel conceput nu este decît o întoarcere spre formele elementare ale creației epice. Teoreticienii noului roman anti-clasic exclud din limbajul lor noțiunile de *obiectivitate*, de *arhitectură* în creație, chiar de *tipologie*, opinînd că în epoca noastră toate acestea au fost înlăturate din cîmpul creației literare.

La noi, s-au dus dezbateri pe tema: *tradiție-inovație* în roman și în legătură cu unele idei expuse s-ar putea face cîteva observații de natură să lămurească chestiunea care ne preocupă. Revista „Viața romînească" a organizat, într-un număr din anii precedenți[5]), o discuție în jurul problemelor romanului și, cu acest prilej, Eugen Barbu, pornind de la experiența sa de prozator, a făcut cîteva considerații ce merită să fie cercetate îndeaproape.

Referindu-se la experiența literară a înaintașilor, autorul preciza că: „Pentru noi, cei care venim după ei, se ivesc probleme foarte importante. Este ușor să fii un nou Rebreanu, un nou Sadoveanu, pentru că, așa cum se știe, pastișa nu cere prea multă încordare, ea ținînd de facultatea interioară a mimetismului. Iată de ce, citind uneori proza unor confrați, mă îngrijorează lipsa lor de pudoare literară. Sculele moștenite trebuiesc perfecționate, experiența înaintașilor dusă mai departe"[6]). Lăsînd la o parte ipoteza exagerată că poți fi chiar așa de ușor un Rebreanu sau un Sadoveanu — poate doar în forme caricaturale — cele spuse de autor în legătură cu pastișa și perfecționarea mijloacelor literare sînt, în general, plauzibile; să urmărim însă mai departe observațiile prozatorului: „Lecturile — spune el — m-au făcut să-mi dau seama că *prozatorii moderni au renunțat de mult la ceea ce aș numi logica epicului, adică la povestirea liniștită a vieții eroilor care erau aduși față în față, după ce autorul le povestise copilăria, viciile, calitățile și așa mai departe. Legea: construcție, acțiune și caractere a fost dată peste cap într-un fel*. In zilele noastre, romancierul adevărat aglomerează fapte extraordinare, pline de semnificații în care-și aruncă eroul, chinuindu-l să-și găsească singur soluțiile. Sînt scriitori care invită la această luptă și pe cititori și eu nu-i disprețuiesc de loc, dimpotrivă. E timpul să lepădăm prejudecata că lectorului trebuie să-i vîrîm pe gît concluziile noastre. El nu merită să fie disprețuit în așa fel încît să fie învățat pe cine să urască și pe cine să iubească" (s.n.) Oare chiar așa stau lucrurile? Au renunțat cu adevărat prozatorii moderni (și să încercăm a numi pe cîțiva: M. Gorki, Romain Rolland, Thomas Mann, H. Mann, E. M. Remarque, M. Șolohov, Leonid Leonov, Fedin, Hemingway, Steinbeck, Caldwell...) la „logica epicului", au dat peste cap construcția epică, acțiunea și caracterele? Au renunțat cumva la creația de tipuri și, în locul unei compoziții minuțios construite, au preferat aglomerarea de fapte senzaționale? Chiar Proust studiază și încheagă caractere și tocmai aici stă durabilitatea artei sale. In fine, n-aș vrea să înțeleg rău observațiile prozatorului, dar, după cîte îmi dau seama, el neagă, pe temeiul unei inovații imperioase (neprecizate în esență!), modalități clasice, substanțiale, ale romanului. Nimic mai arbitrar decît să crezi că elementele clasice ale romanului: construcția, acțiunea și caracterele (la care Sainte-Beuve mai adaogă și *stilul*) sînt date peste cap, pe temeiul că nu mai corespund sensibilității cititorului modern. Cît de consistentă mai poate fi atunci noțiunea de roman?

Eugen SIMION

(Continuare în nr. viitor)

A apărut romanul „Reisig feuer" de Oscar Walter Cisek. Volumul I, intitulat „Crișan", reconstituie prima parte a răscoalei iobagilor din 1784.

Coperta volumului „Călătorind prin țările nordului" de Horia Stancu, apărut recent la „Editura Tineretului".

O carte pe săptămînă

D. VATAMANIUC: „I. Popovici-Bănățeanu"

Cercetările mai vechi despre Ioan Popovici-Bănățeanu stabiliseră în linii mari faptele importante din viața scriitorului. Meritul lui D. Vatamaniuc este însă de a fi interpretat vechiul material documentar de pe poziția istoricului literar marxist și, în același timp, de a fi adăugat informații inedite, rod al unei minuțioase explorări a mediului în care s-a desfășurat viața prea curînd curmată a scriitorului bănățean.

Un întreg capitol din viața scriitorului — anii petrecuți în liceele din Brașov și Beiuș, între eliminarea abuzivă din gimnaziul din Lugoj (1884) și înscrierea la Institutul teologic din Caransebeș (1889) — este reconstituit aproape numai prin cercetarea personală a lui D. Vatamaniuc. Informațiile sînt luate întotdeauna direct de la sursă, prin cercetarea atentă a actelor oficiale, a corespondenței sau a știrilor din presa vremii.

Contribuția autorului monografiei este și mai valoroasă prin situarea scriitorului cercetat în cadrul social-economic și politic al epocii, ceea ce vechii cercetători, nejudecînd fenomenul literar de pe poziția ideologiei marxiste, nu făcuseră. Pornind de la descrierea situației meseriașilor și începuturile mișcării muncitorești, sau de la demascarea atitudinii partidelor burgheze din Țările Romîne față de încălcarea drepturilor romînilor din Ardeal, Vatamaniuc evidențiază meritul esențial al operei lui Popovici: crearea unor figuri interesante de muncitori. Rigurozitatea cercetării biografice — deși cu interesul uneori excesiv pentru mărturii ale unor evenimente care n-au influențat în prea mare măsură viața sau opera lui Popovici — ca și tonul obiectiv în valorificarea informațiilor, reușesc să împrăștie aburii elogiului pios, nediferențiat, ce scădea valoarea științifică a cercetărilor mai vechi. Ni se evocă acum chipul adevărat al tînărului bănățean care, departe de a fi fost un om timorat, detașat de realitatea vremii, se caracteriza, dimpotrivă, prin participarea pasionată la evenimentele sociale, luptînd cu curaj împotriva abuzurilor și apărîndu-și ferm convingerile.

In economia monografiei ni se pare a se fi acordat un spațiu prea restrîns cercetării operei lui Popovici. Bogăția datelor biografice copleșește interpretarea scrierilor și aceasta în detrimentul popularizării operei unui scriitor puțin cunoscut în păturile largi de cititori.

Ni se pare, de asemeni, insuficientă considerarea poeziilor lui Popovici-Bănățeanu doar ca simple ilustrări ale unor momente biografice. Pentru a cunoaște răsunetul poeziei lui Eminescu în Ardeal, versurile lui Popovici oferă un material prețios — și o delimitare mai precisă și mai adînc urmărită a „eminescianismului" lui ar fi lămurit, alături de motivările biografice, temperamentale, ușorul decalaj între melancolia poeziei și dinamismul sufletesc al scriitorului bănățean.

Atenția autorului s-a îndreptat din plin asupra prozei, ea conferind de fapt, lui I. P. Bănățeanu, locul interesant pe care îl are în literatura romînă. „Scriitorii dinaintea lui — scrie D. Vatamaniuc — se apropiau de viața meseriașilor și, sub influența mișcării muncitorești, arătau simpatie și acestei lumi. Preferințele lor însă, deși se ocupă și de meseriași, mergeau spre țărănime. Ioan Popovici, în schimb, privește viața meseriașilor dinlăuntrul breslei, a breslei din care făcea parte, cum s-a văzut, el însuși — și întreaga materie a prozei, cu excepția a două nuvele, și-o va extrage de aici". (p. 149). I. Popovici-Bănățeanu a putut distinge astfel un tip social nou — proletarul, omul mereu în căutare de lucru, oferindu-și, din oraș în oraș, forța de muncă. Monografia realizează acest merit al scriitorului, evidențiind calitățile și limitele istorice (lipsa conștiinței revoluționare) ale lui Sandu Boldurean, eroul nuvelei „In lume".

Lipsește însă monografiei judecarea operei lui Popovici în contextul literaturii ardelene a vremii. Se amintesc, e drept, cîteva nuvele similare, dar compararea lor nu se face și interpretarea scrierilor se reduce uneori la completarea fișelor biografice ale personajelor, lucru important dar nu suficient. Incadrarea lui Ioan Popovici în literatura „Contemporanului" ni se pare, de aceea, nu îndeajuns demonstrată.

Nu cred că orientarea ideologică a scriitorului bănățean este foarte apropiată de a celor grupați în jurul revistei ieșene, anticlericalismul lui pledînd insuficient pentru aceasta. Respingînd includerea lui Popovici printre scriitorii junimiști, cred că D. Vatamaniuc, dezvoltînd chiar unele observații existente în monografie, ar fi avut mai multe motive să-l considere mai atașat grupului de la „Tribuna" din Sibiu, alături de Slavici, Onițiu, Panțu, Enea Hodoș.

Comentat pînă acum în mod nediferențiat alături de Victor Vlad Delamarina, Ioan Popovici-Bănățeanu este prezentat de astă dată într-un studiu amplu și competent, o realizare merituoasă a lui D. Vatamaniuc.

Sorin ALEXANDRESCU

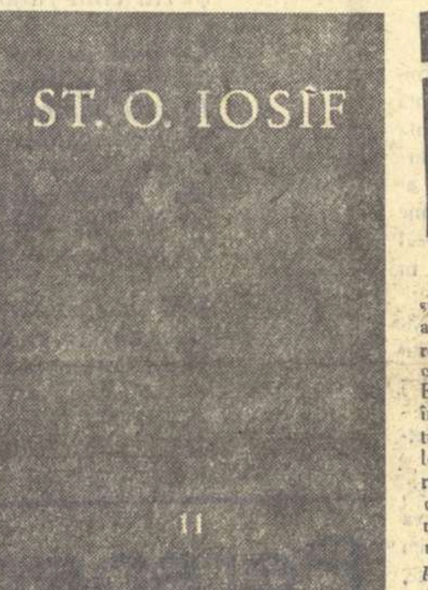

A apărut în librării volumul „Versuri" de Șt. O. Iosif, al 11-lea din noua serie a „Bibliotecii pentru toți".

RĂSFOIND REVISTELE

Fără să ocupe, în acest număr, un spațiu prea întins, sectorul de poezie al „Vieții romînești" cuprinde cîteva realizări valoroase. Relevăm dintre ele cele „Două cîntece împotriva morții" de Eugen Jebeleanu, care readuc o temă întîlnită mereu în creația sa: protestul împotriva morții ca afirmare a valorilor creatoare ale vieții. Poetul este răscolit de spectacolul îmbătrînirii, al destrămării fizice, înregistrat cu mîhnire înfiorată: *„Privește... nu mai vede... / Lumini fără de vîrstă-i trec prin față / și fîlfîie cu aripi de zăpadă. / Se face frig... Halatul e-o cascadă / ce-i cade peste umerii aduși; / alunecă. Și-i este frig și-ar vrea / să strige după cineva din urmă, / și buzele-i rămîn întredeschise. / Nu poate. Și privește înainte — / și nu vede nimic"*. Contemplarea acestui tablou este în-

nr. 2/1960 - Poezia

durerată, dar nu duce la resemnare. Poetul dorește să împingă cît mai departe spectrul morții și adresează pentru aceasta un apel patetic oamenilor, un îndemn la solidarizare pentru salvarea muribundului: *„Oh, veniți și-ajutați-ne toți / să ridicăm / în jurul acestui om / ce ni-i răpit și se îndepărtează / tăcut dintre noi / un cerc de neînvins / vibrînd de-o viață triumfătoare"*.

Tot în acest număr, „Viața romînească" publică versuri de Miron Radu Paraschivescu, care se înscriu alături de cele mai bune realizări ale autorului „Laudelor". Cele două poeme, intitulate „August" și „Septembrie", sînt niște meditații asupra timpului. Ele conțin elemente de pastel autumnal de autentică sugestivitate: *„Vara sfîrși. Potecile adorm / Iar umbrele perechilor, departe / Pîlpîie lungi. Stins răsunînd un corn / Printre livezi chemarea și-o împarte"*. Sfîrșitul verii, pregătirea naturii pentru hibernare generează o atmosferă de ușoară melancolie. Ea nu umbrește însă viziunea poetului asupra vieții care rămîne tonică, optimistă. Unda nostalgică se spulberă repede și tocmai amănuntul din final (căderea fructului copt de pe creangă), care ar fi putut să aducă mai pregnant ideea morții are, dimpotrivă, pentru poet, semnificația contrarie a continuității ciclului vital, a înscrierii, într-o formă nouă, în *mișcarea* universală și veșnică: *„O, timp stagnat! Un singur fruct, cel plin, / Pocnit căzu din creanga lui întinsă, / Redînd mișcării sensul ei virgin / Spre inima pămîntului aprinsă"*. La Miron Radu Paraschivescu, și în aceste poeme, toamna este văzută ca simbol al maternității, al fecundității perpetue: *„Iși umflă toamna cea lăuză / In pere țîțele zămoase / Iar sub a frunzei șoptitoare buză, / Pocnesc sonore crăngi de oase"*.

Forței eliberate a omului contemporan, victoriilor sale în domeniul cuceririi cosmosului, îi închină acad. Victor Eftimiu un ciclu de sonete. Poeziile vădesc cunoscutele virtuți de cizelator ale poetului, pasiunea veche pentru formele fixe.

Poemul lui Mihu Dragomir, „Zborul pescărușilor din Berlin", adresează poporului german un mesaj agitatoric, chemînd la unificare pașnică. Țelul mobilizator este pregnant în aceste versuri de actualitate.

In cele două poezii ale sale („Marile orașe", „Geneză"), Ion Brad abordează lirica filozofică. In munca eroică a constructorilor, poetul descifrează semnificațiile majore ale timpului nostru. Efortul lor, aparent restrîns la munca zilnică, este chezășia progresului social, colectiv. *„Să ne gîndim / La cei care stau, ca Hefaistos, lîngă veșnicul foc, / Privind în cuptoare asemeni astronomilor, prin lunete, / spre îndepărtatele planete. / Fără veghea lor, n-ar crește nici cît o ciupercă un bloc, / Nu și-ar împlînta rădăcinile copacul subpămîntean de conducte"*...

„Geneză" este o replică contemporană la legenda biblică a originii lumii: *„Omul n-a fost făurit / In ziua a șasea, spre asfințit, / Inainte de marea hodină. / Nu. Omul comunist a fost tot ce încă nu era / Și tot ce avea să devină"*. Aceste poeme ni-l arată pe Ion Brad preocupat de adîncirea problematicii sale poetice, îndreptîndu-se spre teme lirice majore.

CRONICAR

CRONICA LITERARĂ

RADU BOUREANU: „Cîntare cetății lui Bucur"

(II)

de **Paul GEORGESCU**

Spuneam în cronica precedentă că această istorie versificată a orașului nostru reține momente semnificative, proporționîndu-le cu importanța lor obiectivă. Evocînd Bucureștii de altădată, poetul reînvie plastic obiceiuri, figuri caracteristice, imagini ale tîrgului dizolvat în istorie. Pentru aceasta, el creează adesea tablouri de epocă, stampe vizuale, ajutat fiind de talentul său descriptiv, cu un dar deosebit al culorii, pigmentat cu vocabule de epocă. Versul lui Boureanu limpede, sonor și declamabil, e foarte potrivit acestui scop. Mai e posibil însă un atare procedeu în redarea evenimentelor dramatice care au însîngerat secolul nostru?

Aici, nemaifiind posibile „stampele", se folosesc alte procedee de plasticizare a imaginii. In versurile consacrate secolului al XX-lea găsim tendința de a forma grupuri statuare sau tablouri simbolice ilustrînd idei generale. Legătura poeziei cu plastica, la Radu Boureanu, rămîne foarte strînsă: „De neurnit, la Grivița pe stradă / Mulțimea-i desenată cu tuș pe zăpadă, / Topită în aerul serii de iarnă. / In fața pîrjolului, roșie coarnă, / Departe de focul ce arde pe stradă, / E o biserică, turlele-nalte / Inalță cepe roze de zăpadă, / Dincolo de florile focului învoalte / Trupele, armele, cartușele, / In spatele trupelor, — gradele — uniformele fine, / Umbra strîmbă a crimei ce vine cu sînge pe labe, de-a bușile. / Petalele focului au poleit fețele / Gardului Griviței, trupurile, [...]ele / Bronzuri vii muncitorii pe baricadă..." („Grivița Roșie, pag. 142). Sau aceste versuri ce par să ilustreze tabloul intitulat „Curajul": „Mînia cumplitelor zile / Sună sirena neîntrerupt; / Stă dedesubt feciorul Vasile / Prins de manetă stă dedesubt / Ca un ciorchine mare de visuri, / Ca un ciorchine mare de sînge; / Strînge maneta. / Maneta îl strînge? / Gloanțele bat la porțile vieții! / ...Viețile stau la porțile morții! / Moartea e umbră sub morți și sub vii; / E o redută Grivița, plină / De uriașa viitoare lumină!" (idem, pag. 146).

Alteori, fără a constitui un tablou sau un grup statuar, imaginea este evident vizuală. Imaginea eliberării e văzută într-o frumoasă poezie, ca o explozie de lumină, ca o revărsare de lumină: „Parcă din fiecare casă / A explodat o rachetă a bucuriei; / Parcă alergau rîuri de lumină pe străzi, pe pavaj, / Izvoare subterane în nopți de camuflaj / Indelung pipăite de privirile oarbe, / De antenele dureroase ale așteptării. / Marile bulevarde, / Ca niște albii de rîuri secate, / De apele vii au fost inundate, / De unda vieții, / De valuri de oameni, / Orașul se spală în rîu de lumină" („Sub stele mari de August", pag. 169). Casa cu turn roșu, de sînge, în care se adăposteau veninoase naziste, este iarăși o imagine, de basm nordic, pe care talentul plastic al poetului știe s-o vizualizeze. („Patrioți și dușmani" pp. 180—181).

Dar, așa cum spuneam în cronica precedentă, modalitatea poetică dominantă a volumului este o alta, pe care am denumit-o provizoriu, și nu știm cît de exact, retorică. Epic sau liric? Liric, nu. In afară doar dacă nu am considera, printr-o extindere arbitrară a sferei liricului, acea vibrație a coardelor aedului și care nu lipsește de la nici un poet adevărat. Uneori, criticii liricofili vînează orice asemenea vibrație, înglobînd lirismului ceea ce ține efectiv de personalitatea artistică. Ei procedează astfel pentru a putea apoi demonstra că poezia e lirism și invers. Epică, deci! Nu am zice; epicul presupune o acțiune, o ciocnire dramatică a contrariilor, personaje integrate acestei acțiuni și definindu-se prin ea și în ea. Or, acțiune poemele lui Boureanu nu au, iar nucleul lor epic, enunțarea unor evenimente istorice, nu cuprinde poemul. Ne e greu să înglobăm epicii această înfățișare sugestivă, a unei case conspirative în care se tipăresc manifestele de luptă ale partidului: „Un tipograf bătrîn, un puitor, / O fată, — tipăresc cu îndîrjire, / Uitînd că-i primăvară-n larga fire / Cînd nu e primăvară-n viața lor. / Soboli, muncind în pivniță de zid, / De sub tipar nu scot hîrtii, ci arme, / Ca pivnița vieții să o sfarme; / Și-atunci, ferestre-n inimi se deschid / Și-n pivnița de zid e cîmpul, cerul / Orașul lor, bătrînul București / Crescut sub steme noi, muncitorești; / Ritmînd, o simfonie cîntă fierul / Mașinii care bate-nnăbușit" („Bătea un boston vechi", pg. 151). Epică? Nu.

In „Moartea venea din văzduh", se evocă emoționat, sălbaticele bombardamente hitleriste care-au mutilat orașul nostru: „Un val trecu. Incremenise timpul. / Orașul, gol, sub soarele de august, / Părea din nou ca o cetate moartă. / In pivnițe, în vechile-adăposturi / Blestemele se împleteau cu plînsul..." Și: „Din nou, ereții oarbei furii cerul / Il sfîșiară, îngrozind orașul, / Și împletită carnea cu molozul / Dădea un aliaj al jertfei noastre. / Oraș martir, popor martir sub fierul / Nazismului pustiitor de viață." Sau această ingenioasă imagine a Teatrului Național în flăcări: „Ah, cîte umbre ard pe rugul teatrului! / Cîte furtuni se dezlănțuie-n pod, / Cîte lumi ard în culise! / Cu pletele în flăcări, / Cu aripile mari, de flacără, deschise, / Eroi cu strălucitoare veștminte, / Țîșnesc spre slăvi, pe suflul prăpădului fierbinte". (pp. 175—177).

Din aceste numeroase exemple, cititorul și-a dat, desigur, seama de tonalitatea acestei modalități. Ideile generale și sentimentele colective sînt expuse pornind de la un nucleu epic. Narațiunea retorică a sentimentelor este, desigur, apropiată de epic, dar nu poate fi confundată cu acesta. Dinamica epicului e obiectivă, pasiunile se ciocnesc, personajele sînt individualizate, acțiunea are un fir logic. Aici nu există personaje, nu se încheagă nici o acțiune, poemul nu e dinamic. Am putea spune că e o poezie expozitivă. Tablourile ce înfățișează aspecte ale orașului alternează cu tablouri ale sentimentelor. Tablouri și discursuri asupra sentimentelor. Discursul se desfășoară amplu, după toate regulile retoricei, cu invocații, imprecații, expoziție și dezvoltare, cu creșterea paroxistică din final. Clasicismul nu numai că practica asemenea poezie, dar nici nu recunoștea o altă modalitate. Romantismul n-a disprețuit discursul poetic, exaltînd în hohotiri albe și negre o retorică perfectă. Eminescu în „Scrisori", Leconte de Lisle, Hugo în „Légende des siècles" au folosit retorica drapată teatral. Acestei tradiții glorioase și vetuste a poeziei îi declara Verlaine război în celebrul vers: „Prends l'eloquence et tords-lui son cou!"

Drapat în toga-i, Radu Boureanu cîntă (în sensul antic) suferințele și gloria cetății, îmbinînd retorica de veche glorie cu tablouri colorate, în gustul parnasian. Volumul acesta ar fi putut fi o epopee, dar îi lipsește invenția epică și rostogolirea dramatică a evenimentelor, ca și ideile filozofice sau mitele înalte care să organizeze scenele într-un „Faust". Albumul său e însă plăcut și util și probabil că, la o nouă ediție, va fi încă îmbogățit. Spuneam în cronica precedentă, că dacă Bucureștii de altădată ne apar în mod sugestiv și pitoresc, partea consacrată secolului nostru e sub nivelul volumului. Răspunsul la problemă îl dă, credem, analiza mijloacelor, întreprinsă pînă acum. Căci — se știe — între mijloace și conținut există o legătură dialectică: nu orice conținut poate fi exprimat prin orice mijloace.

Există, evident, și în a doua parte a volumului, versuri remarcabile (cîteva am și citat). Dacă tabloul colorat, folosirea vorbelor vechi și retorica perfectă reușesc să scoată din goluri figuri, aspecte și evenimente istorice, aceleași procedee nu mai sînt eficace pentru evocarea vremii noastre. Realitatea este că Boureanu rămîne și în ultimele trei cicluri versificator impecabil și a-i găsi carențe tehnice sau a-i recomanda migală e ridicol! Poetul își cunoaște perfect meseria și nu are ce învăța de la mine. E vorba aici, de fapt, despre concepție. Duritatea crescîndă a luptei de clasă, tragismul evenimentelor, forța maselor organizate au dat epocii noastre un specific care cere bogăție de idei, nuanțare și patetism. Pentru evocarea acestui veac intens, nici stampa poetică, nici cuvintele arhaice nu sînt suficiente. Iar cît privește eleganta elocință, ea nu poate suplini strigătul înalt și lava imaginilor incendiate care ne emoționează în „Surîsul Hiroschimei".

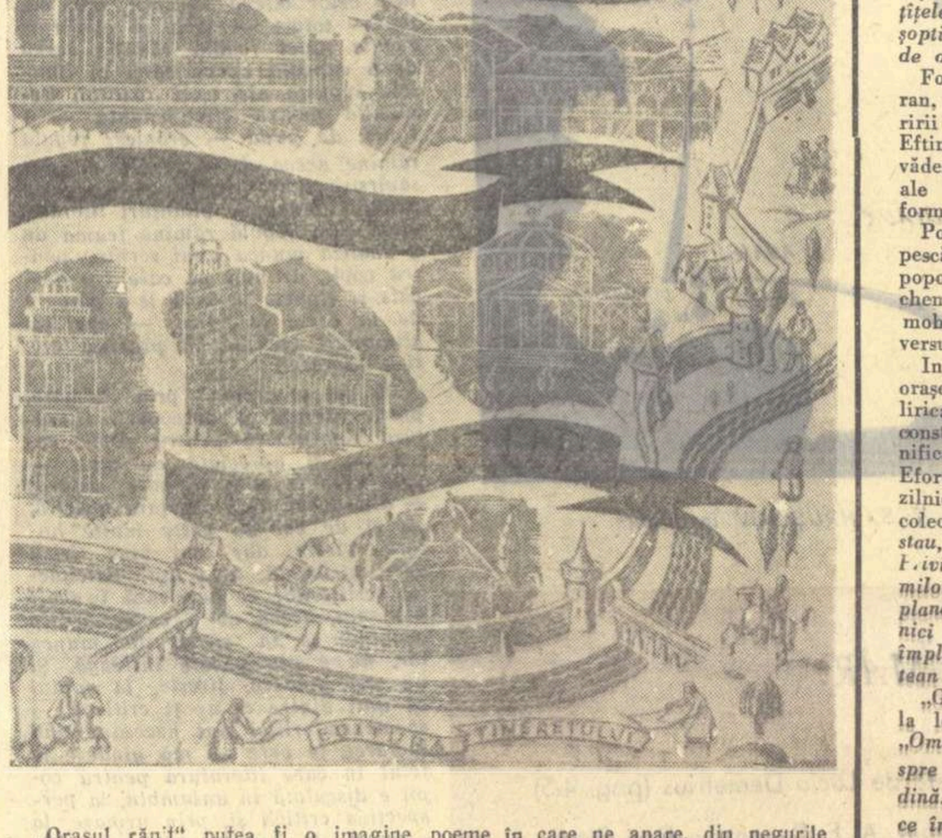

„Orașul rănit" putea fi o imagine halucinantă a orașului devastat de bombardamente, dar răceala parnasiană a versurilor impecabile ce se urmează corect, ne dă un sentiment de insatisfacție. Un alt poem, mai larg, „Patrioți și dușmani", care ne amintește fapte ce ne emoționează, e realizat convențional, cu o mișcare exterioară. Versurile sînt bine aliniate, dar nu ne pot comunica acea uriașă forță dinamică, revoluționară, care a ridicat masele la luptă.

„Cîntare cetății lui Bucur" rămîne o operă demnă de toată stima pentru amploarea ariei și scopul grandios. Firește că un asemenea scop nici nu putea fi realizat total de la început. Volumul rămîne valoros pentru numeroasele poeme în care ne apare, din negurile istoriei, Bucureștiul de altădată. Cu toate reușitele parțiale, evocarea orașului în secolul nostru rămîne sub posibilitățile poetului.

viața noastră

GÎNDIREA TEHNICĂ

La începutul anului 1959, forurile de partid și cele tehnice de stat stabiliseră că lucrarea care condiționa termenul de punere în funcțiune a hidrocentralei de la Bicaz era betonarea cămășuielii interioare a tunelului. Timp de 8 luni se urmărise productivitatea instalațiilor de betonare de la tunel-intrare, și concluzia se conturase astfel: ritmul posibil de înaintare lunară la un cap de tunel nu putea fi mai mare de 106 metri liniari! Bine, dar cu acest ritm nu se putea face nimic, termenul nu putea fi respectat, decît dacă s-ar mai fi introdus încă o instalație de betonare, a treia; ar fi fost o operație grea și costisitoare. Comitetul de partid și conducerea Direcției Generale a Hidrocentralei au studiat o altă posibilitate, mobilizînd toți factorii capabili să ajute la ieșirea din impas: întrecerea socialistă. O întrecere bine organizată, care să mărească productivitatea muncii, concentrînd întreaga forță comunistă a constructorilor. In martie, aprilie, mai, înaintarea fusese sub „sută". La sfîrșitul lunii mai a fost lansată chemarea celor de la ieșire pentru betonarea a cel puțin 128 metri liniari, lunar. Intrecerea între „ieșire" și „intrare" a cucerit, imediat, interesul general. In prima lună, iunie, ambele colective au trecut peste cifra propusă. Intrarea — 148 de metri, ieșirea — 134. In iulie, intrarea realizează 160 de metri, în timp ce ieșirea se găsește într-un impas complicat.

Era impasul din iulie. Muntele apăsa pe inelele cămășii exterioare de beton, betonul crăpa, se deforma și ei aveau de luptat — cămășuind interior — cu muntele și propriul lor beton. Auzisem muntele apăsînd pe beton. Inginerul șef al ieșirii, un comunist care „a făcut" Bumbești-Livezeni și auzise și acolo muntele presînd, se străduia să fie calm, reușea și-mi explica ce măsuri se luau atunci pentru înlesnirea înaintării. Il urmăream cu închipuirea, îl zăream ieșind pe o locomotivă dintr-un tunel și intrînd în altul, pe linia aceea pe care boabele noastre de sudoare nu se uscaseră — dar auzeam tot timpul muntele presînd. Jos, sub noi, uzina se înălța la roșu, se fixa prima placă de marmoră în exterior și frumusețea aceea — a primei plăci de marmoră pe zidurile roșii ale unei uzine electrice — se topea în răsuflarea rece a muntelui, sub presiunea lui exercitată pe inelele cămășii exterioare. (Nu-mi putea trece prin minte, — și îndrăznesc să scriu că nici inginerului — de 180 de metri liniari înaintare pe lună. Ar fi fost un gînd care ar fi întrecut strălucirea plăcii de marmoră albă pe suprafața roșie. Și muntele nu ne permitea! — nota autorului, la recitirea cronicii, înainte de tipar).

In septembrie, „ieșirea" realiza, în condiții extrem de grele, înfruntînd infiltrațiile de apă, 162 de metri liniari! Intrecuți sistematic de „intrare", cei dintîi și-au încordat la maximum creierul, înainte de orice, gîndirea tehnică — cum le place să spună — și-au descoperit cu toții, ingineri, maiștri și muncitori de rînd, o formulă nouă de betonare.

La 22 noiembrie, ieșirea îndeplinea planul anual; două zile mai tîrziu însă, intrarea anunța că a dat 262 de metri liniari în contul anului 1960.

„Constructorul hidrocentralei" a inserat vestea, însoțind-o de felicitări. In aceeași noapte de 24 noiembrie, la intrare, acolo unde dimineață se primiseră felicitările, sistemul de rotire al conductei de beton se defectă în noaptea aceleiași zile; radierul (baza tunelului) la care se lucra era parțial betonat, ceea ce însemna că, în condițiile întreruperii turnării, betonul din radier, atît cît se turnase, ar fi putut face „priză", situație cu totul neindicată. Trebuia continuată cu orice preț betonarea radierului. Cum? Din nou gîndirea tehnică, eroica gîndire tehnică a dat răspunsul. Să se aducă dintr-un alt punct de lucru, conducta altei pompe de beton și să fie cuplată cu cea din tunel. Mecanici, betoniști — oameni de meserii diferite, deobicei în „conflicte" deajuns de ascuțite, în ședințe — au alergat la priza de apă să transporte conducta. Comuniști și „ne" — toți, într-o singură suflare aveau un singur gînd, să nu înceteze betonarea. Conducta nu e un ac, e un cilindru enorm, greu; a fost luată pe umeri și pe brațe de comuniști și „ne", de mecanici, betoniști, muncitori de rînd, maiștri, șefi de echipă, inclusiv de șeful de lot mecanic, un tehnician de calificare înaltă. S-a făcut cuplarea conductei, radierul a fost betonat în întregime, orice primejdie fiind astfel înlăturată. Oamenii ar fi putut pleca acasă, urmînd ca a doua zi să treacă la repararea sistemului de rotire al conductei. Cel puțin așa gîndeau responsabilii. Nu mai era atîta grabă, radierul era doar în afara primejdiei și aceasta era esențialul. Oamenii însă nu au vrut să plece, neadmițînd să întrerupă betonarea. După ce au cărat conducta, au trecut la improvizarea unui sistem de betonare cum numai gîndirea lor tehnică e capabilă și au lucrat pînă la sfîrșitul schimbului III. Peste o săptămînă, la 1 decembrie...

...Dar permiteți-mi, iertați-mă, nu am imaginație, nu știu cum să introduc vestea care mi-a oprit chiar în această clipă creionul: la ieșire, în luna ianuarie 1960, recordul de înaintare al intrării — 178 m. l., în noiembrie, cum vroiam să scriu mai sus, în urmă cu 10 minute — a fost depășit. Tuneliștii ieșirii au realizat 180 metri liniari (înaintare medie zilnică de 6,45 m. l. — o productivitate cu 18% mai mare decît cea realizată în cea mai bună lună a anului trecut la ambele capete de tunel). Ce se mai poate insera în cronică, după această veste?

„Această întrecere depășește ca amploare și performanțe chiar și pe aceea de la străpungerea tunelului..."

„Toate resorturile din creerul și sufletul oamenilor au început să lucreze: prestigiul (dacă vreți chiar orgoliul), spiritul de răspundere, atașamentul față de lucrare, dorința de a da patriei cît mai repede lucrarea, hotărîrea de a da viață sarcinilor partidului. Rezultatul? Azi se poate spune că tunelul nu va împiedica punerea în funcțiune a hidrocentralei înainte de termen".

Inginerul șef al grupului de șantiere tunel-uzină făcea aceste aprecieri anul trecut, în noiembrie, sau mai exact la 42 de ani depărtare de ziua în care Lenin anunța victoria revoluției socialiste.

Radu COSAȘU

Tribuna cititorului

Orașul cu o singură librărie

Se știe că Tulcea e punctul de plecare spre construcțiile din Delta Dunării, spre lucrările legate de industrializarea stufului. Aceste construcții și lucrări au atras oameni nu numai dintre localnici ci și un număr mare de cetățeni din alte părți, de cele mai diferite profesii: muncitori, tehnicieni și ingineri constructori, cercetători științifici, chimiști, naturaliști, specialiști în probleme hidraulice, lucrători în transporturile pe apă etc. Problema informării asupra ultimelor noutăți tehnice și literare, problema cărții, a librăriei, se pune deci în Tulcea așa cum se pune în toate centrele de construcție cu lucrări de amploare. Tulcea e însă „orașul cu o singură librărie". La deschiderea școlilor, în preajma marilor sărbători, renunți să mai vizitezi librăria, nu numai că ți-e imposibil să cumperi ceva, să te interesezi de apariția unei cărți, dar nici măcar nu poți pătrunde înăuntru. Unica librărie din oraș are de altfel un local neîncăpător. Adăugați la asta, că omul care vine să consulte cărțile, chiar într-una din zilele obișnuite, poate să pară un vizitator nedorit pentru numeroșii cumpărători de articole de papetărie care vin din toate colțurile Tulcii. Nici alte papetării nu are orașul. Soluția? Incă o librărie, papetării și în alte părți ale Tulcii sau, măcar librăria existentă să capete un local corespunzător.

Dar problema cărții nu privește numai orașul Tulcea, ci și șantierele numeroase din Delta Dunării legate de acest oraș. E vorba de standurile permanente de cărți și reviste, cu ultimele apariții, care ar trebui să existe în punctele cele mai importante de construcție și mai populate din Delta Dunării. (Amintim în treacăt Maliucul, noua localitate din Deltă, Rusca, și „Km. 102" etc.). E drept că din cînd în cînd se fac caravane ale cărții în Deltă, dar asta mai ales în preajma marilor sărbători, rămînînd de regulă, cu un caracter festiv. Standurile permanente însă, odată constituite, pot aduce un sprijin constant, substanțial la împletirea acțiunilor de construcție din Deltă, cu cele de culturalizare, de informare tehnică și literară curentă, lucru atît de dorit de numeroșii cetățeni de pe șantierele Deltei Dunării.

CONSTANTIN IVANOV
tehnician — Tulcea

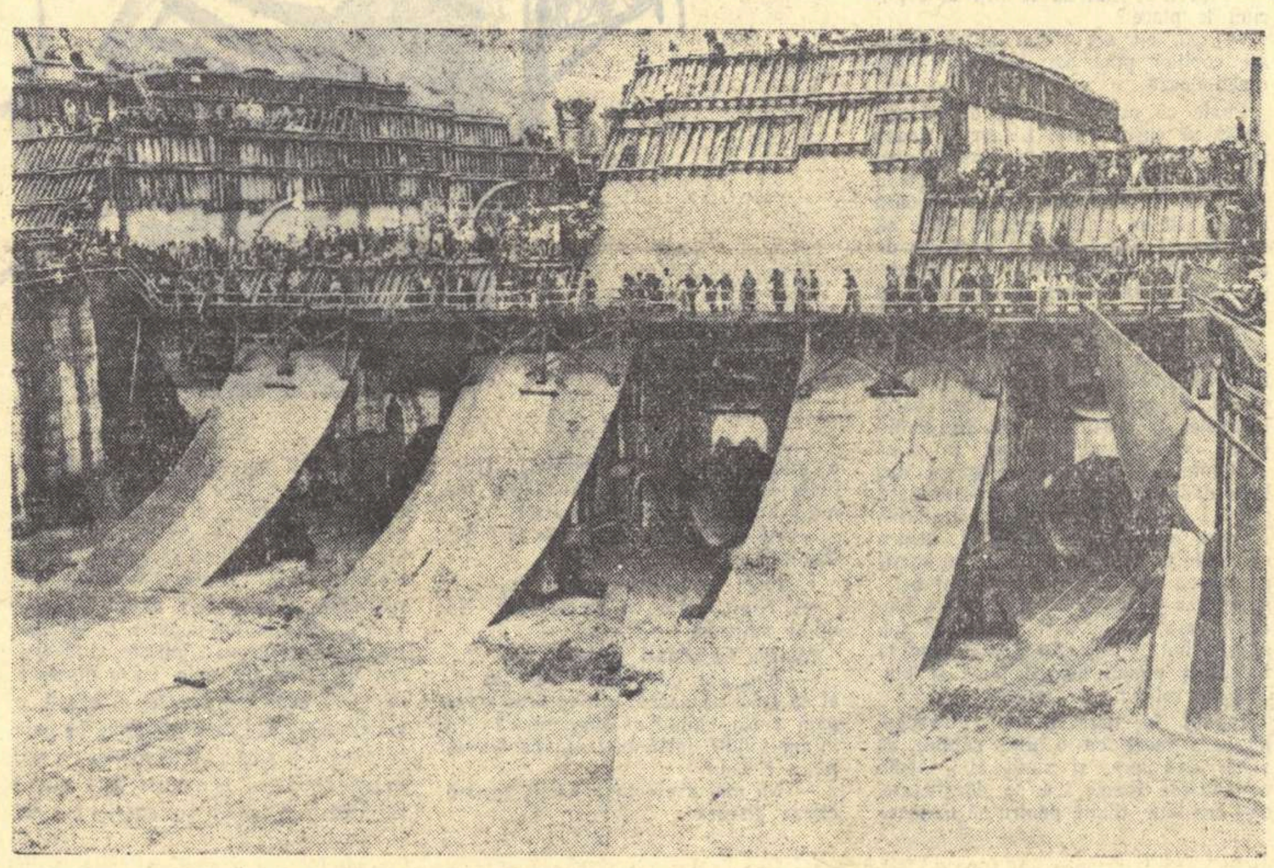

Barajul Hidrocentralei „V. I. Lenin" — Bicaz

TOVĂRĂȘEȘTE!

In regimul nostru de democrație populară, oamenii întrețin raporturi de egalitate, de tovărășie în muncă, într-un înalt țel comun. Nimeni nu mai stă pe o grămadă de bani, — ca dracu' pe comoară, — pentru ca de la înălțimea ei să poată vorbi de sus unui alt om. Instituțiile sînt și ele o emanație directă a voinței poporului, sînt ale poporului, — și sînt deservite de oamenii cei mai vrednici, de acei care au pătruns sensul uman al marii transformări revoluționare de la noi, de acei care se simt tovarăși cu toți care se adresează instituției respective. Iar acei care se adresează sînt și ei, aproape totdeauna, în covîrșitoare majoritate, oameni ai muncii.

Raporturile acestea ar trebui să fie întotdeauna cît se poate de frățești, de înțelegătoare.

Și sînt!

Dar se ivesc, ici și colo, oameni care, fie că păstrează ticuri ale atitudinii de comandă sau ale nervozității insului „sigur pe el", fie că nu și-au armonizat mentalitatea cu postul pe care-l ocupă, au față de tovarășii cu care vin în contact comportări neîngăduite.

De pildă:

Cineva se prezintă la registratura unei instituții cu o cerere. Și-a pus în ea toată încrederea, toate speranțele. Funcționarul o ia și o pune deoparte.

— Aș vrea să iau numărul de înregistrare, zice solicitantul.

— N-am timp acuma! i se răspunde.

— Dar atunci cum o să știu de soarta ei?

Funcționarul nu mai ascultă. Citește altă petiție.

Sau:

— Azi e miercuri. Mi-ați spus să vin după răspuns.

— N-a ieșit încă!

— Atunci, ce fac?

— Treci săptămîna viitoare. Treci sîmbăta cealaltă.

— Dar o să fie? Știți, eu fac serviciul tocmai...

Peste zece zile scena se repetă:

— Azi e sîmbătă...

— Știu, știu. N-a ieșit! — și începe să citească ziarul.

Sau:

Sună telefonul. Secretara ridică receptorul:

— Cu tovarășul director? Să vedem dacă e în birou.

După ce vorbește cu directorul, (convorbire pe care, de altfel, solicitantul o aude):

— A ieșit.

— Cînd îl găsesc?

— Nu știu. Mai telefonați.

Omul telefonează de zece, de douăzeci de ori, cu același rezultat, pînă cînd vine la instituția respectivă, pierde trei ore pentru ca, în două minute și în cîteva vorbe, perfect înregistrabile la telefon, să rezolve problema (care uneori interesa chiar instituția).

Lucrurile acestea trebuiesc înțelese de toți cei care stau la birouri sau la ghișee, de sută la sută din ei. Fiecare funcționar trebuie să se gîndească bine că și el, mîine, poate fi în aceeași situație, de a cere un certificat sau de a preschimba un act, și că s-ar simți foarte bine dacă ar fi primit tovărășește, fără nici un fel de enervare, fără rea-voință sau plictiseală.

Omul vrea cel puțin să i se răspundă, să i se explice în cîteva cuvinte de ce nu i se poate lua în considerare ceea ce vrea el. Lipsa de răspuns este prin sine o desconsiderare, o jignire a demnității.

Altădată se practicau asemenea apucături în mod nestînjenit. Azi nu se mai pot tolera.

Marile mase au scăpat de exploatatori, de aerele lor. Vor să le înmormînteze moravurile cu desăvîrșire. Azi sîntem noi între noi, toți laolaltă, tovarăși. Acest sentiment trebuie să dicteze toate raporturile unuia față de altul.

Acei care au întîrziat în vechi obiceiuri trebuie să se dezbare urgent de ele sau să părăsească locurile pe care le ocupă, pentru a-și exercita propria îngîmfare pe cont propriu.

Iar dacă sînt unii care s-au molipsit sau cărora, — cum se spune, — li s-a urcat la cap, să-și scadă termometrul ridicat al „personalității", pentru a putea înțelege nevoile și situația oricărui concetățean.

Operația de făcut nu este întinsă, nici grea. Un moment de judecată dreaptă, o clipă de trezire din înfumurare pot stabili un consens deplin, la care zeci și zeci de mii de oameni au aderat cu înțelepciune și bun simț.

Demostene BOTEZ

Epigrama săptămînii

Unele apartamente noi (cum ar fi cele din blocul de pe str. Aristide Briand nr. 20) sînt finisate neglijent.

S-a umflat podeaua... cine e de vină?
Nu-i conducta spartă... dar atuncia ce e?
Oh, desigur astăzi este lună plină
Și podeaua noastră s-a făcut... maree.

ION VERDEȘ *„Țăran de pe Olt"*

Un cuvînt nou în vocabularul satului Lupșanu

Mă aflam de cîtăva vreme în comuna Lupșanu din raionul Lehliu.

Intr-o duminică se petrece un eveniment deosebit în viața satului. Gospodăria colectivă „Bela Brainer" a cumpărat un televizor, acest mesager al noului. Lucrările de instalare au început dimineața. Dar imaginea a fost prinsă tocmai spre amiază, chiar în momentul cînd crainicul anunța sfîrșitul unei emisiuni. Oamenii erau înciudați. Seara însă, au revenit la cămin cu mult înainte de începerea programului. Și acum erau mai mulți. Intre timp, Mișu Mauții, electricianul gospodăriei, a pregătit o etajeră mare și frumoasă pe care a așezat televizorul. Acum îl înconjură cu un fel de țarculeț din stacheți ca să nu poată umbla oricine la el. Iată și momentul începerii emisiunii. E șase și jumătate. După știrile zilei, urmează un jurnal sportiv și apoi piesa „Domnul Puntila și sluga sa Matty". Sala e plină. Și e zgomot. Asta pentru că fiecare comentează cu voce tare, căutînd să explice vecinului ceva ce-a observat doar el. De asta se aud și proteste:

— Lasă mă vorba!

— Nea Mișule (Mișu Mauții stă în mijlocul țarcului pe o bancă și potrivește imaginea) dacă ăștia nu sînt conștienți, închide-l bre!

Mișu răsucește un buton și oprește sunetul. Muțenia televizorului molipsește sala. E liniște. După cîteva minute Mișu Mauții întreabă moralizator:

— E, e bine așa? Apoi dă drumul la sunet. Comentariile se fac și acum, însă pe șoptite. Doar nu poți să nu spui vecinului din dreapta, care e poate cu gîndul în altă parte, că Matty, deși o impresoară pe fata lui Puntilla cu vorbe dulci, de fapt își rîde de ea.

— „Uite-te numai cum zîmbește cînd se întoarce în altă parte". Vecinul încuviințează și-ți împărtășește și el o observație a lui. Venirea televizorului în sat e într-adevăr un eveniment. Astfel, eleva Niță Aurelia, din clasa a cincea, pusă să povestească în scris cea mai de seamă întîmplare din viața ei, s-a oprit la seara petrecută la televizor. „Mie îmi place tare să vin la școală și să mă întîlnesc cu toți. Cînd am avut vacanță, în iarna aceasta, mi-a venit greu. Acum îmi este iar tare drag. Cînd avem cinci ore vin acasă la unu și ceva, iar cînd avem patru ore, vin la douăsprezece. După masa îmi fac lecțiile, iar seara mă duc la televizor. Marți seara am văzut filmul „Fetița mincinoasă". Mi-a plăcut foarte mult. Să vi-l povestesc. Era o fată și-i zicea fetița mincinoasă, că ea toată ziulica înnoda la minciuni. La fetița asta, de care vă spusei, a venit o dată Moș Gerilă. Și fetița i-a spus că ea este foarte cuminte, dar mama ei nu-i cumpără nici o păpușică. Moș Gerilă a dovedit-o cu minciuna și ei i s-a făcut rușine și n-a mai mințit neam niciodată.

Și am plecat de la televizor la ora 9. Pe uliță era lumină electrică și lătrau cîinii".

Eleva Niță Aurelia are 14 ani și cel mai de seamă eveniment din viața ei este seara la televizor.

Cuvîntul „televizor" intră treptat în circulația orală a satului. Cînd un om vede niște copii buluciți în mijlocul drumului îi apostrofează așa:

— Ce v-ați adunat, mă aici, ce e televizor?

Invățătoarea Elena Afrim, o bătrînică veselă și spirituală, l-a oprit într-o zi pe un tînăr care mergea grăbit pe șosea și l-a întrebat unde se duce. „La ședință", a răspuns acesta.

— Păi, spune învățătoarea, parcă ați avut și alaltăieri seara ședință, că v-am televizat pe fereastră.

Casa învățătoarei e față în față cu sediul U.T.M.

Elevul Obaie Dumitru, din clasa a șasea, e pus la ora de limba romînă să dea exemplu de un verb conjugat la perfect compus. Răspunsul e promt:

— Aseară am fost la televizor!

Nicolae VELEA

SCRIITORII SESIZEAZĂ

Stop!

De la sergentul de stradă pus odinioară să dirijeze mersul vehiculelor la întretăierea Căii Victoriei cu actualul bulevard „6 Martie", pe atunci punctul cel mai aglomerat în Capitala țării noastre, istoria circulației a evoluat, așa cum bucureșteanul, desigur, ține minte, nefiind vorba de întîmplări prea îndepărtate. Poate să fi uitat doar că primul agent de circulație, cu mănuși albe, era mut — ales anume ca să nu poată intra în discuție cu conducătorii de automobile sau cu pietonii recalcitranți, care nu înțelegeau să se supună disciplinei, de vreme ce nu se aflau la armată.

Acel personaj modest, care n-a putut să se certe cu nimeni, niciodată, mai există și astăzi, într-o funcție asemănătoare; îl zăresc uneori, cam tot pe unde a apărut prima dată, la intersecția Căii Victoriei cu bulevardul — cu fizionomia aproape neschimbată, pitoresc și simpatic.

După el, îndrumarea circulației s-a „mecanizat" puțintel, bagheta vărgată a dirijorului înlocuindu-se cu un pivot metalic, plantat la intersecții, cu o săgeată indicatoare la capăt — și pe acea săgeată scriind, să se vadă cînd era pusă de-a latul, cuvîntul internațional „stop", atît de generalizat astăzi.

Au urmat primele „stopuri" electrice, atîrnate pe sîrme, la înălțimi nepractice, fiindcă ieșeau adesea deasupra cîmpului vizual al șoferului, mai cu seamă că pe atunci „parbrizurile" automobilelor aveau dimensiuni sărace. Acele mașinării înalte, pierdute pe cer sau pe zidurile caselor, nu emiteau decît două culori, verde și roșu, — semnalul de atenție (culoarea galbenă de astăzi) fiind dat de sonerii electrice, metodă stupidă, fiindcă soneriile spărgeau urechile pietonilor dar nu puteau fi auzite de conducătorii automobilelor cu motoare gălăgioase.

In sfîrșit, acum avem „stopuri" sistematizate, așa cum pot fi văzute la majoritatea intersecțiilor, nu doar la cele mari și foarte frecventate. Care este rostul lor îl știe nu numai bucureșteanul, ci și țăranul venit cu căruța la oraș, să-și ia bicicletă sau „aragaz", după ce și-a vîndut laptele, găinile, grînele sau zarzavaturile. Adică știm toți că aceste aparate, destul de complexe și de costisitoare (cărora ar mai trebui să le dăm și denumirea potrivită — să le spunem nu „stopuri", fiindcă ele nu au [...] tul doar să „oprească" — ci „s[...] foare", ca la calea ferată, sau „se[...] nalizatoare", sau „îndrumătoare [...] circulație") sînt puse la intersec[...] pentru a evita accidentele și îmbu[...] zeala vehiculelor venite din sensur[...] diferite, pe scurt, pentru a ușura circulația.

Trebuie să observ însă, cu părere de rău, că nu toți manipulanții acestor mașinării sistematice ușurează trecerea vehiculelor, ci că, dimpotrivă, unii o îngreunează. Sînt intersecții mai puțin umblate, care nu pot f[i] supravegheate tot timpul, sau inspectate la fiecare cinci minute de Direcția Circulației și unde milițianul, cîteodată, schimbă luminile cu întîrzieri inutile, găsindu-și poate în această manevră chiar o distracție. Am mai văzut, și nu o singură dată, mașini oprite brusc, cînd să intre în intersecție, fără ca din stînga sau din dreapta să se apropie vreun alt vehicul, deci fără nici o justificare.

In asemenea împrejurări, nefiind prevăzut nici un arbitru, nu te poți bizui decît pe conștiința omenească. Adresez aceste rînduri direct celui în cauză, fiindcă, după cîte știu, conducătorii lui cunosc situația și se străduiesc s-o facă normală, corectă și civilizată — și-l întreb: „Unde este conștiința, tovarășe? Știi dumneata că fiecare oprire zadarnică înseamnă timp pierdut, consum inutil de benzină, uzură inutilă a cauciucurilor, a frînelor și a nervilor? Un statistician ar putea să facă socoteala cît pierde acest fel economia patriei și mă te[...] că, adunate de ici, de colo, de la dumneata, de la altul, într-o săptămînă, într-o lună, într-un an, cifrele ar deveni fabuloase. Dacă nu te impresionează destul această argumentație, mai gîndește-te că omul de la volan îți este tovarăș, că munca lui, nu mai ușoară decît a dumitale, poate fi uneori primejdioasă, că brațul lui obosește mai repede și atenția i se dispersează cînd trebuie să facă manevre fără rost, în fața luminilor care nu-l ajută, ci îl șicanează..."

Cred că acei cărora se adresează pledoaria de față, sumară de altfel și nici completă, ci mai mult sugerată, reprezintă un număr mic în raport cu al celorlalți și am toate motivele să cred că el scade de la o zi la alta.

Radu TUDORAN

O lectură captivantă

Am pe masa mea de lucru o „Informare". Mi-a pus-o la îndemînă tovarășa Tănăsoiu Zoie, secretară a Comitetului raional P.M.R.-Lenin. Este vorba de o informare cu privire la activitatea comitetului de femei din acest raion. Multe lucruri noi, emoționante, am aflat din lectura acestui raport. Am înțeles parcă și mai bine de ce partidul nostru acordă o atenție atît de mare rolului femeii în opera de construire a socialismului. Aș vrea să spicuiesc din acest raport cîteva date. După părerea mea, ele ar putea să folosească unor reporteri care, de prea multă vreme, sînt „în căutarea" noului.

„In anul 1959, au activat în raionul Lenin 59 de brigăzi de muncă patriotică, cuprinzînd un număr de peste 4.500 *de femei. Aceste brigăzi, la rîndul lor, au mobilizat în jurul lor alte* 45.000 *de femei. S-au efectuat* 2.074.990 *de ore de muncă patriotică, ceea ce a adus în bugetul Sfatului Popular al raionului o economie în valoare de* 3.072.500 *lei".*

(Cifra-i concludentă și convingătoare).

„O contribuție importantă au adus-o femeile în acțiunea de înfrumusețare a raionului. A apărut o lozincă nouă: «Cea mai frumoasă și curată stradă». 500 de străzi, de la marginea raionului, au fost trecute în grija unor colective de femei".

„Comitetul de femei a organizat și activizat 104 echipe de control obștesc, formate din 425 de femei. Echipele controlează 600 de unități comerciale. In anul 1959, au fost făcute 200 de sezisări, pe baza cărora Secția Comercială a Sfatului a luat măsuri, lichidind unele nereguli... S-a observat că femeile au învățat regulile de comerț... ele au devenit mai combative față de abaterile unor elemente necinstite".

(Ce interesant ar fi un reportaj care să înfățișeze acțiunile unei echipe de control obștesc).

„In raion funcționează 208 cercuri de citit, cuprinzînd aproape 4.500 de femei. Temele care s-au bucurat de o largă apreciere și în jurul cărora s[...] discutat cu aprindere au fost: a) H[...] tărîrile Plenarei C.C. al P.M.R. [...] 13-14 iulie 1959 și 3-5 decembrie 19[...] b) Călătoria lui N. S. Hrușciov [...] America; c) Raportul lui N. S. Hr[...] ciov prezentat la sesiunea Soviet[...] Suprem cu privire la dezarmare; [...] Călătorie în cosmos; e) Facerea l[...] în lumina științei; f) Cum să ne [...] tem copiii".

(Oare cîți dintre noi au parti[...] vreodată la adunarea unui asemen[...] cerc de citit?)

„Comisiile de femei din cartiere activează și pe linia dezvoltării gustului pentru citit. Cele 92 de biblioteci de casă numără peste 5.000 de cititori. De exemplu, biblioteca de casă din str. Macarovici nr. 8, *unde este bibliotecară tov. Stancu Ana, membră a Comisiei de femei din circa 99, a avut, în 1959, 265 de cititori, difuzînd 2.720 de cărți".*

(Bine ar face.. revistele noastre dacă ar trimite urgent un reporter la adresa subliniată mai sus).

„In munca educativă, ne-am preocupat și de organizarea unor acțiuni în vederea educării copiilor și a tinerelor generații. In acest scop, au fost organizate în întreprinderi și cartiere șase lectorate, unde s-au înscris 600 de femei. Mai funcționează și 45 de cercuri de basme pentru copii. Iar în timpul vacanței, s-a organizat, prin comisiile de femei, supravegherea școlarilor ai căror părinți sînt în cîmpul muncii. (Ce frumoasă temă pentru un reportaj! n.a.). In urma acestei acțiuni, unii copii indisciplinați și cu note slabe s-au îndreptat. La aceasta au mai contribuit și cercurile de meditații inițiate de către unele comisii de femei".

Mă opresc aici. Raportul numără peste 15 pagini. Fără să exagerez, pot să spun că lectura lui este de-a dreptul captivantă. Asemenea unei cărți bune, îți dezvăluie un univers mult prea puțin reflectat în paginile revistelor noastre literare.

Haralamb ZINCĂ

199 lei

In vitrina magazinului de confecții „Elegant" pe de bd. N. Bălcescu a fost expusă o haină simpatică și de primăvară costînd, după cum informează cartonașul anexat, suma de lei 199 (una sută nouăzeci și nouă). Văzînd prețul, cea dintîi și inevitabilă reacție a trecătorului normal este stupoarea: de ce 199? Adică de ce nu 200? De ce?

Din pricina unui calcul birocratic al prețului, care orice rezultat aritmetic ar da, trebuie fixat „așa cum este", indiferent de punctul de vedere al practicii, adică al bunului simț? Și nu seamănă acest 199 cu alte prețuri tip 4,68 lei, a căror principală trăsătură este capacitatea de a încurca pe vînzător și pe cumpărător la socotirea „restului"?

Al. MIRODAN

PRIMĂVARA, ANOTIMPUL DRAGOSTEI

— Ce ne facem dacă pînă la ora închiderii nu obținem o întîlnire!?

Desen de BENEDICT GĂNESCU

O zi împlinită

Nuvelă de LUCIA DEMETRIUS

Discursurile, deschiderea oficiale se sfîrșiseră. Acum se stîrnise zgomot și se pornise foială. Un clopoțel înverșunat, cu sunet limpede și ascuțit, suna mereu în vîrful acoperișului țuguiat al călușeilor. Mamele cu copii de mînă se îndreptau într-acolo, trase de țînci, rezistînd pe jumătate, zăpăcite și ele de forfota, de culorile tari din jurul lor, de hohotele de rîs argintiu și chiotele de mirare, de muzici și muzicuțe, de tot neobișnuitul împrejurării. Cîte o tîrgoveață se căuta în geantă, cîte o țărancă scotea din sîn, de sub scurteică, batista înodată, să caute leul ca să-și urce odrasla în săniuța sau în automobilul mic care acum-acum avea să pornească să se învîrtească în vînt, cînd clopoțelul avea să amuțească.

In ajun încă, în clipa în care se sfîrșeau ultimele pregătiri pentru „Orașul copiilor", cînd ursul, cățelul și iepurele, mari, din placaj, așezați la intrare, erau vopsiți încă o dată, unul în cafeniu, altul în alb și al treilea în cenușiu, vremea era dulce, însorită, atît de blajină încît toată lumea se gîndea că Anul ăsta Nou va semăna a primăvară. Dar chiar astă-noapte ninsese mult și greu. Pe la zece dimineața ninsoarea stătuse și acoperișurile baracelor, copacii parcului, peluzele erau albe și pufoase ca spuma de zahăr pe care un meșter cofetar o învîrtea acum pe bețigașe peste taraba lui albastră, în fața năsucurilor înghețate, a ochilor uluiți de admirație și curiozitate. Aleile însă, bine măturate ieri, fuseseră călcate de atîția pași, încît albul lor se prefăcuse în clisă, se amestecase cu lutul adus de pe coclauri. Era frig și umed. Cerul se lăsase jos, de parcă se pregătea să mai desfunde iar cîteva saltele de puf.

Lisaveta stătea ceva mai departe de mulțimea care umplea aleile și se uita, rezemată de chioșcul cu cărți, la căsuța pătrată, ca de turtă dulce, cu arcadă albastră și cortină roșie, pe a cărei frunte scria: „TEATRU DE PĂPUȘI". In fața cortinei un omuleț ciudat, de-o șchioapă, cu nasul foarte lung, cu păr roșu care îi cădea peste umeri ca o petică, cu ochelari, țopăia de colo-colo și deschidea larg brațele, ... capul brusc pe spate și striga cu ... ișoară ascuțită că el, Profesorul ..., avea să le arate înăuntru, ... cum s-a dus Țăndărică la școală, ... învățat de sîrguincios și ce bă... dat cu șoarecii care au vrut ... dă cărțile.

... căsuței cu cortină era buluc ... și părinți. Lisaveta nu-și pu... privirea, dintre toți, de un ... căciulă uriașă trasă peste ... care făcea ochi atît de mari ... ce în ce mai mari, încît ea se întreba cît aveau să se mai deschidă așa. Profesorul Știetot îl fascina. Prins între o femeie care își ținea strîns în mînă geanta și cu cealaltă mînă, tot foarte strîns, fetița pe care se temea parcă să nu i-o ia cineva, și un flăcăuaș cu mîinile în buzunare și gura deschisă de mare atenție, țîncul, cîrn, uimit, cu ochii lui enormi, părea că nu mai văzuse în viața lui ceva mai uimitor și mai frumos. Mirarea și fericirea se îmbinau atît de bine pe mutrișoara lui înghețată, încît parcă nu mai era loc pe ea pentru nimic decît pentru o vagă, ușoară teamă că prea era nemaipomenit ceea ce se înfățișa privirii lui. Valul de lume îl împingea, îl clătina, dar el se înțepenea pe piciorușele depărtate, încălțate cu ghete mari, moștenite pesemne de la vreun frate, și rămînea pierdut în admirație, cu ochii lui nesfîrșiți. Și deodată, din uimirea lui fără capăt, țîncul izbucni într-un hohot de rîs atît de limpede, de sonor, de fericit, la care participa întreaga lui ființă, încît parcă peste toată larma cuprinsului se ridica rîsul lui și acoperea tot, cel puțin pentru auzul Lisavetei. Fata simți că se petrece ceva în gîtlejul ei, în piept, sub pleoape. Se întrebă dacă îi venea cumva să plîngă și își dădu seama că plîngea chiar. Incordată, grăbită, activă, crîncenă uneori, cum fusese în ultimii ani, nu mai avusese de mult vreme să plîngă și parcă nici chef, nici nevoie. Toate împrejurările prin care trecuse, toate acțiunile ei sau ale celorlalți solicitau de la ea hotărîre, repeziciune, efort poate, atenție totdeauna, dar niciodată lacrimi. Și uite, acum, pentru că acolo, în fața ei se ridica un brad înalt, plin de ghirlande de becuri colorate, acoperite azi cu zăpadă proaspătă, pentru că la doi pași era pavilionul cu jucării și dincolo cel cu ursuleți adevărați care mîrîiau după gratii și se tăvăleau îmbrățișați, pentru că băiețelul cu ochii mari și căciulă înaltă împinsese cu degetele lui boante, răschirate, înghețate ușița prin care se pătrundea în Teatrul de păpuși și se pierduse înăuntru, pentru că pe toate aleile și în fața tuturor chioșcurilor stăteau copiii pentru care erau făcute astea, copiii de aici, din tîrg și din satele înconjurătoare, pentru că bucuria lor izbucnea fără opreliști și fără surdină, i se topea parcă inima în piept și n-avea nici o putere s-o oprească să se înmoaie așa. Ii veneau nestăvilite, imagini din propria ei copilărie, ale unui bîlci de țară prin care umbla desculță, cu frații ei desculți și ei, printre căruțe cu oale, printr-un praf înecăcios, ale unui bîlci cu panorame cu monștri, cu umbrare sub care se bea rachiu și se mîncau cîrnați, cu urlete și înghesuială, în care copiii erau striviți fără să ia cineva seama că i-a strivit. La căruciorul cu sticle de limonadă roșie ca cerneala, astupate cu cîte o bilă, la care rîvnise o zi întreagă, asudată și însetată, la bătaia pe care o mîncase „acasă" de la logofăt pentru că lipsise toată ziua. Nopți întregi pe urmă visase copilul cu cap de vițel pe care îl văzuse acolo și nopți întregi sărise din somn de spaimă și greață.

Peste imaginea acestui bîlci se așeza mereu alta, a ei însăși, mică cît fetița care își alegea acum cărți de pe taraba librăriei ca de jucărie, imaginea ei la plivit, între frații ei, într-o zi călduroasă, grea, a ei alergînd cu picioarele goale peste podișca înghețată de peste rîul înghețat care curgea în spatele conacului, cu zece lei în mîna înțepenită de frig, pentru că boierul voia neapărat covrigi de la cîrciumă, la țuica pe care dăduse să i-o fiarbă la bucătărie.

Lucrase și ea pînă ieri cu comisia de femei la realizarea acestui oraș al copiilor, se bucurase pe rînd de fiecare idee și de fiecare lucru bine făcut, dar nu avusese timp, ca în clipa asta, pentru o lungă și destinsă contemplare. Acum, odată cu destinderea, venea o neașteptată emoție și un șir nesfîrșit de amintiri dureroase, pierdute aproape pînă azi.

Soneria ascuțită și zbîrnîitoare a călușeilor tăcu. In aerul rece nu mai răsunau acum decît rîsete și chiote mici, trompete tari și slabe pe felurite glasuri. Un scîrțîit lung, și călușeii începură să se învîrtească, purtîndu-și departe în aer săniile colorate, automobilele și avioanele încărcate de cojocele și tricouri peste care rîdeau mutre mici, rumene, cîrne, strălucitoare, gurițe știrbe, ochi jucăuși.

Lisaveta se urni greu din loc. Mai avea și alte treburi, nu putea rămîne aici cît i-ar fi cerut inima. Trebuia să treacă pe la raion, apoi să mănînce în grabă și să plece în comuna Salcia, unde avea o ședință cu femeile. Și, deodată, își aduse aminte de tovarășa Mioara. Cum de uitase de ea? Se putea să nu fie aici ea, care pictase fațadele barăcilor și ale căsuțelor, ea care zugrăvise atît de frumos animalele de placaj de la intrare, ea care, cu mîinile ei atît de pricepute — ah! cum se uitase Lisaveta la mîinile astea și cum le admirase dibăcia! — făcuse tot ce era gingaș, colorat, minunat aici? Sigur că venise și ea să vadă bucuria copiilor și izbînda muncii ei! Cum de n-o întîlnise? Cine știe în ce colț, ascunsă ca și ea, Lisaveta, privea și Mioara și inima îi bătea de bucurie. N-o mai putea căuta, era tîrziu.

La raion nu se întorseseră încă toți tovarășii de la deschiderea Orașului Copiilor. Cei care veniseră înaintea ei aveau un aer bucuros, împrospătat, de parcă în viața fiecăruia s-ar fi petrecut ceva plăcut, parcă fiecare ar fi avut o bucurie personală, parcă fiecare s-ar fi întors puțin la copilărie. Lucrau, dar păstrau în ochi strălucirea de adineaori și un zîmbet le mai plutea încă pe buze, chiar cînd vorbeau de campania sanitară care trebuia începută în sate împotriva molimii de gripă, sau despre darea de seamă a gospodăriei colective din Cîndreni, care fusese făcută în ajun și dovedise multe progrese dar și incapacitatea inginerului agronom.

Lisaveta trecu prin cîteva birouri ca să obțină o mașină pentru după-masa aceea, dar se văzu că una trebuia să plece cu un secretar în cu totul altă direcție, iar cealaltă plecase de dimineață încă la București. Căpătă făgăduiala unei căruțe și se întunecă puțin la gîndul că trebuia să plece mult mai devreme, s-o ducă pe Mioara, pe care o poftise să vină cu ea ca să facă cîteva schițe acolo, pe un drum hurducat, sub amenințarea asta a vremuielii, să se grăbească poate la întoarcere ca să nu le prindă vreun viscol noaptea pe drum și să n-aibă parte de vreun căruțaș cîrcotaș, care face nazuri la un drum de noapte.

Cînd intră în biroul primului secretar, acesta ridică spre ea privirea nițel obosită, își scoase ochelarii, își frecă îndelung ochii și zîmbi larg:

— Iar electricitatea? Să-i mai cert nițel? Să-i grăbesc? Pe care?

Lisaveta zîmbi și ea.

— Nu, de două zile se lucrează temeinic. Acum e vorba de altceva. De casa de naștere din Salcia. Mă duc azi acolo și nu știu dacă le pot da o veste. Cunoașteți problema cu doctorița lor care nu mai vrea să stea. S-a cerut la minister, prin secția sanitară de la regiune, alt medic, dar întîrzie. Aș vrea ca dumneavoastră...

— Sigur, să fac tărăboi la regiune! Tovarășa Saveta, tovarășă Saveta! Mai urnește-i și pe cei de resort. Intr-o zi ai să vii să-mi ceri să mă așez eu la volan, să te duc nu știu unde, cînd o fi șoferul învoit! Hai, mai vrei ceva de la mine, ceva ce nu pot face pe lumea asta decît eu?

Lisaveta înțelegea tonul glumeț al primului secretar. Cincu, dar știa că era totuși ceva adevărat în gluma asta. Se ținea scai de el pentru toate rezolvările și ar fi trebuit să învețe să-i determine și pe ceilalți, chiar cînd se lăsau mai greu. Da, trebuia să învețe treaba asta, să nu meargă veșnic la tovarășul Cincu, și așa destul de împovărat, numai pentru faptul că el le dezlega pe toate mai ușor.

Se uita fix înaintea ei, pe birou, nițel intimidată, dar hotărîtă totuși să nu se ridice, devreme ce era aici, pînă cînd secretarul nu va pune mîna pe telefon. Dacă tot îl întrerupsese de la lucru, cel puțin să plece cu treaba asta rezolvată.

Cincu întinse mîna spre telefon. Lisaveta respiră adînc, îl privi iar și zîmbi mulțumită. Apoi așteptară amîndoi să vină legătura cu regiunea.

Pe masa primului secretar, într-un colț, erau puse una peste alta două cărțulii colorate și lucioase, o trompetă albastră de carton cu franjuri de foiță roz, un iepuraș de pluș cu urechi lungi ca de fum. Cincu prinse privirea Lisavetei:

— Petruț al meu era răcit, nu l-am putut aduce azi la inaugurare. Să știi c-a ieșit foarte frumos, era chiar foarte izbutit acest oraș al copiilor pentru noi, care sîntem începători și l-am închegat pentru prima oară. Te felicit și pe dumneata cu toată căldura. Cu asta ar fi trebuit să încep, dar uite, sînt obosit, iar m-am culcat astă-noapte la trei, și cînd ai intrat pe ușă am uitat. Și doar mi-a plăcut foarte mult!

Lisaveta îndreptă spre secretar ochii ei de catifea neagră, plini de bucurie. Ar fi vrut să-i spună cît de mulțumită era și ea, să-l întrebe cum ar putea să fie la anul ca să fie mai frumos, dacă e cu putință să fie mai frumos, să spună cît de fericiți erau copiii azi de dimineață în orășelul lor, ce bine fusese că-l deschiseseră dimineața, cînd putuseră veni atîți copii din sate, renunțînd la ideea că seara ar fi putut aprinde și pomul, să-i spună despre ceea ce se petrecuse în ea, cu amintirile vechi și cu emoțiile proaspete, să-i spună ce frumos lucrase tovarășa asta de la București, Mioara, și ce frumos le zugrăvise pe toate, dar nu spuse nimic. Se uită numai cu o privire încărcată de toate aceste gînduri și el le pricepu pesemne, pentru că își frecă ochii și fruntea cu mișcarea aceea care îi era obișnuită cînd îl frămînta sau îl mișca ceva.

— A lucrat frumos, tare frumos pictorița de la București! izbuti să șoptească Lisaveta. Atît. Ce fusese în ea, cum putea rosti?

Telefonul zbîrnîi. Se făcuse legătura cu regiunea.

Cînd Lisaveta ieși de la primul secretar, era luminată toată de victorie. Peste o zi-două, la Salcia avea să vină un medic nou. Putea să le spună chiar de azi femeilor să fie liniștite pentru Casa lor de naștere, pe care o făcuseră cîndva cu atîta avînt și care azi stătea mai mult goală din pricina zăpăcitei aceleia de doctorițe.

Se făcuse ora mesei. Se cuvenea să mănînce repede și să plece, dacă voia să ajungă devreme la Salcia, și mai ales trebuia s-o găsească — dar unde? — pe tovarășa Mioara.

In cantină era încă puțină lume. Cantina se afla la subsol, în clădirea lungă și înaltă, cu înfățișarea de școală, a sfatului popular, și ferestrele ei înșirate la înălțimea trotuarului erau acoperite pînă sus de zăpadă. Cele două mari sobe de teracotă așezate la un capăt și la celălalt al sălii lungi și scunde nu izbuteau s-o încălzească bine, așa că oamenii își păstrau paltoanele pe ei. Lumina cernută prin albul de scamă al ferestrelor era rece și ea.

Lisaveta își plimbă privirea prin încăpere și tresări de bucurie: la o masă, în fund, cu spatele lipit de sobă cu capul tras în gulerul ridicat al paltonului, zgribulită, cu gîndul aiurea parcă, stătea Mioara. Cînd Lisaveta se apropie repede de ea, Mioara ridică ochii ca două mărgele mari, albastre și zîmbi ca din somn.

— Bine că te-am găsit! Nu știam unde să te caut. Să mîncăm repede, trebuie să plecăm fuga.

— In satul acela? Da? întrebă încet Mioara, și parcă n-ar fi știut bine dacă era vorba de un sat adevărat sau de unul pe care îl visase ea adineaori.

Oare nu mai voia să vină? Inima Lisavetei se strînse o clipă. Își pusese atîta nădejde în desenele pe care avea să le facă Mioara, în cum aveau să apară pe hîrtie, într-un tablou poate, femeile din Salcia, în chipul cum avea să se bucure și pictorița asta care zugrăvise atît de frumos căsuțele din Orașul copiilor, de felul în care mergea o ședință la Salcia, unde erau atîtea tovarășe minunate. Ea, Lisaveta, le cunoștea doar de doi ani și jumătate, le știa bine pe fiecare, știa cum se schimbaseră într-un timp atît de scurt avea ce să vadă acolo Mioara!

— In satul de care ți-am spus aseară.

— Bine, bine! șopti Mioara și zîmbi cu zîmbetul ei mic, economicos parcă, cu care Lisaveta se deprinsese de două săptămîni, de cînd împărțea și odaia cu ea, și pe care, după uimirea de la început, îl socotea un fel de a zîmbi al orășencelor, un fel de politețe a artiștilor, poate.

— Nu te-am văzut de loc de dimineață, la inaugurare.

— Am fost la început, pe urmă am plecat acasă, era prea multă lume.

— Și n-ai stat să te uiți la copii, cum le place?

— Oh, eu am pictat atîtea orașe ale copiilor pînă azi, încît știu cum reacționează.

Poate că avea dreptate, de ce să-i găsească cusur? Ea, Lisaveta, vedea pentru prima oară un asemenea lucru, așa cum pentru prima oară îl vedeau și copiii de aici. Mioara, eh, Mioara făcuse atît de multe, avea dreptate să se întoarcă acasă obosită cum era de atîta muncă. Orășencele nu sînt deprinse doar să lucreze afară, iarna, în vînt și în umezeală.

Fata cu cămașă foarte albă, cu ilic înflorat, puse repede în fața Lisavetei farfuria cu borș și pe cea cu ghiveci, ca să nu mai vină și a doua oară. Lisavetei îi păru iar rău. Știa că Mioarei nu-i place ghiveciul, în două săptămîni de cînd era pictorița aici li se dădea poate pentru a patra oară ghiveci și Lisaveta, pentru că îi oferise Mioarei patul ei, în odaia ei, pentru că conducea comisia de femei, în sfîrșit pentru că era de mult în tîrgul ăsta, se simțea gazdă și răspunzătoare față de Mioara. Ar fi vrut să-i placă tot, să se simtă bine, să-i poată pune la îndemînă numai lucruri bune și plăcute, și uite, nu se putea.

Inghiți în fugă borșul, ghiveciul, gogoașa mare cu o dîră subțire de zahăr deasupra, și simți abia acum că-i fusese foame, că se dezghețase, că-i era bine, tihnit, pentru că mîncase o mîncare caldă, substanțială. Uite, biata Mioara iar nu mănîncă mai nimic! Suferea de ficat, săraca!

— Ai acasă o scrisoare de la soțul dumitale, rosti Mioara.

Lisaveta se înroși de bucurie.

— N-ai luat-o cu dumneata? Nu mi-ai adus-o?

Mioara se zăpăci puțin.

— Nu, îmi pare rău. Credeam că ai să treci pe acasă, sau că o să mergem puțin amîndouă după masă. Nu m-am gîndit, iartă-mă! Nu ne ducem puțin acasă?

— Nu mai avem timp. Lasă, am s-o citesc diseară.

Mioarei îi părea rău, în adevăr, că nu se gîndise. Uite, Lisaveta asta tresărise și se înroșise de bucurie cînd auzise de scrisoare, dar ce om ciudat era că nu se grăbea să alerge acasă, s-o citească! Era oare lipsită de sensibilitate? Nu-și iubea destul bărbatul ăsta de care stătea departe de aproape trei ani? Părea că-l iubește, cînd vorbea de el cu discreție, cu o discreție uluitoare pentru o femeie, în sfîrșit, o femeie simplă. Era o atitudine pe care se silea s-o aibă: „întîi munca!", sau în adevăr ținea la munca asta atît...? Iar trec prin fundul sufrageriei cei doi funcționari de la sfat, care se uită la ea cu o admirație abia ascunsă. Unul, cel înalt, cu gene lungi, e chiar foarte drăguț. Se așază la masa lor cel cu gene lungi cu fața încoace, ca s-o mai poată fura din ochi. L-a cunoscut odată. Ce folos că cel drăguț e atît de redus, nu știe să vorbească decît despre treburile sfatului popular! Pesemne că n-a citit în viața lui o carte de literatură, sau poate a citit dar nu i-au rămas din ea decît „problemele", cum spune el, n-a dobîndit un stil. Ar fi un frumos model pentru pictură.

Al. JEBELEANU

Plecarea

Turbinele stau gata de plecare,
Stau mute și-ascultă-ncordate
Chemarea țărilor îndepărtate.

Muncitorii care le-au pus la fiecare
Nervii, retinele,
Le pipăie cu duioșie
Bobinele.
Turbinele vor pleca-n călătorie,
Vor pleca de pe ramurile uzinei, —
Cum pleacă păsările toamna, străpungînd zarea,
Vor pleca stoluri, stoluri spre mări de smaralde,
Spre fluviile lungi ale Chinei,
Vor pleca spre apele Indiei, calde.

Păsările Reșiței vor pleca în curînd.
Vor pleca la drum,
Fără răgaz,
Și nu se vor mai întoarce,
Și nu se vor mai întoarce
La cuibul de-acum.
Turbinele noastre duc spre zări de atlaz
Zîmbetul prieteniei și izvoarele de pace.

Primăvara reșițeană

Să nu cați muguri, sălcii despletite
Ori ierburi moi cu vîrful prea timid,
Prin hale, nori de flori nu se deschid
Ca-n vechi grădini cu-arome sau ispite

Căci șarja primăverii clocotinde,
Cînd se coboară, dogorind, la vale,
Cu mîna voastră-o treceți în metale
Și-oțelul viu, la mii de grade, rîde!

Din ciclul „Creionări din Reșița"

Al. ANDRIȚOIU

Cîntec de primăvară

Poftiți, tovarăși agronomi,
pămîntul să-l tăiem cu fierul, —
căci, iată, nu mai vezi prin pomi,
ca printre degete, tot cerul.

Vin fără de condei, — să știți —
o lună versuri nu voi scrie,
căci astăzi merii înfloriți
și piersicii fac poezie.

Ci, treacă-mi glezna printre flori!
pe-azur să calc, prin bălți albastre!
Sînt cel mai zvelt între feciori
și-ntre poeții țării noastre.

In mînă coase mi-au trecut
ca niște fulgere-nghețate,
tăind frumos, pe lîngă lut,
minunea ierbilor curbate.

In fînul de curînd cosit,
Ca-ntr-o romanță populară,
cu luna m-am acoperit
și stelele mă sărutară.

Iubirea-mi se zbătea în piept
ca prepelița împușcată...
Dar azi mă cred mai înțelept
și-ncep să zic: „a fost odată..."

Știu agrotehnică cum știu
pe Eminescu și Arghezi, —
și cu tractoarele mă scriu
citeț, pe urmele zăpezii.

Căci eu presimt încă de-acum
tot rodul viitor, în vise —
al pîinilor gustos parfum
îl desfășor din manuscrise.

Deci să arăm, precum v-am spus!
Ca scutul strălucește țara
și cerul s-a mutat mai sus.
E semn că vine primăvara.

Ci treacă-mi glezna printre flori!
De-azur să calc prin bălți albastre,
Că-s cel mai zvelt între feciori
și-ntre poeții țării noastre!

Pastel citadin

Ieșite din argint cernut și geruri,
sub selenarul și solarul disc, —
semețele clădiri, zgîrie-ceruri,
ca munții mai păstrează nea în pisc.

Cresc, prin orașe, munți multicolori
cu înlăuntruri mari și luminoase,
urci marmurile-n salt și le cobori
și-azurul vezi prin sticle și mătase.

Iar împrejurul vastelor uzine
din cer coboară aurul fluid
și, parcă să vedem, prin timpi mai bine,
înalte clarități ni se deschid.

O! linele clădirilor ansambluri
cu joc de linii cald și-armonios.
Vibrează lirele acestor cabluri
și-și risipesc luminile pe jos.

Mă-ncîntă pulsul cald și uriaș,
mă freamătă viața citadină.
Sînt un primăvăratic din oraș
ce-și pierde umbra-n marea de lumin[ă]

Calc pe lumini. Inalta tensiune
e a uzinelor și-a mea și-a ta.
Căci inimilor veacul se supune,
măsura veacului ni-e inima.

Și dus de al mulțimii proaspăt val,
mă-opresc cu metalurgiștii și-nginerii,
în fața Comitetului Central,
la sediul major al primăverii.

— Mergem?

Mioara ridică spre Lisaveta ochii ei mari, ca două mărgele enorme, puțin aburite, ochii ei somnoroși, își aduce aminte despre ce e vorba și se ridică.

— Da, sigur, mergem.

Afară ninge iar, cu spor. Căruța roșie, vopsită cu flori mari care seamănă mai curînd a fructe, e oprită în fața sediului. Gheorghe se învîrtește în jurul ei, se uită la roți, bate caii cu palma, așază fînul în spatele leagănului, se uită iar la roți, parcă s-ar grăbi și parcă ar fi întîrziat. Lisaveta și Mioara se urcă în leagăn, Gheorghe se așază pe scîndura pusă în față, dă bice cailor și pornesc pe drumul troienit din ajun.

Trec pe ulițele tîrgului, printre case scunde și inegale care și-au și pus cușme de zăpadă, printre garduri lungi peste care se văd curțile pustii, ninse, cu cișmele înfofolite în saci sau cu fîntîni cu cumpănă, printre prăvălioare mici semănate ici și colo, în vitrinele cărora se văd cutii de conserve, borcane de compot, cutii de macaroane sau, dacă sînt prefăcute în locuințe, o perdeluță, două mușcate, un indrușaim. Uite și moașa care înainte lua bani de la femei ca să le îngrijească acasă, sub cuvînt că la dispensar n-are destulă vreme, și pe care a prelucrat-o atîta Lisaveta încît acum își vede foarte bine de treabă la dispensar, are și vreme, și nu mai jupoaie femeile. Uite-o cum intră la Alimentara, fiindcă azi au venit lămîi. Iată un morman cît toate zilele în vitrină. Lisaveta se întoarce către Mioara, grozav ar vrea să-i povestească istoria cu moașa Niculina, dar Mioara e atît de pierdută în gîndurile ei, că Lisaveta renunță cu părere de rău. Acum casele sînt mai rare, curțile mai lungi, presărate cu pomi desfrunziți, cîte un maidan pe ici, pe colo, și începe cîmpul. Aici, de o parte și de alta a drumului, peste ogoarele largi, s-a așternut pînă unde pot străbate ochii un neprihănit covor. Peste el, cerul coboară încet, metodic, în șiruri dese, zeci, sute de cortine jucăușe. Zăpada se așază repede pe spinările cailor, pe spatele și pe umerii căruțașului, pe umerii și pe genunchii celor două femei, li se lipește de pleoape și de obraji, le pătrunde sub gulere. Caii aleargă o bucată de vreme repede și vesel parcă, apoi, pe măsură ce drumul e mai neumblat și troienele cresc, își potolesc pasul și trudesc să-și ridice piciorul din zăpadă, să-l arunce mai departe. Trec printr-un sat, printre curți mari în fundul cărora stau casele cocoțate pe prispe înalte, case care parcă își pierd contururile în nămeții care cresc în jurul lor, trec prin fața unei școli prin ale cărei geamuri deschise se aude sfîrșitul recreației din zeci de piepturi mici în care clocotește încă goana de adineaori, din curte; trec prin fața birourilor gospodăriei colective din casa cu două coloane înfășurate în iederă verde la intrare.

Mioara se gîndește adînc, uitîndu-se la toate astea. Lisaveta o privește din cînd în cînd, întoarce capul sau măcar strecoară o privire pe la coada ochilor. Și-a închipuit altfel drumul ăsta. A crezut că vor vorbi, că ea îi va povesti despre locurile prin care trec, despre întîmplări, despre femei grozave sau femei cîrcotașe, că Mioara are să întrebe, să se intereseze, să vrea să deseneze una sau alta, să dea poate la vreun ziar desenele astea, să se afle și în alte părți din țară ce fel de femei sînt pe aici, dar uite că Mioara are gîndurile ei și stă zgribulită, ghemuită, cu ochii mari, tăcută. Are poate și ea ale ei. Nu tot așa stătea și în zilele în care a pictat Orașul Copiilor, și pe urmă ce a ieșit din mîinile ei, după ce Lisaveta se îndoise și se temuse destul! Poate că și acum se gîndește la pictură!

Satul s-a sfîrșit. Incepe iar cîmpul cu cerul lui jos și vînăt. Fulgii s-au mai rărit, acum sînt mici și înțepători ca niște ace de gheață. Cîmpia se vede pînă mult mai departe și la marginea ei zarea e plumburie și scundă, parcă cerul s-ar grăbi să coboare peste ogoare ca un capac mare care acum-acum are să astupe tot. Și, deodată, se face mult mai frig.

Mioara simte frigul ăsta pînă în suflet parcă. Și umezeala. Căruțașul își suduie caii din cînd în cînd. Ce sate sărace! Era mult mai bine dacă se nimerea să aibă comanda asta vara, cînd e mai ușor de mers, strici și mai puține haine cu mijloacele astea de transport, sînt și fructe. Te mai despăgubești cu fructele de masa de la cantină. Femeile din regiunea asta n-au nici o grație în trup. Poate și hainele sînt vinovate, și zăpada. N-ar fi trebuit să fie atît de slabă în fața invitației Lisavetei. A crezut că cel puțin are să meargă cu mașina. Uite, Lisaveta e senină, de parcă i-ar fi totuna. Ce fel de piele o fi avînd de nu-i vine să plîngă de frigul și umezeala asta? Ba nu, s-a întunecat. Ceva amar s-a ivit în ochii ei de catifea neagră. Se strînge în haină și parcă o trece un fior. In sfîrșit a pătruns-o frigul și, poate, plictiseala. Nu e nici ea de fier! Mioara se apleacă spre ea, compătimitoare:

— Ce e? Ți-e frig?

— Ai văzut-o? întreabă Lisaveta. Pe femeia care a trecut adineaori pe lîngă noi, ai văzut-o? Cea cu palton de oraș, cu basma de mătase albastră? E învățătoarea de aici, din Florești. Se crede femeie cultă, dar e mai înapoiată decît bătrînele care au făcut abia acum cinci ani cursul de alfabetizare. Am vrut să ne sprijinim pe ea pentru cercul de lectură, s-a scuturat și de asta. Nimic nu vrea să facă, nimic!

In ochii albaștri ai Mioarei trece o umbră de dezamăgire, apoi o undă de ironie.

— Tu nu vezi decît femei pretutindeni?

— O, ba nu! In campania pentru contractări ne împiedicăm mai mult de bărbați, prin locurile astea ei sînt mai încăpățînați! spune cu sinceritate Lisaveta, apoi se oprește. — Stai, ce-ai vrut tu să spui? Că nu mai am loc în mine și pentru viață? Nu-i adevărat, dar vezi, treaba e treabă și, cînd ești pe teren, te gîndești la teren, nu-i așa?

Mioara zîmbi iar politicos, puțin, grăbit, ca să arate că glumise, că așa era, că Lisaveta avea dreptate, și se cufundă din nou în tăcerea ei zgribulită.

Lumina după-mesei se schimba. O clipă se făcu parcă mai străvezie, mai albă, apoi începu să prindă în ea multă cenușă, să se închidă la față. Stoluri mari de ciori străbăteau cerul dintr-o parte în alta, se întorceau înapoi, se răspîndeau, se adunau, croncăneau.

Cînd intrară în Salcia, lumina se învinețise de tot.

— De ce n-am ieșit noi azi cu sania? se deșteptă parcă dintr-un somn adînc Mioara.

— De ce, tovarășe Gheorghe? repetă întrebarea Lisaveta, care-i știa și răspunsul. Gheorghe își plecă nasul lung, roșu, deasupra crupelor cailor și păru foarte interesat de hamuri. Lisaveta rîse ușor.

— E stricată! îi spuse ea Mioarei.

Mioara se miră de rîsul Lisavetei. Ce-o fi fost atît de nostim că sania era stricată? Numai Lisaveta știa că Gheorghe era vinovat, fiindcă o încărcase o dată prea mult și, dacă trăgea ponoasele greșelii lui, chinuindu-se acum prin gropi și troiene cu căruța, avea poate să se învețe să-și crute altă dată lucrurile de care răspundea.

Casele din Salcia sînt nălțuțe și foarte albe, toate cu cerdac înalt, înconjurat de pomi golași acum. In fața căruței, o femeie care tocmai trecea drumul îi aude deodată huruitul înfundat în zăpadă, întoarce speriată capul și pornește pe neprevăzute înapoi, pe partea de drum mai depărtată de ea decît cea de care era la un pas așa cum fac găinile, țipînd chiar și agitîndu-și brațele ca o găină spăimîntată aripile. Lisaveta n-o cunoaște, n-a fost pesemne niciodată la comisia de femei.

— De asta nu știe să treacă drumul! spune tare Lisaveta și rîde cu poftă multă. Mioara nu pricepe și nici n-o întreabă ce vrea să spună și de ce rîde. E prea înghețată ca să se mai intereseze de ceva.

— Nu costă bani nădragii, nu? strigă Lisaveta unor draci de copii care se dau pe gheață pe fundul pantalonilor, din vîrful unei movile mai mult clisă și zăpadă decît gheață, pînă în fundul unui șanț. Copiii întorc capul spre căruța, stau o clipă în loc, apoi se reped la vîrful movilei, hotărîți s-o țină așa, întruna, pînă s-o întuneca.

Pe drum sînt oameni puțini. Acum s-a stîrnit și vînt. Fumurile caselor coboară jos, toate pe o parte. Pe femeile din căruță le învăluie din spate, de unde se sfîrșește spătarul leagănului, un val înghețat și ud.

In poarta sfatului popular un om schimbă afișele în afișier. Se ține cocoșat, cu căciula bine înfundată peste urechi și luptă cu vîntul care-i smulge hîrtiile din mîini. La ferestrele sălii de ședință, vecină cu birourile sfatului, stau cîteva chipuri cu nasurile lipite de geam, cu ochi plini de așteptare. Gheorghe oprește caii. Lisaveta sare jos repede ca un flăcău. Mioara își mișcă anevoie picioarele înțepenite, se urnește strîmb de parcă ar fi toată de lemn, coboară și ea sprijinindu-se de umărul lui Gheorghe cu o greutate ciudată pentru trupul ei firav.

Ușa se deschide larg în fața lor, în pragul ei zîmbesc cîteva chipuri. Înăuntru e cald, puțin înăbușitor. Din zumzetul care umple încăperea se desprinde un glas:

— Pe o vreme ca asta, credeam că n-ai să vii, tovarășă Saveta!

Băncile sînt hîrșîite de podea ca să fie apropiate de măsuța mică, cu cuvertură roșie, pe care sînt puse o cană cu apă, două pahare și două ramuri de răchită cu bobițe ca blana de șoricel într-o glastră. Florina cea frumoasă îngenunche lîngă soba de zid și mai îndeasă în ea cîteva lemne. Lumina caldă a flăcării cade pe chipul ei alb, rotund, ca de copil. Luța aprinde lămpile cu gaz agățate de pereți. Chiva, bătrîna, o ogoiește pe Mioara și-o așază lîngă sobă, să se dezmorțească bine. E doar un oaspete străin, trebuie primit cu grijă. Încet, atmosfera se liniștește. La măsuța mică se așează tovarășa Ecaterina, învățătoarea, care e președinta comisiei de femei, și Lisaveta. Ecaterina începe să citească tare și rar darea de seamă a activității comisiei pe ultimele trei luni.

Mioara aude vag despre un cerc de citit care a avut ședințe regulate, despre alt cerc, de broderie, unde n-au prea venit femeile în ultimele două săptămîni cît au fost clăcile pentru in la gospodăria colectivă, despre doctorița de la dispensar și Casa de naștere, care își face de cap, aleargă toată ziua la gară și de acolo la București.

— I-e dor de bărbatu-său! întrerupe un glas gros și așezat. A vorbit Chiva bătrîna și toate capetele se întorc spre ea cu așteptare în ochi. Se vede că ea e glumeața satului, rîsul plutește pe buze înainte ca ea să mai fi spus ceva. — Dacă nu vrea președintele sfatului să-i facă angajament să deschidă și să închidă radio ăla mare de la sfat! Am auzit că la București tot nu face altă treabă!

Izbucnesc cîteva rîsete și un glas mai vioi, mai jucăuș, se ridică deasupra lor:

— Ia să te vedem pe dumneata, lele Chiva, să-ți plece moșul departe, nu te-ai sui pe tren să te duci după el?

— Nu m-aș sui, să nu-l deranjez. Poate îl oblojește alta pe la București și eu le-aș strica socotelile!

Femeile rîd cu mare poftă. Rîde și Lisaveta, apoi roagă să se facă liniște și bate cu unghia într-un pahar.

Mioara a zîmbit și ea scurt, politicos, și iar a ascultat mai departe numai cu o ureche. Acum s-a dezghețat bine. Invîrtește în degete un creion, ține carnetul de schițe pe genunchi și-și plimbă ochii mari deasupra adunării. I-ar plăcea s-o picteze, nu s-o deseneze pe Florina cea frumoasă, așa cum stătea adineaori în fața sobei, cu lumina focului în față, cu umbra jucăușă a flăcărilor în păr și pe frunte, dar ce-ar reprezenta asta? Să facă o compoziție: sala asta de femei atente și tema să fie: „Ședința comisiei de femei"? Dar lumina asta e atît de puțin generoasă — auzi, tocmai s-a ridicat una și vorbește despre electrificarea satului, despre cuvîntul femeilor în grăbirea acestei chestiuni. Ei, atunci ar fi aici tot o lumină egală, searbădă, de la niște prăpădite de becuri din teren. Și culorile în care sînt îmbrăcate, cam terne. Da, există o oarecare varietate de chipuri, dar vezi, ca să picteze asta ar trebui să mai vină aici de cîteva ori, și cu drumul ăsta, și cu frigul ăsta! Nu, mulțumesc! Și uite, chiar tonalitatea fețelor e monotonă. Și atitudinile sînt aidoma. Ar fi o bătaie de cap să obții de la ele atitudini diferite și să le și menținä!

Acum se aude glasul adînc al celei căreia îi spun Leanca.

— Ce poate alta, pot și eu. Ce trece prin capul unui bărbat, trece și printr-al meu. Asta nu mai e nici mirare, nici îndoială pentru mine, tovarășe. A fost acum zece ani, să zicem, nu mai e azi. De asta eu nu pricep cum mai poate o femeie ca Zinca să zică: „Nu pot!", cînd i se dă o sarcină.

Cine o mai fi Zinca cu sarcina ei? se întreabă Mioara, care a pierdut șirul, și o desenează acum pe Lisaveta, cu ochii ei mari, aprinși, cu fața încordată de atenție și interes. Cel puțin cu atît are să se aleagă, cu cîteva schițe de capete, care s-ar putea să apară într-o revistă. Tot chinul călătoriei ăsteia n-ar fi zadarnic. In sfîrșit, desenînd, mai omori plictiseala ceasurilor ăstora. De afară se aude vîntul bătînd turbat. Ferestrele sînt zgîlțîite din țîțîni și albe de tot de zăpadă. Pe sub ușă intră frig și-i îngheață picioarele, pe cînd spatele e încins de tot de dogoreala sobei.

Acum vorbește Lisaveta. Din cînd în cînd, Mioara o aude:

Desene de EUGEN MIHAESCU

— Sigur că la voi în comună merge bine. Dar credeți că nu se poate și mai bine? Eu asta am învățat-o cînd eram la fabrică, de la meșterul meu, că și foarte binele are și un și mai bine.

Ce limbă! se gîndește Mioara. De fapt, acum cînd o desenezi, vezi că fața ei e colțuroasă. Unghiuri, unghiuri, nici o rotunzime, afară de ochi.

— Te uiți în stînga și-n dreapta, la cel care face mai puțin decît tine? Mai bine uită-te la cel care face mai mult, ca să te simți mai mic și să-ți vie pofta să crești cît el!

Doamne! Ce beznă e afară și ce vifornițä! Pînă și lampa de pe perete pîlpîie, atîta vînt se strecoară printre ferestre, prin ușorul ușii! Băncile scrîșnesc, împinse pe podea. Toată sala se pornește să vorbească deodată, pe toate glasurile. Pesemne că s-a isprăvit ședința, și Mioara nici n-a luat seama cînd. Și uite, n-a desenat nimic. A schițat-o pe Florina și a șters-o, a desenat-o pe Lisaveta. Atît o să aibă pentru revistă, dacă le-o plăcea și asta.

Femeile se înghesuie în jurul Lisavetei, Luța își pune un șal pe cap să-l caute pe căruțaș unde s-o fi adăpostit cu cai cu tot, să-l cheme în fața sediului. Chiva, bătrîna, are iar grijă de ea și vrea s-o înfofolească bine, să nu pată ceva pe drum. Vrea cu tot dinadinsul să-i dea șalul ei, să-l pună peste căciuliță, să-și învelească bine umerii cu el.

— Lasă, mi-l trimite mie tovarășa Lisaveta cînd o veni careva încoace sau trimit eu după el cînd o pleca cineva în tîrg. Ia-l, ia-l!

Și, deodată, îi smulge carnetul din mînă:

— Ia să vedem și noi!

Mioara ar vrea să-l țină, să nu i-l ia, dar a fost luată prea pe neprevăzute, a dat drumul carnetului. Chiva îl frunzărește cu degetele ei bătrîne, negre, cu pielea crăpată, cu degetele care nu se prea pricep la foiletat.

— Uite-o pe tovarășa Saveta! Phi! Dar e chiar tovarășa Saveta, așa cum vorbește, cum se uită! Leit ea!

Femeile se înghesuie acum în jurul Mioarei, își trag carnetul din mînă una alteia, se miră, se bucură că e leit tovarășa Saveta. Numai Lisaveta pare dezamăgită, dar nu spune nimic.

Luța intră bucuroasă: l-a găsit pe Gheorghe, căruța e în fața intrării.

Și iar încep să se înșire, case, garduri, copaci desfrunziți, negri în negrul nopții ciudat de străveziu cînd ți-ai deprins ochii cu el. Nu mai ninge. Acum vîntul le bate din față. Căruța nu mai saltă așa prin gropi, zăpada le-a acoperit pe toate, în schimb înaintează mult mai anevoie și răsuflarea grea a cailor umple liniștea nopții. Cînd ies în cîmp, noaptea pare chiar luminoasă din pricina zăpezii nesfîrșite de-o parte și de alta a drumului, în schimb vîntul e mai aprig, mai necruțător și se proptește în pieptul lor, le taie fața ca un bici, le curmă răsuflarea.

Mioara se învelește din ce în ce mai strîns în șalul Chivei, șalul ăsta aspru, cu miros neplăcut de fum parcă, de om străin, de zer ar zice... Ce să-i faci? O cuprinde un fel de ură mocnită pe Lisaveta care a adus-o aici, pe asemenea vreme, ca să nu facă nici o ispravă. Tace, dîrdîie și i se pare să n-are să se mai sfîrșească niciodată, că n-are să mai ajungă niciodată în nefericita aceea de odaie.

Lisaveta se gîndește și ea că a obosit-o degeaba pe Mioara. Ca să facă mutra ei nu era nevoie s-o poarte prin asemenea ger. O putea face și acasă. Și nici nu e mutra ei cea mai interesantă dintre toate. Ce-o fi fost cu ea de n-a putut desena? Oare... fata asta nu simte, și nu înțelege nimic? Ei, nu trebuie să cazi numaidecît pe un om cu asemenea acuzație. Dar uite, vezi, oricît n-ai vrea, oricît ar fi zugrăvit ea de frumos Orașul copiilor, parcă e de lemn. Cum să te ferești să nu gîndești că e de lemn? Și doar acolo erau atîtea de desenat! Să fi fost ea, Lisaveta, pictoriță, cum ar mai fi făcut-o pe Chiva cu zîmbetul ei șiret, cu ochii aia pătrunzători, cu licărul care s-a aprins în ei de cînd a învățat carte, lucrează în mișcarea femeilor și spune, cu haz, tocmai cuvîntul potrivit, pe care alta l-ar spune fără haz tot atunci, și ar jigni. Chiva a înțeles, la vîrsta ei, că e un cetățean într-o țară și că răspunde, ca cetățean, de mersul țării ășteia. E puțin lucru la aproape 60 de ani? Asta oare nu se poate desena? Dacă te uiți la Chiva, poate că se poate desena. Sau s-o fi desenat pe Leanca, puternică cum e și neiertătoare și pornită și neodihnită! Ei, cu zece ca Leanca într-un sat faci din el zmeul satelor! Sau toată adunarea, la o adică, cum asculta și cum se vedea pe fața fiecăreia că are o părere și ar vrea într-un fel și e hotărîtă să nu se lase! Ce, așa arătau femeile adunate la un loc — dacă ai fi putut să le aduni — acum cincisprezece ani? Ea, Lisaveta, era atunci o fetiță, dar își aduce aminte în satul ei cum arătau femeile și ce le trecea prin cap și ce nu le putea încă trece! Dacă au să se țină bine astea din Salcia, așa cum au apucat, dacă au să se țină și de capul președintelui sfatului, să vezi că în Salcia are să fie lumină electrică înaintea Porumbenilor. Și creșa lor e altfel. O creșă ca a lor, s-o dai pildă pe țară! Ce mai copii dolofani și curați! Bate al naibii vîntul ăsta! O fi înghețat de tot biata pictoriță. Ea nu-i învățată cu așa ceva! Mai bine n-o chinuia aducînd-o aici. Tot n-a văzut nimic cu ochii ăia mari și frumoși; n-a văzut, de parcă ar fi orbi! Intr-o zi, o să fie drumul ăsta asfaltat! He-hei, mai e pînă atunci, dar și noi sîntem tineri. O să-l vedem și asfaltat, și atunci, ce plăcere să mergi la Salcia, sau la Păulești, sau la Chiciura! Ce albă e noaptea. E albă ca noaptea în care l-a cunoscut pe Traian. Ieșeau de la ședință, de la fabrică, el era de curînd în conducerea sindicatului, pînă atunci abia dacă îl mai zărise, fiindcă lucra în altă secție, și în seara aceea au ieșit împreună. Ea fusese aleasă tot de curînd în biroul organizației de bază. Era frig ca acum. Au mers alături. Au vorbit. Odată, cînd s-a năpustit vîntul asupra lor la o răscruce, el i-a trecut brațul pe după umeri, și-a întors-o cu spatele la vînt, s-o ocrotească. Și ea a simțit deodată că ar rămîne așa, sub brațul lui, ar rămîne multă vreme, dacă ar vrea vîntul să bată multă vreme, să aibă o pricină. Era înalt și puternic și bun. Ce bine că acum are o scrisoare de la el acasă. Uite, de cînd s-au cununat, adică nu, de cînd a plecat ea de acasă, de doi ani și jumătate, îi scrie o dată pe săptămînă și vine s-o vadă o dată pe lună. Cînd ia o primă, vine și mai des. Și ei îi place să-i citească scrisorile seara, chiar dacă le primește peste zi, pentru că atunci e ca și cum s-ar culca cu capul pe umărul lui, pe pieptul lui și i-ar auzi inima bătînd. Ei, vîntul ăsta e prea de tot, vrea neapărat să le smulgă din căruță și să le arunce, ca pe niște ciori care zboară uneori ca aruncate de vînt, colo, pe cîmp, în zăpadă. Picioarele i-au înghețat Lisavetei atît de tare, încît o dor, o fulgeră junghiuri de durere. Degeaba adună paie în jurul gleznelor ei și mai ales ale Mioarei, ai uneori impresia că ești desculț, desculț și dezbrăcat în vînt. Gheorghe bodogăne și ocărăște, caii trag greu ca niște boi la jug prin zăpada care le vine pînă la genunchi aproape. Nu, nu mai e de stat, se gîndește Lisaveta, asta e boală curată. Mîine ea n-o să mai fie bună de plecat la Păulești, unde trebuie să vadă cum a lucrat comisia de femei din gospodăria colectivă, și fata asta, pictorița, poate face și o aprindere la plămîni sau altă pacoste. Uite cît e de șubredă, ea nu-i obișnuită cu asemenea condiții.

— Tovarășă Mioara, hai să ne dăm jos și să alergăm nițel.

— Cum? se înfioară Mioara. Să ne dăm jos pe vremea asta? De ce? Sîntem prea grele pentru căruță?

Ar vrea să mai spună: de ce nu te-ai gîndit înainte de a mă aduce aici? Ce-a fost în capul tău? Eu nu pot, eu nu vreau, eu nu sînt deprinsă... dar își înghite cuvintele împreună cu un suspin greu, dureros.

— Nu că sîntem noi grele, dar trebuie să facem puțină mișcare, să ne încălzim. Altfel ne prinde o răceală, o boală. Hai!

Mioara scîncește, își trage mîna din mîna energică a Lisavetei.

— Tovarășe Gheorghe, oprește nițel!

Gheorghe oprește cu neplăcere. Nimic nu-i poate plăcea în noaptea asta în care trage ponoasele prostiei lui. Amîndoi o dau jos pe Mioara ca pe un sac greu. Lisaveta se înhamă la ea, o trage din toate puterile pe drumul înzăpezit, o trage de nădejde.

— Ia-o înainte, te ajungem la fîntînă.

Căruța pornește înainte și ele merg prin făgașul îngust lăsat de roți, merg fără spor parcă, ridicînd sus genunchii, așa cum fac și caii lui Gheorghe, răsuflînd greu, merg cu încăpățînare. Lisaveta o ține pe Mioara vîrtos de braț și-i lasă ei urma roții, o împinge și o susține și i se pare că niciodată picioarele ei de om n-au fost mai scurte și mai neputincioase pe un drum. In schimb, s-a încălzit.

— Simți că te-ai încăzit puțin, tovarășă Mioara?

— Parcă.

Mioara își dă seama că s-a încălzit nițel, dar oare fîntîna aia o fi departe? Nu se mai vede odată?

Lisaveta începe să scoată o bucurie din mersul ăsta anevoios. Uite că totuși înaintezi, uite că totuși răzbești și simți cum sîngele bate acum în toate mădularele, și ții piept vîntului, și cîmpia în jurul tău e albă, noaptea e albă și străvezie, cerul e foarte negru cînd ridici ochii spre el de pe toată albeața asta, dar stelele care se văd colo, unde s-au rupt norii, sînt foarte albe și ele, și sticloase, și înțepător de luminoase. Uite și fîntîna cu cumpăna ei mare la răscrucea drumurilor. Căruța adastă în dreptul ei.

— Vrei să mai mergem puțin?

— Nu, nu! se ferește Mioara ca de o amenințare.

Și iar toate se văd acum mai de sus, și iar picioarele înlemnesc în paie, și iar cîinii trezi încă prin curți latră la garduri după căruță sau se reped în urma ei, cu hămăit înghețat, cînd trec prin sate.

In sfîrșit, ajung. In odaia Lisavetei, unde focul s-a stins de pe la prînz, pare la început cald. Mioara nu se poate de loc desmorți. Lisaveta face focul, face patul cu mișcări iuți, pune ceaiul la fiert, își așterne ei salteluța pe jos, îndeasă iar lemne în soba de zid, prăjește o bucată mare de slănină ca să mănînce Mioara ceva hrănitor, și un zîmbet rătăcit pe chip nu i se mai șterge. La capătul tuturor treburilor astea, e scrisoarea lui Traian, pe care are s-o citească în tihnă, după ce toate vor fi încheiate.

Mioara rămîne în pat, cu ochii în gol, înghite două aspirine cu ceai, se dezmorțește treptat și-i e foarte somn. Uite o zi îngrozitoare, își spune ea, și suspină. Poți să ai totdeauna patul care îți trebuie, automobil la scară și în definitiv și oameni în jurul tău care să-ți placă? Asta e! Și adoarme, sfîrșită.

Lisaveta mai trebăluiește un timp. Trebuie aerisită odaia, după ce ai pus pe Mioara și paltonul tău, după ce i-ai pus și un șal pe cap. Vasele se spală acum, seara, să nu te trezești dimineața, cînd ești grăbit, că n-ai vase curate. Mai notează în carnet ceva despre Salcia, ceva ce trebuie cerut neapărat, nu, nu primului secretar ci tovarășilor de resort, și pe urmă, în sfîrșit, se culcă pe culcușul ei improvizat pe podea. Trage nițel de la ușă, dar ce să-i faci, n-o putea lăsa pe pictoriță să stea la hotelul cel vechi, unde e cam frig, și cel nou nu s-a sfîrșit încă. Acum vine rîndul scrisorii lui Traian. Parcă ai bea dintr-o apă bună, de munte, cînd ți-e sete, parcă ai sta în fața unei sobe dogorîtoare cînd ți-e frig, parcă ai căpăta deodată o putere mare cînd ești obosit. Ce bine potrivește el cuvintele din care să înțeleagă cît e de aproape și de ea, și de preocupările ei, și de munca ei. Ce bine simți că te amestecă în toate gîndurile lui și nu-ți vorbește ca unei femei slabe, ci ca unui om.

Un suspin lung, din pat, dă de știre că pe Mioara o supără, în somn, lumina lămpii. Lisaveta iese din așternut, stinge lampa, mai pune un butuc în sobă și intră iar în culcuș. Ține scrisoarea mereu în mînă, pe piept. N-o mai poate citi, dar o simte aici, cu toate cuvintele ei din care nici unul nu-i gol.

Așa e Traian, parcă e un stei, nu că ar fi de piatră, dar e neclintit, sigur și sus, undeva unde e lumină multă. Cum era vîrful acela de stîncă, astă vară, cînd s-au urcat amîndoi în munți. Bătea soarele pe el și el stătea neclintit și aurit. I-a spus: seamănă cu tine! El a rîs puțin, sfios, a vorbit de altceva, ca și cum nu înțelesese — Lisaveta era sigură că a înțeles, dar mai limpede n-ar fi putut spune nici ea — și s-a aplecat să culeagă o floare albastră, de munte, pe care i-a întins-o ei. Da, la vară, în concediu, au să meargă din nou în munți. Mai spre toamnă, sigur, ca anul trecut, după treierat cînd trebuie activate comisiile de femei. Ce mai femei în Salcia! Dar parcă cele din Păulești sau din Chiciura nu sînt strașnice! Cele din Chiciura au descoperit pe ticălosul de la cooperativă. Azi a fost, cînd te gîndești, o zi minunată. Dimineața Orașul copiilor, după masă ședința, pînă și mersul prin viscol a avut hazul lui. Vezi cît ești de tare cînd înfrunți așa ceva. Da, și Luța, care era cea mai bleagă, acum s-a întărit, știe pe ce lume e și ce trebuie să facă. Bună zi! Stai, ce i-e parcă nițel greu pe suflet, parcă în toate astea se strecoară și un fir de amărăciune? Nu-și mai aduce aminte. A cuprins-o somnul. Și totuși firul de amărăciune stăruie, ca o urmă de murdărie foarte subțire pe un drum curat sau ca un dezgust nelămurit, fizic, tocmai cînd te simți mai teafăr. Da, acolo, în pat, parcă e ceva supărător, neisprăvit, dar Lisaveta nu-și poate da bine seama ce e, pentru că adoarme și visează niște munți mari, cu creste aurite și o pădure în care merge cu Chiva și cu Leanca, să ajungă parcă sus, unde bate soarele.

Dan DEȘLIU

Răspuns

Mă zmulg din tine cu șuier de trenuri.
Noaptea-i de gheață, ca inima mea.
Munții danseazä ca-ntr-un cutremur.
Mai vezi peste creste vreo stea?

Sub ferăstrăul roților, geme
noaptea de gheață, sfîșietor...
Fă-ne un semn, cît încă e vreme,
prietene semafor!

Nu se zărește nimic. La ferești
gerul se joacă de-a florile.
Cine-a plecat? Incotro? Unde ești,
tu, cu mierlițele și privighetorile?

Vai, cum se vaită noaptea de gheață!
Roțile taie codri de nea...
Și nu-i nici o stea... O fi dimineață,
inima mea.

A. E. BACONSKY

Reculegere

Duceți-vă de la mine chipuri întunecate,
Pieriți din oglinda de-argint
A memoriei mele, tîlharilor negri și boi
Care-ați ucis și-ați aruncat în lume
Semințele pustiului. Pieriți
Din amintirea mea, chipuri viclene
De intriganți, chipuri mieroase de lăți, chipuri de brute,
Chipuri galbene de invidie, chipuri
De lăcomi posesori ce vă-ntîlnii cîndva
La vreo răspîntie a vieții mele, pieriți
Trunchiuri putrede cu-nșelătoarea voastră fosforescență.
Ochi cenușii de pisică pîndind sgribulitele vrăbii.
Spirale verzui de reptilă
Prin ierburi bolnave de somn.
Duceți-vă de la mine, chipuri întunecate;
De ce-oi fi fost sortit să vă-ntîlnesc
In număr mult prea mare,
De-mi pare uneori c-am fost o barcă
Pe unda Acherontului avid. Vai, drumul meu
N-a fost nici drept, nici sigur — drumul meu
Are prea multe brațe. De aceea
Mi-a fost dat să văd prea multe,
De aceea cînd mă-nvăluie-aurora spun cu glas șuierat:
Duceți-vă de la mine, chipuri întunecate,
Iată, voi lua fiecare piatră pe care-am călcat
Și voi da-o mării s-o spele,
Și-mi voi înconjura casa cu meri înfloriți
Ca să vă ucidă albinele și să pieriți
Din memoria mea, ca să nu vă mai port
In lumină.

Trecătorul din zori

Poate că m-am născut să-mi fie drag
Amurgul vast și semănînd cu toamna —
Aurul lui lichid l-aș fi cîntat și somnolența
Vedenie de purpură. Priveam
In zare și-mi veneau rătăcitoare
Imagini de departe. Cîteodată
Vedeam pierind Cartagina sau prunci
Iudeii, de mînia lui Irod;
Vedeam arzînd pădurile Moldovei
Pînă în ceasul cînd cenușa lor
Se mistuia cu vîntul bun al nopții —
Vedeam uneori propria-mi viață, propia-mi ardere,
Printre zboruri tîrzii de păuni — vedeam trecerea mea,
Și-mi spuneam că odată și eu,
Cu armuri strălucite și mantii purtate de vînt,
Voi putea fi văzut coborînd către alte tărîmuri —
Și dulce mi-era acest gînd
In timp ce ochii mei tăiau în zare
Mari diamante negre. Insă drumul
Avea să-mi fie-altfel de diferit...
N-a mai rămas nimic din toate-acele
Somptuoase paragini — furtuna venind
Le-a-mprăștiat în cele patru neguri.
M-am trezit dimineața desculț,
Tremurînd de răcoare în iarba udată de rouă —
Un trecător ce semăna cu aurora
Și-a sfîșiat cămașa legîndu-mi
Cu pînze roșii, capul plin de febră
Și clătinîndu-mă pornii cîntînd
Pe căi necunoscute. Am umblat,
Desigur, mult și-am sîngerat adesea:
Rubinele s-au răspîndit pe cîmpuri
Ca sufletul privighetorii oarbe.
Durerile trecute se destramă.
Nu caut nici o vină nimănui —
Sufletul meu e vinovat de toate.
Acum, întors din nou în mine însumi,
Sînt altul — și-un ținut iubit de vînturi
Mi se deschide larg. Sînt fericit
Că toate cele duse dorm în ceață,
Că umbrele amurgului ieșind
Din trupul meu se întrupară-n sălcii
Și sălciile au zburat cu ele
Pierind și înecîndu-se în mare.
Sînt fericit de ploaie și de vînt.
Doar chipul trecătorului din zori
Aș vrea să-mi vină uneori în minte.
Dar liniile-mi joacă în priviri,
Mă uit la oamenii din preajmă
Și-ntotdeauna-mi pare chipul lui
Că-l văd pe altă față...

Femeile privesc schelăriile noilor case

Femeile privesc schelăriile noilor case, privesc la zidarii
ce pun cărămizile sus și măsoară amurgul tăcut. Femeile
caută lung spre balcoanele roșii visînd viitoare cămine;
ele singure-ntrec pe zidari. Incă nu e nimic, numai seara
aceasta de martie umedă și ochii deschiși ai mașinilor negre
în vuietul dens, dar femeile văd mai departe. Incă totul
e numai un joc liniștit de conture și linii, dar ele privesc
flori de petunii și vrăbii și-un vînt cenușiu aducînd
dinspre lacuri arome de salcie crudă. Și văd viitorii copii
ce vor fi sau nici nu se vor naște, și văd deschizîndu-se uși
sau ferestre prin care pătrunde lumea de-afară luînd chip
de furtuni, de-ntîmplări sau de oameni. Și cîte nu văd femeile noastre
privind schelăriile noilor case.... Și nu mai cîntă plîngînd
Zidul tău mă strînge
Trupușoru-mi frînge

IDEALUL ARMONIEI

II

Contopirea afectivă cu cosmosul, dragostea totală față de natură, preconizată în „Versuri de seară", a fost asimilată în trecut fuziunii misticii cu divinitatea.[1] Presupunerea, fundată pe ștergerea arbitrară a diferențelor radicale dintre concepțiile argheziene și cele teologice despre natură și dumnezeire, este funciar greșită.

Am mai avut prilejul în cursul analizei[2] să arătăm că, din unghiul de vedere al creștinismului „pur" evanghelic, dumnezeu, în calitate de pantocrator și de așa-zis creator al tuturor lucrurilor, nu se confundă sub nici un chip cu creaturile „sufului" sau și în primul rînd cu cele care aparțin naturii inferioare. Potrivit dogmelor, numai omul, prin excepție, se poate smulge din situația de ființă „decăzută" în natură, drept urmare a păcatului originar, iubindu-l pe dumnezeu direct, în el însuși, nu prin intercesiunea naturii care, cînd e binevoitoare, abia alimentează păcatul. (Amare deum in deo, ziceau scolasticii și misticii medievali). Spre a nu fi însă bănuiți de un abuz invers, de forțarea tîlcurilor biblice în slujba tezei apărate de noi, dăm cuvîntul lui Max Scheler, teoretician idealist al simpatiei sau fuziunii afective și fenomenolog creștin, protestant deci... biblioman: „In zadar vom căuta (în creștinism — n.n.) urme de fuziune afectivă cosmică. După știința mea, creaturile, obiectele și produsele subumane nu se găsesc menționate nici chiar în acele pasaje în care Isus manifestă dragostea cea mai profundă și mai nobilă și înțelegerea cea mai pură pentru natură, decît cu titlul de simple metamorfoze, de simple exemple destinate să evidențieze într-un mod concret raporturile de la om la om sau de la om la dumnezeu. Nici propriile mele cercetări, nici informațiile care mi-au fost furnizate de exegeți și cunoscători ai Bibliei nu mi-au îngăduit să descopăr un singur pasaj în care să fie vorba nu de o simplă comparație, dar fie de o adevărată fuziune afectivă cosmică cu unul sau altul din produsele naturii, fie de o emoție afectivă (o dragoste — n. n.) sau de o datorie afectivă față de natura însăși, adică față de NATURA IN RAPORTURILE EI DIRECTE CU OMUL, FARA INTERMEDIUL DOMNULUI"[3] (subl. n.). Or, Arghezi vizează sau, cel puțin, nu atinge decît acest din urmă scop. Spre a dovedi afirmația, nu vom reveni asupra poeziilor comentate în articolul precedent, ci ne vom mărgini la concluziile desprinse pe baza lor. Nuditatea și vigoarea impresiilor despre natură ale poetului și încîntarea sa estetică înaintea ei, — prin urmare tot o formă de comunicare sensibilă cu lucrurile, — transmit freamătul unui contact nemijlocit cu natura, netulburat de nici una din trăsăturile tipice opticii religioase. Iar bucuria de a participa la viața cosmică ca „fecior și cînt" al ei (cum spune Arghezi într-o poezie manuscris) și nu al cerului, se unește cu aceea de a desfășura în natură întreg ciclul iubirii dintre bărbat și femeie. Aceste particularități se rotunjesc într-o viziune „păgînă" sau „naturistă" a unui eden terestru în care, prin chiar esența concepției promovate, problema divinității nici nu se pune, prezența sa fiind exclusă. Templu al amorului, izvor de vitalitate în genere și nu biserică a domnului, natura este căutată pentru virtuțile sale radioase, solare, deci pentru sine și nu pentru pretinsele ei aptitudini de reculegere cucernică, de cunoaștere mistică, de revelare a dumnezeirii. De aceea am și considerat în articolul amintit versurile corespunzătoare din volumul „Versuri de seară" o replică a firii, a firii omenești la „Cîntarea cîntarilor", unde elogiul simțurilor se îmbină expres cu osanalele în slava divinității.

Poate că, deși în dezacord cu evanghelia și creștinismul oficial, sentimentul arghezian al naturii găzduiește totuși un misticism personal, „eretic", dar nu mai puțin mistic? Versiunea, formulată tot în trecut și în legătura cu care s-a vorbit de franciscanismul autorului nostru, nu rezistă înaintea argumentelor de adineauri. Asemeni lui Francisc din Assisi, Arghezi se simte, mai exact ne apare, ca prietenul, ca „fratele" (în limbajul ipoteticului său model) plantelor și animalelor, al soarelui și lunii, pămîntului și vîntului. La poet însă, patosul senzorial al naturii nu numai că nu are nimic comun cu tandrețea „spiritualizată", ascetică a sfîntului[4] dar, fiind solidar cu un patos erotic incandescent, nu constituie o cale de fraternizare cu domnul, o formă a cunoașterii mistice, ci a realizării de sine, a cunoașterii vieții. In aceeași ordine de idei, trebuie respinsă și bănuiala înrudirii eroticii argheziene cu mistica dragostei și a logodnei propagate în istoria bisericii (catolice), de Sf. Bernard de exemplu. Sentimentul arghezian al amorului este plenar, carnal dar și conjugal sau casnic, deci în mod esențial profan. Perechea se împreună, se logodește, se cunună în vederea procreației și a muncii laolaltă în mijlocul naturii, integrîndu-se în ea. Fervoarea gravă care o caracterizează, aerul de oficiere a unui rit este, la prima impresie derutant, vestind parcă o inițiere; de fapt e o inițiere dar în tainele vieții și nu în taina „sfîntă" a nunții.

Am denatura adevărul, dacă am spune că cerul nu este nici măcar pomenit în relație cu cosmosul. Ce este însă de observat? Că, în măsura în care e evocată, divinitatea nu modifică mersul lucrurilor, mecanismul universului, și nici nu se manifestă ca atare. In poezia „De paști", îngerii coboară pe pămîntul devenit un fel de sală de festivități, făcînd semn „cu mîna bucălată la somnoroșii noștri copii", ca și cum ei înșiși ar fi niște copii. In celebra poezie „Har", numai noțiunea propriu-zisă de har atestă tributul plătit de poet credinței; în contextul imaginii, harul se confundă cu ceea ce numim forța naturală a germinației: **„Auzi? / Cartofii sînt lehuzi. / Ascultă, harul a trecut prin ei / Virginal, candid și holtei. / Dumnezeiește"**. Oricum, nu credem că biserica ar conveni că harul divin servește în egală măsură înmulțirii semințelor, recte cartofilor și mîntuirii sufletului, și că, spre a-și îndeplini misiunea, domnul trebuie să recurgă la practici magice: **„Cel de sus și din veac binevoiește / Să-și scoboare sfintele tubercule / Și pentru negul cartofilor cald / Face descîntece, ca pentru smarald"**. Iar cînd totuși intervine — de altfel nu atît în „Versuri de seară" cît în ciclurile următoare, în „Buruieni" și „Hore", — dumnezeu se comportă ca un meșter zugrav, ca un artist care, cu sculele și materialele naturii, înfrumusețează universul: **„Dumnezeu cînd i-a făcut / Ființa din scuipat și lut. / Cu o pensulă de zdreanță / A vopsit-o cu taiantă / Și i-a pus ca din greșală / Două cozi cu căpușală / In spinare ca să zboare"**. Poziția poetului în raport cu divinitatea, este în acest caz cel mult panteistă și într-un sens estetică, adică elaborată pe baza analogiei dintre creația artistică și artistul creator. Modul său necreștin de a oglindi și „fuziona" cu natura se dispensează și de astădată, practic, de dumnezeu. Chiar cînd îl caută, poetul nu are cum să-l întîlnească. In viziunea sa atît de laică în fond, nu-l poate găsi niciodată.

Cum trebuie să privim imaginea „Versurilor de seară" despre univers și dragoste? Desigur, diferențiat, în cadrul împrejurărilor istorice date[5]. Liberă de divinitate prin structură de nu prin absolut toate laturile sale, împăcînd omul cu natura și cu propria senzualitate, ea concordă prin numeroase rădăcini cu conduita folclorică și eminesciană față de aceleași obiecte. (Cîntărețul anonim și Eminescu se înfundă în codru, pe cînd Arghezi preferă un decor mai puțin sălbatic, mai „domestic", iar vibrațiile sale sînt mai intense decît cele folclorice). Posedînd puterea de a ocroti și regenera, elementele care o sprijină au avut darul de a menaja poetului, ca și lui Eminescu, un refugiu împotriva societății burgheze, — dușmanul împlinirii omului, monstru corupt și corupător al esenței acestuia, al vieții înseși. Valoarea unui asemenea ideal tonic își menține odată cu frumusețea fierbinte a expresiei artistice și, între anumite limite, actualitatea. Socialismul, înfăptuind principala condiție a fericirii care este înlăturarea exploatării, favorizează aspirația spre dragoste și spre echilibrul dintre om și natură, fiindcă este indispensabilă dezvoltării complete a ființei noastre. Detașat însă de celelalte năzuințe sociale și filozofice, întreținut în „sine" ca un cult al regresiunii în natură, al cufundării oarbe în voluptate sau numai ca o închidere în spațiul familial, idealul rămîne, chiar ținînd seamă de momentul istoric în care s-a aflat Arghezi, o formă de opoziție pasivă față de societatea disprețuită. Pe de altă parte, apărînd ca o emanație a disperării individualiste, „trăirea" exclusivă a naturii și a instinctelor nu produce decît satisfacții de o clipă, iluzorii, tot așa cum iluzorie este inocența paradiziacă a naturii. Inteles în fapt într-un chip unilateral, visul integralității omului nu se putea întrupa.

Un spirit ca acela al lui Tudor Arghezi, combativ și devorat de năzuința către o armonie lăuntrică superioară, nu se va mulțumi cu compensațiile elementare pe planul vieții pe care și le-a acordat în absența unui ideal activ umanist, a preocupărilor sociale și de cunoaștere atît de pasionate și pasionante din faza anterioară. Așa cum s-a întîmplat în intervalul dintre „Cuvinte potrivite" și „Flori de mucigai" și între „Versuri de seară", întrebările suscitate de timpul istoric, de societatea epocii sale și de propria lui ardere l-au reinvadat cu o forța devastatoare, tocmai pentru că l-au surprins „descoperit", pentru că armătura conferită de natură și dragoste era fragilă în fața lor. Chinul îl atestă poeziile de trecere de la „Versurile de seară" la „Hore" și mai ales ciclul cu titlul semnificativ „Șapte cîntece cu gura închisă". Ce ne întîmpină aci? Porniri vagi de a reîmbrățișa iarăși cauza oamenilor și retrageri în cochilia individuală; întinderea mîinilor către cer și recăderea în pustiul sufletesc; apeluri către lumină și dezamăgiri cu gust de cianură. Șovăind între cărările pe care le-a colindat pînă acum, făcînd cîțiva pași și revenind, poetul se răsucește nedecis în jurul propriei răspîntii. Singurul său punct ferm pare numai pămîntul de care se simte legat cu cele mai trainice dar primare fire, — de plantă (vezi „Buruieni"). Ultima sa tentativă de a-și concretiza aspirația constantă spre armonie și puritate, de a-și făuri un nou zid protector înaintea societății burgheze „impure" și „nearmonice" cu mijloacele puse la dispoziție de experiențele sale recente este refugiul în lumea copilăriei.

Mihail PETROVEANU

1) Vezi „Tudor Arghezi" (1940) de Pompiliu Constantinescu.
2) „Gazeta literară" nr. 3/1960.
3) „Natura și formele simpatiei", 1928, ed. fr. (pag. 137–8)
4) După unii, printre care Max Scheler, doctrina sfîntului Francisc, prin simpatia pentru „săraci" și substratul erotic ar anunța umanismul Renașterii. Dacă așa ar fi, cu atît mai rău pentru biserica catolică și cu atît mai bine pentru el. In ce privește punctul nostru de vedere, nu numai că nu trebuie să se schimbe dar poate că abia se confirmă.
5) „Versuri de seară" a apărut sub titlul „Cărticică de seară" în 1935.

Punct își face datoria

Prevenit de fiul său că unele lucruri din cartea „Ursulețul isteț" nu erau tocmai în regulă, criticul Punct luă hotărîrea de a nu scrie niciun articol. „Ce-mi trebuie să mă bag acolo unde sînt încurcături? Las' să scrie alții, dacă le dă mîna. Să se ocupe specialiștii în literatura pentru copii. N-avem specialiști? Să avem. Să se consacre vreo doi-trei critici mai tineri exclusiv acestui sector. Că doar n-am să mă ocup eu, om în vîrstă, cu copil, de niște minori..."

Ceea ce nu-l împiedică totuși pe Punct ca, după cîteva zile, întîlnindu-se din întîmplare cu H. Huhurezu, autorul „Ursulețului isteț", să-i spună acestuia în față părerea sa despre carte. Convorbirea a decurs cam în felul următor:

— Salut, Huhurezule! Ce mai faci?

— Să trăiești, Punctișor! Știi, mi-a apărut, zilișoarele astea o cărticică.

— Știu. „Ursulețul isteț", 348 de pagini.

— Da, e o cărticică mai măricică. Ai dreptate: 348 de păginuțe. Ce să-i faci? Mai multe păginuțe, mai mulți bănișori.

— Ia ascultă, dragă. De cînd ai început să vorbești așa? Ce înseamnă cărticică, păginuță, bănișori, zilișoare? Nu poți vorbi și tu ca oamenii? Cînd erai contabil la I.G.N.M.V.R.S., parcă nu vorbeai în halul ăsta...

— Ei, să nu ne amintim de perioada aia. Acuma sînt, însă, scriitor pentru copilași și acest genuleț are un specificuț în care dacă intri, nu mai poți ieși.

— In sfîrșit, te privește. Dar fă efortul de a ieși din specificuțul tău, măcar cînd nu vorbești cu copilașii. Nu de alta, dar dacă încep și eu să vorbesc în specificul criticii literare, nu ne mai înțelegem de loc... Voiam să-ți comunic ceva: băiatul meu ți-a citit cartea și e foarte nemulțumit.

— Vai de mine! Dar de ce să fie nemulțumit? E doar o cărticică atît de bună.

— Păi o fi avînd și el motivele lui. Uite, zice că n-a înțeles un vers din cărticica ta: „Cade pe răspîntie sunetul rupt".

— Auleu, măiculiță! Dar e o greșeală de tipar grosolană. Mă miram și eu ce să nu-nțeleagă băiețașul. Nu e „sunetul rupt", ci „sunetul supt".

— A, mulțumesc, așa mai merge... Dar ursulețul tău de ce cade în cap din copac și nu-și sparge capul?

— Ce întrebare! E o rezolvare artistică posibilă. Alți ursuleți cad în căpușor și și-l sparg, ursulețul meu cade în căpușor și nu și-l sparge. Altfel, cum naiba să individualizezi un ursuleț?

— Bine, domnule, ai dreptate, dar ursulețul are pumni?

— Dar de ce să nu aibă?

— Fiindcă are labe.

— Serios? Uite, asta n-o știam. Aici, da, îmi însușesc criticuța ta.

— Parcă ne-am înțeles să termini cu diminutivele astea caraghioase. Ascultă, Huhurezule, dar ursulețul poate avea mănuși? După părerea mea, nu. Atunci de ce scrii că „s-a ridicat vioi și-a plecat cu pumnii goi"?

— Stai, stai să ne lămurim. Aici e vina editurii. Redactorul de la editură m-a sfătuit să nu las „cu pumnii moi", cum scrisesem eu în prima formă. Cică un ursuleț isteț trebuie să aibă pumnii tari, nu moi. M-a convins, să-ți spun sincer. Și, în grabă, ce era să scriu acolo? Am înlocuit „moi" cu „goi", tot adjectiv, știi... pentru rimă...

— Dar de ce în grabă? Cine te zorea?

— Treburile, dragă. Eu scriu în același timp la vreo șase cărticele pentru copilași. Dacă nu-mi apar cel puțin cinci pe an, sînt distrus.

— De ce ești distrus?

— Păi ce mai citesc bieții copilași? Poți să-i lași fără cărticele? Te lasă inimioara? Na, că iar am dat-o în specific!

— Ei, dragă Huhurezule, îmi pare bine că te-am întîlnit ca să te critic. Mi s-a luat o pietricică de pe inimă. Te rog ca la ediția viitoare să-ți corectezi greșelile de tipar și să înlocuiești în versul acela „pumni" cu „labe".

— Păi nu se poate, că nu mai iese măsura...

— Ei, dacă nu se poate, lasă așa. Am să-i explic băiatului situația... La revedere.

— Să trăiești, Punctișor. Să crești mare. Pa. Complimente lui băiețașu'...

Dumitru SOLOMON

LUCIA COSMESCU — „Cărți, în drum spre casă"

Perspectiva criticii

(Urmare din pag. 1)

a arunca o scurtă privire asupra prozei — să zăbovesc o clipă asupra unei alte greșeli a criticii noastre literare, constînd într-o inadmisibilă restrîngere a sferei noțiunii de actualitate în literatura destinată copiilor.

Ce înseamnă, așadar, actual în literatura pentru copii?

Răspunsul ne va părea limpede numai dacă ne vom gîndi la țelul pe care această literatură și-l propune: formarea viitorului cetățean comunist. Această literatură militează prin urmare, cu mijloace specifice, pentru educarea copiilor în spiritul tradițiilor revoluționare ale clasei muncitoare, se străduiește să cultive cinstea, curajul, patriotismul, înfierînd totodată defectele opuse. Ea militează pentru dreptate, pentru entuziasmul creator, dezvoltă imaginația; ea trebuie să familiarizeze copiii și să le dezvolte mîndria pentru comorile civilizației noastre. „Această mîndrie și dragoste pentru trecut ne-o dă cunoașterea istoriei, culturii, cunoașterea vieții omenești", *spunea Maxim Gorki.*

Enumerînd în 1928 o listă de așa zise „născociri", pe care „Comisia pentru cartea copilului de pe lîngă Consiliul Științific de Stat al Uniunii Sovietice" le respingea ca nefiind „interesante" și „actuale", Maxim Gorki arăta că mitul lui Dedal și al fiului său Icar, covorul zburător, etc., sînt „născociri", întocmai ca șurubul elicoidal, războiul de țesut, locomotiva. „Viermii și taurii vor rămîne totdeauna așa cum sînt, pentru că sînt lipsiți de capacitatea de a gîndi, «de a născoci», «de a emite ipoteze», *scria sarcastic Gorki. Și adăuga:* „Iar dacă Comisia pentru cartea copilului dorește într-adevăr ca în noua Rusie să crească cadre de artiști cu adevărat noi, noi «creatori de cultură», ea nu trebuie să tăgăduiască «născocirile», nu trebuie să ucidă fantezia copiilor, fiindcă oamenii au învățat să-și transforme fanteziile, «născocirile», în realitate și ar fi o crimă să distrugem la copii această însușire caracteristică omului, această însușire creatoare". *Iată de ce, un an mai tîrziu, Gorki putea scrie:* „Salut cu căldură apariția primei traduceri a basmelor din «O mie și una de nopți»... Această lucrare constituie... o acțiune frumoasă și de mare actualitate *(s. n.)* a editurii".

Mi-am îngăduit să reproduc cuvintele părintelui realismului socialist pentru a reaminti că, în literatura pentru copii, actual e un cuvînt cu un conținut mult mai bogat decît îl înțelegem cînd ne referim la literatura pentru adulți, unde o seamă de cunoștințe sînt presupuse a fi cunoscute cititorului. Dacă vrem să creștem un om întreg, moștenitor și continuator al civilizației umane, atunci va trebui să fim de acord că e actual să cunoască mitologia și sputnicul, frescele de la Altamira și programul televiziunii, că trebuie să-l creștem în spiritul vremii noastre, pregătindu-l să înțeleagă actualitatea, zilele mărețe pe care le trăim.

Văzută astfel, literatura pentru copii — uneori încă desconsiderată și minimalizată — ne apare drept un edificiu impunător, ale cărui încăperi adăpostesc întreaga cultură omenească pe care trebuie s-o punem la dispoziția copilului, iar al cărui etaj superior — ultimul construit și cel mai de seamă, deoarece încoronează aspirațiile de milenii ale omenirii — cuprinde ceea ce în mod curent înțelegem prin literatură de actualitate, literatura epocii noastre, a problemelor noastre de zi cu zi. Intreg acest edificiu se cere cunoscut. E firesc să punem accentul pe etajul superior (înțelegînd în vremea noastră și privind din perspectiva socialismului, copilul va asimila mai bine tezaurul în ansamblu) dar e inadmisibil să reducem literatura pentru copii la acest ultim etaj.

Dacă am insistat asupra acestor adevăruri, în principiu cunoscute, e pentru că în practică sîntem siliți să observăm derogări mai mult sau mai puțin grave.

Apar astfel povestiri ce văd lumina tiparului numai pentru că autorul a avut grijă să prindă la gîtul eroilor săi cravata de pionier, fapt care conferă automat povestirii un caracter „actual", deși mesajul lucrării nu comunică de fapt absolut nimic din problematica zilelor noastre. Apar povestiri serbezi, ce nu-i pot solicita pe copii. Mai multă atenție la conținut ar face ca cititorii noștri să primească într-adevăr cărțile actuale pe care le așteaptă.

Dacă vom cerceta din acest punct de vedere sectorul de proză al literaturii pentru copii ne vom da seama că, în ciuda unor neînțelegeri izvorîte din tendința de a restrînge sfera noțiunii de actualitate și în ciuda tentativelor cînd și cînd încununate de succes de a livra prin contrabandă o pseudo-literatură de actualitate, avem dreptul să afirmăm că și în acest domeniu s-au repurtat succese îmbucurătoare. Inițiativa Radiodifuziunii de a organiza cicluri de conferințe dedicate legendelor vechi și noi ale diferitelor popoare e tot atît de actuală ca tipărirea poveștilor din „O mie și una de nopți". Dacă nu ne putem mulțumi numai cu legendele trecutului, nu e mai puțin adevărat că ele dezvoltă fantezia copilului, îi îmbogățesc cunoștințele istorice și geografice, îi lărgesc orizontul. Povestitorii noștri nu s-au limitat însă la atît și în ultimii ani i-am putut vedea făcînd un important pas înainte. Călin Gruia („La drumurile lumii"), Viorica Huber („Ghil Thagar") au dăruit copiilor basme noi, în cuprinsul cărora și-au găsit loc idei ce nu fuseseră tratate în vechile basme și care transmit ceva din mesajul omului societății socialiste. S-a îmbogățit substanțial din punct de vedere tematic și calitativ și sectorul prozei inspirată din realitățile zilelor noastre. Astfel, deși și-a plasat acțiunea romanului „Muntele cu trei cocoașe" înaintea primului război mondial, Szemler Ferenc aduce o prețioasă contribuție la lupta pentru înfrățirea copiilor de diferite naționalități și împotriva războiului; O. Pancu-Iași descrie cu mijloace evoluate lupta unui colectiv pionieresc pentru salvarea unui membru al său („Cartea cu ochi albaștri"); Costache Anton pune problema raporturilor dintre fete și băieți în „Seri albastre", Gica Iuteș zugrăvește în „Cei de la Crisanta" urmările nefaste ale setei de înavuțire, în vreme ce Mircea Mohor („August de foc") și Lida Golea („Trenul trebuia oprit") evocă crîmpeie din lupta antifascistă. Toate aceste romane și povestiri, de valoare inegală, demonstrează că și în sectorul prozei pentru copii se înregistrează un progres notabil, chiar dacă una sau alta dintre lucrările amintite suferă încă de sentimentalism, de lungimi inutile, de prea multă acțiune — în dauna adîncirii caracterelor — sau lîncezește tocmai din pricina lipsei de acțiune. Căci esențiale, totuși, nu sînt deficiențele, esențial e faptul că scriitorii se adresează copiilor cu seriozitate, înfățișînd problemele majore ale micilor cetățeni la un nivel artistic din ce în ce mai ridicat. Drumul ascendent al literaturii pentru copiii din țara noastră, iată o realitate la descoperirea căreia e invitată critica.

Acesta fiind obiectivul articolului de față, nu intenționez să trec totuși sub tăcere aparițiile întîrziate ale unei pseudo-literaturi de tipul celei ce a compromis odată — și pentru multă vreme, din păcate — întreg domeniul literaturii pentru copii. Oricine urmărește revistele destinate copiilor („Luminița", „Cravata roșie") va fi izbit de felul îngust în care menționatele reviste înțeleg de la un timp să înfățișeze copiilor actualitatea, se va mira pe bună dreptate de invazia unor lucrări neartistice. Nesolicitate să-și spună părerea asupra materialelor (nu pot fi numite altfel) care apar destul de des, colegiile de redacție ale celor două reviste au devenit o simplă listă de nume la adăpostul cărora redacția promovează inconsistența, schematismul și stîngăcia.

Dacă primăvara nu se face cu o floare, trebuie să credem că nici iarna nu se poate face cu două-trei uscături. E tot atît de neserios să desființezi poezia pentru copii, atunci cînd dai peste cartea neizbutită a unui poet care a dovedit că știe să scrie și bine, pe cît de lipsit de răspundere ar fi să demonstrezi prin schițele lui Șt. Zaides că proza pentru copii se află în impas. Bucurîndu-se de dragostea micilor cititori cărora le e destinată, literatura noastră pentru copii se află în plin progres, odată cu întreg frontul literar din care face parte. Și poate că n-ar fi rău, înainte de a se apuca s-o judece din birou, ca și criticul să-și plece urechea la glasul copiilor. E necesar să se deplaseze doar pînă la una din școlile din București, în care scriitorii se întîlnesc cu regularitate cu pionierii și școlarii, pentru a fi scutit de întrebările pe care și le adresează sieși fără a primi răspuns — și de ipotezele pe care realitatea le infirmă.

Tovarăși critici, vă invităm la descoperirea literaturii pentru copii. Talentului vostru nu-i poate strica nici informarea, nici buna credință. „Fără a uita necesitatea de a educa copiii, *spunea Gorki,* trebuie să înțelegem pe deasupra că e util să ne instruim în contactul cu ei."

Vladimir COLIN

O seară de poezie la Casa scriitorilor

Vineri, 18 martie, Casa scriitorilor a găzduit o seară de poezie: Miron Radu Paraschivescu.

La început, criticul Ov. S. Crohmălniceanu a vorbit în cîteva cuvinte despre personalitatea poetică a lui Miron Radu Paraschivescu, amintind că acesta este, de altfel, și „nașul" său literar.

Apoi, în introducere la programul de lecturi din opera poetului, Felix Caroly de la Teatrul Tineretului a recitat o poezie programatică, definind idealul etic al poetului „Cînticelor țigănești" și al „Laudelor", după care actorul Constantin Codrescu de la Teatrul „Constantin Nottara" a dat viață sugestivei „Tristă e viața de mort".

Piesa de cea mai mare popularitate a „cînticelor", celebra baladă „Rică", s-a bucurat de interpretarea plastică și sugestivă a artistului emerit Fory Etterle. Felix Caroly l-a mimat pe celebrul Rică, fantele din Obor.

Lucia Cristian, de la Teatrul Municipal, a recitat „Cîntec de poterași", după care Constantin Codrescu a interpretat o poezie apărută în „Laude" și anume „Pruncul". O nouă poezie, rod al muncii poetului în anii de după Eliberare, a recitat Fory Etterle, iar în final, Constantin Codrescu a recitat binecunoscuta poezie „Vasile Roaită".

Poetul Miron Radu Paraschivescu a citit, ca un omagiu adus partidului, poemul „Dedicație".

Un aport substanțial a adus la reușita serii de poezie regizorul și actorul Val Săndulescu.

Viitoarea manifestare de acest fel va fi închinată lui Vladimir Maiakovski.

REP.

Gîndire și imaginație

(Urmare din pag. 1)

lectica mișcării, de modul nostru științific, materialist de a descifra universul și societatea. Poporul și-a format aceste reprezentări pornind de la ascuțitul său simț realist, toate întruchipările de basm nefiind altceva decît căutarea unei posibilități de a spune adevărul despre lume, de a promova binele împotriva răului, dreptatea și frumosul împotriva nedreptății și urîtului. Făt-Frumos nu se poate împăca niciodată cu Zmeul, iar vulturul n-are nimic comun cu cîrtița!

Ce se întîmplă însă în „Bob auriu"? Doi copii de țăran, Onuț și Oana, sînt chemați în ajutorul lui Moș-Păpușoi, al cărui fiu, știuletele Bob Auriu, tînjește de moarte, de îndată ce se naște, căci **„...precum e obiceiul / Cînd se naște un porumb — / Au venit să-și dea temeiul (!) / Ursitoarele pe rînd"**, acestea **„Neguroase cum sînt ele / Sumedenii de păcate / I-au urzit și multe rele"**. Intr-o noapte înfricoșătoare, cu inima tremurînd de frică, vitejii noștri pornesc pe cîmp să vină în ajutorul lui Moș Strujean. Norocul lor că pe întunericul acela dens le vine în ajutor sperietoarea Huș-Huș! Cu ajutorul ei și al unui iepure buclucaș, copiii pătrund în noaptea de sub pămînt, să-l caute pe Moș Greul Pămîntului, care păstrează „Cartea vieții", cu toate tainele ei. Dovedindu-se însă [illegible] putincios, acesta le mai dă copiilor o călăuză înțeleaptă, prin bolgiile subpămîntene, pe „Cîrtița isteață" și mai apoi pe sobol! Se duc, vreo sută de pagini, lupte teribile cu tot felul de viermi și rădăcini veninoase, zugrăvite în versuri ca acestea: **„Cîrtița atunci și-ascute / Laba ei ca pe-o unealtă / (sic) Curățindu-și calea iute / Prin rădăcinoasa deltă"... „Cad izbiți, de prin culcuș / Viermii rotofei la falcă / Și se spulberă-n țăpușe / Iar Huș-Huș, sărind, îi calcă / Dar, cum furcile-i țesală / Mii de viermi stîrniți deodată / Iși scot capul la iveală / Clănțănind gura căscată"** (sic!) Și tot așa pînă cînd eroii noștri îi „surpă ca pe muște" pe acești balauri, ca apoi să ajungă într-un alt cerc infernal, după ce, sub pămînt, „Greu, năpîrcă de năpîrcă / Geru-și împletește norii"! Dar „Cîrtița privirea-și saltă / Cu lăbuța streșinită" și le strigă: „Nu vă pierdeți, măi, cu firea / ...„Norii aceia-s piri și volburi", ca mai apoi să aflăm că „Ploaia cea-nrădăcinată / Și-nțeștește toropeala" și că fiecare rădăcină se preface „într-o hîdă vrăjitoare / Și-n vîltoare ne-ntreruptă / Ciolănoasele lor brațe / Ațîțate sînt la luptă"... și „O năpîrcă dintre-acele / Părul fetii-l încîlcește" pe cînd ea strigă: „Sări Onuț"!, „Iar băiatul prinse-n deget (!) Uriașa ei vergă / Și i-o smulse fără [illegible]" Sînt încă zeci, poate sute de strofe în care apar „gheare drăcești", „limbi înflăcărate de reptilă", vîrcolaci „ce-apucă soarele-n hulpava gură", buruieni care sug „seva din vină", „altoaie mîrșave", „cohorte de omide", „Buha" care „lasă negre plete", „blestemați luceferi" etc., etc., atîtea imagini întunecate, desprinse din ce are mai înapoiat și tenebros un anumit gen de folclor. O imaginație stranie face ca Tudor George să transforme cîrtița, sperietoarea, sobolul în călăuze ale copiilor dornici să afle „tainele vieții", să realizeze, în locul unor simboluri luminoase, astfel de întruchipări ale tenebrei și obscurantismului. Ce poate fi „științific" în astfel de ticluiri poetice? De ce să le dăm copiilor noștri, care așteaptă de la scriitori basme într-adevăr educative, scrise înaripat, deschizînd largi perspective de gîndire și imaginație?

„Bob auriu" e, după părerea mea, un model de gîndire înapoiată, confuză, din care crește o fantezie morbidă, cețoasă — o lucrare lipsită de orice valoare literară, nu numai inutilă, dar și pernicioasă.

E nevoie ca poeții adevărați, mai vîrstnici sau mai tineri, să lucreze cu atenție în toate genurile poetice, prin care gîndirea și imaginația copiilor noștri pot fi îmbogățite, orientate și cultivate, în spirit nou, comunist.

Ion BRAD

Teoria leninistă a reflectării și critica literară

(Urmare din pag. 1)

și responsabilă a cărților, însăși valorificarea critică a specificului fiecărui artist poate fi făcută la alt nivel. Un număr însemnat de articole recente dovedesc aceasta, îndeosebi în dezbaterea cărților lui M. Beniuc, E. Barbu și T. Mazilu. Mai ales în legătură cu „Bariera" de Teodor Mazilu s-au desfășurat controverse privind valoarea operei. Aici s-au pus în discuție diverse reguli ale compoziției romanului.

Fără îndoială, nu poți analiza și aprecia o operă de artă fără să-ți dai seama de formula ei artistică. Supusă unor canoane ilustrate de modele clasice, dar străine structurii ei proprii, orice lucrare poate fi respinsă. Roman sau nu, cartea lui T. Mazilu trebuie să fie judecată, cum just sublinia S. Damian în articolul său despre „Bariera și judecata criticii", după „contribuția ei inedită în zugrăvirea clasei muncitoare, eficiența ei pe planul ideologic și artistic al realismului socialist".

Sarcina principală constă, înainte de a discuta „viziunea specifică", de a stabili într-adevăr eficiența ei ideologică și artistică, concretizată în gradul de reflectare a realității.

In cazul lui Teodor Mazilu, cu rare excepții, critica literară, reflectînd însăși opinia spontană a cititorilor, a relevat marele merit al creării unui personaj interesant și viu, adevărat reprezentant al clasei muncitoare revoluționare. Desigur, depinde de capacitatea criticului de a valorifica din plin și cu seriozitate calitățile portretistice evidențiate în crearea lui Vițu (vezi, de pildă, excelenta caracterizare făcută de Paul Georgescu). Prin însăși crearea lui Vițu, „Bariera" își justifică artisticește existența, ca imagine a lumii muncitoare într-un anumit moment al luptei ei, concret istorice. Dar această imagine nu acoperă integral tema și lacunele ei, oricîte controverse ar fi, sînt cunoscute. Prin Vițu, se luminează impresionant interiorul sufletesc al muncitorului comunist. Dar ajunge el să devină centrul unor complexe raporturi artistice capabile să dezvăluie esența lumii ce intră în obiectivul „Barierei"? Ne putem face o reprezentare a vieții tumultuoase din cartierul muncitoresc în anii războiului și în preajma marii cotituri istorice de la 23 August? Insăși lupta partidului în ilegalitate ni se arată în semnificațiile ei profunde și în manifestările ei concrete? Nu este ea redusă prin unilaterala reflectare în interiorul unui personaj cu o psihologie anumită, pe care autorul nu-l poate depăși, fixîndu-l în relații doar cu personaje care par alte ipostaze ale sale? Nu e sacrificată masa muncitorilor și lupta ei de ansamblu, izvorul viu al legăturii partidului cu poporul? Bineînțeles, răspunsul la asemenea întrebări — și la altele — nu e simplu. Dar această confruntare a cărții cu viața însăși e cheia unei juste judecăți de valoare. In lumina acestei confruntări, se poate discuta despre avantajele și dezavantajele viziunii artistice proprii.

Mai puțin controversată, „Șoseaua Nordului" nu poate fi judecată decît în lumina acelorași întrebări fundamentale, adaptate la specificul artei lui Eugen Barbu. Aici avem a face cu o artă matură, ajunsă la echilibrul forțelor sale. Poate niciodată pînă acum nu puteam vorbi de o asemenea galerie reprezentativă a figurilor de comuniști: Mareș, Dumitrana, Dobre, Ina, Niculescu — trăiesc cu fișa lor psihologică atît de energic și sigur alcătuită, încît uneori ai impresia unei excesive virtuozități portretistice. De unde, însă și aici, deficiența unanim recunoscută, a prezentării raporturilor dintre partid și mase și exageratul accent pe scenele de groază din pivnițele Siguranței? Desigur, e vorba de o insuficientă aprofundare a realității și atît talentul, cît și simțul de răspundere al artistului Eugen Barbu pot chezășui o viitoare ediție, bazată pe o cunoaștere mai temeinică a întregii desfășurări a luptei partidului în ilegalitate. Dar, constatînd insuficiențele, nu le raportăm oare, alături de marile calități, la ceea ce numim „viziunea artistică"? Eugen Barbu este, în aceeași măsură, un bun analist, ca și un bun creator de situații încordate, dramatice. Nu cumva nu se realizează în stadiul actual al artei sale o perfectă joncțiune între personaj și situația dramatică în care el acționează? Lupta partidului în ilegalitate constituie, în realitatea obiectivă, elementul prim, decisiv, care implică existența a nenumărați Mareși, Dumitrana, etc... La Eugen Barbu, nu ai oare impresia că întreaga acțiune dramatică a luptei antifasciste e adusă doar pentru a evidenția trăsăturile eroilor creați de autor? Nu vine de aici și caracterul oarecum episodic al acestei lupte, fiecare erou trebuind să fie pus la încercare pentru a se reliefa? Confruntarea cu realitatea aduce singură răspunsurile, verificînd astfel particularitățile artistice ale fiecărui creator, dînd posibilitatea valorificării lor maxime.

Poate în aceeași necesitate de a realiza maxima concordanță între specificul viziunii artistice și realitatea obiectivă s-ar explica și ceea ce lipsește pasionantei fresci realizate de Mihai Beniuc în „Pe muche de cuțit". Forța artei proprii lui Beniuc în acest roman e dată de autenticitatea sensibilă a întregului, de impresia rar egalabilă în intensitate, că totul e trăit. Deși, cu rare excepții, întreaga carte e cartea lui Mustea, cartea frămîntărilor și întîmplărilor sale, clocotul acelor ani grei e al tuturor celor care le-au fost contemporani și martori. Dar, în același timp nu e o limitare a viziunii artistice prin unilateralizare? Nu e închis orizontul major numai în raza privirii lui Mustea? Nu de aici inegala înfățișare a luptei partidului redusă la întinderea razei de acțiune a lui Mustea?

Desigur, nu ne gîndim să oferim soluții pe care numai ansamblul criticii partinice, cu analiza ei variată și detaliată, și numai exigența autocritică artistică le pot găsi.

Important este să ne dăm seama doar că aplicarea consecventă a teoriei leniniste a reflectării la sarcinile criticii literare înseamnă a face din fiecare analiză a literaturii un mijloc de verificare a capacității cognitive a artei, în diversitatea ei infinită de imagini.

Legînd mai strîns, cum ne-a învățat Lenin, critica literară de munca de partid, să facem din fiecare articol al nostru un mijloc de acțiune eficientă pentru reflectarea artistică a vieții în transformare revoluționară, pentru sprijinirea acestei vieți.

Savin BRATU

Continuarea și sfîrșitul articolului „Discuție despre sămănătorism" de Al. Săndulescu va apare în numărul viitor al „Gazetei literare".

In „Gazeta literară" nr. 12/1960, pag. 5, titlul articolului semnat de A. Belskaia se va citi: *„13 zile de neuitat"*. In rîndurile 2 și 3 din coloana I a aceluiași articol se va citi: *„o carte despre cele 13 zile..."*

DISCUŢIE DESPRE „AZILUL DE NOAPTE“

Recenta reprezentare a celebrei drame „Azilul de Noapte“ de Maxim Gorki, la Teatrul Municipal, a stîrnit în mod firesc un viu interes. In direcţia de scenă a lui Liviu Ciulei s-a realizat un spectacol deosebit de montările anterioare ale piesei în ţara noastră, spectacol care a suscitat schimburi de păreri. Am socotit că este util să găzduim în coloanele „Gazetei literare“ o discuţie prietenească cu interpreţii piesei, discuţie care a avut loc la redacţia noastră. Am intenţionat să punem, în acest chip, la dispoziţia cititorilor mărturiile autorilor noii reînvieri scenice a „Azilului de Noapte“, fără a ne ambiţiona să epuizăm problematica amplă şi vastă pe care o ridică orice nouă montare a capodoperei lui Gorki.

Adunaţi în jurul unei imaginare mese rotunde, participanţii la discuţie au luat cuvîntul spontan şi direct răspunzînd cu căldură întrebărilor puse. Cum era şi firesc, primul vorbitor a fost semnatarul direcţiei de scenă, care a expus — pe scurt — viziunea sa asupra piesei.

1. Actualitatea spectacolului şi viziunea regizorală

LIVIU CIULEI: Ideea care ne-a călăuzit la punerea în scenă a fost explicarea acestei piese unui public nou ca putere de înţelegere artistică faţă de publicul care a asistat la spectacolele de acum zece ani sau mai înainte.

Activitatea noastră a urmărit două obiective. Primul, descifrarea conţinutului dramatic în funcţie de problemele esenţiale: de ce sînt oamenii din „Azilul de Noapte“ la „fund“, ce condiţii economico-sociale i-au determinat să fie acolo? Dacă pot sau nu să iasă — în condiţiile istorice ale piesei — din acest „fund“ al societăţii, dacă au ei înşişi soluţia, sau dacă trebuie s-o găsească abia; dacă vedem în ei năzuinţa spre „altceva“, dacă au drumul defrişat de o concepţie politico-social-ştiinţifică. Acesta ar fi primul sens al muncii noastre asupra textului.

Al doilea sens a fost acela de a face ca acest text să fie apropiat publicului de astăzi, să fie prezentat prin mijloace care să corespundă experienţei de viaţă a acestui public.

Descifrînd atent firul vieţii fiecărui personaj, analizînd cauzele care l-au determinat pe fiecare să ajungă aici, să vrea sau să nu vrea să iasă de aici, interferînd aceste trasee de viaţă, am obţinut ceea ce se chiamă relaţiile dramatice dintre personaje. Obţinînd relaţiile, dîndu-le o reprezentare scenică, cu aspecte de viaţă care să nu contravină textului, ci să-l exprime, am reuşit, după părerea mea, să obţinem un spectacol viu. Viu, în ce sens? Aceşti oameni nu numai filozofează, ci şi *trăiesc* toate întîmplările tragice la care participă.

Atît prin decor, costume, cît şi prin interpretare, nu am vrut să realizăm o atmosferă „în sine“ — o atmosferă a „Azilului de Noapte“; am vrut ca toată această atmosferă să fie un rezultat al relaţiilor dintre oameni şi cred că astfel spectacolul a cîştigat foarte mult în ritm.

Am căutat să subliniem un punct de vedere politico-social, să apăsăm asupra universalităţii piesei, fără a insista asupra culorii locale. Acţiunea se poate întîmpla oriunde, într-un regim imperialist, ca şi în cel ţarist, depăşind indicaţiile imediate ale textului. Piesa se petrece undeva, într-un trecut, dar nu este precizată data lui 1902. Am ajutat în felul acesta — poate bine, poate greşit — publicului să conchidă asupra acestei stări de fapt. Nu este o fugă de tradiţie, ci o încercare de explicare mai largă, mai apropiată de publicul actual.

PAUL GEORGESCU: Piesa se petrece în 1902 şi este interpretată şi văzută de oameni din 1960. Cum vedeţi d-voastră raportul — problemă care s-a pus mai stringent probabil la „Sfînta Ioana“ — între redarea istorică concretă a epocii şi între faptul că această epocă, fatal, este văzută şi interpretată de oameni de azi?

LIVIU CIULEI: Unii regizori se limitează la o redare... aş numi-o arheologică, adică la o reconstituire istorică strictă. De cele mai multe ori, în rezolvare, însă, sîntem obligaţi să înţelegem într-un chip mai profund dezideratul shakespearian: teatrul este oglinda vremii lui. Vreau să zic prin aceasta că obligaţia oglindirii vremii contemporane nu poate fi restrînsă la textul dramatic, ci şi la spectacolul de teatru, care reprezentînd o piesă scrisă în alt timp nu trebuie să uite că se adresează publicului unui veac nou.

PAUL GEORGESCU: Nu credeţi, aşadar, că o interpretare arheologică e posibilă....

LIVIU CIULEI: Practic, în activitatea mea s-au succedat două spectacole: „Sfînta Ioana“ şi „Azilul de noapte“ — unul în care actualizarea era mai flagrantă, pentru că epoca istorică era mai depărtată, altul în care actualizarea este poate mai estompată. Cred că actualizarea viziunii depinde de mulţi factori, dar că este absolut necesară.

V. MINDRA: Ar fi interesant de aflat dacă v-a preocupat în acest spectacol lupta împotriva pericolului repetării exceselor naturaliste, care au fost întotdeauna abundente în montările „Azilului de Noapte“ — şi la noi. După cum se ştie, această viziune naturalistă n-a scos la iveală tezaurul filozofic şi sensul politico-social al piesei, în ciuda unor creaţii actoriceşti de răsunet.

LIVIU CIULEI: Am luptat, desigur, împotriva unei prezentări naturaliste. Aş vrea să relev însă faptul că anumite elemente care pot fi discutabile în spectacolul nostru, trebuie privite în lumina ideii lui de ansamblu, ca să stabilim dacă sînt sau nu semnificative.

S. DAMIAN: Mi se pare că noutatea acestui spectacol — dacă pornim de la respingerea naturalismului, — rezidă mai ales în sensul contemporan al concepţiei regizorale. Ca expresii ale concepţiei regizorale, trebuie să insistăm, înainte de a vorbi despre îndrumarea actorilor, asupra decorului care imprimă într-un fel pecetea asupra întregii acţiuni şi asupra ritmului în care se desfăşoară spectacolul. S-a pus întrebarea dacă spectatorii de azi, urmărind piesa „Azilul de Noapte“, n-au cumva o viziune puţin schimbată faţă de cei care au aplaudat drama lui Gorki la premiera ei. Este evidentă o viziune contemporană a spectacolului de la Teatrul Municipal. „Azilul de Noapte“ oglindeşte o realitate înfiorătoare: nişte oameni sînt aruncaţi la periferia societăţii, sînt striviţi de opresiunea ţaristă şi trăiesc în condiţii subumane. Dar în acest secol, secolul XX, barbaria fascistă a găsit metode de a constrînge oamenii să vieţuiască în împrejurări mult mai diabolice. Experienţa lagărelor de concentrare hitleriste, cu formele rafinate de barbarie, de siluire a libertăţii, experienţa aceasta nu poate fi uitată. Un spectator de azi, care a cunoscut aceste realităţi şi trăieşte acum eliberat, în epoca socialistă, nu se poate să nu privească întîmplările din „Azilul de Noapte“ şi prin prizma experienţei acumulate. Spectacolul de la Municipal este astfel conceput. De la început, decorul ne sugerează sensul tragic: aceşti oameni trăiesc într-o lume închisă, din care nu există posibilitatea ieşirii în condiţiile date (decît numai prin înţelegerea acţiunii revoluţionare). Azilul oferă doar o iluzie a libertăţii pentru cei care se izolează aici pentru că nu vor să se umilească suportînd ofensa orînduirii ţariste. Singura rază de lumină, în acest întuneric al „temniţei“ vine de undeva, de sus, (decorul actului I), dar nu arată o scăpare, căci cine părăseşte azilul întîmpină loviturile societăţii (vezi sinuciderea actorului). Tocmai viziunea scenografică, prin imaginea de la ridicarea cortinei, ne avertizează de la început că libertatea lor e o iluzie, că din acest azil — cu aparenţe de lagăr — nu se poate evada.

LIVIU CIULEI: Intr-adevăr în viziunea noastră pe scenă se află un lagăr, nu numai un azil. Am încercat să transmitem, printr-o imagine esenţializată, spectatorului, impresia de viaţă într-o condiţie socială atît de îngrozitoare şi obligatorie, analoagă cu cea pe care existenţa tragică a lagărelor a impregnat-o în conştiinţa contemporanilor.

S. DAMIAN: Eu consider că decorul indică de la început perspectiva tragică asupra acestei lumi care răpeşte oamenilor libertatea şi îi amăgeşte cu o falsă libertate, cu iluzia demnităţii. Decorul ne prilejuieşte, — dacă ţinem seama de unitatea concepţiei scenice — şi o referire la ritmul spectacolului. Spectacolul aduce, probabil, ceva nou în reprezentarea „Azilului de Noapte“ şi prin tensiunea dramatică. Această zbatere a unor oameni într-o lume închisă, strivitoare, era înfăţişată adesea în trecut printr-o descripţie lentă, monotonă, în scene de confesiune şi beţie prelungită — interpretare valabilă, desigur, în transpunerea realistă mai veche a „Azilului de Noapte“. Acum, spectacolul se desfăşoară într-o cadenţă mai rapidă. Sînt descoperite relaţii dinamice între personaje, trecerea de la o scenă la alta se face fără pauze întinse. Aceasta este, în primul rînd o problemă de conţinut, de concepţie regizorală, fiindcă protestul incendiar din unele replici ale locatarilor „Azilului“ obţine o vigoare mai mare. In general, capacitatea de revoltă împotriva nedreptăţii sociale este astfel accentuată. Există un alt ritm al spectacolului, care dă o semnificaţie acută dramei personajelor.

LIVIU CIULEI: Este un ritm care ţine de necesitatea de succesiune a imaginilor spectacolului de azi.

S. DAMIAN: După părerea mea, acest ritm al spectacolului este în general valabil; dar oare el nu poate crea şi o impresie falsă în unele momente? Din cauza unei cadenţe accelerate, actorii intervin cîteodată într-un mod mai „pătimaş“ decît pare-se că era în intenţia lui Gorki. Sfîşierea eroilor „Azilului de Noapte“ are în fond şi un caracter nostalgic, este chinul unor oameni copleşiţi de conştiinţa ratării, lamentîndu-se sterp. Mă refer la unele momente. Locatarii „Azilului de Noapte“ îşi dau seama că nu sînt liberi şi acest fapt îi revoltă. Dar scene de acestea, ne sugerează Gorki, s-au petrecut şi se vor mai petrece de multe ori, fiindcă eroii n-au înţelegerea revoluţionară şi nu vor trece la acţiune eficientă. De aceea unele răbufniri din spectacol, nefiind probabil primele, (devenind stereotipe) nu pot avea atîta dinamism.

LIVIU CIULEI: Am căutat să obţinem o secţiune într-o realitate în continuă curgere.

S. DAMIAN: Tocmai de aceea: această tînguire a oamenilor pentru faptul că nu sînt liberi este o tînguire care a fost şi se va mai repeta. Ritmul spectacolului creează însă uneori o dispoziţie de violenţă, de scrîşniri şi patimi dezlănţuite, care distonează (ca de pildă, izbucnirea lui Klesci). Cred că atunci spectacolul contravine spiritului gorkian şi acoperă tocmai năvala impulsiunilor, disputa de idei.

DUMITRU SOLOMON: Nu mi se pare că s-au făcut exagerări în acest sens. Renunţarea la „atmosferă“, de care vorbea tovarăşul Ciulei, atmosferă sîngeros exploatată în unele reprezentaţii anterioare ale piesei, înseamnă inevitabil renunţare la patetism, la sfîşierea aceea nostalgică pe care o invocă tovarăşul Damian, renunţare la un anume lirism al sentimentelor, în favoarea unui lirism al ideilor care, după părerea mea, se află pe primul plan şi în textul lui Gorki. Dar personajele piesei *trăiesc* aceste idei, procesele şi conflictele filozofice decurgînd dintr-o intensă experienţă de viaţă şi e bine că regia a urmărit permanent acest raport de determinare. Or, într-un spectacol de acest gen, dinamismul specific dramatic trebuie subliniat într-un fel şi unul din mijloace este tonalitatea replicilor, „intervenţia viguroasă“ a interpreţilor, pe care o constata tovarăşul Damian. E adevărat, uneori — ca în finalul actului III — vigoarea intervenţiilor merge prea departe şi spectatorul e pus în situaţia dificilă de a selecta el replicile importante dintr-un soi de învălmăşeală sonoră greu abordabilă.

LIVIU CIULEI: Tovarăşul Damian a vorbit de un ritm special al spectacolului. Vă rog să credeţi că acesta n-a fost un lucru scontat într-un anumit fel, adică nu mi-am impus lucrul acesta la metronom, deşi şi metronomul a fost o metodă încercată de Stanislavski. Şi este normal, orice artă în desfăşurare se supune ritmului. Cred că ritmul piesei nu-i altceva decît ritmul acţiunii. Poţi într-adevăr face dintr-un largo un larghetto — dar nu poţi să schimbi prea mult. Dacă mergi pe ritmul de idei, este imposibil să nu ajungi la ritmul cerut de text. Varietatea ritmului dă impresia unui ritm accelerat şi împins. Spectacolul are — de fapt — pauze foarte mari, de cîte un minut chiar, care nu supără în succesiunea de idei, de vreme ce devin necesare ca o pauză de respiraţie.

PAUL GEORGESCU: Un ritm psihologic.

LIVIU CIULEI: Aş putea să-l numesc ritm de situaţie. Tot în chestiunea ritmului: Mi s-a spus că întrebuinţez găselniţe tip Ciulei. Pentru mine aceste „găselniţe“ sînt amănunte de viaţă, şi nicidecum cîrlige actoriceşti. Ele pigmentează spectacolul şi îi dau savoare.

Am învăţat aceasta din spectacole pe texte clasice ca „Nevestele vesele“ sau „Othello“ ale lui Zavadski sau din „Hamlet“-ul lui Lawrence Olivier. Sînt lucruri de fantezie şi totodată elemente de viaţă. Hotarul lor în artă este măsura.

IONESCU-GION: Nu cred că e valabilă impresia că în spectacol se acoperă disputa de idei, replicile importante fiind în general subliniate pregnant. Celelalte sînt sugerate. In materie de filozofare, cred că sînt unele replici de mare însemnătate, dar şi unele care ajută pregătindu-le pe acestea. Totul este să pui accentul unde trebuie. Dacă am sublinia totul, totul, nu mai ascultă lumea.

V. MINDRA: Trebuie totuşi recunoscut faptul că ritmul acesta foarte viu, care a fost imprimat cu voia sau fără voia spectacolului, nu dă întotdeauna posibilitate de relief unor paragrafe de înaltă cugetare filozofică. Mă gîndesc la unele pasaje din partitura lui Satin sau a complicatului Luca.

2. Duelul Luca — Satin

ŞTEFAN CIUBOTĂRAŞU: Intrucît s-a pomenit numele bătrînului Luca mă simt obligat să intervin în discuţie. Trebuie să vă mărturisesc mai întîi că munca desfăşurată în jurul spectacolului nostru a fost o sărbătoare pentru mine. Ceea ce a caracterizat regia cred că a fost îndrăgostirea de text.

In concepere a rolului lui Luca am pornit de la nişte poziţii foarte critice, foarte severe, descoperindu-l mereu pe artistul Gorki. Am trecut la disecarea personajelor şi am analizat vechile interpretări. Am descoperit, cu ajutorul sugestiilor regizorului, semnificaţii deosebite. La început îmi ziceam: ce-i cu bătrînul acesta? Omul este amputat sufleteşte, este pus în nişte condiţii groaznice. Luca nu acţionează cu conştiinţa diabolicului, el urmăreşte să aline. Spune mereu: „Lasă, că ai să ştii“ Mai apoi, însă...

LIVIU CIULEI: Problema lui Luca este poate cea mai dificilă problemă de interpretare a marelui text gorkian. Luca, care fiind în trecere prin azil, se află totuşi în mediul lui, nu este dintre cei care vor să plece de aici. El nu dă soluţii sănătoase personajelor pe care le sfătuieşte. Totuşi, n-am vrut să privesc acest personaj schematic. O bogată experienţă de viaţă l-a format în aşa fel, încît se poate modela după cel cu care vorbeşte; poate să intre în aceeaşi stare de spirit cu el, se „mimetizează“ după fiecare partener. Asta subliniază şi vicleşugul lui, interesul lui social devenit organic. Luca nu trebuie privit simplist. El n-are nici condiţiile de cultură, nici de pregătire politică, ca să dea altă soluţie oamenilor de acolo. Acţiunile lui, în fond, depărtează de la soluţia adevărată. Dar cîteodată el nu întrebuinţează numai morfina, ci încearcă ici-colo să sădească năzuinţa, să recomande cu scepticism, poate, reţete care aplicate, ar fi — de la caz la caz — salvatoare pentru cel cu care vorbeşte. Mă refer la atitudinea pe care o are faţă de Vasca sau faţă de Actor.

Cred că tov. Ciubotăraşu a înţeles foarte bine acest punct de vedere şi l-a realizat mult mai adînc decît am putut să-l gîndesc eu. Sînt convins că este o mare realizare artistică şi într-o lumină nouă, complexă, neschematizatoare şi critică în acelaşi timp.

Un exemplu: Luca, scepticul, se emoţionează profund cînd Vasca îi spune Nataşei „eşti ca un brăduleţ, înţepi, ce-i dreptul, dar eşti în stare să şi sprijini“. El plînge. Şi îl susţine pe Vasca spunînd: „Aşa zic şi eu, fata mea“. Vedem în plînsul acesta viziunea lucidă a bătrînului asupra propriului său trecut, asupra ratării lui. Luca nu este un sentimental, dar se umanizează cînd devine judecătorul propriului său destin.

V. MINDRA: D-voastră, tovarăşe Ciubotăraşu, interpretaţi rolul lui Luca. Nu credeţi că se evidenţiază în întîlnirea dintre Luca şi celelalte personaje o anume contradicţie care devine izbitoare în disputa Luca-Satin?

ŞTEFAN CIUBOTĂRAŞU: Aş zice că Luca este exponentul filozofiei lumii vechi, este poate şi milostenia creştină, mă rog, toată filozofia mincinoasă care caută să arunce un văl asupra omenirii. Există în Luca şi sîmburele unei umanităţi, amputate, nerealizate, o tendinţă către ceva mai bun. Luca şi Satin sînt desigur deosebiţi dar între ei există o legătură — ca şi cum primul ar fi o rachetă, iar celălalt o a doua rachetă care se propulsează din prima.

LIVIU CIULEI: Am mers chiar la un paralelism.

IONESCU-GION: Este interesantă întrebarea tov. Mindra. Luca apare ca un om care caută să liniştească. In timp ce Satin este un revoltat, un protestatar care dă lecţii de critică socială.

LIVIU CIULEI: Intîlnirea Satin-Luca înseamnă şi dezvăluirea lor. Luca îl „demască“ pe Satin şi îl face să spună adevărul despre existenţa lui. Şi sînt atunci poate pe acelaşi plan de înţelegere.

IONESCU-GION: Satin recomandă trezirea, Satin recomandă luciditatea, privirea lucrurilor în faţă, acuzarea lor.

LIVIU CIULEI: E un anarhic.

CLODY BERTOLA: E lucid, dar nu vede soluţia.

FORY ETTERLE: O vede, dar nu ştie să lupte pentru că se simte singur.

IONESCU-GION: Dezvăluirea lui Satin e un moment-cheie. Noi am avut la dispoziţie mai multe moduri de a o rezolva şi în legătură cu monologul lui Satin am înţeles, pînă la urmă, că lucrurile trebuie spuse fără emfază, fără patos, privite clar, precis, lucid, tăios.

S. DAMIAN: In această scenă, jocul actorului, al tov. Ionescu-Gion, este diferit decît în restul piesei. Adevărurile sînt expuse cu un fel de detaşare, fără urmă de grandilocvenţă, ceea ce măreşte forţa lor.

LIVIU CIULEI: Satin e altul în momentele de sinceritate. De ce? Pentru că Satin, în concepţia la care s-a ajuns prin studiu, îmbracă o haină de scepticism. Spune despre Klesci: „Se va obişnui cu vremea“. O spune cu aparent cinism, o spune rece, dar plin de durerea care îi permite să recunoască marele adevăr. De toţi ne pare rău că sînt aici, dar de cîţiva ne pare foarte rău. Şi printre aceştia se află în primul rînd Satin.

CLODY BERTOLA: Cu marea lui putere de a iubi pe oameni.

V. MINDRA: Spre deosebire de Satin, Luca joacă în construcţia dramatică a piesei rolul de reactiv chimic. El caută să domolească spiritul de răzvrătire şi declanşează caractere.

S. DAMIAN: Trebuie să ne referim la rolul lui Luca în legătură cu alternanţa momentelor de tensiune în spectacol. Cred că indiferent dacă sensul personajului poate suscita discuţii, interpretarea dată rolului de către tov. Ciubotăraşu este excepţională. Tonul replicilor sale difuzează o anumită linişte şi destindere (de multe ori, într-adevăr amăgitoare, deci negativă). In ce sens? Pentru că în acest spectacol care pune mult accentul pe agitaţia oamenilor care încearcă să găsească o ieşire, Luca prezintă momentele de relaxare. Tov. Ciubotăraşu se încadrează foarte bine acestei meniri. Unele întîmplări, cu tîlc adînc, pe care le istoriseşte Luca, nu sînt de loc subliniate cu ostentaţie (de pildă, povestea omului care caută o ţară a dreptăţii). Se pare că e vorba de o situaţie oarecare, povestită pe îndelete, cu o anume indiferenţă. Indiferenţa aceasta sporeşte însă cu atît mai mult conţinutul tragic. In relaţia Luca-ceilalţi locatari, sînt însă şi momente discordante. De pildă, Klesci care este un tip îndărătnic, cu răbufniri furioase, atinge la un moment dat accente prea violente care depăşesc altitudinea spectacolului. Tipul descris de Gorki este într-adevăr un individ cu încăpăţînări stupide, cu ieşiri anarhice — deci nu esenţa interpretării o critic — dar mi se pare că uneori s-a mers prea departe insistînd asupra acestor reacţii (în actul III). Aici nu se mai resimte contrastul între Luca şi locatarii „Azilului“ fiindcă „sonorităţile“ depăşesc limitele necesare.

IONESCU-GION: Gorki îl prezintă pe Luca în ultimul act ca un personaj mascat.

DUMITRU SOLOMON: Luca nu este numai un personaj mascat, dar şi un personaj contradictoriu. Sfaturile sale au uneori înţelepciune, au adică un caracter realist, ca în cazul recomandării pe care i-o face lui Vasca Pepel de a fugi în Siberia, dar alteori sînt cu totul de neînţeles şi atrag consecinţe negative. Ana, înainte de moarte, îşi exprimă dorinţa firească de a mai trăi, oricît de puţin. Ea declară că mai poate îndura în viaţă, dar Luca îi refuză această speranţă şi dorinţă, ameţind-o — de ce? — cu ideea că „dincolo“ e bine, fiindcă... nu mai e nimic. Dacă Luca ar fi fost într-adevăr atît de bun pe cît îl cred unele personaje din piesă, el nu s-ar comporta astfel ci — conform metodelor sale de mistificare a adevărului — i-ar fi dat Anei nădejdi de însănătoşire. Şi oare, nu Luca, în ultimă instanţă, provoacă sinuciderea Actorului, lovit în iluzia de întremare pe care i-o nutrise bătrînul mincinos? Aşadar, personajul comportă contradicţii, unele explicabile, altele nu, care-i conferă o complexitate şi evidenţiază rolul lui în genere negativ. Interpretarea lui Ştefan Ciubotăraşu n-a făcut decît să sublinieze în chip magistral această complexitate a personajului gorkian.

3. Interpreţi şi roluri

V. MINDRA: Cred că discuţia a fost pînă acum fructuoasă, subliniind unele aspecte importante ale spectacolului. După caracterizarea viziunii regizorale şi schimbul de păreri cu privire la duelul Luca-Satin, s-ar cuveni să ne referim şi la celelalte personaje, ascultînd cuvîntul interpreţilor. Ne putem opri, mai întîi, la acei pensionari ai „Azilului“ care se gîndesc stăruitor la evadare. De pildă, la Vasca Pepel şi la Nataşa...

LAZĂR VRABIE: In această privinţă, la repetiţii, s-a iscat o mică dispută între mine şi Ciulei: Ciulei vede în Vasca Pepel elementul cel mai pozitiv...

L. CIULEI: Vasca are un potenţial pozitiv. Deşi determinat, prin moştenire, hoţ, el este poate personajul care doreşte cel mai mult o reînnoire morală decisivă.

ŞTEFAN CIUBOTĂRAŞU: Aş vrea să completez această opinie. Sînt în piesă oameni buni sau răi. Dar Gorki n-a urmărit să demonstreze că Vasca e un ins pozitiv sau nu. El a căutat, şi prin acest personaj, să acuze orînduirea socială care punea oamenii în condiţii josnice. Toţi sînt victime în această piesă.

PETRE GHEORGHIU: Impreună cu regizorul am căutat să descopăr în text sensurile lui adînci, adevărul despre personajul pe care îl interpretez, adevărul aşa cum l-a văzut Maxim Gorki. Vasca Pepel e hoţ, spaima mahalalei, dar datele interioare ale personajului sînt mult mai adînci, mai complexe. Vasca are, cred, destule resurse ca să poată ieşi din acest mediu îmbîcsit, neomenesc, dar cu toată tinereţea, cu tot entuziasmul şi clocotul său interior nu reuşeşte să găsească soluţia salutară. Dacă l-am exprimat în anumite momente temperamental, uneori brutal, am făcut-o, fiindcă textul mi-a indicat această conduită. „...Fiară turbată“... „de ce urli?“... „... Da' aprins mai eşti“ — „Viaţa mea e o viaţă de lup“...

LIVIU CIULEI: Asta ţine de mijloacele de apărare pe care aceşti oameni le au în condiţii cumplite. Şi primul mijloc de apărare este contra-agresivitatea.

PETRE GHEORGHIU: Vasca pare a fi plictisit, dar de fapt el este scîrbit de lumea în care se află şi nu de viaţă. Este firească, de aceea, fierberea continuă, care traduce graba sa de a se salva.

CLODY BERTOLA: Este în conflict cu el însuşi.

PETRE GHEORGHIU: In scena din actul I Vasca Pepel spune: „Ce plictiseală“. Dedesubtul acestei stări apăsătoare stă clocotul negăsirii unei rezolvări. Ştie precis cine sînt cei din jurul lui, le cunoaşte perfect caracterele, fiecăruia îi aruncă în faţă într-un fel adevărul. O spune în felul lui primar, dar o spune. Nu ştiu dacă iubirea pentru Nataşa este cu adevărat puternică. El e atras de puritatea acestei fete, în care simte un sprijin pentru viitorul său.

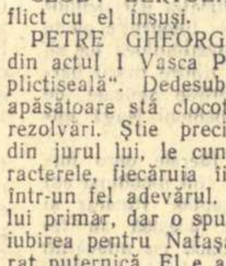

LUCIA MARA: Rolul Nataşei mi s-a părut la început foarte greu. Mai ales atunci cînd am căutat să mă documentez, n-am găsit decît cîteva cuvinte despre eroul meu. Insă personajul, deşi în piesă rosteşte destul de puţine replici, este bine conturat. Impreună cu tov. Ciulei cred că am găsit cheia personajului.

PAUL GEORGESCU: Care credeţi că e cheia personajului?

LUCIA MARA: Nataşa este o fată crescută într-un mediu cu totul deosebit de valorile ei sufleteşti şi datorită acestui mediu se va înrăi, va căpăta o anumită amărăciune. Vasca, pentru care — de fapt — n-are un amor vădit, îi apare ca un mijloc de salvare. De aceea, în actul III suferă o puternică decepţie care provoacă tocmai scena de isterie de la sfîrşit.

S. DAMIAN: Cred că în rolul pe care l-aţi interpretat, aţi accentuat foarte bine ideea că pînă în momentul în care luaţi hotărîrea de a-l urma pe Vasca vă stăpîneşte frica de a alege o cale de salvare. Există o continuă aspiraţie a eroinei spre fericire, dar care, în acest mediu corupt, ostil, trebuie ascunsă. Teama de decepţia care urmează ultimei iluzii determină o anumită crispare în atitudinea Nataşei. Trecerea de la această stare de neîncredere pînă la dăruirea totală în disperare, e bine marcată.

PAUL GEORGESCU: De altminteri, pînă la întîlnirea cu Luca, nici d-ta nu crezi că există o mîntuire. Luca este cel care creează posibilitatea aceasta.

LUCIA MARA: Nataşa nu crede, dar are o speranţă.

PAUL GEORGESCU: In mod normal, ar deveni — probabil — o a doua Vasilisa.

V. MINDRA: Nu trebuie să pierdem din vedere simţămîntul neîncrederii în oameni, esenţial dramei Nataşei, simţămînt pe care sora Vasilisei l-a căpătat asistînd la decăderea morală treptată a tuturor celor care au intrat în sfera „Azilului de noapte“. Baronul, Bubnov, Actorul i-au servit triste lecţii despre viaţă...

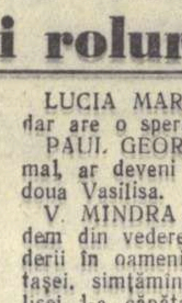

FORY ETTERLE: După părerea mea, trebuie să înţelegem într-un chip nou decăderea resemnată a baronului. Am vrut şi eu să plec de la interpretarea tradiţională a rolului, dar ea nu corespunde, cred, intenţiilor lui Gorki. Imaginea consacrată a unui om care a pierdut peste noapte la Monte-Carlo o sumă mare de bani şi a decăzut subit în această lume fără să-şi dea seama, păstrînd multe din atributele clasei din care venea — este contestabilă. Baronul lui Gorki, chiar prin felul în care îşi povesteşte drama, nu mai este un reprezentant al clasei din care a făcut cîndva parte. In viaţă i-au plăcut jocul, vinul, femeia, şi-a pierdut cu dezinvoltură totul. Lucrurile s-au petrecut treptat, încît acum nu mai regăseşte firul. Demult se complace în lumea azilului şi menţine foarte puţin din atributele clasei lui. Este, poate, cel mai lipsit de personalitate din locatarii „Azilului“.

Pe această linie am căutat să construiesc rolul — vorbesc de intenţie, nu de realizare — adică să aleg o altă linie decît aceea de pînă acum. Imi era mai lesne să accentuez la maximum distincţia baronului, dar am încercat să plec de la alte intenţii care mi se par mai valabile şi deci să ajung la alte rezultate.

LIVIU CIULEI: Cred că ceea ce este remarcabil în interpretarea tov. Etterle, este că reuşeşte să atingă însăşi esenţa personajului, opacitatea lui: „Parcă aş avea mereu o ceaţă pe creier“. Esenţa personajului Bubnov a fost, de asemeni, remarcabil surprinsă de Benedict Dabija.

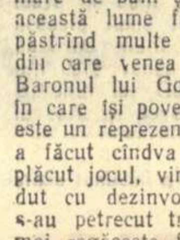

BENEDICT DABIJA: Am fost cam speriat cînd am auzit că voi interpreta un rol care depăşeşte simţitor vîrsta mea. M-am străduit să înţeleg cît mai bine rolul care în desfăşurarea piesei nu ocupă un loc important.

DUMITRU SOLOMON: Rolul lui Bubnov nu mi se pare lipsit de importanţă, cum îl prezintă tovarăşul Dabija, probabil dintr-un exces de modestie. Cred că şi Bubnov, atît de primar cum e, ca gîndire, are totuşi o „filozofie“ proprie, pe care şi regizorul şi interpretul nu au neglijat-o. Bubnov este unul din puţinele personaje care nu evoluează în piesă, care nu trăiesc — în secţiunea de timp a acţiunii — nici o dramă şi care nu descoperă nici un adevăr. Cred că Gorki a fixat locul şi rolul lui Bubnov cu precizie. Rostul lui Bubnov nu este să se transforme, sau să se dezvăluie. El trebuie să fie factorul rece al piesei, un soi de comentator, de „raisonneur“.

A. FIANU: Cît despre „resemnarea“ Nastiei, şi ea trebuie bine analizată. Am aflat că rolul acesta este o veche dragoste a tov. Ana Negreanu.

ANA NEGREANU: Intr-adevăr, rolul Nastiei este o veche dragoste din timpul studiilor. Nu l-am conceput cu totul altfel atunci, cel puţin aşa cred. Poate din cauza asta au existat la începutul repetiţiilor mele, nu deosebiri, dar schimburi de păreri. Eu vedeam o Nastie de a cărei dramă ea e permanent conştientă, iar regizorul vedea o Nastie care are doar *momente* de luciditate.

LAZĂR VRABIE: Rolul e voit teatral.

A. FIANU: Nu mă refer la teatralizare, ci la faptul că prin interpretarea tovarăşei Negreanu transpar indicaţiile regizorului. Că actorii îşi însuşesc sau nu ceea ce li se indică rămîne de văzut. Ca ritm psihologic, sau, aşa cum îl numeşte tovarăşul Liviu Ciulei, ritm de situaţie, găsesc interesantă realizarea Vasilisei de către tov. Tantzi Cocea. Spectacolul din 1946 îl ţin bine minte şi acolo Vasilisa era o eroină plină de tumult a unei drame pasionale. Rolul este desigur mult mai complicat.

TANTZI COCEA: Nu voi încerca aici să fac o analiză psihologică a Vasilisei şi mai puţin a piesei. Mă voi limita să spun numai că, concepţia regizorală a acestui spectacol mi-a impus o serie de probleme care m-au determinat să caut soluţii noi de interpretare. Astfel, spaţiul strîmt, aproape impracticabil, în care m-a obligat să evoluez, cînd eu simţeam nevoie să desfăşor toată energia unui temperament nestăpînit, aproape mi-a provocat un şoc în momentul cînd s-a adus decorul. Deci, în loc să mă agit „ca o fiară în cuşcă“, aşa cum o vedeam eu pe Vasilisa, mi-am înfipt cu toată furia mea şi poate şi a personajului, picioarele în pămînt într-un mers apăsat şi reţinut. Dar asta m-a angajat în continuare la o strictă economie de gesturi în tot restul mişcării scenice. Modul în care au fost concepute decorurile şi întreaga concepţie scenică m-au determinat să dau rolului meu o interpretare care a ţintit, în primul rînd, interiorizarea.

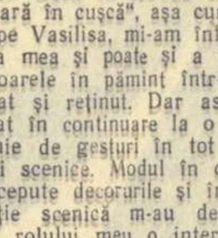

J. REDER: Kostîliov mi s-a părut mai josnic decît Vasilisa. Mi-e foarte greu să vorbesc de personajul pe care-l interpretez, cu atît mai mult cu cît, cu foarte mare greutate, m-am apropiat de el. Pentru că este cel mai odios şi cu atît mai odios cu cît exploatarea sa se exercită asupra unor oameni lipsiţi de năzuinţe, neanimaţi de un ideal, oameni care nu se pot apăra.

Kostîliov este unul dintre cei care sînt mulţumiţi, nu aspiră la mai mult dar în măsura în care şi-ar putea agonisi din punct de vedere material mai mult decît are, ar face-o cu orice mijloc.

S. DAMIAN: Să nu uităm că toate aceste roluri nu sînt creaţii separate. Este preţioasă orientarea regiei spre descoperirea unor relaţii dinamice între personaje, evitînd izolarea lor, în monologuri paralele.

V. MINDRA: După caracterizările sumare mai mult sau mai puţin satisfăcătoare ale personajelor piesei, deoarece ne apropiem de sfîrşitul acestei discuţii, ne-ar interesa — dacă izbucnirile tonale. Mereuţă, interoare ale regizorului cu privire la acest spectacol. Care sînt, după părerea d-sale, lucrurile care n-au fost duse încă pînă la capăt?

LIVIU CIULEI: Nu considerăm spectacolul un lucru finit. Se întîmplă foarte des, după ce vezi o lucrare, peste cîţiva ani, să descoperi trăsături pe care le-ai ignorat. Sînt convins că spectacolul va creşte, pentru că sînt roluri care oferă atîtea posibilităţi, încît piesa putea să aibă ca subtitlu nu „La fund“ ci „fără fund“. Un moment din piesă a fost schimbat chiar înaintea premierei, în scena în care Actorul are discuţia cu Luca, cînd îi sugerează posibilitatea unei salvări. In ultima zi a fost introdus un cîntec, un fluierat. Voi căuta şi vom căuta asemenea adăugiri, care vin în folosul spectacolului. Ca un deziderat: totdeauna vrem să fie mai bine.

CLODY BERTOLA: Spectacolul este prea apropiat, prea nou pentru noi, ca să ne dăm seama de greşeli. Probabil sînt greşeli. Am urmărit fiecare rol cum creşte ca o plantă, cum spune Cerkasov. S-au făcut aici remarci asupra unor stridenţe. Noi nu le-am sezisat în timpul repetiţiilor. Poate că nici nu sînt stridenţe, dar cred că tonurile acute, mari, care se emit în spectacol, nu sînt destul de căptuşite. Probabil că momentele de mare tensiune nu susţin suficient izbucnirile tonale. Mereuţă, interpretul lui Klesci, este un actor tînăr, care va face o frumoasă carieră, pentru că este un actor conştiincios şi foarte dotat. Eu l-am admirat, a lucrat foarte frumos. Cred că pe parcurs va ajunge şi la sinceritatea perfectă în ton. A luptat foarte mult. Ştiu că multe din criticile aduse spectacolului se referă la plusuri de mişcare, la stridenţe de ton. Toate acestea pot, într-adevăr, altera ideile, adîncimea textului, dar cred că se pot remedia în decursul reprezentaţiilor.

LAZĂR VRABIE: Cred că sînt în asentimentul colegilor mei să mulţumim „Gazetei literare“ pentru invitaţia din seara aceasta. Am participat cu interes la discuţie şi ne bucurăm că „Gazeta literară“ dedică o pagină spectacolului nostru.

Noi ne străduim să nu ne alegem repertoriul la întîmplare, ci în urma discuţiilor prelungite asupra fiecărei piese. Important este ca noi să încercăm să privim fiecare spectacol cu ochiul omului de azi. Consider că nivelul spectatorului de azi, exigenţa publicului, au crescut mult.

Cred, de aceea că, este deosebit de importantă problema pe care a ridicat-o Liviu Ciulei, a universalităţii operei. Dacă opera lui Gorki este universală, interpretarea trebuie să aibă şi ea acest caracter. Părerea mea este că „Azilul de Noapte“ e un spectacol profund realist, care serveşte publicului.

Asupra fisurilor care există, asupra lipsurilor, nu mai insist. Sînt posibile creaţii mai mari. De aceasta sîntem conştienţi şi eu şi Liviu Ciulei şi Tantzi Cocea şi alţii. Aşteptăm cu cel mai mare interes opiniile tuturora şi ne vom gîndi la ele cu toată atenţia.

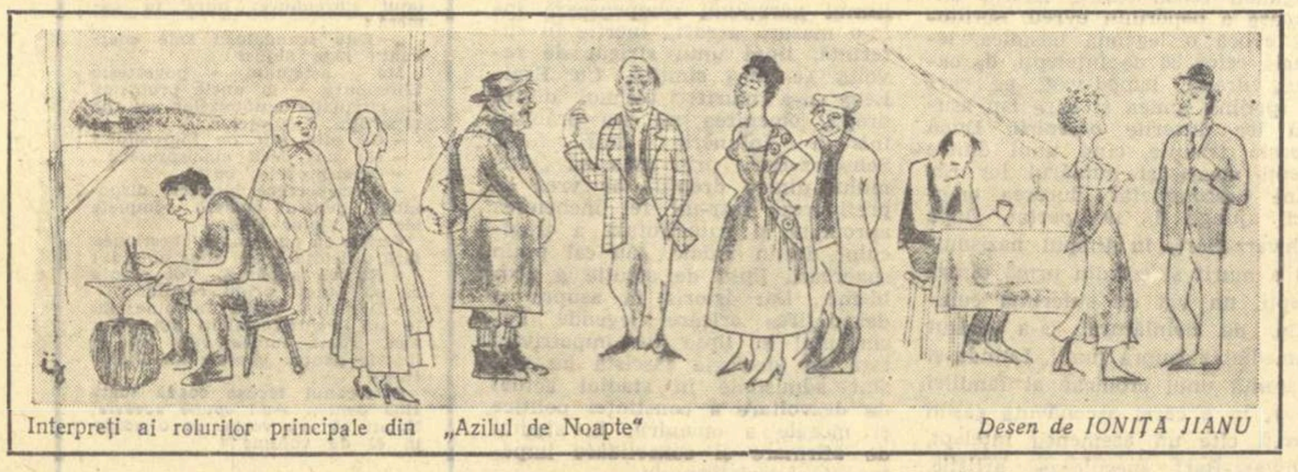

Interpreţi ai rolurilor principale din „Azilul de Noapte“ — Desen de IONIŢĂ JIANU

Relatînd, în liniile sale esenţiale, discuţia cu interpreţii „Azilului de Noapte“, redacţia „Gazetei literare“ nu consideră că stenograma prezentată fragmentar mai sus reprezintă o analiză de natură concluzivă.

Credem însă că punctele de vedere ale regizorului şi ale actorilor sînt de un interes incontestabil pentru iubitorii de teatru şi literatură, evidenţiind munca vie şi tinerească a unui colectiv însufleţit.

In numărul nostru viitor vom publica în legătură cu spectacolul Teatrului Municipal o analiză atentă, care va reprezenta punctul de vedere al redacţiei.

Pagina I-a a suplimentului festiv pe care „l'Humanité Dimanche" l-a închinat vizitei lui N. S. HRUŞCIOV în Franţa

Ce înseamnă cuvîntul Paris

Un docher din portul Marsiliei răspundea deunăzi unei anchete reporterești:

— Nu știu dacă în ceasul cît va fi printre noi Nikita Sergheevici Hrușciov, voi fi liber și mă voi putea apropia de el. In orice caz, vom aranja în așa fel, încît schimbîndu-ne între noi la lucru, să-l vedem cît mai mulți și să-i stringem mîna. Și atunci, vom putea spune că, într-adevăr, am strîns mîna păcii!

Nu mi-e greu să-mi imaginez Parisul în aceste zile cînd pacea pășește pe străzile lui. Văd marile bulevarde, cîntate de Yves Montand, locurile cele mai îndrăgite de parizieni dintre Madeleine și porțile Saint Denis, cu veșnica lor forfotă, cu vitrinele sclipitoare și barăcile de tir luminate cu gaz, cu intrările modeste ale metroului cu chioșcurile de ziare și reviste multicolore, cu firma de foc, în neon roșu, de la L'Humanite, unde, întotdeauna, la intrare, în fața unor vitrine în care e afișat ziarul, sînt atîția oameni, încît ți-e greu să vezi peste capetele lor.

Paginile ziarului: pe prima pagină o caricatură. Alături, în tuș, de cîteva ori mai mare, originalul semnat de pictorul Kamb. Turnul Eifel vorbește la telefon. Aparatul e cochet așezat, ca pe un taburet, pe terasa Arcului de Triumf. In receptor se aud cuvintele acestei „înalt" parizian de oțel: „Alo, Moscova, aci e Paris!... Dau pe litere: „Pace, Amiciție, Recepție, Itinerar, Simpatie."

Parizienii se înghesuie în fața micilor vitrine, privesc, își explică rîzînd, poanta.

De pe Montmartre, de la poalele vestitului Sobor al „Inimei sacre", orașul se vede întins pînă la capătul orizontului. Pentru o monedă de douăzeci de franci viriți într-un telescop-automat, se ridică timp de un minut capacul obiectivului vrăjit, pe care, în tic-tacul ceasului, îl poți roti panoramic peste metropola din vale: ...Sena sclipind primăvăratec, dincolo de ea cupola căruntă a Palatului Invalizilor, undeva pe firul fluviului insula Sfîntului Ludovic cu turnurile gotice încărcate cu himerele de piatră ale lui „Nôtre Dame de Paris", iar spre dreapta, în fund, ziua echilibrîndu-se pe cer ca un catarg de vapor, iar noaptea scrutînd orașul cu reflectoarele sale rotitoare, frumosul Eiffel a cărui imagine a devenit simbolul așezării umane de la picioarele lui... Fauburgurile din preajma Montparnasse-ului, Louvrul străjuind cu zidurile-i cenușii fluviul, piața de țesături Sfîntul Petru și kilometricele, nesfîrșiturile șiruri de anticari ambulanți de pe cheiurile Senei... Un pocnet scurt, și peste imaginea scăldată în horbote de ceață, coboară brusc întunericul. Implacabil, telescopul cu ceas cere altă monedă. Orice proteste sînt inutile. Dar au existat și zile și nopți cînd avarele telescoape de pe Montmartre au fost nevoite să țină piept unui adevărat asalt al parizienilor: zilele lansării sputnicilor. Faptul este explicabil dacă luăm în considerare că pînă și ultra-catolica gazetă „La croix", a publicat, în ziua lansării sputnicului sovietic care a atins Luna, cu cele mai mari caractere tipografice existente în zilele noastre, pe o pagină întreagă, un astfel de titlu: „Mulțumită lui Dumnezeu, rușii au «aterizat» în lună!"

In șaizeci de zile cît am stat la Paris, vreme cuprinsă tocmai între momentul anunțării vizitei lui Nikita Sergheevici și apropierea acestui eveniment, am asistat la trecerea prin acest mirific oraș, a unora din cele mai mari figuri politice ale lumii: a trecut și domnul Adenauer, au trecut în șiruri nesfîrșite de mașini negre, ca niște convoaie funerare de nimeni salutate, cei patruzeci și cinci de miniștri ai Pactului Atlantic de Nord, au trecut șefi de guverne, președinți de republici burgheze și regi. Parisul își trăia în ostentație lehamitea, convoaiele care se scurgeau spre Port Dauphine la palatul în formă de „A" (nu de la A-tomic, ci de la A-ventură), nu erau acoperite de flori și nici măcar așteptate, municipalitățile nu le trimiteau invitații și urbele nu le încredințau cheile porților lor.

Francezii spun că porțile orașului Bordeaux sînt atît de grele și înalte încît cu greu pot fi deschise. Prin asta se înțelege că e greu să cîștigi simpatia locuitorilor Bordeauxului și să le pătrunzi în inimă. Dar odată cu invitația de a le vizita orașul, maeștrii vinului rubiniu, celebru pretutindeni, i-au trimis tovarășului Hrușciov și cheia grelelor și înaltelor lor porți. Și numărul marilor orașe și al municipalități care l-au invitat pe Nikita Sergheevici să le viziteze, s-a ridicat pînă acum la peste 80. Intre acestea e frumosul Arles din valea Rhonului ale căror peisaje, populate de vestigiile strălucitoarei culturi romane antice, au fost imortalizate în culoare de Van Gogh, e Marsilia cu cerul ei mediteranian, de azur plămădit din soare și primăvară, cer acum liniștit, dar în slăvile căruia se mai păstrează sinistrul ecou al bombardierelor fasciste care, cu douăzeci de ani în urmă, l-au sfîșiat, l-au spart cu explozii, l-au întunecat cu fum de trotil și l-au mînjit cu sînge.

In Franța, la Nancy și Bordeaux, la Orleans și în fauburgurile Parisului, partizanii sovietici fugiți din captivitatea fascistă au luptat cot la cot cu francezii din rezistență și, cînd cădeau, erau îngropați și plînși de mame franceze. In florile roșii pe care Nikita Sergheevici le va depune la Paris pe soclul monumentului de pe Mont-Valerien, ridicat în memoria eroilor rezistenței, va fi omagiată vitejia tuturor partizanilor antifasciști, atît a celor francezi din legendara escadrilă „Normandie-Niemen", cît și a celor ruși din detașamentul „Stalingrad", format la Paris și, nu mai puțin, a celor care au căzut pe străzile orașului și despre care, din loc în loc, săpate în piatra cenușie a cheiurilor Senei ori în zidurile vechilor case ale metropolei, ne vorbesc modeste plăci de metal sub care întotdeauna, îndrăgostiții Parisului își lasă buchetele de flori.

Pe N. S. Hrușciov îl așteaptă Lacq-ul cu schelele sale petrolifere și instalațiile moderne pentru captarea gazelor naturale, cu un proletariat deosebit de vehement în lupta sa pentru dreptul la o viață omenească, bazinul inferior al Rhonului, apoi Dijon, orașul pe care francezii l-au supranumit „Stalingradul Franței", Verdun-ul cu cîmpul său de luptă, Epernay-ul cu pivnițele sale în care se păstrează tainele Champagnei, Reims-ul cu catedrala sa de dantele roze pietrificate, amintind prin culoarea suavă puritatea Jeannei d'Arc, iar prin impetuozitatea arhitectonică sacrificul înălțător al acestei fecioare franceze, frumosul Lille cu vastele sale țesătorii, Rouen-ul patria lui Flaubert, acolo unde Sena coboară spre întîlnirea cu marea, și unde, lîngă un pod de piatră există casa scriitorului, cu o fereastră mereu luminată, la fel ca în timpul vieții lui, cînd în negura nopților, marinarii se orientau după lumina aceasta și, pe fluviu, se auzea mereu aceeași comandă ciudată: „Timonier! — Direcția — Fereastra domnului Flaubert!"

Și din nou Parisul cu exuberanța sa, din nou Turnul Eiffel de pe platformele căruia orașul se vede ca în palmă coborînd din Montmartre pînă în Montparnasse pentru a legăna în brațele sale de piatră fluviul mereu albastru, mereu străjuit de îndrăgostiți.

Toate acestea sînt etape în itinerariul lui Nikita Sergheevici Hrușciov, prin Franța ospitalieră. 11 zile de voiaj, o duzină de orașe, 300 de milioane de telespectatori din 20 de țări, care urmăresc etapele acestei călătorii, necontenit filmate, necontenit transmise în eter, căldura și simpatia parizienilor pe care niciun obiectiv fotografic nu le poate reda în toată plenitudinea lor și, în deosebi, întîlnirile dintre marii bărbați de stat cu discuțiile amicale de care 2 miliarde de oameni leagă atîtea speranțe...

Intr-adevăr, dacă literele care formează cuvîntul Paris sînt sinonime cu: Pace, Amiciție, Recepție, Itinerar și Simpatie, speranțele acestea au temeiuri de izbîndă. Căci, cu adevărat, pe străzile scăldate în lumina acestei primăveri timpurii, în care întreaga lume așteaptă să izbucnească... pacea, trece însăși pacea. Și milioane de mîini vor să-i strîngă mîna.

Ioan GRIGORESCU

PARIS 23 MARTIE
— Bun venit !

Desen de EUGEN TARU

O cultură închinată omului

Intre toate popoarele moderne, puține sînt cele care pot însuma ca Franța tradiții umaniste atît de puternice. Oricine va fi îndreptățit să conchidă ca atare, aruncînd o privire asupra unui mileniu de cultură franceză, — firește nu e vorba de cultura păturilor restrînse ale privilegiaților. Iau cîteva exemple, la întîmplare, din noianul de fapte și opere ale tezaurului francez: în Evul Mediu, apăsat de sumbra filozofie scolastică și de miturile catolicismului, un François Villon plăsmuiește un pămîntesc imn al vieții și al omului, cu măreția și micimea lui; cu aproape un veac mai tîrziu, Rabelais îi îndrăgește pe giganții săi cei buni pe care-i propune drept model pentru o existență cîrmuită de legile firii. *Discursul Metodei* marchează, în 1637, actul revoluționar al burgheziei franceze care sfărîmă cătușele gîndirii medievale și-i redă, prin pana lui Descartes, măreție omului rațional. Filozofi, romancieri și poeți proslăvesc apoi vreme de două veacuri forțele naturale și raționale ale omului, menit să făurească o viață mai bună pentru sine și semenii săi. Idealul autoperfecționării se leagă adesea la moraliștii și filozofii francezi de un întreg program de reforme sociale și politice. Montaigne sau Molière, La Fontaine și Montesquieu, La Bruyère și Voltaire, Diderot și Helvétius, Rousseau și Beaumarchais se apleacă asupra naturii umane, îi deslușesc rosturile și postulează mari idealuri umaniste.

Realiștii critici ai secolului XIX, de la Stendhal la Balzac, Flaubert și Zola continuă opera înaintașilor cu metode noi, perfecționate; dar rezultatul e același: demascarea josniciei și a obscurantismului, încrederea în rațiune și în progresul omenirii îi fac să se întîlnească cu frații lor mai avîntați, romantici, slujitori ai acelorași năzuinți.

O trăsătură distinctivă a umanismului francez mi se pare a fi caracterul lui activ. Puțini gînditori, artiști și scriitori francezi au rămas adepți ai purei contemplări; crezul umanist s-a conjugat în deobște cu atitudinea activă, luptătoare pentru traducerea în fapt a ideilor generoase. Nu mă refer doar la gînditorii politici, ci și la artiști despre care se poate crede că sînt oameni ai scrisului, ai ideilor, și nu ai acțiunii. Ce exemplu mai grăitor pentru această alianță între teorie și acțiunea practică decît entuziasmul bătrînului Voltaire reabilitînd memoria lui Jean Calas, decît truda eroică a lui Diderot, tipărind împotriva tuturor oficialităților timp de douăzeci de ani *Enciclopedia*; decît mîndria cu care Hugo îndură exilul pentru cauza Franței îngenuncheate de dictatura imperială; decît temeritatea lui Zola apărîndu-l cu prețul libertății sale pe căpitanul Dreyfus?

Nu e de mirare deci ca francezii veacului XX — oameni simpli sau intelectuali (iar aceștia din urmă, cînd sînt cu adevărat mari, nu sînt oare mari tocmai pentru că-i reprezintă pe cei dîntîi?) — să se fi hrănit din fondul milenar al unei culturi închinate omului. Intre puterea de sacrificiu și eroismul luptătorilor politici pentru cauza poporului francez și pilda înaintemergătorilor scrisului francez legătura e consubstanțială. Nimic fundamental nu-l separă pe Gabriel Péri de Paul Eluard, pe Henri Martin de André Stil, pe Jean Jaurès de Romain Rolland, de miile de oameni care luptă pentru o viață mai bună.

Niciodată însă fuziunea dintre marile interese populare și slujitorii condeiului nu s-a realizat parcă mai puternic decît în anii grei ai ocupației naziste și ai epopeii care s-a numit mișcarea de Rezistență (1940—44). Umanismul tradițional al culturii franceze a fost mobilizat atunci într-un act unic de înaltă valoare pilduitoare: lupta pentru zdrobirea fascismului — monstruoasă formă a anti-umanismului. Poeții și poporul, poporul și poeții săi s-au ridicat ca o singură ființă împotriva crucii încîrligate a călăilor, care au pîngărit condiția și demnitatea Omului prin fiecare tortură a fiecărui om din milioanele de oameni azvîrliți, chinuiți, omorîți în lagărele lui Hitler... Atunci, catolici și comuniști, sceptici și anarhiști, oameni fără de partid, bătrîni, copii sau femei au devenit *partizani*. Partizani ai Omului, împotriva bestialității și cruzimii fără de seamăn.

Anii războiului au înscris astfel în profilul spiritului francez o nouă dată a umanismului: antifascismul. O dată tot mai prezentă, care se afirmă ca o reacție violentă ori de cîte ori forțele antiumane uneltesc și trec la ofensivă. Impotriva aventurii rebelilor din Algeria, sau împotriva valului neofascist care ar voi să acopere Franța, deocamdată cu cruciulițe smolite, antifascismul poporului francez, reflex al umanismului său milenar, se ridică cu neînduplecare. Evenimentele din ultimele luni ne fac să credem că vigoarea morală și combativitatea poporului francez au sporit neîncetat. Francezii se pot mîndri cu unitatea tradiției lor de luptă și cultură. In efortul comun pe care omenirea îl întreprinde azi, cu mai multă fermitate de cît oricînd, pentru promovarea unui spirit nou menit să apere pacea generală, pacea durabilă, pacea umană și rodnică, Franța își va juca rolul ei însemnat. Ea nu-și va desminți clasicii, iar maxima lui Montesquieu „Pacea este prima lege naturală a omenirii" va fi poate mai actuală decît oricînd în zilele ce vin. Căci în aceste zile, pline de speranță, Franța îl va întîmpina pe conducătorul poporului care, cel dintîi, a realizat o lume pe care nici nu o putuseră visa pe de-antregul filozofii francezi. Prezența lui Nikita Sergheevici Hrușciov în Franța lui Diderot, a lui Hugo și a lui Barbusse este semnificativă și emoționantă, e întîlnirea simbolică a tradițiilor umaniste ale omenirii moderne cu cea mai înaintată formă de umanism: umanismul socialist.

Valentin LIPATTI

PREMIUL GONCOURT 1959

Premiul Goncourt pe anul 1959 a fost atribuit unui tînăr scriitor care a debutat în literatură chiar cu romanul premiat: „Le dernier des justes" — „Ultimul dintre drepți".

Tînărul laureat, în vîrstă de 31 de ani, era, numai cu cîteva luni înainte, un necunoscut pe care un reporter-fotograf cu simțul previziunii îl poza într-o dimineață, pe cînd viitoarea celebritate se odihnea, după o noapte petrecută în Halele Parisului, ca salahor...

André Schwarz-Bart, fiul unei familii de evrei polonezi, stabilită din 1924 în Franța, a trăit ceea ce au trăit sute de mii de familii evreiești în timpul celui de-al doilea război mondial. După invadarea Franței de trupele hitleriste, într-o zi...: „Intr-o zi, întorcîndu-mă acasă, am constatat că părinții mei fuseseră arestați și ridicați împreună cu sora mea cea mare. Nu rămăseseră acasă decît trei frați mici. Cel mai mic avea trei ani. Eu însumi aveam paisprezece". Adolescența lui André Schwaz-Bart s-a petrecut sub semnul mizeriei, al muncii epuizante — cei trei frați mai mici rămăseseră fără alt sprijin! — și al teroarei. La 15 ani a intrat în mișcarea de rezistență a patrioților francezi. A fost arestat, a evadat; în campania din 1944—1945 s-a înrolat ca soldat. După demobilizarea sa, tînărul André și-a așteptat zi de zi familia la Luteția (Paris), unde debarcau toți supraviețuitorii lagărelor de exterminare din Germania hitleristă. Zi de zi, pînă cînd... „într-o zi ni s-a spus că cei care nu s-au întors nu se vor mai întoarce".

Cu o asemenea biografie și cu talentul pe care-l are, nu era greu ca André Schwarz-Bart să devină autorul uneia dintre cele mai impresionante evocări a tragediei pe care a trăit-o lumea în cel de-al doilea război mondial. Completîndu-și studiile liceale cu mari sacrificii și acumulînd o cultură haotică de autodidact, Schwarz-Bart a făcut dovada unei perseverențe tenace. Romanul său a trecut prin cinci versiuni, crescînd ca un flux marin, de la două sute la o mie două sute de pagini și revenind la aproximativ cinci sute. După patru ani de muncă intensă, Schwarz-Bart a dat versiunea definitivă a „Ultimului dintre drepți" (Editions du Seuil), care se bucură de un răsunător succes. Dar, deși rapidă, calea spre glorie nu i-a fost netedă. El a trecut însă victorios peste acuzarea de plagiat și scandalul care i s-au montat. Două jurii — juriul premiului Goncourt și cel al premiului Femina — și-l disputau în toamna anului trecut, — deși una dintre membrele juriului Femina a declarat că n-ar fi votat pentru Schwarz-Bart: „Trebuie să mai spun că mie nu-mi place literatura a cărei substanță e politică".

Literatura lui Schwarz-Bart și-a cîștigat însă repede multe adeziuni. Masacrul oamenilor sub furia hitleristă este, firește, un fapt po-

André Schwarz-Bart: „Ultimul dintre drepți"

litic. Numai că politica aceasta a lăsat urme de nevindecat în viața morală a oamenilor și a angajat conștiințele cele mai apolitice, dar cît de cît încălzite de idei umanitare, la o opoziție hotărîtă împotriva asasinilor.

Schwarz-Bart spune despre sine: „eu sînt un pasionat calm". Cartea lui este cartea unei dureri fierbinți, încremenită într-un soi de seninătate cristalină, căreia Schwarz-Bart îi spune **milă**: milă față de milioanele de victime care de-a lungul veacurilor au constituit obiectul progromurilor, ținta însîngerată a superstițiilor, a fanatismului și a urii de rasă. Familia Levy, traversînd în goană strada unui orășel german ca să se ascundă de primele manifestări sîngeroase ale nazismului, reeditează în mic fuga din Egipt. Schwarz-Bart, vrînd să povestească viața eroului său Ernie Levy, un tînăr care moare împreună cu logodnica sa într-o cameră de gazare, re-creează totodată, într-o originală reconstituire, istoria dureroasă a poporului evreu. Scriitorul evocă o legendă hasidică, legenda celor 36 de înțelepți, de oameni drepți, lamed-waf, pe care se sprijină lumea și care iau asupra lor durerile omenirii. După această tradiție, cînd unul dintre drepți moare și numărul lor rămîne descompletat, durerea omenirii ajunge de nesuportat. După Schwarz-Bart, în timpul nazismului a murit și cel din urmă dintre drepți, un val de suferință cumplită, de neînlăturat, s-a abătut iremediabil asupra lumii. Luîndu-și aparența unui cronicar al familiei Levy, în a cărei ascendență găsim mereu cîte un asemenea înțelept, Schwarz-Bart speculează artistic, dînd o aureolă de legendă istoriei, povestea hasidică. Ajungînd în vremurile noastre, el creează însă o ambiguitate, o împăcare a istoriei cu legenda. Chiar personajele care ar trebui să se considere descendenți ai familiei de înțelepți îndepărtează cu o ușoară jenă pretențiile învechite și tradiționale al bătrînului Mardoché.

bunicul lui Ernie. Iar Ernie, presupus a fi ultimul dintre drepți și care-și găsește un sfîrșit atît de tragic, deși crește în cultul bătrînului și în respectul cărților sfinte, păstrează din ele numai poezia și înțelepciunea, dînd la o parte superstiția, întunericul și fanatismul. El se joacă de-a înțeleptul, așa cum alți copii se joacă de-a pirații sau de-a Robinson Crusoe.

Schwarz-Bart are aerul că reconstituie istoria poporului evreu prin intermediul unei familii de drepți. De fapt, el se oprește numai asupra claselor de jos care duc, de-a lungul secolelor, la fel cu toate popoarele oprimate de clasele lor dominante, un trai plin de lipsuri materiale, de o mizerie sporită încă de asuprirea națională. Eroii săi sînt întotdeauna oameni înțelepți, dar înțelepți resemnați care se străduiesc să-și ducă existența dureroasă cu un soi de seninătate și de mîndrie ascunsă. Niciodată, nici unul dintre înțelepții săi nu se ridică peste situația unui meseriaș necăjit sau a unui savant sărac. Latura populară a cărții lui Schwarz-Bart și a ideologiei lui se face aici cel mai pregnant simțită. Omisiunea claselor avute, a evreilor care la rîndul lor oprimau populația de aceeași nație cu ei, este însă o omisiune regretabilă, fiindcă impune o imagine trunchiată, deformată, a ceea ce Schwarz-Bart numește poporul evreu. Poporul evreu, ca orice popor, a avut exploatați și exploatatori.

Marele interes al cărții lui Schwarz-Bart stă însă în puterea ei demascatoare, anti-nazistă care lasă din fericire în umbră latura ei confuz-mistică. Inceputurile fascismului în Germania ca și prigoana care a urmat, ca și lagărele de exterminare, sînt zugrăvite impresionant, cu acel dar al creației durabile care nu face „literatură" din tragediile cutremurătoare prin ele însele. Scrisă frumos, ca un poem, cu o „pasiune calmă", cartea lui Schwarz-Bart împlinește în momentul actual un rol de seamă: ea zgîlțîie conștiințele celor care au uitat ororile fasmismului și subapreciază posibilitatea reeditării lor.

Schwarz-Bart nu e un temperament de militant și mila lui pentru victimele fascismului nu face loc și unei drepte mînii. Deși realismul narațiunii compensează într-o măsură această inerție în suferință, lipsa unui strigăt de revoltă se face simțită. Cu Ernie Levy n-a murit ultimul dintre drepți, omenirea nu s-a prăbușit într-un întuneric fără fund. Schwarz-Bart, prin moartea „ultimului dintre drepți", ar vrea să prefigureze într-un fel încheierea apropiată și catastrofală a tragicului destin iudaic, sau cel puțin sugerează lipsa de soluție a problemei. Dar istoria ia asupra ei dezmințirea oricărei legende. Pesimismul și lipsa de împotrivire față de ideologia fascistă nu mai sînt admisibile în stadiul actual de dezvoltare a conștinței politice și morale a omenirii, în stadiul de afirmare și consolidare impetuoasă a socialismului.

Rănile războiului s-au cicatrizat, Europa și-a înlăturat zăbranicul de doliu; André Schwarz-Bart a luat premiul Goncourt... Și se pregătește să scrie și alte cărți. Nu, ultimul înțelept n-a murit. Omenirea n-a intrat într-o era ireversibilă a durerii. Dimpotrivă...

Georgeta HORODINCĂ

Mărturii ale prieteniei

Intelectualii francezi salută vizita lui N. S. Hrușciov

Numeroși oameni de cultură din Franța salută vizita lui N. S. Hrușciov în această țară. Trebuie subliniată diversitatea concepțiilor politice, sociale sau religioase ale intelectualilor de frunte ai Franței care prin declarații publice s-au raliat celor care văd în această vizită un prilej de stringere a prieteniei sovieto-franceze și de consolidare a păcii în lume.

Cunoscutul cineast CHRISTIAN-JACQUE declară: **„Voiajul domnului Hrușciov are o importanță considerabilă. ..Intrevederile dintre premierul sovietic și șeful statului francez vor favoriza o mai bună înțelegere între cele două popoare și vor constitui un pas înainte spre obiectivul esențial: consolidarea păcii".**

ANDRE BARSACQ, directorul teatrului „l'Atelier", s-a referit la alt aspect: lărgirea schimburilor culturale. „Nu putem decît să fim cu toții bucuroși — a declarat Barsacq — de venirea în Franța a d-lui Nikita Hrușciov. Ceea ce va vedea în țara noastră, oamenii pe care îi va cunoaște, realizările care îi vor fi prezentate, toate acestea nu vor putea decît să ajute la o mai bună înțelegere între țările noastre, care întrețin de multă vreme relații fructuoase în toate domeniile".

Numeroase sînt declarațiile scriitorilor fancezi. MAURICE DRUON spune: **„Aproape 15 ani am dorit zi de zi ca termenii «cortină de fier», «războiul rece», «antagonismul între cele două blocuri», să dispară din limbajul internațional. Am dorit să cadă aceste ziduri de cuvinte în spatele cărora se ascund cele mai nocive, cele mai negative atitudini umane... Iată de ce salut cu speranță vizita d-lui Nikita Hrușciov în Franța ca o importantă etapă pe cel mai frumos drum din lume, drumul păcii".**

ANDRE MAUROIS își începe declarația astfel: **„Vom fi foarte bucuroși dacă convorbirile dintre De Gaulle și Nikita Hrușciov vor ajuta la menținerea păcii..."**

JEAN COCTEAU, într-o declarație mai largă, își exprimă admirația față de N. S. Hrușciov. **„Ceea ce admir la premierul Hrușciov — spune Cocteau — este competența de care face dovadă în abordarea celor mai vaste probleme".**

Acestea sînt doar cîteva declarații. Li s-ar putea adăuga zeci de alte asemenea luări de poziție favorabile întăririi prieteniei sovieto-franceze.

„De ce iubim Franța?"

Vizita lui N.S. Hrușciov în Franța este un prilej de strîngere nu numai a legăturilor politice franco-sovietice, ci și de amplificare a schimburilor culturale între cele două mari națiuni. Ilya Ehrenburg, într-un interviu acordat recent unui ziarist francez, se ocupă de tradiția acestor schimburi.

„Vreau să vă spun o istorie deosebită. O coincidență. Unul dintre scriitorii noștri din secolul al XVIII-lea, Karamzin, plecase în Franța. Intr-o scrisoare adresată de acolo, el scria: «Aș vrea să trăiesc și să mor în Franța, dacă nu aș avea patria mea». O sută treizeci de ani mai tîrziu, Maiakovski, care nu cunoștea această frază, scria: «Aș vrea să trăiesc și să mor la Paris, dacă nu ar fi Moscova».

De ce iubim noi Franța mai mult decît alte țări? Este ca și cu femeile. Iubești una, te căsătorești cu una, în vreme ce există milioane de alte femei pe lume. Putem să găsim multe motive ale dragostei noastre pentru Franța. Insă nu le-am spune niciodată pe toate. Este foarte ușor să explici pentru ce detești pe cineva. Este însă mult mai dificil să spui de ce iubești..."

Ehrenburg se referă în continuare la marii scriitori ruși care și-au manifestat dragostea pentru Franța.

„Ascultați ce spunea Saltîkov-Scedrin despre Franța: «Sînt trei lucruri în viața francezului: munca, veselia și, din cînd în cînd... Revoluția. El știe să facă toate acestea admirabil, rapid, însă întotdeauna cu un scop». Tot el scria: «Nu există muncitor mai zelos, mai pasionat, mai legat de munca lui ca muncitorul francez».

Iar Hertzen spunea: «Spiritul francez este în special uman și social. El este depărtat de spiritualismul germano-englez, care te obligă să verși lacrimi pentru păcatele acestei lumi. El este, de asemenea, diferit de senzualitatea spaniolă, care îți taie respirația...»".

Apoi, Ehrenburg trece la prezent. După ce citează numeroase exemple care, toate, dovedesc popularitatea culturii franceze în Uniunea Sovietică, Ehrenburg povestește o întîmplare din vremea cînd era deputat al orașului Engels de pe Volga. Spre sfîrșitul unei zile de audiențe, un om, care așteptase ceasuri întregi ca să fie primit de deputatul Ehrenburg, intră în cameră:

„— **Este scandalos! Este enervant! Este nejust!**

Mă așteptam — povestește Ehrenburg — la unele probleme de circulația autobuzelor sau de repartiția locuințelor.

— Ce este atît de îngrozitor?

— Nu sînt decît cincisprezece...

— Cincisprezece, ce?

— Cincisprezece înscrieri disponibile pentru operele complete ale lui Victor Hugo!

Fericit că pot aranja chestiunea fără dificultate, am spus omului:

— Nu vă supărați. Voi aranja ca să puteți primi cărțile.

— Dar nu-i vorba de mine. Eu le am. Pentru ceilalți am venit aici. Toată lumea vrea să se înscrie pentru operele lui Victor Hugo.

Cetățeanul făcuse coadă toată ziua pentru a-mi spune aceasta. Notați că era vorba de o ediție în 40 de volume!"

O nouă carte despre Uniunea Sovietică

Cunoscutul publicit francez Emile Servan-Schreiber, directorul ziarului „Echos", a scris o nouă carte despre Uniunea Sovietică (Editura Plon). Schreiber a mai vizitat U.R.S.S. și în urmă cu 28 de ani, publicînd și atunci o carte intitulată: „Cum se trăiește în U.R.S.S.". Autorul poate, așadar, proceda la o comparare a situației de ieri cu cea de azi.

Iată ce scrie Servan-Schreiber în privința creșterii nivelului cultural în Uniunea Sovietică: „Acest popor avea în 1917, în funcție de regiuni, 80—90% analfabeți". Aceasta ieri. Astăzi: „Intr-adevăr, puține popoare dezvoltă într-o asemenea măsură, și pentru toți, studierea patrimoniului intelectual...".

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R. **ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 20 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 14 (316) — Joi 31 martie 1960 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

O punte între Est și Vest

Vizita lui N. S. Hrușciov în Franța

Călătoria în Franța a lui Nikita Sergheevici Hrușciov se oglindește în chip adînc atît în entuziasmul cu care poporul francez a primit pe președintele consiliului de miniștri al Uniunii Sovietice cît și în cuvîntările pe care acesta le-a rostit la întîlnirile oficiale care au avut loc. Cu umorul său obișnuit, cu un bun simț care niciodată nu dă greș, cu o elocvență simplă și limpede, posedînd din belșug acea calitate pe care francezii o numesc esprit d'à-propos și care trebuie să le fi plăcut acestora cu atît mai mult cu cît chiar ei i-au dat numele, Nikita Hrușciov a cîștigat cu siguranță inimile acelora care l-au ascultat, inimile locuitorilor Franței.

Urmărind cu atenție cuvîntările sale îți dai seama că, păstrînd mereu și fundamental poziția sa de sol al țării în care are loc construirea desfășurată a comunismului, Hrușciov vorbește de fiecare dată auditorilor săi într-un stil deosebit, potrivit cu preocupările și cu îndeletnicirile acestora, și face asta cu o îndemînare și o pătrundere de psiholog încercat.

Chiar de la sosire, în cuvîntarea sa de pe aerodromul Orly, Nikita Hrușciov a scos la iveală adînca dorință de conviețuire pașnică de care sînt astăzi însuflețite popoarele, precum și necesitatea ca această conviețuire să devină un fapt durabil:

„Și în Uniunea Sovietică și în Franța — a spus el — se mai găsesc și acum adeseori în pămînt bombe și obuze neexplodate, iar uneori și întregi depozite de muniții lăsate de hitleriști în timpul războiului. Obuzele și bombele au ruginit și scoaterea lor din pămînt implică un mare risc. Dar a le lăsa acolo neatinse ar însemna să ne expunem unui risc și mai mare. Ce-i de făcut? In asemenea cazuri geniștii noștri pornesc cu curaj la lucru și îndepărtează aceste urme periculoase ale războiului. La fel trebuie să procedăm și noi, oamenii de stat, curățind bătrînul și minunatul nostru pămînt de urmările vremurilor sumbre ale războiului. Această muncă este grea, complexă, dar popoarele ne vor mulțumi dacă vom întreprinde această acțiune comună bine și în spirit prietenesc".

Aceste vorbe înțelepte au creat dintr-o dată în chipul cel mai simplu și mai firesc o atmosferă de prietenie și de liberă discuție. N. S. Hrușciov și generalul de Gaulle au insistat în cuvîntările lor asupra spiritului realist în care trebuie să se desfășoare discuțiile pentru netezirea drumului către stabilirea unei păci trainice. Folosirea unui limbaj comun este desigur un semn al înțelegerii reciproce.

Intre poporul rus și cel francez sînt — cum s-a remarcat de multe ori în cursul cuvîntărilor oficiale — multe și tradiționale legături. Cele două popoare au avut amîndouă de suferit, într-un interval de numai patru decenii, agresiunea aceluiași dușman și și-au văzut o bună parte din teritoriul lor cotropit și devastat. Nenorocirile îndurate împreună leagă adînc pe oameni și înfrățesc popoarele. Prosperitatea unei păci durabile trebuie să întărească și mai mult legăturile de prietenie dintre ele, indiferent de orînduirea lor socială.

In momentul cînd militarismul german încearcă să invie spectrul de discordie și de vrăjmășie cu care timp de aproape cincizeci de ani a tulburat și a zdruncinat pacea Europei și a lumii întregi, vizita lui Hrușciov în Franța capătă o mare însemnătate, însemnătatea unei dîrze acțiuni pentru apărarea păcii. Este o faptă de mare importanță istorică pe care o susțin și o încălzesc atîtea episoade, cum este de exemplu acela, emoționant îndeosebi, a vizitei lui Hrușciov la casa din Paris în care a locuit Lenin, acum cincizeci și mai bine de ani. O străduță îngustă dintr-un foburg de miazăzi și care poartă numele de Marie-Rose, evocator parcă al unei eroine romantice. Sînt multe străzi de acestea în Paris și ele fac unul din farmecele caracteristice ale orașului. Locuitorii pașnici ai acestui cartier periferic — muncitori, mici funcționari, — l-au primit pe Hrușciov cu entuziasm și dragoste. A fost desigur o manifestare dătătoare de emoții adînci la care merita să iei parte. Alt episod, pe alt plan, dar de-o importanță tot atît de profundă, a fost inaugurarea expoziției consacrate relațiilor de un mileniu dintre Franța și Rusia. Pe o astfel de temelie, multiseculară, nu se pot înălța decît construcții vaste și solide.

Cu vizita lui Hrușciov în Franța s-a aruncat o punte între Est și Vest. Speranța omenirii însetate de pace este ca această punte să se lărgească cît mai mult, să ajungă în scurtă vreme un pod grandios al bunei înțelegeri și al conviețuirii pașnice, nu numai între cele două mari popoare de la estul și de la vestul Europei, legate de multă vreme prin idealuri, prin năzuințe și prin suferințe comune, ci și între toate popoarele lumii.

Al. PHILIPPIDE

N. S. HRUȘCIOV, în timpul discursului ținut la prînzul oferit în cinstea sa la Clubul presei diplomatice

LENINISMUL ȘI ESTETICA

I. Stadiul științific

Cuvintele pe care faptele de fiecare zi ne cer să le folosim mereu își îmbogățesc peste tot înțelesul. Sîntem tot mai în stare să cuprindem contururile și să verificăm trăinicia a ceea ce a putut descoperi materialismul dialectic în gîndirea despre artă.

Etapa nouă în estetică inițiată de Marx și Engels, aprofundată și continuată de Lenin, se profilează mai net pe fondul contrastant al sistemelor idealiste, cu variante noi pentru poziții abandonate — neo-kantianism, neo-tomism — cu zgomotoase și străvechi inovații. Ca și în filozofie — de altfel, cordonul ombilical n-a fost încă tăiat și concepțiile estetice rămîn adesea corolarele diferitelor sisteme filozofice — în gîndirea idealistă despre artă există nenumărate linii care se întretaie. Nimic nu se continuă efectiv, însumîndu-se într-o cunoaștere progresivă. In filozofia și în estetica materialistă e evidentă continuitatea ca și schimbarea, trecerea de la un stadiu calitativ la altul. După Aristotel și continuatorii lui antici, gîndirea estetică a Renașterii, apoi latura materialistă a clasicismului, estetica materialistă a secolului XVIII revoluționarii democrați, treptele urcă spre marxism. Divergența eforturilor, eterogenia limbajelor izbește în înșirarea formulelor idealiste.

Indeletnicirea lui Sisif devine pînă la urmă obositoare. Acum cîțiva ani, în revista „Diogene", un estetician constata că, spre deosebire de alte ramuri ale gîndirii omenești, gîndirea despre artă rămîne încă în preistorie. E semnificativă și constatarea și atitudinea esteticianului care ignora pe deplin faptul că Marx și Engels de aproape un secol, Lenin de o jumătate de secol au stabilit principiile esteticii științifice. Atitudinea aceasta verifică caracterul de clasă al științelor sociale. Ca și în economia politică, ca și în știința societății, adevărul se obține în estetică prin ciocnirea de ideologii opuse. Viziunea marxist-leninistă despre lume e unitară. Nu poți accepta tezele materialismului istoric în estetică și să le respingi în viața socială. Teoreticul fiind pentru marxism născut din practică și verificat în practică, nu poți fi marxist în teorie și să votezi cu creștinii sociali. De aceea în gîndirea estetică se întîlnesc atitudini de neconceput în științele naturii. Ni s-ar părea dementă încercarea unui fizician care ar pune în paranteză ceea ce s-a creat și verificat practic într-un domeniu X și ar încerca să construiască totul de la început. Dar mulți dintre esteticienii burghezi contemporani care își clamează dorul după o estetică științifică, consideră firesc să ignoreze marxism-leninismul sau să-l expedieze cu o grimasă și cîteva fraze. Caracterul de clasă își spune cuvîntul. E caracteristic însă că ignorarea devine tot mai mult o atitudine nepotrivită. Atacul ia forma acceptării parțiale — cu negarea principiilor de bază — devine atacul dinăuntru al revizionismului. Forma aceasta mai pernicioasă de gîndire anti-marxistă corespunde prezenței masive a esteticii marxist-leniniste în opoziție cu încurcătura idealistă a limbilor.

Niciunul dintre clasicii marxismului nu a scris tratate de estetică. Nu avem în acest domeniu lucrări sistematice și de ansamblu corespunzînd cu „Capitalul", „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", „Materialism și empiriocriticism". Dar accentuînd importanța artei, locul ei în viața socială, Marx, Engels, Lenin au revenit cu prilejuri foarte diferite asupra problemelor esteticii. Din texte cu destinație și caracter foarte deosebit, din studii

ÎNVAȚÎND DE LA LENIN

și articole, din referințe introduse în lucrări economice sau filozofice, din scrisori se definesc principiile esteticii științifice. Față de alte științe sociale, față de economia politică, de exemplu, estetica științifică, dezvoltată în ultimele trei sferturi de secol prin atîtea contribuții însemnate — ale lui Plehanov sau Mehring, ale esteticienilor sovietici și ale atîtor altor esteticieni marxiști din țările de democrație populară ca și din țările capitaliste — se află încă în elaborare. Activitatea sporită din ultimii ani luminează tocmai capitolele și problemele care se cer clarificate. In Uniunea Sovietică și în țările de democrație populară au avut loc dezbateri importante cu privire la obiectul esteticii sau la realism. Să amintim că — în afară de diferite articole — între volumele publicate în ultimul an la noi se află lucrarea densă despre conținut și formă a lui Andrei Băleanu, că studiul lui N. Tertulian despre Lovinescu atinge esențiale probleme estetice. Efervescența în cercetare și discuții n-a epuizat problemele ce se cuvin elucidate. Elaborarea nu s-a încheiat. Nici o știință nu pune punct — dezvoltarea științei și cunoașterea în genere fiind infinită, ca și realitatea. In estetica generală — ca și în esteticile speciale, în teoriile diferitelor arte — trebuie clarificate încă relații și concepte de bază. Principiile se încheagă însă într-un tot armonios și unitar, ca însăși concepția marxistă despre lume. E unica modalitate științifică a esteticii pentru că e singură în stare să treacă de la descrierea fenomenului la explicarea lui efectivă.

Dintre apelurile și încercările de a apropia estetica de știință, unele sînt pur formale. Insuși titlul principalei scrieri estetice a lui Croce — „Estetica, știință a expresiei și lingvistică generală" e contradictoriu, căci pentru Croce arta e expresie individuală. O știință a individualului exclude explicația, nu se poate decît mărgini, așa cum o face de fapt esteticianul idealist italian, la descriere și clasificare.

Dar marele avînt al științelor pozitive din a doua jumătate a secolului trecut a împins pe unii cercetători — formați într-o direcție sau alta, biologi sau psihologi — să transforme mai adînc estetica, nu printr-o simplă etichetare. Ei au încercat să aplice metode științifice, să descopere legi. Eșecul care face ca asemenea încercări să fie pomenite ironic chiar de istoricii burghezi ai culturii — se datorește unei erori de principiu. Asimilînd esteticul cu domeniul lor de specialitate, Spencer sau Fechner au ignorat și caracterul social al artei și cel specific. Reducînd esteticul la metodele și problematica biologiei, Spencer a echivalat arta cu jocul și le-a explicat pe amîndouă printr-un surplus de energie. Fechner a urmărit o iluzorie senzație estetică elementară. Au dispărut din asemenea explicații tocmai faptele fundamentale, determinarea socială a artei, precum și faptul că poezia, tabloul sau simfonia nu sînt simple acumulări sau succesiuni de senzații, ci au valoare de generalitate și cunoaștere că arta este senzorială, dar nu rămîne la nivelul senzației.

Biologismul lui Spencer sau estetica experimentală a lui Fechner sînt acum titluri în istoria esteticii. Dar biolo-

Silvian IOSIFESCU

(Continuare în pag. 2)

Citiți în pagina a VIII-a:

15 ani de la eliberarea Ungariei:
— Note de drum din R.P.U.
— Poezii
— Premiile Kossuth pentru literatură
— Cărți noi apărute în R. P. Ungară
— Literatura maghiară în R.P.R.

Intîlnire pe Sena

Caracteristică pentru călătoria tovarășului Hrușciov în Franța ni se pare a fi simplitatea. E o lipsă de „senzațional" care trebuie să-i bucure pe prietenii prieteniei sovieto-franceze.

Cînd primul ministru sovietic a aterizat pe aerodromul Orly, de Gaulle l-a poftit pe N. S. Hrușciov într-un pavilion elegant, împodobit cu tablouri de la muzeul Luvru. Renoir îi ura bun venit conducătorului comunist, Franța își primea oaspetele cu artă, bubuitul loviturilor solemne de tun se pierdea în vuietul mulțimii de pe marile bulevarde... Urmărind telegramele de presă ai senzația că vizita s-a desfășurat de la început într-o atmosferă de vizită simplă, firească.

Nu se întîmplă așa în viață? Doi oameni sînt legați printr-o veche și bună prietenie, la un moment dat izbucnește o neînțelegere, oamenii nu mai dau unul pe la celălalt, trece-un an, doi, să zicem cincisprezece, pe urmă (prietenia adîncă poate fi întreruptă, scăzută mult, dar niciodată stinsă cu totul) se ivesc împrejurări noi, cei doi se revăd, iată-ne din nou împreună, bine-ai venit Moscova, bine te-am găsit Paris. Dacă America a descoperit Uniunea Sovietică, Franța a regăsit-o. ...Și vizita s-a desfășurat, cum spuneam, în chip simplu, uman, firesc.

N. S. Hrușciov s-a dus mai întîi la Mont Valérien, acolo unde în timpul războiului nemții au ucis cîteva sute de antifasciști francezi, folosind aceleași mitraliere care-au tras la Stalingrad. Firesc. Nu ești îndemnat la regăsire, să întrebi de cei dispăruți? Cînd două țări au aceiași morți...

N. S. Hrușciov s-a întîlnit după aceea cu aviatori francezi care-au luptat în escadrila Normandie-Niemen, cot la cot cu aviatorii sovietici. Firesc. Nu ești îndemnat la regăsire să evoci clipele din tranșee sau clipele de zbor? Ții minte cînd...

N. S. Hrușciov luînd cuvîntul la Marsilia a făgăduit lui Gaston Defferre, Primarul orașului, să-l ia în lună cu prima ocazie ce se va ivi. Primarul, bineînțeles, a acceptat cu plăcere invitația. Firesc. Nu ești îndemnat la regăsire să închegi planuri de viitor? Vasăzică în septembrie...

N. S. Hrușciov a făcut o vizită la Epernay, centrul mult cunoscutei și prețuitei șampanii franțuzești, trecînd în revistă cu ajutorul unui mic tren electric, cîțiva kilometri de sticle. La un popas gazdele au oferit musafirului șampanie din aprilie 1894 (luna și anul nașterii lui N. S. Hrușciov), fapt care — după cum informează corespondenții de presă — a fost primit cu mulțumire. Firesc. Nu ești îndemnat, la regăsire, să ciocnești un pahar?

N. S. Hrușciov a vizitat o creșă, făcînd astfel cunoștință cu copiii gazdei. Altundeva i s-a dăruit musafirului un tren electric în miniatură pentru nepot. Iarăși firesc, tot ce poate fi mai firesc. Nu ești îndemnat, la regăsire, să te interesezi de copiii prietenului?...

Al. MIRODAN

SCOICA

de Mihai BENIUC

Vin către voi, măi, frații mei de mîne,
Ca Dante ce se-ntoarce din Infern.
Covor de frunze toamnele-mi aștern
Și mă salută crestele bătrîne.
Și sînt înconjurat de pionieri,
Băieți și fete, flori sclipind în soare.
Mă țin de brațe, parcă Azi pe Ieri
Il duce către-o eră viitoare.
De nu credeam în voi cei încă-n vis,
De nu-mi erați în drum lumina, scutul,
Mă ucidea cu laba lui trecutul,
De mult, de mult mă prăvălea-n abis.
Nu vă uitați la mine-așa ciudat,
Infernul n-a fost circ nici promenadă.
Ai! cîți căzură-n sînge și grămadă,
Cîți fără vreme-n moarte-au înnoptat!
Voi știți de Auschwitz, știți de Buchenwald?
Războaiele lui Hitler vi-s știute,
Atomicele bombe cunoscute?
Lăsați-le-n tărîmul celălalt,
De unde vin și poate încă sînt,
De unde vreau să știu cît mai curînd
Că dispărură groaznicele iasme,
Iar voi le veți afla numai ca basme.
De mi-ați desface sufletul, în el,
Stratificate, ați găsi măcel,
Prăpăd, oroare, nedreptate
Ca amintiri de vreme așezate
Și foarte rar, ici-colo, cîte-o floare
Strivită-ntre dureri ucigătoare.
Geologia sufletului meu
Oriunde-o-atingi suspină-adînc și greu.
Rubinul este sîngele vărsat,
Filoanele de aur — vise sparte,
Iar poate-n miezul inimii mai arde
Vro gură de vulcan neogoiat.
Din vaiete și din dureri scrîșnite
Mi-am plăsmuit a cîntecului vrajă —
Sînt scoică asvîrlită pe o plajă
De valuri în furtună clocotite.
Mă puneți la ureche și-ascultați!
Așa-i că-n mine iadul însuși geme
Cu vechile-i, cumplitele-i blesteme?
Așa-i că nu-i frumos ce-a fost, măi frați?
Materie, aceasta, fuse primă
La ritmul greu, la dureroasa rimă.
De-aceasta povestește scoica goală.
Și cîte n-a uitat ori, vrut, le tace!
Căci timpul și durerile le spală
Și nici să-și amintească nu-i mai place.
Voi cum aflați tulburătorul cîntec
Din scoica mea rotundă ca un pîntec?
Vă place vuietarea ei adîncă?
De nu, izbiți-o, frații mei, de-o stîncă!

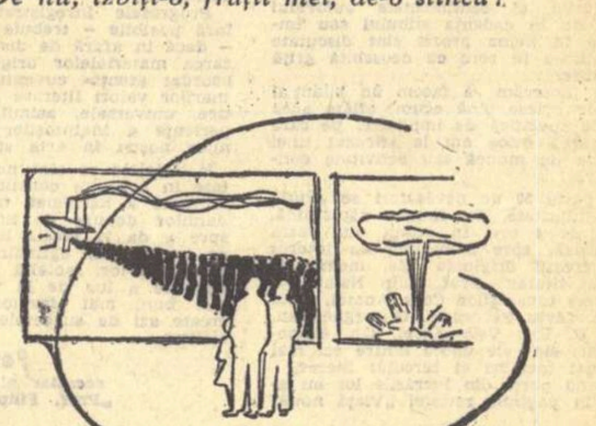

Probleme ale literaturii pentru copii

OBSERVAȚII ASUPRA ROMANULUI

Preferința celor mici pentru literatura de fabulație decurge firesc din înclinarea deosebită spre fantezie, din neistovita lor sete de a imagina. Insăși poezia pentru copii înseamnă, de cele mai multe ori, povestire în versuri, micul cititor fiind capabil să recepteze lirismul în măsura în care acesta însoțește desfășurarea unei acțiuni.

Depășind vîrsta basmelor, copilul se îndreaptă mai ales spre roman, unde e atras de bogăția întîmplărilor, și mai puțin spre schiță sau nuvelă. Lectura primelor romane corespunde așadar unei perioade hotărîtoare în formarea gustului estetic, a deprinderilor cetățenești.

E lesne de înțeles că predilecția proaspătului cititor de romane se îndreaptă, din motive cunoscute, mai ales spre cartea de aventuri. Acest gen cunoaște, la noi, o înviorare explicabilă în primul rînd prin conținutul său nou, prin problematica majoră pe care o ridică. Eroul unei astfel de cărți, apărută recent („Intoarcerea pescărușului" de Vl. Colin), e un muncitor comunist care nu acționează datorită vreunui impuls lăuntric spre aventură, ci pentru a servi cauza întregului popor: sabotarea mașinii de război hitleriste. Și în alte romane pentru copii, recente, întîmplarea neobișnuită, peripețiile joacă un rol important. Cităm (vom reveni mai jos asupra lor) „Cartea cu ochi albaștri" de Octav Pancu-Iași și „Cei de la Crisanta" de Gica Iuteș. Nici aici însă aventura nu este relatată spre a satisface doar setea de întîmplări extraordinare, ci pentru afirmarea unui țel moral superior. Important este ca în aceste romane — de aventuri sau nu — ideile prețioase, de valoare, pe care le cuprind, să beneficieze de o argumentare artistică corespunzătoare, respectînd, în același timp, dimensiunile specifice receptivității copilului.

Socotim de aceea că, potrivit conținutului cărții sale — lupta ilegală a partidului împotriva fasciștilor — Vladimir Colin trebuia să adopte cu mai multă discernere procedeele „clasice" ale romanului de aventuri, să evite cu mai multă rigoare clișeele. Tocmai pentru că autorul n-a stăruit însă în această direcție în „Intoarcerea pescărușului", personajul principal nu-și îndeplinește misiunea prin însușirile sale de erou exemplar, cît mai ales ajutat de numeroase și neverosimile concursuri de împrejurări. O recenzie din „Viața romînească" menționa astfel de coincidențe fericite, de șanse care ușurează simțitor izbînda eroului. Nu le vom repeta aici.

Cartea de aventuri presupune însă o stăpînire riguroasă a conflictului, ...

G. DIMISIANU

(Continuare în pag. 5)

PE MARGINEA UNEI DISCUȚII

Iată așadar că, în ultima vreme, presa literară a început să acorde o atenție susținută problemelor literaturii pentru copii. Faptul e îmbucurător. Confruntarea părerilor critice asupra unui domeniu literar, pînă nu de mult ignorat cu desăvîrșire, și pe nedrept, poate ajuta într-o mare măsură operației de selecție a valorilor autentice, atît de necesară în ceea ce privește literatura pentru copii. Spunem atît de necesară pentru că acest sector al literaturii noastre se resimte încă din pricina unor mai vechi preconcepții care, chiar dacă nu sînt declarate, persistă încă în mentalitatea unora care cred că poezia pentru copii e foarte utilă, își propune țeluri foarte nobile, dar rămîne, oricum, un gen minor prin excelență, neserios aproape, cu posibilități estetice restrînse tocmai din pricina „specificului" ei. Un atare mod de gîndire — profund eronat — favorizează o anumită inerție, o anumită comoditate intelectuală a unora dintre cei care scriu pentru copii și care își închipuie că activitatea lor în acest domeniu nu implică cine știe ce răspunderi, că o volubilitate familiară — cele mai adesea afectată — sau o infantilizare grațioasă a tonului, sînt suficiente pentru a suscita interesul cititorului-copil. Aici e necesară o precizare esențială. Nimeni nu va nega că în anii socialismului, nivelul general al poeziei pentru copii — ca și al întregii noastre literaturi — a crescut simțitor. Sîntem departe de agramatele gingășii (care serveau adesea la educarea copilului în spiritul unor idei nocive), sîntem departe de absurditățile rimate din „Universul copiilor", de toată acea penibilă maculatură alimentată de condeie ratate sau de solicitudinea duioasă a unor doamne din lumea „bună" cu vagi bovarisme literare. Dar succesele realizate pînă acum de noua poezie pentru copii nu trebuie să ne facă să neglijăm lipsurile care mai există încă în acest domeniu. Iată de ce punctul de vedere exprimat cu vehemență polemică de Vladimir Colin (în articolul „Perspectiva criticii" din ultimul număr al „Gazetei literare") ni se pare greu acceptabil. Oare se poate vorbi, în ceea ce privește poezia pentru copii din ultima vreme, de „pădurea unor opere valoroase", care „se înalță chiar sub ochii criticului"? Oare este inutil a pune în discuția criticii volume slabe, cu un nivel artistic îndoielnic, pe motivul — enunțat dar nu probat — că astfel de „plachete nesemnificative" ar apărea doar „sporadic"? Fără a accepta imaginea hiperbolică a „pădurii unor opere valoroase" (de altfel, nici Vl. Colin nu enumeră decît vreo 10—12 titluri, specificînd însă — e adevărat — că s-ar mai putea cita ca izbutite „multe

Matei CALINESCU

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMĂR:

- **O pagină de poezii de:** Teodor Balș, Vlaicu Bîrna, Demostene Botez, Radu Boureanu, Traian Coșovei, Victor Eftimiu. (pag. 3)
- **Primăvara în sat** O pagină de reportaje (pag. 4)
- **„Nina"** (fragment din romanul „Născut în Europa") de Francisc Munteanu (pag. 5)
- **Despre „profil"** de Sică Alexandrescu (pag. 7)

ALMA REDLINGER
„Portret" (monotip)

Tradiție și inovație în roman

Observația că personajului îi trebuie creat un regim autonom, străin de intențiile și concluziile autorului, este iarăși echivocă, pentru că, într-un fel sau altul, romancierul trebuie să fie prezent în operă, și anume atunci cînd susține — prin eroul predilect, sau numai prin contextul general — un ideal etic și politic superior, în cazul creatorului realist-socialist idealul clasei muncitoare. Cred, mai degrabă, că Eugen Barbu are în vedere *subiectivismul* autorului care trebuie, într-adevăr, redus la proporții firești, dar și în acest caz viziunea prozatorului este predominantă, exprimată însă în imagini cît mai obiective.

Problema dacă un romancier trebuie să-i ofere cititorului concluzii sau numai sugestii, este cu totul colaterală.

Eugen Barbu are în vedere și o tehnică față de cititor, gîndindu-se la posibilitatea de a-l antrena și de a-l face, pe cît este cu putință, un element activ, să devină erou și să caute soluții: „Cititorul modern trebuie hărțuit, trebuie ațîțat și sînt permise orice mijloace".

Captarea afectivității cititorului se bazează totuși pe ceva constituit, durabil, pentru că el vrea să se rezeme pe certitudini; antrenarea, „hărțuiala" nu înseamnă altceva decît a-i ține mereu spiritul treaz pentru a putea urmări evoluția conflictului.

Cu privire la compoziție, Eugen Barbu remarca, în același articol, că romanul modern ar cuprinde, printre alte modalități, și pe aceea a aglomerării de secvențe, legate prin „cîrlige". „...Țin să precizez că, în accepția modernă a cuvîntului roman, intră și această aglomerare de nuvele, legate între ele prin „cîrlige" nevăzute, cum ar fi repetiția unei expresii, apariția în planul doi a unui personaj secundar chiar, ca să nu mai înșir și alte procedee". Aceasta presupune însă o dizolvare a compoziției, căci oricît de multe nuvele ai pune cap la cap, nu iese un roman rotund, cu o intrigă, cu o evoluție convingătoare a personajului; în fine, în astfel de secvențe înnodate nu se poate concentra o dialectică a sentimentelor, o condiționare între logica caracterelor și logica socială. Lipsește tocmai *unitatea* și *continuitatea* proceselor psihologice și, in acest caz, romanul modern astfel conceput se dovedește sub posibilitățile sale reale.

Exemplul elocvent îl oferă însăși „Groapa" lui Eugen Barbu, a cărei modalitate epică autorul o justifică, „Groapa" nu este însă un roman, ci numai o înlănțuire de episoade.

Vezi „Gazeta literară" nr. 13

Mulți critici au socotit împreună cu autorul, că, totuși, „Groapa" este un roman, aducînd prozatorului laude pentru compoziția difuză, pentru schițele portretelor în locul portretelor finisate...

Fără a trece cu vederea ceea ce este valoros în această carte, ni se pare că tocmai renunțarea la anumite determinante ale romanului ca specie literară, tocmai lipsa unei compoziții unitare au îngustat în mod vizibil posibilitățile prozatorului de a reliefa artistic un conținut de viață bogat. Lucrînd cu fragmente, autorul nu a avut posibilitatea să-și organizeze mai atent studiul vieții sociale; lipsindu-i o viziune de ansamblu, i-au scăpat din vedere forțele esențiale ale respectivei etape istorice: comuniștii, lipsind astfel imaginea vieții de unul din elementele sale caracteristice. Chiar în universul restrîns al cărții, caracterele sînt fără profunzime, au mai mult o consistență de cadru. O organizare după criteriile specifice ale romanului ar fi dus, indiscutabil, la alte rezultate. Prozatorul însuși și-a revizuit opiniile pentru că, în următoarea sa creație de proporții, „Șoseaua Nordului", el a reușit, în general, să închege o compoziție solidă. In acest roman, Eugen Barbu renunță la tehnica aglomerării de fapte extraordinare, depășește și sugestia vagă, dar nu ajunge să creeze structuri caracterologice memorabile, la care însă cu siguranță că va ajunge.

In legătură cu raportul dintre tradiție și inovație, vreau să citez unele opinii ale lui G. Călinescu, opinii estetic deosebite de cele exprimate de Eugen Barbu:

„S-a pus odată întrebarea asupra «metodei» de adoptat în roman, dacă de pildă trebuie să fim «balzacieni», «stendhalieni», «tolstoieni», «proustieni». Chestiunea mi se pare cu totul greșită. Romanul aparține cîmpului artei ca și poezia, unde nimeni nu vrea să fie «eminescian», ori «macedonschian», dorind să rămînă cît mai original. O originalitate formală totală în roman nu-i totuși posibilă și nici nu-i de dorit".

„Sînt artiști care, în vreme ce alții se învîrtesc spasmodic în jurul trupurilor inerte ale abstracțiunilor, suflă asupra lor și le dau viață. Creatorul se semnalează printr-o tulburătoare simplitate, printr-o claritate excepțională. Autorul nematurizat vede încîlcit și caută adîncimea în nori, marea creație e elementară ca o sferă de cristal."[7]

Critica nu poate face abstracție de aceste atribute ale romanului și judecata ei de valoare trebuie să țină seama și de aceste criterii.

Ea va veghea ca să fie respectate legile reflectării realiste, apărînd de fapt principiile realismului socialist în reflectarea artistică.

Eugen SIMION

1) Jacques Bainville: Le Salon d'Aliénor, cit. apud Henri Massis: „Réflexions sur l'art du roman, 1927, pag. 13.
2) G. Călinescu: Camil Petrescu, teoretician al romanului, „Viața Romînească", nr. 1/1939.
3) Olivier de Magny: Panorama d'une littérature romanesque, „Esprit", juillet/aout/1958.
4) Michel Butor: Le roman comme recherche, fragmentar în „Esprit" an. și nr. cit.
5) „Viața Romînească", X, nr. 6/1957
6) Eugen Barbu: Opinii despre tehnica romanului, „V.R.", an. și nr. cit.; pag. 19.
7) G. Călinescu: Reflecții mărunte asupra romanului, în „V.R." an. și nr. cit.; pag. 8–9.

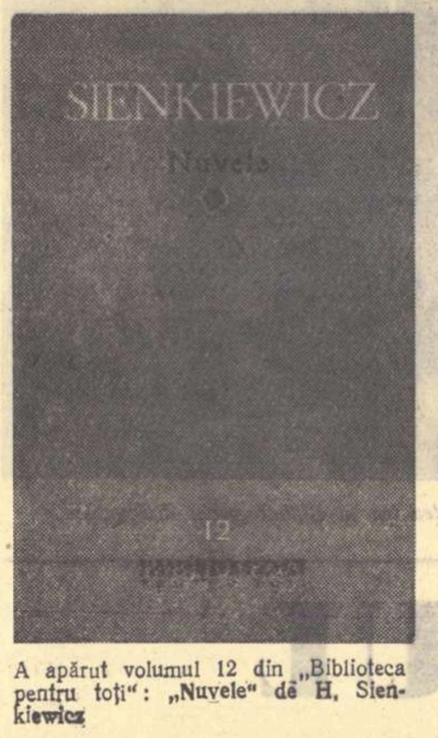

A apărut volumul 12 din „Biblioteca pentru toți": „Nuvele" de H. Sienkiewicz

Penultima oră...

In „Urzica" din 15 martie 1960 (rețineți: 15 martie!) apar, între altele, cîteva scurte știri comentate: un tînăr francez ucis de un polițist *în noaptea de revelion, mesajul de Anul Nou* al lui Franco, artificiile și tiribombele *din noaptea de revelion* au rănit la Roma și Napoli mai multe persoane și au ucis o femeie etc. Pentru că amintitele „fapte ultrascurte" (și, adăugăm noi, ultravechi) apar în pagina intitulată „Penultima oră", propunem schimbarea titlului acestei pagini în „Penultimul trimestru". Pentru sincronizare.

UN CERC LITERAR ACTIV

Au trecut mai bine de trei ani de cînd a fost constituit, pe lîngă „Asociația Orbilor din R.P.R." — filiala București, primul cerc literar al nevăzătorilor din țara noastră.

El a luat naștere nu la întîmplare, ci dintr-o reală necesitate, căci dintre cei lipsiți de vedere, mulți sînt înzestrați cu o simțire deosebită, cu o viață interioară clocotitoare, cu o bogată gamă afectivă.

In acest cadru, în această atmosferă a cercului literar din Vatra Luminoasă — adevărat atelier de muncă creatoare pe tărîmul literelor, — a prins să strălucească mai viu acea scînteie, — talentul — indispensabil în făurirea frumosului.

Gîndurile și sentimentele autorului exprimate în cadența stihului sau îmbrăcate în haina prozei sînt discutate și analizate în cerc cu deosebită grijă și atenție.

Dacă încercăm să facem un bilanț al roadelor culese pînă acum, aflăm acea senzație specifică de împlinire, pe care o încearcă orice om la sfîrșitul unei perioade de muncă sau activitate constructivă.

Cei peste 30 de nevăzători se adună cu regularitate, în fiecare săptămînă, vreme de 4 ore, în sediul din Vatra Luminoasă, spre a asculta cu interes noile creații originale ale membrilor cercului literar „Prof. Filip Naia".

Numele tovarășilor Coca Anatol, Paul Cochet, Liviu Păcurariu, Gheorghe Stan, Iancu C. Ilie, Velo Aurel, Gh. Stanemir, etc. sînt ale unora dintre cei mai înzestrați membri ai cercului literar.

O bună parte din lucrările lor au apărut în paginile revistei „Viață nouă" — organ de presă al Asociației Orbilor din R.P.R. sau în alte publicații, și au fost reproduse și la radio.

Vom pomeni și pe scriitorul Marin Iancu Nicolae, membru al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., membru activ al cenaclului, al cărui nume este cunoscut în lumea cititorilor, după volumele de schițe „Focosul", și „Iusuf", ieșite de sub tipar la E.S.P.L.A., care urmează să publice în curînd un nou volum al scriitorului intitulat „Amurg".

Cercul literar „Prof. Filip Naia" a organizat și o serie de șezători literare cu un numeros public; de asemenea a făcut o serie de schimburi de experiență cu alte cercuri literare care s-au soldat cu o seamă de rezultate încurajatoare.

Progresele înregistrate n-ar fi fost însă posibile — trebuie să recunoaștem — dacă în afară de discutarea și analizarea materialelor originale, nu s-ar fi acordat atenția cuvenită și cunoașterii marilor valori literare autohtone, sovietice, universale, asimilării bogatei experiențe a înaintașilor și contemporanilor noștri în arta scrisului.

Materialele ce sînt necontenit prezentate în cenaclu, constituie o dovadă elocventă a hărniciei, talentului și strădaniilor depuse de literații nevăzători spre a da la iveală lucrări din ce în ce mai bune, oglindind realitatea vie din jurul lor, laolaltă cu bucuria de a trăi, de a lua de la viață tot ce are mai bun, mai frumos, în condițiile create azi de succesele construcției socialiste.

Petre ADESPI
secretar al cercului literar „Prof. Filip Naia"-București

Aflux de cumpărători la Librăria Noastră nr. 7 din Bacău

O carte pe săptămînă

HORIA STANCU: „Călătorind prin țările Nordului"

Călătoriei, uneori, îi precede un studiu îndelungat al itinerariului. In acest caz, se pornește cu o imagine livrescă a locurilor și din confruntarea cu realitatea poate ieși învingător „Baedecker"-ul. Emoția se pierde într-o complicată țesătură de detalii. La Horia Stancu, referirile istorice sînt puține și decurg firesc din prezent. Dar cum peisajul și îndeletnicirile popoarelor din acele ținuturi se aseamănă, călătorul trebuie să fie atent la nuanțe. Față de Helsinki, capitala Suediei îi apare ca un oraș al culorilor mai vii și se simte în el ca într-o Veneție a Nordului. De la o țară la alta, relieful diferă deseori imperceptibil, prin culoarea unei stînci sau un plus de vegetație anemică. Laponia cuprinde întreg nordul acestor țări. Spre deosebire de Laponia finlandeză, cea suedeză pare mai decisă să primească civilizația modernă. Horia Stancu descifrează tendința în fapte peste care turistul superficial ar fi trecut indiferent. In anotimpul nopților albe lumina zilei diferă doar prin intensitate. Numai călătorul sensibil poate sezisa deosebirile de la o țară la alta sau în interiorul aceleiași. Horia Stancu are revelația acestui joc de nuanțe pe care îl înregistrează sobru, nud. De altfel, artificiul, poza îi displac. Rareori îl surprindem părăsind notația strînsă, obiectivă, pentru a-și împărtăși extazul. Și atunci tonul rămîne egal, reținut, ca în acest pasaj despre peisajul lapon: „Obosit de atîta culoare locală, mă opresc pe o bancă așezată cu fața către soare și către lac. Nu e nimeni, soarele mîngîie ca al nostru toamna, e liniște. Am început să simțim farmecul ciudat al Laponiei, al acestui ținut dezolant, cu munți acoperiți de zăpadă, cu rare și firave păduri, cu arbuști de forme și culori stranii, al acestor mlaștini din care răsar ruginii blocuri de piatră. Gîrdurile de păsări din depărtare sînt ca florile albe, lacurile sînt cenușii și calme. Cu toată strălucirea soarelui, tristețea întinselor și săracelor coaste pietroase nu poate fi cu totul gonită. E atîta liniște că lîngă noi ar putea să țîșnească dintr-o dată elanii care rătăcesc prin Laponia". Lipsă de elan? Hotărît, nu. Dar Horia Stancu a preferat relatarea directă, fără gesticulație patetică. Entuziasmul rămîne discret, curiozitatea supravegheată. Primul contact cu țara lui Nils Holgerson îi produce emoția trecerii de la basm la realitate. Amintirea călătoriei feerice din cartea Selmei Lagerlöff nu stăruie. Horia Stancu e mereu preocupat de ceea ce întîlnește și notează cu zgîrcenie numai faptul semnificativ.

Mărunte satisfacții de confort pot risipi atenția reducînd călătoria la simplu agrement. Horia Stancu nu se lasă furat de aparențe, dimpotrivă, surprinde diverse fenomene caracteristice modului de viață din țările scandinave. In Suedia, unde contradicțiile par la prima vedere mai puțin acute, i se oferă cîteva prilejuri care trădează situația reală. O studentă își cîștigă existența dînd explicații vizitatorului străin. O întîmplare oarecum similară întîlnise cu puțin înainte în Finlanda: „Seara, în praterul orașului, am pus pe tejgheaua unei barăci cu roata norocului cîteva monezi. Nu mai era nimeni în jur, și fata care lucra acolo și nici nu observase, stătea adîncită în citirea unei cărți groase, pe care o ținea pe genunchi. Cînd a ridicat ochii, surpriza a fost și a mea și a ei. O cunoscusem dimineața în spitalul ultramodern în care făcea practică, așteptînd să-și termine ultimii ani de facultate". In Islanda, unul din însoțitorii săi face oficiul de ghid pentru a-și putea plăti taxele universitare. Curățenia orașelor, viața agitată de noapte nu pot ascunde o realitate dureroasă, specifică țărilor capitaliste. Șomajul atinge în Suedia și Danemarca cifre tot mai mari.

In reportaj, două țări sînt „privilegiate": Suedia și Islanda. E foarte posibil ca în itinerariul fixat să fi avut un regim turistic special. Paginile dedicate acestora sînt și cele mai revelatoare, aduc numeroase elemente interesante și cu adevărat inedite. Finlanda și Danemarca au fost mai degrabă două popasuri — și ele bine conturate, dar în linii sumare. Dacă ar fi să enumerăm cîteva din calitățile de reporter ale lui Horia Stancu, am începe cu observația pătrunzătoare, epitetul colorat, asociația spontană.

Liviu CĂLIN

LENINISMUL ȘI ESTETICA

(Urmare din pag. 1)

(Urmare din pag. 1)

gismul și cercetarea de funcții estetice elementare se întîlnesc și astăzi. Wladimir Weidlé a încercat o interpretare biologistă într-o lucrare intitulată chiar „Biologia artei". Iar în revistele occidentale de estetică iluzia științifică e conservată prin coloane de cifre care urmăresc, de pildă, reacția la o melodie inversată. Principala deosebire față de Fechner este că acum se folosește magnetofonul.

Marxism-leninismul explică arta în raport cu societatea fără a șterge sau atenua specificitatea, stăruind și asupra caracterului de produs și asupra celui de reflectare. Caracterul suprastructural al artei — confirmat de orice fapt istoric — descoperă mecanismul de determinare conceput în toată complexitatea și mișcarea sa. Față de materialismul mecanicist, marxism-leninismul aduce precizia — înlocuind influența socială vag concepută, a mediului sau climatului prin reacția bază — suprastructură. Aduce înțelegerea dialectică a unui raport în continuă mișcare și reciproc, căci arta determinată de societate e la rîndul ei în stare să influențeze viața socială. Societatea nefiind concepută omogen — cum a făcut-o Taine, adept întîrziat al materialismului mecanicist — ci cu contradicțiile ei de clasă, determinarea însăși este de clasă. Explicația marxistă ține seama de complexitatea factorilor care contribuie la dezvoltarea artei, nu simplifică acești factori, dar îi ierarhizează, subliniind caracterul fundamental al celui economic. Scrisorile lui Engels către Bloch, Schmidt, Starkenburg scot în relief cu claritate admirabilă capacitatea explicației marxiste de a descoperi esența, respectînd diversitatea fenomenului. In critica și istoriografia burgheză, te izbește menținerea la o enumerare de factori cu pondere foarte diferită — așa cum procedează Paul Hazard — sau, dimpotrivă, reducerea simplificatoare la un principiu ales mai mult sau mai puțin arbitrar.

Teoria leninistă a reflectării întregește și continuă explicația marxistă. Arta nu e numai un produs în stare să acționeze la rîndul său asupra societății care l-a determinat — ci un mod specific de reflectare. Se rezolvă astăzi într-o sinteză necesară vechea contradicție din estetică între cunoaștere și specificitate. Asupra acestei probleme trebuie revenit.

Teoria reflectării explică posibilitatea artei de a descoperi și consemna prin mijloacele ei proprii adevărul obiectiv, explică deci durabilitatea, posibilitatea de păstrare a operelor de la o orînduire la alta. Ea completează înțelegerea modului cum funcționează în artă legea fundamentală a tendinței și partinității. Reflectarea nu se face pasiv, cu uniformitatea precisă a razei care cade pe oglindă, ci prin intermediul unui individ cu o concepție despre lume, cu o poziție de clasă. Dar legea tendinței nu poate fi interpretată relativist, nu se limitează la constatarea că în artă se ciocnesc punctele de vedere ale unor clase opuse. In cunoașterea teoretică, ca și în cea artistică, clasele progresiste sînt interesate în descoperirea adevărului obiectiv, sînt interesate respectiv in materialism și în realism. Adevărul le este necesar. După poziția de clasă de pe care se face, reflectarea capătă astfel semnul plus sau minus, e veridică sau deformatoare. Determinarea socială, reflectarea, tendențiozitatea devenită în stadiul superior al luptei revoluționare spirit de partid leninist întregesc o explicație precisă și suplă, în stare să cuprindă orice formă și orice mișcare a artei, să-i descopere semnificația și cauzele.

Cu stîngăciile începutului, cu tatonările și erorile firești pentru acela care se apropie de un instrument fin și complicat, critica și istoria noastră literară contemporană au învățat și învață să aplice pe viu explicația marxist-leninistă. In suficientă măsură? Sub variate forme, mai supără în diverse articole menținerea la descriere, chiar cînd e condimentată cu un simulacru de explicație. Negreșit, problema se pune altfel pentru un studiu sau pentru o recenzie. Nimeni nu-i cere criticului să urmărească un punctaj uniform de probleme. E explicabil și chiar, într-o măsură anumită necesar, interesul pentru tehnica artistică. Dar stăruirea în tehnicitate e supărătoare. Mi se pare a fi cazul cu mult prelungita discuție în jurul „Barierei". Este și o cheltuială disproporționată de eforturi și cerneală, chiar dacă e vorba de un roman interesant. Și, mai ales, supără îngrădirea discuției la clasificări și diagnostice. E roman sau nu? Compoziția e destrămată sau inovatoare? E bine că s-a subliniat talentul și noutatea unei încercări, cred, nedesăvîrșite. Dar cînd uităm că mai sînt încă multe de cercetat, nu uităm și de rosturile științifice sau cetățenești ale criticii?

Stadiul leninist rezolvă și cîteva contradicții tot atît de vechi ca și gîndirea estetică. Le vom discuta într-un viitor articol.

Silvian IOSIFESCU

CRONICA LITERARĂ

RADU COSAȘU: „Energii", schițe

de **Paul GEORGESCU**

Cineva, nu mai știu cine, se plîngea într-un articol că sfera noțiunii de actualitate ar fi, de fapt, împărțită în grade, astfel că s-ar ajunge, practic, la o ierarhizare în cadrul noțiunii. Actualitatea e... actualitate, zicea confratele nostru. Și nu avea dreptate fiindcă, de nu există grade sînt, fără îndoială, zone mai intense decît altele. Intensitatea actualității nu e neapărat în funcție de calendar. Determinantă mi se pare calitatea relațiilor dintre oameni, calitatea substanței umane a eroilor și îndeosebi poziția scriitorului. Zona de investigație nu e nici ea indiferentă, căci există puncte ale realului în care conflictele se precipită, ritmul vieții e mai acut și contemporaneitatea cristalizează cu claritate. Spre asemenea puncte ale realului e atras Radu Cosașu, care a luat din ziaristică ceea ce e bun. Viața pe șantiere, atracția către momente de încordare în care se dezvăluie esența personajelor cu o acuitate folositoare schiței. Radu Cosașu și-a început activitatea literară cu articole și reportaje și este — ca și alți colegi ai săi — absolvent al interesantei școli denumite practica ziaristică. Ii urăm ca, în viitoarea sa activitate literară, să mențină — cum ziceam — ceea ce e bun în ziaristică: atracția către punctele incandescente ale realului și practica legăturii cu „terenul", adică practica legăturii cu oamenii muncii aflați în momentele definitorii ale propriei lor substanțe și definind — prin aceasta — secolul nostru socialist.

Dacă locul acțiunii își are rolul său în determinarea gradului de contemporaneitate a unei opere literare, sporind intensitatea existenței și grăbind deci dezvăluirea esenței, caracteristica aceasta nu poate fi fetișizată. Ochiul atent descoperă înflorirea noului chiar în zone mai puțin fertile; și puține schițe sau reportaje am citit cu toții, în care șantierul sau uzina modernă nu erau decît decoruri... Firește, decorul obligă, dar retina obosită a reporterului cu emoție bătrînicioasă nu receptează decît vibrațiile de mică frecvență, întîmplări șterse, tablouri fără culoare...

Radu Cosașu se îndreaptă însă spre un tip de om care este al vremii noastre sau, spre a mă exprima corect, spre unul dintre tipurile caracteristice ale vremii noastre. Eroii lui sînt energii. Oamenii aceștia se știu angajați într-o bătălie gravă cu reacțiunea, cu petrolul, cu cimentul, cu incultura, cu instinctele josnice, care se mai ascund... O bătălie gravă cu ei înșiși. Nu e vestita dorință de putere pe care Nietzsche o considera principala dinamică socială, nici setea de senzații și de posesiune a burghezilor balzacieni, ci energia care se declanșează pentru a lărgi domeniul uman. Radu Cosașu a înțeles artistic că revoluția noastră trezește conștiințele, iveșțe energii, descoperă valori. Dar aceasta nu e suficient: e nevoie să analizeze, să definească artistic calitatea umană a energiilor trezite care se realizează realizînd. In orice caz, direcția de pornire e bună.

O problemă care pare a-l preocupa pe tînărul scriitor e aceea — deosebit de importantă — a solidarității umane. Un romancier și eseist francez, în vremea în care era însuflețit de înaltele aspirații ale secolului, cerea ca scriitorii să se preocupe mai puțin de izbirea instinctelor și să exalte, fraternitatea virilă. Intr-adevăr, vreme îndelungată — și aceasta se explică istoric — prozatorii au fost preocupați în cel mai înalt grad de a detecta și extrage monștrii din beznele interioare pentru a putea vindeca răul prin cunoaștere. Cunoașterea nu era însă suficientă atîta timp cît baza societății era exploatarea. Prin dinamitarea exploatării și abolirea claselor antagonice, socialismul a făcut posibilă dezvoltarea tot mai nestînjenită a solidarității umane. Infrîngerea solitudinii, crearea unor relații umane între oameni, extirparea pseudo-valorilor achizitive din conștiințe, sînt probleme grave, complexe, și în rezolvarea lor artistică stă rolul educativ — în sensul plin și înalt — al literaturii. In crearea unei literaturi a fraternității virile, Cosașu are perspective care decurg, între altele, din autentica lui simpatie față de personajele pozitive. Vibrațiile acestei simpatii se transmit artistic cititorului și dau cărții o valoare ascunsă dar eficace. Delicatețea și uneori — cînd e cazul — gingășia, sînt temperate prin sobrietate, oroarea de gesticulație pateticoidă, melodramatică. Afecțiunea calmă, discretă, a scriitorului consună cu eroismul firesc și simplu al eroilor.

Volumul lui Radu Cosașu — „Energii" — cuprinde nouă schițe și reportaje, inegale ca valoare, dar care prefigurează toate un scriitor interesant. Eroii săi sînt comuniști, oameni sobri, hotărîți și la care energia clocotitoare e îndrumată de rațiune. Este o nouă generație, maturizată brusc în focul dezastrelor războiului („Nu mai eram copii..."), cu o adolescență dură („Reacțiunea turbează!") și căreia esențiale evenimente istorice i-au confirmat încrederea în ea însăși. Educați de partid, acești tineri cresc cu viteză uluitoare („Crăciun") păstrînd în seriozitatea lor vioiciune și gesturi plăcute de adolescenți („Un agitator", „Vlada"), devenind conducătorii hotărîți și activi („Itinerar petrolifer", „Itinerar bucureștean"). Cosașu reușește să dea imaginea acestor tineri serioși dar tineri, totuși, în a căror gravitate gestul adolescent pune delicatețe. Ziaristul Paul Mironescu, a cărui îndîrjire împotriva reacțiunii sclipește de imaginație („Reacțiunea turbează!"), doi tineri care păzesc averea naționalizată a unui burghez fugit au o demnitate discretă dar sigură („In zori, de veghe"), entuziasmul cu zvîcniri tinerești ca o voce de adolescent în schimbare, a lui Nedelea („Un agitator"), țîșnirile simpatice ale micuței doctorițe Vlada care suferea că nu e luată în serios și care se impune totuși colectivului ei („Vlada"), înfruntarea cocoșească dintre șoferul Crăciun și activistul Ionescu, în care amîndoi se redescoperă deveniți maturi și cu mult mai umani decît în clocotitoarea-le tinerețe („Crăciun")... iată oameni curați fără inocență, simpli fără simplism, serioși fără morocăneală, buni fără blegenie, oameni pe care autorul îi simpatizează și pe care reușește să ni-i facă simpatici. In cea din urmă ipostază, însă, de care am amintit, aceea de conducători activi și lucizi, autorul a reușit mult mai puțin, încît simplitatea eroismului lor pare a fi fără profunzimi. Eroii din „Itinerar petrolifer" și „Itinerar bucureștean" nu se rețin, uniformizați într-o sobrietate fără mister, fără umbre și relief.

Oamenii lui Cosașu vorbesc puțin. Au treabă. Munca lor este expresia unei energii canalizate spre un scop. Oamenii muncesc și știu de ce muncesc. Intîlnirea cu ei e necesară și vitală. Autorul o pregătește astfel încît apariția eroului ne pricinuiește de la început încordarea atenției. Fochistul avea nevoie de întîlnirea cu fata al cărei nume nici nu îl știe și care, de aceea, e prezentată brusc, fără pregătire: „In ușă, cînd să intru, m-am lovit de ea. Părea voinică, se întoarse să vadă de cine s-a lovit..." (pag. 9). Activistul Ionescu și șoferul Crăciun trebuiau să se reîntîlnească, era important pentru amîndoi și în această confruntare și-au înțeles reciproc maturizarea. Cum spuneam, oamenii vorbesc puțin, fac gesturi esențiale. Schița de portret e sumară, dar reține trăsături caracterizante. Uneori, caracterele nu se deslușesc, sînt prea firav sugerate și, de aceea, întreaga schiță impresionează mai puțin („Nu mai eram copii"). Intreg acest ansamblu de mijloace cere o situație esențială, determinantă. Așa se și întîmplă în cîteva schițe: „In zori de veghe", „Crăciun", „Giortan"... In „Vlada" însă, tensiunea nu se concentrează într-o situație esențială, iar în cele două „itinerare", certe calități literare se fărîmițează, nu cristalizează din pricina lipsei unei situații remarcabile. Firește, literatura se poate dispensa de excepțional, desigur, există un eroism civil, un eroism al faptelor cotidiene, deosebit de interesant. Dar scriitorul se poate lipsi de situația deosebită, excepțională, poate investiga deșertul banalului, numai atunci cînd găsește în subsol mari bogății ascunse, cînd relevă sensul și mecanismul banalului. Nimic nu e neinteresant sau banal pentru literatură, cu condiția ca scriitorul să le integreze unei viziuni originale, să le descopere semnificația interesantă, importantă.

In cîteva dintre schițele cuprinse în „Energii" (și pe care le considerăm cele mai reușite — „Reacțiunea turbează!", „In zori, de veghe", „Crăciun"), Cosașu are o viziune proprie, schițată de abia, desigur, dar are; așa cum are și o problematică interesantă, contemporană, majoră. Cronicarul — care nu se poate mulțumi cu suma aritmetică a părților pozitive și părților negative — vede într-o carte (mai ales a unui începător!) ceva mai mult și anume, posibilitatea unei dezvoltări viitoare sau posibilitatea unor drumuri închise. Nu trebuie să încurajăm confuzia care vrea să suprapună noțiunile de critic literar și cititor. Sferele lor au un teren de interferență, dar criticul literar nu este un cititor fiindcă acesta e un consumator de valori, pe cînd criticul, creator el însuși, are răspunderea morală a dezvoltării viitoare a literaturii. Eu văd în volumul de față al lui Radu Cosașu prefigurarea unui scriitor contemporan al actualității și aceasta mă interesează mai mult decît orice. După cum e clar că literatura noastră actuală și partinică se va dezvolta din cunoașterea temeinică a punctelor de maximă intensitate a țării și a oamenilor care, în marile uzine, pe marile șantiere și în laboratoare construiesc țara modernă de mîine.

Radu BOUREANU

Marea de lumină

Urcă-te pe muntele Vitoşa
Cînd seara-i pune-n spate o violetă şa
Pentru o cavalcadă nevăzută,
Cînd munţii fără umbră-mpietresc în faţa ta
Cu coama pădurilor către poale căzută.

Pe dealurile rase de briciul semilunei,
Pe rotunjimea goală nu-i un tulei de tufă;
Pe vîrful unui munte un nor a pus o scufă;
Luceafărul e de mărimea alunei.. .

Şerpuie pe munte vadul unei morene.
Prin mii de ani se spune că s-a tîrît gheţarul.
Eu cred că un balaur prin vad a curs alene
Şi s-a topit în vreme cum s-a topit şi ţarul.

Cîţi ţari au curs pe trepte de tron şi cîţi balauri
S-au tîrît peste tine prin veacuri, Bulgarie!
Dar Sofia vibrează în valea ca o arie,
Colinele-i dau roată cu mari spinări de tauri.

Un lac oval e valea. Invălurita vale
Ar fi acum o mare de înserare plină;
Dar bate unda albă din mari hidrocentrale
Şi-n vadul lui oraşu-i o mare de lumină.

Starîi Dab

Lui Charles Moisse

Iţi aminteşti poete din Flandra lui Verhaeren
De freamătul din veacuri — de-asupră-ne, un val
venind din uriaşul înfipt pe litoral?
Erau stejarii, patru — cu trunchiul, fiecare-n

Terasele de calcar — şi în coroana lor
Mai bănuiai sirene cu aripi, ca-n vechime,
Cu viers de mandragore, de blestemate ştime,
Nu marea-n despletire vocalizînd sonor....

Colinele, departe, şi crestele de var
Le însera penelul de violetă nuanţă;
Era sfîrşitul verii şi cea din urmă stanţă
vibra în vegetalul poem de ţărm bulgar.

Şi ne-am trezit de-odată sub ramurile-ntinse,
Umbriţi de străbunicul stejar — de Starîi Dab;
Nu erau nopţi de vară şi nici regina Mab
Shakespeariana umbră pe trepte nu-şi prelinse.

El a gemut patetic, adînc şi interior
Din crengile din creastă şi pînă-n rădăcină,
Dar lumea estivală-mbătată de lumină
Nu a-nţeles o notă din gama crengilor.

Cînd i-au ţinut isonul cei trei de pe terase,
Stejarii mult mai tineri, cu-nfiorări în glas,
Era tîrziu, pălise-n cadran al lumii ceas
Şi din stejari căzuseră frunze că-ntomnase.

Erau stejarii, patru, cu trunchiul fiecare-n
Terasele de calcar — şi marea-n geamăt slab
Parcă-ncerca o harpă în crengi pe Starîi Dab.
O mai auzi, poete din Flandra lui Verhaeren?

Din ciclul „Peisagii bulgare"

Demostene BOTEZ

Sfîrşit de martie

E parcă-o zi de toamnă-nourată,
Cu vînt ce cîntă-n crengi şi le îndoaie,
Cu lapoviţă deasă şi cu ploaie,
De parcă iarna vine încă-odată.

Pe-un tei, de an rămase, două foi
Se sbat cu deznădejde ca să scape,
Iar în agudul de la geam, de-aproap
Nu scîrţîie săltînd, vreun piţigoi.

Din coşuri fumu-nvălmăşit se sbate
Şi se destramă vag în cerul sur;
Sînt străzile pustii jur-împrejur,
Ca uliţele satelor uitate.

Şi totuşi gîndul meu nu-i de-ntristare.
Ştiu că ninsoarea asta-i o minciună,
Că ori ce-ar fi, de astăzi într-o lună,
Toţi pomii pe pămînt vor fi în floare.

1960

Teodor BALŞ

Balada spaniolă

Oraşele Spaniei —
vechi închisori.
Din oase-ntrupate,
palatele lor
au turnuri de pază
zăvoare la porţi.
Oraşele Spaniei
sînt pline de morţi.

Fîntînile Spaniei —
ascunzători.
Bei gînduri din el
şi gînduri cobori
cu ciutura-ntoarsă-n
adîncul rotund.
Fîntînile Spaniei
doar gînduri ascund.

Pădurile Spaniei —
spînzurători.
Doar vîntul pătrunde-n
păduri uneori.
Trist leagănă creanga
bătrîni şi copii.
Pădurile Spaniei
au frunzele vii.

Cătunele Spaniei —
grădini fără flori.
Morminte răzleţe,
colibele lor
cu oamenii-o dată
în cîmpuri s-au frînt
Cătunele Spaniei
s-au stins în pămînt.

Şoselele Spaniei —
poligoane de tir.
Au guarzii călare)*
pistoale-n chimir.
Federico Garcia
într-o zi cînd trece.
spre Córdoba, moartea-l
opri pe şosea...

Cîmpia Granadei —
aerodrom.
Cresc tunuri în juru-i
drept trunchiuri de pom
şi sîrme ghimpate
în cactuşii goi.
Cîmpia Granadei
e cîmp de război.

O inimă-i Spania!
Din răni îi ţîşnesc
aprinsele fluvii
de sînge-omenesc.
In marea mulţimii
le-aud cum pătrund,
furtuni uriaşe
trezind în afund.

In Spania, luna
se stinge-n ocean,
măslinii dau buzna
cu crengile-n geam.
Revolta străbate
un drum cunoscut,
In Spania-i noapte
şi-i încă trecut...

*) jandarmii franchişti

Victor EFTIMIU

Plopii

Ai subjugat putere şi natură,
Nemuritor în viaţa ta fugară,
Un bob de rouă într-o Niagară
Te crezi colos şi eşti miniatură.

Pe marginile drumului de ţară
Nepăsător de-a viforelor ură
Un şir de plopi, îngemănaţi, crescură...
Din an în an, mai falnic se-nălţară.

Cînd i-au sădit — o ramură firavă —
N-aş fi crezut să-i văd urcînd în slavă
Mai sus ca mine însumi, demiurgul.

Heralzi cu atitudini minerale,
Solemni ca stîlpii unei catedrale,
In umbra lor, îmi port acum amurgul.

3 martie 1960.

Vlaicu BÎRNA

Pasărea de foc

Zorile se ridică prin ulmi,
Zorile cîntă deasupra cintezilor;
Suie pe urma lor pasărea de foc
Să-şi întoarcă zborul din turnul amiezilor.

In trecere şi-aruncă luminoasele pene
Pe iarba-nrourată, pe fîntîni şi cascade,
In cvarţul stîncilor şi-n legănarea marilor fluvii,
Pe oglinzile vii ale solzilor zvîcnind în năvoade.

Număr-o printre columbele tale mîngîindu-i penetul
Gîndule, înnoitorule, gîndule!
Pasărea de foc înseninează văzduhul,
Roadele acestor ani luminîndu-le.

In valea Sunului

In valea Sunului spumegă ape
Sub cerul îngust, lîng-un munte ceţos.
Coloşii de piatră pe brînci stau aproape
S-asculte prăvalul cascadei de jos.

Deasupra, pe brîul de steiuri, coboară
Păstorii-n cojoace pe caii mărunţi,
Să ducă desagi cu grăunţe la moară,
Miez dulce de lamuri răzniţilor munţi.

In valea Sunului apele cîntă şi gem
Şi-n vîrşa de spume captive stau stelele serii,
Dar iată-i, grăbiţi să dezlege bătrînul blestem,
Venit-au cu scule şi măsurători, inginerii.

Din pure cleştare rîjnite-n vîltori,
Din horbota-ntoarsă pe roţile morilor
Putere vom scoate, de fulger, aceşti vrăjitori,
S-aprindă o cale lactee în satul păstorilor.

Fîntîna

Intre ţarini, lîng-un plop
Vezi oglinda ei rotundă.
Răcoroasă şi afundă,
Foi de iederă — potop

Noaptea, ziua, în alint,
Cîntă din adînc izvoare;
Ea le-ascunde, stătătoare,
Sub marama-i de argint.

Numai arşiţa din glie
Ca balaurul o soarbe,
Dar mai tari, izvoare oarbe
Ţin în piept oglinda vie.

Inimă, şi tu rîvneai
Din adîncuri nesecate,
Apa vie, libertate,
Oamenilor să le-o dai

Azi e ochi fîntîna, plină,
Şi-n cleştar îi cîntă zorii;
Insetaţii, călătorii
Sorb din unda ei lumină

Traian COŞOVEI

La Nowa Huta, în faţa cuptoarelor

In primul cuptor, cînd m-am uitat,
fierbea oţelul
în erupţii solare.
In al doilea cuptor
era şi oţel, alb-străveziu
dar erau imensităţi albastre de secară
şi văi depărtate, cu sate tihnite erau
şi grădini nesfîrşite
cu pomi tineri în floare.
Ca un cititor în constelaţii,
m-am oprit la al şaselea dintre cuptoare
şi-n el, prin voaluri, incandescente de metal,
am văzut oraşe cu frunţi strălucitoare
şi Baltica plină de fantastice, albe vapoare
şi vulturi mari, albi,
ca nişte bucăţi de soare
zburau pe deasupra
printr-un văzduh de foc.
— Ce vezi acolo? — m-au întrebat.
— Polonia. Polonia tînără, înfloritoare...

Nowa Huta, febr. 1960.

Uneori uit...

Uneori uit,
cum se întîmplă să uiţi de orice lucru.
Şi aşa, umblînd pe stradă.
în casă,
între prieteni:
de la un lucru oarecare,
zărindu-mi pantofii,
uitîndu-mă la jucăriile copiilor,
privind obrazul unei femei —
deodată îmi izbucneşte în minte
ca un colos negru
AUSCHWITZ
cu munţi de pantofi şi ghetuţe
cu munţi de păr şi de zdrenţe
cu nesfîrşite şiruri de barăci negre.
cu spînzurători
şi blocuri de tortură,
cu subsolurile înfiorătoare
cu toate cele şase crematorii fumegînd
cu patru milioane de oameni arşi.

De la un tren care trece
de la un gard de sîrmă în jurul unei vii
de la coşul înalt al unei fabrici
de la un joc de copii
de la covorul pe care calc
de la ochelarii cuiva
de la un cîntec languros, nemţesc
sau mîngîind părul unei femei
AUSCHWITZ-ul
întreg răsare în mine, întunecos,
şi îl tîrîi întreg după mine,
prin lume, prin oraşe, prin case
pe oriunde mă aflu,
ca un semn tragic,
ca o cicatrice groaznică
dintr-o catastrofă
de care sînt legat
în veci să n-o mai îngădui,
în veci s-o condamn şi s-o nărui

Krakovia, ian. 1960.

Prin Silezia, noaptea...

Treci printr-o pădure
şi pe urmă prin altă pădure
şi mereu tot prin păduri înalte
şi toate pădurile acestea
sînt uriaşe
şi sînt de fier şi de flăcări
şi un nesfîrşit număr de oameni
se zăresc muncind, acolo, sus,
printre vîlvătăi şi erupţii roşii.

Prin Silezia, noaptea,
răzbaţi cu trenul
ca printr-o zguduitoare legendă.
Intr-adevăr, este legenda
unui popor
înălţat din propria cenuşă
şi din soare.

Prin Silezia, ian. 1960.

Wawel

Timpul, ceaţă de aur, ne-nconjura
Simbolic
în Wawel
ceaţa ne-nconjura.
Printre sute de ani,
ca prin vis,
Krakovia abia se vedea
printre sute de ani.
Ca prin vis, înceată, încărcată cu aur,
Vistula pe lîngă noi trecea.
Iar sus de tot, tronînd peste întinderi.
de vîrste-mpovărat
şi de tezaure de artă,
Bătrînul Wawel ne învăţa
cum civilizaţiile pot fi păstrat
şi au asupra noastră
o înrîurire şi un farmec
greu de spus în cuvinte...

Krakovia, ian. 1960.

PRIMĂVARA IN SAT

DRUM IN CÎMPIE

Nu-i pe Bărăganu spîn
Decît numai un salcîm.
Salcîm nalt, salcîm subţire,
Umbra ta cîteva fire
Stă pe lung, nu stă pe latul
Atîrnă ca spînzuratul.

Şi orcît ar bate-o vîntul
N-atinge umbra pămîntul.

N-o ajung şi mult aş vrea
Să mă odihnesc sub ea
Că mă arde dogoarea.

Umbră, să mă sui la tine
Că tu nu cobori la mine.
Nu mă sui, c-a mai fost unu
Pe nume Costea Nebunu
Hoţ bătrîn şi scăpătat
Care umbră a cătat
La salcîmul cel subţire.
Sus la umbră s-a urcat
De-o creacă s-a căţărat
Şi pe cîmpul gol şi spîn
S-a spînzurat de salcîm.

Străbatem aleile de salcîmi tineri. Sîntem toţi patru înalţi, înalţi cît salcîmii. Bocancii ni se afundă în pămîntul moale. Nu s-a luminat bine de ziuă, stelele sînt încă vii peste Bărăganul negru şi umed de brazde.

— Pilotul s-o fi trezit?

Intreabă Gîrju.

— L-am trezit eu.

Răspunde Bursuc.

Grozea tace. Merge cînd înaintea, cînd înapoia noastră. E încă somnoros. Nici cămaşa nu şi-a încheiat-o bine. De sub pufoaică i se vede pieptul gol, deşirat, de adolescent. Dar basca şi-a aşezat-o bine, cu un colţ lungit înainte, deasupra frunţii. După un timp Grozea rosteşte două cuvinte latineşti:

— Zabrus şi Tanimecus.

Nu ştiu încă cine sînt Zabrus şi Tanimecus (un fel de Castor şi Pollux?) aşa că nu-mi pot da seama că prin aceste două nume ciudate, Grozea continuă, cu întîrziere, discuţia în jurul pilotului.

Bursuc se opreşte la un capăt de alee. Ascultă. Ne oprim şi noi şi ascultăm. Cine ştie, Bursuc o fi auzit ceva. Grozea, clătinîndu-se pe picioarele-i lungi, se scotoceşte, bombănind, prin buzunarele pufoaicei, negre de unsoare. Nu ne vede bine de somn, dar ţine să fie elegant şi politicos şi ne oferă ţigări dintr-un pachet neînceput:

— Dacă nu vă deranjez, permiteţi.

Bursuc e încruntat, ochii săi verzi, cu priviri tăioase, caută peste cîmpie. Priveşte şi Gîrju spre arături, ţinîndu-şi capul puţin înclinat pe un umăr. Aerul obişnuit meditativ al lui Gîrju e accentuat de clapele desfăcute şi plecate ale căciulii sale. Fumăm şi ascultăm.

Peste cîmpul negru cu brazde umede se zăresc contururile gării Ciulniţa. Nu se aude nici un tren. Terasamentul îngust de cale ferată, culcat peste Bărăgan, îşi pierde capetele taluzurile de pietriş alb, undeva, printre stele. E linişte. Peste arături şi grîie stăruie pulsaţia motoarelor de la uzina electrică. De pe cîmpuri ne vin în auz foşniri stinse ca de mare îndepărtată. Poate-s pătrunderile pînzelor de apă ale primăverii în adîncurile cîmpiei arate şi semănate pe tarlale de mii de hectare. Poate creşterea ierbilor. Sau, undeva, se pregătesc păsările migratoare să inunde cîmpia pe care au simţit-o mai generoasă. Sau, toate la un loc. Gîrju ascultă cu ochii întredeschişi, uşor melancolici. Bursuc încruntă din sprîncenele cînepii stufoase, îşi încordează auzul, nasul lui ascuţit se ascute şi mai mult. Grozea clipeşte des, trezit din aţipeală şi scutură cu grijă scrumul ţigării pe marginea aleii. Aş vrea să ştiu ce aud ei. Peste Bărăgan vin rostogoliri încete, grele, calme, nevăzute, de aer cald. Foşnirile pornite din adîncurile cîmpiei şi de pe întinsurile ei cresc, dacă le-am putea zări le-am vedea izbindu-se greu de orizonturi. Stelele pălesc. Din marginile cîmpiei încep să se ridice ţărmuri înalte, de stîncă roşie, cu umbre violete. Se vesteşte răsăritul soarelui.

— Să mergem — zice repezit Bursuc.

Urcăm taluzul să trecem terasamentul de cale ferată. E linia ferată Bucureşti—Constanţa care, s-ar putea spune, trece prin curtea gospodăriei de stat Dragalina, unde lucrează cei trei tineri tractorişti pe care-i însoţesc. De-a dreapta şi de-a stînga terasamentului se desfăşoară aleile şi clădirile gospodăriei. De pe terasmentul înalt pot privi mai bine cîmpia cu turnuri şi castele. Becurile electrice de pe alei luminează din plin clubul muncitorilor agricoli, uzina, turnul de apă, atelierul mecanic cu poartă largă, în arcadă, parcul de tractoare, remizele, garajele, clădirile etajate ale crescătoriei de păsări, cvartalul de locuinţe muncitoreşti cu aspect de vile, grădiniţa de copii, clădirea băii centrale, cele două restaurante-cantine. Caut să disting, dincolo de lizierele de salcîmi aerodromul gospodăriei unde se odihneşte, sub prelată, avionul-prăfuitor, folosit la împrăştierea îngrăşămintelor chimice.

Nu-i pe Bărăganu spîn...

Balada celui care s-a spînzurat de umbra salcîmului în imensitatea cîmpiei goale nu se mai cîntă. Mi se pare veche. din vremi neştiute, deşi n-am memorat-o decît de vreo douăzeci şi cinci de ani, din copilărie. Se ară, se seamănă, se culege şi se construieşte pe potriva dimensiunilor cîmpiei. Cîmpiei — urîţită atîta vreme de moşii în paragină, fărîmiţată în loturi de pogoane — i se redau dimensiunile adevărate. Apele primăverii pot pătrunde în acelaşi timp peste tot pe cîmpurile arate şi semănate. Pe cîmpie se poate asculta în martie agitaţia întregii mări fecunde a pămînturilor.

— Dacă nu vă deranjez, permiteţi...

Grozea, rămas lîngă mine, mi-i arată pe ceilalţi doi că au plecat înainte. Coborîm şi noi pe taluz şi ne îndreptăm pe aleea principală a gospodăriei, spre parcul de tractoare. Ne întîlnim cu pilotul care grăbeşte spre aerodrom. Grozea îl reţine, îi întinde pachetul cu ţigări şi-i zice confidenţial:

— Ne vedem pe cîmp. Ai grijă, atacă-i pe Zabrus şi Tanimecus. Fără milă.

— Deocamdată numai pe Zabrus — îi răspunde pilotul rîzînd.

— Ascultă, îl întreb pe Grozea după plecarea pilotului, cine sînt ăştia, Zabrus şi Tanimecus?

Grozea mă priveşte cu mirare gravă, se saltă pe vîrfuri şi-mi declară sumbru, fără alte explicaţii:

— Zabrus şi Tanimecus trebuie ucişi.

Se aude un tren. Grozea dispare în fugă spre parcul de maşini. Tractoarele „Utos" şi „Farmall" au pornit. Siluetele lor zvelte, roşii, tremură, gata de plecare, sub bătaia motoarelor. Bursuc, Gîrju şi alţi cîţiva tractorişti se agită în jurul lor, vorbindu-şi cu strigăte, gesticulînd. Grozea îşi pune şi el tractorul în funcţiune după ce i-a salutat cu respect pe ceilalţi. Nu e aici decît o mică parte din cei 83 de tractorişti ai gospodăriei, răspîndiţi pe la celelalte cinci secţii ale gospodăriei, pe cele opt mii de hectare, sau plecaţi să ajute alte gospodării la muncile de primăvară. Bursuc, Gîrju şi Grozea s-au urcat la volan, accelerează motoarele. Trenul se apropie, nu se vede încă, dar dinspre şine se aude cum cresc ritmurile zguduitoare transmise din depărtare de rostogolirea roţilor. Porţile garajelor se dau de perete, ţîşnesc dinăuntru autoturisme şi autocamioane, umplînd aerul cu alarma sunetelor de claxoane la virajele scurte de pe alei. Işi întretaie drumul cu zecile de lucrători care grăbesc spre remize, spre spre birouri, spre grăjduri, spre crescătoria de păsări. Ritmurile trenului nevăzut se apropie, cutremură cîmpia. Becurile de pe alei se sting. In hala atelierului mecanic explodează luminile albastre ale unui aparat de sudură. E ziuă. Megafoanele staţiei de radioficare de la club dau ora exactă. Fîntîna arteziană din faţa panoului de fruntaşi îşi saltă apele mai sus. Zornăie grapele metalice prinse la remorca tractoarelor. Ciocanele fierarilor din ateliere încep să bată. Pulsaţia motoarelor de la uzina electrică se înteţeşte, creşte în salturi, caută să prindă ritmul grăbit de lucru al zilei de primăvară. Izbucneşte pe linia ferată un accelerat „Bucureşti—Constanţa", care, pentru cîteva clipe, cu răbufnirile şi şuieratul ascuţit al locomotivei negre învăluite în ploi de scîntei galbene, cu zgomotul sălbatic al roţilor pe şine şi cu fulgerarea ferestrelor de la vagoanele verzi în lumina clară a dimineţii, ia parte la năvala agitaţiei din curtea gospodăriei. Acceleratul a dat parcă semnalul asaltului spre cîmpie. Trei tractoare pe cauciucuri înalte se desprind în viteză din parcul de maşini. La volane sînt Bursuc, Grozea şi Gîrju. Le ies înainte. Cei trei fac parte din cea mai bună brigadă a gospodăriei, care a lansat o chemare pe ţară cu cifre record pentru recolta anului 1960: 4500 de kilograme de grîu la hectar, 5000 de porumb, 60 de tone de siloz.

Urc pe tractorul lui Bursuc, în spate, stau cu un picior pe inelul de remorcă şi cu celălalt pe osie, iar cu mîinile mă ţin de scaunul tractoristului. Coloana celor trei tractoare aleargă pe drumul subţire al cîmpiei; Grozea e la mijloc, Gîrju mai în urmă, Bursuc în frunte, „om cu ştiinţă" cum spune Grozea — „după el creşte grîul ca tras cu linia pe distanţe de kilometri". Soarele ne bate în faţă. Peste cîmpie, se zăresc vîrfurile caselor unui sat. O poreclă veche i-a zis acestui sat pierdut în Bărăgan „Cucurigu". Se numeşte Brîncoveni. Pînă la el se întind tarlale imense de grîie verzi, în rînduri drepte care unesc zările. Grozea, ridicat în picioare pe tractor, îmi face semne, şi-a scos basca şi o flutură, comentează cu mişcări agitate calitatea semănăturii: adică, aici a lucrat Bursuc.

Gîrju se desprinde de coloană şi se îndreaptă pe un drum lateral, are altundeva de lucru decît ceilalţi doi. Pe deasupra capetelor noastre ţîşneşte avionul.

„Zambrus şi Tanimecus!" strigă Grozea, dar avionul dispare la capătul cîmpiei.

...Nu-i mai văd acum nici pe Bursuc şi nici pe Grozea. Au pornit să grăpeze şi să tăvălugească, unul într-o parte, altul în cealaltă, văd doar nişte puncte mişcătoare. Bursuc, Grozea, Gîrju, avionul. Dacă aş uni punctele cu o linie aş obţine un cerc în care s-ar cuprinde cîmpia. La capătul tarlalei, pe drumul unde mă aflu, se zăresc urmele tractorului şi grapei lui Grozea, urme mari, în volită, lui Grozea îi place să rotească elegant tractorul, „dacă nu vă deranjez, permiteţi". Pămînturile grîielor netezite de grape se odihnesc apărate de soarele primăverii care nu le mai poate fura uşor umezeala. Nu departe de drum, un agronom, lăsat într-un genunchi printre rîndurile de grîu, scormoneşte cu palma pămîntul. Alţi agronomi şi „brigadieri vegetali" sînt înşiraţi pe cîmp. Felcerii pămîntului. Aflu mai tîrziu că marchează puncte pentru itinerarul avionului. Mă apropii de agronomul de lîngă mine. Imi întinde palma cu un bulgăre de pămînt în care cu greu descopăr o larvă mică, albă, printre frunze de grîu mărunţite şi mîncate:

— Zabrus, mîncătorul de grîu fraged! — îmi zice agronomul.

Avionul se apropie razant cu pămîntul, lăsînd în urmă pulberi lungi de hexacloran peste tarlalele de grîu. Distrugerea lui Zabrus!

— Şi Tanimecus, fratele lui? — îl întreb pe agronom.

— Asta-i la porumb. Nu s-a semănat încă porumbul, dar a apărut. Pîndeşte, fiara! Agronomul e scund, îndesat, vorbeşte cu gesturi repezite: — Zabrus şi Tanimecus, scîrbele astea, sînt moştenire vechi, înspăimîntătoare. Exploatatorii de sub pămînt. Uită-te la Zabrus ce groaznic e, ce feroce, un monstru alb! Mă uit: Zabrus, cît vîrful unghiei se zbate pierdut, mic şi alb, în bulgărele de pămînt greu, negru, lucios în bătaia soarelui.

Avionul întinde pînze de pulberi albe peste grîiele verzi.

Grozea a sosit la drum, la capătul tarlalei şi mai face o voltă.

Ştefan BĂNULESCU

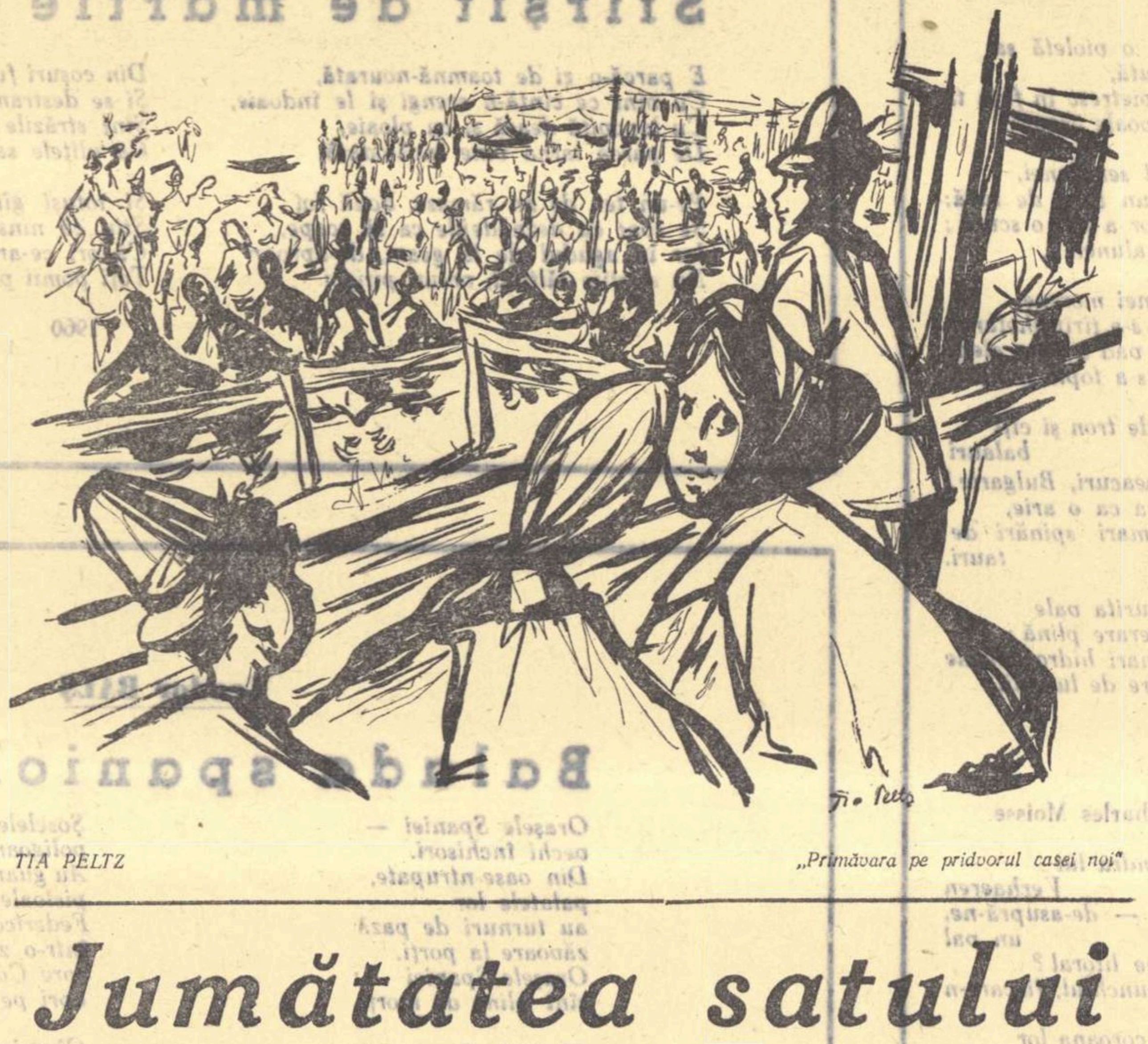

TIA PELTZ „Primăvara pe pridvorul casei noi"

Jumătatea satului

Nu cunoşteam brigada de tractorişti a staţiunii din Bechet. Se spunea că tractorista care conduce această brigadă, pe nume Carolina Buhuşi, de felul ei moldoveancă, e deosebit de energică. Se ştia că directorul staţiunii, vrînd să mute brigada în altă parte, o delegaţie de ţărani colectivişti ar fi dus o foarte aprinsă polemică, pledînd pentru rămînerea brigăzii pe loc. Mecanizatorii cu codiţe şi năframă s-au întors, lucrurile s-au lămurit, anul 1960 înscriindu-se în istoria comunei ca al doilea an de colectivizare deplină.

Cam în aceeaşi vreme, o altă femeie îşi lua în primire lotul de vite în brigada zootehnică. O chema Aneta Ivancea, nu împlinise 40 de ani, era mică de statură, iute de gură şi, tot ca şi pe Carolina Buhuşi, toţi o recomandau drept energică.

Vom mai reţine o întîmplare demnă de amintit. In ziua completei colectivizări, cînd toate cele 934 familii ale comunei, într-o zi ploioasă, ceţoasă cum numai lîngă Dunăre se-ntîmplă să fie în prag de primăvară, au ţinut adunarea generală de constituire, a fost rostit încă un nume, pentru care s-au ridicat o mie patru sute braţe de muncă. Semn că numele e pe plac şi adunarea unanim votează pentru. S-a ridicat o femeie intimidată, copleşită de vuietul sălii şi s-a îndreptat spre masa prezidiului. Era Zinca, nevasta lui Ion Gheorghe, îngrijitor de vite.

Lucra la o brigadă de cîmp, sîrguincioasă, nelipsită de la muncă. O remarcaseră toţi, dar ea nu părea a băga de seamă acest lucru. Şi-acum, în această zi din pragul primăverii, s-a văzut aleasă în consiliul de conducere al gospodăriei colective.

— Sînt trei din jumătatea satului, observase cineva.

Trei din femeile din sat, din jumătatea populaţiei, cărora li se dădea acum recunoaşterea cuvenită. Zinca? Ce a fost ea înainte? Nevasta lui Ion, mamă de copii, în gospodăria lor mică avea grijă să facă de mîncare, să toarcă, să ţeasă, să coase. Nu se va arăta neîndemînatică, întocmai ca un pui ieşit din găoace? De fapt ieşise şi ea, ca şi celelalte, ca din găoace, din casa părinţilor sau a bărbatului, unde rolul lor era de cînd îi lumea acelaşi, mărunt, umil.

Comuna Bechet era cunoscută şi înainte, prin împrejurimi, ca o aşecare cu mulţi negustori, fiind favorizat acest renume de vecinătatea bălţilor de peşte şi a Dunării Renumele vechi, o dată cu trasformarea treptată a satului intrat în făgaşul cel nou, s-a destrămat.

Bechetul şi-a dobîndit noul renume, în primul rînd prin marea lui gospodărie colectivă, în care a intrat întreaga populaţie a comunei.

Dunărea e la un pas, balta, dacă putem astfel spune, şi mai aproape. Femeile, ele, au propus ca balta să fie întrebuinţată nu numai ca sursă pentru şalăi şi crapi. La propunerea lor, gospodăria a înfiinţat o fermă de păsări. Tehnicianul zootehnist, Elisabeta Moangă, o femeie tînără, a primit însărcinarea să organizeze ferma. Găini, raţe, gîşte, la un loc 1600 de păsări au căzut în grija a trei colectiviste. Mulţi din colectivişti nu s-au arătat prea entuziasmaţi de perspectivele fermei.

Luţa Streche, Tranca Sirbu şi Tudoriţa Strollă, cele trei colectiviste repartizate fermei, au demonstrat în scurtă vreme că îşi are rost ferma. Cînd contabilul gospodăriei a calculat suma de 21.000 lei la venituri, pentru o perioadă mai mică de un an, se părea că s-au adus suficiente argumente. Intr-adevăr, numărul pensionarelor din coteţele păsărilor crescuse. Planul de a dubla populaţia palmipedă a bălţii suferi o modificare, în sensul că fu considerat de către Moangă drept modest.

— Venitul adus a fost rezultatul numai al vînzării ouălor, dar cînd vom începe să vindem şi păsări?

Hegemonia femeilor în acest sector a fost recunoscută fără ezitări. Comuniştii şi consiliul de conducere au decis să treacă în planul pe 1960 creşterea fermei de păsări, la proporţiile cerute de zootehniciană.

Toţi îşi aduc aminte că, în urmă cu ani, una din greutăţile începutului au fost tocmai femeile şi încăpăţînarea lor de a nu semna cererea pe care bărbatul şi-a pus semnătura. Intr-un sat vecin, nevasta îşi lăsase bărbatul cu doi copii, îşi încărcase ce bruma avea în car, cu ceilalţi doi copii, înjugase boulenii primiţi ca zestre şi fugise la părinţi peste şapte sate.

— O să facem ca Domniţa, devenise ameninţarea curentă a nevestelor în Bechet şi satele învecinate.

Unii spun, şi nu fără temei, că se-ntîmpla ca femeile să facă zarvă îndemnate de bărbaţi. Aceeaşi Domniţă s-a-ntors acasă îndată ce-a aflat că-n sat există colectivă, s-a-mpăcat cu Ion al ei şi a fost aleasă în consiliul gospodăriei, iar în timp ce preşedintele era plecat la şcoală, îl înlocuise cu succes.

— O să facem ca Domniţa — a încetat de a mai fi o ameninţare adresată bărbatului. Devenise un mod activ de a lucra al femeilor, a jumătate din comună adică.

Lenuţa Bostangiu are puţină experienţă. N-a făcut niciodată altceva decît i-a spus bărbatul. Mergea şi la cîmp, bineînţeles, aşa cum au făcut totdeauna ţărăncile oltene. Lucra cot la cot cu soţul ei, în plus pe umerii ei cădeau toate grijile casei. Le ducea la capăt, fără să-i treacă prin cap că femeii i-ar mai fi şi altceva hărăzit. I-a fost şi ei teamă, din cele auzite de la vecine, de noul făgaş pe care urma să păşească cu bărbatul ei. Undeva, în suflet, stăruia însă un sîmbure de nemulţumire. Incepuse să umble pe la adunările de femei. Bărbatul n-o împiedica, dar nici mulţumit din cale-afară nu părea. Auzise de Carolina Buhuşi, de respectul ce i se arată. Ascultase conferinţe, ţinute de profesoare şi doctoriţe. Erau şi ele femei. Uite ce le poate capul! Ştia că Eugenia Geampalia, profesoară de istorie, femeia aceasta simplă, de care nu se deosebea cu mult, fusese muncitoare, că urmase în timp ce lucra în fabrică o şcoală serală, se-nscrisese apoi şi la Universitate, o dată cu soţul ei, la rîndul lui muncitor, devenind profesoară. Dar nu se învăţase încă cu sentimentul egalităţii, cu realitatea aceasta, numai a noastră, socialistă, cum spunea tovarăşa Eugenia.

De-abia în clipa cînd i s-a cerut deopotrivă cu bărbatul să iscălească, să participe şi să voteze în adunarea generală a gospodăriei colective, i s-a-nfiripat în inimă acest sentiment.

S-a hotărît să facă, prin urmare, ca Domniţa ceea. In primăvară, cînd s-au ales brigăzile, i s-au încredinţat membrii unei echipe la brigada II-a de cîmp. Avea în echipa ei şi bărbaţi. Ea se arătase însă cea mai vrednică şi toţi au găsit că aşa se cuvine. Nu era de fapt o excepţie. Tot la brigada lor, o echipă era condusă de Elena Şuiu, iar Alexandra Bizera din brigada IX-a de cîmp se număra şi ea printre şefii de echipă.

Ele ştiau că nu acesta era cel mai însemnat lucru. Faptul că uneia sau alteia i se recunoaştea dreptul de a conduce se datora vredniciei. Jumătate din braţele de muncă ale gospodăriei o formau femeile şi era firesc să lucreze şi ele. Şi nu lucrau rău. Aneta Ivancea era socotită o mulgătoare şi îngrijitoare model la vaci. Şi nu mai era vorba de văcuţele lor sure de stepă, pe care poţi să le iei în braţe ca pe viţei. Era vorba de vite roş-cafenii, de rasă nobilă, „Schwitz", ba, între ele s-a nimerit şi una „Siementhal", care bate recordul la lapte. Aneta Ivancea învăţase repede toate regulile furajării, ţinea socoteala laptelui muls, iar în zilele cît bîntuise în raion febra aftoasă n-a cunoscut odihna...

La raionul de partid Gura Jiului, există un plan de perspectivă. In el este pomenit şi planul gospodăriei Bechet, semnat între alţii şi de Zinca Gheorghe, membră în consiliul ei. E vorba ca, pe linia consfătuirii de la Constanţa şi a Plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 decembrie 1959 să se dubleze şi să se tripleze efectivele în fermele de animale şi păsări.

Ca şi în alte părţi, femeilor li s-au înmulţit ocupaţiile. Intraţi la telefoane, la sfatul popular, la magazinul universal sau la cooperativă, staţi de vorbă cu tînăra doctoriţă Constanţa Comişel, vizitaţi dispensarul şi casa de naşteri, şcolile şi grădiniţa. Se va înţelege uşor că sentimentului acesta, atît de adevărat simţit de jumătatea satului, i se va adăuga convingerea că fără această forţă, nesocotită în trecut, Bechetul şi atîtea alte sate n-ar arăta cum arată acum, nici pe jumătate.

Ştefan LUCA

UN POET AL GRĂDINILOR

Desen de Lucian POPA

Coala lui de scris e neagră. Un ogor de cîteva sute de hectare. Condeiul lui, mai bine zis, condeiele lui, căci are mai multe, cele cîteva tractoare cu cinci brăzdare, şi cele cîteva sute de braţe din comună, mînuind secera şi coasa. Poetul pe care l-am cunoscut e un agronom. A absolvit de cîţiva ani. N-am aflat dacă-l place literatura. S-a trudit nu ştiu cîte semestre cu pedologia, cu chimia organică, cu tratate savante despre plante şi animale, cu lucrări complicate de mecanică şi meteorologie. Intre timp, verile mai ales, a pus mîna pe sapă, a mînuit tractoare şi secerători, a muls vaci, a tuns oi, a altoit şi încrucişat pomi, a treierat, a arat, a răsădit, a cules. A făcut practică. Cînd a luat repartizarea n-a ezitat o clipă. A împăturit-o, a pus-o în buzunar, a luat primul tren şi s-a prezentat în satul ce i s-a dat.

Fiindcă îl cunoaştem mai de mult, şi-mi plăcea chipul lui, l-am vizitat acolo peste doi ani. M-a întîmpinat stingherit, cu oarecare ruşine.

N-am încă ce-ţi arăta... Ai venit prea devreme. Oamenii de pe aici, n-au avut pînă la mine agronom şi nu înţeleg prea bine rostul lui. Nu vezi, n-avem încă nici colectivă. Ne străduim acum să înjghebăm o întovărăşire.

Imi spunea lucrurile astea cu sfială, ca şi cum ar fi fost vorba de o culpă a lui. Tot stingherit, dar cu o sfială sub care simţeam înverşunarea, mi s-a plîns şi mi-a schiţat cîteva dureri şi proiecte.

— Avem sol prost! Dar ce-ţi spun? Parcă te pricepi la soluri!... Pămîntul pentru paioase e puţin şi e destul de secat. In rest, mai mult dealuri. S-ar putea pune vii şi livezi. Inchipuieşte-ţi cînd ai intra aici să vezi satul pierdut între vii şi livezi...

L-aş transforma şi într-o stupină... Cîteva zeci de hectare de melifere, plus pădurile de tei care sînt foarte aproape şi unde aş organiza păstoritul, ar da în cîţiva ani un rai. Un rai al albinelor.

Imi vorbea cu patimă. Cu o patimă pe care i-o citeam în ochi, sub vorbele potolite, sub gesturile scurte cu care însemna în aer, pe harta satului întinsă peste dealuri la picioarele noastre, proiectele lui.

— Vezi, acolo, în fund, am un loc mlăştinos. Sfatul mi-l dă pentru iaz. Aş putea avea vreo cincisprezece hectare de apă fertilă. Crap, lin, roşioară...

Şi amărît:

— Ne trebuie repede colectivă! Fără ea tot ce ţi-am spus, stă mort, în hîrtii.

— Şi pînă atunci? — l-am întrebat eu.

— Nu există pînă atunci!

Şi totuşi „pînă atunci" tînărul meu prieten n-a stat. Şi-a pregătit oamenii pentru marile lui proiecte. Le-a ţinut prelegeri şi conferinţe. I-a adunat serile la cercul agro-zootehnic pe care îl conduce cu perseverenţă şi severitaţi de profesor. Şi-a dat seama că mai întîi de toate trebuie obţinut tot ce se poate obţine acum. A luat ca punct de plecare principiile „agro-zootehminimului", „să-i fac pe toţi să le urmeze. Să treacă de la aplicarea lor empirică la treapta superioară, a interesului pentru cultura ştiinţifică a pămîntului".

Tînărul meu Hesiod, a îmbinat apoi prelegerea cu exerciţiul practic. Cele cîteva dealuri, pe care se întind pămînturile satului, au fost luate ca terenul lui de experienţă, ca un vast laborator, în care evoluţia elevilor era urmărită pas cu pas. Mulţi elevi. Dificili elevi. Unii silitori, alţii leneşi, alţii rutinieri şi recalcitranţi.

— Ce-ai făcut, nea Tudore? — Sărea prompt profesorul lîngă sapa omului, pe un lan.

— Nu ne-am înţeles să nu muşuroim porumbul? Ce-am vorbit noi?

Omul se scărpina în cap, încurcat:

— De, tovarăşe agronom... Ce să facem? Aşa am apucat. Agronomul nu-i dădea pas:

— Dă sapa! Hai să stricăm muşuroaiele cît mai e timp.

— Şi dacă nu se face?

— Dacă nu se face, răspund eu!... Iţi plătesc eu porumbul. Primul an a fost greu. A fost un an de secetă. Sterpiciunea i-a cam încurcat inginerului socotelile. Nu aplicaseră sfaturile lui decît puţini. Iar acei puţini dobîndiseră şi ei roade puţine. Mai multe decît ceilalţi, oricum. De la acest început se putea, totuşi, clădi.

— Iţi dai seama, mi-a spus, — ce greu e să aliniezi rezultatele atîtor gospodării? Cum să-i faci pe toţi, aplicînd normele ştiinţifice, să obţină rezultate cît de cît apropiate?

Nu ştiam ce să-i răspund. Ştiam însă că tînărul meu prieten se străduia din răsputeri ca elevii lui să treacă „examenul culesului" cu notele cele mai bune. Afişa în panouri la sfat, rezultatele exemplu. Critica, fără răutate, aliniindu-i cu cei buni, pe codaşii din lene sau din rutină. Imbia elevii, adică satul cu cele mai frumoase roade, obţinute la Gostaturi sau la colectivele vecine, arătînd şi metodele prin care au fost dobîndite.

— Fac acum, mi-a spus el, — fişa de rentabilitate a fiecărei gospodării. Vreau să le dovedesc „elevilor mei" cum nu ştiu să folosească rezervele fiecărei gospodării în parte. Am să afişez rezultatele calculelor mele. Am să arăt apoi fiecăruia cum ar putea să-şi facă mai rentabilă gospodăria. Dar mai am un plan. Am să opun apoi toate aceste rezultate, cu rezultatele pe care l-ar obţine toţi, dacă s-ar uni într-o gospodărie colectivă.

Ştiu că a făcut-o. Peste nu multă vreme „elevii lui" şi-au unit pămînturile într-o întovărăşire.

Mi-a comunicat rezultatul primului an. Obţinuse o recoltă abundentă de grîu, şi o recoltă la fel de bogată de oleaginoase, porumb şi sfeclă. Nu reţin cifrele, dar era un record care i-a umplut pe toţi — „profesor şi elevi" de bucurie. A afişat din nou cifrele, care au fost mai convingătoare decît oricînd. Mi-a scris iar, nu de mult, rugîndu-mă din nou să-i mai dau timp, înainte de vizita cu care îl ameninţ mereu. — Citez din scrisoare:

— „Incă nu iarna asta. Sau dacă vii, vino să ne ajuţi. Sîntem în febra constituirii. „Elevii mei" s-au decis. Am chiar acum pe masă cîteva cereri pe care le-au adus în seara asta. Dacă nu poţi veni, vino atunci la toamnă. Poate încă n-o să ai ce vedea, totuşi cîteva din planurile mele sînt mai clare şi mai apropiate ca oricînd"...

Am să mă duc la toamna viitoare. Şi am să mă duc şi peste cîteva toamne, cînd satul nu se va mai vedea, acoperit de livezi. Va luci acolo, între dealuri, unde mi-a arătat cu mîna, şi iazul. Insoţit de tînărul Hesiod, mă voi plimba prin grădinile acelei toamne, salutînd „elevii" septuagenari sau adolscenţi, şi ajutîndu-le să care coşurile grele de fructe. Ii voi privi cum trec pe sub arcurile de viţă, pe sub frizele decorative de meri şi gutui, pe sub bolţile aromate ale nucilor cu frunza amară şi căzătoare. Privind în sus, n-o să mai pot vedea decît ici-colo ferestre spre cer. Şi voi spune, ştiind pe aproape hambarele şi cramele pline: „Aţi mobilat, da, pînă şi aerul cu podoabe... Acum îl scuturaţi, iată, în poala ţării şi de pe crengile albastre curg fructele".

Va fi o poemă cu foarte mulţi coautori, pe care o voi aclama, muşcînd dintr-un măr.

Şi o vor aclama mulţi, în cor, numindu-l pe prietenul meu, agronomul comunist Gheorghe Iliescu, „un poet al grădinilor".

Ilie PURCARU

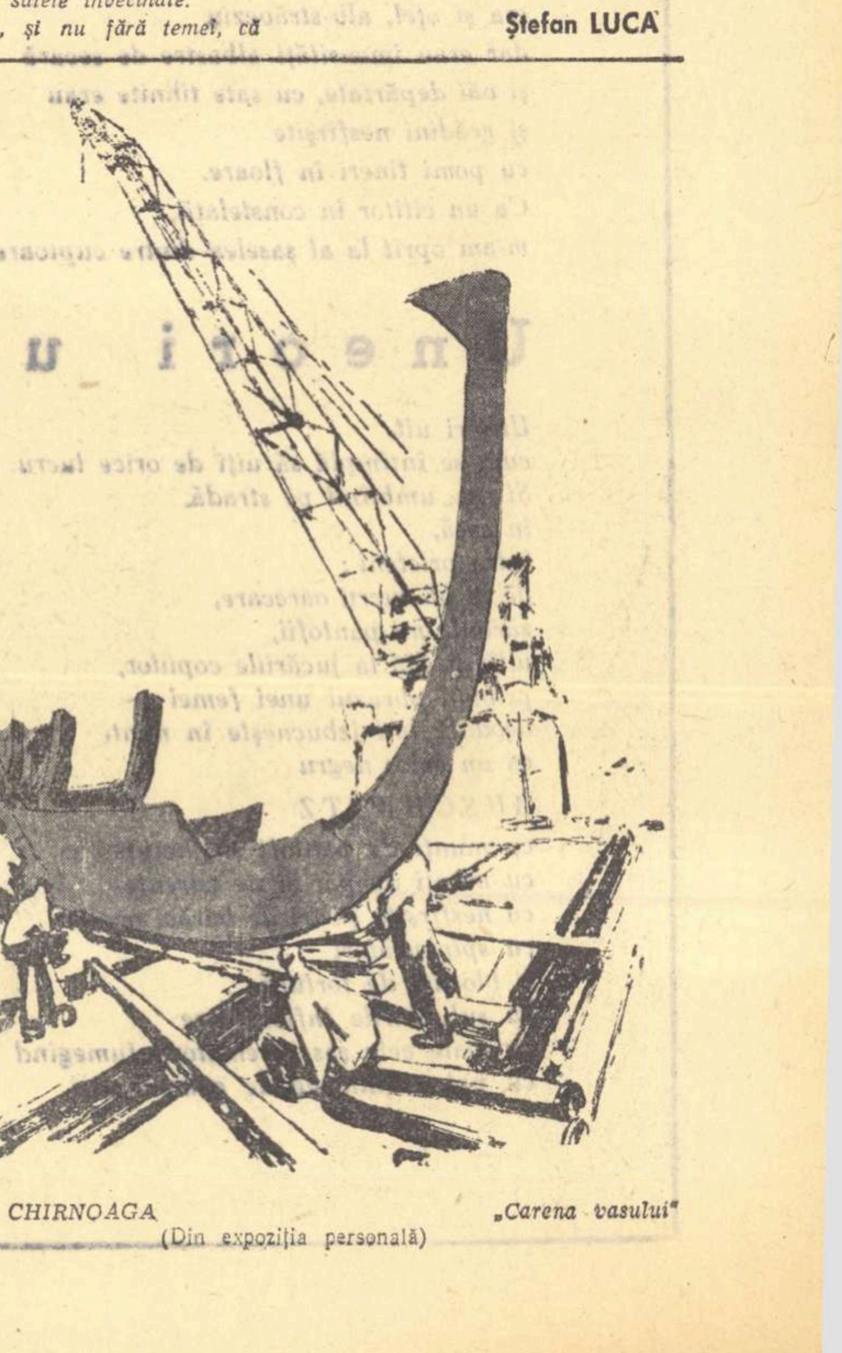

MARCEL CHIRNOAGĂ (Din expoziţia personală) „Carena vasului"

Nina

Fragment din romanul „Născut în Europa"

de Francisc Munteanu

Toma hotărî să rămînă la Brăila. Se mută de la „Imperial" şi porni în oraş să-şi caute locuinţă şi de lucru. După ce colindă toate cartierele, pînă şi Brăiliţa, se instală într-un birt economic şi intră în vorbă cu un chelner. Află că mai sînt vreo mie de şomeri la Brăila, că de lucru nu se prea găseşte: nemţii, care dominau tot tranzitul mărfurilor din port, au adus de la Regensburg macarale electrice, docherii cei vechi, care au fost în sindicat, acum lucrează patru zile pe săptămînă şi uneori cinci, dacă se găseşte ceva ocazional pe la C.F.R.

— Şi din ce trăiesc şomerii? pentru că de trăit, trăiesc.

— Nu ştiu. La asta nu m-am gîndit niciodată. Dumneata eşti deştept, constată el.

Mai tîrziu, Toma află că tuturor care spuneau un lucru la care el nu se gîndise pînă atunci, le atribuia acest calificativ. Chelnerul era grec, mic de statură, cu faţa negricioasă şi avea dinţi mari, galbeni de nicotină. Avea şi o cameră, undeva, în apropierea portului, şi-l invită pe Toma să locuiască la el, pînă-şi va găsi ceva mai onorabil. Toma primi invitaţia.

După ora de închidere, porniră împreună la locuinţa grecului. Chelnerul locuia departe de centru, pe strada Pensionatului, aproape de malul Dunării, într-o hrubă veche, folosită mai demult ca magazie. Podeaua era putredă, mirosea a mucegai şi pereţii erau plini de cuie mari, destul de bine prinse ca să te poţi spînzura de ele.

— Te-am invitat la mine pentru că eşti deştept, domnule. Şi mie nu-mi plac decît oamenii deştepţi. Cînd mărturisi că se socoate şi el deştept, îşi lăsă capul în jos, ruşinat.

Inainte de culcare, de obicei filozofa:

— Ştii, eu am descoperit că dumnezeu îi iubeşte numai pe cei bogaţi. Desigur, asta n-o spune deschis, că s-ar supăra săracii. Şi el e bun, nu vrea să-i supere. Dar ce să facă cu ei? Săracii nu-i pot ridica biserici şi nu-i pot plăti preoţii. De aia are el nevoie de cei bogaţi.

— Vorbeşti prostii, Ioanis.

— Nu, nu. Ascultă. Scoase de sub pernă Noul Testament şi, ca un om obişnuit să umble cu Biblia, găsi repede citatul căutat. Ascultă, Toma, pilda talanţilor. Incepu să citească: „Căci, precum un om, plecînd departe, a chemat slugile sale şi le-a dat avuţia sa. Şi unuia i-a dat cinci talanţi, iar altuia doi, iar altuia unul, fiecăruia după puterea lui, şi s-a dus îndată"...

Deci, sluga bună şi credincioasă e cel care face afaceri, nu cinstitul. Tu Toma, crezi în dumnezeu?...

— Nu.

— De ce?

— Pentru că nu există.

— De unde ştii că nu există?

— M-am convins. O dată, m-a trimis mama să-i cumpăr o pîine. Ceruse bani cu împrumut. Nu mai mîncasem de două zile! Am pierdut banii pe drum. M-am rugat lui dumnezeu să mă ajute să-i găsesc. Niciodată nu m-am rugat cu mai multă credinţă. Şi eram atît de convins că voi găsi banii!

— Şi nu i-ai găsit?

— Nu. Atunci m-am îndoit pentru prima oară de existenţa sa. Desigur, e o copilărie ceea ce-ţi spun, dar cu timpul mi-a mai dat ocazia să mă îndoiesc de existenţa sa.

— Vezi, eu, dimpotrivă. Eu cred că există.

— Atunci de ce nu şi-a făcut o lume după placul lui şi oameni după asemănarea sa?

— Păi, tocmai asta e. Pe oameni i-a făcut aidoma lui. Adică aşa cum sîntem noi, aşa e şi el. Trăieşte în fiecare din noi. Buni, răi, aşa cum sîntem. Aşa e şi el. Şi bun, şi rău. Şi milostiv, şi porc.

— Hai să dormim, Ioanis.

La început, Toma, ca să rămînă independent, cumpără cîteva caiete de desen şi colindă birturile ca, pentru cinci lei, să facă portretele clienţilor. Oamenii beţi nu-l apreciau şi dacă, în primele săptămîni de la apariţia sa printre mese, din curiozitate, din plictiseală, se lăsau desenaţi, mai tîrziu îl goneau, zicîndu-i să nu-i pocească. Singurul client statornic era un timonier de pe un remorcher de 2.000 de tone, unul Nicola, puternic ca un urs, care zîmbea tot timpul. Nu ştiai însă niciodată dacă e vesel sau e trist. După primul pahar de vin, îi curgeau balele şi avea bani de nici el nu ştia cîţi. Ii ţinea în toate buzunarele, mototoliţi ca pe nişte hîrtii fără valoare. Pe la miezul nopţii, apărea la masa lui o femeie cu părul frumos aranjat şi se chinuia cîte două ore să-l scoată din local. Argumentele lui Nicola se rezumau la cîte un „nu" scurt sau la dorinţa lui de a fi desenat. Toma îl cunoştea bine, stătea prin apropiere cu creioanele pregătite. Venea repede la masa lui, se aşeza şi începea să deseneze. Ştiind că lucra numai pentru că Nicola dorea să mai rămîie în birt, lucra încet. Ii ştia toate trăsăturile pe de rost. Ar fi putut să-i facă portretul şi din memorie. Fata cu părul aranjat frumos îl privea cu ură. Toma zîmbea în sinea lui şi se prefăcea că nu observă cum ea, în timp ce săruta fruntea asudată a timonierului, îi scotocea prin buzunare.

Intr-o seară, fata îl rugă s-o ajute să-l transporte pe Nicola acasă. Toma se învoi. Nicola era beat mort, atîrna greu ca plumbul şi pînă în port Toma transpiră de cîteva ori. Fata, recunoscătoare, îi întinse mîna şi-i zîmbi. Avea strungăreaţă.

După cîteva săptămîni, Toma avu de-a face cu poliţia. L-au condamnat la o amendă de 200 de lei pentru practicarea clandestină a unei meserii şi nu scăpă decît după ce făcu portretele tuturor comisarilor din oraş.

Ascultînd de sfatul lui Ioanis, se angajă şi el la birtul economic ca spălător de vase. Pe urmă, ca să mai cîştige un ban, învăţă să şlefuiască zaruri din oase de vită. Tot de la grec a învăţat şi să bea. Indrăgise coniacul, dar nu lepăda nici izma mentolată. Mai tîrziu, cînd Ioanis avu deplină încredere în el, îl iniţie şi în măsluirea cărţilor. Toma se dovedi un ucenic bun. Intr-o noapte, cîştigă toţi banii barmanului. Acesta, un om între două vîrste, buzat şi cu gura veşnic căscată, îl ura din tot sufletul. N-avea însă curajul să se lege de el, îi vorbea politicos, de parcă Toma n-ar fi făcut parte din lumea lor.

— Bani nu mai am. Jucaţi şi pe datorie, domnule Toma?

— Pe datorie, nu.

— Foarte bine. Nici eu n-aş juca pe datorie. Sînteţi un om norocos, domnule Toma. Cum aţi cucerit-o pe domnişoara Nina?

— Pe care Nina? Era destul de ameţit să creadă că nu-şi aduce aminte de ea.

— Pe casieriţa de la „Briciul de argint". Aia care trăieşte cu Nicola.

— N-am cucerit-o. Nici n-o cunosc bine. O dată i-am ajutat să-l transporte pe Nicola acasă.

— Nu-i adevărat. Am vorbit cu ea. Vă place. Dar n-are curajul să v-o spuie din cauza lui. Nicola e o brută. Pun pariu pe tot salariul meu că nici dumneata n-ai avea curajul să te legi de ea.

— De ce să n-am curaj?

— Din cauza lui Nicola.

Grecul insistă ca Toma să plece acasă. Toma era însă întărîtat.

— Crezi că n-am curaj?

— Sînt convins. Am spus, pun salariul la bătaie. Dacă în zece zile te prezinţi cu ea aici, braţ la braţ, îţi dau tot salariul meu. Te prinzi?

Fără să se gîndească prea mult, întinse mîna. Se legă faţă de martori că în zece zile se va prezenta în birtul economic alături de Nina.

A doua zi, cînd se dezmetici şi grecul îi aminti de pariu, Toma dădu din mîini.

— Prostii. Am fost beat.

— Da, dar ai pariat faţă de martori. Pe tot salariul de pe luna asta. Fă rost de bani şi dă-i barmanului. Ieri ai fost încăpăţînat ca un catîr.

— Nu-i dau nici un ban.

— Te taie. Zău te taie. Fă rost de bani.

— Atunci prefer să cîştig pariul.

— Ai înnebunit!

— Nu. Dimpotrivă.

— Te omoară Nicola.

Văzînd cît de înspăimîntat era grecul, Toma se încăpăţînă. Işi spunea că acum, cucerirea Ninei era importantă nu numai pentru pariu, ci pentru prestigiul pe care şi-l acordase lui însuşi.

— Atunci te muţi de-aici. Eu nu vreau să am de-a face cu Nicola.

— Mă mut. Imi pare rău că nu m-am mutat şi pînă acum. Imi pare rău că am pierdut ore întregi ascultîndu-ţi prostiile despre dumnezei şi cristoşi. Iţi datorez ceva?

— Pleacă!

Toma pierdu o jumătate de zi pînă găsi o cameră de închiriat. Fu mulţumit că se mutase de la grec. Aici, în noua sa locuinţă, avea mai mult spaţiu şi era hotărît ca în orele libere să se ocupe foarte serios de desen. Dacă numai pentru asta a fost bun pariul, atunci merita. Gazda, o văduvă de război mucalită, arţăgoasă, îi ceru plata înainte şi-i interzise să treacă în camera alăturată, unde locuia o funcţionară de la şantierele navale.

— Nu aduci în cameră nici femei şi nici prieteni. La mine nu se fac beţii. Locatara, arătă spre camera unde Toma avea accesul interzis, lucrează toată ziua şi noaptea are nevoie de linişte.

Toma îi plăti înainte şi făcu toate promisiunile necesare, apoi plecă la „Briciul de argint". Casieriţa era acolo, dar nu-i dădu nici o importanţă. Toma se rase, apoi, după masă, se duse să-şi aranjeze frizura. A doua zi se duse să se radă din nou. După cîteva zile, nu mai putea să se ducă să-şi potrivească părul: era tuns cu maşina zero. Casieriţa îl privea pe sub sprîncene, dar se prefăcea că nu-l vede. Nu-i răspundea nici la salut. Nici în frizerie şi nici pe stradă. Toma se înfurie. Oare sînt eu de lepădat?

Intr-o seară, aşteptînd în faţa frizeriei, în locul ei apăru o altă muncitoare.

— Vă trimite vorbă domnişoara Nina să nu mai veniţi pe-aici, că o să afle Nicola şi o să fie rău. Vă bate.

Toma plecă fără să-i răspundă. Acasă, supărat, jignit în amorul său propriu, îi venea să înjure. Acum, deşi avea o mulţime de coale de desen, n-avea chef de lucru. Stătea întins pe divan, privind creioanele ascuţite, minuţios aşezate într-o vază. In fond, ar trebui să renunţe. O să-i dea barmanului banii şi gata. A pierdut aproape opt zile din cauza acestei casieriţe, care nici măcar nu era cine ştie ce de capul ei. Avea gură mare şi pomeţii obrajilor ieşiţi şi pe deasupra şi pistruiată. Era cea mai bună soluţie. Deseară, pe la zece, cînd se va prezenta la lucru, o să-i spună că-i dă banii.

Barmanul îl primi rînjind:

— Ştiu, vrei să-mi spui că renunţi. Vorbea tare, să fie auzit de cei din jur. Ioanis apăru şi el în uşa bucătăriei. Privea întrebător.

— Nu, dragă. Am venit să-ţi spun că totul merge bine. Mai am două zile, nu-i aşa?

— Da, pînă poimîine la 12.

— Exact. Am să vă cer numai o singură favoare. Ioanis să lucreze în locul meu aceste două zile. Ioanis n-avu curajul să se împotrivească cînd barmanul acceptă în locul lui. Toma se duse acasă. Se culcă pe divan, privi siluetele creioanelor profilate pe geam şi-l cuprinse o tristeţe ciudată, obositoare. Ar fi vrut să fie acasă, pe strada Semaforului, la maică-sa. Incercă să asemene încăperea în care locuia cu odaia lor de acasă şi, spre mirarea lui, cea de la Oradea, întunecată, cu pereţii scorojiţi, i se păru mai primitoare. Cineva bătu la uşă. Strigă un „intră" de pe divan şi nu se osteni să se întoarcă. Era convins că venise bătrîna să-l întrebe dacă n-are nevoie de apă caldă.

— N-am nevoie de apă. M-am spălat. Nu te teme, doamnă, n-am să-ţi murdăresc aşternuturile. Vorbise cu răutate şi-i păru imediat rău. Ii răspunse o altă voce, necunoscută pînă atunci.

— N-am venit pentru apă. Am venit pentru chibrituri.

Toma sări de pe divan. In prag stătea o femeie tînără, cu părul tuns scurt. Faţa, din cauza semiîntunericului din încăpere, nu i se vedea: i se bănuiau doar ochii, mari, lucioşi.

— Chibrituri, da, desigur că da, cu multă plăcere.

In timp ce căuta chibriturile, ea se scuză.

— Locuiesc alături... Am rămas fără chibrituri. Vă rog să mă scuzaţi.

Toma îi dădu chibriturile, ea mulţumi scurt şi ieşi. Rămase singur, stătu un timp nemişcat lîngă uşă, aşteptă ca ea să se întoarcă, să-i aducă chibriturile, dar ea nu mai apăru. Pe urmă, fu chiar bucuros că ea nu se mai întorsese. Cel puţin avea motiv să se ducă în oraş, să cumpere chibrituri.

Era sîmbătă seara, pe străzi aglomeraţie şi de undeva, dintr-un local, răzbătea vocea unei cîntăreţe: cînta languros un tango la modă: „S-a stins pe drum un felinar".

Fără să vrea, se pomeni în faţa restaurantului „Arca lui Noe".

La „Arca lui Noe" era clientelă obişnuită: cîţiva marinari, negustori din oraş şi cîteva prostituate. Nicola sătea la masa lui de lîngă perete. Era însă prea beat ca Toma să se poată lămuri cu el. Se aşeză lîngă el fără să scoată un cuvînt. O dată Nicola se trezi, îi zîmbi, apoi îşi rezemă din nou capul pe tăblia mesei. Casieriţa sosi după miezul nopţii. Veni de-a dreptul la masă şi încercă să-l trezească, dar Nicola dormea tun. Toma îşi trase scaunul mai aproape de al ei.

— Aş vrea să stau de vorbă cu dumneata.

Ea îl privi bănuitoare.

— Acum?

— Mi-e totuna, spuse Toma şi avu senzaţia că totul e rezolvat. O bucurie lăuntrică îl năpădi şi simţi cum un val de fierbinţeală i se urcă la tîmple. Oricînd.

— Cred că nu e bine aci, în local. Ştiţi unde e pontonul numărul 2?

— Da. Toma nu ştia unde e pontonul 2. Dar nu mai voia să piardă timpul cu explicaţii. Foarte bine. Vă aştept peste o jumătate de oră în faţa pontonului 2. Plecă fără să salute. Vru să dea o fugă pînă la barman, să-i spună să vină şi el la întîlnire, pe urmă se răzgîndi. Poate ar întîrzia şi ar cădea totul în baltă. Fugi spre port şi, spre surprinderea lui, pontonul 2 era destul de departe, aproape de canalul de iernare. Ajunse acolo gîfîind. Pontonul nu funcţiona: era învăluit în întuneric, nu strălucea decît apa mîngîiată de lumina unui bec roşu agăţat de cabina pontonului.

Nu trecură decît cîteva minute şi apăru Nina. Nu se vedea pe ea că alergase, răsufla liniştită, calmă. Probabil venise cu o maşină. Incă în timp ce se apropia, Toma vru să se întrebe cărui fapt i se datoreşte acest succes rapid, venirea ei la întîlnire, cînd nu departe de cîteva ore în urmă, încă, trimisese vorbă să plece din faţa frizeriei.

Ea se apropie de el şi Toma avu senzaţia că fata e moartă după el: privea cu ochi mari şi îşi ţinea buzele întredeschise ca o fetişcană. Işi aprinse o ţigară mai mult să-i vadă faţa: pistruii se vedeau şi la lumina chibritului.

— Şi ce ai vrea să-mi spui?

Vocea era puţin obraznică, provocatoare.

— Imi placi, asta am vrut să spun.

Ea fluieră scurt şi, de după lăzile de pe chei, apărură cîţiva oameni. Toma se sperie. Făcu un pas înapoi, spre apă: acolo nu era scăpare. Oamenii se apropiau ameninţători. Toma numără vreo şase, dar mai tîrziu îşi dădu seam că erau mai mulţi. N-avea nici un rost să strige după ajutor: cheiul era părăsit. Primul care se apropiase de el era un marinar de pe remorcherul lui Nicola. Va să zică fata pregătise totul. Primul pumn îl nimeri în stomac: se chirci, apoi un alt pumn după ceafă îl făcu să cadă în genunchi. Se trezi pe ponton ud leoarcă: unul dintre marinari îl stropea cu apă dintr-o găleată.

— Eşti de la poliţie?

Lui Toma i se păru că nu înţelesese bine. Tăcu.

— N-auzi, strigă unul la el. Te întreb dacă eşti de la poliţie?

— Nu sînt de la poliţie.

— Atunci, de ce umbli de cîteva zile după Nina?

— Mi-a plăcut, de aia. Acum era totuna. In orice caz, acesta era un motiv mai bun decît cel adevărat, pariul.

— Dacă nu eşti informator, atunci de ce te-a lăsat poliţia să desenezi prin birturi?

— Am desenat fără aprobarea lor. De altfel, am şi fost amendat cu 200 de lei din cauza asta.

Unul dintre ei strigă Ninei, care stătea pe chei şi fuma:

— Spune că nu-i de la poliţie. Spune că umblă după tine pentru că te place. Rîse gros, satisfăcut, ca după o glumă bună. Auzi, te place.

Nina coborî pe ponton.

— Dacă nu-i de la poliţie, lăsaţi-l dracului. Toma mai auzi nişte frînturi dintr-o discuţie, pe urmă leşină din nou. Gura era năclăită de sînge, abia putea respira. Cînd se trezi din nou, Nina era tot acolo. Stătea rezemată de balustrada pontonului şi fuma. Toma se ridică în coate şi se tîrî pînă la cabina pontonului să se rezeme de ea. Nina îl ajută.

— De ce nu mi-ai spus de la început că mă placi? Ai venit la frizerie ca un prost, te tundeai de două ori pe săptămînă şi trăgeai cu coada ochiului spre mine. Am crezut că mă spionezi. De ce nu mi-ai vorbit?

— Vrei să mă ajuţi să mă ridic? Nina îl ajută. Toma porni spre chei.

— Acum vrei să pleci? Eşti sigur că n-ai să-mi spui ceva?

— Nu, Nina. Şi iartă-mă că te-am chemat aici.

Cînd se întoarse acasă şi gazda dădu cu ochii de el, se luă cu mîinile de păr.

— Ce s-a întîmplat, domnule Voican?

Toma îi spuse ceva foarte neclar, despre o ciocnire cu un camion, despre o macara şi o rugă să aducă foarte multă apă caldă. Gazda îi permise să facă baie chiar în vana ei şi-i schimbă în afară de program aşternuturile. Spre seară, veni în vizită şi vecina. Aduse cu ea şi o cutie de chibrituri.

— Mi-a spus doamna Perianu că aţi avut un accident.

Fără să-şi ceară voie, se aşeză pe un scaun de lîngă pat, între Toma şi fereastră.

Toma o cercetă cu atenţie: avea faţa ovală, simetrică, cu ochi migdalaţi şi cu nas drept, lung. Din cauza luminii de pe stradă, părul ei răsfirat părea străveziu.

— Pe dumneata te-au bătut azi-noapte la pontonul 2?

— Poftim? Lui Toma nu-i venea să creadă urechilor. Ce ştii dumneata despre bătaia de la pontonul numărul 2?

— Eu nu ştiu nimic. Am auzit că cineva a fost bătut acolo. Şi urmele de pe faţa dumitale nu trădează accident. Zîmbi. Avea dinţi mici, albi.

— De la cine aţi auzit?

— La serviciu. Eu lucrez la şantierele navale pe lîngă pontonul 2. Muncitorii mi-au spus.

— Şi acum ce vrei de la mine?

Fata se ridică jignită.

— Nimic. V-am adus chibriturile înapoi. Asta e tot. Vă rog să mă iertaţi dacă m-am amestecat în treburile d-voastră. Nu mi-e obiceiul.

— Vă rog să rămîneţi. V-am vorbit aşa pentru că am fost surprins că s-a şi aflat. N-am vrut să vă jignesc.

Fata îi potrivi compresa de pe frunte, apoi se aşeză. Tăcură multă vreme. Toma căută un subiect de conversaţie, dar nu-i veni nimic în minte. Ca ea să nu plece, începu să-i povestească păţania de ieri-seară.

— Ştiţi, la „Briciul de argint" este o fată la casierie. Are părul foarte frumos aranjat. Desigur, lucrează la o frizerie şi asta n-o costă nimic.

Ea, abia perceptibil, îşi trecu mîna prin păr.

— De fapt, continuă Toma, frizura ei n-are nici o importanţă... Şi noi nici nu ne cunoaştem încă... Mă numesc Toma Voican... Cîndva am vrut să mă fac pictor.

— Maria Petrescu, se recomandă şi ea. Intinse mîna spre Toma, dar gestul rămase în aer. Lui Toma îi atîrnau mîinile ca moarte. Şi acum nu mai vreţi să deveniţi pictor?

Intrebarea ei era penibilă, ca şi cum ar fi fost o întrebare banală, de circumstanţă. Toma, totuşi, răspunse:

— Nu ştiu.

Cînd pauza deveni iarăşi penibilă, Toma continuă povestea cu Nina.

Ea îl ascultă fără atenţie, îi potrivi încă o dată compresa de pe frunte, pe urmă plecă în odaia ei. Toma se întrebă de ce-i povestise toate cele întîmplate şi nu găsi răspuns.

A stat opt zile în pat. A noua zi, cînd s-a prezentat la serviciu, a aflat că fusese concediat imediat ce n-a mai apărut în birt. Salariul îl încasase barmanul. Grecul se luase după el la plecare şi-i povesti că-l căutase Nicola de cîteva ori.

— Cred că vrea să te bată.

Toma îi mulţumi şi socoti că nu mai are ce căuta la Brăila. Plecă de-a dreptul în port şi cumpără un bilet pînă la Galaţi.

Ajunse pe la ora prînzului. Aici, deşi la fel ca şi la Brăila, forfota era mare şi erau la fel de mulţi străini. Toma nu se simţi în largul lui. Nu-i plăceau străzile cu urcuşuri, cocoţate pe deal, malurile abrupte, tonurile cenuşii ale caselor, prăvăliile, agenţiile cu firme mici, aproape de neobservat, ca şi cum, altminteri, ar fi comis o indiscreţie. Hotărîse repede să nu zăbovească mult, doar atît ca să facă rost de bani ca să se poată muta la Bucureşti. Căutînd de lucru, descoperi un afiş care îl înştiinţă că se fac angajări de marinari pe vase maritime. După indicaţii, trebuia să se prezinte la Căpitănia portului. Se duse acolo, dar cînd văzu mulţimea adunată în faţa Căpităniei, vru să renunţe. Văzîndu-l că se îndepărtează de locul adunării, un marinar bătrîn, cu barba albă rară, cu vîrfurile îngălbenite, îl strigă cu o voce piţigăiată, de om nervos:

— Ehei, tinere... Ai renunţat?

— Da, moşule.

Marinarul se apropie de el: mirosea a răchie de la doi paşi şi cînd vorbea i se vedeau gingiile mîncate de scorbut, roze, parcă fără sînge.

— Eşti în condica neagră?

— Ce-i asta?

— Ai mai fost pe vas?

— Nu.

— Atunci de ce nu rămîi?

— Stau prea mulţi la coadă.

— Mulţi chemaţi, puţini aleşi, rîse bătrînul şi-şi întoarse faţa spre grupul din faţa agenţiei. Nici cinci la sută din ăştia nu pot fi angajaţi. Sînt trecuţi în condici... Rîse insinuant, atotştiutor. Toma îl privi atent: avea ochi de culori diferite cu pleoape roşii, fără gene.

— Ce-s condicile astea, moşule?

— Dă-mi un sutar să-ţi spun totul. Şi pentru alte două te plasez.

— Dacă ai putea face asta, te-ai angaja singur.

— Eu nu vreau să mă angajez. Eu trăiesc din plasarea marinarilor. Dar nu minţi, n-ai mai fost pe vas?

— N-am fost.

— Atunci totul e în ordine. Dă-mi banii!

— La afaceri văd că te pricepi. Intîi să văd hîrtiile de angajare.

— Nici o grijă, chicoti bătrînul şi după ce-şi notă numele lui Toma şi îşi fixă locul de întîlnire, dispăru.

Nu trecură nici treizeci de minute şi cînd apăru secundul unui vas suedez să-şi aleagă oameni, un funcţionar citi numele celor prezenţi. Toma se auzi strigat. Funcţionarul făcu o selecţie: pe unii îi aranjă în stînga lui, pe ceilalţi în dreapta. In grupul în care era Toma, nu erau mai mult de opt-zece oameni.

— Ceilalţi au mai fost îmbarcaţi şi au fost scoşi pentru furt, pentru împotrivire, îl lămuri bătrînul, care se apropiase de Toma. Pe urmă, bătrînul se duse la ofiţerul suedez şi arătă cu ochii spre Toma. Acesta, înalt, cu pielea feţei aproape roşie, brăzdată pe sub ochi de vinişoare albăstrii, îl măsură pe Toma din priviri, îl întrebă dacă ştie nemţeşte, apoi, mulţumit de răspuns, făcu semn funcţionarului romîn. Acesta eliberă un act, secundul iscăli un altul şi-l rugă pe Thomas (aşa îi rostea numele) să-l aştepte în faţa Căpităniei. După o oră, Toma urcă pe puntea Norrkopingului. Vasul era vechi şi transporta motorină pentru o societate scandinavă cu un nume greu de pronunţat, plin de consoane.

Desene de C. BACIU

OBSERVAŢII ASUPRA ROMANULUI

(Urmare din pag. 1)

înlănţuire strictă a faptelor, în aşa fel ca fiecare detaliu să concureze la desfăşurarea acestui conflict. Scriitorul este obligat să nu neglijeze nici un amănunt şi mai ales... să nu uite nimic. Dar, terminînd lectura cărţii lui Vl. Colin, cititorul se vede nevoit să adreseze autorului — spre lămurirea sa — o serie de întrebări. Ce s-a întîmplat, de pildă, cu muncitorul comunist Fănică, părăsit de autor în închisoare? Ce importanţă avea, pentru desfăşurarea acţiunii, descoperirea scheletului din grota subterană de care se aminteşte mereu pe parcurs? Cum se explică, la urma urmei, dispariţia enigmatică a fratelui lui Pavel, asupra căreia sîntem îndemnaţi mereu să reflectăm? ş.a.m.d.

In „Cartea cu ochi albaştri", elementul aventuros există în mai mică măsură. Protagoniştii, băieţaşi între 9 şi 12 ani, năzuiesc, potrivit vîrstei lor, să aibă tot felul de aventuri, dar organizaţia de pionieri le canalizează setea de acţiune către un obiectiv major: salvarea unuia dintre ei din ghearele unui unchi hain şi reacţionar, care nu voia să-l mai dea la şcoală. Autorul realizează cîteva portrete atrăgătoare. Reţinem dintre ele pe cel al lui Gore, un fel de Huck Finn bucureştean, ascunzînd sub zdrenţe şi limbaj argotic o inteligenţă ascuţită şi o mare omenie.

Cartea lui Octav Pancu-Iaşi are, de fapt, două grupe de eroi, încercînd să fie în acelaşi timp o carte a copilăriei şi a adolescenţei. Idila Mihnea Cumpănă — Dana este însă destul de siropoasă, părţile realizate rămînînd cele care înfăţişează grupul de copii. Dar şi aici prozatorul are ezitări, părăsind adeseori caracterizarea directă a personajelor (prin acţiunile lor) şi recurgînd la comentarea dintr-un unghi exterior a eroilor săi: „Era în băiatul acesta dezgheţat un amestec bine dozat de naivitate şi impertinenţă, cu condiţia ca să-i fie înţeleasă naivitatea drept candoare şi inpertinenţa drept ceea ce este" (pag. 125). Astfel de pasaje spulberă spontaneitatea prezentării, atracţia cititorului către personaj.

Se pune, în aceste romane pentru copii, problema necesităţii de a privi realitatea prin optica eroilor, de a defini cît mai propriu modul lor de gîndire şi înţelegere a vieţii. In „Cei de la Crisanta", eroii-copii sînt martorii unor prefaceri sociale de mare importanţă, cu implicaţii fundamentale asupra conştiinţei părinţilor lor şi a lor înşişi. Relatarea acestor procese sociale şi sufleteşti (decăderea treptată a moşierului Crisanta, ofensiva nestăvilită a noului, alăturarea de partid a mecanicului Tomeca, transformarea sufletească a unchiului Grigore sau efectele schiloditoare ale aurului asupra mătuşii Olimpia) ocupă un spaţiu întins în roman. In aceste pagini, stilul autoarei este sobru, relatarea aproape cronicărească vădind virtuţi de romancier obiectiv. De cîte ori însă se referă la copii, mai ales în prima parte a cărţii, autoarea părăseşte relatarea obiectivată, apelînd la o argumentare de ordin sentimental şi introducînd astfel — fără să vrea — o notă artificială:

„...Unde sînteţi voi, iepuraşi din harbuzărie? Morişcă tăinuită în claia de fîn? Struguri dulci din vie şi voi, albine care vă scăldaţi în havuzuri cu apă ţîşnitoare... Unde sînteţi să-l împăcaţi pe bietul băieţaş îmbrăcat în hăinuţe sărăcăcioase... Să-l mîngîiaţi pe băieţaşul care plînge amarnic". Insă, cu cît înaintăm în lectură iar cei doi copii ocupă din ce în ce mai mult scena acţiunii, portretele lor se închează mai lămurit, capătă individualitate, eroii cresc sufleteşte o dată cu cartea, care, în ansamblu, reprezintă o reuşită a Gicăi Iuteş.

Dar, ca şi în „Cartea cu ochi albaştri", perspectiva asupra vieţii, a realităţii sociale descrise, rămîne de cele mai multe ori a scriitorului — deci a omului matur. Martor, aşa cum am arătat, al unor importante prefaceri sociale, eroul Gicăi Iuteş nu are decît rareori o viziune dinăuntru asupra lumii, aşa cum o avea (asupra epocii sale) Pip din „Marile speranţe" sau Volodia Dubinin, eroul lui Lew Cassil.

Cartea Gicăi Iuteş are însă un merit care se cuvine subliniat: autoarea tinde să lărgească orizontul tematic — destul de limitat în cărţile noastre pentru cei mici — pînă la cuprinderea unor procese social-istorice de mare însemnătate. Romanul actual pentru copii trebuie să aspire la o astfel de reflectare amplă a realităţii noastre, în nici un caz simplificată pînă la schematism — cum se face adeseori sub pretextul accesibilităţii. Scriitorii noştri trebuie să descrie în cărţile lor adresate copiilor şi tineretului istoria contemporană, lupta pentru socialism în toată amploarea ei. Dar, cum spuneam mai sus, înfăţişarea acestor relaţii complexe va cîştiga viabilitate artistică numai printr-o intuire adecvată, profundă a universului sufletesc al copilăriei.

G. DIMISIANU

VIAȚA CA JOC?

Andrețea pentru copii, mergînd pînă la adorație, este o componentă deloc secundară a sufletului proaspăt al poetului. Concretizările afecțiunii sînt, de-a lungul anilor, variate și numeroase. Fără a-și poci grațios limba și fizionomia ca scriitorii care, vorbind copiilor, se copilăresc cu dinadinsul, rămînînd el însuși, „mare și cînd se face mic", Arghezi a modelat în versuri anume destinate prichindeilor, jucării și surprize încîntătoare pentru orice vîrstă. In *„Amintiri de Crăciun"* (R.F. 1939), *„Versuri pentru copii"* (inițial „Stihuri pentru copii" 1939) și în *„Țara piticilor"*, *„Colindă de Crăciun"*, *„Prisaca"*, scrise după 23 August, îi recunoaștem stilul, „tipicurile" gîndirii și unele motive lirice. Iată expusă într-o miniatură minuțioasă și sprintenă, pe gustul celor mărunți, teoria lui favorită despre migala meșteșugărească, răbdătoare și umilă a scrisului: *„Toți piticii cărturari / Poartă brîu și ochelari, / Brîu încolăcit pe șale / Ca la turci, peste pistoale / Brîul duce, plin de pete, / Și cerneală și pecete / Și-ntr-un corn de ied mai duce / Și nisip ca să usuce. / Slovele prea îngroșate / Trebuiesc cu el zvîntate. / Și nisip cînd nu mai ai, / Pui țărînă și presai. / Că la scrisul pe hîrtie / Pana nu mai vrea să scrie. / Dai din limbă, strîmbi din gură, / Iese o zmîngălitură: / Mai întingi, mai pui, mai pici. / Tot așa-i și la pitici".* („Țara piticilor"). Iar în proză, cine dintre familiarii artei argheziene nu a savurat *„Cartea cu jucării"* (1931), mai ales că factura cronicii cotidiene a istoriei Mițurei și a lui Baruțu — intrați în literatură înainte de a fi intrat în viață — o recomandă minților și plăcerii mature. Tema „minoră" a copilului se strecurase însă de mult în lirica majoră a autorului „Cuvintelor potrivite". Pentru destinul prielnic al Mițurei, fusese conjurată pronia cerească. *(„Cîntec de adormit Mițura").* In *„Păienjenița"* și *„Domnița"* din „Versuri de seară", fata încarna perfecția și inocența presupusă ființelor naturii. (Vezi articolele „Idealul armoniei" din „Gazeta literară" nr. 12 și 13).

Cu „Hore" (1939) se petrece o schimbare de intenții și modalități. Frăgezimea și candoarea copilăriei nu mai sînt obiecte de efuziune paternă, de delectare artistică sau de eventuală nostalgie. Atributele ei sînt cel mult implicate într-o imaginară mentalitate infantilă care, păstrînd *formele* cunoscute ale vieții și societății, le contrazice prin *conținutul* împrumutat. Potrivit noii viziuni, animalele, plantele, oamenii și instituțiile lor se regăsesc, numai că raporturile reciproce, atitudinile fiecărora, sensurile existenței înseși sînt anapoda. In natură se intervertesc locurile firești. Animalele nu conviețuiesc în pădure, ci la oraș, unde sînt *„deschise ușile / Cui vine de-a bușile"*, unde *„pentru șoareci și pisici / sînt tăiate praguri mici"*, *„jivina cu lunecuș / Are osebit culcuș"* (probabil șarpele) și unde *„pentru dăsagi și măgari"* porțile sînt *„căptușite sus cu vată / La ureche să nu-i bată"*. („Hora lui Esop"). Regnurile se-amestecă. Dovleacul care doarme *„între flori de chiparoasă... Răsturnat cu ceafa-n sus"* e o ființă provocatoare de confuzii asupra identității sale: *„Domnule, nu-ș cine ești / Dar te bate vîntu-n pat / Și parcă te-ai și umflat. / Pune fesul că răcești"*. Ca să afli ce este dovleacul, trebuie să-i dai *„mai bine un bobîrnac"* („Horă-n grădină"). Omenirea trăiește comod în prostia și trîndăvia *„țării lui Pierdevară"*, condusă de Papură-mpărat — simbol popular al guvernării arbitrare —, avînd ca figură proeminentă pe Gură-cască și drept criteriu al meritului lipsa meritului. E țara pentru ai cărei locuitori cifrele *„de-o potrivă-s totdeauna"*, *„chilul e cît un dram"*, nula e cel mai mare număr, împărțirea *„sporește și adună"*, oasele sînt *„la om de-andoasele"*, din cartofi *„ies toamna gîlci"*, în izvoare curge *„păcură și apă tare"*, vacile *„rod cărbune"* pe pășuni și cățeii sînt purcei. Cei mai instruiți cetățeni sînt, după cum arată promovarea la examen, cei mai pricepuți cunoscători ai acestei bizare ordini sociale și naturale: *„Sînt acum încredințat. / Tînăru-i om învățat. / Zise Președintele / Potrivindu-și dintele. / Și noi, zise adunarea / Ne-am făcut încredințarea".* („Examen de ucenici"). Măcar că nu se aleg cu nimic și nu stau la școală, animalele domestice se bucură și ele de dreptul la învățătura predată de Baba-Tinca, într-o magazie goală: *„Bibilica s-a-nvățat / Atît să zică: „păcat" / Și s-a dus pe drumul scurt / Zicînd că știe prea mult. / Mița vrea să fie moașe, / Dar se lasă păgubașe. / Din clasa-ntîia primară / A fost broasca dată-afară / La purtare și Grivei / Are tot unu și trei".* („Horă-n bătătură"). Pînă și cotoiul, Marcu Cotoșmanul, lasă să-i scape prada din gheare, nu din cauza bunătății ci a indolenței căpătate prin îmbuibare, căci *„Viața lui fusese / Dulce, pe alese. / Gustul ce-i poftea / Se și împlinea".*

Ca dovadă, îl mușcă regretul și-și făgăduiește, dar tot evaziv, moale, să nu reediteze pățania: *„Acum, pisicește, / Marcu se gîndește, / Mușcîndu-și uscate / Buzele umflate. / De ce s-a jucat și nu l-a mîncat? / Altă dată... dacă / Știe ce să facă".*

Idila sui-generis se desfășoară ca un joc continuu. De-aci și titlul dat întregului volum și majorității poeziilor alcătuitoare, ritmurile sprințare și uneori refrenele onomatopeice, imitînd orătăniile și pe cele născocite de copii, care punctează și întețesc dansul, hora: *„Bi-ba, ba-ba, ha. / Da-du, du-du / Ga-gu, gu-da"* etc. („Horă de băieți"). Umorul pitoresc și familiar, atmosfera de copilărie prelungită cu petreceri, chiuituri și situații de o fantezie nevinovată în nonsensul ei, menită parcă să se destrame de cum s-a închegat, nu exprimă pur și simplu o „intenție umoristică mai discretă" și ideea că „existența este în întregime un joc al cărui sens ultim rămîne obscur. A te lăsa cu voluptate în voia horei e o soluție estetică a vieții". (G. Călinescu: „Istoria literaturii romîne" pag. 732).

Intenția subliniată de acad. G. Călinescu există la Tudor Arghezi, în special în această fază de evoluție. Poezia *„Abece"* de deschidere a *„Horelor"*, o ilustrează în parte, întrucît interpretează geneza universului ca un proces artistic și divinitatea ca un meșter, un artist modest, ignorant chiar al elementelor științei, acționînd pe bîjbîite, bizuindu-se nu atît pe talent cît pe hărnicia proprie și modelul naturii: *„A vrut Dumnezeu să scrie / Și nici nu era hîrtie... / C-un crîmpei de alfabet / Mergea scrisul foarte-n-cet... / Orișice învățăcel / Știe mult mai mult ca el. / El care făcuse toate / Nu avea certificate. / Citu-i Dumnezeu de mare. / N-avea trei clase primare. / La citit se-mpiedică, / Nu știe aritmetică. / Știe-atît: numai să facă. / Ia o leacă, pune-o leacă. / Face oameni*

TUDOR ARGHEZI: „Versuri"

și lumină / Din puțin scuipat cu tină / Și dintr-un aluat mai lung / Scoate luna ca din strung". Folosindu-se de pana oferită de papagal și păună drept pensulă sau de pana țarcii drept condei pe *„piatră tare"* ori de nuia ca să însemne pe cer *„stea lîngă stea"*, usucă ziua ce vopsește noaptea, șterge ce nu-i place, scrie iarăși, pînă cînd iese *„lucru bun"*, indiferent de durata operei. Concepția care așază pe același plan cu dumnezeu pe artist, vrăjitor și chiar fără voie, pe Lache scamatorul din „Flori de mucigai" este, evident, nemistică, estetică. Intîlnită de noi în versuri disparate, e mai pronunțată în Versuri de seară" și mai ales în „Hore", caracterizînd „soluția estetică" a vieții indicată de G. Călinescu, ca una din năzuințele argheziene.

Dar numai constatarea aspirației către o poziție estetică absolută, neîncadrarea ei în drama poetului, în efortul său de a nu se contamina de morbul burghez, de a scăpa din cleștele individualismului, chiar dacă fără succes, văduvește „Horele" de semnificația filozofică și socială pe care o poartă. Scrutînd bine umorul bonom și nepăsător la prima vedere, observăm pe fund o concentrație foarte acidă. Bufoneria grasă, verva caricaturală a la Münchhausen și Till Eulenspiegel, dar mai distilată și mai alertă decît a acelora cu care e tratată „țara lui Pierdevară" acoperă o intenție satirică. Pe cine vizează? Romînia de atunci, orînduirea atît de monstruoasă încît o absurditate ca dominația totală și „legitimată" a neghiobilor și paraziților era nu numai posibilă, dar, în esența ei, reală. (Bineînțeles satira adaugă contribuția sa proprie, nedeformantă în fond, dar hiperbolică în formă). Ipoteza nu e gratuită. Să ne amintim că la serviciile utopiei negative, pesimiste, la modul swiftian de critică socială Arghezi a recurs doar și înainte, în pamflete izolate și în „Tablete din Țara de Kuty". Tot astfel procedează acum. Intre „Tablete din Țara de Kuty" și „Hore" deosebirea e că cele dintîi măresc enorm unghiul critic, pe cînd ultimele îl micșorează prin ținuta de șagă, de chef și joc pe care o adoptă poetul, indiferent pe jumătate sau numai în aparență la persoanele care se prind în hora sa. Noua postură argheziană este înrudită și cu una din formele de critică mînuite de popor. Poporul nu petrecea și el pe seama stăpînilor, vorbind în doi peri, fără aluzii directe, făcînd „haz de necaz"? Șarja realităților crude este mai concludentă în „Horă de băieți".[1]) Impostura practicată în primul rînd de vîrfurile societății, e denunțată aici aproape fără precauții și veselia însoțitoare are un ton înverșunat, de asprime amară:

„Intr-o țară care-a fost / Era mare cel mai prost / Bi-ba, ba-ba / Li-ba, la-ba / .... / Cine-o leacă-avea de cap / Și-l punea după dulap / Hu-hu, hu-hu. / Bu-hu, bu-hu. / Pentru că omul cel mare / Se-alegea după picioare / I-ha, ba-ha / Ba-ha, i-ha / .... / Și cinstirea ți se da / După talpă și pingea / Da-du, du-da / Ga-gu, gu-da."

Satira e un reflex al indignării îndurerate. Temperînd vehemența satirei, Arghezi nu a încercat mai puțin sentimentul care o generează. De aceea și considerăm cele mai expresive, mai „îndrăcite" hore ca încă o mărturie de protest, fie și depusă „în joacă", împotriva fostelor întocmiri.

Prin latura ei critică, așa-numita soluție estetică propusă în „Hore" nu poate fi asimilată cu atitudinea diletantă, cu jocul de gratuități specific estetismului de tip artistocratic sau intelectualilor burghezi, amatori de o artă fără consecințe. Menționăm în aceeași ordine de idei, că și ca artist —, Arghezi și-a luat o mică revanșă asupra obtuzității și impotenței pretențioase și arogante în materie de artă. Ce altceva reprezintă sîcîiala și glumele lui „Moș Pîrțag" căruia, cu o mărinimie malițioasă, poetul îi făgăduiește podoabe ridicole: *„Hitrule, nu e niciun / Mijloc să te mai îmbun? / Taica ți-ar drege și fie / Vreo chivără, vreo tichie, / Cînd ai vrea în arătare / Să ieși mîndru și călare"?* („Horă de Hitru"[2]). In această perspectivă credem că și smerenia artistică a poetului nostru, insistența sa asupra modestiei și perseverenței de meșteșugar anonim pe care trebuie să o manifeste creatorul, e tot un mijloc de a evita destinul lamentabil al artistului burghez grandilocvent și găunos, un mijloc de luptă împotriva mitului individualist al unei arte lipsite de orice contingență cu munca de rînd a omului și cu opera naturii. Ca urmare, lauda derutantă a ignoranței demiurgului, a artistului — prin extensiune — din poezia „Abece", comentată mai sus, trebuie înțeleasă în același spirit: Arghezi are oroare de tot ce e prezumție goală și pseudo-știință. Tot atît de adevărat e însă că, prin cealaltă latură, prin idealul promovat ca pozitiv, soluția estetică nu poate fi acceptată, *absolutizînd* ceea ce nu poate fi decît unul din aspectele unei filozofii complete: jocul. Conceperea vieții ca un joc absolut ,chiar un joc cu substrat critic, nu e operantă pe plan social. Necontinînd un ferment revoluționar constructiv, lasă neatins fundamentul societății disprețuite și ocolite. Fericită doar pentru un incurabil egocentric, ea nu-l poate satisface pe Arghezi. Pentru el, ca și tentativele precedente, de la afirmarea orgolioasă la negarea mistică ori vitalistă a individualității, soluția estetică este iluzorie. Idealul lui „homo ludens" nu-l regenerează substanțial, neizbutind să împlinească exigențele înalte ale conștiinței. Era de așteptat. Individualismul nu poate fi alungat prin mijloacele care, în pofida opoziției poetului, abea îl reintroduc.

Mihail PETROVEANU

[1]) *O spune apăsat și Șerban Cioculescu: „Intr-un compartiment al ciclului „Hore", observația socială, de o acuitate necruțătoare, care dezvăluie recrutarea arbitrară a cadrelor, se arată compatibilă cu bonomia contagioasă".*

„Introducere în poezia lui Tudor Arghezi," pag. 172.

[2]) *S. Cioculescu citește în „Horă de hitru", ca și în „Horă de șoareci" o răfuială cu N. Iorga. Chiar dacă acesta ar fi punctul de plecare, sensul critic al ambelor „Hore" e mai larg.*

Consfătuiri ale „Gazetei literare"

In zilele de 26 și 27 martie, au avut loc la Galați și Brăila consfătuiri ale „Gazetei literare" cu cititorii. După ce scriitorii Veronica Porumbacu, Victor Tulbure, Nicolae Tăutu și Teodor Mazilu au citit din operele lor, numeroși cititori — muncitori, profesori, studenți, actori, militari etc.— și-au spus cuvîntul asupra activității „Gazetei literare", aducînd propuneri interesante privind îmbunătățirea revistei.

Din partea redacției a răspuns cititorilor Mihail Petroveanu, redactor șef adjunct al „Gazetei literare".

In numărul viitor vom reveni pe larg asupra acestor consfătuiri.

La Casa Scriitorilor

Vineri, 1 aprilie a.c. orele 18, va avea loc o seară închinată aniversării a 15 ani de la eliberarea Ungariei.

Va vorbi tovarășul Aurel Mihale, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. Conferința va fi urmată de un program literar-artistic.

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

Discuție despre sămănătorism

Cum remarca și G. C. Nicolescu, sămănătorismul s-a constituit în curent literar, continuînd o pseudotradiție, tratînd teme deja existente (evocarea trecutului istoric, viața satului, natura) pe care însă le mistifică, orientîndu-le în direcția scopurilor sale politice, diversioniste. Așa se face că anumite înclinații individuale ale scriitorilor sînt captate de Iorga și folosite ca argumente pentru „direcția" sa literară. Patriotismul lui Iosif, spaima de capitalism a lui Gîrleanu — trăsături pe care nu le declanșase Iorga și sămănătorismul, — sînt încurajate și destinate unei finalități, de care autorii s-au văzut, cel puțin în parte, străini pînă la urmă. În această măsură, se poate spune că cei doi scriitori au servit curentului literar sămănătorist „modelele", nu celebre, dar onorabile, cărora li se face o mare publicitate (Vd. articolul lui Iorga despre vol. „Bătrînii" de E. Gîrleanu: „Boierimea de țară care se duce"). Totuși, lupta dintre tendințele realiste și diversiune se declară din capul locului prin însuși faptul că nu toate poeziile lui Iosif, de pildă, confirmă practic teoriile lui Iorga, ca să nu mai vorbim de povestirile lui Sadoveanu, cărora directorul le dădea interpretarea tendențioasă, voită. Presiunea sămănătoristă se exercită asupra fiecăruia, dar cu rezultate profund inegale. Receptivitățile sînt deosebite, ceea ce ne și explică de ce unii, ca D. Anghel sau P. Cerna, sînt așa de puțin influențați de sămănătorism, și de ce alții, ca cei mereu citați, lasă o bună parte a operei lor în unda tulbure a curentului.

Să urmărim, pe cît ne îngăduie spațiul nostru, cum se naște reacția antisămănătoristă, chiar din sînul „Sămănătorului". Facem precizarea că aceasta nu exclude, la scriitorii pe care-i vom aminti, și coexistența unor rezidii sămănătoriste, pe care unii dintre ei nu le-au putut lichida niciodată.

Coșbuc și Vlahuță părăsesc repede „Sămănătorul", îndepărtîndu-se din ce în ce mai mult de scopurile „culturale" care-i împinseseră la compromisuri. În 1906, autorul „Baladelor și idilelor" face să apară revista „Viața literară", în al cărei program se declară împotriva stringențelor impuse de anumite „direcțiuni" și „curente" (aluzie transparentă la adresa lui Iorga), cerînd o singură condiție, talentul: „Pe colaboratorii noștri nu-i vom întreba de curent sau de program — îi vom întreba însă de talent, întrucît îi va putea recunoaște modesta noastră apreciere. Și nu ne temem de nici o primejdie, căci nu este talent care să poată sluji unei cauze urîte, — și întotdeauna în lucrul *bine spus*, chiar cînd n-ar fi adevărul întreg, trebuie să fie o părticică măcar de adevăr, care să merite a fi ținut în seamă". („Un prim cuvînt" în „Viața literară", nr. 1 din 1 ian. 1906)

Se afirmau aici adevăruri în bună parte valabile pentru toți scriitorii talentați care publicaseră în paginile „Sămănătorului" și care, în pofida presiunilor exercitate, zugrăviseră măcar o fărîmă din realitate.

Firea „cu totul absorbantă și ghimpoasă" a lui N. Iorga, temperamentul despotic și ambițiile sale

Lupta realismului cu diversiunea

politice nu puteau contribui cîtuși de puțin la stabilirea unei armonii, măcar aparente, în sînul redacției. Scrisorile, de altminteri profund respectuoase, ale lui Iosif și Chendi (cf. I. E. Torouțiu: „Studii și documente literare", vol. 7, pp. 365—366; vol. 8. p. 220), atestă frecvente tulburări interne, care înăspresc relațiile. După ce își încheiase misiunea, cum va declara mai tîrziu („Maurul își făcuse datoria"), (cf N. Iorga: *Introducere* la Dan Smîntînescu „Mișcarea sămănătoristă", p. II), Iorga părăsește „Sămănătorul" în 1906, dată de la care publică, pe cont propriu, alte reviste sămănătoriste. Director absolut, mai întîi la „Neamul romînesc" și apoi la „Neamul romînesc literar", nederanjat de opoziția politicoasă, dar, orișicît incomodă a unor redactori ca cei de la „Sămănătorul", el va deschide cît mai larg porțile literaturii tuturor „stihuitorilor mărunți", unor diletanți mediocri, care vor îngroșa rîndurile curentului sămănătorist.

Reacția antisămănătoristă, la început în stare latentă, continuă prin trecerea lui Sadoveanu la „Viața romînească", într-un fel prin revista „Viața literară și artistică" (1907—1908) condusă de Ilarie Chendi, unde apar fulminante articole contra lui Iorga (cf. Ilarie Chendi, — articolele „Preludii" în „Viața literară și artistică" nr. 1, 1907, „Libertatea artistului", id. nr. 25, 1 iulie 1907 și altele) și, în sfîrșit, prin „Cumpăna", revistă săptămînală scrisă de M. Sadoveanu, Șt. O. Iosif, D. Anghel și Ilarie Chendi, care apare la 27 noiembrie 1909. Repet, nu e vorba de o totală desprindere de ideologia sămănătoristă (mai ales la Chendi si Iosif), ci de încercări, și unele foarte reușite, de a i se opune în virtutea realismului în care acești scriitori credeau. Programul „rimat" al „Cumpenei", semnat de Iosif și Anghel (A. Mirea), dădea glas acelui fond critic, protestatar, care nu dispăruse niciodată din creația lor, ci dimpotrivă, se cristalizase în ultima vreme în spiritualul „Caleidoscop": *„Dar, cititori, desigur că vă-ntrebați acuma / Ce vom zvîrli într-însa spre-ai dărui mișcarea? / Noi? Intr-un talger verva și spiritul și gluma, / Avîntul, deznădejdea, mîhnirea, indignarea, /* Revolta împotriva oricărei nedreptăți / (s. n.) / *Și toată bunătatea și toată ironia... / Dincoace? Ingîmfarea atîtor nulități, / Neputincioasa ură, invidia, prostia, / Ce-atîrnă greu, firește..."*

Poezia „Inainte", semnată de aceiași autori, pare să conțină destule aluzii la adresa curentului care le sorbise (mai cu seamă lui Iosif) bună parte din puterile vîrstei celei mai rodnice. Demnitatea și independența își cereau drepturile lor, știrbite atîta vreme: *„Un paradis pierdut e orice oră, / Dar nu te mai întoarce — spre trecut: / Trecutul nu cunoaște auroră — / Ci-ndreaptă-ți cîrma spre necunoscut, / Căci un pilot stă pururea la proră. / Sirene-or încerca să te înșele, / Dar tu urmează-ți drumul tău spre larg. / Nu te lăsa ademenit de ele: / Ca Odiseu legat strîns de catarg / Nu căuta-n adîncuri, ci spre stele!"*

Totuși, ciocnirea hotărîtoare dintre realism și ideologia sămănătoristă se produsese în 1907. Părăsind „Sămănătorul", pînă la venirea lui A. C. Popovici în 1908; N. Iorga își lăsase un cirac mai neînsemnat, I. Scurtu, care se dovedi foarte zelos cu prilejul răscoalelor. Scriind un articol despre „Răscoalele țărănești și cărturarii noștri", noul ideolog sămănătorist încerca să arate că toți scriitorii trecutului au avut „menirea lor îndeplinită cu sfințenie" „să apropie sufletele claselor noastre sociale între sine, să le învețe a se cunoaște, a se prețui, a se cinsti și a se ajuta una pe alta" („Sămănătorul" nr. 14, 1 aprilie 1907), făcîndu-se că uită „Noi vrem pămînt", care numai la împăcare nu îndemna. Același urmaș al lui Iorga îl admonesta ireverențios și într-un stil încîlcit pe Vlahuță, pentru că avusese curajul să scrie și să publice acel rechizitoriu antimonarhic și antimoșieresc din „1907": „Dar din punct de vedere al ideilor politice cuprinse în aceste versuri de actualitate, ele vor rămînea, desigur, un document pentru istorici, precum sînt un document și pentru contemporani, cît de ușor pot fi ispitiți de visuri fantastice la unilateralități tendențioase, la judecăți cu totul nedrepte, la osînde false și la izbucniri sentimentale, regretabile chiar și la poeți de seama domnului Vlahuță, cînd trăiesc prea feriți de realitatea oamenilor și lucrurilor și prea puțin feriți de muzele răutăcioase ale singurătății, care sînt în stare să inspire blajinilor visători pînă și deșarte credințe republicane, precum: *«De cînd sînt regi, de cînd minciună este, / Duc laolaltă cea mai bună casă!»*" ("Sămănătorul" nr. 25/1907).

Dacă „Sămănătorul", prin I. Scurtu, considera de datoria lui să afirme că nu e de acord cu poezia lui Vlahuță și implicit cu răscoalele („Sămănătorul" nr. 29, 15 iulie 1907), „Viața literară și artistică" reproduce poezia „1907" și publică apoi și o notă care înregistrează diversele ecouri pe care le produsese teribilul pamflet. („Viața literară și artistică", nr. 22 1907)

În timp ce Vlahuță cerea socoteală regelui pentru nedreptățile pe care le patrona, în timp ce Coșbuc se plîngea „ce-amar e-n Romînia" („Parabola sămănătorului"), iar Sadoveanu povestea îndurerat „O istorie de demult" și „Mergînd spre Hîrlău" (ambele publicate în „Sămănătorul" din vara anului 1907), în timp ce Iosif și Anghel redactau „Scrisoarea deschisă a unui melc", N. Iorga își disputa cu A. C. Cuza locul de deputat al județului Iași. (Vd. „Romînia muncitoare", 10—17 iunie 1907) E adevărat că în discursul său de debut în parlament va ataca cele două partide istorice, că va agita ideea reformei agrare și va încerca o explicație a cauzelor care au dus la răscoală, recunoscînd printre altele chiar și starea de mizerie a țăranilor. (Vd. *Dezbaterile Adunării Deputaților*, 1907, nov.—dec.) Dar faptul că Iorga considera ca principal vinovat administrația țării și nu exploatarea burghezo-moșierimii, că propunea potolirea țăranilor cu duhul blîndeții, ca și evoluția sa ulterioară ca om politic burghez, confirmă caracterul diversionist al acestor idei.

Pe plan literar, pozițiile sînt acum și mai clarificate. Ideologia sămănătoristă ajunsă la naționalismul feroce al lui A. C. Popovici (venit la „Sămănătorul" în 1908) și curentul ei literar, pe care-l vor „ilustra" în ajunul războiului nume ca D. Ionescu-Morel sau Mircea Dem. Rădulescu, și după aceea tradiționaliștii gîndiriști, se declara fățiș reacționară și antirealistă, iar scriitorii adevărați, a căror ființă artistică tînjise de pe urma nefastelor influențe, se alătură poporului, în numele căruia își spun pînă la urmă cuvîntul. Curentul literar sămănătorist suferă acum o înfrîngere, pentru că, după 1907, scriitorii pe care Iorga îi considera ca cei mai reprezentativi se îndepărtează din ce în ce mai mult de focarul diversiunii. „Direcția literară" sămănătoristă și-i va mai revendica multă vreme (și anumite opere, cum spuneam, rămîn integral sau în parte acolo), dar tendința generală și predominantă a operei lor ne obligă să-i studiem nu la capitolul (de Addenda) „Curentul sămănătorist", ci la capitolul „Scriitori realiști de la începutul veacului al XX-lea (cu un eventual subtitlu: „Revista *Sămănătorul*", care — așa cum s-a văzut — nu este unul și același lucru cu sămănătorismul).

Cît privește opera atît de întinsă și multilaterală a lui N. Iorga, ea abia urmează a fi studiată în spirit marxist. Contribuția istoricului literar (mai cu seamă pentru epoca veche) ca și a portretistului își au desigur meritele lor ce vor trebui relevate. Pentru istoria literară de la începutul veacului nostru, N. Iorga rămîne însă principalul teoretician al curentului sămănătorist, al cărui caracter reacționar ni se pare că a fost demonstrat cu prisosință în studiile de pînă acum. O confruntare a ideilor lui N. Iorga și implicit ale ideologiei sămănătoriste cu presa muncitorească („Romînia muncitoare din 10-17 iunie 1907 reproduce poezia „1907" a lui Vlahuță, în timp ce „Sămănătorul" o condamnă) și cu revistele de orientare democratică („Viața romînească" prin G. Ibrăileanu) — ar scoate și mai mult în evidență conservatorismul și antirealismul curentului pe care l-am discutat. Acest aspect foarte important ar forma însă obiectul unui studiu separat, care, probabil, nu va întîrzia să apară.

Al. SĂNDULESCU

ALMA REDLINGER *„Brigadier"*

Pe marginea unei discuții

(Urmare din pag. 1)

alte volume pe care nu le mai înșir pentru a nu lungi peste măsură o listă pe care oricine dorește o poate completa") — dar și fără a minimaliza ceea ce e realmente valoros, credem că examinarea cu exigență a creației poetice pentru copii este, în împrejurările actuale, deosebit de necesară. Pentru că apariția „plachetelor nesemnificative" trebuie să devină într-adevăr „sporadică" — dacă nu e posibil să fie cu totul evitată —, pentru că trebuie să dispară din poezia pentru copii versificările facile, tonul minor, convenționalismul didactic, uscăciunea, candorile artificioase care-și mai găsesc încă adăpost în destule lucrări, uneori semnate nu de nume obscure, ci de poeți apreciați ai literaturii noastre.

Ar fi desigur de prisos să subliniem acum meritele unui poet de prestigiul lui Victor Eftimiu. Tocmai de aceea însă, ne-a surprins, pentru calitatea ei artistică deficitară, placheta lui intitulată **„Copii din China"**. Autorul frumoasei feerii **„Inșir-te mărgărite"** se mulțumește, în aceste versuri, să descrie într-un stil destul de prozaic aspecte din viața copiilor chinezi: **„Cu pălării rotunde, mari / Din foi de bambus împletite, / Pornesc micuții preșcolari / In cărucioare zugrăvite".** Intîlnim rimate, cuminte, astfel de banalități: **„Cu joaca și cu învățatul / Vor crește mîndri, fără teamă. / Bărbat va fi cîndva copilul, / Iar copilița fi-va mamă".** E resimțită neplăcut, de-a lungul întregii plachete, absența fanteziei, chiar și a imaginilor: „Inalță zmeul băiețașul / Gîndindu-se că într-o zi / Își va atinge poate țelul: / Pilot de avion va fi. / In cer își urcă zmeul, zborul, / Pe podul cel mai lung din lume / Intemeiat cu ajutorul / Atîtor meșteri cu renume / Veniți cu drag din Uniune". Oare asemenea versuri pot fi pe placul copiilor?

Nu vom contesta că volumul **„Schimbul de mîine"** al lui Marcel Breslașu constituie, în ansamblu (dar în special în ciclul „Niște fabule") un succes al poeziei noastre pentru copii.

Nu e însă mai puțin adevărat că deficiențele de care se resimt, uneori, poeziile incluse în această culegere, au fost trecute cu vederea de critică. Intr-o bună parte din poeziile care alcătuiesc ciclul „Zile sărbătorești", explicarea cu mijloace poetice a semnificației unor mari sărbători ale poporului nostru (23 August, 1 Mai etc.) sau a unor noțiuni politice ca **republică populară, internaționalism proletar** etc. se realizează la un nivel prea didactic. Iată, de pildă, cum se încheie poezia intitulată **„Republica Populară"**: **„...Să fluture sărbătorești drapele! / Strigați, tovarăși: «Holda este-a mea, / al meu e strungul, cărțile-ale mele, / și ceru-ntreg, cu fiecare stea!» / UN BUN AL TUTUROR e** țara noastră, / răspundem toți de bunul tuturor: / Senină s-o păstrăm ca bolta-albastră / și liberă, ca vulturul în zbor". Impresia de lirism conceptual, rece, pe care o lasă lectura unora dintre poeziile lui Marcel Breslașu din acest ciclu, n-o spulberă nici ritmurile bogat orchestrate (cunoaștem deosebitul dar prozodic al poetului), nici versurile frumoase pe care le întîlnim. Poate că la această contribuie într-o măsură și frecvența unor imagini convenționale, care prin folosire abuzivă și-au pierdut forța expresivă. („...Cei dintîi copii ai țării, / proaspeți ca seninul zării!"; „...peste cîntecele lor / soarele zîmbea ușor"; „Ca pasărea cerului, / glasul pionierului, / zglobiu ciripește în senin"; etc., etc.).

Toată acea fantezie, acea vervă suculentă, voioșia autentică și plină de forță pe care le întîlnim în alte poezii pentru copii ale lui Marcel Breslașu (de pildă în vol. „Bondocel își alege o meserie") se regăsesc în versurile discutate într-o măsură foarte mică. E vorba aici, desigur, de o insuficientă exigență a poetului față de propria sa creație.

Nina Cassian, care a creat opere pentru copii remarcabile, ca „Nică fără frică", sau, mai recent, „Prințul Miorlau", se lasă și ea ispitită de o anume comoditate în „Aventurile lui Trompișor". Ironia fină, nuanțată, din „Prințul Miorlau" face aici loc unui umor de o calitate mediocră, bazat pe efecte adeseori facile. Unui cititor care cunoaște activitatea Ninei Cassian în domeniul poeziei pentru copii i-ar veni greu să creadă (dacă nu i-ar citi numele pe copertă) că ea este autoarea unor versuri de factură atît de modestă.

N-ar avea rost să continuăm acum să relevăm și alte cazuri similare de slăbire a exigenței artistice la unii poeți de incontestabilă valoare. Considerăm însă că această situație ar trebui să fie discutată cu atenția cuvenită de critica literară. Operele izbutite ale noii noastre literaturi pentru copii fac posibilă și necesară judecata critică obiectivă, fără inutile menajamente cînd e vorba de opere mai slab realizate (chiar dacă acestea aparțin unor scriitori de prestigiu). Extazierea în fața „pădurii unor opere valoroase", elogierea nediferențiată a „succeselor" și discuțiile teoretice despre „specificul" literaturii pentru copii nu sînt în măsură să ajute efectiv la dezvoltarea pe un drum ascendent a acestui important sector literar.

Criticii îi revine sarcina de a se preocupa și de aci înainte de problemele literaturii pentru copii. Analiza atentă a operelor care apar și formularea unor judecăți de valoare exigente, ca și discutarea, în articole de sinteză, a direcțiilor principale de evoluție a literaturii pentru copii din țara noastră, pot contribui substanțial la remedierea cît mai grabnică a deficiențelor actuale. Nivelul general înalt atins, în anii socialismului de [illegible]

Matei CĂLINESCU

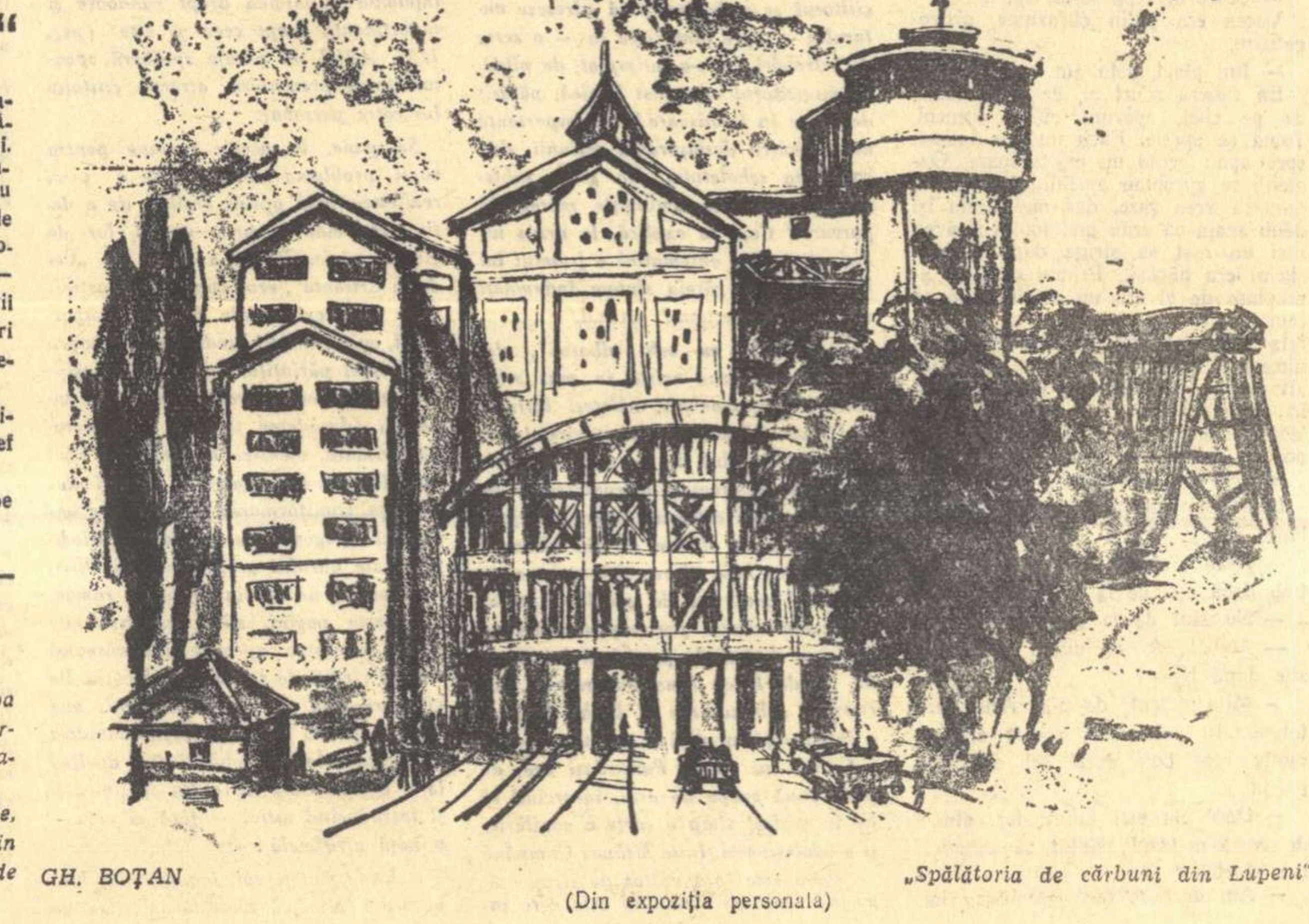

GH. BOȚAN *„Spălătoria de cărbuni din Lupeni"*

(Din expoziția personala)

Restituire

La casieria Fondului Literar îl zăresc pe scriitorul O, care tocmai prezintă o „cerere de documentare pe teren" de 8 zile. O se scotocește în buzunare, căutînd stiloul ca să semneze ceva. Din buzunar îi cade o hîrtie împăturită. Mă reped să i-o ridic. O îmi aruncă o privire alarmată și furioasă și-și ridică singur foaia de hîrtie pe care se grăbește s-o strecoare în buzunar. Probabil că o fatalitate necruțătoare îl urmărește însă. Grăbit să-și adăpostească dreptunghiul de hîrtie, O îl trece pe lîngă buzunar și... foaia se află din nou pe jos. O n-o mai observă. Iscălește și pleacă.

Un gînd răutăcios, același care mă determinase să nu-i atrag atenția asupra hîrtiei care căzuse din nou, mă îndeamnă acum s-o ridic și s-o despăturesc.

Deziluzie.

Am în față un simplu și banal „Tabel cu lucruri de luat în documentare". Să i-l înapoiez lui O? Ar bănui poate că l-am citit și mi-ar arunca o privire și mai alarmată, și mai furioasă decît înainte. Să nu i-l restitui? Nu e cinstit. M-am hotărît să i-l redau pe altă cale.

Iată, tovarășe O, îți transcriu mai jos cu fidelitate lista pierdută și, în felul acesta, eu îmi păstrez cugetul curat, iar d-ta tabelul. Mi-am asigurat un singur avantaj: nu va trebui să suport privirile d-tale alarmate și furioase în clipa restituirii obiectului pierdut.

Așadar, iată-ți documentul:

TABEL CU LUCRURI DE LUAT IN DOCUMENTARE

1. — Bani de la Fondul Literar
2. — Costumul sport
3. — Pantalonii de ski bleumarin
4. — Costumul de seară
5. — Papillon-ul bleu-vert
6. — Cinci cravate
7. — Zece cămăși
8. — Butonii
9. — Un pullover gros
10. — Skiurile, pentru cazul că e zăpadă
11. — Undița cea nouă
12. — „Decameronul"
13. — O sticlă de coniac 1/1
14. — Săpun
15. — Pastă de dinți
16. — Stiloul
17. — Plicuri
18. — Două-trei coli pentru corespondență
19. — Diverse obiecte de importanță secundară

Asta e tot. Și nici acum nu reușesc să înțeleg, de ce mi-ai aruncat atunci, la Fondul Literar, privirile acelea alarmate și furioase....

Dumitru SOLOMON

CRONICA DRAMATICĂ

„AZILUL DE NOAPTE" de Maxim Gorki

(Teatrul Municipal)

I

În 1933, Gorki scria: „Una din piesele mele ține afișul de treizeci de ani, dar cred că la mijloc trebuie să fie o confuzie, întrucît, între timp, această piesă, s-a învechit". Piesa în cauză era tocmai „Azilul de noapte" iar dincolo de modestia autorului, trebuie să descifrăm poate sentimentul său de îngrijorare pentru modul în care drama scrisă în 1902 avea să răspundă cerințelor publicului din deceniul patru al veacului, cînd — după cum arăta Gorki — „cuvîntul trebuie să fie plin de ardoare, combativ, ca să mistuie rugina de pe sufletele noastre".

Nu mai este nevoie să subliniem că marea bogăție interioară a „Azilului", una din operele cele mai strălucite ale lui A. M. Gorki, înlătură orice posibilitate de îmbătrînire a mesajului său viu, inalterabil. Nu trebuie să vedem, însă, în fraza de spirit a marelui scriitor și un îndemn la păstrarea prospețimii ideilor în noile montări scenice ale piesei?

Nu este lipsit de importanță faptul că, vorbind despre presupusa „învechire" a „Azilului de noapte", Gorki s-a oprit asupra unui fenomen de mutație tipologică, constatînd că Luca, creat ca prototip al unei cartegorii sociale existente în vechea Rusie, nu mai corespunde noii situații, de după Revoluție, cînd „un consolator poate fi reprezentat pe o scenă de teatru numai ca un personaj negativ și ridicol". Evident, apariția lui Luca (și a celorlalte personaje ale dramei) într-o lumină nouă nu anulează nicidecum vigoarea unei opere de puternică observare realistă, care dezbate, de pe un postament ideologic înalt, probleme capitale ale existenței umane. Dimpotrivă, devenind „negativ și ridicol", Luca își definește, în perspectiva timpului, mai deplin esența și — reliefat mai adînc în viziunea proprie noilor spectatori — contribuie la pronunțarea, într-o mai amplă orchestrație, a adevărurilor conținute în sîmburele dramei.

Observația lui Gorki cu privire la modificarea de optică a noului public față de triștii eroi ai „Azilului de noapte", nu indică și nu confirmă existența unor surse ale perimării conflictului, relevînd tocmai autenticitatea excepțională a caracterelor care — ca în toate marile opere ale literaturii — își dezvăluie mereu noi laturi și fațete pentru generațiile care se succed. Dar pentru ca tinerețea veșnică a unei piese de vigoarea ideologică a „Azilului de noapte" să fie mereu redescoperită, pentru ca ardoarea sa revoluționară să răzbată necontenit în alte incandescențe, se cere autorilor de noi spectacole știința racordării textului prețios al scriitorului la sensibilitatea și experiența socială a spectatorilor, precum și marea artă a creării unei comunicații febrile, neîntrerupte între ideile scăpărătoare ale dramei și problematica ideologică a contemporaneității.

„Azilul de noapte" nu este, pur și simplu, un documentar pitoresc al mizeriei omenești și nici o galerie de destine ratate pentru uzul unor creații actoricești de răsunet. Piesa lui Gorki a lansat, la începutul secolului nostru, un cutremurător protest împotriva atentatului la umanitate care caracteriza mereu mai evident capitalismul intrat în veacul său de pe urmă. Imaginea strivirii înspăimîntătoare a sufletelor, în ambianța sordidă a „fundului" unei societăți inumane, a servit ca un teribil cadru pentru pronunțarea credinței ferme în măreția omului, în capacitatea sa de a transforma lumea.

Ștefan Ciubotărașu, Benedict Dabija, Ana Negreanu și Lucia Mara într-o scenă din piesă

La o privire mai atentă, această dramă, care se petrece într-un decor excentric și este populată de figuri pestrițe se dovedește a fi în primul rînd, o piesă de idei în care discuția insistentă despre om, despre sensul vieții și despre noțiunile etice fundamentale, la proporții neobișnuite, utilizînd și creînd situații necesare dezbaterii. O întîlnire între două personaje este imediat convertită într-o înfruntare de pe poziții adverse a opiniilor despre existență și umanitate. Eroii, posedînd trăsături caracterologice de o deosebită pregnanță, îndeplinesc sarcini în vasta rețea de dispute și argumente care alcătuiește miezul piesei. Luca intervine ca reactiv chimic în contact cu ceilalți pensionari ai „Azilului", declanșînd — la aceștia — mărturii și puncte de vedere, ințețind verva polemică a controverselor. Satin traduce filozofic simțămintele și gîndurile învălmășite ale Baronului sau ale altor eroi. Klesci vrea să rămînă om, Alioșa, bătăușul, are veleități de „om cinstit", Natașa, Vasca Pepel și Vasilissa se învîrtesc într-un carusel amețitor, căutînd unul în celălalt posibilitatea de a atinge o altă zonă a existenței umane. Alte personaje, mai puțin conturate, Ana (femeia care moare fără să fi cunoscut bucuria), Tătarul (care încetează de a mai fi om, pentru că și-a rupt o mînă) și alții, figurează ca argumente grăitoare într-o discuție care nu se oprește nici la ultima cădere a cortinei. Acțiunea piesei este interioară, se consumă în dezbaterea ideologică pe care destinele personajelor o ilustrează nu cu țipete pasionale, ci prin rîvna participării la o decisivă înfruntare a ideilor despre soarta omului în societate. Suflul revoluționar al piesei se distinge în lucirea nobilă a unor replici, în forța actului de acuzare a celor răspunzători de uciderea conștiințelor, în chemarea zguduitoare la încredere în om, și în puterile sale.

După cum se știe, întrebat, în 1928, de către ostașii roșii din Kursk, „de ce în piesa «Azilul de noapte» nu este nici o chemare la răscoală", Gorki a răspuns că „această chemare poate fi auzită în cuvintele lui Satin, în aprecierea lui asupra omului". Cuvintele lui Satin apar astfel ca o remarcabilă concluzie a discuțiilor prealabile, ca un răspuns dat neliniștilor și speranțelor, visurilor și îndoielilor tuturor membrilor acestui neobișnuit sanhedrin filozofic din stabilimentul jalnic și mizer al bătrînului Kostîliev, singurul martor ostil al colocviului amplu care constituie acțiunea acestei piese excepționale.

Kostîliev, acest Tartuffe decrepit, căruia nimeni nu-i mai acordă credit moral, se teme de întrebări și de înțelepciune, se simte stînjenit de discuție, se simte personal amenințat de către cei care caută adevărul. Dar deși soțul rapace al Vasilissei ar dori ca exploratorii plecați în căutarea adevărului „să trăiască prin păduri, prin peșteri" pentru ca „să nu supere pe nimeni" și mai ales „să nu judece pe nimeni", în jurul său nu încetează o clipă dezbaterea înfricoșată stîrnită de dorința obținerii unor certitudini și a deschiderii unui orizont către un alt mod de viață. Blestemînd „adevărul" Klesci este, de fapt, covîrșit de revelația pe care i-o procură descoperirea tabloului odios al societății întemeiate pe exploatare, iar imprecațiile sale sînt îndreptate tocmai împotriva acestei societăți. Bubnov se leapădă cu blîndețe și fermitate de minciună, Natașa pricepe grozăvia acceptării lașe a neadevărurilor. Se distinge pe toată întinderea piesei o febrilă investigație pentru înlăturarea aparențelor, pentru înfrîngerea tainelor, pentru euforia descoperirii adevărurilor triste. Este o nevoie de cunoaștere, o sete de „înțelegere" care caracterizează această piesă de idei în care nu o singură dată Satin, fără a se ridica el însuși la nivelul luptei revoluționare, este însărcinat de autor să comunice, în răstimpuri, nu numai caracterul cert al ororilor lumii burgheze, ci și ideea împotrivirii, protestul bazat pe acumularea impresionantă de mărturii acuzatoare care alcătuiește cele patru acte ale dramei lui Gorki.

Intr-una din cronicile sale dramatice din anul 1938, Mihail Sebastian atrăgea atenția asupra procedeului stereotip de falsificare a naturii piesei lui Gorki, prin tratarea „Azilului" exclusiv pe planul pitorescului periferic, a spectaculosului exterior. Precizînd că „Azilul de noapte" este o piesă revoluționară din care teatrul a făcut un spectacol confortabil", Sebastian condamna escamotarea „strigătului de revoltă, de oroare sau de protest" prin „transformarea în probleme de regie" a problemelor de conștiință. Vom reveni asupra însemnătății pericolului semnalat în cronica citată, cînd vom lua în discuție meritele și lipsurile spectacolului de la Teatrul Municipal, care — în linii mari — s-a opus primejdiei unei tratări superficiale a „Azilului". Deocamdată am vrea să ne oprim, pe scurt, asupra uneia dintre căile cu deosebire practicate în vechile montări romînești ale dramei lui Gorki.

Nu obiectăm nici-un moment împotriva unei viziuni regizorale care-și propune să nu neglijeze anumite accente proprii firii și structurii interioare a poporului pe care autorul piesei îl cunoștea în chipul cel mai desăvîrșit. Dar a respecta trăsăturile sufletești ale personajelor, fără a trece peste apartenența lor națională, nu are nici o legătură cu utilizarea amplă a bărbilor și mustăților, a costumelor și amănuntelor exterioare, nu înseamnă mai ales confundarea specificului național cu reprezentarea falsă a personajelor lui Gorki în lumina abilei născociri „psihologice" despre „nicevo"-ul rusesc, imagine falsă, reacționară și ostilă minunatului popor rus. Criticul sovietic M. Grigoriev arăta în această privință cu deosebită claritate că „Pe Gorki nu-l interesa exotismul special al vagabonzilor, ci în primul rînd tipul deosebit al omului ajuns la «fundul societății», sentimentele și gîndurile lui. Acest lucru nu trebuie uitat nici de actori, nici de regizori, care nu trebuie să se lase preocupați de caracterul etnic al piesei și să nu supraevalueze pitorescul zdrențelor acestor vagabonzi, să înțeleagă că această piesă pune problema adevărului". Universalitatea operei lui Gorki, strîns legată de caracterul național al scrierilor sale, este urmarea ridicării scriitorului la un

ȘTEFAN CIUBOTARAȘU
(Luca)

Desen de SILVAN

înalt nivel de dezbatere filozofică a problemelor umanității. „Azilul de noapte" nu ne poate interesa numai ca document al situației din Rusia țaristă în primii ani ai veacului, ci mai ales pentru semnificațiile sale mai ample, privind în mod revoluționar problema omului și a existenței sale. Iată de ce piesa nu s-a învechit și iată cum se poate ajunge la descoperirea tainelor tinereții sale neostenite.

V. MÎNDRA

Artiști amatori de la cercul de artă plastică al Clubului minerilor din Lupeni execută un studiu de portret

Despre „profil"

Una din temele ce revin din cînd în cînd cu oarecare stăruință, în discuția presei noastre, este aceea a „profilului". E vorba de profilul teatrelor. Concluziile ce se pare că se întrevăd — deocamdată cel puțin — nu sînt de loc îmbucurătoare. S-a observat că unele teatre n-au nici un fel de „profil"; că altele ar avea un „profil" care nu le stă bine; iar altele, mai vechi, ar fi avut pe vremuri un „profil", pe care l-au pierdut.

In această situație s-ar afla, de-o pildă, Teatrul Național din București, al cărui „profil" părea să fie regretat cu nostalgie, ca și al fostei Companii „Bulandra", care se pare că ar fi avut și ea un profil aparte...

Din ambele cazuri — al Teatrului Național de pe vremuri ca și al Companiei „Bulandra" — se putea înțelege că „profilul" lor a fost determinat de repertoriu, că în alegerea pieselor stă cheia acestei probleme. Repertoriul ar fi marele vinovat care, atunci cînd nu e cum trebuie să fie, face ca unele teatre să n-aibă „profil", altele să și-l strîmbe, iar altele să-l piardă de tot. Ca multe din teatrele noastre care se găsesc astăzi văduvite de „profil".

Fără îndoială că discuțiile asupra profilului teatrelor sînt binevenite. Cu o condiție: să ne lămurim mai întîi cam ce înseamnă acest „profil". Altfel riscăm să cădem în ridicolul unui colonel moș-Teacă, din timpuri apuse, care auzind pe comandantul diviziei spunînd „că, în general, ofițerul romîn n-are personalitate", s-a dus a doua zi la cazarmă, și-a adunat ofițerii și le-a vorbit cam așa:

„Sînt informat din for superior că cei mai mulți din ofițerii noștri n-au personalitate. La mine in regiment nu pot îngădui așa ceva. De mîine încolo, să nu mai prind pe vreunul dintre voi că vine la serviciu fără personalitate. Cine n-are deocamdată la îndemînă, să împrumute de la un alt camarad, pînă-și procură una proprie".

Să lăsăm însă gluma la o parte și să încercăm, prin unele exemplificări, să ne facem o idee de ce ar putea însemna „profilul" unui teatru.

Există, firește, teatre care au un „profil" bine determinat. Așa e, de pildă, Teatrul Grand-Guignol din Paris. Un teatru al groazei, cu un repertoriu format din piese scurte, cu subiecte închinate torturii fizice și sadismului. La Grand-Guignol, în fiecare seară se întorc unghii pe dos, se mănîncă carne de om friptă sau se bea sînge de copil. Asta e profilul teatrului.

Sau Teatrul Châtelet, tot din Paris, care are totdeauna un repertoriu consacrat montărilor uriașe. Acolo vei vedea, la orice spectacol, apărînd pe scenă elefanți sau cămile, cete de indieni sau de eschimoși, deraieri de trenuri sau avioane care se ridică în văzul uluit al tinerilor spectatori. Iată un alt soi de profil.

Puncte de vedere

Un profil trasat cu precizie și cu multă artă — și, bineînțeles, în alt sens — este acel al lui Berliner-Ensemble, care ne-a vizitat de curînd. Teatrul acesta, creat de dramaturgul poet Bertolt Brecht, îi continuă concepția regizorală. Prezentînd detașat părțile lirice ale dramei prin refrene cîntate, Brecht a creat un stil nou teatrului său. El a mers încă și mai departe, supunînd unor reușite transpuneri — să le zicem brechtiene — orice lucrare pe care o inscena și care nu-i aparținea în original, ca „Opera de trei parale", ca „Omul bun din Sesuan", ca „Domnul Puntilla" și altele. Deci, Berliner Ensemble are un profil determinat de personalitatea scriitoricească și regizorală a animatorului său.

Alt caz. Teatrul Maiakovski din Moscova e condus de regizorul Ohlopkov și oferă spectacole care sînt toate marcate de originalitatea acestui regizor. Ohlopkov vede într-un anumit fel pe „Hamlet", sau „Aristocrații" lui Pogodin, sau „Hotel Astoria" a lui Stein. Il recunoști în fiecare spectacol. Profilul teatrului e determinat, ca și la Brecht, de personalitatea regizorului.

La fel au stat lucrurile cu teatrele conduse de Mayerhold sau Taïrof, sau de marele Stanislavski. In aceeași categorie se plasează teatrul pe care l-a dirijat Burian la Praga, sau Leon Schiller în Varșovia, sau al lui Piscator din Berlin.

La noi, nu știu decît un singur teatru care să fi avut „profilul" său bine definit: Teatrul Vesel, care avea o singură menire, o ambiție limitată: să înveselească. Iar spectatorul — după ani și ani de activitate a acestui teatru — știa, de cînd își cumpăra biletul, că la Teatrul Vesel va rîde. Pentru că „profilul" e și o chestie de tradiție.

Să vedem acum cum stau cu „profilul" alte teatre din lume. Să luăm cîteva exemple din rîndul teatrelor fruntașe, care ocupă primele locuri în prețuirea obștească.

De pildă, care e profilul Teatrului Armatei din Moscova? Acolo poți vedea astăzi „Neuitatul an 1919", ca a doua zi să aplauzi „Revizorul" lui Gogol, iar poimîine să te însuflețești de suflul eroic al „Trenului blindat". Același teatru te poftește însă, peste două zile, să petreci o seară plină de veselie la „Titanic-Vals" a lui Tudorică Mușatescu.

Sau care e profilul unui alt teatru din Moscova, atît de bine cunoscut și de iubit de spectatorii noștri: Teatrul Mossoviet? Teatrul lui Zavadski joacă după „Uraganul" lui Bill-Beloțerkovski, „La putaine respectueuse" a lui Sartre, după „Othello", pe Madame Sans-Gêne" sau o lucrare de Goldoni, sau o comedie din repertoriul de ultimă oră al literaturii dramatie ușoare italienești, Cornelia, cu Vera Marețkaia, ca apoi să fie propus la premiul Lenin pentru „Bătălia în marș".

Prin urmare, dacă vom căuta să rezolvăm problema „profilului" pe drumul repertoriului, n-o scoatem la capăt.

S-a făcut de multe ori aluzie la „profilul" de pe vremuri al Teatrului Național, ca la un „profil" pierdut. Se părea că prima noastră scenă n-ar fi jucat altădată decît valoroase lucrări din repertoriul romînesc și universal. Desigur, dacă te uiți în zare la un șir de munți, vezi numai vîrfurile. Dar dacă te apropii și privești mai bine, dai și peste prăpăstii. Dacă te duci cu gîndul în trecut și te oprești numai la „Vlaicu Vodă" și „O scrisoare pierdută", la „Puterea întunericului", la „Revizorul" și „Azilul de noapte", la „Regele Lear" și „Avarul" — atunci repertoriul primei noastre scene îți impune.

Dar dacă vii nițel mai aproape și te uiți mai bine, lucrurile se schimbă. Pentru că dai peste „Procesul lui Mary Dugan", peste „Băiețașul tatii", peste „Amorul veghează", peste „Sherlock Holmes" și „Curierul din Lyon", peste „Ginerele domnului prefect", peste „Lorica noastră" și „Scampolo", peste „Necunoscuta", „George și Margarett" sau „Samson", împreună cu întregul tacîm Bernstein, și Bataille, și Francis de Croisset. Atunci vezi că nici prăpăstiile nu se lăsau mai prejos și că erau și ele — ca să zic așa — la înălțimea piscurilor citate.

Iar în ce privește repertoriul fostei Companii „Bulandra", a cărei activitate, în general lăudabilă, a rămas în amintirea publicului nostru — nu trebuie să uităm că, dacă și-l înnobila uneori cu piese ca „Hamlet", „Maria Stuart" sau „Livada cu vișini", totuși în mod obișnuit, acest repertoriu era tot atît de elastic ca și al Teatrului Național, pentru că se întindea de la „Revizorul" sau „Volpone" pînă la „O aventură în Zeppelin", de la „Milionara" de B. Shaw pînă la decoltata „Mugurul" a lui Feydeau, și de la „Domnișoara Nastasia" a lui G. M. Zamfirescu pînă la „Cafeneaua mică" și „Domnul de la ora 5". Compania „Bulandra" a avut, desigur, un profil personal, dar acesta se configura prin cei cinci mari actori care au jucat ani de-a rîndul împreună în piesele acelui teatru, pe care le-au însuflețit cu arta, cu măiestria lor. Fiindcă așa stau lucrurile cu trecutul glorios al teatrelor noastre fruntașe, atunci care este problema „profilului"? Este, în adevăr, repertoriul cheia acestui profil? Dacă aceasta ar fi concluzia dezbaterilor din urmă — și dacă teatrele ar aluneca spre această concluzie — ele ar putea fi ispitite să se specializeze într-un anumit gen de piese. Or, tocmai aceasta este tendința primejdioasă pe care caută s-o prevină rîndurile de față. Ce ar fi, de pildă, dacă Teatrul Armatei ar juca numai piese inspirate din viața ostășească? Sau Teatrul Național numai piese... patriotice? Sau, pentru că poartă numele lui I. L. Caragiale, să-l joace numai pe el? Atunci Teatrul Municipal ce-ar urma să facă? Să joace numai piese cu conținut edilitar? Vedeți unde am ajunge? In general, o specializare cu orice preț nu trebuie căutată. Specializarea duce la monotonie, la plictiseală și se știe că cea mai mare primejdie care pîndește viața teatrului este plictiseala.

Să spunem deci, fără ocoluri, că în nici un caz cheia „profilului" unui teatru nu stă în repertoriu. Profilul poate fi determinat de personalitatea unui mare regizor — Stanislavski, Brecht, Zavadski, de prezența permanentă pe scena teatrului a acelorași mari actori, ca la Compania „Bulandra", sau ca la Teatrul lui Georges și Ludmila Pitoëff, ori de o strictă, limitată preocupare: groaza la Teatrul Grand Guignol, rîsul la Teatrul Vesel.

Dar alte teatre mari ale lumii, cum e Teatrul de Artă din Moscova (M.H.A.T.) sau Comedia Franceză, n-au profilul lor? Fără îndoială că-l au; dar prin ce se conturează acest profil, care nu intră în nici una din categoriile enumerate pînă acum? El se bazează pe o însușire a cărei denunțare ne duce și la concluziile firești la care vrem să ajungem. Profilul acestor teatre se bazează pe calitate, pe nivelul ridicat al spectacolelor. Știi că, oricînd vei intra în sala sobră a M.H.A.T.-ului, vei asista la o reprezentație în adevăr demnă de primul teatru al lumii... fie că se joacă Gogol, Cehov, Pogodin, Tolstoi, Shakespeare, Oscar Widle. După cum știi că, la Comedia Franceză, ți se vor oferi totdeauna spectacole de înaltă ținută, fie că pe afiș e numele lui Molière, Beaumarchais, Racine ori Musset, fie că vei vedea piese de Labiche sau Bourdet... deci indiferent de repertoriu.

In același fel trebuie judecat și profilul ce se cere teatrelor noastre și care nu și-l pot determina decît în timp, iar nu cu urgența cu care colonelul din anecdotă ordona ofițerilor să-și confecționeze o personalitate. Iar în ce privește Teatrul Național, trebuie să ne întrebăm — poate el să se mărginească la un singur regizor, la un singur autor sau la un singur gen de repertoriu? Nu! Deci nici profilul lui nu poate fi determinat de astfel de condiții. Sarcinile lui multiple — de a juca clasici romîni și universali, de a promova dramaturgia legată de eroismul zilelor noastre, de a fi prezent în mersul spre socialism, de a monta lucrările de seamă ale autorilor sovietici alături de ale progresiștilor occidentali, de a reprezenta pe autorii noștri consacrați, cei din pezent sau din trecutul apropiat — toată această mare și atît de variată răspundere, către ce profil îl pot face să tindă? El nu poate decît să aibă nobila ambiție de a-și cîtiga și a-și menține un prestigiu de felul celui pe care și l-a dobîndit M.H.A.T.-ul sau Comedia Franceză, prin ținuta impecabilă a spectacolelor lor, prin nivelul de artă care le face să stea atît de sus în stima iubitorilor de teatru. Numai înalta ținută artistică poate determina profilul Teatrului Național, pe a cărui scenă spectatorul să fie convins că va întîlni piese de valoare, montate, jucate și regizate cu gust, cu talent, cu pasiune pentru adevăr și pentru frumos, în spiritul zilelor noastre, în spirit partinic.

Sică ALEXANDRESCU
Artist al poporului

Carnet CINEMATOGRAFIC

Jucătorul

Există părerea că ecranizarea trebuie judecată ca operă de artă autonomă față de sursa literară, chiar cînd aceasta constituie o valoare clasică. Sub atare unghi, „Jucătorul" apare ca o reușită cinematografică. Filmul lui Claude Autant-Lara nu e tributar literaturii ca altă artă; lui Dostoievski, doar în măsura în care-i datorează sensul adevărului uman cuprins aici, anumite trăsături caracterologice, particularități ce răzbat din proza marelui analist rus. Ecranul nu devine oglindă a operei literare (aceasta spre dezamăgirea amatorilor de stranie „atmosferă dostoievskiană") ci cadru — mai mult sau mai puțin cuprinzător istoric — al unei întîmplări date. Regizorul nu se mai socotește intermediar între scriitor și spectator, pentru a-i descifra din paginile cărții imaginea unei societăți detracate, ci o face direct prin situarea aparatului în centrul acestor mese cu postav verde, vaste cîmpii de iluzii și dezamăgiri pentru frumoase aventuriere ori nobili răsfățați. Din acest loc, microradioscopul cinematografic fixează diagrama dezlănțuitelor cupidități, înregistrează — aparent, dar numai aparent neutru — curba de senzații ce se înlocuiesc treptat pe fețele jucătorilor, în funcție de întîmplarea — atît de capricioasă — ce le decide destinele. Vîrtejul bilei care alunecă amețitor, apoi sunetul sec al corpului metalic ce cade, revenind oscilant, înnebunitor de-a lungul acțiunii, creează atmosfera de isterizare, de reacții extreme de care sînt capabili acești indivizi depersonalizați, constituind o faună de rapacitate, violență. Dacă nu ar exista în film decît partitura excelentei actrițe Françoise Rosay, pe chipul căreia operatorul urmărește atent creșterea treptată a interesului pentru joc, ajuns în numai cîteva ore la paroxism, ruinînd-o pe nobila bătrînă, și tot am aprecia actul cinematografic de dezvăluire a mecanismului psihologic al acestui viciu social. E drept că accentele satirice sînt discrete, culorile țipătoare nu răzbat decît în petele de galben și violet din decorul cazinoului. Găsim o analiză rece, lucidă a fierbințelii patimii care nu înseamnă cîtuși de puțin „indiferență", „indulgență" a creatorului față de obiectul investigației sale. Claude Autant-Lara a evoluat de la „Roșu și negru" pe linia maturizării limbajului cinematografic, a clasicizării dar nu academizării lui. O puerilă tentativă de „inovație" ar fi tulburat poate picătura limpede ce reflecta oceanul unor multiple tare sociale. In izbutitul final, eroul — acest frămîntat intelectual dostoievskian umilit în permanență și obsedat de a comite un act extrem: crimă, sinucidere, cîștig fabulos, prin care și-ar demonstra în primul rînd sieși importanța persoanei sale, pusă sub semnul întrebării de o societate snobă, disprețuitoare — încearcă să-și justifice logic, rațional, decăderea la care a ajuns. Momentul invită spectatorul la reflecții adînci pe marginea acelei lumi care împinge la motivări „etice" („Cu ce e mai imoral biliardul decît comerțul, de pildă?") pe indivizii cei mai lucizi dar slabi, ca preceptorul Alexei. Inteligent, sensibil, critic cu rolul său, talentatul actor Gérard Philipe n-a găsit, din păcate în principala sa parteneră, Liselotte Pulver, o Paulina care să-l inspire, să-i stimuleze complicatele reacții. O înțelegere primitivă a acestui temperament excentric a dus-o pe tînăra (și greșit distribuita actriță) la o compoziție vulgară, lipsită de adîncime. Sub măsura posibilităților sale recunoscute, Bernard Blier în rolul generalului Zagorianski. In rest, meritorie munca operatorului colorist, cu reușite parțiale remarcabile (ca în armonia de tonuri gri-albăstrui din camera lui Alexei, unde compoziția este bine echilibrată). O modernă stilizare a liniilor obiectelor din cadru dă scenei dinaintea sinuciderii Paulinei un înalt dramatism

Reîntoarcerea

Discret, și de aceea trecut cu vederea de critica amatoare de un colorit puternic, filmul sovietic „Reintoarcerea" îți amintește de concertele concepute într-o gamă minora, care te solicită afectiv printr-o fină, dar de loc lipsită de adîncime, poezie. Virtuozitatea acestei compoziții ține nu de o atacare „forte" a claviaturii cinematografice, ci de o înțelegere caldă a fiecărei note capabile să redea trăirile complexe, de un dramatism reținut, ale personajelor. Nu atît ce se petrece „în afară" cu eroii — tineri ce se reîntîlnesc după anii războiului, în condiții atît de schimbate — cît mai ales reacțiile lor cele mai intime, ce le dezlănțuie profilul moral, iată ce-i interesează pe realizatorii Reîntoarcerii. După Zboară cocorii, ai crede că e greu să poți realiza un film original pe o temă tratată la o asemenea înălțime artistică de maturul Kalatozov: drama femeii ce nu și-a așteptat iubitul, deși s-a păstrat sufletește numai pentru el. Aceasta e și problematica pe care o poartă una din eroinele noului film, Șura, ce declanșează și conflictul lui dramatic. Doar că în centrul povestirii, scenaristul și regizorul V. Vengherov n-au mai adus figura femeii, ci a soțului întors rănit de pe front și rănit acum încă o dată de necredința celei dragi. In încăperea unde-și așteaptă soția, privirea bărbatului alunecă pe două periuțe de dinți alăturate, în timp ce copilul vecinului îl lămurește grav că „nenea Fedea care s-a mutat aici nu se poate spăla cu periuța tantei Șura". Un pămătuf de bărbierit, o haină aruncată, dezvăluiseră celui întors de pe front prezența bărbatului care i-a luat locul. Drama lui Nikolai se consumă intens, înăuntru, în timp ce răspunde automat la întrebările copilului curios, cum numai copiii pot fi. Cineaștii sovietici știu să compună cu talent un dialog firesc (între cei doi, ostașul și puștiul), un cadrul autentic, fremătind de viață (mutarea căminului în Facultatea de construcții), în care figurația se mișcă degajat, fără să țină seama de compoziții „savante", și mai ales știu descifra din pauze și gesturi stîngace, începute și oprite, ostenit, subtextul dramatic profund al relațiilor dintrei doi oameni ce se regăsesc atît de străini, înstrăinați mai mult de gîndul „ireparabilului" comis între ei. Viața își urmează însă, crud dar înzrdăvenitor, cursul, și cei îndurerați un timp își vor găsi uitarea, apoi o nouă fericire, în altă parte, și poate de data aceasta mai trainică. Un sentiment tonic, de regenerare a sufletului omenesc pe fondul suflului uriaș al reconstrucției țării, se degajă din acest fermecător concert de pian cinematografic. Ii zic așa, pentru că motivul trist cu care debutează instrumentul solist (drama ostașului întors de pe front, pe care nu-l așteaptă nimeni) e înlocuit treptat cu melodia nouă, încrezătoare, amplificată de întrega orchestră: colectivul larg de prieteni și tovarăși care-l antrenează pe erou într-un strălucitor crescendo de muncă, bucurie. In societate, în viața personală, fostul căpitan Nikolai Miteasov, astăzi cetățeanul constructor Miteasov, și-a regăsit — în sfîrșit — locul.

Alice MĂNOIU

Cadru din filmul „Reintoarcerea", care rulează pe ecranele Capitalei.

discul

Recital Maüne Syren

Din U.R.S.S. au sosit de curînd o serie de discuri de mic format cuprinzînd culegeri de muzică populară și ușoară în interpretarea diferiților participanți la cel de al VI-lea Festival al Tineretului de la Moscova. Varietatea și noutatea melodiilor încîntă pe amatorii de la noi care iau astfel pentru prima oară cunoștință de muzica populară finlandeză sau pot asculta din ultimele lucrări ale compozitorilor sud-americani și spanioli.

Maüne Syren, o tînără interpretă finlandeză, cîntă și interpretează cu o voce caldă, cu un timbru plăcut, pătrunzător, mai multe melodii populare finlandeze („O fată ședea pe o piatră", „Liliacul înflorește primăvara", etc.) precum și cîteva cîntece de cow-boy (în limba engleză).

(două fețe, 20 cm, 33 ture, Aprelevski Zavod, D—004245, — 1959).

Recital Romeo Armando

Un alt disc cu melodii napolitane și spaniole se bucură de interpretarea unui tînăr poet și compozitor italian: Romeo Armando. Avînd o voce fără mari posibilități de volum, însă bine condusă, interpretul cucerește prin autenticitatea cu care cîntă „Rio-de-Janeiro" (lucrare proprie) acompaniindu-se la ghitară, precum și două canzonete napolitane „Boala dragostei" și „Micuță țigăncușă".

(două fețe, 20 cm, 33 ture, Aprelevski Zavod, D—004222, — 1959).

15 ANI DE LA ELIBERAREA UNGARIEI

NOTE DINTR-UN CARNET DE DRUM

de Aurel BARANGA

Fiecare oraș al lumii își are culoarea și lumina lui. Revăd, retrăiesc lumina dramatică a Varșoviei, diafană și irizată a Leningradului, albă și înaltă a Pekinului, alburie-lăptoasă a Parisului, umedă și nervoasă a New-Yorkului. Budapesta ne întîmpină, în aceste zile ale lui ianuarie, de un ger aspru, uscat, cu o lumină severă și totuși cordială. N-am mai revăzut orașul demult. Pășesc pe străzile lui cu emoție. Bulevardele largi, centrul comercial, întregul oraș trăiește la ora unsprezece dimineața o forfotă febrilă. Vitrine abundente, cumpărători interesați și „expres-ourile" pline. Budapesta renaște organic.

★

Am nimerit bine. Secția de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor Maghiari va ține astă seară prima ei plenară de lucru. Reîntîlnesc fețe cunoscute și vechi prietenii: pe Mesterhaszi, autorul unei piese discutate și de succes, pe Darvaș Iozsef, actualul președinte al Uniunii Scriitorilor. Lucrarea pusă în discuție se numește „Indrăgostiții nerăbdători" și e reprezentată pe una din marile scene pestane. Atmosferă laborioasă, din care a fost exclusă orice solemnitate. Referatul e ținut de acad. Tolnay Gabor. Regret că nu cunosc piesa fiindcă cele afirmate în referat mi se par interesante, deși discutabile. Urmează dezbateri controversate și pasionate. Participă poeți, critici și dramaturgi. In focul discuțiilor, caut să-l identific pe autorul piesei. Și am pe rînd impresia că l-am descoperit, fie în mîinile agitate și nervoase ale unui participant din fața mea, fie în întreruperile zgomotoase și pătimașe ale altuia din dreapta. M-am înșelat. Autorul, așezat chiar lîngă mine — Illes Endre, — a ascultat referatul aspru cu o liniște desăvîrșită și n-a luat cuvîntul decît la sfîrșit, pentru ca să se declare, în ceea ce privește majoritatea observațiilor, de acord cu ele. Semn bun: confrații noștri pestani înțeleg că fără o critică constructivă, ascuțită, necruțătoare chiar, arta literară este amenințată de stagnare.

Notă ulterioară. Trei zile mai tîrziu, văd „Indrăgostiții nerăbdători", într-un spectacol de calitate, slujit de actori subtili și devotați. Tovarășii de la Uniunea Scriitorilor au avut totuși, în pofida unor observații insuficient argumentate, dreptate.

Am urmărit în timpul spectacolului deopotrivă scena și sala, iar în antracte, foyerul. Un public atent, pretențios, dar entuziast. Aplauze la scenă deschisă și darnice la final. In timp ce-mi iau paltonul un actor al ansamblului, înlăuntrul căruia piesa a stîrnit furtunoase dispute, îmi spune:

— „Acest public merită mai mult. Piese mai combative, mai actuale. Le vom avea".

★

Primire la Uniunea Scriitorilor, într-o atmosferă de reală prietenie, exprimată simplu, în cuvinte calde și emoționante. La început discuțiile demarează, ca întotdeauna, cu oarecare timiditate, dar, foarte curînd, temperamentele înving protocolul și-i ascultăm pe rînd pe maeștrii artei maghiare pe Illes Bela, venerabilul autor al „Rapsodiei Carpaților", o veche și tandră cunoștință de a noastră, pe Vereș Peter, pe Szabo Pall, cari, toți, cer un singur lucru: să ne cunoaștem mai bine, să ne vedem mai des, să stabilim o circulație mai intensă a lucrărilor noastre. Peter Vereș deapănă amintiri legate de trecerea lui prin țara noastră îndărăt cu aproape cinci decenii, Illes Bela se pregătește pentru călătoria ce o va face în curînd la noi. (Au trecut de la scrierea acestor note aproape două luni și în acest timp ne-am și întîlnit cu Bela Illes la București, la Uniunea Scriitorilor, sau la o masă, acasă, la Zaharia Stancu, încît amintirile încep să se învolbureze, și n-aș putea preciza unde ne-am comunicat atîtea și atîtea impresii, intenții și planuri: aici, sau pe insula Margareta?).

Intrevederea de la Uniunea Scriitorilor Maghiari ține, împotriva prevederilor inițiale, patru ore și se sfîrșește cu făgăduieli solemne de a ne revedea cît mai curînd și de a pune în practică un plan concret care să ducă la un rezultat dorit deopotrivă de scriitorii romîni cît și de cei unguri: o cît mai strînsă legătură între noi.

★

Am încercat, vizitînd șantierul „Gheorghe Gheorghiu-Dej" din Budapesta, ceea ce simt întotdeauna cînd aflîndu-mă în străinătate vizitez ambasada noastră. Am fost cuprins mai mult ca ori unde de sentimentul că mă aflu acasă, într-atîta numele tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej se afla pe buzele tuturor muncitorilor și tehnicienilor sau inginerilor cu care ne-am întîlnit acolo, într-atîta am simțit dragostea lor fierbinte și într-atîta discuția noastră a stat sub semnul înfrățirii popoarelor noastre. Și aici nimic stînjenitor, nici o umbră de solemnitate. Secretarul Organizației de Partid, secretarul Sindicatului, inginerul-șef al șantierului se simt toți datori să ne înfățișeze nu un tablou idilic și retoric, ci un referat laborios ca într-o serioasă ședință de lucru. „Așa arăta șantierul în '45, astea s-au întîmplat, în '56, iată unde ne aflăm astăzi. Veniți să vedeți". In pofida gerului, umblăm prin șantier, privim vasele noi construite, încremenite între sloiurile Dunării și care nu așteaptă decît desghețul pentru ca să-și ia drumul în lume. Aici e creșa, dincolo spitalul, dincolo casa de nașteri, clubul, cinematograful sau sala de conferințe a muncitorilor. Și totul expus cu o deosebită modestie, seriozitate, aplicat și tehnic, cum stă bine unor constructori de înaltă tehnicitate și precizie. La sfîrșitul vizitei, ne conduc spre mașini, ne înmînează trei albume cu imagini ale realizărilor lor, iar inginerul-șef ne șoptește, cu aceeași voce liniștită:

— Spuneți tovarășului Gheorghiu-Dej că îndeplinim și depășim planul..

★

Budapesta 25 ianuarie 1960, mă aflu aici de aproape două săptămîni, diseară plecăm și nu știu ce-aș putea nota care să mă exprime cît mai deplin.. Cerul e înalt, limpede, fără umbră de nor, Dunărea curge liniștit sub podurile vaste, pe străzi megafoanele transmit un cîntec, am început să descifrez primele cuvinte în limba maghiară: „Budapesta, din inima mea".

In satul Rozsai sînt mulți amatori de șah

CĂRȚI MAGHIARE TRADUSE ÎN R.P.R.

Astăzi, datorită activității editoriale sistematice și științifice, cititorul romîn poate realiza o imagine cuprinzătoare a literaturii maghiare și, prin ea, imaginea istoriei, a vieții, a înfăptuirilor poporului vecin și prieten. Numele unor scriitori ca: Móricz Zsigmond, Jókai Mór, Kátona József, Mikszáth Kálmán, József Atilla, erau înainte de 1944, ca să nu spunem necunoscute, totuși puțin familiare maselor de cititori din țara noastră. Astăzi operele lor beneficiază de o circulație întinsă și de o apreciere unanimă. Interesul permanent al poporului nostru pentru literatura maghiară, explicabil prin desele întîlniri de-a lungul istoriei a celor două popoare pe platforma acelorași năzuințe, sporește astăzi cînd, mergînd alături spre comunism, ele pot să-și comunice prin opere literare experiențele și izbînzile proprii. Acestui interes îi vin în întîmpinare inițiativele editoriale pe care le vom prezenta sumar, referindu-ne doar la aparițiile din ultimii ani și la proiectele a căror realizare este prevăzută pentru viitorul apropiat.

Edițiile epuizate din poeziile lui Petőfi, Ady Endre, Jószef Atilla vor fi împrospătate prin noi apariții. In afară de aceste culegeri de versuri, ESPLA pregătește un volum de nuvele de Ady Endre. La Editura Tineretului va apare, în colecția „Cele mai frumoase poezii", o culegere din lirica lui Petőfi.

Opera lui Móricz Zsigmond, cunoscută la noi prin tipărirea unor lucrări ca: „Haiducul își joacă murgul" sau „Fii bun pînă la moarte" va fi înmănunchiată într-un ciclu de șase volume de opere alese, din care primul, cuprinzînd romanele „Un tîrg uitat" și „Făclia" a și apărut. Volumul al doilea va însuma lucrarea autobiografică „Fii bun pînă la moarte", romanele „Fluturele" și „Chef boieresc", iar cel de al treilea „Rubedenii" și „Omul fericit". Din volumul al patrulea fac parte „Haiducul își joacă murgul" și „Haiducul se încruntă", iar în volumele 5 și 6 vor fi tipărite schițe și nuvele.

Din scrierile lui Mikszáth Kálmán, cunoscut de asemeni prin apariția romanului „Căsătorie ciudată" care va fi reeditat și a unei culegeri de schițe, se vor publica două volume de opere alese. Primul va cuprinde romanele „Cazul tînărului Noszty" și „Umbrela Sfîntului Petru", iar cel de al doilea „Noua Zrinviadă" și „Orașul negru". In colecția „Meridiane" va apărea un volum de nuvele de același autor, intitulat: „Doi studenți cerșetori".

O culegere din lucrările lui Vörösmarty Mihály a apărut în colecția „Clasicii literaturii universale" iar în cursul anului 1960 va apare primul roman realist critic maghiar „Notarul satului" de Eötvös József care înfățișează aspecte ale vieții politice din Ungaria primului deceniu al secolului trecut.

De un deosebit succes s-au bucurat, mai ales în rîndul tinerilor cititori, romanele „Crăișorii" și „Omul de aur" de Jokái Mór, precum și nuvela „Băieții din strada Pál" de F. Molnar. De asemeni volumul de versuri de Arany János a fost primit cu căldură de tinerii cititori.

Din dramaturgia maghiară au fost traduse și puse în scenă, prilej cu care au cules aprecieri deosebit de favorabile ale spectatorilor, celebra dramă istorică „Bánk-Bán" de Katona József și „Invățătoarea" de Bródy Sándor.

Un sector deosebit în cadrul literaturii maghiare traduse la noi îl ocupă operele de actualitate, care înfățișează lupta comuniștilor și poporului maghiar pentru întocmirea rînduielilor socialiste, precum și transformările revoluționare ce se petrec astăzi în R.P. Ungară. Scrierile lui Bela Illés „Rapsodia Carpaților", „Cînt omul și luptele lui", „Eliberare", sînt de mult cunoscute cititorilor romîni. In presa literară au apărut de asemeni fragmente ample din „Cartea anecdotelor". Au fost întîmpinate cu mult interes și lucrări ca: „Soții" de Urkéndyi Istvan sau „In pustă" de Sárkádi Imre.

In curînd va apare la ESPLA valorosul roman „Arde Tisa", de Bela Illés, care înfățișează desfășurarea revoluției din 1919 și lupta ilegală a comuniștilor maghiari după înăbușirea ei. Editura Tineretului va tipări în curînd interesantul roman al lui Mésterhazy Lájos „La cîțiva pași de graniță".

Literatura maghiară se bucură la noi de un prestigiu îndreptățit de o literatură care continuă acum puternicele și bogatele sale tradiții revoluționare.

TUDOR ROTARU

PAPP Laszlo

In barcă

Ce măiastră dimineață!
Simt în piept atîta viață!

Inima ar vrea să zboare,
Cumpeni înfruntînd, zăpoare,

Iar în vine, vesel oaspăt,
Sîngele-mi vuiește, proaspăt.

Mîine poate-mi vine rîndul
Gîrbov să-mi aștept comîndul.

Dar azi birui cer și veacuri.
Depărtările-mi par fleacuri.

Strune-ntinse, mușchilor,
Dați cu sîrg, vîsliți de zor!

Umflă-ți, vînt turbat, vîrtejul!
Cearcă-mi barca, ai prilejul!

Surpă valuri, hăuind,
La viața mea rîvnind!

Alge, stînci, genuni flămînde,
Stați ca lupii-n crunte pînde!

Tună, fulger! Cer, cutează!
Draci nefaști, sinistră piază,

Ce mai stați? Hai! Dar luați seamă:
Astăzi nu-mi mai este teamă!

La limanul mării noastre,
Visuri mă așteaptă-albastre,

Steie-n cale-mi orice-o fi!
Tînăr, falnic, voi sosi,

Și-apoi iar în larga zare,
Spre un țel unic și mare.

Cît timp mi-arde foc în sîn.
Infinit, eu ți-s stăpîn!

În romînește de GEORGE DAN

HIDAS Antal

Aniversare

(FRAGMENTE)

6.

Dar nevăzută, în taină,
mereu neînfrîntă,
pe pămînt, sub pămînt,
mai largă, mai vastă,
din nou și din nou
mai lucidă, mai trează,
din nou și din nou
adînc, mai adînc,
fierbinte, mereu mai fierbinte,
din nou și din nou
pe cărări, la răscruci,
prin sate, cîmpii și uzine,
licăre sabia uriașă a revoluției:
cheamă, vorbește, puternic, ne-nfrînt,
Partidul comuniștilor din Ungaria!

7.

Coboară în mină...
Trece peste porțile de fier ale fabricilor...
Rîsul său pătrunde prin blocuri, prin locuințe...
Aprinde credință în brazdă...
Țăranii-i adună cu-aprinsele-i șoapte...
Și-n vuietul roților tună:
Ia seama!
In luptă nu-i voie să te oprești!
Tovarășe, ia-ți arma în mînă,
Sîntem ostașii luminii, ai noii orînduiri,
Sîntem armata viitorului!
Sentinelele-oriunde-s de veghe!
Sîntem neînvinsa oștire-a lumii
Sîntem pretutindeni!
Pretutindeni! Pretutindeni!

8.

Și iată, ostașii cu buze-ncleștate,
luptînd pentru viață-n tăcere,
vorbind în ziua victoriei,
și-n zorii întinși peste zare
Partidul răsare!
Și-armata de mulți neștiută,
Răsare-n lumina crescută!
Deasupra Ungariei zorii
plutesc ca un steag de victorii...

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

PREMII KOSSUTH — 1960

La 14 martie a.c. a avut loc în R.P. Ungară tradiționala decernare a „Premiilor Kossuth" cu care se întîmpină pentru a treisprezecea oară, din 1948 încoace, ziua de 15 martie, aniversarea revoluției din 1848.

Cunoscutului scriitor DARVAS JÓZSEF, președinte al Uniunii Scriitorilor din Ungaria, care a scris multe romane valoroase, ca „Povestea unei familii de țărani", „Invingătorul turcilor", „Un oraș pe mlaștină" și altele, precum și recent, scenariul de film „Să fii bun pînă la moarte", după vestitul roman cu același titlu de Móricz Zsigmond, i s-a conferit premiul Kossuth, cl. II-a pentru piesa sa intitulată „Cer cu funingine", dramă care a reușit să înfățișeze veridic și cu autenticitate zguduitoarele evenimente din timpul contrarevoluției ungare din 1956.

KÁRPATI AUREL, cunoscut critic literar, ale cărui lucrări au apărut într-o frumoasă culegere, la Editura „Gondolat" cu prilejul aniversării a 75 de ani de viață, a fost de asemenea distins cu premiul Kossuth cl. II-a, pentru neobosita sa activitate literară progresistă de-a lungul a patru decenii, în care a publicat numeroase lucrări valoroase apreciate de un public larg.

Carnet maghiar

Scriitorii și cercetătorii literari maghiari acordă o mare atenție creației scriitorilor sovietici. Volumul „Literatura sovietică", recent apărut în R.P. Ungară, este o mărturie a acestui lucru. Volumul constituie o culegere de portrete literare și eseuri despre douăzeci și doi de scriitori sovietici printre care: Gorki, Maiakovski, Șolohov, Fadeev, Leonov, Tvardovski, Ehrenburg și alții.

Printre autorii studiilor se numără critici de renume ca academicianul Trencsényi Waldapfel, un bun cunoscător și traducător al literaturii sovitice, László Kárdos, scriitorul Péter Veres. „Népszabadság" apreciază valoarea volumului, subliniind că el „înfățișează marile bogății ale literaturii sovietice".

●

In peste 50 de țări ale lumii rulează filme maghiare, — comunică gazetele din Budapesta. Faptul acesta este cu atît mai grăitor cu cît, pînă la eliberare, cinematografia maghiară era aproape necunoscută peste hotare. In 14 țări a devenit familiar chipul plin de farmec al tinerei țărănci Marika din filmul „Călușeii".

„O întreagă prăpastie desparte interpreții acestui film de stelele cinematografiei comercializate" — a scris un critic cinematografic din Bruxelles. Nu de mult, „Călușeii" a mai fost vizionat de spectatorii a încă patru țări — Peru, Chili, Venezuela și Ecuador. De o mare popularitate se bucură în străinătate și filmele „Floarea de piatră" și „Édes Anna".

●

Academia de Științe a R. P. Ungare a ales ca membru de onoare pe cunoscutul poet, romancier și istoric american dr. William Dubois. Ziarul „Worker" subliniază că pentru prima dată în istorie se întîmplă ca un savant negru să primească un titlu academic din partea unui for științific din străinătate.

Dr. William Dubois, care va întreprinde în curînd o călătorie în Europa, și-a exprimat intenția de a vizita R.P. Ungară.

●

Teatrul Național din Budapesta începe să-și pună în aplicare o interesantă inițiativă: montarea și reprezentarea unui ciclu de piese de Shakespeare: „Antoniu și Cleopatra", „A douăsprezecea noapte", „Mult zgomot pentru nimic", „Visul unei nopți de vară", „Richard al III-lea". Tot din acest ciclu face parte spectacolul „Othello", care de mulți ani se joacă pe scena teatrului fără întrerupere. In cei 120 de ani de activitate Teatrul Național din Budapesta a pus în scenă nenumărate spectacole shakespeariene. „Acum, cînd s-a format la noi un public nou, din rîndul muncitorilor și tineretului muncitor — a spus directorul Teatrului Național, cunoscutul actor și regizor Tamás Major, — buchetul acesta de opere shakespeariene va constitui pentru el un frumos dar".

●

In R.P. Ungară se anunță apariția unui mare număr de lucrări literare originale.

Acțiunea romanului „Fugarul" de Erdös Laszló se petrece în vara anului 1944. Romanul oglindește lupta comuniștilor împotriva fascismului. „Surcele de lemn" va constitui primul volum al unei cronici de scriitoarea Cravecz Paula.

Földeák János publică un roman în care zugrăvește cinci zile din viața unor tineri muncitori din Budapesta, începînd cu memorabila dimineață de 4 noiembrie 1956.

Vor apare cîteva volume care cuprind nuvelele: „Gloriile mele militare" de Mesterhazi Lajos, „Vecini răi" — „Fiul meu" de Tersánszky Józsi Jenö și altele.

Tot în anul acesta cititorii maghiari vor citi culegerea de nuvele inedite ale lui Kassak Lajos, din care cîteva redau viața oamenilor muncii în anii dinainte de eliberare.

Un volum de povestiri vînătorești e semnat de Fekete István.

Toate aceste cărți vor apare în Editura „Magveto", care anunță editarea și a unui număr considerabil de volume de poezii: „Cîntec în zori de zi", cuprinzînd versuri alese ale poetului proletar Kiss Ferenc, „Cartea amintirilor" de Keszthelyi Zoltán, o culegere nouă din poeziile lui Vass István, „Amintire și avertisment" de Kónya Lajos și multe altele.

Nici Editura „Táncsics" nu rămîne mai prejos în ceea ce privește planul său editorial.

Printre numeroasele cărți de beletristică proiectate să apară în anul 1960 în această editură, figurează „Trandafirii lui Kristof", un nou roman al lui Rideg Sandor, „Insula fericită", volum în care Bihari Klára și Baráti Endre își publică notele de călătorie din Uniunea Sovietică, precum și numeroase opere de seamă ale literaturii universale.

Multe edituri din Ungaria au fost evidențiate în ziua de 17 martie a.c., cînd a avut loc la Budapesta la „Clubul cărții" decernarea premiilor concursului de realizări în arta editării cărții pe anul 1959. Köpeczi Béla, directorul general al editurilor din Ministerul Culturii din R. P. Ungară a făcut o expunere, anunțînd apoi premiile: premiul I a fost conferit Editurii „Magyar Helikon", premiul II Editurii Academiei, premiul III Editurii Tehnice și premiul IV Editurii „Európa".

Dintre cărțile beletristice, premiul I l-a obținut volumul „Rapsodia Carpaților" de Illés Béla, apărut la Szépirodalmi Könyvkiadó (Editura pentru literatură). In domeniul publicațiilor de știință și tehnică, premiul I a fost acordat mai multor cărți apărute în Editura Academiei, iar în ceea ce privește publicațiile bibliofile, s-a acordat premiu pentru trei cărți apărute în Editura „Magyar Helikon".

Săptămîna

Grația, surisul și dragostea Franței

O statistică făcută de Institutul francez pentru sondarea opiniei publice, cu cîteva zile înainte de sosirea lui N. S. Hrușciov, prevestea că 98% din populație îi va face primului ministru al Uniunii Sovietice o primire demnă, curtenitoare, călduroasă. Realitatea a întrecut pronosticurile institutului oficial. Ziarele din Franța, de diverse opinii politice, majoritatea agențiilor occidentale de știri, recunosc că atitudinea poporului francez față de solul păcii depășește orice așteptări. Niciodată, nici un conducător al vreunui stat nu s-a bucurat în Franța de o asemenea primire triumfală. Relațiile pe care le-a stabilit imediat primul ministru al U.R.S.S. cu diverse pături ale populației au devenit intime, firești, emoționante prin simplitatea lor, presărate cu vorbe de duh, ca între vechi și buni prieteni. Spicuim la întîmplare, din noianul de știri transmise de agențiile de presă cîteva fapte și întîmplări semnificative:

UN GINGAȘ MENUET

Vechea Franță pitorească îl primește pe N. S. Hrușciov la Arles, la teatrul roman. 20 de „gardieni", pe cai mici, înarmați cu sulițî poartă costume vechi de 400 de ani. Fete tinere dansează în sunetul fluierelor pe pavajul ud, cu bonete și jupoane albe și execută un „pas grec" vechi de 2500 de ani. E parcă o sărbătoare intimă. In mijloc, „domnul și doamna" în două largi fotolii de piele; de o parte și de cealaltă cîte un frumos buchet de trandafiri oferit de o frumoasă arleziană. Parcă ar fi o pereche de provensali care-și sărbătorește nunta de aur. Amindoi surîd — surisul e adresat lui Hrușciov, mare amator de folclor — cel mai frumos moment al zilei. Totul durează zece minute. Părăsind arena în sunetul unui menuet grațios interpretat de fluiere, cortegiul se regăsește la ieșire în fața unei mulțimi, care strigă pe 3000 de voci: „Hrușciov, Hrușciov"..

PUȘKIN ȘI VINUL DE BORDEAUX

La Bordeaux, marchizul de Luc-Saluces a citit în limba rusă versurile lui Pușkin din „Evgheni Oneghin" dedicate vinului de Bordeaux. Ele sînt gravate pe caseta în lemn de mahon care conține șase sticle de cîte doi litri din vestitele vinuri oferite de viticultorii din Bordeaux vizitatorilor lor.

FRANCEZII SAU FRANȚUZOAICELE?

Intrebată de crainicul televiziunii franceze asupra impresiilor sale de călătorie, Nina Hrușciova a afirmat că „nu găsește cuvinte pentru a defini căldura primirii ce i-a fost făcută de francezi". Ea a adăugat: „Ceea ce mi-a plăcut mai mult în Franța, sînt francezii înșiși". In acel moment, bine dispus și stîrnind hazul tuturor, Hrușciov a întrebat: „Francezii sau franțuzoaicele?" Iar crainicul televiziunii a adăugat foarte discret: „Nu doresc să intervin în treburile interne sovietice".

PAU ȘI MIELUȘELUL

Sub turnurile regelui Henric al IV-lea, alături de trandafirii cenușii în lumina apusului de soare, Nikita Hrușciov strînge în brațe, în aplauzele mulțimii, un mielușel care behăie. Această imagine pastorală o va păstra orașul Pau, așa cum se exprimă agenția France Presse „despre reprezentantul nr. 1 al comunismului mondial".

LA MARSILIA

Admiratorii lui N. S. Hrușciov erau atît de dornici să-l vadă îndeaproape la plecarea sa de la grupul școlar Chave, la Marsilia, încît s-a produs o învălmășeală și primul ministru al Uniunii Sovietice a întîmpinat dificultăți serioase pentru a putea ajunge la automobilul său, atît de strîns era cercul. Cînd serviciul de ordine a intervenit pentru a opri pe manifestanți și a-i face loc să treacă lui N. S. Hrușciov, mereu zîmbitor, vesel, caroseria automobilului a fost lovită de entuziaștii nepotoliți.

CANONICUL KIR

Cu patru ore înainte de sosirea lui Hrușciov la Dijon, poliția l-a îndepărtat pe canonicul Kir, primarul orașului Dijon, trimițîndu-l spre o destinație necunoscută, spre a se asigura că nu se va întîlni cu conducătorul sovietic. Canonicul a plecat cu un automobil al poliției. El era fără pălărie, fața sa era lividă și făcea semne agitate cu brațele în aer. Ordinul acesta vine, se pare, de la Roma. „France Soir" comentînd emoția provocată de această măsură, sublinia că este „intervenția fățișă cea mai importantă a bisericii în chestiunile laice ale Franței, de la legea din 1905 cu privire la separarea bisericii de stat". Indepărtarea silită nu l-a împiedicat pe canonicul Kir să transmită prin primarul adjunct al Dijonului un emoționant mesaj prin care aduce calde omagii Uniunii Sovietice și lui N. S. Hrușciov.

MICUL TREN ELECTRIC

La Dijon, unde Hrușciov a vizitat întreprinderile care fabrică locomotive pentru Uniunea Sovietică, i s-a oferit un mic tren electric, dar pentru nepotul său. Luînd trenulețul în mînă Hrușciov a spus zîmbind: „Mă tem că atunci cînd voi pleca acasă voi lucra mai puțin, din cauză că mă voi juca cu trenul. Această jucărie este cu adevărat minunată și mă tem că o voi lua cu mine în Consiliul de Miniștri".

Ion MIHĂILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 15 (317) — Joi 7 aprilie 1960 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

V. ODAINIH „V. I. LENIN în mijlocul ţăranilor din Ucraina Subcarpatică"

LENINISMUL ŞI ESTETICA

II. Contradicţii şi soluţii

Pînă la democraţii revoluţionari ruşi şi la marxism, între funcţia de cunoaştere şi specificitatea artei s-a părut că există o prelungită contradicţie. Vechiul materialism n-a fost în stare să deslușească deosebirile dintre cunoaşterea teoretică şi cea artistică. E drept că faimoasa comparaţie dintre poezie şi istorie a lui Aristotel ar fi putut stimula înţelegerea căilor proprii artei, căci atribuind poeziei domeniul a ceea ce se poate întîmpla, Aristotel introducea implicit conceptul foarte însemnat de ficţiune veridică. Dar neputînd rezolva raportul artă-realitate în dinamica şi reciprocitatea lui, materialismul mecanicist s-a mărginit la reveniri şi variante ale imitaţiei aristotelice. Cu atît mai puţin a ştiut să descopere raportul dintre cunoaştere şi specificitate cel care a botezat estetica, Baumgarten, filozof din şcoala lui Leibniz şi Wolf.

Neintegrată în gîndirea materialistă, specificitatea a devenit calul de bătaie al idealismului, care a ajuns să o opună ideii de cunoaştere. Incepînd în a doua jumătate a secolului al XVII-lea cu proteste împotriva unei anumite uscăciuni clasiciste, accentul pe specific devine estetism de-a lungul secolului al XVIII-lea, o dată cu critica sentimentală a lui Dubos, cu subiectivismul englez sau italian.

ÎNVĂŢÎND DE LA LENIN

Ideea că arta este şi emoţie şi imaginaţie capătă caracter exclusiv. Arta este echivalată cu emoţia şi imaginaţia, opusă teoreticului. De acum încolo, specificitatea devine poarta spre autonomia esteticului, spre arta concepută independentă de societate.

In cîteva fraze adesea şi pe drept cuvînt citate, Bielinski a exprimat primul ideea că şi arta şi ştiinţa au drept scop cunoaşterea — înţelegînd prin ştiinţă întregul domeniu al teoreticului — dar că fiecare posedă mijloace proprii. Această foarte importantă observaţie n-a putut fi adîncită.

Teoria leninistă a reflectării rezolvă contradicţia veche dintre cunoaştere şi specificitate. N-o rezolvă concesiv, acordînd un anumit spaţiu emoţiei şi imaginaţiei, ci cu aceeaşi armonioasă unitate cu care clarifică marile probleme filozofice. Pornind de la faptul fundamental că arta generalizează şi ea, că e gîndire în imagini, explică importanţa pe care o au emoţia şi imaginaţia prin modul specific de a generaliza. Din generalizarea artistică, inseparabilă de concretul individual, izvorăşte şi diferenţierea şi intensitatea superioară a afectului şi imaginaţiei. Raportul dintre cunoaşterea prin imagini şi accentul pus pe afect şi fantezie capătă, astfel, necesitate, nelăsînd spaţii vagi pe care să poată încolţi estetismul.

Consecinţele acestei poziţii estetice pentru critica, istoria literară ori practica pedagogică sînt esenţiale. Planul cunoaşterii şi cel al specificităţii nu pot fi separate, sînt faţetele aceluiaşi fenomen. Putem, eventual, cerceta separat, din interese didactice, concepţia despre lume a unui scriitor şi personalitatea lui artistică. Dar separarea efectivă a problemelor înseamnă reîntoarcerea la un mod vechi şi neştiinţific de a face critică ori pedagogie. Lucrul nu e uşor — se ştie. Analiza de tip sociologist şi cea estetistă, chiar dacă simulează atenţia pentru amîndouă planurile, se ocupă, de fapt, doar de unul şi sînt operaţii mai uşoare. Dar tot ce s-a creat serios în critica ultimului deceniu înseamnă maturizare treptată în cercetarea şi aprecierea conţinutului de idei — deci a valorii de reflectare — făcută în termenii specifici artei. Situaţia inversă explică de ce s-au înfundat cercetări pornite inteligent şi cu fineţe.

Un exemplu: Se ştie voga — explicabilă şi ca o reacţie împotriva unor vulgarizări — pe care a avut-o acum cîţiva ani investigarea specificului artistic. Concepute de cele mai multe ori formal, căutînd un timbru pur şi unic care să diferenţieze pe Jebeleanu de Beniuc sau de Maria Banuş, observaţiile deveneau împerechere de adjective, clădiri şubrede care nu rezistau la o privire mai atentă, fiind la fel de potrivite sau nepotrivite pentru diverşi alţi poeţi. Cu toată fineţea unor analize, calea adjectivală nu putea descoperi decît un specific extrem de nespecific. Prin contrast, apare cu atît mai fertil drumul urmat de Ov. S. Crohmălniceanu în cronicile sale despre Arghezi. Se pot discuta observaţiile de detaliu ori tendinţa de a reduce diversitatea la o trăsătură dominantă. Dar lectura cronicilor arată cît de adînc poate pătrunde un instrument critic de calitate atunci cînd este interesat nu de inefabile, ci de stabilirea profilului ideologico-artistic, de unitatea dintre concepţia despre lume şi personalitatea artistică.

Marxism-leninismul aduce şi dezlegarea unei alte contradicţii străvechi, care se referă la însăşi posibilitatea ştiinţifică a esteticii. Pornim de la norme sau de la fapte? Estetica e ştiinţa a ceea ce este sau a

Silvian IOSIFESCU

(Continuare în pag. 6)

Itinerar de pace

Călătoria lui Nikita Sergheevici Hruşciov în Franţa a luat sfîrşit. Comunicatul oficial o rezumă, enumerînd rezultatele. Şi nu e o singură chestiune de principiu asupra căreia reprezentanţii celor două guverne să nu fi dus discuţii rodnice. Dezarmarea, reglementarea problemei Berlinului. Necesitatea unui tratat de pace cu Germania. Intărirea păcii şi securităţii în Europa. Intensificarea schimbului de mărfuri franco-sovietice. Pactul ştiinţific şi cultural. Folosirea în continuare a contactelor personale şi a discuţiilor între conducători. Repudierea forţei ca mijloc de rezolvare a litigiilor. Toate acestea au fost reafirmate în comunicatul comun în care se exprimă iarăşi nădejdea în izbînda conferinţei la nivel înalt din luna mai.

Iată-ne, deci, într-o primăvară nouă. O primăvară în care mugurii nu mai amintesc oamenilor că sezonul florilor e prielnic măcelului. Pacea înarmată, care a copleşit şi copleşeşte popoarele, grevează ruinător bugetele statelor occidentale. O pace fără arme şi fără gînduri ascunse, în spiritul coexistenţei şi al înţelegerii, poate înlătura nesiguranţa actuală.

„Ce garanţii există, — a întrebat premierul Hruşciov, — că politica «echilibrului fricii» nu va duce la război?". Şi N.S. Hruşciov a denunţat pericolul actualei stări, caracterizată printr-o nouă cursă a înarmărilor, arătînd că orice asemenea cursă are o încheiere logică: războiul. Şi războiul acesta, dacă va fi îngăduit, are să-şi numere victimele nu cu milioanele, ci cu zecile, ba chiar cu sutele de milioane de fiinţe omeneşti. Acesta ar fi un război care n-ar mai face nici o deosebire între front şi spatele frontului, între soldaţi şi copii. Ar preschimba în ruine un număr de oraşe mari şi de centre industriale, ar pricinui pierderea ireparabilă a monumentelor culturale, create de eforturile seculare ale geniului omenesc. Acest război n-ar cruţa nici generaţiile de mîine. Sub forma contaminării radioactive, cumplitele lui urmări s-ar face multă vreme simţite de către oameni şi ar mai nimici şi alte vieţi fără de număr. Astăzi însă — a precizat N.S. Hruşciov — marile descoperiri şi realizări ştiinţifice au pus într-un fel nou problema păcii şi a securităţii popoarelor.

Grozăvia răspunderii, în faţa prăpădului apocaliptic ce se înfăţişază ochilor minţii, va sili pe reprezentanţii cercurilor agresive din ţările capitaliste să dea îndărăt?

In cuvinte luminoase, şeful guvernului sovietic a închegat mesajul de pace şi iubire pe care îl răspîndeşte prin lume. In cuvîntările lui N. S. Hruşciov sînt expuse cu deosebită claritate problemele complicate ale situaţiei internaţionale, cu propuneri constructive de o mare forţă mobilizatoare. Secretul acestui dar, care se exprimă în formule simple şi lapidare, stă în convingerea că se află în slujba unei cauze sfinte, care va sfîrşi prin a învinge.

Iniţiativele de pace ale Uniunii Sovietice sînt principalul element care determină destinderea în relaţiile internaţionale. Datorită acestei acţiuni, se poate observa o anumită schimbare în atitudinea unor conducători ai statelor occidentale. Se vorbeşte astfel despre necesitatea tratativelor, a destinderii şi a lichidării grupărilor potrivnice şi înarmate. Nu se mai poate răspunde cu agresivitate la propunerile de pace sprijinite de opinia publică mondială. N.S. Hruşciov a arătat că destinderea în Europa ar fi în chip hotărîtor favorizată de încheierea unui pact de neagresiune între cele două grupări statale. Iar „calea spre pace în Europa trece prin alianţa şi prietenia dintre Uniunea Sovietică şi Franţa" a precizat N.S. Hruşciov.

Cînd vor apare aceste însemnări, premierul sovietic se va fi întors în patrie. Un sentiment de satisfacţie, desigur, îl însoţeşte. Fiindcă vizita lui a adîncit şi mai mult o prietenie care nu datează de ieri căci, aşa cum a spus N. S. Hruşciov francezilor, în Uniunea Sovietică de-a lungul istoriei au luat naştere sentimente de simpatie pentru poporul francez şi pentru Franţa. Ovaţiile acestui popor care l-a întîmpinat, pretutindeni, frăţeşte, i-au vorbit de inima lui. Sînt legături pe care politica de culise şi agitaţia cercurilor agresive războinice nu le pot slăbi. Cînd e vorba de ruini şi de sînge, amintirea mulţimilor e tenace. Ele nu pot uita că, atunci cînd o ameninţare a trecut peste Uniunea Sovietică şi Franţa, ea a pornit mereu dintr-o singură parte şi a fost îndreptată împotriva amîndorura.

Ion VINEA

DIALOGUL U.R.S.S.-FRANŢA

Speranţele tuturor acelora care au nădăjduit că vizita lui N. S. Hruşciov în Franţa va reprezenta o contribuţie însemnată la cauza păcii au fost îndreptăţite. Acum, după ce avionul „IL-18" a aterizat la Moscova şi după ce primul ministru al Uniunii Sovietice şi-a expus impresiile sale în Palatul Sporturilor, în faţa a 15.000 cetăţeni ai capitalei sovietice, se poate afirma că această călătorie s-a încheiat cu succes.

Dialogul U.R.S.S.—Franţa a scos la suprafaţă, într-un mod excepţional de pregnant, vechile simpatii, cordialitatea sentimentelor poporului francez faţă de solii Ţării Sovietice. „Hruşciov — pace!" Vocile care au scandat această lozincă pe Champs-Elysées şi în urbiile muncitoreşti din Nord exprimau încrederea nestrămutată a milioanelor de francezi în glasul adevărului. Ca şi vizita din S.U.A., vizita în Franţa a constituit o lovitură puternică dată acelor cercuri care încearcă să menţină atmosfera „războiului rece", denaturînd şi dezinformînd opinia publică occidentală asupra politicii de pace a Uniunii Sovietice. Rezultatele pozitive ale călătoriei lui N. S. Hruşciov în Franţa s-au oglindit în primul rînd în succesul tratativelor şi al întîlnirilor sale sincere, calde şi prieteneşti, pe care le-a avut cu generalul De Gaulle, preşedintele Republicii Franceze. Convorbirile de la Paris şi Rambouillet au menţionat în primul rînd însemnătatea dezvoltării relaţiilor prieteneşti dintre U.R.S.S. şi Franţa, ca o contribuţie de mare însemnătate la slăbirea încordării internaţionale şi a făuririi păcii în Europa şi în întreaga lume.

Au fost încheiate acorduri importante care prevăd sporirea considerabilă, în anii următori, a schimburilor economice între U.R.S.S. şi Franţa, dezvoltarea colaborării ştiinţifice (în domeniul medicinii — lupta comună împotriva cancerului şi leucemiei, în domeniul folosirii energiei atomice în scopuri paşnice — schimb de informaţii cu privire la marile reacţii termonucleare controlate). După cum preciza N. S. Hruşciov la conferinţa de presă de la Rambouillet, Uniunea Sovietică este gata să transmită experienţa acumulată în domeniul folosirii energiei atomice în scopuri paşnice, pe bază de reciprocitate. Nimănui nu-i poate scăpa însemnătatea unui asemenea acord, primul acord de acest fel între Uniunea Sovietică şi un stat occidental. Colaborarea economică şi ştiinţifică dintre Uniunea Sovietică şi Franţa, care va lua un avînt puternic în urma călătoriei lui N. S. Hruşciov, este o mărturie a preţuirii pe care poporul sovietic o manifestă faţă de poporul francez, popor cu o cultură bogată, cu o economie, o tehnică şi o ştiinţă la un înalt nivel de dezvoltare. După cum afirma primul ministru al Uniunii Sovietice la aceeaşi conferinţă de presă de la Rambouillet, „cu cît va fi mai strînsă prietenia dintre Uniunea Sovietică şi Franţa, cu atît mai înalt va fi rolul marii Franţe".

De o mare însemnătate asupra evoluţiei situaţiei internaţionale a fost schimbul de păreri dintre N. S. Hruşciov şi generalul De Gaulle asupra principalelor probleme ale epocii noastre. La mitingul de la Palatul Sporturilor, N. S. Hruşciov, făcînd bilanţul acestor convorbiri, a afirmat că „există o bază pentru elaborarea unei poziţii stabilite de comun acord între ţările noastre într-o serie de importante probleme internaţionale", sau, cu alte cuvinte, „în majoritatea problemelor poziţiile noastre se apropie foarte mult". După cum se ştie, problema problemelor în epoca noastră este dezarmarea. In această privinţă, şeful guvernului sovietic a făcut o apreciere de însemnătate primordială, care e de natură să influenţeze favorabil tratativele ce se desfăşoară acum la Geneva. El a constatat că în problemele dezarmării poziţiile Uniunii Sovietice şi ale generalului De Gaulle coincid în multe privinţe. O asemenea poziţie se reflectă, de altfel, în comunicatul comun în care se declară că cei doi conducători de state „şi-au exprimat dorinţa ca tratativele care au loc în prezent la Geneva între cele 10 state să ducă la elabo-

Ion MIHĂILEANU

(Continuare în pag. 2)

N. S. Hruşciov vizitînd uzinele Renault

Carnetul scriitorului

Dosca

Ca să nu ziceţi că umblu cu regionalisme, v-o spun de la început: dosca înseamnă scîndură şi doscuţa — scîndurică. Şi acum, să-l lăsăm să vorbească pe Doţ Avram, Doţu-baci, moţ de baştină, miner din Lupeni, proaspăt „pensionist".

Numai cîteva cuvinte, spre a vi-l înfăţişa: închipuiţi-vă cremenea din care sînt cioplIţi bărbaţii înalţi şi ţepeni din Ţara moţească. Inchipuiţi-vă, în cutele de piatră ale acestui chip, reziduurile de zgură, care s-au aşternut strat cu strat, vreme de 40 de ani, din miile de tone de cărbune pe care Doţu-baci le-a scos din piatră. Inchipuiţi-vă, sub arcadele dure ale acestui ţanc de cremene, de cremene încărunţită, doi ochi neverosimil de copilăroşi şi de drepţi.

Cadrul: dormitorul lor, al lui Avram şi al Ravecăi Doţ, pereche bătrînă în casă tînără, clădită de ei în ultimii ani, pe terenul căpătat de la Sfat. Mobilă nouă, fotografii vechi, îngălbenite. Radio. Şerveţele din aţă pescărească împletită de Duţu-neni. Şi ea, viţă de mineri din Apuseni: scundă, oacheşă, căruntă, cu faţă prelungă, semănînd a italiancă bătrînă din filmele neorealiste. Pe masă, o sticlă de vişinată şi păhărele pentru oaspeţi. Doţu-baci:

— M-am născut în comuna lui Crişan; mai înainte îi zicea Vaca. Eram 14 copii şi părinţii — foarte săraci. Ce să fi făcut acasă? La 15 ani am venit pe Valea Jiului. M-am angajat la mină. Stăteam la un ţăran pe Dealul Babii. Pusese nişte priciuri într-o cocină de porci, cu pămînt pe jos, şi acolo dormeam cu încă trei copii. Lucram ca zaibăr la mină, la Vulcan. Să vă spun ce lucra zaibărul. Pe atunci nu existau craţăre, să împingă cărbunele. La o figură de cărbune lucrau 15—16 copii. Ne aşezam şirag, puneam o doscuţă sub fund şi împingeam cărbunele sub noi, în jos, pe un jgheab înclinat de vreo 30—35°.

In două-trei zile, pantalonii se rupeau sub noi şi rămîneam cu fundul gol pe doscuţă.

— Meştere, vezi, fundul ni-e gol!

— Pruncule, vezi băţul ăsta?

Şi trage-i!

Aşa a fost adolescenţa, aurora vieţii, cum spun poeţii. Aşa a început cariera de miner a lui Doţ Avram. Nu vreau să vă povestesc viaţa lui făcută din muncă şi privaţiuni, din griji, dragoste şi bunătate.

Vreau să vă povestesc un vis pe care l-a avut de mai multe ori în ultima vreme. Nu, nu e izvorît din complexul lui Oedip şi nici din alte inhibiţii — să mă ierte freudiştii!

De curînd, Doţ Avram a intrat în penzie (1200 lei).

— N-am grijă de locul de muncă. Am lăsat prunci buni, învăţaţi de mine... Prea mult timp liber ca penzionist? Eu, să mă plictisesc? Să-mi fie urît? Nici n-am timp destul ca să le fac pe toate! Sînt membru în Comitetul raional de partid şi deputat orăşenesc la Sfat, şi preşedinte al Comitetului de sprijin la şcoala nr. 2, şi responsabil de stradă, şi membru la A.V.S.A.P., şi merg şi la U.T.M. de le vorbesc pruncilor cum era viaţa noastră în trecut şi cum ne tratau domnii... Şi treburi pe lîngă casă nu sînt destule? De-abia am gătat grădina... Toate-s bune. Noaptea numai mă pomenesc aşa că mă zgîlţîie Raveca, adică Doţu-neni, nevastă-mea, speriată:

— Tată, tată, ce ai? Trezeşte-te!

— Ce să am?

— O să spargi dosca de la pat, aşa dai cu capul în ea!

— Un carambol. Surpare. Vagonetul... Vagonetul a căzut de pe linie. Mă doare umărul, sînt tot numai o apă. Nu pot să-l ridic. Mă opintesc, mă opintesc şi degeaba, nu pot să-l urnesc. Dumnezeii lui de...

— Dormi liniştit, tată, eşti în pat, acasă. Acum nu se mai întîmplă toate astea.

Şi Doţu-neni îl mîngîie pe frunte, ca pe un copil, cu mîna ei mică, puternică şi zbîrcită.

— Dormi tată, dormi. Lasă dosca, lasă vagonetul. Eşti acasă. Dormi liniştit.

Maria BANUŞ

Tudor Arghezi

Nu ştiu cine spunea că munca creatoare este izvor de noi energii şi de noi frumuseţi. Dar nu numai atît: munca creatoare, izvor de energie şi frumuseţe, întreţine tinereţea, dacă nu fizic, tinereţea inimii şi a gîndului.

Tudor Arghezi, unul din cei mai mari poeţi contemporani în viaţă ai lumii, care nu peste mult timp va avea 80 de ani, a rămas plin de prospeţime şi tinereţe în fiecare cuvînt pe care îl scrie.

— Am o poftă nestăvilită de a munci, spune el adesea prietenilor şi confraţilor care îl vizitează.

Munca nu şi-o duce numai la masa de scris. Ia parte la dezbaterile Marii Adunări Naţionale, ca deputat, ia parte la şedinţele Comitetului Naţional pentru Apărarea Păcii, la şedinţele de lucru ale Comitetului Uniunii Scriitorilor. Academicianul Tudor Arghezi nu lipseşte nici de la lucrările Academiei. La toate activităţile cetăţeneşti ia parte cu răspundere şi competenţă. Munca de creaţie şi-o îmbină cu munca cetăţenească. Numele lui apare la loc de cinste în reviste şi ziare, fie cînd semnează versuri inedite, fie cînd semnează o tabletă. Contemporaneitatea îl pasionează, îl încălzeşte. Ia atitudine în problemele majore ale timpului, aşa a făcut-o întotdeauna. Această poziţie se poate vedea din opera sa, din romane, cronici, tablete, versuri. La o înaltă concepţie filozofică şi socială s-a ridicat în volumele „Cîntare Omului" şi „1907".

Cînd un redactor îi cere un articol şi îi dă termen pentru predarea materialului, poetul îi răspunde cu un [illegible] bet amar şi de uşoară ironie:

— Numai sănătatea să mă ţină... Voi încerca, şi dacă va ieşi ceva...

Poetul nu poate nici dicta altcuiva şi nici de magnetofon nu se poate servi. El vrea să simtă cuvîntul. Cuvintele, la el, întocmai ca nişte note muzicale, se scurg pr[illegible] vîrful degetelor şi peniţă, se prind şi se aprind pe hîrtie, în cerneala proaspătă, cu miros de chimicale, luceferi şi brazdă de pămînt. Cuvîntul se topeşte, se desface şi iar se încheagă. Poetul nu caută cuvintele. Ele vin singure, o dată cu ideea, cu imaginea. Vin din străbunie, cum spune poetul, ori din viaţa de toate zilele. Unele cu altele se îmbină şi la un loc formează ceea ce am numi stilul lui Tudor Arghezi. Iz de grai valah mai vechi se transformă întocmai ca fierul plin de rugină care se retopeşte şi din care curge metalul nou, în tipare noi.

[illegible]arele poet nu-i mulţumit niciodată cu ceea ce scrie. Mereu caută să se depăşească. N-a fost mulţumit nici cu volumul pe care îl predase editurii. L-a retras pentru transformări, adăugiri. Este vorba de volumul de proză „Cu bastonul prin Bucureşti". Cartea va apare mai tîrziu şi va avea un caracter memorialistic. Deocamdată, poetul a predat editurii un volum de cronici, scrise în diferite reviste, de-a lungul celor 60 de ani de activitate literară.

— Lucrînd la volumul „Cu bastonul prin Bucureşti", spune poetul, mi s-au deschis perspective pe care nici eu nu le-am bănuit la început. Am cunoscut scriitori care n-au avut norocul să ajungă la vîrsta mea şi eu am datoria să vorbesc şi despre ei şi în numele lor... Fosta Terasă Oteteleşanu îmi aminteşte de mulţi scriitori, pictori, actori. Şi Teatrul Naţional îmi evocă multe amintiri. Am de vorbit şi de fosta mitropolie şi de unele feţe bisericeşti...

Volumul de memorii se va încheia cu Griviţa Roşie, pe care poetul a vizitat-o şi a rămas impresionat de cele văzute. Iată cum vede poetul lupta clasei muncitoare, lupta ceferiştilor: „Fără Griviţa Roşie, fără preludiile luptelor muncitoreşti — Piaţa Teatrului Naţional, Lupeni, Valea Prahovei şi atîtea altele — răsturnarea epocilor de umilinţă, strîmbătate, trîndăvie, jaf şi schimbarea lor n-ar fi putut să fie cu putinţă. Ei, muncitorii, ştiau ce trebuie să se ştie, nedibuind ca ţărănimea. Ei constituiau sinteza revoluţionară esenţială dintre gînd şi faptă. Crezul lor că vor birui a biruit, trezind tot poporul şi, la rîndul ei, şi ţărănimea".

Dar muncitorimea nu putea birui fără o conducere, fără o organizare, fără partidul său marxist-leninist. Şi lucrul acesta esenţial nu-i scapă lui Tudor Arghezi cînd vorbeşte de partidul clasei muncitoare:

„Partidul era însăşi conştiinţa vie a poporului, apărătorul intereselor lui vitale, statul major al revoluţiei în pregătire. Partidul ştie şi cum va începe şi cum va fi sfîrşitul. Nu se putea să nu izbutească o luptă la care se ridica întregul popor muncitor condus de partidul clasei muncitoare revoluţionare, de un partid luminat de o concepţie clară, înaintată a vieţii, cu o putere de sacrificiu încă necunoscută şi cu o reţea de energii proaspete, desfăşurată în uzine, fabricile şi atelierele din toată ţara."

Aceste idei izvorăsc dintr-o conştiinţă înaltă socială, din dragostea pentru progresul şi pacea întregii lumi, din marea lui dragoste pentru om şi umanitate. Increderea în om şi în virtuţile lui mari a fost şi a rămas crezul permanent al poetului.

Dumitru CORBEA

IN ACEST NUMĂR:

• Cu privire la situaţia literaturii noastre pe anul 1959 şi perspectivele ei de dezvoltare

(Raportul prezentat de acad. Zaharia Stancu la plenara Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.) (pag. 4-5)

PLENARA COMITETULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Zilele acestea s-au ţinut lucrările plenarei lărgite a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor din R.P. Romînă. In cadrul plenarei tov. Zaharia Stancu a prezentat raportul Biroului Uniunii Scriitorilor „cu privire la situaţia literaturii noastre pe anul 1959 şi perspectivele ei de dezvoltare".

Raportul a fost urmat de vii discuţii la care au participat numeroşi scriitori vîrstnici şi tineri, printre care: Victor Eftimiu, V. Em. Galan, Titus Popovici, Panaitescu-Perpessicius, Nagy Istvan, Eugen Barbu, Eugen Jebeleanu, Alexandru Philippide, Dumitru Mircea, Eusebiu Camilar, Demostene Botez, Szemler Ferenc, Dan Deşliu, Radu Tudoran, Ion Marin Sadoveanu, Al. Andriţoiu, Horia Lovinescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Anton Breitenhofer, Al. Jebeleanu, Maria Banuş, D. Ignea, Aurel Mihale şi alţii. In încheierea discuţiilor a luat cuvîntul tovarăşul Mihai Beniuc.

Atît raportorul cît şi participanţii la dezbateri au arătat că anul literar 1959 a fost un an literar bogat; în întîmpinarea celei de a XV-a aniversări a eliberării patriei noastre au apărut mai multe opere literare care s-au bucurat de preţuirea publicului cititor. S-a relevat activa participare la viaţa literară a scriitorilor de toate generaţiile, afirmarea în literatură a unor nume noi, abordarea de către un număr de scriitori a unor teme legate de realităţile noastre de astăzi, precum şi a unor teme istorice importante.

In dezbateri s-a acordat o largă atenţie problemelor îmbogăţirii conţinutului operelor literare, luptei pentru tratarea în literatură a marilor teme ale contemporaneităţii la un nivel artistic corespunzător cerinţelor tot mai înalte ale cititorului nou constructor al socialismului.

Vorbitorii au subliniat necesitatea îmbunătăţirii metodelor de muncă ale conducerii Uniunii Scriitorilor şi sporirii preocupărilor ei pentru problemele orientării ideologice şi artistice a creaţiei literare. S-a insistat îndeosebi asupra activizării secţiilor şi comisiilor Uniunii, organizării unor discuţii asupra problemelor actuale ale literaturii contemporane, ale teoriei literare şi esteticii, practicării mai frecvente a dezbaterilor cu cititorii, oameni ai muncii.

S-a arătat că este necesară o permanentă preocupare din partea organelor de conducere ale Uniunii, precum şi a publicaţiilor ei, pentru tineretul scriitoricesc, pentru cenaclurile literare, pentru noile talente ce vin în literatură îmbogăţite cu experienţa participării active la munca de construire a socialismului.

Plenara a luat o serie de măsuri organizatorice. Secretariatul Uniunii a fost reorganizat în felul următor: Mihai Beniuc, prim secretar, Zaharia Stancu, Nagy Istvan, Aurel Baranga, Aurel Mihale, secretari. Au fost aleşi ca membri ai Biroului Uniunii Scriitorilor: Eugen Barbu, Anton Breitenhofer, Kovacs György, Cicerone Theodorescu.

Jurnal de lector

AL. ȘIPERCO: „Note de drum"

Bogate documentar și mai totdeauna interesante, însemnările lui Al. Șiperco oferă cititorului informații semnificative despre Suedia, Franța, Italia și Mexic. Cum literatura memorialistică a reținut pagini numeroase închinate acestor țări, autorul vădește în notele sale parcă grija de a se feri de repetări. Cele patru capitole ale volumului se ocupă de aceea mai puțin de cadrul general, de geografia locului, ci cu deosebire de aspectele social-morale contemporane. Călătorul nu se lasă copleșit de stridențe și de aspectul pitoresc, ci surprinde cu înțelegere trăsături caracteristice.

Trăiește, în paginile volumului, o lume profund suferindă. Uneori, suferința — ca în Suedia — e în primul rînd morală. De cele mai multe ori însă — ca în Italia, Mexic, Franța — îmbracă înfățișarea unei mizerii, cînd ascunsă și dichisită, cînd frustă și elementară. Impresionează mai ales viața și profilul tineretului. O parte a tineretului cultivă extravaganța, afișează false valori libertine, viețuind într-un înfricoșător vid sufletesc. Numai activitatea în rîndurile organizațiilor progresiste de tineret oferă perspectivă și scop. Atunci tinerii devin luptători curajoși, se interesează de viața țărilor socialiste, devotîndu-se cu entuziasm idealurilor înaintate.

Rînd pe rînd, fiecărei țări vizitate i se schițează profilul caracteristic, subliniindu-i-se problematica social-economică. Uneori însă, strădania aceasta, fără îndoială pozitivă (bine realizată în capitolul despre Franța), îmbracă forme mai puțin recomandabile. Așa se întîmplă cu capitolul închinat Mexicului, unde se rezumă conștiincios aride pagini de istorie. Dar asemenea episoade sînt foarte puține, notele de călătorie ale lui Al. Șiperco oferind negreșit o lectură plăcută și instructivă.

Z. ORNEA

POP SIMION

Tineri scriitori

Pop Simion a debutat ca reporter la un ziar regional de partid. Ani întregi apoi, — zece mi se pare — a cultivat reportajul cu pasiune și fantezie, înscriind în acest domeniu reale succese.

Reporterul a cutreierat patria în plin proces de transformare socialistă, însuflețit de dorința de a sezisa, cum îi place să spună, „personalitatea vie a locurilor, mișcările sufletești ale oamenilor; tresăririle de înnoire...". In această precizare, se află de fapt și originea unora dintre trăsăturile distinctive ale scrisului său. Vom reține, în primul rînd, dintre acestea, preocuparea pentru sezisarea și relevarea transformărilor de ordin psihologic, a acelor transformări menite să schimbe, să înnoiască conștiințele oamenilor, a acelor transformări care au dus la apariția conștiinței socialiste.

„...mai presus de toate — scrie Pop Simion în cuvîntul autorului la volumul «Paralela 45» — m-am străduit să descopăr în peregrinările mele chipul omului nou, constructorul socialismului".

Pe reporter îl interesează astfel, în mod expres, dincolo de peisajul ca atare — dealtfel niciodată neglijat — peisajul uman, destinele unor eroi cu o viață complexă, încărcată de semnificații revelatoare, asupra cărora se oprește cu atenție. Ajuns la Chișcani, de pildă, unde se află șantierul modernei cetăți a celulozei, reporterul declară de la început: „M-am gîndit să descifrez atributele peisajului industrial în primul rînd din atributele peisajului uman."

Pop Simion reconstituie atent biografia eroilor săi, punînd în lumină, cu grijă, acele episoade de viață care reflectă mai evident contrastele trecut-prezent — și nu rareori, lăsîndu-se furat de pitorescul — în sensul cel mai bun — al acestor biografii încalcă hotarele reportajului, pășind în domeniul portretului, al schiței sau chiar al povestirii de proporții.

Reportajele sale sînt — o mare parte din ele — dacă nu în întregime, cel puțin la nivelul fișei caracterologice, consacrate evidențierii, pe fundalul construcției socialiste, a unor semnificative destine contemporane. Amintim astfel, reportajele „Omul care rîde", „Gazetar de provincie", „Fuga", „Mînzul", „Trădătorul", „Un om trist", din volumul „Paralela 45", apoi, în întregime aproape, cel de al doilea volum de reportaje publicat de Pop Simion, „Anul 15". In acest al doilea volum tendința spre încălcarea granițelor reportajului ca atare, se face și mai viu manifestată, unele din bucățile care-l alcătuiesc, constituindu-se ca portrete sau schițe de sine stătătoare. Așa sînt, spre exemplu, „Anul 15", „O glumă serioasă", „Mlaștina" sau „Vlăduț" care este o povestire de proporții în toată puterea cuvîntului.

Oprindu-se în reportajele sale, prin excelență, la o problematică de ordin psihologic și etic, Pop Simion acordă de fiecare dată faptelor descrise un sens revelatoriu. Aceasta, pe de o parte, pentru a face și mai pregnantă ideea pe care vrea s-o pună în lumină — aceea a schimbărilor profunde, structurale, petrecute în planul moral al realității noastre contemporane, — rezultat direct, nemijlocit, al schimbărilor profunde, structurale, petrecute în viața economică și politică a țării aflată azi pe drumul construcției socialiste — iar pe de altă parte, pentru a spori curiozitatea, interesul cititorului, căruia se străduiește să-i dea mereu sentimentul unui autentic inedit.

De fiecare dată, realitatea pe care vrea s-o consemneze i se oferă reporterului la dimensiunile unui spectacol cu trăsături unice prin noutatea lor — „Cînd izbutesc în intențiile mele, am revelația descoperitorului" — și chiar din primele rînduri ale reportajului, el ține să-l avertizeze pe cititor și în același timp să-l convingă de acest lucru, transmițîndu-i emoția unei adevărate descoperiri.

„Cobor la 100 de metri sub pămînt ca să văd cum se taie sare. Spectacolul e revelator. Nouă pentru mine, lumea salinelor proiectează lumini inedite asupra creierului meu, îmbogățindu-mi nebănuit de mult autobiografia morală. Cobor într-o mină de sare..."

Insfîrșit, vom mai reține din trăsăturile care fac distinctă personalitatea de reporter a lui Pop Simion preocuparea pentru generalizări largi. Reporterul nu rămîne niciodată în marginea faptului brut, relatat pentru simpla lui noutate. Pornind de la biografiile amintite, Pop Simion atrage atenția cititorului asupra semnificației largi, generalizatoare, pe care o au aceste elemente particulare ale realității cotidiene întîlnite în diferitele lui peregrinări prin țară.

Bogata activitate de reporter, concretizată în trei volume — „Lauda tinereții", „Paralela 45", „Anul 15" — i-a prilejuit lui Pop Simion și o multilaterală cunoaștere a realității noastre contemporane. Inarmat cu această cunoaștere, și cu experiența literară dobîndită ca reporter, Pop Simion a abordat, paralel, schița și povestirea, publicînd în 1957 volumul „Pămîntul spînzuratului" apoi, separat, un număr de schițe și povestiri dintre care „Darida" și „Hulpe", apărute în toamna anului trecut, atrag atenția asupra virtuților sale de prozator.

Ne vom opri asupra ultimelor două povestiri publicate de Pop Simion, „Darida" și „Hulpe", care ni se par a reflecta începutul unui evident proces de maturizare a mijloacelor de care dispune acest prozator de incontestabil talent. Ambele povestiri sînt, ca de altfel tot ceea ce a scris pînă acum Pop Simion, inspirate din evenimentele anilor aceștia.

„Hulpe" este o povestire sobră și emoționantă despre chipul cum au sprijinit trei maramureșeni un grup de partizani care acționa în preajma eliberării în acea parte de țară. Povestirea surprinde în centrul ei chipul unui țăran maramureșan care, în contact cu partizanii, ajunge la înțelegerea necesității imperioase de a trece de la faza de rezistență mută la aceea activă, împotriva cotropitorilor hitleriști. Deci tot o problemă de natură psihologică și etică. Demne de relevat, în ceea ce privește povestirea „Hulpe" sînt autenticitatea atmosferei și o pronunțată notă de poezie care învăluie întreaga acțiune ca într-un abur de legendă eroică.

Pop Simion povestește calm, cu o anume răbdare gîndită a expunerii faptelor, a comentării lor. Se simte, dar fără să jeneze ci, dimpotrivă, că autorul își alege cuvintele și-i place să modeleze fraza.

Și mai izbutită, în sensul maturizării capacității de reflectare, cu mijloacele povestirii, a realității zilelor noastre, ni se pare povestirea „Darida". Aici acțiunea e și mai vie, portretele eroilor sînt creionate mult mai pregnant. Prozatorul începe să se dovedească preocupat de adîncirea trăsăturilor caracterologice ale eroilor, de notații de culoare, conflictul este condus cu mai multă abilitate și surprinde greutatea pe care începe s-o capete scrisul său. E un proces asemănător celui prin care trece un portret de la schița de șevalet — conținînd virtuțile de incontestat ale autenticității talentului — la imaginea plină, realizată în pastă abundentă.

Dinu SĂRARU

Aspect de la biblioteca sătească din comuna Săliște, raionul Sibiu

O carte pe săptămînă

DIMITRIE CANTEMIR: „Viața lui Constantin Cantemir"*)

Științific prezentată, într-o traducere mai îngrijită decît cele precedente și cu o introducere substanțială, scurta lucrare a lui Dimitrie Cantemir apare într-o editură literară. Ca o operă de imaginație. Ca un roman, să zicem. Să fie acesta un reproș? Nicidecum. Așa se și cuvenea. Scrierea întîiului istoric romîn e o apologie a modestului său părinte, menită să ofere ambițiosului ei autor încă un titlu la scaunul ereditar al țării lui, garantat prin semnătura lui Petru cel Mare. Tatăl lui, simplu răzeș fălcian, trebuia să apară și el ca un os domnesc, fie chiar de exotică obîrșie tătărască, un mare viteaz, vestit peste mări și țări și un cap politic în toată puterea cuvîntului. Era de fapt un biet figurant, omul de paie al Rusețeștilor, suit în scaun prin sprijinul lui Șerban Cantacuzino, manevrat de marii boieri și lipsit de o directivă politică externă răspicată ca aceea a lui Dimitrie, mezinul său.

Uciderea lui Miron Costin? Bătrînul domn, care barem nu era un om rău, a regretat-o amar, cînd s-a convins de nedreptatea actului, dictat de visternicul Iordache Ruset (Cuparul), cel mai mare latifundiar al Moldovei, în lichidarea unei vechi răfuieli de familie. Dimitrie Cantemir se înverșunează însă a face din nevinovatul Miron, capul complotului inițiat de Velișco Costin, încearcă neexplicabil să se ascundă după degete în chestia decapitării legale a acestuia și fabulează absolut neverosimil ultimele clipe ale lui Miron, ca ale unui vinovat pocăit. Politica în spirit renascentist-machiavelică poate face așadar dintr-un istoric eminent, cînd nu este dezinteresat, un adevărat mitoman.

Sînt cîteva scene de mare interes artistic, în care Cantemir își dezvăluie un rar talent digresiv de povestitor: epizodul pocăinții tîlharului Burlă, ospățul ieșean al lui Sobieski, cu strigăturile lui moldovenești împotriva domnului fugar (Constantine, / Fugi bine, etc.) versiunea veridică a apărării Cetății Neamțului de o mînă de vînători (mai tîrziu arătați ca plăieși!), dramatica descoperire a trupului decapitat al lui Velișco, noaptea, de către unul din fiii lui Miron, dar și scene comice ca fuga lui Husein Aga, iepurească, la zarva stîrnită de gonirea unui iepure, și mai ales tămăduirea seraschierului de către dascălul cretan Cavela, prin simpla administrare a cretei, adică prin sugestie, ca în incorecta practică a vechei noastre farmacopei!

Dimitrie Cantemir nu e însă înzestrat cu darul portretisticii fizice și morale. Epitetele lui, stereotipe, apar cu totul insuficiente a contura, fie chiar în cărbune, dintr-o trăsătură. Scriitorul învățat manevrează ironia, numindu-l pe celalt mare dușman al său, Constantin Brîncoveanu (de a cărui moarte năprasnică se bucurase) „bunul" sau „fericitul întru pomenire". Fraza sa latinească e clară și elegantă, uneori chiar concisă: „Capiuntur, rei convincuntur, et ex sententia decapitantur". In traducerea lui Radu Albala: „Sînt prinși, dovediți și descăpățînați după hotărîrea domnească". Tălmăcirea cea nouă emendează greșelile care furnicau în edițiile latinești, dozînd cu gust și măsură arhaismele, evitînd grijuliu modernizarea textului. Excelentă transpunerea unor matafore, a unor zicale și chiar a unor jocuri de cuvinte, ca arte et marte = boială și războială! De ce n-a intervenit însă editorul în notă, cînd autorul, în prima pagină, crede că anul 1442—43 (de la facerea lumii 6951) e sincronic cu domnia lui Ștefan cel Mare care începe abia în 1457, sau cînd întîiul editor, în nota finală a cărții, pretinde despre bătrînul Cantemir, mort la vîrsta de 80 de ani încheiați, că era în etate de 66 de ani? Lipsește și un glosar, strict necesar pentru orientarea cititorului în atmosfera epocii.

Rareori versiunea Albala este obscură. Iată totuși o frază, unde lipsa repetării prepoziției, pe care o propunem în paranteză, face să se creadă că „binefacerile" lui Constantin Cantemir s-au concentrat numai asupra unui singur fiu al lui Miron: „pe feciorul mai mare, Herolaus, (Nicolae) îl face logofăt de taină, serdar (pe) al doilea, (pe) al treilea vătaf de aprozi, ba și logodnic fiicei sale Safta" (pag. 59). Iar acolo unde e vorba de diplomaticele comportări ale lui Șerban Cantacuzino, față de Dimitrie Cantemir, care vrea să-i fie ginere, nu ni se par foarte nimerit traduse nici „gratioso amplexu" (îmbrățișare drăgăstoasă), nici „civila complementa" (mieroase închinăciuni), nici „his tam politice quam hironice dictis" (zicînd aceasta mucalit și cumsecade). Sînt amănunte, ușor revizuibile într-o ediție ulterioară. Radu Albala s-a arătat mai ales atent să obțină efecte de paletă mai vii cînd latineasca voievodală i s-a părut cam spălăcită.

ESPLA ne-a oferit o adevărată surpriză bibliofilică în schimbul unui preț inferior colecției „Biblioteca pentru toți".

Șerban CIOCULESCU

*) In romînește de Radu Albala, cu un „Cuvînt înainte" de P. P. Panaitescu și cu o notă asupra metodei de editare, „din partea traducătorului". E.S.P.L.A. 1960.

Volumul „Poezii" de Mihai Beniuc, al 13-lea din „Biblioteca pentru toți", se află în librării.

Dialogul U.R.S.S.-Franța

(Urmare din pag. 1)

rarea anumitor puncte de vedere comune în problema dezarmării generale și totale în condițiile unui control internațional eficient".

Problema germană a ocupat un loc însemnat în discuțiile purtate între conducătorii Uniunii Sovietice și Franței. Discuțiile au avut ca rezultat o viziune reciprocă mai concretă asupra pozițiilor fiecărei părți în această problemă. Necesitatea încheierii unui tratat de pace cu Germania și rezolvarea problemei Berlinului Occidental sînt evidente, după cum tot atît de necesar este ca Germania Occidentală să înceteze a mai duce o politică de înarmare a Bundeswehrului și de reînviere a spiritului revanșard. Afirmînd că rezolvarea acestor probleme necesită, precum se vede, „un anumit timp", și exprimînd intenția Uniunii Sovietice de a „face totul pentru soluționarea problemei tratatului de pace cu Germania pe o bază acceptabilă și puterilor occidentale", N. S. Hrușciov și-a arătat convingerea că „în ciuda eforturilor cancelarului Adenauer, mai devreme sau mai tîrziu puterile occidentale vor ajunge la aceeași concluzie la care a ajuns și U.R.S.S.".

Desigur, ar mai fi de consemnat acordul comun dintre președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. și președintele Republicii Franceze asupra faptului că toate problemele internaționale nereglementate trebuie soluționate nu prin folosirea forței, ci prin mijloace pașnice, pe calea tratativelor. De asemenea, nu poate provoca decît satisfacție acceptarea de către generalul De Gaulle a invitației de a vizita Uniunea Sovietică.

Vizita lui N. S. Hrușciov în Franța va avea, fără îndoială, repercusiuni favorabile asupra apropiatei întîlniri la înalt nivel, din mai, de la Paris. N.S. Hrușciov a părăsit Franța spunînd un optimist „la revedere" Parisului. Pentru că marele dialog care a început la Camp David și a continuat la Rambouillet, într-un spirit asemănător, va aduce, odată cu primăvara, suflul cald care va topi ultimele sloiuri ale „războiului rece".

Ion MIHĂILEANU

CRONICA LITERARĂ

REMUS LUCA: „Dimineața de Mai"

de Paul GEORGESCU

E.S.P.L.A. avea o idee excelentă lansînd colecția „Luceafărul", numai că și-a uitat ideea și aceasta e grav, fiindcă dezvoltarea vestitului gen... scurt nu se poate face numai prin exhortații ale criticii. Este oare posibil să lansezi o nouă colecție (acum nu mai e nouă...) fără o periodicitate anumită, o colecție care arbitrar e întreruptă... un an întreg! E.S.P.L.A. trebuie să pună capăt grabnic acestei situații. Și apoi, de ce aceste oribile coperți? In cazul de față, N. Popescu îl sperie pe cititor cu o babă albastră care aerisește. Se poate?!

Firește, Remus Luca n-are nici o vină aici și mă va ierta de această incursiune (căutam de mult un pretext...), cum mă va ierta, poate, de întîrzierea în recenzarea nuvelei sale de care, nu știu de ce, critica nu s-a preocupat aproape de loc. E drept, „Dimineața de Mai" nu e un roman masiv ci doar o nuvelă (în colecția „Luceafărul", colecție pe care E.S.P.L.A. a uitat-o), dar valoarea literară nu se măsoară cu kilogramul. Nuvela (184 pag., format mic) merita a fi discutată.

Remus Luca are o îndelungată activitate de nuvelist, despre care Ion Vitner a publicat recent, în „Viața romînească", un studiu serios. De altfel, Remus Luca a creat nuvele interesante pe care ar fi timpul să le vedem reunite într-un volum. El este un povestitor priceput, domol, care, acumulînd fapte și observații în aparență banale, ne introduce în dramele ascunse ale oamenilor. Scriitorul are o ironie dubioasă, bine ascunsă, de o sobrietate aproape placidă, dincolo de aparența căreia vibrează însă un ochi atent și o emotivitate deosebită. Remus Luca pare a fugi de drame, le ocolește abil, se preocupă de lucruri mărunte și, brusc, cînd te aștepți mai puțin, face față dramei cu calm și hotărîre. Așa cum alții vor să pară originali, Remus Luca, dimpotrivă, își potolește culorile pentru ca apoi flacăra să izbucnească brusc. Povestitorul nu dispare din povestirea sa, ca în proza de tip obiectiv, dar are un mod de a spune lucrurile aparent neutru, pregătind — într-o proză plină de capcane — cu discreție, înțelegerea justă a lucrurilor. Uneori autorul însuși intervine pentru a face observații de felul acesta: „Curățenia, ordinea, aspectul aproape ostentativ îngrijit al micilor gospodării și al străzii erau ceva mai mult decît semnele tradiționalei pedanterii ardelenești. Cu ani în urmă, cînd oamenii din acest cartier trăiau foarte greu, casa curată și ordonată, curtea îngrijită și un strat de flori în fața casei dădeau sărăciei demnitate. Un om lipsit nu-i decît un om lipsit, ființa lui morală nu suferă din pricina asta nici o știrbire, cît omul trăiește cinstit din munca lui; mizeria însă înjosește pe om, fiindcă-i ia demnitatea. Această preocupare atît de casnică și de măruntă, în aparență, devenise un fel de tradiție a străzii și chiar a cartierului". (pag. 9). Autorul relevă îndeosebi această demnitate ascunsă după aparențe nefavorabile.

Altădată își comentează chiar personajele (Aurica Muntean): „Nu i-s simpatică, fiindcă nu sînt din tagma ei — se gîndea. Era însă o fire domoală și nu putea să urască pe nimenea cum nici să iubească peste măsură nu izbutea. Era nepăsătoare, fiindcă nepăsarea nu cere nici un efort". (pag. 53). Scriitorul explică potolit, calm, ce se petrecea în sufletul eroinei sale, bătrîna Maria: „Obișnuită cu un anumit curs de viață bine stabilit, schimbările venite pe neașteptate, chiar dacă nu erau importante, îi dădeau o stare de enervare, un soi de neliniște. De rău nu se speria, fiindcă-i cunoștea toate fețele, și nici de bine, fiindcă nimeni nu se teme de bine, dar cînd nu știa ceva ce putea să se întîmple, atunci nu se simțea bine. Se enerva. Și enervarea clătina liniștea ei, echilibrul ei interior" (pag. 64).

Cu acest ton potolit, meticulos și aproape indiferent, Remus Luca descrie o stradă muncitorească din T..., îi face istoricul, apoi se oprește — nevăzut — în fața unei porți unde o bătrînică stă la soare, pe un scăunel. Bătrînica își reamintește viața, a ei, a soțului (Ion Cîndea), a familiei și între timp, rar, vecini trec prin fața ei, o salută respectuos și schimbă cîteva vorbe oarecare, prilej pentru autor de a povesti laconic viața acestora (Aurica Muntean, Kopandi, pantofarul, frizerul Boier ce-și zicea Boyer, vrînd să treacă drept neamț), de a-i caracteriza rapid și sigur. Sosește apoi și soțul, iar Maria îl ia la rost că a întîrziat cu prietenii la un deț de țuică. Ion protestează, dar mica ceartă nu se aprinde, soții fiind potoliți și blînzi. Pînă aici te crezi în plin Sadoveanu, numai că bătrînii sînt muncitori și ardeleni. Atmosfera îți amintește însă de mătușa Zamfira din „Năluca". Cearta, ziceam, nu se aprinde: „Maria nu-l mai ascultă. Nu se supărase. N-avea pentru ce. Il dojenise așa, din obișnuință. Iar acum uitase și se gîndea la altceva". (pag. 68). Relațiile dintre bătrîni par și ele desprinse din atmosfera blajină sadoveniană (e vorba de o consonanță și nu de o influență literară; stilul, de altfel, e apropiat de al lui Slavici): „Erau bătrîni. și viața lor începuse să se despartă de a celorlalți; deși trăiau împreună cu ei, preocupările lor erau din ce în ce mai puține și mai mărunte și chiar cînd se certau pentru cîte ceva de tot neînsemnat, numai li se părea lor că se ceartă. Și mai ales Maria avea nevoie să-și închipuie că tot mai este stăpîna casei și a familiei, drept care i-l recunoșteau cu toții, dar care de mult era numai o iluzie" (pag. 73).

Aș fi propus drept titlu acestei nuvele, „Surpriza", de n-ar fi fost diferența atît de mare între gravitatea potolită a lui Remus Luca și stilul voios și scînteietor al lui Josef Haydn. Dar surpriza există și încă, de fapt, două surprize: una pe planul aparent și alta pe planul esențial. Aparent, întreaga nuvelă ne pregătește, abil, pentru sărbătoarea pe care, în taină, familia și prietenii o pregătesc iubiteilor sexagenare. Surpriza o încîntă pe bătrînă iar cititorul asistă la o masă festivă cam idilică și dulceagă pentru gustul meu, dar s-ar putea să mă înșel, căci o atmosferă de iremediabil plutește deasupra florilor și bucatelor, o asprime ascunsă pare să corecteze excesul de duioșie familială, asprimea timpului iremediabil pierdut.

Recompensa bătrîneții stă în viața trăită cinstit și în recunoștința fiilor bine crescuți, utili societății.

Dar nu această familie model, inexistentă literar (cititorul rămîne doar cu nume: Vasile, Petre, Tudor, Ileana etc.), fără acoperire, reține atenția, ci drama reală, problematica reală a nuvelei. Spuneam la început. și nu fără temei, că proza lui Remus Luca are capcane, că autorul are o artă disimulată, în sensul bun al cuvîntului.

Cititorul, după ce ajunge la jumătatea nuvelei (pag. 74), convins fiind că citește o nuvelă despre bătrînețea a doi muncitori care au avut o viață grea și se bucură azi de fericirea copiilor lor, își dă seama că autorul, brusc, înfruntă deschis o dramă mai gravă.

Trecînd la expunerea dramei, autorului i se pare că tonul de povestitor e prea direct și se retrage, se ascunde după tonul nu al unui proces-verbal (cum recomanda Stendhal), ci al unei autobiografii. Drama lui Ion Cîndea este aceea a remușcării. Ion Cîndea, tînăr fochist, e un fruntaș al mișcării muncitorești din T... și împreună cu Vidrășan Gheorghe conduce aripa stîngă a partidului social-democrat din localitate. Nemulțumit de conducerea oportunistă, apoi indignat de capitularea liderilor în fața războiului imperialist din 1914, el părăsește rîndurile partidului social-democrat. Reacția lui sănătoasă e însă paralelă cu o alta, profund greșită, și anume retragerea din viața publică. Cînd Partidul Comunist ia ființă, Cîndea stă retras și nu se va trezi din izolarea lui orgolioasă și confuză decît în momentul interzicerii Partidului Comunist, al trecerii lui în ilegalitate. Din acel moment, Cîndea se dezmeticește; el va da ajutor de cîte ori e solicitat, dar nu va fi încadrat în partid decît după Eliberare. Spre deosebire de Cîndea, prietenul său Gheorghe Vidrășan va fi tot timpul pe linia justă a partidului. Mai mult, băieții săi — Aurel, apoi Vasile — devin uteciști. Relațiile dintre tată și fii sînt complicate: „La Aurel a început să se uite altfel decît pînă atunci, mai atent, pîndindu-i fiecare cuvînt, fiecare mișcare. A fost o pîndă lungă, chinuitoare, de cîteva luni. Nu putea să-l întrebe nimic; în vorbele obișnuite pe care le schimba cu el, ca orice părinte cu fiul său, căuta dedesubturi, semnificații ascunse, mărunte indicii care să-i trădeze lumea de gînduri a fiului său; și îl durea că nu înțelege nimic. Nu se putea ca Aurel să nu-și dea seama, iar atitudinea lui rezervată (poate i se părea numai lui rezervată) putea însemna și nepăsare față de tatăl său, și chiar dispreț". (pag. 103).

Frămîntările lui Ion se rezolvă pozitiv. El ajunge la concluzia că: „Nu. Nu-i neîncredere. E numai prevedere. Și a început de atunci să-și stimeze băieții și să-i socotească drept oameni mari și-un pic îi invidia, deși tremura pentru soarta lor, și chiar dacă s-ar fi putut amesteca, știind că i-ar putea abate de la aceste preocupări ale lor, n-ar fi făcut-o, fiindcă ei aveau dreptate, iar el amestecîndu-se n-ar fi avut". (pg. 105). Dar nu tot atît de simplu se rezolvă nemulțumirea lui Ion față de el însuși. Primit în partid, el continuă încă să-și reproșeze slăbiciunea din acele momente grele: „— Am plătit pentru greșeala mea, spunea el. Am plătit. Oare veșnic o să stea aici, scrisă pe fruntea mea? — Doar nu-i scrisă pe frunte (replica Vidrășan). E o greșeală. Ai făcut-o? Gata. Nu poate fi trecută cu vederea, de parcă n-ar fi fost făcută. Nimic nu piere fără urmă. Dar nu poți zice că ți-i scrisă pe frunte. Mai mult pe tine te ricii, decît pe alții, care poate au uitat-o. — Da. Mă riciie. Ce să fac? Eu nu pot să uit. — Nu trebuie să uiți, dar nu trebuie să te riciie. Las-o dracului! — Am s-o las.

Dar n-o lăsa. Frămîntarea lui de atîția ani de zile se domolise, dar mai lăsase sub cenușa ei o mînă de jăratic, care, răscolit, îl ardea. Și Vidrășan era singurul om căruia, din cînd în cînd, i se destăinuia". (pg. 160-161). Această situație este subliniată de paralelismul Aurel Cîndea—Ioșca Muntean, în care fiul lui Ion era în situația lui Vidrășan. Ioșca Muntean avusese în ilegalitate un moment de slăbiciune, se temuse. se trăsese deoparte. Prietenia lor, a lui Aurel și a lui Ioșca, fusese lovită și subminată de lașitatea celui din urmă. Autorul analizează cu finețe aceste relații (pg. 47, pg. 139).

E vorba, deci, de un episod deosebit de interesant care ridică o problemă de etică socialistă. Aici găsim noul, acel conflict, acea situație pe care nici Slavici, nici Sadoveanu nu le-ar fi putut imagina. Proporțional cu importanța lui reală însă, autorul nu i-a dat nici destulă amploare, nici suficientă adîncime. Termenii conflictului sînt clari, actul de retragere al lui Ion e motivat psihologic și totuși problema nu e destul de clar expusă. Din datele existente — insuficiente — nu înțelegem de ce, dacă în 1924 Ion Cîndea își dă seama de greșeală și vrea să ia parte la luptă (în condițiile extrem de grele ale ilegalizării), el nu primește nici o sarcină pînă în 1927. Cititorul are impresia că e vorba de o „supărare" a lui Vidrășan (care îi spune în 1927: „Dar să știi că supărarea mi-a trecut". pg. 101). „Criza de încredere" de care suferă Ion (fiindcă suferința lui constă tocmai în faptul că aceia lîngă care el vrea să lupte nu mai au încredere în el) se prelungește pînă la Eliberare. In toată această teribilă perioadă, Ion primește sporadic sarcini secundare, este ținut în afara luptei organizate, propriu-zise. Or, o asemenea măsură, atît de severă, nu putea fi motivată numai de datele prea avar comunicate de autor. Frămîntarea lui Cîndea apare astfel ca o zbatere stearpă împotriva unei sentințe aproape metafizice și nu a unei aprecieri politice, concret-istorice.

Realitatea e că, povestirea molcomă și sobrietatea autorului, bine adaptate la necesitățile generale ale nuvelei, nu reușesc să facă față dramei psihologice cuprinse în episod. Ar fi fost nevoie aici de o analiză mai amănunțită a relațiilor și o înfățișare mai nuanțată a evoluției lui Ion. Oricum, problema e interesantă și sugestiile acestea (de care, poate, autorul, va ține seama la retipărirea așteptatului său volum de „Nuvele") nu neagă valoarea artistică a respectivului episod. Ideea acestei nuvele, de o sobrietate emoționantă, este că... bătrînețea se pregătește din timp și noul Seneca ne arată că senectutea este suma acțiunilor săvîrșite (sau a ceea ce nu am făcut la timp) în decursul vieții. Și titlul ei ar putea fi... demnitatea cucerită.

La Casa Scriitorilor

Vineri 1 aprilie la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală a avut loc o seară literară consacrată celei de-a 15-a aniversări a eliberării Ungariei.

Au luat parte reprezentanți ai conducerii I.R.R.C.S., scriitori, ziariști, studenți, oameni ai muncii. Au participat de asemenea dr. Kopeczy Bela, director general al editurilor din Ministerul Culturii din R.P. Ungară. și ceilalți membri ai delegației culturale maghiare care ne vizitează țara. Au fost de față Bela Nemety, ambasadorul R. P. Ungare la București. și membri ai ambasadei.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Zaharia Stancu.

Scriitorul Aurel Mihale a vorbit despre cea de-a 15-a aniversare a eliberării R. P. Ungare.

Au citit poezii proprii și tălmăciri din lirica maghiară scriitorii: Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Alexandru Șahighian, George Dan și alții. A fost prezentat apoi un program muzical susținut de Ion Dacian, artist emerit al R. P. Romîne, Sofia Cosma, Liana Pasquali, Török Ema.

★

Cenaclul literar „Nicolae Labiș" ține ședință de lucru sîmbătă 9 aprilie 1960, orele 17, la Casa Scriitorilor.

Vor citi: Violeta Zamfirescu (poezie) și Dionisie Șincan (proză).

Plenara Comisiei pentru literatura minorităților naționale

In zilele de 30 și 31 martie a.c. au avut loc, la Uniunea Scriitorilor, lucrările plenarei lărgite a Comisiei pentru literatura minorităților naționale. Referatele tovarășilor Marosi Peter și Galfalvi Zsolt despre „Situatia prozei și poeziei maghiare din R.P.R. în anul 1959", au fost urmate de ample discuții la care au luat parte numeroși scriitori.

Tovarășul Szemler Ferenc a fost ales președinte al Comisiei pentru literatura minorităților naționale.

GAZETA LITERARĂ în regiunea GALAȚI

PUNCTE DE REPER

Parcurgem drumul Galați—Brăila. Cîmp de o parte, cîmp de cealaltă. Cîmpul rodnic, întins, al Gospodăriei de stat Barboși, cu 2.600 kg. porumb-boabe la hectar, clădirile S.M.T.-ului Șendreni, unde s-au obținut, pe un lot experimental, 5.000 kg. semințe floarea soarelui, ogoarele Gospodăriei Zagna-Vădeni, cu fabrica de conserve construită în 1950. Construirea digului Brăila—Galați a cîștigat 20 de hectare de pămînt!... Faustii contemporani au smuls apei țarini noi, fără să fi conjurat clipa să rămînă; simplu, firesc, așa cum în firea lucrurilor este pentru cetățenii unei patrii libere, așezarea temeliilor unei alte vieți..

Pe același drum spre Brăila, avem în dreapta Uzinele „Progresul"; fosta „Franco-Romînă", care număra, în trecut numai 800 de muncitori, are azi doar în școala profesională de pe lîngă uzină, 600 de elevi! Cifrele nu spun, firește, mult despre schimbarea oamenilor. Dar o altfel de schimbare s-a petrecut aci: la Congresul al II-lea al partidului, întreprinderea a fost criticată aspru pentru „cele mai bune și mai multe rebuturi din țară"! Iar în luna trecută, aceleași uzine au ajuns să facă schimburi de experiență înaintată cu muncitorii din întreaga țară. Ei, foști fruntași în rebuturi, au ajuns să dea la strung 90 m. șpan pe minut, de la 60 m, cum dădeau înainte; codașii de ieri se mîndresc azi cu specialiști ca maistrul Marin Zamfir, care știe să învețe tovarășii din alte întreprinderi metodele noi de lucru, la cele 150 de mașini de așchiat ale uzinei..

Metoda s-ar putea rezuma simplu. In uzină sînt trei schimburi: azi schimbul nou nu începe alte piese, ci le preia pe cele ale schimbului anterior. O idee simplă ca oul lui Columb, care a dat însă rezultate surprinzătoare.

Cine a ajutat Uzinele „Progresul" să iasă din impas? Pe tovarășii de la regionala de partid, critica dreaptă, primită la Congresul al II-lea, îi ardea ca o rușine colectivă. Atunci au început să așeze uzina în centrul preocupărilor lor, să fie mereu prezenți în hale, să observe ei înșiși inițiativele individuale noi, să stimuleze, să le lărgească. Dar nu este o întîmplare că munca de partid a regionalei este atît de temeinic dusă azi. E o tradiție pe aceste plaiuri, o tradiție a istoriei mișcării noastre muncitorești: la Galați, în fața gării, se ridică azi un muzeu regional de istorie contemporană, care cuprinde, într-un aranjament bogat și sugestiv de machete, grafice, fotografii, toată dezvoltarea ținutului. In muzeu există o hală cu ciment pe jos, atît de simplă și sobră, încît îți vine să stai cu capul descoperit înaintea mesei de scîndură și a scaunelor care s-au păstrat aidoma ca în timpul ședințelor ilegale, în care conducători ai mișcării noastre muncitorești pregăteau acțiunile de luptă ale tovarășilor de la Căile Ferate, de la Șantierele Navale, din atîtea centre de flacără de pe malul Dunării bătrîne! Și dacă muzeul etnografic al orașului se mîndrește cu vestigiile trecutului îndepărtat, dacă în regiune se mai văd rămășițele cetății Dinogeția, muzeul istoriei contemporane cuprinde într-însul profilul unei mișcări muncitorești care a fost în fruntea forțelor de eliberare a patriei, și are în sălile lui a patra dimensiune, a viitorului... Uimită în fața acestei dimensiuni, îmi dau seama ce departe sîntem de a fi surprins-o literar! Iată-l pe Mihai Bulucof, într-o sală de trei-patru sute de oameni, discutînd problemele vieții lui, în legătură cu beletristica din „Gazetă". Viața lui? Mecanicul șef are două vieți. Una în uzină, alta la liceul seral; căci tînărul mecanic are un scop precis: studiul la Politehnică! Ce credeți că ne-a cerut viitorul inginer? Nu o dată, cititorii își exprimau dorința legitimă dar naivă să scriem și despre tovarășii de la Fabrica de conserve Zagna-Vădeni, și despre tractoriștii de la S.M.T.-Șendreni, și despre constructorii Șantierelor Navale dunărene, și despre viața agronomilor de la stațiunea experimentală Rușețu, și despre profesorii Institutului Politehnic din Galați, și despre medicii din punctele sanitare sătești... Mihai Bulucof nu ne-a cerut înscrierea profesiei sale în atlasul geografico-literar: în viața de elev la școala serală, pe care o privește cu certitudinea unei cuceriri definitive, se ivesc probleme noi: prețuirea posibilităților de învățătură, sau neglijarea, disprețul acestora. Or, Mihai Bulucof ne cerea să exprimăm pe plan literar aceste probleme sufletești ale intelectualilor care se formează sub ochii noștri, ajungînd din urmă propria lor istorie.

★

...Am în mînă un manual de geografie. Ca fostă învățătoare, îl răsfoiesc cu emoția aducerilor aminte. Nu e un manual al geografiei generale: e al regiunii Galați, scris de un colectiv de profesori și învățători din aceste locuri. Mă gîndesc cum va fi arătat vechea carte de geografie. Cîte pete albe în locul fabricilor noi, cîte culori albastre în locul pămînturilor smulse apei! Cum vor fi arătat Șantierele Navale în comparație cu marile șantiere care lansează azi vase de 4500 de tone pe Dunăre și pe mările lumii? Ce înfățișare va fi avut cartierul Cărămidarilor, în comparație cu noul centru de blocuri din Galați?

Există, în Brăila, un ceas cu flori. Pe un rond mare, orele colorate, pe un cadran de iarbă, sînt indicate de arătătoare grațioase... Nu știu dacă se vor semăna și acum flori pe acest rond de pămînt. Dar știu că timpul nostru este în adevăr un timp floral, prevestind împlinirea în fruct a primăverii socialiste.

Veronica PORUMBACU

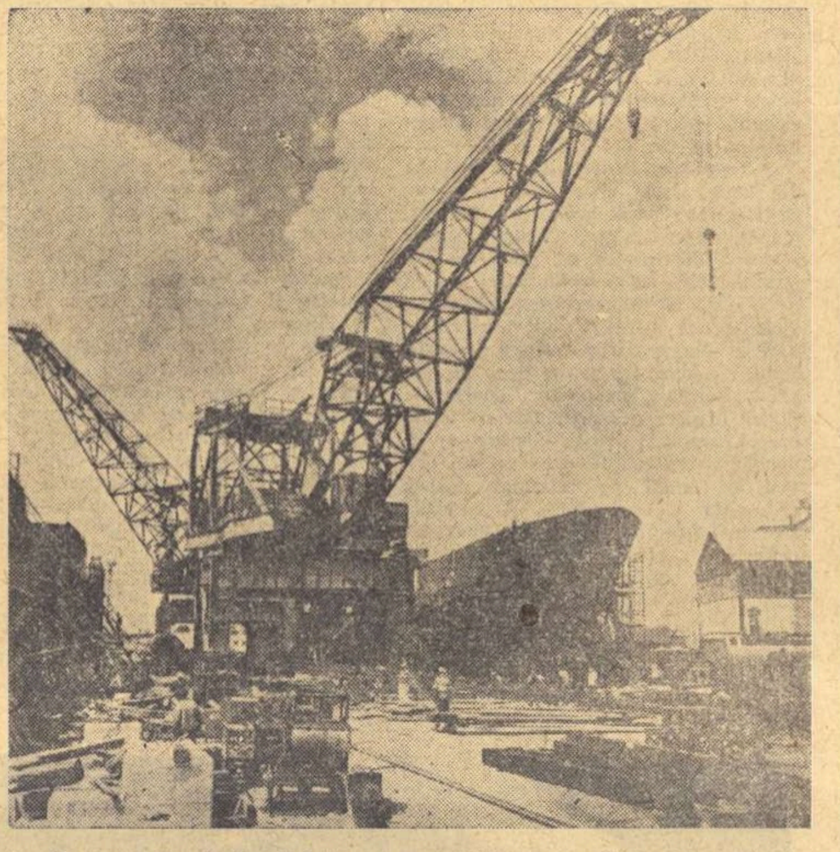

La Șantierul Naval din Galați se crează construcția unui nou tip de cargou de 4.500 tone.

Treapta cea mai înaltă

Stau de vorbă cu muncitorul Gheorghe Mateescu în fața cargoului la care lucrează și înțeleg încă o dată că revoluția n-a adus numai schimbări materiale, ci și schimbări de natură sufletească, nu mai puțin importante.

E impresionantă înălțimea de la care privește lucrurile Gheorghe Mateescu, muncitor la Șantierele Navale din Galați, înălțime la care nu foarte mulți intelectuali au ajuns. Munca, creația, ajutorul tovărășesc, sarcinile obștești, lectura, muzica, toate i se par lucruri importante și nu admite să discute despre ele decît la nivelul cel mai înalt. Orice încercare de minimalizare i se pare o crimă. Cunoașterea vieții l-a ajutat pe Gheorghe Mateescu să înțeleagă sensurile fundamentale ale existenței, să reflecteze asupra ei.

— Ai văzut gazeta cu cei rămași în urmă? Sînt unii cărora nu le place să muncească, îi criticăm. Ce e aia să nu-ți placă să muncești? Dacă nu-ți place munca, cum o să mai înțelegi ceva din viață?!

Gheorghe Mateescu susține teoria, și eu subscriu la ea, că numai înțelegînd măreția muncii, omul poate simți în toată plenitudinea toate celelalte sentimente.

Am avut apoi cu Gheorghe Mateescu o discuție foarte nuanțată despre unele cărți, atît de nuanțată încît dacă cineva ne-ar fi ascultat ne-ar fi acuzat pe amîndoi de „intelectualism". Are o părere foarte bună despre Don Quijote al lui Cervantes, pe care mi-l explică într-un limbaj complex, nesfiindu-se să folosească și anumite neologisme, cînd socoate că ele îi explică mai plastic ideile.

I-a plăcut și „Război și Pace". Cînd spun „l-a plăcut" n-o spun ca o constatare, ci ca pe un elogiu binemeritat. Căci a-ți place o capodoperă este un mare merit pentru un cititor. Gheorghe Mateescu se descurcă cu ușurință prin lumea complicată a eroilor lui Tolstoi și Cervantes.

Desigur, Gheorghe Mateescu n-a fost educat de mic copil în sprijinul dragostei pentru muzica grea și, deși nu l-am întrebat, n-am nici o îndoială că n-a avut profesoare de pian... Cu toate acestea, mi-a vorbit cu multă căldură despre muzica lui Beethoven. „Am luat programul de radio. Să vedem ce dă săptămîna asta din Beethoven... E bună și ideea cu cursul de inițiere muzicală."

De curînd, Gheorghe Mateescu a terminat, la cursul seral, liceul.

— Noi trebuie să înțelegem totul..

Gheorghe Mateescu, constructor montor la Șantierele Navale din Galați, se simte obligat să înțeleagă totul... și tehnica și politica, și muzica, și arta, și filozofia...

Teodor MAZILU

Discutînd despre rentabilitate

G.A.S. Urleasca din regiunea Galați e o gospodărie rentabilă. Primul care mă avertizează (am fost prevenit asupra faptului de toată lumea de aici și, de aceea, îl amintesc pe primul) este nea Mielu, șoferul de pe turism. E un bondoc iute, cu o bască izbucnind scurt și rotund deasupra părului tuns mărunt. Acceptă țigara pe care i-o întind, după o mică ezitare, pe care mi-o explică: s-a lăsat o jumătate de an de tutun și de vreo cîteva săptămîni l-a luat din nou. L-a luat că începuse să se îngrașe în așa fel că ajunsese să manevreze volanul mașinii cu pîntecul, fără mîini. Mai trece o vreme în care îmi vorbește despre nevastă-sa (e frumoasă, e gospodină și, cînd știe că el trebuie să meargă undeva cu turismul, îl scoală nemiloasă la orice oră, trecînd peste orice „c-o fi, c-o păți" aruncat de el în apărarea somnului). Apoi îmi spune neașteptat, desfăcîndu-se brusc din contextul discuției de pînă acum:

— Sîntem o gospodărie rentabilă. Anul trecut am avut un beneficiu net de peste 6 milioane.

Trecerea bruscă și ușor oficială m-a cam uimit. Pentru scurt timp, deoarece datorită tot unei replici venită repede a șoferului, mi-am dat seama că afirmația avea întrucîtva și un caracter personal.

— Avem beneficiul ăsta și noi, muncitorii, la fiecare trimestru sîntem „caracterizați" cu cîte o primă.

Deci G.A.S. Urleasca este rentabilă. Propoziția, obosită de întrebuințări, spune, poate, puțin. S-o desfășurăm însă pe scurt.

Sectorul agricol. Anul trecut s-a obținut o producție medie de 1809 kg grîu la hectar și 3104 kg de porumb la ha. Munca, mecanizată în întregime, este, cum spun muncitorii, organizată pe sistemul „omul, tractorul și suta de hectare". Pe cîțiva din responsabilii cu „suta de hectare" îi aflu într-o porțiune întinsă de teren, unde sînt parcate combinele. Semănatul grîului e terminat și, pînă una alta, ca să nu fie timp pierdut de pomană (semănatul porumbului e prematur, vremea e rece) repară combinele. Tractoristul Victor Tobă, șeful unei brigăzi, un om între două vîrste, scund, care șchioapătă puțin, îmi explică: „Dacă am avut de luptat cu ceva, am avut cu neștiința. Pînă acum cîțiva ani, arăturile n-aveau peste tot adîncimea care trebuia și nici la semănături nu prea se respecta densitatea. Acuma s-a isprăvit. Iarna se țin cursuri de pregătire și, înainte de a se porni la lucru cu o mașină, se face școlarizare cu cine muncește pe ea".

Vasile Mărgineanu a obținut anul trecut cea mai mare producție de porumb la hectar. Cum?

— D-asta mă necăjea, acu' e anul. Moșescu (alt tractorist): c-am rămas în urmă, că mă fac de rîs. Da' urma alege. Am arat eu mai încet, dar cine a avut densitate mai mare? Eu!

Intre timp, se apropie de noi și trece mai departe tractoristul Tobă Nicolae. E un tînăr înalt, cu o față greoaie, cu linii puține. Are pe cap o cipilică pestriță. (Moda cipilicilor a fost lansată de niște studenți care au făcut practică aici). Băiatul e în concediu, locuiește aici în sat și, pentru că n-are ce face acasă, mai trece pe la echipa lui (a noua).

Aflasem că pentru 1960, gospodăria a planificat un beneficiu net de 8 milioane lei și o creștere a producției la hectar cu 200 kg, atît la grîu cît și la porumb. Intrebînd dacă o să poată fi îndeplinit planul, tractoristul Tudor Dumitru îmi răspunde liniștit, parcă în treacăt, ca și cum îndoiala mea nici nu merită să fie combătută:

— La noi nu există să rămîie doar pe hîrtie.

Sectorul zootehnic. Vizitez, împreună cu brigadierul Emil Simion, grajdul în care sînt ținute cele 280 de vaci cu lapte. E un grajd imens, cu instalații tehnice moderne, străbătut de o parte și de alta cu linii pentru vagonetele cu care se cară gunoiul. Miroase dulceag a lapte, acru a sudoare de animale, și în toate felurile a bălegar. La fiecare iesle există cîte o adăpătoare automată. Vacile ne urmăresc cu priviri indiferente, placide, deschise parcă înăuntru și atente la procesul misterios al transformării nutrețului în lapte. Fiecare are în dreptul ei cîte o tăbliță pe care îi stă scris numele. E ora mulsului. La o masă mică de brad, Țiglaru Mihai notează cantitatea adusă de fiecare mulgător în parte. Mulgătorul Ion Toma e unul din mulgătorii fruntași: scoate în medie peste 3.000 litri de lapte anual de la fiecare din cele 14 vaci de care îngrijește. Imi vorbește, acompaniat de șiroitul moale al laptelui, despre „programul vacii" care începe la ora 5 și sfîrșește la 10 seara. La ora cutare, tainul de concentrate; la ora cutare, masajul; apoi mulsul, spălatul, țesălatul, iar mulsul, ducerea la țarc etc.

— Asta e socoteala cu vita, încheie el teoretic: îi dai, îți dă; nu-i dai, nu-ți dă!

Toți îngrijitorii sînt îmbrăcați în salopete și încălțați cu cisme de cauciuc.

După masă, mă aflam în fața sediului gospodăriei. Pe șosea, veneau cîțiva tractoriști tineri. Locuiesc în sat, fuseseră să mănînce și acum se întorceau la lucru. Toți mergeau pe biciclete, însă fiecare în felul său. Unul pedala falnic, cu pieptul scos, fără să pună palmele pe ghidon. Altul, dimpotrivă, ținea în colțul gurii un chiștoc de țigară și mergea cu o blazare făcută, care vrea să însemne că, uite, el are bicicletă, merge pe ea, dar nu se mîndrește cu asta. Privirile pe care le aruncă țin să sublinieze neapărat că, deși ar avea cu ce se mîndri, n-o face. In sfîrșit, un altul sosește pînă la locul unde se parchează bicicletele cu viteză mare și aici frînează brusc, ca să se vadă că are frînă și că funcționează bine. Cînd ultimul descalecă, e ora trei fără zece. La trei începe programul de după-amiază. Punctualitate și rentabilitate.

Dar măsura rentabilității și a valorii gospodăriei n-o dau doar produsele. Directorul, Vlad Ciobanu, un om în vîrstă, cu o vorbă înceată și așezată, care, atunci cînd are „probleme", scutură îndelung țigara pe unghia degetului mare de la mîna stîngă, mi-a spus:

— Noi nu creștem doar porumb și grîu, creștem și oameni (figura de stil poate părea greoaie, dar e adevărată). Sîntem o pepinieră de cadre. Pînă acum, 12 oameni formați aici, la noi, lucrează în alte G.A.S.-uri ca directori, ingineri-șefi sau șefi de secție. Pe cei plecați n-am de unde-i cunoaște. Cunosc însă pe cîțiva care se află aici. Tehnicianul Radu Aurel, un tînăr oacheș și vesel, mă plimbă de-a lungul secției teritoriale de la Măzăreni și-mi vorbește așa:

— Aici — arată o baracă — am magazia de îngrășăminte.

— Aici — arată un loc viran — o să fac un parc.

— Acolo — arată în depărtare — o să fac niște fîntîni chesonate.

Cînd am plecat, am fost însoțit pînă la gară tot de nea Mielu, șoferul. Aflasem ce beneficiu se angajase gospodăria să dea și că lansase o chemare la întrecere către toate gospodăriile din regiune. Il întreb pe șofer dacă el crede c-o să fie realizat beneficiul și dacă n-o să fie cumva întrecuți de altă gospodărie. Cînd l-am întrebat, șoseaua făcea un cot. Petru Mielu își lipește pieptul de volan și scoate un șuier lung. După un timp, domolește viteza și-mi răspunde, ca și Tudor Dumitru, liniștit, parcă în treacăt, ca și cum pe această temă discuția e de prisos:

— La noi nu există să rămîie pe hîrtie!

Nicolae VELEA

Panouri privite cu mult interes la uzinele metalurgice „Progresul" din Brăila

Consfătuiri cu cititorii

După cum am anunțat în numărul trecut, în zilele de 26 și 27 martie au avut loc consfătuiri ale „Gazetei literare" cu cititorii din orașele Galați și Brăila. Utile atît pentru redacție cît și pentru cititori, aceste consfătuiri contribuie la stringerea legăturilor dintre „Gazeta literară" și cei cărora li se adresează, înlesnesc un schimb direct de păreri, de aprecieri sincere și propuneri constructive pentru bunul mers al revistei noastre.

Firește, s-ar putea face unele considerații asupra desfășurării acestor consfătuiri (cea de la Galați ni s-a părut, de pildă, mai vie, mai disputată decît cea de la Brăila), dar important nu este să determinăm cum au fost cele două întîlniri, ci, în primul rînd, care a fost conținutul și spiritul lor. In acest sens, constatăm că majoritatea vorbitorilor au apreciat realizările redacției, au remarcat o îmbunătățire a revistei, constituirea unui profil mai echilibrat (prof. D. Șoitu — Galați, Victoria Dinu, directoarea Teatrului de Stat din Galați), arătînd totodată sprijinul prețios în muncă pe care cititorii îl află în „Gazeta literară" (prof. Pandele — Galați, prof. Virgolici — Brăila).

S-a apreciat ca pozitiv faptul că „Gazeta literară" se adresează unui public din ce în ce mai larg de cititori (prof. Cîrlan — Galați). Tov. Victoria Dinu a remarcat în paginile gazetei o preocupare sporită pentru problemele teatrului.

Au fost considerate ca deosebit de utile și instructive articolele privind actualitatea învățăturii leniniste cu privire la artă și literatură (prof. Cîrlan, M. Negreanu — Galați), au stîrnit interes pentru cititori discuția despre umanism și epoca noastră, rubrica „Poeții lumii", discuțiile despre piesa „Azilul de noapte" și despre filmul „Secretul cifrului", articolele de istorie literară, pagina de însemnări sociale „Viața noastră", rubrica „O carte pe săptămînă", discuțiile cu privire la critică și poezie, discuția despre tradiție și inovație etc. (prof. D. Șoitu, prof. Vîrgolici, prof. Mircescu-Brăila, M. Negreanu).

Desigur, că examenului exigent al cititorilor noștri nu i-au scăpat o serie de deficiențe ale gazetei. Mai mulți vorbitori s-au r[illegible] care a fost organizată discuția despre studiul literaturii romîne în școală. S-a observat că discuția n-a avut o finalitate determinantă, participanții mulțumindu-se a elucida o problemă sau alta, independent de proepinenți (prof. L. Bourceanu — Galați, prof. Cîrlan, prof. D. Șoitu).

S-a observat, de asemenea, insuficienta oglindire a vieții culturale din provincie (cenacluri, teatre etc) în paginile gazetei (prof. Bourceanu, tov. Graur, directorul Teatrului de Stat din Brăila, tov. E. Popescu, actor la Teatrul de Stat din Brăila).

Observația e îndreptățită și consfătuirile au fost organizate tocmai cu scopul de a întări legăturile cu viața din orașele patriei noastre. Rămîne însă ca și cititorii noștri să ne sprijine în această acțiune, informîndu-ne mereu asupra mișcării sociale și culturale din regiunea lor.

O altă obiecție a fost în legătură cu limbajul greu accesibil, tehnicist al unor articole publicate în „Gazeta literară" (prof. D. Șoitu, prof. Mircescu, tov. I. Dodu—Galați).

Cei mai mulți dintre cititorii care au luat cuvîntul la consfătuirile de la Galați și Brăila au ținut să facă propuneri pentru viitor, sugerînd deschiderea a numeroase rubrici și discuții. Din multitudinea și diversitatea propunerilor, nu vom putea, desigur, să notăm aici decît o parte. Astfel, ni s-a sugerat să oglindim mai mult viața pionierilor și a școlarilor, să publicăm piese într-un act, care să poată fi jucate la serbările școlare (prof. Pandele, prof. Herșcovici — Brăila), să scriem despre luptele ceferiștilor din Galați înainte de 23 August și despre viața lor de astăzi (tov. Damian — Fabrica de piese de schimb C.F.R.-Galați), să scriem cicluri de reportaje despre anumite regiuni, să acordăm mai multă atenție vieții sociale, economice și culturale din provincie (prof. D. Șoitu, I. Dodu etc.), să se discute raporturile (uneori contradictorii dintre manuale și programele analitice), să se dezbată problema curentelor în istoria literaturii romîne și universale (prof. Bourceanu, prof. Cîrlan), să fie tratate mai amplu problemele limbii literare și să reapară rubrica „Actualitate și limbă" (prof. Cîrlan, prof. Tudor—Galați), să publicăm studii de sinteză asupra scriitorilor contemporani (prof. Cîrlan, prof. Șoitu, prof. Tudor), să [illegible]

Poate că propunerea care a revenit cel mai frecvent pe buzele vorbitorilor a fost aceea de a se [illegible] în mijlocul cititorilor din Galați și Brăila, de a organiza cît mai des astfel de consfătuiri. Răspunsul nostru este pozitiv și așteptăm ziua cînd ne vom putea întîlni din nou cu cititorii și prietenii noștri de la Galați și Brăila, pentru a putea confrunta observațiile și propunerile de acum cu realizările viitoare.

Dumitru SOLOMON

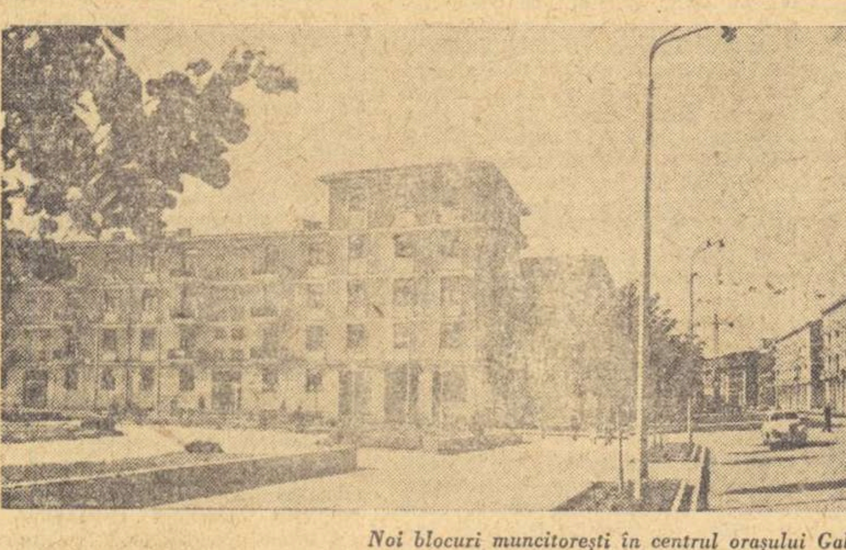

Noi blocuri muncitorești în centrul orașului Galați

ÎNTÎLNIRE PESTE ANI

E greu să recunoști un om după șaisprezece ani. Mai ales cînd amintirea datează dintr-o zi mohorîtă, cernită de fumul exploziilor, dintr-o încleștare nimicitoare, pe viață și pe moarte, în clocotul luptelor de la Tisadob. E departe dimineața întunecată cînd unitatea mea a atacat, alături de regimentul de dorobanți din Galați, malurile arzînde ale Tisei, nimicind rezistența trupelor hitleriste.

Cînd am vizitat împreună cu un grup de scriitori și de redactori ai „Gazetei literare" șantierul naval din Galați, privirea mi s-a oprit stăruitoare asupra unui chip ce-mi părea cunoscut. Constructorul care lucrase la o motonavă de 2000 de tone m-a privit și el insistent. Hotărît, ne-am mai văzut o dată. Ne-o spunea privirea. Și inima.

— Ne-am cunoscut cîndva? l-am întrebat cu o vădită curiozitate.

N-a putut preciza. Nici eu n-aș fi putut răspunde cînd și mai ales unde, drumurile noastre s-au mai întîlnit mai demult în viață. Am vorbit îndelung împreună și ne-am cercetat reciproc, dorind să aflăm întîmplarea care ne-a apropiat o dată, în trecutul nostru. Așa am ajuns și la ziua luptei de la Tisadob. Desigur, atunci eram amîndoi mai tineri, purtam aceleași căști și strîngeam aceleași arme în pumni. Acum l-am întîlnit în salopeta de constructor de vase. Șeful de echipaj Ioniță Mihalache este astăzi un muncitor fruntaș. Construiește vapoare destinate comerțului și păcii. Dacă am fi vorbit atunci pe front, mi-ar fi destăinuit cu bucurie:

— Am alungat trupele hitleriste pînă la Tisa. Brandurile mele de 60 au deschis drum înaintării trupelor noastre. De la Turda și pînă aici am luptat fără răgaz. Și așa vom lupta pînă îi vom răpune pe fasciști.

Dar de-atunci s-au scurs multe ape pe drumul mișcător și fără pulbere al Dunării. Apele au curs domoale dar viața noastră a cucerit tumultuoasă o albie nouă și luminoasă. Iar pe un șantier de construcție al acestei vieți noi, l-am reîntîlnit și pe ostașul Ioniță Mihalache. Era la fel ca și pe front: în prima linie. In mîini ținea însă o unealtă pașnică. Dar elanul de atunci, de pe front, trăia viu în munca șefului de echipaj de astăzi. Acum nu mai urmărea cote și tranșee inamice. Acum urmărea cu pasiune să construiască vapoare comerciale, lebede albe care să unească popoarele, să înfrățească inimile oamenilor, să le îmbogățească și să le înfrumusețeze viața.

De aceea, ostașul de ieri, constructorul de azi Ioniță Mihalache, mi-a mărturisit cu o mulțumire deosebită:

— Ați văzut cum s-a înaripat șantierul naval? Noi l-am crescut cu munca noastră zi de zi. Priviți cum arată cargoul „Galați"! Și ca el mai avem cargouri de 4500 de tone. Dar nu ne-am oprit aici.

Am vizitat împreună cargoul. Vîntul primăvăratec ne răcorea obrajii încinși de drum. Pescărușii albi lunecau ca mici pete de lumină care vesteau sosirea lui april. Valurile Dunării străluceau sidefii și loveau ritmic pereții enormi ai cargoului. Sălile imense, aparatajul modern, instalații abia finisate, animația constructorilor, mi-au produs o puternică impresie.

Toate acestea l-ar fi îndreptățit pe tov. Ioniță să spună:

— Echipa de muncitori pe care o conduc eu, contribuie din plin să cucerim pacea și să zidim orașe și porturi fluviale, cum n-au mai văzut niciodată prin aceste locuri apele Dunării bătrîne!

Dar tovarășul Ioniță Mihalache nu a rostit un asemenea cuvînt. In locul vorbelor sale, demonstrau elocvent faptele cotidiene. S-a mulțumit doar să-mi arate cargoul care peste cîteva zile urma să fie lansat la apă.

Cînd mi-a dat mîna, la despărțire, am simțit în palma sa bătăturile rămase de pe cînd purta brandul de 60 și bătăturile proaspete de la construcțiile recente.

Impresionat de această întîlnire deosebită, l-am întrebat pe tovarășul Ionete Mihai, președintele sindicatului, care ne însoțea în timpul vizitării șantierului naval:

— Mai aveți asemenea oameni care au luptat pe front și acum își continuă victoria din război muncind pe șantier?

Președintele mi-a răspuns cu un zîmbet discret.

— Da... Mai sînt... Sînt foarte mulți!

Abia mai tîrziu am aflat că și președintele de azi al Sindicatului a deminat ca pionier șoselele și podișul ardelean, cîmpia Tisei și drumeagurile munților Tatra.

Da, da, eroii de ieri de pe Tatra sînt printre noi. Ii întîlnim pe schelele înalte ale construcțiilor, la volanul tractoarelor, în abatajele minelor sau pe șantierele navale, așa cum i-am întîlnit la Galați.

Minunate realizări am aflat în regiunea Galați: uzine și școli noi, orașe reclădite, gospodării colective înfloritoare, teatre și biblioteci, dar oamenii cunoscuți aici au rămas pentru totdeauna în inima mea. Și, despre acești oameni merită să scrii cărți și poeme întregi!

Nicolae TĂUTU

Vedere generală a G.A.S. Urleasca, raionul Brăila

CU PRIVIRE LA SITUAŢIA LITERATURII NOASTRE

Raportul prezentat de acad. ZAHARIA STANCU la plenara lărgită a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Romînă

Tovarăşi,

Plenara lărgită a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor are loc anul acesta în condiţiuni cu totul deosebite. Ne-am adunat să dezbatem pe larg, şi cu cît mai mult folos posibil, problemele noastre de creaţie, într-un moment în care activitatea lagărului păcii, în frunte cu Uniunea Sovietică, pentru preîntîmpinarea războiului, pentru spargerea şi topirea gheţii războiului rece, pentru pregătirea unor condiţiuni care să statornicească pe pămîntul nostru o pace trainică, se intensifică din ce în ce. Acţiunile întreprinse în ultimii ani, în toate domeniile de activitate, de către Uniunea Sovietică şi de către întregul nostru sistem socialist, pentru realizarea scopului suprem al oamenilor — pacea — au început să dea roade.

Sînt încă proaspete în memoria tuturor oamenilor discursurile pline de înţelepciune rostite de tovarăşul Nikita Sergheevici Hruşciov, cu prilejul călătoriei sale în Statele Unite, discursuri care au avut o importanţă uriaşă în trezirea conştiinţei a sute şi sute de milioane de oameni. Cuvîntările pe care le-a rostit recent premierul sovietic în îndepărtata Asie, mergînd pe aceeaşi consecventă linie politică, au chemat, şi ele, la sporirea efortului naţiunilor pentru găsirea mijloacelor menite să izgonească pentru totdeauna posibilitatea dezlănţuirii unui nou măcel mondial.

Chiar în aceste zile, se desfăşoară în Franţa vizita tovarăşului Nikita Sergheevici Hruşciov. Entuziasmul şi căldura cu care este primit de milioane şi milioane de cetăţeni ai Franţei izvorăsc din conştiinţa lucidă că preşedintele Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. a dus la Paris mesajul păcii, mesajul luptei pentru o viaţă mai bună în întreaga omenire, mesajul convieţuirii paşnice între toate popoarele de pe glob. In întîlnirile şi cuvîntările sale, felul cum este primit de imensa majoritate a poporului francez demonstrează, cu deosebită claritate, că oriunde răsună glasul păcii, el este întîmpinat de toate popoarele pămîntului cu mare satisfacţie. Această activitate diplomatică, [illegible] a fost dublată de dobîndirea unor extraordinare succese tehnico-ştiinţifice. Luna poartă pe scoarţa ei, prin spaţiu, fanionul cu secera şi ciocanul. Cosmosul este în această clipă străbătut de mesagerii gîndirii comuniste. Laboratoarele şi institutele ştiinţifice ale Uniunii Sovietice şi ale întregului lagăr socialist [illegible].

Pe plan economic, de asemenea, Uniunea Sovietică înregistrează cu fiecare zi izbînzi răsunătoare în cursa ce se întrece dintre socialism şi capitalism. Şi dacă astăzi cel mai bogat stat al lumii capitaliste — S.U.A. — ţine încă întîietatea în ceea ce priveşte volumul global al unor produse, faptul nu este concludent. Mult mai important este alt factor: ritmul de dezvoltare al Uniunii Sovietice şi al întregii lumi a lagărului socialist. Acest ritm întrece cu mult ritmul corespunzător al lumii capitaliste, demonstrînd că sorţii competiţiei nu sînt favorabili Statelor Unite şi ţărilor care stau sub zona lor de influenţă.

Planul septenal al Uniunii Sovietice este împlinit cu prisosinţă. In nenumărate domenii de activitate, cei şapte ani calendaristici, prevăzuţi iniţial, vor fi atinşi cu mult înainte de termen. Succesele economice ale Uniunii Sovietice, politica consecventă a primului stat socialist, de ajutorare a ţărilor lagărului nostru şi a tuturor popoarelor ce luptă pentru independenţa lor naţională, se întovărăşesc de [illegible] în toate ţările lagărului socialist, de la îndepărtata Chină pînă la Republica Democrată Germană, succese considerabile [illegible] creştere continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii.

Victoriile lagărului nostru explică alarma cercurilor imperialiste. Ele explică şi panica de care sînt cuprinse acele cercuri, atunci cînd văd, în această cursă de lungă durată, perspectiva certă a rămînerii lor în urmă. Acum cîteva zile, un economist american [illegible]: „Cursa [illegible] este împotriva noastră. Cursa înarmărilor este împotriva noastră. Totul [illegible] este contra noastră". Asemenea glasuri disperate încearcă să menţină în S.U.A. şi în toate celelalte ţări capitaliste o atmosferă de neîncredere, de alarmă, de război al nervilor. In pofida marilor succese evidente, dobîndite pe calea eliminării cauzelor de încordare, în clipa de faţă asistăm la o serie întreagă de manifestări care vădesc că cele mai înrăite cercuri războinice n-au renunţat încă la planurile lor.

In timp ce Uniunea Sovietică procedează la masive reduceri a forţelor sale militare, demonstrînd evidenţa spiritului paşnic de care este însufleţită, Statele Unite ale Americii înarmează Germania revanşardă a lui Adenauer cu arme atomice, uitînd faptul că nu s-au împlinit nici 16 ani de cînd Germania lui Hitler [illegible] Statelor Unite. Asistăm la acest incredibil spectacol: generali nazişti, [illegible] Berchtesgaden, se află actualmente în fruntea unor [illegible], înarmate cu arme de provenienţă americană.

Nu s-au împlinit nici 16 ani de cînd Hitler, [illegible] sînt mult prea cunoscute, spre a vi le mai aminti.

Toate aceste fapte, cunoscute şi evidente, demonstrează încă o dată că astăzi, mai mult ca oricînd, popoarele iubitoare de pace şi libertate sînt obligate la o vigilenţă trează şi responsabilă.

Tovarăşi,

Pentru ca pacea să fie dobîndită, pentru ca viitorul luminos al umanităţii să fie asigurat, este nevoie de încordarea tuturor energiilor creatoare şi de un spirit categoric, care să spună aţîţătorilor la război, cel mai hotărît NU.

Tovarăşi,

Lucrările Plenarei noastre au loc în condiţiunile întîmpinării unui mare eveniment din istoria patriei noastre: al treilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

Trăim în patria noastră liberă de aproape 16 ani. Sîntem cu toţii martorii unei înfloriri cum poporul nostru n-a cunoscut nicicînd în îndelungata şi zbuciumata sa istorie. E limpede că ne-ar fi cu neputinţă să schiţăm, fie şi sumar, în faţa dumneavoastră, un tablou al tuturor realizărilor noastre în cele mai diverse domenii de activitate. Dar nu de mult am întreprins, ca de altfel mulţi dintre dumneavoastră, cîteva călătorii prin ţară, am trecut prin sate a căror imagine de dinaintea ultimului război îmi era încă proaspătă în amintire, şi le-am văzut astăzi în condiţiunile de dezvoltare şi înflorire pe care nu le bănuiam eu însumi, condiţiuni care se explică prin faptul că, mulţumită muncii partidului, există la ţară un masiv sector agricol cooperativizat, condiţie care a schimbat fundamental şi înfăţişarea satelor şi viaţa oamenilor.

Procesul istoric de industrializare a ţării noastre îşi urmează cursul său tot mai susţinut, iar efectele acestui proces se fac simţite în viaţa noastră de fiecare zi, în ceea ce numim, cu [illegible] întotdeauna [illegible] nivelul de trai. [illegible] arată astăzi [illegible] priviţi-vă pri[illegible] acest şantier [illegible] cartierele, [illegible] spornice, [illegible] cei aproape [illegible] la eliberarea [illegible] jugul fascist, [illegible] calendaristici, ci [illegible] măreţie în [illegible].

[illegible] al Partidului [illegible] deschide o uriaşă [illegible] şi creaţie [illegible] perspectivă [illegible] creaţie — va [illegible] noi un viitor [illegible] îndrăzneam nici [illegible] rea planului [illegible] nu numai [illegible] economice, [illegible] om din [illegible] treaptă a [illegible] conştiinţei [illegible].

[illegible] înnobilare [illegible] avem un rol [illegible] şi de con[illegible] răspundere.

[illegible] literară [illegible] eu că ne dă [illegible] de mîndrie: [illegible] în tot acest [illegible] se bucură [illegible] partea po[illegible] viaţa, nă[illegible] fiecare zi în [illegible] construcţie a unei [illegible] cunoscut niciodată în trecutul ei Istoria. Frontul nostru literar este un front unit şi monolit, mergînd de la venerabilii maeştri Mihail Sadoveanu şi Tudor Arghezi, a căror minunată aniversare a 80 de ani de viaţă o vom sărbători în curînd, pînă la cei mai tineri şi mai fragezi debutanţi ce-şi văd tipărite primele încercări în coloanele publicaţiunilor noastre.

Succesele tuturor, consemnate de girul cititorilor noştri, îşi au izvoarele în înţeleapta îndrumare a partidului nostru, îndrumare ce ne fereşte de ocoluri şi rătăciri. Stau mărturie cărţile de proză, de poezie, piesele de teatru, cărţile pentru copii sau studiile critice; stau mărturie zecile de mii de pagini scrise în aceşti 16 ani, citite cu pasiune de lectori noi, cu un gust sigur, cu o mare sete de citit, şi care îşi preţuiesc scriitorii după merit. Mi-e cu neputinţă să înregistrez acum, aici, un bilanţ total al succeselor noastre, cîte le-au consemnat lectorii noştri din ţară şi din străinătate. Nu e la mijloc trufie, ci un real sentiment de satisfacţie patriotică, cînd putem constata că scrisul romînesc, dispreţuit de burghezie şi socotit bun să putrezească la porţile Orientului, începe a fi cunoscut în lumea întreagă, împlinindu-se în acest chip principiul marxist, conform căruia toate popoarele, mari şi mici, sînt chemate să-şi aducă aportul la tezaurul de lumină al umanităţii.

Aceste victorii, ce nu pot fi contestate nici de duşmanii noştri cei mai înrăiţi, explică furia acestora şi patima pe care o pun în încercările lor furibunde de a ne nega. Dacă scrisul nostru ar fi aşa cum susţin defăimătorii de la postul de radio „Europa liberă", — de ce aproape seral ne fac „cinstea" — vă rog să observaţi ghilimelele — de a se ocupa de cărţile noastre, de piesele noastre de teatru, de poeziile şi de romanele noastre? Tocmai pentru că duşmanii noştri îşi dau seama că aceste producţii sînt iubite de către popor, o armă preţioasă în mîinile lui, în munca noastră comună pentru socialism.

Scrisul nostru, şi au afirmat-o de nenumărate ori, cu diverse prilejuri, toţi scriitorii noştri, — este un scris politic, străbătut de la un capăt la celălalt de ideile luptei pentru construcţia socialismului, într-un veşmînt pe care-l dorim cît mai atrăgător şi mai artistic.

Ne concepem scrisul nostru ca pe o tribună avîntată, de la înălţimea căreia răsună glasul înflăcărat al epocii, filozofia cea mai înaintată pe care a descoperit-o vreodată mintea omenească, — filozofia marxist-leninistă — şi ne scriem cărţile după o metodă experimentată, verificată, metoda realismului-socialist. Pot urla duşmanii noştri, şi sînt liberi să se dea de ceasul morţii cît vor; lamentările lor nu ne impresionează, văicărelile lor ne smulg cel mult zîmbetul.

Tovarăşi,

La 22 aprilie, întreaga omenire muncitoare va sărbători 90 de ani de la naşterea genialului Vladimir Ilici Lenin. Aportul lui la clarificarea problemelor literare este, aşa cum cunoaşteţi, uriaş. Să ne gîndim, mai ales atunci cînd ne aflăm la masa noastră de lucru, la problema spiritului de partid în artă, în conformitate cu teoria elaborată de Lenin. Conduşi de această busolă, să încercăm, susţinuţi de modestele noastre puteri, să facem o analiză a lucrărilor literare apărute în 1959 şi să descifrăm perspectivele dezvoltării literaturii noastre în lumina apariţiei acestor lucrări.

Dezvoltarea prozei noastre

In ansamblul creaţiei literare din ultimul timp, genul care a dat operele cele mai semnificative este proza. Proza noastră, publicată în această perioadă, se caracterizează, în primul rînd, printr-o orientare hotărîtă către unele din principalele teme ale actualităţii. Dintre acestea, tema care a stat îndeosebi în centrul atenţiei prozatorilor — a fost reflectarea artistică a luptei maselor, sub conducerea partidului, pentru răsturnarea dictaturii fasciste, pentru alungarea ocupanţilor. In această privinţă sînt de amintit cîteva romane: „Pe muche de cuţit" de Mihai Beniuc, primul volum din ciclul „Rădăcinile sînt amare", „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Bariera" de Teodor Mazilu, „Tinereţe fără tinereţe" de Ion Istrati, „Doctor Udrea" de Ben Corlaciu.

Trebuie să adăugăm ampla nuvelă a lui Marin Preda, „Indrăzneala". La acest tablou — care este, evident, departe de a epuiza întregul front al prozei noastre — mai trebuie neapărat subliniate lucrările scrise în limbile minorităţilor naţionale, ca, de pildă, [illegible] de Szemler Ferenc, [illegible] roman scris în limba germană de Herta Ligeti.

Este pentru prima dată de la Eliberare cînd s-a scris atît de mult despre lupta partidului în condiţiile ilegalităţii, despre pregătirea insurecţiei armate, despre zdrobirea reacţiunii, organizată de aşa-numitele „partide istorice". Este, de asemenea, pentru prima dată cînd investigarea masivă a acestei teme încearcă a se face cu mijloace artistice superioare. Prozatorii noştri au relevat cu talent eroismul maselor conduse de partid, au stigmatizat cu patetism ticăloasa ocupaţie fascistă, au creat, uneori, cu putere, figuri interesante de luptători. Să amintim numai cîteva din chipurile convingătoare, create de romancierii noştri — Mustea, Licu Oroş, [illegible] Rodan. Să ne reamintim, de asemenea, de numeroasele pagini emoţionante, pline de avînt şi de poezie, pătrunse de spirit de partid, cuprinse în cărţile amintite. Ne vom opri [illegible] direcţia generală [illegible] considerabil de [illegible] literatura noastră nouă de operele create în ultima vreme.

Presa noastră a apreciat cu căldură, cele mai adesea, talentul cu care scriitorii au abordat această temă atît de scumpă poporului nostru, cititorii au manifestat un deosebit interes faţă de asemenea romane ce confirmă justeţea drumului nostru.

Ar fi greşit însă dacă, subliniind pe drept latura pozitivă a fenomenului îmbucurător care se manifestă în proza noastră, am trece cu vederea lipsurile serioase ale modului în care, cele mai adesea, a fost descrisă lupta ilegală a partidului. Cauza deficienţelor constă mai ales în slaba cunoaştere a modului concret de muncă a partidului sau în generalizarea unor experienţe izolate. Critica a remarcat cu justeţe că în romanele amintite nu s-a reuşit să se evidenţieze largile legături cu masele ale partidului. De asemenea, s-a observat că în unele din aceste romane („Şoseaua Nordului", „Tinereţe fără tinereţe") se insistă mai mult asupra capacităţii fizice de rezistenţă a eroilor decît asupra puterii convingerilor lor. Factorul ideologic moral, superioritatea lor intelectuală asupra duşmanului au fost serios lăsate în umbră în toate romanele amintite. De asemenea, presa a relevat numeroase detalii istorice înfăţişate inexact în romanele respective. Această deficienţă se observă chiar în romanul consacrat intelectualilor, „Pe muche de cuţit", de Mihai Beniuc. Eroul cărţii, Atanasie Mustea, nu reuşeşte să fie un adevărat erou pozitiv. Comportarea sa se resimte încă serios de rămăşiţe ale unei mentalităţi mic-burgheze, anarhice, iar autorul nu a luat totdeauna atitudine critică faţă de numeroasele greşeli, ieşiri anarhice, ale personajului său. Ocupîndu-se de un cerc restrîns de intelectuali fără legături temeinice cu masele, autorul nu a reuşit să sugereze largile baze de masă ale partidului, legăturile lui trainice cu poporul. Un alt roman, cu multe calităţi, „Şoseaua Nordului", nu reuşeşte nici el să sugereze amploarea fenomenului revoluţionar în ţara noastră. In romanul lui Ion Istrati, „Tinereţe fără tinereţe", munca de partid este înfăţişată confuz. Romanul „Rădăcinile sînt amare", aşa cum pe bună dreptate s-a subliniat în presă, conţine şi el nenumărate lipsuri. Autorul şi-a scris cartea în grabă. Lîngă pagini realizate artistic, se găsesc nenumărate altele compuse neglijent. Materialul prezentat este extrem de stufos. Acţiunea principală a fost deseori înecată în acţiuni secundare. Uneori, pe parcurs, eroii principali sînt pur şi simplu uitaţi, dîndu-se o exagerată importanţă unor personaje secundare, nesemnificative. Nici la autorul „Rădăcinilor" nu a funcţionat totdeauna, în timpul scrierii cărţii, acea nelinişte creatoare de care vorbim, acea exigenţă artistică fără de care lucrări trainice nu se pot crea.

O concluzie importantă se impune din toate aceste observaţii, şi anume că tratarea epocii respective, reflectarea luptei eroice a partidului nostru în condiţiile extrem de grele ale ilegalităţii, necesită o documentare atentă, minuţioasă şi o cunoaştere profundă, multilaterală a realităţilor descrise.

S-ar părea, la o privire superficială, că între afirmaţiile generale pozitive asupra romanelor consacrate luptei ilegale a partidului şi tonul, uneori aspru al criticii literare, ca şi duritatea observaţiilor făcute de critică, şi acum, în referatul nostru, ar exista o contradicţie. Aci trebuie să subliniem cu tărie că fenomenul petrecut în proza noastră în ultima vreme este profund pozitiv. Cele mai multe dintre lipsurile semnalate se datoresc pe de o parte noutăţii temelor tratate, pe de altă parte insuficientei experienţe în înţelegerea multilaterală şi profundă a măreţelor evenimente descrise, precum şi graba cu care autorii citaţi şi-au scris cărţile şi s-au pripit să le dea tiparului. Aceste lipsuri sînt, aşadar, aspecte negative care, pe viitor, pot şi trebuie să fie înlăturate. Criticile aduse romanelor noastre nu pot fi deci considerate drept o subapreciere, ci o deosebită şi justificată atenţie. Masele de cititori aşteaptă de la autorii acestor romane ca, în spiritul unei sporite exigenţe, să le reia şi să le perfecţioneze, pentru a dărui literaturii romîne acele opere demne de evenimentele istorice descrise. Nu mai este nevoie, credem, să demonstrăm şi aci, că aceste evenimente au determinat transformările revoluţionare ulterioare, că ele se află la temelia întregii noastre vieţi de astăzi.

Alte romane apărute în cursul anului 1959 au descris lupta clasei muncitoare pentru construirea socialismului. Amintim, între altele, romanul în două volume, „Intîlnirea" de Constantin Chiriţă, roman care reflectă viaţa muncitorilor din industria grea, romanul „In munţii de miazănoapte" de Dragoş Vicol, care descrie munca minerilor, volumele de nuvele ale lui H. Zincă, „Dimineaţă de mai" de Remus Luca ş.a. cel de-al doilea volum al romanului lui V. Em. Galan, „Bărăgan", romanul lui Al. I. Ghilia, „Cuscrii" sau nuvela amplă a tînărului Dumitru Radu Popescu, „Zilele săptămînii", toate vorbind despre viaţa ţărănimii noastre pe drumul socializării agriculturii. Mai amintim deasemeni alte realizări cum ar fi „Cristina şi condamnata la moarte" de Kovacs György, „Mişka" de Balla Károly, „Foc şi apă" de Huszár Sandor sau „Campionul liniştii" de Sütö Andras ş.a. Cred că nu este locul aici să caracterizăm fiecare volum în parte, să arătăm calităţile şi lipsurile fiecărei cărţi. Aceasta este sarcina criticii literare, sarcină pe care, de fapt, critica literară în bună parte a şi împlinit-o.

E necesar să amintim însă încă o dată şi încă o dată, că dezvoltarea literaturii noastre, succesele ei, cît şi creşterea nivelului cititorilor noştri, cer de la scriitori o exigenţă sporită, ideologică-artistică. Meritul principal al romanului „Intîlnirea", datorat tînărului scriitor Constantin Chiriţă, constă în bogatul material de viaţă pe care-l conţine, în faptul că abordează cu curaj probleme interesante, actuale. Romancierul mai are însă de făcut eforturi serioase în ceea ce priveşte măiestria. Există în carte fragmente inutile, diluări şi un oarecare snobism în discuţiile de idei ale personajelor pozitive. „In munţii de miazănoapte" de Dragoş Vicol, conţine elemente mistice, iar nivelul artistic al cărţii nu este încă satisfăcător. Lipsuri în ceea ce priveşte construcţia, pasaje gazetăreşti, slaba conturare a personajelor, au mai fost semnalate şi în ceea ce priveşte alte cărţi. In „Pe muche de cuţit" şi „Rădăcinile sînt amare", există pasaje scrise superficial, ziaristic, lungimi inutile ş.a. Personajele sînt foarte slab conturate în romanul lui Istrati, care, în general, suferă de diluţie. Lipsa de concentrare apare ca principala deficienţă a romanului lui Ben Corlaciu. Aceste lipsuri şi altele, pe care nu le mai amintim aici, fac necesar ca scriitorii noştri să fie cu mult mai exigenţi la viitoarele lor romane şi să-şi îmbunătăţească substanţial operele apărute la viitoarea ediţie.

Ceea ce trebuie să mai subliniem este că, în totalitatea lor, aceste romane şi nuvele marchează intensificarea unui fenomen sănătos, îmbucurător. Pe baza analizei creaţiei în domeniul prozei, se poate afirma că prozatorii noştri se orientează masiv către temele majore ale realităţii. Lozinca noastră, Actualitate şi partinitate — s-a dovedit fertilă, ea dînd roade tot mai bogate. Astăzi se poate vorbi într-o mult mai mică măsură, decît acum cîţiva ani, de tendinţe evazioniste şi constatăm cu satisfacţie că scriitori care altădată staţionau în epoci vechi ale istoriei, scriu acum despre viaţa constructorilor socialismului. Să nu ne închipuim însă că ne-am achitat de toate datoriile faţă de marele nostru prieten şi critic, poporul.

Noi chemăm cu stăruinţă, cu căldură, pe toţi scriitorii, vîrstnici şi tineri, să meargă cu hotărîre pe drumul prozei realist-socialiste, al prozei însufleţite de spirit de partid, al prozei care abordează temele scumpe poporului nostru şi partidului nostru.

O pronunţată concentrare a forţelor literaturii spre actualitate a vădit-o şi dezvoltarea reportajului în cursul anului trecut. Reportajul-sinteză, care încearcă să unească documentarul cu interpretarea sensibilă a faptelor contemporaneităţii, a predominat. De aici a rezultat o sporire a reportajului cu teme muncitoreşti, o mai reală familiarizare cu problemele specifice ale unor mari colective muncitoreşti, o mai adîncă pătrundere în procesul colectivizării. Urmărind să înfăţişeze măreţia prefacerilor socialiste din ţară, această specie a fost cultivată cu deosebire în publicistica noastră, aducînd în paginile revistelor „Gazeta literară", „Luceafărul", „Tribuna" o pronunţată notă de prospeţime, de autenticitate a înfăţişării vieţii noi.

Scriitori ca Eugen Barbu, Al. Ivan Ghilia, Horia Liman, Pop Simion, Vasile Nicorovici, Petru Vintilă, Radu Cosaşu, Ştefan Bănulescu ş.a. ca să nu menţionăm decît cîţiva, au arătat în cele mai bune din lucrările lor, publicate în periodice, că reportajul devine la noi un gen de rezonanţă majoră. Vremea noastră sporeşte reportajului funcţiile social-politice, transformîndu-l într-un gen literar dintre cele mai eficace, mai operative, mai legate de practica construirii socialismului.

Trebuie să amintim, în acelaşi sens, şi volumele de reportaje: „Cînt oamenii şi zările" de Horia Liman, „Anul 15" de Pop Simion, „Scrisori din Bărăgan" de Al. Ivan Ghilia şi altele care, cu mijloace diferite — de la reportajul liric la reportajul-schiţă — au evocat noile peisaje ale ţării, în continuă prefacere, poezia muncii constructive, aşezările industriale ale patriei. Interesul pentru elementul nou din viaţa de azi, face ca vechea tendinţă descriptivistă a reportajului să încline în favoarea unei arhitecturi mai complexe, mai nuanţate — capabilă să dea cititorului o imagine a ţării, în care natura e dominată de om şi de înfăptuirile sale măreţe.

Poezia noastră pe drumul realismului socialist

Tovarăşi,

Cred că putem spune că, în general, poezia noastră realist-socialistă a atins un apreciabil nivel de dezvoltare. Cercetînd poezia mai nouă în tendinţele ei fundamentale, că multe din dificultăţile care stăteau în calea unei abordări cu adevărat poetice a celor mai însemnate teme contemporane, au fost depăşite. Aceste dificultăţi, datorate în majoritatea cazurilor unei viziuni exterioare asupra realităţii revoluţionare, incapacităţii de a surprinde adecvat, cu autenticitate lirică, ceea ce e esenţial în viaţa nouă, au devenit tot mai rare. E un fapt pe care îl dovedesc, prin creaţia lor din ultima vreme, cei mai buni poeţi ai noştri. In afara numeroaselor poeme valoroase, publicate în presa literară de poeţi ca Demostene Botez, V. Eftimiu, D. Deşliu, A. Rău, A. E. Baconsky, Nina Cassian, Ion Brad, Tiberiu Utan şi alţii, se cuvin relevate cu deosebire volumele „Cu un ceas mai devreme" de Mihai Beniuc, „Oameni şi dragoste" de Cicerone Theodorescu, „Surîsul Hiroshimei" de Eugen Jebeleanu, „Torentul" de Maria Banuş, „Laude şi alte poeme" de M.R. Paraschivescu, „Eu nu cînt că ştiu să cînt" de Victor Tulbure, „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir, „Impărăţia proletară" de Dimos Rendis, „Intreg şi parte" de Veronica Porumbacu, „Cartea de lîngă inimă" de Al. Andriţoiu, volumele „Oameni şi căşti" şi „Cîntece de veghe" de Eugen Frunză. Ca o caracteristică generală a creaţiei poeţilor citaţi mai sus, trebuie subliniat faptul că majoritatea poemelor lor îşi caută sursa de inspiraţie în realităţile noastre noi, în viaţa de luptă şi de muncă eroică a constructorilor socialismului. Multe dintre aceste poeme sînt un elogiu vibrant adus transformărilor revoluţionare prin care trece ţara noastră — vast şantier al construcţiei socialiste. Au fost, în cea mai mare parte, învinse, datorită îndrumării atente a partidului, atît încercările de evazionism, cît şi acele tendinţe care îşi făcuseră la un moment dat loc în poezia noastră, căutînd să rupă creaţia lirică de preocupările sociale, să o îndrepte spre o confuză problematică individualistă de esenţă mic-burgheză. Cele mai multe dintre poeziile apărute în ultima vreme, atît în presa literară cît şi în volume, vădesc efortul (deşi nu întotdeauna încununat de succes) spre o adîncire lirică a tematicii contemporane, — spre surprinderea din unghiuri inedite, semnificative, a aspectelor esenţiale ale realităţilor vieţii noi. Se cuvine relevat, de asemenea, interesul sporit al poeţilor noştri pentru realizarea la un înalt nivel artistic a creaţiei lor, prin evitarea clişeelor, a expresiilor tocite şi fără putere de evocare lirică, a formulelor comode (deşi şi în această privinţă — cum vom vedea — sînt încă multe de făcut). Oricum, e semnificativ pentru stadiul actual al poeziei noastre realist-socialiste, faptul că ultimul volum al lui Mihai Beniuc conţine cîteva poeme care pot fi considerate momente de vîrf ale creaţiei poetului. Viziunea sa se întregeşte în acest volum, universul său liric capătă dimensiuni noi.

In ciuda inegalităţilor, volumul Mariei Banuş, „Torentul", este deosebit de interesant pentru caracterizarea noii etape pe care o străbate poeta şi în care se vădeşte înclinarea spre o lirică de nuanţă filozofică, de concentrare intelectuală.

S-a remarcat, de asemenea, că poemul lui Mihu Dragomir, „Intoarcerea armelor", dedicat evenimentului istoric de la 23 August, constituie în creaţia acestuia o etapă superioară, ca şi poemul „Impărăţia proletară" în creaţia lui Dimos Rendis. Un moment de o deosebită însemnătate în dezvoltarea ascendentă a poeziei noastre noi îl reprezintă, fără îndoială, „Surîsul Hiroshimei", poem vast, extrem de valoros, în care se împleteşte o viziune romantică cu utilizarea îndrăzneaţă a mijloacelor inovatoare în poezie şi în care se simte suflul larg al patetismului revoluţionar. Multe poeme din volumele amintite aci constituie succese certe ale liricii noastre contemporane. Pentru completarea tabloului poeziei noastre din ultima vreme, se cuvine să menţionăm şi aportul, nu o dată remarcabil, al tinerei generaţii de poeţi. Numele unor tineri ca Nicolae Stoian, Gheorghe Tomozei, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Cezar Baltag, Florin Mugur, Florenţa Albu, Leonida Neamţu, Horia Zilieru, Florin Mihai Petrescu, Aurora Conţescu, Mihai Negulescu şi alţii, în ciuda faptului că profilul lor liric nu s-a conturat încă suficient — reprezintă promisiuni pentru lirica noastră nouă.

In poezia anului 1959, scrisă în limbile minorităţilor naţionale, sînt realizări de seamă, ca volumul „Mărul de iarnă" de Szémler Ferenc, „Spre cîmpuri, spre cîntece noi" de Bartalis János, „Fapte şi vise" de A. M. Sperber, „Recolta din August" de Lotte Berg, tălmăcirile Elsei Kornis.

Lacunele sînt aceleaşi ca şi în poezia de limbă romînă: o neadîncire îndestulătoare a elementelor noi de viaţă în poezia lui Bartalis János, un verbalism supărător în poezia lui Majtényi Erik, o oarecare monotonie tematică la Kiss Jenö.

Cu toate succesele înregistrate în ultimul an, poezia noastră mai are de înlăturat unele deficienţe destul de serioase pe care critica, după apariţia articolului „Impotriva tonului apologetic în critica literară şi artistică" din Scînteia, s-a străduit să le semnaleze. Uneori poeţii noştri, chiar cei de frunte, nu se dau în lături de la o anume facilitate în tratarea temelor alese. In reviste mai apar multe versuri lipsite de orice frumuseţe şi care conţin asociaţii bizare sau sînt uneori de o banalitate evidentă. Chiar şi în volumele enumerate mai sus, îşi fac loc asemenea deficienţe. Alături de poeme remarcabile, în volumul lui Mihai Beniuc, „Cu un ceas mai devreme", găsim poeme slabe, convenţionale, lipsite de adîncime în privinţa conţinutului şi de originalitate expresivă, ca „Pot şi eu", „Plaja", „Internaţionala", „In ajun", şi la care poetul ar fi putut renunţa fără ca volumul să piardă. Asemenea lipsuri de exigenţă se vădesc şi în cazul volumului „Oameni şi dragoste" de Cicerone Theodorescu. Poetul, care îşi face din cizelarea şi transparenţa, deci din claritatea diamantină a versului, una din raţiunile sale de a fi, unul din punctele centrale ale crezului său artistic, a lăsat destul loc în culegerea sa minereului brut, nefasonat; cu alte cuvinte, imaginilor greoaie, chinuite, improprii chiar. Efectul n-a putut fi decît cel opus intenţiei nobile a autorului, şi anume obscuritatea ideilor şi dificultatea sezisării ei de către cititor, ca în poeziile „Orizont îngust", „Un nou coran vrea Mohamet", „Poveste în patru", „Ceasurile întoarcerii", „Drum înapoi", „Mustrări".

Nu puţine dintre versurile satirice ale Mariei Banuş din volumul „Torentul" sînt de o facilitate sau chiar de o stridenţă pe care însăşi poeta, care ne-a dat atîtea creaţii memorabile, trebuia să le ocolească.

Regretabilă este şi înclinarea lui Eugen Jebeleanu către confundarea patetismului cu declamaţia. Sînt criticabile unele episoade din „Surîsul Hiroshimei" tocmai în acest sens. Repetiţiile abuzive, revărsările strict verbale, încordarea pretenţioasă a tonului distonează cu linia generală a poemului plin de vibraţie pasională.

In sfîrşit, nu putem să nu amintim aci de elementele destul de puternice de tradiţionalism care alterează mare parte din valoarea volumului „Eu nu cînt că ştiu să cînt" al lui Victor Tulbure. Volumul său a fost discutat mai pe larg în presă. E destul să reamintim talentatului liric că se resimte încă destul de îngrijorător de influenţa unui idilism patriarhal, incompatibil cu realitatea noastră dramatică, răscolitoare, bărbătească, făuritoare a unei societăţi şi a unui tip uman care nu are nimic a face cu chipul cromolitografic al unor gospodari cuminţi şi închinători perpetui de „oluri cu vin".

Aspecte prozaice, seci, pot fi identificate şi în părţile mai slab realizate ale poemului — altfel viguros şi notabil tocmai prin concizie — „Intoarcerea armelor" de Mihu Dragomir.

Un anumit cuantum de versuri slabe, de palide înşăilări de rime sau de discursuri goale de conţinut într-un aşa-zis vers liber, de fapt proză „curată", ca la Victor Felea, Miron Scorobete şi alţii, care nu izbutesc să transmită un fond bogat şi emoţional autentic, — vom descoperi, la o analiză atentă, în mai toate volumele apărute în ultima vreme, chiar şi în cele mai valoroase. E vorba aci de o lipsă de exigenţă artistică sau, în unele cazuri, ideologică, din partea poeţilor noştri, care a fost încurajată de critica apologetică dar care, faţă de nivelul general ridicat al poeziei noastre actuale, reprezintă o inadmisibilă rămînere în urmă. Ea trebuie lichidată cît mai curînd.

O altă deficienţă a unei părţi a poeziei noastre militante din ultima vreme este tonul retoric, asociat adeseori cu un schematism inacceptabil în tratarea unor teme de arzătoare actualitate şi mai ales în cele de natură etică, abordate de St. Iureş. De acest defect se resimt multe dintre poemele din ultimul volum al lui Ştefan Iureş sau din „Cu timpul meu" de Ion Brad. Acelaşi lucru se poate spune şi despre unele poeme din „Cîntece de veghe" sau „Oameni şi căşti" — volumele lui Eugen Frunză. Trebuie să arătăm că se mai publică în revistele noastre literare, sau în volume, versuri care mărturisesc din partea celor ce le-au scris o atitudine „constatativă" faţă de realităţile noi, tendinţa spre un descriptivism plat, neutral, de fapt apolitic. Nivelul actual al poeziei noastre noi impune, atît din partea poeţilor, cît şi din partea criticilor, combaterea cît mai grabnică şi mai vehementă a unor atari scăderi. Discuţiile numeroase care s-au purtat în presa literară în legătură cu poezia şi cu deosebire dezbaterile care au avut loc nu de mult la Uniunea Scriitorilor în aceeaşi problemă, constituie un bun început, în acest sens neaşteptînd decît dezvoltarea.

Garanţia depăşirii deficienţelor sumar indicate mai sus o constituie apropierea continuă a poeţilor de actualitate. Numai prin asimilarea creatoare a învăţămintelor care se desprind din dialogul cu realitatea noastră revoluţionară, cu viaţa efervescentă a poporului care construieşte socialismul, poeţii vor ajunge la acea sinteză lirică superioară în care conţinutul de idei îşi va găsi forma adecvată. Pe acest teren solid şi fertil trebuie să se desfăşoare eforturile inovatoare ale poeţilor, ferite atît de tendinţele moderniste, cît şi de cele „tradiţionaliste" care îşi mai fac loc uneori în poezia noastră. Diversitatea de tendinţe şi stiluri, pe care realismul socialist o încurajează, se va manifesta cu o strălucire nouă, sporită, pe măsură ce legăturile poeţilor cu viaţa poporului se vor adînci, căci esenţa originalităţii artistice pentru poeţii noştri de azi constă în felul cum realizează aceştia contactul viu cu realitatea în transformarea ei revoluţionară.

Dramaturgia şi reflectarea actualităţii

Tovarăşi,

Gen dificil şi complex, — în măsura în care şaptezeci-optzeci de pagini de text, cît reprezintă o piesă de teatru, trebuie să conţină o lume de oameni adevăraţi, frămîntaţi de probleme ascuţite — literatura noastră dramatică originală a înregistrat în ultimul an, întru întîmpinarea marii sărbători de la 23 August 1959, o serie de succese care se cer consemnate. Primul succes a fost asigurat de faptul că scriitori de prestigiu ca Horia Lovinescu, Lucia Demetrius, sau Mihai Beniuc, debutant în dramaturgie au fost prezenţi cu operele lor, asigurînd teatrelor noastre succese trainice. „Surorile Boga", „Vlaicu şi feciorii lui" sau „In Valea Cucului", reprezintă tot atîtea piese inspirate din viaţa noastră contemporană, tratate cu măiestrie artistică, fapt care le-a asigurat o caldă primire din partea publicului. Deşi apărute mai devreme, putem adăuga acestor lucrări şi piesele lui Mircea Ştefănescu sau Tudor Şoimaru, inspirate din trecutul poporului nostru, — evocări ample şi realizate cu măiestrie artistică.

Dar faptul cel mai îmbucurător este că frontul nu prea numeros al dramaturgiei noastre s-a îmbogăţit în ultimul an cu o serie de nume noi şi promiţătoare. Paul Everac, Dorel Dorian, Ernest Maftei, Mariana Pîrvulescu, G. Teodoru, Aurel Storin, I. D. Şerban — au scris şi şi-au văzut reprezentate lucrările cu prilejul sărbătoririi a 15 ani de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist. Piesele acestor autori tineri sînt axate pe subiecte contemporane, fie că este vorba de un episod din lupta partidului nostru în anii ilegalităţii, fie că pun problema naşterii unui nou oraş industrial, sau a felului cum se desfăşoară precesul de cooperativizare a agriculturii, sau, în sfîrşit, a luptei pe care oamenii cinstiţi din ţara noa-

PE ANUL 1959 ŞI PERSPECTIVELE EI DE DEZVOLTARE

stră o duc împotriva elementelor necinstite, oriunde apar ele.

Aşa cum putem observa din această sumară trecere în revistă, este vorba, ca şi în sectorul prozei, de o tematică a zilelor noastre, inspirată din viaţa oamenilor muncii, tematică variată şi diversă, surprinzînd aspecte multiple şi interesante. Piesele jucate întru întîmpinarea sărbătoririi de la 23 August 1959 au fost, în marea lor majoritate, bine primite de public, fiindcă sînt străbătute de aspectele unor conflicte palpitante şi fiindcă sînt populate de personaje vii. Autorii de teatru fac eforturi de a se dezbăra de tendinţele didacticiste şi elementar moralizatoare, conducîndu-şi într-un asemenea chip eroii şi acţiunile lor, încît concluziile piesei să se impună în sală, în conştiinţa spectatorilor, nu pe calea unor precepte gata servite, ci cu mijloace artistice, adeseori subtile şi convingătoare.

Comedia se face prezentă fie prin lucrări ca „Farsa leului", fie ca aspecte şi episoade componente ale unor piese care, fără să fie comedii propriu-zise, nu neglijează totuşi latura satirică şi de umor.

Aceste succese evidente nu ne pot determina să trecem cu vederea sumedenie de lipsuri, ce le comportă acest sector de creaţie important şi eficient, cum este dramaturgia originală.

Viaţa din jurul nostru ridică la fiecare pas conflicte mult mai ascuţite decît aduc autorii noştri dramatici pe scenă. Ne-am îngăduit să afirmăm că dramaturgii noştri — şi ne gîndim la cei mai talentaţi — vădesc încă o oarecare timiditate în abordarea temelor mari, aş spune ale marii răspunderi sociale. Din această pricină, universul moral al eroilor urcaţi pe scenă rămîne sub universul moral al eroilor din viaţă, conflictele sufleteşti ale personajelor apărînd simplificate în raport cu frămîntările adînci şi creatoare ce constituie viaţa morală a oamenilor din societatea noastră. Chipul omului celui mai înaintat din lumea noastră — chipul constructorului socialismului — universul său de gîndire şi bogăţia sa de sentimente sînt încă redate simplificat, eroii dramelor şi comediilor noastre apărînd încă într-o lumină neutră, pe linii directoare simple. Marii autori clasici [illegible] Aşa s-a născut „Hamlet", „Don Carlos" sau femeia comisar din „Tragedia optimistă".

Îmi îngădui să vă amintesc cuvintele lui Gorki: „Vremea noastră e cea mai pătimaşă dintre vremi, contemporanii noştri, oamenii cei mai interesanţi, conflictele timpului nostru, cele mai aprinse, dezlegările acestei drame, cele mai palpitante". Autorii noştri dramatici rămîn deocamdată în urma exigenţelor acestui cuvînt atît de just. Cauza principală este, după părerea noastră, una dezbătută, şi nu o dată, în plenarele Uniunii Scriitorilor, din nefericire neelucidată sau soluţionată numai parţial. Se cuvine s-o spunem răspicat: autorii noştri dramatici — şi nu numai ei — cunosc încă foarte puţin din tot ce se întîmplă în jurul nostru, iau parte încă insuficient de angrenaţi la procesul patetic al construcţiei, la bătălia de fiecare clipă pe care o constituie viaţa patriei noastre, şi, dacă mi-ar fi îngăduită o comparaţie, aş îndrăzni să spun că ei se prezintă uneori pe frontul acestei lupte nu ca nişte comandanţi viteji, răspunzători de soarta armatei lor, nu ca nişte soldaţi gata să-şi dea oricînd viaţa, ci ca nişte observatori aşezaţi mult îndărătul frontului şi care urmăresc fazele bătăliei prin lentila unor paşnice binocluri.

Talentul dramaturgilor noştri, realizările lor de pînă acum le încumbă lor datoria unor mai adînci şi mai pătimaşe angrenări în viaţă, singura condiţie pentru ca piesele lor să capete strălucirea dictată de epoca pe care o trăim, exprimată prin prisma unor conflicte răscolitoare, prin graiul unor personaje sortite să rămînă de neuitat.

Un alt aspect, asupra căruia am vrea să mai insistăm, este prilejuit de scrierea unei lucrări închinate trecutului de luptă al partidului nostru. Este mai mult decît lăudabil interesul cu care dramaturgii noştri îşi propun să se apropie de paginile glorioase ale luptei partidului nostru în trecut. Unele experienţe însă, insuficient [illegible] piesele „Descoperirea" şi „Din zori şi pînă-n noapte" — demonstrează încă o dată că episoadele luptei partidului nostru în ilegalitate [illegible]

[illegible] Dramaturgia anului 1959 a relevat eforturi remarcabile pentru înnoirea unei tehnici dramatice şi a unor moduri de expresie inedite. [illegible]

Succesele obţinute de dramaturgia noastră în ultimul an sînt apreciabile. Dar spectatorii cer autorilor noştri dramatici piese şi mai bine legate de marile teme ale construcţiei socialismului în patria noastră, scrise în spirit de partid, cu măiestrie tot mai sporită.

Apariţia unor asemenea piese, deopotrivă de aşteptate de spectatori, regizori şi actori, va goni de pe scenele noastre unele lucrări manufacturate şi ieftine fabricate, nedemne de scrisul realist-socialist şi împotriva cărora secţia de dramă a Uniunii Scriitorilor n-a luat la timp o atitudine hotărîtă. Scenele noastre sînt tribune de la înălţimea cărora trebuie să răsune glasul epocii noastre de construcţie a socialismului.

Contribuţia criticii literare la dezvoltarea literaturii noi

Tovarăşi,

În ultima perioadă, în sectorul criticii literare se manifestă incontestabil o înviorare. Se cuvine să amintim din nou importanţa deosebită a articolului redacţional din Scînteia (publicat la 23 septembrie anul trecut şi intitulat „Împotriva tonului apologetic în critică literară şi artistică"), articol care condamna spiritul apologetic în critica literară. Intervenţia binevenită a presei de partid a trezit din apatie acest sector al vieţii noastre literare, stimulînd cercetarea critică aprofundată şi curajoasă. Practicarea elogiilor nediferenţiate şi nemăsurate, care se instaurase de mai multă vreme în critica noastră literară, creaseră un climat puţin prielnic progresului literaturii noastre realist-socialiste şi nu constituiau în nici un caz un sprijin efectiv, dat scriitorilor în munca lor de creaţie. Tonul apologetic paraliza însăşi activitatea cronicarului literar, care, evitînd analiza în spirit critic şi principiile ştiinţifice ferme, se constrîngea singur la repetare, la monotonie, la acceptarea unor criterii scăzute. In mai înainte pomenitul articol redacţional din Scînteia, se spunea, între altele: „Acolo unde nu există critică şi exigenţă, se creează un aer irespirabil, stătut, se încuibează automulţumirea, comoditatea, stagnarea. Cine poate dori, şi cui poate să folosească o atmosferă în care ar dispare principalul motor al dezvoltării creaţiei — confruntarea de păreri, spiritul critic şi autocritic? O astfel de atmosferă este prielnică doar superficialităţii şi linguşirilor ieftine".

Tovarăşi,

Se cuvine să punem o întrebare: pentru ce critica noastră literară a aşteptat să fie scoasă din apatie de Scînteia? Avem printre noi cîţiva critici literari valoroşi. Pentru ce nu au sezisat la timp atmosfera nesănătoasă instalată în critica noastră literară? Scriitorii trebuie să capete oroare de linguşiri. Ei trebuie să ajungă să accepte critica. Mai mult: ei trebuie să ajungă să dorească critica. Binevenitul articol din Scînteia cerea criticii să desfăşoare o cercetare argumentată şi nuanţată, să stabilească o judecată de valoare fermă, la un nivel înalt de obiectivitate şi principialitate. Spiritul de partid al criticii trebuie să se evidenţieze tocmai prin seriozitatea analizei, prin îndrăzneala în afirmarea opiniilor, prin pasiunea cu care militează pentru principiile realismului socialist. S-a cerut şi se cere criticii un efort către claritate, către un limbaj accesibil, popular, caracteristică de bază a publicisticii noastre militante. Combativitatea şi operativitatea trebuie să se îmbine cu analiza aprofundată, bazată pe demonstrarea riguroasă a ideilor. Critica superficială, nebazată pe analiză aprofundată, ştiinţifică, nu are ce să caute în publicaţiile noastre.

Riposta hotărîtă dată spiritului apologetic, după apariţia articolului din Scînteia, a produs aşadar o înviorare în presa literară. Critica a devenit mai activă, mai exigentă. Se publică în ultima vreme multe articole vii, interesante, pătrunse de spirit critic în aprecierea operelor literare recente. In ultimele luni, în presa noastră literară se desfăşoară discuţii pe teme de actualitate: despre poezie, despre reflectarea chipului comunistului, despre construcţia romanului etc.; se afirmă puncte de vedere noi, argumentate, în caracterizarea unor fenomene ale literaturii noastre noi.

Trebuie să spunem însă că această dezamorţire a criticii în publicaţiile Uniunii Scriitorilor nu este încă satisfăcătoare. Lipsesc încă studiile de sinteză, care să releve contribuţia scriitorilor noştri la dezvoltarea literaturii romîne şi la dezvoltarea realismului socialist în general. De multă vreme sînt aşteptate articole ample de generalizare creatoare care să evidenţieze căile de dezvoltare ale literaturii noi, combătînd intransigent abaterile de la orientarea marxist-leninistă şi afirmînd tendinţele înnoitoare. Cît de utile ar fi asemenea studii aprofundate, despre problemele romanului sau ale poeziei, studii ce ar marca stadiul actual al evoluţiei unor sectoare importante din literatura noastră! Timiditatea în tratarea temelor de sinteză reprezintă încă şi acum o caracterisitcă extrem de negativă a criticii noastre. Apar încă, în presa noastră literară, articole fade, fără orizont ştiinţific, reminiscenţe ale atmosferei apologetice. Nu se manifestă încă pretutindeni stăruinţa pentru ridicarea nivelului teoretic al criticii, pentru aprofundarea analizei la obiect. Ce aşteaptă oare criticii noştri pentru a porni la împlinirea acestor lipsuri? Un nou articol redacţional în Scînteia? Pentru elucidarea unor probleme importante de creaţie, trebuie să încurajăm lupta principială de idei, confruntarea opiniilor, care să contribuie la triumful realismului socialist în literatura noastră. De unde să pornească această încurajare, dacă nu de la conducerea Uniunii Scriitorilor? Cine trebuie să transforme în fapt acest deziderat al nostru, al tuturor, dacă nu redactorii şefi ai publicaţiilor noastre? Există şi la conducerile publicaţiilor noastre — da, continuă să existe — o inerţie. Ar fi timpul să se iasă din ea.

Pe plan editorial, printre realizările ultimei perioade, remarcăm apariţia a două cărţi consacrate problemelor romanului. Volumul lui Silvian Iosifescu, „În jurul romanului", este o valoroasă lucrare de sinteză, care discută evoluţia romanului european şi unele problemele teoretice, legate de dezvoltarea speciei în cadrul realismului socialist. In acest volum, referirile la literatura romînă sînt însă insuficiente. „Romanul romînesc contemporan" de Dumitru Micu cuprinde o analiză a principalelor opere ale literaturii noi, cu observaţii pătrunzătoare despre conturarea diferitelor personalităţi artistice în proza contemporană. Prea puţin se întrevede însă efortul criticului în generalizarea experienţei romanului actual, în stabilirea direcţiilor lui de dezvoltare.

In domeniul teoriei literare, a apărut volumul „Conţinut şi formă în artă" de Andrei Băleanu, care abordează competent o problemă fundamentală a esteticii ştiinţifice. Sînt de semnalat, pe tărîmul istoriei literare, două cărţi despre G. Ibrăileanu: Savin Bratu — „Ibrăileanu-Omul", Al. Piru — „Opera lui G. Ibrăileanu". De asemenea, monografia lui D. Vatamaniuc despre Popovici-Bănăţeanu.

O lacună serioasă a istoriei noastre literare o constituie lipsa lucrărilor consacrate principalelor curente literare, cercetări critice care să reconsidere ştiinţific, în lumina tezelor leniniste asupra moştenirii literare, etape însemnate în formarea literaturii romîne. Menţionam volumul lui Savin Bratu şi Zoe Dumitrescu despre „Contemporanul", volum criticat pentru capitolele care înfăţişează dezvoltarea mişcării muncitoreşti în acea perioadă, dar valabil în mare parte în aprecierea curentului literar respectiv. Recent au fost publicate studii substanţiale asupra „Sămănătorismului": G. C. Nicolescu — „Viaţa romînească", Mircea Zaciu: „Tribuna", Al. Săndulescu: „Gazeta literară", studii care sînt un început promiţător în discutarea competentă a problemei reconsiderării curentelor literare. Devine din ce în ce mai necesară apariţia altor cercetări critice, monografice, serioase, cu privire la opera marilor noştri clasici (Eminescu, Caragiale, Creangă, Sadoveanu, Arghezi) şi analiza curajoasă şi documentată a creaţiei unor scriitori care au adus o contribuţie în dezvoltarea literaturii romîne, deşi au suferit — ceea ce nu trebuie uitat — influenţe nocive ale ideologiei burgheze.

Consemnînd unele progrese ale criticii literare, trebuie să-i cerem un efort sporit pentru îndeplinirea sarcinilor importante care-i revin. In scurt timp ar trebui să apară, în volume sau în presă, cercetări asupra literaturii contemporane, cercetări făcute în spirit critic, care să marcheze o contribuţie a criticii realist-socialiste. Trebuie să încurajăm iniţiativele bune ale criticii de a dezbate problemele literare contemporane, analizînd cu discernămînt orientarea ideologică şi artistică a scriitorilor, interpretînd calificat aspecte diverse ale măiestriei literare.

O răspundere însemnată în stimularea şi îndrumarea criticii revine revistelor Uniunii Scriitorilor. Dacă în unele publicaţii se poate constata o îmbunătăţire a situaţiei în acest sector („Viaţa romînească", „Gazeta literară", „Tribuna"), trebuie să spunem că alte redacţii manifestă lipsuri îngrijorătoare. Apar articole confuze, lipsite de orientare, şi foarte multe recenzii plate, formale, în „Iaşul literar" şi „Scrisul bănăţean". Nu se poate aprecia ca pozitivă nici activitatea secţiei de critică literară de la revista „Luceafărul". Redacţia acestei reviste ar trebui să depună eforturi pentru accentuarea spiritului critic în cadrul cronicii literare şi în cadrul altor rubrici.

Este necesară adoptarea unei atitudini hotărîte pentru înlăturarea stilului preţios, impopular. Limbajul încîlcit ascunde confuzia de idei şi arată lipsa de legătură a criticului cu masa largă de cititori, cu poporul. Amintim, în acest sens, articolul judicios scris de Al. Philipide în **Contemporanul** şi reprodus în **Scînteia**.

Critica literară are datoria să îndeplinească indicaţiile date de partid, să dezvolte în lumea noastră, a scriitorilor, o atmosferă de muncă creatoare, constructivă.

Reamintim sarcinile formulate de articolul citat din **Scînteia**: „In dezvoltarea ascendentă a literaturii şi artei noastre pe drumul realismului socialist, critica marxist-leninistă joacă un rol însemnat, sprijinind din toate forţele noul, relevînd cu grijă şi dragoste valorile create, semnalînd şi analizînd deficienţele în scopul depăşirii lor, respingînd influenţele ideologiei burgheze... In faţa criticilor şi a publicaţiilor literare stă sarcina de a trece cu toată răspunderea la o muncă temeinică de studiere şi aprofundare a noilor creaţii, ridicînd ceea ce este izbutit la nivelul unei experienţe pozitive a mişcării noastre literar-artistice, iar din slăbiciuni trăgînd de asemenea concluzii şi învăţăminte de ordin general".

Credem că, înlăturînd tonul apologetic, muncind cinstit, ţinînd seama de indicaţiile partidului şi neprecupeţind nici un efort, critica noastră literară va aduce o participare serioasă şi eficientă la făurirea literaturii noastre noi, socialiste.

Aş vrea să mai adaug cîteva cuvinte cu privire la criticii noştri tineri. Este greu să fii un bun scriitor. Trebuie să ai un material de viaţă uriaş, orientare ideologică, talent. Trebuie să cunoşti bine limba şi, oricît ţi s-ar părea că o cunoşti de bine, s-o studiezi şi s-o îmbogăţeşti mereu. Apoi trebuie să ai o mare putere de muncă şi nesfîrşit de multe ore să stai aplecat asupra hîrtiei, migălind frază cu frază. După părerea mea, este şi mai greu să fii un bun critic literar. Un bun critic literar trebuie să ştie ceva pe deasupra. Dacă vreţi să însemnaţi ceva în literatura noastră, dacă vreţi să-i ajutaţi pe scriitori să-şi desăvîrşească operele lor, pregătiţi-vă serios. Studiaţi, aprofundaţi, munciţi fără răgaz.

Literat ra pentru copii

Tovarăşi,

Considerată în ansamblu, literatura destinată copiilor şi tineretului s-a dezvoltat în ultimii ani pe linia unei mai strînse legături cu realitatea zilelor noastre, a oglindit aspecte mai variate, la un nivel artistic deseori superior. Astfel, Marcel Breslaşu a dăruit copiilor, [illegible] publicate prin reviste şi grupate sub titlul „Schimbul de mîine", o culegere [illegible] Gelu Naum [illegible] „Cartea cu Apolodor" [illegible] însă, [illegible] Florin Mugur [illegible] Din [illegible] încă [illegible] „Luna [illegible] Titel Constantinescu a scris „Copii în August", lucrare interesantă prin tematică, dar încă nu destul de realizată sub raport artistic. In sfîrşit, intenţionînd să găsească noi modalităţi de expresie, Mioara Cremene a publicat volumul „Bună dimineaţa, lume!" — încercare de cele mai multe ori nereuşită de a cultiva sensibilitatea copilului, deoarece dorinţa de a fi cu orice preţ originală a dus autoarea — cu unele excepţii — la lipsă de exigenţă ideologică şi chiar la lipsă de exigenţa artistică.

In domeniul basmului nou, purtător al mesajului epocii noastre, au fost scrise în această perioadă bune cărţi de basme.

Proza pentru pionieri şi şcolari s-a îmbogăţit deasemeni cu noi şi interesante lucrări. Eroismul, dragostea de patrie şi faţă de partid străbat lucrarea „August de foc". Costache Anton a abordat în „Seri albastre" problema raporturilor dintre băieţi şi fete, scriind un roman interesant, cam inutil lungit. Vladimir Colin a dăruit copiilor mai mari un bun roman de aventuri, „Intoarcerea pescăruşului", în care aventura încetează a mai fi gratuită, povestindu-se, scăderi datorite rolului prea mare pe care „întîmplarea" îl joacă în acţiune, un crîmpei din lupta comuniştilor împotriva fascismului în anii războiului.

Deşi, cantitativ, bilanţul se prezintă pozitiv, totuşi cititorii nu se pot declara pe deplin satisfăcuţi. Să ne gîndim, tovarăşi, şi la setea de citit a lectorilor noştri tineri, să ne gîndim ce răspundere avem faţă de ei.

Sarcini şi perspective

Tovarăşi,

La conferinţa Organizaţiei Regionale de Partid Cluj, în ampla sa cuvîntare, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, primul secretar al Partidului Muncitoresc Romîn, a spus între altele:

„Poziţia Partidului nostru faţă de vechea intelectualitate este bine cunoscută. Ea a fost precizată cu toată claritatea la cel de-al II-lea Congres al Partidului nostru. Partidul nostru a manifestat şi manifestă multă înţelegere şi răbdare faţă de vechii intelectuali, ajutîndu-i să se elibereze de balastul vechilor concepţii, şi să-şi însuşească concepţia noastră, materialist-dialectică, asupra lumii şi societăţii. In acelaşi timp, Partidul combate cu intransigenţă orice influenţe ale ideologiei străine, orice tendinţe de „împăcare" a ideologiei proletariatului revoluţionar cu ideologia burgheză.

„Rezultate valoroase au obţinut şi mulţi dintre creatorii în domeniul literaturii şi artei din oraşul şi regiunea Cluj, ale căror opere sînt preţuite nu numai la ei acasă, ci în întreaga ţară. Relevînd aceste rezultate, organele şi organizaţiile de partid trebuie să combată şi să critice cu tărie ruptura de viaţă care se manifestă în creaţia unora dintre scriitori şi artişti, slaba reflectare a operei de construire a socialismului şi a eroilor acestei opere, oameni simpli ai patriei noastre, tendinţele de refugiere în trecut sau într-o tematică îngustă, lipsita de semnele distinctive ale epocii pe care o trăim, neglijînd conţinutul operei de artă de dragul unei pretinse originalităţi în formă.

„Unele publicaţii periodice din Cluj neglijează multe dintre aspectele realităţii noastre contemporane. Cu perfectă îndreptăţire a criticat aici tovarăşul Gall Ernest pe acei scriitori care fug de viaţă, de realitate, nu vin în mijlocul oamenilor muncii, nu se străduiesc să cunoască viaţa şi preocupările lor. Astfel de scriitori devin în mod inevitabil sterpi în activitatea lor creatoare; ei pot stîrni admiraţia ieftină a cîtorva snobi, dar poporul — acela căruia trebuie să i se adreseze orice operă de artă veritabilă — îi respinge.

„Considerăm că una dintre cele mai preţioase forme ale muncii ideologice în rîndurile intelectualităţii este dezbaterea publică a problemelor de ideologie, de creaţie ştiinţifică şi artistică".

Tovarăşi,

Socotim că, deşi adresate intelectualilor şi scriitorilor clujeni, aceste cuvinte îşi au deplină îndreptăţire în ceea ce priveşte pe toţi intelectualii şi scriitorii ţării noastre. Se cuvine deci să ne întrebăm: au străbătut scriitorii noştri în aceşti 16 ani, cu operele lor literare, drumul pe care l-a străbătut agricultura noastră, de la plugul de lemn, moştenire a regimului burghez, pînă la cei peste 70% de agricultură cooperativizată cît avem astăzi în ţara noastră? Evident, eu nu mă gîndesc să fac vreo apropiere mecanică, dar nu este oare obligat fiecare dintre noi ca să ne punem această întrebare, şi anume: ţinem noi, scriitorii, prin opera noastră literară, pasul imensei curbe ascendente pe care o reprezintă dezvoltarea agriculturii socialiste din ţara noastră?

Planul de perspectivă va aduce la cunoştinţa întregului nostru popor imaginea unei ţări angrenate într-un proces de o amploare pe care puţini dintre noi ne-o putem astăzi închipui cu uşurinţă. Nu este oare momentul ca fiecare dintre creatori să-şi pună bărbăteşte întrebarea: în ce măsură operele mele reprezintă curba ascendentă făcută de procesul de industrializare a ţării, de la nivelul din 1944 pînă la nivelul zilelor noastre? Să nu uităm că am fost o ţară eminamente agricolă, şi că am fost o ţară eminamente analfabetă, eminamente sleită de malarie şi de multe alte boli sociale. Nu este momentul ca fiecare dintre creatori să se întrebe în ce măsură operele sale ţin pasul acestei epoci de profundă revoluţie culturală pe care o trăieşte ţara noastră?

Cuvîntul rostit de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la conferinţa regiunii Cluj ne obligă şi pe noi, cei ce lucrăm în conducerea Uniunii Scriitorilor, la o sumedenie de întrebări cărora — o spun aici răspicat, ca între tovarăşi — nu le putem răspunde întotdeauna cu suficientă satisfacţie de a ne fi făcut datoria. Credem că, mai ales în ultimii doi-trei ani, conducerea Uniunii Scriitorilor n-a găsit metodele de muncă cele mai fericite pentru ca să realizeze acea comuniune intimă şi frăţească dintre scriitori şi masele cărora scriitorul le adresează mesajul său. Scriitorii noştri — şi ne gîndim la cei mai buni, mai activi, mai legaţi de problemele arzătoare ale culturii noastre — trebuie să se apropie şi mai puternic de marile probleme care frămîntă pe constructorii socialismului, iar conducerea Uniunii Scriitorilor — trebuie să facă toate eforturile pentru ca creatorii noştri să cunoască mai de aproape pe oamenii muncii, să trăiască mai intim viaţa lor de fiecare zi, să pătrundă mai adînc în universul de gîndire şi simţire al acestor oameni şi să realizeze acea osmoză temeinică, singura în stare să asigure apariţia unor opere de înaltă ţinută. Conducerea Uniunii Scriitorilor trebuie să se străduiască să descopere acele metode eficiente, prin care scriitorii să se întîlnească cu lectorii lor, în consfătuiri serioase şi creatoare, de la care să plece îmbogăţiţi, nu numai lectorii, dar şi scriitorii.

Noi, toţi cei care răspundem de conducerea şi munca în Uniunea Scriitorilor, am greşit faţă de obştea scriitoricească şi sîntem vinovaţi faţă de fiecare creator în parte pentru faptul de a nu fi urmărit cu perseverenţă un plan sistematic de întîlniri fructuoase între scriitori şi cititori, întîlniri ce ar fi putut să prilejuiască o bună cunoaştere, nu numai a scriitorului de către cititor, dar pentru scriitor a viitoarelor sale personaje. N-am fi greşit cu nimic, ci, dimpotrivă, am fi făcut o treabă bună, rodnică, dacă am fi îndrăznit să ne prezentăm în faţa lectorilor noştri, nu numai după ce cărţile noastre au apărut în vitrine, dar şi înainte, atunci cînd aceste volume se aflau în capetele noastre, sub formă de planuri, intenţii sau scheme încă nedefinitive. Sîntem încredinţaţi că n-am fi avut decît de cîştigat dacă, povestindu-le lectorilor planurile noastre literare, am fi aplecat urechea atentă la sugestiile şi observaţiile lor. Am fi avut, de asemenea, foarte mult de cîştigat, dacă înainte de a da tiparului măcar unele dintre cărţile noastre, le-am fi supus discuţiilor unor colective largi, în care să se afle nu numai scriitori, ci şi oameni ai muncii, din diferite sectoare de construcţie socialistă.

Şi, în sfîrşit, vreau să pun în discuţia conducerii Uniunii Scriitorilor o problemă care mi se pare a fi de importanţă capitală, şi anume: problema asigurării cadrelor noastre de viitor. Cred că conducerea Uniunii Scriitorilor n-a cutezat în suficientă măsură să încerce experienţe novatoare, în toate domeniile, şi mai ales în acela al asigurării de cadre tinere, — schimbul de mîine al literaturii noastre.

Credem că conducerea Uniunii Scriitorilor, şi fiecare membru în parte al acestei conduceri, ar fi făcut operă de mare şi patriotică însemnătate dacă ar fi căutat să atragă la masa de scris oameni noi, proveniţi din rîndurile oamenilor muncii, cu o vastă experienţă concretă a vieţii. Trebuie să vă mărturisesc: avem tineri înzestraţi în frontul nostru literar, oameni talentaţi şi de viitor. De multe ori însă experienţa lor de viaţă, experienţa lor personală, este săracă şi neinteresantă, fapt ce îi transformă pe mulţi dintre ei în experimentatori desueţi ai unor metode literare depăşite şi livreşti. In schimb, am întîlnit în viaţă nenumăraţi oameni care nu se gîndesc să facă literatură, sau care, dacă vreţi, povestind unora, în cerc intim, cîte ceva din experienţa lor de viaţă, fac literatură fără să ştie, şi încă una de înaltă calitate. Trebuie să-i atragem pe aceşti oameni către îndeletnicirea scrisului, arătîndu-le că experienţa lor personală de viaţă este un tezaur admirabil, din care se cuvine a ne împărtăşi fiecare dintre noi.

De asemenea, tovarăşi, vreau să vă mai reamintesc o observaţie făcută de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu prilejul aceleiaşi conferinţe regionale de partid. Relevînd succesele înregistrate de oamenii de ştiinţă şi de artă, primul secretar al Partidului nostru a atras, pe bună dreptate, atenţia creatorilor cu privire la primejdia automulţumirii. Dacă ne vom scruta, fiecare dintre noi, conştiinţa, vom vedea că nu rare ori succesele mai mari sau mai mici, mai legitime sau mai puţin justificate, au condus la instaurarea unei stări de automulţumire, — cea mai puţin prielnică dintre stările sufleteşti, ştiut fiind că în materie de artă literară, o singură stare este fertilă: sfînta nelinişte creatoare. Neliniştea creatoare îl ţine legat, pe artistul adevărat, timp îndelungat, de masa de lucru. Neliniştea creatoare îl face, pe artistul adevărat, să scrie cu grijă, să transcrie şi iarăşi să transcrie aceeaşi pagină, pentru ca aurul cuvintelor, al imaginilor, al ideilor, să ajungă sub ochii cititorilor curăţat de orice impuritate. Gîndiţi-vă la exigenţa marilor noştri clasici: Eminescu, Creangă, Caragiale, Odobescu. Fără exigenţă extremă, fără nelinişte creatoare, nici unul dintre noi nu va putea crea acele opere pe care le aşteaptă de la noi Partidul nostru, poporul nostru.

Pentru cultivarea unei asemenea stări de spirit şi a unei asemenea morale, vreau să spun răspicat aici, şi cu tot simţul de răspundere, că n-a militat totdeauna, cu suficientă consecvenţă, conducerea Uniunii noastre.

Am subliniat aceste deficienţe, pentru că reflectarea lor cea mai imediată se face în domeniul scrisului, deci chiar în paginile lucrării noastre.

Tovarăşi,

Tabloul dezvoltării literaturii noastre pe anul 1959 şi al muncii conducerii Uniunii Scriitorilor pe acelaşi an, aşa cum vi l-am înfăţişat, conţine, fără îndoială, nenumărate omisiuni. Ar fi fost însă greu ca, într-un timp totuşi limitat, să fi putut epuiza multitudinea de probleme şi de aspecte cîte reprezintă procesul de dezvoltare şi de creştere al artei noastre literare. Dar fie şi aşa, cu nenumăratele lipsuri cîte le bănuim a fi avut expunerea noastră, încă ni se pare că vom izbuti să descifrăm sarcinile ce ne stau în faţă, sarcini concrete pe care ni le impun, pe de o parte, succesele, pe de altă parte lipsurile amintite.

Credem că îi revine conducerii Uniunii Scriitorilor sarcina activizării, sub toate formele, a legăturilor ce trebuie să se stabilească între scriitori şi domeniile importante de activitate din ţara noastră. Departe de noi gîndul de a pleda pentru repetarea formelor elementare, utilizate într-un trecut nu prea îndepărtat, cînd documentarea era confundată cu o luare de contact sporadică şi expeditivă cu terenul, în limitele unor informări reportericeşti. Sîntem mai încredinţaţi decît oricînd că literatura noastră nu poate izvorî decît dintr-o documentare temeinică, adîncă, bazată pe o observare atentă a vieţii, trăită de scriitori cu patimă, filtrată prin sensibilitatea lor creatoare.

Va trebui ca, toţi împreună, să descoperim acele forme prin care scriitorul să fie mai legat de realităţile imediate printr-un contact temeinic şi organic.

Literatura modernă s-a dezvoltat, în bună parte, pe baza experienţei ziaristice. O muncă asiduă, susţinută şi devotată, în cadrul gazetelor regionale şi raionale, sau ca simpli redactori ai gazetelor de perete din marile instituţii, — iată o îndeletnicire care, în special tinerilor, le-ar putea deschide, în mod cert, drumul spre o literatură autentică, fruct al unei experienţe personale. Bineînţeles nu ne-am îngădui să formulăm reguli obligatorii. Conducerea Uniunii Scriitorilor va trebui să descopere o multitudine de forme elastice, convenind fiecărui scriitor în parte, în funcţie de aptitudinile şi de capacitatea fiecăruia. Oricum însă, ni se pare că îngrămădirea majorităţii scriitorilor în cîteva centre, şi îndeosebi în Capitală, cînd viaţa tumultoasă legată de construcţia socialismului, pulsează în toate colţurile patriei noastre, cînd satele noastre de astăzi reprezintă un univers complex, ridicînd o sumedenie de probleme omeneşti, deosebit de interesante, îngrămădirea aceasta a majorităţii forţelor noastre artistice doar în cîteva centre, începe a ni se pune ca o problemă căreia conducerea Uniunii Scriitorilor este prima chemată a-i da un răspuns creator.

A doua sarcină ce se impune cu limpezime din analiza lipsurilor semnalate în scrisul nostru în diverse sectoare, este ridicarea nivelului ideologic al creatorilor noştri.

Planul de activitate al Uniunii Scriitorilor, ce va fi expus de tovarăşul Beniuc, prevede o îmbunătăţire substanţială a muncii noastre în această direcţie. Am avea de adăugat doar faptul că noi considerăm sarcina Uniunii Scriitorilor de a veghea ca munca pentru ridicarea nivelului ideologic a scriitorilor noştri să fie mai puţin una de campanie şi asalt, decît o activitate ritmică şi temeinică, răsfrîntă în toate inelele noastre organizatorice, — în secţii, comisii, filiale, cenacluri şi în redacţiile publicaţiunilor noastre.

Raportul prezentat nu şi-a propus şi o analiză a activităţii publicaţiunilor noastre, dar cum literatura noastră începe de cele mai multe ori prin a fi publicată în reviste, este evident că atît succesele cît şi lipsurile semnalate, sînt deopotrivă legate de munca din redacţiile noastre literare.

Munca din redacţiile revistelor noastre trebuie să fie substanţial îmbunătăţită. Pe primul plan, în fiecare redacţie, trebuie să stea grija fermităţii ideologice, grija pentru măiestria artistică, contactul colaboratorilor şi al redactorilor cu terenul, contact cu marile mase de cititori.

Conducerea Uniunii Scriitorilor va trebui să vegheze şi să ia măsuri organizatorice pentru îmbunătăţirea substanţială a muncii în redacţiile publicaţiunilor noastre. Colegiile redacţionale, aşa cum apar ele în majoritatea casetelor publicate în revistele noastre, s-au demonstrat în marea lor majoritate inoperante şi fantomatice. Este mai mult decît regretabil că conducerea Uniunii Scriitorilor a îngăduit atîta vreme o asemenea stare de lucruri. Aceste colegii trebuie reorganizate şi obligate să devină foruri active de răspundere pentru munca literară dusă în redacţie. Majoritatea redacţiilor ar trebui, deasemenea, să-şi scruteze schemele de organizare, întrebîndu-se cu seriozitate: ce aport aduce fiecare om în munca de pregătire a revistei.

Conducerea Uniunii Scriitorilor, răspunzătoare faţă de schimbul de mîine al literaturii noastre, va trebui să vegheze mult mai atent la felul cum se dezvoltă tineretului nostru, atît din punct de vedere al pregătirii sale profesionale, cît şi al climatului moral în care creşte.

Trebuie să facem totul pentru a atrage în lumea noastră, a scriitorilor, oameni talentaţi, din alte sectoare de muncă, şi a-i ajuta să transforme uriaşul lor material de viaţă, vasta lor experienţă, în literatură.

Va trebui să ne sporim atenţia la felul cum se desfăşoară munca literară în cenacle. Departe de a fi o sarcină de mîna a doua, îndrumarea cenaclurilor, exigenţa faţă de lucrările citate şi asigurarea unui nivel corespunzător al discuţiilor, sînt sarcini de mare importanţă pentru viaţa acestor nuclee literare, în care se dezvoltă tineretul nostru.

Casa Scriitorilor trebuie să-şi îmbogăţească programul şi să devină un focar de cultură socialistă, un centru în care să se dezbată în mod creator cele mai arzătoare probleme ale literaturii noastre.

Aşa cum s-a văzut şi din Raport, literatura minorităţilor naţionale a înregistrat o serie de succese, lipsurile ivite în scrierile confraţilor noştri nefiind deosebite de deficienţele propriilor noastre cărţi. Trebuie să facem totul pentru ca literatura confraţilor noştri de altă limbă decît cea romînească să ne fie îndeaproape cunoscută, după cum cele mai bune scrieri romîneşti să fie traduse la vreme în limbile minorităţilor naţionale.

Sîntem încredinţaţi că toţi scriitorii acestei ţări avem de învăţat unii de la ceilalţi, şi că o colaborare mai strînsă ne va fi profitabilă tuturor.

Educarea tineretului nostru, sarcină patriotică de onoare, trebuie să ne preocupe mult mai mult decît ne-a preocupat pînă acum. Aşa cum am încercat să arătăm, literatura destinată copiilor a făcut în ultima vreme însemnaţi paşi înainte, atît în ceea ce priveşte conţinutul ideologic al lucrărilor, cît şi în ceea ce priveşte expresia lor artistică. Ni se pare însă că a venit momentul ca scriitorii noştri cei mai buni, cu cea mai mare experienţă de viaţă şi literară, să consacre o parte a scrisului lor şi acestor cititori atît de dragi tuturor.

In ţara noastră se dezvoltă, cum vă este bine cunoscut, o activitate vastă de popularizare în rîndurile maselor largi de cititori a operelor cele mai de seamă din literatura clasică universală, din literatura tuturor popoarelor. Am abuzat de acest cuvînt, dar îmi dau seama că nu-l pot omite: cred că este o sarcină a Uniunii Scriitorilor — şi a noastră, a tuturor — de a veghea ca traducerea acestor opere să fie asigurată de cei mai buni scriitori ai noştri într-o asemenea formă, încît vechiul adagiu *traduttore, traditore* să-şi piardă valabilitatea.

Instituţia Fondului Literar reprezintă o pîrghie însemnată în procesul dezvoltării literaturii noastre, în măsura în care asigurarea condiţiilor economice ale scriitorilor constituie o problemă ce se cuvine să ne reţină atenţia. Analiza amănunţită a felului cum s-a muncit la Fondul Literar, făcută cu diverse prilejuri de Biroul Uniunii Scriitorilor, arată că această instituţie s-a achitat, în linii generale, de obligaţiile sale şi a vegheat ca fondurile ei să se îndrepte spre cerinţele cele mai legitime. Credem însă că în această direcţie nici un spor de atenţie nu este inutil. Conducerea Uniunii Scriitorilor şi conducerea Fondului Literar vor trebui să aibă grija ca fiecare ban acordat, fie sub formă de ajutoare, stipendii sau împrumuturi, fiecare sumă destinată documentării, să fie astfel drămuită, încît să avem întotdeauna certitudinea că sumele acordate îşi primesc acoperirea-aur în litera tipărită, sub forma unei literaturi partinice, a unei literaturi oglindă fidelă a timpului pe care îl trăim.

Tovarăşi,

Aşa cum am spus şi la început, plenara noastră vine în întîmpinarea a două mari evenimente: al treilea Congres al Partidului, şi sărbătorirea a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia. Să ne unim eforturile pentru ca scrisul nostru, contribuţie valoroasă la opera de construcţie a socialismului în ţara noastră, să se ridice la acea treaptă de combativitate, de partinitate şi de măiestrie artistică pe care o aşteaptă de la noi întregul nostru popor.

Trăim bucuria unor zile mărețe. Avem fericirea să trăim într-o ţară de democraţie populară, condusă de partidul de avangardă al clasei muncitoare. Ne bucurăm de îndrumarea de fiecare clipă a Partidului nostru. Frontul scriitoricesc din ţara noastră este un front puternic, unit. Avem toate condiţiunile realizării unor opere de seamă, care să constituie mîndria întregului nostru popor. Toate acestea mă îndreptăţesc să-mi exprim sentimentul pe care sînt încredinţat că-l trăiţi şi dumneavoastră, sentimentul că putem face faţă atîtor sarcini de onoare cîte ne revin în munca noastră grea şi nobilă. Sînt sigur că nu greşesc cînd, acum şi aici, la sfîrşitul acestui raport, asigur Partidul nostru, Comitetul Central al Partidului nostru, în frunte cu iubitul nostru tovarăş Gheorghe Gheorghiu-Dej, că scriitorimea noastră, strîns unită în jurul Partidului şi întregului nostru popor, este hotărîtă să-şi sporească eforturile şi să-şi facă datoria pînă la capăt.

DIN TURNUL VREMII

(despre două volume de versuri de Eugen Frunză)

Există în volumul „Cîntece de veghe" o poezie intitulată „Din turnul vremii" care, prin imaginea sa dominantă, capătă semnificația unei embleme a întregii poezii a lui Eugen Frunză. O imagine chemată să simbolizeze în trecut izolaționismul artistului este convertită în opusul ei: „turnul de fildeș" devine „turnul vremii", post de strajă și de observație. Din vîrful acestui turn, poetul privește „în timp și în lumea din afară" pentru ca, odată isprăvindu-și „rondul" să coboare, gata de luptă, în „veacu-i de lumină".

Ipostaza pe care și-o revendică poetul, indiferent de figura de stil, nu este o poză studiată, ci o atitudine sinceră, una din trăsăturile organice ale poeziei lui Eugen Frunză, izvorîtă din fondul militant al acesteia.

Poezia pe care o cultivă autorul „Cîntecelor de veghe" solicită cu necesitate gesticulația largă, timbrul retoric, în ciuda faptului că ea tinde să se realizeze pe un amplu registru poetic, de la pamfletul politic la meditația lirică. Am putea să adăugăm că „Turnul vremii" nu este numai punct de veghe și de observație, ci și tribună din înălțimea căreia poetul vorbește maselor. (Un argument în sprijinul acestei afirmații este succesul de care se bucură poeziile lui Eugen Frunză declamate de el însuși la șezători literare). Scriindu-și versurile, poetul nu scapă din vedere accesibilitatea și funcția lor agitatorică. Față de cărțile anterioare, volumele recente, îndeosebi „Oameni și căști", scot în evidență sporuri calitative în direcția capacității mobilizatoare a versurilor, însușire pe care poetul nu ar fi putut s-o obțină fără o grijă mai atentă pentru mijloacele de expresie, pentru „forța de șoc" a cuvîntului. Fetișismul „faptului de viață" brut, transplantat în poezie, fără transfigurare artistică, ca și generalitățile versificate sînt tot mai mult izgonite în avantajul unor poezii de reală vigoare emotivă.

Se vede, în același timp, o strădanie declarată de autodepășire, rîvna de a-și îmbogăți paleta cu noi culori. Ne îndeamnă să recunoaștem aceste eforturi chiar Eugen Frunză, care invocă undeva „tunetul" (alteori folosit abuziv) dar și „ecoul", „tremurul din flaut", „freamătul din codru", pe care le-ar dori fuzionate într-un unic „cîntec nou". Atent ca și pînă acum la problemele actualității, Eugen Frunză demonstrează în aceste volume pătrunderea poetului în toate compartimentele vieții.

Sporul de calitate de care vorbeam este obținut, în cele mai bune versuri agitatorice, prin fond și prin tonul lor emoțional, printr-o mai mare concretețe a detaliilor sugestive.

Incercînd, de pildă, o transpunere în poezie a ideii umanismului socialist, poetul nu se limitează la o înșiruire de abstracțiuni, ci obține efectul propus printr-o succesiune gradată de imagini, desprinse dintr-un univers familiar: *„Dați-mi o floare bătută de brumă, / și va renaște la inima mea; / ...Dați-mi un pui de mierlă bolnav / la sîn am să-l port, / am să-i vindec piciorul, / am să-l veghez / ...Un om arătați-mi care suspină / după un cîntec năier... / am să alerg la capătul lumii / ca să-i aduc, în palme lumină... / Dar un nemernic de-mi iese în drum, / unul ce-și vinde și cîntec și țară... / Dați-mi, o, dați-mi durere / să-l doară — / și flăcări / să-i facă inima scrum".*

In poeziile din volumul „Oameni și căști", unele din ele de un puternic patos demascator, virulența satirică nu este realizată prin aglomerare de imprecații, prin violențe verbale, ci prin plasticizarea detaliilor, prin observații acute. Așa se întîmplă, de pildă, în „Lupte", unde reconstituirea sobră a atmosferei, pigmentată de comentariul poetului, compune o imagine grăitoare a disoluției morale din lumea burgheză.

Același procedeu este reluat în „Stradă", „Noapte în Ruhr", „La Beethoven" sau „Hamburg-Centru", toate din volumul „Oameni și căști". In „Hamburg-Centru", de pildă, detaliul plastic — reclama — își sporește capacitatea de sugestie, ajungînd, prin repetiție, să fie proiectat în conștiința cititorului la proporțiile unui simbol al orașului capitalist.

Concretețea imaginii, acuitatea observației, sensibilizarea impresiilor se îmbină în poeziile bune cu o selecție mai riguroasă a formei; materialul poetic este mai concentrat, mai strîns, ceea ce îl obligă pe poet la o cizelare mai atentă a versului.

Comunicînd cu cititorii de la înălțimea tribunei, Eugen Frunză a înțeles că oratorul care folosește fraze generale, expresii ofilite, riscă să nu se bucure de atenția auditoriului. Eforturile sale în direcția lărgirii registrului poetic și a perfecționării mijloacelor de expresie sînt vizibile. Iată de ce socotesc că Radu Enescu, în cronica sa din „Tribuna", cercetează poezia lui Eugen Frunză cu un zel destructiv care vădește, de fapt, înțelegerea deformată a combaterii tonului apologetic în critica literară.

Impuritățile care se mai întîlnesc derivă dintr-o carență de ordin general, evidentă — e drept — în amîndouă volumele. Includerea în circuitul poeziei a unor figuri de stil, expresii, construcții orale, luate din vorbirea obișnuită, este menită să îmbogățească resursele poetice, să dea o ripostă formelor osificate, rigide. Dar aceste resurse substanțiale nu se oferă poetului de-a gata și exemplul muncii titanice a lui Maiakovski este semnificativ, iar o transpunere neelaborată nu este chemată să împrospăteze emoția artistică, ci dimpotrivă, s-o paralizeze.

Intr-o poezie bună, cum este „Strada", realizată pînă la un anume punct cu mijloace sobre într-o cadență gravă, stăpînită, poetul introduce o bizară conversiune de tonalitate, trecînd brusc într-un alt registru afectiv; după ce se compară cu Faust, scoate la iveală o asemenea mostră: *„Aș bate-n cer cu pumnii / Hei, băiete, pe unde-o fi Germania lui Goethe? / Nu e pe-aici? Ori a fugit de ploaie / Prin noapte ca un plîns de cucuvaie".* Se pare că poetul nu sezisează discrepanța, fiindcă și în alte strofe, energia simțirii se rezolvă comod, tot prin „familiarisme". *„Ce-a fost apoi!? Cutremurat vă spui / Sus în pervaz văzurăm chipul lui"* (al lui Beethoven — n. n.), sau în aceste versuri care destramă în burlesc ideea încadrării poetului în cadența contemporanilor săi: *„Vai, bătrîne! Lung popasul! / Somnorocea-i cu circei... / Drege-ți glasul! Ține pasul! Fugi cu cobza după ei!"*

Pașii înainte, vizibili în paginile acestor cărți, îmbogățesc experiența poetică a autorului „Cîntecelor de veghe", obligîndu-l, în același timp, la o folosire mai eficientă a tuturor modalităților poetice. Eugen Frunză are datoria să ridice poezia publicistică de tribună la un nivel artistic mai înalt.

Boris BUZILĂ

M. H. MAXY „Flori și pîine"

Leninismul și estetica

(Urmare din pag. 1)

ceea ce trebuie să fie? Primul tratat închegat de estetică — „Poetica" aristotelică — se înfățișează ca o sistematizare de norme. Dar e ușor de văzut că părintele inducției încearcă, de fapt, generalizarea experienței foarte bogate pe care i-o oferea epopeea și tragedia greacă pînă în secolul al IV-lea î.e.n. Drumul pe care a apucat estetica idealistă, a fost cel al deducerii dintr-un sistem filozofic. Intre estetică și filozofie s-a menținut vreme îndelungată un raport de subordonare, asemănător celui pe care scolastica l-a păstrat între filozofie și teologie. „Ancilla philosophiae", sistemul estetic a fost adesea doar un corolar. In gîndirea kantiană, concepția estetică e una dintre piesele tripticului alcătuit de cele trei „critici", a rațiunii pure, a rațiunii practice și a puterii de a judeca. Abandonînd criticismul, post-kantianii au căutat să descopere „numenul" și au atribuit artei un rol în acest sens — un rol mai important la Schelling, o treaptă inferioară la Hegel.

Deducerea esteticii din speculația filozofică excludea știința, pentru că excludea pornirea de la experiență. Ea a persistat însă și persistă în forme moderne ale idealismului. Intre altele, estetica existențialistă, în măsura în care se conturează independent, răsfrînge în artă o atitudine filozofică iraționalistă.

In toate cazurile, faptele de artă nu constituie material de generalizare, ci servesc doar la ilustrarea unor teze a priori.

S-a urmărit și înaintea marxismului constituirea estetică ca o știință istorică. Și, între altele, încercările s-au lovit de greutatea trecerii de la judecata de existență la cea de valoare. Faptul e evident în „Filozofia artei" a lui Taine. Cînd au renunțat la criterii obiective de valorificare, aceste încercări au nimerit într-un alt impas, au ajuns la relativism. Negînd criteriul obiectiv, au acceptat formula „estetici, dar nu estetică". E punctul de pornire al atitudinii impresioniste în critică. Lovinescu l-a susținut, pedalînd pe variabilitatea aprecierilor și gusturilor. Pornind de la diversitatea istorică și locală a opiniilor estetice, critica impresionistă păstrează ca principal criteriu doar închegarea internă, coerența operei.

Alternativei iritante — atitudine dogmatică sau scepticism — marxism-leninismul i-a dat singur soluția, pentru că a fundat estetica pe o bază filozofică nu speculativă, ci științifică, în stare să explice raporturile artă-realitate.

Estetica științifică nu izgonește judecata de valoare — operație imposibilă — dar îi dă o bază obiectivă. Valorificarea e o operație posterioară explicării, derivată din ea, așa cum specificitatea artei e derivată cu necesitate din funcția ei de cunoaștere. Teoria reflectării pornește de la faptele de artă, le explică în raport cu realitatea, respectiv cu societatea. Dar reflectarea nu se efectuează mecanic, ci prin intermediul unui om dintr-o anumită clasă socială, cu o anumită concepție despre lume, poate fi deci veridică sau deformatoare. Corespondența cu realitatea este criteriul obiectiv al valorificării estetice. Numai datorită lui, criteriile secundare capătă sens. E foarte necesar să vorbim de organicitatea imaginii artistice, de profunzimea și expresivitatea, de complexitatea ei. Dar organic închegată poate fi o carte care deformează retrograd faptele sociale, complex este și psihologismul lui Joyce, ori cazuistica morală care irită adesea la Jacob Wassermann. Criteriile secundare ale aprecierii estetice sînt utile numai cînd sînt axate pe cel fundamental pe care-l lămuresc și completează, pe corespondența cu adevărul obiectiv.

Știință istorică, estetica păstrează deci valorificarea, legînd-o de funcția gnoseologică a artei. In practică, această valorificare n-are precizie milimetrică, pentru că nu e făcută de aparate, ci de oameni cu pregătire și discernămînt variabil. De asemeni, pentru că se ocupă de individualități artistice și nu de zahăr cubic. Dar cînd analizele au un minim de seriozitate și competență, diversitatea nu poate ajunge la contraste alb-negru, capodopera slăvită de X părîndu-i-se inepție lui Y.

Aprecierea estetică — confruntarea între artă și viață — e inseparabilă de actul critic, ca și explicația. O vreme, în critica noastră, a bîntuit moda portretistică. Nu folosirea portretului, — foarte util cînd e fructificat ca mijloc — ci mărginirea cu autosatisfacție la portret a fost atunci supărătoare. Emulii lui Sainte-Beuve — mereu invocat și puțin citit — se îndepărtau și aici de criticul francez. Căci la nivelul respectiv de dezvoltare a criticii, cu limitele politico-ideologice cunoscute, raportînd opera în special la biografia scriitorului, Sainte-Beuve caută să ordoneze și să explice, apreciază, afirmîndu-și uneori vehement preferințele și repulsiile.

D. Hăulică a publicat în ultimul număr al „Contemporanului" un articol, la aniversarea a 60 de ani a lui Al. Philippide. Cîteva observații cu privire la rostul imaginii în poezia lui Philippide. Unele formulări cam strident colorate. „Lirica lui... s-a frămîntat decenii între sarcasm negru și elanuri jubilante". O rezervă cu privire la ideea cuprinsă într-un vers. Socotind poate — neîntemeiat — că omagiul nu îngăduie analiză și apreciere, criticul, după ce reia cîteva observații mai cunoscute despre lirica de idei a lui Philippide, remarcă îndreptățit caracterul ei goethean și nu valeryan. Dar despre conținutul însuși al acestei poezii de idei? Ce e protest și ce e izolare în atitudinea neoromantică a poetului, care e sensul notelor anticitadine, al universului dominat de vegetal, ori al imagisticii cosmice? E cu atît mai regretabilă renunțarea la latura esențială a analizei, cu cît opera de înaltă ținută poetică și cu evidente contradicții ideologice a lui Al. Philippide cere o cercetare efectivă, prea puțin încercată pînă acum.

Atitudinea constatativă răspunde tot atît de puțin menirii criticii ca și pura descriere cu care, de altfel, se împerechează foarte des. Nimeni nu-i pretinde criticului să urmărească didactic și laborios confruntarea operei cu realitatea. Confruntarea poate fi implicată felurit în analiză și apreciere. E însă indispensabilă. E dovada efectivă că criticul se străduiește să fructifice ceea ce-i oferă gîndirea marxist-leninistă despre artă.

Silvian IOSIFESCU

Coperta volumului „Cehov" de B. Elvin, recent apărut în colecția „Oameni de seamă" a Editurii Tineretului.

Alexandru ȘAHIGHIAN

Două cîntece pentru drumul băiatului

I. DE VORBĂ CU BĂIATUL MEU

Mi-am strîns diminețile-n palme,
Sînt multe, n-aș vrea să le numeri ·
M-apasă și azi cu sudalme,
Imi stăruie încă pe umeri

Dar sînt dimineți, băiețele,
Ce-mi rîd însorite pe frunte.
Puține-s la număr, dar grele
De sensuri și sevă : un munte.

Atîtea să numeri, din leatul
Ce-n sînge puternic îmi bate.
Invață-l și tu, e veleatul
Ce puse pe frunți libertate.

II. DESCINTEC

Mîinile băiatului cîntu-le :
Nuferi de lumină pe ape.
Fată a cîmpiilor, vîntule,
Auzi-le svonul pe clape!

Mîinile băiatului, deștele :
Săltărețe lăcuste în jocuri.
Răsai, soare bun, aurește-le,
Degetele lui albe, cu focuri!

Răsai, soare domn, luminatule,
Peste ochi și peste mersul lui,
Peste cîntecul lui, preamăritule,
Peste drumul băiatului!

Aurel GURGHIANU

Tot mai mult

Imi place să-ntîrzii la marginea orașului,
In golurile dintre-o casă și alta, tot mai mult.
Să-mi închipui virtualele străzi, și svonul,
Terasele cu perdele de viță, și-acele porticuri
Invitînd privirile reculese-n amurg.
Umbra timpului își retrage trena învechită—
Și eu mă contemplu astăzi—și-asemenea sînt
Cu gestul zidarului, cu fîntînile arteziene
Incovoind în scuaruri lungi săbii de ape.
A mea e respirația blînzilor arbori
Și mă cuprinde liniștea lor roditoare
Și-ncrederea cu care cresc din pămînt
Și-adaogă cercuri înțelepte cu trecerea anilor.
Unde se retrag arhipelagurile tăcerii?
Pașii brigăzilor învie ritmuri
Ca semințele ce cad pe trotuar de la o fereastră înaltă.
Cu zboruri ușoare trec fularele colorate
Mereu mai departe, împingînd arterele orașului
Și fluxul mulțimii,
Și coamele roșii ale caselor cercetate de vînt.
Tot mai mult îmi place să-ntîrzii pe-aici.
Pașii — fără să-i număr. Pururi o undă
Din tot ce va fi, să-mi treacă prin suflet.

Orașul din nord

Mai stăruie-n mine amintirea din nord,
Acel oraș în care s-a răsucit suflul Revoluției
Și s-a izbit de fiecare zid,
Cerînd să se-mplinească făgăduințele.

Piatra pe care-am umblat vie-mi părea
Și-auzeam parcă voci și ecouri
Repercutate, de pe insulă pe insulă,
Asemenea cadențelor maiakovskiene.

Parcă linii se-ntretăiau în văzduh
Ca zborul gîndurilor, ca roșii săgeți.
O, timp în care izvorul lumii pornea
Din Smolnîi spre Palatul de Iarnă.

Aievea nu te-am trăit. Numai vibrații rămîn
In lucrurile ce pururi ne-ating
Și ne purifică, făcîndu-ne să renaștem
Și să ne-nflăcărăm de-acele mari zile.

Mai stăruie-n mine amintirea din nord
Ca o efigie
Lăsată urmașilor
Să cunoască adevărul prin ea.

CONSTANTIN LUCACI „Din realizările Partidului" (basorelief)

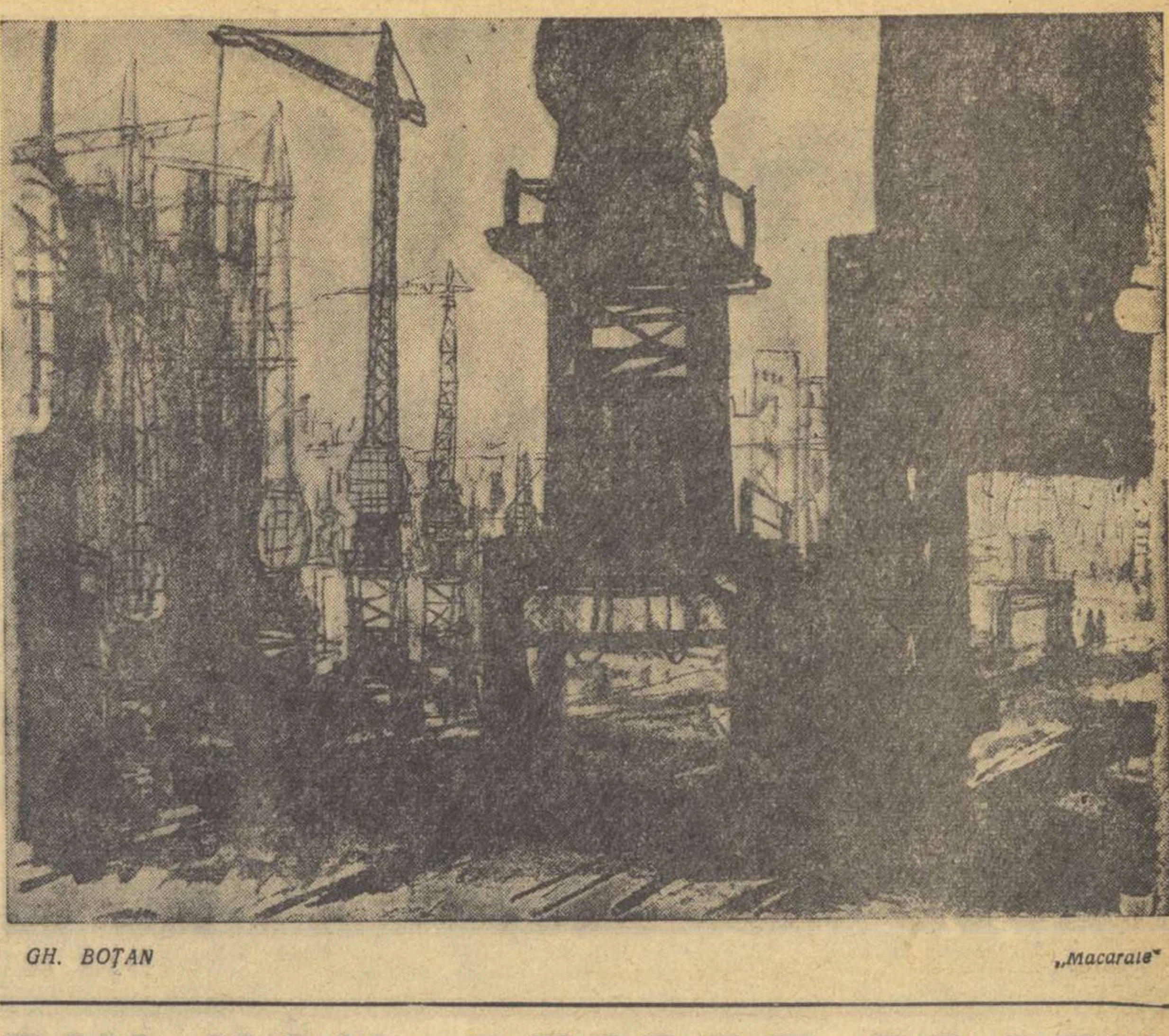

GH. BOȚAN „Macarale"

CRONICA DRAMATICĂ

„AZILUL DE NOAPTE" de Maxim Gorki

(Teatrul Municipal)

In legătură cu recenta reprezentare a „Azilului de Noapte" s-a vorbit în presă cu insistență despre stilul gorkian al piesei, dar, după cît se pare, mai mult enunțiativ. Cum poate fi definită unicitatea gorkiană a „Azilului", iată ceea ce a fost mai greu de înțeles la lectura unor cronici care au criticat cu teribila violență a indiferenței ,viziunea regizorală a noului spectacol. Este desigur nepotrivită metoda observațiilor critice laterale utilizată adeseori în cronicile de teatru. Dimpotrivă, ni se pare recomandabilă discuția esenței unui spectacol. Criticul dramatic nu e un simplu felcer care administrează tuturor pacienților curativul miraculos al sării amare, ci un doctor cu opinii ferme și leacuri nuanțate, capabil să pronunțe atît diagnosticul cît și formula magică a antidotului boalei. Se cuvine să descifrăm într-un spectacol „supratema" de la care a plecat regizorul și să o supunem apoi discuției. Firește, nu ne lipsesc exemplele unor montări în care direcția de scenă nu s-a prea sinchisit de „supratemă", fiind ocupată excesiv cu condimentarea sosului comic sau cu alte preocupări de suprafață. Nu acesta este cazul spectacolului pus în scenă de Liviu Ciulei la Teatrul Municipal, spectacol care atrage atenția prin rîvna nobilă a unei înnoiri care pleacă de la nucleul ideologic al piesei și vizează noi puncte de contact cu spectatorul zilelor noastre. Curajul înțelept și onestitatea artistică a colectivului care a încercat o nouă cale în exprimarea marilor semnificații ale dramei lui Gorki sînt certe. După cum se știe, nu obișnuim să aplaudăm falsele inovări, excentricitatea gratuită, tristul teribilism al căutărilor pur formale, dar ultima ediție scenică romînească a „Azilului de Noapte" nu se caracterizează prin asemenea rătăciri. Cu toate slăbiciunile sale, spectacolul Teatrului Municipal aduce o undă de aer proaspăt, pășind cu o nouă tinerețe pe scîndurile scenei.

Care este condiția obținerii și păstrării tinereții unui spectacol? Nu vom greși cînd vom răspunde la această întrebare cu cuvintele lui Stanislavski: „Ideea veșnic tînără, necesară spectatorilor de azi, ideea piesei pe care o întrupați cum se cuvine pe scenă... iată singurul mijloc de păstrare a tinereții spectacolului..."

★

Meritul principal al direcției de scenă este de a-și fi fixat „supratema" printr-o cercetare a textului literar, în lumina cerințelor publicului de azi. După cum a arătat-o în discuția care a avut loc la redacția „Gazetei literare", Liviu Ciulei n-a vrut să facă un spectacol „arheologic", o simplă reconstituire fidelă a ambianței și tipurilor sociale din vremea cînd a fost scrisă piesa. O asemenea viziune n-ar fi întunecat cu totul textul lui Maxim Gorki, dar tirada lui Satin ar fi țîșnit ca o explozie neașteptată într-o atmosferă saturată de pitoresc și văduvită de dinamica viguroasă a ideilor. Ne aducem aminte cu respect de creațiile actoricești ale lui Ion Manolescu în Satin, a marelui Bălțățeanu în rolul Baronului. Generațiile mai vîrstnice au păstrat memoria unor alte creații remarcabile din spectacolul care a avut loc la noi în 1938. Dar marii interpreți care spuneau cu strălucire pasajele colorate ale textului n-au izbutit în 1946 să comunice mesajul cutremurător al piesei, iar despre montarea din anii premergători războiului ,un cronicar sensibil ca Mihail Sebastian scria: „Vasca, Satin, Baronul, Actorul nu sînt (n.n. în spectacol) tragicele epave ale unei societăți, pe care existența lor ar putea să o denunțe și împotriva căreia ar putea să ceară răzbunare. Sînt patru roluri de teatru și nimic mai mult". Explicația ratării unor spectacole care s-au bizuit pe aportul unor personalități artistice de prim ordin stă în eludarea sarcinilor ideologice ale transpunerii în scenă a „Azilului". Ingroșîndu-se la maximum zestrea exotică a unei piese care se petrece într-un mediu social pitoresc, violentînd prin reliefarea expresiilor tari, stabilind împotriva textului neașteptate efecte de melodramă, textul încărcat cu electricitate al lui Gorki devenea o variantă estică a „Misterelor Parisului" în viziunea cuconiței Zița și pentru uzul urmașilor săi direcți.

Liviu Ciulei și colectivul de interpreți ai Teatrului Municipal au renunțat deliberat la farmecul culorilor de suprafață. Ideea despărțirii de amănuntele vestimentare de epocă, aplicată poate prea apăsat, trebuie apreciată ca o reacție justificată împotriva vălurilor vechi ale unor montări cețoase. Tăind bărbile personajelor sale precum Petru cel Mare pe ale sfetnicilor săi, regizorul n-a urmărit, cred, simplul efect al surprizei. Modernizarea exterioară a eroilor dramei îi desprinde pe pensionarii „Azilului de Noapte" din cadrul unor file de poveste, transportîndu-i într-o zonă apropiată experienței sociale a publicului actual, care păstrează amintirea anilor săi negri. Dacă direcția de scenă s-ar fi oprit aci în efortul de reconsiderare a textului gorkian, inovația ar fi rămas derizorie. Trebuie spus însă că înnoirea exterioară, evidentă în decor și costumație însoțește ca factor secund o încercare mai profundă de reliefare prin joc și ritm a sensurilor vii din paginile scrise de Gorki cu aproape 60 de ani în urmă. In ciuda unor inconsecvențe — la care ne vom referi — procesul de înnoire nu se păstrează unilateral și justifică astfel, modificările aduse „tradiției" formelor de reprezentare pitorească a unei piese în care nici un accent nu cade în afara discuției de idei.

Dacă am încerca, după recomandarea lui Stanislavski, să acordăm o denumire „supratemei" spectacolului, poate că cea mai potrivită ar fi „degradarea umanității este inacceptabilă". Lucrînd în lumina acestei teze, regia a pășit pe o cale sănătoasă, propice păstrării stilului gorkian al piesei, care este stilul ramurei revoluționare, din arborele ibsenian, ramură care a zămislit drama de idei optimistă, proprie realismului socialist.

Direcția de scenă a eliminat, așa dar, elementele decorative ale „culorii locale" și a repudiat tonalitatea declamatorie a vechilor interpretări pentru a face loc schimbului viu de replici suculente. A fost creat un decor sinistru în linii frînte și dure, care împrumută „azilului" o ambianță de lagăr în care sînt exterminate ultimele resturi de conștiință umană ale victimelor. Regia a utilizat aci, cu bune rezultate, elemente de memorie afectivă aparținînd publicului care a trăit ororile fascismului și care constată cît de amplu este ecoul pe care-l capătă cuvintele lui Satin în această nouă dimensiune pe care o capătă „azilul" ca loc din care nu scapă nimeni viu.

Punctul cel mai de sus al viziunii regizorale este însă atins atunci cînd, trecîndu-se în penumbră intriga sentimentală și transformîndu-se întîmplările duioase în parabole cu tîlc străveziu, se obține un alt relief al dezbaterii filozofice. In această lumină personajele ies din fabula simplă, populată de lamentabili „desmoșteniți ai soartei" și fac să vibreze argumentele, să răsune patetic marile întrebări, să se întrevadă primele răspunsuri.

Din păcate nu toți interpreții au înțeles pe deplin intențiile regizorului, unii dinte aceștia rămînînd într-o bună măsură tributari discutabilei „tradiții". Intr-o încercare de revizuire inovatoare cum este cea întreprinsă de această dată, inconsecvențele provocate de unul sau altul dintre actori tulbură și întunecă amenințător duelul ideilor, asupra cărora regia a îndreptat toate reflectoarele. Jules Cazaban de pildă a desprins drama Actorului de ansamblul destinelor comentate din „Azil", jucînd bună parte din rol pe o traiectorie mai curînd romanțioasă. Artist deosebit de valoros, posedînd însă o manieră de joc foarte personală, Jules Cazaban n-a reușit să se integreze mișcării de ansamblu, schițînd pe cont propriu un scurt balet tragic în accente duioase care au înecat virulența replicilor sale.

Regia a reușit să imprime, într-o mare măsură, un ritm interior remarcabil, obținut prin menținerea vie a tensiunii colocviului despre viață și umanitate. Neintrînd în această cadență ,un număr de interpreți au adus daune, provocînd discontinuități cu repercusiuni certe. Surprinde astfel neplăcut tonul vociferant al lui Mihai Mereuță, care reduce simțitor nuanțele intervențiilor sale, mai ales în izbucnirea despre adevăr (a se „încălzi" nu înseamnă a vocifera!). Accente stridente se fac auzite, pe alocuri, și în jocul de bună ținută, prestigios al lui Tanți Cocea (Vasilissa), în izbucnirea finală a Natașei (rol în care Lucia Mara obține în primele acte un succes meritat), în supralicitarea unor „efecte" de către Ana Negreanu, care a alcătuit cu rîvnă o compoziție interesantă dar inegală a rolului Nastiei.

O considerabilă contribuție la fixarea noii viziuni o aduce interpretul bătrînului Luca. Ștefan Ciubotărașu a abandonat cu dezinvoltură sfătoșenia pravoslavnică a unor interpretări mai vechi. „Bunătatea" lui Luca capătă tonalitatea placidă a „sfătuitorilor de profesie", iar snoavele vagabondului un aspect cinic care colorează distinct personajul. Ciubotărașu a marcat cu fiecare nouă replică caracterul „înstrăinat" al bătrînului vagabond, situarea sa în exteriorul dramei, într-o espectativă continuă. Duplicitatea personajului a fost evident îngroșată culminînd cu fuga sa precipitată din arenă, în momentul cînd treburile se încurcă. Cu toate acestea, Ciubotărașu n-a făcut greșeala să-l lipsească pe Luca de un anume farmec izvorît tocmai din liniștea sa imperturbabilă, contrastînd violent cu zbuciumul intens al celorlalți eroi. Interpretul n-a subliniat însă îndeajuns natura rece indiferența cu care Luca îndeplinește gesturile sale umanitare. O bună parte din farmecul personal al actorului a trecut clandestin pe seama personajului, în cîteva momente ale dramei.

Este adevărat că în interpretarea lui Satin (Ionescu-Gion) și a Baronului (Fory Etterle) există pasaje cenușii sau subite reîntoarceri către declamația cantabilă. O anume crispare în jocul lui Ionescu-Gion (de pildă în conversația din curte cu Luca) însoțită de tendința unei nuanțări excesive a fiecărei replici, răpește unor scene firescul și face mai anevoioasă nuanțarea sensurilor principale. Totuși, ambii interpreți, atît de deosebiți ca stil de joc, au găsit adeseori tonuri și accente necunoscute în creațiile lor anterioare. O valoare discretă a textului, o vădită înclinare pentru patosul filozofic al partiturii lui Satin, atrag atenția în compoziția lui Ionescu-Gion. Fory Etterle uneori încă nesigur, nedecis, a ocolit totuși tentațiile mimării „manierelor" Baronului, preferînd să sublinieze deruta interioară a personajului, remarcabil evidențiată în celebra „autobiografie" din ultimul act. Un excelent Bubnov a fost Benedict Dabija, care a colorat într-un cenușiu descurajat spovedania unei existențe penibile, ratată într-un mod ridicul. Petre Gheorghiu a jucat cu o juvenilă gravitate rolul lui Vasca Pepel, consecvent în ilustrarea sobră a dramei eroului, lipsit uneori de forța sublinierii unor momente decisive. Jean Reder (Kostîliev), Victor Rebengiuc (Alioșa), Aurora Sotropa (Kvașnia) au participat într-o însemnată măsură la alcătuirea unui ansamblu interpretativ care, în ciuda unor discontinuități, a urmat cu talent și înțelepciune îndrumările riguroase ale direcției de scenă.

„Azilul de Noapte" a căpătat la Teatrul Municipal o vie coloratură ideologică, care subliniază avîntul revoluționar al piesei și aprofundează actul de acuzare al inamicilor OMULUI. Cum am văzut, spectacolul prezintă încă deficiențe, din care cea mai mare parte se datoresc modului inconsecvent în care actorii se despart de trecutele montări edulcorate. Direcția de scenă căreia i se pot reproșa unele rezolvări arbitrare (ca de pildă trista „inovație" a unei cortine peticite!) a mers, în esență, pe un drum bun și are tot dreptul la încurajările noastre. După cîte se pare, publicul bucureștean a subscris mai de mult la asemenea concluzii, aplaudînd cu căldură un spectacol sever de idei, care contestă presupusa „învechire" a admirabilului text gorkian.

V. MINDRA

Jules Cazaban, Ionescu-Gion, Fory Etterle, Mihai Mereuță, într-o scenă din spectacol.

IONESCU-GION
(Satin)

discul

(DUPĂ „SĂPTĂMÎNA DISCULUI")

Discul își face loc în casele iubitorilor de frumos, devine o preocupare și provoacă bucurii sau nemulțumiri, în funcție de dragostea pusă de realizatorii lui în pasta de fabricație.

Este îmbucurătoare aglomerația din magazinele de specialitate, în zilele cînd se desfac pachetele cu discurile sosite de la depozitul central. Acum cîțiva ani, cumpărătorul de discuri era un personaj foarte rar întîlnit în fața vitrinelor cu patefoane, gramofoane sau rare pic-up-uri. Astăzi este un personaj cu pretenții. Alege. Preferă pe Richter, mai ales în „Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră" al lui Rahmaninov, refuză o înregistrare plată, realizată în condiții tehnice improprii, cere imperativ „Simfonia a V-a" a lui Prokofiev, vrea neapărat discul sovietic, cel cu Stokowski la pupitru, se supără cînd „Electrecord"-ul nu mai livrează pieții muzicale nici o noutate de cîteva luni, se bucură cînd tot „Electrecord-ul organizează „Săptămîna discului".

Sosesc mereu discuri din import, cea mai mare parte din Uniunea Sovietică. „Sortimentul" este extrem de variat: de la muzica simfonică, de operă și de cameră, pînă la canțonetele napolitane sau cîntecele populare sud-americane. De aceea este și explicabilă cerința mărită de discuri sovietice, exigența sporită față de discurile noastre, atenția cu care sînt urmărite aparițiile „Electrecordului" care nu răspunde chiar totdeauna la apel cu promptitudine și... suficientă muzicalitate. Avem discofili, discomani, discoteci și... „Săptămîna discului". Acum se dau și autografe pe... discuri. Mergeți în librăriile „Noastre" (Nr. 1, 2, 7, 8, 9, 10 etc.), cereți discuri, cereți muzică, plecați acasă la braț cu orchestra filarmonică, cu Schumann, cu Richter și Ghilels, cu Prokofiev și Enescu. Și seara scoateți telefonul din priză, blocați soneria și, atenți în fața discului rotitor pe platoul electrofonului, urcați cu gîndul pe spirala portativelor gravate în vinilin spre casa unde locuiește Bach, Beethoven, Brahms, Borodin, Mussorgski, Șostakovici. Bateți și vi se va deschide.

Vlad MUȘATESCU

PUNCTE DE VEDERE

DIN NOU, DESPRE PROFIL

Sînt mai bine de doi ani de cînd problema profilului în teatru este consecvent dezbătută, fie în coloanele revistelor noastre de specialitate, fie în dezbateri publice, fie — mai ales — în cadrul consiliilor artistice ale teatrelor.

S-au făcut variate considerațiuni în jurul problemei în speță, s-a vorbit de apariția sau dispariția profilului unui teatru sau altul, dar nu-mi amintesc încă de nici o definiție clară pe care s-o enunțe cineva asupra conținutului adevărat al.. profilului.

Nu voi face nici o referire la toate aceste opinii, exprimate în diverse locuri și ocazii, dar să-mi fie îngăduit să mă opresc puțin asupra celor mai recente considerații pe care ni le-au prilejuit punctele de vedere ale tov. Sică Alexandrescu. Sînt dator să-mi exprim interesul sincer pe care l-am resimțit cînd, răsfoind paginile „Gazetei literare", am întîlnit, sub titlul „Despre «profil», (Puncte de vedere), numele vechiului și excelentului nostru director de scenă. In decursul colaborării noastre la Teatrul Național „I. L. Caragiale", colaborare de care îmi aduc aminte cu un sentiment de gratitudine, l-am cunoscut pe maestrul Sică Alexandrescu ca pe un om de umor — evident, de altminteri, și pentru spectatorii care-i cunosc punerile în scenă. Aș fi apreciat ca atare unele dintre afirmațiile consemnate în articolul său, dacă ele n-ar fi luat calea tiparului, fapt care incumbă o grea responsabilitate aceluia care le subscrie, mai ales cînd ele privesc pe una dintre cele mai interesante personalități regizorale ale teatrului romînesc contemporan.

Unele dintre aceste considerațiuni ale maestrului Sică Alexandrescu le-am apreciat ca cel puțin inadvertente, avînd darul să producă confuzii, să deruieze. Tov. Sică Alexandrescu, după ce susține rolul personalității regizorului în profilarea unui teatru, punct de vedere cu care ne declarăm de acord pînă la un anumit.. punct, încearcă să nege orice altă determinantă care să directiveze spre un anumit profil un teatru sau altul. D-sa ne oferă ca ilustrare exemplul cel mai puțin indicat după opinia noastră. Teatrul Național „I.L. Caragiale", căruia îi contestă existența unui anumit profil, prin „inconsecvența" repertoriului său de-a lungul unui secol și ceva de existență. Ne surprinde că maestrul Sică Alexandrescu, ignorînd condițiile social-politice în care s-a dezvoltat prima noastră scenă, se hazardează într-o asemenea afirmație. Vreau să amintesc că, personal, la începuturile mele actoricești pe scena Teatrului Național, am cunoscut stagiuni cînd săptămînal, din lipsă de spectatori, aveau loc premiere după un repertoriu improvizat cu toate concesiile și compromisurile artistice care decurgeau din această pricină. Dar profilul acestui teatru nu l-au constituit accidentele, piesele parazitare, introduse și acceptate în repertoriu după criterii arhicunoscute, ci acele opere din marea dramaturgie, pe care personalități regizorale de prestigiul lui Paul Gusti sau actori de valoarea unui Nottara, Agatha Bîrsescu, Aristide Demetriad, Soreanu, Bălțățeanu, Maria Filotti, Sonia Cluceru etc. le-au adus la lumina rampei. Teatrul Național continuă să-și mențină și să-și dezvolte această admirabilă tradiție și personalitate prin reprezentarea marilor opere dramatice ale lui Shakespeare și Gogol, Molière și Cehov, Caragiale și Delavrancea, prin cei mai înaintați scriitori originali, prin cei mai valoroși dramaturgi contemporani. Nu putem trece cu vederea nici unele din accidentele care au apărut și în condițiile actuale, prin includerea în repertoriu a unor opere mai puțin reprezentative; dar numai enumerarea unor asemenea accidente nu poate amortiza opinia creată în jurul profilului Teatrului Național, prin repertoriul și spectacolele care, în decursul unui veac, i-au configurat și statornicit caracterul.

In opoziție cu Teatrul Național, maestrul Sică Alexandrescu ne oferă un model de teatru profilat, amintindu-ne de teatrul... „Vesel". Consider că, pusă în acest mod problema, ea ne abate de la sensurile, de la gîndurile, de la spiritul cu care intenționăm să tratăm problema. După părerea mea, stabilirea profilului unui teatru este o problemă de timp. Un timp care poate fi prescurtat sau prelungit în funcție de căutările active sau mai puțin active, continue sau mai puțin continue, pe care întregul colectiv artistic le întreprinde.

Teatrele noastre născute după Eliberare, ca instituții de tip nou, întrunind forțe actoricești, scenografice, regizorale diferite — ca formație, ca factură, stil, etc. — depun susținute eforturi pentru netezirea acestor diferențieri, pentru crearea unui stil unitar, mai realist.

Fără îndoială, procesul omogenizării colectivului, care este un proces dificil, migălos, realizat în timp, constituie un punct de plecare primordial, fără de care cu greu putem accepta ideea realizării unui profil. Mai mult decît atît, colectivul trebuie să adere în totalitate și fără rezerve la concepția directoare după care urmează să se orienteze activitatea teatrului: repertoriu, regie, scenografie, stil de interpretare.

Teatrul „C. Nottara", în repetate rînduri, a fost citat ca unul din teatrele care și-ar fi configurat profilul.

Intr-o măsură oarecare, o asemenea apreciere o găsim îndreptățită, dar ea își găsește explicația numai într-una dintre laturile care conturează profilul teatrului și anume în compoziția colectivului, alcătuit în imensa lui majoritate din elemente tinere și chiar foarte tinere, formate în institutele noastre. O fericită coincidență a făcut ca și actorii noștri maturi — Neamțu-Ottonel, Titus Lapteș, Ion Gheorghiu, N. Tomazoglu, Ana Barcan etc. — să fi cultivat în cariera lor artistică o interpretare realistă, care scutește teatrul nostru de discrepanțele care se ivesc în sînul altor colective. Mijloacele de exprimare ale actorilor Teatrului „C. Nottara" sînt firești, realiste, lipsite de emfază, de grandilocvență. De aceea și jocul lor este comunicativ, cucerind, deseori, adeziunea spectatorului.

Incontestabil că problema repertoriului este un alt factor care determină profilul teatrului.

Conducerea artistică a teatrului stabilind un gînd director asupra repertoriului, ținînd cont de componența colectivului, de condițiile scenice, de mărimea sălii etc., își stabilește repertoriul. In general, piesele care stabilesc caracteristica trebuie să fie înrudite atît din punct de vedere al problematicii, cît și prin factura exprimării lor scenice.

Evident că acestui nucleu de piese, care disting un teatru de altul, i se pot adăugi altele, susceptibile să fie montate pe orice scenă. Mă refer cu deosebire la piesele din marea dramaturgie universală. Dar și în aceste cazuri, trebuie să aibă loc intervenția personalității regizorale care, prin transpunerea scenică a acestor piese, să imprime caracterul dominant specific al teatrului.

Nici acest proces nu este ușor de efectuat. In teatrele noastre încep să se afirme tineri regizori înzestrați, interesanți, cu certe perspective. In căutările lor pasionate, unii dintre ei au avut și unele reușite remarcabile. Lipsa de experiență constituie însă un handicap pentru căutările lor îndrăznețe, inedite. Fără îndoială că timpul, și numai el, folosit în căutări creatoare și febrile, va duce la împliniri regizorale, puternice, viguroase, îndrăznețe, sigure pe totalitatea mijloacelor lor artistice.

Pînă atunci se pot produce preliminariile, care constau în clarificări teoretice, urmate după aceea de aplicări treptate, organice, fără violentări care să ducă la artificiozitate, la formalism.

Și, tot pînă atunci, o deosebită preocupare, pentru o exprimare scenică cît mai limpede a ideilor cuprinse în piesele noastre, pentru o cît mai pasionată ardere în trăirea sentimentelor eroilor care însuflețesc spectacolele noastre.

Chiril ECONOMU
director al Teatrului „C. Nottara"

Carnet CINEMATOGRAFIC

„Mantaua"

De la primul film al lui Alexei Batalov, aici în calitate de regizor, pleci copleșit de un asemenea simțămînt straniu încît judecata de valoare întîrzie, tulburată de originala interpretare cinematografică a lui Gogol. Și totuși e el, marele umanist, sarcasticul — pînă dincolo de limitele realului, fantasticul — autor al „Nasului", al „Insemnărilor unui nebun". E un Gogol adaptat la cadrul strict analitic al ecranului, e un scriitor modern descifrat prin lentila celei mai moderne dintre arte. Parcă abia aici, farsele funcționărești din nuvelă iau proporții de insulte, de crime la adresa umanității, iar privirile nedumerite, neajutorate ale umilului funcționar devin expresii zguduitoare ale dramei cuprinse în vorbele: „de ce mă jigniți, domnilor?" Numai văzînd ochii ciudați ai actorului Roland Bîkov; ascultîndu-i glasul, acel instrument complex ce emite o gamă infinită de sunete joase, răgușite, sau stridente, un rîs scurt, ascuțit, înspăimîntător de lipsit de veselie, înțelegi pînă în adîncuri tragismul eroului literar căruia cinematograful îi conferă astăzi o nouă dimensiune. Regizorul-actor Batalov, întîlnind un alt mare actor și-a transmis viziunea sa asupra personajului gogolian, pe datele fizice, pe mișcarea, pe registrul vocii, pe expresia feții lui Roland Bîkov. Aici poți exclama nu numai: un interpret excelent ales! ci: l-am văzut pe Bîkov în „Mantaua"! Mersul mărunt al lui Akakie Akakievici, cu gîtul puțin înclinat, obrazul temător pe care și-l înfundă în blana roasă, pentru a se apăra mai mult de privirile înghețate, batjocoritoare ale oamenilor decît de viscolul iernii petersburgheze, scuza aceea înduioșătoare din ochii săi față de „excelențele" cărora trebuie să se arate în mantaua cea ruptă, dar mai ales mîndria naivă, amestecată cu jenă atunci cînd apare în mantaua nouă, prilejuind noi ironii pe care însă — amețit de fericire — bietul om nu le mai percepe, iată numai infime nuanțe dintr-o grandioasă partitură actoricească. Pentru că filmul a fost gîndit în primul rînd de un actor, au fost aduse toate reflectoarele să lumineze această partitură. Batalov n-a sacrificat nici un gest al interpretului de dragul vreunui plan de localizare sau al unui decor „pitoresc". Nu vedem Petersburgul decît unilateral, printr-un chei lung și spulberat cu zăpadă de pe fondul căruia se desprinde silueta slujbașului în luptă cu viscolul, apoi strada îngustă, pustie, ca un coridor întunecat cu bolți afumate, de unde răsună ecoul strigătului desnădăjduit, de animal înjunghiat, al celui prădat. Din halucinantul decor al locuinței lui Bașmacikin nu sînt folosite decît colțuri, elemente disparate: un perete scorojit și spătarul scaunului cu masa, pe care pîlpîie ostenit o lumînare; apoi un geam înghețat, tăblia de fier a patului pe care-și reazimă capul în dulce reverie cel sortit unei cumplit de fugare fericiri.

Fraze cinematografice scurte, încărcate de subtext, un stil concis, fără implicații laterale dramaturgice, folosirea cu precădere a planurilor apropiate și de detaliu (renunțarea aproape totală la imagini generale, de ansamblu) iată cîteva caracteristici ale impresionantei opere de analiză cinematografică. In inedita concepție a tînărului regizor te surprinde locul pe care-l rezervă planului doi al acțiunii: o figurație restrînsă, lipsită de pitoresc exterior, privită doar din prisma eroului ce nu vede în jur decît o masă de oameni indiferenți la drama sau fericirea sa, ca în scena petrecerii date în cinstea mantalei noi. Pentru amărîtul slujbaș cei din jur nu au nume întrucît el nu intră, în modesta sa existență, în relații dramatice decît cu două personaje distincte: Petrovici, croitorul, al cărui nume îl rostește cu duioșie, înghițind ultima silabă, nerăbdător ca acesta să-i realizeze visul drag — „mantaua", și „Excelența sa", zeul sever căruia i se plînge de furtul mantalei, dar care-l doboară dintr-o singură lovitură cu suprema-i autoritate. Ceilalți oameni rămîn îndepărtați eroului chiar atunci cînd îl cheamă printre ei să-i sărbătorească mantaua, dar îl ignoră complet, întețindu-i suferința printr-o exagerată și ironică atenție dată exclusiv mantalei noi. Această idee l-a dus pe regizor la o voită „neutralizare" a planului doi. O dovadă în plus de profunzime a gîndirii artistice de care dă dovadă cineastul „debutant". Batalov redescoperă locul liniștii absolute în „coloana sonoră". El realizează momente în care încetează pînă și respirația întretăiată a eroului și scîrțîitul penei sale, rămînînd mută, goală, doar încăperea în așteptarea mantalei.

O ultimă remarcă (deși doar aceasta singură ar putea constitui obiectul unui articol de analiză): urmărirea atentă a excelentului desen coregrafic descris de Roland Bîkov. Atunci cînd se îndepărtează de fața interpretului, operatorul o face ca să-i contemple mișcarea, de-o plasticitate ce amintește pantomima lui Charlot.

Alice MĂNOIU

Scenă din filmul sovietic „Mantaua", realizat după nuvela lui N. V. Gogol.

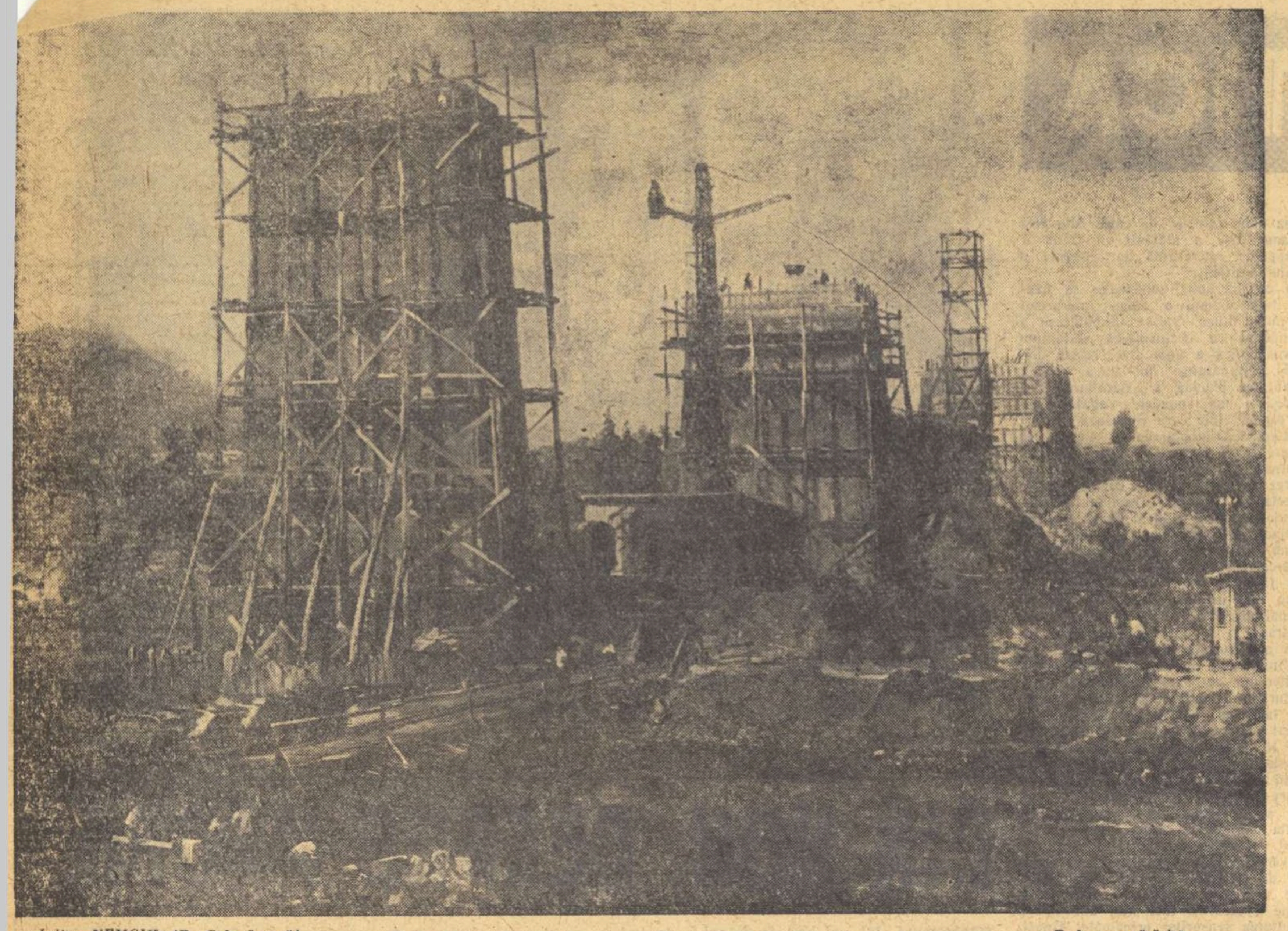

Iulius NEMCIK (R. Cehoslovacă)

„Pod spre răsărit"

JIRI WOLKER

Cu șaizeci de ani în urmă, la 29 martie 1900, s-a născut la Prostejov unul dintre cei mai talentați poeți cehi — Jiri Wolker.

Cu toate că Wolker n-a apucat să împlinească 24 de ani de viață (moare răpus de o boală grea la 4 ianuarie 1924), opera sa poetică a avut o puternică înrurire nu numai asupra generației sale, ci și asupra generației următoare de poeți. Cantitativ, moștenirea literară a lui Wolker nu este mare: două volume de versuri — „Oaspeți în casă" și „Ceasul greu" — postumele, cîteva povestiri, cîteva încercări dramatice, articole publicate în revistele literare și scrisorile către părinți și prieteni. Cu toate acestea, datorită valorii artistice și orientării ei ideologice, opera lui stă la temelia poeziei realist-socialiste cehe.

Jiri Wolker a pășit în literatură după primul război mondial — ca tînăr student al Universității din Praga — în perioada marelui avînt al forțelor revoluționare mondiale. El s-a apropiat de clasa muncitoare, rămînînd un luptător neclintit și dîrz pe pozițiile poeziei revoluționare. Chiar și în singurătatea bolii care a marcat ultimii ani ai vieții sale, poetul a rămas strîns legat de proletariatul cehoslovac.

Wolker face parte dintre acei poeți care și-au închinat creația forțelor progresiste ale vremii și de aceea poezia lui, clară și ușor accesibilă, și-a găsit un puternic ecou în rîndurile cititorilor de literatură progresistă, recitată în cadrul adunărilor muncitorești, a înflăcărat și a entuziasmat tineretul. Incepînd cu versurile adolescentului, pline de dragoste față de oameni, și trecînd prin volumul „Ceasul greu", care marchează transformarea lui Wolker în poet militant, opera lui literară este plină de un patos autentic. De la dragostea pentru om, în general, Wolker a ajuns la înțelegerea necesității luptei pentru eliberarea socială a clasei muncitoare.

Poezia lui Wolker reflectă, în mod realist, epoca în care a apărut. Caracterizîndu-i opera, Zdenek Nejdely, care i-a fost și profesor, spunea că fiecare poezie a sa este „tînără prin tinerețea poetului și prin tinerețea clasei în numele căreia poetul vorbește". Și într-adevăr, în versurile lui Wolker aflăm deopotrivă bucuria de viață și optimismul, hotărîrea de luptă și ura împotriva acelora care asupresc omul. Poeziile sale de maturitate vădesc clarviziunea poetului asupra realităților sociale și avîntul înflăcărat al revoluționarului conștient. Nici în versurile din ultima perioadă, grea, a vieții sale, cînd se profila în fața lui iminența sfîrșitului tragic — după cum reiese, de pildă, din „Epitaf" — poetul nu alunecă pe panta pesimismului; își exprimă în ele doar regretul că părăsește o luptă neterminată, „murind în loc să cadă". Pentru Wolker este caracteristic tocmai faptul că în perioada în care o parte însemnată dintre tinerii poeți ai vremii se adăpau la izvoarele poeziei decadente din Apus, el căuta să lege firul poeziei cehe contemporane de moștenirea progresistă a marilor clasici naționali. In minunatele balade ale lui Wolker, cum ar fi de pildă „Balada despre ochii fochistului" sau „Balada marinarului", se simte legătura firească a poetului cu marii clasici ai poeziei cehe, Jan Neruda și îndeosebi cu K. I. Erben.

Poet al poporului său, Wolker nu a putut găsi înțelegere pentru literatura ruptă de realitate. In mod firesc, creația lui a trebuit să-și implînte rădăcinile în pămîntul țării sale. De aceea, moștenirea poetică a lui Jiri Wolker a fost apărată împotriva tuturor atacurilor de cei mai buni și mai combativi militanți pentru o cultură cehă socialistă, printre care

se numără dascălii poetului, St. K. Neumann și Zdenek Nejedly, precum și cei din generația sa, Julius Fucik, Ladislav Stoll. Moștenirea lui a fost apărată de proletariatul cehoslovac, care vedea în Jiri Wolker pe poetul său.

Poetul Jiri Wolker trăiește și azi și ajută la construirea acelei lumi minunate pentru care a luptat. Poezia sa clară și emoționantă răsună în ritmul muncii libere și creatoare a poporului muncitor. Cuvintele poetului: „muncitorul e muritor, rodul muncii sale e veșnic viu", sînt valabile și pentru propria sa operă.

Jean GROSU

Cîntec de dragoste

Mi-ai spus că-i lumea-ntreagă în ochii tăi,
mi-ai spus
că pentru mine numai lumina lor există,
că merii dau în floare doar în privirea ta,
și-n ochii tăi doar, norii foșnesc de catifea,
și zboară păsări cu aripa tristă.
Cred
și nu cred.
Sărmanele-ți priviri
se sparg adesea-n țăndări de curcubeu, subțiri...
Să-mi spui, iubita mea,
— dacă e lumea-ntreagă-n privirea ta ușoară —
cum ai putut lăsa,
un muncitor să cadă în zori, azi de pe schele,
și-n fața mea, în fața
ochilor mei să moară?

Pastel ironic

Pe munți, pe plopii șui, ca-ntr-o beție.
și-n ceața dulce, tot mai străvezie,
pe ceru-n asfințit și pe coclauri,
doar aur, pretutindeni numai aur,
aur sclipind, aur fierbinte, aur mat...

Iar pe străvechiul drum, iluminat
de toamna revărsînd cu frenezie
asupra lumii, fast și poezie,
pe drum, pășind cu frică drept spre soare,
un om în zdrențe trece-n depărtare...

In romînește de FLORIN MUGUR

contrapunct

In India a apărut, în limba urdu, tradus de poeta Amritta Prittam, „Surîsul Hiroșimei" de Eugen Jebeleanu.

●

Scriitorul american Ever Colb a creat tipul unui Svejk negru, în noua sa carte intitulată „Gigger Vitchett în război". După părerea multor critici progresiști, acest soldat negru este unul dintre eroii cei mai simpatici din literatura contemporană, cartea fiind astfel o excepție în literatura americană, în care rareori a apărut vreun negru în chip de personaj pozitiv.

●

„Prin ajutorul vostru veți contribui la alinarea suferințelor și, în special, veți aduce acestor ființe... dovada că fraternitatea și solidaritatea umană nu sînt iluzii goale, ci o realitate care, pătrunzînd din ce în ce mai mult în conștiința oamenilor, aduce cu ea o mare speranță". Aceste rînduri sînt extrase dintr-o scrisoare a marelui violoncelist Pablo Casals, care mulțumește pentru ajutorul acordat refugiaților antifasciști spanioli. Rîndurile marelui muzician spaniol, scrise la Porto-Rico, capătă o semnificație și mai largă în momentul cînd Franco a dezlănțuit un nou val de teroare.

●

Actorul american Michael Ansara, care joacă în special roluri de indieni, a declarat: „La cinema și televiziune, Pieile Roșii sînt obiectul unei injustiții la fel de mari ca și cea pe care au cunoscut-o în istorie... O dată cu nașterea filmelor de aventuri din Vestul sălbatic, Pieile Roșii au devenit prototipul trădătorilor. Eu cred că nu este bine. Aș dori să văd filme care consideră Pieile Roșii ca ființe umane, filme care să trateze perioada anterioară sosirii omului alb, utilizînd bogatul folclor al indienilor".

●

Muncitorii care lucrează în industria cinematografică engleză au ținut o conferință în cadrul căreia au adoptat o moțiune prin care cer să se reducă numărul de filme americane prezentate de televiziunea britanică.

●

Stagiunea Teatrului Națiunilor din Paris a început cu prezentarea unui spectacol al ansamblului folcloric de pe Coasta de Fildeș. Următorul spectacol a fost cel al ansamblului african din Senegal și Sudan (Federația Mali).

●

După romanul lui Graham Green „Agentul nostru la Havana", a fost turnat un film în studiourile engleze.

●

Luînd în discuție „Memoriile doamnei Chauverel" de Jules Romains, cronicarul lui „Le Figaro littéraire", André Rousseaux, de obicei complezent cu asemenea lucrări, nu-și poate reține aprecierile dezaprobatoare. Eroina, care-și mărturisește pe multe pagini experiențele erotice precum și întîlnirile cu Mussolini și fostul Papă, este – subliniază criticul – total neinteresantă, străduindu-se „să-și inventeze o personalitate fabricată pentru un rol pe care ar voi să-l joace". Cartea – subliniază A. Rousseaux – „are o compoziție factice" și pare „o proastă contrafacere", personajele sînt „caricaturi ale unor mai vechi eroi", „invenția lui Jules Romains este – în ciuda intenției – întotdeauna departe de realismul balzacian", iar întreaga atmosferă a cărții evocă penibil „o construcție de carton". De aceea, A. Rousseaux se crede îndreptățit să menționeze: „Ca să spun drept, «Memoriile doamnei Chauverel» m-au lăsat consternat".

●

În domeniul cinematografiei, după succesul filmului „Normandie-Niemen", se lucrează la o a doua coproducție franco-sovietică, un documentar intitulat „Ce este nou în Răsărit" și care va prezenta diferite aspecte din viața Uniunii Sovietice.

Africa se eliberează

După mișcarea de independență a țărilor asiatice care au scuturat jugul colonialismului, mișcarea pornită în același sens în Africa va ajunge pe curînd, conform unor precise previziuni, la eliberarea unei jumătăți de continent.

Țărilor scăpate de jugul imperialist al colonialismului: Republica Arabă Unită, Sudanul, Etiopia, Libia, Tunisia, Marocul, Liberia, Ghana și Republica Guineea, li se vor adăuga o serie de alte țări, în cursul acestui an, care pe drept cuvînt va putea fi numit „Anul Africii". Notăm, după informații precise, importantele evenimente politice care urmează să se desfășoare pe această parte a globului. Se discută proclamarea independenței confederației Mali, după ce, chiar în prima zi a anului 1960, Camerunul și-a proclamat independența. La 27 aprilie trebuie să înceteze tutela franceză asupra coloniei Togo. Congo-ul belgian, în urma tratativelor ce au fost duse la Bruxelles, a obținut recunoașterea independenței sale, care urmează să fie proclamată la 30 iunie. La 1 iulie, va înceta tutela Italiei asupra Somaliei și se tinde, în această regiune, să se creeze un stat unitar al Somaliei. Se duc tratative în vederea dobîndirii unei constituții în coloniile britanice Sierra Leone și Kenya, iar pentru ziua de 1 octombrie este prevăzută proclamarea independenței Nigeriei.

Această prăbușire a colonialismului dovedește că anumite idei și-au făcut drum în conștiința popoarelor africane, hotărîte să scuture jugul și exploatarea sub care zăceau de secole. Colonialistul, ca reprezentant al acestui sistem, a cunoscut o întreagă literatură care să-l demaște și să-l înfățișeze în respingătoarea lui psihologie și atitudine morală. De la Heinrich Heine și pînă la scriitorul englez Josef Conrad, ni se înfățișează acest mandatar al intereselor capitalismului european, cu apucături de zbir, degradat în cele mai multe cazuri de vicii și de băutură, tolerat de administrații complezente față de ticăloșiile sale. Ce însemnează sistemul pe care-l reprezintă, se poate oglindi și în cîteva cifre grăitoare: în Kenya există un medic la 10.000 de locuitori, în Nyasaland la 32.000, în Africa Ecuatorială, la 31.000. In întreaga Africă, mortalitatea infantilă atinge cifra de 200—300 de suflete la mia de locuitori, frigurile galbene bîntuie cu furie, lepra e încă o plagă considerabilă, iar cota de analfabeți este de 90% pe întregul continent. Iată o statistică într-adevăr cutremurătoare pentru ținuturi care de zeci și sute de ani se găsesc sub tutela „civilizatelor" țări occidentale.

De altfel, o hartă a colonialismului african impresionează prin vastitatea ținuturilor colonizate față de cele ale metropolelor. In afară de Franța și Anglia, în majoritatea cazurilor coloniile depășesc de zeci de ori în suprafață și inestimabil în bogății metropolele lor. Mica Belgie, Olanda, Portugalia sînt niște pitici pe lîngă uriașii adormiți pe care i-au ținut în lanțurile lor. Ultimele telegrame aduc știri că importanta colonie Angola, de pe coasta de sud-vest a Africii, cuprinsă de curentul general de independență, încearcă în anul acesta chiar să scuture jugul portughez. La Lisabona sînt mari îngrijorări și escadrele portugheze patrulează în apele Angolei încercînd să impună mai departe stăpînirea celor 80.000 de portughezi, populației băștinașe de 4.000.000 de negri. De altfel, și în alte colonii, cum sînt Kenya, Nyasaland, Rodezia, Ruanda-Urundi, au avut și au loc neîncetat mari mișcări de mase. Primul congres al popoarelor africane s-a ținut în 1958 la Accra, localitate de pe Coasta de Aur, colonie engleză din golful Guineei. Acolo s-a lansat chemarea: „Popoare ale Africii, uniți-vă!" De atunci și pînă acum, în anul acesta 1960, plin de evenimente, mișcarea de eliberare a făcut un progres considerabil.

Tot la Accra, guvernele statelor libere africane, cu aderarea mișcării de mase de pe întregul continent, a convocat, de la 7 la 9 aprilie, o conferință în care să se discute, mai ales, problemele de pace și securitate în Africa, aceasta în legătură cu acțiunea de a împiedica folosirea Saharei ca zonă de experimentare a bombei atomice.

Dar fără îndoială, cel mai recent eveniment african în legătură cu mișcarea de protest, de data aceasta înecat în represiunile sîngeroase ale rasiștilor, a fost manifestarea din Uniunea Sud-Africană. In ziua de 21 martie — lunea sîngeroasă — pașnica demonstrație a africanilor din Sharpeville a fost întîmpinată de gloanțele mitralierelor polițiste. Au fost uciși peste 200 de africani, printre care multe femei și copii. Demonstrația se purta împotriva umilitorului „pașaport" — măsură tot atît de infamantă și de degradatoare pentru demnitatea omenească, pe cît era steaua galbenă impusă populației evreiești în Germania lui Hitler.

Totuși, frămîntările continuă. La cererea a 29 de țări din Asia și Africa, Consiliul de Securitate al O.N.U.-lui a fost convocat pentru ziua de 30 martie 1960. Incercarea unor reprezentanți apuseni, de a prezenta o eventuală măsură a Consiliului împotriva pornirilor rasiale din Uniunea Sud-Africană ca pe un amestec în rosturile interne ale unui stat independent, a fost infirmată de punctul de vedere contrariu, susținut cu tărie, al reprezentantului sovietic.

Evenimentele recente din sudul Africii vădesc starea de conștiință trezită a populației africane și sfîrșitul neîndoios al odiosului colonialism, căruia anul acesta îi aduce puternice lovituri.

Ion Marin SADOVEANU

EDITURILE SOVIETICE ÎN PREAJMA ANIVERSĂRII LUI V. I. LENIN

In ansamblul nenumăratelor manifestări prilejuite în U.R.S.S. de aniversarea a 90 de ani de la nașterea marelui Lenin bogata activitate a editurilor sovietice ocupă un loc de frunte.

In curînd, în librăriile sovietice, va apare un mare volum original, intitulat „Amintiri despre V. I. Lenin" (al treilea din seria cu acest titlu, primele două fiind traduse și în țara noastră). Noul volum, ce va avea un tiraj de 200.000 exemplare, este o culegere de amintiri despre marele Lenin, ale conducătorilor Partidului Comunist și guvernului sovietic.

Scriitorii sovietici și toți oamenii de artă așteaptă cu nespus interes apariția manualului „Bazele esteticii marxist-leniniste". Lucrarea este scrisă de un colectiv de esteticieni și filozofi sovietici. In curînd va apare, de asemeni, un volum de studii intitulat „Problemele eticii marxist-leniniste", în care este analizată moștenirea leninistă în acest domeniu și se generalizează experiența educației comuniste în perioada puterii sovietice.

Editura de stat pentru literatură pregătește o amplă antologie de „Versuri despre Lenin". Volumul va cuprinde poeme și poezii ale lui V. Maiakovski, D. Bednîi, A. Tvardovski, V. Inber, M. Isakovski, K. Simonov, S. Scipaciov, P. Brovka, S. Vurgun etc.

Cartea ziaristului american Albert R. Williams, „Lenin și Revoluția din Octombrie", este de asemeni una din lucrările așteptate de cititorii sovietici. Williams a venit în Rusia ca ziarist, la mijlocul anului 1917, a fost martor ocular al celor mai importante evenimente ale Revoluției, iar mai tîrziu a trecut el însuși de partea ei, participînd la apărarea tinerei Puteri Sovietice împotriva contrarevoluției interne și externe. Cunoscînd și urmărind de aproape munca lui Lenin, el a redat cu multă căldură figura și activitatea marelui conducător al Revoluției în zilele lui Octombrie și în anii următori.

„Povestiri despre Lenin" este titlul culegerii lui A. Kononov, care va apare în 100.000 exmplare. Cartea va reuni peste douăzeci de povestiri bogat ilustrate. O altă culegere de povestiri, semnată de S. Vinogradskaia, va apare în 300.000 de exemplare. Toate aceste povestiri sînt scrise pe baza unor momente reale din viața lui Vladimir Ilici. Recent tipărită, cărticica pentru preșcolari „Lenin și copiii" de Bonci Bruevici, a atins tirajul record de 1.500.000 de exemplare. Numeroase lucrări pregătește editura „Tînăra Gardă", printre care volumul „Marele prieten al tinereții", iar editura „Arta" va scoate în condiții grafice excepționale un album fotografic cu tema „V. I. Lenin la Kremlin".

Cu aceasta, lista este departe de a fi epuizată. Zi de zi, presa anunță apariția a noi lucrări, iar multe din ele se epuizează la cîteva zile după apariție. Iar în această uriașă activitate editorială nu se resfrînge decît un aspect al marii iubiri a popoarelor sovietice față de Ilici.

Carnet sovietic

Dramaturgia și actualitatea

Discuția privind problemele dramaturgiei, începută de cîtva timp în paginile revistei „Literaturnaia gazeta", prilejuiește confruntarea a numeroase păreri valoroase și originale, constituind o interesantă contribuție la desăvîrșirea și elucidarea unor aspecte ale teoriei literare a dramei realist-socialiste. Diverse opinii s-au formulat mai ales în jurul articolelor semnate de A. Anastasiev și Valentin Plucek, care abordînd, unul problemele teoriei conflictului, celălalt ale inovației artistice în teatru, au expus interesante puncte de vedere, luate apoi în discuție și de ceilalți autori.

Pornind de la concluzia de mult admisă, că reflectarea vieții apare în dramă sub forma conflictului, ca o ciocnire între forțe opuse, Anastasiev se întreabă în ce constă noutatea raportului dintre conținutul vieții contemporane sovietice și forma dramatică în literatură. Azi cînd, în societatea socialistă, nu mai există clase antagonice, nu mai există ruptură între ideal și realitate, între individ și societate, înseamnă oare că forma dramatică de reflectare a vieții a devenit anacronică? Evident că nu. Realizările istorice ale oamenilor sovietici sînt rezultatul luptei lor perseverente, cu greutățile care se ivesc în cale, cu deprinderile vechi care mai sălășluiesc în conștiința unora. „Lipsa de conflict" — arată Anastasiev — mai persistă în practica scriitoricească, căpătînd un aspect nou: „ilustrativitatea" care ar consta în caracterul didactic al anumitor piese, în identificarea mecanică a adevărului vieții cu adevărul artistic.

Anastasiev se ridică apoi împotriva acelor autori de teatru care consideră că acțiunea într-o lucrare dramatică trebuie să sfîrșească în chip inevitabil fericit, și arată că aceasta înseamnă neîncredere în spectator, în capacitatea acestuia de a sezisa sensul istoric optimist al jertfei eroilor pozitivi.

In articolul său „Caracter și conflict", Gurghen Borian este pe deplin de acord cu condamnarea caracterului ilustrativ al anumitor piese de teatru, și cauza insucceselor — arată el — trebuie căutată în faptul că adevărul vieții nu este fidel înfățișat în producțiile dramatice slabe. Viața este întotdeauna incomparabil mai bogată, mai vie, decît chiar cea mai bună operă de artă. Conflict dramatic, înseamnă nu înfruntarea unor puncte de vedere (atunci s-ar numi, simplu, „discuție") ci ciocnire de caractere, iar soliditatea conflictului o dă conturarea artistică convingătoare a eroului pozitiv.

Regizorul Valentin Plucek pune un accent deosebit pe dezvăluirea vieții interioare a personajului dramatic, pe latura psihologică a conflictului, arătînd că „după Cehov, Gorki, Leonov, Hemingway, este în general imposibil să zugrăvești oameni în afara psihologiei lor, în afara analizei atente și profunde a gîndurilor și sentimentelor lor". In legătură cu aceasta, el cere înnoirea mijloacelor artistice, atît ale dramaturgului cît și ale actorului. „Consider — arată el ceva mai departe — că omul zilelor noastre se caracterizează mult mai mult decît înainte prin adîncimea, caracterul reținut al sentimentelor, printr-o anumită pudoare care îl oprește să-și dezvăluie în fața tuturor lumea interioară. Acolo unde, altădată, frămîntarea sufletească era redată prin lacrimi și strigăte, astăzi ea poate fi exprimată printr-o privire, o atitudine imobilă, o scurtă aplecare a capului, un tremur al feței".

Autorul socotește că de la Cehov și Maiakovski pornesc în dramaturgia sovietică două linii ale căutărilor creatoare, două direcții care nu se opun una celeilalte, ci se dezvoltă armonic, influențîndu-se reciproc uneori.

Vederi asemănătoare are și Evghenii Gavrilovici, autorul articolului „Filmul de idei și adevărul". Și el accentuează necesitatea de a se lupta cu rutina, cu tot ce e vechi și nu exprimă spiritul epocii noastre. Atenția principală a crea[illegible] drepte asupra elementelor de fond în primul rînd, a ideilor, a viziunii artistice, și nu asupra unor factori de ordin secundar ca: raccourci-urile, ritmul acțiunii etc.

„Numai arta de idei, inteligentă, luminoasă, în afara rutinei, poate într-adevăr să emoționeze, să mobilizeze, să educe".

C. B.

EDUARDO de FILIPPO ACUZA

Eduardo de Filippo a publicat în paginile gazetei „Paese sera" o scrisoare deschisă, în care își exprimă marea sa îngrijorare cu privire la situația teatrului italian contemporan. După părerea sa, nici unul dintre teatrele țărilor europene apusene nu este atît de aproape de pieire ca teatrul din Italia.

„Mă gîndesc cu groază la golul care înconjoară teatrul italian, și care, se mărește cu fiecare an. Statistica arată că zeci de mii de spectatori italieni părăsesc pentru totdeauna teatrul și că în locurile lor nu mai vine nimeni".

Eu mă găsesc la sfîrșitul carierei mele — scrie de Filippo. Sînt mulțumit că am izbutit să realizez ceea ce am realizat, deși am fost nevoit să fac multe sacrificii și să înghit multă amărăciune. Eu nu cer nimic pentru mine, deși situația mea economică nu este chiar atît de înfloritoare (în loc să-mi căldesc vile sau să-mi cumpăr iahturi, am preferat să văd reconstituit celebrul nostru teatru distrus în timpul războiului, și pentru înfăptuirea acestei „fantezii costisitoare", toate drepturile mele de autor pe mulți ani aparțin băncilor). Imi spun cuvîntul numai pentru că socotesc că aceasta este datoria mea și pentru că nu suport gîndul că o dată cu mine va muri și teatrul țării mele.

Care este cauza decăderii teatrului italian? Vinovatul acestei situații, după părerea lui de Filippo, este statul.

Guvernul, spune de Filippo, în loc să dea posibilitate oamenilor de teatru să se ocupe de reorganizarea teatrului, a dat conducerea treburilor teatrului pe mîinile unor afaceriști lipsiți de scrupule. Programele teatrelor sînt întocmite conform gusturilor cîtorva reprezentanți ai claselor privilegiate. „Tendința de a face din teatrul nostru un loc de odihnă, străin de orice probleme, de frămîntări, de speranțe, de umanism... este egală cu tendința de a distruge însăși rădăcinile teatrului".

In legătură cu situația dramaturgului în Italia de Filippo spune: Dramaturgul nu are nici un fel de drepturi. El depinde și de conducătorul trupei și de regizor și, mai ales, de administrator. De aceea, în Italia sînt atît de puțini dramaturgi — aceasta este cea mai nerentabilă profesie în ziua de astăzi. Onorariul primit de dramaturg, pentru o piesă vîndută vreunei trupe, nu acoperă cheltuielile de deplasare într-un alt oraș, pentru a asista la premieră.

Actorii nu se află nici ei într-o situație mai bună. Ca și dramaturgii, depind și ei de bunăvoința oamenilor guvernului, oameni străini de teatru, absolut necompetenți, speculanți și paraziți. „Dramaturgul și actorul, fac teatrul, dar nici dramaturgul, nici actorul nu au cuvînt în teatru".

De Filippo întreabă de ce conducerea trupelor teatrale se află în mîinile unor oameni nepricepuți, a „administratorilor". „Eu sînt atît de sigur de justețea convingerilor mele, încît îi invit pe toți acești domni să-și arate documentele. Această invitație formală, — scrie de Filippo — pornește de la un om ale cărui documente sînt în deplină ordine, de la un om care are dreptul să se numească dramaturg, — în curînd va apare volumul al III-lea, de 600 de pagini, al comediilor mele în limba italiană, — fără să mai vorbesc de traducerea acestor comedii în multe țări; de la un om care are dreptul să se numească actor — am început să joc pe scenă la șapte ani și încă mai joc și acum; are dreptul să se cheme conducător de trupă — din 1929; în ultimul timp, sînt conducător nu al uneia, ci a două trupe; are dreptul să se numească impresar — eu am construit cu banii cîștigați ca dramaturg, conducător de trupă, actor și regizor, unul dintre cele mai mari și mai contemporane teatre ale Italiei și îl conduc personal; are dreptul la titlul de regizor — încă o profesie, în care, mi se pare sînt destul de priceput".

De Filippo socotește că pricina pentru care toate problemele ridicate de el în scrisoare nu au devenit încă obiect de discuție este una singură — frica.

„Poate că eu sînt singurul care nu mă tem, pentru că eu n-am de ce să mă tem. De aceea, am socotit de datoria mea să sfărîm acest zid al tăcerii".

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39 36, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07 99, ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 20 lei, Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 16 (318) — Joi 14 aprilie 1960 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

Indonezia prietenă

Sol al păcii şi prieteniei, exponent cu mare prestigiu al progresului, al luptei antiimperialiste şi al coexistenţei paşnice, dl. Sukarno, preşedintele Indoneziei, face o vizită de prietenie în ţara noastră.

In veacul al XVII-lea, colonialismul olandez a pus stăpînire peste aceste ţinuturi, întemeind ceea ce s-a numit cîndva Indiile Neerlandeze. Jugul acesta greu al colonialismului a fost scuturat de mişcarea naţională, care la 17 august 1945 a creat Republica Indonezia de astăzi. Fireşte că lucrurile nu s-au desfăşurat fără opoziţia şi intervenţiile imperialiste ale cercurilor anglo-olandeze în 1946—1947—1949. Dar aceste intervenţii s-au lovit de dorinţa fermă de libertate a poporului indonezian. Uniunea Sovietică a demascat nu o singură dată la O.N.U. politica agresivă dusă faţă de Indonezia de cercurile imperialiste.

In 1949, la Conferinţa Mesei Rotunde de la Haga, ţările imperialiste au fost nevoite să recunoască independenţa Indoneziei. Tot la Haga, tînăra republică a fost silită să accepte cîteva formule de „colaborare" în cadrul unor „Uniuni olando-indoneziene". Erau tot atîtea stavile în calea completei eliberări economice, pe care Congresul Republicii Indonezia le-a înlăturat în 1956. In acelaşi an, guvernul republicii a întocmit un plan (1956—1960) de dezvoltare şi de transformare a economiei naţionale. Pe lîngă puternice hidrocentrale instalate în Iava şi Sumatra, s-a elaborat proiectul de construire a peste 100 de porturi precum şi şantiere navale. Prin poziţia ei geografică, Indonezia trebuie să devină o puternică forţă maritimă, dezrobindu-se de tutela companiilor străine de navigaţie. Progresul realizat de republica în domeniul culturii a fost remarcabil. De la 2 milioane de elevi, în 1940, numărul a crescut la 8 milioane, în 1956. De asemenea, cota de analfabeţi a scăzut de la 94% în perioada antebelică, la 40% în 1956. Cercurile reacţionare ajutate de partidul Maşumi şi imperialiştii din afară, neputînd fi de acord cu starea de independenţă au provocat rebeliunea din februarie 1958. Un rol important în această mişcare l-a avut şi Taivanul lui Cian Kai-şi. Dar cum era de aşteptat, prin puterea şi voinţa poporului, această încercare a fost zdrobită.

Republica Indonezia a fost unul din iniţiatorii conferinţei afro-asiatice de la Bandung din 1955. Atunci, cu ocazia participării celor 29 de ţări, preşedintele Sukarno a declarat: „Pe noi ne uneşte ura comună faţă de colonialism, indiferent sub ce formă s-ar manifesta. Pe noi ne uneşte ura comună faţă de rasism. Pe noi ne uneşte hotărîrea comună de a menţine şi întări pacea în lumea întreagă". De asemenea, Indonezia a luat parte activă la conferinţa statelor afro-asiatice de la Cairo (26 decembrie 1957 — 1 ianuarie 1958). Legăturile Indoneziei cu statele din sistemul socialist şi în primul rînd cu Uniunea Sovietică, sînt foarte strînse. Aceleaşi idealuri internaţionale le apropie, aceeaşi luptă pentru pace, pentru coexistenţă paşnică. Indonezia este mult ajutată, în construcţia economiei sale naţionale, de toate statele socialiste.

Indonezia are o veche şi bogată tradiţie a creaţiunilor populare. Dansul, o bogată literatură scrisă şi orală, şi teatrul — cel de umbre mai ales — alcătuiesc fondul acesta al bogăţiei culturale a poporului. Delicateţea şi fineţea imaginilor din siluetele folosite în vestitul teatru de umbre indonezian — javanez, în mod special — reamintesc de desăvîrşirea artistică a miniaturilor indiene.

Legăturile economice şi culturale dintre Republica Indoneziană şi Republica Populară Romînă sînt menite să folosească din plin dezvoltării celor două ţări. In prezent, în cadrul schimburilor culturale romîno-indoneziene, în Republica Indonezia se află un grup de cîntăreţi şi dansatori romîni. In ţara noastră, pe ecranele cinematografelor, spectatorii pot viziona filme indoneziene. Evident, astfel de manifestări, constituie doar începutul unor legături culturale ce se vor dezvolta tot mai mult. Vizita preşedintelui Sukarno în ţara noastră, întîmpinată cu sentimentele de caldă prietenie ale poporului romîn, este o chezăşie a întăririi relaţiilor cu poporul prieten al Indoneziei.

Ion Marin SADOVEANU

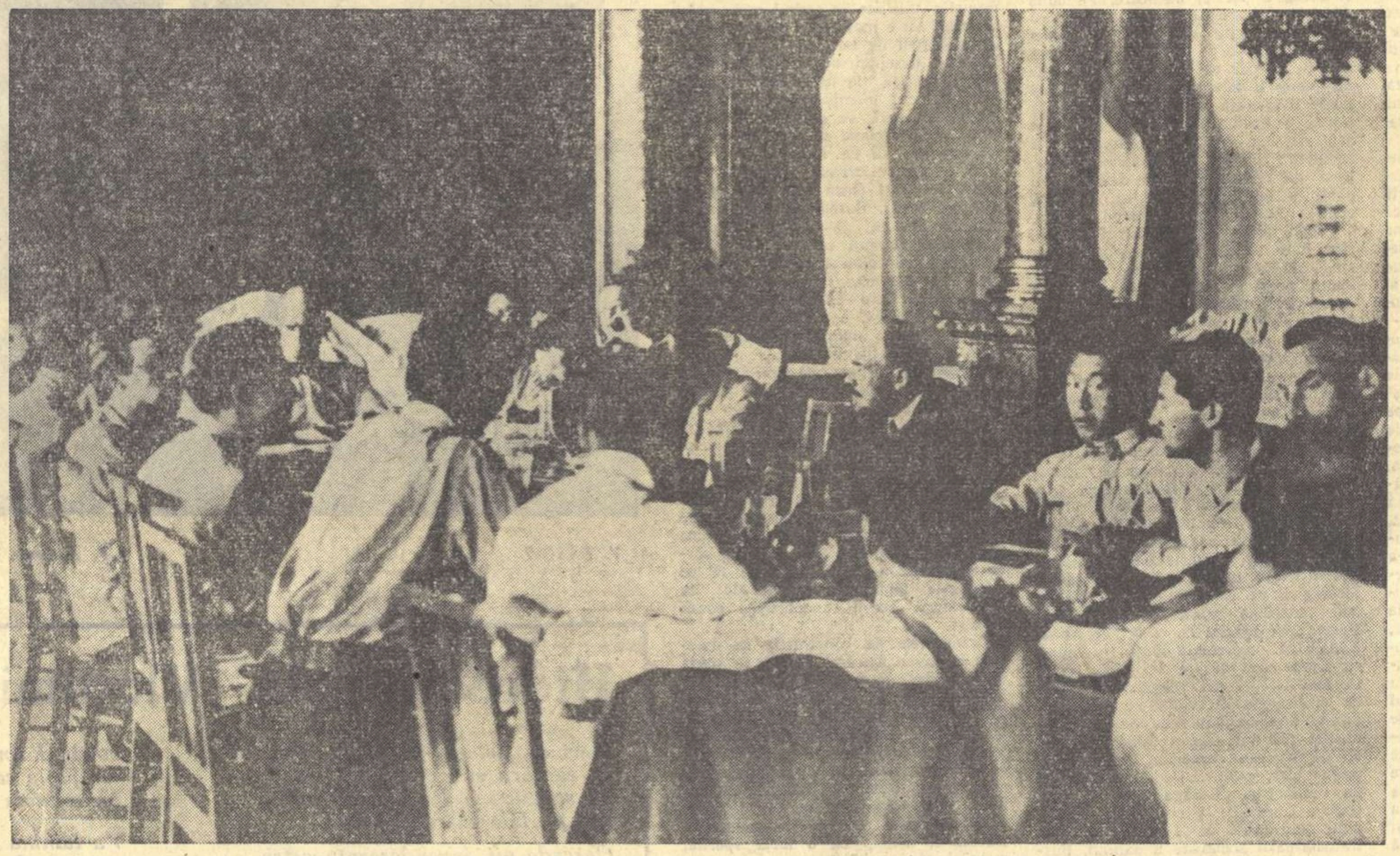

V. I. LENIN la Kremlin, printre reprezentanţii popoarelor din Orient, la al II-lea Congres al Kominternului (iulie-august 1920).

Lenin şi literatura

de PERPESSICIUS

A încerca să schiţăm relaţiile lui Lenin cu literatura este, cată să recunoaştem, o operaţie dintre cele mai temerare. Intîi, pentru că relaţiile acestea sînt şi multiple şi complexe şi a gîndi numai că le-am putea comprima ar fi curată imodestie, (de vreme ce monografia criticului sovietic B. Meilah „Lenin şi problemele literaturii ruse", apărută încă de acum zece ani în traducere romînească, numără multe şi dense sute de pagini) şi, în al doilea rînd, din pricina acelui prea firesc simţămînt de timiditate, pe care-l încerci şi care te domină, ori de cîte ori viaţa te pune în faţa unei situaţii emoţionante. Iar a vorbi despre Lenin, nu numai una din personalităţile cele mai covîrşitoare ale istoriei contemporane, dar şi una dintre cele mai vii şi mai active, din pricina inepuizabilei actualităţi a operei sale, este într-adevăr o situaţie cu totul afară din comun.

„Ne-ndoim dac-aşa oameni intra adevăr au stat", spunea într-una din marile lui poeme Grigore Alexandrescu, cînd, cu un veac şi mai bine în urmă, evoca, glorioasa umbră a lui Mircea la Cozia — şi versul acesta răsare cu atît mai pregnant în memorie, cu cît distanţa dintre noi şi Vladimir Ilici Lenin abia de se măsoară cu deceniile. „Intreprinderea-ţi fu dreaptă, a fost nobilă şi mare — De aceea al tău nume va fi scump şi nepătat" — sînt alte două versuri din aceeaşi poemă şi a le asocia omagiilor unanime, ce-i însoţesc numele, pe toate meridianele pămîntului, mi se pare gestul cel mai firesc pe care breasla noastră scriitoricească îl poate face. „Lui Ulianov scurtă i-a fost viaţa — Şi i-o cunoaştem bine, zi de zi. — Dar viaţa fără moarte a tovarăşului Lenin — N-o poţi cuprinde de secole să scrii" *— spunea cu acea artă a verbului şi a versului, care a făcut din el poetul prin excelenţă revoluţionar, Vladimir Maiakovski, şi mi se pare că în formula aceasta sintetică putem cuprinde, ca-ntr-un epigraf săpat în aramă, întreaga latură a omagiilor cîte s-au adus lui Vladimir Ilici Lenin de atîtea din spiritele luminate ale omenirii, de la Bernard Shaw la Theodore Dreiser şi de la Henri Barbusse la Heinrich Mann. „Marii artişti ca Leonardo şi Tolstoi, spunea la rîndul său Romain Rolland, se unesc (în opera lor) cu forţele vii ale naturii, în timp ce maeştrii acţiunii, cei cari sînt «Lenin»* se unesc cu legile vieţii sociale şi cu ritmul ei, cu ordinea vitală, cari dau un impuls şi susţin vecinica înălţare a omenirii".

Şi totuşi omul acesta de acţiune, care a luptat şi şi-a sacrificat viaţa pentru „vecinica înălţare a omenirii", a cărui uriaşă operă, zidită pe temelii de granit iradiază atîta prestigiu şi înrîureşte busola tuturor navelor intercontinentale a fost unul nu numai din marii cărturari şi gînditori ai timpurilor dar şi unul din cei mai originali interpreţi ai literaturii. Amintirile şi scrisorile tovarăşei sale de viaţă N. K. Krupskaia aduc numeroase dovezi de interesul şi chiar de patima cu care Lenin îşi asimila literatura. Clasicii literaturii ruse erau printre cărţile lui de căpătîi. Pe Turgheniev îl citise de cîteva ori, iar în timpul surghiunului siberian dintre 1897-1900, Puşkin, Lermontov, Nekrasov, erau alături de Hegel, printre lecturile lui de fiecare seară. Ii plăcea de asemenea romanul „Ce-i de făcut?" al lui Cernîşevski, autorul ce l-a înrîurit adînc şi pe care-l avea în mare cinste şi ale cărui fotografii le păstra în albumul său din Siberia, alături de chipurile lui Zola, Herzen, Pisarev ş.a. „Faust" de Goethe în nemţeşte şi poeziile lui Heine îl însoţiseră de asemenea în pribegia de dincolo de Urali. In timpul celei de a doua emigraţii, la Paris, în ajunul primului război mondial citea cu osebire pe Victor Hugo cu ale sale „Pedepse" politice în versuri („Les chatiments") şi tot cam pe atunci poemele de un atît de puternic suflu social, ale poetului belgian Verhaeren. „In acei ani grei, notează Krupskaia, visa cu îndîrjire, visa vorbind cu Montaigusse (şansonetist favorit al mahalalelor muncitoreşti din Paris), visa, cîntînd victorios cîntecul alsacian, în nopţi nedormite, pierzîndu-se în cititul lui Verhaeren". In timpul războiului se desfăta citind „Le feu" al lui Barbusse, cartea care a revoluţionat întreaga literatură de război şi care constituie, fără doar şi poate, întîia sămînţă generoasă ce avea să rodească însă cu mult mai tîrziu, în ogorul atît de înfloritor astăzi al mişcării partizanilor Păcii.

Despre lectura „Focului" lui Barbusse, care a însemnat pentru oricare dintre supravieţuitorii primului măcel mondial, un elixir de viaţă şi o resurecţie, Krupskaia notează: „Această carte se armoniza doar atît de bine cu starea lui sufletească de atunci". Dintr-o scrisoare din 13 dec. 1913, de la Cracovia, trimisă surorei lui Lenin, desprind acest fragment deosebit de bogat şi care întregeşte în chipul cel mai sugestiv, portretul lui Lenin: „Am hotărît cu Volodia (Vladimir) ca după sărbători să ne apucăm de cercetarea bibliotecii universitare de aici, căci, spre ruşinea noastră, nu am fost nici măcar odată pe acolo. Dacă flămînzim după ceva aici, apoi flămînzim după beletristică. Volodia aproape că i-a învăţat pe dinafară pe Nadson şi Nekrasov, un volum disparat din Anna Karenina e recitit pentru a suta oară. Beletristica noastră (o parte infimă din ceea ce am avut la Piter) am lăsat-o la Paris, iar aici n-ai de unde să-ţi procuri o carte rusească. Cîteodată citim cu invidie anunţurile anticarilor care vînd 28 de volume Uspenski, 10 volume Puşkin etc. etc...."

In anii revoluţiei, în aceia ai războiului civil şi ai perioadei atît de crîncene, cînd, din ruinele trecutului, purcede la organizarea statului socialist, Lenin nu nesocoteşte, printre ma-

(Continuare în pag. 2)

CHIPUL LUI ILICI

de Eusebiu CAMILAR

Zilele trecute, în timp ce contemplam lacul, s-a apropiat de mine un grup de copii. Am părăsit îndată contemplarea adîncului, şi m-am întors spre ei, cu simţămîntul altei contemplări, mult mai adînci, a viitorului, căci doar copiii, răsăriţi în primăvara socialismului, vor ospăta pîinea deplină pe care o frămîntăm astăzi.

Aş fi vrut să-i urc cu mine pe o culme, să le arăt patria în plină industrializare, să se minuneze, împreună cu mine, de stîlpii cu cabluri electrice, ca de nişte şiraguri de corali. Aş fi vrut să le arăt hornurile fabricilor şi industriilor, ţîşnite spre cer svelte ca săgeţile, să le arăt reîntinerirea oraşelor şi satelor, şoselele ce străbat patria ca nişte panglici de aur şi cîmpiile desţelenite de tractoare.

Am închis ochii, închipuindu-mă împreună cu copiii pe culme, şi deodată m-a cuprins un fior puternic, parcă izvorît din toate fibrele pămîntului patriei, din toate puterile creatoare ale milioanelor de minţi şi braţe, care construiesc necontenit, cu o înflăcărare încă neîntîlnită... In mod firesc, în minte mi s-a răsfrînt chipul lui Vladimir Ilici Lenin, a cărui gîndire este veşnic izvor al energiilor. Inima lui înflăcărată trăieşte veşnic şi o vom simţi veşnic, svîcnind în forţa hidrocentralelor, curgînd ca un fluid prin liniile de înaltă tensiune, luminînd întinderi, transformînd paragina în ogor şi pustietatea în grădină. Gîndirea lui trăieşte veşnic în faptele oamenilor muncii, în gîndirea savanţilor, în imnurile poeţilor. Inima şi gîndirea lui, puse în slujba Marii Revoluţii, sînt izvoarele cele nepieritoare, ale energiilor creatoare, şi prin ele, noi, cei de astăzi, putem înfăptui ce înfăptuim.

Oriunde răsare o rază de lumină, răsare şi numele lui Vladimir Ilici Lenin, căci dulceaţa şi binecuvîntarea luminii sînt de neînţeles, fără numele lui veşnic! Ori pe unde umblăm, oriunde vedem copii zîmbind la apariţia luminii sau citind, se află de faţă şi spiritul creator al celui ce a descătuşat viaţa umanităţii şi i-a dat alt curs spre monumentele viitorului. Viaţa acestui uriaş a fost viaţa mulţimilor, bucuriile lui au fost bucuriile mulţimilor. El este atît de prezent, şi va fi mereu şi oriunde atît de prezent, pentru că ideile lui sînt sădite în inima umanităţii muncitoare, în acel loc asupra căruia nu are putere, nici bruma cea neîndurătoare a timpului, nici viforul, nici arşiţa, căci nimic nu poate distruge sîmburele vieţii omeneşti!

Omenirea s-a svîrcolit atîta timp, în vînturile curentelor contrare, a făcut uneori paşi de melc într-un mileniu, şi ceea ce a izbutit să înfiripe în alte milenii, s-a zguduit ca pleava, într-un an sau într-o zi, dar ceea ce au înfăptuit ideile comunismului în mai puţin de jumătate de secol, nu are seamăn în nici o epocă creatoare a tuturor timpurilor. Toate cele vechi par clipe, faţă de dimensiunile timpului socialist. Oare care dintre temerari au mai înzestrat planeta noastră, cu mări noi? Care dintre ei au izbutit să transforme pustietatea în crîng, sau să culeagă mere din grădinile plantate între gheţurile veşnice ale Nordului?

Voi, marii şi bunii mei prieteni, aţi auzit, bunăoară că, în curînd, pescăruşii de la Marea Neagră vor porni în migraţie căutînd unele mări noi, gata să răsară între munţii patriei noastre? Aţi auzit de Marea Bicazului? Bătrînule şi căruntule Ceahlău, foarte curînd tîmpla ta se va oglindi în nişte talazuri proaspete ca [illegible]tasa, căci lacul de acumulare al Bicazului va creşte, necontenit va creşte.. In undele Mării Bicazului, pînă la cel mai mărunt strop, va svîcni inima lui Vladimir Ilici, căci fără Revoluţia din Octombrie, fără ideile sale călăuzitoare, fără inima lui fierbinte ca inima pămîntului, nici marea aceasta n-ar fi existat...

Dacă binevoiţi, haidem să ne ducem în oricare sat vreţi, şi mă prind de pe acum, că vom afla cel puţin o carte, în casa fiecărui om, sau măcar un început de conştiinţă despre cucerirea cerului, prin astronavele socialismului... Iar dacă vom întîlni suflet de om care să nu ştie măcar ce este cinematograful, vă dau orice... Iar dacă vom mai întîlni om vrednic şi analfabet, mă dau bătut de-a binelea! E cu putinţă, oare, ca toate să se fi putut îndeplini, numai în cinciprezece ani? Bineînţeles că da... căci cel ce merge înainte în numele lui Lenin, biruitor este totdeauna, chiar dacă ar avea de despicat piepturile munţilor! Despre aceasta, nu încape nici o îndoială, căci eroii construcţiei socialiste au străpuns de mult cu uneltele temerare, munţi înalţi şi nenumăraţi...

Să urcăm pe Olt, către Rîmnicul Vîlcii, şi dacă va fi seară, ne vor mira luminile de la Băbeni, şi schelele sondelor, ca nişte uriaşi încremeniţi în ceţuri. Ridicarea patriei noastre, punerea temeiurilor socialismului cu atîta dîrzenie, şi în aşa de scurt timp, n-ar fi fost cu putinţă, dacă istoria n-ar fi creat o personalitate ce va domina mileniile, dacă pămîntul n-ar fi tresărit, cînd a svîcnit întîi, inima lui Lenin, dacă gîndirea lui n-ar fi răspîndit biruitoare fişii de raze, creînd drumuri pînă la cea mai depărtată şi insezisabilă zare a timpului...

Iată de ce îl iubim pe Vladimir Ilici Lenin. Copiii de pe malul lacului rîdeau la soare, fără să-şi dea seama, că de fapt rîdeau cu toată inima lor proaspătă, viitorului şi lui Vladimir Ilici Lenin. Adîncul lacului parcă înfăţişa trecutul, cu umbrele. Copiii înfăţişau ceea ce e de neoprit, viitorul şi biruinţele lui de neoprit.

Estetica leninistă şi aprecierea talentului

Arta şi literatura solicită anumite criterii specifice de apreciere, în concordanţă cu caracterul propriu de reflectare a realităţii. Această idee a fost dezvoltată de Lenin în aspectele ei teoretice, cînd a examinat diferenţa între cunoaşterea ştiinţifică şi cea artistică. Ceea ce ne preocupă aici nu este atît să definim sensul deosebirilor, (tema a fost tratată în articole precedente), cît pornind de la aceste observaţii să reamintim unele păreri ale lui Lenin în legătură cu talentul literar şi menirea artei în general.

Complexitatea şi natura specială a reflectării artistice nu contravin în nici un fel atitudinii ei angajate. Acesta este un adevăr fundamental pe care-l proclamă Lenin. Ştim astăzi din numeroase mărturii — articole ocazionale, memoriile rudelor sau prietenilor, relatărilor tovarăşilor de luptă, — ce înaltă semnificaţie atribuia Lenin literaturii şi artei. Lectura scriitorilor preferaţi era pentru el un nou prilej de meditaţie asupra Revoluţiei. Opiniile lui Lenin asupra diferitelor opere de artă mărturisesc întotdeauna patosul militantului. Unghiul de vedere este cel al luptei pentru victoria proletariatului şi acest criteriu de apreciere devine organic, un fel unitar de a recepta şi desfătările vieţii. N. K. Krupskaia povesteşte: *„O dată a venit la Berna o trupă rusă care juca în limba germană; se prezenta „Cadavrul viu" de L. Tolstoi. Ne-am dus şi noi. Piesa era foarte bine jucată. Asupra lui Ilici, care ura din adîncul sufletului orice convenţionalism şi filistinism, această piesă a produs o impresie extraordinară. După aceea a vrut să meargă s-o mai vadă o dată..."* Aşa dar, polemica împotriva filistinismului burghez, temă dominantă în publicistica leninistă!

Lui Lenin îi plăcea romanul *„Ce-i de făcut?"* al lui Cernîşevski, cu toate că-i recunoştea slăbiciunile artistice. Admira însă curajul civic şi idealul revoluţionar care înaripau romanul.

Forţa talentului se evalua deci după eficienţa lui socială. Lui Serafimovici, Lenin îi scria: *„Operele d-tale... mi-au inspirat o mare simpatie pentru d-ta şi aş dori mult să-ţi spun cît e de TREBUINCIOASA acum muncitorilor şi nouă tuturora munca d-tale".* Despre „Mama" lui Gorki, Lenin spunea că este *„o carte foarte actuală", „o carte necesară"* şi prevestea influenţa pe care o va exercita asupra maselor de cititori.

Coeficientul de utilitate în lupta revoluţionară era pentru Lenin un element hotărîtor. Mulţi apologeţi ai burgheziei s-au străduit să falsifice aceste declaraţii leniniste, protestînd zgomotos împotriva îngrădirii artei şi a uniformizării talentelor. Lenin a prevăzut aceste vociferări ale intelectualităţii mic-burgheze şi a precizat foarte clar că aici nu poate fi vorba de o egalizare mecanică. Participarea scriitorului la Revoluţie depinde şi ea de vigoarea talentului. Nicicînd talentul nu s-a bucurat de o atît de mare consideraţie. Intr-o scrisoare către redacţia ziarului Pravda (sfîrşitul lunii mai 1913), Vladimir Ilici arăta: *„In privinţa lui Demian Bednîi continui să fiu PENTRU. Nu vă legaţi, prieteni, de slăbiciunile omeneşti! Talentul este o însuşire rară. El trebuie sprijinit sistematic şi cu multă grijă".*

Elaborînd proiectul grandios al literaturii socialiste, Lenin vorbea despre o varietate a stilurilor, care să se verifice în întrecerea constructivă. Dacă ideologia socialistă este comună, pe tărîmul pluralităţii tendinţelor artistice nu trebuie acţionat arbitrar, cu prescripţii şi decrete. Lenin se declara partizanul unei atitudini atente şi cumpănite: *„In problemele culturii, pripeala şi excesul de zel strică mai mult ca orice;" „trebuie să ne pătrundem de o ne-*

S. DAMIAN

(Continuare în pag. 2)

Plantaţie de orez lîngă Bogor (Indonezia)

Numărul viitor al „Gazetei literare" va fi închinat aniversării a 90 de ani de la naşterea lui VLADIMIR ILICI LENIN

30 de ani de la moartea marelui poet

Maiakovski - poetul revoluţiei

Acum 30 de ani a murit Maiakovski, — poetul acela viguros ca un stejar falnic şi plin de viaţă şi de zbucium ca o furtună.

Cu moartea fiecărui om dispare un univers. Universul lui Maiakovski era grandios, cosmic. Pentru cine a ştiut să citească în poezia lui sufletul sovietic, uriaşul elan al revoluţiei şi poporului rus, sputnicii şi lunicul erau vădit prevăzuţi. Poezia lui Maiakovski i-a precedat prevestitor, cu o năzdrăvană şi deslănţuită putere a prevederii. Poporul care a dat poeziei universale pe Maiakovski, trebuia să dea în ştiinţă pe făuritorii, cu mintea şi cu mîna, a sateliţilor artificiali şi a rachetelor interplanetare.

E acelaşi suflu al unui uriaş popor, pentru care dimensiunile sînt altele, pe măsura uriaşilor.

Revoluţia din Octombrie a fost măreaţă, ca o deslănţuire a naturii, care a scuturat şi pus la pămînt tot ce era vechi şi putred, dînd în loc mugurul tînăr al unei noi vieţi.

Revoluţia s-a născut împreună cu cîntăreţul ei. Şi l-a făurit pe măsură: uriaş, frumos, fără teamă, cutezător, încărcat de ură şi de dragoste, strigînd cuvintele cu tărie, ca şi cum le-ar fi sculptat adînc în vuietul luptei, fără a alege vorbele după podoaba lor sonoră, ci după puterea lor de expresie şi din traista de cuvinte ale poporului.

Şi a creat poezia Marii Revoluţii din Octombrie. Ea nu seamănă cu nimic din ce a fost înainte. E unică în lume, după cum Marea Revoluţie din Octombrie este unică.

Munca de fiecare zi, nevoile de fiecare zi, tot ce era legat atunci de viaţa materială, aceea care crea de pe atunci premizele spirituale, creatoare ale sputnicilor, totul a devenit poezie. Dar o altă poezie decît aceea cu care lumea era obişnuită, — una lipsită de toate zorzoanele convenţionale, de toate vorbele dulci, de toate clişeele zaharisite, de toate formulele bătrîne şi răsuflate care nici nu mai puteau gîngăvi.

Inţelegînd perfect comanda socială a revoluţiei, Maiakovski i-a dat aripi de poem, pentru ca ea să devie fondul sufletesc al oamenilor, poezia lor intimă, tumultuoasă ca o sevă, primăvara.

Tot ce este viaţă a intrat în poezie. Munca a devenit prin transfigurare, poezie:

...„Dar lucrăm
lucrăm
Ca şi cum am scrie
o epopee uriaşă".

sau:

„Ascultaţi
Cum gem locomotivele
Cum se aude printre crăpături şi prin duşumea:
Aduceţi cărbune de pe Don!
Lăcătuşi, mecanici de depou..."

Oamenii revoluţiei, conducătorii, agitatorii, vorbeau tare, vorbeau pentru mulţimi, îşi înjghebau din orice, ori unde, o tribună. Maiakovski este unul dintre ei: strigă adevărurile, credinţele, în gura mare; urcă oriunde pe-o tribună. Versul lui nu e de citit seara, în halat şi papuci, ci de rostit cu glas tare, în piaţa publică, de sus, de pe-o platformă.

Revoluţia din Octombrie a făcut din toţi oamenii cinstiţi — creatori ai istoriei noi. Maiakovski îi preia revoluţiei ca atare, şi face din ei şi din problemele lor de fiecare zi esenţa poeziei sale. Iubita lui e *clasa muncitoare.*

„Toată viaţa mea, bucium de poet,
Toată închinată ţie, clasă muncitoare".

„Ars poetica" a lui Maiakovski a fost formulată de el cu prilejul expoziţiei pe care a organizat-o în 1929:

„Scopul ei (al expoziţiei) este de a lărgi părerea despre munca artistică, de a arăta că poetul nu este fiinţa care umblă cu păr lung şi behăie în strana subiectelor lirice amoroase, ci este omul care în lupta noastră îndîrjită de clasă îşi pune pana în arsenalul de armament al proletariatului şi nu se dă în lături nici de la muncă şi nici de la un subiect revoluţionar".

Revoluţie totală în concepţia despre poezie, în conţinutul ei. Orice poezie trebuie să aibă un mesaj al clasei muncitoare.

Revoluţie şi în forma, în legile sacrosancte ale poeziei. Haină nouă, aspră, tăioasă, precisă, cu linii mari, pentru vigoarea conţinutului nou. Hiperbola şi grotescul îşi au o mare contribuţie, atunci cînd poezia e luptă şi cînd duşmanul poate fi caracterizat cu astfel de imagini. Versul trebuie să exprime nu numai sentimentele, dar, îndeosebi, încordarea lor extremă. Ele nu au a spune nimic superfluu. Fiecare cuvînt exprimă ceva esenţial. El trebuie valorificat ca atare, fiecare cuvînt trebuie să fie de egală importanţă cu toate celelalte. Fiecare devine independent, proclamă o idee, singur în vers, ca o lozincă, sau ca un strigăt scurt.

Poezia în totalitatea ei aduce aminte de acel clocot de vuet exploziv parcă, al tunetelor dese cînd se dezlănţuie o furtună. Versul e vehement, polemic, plin de un extraordinar patos agresiv. Ritmul e frînt, rimele neaşteptate, ca focurile neregulate, pe front, la un atac.

Şi totuşi... ce greu este de exprimat tocmai esenţa poeziei lui Maiakovski, adică grandoarea şi puterea ei. E doar glasul şi expresia Marii Revoluţii înseşi.

Maiakovski e marele nostru înaintaş. E dascălul tuturor poeţilor de azi şi de mîine. Nu în forma de neimitat a cadenţei şi versului său care-i aparţine structural, ca însăşi vigoarea lui fizică, ci în noua esenţă a poeziei; în conţinutul de idei; în marea pasiune pentru popor şi lumea pe care o făureşte; în încrederea neclintită în victoria socialismului; în arzătorul lui patriotism socialist; în devotamentul faţă de partid; în vigoarea biciuirii exploatării, a făţărniciei, a falsităţii moralei burgheze, a tuturor tarelor trecutului, — în acest fel să-i fim discipoli dacă, într-adevăr, vrem să-i aducem singurul omagiu [illegible] veri, ar putea să ne onoreze pe toţi.

Trezeci de ani de la moartea lui Maiakovski înseamnă [illegible]

Demostene BOTEZ

Concepția leninistă despre măiestria artei

Conceptul de partinitate — elaborat și fundamentat pentru prima oară în estetica marxistă de către V. I. Lenin — nu trebuie folosit într-o accepție simplificatoare. In mod curent, spiritul de partid e asociat, pe bună dreptate, cu concepția marxistă a scriitorului, cu materialismul său consecvent, cu viziunea sa dialectică asupra lumii, societății și omului. Spiritul de partid presupune o anume atitudine a creatorului în fața vieții, un fel caracteristic de a reacționa la evenimente, de a aproba sau sancționa mentalitatea și comportarea eroilor săi întruchipînd trăsăturile tipice ale unor categorii sociale, dorința de a răspunde sarcinilor concrete ale partidului, într-un cuvînt, o combativitate asemănătoare celei a activistului de partid.

Considerînd literatura „o parte integrantă a cauzei generale a proletariatului (...), o parte integrantă a muncii organizate, planificate și unitare a partidului", nu putem să nu ținem seama că în toate domeniile de activitate ale partidului, accentul principal se pune pe eficacitatea muncii desfășurate, pe rezultatele ei practice. In literatură eficacitatea e condiționată întotdeauna în mod direct de arta cu care autorul știe să reliefeze ideile nobile pe care le vehiculează, de capacitatea lui de a emoționa, de forța lui de a recrea viața, care atunci cînd e înțeleasă în toată bogăția și profunzimea ei, devine cel mai bun agitator și propagandist al ideilor comuniste. Spiritul de partid implică, deci, cu necesitate, — și nu ca un atribut minor, ci fundamental, ceea ce în mod obișnuit noi numim măiestrie artistică. Oricît de înaintată ar fi poziția ideologică a scriitorului, oricît de frumoase ar fi intențiile care-l animă, dacă el va scrie o lucrare plată, anostă, ea va fi lipsită de eficacitate politică. In literatură și artă mediocritatea e incompatibilă cu spiritul de partid.

Referirile lui Lenin la problemele literare scot în evidență mereu necesitatea creării unei mari literaturi proletare. Mai întîi, înseși aprecierile lui despre scriitori și opere. „O carte foarte actuală" — astfel a caracterizat Vladimir Ilici romanul „Mama" de Gorki. S-ar părea că aci el a emis doar o apreciere politică. In realitate, formula aceasta conține și o judecată estetică. Lenin, acest mare dialectician al istoriei, nu confunda noțiunile, nu le utiliza niciodată greșit. Actualitatea nu se poate confunda cu efemeritatea. Actualitatea — trăsătură a literaturii partinice — presupune, dimpotrivă, durabilitate, permanență. Iar capacitatea unei opere de a rezista timpului e rodul măiestriei scriitoricești. Caracterizarea aceasta nu contrazice, dimpotrivă, o subliniază pe aceea, tot a lui Lenin, după care „Gorki e un uriaș talent literar".

O altă apreciere a lui Lenin, referitoare la romanele lui Barbusse: „Le feu" și „Clarté", apreciere din care reiese foarte clar necesitatea unei înalte măiestrii: „Transformarea omului de rînd din masă, cu totul ignorant, cu totul copleșit de ideile și prejudecățile sale, într-un revoluționar, tocmai sub influența războiului, este înfățișată cu o forță neobișnuită, cu foarte mult talent și foarte veridic."

Deosebit de edificatoare în acest sens mi se par rezervele lui Lenin privitoare la creația lui Demian Bednîi, pentru care, de altfel, strategul marei revoluții socialiste avea considerație: „E cam grosolan, merge în coada cititorului, cînd de fapt ar trebui să fie cu un pas înaintea lui." Reproșul vizează, deci, concesii de ordin artistic, faptul că nu cultivă îndeajuns gustul maselor.

Că e cu neputință ca Lenin să fi neglijat factorul estetic, să nu fi legat ideea de partinitate de aceea de artă înaltă, o arată însăși împrejurarea că el consideră că literatura trebuie nu numai să oglindească năzuințele maselor muncitoare, dar și să se adreseze acestor mase pentru a le mobiliza în vederea înfăptuirii sarcinilor revoluționare. „Arta aparține poporului" — e o lozincă leninistă. Se știe că democrații burghezi, filistini pînă în măduva oaselor nu numai în problemele politice, dar și în cele culturale, disprețuiesc în fond masele, îi detestă pe oamenii simpli, considerîndu-i lipsiți de sentimente înalte, incapabili să înțeleagă și să guste frumosul. De aceea, chiar cînd abordează problema „ridicării culturale a maselor", ei pledează pentru crearea unei literaturi de duzină, alcătuite din puerile povestiri moralizatoare și melodramatice. Lenin, care i-a biciuit nu odată pe acești fățarnici, Lenin, care în repetate rînduri și-a manifestat violent scîrba pentru încercările de a prosti poporul, vedea, dimpotrivă, în mase „floarea țării, forța ei, viitorul ei", fiindcă ele făuresc istoria, asigură progresul social și cultural. Ca atare, ele au, în primul rînd, dreptul să se bucure din plin de valorile reale create de omenire, și pentru ele trebuiesc create noi valori, mai mărețe încă decît cele din trecut. Lenin, care a dăruit maselor muncitoare toată forța gîndirii sale gigantice, toată energia sa clocotitoare, cerea scriitorilor să-și respecte cititorii muncitori și țărani, să le dăruiască tot ce pot ei mai bun. Intr-o convorbire cu Clara Zetkin, el spunea răspicat: „Mulți sînt convinși că prin panem et circenses („pîine și jocuri de circ") pot fi biruite greutățile și primejdiile perioadei actuale. Prin pîine — desigur! In ceea ce privește jocurile — fie! — n-am nimic împotrivă. Dar să nu se uite totuși că jocurile de circ nu constituie o artă mare, adevărată, ci mai curînd o distracție mai mult sau mai puțin frumoasă (...) Vă asigur că muncitorii și țăranii noștri merită ceva mai mult decît niște jocuri de circ. Ei și-au dobîndit dreptul la o artă într-adevăr măreață."

Insușirea unei mai largi, mai exacte înțelegeri a conceptului de partinitate, presupune, deci, considerarea factorului artistic al măiestriei, ca un element esențial al său. Asimilarea unei atari concepții despre partinitate determină, pe de o parte, un autocontrol mai sever al creatorilor de beletristică, iar, pe de altă parte, întărirea exigențelor estetice ale criticii literare.

Raportul prezentat de Ovid S. Crohmălniceanu și Paul Georgescu la ședința secției de poezie, publicat ulterior în numărul 12/1959 al „Vieții romînești", și-a propus și a reușit cu strălucire să denunțe opiniei publice literare, plaga producțiilor plate, apoetice, care „compromit tema tratată" ca și aceea a poeziei mediocre. Pe bună dreptate, autorii articolului arată că „astfel de versuri apăreau întotdeauna și într-o proporție simțitor mai mare în trecut", dar că o asemenea situație nu poate fi tolerată astăzi. Și ea nu poate fi tolerată pentru că o asemenea poezie e lipsită de eficacitate politică sau are una cu totul contrarie celei scontate; pentru că denotă, adesea, lipsă de respect față de cititori; nu poate fi tolerată, pentru că, de fapt, contravine spiritului de partid.

Totuși, problemele măiestriei literare sînt încă tratate foarte timid, atunci cînd nu sînt de-a dreptul neglijate. Proza scrisă în cinstea celei de-a 15-a aniversări a eliberării patriei s-a bucurat în genere de atenția criticii. Critica și-a manifestat exigența față de problematica ideologică a noilor lucrări, sustrăgîndu-se, însă, uneori, dezbaterii unor aspecte foarte interesante — pozitive și negative — ale realizării artistice. Nu s-au elaborat încă articole care să generalizeze experiența dobîndită nici în orientare și nici în ceea ce privește expresia artistică. Cu alte cuvinte, critica n-a arătat precis în ce măsură s-a întărit spiritul partinic al prozei, ce calități noi a dobîndit ea. Ar fi foarte folositor să se demonstreze că, în pofida greșelilor ideologice pe care le prezintă, romanele „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc etc., reprezintă totuși, în raport cu unele cărți despre ilegaliști, scrise în anii trecuți, un progres în sensul că problemele de viață nu mai sînt privite dintr-un punct de vedere sentimental (al unei datorii abstracte față de popor) sau economist, ci dintr-un unghi clar, politic. De asemenea, că un roman ca „Bărăgan" de V. Em. Galan, constituie o replică la adresa unui mod idilic de a trata tematica transformării socialiste a satului, ilustrat nu pînă de mult de lucrări precum „Pîine albă" de Dumitru Mircea.

Nu s-au discutat, de asemenea, o serie de probleme de ordin artistic. Ar fi fost, de pildă, foarte util să se arate că autenticitatea cărții lui Beniuc se datorește faptului că el se refuză programatic elementelor spectaculoase, pitorești, acțiunilor polițiste, caracteristice unor cărți consacrate luptei ilegale a comuniștilor, și că acest refuz constant constituie un plus, o cucerire de care trebuie să ținem seama, indiferent de neîmplinirile volumului. Se știe că una dintre problemele cele mai dificile pentru prozatorii noștri era pînă nu de mult, și mai este încă, aceea a reflectării relațiilor personale, familiare, ale muncitorilor înaintați. De obicei, în astfel de împrejurări, personajele erau falsificate fie prin schematizare (erau puse să discute numai chestiuni politice într-un stil șablonard), fie prin „umanizare" (adică prin atribuirea psihologiei mic-burgheze muncitorului). In „Șoseaua Nordului" asistăm la unele scene, la unele convorbiri între Dumitrana și Ina, pline de firesc, în care nu întîlnim sentimentalism ieftin, duioșie siropoasă, și nici clișee retorice, deși eroii discută și chestiuni intime și probleme politice. E un progres nu numai de concepție, dar și artistic care trebuia evidențiat, fiindcă permite zugrăvirea veridică a vieții sufletești a muncitorului.

Nu e vorba însă numai de realizări, ci și de lipsuri artistice, tipice unor romane din ultimii ani. Mă refer, bunăoară, la faptul că multe dintre lucrările romancierilor noștri au o construcție deficitară, prezintă goluri, sau, dimpotrivă, sînt încărcate de scene parazitare care împiedică reliefarea mesajului. Nu sîntem partizanii unei anumite construcții de roman, ai unor canoane; sîntem, și în această privință, pentru cea mai mare diversitate a formelor stilistice în cadrul realismului socialist. Nu e mai puțin adevărat însă, că indiferent de formula adoptată (iar alegerea formulei nu e întîmplătoare, ci determinată de materialul de viață oglindit, de intențiile autorului, de timpul în care se consumă acțiunea etc.), opera trebuie să aibă un caracter organic, să fie unitară. Dar pînă și în romane valoroase, cum ar fi „Bărăgan", vol. II (încă insuficient, și cu excepția lui G. Horodincă, oarecum superficial discutat de critică), tendința dispersării acțiunii centrale în acțiuni laterale nu e complet evitată, și de aceea, pe alocuri, avem senzația de prea mult. Care să fie cauza? La Galan, bunăoară, o anumită înclinație spre pitoresc, o anume predilecție de a crea noi situații, fie ele și gratuite. Caracteristice în această privință sînt, spre exemplu, scenele descriind peripețiile lui Agafton Ohu care, pentru a se evidenția, își încărcase prea tare căruța. Peripețiile acestea nu ne spun nimic nou în legătură cu personajul respectiv, dar, în schimb, îi permit autorului să se amuze copios pe contul său, să se răzbune oarecum pe el. De asemenea, deși aceasta are un anume sens, dar capitolul e foarte diluat, scena fantastico-satirică în care ni se istorisește lupta lui Avram Moț cu răufăcătorii veniți să jefuiască bunul obștesc.

Deficiențele de construcție se datoresc în cazul fiecărui roman în parte altor pricini: fie folosirii greșite a unei însușiri prețioase ca atare, fie neputinței de a stăpîni un vast material, fie utilizării unor maniere prea diverse, fie, de cele mai multe ori, unor erori de conținut. Dar, în toate împrejurările, autorul trebuie să devină, cu ajutorul criticii, conștient de cauza lipsurilor pe care le vădește, pentru a transmite, astfel, cu o forță sporită, mesajul său socialist.

Problema oglindirii artistice a vieții personale a muncitorului sau a creării împrejurărilor care să reliefeze tăria comunistului ilegalist, problema construcției romanului — iată numai cîteva din numeroasele probleme de măiestrie artistică ce trebuiesc dezbătute pe larg, pentru ca literatura noastră să devină și mai eficace, și mai partinică.

Eugen LUCA

V. BASOV — „V. I. Lenin și N. K. Krupskaia în satul Sușenskoe"

Hidrocentrala „Vladimir Ilici"

Mari constelații, fluvii de lumină,
ca zarzării sub cerul lui april,
cu strălucirea lor diamantină
în apă taie soarelui profil.

Cascade vii, incandescente astre
au împietrit pe însoritul pisc
și-au însemnat pe harta țării noastre
giganticul iubirii obelisc.

Iar Bistrița zburdînd pe matcă nouă
cu valul viu de vise înspumat,
va inunda cu stele și cu rouă,
pe fire lungi va poposi în sat.

Va coborî din înălțimi supusă,
zvîrlind spre oameni ploi de licurici,
iar peste ceața timpului apusă
va scînteia privirea lui Ilici.

Va lumina adînc în fiecare,
privirea lui înaripatul zbor
spre comunism, spre căile stelare
și vom sui cu el, biruitor!

Și vom vorbi cu el în miez de seară
Cînd s-or aprinde becurile-n prag:
— „La noi începe orice primăvară
cu tine, Lenin drag, părinte drag!"

Nicolae TĂUTU

LENIN ȘI LITERATURA

(Urmare din pag. 1)

de **PERPESSICIUS**

rile răspunderi ale omului de stat și, în ciuda grelelor lipsuri, nici literatura. Dacă „organizarea școalei superioare de literatură, cu cursuri de aprofundare a cunoașterii limbii, cu catedre de limbi străine — ale Apusului și Orientului — de folclor, de istorie a literaturii universale și a celei ruse în deosebi", așa cum o proiecta Gorki, i se pare oarecum exagerată, era numai pentru că i se părea prematur proiectul și distonînd cu cerințele urgente ale prezentului. Altminteri, rezervele lui luau tonul acela glumeț, în care era și dubiu și acceptare, ce-i era atît de firesc și care e una din trăsăturile caracterului său de cuceritoare simplicitate: „Hm, hm, spunea el, strîngînd din pleoape și chicotind. Vast și nemaipomenit. Că e vast, nu am nimic împotrivă, dar oare va fi nemaipomenit, hai?... Nu, acum nu putem face așa ceva. Trebuie să așteptăm vreo 3-5 anișori". Și cu regretul marelui devorator de literatură, care a fost întotdeauna: „Nu am timp să citesc de loc!" Și totuși, printre picături, asistă la reprezentarea „Azilului de noapte", a „Unchiului Vania", la vreo recepție la Kremlin, unde se recită din Maiakovski, pe care, deși nu-l admiră, dintru început, nu-l prețuiește mai puțin, cînd biciuiește, precum în cunoscuta satiră împotriva excesului de ședințe, un cusur al birocratismului.

Unul din primele decrete ale Consiliului comisarilor poporului, din august 1918, iscălit de Lenin, ca președinte, cuprinde „lista persoanelor propuse pentru a li se ridica monumente în orașul Moscova și-n alte orașe ale Uniunii Sovietice". Categoria „revoluționari și militanți sociali numără 31 de nume, de la Spartacus și Brutus, la Marx, Engels, Lassalle, Marat, Robespierre, Danton, Garibaldi, Herzen, Stepan Razin, Plehanov, Fourrier, Saint-Simon" etc. Categoria „scriitori și poeți" numără 20 de nume și printre ei, în ordinea succesiunii: Tolstoi, Dostoievski, Lermontov, Pușkin, Gogol, Radiscev, Bielinski, Ogarev, Cernișevski, Dobroliubov, Pisarev, Uspenski, Saltîcov-Scedrin, Nekrasov, Sevcenko etc. Lenin aprecia la justa ei valoare literatura strict — și intens militantă, menită să însuflețească masele. Și dacă nu se sfia să critice defectele romanului „Mama" de Gorki, inspirat cum se știe din evenimentele revoluției rusești din 1905, explicațiilor lui Gorki că și-a scris romanul „repede", Lenin îi opune o totală înțelegere. Sau cu înseși cuvintele lui Gorki: „Lenin a dat afirmativ din cap și mi-a explicat singur că este foarte bine că m-am grăbit, cartea e necesară, mulți muncitori au participat la mișcarea revoluționară [illegible] și acum vor citi „Mama" cu mare folos. „O carte foarte actuală". Era singurul compliment al său, *acesta a fost singurul compliment al său, dar extrem de prețios pentru mine". Acestea se petreceau în 1908, la Londra, cu prilejul congresului partidului bolșevic, și ceea ce a urmat și îndeosebi Marea Revoluție din Octombrie, care avea să doboare pentru totdeauna vechea orînduire țaristă, arată cît de limpede vedea Lenin, în viitor și ce covîrșitor rol educativ era rezervat romanului lui Gorki. Cît despre ultimele luni din viața lui Lenin asemeni cu amurgul unui înțelept pe care-l mai ține în viață oxigenul lecturilor, tot amintirile Krupskaiei informează: „După indicațiile lui Ilici îi citeam literatură, de obiceiu spre seară. Citeam din Scedrin, citeam «Universitățile mele» de Gorki. Îi citeam citeodată versuri, iar el privea gînditor pe fereastă la soarele care apunea... Cu două zile înaintea morții sale, i-am citit spre seară povestirea lui Jack London, care e și acum pe masă, în camera lui «Dragostea de viață»..." E povestea unui om bolnav, epuizat de foame, care străbate un pustiu de zăpadă, se luptă cu un lup, pe care îi biruie și ajunge, în cele din urmă, la liman. „Lui Ilici, adaogă tovarășa sa de viață, povestirea aceasta i-a plăcut grozav". E ultima lectură a lui Vladimir Ilici Lenin și, de bună seamă, nu întîmplător, simbolică.*

Insă legăturile lui Lenin cu literatura au fost cu mult mai trainice. Cititorul, pe care l-am văzut, era dublat de un critic din cei mai conștiincioși, din interpreții cei mai ingenioși și mai originali. Uneori impresiile lui de lector, nu treceau dincolo de zidul sensibilității lui intime. Așa cum era răscolit și tulburat ori de cîte ori asculta Apassionata lui Beethoven și era una din piesele lui favorite, dintr-o scrisoare a Ulianovei, sora lui Lenin, aflăm ce tulburătoare impresie i-a produs o lectură din Cehov: „Mi-a rămas în memorie, scrie aceasta, convorbirea pe care am avut-o cu Volodia despre noua povestire a lui A. Cehov", „Camera nr. 6", apărută în iarna aceea într-o revistă. Vorbind despre talentul cu care e scrisă povestirea, despre impresia puternică pe care a făcut-o asupra lui — în general lui Volodia îi plăcea Cehov — a definit foarte bine această impresie prin următoarele cuvinte: „Aseară cînd am terminat cartea mi s-a făcut de-a dreptul groază, n-am mai putut rămîne în camera mea, m-am sculat și am ieșit. Aveam senzația că eu însumi aș fi închis în camera nr. 6». Altminteri, cînd trece la pupitrul interpretului, lecturile lui Lenin sînt strict di- [illegible]

El nu despărțea aceste două lucruri unul de altul, și tot așa cum la Cernîșevski ideile lui se oglindesc în operele lui beletristice, tot astfel și Vladimir Ilici în alegerea beletristicei prețuia mai ales acele cărți în care se oglindeau viu, în operele artistice, unele sau altele dintre ideile sociale". Așa se explică marea prețuire ce a acordat lui Cernîșevski, scriitorul și luptătorul politic radical, marea prețuire ce a acordat lui Herzen, în care a văzut pe unul din cărturarii revoluționari, demni descendenți ai decembriștilor, așa cum Herzen însuși se socotea, așa se explică campania susținută ce a dus, către sfîrșitul veacului trecut, împotriva narodnicilor și literaturii lor pseudo-realiste, care nu făcea decît să paralizeze lupta socială. Așa se explică marea prețuire ce a acordat operei lui Tolstoi, și pasiunea ce a pus în intervențiile sale, în vremea cînd, fie la sărbătorirea din 1908, fie la moartea acestuia din 1910, și după ce drama dela Astapovo alarmase conștiințele intelectualilor de pretutindeni, oficialitatea rusă, biserica și publicistica ipocrit-liberală se coalizează împotriva răzvrătitului de la Iasnaia. Aceste intervenții n-au fost numai multiple, ele au fost gîndite metodic și au alcătuit unul din studiile cele mai importante din cîte a produs exegeza tolstoiană. Admirația lui Lenin pentru marele artist Tolstoi e binecunoscută, grație mai ales relațiunii din amintirile lui Gorki și ea conține mult prea multe și subtile detalii pentru a nu prefera să o transcriem în chiar litera ei: „Viu odată la el și văd pe masă volumul „Război și pace".

— Da, Tolstoi! Am vrut să recitesc scena vînătorii, dar mi-am adus aminte că trebuie să-i scriu unui tovarăș, iar de citit nu am timp deloc. Tocmai astă noapte am citit cartea d-tale, despre Tolstoi.

Zîmbind, strîngînd pleoapele, s-a întins în fotoliu cu multă plăcere, și coborînd glasul a continuat repede:

— Ce „colos", hai? Ce om zdravăn! Uite ăsta e, tăicuțule, un artist... Și știi ce mai este uimitor? Pînă la acest conte n-a existat mujic autentic în literatură.

Apoi, privindu-mă cu ochii între-deschiși, a întrebat:

— Cine din Europa poate fi comparat cu el?

Și singur a răspuns:

— Nimeni.

Și frecîndu-și mîinile a început să ridă mulțumit".

După care, Gorki adaogă:

„Nu arareori am observat că se mîndrea cu arta rusă. Citeodată îmi părea o trăsătură deosebit de străină lui Lenin și chiar naivă, apoi am învățat să desluşesc în această mîndrie un ecou al dragostei sale tăinuite, optimiste, față de poporul muncitor".

(Continuare în nr. viitor)

Estetica leninistă și aprecierea talentului

(Urmare din pag. 1)

încredere salvatoare față de mersul prea grăbit înainte, față de orice lăudăroșenie".

Preferințele literare personale ale lui Lenin se îndreptau mai ales către continuatorii tradițiilor clasice. In fața inovațiilor temerare în versificație sau în construcția romanelor, el invoca numele lui Pușkin și al lui Tolstoi. Lenin aprecia îndeosebi poezia agitatorică cu larg răsunet în mase. In chestiunile strict literare însă nu voia să-și impună gustul. Dar cît discernămînt dovedește Lenin în rarele sale intervenții pe teme literare! Cînd divergențele artistice atingeau fondul ideologic, Lenin se arăta intransigent. Cu o ironie nimicitoare este caracterizat romanul „Porunca strămoșilor" de V. Vinnicenko, scriitor naționalist burghez ucrainean. *„Ce galimatie, ce inepție"!* Cartea era o colecție de orori, o savurare a răului și Lenin o combătea, definind drastic sensul ei nociv.

Articolele lui Lenin despre Tolstoi sînt o magistrală demonstrație de analiză ideologică, delimitînd realismul operei de concepțiile mistice retrograde, reliefînd determinarea lor social-politică. Intransigența leninistă se manifestă în condamnarea modernismului și a pericolului infiltrațiilor sale. *„Nu pot să consider operele concepute în spiritul expresionismului, futurismului, cubismului și al celorlalte «isme» drept o manifestare superioară a geniului artistic. Nu le înțeleg. Nu-mi produc nici un fel de bucurie".*

Talentul trebuie apărat de presiunile ideologice dăunătoare. Pe acest plan, al disputei de principii, Lenin nu cunoștea îngăduință sau reticență. Cu vehemență este combătută și poziția nihilistă a proletcultismului care nega valorile durabile ale artei.

Sub conducerea lui Lenin, puterea sovietică a devenit primul stat din lume în care talentul literar era descoperit, încurajat, sprijinit efectiv în afirmarea lui. Din masele largi ale poporului au apărut scriitori noi, înzestrați cu o altă optică, cîntăreți ai revoluției, fala literaturii sovietice contemporane. Situarea pe pozițiile de luptă ale proletariatului nu limitează aptitudinile creatoare, ci dimpotrivă permite maxima lor înflorire. Căci nici o stavilă nu mai împiedică spunerea adevărului: necesitatea Revoluției și a socialismului.

Indicațiile leniniste cu privire la dezvoltarea rodnică a talentelor au călăuzit și literatura noastră nouă de după eliberare. Partidul clasei muncitoare a dus o luptă fermă pentru înlăturarea influențelor ideologice nefaste, pentru puritatea ideologică a literaturii. Astfel talentele au fost ferite de cangrenă și de rugină. Astăzi frontul generațiilor scriitoricești este solidar pe aceeași platformă ideologică. Există o trăsătură comună fundamentală: ei împărtășesc aceleași convingeri politice, se sprijină pe concepția marxist-leninistă asupra lumii, aderă la aceleași principii estetice ale realismului socialist. Iată forța coeziunii literaturii noastre noi!

Denigratorii realismului socialist susțin cu perfidie că spiritul de partid duce la uniformizarea creației. Concepția comună ideologică ar netezi diferențele, ar nivela literatura. Este o calomnie, care nu rezistă în fața experienței practice.

Inteleapta conducere a Partidului Muncitoresc Romîn a determinat efervescența creației literare. Adeziunea la cauza socialismului favorizează tocmai valorificarea aptitudinilor creatoare într-o varietate inepuizabilă. Numai estetica marxist-leninistă clarifică de fapt problema specificului artei și acordă o însemnătate reală talentului. Nu se poate exercita înrîurirea ideologică a artei fără respectarea strictă a particularităților proprii imaginii literare, fără întruparea ideilor mari ale epocii în genere realizări artistice profunde. Aceasta este o axiomă a învățăturii leniniste. Progresul artei se realizează prin întrecerea stilurilor, delimitate categoric de ideologia străină, de influențele nocive.

Peisajul literaturii noastre noi confirmă justețea indicațiilor leniniste. Să schițăm foarte sumar spre exemplificare cîteva trăsături artistice, care deosebesc pe unii dintre prozatorii romîni contemporani.

Un suflu romantic animă reportajele lui Geo Bogza. Solemnitatea stilului provine aici din aglomerarea de grandoare. Perspectiva e monumentală, omul fiind privit de la distanță, de acolo de unde nu se mai remarcă detaliile individuale, ci se întipăresc numai conturele definitive, proiectate ca simboluri gigantice. Totul este spus cu patetism, cu gravitate, trăind parcă înfiorarea marilor revelații. De aceea, reportajele lui Geo Bogza abundă în hiperbole, paralele uriaș desfășurate în timp, exclamații superlative. Sînt alese acele fenomene care pot incita simțul grandiosului. Astfel în „Meridiane sovietice", măreția naturii, faptele impresionante din istoria Țării Socialismului, splendidele realizări actuale — sînt dăltuite într-o imagine statuară.

In peisajul prozei de după eliberare se evidențiază și tendințe stilistice opuse. Romanele și nuvelele lui Marin Preda vădesc sobrietate în relatare, depoetizarea faptelor. Se ocolesc efuziunile, sînt parodiate izbucnirile grandilocvente. Scriitorul retează frazele avîntate, cultivă o narațiune transparentă, chiar dură, cu o aparentă imparțialitate nemiloasă. Sub veșmîntul impasibilității se ascund însă pasiuni adînci, comori de gingășie sufletească. Adversar al descrierii înflorite, Marin Preda sugerează însă continuu umanitatea eroilor. Nu sînt evitate suferințele, tragediile, dar tocmai acumularea lor face de prisos retorismul în relatare. Aceeași oroare față de sentimentalism o manifestă și Eugen Barbu și alți scriitori tineri.

La Zaharia Stancu, organizarea narațiunii e determinată de freamătul liric al povestitorului. E răsturnată dispoziția sistematică, premeditată a evenimentelor, iar învălmășeala asociațiilor are ca focar subteran numai vîlvătăile imaginației lui Darie. Scene zguduitoare ale suferinței țăranilor sînt înfățișate fără reținere în „Desculț". Momente excentrice și monstruoase, ele slujesc însă revoltei explozive, a scriitorului. Ritmul precipitat exprimă bine atmosfera premergătoare răscoalei; mișcarea epică febrilă domină prin risipa de verbe, prin propozițiile scurte, întrerupte, prin tonalitatea amenințătoare a istorisirii. Episoadele de tensiune extremă se potrivesc stilului lui Zaharia Stancu, care trece de la afecțiune pătimașă la zvîcnetul mîniei.

Sînt importante deosebirile stilistice fiindcă ele prefigurează evoluția pe acest plan a literaturii noi. Exemplificările se cer desigur completate, corijate, aprofundate.

Care este datoria criticii? Să depășească faza aprecierilor generale, sociologice, să judece opera literară cu criterii ferme estetice. Noțiunea de idee artistică, de viziune artistică este astăzi mai des utilizată ca în anii trecuți. Se încetățenește convingerea că nu se poate evalua cu seriozitate eficiența ideologică a unei cărți fără a se cerceta orizontul estetic, perspectiva particulară a scriitorului asupra lumii și oamenilor, tot ceea ce face ca opera să fie o unitate stilistică specifică a operei. Binelnțeles că aceste observații care diferențiază din punct de vedere artistic operele literare trebuie raportate la orientarea ideologică a creației, la gradul de veridicitate, la rezultatul confruntării ei cu realitatea socială. Este deci necesară o unitate a criteriilor care să se bizuie tocmai pe solida apreciere ideologică. Folosirea criteriilor estetice în critica literară depinde de înțelegerea leninistă a creației, a specificului reflectării realității în artă. In felul acesta, critica literară îndeplinește indicația leninistă cu privire la valorificarea multilaterală a talentelor.

Despre cărțile apărute în ultimul an s-au scris articole documentate, în spirit critic, cu o argumentație riguroasă. Trebuie însă reamintit faptul că judecata de valoare nu poate fi deplină dacă ignoră realitatea artistică a cărților. Realizările și slăbiciunile unor romane nu pot fi surprinse fără o demarcare a viziunii artistice proprii fiecărui scriitor. Spațiul nu ne admite decît o extrem de vagă prevenire. Astfel, romanul lui Mihai Beniuc „Pe muche de cuțit" revendică o apreciere care să țină seama de construcția cu caracter de documentar, cu insistența asupra reacției eroului principal, al cărui unghi de subiectivitate și adesea de lirism contrastează voit cu relatarea sobră a evenimentelor. La Zaharia Stancu („Rădăcinile sînt amare") nu se poate face abstracție de impulsul spre confesiune, urmînd traiectoria amintirii, destăinuind sila față de un trecut odios, evocat cu mijloacele pamfletului. După cum și „Șoseaua Nordului" evidențiază o manieră distinctă de zugrăvire a eroismului, ocolind patetismul, adoptînd un mod de reconstituire aparent neutră, care pune accent pe dinamica faptelor. Despre „Bariera" lui Teodor Mazilu nu se pot emite judecăți de valoare, fără o recunoaștere a caracterului fățiș demonstrativ, de înfruntare polemică a unei morale perimate, descrisă cu vervă satirică și de expunere, cu o bucurie a afirmării, a unor valori etice noi, eliberate de tristețile trecutului.

Sînt respectate în opera scriitorilor rigorile impuse de aceste idei artistice? Este o întrebare esențială la care trebuie să răspundă critica. In afara intențiilor artistice ale autorului, în afara structurii specifice a cărții, sînt inoperante analizele critice. Fără îndoială că observațiile referitoare la viziunea estetică nu trebuie să estompeze rezervele de ordin ideologic pe care aceste cărți le implică. Tocmai o discuție argumentată, în hotarele marcate chiar de intențiile autorului, luminează mai bine problemele de conținut ale cărții.

Incurajarea diversității de stiluri trebuie să respecte permanent criteriul unității ideologice. Critica are menirea să vegheze la apărarea principiilor realismului socialist, să aprecieze cînd este vorba de diferențierea stilurilor și cînd este vorba de deosebirea de concepție, de abateri de la ideologia socialistă. Sîntem înarmați cu o învățătură minunată, care ne ajută să desțelenim teritoriile artei, să ne ghidăm în complexele fenomene ale creației. Indicațiile lui Lenin ne luminează calea.

S. DAMIAN

P. VASILIEV — „Lenin stă de vorbă cu un delegat"

viața noastră

La noi...

GALITATEA LOGUINȚELOR. Se discută despre calitatea noilor construcții. Nu se mai discută despre cantitate, am intrat în faza cînd se naște un bloc pe lună, un cartier pe semestru și un oraș muncitoresc pe an, se discută foarte aprins însă despre calitate. Despre arhitectură, despre mărimea încăperilor, despre așezarea dependințelor, despre terase, despre tapet. S-au împlinit de curînd 15 ani de la 6 Martie și ne aminteam zilele cînd muncitorii, înfometați, se zbăteau (și pe bună dreptate) pentru mălai la economat. Astăzi presa de partid cere (și pe bună dreptate) organizațiilor de construcții să amenajeze în apartamentele noi, băi destinate băii. Nemulțumiri „de lux"? Poate, dar „luxul" devine o necesitate „simplă" într-o vreme cînd după însămînțat țăranul se duce la televizor, minerii fac călătorii în străinătate iar, zilele trecute, la conferințele regionale de partid, membrii Biroului Politic au vorbit despre defectele constatate personal în amenajarea blocurilor... Gînd oamenii de stat trec, în aceeași zi, de la analiza relațiilor internaționale la studierea camerelor pentru copii, este firesc să închei fraza cu vorba socialism.

LISZT LA STRUNG. Orchestra simfonică „Ciprian Porumbescu" a prezentat la uzinele „1 Mai" din Ploești, în fața a peste 1000 muncitori, un concert cuprinzînd opere de Liszt, Enescu, Haciaturian... Era o vreme, e numai un veac de-atunci, cînd sonatele se făceau auzite în salonul domnitorului doar. Era o vreme, sînt numai vreo două decenii de-atunci, cînd sonatele se făceau auzite contra bilet costînd cît un salariu pe-o săptămînă, la Atheneu doar. Astăzi sonata a fost cucerită de-o mînă binecunoscută și transportată, cu pian și frac, la strung. Așa dar, Liszt la locul de producție...

ORAȘUL-ARGUMENT. Hunedoara este un argument. Cînd am coborît din tren într-o dimineață albă la Hunedoara, am înțeles, privind gara nouă, — cea dintîi clădire întîlnită — că Hunedoara e mai mare decît un oraș, mai importantă decît un centru industrial și mai vie decît un permanent șantier de construcții: Hunedoara este un argument.

In iarna lui 1953 munceau la Hunedoara, pe cunoscutul în întreaga țară șantier al uzinei cocso-chimice, cîteva sute de utemiști și cîteva mii de tineri. Era anul copilăriei. De la gară (alta, una veche și pricăjită și cenușie și bătută de vînturi reci) puneai piciorul în noroi și din noroi, dacă o luai oarecum drept inainte, ajungeai la bărăcile brigadierilor. Am trăit o vreme în bărăcile acelea și trebuie să precizez, că uneori, îngheța apa în robinete. Alteori, apa se dezgheța năvălind în încăperi. Uneori era atît de frig la trezire, dimineața, încît să pleci pe șantier cu cîntecul pe buze era, ca să zic așa, o problemă gingașă. Alteori era și mai frig. Uneori dispăreau bocancii sau periile de dinți ale brigadierilor. Alteori dispăreau brigadierii înșiși, izgoniți cîte unul, cîte doi, de asprimea săpăturilor, sau de nostalgia cuptorului părintesc.

Au trecut de atunci 7 ani... Au apărut pe dealul împlîntat în fața uzinei case cu un etaj, două și trei, case în alb, galben sau verzui, case mai „clasice" sau asemenea modelelor admirate în reviste de arhitectură.

Au apărut la cîteva sute de metri de scîndura neagră și veche acum a bărăcilor, un teatru avînd marmură și coloane grecești.

A apărut pe deal, lîngă scîndura veche și neagră și știind multe a bărăcilor, un oraș pe care hunedorenii îl numesc prescurtat O.M. (Orașul Muncitoresc), rostindu-l cînd „o me", cînd „om". Indeobște dealurile sînt cultivate cu viță de vie, livezi de pomi sau, mai simplu, sînt sînt lăsate oile să pască. Dealul Chizidului, de peste drum de uzină, a fost plantat cu civilizație.

In iarna lui 1953, dacă o apucai de la gară oarecum drept inainte ajungeai la cantina brigadierilor. Am luat masa acolo o vreme și amintirea mă obligă să spun că, în ciuda grijii cu care era amenajată și organizată, cantina nu utiliza cuceririle cele mai prețioase ale artei culinare. Uneori erai pus în situația de a refuza felul întîi. Alteori, erai pus în situația de a refuza felul doi. Uneori comandantul brigăzilor U.T.M. dădea afară doi cetățeni care se îngrijeau cu aprovizionarea. Alteori, dădea afară patru.. Iar alteori îi dădea pe toți.

Au trecut de atunci 7 ani.

A apărut pe deal o clădire cu turn, ca o cetate a grijii pentru muncitor, cuprinzînd restaurant, cofetărie, berărie. Interesant este faptul că restaurantul „Corvinul", elegant și imens, pentru sute de oameni, ține deschis numai seara. Local de noapte pe dealul Chizidului.

A apărut, izbind privirea ca un afiș, o șosea care străbate orașul tot și pe șosea, din timp în timp, cu regularitate, autobuze și iarăși pe șosea, din loc în loc, cu regularitate, cabine pentru adăpostirea călătorilor.

Cîți kilometri să aibă șoseaua?

Cîțiva kilometri de socialism.

A RIMA CU SPUTNICUL. Dar O.M.-ul mai are, dacă nu greșim, și o altă semnificație: dezvoltarea paralelă a confortului cu industria. Construirea uzinei cocso-chimice de la Hunedoara a atras, construirea unui stadion (e pe terminate) de nivel european. Am trecut, nu prea de mult, cîteva zile, prin Valea Jiului: într-o zi am văzut, dimineața, termocentrala de la Paroșeni iar după-amiaza, pe munte, un hotel (era pe terminate) pentru mineri. De la cărbune, pe terasă... Uzinele „Steagul Roșu" din Orașul Stalin fabrică autocamioane: în același oraș funcționează un bufet automat (primul, dar de ce și singurul?) iar sus, la Poiana, dacă vizitezi hotelul pentru turiști, capeți pentru 50 bani introduși într-un mecanism muzical posibilitatea de a asculta cîntece. „Cutia-muzicală" însoțește, ca o umbră, automatizarea laminorului de la Roman și totul rimează cu sputnicul.

Al. MIRODAN

Un restaurant nou la Hunedoara.

SCRIITORII SESIZEAZĂ

Să ne oțelim răbdarea?

La ultima scrisoare a brigadierului silvic Nelu Baroană din Drăcșani, raionul Roșiori, încă n-am răspuns. Poate că va citi „Gazeta literară" (el citește revistele și ziarele) și va înțelege tăcerea mea.

Acum vreo trei luni, am publicat în „Scînteia tineretului" un articol intitulat „Estetismul rămîne certat cu versul popular", în care, vorbind despre activitatea Casei de creație a regiunii București, criticam atitudinea intolerabilă a unor activiști de la această instituție culturală (în frunte cu directorul C. Păsculescu) față de creația de azi a poetului popular. Acolo vorbeam mai pe larg despre bogatele, dar inegalele colecții de folclor vechi și contemporan, datorate strădaniei brigadierului silvic Nelu Baroană. Față de acesta, sus-amintita instituție nu dovedea înțelegerea cuvenită, ci mai degrabă dispreț estetizant. Am citat textul unei penibile scrisori de răspuns adresată harnicului culegător folclorist, care nu și-a precupețit timpul și energia, alergînd din sat în sat, pe la bătrîni și tineri, transcriind cum s-a priceput cîntecele anonime. Și propuneam ca, în locul unui astfel de răspuns jignitor, să se deplaseze un metodist al Casei de creație, sau să fie invitat tovarășul Baroană la București, pentru selectarea riguroasă și editarea materialului cules.

La cîteva zile după apariția articolului, am primit o scrisoare de la Nelu Baroană, în care, bineînțeles, își exprima acordul total cu criticile mele. După o bună bucată de vreme, Nelu Baroană mi-a scris din nou: nici o vizită, nici o scrisoare din partea Casei de creație... Mă ruga să colaborez eu la selectarea poeziilor culese. Aș fi bucuros dacă, alături de Victor Tulbure, care cunoaște de mult colecția folclorică a lui Baroană, aș putea ajuta Casa de creație a regiunii București s-o publice.

Dar...

Tovarășii chemați să accepte programarea noastră n-au catadicsit să răspundă nici un rînd lui Nelu Baroană și, ce-i mai trist, nici ziarului în care au fost criticați, deși există o lege care fixează și un termen obligatoriu în acest sens.

Tovarășe Nelu Baroană, sînt convins că în locul scrisorii mele, suplinită prin rîndurile de față, vei primi totuși, într-o bună zi, cel puțin vizita de politețe a unui activist al Casei de creație, regionala București, sau o invitație de a veni dumneata încoace.

Ion BRAD

O poezie pentru Sfatul Popular din raionul Stalin

Nefiind destule grădinițe pentru copii în raionul Stalin, (dintr-o neglijență a Sfatului Popular cu care din acest motiv, noi părinții ne sfădim de mult), feciorul meu, în vîrstă de 5 ani, sta mai mult acasă, mai mult singur și plictisindu-se și, de urît, a început să scrie poezii pe care mă obligă să i le transcriu. Imi fac datoria de secretar. „Acum scriu despre București, spune el. Stau la fereastră și privesc. In fața ferestrei este o grădiniță cu iarbă și un copac. Eu mă uit la copac. Sînt singur și nu-mi place. Aș vrea să stau cu mai mulți copii, să mă joc, să cînt și să fac jucării din plastilină. Tot în fața ferestrei, lîngă Institutul de Petrol și Gaze, este un capac mare de fier care acoperă niște mașinării ale uzinei electrice. Capacul acesta de fier nu se așază bine pe locul lui și fiecare călător, cînd calcă pe el, produce o bubuitură asurzitoare. Ziua și noaptea. La miezul nopții tresar din somn toți copiii din case cînd bubuie acest capac. Și de ani de zile, sute de mii de oameni trec și calcă peste acest capac și mii de oameni îndură zgomotul lui infernal. Stau la fereastră. Mîine o să ies din casă. Aș vrea să traversez pînă în grădiniță. Dar pe această stradă, Nicolae Filipescu, trec mii de camioane în nori înalți de praf și de nisip și sute de camioane claxonează, se încrucișează la un depozit de benzină și cred că n-am să am curajul să ies din casă și, ca să scap de praf și de zgomotul de claxoane al mașinilor, mai bine am să pun un camuflaj mai gros la fereastră".

Asta e o poezie pentru Sfatul Popular al raionului nostru.

Traian COȘOVEI

tribuna CITITORULUI

Un erou și faptele sale

Se spune că Gorki a primit o dată o scrisoare în care un pionier îi cerea adresa unui erou al său; puștiul vroia să-i scrie. Pentru el eroul era un om viu, cu care se putea discuta. Impresia de veridicitate puternică și de retrăire pasionată într-un cartier în care totul mi-era familiar am avut-o acum cîteva zile. Terminasem de citit „Bariera" și nea Vițu ședea încă în fața mea atît de apropiat încît mi se părea că îl cunosc și că-l îndrăgesc de mult; mă privea cu un zîmbet superior, bun totuși, ca omul care a înțeles și și-a însușit cauza, cu adevărat dreaptă, a clasei muncitoare. I-am acceptat de la început gîndirea, l-am ajutat în acțiunile sale.

Nea Vițu este un comunist cu un dezvoltat simț al dreptății.

El nu acceptă nici cel puțin formal ideia că unul ca Leftimie sau directorul poate suferi cu adevărat, așa cum suferă el sau Tuțuleasca. Paraziții n-au dreptul nici cel puțin să aibe gînduri care sînt de drept ale altora.

Conștiința justeței luptei sale, a partidului, participarea sa la acțiunile partidului dau un sens major vieții sale și îl apropie de oameni. Cei din jur simt și înțeleg în el ceea ce ar vrea să fie ei înșiși. De aci acceptarea imediată a idealurilor a căror îndeplinire n-o puteau împiedica în nici un caz unul ca șeful de post Leftimie sau Călărașu, sau întregul aparat de stat burghez.

Este perioada cînd tot mai mulți oameni înțeleg ce înseamnă fascismul. Ințeleg și iau atitudine. „N-o să le distrug" gîndea plasatorul de la cinematograful „Noni", strîngînd în mînă manifestele „— La nevoie o să tragem în nemți" — zise Tuțuleasca.

„— Cu ce să tragem?" întreabă Dobrița mai puțin înspăimîntată decît Tuțuleasca. „— Cu puștile".

Iată, din ce în ce mai mulți oameni, mase întregi, înțeleg cuvîntul comunistului Vițu. Cred că acesta este meritul principal al cărții: a reușit să arate că lupta Partidului este îmbrățișată de mase. Comuniștii nu sînt singuri, ei sînt elementele cele mai conștiente ale clasei muncitoare.

Folosind un stil sobru, Mazilu arată o adîncă cunoaștere a vieții, a oamenilor. Eroul său, în închisoare, este uman prin tot ce gîndește („Știind cum va muri se simțea puternic. Se putea plimba cu mîinile în buzunar, se putea gîndi mai departe la tot ce-i plăcuse mai mult pe lumea asta...")

Sacrificiul său n-a fost gratuit, tovarășii vor primi armele, vor avea deci cu ce să lupte

Sfîrșitul cărții nu înseamnă sfîrșitul acțiunii. Rămîn în viață atîția tovarăși ai lui, a căror prezență în carte, deși indirectă, este mereu vie, stăpînitoare: rămîne Rădița, Treispemii, Tuțuleasca...

Prin acest sfîrșit, Mazilu deschide bariera unor acțiuni viitoare.

★

Cei dragi totdeauna trebuie priviți în față; dacă le vom menaja sentimentele (călduțe) îi vom îndepărta de noi. Unul ca nea Vițu, puternic, se va întări mai mult dacă îi vom arăta că deși acceptăm principial sacrificiul său, nu putem fi de acord cu modul naiv de săvîrșire. („Nu putea să tragă în ei acuma, cînd soldații nu-l vedeau și n-aveau cum să ghicească de unde venea primejdia"). Este o exagerare supărătoare, mi se pare chiar o tratare superficială a unei capitol ce putea fi zguduitor, nu pur constatativ.

Dar Vițu trăiește prin faptele sale de luptător.

Paul URDEA
Tehnician la Uzinele Semănătoarea

JUCĂRII... ȘI JUCĂRII

Jucăria, are în viața copilului, același rost pe care îl îndeplinește cartea. Ea poate să activeze copiii, să le dezvolte imaginația, să-i înconjoare uneori cu acea atmosferă fantastică ce le-o stîrnește basmul, în funcție de felul jucăriilor, de frumusețea lor, ori de utilitatea pe care le-o atribuie copilul prin puterea de sugestie exercitată asupra lui. Cu ajutorul jucăriei copilul își poate pregăti mîna și mintea pentru meseria de mai tîrziu, după cum ea poate să scoată din muțenie pe copilul tăcut sau închis, ori să-l facă mai îndrăzneț pe timid. A înălța o clădire din cuburi este o îndeletnicire de mare folos pentru cei mici. Dar pentru a juca rolul acesta, jucăria trebuie să fie emoționantă, să atragă prin frumusețea ei, prin execuția și puterea ei de evocare. In primul rînd, jucăria trebuie să fie „crezută" de copil prin exactitatea execuției. O locomotivă care nu seamănă cît mai mult cu una adevărată, nu satisface. Iar dacă este făcută dintr-un material care se sparge lesne, e mare păcat de munca depusă pentru confecționarea ei.

Ai uneori impresia că niciodată o mamă nu și-a îngrijit cu atita sfințenie, au atîta dragoste și cu atîta atenție odrasla, cît se preocupă fetița, cu delicată gingășie, de păpușa ei. Dar păpușile nu sînt întotdeauna frumoase și dacă noi putem trece ușor cu vederea, chiar dacă ne supără, nu e bine să obișnuim copilul cu jucării urîte, cum sînt, de pildă, cățelușii și pisicuțele sau alte animale de stofă, unele cu picioarele strîmbe, altele cu o blană ciudat colorată și în orice caz semănînd foarte puțin cu animalul pe care vrea să-l întruchipeze. Trebuie să formăm gustul la copii căci el e hotărîtor acum pentru cetățeanul de mîine. Există în magazine și păpuși cu o înfățișare plăcută. Cele de artizanat sînt minunate, îmbrăcate în frumoase costume naționale. E de asemenea bine că astăzi cartoanele cu poze pentru cei mititei sînt mici tablouri frumos colorate, bine desenate. Poate nu le-ar strica acestor cartoane cîte un catren sugestiv care să fixeze mai bine, în atenția copilului, animalul respectiv, cu cîteva caracteristici ale lui.

Da, de la o vreme, jucăriile sînt mai atrăgătoare, mai variate, dar copiii au motive să fie încă nemulțumiți din multe cauze. Unele jucării se strică imediat. Altele sînt greu de manevrat. Cred că „Micul mecanic", care ar putea fi foarte prețios în stimularea nu numai a spiritului de construcție, dar și a dezvoltării gîndirii, prin încercarea copilului de a găsi și alte construcții decît acelea redate în modelele atașate jocului, nu își ajunge pe deplin scopul. De ce? Piulițele sînt înțepenite pe șuruburi sau merg foarte greu chiar pentru degete mai îndemînatice și mai puternice decît ale copilului nedeprins. In jocul de care vorbesc se află redate prin desen, diferite mașini care se pot construi: moară, cîntar, semafor etc., precum și o mașină care se numește ...bandsäge. Este desigur vorba de bandsäge, dar i se putea spune foarte bine pe romînește, fierăstrău, și nu să se folosească un cuvînt german, necorect redat. E cu siguranță o greșeală de tipar, dar... Trebuie să spun aci (deoarece veni vorba) că cele mai grave greșeli de tipar sînt acelea din cărțile pentru copii. In acestea n-ar trebui cu nici un chip să întîlnim greșeli pentru că pe cele mai multe copilul nu le poate îndrepta singur și astfel le învață eronat. Să lăsăm însă această chestiune pentru alt articol. In ceea ce privește textele care însoțesc jocurile, acestea sînt de multe ori neclare și folosesc o limbă imposibilă.

Ancheta pe care am întreprins-o printre copii a scos la iveală toate aceste nemulțumiri, dar și încîntarea pe care le-o prilejuiesc automobilele de la cele mai mari pînă la cele mai mici. Se pare că ne-am specializat in aceste jucării foarte gustate de copii. Sînt bine executate, plăcute ochiului și pe copii îi satisfac. Dar copiii sînt pretențioși tocmai pe linia aceasta a frumosului și perfectului. Ei au văzut la expoziția chineză cîteva jucării care i-au fermecat: o minunată limuzină albă, cu un bec roșu în față, pe capotă, mașină căreia după ce i-ai dat drumul să umble, începe să clacsoneze în fața obstacolelor, și lucru nemaipomenit, le ocolește. Dar păpușa care umblă deabușile? Dar șalupa făcută cu o precizie și o artă a amănuntului pe care numai la pictorul chinez eram obișnuiți s-o vedem, în redarea peisajului cu ape, munți și pini.

Oare nu putem fabrica și noi asemenea jucării? Intrebarea e pusă de copii, dar mi-o însușesc.

Trebuie să spun însă că nu voi uita niciodată emoția băiatului meu care, cînd a împlinit o sumă rotundă de ani s-a văzut în posesia unui „aerodinam electric" ieșit din mîinile iscusite ale muncitorilor de la fabrica de jucării mecanizate „Bucuria copiilor". Cîteva clipe copilul n-a putut scoate o vorbă, iar sîngele îi pierise din obraz. Cu ajutorul a două baterii montate în interiorul „gării", vagonul, copie fidelă a automotoarelor care circulă pe căile noastre ferate, alerga pe linii minuscule, înainte și înapoi, după manevra pe care o făcea băiatul cu o manivelă din „gară".

Aș vrea să spun ceva despre rachete. Pe cît mi-aduc aminte, niciodată o cucerire în domeniul tehnic nu a suscitat interesul școlarilor mici cum au putut-o face rachetele sovietice. Nu există școală cred, nu există copil care să nu se intereseze de zborul rachetei, de sputnici, și copiii să nu participe cu însuflețire, punîndu-și în joc toată imaginația pentru „lămurirea" extraordinarei realizări a oamenilor de știință sovietici. De aceea cred că nu există copil care să nu-și întocmească o rachetă. „Cum se face, m-au întrebat copiii, că nu se fabrică jucării-rachete, pe care să le putem lansa în înaltul cerului?" Și mi-am amintit că în copilăria mea se vîndeau niște artificii foarte simple și ieftine: un tub mic de carton, ceva mai mare decît un cartuș de vînătoare, încărcat cu pulbere, cu un fitil și o coadă care nu era decît un bețișor lung cam de 30 cm. După ce-i dădeai foc fitilului, cu un chibrit, această alcătuire țîșnea din mîna care-o ținea și ajungea la mare înălțime scînteind. Le-am povestit copiilor despre această rachetă miraculoasă, dar rudimentară, și închipuirea lor aprinsă a adăugat felurite atribute artificiului, idei care nu ar fi de lepădat dacă le-ar cunoaște vreuna din fabricile de jucării.

Am fost asaltat cu o mulțime de întrebări și sfaturi cu privire la jucăriile care ar mai trebui să se fabrice. Eu mă fac aci ecoul unor doleanțe mai ușor realizabile, deși sînt convins că imaginația, nu mai puțin bogată a meșterilor în arta jucăriilor, ar putea să rețină și alte idei. „Dar oare elicoptere care să se lase ușurel la pămînt, nu s-ar putea face?" „Dar arcuri de tras la semn — o, mai ales arcuri de indieni, arcuri ca ale oștașilor lui Ștefan cel Mare — pe care să nu le mai facem noi din nuiele, rupînd copacii?" In magazinele noastre de jucării, băieții sînt încă defavorizați. Fetițele pot găsi foarte frumoase camere de baie, bucătării, saloane cu mobilă etc., care pot satisface pe deplin gustul lor de mici gospodine, iar mingile, foarte bune, de asemenea. Dar băieții?

Ca încheere îmi pun o întrebare: există oare o comisie formată din specialiști diverși care să vegheze la punerea pe piață a jucăriilor?

Alexandru ȘAHIGHIAN

MIRACOL LA PODU TURCULUI

Podu' Turcului era un tîrgușor moldovenesc, ponosit, un mic centru administrativ și negustoresc, unde edificiul cel mai important era casa cu un etaj din centru, lîngă monumentul eroilor tras în serie, unde posesorul aparatului de radio se identifica cu potentatul orășelului. Era deci un tîrgușor moldovenesc, ca multe altele, cenușiu, mort, o așezare uitată de dumnezeu și de oameni. Evenimentul cel mai de seamă îl constituia balul de iarnă, cu inevitabilul cadril deschis de fostul și viitorul primar al urbei, a cărui agilitate era îngreuiată de pîntecul în îngrijorătoare prosperitate. Muzicienii se reduceau la cei cinci muzicanți ai tîrgului — transformați din necesitate la sărbători naționale în fanfară, la nevasta pretorului care cînta cu un deget „Hora Unirii" și la fiica băcanului, virtuoasă vestită, în stare să ducă pînă la capăt pe clapele pianului „La fereastra unde doarme o pisică".

Și în tîrgul acesta, la Podu Turcului s-a produs un miracol. El nu ține de aspectul fizic — simțitor mai intremat și mai luminos decît odinioară — ci de fizionomia intimă, de transformarea spirituală. La Podu Turcului a poposit Filarmonica de Stat din Bacău. Dar miracolul nu constă în prezența orchestrei în orășel. Miracolul începe abia din momentul cînd sala Casei de Cultură s-a umplut, cînd în fața unui public avid — cunoscător de muzică, Filarmonica a executat din operele lui Glinka, Ceaicovski, Enescu, Weber. Miracolul începe în momentul în care mulgătorul de la Gospodăria de Stat a trecut într-o suflare pe acasă, s-a îmbrăcat sărbătorește și a mers la concert. Miracolul începe în clipa în care tractoristul abia întors de la muncă s-a strecurat în fundul sălii să-l asculte pe Ceaicovski. Miracolul se desăvîrșește atunci cînd într-un tîrgușor oarecare din Moldova, unde „muzicienii" se numărau pe degete, o sală de țărani, tractoriști, mulgători, aplaudă frenetic, bisează, se extaziază în fața mesajului muzical al lui Glinka sau Weber, un mesaj pe care-l pricep și care-i emoționează.

Dar miracolele mari — și acesta a fost unul — se repetă. Așa cum s-a întîmplat cu concertul Filarmonicei din Bacău. La cererea muncitorilor, mecanizatorilor și tehnicienilor de la S.M.T. Podu Turcului — adică a unor amatori care n-au mai avut loc în sală — concertul a fost repetat. In studioul stației de radioficare din Podu Turcului — studio la Podu Turcului! — orchestra din Bacău a cîntat din nou. Acum concertul a fost ascultat din întreg tîrgușorul concentrat pentru două ore în fața difuzoarelor.

Orchestră simfonică la Podu Turcului! Adică revoluție culturală în acțiune și în detaliu.

Al. GIRNEAȚA

Desen dedicat celor care fug de răspundere

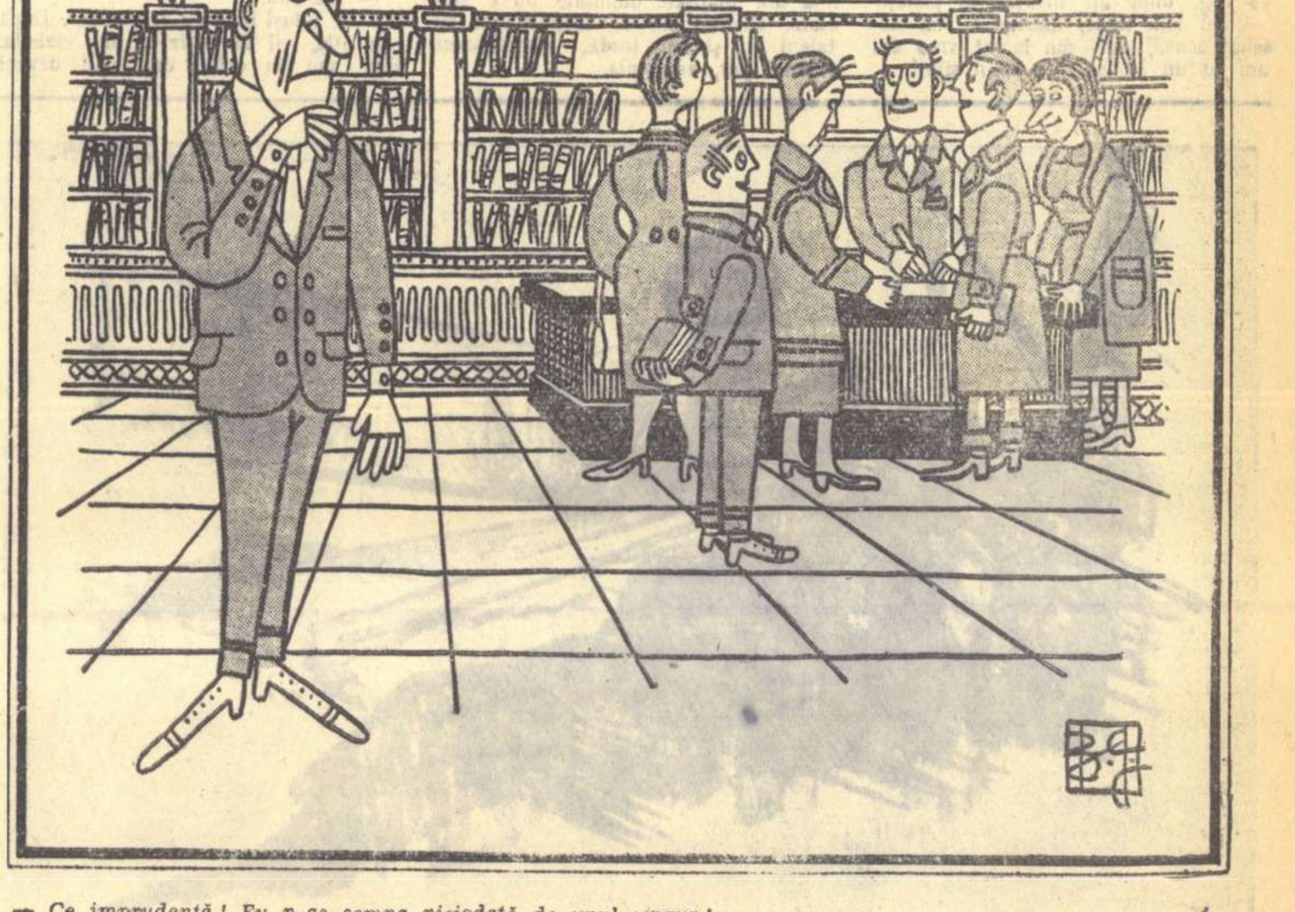

— Ce imprudență! Eu n-aș semna niciodată de unul singur!

Desen de BENEDICT GANESCU

Două concepții

Fragment din romanul „Născut în Europa"
de FRANCISC MUNTEANU

Seara, la opt, Toma sună la ușa criticului. Ii deschise o femeie în vîrstă, îl întrebă dacă a fost anunțat, apoi îl conduse într-o anticameră mare, plină cu picturi. Luchian, Iser, Verona, Palade. Toma nu stătu acolo decît cîteva clipe și în pragul salonului alăturat apăru criticul. Era îmbrăcat într-un halat gros de diftină cu guler mare, vișiniu.

Poftește, tînărul meu prieten, poftește.

In salon mai erau patru oameni: un individ în vîrstă, așezat într-un fotoliu mare de piele, care ținea între genunchi un baston lustruit, cu măciulie de argint. Iși proptise bărbia de mîinile sprijinite pe baston și nu-și ridica capul nici cînd vorbea. Avea pielea stafidită și un păr lung, alb, adunat coc sub o beretă mare, franțuzească. Ceilalți îi spuneau „maestrul". Lîngă el, așezat pe o pernă brodată, voit neglijent, își rotea capul în toate părțile, ca și cum s-ar fi mirat că se află în încăpere, un tînerel cu mustăți rare și cu o barbă roșcată, ieșită la soare. Avea ochi mari, mirați, fără culoare. Vorbea despre el ca despre o altă persoană. Se numea Marcian. Cînd a intrat Toma în salon, tocmai vorbea:

— Părerea lui Marcian despre timiditate este foarte categorică. Timiditatea este o infirmitate. In materie de artă, timiditatea ar trebui trecută în cazierul artistic. Dacă Marcian ar fi trăit cu două secole în urmă, ar fi propus și o pedeapsă pentru ea. Și anume, una foarte aspră: tăierea mîinii. Rîse de unul singur.

Ceilalți din salon, un om cu spatele încovoiat, îmbrăcat într-un loden ponosit ca un caftan, privea tot timpul spre maestru; celălalt, slab, cu ochii inflamați, era chel și semăna cu un chelner: purta o redingotă pătată și o lavalieră mare, vîrîtă sub veston.

Criticul așteptă pledoaria despre timiditate, apoi îl prezentă pe Toma:

— Iată, noul nostru prieten.

Numai maestrul nu privi spre el. Era preocupat cu cercetarea galoșilor. Tînărul cu barba roșcată se aplecă ceremonios, așteptă o clipă de liniște și continuă:

— Dar dacă Marcian ar trăi peste două secole, ar decreta timiditatea o infirmitate fizică. Dumneavoastră ce părere aveți, maestre?

Maestrul tuși.

— Mulțumesc, maestre. Se îndreptă spre Toma: Și dumneata, prietene, ce părere ai despre timiditate?

O clipă, Toma stătu pe gînduri și se simți prost. „Ăștia o să creadă că sînt timid".

— Timiditatea este o armă.

— Armă? Frumos răspuns! Nu, maestre? ceru tînărul încuviințarea maestrului. Acesta tuși din nou. Foarte frumos răspuns! Pe urmă, adăugă ironic: In fond, pentru sonoritate ai putea să spui și pătrunjel. De ce tocmai armă?

— Odată, la Brăila, ne-am încăierat. Aveam un cuțit cu o lamă sîrbească de douăzeci de centimetri. Individul din fața mea își strînsese umerii și clipi des ca o găină. N-am înfipt cuțitul în el. Mi-a fost milă. Dacă n-ar fi fost timid și ar fi avut curajul să scoată cuțitul din buzunar, l-aș fi ciopîrțit. Nu poți să te bați cu un om speriat, timid. De-aia spun că e o armă.

Maestrul tuși de două ori.

Criticul, folosindu-se de scurta pauză, se adresă lui Toma:

— L-am dus și pe maestru să vadă portretul dumitale. I-a plăcut. Așa-i maestre?

Maestrul clătină din cap.

— Și voi, băieți, — continuă criticul, adresîndu-se celorlalți oaspeți, — va trebui să vă duceți la drogheria „Liliacul" de pe Brătianu. Un lucru foarte frumos și foarte promițător. Multă culoare și multă ingeniozitate. Cred că are ceva din rafinamentul oriental. Poate că asta îți sugerează fundalul folosit de tînărul nostru prieten. E un verde ciudat, catifelat și totuși rece. Parcă ai privi culoarea prin sticlă sau apă. Se îmbină cu tonul feței, nu bronzate, ci mai mult măslinie, dacă impresia nu mă înșală. E un portret cu totul original. Și încă n-am spus nimic despre zîmbetul femeii. Nu, maestre?

Maestrul aprobă din nou.

Toma roși pînă în vîrful urechilor și deodată se încordă: dar dacă aceștia s-au adunat ca să-și bată joc de el? Ascultă cu atenție.

— Vreți să ne spuneți încă o dată numele? îl rugă chelul, dar i se vedea pe față că fără un real interes.

— Toma Voican.

— Toma Voican. Mda. Și spuneți, vă rog, unde ați învățat să pictați?

— Nu știu unde, mărturisi. Am desenat acasă, apoi am lucrat vreo doi ani cu un iconar. Am făcut sfinți.

— Ei, asta e cu totul altceva. Nu sînteți un simplu pictor de firme. Și ce pregătire aveți?

— Trei clase de gimnaziu.

— Mda. Și părinții?

— Sînt la Oradea.

— Poate sînteți chiar fiul sculptorului Voican?

— Da.

— Mda. Acum înțeleg. Uite, tinere, eu sînt la Belle Arte, la catedra de pictură. Dacă dumneata te-ai hotărî să devii pictor, atunci... Bineînțeles, dacă maestrul ar sprijini cererea dumitale... Maestre?...

Maestrul tuși.

— Deci totul depinde de dumneata... Din clipa aceea, Toma nu mai există pentru el. Se întoarse spre tînărul cu mustăți rare și barba roșcată. Ce spuneam mai adineauri?

— Nu, nu.. Despre Monet... Acum știu... Dumneavoastră, maestre, ce credeți, femeia din „Portretul doamnei G." nu este aceeași cu „Japoneza"?

— Nu cred. Doamna G. a fost pictată, dacă îmi aduc bine aminte, în '68... Da, în 1868, iar japoneza, după opt sau zece ani... Domnule Mănescu?

— Da, răspunse prompt criticul. După opt ani, în 1876. Și sînt de acord cu maestrul. Japoneza este blondă, iar Doamna G. brunetă sau șatenă.

— Poate invers, intră în vorbă tînărul cu barba roșcată. Japoneză blondă?!

Maestrul aruncă o privire de dispreț spre tînăr, dar nu-i răspunse el, ci tot criticul:

— Tocmai aici cred că e secretul, sau cheia tabloului. O japoneză blondă și, fie vorba între noi, numai japoneză nu este. Vorbesc de figură. Numai decorul, covorul și chimonoul. Dar chiar și chimonoul e prea greu față de chimonourile japoneze. E drept, broderia este orientală, clasic japoneză. Poate chiar exagerată. Mă refer la brațul și fața acelui samurai brodat pe chimono. Totuși, ceva leagă cele două tablouri. Poate atmosfera. Cred că Monet a fixat pe pînza „Japonezei" o stare sufletească veche. Dacă vreți, ecoul doamnei G. se simte și pe pînza făcută cu opt ani mai tîrziu.

Toma rămase uimit. Cei din sală vorbeau despre tablouri și nume ca și cum ar fi vorbit el despre calitatea coniacurilor Metaxas sau Courvoisier. Comparau verdele din „Palmierii" lui Bonnard cu verdele fustei „Femeii cu anemonele" a lui Matisse, felul de a lucra al lui Holbein sau Watteau, nume despre care pînă atunci nu auzise niciodată. Se simți îngrozitor de prost și vru să plece. Criticul îl opri la o cafea neagră și astfel Toma fu nevoit să audă un discurs despre pictura murală a fraților Grigorescu, o conversație contradictorie între profesorul de la Belle Arte și tînărul, despre hîrtiile decupate ale lui Picasso și perioada moale a lui Salvador Dali...

Seara, cînd părăsi salonul criticului, avu senzația omului îmbătat și nu se dezmetici decît după ce se plimbă cîteva ore prin grădina Icoanei.

Era ferm hotărît să se înscrie la Belle Arte.

Toma nu se avea bine cu nici un profesor. Asta și pentru că nu executa niciodată temele date și pentru că era socotit obraznic. Numai unul singur, Bercescu, îl aprecia și ca om. Totul a pornit de la o planșă. La o oră de desen după model (se adusese de pe stradă un cerșetor bărbos), Toma, în loc să-l creioneze așezat pe un scaun, așa cum îl aranjase profesorul, i-a desenat numai mîinile întinse, slabe și noduroase. Deși Toma a fost criticat, desenul a făcut vîlvă în institut. Bercescu i-a cerut voie să publice desenul în „Cuvîntul liber". După apariția desenului, profesorul l-a chemat pe Toma în cancelarie și i-a cercetat mapa cu planșe. După un timp destul de lung, a închis mapa și lui Toma i s-a părut că Bercescu e nemulțumit. L-a întrebat:

— Vreți să-mi spuneți ceva, domnule profesor?

— Da. E păcat de dumneata, domnule Voican.

Numai la asta nu se așteptase Toma. Privi cercetător fața profesorului: era rotundă, puțin buhăită, cu riduri la colțurile ochilor.

— De ce e păcat, domnule profesor?

— Pentru că ai talent și ai să te ratezi. Am impresia că ești un fel de prototip al artistului romîn: superficial și ignorant. Pînă la urmă, o să ajungi un desenator de local.

— De ce credeți asta?

— Pentru că ți-am văzut planșele. Dumneata nu desenezi, ci te joci. Nici una din planșele dumitale nu e studiată. Pictura nu se face numai cu talent ci și cu trudă. Bagatelizezi desenul pur, anatomia.

— Nici Picasso nu strălucește în corectitudinea desenului.

— Vorbești prostii. Picasso dărîmă formele exacte, perfecte, el simplifică, vrea să ajungă la esență. Dar ca să le poți simplifica, ele în primul rînd trebuie să existe. Picasso caută un drum nou. El se reîntoarce la desenul primar. El se reîntoarce, ceea ce înseamnă că a făcut deja un drum spre perfecțiune. Ține minte: n-ai dreptul să negi ceva înainte de a cunoaște ceea ce vrei să negi. Poți să urmezi calea lui Picasso. Dar asta nu înseamnă a-l imita, ci a merge pe drumul lui. Adică înveți întîi desenul și după ce cunoști bine omul, liniile lui, le simplifici.

Dar acum, nu asta e important, ci drumul dumitale. Iți spun. Dacă n-o să muncești conștiincios, n-o să devii artist niciodată. Asta am vrut să-ți spun. Poți să mă iei în serios și poți să mă înjuri. Te privește. Dacă te interesează cele ce ți-am spus, vino să mai stăm de vorbă. In fiecare după-amiază mă găsești la redacția „Cuvîntului liber".

Toma nu-l mai căută. S-ar fi simțit prost să se ducă la el și să-i spună: am venit să stăm de vorbă. Din cauza asta, îl ocolea chiar.

Colegii de an ai lui Toma se declarau discipolii unor maeștri cu nume sonore și erau proști de dădeau în gropi.

. . . .

Pe bulevard, un afiș mare, luminat îi atrase atenția: „Formidabilul succes «101 Alhambra melody» cu Marga și Didona Rădulescu. Toma se duse la teatru, își cumpără un bilet scump în rîndul întîi. Revista era proastă, textele oribile și dacă cele două Rădulescu n-ar fi fost frumoase, Toma ar fi plecat încă de la începutul spectacolului. In special i-a plăcut Marga, o femeie înaltă, platinată, cu ochii negri și cu sprîncenele subțiri, trase cu creionul, și un corp lunguieț, de panteră. In timp ce cînta, își mlădia șoldurile. Singura melodie suportabilă a fost „Glasul roților de tren" de Vasilescu, și Toma, în loc să plece amuzat, părăsi teatrul și mai înnegurat. Era aproape de miezul nopții, dar Bucureștiul își trăia viața lui nocturnă, zgomotoasă, sfidînd știrile de pe linia Maginot și Siegfried. Pe Sărindar, Toma descoperi o firmă mică, pătrată, fixată lîngă intrarea unei clădiri: „Cuvîntul liber", etaj IV. Se uită sus, geamurile de la etajul patru erau luminate. Fără să se gîndească, trecu pe lîngă un portar gras și somnoros și urcă scările.

— Pe Bercescu? cred că e plecat. Truță, a plecat Bercescu?

— Nu, așteaptă șpalturile, răspunse de undeva vocea lui Truță.

— Du-te domnule, în fund, la camera 11.

Toma mulțumi și bătu la ușa camerei indicate. Ii deschise Bercescu.

— Ei, numai la dumneata nu m-am așteptat! Și, în orice caz, nu la ora asta. Dacă ai timp, așteaptă-mă, mai am treabă vreo jumătate de oră, pe urmă putem ieși puțin. Cinăm la „Modern"?

Toma aprobă. Bercescu corectă cîteva șpalturi, apoi își luă pardesiul și îl prinse pe Toma de braț.

— Și totuși, ai venit. Ce te-a făcut să mă cauți?

— Așa, fără nici o socoteală. Pe urmă îi păru rău că fusese sincer, dar Bercescu păru mulțumit de sinceritatea lui.

— Foarte bine.

La barul „Modern", Bercescu era cunoscut. Avea masa reținută într-un colț și fu servit fără să mai comande.

— Mă cunosc oamenii, îl lămuri Bercescu. De zece ani mănînc aici. O friptură pentru domnul pictor, comandă ospătarului. Un chelner chel se aplecă respectuos și se reîntoarse peste cîteva minute cu o friptură pentru Toma.

— Ei, te-ai gîndit la cele ce ți-am spus?

— Da. M-am gîndit și cred că aveți dreptate.

— Atunci, îți spun de ce ți-am vorbit atît de mult. Pentru că ai talent. Un francez sau, mă rog, un oricare alt european cu talentul dumitale, ar deveni un mare artist. Pentru dumneata însă, talentul e mai mult o povară. Care e mesajul dumitale pentru care ai vrea să devii, pictor?

— Nu m-am gîndit niciodată la asta.

— Se vede. Și dacă te-ai gîndit, ai putea să-l găsești?

— Nu știu.

— E totuși bine că ești sincer. După cîte știu, vii de undeva, din mahala. Ești sau în orice caz poți deveni un fel de deputat al mahalalei. Ar trebui să porți în dumneata mesajul ei.

— Mesajul mahalalei?

— Da. Mulți au transmis pînă acum mesajul lumii muncite și mizere a mahalalei: Kolwitz, Grosz, Massereel și încă mulți alții. Nu poți fi pictor fără mesaj. E o crimă... Inţelegi?

— Nu în întregime, domnule profesor.

— Și dacă nu cunoști mesajul umilei lumi a mahalalei, înseamnă că te-ai rupt de ea. Citești ziarele?

— Nu prea.

— Dar știi că e război?

— Vă bateți joc de mine?

— Nu. Vorbesc serios. Știi de ce a atacat Germania, Polonia?

— Pentru coridorul de la Danzig.

— Nu. Coridorul a fost doar un pretext. Dacă n-ar fi fost coridorul, s-ar fi găsit ceva asemănător. E război pentru că se înfruntă două principii, două concepții despre viață, două existențe. Și dumneata, adică un artist, mai mult decît oricine, trebuie să știi de partea cui ești. Dar am impresia că predic în pustiu. Dumneata, care ar trebui să deschizi ochii oamenilor, ești orb sau nu vrei să vezi. Cum se poate trăi așa? Mănîncă, se răcește friptura. Aici se face cea mai bună friptură.

Cînd chelnerul aduse și bateria de la gheață, continuă:

— Vezi, tot ce se face în lume se face din dorința de libertate. Și războiul. Unii spun că vor să ducă libertatea altor popoare și în realitate le cotropesc, alții își apără libertatea. Dar nu numai războiul, ci totul izvorăște din această dorință — pentru unii conștientă, pentru alții subconștientă. Oamenii vor să știe, deoarece cred că știind, vor putea să fie liberi. De aceea se fac marile invenții, de aceea stau mii de ingineri în laboratoare, de aceea creează mii de artiști. De aceea s-a născocit credința. Se zice că pentru ca oamenii să se simtă mai liberi, pentru ca responsabilitatea să fie a altcuiva, pentru ca omenirea să fie eliberată de responsabilitatea existenței. Ateismul tot din dorința de libertate s-a născut. Oamenii nu mai vor să fie subjugați de credință. Prin orice prismă ai judeca lucrurile, parcă ar semăna între ele, avînd amîndouă în felul lor îndreptățire. Cînd doi oameni se ceartă, fiecare în parte pare că are dreptate, dacă privești lucrurile prin prisma lui. Dar mai presus de adevărul acesta relativ, mărunt, există adevăruri absolute, eterne. Multe nu se știu încă, dar, în orice caz, oamenii tind spre adevărul absolut.

— Imi puteți spune unul?

— Desigur. Că oamenii se nasc și mor. Asta e un adevăr absolut și etern. Că oamenii vor să trăiască mai bine, ăsta e altul. Acum, nu mai trebuie stabilit decît ce înseamnă mai bine. In orice caz, oamenii din Congo-ul Belgian au alte concepții despre bine și rău decît noi sau cei din America. E vorba de găsirea unui numitor comun și atunci totul se rezolvă. Acest lucru îl caută, par că au dreptate. Problema ar fi ca oamenii să găsească o prismă universală. Unele concepții se impun lumii cu tot mai mare forță... Vorbesc de concepțiile lui Marx. Asta e un filozof neamț. Hitleriștii nemți îl reneagă. Dar azi, ți-am vorbit destul. Hai acasă!

Toma porni spre cămin cu un sentiment nelămurit; își dădu seama că Bercescu îi ținuse o prelegere politică, dar nu-i spusese nimic concret, în afară de faptul că îi dăduse să înțeleagă că fasciștii sînt vinovați, și nu numai pentru faptul că au început un război, ci în general, pentru o anumită concepție despre viață, despre libertate. Pe vremuri, în copilărie, ori de cîte ori răsfoia cărțile de istorie, îl cuprindea un sentiment de nemulțumire că se născuse într-o epocă prea liniștită, epocă în care nu se va întîmpla nimic, o epocă stearpă, fără războaie, o epocă peste care istoricii vor sări cu multă ușurință, ca neinteresantă. In conștiința lui, războiul însemna schimbare și, în orice caz, ceva foarte spectaculos: cai, săbii, decorații, monumente, eroism. Poate de aceea cele două războaie, cel din Spania și cel din Abisinia, nu l-au entuziasmat prea mult. Amîndouă țările erau departe și nici măcar știrile senzaționale: cucerirea Alcazarului sau căderea Adnei, nu l-au mișcat prea mult. Mussolini, în loc să fi intrat în orașul cucerit pe un cal alb, a ținut discursuri și a iscălit telegrame de felicitare. Iar acum, luptele recente din Polonia au ținut prea puțin. Nici nu s-a dezmeticit bine. Ar fi vrut să urmărească mișcarea ciudată a liniilor tranșeelor cu stegulețe înfipte pe hartă, dar Polonia a și fost ocupată. Poate de aceea îl lăsa atît de rece războiul: articolele din ziare, scrise cu litere de-o șchioapă, care anunțau mereu numai schimburi de focuri pe linia Maginot, deveniseră banale, plictisitoare. Cum a spus Bercescu: se înfruntă două existențe? Ce fel de existențe se înfruntă? Nu găsi răspuns.

Intr-o zi, asistentul de la anatomie îl întrebă pe Toma dacă nu vrea să se înscrie la „Frățiile de cruce".

— E vorba camarade Toma, de viitorul neamului romînesc. Toți romînii trebuie să-și facă datoria și datoria noastră e să urmăm cuvîntul căpitanului.

— Nu vreau să mă înscriu.

— Desigur, nici nu e vorba să te înscrii imediat. Ar fi totuși bine să vii o dată la o adunare de cuib, pentru novici. O să-ți placă. Cîntăm.

Toma se opuse, dar în zadar. Asistentul insistă atît de mult, încît Toma cedă: îi făgădui că o să vină la o adunare de cuib.

— Ei, dacă ai promis, camarade Toma, atunci totul e în ordine. Chiar azi ținem o astfel de adunare. La ora opt, te aștept în fața Institutului.

La ora opt fix, asistentul apăru în fața Institutului și arboră o față gravă.

— Mergem pe jos, camarade Toma. Nu e departe. Pe Pantelimon.

La ședința de cuib, erau adunați vreo douăzeci de tineri, elevi, studenți și cîțiva negustori olteni de la Obor.

La ședință s-au colectat bani, s-au vîndut broșuri și s-a cîntat mult. Intre cîntece, se țineau mici discursuri despre sînge, despre Romînia, despre brazi. Toma avu impresia că oamenii vorbeau ca să se întărite.

A doua zi, asistentul îl întrebă dacă vrea să se înscrie în „Frățiile de cruce".

— Nu. Nu vreau să mă înscriu.

In noaptea aceea, în cămin i-au pus vată de sticlă în pat. Toma se trezi cu spatele însîngerat. Aprinse lumina și începu să urle, să trezească pe toți din dormitor.

— Spuneți-mi, cine mi-a pus vată de sticlă în așternut?

Nu-i răspunse nimeni.

Toma se înfurie. Unul din apropierea lui îi spuse să stingă lampa. Toma îl prinse de picior și-l trase din pat. Vreo doi colegi îi săriră în ajutor prietenului lor. Incepu o încăierare în toată regula. Toma se simți ca în serile petrecute în tavernele din Brăila. Se rezemă cu spatele de perete și împărțea pumni cu nemiluita. A doua zi, se făcu o anchetă și, cu toată intervenția decanului și a criticului de artă, Toma fu propus pentru exmatriculare. Asistentul de anatomie îl chemă la cancelarie și-l întrebă dacă nu și-a schimbat cumva părerea.

— Dacă da, aș putea să interviu cu succes pe la decanat să nu fii exmatriculat.

— Abia acum înțeleg, îi răspunse Toma, apoi, fără ca celălalt să fi bănuit ceva, Toma îi cîrpi o palmă cu degetele desfăcute, ca urmele loviturii să se întipărească bine pe fața asistentului.

Acesta începu să urle de parcă ar fi fost înjunghiat. Pe urmă, Toma nu mai așteptă să i se înmîneze exmatricularea: părăsi Institutul pe ușa de din dos. In stradă, se gîndi să se întoarcă la Silvian. Porni chiar într-acolo, dar renunță: ce să facă acolo? Să devină pictor de firme, să reproducă ani de zile imaginea lui Azize? Colindă orașul fără țintă, se opri în fața unui afiș de la Teatrul Alhambra, privi îndelung portretul Margăi Rădulescu, îi părea rău că nu o cunoaște, apoi se duse în Cișmigiu. Se așeză pe o bancă, în apropierea lacului. Un timp, privi cele două lebede cu penele smulse, care se fereau din calea bărcilor, pe urmă ațipi.

ALMA REDLINGER — „Indoitul tronsonului"

Maiakovski, inovatorul

Articol scris pentru „Gazeta literară"

După primăvara din anul 1930 a urmat o vară fierbinte, uscată. Soarele cu care altă dată Maiakovski discutase atît de simplu și neprotocolar, era acum la zenit. Se ridicase la zenit și soarele poeziei sale. Dar nu dintr-o dată, ci treptat, pe un cer încă umbrit de cețuri. In încleștare, în exploziile furtunoase ale luptei, avînd de înfruntat norii batjocurei și cețurile indiferenței mic-burgheze, și-au făcut drum razele poeziei sale. Astăzi acest soare al poeziei lui Maiakovski strălucește deasupra întregii lumi.

In versurile chilianului Pablo Neruda, ale polonezului Wladislaw Broniewski, cehului Jiri Wolker, letonului Vitautas Montvili, rusului Nicolae Aseev, bulgarului Gheo Milev, haitianului René Depéstre, francezului Louis Aragon, turcului Nazim Hikmet, grecului Aleksis Parnis și ale multor alți poeți ai lumii, arde văpaia soarelui Revoluției, văpaia poeziei lui Maiakovski. Și fie că aceste talente viguroase au urmat căi cu totul proprii, originale, fie că exprimînd spiritul poporului lor și vocea secolului XX, ei înșiși s-au constituit ca „sori" distincți — nu încercăm să stabilim o scară valorică — un fapt rămîne esențial, și anume acela că poeții sus amintiți au crescut din aceeași rădăcină a poeziei inovatoare a Revoluției din Octombrie, a versului inovator al lui Maiakovski.

Clocotul revoluționar al versului său, materialul de viață inedit înfățișat pentru prima oară în poezie, limbajul străzilor, intonația, — inițial un strigăt, ulterior chemare oratorică, — stînjenită în cadrul strîmt al unei camere, varietatea și multitudinea mijloacelor de expresie, ruptura hotărîtă cu metrica tradițională și anemia ritmică, în toate aceste elemente distinctive ale poeziei lui Maiakovski se manifestă esența inovatoare a înseși epocii. Talentul excepțional al lui Maiakovski, adevărat „instrument" de poezie, a răspuns tuturor sarcinilor pe care le impunea timpul său. Maiakovski a fost un talent deadreptul fenomenal. Acest talent însă trebuie privit în strînsă legătură cu întreaga personalitate a poetului. Iar în personalitatea sa, surprindem acele trăsături ale omului nou pe care îl aștepta Revoluția, pe care l-a crescut Revoluția, și care a fost în același timp scopul ei final. Vladimir Maiakovski nu a fost un ideal. El a fost însă un adevărat om mare. In el sălășluia vigoarea unui înflăcărat luptător pentru idealurile Revoluției. Restul însușirilor sale formau un tot armonios cu această calitate de bază. Era un om pur și cinstit, lipsit de interese egoiste, sfîșiat de puternice pasiuni, uneori de contradicții, în măsura în care aceste contradicții aparțineau epocii. Figura lui Maiakovski nu poate fi în nici un caz explicată prin mult trîmbițata „corectitudine". El era în afara „corectitudinii" așa cum o înțeleg fățarnicii sau dogmaticii. Dar nici neurastenicilor burghezi el nu le vine la îndemînă. In mintea lor „contradicțiile" lui Maiakovski sînt simple „oscilări" filistine, lipsite de o bază principială. Nu. Maiakovski rămîne mare chiar și în contradicțiile sale. In pasiunile lui era ceva din setea spirituală a eroilor Renașterii, a acelor oameni minunați zugrăviți de Shakespeare. Dar și în aceste pasiuni vibra glasul epocii, al epocii care „a năruit milenarul odinioară" și a început marșul teribil de greu către „țărmul depărtat al comunismului".

Nu e ușor să tratezi în cadrul strîmt al unui articol de cîteva pagini, o problemă atît de complicată ca aceasta despre spiritul inovator în creația lui Maiakovski. Dar dacă vom încerca să ne restrîngem asupra acelor laturi — arzător de actuale în momentul de față —, atunci trebuie spus, cred eu, următoarele.

Una din cele mai puternice însușiri inovatoare ale poeziei lui Maiakovski este puterea ei de previziune. Sîntem adesea uimiți de modul în care Maiakovski a știut să prevadă cutare sau cutare lucru pînă în cele mai mărunte detalii. El a anticipat „iscusitele poduri" arcuite deasupra caselor, „motoarele înmiit de puternice", tractoarele și batozele electrice, încă din anul 1918. Mai mult decît atît, în anul 1921, în prefața la cea de a doua ediție a „Misterului Buf" vom citi: „...peste numai o jumătate de veac poate, crucișătoarele aeriene ale Comunei, se vor năpusti către îndepărtatele planete". Dar poezia lui Maiakovski conține ceva mult mai semnificativ decît ipotezele clarvăzătoare privind progresul material al omenirii. Cînd scria în „Jubiliar" că lui și lui Pușkin „le e rezervată veșnicia", avea în vedere nu numai faptul că operelor lor le e sortită o viață îndelungată. Un geniu e mare tocmai prin viziunea lui, prin capacitatea de a privi peste ani în viitor. Acest lucru îi conferă și puterea de a privi retrospectiv, de a înfățișa viața prezentului, de la înălțimea culmilor viitorului. Pentru Maiakovski, prezentul era granița dintre trecut și viitor. Realitatea era întotdeauna „drum". „Drumul Revoluției" — astfel o numește în versurile sale. De aceea poate, imaginile sale conțin atîta încordare, atîta dinamism.

Dialectica vieții, viața și moartea, lupta noului împotriva vechiului — pentru Maiakovski toate acestea nu erau simple abstracții, ci erau manifestări vii ale acelei epoci în care noul se năștea la înaltă temperatură afirmînd viitorul, negînd trecutul. Se știe ce însemna pentru tînăra republică a Sovietelor cuvîntul „tempo". Lozincile sunau: „Tempo-ul hotărăște totul". Cărțile se intitulau: „Tempo", „Timp înainte", „Pe nerăsuflate" ș.a.m.d. Nici ele nu erau simple abstracții ale vremii, căci pentru noua orînduire însemnau viață sau moarte.

La acea dată ritmurile lui Maiakovski, limbajul său telegrafic, priceperea sa de a accelera timpul, aveau un conținut inovator, exprimau spiritul epocii.

Unii nu înțeleg semnificația poemelor prerevoluționare ale lui Maiakovski, și rup dogmatic creația sa în două: pe de o parte, perioada cînd poetul utiliza din plin hiperbola, grotescul, convenția de loc și timp, și pe de alta, perioada mult mai tîrzie cînd versul lui Maiakovski a devenit mai „realist", adică mai concret, mai echilibrat. O evoluție în acest sens a existat. Dar punînd la modul sus amintit problema, se uită adesea că între acele geniale poeme ale lui Maiakovski (ca de pildă „Norul cu pantaloni", „Omul", „Război și Pace") și operele sale de mai tîrziu, deosebirea nu e de poziții ci de perspectivă. A întreba care perspectivă e mai „artistică" — cea politico-socială sau cea general-umană — înseamnă a trata metafizic problema. Desigur maturizarea sa privită în ansamblu și inclusiv maturizarea sa ideologică au urmat un drum ascendent. Dar nu ne e permis să tragem concluzii pripite și unilaterale din faptul că evoluția lui Maiakovski în ceea ce privește „perspectiva" a urmat o cale sau alta. Metaforic vorbind, dezvoltarea poetului ar putea fi comparată nu cu o ascensiune în munți, ci mai degrabă astfel: de pe vîrfurile de deasupra norilor unde contururile erau mai șterse, dar avea o perspectivă imensă, poetul a coborît, și-a suflecat mînecile și a pornit să construiască o clădire. Tot ce i-a fost dat să vadă pînă la fixarea asupra „proiectului general al construcției" nu a putut decît să-i ajute. Dar ce e „mai rău" și ce e „mai bun" între cele două poziții, iată o întrebare care pusă la modul acesta, e chiar caraghioasă. Forța lui Maiakovski constă tocmai în îmbinarea perspectivelor și ancorarea în realitate.

De la primele sale poeme romantice în care anunțase formidabila eliberare a forțelor creatoare ale minții umane, Maiakovski a pășit neabătut pe drumul înțelegerii scopurilor ultime ale Revoluției, a țelurilor ei maximale: totul pentru om. Iată de ce nu putem separa mecanic poemele timpurii ale lui Maiakovski de etapa post-revoluționară a scrisului său, căci ele sînt intim și profund legate de dezvoltarea ulterioară a creației poetului. Incă în 1918 el declara în aceste poeme:

Eu sînt un om simplu,
al vremurilor viitoare
și-am venit să aprind
sufletele goarnelor,
căci știu cît e de greu
să încerci să trăiești.

Dacă în acele poeme Maiakovski „aprindea sufletul goarnelor" în versurile sale post-revoluționare el i-a învățat pe oameni „să încerce să trăiască" în chip nou, în chip comunist, fără să le ascundă că acest lucru e „greu". De aici au izvorît publicistica, poezia satirică și picturile sale de mai tîrziu.

Și aici, și acolo, versul lui Maiakovski atinge aceeași înălțime general-umană. Idealul său e același: înfățișarea omului simplu al vremurilor viitoare. Subliniez faptul că nu există nici o discordanță și cu atît mai mult vreo contradicție între idealul construirii politice a comunismului și idealul omului armonios aparținînd acelei vremi, către care tindem și pe care am numit-o Comunism. Este principial important să subliniem faptul că poezia noastră se dezvoltă asumîndu-și această largă și istorică perspectivă a „drumului Revoluției". Caracterul empiric, mărunt, al unor direcții de azi în poezia contemporană, se explică în primul rînd prin aceea că autorii lor au o slabă perspectivă.

Noutatea lui Maiakovski constă printre altele și în aceea că în primele sale opere, umanismul și motivele răfuielii cu divinitatea, (perspectivă general-umană) s-au bazat — deși nu întotdeauna cu deosebită claritate și consecvență — pe recunoașterea necesității luptei active (perspectivă social-politică). De aceea la Maiakovski nu există niciodată ruptură între sublim și obișnuit. Viața — complicată, în veșnică dezvoltare, avînd un sens determinat, contradictorie uneori — a fost singurul obiect al poeziei sale. De aici rezultă acele calități ale versurilor sale și mai ales ale poemelor sale ca polifonia, colaborarea armonică între mai multe voci. Să ne amintim, de pildă, poemul „E bine",

Maiakovski, la tribună

Sau poemul „Pentru asta". Existența unor planuri multiple care se întretaie necontenit, dezvoltîndu-se armonic sau înfruntîndu-se, toate aceste elemente inovatoare ale poeziei lui Maiakovski nu rezultă oare din aceea că poetul nu face niciodată o separație mecanică între înalt și mărunt, între „istoric" și „general-uman"?

Din nou revin la cutezătoarea viziune a lui Maiakovski care constituie sufletul noutății sale. Finalul poemului „Război și Pace" e un adevărat imn triumfal închinat rațiunii biruitoare a omului:

Păsări fantastice ale gîndului,
rotiți-vă!
Gînd mîndru
ridică-te!
Creier al meu
inteligent și vesel zidar
construiește orașe!

Oare nu întrezărirea acelor vremi cînd războiul va fi devenit imposibil a inspirat acest poem maiakovskian? Multe spirite înaintate au demonstrat că mai curînd sau mai tîrziu, omenirea în evoluția sa, va atinge treapta în care războiul — această barbară rămășiță din secolele anterioare — nu va mai exista. Pășim după cîte se pare într-o eră a fericirii. Privind fotografiile armelor devenite anacronice, ne vom aminti versurile lui Maiakovski:

Nu vei crede
că ele zburau
împroșcînd moartea.
Uitînd pe veci
mirosul prafului de pușcă,
crucișătoarele
vor transporta în porturi
pașnice,
neghiobia grămezilor de fier
care au fost odată arme.

„Pămîntule, de unde atîta dragoste în noi?" întreabă uimit eroul liric al poemului „Război și Pace". Aceste versuri ca și cele finale despre omul „liber" — care „Credeți-mă oameni buni, credeți-mă, va veni în curînd" — sunau în 1916 ca o chemare la revoluție, după victoria din Octombrie ca o îndeplinire a previziunilor făcute, iar azi la mijlocul secolului XX găsim în ele anticiparea genială a altor culmi, a altor depărtări...

Acesta e destinul poeziei adevărate. Ea nu rămîne închisă în marginile prezentului. Plină de căutări creatoare ea pornește veșnic înainte, în cercetare, ca să poată lumina din vreme ca o rachetă cu semnul „deschis" drumul oamenilor.

Iată ce înseamnă inovație. Poezia lui V. Maiakovski e un exemplu revelator în acest sens.

Vladimir OGNEV

La miezul nopţii

Fragment din romanul „Cordovanii"
de Ion LĂNCRĂNJAN

La sfîrşitul verii, prin august, s-a înnourat din nou, într-o seară. Toată suflarea omenească a răsuflat uşurată atunci. Norii erau grei şi întunecaţi. Ploaia se anunţa vijelioasă. Oamenii au ieşit iar pe-afară, să vadă, să nu le scape primii stropi. Dimineaţa, însă, cînd s-a luminat de ziuă, cînd ar fi trebuit să vadă cum se bucură pămîntul şi cum se spală frunzele de pulbere şi de colb, norii s-au răzleţit şi s-au risipit. A căzut pe undeva o ploaie mare, mai încolo, mai către munte. Pe la noi însă n-a picat nici un strop. Arşiţele au continuat apoi şi mai înnăbuşitoare, şi mai grele. Prin octombrie abia s-au mai domolit şi s-au stins, cu încetul, pe nesimţite aproape. In urma lor au venit nişte ploi unsuroase şi lungi, nesfîrşite. Vremea s-a urîţit şi mai tare şi-n sat s-au statornicit, ca la ele acasă, sărăcia şi neliniştea. Era lipsă de bucate şi de vin mai ales. Numai Ironim ce mai avea băutură, vinars şi vin, din cel vechi sau din cel nou, adus de către Şard şi de către Ighiu. La el se strîngeau oamenii, ca să-şi potolească necazurile, să se răcorească. Ajunsese iarăşi în cinste crîşma, ca mai demult. Acolo, la crîşmă, se purtau cele mai multe discuţii. Acolo se învîrteau politicile satului şi ale lumii.

— Că-că-că, — spunea domnul Titus Goazariu ,după ce se ameţea un pic — ţa-ţa-ţa-ra asta-a îi-i-i ţa-ţa-ţară de-de haraos, mă ! Ca-ca-ca şi-şi com-co-mu-mu-na noastră !...

Oamenii i se uitau în gură şi-i vedeau sticlind dinţii de aur.

— Aşa o fi ! zicea cîte unul, cu îndoială.

— Aşa-i, mă ! Soarele şi dumnezăul ei de viaţă, se-ncontra altul. Am făcut frontul, şi-acum trebuie să rabd! Nu capăt pămînt !...

— Ai să capeţi, mă ! Pătru lui Ismană şi Indroiu şi Mitru...

— Umblă şi ăştia cu vorbe...

— Ba nu !

— Ba da !

— Dacă-i da, de ce strigi la mine, mă ! Ce, eu îs surd ?

— Nu eşti surd, da' eşti al dracului ! Te răţoieşti pe-aici dejaba...

— Vezi bine că mă răţoiesc. De ce nu-mi dă pămînt ?

— O să-ţi deie.

— La paştile cailor. Atunci o să-mi deie. Toţi umblă cu vorbe...

— Asta-i cam aşa. Vin şi ne-aţîţă să ne batem ca chiorii şi pe urmă dau vina unii pe alţii...

— Se ceartă pe spatele nostru...

— Aşa o fost de cîndu-i lumea : boii or arat şi caii or mîncat !

— Or mîncat, da' n-or să mai mînce !... S-o gătat cu mîncatu' ! O-nţărcat bălana !

— Bine-ar fi să fie aşa !

— Aşa-i ! Toţi o să fim la un fel de-acum înainte !

— Cum ? Ce ? La un fel ? Da ce, mă, o să-mpart cu tine ce-am agonisit într-o viaţă ?

— N-ai agonisit : ai furat şi-ai înşelat...

— Am muncit, mă ! Asta am făcut-o !

— Da' eu n-am muncit, nu ţi-am lucrat pe bani şi m-ai scos dator pînă la urmă ?

— Ai muncit pe dracu' ! Te lauzi acum, ai prins curaj !

— Am prins şi n-o să mă mai las batjocorit niciodată !...

La băutură, minţile se înfierbîntau şi glasurile se aspreau. Se încingeau bătăi, pentru lucruri de nimic.

— De ce mă calci pe picioare, mă? izbucnea cîte unul.

— Aşa vreau !

— Vrere-i foc să vrei ! Dacă-ţi dau una acu', puţi a mort !

— Ia-ncearcă, numai ! Incearcă !

— Incerc, mă ! Te nimicesc !...

— De ce să mă nimiceşti ?...

— Aşa ! Pentru că vreau eu !...

— Liniştiţi-vă, mă !...

— Nu vă mai certaţi !...

— Nu vedeţi c-o venit sfîrşitul lumii !...

— Incă n-o venit, da-i pe-aproape !

— Pe-aproape pe dracu' ! Pîrjolul din Moldova s-o-ntins şi la noi !

— Asta-i floare la ureche ! Moldovenii şi-or luat lumea-n cap !

— Azi-mîine ne-o luăm şi noi...

Oamenii nu-şi găseau aleanu' şi-mpăcarea şi se înjurau şi se băteau. Şi-apoi, cînd vedeau că n-au încotro, o luau din nou de la capăt cu discuţiile, după obicei, ţărăneşti, bîjbîind, orbecăind.

Intrebările şi căutările şi bîjbîielile lor nu mai luau sfîrşit. Niciodată nu s-a vorbit la noi în sat aşa de mult despre comunişti, despre dumnezeu şi despre pămînt. Toată primăvara, vara întreagă, toamna întreagă, aşa s-au zbătut ai noştri. Şi-n iarnă tot aşa au intrat. Işi cheltuiau milioanele şi-i băgau lui Ironim pe gît motoaşte întregi de hîrtii, de cîte zece mii, de cîte o sută de mii şi de cîte un milion. Unii, care erau mai ai dracului, îl necăjeau din cînd în cînd :

— Crîşmare, vezi să nu facă ăştia noi cooperativă din tine.

— Cum adică ?

— Să te cooperativeze !

Ironim zîmbea subţire. Ce-i păsa lui. Cumpăra pămînt şi se ţinea de afaceri ca în vremea vremilor. La el în casă găseai de toate, de pe masa lui nu lipsea nimic. Ştia să se deie după vremuri, crîşmarul. Nu se punea de-a curmezişul drumului şi nu se amesteca în politică mai mult decît trebuia. Işi vedea de treburi, îşi vedea de afaceri. Timpurile acelea tulburi îi plăceau de minune. Se bucura de secetă şi de necazurile oamenilor. Cu mine se purta cît se poate de bine. Nu spunea niciodată că n-are să-mi deie de băut, niciodată nu mă primea cu vorbe rele. Intr-un timp, mi-a propus să intru slugă la el. I-am spus să-şi puie pofta-n cui. Dar el nu s-a dat bătut şi m-a împresurat cu vorba şi m-a îmbunat pînă la urmă. Ne-am înţeles să-i mai lucru cîte ceva prin curte şi să-l mai ajut la crîşmărit. Slugă nu-mi convenea să mă tocmesc. Şi-apoi, nici lui nu-i displăcea să mă aibă în curte, la îndemînă, fără nici o plată.

Tîrgul nu era rău. Aveam unde mînca şi asta mi-era de ajuns. Voiam să mă văd ieşit din iarnă, voiam să mă văd iară în prag de primăvară, să mă simt mai slobod şi să nu mă ştiu ţinîuit locului, să pot dormi pe cîmp, să pot merge la plug, la sapă. Mai trecuse un an degeaba, fără să mă aleg cu nimica, fără s-o lămuresc într-un fel cu ai mei. Fusese şi seceta la mijloc, ce-i drept, şi mai fusese şi despărţania de Parasca, plecarea ei de la mătuşa Oniţă şi singurătatea şi pustiirea mea. In vară lucrasem un timp la calea ferată, apoi mă tocmisem jilipar. Apoi nu mă mai tocmisem nicăieri. Acum, iarnă fiind, mă gîndeam şi eu să încep altfel de viaţă. Plănuiam de fapt, pentru primăvara ce urma să vină o bătălie şi-o răscolire nemaipomenită.

„La primăvară, cînd o da colţu'..."

Mîncam fărîmiturile de la masa crîşmarului şi aşteptam primăvara. Nu voiam să mai ştiu de nimeni şi de nimic. Nici de Parasca nu voiam să mai ştiu.

Intr-o seară, cînd ne-am întîlnit la fîntînă, în vale, m-am făcut că n-o cunosc. N-o mai văzusem de cînd plecase de la mătuşa, decît de vreo două ori, întîmplător, o dată la sfînta Marie, în vară, altădată de Sîmedru, în toamnă. Eram supărat pe ea şi nici nu voiam s-o iau în seamă. Ea a aşteptat pînă cînd am adăpat vacile, apoi s-a apropiat sfioasă.

— Ce mai faci, Lae ?

— Bine !

M-am uitat la ea. Era palidă şi înlăcrimată şi se mişca şovăielnic, parcă i-ar fi fost teamă să nu cadă în tină.

— Dar tu ce mai faci, Parască ? am întrebat-o eu îmblînzit.

— Mă chinui cu mama, Lae ! Şi nu ştiu cum s-o mai scot la capăt... Lae, ea-i de vină... şi-atunci... Dacă nu s-ar fi prefăcut că se spînzură şi dacă n-ar fi făcut atîta zarvă...

Atunci ea plecase fără nici o vorbă. Iar mai tîrziu, mă ocolise şi se ferise de mine ca de-un duşman. Şi mie-mi fusese greu în tot timpul ăsta. Fusesem singur şi-nvrăjbit cu-o lume-ntreagă.

— Măcar tu să nu mă fi părăsit, Parască, şi să fi stat lîngă mine... De ce-ai plecat atunci ?... Şi de ce m-ai ocolit ?. Te-ai întors la mutălăul de la Sebeş ?...

— Nu m-am întors la el... Şi nu fi urîcios, şi-ascultă-mă să-ţi spun şi eu ceva... Dacă n-ar fi mama...

— Mama, mama şi iar mama ! M-am săturat ! Şi de mamă-ta, şi de lacrimile tale ! De toate m-am săturat !...

Parasca a tăcut şi s-a uitat mirată la mine. A vrut să mai zică ceva, dar n-a mai avut glas şi putere. Şi-a luat găleţile şi s-a dus acasă cu ele

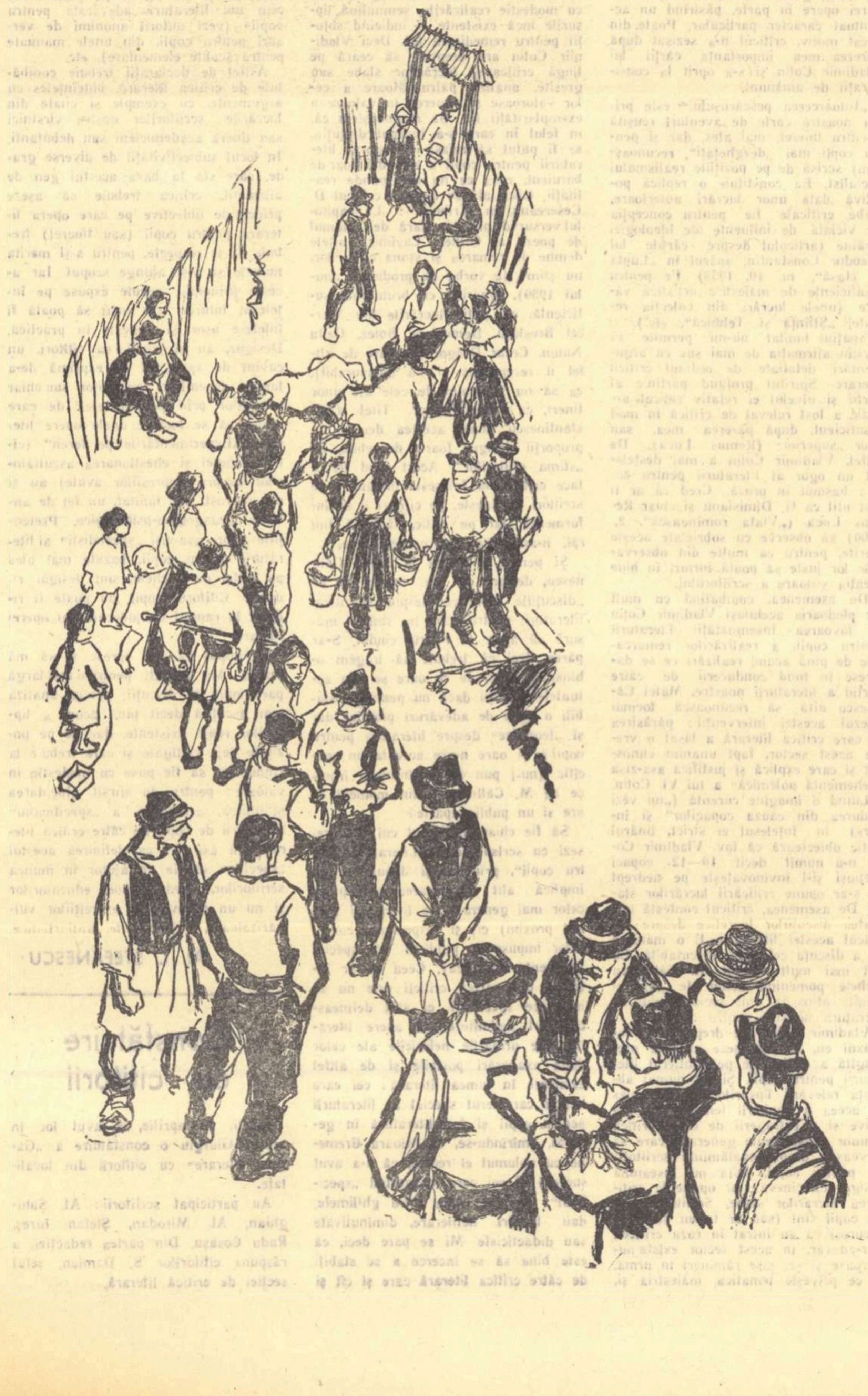

goale, aşa cum venise. Am strigat-o, dar ea nu mi-a mai răspuns şi nici în urmă nu s-a mai uitat.

„Acum se duce acasă şi plînge toată noaptea... Şi după apă de ce-o fi venit chiar aici ?... Fîntîna din gura ludiţei nu-i stricată..."

Am dat drumul la găleată din mînă şi-am pornit-o pe potecă la deal, strigînd-o. Dar ea nu mi-a răspuns.

„Poate că nici n-a fost ! mi-am zis eu, întorcîndu-mă la fîntînă... Poate că mi s-o nălucit..."

Cumpăna se mai clătina încă în aerul acela umed şi sur. Se bălăbănea şi se legăna. Am vrut s-o opresc, dar n-am izbutit. Găleata mi-a scăpat şi m-a izbit în cap. Am tresărit şi m-am dat la o parte, speriat.

„Iar am făcut una zdravănă, iar mi-am bătut joc..."

Vitele crîşmarului se împrăştiaseră pe la sălcii, să se scarpine şi să mai zburde. M-am repezit la ele şi le-am luat numaidecît în pleasnă. Pînă acasă le-am dus în galop.

Cînd am ieşit din vale, m-am întîlnit cu nişte feciorași şi cu nişte fete.

— La o parte, mă!

Feciorașii s-au ferit, rîzînd.

— Faceţi loc, mă, că vine Cordovanu, cu ciurda crîşmarului...

„V-arăt eu vouă, amărîţilor ! La toţi... Tot satu'..."

Am pocnit din bici şi-am strigat la vite. Speriate, înfricoşate de mînia mea neaşteptată, dobitoacele s-au bulucit unele peste altele, împingîndu-se. La uşa grajdului, s-au grămădit şi mai rău. Inăuntru, după ce s-au înşirat toate pe la locurile lor, le-am legat în lanţuri şi le-am aşternut în pripă. Pe urmă am închis uşa şi m-am culcat şi eu în patul din colţ. Am adormit şi cînd m-am trezit, pe la miezul nopţii, eram asudat şi-nfricoşat. Visasem un vis crîncen. Se făcea că Parasca a venit la noi acasă, nechemată de nimeni. Tata, cînd a văzut-o, a luat-o numaidecît la bătaie. Toate erau tulburi. Parasca plîngea înnăbuşit. Tata o strîngea încet de gît, o suduia şi-o scuipa pe ochi şi pe obraz. De omorît n-o omora şi nici de trăit n-o lăsa să trăiască. Simion şi Lina, şi mama Linii, şi Chimu lui Mentu se învîrteau în jurul ei, rînjind, frecîndu-şi mîinile. Parasca a început să zîmbească, iertătoare, şi eu nu ştiam dacă-mi zîmbea mie sau morţii, lui tata sau neamurilor sale. Nu ştiam asta şi nu puteam face nici o mişcare, nu mă puteam clinti din loc, eram înlemnit, cu braţele grele. In casă se auzeau scîncete uşoare, frînturi de cuvinte, curate şi moi, şoapte dulci. Parasca zîmbea şi cînta.

— Aşa-ţi trebuie, aşa-ţi trebuie ! cîrîia Lina.

Simion bombănea ceva şi scrîşnea din dinţi. Eu mă zvîrcoleam şi mă zbăteam pe scaun. In cele din urmă, m-am încordat din răsputeri şi m-am sculat în picioare, strigînd. Am vrut să-l prind pe bătrîn de ceafă, să-l nimicesc, să-l zdrobesc. Atîta ură nu tremurase niciodată în mîinile mele, atîta duşmănie nu-mi înnegurase creierul pînă atunci. Degetele mi s-au împlîntat ca nişte cîngi în ceafa bătrînului. El a dispărut însă, într-o clipă, ca prin minune. Eu am rămas cu mîinile întinse în gol, căutînd, bîjbîiind. M-am trezit jos, lîngă pat, alături de un viţel care mugea încetişor şi-mi căuta degetele să sugă, să-şi amăgească foamea. M-am suit în pat şi-am încercat să dorm. Dar somnul nu s-a mai lipit de mine. M-am zvîrcolit şi m-am sucit în fel şi chip. De adormit, însă, n-am reuşit să mai adorm.

Către ziuă, am auzit în şură foşnete şi şoapte. Am tresărit şi m-am ridicat în capul oaselor, să ascult, să văd cine-i acolo. N-am desluşit nimic, la început. Un om gemea chinuit şi căuta să desfacă ceva, suduind, scrîşnind.

— Nici acum nu scap de tine, tu-ţi soarele mă-tii de nemernic ! Te tai în bucăţi !... Te nimicesc a doua oară !... Tu-ţi biserica mă-tii !

Uşa de la poarta şurii a scîrţîit încet. Şoaptele şi înjurăturile din şură au încetat.

— Unde eşti, Aurică ? Şi de ce nu vrei să vii în casă ?

— Nu viu !... Adu un lămpaş !... Să desfacem asta !... S-o prins de mine !... Se ţine de piciorul meu !...

Ironim, crîşmarul, căci el era cel care venise la urmă, a încercat să-l domolească pe Aurică Aviatorul, uşurel, cu blîndeţe.

— Taci Aurică ! Taci ! Potoleşte-te ! Ce s-o-ntîmplat ?

— Nimic ! L-am lichidat pe nemernicul acela !... I-am pus cruce ! Dar uite că şi acum se mai ţine de mine !... S-o agăţat !... Nu se mai lasă !...

— Cine, mă ? Nu-nţeleg ! Nu văd nimic ! Cine se ţine ?...

— Mişelul acela !... S-o agăţat de mine !.. Şi nu se mai lasă !... Mă scutur de el, da' el nu se desprinde !... Mîna !... Uite-i-o aici !...

— Stăpîneşte-te, Aurică ! Nu văd nici o mînă !...

— Nu acolo ! La piciorul celălalt !

— Nici aici nu-i !... Ţi se pare !

— Mi se pare ? Vouă numai vi se pare. Nu puneţi mîna ! „Ar fi bine! Mi se pare ! Interesele comunei !" Tu-vă biserica voastră de hoţi ! Altă dată o să vă duceţi şi voi să faceţi treburi d-astea ! Tu, crîşmare !...

— Eu ? Nu mă băga pe mine în socoteli de-astea ! Eu am spus că nu-i bine să facem aşa ceva ! Se face vîlvă prea mare ! Altfel trebuia procedat !

— Altfel ? Tu-ţi procedeul mamii tale ! Acuma-ţi dau una peste cap. Cu mîna asta îţi dau una ! Ori am să-ţi trag una cu ea peste mutra aia parşivă ! Tu-ţi şi-a cui ţe-o făcut !

In şură a răsunat o plesnitură scurtă.

— Aurică ! Dacă nu te potoleşti ! Ce-i asta ? S-o băgat dracu-n tine ? De ce eşti aşa de aţîţat ? Hai în casă!

Ori dacă nu, spune-mi ce s-a-ntîmplat. De ce nu-mi spui ?

— Nu s-a-ntîmplat nimic aparte ! a spus Aurică Aviatorul mai încet. Atîta doar că a fost greu. Nici nu m-am aşteptat la aşa ceva ! Intîi i-am tras una cu bîta peste ceafă, pe neaşteptate, cînd l-am simţit că-i în dreptul meu. L-am doborît la pămînt. N-a zis nimic, cîinele, nici n-a gemut măcar. Eu m-am repezit să-i trag una

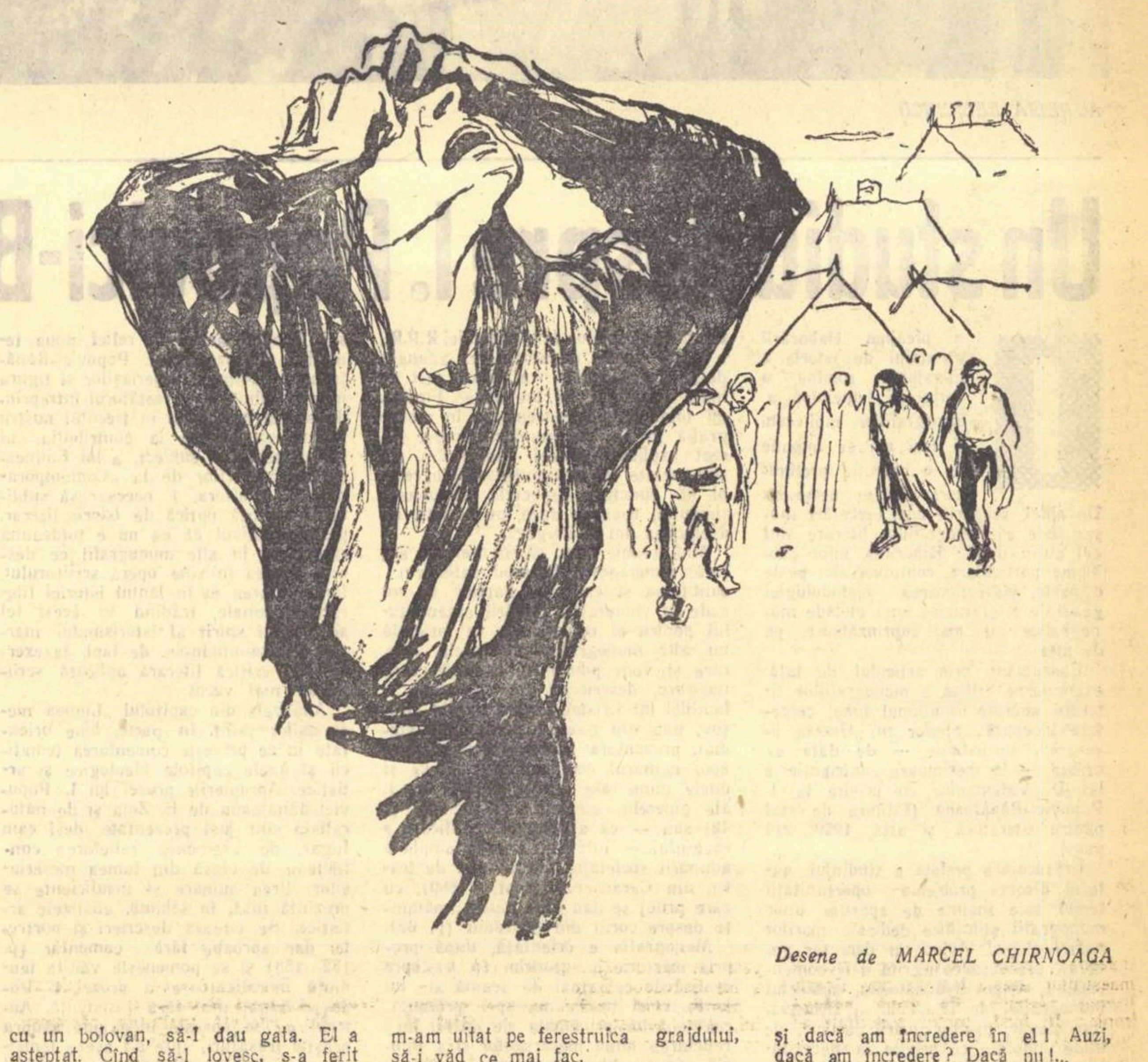

Desene de MARCEL CHIRNOAGA

cu un bolovan, să-l dau gata. El a aşteptat. Cînd să-l lovesc, s-a ferit la o parte, căutînd bîta. El m-a prins de picioare şi m-a trîntit la pămînt. Ne-am tăvălit apoi prin tină, pe tăcute, gemînd. El îmi băga degetele în ochi şi mă suduia. „Cine eşti, tu, mă ? Cine eşti ?..." Aşa zicea şi scrîşnea şi nu se lăsa. De două ori a ajuns deasupra mea şi m-a îndesat cu genunchii în burtă şi-a vrut să mă gîtuie. M-am zvîrcolit şi m-am sucit ca un şarpe şi i-am scăpat din mîini. El era mai tare, dar se mişca greu şi nu-i era la îndemînă. O jumătate de ceas am aşteptat în noapte, poate mai mult, unul în faţa altuia, pîndindu-ne. Eu eram necăjit că-mi pierdusem cuţitul în încăierare, îmi ieşise din teacă. Am început să pipăi pămîntul, să-l caut. El a simţit asta şi s-a încordat ca o strună. „Spune cine eşti, mă ? Spune-mi !" Eu am tăcut. Mi-era teamă că mă ţine acolo pînă la ziuă, şi-mi părea rău că nu i-am găurit capul de la bun început. Lui nu-i era teamă de ziuă, el o aştepta, cîinele. „Spune, mă ! N-auzi ? De-aici tot nu pleci pînă nu se face ziuă!" Nu i-am răspuns. Am căutat mai departe prin tină, încet, ca să nu i se pară lui că vreau să mă reped peste el...

Aurică s-a rezemat de zăbrea, răsuflînd din greu. Vorbea încet, cu voce frîntă şi tremurată.

— Atunci, el a sărit peste mine, răcnind. M-a trîntit în tină. Pe urmă, l-am trîntit eu pe el şi-n vînzoleala aceea am dat cu mîna peste cuţit. Cu stînga l-am găsit. Mi l-am trecut repede în dreapta şi-am dat în plin. L-am nimerit în burtă sau în spate. El s-a ghemuit şi-a gemut scurt. Eu am mai dat o dată, de două ori, de trei ori. Atunci el s-a prins cu mîinile de pantalonii mei. Am vrut să plec şi n-am mai putut. M-am sucit pe loc şi m-am scuturat de el. Degeaba! El nu se lăsa de mine. Voia să mă ţină acolo pînă-n zori. Ştie-l mama dracului ce mai voia! Destul că nu-mi da drumul ! I-am dat în cap cu cuţitul şi cu prăselele cuţitului. Pe urmă am luat-o la fugă. Tot n-am scăpat. L-am tîrît după mine vreo sută de metri. Cînd am vrut să intru în sat, m-am împiedicat de-un muşuroi şi-am căzut. M-am ridicat şi m-am smucit mai tare decît trebuia... Şi-apoi iar am căzut... Şi-am strigat, că mi s-a părut că-mi sare în spate... Mă înşelasem... El se liniştise... Işi dăduse sufletul !... Am stat locului un timp, îngenuncheat, ca să mă hodinesc, să-mi adun gîndurile acasă... Am căutat o ţigară, să fumez... Apoi am încercat să-i desfac mîinile, încet, ca să nu se facă nici un pic de larmă, pentru că tot lătra un cîine la capătul uliţei... O mînă i-am şi desfăcut-o cu greu, după ce m-am chinuit mult... Cealaltă i-am tăiat-o, n-am vrut să rămînă urme, n-am vrut să-mi las un petic din pantaloni ! S-ar fi cunoscut. Am tăiat mîna din cot şi-am plecat... Am venit într-o fugă. Mîna-i aici, se bălăngăne pe lîngă mine, mă bate pe picior şi eu stau ca pe jăratec şi nu ştiu cum să scap de ea... Tu-i dumnezeii lui cu mînă cu tot... Dacă ştiam...

Aurică a tăcut cîteva clipe.

— Aşa ceva n-am mai păţit ,a spus el apoi. Pe front, în Ardeal, am omorît oameni cu duiumul. Oameni ! Unguri, nu oameni ! Boanghini ! I-am împuşcat şi le-am tăiat capetele ! Dar aşa ceva n-am mai păţit. Cîinele ăsta m-a aţîţat şi m-a-nnebunit. Se ţine şi-acum de mine, se ţine de pantalonii mei. Desfă-i mîna...

— Linişteşte-te, Aurică ! Nu-i nici o mînă ! Ţi-am mai spus. Linişteşte-te !...

— Cum nu este... Uită-te bine... Nu vezi bine...

Aurică Aviatorul îşi pierduse cumpătul. In zadar tot încerca Ironim să-l liniştească. Aurică o ţinea una şi bună :

— Desfă-o ! Desfă-o !...

Ironim s-a mîniat şi-a început să tragă de el.

— Nu-i nimica, mă ! Hai în casă... Hai să mergem de-aici... Bei un vin bun şi te linişteşti ! Hai ! De ce-ai venit, la urma urmei ? Dracu' te-o adus ! Hai în casă !...

Au plecat amîndoi încet, pe dibuite. Eu m-am coborît din pat şi m-am uitat pe ferestruica grajdului, să-i văd ce mai fac.

In casa crîşmarului, în odaia din fundul coridorului, s-a aprins lampa. Eu am ieşit în uşa grajdului, cu cojocul pe umeri. Cîinii crîşmarului au venit lîngă mine, mirosindu-mă. Ironim a ieşit de vreo cîteva ori pînă-n curte. Pe urmă s-a dus şi-a stins lampa.

In noaptea aceea, n-am mai închis un ochi.

Dimineaţa am dat de mîncare la vite, am aprins lămpaşul şi — am început să le curăţ băligile şi să mătur grajdul. Inainte de a se lumina, m-a căutat Ironim.

— Ai dormit aicea, Lae ? m-a întrebat el curios.

— Ba ! Am venit mai iute, azi...

Crîşmarul a plecat răsuflînd uşurat.

„Vii şi mă-ntrebi unde-am dormit. Dumnezeul mamei tale de hoţ şi de tîlhar !".

Am adăpat vitele mai devreme decît se obişnuia, şi-am pornit-o apoi prin sat.

Ştiam că în noaptea aceea fusese omorît un om. Nu ştiam însă cine era omul acela, nu ştiam cine căzuse sub cuţitul lui Aurică Aviatorul. M-am dus la Mitru lui Spînzură-foame. L-am găsit prin curte. Era vesel şi senin. Se însurase şi el de curînd. Nevastă-sa, o femeie mărunţică şi tăcută, se pregătea să plece la oraş. Mamă-sa, bătrîna, mătura prin casă. Toţi erau miraţi că le-am călcat pragul. Eu nu ştiam ce să zic. Mă uitam la Mitru cum se îmbracă şi se spală şi tăceam ca prostul. Mitru, dacă a văzut că nu mă grăbesc să vorbesc, s-a dus pe-afară să deie de mîncare la oi.

— Cum de-ai suit pînă aicea, Lae ? m-a întrebat el cu subînţeles, cînd a venit de-afară.

— Am suit... după cum vezi... Am vrut să văz ce mai faci....

— Aha ! Cam de dimineaţă, dar n-are nimic ! Mai îngăduie un moment s-aduc nişte apă şi să tai nişte lemne ! După aia stăm de vorbă, că chiar degeaba n-oi fi venit tu pînă aici...

— Nu, vezi bine... O treabă tot m-a adus...

— Bine ! Vin îndată !

Mitru a ieşit iară.

Eu mi-am aprins o ţigară şi m-am uitat necăjit în pămînt. Imi părea rău, pe de o parte, pentru că venisem. Pe de altă parte, îmi părea bine că-l găsisem pe Mitru sănătos şi citaş. Il ştiam supărat pe mine, pentru că-l părăsisem în faţa crîşmei, înaintea plecării noastre spre Dunga de Jos. Dar asta nu mai conta, atunci. De altfel, Mitru mai era mînios şi pe alţii, nu numai pe mine. Se mai scuturase el de unele apucături şi-ncepuse să umble îmbrăcat mai ca lumea. Cînd îşi dădea drumul însă, cînd se dezlănţuia, era mai cumplit decît înainte. Pătru lui Ismană şi Indreiu Susan şi Gligoru lui Ghiuţ îl tot dădăceau şi-i arătau de ce nu-i bine s-o ieie razna. Mitru îi asculta şi le făgăduia să se lase de pozne. Uita apoi şi-o lua de la capăt. Intr-o bună zi, după ce s-a ciondănit niţel cu Ion Miclean, a spus că el nu mai vine la şedinţele celulei atîta timp cît mai este Ion Miclean secretar. Trei zile a stat Indreiu de capul lui, ca să-l îmblînzească. Dar Mitru tot nu s-a lăsat pînă cînd n-a fost schimbat Miclean. Altfel era om de înţeles. Indeplinea orişice misiune şi nu se dădea la o parte de la nimic, dacă era vorba de celulă şi de treabă. Ce-i drept, se simţea şi el mai în putere acum, alături de Pătru şi de ceilalţi toţi. Avea cuvînt în sat şi asta-l bucura.

— Ei, ia zi, Lae ! mi-a spus el grăbit, după ce s-a întors iar în casă. Ce veste poveste ? Cu ai tăi, ceva ? Ori cu Parasca, ceva ? Ori cu Ironim, c-am auzit că te-ai dat pe lîngă el, acuma cînd se scutură toţi de găzdoi! Nu te sfii, spune ce-ai de spus ! Tu ştii cum sînt eu : mă reped la om, da' de sfîşiat nu-l sfîşii, dacă-i de-al meu şi dacă am încredere în el ! Auzi, dacă am încredere ? Dacă nu !...

— Bine, măi Mitrule... Eu mă duc acuma... Pace bună...

— Stăi, mă, n-o lua razna, ce dracu'! Nu mai fi aşa dîcos, şi tu. Mamă, adu-ne nişte vin, dacă mai ai.

— Lasă ! Nu-i nevoie ! am spus eu ieşind.

Mitru m-a urmat nedumerit, neştiind ce să mai creadă, încercînd cu tot dinadinsul să mă înduplece, ca să mai stau.

— Mai ţii minte Sebeşu, Lae ? Da pe tîntălău' ăla la care i-ai cosit trifoiu' ? Am auzit că i-ai făcut-o ! Foarte bine ! Aşa-i trebuie ! La oameni de felu' ăsta...

De către biserică au venit către noi, legănîndu-se încet, ca nişte valuri grele, dangătele clopotelor. Eu m-am oprit şi mi-am aprins o ţigară.

— Cine-o fi plecat către rai ? m-a întrebat Mitru în şagă, să mă înveselească.

— Dac-aş şti, ţi-aş spune !

Am tras din ţigară şi-am pornit-o către poartă.

— Nu-l modru cu tine, mă, mi-a spus Mitru urmîndu-mă. Se vede c-ai dormit prost az-noapte. Nu-i nimica. Mai vorbim noi. Incă n-o intrat vremea în sac...

La poartă, cînd era să ne despărţim, ne-am oprit amîndoi şi ne-am uitat pe uliţă la deal, el curios, eu neliniştit, tulburat. Se stîrnise oarecare zarvă într-acolo. O muiere venea pe uliţă la vale, strigînd în gura mare, văitîndu-se. Oamenii-i ieşeau înainte şi-o întrebau ce s-a întîmplat. Incercau s-o oprească, dar ea nu se lăsa şi-şi continua drumul, văitîndu-se din ce în ce mai tare, aşa cum se vaită muierile cînd îşi pierd cumpătul.

— Omuuuu' meu şi dragu' meu !... — spunea ea cu voce spartă, asprită de deznădejde. Mi l-or omorîtu şi-am rămas singurăăă !... Omu' meu şi dragu' meuu !...

După ea veneau nişte copii, desculţi, speriaţi, plini de tină.

— Ce-o mai fi şi asta ! a întrebat Mitru cu glas schimbat. Ce s-o fi întîmplat ?

— Nu ştiu... S-o fi-ntîmplat ceva rău... Ia vezi...

Mitru a luat-o la fugă şi-a ieşit înaintea femeii, încercînd s-o domolească, întrebînd-o ce s-a întîmplat. Femeia nu i-a răspuns şi nici n-a ieşit dintr-ale ei.

— Ce-or făcut din el, Mitrule dragă, ce-or făcut !... L-or batjocorit !... L-or măcelărit !... Sărăcan de mine, doamne, şi de copilaşii mei !...

Mitru a dus-o în curte la el, cu copii cu tot, domolind-o cu vorba, încercînd să stăvilească larma care se stîrnise în jur, descosînd-o cu asprime, rece. I-am privit cînd au trecut pe lîngă mine şi-am vrut să zic ceva. N-am putut. Femeia aceea era Mărioara lui Pătru lui Ismană, a Pandurului, şi mie nu-mi era uşor de loc s-o mîngîi şi s-o ogoiesc. Mi se părea, poate pentru că îl cunoşteam pe făptaş, că sînt şi eu părtaş la omor. Şi nu-mi ieşeau vorbele din gură.

— Du-te şi anunţă jandarii, Lae ! mi-a spus Mitru peste umăr. Şi spune-i şi lui Indreiu Susan...

AURELIA BELICINCU „Echipa căminului cultural"

Un studiu despre I. Popovici-Bănăţeanu

În preajma elaborării tratatului de Istorie a literaturii romîne, o cercetare temeinică a monografiilor mai vechi şi mai noi se impune ca o operaţie preliminară absolut necesară. De altfel, scopurile unei cercetări substanţiale a monografiilor literare sînt cel puţin două: lămurirea unor probleme particulare, controversate, pe de o parte, perfecţionarea metodologiei generale şi statuarea unei metode monografice cît mai cuprinzătoare, pe de alta.

Continuăm, prin articolul de faţă, examinarea critică a monografiilor literare apărute în ultimul timp, cercetare începută anterior în „Gazeta literară", oprindu-ne — de data aceasta — la merituoasa contribuţie a lui D. Vatamaniuc cu privire la I. Popovici-Bănăţeanu (Editura de stat pentru literatură şi artă, 1959, 214 pag.).

În succinta prefaţă a studiului, autorul discută problema oportunităţii temei sale înainte de apariţia unor monografii ştiinţifice dedicate marilor noştri clasici. Avînd un caracter general, preocuparea merită a fi comentată. I. Popovici-Bănăţeanu, subiectul monografiei de faţă, nu se situează, într-adevăr, printre „marii clasici", de unde îndoiala cu privire la necesitatea imediată a unui studiu închinat operei sale. Cercetătorul simte de aceea nevoia justificării şi motivele invocate sînt, fără îndoială, serioase. I. Popovici-Bănăţeanu a fost, într-adevăr, unul dintre primii noştri scriitori care au descris, cel puţin cu simpatie şi înţelegere, lumea meseriaşilor şi, desprinzîndu-se din ea, figura muncitorului exploatat într-o literatură care se referea doar la boierime, burghezie sau ţărănime. Preferinţa pentru această tematică dezvăluie însă firesc şi o atitudine ideologică înaintată, cu toate limitele ei vădite la scriitorul studiat. Reconsiderarea operei lui I. Popovici-Bănăţeanu descoperă apoi — în al doilea rînd — aspecte mai înainte ignorate ca, de pildă, colaborarea lui la alte periodice în afară de „Convorbiri literare", ceea ce duce la reliefarea luptei sale anticlericale în ciuda studiilor lui teologice, şi la noi interpretări ale relaţiilor prozatorului cu „Junimea" şi Titu Maiorescu.

Oportunitatea monografiei, în lumina acestei motivări, ne pare astfel satisfăcătoare. Rămîne însă întrebarea dacă nu cumva există o ierarhizare a importanţei temelor, căci nimeni nu poate contesta imensul interes pe care l-ar trezi impunătoare lucrări sintetice cu privire la V. Alecsandri, I. Creangă, Eminescu, Gherea etc. S-a dezvoltat chiar, în ultimul timp la noi, o sensibilitate accentuată împotriva „mărunţişurilor literare", ceea ce nu e de loc rău, cu condiţia ca să determinăm limpede şi just noţiunea de „mărunţiş" pentru istoria literară. Căci disciplina de care ne ocupăm nu se referă numai la vîrfuri, la personalităţi monumentale, ci şi la verigile mai modeste ale seriilor de scriitori care-şi au rostul lor în evoluţia literaturii, pregătind adesea marile apariţiuni sintetice ale epocilor. Autori, consideraţi „mărunţi", şi ignoraţi în diferite grade, de vechea istorie literară, ca, de pildă, un patruzecioptist ca Cezar Bolliac sau scriitori de la „Contemporanul", ne apar astăzi — cu drept cuvînt — cu mult mai „mari" ca altădată, în măsura în care ei reprezintă, cu vigoare, tradiţiile progresiste şi chiar revoluţionare ale literaturii noastre.

Dacă lucrurile stau astfel, să ne bucurăm şi atunci cînd scriitori mai puţin „mari" intră sub proiectorul cercetării, aşa cum s-a întîmplat acum cu I. Popovici-Bănăţeanu.

Subliniem — mai întîi — ca şi în cazul lui Savin Bratu şi al lui Al. Piru, de care ne-am ocupat anterior, meritul remarcabil al documentării exacte şi detaliate. Ea se aplică mai cu seamă biografiei lui Popovici-Bănăţeanu şi cadrului social al epocii şi regiunii sale, în speţă mişcării muncitoreşti din vechea ţară, dar şi din Ardeal şi Banat, din păcate mai puţin operei. Cercetarea documentară e insistent minuţioasă, urmărind pe scriitor aproape an de an de-a lungul scurtei sale vieţi, din copilărie şi adolescenţă şi pînă în clipa timpuriului său sfîrşit. Se utilizează tradiţii orale, scrisori inedite, cataloage de şcoli provinciale, acte civile descoperite în arhivele sfaturilor populare, articole din gazete şi reviste înecate în uitare, cataloage de biblioteci, registre şi regulamente didactice etc. Recunoaştem aci buna şcoală a Institutului de literatură şi folclor al Academiei R.P.R., a cărei vastă documentare, adunată de-a lungul anilor, va folosi atît de mult tratatului în pregătire. Fireşte, nu toate datele consemnate în monografia lui D. Vatamaniuc folosesc direct explicării operei. Multe din ele sînt menite să amănunţească biografia şi să puncteze aspectele atmosferei timpului, ceea ce duce, pe ocolite, de asemenea, tot la exegeză.

Mai trebuie spus că, în genere, autorul cumpăneşte în mod satisfăcăt cantitatea şi calitatea datelor, că nu cade în voluptatea gustării amănuntului pentru el însuşi, cum se întîmplă cu alţi monografişti. Excesele sînt rare şi vom pomeni dintre ele, spre ilustrare, descrierea prea detaliată a familiei lui Cristea Orghidan din Braşov, una din gazdele scriitorului studiat, prezentată istoric, înşiruindu-i-se apoi numărul copiilor, relatîndu-se şi unele nume ale fetelor (Maria etc.), ale ginerelui acesteia: (Ilie Sava, p. 42) sau — ca a doua exemplificare a excesului — înfăţişarea prea amplă a adunării societăţii pentru fond de teatru din Caransebeş (sept. 1889), cu care prilej se dau prea multe amănunte despre corul din Chizătău (p. 62).

Monografia e orientată, după propria mărturie a autorului (p. 6), spre realizările cele mai de seamă ale lui I. Popovici-Bănăţeanu, spre prezentarea ţelurilor principale ale operei lui: reliefarea lumii meseriaşilor şi a figurii muncitorului; celelalte aspecte fiind socotite minore, au fost trecute pe plan secundar. E vorba anume de preocupările folcloristice ale scriitorului şi de poezia lui lirică.

Îndreptarea către valorile majore ale operei lui I. Popovici-Bănăţeanu dezvăluie o bună metodă în raport cu acele cercetări ce descriu complet, dar pe acelaşi plan, diferite aspecte ale unei opere. Trebuie însă însemnată aci o observaţie. Feţele minore ale activităţii unui scriitor îşi au, şi ele, rostul lor în explicarea ansamblului contribuţiei sale şi chiar a domeniilor succesului său. Nu e oare nici o legătură între insistentele preocupări folcloristice ale lui I. Popovici-Bănăţeanu şi lumea meseriaşilor şi muncitorilor prezentaţi de el? Nu exprimă oare şi folclorul ţărănesc o lume oropsită şi ea ca şi cea a meseriaşilor? De asemenea, poezia în parte de factură eminesciană, a scriitorului, nu dezvăluie cu limpezime acea sensibilitate duioasă ce caracterizează şi schiţele şi nuvelele lui I. Popovici-Bănăţeanu? Monografistul trebuie să descopere focarul central al operei unui scriitor, unitatea stilului său ideologic şi artistic şi aceasta se găseşte deopotrivă în aspectele principale ca şi în cele secundare ale operei lui. Fireşte, nu pretindem lui D. Vatamaniuc o cercetare amănunţită a preocupărilor folcloristice şi poetice ale lui I. Popovici-Bănăţeanu, dar am fi dorit totuşi una care să depăşească simplele citaţii şi enumerări de scrieri şi să descrie şi principalele trăsături ale domeniilor mai sus citate. Îndeosebi socotim că lirica lui I. Popovici-Bănăţeanu ar fi meritat o atenţie mai susţinută, reducerea ei integrală la eminescianism, întreprinsă de unii vechi cercetători, fiind după părerea altora şi a celui ce scrie aceste rînduri, o eroare. Îl vom cita dintre aceştia pe acad. Perpessicius, care nu consideră poezia lui Popovici-Bănăţeanu ca o „pastişă şi totală abdicare a personalităţii scriitorului" („Menţiuni de istoriografie literară şi folclor", 1957, p. 442).

După cum observăm mai sus, monografia lui D. Vatamaniuc pune accentul pe biografia scriitorului, în sensul că-i acordă acesteia spaţiul cel mai larg (două treimi din lucrare) şi tratarea cea mai insistentă. Operei i se rezervă dimensiuni relativ mai reduse, deşi ea e înfăţişată în două feluri: prin împletire cu viaţa şi, deosebit, în ultimele trei capitole ale studiului (p. 144—205). Biografia e dezvoltată pe larg, cu preciziune, pe baza numeroaselor date noi culese de cercetător. Un permanent simţ al cumpănirii semnificaţiei amănuntelor îl depărtează de la naufragiu în noianul lor. E aci una din feţele cele mai rezistente ale monografiei.

În ce priveşte tratarea operei în afară de observaţiile însemnate mai sus şi care se referă la activitatea folcloristică şi poetică a lui I. Popovici-Bănăţeanu, ea se mişcă pe liniile dominante ale istoriei literare. D. Vatamaniuc procedează, cu alte cuvinte, în spiritul acestei discipline, în sensul grijii pe care o poartă situării istorice a scriitorului în raport cu antecesorii săi. Scoţînd astfel în relief noua tematică a prozei lui I. Popovici-Bănăţeanu — „lumea meseriaşilor şi figura muncitorului" — cercetătorul întreprinde scurte incursiuni în trecutul nostru literar cu privire la contribuţia, în cadrul aceluiaşi subiect, a lui Eminescu, a scriitorilor de la „Contemporanul" şi a altora. E necesar să subliniem această optică de istoric literar, pentru motivul că ea nu e totdeauna respectată în alte monografii ce descriu adesea în sine opera scriitorului, fără situarea ei în lanţul istoriei literare naţionale, trădînd în acest fel adevăratul spirit al istorismului marxist şi rezumîndu-se, de fapt, la exerciţii de critică literară aplicată scriitorilor mai vechi.

Analizele din capitolul „Lumea meseriaşilor" sînt, în parte, bine orientate în ce priveşte comentarea tematicii şi unele capitole ideologice şi artistice. Apropierile prozei lui I. Popovici-Bănăţeanu de E. Zola şi de naturalism sînt just prezentate, deşi cam fugar, de asemenea reliefarea conflictelor de clasă din lumea meseriaşilor. Prea sumare şi insuficiente se prezintă însă, în schimb, analizele artistice. Se citează descrieri şi portrete, dar aproape fără comentar (p. 152—153) şi se pomeneşte vădita tendinţă moralizatoare a prozei I. Popovici-Bănăţeanu, fără insistenţă. Autorul nu se opreşte îndeajuns asupra acestei trăsături, spre a-l aşeza temeinic pe I. Popovici-Bănăţeanu în cadrul prozei ardeleneşti şi a caracteristicilor ei permanente (linia I. Slavici—I. Agîrbiceanu).

Capitolul următor, privind — de data aceasta — „Lumea meseriaşilor şi figura muncitorului" desprins din ea, e mai amplu ca cel precedent şi mai adîncit. Se insistă, cu drept cuvînt, asupra nuvelei „În lume", prin rezumare şi analiză ideologică, reliefîndu-se trăsăturile pozitive şi negative ale eroului principal, ale lui Sandu Boldureanu, insistîndu-se — aşa cum trebuia — asupra pasivităţii lui, a resemnării lui în lupta socială, a lipsei conştiinţei de clasă. Se arată, de asemenea just, că de fapt I. Popovici-Bănăţeanu a fost covîrşit aci de drama personală a eroului, devenit, am spune, un fel de „inadaptabil" la mizeriile generale ale vieţii şi răutăţii oamenilor. În acest punct, comentariul lui D. Vatamaniuc nu e însă complet. Cercetătorul nu observă aci căderea scriitorului de la nivelul realismului critic la cel inferior, al unui soi de romantism umanitarist. De altfel, o obiecţie generală ce i s-ar putea aduce, constă în faptul că el n-a cercetat mai adîncit modalitatea particulară a realismului lui I. Popovici-Bănăţeanu în raport cu ceilalţi prozatori ai epocii. Dacă ar fi făcut-o, ar fi putut sublinia cu uşurinţă un anume lirism al naraţiunii scriitorului, o anume poezie vădită a lui, care l-a îndreptăţit, de pildă, pe acad. Perpessicius, să socotească nuvela „În lume" „ca cea mai preţioasă dintre poemele lui" (op. cit., p. 442), descoperind astfel unitatea întregii lui opere într-o specifică sensibilitate poetică.

Ultimul capitol al monografiei îşi propune să determine „locul lui I. Popovici-Bănăţeanu în literatura noastră", preocupare absolut necesară oricărui adevărat istoric literar şi care, din păcate, nu e prezentă în toate lucrările de acest gen. Aci se întreprinde mai întîi o izbutită incursiune în istoriografia literară mai veche, consemnîndu-se bilanţul ei deficitar cu privire la valoarea scriitorului, în afară de unele merituoase excepţiuni pe care autorul le citează cu drept cuvînt. Pe comentator îl surprinde însă, cu prilejul caracterizării generale a lui I. Popovici-Bănăţeanu, „diversitatea" (p. 200), preocupările lui în mai multe genuri literare, dar trăsătura e comună şi altor scriitori şi mai ales epocii dibuirilor de început, cînd mai toţi încearcă în toate direcţiile. Se înfăţişează apoi activitatea lui folcloristică şi poetică, dar comentatorul socoteşte că ea trebuie încadrată în literatura veacului trecut, „fără însă să-i putem fixa un loc anume" (p. 202), observaţie care ar fi fost evitată dacă s-ar fi acordat o mai mare atenţie studiului celor două aspecte ale operei prozatorului bănăţean, reliefîndu-se totodată relaţiile lui cu momentul istoric şi precizîndu-se diferenţa lui specifică.

Situarea, în sfîrşit, a scriitorului „în momentul dintre ultimii ani de apariţie a «Contemporanului» şi înainte de intrarea în literatura noastră a lui D. Th. Neculuţă" (p. 203) e firească, dar trebuie completată ideologic, observîndu-se totuşi că faţă de unii paşi mai înaintaţi ai prozatorului „Contemporanului" (citaţi de comentator însuşi), I. Popovici-Bănăţeanu rămîne în urmă prin pasivitatea eroilor săi în lupta socială. Ar mai fi fost necesare şi alte întregiri cu privire la arta scriitorului, la caracterizarea personajelor, la limba şi stilul prozatorului.

Bibliografia anexată cercetării întruneşte atent condiţiile lucrărilor de acest gen.

Privită în ansamblul ei, monografia lui D. Vatamaniuc dovedeşte în genere o bună orientare metodologică, o largă şi temeinică tratare a laturii biografice, o remarcabilă schiţare şi parţială soluţionare a problematicii operei, solicitînd însă — în direcţiile menţionate mai sus — operaţiuni de adîncire şi completare.

Al. DIMA

MONOGRAFII LITERARE

O carte pe săptămînă

AUREL RĂU: „La marginea deşertului Gobi"

Notele de călătorie prin R. P. Mongolă ale lui Aurel Rău, fără a fi ostentativ „poetice", vădesc —constatarea e de altfel firească — temperamentul prin excelenţă liric al autorului. El încearcă, evident, să se adapteze cît mai bine normelor pe care le impune genul literaturii de călătorie, dar în cele din urmă, pe căi ocolite şi cu mijloace indirecte, vocaţia lui de poet rămîne mai puternică. Memorialistul autentic are voluptatea particularului şi a ineditului, pe care ştie să-l descopere chiar în manifestările lui mai puţin evidente. Lui Aurel Rău, această voluptate îi e, în bună măsură, străină. Găsim la el în schimb, facultatea de a percepe nuanţat „atmosfera", înclinaţia spre descrierea poetică, un talent cert de evocator. Dacă darul observaţiei exacte — care cere fantezie epică — se relevă într-o mai mică măsură în proza lui Aurel Rău (liniile şi conturele sînt adeseori estompate, fizionomiile umane n-au o deosebită pregnanţă), imaginile globale se reţin prin vibraţia specială care le însoţeşte, prin multiplele lor valori poetice.

Fără îndoială, din cartea lui Aurel Rău nu sînt absente detaliile concrete, precizările, descrierile „obiective". După lectură se constituie cu claritate imaginea Mongoliei noi, socialiste, cu înfăptuirile ei remarcabile. Dar investigaţiile autorului în realitatea socială sau psihologică (desigur, aici poate fi invocată durata scurtă a vizitei lui în R.P. Mongolă), deşi edificatoare pentru cititor, sînt destul de sumare şi consemnate uneori cu mijloace convenţionale. Atunci, în ce constă valoarea cărţii?

Tocmai în ceea ce încercam să relevăm mai sus, adică în fluxul continuu şi autentic de poezie pe care îl regăsim în majoritatea paginilor. Multe din descrierile de natură sînt remarcabile. Un crepuscul în Tamir îi prilejuieşte poetului bogate desfăşurări cromatice: „Sub zările galbene şi nemişcate, se aprind mirific şi pîlpîie culorile Tamirului. Flăcări vernil de un luciu ca al algelor marine, segmentate de o flacără aurie, flăcări de un albastru indigo, traversate de o flacără albă, flăcări mov, violete şi roşii, flăcări negre, oranj şi iar verzi — pîlpîie apropiindu-se şi îndepărtîndu-se, revelîndu-mi culorile Tamirului". Altădată, trecînd pe lîngă Munţii Roşii, el regretă că nu poate „întîrzia în preajma lor, la orele amurgului sau la revărsatul zorilor, cînd Munţii Roşii, ca la un semnal, se aprind deodată cu toate varietăţile de piatră, împlinind iluzia grandioasă a unui oraş în flăcări". Aici, descrierea se întregeşte în planul imaginaţiei. Paginile închinate stepei mongole, cu infinitele ierburi, tufe de saxaul şi crenguţe încîlcite de pelin, sînt, de asemeni, foarte frumoase, scrise într-o proză adesea ritmată, ca şi cele de evocare a istoriei vechii Mongolii. Ruinurile unor cetăţi, monumentele arhitectonice, îl îndeamnă pe poet spre „evocări înfiorate": „O atmosferă ciudată, ne învălui, izvora din pămînt şi din piatra veche, stabilind un contact cu timpuri ce alunecau departe în urmă". Tablourile reconstituite (cum ar fi acel al înmormîntării lui Gingis-Han) sînt tratate într-o manieră fastuoasă, cu puternice contraste de lumină şi umbră. Poetul implică în ele o evidentă şi violentă condamnare a acelor vremi de crime şi nesfîrşite jafuri. Mistica ciudată, terifiantă a vechii Mongolii, îi provoacă de asemeni o reacţie promptă. Tip solar, stenic, cînd vizitează un muzeu religios, are impresia că a pătruns „într-un univers de coşmar. Statuete şi icoane, închipuindu-i pe zei, măşti hidoase, penibile, scabroase, teribile, demoni păroşi cunoscînd numai răutatea, trompete lungi şi lucioase ca nişte tulnice, ceşti făcute din cranii de om şi fluieraşe subţiri din antebraţ de fată mare, busturi din carton îmbrăcînd rămăşiţele trupeşti mumifiate ale unor foşti demnitari ecleziastici, steaguri din pieile smulse de pe corpul unor duşmani — te observă din toate părţile..." Zeii păcii, în schimb, îl solicită prin „omenescul expresiei", prin „trăsăturile aproape feminine" şi-i apar „în sensibil contrast cu tot ce-i înconjoară".

Elementele de specific (obiceiuri, folclor etc.) sînt notate cu simţul exact al virtualităţilor poetice pe care le conţin, dar cele de ordinul pitorescului, al „culorii locale", mai puţin reprezentate, sînt consemnate mai degrabă din scrupul de exactitate şi îndeajuns de fugitiv.

Înfăptuirile socialismului în Mongolia Populară nu sînt, bineînţeles, ocolite. Fie că e vorba de descrierea capitalei Ulan Bator sau a altor aşezări urbane, fie că e vorba de relatarea vizitei la o gospodărie de stat sau la un combinat industrial, prezenţa noului este subliniată mereu de autor. Uneori, însă, paginile despre viaţa Mongoliei contemporane ne par mai sărace în substanţă artistică, deşi ele sînt deosebit de utile în economia volumului. „La marginea deşertului Gobi" e un memorial de călătorie valoros, în special pentru paginile — numeroase — de proză poetică pe care le cuprinde.

Matei CĂLINESCU

REALIZARI ŞI SPECIFIC IN LITERATURA PENTRU COPII

Din motive lesne de înţeles nu mi-am permis să intervin în dezbaterea despre literatura pentru copii, care are acum loc în publicaţiile noastre şi în primul rînd în „Gazeta literară". Ca editor, nu pot decît să aplaud iniţierea acestei discuţii, să mă străduiesc ca rezultatele ei valoroase să fie însuşite de redactorii editurii, în vederea îmbunătăţirii muncii lor. Se înţelege că cu cît analiza critică este mai pătrunzătoare şi exigenţa mai ridicată, cu atît roadele discuţiei vor fi mai îmbelşugate. În acelaşi timp, cred că numai însemnatele realizări din ultimii ani au putut să dea substanţă şi, chiar prilej de existenţă, acestei dezbateri, care altădată n-ar fi fost decît anemică, atît ca obiect cît şi ca interlocutori. Fără a pretinde să trag vreun fel de concluzii asupra a ceea ce s-a scris pînă acum, mi-aş îngădui unele observaţii.

Ţin de asemenea să mai notez că nu îndrăznesc să-mi recunosc vreo competenţă deosebită în materie, nici ca editor, nici ca scriitor. Aceasta mai ales din pricina faptului că domeniul literaturii pentru copii şi tineret este încă puţin studiat în ţara noastră şi deci nu există decît un mic număr de adevăruri definitiv cucerite. Actuala înfruntare de păreri este foarte importantă tocmai în măsura în care ea va reuşi să stabilească o serie de coordonate, care să ajute orientarea scriitorilor, a redactorilor, a lucrătorilor din învăţămînt şi nu mai puţin, a părinţilor.

Departe de mine gîndul de a contesta competenţa, talentul, pertinenţa unor tineri critici care s-au aplecat în ultima vreme, asupra cărţilor pentru copii. Pentru acest lucru îi felicităm şi le mulţumim. Dar faptul că mai vîrstnicii critici n-au vreme să se ocupe şi ei de literatura pentru copii, că au repartizat-o celor mai fragezi dintre ei, nu este foarte recomandabil. Persistă impresia că pentru unii, acest gen literar continuă a fi socotit minor. Este deci necesar ca cercul celor care discută să fie mult lărgit, nu numai cu critici mai vîrstnici, dar cu scriitori de mare şi îndelungată experienţă în materie, cu pedagogi şi profesori, şi, de ce nu?, cu părinţi dacă nu şi cu copii.

Tratarea, într-un singur articol, „Observaţii asupra romanului" (G. Dimisianu, în „Gazeta literară") a trei cărţi voluminoase (dintre care una, „Întoarcerea pescăruşului", de Vladimir Colin, nici nu prea rimează cu celelalte două), a avut un caracter sumar. În fond, observaţiile s-au concentrat în slabă măsură „asupra romanului", presupunînd deci un caracter larg, generalizator, ci asupra fiecărei opere în parte, păstrînd un accentuat caracter particular. Poate, din acest motiv, criticul n-a sezisat după părerea mea importanţa cărţii lui Vladimir Colin şi s-a oprit la consideraţii de amănunt.

„Întoarcerea pescăruşului" este prima noastră carte de aventuri reuşită (pentru tineret, mai ales, dar şi pentru copiii mai „dezgheţaţi", recunoaştem) scrisă de pe poziţiile realismului socialist. Ea constituie o replică pozitivă dată unor lucrări anterioare, slabe, criticate fie pentru concepţia lor viciată de influenţe ale ideologiei străine (articolul despre cărţile lui Theodor Constantin, apărut în „Lupta de clasă", nr. 10, 1959) fie pentru insuficienţe de măiestrie artistică vădite (unele lucrări din colecţia revistei „Ştiinţă şi Tehnică", etc.).

Spaţiul limitat nu-mi permite să sprijin afirmaţia de mai sus cu argumentări detaliate de ordinul criticii literare. Spiritul profund partinic al cărţii şi nivelul ei relativ ridicat artistic a fost relevat de critică în mod insuficient, după părerea mea, sau uşor „superior" (Remus Luca). De altfel, Vladimir Colin a mai desţelenit un ogor al literaturii pentru copii: basmul în proză. Cred că ar fi fost util ca G. Dimisianu şi chiar Remus Luca („Viaţa romînească", 2, 1960) să observe cu sobrietate aceste merite, pentru ca multe din observaţiile lor juste să poată înrîuri în bine creaţia viitoare a scriitorului.

De asemenea, combătînd cu mult foc pledoaria aceluiaşi Vladimir Colin în favoarea însemnătăţii literaturii pentru copii, a realizărilor remarcabile de pînă acum, realizări ce se datoresc în fond conducerii de către partid a literaturii noastre, Matei Călinescu uită să recunoască tocmai miezul acestei intervenţii: părăsirea în care critica literară a lăsat o vreme acest sector, fapt unanim cunoscut şi care explică şi justifică aşa-zisa „vehemenţă polemică" a lui Vl. Colin.

Luînd o imagine curentă („nu vezi pădurea din cauza copacilor" şi invers) în înţelesul ei strict, tînărul critic obiectează că tov. Vladimir Colin n-a numit decît 10—12 copaci preţioşi şi-l învinovăţeşte pe nedrept că s-ar opune criticării lucrărilor slabe. De asemenea, criticul contestă utilitatea discuţiilor teoretice despre specificul acestei literaturi. E o manieră de a discuta cel puţin discutabilă. Cu atît mai mult cu cît M. Călinescu încheie pomenind senin de „nivelul «înalt» atins în anii socialismului de literatura noastră pentru copii".

Vladimir Colin are dreptate, aş îndrăzni eu, să reproşeze absenţa prelungită a criticii de pe şantierul literaturii pentru copii. Şi nu numai absenţa relevării lipsurilor, ci mai ales pe aceea a studierii fenomenelor pozitive şi a extragerii de către critică a unor considerente generale, care să servească drept învăţăminte scriitorilor pentru copii. Asta nu înseamnă desigur că cineva s-ar opune la criticarea lucrărilor slabe. Scriitorii pentru copii sînt (sau ar trebui să fie!) bucuroşi că au intrat în raza criticei. Într-adevăr, în acest sector există numeroase şi serioase rămîneri în urmă, în ce priveşte tematica, măiestria şi, mai ales, latura educativă superioară a artei. Criticile aduse pînă acum sînt nu numai binevenite, dar încă vădit insuficiente.

În al doilea rînd, mi-aş îngădui să reduc din nivelul „înalt", pe care-l acordă cu uşurinţă M. Călinescu literaturii pentru copii şi să rămîn la exprimarea „vehementă" a lui Vl. Colin, cum că „există şi lucrări valoroase, unele cunoscute şi apreciate şi peste hotare". Analiza unui sector de activitate se face totdeauna arătînd cu modestie realizările, semnalînd lipsurile încă existente şi indicînd soluţii pentru remedierea lor. Deci Vladimir Colin are dreptate să ceară pe lîngă criticarea lucrărilor slabe sau greşite, analiza pătrunzătoare a celor valoroase şi punerea în valoare a exemplarităţii lor. Să recunoaştem că, în felul în care s-a început discuţia, ar fi putut să reiasă că ogorul literaturii pentru copii e năpădit doar de buruieni, ceea ce nu corespunde realităţii. Căci iată ce declară criticul D. Cesereanu, în „Tribuna": „La capitolul versuri, de pildă, în afară de volumul de poezii al Otiliei Cazimir, altele demne de remarca şi stima cititorilor, nu ştim" (e vorba de producţia anului 1959), ignorînd cu brutalitate suficientă, cel puţin lucrările lui: Marcel Breslaşu, Demostene Botez, Gellu Naum, Cezar Drăgoi (pe care de altfel îl recenzează şi nu defavorabil), ca să nu pomenim de cele ale unor tineri, ca Florin Mugur, Titel Constantinescu, toate acestea demne, în proporţii desigur foarte deosebite, de „stima cititorilor". Acest mod de a face critică nu foloseşte nimănui: pe scriitori îi răneşte, pe cititori îi dezinformează, iar pe critic, fără să fim răi, n-am vrea să-l caracterizeze.

Şi pentru a reveni la Matei Călinescu, declar că nu înţeleg de ce „discuţiile teoretice despre specificul literaturii pentru copii nu sînt în măsură să ajute...". Foarte ciudat. S-ar părea deci că trebuie să tragem obloanele. Căci de ce oare se duc actualele discuţii dacă nu pentru a stabili o serie de adevăruri practice dar şi „teoretice" despre literatura pentru copii? Şi oare n-are aceasta un specific (nu-l pun între ghilimele ironice ca M. Călinescu) din moment ce are şi un public aparte?

Să fie chiar indiferent cui te adresezi cu scrisul tău? „Literatura pentru copii", prin însăşi denumirea ei, implică atît respectarea principiilor celor mai generale ale literaturii (genul proxim) cît şi respectarea condiţiilor impuse de publicul ei special (diferenţa specifică). Ceea ce ar interesa din partea criticii este nu să ironizeze specificul, ci să-l definească, să-l delimiteze, să apere literatura de urmările nefericite ale celor două exagerări posibile şi de altfel existente în lumea literară: cei care neagă caracterul special al literaturii pentru copii şi fac literatură în general, (mirîndu-se, ca Mioara Cremene cu volumul ei recent, că n-a avut succes) şi cei care, exagerînd „specificul", de data asta între ghilimele, dau lucrări neliterare, diminutivate sau didacticiste. Mi se pare deci, că este bine să se încerce a se stabili de către critica literară care şi cît şi cum este acest specific, de a cărui existenţă nu ne este permis să ne îndoim.

Se pot deseori auzi declaraţii de genul „dacă-i literatură bună, atunci e bună şi pentru copii", sau „lui Dorel al meu (vai şi ce deştept e?) nu i-a plăcut de loc cartea cutare, deci e o carte proastă" sau „scriitorii consacraţi nu vor, de fapt nu ştiu, să scrie pentru copii" (asta se aude cîteodată chiar prin redacţia Editurii Tineretului!), sau în sfîrşit „lasă că facem noi literatură adevărată pentru copii" (vezi autorii anonimi de versuri pentru copii, din unele manuale pentru şcolile elementare), etc.

Astfel de declaraţii trebuie combătute de critica literară, bineînţeles cu argumente, cu exemple şi citate din lucrările scriitorilor noştri, vîrstnici sau tineri, academicieni sau debutanţi. În locul subiectivităţii de diverse grade, care stă la baza acestui gen de afirmaţii, critica trebuie să aşeze principiile obiective pe care opera literară pentru copii (sau tineret) trebuie să le respecte, pentru a-şi merita numele şi a-şi ajunge scopul. Iar aceste principii, trebuie expuse pe înţelesul tuturor, aşa încît să poată fi înţelese uşor şi aplicate în practică. Desigur, au şi copiii, ca cititori, un cuvînt de spus. El se exprimă de-a lungul deceniilor, veacurilor sau chiar mileniilor prin popularitatea de care ajung să se bucure unele opere literare. „Experimentările pe teren" (citirea operei şi chestionarea ascultătorilor asupra impresiilor avute) au şi ele un rost, dar limitat, un fel de anchete pedagogico-psihologice. Pretenţiile unor aşa-zişi „specialişti" ai literaturii pentru copii, bazate mai ales pe astfel de anchete, sînt desigur ridicule. Cititorul copil, nu poate fi ridicat la rangul de judecător al operei literare.

E timpul să mă opresc şi să mă rezum. Am pledat: pentru o mai largă participare la discuţii; pentru analiza mai ascuţită decît pînă acum a lipsurilor reale existente, dar de pe poziţiile deja cîştigate şi care trebuie la rîndul lor să fie puse cu modestie în valoare; pentru, în sfîrşit, elucidarea ştiinţifică, accesibilă, a „specificului" literaturii de copii de către critica literară, în aşa fel ca definirea acestui „specific" să fie un ajutor în munca scriitorilor, redactorilor, educatorilor şi nu un paravan al exerciţiilor vulgarizatoare, subiectiviste, antiartistice.

Al. I. ŞTEFĂNESCU

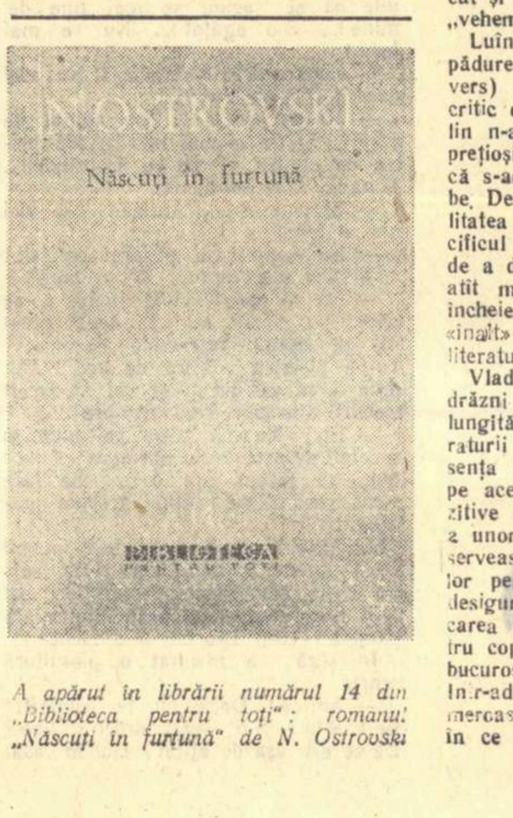

A apărut în librării numărul 14 din „Biblioteca pentru toţi": romanul „Născuţi în furtună" de N. Ostrovski

Consfătuire cu cititorii

Marţi, 12 aprilie, a avut loc în oraşul Giurgiu o consfătuire a „Gazetei literare" cu cititorii din localitate.

Au participat scriitorii: Al. Şahighian, Al. Mirodan, Ştefan Iureş, Radu Cosaşu. Din partea redacţiei, a răspuns cititorilor S. Damian, şeful secţiei de critică literară.

Lucrările Plenarei lărgite a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Romînă

Discuţiile care au urmat Raportului prezentat de tov. acad. Zaharia Stancu la recenta Plenară a Comitetului Uniunii Scriitorilor s-au purtat în jurul a două mari probleme: creaţia literară a anului 1959 — şi sarcinile, perspectivele actuale ale dezvoltării literaturii noastre realist-socialiste. Condiţiile primordiale ale unor opere viitoare de înalt nivel artistic — însuşirea în profunzime a ideologiei marxist-leniniste, cunoaşterea vieţii, contactul permanent cu realităţile construcţiei socialiste, cu oamenii noştri noi — au stat în centrul intervenţiilor pe marginea raportului. Toţi vorbitorii au apreciat raportul amplu, obiectiv şi judicios care a scos cu multă pătrundere în evidenţă atît succesele cît şi lipsurile existente în creaţia noastră literară din ultima vreme.

Expunem mai jos, rezumativ, desfăşurarea discuţiilor.

Discuţii la raport

Luînd cuvîntul, ION MARIN SADOVEANU a spus: „Am ascultat cu deosebită atenţie şi mult interes amplul şi bogatul raport expus aci de tovarăşul Zaharia Stancu. S-a subliniat la început momentul important în care s-a ţinut acest raport.

Intr-adevăr, în viaţa internaţională este un nou moment de biruinţă al lagărului păcii, căruia îi aparţinem şi noi, biruinţă marcată de călătoriile premierului Uniunii Sovietice, Hruşciov.

In al doilea rînd, în raport s-a făcut un tur de orizont asupra creşterii neîncetate, pe toate sectoarele, a vieţii de construcţie la noi în ţară. Ce nu s-a construit şi ce nu se construieşte în Republică azi, graţie socialismului care se zideşte?

Şi, în sfîrşit, în al treilea rînd, s-a analizat poziţia scriitorului faţă de aceste dimensiuni mari, poziţia scriitorului fiind ea însăşi dimensionată ca un factor de construcţie al socialismului şi analizată şi în îndatoririle, dar şi în drepturile sale.

Este adevărat. Sînt un scriitor care nu mai sînt tînăr, şi în trecut nu am cunoscut niciodată poziţia aceasta avantajoasă din toate punctele de vedere pe care scriitorul o are în societatea socialistă de astăzi. Ba ceva mai mult. Azi scriitorul poate să-şi spună cuvîntul liber şi este chemat ca, împreună cu toţi ceilalţi muncitori, să dea o mînă de ajutor într-un front unic al scriitorilor de toate vîrstele, la construirea acestei vieţi. Evident, este o sarcină de onoare, şi toţi ne străduim, după puterile noastre, să răspundem ei.

Cunoaştem care sînt obligaţiile literaturii şi ale scriitorilor astăzi. Un scris fantezist, un scris care nu foloseşte nimănui, nu mai este conceput. Intrucît mă priveşte, vă mărturisesc că astăzi cunosc un sentiment — care îmi era cu totul străin în trecut — în legătură cu îndeletnicirea mea scriitoricească. Sentimentul acesta nu se dezlipeşte de mine, la masa de scris. Şi anume, întrebarea pe care mi-o pun neîncetat: „interesează pe cineva ce fac eu aici? Este de folos cuiva din această mare ţară romînească lucrul pe care îl înfăptuiesc, pe care îndrăznesc să-l scriu aici?"

Această întrebare îmi dă neîncetat imbold în muncă.

Cred că a lua contact cu viaţa — cum chiar raportul propunea — şi a lua contact cu viaţa într-un fel constructiv — este singura formulă care poate să completeze locul care rămîne gol în noi, între cunoştinţele teoretice şi realizările noastre literare.

Acum cîteva zile, mi s-a întîmplat să întîlnesc pe cineva, un tehnician, care, înainte se îngrădise în lucrul lui tehnic, şi atît. A plecat apoi să lucreze la un mare şantier în Moldova. Omul acesta s-a întors, după vreo cîteva luni de zile petrecute printre muncitori, în contact direct cu ei. Cînd l-am văzut era altul, era complet schimbat. Era un om entuziast, prins de cea mai mare rîvnă de lucru. Luase contact şi trăise trei sau patru luni de zile în mijlocul muncitorilor, fapt care îi inoculase un fel de febră, un fel de ardoare nu numai de a înţelege starea de lucruri de azi, dar de a lucra efectiv şi constructiv alături de aceşti muncitori.

Vă mărturisesc că am avut un moment de invidie. Imi spuneam: experienţa acestui om mi-ar prinde colosal de bine mie, în scrisul meu.

Cred că din experienţa dumneavoastră, a tuturor, ştiţi că nu există ceva mai limpezitor, mai lămuritor pentru un scriitor decît ca, în cercul unor prieteni, să-şi povestească proiectul romanului, al nuvelei, sau al capitolului pe care îl are de scris. Gîndiţi-vă că în loc de aceşti tovarăşi — scriitori şi ei — s-ar face această expunere de proiect unui muncitor, unui inginer sau unui arhitect. Din punct de vedere al specialităţii cu care el vine şi în care are o vastă trăire, o vastă experienţă, el ne va aproba sau ne va contrazice, — în orice caz, ne va da un enorm ajutor în muncă.

Raportul a propus — şi am impresia că Uniunea Scriitorilor o să-şi însuşească o serie întreagă de soluţii de găsit, suple, cam în genul acelor propuse de tov. Zaharia Stancu — ca noi, scriitorii, să luăm contact cu cît mai mulţi oameni ai muncii, pentru ca în felul acesta să ne îmbogăţim experienţa şi să ne umplem lacuna care s-ar putea ivi între cunoştinţele noastre teoretice şi lucrările valabile pe care trebuie să le facem.

In ce mă priveşte, mărturisesc că sînt gata oricînd să răspund la această chemare a Uniunii şi să intru în oricare dintre aceste experienţe de trăire cu oameni care vin plini de cunoştinţe, şi de a lua cunoştinţă despre viaţa multiplă, în toate activităţile şi manifestările ei, — pentru ca în felul acesta, după puterile mele de scriitor care nu mai e tînăr, să servesc cauza socialismului cu pana mea şi să stau alături de partid şi de întregul popor, în cauza construcţiei Republicii Populare Romîne!

MARIA BANUŞ a apreciat caracterul obiectiv şi judicios al raportului. In continuare vorbitoarea a spus:

„Am fost de curînd pe Valea Jiului. Cunosc această regiune din anii 1940—41. Am deci posibilitatea să fac unele comparaţii în cunoştinţă de cauză.

Timpul limitat nu-mi permite să vă vorbesc despre condiţiile de trai ale minerilor de azi şi de ieri, deşi aş putea să vă dau unele sugestive detalii care poate v-ar interesa ca oameni şi ca scriitori. Mă opresc numai la cîteva aspecte culturale.

Cum îşi petreceau minerii timpul liber pe vremuri? Cum şi unde învăţau copiii minerilor?

Mai evidentă ca într-o metropolă, era în micul oraş miner, Petroşani, stratificarea socială şi împărţirea în caste, tot atît de vizibilă ca la hinduşii din trecut, la fel de inexorabilă şi cu putere de fatum.

In centrul orăşelului, cu faţa spre parc, trona Cazinoul „Oficianţilor", adică al funcţionarilor superiori, recte directori, ingineri şefi, deţinători de acţiuni. Acolo picior de muncitor nu a călcat vreodată, doar cînd l-au construit, doar cînd veneau meseriaşii să facă vreo reparaţie. Peste drum, Cazinoul „subofrcianţilor", al funcţionarilor mai mărunţi, unde se bea bere şi se jucau popice, unde de asemenea nu călca picior de muncitor şi tocmai jos în colonie, Cazinoul muncitorilor, unde sîmbăta seara muncitorii aveau voie să bea bere între ei şi să danseze între ei.

Azi, în clădirea fostului Cazinou al Oficianţilor funcţionează Universitatea Populară şi ASIT-ul, la Cazinoul subofrcianţilor, clubul cultural, la Cazinoul Muncitoresc, renovat şi mărit, Teatrul de Stat.

Pe un deal ce domină întregul oraş, se înalţă de opt ani Institutul Minier „Gheorghe Gheorghiu-Dej" şi Căminul studenţilor. 700 de copii de ţărani, de muncitori şi de mineri învaţă aici în condiţii pentru care îi pot invidia studenţii oricărui centru universitar cu veche tradiţie.

Un vast cinematograf modern s-a înălţat mai departe ceva de vechiul centru, în partea nouă a oraşului, unde începea înainte vreme aşa-zisă luncă, o întindere cu mlaştini şi orăcăit asurzitor de broaşte.

In fosta şcoală de maici e liceul mixt".

După ce a înfăţişat alte înfăptuiri importante din viaţa culturală din Valea Jiului, Maria Banuş s-a oprit asupra marei popularităţi a cărţilor de poezie:

«La „Librăria noastră" nu se mai găsesc de mult noile ediţii bibliofile, Eminescu şi Arghezi. S-au vîndut ca pîinea caldă. La fel s-au vîndut toate volumele de versuri actuale din colecţia „C.M.F.P.". Librarul a cerut de mai multe ori noi stocuri Centrului regional de difuzare, dar n-a mai primit. I s-a comunicat că sînt epuizate.

Am ajuns deci la poezie, la unele vicii şi însuşiri ale ei.

Să ne gîndim de cîtă dragoste şi atenţie sîntem înconjuraţi azi, oriunde am umbla în ţară, cît respect se acordă numelui de poet, ce aură îl înconjoară. Să fim lucizi, desigur. Poate că unii dintre cei mulţi care ne acordă această simpatie şi încredere nu au deschis niciodată cu mîinile lor o carte de versuri de-a noastră. Azi. Dar mîine mulţi dintre ei o vor face.

La Petroşani am cunoscut un muncitor care avea pe masa lui Odiseea de Homer. „Nu ştiu prea multe", mi-a spus el, „Am numai patru clase primare. Am văzut la cinema Odiseea şi mi s-a făcut teribil dor să citesc cartea. Am luat-o de la bibliotecă".

S-a înţeles cred că nu vreau, prin acest exemplu, să stabilesc o comparaţie între noi şi Homer, ci să scot în evidenţă ideea că circuitul carte-radio-televiziune — recitări publice nu e unidirecţionat ci în ambele sensuri şi că toate aceste mijloace tehnice moderne şi diversele procedee orale de difuzare a poeziei, vin în sprijinul poeziei tipărite şi nu în pofida ei.

Ce am făcut noi, poeţii, în cadrul Biroului de poezie, pentru a remedia o serie de lipsuri existente? Unele acţiuni folositoare iniţiate au avut loc (întîlniri cu cadrele corpului didactic, prezenţă la cenacluri şi legătura permanentă cu Uniunea Compozitorilor etc) dar n-a existat o seriere a acţiunilor în raport cu importanţa şi cu urgenţa lor.

Cred că n-am reuşit încă activizarea întregii secţii de poezie în jurul discutării serioase, concrete, la obiect a volumelor de poezii apărute, nu au avut loc întîlniri cu editurile pentru a se analiza situaţia poeziei sub aspect editorial şi sub aspectul difuzării ei». După ce s-a referit la atenţia deosebită pe care trebuie s-o acordăm poeziilor introduse în manualele didactice, vorbitoarea a spus în continuare:

„In atari probleme şi în altele mai grave decît acestea, cum ar fi editarea tinerilor poeţi, oare Biroul secţiei de poezie nu are un cuvînt de spus? Fără îndoială, aşa cum a arătat şi referatul, în ultima vreme au apărut lucrări de mare valoare. Fără îndoială că nume noi de tineri, intraţi de curînd pe poarta cea vrăjită a poeziei vin să îmbogăţească patrimoniul nostru poetic. Oare tonalitatea poeziei noastre este însă totdeauna la nivelul impetuosului patos al dezvoltării socialiste? Oare poeţii cunosc destul de bine realitatea pe care o filtrează în versurile lor?

Propun ca prime acţiuni ale Biroului secţiei de poezie, pentru următoarele trei luni:

— O discuţie asupra unui volum de versuri recent apărut sau a unei probleme centrale a poeziei;

— O şedinţă de lucru cu editurile;

— O şedinţă de lucru cu Ministerul Invăţămîntului şi Culturii; toate trei acţiunile urmînd a se bucura de sprijinul concret şi eficient al conducerii Uniunii.

A luat apoi cuvîntul acad. VICTOR EFTIMIU, care a spus: „Am ascultat cu un viu interes expunerea colegului Zaharia Stancu şi mă unesc întrutotul cu concluziile, cu îndrumările care se desprind din referatul domniei-sale.

Sînt fericit să văd elanul pe care literatura ţării l-a luat sub regimul puterii populare, progresul care se vădeşte la fiecare pas, pe toate domeniile.

M-a emoţionat îndeosebi capitolul din raport în care sînt citate cuvintele tov. Gh. Gheorghiu-Dej rostite la Cluj despre sarcinile omului de litere. Cînd s-a văzut în trecut un conducător de stat care să dea scrisului o asemenea importanţă? Literatura era o simplă preocupare a unei minorităţi. Astăzi toată lumea citeşte cărţi care nu sînt numai distracţia unui om, dar învăţătură şi îndemnuri pentru mari şi mici, pentru tineri şi bătrîni. Tirajul cărţilor e fabulos faţă de numărul restrîns al exemplarelor tipărite odinioară.

Teatrele de dramă şi comedie, peste treizeci în toată ţara, joacă pe autori în condiţii optime şi mult mai multe sînt piesele care trec de o sută de reprezentaţii, decît cele care nu ating această cifră.

Scriitorii, artiştii trebuie să se simtă fericiţi că trăiesc asemenea vremuri. Noi, care am început sub împrejurări vitrege avem tot dreptul să spunem celor tineri să se bucure că pot lucra într-o atmosferă atît de favorabilă. Să fie recunoscători partidului pentru toate încurajările, pentru toate înlesnirile ce le aduce muncii lor. Alături de ei ne simţim şi noi mai tineri şi căutăm să ne încadrăm în coloana lor de marş, în activitatea lor patriotică, în marea operă de construire a socialismului".

SILVIAN IOSIFESCU s-a referit în cuvîntul său îndeosebi la problemele criticii literare.

„Raportul a făcut o apreciere care mi se pare justă asupra situaţiei din critică şi apariţiilor", a spus vorbitorul. „Aş vrea să insist puţin pentru că această situaţie implică o serie de sarcini pentru noi toţi şi în special pentru Comisia de critică".

„Este incontestabil că anul trecut a fost un an interesant şi destul de bogat în critică şi trebuie remarcată apariţia unor lucrări de estetică marxistă interesante.

Există o diversitate de apariţii, însă trebuie spus că sînt mai puţine lucrările ample despre literatura contemporană, lucrări de sinteză cu privire la cei 15 ani ai literaturii socialiste". Vorbitorul s-a referit apoi la activitatea Comisiei de critică a Uniunii Scriitorilor. După ce a arătat că în anii trecuţi Comisia de critică a organizat unele discuţii fertile cu privire la criteriile criticii, şi că începerea unei colaborări a Comisiei cu secţia de critică a editurii ESPLA, trebuie salutată, vorbitorul a atras atenţia asupra necesităţii unei mai susţinute activităţi în această direcţie.

În continuare, S. Iosifescu s-a referit la sarcina reprezentării sectorului industrial în literatură.

El a pledat împotriva fetişizării ideii de experienţă primă a scriitorului, după care scriitorii care şi-au trăit copilăria la sat nu pot aborda tematica vieţii citadine. Contactul scriitorilor cu realitatea trebuie să fie de aşa manieră încît să înlocuiască prima experienţă, ducînd la o cunoaştere profundă a unor medii noi, în condiţii schimbate.

Vorbitorul a făcut, în încheiere, unele propuneri în legătură cu o mai largă popularizare a succeselor literaturii noastre noi, peste hotare.

Acad. TUDOR VIANU vorbind despre popularizarea succeselor literaturii romîne peste hotare a spus:

„La a 10-a Conferinţă Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură (UNESCO), delegaţia romînă a propus ca un volum conţinînd extrase din operele prozatorilor romîni să apară la o mare editură franceză, sub egida UNESCO-ului. Propunerea a fost aprobată. De atunci, noi am lucrat în cadrul Comisiei naţionale UNESCO la întocmirea acestui volum care, zilele acestea, a pornit la Paris, la secretariatul UNESCO. Volumul este însoţit de o introducere făcută de mine şi de note biografice în fruntea fiecărui extras care se datoreşte unuia sau altuia din autori. Acest volum cuprinde întreaga dezvoltare a prozei romîneşti începînd de la Costache Negruzzi pînă la prozatorii de azi şi, evident, în proporţia generală, noi am dat o întindere mai mare producţiei actuale.

Cred că în bilanţul general care poate fi întocmit în legătură cu difuzarea literaturii romîneşti peste hotare, volumul care va apărea, probabil cu o prefaţă a unui mare scriitor francez, poate fi trecut ca o realizare pozitivă".

În cuvîntul său, EUGEN BARBU a arătat că aprecierile critice cu privire la romanul „Şoseaua Nordului" au fost întemeiate şi că tema importantă — lupta comuniştilor împotriva dictaturii fasciste — trebuia tratată cu mai multă exigenţă ideologică şi artistică. Trecutul de luptă al partidului oferă subiecte minunate pentru literatură şi datoria scriitorilor este aceea de a se arăta la înălţimea acestei tematici. Eugen Barbu s-a referit la unele aspecte ale documentării scriitorilor pentru elaborarea romanelor consacrate luptei revoluţionare a comuniştilor.

„Un scriitor trebuie să fie un om informat, să ştie tot ceea ce este nou în literatură; dar el trebuie să cunoască şi o mulţime de alte domenii de activitate. Dacă scrie, de pildă, despre Bicaz, să aibă noţiuni de inginerie, să mai citească şi un curs de turnare a betonului. Se mai pot da numeroase exemple, care să ilustreze obligaţia scriitorilor de a stăpîni foarte multe probleme, de a cunoaşte profund variatele preocupări ale oamenilor muncii".

În continuare, Eugen Barbu a spus: „S-a pomenit în referat despre succesele reportajului, despre afirmarea reportajului în literatura noastră. Este foarte adevărat, acest gen considerat minor altă dată, mi se pare că a devenit un gen foarte important. Vă daţi seama ce însemnătate ar prezenta acest material strîns la un loc, pentru cei care vin după noi. Căci reportajele oglindesc fidel munca noastră avîntată de construire a socialismului.

Trebuie găsit mijlocul ca acest gen să nu fie desconsiderat. În primul rînd, trebuie să scriem reportaje vii, ingenioase, pline de freamătul epocii noastre, care vor fi desigur publicate şi în volume. Trebuie găsit mijlocul ca o ediţie, cum este de pildă „Biblioteca pentru toţi", să prezinte în 50—60 de pagini ceea ce este mai important pe şantierele noastre socialiste, în imagini de o înaltă ţinută literară".

Eugen Barbu a criticat apoi munca unor redactori de editură care tărăgănează rezolvarea unor manuscrise.

În încheiere, Eugen Barbu a arătat că este nevoie de o concentrare a forţelor pentru stimularea mai intensă a literaturii de actualitate.

În cuvîntul său DUMITRU MIRCEA a spus: «La revista „Tribuna" am dat şi dăm în continuare — şi cred că nu greşim — o foarte mare atenţie adunării în jurul revistei a tinerelor talente, unele din ele extrem de promiţătoare. In acest sens nu facem niciodată destul nici noi, cei din redacţie, nici tovarăşii din cadrul filialelor sau din conducerea Uniunii Scriitorilor.

Poşta redacţiei ar trebui să devină mai vie, nu numai la noi, ci şi în alte publicaţii, mai cuprinzătoare, mai interesantă, să fie un îndrumar practic, realizat de oameni cu experienţă, destinat tinerilor care debutează. In cenaclul înfiinţat la revistă, sperăm să formăm cîţiva scriitori care să atragă atenţia criticii noastre.

„Tribuna" a dat o mare atenţie prozei, nuvelei, reportajului şi schiţei. Nu am reuşit întotdeauna să fim în cea mai stringentă actualitate, dar s-au impus cîţiva tineri scriitori şi vreau să menţionez dintre ei pe Vasile Rebreanu şi Romulus Rusan.

O foarte mare atenţie trebuie să acordăm reportajului de probleme. Nu se întîmplă să te duci într-o fabrică, într-o gospodărie colectivă, pe un şantier şi să nu afli probleme care-i frămîntă pe oamenii muncii pentru a găsi soluţii cît mai bune în îndeplinirea diferitelor sarcini de producţie.

In referat s-a vorbit despre traduceri. Trebuie să spun că se fac puţine traduceri din literatura scrisă la noi în limbile maghiară şi germană şi sînt cărţi care merită să fie traduse neapărat. Noi ne străduim să facem traduceri în revistele noastre din publicaţiile în limba maghiară. De asemenea, revista maghiară IGASZ SZO a închinat un foarte frumos număr literaturii romîne şi în fiecare lună publică traduceri din literatura romînă; şi în revista UTUNK apar astfel de traduceri.

Cred că pe această linie trebuie făcut însă mai mult».

In încheiere, vorbitorul s-a referit la problemele literaturii pentru copii scrise în limba maghiară. El a spus: „Cred că trebuie să acordăm toată atenţia muncii pe care regretatul nostru coleg şi prieten Asztalos Istvan a depus-o în cadrul literaturii maghiare pentru copii. La şedinţa în care se vor analiza problemele literaturii pentru copii, un loc important îl va ocupa desigur operele scrise pentru cei mici de către scriitorii de limbă maghiară din ţara noastră".

NINA CASSIAN a caracterizat la început raportul şi discuţiile care i-au urmat:

„Raportul şi întreaga noastră discuţie — a arătat vorbitoarea — pun, pe drept cuvînt, accentul pe spiritul partinic în literatură. Noi ştim foarte bine că o concepţie înaintată despre lumea noastră nu limitează în nici un fel cîmpul de iniţiativă şi gîndire al scriitorului. Ştim că o concepţie despre lume — şi nu orice concepţie despre lume — este o încorporare într-un sistem armonios a ideilor şi atitudinii noastre în faţa vieţii; că deci o concepţie justă despre lume reprezintă o eliberare şi în nici un caz o limitare, o constrîngere. Concepţia noastră despre lume, concepţia marxist-leninistă coincide cu adevărul aşa că nu se pune problema a alege între a avea o concepţie marxist-leninistă, sau a nu avea o concepţie marxist-leninistă, a alege între două adevăruri posibile. Există un singur adevăr, care este concepţia marxist-leninistă".

„Îndrumarea de către partid reprezintă de asemenea o eliberare şi în nici un caz o restrîngere sau o indicaţie cu caracter limitat a acţiunii noastre creatoare, paşnice, înseamnă eliberarea de prejudecăţi, înseamnă eliberarea de erori, de excese individualiste, de urme ale unui vechi şi cumplit conflict dintre om şi societate. Îndrumarea de partid a literaturii ne eliberează de această teribilă maladie a individualismului care este una din cele mai deformante maladii, dintre maladiile care desfigurează cel mai mult şi care în special pentru sufletul unui scriitor, este de-a dreptul periculoasă, dacă nu mortală.

Legătura cu viaţa nu înseamnă o simplă modalitate de cunoaştere ca oricare alta. Este vorba aici de a intra în rosturile noastre esenţiale, pentru că noi facem parte din această lume. Este vorba de a ne cunoaşte semenii, de a fi copărtaşi la construcţia socialismului. Poezia a fost întoarsă din impasul în care s-a aflat în trecut la rosturile ei mature, pentru a grăi de pe tribună întregii omeniri. Aici nu poate fi vorba de o indicaţie care restrînge veleităţile noastre, ci de una care deschide orizonturile cele mai largi.

Partidul a dus la dezvoltarea multilaterală a personalităţii. A ajutat personalitatea creatoare să se dezvolte pe linia resurselor ei celor mai vitale, celor mai esenţiale şi fireşti, împotriva excrescenţelor egoismului. Împotriva vechii tare a individualismului se ridică cu toată tăria concepţia noastră despre lume şi societate. Aceasta nu înseamnă o coborîre a individualităţii creatoare ci, dimpotrivă, glorificarea ei în cadrele fireşti ale umanităţii.

DUMITRU IGNEA a vorbit despre unele slăbiciuni manifestate în sectorul de critică literară.

„Critica promovată în revista «Iaşul literar» — a spus vorbitorul — este de multe ori cenuşie, neinteresantă. Criticii tineri de la Iaşi nu iau în piept problemele foarte serioase care se dezbat în frontul nostru literar, nu scriu studii de sinteză despre problemele dramaturgiei, poeziei, prozei, nu abordează probleme complexe de ansamblu. Dumitru Ignea a criticat apoi presa centrală şi îndeosebi „Gazeta literară" pentru asprimea şi, uneori, inconsecvenţa opiniilor faţă de diferite articole apărute în „Iaşul literar", dînd cîteva exemple în acest sens.

Vorbind apoi despre problemele criticii în ansamblu, D. Ignea a spus, între altele: „Aici s-a discutat foarte serios despre roman, despre romanul clasei muncitoare.

Eu aş fi de părere ca să se facă recomandarea tuturor scriitorilor, adică celor care scriu proză, poezie, şi teatru, să ia un contact mai strîns cu viaţa. Aş mai avea dorinţa ca biroul Uniunii Scriitorilor să fie preocupat ca la rîndul lor şi criticii să se ducă mai mult pe «teren», să stea săptămîni întregi să vadă mai bine ce gîndesc muncitorii, cum trăiesc oamenii muncii, cum muncesc ei, într-un cuvînt să cunoască mai profund viaţa nouă şi apoi să confrunte cartea cu realităţile de acolo. Cred că acest lucru este foarte necesar.

Eu nu generalizez, nu spun că nu sînt critici care nu fac lucrul acesta, dar cred că ar fi necesar un contact foarte serios al tuturor criticilor noştri cu realitatea".

„Aş mai avea încă o scurtă intervenţie în problema prozei, — a continuat vorbitorul — un sector care mă interesează îndeaproape. Cărţile bune sînt citite, cîte odată nici nu ştim sau bănuim cît de mult sînt ele citite; muncitorii le citesc cu deosebită plăcere şi au opinii critice foarte serioase care ar trebui luate în consideraţie.

Prin contactul pe care îl am în permanenţă cu muncitorii, prin prietenii pe care îi am de o viaţă întreagă, am aflat de la ei ce doresc să se scrie. Noi trebuie să ne gîndim că în momentul de faţă clasa muncitoare a ajuns la un înalt nivel de cultură, că muncitorii conduc treburile statului cu atîta competenţă. Cărţile noastre ar trebui să oglindească cu precădere drumul acestor oameni. Vrem să vedem în literatură cum pulsează viaţa noastră".

„Aici este o problemă esenţială şi mă adresez în special scriitorilor cu mare prestigiu. Pentru aceasta, trebuie să cunoaştem problemele, trebuie să cunoaştem bine gîndurile eroilor noştri".

Luînd cuvîntul, ALEXANDRU PHILIPPIDE, membru corespondent al Academiei R.P.R., a spus:

„Raportul prezentat de tovarăşul Zaharia Stancu a fost substanţial şi limpede. N-a fost treabă uşoară să cuprinzi într-un interval de două ceasuri realizările pe un an întreg ale unei literaturi în plină dezvoltare creatoare, variată şi multiformă, aşa cum este literatura noastră actuală.

Raportul a atins problemele importante ale activităţii scriitorilor noştri, pe unele mai adînc, pe altele mai mult în treacăt. Nimic esenţial însă n-a fost uitat. Unii dintre cei care au luat parte la discuţii, au remarcat, de exemplu, că, vorbindu-se de revistele din provincie, cuvîntul cenuşiu a fost prea des întrebuinţat sau că nu s-a insistat destul asupra traducerilor de mare artă care s-au făcut. Dar aceasta nu are mare importanţă şi nu atinge decît chestiuni de suprafaţă. Miezul raportului a fost sănătos şi, în ce mă priveşte, mă declar în totul de acord cu el.

Mi-aş îngădui acum să spun cîteva cuvinte despre unele aspecte ale muncii de îndrumare literară, muncă pe care Uniunea Scriitorilor, prin revistele sale, prin comitetul ei de conducere, cît şi prin diversele ei secţiuni, are nu numai dreptul, dar şi datoria s-o facă. Voi insista asupra unor aspecte, de fapt două aspecte ale acestei chestiuni, unul privind practica oarecum şi unul teoria, dar amîndouă fiind foarte strîns legate.

Am avut prilejul, acum cîteva zile, să iau parte la o şedinţă de discuţii a cercului cultural al profesorilor de romînă. Adoptasem ca temă generală a discuţiilor măiestria literară, despre care tocmai scrisesem ceva. Cum eram singurul scriitor neprofesor printre ei, mi-au pus tot felul de întrebări, foarte interesante şi foarte judicioase, privind munca literară şi totodată mi-au expus cîteva din greutăţile pe care le întîmpină profesorii de romînă în ce priveşte predarea literaturii în şcoală.

Scriitorii au datoria să se ocupe în chip adînc de formarea cititorului lor de mîine — care este elevul de astăzi — şi care de fapt începe a fi chiar de azi cititorul lor.

Cred că una din sarcinile pe care ar trebui să şi le ia Biroul comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor ar fi şi aceea de a participa în chip efectiv, operant, deliberator şi nu numai consultativ la alegerea şi comentarea bucăţilor de literatură actuală din manualele şcolare. Poate că Biroul Uniunii Scriitorilor şi-a luat deja această sarcină şi atunci îndeplinirea ei nu s-a făcut în întregime şi trebuie reluată cu tărie şi mai mare, cu insistenţă sporită acolo unde e necesar.

A doua chestiune. Raportul a vorbit de sarcinile criticii literare, insistînd, cu drept cuvînt, asupra revirimentului şi împrospătării pe care le-a adus în critica noastră articolul despre primejdia laudei exagerate pe care l-a publicat „Scînteia".

În totul de acord cu cele spuse în raport, aş mai adăuga — şi cu asta închei — că, după părerea mea, în critica noastră ar trebui dezbătute, cu mai multă profunzime, probleme de principii, probleme privind teoria literară, în lumina marxism-leninismului.

S-ar putea astfel porni de exemplu, către definirea unor noţiuni care par curente şi de la sine înţelese, pe care toată lumea le întrebuinţează, dar care îşi păstrează, în ciuda desei lor întrebuinţări, — sau poate că tocmai din pricina asta — un sens prea general, deci prea vag, prea adecuat pretutindeni şi deci de multe ori inadecuat.

Eu însumi, cu modestele mele mijloace, am încercat şi încerc să găsesc drumul spre o definire a acelei măiestrii artistice, atît de des pomenită şi de loc definită, pe care eu o numesc mai simplu artă literară.

Un alt fenomen, acesta mult mai cuprinzător şi mult mai adînc, este realismul socialist. Lucrăm cu toţii în spiritul realismului socialist. Este pe deplin firesc să ţintim în studii aprofundate trăsăturile specifice ale acestei metode.

În ce mă priveşte, am de gînd să particip activ la această muncă. Dar eu aş propune ca această problemă să fie dezbătută în cadrul larg al unei discuţii colective.

Comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor ar putea foarte bine să organizeze o serie de şedinţe cu privire la problemele realismului socialist, aşa cum a fost instituită la Academie, acolo desigur într-un cadru restrîns o dezbatere despre Umanism şi epoca noastră. Discuţiile ar fi şi aici — cum au fost şi acolo — rodnice şi folositoare. Cu aceasta Comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor ar îndeplini şi una din sarcinile sale principale.

Dezbateri similare s-ar putea organiza şi cu privire la alte probleme — cu privire la atîtea alte probleme de principiu şi care, vreau să notez în deosebi acest lucru, nu interesează numai o secţie sau alta a Uniunii, ci pe toţi scriitorii deopotrivă, prozatori, poeţi, dramaturgi şi critici.

AUREL MIHALE, după ce a făcut unele observaţii asupra raportului, relevînd succesele pe plan literar ale anului 1959, a spus: „...Pe lîngă succese constatăm, totuşi, că literatura noastră se găseşte încă în urma vieţii, în urma construcţiei socialiste, a problemelor majore şi a sarcinilor pe care lupta pentru o societate nouă le ridică şi în faţa scriitorilor. Tabloul general de ansamblu al literaturii noastre are lipsuri evidente din punct de vedere tematic. Literatura noastră răspunde într-un mod încă insuficient unor importante teme ale vieţii noastre noi, ale construcţiei socialiste, grandioase, pline de avînt şi înţelepciune, care are loc în ţara noastră... Literatura noastră este datoare să înfăţişeze cît mai veridic, la un nivel ideologic artistic cît mai înalt, acest proces atît de complex al construirii vieţii noi. Noi, scriitorii, să participăm mai activ prin operele noastre la desfăşurarea acestei minunate bătălii pentru o lume nouă. Şi tocmai prin această oglindire a realităţilor noi şi a problemelor majore ale construcţiei socialiste în cărţile noastre vom servi, în cel mai înalt grad, cauza literaturii realist-socialiste, cauza poporului". Aurel Mihale a analizat apoi activitatea de pînă acum a Biroului Uniunii Scriitorilor precum şi sarcinile care-i revin pe viitor. In continuare, s-a referit la activitatea editurilor, propunînd Uniunii Scriitorilor o serie de mijloace prin care s-ar putea da în această direcţie un sprijin efectiv. „Mi se pare că este necesar ca scriitorii prin secţiile şi comisiile de creaţie respective, prin consiliile redacţionale ale editurilor să dea un ajutor calificat editurilor noastre. Folosind şi experienţa din trecut, trebuie să găsim împreună cu conducerea Uniunii Scriitorilor forma organizatorică cea mai potrivită care trebuie să concretizeze acest ajutor. Trebuie amintit că nu întotdeauna şi nu faţă de toate manuscrisele noastre manifestăm răspunderea şi exigenţa necesară în vederea publicării. La exigenţa sporită, justificată şi binevenită a editurilor noastre, exigenţă pe care noi toţi o salutăm, trebuie să venim şi noi cu un spor însemnat de exigenţă. Să dăm editurilor noastre cît mai bune şi cît mai multe manuscrise caracterizate în primul rînd prin actualitate şi partinitate. Vă asigur că pentru aceste manuscrise, editurile noastre vor găsi oricînd şi în orice condiţii posibilităţi nelimitate de tipărire şi difuzare".

„In expunerea sa de la Cluj, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat ca problemă esenţială a muncii noastre necesitatea legăturii cu viaţa, lucru reamintit şi în cadrul lucrărilor Conferinţei Orăşeneşti de Partid de la Bucureşti", — a spus MIHAI NOVICOV.

„De altfel, nu este greu de văzut cum la originea diferitelor [illegible] pe care le-am descoperit în unele lucrări literare, stă insuficienta legătură a scriitorului cu viaţa poporului. Şi unele deficienţe în construirea caracterelor şi chiar unele deficienţe de compoziţie reies adesea din sărăcia materialului pe care scriitorul încearcă să-l compenseze printr-o intervenţie livrescă neîntemeiată". Accentuînd asupra necesităţii înmulţirii continue a formelor de legătură a scriitorilor cu viaţa clasei muncitoare, vorbitorul a atras atenţia asupra caracterului de multe ori formal al documentării. „Să fim convinşi că nici deplasările în fabrici, nici cunoştinţele pe care le facem în diferite medii, nu pot aduce o experienţă de viaţă reală şi cu adevărat adîncă, decît dacă această cunoaştere este activă. Şi marii scriitori — cei în viaţă şi cei din trecut — ne dau în acest sens exemple". Vorbind despre activitatea Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor, Mihai Novicov a remarcat: „Principalul lucru pe care trebuie să-l reclamăm Comitetului şi Biroului său, este să asigure prin reviste, prin secţiile sale de creaţie, o discuţie cît mai partinică, cît mai critică şi autocritică asupra problemelor concrete ale creaţiei literare. Ceea ce a contribuit la nevalorificarea tuturor posibilităţilor literaturii noastre, la slăbiciunile arătate în raport, a fost în mare măsură atmosfera de menajare reciprocă, de evitare a discuţiei la obiect, alunecarea spre probleme lăturalnice şi evitarea discuţiilor foarte clare, tovărăşeşti, asupra succeselor şi lipsurilor diferitelor lucrări literare. In acest sens, trebuie activizate în primul rînd secţiile de creaţie ale Uniunii Scriitorilor".

Darea de seamă asupra Discuţiilor din cadrul Plenarei lărgite a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. va fi continuată în numerele viitoare ale gazetei.

Vladimir Maiakovski în mijlocul tinerilor scriitori sovietici la sărbătorirea a 20 de ani de activitate scriitoricească

Haina de oţel a poetului

Articol scris pentru „Gazeta literară"

AMINTIRI DESPRE MAIAKOVSKI

Eram îndrăgostit de Maiakovski. Cînd apărea undeva deveneam stios, eram emoționat ori de cîte ori își oprea atenția asupra mea... Atenția mea era îndreptată tot timpul spre el, nu scăpam nici un gest al lui, nici o privire, nici un cuvînt. Deși eram tînăr în vremea aceea, eram în stare să renunț pe rînd la toate întîlnirile amoroase, știind că în același timp îl pot vedea undeva, în casa unor cunoscuți, pe Maiakovski.

Eram mai tînăr decît Maiakovski — cu vreo zece ani — abia pășeam în literatură. Știa oare cît îl admiram? În orice caz, între noi doi, în mijlocul vreunui grup de literați strînși la un loc, se stabilea un contact tacit, iar mie îmi era nespus de plăcut să simt că vreuna din replicile lui era rostită special pentru mine, așteptînd aprobarea sau părerea mea.

Era foarte aspru cu mine, ca și cu toți literații, își exprima părerea despre ceea ce scriam, dacă nu-i plăcea, fără nici un fel de menajamente.

— Ți-am citit povestirea. In viața mea n-am citit ceva mai plictisitor!

Mă și lăuda însă. Ce bucurie era cînd te lăuda Maiakovski! Imi amintesc cu emoție: stăm la masă în restaurantul artiștilor, bem bere și mîncăm raci. Maiakovski îmi laudă o povestire, iar eu sînt în al șaptelea cer. In jurul nostru dansează perechi. Fetele întorc capul și se uită la Maiakovski, iar eu sînt mîndru că stau cu el — noi doi. Numai noi doi. Sînt mîndru și fericit...

— Ne înfoiăm în crusta racilor și Maiakovski îi spune ospătarului:

— Poate ar trebui să le faceți în prealabil manichiura...

Se purta cu multă dragoste, foarte tovărășește cu cei care îi împărtășeau concepțiile și gustul artistic. Se repezea cu furie asupra adversarilor și era gingaș și atent, ca un doctor, cu cei ce gîndeau ca el. Transformarea neașteptată — dintr-un gladiator înfocat într-un prieten duios — îi dădeau un farmec deosebit.

★

Uimitor că poetul acesta, care începuse ca futurist, scriind în general pentru un număr mic de cititori, după Revoluția din Octombrie s-a avîntat cu atîta pasiune în mijlocul auditoriului larg, al maselor. Mai tot timpul era în deplasări, în diferite orașe ale țării, în uzine, în universități, în unitățile militare. El nu putea trăi fără acest contact cu masele, contactul acesta îl emoționa, îl însuflețea, îl întinerea.

— Am să le citesc ceva nou, ceva nou, spunea el, plimbîndu-se încoace și încolo după culisele sălii mari din Muzeul Politehnic din Moscova. Sala era arhiplină. — Sînt studenții! Trebuie să le citesc ceva nou. Am emoții!

Și, suflecîndu-și mînecile, — despre mînecile lui suflecate își amintesc toți, este greu să uiți amănuntul acesta — și suflecîndu-și mînecile ca și cum s-ar fi pregătit să lucreze — fără haină, într-o „cămașă proaspăt spălată" se îndrepta spre scenă.

Pe scenă Maiakovski era admirabil. Nu mai vorbesc de versurile lui și de felul extraordinar în care le citea, însuși felul în care lua contact cu publicul te cucerea. Replicile colosale de spirituale pe care le arunca în atacurile vreunuia dintre ascultători, observațiile neașteptate, ce stîrneau ropote de aplauze, aprecierile profunde asupra poeziei ascultate de toți într-o tăcere deplină, uimitoare, acestea erau unice, impresionau enorm, te făceau să te minunezi în fața talentului, a inteligenței, a temperamentului acestui om.

★

Maiakovski era înalt — mai precis mare, pentru că nu era firav ca cei mai mulți dintre oamenii înalți, ci robust. Avea un cap uriaș, armonios potrivit pe trupu-i masiv, un nas puternic, bine conturat, — o bărbie proeminentă, voluntară.

Ochii lui erau incomparabili — mari, negri, cu asemenea expresie, pe care cînd o observai ți se părea că este singurul lucru care există în clipa aceea pe lume. Se părea că în afară de privirea acelor ochi nu mai există nimic în jurul tău.

Cînd îmi amintesc de Maiakovski, îi văd imediat ochii — prin perete, prin frunzele copacilor. Ochii lui mă privesc și mie mi se pare că în jur se face liniște și totul devine misterios. Ce fel de privire este aceasta? Este privirea geniului.

★

Era regele metaforelor. Printre miile de metafore create de el, există una care mă tulbură și acum ca atunci cînd am citit-o prima oară. Vorbind despre forța cuvîntului, el a spus că prezența acelei forțe „care face lojile să bată din palme", acea forță a cuvîntului „care face coșciugele să se rupă din loc și să pornească pe cele patru picioare de stejar ale lor". Așa ar mai fi putut spune doar Dante.

Imi aduc aminte de sentimentul de singurătate și pustiu pe care l-am încercat cînd am auzit că de o oră Maiakovski nu mai există.

— Cum? Doamne sfinte, pentru totdeauna? Pentru totdeauna?

După cîtva timp l-am văzut mort. Era culcat pe divan, cu umbrele morții pe față, acoperit cu un cearceaf. Seara stăteam în camionul care ducea sicriul la clubul scriitorilor — sicriu a cărui vopsea se lua pe degete. Era într-o seară de aprilie, rece, cu o lună mică pe cer — asta n-am să uit niciodată.

★

Maiakovski era comunist cu tot sufletul și cu toată rațiunea sa. Cînd citea versuri îndreptate împotriva dușmanilor noii vieți a țării — împotriva a tot felul de dușmani începînd de la Chamberlain pînă la birocrat sau șperțar — părea că în mîinile lui strălucea tăișul unei săbii.

In Moscova sînt două monumente ale lui Maiakovski: unul — statuia la care el ar fi privit, probabil, cu severitate, și altul — stația de metrou care-i poartă numele și de care el, îndrăgostit de industrie, ar fi fost fără îndoială încîntat.

E o stație foarte frumoasă, cu pereți din arcuri de oțel, în care oțelul se află, ca să zic așa, în stare naturală, brăzdat doar de cîteva linii de culoare roșie. Imbinarea acestor două culori sugerează mașinile, este cum spuneam, foarte industrială.

Intr-o zi, arcurile acestea mi s-au părut tăieturi uriașe ale unor buzunare, pe o haină. In clipa următoare știam ce reprezintă această stație.

— Haina de oțel a lui Maiakovski — mi-a spus imaginația.

Iurii OLEȘA

L-AM CUNOSCUT PE MAIAKOVSKI

Articol scris pentru „Gazeta literară"

Scriitorul scrie, îl citesc contemporanii. Mai tîrziu sosește „apoi".

Dacă scriitorul este mare, bun, el devine pe urmă mai mare; s-ar părea că a scris special pentru urmași.

Inaintea cutremurului, pămîntul, mai precis straturile lui, se contractă. Contracțiile acestea pot fi recepționate.

Ceea ce va constitui viața urmașilor este prevestit de anterioare contracții. Prevestit în poezie.

II.

Pe Maiakovski l-am cunoscut din anul 1913 pînă la moartea sa.

Era un om cu umeri lați, frumos, cu ochi mari, trist.

Cînd scriu despre el mi-e greu să mă gîndesc la unul și același chip pe care nu vi-l reproduc, ci vi-l tălmăcesc în cuvinte.

Pe tărîmul viitorului stă, rezemîndu-și sabia de poartă, un înger trist. Ca un soldat înaintea luptei îngerul cu frunte înaltă joacă cu ceilalți îngeri un joc de hazard, pentru că așteptarea e prea plină de încordare. Ziua de mîine va sosi pentru toți, pentru el însă nu, căci el va sta atunci în fața lui poimîine, iarăși în așteptare, cu arma în mînă.

Intreg Maiakovski este în reînvieri, în anticipări. Așa cum o problemă stereometrică nu poate fi rezolvată în plan, ci cere o a treia dimensiune, așa și problemele puse de Maiakovski au nevoie de viitor pentru rezolvarea lor.

In fața casei lui mici, în afară de mărunțelul Renault, atît de demodat astăzi, mai demodat chiar decît carele pe care se luptau egiptenii, — în afară de acest Renault, stătea prăfuită, istovită, mașina timpului.

In mașina aceasta, el mergea în acel apoi pe care-l întrezărea.

III.

Maiakovski este un poet al temelor de actualitate. El spunea că o poezie bine scrisă despre Kamciatka, trebuie să se oglindească în graficul căilor ferate. Intreg tineretul trebuie să se îndrepte într-acolo, încotro îl îndeamnă poetul, pentru că îndemnul lui Maiakovski este just. Iată de ce, după treizeci de ani, el este contemporanul nostru, iar apoi va fi contemporanul urmașilor noștri, pentru că el le va povesti despre truda noastră.

IV.

Acasă Maiakovski nu glumea aproape niciodată, nu găsea adversar și afară de aceasta era preocupat, iar noi pe atunci știam să glumim admirabil.

Intr-o zi a făcut un spirit tînărul Kassil: era atît de tînăr încît, de fapt, pentru prima dată probabil, deschidea gura.

Pe atunci tînărul, iar acum căruntul Kirsanov a improvizat:

Mintea lui Kassil
Inlocuiește un consil

Era aici uimirea în fața îndrăznelii neofitului și oarecare mustrare pentru această îndrăzneală.

Nikolai Aseev a răspuns pe deasupra mesei:

Sîntem fini, sîntem subtili
Și obraznici, și Kassili,

Asta însemna: ne descurcăm și fără tine. Sîntem destul de isteți.

Toate astea se petreceau în camerele mici din strada Ghendrikov, unde-i acum muzeul. Intr-o cameră, două geamuri, în alta — unul. Camerele erau mici ca niște cuburi cu desene. Decorul primei camere: un dulăpior pe care stăteau cîteva ceainice mari, în a doua cameră — un divan pe care dormea Maiakovski, întinzîndu-se de la un perete la altul, și un dulap; în dulap cantitatea necesară de pantaloni, o haină și o oglindă. Mică. Maiakovski se rădea în fața oglinzii.

Din camera aceasta se auzi glasul lui Vladimir Vladimirovici:

Fugind de leul abil
Tăbărîră pe Kassil.

Asta însemna că nu trebuie să ne considerăm mari, să-i luăm peste picior pe cei mici.

Acum Kassil e bunic și în amintirile lui, Maiakovski e vesel, vioi, spiritual, întruchipat parcă în replici. De fapt, însă, Vladimir Vladimirovici, statuia de astăzi, cel care dă numire unei piețe și unei stații de metro, Volodia de atunci era bun, trist, susceptibil și entuziast.

V.

El visa la primele poeme despre dezarmarea generală, la vasele militare care vor transporta jucării, la tunuri care vor paște iarbă și la un concurs de joc de dame între Cain și Hristos. Ceea ce însemna că răul și binele trecutului vor fi înlocuite de un alt bine, nou și universal.

L-am cunoscut pe Țiolkovski. Am fost la el în Kaluga, în casa lui mică; cu barba încărunțită, obosit de ani și de previziunea viitorului bătrînul Țiolkowski tăinuia, mai precis nu vorbea cu ușurință cît este el de convins de stăpînirea apropiată a universului cu ajutorul rachetelor.

Astăzi — este așteptarea trenului în stație. Șinele și locomotivele au fost inventate, se construiesc: trebuie așteptată înfăptuirea previziunii. Viitorul se simte aici, în Kaluga, iar deasupra Kalugăi atîrnă noaptea neobișnuite și accesibile stelele.

Maiakovski avea o iubire ce purta trăsăturile viitorului: fără gelozie, fără pretenție, iar jignirile și deziluziile erau ale lui astăzi.

Planurile lui erau pretimpurii, orice plan însă este pretimpuriu pentru că el întruchipează crearea obiectului, a lucrului.

Maiakovski a croit drum spre păminturi nedescoperite dar întrezărite, calculate. Anii netrăiți de nimeni, vînturile neprevăzute și versul și rima sînt create de fiecare dată din nou. Harta poeziei se creează acum, odată cu apropierea viitorului, iar prezentul se răzbună prin aceea că există.

VI.

I se reproșează realismului socialist că anulează conflictul.

El are un mare conflict — conflictul între „acum" și „apoi".

Asemenea conflicte avea un om care nu semăna de loc cu Maiakovski — Cernîșevski, în viață și în romanul „Ce-i de făcut?".

Cernîșevski a fost scriitorul iubit al lui Maiakovski, și el cunoștea neașteptat de multe, cunoștea concret și iubea lumea profund ca artist și ca activist politic.

VII.

Ce greu îi era lui Maiakovski.

Odată am venit la el, în atelierul situat nu departe de porțile Miasnițki, pe bulevard. Sobița de tuci ardea, deasupra capului burlanele metalice înguste ba se înroșeau, ba se întunecau, aerul respira o căldură trecătoare, iar din borcane cu ochi roșii, verzi, albaștri priveau de jos în sus la placatele viitoarelor lor întruchipări, vopselele diluate.

Borcanele astea eu le tot răsturnam cu picioarele, împiedicîndu-mă de ele.

Maiakovski desena pe perete, pe podea placate cu oameni, cu mașini: se plîngea că s-a săturat „să inventeze în fiecare zi mașini".

Mașinile despre care el scria versuri, pe care le desena, nu existau nici măcar pentru a fi luate ca modele pentru placate.

Viitorul era într-un proiect sigur.

Minele de fier de la Kursk erau încă o „anomalie" inexplicabilă, semnalată doar de săgeata magnetelor.

A fost „acum", a urmat „apoi", s-au săpat zeci de metri de coajă a pămîntului pînă la carnea metalică, o excepțională mină de fier.

„Anomalia" din Kursk însă, și oamenii care au scos-o la lumină, constituiau încă din epoca proiectului tema versurilor lui Maiakovski.

VIII.

Luna avea nevoie de sputnici, iar cerul de locuitori. Ursa Mare părea vecina noastră.

Oamenii mari sînt fericiți și întristați de astăzi, pentru că ei sînt deseori nerăbdători. Poezia scoate în evidență ziua de mîine, îi ajută pe oameni să-și înțeleagă simțămintele, ea înfrînge întîrzierea simțămintelor omului.

Un om mărunt, vede deseori nu ceea ce este și nu ceea ce va fi; în locul prezentului în plină evoluție, ca și cum ar avea halucinații, el vede trecutul.

Maiakovski deschidea ochii omenirii.

IX.

Maiakovski în versurile sale agitatorice, în lirică, în versurile cosmice, în teorie este locuitor al viitorului.

Pentru acest viitor el și-a bătătorit mîinile cu poezia sa. El era optimist pentru că știa că timpul azi accelerează mersul, pentru că evenimentele se precipită, schimbările devin tot mai repezi, legicul se înfăptuiește mai curînd.

In poemul „In gura mare", stînd în fața cosmosului și verificîndu-și nereușitele în iubire, poetul vorbește liniștit despre recunoașterea ce va veni apoi.

V. SKLOVSKI

Fotografia aceasta a fost publicată în Daily Worker (Chicago, 21 septembrie 1925) cu următoarea explicație:
„Francisco Moreno (dreapta) deputat comunist din Vera-Cruz. In stînga se află poetul proletar rus Vladimir Maiakovski".

Editurile sovietice în preajma aniversării lui V. I. LENIN

Asupra operelor lui V. I. Lenin, asupra contribuției lui la dezvoltarea filozofiei, economiei politice și a altor științe, s-au scris pînă acum nenumărate studii și lucrări monografice. Există însă o latură a activității lui care n-a fost pînă acuma supusă unei cercetări științifice, monografice, multilaterale: activitatea lui Lenin ca ziarist.

Spre a împlini acest gol „Gospolitizdat" a anunțat că, în curînd, cu prilejul aniversării nașterii lui Lenin, va scoate de sub tipar prima carte consacrată acestei teme „Lenin publicist" de B. V. Iacovlev. Lucrarea este așteptată cu mare interes de cercurile largi ale lucrătorilor din presa sovietică, de la radio și televiziune, de scriitori și lucrători din edituri, etc. In această carte, autorul supune unei analize multilaterale arta publicistică a lui Lenin și mijloacele ei, se ocupă de genurile literare folosite de Lenin în îndelungata sa activitate de publicist, de latura literară a uriașei sale moșteniri scrise.

Acestei laturi a activității lui Lenin — dar privită dintr-un alt unghi — îi este consacrată și o altă lucrare, apărută zilele acestea în aceeași editură: culegerea „Lenin ca ziarist și redactor". Această culegere reunește, într-un volum conceput în mod original, articole și fragmente din lucrările lui Lenin privind problemele muncii în presă și sarcinile ziarelor comuniste, scrisori ale lui Lenin și referiri făcute de el în diferite convorbiri privind principiile muncii ziaristice și redacționale, facsimile ale unor manuscrise extrem de concludente pentru atenția și migala deosebită cu care lucra Lenin la redactarea textelor destinate tiparului; volumul mai cuprinde amintirile unor cunoscuți ziariști contemporani privind diferite aspecte ale activității lui Lenin ca publicist.

La acest gen de cărți consacrate personalității lui Lenin se raportează într-o anumită măsură și lucrarea recent apărută a lui V. Vorobiov, intitulată: „Scriitorul preferat al lui Lenin". Lucrarea se referă la admirația și dragostea lui Lenin față de creația cehoviană și se ocupă, printre altele, de modul în care Lenin a folosit în numeroasele sale scrieri, exemple, comparații, citate și referiri la opera marelui A. P. Cehov.

★

Printre lucrările anunțate recent de editurile sovietice în legătură cu aniversarea nașterii lui Lenin, se numără o vastă antologie din creația poetică universală, cuprinzînd cele mai semnificative „Versuri despre Lenin" (în Editura pentru literatură străină"). Volumul va cuprinde versuri alese din creația a aproape 100 de poeți din treizeci de țări, printre care Louis Aragon, Nicolas Guillen, Nazim Hikmet, Johannes Becher, Go Mo-Jo, Rafael Alberti, V. Nezval, Pablo Neruda și alții.

INDONEZIA — ŢARA DE SUB ECUATOR

Balada despre viaţa şi moartea tinerei Mina*)

de JIRI MAREK

*In fața unuia din marile hoteluri ale Djakartei, care înainte vreme purta numele de Nederlanden**) se înalță și azi un zid mare de piatră. Menirea lui era să-i izoleze pe stăpînii albi de vacarmul străzii și să-i scutească de a-i vedea pe muncitorii cu pielea cafenie care, pe străzile din preajma hotelului, cărau în spinare baloturi grele, măturau trotuarele, împingeau tumbărelele cu gunoi — într-un cuvînt, făceau totul pentru ca stăpînii să nu mai trebuiască să facă nimic. De acest zid bătrîn se apropie adeseori un bețiac nu prea în vîrstă, cu fața acoperită de o barbă rară și sălbatică.*

Cu cîțiva ani în urmă era un om tînăr, sănătos și-l chema Bagus Salim. Salim cel bun... Era bețiac, adică stătea toată ziua călare pe șaua îngustă a ricșei lui, sunînd de zor și strigînd cît îl ținea gura, ca să se facă remarcat printre miile de sărmani ca el. Trebuia să cîștige zilnic. In primul rînd, pentru proprietarul chinez, iar cînd avea o zi bună, putea să păstreze și cîțiva pumni de orez să mai cumpere o mînă de orez și să bage cîteva rupii la fundul sacului și să se întoarcă în satul lui natal. După o asemenea zi, își îngăduia să mai rămînă acasă să se odihnească, să privească cum se duc fetele la cîmp și cum în mijlocul lor pășește cea mai frumoasă dintre toate — Mina, fata pe care o îndrăgea.

Dar de o asemenea fericire nu avea parte decît foarte rar; căci în vremurile acelea nesigure, cînd soldații olandezi se mai aflau în țară, cînd începeau chiar să pătrundă din nou spre inima țării sau se plimbau înarmați pînă-n dinți pe străzile Djakartei, băgînd spaima în cetățeni, nici bețiacul nu prea avea prilej de cîștig. Și tocmai în anul acela, 1947, norii întunecoși s-au adunat din nou deasupra Javei. Ziarele scriau despre tratatul cu Olanda și preamăreau viitoarele State Unite ale Indoneziei; dar vorbitorii cu mîinile crăpate, așa cum le au muncitorii, care la adunări arborau steagul alb cu semnul secerii și ciocanului, atrăgeau atenția că se pregătește un nou atac împotriva cuceririlor dobîndite de patrioți după izgonirea ocupanților japonezi.

De aceea, tînăra și frumoasa Mina trebuia să aștepte multă vreme pînă să se ivească în sat Salim, ca să-i zîmbească, iar dînsa să se grăbească să-și dea jos de pe cap povara snopilor de orez și să-i iasă în întîmpinare. Ea locuia de puțină vreme în sat, împreună cu mama ei. Cînd sosea în sat Salim Bagus nu aducea numai bani, ci și ultimele noutăți. Veștile aduse de el erau atît de importante, încît în sărăcăciosul lui campong s-adunau fruntașii satului. Și în timp ce afară răsunau tobele și tinerii dansau, bărbații în vîrstă își aplecau urechile spre buzele lui Salim, care vorbea în șoaptă. Ce fel de vești să fi adus oare acest tînăr de au stîrnit atîta tulburare? Ce fel de vești să fi adus el că din noaptea aceea au început să se furișeze prin sat oameni tăcuți, ascunzînd sub sarong arme încărcate?

Dacă pînă atunci Mina îl plăcuse doar pe flăcăul Salim, din clipa în care a aflat ce fel de vești aducea în sat acest bețiac, aparent inofensiv, care bătea toată ziua străzile orașului cu ricșa lui, ea a început să simtă pentru el mai mult decît o simplă afecțiune. Și în timp ce luna plină se ridica pe cer, iar în noapte se auzea în surdină cîntecul prelung al gamelanului, cei doi și-au împărtășit marea taină a inimilor lor.

După nunta care n-a atras oaspeți, singura mîncare fiind o găină slabă cu orez, Mina s-a dus să-și caute de lucru. Și întrucît cunoștea limba olandeză, a căpătat un loc bun, de translatoare la fortăreața garnizoanei olandeze.

In fiecare zi, Mina îi dădea de veste despre cele întîmplate lui Salim, care la rîndul lui, îl informa în timpul nopții pe comandantul detașamentului de partizani, care lupta în junglă.

Comandantul fortăreței se arăta mulțumit de Mina, căci era o femeie tăcută, discretă și corectă în muncă. La adunările ofițerilor, nu o dată a fost auzit spunînd că e foarte indicat să te pui bine cu populația locală, în măsura în care ți se oferă posibilitatea de a cîștiga un punct de sprijin sigur. De pildă, el are ca traducătoare o corcitură care, pentru o bucată de stofă, e în stare să facă orice... Și, într-adevăr, Mina a început să se îmbrace bine din stofele pe care, din cînd în cînd, i le dăruia comandantul. Acesta avea față de ea o atitudine cuviincioasă și binevoitoare, căuta să-i explice că trebuie să fie recunoscătoare sîngelui ei olandez, pentru că altfel ar fi fost și ea „o proastă, o nespălată și o răzvrătită" ca toți indonezienii, care aveau să plătească scump pentru încăpățînarea lor. „Se pregătesc mari operațiuni — spunea el — care vor face să se cutremure neîmblînzita Javă și după care vor înceta să mai răsune în noapte tobele sălbatice din lanurile de orez..." Mina se uita țintă în ochii comandantului, cu privirea ei blajină, în timp ce pe buze îi flutura un zîmbet binevoitor.

A venit și ziua cînd în întreaga țară s-a răspîndit ca fulgerul vestea înspăimîntătoare: olandezii au reînnoit starea de război. Guvernul indonezian căzuse; acum însă nu mai era vorba de existența guvernului, ci de însăși viața poporului. Iar acesta, la atacul mișelesc al olandezilor, a răspuns prin luptă: din nou au început să răsune tobele de război și din nou jungla a fost însuflețită de focurile și cîntecele luptătorilor. Orașele mari, ce-i drept, au căzut pradă unităților armate olandeze. Pe străzile Djakartei duduiau carele blindate, iar bețiacii desculți nu mai cutezau să iasă la lucru. Salim s-a întors și el în satul natal, la campongul în care-l aștepta Mina lui și la tovarășii de luptă care se retrăseseră și ei la țară.

In acest timp, Mina avea de lucru pînă peste cap. In fortăreață erau aduși mereu alți prizonieri; pe mulți dintre aceștia îi cunoștea, dar nici ea, nici prizonierii nu se trădau cu o vorbă.

A venit și duminica, zi în care, după un vechi obicei, comandantul fortăreței se ducea la biserică însoțit de o puternică escortă militară. Mina era mahomedană, pentru ea duminica nu era sărbătoare. S-a dus deci la fortăreață, ca în oricare altă zi. Cu o cheie potrivită procurată de Salim, a descuiat biroul comandantului și a scos din sertar listele secrete cu patrioții care urmau să fie arestați. Cu mîinile tremurînde și cu o ură nestăvilită, a început să le copieze numele.

Dar iată că tocmai în clipa aceea, pe neașteptate, s-a întors din drum comandantul Deckers. Stătea în pragul cancelariei și era atît de uluit, încît n-a fost în stare nici măcar să strige. Tînăra fată a șovăit doar o clipă. Apoi, dintr-o mișcare, a strîns toate hîrtiile de pe masă și s-a repezit ca fulgerul spre fereastra deschisă. Pînă să scoată comandantul revolverul din teacă, Mina, sprintenă ca o pisică, sări peste pervazul ferestrei și o sbughi iute spre poartă. O trecu tocmai în momentul în care comandantul a deschis focul asupra ei. Apoi s-a auzit gornistul sunînd mobilizarea. In cetate a fost declarată starea de alarmă, iar detașamentele de cercetași au pornit în căutarea Minei.

Deznădăjduită, cu gîndul mai curînd la ceilalți decît la ea, Mina se îndreptă spre casă. Un duh rău îi îndruma pașii.

Căci soldații care aveau automobile la dispoziție, s-au răspîndit cu iuțeală în toate direcțiile pentru a pune mîna pe primejdioasa fugară. Unul dintre detașamente a pornit spre satul ei. In clipa în care femeia înspăimîntată îi explica lui Salim cele întîmplate, în fața campongului lor se auzi scîrțîind frîna unei mașini. Era tîrziu să te mai gîndești la fugă, după cum zadarnic era să te mai gîndești la apărare.

Cinci soldați, în frunte cu un subofițer, dădură buzna în coliba sărăcăcioasă, ca să-l aresteze pe Salim. Spre marea lor uimire, o găsiră acolo și pe Mina. S-au năpustit mai întîi asupra lui Salim și l-au legat cobză, apoi au început s-o lovească cu furie pe Mina.

— Unde sînt bandiții? Unde sînt detașamentele de partizani? strigau la ea cu disperare.

Mina nu scotea o vorbă, tăcea cu încăpățînare și din buzele-i rupte și mușcate începu să se prelingă o șuviță de sînge. Furia soldaților creștea. Traseră cîte o dușcă zdravănă de rom din bidoanele lor și continuară să-i pună întrebări. Dar Mina tăcea; tăcea și Salim, care zadarnic își încorda mîinile strînse în lanțuri puternice. Subofițerul se repezi și-o înjunghie pe femeie cu baioneta. Ceilalți îi urmară exemplul, apoi cu toții se întoarseră să-l omoare și pe Salim. Numai că, în clipa aceea, veniră în fugă țăranii de pe plantațiile de trestie de zahăr, care aflaseră de la copii ce se întîmplă în sat. Inarmați cu cuțitele de tăiat trestia, ei intrară în campong și îi uciseră pe soldați.

I-au sfărîmat apoi lanțurile lui Salim. Dar privirile lui au rămas ațintite într-un anumit loc și nu mai deslușeau pe nimeni. Din buzele-i tremurînde nu mai conteneau să iasă blestemele și strigătele de ură, iar sufletul i se despărți pentru totdeauna de inimă. Salim înnebunise...

A venit și ziua cînd detașamentele de patrioți au izgonit garnizoana colonialiștilor din fortăreața olandeză. A început o eră nouă. Indonezia a devenit o țară liberă, care-și datora independența sîngelui vărsat de miile de eroi necunoscuți. Printre aceștia se numără și Mina. Printre ei se numără și Salim, care, deși a rămas în viață, cu sufletul nu s-a mai întors niciodată pe acest pămînt.

Și azi încă dă tîrcoale hotelului în care locuiesc străinii albi, bolborosindu-și blestemele pe care nimeni nu le înțelege. De altfel, acei cărora le sînt adresate în primul rînd au plecat de mult de aici. Și dacă cumva le-ar mai veni vreodată pofta să se întoarcă, apoi nu blestemele, ci armele ascuțite ale luptătorilor patrioți vor fi acelea care-i vor împiedica să mai pună piciorul pe aceste meleaguri.

In felul acesta va trăi în veci și în veci va fi răzbunată frumoasa Mina, una dintre luptătoarele pentru libertatea Javei.

In romînește de
Jean GROSU

*) Fragment din volumul „Țara de sub Ecuator" de Jiri Marek, în pregătire la E.S.P.L.A., în colecția „Meridiane".

**) Țările de Jos (n.t.).

Lucrarea pămîntului, — opera pictorului indonezian Basuki Abdullah (Din colecția de tablouri aparținînd d-rului Sukarno, președintele Indoneziei)

Dans wayang din Java de vest (Indonezia)

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., **PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU**, membru corespondent al Academiei R.P.R **ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct). CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99, ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 20 lei, Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 17 (319) — Joi 21 aprilie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

V. I. LENIN — Fotografie din 1917

Lenin și literatura (II)

de PERPESSICIUS

Adîncindu-se în studiul operei lui Tolstoi, Lenin a realizat ceea ce Romain Rolland socotea drept una din misiunile cele mai de preț ale istoricului literar, aceea anume „de a desluși ceea ce, la Rousseau, la Diderot, la Voltaire, la toți marii artiști — premergători ai revoluției — îi devansa pe ei înșiși, ceea ce aparținea în opera lor viitorului, fără ca ei să-și fi dat seama, și ceea ce ei ar fi respins, dac-ar fi putut prevedea acest viitor". Stăruind încontinuu asupra contradicțiilor și limitelor exemplului tolstoian și explicîndu-le, Lenin nu zăbovea mai puțin asupra imensei contribuții pe care acțiunea de demascare de către critica burgheză a operei lui Tolstoi a realizat-o în folosul revoluției. Critica acelor stări inumane constituie, cum bine spune Romain Rolland, „un apel la revoluție", pe care și dacă n-o înțelegea și n-o admitea, Tolstoi n-o slujea mai puțin, fie cînd protesta împotriva execuțiilor și exceselor contrarevoluționare de după 1905, fie cînd dezvăluia în opera sa toate mizeriile, materiale și morale, ale societății, contemporană lui. Dar iată, cu chiar cuvintele sale, unul din crîmpeele sintetice ale marelui studiu ce Lenin a închinat lui Tolstoi. „A murit Tolstoi, și Rusia prerevoluționară, a cărei slăbiciune și neputință s-a oglindit în filozofie, și a fost zugrăvită în opera genialului artist, a rămas și ea în trecut. Dar în moștenirea lui există și ceea ce n-a alunecat în trecut, ceea ce aparține viitorului. Această moștenire o preia, asupra acestei moșteniri lucrează proletariatul rus. El va lămuri maselor muncitorești exploatate importanța criticii făcute de Tolstoi statului, bisericii și proprietății private asupra pămîntului, nu pentru ca masele să se mărginească la „autoperfecționare" și să suspine după o „viață întru Domnul", ci pentru ca ele să se ridice și să dea o nouă lovitură monarhiei țariste, proprietății moșierești asupra pămîntului care în anul 1905 au fost doar puțin slăbite și care trebuie cu totul nimicite. El va lămuri maselor critica lui Tolstoi asupra capitalismului, nu pentru ca masele să se mărginească la blesteme împotriva capitalului și a puterii banului, ci pentru ca ele să învețe să se sprijine pe cuceririle tehnice și sociale ale capitalismului, la fiecare pas al vieții și al luptei lor, să învețe să se strîngă într-o singură armată a milioanelor de luptători socialiști, care vor răsturna capitalismul și vor crea o societate nouă, fără mizeria poporului, fără exploatarea omului de către om."

Acestea le scria Lenin în 1910, și de atunci s-a scurs, așa cum fiecare știe, exact jumătate de veac...

Contactului cu literatura rusă clasică și adîncirii problemelor legate de moștenirea literară le datorează Lenin atît îmbogățirea cît și nuanțarea scrisului său. Spre deosebire de narodnici (poporaniști), pentru care tipurile și figurile literare din opera unui Pușkin, Griboedov, Gogol și Turgheniev prezentau, pentru a folosi expresia lui Meilah, doar „un interes pur muzeologic", Lenin practică atitudinea activă și creatoare a lui Scedrin, față de moștenirea literară. Ca și la acesta, a cărui operă o cunoștea în adîncime, (dovadă între altele, cele 300 de referințe scedriniene), — Molcialin, oportunistul, eroul comediei lui Griboedov, Cicicov, șarlatanul cinic, Manilov, romanticul, Sobakevici, practicul, Nozdrov, zănatecul, eroii romanului lui Gogol, Iudușca Golovliov, fățarnicul, eroul lui Scedrin, Oblomov, trîndavul, eroul lui Goncearov, ș.a.m.d. sînt invocați la tot pasul și confruntați cu modelele tot atît de vii ale istoriei politice, contemporană cu dînsul. Din acest punct de vedere, are perfectă dreptate istoricul literar cînd, în încheierea acestui capitol constată că „în urma interpretării lor leniniste conținutul social al unor figuri ca Molcialin, Manilov, Nozdrov, Chirsanov, Iudușca Golovliov a devenit mai clar pentru noi: au fost puse în lumină, într-însele, noi trăsături și s-au pus jaloanele evoluției lor istorice ulterioare. Pentru Lenin... — astfel de tipuri sociale ale literaturii clasice au fost nu măști încremenite, ci categorii istorice".

Un alt aspect al relațiilor lui Lenin cu literatura este chipul în care covîrșitoarea lui personalitate a fost și continuă să fie oglindită atît în literatura cultă, cît și în folclorul rusesc și al celorlalte popoare. Pe primul plan se cuvin așezate fără îndoială, poemele lui Maiakovski. Lenin a însemnat revoluția din Octombrie și Maiakovski a iubit revoluția și pe făuritorul ei. De la întîia apariție a lui Lenin și pînă în clipa din urmă, cînd mulțimile, cînd Rusia întreagă îl însoțește, înlăcrămată, pe drumul de veci, Maiakovski e pururi prezent și află întotdeauna, fie imaginea, fie ritmurile cele mai adecvate, „Sînt fapte / întîmplate doar odată / ce-n versuri inima le dăltuiește /și ani de-a rîndul nu se mai ivește / nici un cuvînt cu care să mai spui, ce-ai spus în versuri / inimii / întîi... / Așa în inimă-a rămas sculptat momentu-acela / cînd pe turela / automobilului blindat / el, Lenin, a intrat în Petrograd" — așa începe una din evocările lui Maiakovski și cine ar putea tăgădui marea artă statuară a verbului și versului maiakovskian... Acestei imagini de-nceput îi răspunde una de egală intensitate, în care Maiakovski evocă într-un ritm lent, de cortegiu funerar și de prohod, cu panegiricul închis într-un singur vers, doliul întregului norod. „Ca niște pleoape roșii bat steaguri, nesfîrșite / Și lacrimi de zăpadă / Tot curg din ele-n stradă... / De vești de doliu telegrafu-a răgușit. / Pe Lenin nu mulțimile / oceane parcă-l duc, / Timpul s-a-ntors din drum, năuc / Rusia -ntreagă parcă / Porni din nou, nomadă... / De unde-a venit? Ce om a fost? Ce fel / Că toți grăbesc / Cu-atîta cinstire pentru el? / Fu dintre oameni, cel mai omenesc!". *Departe de noi gîndul de a încerca o demonstrație antologică din tot ce s-a scris în stih, în proză și-n teatru, în amintirea și pentru slava numelui lui Lenin. A pomeni însă pe Ilia Selvinski, pe Tvardovski, pe Gorki, pe Alexei Tolstoi, Leonid Leonov, Fedin, Ivanov, Briusov, Esenin, Corneiciuc, Pogodin și a subînțelege pe*

(Continuare în pag. 2)

GÎNDURI DESPRE LENIN

de NAGY István

Am întîlnit pentru prima oară numele lui Lenin pe vremea cînd eram muncitor, tînăr de tot. Pe-atunci singurul lucru pe care-l știam despre dînsul era faptul că, în Octombrie 1917, el a fost acela care a condus revoluția proletară a muncitorimii din împărăția țaristă. Am aflat apoi că știe să facă față în orice specialitate și că, în privința cunoștințelor sale, îi depășește pe toți savanții burghezi din lumea întreagă, iar în partinitate și bunătate e de neasemuit cu nimenea.

Inrîurirea pe care a avut-o asupra mea Lenin, a marcat întreaga evoluție a vieții mele de mai tîrziu. Am dat o însemnătate capitală sarcinii de a învăța cît mai mult atît eu însumi, cît și prietenii mei muncitori.

Pe măsură ce trecea vremea, cu cît mai mult auzeam despre Lenin, cu atît mai ferm eram convins că numai cunoștințele, pregătirea teoretică nu sînt de ajuns ca să devii un comunist de frunte. Fiecare trăsătură a personalității deosebit de multilaterale a lui Lenin, caracterul său, ținuta sa morală, stilul său de muncă, intransigența revoluționară asociate cu o temeinică pregătire din punct de vedere teoretic, toate la un loc alcătuiesc profilul marelui conducător al revoluției. Mi-am dat seama că fiecare etapă din viața lui Lenin, de la copilăria lui și pînă la moartea sa timpurie, a fost hotărîtoare pentru dezvoltarea sa, pentru formarea acelei uriașe personalități istorice pe care o cunoaștem. Ințelegerea aceasta mi-a consolidat încrederea în propriile mele aptitudini literare și dorința de a deveni un agitator al maselor. Am scris povestiri bazate pe ideea că numai un om cu concepții și comportări de comunist poate fi cu adevărat liber. In personalitatea lui Lenin văd chipul ideal al omului liber. Aș dori să ajung la o realizare desăvîrșită în înfățișarea artistică a unor eroi cu caracter asemănător celui al lui Lenin. Aceasta nu pentru gloria de scriitor, ci pentru că socotesc că acest lucru are o însemnătate covîrșitoare din punct de vedere educativ. Pentru creșterea în spirit comunist a oamenilor muncii și îndeosebi a tineretului, cît și pentru înțelegerea întregii personalități a omului demn de urmat, este necesar de a se populariza fiecare amănunt din viața lui Lenin. In evoluția personalității lui Lenin, modestia a jucat un rol tot atît de mare ca și nemaipomenita lui sete de cunoștințe, perseverența lui și fermitatea sa de caracter bazată pe autodisciplină. Consecvența lui partinică ar fi fost de neconceput dacă, în același timp, nu s-ar fi arătat deopotrivă de atent și față de sfatul, experiența, bucuria sau suferința pînă și a celui mai simplu dintre muncitori sau țărani. Lenin a putut ajunge numai în felul acesta la concluzia că se poate învăța și chiar trebuie să se învețe de la mase.

Avea oroare de orice compromis, de fățărnicie, nu aștepta ca tezele să fie papagalicește repetate și disprețuia profund pe oportuniștii care încercau să-l lingușească sau să se alăture vremelnic partidului pentru a-i submina unitatea. In același timp însă, ținea seama și de faptul că oamenii nu se nasc comuniști, ci, creîndu-li-se condițiile ideologice necesare, cu multă răbdare, severitate partinică, pătrunsă totuși de căldura prețuirii omului, pot fi transformați în comuniști. Mărturisesc că noi, scriitorii, avem de învățat multe de la Lenin, nu numai în sensul că trebuie să ne însușim moștenirea lui ideologică, ci și în sensul că exemplul lui Lenin ne descoperă tainele complexe ale relațiilor fundamentale dintre oameni.

Este evident, de asemenea, că influența lui Lenin este prezentă în nenumărate manifestări ale vieții noastre actuale. Spunînd acestea, nu mă refer numai la cunoașterea textelor leniniste, la realizările noastre din domeniul industriei, al sectorului socialist al agriculturii, din ce în ce mai puternic, sau la avîntul vertiginos al electrificării, ci și la faptul că un număr mare de oameni, muncitori, țărani, intelectuali, se străduiesc de pe acum să trăiască în conformitate cu stilul de muncă și cu exigențele morale leniniste. Au început să se vădească în masele cele mai largi aceste rezultate ale teoriei și practicii leniniste. Ele singure ar putea constitui tema unui studiu de sine stătător. Aceste transformări în conștiința maselor ne însuflețesc, pentru că ele dovedesc triumful cauzei lui Lenin, a cauzei partidului nostru.

LEGENDARUL ILICI

Se intră în legendă prin estomparea contururelor, prin ștergerea detaliilor concrete și prin nimbarea lor. Vladimir Ilici a intrat în legendă prin reliefarea fiecărui amănunt de viață și gîndire, sporit în preț prin scurgerea anilor. Insăși legenda și-a schimbat calitatea.

★

Mă întreb asupra cărei idei contemporane nu și-a pus amprenta geniul leninist. Refac mental repertoriul de probleme care au frămîntat veacul nostru și-l regăsesc în miezul lor pe Lenin cu dogoarea minții sale, în soluțiile celei mai profunde umanități. Cuvîntul PACE își capătă întreaga lumină la lampa frunții lui. Cuvîntul PIINE, și cuvîntul MASE, și cuvîntul PROLETARIAT, și cuvîntul OMENIRE și CULTURA n-au substanță în afara concepției leniniste despre viață și lume. Lenin a dat veacului nostru, chemat la luptă și la libertate, demnitate, grandoare, sensurile majore ale existenței.

★

N-am plecat niciodată din Moscova fără a-l vedea în veghea senină din lumina viorie și gravă a Mausoleului. Revăd fruntea lui amplă sub arșița căreia au strălucit stelele secolului nostru, și revăd mîna lui strînsă în pumn într-o energie pe care nici moartea n-a risipit-o. E în gestul degetelor adunate dîrzenie, vitejie, încredere, dimensiunile patetice ale timpului nostru. Ieșit apoi la lumina de zi a orașului, împărtășești sentimentul unanim: Ilici n-a murit, el trăiește prin tot ce are epoca noastră mai demn.

★

L-am întîlnit în peregrinările mele la Moscova, l-am regăsit la Pekin, l-am revăzut la Berlin, dar poate că nicăieri chipul lui nu m-a emoționat mai tare ca în Statele Unite, în acea lume haotică și controversată, febrilă și arsă la flăcările tuturor contradicțiilor. In casa unui tîmplar, „suspect", „roșu" și „vrăjitor", în casa unui muncitor împovărat de lipsuri și nevoi, chipul lui Ilici, decupat dintr-o revistă ilustrată, surîdea din rama unei oglinzi. Și fiindcă tîmplarul mi-a surprins privirea, mi-a dat fără nici o retorică explicația: „Ingerul păzitor al casei noastre". Era a doua zi chemat în fața comisiei pentru cercetarea activității antiamericane.

★

Recitese genialul său articol, scris acum o jumătate de veac, privitor la partinitatea în artă, și-mi dau seama că fiecare literă, sculptată în marmură, își menține o înflăcărată actualitate. Lenin a dat pentru prima oară artei o bază științifică, temeliu unității între cerințele gnoseologice, etice și estetice pe care le are lumea față de artistul ce-și respectă rostul. Libertății ipocrite și filistine, pseudo-libertății artistului dependent față de carnetul de cecuri al editorului burghez, Lenin i-a opus libertatea reală și majoră a artistului adevărat, avînd o unică servitute, aceea de a înfățișa veridic adevărul vieții, așa cum este văzut de clasa cea mai înaintată a societății, proletariatul. Capitalismul i-a dat artistului droguri, dar Lenin încă o pereche de ochi. De aici înainte, depinde de fiecare artist să vadă.

★

Țineți minte: sîntem contemporanii lui Ilici. Sîntem aceia despre care, peste secole, se va spune: Cum vor fi arătat oamenii care l-au cunoscut, l-au auzit, l-au văzut pe Ilici?

Insăși această contemporaneitate implică grave răspunderi.

Aurel BARANGA

POLITICA LENINISTA DE PACE

de Zaharia STANCU

Din cuvîntul de deschidere al celui de-al doilea Congres general al Sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților din Rusia — Congres care a avut loc la 7—8 noiembrie 1917 — Lenin a spus: „Puterea Sovietică va propune tuturor popoarelor o pace democratică imediată și un armistițiu imediat pe toate fronturile". In ziua de 8 noiembrie 1917, în fața acestui Congres, Lenin a citit cunoscutul „Decret asupra păcii". Au trecut de atunci aproape patruzeci și trei de ani. In tot acest lung interval de timp, conducerea Statului Sovietic a urmat cu consecvență indicațiile date de Lenin și a acționat cu perseverență pentru păstrarea păcii.

In ciuda dorinții celei mai fierbinți a tînărului stat al muncitorilor și țăranilor, de a se păstra și întări pacea, puterile imperialiste au sărit în ajutorul reacțiunii interne și au impus statului sovietic războiul. Din acest lung război, dus pe teritoriul rusesc, oamenii sovietici, care au luptat în condiții nemaipomenit de grele, au ieșit biruitori. Reacțiunea internă a fost zdrobită. Armatele puterilor intervenționiste au fost înfrînte și nevoite să fugă în chip rușinos. Izolat, încercuit de forțe dușmane și supus presiunilor de tot felul, primul stat din lume al muncitorilor și țăranilor, prin înțelepciunea conducerii și energia oamenilor muncii, s-a consolidat, și-a creat industria de care avea trebuință, a trecut la colectivizarea agriculturii, și-a dezvoltat arta și cultura și și-a organizat apărarea. Diplomația sovietică a continuat să activeze pentru menținerea și întărirea păcii în lume.

Atunci cînd, prin preluarea puterii de către fasciști în Italia, și mai apoi în Germania și în Spania, s-a arătat la orizont spectrul unui nou război mondial, Uniunea Sovietică a fost aceea care a dat alarma. Conducerea statului sovietic a întreprins nenumărate acțiuni diplomatice care urmăreau, toate, un singur scop: menținerea păcii, întărirea păcii, înlăturarea, cu orice chip, a războaielor. Glasul limpede al Uniunii Sovietice, care chema omenirea să apere bunul cel mai de preț, pacea, a avut un larg răsunet în lume. Din nefericire, în condițiile istorice de atunci, pacea n-a putut fi păstrată. Marile puteri imperialiste hrăniseră și crescuseră vreme îndelungată monstrul fascist cu intenția de a-l arunca împotriva statului sovietic. Hitler însă, după ce a anexat Austria și Cehoslovacia și a sfărîmat Polonia, și-a aruncat diviziile blindate și aviația asupra Apusului pe care l-a îngenunchiat. Apoi, Hitler, socotindu-se de neînvins, s-a năpustit tîlhărește, aproape cu întreaga sa forță militară, împotriva Uniunii Sovietice. Participarea Uniunii Sovietice la cel de-al doilea război mondial i-a fost impusă de agresorii trufași. Este oare nevoie să mai amintim că armatele agresoare fasciste, care pînă atunci biruiseră pe toate celelalte fronturi, și-au găsit pieirea pe pămîntul rusesc? Este oare nevoie să mai amintim că armatele sovietice au fost acelea care au dus greul luptelor și l-au urmărit și strivit pe agresor pînă în propriul său bîrlog? Se pare că da.

In două rînduri puterile imperialiste i-au impus statului sovietic războiul. Și în amîndouă rîndurile statul sovietic a fost acela care și-a biruit, pînă la nimicire, agresorii. Ar fi trebuit să se înțeleagă, odată pentru totdeauna, că statul sovietic, născut în furtuna Marelui Octombrie, dispune de asemenea forțe morale și materiale încît nu va putea fi învins niciodată și de către nimeni. Cu toate acestea, după cel de-al doilea război mondial, cînd cenușa orașelor arse era caldă încă și cînd nu se uscase încă bine țărîna pe milioanele de morminte ale victimelor lui, și-au scos capul, în lumină, ațîțătorii la un nou război mondial. Cercuri războinice se agită. Revanșarzii vest-germani cer arme atomice și le și capătă. Tratatul de pace cu Germania nu s-a semnat. Guvernul japonez unelteşte cu cancelarul Adenauer. Mai există focare periculoase care ar putea genera un nou război.

In fața noilor primejdii care amenință omenirea, Uniunea Sovietică și-a sporit, în toți acești ani din urmă, acțiunea pentru menținerea și întărirea păcii, pentru adoptarea, de către toate statele, a principiului conviețuirii pașnice.

Știința și tehnica au pus la îndemîna marilor puteri cele mai îngrozitoare arme de distrugere din cîte a cunoscut pînă acum istoria. Uniunea Sovietică, deși deține armele cele mai perfecționate, luptă consecvent pentru distrugerea tuturor armelor de toate tipurile. Amenințarea cu războiul, politica față de Uniunea Sovietică și de întregul lagăr socialist, de pe „poziții de forță", nu-și au rostul. Fără să subapreciem partea adversă, putem să spunem, fără sfială, că astăzi, forța este la noi. Dar nici Uniunea Sovietică și nici vreun alt stat din lagărul nostru socialist nu amenință pe nimeni. Consecventă principiului leninist al păstrării și întăririi păcii, Uniunea Sovietică militează, mai mult ca oricînd, pentru aplicarea acestui principiu în viața internațională. Vizitele lui N. S. Hrușciov în Anglia, în Statele Unite, în Franța și convorbirile pe care președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice le-a avut cu oamenii de răspundere din aceste țări, dovedesc, odată mai mult, consecvența Uniunii Sovietice pentru dezarmarea generală și totală, ceea ce ar duce la abolirea războiului. Principiul leninist al păstrării și întăririi păcii, al conviețuirii pașnice între state cu sisteme social-politice diferite este susținut astăzi nu numai de uriașul nostru lagăr socialist care numără peste un miliard de oameni. Se află lîngă noi India, cu cele patru sute de milioane de locuitori ai săi. Se află cei nouăzeci de milioane de oameni ai Indoneziei. Se află lîngă noi Africa. Se află lîngă noi milioane și milioane de oameni din statele imperialiste.

Acum, la a nouăzecea aniversare a nașterii lui V. I. Lenin credem, cu mai multă tărie decît oricînd, că principiul leninist, al menținerii și întăririi păcii, al coexistenței pașnice între popoare, va izbîndi pretutindeni.

Expuneri ale scriitorilor cu prilejul aniversării lui V. I. Lenin

In cadrul manifestărilor culturale închinate celei de a 90-a aniversări a nașterii lui Vladimir Ilici Lenin, luni 18 aprilie a avut loc la Casa universitarilor o adunare a scriitorilor din Capitală. Cu acest prilej, poetul Marcel Breslașu a vorbit despre „Lenin și problemele literaturii și artei".

In numeroase alte orașe scriitori de frunte au făcut expuneri consacrate figurii marelui Lenin. Astfel, au vorbit acad. Zaharia Stancu la Iași, acad. Mihai Beniuc și G. Ivașcu la Cluj, Aurel Baranga la Orașul Stalin, Dumitru Corbea la Galați, Eugen Frunză la Craiova, Traian Șelmaru la Timișoara, precum și alți scriitori în diferite centre ale țării. Pretutindeni o numeroasă asistență a urmărit cu un viu interes expunerile închinate marelui învățător al proletariatului.

Spiritul de partid și libertatea de creație

Geniul multilateral al lui Lenin a cuprins toate domeniile existenței umane și cine vrea să fie folositor semenilor săi caută, neîncetat, să reflecteze asupra gîndirii mereu vii a marelui nostru învățător. Căci asupra chiar regiunilor experienței pe care Lenin nu le-a cercetat metodic, fulgerul minții sale a luminat sintetic, arzînd erorile, indicînd calea. In domeniul complicat, bîntuit de mari controverse și pustiit adesea de uragane sterile, al creației artistice, el a stabilit acele principii fundamentale fără cunoașterea și aplicarea cărora nu e posibilă nici o activitate literară. Neîndoios că rezumarea chiar a principiilor leniniste în estetică depășește cu prea mult mijloacele unui articol, pentru a încerca să ne ridicăm la o cuprindere mai amplă a subiectului.

Gîndirea estetică marxist-leninistă se opune fundamental oricăror „arte poetice" în sensul unor codificări manieriste de precepte și interdicții. Realismul socialist este, de aceea, metoda de creație cea mai largă din istoria artelor, iar artistul revoluționar [illegible] vedea — dacă nu ar gîndi cu portofelul! — că realismul socialist nu cunoaște precepte apodictice. Căci, lăsînd artele poetice ale clasicismului, romantismului și simbolismului, cunoscute prin coturnii strîmți cu care încălțau imaginația, lăsînd rigorismul lui Mallarmé și Valéry (și al ermeților, în general), vom vedea, analizînd cu o cît de mică obiectivitate faptele, că suprarealismul, abstracționismul, tașismul, decedatul cubism, curentele decadente în muzică.. toate reprezintă dogmatice absolutizări, codice sclerozate de abuzive interdicții și sclerozante obligații artistice. Oricine citește cu obiectivitate lucrările teoretice ale lui André Breton— supranumit nu în darn „papă al suprarealismului" — se înspăimîntă de intoleranța-i prohibitivă și de rigiditatea prescripțiilor. Dacă ar fi să enunțăm lista de totemuri și tabu-uri a tașismului, ne-am cutremura. Nimic din toate aceste prohibiții, inhibiții, totemuri, tabu-uri și obligațiuni — care anihilează total libertatea de creație artistică, — nimic din toate acestea în realismul socialist, care nu e o școală cu catehism artistic, ci o metodă de creație, în sensul profund și

Paul GEORGESCU

(Continuare în pag. 3)

IN ACEST NUMĂR MAI SEMNEAZĂ:

A. E. Baconsky, M. Banuș, E. Barbu, D. Botez, I. Brad, Brecht, Al. Căprariu, N. Cassian, M. Dragomir, V. Eftimiu, I. Ehrenburg, Guillen, I. Jalea, H. Lovinescu, T. Mazilu, V. Mîndra, Al. Mirodan, Al. Philippide, V. Porumbacu, Szemler Fr., Al. Șahighian, N. Tăutu, V. Tulbure și alții

Marele om de cultură

de AL. PHILIPPIDE

In vorbirea şi în scrisul lui Lenin, ideile prindeau viaţă. Rar om care să aibă într-un grad atît de înalt această putere de a concretiza idei, fără să le răpească nimic din forţa lor de pătrundere, ba chiar, dimpotrivă, întărindu-le forţa prin această încălzire permanentă la flacăra nepieritoare a vieţii. Fără imagini, fără metafore (doar din cînd în cînd cu cîte o comparaţie întotdeauna neaşteptată, izbitoare), stilul său scînteiază neîncetat, rămînînd totodată cel mai limpede şi cel mai puţin încărcat dintre stiluri. Nimic în scrisul lui Lenin, nici o frază nu ia o înfăţişare abstractă, rece, de literă moartă. Chiar o carte cum e „Materialism şi empiriocriticism", consacrată în întregime luptei de idei, plină de gîndire ştiinţifică, este totuşi scînteietoare de la început pînă la sfîrşit, extraordinar de vie, şi pasionează la lectură ca un roman ţesut pe un conflict de un puternic dramatism.

In opera lui Lenin, se simte mereu — chiar într-o scurtă cuvîntare ocazională — pe lîngă puternica personalitate a omului, o cultură adîncă, se simte pasiunea constantă a culturii.

Preocuparea de cultură este prezentă la el permanent şi în cele mai diferite manifestări, de la scrisorile pe care le scrie din străinătate familiei şi prietenilor, pînă la articolele, studiile şi cuvîntările sale.

Asta explică radiaţia imensă, pătrunzătoare, mereu activă, pe care o emit scrierile lui. Citindu-l pe Lenin, parcă îl vezi, aşa cum l-a văzut Gorki, întîia oară cînd l-a cunoscut.

Lenin a afirmat în chip limpede că o condiţie esenţială a înnoirii creatoare este păstrarea valorilor culturale ale trecutului. Grija aceasta se întîlneşte foarte des exprimată în scrierile lui şi în relatările contemporanilor care au stat de vorbă cu dînsul. Intr-o cuvîntare ţinută la al treilea Congres general al Uniunii Tineretului Comunist, Lenin insistă în chip adînc şi amplu asupra moştenirii culturale:

„Fără înţelegerea limpede a faptului că numai prin cunoaşterea precisă a culturii create de întreaga dezvoltare a omenirii, numai prin prelucrarea ei se poate construi o cultură proletară, fără această înţelegere nu vom putea îndeplini sarcina aceasta... Poţi deveni comunist numai atunci cînd îţi îmbogăţeşti memoria cu cunoaşterea întregului tezaur pe care l-a elaborat omenirea".

Această concepţie despre punerea în valoare a moştenirii culturale şi despre păstrarea a tot ce e bun şi viabil mereu în cultura trecutului, Lenin a afirmat-o de nenumărate ori şi a ilustrat-o în chipul cel mai izbitor atunci cînd, încă din 1918, el propunea editarea operelor complete ale lui Tolstoi, a cărui operă o admira pentru realismul ei adînc, pentru valoarea ei artistică şi pentru faptul că în ea Tolstoi demascase „cît se poate de concret falsitatea intrinsecă a tuturor instituţiilor burgheze", dar a cărui doctrină el o condamna, relevînd în chip critic contradicţiile ideologice ale marelui scriitor.

Cititor pasionat al literaturii clasice universale, iubitor de muzică şi de artă, Lenin vedea în viitor, în societatea fără clase, o eră de prosperitate în care omul va putea să se bucure în toată voia de valorile spirituale. Culturalizarea maselor era pentru el, pasionatul de cultură, un ţel suprem. In lumina concepţiei leniniste despre cultură, în spiritul noului umanism socialist căruia el i-a dat îndrumarea şi imboldul hotărîtor, lucrează şi creează astăzi a treia parte din populaţia globului. Acest simplu fapt, uriaş în semnificaţia lui adîncă, este supremul omagiu care se înalţă către Lenin, acum, la nouăzeci de ani de la naşterea lui.

Prietenul...

...Cînd a intrat odată, la el, un ostaş roşu, în zilele lui Octombrie, Lenin se afla la masă şi scria. Ostaşul, înecat de emoţie, a dus mîna la chipiu, lovind uşor călcîiele. „Auzind zgomotul — îşi aminteşte I. Eremeev — Ilici a ridicat capul şi m-a privit. Mă pregăteam să dau drumul raportului învăţat pe dinafară, dar Vladimir Ilici, văzînd că stau în poziţie de drepţi, cu mîna la chipiu, s-a ridicat repede în picioare şi... îmi spuse: — Lasă, lasă astea. Aşează-te şi povesteşte-mi. Vladimir Ilici m-a silit să mă aşez pe un scaun în faţa lui"... Aşadar, conducătorul unei lumi se ridică în picioare în faţa „omului cu arma". Aşadar, gînditorul ale cărui cuvinte şi hotărîri le aştepta cu nervii încordaţi o revoluţie întreagă şi, prin mijlocirea ei, o istorie, nu poate suporta ca soldatul cu petice să stea în picioare. Modestie: dar modestia lui Lenin înseamnă, înainte de toate, respect faţă de omul simplu, consideraţie pentru personalitatea şi faptele sale închinate vieţii, salutul adresat fratelui mai mic.

...Cînd, mai tîrziu, după revoluţie, se adresa colaboratorilor cerîndu-le a rezolva felurite chestiuni legate de construcţie sau de soarta medicală, materială ori sufletească a cuiva, Lenin trimitea binecunoscutele sale bileţele care începeau cu „dragă tovarăşe", continuau cu un subliniat „te rog stăruitor", se prelungeau printr-un foarte atent „dacă este cu putinţă" şi sfîrşeau, întotdeauna cu „mulţumesc". Condeiul lui Lenin era muiat în modestie, dar ce însemna modestia conducătorului proletar decît stimă pentru colaboratorii săi, convingerea că îndeplinirea de către subordonat a unei sarcini cere trudă şi, de atîtea ori, strădanii excepţionale, încredere în capacitatea acestora.

...Cînd vizita fabricile, interesîndu-se de mersul producţiei industriale şi „umane", era însoţit cîteodată de sora lui. Atunci — aşa cum ni-l arată Pogodin în „A treia, Patetica", — el lua buchetul primit de la muncitorii-gazdă şi, cu o mustrare nerostită la adresa lor, îl oferea surorii. Modestie: dar nu însemna la Vladimir Ilici modestia aceasta o adîncă şi fină politeţe?

Al. MIRODAN

P. VASILIEV „V. I. Lenin la subotnicul comunist din 1 Mai 1920"

M. M. DEVEATOV „Vînt de octombrie"

In preajma lui Lenin

Nu l-am văzut — nu mi-a fost dat să-l văd pe Lenin. Şi totuşi, există printre noi oameni care l-au putut vedea. Imi amintesc emoţia cu care ascultam glasul unuia dintre bătrînii mei profesori de filozofie cînd îmi povestea cum odinioară, în încăperea modestă a unei pensiuni berlineze, văzuse la o masă retrasă un om scund de statură, cu fruntea înaltă, iluminată, vorbind aprins în limba tîmlului Goethe, în timp ce interlocutorul său tăcea, ascultîndu-l îngîndurat. Cineva, în preajmă, rostise, parcă răspunzîndu-i la întrebarea ce-i stăruia pe faţă: E Lenin, marele revoluţionar rus...

Citeam pe atunci cu înfrigurare prima lui carte care-mi căzuse în mînă, Materialism şi empiriocriticism, şi în naivitatea confuză a întîilor ani de studenţie, în imediata vecinătate a zilei de 23 August, eram absorbit de impresionanta erudiţie şi profunzime a acelor pagini.

Apoi, cu vremea, acestei prime imagini au venit să i se adauge atîtea altele, o dată cu filele cărţilor citite, cu succesiunea secvenţelor de filme pe ecranele cine ştie cărui cinematograf, cu solemna şi evocatoarea incintă a muzeelor frecventate. Iată omul de acţiune electrizînd masele agitate din Piaţa Palatului de Iarnă, iată discretul şi pasionatul iubitor de artă entuziasmîndu-se pentru Tolstoi şi Cehov, Beethoven şi Dürer, iată-l pe caldul sfătuitor al lui Maxim Gorki şi pe vizionarul zborului în cosmos. Toate aceste ipostaze, întrunite sub egida unei desăvîrşite armonii, le-am cunoscut prin felurite intermedii şi nu o dată ele au constituit pentru mine temeiul unei puternice fascinaţii; dincolo de dimensiunile marii personalităţi, mă atrăgea însă întotdeauna Vladimir Ilici omul, şi numai cînd, într-o toamnă tîrzie, am avut neuitatul prilej de a poposi prin ţinuturile lui natale, m-am simţit cu adevărat în preajma lui Lenin.

Am vizitat cabinetul lui de la Kremlin şi muzeul moscovit atît de bogat în răscolitoare documente istorice, am trecut cu trenul transiberian prin taigaua Krasnoiarskului şi cînd, sub roţile înaripate, răsuna ca un tunet prelung podul de fier al maiestuosului şi iernaticului Ienisei, ochii mei căutau către miazăzi, desluşind imaginar, peste spaţii ondulate de vînt, zarea îndepărtată şi rece a satului Şuşenskoe, unde stăruise cîndva într-un exil, muncind fără preget, în sublima aureolă a visului său pentru oamenii viitorului. Dar nicăieri, ca în poiana de lîngă Leningradul de astăzi, unde se ascunsese o vreme de urmărirea exasperată a duşmanilor revoluţiei, n-am avut sentimentul prezenţei sale fizice, apropierii sale imediate. Era pe malul Razlivului, lac nordic cu ape potolite şi drepte, unde brazii pirotesc murmurînd melodii monotone şi mestecenii iviţi în răstimpuri albastre au fiorul singuratic al cerbilor. O colibă umilă, prin ierburi roşcate, păstra neatinse de timp ceasurile vegherii sale şi cîteva unelte gospodăreşti ce-i folosiseră vremelnic rămîneau ca nişte martori fără grai. Mi se părea că văd pînă şi urmele paşilor săi ca nişte umbre ocolite de bruma stăruitoare a lui Octombrie şi, din clipă în clipă, cînd tresărea în văzduh foşnet de ramuri sau zbor de pasăre, mă aşteptam să-l văd apărînd dintre arbori, cu haina pe umeri, cu şapca lui mare, aşa cum viu trăia în închipuirile mele.

Şi întors din liniştea luminată a acelei poieni, păstrai pe totdeauna gîndul că pe Lenin-omul — îl întîlnisem aievea.

A. E. BACONSKY

DRUMUL SPRE SOARE

Cred că în nici un fel nu reuşim să avem o imagine mai exactă a lui Vladimir Ilici Lenin decît urmărind uriaşele schimbări pe care lupta şi gîndirea sa le-au adus în viaţa noastră.

Căpătăm în acest fel o imagine măreaţă a lui Vladimir Ilici Lenin, imagine alcătuită din tot ce a făcut pentru oamenii muncii, din tot ce a dăruit fiecăruia dintre noi.

Mă gîndesc la muncitorul eliberat din lanţurile exploatării şi care în construcţia socialistă şi-a dovedit întreaga forţă creatoare, la ţăranul eliberat de mizerie şi obsesia peticului de pămînt, la artistul eliberat de scopuri mediocre şi înălţat spre adevăratele sensuri ale artei şi capăt astfel imaginea plină de grandoare şi lumină a genialului conducător al proletariatului.

Vladimir Ilici Lenin a pregătit drumul omului spre soare, spre comunism.

Vladimir Ilici Lenin a luptat pentru eliberarea totală a omului.

Vladimir Ilici Lenin a luptat pentru eliberarea omului de exploatare, sărăcie materială, prejudecăţi, discriminări rasiale şi incultură.

Pentru ca omul să poată merge spre soare, trebuie să fie uşor ca pasărea. De aceea, Vladimir Ilici Lenin a luptat împotriva exploatării, împotriva a tot ce îngreuna mersul omului înainte.

Vladimir Ilici Lenin a crezut în puterea omului de a înfăptui revoluţia, în puterea omului de a iubi adevărul, în puterea omului de a munci pentru binele cauzei generale. El ştia că drumul spre soare e plin de greutăţi, dar ştia, în acelaşi timp, că muncitorii sînt capabili să le învingă.

Eliberat de exploatare şi prejudecăţi, omul şi-a luat drumul spre soare, spre comunism.

La flacăra suişului spre soare, ne apare şi mai clar chipul blînd al lui Vladimir Ilici Lenin.

Teodor MAZILU

CE AM SIMŢIT ATUNCI...

L-am văzut pe Lenin în 1949, cînd am vizitat pentru prima oară Mausoleul din Piaţa Roşie. Dormea profund, parcă asemeni unui om lipsit de odihnă, după multe şi zbuciumate zile. Şi m-am strecurat în tăcere, împreună cu întregul şir de vizitatori pe lîngă dînsul, stăpînindu-ne reflecţiile, ca să nu-i tulburăm marea lui odihnă.

Despre Lenin însă, aveam o imagine de care abia atunci mi-am dat seama. Undeva, ascuns în nişte cute ale sufletului, în subconştient, se afla un uriaş plin de neastîmpăr şi parcă lipsit de nevoia de odihnă. Un uriaş de statură, ca un Ceahlău dominînd întinderile, şi mi-a fost greu să desprind icoana aceasta din minte, cu toată realitatea. Şi deodată mi-am amintit de unde venea impresionanta reprezentare care sălăşluia în mine. Da! Il cunoscusem pe Lenin în copilărie, la apariţia lui strălucitoare şi măreaţă, pe fundalul unei istorii deosebite, care începuse să se desfăşoare sub ochii mei, şi cînd închipuirea copilului care eram avea să adauge, peste imaginea primită, amănunte mereu noi cu care mintea mea îl plămădea mai uriaş.

In timpul primului război mondial, mă aflam refugiat în Moldova, ca foarte mulţi alţi băieţi şi mai mari şi mai mici. M-am vînturat prin Tecuci şi mai ales prin Iveşti, unde, în contact cu ostaşii ruşi, le-am prins graiul. Acest lucru a făcut să pot intra în serviciul lor. Locuiam în comuna Umbrăreşti din preajma Tecucilor, împreună cu mai veniţi ostaşi cazaţi într-o casă cu cîteva odăi. Eu nu aveam de-a face decît cu aceşti ostaşi şi cu un parucic, care ocupa şi el o cameră în aceeaşi casă.

Ca îmbrăcăminte nu mă deosebeam de soldaţii ruşi. Cînd mi-am luat serviciul în primire, m-au îmbrăcat de sus pînă jos, lepădîndu-mi resturile, numai zdrenţe, ale unei uniforme de licean. Purtam acum, cu mîndrie, o rubaşcă oliv cu bumbi strălucitori de alamă, şi încinsă cu un centiron. Bonetă, pantaloni bufanţi, moletiere. In picioare bocanci, asta pentru că nu se găsiseră la magazie cizme pe măsura mea. (Şi tare îmi părea rău!).

Două figuri mi-au rămas puternic în memorie, dintre toţi aceşti oameni cu care am trăit împreună aproape un an. Erau parucicul şi Kuzmin. Parucicul avea ochii spălăciţi, chipul de ceară şi era un om numai piele şi os, de-i flutura uniforma pe el, mai ales că purta pantaloni lungi, negri, care se zbăteau în adierea vîntului. Era, mi se pare, inginer. Purta o mustaţă tăiată scurt, cam zburlită, blondă, şi avea părul aproape roşu, lipit pe frunte. Nasul însă întrecea în culoare părul. Parucicul părea mai de grabă neamţ. De altfel vorbea şi nemţeşte, cu sine însuşi, cînd era supărat. (Şi întotdeauna era supărat foc.) Ştia să bea straşnic coniac şi ţipa aprins la ostaşi, înecîndu-se. Atunci nu mai pricepeam ce spune, deşi de înţeles înţelegeam mai mult decît eram în stare să vorbesc cu vocabularul meu sărac.

Se mai afla cu noi şi un patparucic foarte elegant, despre care nu prea ştiam ce hram poartă. Rar îl vedeai şi nu prea se sinchisea de ceea ce se întîmplă în jurul lui. Şedea toată ziua în casă şi se străduia să înveţe franţuzeşte, folosind nişte broşuri bilingve aduse de la Tecuci.

Kuzmin, care mi-era tare drag, era soldat — un flăcău voinic, domol, cu ochii verzi şi veseli. Părea că rîde tot timpul cu ochii. Purta chipiul pus ştrengăreşte pe urechea dreaptă, iar de deasupra celei stîngi năvălea cochet o meşă de păr aspru, sîrmos, castaniu. Nespus de vesel şi glumeţ, în jurul lui se adunau întotdeauna ceilalţi ostaşi, să-i asculte braşoavele, de care făceau mare haz. Frontul nu era departe şi în aşteptarea lui îşi treceau vremea în glume. Altă treabă nu prea aveau. Din cînd în cînd, parucicul se ducea prin satele vecine, pe unde se aflau alte unităţi, să stea de vorbă cu ofiţerii. Atunci începea una din misiunile mele cele mai importante: ca vizitiu al unei căruţe, îl conduceam pe parucic la aceste treburi ale lui, căci el nu urca pe cal.

Ostaşii ştiua să alerge ca nişte arătări pe bidivii lor iuţi şi focoşi, stîrnind groaza femeilor din sat şi nespusa admiraţie a copiilor care se înşiruiau pe marginea şanţurilor, să privească încremeniţi şi muţi goana viforasă, plină de chiote. După ce-şi încurau astfel caii, fiecare călăreţ lua cîte un copil, în faţa lui, pe şa, în ţipetele de bucurie şi plăcere amestecată cu teamă ale copiilor, purtîndu-i în trap domol, o vreme, pe şoseaua răsculată. Şi copiii nu mai puteau de dragul acestor băieţi veseli, care le făceau toate plăcerile şi de la care se înfruptau cu caşă înecată în unt, dar mai ales cu zahăr, o mare raritate pe vremea aceea de crîncene lipsuri.

Parucicul nu călărea niciodată şi, cînd pregăteam căruţa, ostaşii se adunau în cerdac, zîmbind pe sub mustaţă, să privească alaiul nedemn ce pornea pe poartă. După ce ieşeam din curte, auzeam rîsul lor batjocoritor. Kuzmin, mai cu seamă, era capul acestor răutăţi nevinovate...

Pe la începutul anului 1917, sosiră unele veşti în sat, care-i tulburară. Din puţinele cuvinte care se schimbau, am aflat că în Rusia izbucnise revoluţia.

Parcă se zdruncinase ceva în toată alcătuirea paşnică a întregii unităţi aflată în sat. Mai apoi, ostaşii începură să umble forfota; se strîngeau grupuri-grupuri sau se duceau de la unii la alţii prin sat şi discutau cu aprindere. Nu-şi mai încurau caii, spre marea dezamăgire a copiilor. Parucicul nu mai pleca nicăieri. Şedea toată vremea închis în odaie. Mînca slănină, pe care o tăia cu briceagul în felii subţiri, şi bea mai mult. Avea în cameră la el un adevărat depozit de coniac. Cînd intram la dînsul, încăperea mirosea a alcool ca o butie. Un timp, alimentele începură să întîrzie sau să apară cu zgîrcenie. Caşa, care era întotdeauna al doilea fel de mîncare, nu ni s-a mai dat. După revoluţia din Februarie ostaşii rămăseseră la fel de mohorîţi...

Intr-o noapte, am fost trezit din somn şi am dat cu ochii de Kuzmin şi de ceilalţi ostaşi. Erau din cale-afară de veseli şi rîdeau cu poftă.

In noaptea aceea am sărbătorit Revoluţia, ciocnind cănile cu cel mai ales vin, pe care mai tîrziu ni l-au mai pus la dispoziţie, graţios, uriaşele pivniţe ale lui Negroponte.

Lăsasem acasă o sărăcie cumplită. In mahalaua Griviţei, unde locuiam, muncitorii ceferişti, ca şi cei de la Fabrica de tutun, trăiau în aceeaşi mizerie. Despre o sărăcie asemănătoare, din ţara lor, vorbeau şi ostaşii. Cît despre război, le era de ajuns. Voiau să se întoarcă acasă. Şi eu doream acelaşi lucru. Uneori plîngeam, cu gîndul la părinţi. Amîndoi copiii le plecaseră. Fratele meu se afla într-o şcoală de ofiţeri, care-l pregătea, încă destul de crud, pentru front. Şi mi-am pus speranţele în această revoluţie, care trebuia să pună capăt nu numai războiului, dar şi unor grele stări de lucruri din ţară. Şi astfel, din momentele acelea, m-am apropiat de Revoluţie.

Primăvara se-nteţise. Pădurea îşi flutura pletele bogate, verzi, iar cîmpul, parcă în aşteptarea Revoluţiei, se înveşmîntase cu o haină înflorată, ţesută cu maci roşii.

Şi iată că, într-o dimineaţă, ca nişte adevăraţi crainici ai acelei revoluţii, se iviră-n sat doi ostaşi ruşi, călări, străini de locurile acelea. Purtau mantăi lungi, pămîntii, şi ei înşişi păreau plămădiţi din bulgări de ţărînă. Unul dintre ei era mai în vîrstă, sau poate numai barba şi mustaţa bogată îl arătau astfel. Celălalt, mai tînăr, era slab şi scund şi se frămînta nepotolit în şa. Veneau de pe front. Vestea sosirii lor s-a răspîndit într-o clipă în tot satul şi toţi ostaşii din Umbrăreşti au făcut cerc în jurul lor. Şi ţăranii. Copiii erau în păr, bineînţeles.

Bărbosul desfăşură o pînză roşie, pe care o flutură deasupra capului şi începu să vorbească despre Revoluţie cu o voce aspră şi răguşită. ATUNCI L-AM CUNOSCUT PE LENIN. Numele acesta revenea des în cele ce spunea ostaşul şi am făcut eforturi să înţeleg mai mult decît îmi îngăduiau cunoştinţele mele de limba rusă, atras de repetarea lui îndelungată. Ostaşul vorbea despre conducătorul revoluţiei, despre cel care luase în mîini destinele poporului, şi Lenin mi-a apărut în faţa ochilor ca un personaj legendar, care căpăta treptat proporţii de uriaş.

Cînd ostaşul bărbos isprăvi de vorbit, un singur strigăt izbucni din piepturile tuturor:

— Trăiască Lenin!

Pădurea vecină vuia de parcă şi ea lua parte la bucuria ostaşilor. Apoi alte strigăte se-nvălmăşiră, împletindu-se cu cele pe care le răspîndea ecoul sonor al pădurii vecine.

Celălalt ostaş se săltă în scări şi izbucni aprins şi repede, cu tărie, agitînd ameninţător un pumn uscat, încleştat cu putere, şi aruncînd, printre altele, o seamă de cuvinte grele asupra unor oameni care se puneau de-a curmezişul muncitorilor. Din cuvintele lui nu lipsea, de asemenea, numele lui Lenin, despre care vorbea cu aceeaşi veneraţie pe care o aflasem la celălalt. Şi Lenin creştea şi se făcea în ochii mei tot mai mare şi mai mare.

Ostaşul a vorbit mult şi înflăcărat, ascultat cu încordare. A vorbit despre moşieri şi despre ţărani, despre viaţa de robie a acestora din urmă. Despre soldaţi şi despre muncitori. Eram impresionat. Simţeam acelaşi lucru la ostaşii care uneori aruncau cîte-o vorbă, rîdeau sau trînteau cu năduf vreo înjurătură. Pe chipurile lor citeam îndîrjirea şi mi se părea că înţeleg mai uşor ce spunea ostaşul cercetînd feţele lor. In fruntea revoluţiei care avea să elibereze poporul sărac al Rusiei, mi-l imaginam pe Lenin ca pe un munte care începuse să umble smuls din temeliile pămîntului, urmat de milioane de soldaţi.

A vorbit atunci şi Kuzmin; au vorbit şi alţii. Nu despre Lenin, dar Lenin parcă era acolo, cu ei, cu noi, înalt, masiv, un uriaş care însufleţea poporul, care-i ducea la izbîndă.

Acum, cînd aştern pe hîrtie toate acestea, încerc să redau ceea ce am simţit atunci, cu mentalitatea copilului care eram, şi cele ce am înţeles cu ajutorul pospaiului de rusă pe care o cunoaştem. Nu ştiu dacă n-am fost influenţat de convorbirile de mai tîrziu cu Kuzmin, care-mi vorbea aprins sau îşi spunea gîndurile faţă de ceilalţi ostaşi, adunaţi cu toţii în jurul samovarului. Acestor momente le păstrez, mai cu seamă, o tulburată amintire, pentru că deşi ostaşii cîntau adeseori, însă de la apariţia în sat a celor doi crainici, cîntecele pline de dor nu mai conteneau. Era dorul de patrie, dorul de locurile natale, dorul puternic pentru o altă viaţă pe care o întrevedeau şi care începuse să se plămădească în Rusia...

Pînă către vară, s-au mai perindat prin Umbrăreşti, şi prin celelalte sute din împrejurimi, alţi ostaşi care aduceau veşti de pe alte meleaguri. Unii veneau într-ascuns şi şedeau de vorbă, noaptea, cu cei din sat. Domnea acum o fierbere ciudată. Pe Kuzmin nu-l mai vedeam decît rar. Pleca deseori în goana calului, cîteodată singur, altă dată însoţit. Treptat-treptat, ofiţerii au dispărut din comună, iar într-o dimineaţă, cînd am ciocănit în uşa parucicului, nu mi-a răspuns nimeni. Plecase şi el. Atunci ne-am dat seama că celălalt, patparucicul, îşi luase de mult tălpăşiţa.

Curînd, detaşamente de ostaşi începură să se scurgă pe şosea. Plecau către patrie. Printre ele se găseau şi soldaţii din Umbrăreşti în fruntea cărora se afla Kuzmin. Se duceau cîntînd, să lupte pentru ideile lui Lenin. Alături de Kuzmin călăream şi eu, şi undeva, la marginea oraşului Tecuci, am descălecat şi am predat, cu părere de rău, calul pe care mă improvizasem cavalerist. Şi în timp ce coloana se punea în mişcare, am strigat din tot sufletul:

— Trăiască Lenin!

Alexandru ŞAHIGHIAN

Lenin şi literatura

(Urmare din pag. 1)

toţi ceilalţi, întreaga literatură sovietică, cu un cuvînt, înseamnă a sugera în chipul cel mai nevinovat imensa literatură dedicată fondatorului Uniunii Sovietice. Acelaşi lucru s-ar putea spune şi despre poeţii noştri, pe care memoria lui Lenin i-a inspirat. Ei sînt numeroşi, începînd cu Mihai Beniuc şi cu tălmăcitorii poemelor lui Maiakovski, în frunte cu Cicerone Theodorescu.

Un capitol tot pe atîta de bogat, rivalizînd în extensiune, în fantezie şi-n varietatea motivelor de inspiraţie este acela al folclorului. Şi faptul e întrutotul explicabil. Creaţiune a poporului, folclorul glorifică în primul rînd pe cei cari şi-au irosit viaţa pentru binele lui. Celor ce l-au înţeles şi iubit, poporul le răspunde cu o iubire înmiită. Creaţia populară şi l-a anexat de timpuriu, l-a cîntat în felurite chipuri şi-n toate limbile cîte le vorbesc noroadele Uniunii Sovietice. Bardul popular Djambul Djabaev i se adresa în stilul înflorit al aezilor: „Fiecare cuvînt de al tău îl păstrăm ca pe o torţă în suflet". Pentru unii Lenin „se trage din lună şi din stele" şi acestei geneze luciferice, alţii îi adaugă alte detalii miraculoase: „Mîna dreaptă a lui Lenin era de aur pînă la cot". Un cîntec din Armenia coboară, solid, pe pămînt: „A spus în faţa Sultanului şi bogătaşilor: — Sînt fiu de om sărac şi frate cu toţi săracii; — Ieşiţi afară să ne batem pe viaţă şi pe moarte". Un alt cîntec, a cărui paternitate colectivă, o spun însăşi versurile, declară: „Sîntem mulţi pe pămînt eliberaţi de Lenin — Uzbeci, Uruşi, Tadjici, şi din alte popoare — Şi în sîngele fiecăruia e o picătură din sîngele lui Lenin". Pentru poetul anonim din Ucraina „Lenin s-a ridicat cum se ridică Soarele — Risipind întunericul şi minciuna", iar un cîntec popular tadjic toarce un fir de aur din marea poezie orientală: „Poeţii cîntau osanale — Ţarului şi curtenilor lui — Dar a venit Lenin şi le-a spus — Hafizi, cîntaţi despre ce vă place". Cît de firească este în folclor tendinţa aceasta către universalizare, de nicăieri nu se vede mai limpede decît dintr-un detaliu, prin excelenţă folcloric, pe care-l aflăm, ca pe un scînteietor bajor de purpură, întreţesut în vasta textură a romanului „Pe Donul liniştit" de Mihail Şolohov. Semnalat încă de acum unsprezece ani, în publicistica noastră, în studiul lui Mihai Novicov, scris la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Lenin, de curînd el a fost reeditat într-un foileton din „L'Humanité", al lui André Stil, intitulat „Lenin cazacul", cu prilejul apariţiei celui de al treilea volum al romanului lui Şolohov în limba franceză. Se cunoaşte îndeajuns şi desigur nu numai prin intermediul filmului, complexitatea acestui roman al revoluţiei ruse, al războiului civil, din care ea a ieşit biruitoare, precum şi poemul vieţii independente, a Cazacilor de pe Don, pe care imperativul istoric va izbuti în cele din urmă să-i convertească. André Stil are dreptate, cînd, amintind de punctul de vedere Fabrice del Dongo privitor la bătălia de la Waterloo, în „Chartreuse de Parme" de Stendhal, vorbeşte de marea revoluţie din Octombrie şi de punctul de vedere cazac, al romanului lui Şolohov. Trîntindu-se la pămînt, lîngă Bunciuc, în unul din răgazurile crîncenelor lupte, cazacul Cicanasov, îl interpelează: „Ilya Mitrici, din ce neam de oameni e Lenin? Vreau să spun: unde s-a născut şi unde a crescut? — Lenin e... rus, răspunde acela... — Na, frate, văd că na prea ştii mare lucru, răspunse Cicanasov cu vocea lui joasă şi cu o nuanţă de compătimire. Ştii de unde e? E din părţile noastre. E un cazac de la Don, mă-nţelegi? Pugaciov a fost cazac, Stenka Razin a fost cazac. Şi Ermac Timofeevici? de asemenea. Toţi cei ce au ridicat sărăcimea împotriva ţarului au fost cazaci. Iar tu spui că Lenin e din gubernia Simbirsk. Ştii, Mitrici, e chiar neplăcut să asculţi asemenea braşoave". De la lume adunat şi reîmpărtăşit la lume, în cea mai strictă tradiţie folclorică, detaliul acesta e cu osebire elocvent. El statorniceşte nu numai faima universală a numelui lui Lenin, dar pune şi cea mai solidă temelie la unitatea Patriei sovietice. Aşa cum pe Homer îl revendicau şapte cetăţi elenice, pe Lenin l-au adoptat şi-l socotesc al lor toate noroadele lumii.

Mi-ar fi plăcut să putem sfîrşi aceste sumare note ale unui subiect, de la origine vast şi impropriu explorărilor în galop, sub impresia a două texte, întrutotul prestigioase, închinate „vieţii fără de moarte a tovarăşului Lenin" cum spunea în poemul său Maiakovski. Unul e o pagină cu adevărat magistrală din romanul lui Nicolai Ostrovski „Aşa s-a călit oţelul" şi povesteşte, cu o artă rafinată, brodată toată în nuanţe, felul cum, în staţia de cale ferată, înzăpezită, de la Şepetovca, un telegrafist îmbătrînit în slujbă înregistrează, mecanic şi absent, pe banda telegrafului Morse, ştirea morţii lui Lenin, pînă la emoţia finală cu care descopere uluitorul adevăr. Insă, pentru aceasta şi pentru a putea comunica, în toată miniaturala lor fragilitate succesiunea acestor stări de spirit s-ar cere timp. Celălalt text face parte din „Meridiane sovietice", cartea de inedite impresii de călător a colegului nostru, acad. Geo Bogza, şi ea este una din cele mai patetice închinări la mausoleul lui Lenin, în Piaţa Roşie, sub ritmica bătaie de ornic a turnului Spaski, şi sub straja de granit a Kremlinului. Insă: pentru a putea interpreta întreaga — gravă — solemnitate din poemul funerar al lui Geo Bogza, un acompaniament de orgă ar fi fost de rigoare.

Fie-ne îngăduit să aducem, pe altarul faimei universale a lui Vladimir Ilici Lenin, drept prinos, această modestă contribuţie a noastră.

PERPESSICIUS

M. KOSTIN „Tinereţea lui Lenin"

CASA LUI...

Iunie, la Moscova, este încă răcoros, seamănă cu maiul nostru şăgalnic, cu puţin vînt şi soare lustruit, cu şoapta dulce a frunzei tinere, mişcată sonor în coroanele copacilor. Un autocar mă ducea, în urmă cu 3 ani, spre locuinţa în care a murit Lenin în anul 1924, aflată în împrejurimile capitalei sovietice, într-un parc modest, dominat de coardele albe ale mestecenilor. Locul, aşa cum am mai scris undeva, avea un farmec indicibil. Am intrat într-o vilă joasă, cu un singur etaj, cu sfiala celui care, deşi curios, simte că tulbură ceva din aerul neclătinat, părăsit de multă vreme de o fiinţă unică. Aici aş fi vrut să vin singur, fără ghid, să păşesc în vîrfuri şi să surprind respiraţia veche a lucrurilor cărora personalităţile le împrumută ceva din fiinţa lor.

Ai un sentiment straniu văzînd patul în care Lenin a dormit, fotoliile mai poartă amprenta trupului său uşor şi pe spătarul de lemn al unui scaun nu se poate să nu revezi rezemat capul său puţin enigmatic, cu surîsul acela în care se amesteca, deopotrivă, ironia dulce şi inteligenţa. Filmele, portretele sale, tot ceea ce citisem de el şi despre el, mi-l făcuseră de mult familiar. Un calendar îngălbenit de vreme rupe brutal farmecul. O dată oarecare, o zi a lunii ianuarie şi mîna subţire n-a mai răsucit fila de hîrtie. Timpul a rămas suspendat în eternitate, cum ar spune poetul. Pe aceste covoare roase puţin, nu se mai aud de multă vreme paşii gînditorului, frămîntat de problemele vaste ale conducerii unui stat imens şi, interesat de problemele întregii omeniri muncitoare. Pe biroul modest, cîteva pagini acoperite cu un scris mărunt, precipitat, scrisul celor ce nu au timp pentru cîte au de spus, subţiat de cultură, trădînd grafia celor încercaţi de înţelepciune. Biblioteca de alături, cu numeroase cărţi, dormind acum nerăsfoite, te cheamă să-i deschizi uşile. Iată şi o lunetă. Ochii săi, obosiţi de lecturi, vor fi cercetat în scurtele nopţi de vară cerul rusesc, la ceasuri tîrzii, cînd astrele se cred neobservate şi poate sînt mai frumoase...

Şi pentru ca impresia să rămînă de neşters, la ieşire, ghidul dă drumul fonografului şi îi aud vocea. Mă rezem de un canat şi ascult. Este înregistrarea unui discurs ţinut la un miting. Am în acele momente imaginea oratorului agitat, dominînd mulţimile, cu gestul său aruncat spre văzduh, strîngînd între degete cunoscuta-i şapcă. Cuvintele tună, vocea se mlădie, nu ştiu ruseşte, dar înţeleg că Lenin îşi rîde de ceva, de cineva, şi aud acea tăcere religioasă, acea lipsă de şoaptă şi de respiraţie cu care auditoriul îşi onorează profeţii. Lenin n-a murit. Lenin trăieşte. Nu este o simplă vorbă.

Tulburat, abstras, ca şi cei din jurul meu, păşesc pe aleile parcului. Soarele exuberant de vară-primăvară străluceşte în frunzişul fastuos. Cîntă păsări şi şuieratul aripilor lor îmi dă sentimentul eternităţii. Pe iarba proaspătă au fost scoase cîteva ciubere în care se află palmieri de casă. Ei au împodobit totdeauna, iarna, salonul de la parter, unde Lenin îşi asculta sora cîntînd la pian. Nu, casa abia părăsită nu e un muzeu.

Lîngă o bancă, vreo cîteva tufe de trandafiri. Ghidul ne spune că au fost trimişi lui Ilici de către muncitorii romîni. Aici a stat el, privind poate ca noi, soarele şi mişcarea frunzelor. Vîntul mişcă mixandrele şi iasomia. In cîmp, dincolo de gardul viu ce împrejmuie locul, ţistuie insecte în marele dans al verii solemne.

Peste două ore, mă aflam în Mausoleul din Piaţa Roşie. L-am regăsit pe Lenin dormind într-un sicriu de sticlă, cu faţa lui palidă, atît de liniştită, nepărăsită de zîmbetul său. E îmbrăcat într-o simplă haină neagră şi senzaţia de durere, de revoltă împotriva morţii, nu ne părăseşte multă vreme de la ieşirea din încăperea de marmură.

Totdeauna, cînd mă gîndesc la Vladimir Ilici, am un sentiment ciudat, în care intră şi puţină vinovăţie. Ştiind ce operă vastă a lăsat după o atît de scurtă viaţă, cunoscîndu-i pasiunea pentru studiu, citind mai ales paginile sale numeroase, îmi spun că nu este intelectual adevărat decît acela ce-şi sacrifică toate orele existenţei sale în vederea unui scop înalt.

Lenin a fost unul dintre exemplarele atît de rare ale umanităţii care a adunat într-o singură fiinţă pe filozof şi pe omul de acţiune. Despre felul cum a influenţat el desfăşurarea istoriei universale îi las pe istorici să scrie. Sub cuvintele mele de cerneală sclipeşte numai lacrima tîrzie a unui om de litere ce se oglindeşte în spiritul nemuritor al lui Lenin.

Eugen BARBU

Spiritul de partid şi libertatea de creaţie

(Urmare din pag. 1)

generos al cuvîntului De aceea, discutînd cu Clara Zetkin despre literatura revoluţionară, Lenin — ne relatează aceasta — spunea: „Intr-o societate care se întemeiază pe proprietate privată, artistul produce mărfuri pentru piaţă, are nevoie de cumpărători. Revoluţia noastră a eliberat artiştii de sub jugul acestei condiţii destul de prozaice. Ea a transformat Statul Sovietic în apărătorul şi clientul lor. Oricare artist, oricine se consideră artist, are dreptul să creeze liber, conform idealului său, independent de orice". („Lenin despre literatură", pag. 248).

Robit „sacului cu bani" al editorului burghez, robit snobismului clienţilor „suprasătui", ca să nu mai vorbim de „metode" mai „concrete" de convingere, încarcerat în catehismul unui grupuşor literar (care are însă la îndemînă mijloacele materiale ale publicării), artistul din societatea burgheză are de ales între acceptarea acestui lanţ de servituţi şi mizeria, neputinţa de a publica etc. Situaţia e prea bine cunoscută — s-au scris pagini cutremurătoare! — pentru a mai insista. Ce fac însă posesorii „sacului cu bani"? O zarvă nemaipomenită despre „lipsa de libertate" a artistului din statele socialiste. Oare de ce cheltuiesc atîţia bani politicienii burghezi pentru a ne convinge să scriem literatură apolitică? Oare de ce se agită atîta transfugii fascişti în chestiunea libertăţii creaţiei!? Iată-i angrenaţi pe apărătorii capitalismului într-un şir de paradoxe penibile şi de candide minciuni.

Realitatea e că toate aceste argutii au fost definitiv paralizate şi în toate meschinele lor forme fulgerate de logica lui Lenin care, în celebrul său studiu „Organizaţia de partid şi literatura de partid", a clarificat problema libertăţii de creaţie.

Vorbeam mai sus de faptul incontestabil că arta noastră nu e supusă nici unei restricţii apodictice, nici unui catehism artistic. Aceasta nu înseamnă, desigur, că ea ar fi o artă lipsită de principii, de coeziune internă. Dimpotrivă. Problema constă însă în faptul că nici unul din aceste principii nu sînt introduse din afara fenomenului, ci sînt descoperite ca legi ale fenomenului însuşi, acceptate ca atare. In polemica lor rudimentară, neonorabilii transfugi sau alţi oratori băştinaşi, specializaţi în calomnierea literaturii noastre, aduc un argument care li se pare a fi deosebit de subtil şi de, totodată, zdrobitor: Homer, Dante, Shakespeare, Goethe, Tolstoi — zic ei, veselindu-se — şi urmează o lungă listă de mari scriitori... nu au cunoscut spiritul de partid şi totuşi au creat mari opere. Sofismul este elementar şi aproape nu merită osteneala de a i se răspunde. Existenţa tendinţei în artă, conţinutul ideologic al operei, nu sînt cerinţe recente ale vreunui teoretician, ci au apărut o dată cu arta, se află în însăşi geneza artei. Tendinţa ideologică a operei de artă nu este nici obligaţie morală, nici deziderat estetic, politic sau civic, ci se află implicată în însăşi existenţa operei, independent şi indiferent de intenţiile, chiar ale autorului. Problema nu este deci dacă artistul să facă artă cu tendinţă sau nu, fiindcă a face artă fără semnificaţie ideologică este cu neputinţă, ci care este această tendinţă, cărei clase îi serveşte (obiectiv) şi în ce măsură autorul este conştient de această tendinţă.

Lenin (şi, de altfel, aceasta e una din caracteristicile gîndirii sale) nu porneşte de la un deziderat teoretic, ci de la un adevăr fundamental şi anume că arta reflectă realitatea. „Senzaţiile noastre, conştiinţa noastră — scrie Lenin — nu sînt decît o imagine a lumii exterioare şi e de la sine înţeles că o imagine nu poate exista fără obiectul reflectat, acesta din urmă existînd însă independent de cel în care se produce imaginea". („Lenin despre literatură", pag. 145). Şi, mai departe: „... lucrurile există în afară de noi. Percepţiile şi reprezentările noastre nu sînt decît imagini ale lor. Verificarea acestor imagini, distincţia ce o face între cele adevărate şi cele eronate, ne este dată de activitatea practică" (id., pg. 146). Arta este deci o reflectare a realităţii, o imagine veridică sau deformată a ei, dar în orice caz, o reflectare limitată, deci selectivă. Arta ca imagine a realităţii nu se poate niciodată suprapune realităţii reflectate. Deci artistul alege, selectează. De aici şi caracterul artei de a fi simultan obiectivă şi subiectivă, reproducere (mimezis, cum zicea Aristot) şi creaţie. În operaţia de selectare a elementelor realului se manifestă obligatoriu atitudinea estetică, filozofică, politică, atitudine implicită şi implicată în însăşi existenţa operei de artă. Din infinitele elemente ale realului pe care-l reflectă, artistul elimină şi reţine, subliniază şi estompează, ironizează şi admiră, şi în acest proces selectiv de elaborare creatoare se manifestă obiectiv concepţia sa, de aici decurge tendinţa operei sale. A susţine deci că Homer, Dante, Shakespeare, Balzac, Tolstoi etc., au scris opere fără tendinţă în afara epocii lor, deasupra claselor în luptă etc., este o pură aberaţie.

Aşadar, Lenin porneşte de la un adevăr obiectiv şi anume că orice operă de artă conţine în mod necesar o atitudine care, indiferent chiar de intenţia artistului, foloseşte sau dăunează unei anumite clase. Spiritul de partid nu este deci introducerea unei prescripţii (de tipul „legii celor trei unităţi") din afară, ci recunoaşterea unei legi obiective a creaţiei însăşi. Lenin a cerut artiştilor să devină deplin conştienţi de forţa ideologică a operei lor, să se declare deschis, pe faţă, alături de clasa care reprezintă progresul, de proletariat. De vreme ce scriitorul, prin opera sa, participă în mod necesar la lupta de clasă, este cu mult mai bine ca el să transforme această participare implicită, deseori confuză, într-o atitudine conştientă, deschisă, avîntată, într-o luptă dusă de pe poziţiile proletariatului revoluţionar. Reflectare a realităţii obiective, opera de artă devine un element activ care influenţează asupra desfăşurării fenomenelor reflectate. Spiritul de partid decurge, aşadar, dintr-o necesitate obiectivă, din structura internă a operei de artă, fiind stadiul superior, conştient, al unei legi specifice artei.

Tot ceea ce rezultă din acest principiu — cunoaşterea profundă şi multilaterală a vieţii, reflectarea veridică a procesului de dezvoltare a noului, perspectiva viitorului, tratarea tematicii majore, exigenţă faţă de opera artistică ş.a. — constituie necesităţi interne, obiective, ale dezvoltării artei ca atare. Atunci cînd se discută abordarea cu profunzime a tematicii clasei muncitoare, acesta nu este un precept apodiptic de felul obligaţiei clasiciste de a desfăşura acţiunea în 24 de ore de ex., ci o necesitate obiectivă decurgînd din rolul istoric hotărîtor pe care clasa muncitoare îl are în societatea modernă. Eroul pozitiv — nu este o prescripţie a unei oarecari arte poetice, ci un element esenţial al realului, fără de care realitatea socialistă nu poate fi înţeleasă şi deci cunoscută. Exemplele ar putea fi înmulţite, dar ceea ce e important este faptul că diversele tendinţe ale artei decadente burgheze au comun efortul de a masca, deforma, contorsiona imaginea realului, în vreme ce nouă ne este comun efortul de a înţelege şi a reflecta veridic, profund, multilateral realitatea, viaţa. Fireşte că, prin definiţie, efortul nu e... uşor şi „drumul spinos al înţelegerii", cum spunea Sadoveanu, necesită o mai intensă încordare decît transcrierea dezordonată a unor senzaţii haotice; dar acesta a fost şi este singurul drum al artei mari şi adevărate. Opera de artă nu poate fi, pentru noi, reacţia senzorială în faţa unui cosmos misterios şi zdrobitor, ci expresia majoră a sentimentelor şi gîndirii unui popor care construieşte conştient o nouă orînduire a libertăţii şi demnităţii umane.

In convorbirea amintită cu Clara Zetkin, Lenin spunea: „Pe acest teren trebuie să crească arta comunistă, într-adevăr nouă şi mare, care va crea forma corespunzătoare conţinutului său. Intelectualilor noştri le revine astfel sarcina să rezolve probleme nobile, de o enormă importanţă. Inţelegînd şi rezolvînd aceste sarcini, ei şi-ar îndeplini datoria faţă de revoluţia proletară, care a deschis larg porţile şi în faţa lor, care îi duce la eliberarea din acele condiţii de viaţă inferioare, aşa de măiestrit caracterizate în «Manifestul comunist»." („Lenin despre literatură", pg. 253).

Paul GEORGESCU

Z. I. AZGUR „V. I. Lenin"

ETERNĂ PRIMĂVARĂ

de **HORIA LOVINESCU**

Culmile umane, ca şi culmile de frumuseţe şi măreţie ale naturii, declanşează în cel care le contemplă o stare lirică. De la obiect la subiect se stabileşte astfel o acordare de unde, o comunicare directă care, deşi de natură afectivă — sau, mai exact spus, poetică — constituie totuşi o modalitate de cunoaştere. Ba mai mult, intuirea aceasta pe cale de „admiraţie" a esenţei unor valori şi frumuseţi superioare, implică, din partea celui care admiră, o tendinţă de elevare pînă la zonele în care se mişcă aceste valori şi frumuseţi. (Pasiunea celor vechi pentru opera lui Plutarc închinată „bărbaţilor iluştri" avea şi temeiuri pedagogice ieşite dintr-o bună cunoaştere a sufletului omenesc.)

Dar dacă starea de admiraţie reprezintă o modalitate de cunoaştere, de cele mai multe ori această cunoaştere se comunică greu. Numai marii artişti sînt capabili s-o împărtăşească. Restul muritorilor, cînd nu au cuminţenia să-şi aducă aminte că admiraţia e mută, se eliberează interjecţional. Prin „oh" şi „ah" sau, mai evoluat ca formă, dar nediferenţiat ca substanţă, prin acumulare de epitete şi locuri comune aşa-zis poetice.

Iată de ce, a scrie despre Lenin e atît de greu. Nu există personalitate care să exercite asupra imaginaţiei şi sensibilităţii contemporane o impresie mai covîrşitoare şi, vrînd, nevrînd, condeiul — cînd nu-i al unui Maiakovski — riscă s-o ia razna, încercînd să „scrie frumos", la înălţimea subiectului.

Pe de altă parte, dacă-ţi stăpîneşti pornirea de a comenta liric, condeiul în loc să mai alerge pe hîrtie, se poticneşte. Multilateralitatea şi complexitatea personalităţii lui Lenin, topite totuşi într-o rară unitate de caracter, grandoarea şi totuşi neverosimila lui simplitate, nu sînt deloc uşor de cuprins în formule.

Lenin continuă să conducă marşul omenirii spre comunism şi aceasta nu e o imagine poetică, ci o realitate obiectivă care, cu alţi termeni, se numeşte: puritatea ideologică marxist-leninistă a partidelor comuniste şi muncitoreşti. E ceea ce Maiakovski exprima în versurile:

— Văd mauzoleul...
nu tristeţea mă umple:
Ea nu-mi tulbură sufletul
şi de moarte nici nu mi-i —
Lenin
ca şi înainte
pulsează în inimi şi tîmple
ca o vie, eternă,
primăvară a lumii...

A doua explicaţie stă, cred, în faptul că Lenin marchează apariţia în istorie a unei personalităţi umane de un tip cu totul nou.

Siluetă uriaşă, el stă la graniţa care desparte istoria omenirii în două. Deoparte, în urmă, evul anarhiei, aspiraţiilor obscure, necontrolate, încredinţate hazardului, de cealaltă, evul disciplinei raţionale, al lucidităţii şi certitudinilor. Omul capabil de a realiza această trecere, purtînd pe umeri răspunderea pentru toţi semenii săi, cel care în chip simbolic a depăşit pentru întreaga omenire graniţa, a fost Lenin. De aici caracterul lui *complet*, de *om total*, care îmbină într-o superioară armonie forţe, în general antinomice: gîndirea şi acţiunea, ura şi dragostea, neînduplecarea şi bunătatea, complexitatea şi unitatea.

Dar cea mai fantastică rezolvare de contradicţii pe care o realizează fiinţa lui Lenin e alta: anihilarea opoziţiei dintre personalitate şi lume. Prin identificarea cu legile istoriei şi cu aspiraţiile maselor, el a dovedit că rostul marilor personalităţi este de a *personifica* esenţa unei epoci şi nu de a afirma un individualism strivitor şi agresiv. De aici, din această confundare perfectă cu însuşi sensul istoriei, se naşte probabil şi acea senzaţie de insezisabil pe care o dă personalitatea lui Lenin.

Marile personalităţi istorice ale trecutului sau cele socotite ca atare, au stimulat imitatori şi, în cel mai bun caz, emuli. Personalitatea lui Lenin a generat însă oameni de tip leninist, structuraţi altfel decît ceilalţi, oameni noi pentru timpuri noi.

Lenin e prototipul uman al Noii Renaşteri, comunismul.

LENIN ŞI CONDIŢIA ARTEI

Vorbind, în 1920, la cel de al III-lea Congres general al Uniunii Tineretului Comunist, Lenin spunea: „Ar fi greşit să se creadă că e de ajuns să-ţi însuşeşti lozincile comuniste, concluziile ştiinţei comuniste, fără a-ţi însuşi acea totalitate de cunoştinţe a căror consecinţă este comunismul însuşi". (Lenin despre cultură şi artă, *p. 334). Marele conducător al Revoluţiei arăta clar un profund adevăr istoric: marxismul, singura ideologie care eliberează omul din lanţurile exploatării şi-l repune în drepturile sale fireşti, reprezintă treapta cea mai înaltă atinsă de gîndirea umană în evoluţia ei, expresie a totalităţii cunoştinţelor cîştigate de om în lupta cu natura şi cu acele forme de viaţă socială care îl împiedicau să se manifeste creator prin toate energiile sale. In ceea ce priveşte cultura noii societăţi, a celei socialiste şi comuniste, ea „trebuie să apară ca o dezvoltare firească a acelui bagaj de cunoştinţe pe care omenirea le-a elaborat sub jugul societăţii capitaliste, al societăţii moşiereşti, al societăţii birocratice", deoarece „aceste drumuri şi cărări duceau, duc şi vor continua să ducă spre cultura proletară, la fel cum economia politică, prelucrată de Marx, ne-a arătat la ce trebuie să ajungă societatea omenească, ne-a arătat trecerea la lupta de clasă, la începutul revoluţiei proletare" (op. cit., p. 335). Acest sens ascendent pe care îl distingea Lenin în evoluţia filozofiei şi artei — culminînd în plan filozofic cu marxismul, iar în cel al creaţiei cu realismul socialist — în aria literaturii se relevă ca o trecere de la „realismul necruţător" al clasicilor, de la procesul deschis de aceştia societăţii burgheze — şi care a dus la „smulgerea tuturor măştilor" —, spre literatura animată de spiritul de partid, incendiată de „pasiunea demascărilor politice".*

Aici găsim explicaţia patosului cu care a militat Lenin pentru continuitatea marilor valori ale culturii şi literaturii, pentru luarea cu noi în socialism a tuturor marilor creatori din trecut şi, totodată, ni se limpezeşte pînă în adîncime semnificaţia deosebită a faptului că printre întîiele decrete care poartă semnătura lui Lenin se numără şi cele ce pretindeau atenţie şi grijă faţă de creaţiile de odinioară, numite de el — pe bună dreptate — „comori culturale ale poporului".

Reluînd şi dezvoltînd în condiţii noi o pătrunzătoare observaţie a lui Engels, care „i-a sfătuit încă de mult pe conducătorii proletariatului contemporan să traducă lucrările ateiste combative de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, în vederea răspîndirii lor pe scară largă în rîndurile poporului" (op. cit., „Despre însemnătatea materialismului militant", p. 403), Lenin scria — în acelaşi articol — precizînd conţinutul larg, dar niciodată lipsit de fermitate partinică, al culturii şi artei socialiste: „Cea mai mare şi mai gravă greşeală pe care ar putea s-o facă un marxist ar fi să creadă că masele populare de milioane şi milioane (mai ales cele de ţărani şi meseriaşi), osîndite de întreaga societate contemporană să trăiască în întuneric, ignoranţă şi prejudecăţi, se pot smulge din acest întuneric numai pe linia educaţiei pur marxiste. Trebuie să le dăm acestor mase cel mai variat material de propagandă ateistă, să le facem cunoscute fapte din cele mai variate domenii ale vieţii, să ne apropiem de ele prin diferite mijloace, pentru a le trezi din somnul lor religios, pentru a le deştepta sub toate aspectele, prin cele mai variate metode" etc. (op. cit., p. 404). Traduse în practică, strălucitele indicaţii leniniste au dus la editarea în tiraje uluitoare — în U.R.S.S. şi în ţările socialiste — a marilor clasici ai literaturii, pe care masele de cititori i-au întîmpinat cu o dragoste şi o sete de frumuseţe cu totul necunoscută lumii burgheze. S-a dovedit astfel, pe viu, o dată mai mult, cît de lucid şi constructiv descifrase Lenin condiţia pe care o îndeplineşte autenticul artist, afirmînd pe această linie că întotdeauna, cînd „în faţa noastră avem un artist într-adevăr mare, atunci măcar unele aspecte esenţiale ale revoluţiei trebuie să se fi oglindit în operele sale" (op. cit., „Lev Tolstoi, oglindă a revoluţiei ruse", p. 88).

Dar pentru arta societăţii socialiste, pentru arta destinată omului eliberat de exploatare, de marasmul şi haosul societăţii burgheze, a continua marile tradiţii constituie doar una dintre condiţiile sale majore. Dezbătînd din unghiuri felurite problema, Lenin a demonstrat decisiv că arta şi literatura sînt chemate nu numai să contribuie la înţelegerea justă a societăţii, ci şi la transformarea ei de către om pe linia celor mai înalte aspiraţii ale acestuia. Se punea, astfel, direct problema libertăţii scriitorului, a purităţii conştiinţei sale, a sensului artei căreia el îi închină virtuţile şi energiile lui.

Analizînd concret-obiectiv sîngeroasa privelişte pe care o oferea lumea burgheză, Lenin a arătat că: „Intr-o societate bazată pe puterea banului, într-o societate în care masele muncitoare duc o viaţă de mizerie, în timp ce mănunchiuri de bogătaşi huzuresc, nu poate exista o «libertate» reală şi adevărată" (op. cit., „Organizaţia de partid şi literatura de partid", p. 53), situaţie în care, cum se demonstrează în acelaşi articol: „Libertatea scriitorului, a pictorului, a actriţei burgheze este doar o dependenţă camuflată", ei fiind supuşi bunului plac al celui ce dispune de „sacul cu bani". Marxism-leninismul şi practica vieţii sociale au confirmat definitiv adevărul că numai în urma revoluţiei proletariatului şi numai o dată cu eliberarea de sub jugul exploatării a maselor de muncitori, îşi cîştigă libertatea şi artistul şi arta lui.

Pentru artist rezultă de aici, în mod nemijlocit, răspunsul şi soluţia la două dintre problemele lui esenţiale: poziţia etico-politică pe care este dator să se situeze în raport cu societatea şi sensul major al artei sale, singurul sens care poate da unei creaţii girul valabilităţii. Este evident că pentru artist devine o problemă de conştiinţă a se situa ferm pe poziţiile luptei politice şi ideologice a celui ce i-a dat libertatea — a proletariatului —, este evident că arta sa îşi cîştigă semnificaţia majoră numai atunci cînd este în întregime pătrunsă de partinitate, deoarece, cum arată Lenin în „Organizaţia de partid şi literatura de partid", atunci „va servi nu unei eroine blazate, nu «celor zece mii de sus», care se plictisesc şi suferă de obezitate, ci milioanelor şi zecilor de milioane de muncitori care alcătuiesc floarea ţării, forţa ei, viitorul ei" şi „va fecunda ultimul cuvînt al gîndirii revoluţionare a omenirii prin experienţa şi munca vie a proletariatului socialist şi... va crea o permanentă interacţiune între experienţa trecutului (socialismul ştiinţific, care a încununat dezvoltarea socialismului de la formele sale primitive, utopice) şi experienţa prezentului (actuala luptă a tovarăşilor muncitori)".

Lenin a arătat nu o dată, în adîncime şi cu deosebită vigoare, că arta are nu numai menirea de a explica lumea, de a ajuta la descifrarea, dincolo de aparenţe, a esenţei fenomenelor, ci este totodată un instrument de transformare a lumii. Prin teoria reflectării, Lenin a dat realismului în general — şi realismului social cu precădere — fundamentarea filozofică a metodelor. Fiind o formă specifică de manifestare a conştiinţei, arta este şi ea „o imagine a lumii exterioare, şi e de la sine înţeles că o imagine nu poate exista fără obiectul reflectat, acesta din urmă existînd însă independent de cel în care se produce imaginea" (vd. Opere, *E.S.P.L.P., vol. 14, p. 59). Teoria leninistă a reflectării precizează nu numai funcţia gnoseologică a artei în general, dar lămureşte şi caracterul complex, multilateral al acesteia, deoarece, aşa cum arată Lenin în „Caiete filozofice", reflectarea „nu este un act simplu, nemijlocit, de oglindire inertă, ci un act complex, cu caracter dublu, zig-zagat, care* cuprinde în sine *posibilitatea desprinderii fanteziei de viaţă". Cum vedem, indicaţiile leniniste cu privire la artă, la condiţia acesteia, nu au numai un caracter general, ci ajung la aspectele cele mai intime, de esenţă ale ei. Conform teoriei leniniste — lucru demonstrat de toate marile realizări artistice realiste — arta nu poate exista în afara vieţii, iar capacitatea artistului de a utiliza creator fantezia, de a se desprinde de viaţă, de a visa, nu constituie nicidecum un divorţ între realitatea obiectivă şi artă. Pe această linie, citindu-l pe Pisarev, Lenin arată: „Cînd între vis şi viaţă există un oarecare punct de contact, atunci totul e în ordine". Altfel, evident, devenită un simplu joc al fanteziei, fără un ţel superior bine definit, încercînd a fi o lume ce-şi ajunge sieşi, arta abdică de la rosturile ei fireşti, pierde caracterul ei constructiv. In genialul document programatic al revoluţiei culturale care este articolul „Organizaţia de partid şi literatura de partid", arătînd că „Munca literară trebuie să devină o parte integrantă a muncii organizate, planificate şi unitare a partidului social-democrat", Lenin preciza că munca literară şi, evident, arta în general, „este mai puţin decît oricare alta susceptibilă de egalizare mecanică, de nivelare"... „că în acest domeniu este nevoie să fie asigurat un cîmp mai larg iniţiativei personale, înclinaţiilor individuale, să se dea cîmp liber gîndirii şi fanteziei, formei şi conţinutului" (op. cit., p. 51). Rezultă de aici că tezele leniniste privind problemele artei, condiţia acesteia, sînt deosebit de largi, cu o aplicabilitate practică multilaterală şi profundă, superioare oricăror alte teoretizări privind domeniul creaţiei. Fundamentat pe tezele leniniste, realismul socialist se dovedeşte, practic şi teoretic, drept condiţie fundamentală a artei, drept singura metodă de creaţie capabilă să ajute artistului la cuprinderea şi interpretarea complexă a fenomenelor vieţii şi societăţii, singura metodă care poate duce pe creator la înţelegerea concret-obiectivă, atît a destinului socităţii cît şi a celui individual.*

Cercetarea tezelor leniniste privind problemele artei şi rezultatele impresionante pe care le relevă aplicarea lor consecventă în lumea eliberată a ţărilor socialiste constituie o confirmarea strălucită a acelei fundamentale caracteristici pe care Gorki o distingea ca definitorie pentru geniul lui Lenin de „a vedea tot ce poate şi trebuie să dea ziua de azi zilei de mîine".

Al. CAPRARIU

V. I. Lenin în cabinetul de lucru din Kremlin

N-ar fi fost...

Pe zidurile cenușii ale Doftanei,
Lumina toamnei îmblînzește piatra
Cu calde tonuri de petale moi
Dintr-o imensă floarea-soarelui cerească.
Pe poarta asta Dante n-a intrat.
Doar gîndurile trec ca un polen
Purtat de vînt de-asupra peste ziduri.
Speranța face ne-ncetat semnale.
Sub tălpi vrea sentinela să le stingă,
Din turnul de cetate-al închisorii.
Viața-ntinde un arc de-argint strident
Și ale lui săgeți cad frînte-n zid
Ca strunele tomnaticelor ploi.
In jur e lumea numai fier și piatră
Și frig prelung și timp fără sfîrșit
Și pași de metronom care-l măsoară.
Se-aud și lanțuri zăngănind pe dale
Cînd Prometeul-om vrea să lovească
In piatra rece, în călău, în gratii,
Sau vrea să meargă cu pași de statue.
Ca într-un negru bloc de marmoră
Stă omul încrustat într-o celulă.
Rugina macină încet zăvorul
Și apa subterană, zidul ud.
Doar conștiința omului, care-i plăpînd
Infruntă-a vremilor eroziune.
Acolo-n beznă scînteie ascuns,
Sămînță-a viitorului triumfător.

Pe apa Prahovei coboară seara
Cu căi lactee plutitoare-n văi.
E-a douăzeci și treia zi de August
Ce mai măsoară obosit și van
Viața fără timp de la Doftana.
In noaptea ceea, ca-ntr-un vis, un om
De nimenea văzut, dar uriaș,
Deschise poarta largă-a închisorii
Lăsînd în iarbă lacăt și zăvoare.

Și ușile celulelor de-odată
S-au dat în lături ca de-un uragan
Și beznele s-au luminat
Și oamenii au început să vadă
Și deținuții se îmbrățișară
De-odată regăsindu-se;
Și ochii s-au aprins de bucurie,
Și sufletele-au fîlfîit pe ziduri
Ca niște steaguri larg desfășurate,
Și vorbele-au fost bune cum e pîinea,
Și lumea parcă fără de sfîrșit...
De-acolo a-nceput
Impărăția albă-a libertății.

Minunea asta n-ar fi fost aici,
In sumbra temniță de la Doftana
Dacă-n Simbirsc acuma 90 de ani,
El, Vladimir Ulianov Lenin,
El, nu s-ar fi născut.

Pe Bistrița în sus

Se-ntinde satul lung printre mesteceni,
Cu case rari și vîrfuri de șindrilă,
Pe lîngă drumul ce se pierde-n codru,
Ca satele din munții moldoveni.
Trecea pe vremi, în sus, o vrăjitoare,
Purtînd în poala ruptă trei cărbuni
Și se mai spune că umblau și vracii
Să rupă pîinea lunii în poiene.
Umblau vedenii din necunoscut
Și din a minții neagră -ntunecare.
Ca niște duhuri vii și nevăzute.
Și umbra muntelui cădea devreme
Pe casele cu-opaițe sub grinzi.
Acolo s-a-nălțat de astă toamnă
O școală albă cu ferestre mari,
Făcută toată numa-n clar de lună .
Și vin băieții toți din sat aici,
In traiste cu cărți și cu caiete.

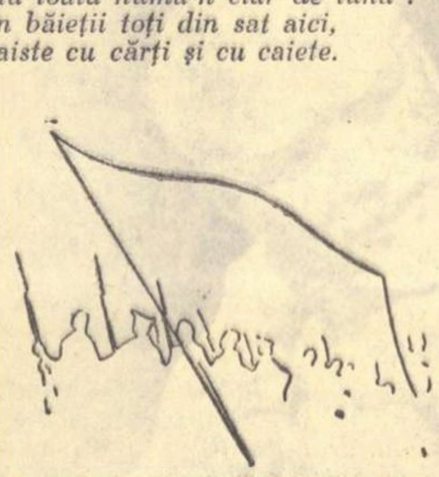

In clase liniștite și sonore,
Pămîntu-și spune tainele lui mari
Și cosmicele legi încap pe-o tablă
Și cifrele arabe-aduc în satul
Pierdut pe valea Bistriței, în sus,
Ințelepciunea vechilor milenii.
Copiii de ciobani știu geometria
Și taina energiei nucleare.
Pădurea parcă s-a retras departe
Cu umbrele ei pline de eresuri
Și chipuri stranii de mitologie.
Poenele sînt parcă largi și pline
De soare și lumină de zăpezi.
Și noaptea încă satu-i înstelat
De albe constelații pămîntene
Ca într-o fastuoasă cununie
La care cerul își aduse aștrii...

Lumina asta n-ar fi fost pe aici,
In minți și-n ulițele de cătun
Dacă-n Simbirsc acuma 90 de ani,
El, Vladimir Ulianov Lenin,
El, nu s-ar fi născut.

De-aceea-n clasa-naltă și sonoră
Dintr-un cătun pe Bistrița în sus,
Ca și în zecile de mii de sate
Din țara mea în veșnică lumină,
De ziua nașterii lui în Simbirsc,
Copiii toți, cu glasuri cristaline
Il preamăresc în cîntece de slavă
Pe Vladimir Ulianov Lenin.

Demostene BOTEZ

Cu Lenin

Am mers în fabrici, și-n uzine-am mers
Cu gînd să pot să-mi făuresc un vers;
Și prin biblioteci și pe ogoare
Simțeam cum rîvna asta mă dogoare.

Pășind prin repezi vînturi, înainte,
Tot căutam alesele cuvinte —
O muncă migăloasă, grea,
Dar versul meu dorit nu se ivea...

Mă rog, de ce? — într-un moment mi-am zis —
Cînd parcă ard în vîlvătăi de vis,
Să nu-mi pot da dorita-ntruchipare
A cîntecului lumii muncitoare?

„Zadar în întrebări te risipești!
Pornește-n cînt cu Lenin să gîndești

Și vei vedea că fructul muncii tale,
E-asemeni ca-n uzine și ogoare".

Așa-mi grăi atunci un chip desprins
Din fila unei cărți ce mi-a aprins
Luminile nepieritoare-n față —
Un chip ce-i însăși frumusețea-n viață.

Și chipu-acesta aplecat spre mine
Imi spune blînd ce-n vers e rău și bine,
Și-mi spune că nicicînd n-oi fi învins
De-oi ști al vieții vers în cîntec prins.

Și de atunci, ca de-o răspundere prea mare,
Incerc condeiul cu înfrigurare,
Știind că ce voi scri e pentru viață —
Așa cum Lenin zilnic mă învață.

G. TALAZ

Cuvînt despre Lenin

De undeva, din trupul legănat,
Greoi și grav al mărilor umane,
Un roșu val în soare s-a desprins
Să rupă cu eternele neliniști.

Și plin, deasupra mărilor adînci,
Iși rupse lanțul țintuirii sale,
Vertiginos crescînd spre cerul clar
Și inundînd înalt imensitatea.

Și iată că, pe urma lui, crescînd
Se ridicară valuri fără număr
Și-o mare-ntreagă hăuind s-a smuls,
Atunci în zori, din lănțuirea cruntă!

Era o zi fierbinte, într-un an
Cînd veacul se frîngea la începuturi
Sub aripile zvelte ce creșteau
Din lanțuri, din cătușe și din scrum.

O zi de flăcări. Cerul cobora
Imens peste pămînt, zvîcnind fierbinte,
Iar marea toată, pînă în amurg,
Urcase caldă pînă la luceferi.

Da, marea era plină de luceferi.
Și printre valuri, valul cel mai nalt
Se contopea cu marea — simplu val
Neobosit și calm după furtună.

Rusalin MUREȘANU

Lui Lenin

Și anii vin...
Tot vin și trec.
Și secoli mulți
Vor trece încă.
Dar tu, rămîi
A veacurilor stîncă,
Masivă forță
A slovelor de foc,
Șuvoi de flăcări
In torent de șoc.

Ai înălțat istoria-n
Lumină,
Din noaptea cruntă-a
Vieților de tină,
Trasînd cărarea
Lumii viitoare
Prin a revoltei
Grea vîltoare...
Cu spada-nvățăturii
Și-a voinții,

Deschis-ai nouă
Poarta biruinții...

Nu! sînge
N-a curs în zadar!
E împlinire visul
Proletar...
A înflorit
Cum scrisul tău o cere
Spre măreția unei alte
Ere,
De pace, de belșug
Și de lumină,
Cu sputnicii
In zarea larg senină,
A vieții noi
De tine îndrumată,
De gîndul tău
Spre astre
Inălțată...

Și te păstrăm
Intreg în amintire,
In fapte
Și în ceasuri
De gîndire...
In lupta ce o ducem
Mai departe,
Spre-a lumii
Infrățire să ne poarte...

Veni-vor anii
Și vor trece,
Și secoli mulți
Vor trece încă,
Dar tu rămîi
A vremurilor stîncă,

Masivă forță-a
Slovelor de foc,
Șuvoi de flăcări,
In torent de șoc...

Agatha BACOVIA

P. VASILIEV — „V. I. Lenin"

File de jurnal

Străină-n pragul școlii, ca la răscruce de drum,
cu fundele cozilor încă fluturînd în clasa din urmă,
cu fruntea în noaptea de-afară,
străină zidurilor vechi ce dădeau din umeri la întrebările noi...

Pămîntul zguduit
mă privea prin orbitele oarbe ale gropilor de obuze
iar eu îmi strîngeam singurătatea sub haină
ca o pasăre bolnavă pe străzile-n treier,
în război vinovat...
Aripi retezate își risipeau fulgii în funingine.
Era frig în lume, frig,
și eu mă pierdusem, înainte de-a mă găsi...
Pînă te-am aflat —
pînă ce prima carte leninistă mi s-a deschis înainte
ca un abecedar nou,
pînă ce primele litere ale alfabetului
le-am scris în cărbune pe ziduri
— însemnele noastre luceau pe tabla neagră a nopții —
în șuierul de alarmă tăceau, strigînd în tăcere.
Mi-ai întins palma umanității trudite
Cu linia destinului nostru...
M-ai împăcat, ca om, cu mine însămi.
Noaptea-n odaie adunam în caiete cuvîntu-ți.
Noaptea-n odaie, pereții cădeau în spațiul istoriei,
și intrau pe linia destinului, ca pe o cale a robilor,
trudiții pămîntului.
Și era cald în lume, cald;

Mă pierdusem înainte de a mă găsi,
m-am găsit, spre a nu mă mai pierde.

Veronica PORUMBACU

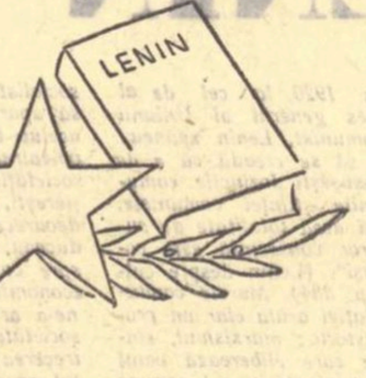

Magică lumină

*Pe-această uliță îndepărtată**
Pe care Pantheonul o domină,
Umblat-a Lenin, magică lumină,
In veacuri viitoare proiectată.

Pe scara unde amintiri s-anină
Urca și el, urca și el, odată;
In camera de fulgere brăzdată
Se făurea o lume mai senină.

Acest drumeț ca orișicare altul
Orînduirii vechi a dat asaltul
Și-a doborît pe veci, Intunecata.

Un om ca orice om... Dar, vijelie,
Planeta zgudui din temelie
Și vremile în două despicat-a.

*) Strada din cartierul latin al Parisului, unde se adunau revoluționarii ruși, în frunte cu Lenin.

Victor EFTIMIU

Ne recunoaștem

Ce facem, copii,
să ne găsim, să ne recunoaștem,
în marele carnaval,
sub măștile vîrstelor?

Țepeni, înfășurați în dominoul negru al anilor,
înaintăm pe cărări rectilinii,
puțin amețiți de vîrtejul
și fluturarea scînteietoare a trecerii noastre.
In cîte direcții apuci, tinerețe!
Sclipitor este iureșul tău
și ni se pare haotic —
dar tu, ca un astru, te dăruiești circular,
în toate direcțiile razelor tale.
Brațul meu se-ntinde, să te cuprindă,
și-apucă doar marginea mătăsoasă,
doar mîneca largă
a dominoului tău multicolor.
O clipă-i a mea, e captivă,
dar degetele mele rigide o scapă,
și ea alunecă iarăși, departe, nepăsătoare.

— Așa-i carnavalul,
spun cei bătrîni, și mai bătrîni decît noi.
Orbitoare e masca solară a tinereții.
Cum să-ți vezi fiii prin ea?
Și trista, prăfuita ta mască de gips,
ei, cum s-o pătrundă?

— Nu-i numai asta, bunule, nu-i numai asta.
Acest carnaval e altfel
ca cel pe care-l știi.
Generația veche a zilei de azi
e toată-nsemnată de colții fascismului,
de trecerea fiarei.
Sufletul nostru (și trupul, sărmanul, adesea)
a fost dus în vîscoasele lui subterane,
în camera lui de tortură,
a ascultat clămpănitul cleștelor lui înroșite în foc,
a îmbrăcat platoșa mîndriei sălbatice și-a rezistenței.
Iar cei lași — dar despre ei să nu mai vorbim —
au fost pe viață marcați cu semnul rușinos al cedării.

Nu, acesta nu-i carnavalul cel vechi,
obișnuita goană a vîrstelor .
Tu, bunule, nu înțelegi.
Ei sînt copii sănătoși și normali.
Cu mintea ne cred
— dar sufletul lor se refuză
și fuge din fața monstruoasei istorii.
Aerul acela irespirabil
de scrum, putregai și carne martirizată,
suferă-n nările lor trandafirii
o rapidă metamorfoză:
miroase-a hîrtie proaspătă și a cerneală,
a manual școlar de istorie, de-abia tipărit,
a vînt primăvăratic ce-adie printre băncile scrijelate-ale claselor,

Și totuși noi știm
și ei știu la fel de bine ca noi
— au aflat-o de mici,
de cînd de-abia erau conștienți —
că sîntem o singură mare sursă de energie,
un singur soare, fragmentat în milioane de sori,
o singură inimă, multiplicată-n milioane de inimi,
o singură rațiune de a fi a epocii noastre.

Ce-nseamnă suferința părinților și clipele lor fericite?
Cine va ști, peste două sau trei generații,
cum a fost carnavalul?
Dac-am trecut prin iureșul vesel, sonor,
de braț cu copiii?
Dacă inima noastră a bătut în extaz,
sub dominoul ei mohorît,
ascultînd ce aproape bate inima lor?
Sau dac-am stat o clipă descumpăniți și uitați
ascunși în dosul tragicei măști,
afară din horă?

Totul e să ne recunoaștem,
să nu ne pierdem în iureș, copii.
Luați această insignă. Puneți-o în piept.
Pe ea e gravată fruntea imensă,
profilul lui Lenin,
bolta rațiunii și-a severei iubiri.

Cine poartă această insignă
— fără gînduri ascunse,
cu sufletul larg și curat —
e ca o rază,
ca un tăiș de spadă zveltă, scăpărătoare,
pusă în slujba umanității;
e un fragment din unica sursă de energie a epocii noastre,
el însuși un mic sistem planetar
iradiind în juru-i lumină.

Puneți această insignă.
Ne vom vedea, ne vom cunoaște.
Chiar veșmîntul meu mohorît
strălucește-n lumina curatei embleme.
ca-n bătaia razelor lunii.
Chiar masca dură și răvășită se destinde-n lumină.

Putem fi departe,
putem fi aproape:
ne recunoaștem.

Maria BANUȘ

Lenin

S-a îngrijit de sănătatea lumii.
Avea o gîndire de savant
— ca o rază de platină străvezie
tăind obscuritatea —
dar și una deprinsă cu problemele diurne,
cu bolile profesionale,
cu experiența răbdătoare, de la om la om,
a medicului de țară.
S-a îngrijit de frumusețea lumii.
Avea viziunea în spațiu a sculptorului
și cea în timp a prozatorului ;
conducea destinele mulțimii, integrîndu-le în istorie
cu un singur gest : înainte !
S-a îngrijit de fericirea lumii,
pentru că nimic omenesc nu-i era străin ;
cunoștea rolul propulsor al suferinții
și explozia ei în steaguri roșii.
S-a îngrijit de memoria lumii
și i-a dat un reper de neclintit
— încît toate anotimpurile libertății,
toate rezolvările adînci,
toate recoltele și toate iubirile împărtășite
se numără de la Revoluție încoace.

Nina CASSIAN

Pentru voi

Luați stîncă de pe creste detunate
unde doar pajura străbate
cu zboru-i sur,
luați bronz din bronzul cel mai dur.
luați marmură din blocul pur
și la un loc
le mai turnați o dată-n foc
și tot n-or fi
mai tari decît cuvîntul lui
ce făuri
itinerar de noapte și de zi
partidului !

Ce au lăsat în urma lor
Cezari cu tronul lucitor ?
Ruine, scrum și lauri goi
sau cimitire de război,
dar Lenin, fără de coroane,
în simplul său surtuc de doc,
știu o lume să răstoarne
și alta să înalțe-n loc !

Și nu cu sceptru, c-un condei
ca fulgerul de necuprins,
cu voi,
prin voi
și pentru voi,
ce-ați fost înlănțuiți și goi,
lungi dinastii de țari a stins,
și a deschis
cu ale luptei aspre chei
o poartă spre mileniul trei !

Nicolae ȚĂUTU

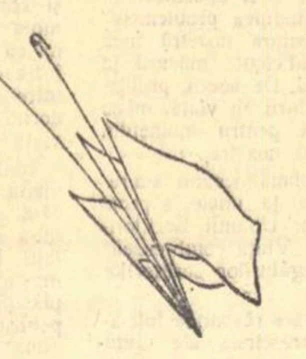

Unicul nume

Dansul flamurilor roșii pe estrada coloanelor de manifestație,
Monumentul comun al eroilor anonimi ai Revoluției,
Magnetul electrizînd acele busolei proletariatului,
Vertiginoasa mare de grîu și oțel a cincinalelor socialiste,
Tam-tamul tobelor libertății în satele triburilor africane,
Mîna ridicînd fruntea îngropată-n palmă a șomerului,
Glasul ce încurajează pe grevist în a suta zi a grevei,
Tovarășul de celulă nelipsit al deținuților comuniști,
Fusul de lumină al turbinelor în palmele tuturor fluviilor,
Stîlpii de înaltă tensiune șerpuind peste toți munții lumii,
Blocul uriaș cu apartamente pentru toți îndrăgostiții globului,
Cîntecul mamelor adormindu-și copiii în leagănele comunismului,
Spirala astronavei străbătînd toate galeriile infinitului,
Muzeul de antichități al cătușelor de rob și al tunurilor atomice...

Brațul lui : osie vie a planetei,
Ochii lui : doi sori luminînd viitorul,
Fruntea lui : cupolă adăpostind universul...

Luptătorii aveau nevoie de-un steag pentru luptele lor încă necîștigate,
Visătorii — de-un nume pentru visele lor încă neîmplinite,
Mamele — de-o garanție pentru viitorul copiilor lor încă nenăscuți,
Poeții — de-un motto pentru poemele lor încă nescrise,
Savanții — de-o certitudine pentru ipotezele lor încă neformulate ;

Și pentru toți aceștia s-a găsit :
un unic steag,
un unic nume,
o singură garanție,
un unic motto,
o singură certitudine :
Lenin !

Ion ACSAN

Cine-a fost el?

I

Cine-a fost el ?...
Cum arăta-n realitate ?...
Pe Nevski-Prospect caută-l pe-acel
ce-nfrînse timpul... Urmele lăsate
de talpa lui, prin timp poate mai scurmă
întinderea aceasta de asfalt...
Doar cel atent găsește vechea urmă
și azi, zvîcnind abia simțită-n salt.

Plutește pe Fontanka-n zare spuma...
Cei ce privesc atenți acolo, pot
să-i vadă umbra cum se pierde-acuma
în negurile aburind pe pod.
Pe plaja de nisip, zărești abia,
pe unde curge apa susurînd,
cum se ivește parcă o manta,
o șapcă, un profil și-un zîmbet blînd...

Alene Neva plescăie din unde,
fără răgaz, sub cerul întomnat.
Urechilor atente le răspunde,
din cînd în cînd, o voce de bărbat.
E el, e el, e el, — fără-ndoială,
ivindu-se-n aducerile-aminte.
Cel ce privește-a apei vălmășeală
îi înțelege marile cuvinte...

Prin gratia pădurii de mesteceni
se conturează chipu-i cunoscut :
zadarnic vîntul nordic bate rece,
zadarnic neaua cade nevăzut,
zadarnic ani și vremi ar vrea să-l treacă-n
împărăția negurilor : cel
din inima pădurii de mesteacăn
e Lenin, viu, ca uriașu-i țel.

La Smolnîi, scări străvechi, cu trepte roase
și semnele pe marmură-n Palat,
ca niște amintiri misterioase,
i-arată chipu-așa cum l-au păstrat, —
cum pe o schiță sutele de linii,
zvîrlite ca într-un joc întîmplător,
refac aievea-n marginea luminii,
obrazul lui întreg, strălucitor.

Din turnul Spaski sună glas de-aramă, —
e glasul lui, vibrînd neîncetat.
De-aceea tonu-acesta n-are seamăn,
de-aceea-n suflet sună-nfiorat.
De visul lui de foc și libertate,
pătrunse-s astăzi piatră, lemn, lut, crin.
La Moscova și cerul mai înalt e,
de cînd l-a cunoscut, și mai senin.

Cel care vrea, azi poate să scoboare-n
Mausoleul ca în jar săpat,
să vadă bolta frunții legendare,
sub care gînduri mari au fulgerat.
„Acesta-i el !" — oftează. Și-i se zbate
o lacrimă-ntre gene, fără rost.
Și-i geme pieptul : „Ci-n realitate
oare ce fel de om a fost ?..."

II

Fragile chipuri, umbre-ale gîndirii
ți-l poartă-n zbor înalt, prin patruzeci
sau nouăzeci de toamne... Amintirii
i-ajunge doar atîta... Iată-i deci
imaginea arzînd peste pămînt,
ca-ntr-o oglindă, — aprinsă cu-n cuvînt, —
imaginea-i de foc, reînviată...
La scară murgul bate din picior...

El, fără șubă, sare-n troica lată...
Engleza o învață silitor
la Londra... Iar la München studiază.
ca un elev, germana... Seara scrie :
„Măicuță..." — și-n priviri îi arde-o rază...
Pălăvrăgeala însă nu-i e dragă —
în pacea unei nopți de vis se-nchează
ideile... Privind spre culmi de nea
sau valurile mării, rămînea
pierdut adesea-n vis și poezie...

Căminuri multe l-așteptau s-apară
și multe peisaje l-au dorit,
dar Rusia-l chema cu glas de pară,
cu zornăit de lanțuri răscolit.
Citea... Juca și șah... ca un student..
Și-n mintea lui așa a prins viață
acel suprem cuvînt incandescent
care-a schimbat, în veac, a lumii față...

...Așa-l adună viu, în amintiri
și-n gînd de jar, acela care pururi
— nemulțumit de vis și-nchipuiri —
din vis și-nchipuiri îi dă contururi
Și-ncet, astfel, în cînt s-a-ntruchipat
imaginea de vis și nemurire,
a celui ce întreaga omenire
ce-nseamnă revoluție-a-nvățat.

III

Așa ni se arată deci cel care
rămîne-n veci de veci neschimbător,
cel ce din vis și-nchipuiri răsare
înconjurat de nimburi și de dor.
Așa-l putem găsi acum pe cel
ce va trăi mereu, cît timp mai sînt
bătăi de inimi calde pe pămînt !...
Acesta este el !...

Așa se-aprinde fruntea lui în soare
cînd muncitorii-alcătuiesc un stat,
cînd robu-și rupe lanțul blestemat,
cînd se trezesc în colonii popoare
și libertatea bate ca furtuna
surpînd tiranii pentru totdeauna...

De bună seamă-i de aici, de unde
omu-a pornit semeț spre viitor,
de unde noi, cu vuiete profunde,
am izbucnit — o mare de văpăi —
de sub gîrbaciu-amarului zăpor,
de unde-n sînge astăzi nu mai pică
cei drepți sub barda crunților călăi.
de unde-aurora se ridică
și bucuria cîntă peste văi...

Unde gîtlejuri de furnale-nghit,
topindu-le, tăișuri reci de spade,
unde racheta-n zboru-i spre zenit
străbate-ale văzduhului cascade...
Acesta e : o lume-n transformare,
e epoca istoriei cea mare,
cînd omul nu-și citește soarta-n stele
ci se înalță-n zboruri-pîn'la ele, —
și pe pămînt se-ntoarce iar : pămîntul
ni-i cuib iubit și patrie-adorată :
drapele roșii flutură-n zări vîntul
și chipul drag oriunde ni-se-arată,
spre care sori și stele stau privind,
și norii strălucind în slavă-așteaptă,
și unde el trăiește-n orice gînd
și-n orice faptă.

SZEMLER Ferenc

În romînește de H. GRAMESCU

P. VASILIEV — „Maxim Gorki citește lui V. I. Lenin din lucrările sale"

Oda odelor

Coborîți, răzvrătitelor duhuri,
Brutus, tu, și Spartacus, și Robespierre
Dați-mi cupa să sorb din mînie,
Inspirație dați-mi !

Tîmpla-mi arde și inima-mi bate,
Odă-nalț pentru-al veacului meu uriaș,
Ce din somnul robiei de veacuri
Ne-a trezit pe vecie !

De pe Neva-auziți canonada ?
S-a născut revoluția lumii întregi,
S-a încins focul luptei de clasă —
la semnalu-„AURORII",

Și priviți ! Pe-ale purpurei flăcări
O gigantică frunte spre Cosmos, și-un braț
Sub ciocanul și secera de-aur :
Vladimir Ilici Lenin !

— Tu, lumină din frunte de geniu,
Ne-ai purtat într-un fulger de gînd orbitor
Spre întîia Comună a Terrei,
Spre Comuna din Cosmos.

Toți poeții Pămîntului-nalță
Electronice lire pe umăr cîntînd :
„Odă geniului, omului simplu,
Odă patriei sale !"

George DAN

Inscripție pe veac

Tu, veac al meu, în ultima-ncleștare
Ce-a fost și ce va fi ai măsurat,
Sculptînd în glob cu dalta cea mai tare
Din cîte-n mîini de om au fulgerat.

Tăind răscruce-n goana de milenii
Tu cel dintîi ai smuls cuvîntul trist,
Și-nfășurat în numele lui Lenin
Stai strajă-n infinitul leninist.

Mihu DRAGOMIR

Lenin și Pămîntul

L-am cunoscut
Intr-o după-amiază tîrzie de vară,
Intr-un sat depărtat
Cățărat ca o furnică
In palma ta, țară.
Tîrnava noastră era atunci într-adevăr mică,
Apă coclită, fiere amară.
Și el venea alb de pulberea drumurilor,
De-a dreptul prin apă,
Sus pe carul blindat,
Cum mai intrase cîndva în Petrograd.
De sub fruntea cît un deal pleșuv de la noi,
Privirile lui
Ne învăluiau inimile
Ca pe niște insule rătăcitoare.
— Ostașule, cum vezi, avem copii și bătrîni destui.
Feciorii ni i-au dus în război,
Și nu mai sînt...
Ni i-a strîns în brațe pămîntul...
Eh, blestematul acesta pămînt,
Secat ca inima noastră, nepoate...

Și Lenin, în chip de ostaș,
De glotaș,
Alb de pulberea drumurilor
(Intoarse toate,
Ca niște săgeți, pe urmele fiarei rănite),
Lenin i-a chemat pe țărani după el.
Carul blindat mormăia
Ca un contrabas de oțel.

Ciudat alai mai era,
Purtat pe valuri mari de pămînt.
Pe-ncremenitele mări de pămînt
Pe care noi le numim Cîmpia Transilvană...

Spre apus, cerul mai sîngera ca o rană...
Intre două vorbe-ale tunurilor,
Tăcerea trecea peste cîmpuri — vulpe vicleană.

Și Lenin, cu mîna înfiptă-n văzduh, întreba :
— Pămîntul acesta al cui e ?
Țăranii coborau cam greu, desprinși din cuie,
De pe crucea lor nevăzută, dar grea.
— Asta e-al lui „Măria-sa",
Al vlădicii, de-aici pînă-n Valea Turzii...
(Acum vorbeau tare, de puteau s-audă și surzii).
Celălalt e-al lui Daniel,
Dac-ai auzit cumva de el,
Vine o dată la zece ani pe la noi...
Doamne, cîinoase pămînturi !
Ne beau sufletul, ca pe apa din ploi.
Ne croiesc cu biciuri de vînturi.
Frumoase pămînturi...
Noi, din moși-strămoși, le ducem truda și rostu'...

— Acum e vremea să le treceți pe numele vostru !
Lenin-ostașul le-a spus,
Rotind mîna prin aer,
Ca o coasă ce culcă iarba amară,
Iarba otrăvită a nedreptății,

Așa l-am cunoscut
Intr-o după-amiază tîrzie de vară,
Intr-un sat depărtat
Cățărat ca o furnică
In palma ta, țară !

Mai apoi,
Rostite de oameni de pe la noi,
Am auzit cuvintele lui
Invăluite în soare și ploi,
Cuvinte care-au întinerit pămîntul,
L-au înflorit și rodit, înmiit,
Cuvinte de zboară cîntînd ca albinele-n roi :
„Voi l-ați muncit, să treacă pămîntul la voi !"

Așa, fără să știu,
Cunoșteam prefața universului scris
In zigzaguri de fulgere, în desfătări solare,
In tipare de lavă clocotitoare, —
Cărțile lui Lenin, citite abia mai tîrziu.

Sub cerul lor iluminat,
Cu crengi încărcate de stele visate,
Am despărțit apele de uscat
Și-am văzut cum pămîntul se schimbă
Din dușman în frate.
Pămîntul, cuvîntul din veac și iubit și hulit,
Abia acum a-nflorit,
Ca o mușcată-n fereastra satului meu a-nflorit.

Ion BRAD

Dacă ar veni cineva...

Dacă ar veni cineva de pe altă planetă
și ar întreba: – Cine e Lenin ?...

GEO BOGZA

O, dac-ar veni cineva,
un străin, de pe altă planetă,
i-am arăta nesfîrșirea pămîntului nostru
și i-am spune : acesta e Lenin...

Dac-ar veni cineva
de pe-o planetă imensă, fără sfîrșit,
i-am arăta puterea noastră
și i-am spune : acesta e Lenin...

Dac-ar veni cineva,
de pe cea mai puternică planetă a lumii
i-am arăta omenia noastră
și i-am spune : acesta e Lenin...

Dac-ar veni cineva,
poate-un om, de pe-o altă planetă,
i-am arăta modestia noastră
și i-am spune : acesta e Lenin...

O, cînd va veni cineva,
un străin de pe altă planetă,
îl vom întîmpina, milioane de oameni,
și-i vom spune : — Privește-ne ! Acesta e Lenin !

Aurel STORIN

Lucrările Plenarei lărgite a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Romînă

Discuții la raport

Acad. **PERPESSICIUS**: „Dacă după excelentele intervenții prin care antevorbitorii au glosat raportul colegului meu, Zaharia Stancu iau cuvîntul, deși poate voi repeta unele din observațiuni, o fac pentru că și intervențiile antevorbitorilor au marcat un elan de sinceritate, și pentru că raportul colegului nostru Zaharia Stancu merită și obligă chiar la toate atențiile la care un astfel de elaborat îi dă dreptul.

Mă simt fericit și bucuros în același timp să iau cuvîntul în această ședință, care reamintește ședințele noastre anterioare, caracterizate tocmai prin seriozitatea rapoartelor prezentate — și mă gîndesc la raportul asupra problemelor poeziei și la atîtea alte rapoarte, dintre care acelea ale tovarășului Zaharia Stancu fie aici, fie la Academie, în legătură cu dicționarul, și așa mai departe.

Un astfel de elaborat merită toată atenția și de aceea mi-am permis să leg această intervenție, obligator, de acest caracter, de această atmosferă întrutotul sărbătorească și de zile mari, a Uniunii noastre.

Raportul, într-adevăr, este un elaborat serios nu numai prin extensia lui, prin construcția și prin toate vederile originale, curajoase, dar bine gîndite, pe marginea literaturii anului trecut. Toate sectoarele activității noastre literare au fost trecute prin prisma judecății și sensibilității colegului nostru și fiecare din aceste sectoare și-au avut parte de elogii și parte de rezerve.

Poate mă gîndesc totuși — și nu insist mai mult asupra excelenței acestui elaborat — că pe ici, pe colo, sînt unele lacune; mă gîndesc, de pildă, că atunci cînd se vorbește despre poezia anului trecut, nu știu dacă n-ar fi fost bine ca, alături de volumele care au apărut, să anexăm și toată acea poezie care n-a apucat să apară în volume, dar a apărut în periodice".

Acad. Perpessicius a remarcat apoi că raportul nu s-a ocupat îndeajuns de „problema traducerilor, a literaturii romîne în celelalte limbi, și traducerile romînești și în special în poezie din celelalte limbi, — cînd Philippide dă o traducere din Baudelaire sau din alți poeți străini, cînd Eugen Jebeleanu traduce pe Petöfy sau pe Ady Endre, cînd Cicerone Theodorescu traduce pe Maiakovski. Anul trecut au existat astfel de traduceri, cred că ar trebui să fie înglobate într-un bilanț al realizărilor poeților pentru anul trecut".

In continuare, vorbitorul s-a ocupat de unele probleme ale redacțiilor literare, ale colegiilor ș.a.

După aceea, acad. Perpessicius a adăugat: „O altă mare problemă, pe care raportul lui Zaharia Stancu a pus-o cu toată tăria, a fost aceea a lichidării tonului apologetic în critica literară. In legătură cu aceasta, vreau să spun și eu două cuvinte, și anume:

„Este adevărat că nimeni dintre noi nu poate să se împace cu gîndul că critica literară poate deriva într-o voce apologetică".

In continuare, acad. Perpessicius a criticat pe acei ce înțeleg greșit critica adresată tonului apologetic. El a arătat că spiritul antiapologetic nu presupune de loc reținerea entuziasmului unui critic acolo și atunci cînd este cazul. Criticii trebuie să sublinieze cu forță — și documentat — ceea ce e valoros într-o operă.

„Mai mult decît atît, și aici vreau iarăși să subliniez acest lucru, nu numai că lupta împotriva tonului apologetic a dat naștere la atîtea dezbateri, dar s-a căzut uneori în cealaltă greșeală și s-a trecut de la apologetic la negare și la scormonirea de noduri în papură. Nu este bună această critică unilaterală.

Aici mă întorc la raportul lui Zaharia Stancu care — și spre bucuria mea — a citat din cuvîntarea de la Cluj a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, acel pasaj pe care și eu îl reținusem și mă gîndeam să-l folosesc în convorbirile noastre, unde tovarășul Gheorghiu-Dej vorbește despre discutarea publică a tuturor problemelor acestea de cultură și literatură, în presă, în for, în public".

In cuvîntul său, **AL. JEBELEANU** a spus: „Niciodată nu s-a citit atîta poezie cîtă se citește azi. In călătoriile pe care le-am făcut eu prin țară, ca și în acelea ale altor tovarăși — și este un lucru semnificativ că foarte mulți scriitori au vorbit aci despre călătoriile lor — am constatat că muncitorii, și în general oamenii muncii, se interesează mult de poezia noastră nouă.

Am văzut cum muncitorii de la Uzinele Nadrag s-au străduit să însceneze o piesă inspirîndu-se din «Surîsul Hiroshimei». Pentru aceasta, au studiat serios poemul lui Eugen Jebeleanu.

Imi face impresia însă, că noi, cei care scriem poezii, nu dăm întotdeauna cititorilor ceea ce le trebuie".

In continuare, vorbitorul a făcut o caldă pledoarie pentru poezia care oglindește viața clasei muncitoare.

„Cred că noi, cei care scriem versuri, ar trebui să fim și mai preocupați de această problemă. Deși în ultimii ani s-au scris o seamă de poezii din viața muncitorilor, totuși, numărul lor nu este încă destul de mare și calitatea lor artistică nu se ridică totdeauna la nivelul artistic corespunzător.

Clasa muncitoare este clasa conducătoare în construcția socialismului. Noi devenim o puternică țară industrială. Ar fi timpul ca, pe lîngă poeziile din mediul rural, să se scrie tot mai mult poezii despre viața muncitorilor.

Este bine că tinerii și-au îndreptat atenția către șantiere. Despre Bicaz au apărut multe poezii în revistele noastre, dar unele imagini, unele comparații din aceste poezii nu sînt adecvate mediului muncitoresc. Ar fi bine ca poeții fruntași ai literaturii noastre (Cicerone Theodorescu a scris o seamă de poezii din viața clasei muncitoare) să dea un mai susținut exemplu în acest sens, pentru ca tinerii să aibă de unde învăța poezia care oglindește chipul luminos al muncitorului de azi.

Aceasta se poate face numai printr-o legătură strînsă cu viața".

Cuvîntarea lui **CONSTANTIN CHIRIȚĂ** s-a consacrat înfățișării clasei muncitoare în literatură: „Noi toți — scriitori și critici — sîntem de acord că sarcina principală a literaturii noastre este aceea de a zugrăvi, la nivelul cel mai înalt, lupta clasei muncitoare pentru socialism. Și, cu toate acestea, prezența clasei muncitoare în literatură nu se face simțită la modul pe care-l reclamăm cu toții.

Adevărul este acesta. Clasa care-și propune, prin desființarea definitivă a exploatării, să realizeze ultima revoluție socială din istorie, să elibereze pentru totdeauna și să înnobileze omul, este clasa muncitoare. Prin aceasta, clasa muncitoare apare în istorie drept clasa cea mai nobilă, cea mai curajoasă, cea mai frumoasă.

Să înțelegem clar că a aduce clasa muncitoare în literatură, nu înseamnă numai a respecta un adevăr. Eu consider că această acțiune trebuie să ne umple de mîndrie, pentru că ea aparține îndeosebi generației de scriitori pe care o reprezentăm aici. Noi facem începutul, noi constituim izvorul unei tradiții. Și cred că aceasta este sarcina principală pe care ne-o dă nouă revoluția, și mai cred că ea nu este cu nimic mai prejos decît lupta marilor maeștri ai Renașterii de a da artei lor un conținut laic, decît lupta «celor cinci» compozitori ruși de a aduce masele pe scenă. Viața noastră este de neconceput fără activitatea clasei muncitoare. Literatura, ca oglindă a vieții, nu poate fi concepută fără prezența clasei muncitoare".

Constantin Chiriță s-a referit apoi la criticile aduse în presă romanului său „Intîlnirea" într-un mod care a fost apreciat de mai mulți vorbitori ca lipsit de spirit autocritic.

A. BREITENHOFER a considerat raportul prezentat de Zaharia Stancu drept „un raport bun, cuprinzător și combativ". In continuare a vorbit despre unele probleme ale literaturii germane din Republica Populară Romînă.

„In ultimii doi ani, literatura germană din R.P.R. a trecut printr-un proces de clarificare mai accentuat.

E știut că, în opera de educare a cititorilor în spiritul socialismului, al internaționalismului proletar și al patriotismului socialist, unul dintre obiectivele cele mai importante care au stat în fața scriitorilor, deci și a celor de naționalitate germană, era necesitatea de a face un aspru rechizitoriu ororilor fascismului. Acest rechizitoriu împotriva fascismului a fost realizat în lirică, mai ales în poezia lui Franz Liebhardt și Alfred Margul Sperber. In proză, Andreas A. Lillin a creat prin romanul «Jetzt, da das Korn gemahlen» („Acum, cînd se macină grîul"), o frescă a ororilor comise de fasciști în Banat.

Un alt roman dedicat luptei împotriva fascismului, care a atras atenția cititorilor, este «Die Sterne verlöschen nicht» („Stelele nu se sting") de Hertha Ligeti. Acțiunea se petrece în mai multe țări, în timpul celui de al doilea război mondial. Autoarea a creat un monument demn eroilor luptei antifasciste din aceste țări.

In domeniul romanului istoric, un loc deosebit îl ocupă «Reisigfeuer» („Foc de vreascuri") de Oscar Walter Cisek, al cărui prim volum «Crișan» a apărut de curînd. Pornind de la răscoala țărănească din 1784, autorul pune în centrul acțiunii pe Horia, Cloșca și Crișan, creînd totodată o amplă frescă a timpului, a feudalismului în decădere, realizînd imagini remarcabile din ținutul Munților Apuseni".

A. Breitenhofer a menționat apoi realizări ale unor prozatori ca Jakob Hübner, Paul Schuster ș.a.

Vorbitorul a analizat, în continuare, realizările obținute de poeți în reflectarea avîntată a vieții noastre noi, în construirea socialismului, arătînd că „mai ales volumele de versuri apărute în cinstea celei de a 15-a aniversări a Eliberării au însemnat un pas important spre o lirică actuală". El a caracterizat unele volume de versuri valoroase ca: „Glückauf" („Să fie cu noroc!") de Franz Liebhardt, „Taten und Träume" („Fapte și visuri") și „Unsterblicher August" („August nemuritor") de Alfred Margul Sperber, „Blühender Tag, blühende Nacht" („Zile și nopți înflorite") de Werner Bossert, „Augustlese" („Seceriș de august") de Lotte Berg, ca și versuri ale lui Hans Kehrer, Christian Maurer ș. a. Subliniind valoarea acestor versuri, vorbitorul a spus, totodată, că „unele din versurile publicate mai suferă încă de superficialitate, dovedind că poeții au nevoie de o legătură și mai strînsă cu viața poporului".

După ce s-a ocupat de problemele revistei „Neue Literatur" și îndeosebi de sectorul de critică literară al revistei, vorbitorul a dat sugestii Biroului Uniunii Scriitorilor în vederea unei mai rodnice îndrumări a literaturii germane din țara noastră. In continuare, A. Breitenhofer a spus:

„Scriitorii germani din R.P.R. pășesc astăzi, în strînsă unitate frățească cu toți artiștii devotați cauzei partidului și poporului muncitor din patria noastră.

Condițiile create de Partidul Muncitoresc Romîn și de regimul nostru democrat-popular pentru dezvoltarea unei vieți literare noi a populației germane din R.P.R., prezența în această viață literară a unor oameni talentați și legați de popor, ne dau certitudinea unor succese noi, mai însemnate".

Ocupîndu-se de problemele criticii literare, **TITUS POPOVICI** a spus: „Cu toate lipsurile criticii noastre, just relevate de atîtea ori de presa de partid — spiritul apologetic, insuficienta analiză științifică — putem spune că în înțelegerea complexă, în spirit de partid, a fenomenului artistic, am atins un nivel serios, că în critica noastră au dispărut în mare măsură bîjbîielile empirice".

Discutînd despre sarcinile ce-i revin Biroului Uniunii Scriitorilor, Titus Popovici a arătat că este necesară o mai mare atenție stimulării discuțiilor creatoare.

„Discutarea problemelor realismului socialist, o discuție largă, creatoare, înflăcărată, generată de concretul producției noastre artistice — este foarte necesară în munca noastră. O asemenea discuție, va înviora mai mult atmosfera literară, va da un nou imbold în cunoașterea vieții, la îmbogățirea continuă a cunoștințelor lor, va crea acel sănătos spirit de emulație creatoare, de întrecere. Organizarea unor asemenea discuții va face să se nască noi forme de muncă, ne va permite să ne împărtășim unul altuia experiențe, metode, cuceriri, înfrîngeri în creație etc. Este vorba de a discuta, de a analiza pe baza unei experiențe rodnice, reale, problemele etice noi, vă asigur, cu adevărat noi, probleme de asemenea plenitudine și puritate ale omului nou, cîmp infinit de investigație pasionantă pentru scriitor, teren virgin care solicită din partea scriitorului o adevărată desfășurare de forțe.

Vorbeam de nivelul pe care l-a atins critica noastră în înțelegerea și analizarea științifică a fenomenului literar. Rolul Biroului Uniunii este să vegheze, să găsească acele forme operative, ca aceste cuceriri să se aplice în munca cu scriitorii."

Titus Popovici a vorbit apoi de ridicarea nivelului profesional al redactorilor de la reviste și edituri.

Vorbitorul s-a referit, în continuare, la unele probleme ale cinematografiei:

„Știm cu toții, nu vreau să repet, că scenariul literar este baza filmului. Scenarii literare de mare valoare, numai scriitorii le pot scrie și nimeni altcineva. Dar scriitorii sînt atrași încă prea puțin spre cinematografie. Părerea mea — a continuat vorbitorul — este că o sarcină a Biroului Uniunii și o sarcină de mare importanță este să asigure o strînsă legătură cu redacția de scenarii, să colaboreze cu cei ce muncesc în redacția de scenarii, să atragă pe scriitori în această muncă, să ducă cinematografia noastră la un nivel mult mai ridicat".

In încheiere, Titus Popovici s-a referit la problema cunoașterii vieții:

„Noi vorbim în general de problema legăturii cu viața și spunem că unii scriitori nu au o suficientă legătură cu viața. După părerea mea, acesta este cel mai grav reproș care se poate face unui scriitor. Este ca și cum ai spune unui medic că lucrează fără să știe ce-i aceea medicina.

Părerea mea este că esențial nu este atît să găsești noi forme organizatorice de documentare, ci acele forme de educare morală a scriitorului, prin care acesta să simtă cu toată acuitatea că este necesar, că nu poate crea altfel decît documentîndu-se.

Legătura cu viața este problema veșnic discutată la fiecare ședință a tinerilor scriitori. Aci se întîmplă un fenomen nesănătos, fenomenul profesionalizării timpurii.

Este vorba, deci, de a găsi acele forme de educație care să ajute scriitorii și îndeosebi pe tineri, care vor fi scriitorii noștri de mîine. Și aceasta este în legătură cu problema esențială pe care am atins-o la început și cu care vreau să închei: esențialul este să stăruim împreună, într-un climat tovărășesc, prietenesc, de apreciere a operei de artă, fără de care opera nu se poate naște!"

SZEMLER FERENC a spus în cuvîntul său: „Raportul pe care ni l-a prezentat tovarășul Zaharia Stancu este un raport foarte bun, după părerea mea. Eu am să mă refer numai la un singur punct. Tovarășul Dumitru Mircea a accentuat aci necesitatea traducerilor operelor minorităților naționale în limba romînă. Eu aș vrea să vorbesc acum despre necesitatea de care a vorbit și raportorul, adică de o traducere rapidă și competentă a operelor celor mai buni scriitori romîni în limbile maghiară, germană ș.a.m.d.

In această privință, avem realizări foarte mari. Noi am tradus foarte mult din literatura romînă și pot să spun, fără falsă modestie, că am contribuit și eu în această privință, într-o oarecare măsură, la tălmăcirea acestor opere. Are dreptate raportorul că aceste traduceri trebuie făcute cu competență, cu știință și cu cunoașterea literaturii romîne de actualitate, de azi. In această privință, într-adevăr, trebuie să facem un mare pas înainte și Uniunea Scriitorilor și Biroul Uniunii trebuie să aibă un rol și mai important în viitor".

In continuare, vorbitorul a analizat unele succese ale prozei maghiare din țara noastră, arătînd totodată și unele deficiențe. Arătînd cauza acestor deficiențe, Szemler Ferenc a spus:

„Zaharia Stancu vorbea de contopirea scriitorului cu viața. Mihu Dragomir vorbea de același lucru. Titus Popovici, vorbind de documentare, a arătat că aici e vorba, într-adevăr, dacă scriitorul se identifică sau nu cu poporul. Dacă scriitorul nu vorbește în numele poporului muncitor, atunci operele sale totdeauna vor avea aceleași deficiențe. Trebuie să dăm bătălia, ca noi să ne identificăm perfect cu viața noastră nouă.

Se știe că satul nostru merge avîntat spre colectivizare. Oamenii muncii de la țară — a adăugat vorbitorul — împreună cu muncitorii, vor avea un nivel de viață din ce în ce mai ridicat. Eliberați din ce în ce de nevoile materiale, ei au cerințe spirituale mult mai mari și noi trebuie să răspundem la nevoile acestea.

A ne identifica cu poporul muncitor, aceasta este singura cale de a ajunge în și mai mare măsură la acești oameni care ne solicită opere de artă".

HORIA LOVINESCU a început prin a spune: „Aș vrea să fac aici o declarație care, în lumina atît de sănătos partinică a raportului prezentat de tovarășul Zaharia Stancu, își poate avea interesul ei.

Vreau să remarc deschis că dacă în viața mea n-ar fi intervenit partidul, n-aș fi devenit probabil niciodată scriitor. Adică nu mi-aș fi găsit nici acea justificare intimă față de mine însumi, fără de care nu se poate trăi în lume".

Vorbitorul a arătat că pentru a fi cu adevărat scriitor, nu este suficient talentul.

„Deruta, sentimentul inutilității, panica de a nu avea nimic de răspuns întrebărilor omului contemporan deabia ieșit dintr-un război atroce și amenințat de altul, iată sentimentele paralizante pe care nenumărați intelectuali și artiști mic-burghezi le împărtășeau la sfîrșitul războiului. De ce să mai mîzgălești hîrtie.., dacă la simpla întrebare cu adevărat importantă — «ce e de făcut» — nu poți răspunde? De aceea, de-abia atunci cînd am descoperit, datorită partidului, că există totuși un adevăr care trebuie comunicat oamenilor, că există o cale nu numai de salvare a omului, dar și de împingere a lui înainte, m-am simțit îndreptățit să pun mîna pe condei. In sfîrșit, aveam ceva de spus!"

Vorbitorul a trecut apoi la discutarea problemelor dramaturgiei: „Teatrul ar trebui să fie, datorită caracterelor lui specifice, cea mai dinamică formă de manifestare a unei arte revoluționare. Contactul direct cu publicul, transpunerea cuvîntului în acțiune reală, concretă, mijloacele auxiliare de sugestie, puse la îndemînă de lumini, decor, sonorizare, sînt tot atîția factori care trebuie să facă din teatru cea mai vie dintre arte.

Tovarăși, — dacă condiția talentului este împlinită, și talente avem numeroase, diverse și bogate, — între noțiunea de scriitor comunist și operă literară modernă trebuie să existe o legătură logică. A fi în posesia singurului adevăr posibil, acela al ideologiei marxist-leniniste, a te bucura de îndrumarea nemijlocită a partidului clasei muncitoare, a avea certitudinea că faci parte din cea mai formidabilă colectivitate politică și morală din istoria lumii, a fi contemporan cu victoriile socialiste, începînd din domeniul artistic și terminînd cu cucerirea spațiului cosmic, și a scrie totuși lucrări șterse, neinteresante, mărunte, nu ne mai este îngăduit!

Să ambiționăm mai mult, să tindem la mai înalt, să căutăm răspunsurile la cele mai dramatice întrebări ale omului contemporan și astfel să facem un teatru la nivelul epocii noastre.

Iată etapa nouă către care trebuie să tindă dramaturgia realist-socialistă romînească".

Luînd cuvîntul, **RADU TUDORAN** a spus: „Acum vreo zece ani, regretatul nostru prieten, maestru și tovarăș, Camil Petrescu, îmi mărturisea cît fusese de îngrijorat în vremea cînd aștepta să i se nască primul copil, de teamă că acesta ar fi putut să vină pe lume cu vreo infirmitate.

Vă mărturisesc, la rîndul meu, că sînt îngrijorat astăzi, poate mai rău și, în orice caz, pe timp mai lung decît la procesul biologic al nașterii, de teama că viitoarea mea carte, care este aproape gata, ar putea să fie infirmă și să mă rușineze ca o odraslă neîntreagă și nesănătoasă. Din fericire, acestor clipe le iau locul alteori înflăcărarea, chiar și entuziasmul, fiindcă fără ele cerneala în stilou ar îngheța și hîrtia de scris s-ar face neagră.

Iar între aceste stări defilează o sumă de alte simțăminte mijlocii.

Mi se pare că starea aceasta ar fi, descrisă sumar, ceea ce tovarășul Zaharia Stancu numea, «neliniștea creației».

Fără să mă amăgesc că neliniștea în sine, neînsoțită de alți factori, poate fi o marcă de garanție a facerii, cred că ea ne este totuși indispensabilă, o ducem cu noi nu ca pe o boală profesională, ci ca pe un ferment care dă autenticitate operei noastre de artă.

Dincolo de expunerea critică a ultimelor realizări literare (de altfel cunoscute în mai multe detalii decît puteau intra într-o astfel de expunere, și așa destul de vastă), raportul tovarășului Zaharia Stancu cuprinde un apel către scriitori, să se aplece și mai stăruitor, și mai temeinic, cu și mai mult meșteșug și artă asupra meseriei lor, de atîtea ori definite — de a fi cronicarii vremurilor de astăzi, de a veni cu talentul și entuziasmul alături de cei fără care existența noastră și-ar pierde rațiunea — poporul muncitor — de a construi, împreună cu el, noua lume socialistă ale cărei temelii sînt de pe acuma turnate.

Sînt, în ce mă privește, alături de acest popor și de năzuințele lui, îl cunosc, am trăit mulți ani aproape de el (nu pentru documentare), de aceea nădăjduiesc să răspund în curînd la apelul tovarășului Zaharia Stancu, pe care nu-l aud prima oară și pe care, de altfel, mi l-am făcut eu însumi vreme îndelungată.

Incetineala îmi este un cusur vechi, organic, dar pentru data aceasta îndrăznesc să-l numesc, cu seriozitatea unei profesii de credință definitive și grave: scrupulozitate. Fiindcă realismul socialist, în lumina căruia privim lumea astăzi, nu-i o manieră literară ușor de împrumutat, ci o metodă științifică, larg cuprinzătoare, care nu se însușește de la o zi la alta".

Radu Tudoran a vorbit, în continuare, despre colaborarea tot mai strînsă care trebuie să existe între scriitorii ce luptă împreună pentru crearea unei literaturi realist-socialiste.

„Succesul unuia din noi e o treaptă pentru celălalt — cititorii, cîștigați de primul, îi așteaptă urmașul; cată numai ca el să nu-i dezamăgească — și al treilea va păși pe o treaptă mai înaltă.

O carte izbutită dar neurmată de altele, care să formeze un ansamblu concludent în cultura veacului, să arate potențialul spiritual al generațiilor care conlucrează, se pierde în hău și cred că după un timp nici istoria literară n-o mai înregistrează, decît ca pe o curiozitate. Nu-mi doresc o astfel de consacrare și nu i-o doresc nici unui confrate.

Bineînțeles, vom scrie fiecare cartea noastră, dar lucrînd la ea, să ne gîndim că altul lucrează la a sa — și să fim aproape, fiindcă din munca noastră nu vor ieși doar mai multe cărți, ci o literatură, înfățișîndu-ni-se ca o scară uriașă, cu trepte noi pentru fiecare, din ce în ce mai înalte".

In cuvîntul pe care l-a rostit **ALEXANDRU BALACI** a spus: „Ca cineva care a lucrat pînă de curînd în sistemul editorial, pot să afirm în deplină cunoștință de cauză că acest an, în care a fost sărbătorită a cincisprezecea aniversare a Eliberării patriei noastre, va intra în istoria literaturii romîne, ca un an de asalt general asupra celei mai importante tematici a literaturii noastre noi.

Cu toate lipsurile lor, remediabile la cea de-a doua ediție, romanele lui Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, V. Em. Galan, Eugen Barbu pe o treaptă, Constantin Chiriță, Teodor Mazilu, Ion Istrati, Dragoș Vicol, Ben Corlaciu și altele, sînt demne de stima cititorilor și vor avea o mare putere exemplificatoare.

Cu toate stîngăciile scriitorilor, remediabile, eroii noilor cărți din 1959, comuniștii, se află pe prim plan la fiecare pagină, trăind intens, făurind istoria noii societăți. Exemplul scriitorilor care au realizat cărțile anului 1959 va trage înainte întregul front literar. Cunosc șantierul literar, știu la ce lucrează majoritatea scriitorilor, am și citit unele din paginile lor și pot să-mi afirm încrederea în noi și importante realizări literare".

In continuare, vorbitorul s-a ocupat de problemele traducerilor literare: „In plenarele secției de traduceri din ultima vreme, s-au dezbătut probleme fundamentale ale muncii traducătorilor, — despre arta traducerilor, despre specificul traducerilor de teatru, despre problemele traducerilor în versuri, despre traducerile din și în limbile minorităților naționale. Traducătorul — a spus Al. Balaci — trebuie să urmărească a exprima în modul cel mai clar conținutul de idei și valoarea estetică a lucrării pe care o traduce, fiind liber să utilizeze alte mijloace artistice decît autorul, mijloace proprii limbii în care traduce.

In realitate, traducătorul este un scriitor, iar traducerea este un act de creație. Dacă nu este un scriitor, dacă nu posedă arta scrisului, dacă nu este un mînuitor al stilului, oricît de bine ar cunoaște traducătorul limba din care și în care traduce, el va recurge la expresii exacte dar banale.

Au existat numeroase realizări în acest domeniu și trebuie să amintim continuarea de traduceri din clasicii literaturii universale (remarcabila traducere din «Benvenuto Cellini», antologia liricii universale feminine de Veronica Porumbacu, versurile lui Nekrasov în traducerea lui Miron Radu Paraschivescu, «Poemele» lui Burns tălmăcite de un colectiv).

Există însă și o serie de lipsuri în activitatea aceasta globală a traducerilor: o încetinire în ritmul de traducere a clasicilor literaturii universale. Rămîne ca o sarcină a editurilor să dinamizeze acest ritm scăzut. S-a rămas în urmă, de asemenea, în domeniul literaturii contemporane. Deși s-a tradus mult din literatura chineză și a țărilor Asiei, mai sînt multe lucruri de făcut: mai există unele studii introductive, prefețe care se păstrează la un nivel inaccesibil.

Se simte nevoia concentrării și coordonării activității traducerilor într-o editură unică.

Este nevoie să existe și o revistă de traduceri a Uniunii Scriitorilor, în care s-ar putea publica și studii despre traduceri".

ALFRED MARGUL SPERBER a spus în cuvîntul său: „Am ascultat cu mare atenție raportul. Putem fi mîndri dacă ne dăm seama cîte opere apar în timpul unui an în Republica noastră Populară, cîte cărți noi și valoroase, cîtă deosebire este între epoca ce a apus și timpurile noastre luminoase.

In raport au fost citate cuvintele tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej despre scriitori, care ne amintesc odată mai mult de grija părintească de care ne bucurăm din partea partidului nostru. Se apropie Congresul partidului, care trebuie să fie pentru noi un nou prilej de a crea opere demne de epoca noastră, pe măsura așteptărilor oamenilor muncii".

Vorbitorul s-a ocupat apoi de problemele criticii literare. El a cerut ca editurile să folosească într-o mai mare măsură ajutorul criticilor celor mai competenți. De asemeni, vorbitorul a cerut criticilor să se ocupe mai mult de discutarea marilor opere ale literaturii universale.

„S-au publicat la noi minunate traduceri: «Pan Tadeusz», «Kalevala», poemele lui Esenin și Whitman și atîtea și atîtea opere foarte frumoase ale lui Pușkin, Shelley, Mark Twain ș. a., opere minunate ale literaturii universale, care trebuie să devină proprietatea poporului cititor. Mă întreb: de unde să știe cititorul obișnuit ce înseamnă această epopee «Kalevala»?

Criticii nu scriu decît foarte puțin despre aceste cărți, cînd apar. Este aici o muncă de popularizare foarte importantă, care este neglijată de criticii noștri".

Luînd cuvîntul, **OV. S. CROHMALNICEANU** a arătat că din lucrările publicate în ultimul an se observă o orientare mai activă spre realitățile socialiste, spre temele mari politice din viața poporului.

„Această realitate socialistă devine o ambianță obișnuită a vieții noastre și ea face pe scriitor, în măsura în care are conștiință de scriitor, să-și dea seama că nu poate face o literatură interesantă decît tocmai inspirîndu-se din această realitate".

Vorbitorul a subliniat faptul că orientarea spre problemele vieții socialiste caracterizează astăzi o mare parte din literatura mondială și nici scriitorii burghezi nu pot s-o ignoreze.

Referindu-se la operele literare apărute recent, Ov. S. Crohmălniceanu a remarcat că este necesară o analiză care să depășească orizontul strict profesional, al problemelor de specialitate literară.

„Noi nu privim suficient, a spus vorbitorul, în egală măsură la Uniunea Scriitorilor și în obștea noastră scriitoricească, într-un mod destul de realist, de concret, realizările noastre indiscutabile, în raport cu creșterea generală a conștiinței socialiste, cu realizările generale ale oamenilor muncii din țara noastră, cu felul cum vede poporul creșterea societății noastre.

Se poate constata de asemenea, fără a minimaliza cu nimic realizările noastre indiscutabile, că există totuși în munca literară slăbiciuni care trebuiesc discutate.

Vreau să mă opresc asupra a două aspecte ale acestor slăbiciuni. Primul aspect se referă la o problemă care s-a discutat mereu: legătura cu viața. Tocmai pentru că există în mod real hotărîrea și dorința scriitorilor de a scrie despre realitățile noi — și lucrul acesta s-a produs foarte puternic și pe o sferă foarte largă în viața scriitoricească — în momentul acesta se simte mult mai puternic ca altădată cantitatea insuficientă de material de viață acumulat de scriitori.

Există în viața noastră, în realitatea nouă, o serie întreagă de conflicte care sînt născute tocmai din noutatea realităților de astăzi. Dacă ne oprim la orice domeniu, de pildă la procesul automatizării în uzine, pentru cineva care îl privește dinăuntru și-l cunoaște, este evident că el naște tot felul de probleme foarte acute și interesante în viața oamenilor. Sau problema pe care o subliniază tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în expunerile sale: gospodăriile agricole colective să pună tot accentul pe sporirea fondului de bază, pe întărirea proprietății colective și după aceea pe lucrările care privesc gospodăria individuală a țăranilor colectiviști.

Dar ca să descoperi aceste conflicte noi din realitate, trebuie, firește, ca materialul din viață, realitatea concretă, să fie acumulată de multă vreme în conștiința scriitorului, căci altfel, dacă această documentare se face numai subiectiv, se calchează conflictul, iar vechile tipologii depășite vin pe o realitate care este nouă și are, prin natura ei, problemele ei specifice. In varietatea și multitudinea problemelor contemporane, literatura noastră încă nu răspunde în suficientă măsură la cerințele actualității. De aceea, problema aceasta a legăturii cu viața, mi se pare fundamentală pentru momentul acesta al literaturii noastre.

Tov. Ov. S. Crohmălniceanu s-a referit în continuare la unele aspecte ale muncii biroului Uniunii Scriitorilor și ale revistei „Viața romînească" pentru întărirea legăturilor scriitorilor cu viața.

„O carte bună, care răspunde într-adevăr cerințelor crescînde ale cititorului în raport cu exigențele epocii de astăzi, trebuie să fie o carte care să aducă întotdeauna niște lucruri noi și critica este datoare să țină seama de acest lucru.

Mi se pare că, de pildă, cusurul principal al unor cărți despre lupta comuniștilor stă tocmai într-o lipsă de adîncime în reflectare. Mai ales tineretul vrea să învețe din experiența de luptă a Partidului ce a însemnat omul comunist, ca o realitate multilaterală cu toate aspectele ei etice, psihologice, cu toată măreția conștiinței revoluționare".

In cuvîntul său, **MIHU DRAGOMIR** a spus: „Considerentele pe care vreau să le fac pornesc de la două din aprecierile raportului, pe care îl consider bine alcătuit și cuprinzînd o imagine justă a situației frontului nostru literar în momentul de față.

Raportul constată, în partea sa finală, că literatura noastră, cu toate succesele obținute, prezintă totuși o rămînere în urmă în raport cu realitățile vieții, cu construcția socialismului în țara noastră. Această constatare este perfect adevărată și cred că trebuie să depunem toate eforturile pentru a găsi, împreună, căile pentru ca distanța dintre literatură și viață să fie cît mai simțitor redusă.

Pe de altă parte, referatul aprecia că, în ansamblul vieții noastre literare, în ultima vreme locul de frunte îl deține proza, ceea ce înseamnă în mod implicit o oarecare rămînere în urmă a poeziei față de realizările prozatorilor".

Prozatorii ale căror lucrări au fost analizate de referat au avut o tendință unitară, aceea de a ataca problemele cele mai importante pe care le pune vremea noastră în fața literaturii. Acea serie de romane despre care s-a vorbit, deși unele dintre ele cu lipsuri importante, au avut marele merit de a ataca pentru prima oară frontal probleme de maximă însemnătate pentru noi, punînd în centrul acțiunii figuri de comuniști, lupta partidului în ilegalitate, perioada luptei pentru eliberarea țării. Rezultatul a fost că atacul frontal dat de prozatori, chiar cu anumite părți nereușite ale romanelor, a înregistrat totuși o reușită pe frontul literaturii noastre.

Deși s-au atacat și în poezie unele dintre problemele de primă importanță ale actualității, obținîndu-se rezultate notabile, considerate în parte, — totuși, adunîndu-le, căutînd să facem totalul acestor rezultate, vom vedea că există lipsuri tocmai în reflectarea poetică a problemelor celor mai însemnate ale vieții și deci ale poeziei noastre.

Avem realizări remarcabile în poezie în ceea ce privește lupta pentru pace, demascarea ațîțătorilor la război, mîndria de a trăi în epoca noastră, frumusețile patriei ș.a.m.d. S-a realizat însă, într-o mai mică măsură, tocmai acel erou liric care se confundă cu constructorul socialismului, cu omul comunist, cu activistul de partid, cu muncitorul care înfăptuiește zi de zi construcția socialismului în patria noastră.

Este adevărat că poeții răspund multor comenzi sociale ridicate de viața noastră nouă, dar încă nu predomină suficient acea poezie în care să se simtă constructorul concret al socialismului, cel care înfăptuiește cu mîinile sale și cu mintea sa tot ce există în patria noastră.

Există în poezie, în momentul de față, o tendință generală către zugrăvirea nemijlocită a realității zilei de azi, o tendință de a pune în centrul poeziei viața noastră nouă, în toată complexitatea ei, în centrul căreia stă constructorul socialismului. Mai există însă și unele poezii care încearcă să impresioneze prin vag, prin nesfîrșite introspecții sterile. Aceste introspecții îmbracă, firesc, forme așa-zis „poetice", utilizînd pretinse inovații, care de fapt sînt vechituri de mult abandonate de poezia care pornește de la realitatea obiectivă.

Intre versul clasic și versul modern, cred că nu există o contradicție și problema este mult mai clară decît se pare. Insistența cu care revine uneori în discuțiile noastre această pretinsă contradicție ajunge la ocolirea unei dezbateri de fond a problemei. Există sonete scrise după toate canoanele sonetului, care conțin confuzii groaznice, după cum există poezii scrise în vers liber, partinice, mobilizatoare. Problema este nu a formelor, ci a conținutului, a tendințelor de fond ale poeziei noastre realist-socialiste.

Problema centrală cred că este următoarea: în ce măsură poezia noastră, în momentul de față, a reușit să se apropie de acel erou liric în care să se regăsească comunistul, activistul de partid, muncitorul care construiește socialismul?

In rezolvarea acestei probleme, de un mare ajutor ne este cuvîntarea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, ținută la Conferința regională de partid la Cluj, citată și în referat, care ne arată că discuția publică a acestor probleme este una dintre căile cele mai indicate pentru a se lămuri o serie de probleme încă nerezolvate, în domeniul artei și literaturii".

Luînd cuvîntul în cadrul discuțiilor, **DEMOSTENE BOTEZ** a spus: „Frontul literar este mereu prezent în totalitatea lui, în activitatea literară a Uniunii Scriitorilor. Scriitorii noștri sînt pe poziția clasei muncitoare. Eu cred că în sinea lui, în structura lui, cineva nu poate fi cu adevărat scriitor dacă nu se află pe această poziție; cineva care nu este pe poziția dezarmării generale și totale, cineva care nu este pe poziția suprimării exploatării omului de către om și pe pozițiile înțelegerii internaționale, nu poate îndeplini această calitate. Sînt valori morale care au existat ca niște idealuri în sufletul scriitorilor de altădată și care astăzi constituie punctele de luptă ale scriitorilor. Aceasta înseamnă că astăzi există o armonie deplină între problemele conștiinței noastre, între conștiința noastră, între ceea ce dorim vieții și ceea ce se întîmplă în viața de toate zilele.

Toate acestea îmi aduc aminte de o vizită făcută de curînd la Hunedoara. M-a condus acolo un tovarăș care mi-a arătat cele mai importante instalații. In fața fiecăreia dintre imensele mașini care lucrează acolo, după explicația pe care mi-o dădea, își spunea pentru el însuși: „Minunat! Ce minunat!". Nu el făcuse aceste mașini, nu el era acela care le mînuia cu anumită artă, dar accentul său de admirație pentru tot ceea ce se realiza acolo este greu de uitat.

Același lucru s-a trezit în mine și l-am simțit și eu atunci cînd am auzit bilanțul literaturii pe anul 1959 la care vîrsta mă împiedică să aduc o contribuție pe care aș fi dorit-o.

In acest paralelism pe care l-am făcut cu Hunedoara am într-adevăr senzația unei rămîneri în urmă, totuși, a literaturii noastre față de realitate.

Cred că aici sînt două cauze. Mai întîi că noi nu am fost deprinși cu asemenea dimensiuni, cu dimensiunile pe care ni le dă progresul vieții de astăzi, pentru a vedea în complexitatea lor realitățile acestea, marile realizări și din această cauză lipsa de a sezisa proporțiile, care nu sînt redate așa cum sînt ele în realitate, în opera noastră.

In al doilea loc, cred că ne lipsește încă unora dintre noi acea înțelegere deplină a procesului interior al oamenilor de azi, fiindcă pentru a descrie viața noastră de astăzi în primul loc trebuie să cunoaștem în toată intimitatea lor, în toate problemele lor, oamenii.

Acest lucru este greu de înțeles dacă nu ești exact în aceeași conștiință și în același raport față cu realitatea, ca acești oameni pe care vrei să-i prezinți. Totuși cred că literatura noastră, aceea la care se referă raportul, reprezintă ceva, un șurub, sau un mic os dintr-un organism enorm care nu poate să fie decît de acolo, care nu poate să-și aibă explicația și existența, decît în raport cu acest organism mare. El nu este un organism străin care să poată fi altoit pe oricare altă structură socială, el face parte din structura socială de azi, văzută de pe pozițiile clasei muncitoare.

Eu sînt convins că generațiile viitoare care se vor naște și vor trăi în comunism și care vor fi foarte interesate de ce s-a întîmplat astăzi și cum s-a putut ajunge de la starea de preistorie a omului la ceea ce se construiește astăzi, va avea în literatura noastră un tablou al celor ce s-au întîmplat astăzi".

Vorbitorul s-a referit apoi la problema legăturii scriitorilor romîni cu scriitorii minorităților naționale. El a arătat necesitatea unei și mai strînse legături între scriitorii de diferite limbi și a propus ca revistele Uniunii Scriitorilor să publice într-o mai mare măsură cele mai bune opere ale scriitorilor minorităților naționale din țara noastră.

Demostene Botez s-a referit apoi la unele probleme specifice ale tinerilor scriitori, cărora le-a adresat prețioase sfaturi.

Vezi „Gazeta literară" nr. 15, 16/1960.

Chipul lui Lenin în artă

de ION JALEA, artist al poporului

Figura lui Vladimir Ilici Lenin, marele conducător și învățător al proletariatului internațional, întemeietorul și conducătorul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și al primului stat socialist al muncitorilor și țăranilor, preocupă uriașe mase de oameni din întreaga lume.

Numeroși sînt artiștii, atît cei sovietici și din țările socialiste, cît și marii artiști progresiști din întreaga lume, care și-au înscris în programul lor de creație chipul luminos al lui Lenin ca om și genial conducător revoluționar al proletariatului.

Redarea cît de cît fidelă a figurii, a trăsăturilor lui Lenin în pictură, în sculptură, ca de altfel și în alte domenii ale artei și literaturii, presupune o muncă din cele mai serioase. Iată, de pildă, ce scrie P. V. Vasiliev, maestru emerit al artei al R.S.F.S.R., care a creat numeroase opere de artă despre Lenin, cu privire la modul în care s-a documentat pentru a putea reda cît mai veridic figura lui Lenin:

„Intrebam cu sete despre Vladimir Ilici, mă interesa mersul lui, maniera de a vorbi, de a expune în fața auditoriului, maniera de a asculta pe interlocutor, de a citi, de a bea ceai... Voiam să-l văd pe Lenin așa cum era el în viață.

Citind caietul cu amintiri despre Lenin, în primul rînd m-am oprit asupra acelor pagini care, mai bine de 20 de ani în urmă, au fost completate cu multă emoție. Aceste pagini cuprind convorbirile lui Lenin cu cel mai apropiat prieten al lui — Nadejda Konstantinovna Krupskaia. Nimeni nu m-a ajutat mai bine în munca de prezentare a imaginii lui Lenin, ca Nadejda Konstantinovna, care îndrăgea cu pasiune pictura, se pricepea și, în special, îl cunoștea atît de bine pe Lenin.

M-am întîlnit cu N. K. Krupskaia și am rugat-o să-mi spună părerea despre schițele mele. Iată ce mi-a spus:

«Nu se poate să folosim numai două-trei fotografii ale lui Lenin. Există sute de fotografii, care nu sînt folosite de pictori. Acest lucru nu este normal. Aveți multe desene cu imaginea lui Lenin, dar nu aveți destule materiale despre Vladimir Ilici. Să mergeți la muzeul revoluției, acolo veți primi un sprijin».

Am fost la muzeu și am căpătat acolo un bogat material literar și documentar, care m-a ajutat mult în muncă. Abia în 1936 am sunat la telefon pe N. K. Krupskaia și am întrebat-o ce crede ea acum despre lucrările mele.

«Un pas înainte ați făcut, dar numai un pas».

Peste un an, a fost gata schița portretului lui Lenin-Vladimir Ilici expunînd o cuvîntare. Cu o mînă se sprijină de masă, iar alta o ține în buzunar. Pe masă se află un pahar de ceai. Acest detaliu mi l-a sugerat Nadejda Konstantinovna.

Nadejda Konstantinovna reproșa unor pictori că ei prezintă pe Lenin cu o expresie a feței prea statică, extrem de liniștită, uneori chiar indiferentă. Iar Lenin avea o față vie, expresivă, care oglindea întotdeauna starea lui de spirit".

...După moartea lui Lenin, în fața artiștilor s-a ridicat o sarcină uriașă: chipul lui Lenin trebuie păstrat, eternizat... Primul artist care a răspuns la această chemare în mod practic a fost V. A. Sciuko. Impreună cu Evseev și Helfreich, Sciuko a creat monumentul care-l reprezintă pe Lenin în fața gării finlandeze, vorbind de pe automobilul blindat.

La fel ca și versurile lui Maiakovski, monumentul din fața gării finlandeze din Leningrad, este pătruns de entuziasmul luptei, de patosul încleștării de clasă care urma să se dezlănțuie; în metal și în piatră, trăiește parcă ecoul respirației adînci și sacadate a mii de oameni plini de energie revoluționară, s-a păstrat parcă ecoul pașilor maselor gata să pornească la „ultima și hotărîtoarea bătălie".

Lucrînd la statuia lui Lenin, membrii acestui colectiv discutau îndelung despre personalitatea lui Lenin, despre caracterul lui, despre obiceiurile lui, despre gesturile și ținuta lui. La aceste discuții au luat parte și adepții „asemănării exacte", „portretiștii", precum și partizanii „anatomismului" în tratarea feței, a figurii și a detaliilor. Un lucru era incontestabil: trebuia creată o figură monumentală a genialului conducător al Revoluției, fără a pierde asemănarea, fără a pierde trăsăturile leniniste caracteristice. La 7 Noiembrie 1926, monumentul a fost dezvelit — primul monument al lui Lenin în Leningrad și în întreaga Uniune Sovietică.

...Tema leninistă s-a dezvoltat fără încetare: monumentul lui Lenin, ridicat în 1927 la hidrocentrala din Caucazul de Sud (sculptor I.D. Șadr), în fața Palatului Smolnîi, la Leningrad (sculptor V. V. Kozlov, 1927), pe canalul Moscova (sculptor S. D. Merkurov, 1937) și la Ulianovsk (sculptor M. G. Manizer, 1939), la Erevan și Kiev (sculptor S. D. Merkurov, 1940 și 1946).

Numeroși artiști sovietici au eternizat figura genialului Lenin în lucrări de mare valoare artistică (tablouri, sculpturi etc.).

Arta sovietică, îndrumată de partid, pe baza indicațiilor leniniste, servește ca ghid în dezvoltarea artei realist-socialiste și din țările de democrație populară.

Arta noastră realist-socialistă s-a dezvoltat sub înrîurirea artei pionierilor sovietici, urmînd principiile artei revoluționare elaborate de Lenin. Partidul Muncitoresc Romîn și guvernul țării noastre i-au acordat cel mai puternic sprijin, creînd, pentru dezvoltarea ei, cele mai bune condițiuni, urmărind dezvoltarea ei și îndrumînd-o îndeaproape și cu interes deosebit.

In aceste condițiuni, în cei peste 15 ani de la Eliberare, ea s-a dezvoltat și a crescut, obținînd succese remarcabile în țara noastră și în străinătate și mai cu deosebire la Expoziția de artă a țărilor socialiste de la Moscova.

Reprezentarea chipului marelui Lenin a preocupat îndeaproape și pe artiștii noștri și sînt numeroase portretele făcute de ei, dar cel mai de seamă, și care va fi inaugurat peste cîteva zile, este statuia lui Lenin, care se așază în acest moment în fața Casei Scînteii, opera sculptorului Boris Caragea.

In aceste zile, cînd oamenii muncii din întreaga lume sărbătoresc cea de-a 90-a aniversare a nașterii marelui Lenin, să ne unim gîndurile noastre, cu admirație și mulțumire, dar și cu hotărîrea și dorința cea mai fierbinte de luptă pentru pace și socialism.

P. VASILIEV „Lenin și Gorki ascultînd muzică la locuința lui E. P. Peșcova"

M. VRONSKI „V. I. LENIN"

FIGURA LUI LENIN IN PIESELE LUI POGODIN

Necesitatea de a găsi calea către realizarea unor profiluri emoționante ale marilor eroi s-a pus într-un mod cu totul deosebit scriitorilor care s-au angajat să scrie despre Lenin. Să scrii despre Lenin... Să aprinzi cu cuvintele tale, cu condeiul tău torța care să-i lumineze trăsăturile, să-i redobîndească întreagă imaginea... O asemenea misiune nu poate fi îndeplinită cu nici una dintre rețetele vechilor vieți romanțate. Pentru a reconstitui figura conducătorului Marii Revoluții trebuie neapărat să spargi pereții strîmți ai conflictelor convenționale și să pășești în marile spații ale istoriei, este obligator să înțelegi adînc semnificația operei sale și să nu te lași furat de clișeele evocărilor de circumstanță. O carte despre Ilici este totodată un poem închinat luptei revoluționare, o piesă despre Lenin este în același timp povestea dramatică a anilor care au deschis o eră cu totul nouă umanității.

Lenin, comunistul intransigent, revoluționarul desăvîrșit, conducătorul unei mișcări care a schimbat fața lumii, nu avea cum să încapă în tiparele uzate ale dramei burgheze. Nu este o întîmplare că figura marelui conducător proletar a fost remarcabil evocată în piesele unui scriitor revoluționar care a căutat să slujească temele timpurilor noi cu alte unelte și în culori inedite. Mai întîi, Lenin a apărut pe scenă în drama „Pe malurile Nevei", scrisă de Treniov, un strălucit deschizător de drumuri în literatura dramatică contemporană. In piesa lui Treniov, Lenin nu rostea însă nici o replică. Acest lucru avea să se întîmple, aproape în același timp, într-una din operele altui inoitor înțelept al dramaturgiei și anume în „Omul cu arma" de Nikolai Pogodin. Talentul acestui autor, însuflețit de pasiunea noului, avea să fie fertilizat de munca sa stăruitoare pentru izbutirea trilogiei închinate lui Lenin. Cele trei drame urmăresc în trei etape succesive acea parte din viața lui Ilici, pe care acesta a petrecut-o în fruntea primului stat al muncitorilor și țăranilor. Este vorba așa dar de un vast poem dramatic închinat luptei pentru întemeierea unei societăți necunoscute istoriei, unei orînduiri sociale de o tulburătoare noutate, în care fiecare ceas, fiecare moment schimbă ceva, îndreaptă lucrurile, modifică mersul omenirii. In trilogia lui Pogodin, ușile sînt larg deschise, aerul pătrunde în spațiul dramei fără opreliști, aducînd nu numai zvonul străzii, ci mai ales perspectiva cuprinzătoare a marilor întinderi străbătute de pașii mulțimilor. Nici un moment firul dramatic nu este cusut cu arnici festiv, de paradă. In atmosfera aprinsă a anilor de după Octombrie 1917, se pronunță puternice întrebări și se elaborează dramatic marile răspunsuri, se obțin zeci și zeci de mărturii prețioase cu privire la fiecare problemă pusă la ordinea zilei.

Reconstituirea celor trei momente istorice („Omul cu arma" — 1917, „Orologiul Kremlinului", primii ani de construcție pașnică, „A treia, patetica" — perioada 1922—1924) nu este limitată la reproducerea unor evenimente memorabile, atenția fiind îndreptată către documentarea pe plan uman a fiecărei etape, a fiecărui pas înainte.

In cele trei piese se perindă numeroase personaje din medii deosebite, dar cu toate că în primele două părți ale trilogiei apare numai în cîteva tablouri, eroul principal al acestei suite în trepte rămîne Vladimir Ilici. Prezența sa este vădită în ciocnirile dramatice care-i solicită pe ceilalți eroi. Prin ceea ce fac, prin tot ce spun, prin felul cum trăiesc, personajele trilogiei comunică cu marele conducător, își definesc caracterul în raport cu prezența dominantă a gîndirii leniniste, a liniei leniniste care călăuzește Partidul.

Pentru a descoperi calea care să-l conducă către veridic, departe de ponciful declamator, Pogodin s-a aflat dintr-un început în fața unei întrebări decisive.

Care sînt izvoarele cele mai potrivite, sursele cu deosebire prețioase pentru dramaturgul care-și propune să dea viață scenică lui Vladimir Ilici? Atrag, pe drept cuvînt, atenția amintirile bogate ale prietenilor și cunoscuților, ale muncitorilor și soldaților. Zeci și zeci de întîmplări minunate vorbesc despre felul în care lucra Lenin, despre modul în care vorbea cu oamenii, despre preferințele sale literare, despre surîsul său și despre fermitatea sa principială, despre setea de cunoștințe și despre încrederea nestăvilită în oameni. Fără îndoială că istorisirile și amintirile aduc un aport considerabil cunoașterii personalității lui Ilici, dar a te limita la acestea înseamnă a le înțelege pe jumătate. A scrie despre Lenin utilizînd exclusiv spusele altora nu reduce simțitor nivelul faptelor absorbite în țesătura operei de artă? Nu transformă — în ultimă instanță — lucrarea literară într-un montaj de scene disparate, cărora lipsa armoniei interioare le răpește putința de a se coborî în adîncul marilor semnificații? La aceste întrebări Pogodin răspunde limpede într-un articol recent, subliniind că „în studierea figurii lui Lenin eu acord o însemnătate primordială izvorului, adică cuvîntărilor și operelor, scrisorilor și notelor lui Lenin, care mi-l dezvăluie fără mărturii și comentarii. Pentru mine unele cuvinte rostite chiar de el oglindesc în mai mare măsură caracterul lui Lenin decît o întreagă carte de amintiri prețioase și conștiincios consemnate" *). Specificînd valoarea memorialisticii create în jurul vieții lui Lenin care face „ca figura lui gigantică să fie accesibilă imaginației noastre" autorul cunoscutei trilogii precizează că totuși izvorul, textele lui Lenin, își păstrează primul loc, deoarece „nu există nimic mai veridic și mai puternic decît acest izvor...". Afirmația aceasta repetată are o covîrșitoare valoare principială.

Punînd astfel problema, Pogodin scoate în evidență primatul ideilor. Marea lor valoare emoțională în procesul de creație artistică relevă necesitatea de a înțelege mai întîi esența eroului central al trilogiei, concepția sa filozofică pentru a descifra mai apoi pe de-a-ntregul bogăția de tîlcuri ale întîmplărilor din viața sa sbuciumată, așa cum ele s-au păstrat în memoria oamenilor. De aci încolo, după ce studiul atent al lucrărilor lui Lenin, al textelor sale a fost făcut, scriitorul s-a străduit să urmărească traiectoria dintre idei și sentimente, dintre sentințe și gesturi, dintre fraze și atitudini. Pogodin a reușit să aducă în centrul pieselor sale pe omul Lenin, tocmai pentru că n-a izolat nici un moment omenia sa de rîvna conducătorului, pentru că n-a despărțit artificial inima lui Lenin de mintea sa clarvăzătoare. Unitatea remarcabilă a trăsăturilor care compun chipul lui Lenin, atît de reprezentativă trilogiei lui Pogodin, este rezultatul acestei munci uriașe care a condus talentul dramaturgului de la marile înțelesuri ale operei lui Ilici, către mișcările interioare ale omului devotat cauzei proletariatului.

In piesele lui Pogodin, ca și în viață, Lenin este înconjurat de oameni vii care nu se opresc pe pragul marilor mistere, nu rostesc fraze uscate de conveniență și se devotează cu ființa lor întreagă problemelor capitale ale umanității. Nikolai Cibisov din „Omul cu arma", Sașa Rîbakov din „Orologiul Kremlinului" sau Fedia Diatlov din „A treia, patetica", știu pentru ce luptă, gîndesc fără odihnă, iubesc cu înfocare, știu care este valoarea exactă a fiecărui cuvînt pe care-l rostesc și, mai cu seamă, care este sensul întreg al revoluției socialiste, al fericirii obștești, al conștiinței de clasă. Lenin este prietenul și învățătorul acestor îndrăgostiți care pleacă la luptă pentru apărarea unei morale noi pe care se întemeiază visurile lor de fericire. Măreția lui Lenin este puternic conturată în piesele lui Pogodin prin recepționarea exactă a corespondenței continue pe care marele om o stabilește între ideile nepieritoare ale revoluției și viața de fiecare zi a oamenilor care o înfăptuiesc. Iar momentul cu deosebire sublim din ultima parte a trilogiei este tocmai acela cînd Lenin respinge ideea morții pentru că vede în aceasta o despărțire de visurile sale care-l leagă de partea cea mai bună a omenirii.

V. MINDRA

*) N. POGODIN: Concepția artistului asupra figurii lui Lenin în „Probleme ale păcii și socialismului", nr. 4 (20), aprilie 1960

Consfătuiri ale „Gazetei literare" cu cititorii

In zilele de 14, 15, 16 și 17 aprilie a.c. au avut loc în regiunea Pitești consfătuiri ale „Gazetei literare" cu cititorii.

Au citit din operele lor scriitorii: Radu Boureanu, Teodor Mazilu, Ieronim Șerbu și Nicolae Tăutu. Din partea redacției a răspuns cititorilor Mihail Petroveanu, redactor-șef adjunct.

Viața Uniunii Scriitorilor

Cu prilejul aniversării a 90 de ani de la nașterea lui Vladimir Ilici Lenin va avea loc joi 21 aprilie a.c., orele 18, la sediul Casei Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", din Calea Victoriei nr. 115, o seară de poezie „Lenin cîntat de poeții lumii".

In program: 1. Poeme de Vladimir Maiakovski, Serghei Esenin și Stepan Scipaciov; 2. Poeme de Paul-Vaillant Couturier, Johannes R. Becher, Langston Hughes, Raul Gonzales Tunon etc.; 3. Omagiul poeților din R.P.R.

Regizor Sanda Manu, scenograf Dan Nemțeanu.

Vineri, 22 aprilie a.c., orele 17, va avea loc, în cadrul Secției de proză, o **DISCUȚIE DESPRE NUVELĂ**, pe marginea lucrărilor lui Eugen Barbu, V. Em. Galan, Fănuș Neagu, Vasile Rebreanu etc.

Referenți: I. Oarcăsu și I. D. Bălan.

★

Luni 25 și marți 26 aprilie la orele 17 va avea loc în sala S.R.S.C. din str. Biserica Amzei 5—7 plenara lărgită a Comisiei de literatură pentru copii a Uniunii scriitorilor din R.P.R. în legătură cu „Problemele prozei și poeziei pentru copii."

Vor fi prezentate referate de către tov. Vladimir Colin și Ion Brad.

Carnet cinematografic

Documentare sovietice

La cinematografele „Timpuri Noi" și „Central", două documentare sovietice atrag un public numeros: *Secolul XX* și *Indonezia*. *Indonezia* a mai rulat pe ecranele noastre. L-a realizat, cu cîțiva ani în urmă, călătorind prin republica din Oceanul Pacific, operatorul sovietic Mikoșa. Foarte iscusit reporter, pe care Festivalul Tineretului și Studenților de la București l-a adus și în țara noastră, descoperindu-ni-l ca pe un ochi ager, interesat de cele mai mici detalii ale manifestărilor pe care le întîlnea, reținînd pe peliculă, cu un discernămînt ce ținea de o concepție estetică și politică precisă, faptele cele mai semnificative pentru caracterizarea uriașei demonstrații de pace a tineretului lumii.

Intîlnim după ani, cu bucurie, calitățile artei sale: măsura și gustul sigur, priceperea de a ne dezvălui cu aparatul de filmat locuri și oameni noi, pe care ni-i prezintă, așa cum i-a cunoscut — cu entuziasm. Dar cu entuziasm matur, de gazetar ce descoperă istoricul și semnificațiile realităților de azi ale unei republici prietene, și nu cu mirarea turistului naiv, copleșit de exuberanța coloritului naturii tropicale. El știe să echilibreze armonios pe peliculă tabloul vegetal și uman al Indoneziei, să te oprească admirativ în fața milenarelor podoabe arhitectonice ale țării (ce gigant rezistent acest palat, care a stat îngropat 800 de ani sub lava unui vulcan!) sau în fața miniaturilor ce presupun îndemînarea, talentul, transmise din tată-n fiu, de generații de artiști anonimi. La o școală națională de dans, urmărim o amplă și interesantă demonstrație de tehnică coregrafică pe fondul unor explicații documentate despre originea și particularitățile acestui balet străvechi, cu tema inspirată din lupta pentru libertate a poporului indonezian. Pe racursiurile (imagini filmate de jos, de la baza obiectului) unui templu patinat de secole, răsună vocea comentatorului, care-ți dezvăluie rațiunea construcției religioase ridicate atunci în vecinătatea vulcanului, ca expresie a fricii omului înapoiat, a dorinței de proteguire împotriva furiilor naturii. Toate obiectele interesului artistic își au o explicație pe pelicula colorată, operatorul urmărind o demonstrație precisă — și aceasta mi se pare învățămîntul cel mai prețios pentru reporterii noștri, ale căror itinerarii cinematografice sînt deseori lipsite de un ghid priceput. Inceputul și sfîrșitul filmului, identice, constituie o poetică evocare a frumuseților marii țări insulare, pe melodia cunoscută și îndrăgită de noi, melodie de o caldă, domoală armonie, „Indonezia".

Prezentat din nou cu ocazia vizitei președintelui Indoneziei, dr. Sukarno, în Romînia, filmul sovietic contribuie la cunoașterea și prețuirea poporului prieten, care s-a luptat cu abnegație pentru scuturarea jugului colonial.

Dacă s-ar găsi vreun naiv care să creadă astăzi că rachetele sovietice au apărut deodată, prin generație spontanee, că gigantul ciclotron de la Dubna sau spărgătorul atomic de gheață n-au fost prefigurate decît în viziunea romantică a unei literaturi fantastice de tip Jules Verne, documentarul *Secolul XX* l-ar contrazice cu argumentul cel mai categoric: mărturia cinematografică a anilor de îndelung, laborios efort, al generației de savanți de la începutul secolului nostru. Dacă n-ar lumina decît acest aspect al progresului uman înregistrat în 50 de ani de strădanii neobosite, și *Secolul XX* tot s-ar urmări cu pasiune de spectatorul dornic să-l vadă mișcîndu-se pe ecran pe Țiolkovski care-și elaborează schițele senzaționalelor sale rachete, pe Pavlov experimentîndu-și metoda ori pe Miciurin străbătînd, pe o bicicletă veche, drumul ce-l duce spre miraculoasele livezi obținute prin ani de trudă. Fragmentele de jurnal sînt omagii modeste ale cinematografului față de eroismul acestor exploratori.

Intr-un laborator neîncăpător, soții Curie studiază tainele radioactivității și nici un film artistic n-ar reuși să redea mai bine atmosfera intimă, de pionierat modest, decît pelicula uzată, de un cenușiu spălăcit, al actualităților filmate atunci. Prin fața ni se perindă o sută de imagini senzaționale prin ineditul lor: primele încercări de zbor ale temerarilor Icari moderni; lansarea de pe turnul Eiffel a unui asemenea pasionat al „aripilor", ce sfîrșește tragic sub ochii noștri, primele tipuri de aparate ale compatriotului nostru Traian Vuia, francezul Bleriot decolînd de pe aeroportul înțesat de lume și traversînd în 40 de minute — recordul timpului de susținere a avionului în aer — Canalul Mînecii. Imagini tulburătoare prin autenticitatea și farmecul lor, dar mai ales prin felul inteligent în care sînt înlănțuite în film, pe baza unor idei importante: în timp ce savanții progresiști își uneau eforturile pentru progresul mondial, afaceriștii pactizau întru exploatarea invențiilor secolului. Il vedem pe Krupp, de numele căruia se leagă înarmarea Europei pentru primul război mondial, urmărim antantele diplomatice încheiate peste capul popoarelor, în scopul sporirii averilor marilor monopoluri.

Istoria e parcursă cu privire lucidă, de analist marxist, și nu cu duioșia înlăcrimată cu care răsfoiești un prăfuit album de familie. Evenimentelor politice ale secolului XX, războaielor imperialiste le sînt descifrate fugar dar precis cauzele economice; tabloul general al lumii e refăcut pe baza permanentei opoziții dintre ieri și azi, pasionanta dialectică ce-l aduce pe Țiolkovski alături de primul sputnik și pe Tolstoi — propovăduitorul socialismului creștin — alături de realizările primului stat al dictaturii proletariatului. Un comentariu subtil descoperă substratul unor imagini ca aceasta: cîțiva deputați francezi din parlamentele burgheze vizitează sordidele cartiere muncitorești, cocioabele insalubre în care copiii mor de ftizie, și apoi hotărăsc energic... lărgirea cimitirului pentru săraci de la marginea Parisului.

Frînturi, fragmente de viață din care reiese, optimist motiv, perseverența de a reface rănile distrugerilor provocate de isteria războinică, forța gîndirii creatoare ce se opune răului, triumful rațiunii, al înțelepciunii umane.

Alice MANOIU

V. I. Lenin în vizită la Maxim Gorki pe insula Capri. (Fotografie din 1908).

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct) CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

V. I. LENIN şi N. K. KRUPSKAIA cu nepotul şi fiica unei muncitoare din Gorki. 1922

ÎN IANUARIE 1909

de ILYA EHRENBURG

Aceste pagini, un capitol din cartea „Ani, oameni, viaţă", la care lucrez în prezent, redau întîlnirea mea cu V. I. Lenin.

Grupul bolşevic se întrunea la cafeneaua de pe Avenue d'Orléans, în apropiere de Lion de Belfort. La etajul al doilea, exista o sală nu prea mare care, după obiceiul de la Paris, se închiria fără bani, vizitatorii fiind doar obligaţi să consume o cafea sau bere. Am sosit printre primii. L-am întrebat pe Savcenko ce să comand; îmi răspunse: „Grenadin. Ai noştri beau grenadin"... Intr-adevăr, fiecăruia i se aduse un sirop de culoare trandafirie, căruia i se adăuga puţin sifon. Numai Lenin a comandat o halbă de bere. (Am auzit apoi, deseori, cum chelnerii se minunau: revoluţionari care beau grenadin!... Francezii adaugă sirop la băuturile amare şi tari; iar duminicile, cînd vin cu întreaga familie la cafenea, copiii sînt serviţi gratuit cu grenadin).

Erau cam vreo treizeci de oameni la adunare. Eu mă uitam tot timpul numai la Lenin. Era îmbrăcat cu un costum de culoare închisă, cu guler tare; avea un aspect foarte corect. Nu-mi amintesc ce a spus dar fiind un băiat destul de obraznic am cerut cuvîntul şi am făcut o remarcă, contrazicîndu-l. Mi-a răspuns cu blîndeţe, nu m-a repezit, ci mi-a explicat — nu prea am înţeles ce...

Ludmila (Savcenko şi Ludmila sînt tovarăşii mei de organizaţie din Moscova, care se aflau în 1909 la Paris) mi-a spus pe loc că am procedat prosteşte. Gînd adunarea a luat sfîrşit, Vladimir Ilici s-a apropiat de mine: „Sînteţi din Moscova?" I-am explicat că am lucrat pînă în ianuarie anul trecut în organizaţia din Moscova, după care am fost arestat, iar apoi am încercat să mă instalez la Poltava, căutîndu-mi tovarăşii. Lenin mi-a spus să trec pe la el.

Am căutat casa de pe străduţa din apropierea parcului Montsouris (ulterior am verificat, era strada Bonnier). Am zăbovit mult în faţa uşii, fără a mă hotărî să sun; nu-mi mai rămăsese nici urmă de îndrăzneală. Nadejda Konstantinovna mi-a deschis uşa. Lenin lucra; stătea cufundat pe gînduri, deasupra unei lungi foi de hîrtie; abia îşi mijea ochii.

I-am povestit despre organizaţia de elevi, despre articolul „Cei doi ani ai Partidului unit" (articolul „Cei doi ani ai Partidului unit" a fost scris de mine şi confiscat de poliţie în timpul arestării mele), despre situaţia din Poltava. M-a ascultat cu atenţie, abia zîmbindu-mi de cîteva ori. Aveam impresia că-şi dă seama că sînt un copil şi aceasta mă cam zăpăcea. I-am spus că ştiu pe dinafară adresele la care trebuie trimisă gazeta. Nadejda Konstantinovna şi-a notat adresele. Am vrut să plec, dar Vladimir Ilici m-a reţinut. M-a întrebat care este starea de spirit a tineretului, ce scriitori sînt mai citiţi, dacă sînt populare volumele „Znania", ce spectacole am văzut la Moscova— la Korş, la Teatrul de artă. El umbla prin cameră iar eu stăteam pe un taburet. Cînd Nadejda Konstantinovna a spus că e timpul mesei mi s-a părut că am zăbovit prea mult şi am vrut să plec, dar m-au oprit la masă, şi mi-au dat de mîncare. M-a uimit ordinea — cărţile erau înşirate pe raft, pe masa de lucru a lui Vladimir Ilici nu era nimic aruncat la întîmplare — nu se asemăna nici cu camerele tovarăşilor mei de la Moscova, nici cu apartamentul în care locuiau Savcenko şi Ludmila. Vladimir Ilici a repetat de cîteva ori Nadejdei Konstantinovna: „Vine chiar de acolo.. Cunoaşte bine viaţa tineretului"...

M-a uimit capul lui. Mi-am amintit de acest lucru acum 15 ani, cînd l-am văzut pe Lenin în Mausoleu. Am privit mult timp acest craniu uimitor: el te făcea să te gîndeşti nu la anatomie, ci la arhitectură.

Cu mulţi ani în urmă, după moartea lui Lenin, am citit amintirile lui N. K. Krupskaia. Nadejda Konstantinovna relata că Lenin a citit primul meu roman. „Ştii, ăsta e Ilya Ciufulitul (porecla lui Ehrenburg), spuse el triumfător. A scris ceva bun". Am fost la Vladimir Ilici chiar la începutul anului 1909, şi nu ştiam că voi mai sta de vorbă cu el în gînd — nu mult înainte de moartea sa — în 1922 sau '23, cînd a citit cartea mea „Julio Jurenito" (primul meu roman, scris în 1921).

De cîteva ori, l-am auzit pe Lenin vorbind la adunări. Vorbea liniştit, fără patos, fără subliniată elocvenţă; graseia puţin; uneori zîmbea. Cuvîntările lui se desfăşurau ca pe o spirală: temîndu-se că nu va fi înţeles, revenea la unele idei spuse înainte, însă fără a le repeta, ci adăugîndu-le cîte ceva nou. (Unii imitatori ai acestui fel de a vorbi uită că spirala se aseamănă cu un cerc şi în acelaşi timp se deosebeşte de el — spirala merge înainte).

Lenin urmărea cu atenţie viaţa politică din Franţa, studia istoria şi economia ei, cunoştea traiul muncitorilor parizieni. Nu numai că vorbea limba franceză, dar scria şi articole în această limbă.

In mai 1909, am fost la demonstraţia de lîngă Zidul Comunarzilor. In faţă mergeau comunarzii; mai erau mulţi şi mergeau destul de vioi. Mi se păreau bătrîni antici; mă gîndeam la Comună ca la o pagină din istoria antică — era doar cu 38 de ani în urmă! Lîngă Zidul Comunarzilor, l-am văzut pe Lenin; se afla în mijlocul unui grup de bolşevici şi privea zidul — printre pietre apăreau umbrele federaţilor.

L-am văzut pe Lenin şi la biblioteca Sainte-Geneviève, şi pe banca din parcul Montsouris, printre bătrîni şi copii, şi la Treatrul Muncitoresc de pe strada Goethe, unde cîntăreţul Montaigusse interpreta cîntece revoluţionare.

In focul polemicii cu social-revoluţionarii, care dispreţuiau legile dezvoltării societăţii, eu negam, fireşte, orice rol al personalităţii în istorie. Cu cîţiva ani în urmă, m-am oprit la o frază dintr-o scrisoare a lui Engels: „Marx şi cu mine sîntem în parte vinovaţi de faptul că tineretul conferă mult mai multă însemnătate laturii economice decît s-ar cădea. Dînd replica potrivnicilor noştri, ni s-a întîmplat să subliniem principiul de bază pe care ei îl negau şi nu întotdeauna găseam suficent timp, loc şi argumente pentru a elucida şi celelalte probleme adiacente". Exemplul lui Lenin a pus multe lucruri la punct.

Cînd am sosit la Vladimir Ilici, portăreasa mi-a spus cu severitate: „Ştergeţi picioarele!" Oare înţelegea cine este chiriaşul ei? Oare înţelegea chelnerul de la cafeneaua de pe Avenue d'Orléans că despre domnul care a comandat o halbă de bere, opt ani mai tîrziu, va vorbi întreaga omenire? Oare îşi dădeau seama vizitatorii bibliotecii că omul care copia atent cifre sau nume din cărţi, va schimba mersul istoriei, că despre el vor scrie zeci de mii de autori în toate limbile lumii? Dar oare eu, care priveam cu evlavie spre Vladimir Ilici, puteam să-mi dau seama că în faţa mea se află un om de a cărui existenţă e legată naşterea unei ere noi pentru întreaga omenire?

Nu voi uita niciodată cele patru nopţi care au precedat înmormîntarea lui Lenin, cînd Moscova şi-a luat rămas bun de la Vladimir Ilici. Era un ger năprasnic, în pieţe fuseseră aprinse focuri. Intrînd în Sala Coloanelor, bărbaţi în puterea vîrstei, foştii ostaşi ai Gărzilor Roşii, plîngeau ca nişte copii. Se petrecuse un lucru covîrşitor: în aceste patru nopţi, se dezvăluise istoria; ceea ce nu de mult fusese cronică cotidiană de gazetă, a devenit subit un bloc de granit — toţi au înţeles ce a creat Lenin.

Vladimir Ilici a fost un om simplu, democrat, atent faţă de tovarăşi. El nu l-a luat în rîs nici măcar pe băiatul impertinent... Această simplitate e caracteristică doar oamenilor mari; deseori, gîndindu-mă la Lenin, mă întrebam: poate că, într-adevăr, personalităţii mari îi este străin sau chiar neplăcut cultul personalităţii?

Lenin a fost un om mare şi complex. In anii furtunoşi ai războiului civil, după interpretarea sonatei lui Beethoven de către Isaia Dobrovein, Lenin i-a spus lui A. M. Gorki:

„Nu cunosc ceva mai bun decît Apassionata. Aş fi în stare s-o ascult în fiecare zi. O muzică minunată, supraomenească. Intotdeauna mă gîndesc cu o mîndrie, poate naivă: iată ce minuni pot face oamenii!

Zîmbind, continuă puţin trist:

— Dar nu pot să ascult prea des muzica, căci are influenţă asupra nervilor; îmi vine să spun fleacuri plăcute şi să-i mîngîi pe căpşoare pe oamenii care, deşi trăiesc într-un infern murdar, pot crea atîta frumuseţe. Dar astăzi nu e bine să mîngîi pe căpşor pe nimeni: o să-ţi muşte mîna şi trebuie să le dai la cap fără milă, deşi noi, în idealul nostru, sîntem împotriva oricărei violenţe faţă de oameni. Hm, hm, o funcţie afurisit de grea!"

Am transcris acest lung citat din amintirile lui Gorki, pentru că el este foarte strîns legat de viaţa mea şi de gîndurile mele, nu, pronumele nu este bine ales — de veacul nostru, de soarta noastră.

ISTORIA UNEI FOTOGRAFII INEDITE

Telefonista de la serviciul interurban din Moscova se pregăti să noteze comanda:

— Daţi-ne legătura cu Taşkentul.

— Spuneţi.

— Vă rugăm să-l chemaţi la telefon pe tovarăşul Suetenko.

— Numele lui, numele după tată, adresa?

— Din păcate, numele după tată şi adresa nu i le cunoaştem.

— Nu pot primi comanda, răspunse fata uscat.

...Şi totuşi, redactorul revistei „Smena", avea foarte mare nevoie de Suetenko.

La redacţie sosise, din Dneprodzerjinski, un plic în care era o scrisoare şi negativul unei fotografii.

„Vă trimit, cu prilejul aniversării leniniste, negativul unei fotografii. Se pare că este vorba de momentul în care Ilici vorbeşte în Piaţa Roşie, în toamna anului 1918. Fotografia a fost făcută de tatăl unui tovarăş de-al meu; dacă veţi avea nevoie de amănunte mai exacte, mă voi strădui să le aflu. V. Gorbovski".

V. Gorbovski a comunicat redacţiei tot ce mai putuse afla: pe autorul fotografiei îl chema Suetenko şi locuia la Taşkent.

...Redactorul adăugă repede, înainte ca telefonista să fi întrerupt legătura:

— Să vedeţi, a fost găsită o fotografie necunoscută a lui Vladimir Ilici Lenin. Probabil că tovarăşul Suetenko, care locuieşte la Taşkent, mai are şi alte fotografii inedite ale lui Lenin.

— S-a găsit o fotografie inedită a lui Lenin?! Bine, aşteptaţi. Voi face tot posibilul să vă ajut.

După cîtva timp, a sunat telefonul la redacţia revistei „Smena":

— Alexandr Semeonovici Suetenko este la telefon. Vorbiţi!

Smena: Am primit negativul dumitale care-l înfăţişează pe Vladimir Ilici.

Suetenko: Aşa... aşa. Cu ce vă pot fi de folos?

Smena: Alexandr Semeonovici, nu aveţi cumva şi alte fotografii ale lui Lenin?

Suetenko: Mai am.

Smena: N-aţi avea nimic împotrivă dacă le-am publica în revista noastră?

Suetenko: Aş fi foarte bucuros.

...In aceeaşi zi, redactorul revistei „Smena" a plecat cu avionul la Taşkent. Printre clişeele lui Alexandr Suetenko, s-au mai găsit încă două fotografii inedite ale lui Lenin, făcute în aceeaşi zi, la 7 Noiembrie 1918.

— In anii aceia eraţi fotograf, Alexandr Semeonovici?

— Nu, a clătinat Suetenko din cap, în anii aceia mă ocupam de cu totul altă treabă.

...După victoria Revoluţiei Socialiste, Suetenko a venit la Moscova şi a spus:

— Eu ştiu să cresc flori şi pomi. Are nevoie revoluţia de mine?

I s-a răspuns:

— Revoluţia are nevoie de tine, tovarăşe. Te numim responsabil peste toate parcurile şi grădinile Capitalei.

In ziua sărbătoririi unui an de la victoria Revoluţiei Socialiste, „grădinarul principal al Moscovei", cum era numit în glumă Suetenko, şi-a luat aparatul fotografic şi, apropiindu-se de tribuna de pe care vorbea Lenin, a făcut cîteva fotografii.

(După revista „Smena" nr. 7/1960)

NICOLAS GUILLEN

Lenin

Ştii tu că uriaşa mînă grea
ce-a răsturnat tiranul de pe tron era
uşoară ca un fulg de nea?
Mîna, puternică şi grea
ştii tu a cui era?

Ştii: glasul care pietre a topit
şi-a condamnat la moarte pe stăpîni,
doar farmecul vieţii l-a slăvit.
Glasul acela pietre a topit,
acum eşti tu, tu singurul stăpîn.

Ştii tu că vîntu-acelor nopţi bătînd,
asemeni unui taur în pămînt
era — decît un prunc oftînd în somn — mai blînd?

Dar vîntu-acelor nopţi de pe pămînt
ştii tu al cui era?

Şi mai ştiai că soarele cu axa-i purpurie, —
pe înfricoşătoarele săgeţi stăpîn —
usca-va mări de lacrimi pe vecie, —
şi că pe-această axă purpurie
doar tu vei fi stăpîn?

*

El, Lenin, — cer albastru în furtună;
el — trage brazde-alăturea de tine,
ţăran — cîndva din greu trudit şi-ntunecat, —

el cîntă-acum cu tine,
şi glasul tău e azi descătuşat, —
popor cuceritor al zilelor senine;
el, pretutindeni, pururi e cu tine,
el, păzitorul simplu, mare, adevărat,
pe cîmpuri, fabrici şi cămine,
ca visul, ca natura, ca oţelul,
peste destinul tuturor multiplicat.

In romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

BERTOLT BRECHT

Ţesătorii de covoare din Kuian-Bulak îl cinstesc pe Lenin

1.

Ades a fost cinstit şi din belşug
tovarăşul Lenin. Sînt busturi şi sînt statui.
Oraşe au fost numite după numele lui, şi copii.
Se ţin cuvîntări în tot soiul de graiuri
şi adunări şi demonstraţii,
din Şanhai pînă-n Chicago, au loc în cinstea lui Lenin.
Ci iată cum l-au cinstit ţesătorii de covoare din Kuian-Bulak,
un mic cătun în Turkestanul de miază-zi.

Sînt acolo douăzeci de ţesători de covoare; cînd cade seara,
ei se ridică scuturaţi de friguri de la războiul lor sărăcăcios.
Că bîntuie frigurile: gara
toată zumzăie de ţînţari, nor greu
ce se înalţă din smîrcul de după vechiul ţintirim al cămilelor.
Dar trenul care,
din două-n două săptămîni vine cu apă şi fum, vine
într-o bună zi şi cu ştirea
că se apropie ziua de cinstire a tovarăşului Lenin.
Şi hotărăsc oamenii din Kuian-Bulak,
oameni săraci, ţesători de covoare,
să se ridice şi în cătunul lor,
tovarăşului Lenin,
un bust de gips.
Şi iată-i pe toţi, cînd se strîng banii pentru bust,
cum stau scuturaţi de friguri şi întind
cu mîini tremurînde
copeicile lor din greu dobîndite,
iar Stiopa Gamaliov, ostaşul roşu, cel ce
numără cu grijă şi ia bine seama,
vede pregătirile pentru cinstirea lui Lenin şi se bucură.
Mai vede însă şi mîinile cele nestăpîne pe ele.
Şi aşa deodată, iată-l că propune:
din banii sortiţi bustului să se cumpere petrol
şi să se toarne cu petrol peste smîrcul
de după ţintirimul cămilelor
dinspre care dau năvală ţînţarii
aducători de friguri.
Aşadar, să se combată frigurile la Kuian-Bulak,
şi anume
în cinstea celui ce a fost, dar
care în veci neuitat rămîne,
tovarăşul Lenin.

Zis şi făcut. In ziua cinstirii, cărîndu-şi
pline de negrul petrol găleţile boţite,
porniră unul în spatele celuilalt afară
şi stropiră smîrcul.
Işi fură astfel lor înşişi de folos, cinstindu-l pe Lenin, şi
îl cinstiră, fiindu-şi de folos şi îl înţeleseră prin urmare.

2.

Am aflat că cei din Kuian-Bulak
l-au cinstit pe Lenin. Cînd, în cele din urmă, seara,
petrolul cumpărat plutea deasupra smîrcului,
se ridică în adunare un bărbat. Acesta ceru
să se aşeze la gară o placă
cu istorisirea întîmplării şi în care să se arate
cu de-amănuntul schimbarea planului, şi cum a fost schimbat
bustul lui Lenin cu tona de petrol
cea de friguri nimicitoare.
Şi toate acestea în cinstea lui Lenin.
Şi mai făcură şi asta.
Şi aşezară placa.

1927 In romîneşte de FLORIN TORNEA

LI-TZI

(R. P. Chineză)

Şi tu îl cunoşti...

„Aşa vorbesc ţăranii din raionul Sanbian".

Ca şi mine şi tu îl cunoşti,
L-ai văzut
In furtuni
Şi pe grindeni,

El a mers cu vitezele oşti
In campanii,
Cu noi,
Pretutindeni.

Am zidit şi o şcoală în sat
Şi-ar putea
Ce alt nume
Să poarte,

Decît numele lui minunat,
Decît numele
lui
fără moarte?

Cu oricare din noi, în cătun,
Stă la sfat —
Şi vorbim
Despre pace.

Steagul lui, ca un roşu păun,
Faldul larg
Peste noi
Şi-l desface.

Pentru-acest fără seamăn stindard,
Bucuroşi
Chiar şi viaţa
Ne-am da-o,

Implinind visul lui comunard
Cu poporul
întreg
şi cu Mao!

In romîneşte de VICTOR TULBURE

RANDAL SWINGLER

(Anglia)

Cuvîntul leninist

In mohorîte sate şi oraşe,
Trăiam în beznă şi în nepăsare,
Dar geniul tău ne-a luminat, spre soare,
Să năzuim pe noile făgaşe.

Tribut plătirăm lacrimii amare,
Minciunii biruri i-am plătit din faşe,
Dar tu ne-ai smuls netrebniciei laşe,
Un steag în mîini ne-ai pus în lupta mare!

Chiar dacă plin de negură ni-i cerul,
In miezul stîncii neclintit e fierul
Aşa cum neclintită ne e vrerea.

Privirea noastră nu se pierde-n ceaţă
Cuvîntul leninist ne-a dat viaţă
Şi ne va da dreptatea şi puterea.

SUKANTA BHATTACIARIA

(India)

Se-arată aurora

(fragment)

Corabie, porneşte spre largu-nvolburat,
De vîntul cel puternic ţi-s pînzele umflate,
Se desluşeşte ţărmul de dragoste scăldat,
Iţi desluşim lumina rîvnită, libertate.

Am sfărîmat în inimi şi jugul nemilos
Şi-i al lui Lenin chipul ce-n inimă ne creşte
Nu ne sugrumă teama, nici gîndul îndoios,
Spre ţărmul libertăţii corabia pluteşte.

Cuvîntul e-al lui Lenin şi el răsună-n noi,
Bat inimile noastre ca tobe de răscoală.
Vestiţi cu tunet, tobe, ivirea zilei noi,
In zare aurora se-arată triumfală.

Se-arată aurora cu sclipăt purpuriu,
De neînvins e marea, unita-ne putere.
Şi azi, în fiecare din noi, e Lenin viu.
Viu îl simţim în inimi, în sînge, în artere.

In romîneşte de VICTOR TULBURE

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99, ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 18 (320) — joi 28 aprilie 1960

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

TRĂIASCĂ 1 MAI
Ziua solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc!

1 MAI 1960

de AUREL BARANGA

Se împlinesc anul acesta 70 de ani de cînd ziua de 1 Mai a devenit zi de sărbătoare a proletariatului lumii, — clasă menită să dea planetei noastre o nouă tinereţe şi adevăratul ei rost. Dar poate că niciodată această zi de afirmare a solidarităţii proletare n-a fost prăznuită în condiţiuni care să vorbească mai elocvent despre lupta clasei muncitoare de pretutindeni, pentru triumful civilizaţiei şi al progresului social.

Ziua de 1 Mai 1890 a reuşit să întrunească un mănunchi de oameni însufleţiţi de un sfînt ideal, încredinţaţi că visul lor de atunci va deveni într-o zi realitate. Ziua de 1 Mai 1960 e slăvită de peste un miliard de oameni în ale căror ţări clasa muncitoare, devenită forţă conducătoare, construieşte temeliile concrete ale visului societăţii fără clase, „reveria utopică" a cîtorva iniţiaţi de acum un veac.

Văd coloane nesfîrşite inundînd Piaţa Roşie, ascult acordurile „Internaţionalei" intonate de constructorii comunismului, trec prin Piaţa Ti-al-men din Pekin constructorii socialismului în China, Varşovia renăscută din propriile ei ruine primeşte defilarea muncitorilor, şi aceleaşi lozinci îi însufleţesc pe manifestanţii de la Budapesta, Phenian, Bucureşti, Praga, Sofia, Hanoi, Berlin sau Tirana, Imnul Internaţionalei triumfă în patrii libere, fiind în acelaşi timp marşul care încălzeşte şi dă speranţă zecilor de milioane de oameni ai muncii, siliţi încă să muncească şi să lupte în condiţiunile exploatării capitaliste. 1 Mai e pretutindeni prezent pe glob, chiar dacă lumina acestei zile mai trebuie să se strecoare printre bastoanele de cauciuc ale slujitorilor lui Adenauer, chiar dacă se furişează timidă în întunericul celulelor din temniţele spaniole, în care zac ferecaţi atîţi apărători ai libertăţii, credincioşi stegari ai idealurilor de libertate şi dreptate socială.

Ştim, mai există o parte a lumii ce caută să ignore simbolul acestei zile sau să-i puie cătuşe. Dar ştim tot atît de bine că aceste eforturi sînt zadarnice, după cum zadarnică ar fi zbaterea furibundă şi neputincioasă de a se opri răsăritul de mîine al soarelui. Lumea ce îl sărbătoreşte pe 1 Mai în libertate, înobilată de sentimentul împlinirii şi al creaţiei, păşeşte în avangarda întregii omeniri, dînd tuturor locuitorilor planetei noastre certitudinea fermă a realizării unei Istorii ce nu mai poate fi întoarsă din mersul ei.

Intreaga populaţie a pămîntului sărbătoreşte ziua de 1 Mai în condiţiunile eforturilor depuse de lagărul păcii în frunte cu Uniunea Sovietică pentru a îndepărta spectrul războiului şi pentru a asigura planetei noastre o pace trainică.

Intr-adevăr, puţine zile după această sărbătoare, va avea loc la Paris conferinţa la nivel înalt. Statul care, primul, a transformat simbolul zilei de 1 Mai într-o puternică realitate socială, va da din nou bătălia pentru viitorul umanităţii. Planeta poate şi trebuie să fie ferită de monstruoasa perspectivă a unui nou măcel mondial. Principiile coexistenţei paşnice, de atîtea ori subliniate, vor fi din nou apărate. Omenirea, trecută prin atîtea funeste încercări, are nevoie de pace ca de aer şi de linişte ca de lumina soarelui. Numai un pumn de iresponsabili sau de aventurieri pot năzui să hărăzească, în 1960, globului nostru un destin de doliu şi de ruină. Pledează împotriva acestei perspective instinctul de conservare al umanităţii. Alături de vocea întregului lagăr al păcii, răsună, la unison cu această chemare, glasul Bandungului, bărbătescul apel la coexistenţă, statut moral intrat în conştiinţa a sute de milioane de oameni.

1 Mai 1960 găseşte alături de lagărul păcii pe această platformă a năzuinţelor spre lumină, construcţie şi progres, ţările trezite la libertate ale Africei negre, a căror voce pacifică se face tot mai auzită. Nu există colţ al lumii în care proletariatul, grupînd în jurul său forţele democratice, iubitoare de progres, să nu dea o luptă plină de abnegaţie întru atingerea aceluiaş scop: menţinerea liniştei în lume, asigurarea unui viitor pacific planetei pe care o locuim.

Proletariatul şi pacea constituie o unitate indisolubilă ajunsă la o forţă încă neîntîlnită în trecut, şi pe care numai rătăciţii, avariaţii, abandonaţii Istoriei o pot nega.

Cu tot acest evident raport de forţe, nimeni nu-şi face iluzia că „lupta cea mare" nu mai are faze grele de trecut. Funcţionează încă în omenire butoane malefice şi periculoase, intenţii antiumane, şi ar fi o gravă greşală să le uităm. Chiar în întîmpinarea acestei întîlniri la nivel înalt au fost puse în funcţiune complicate şi savante maşinării subterane, menite să încurce iţele, să zădărnicească eforturile pentru pace, să comprime iniţiative nobile. Ce calificativ merită în aceste zile, în care omenirea speră ca pacea să fie asigurată, încercările funebre de a o compromite, ce apreciere poate fi dată acelor jalnice cădelniţări care încearcă să demonstreze că principiile coexistenţei paşnice ar fi lipsite de eficienţă? Umanitatea solidară demască, denunţă şi respinge asemenea uneltiri orice travesti ar împrumuta.

Preţul competiţiei e mult prea ridicat, marea familie a lumii nu poate fi abandonată la cheremul aventurierilor, al rătăciţilor, sau al criminalilor de profesie.

Impotriva tuturor acestora luptă evidenţa, adevărul, viaţa.

Fiecare discurs pronunţat de Nikita Sergheevici Hruşciov la New York, Paris sau în îndepărtata Asie, fiecare silabă a cuvîntărilor sale a avut acoperirea sutelor de milioane de oameni din toate colţurile pămîntului. Eforturile lui de la 17 mai se vor bizui pe nesfîrşitele coloane ce vor defila peste cîteva zile în pieţele tuturor oraşelor din toate ţările, ridicînd glasul păcii la o amploare fără precedent în istorie, impunînd respect tuturor şi chemînd la luciditate şi pe ultimii îndărătnici.

1 Mai, ziua solidarităţii muncitorilor de pretutindeni, se confundă cu ziua luptei pentru pace, pentru fericirea umanităţii şi a viitorului ei.

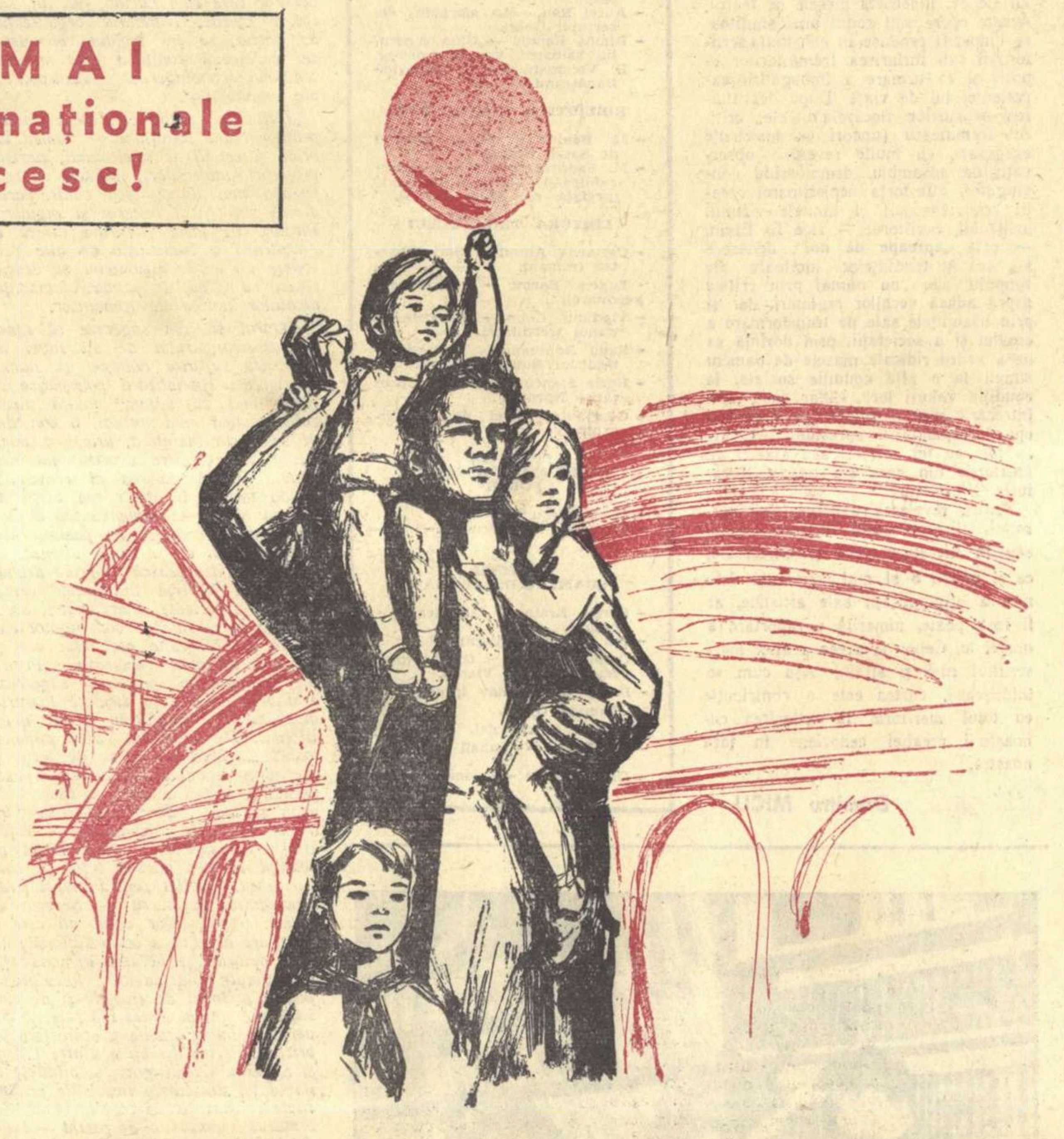

Desen de MARCEL CHIRNOAGA

Un ocean de energii constructive

de ZAHARIA STANCU

Acum unsprezece ani, în sala Pleyel din Paris, delegaţi din toate ţările lumii, după dezbateri care au ţinut aproape o săptămînă, au pus temelia mişcării mondiale pentru apărarea păcii. In faţa cursei înarmărilor mereu crescînde şi a ameninţării cu un nou război, mişcarea partizanilor păcii a luat o amploare extraordinară. Acest fapt, nemaiîntîlnit pînă acum în istorie, a dovedit pînă şi celor mai înrăite cercuri reacţionare că omenirea este dornică de pace, că oamenii de pretutindeni urăsc războiul şi vor să cîştige, în sfîrşit, bunul cel mai de preţ — pacea.

Cu zece ani în urmă, Comitetul permanent al Congresului Mondial al Apărării Păcii a lansat cunoscutul Apel de la Stockholm prin care se urmărea interzicerea armei atomice. „Cerem — se spunea între altele în acest Apel — interzicerea necondiţionată a armei atomice ca armă de agresiune şi de distrugere în masă a oamenilor şi stabilirea unui strict control internaţional asupra aplicării acestei hotărîri. Vom considera drept criminal de război acel guvern care va folosi arma atomică împotriva oricărei ţări".

Convingătorul Apel de la Stockholm a stîrnit o profundă impresie şi în scurt timp a fost iscălit de o jumătate de miliard de oameni. De atunci şi pînă astăzi conţinutul Apelului a călăuzit toate popoarele lumii în lupta lor stăruitoare, hotărîtă împotriva armelor atomice şi împotriva cercurilor agresive imperialiste care încă nu au renunţat la planurile lor criminale şi la scopurile lor tîlhăreşti.

Sîntem bucuroşi să putem constata că mişcarea partizanilor păcii creşte din zi în zi şi că glasul opiniei publice care strigă pentru abolirea războiului se aude cu tot mai multă putere.

In anii din urmă, politica de pace, de convieţuire paşnică între toate statele lumii a căpătat adeziunea tuturor popoarelor care doresc ca viaţa noastră şi viaţa celor ce vor veni după noi să se desfăşoare în condiţiile activităţii paşnice, rodnice pentru civilizaţie şi progres. Ultimii unsprezece ani sînt marcaţi de încrîncenata bătălie dintre forţele păcii, pe de o parte, şi restrînsele cercuri agresive care încearcă să opună idealurilor nobile ale umanităţii perspectivele sumbre ale unei noi conflagraţii. Eforturile disperate ale cercurilor reacţionare, retrograde şi antiumane, de a reînvia militarisme agresive şi revanşarde, la adăpostul unor firme care nu mai induc pe nimeni în eroare, fie că se numesc „NATO" sau „SEATO" au fost în permanenţă demascate de partizanii păcii.

Partizanii păcii au răspuns agitaţiilor cercurilor reacţionare, prin hotărîrile de la Bandung, prin vocea din ce în ce mai sonoră a popoarelor din îndepărtatul Orient, ca şi din Africa neagră, care s-au alăturat în ultimul timp masivului lagăr al păcii. Mişcarea mondială pentru apărarea păcii a cîştigat în ultimii ani aderenţi credincioşi în toate continentele pentru că, mai mult decît oricînd, a devenit astăzi limpede că pacea lumii este una şi indivizibilă, după cum spectrul războiului este unul şi la fel de ameninţător pentru toţi locuitorii planetei. Catastrofa unui al treilea război mondial ar pune în egală măsură în primejdie civilizaţia Europei ca şi pe aceea a celor două Americi, ţinînd seama de faptul că armele distrugerii au căpătat o rază de acţiune uriaşă şi înspăimîntătoare.

Iată atîtea temeiuri pentru ca această unanimă ridicare a popoarelor către lumină să se lărgească necontenit, unind pe toţi locuitorii globului nostru într-o uriaşă familie ce nădăjduieşte să-şi vadă asigurată ziua de mîine.

In ţara noastră mişcarea pentru pace a găsit din primul moment asentimentul convins a milioane şi milioane de oameni care, odată eliberaţi de spectrul războiului şi de suferinţele cîte le-au îndurat în timpul celui de-al doilea război mondial, n-au astăzi decît un singur ideal, simplu dar de o nemaipomenită măreţie, acela de a-şi clădi o patrie liberă, bazată pe respectul condiţiei umane. Nu avem în ţară negustori de armament, dornici să-şi sporească veniturile din vînzarea de arme, nu avem în ţară spirite hrănite cu poftele nesăţioase ale războaielor prădalnice. Sîntem un popor de oameni muncitori, cinstiţi, dornici să trăim în pace cu toate popoarele lumii, dornici să aducem contribuţia noastră la marele tezaur al culturii şi al civilizaţiei universale. De aceea, mişcarea partizanilor păcii a găsit în ţara noastră atîţia aderenţi credincioşi. Ziua de 1 Mai este ziua frăţiei universale a oamenilor muncii, a acelor oameni care de-ntotdeauna n-au avut altă năzuinţă decît pacea şi construcţia paşnică.

Sîntem fericiţi că trăim această zi sub semnul sporirii forţelor pacifice de pretutindeni, a acestui imens ocean de energii constructive care au clădit istoria şi o vor asigura pentru veşnicie.

IN ACEST NUMĂR:

• Intreceri în cinstea celui de-al III-lea Congres al P.M.R. — Reportaje de Al. I. Ghilia, Ştefan Bănulescu şi Alexandru D. Lungu (pag. 3)

• Pandurul — fragment din romanul „Cordovanii" de Ion Lăncrănjan (pag. 7)

Demnitatea comuniştilor

La Atena s-a dezbătut, în faţa instanţelor militare, un penibil proces intentat unor cadre de conducere ale Partidului Comunist Grec. Procesul este revoltător, atît prin scopul său cît şi prin metodele de a-l purta, asupra cărora ne informează presa elină.

De fapt, procesul este purtat împotriva păcii înseşi şi a destinderii, în momentul acesta în care, pentru toate cercurile reacţionare de pe glob, s-a dat alarma învingerii apropiate a războiului rece. Ne-a impresionat însă extraordinarul curaj cu care comuniştii au demonstrat absurditatea înarmărilor, au afirmat necesitatea unei dezarmări generale, şi a stabilirii unor raporturi amicale, pacifice, între state.

Penibila înscenare de la Atena a prezentat, în desfăşurarea ei, o multitudine de aspecte, de la grotescul acuzaţiilor şi pînă la jocul absurd al marii candori, pe care au încercat să-l facă acei ce-au înscenat procesul. Grotesc a fost, de pildă, rechizitoriul procurorului care, pentru a „dovedi"

Ion Marin SADOVEANU

(Continuare în pag. 2)

Bucureştiul care dispare, BUCUREŞTIUL CARE SE RIDICĂ

de DEMOSTENE BOTEZ

Nu este desigur o întîmplare faptul că ziarele au adus la cunoştinţa poporului planul de înnoire radicală a cartierului muncitoresc Griviţa Roşie, tocmai în ajunul aniversării a 90 de ani de la naşterea lui V. I. Lenin.

Cartierul Griviţa Roşie e de multă vreme cunoscut ca un cartier muncitoresc, revoluţionar. Aici s-a păstrat veşnic vie flacăra revoluţiei în cei mai grei ani ai oprimării sîngeroase de către exploatatori. Ca atare, în regimul burghezo-moşieresc, el a fost lăsat cu totul în părăsire.

Reînnoirea lui din temelii, renaşterea lui, nu putea să fie decît opera Partidului Muncitoresc Romîn.

Fiecare cărămidă ce a început să se pună în zidurile celor 3000 de apartamente şi instituţii de cultură, nu este străină de izbînda ideilor lui Lenin.

Orice bucureştean ar trebui să mai treacă acum încă o dată prin piaţa Chibrit, de-a lungul Căii Griviţa, ca să mai vadă pentru ultima oară chipul hidos al trecutului, răsfrîngerea în aşezările fostului regim, a întregului său dispreţ de oameni.

Să privească apoi fotografia machetei aceluiaş cartier de mîine. Ea apare deocamdată ca schema unui vis minunat, cum nici n-au putut visa altădată oamenii de pe Griviţa.

Piaţa „Chibrit"! Ce denumire, care spune totul în ce priveşte importanţa pe care o dădeau conducătorii de odinioară acestui cartier! Pare o pagină de Jules Verne, să-ţi închipui piaţa Chibrit, înconjurată de blocuri de 9 şi de 12 etaje şi apoi un şir întreg de blocuri de 7 etaje în continuare, de-a lungul Căii Griviţa.

Trecutul: o stradă lipsită de orice farmec, cu maghernite sordide ca pe-o uliţă comercială din nu ştiu ce prăpădit tîrguşor de provincie, pe care se vindeau mai de mult, fitiluri de lampă de 5 focuri şi nojiţe de opinci, — ca pe-o stradă desuetă din Paşcani, descrisă de maestrul Sadoveanu. Din loc în loc, pereţi albaştri-sinilii sau de-un roz ivoric veneţian, sporesc şi mai mult atmosfera provincială, cu o vagă, convenţională şi ratată pretenţie estetică.

Scriitorul care vrea să scrie cronica măruntă a trecutului pentru a trece generaţiilor viitoare un document istoric, să se grăbească pentru a-şi întipări în minte priveliştea Căii Griviţei de astăzi, căci e pe cale de grabnică dispariţie şi apoi, aşa ceva e greu de imaginat.

Pe orizontul deschis mai larg, al fostelor cocioabe, în cîteva ore, se ridică braţul de oţel al unei macarale girafice. E parcă un braţ ce pecetluieşte, în tăcere, o epocă dispărută. Şi de îndată, din pămînt, se înalţă cadrele de beton care desenează schematic pe cer conturul scheletic al viitoarelor blocuri.

Pe maidanele cu resturi de moloz, o mînă hotărîtoare, mîna binefăcătoare a Partidului, scrie parcă pe-un uriaş panou cu chipul viitorului: „Aici vor fi blocuri cu 3.000 de apartamente, spaţii rezervate unităţilor comerciale, un cinematograf, o şcoală cu 24 săli de clasă"... O întreagă aşezare pentru mii şi mii de oameni, cu tot ce este necesar unei vieţi civilizate.

Omul din provincie care ar citi panoul, dacă nu mai are treabă în Bucureşti, pe calea Griviţei, pînă la anu', se va rătăci, nu va mai găsi piaţa... Chibrit, nici magaziile dărăpănate, ştiute din copilărie.

Străinul care va descinde în Gara de Nord, nu va mai crede, ca ieri, luînd-o pe calea Griviţei, că a ieşit din oraş şi că în loc de Capitala ţării, a coborît în drum, să zicem la Podul Iloaiei.

Dincolo de Gara de Nord, pe acea porţiune în care, între Calea Griviţei şi calea ferată, este doar o panglică de teren, va fi un lung scuar, cu pomi şi locuri de odihnă, astfel încît faţada blocurilor de vizavi va apare degajată spre apusul soarelui.

Bucureştiul, — vechiul Bucureşti, amestec de orientalism şi fanar, construit în marea lui majoritate de-o mică-burghezie de abia înfiripată sau meschină şi cîţiva capitalişti speculanţi de terenuri şi blocuri hidoase cu un aspect de crematorii dezafectate, — oraşul cu cel mai anarhic urbanism, stă pe cale de a dispare.

In locul lui se înalţă, văzînd cu ochii, într-un ritm uluitor, Capitala unui stat socialist. Căci există o concepţie urbanistică socialistă şi o arhitectură specifică socialismului, — adică o concepţie modernă cu perspectivele cele mai largi ale viitorului şi o arhitectură monumentală care înlocuieşte bicisnicia mijloacelor individuale de odinioară.

In doi ani, centrul Capitalei este cu totul altul, e centrul unui frumos oraş modern. In anii care vin vor dispărea periferiile cu aspecte de sat cu pretenţii, străzile fără pavaje, fără canalizare, fără mijloace de transport. Puţine asemenea colţuri au mai rămas.

Periferiile Capitalei noastre de mîine vor arăta cum arată perifericul cartier Floreasca, 23 August, Bucureştii Noi şi, ca mîine, calea Griviţei.

Republica Populară Romînă are tot mai mult baza materială pentru a-şi construi o capitală modernă, corespunzătoare noii ei prosperităţi şi însemnătăţii ei în lume.

Privind machetele care prezintă chipul Bucureştiului de mîine, zecile şi sutele de blocuri, zecile de mii de apartamente noi, să nu uităm o clipă ce datorăm Partidului şi oamenilor care prin munca şi devotamentul lor, le înalţă şi le oferă viitorului.

N-o s-o mai cunoşti...

de EUGEN BARBU

Aşadar i-a venit şi ei ziua, Griviţei...

N-o s-o mai cunoşti, ca mîine. Am trecut ieri pe calea mea de piatră şi am văzut ultimul liliac înflorit, smuls de către nişte oameni de suflet, cu rădăcină cu tot, să-l aşeze în altă parte pentru ca să ne mai bucure sufletul cu bogăţia lui violetă, stufoasă şi parfumată ca un păr de femeie, noaptea.

Şi unde picaseră tocmai nişte brigadieri cît stîlpul, cu maşini şi cu unelte, cu chipul ars de soarele primăverii şi cum mai strigau unul la altul! Cît ai scuipa dumneata în palme, au bătut stîlpii, au adus rogojini şi nu mai erau casele negustorilor! Pe aici, pe unde catul părea un eveniment, au răsunat motoarele excavatoarelor şi deasupra gardurilor pentru porumbei s-au ridicat nişte turle cît cerul. Se aşează macaralele şi în pămîntul încăpăţînat, bolovănos, mai mult piatră, al Griviţei bătrîne, scurmă nişte măsele de fier şi uruie cu clonţul şi scot de acolo tot pămîntul nostru gras, amestecat cu vechi gunoaie dospite.

Am privit machetele din jurnal şi-am căutat cu greu locurile. Cam pe unde pusese Zdrenghe, cîrciumarul, geamul mai în drum, cu sticlă de basamac pe aţă, ca să vadă rumînu ieşit de la locomotive cam ce fericiri sînt pe lume, o să ridice Statul o şcoală, numai la ea să te uiţi. Mai încolo, spre Chibrit, prin locurile unde zidurile intrau în pămînt de parcă le-ar fi fost ruşine, or să stea cîteva blocuri cu 9 şi cu 12 etaje. Unde sînt bordeiele găzarilor de altădată, unde curţile-stup, cu cîte o sută de suflete pe metrul pătrat? Stau babele noastre la porţi şi se uită. Au dat băieţii ăştia tineri cu tîrnăcopul şi iute au mai dispărut...

Veniţi negustorilor să vedeţi în ce spelunci aţi cîştigat voi paralele, veniţi voi stămbarilor să vedeţi ce mai păduchernite v-au îmbogăţit, veniţi voi vagabonzilor care vă zăreaţi chipul gălbejit în vitrine murdare să auziţi cum răsună lopeţile!

Aici o să fie un cinematograf de 800 de locuri. Ehei, unde-i Triumful de odinioară, cu pardoseala lui de seminţe mîncate pe care călcai ca pe covor persan? Unde sînt filmele cu banditi şi bătăile de la balcon? Pînă şi amărîta asta de pasarelă de la Basarab de unde am privit de atîtea ori balurile de zgură ale locomotivelor, fumul ce te face să visezi ca stupefiantele, se transformă într-un pod aerian care va trece peste Griviţa noastră, ca un gest de beton. Acum să-i văd eu pe ăi de trăgeau cu mitralierele la Ateliere, dacă îi mai ţin oasele! Să vină colea, la noi, pe calea negustorilor, să audă mistriile, să audă fluieratul nostru de şmecheri care n-aveam de pierdut decît jegul şi dispreţul.

Am pus mîna pe scule şi dărîmăm!

Cad zidurile de paiantă, cade lutul

(Continuare în pag. 6)

CLASA MUNCITOARE ÎN PROZA NOASTRĂ

In creaţia literară a unei epoci, centrul de greutate nu poate decît să coincidă cu centrul de greutate al epocii însăşi, cu esenţa contemporaneităţii. Literatura noastră trebuie să oglindească în primul rînd caracteristica esenţială a epocii care a creat-o, şi anume revoluţia socialistă înfăptuită sub conducerea clasei muncitoare, în frunte cu partidul ei revoluţionar.

Fireşte, revoluţia socialistă implică şi destrămarea vechilor clase exploatatoare, şi transformarea, reeducarea micii burghezii, dar o literatură concentrată cu precădere asupra acestor aspecte ar fi, astăzi, un non-sens. O literatură care n-ar avea în centrul preocupărilor sale artistice reflectarea vieţii clasei muncitoare, s-ar înstrăina de menirea ei fundamentală, care constă, cum observam, în oglindirea caracteristicei esenţiale a epocii. Eroul principal al cărţilor noastre nu poate fi decît fruntaşul construcţiei socialismului, muncitorul nou. In raportul ţinut la primul Congres unional al scriitorilor sovietici (1934), Maxim Gorki formula direcţia de bază pe care trebuie să se îndrepte efortul creator al scriitorilor realist-socialişti: „Drept erou principal al cărţilor noastre trebuie să alegem munca, adică să alegem omul pe cale de a fi organizat de procesul muncii, omul nostru pe care l-a înarmat întreaga forţă a tehnicii contemporane — omul care, la rîndul său, organizează munca, făcînd-o mai uşoară, mai productivă, ridicînd-o la grad de artă". Literatura realist-socialistă, fără acest erou principal este de neconceput.

Unele dificultăţi pe care le-au întîmpinat scriitorii noştri în realizarea unei literaturi a clasei muncitoare au venit, cum s-a mai arătat, din lipsa unei tradiţii puternice în acest sens. Cu anumite excepţii, literatura noastră pînă la Eliberare a fost o literatură a ţărănimii şi a intelectualităţii, a micii burghezii şi a lumpen-proletariatului şi operele cele mai valoroase ale literaturii realiste au oglindit mai ales viaţa acestor categorii sociale. Ideologia reacţionară a claselor oprimante a avut desigur un rol definit în acreditarea unor prejudecăţi şi rezerve faţă de tematica muncitorească, şi de influenţa acestei ideologii s-au resimţit şi unii scriitori de valoare din trecut. In urma lor a rămas însă un teren nedesţelenit şi un complex de răspunderi mari revenind scriitorilor noştri contemporani. Atracţia modelelor literare este adeseori copleşitoare; învingerea acestei atracţii a însemnat, în fond, începutul constituirii unei literaturi noi, realist-socialiste (care totuşi — e nevoie s-o mai spunem? — nu s-a ivit din neant, ci tot în prelungirea unei tradiţii realiste, a celei mai bune tradiţii realiste). Pentru fiecare scriitor în parte, contactul artistic cu această temă nouă, cu tema clasei muncitoare, a constituit, de cele mai multe ori, primul pas spre originalitate, spre formarea propriei personalităţi creatoare, tăierea cordonului ombilical care-l lega de unul sau altul dintre marii maeştri din trecut. Ion Călugăru cu „Oţel şi pîine", Nagy Istvan cu „La cea mai înaltă tensiune", Francisc Munteanu cu „In oraşul de pe Mureş" şi apoi cu „Statuile nu rîd niciodată" s-au realizat ca scriitori ai contemporaneităţii, şi-au conturat personalitatea artistică. Aceste cărţi au constituit un început nu numai în ansamblul literaturii, dar şi în evoluţia autorilor lor, chiar şi a acelora care, ca Nagy Istvan sau Ion Călugăru, scriseseră şi înainte de Eliberare.

După apariţia acestor prime volume dedicate clasei muncitoare, tematica muncitorească a cucerit teren şi scriitori şi, numai din vara lui 1959 pînă acum, au fost publicate mai multe cărţi de proză care oglindesc chipul muncitorului: „Şoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Bariera" de Teodor Mazilu, „Intîlnirea" de Constantin Chiriţă, „Profiluri" de Nicolae Ţic, „Astăzi e ziua mea" de Nicuţă Tănase, „Dimineaţă de mai" de Remus Luca, „Energii" de Radu Cosaşu.

Toate aceste cărţi în care se reflectă figura muncitorului înaintat, dovedesc nu numai că tema clasei muncitoare atrage scriitori din ce în ce mai mulţi şi mai diferiţi ca stil, dar şi faptul incontestabil că această temă oferă o multitudine şi o diversitate de aspecte abordabile din punct de vedere literar şi totodată posibilităţi nelimitate de valorificare a tuturor stilurilor artistice individuale.

Eugen Barbu şi Teodor Mazilu s-au oprit asupra aceleiaşi perioade istorice, perioada celui de-al doilea război mondial şi ambele romane au în centrul

Dumitru SOLOMON

(Continuare în pag. 6)

O carte nouă despre Cehov

Un mare scriitor este literalmente inepuizabil. Nu numai fiecare perioadă istorică selectează şi valorifică o altă latură a personalităţii sale, cum observa Ibrăileanu, dar frecventarea operei, cercetarea vieţii lui, stîrneşte un ecou particular, unic, în conştiinţa fiecărui cititor, inclusiv a cititorilor ce profesează îndeletnicirea de critic. Că este aşa o demonstrează şi studiile consacrate de la ultimul război încoace lui Cehov. Mă gîndesc la monografia lui Ermilov, la „L'Histoire d'Anton Tchekhov" a Elsei Triolet, la studiul lui G. Călinescu din „Studii şi conferinţe", în sfîrşit la volumul de abia ieşit de sub teascuri al lui B. Elvin: „Anton Pavlovici Cehov". Toate aceste lucrări merg la esenţa personalităţii scriitorului şi, totuşi, nici una nu le repetă pe celelalte, ci fiecare îşi aduce contribuţia specifică la cunoaşterea lui A. P. Cehov, proiectînd asupra omului şi artistului lumina dintr-un unghi propriu.

Apărută în colecţia „Oameni de seamă", cartea lui Elvin nu este o biografie — numai o biografie — şi, cu atît mai puţin una romanţată. Ca şi „G. Ibrăileanu, omul" de Savin Bratu, ea depăşeşte considerabil caracterul colecţiei — şi în chip pozitiv. B. Elvin întreprinde o radioscopie a creaţiei cehoviene, apelînd la date biografice numai în măsura în care ele pot călăuzi spre înţelegerea operei. Personal, găsesc respectuoasa discreţie cu care criticul se apropie de omul Cehov excesivă. O mai largă prezentare a familiei scriitorului, a legăturilor acestuia cu ea, nu numai în copilărie, ci şi la maturitate, o dezvăluire mai curajoasă a vieţii intime şi, în genere, a felului de a fi, de a se comporta, al creatorului Ninei Zarecinaia şi al unchiului Vania, ar fi sporit, fără îndoială, atractivitatea cărţii, apropriindu-l şi afectiv pe cititor de autorul înfăţişat. Sub acest aspect, cel puţin, cartea lui Ermilov procură lectorului mai multă satisfacţie. Fapt este însă ca, aşa cum e concepută, monografia lui B. Elvin realizează dezideratul sainte-beuvean de descoperire a omului îndărătul operei. Prin înfăţişarea problematicii nuvelelor şi teatrului cehovian, prin transmiterea pulsaţiei de care e străbătut scrisul marelui creator, criticul construieşte implicit portretul moral al autorului „Livezii cu vişini".

Animat de năzuinţa, (necomunicată, ca atare, dar evidentă în întreg cuprinsul cărţii) de a dezvălui cititorilor tot ce este esenţial, major, în personalitatea lui Cehov, şi numai aceasta, B. Elvin, fugind de anecdotică, a căutat să surprindă în creaţie obiectivarea diverselor laturi ale sufletului creatorului.

„Nu e greu, — scrie, într-un loc, criticul, — să identifici scene şi personaje din piesele lui Cehov cu oameni şi întîmplări din viaţa sa. Mai ales că Cehov nu face parte dintre acei scriitori care-şi creează în operă o altă personalitate, folosind creaţia pentru a se ascunde şi prezenta într-o lumină deosebită, compunîndu-şi o imagine ideală, care este, în acelaşi timp, ceea ce aspiră să devină şi ceea ce nu pot fi. Operei sale, Cehov îi împărtăşeşte totul. Şi ceea ce acceptă din el însuşi şi ceea ce refuză".

Pe temeiul creaţiei literare pentru înţelegerea căreia apelează constant la corespondenţă, criticul stabileşte preocupările, frămîntările creatoare, caracteristice fiecăreia din perioadele existenţei lui Anton Pavlovici. El citeşte volumele scriitorului cum ar descifra un jurnal intim. Cutare personaj întrupează o aspiraţie, celălalt o îndoială, o repulsie al treilea, iar un altul este materializarea unei iluzii. De la debut pînă în ultimele clipe ale vieţii, Cehov a parcurs o dramă, o dramă ideologică; literatura lui este expresia artistică genială a acesteia. In luminarea naturii şi izvoarelor dramatismului ce alimentează opera cehoviană constă meritul cărţii lui B. Elvin, originalitatea ei. Cehov, — accentuează repetat criticul — a fost un scriitor care concepea arta ca un instrument de prefacere a conştiinţelor, practicarea ei implicînd o angajare, o adeziune. Dornic să îmbrăţişeze o cauză nobilă, Cehov era mult prea lucid spre a împărtăşi vederile proprii curentelor social-politice dominante în anii formării lui ca artist. Nici narodnicismul, nici — cu atît mai puţin — liberalismul nu-l puteau cuceri. Ideologia clasei muncitoare ce de abia începea să se propage în Rusia, n-o cunoştea. De ea avea să se apropie mai tîrziu, spre sfîrşitul vieţii — şi creaţia sa se resimte de acest fapt — fără să ajungă însă a întrevedea clar perspectivele luptei proletariatului. Urmărind, etapă cu etapă, evoluţia scriitorului, în centrul atenţiei criticului stă procesul de clarificare străbătut de acesta, proces pe care îl vede reflectat în operă. Astfel, B. Elvin distinge o perioadă în care conştiinţa artistului e dominată de preocuparea autoperfecţionării omului. „La această oră, Cehov nu vede alt obiectiv de urmărit decît aducerea omului la condiţiile demnităţii lui". Interesul său „se îndreaptă mai puţin către acei care schimbă lumea şi mai mult către acela care reuşeşte să se învingă pe sine". In respectiva perioadă, în nuvelistica scriitorului „apar femei modeste, dar dornice să trăiască un destin de muncă şi luptă, bărbaţi dornici de o pasiune care consumă". Pentru ilustrare, criticul analizează **La drum** şi **Lumini** şi, pentru a face mesajul lor cît mai evident, citează copios dintr-o scrisoare a lui Cehov către fratele său Nikolai, în care ideile insinuate în nuvele sînt expuse direct. Intrutotul valabile, în sine, consideraţiile scriitorului pe tema desăvîrşirii individuale se cer neapărat încadrate într-o viziune a transformării prealabile a societăţii, altminteri neputîndu-se concepe aplicarea lor. De acest fapt, Cehov nu şi-a dat seama de la început. Descoperirea lipsei de fundament real a modului în care îi apărea mersul spre perfecţiunea umană generează în conştiinţa creatorului stări depresive, sub stăpînirea cărora el scrie „una din cele mai zguduitoare nuvele: «O poveste banală»". După ce analizează minuţios nuvela, precum şi piesa Ivanov, cu problematică înrudită, criticul înfăţişează pe larg impasul în care se găsea Cehov, sufleteşte, în preajma anului 1890, an ce avea să înscrie un eveniment hotărîtor în existenţa sa. Nemulţumit de ceea ce realizase, scriitorul năzuia să transforme „o literatură a refuzului şi abstracţiei într-o construcţie concretă". In această năzuinţă, ce acţiona cu o putere torturantă, îşi are originea decizia lui de a vizita insula Sahalin, tărîm al mizeriei şi barbariei. Pentru un scriitor cum era Cehov, o asemenea experienţă nu putea să nu însemne un îndemn la reconsiderarea întregii sale activităţi anterioare, un imbold spre alte înfăptuiri. In lucrarea lui B. Elvin, consecinţele călătoriei în Sahalin sînt înfăţişate amplu, cu insistenţă specială asupra roadelor literare. „Nevastă-mea", „Zvăpăiata", „Duelul", sînt scrieri în care pulsează cu intensitate nouă dragostea de om, încrederea în virtuţile lui. In cuprinsul lor este dezvăluită măreţia acţiunilor pozitive cît de mărunte, de modeste în aparenţă, este stigmatizată tendinţa îndepărtării de problemele concrete, arzătoare, ale vieţii oamenilor.

După înapoierea din iadul insulei Sahalin, afecţiunea scriitorului pentru cei mulţi şi oropsiţi, pentru ţărani, în special, pe care, ca medic, îi cunoştea mai deaproape devine dorinţă frematătoare de a acţiona pentru eliberarea mulţimilor de suferinţă, de asuprire şi întuneric. Acum înţelege el deplin răspunderea ce apasă asupra intelectualilor pentru soarta poporului lor şi, în opere de o vigoare artistică excepţională, precum „Salonul nr. 6", ce se bucură în cartea lui Elvin de o minuţioasă şi pătrunzătoare analiză, înfierează, odată cu monstruoasele rînduieli inerente regimului ţarist, laşitatea unei intelectualităţi mic-burgheze, ce nu era în stare să-şi biruie teama, nu avea curajul să protesteze împotriva situaţiilor insuportabile.

Cu multă fineţe sînt analizate în lucrarea asupra căreia ne întreţinem operele din ultima perioadă a vieţii lui Cehov, îndeosebi piesele de teatru. Aceste opere sînt rodul unei simţitoare limpeziri produse în conştiinţa scriitorului sub înrîurirea frămîntărilor epocii şi ca urmare a îmbogăţirii experienţei lui de viaţă. După dezvăluirea sensurilor fiecăreia din ele, criticul formulează (uneori cu insistenţe exagerate, cu multe reveniri) observaţii de ansamblu, demonstrînd convingător, atît forţa nepieritoarei creaţii cehoviene, cît şi limitele viziunii artistului. Scriitorul — zice B. Elvin, — este „aproape de noi", deoarece s-a asociat tendinţelor înnoitoare ale timpului său „nu numai prin critica aspră adusă vechilor regimuri, dar şi prin năzuinţele sale de transformare a omului şi a societăţii, prin dorinţa sa de a vedea ridicate masele de oameni simpli la o altă condiţie socială, la condiţia valorii lor". Chiar dacă „n-a întrezărit nici o soluţie pe care s-o opună exploatării, opresiunii", Cehov „a fost cu tot sufletul său alături de idealurile din care s-a născut Revoluţia Socialistă".

Pentru revelarea dimensiunilor personalităţi scriitorului fixarea locului său în literatura rusă şi universală, ca şi pentru o şi mai pregnantă definire a originalităţii sale artistice, ar fi fost, poate, nimerită o raportare a operei lui Cehov la aceea a altor mari scriitori ruşi şi străini. Aşa cum se înfăţişează, cartea este o contribuţie cu totul meritorie la adîncirea cunoaşterii creaţiei cehoviene în ţara noastră.

Dumitru MICU

BIBLIOGRAFIE

CĂRŢI ALE SCRIITORILOR ROMÎNI CONTEMPORANI APĂRUTE ÎN CURSUL ANULUI 1960

E.S.P.L.A.

- G. Călinescu – Enigma Otiliei (roman, reeditare; prefaţă de Paul Georgescu).
- Eusebiu Camilar – Turmele (roman, reeditare).
- Radu Cosaşu – Energii (schiţe).
- Toma George Maiorescu – Ritmuri contemporane (versuri).
- Tatiana Nicolescu – Opera lui Gogol în Rominia.
- Al. Piru – Opera lui Ibrăileanu.
- Aurel Rău – La marginea deşertului Gobi.
- Dimos Rendis – Uliţa piperului sălbatec, vol. II (roman).
- D. Vatamaniuc – I. Popovici-Bănăţeanu.

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

- M. Beniuc – Poezii (prefaţă de Savin Bratu).
- M. Sadoveanu – Zodia cancerului sau vremea Ducăi Vodă (prefaţă de Savin Bratu).

EDITURA TINERETULUI

- Costache Anton – Seri albastre (roman).
- Eugen Barbu – Unsprezece (reeditare).
- Vladimir Colin – Basmele omului (reeditare).
- Radu Boureanu – Cîntare cetăţii lui Bucur (versuri).
- Horia Stancu – Călătorind prin ţările Nordului.
- Gica Iuteş – Cei de la Crisanta.

COLECŢIA „CELE MAI FRUMOASE POEZII"

- M. Breslaşu – Poezii.
- Cicerone Theodorescu – Versuri.

COLECŢIA „OAMENI DE SEAMĂ"

- Savin Bratu – Ibrăileanu – omul.
- Ion Crişan – Saligny.
- Ovidiu Drimba – Ovidiu (prefaţă de Tudor Vianu).
- B. Elvin – Cehov (prefaţă de Tamara Gane).
- D. Isac – Aristotel.
- D. Hîncu – Mihail Kogălniceanu.
- Dr. P. Tăutu – Pasteur.

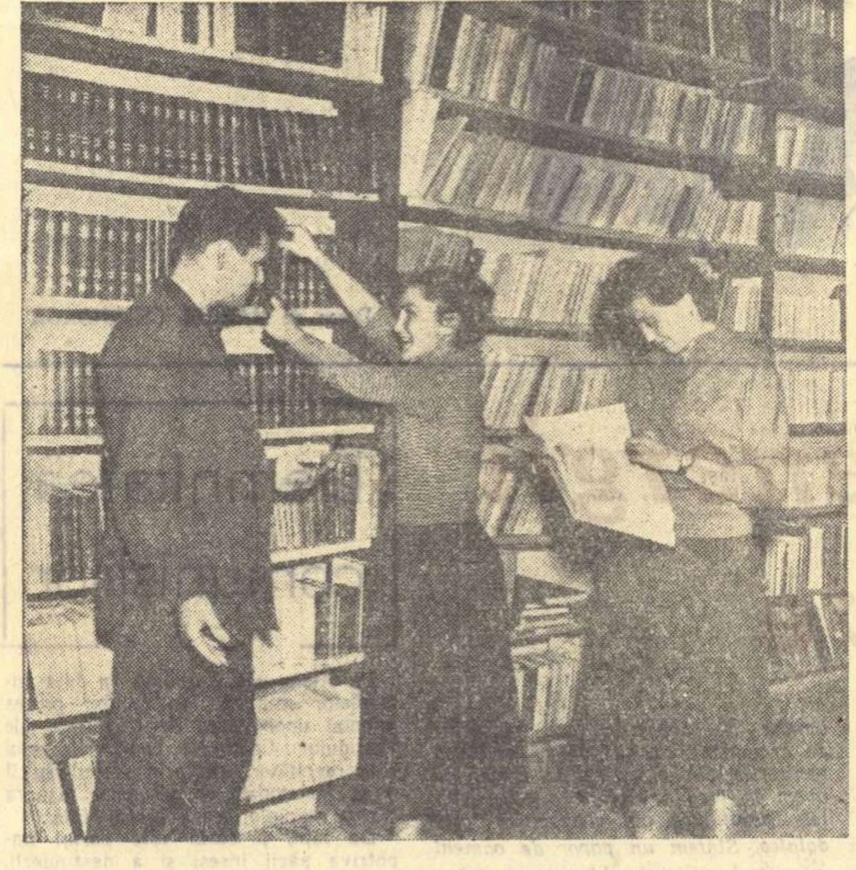

Aspect de la biblioteca clubului schelei petrolifere din Tîrgovişte.

Un roman al fabricii

Romanul lui C. Chiriţă nu este nici „roman-frescă", şi nici un roman al popularizării schematice a unei metode înaintate de producţie, deşi cartea dezbate pe larg tema progresului tehnic în industria grea. Imaginea muncitorului din fabrică este luminată puternic aici de pasiunea inovatoare, dar aceasta răsfrînge de fapt o multilateralitate de trăsături spirituale şi sociale. Intre Al. Severin, eroul central din romanul lui C. Chiriţă şi conferenţiarul universitar care este Lucian, fiul lui, sau Iulieş Livede, secretarul organizaţiei de partid, se ţes legături complexe, se angajează conflicte care verifică trăinicia convingerilor moral-politice ale comuniştilor.

„Intîlnirea" dintre cele două planuri principale ale naraţiunii — lumea fabricii şi cercul de intelectuali, ziarişti, profesori universitari, ingineri se realizează mai direct prin confruntarea dintre strungarul Severin şi inginerul Pîrvan. In jurul fiecăruia dintre ei gravitează o sumedenie de alte personaje ale căror fizionomii se descifrează cu greu, în ciuda abundenţei detaliilor notate de romancier.

Autorul ştie să sugereze că apropierea strungarului de un nivel de calificare superior vădeşte nu numai aptitudinea specializării politehnice ci, poate mai cu seamă, voinţa dîrză, caracteristică muncitorului, o conştiinţă socialistă înaintată, uriaşe disponibilităţi de extindere a orizontului spiritual. Miezul valoros al romanului rezidă tocmai în descrierea vieţii de fabrică văzută în dimensiunile ei noi, cu oameni însufleţiţi de pasiuni majore, capabili de o trăire intensă, în stare să-şi depăşească propriile drame. Inovatorul Severin întreprinde cercetări şi experienţe îndrăzneţe; autorul ştie să recomande convingător elemente de biografie ale unui om în stare de înfăptuiri remarcabile. Portretul personajului principal sugerează echilibrul unor forţe strunite lăuntric, modelate de formaţia în mediul muncitoresc. De o statură fizică impunătoare: „...părea un exces de forţă şi energie omenească... întruchipare exagerată a speţei umane... o radiere de forţă şi nerv", Severin aminteşte într-un fel de povestirile despre uriaşii cu suflete candide. Bîrfit pe nedrept că şi-a părăsit soţia pe care n-o iubea, invidiat pentru îndemînarea neobişnuită la lucru — Severin se izolase treptat. Dar eroul nu este o încarnare ascetică a seriozităţii şi simţului datoriei şi această demonstraţie e realizată concludent. Revelatoare pentru prisosul de energie şi de elan sufletesc sînt mai ales reacţiile lui Severin în împrejurările şi atmosfera fabricii. Se reţin discuţiile dintre Livede şi Severin. Cu stîngăcie şi blîndeţe uriaşul îşi destăinuie îndoielile privind succesul inovaţiei la care lucrează. Secretarul organizaţiei de partid — Livede — ştie să recepţioneze gîndurile prietenului său cu răbdare, cu înţelegere, cu căldură învăluitoare care stimulează sinceritatea. Efortul pentru folosirea raţională a maşinii implică zbucium, încordare, teama de neprevăzut, de nereuşită — este o luptă în numele noului care se bucură de înţelegerea şi de sprijinul activ al comunistului. Livede întrezăreşte în sufletul lui Severin, dincolo de satisfacţia perfecţionării tehnice, tulburarea creatorului, sentimentul de responsabilitate pentru colectiv. Omul masiv şi impunător, care părea uscat şi insensibil, oferă deodată revelaţia unei vibraţii puternice de o înaltă ţinută morală. In atmosfera încordată şi solemnă, cînd nu ştia cum vor primi muncitorii invenţia lui, — Severin zăreşte printre cei prezenţi un tînăr strungar, Costinaş, care-i adresează un mic gest de încurajare. Omul devenise drag celorlalţi, uimitor de apropiat şi de necesar nu numai prin ingeniozitatea mecanismului creat, ci mai les prin încercarea de a înlătura inerţia, de-a a-i îndrepta pe oameni cu îndrăzneală înainte, spre o concepţie de viaţă superioară. Falsul singuratic descoperă acum, la rîndul său, suportul moral pe care-l reprezintă colectivul.

Romanul lui Const. Chiriţă reflectă cu reale merite, în multe episoade, imaginea puterii uriaşe de influenţare a ideilor partidului, ale clasei muncitoare. Alexandru Severin este un erou literar care evidenţiază o etapă nouă în transformarea conştiinţei socialiste a oamenilor muncii. Autorul „Intîlnirii" a surprins momente importante ale formării unui muncitor comunist care îşi consacră energia şi talentul operei de construcţie.

Transformarea personajului pe acest drum nu putea fi decît integrală, cuprinzînd şi sfera frămîntărilor intime. Dar aici intervine celălalt plan al naraţiunii, drama despărţirii dintre tată şi fiu, insuficient de convingătoare. In realitate cald, prietenos şi sensibil, Severin nu reuşeşte să-şi apropie fiul, deşi acesta este scîrbit de mediul trivial din casa mamei. Explicaţia distanţei, a orgoliului care-i desparte violent pe cei doi oameni nu se află în paginile cărţii. Omenia, delicateţea sufletească, par să fie limitate artificial la zidurile fabricii unde se produce renaşterea lui Severin. Pe stradă, întîlnindu-şi fiul, sau acasă, gîndindu-se la el, vechea mască a impasibilităţii reţine orice efuziune. Uneori, între cei doi, mai pluteşte vagă, atmosfera unei ameninţări cumplite şi... inexplicabile.

Impresia cititorului este că drama neînţelegerii se prelungeşte ireal şi nemotivat. Conflictul dintre tată şi fiu este cu atît mai forţat, cu cît Lucian nu are un caracter inflexibil, intransigent. De fapt aceste rezerve trebuiesc extinse dacă ne referim la alte zone ale romanului. Realismul descrierilor se alterează adesea, mai ales atunci cînd naraţiunea părăseşte cadrul muncitoresc. Mediul intelectualilor din oraş, al femeilor de mahala gureşe şi grosolane, sau al funcţionarilor carierişti şi fără scrupule, care apar şi dispar fără vreo legătură directă cu soarta eroilor principali, sînt prezentate cu mijloace convenţionale, artificioase.

Intelectualul, e văzut după un tipic simplist şi banal, drept o fiinţă rigidă, anchilozată, folosind o frazeologie afectată şi fiind incapabil de gesturi vii, omeneşti. Avalanşa citatelor şi a referirilor la clasicii filozofiei şi literelor universale dizolvă acţiunea romanului pe porţiuni interminabile. Partea eseistică, saturată de aforisme şi paradoxuri, de citate franţuzeşti şi latineşti, include în treacăt şi cunoscuta observaţie a lui Voltaire într-o traducere inexactă: „Secretul de a fi plictisitor este să vorbeşti despre toate" *(corect: „...este de a spune totul") — fără ca autorul, din umbra personajelor care perorează excesiv, să tragă vreo concluzie practică. Intre tiradele grupului de intelectuali care joacă bridge în casa Orhideei şi gesturile lor aproape desperate se simte un dezechilibru care compromite chiar şi pasajele de acţiune. Inginerul Pîrvan, făcînd paşi mari prin cameră şi rostind solemne sentinţe asupra vieţii şi dragostei cu Orhideea în braţe, se înfăţişează cititorului într-o postură ridicolă, dar şi neverosimilă.*

Situaţiile neverosimile alterează valoarea unor fragmente importante ale romanului. Lucian Severin, activist de partid, conferenţiar universitar, redactor şef adjunct la ziarul regional, poartă lungi discuţii sterile cu Dan Vaşani, un intelectual corupt de ideologia burgheză.

Există o flagrantă contradicţie între acea parte a romanului care-i înfăţişează pe oamenii uzinei şi cea consacrată personajelor din alte categorii sociale. In prima parte, lucrurile se exprimă simplu şi totuşi foarte interesant, în cea de a doua excesul de culoare, stridenţa şi apăsarea fără măsură a fiecărei notaţii oboseşte, sfîrşeşte prin a şterge contururile. Atmosfera scenelor de dragoste dintre Lucian şi Cornelia Cernat este caracteristică în acest sens. Cei doi îşi apără iubirea împotriva lui Mihail Nistor, directorul uzinei care, cîndva, de mult, o violase pe Cornelia. De aici, un şir întreg de situaţii melodramatice. Nistor o urmăreşte persuasiv şi i se adresează brutal în termenii următori: — Ai fost a mea! — Nu! — Ai fost. Sus, pe stîncă. Te-am sdrobit! Am fost primul tău bărbat! — Nu-i adevărat! Nistor o prinse cu forţa de braţ: — Eşti nebună? — Lasă-mă! Ţip! — Ţipă! — De ce n-ai ţipat atunci? — Eşti un tîlhar! O brută! Tu nu-nţelegi că un om e om? Că e stăpînul lui? Că are inima lui? Că are sentimentele lui?!..."

Cornelia îl iubeşte pe Lucian, care preda la facultate un curs de literatură antică. Nu ne putem însă explica de ce eroina tăinuieşte vechea dramă tocmai lui Lucian. Misterul este întreţinut prin formulări vagi, pretenţioase, sau prin gesturi crispate, într-o tensiune de coşmar. („ — Lucian... E groaznic! Ar trebui fericire. Atît de multă încît să ajungă inutilă"... „Ii strînse mîna ca un cleşte, îl sfărîmă în priviri şi fugi ca o nebună din amfiteatru").

Apare surprinzător decalajul care există în paginile aceluiaşi roman, între caracterul firesc al descrierii unei prietenii cum este, de exemplu, cea dintre Severin şi Iulieş, pe de o parte, şi dragostea celor doi tineri pe de altă parte. Replicile tinerilor eroi sînt distonante în raport cu limbajul natural, degajat al muncitorilor din carte, care vorbesc acasă sau la lucru, clar şi ferm, aşa cum şi gîndesc. Atunci însă cînd replicile aparţin unui intelectual, autorul pierde măsura firească a diferenţierii stilistice necesare de la o categorie socială la alta. Excesul de „culoare cărturărească" este evident în defavoarea autorului, într-o serie de expresii forţate precum: „— Nu simţi în degete idei?" *(pag. 140) Sau:* „Articolul lui Vaşani era hidos în conţinutul său de idei, era un răcnet de dispreţ şi de desgust la adresa idealurilor umane" *(pag. 551)...* „Admirabil, pentru că nu e gratuit şi speculativ, ci de o eficienţă superconcretă prin natura sa utilă..." *(pag. 92). Exemple similare sînt suficiente în ambele volume ale romanului.*

Falsei intelectualizări a limbajului i se poate asocia, pe alt plan, şi vorbirea ostentativ periferică, de mahala, a unor personaje.

Viaţa oamenilor din fabrică este un domeniu foarte apropiat lui Constantin Chiriţă şi, din fericire, romanul său „Intîlnirea" oglindeşte bine acest avantaj al scriitorului. Muncitori fruntaşi cum sînt Răduca sau Costinaş, portarul fabricii sau directorul Singurel, chiar inginerul Pîrvan în activitatea lui în producţie sînt figuri umane bine realizate, caracteristice fabricii. Un efort suplimentar de concentrare, ca şi o precizare necesară în relaţiile dintre eroii cărţii, ar fi ridicat mult valoarea romanului. Figura lui Alexandru Severin, muncitorul fruntaş, inovator, reprezintă o realizare de reală valoare a scriitorului şi, de aceea, personalitatea interesantă a eroului ne face să întrezărim la Const. Chiriţă perspectiva unei rodnice evoluţii literare.

Miron DRAGU

Demnitatea comuniştilor

(Urmare din pag. 1)

un act de spionaj — obiectul procesului în sine — pentru care nu avea nici o dovadă, a desfăşurat un lux de „erudiţie" neobişnuită şi în afara obiectului, urcînd istoria spionajului pînă în paginile Bibliei.

Unul dintre acuzaţi, G. Erithridis, apărînd cu multă dîrzenie cinstea sa personală şi a partidului căruia îi aparţine, a dezvoltat cu curaj ideea majoră care se referea atît la acuzaţia principală cît şi la cea subsidiară. „In actul de acuzaţie, a spus el, se vede limpede care sînt intenţiile celor care au înscenat acuzaţia. Pe de o parte, ei urmăresc să prezinte Partidul Comunist ca fiind un partid duşman, ca acţionînd prin forţele unei puteri străine, ca fiind o agentură şi, prin extindere, să-şi sprijine acuzaţia împotriva noastră. Pe de altă parte, ei urmăresc să calomnieze Uniunea Sovietică şi ţările de democraţie populară, acuzîndu-le că subminează securitatea şi integritatea ţării noastre. Astfel, ei se opun politicii destinderii şi înţelegerii internaţionale şi creării de zone fără arma rachetă." Iar mai departe, vorbitorul demonstrează care sînt aceia care astăzi, se amestecă în treburile interne ale Greciei: „Alţii sînt acei care intervin în treburile interne ale ţării noastre. Altele sînt forţele care acceptă intervenţa străinilor şi le sprijină, şi nu Partidul Comunist din Grecia. Ziarul «To Vima» scrie: «Străinii se poartă ca proprietari obraznici ai ţării noastre şi locuitorilor ei». In orice caz, nu se înţelege prin aceasta Uniunea Sovietică, iar Venizelos a spus, în parlament: «Guvernul se interesează de marele capital şi face tot ceea ce este pe placul aliaţilor»" („atlantici" n.n.).

Spionajul, de care au fost acuzaţi cei citaţi, n-a fost dovedit, înscenarea odioasă însă, — din cele relatate mai sus de presa elină — nu avea nevoie de dovezi! Desigur că penibilul proces de la Atena e o verigă dintr-un lanţ ce se strînge în jurul libertăţilor poporului elin. După cum aminteam, el are o anumită semnificaţie, deosebit de bine subliniată de Erithiridis în pledoaria sa de apărare. Alături de înăsprirea regimului împotriva lui Glezos, care a ajuns, în Corfu, să declare greva foamei; alături de urmele vizitei lui Strauss şi alături de alarma dată de o parte a presei eline înaintate, subliniind izolarea Greciei faţă de apropiata vizită a lui Nikita Hruşciov în Turcia, stau nenumărate presiuni de tot felul, care deviază linia de evoluţie a poporului grec de la linia firească şi salutară. Cu un aspect învechit de luptă antidemocratică, procesul de la Atena nu e mai puţin nedrept şi revoltător totodată. Iar curajul, seriozitatea şi calmul comuniştilor greci au stîrnit stima şi dragostea noastră!

Ion Marin SADOVEANU

CRONICA LITERARĂ

NICUŢA TANASE: „Astăzi e ziua mea"

de S. DAMIAN

Cine asistă la numeroase întîlniri cu cititorii, constată că tipurile lui Nicuţă Tănase se bucură de popularitate. Despre scriitor există opinii formate, se rostesc replici desprinse din paginile sale şi cu legitimă curiozitate îi sînt urmărite proiectele de creaţie.

După un stagiu în domeniul reportajului, Nicuţă Tănase a scris mai multe povestiri, utilizînd bogata experienţă adunată. Subiectele povestirilor sînt inspirate din actualitatea construcţiei socialiste şi ele stîrnesc astfel interesul unui auditoriu divers. In literatură, Nicuţă Tănase a introdus şi un mediu cu un farmec specific. Intîmplările istorisite se referă de obicei la viaţa tinerilor moştenind deprinderi nu prea lăudabile, tineri care sînt recuperaţi prin influenta binefăcătoare a colectivului socialist. Un univers pitoresc, în care circulă expresii tari şi suculente, în care noţiunile de muncă şi cinste îşi fac loc anevoie, dar ferm. In contact cu realităţile noi ale construcţiei, „derbedeii" îşi pierd înclinaţiile reprobabile, sînt cuprinşi de elanul tineretului muncitoresc.

Sub crusta de nepăsare se descoperă suflete entuziaste, naive, silite de împrejurări să trăiască în promiscuitate. Ca să parcurgă distanţa pînă la conştiinţa de clasă, „derbedeul" trebuie să priceapă întîi gravitatea noţiunilor de disciplină şi solidaritate în luptă. Spre deosebire de povestirile anterioare, Tudor, eroul din „Astăzi e ziua mea", a păşit de la început peste acest prag. Chinul său provine tocmai din situaţia de om îndatorat, lenevind şi trăind din favoarea rudelor. Ii displace postura de parazit şi avîntul în întîmpinarea moralei bazată pe efortul cinstit indică tocmai aviditatea cu care aşteaptă viaţa noua.

Primele episoade ale povestirii reconstituie sugestiv frămîntarea tînărului pentru care bucuria îmbrăcării primului costum de haine este surpată de cutremurul remuşcărilor. In această stare de spirit, toate imaginile se dispun după zvîcnirile sentimentului de vinovăţie. „Mănînc terci şi mă uit pe fereastră la dud. Ce bune-s dudele cu pîine! Acum e toamnă. Dudul se scutură. E gustos şi terciul. Dar castronul e mic. Aş mînca un tuci plin cu terci. Inghit cu lăcomie. Parcă aş fi ieşit acum dintr-o închisoare, unde m-a ţinut nemîncat un veac. Il aud dincolo pe Tică plîngînd.

— Mai vreau terci, mamă, miorlăe el.

Mai cere terci şi Nicuşor. Il aud gîngăvind şi pe Gogu, mutu. Imi cade lingura din mînă, nu mai pot s-o duc la gură. Las şi terciul şi mă trîntesc iar pe pat!".

Intr-un stil abrupt, eliptic, cu repetarea obsesivă a gesturilor care creează o tensiune emoţională — Nicuţă Tănase înfăţişează situaţia dureroasă a eroului. Cum va înlătura Tudor convingerea lipsei sale de valoare şi utilitate, cum se va reabilita în proprii săi ochi?

Remuşcarea este primul semn al unei alte comportări. Eroul nu mai poate apela la vechea nepăsare din epoca vagabondajului, cînd contempla cinic necazurile altora. Acum trăieşte un sentiment de responsabilitate.

Sub îndrumarea unor comunişti, Tudor se decide să plece la Hunedoara, să muncească sîrguincios, să se califice. Acesta nu este sfîrşitul cărţii, ci abia începutul ei. (Cap. III). De data aceasta, autorul se preocupă deci de integrarea efectivă a eroului, considerînd momentul înţelegerii anterior povestirii. Tudor nu mai concepe existenţa în afara muncii. La Hunedoara întîlneşte un colectiv de oameni destoinici care-l instruiesc, dovedindu-i privilegiile solidarităţii. Aplaudă reeducarea altor „derbedei", care nu se pot sustrage atracţiei construcţiei. Participă la lupta împotriva sabotorilor şi manifestă un interes mereu sporit pentru ştiinţă şi cultură. Intîlnirea cu Zoica determină o schimbare hotărîtoare în viaţa lui sentimentală. Aşadar, Tudor devine un om al muncii conştient, cu răspundere cetăţenească, gîndind şi acţionînd în spiritul moralei proletare.

Nicuţă Tănase istoriseşte aceste întîmplări, care marchează metamorfoza eroului, într-un ritm antrenant. Simplitatea vocabularului şi naturaleţea unor reacţii sufleteşti, specifice oamenilor din mediul muncitoresc, sînt evidenţiate de povestirea autorului.

De unde provine atunci impresia de monotonie? Căci trebuie să mărturisim că după „Astăzi e ziua mea", reputaţia autorului de umorist şi de pictor al mediilor periferice, renăscute de socialism este cam compromisă.

Nicuţă Tănase a fost mustrat şi de către colegii mei critici (G. Horodincă, E. Simion) pentru că nu evită prea hotărît manierismul. Cercetînd povestirile în succesiunea lor, se observă uşor reluarea unor motive, fără stăruinţa unei prezentări primenite. Autorul „Derbedeilor" se distingea printr-un umor spontan, bine ajustat tematicii sale preferate. Existau anumite stări în gradaţie prin care trecea „derbedeul", stări care întreţineau un filon comic consistent. Indiferenţa obraznică era convertită într-un fel de perplexitate în faţa evidenţei muncii şi a roadelor construcţiei, ca treptat să i se substituie entuziasmul conştient, păstrînd încă moştenirea limbajului piperat şi gesticulaţia excentrică. In asemenea descripţii, Nicuţă Tănase se simţea, de obicei, la el acasă. Nimic nu stînjenea revărsarea umorului. Dar „Astăzi e ziua mea" nu mai oferă atîtea semne de noutate ca povestirile precedente, care au consumat, probabil, mult din provizia acumulată. Ceea ce apare mai îngrijorător este accentuarea unor deficienţe vizibile, în doze mai mici, încă din primele cărţi.

Fără intenţie de oracol, se poate afirma că două pericole ameninţă scrisul lui Nicuţă Tănase. Mai întîi, alunecarea spre jurnalistică. Este o carenţă sezisabilă şi la alţi tineri prozatori, fiindcă, după cum se vede, ispitele relatării jurnalistice sînt puternice. Desigur că, în felul acesta, povestirea deviază de la obiectivele creaţiei artistice. In loc să se construiască o arhitectonică a situaţiilor, fundată pe relaţia şi conflictul între personaje bine diferenţiate, se adoptă calea mult mai lesnicioasă de prezentare în mare a vieţii de şantier şi de caracterizare a unor exponenţi de categorii sociale sau etice, ilustraţii ale prefacerii din realitate. Autorul renunţă la construcţia caracterelor, la invenţia epică — atribute ale prozei de creaţie — şi se complace în expuneri reportericeşti. Inclinaţia spre documentar minează o bună parte a povestirii, în special capitolele care descriu viaţa tineretului în Hunedoara. Iată caracterizarea unuia dintre eroii importanţi, bibliotecarul Băieanu: „Aşa cum e de mic, are şase vieţi în el. E ca o sfîrlează. Acum e aici, la bibliotecă, peste o clipă îl găseşti în sala de lectură, care e plină de tineri mînjiţi pe faţă, îmbrăcaţi în salopete soioase, ori în pufoaice înnegrite. Unii mănîncă pîine goală, rod din colţucul de pîine care le-a rămas de la cantină şi citesc pe Gladkov. Citesc «Cimentul». Băieanu se vîră printre tineri. Cînd vede că unul e pe sfîrşite cu cartea, îi recomandă alta. Dai de el în sala de şah, în cea de ping-pong. Cu toată lumea e prieten. Are răspuns pentru fiecare întrebare".

Cel de-al doilea pericol? Trebuie să i se atragă atenţia lui Nicuţă Tănase asupra îngăduinţei cu care acceptă abaterile de la sobrietatea realistă în povestire. Prea de multe ori duioşia se revarsă în paginile cărţii. Spectacolul mizeriei, în primul capitol, provoacă eroului torente de lacrimi. Un prieten al lui Tudor se îndrăgosteşte de Viorica, o fată oloagă, şi îi trimite scrisori înflăcărate.

Preferinţa afişată pentru infirmi şi dezmoşteniţi arată că Nicuţă Tănase vede cîteodată realitatea prin prisma melodramei. Durerea şi suferinţele nu trebuie ascunse, dar modul de relatare poate fi mai reţinut, mai sobru, iar sentimentele tratate cu o duritate virilă. Poate că astfel puterea de transmitere a emoţiei creşte înzecit. In primul capitol, cînd Tudor îndură cumplite privaţiuni, ciuda ia proporţii neînchipuite şi eroul conversează febril pînă şi cu păianjenii. „De s-ar putea face cămăşi şi izmene din pînza de păianjen, ce bine ar fi. Pînză de păianjen în pod cît vrei. Podul plin. Păianjenilor, de ce nu ţeseţi pînză adevărată?".

Ideea că e culpabil amplifică sentimentul de ruşine. Totul concurează astfel în vederea descalificării eroului: „Şi vîntul, în vîjiitul lui, parcă vorbeşte cu mine. Imi suflă parcă la ureche: «Ce haine! De unde le ai, omule?»". In plin comentar de fapte,

precis şi obiectiv, se intercalează în felul acesta metafore sentimentaliste.

Un tînăr chiriaş are neplăceri cu proprietăreasa. Ca s-o îmbuneze, deschide un volum de Eminescu şi recită. „Cînd a auzit versurile astea, baba s-a luminat la faţă. S-a dus după moşul ei, care tundea în grădină un corcoduş. A venit bătrînul... Nu ştia ce s-a întîmplat... Bătrîna m-a pus să mai recit o dată versurile".

Este ceva din firea omului năpăstuit, aşezat la marginea vieţii şi care din unghiul lui de hoinar, cunoscător al nenorocirilor, priveşte întîmplările printr-o ceaţă lăcrimoasă. Lacrima apropie oamenii şi solidaritatea nu se naşte decît prin patetism, pare a susţine scriitorul. Toate acestea nu se prea potrivesc cu cadrul realist al povestirilor lui Nicuţă Tănase.

Fiecare nouă cunoştinţă, după cîteva îndemnuri amabile, îşi istoriseşte îndată viaţa, cu o pornire spre confesiune molipsitoare (pag. 56, 67, 117).

Momentele de efuziune a sentimentelor par că se desprind din atmosfera obişnuită, de toate zilele, şi capătă dimensiuni de basm.

Intîlnirea cu o fată: „Am auzit ca prin vis o voce. Am întors capul. In faţa noastră, lîngă raft, o fată. I-am întîlnit privirile fără să vreau".

Apoi invocarea ei în imaginaţie: „Mi-aprind o ţigară. Intredeschid ochii. Mă uit la dulapul din bibliotecă şi parcă la altă înfăţişare. Codiţele, faţa îmbujorată, cicatricea, ochii. Imi apropii pleoapele mai mult. E Zoica. O văd pe ea..."

Lucrurile ating stadiul superlativ, cînd — purtat de visare — eroul îşi închipuie viitoarea fericire de familie: „Mănîncă şi se uită la mine. Mă gîndesc atunci cînd mănînc cu Zoica la patru pereţi, la o curte mică în care se văd nişte găini, o cloşcă cu pui, găinile speriindu-se de un uliu care dă tîrcoale, un purcel guiţînd. O văd pe Zoica ducîndu-se cu găleata de mîncare la porc. Văd purcelul crescînd. Ignatul. Un guiţat, nişte paie arzînd, miros de şorici pîrlit, nişte muşchi agăţat în pod la fum. Mă gîndesc la o casă în care să stau cu Zoica".

Pornirea spre sentimentalism este înfrînată adesea prin cenzura umorului. Nicuţă Tănase nu poate omite resortul comic al unor situaţii (înclinaţia firească e prea puternică) şi atunci însăşi duioşia apare pe drept transformată. Probabil că în direcţia aceasta se poate valorifica optim talentul lui Nicuţă Tănase. Prea multa sentimentalitate poate fi rarefiată prin ironie tonică, aliaj mai adecvat situaţiilor pe care le descrie. Intîmplările simpaticilor săi eroi degajă atunci o veselie reconfortantă, prielnică ideilor morale sănătoase pentru care pledează autorul.

Dar şi comicul revendică o supraveghere, cînd coboară spre trivialitate în limbaj. De acord: hainele pot fi denumite ţoale, un păhărel de băutură — o fiolă de rachiu etc. Cîteodată, schimbul de replici pare, însă, o colecţie din argoul maidanelor, reprodus fără sfială de autor: „Poţi să micşorezi compasul, nu s-a prins caraliul? Ai umflat ceva din tramvai? Vreun portofel... Lasă peria de ghete pe ladă. Trebuie să fii caramangiu de clasă mare dacă ai rufe d-astea malagamba pe tine... Ţi-a mers plugul!"

Aşteptăm cu reală încredere rezultatele luptei autorului cu ispitele rele. Popularitatea cucerită reprezintă şi o obligaţie şi Nicuţă Tănase trebuie să se arate la înălţime.

Intreceri în cinstea celui de-al III-lea Congres al P.M.R.

Muncitori fruntași de la Intreprinderea „Flacăra Roșie" din Capitală discută noi metode de economisire de materie primă, prin combinarea mai multor tipare

REPORTAJ FESTIV

Însemnări de la Intreprinderea „Flacăra Roșie"

de ALECU IVAN GHILIA

„Flacăra Roșie" se numără printre cele 19 întreprinderi care au lansat cunoscuta chemare la întrecerea socialistă în cinstea celui de al III-lea Congres al P.M.R. Obiectivul întrecerii: 3.200.000 lei economii privind prețul de cost, 60 modele noi și 3.200.000 lei beneficii. Reportajul de față este rezultatul primului contact pe care l-a avut autorul cu întreprinderea „Flacăra Roșie" și-n general cu lumea tăbăcarilor, a croitorilor, stanțorilor și modelatorilor în piele. Contact care i-a deschis o primă poartă de pătrundere spre o lume miraculoasă, interesantă și uimitoare prin contrastele pe care le prezintă; o lume dantescă altădată, și rafaeliană în care se poate descifra în modul cel mai pregnant ceva din partitura contemporană a prefacerilor umane; a saltului pe care l-a făcut munca omenească de la „tot ceea ce putea fi mai odios pe fața pămîntului" (cum scria îngrozit în 1934 Geo Bogza) la o vastă operă delicată de artizanat.

* * *

INTRODUCERE IN REPORTAJ

Bineînțeles începem cu portarul. Prezentăm delegațiile. „Tot gazetari" se miră el, „poftiți, mai sînt cîțiva în fabrică". Era și de așteptat. „Flacăra Roșie" a cucerit pentru a doua oară drapelul de întreprindere fruntașă pe ramură. E o întreprindere despre care a început să se vorbească. „Nu-i nimic! Rămîn destule lucruri de scris, oricît de mulți gazetari ar fi! Pe unde ajungem la direcție?" „Pe-aici! Ușa aia de colo! Urcați treptele!" Trecem printr-un gang îngust, prin spatele unui camion încărcat cu pantofi; șoferul claxonează să-i deschidă cineva poarta; urcăm cîteva trepte. O ușă deschisă; un hol transformat în birou; uși de-o parte și de alta; în fund un dulap înalt cu exponate; pantofi, sandale, o piele de căprioară întinsă leneș ca-ntr-o dulce somnolență. „Nu aveți ce să vedeți, ne atrage atenția secretara. Sînt lucruri vechi. O să vedeți altele noi în fabrică!" „Perfect! Cu tovarășul director se poate vorbi?" „E-n fabrică!"; „Tovarășul Ion Culiță, secretarul organizației de partid..." „Și dînsul. Nu-i nimeni pe-aici cu cine să stați de vorbă. Inginerul șef e-n ședință..." „Atunci am vrea să-l găsim pe tovarășul Petre Gheorghiu de la redacție, să ne conducă dînsul..."

Sub explozia de lumină a primăverii ieșim în curte. E o curte vastă, dreptunghiulară, flancată de clădiri vechi, mohorîte și de altele noi, prietenoase, cu zidurile înalte păstrînd culoarea proaspătă a cimentului; grupuri de muncitori în salopete nivelează țărîna așternînd deasupra brazdei de iarbă fragilă, de-un verde subtil, ca de jad; miroase a pămînt reavăn și puternic, a tanin și-a piei crude; prin geam se zărește buchetul involt de liliac de pe biroul directorului: e un semn de puritate și poezie în atmosfera jilavă a pieilor argăsite.

Clădirea cantinei (spre care ne îndreptăm) e nouă și ne surprinde mirosul bucolic și odihnitor de lapte dulce; în fabrică toți cei 3156 de muncitori primesc cu regularitate lapte; la etaj cantina-restaurant e somptuoasă ca o sală de concert, cu o boltă uriașă la mijloc și mesele împărțite în trei grupe, pentru cei care mănîncă obișnuit la regim și á la carte. Biroul redacției „Flacăra Roșie" e jos, la parter, dar nu găsim pe nimeni. Tovarășul Gheorghiu, ni se spune, e pe undeva pe la atelierul croit-piele; astăzi are loc ședința organizației de partid pentru discutarea candidaturii tovarășei Maria Irimescu. Un element în plus și neașteptat pentru reportajul nostru. Dar trebuie să ne descurcăm singuri! Ne întoarcem și ajunși în curtea de unde-am plecat, urcăm scările unei clădiri laterale. Insfîrșit, evrika! Il întîlnim pe tovarășul inginer Platon Florian, șeful serviciului tehnic. Față rotundă, blajină; ochi vioi, inteligenți; voce mătăsoasă; accent specific. Nu mai încape nici o îndoială! E moldovean! Cheia fiind găsită, apropierea se face rapid: amintiri... Iași... facultate... De altfel, nu-i singurul moldovean, ne spune. Inginerul șef Constantin Pîrvulețu e ieșean; șeful laboratorului, Caloianu Cornel, moldovean; tovarășul Ion Culiță, secretarul Comitetului de partid, moldovean... „In industria tăbăcăritului era o tradiție — glumește el. Toți tăbăcarii erau ardeleni. Moldovenii s-au introdus acum, odată cu tehnica modernă". In încăpere intră un bărbat înalt, cu tîmplele cărunte.

„Șeful atelierului lac" — îl prezintă inginerul Platon. „Tot moldovean?" întreb. „Nu — rîde noul venit. Ploieștean de-al lui Caragiale". Discutăm despre teatru, cinematograf, reportaj... Numele lui Geo Bogza revine mereu. Sînt cunoscute reportajele lui din '34 despre tăbăcari. Strada Verzișori! Oho! S-a terminat cu strada Verzișori! Nu mai există! Nu mai există nici spinarea ardeleanului frîntă sub drugul de lemn de care atîrna hîrdăul plin cu murdărie fetidă care i se scurgea pe față, pe mîini, „în șiroaie, pe pulpele goale". Munca mai e încă grea, jos, la tăbăcării, dar tehnica modernă a-nceput să-și spună cuvîntul: introducerea cenușarului static cu recuperarea părului; instalarea mașinilor fabricate la „Metalul Roșu" din Cluj, pentru spălat, uscat și centrifugat părul; sistematizarea și modernizarea întregului proces tehnologic; podul rulant, macaralele, procedeul de uscare a pieilor pe plăci de sticlă la tăbăcăria vegetală, tunelurile de uscare, etc., toate la un loc, duc la o evidentă micșorare a timpului de prelucrare a pieilor și la o simțitoare ușurare a muncii brute.

DRUMUL SPRE CER

Să coborîm însă să urmărim drumul pieilor spre cer și spre frumusețe. Drumul acesta începe de jos, din pămînt, din imensele bazine dreptunghiulare, înnecate-n tanin și-n vitriolante substanțe chimice. Coborîm în prima sală; aici lucrează tăbăcarii adevărați, cu meseria transmisă din tată în fiu, bărbați în vîrstă, înalți, cu brațele vînjoase ca niște pîrghii, scufundați în cizme de cauciuc pînă la genunchi și cu mari șorțuri negre în față. Printre ei o apariție primăvăratecă: o femeie tînără, zveltă, cu părul și ochii negri: inginerul Coatu Rodica. Baticul străveziu ca o flacără verde, învolburat la gît, și zîmbetul ei indecis, adresat parcă, în gînd, viitoarelor genți elegante, dau o notă de cochetărie peisajului, înviorînd culorile mohorîte.

Urmărim cu toții atenți, din hală în hală, aventurile dramatice ale pieilor: le vedem apoi curate, lungite, lățite, întinse; butoaie uriașe de lemn se-nvîrt huruind; mașini apucă și întind pieile... Urcăm la etaj și-o căldură uscată ne învăluie. Pieile trec acum prin mai multe cuptoare de tablă; apoi ies și sînt călcate și întinse, din nou; în altă parte sînt vopsite; le vedem atîrnate de stelaje ca niște umbrele; culori vii, pastelate; par imense hărți colorate... Și drumul spre cer continuă. La Francisc Munteanu cerul începe la etajul III — aici începe ceva mai de jos, din secția de stanțat a lui Ion Brăgaru, cel mai bun stanțor din țară, și sfîrșește la marochinărie, în atelierul modelatorilor Zanea Tudor și Ion Munteanu. Acum tot ce era acolo jos cruditate, urîțenie, devine fragil, delicat și frumos: pantofii pe care-i purtați; sandalele ușoare care vă țin piciorul ca-ntr-un cuib de vată, gențile elegante și poșetele grațioase și fanteziste, împrumutînd parcă ceva din suavitatea unui surîs, aici se metamorfozează. Culori delicate, jocuri de linii și forme, fantezie și har. Harul miilor de mîini trece prin piele și pielea banală capătă ceva de azur și de inefabil; în fiece pantof palpită un gînd de frumusețe și mîna cînd întîrzie mîngîietor pe portmoneu, se-ntîlnește cu căldura mîinilor care l-au lucrat.

Vizităm expoziția cu exponatele fabricii și ne uimește varietatea modelelor și finețea gustului. La ieșire ne-ncrucișăm cu tovarășul director. „Ați văzut modelele noi de marochinărie? ne-ntreabă. Modelele lucrate în cinstea Congresului? Nu! Să veniți la mine să le vedeți. Le trimitem la expoziție". „Totuși eu zic mai întîi să treceți să vedeți și atelierul lac". — sugerează inginerul Platon. „E unicul în țară".

După un ritual obligatoriu (schimbăm halatele cu altele albe, imaculate; scoatem pantofii și ne-ncălțăm cu galoși curați, fără un fir de praf) pătrundem în camera de sprițuit lacul și de-acolo în sala următoare: e o sală mare, dreptunghiulară, îmbrăcată în plăci verzui de faianță, ca un bazin acvatic, în care pieile negre, lucioase în lumina și liniștea moartă se odihnesc ca niște „monștri marini". Ah, dar s-a făcut îngrozitor de tîrziu și mai avem atîtea de văzut! Incă n-am văzut-o pe Florica Marinete, n-am trecut pe la inginerul șef... Trebuie să ne-ntoarcem și mîine! și nea Lupu care face zîmbre așteptîndu-ne! Coborim și-n curte ne auzim strigați. „Dumneavoastră sînteți de la „Gazeta literară"? E Petre Gheorghiu, reporterul fabricii: potrivit de statură, bine legat, rubicond, cu niște ochi albaștri, senini. Ne invită la redacție, jovial și amabil și ne arată ultimele numere ale ziarului. Inginerul Platon, care a flămînzit destul pentru reportajul nostru, făcînd-o pe gazda, își ia rămas bun, grăbindu-se să ajungă la cantină. Ii urăm poftă bună și ne scufundăm în lectura ziarului. E o lectură interesantă și utilă. Ziarul e făcut cu pricepere și pasiune; sînt urmărite cele mai noi și mai importante evenimente ale fabricii: „O zi deosebită" — o pagină întreagă (7 octombrie 1959) dedicată sărbătoririi decernării pentru a doua oară a drapelului de întreprindere fruntașă pe ramură; altă pagină cu fotografii, reportaje și note surprinzînd aspecte de la cea de a doua fază a concursului pe țară: „Pentru cel mai bun croitor de piele și stanțor". (Rezultatul: un premiu pentru cel mai bun croitor de piele: Maria Irimescu; premiul I pentru cel mai bun stanțor: Ion Brăgaru.

Numărul din 25 aprilie 1960, ultimul număr, e axat aproape în întregime pe problema întrecerii în cinstea celui de al III-lea Congres al Partidului. Florica Marinete, fruntașă, semnează articolul intitulat: „Explicația unor succese", în care se scrie: „De la înființare și pînă la începutul lunii aprilie, brigada noastră a economisit peste 27.000 dm.p. piele. Acum în cinstea celui de al III-lea Congres al Partidului am hotărît ca fiecare dintre noi să economisească cel puțin 500 dm.p. piele".

DANIELA

O cămăruță, un scaun, un telefon montat pe colțul unei mese, cutia unei centrale electrice, liliac, fisele aurii ca niște țigarete căzînd c-un sunet metalic, două mîini mici, încurcînd și descurcînd firele, și-un cap buclat, aplecat pe masă: Daniela. Are 17 ani, ochi căprui, ștrengărești, o fată drăgălașă și capul plin de vise. A intrat de la 13 ani în fabrică. N-avea pe nimeni afară de bunicul. (Bunicul, Gheorghe Badea, e cel mai vechi tăbăcar din fabrică; are 75 de ani; e pensionar și și-a petrecut 54 de ani în tăbăcărie). Daniela a crescut aici; e fata fabricii; și-a luat examenul de maturitate; a-nvățat singură să mînuiască centrala electrică și-acum se pregătește pentru facultate: Comerțul exterior. Marele ei vis: să călătorească în China.

PREOCUPARI, PASIUNI

„Tăbăcăriile tăbăcesc" — nota în 1934 Geo Bogza. Adică tăbăceau nervii, sensibilitatea și avînturile oamenilor. Acum Daniela visează să urmeze comerțul exterior — și va urma — visează să călătorească, să vadă China, și nu-i exclus să se întîmple și asta. Tăbăcăriile nu mai tăbăcesc nervii, sensibilitatea și avînturile! Ileana Toader joacă volei, e solistă a echipei de dansuri și execută la pian bucăți de Bach și Chopin.

Ioana Bălășeanu are 22 de ani și două pasiuni constante: parașutismul și muzica populară; Oprea Victoria, una singură: filmul — are acasă 16 albume cu fotografiile artiștilor de cinema. Tînărul comunist Cățaru Petre are 25 de ani și-o bibliotecă de peste 3.000 volume, joacă baschet și handbal; îi place pictura lui Corneliu Baba; poeziile lui Lermontov — „Demonul" îl știe pe dinafară; e nelipsit de la concerte și-n general nimic din ce e frumos nu-i este străin. O trăsătură esențială a tuturor acestor oameni e setea de cultură, de instruire. Toată lumea învață: de la tovarășul Ion Culiță, secretarul Comitetului de partid (care e-n anul IV la Științe Juridice), pînă la ultimul angajat în producție, care se-nscrie, mai de vreme sau mai tîrziu, la un curs de calificare.

E suflul epocii care aprinde energiile și stimulează pasiunile mari, generoase.

CELE MAI CUNOSCUTE FETE DIN FABRICA

Maria Irimescu e o vietate mică, gingașă, cu umeri cruzi de copil și ochi mari albaștri, de culoarea petrolului. Te privește atentă, cu o intensitate ciudată, parc-ar vrea să pătrundă ceva greu de definit, să afle nu știu ce taină numai de ea bănuită, apoi brusc, îndrăzneala i se preface în sfială și-și pleacă fața; privirile i se ascund sub gene. Florica Marinete are un aer sigur și ușor sfidător. Știe că-i frumoasă și toate mișcările ei arată mulțumirea aceasta de a fi frumoasă; are ceva de arbore tînăr, într-o poiană deschisă, cu coama înălțată spre soare. Cînd apare ea, cei din jur se înseninează; rîsul ei alungă tristețea și tinerețea ei are ceva din sănătatea și grația mînjilor, primăvara. Rîde plin, nestăpînit, și-și ascunde rîsul cu palma, c-un amestec de candoare și cochetărie, privind șiret printre degetele răsfirate, cu ochii ei negri, focoși. Pe Marioara, stridențele o irită. Rîsul ei e un zîmbet palid, ușor trist. Trece printre oameni și lucruri c-un fel de sfioșenie și delicatețe, temîndu-se parcă să nu strice ceva, să nu tulbure și să nu supere pe cineva... Dar, destul! Datele de natură sufletească și biografică le găsiți în relatarea lui Al. Lungu, care nu mînuiește cu dibăcie numai măturoiul în filmul „Telegrame", ci are și sprinteneală la condei.

In sfîrșit, găsim răgazul necesar (și noi și tovarășul director Dumitrescu), să stăm puțin de vorbă. L-am întîlnit tot timpul prin fabrică, prezent peste tot, activ și energic. E mărunt de statură; bine legat; ochi pătrunzători; figură voluntară, prelungă. A lucrat la „Kirov" cizmărie, apoi a făcut o școală de partid; a fost secretarul organizației de partid la întreprinderea „Nicolae Bălcescu"; din '53 pînă în '56 a lucrat la Minister — dispecer și totodată răspundea de sectorul reclamații și calitate. Cele mai multe reclamații veneau de la „Flacăra Roșie". Era una din cele mai rămase în urmă întreprinderi pe ramură. In '56 a fost numit director aici. N-a crezut la-nceput că va putea face ceva, dar era comunist, trebuia să lupte. Problema numărul I era organizarea. Numărul 2, disciplina. Numărul 3, curățenia mărfii și-a îmbrăcăminții. Calitatea produselor. Lărgirea și extinderea lor... Le-a luat pe rînd. I-a mobilizat pe comuniști. Au schimbat maiștrii care nu corespundeau. Au introdus banda rulantă și prin aceasta au pus capăt lipsurilor nemotivate. In ateliere s-au introdus halate, echipament de protecție... Recent, reprezentantul unei firme comerciale germane, vizitînd fabrica, a rămas uimit printre altele, de modul cum se păstrează curățenia în ateliere. „Zice că el a vizitat multe tăbăcării în multe țări, dar așa ceva n-a mai întîlnit — ne relatează satisfăcut tovarășul Dumitrescu. Jos pălăria! a spus". „Nu-i nevoie să ne mai spuneți asta, replicăm noi. Ne-am convins singuri. Am vizitat doar secția lac". „Bine că veni vorba — spune tovarășul Dumitrescu — secția lac e recent înființată. Atelierul de marochinărie, în primăvara lui '58". „Cu cîți muncitori s-a pornit la naționalizare?" întrebăm: „Opt sute de muncitori. Șapte sute perechi încălțăminte pe zi!" „Astăzi?" „3156 muncitori și salariați, și planul mărit față de 1950 cu 100%. Problema e însă să ne concentrăm acum toate forțele, să realizăm și să depășim angajamentele luate în cinstea Congresului. Și vom reuși. Ați văzut modelele trimise la expoziție!"

Le-am văzut dar nu vom încerca să le mai descriem. Vă lăsăm dumneavoastră plăcerea nealterată de a le vedea la expoziție și admira singuri.

IN PRAGUL MATURITAȚII

Două mîini agile, cu o sprinteneală de ied, înscriu incizii fine; vîrful cuțitului se învîrte cu repeziciune în jurul unui tipar; de sub el apare o căpută de piele maro. Tiparul se întoarce. O nouă căpută. Incă una. A rămas o mică porțiune de piele. Se face o combinație: un tipar cu cîteva numere mai mici și un altul: limbă de pantof. Șuvițele care se aruncă sînt subțiri ca macaroanele. Privesc la stăpîna acestor mîini. E o tînără de 19 ani, nu prea înaltă, cu fața rotundă, nasul cîrn și ochi mari, albaștri. Pare un copil. E plină de gingășie și candoare. Mă privește ca pe o cunoștință, dar fruntea i se încrețește ușor: nu știe de unde să mă ia. Prietenul meu Ghilia o ajută. Deci dînsa e Maria Irimescu! Sîntem cunoștințe vechi. Citisem despre ea în ziare, o văzusem la film, știam că în 1959 luase diploma pentru cea mai bună croitoare de piele din țară și pe anul acesta la fel. Mai cunoșteam că i se încredințase o brigadă codașă și ajunsese în fruntea sectorului. Mai mult, tinere ca Maria Bușoi și Florica Marinete au ajuns să țină pasul cu șefa lor de brigadă. Asta însă nu-mi era de ajuns. Voiam s-o cunosc ca om. Nu știu dacă eram binevenit sau nu, pentru că o rețineam din lucru, dar m-a invitat să stau pe chinga mesii de croit. In atelier se făcea gimnastică de producție. Am început să discutăm.

Cîteva date biografice, pe care mi le-a spus, nu ajungeau să-mi întregească portretul ei. Știam doar că numai cu o zi înainte, fusese primită candidată de partid. Am fost foarte atent. Buzele i-au tremurat ușor cînd mi-a spus acest lucru și în glas se simțea că retrăiește emoția clipei; pășise doar în pragul maturității.

A trebuit s-o las pe Maria să-și continue lucrul și, după program, ne-am întîlnit din nou, în curtea fabricii. Dar cum s-o fac să vorbească? Am observat o jenă — confirmată mai tîrziu — de a nu vorbi prea mult despre ea. In munca ei, se socoate o parte integrantă din tot. „Eu" este un cuvînt care s-ar părea că lipsește din vocabularul ei și locul său este luat de „noi".

După-amiază, i-am făcut o vizită acasă, în noua locuință dată de întreprindere. Mi-a deschis o femeie măruntică, modest îmbrăcată; nu era lucru mare să-ți dai seama că e mama Mariei. Venise de la Buleta, de lîngă Vîlcea, să-și vadă fata.

Contrast izbitor între mamă și fiică.

— Ea seamănă cu tată-său, ne mărturisește mama Gheorghița. De multe ori, îmi zice mie: „Mata parcă ai fi făcută la meliță". Ea, calcă încet, vorbește încet, nu vrea să supere pe nimeni. N-are dușmănie pe nimeni, numai pe băieții care-i vorbesc de căsătorie se supără. Spune că vrea să învețe. Să-i vorbească despre altceva: „Despre cărți, despre excursii, dar nu de..." Ea, cum vă spuneam, e ca tat-su. Băiatul, Gheorghe, care-i inginer la Brezoi, seamănă cu mine. Imi spune cîteodată ea: „Mamă, n-aș vrea să creadă cineva că sînt cumva mîndră că am diplomă, că sînt dată la ziar, sau filmată". Dar, așa e ea. Dar nici nu-i place să fie supărată, trebuie să-i vorbești tot în plac. De mică a fost așa. Nu că-i fata mea, dar e un copil cuminte. Și în sat, cînd vine acasă, vorbește cu toți. Acum cînd a apărut la film, unii spun: „De ce nu-i ziseși mă, să vină acasă d-acolo din film, s-o vedem și noi?" Nu mai spun cu ziarele. Cînd apar, ne îngrămădim tot satul, care să-l luăm întîi. Și am un băiat într-a șasea, Mihai, vine cu ziarul acasă, și mi-a prins slăbiciunea: „Bre, mămică, dacă-mi dai doi lei, ți-o arăt pe Maria pe ziar". Și eu mă duc și le arăt și altora ziarul, dar al mieu, nu. „Ce te tot lauzi mă, așa, o fi alta, nu fiică-ta?" Nu arată, dar o iubește, că seamănă cu el. Ceilalți șase copii seamănă toți cu mine; și pe dînșii îi iubește. Ea e chitită ca tată-su. Cînd era în concurs, eu eram la ea. Ce s-a mai muncit. Avea emoții. Am întrebat-o, cum face de croiește așa? „Vezi, mamă, — îmi spune — eu cînd iau pielea, o întind pe masă, mă uit la ea și socot din ochi cum vin tiparele. Nu-i vorba să tai așa cum îți vine la socoteală, pentru că fiecare bucățică de piele muncită greu".

Tot cînd era în concurs, trebuia să scrie un articol despre ea: cum a trăit, cine îs părinții, și fiindcă era obosită i-am spus să se culce, că-l scriu eu. Mi-a dat ziare să citesc, să mă documentez cum se scrie. Eu citeam despre vreme. Cînd s-a sculat a găsit articolul scris, dar n-a fost mulțumită. Că de ce am scris că atunci cînd era mică, n-avea ce să îmbrace, ce să mănînce, „ce asta e important"? Eu am scris adevărat.

Cînd veți defila la 1 Mai și vă va saluta o fetiță mică din tribună să știți că e Maria Irimescu.

Alexandru D. LUNGU
actor la Teatrul „C. Nottara"

Gazeta fabricii și întrecerile

Lucrate de tipografi, printre picături, pe cîte un colț de masă, părînd niște insule liniștite ale tipografiei în aglomerația și zbuciumul pregătirii publicațiilor centrale, — gazetele de uzină trec cu modestie, de la masa paginatorilor la calandru, de la calandru la rotativă. Pregătite de regulă de un singur redactor, ele nu arată — cunoscînd tăcerea cu care trec prin tipografie — a avea o istorie mai agitată decît a unui afiș obișnuit sau a unei agende de buzunar. Ești tentat să bănuiești că aceste gazete de format mic, au același drum liniștit, lipsit de dramatism și febrilitate și în faza de manuscris și în aceea de contact cu cititorii. N-ai crede că o gazetă de uzină are un număr de colaboratori care întrece pe cel al marilor publicații. Opt sute de oameni, o mie, trei mii o supraveghează și o pregătesc cu aceleași eforturi zbuciumate cu care o așteaptă și o citesc. Vorbim, desigur, de o gazetă bună de uzină. Redactorul unei gazete de uzină pleacă cu manuscrisul înegrit de adnotări mai întîi nu dintr-un birou, ci dintr-o hală, dintr-un atelier cu sute de oameni și-l readuce tipărit răspunzînd nemijlocit, direct de litera scrisă, în fața acelorași hale și ateliere. Subțierea unui fapt printr-o metaforă, a unei critici severe printr-o frază îndulcită, trebuie că e la un astfel de redactor de o mie de ori riscată, — avînd controlul cititorilor mereu sub ochi. Răspunderea e mare și imediată. Gazetele de uzină stîrnesc în fabrici lecturi dintre cele mai captivante, cînd aceste gazete își înțeleg rostul. Și aceste lecturi devin și mai captivante în perioadele de mari întreceri socialiste și sînt urmate de rezultate în producție pe care nu numai redactorul dar nici cititorii din fața mașinilor uzinei nu le-ar fi așteptat. La fabrica de încălțăminte „Flacăra Roșie" — una din cele 19 întreprinderi care au lansat chemarea la întreceri în cinstea celui de al III-lea Congres al Partidului și a zilei de 1 Mai — am cunoscut ceva și din febrilitatea întrecerilor în plină desfășurare, și o bună parte dintre fruntașii numeroaselor ateliere și secții, dar și ceva din agitația fecundă colectivă cu care e pregătită gazeta întreprinderii și cu care e citită. In gazeta fabricii am întîlnit cu regularitate, în ultimele numere, articole de analiză competente a producției, note, sezisări, declarații, chemări, răspunsuri la anchetele redacționale, observații critice aspre — semnate de oamenii pe care-i cunoscusem ca fruntași în muncă la secțiile tăbăcărie, croit, stanță, benzi, etc. Iar numărul colaboratorilor fruntași în muncă e mare la gazetele fabricii, pentru că întreprinderea „Flacăra Roșie" e formată dintr-un colectiv puternic care deține de două semestre drapelul de fruntaș în ramura profesională pe țară. O întreprindere cu asemeni succese colective a repurtat victorii republicane și în întrecerile profesionale individuale: muncitoarea Maria Irimescu, la vîrsta de 18 ani, a ocupat locul întîi pe țară anul trecut la întrecerea celor mai talentați croitori de încălțăminte, iar anul acesta, la cel de al doilea concurs, s-a menținut printre premianți. Stanțorul Ion Brăgaru, tot de la fabrica „Flacăra Roșie" e și el premiant al concursului profesional republican. Gazeta unei asemenea fabrici cu un colectiv și individualități de frunte nu este nici ea ultima dintre gazetele de uzină. După cum nu e străină, și are rolul ei prețios în consecvența succeselor fabricii, în desfășurarea avansată a întrecerilor socialiste în cinstea Congresului Partidului și a zilei de 1 Mai. Perioada marilor întreceri a adus răspunderi mari gazetei de la „Flacăra Roșie", ca și atîtor gazete de uzină care trebuie să oglindească profund organismul complex de viață și muncă al fabricii, să reflecte și să sprijine angrenarea, rolul fiecărui om, fiecărei brigăzi sau secții în acest vast organism în plină mișcare și în multiplele sale activități politice, de producție, de creație, de cultură. Angajarea colaborării directe a colectivului de muncitori, tehnicieni, ingineri la pregătirea și scrierea gazetei de uzină, e un lucru pe care publicația „Flacăra Roșie" demonstrează că-l are în vedere, număr de număr, în paginile sale. Cei mai buni, mai operativi și mai probi colaboratori ai gazetei sînt fruntașii în întreceri: Ion Ardeleanu de la tăbăcărie, Ion Brăgaru de la stanță; fruntașii din brigăzile de tineret de la secția croit — Petre Ursache, Nicolae Nistor, Florica Marinete, Maria Irimescu, Florica Dumitrescu, Ion Hîmpă. In centrul dezbaterilor gazetei, conduse cu seriozitate publicistică și cu metodă stau întrecerile socialiste, văzute pe planul întregului colectiv al fabricii ca un fenomen care trebuie să cuprindă din ce în ce mai puternic masele de muncitori. Semnează cu precădere la aceste dezbateri lucrători cu prestigiu politic și profesional — conducători de organizație și întreprindere, maiștri, șefi de secție, controlori de calitate. Dăm ca pildă, două din paginile reprezentative ale gazetei pentru perioada actualelor întreceri socialiste: cea întitulată „Colaborarea dintre secții — condiție hotărîtoare pentru calitatea produselor noastre" — și aceea numită „Cum este organizată întrecerea socialistă?" In paginile citate reiese cu claritate frumoasa intenție publicistică de a demonstra că formalismul în întreceri, rămînerile în urmă, ivite fie și numai izolat și sporadic în unele sectoare, dăunează întregului colectiv, prestigiului fabricii, — și că întrecerile nu pot fi cu adevărat întreceri dacă nu se desfășoară armonios și nu cuprind în ritmul lor pe toți muncitorii secțiilor. Se dau cele mai bune rezultate din producție, se analizează metodele cele mai bune de organizare, se trag concluzii din cifrele comparative de producție a fruntașilor, brigăzilor și secțiilor, se critică sever și drept, fără patimă, se caută cauzele și mijloacele de înlăturare a lor.

Semnificativă ni se pare o notă inserată printre articolele de analiză din pagina „Cum este organizată întrecerea socialistă?". Se atrage atenția că la secția stanță s-a pus în mod greșit accent numai pe întrecerile individuale; în urma unei critici succinte și substanțiale, nota — pornind implicit de la caracterul de masă pe care trebuie să-l aibă întrecerile socialiste — vorbește și salută constituirea în secția respectivă a două brigăzi conduse și antrenate în întreceri colective de stanțorii fruntași Ion Brăgaru și Ilie Bucșa. Concluziile paginilor citate mai sus — gîndite și lucrate cu numeroșii colaboratori de redactorul gazetei Petre Gheorghiu și de ajutorul său Mircea Patrichi — dovedesc o experiență matură, o înțelegere în sens leninist a rolului organizatoric și agitatoric al presei. O problemă publicistică spinoasă: fabrica „Flacăra Roșie" are numeroși muncitori consacrați profesional pe țară — „celebri" cum s-ar spune — care-și continuă succesele și merg în fruntea întrecerilor. Dar nu numai ei sînt fruntașii întreprinderii. E de subliniat tactul publicistic cu care colaboratorii gazetei știu să citeze numele și rezultatele celor consacrați în scopul bunului mers al ridicării întregului colectiv. De fapt, chiar măsurile luate de conducerea fabricii în practica procesului de lucru cheamă la acest tact, la urmărirea scopurilor majore colective. Maria Irimescu e una din muncitoarele fabricii căreia presa centrală, radio-ul, cinematografia, i-au făcut o publicitate extraordinară. Unii gazetari din afară scriind despre „Flacăra Roșie" scriau aproape numai despre Maria Irimescu socotind-o — s-ar crede — o apariție ieșită din comun. Dacă acești gazetari ar fi luat exemplul gazetei de uzină, ar fi fost mai atenți cu sensul și semnificația reală a apariției Mariei Irimescu, precum și cu genul de publicitate făcută în jurul ei. Iată, citim în ultimul număr al gazetei de uzină „Flacăra Roșie" un articol semnat de meșterul Gheorghe Vlariadis în care se spune că Maria Irimescu a fost trecută dintr-o brigadă bună, la conducerea unei brigăzi slabe. După cîtva timp, Maria Irimescu a izbutit să ridice noua brigadă la nivelul celor fruntașe. Nu s-a întîmplat însă, adaugă meșterul, numai acest lucru. Maria Irimescu însăși a fost depășită în ultimele luni de muncitoarele din brigada pe care a preluat-o: după cifrele comparative arătate, Maria Bușoiu, necunoscută pînă mai ieri nici ca muncitoare de nivel mediu, a întrecut-o în rezultate și economii pe premianta pe țară. Este aceasta o critică ascunsă la adresa Mariei Irimescu? Nicidecum. Maria Irimescu continuă să fie o fruntașă în întreceri greu de depășit. Dar articolul e scris în așa fel încît concluzia e limpede: resursele colectivului sînt mereu proaspete și pline de energii. Maria Irimescu nu e un caz excepțional, e un muncitor reprezentativ pentru zilele noastre, așa cum sînt și pot deveni sute și mii de alți muncitori învățînd din experiența celor mai buni. Cităm special acest articol, pentru că ni se pare că ridică nu numai o problemă plină de grijă privind educația muncitorească, dar și o problemă de pedagogie gazetărească. Și, venind vorba de pedagogie gazetărească, nu putem trece cu vederea efortul susținut număr de număr de redacția publicației „Flacăra Roșie" de a-și forma corespondenții: se publică îndrumări privind întocmirea unei corespondențe, unei informații, unui portret. Deasemeni note care urmăresc rezultatele obținute în producție după apariția articolelor critice, a raidurilor-anchetă publicate în paginile gazetei. După cum și rubricile dedicate problemelor cultural-artistice — biblioteci, standuri de cărți, anchete printre cititori — întăresc dovada că gazeta „Flacăra Roșie" e o gazetă fruntașă a unei întreprinderi fruntașe.

Ștefan BĂNULESCU

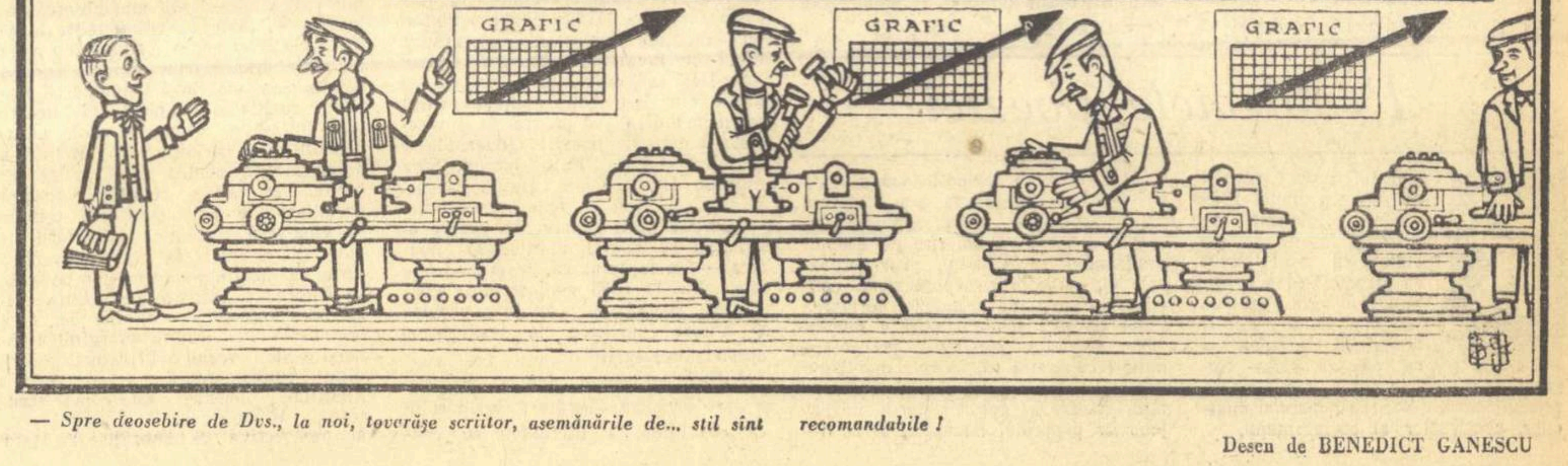

— Spre deosebire de Dvs., la noi, tovarășe scriitor, asemănările de... stil sînt recomandabile!

Desen de BENEDICT GANESCU

PLENARA COMISIEI PENTRU LITERATURA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE A UNIUNII SCRIITORILOR

In ziua de 30 martie, a avut loc, la București, plenara lărgită a Comisiei pentru literatura minorităților naționale a Uniunii Scriitorilor. Referatele tovarășilor Marosi Peter și Gálfalvi Zsolt despre situația prozei și poeziei maghiare din R.P.R. în anul 1959 au fost urmate de ample discuții. La discuții au luat parte Balogh Edgár, acad. Zaharia Stancu, Kiss Jenő, Sütő András, Majtényi Erik, Marcel Breslașu, Mikó Ervin, Létay Lajos, Eugen Jebeleanu, Emerich Stoffel, Méliusz József, Veronica Porumbacu, Csehi Gyula, Aurel Rău, Szász János, Hajdu Győző, Franyó Zoltán, Söni Pál, Kovács János, Márki Zoltán, Tóth István și Szőcs István. In încheierea discuțiilor a luat cuvîntul tovarășul Nagy István, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Plenara a ales pe tovarășul Szemlér Ferenc președinte al Comisiei pentru literatura minorităților naționale.

Problemele prozei

Referatul care s-a ocupat de activitatea prozatorilor maghiari în anul 1959 (referent Marosi Péter) a trecut în revistă realizările anului trecut; această trecere în revistă prezintă un tablou bogat. In anul 1959 a apărut romanul „Solstițiu“ de Szemlér Ferenc. Deasemeni romanul „Borika“ de Katona Szabó István, închinat colectivizării. Povestiri mai întinse și mai importante au publicat în acest an Balla Károly, Huszár Sándor, Kovács György, Sütő András, Szász János și Tompa István. Romane pentru tineret au scris Dáné Tibor, Fodor Sándor și Korda István. Din romanele lor în curs de pregătire au publicat fragmente Balla Károly, Bonczos István, Kemény János, Kovács György, Nagy István, Simon Magda și Szabó Gyula. Iar Asztalos István, Balla Károly, Bonczos István, Huszár Sándor, Nagy István și Tomcsa Sándor și-au publicat în volum nuvelele scrise în anii din urmă. Referatul a amintit numele a numeroși scriitori (ca, de pildă, Gagyi László, Papp Ferenc, Szilágyi András, Tamás Gáspár și Veress Zoltán), care au publicat în revistele „Utunk“ și „Igaz Szó“.

Referatul s-a deschis cu îmbucurătoarea constatare că, în anul 1959, scriitorii maghiari din R.P.R. și-au îndreptat întreaga atenție spre problemele actualității, spre viața nouă a oamenilor muncii romîni și maghiari. Și acest lucru constituie o importantă realizare care a dat o ripostă puternică acelor manifestări individualiste, izolate, de estetism, apolitism, care au apărut cu cîțiva ani în urmă și la noi.

Printre creațiile importante ale literaturii noastre din acest an se remarcă romanul «Solstițiu» de Szemlér Ferenc, o carte despre lupta antifascistă care întregește seria romanelor lui E. Barbu, Mihai Beniuc, T. Mazilu și Zaharia Stancu. In legătură cu zbuciumul eroului său, ce-și caută o cale de ieșire, autorul prezintă o galerie extrem de bogată de personaje, romîni, maghiari, sași, a Brașovului din timpul ultimului război mondial. Bogăția tabloului social și al celui psihologic deschide un capitol nou în arta lui Szemlér. Dar eroii comuniști, deși înzestrați, nu sînt îndeajuns de reprezentativi ca să poată oglindi adevărul și măreția noilor forțe ale istoriei.

Năzuința de a reflecta chipul comuniștilor, al oamenilor muncii trebuie să stea în centrul epicii. Iată de ce trebuie să se acorde deci, mai multă atenție oglindirii lor. Iată de ce referatul s-a ocupat mai pe larg de ultimele nuvele ale lui Nagy István, apărute în 1960. Eroina povestirii «Tufănelele înfloresc din nou», o muncitoare bătrînă, este una din figurile cele mai atrăgătoare din noua noastră nuvelistică. Iar cea mai nouă povestire a lui Nagy István («Unul trebuie să plece») putem s-o așezăm alături de mult citata «Face cît o biruință». In același sens, referatul s-a ocupat de nuvela „A venit o fată pe șantier“ de Huszár Sándor, împotriva căreia unii critici au formulat obiecțiuni. Raportul a subliniat că, în ciuda neajunsurilor ei, nuvela aduce o imagine convingătoare a probității unui activist de partid în vîrtejul construirii socialismului. Aceeași constatare a făcut-o raportul și în legătură cu cîteva nuvele ale lui Hornyak József și ale lui Tompa István.

In «Campionul liniștii», Sütő András vorbește despre consecvența și atitudinea dîrză pilduitoare a comuniștilor din sat; în noile sale povestiri («Suflete oloage», «Cristina și condamnata la moarte», «Mormînt de soldat»), Kovács György prezintă superstițiile și ignoranța ca unele dintre armele cele mai periculoase ale dușmanului de clasă de la sate.

Referatul a constatat, printre altele, că marea majoritate a scriitorilor arată un interes crescînd pentru o cunoștere cît mai profundă a realității. „Sînt rare exemplele negative, ca romanul «Față-n față cu stelele» al lui Korda István, în care autorul se dovedește a nu fi cunoscut decît superficial fenomenele vieții de care se ocupă.

Lipsa de claritate ideologică a povestirii aprig discutate a lui Szász János, «O noapte la Moscova» de pildă, este un trist rezultat al dorinței autorului de a părea ostentativ «anti-schematic». Iar Katona Szabó István prezintă, în cadrul vieții unui sat complet colectivizat din Călețele, drumul unei perechi de tineri îndrăgostiți spre izbîndă și fericire, dar nu izbutește să redea creșterea forțelor sociale noi ale satului în perioada ce a urmat trecerii la economia socialistă, neglijînd tocmai ivirea și dezvoltarea acestor forțe.

Proza noastră n-a izbutit totuși să zugrăvească un tablou vast, atotcuprinzător, al actualității.

„Nimeni nu se gîndește să facă o statistică și să arate în ce măsură se ocupă literatura în întregimea ei, sau unii scriitori, cu orașul și cu satul, cine și cît a scris despre muncitori, despre țărani, despre intelectuali sau despre mici burghezi — se spune în referat. Dar viața însăși pune întrebarea, la capătul unui deceniu de construire a socialismului în Romînia, dacă în țara ce trece prin atîtea transformări revoluționare, literatura noastră se poate mulțumi să înregistreze doar schimbările petrecute în oameni de-abia după ce ele au fost și trăite de toată lumea? Sau nu cumva literatura trebuie să vestească, prin zugrăvire nemijlocită biruințele noului, să răspîndească ideile ce promovează și pregătesc aceste viitoare biruințe ale noului?“

De zugrăvirea autentică și înaintată a luptei dintre nou și vechi depinde problema importanței și razei de acțiune a artei noastre literare. Despre acest lucru au vorbit, de pildă, scriitorii care au discutat nu de mult, în prezența lui Szabó Gyula, problematica celui de-al treilea volum din „Neamul Gondoșilor“ și, o dată cu aceasta, problematica întregei opere. S-a subliniat atunci importanța clarificării ideologice în oglindirea artistică a actualității.

Nu încape îndoială că, în întregimea lui, „Neamul Gondoșilor“ își va dobîndi greutatea cuvenită numai în măsura în care el va aduce un mesaj autentic și convingător privind biruința oamenilor vieții noi în Székelylok și prăbușirea dușmanilor.

„Cu un interes deosebit este așteptată — s-a spus în referat — lucrarea în două volume «Comoara lui alde Kristof» de Kovács György. Tabloul realist al satului din scrierile mai vechi ale lui Kovács György răsturna imaginea mistificatoare a satului secuiesc zugrăvită de poporaniștii maghiari din Ardeal. Lipsea însă, în acele lucrări indicarea unei căi de ieșire. De atunci și pînă azi, scriitorul și-a înscris numele printre pionierii de la noi ai realismului socialist, cu romane inspirate din actualitate. Cu atît mai justificată este deci curiozitatea cu care așteptăm «Comoara lui alde Kristof» — în ansamblul operei lui Kovács. Cu același interes este așteptat noul roman al lui Nagy István, «Piroska trebuie să crească încă», din care presa literară a și publicat mai multe fragmente“.

La conferința Organizației Regionale de Partid Cluj, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus între altele: „Poziția Partidului nostru față de vechea intelectualitate este bine cunoscută. Ea a fost precizată cu toată claritatea la cel de-al II-lea Congres al Partidului nostru. Partidul nostru a manifestat și manifestă multă înțelegere și răbdare față de vechii intelectuali, ajutîndu-i să se elibereze de balastul vechilor concepții, și să-și însușească concepția noastră, materialist-dialectică, asupra lumii și societății. In același timp, Partidul combate cu intransigență orice influențe ale ideologiei străine, orice tendințe de „împăcare“ a ideologiei proletariatului revoluționar cu ideologia burgheză.

Rezultate valoroase au obținut și mulți dintre creatorii în domeniul literaturii și artei din orașul și regiunea Cluj, ale căror opere sînt prețuite nu numai la ei acasă, ci în întreaga țară. Relevînd aceste rezultate, organele și organizațiile de partid trebuie să combată și să critice cu tărie ruptura de viață care se manifestă în creația unora dintre scriitori și artiști, slaba reflectare a operei de construire a socialismului și a eroilor acestei opere, oameni simpli ai patriei noastre, tendințele de refugiere în trecut sau într-o tematică îngustă, lipsită de semnele distinctive ale epocii pe care o trăim, neglijînd conținutul operei de artă de dragul unei pretinse originalități în formă.

Unele publicații periodice din Cluj neglijează multe dintre aspectele realității noastre contemporane. Cu perfectă îndreptățire a criticat aici tovarășul Gall Ernest pe acei scriitori care fug de viață, de realitate, nu vin în mijlocul oamenilor muncii, nu se străduiesc să cunoască viața și preocupările lor. Astfel de scriitori devin, în mod inevitabil, sterpi în activitatea lor creatoare; ei pot stîrni admirația ieftină a cîtorva snobi, dar poporul — acela căruia trebuie să i se adreseze orice operă de artă veritabilă — îi respinge.

Considerăm că una dintre cele mai prețioase forme ale muncii ideologice în rîndurile intelectualității este dezbaterea publică a problemelor de ideologie, de creație științifică și artistică“.

In lumina acestor indicații referatul a discutat sarcinile ce stau în fața scriitorilor noștri în aceste luni și a atras atenția îndeosebi asupra necesității discutării publice a problemelor de creație.

Problemele poeziei

Referatul asupra poeziei maghiare a anului 1959 (referat întocmit de Gálfalvi Zsolt) a constatat că anul trecut se caracterizează în primul rînd prin faptul că cei mai buni poeți ai noștri au încercat să oglindească viața trepidantă a țării în plină transformare revoluționară, cuceririle poporului muncitor, constructor al socialismului.

„Anul 1959 a dovedit încă o dată că — parte integrantă din literatura țării noastre — poezia maghiară din R.P.R. a pășit cu hotărîre pe drumul realismului socialist și, prin mijloacele ei, servește cu consecvență construirea societății socialiste, formarea lumii de idei și de simțiri a omului nou, de etică socialistă. Ne putem mîndri cu faptul că, în cele mai bune versuri ale lor, poeții noștri sînt luptători activi ai politicii partidului, ai țelurilor poporului muncitor, și activitatea lor s-a contopit organic cu cauza clasei muncitoare.

Poezia noastră din anul trecut înseamnă o deliberată abandonare a unor influențe mic-burgheze, apolitice și decadente, ivite sporadic, la timp și aspru criticate, ce încercaseră să pună piedici dezvoltării și îmbogățirii poeziei realist-socialiste, partinice. In pofida campaniei furibunde duse de esteticienii burghezi și revizioniști împotriva realismului socialist, literatura din țara noastră și literatura maghiară, ca parte organică a acesteia, a trecut cu succes examenul de soliditate ideologică, de spirit de luptă, de partinitate și de credință față de cauza poporului. Cheia acestor rezultate este îndrumarea de către partid a literaturii, munca lui sistematică și cuprinzătoare de îndrumare în toate domeniile vieții literare, grija și atenția cu care a urmărit desfășurarea întregii noastre vieți literare și activitatea fiecărui poet în parte.

Se știe că forma cea mai activă a participării scriitorilor la construirea socialismului este creația cu tematică și subiecte actuale. Actualitatea în poezie înseamnă, înainte de toate, captarea, oglindirea lirică a fenomenelor ce preocupă sensibilitatea și gîndirea oamenilor angajați în construirea socialismului, înseamnă a exprima profilul ideologic și afectiv, conștiința omului nou. Se înțelege de la sine că această lume de idei și sentimente nu o poate exprima complet decît poetul care e în legătură strînsă și nemijlocită cu realitatea, cunoaște viața, luptele, problemele oamenilor muncii, știe să aprecieze rezultatele lor, trăiește în circuitul curentelor de înaltă tensiune a idealurilor zilelor noastre.

Zugrăvirea artistică a trăsăturilor caracteristice contemporane asigură valoarea unor poezii ca «Strada Republicii, nr. 62», și «Galopul vieții» de Szentimrei Jenő, «Cuvîntul milioanelor de oameni» de Tompa László; ciclul «De la Miazănoapte la Miazăzi», «Săditori de pomi», «Țipăt de pasăre», «Cît voi trăi» și versurile cele mai bune din volumul «Mere de iarnă» de Szemlér Ferenc; ciclul lui Létay Lajos «Versuri de pe malul mării»; «Pom roșu», «La o stea de cinematograf», «București» de Kiss Jenő; «Cincizeci de ani» de Horváth István. Sau, pentru a vorbi de poeți din generația mai tînără: «Steaua Comunei», «Sonet unui activist de partid», «Liniștea Doftanei» de Majtényi Erik; «Vizită» de Kányádi Sándor; «Platanii», «Uzină mare», «Sînt acasă» de Székely János; «Mărturisire» de Márki Zoltán; «Cincisprezece ani» de Szász János. Lista, firește, e departe de a fi completă, ea nu face decît să indice că, în anul de care ne ocupăm, au apărut, de asemenea, opere ce au stîrnit cu drept cuvînt un viu interes și au îmbogățit paginile antologiei reprezentative a literaturii noastre după Eliberare“.

Referatul a trecut apoi la schițarea cîtorva deficiențe ale poeziei maghiare din R.P.R. El a arătat că în poezia noastră s-au înmulțit versurile descriptive cu caracter de dare de seamă. Poeziile din această categorie sînt, în aparență, cît se poate de actuale, de vreme ce, aproape fără excepție, ele vorbesc despre șantiere, despre uzine, despre viața din gospodăriile colective. Ele înfățișează în tr-adevăr, ce se întîmplă în aceste locuri, mai exact, descriu ce a văzut poetul care a trecut pe acolo, de obicei în goană. Din analiza unor poeme cu acest caracter ale lui Bartalis János și Kiss Jenő, referatul a tras concluzia că ceea ce le lipsește acestor versuri este tocmai elementul pe care îl așteptăm de la poezie: oglindirea specifică a realității, iradierea sentimentului și gîndirii poetului, cu un cuvînt, tabloul artistic, sîmburele de gîndire și de simțire pasionată.

„Nu e o întîmplare că în țesătura acestor versuri sînt multe elemente peisagistice, de vreme ce, ca metodă, ele se apropie mai mult de pastel. Firește că și pastelul bun se caracterizează tocmai prin faptul că, exprimînd raportul personal al poetului cu peisajul, oglindind, prin asociațiile pe care le face, conținutul oarecum uman al peisajului, poetul dă glas propriilor sale idei și sentimente. Dar acest plus de gîndire și de simțire, ce dă poeziei specificul conținutului său, lipsește aproape cu desăvîrșire din versurile amintite. Să nu fim greșit înțeleși: nu de problema formulării artistice e vorba aici în primul rînd. E vorba, înainte de toate, de penuria, de puținătatea conținutului. Poetul nu izbutește să stabilească relații destul de apropiate și de personale cu subiectul poeziei, acesta nu devine o experiență personală și intimă a lui și de aceea poezia lui rămîne anemică, fără răsunet. Din excursiile documentare, făcute în fugă, nu se nasc, într-adevăr, în majoritatea cazurilor, decît versuri slabe. Modul cel mai eficient al cunoașterii realității de către scriitor este participarea lui activă la procesul de construire a socialismului. Observațiile acestea nu sînt cîtuși de puțin împotriva reportajului în versuri ca atare. Firește că versurile ce zugrăvesc realitățile noastre cu mijloacele sprintene ale reportajului nu numai că au drept la existență, ci sînt chiar necesare“.

Apoi referatul a analizat problema actualității poeziei.

„Condiția decisivă a valorii, a eficienței poeziei, este să exprime, atît prin conținut cît și prin formă, epoca și pămîntul de care, ca Anteu, se leagă. Intrebarea e, însă, ce înțeles dăm noțiunii de actualitate. Pentru noi, epoca în care trăim este, înainte de toate, epoca măreților victorii ale socialismului. A fi actual pentru noi înseamnă, limpede și fără echivoc, a ne identifica cu străduințele cele mai înaintate, cele mai nobile ale omenirii, cu ideile socialismului, ale comunismului. A fi actual pentru noi înseamnă a exprima și a servi lupta pe care sute de milioane de oameni o duc pentru construirea societății socialiste.

Referatul a criticat înclinațiile așa-zis moderniste ce au apărut în opera cîtorva poeți tineri, apoi a continuat astfel:

„Trăsătura caracteristică a poeziei noastre realist-socialiste este caracterul ei luptător, agitatoric, politic. S-au născut și în anul trecut numeroase poeme ce cîntă cu pătimașă căldură rezultatele muncii noastre constructive. Fără a ne gîndi să reducem la un singur sunet, chiar dacă de primordială importanță, polifonia liricii noastre, trebuie totuși să accentuăm că cititorii așteaptă și mai multe, și mai viguroase versuri de felul acesta. Poemele mobilizatoare și cu caracter politic actual apărute în cinstea celei de a 15-a aniversări a Eliberării noastre, înseamnă un succes al întregii noastre literaturi.

Dezvoltarea ideologică și artistică a poeziei noastre ne îndreptățește pe deplin să ne mărim exigențele. Iată de ce trebuie să criticăm cu toată hotărîrea versurile în care oglindirea realității e înlocuită prin declarații, cuvintele și imaginile menite să exprime exact esența vieții noastre, prin verbalism“.

In continuare, referatul condamnă greșelile de această natură din poezia lui Majtény Erik și Méliusz József.

„Și cel mai talentat poet poate avea versuri mediocre sau slabe. Tocmai de aceea, nu are nici un rost să tragem clopotul de alarmă cînd un poet matur și talentat, ca, de pildă, Szemlér Ferenc, dă uneori la tipar și versuri goale, rutiniere, mediocre. Fenomenul devine îngrijorător doar atunci cînd versurile mediocre, nici calde nici reci, sporesc peste măsură. Din nefericire, în anul trecut, revistele și gazetele noastre au găzduit multe versuri care dispar fără urmă din amintirea cititorilor“.

Ocupîndu-se de dezvoltarea poeților noștri mai tineri, referatul își exprimă nemulțumirea față de unii dintre ei, din pricina absenței lor din problematica actuală a vieții noastre. S-a arătat apoi că ar fi de dorit o îmbogățire a tuturor formelor poetice, și, în primul rînd, a celor epice, rămase în urmă.

„Poezia maghiară din R.P.R. e încă debitoare în această materie, în general în ceea ce privește epica. Sperăm, și nu fără temei că, în iureșul pregătirilor pentru a 40-a aniversare a înființării partidului nostru, vor lua naștere și astfel de opere, slăvind lupta eroică și biruitoare a comuniștilor, dusă pentru ridicarea poporului nostru.“

Trecînd la analiza criticii poeziei, după ce a amintit cîteva articole mai reușite, referatul a obiectat lipsa unor studii de ansamblu, cu caracter de sinteză, care să pună probleme, precum și faptul că revistele noastre nu urmăresc metodic problemele poeziei. In anul acesta, revistele noastre vor trebui să dea mai multă atenție analizei sistematice a activității poeților, în spiritul învățămintelor ce se pot trage din memorabilul articol redacțional al «Scînteii» privind tonul apologetic al criticii.

Trecînd în revistă recolta din anul trecut a poeziei maghiare din R.P.R. — a subliniat în încheiere referatul — ajungem la concluzia că avem o gardă poetică unitară, luptătoare, care, urmînd îndrumarea partidului, și sub semnul metodei de creație realist-socialistă, e capabilă să oglindească în mod convingător, artistic, bogat, prin mijloacele proprii liricii, noua noastră realitate. Intreaga noastră poezie și, în cuprinsul acesteia, poezia maghiară din R.P.R. făcînd parte integrantă din ea, stă și se dezvoltă cu fermitate pe baza partinității, a realismului socialist.

Scriitorul și realitatea

Participanții la discuții au accentuat că dezvoltarea ideologică și artistică a literaturii noastre se datorește, înainte de toate, succeselor în construirea socialismului și muncii de îndrumare consecventă a Partidului Muncitoresc Romîn, organizatorul acestei opere de construcție. Urmînd îndrumările partidului, scriitorii s-au ridicat cu hotărîre împotriva tuturor tendințelor apolitice, au dus o luptă consecventă pentru biruința principiilor fundamentale ale partinității și realismului socialist în literatura noastră. Mulți dintre vorbitori au accentuat importanța discursului rostit de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la conferința regională de partid din Cluj, și au mulțumit pentru rodnicile indicații cu privire la problemele literaturii noastre. Referindu-se la acest discurs, Nagy István, Sütő András, Létay Lajos, Hajdu Győző, și alții, au scos în relief importanța, — decisivă din punctul de vedere al situației și sarcinilor literaturii noastre, — a faptului că, în linii generale, pînă în 1965 vom termina construirea socialismului în țara noastră și atunci vom trece la desăvîrșirea acestei construcții.

Astfel, pe primul plan al discuției a stat problema legăturii scriitorului cu realitatea, a literaturii cu construirea socialismului. Scriitorii au raportat bilanțul literaturii noastre și al sarcinilor ei la rezultatele și perspectivele construirii socialismului. Vorbitorii și-au exprimat în unanimitate părerea că, prin participarea activă a scriitorilor la procesul de construire a socialismului, aceștia trebuie să cunoască mai temeinic și mai profund noua realitate din țara noastră. Construirea socialismului în dezvoltarea ei, pune zi cu zi probleme noi, generează noi și noi fenomene în evoluția conștiinței oamenilor. In cuvîntul său de încheiere, referindu-se la acest fapt, Nagy István a arătat că deși el cunoaște nemijlocit viața clasei muncitoare, copilăria și toate experiențele îl leagă de această clasă — totuși cînd vrea să scrie despre teme de azi, trebuie să studieze mai întîi temeinic și profund realitatea, fiindcă la fiecare pas întîlnește fenomene noi, necunoscute pînă acum. Sütő András a accentuat că pentru a putea da un tablou veridic a realității noastre socialiste de azi, scriitorul trebuie să cunoască temeinic viața țării întregi. El a arătat în acest sens că o serie de lipsuri ale lucrărilor criticate se datorează, între altele, tocmai orizontului îngust al autorilor lor care preiau necritic tradiții mărginit țărănești ale vechii literaturi. Condiția fundamentală a dezvoltării literaturii noastre este ca scriitorul să gîndească și să creeze în perspective ce îmbrățișează țara întreagă, toată viața poporului. Scriitorul care nu cunoaște mai mult decît o regiune oarecare din țară, ușor se poate rătăci în labirintul fenomenelor secundare, necaracteristice. Gîndirea în perspective ce îmbrățișează țara întreagă, cunoașterea vieții patriei întregi îi dă scriitorului posibilitatea să descopere ceea ce e capabil de dezvoltare, ceea ce constituie un semn al progresului construcției socialiste în conștiința oamenilor, în gîndirea și sentimentele lor, în relațiile multiple ce se țes între ei.

In legătură cu aceasta, mulți vorbitori (între alții Balogh Edgár, Szőcs István, Mikó Ervin, Kiss Jenő, Márki Zoltán, Csehi Gyula, Nagy István), au atins și problema reportajului literar. In anul trecut au apărut numeroase reportaje actuale, valoroase și în general interesul pentru reportaj ca gen literar a sporit. O mare parte din scriitorii noștri au înțeles posibilitățile pe care reportajul literar le oferă pentru sezisarea fenomenelor proaspete ale realității. In cuvîntarea sa de încheiere Nagy István a zăbovit îndelung asupra fenomenului, arătînd că reportajele literare cuprind viața întreagă a țării, ne aduc știri despre munca de construcție socialistă ce se desfășoară în cele mai diverse regiuni și astfel nu numai că ajută pe cititori să cunoască bogăția realității noastre de azi dar în același timp adîncesc și patriotismul socialist al poporului, și unitatea dintre poporul romîn și celelalte naționalități, unitate realizată tocmai pe baza patriotismului socialist. La fel reportajele literare îl ajută pe scriitor să închege legături directe cu noua realitate de la noi și materialul adunat pentru reportaje poate deveni o bază și pentru nuvele, povestiri, și chiar romane. In cuvîntarea sa, Balogh Edgár a amintit că materialul din multe nuvele ale lui Asztalos István a fost tratat întîi în formă de reportaj. Unii din cei care au luat cuvîntul au criticat referatele arătînd că ele nu s-au ocupat cu suficientă greutate de problema reportajului literar.

Numeroși vorbitori și-au întemeiat argumentele pe observații culese recent pe teren și aceasta dovedește încă odată că scriitorii cunosc azi mai adînc realitatea.

Importanța cunoașterii vieții a fost accentuată în legătură cu poezia tot așa cum asupra ei se stăruise și în discuția privitoare la proză. Mai mulți vorbitori — ca, de pildă, Létay Lajos, Kiss Jenő, Majtényi Erik și Márki Zoltán — au subliniat că legătura mai apropiată a poeților cu procesul de construire a socialismului a dat roade prețioase. Tot atunci Létay Lajos și Majtényi Erik au arătat că oricît de îmbucurătoare ar fi pătrunderea faptelor și fenomenelor realității în poezie, poetul trebuie să treacă dincolo de simpla înregistrare a faptelor, dincolo de însuflețirea stîrnită de rezultate, ajungînd la exprimarea bogatei lumi de gînduri și de sentimente a constructorului activ al socialismului.

Eroi și idealuri

Această problemă, zugrăvirea eroului epocii noastre, a ocupat un loc principal în discuții. Vorbitorii s-au referit la rezultatele obținute în acest domeniu, la eroii pozitivi din operele lui Nagy István, Kovács György, Sütő András, Huszár Sándor și ale altora, și au atras atenția asupra faptului că prezentarea eroilor constructori ai socialismului, a comunistului de tip nou, e o condiție decisivă a dezvoltării viitoare a literaturii noastre. Numai atunci se poate da o imagine veridică a epocii noastre cînd în operele scriitorilor se desfășoară în toată bogăția și măreția ei figura eroului comunist, fruntaș în construirea socialismului. Mai ales cuvîntul de încheiere al lui Nagy István a adus o contribuție prețioasă la această parte a discuției. La fel cuvîntările lui Sütő András, Hajdu Győző, Kovács János și Szőcs István. Cu toții au accentuat că în viața noastră pot fi găsite în nenumărate locuri trăsăturile ce caracterizează pe omul nou. Scriitorul trebuie să recunoască în lumina idealurilor noastre comuniste aceste trăsături și trebuie să știe să modeleze cu ajutorul fanteziei lui creatoare, prin generalizarea acestor trăsături, figura eroului pozitiv, demn de a fi urmat. In legătură cu aceasta s-a desfășurat o discuție multilaterală în jurul problemelor zugrăvirii eroului pozitiv. Vorbitorii au accentuat că trăsăturile pozitive ce se manifestă în situații extraordinare, se găsesc în toate măreția lor și în procesul muncii de fiecare zi iar scriitorul trebuie să le reflecte și în înfățișarea zilelor de rînd, tot așa cum o face în situațiile cele mai complicate. In legătură cu această problemă, Hajdu Győző a atras atenția scriitorilor asupra conflictelor caracteristice din viața noastră de azi, asupra ciocnirilor din lupta dusă împotriva rămășițelor burgheze și mic-burgheze. Zugrăvind aceste conflicte, scriitorii pot înfățișa în măreția lor deplină trăsăturile de caracter ale comunismului, pot crea acei eroi pozitivi și proeminenți, de mari dimensiuni, pe care cititorul îi așteaptă pe bună dreptate. In prezentarea eroului pozitiv scriitorul trebuie să aibă înaintea ochilor întreaga perspectivă a construirii socialismului.

Nagy István a atras atenția adunării asupra faptului că perspectivele planului nostru de 6 ani, rezultatele în producție cu care întîmpinăm cel de-al 3-lea Congres al partidului, precum și evocarea trecutului eroic al clasei noastre muncitoare în lumina celei de a 40-a aniversări a înființării Partidului, deschid nenumărate posibilități pentru prezentarea eroului pozitiv. Vorbitorii au arătat că unul din aspectele îmbucurătoare ale creației literare din anul trecut este înmulțirea operelor ce se ocupă de viața de azi a clasei muncitoare. Luptele eroice ale clasei noastre muncitoare trebuie să stea în prima linie a interesului scriitorilor. Clasa muncitoare trebuie să ocupe și în literatură același loc de cinste pe care îl deține în construirea societății socialiste. Nici nuvelele lui Nagy István, nici lucrările lui Huszár Sándor nu ne pot face să uităm că în această privință scriitorii noștri mai au încă destule datorii de onoare.

Pentru dezvoltarea criticii

O parte importantă a celor ce au luat cuvîntul s-a ocupat insistent de situația și de sarcinile criticii literare. Ei au constatat că în acest important domeniu al muncii literare, în anul trecut, și mai ales după apariția articolului îndreptat împotriva tonului apologetic, articol apărut în „Scînteia“, am realizat multe succese. Totuși dezvoltarea criticii nu poate fi încă considerată mulțumitoare. Critica literară nu urmărește destul de sistematic și consecvent evoluția vieții noastre literare. Studiile cuprinzătoare, cu caracter de sinteză, ajungînd pînă la generalizări de teorie literară, sînt încă puține. Mulți au fost de părerea că critica trebuie să ajute prin analize fundamentate pe cunoașterea temeinică a realității, pe scriitori să ajungă la oglindirea artistică a complexității vieții noastre, a fenomenelor pozitive din această viață. Numai astfel critica noastră va putea să-și adîncească succesele pe care le-a atins anul trecut prin analizarea aspră și limpede a cîtorva lucrări superficiale din punct de vedere ideologic și înguste ca orizont. Vorbitorii au observat că critica noastră literară nu e încă în stare să analizeze problemele poeziei cu aceeași competență de care a dat dovadă în numeroase cazuri cînd a fost vorba de lucrări în proză. Tocmai de aceea e absolut necesar ca alături de creșterea exigențelor și fermității ideologice a criticii, să se ridice mereu și nivelul ei de specialitate.

Unii au atras atenția criticii asupra cîtorva domenii neglijate pînă acum ale literaturii noastre. Balogh Edgár, a arătat că poezia noastră trebuie să pătrundă atît de adînc în mase încît, după exemplul atîtor versuri clasice, să devină cîntece, și a insistat asupra nevoii de a se ridica nivelul publicisticei literare. Mai mulți vorbitori au scos în relief dezvoltarea literaturii noastre pentru copii și pentru tineret din anii din urmă, și au imputat criticilor că această dezvoltare nu se oglindește în articolele lor. Din discuțiile ce au urmat s-a tras concluzia că critica literară trebuie să preocupe în mod stăruitor pe critici și pe scriitori deopotrivă. Numai prin eforturi comune critica noastră va putea face față marilor sarcini ce o așteaptă, și va putea servi în mod mai efectiv cauza îmbogățirii literaturii partinice, realist-socialiste

In unire indisolubilă

In cursul lucrărilor a ieșit din nou în relief că literatura minorității naționale maghiare este o parte inseparabilă a întregii literaturi din Republica Populară Romînă. Unitatea și coeziunea scriitorilor din Republica Populară Romînă este o expresie și un rezultat al unității morale și politice a poporului nostru, a frăției dintre poporul romîn și minoritățile naționale, a acelei politici consecvente marxist-leniniste cu ajutorul căreia Partidul a rezolvat în țara noastră problema națională. In plenara comisiei ce se ocupă de literatura minorităților naționale, au fost discutate cu precădere aceleași probleme care au caracterizat și plenara din 28—29 martie a conducerii Uniunii Scriitorilor. „E foarte îmbucurător că adunarea noastră de azi se caracterizează prin aceleași preocupări ca și munca noastră din cele două zile precedente: prin năzuința comună de a da muncitorilor romîni și celor de altă naționalitate din Republica Populară Romînă o literatură ce promovează lupta dusă pentru scopul nostru comun, pentru comunism“, — a spus în cuvîntarea sa acad. Zaharia Stancu.

La ședință, alături de fruntași ai literaturii maghiare din R.P.R. au participat numeroși fruntași ai scrisului romînesc și au contribuit prin cuvîntările lor la limpezirea problemelor discutate. Cuvîntările lui Zaharia Stancu, Marcel Breslașu, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu și Aurel Rău, precum și cuvintele lui Emerich Stoffel, redactor șef al revistei „Neue Literatur“, au arătat și în practică unitatea indisolubilă a literaturii țării noastre, identitatea ideologică, comunitatea problemelor noastre de creație.

Cuvîntările scriitorilor romîni și maghiari au subliniat deopotrivă importanța cunoașterii reciproce — în interesul adîncirii unității noastre. Scriitorii romîni au avut cuvinte elogioase pentru numărul 10 al revistei „Igaz Szó“ din anul trecut, care prezintă cititorilor maghiari literatura romînă de azi, precum și pentru activitatea sistematică a revistei „Igaz Szó“ și „Utunk“, ce popularizează literatura romînă. Vorbitorii au propus ca, ducînd mai departe o tradiție veche, scriitorii romîni și unguri să organizeze cît mai des serate literare comune. Scriitori ca Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu au atras atenția asupra faptului că revistele romînești ar trebui să acorde mai multă atenție tălmăcirilor din literatura minorităților naționale și — după cum s-a propus și în ședința conducerii Uniunii Scriitorilor — să popularizeze în cercul cititorilor romîni munca scriitorilor minoritari. Vorbitorii au evidențiat contribuția traducătorilor noștri la popularizarea reciprocă a literaturii romîne și a celor minoritare și au vorbit elogios despre activitatea de traducători a unor poeți importanți ca Demostene Botez, Szemlér Ferenc, Eugen Jebeleanu, Kiss Jenő, Franyó Zoltán, Veronica Porumbacu, Kányádi Sándor și alții. Participanții la ședință au fost pe deplin de acord cu ceea ce în cuvîntarea sa Eugen Jebeleanu a formulat în modul următor: „Putem face — și am făcut și pînă acum — lucruri admirabile, unindu-ne puterile. Prezența noastră la această discuție dovedește o realizare și un act de dreptate din cele înalte ale regimului nostru de democrație populară și anume că, prin puteri unite, am creat o literatură nouă, pusă în slujba poporului muncitor“.

Dezvoltarea acestei literaturi — a unei literaturi partinice, unitare, realist-socialiste a poporului muncitor condus de Partid — a fost servită de discuția ce a avut loc în plenara lărgită din 30 martie a Comisiei pentru literatura minorităților naționale a Uniunii Scriitorilor. Și discuția aceasta va ajuta pe scriitorii noștri să sprijine prin opere noi și valoroase cauza construirii socialismului și să salute marea trecere în revistă a rezultatelor și sarcinilor noastre — cel de al 3-lea Congres al Partidului.

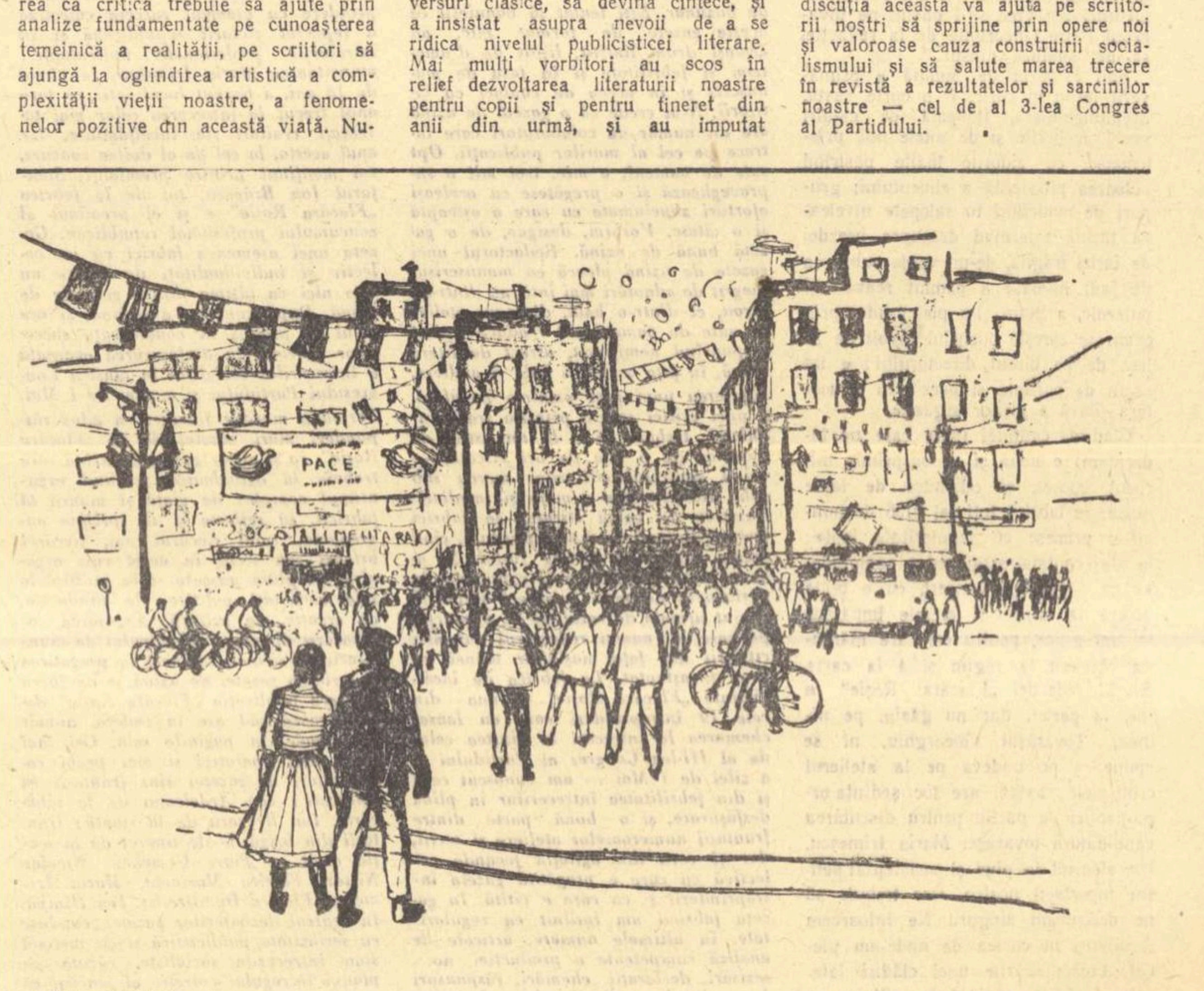

GH. BOȚAN — „Spre miting de 1 Mai“ (litografie)

Lucrările Plenarei lărgite a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Romînă

Discuţii la raport

V. EM. GALAN subliniază mai întîi spiritul de răspundere în care s-a alcătuit raportul.

Inainte de a vorbi despre literatura anului 1959, vorbitorul a făcut unele observaţii în legătură cu problemele realismului socialist. Apoi V. Em. Galan a adăugat:

„Unitatea frontului nostru literar a fost şi este în primul rînd o unitate politică, expresia unităţii întregului nostru popor muncitor în jurul partidului, a politicii şi ţelurilor partidului. Dar ea este, ne e necesar şi vrem cu toţii să fie, în acelaşi timp, o unitate profesională, care să ne înlesnească punerea în comun a experienţei realizate de fiecare scriitor în parte. Şi sub acest raport — al întăririi unităţii noastre prin activitatea comună în slujba dezvoltării realismului socialist — anul 1959 a însemnat, cred, un bun pas înainte: prin cărţi mai numeroase decît în orice alt an, scrise de autori aparţinînd tuturor generaţiilor, literatura noastră a abordat probleme centrale privind viaţa şi gîndirea de acum a poporului nostru, privind epoca noastră, omenirea contemporană. S-au ivit desigur şi dificultăţi — şi moduri diferite de a le rezolva, uneori discutabile — şi moduri de a le ocoli. S-a ivit, în consecinţă, nevoia unor dezbateri concrete pentru a valorifica împreună marea experienţă cîştigată, ades prin succese, uneori prin insuccese. Şi trebuie s-o facem! Aici, Comitetul, Biroul, au un greu cuvînt de spus! Prin spiritul său, raportul este un început bun. A-l continua!

Epoca în care trăim e copleşitor de darnică faţă de noi. Un singur scriitor izolat, fie el şi genial, greu ar putea-o cuprinde, înţelege, reda. Gîndiţi-vă la revoluţia socialistă a relaţiilor omeneşti — eliberate din cătuşele proprietăţii individuale, eliberate de tot ceea ce, în societatea burgheză, împingea spre degenerare întreaga viaţă obştească, de familie şi personală a omului. Gîndiţi-vă la revoluţia socialistă a conştiinţei, — pentru că abia acum, graţie marxism-leninismului, înţelegînd caracterul social al conştiinţei umane, oamenii îşi pot lua sarcini ca suprimarea războaielor, ca suprimarea individualismului (după mine, ultima formă sau rămăşiţa de canibalism) — adică îşi pot lua conştient şi pot rezolva într-o singură generaţie, sarcini echivalînd cu o adevărată reconstrucţie, poate chiar constituire, a omenirii. Gîndiţi-vă la revoluţia (tot socialistă, din fericire) a uneltelor: energia nucleară, automatizarea, zborul cosmic, etc. — toate, în slujba societăţii omeneşti, nu în mîna cîtorva indivizi sau în mîna unei clase sociale opuse lumii şi decise să-şi aservească lumea. Cuvintele „istoria omenirii intră într-o fază cu desăvîrşire nouă" sînt pline de un imens conţinut; literatura noastră nu-i încă populată de imagini pe măsura acestui conţinut, un conţinut de care numai prin metoda realismului socialist te poţi apropia, cu gîndirea, cu sufletul, pentru a-l reda apoi în ample imagini artistice, pline de forţă şi fantezie. De aceea, în acest spirit, cred, trebuie să discutăm despre drumul de pînă acum şi din viitor al literaturii noastre, şi al realismului socialist, al vieţii eroilor şi a poporului nostru".

In continuare, vorbitorul a subliniat importanţa unei mai bune cunoaşteri a vieţii muncitorilor.

„Dar termenul cunoaşterii vieţii trebuie înţeles, cred, într-un singur fel: a vedea şi a descrie, asta încă nu-i cunoaştere a vieţii: trebuie să vezi, să interpretezi de pe poziţii înaintate, marxist-leniniste, să triezi în spiritul noului faptele de viaţă şi să dai baze trainice fanteziei, trebuie să munceşti apoi pînă ajungi la cea mai bună imagine accesibilă talentului tău şi la cel mai nimerit cuvînt potrivit felului tău de a te exprima, — totul în vederea apărării şi promovării tendinţelor pozitive, uneori cu totul noi, ale vieţii: valoarea muncii ţi-o va confirma sau infirma practica, deci circulaţia cărţii şi ecourile ei în conştiinţa cititorului".

In încheiere, vorbitorul a subliniat necesitatea ca Biroul şi Comitetul Uniunii Scriitorilor să-şi concentreze cu precădere activitatea, în perioada următoare, asupra oragnizării unui cît mai rodnic schimb de opinii şi experienţă între scriitori pe tărîm ideologic.

ION ISTRATI a subliniat ca şi antevorbitorii săi că raportul înfăţişat de acad. Zaharia Stancu şi, în general, plenara lărgită a Comitetului Uniunii este un eveniment important în viaţa literară.

El a spus că socoteşte atît aprecierile pozitive şi în deosebi cele negative rostite la adresa romanului său un îndemn stimulator în refacerea cărţii.

Referindu-se la activitatea literară desfăşurată în cadrul Filialei Uniunii Scriitorilor din Iaşi, Ion Istrati a atras atenţia asupra importantului fapt că „sub îndrumarea atentă şi cu sprijinul generos al Partidului, afirmarea tinerelor talente şi creşterea lor, pe baza unei munci colective şi dusă în spiritul unei emulaţii sînt acum posibile şi la Iaşi, — oraşul nostru fiind azi un important centru economic şi cultural al ţării, cu tot mai frumoase perspective de rodnică dezvoltare socialistă".

Ion Istrati a arătat apoi care sînt perspectivele de dezvoltare ale acestor tinere cadre.

„E de subliniat de asemeni — a spus vorbitorul — că anul trecut scriitorii ieşeni au sărbătorit cea de-a 15-a aniversare a eliberării patriei noastre, publicînd opt volume şi culegeri de poezie şi proză. Dintre acestea, două au fost tipărite de E.S.P.L.A. şi Ed. Tineretului, patru s-au tipărit sub îndrumarea Comitetului Regional P.M.R., cu sprijinul Sfatului Popular Regional şi cu ajutorul conducerii Uniunii, iar ultimul de către Casa regională de creaţie populară şi despre ele presa literară s-a pronunţat cu încurajatoare căldură".

Ion Istrati a expus apoi planul de activitate al Filialei Uniunii Scriitorilor din Iaşi.

„Sprijinul mai intens al biroului şi secretariatului Uniunii pe care, de altminteri, ni-l promite raportul şi, în general, sprijinul tovărăşesc al periodicelor şi al presei cotidiene pe care le vom solicita mai insistent vor fi foarte binevenite. De asemeni, vom căuta să folosim şi mai bine ajutorul de care ne bucurăm din partea Fondului literar, organizînd o mai strînsă legătură a scriitorilor cu terenul şi înfăţişînd astfel în scrierile noastre, cu mai multă pregnanţă artistică, actualitatea vibrantă din uzine, de pe şantiere, din fabrici ori de pe ogoarele patriei noastre, energia şi gîndirea poltică ascuţită a constructorilor socialismului".

AL. ANDRIŢOIU s-a referit, cu precădere, la problemele poeziei, constatînd că, deşi bine întocmit, referatul trece prea uşor asupra acestor probleme, „cu atît mai mult cu cît, fără a face o competiţie între poezie şi proză, poezia a oferit mai tipice exemple de formalism, de evazionism şi de alte exerciţii sterile".

„Aceste exemple sînt, fireşte, puţine şi ţin de periferia literaturii, nejignind cu nimic frontul unit al poeţilor combatanţi. Dar ele există totuşi. Intîlnim uneori, în reviste, poezii confuze, în care strofe întregi se referă la simţăminte minore, la o întreagă botanică lirică, — pentru ca abia finalul poeziei să actualizeze de circumstanţă, printr-o iscusită aducere din condei. In asemenea poezii — a spus vorbitorul — se caută asociaţiuni arbitrare, imagini intenţionat „şocante" — ceea ce constituie un artificiu incompatibil cu ideile realismului socialist.

Multitudinea stilurilor în cadrul realismului socialist, nu are nimic comun cu atari inovaţii. Discuţiile duse în jurul noţiunii de contemporaneitate au arătat cu prisosinţă acest lucru.

Noi vrem să fim cu toţii poeţi pătrunşi de vibraţia contemporaneităţii. Noţiunea de modernitate a însemnat, în toate timpurile, stringentă contemporaneitate şi a însemnat ţinerea pasului cu timpul. Ceea ce e ciudat la aşa-zişii poeţi „modernişti", e faptul că ei sînt, în fond conservatorişti. Sînt conservatorişti fiindcă reiau maniere prăfuite, clasate încă de mult de către istoria literaturii la capitolul insucceselor şi sînt conservatorişti prin paseism, poeţii respectivi începîndu-şi hronograful de la omul din Neanderthal şi aducîndu-l pînă la căderea Cartaginei sau pînă la perioada lui Vlad Ţepeş, aidoma cronicarilor care îşi începeau letopiseţul de la Noe şi potop şi-l duceau pînă unde le îngăduia puterea.

Constatarea de mai sus ne întristează, dat fiind că parte dintre poeţii împricinaţi sînt oameni de talent. Socotesc însă că ar fi bine pentru ei, pentru însăşi arta lor, să renunţe la această cochetărie mic-burgheză. Nu pentru o artă simplistă, fără inovaţii, fără îndrăzneli, ci pentru una modernă, a epocii noastre de construire a socialismului".

In încheiere Al. Andriţoiu s-a referit la o anume comoditate cu care sînt tratate, uneori, temele industriei socialiste. „Biroul e mai comod decît terenul. De la birou te poţi informa, din gazete, despre unele mici peripeţii, comode şi lesne de tălmăcit într-un reportaj liric. Cîntăm uneori noile construcţii fiindcă ele au linie şi policromie şi ne ispitesc mai uşor imaginile. Realitatea socialistă ne cere o poezie profundă, la un înalt nivel ideologic şi artistic".

In cuvîntul său **EUGEN JEBELEANU** s-a ocupat de condiţiile deosebit de favorabile create de către Partid, de către regimul democrat-popular muncii literare şi de felul vertiginos în care se formează conştiinţa cititorului contemporan, receptivitatea lui faţă de operele de artă: „Trăim vremuri nemaiintîlnite, al căror chip măreţ merită să rămînă oglindit în elocvente opere de artă. Cunoaştem rostul poeziei. Şi în lună omul va avea nevoie — după expresia unei comsomoliste despre care vorbeşte Ilya Ehrenburg — de o ramură de liliac. Acesta e farmecul ce nu se va stinge niciodată al poeziei. Ramură de liliac, desigur, dar şi armă de şoc — poezia noastră (sînt convins) va şti şi de acum înainte să se facă demnă de oamenii care pe faţa întregului pămînt reprezintă ideile socialismului, ale păcii şi progresului. Din punctul meu de vedere — spunea Majakovski — cea mai bună operă poetică va fi cea scrisă potrivit unei comenzi a Kominternului, avînd ca scop victoria proletariatului, transmisă prin cuvinte noi, expresive şi de înţeles pentru toţi, scrise pe o masă bine echipată şi livrată redacţiei dintr-un avion. E potrivit, cred, acum cînd puţin timp ne mai desparte de Congresul Partidului, să reflectăm asupra acestor cuvinte înţelepte şi stimulatoare". In continuare, Eugen Jebeleanu a făcut o seamă de propuneri privind munca de editare şi de difuzare a cărţilor care să pornească de la o amplă şi profundă cunoaştere a necesităţilor spirituale actuale ale cititorilor.

DAN DEŞLIU a considerat că „raportul e bun, serios, lucrat cu adîncime şi convingător prin argumentarea pe care a dat-o în sprijinul celor susţinute". Referindu-se la problemele poeziei, vorbitorul a spus: „Este foarte important să avem în vedere în ce măsură ele corespund cerinţelor esenţiale ale metodei realismului socialist". El a atras atenţia asupra pericolului infiltraţiilor modernismului, care poate vicia creaţia unor tineri poeţi „Aici este vorba de o falsă inovaţie. Se mai discută despre spiritul modern. Dar spirit modern în literatură, înseamnă, după părerea mea, însuşirea şi punerea în practică a concepţiei clasei muncitoare despre lume, despre societate, adică simţul colectivităţii. Ce este specific omului modern? Acest simţ tot mai dezvoltat al socialului, al societăţii, al relaţiilor foarte puternice dintre individ şi societate. Omul nou participă ca un atom al unui uriaş organism care se cheamă societatea timpului său, societatea socialistă."

Vorbitorul a cerut criticii literare să delimiteze producţiile poetice care se preocupă de probleme strict individuale, de un univers foarte redus, arătînd că ele sînt incompatibile cu realismul socialist. Dan Deşliu s-a referit la unele poezii publicate în „Steaua", exprimînd părerea că ele reprezintă o fugă de temele actualităţii, un fenomen negativ în dezvoltarea poeziei noastre.

Vorbitorul a arătat că „unii din poeţii tineri urmează linia unui vag lirism, descriind frămîntările sterile, ale unui eu foarte mărunt, foarte dezlegat de problemele mari, profunde, ale societăţii timpului nostru, ale patriei noastre". El a cerut ca în activitatea viitoare, conducerea Uniunii Scriitorilor să se preocupe mai intens de problemele ideologice, de conţinut, ale îndrumării creaţiei literare.

In continuare Dan Deşliu a discutat despre atenţia care trebuie acordată problemelor tineretului scriitoricesc din provincie. „Am avut de curînd prilejul să particip la o consfătuire cu cercurile literare din regiunea Craiova. Sigur că organizatoric, cercurile literare nu depind de noi, dar dintr-un anumit punct de vedere sîntem obligaţi să ne preocupăm de aceste nuclee de dezvoltare a unor oameni de cultură, a unor eventuali scriitori în viitor". El a criticat munca unor cercuri literare din regiunea Craiova, unde îndrumările nu sînt date întotdeauna de persoane competente, cu dragoste pentru literatura noastră nouă.

„Ar fi necesar, a spus Dan Deşliu, ca într-un mod mai stăruitor să ne ocupăm direct de cercurile literare din ţară mergînd pe teren să le dirijăm activitatea. Vom crea astfel o bază pentru a se ridica de acolo, dacă nu mereu valori literare foarte puternice, dar oameni de cultură care să contribuie la promovarea tendinţelor sănătoase, noi, ceea ce interesează poporul nostru în literatură şi artă."

In cuvîntul său, **EUSEBIU CAMILAR** a apreciat raportul prezentat pentru caracterul său combativ. El a vorbit apoi despre importanţa literaturii ştiinţifico-fantastice.

„Cu toţii sîntem de acord — a spus vorbitorul — că această literatură este o literatură a viitorului. Un gen literar atît de dificil, care cere o profundă pregătire ştiinţifică, o necontenită asimilare de cunoştinţe, nu poate fi servit de nişte oameni necalificaţi".

In continuare, Eusebiu Camilar a vorbit despre îndrumarea de către scriitori a cercurilor literare din uzine şi despre necesitatea contactului mereu împrospătat cu cititorii din ţară.

„In legătură cu problema atît de discutată a cunoaşterii vieţii, eu cred că tot cunoaşterea vieţii înseamnă răspunsul scriitorilor la invitaţiile pe care le primesc din provincie, din oraşe şi chiar din sate.

Cu acest prilej am să spun că am fost într-un sat foarte departe, tocmai la Covăsinţ, de care nu auzisem niciodată şi mi-am dat seama, poate mai puternic decît oricînd, cum este reflectată literatura noastră, literatura zilelor noastre, în această oglindă vastă care este conştiinţa cititorilor. De exemplu, am văzut „Surîsul Hiroşimei" o dramatizare a lucrării lui Jebeleanu, montat cu copiii din satul Covăsinţ. M-am înfiorat cînd i-am auzit cîntînd corul copiilor din Hiroşima.

Eu cred că nu ar fi rău dacă am răspunde cu toată dragostea la aceste invitaţii. De foarte multe ori s-a întîmplat că pionierii s-au întors de la gară cu florile veştejite în mînă, aşteptînd să coboare din tren scriitorul.

Eu cred că aceasta face parte din etica cea mai elementară a vieţii noastre scriitoriceşti; astfel de comportări trebuie reprimate la timp şi drastic".

„Mulţi dintre tinerii mei colegi — a continuat vorbitorul — sînt parcă cuprinşi de o îmbătrînire prematură. După primele drepturi de autor, tinerii debutanţi devin „profesionişti" fără să cunoască de fapt o profesiune, fără să cunoască o meserie sigură; îi cuprinde, nu ştiu de ce, muşchiul fotoliilor comode... Experienţa de viaţă, contactul neîntrerupt cu bulboana vie a freamătului — iată singurul loc menit artiştilor care vor să reflecte în imagine, adevărul".

In încheiere, Eusebiu Camilar a adresat un apel scriitorilor ca să sprijine activitatea cercurilor literare.

Luînd cuvîntul, **NAGY ISTVAN** s-a arătat întru totul de acord cu raportul, accentuînd că problemele literaturii de limbă maghiară din R.P.R. sînt aceleaşi cu ale întregii noastre literaturi realist-socialiste. In continuare, vorbitorul a spus:

„Aş vrea să accentuez un lucru. Tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej venind la noi, la conferinţa regională de partid, a spus — între altele — că oriunde te-ai duce în regiunea Cluj, sau în alte regiuni ale ţării, eşti martor în ce frăţie şi prietenie construiesc socialismul muncitorii romîni cu munictorii de alte naţionalităţi.

Sigur că această situaţie se datoreşte politicii consecvent leniniste a partidului nostru, felului cum sînt educate masele — şi cred că aici un rol l-a avut şi literatura noastră, care a întărit spiritul internaţionalist proletar şi pe acela al patriotismului socialist."

„Datoria noastră, a scriitorilor, este ca să facem o literatură în care să oglindim mai mult şi mai bine realităţile noi ale patriei noastre. Cu alte cuvinte, trebuie să aducem contribuţia noastră la educaţia comunistă şi, în această privinţă, la Cluj, revistele „Utunk" şi „Tribuna", mai ales în anul trecut, au făcut foarte multe lucruri.

Dacă răsfoim, de pildă, revista „Utunk" de la primul ei număr pînă la numărul 52, vom putea citi reportaje literare foarte reuşite din Constanţa, din Deltă, din Moldova, de la Bicaz, de la Reşiţa, de la Hunedoara, din regiunea Baia Mare, despre diferite gospodării agricole colective, despre atelierele artiştilor, laboratoarele savanţilor, cu alte cuvinte vom avea o imagine complexă a patriei noastre şi trebuie accentuat acest lucru, fiindcă populaţia minorităţilor naţionale n-a avut pînă în regimul nostru o imagine complexă asupra patriei noastre. De abia în zilele noastre ea începe să cunoască ce înseamnă patria noastră, Republica Populară Romînă.

Eu am simţit nevoia să accentuez acest lucru, ca un succes".

Referindu-se în continuare la sarcina terminării construirii socialismului prin planul de 6 ani — sarcină la care s-a referit tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej, vorbitorul a spus:

„Ce înseamnă pentru noi, scriitorii, această sarcină? Oare avem şi noi datorii în această privinţă? Avem. Eu aş spune că trebuie să desăvîrşim zugrăvirea omului comunist, caracterul lui comunist, moala comunistă şi toate însuşirile care aparţin omului comunist".

In cuvîntul său **ION BANUŢA** s-a referit la relaţiile dintre scriitori şi editurile literare: „Scriitori şi editori, cu toţii sîntem ostaşi de primă linie ai frontului nostru ideologic, strîns uniţi în jurul partidului, care neîncetat ne îndrumă spre victorii din ce în ce mai cuprinzătoare şi mai adînci totodată, arătîndu-ne nu numai sectoare întregi din realitatea noastră nouă în continuă prefacere, pe care nu le-am cuprins încă cu mijloacele noastre scriitoriceşti (şi editoriale, în acelaşi timp), dar şi felul în care putem oglindi mai bine locurile pe unde am trecut. Partidul ne arată obiectivele spre care să ne îndreptăm paşii, dar ne şi îndeamnă să păşim energic şi eficace spre cucerirea completă a acelor obiective. Partidul ne cere cărţi bune, în care viaţa nouă a poporului nostru să fie oglindită adînc şi complex, cărţi de o înaltă valoare artistică, care să pătrundă în masele cele mai largi ale poporului, insuflîndu-le noi elanuri în activitatea lor constructivă".

După ce a arătat realizările şi deficienţele muncii editoriale din ultimul an, Ion Bănuţă a subliniat necesitatea promovării literaturii de actualitate.

Vorbitorul a propus unele măsuri pentru îmbunătăţirea muncii editoriale, pentru înlăturarea deficienţelor care se mai semnalează. Apoi, vorbitorul a adăugat:

„Să organizăm dezbateri mai largi în jurul lucrărilor existente în redacţiile noastre, — dezbaterea publică a problemelor de ideologie, de creaţie ştiinţifică şi artistică, fiind, aşa cum a spus tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea ţinută la conferinţa organizaţiei regionale de partid Cluj «una din cele mai preţioase forme ale muncii ideologice în rîndurile intelectualităţii»".

In încheierea cuvîntului său tov. Ion Bănuţă a subliniat utilitatea unei munci colective la un înalt nivel ideologic.

VERONICA PORUMBACU a vorbit despre importanţa pe care o are în creaţia sa participarea la activitatea culturală a fabricei „Bumbacul". Ea a spus: „Munca mea de redactor voluntar e doar poarta spre viaţa uzinei. Şi trebuie să vă spun că în ultima vreme am din această activitate satisfacţii reale. Scriu în paginile jurnalului local despre problemele tovarăşilor din întreprindere, deci trebuie firesc, să particip la ele; cunosc acum nu doar uzina în care se află sediul redacţiei, dar şi fabrica de mătase, de alături; am prietene şi într-una şi în cealaltă.

Fireşte, poeziile şi cu atît mai puţin romanele despre sufletul uzinei nu se nasc imediat. Dar spiritul, unghiul nostru de vedere se schimbă prin munca de pe lîngă redacţiile ziarelor de uzină. Noi înşine, dăruindu-ne din timpul nostru, ne facem un preţios dar, al cunoaşterii vieţii. In acest sens mai pot aminti un mijloc folosit de Uniunea noastră. Există acum periodicele deplasări ale publicaţiilor literare în diverse întreprinderi din capitală, ca şi în diferite regiuni ale ţării. Cu aceste ocazii am verificat la Galaţi şi Brăila — că să nu citez decît un exemplu, — două lucruri: întîi interesul pentru aceste publicaţii, manifestat şi prin afluenţa cititorilor de toate categoriile, nu doar din curiozitate să vadă cum arată scriitorii la faţă, ci interesaţi de ceea ce scriu în gazete, discutînd la un nivel înalt, probleme literare care le sînt mai apropiate".

Amintind apoi despre faptul că în poezia noastră s-au ridicat în ultimii ani tot mai multe elemente tinere talentate, Veronica Porumbacu a relevat necesitatea popularizării succeselor poeziei noastre peste hotare. In încheiere ea a spus:

„In momentul de faţă, cînd ne stă înainte sărbătorirea acestor două glorii ale literaturii noastre, Mihail Sadoveanu şi Tudor Arghezi, nici un efort nu trebuie precupeţit, pentru ca presa şi editurile să oglindească acest eveniment, să transmită mesajul marilor noştri scriitori. Cred că eforturile viitoare vor contribui ca literatura noastră să ocupe pe plan universal locul pe care-l merită".

AL. I. ŞTEFANESCU, a arătat că în munca redacţională a editurilor beletristice există încă unele deficienţe atît în ce priveşte viziunea de ansamblu cît şi în ce priveşte acurateţa şi operativitatea rezolvării manuscriselor. Uniunea Scriitorilor trebuie să activizeze munca acelor scriitori care sînt membri în Consiliul superior editorial sau în consiliile redacţionale ale editurilor. De asemenea e necesară o mai profundă studiere, de către Biroul Uniunii şi de către Birourile Secţiilor de Creaţie, a planurilor tematice de apariţie sau de perspectivă, prezentate de editură spre consultare.

Subliniind că „izvorul creaţiei literare se află în viaţa de toate zilele a poporului muncitor" vorbitorul a spus: „Rostul nostru principal este acela de a scrie opere literare puse în slujba poporului. Dar acest lucru e posibil nu numai stînd la masa de scris, ci mai ales fiind permanent prezenţi în muncile aşa-zis organizatorice, în treburile zilnice ale gospodăririi socialiste, în viaţa politică în înţelesul ei cel mai larg. Din exercitarea perseverentă a tuturor acestor drepturi pe care ni le-a dat partidul clasei muncitoare se trage substanţa cea mai preţioasă a scrierilor noastre."

CONCLUZII

Concluziile Plenarei Comitetului au fost expuse de tovarăşul **MIHAI BENIUC**, prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Această plenară a Comitetului Uniunii Scriitorilor, este una din cele mai remarcabile pe care le-a avut în general Uniunea Scriitorilor în existenţa ei şi acest eveniment are loc, după cum vedeţi, în zilele de 28 şi 29 martie, cînd se împlinesc 11 ani de la înfiinţarea Uniunii Scriitorilor. Deci putem să privim înapoi oarecum şi să ne dăm seama de activitatea noastră pe un interval de timp mai mare. Desigur că nu este vorba să analizăm activitatea de 11 ani a Uniunii Scriitorilor şi a scriitorilor, ci de a lua o parte din ea, ca la un examen, cînd spui ceea ce s-a dobîndit în aceşti ani, concretizaţi printr-o mostră. Mostra în mod oarecum firesc este aceea a anului 1959, cel mai apropiat de noi din cei trecuţi, care ne poate arăta şi ceea ce am dobîndit în această perioadă de timp încă nu prea lungă, dar totuşi extrem de importantă în viaţa noastră literară şi ceea ce nu am reuşit să facem şi mai ales ceea ce trebuie, în perspectiva viitorului, să realizăm.

Ceea ce desigur noi am realizat în aceşti ani este o literatură de tip nou, pusă în slujba oamenilor muncii, întemeiată pe ideologia marxist-leninistă şi îndrumată de partidul clasei muncitoare.

Am reuşit deasemenea să închegăm un front literar de o unitate, de o coeziune demne de i-vidiat. Atît caracterul de noutate al literaturii noastre, în sensul de literatură de tip nou, cît şi unitatea frontului, sînt uşor de constatat chiar din realizările şi din viaţa literară a ultimului an, anul 1959.

Eu nu aş vrea să stărui prea mult asupra acestor realizări în ceea ce priveşte aspectele lor pozitive, nici asupra unităţii frontului nostru literar, mulţumindu-mă doar să spun atît, că fără îndoială astăzi literatura noastră se caracterizează prin actualitate şi partinitate şi că în afara frontului nostru literar nu rămîne nici o forţă mai de seamă a scrisului nostru. Nu este puţin, este foarte mult şi în acelaşi timp este foarte promiţător pentru dezvoltarea literaturii noastre în viitor. Dar dacă stăm să comparăm literatura cu celelalte sectoare de viaţă socială, totuşi trebuie să scădem aprecierea la un anumit nivel al modestiei.

Cînd ne gîndim bunăoară ce înseamnă nume geografice care au devenit mai mult decît populare în viaţa noastră socială, tocmai datorită construcţiei socialiste, cum este Bicaz, Oneşti, Săvineşti, cînd ne gîndim ce au realizat oamenii muncii în acelaşi număr de ani, cu ce eforturi, cu ce avînt, cu ce entuziasm şi cu ce avantaje mult mai mici pentru propria lor viaţă, atunci noi, scriitorii, trebuie să recunoaştem că singura trăsătură care se cuvine să o manifestăm, raportîndu-ne la ceilalţi, este modestia. De altfel, modestia în general trebuie să fie o caracteristică a oamenilor care trăiesc în regimul de tipul celui de la noi. Şi tocmai cînd am ajuns la această constatare trebuie încă o dată să ne întrebăm ce am realizat şi cum am muncit.

Eu am auzit tot ce s-a spus aici, pe lîngă raport, pe care îl cunoşteam, şi trebuie să subliniez şi eu acelaşi lucru, că fără îndoială anul 1959 aduce o contribuţie de aşa natură, încît profilul literaturii noastre devine în mod vădit realist-socialist. Indeosebi în domeniul prozei se adevereşte acest lucru. Volumele de proză de actualitate au început să devină mai frecvente, numărul scriitorilor care se angajează în acest sens, în deosebi al celor tineri, se înmulţeşte mereu, iar proza, înainte foarte rar abordată, privind lupta partidului în ilegalitate, şi-a făcut apariţia în aşa fel încît, fără îndoială că ea de acum înainte promite să devină una din trăsăturile literaturii noastre. Fără îndoială atît în ceea ce priveşte actualitatea, cît şi lupta din trecut a partidului, noi ne găsim abia la începuturile noastre, adică abia am împlîntat plugul în ţărînă şi urmează abia de acum să tragem brazda care să deschidă în faţa noastră ogoare rodnice. De aceea cele mai multe deficienţe le găsim chiar în literatura care priveşte lupta revoluţionară a partidului. Lucrul e uşor explicabil, deoarece în acest sector avem o experienţă mai redusă şi spre deosebire de actualitate, care se găseşte în permanenţă sub ochii noştri, lupta din trecut a partidului ne este mai puţin cunoscută. Ea se găseşte în documente, se găseşte în memoria luptătorilor din epoca aceea, printre care, în realitate, au fost foarte puţini scriitori. Deşi este un sector al vieţii noastre socialiste, extrem de important, pentru că a fost hotărîtor pentru istoria ţării noastre, mai rămîne un sector însă care se cere desvăluit, se cere studiat, se cere urmărit încă prin stat de vorbă cu persoanele care cunosc epoca aceea, lupta din ilegalitate, încît am putea spune că aceea ce s-a făcut este aproape mai puţin decît un început, atît de mult mai este încă de înfăptuit.

Criticile, aduse îndeosebi după articolul salutar pentru critica noastră, din „Scînteia", care a înlăturat metodele apologetice în oarecare măsură, încă nu complet, au dezvăluit şi deficienţele cărţilor noastre. Nu am să le iau pe toate de-a rîndul. In orice caz una din lipsurile acestor cărţi este faptul că cei care le-au scris nu au reuşit să privească realitatea de atunci dintr-o perspectivă care să le dea o vedere de ansamblu în aşa fel asupra situaţiei încît cine citeşte cărţile noastre, să aibă în cap clară imaginea mişcării din ilegalitate a partidului. Aceasta este oarecum o trăsătură generală a cărţilor privind epoca, — romanele lui Eugen Barbu, Zaharia Stancu şi M. Beniuc, fiecare însă avîndu-şi şi lipsurile sale specifice. Mă voi referi numai la ale mele.

Am publicat o jumătate dintr-o carte, pentru că volumul din „Pe muche de cuţit" este doar jumătatea cărţii, cealaltă jumătate fiind gata de pe atunci. Din această jumătate au putut să reiasă destule deficienţe ale cărţii, pentru ca să-mi dau seama ce nu este bine închegat în ea. Cartea este un rezultat în mare parte a experienţei de atunci a autorului. Tocmai în aceasta constă şi defectul ei, că se bazează pe cunoştinţele mele proprii, că este o carte în mare măsură de impresii personale care devin copleşitoare. Din cauza „acceleratorului" pe care l-am pus în funcţiune în epoca din preajma celei de-a 15-a aniversări de la eliberare, nu am căutat ca aceste cunoştinţe dobîndite prin experienţa din acea epocă să le întemeiez pe un studiu al faptelor, al documentelor şi al confruntărilor mai masive. Am stat de vorbă cu mulţi oameni, dar nu destul pentru ca imaginea făcută de mine despre acea epocă să fie mult mai apropiată de realitatea istorică. Nu că aş fi avut vreodată de gînd să fac istorie, însă literatura nu trebuie să ajungă în contradicţie cu realităţile istorice. Aceasta este o lipsă a cărţii mele. Lipsurile celorlalţi autori sînt niţel deosebite, dar pînă la urmă dacă studiem sau analizăm fenomenul în general reiese că lucrările noastre care au fost scrise pentru a 15-a aniversare, nu se bazează pe o cunoaştere destul de temeinică a realităţii.

Ştiţi ce spune Lenin despre slaba cunoaştere a vieţii. Orice lucrare artistică care se bazează pe o cunoaştere insuficientă, netemeinică a realităţii, este schematică şi fără îndoială că lucrările noastre suferă de un anumit schematism, rezultat din lipsa de adîncire a realităţilor din vremea luptei ilegale a partidului.

Fenomenul, desigur, nu trebuie să ne descurajeze. Părerea mea este că tocmai ştiind exact unde sînt lipsurile noastre, ştiind tot aşa de bine că putem să suplinim aceste lipsuri prin cunoaştere, putem să mergem fiecare din noi şi alţii dintre noi, mult mai departe. Drumul deschis este cel adevărat, dar se găseşte la începutul său şi trebuie dus cu mai multă pricepere înainte.

S-a vorbit în raport şi despre poezia noastră şi s-au arătat succesele şi insuccesele ei. Poeţii care au vorbit aici au vorbit foarte frumos. Personal sînt însă un pic întristat că tovarăşii nu au pus mai mult accentul pe înseşi problemele de conţinut şi de orientare ale poeziei noastre în momentul de faţă, fără să uite o clipă măiestria, — măiestria, puntea de aur pe care poezia trece de la poet la inima cititorului. Aceasta eu o presupun de acum de la sine înţeleasă, tot aşa cum presupun de la sine înţeles talentul. Nici nu vorbesc despre talent deoarece nici un scriitor care a trecut pe la Uniunea Scriitorilor nu s-a plîns de lipsă de talent!... Trebuia să se pună mai larg problemele poeziei din punctul de vedere al acelora cărora noi ne adresăm astăzi, al clasei muncitoare, lumii muncitoare. Poezia noastră trebuie să fie mai populată de sentimentele acestei lumi, de ideile, de felul de a vedea, de imaginile izvorîte direct din această lume, şi cred că din acest punct de vedere poezia noastră are încă serioase deficienţe.

Despre dramaturgie nu am să spun prea multe, cu atît mai mult cu cît partea aceasta din raport a fost foarte bine dezvoltată, atît din punct de vedere al aprecierilor pozitive cît şi al criticii aduse, atît dramaturgiei ca atare cît şi muncii de la Uniunea Scriitorilor din acest punct de vedere, al secţiei respective, cu implicitele răspunderi ale conducerii Uniunii Scriitorilor.

Totuşi ceea ce este caracteristic şi pentru dramaturgie este tocmai acest fenomen: încercarea de a îmbrăţişa noul din viaţa ţării noastre, nu numai din prezent, ci şi din trecut, acea parte îndeosebi care a dus la acest nou, adică elementul revoluţionar din ţara noastră, din trecutul ei apropiat, care ne-a dus la zilele de-acum.

Foarte bine au făcut şi raportul şi cei care au luat cuvîntul că au subliniat importanţa reportajului. Aş putea spune că aceasta este poarta (o poartă triumfală) pe care trebuie să intre oricine în literatură.

Imi aduc aminte ce spunea odată Geo Bogza despre reportaj — că reportajul se scrie cu o pană cu vîrf de diamant.

Intr-adevăr, realitatea noastră nouă, construcţia socialismului ar trebui să se scrie cu o pană de aur cu vîrf de diamant, ca să poţi să redai măreţia acestor vremuri. Putem să ne întrebăm pe ce ne vom baza în viitor ca să reconstituim imaginea desfăşurării vieţii noastre de astăzi, dacă nu vom dispune de reportajele de-acum?

Trecînd la problemele criticii literare tovarăşul Mihai Beniuc a spus: Critica noastră literară în ultimul timp a început să ne ajute mai mult. Criticii au început să gîndească mai temeinic cum trebuie să abordeze problemele literaturii, ca ele să corespundă celor ce spunea, în articolul contra apologetismului, „Scînteia". Critica noastră trebuie să fie o critică ştiinţifică, obiectivă, principială, bazată pe marxism-leninism în judecarea estetică a conţinutului lucrărilor noastre.

Eu nu aş vrea să afirm că am ajuns prea departe în această privinţă, dar totuşi sîntem pe drumul just şi criticii noştri au început să abordeze cu curaj din acest punct de vedere lucrările literare, uitînd că scriu despre Beniuc, despre Stancu, despre Barbu ş.a. deci fără să-i tămîieze.

Criticii noştri nu sînt nişte aparate care înregistrează defectele în mod mecanic. Nu este mecanică operă pe care o facem noi, nu este un instrument mecanic nici sufletul criticului. Cu dragoste facem noi ceea ce facem, chiar cînd facem greşeli. Am pus foarte multă dragoste cînd am scris cărţile noastre, renunţînd la timp şi la altele. Criticii fac aceeaşi treabă cînd scriu despre cărţile noastre. Nu trebuie să fie reci la suflet atunci cînd o fac. Ei sînt nişte părtaşi la acelaşi fenomen literar şi caută să-l pătrundă, să-l înţeleagă şi să-l explice, atît pentru scriitori cît şi pentru cititori şi este util şi unora şi altora.

Mulţi dintre cititori vor să afle ce spune critica despre o carte, şi după ce au citit o recenzie, o cronică, un studiu, ei se apropie şi mai mult şi mai cu drag nu numai de literatură, ci şi de realitate. Acest lucru însă trebuie să-l facă şi scriitorul. Să creadă în critică şi să caute să profite de ceea ce poate să-i ofere ea. Cred că şi tov. Chiriţă, dacă se va gîndi bine, va înţelege că i-a folosit critica care i s-a adus şi care i se va mai aduce, în orice caz.

In ceea ce priveşte cele două aspecte care nu mai caracterizează literatura noastră de acum înainte, decît în cazuri foarte rare, apologetismul şi negativismul, eu le consider totuşi fenomene la care trebuie să fim foarte atenţi. Totdeauna principialitate, obiectivitate ştiinţifică, dar din inimă, dar cu suflet. Să te apropii de opera literară cu dragostea cu care se apropie grădinarul de flori primăvara cînd le potriveşte ţărîna la rădăcină, cînd urmăreşte mugurii care răsar sau prima floare care rîde în soare. Aceasta cerem noi de la criticii noştri".

Vorbind despre activitatea Uniunii Scriitorilor, tovarăşul Mihai Beniuc a arătat că trebuie sporit aportul de iniţiativă al forurilor de conducere cum ar fi Comitetul Uniunii Scriitorilor şi să se arate o mai mare preocupare pentru problemele teoretice ale literaturii în cadrul Biroului şi Secretariatului. „Ne-am pierdut adeseori, a spus vorbitorul, în preocupări cu caracter practicist, în a răspunde la nevoi imediate şi am avut mai puţin preocupări cu caracter teoretic. Aceasta nu înseamnă că nu au existat nici măcar în munca practică din viaţa literară, în cadrul căreia se urmărea în chip susţinut ce s-a făcut în toate sectoarele, dar nu au existat cum ar fi trebuit. Dacă ar fi fost mai intense, atunci şi literatura noastră din 1959 şi anii precedenţi ar fi fost mai bună şi mai puţin expusă justificatelor critici care i se aduc.

Au avut un mare succes de public cărţile privind actualitatea, lupta partidului. Este un fenomen într-adevăr îmbucurător, dar în această împrejurare trebuie totuşi pusă întrebarea: Oare din cauza valorii lor excepţionale s-au vîndut sau din cauză că exista o mare sete pentru aceste cărţi şi că oamenii care citesc astăzi au receptivitatea necesară şi nevoia puternică de a cunoaşte actualitatea, de a cunoaşte lupta partidului? Mai curînd acesta este adevărul, pentru că ştim ce deficienţe au cărţile, iar faptul că s-au vîndut dovedeşte că noi astăzi în ţară avem o masă de cititori cu conştiinţă înnoită, nouă, gata să primească noul, gata să primească acea literatură pe care o cere îndrumarea partidului. Obligaţia noastră este de a face o literatură mult mai bună decît am făcut pentru a răspunde acestei nevoi a maselor.

Cred că decalajul care există pe de o parte între nevoia de a citi a maselor şi între calitatea şi conţinutul cărţilor noastre, este o dovadă şi a slabei noastre legături cu aceste mase. Noi nu cunoaştem încă deajuns şi nu participăm deajuns la viaţa nouă a maselor muncitoare din ţara noastră, atît în ce priveşte şantierele, uzinele, fabricile, cît şi în ce priveşte satul. Ce trebuie să vedem noi la oamenii muncii şi ce trebuie să reliefăm ca nou în viaţa noastră astăzi, în prim plan literar? Trebuie să ne gîndim că omul muncii nu este pur şi simplu acela care a fost în trecut. Gîndiţi-vă la raporturile noi de clasă, noile relaţii sociale, acea colosală transformare care se produce în personalitatea omului faţă de condiţiile capitaliste. Personalitatea mai cu seamă a omului muncii era schilodită, el fiind obligat să se dezvolte într-un anumit sens. Trebuia de la vîrsta de 12—13 ani să intre în procesul de producţie şi îl păstra pe cît putea acolo exploatatorul, apăsîndu-l, ţinîndu-l în întuneric conştiinţa. In condiţiile construirii socialismului, în ceea ce priveşte conştiinţa omului, cerem o luminaţie „a giorno", iar în ceea ce priveşte personalitatea, cerem să i se dea fiecăruia posibilitatea să-şi manifeste şi să-şi dezvolte toate însuşirile sale — în cercuri literare, ştiinţifice, echipe artistice, pe lîngă însăşi activitatea sa obişnuită de producţie.

Noi avem o concepţie radical deosebită despre personalitatea umană decît există în lumea capitalistă. Aceasta trebuie să fie în atenţia noastră atunci cînd ne apropiem de oameni şi să vedem în ce măsură se dezvoltă însuşirile lor personale şi unde ajung oamenii cu aceste însuşiri.

Omul de abia acum devine cel mai interesant fenomen care se poate imagina. Acum în condiţiile noi de schimbare de raporturi de clasă, de construcţie socialistă, de dispariţie treptată a oricărei posibilităţi de exploatare a omului de către om.

Dacă noi o să reuşim să plasăm în

(Continuare în pag. 6)

*) (Vezi „Gazeta literară" nr. 16 şi 17).

CONCLUZII

(Urmare din pag. 5)

centrul preocupărilor noastre omul muncii nou, cu posibilitățile lui de dezvoltare, ale personalității sale, cu tot ceea ce s-a făcut pînă acum pentru acest om și cu ceea ce au făcut oamenii înșiși în această epocă, atunci noi putem să spunem că am văzut măcar și am început să ne apropiem cu temeinicie de obiectul principal al creației noastre literare.

Acum cîțiva ani se ridica această problemă: eroul pozitiv. Totdeauna reușea mai bine eroul negativ decît cel pozitiv. In momentul de față se poate spune că scriitorul oriunde poate să vadă eroul pozitiv, greutatea e mai mult a alegerii. Mai greu este să dai peste cei negativi. Dar ei, eroii pozitivi în mare număr, încă nu există în literatura noastră. Pe drept cuvînt ni se face obiecția că nu am dat încă romanul mare al clasei muncitoare.

Nu avem o carte despre clasa muncitoare încît să spunem: aici se oglindește din plin lupta ei; uriașa ei muncă și succesele ei în construirea vieții noi și ducînd întregul popor pe drumul revoluției leniniste.

In continuare tov. Mihai Beniuc a spus: Eu nu vreau să trec în revistă tot ceea ce s-a discutat în această ședință a noastră, nu ar fi așa de ușor, ar trebui să scot în evidență tot ceea ce s-a spus pozitiv de toți tovarășii și ar fi multe de spus și toate merită să fie luate în considerație.

Aș ține să mulțumesc tuturor acelor tovarăși care ca tov. Eftimiu, Ion Marin Sadoveanu, Perpessicius au vorbit cu atîta dragoste, cu atîta însuflețire de ceea ce se face în momentul de față la noi în țară și de ceea ce trebuie să fie literatura noastră nouă. Nu mai amintesc decît cu numele pe tov. Demostene Botez care se găsește cot la cot cu noi în toată activitatea noastră, dovedind aceeași tinerețe care o dovedesc cei mai tineri dintre noi.

Aș vrea să salut cu bucurie faptul că tov. Philippide a vorbit așa de frumos aici, atrăgîndu-ne atenția asupra unor fenomene importante din literatura noastră, arătînd cum participă el cu inima și cu priceperea sa de om încercat în ale literaturii, la problemele realismului socialist, la viața noastră nouă literară. Vă aduceți aminte cum a accentuat cît de mult ar trebui să ne preocupăm de manualele noastre literare. Este o problemă vitală, or noi încă nici pe departe nu am apucat să punem această problemă, să ne preocupăm de ea. Trebuie să ne gîndim că nu am pus încă nici în mîna profesorilor manualele de literatură corespunzătoare nici nu sîntem întotdeauna preocupați atunci cînd scriem să scriem și pentru cei mai mici care sînt viitorii constructori ai comunismului.

Ar trebui să mulțumesc tuturor tovarășilor care au luat cuvîntul pentru că toți au participat și aproape toți au adus o contribuție pozitivă, prețioasă pentru îmbunătățirea muncii Uniunii pe de o parte, pe de altă parte pentru limpezirea problemelor literaturii noastre, făcîndu-l pe fiecare să vadă mai clar pe de o parte frumusețea drumului nostru, pe de altă parte faptul că nici unul dintre noi nu se găsește singur, că sîntem un front larg, unitar, puternic.

Ce concluzii ni se impun nouă din aceste dezbateri? Pentru creația literară noi nu putem să tragem nici o concluzie înainte de a ne grava bine în minte așa încît să nu se mai poată șterge, cuvintele pe care nu de mult, tovarășul Gheorghiu-Dej le-a pronunțat la Cluj în conferința de partid regională de acolo, cu privire la literatură. El a arătat rămînerea în urmă a literaturii față de viață.

Tovarășul Gheorghiu-Dej a spus un lucru foarte important pentru noi, lucru care trebuie să fie o lege de conduită pentru desfășurarea pe mai departe a activității noastre literare: Dezbaterea largă a problemelor literaturii, a rămînerilor în urmă, a insucceselor, a slabei cunoașteri a vieții, în plenarele noastre, în adunările generale, a acelor probleme pe care le ridică literatura noastră astăzi, scoaterea în evidență a tuturor lipsurilor, fără a uita însă succesele obținute. Fiecare din noi trebuie să vină cu propria sa contribuție și loc există nemărginit, cu atît mai mult cu cît spațiul acesta se întinde în viitor spre nesfîrșire. Opera fiecărui scriitor trebuie să fie ca o constelație; cărțile sale să fie ca stelele care fac parte din constelație. Atunci sîntem autori adevărați, cînd figurăm în permanență pe firmamentul literaturii noastre în astfel de constelații, nu atunci cînd am apărut ca o cometă și am dispărut după puțin timp, în ciuda momentanei străluciri.

Pentru a realiza toate acestea este nevoie ca noi să fim îndreptați cu privirea spre o stea și există o singură stea care pe noi poate să ne îndrume fără greș în viața noastră literară. Aceasta este steaua comunismului. Ea trebuie să adune convergent toate forțele creației pentru a le îndruma într-o singură direcție, în direcția în care de altfel se desfășoară întreaga viață a omenirii, către care tind toate popoarele lumii: comunismul.

In ceea ce privește creația noastră, trebuie să cuprindem tot mai mult necuprinsul frumuseților vieții noastre actuale și să le transformăm în imagini nepieritoare în cărțile noastre.

Pentru Uniunea Scriitorilor criticile care s-au adus aici, îndeosebi biroului și secretariatului, sînt edificatoare. Noi știm ce avem de făcut și în hotărîre vom căuta să stabilim toate măsurile necesare pentru a o rupe cu trecutul în ceea ce privește greșelile și să mergem pe un drum așa încît să nu ne fie rușine de cei care construiesc în momentul de față socialismul.

N-aș mai vorbi de unitatea frontului nostru literar pentru că ea există. Aș dori un singur lucru să mai spun în problema unității frontului nostru: să facem ca fiecare din noi să fie interesat ca nici un om al acestui front să nu rămînă neutilizat pentru cauza comună a literaturii noastre, pe drumul realismului socialist, să avem grije și de creația lui și de viața lui personală, de nevoile pe care le are. O grije deosebită trebuie să acordăm tineretului. Avem și comisii speciale, comisia tinerilor scriitori, comisia cercurilor literare, ș.a. Există organele acestea, ele trebuie să fie pătrunse de suflet, de elan pentru a căuta efectiv să rezolve problemele ce li se ridică în față.

Va trebui mult mai multă grije pentru filialele noastre.

O grije cu totul specială va trebui să acordăm muncii în edituri. Eu aș vorbi de un ajutor frățesc pe care trebuie să-l dăm acestor edituri ca să-și ducă munca.

Aș consemna acea experiență pe care a făcut-o în anii trecuți Uniunea Scriitorilor, în 1958—1959, înființînd o comisie specială — organizația de bază împreună cu Uniunea Scriitorilor — care a urmărit zi de zi activitatea editurilor, a scriitorilor pentru a obține acea recoltă pe care o cunoaștem, realizată pentru cea de-a 15-a aniversare și însemnînd un succes în drumul nostru.

Eu cred că această experiență care nu este dusă mai departe (și ea ar trebui dusă mai departe) trebuie dezvoltată, încît editurile să ne simtă ca cel mai apropiat prieten al lor.

Este o sarcină pe care o luăm asupra noastră și pe care o vom duce la îndeplinire.

Una din problemele fundamentale care s-a ridicat de atîtea ori și de către alții este legătura cu viața.

Cred că în privința aceasta ceea ce s-a făcut ca scriitorii să stabilească legături durabile cu întreprinderile noastre este un început promițător. Dar aceasta este totuși numai un început și o rezolvare parțială. Dacă nu vor fi destui scriitori care să stea nu o săptămînă-două, ci luni și poate ani de zile în mijlocul oamenilor muncii, cunoscîndu-le nu numai munca propriu-zisă, ci viața lor în toată complexitatea, personalitatea lor multilateral dezvoltată în epoca socialistă, nu vom avea acel roman al clasei muncitoare de care vorbeam.

Tot ceea ce spun este la fel de valabil și pentru scriitori romîni și pentru cei maghiari, germani, sau de alte limbi care scriu la noi în țară. Cum spunea tov. Nagy Istvan, literatura maghiară și a tuturor naționalităților face parte integrantă din literatura republicii noastre, din literatura noastră de tip nou.

In încheiere aș putea să spun că pentru noi toți trebuie să fie clar că drumul pe care am pornit este cel bun.

In fața noastră stă Congresul al 3-lea al Partidului Muncitoresc Romînt. La acest Congres se va dezbate planul de 6 ani care va realiza socialismul în țara noastră, se va discuta planul de perspectivă prin care va începe apoi desăvîrșirea socialismului.

Fără îndoială că ne găsim într-un moment istoric în care pentru poporul nostru se deschide cel mai lung drum ascendent în istorie. Partidul cînd pornește pe acest drum contează pe entuziasmul mare al maselor muncitoare de la orașe și sate. Știe că omul este acela care va decide această problemă uriașă în viața poporului nostru și că nu poate să nu învingă.

Eu cred că țara noastră întreagă în perspectiva aceasta, trebuie să fie privită ca un uriaș șantier al construcției socialiste foarte avansate. Patria noastră este ca o grădină în care cresc acum bucuriile noi ale vieții, iar creația noastră, a scriitorilor, peste acest șantier uriaș, peste această grădină a vieții noi trebuie să se ridice ca un cîntec minunat al muncii libere.

Plenara comisiei de literatură pentru copii a Uniunii Scriitorilor

In zilele de luni 25, marți 26 și miercuri 27 aprilie a avut loc plenara lărgită a Comisiei de literatură pentru copii a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. în legătură cu **Problemele prozei și poeziei pentru copii.**

Au prezentat referate tovarășii Vladimir Colin și Ion Brad. La discuții au participat numeroși scriitori, critici literari, profesori, oameni ai muncii.

Vom rezuma referatele și luările la cuvînt într-unul din numerele noastre viitoare.

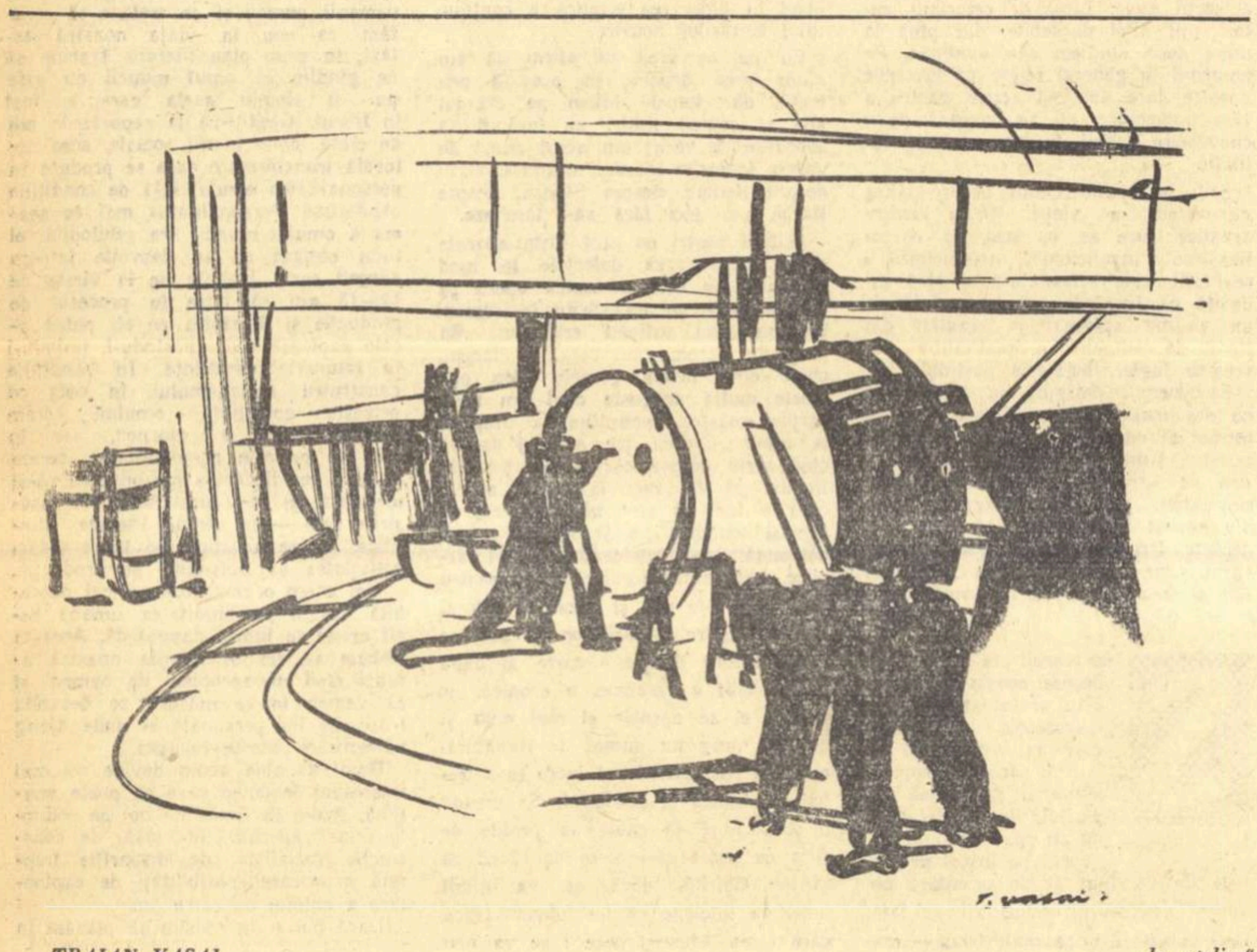

TRAIAN VASAI — „In atelier"

Mîinile

Cînta-voi, astăzi, mîna muncitoare
A tuturor eroilor din lume,
A milioanelor de oameni fără nume
Ce și-au făcut din muncă sărbătoare
Tot înălțînd cetăți și turnuri și palate.
Și poduri lungi pe rîurile late,
Statui de marmură și arcuri triumfale,
Intr-un avînt reînnoit, necontenit...
In codrul des, în munții de granit,
Tăiat-a omul drumul și tunelul,
A biruit și focul și oțelul.
Pe necuprinsul mărilor încinse
Cu diguri, de talazuri neînvinse,
El a zvîrlit escadrele de bastimente
Ce-nfruntă, falnic, apele demente...
Cu piatră peste piatră a clădit
Profilul Sfinxului și-al Piramidei,
A ridicat grădinile Semiramidei,
Colosul de la Rhodos, farul
Din Alexandria și stăvilarul
In calea fluviilor fără de popas,
Mausoleul din Helicarnas,
Athena, Parthenonul, Colizeul...
A înfruntat și bestia și zeul,
Menit de-a pururi umedei caverne,
El s-a-nălțat pe culmile Olimpului.
Și, înfruntînd împotrivirea timpului,
A făurit atîtea frumuseți eterne!
Mîini albe de var,
Mîini de zidar,
Innegrită mînă de hornar:
Mînă de brutar,
Mînă meșteră care frămînți
Pîinea cea de toate zilele,
Și ne-o împarți și cînți
Inveselind copilele
Care o vor duce caldă pe ogor
Celor ce-au muncit cu spor
In pîrjolul verii
Pînă-n faptul serii,
Plină săptămînă...
Obosită mînă,
Eu te voi cînta,
Imnuri înălțînd în slava ta!

Vînjoase mîini bătătorite
De secerea ce seceră ogorul.
Mîini de copile împletindu-și viitorul
In albul firelor de tort
Alăturea de voi, înțepenite,
Mîini albe sînt mîini de mort.
Voi lăuda și mîna care poartă dalta
Și-n marmură descoperă înalta,
Nemuritoarea operă de forță și de frumusețe
La care veacurile vor veni să-nvețe
Cum poate fi eternizat elanul.
Mîini de fierar întraripînd ciocanul
Ce scapără scîntei pe nicovală
Și supunînd materia rebelă
Prefac oțelul în dantelă
Și stînca în coloană triumfală...
Mîini de savant călite-n apă vie,
Mîini arse de-a metalului sclavie,
Mîini de zețar și de infirmiere
Alinătoare de durere...
Mîini palide de cărturar
Cu degete stropite de cerneală,
Prin care curge inima și gîndul rar
Al nopților de veghe și de osteneală
In urmărirea pasării albastre din zenit,
Mîini ce coboară în adînc, în infinit,
Mîini de poet ce risipesc mărgăritare
Culese în azur de mare-albastră,
Alunecați ușor pe fruntea noastră,
In semn de binecuvîntare!
Mîini roșii de spălătoreasă
Ce se topesc tot frămîntînd leșia deasă,
Zdrelite și umflate-n apele fierbinți,
Sărmane mîini trudite și cuminți,
Și-o frunte mai senină, mîine, mai înaltă...
Mîini care nu stați niciodată laolaltă,
Eu vă sărut!
Uniți-vă!
Iubiți-vă!
Porniți în cel mai vesel danț.
Universală horă,
Hora mîinilor împreunate,
Cîntecul de auroră,
Cîntecul de libertate!

Victor EFTIMIU

CLASA MUNCITOARE ÎN PROZA NOASTRĂ

(Urmare din pag. 1)

lor chipul muncitorului comunist, luptător devotat pentru cauza partidului. Dar mijloacele artistice de realizare a acestor personaje diferă structural, conform personalității artistice a fiecărui creator. Mareș al lui Eugen Barbu este tratat analitic, urmărindu-se de aproape reacțiile psihologice (și prea des, din păcate, fiziologice) în diverse împrejurări în care este plasat personajul. Discuțiile lui Mareș cu Niculescu relevă un om căruia experiența luptei i-a dăruit o anume certitudine a gesturilor, o maturitate a înțelegerii circumstanțelor, oroarea de patetism. Personajul lui Barbu e însă prezentat unilateral, mai mult într-o dinamică a faptelor și a senzațiilor și aproape de loc în mișcarea ideilor, a gîndirii sale de comunist.

Nea Vițu, personajul lui Teodor Mazilu, este construit mai curînd sintetic, prin mijloace clasice, reliefîndu-se ca un caracter. Calea lui Mazilu este cea a portretizării în ipostaze succesive și Nea Vițu se conturează din paginile „Barierei" ca un filozof și politician, deprins să judece lucid esența fiecărui fapt sau a fiecărui om cu care vine în contact și să transmită, cu umorul inteligent care-l caracterizează, concluziile sale asupra acestora. Nea Vițu trăiește mai puțin afectiv și mai mult cerebral, vehicularea conceptelor și a raționamentelor oferindu-i voluptăți intelectuale. Spre deosebire de Mareș, Vițu e un reflexiv și scriitorul s-a lăsat atras exclusiv de această latură a personajului său. Pe Vițu îl vedem foarte puțin acționînd și foarte mult comentînd.

Așa cum a arătat critica literară, nici Mareș și nici Vițu nu întruchipează în toată complexitatea și măreția sa pe muncitorul comunist, luptător al partidului în ilegalitate, fie din cauza viziunii unilaterale a autorilor, ocolind tocmai amploarea și intensitatea gîndirii comuniste a eroilor, fie din cauza încadrării insuficiente a eroilor în ansamblul luptei partidului și a poporului împotriva fascismului.

In „Dimineață de mai" Remus Luca adoptă un alt unghi artistic, prin urmărirea, foarte concentrată, a biografiei unui muncitor, Ion Cîndea, pe traseul a peste șase decenii. Cu mijloace extrem de sobre — cea mai mare parte a vieții lui Cîndea e desprinsă dintr-o autobiografie la care se adaugă cîteva „precizări" sau „ilustrări" ale scriitorului — se reconstituie o adevărată dramă a omului care, fără a fi fost vreodată laș, a stat retras o vreme de lupta tovarășilor săi și apoi, înțelegîndu-și greșeala, s-a zbătut să recucerească încrederea acestora. Ion Cîndea, în ciuda erorilor comise, rămîne o figură luminoasă de muncitor care înțelege necesitatea luptei înregimentate, a încadrării în acțiunile partidului. Din păcate, în economia nuvelei, evoluția lui Ion Cîndea ocupă un loc redus și schițarea prea sumară a dramei eroului, înlătură posibilitatea unei mai mari apropieri a cititorului de erou, apropiere pe care scriitorul o realizează în alte nuvele.

Iată așadar că tema esențială a literaturii noastre nu operează o egalizare a personalităților artistice, chiar dacă mai mulți scriitori se opresc asupra aceleiași perioade istorice sau asupra aceluiași aspect. O confuzie între eroii lui Eugen Barbu, Teodor Mazilu și Remus Luca este exclusă.

Cu atît mai mult actualitatea socialistă deschide în fața scriitorilor căi nenumărate și deosebite către sufletul muncitorului, constructor al noii societăți. Formarea muncitorului de tip nou, raporturile lui cu celelalte categorii de oameni ai muncii, constituie surse inepuizabile pentru literatura noastră. Numeroase probleme profesionale, cetățenești, etice care-i frămîntă pe oamenii muncii și care, în totalitatea lor, alcătuiesc viața cotidiană a constructorilor socialismului, solicită permanent cele mai diferite individualități scriitoricești.

Astfel, e știut că în rîndurile clasei muncitoare pătrund mereu noi elemente, provenite mai ales din mediul țărănesc. E un proces complicat de renunțare și adaptare, de transformare a mentalității de mic proprietar individual în aceea de mare proprietar colectiv. Adaptarea aceasta nu e simplă și nici ușoară. Mărunții individualiști se împacă destul de greu cu spiritul muncii disciplinate, colective, coordonate. Se petrec în sufletul acestor oameni procese de conștiință interesante, care nu trebuie ignorate de scriitori. In acest sens, Nicolae Țic a urmărit — în mai multe „profiluri" ale sale, ca să păstrăm denumirea proprie dată speciei de schiță-reportaj pe care o cultivă cu predilecție și nu fără bune rezultate — aceste momente decisive din viața țăranilor deveniți muncitori pe șantierele socialiste. In schița „Drum de iarnă", publicată nu de mult în „Gazeta literară", e surprins un astfel de moment. Vasile Runcu, după ce a lucrat doi ani la o schelă petroliferă, calificîndu-se în muncă, se hotărăște brusc să se reîntoarcă în sat. Nevastă-sa, la îndemnul părinților ei, îi pusese în vedere că dacă nu se întoarce acasă, se mărită cu altul. Runcu se întoarce, dar, ajuns acasă, își dă seama de zădărnicia gestului, căci nimic nu-l mai leagă de vechea sa poziție socială, și se hotărăște să revină definitiv la sondă. Oscilațiile acestea între vechi și nou, ruperea legăturilor cu vechile forme de viață sînt încă foarte puțin oglindite în proza noastră.

Un alt aspect pe care tema muncitorească îl pune în fața scriitorilor este raportul, să-i spunem astfel, între tradiție și inovație. Nu toți muncitorii sînt deopotrivă receptivi la inovație, la introducerea metodelor tehnice perfecționate; între oameni se nasc curente de opinii în care muncitorii cei mai înaintați își vor spune cuvîntul. Un astfel de muncitor cu orizonturi largi este Alexandru Severin din romanul „Intîlnirea" de Constantin Chiriță. Tema rămîne însă mereu deschisă.

Sînt apoi problemele de etică nouă, comunistă, — educarea în spiritul disciplinei în muncă, ajutorul comunist acordat celor rămași în urmă, raporturile tovărășești în producție și viața particulară etc. Și, în deosebi, tendința mereu mai puternică, mai impetuoasă, a muncitorilor către cultură.

Ideologia burgheză, prin toate ramificațiile ei — publicistice, literare, artistice — a întreținut imaginea muncitorului abrutizat, primitiv, ignorant, incapabil de gînduri și sentimente profunde. Viața, și mai ales viața socialistă, a demonstrat că muncitorii au capacitatea de a se ridica la cele mai înalte forme de cultură, că, în condițiile noii realități sociale, se naște un nou tip de muncitor, nu numai cu o bogată viață interioară și cu largi orizonturi de gîndire, dar și cu o vastă cultură profesională și umanistă, un adevărat muncitor-intelectual.

Scriitorii noștri au surprins acest proces de însușire a culturii și atît Mareș al lui Eugen Barbu, Ion Cîndea al lui Remus Luca, Vițu al lui Teodor Mazilu, cît și Alexandru Severin al lui G. Chiriță, Pavel Modoran al lui N. Țic și alții sînt oameni însetați de cultură, care citesc mult, care învață nu pentru că li s-ar impune, ci pentru că au conștiința fermă că numai astfel vor contribui în cel mai înalt grad la lupta partidului, la construcția socialismului.

Dar acest nou tip de muncitor n-a fost înfățișat încă în toată plenitudinea sa de către scriitorii noștri. Ritmul vieții este mult mai accelerat. Presa zilnică ne oferă mereu alte exemple de atitudine nouă în muncă, de înaltă calificare a unor muncitori deveniți ingineri sau maiștri, de sprijinire a muncitorilor rămași în urmă de către fruntași, fișele de cititor ale muncitorilor se îmbogățesc necontenit cu noi titluri de cărți și pe aceste fișe trebuie să apară, într-o măsură din ce în ce mai mare, titlurile cărților consacrate de scriitorii noștri clasei muncitoare.

Oamenii muncii din patria noastră cer scriitorilor să vină mai des în mijlocul lor, să cunoască temeinic viața nouă a clasei muncitoare, problemele cele mai însemnate pe care le ridică actualitatea socialistă și să scrie opere în care să se oglindească figura muncitorului de tip nou.

Abordarea amplă și multilaterală a tematicii muncitorești nu constituie o chestiune de gust, de preferință personală, ci o problemă fundamentală, vitală, care trebuie să se transforme într-o caracteristică de bază a literaturii realist-socialiste din țara noastră.

Dumitru SOLOMON

TOPÎRCEANU: „Opere alese"*)

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

Intre poeții post-eminescieni, cel mai iubit de publicul cel mare, — cu deosebire în anii de democrație populară, cînd opera lui a fost răspîndită în aproape o sută de mii de exemplare, — este G. Topîrceanu. Fenomenul l-ar fi uimit înainte de toate pe însuși beneficiarul lui, care nu căuta popularitatea, dar nici nu o respingea, ca alții, prin prețiozitate sau ermetism. Omul era mîndru, fără a fi vanitos și doritor de publicitate. Cine nu l-a cunoscut, măcar din vedere, își poate face o idee despre retractilitatea sa morală, numai răsfoind materialele ilustrative ale frumoasei ediții recente, mai precis, privindu-i fotografiile în care poetul se arată nefiresc de rigid, iar în grup, parcă singur ar „poza". Ca și Montaigne, era cam umilit de statura sa scundă, fără să aibă însă degajarea de ostaș și călăreț a marelui eseist. Această slăbiciune omenească se manifesta prin înălțimea compensatoare a tocurilor de la ghete și prin ținuta țeapănă. Cum se întîmplă și cu alți notorii „umoriști" de pretutindeni, Topîrceanu era în societate mult mai puțin comunicativ decît în scrisul său, de-a dreptul cuceritor.

Nu numai cronologicește, poetul poate fi situat printre post-eminescieni. Debuturile lui tinerești, cum se întîmplă mai întotdeauna, au fost elegiace și nu trebuie o ureche prea exersată ca să deslușească timbrul lor eminescian. Majoratul civil necoincizînd totdeauna cu cel literar, întîlnim la scriitorul încă neemancipat de tirania mesajului eminescian, versuri ca acesta:

„Un suflet trist mi-au dat părinții" (Icoanei, 1907).

Chiar în 1909, unele terține trădează aceleași reminiscențe: „Să leg ce nu se mai dezleagă, / Să ispășesc viața mea întreagă / Păcatul greu că mi-ești atît de dragă?" (Vecina).

Abia în anul următor, la vîrsta de 24 de ani, Topîrceanu își descoperă vocația de umorist și sunetul propriu.

Din frecventarea poeziei eminesciene, el reține însă conștiința artistică înaltă a maestrului și predilecția pentru ritmurile poeziei populare, dragostea de folclor și de poporul anonim care l-a creat în decursul veacurilor.

Inceputul originalității, la poetul tînăr, de 24 de ani, este darul poantei, adică a notei finale de umor, care uneori dezleagă neprevăzut o situație caracteristic sentimentală, ca aceea din In drum (1910).

Soluția nu mai este a unui poet elegiac, ci a unui umorist care de-acum înainte își va masca sentimentalitatea cu un veșnic surîs. Umoristul, dublat de un neîntrecut parodist, s-a consacrat în anul 1916 cu volumașul **Balade vesele** și mai ales cu volumul **Parodii originale**. In august, cade prizonier la Turtucaia și se întoarce din captivitate la începutul anului 1918, cînd nevoia îl silește să se facă revuist ocazional, încă sub ocupație. Atunci colaborează la revista-spectacol „A fost un vis", reprezentată de compania lui Ciucurete. Pentru că fragmentul de mai jos a scăpat strașnicei vigilențe bibliografice a editorului și biografului său Al. Săndulescu, îl reproducem — nu atît pentru valoarea lui artistică, destul de modestă, cît pentru savuroasele detalii autobiografice. Subtitlul e acela al revistei, dar sensul special al titlului ne scapă, din lipsa contextului.

Cronica danturii, „A fost un vis!"...

„A fost un vis pe vremea aia, / Cînd, patriot recunoscut, / Fui prins în fort la Turtucaia / Și pus pe listă: „dispărut"

Da, „dispărut"! Credea o lume / Că de la finul umorist, / Doar parodiile-i postume / Vor mai stîrni un zîmbet trist.

Dar eu, mai șoltic, mă-nvîrtisem / Și de la geamul meu stingher, / C-o bulgăroaică începusem / „Romanul unui prizonier".

Și-n timp ce „ăia" din tranșeie / Duceau un trai fără de hal, / Cu terci și fără de femeie, / Eu o duceam „tant bien que mal".

Și fiind șoltic pîn-la urmă / De un „ausweis" m-am învîrtit / Și despărțindu-mă de turmă, / Frumos, în țară, am pornit.

Aci-mi împodobii odaia, / De la podea pînă-n tavan, / Cu „Amintiri din Turtucaia" / Și gînduri rupte din Coran.

Și-n urmă, părăsind regretul, / Imi amintii că-s umorist; / Zvîrlii Coranul și Profetul / Și mă schimbai în... revuist.

Ce seri splendide, ce rețete, / Făcui cu opul meu defunct! / Trăiască Nae Ciucurete! / Trăiască... sst!... mai bine, punct".

G. T.

(Glasul țării, revistă pentru îndrumarea poporului și apărarea intereselor profesionale, director-proprietar: D. I. Ghițescu, apare lunar, redacția și administrația: Str. Negru Vodă, nr. 31-Cîmpulung, Anul II, nr. 7—12, octombrie 1922, pag. 9).

Din nota biografică și critică atît de nutrită, reținem că Topîrceanu a fost în liceu elevul lui C. Banu, viitorul întemeietor al revistei literare ebdomadare „Flacăra" și al editurii cu același nume. Pentru că am pomenit de „mîndria" poetului, înțeleasă ca simț al demnității personale, vom reproduce dintr-o scrisoare inedită a lui Topîrceanu către scriitorul N. N. Beldiceanu, pasajul referitor la tribulațiile editării **Parodiilor originale**. C. Banu făgăduise că-i va tipări versurile, dar nu s-a ținut de cuvînt. Iată cum reacționează în această împrejurare autorul jignit. Scrisoarea e datată Iași, sîmbătă 25.III.916.

„E mai bine de o lună de cînd am scris pentru prima oară d-lui Banu în privința volumului de parodii. Il rugam să-mi răspundă urgent dacă e dispus să mi-l editeze. Odată ce-i făcusem oferta, m-am simțit obligat să nu intru în vorbă cu alt editor pînă ce nu-i primesc răspunsul. Dar răspunsul mi-a venit tocmai peste... două săptămîni, cu toate rugămințile mele pentru urgență. Iliescu îmi oferea atunci, imediat, 300 de lei și tipărirea urgentă a volumului. Am refuzat, fiindcă intrasem în vorbă cu dl. Banu.

In sfîrșit dl. Banu îmi scrie să-i trimit materialul, că mi-l editează cu plăcere și vom aranja condițiile. Dar... sînt aproape trei săptămîni de cînd i-am trimis caetul și n-am primit nici un răspuns, nici o vorbuliță. I-am scris de trei ori, l-am implorat, i-am spus că nu e supărare dacă nu-i convine, numai să-mi răspundă să nu mă țină încurcat că am nevoie de bani și vreau să scot volumul acum, cînd se poate vinde mai bine, nu la vară... Am așteptat în fiecare zi, n-am primit nici un răspuns!

Asta pe romînește se chiamă bătaie de joc. Pentru ce nu-mi înapoiază caetul? Pentru ce nu-mi scrie cel puțin că l-a pierdut, sau că nu vrea să-l tipărească, că nu-i convine? E ca și cum mi-ar reține în chip arbitrar o sumă de bani, pe cînd eu am nevoe de ea. Iar ca pagubă morală e sîcîiala, enervarea așteptării, întîrzierea apariției volumului pentru un anotimp care nu-mi convine.

Ibrăileanu și Sanielevici rîd de mine că n-am vrut să-l dau de la început lui Steinberg. De aceia

Dragă Beldiceanu,

dacă te duci pe la „Flacăra", te rog să apuci cumva caetul meu de parodii și să nu-l mai dai din mînă sub nici un cuvînt. N-aș fi vrut, doamne ferește, să-l supăr pe dl. Banu, sînt mîhnit că iarăși am făcut o experiență pe propria mea socoteală, dar tot e bine cînd cunoști pe un om cu o clipă mai devreme decît prea tîrziu...

Vreau să-mi scot volumul înainte de Paști, aici la Iliescu, sau la Steinberg, sau în Honolulu, numai la dl. Banu, nu. Nu. Chiar de mi-ar da 1000 de franci, nu!

Te rog să nu te superi că ți-am scris așa de mult, prăpădindu-ți timpul (...)

Te îmbrățișez cu drag,
G. Topîrceanu
str. Universității 18, Iași"

Și astfel iese volumul **Parodii originale** la Steinberg, la potrivită vreme și cu toată pierderea de timp provocată prin tergiversările neexplicabile ale lui Constantin Banu. Este începutul marii faime a lui Topîrceanu.

In ediția recent apărută, selecția de versuri cuprinde aproape întreaga operă poetică a autorului cu cîteva „poezii neincluse în ultimele ediții" și altele, culese „din periodice" și niciodată adunate în volum de poetul cu un simț autocritic foarte ascuțit. Iar volumul compact de proză strînge la un loc „Amintiri din luptele de la Turtucaia", cîteva „schițe ușoare" și „parodii în proză", fragmente din „Scrisori fără adresă" și din magistrala „Pirin-Planina" (amintiri din captivitate), alte schițe, pagini din romanul neisprăvit „Minunile sfîntului Sisoe", articole, recenzii, o conferință și excelenta traducere a feeriei shakespeariene „Visul unei nopți de vară". Partea masivă încredințată prozei nu va uimi pe nici unul din cunoscătorii talentatului poet, care a fost și un admirabil prozator, revelat la apariția cărții „Pirin-Planina". Prefațatorul urmărește, cu competență de biograf, fazele existenței lui Topîrceanu, iar apoi evoluția talentului său literar, primele influențe și deslușirea treptată a personalității lui literare. Filiera internă: Eminescu — Coșbuc — Duliu Zamfirescu — Anghel, e mai just stabilită decît aceea externă: Musset—Heine—Verlaine. Că adolescentul s-a entuziasmat de Byron, cum o mărturisește în „Pirin-Planina", aceasta nu dovedește afinități structurale, singure valabile. Citatul respectiv, de trei versuri franceze cu autorul neidentificat în notă (II, 189) este de Musset (Lettre à M. de Lamartine), poet și el admirat de Topîrceanu, dar greșit caracterizat de Al. Săndulescu, prin „discreția sentimentului". Musset e poetul dezlănțuirii pasionale, iar nicidecum al frînei discrete. „Singurătatea parcurilor pustiite de toamnă" nu e mussetiană, ci verlainiană; în **Souvenir**, prietenul înfocatei George Sand cîntă pădurea de la Fontainebleau, în care se plimbaseră, înainte de călătoria lor în Italia, obiectul unei regretabile publicități. Nu ni se pare convingătoare nici filiația heiniană, „pe linia spiritului pince-sans-rire" (în nemțește **trockener Humor**, care n-a fost al lui Heine, un sarcastic adesea ori agresiv) nici apropierea prozatorului de Jules Renard. Valoroasă e însă contribuția lui Al. Săndulescu la încadrarea autorului în realismul critic, pe linia „tradițiilor clasice", precum și definirea caracterului tonic al umorului lui Topîrceanu. Nu știm ce s-ar fi ales de romanul umoristic „Minunile sfîntului Sisoe", dacă ar fi fost terminat. Ar fi fost poate opera, nuanțată francian, a unui Damian Stănoiu mai artist. Pastișa cronicărească cu Ciubăr Vodă e cuceritoare, deși autorul confundă uneori sensurile lexicale (ca în cazul verbului a **hălădui**, cu înțelesul vechi a **scăpa**) și încurcă cronologia (în ultimele patru luni ale anului, la numărătoarea lui se scade 5.509!) De ce s-a exersat Topîrceanu către sfîrșit să scrie scurte fabule în limba franceză? Incercările sînt onorabile, dar nimic mai mult. In tinerețe, jurnalul primei pasiuni fusese de asemenea redactat în franțuzește: **Quelques jours de fièvre** (Cîteva zile înfrigurate). Este poate tributul secret, plătit snobismului, de cel mai puțin snob dintre contemporanii noștri, atașat poporului prin toate fibrele sensibilității sale. Poetul a detestat însă cosmopolitismul manifestat literar și a rămas credincios idealurilor umaniste ale înaintașilor săi. Opera lui se recomandă prin conștiința artistică mereu trează și constituie o lecție pentru scriitorii exclusiv „spontani", lecție tot atît de prețioasă ca și farmecul său literar.

Șerban CIOCULESCU

*) In colecția „Scriitori romîni", ediție îngrijită, bibliografie și studiu introductiv de Al. Săndulescu, 1959, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, vol. I. Poezii, vol. II Proză, in-8, CVI + 382 pag. și 508 pag., în tiraj de 20.160 exemplare.

N-O S-O MAI CUNOȘTI...

(Urmare din pag. 1)

și cuibul păduchelui. Aici o să s-așeze neonul în locul felinarului cu gaz și apa curentă pentru vespasiana de faianță. O să-i tragem dinspre Bucureștii-Noi pe acari, o să-i poftim mai la față pe mecanicii din Străulești. Destul cu trei tramvaie pînă la Depou, destul cu biletul de corespondență. Mai aproape, fraților, că avem și restaurante cu grădină în față, avem și băcănii cu ce vrei și ce nu vrei, totul e pus aici pe masă de arhitecți și pînă în cîteva luni, lăsați cățelul, lăsați purcelul și o să priviți trenurile de la etajul 6, că aerul e mai bun la înălțime.

Vreau toată Grivița plină de palate, vreau să dăm la o parte tot ce mai amintește de trista și bătătorita cale veche.

Știu, vecine, ai o lacrimă albastră în colțul ochiului. Sub un gard ai spus lucrătoarei de la CAM într-o seară de iunie că ar trebui s-o conduci mai des pînă la Regia de tutun. Dumneata ai strîns o fată de mînă sub un portal răpciugos și de atunci locul acela a rămas sfînt în amintire. (Toți ne încrustăm în inimă clipa și bucata de văzduh în care am băut aerul odată cu iubita). Dumneata te gîndești la bătrînele balcoane cu ghivece făcute din cutii de conserve, sub care ai suspinat vreodată și-ți spui că o casă nouă, oricît de mult o să-ți placă n-o să-ți amintească de noaptea unică a unei tinereți uitate.

Nu-i nimic. Cînd noua stradă de piatră va fi gata, o să ne umflăm în pene amîndoi și n-o să mai tînjim după romanță. Prea te-ai îmbrăcat meschin la croitorul cu ață scurtă și putredă. Ard de nerăbdare să te facă cooperativa manechin, nu alta, să stea haina pe dumneata ca la bal. Cînd Grivița va arde toată într-o sărbătoare fluorescentă o să privești cuburile de apă ale vitrinelor și n-o să-ți mai pară rău după dugheană. Sus, deasupra, sub solzul de ciment al etajului 10, cu terasă și orchestră n-ai să mai suspini după grădinița cu zorele și fața de masă murdară. Nu te-ndemn la lux, dar devreme ce trăim omenește, barim să simți că dumneata, dumnealui și dumnealui ați făcut toate acestea, cu mintea, cu energia și cu voința voastră, sub conducerea comuniștilor.

Dacă e vorba de gărarii noștri, apoi să se ducă vestea că au în sfîrșit ceea ce meritau: niște case ca lumea, sănătoase ca osul, frumoase ca flacăra și trainice ca stejarul.

Așadar i-a venit și ei ziua, Griviței.

N-o s-o mai cunoști, da-mi pare bine!

Eugen BARBU

P A N D U R U

Fragment din romanul „CORDOVANII" de Ion LANCRANJAN

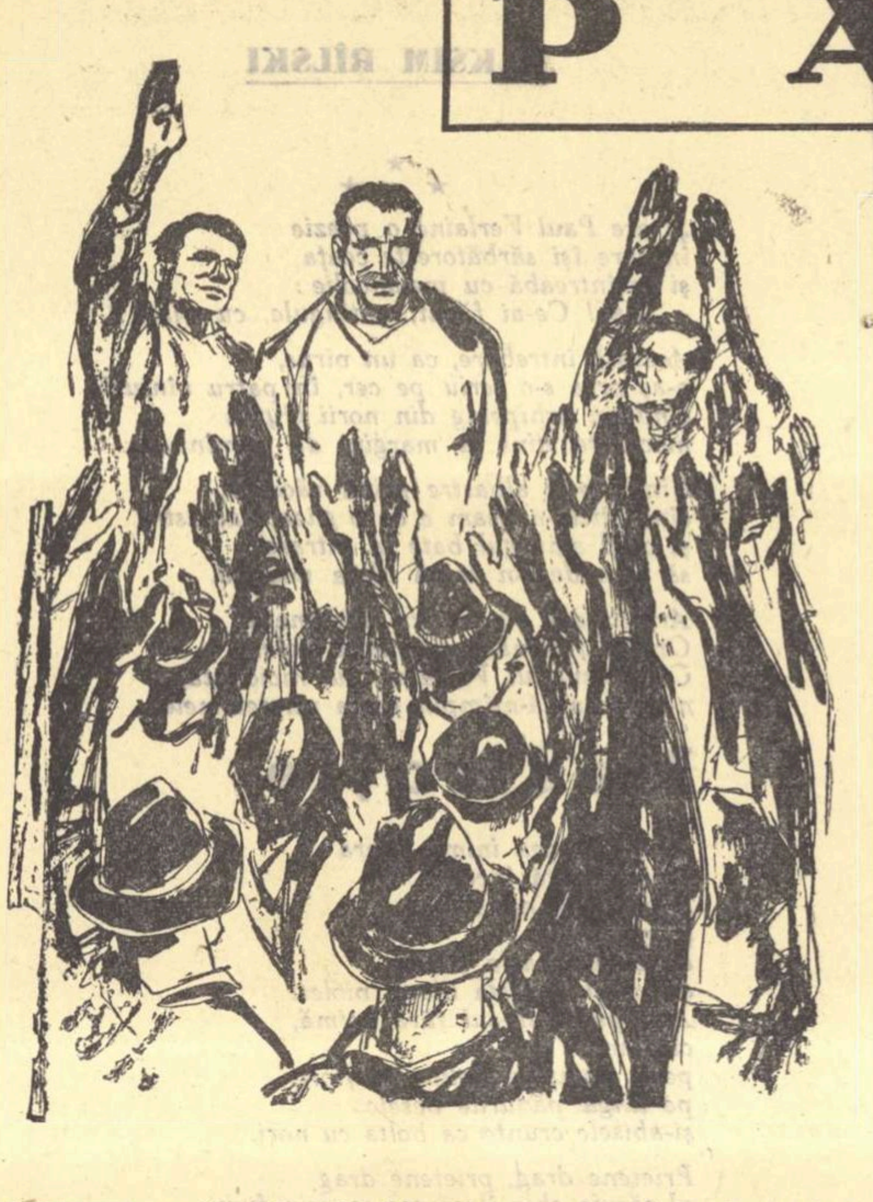

Am plecat de-acolo, dar de dus nu m-am dus unde m-a trimis Mitru. Am luat-o prin sat la vale, bodăgănind, tropăind, mușcînd cu înverșunare din țigară. La o cotitură, pe ulița Fierului, am alunecat și am căzut în șanț. M-am sculat și am pornit-o mai departe, grăbit, parcă s-ar fi luat cineva după mine, parc-aș fi fost urmărit. De-atunci și pînă-n ziua îngropăciunii, tot cam așa am umblat, amețit, căhui, ca un om căruia-i lipsește ceva. De spus n-am spus nimănui nimic. Imi dădeam seama că dacă vorbesc, mă bag într-o horă mai mare și mă pun rău și cu Ionu lui Cărbune și cu toți politicienii satului. Nu știam nimic precis, dar eram convins că Aurică Aviatorul e omul lor, într-un fel, și că ei se sprijină pe el așa cum se sprijineau și pe Cula lui Hăpăleață, mai mult chiar, pentru că Aurică era mai umblat și mai dezghețat și era bine și cu clănțăii din Bălgrad, cu advocații. O duceam destul de prost și-așa și nu mă grăbeam de fel să spun ceea ce mă rodea. Nici locului, însă, nu puteam sta. Umblam mereu de colo pînă colo, trăgînd cu urechea la ce se vorbea și la ce se spunea, nădăjduind că se va găsi, totuși, cineva, — oricine altul în afară de mine — care să-l deie în vileag pe Aurică Aviatorul.

Nu s-a găsit nimeni, atunci.

De vorbit, însă, vorbea tot satul despre asta. Toți erau puși în mișcare. Și era firesc să fie așa. Asemeneea omor nu se mai săvîrșise niciodată pe la noi. Mai murise cîte un om de cuțit, în cîte o încăierare. Dar de măcelărit nu fusese nimeni măcelărit. Era ceva din cale-afară de cîinos în omorul acesta. Pătru era găurit și sfîrtecat. Era mutilat. Era batjocorit. Se duceau oamenii să-l vadă și se mirau și se cruceau. Tot satul mergea către Curături. Mergea și venea la vale, murmurînd.

— Cine l-o fi omorît?

— Și de ce?

— Ce-o fi avut cu el?

— Și de ce l-o batjocorit așa?

— Și de ce i-o fi tăiat mîna?

— Ce mișelie!

— Ce mîrșăvie!

Satul, în marea lui majoritate, îl ura pe făptaș. Rar se auzea cîte o vorbă de laudă în legătură cu asta. Și chiar cînd se auzea ea era îngropată imediat într-o droaie de răspunsuri aspre, mînioase, neîndurătoare.

— Cum?

— I-o fi făcut bine?

— De ce? Pentru că i-o lăsat copiii pe drumuri?

— Sau pentru că l-a măcelărit așa?

— Nu cumva?

— Tu-ți soarele tău de mișel!

— Ia stai un pic!

Pleca numaidecît îndrăznețul.

Oamenii începeau să discute iar, mai domol, mai pe ocolite.

— Și el îi de vină un pic! zicea cîte unul. Nu trebuia să se amestece în treburile astea noi...

— Chiar așa, ce-avea el nevoie...

— Asta-i drept! Și nevastă-sa i-o tot spus...

— Da uite că el...

— O fost în „Divizie" și-o zis că lumea-i a lui de-acum înainte...

— Și-o nenorocit familia și nu s-o ales cu nimic...

— Da, da'uite că nu-i așa...

— Vai de capu' lui...

Cobora firul discuției în jos, cu întristare. Apoi iarăși se suia în sus, zvîcnind mînios. Işi aminteau oamenii de Pătru, încă de pe cînd era păcurar în sat. Și pe măsură ce vorbeau despre el, descopereau cu uimire și cu bucurie că Pătru lui Ismană, Panduru, fusese un om de ispravă. Fusese unu de-al lor. Trăise traiul lor și trecuse prin ce trecuseră și ei, cei mai mulți, jumătate din sat, dacă nu mai bine. Se chinuiseră și ei înainte să-și țină familiile cu zile. Lucraseră pe brînci, pentru ei și pentru ai lor, și pentru alții mai ales. Făcuseră concentrări, pe zonă, de se săturaseră. Apoi făcuseră războiul, chinuindu-se-n pustiu, degerînd. Apoi se întorseseră acasă, unii mai devreme, alții mai tîrziu. Pătru lui Ismană, Panduru, era dintre cei din urmă în privința întoarcerii. In privința purtării, însă, s-a dovedit a fi chiar de la început, printre cei dintîi. In ziua cînd s-a întors acasă, Pătru ar fi putut să-și vadă de trebușoarele lui și să steie la o parte. El n-a făcut așa. S-a amestecat imediat în fierberile din sat și a început să se intereseze de împărțirea pămînturilor. A intervenit bătaia dintre cele două sate și lucrurile, în loc să se lămurească, s-au învălătucit și mai rău. Dar el tot nu s-a lăsat și-a luat-o de la capăt, îndată ce a ieșit din spital. Venea nevasta-sa, Mărioara, după el, și-i tot cerea la cap.

— Hai acasă, mă! Hai și lasă-i în plata domnului pe ăștia, că noi sîntem săraci și treburile astea nu-s de nasu' nostru, că noi, vai și amar...

Pătru tăcea și-o asculta răbdător. Nu-i zicea nimic. N-o mustra și nici n-o certa. Și nici nu încerca s-o ogoiască. O cunoștea și știa că dacă el îi spune o vorbă bună, ea-i spune zece rele. Așa că mai bine tăcea, și-și vedea de treburi, stăruitor, necruțător. Larmă mare nu făcea și nici nu se bătea cu pumnul în piept. Era călit și-avea în el o tărie de cremene și-o dîrzenie de neînfrînt. Altfel era rece și batjocoritor. Și-avea o vorbă tăioasă și aspră. Știa multe zicale de-ale noastre, proverbe și vorbe cu tîlc. Și cînd se simțea pișcat, răspundea în doi peri, zîmbind. Mitru s-a supărat pe el, la început. Nu i-a plăcut că l-a luat în rîs pentru că fusese legat în sac. Mitru se așteptase să găsească înțelegere și sprijin mare de la el și cînd colo, Pătru l-a bătut pe umăr, părintește:

— Și cum de-au reușit să te vîre în sac, mă?

Mitru a pufnit și-a început să sudue. Apoi tot el s-a liniștit și s-a alipit de Pătru ca de-un frate.

Pe Indreiu Susan, pe fierar, tot Pătru l-a scos din bîrlog. Indreiu vroia să steie deoparte un pic, să se hodinească...

— Eu sînt cu voi, mă, împreună cu nevasta. Cînd o fi nevoie...

— Acumu-i nevoia mai mare... Satul fierbe...

— Bine, dar eu sînt ostenit, mă! am trecut printr-atîtea...

— Ai să mai treci prin altele! Nu ești tu omul care să steie deoparte... Te face muiere-ta de rîs... A ta nu-i ca a mea, mă...

— Atunci cum rămîne?...

— Cum să rămînă? Intru în horă!

— Să ne vedem de-ale noastre... Să-o lămurim cu pămîntul și să cîștigăm satul de partea noastră. Vin alegerile...

La vreo cîteva săptămîni după ce s-a reîntors în sat, Pătru l-a pus pe Ilie, pe ceteraș, să anunțe oamenii că se ține o adunare la școli. Ilie s-a dus să-și ieie toba ca să-i deie satului de știre. Pe urmă s-a dus la școli, împreună cu Maxim și cu Secuiu. A venit Mărioara după el, să-l cheme acasă, zor nevoie.

— De ce te-amesteci iară, Pătrule? Vrei să te schilodească de tot? Vrei să rămîn singură? Cinci ani ai fost plecat... Și-acum, în loc să stai acasă și să te hodinești, ca botezații...

Pătru a rîs îngăduitor.

— Ia-auzi ce zice, tovarăși, că trebuie să ne hodinim.

Secuiu a rîs și el, înveselit, și i-a făcut lui Maxim cu ochiul.

— Să ne odihnim? a întrebat secretarul. Păi acum nu-i vremea de așa ceva! Dumneata nu vezi că satul fierbe și că oamenii vor pămînt? In alte părți...

N-a mai zis nimic nevasta lui Pătru, Mărioara. A dat ajutor la aranjarea tribunei, bombănind. Acasă nu s-a dus, însă, decît după ce s-a terminat adunarea. A stat lîngă fereastră, în față și și-a aplaudat tot timpul bărbatul. Pătru nu mai punea seama pe asta de-acum. Se strînsese tot satul acolo și el începuse să le explice oamenilor ce-i cu împărțirea pămînturilor și cu reforma agrară.

— Ceea ce s-a făcut la noi e o

batjocură! a spus el apăsat, fără să strige. Asta nu-i reformă agrară! Comisia a lucrat prost și s-a lăsat trasă pe sfoară de domnu' Virgil Henegariu! Nu știu ce-o fi crezînd el, prostie ori din prea multă deșteptăciune! Știu c-o făcut rău! Domnu' Henegariu e un mișel, un bandit, un fascist! Și-a făcut acte pentru nu știu ce pămînturi pe care le-o cumpărat pentru el și pentru frate-său! Povești! Vor să scape o parte din pămînturi, să le vîndă la vară, să vi le deie vouă pe bani, că pe gratis nu vă trebuie! Vi-i frică să nu le primiți degeaba! Vi-i frică să nu vă-ncurcați! „Comuniștii pleacă și atunci noi ce ne facem?" Ar fi bine să nu mai umblați cu snoave de-astea! In privința reformei, este o lege, făcută de guvernul nostru democrat! Legea asta trebuie să fie aplicată și-aici, fără sminteală! Partidul nostru Comunist!...

Intre oameni s-a stîrnit burzuluială; unii și-au făcut loc să vină mai în față; alții au început să strige.

— Asta ne-or mai spus-o unii, mă!...

— Am mai auzit noi vorbe de-astea!...

— Intrebarea-i asta: ce facem noi cu pămîntu'?...

— Il lăsăm căpitanului ori mergem să punem stăpînire pe el?...

Pătru s-a aplecat peste masă, întrebător, mînios.

— Păi sigur că mergem, mă! Asta vream s-o spun și eu. Partidul Comunist...

Iarăși a fost întrerupt.

— Nici un partid, mă!...

— Cine ne dă pămînt, acela-i omu' nost'!...

— Asta-i tot!...

— Nu-i chiar tot! a spus Pătru mai domol. Mie n-o să-mi întoarceți voi spatele cu una cu două! Sînt de-aici și vă cunosc! Și laptele pe care l-ați supt de la mama voastră îl știu! Mitru are dreptate cînd spune că voi sînteți ca niște copii! Da, da, așa e, nu vă cotiți și nu vă burzuluiți! Pe cît sînteți de chibzuiți în unele privințe, pe-atît sînteți de suciți într-altele! Dar să le lăsăm astea acum și să trecem peste ele, și peste bătaia aceea mare și povestea aceea cu cizmele, — tovarășul Maxim e aici și poate să vă spună că le-o și rupt de-atunci și pînă acum — și să trecem la ale noastre! Uite, eu vin și vă spun pe față, fără nici un ocol: haideți lîngă mine și lîngă cei de-o seamă cu mine, să facem odată ordine și dreptate în sat, s-o lămurim cu reforma și să ne mai întoarcem un pic și-n urmă, să vedem cum s-or strîns alimente pentru front! După aia, putem să ne aruncăm ochii și-nainte, că mai avem destule de făcut! Dac-ați ști, voi, mă, ce planuri am eu în cap!...

Iarăși s-a stîrnit zarvă-ntre oameni.

— Lasă planurile, mă!...

— Să ne-ntoarcem la pămînt!...

— Să mergem să ne luăm în primire dreptul nostru!

— Să nu ne lăsăm trași pe sfoară de unii și alții!...

— Să mergem chiar acum!...

— Să nu ne mai socotim prea mult!...

— Pe urmă cine știe ce se mai întîmplă!...

— Ii mai mare rușinea!...

— Pămîntul nostru!...

— Pătru ăsta!...

Nu mai știa ce să facă de bucurie Mărioara. Il trecuse necazul și-l sorbea din priviri pe Pătru. Numai că nu se suia la tribună să-l îmbrățișeze.

— Așa, așa, Pătrule dragă!... Așa!...

Se-ntorcea mereu către muierile lîngă care sta și-și lăuda bărbatul, îmbucurată.

— Păi da, tu dragă. El o făcut școală acolo, în prizonierat, niște cursuri... și-o-nvățat de toate... Și s-o luminat la minte... Nu-i vorbă că și-nainte vreme...

Pătru a ridicat mîna în sus, cerînd liniște.

— Liniște, oameni buni! Liniște! Mergem să ne luăm în primire ce-i al nostru! Dacă se poate, chiar astăzi mergem! Dacă nu, mergem mîine. Cel tîrziu... Pînă una, alta, eu zic c-ar fi bine să mai alegem încă un om în Comisia de reformă. Și-l propun pentru treaba asta pe Mitru lui Spînzură-Foame. El îi băiat sărac și de-al nostru. Nu strică să fie și el acolo...

— Nu strică de loc...

— Ii băiat de ispravă...

— Ii cam burulenos la gură, da' n-are nimica...

— Asta trece...

S-a pus la vot și s-a repezeală, pentru că nu fusese nici o împotrivire. S-au alcătuit apoi tabele noi și a fost rezolvat tot tabul. Numai n-a mai stat pe-acasă în ziua aceea și-n noaptea care a urmat. Iar a doua zi, dimineață, cînd s-a dat semnalul de plecare, toată lumea a plecat spre Bălătuci, cu Pătru lui Ismană în frunte. Era pe la jumătatea lui februarie și zăpezile erau vinete și cîmpul era cenușiu. Oamenii se duceau spre Bălătuci, îngrămădindu-se. Se duceau să-și ieie pămînturile în primire. Unii, mai slabi de înger, mai murmurau și se codeau. Pătru le dădea curaj.

— Nu vă fie teamă, mă! Intrăm în ce-i al nostru! Pămînturile astea au fost ale satului, cîndva, ale oamenilor! Apoi au încăput pe mîini ciocoiești! Acum, noi ne ducem să ni le luăm înapoi, pentru totdeauna! Tovarășu' Maxim a spus az-dimineață, înainte de a pleca la Bălgrad, să nu ne temem de nimic! Și chiar dacă nu ne-ar fi spus-o, mă, noi tot ar fi trebuit să pornim, pentru că n-o să ne deie nimeni de-a gata ceea ce ni se cuvine! După cum știți și voi, domnii și boierii...

Cîmpul se legăna și se clătina sub pașii greoi ai mulțimii. Și tremura în răstimpuri, parc-ar fi trecut o ploaie aspră peste el. De ici și de colo se auzeau vorbe și strigăte. O întrebare isca alte zece și-un răspuns stîrnea alte și alte întrebări.

— Dar ce ne facem, mă, dacă vine căpitanul Henegariu?...

— Așa-i! Ce se întîmplă atunci?...

— Ei are acte pe jumătate din moșie!...

— O cumpărat-o!...

— O cumpărat-o pe dracu'! E un aranjament la mijloc!...

— Asta-i tot! De-aici vine tot răul!...

— Căpitanul...

— Domnul Henegariu...

— Mișelu'...

— Și măria-sa, domnul Korn...

Au început numaidecît măsurătorile și mulțimea s-a fărîmițat și s-a risipit, peste tot, pînă-acolo, către Dublihan. Unii băteau tăblița în mezuine. Alții cîntau și strigau. Era larmă peste tot. Larmă și voie bună. Pătru umbla printre oameni, împreună cu Indreiu, schimbînd cîte-o vorbă, pișcînd cîte-o nevastă, zîmbind într-o doară, cu subînțeles:

„Ați văzut, mă? Dac-am pus mîna cu toții, am făcut ceea ce trebuia să facem!"...

S-au auzit apoi deodată, de către zăvoi, vreo cîteva împușcături. Oamenii au tresărit și s-au uitat speriați într-acolo. Impușcăturile s-au repetat. Pe deasupra mulțimii au trecut șuierînd cîteva gloanțe.

— Fugiți, dragii mei! a strigat o muiere de undeva, de lîngă drum. Fugiți că vine căpitanul Henegariu, cu ai lui, și ne pușcă pe toți... Sînt în zăvoi, cu caii! Fugiți...

Oamenii au luat-o la fugă către calea cea mare.

— Vin!

— Ne pușcă!

— Fugiți!

— Lăsați-i dracului!

— De ce să ne amestecăm noi?

Unii se împotriveau, alții se trăgeau înapoi, murmurînd.

— Stați, mă!

— Nu vă-mpungeți ca oile...

— Nu vine nimeni...

Din zăvoi a mai plesnit o împușcătură, vîjîind.

— Fugiți... fugiți...

— Vin și ne pușcă...

— Pămîntu' ăsta-i blestemat...

Pătru lui Ismană își pierduse căciula în învălmășeală. Era mînios și răzvrătit. Striga la oameni și-ncerca să-i stăvilească. Dar oamenii treceau pe lîngă el cum trec apele, la cîte o revărsare, pe lîngă cîte-un copac pe care nu-l pot frînge.

— Bine... bine!...

— Stai tu și le ține piept!...

— Nu ne-mpinge pe noi în față, Pandurule!...

Din zăvoi a ieșit căpitanul Henegariu, liniștit, parcă n-ar fi știut nimic despre împușcăturile dinainte. Dădea pinteni calului și venea către noi.

— Uite-l că vine...

— Are pușca subsuoară...

— Alții îs în zăvoi...

— Dacă mișcăm un pic, ne curăță!...

— Pămîntu' ăsta...

Căpitanul se apropia zîmbind.

Mulțimea se tot trăgea înapoi, nehotărîtă. Pătru și cu Indreiu Susan, și cu Mitru, și cu Gligoru lui Ghiuț încercau s-o stăvilească, dar nu reușeau.

— Duceți-vă voi, mă!...

— Dacă vi s-o urît de viață!...

— Du-te tu, Pandurule!

— Să te vedem!

— Dacă ești viteaz...

Pătru s-a desprins de oameni și a pornit-o către căpitan, șchiopătînd, opintindu-se.

— Nu-l lăsați...

— Trageți-l înapoi...

— Il pușcă și-i păcat...

Vorbele oamenilor au devenit șoapte, apoi s-au stins, încet și pe rînd.

— Nu-l lăsați!...

— Lăsați-l!...

Mulțimea se frămînta cu sufletul la gură.

Peste cîmp plutea o tăcere de gheață, stingheritoare.

Inainte de a ajunge în fața căpitanului, Pătru s-a oprit, drept, neclintit, hotărît.

— Ar fi bine să faceți cale-ntoarsă, domnule Henegariu! a spus el cu voce aspră.

Căpitanul a tras un pic calul de frîu și i-a dat ocol, pe departe.

— Da' tu cine ești de vii și-mi dai ordine pe moșia mea? Cine te-a-mputernicit?

— Oamenii!

— Care oameni?

— Aștia de aici... Pămîntu-i al lor...

— Al cui e pămîntul?

— Al lor!

— Aha...

Căpitanul l-a mai ocolit o dată pe Pătru, apoi a strunit calul și s-a oprit lîngă el, a vîrît mîna într-un buzunar și-a scos afară un contract mare.

— Uită-te aci, mă, și vezi și tu al cui e pămîntul! N-ar trebui să mă justific față de tine.. O fac, însă, ca să nu se spună că nu umblu cu dreptate... Pămîntul acesta-i al meu și-al fratelui meu, Liviu... Două sute de hectare, plus zăvoiul..

Pătru a luat actele care i se întinseseră și s-a uitat cercetător la ele. Oamenii au început să se înghesuie, să vadă și să afle și ei ce scrie.

— Nu-l lăsați, fraților...

— Să nu-i facă ceva...

— Cîinele ăsta de căpitan...

Pătru s-a mai uitat o dată la hîrtii și pe față și pe dos, apoi le-a rupt în patru și le-a aruncat în tină. Căpitanul, care se uitase triumfător la el pînă atunci, a început numaidecît să țipe.

— Cum îndrăznești?! Legea...

— Legea-i cu noi!... Actele astea...

Căpitanul a strunit calul și l-a lovit pe Pătru cu cizma, drept în gură. Pătru s-a clătinat și a căzut.

In aceeași clipă, s-a auzit o înjurătură cumplită, și-un răcnet amenințător, un fel de muget înfundat. Dintre oameni s-a desprins mînios, întunecat, Indreiu Susan, fierarul. Ca un bivol s-a repezit la căpitan, pufăind.

— Stai numa', stai...

L-a prins de scurtă și-a vrut să-l tragă jos de pe cal. Căpitanul s-a smucit la o parte și s-a uitat într-un anumit fel către zăvoi.

— Aha... îi cheamă pe ceilalți...

— Vin și ne pușcă...

— Nu vă duceți!...

— Stați locului!...

— Duceți-vă!...

— Nu vă duceți!...

Pătru s-a ridicat de jos, ținîndu-se cu mîna de gură.

Indreiu Susan s-a uitat roată peste mulțime strigînd, chemînd oamenii.

— Nu fugiți fraților! a spus el scurt. Dați-i ocol căpitanului! Imprejmuiți-l! Pe toți nu ne poate pușca. Războiul s-o terminat! Și mișeii ăștia tot mai umblă cu armele la ei. Vor să dezbine țara. Nu se lasă! Imprejmuiți-l! Dați-i ocol! Să-l pieptănăm un pic! Da' ce crede el, căpitanul Henegariu! Fascistul ăsta înrăit! Lepădătura!...

Sfioasă și tremurătoare la început, apoi din ce în ce mai ațîțată, mulțimea s-a strîns ca un cerc de fier în jurul căpitanului.

— Sînt pe moșia mea! Și dacă vreau, vă lichidez... Eu sînt stăpîn! Voi nu-nțelegeți? Sînt pe moșia mea!

Pătru lui Ismană a început să umble după el, amenințător.

— Și ce dacă ești pe moșia ta, domnule căpitan? Trebuie să-mi sfarmi dinții? Da' ce crezi tu? Umbli cu acte de sărăcie, ca să-nșeli satu' și să-l aperi pe domnul Korn! Vrei să iei partea leului din toată treaba asta...

— Voi răspundeți! striga căpitanul. Eu nu sînt vinovat. Voi m-ați provocat! Eu am venit cu vorbă bună! Da' voi v-ați lăsat ațîțați de niște agenți, de niște vînduți! Sînt în legitimă apărare!... Legea-i de partea mea!... Și omenia!... Așa că voi să nu v-atingeți!... Să nu puneți mîna!... Vă porunccsc!... Vă ordon!...

Pătru le-a făcut semn oamenilor, cu capul.

— Luați-l și din partea cealaltă, mă! Impresurați-l! Stringeți-vă în jurul lui! Ocoliți-l pînă cînd amețește! Să mînce țărînă, cîinele! Să se sature!...

Căpitanul nu știa încotro să mai deie. Sta lipit de cal și-l lovea mereu cu piciorul, uitîndu-se pieziș la cercul acela viu și-ntunecat, care se stringea mereu, pe tăcutele.

— Așa!... Incă puțin!... Nu dați cu bruși!... Acuma!...

Pătru a sărit pe neașteptate și-a prins calul căpitanului de frîu.

— Trage-l jos, Susane!

Indreiu l-a smuls pe căpitan de pe cal și l-a trîntit jos, în țărînă, înjurînd cumplit.

— Să-i umplem gura cu pămînt, mă! Să se sature! Puneți mîna pe el!...

Căpitanul s-a sculat și-a vrut s-o ieie la fugă, după cal, prin portița care se căscase în marginea cercului. N-a izbutit, însă să facă nici doi pași. Cercul s-a închis la loc și mulțimea s-a răsucit scurt, gemînd, înjurînd, vociferînd.

— Pe el, fraților!...

— Dați în el ca-ntr-un cîine!...

— Impingeți-l, fir-ar al dracului să fie!...

— Butușiți-l, că și el ne-o butușit destul!...

— Așa! Umpleți-i gura cu țărînă!...

— Mai vîrîți-i un pumn și din partea mea!...

— Băgați-i și-n sîn!...

— Și-n buzunare băgați-i!...

— Și-n ochi băgați-i!...

— Și-n urechi!...

— Așa!... Așa!...

— Apăsați-l cu mutra-n pămînt!...

— Tăvăliți-l, arză-l focu să-l arză!...

— Dați pe el!...

— Nu-l lăsați!...

— Dați!...

Cînd a ieșit dintre oameni, căpitanul scuipa pămînt și se ștergea mereu la gură, înjurînd, amenințînd. Șeful de post, Bădută, îl trăgea de mînecă, stăruitor, mustrător. El îl scăpase, de altfel, la timp, pentru că dacă nu se ivea el, oamenii l-ar fi pisat pe căpitan pînă cînd l-ar fi nădușit.

— V-arăt eu vouă, mă! spunea Henegariu spumegînd. Vă-nvăț eu minte! N-o să vă uit! Vă stîrpesc de pe fața pămîntului! Țopîrlanilor! Țarahoilor!...

— Haideți, domnule căpitan! Haideți și ziceți mulțumesc c-am intervenit la timp, pentru că altfel...

Oamenii nici nu i-au mai luat în seamă. S-au întors la ale lor, la țăruși și la tăblițe, rîzînd, veselindu-se între ei, pe-ndelete, fără teamă. Impărțania și măsurătorile și-au urmat cursul stabilit, fără nici o sminteală, fără nici o tulburare.

Seara, la crîșmă, Pătru a băut și el alături de oameni și-a stat de vorbă cu ei pînă după miezul nopții. S-a și ciondănit un pic cu unul de-al lui Milinton. Asta se cam aghezmuise și îl tot bătea pe Pătru la cap.

— Bună treabă, n-am ce zice, cu pămîntul! spunea el. Da' rămîne oare așa? Dacă vin ăilalți la putere, recunosc ce-ați făcut voi, comuniștii? N-o să ne ieie pămînturile înapoi?

Pătru i-a explicat de vreo cîteva ori ce-i și cum. Apoi, dacă a văzut că omul nu-l mai lasă în pace, l-a sfătuit să se ducă să se culce. Dar omul n-a plecat.

— Nu mă duc nicăieri! De ce să mă duc?

S-au mai amestecat și alții în discuție, sprijinindu-l pe nelămurit.

— Are dreptate omul...

— Voi cine știe cît stați la putere...

— Vă dau ăștia peste cap și atunci noi ce facem?...

— Dăm pămîntul înapoi?...

Pătru și-a aprins o țigară, zîmbind.

— De ce să-l dați? a întrebat el. Pămîntu-i al vostru! Guvernul vi-l dă spre folosință, pentru totdeauna. O să primiți și acte de împroprietărire. Cît privește plecarea noastră de la guvern, eu atîta vă spun: nimeni n-o să reușească să ne înlăture de la guvern atîta timp cît sînt alături de noi muncitorii din uzine și dumneavoastră, țăranii care-ați căpătat pămînt! Asta-i sfînt! Sprijinul nostru, nădejdea noastră-i poporul muncitor și tot ce vrem noi să facem, pentru el facem! Eu am fost în Uniunea Sovietică și am văzut ce-i acolo. Poporu-i liber și-i stăpîn acolo pe munca și pe viața lui! Iar în 1918, în '19 și-n '20, cînd au vrut burjuii să sugrume Republica Sovietică, poporul, muncitorii și țăranii, o pus mîna pe arme și și-or dat sîngele pentru țara cea nouă. Și-n fruntea lui au fost bolșevicii, comuniștii. Asta-i a noastră! Să fim în frunte și să ducem oamenii spre o viață nouă. Noi n-avem alte interese în afară de interesele poporului muncitor!

1) vezi „Gazeta literară", nr. 16

Toate steagurile roșii

Toate steagurile roșii
la „MANIFESTAȚIE!"
La manifestație,
în luptă,
fiecare steag
este o inimă,
fiecare inimă
este un steag.

La manifestație
vezi mai limpede
imensitatea revoluției
înălțimea și adîncimea ei.

La manifestație,
ca în lacuri adînci, de cristal,
se oglindesc în noi,
în sufletele noastre,
în inimile noastre,
steagurile revoluției.

Toate steagurile roșii
pe edificiile Bucureștiului,
pe edificiile bătrîne ca vremea.

Dar de o mie de ori
toate steagurile roșii
pe „Casa Scînteii",
pe vîrfurile palatelor noi
din Piața Republicii,
din coasta Cișmigiului,
care străpung norii

cu antenele televizoarelor
sub ochiul de părinte
mereu treaz, al Comitetului Central.

Toate steagurile pe turnuri,
pe turnurile tuturor orașelor
care reînvie ca pasărea fenix,
pe coșurile tuturor fabricilor
pierdute în cer,
pe coșurile tuturor locomotivelor
care adulmecă văzduhul, muntele și cîmpia,
pe coșurile tuturor vapoarelor
care taie apele albastre ale Mării Negre
și ale tuturor apelor lumii.

Toate steagurile roșii
pe cerdacele tuturor caselor țărănești, —
deasupra salcîmilor de lîngă drum
de unde cară albinele mierea
pentru bucuria copiilor.

Toate steagurile roșii
pe copacul fără moarte al poeziei
pe teii lui Eminescu,
pe plopii fără soț,
pe castelul de soare, din Mărțișor,
unde Arghezi sub candela nopții
a dat cincizeci, — cu hreanul —
pe răzătoare.

Toate steagurile roșii
pe copacul tuturor pădurilor Republicii!

Pe stejari, pe brazi, pe mesteceni,
Romînia, o pădure magnifică de steaguri.

Toate steagurile roșii
pe turnurile de aur ale Moscovei,
pe turnurile milenare ale Pekinului
și pe turnurile Albaniei virtuoase;

iar mîine toate steagurile roșii
pe turnurile negre ale Londrei
și ale New-Yorkului,
pe turnurile subțiri ale Parisului,
ale Americii latine
și ale Africii negre,
pe turnurile Țării dimineților liniștite,
pe ghețarii de cristal ai Polului Nord
și ai Antarctidei,
pe toate meridianele
și paralelele multicolore,

pe cer, pe Calea Lactee, —
contrast de alb și roșu în nemărginire —
pe toate planetele albe
pe Lună, pe Venus,
pe Marte, pe Jupiter.

Toate steagurile roșii
pe toate turnurile reale
pe toate turnurile visuale
pe toate turnurile Universului.

Ion BANUȚA

25 aprilie 1960

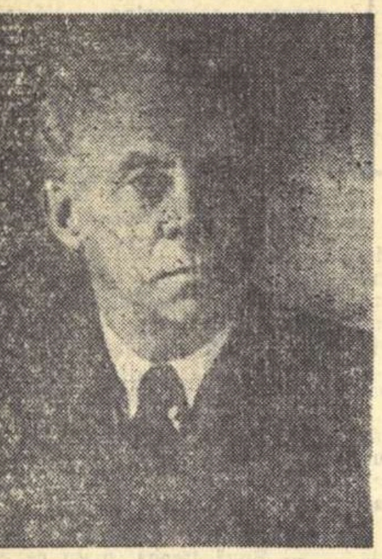

MAKSIM RILSKI

MIRZO TURSUN-ZADE

MIHAIL ŞOLOHOV

SERGHEI BONDARCIUK

DAVID OISTRAH

LAUREAȚI AI PREMIULUI LENIN

Sărbătoarea poeziei

Articol scris pentru „Gazeta literară"

In ziua celei de a 90-a aniversări a nașterii lui V. I. Lenin, doi poeți sovietici au primit cea mai înaltă distincție: li s-a conferit Premiul Lenin pentru ultimele lor volume de versuri. Numele acestor poeți sînt cunoscute nu numai în țara noastră, ci și peste granițele ei, purtînd aureola unei glorii binemeritate. Este vorba de Maksim Rîlski și Mirzo Tursun-zade. M. Rîlski și Tursun-zade sînt singurii noștri poeți în viață cărora li s-a conferit această înaltă distincție. Evenimentul constituie o mare sărbătoare pentru poezia sovietică; doi poeți de seamă, reprezentanți ai Republicilor Socialiste surori, și cel mai mare scriitor contemporan rus, Mihail Şolohov, au primit titlul de laureați ai Premiului Lenin.

Despre poetul ucrainean Maksim Rîlski și despre poetul tadjic Mirzo Tursun-zade s-au scris multe articole. Imi permit însă, ca tovarăș și frate întru poezie, să scriu cîteva rînduri pentru prietenii romîni, despre acești doi poeți de mare talent.

Pe Maksim Rîlski noi îl stimăm ca pe un maestru și un înțelept al poeziei. Evenimentul conferirii înaltului premiu a coincis cu împlinirea a 50 de ani de la apariția primului său volum de versuri.

Rîlski și-a început munca de creație pe timpul lui Blok și al akmeiștilor, sub regimul Rusiei țariste. Ce soartă ar fi avut poetul dacă n-ar fi fost Revoluția? E greu de răspuns la o asemenea întrebare. Revoluția însă a sosit și a ridicat pe valurile sale puternice pe toți oamenii cinstiți, cu suflete luminoase. Talentul lui Rîlski a început să dea roade atunci cînd poetul și-a legat propria soartă de lupta poporului, pentru libertate și fericire.

Activist neobosit, Maksim Rîlski ne uimește de multă vreme cu multilateralitatea sa.

Inainte de orice, sînt, firește, versurile întotdeauna pline de tinerețe, scrise cu măiestrie și sensibilitate și în același timp accesibile celor mai largi cercuri de cititori.

Apoi activitatea științifică: Rîlski este unul din cei mai mari cunoscători și creatori ai limbii și culturii ucrainene.

Ca om de stat, poetul este deputat al Sovietului Suprem al U.R.S.S. și R.S.S. Ucrainene, el ține o strînsă și permanentă legătură cu alegătorii săi, ia parte la rezolvarea problemelor lor.

Poetul este și un excepțional traducător. „Evghenii Oneghin" al lui Pușkin, „Pan Tadeusz" al lui Mickiewicz vorbesc de toată frumusețea în limba ucraineană, datorită muncii de filigran a lui Rîlski.

Nu de mult, Rîlski a scos două volume: „Trandafiri și struguri" și „Zări îndepărtate". Versuri pline de înțelepciune și frumusețe, versuri despre patrie și despre țări îndepărtate pe care le-a vizitat poetul, versuri despre prietenia popoarelor. Aceste două volume au fost distinse cu Premiul Lenin.

La ședințele Sovietului Suprem, la Kremlin, alături de Maksim Rîlski, poate fi văzut un bărbat cu ochi negri, cu chip smolit, cu tîmplele pretimpuriu încărunțite. Prietenii îl numesc simplu: Mirzo. Numele lui, cunoscut în toată Uniunea Sovietică, este Mirzo Tursun-zade. El face parte dintr-o generație mai tînără decît Rîlski.

Fiu al unui popor ținut de țarism în întuneric și mizerie, Tursun-zade s-a ridicat în zilele lui Octombrie. Tadjikistanul, patria lui Mirzo, este o țară cu o veche cultură, țară pustiită și călcată cîndva în picioare de colonialiști. Numai sub Puterea Sovietică, cultura tadjică a renăscut și tînărul poet, fiu de țăran sărac, a făcut multe pentru această renaștere.

Pe el l-au învățat, l-au educat Puterea Sovietică, Comsomolul, partidul. Din fragedă tinerețe, talentul său a găsit drum deschis și posibilități de realizare. In ultimii ani, munca de creație a lui Mirzo Tursun-zade a devenit cunoscută în multe țări ale lumii. Poetul tadjic a călătorit prin multe țări din Răsărit. El este cunoscut și iubit de cititori nu numai în U.R.S.S., ci și în India, în R.P. Chineză, în țările arabe, în insulele Oceanului Pacific. El a fost purtătorul de adevăr despre Țara Sovietică și, întorcîndu-se în patrie, a fost cel care a povestit concetățenilor săi despre viața fraților noștri de departe.

Impresiile acestor călătorii au stimulat apariția cărților cărora li s-a conferit Premiul Lenin.

„Glasul Asiei" oglindește cu multă forță și măiestrie perioada istorică de trezire la viață a țărilor asiatice, lupta popoarelor Asiei pentru libertate și independență. Poemul „Hassan Arbakeș" povestește despre viața poporului tadjic, despre fericirea lui dobîndită în uniunea popoarelor prietene. Eu citesc versurile lui Mirzo în limba rusă. Probabil, o parte din farmecul lor se pierde prin traducere. Poezia lor însă este tulburătoare. Mesajul lor este plin de forță, convingător.

Activitatea poetică și cea pe tărîm obștesc a lui Mirzo Tursun-zade sînt strîns legate. El este deputat al Sovietului Suprem al U.R.S.S. și al Sovietului Suprem al Republicii Tadjice. Este secretar al Uniunii Scriitorilor și președintele Comisiei Externe.

Vorbind despre Maksim Rîlski și Mirzo Tursun-zade, nu întîmplător am pomenit de activitatea lor pe tărîm obștesc. Cred că la noi se naște o nouă figură de poet — poetul activist. Munca de creație a poetului și munca lui pe tărîm obștesc se întregesc în căutarea și găsirea răspunsurilor în legătură cu problemele mari ale omului.

Decernarea Premiului Lenin celor doi poeți de seamă ai U.R.S.S. constituie o sărbătoare a poeziei progresiste din întreaga lume.

Evgheni DOLMATOVSKI

MIHAIL ŞOLOHOV

Nu cred să existe alt scriitor în a cărui operă să palpite cu atîta uimitoare vigoare teribilele, necruțătoarele și înțeleptele legi ale vieții.

Opera lui Mihail Şolohov se desfășoară, fără nici o abatere, după legile vieții: greșelile se plătesc amarnic, iubirile sînt pline de o cutremurătoare intensitate, de neclintit e devotamentul ostașilor roșii și al bolșevicilor, dar sălbatică, otrăvită e ura gardiștilor albi, dușmanii Revoluției. Nuanțele în pretenții naive și psihologia abuzivă au dispărut, strivite parcă de strigătele cazacilor și de tropotul călăreților dezlănțuiți, lăsînd un spațiu larg pentru întrebările decisive, pentru cea mai gravă dintre întrebări: „ești de partea Revoluției sau împotriva ei?"

In opera lui Mihail Şolohov, nici un erou nu glumește cu destinul lui; toți sînt încleștați într-o bătălie pe viață și pe moarte. In această bătălie, toate operele lui Şolohov îți dau sentimentul unor teribile lupte, fiecare se zbate să obțină ceva de la viață. Ei nu caută bucurii provizorii, satisfacții de-o clipă; ei caută ceva definitiv și durabil în indiferent ce direcție. In egală măsură, eroii se luptă și pentru a recîștiga o iubire pierdută și pentru a respinge încă un atac al „albilor". Cu uriașa lui forță artistică, Mihail Şolohov a înțeles că această constantă și cutremurătoare confruntare între pasiuni, dar și între un ideal de viață nouă și o cauză strîmbă și condamnată de istorie, nu poate avea loc fără o manifestare deplină a tuturor aspirațiilor umane. Dacă între țelurile personale și drumul ales pentru realizarea lor de către Grigori Melehov există o contradicție care devine izvorul „tragediei" sale, între năzuințele intime ale „roșilor" și cele de pe steagul Revoluției s-a închegat un acord de granit.

Şi „Pămînt desțelenit", epopeea colectivizării agriculturii, este o bătălie. Şi, ca toate bătăliile lui Şolohov, o bătălie pe viață și pe moarte. Ca în toate bătăliile, unii, reprezentanții noului — ai socialismului — înving; alții, stafiile vii ale trecutului, sînt învinși, privind cîmpul de luptă, vedem cum mulți dintre cei ce ne-au fost dragi au căzut. Ultimul capitol din volumul II din „Pămînt desțelenit" îți dă sentimentul că asiști la sfîrșitul unei teribile încleștări. Davîdov, luminosul bolșevic, muncitorul trimis de partid să lupte pentru colectivizarea agriculturii, e ucis mișelește de contrarevoluționari. Rămășițele albe, care au înfăptuit ticăloasa crimă, sînt arestate. Moș Șciukar, cel plin de umor și de adeziune spontană la scopurile Revoluției, e cuprins de lacrimi și de sentimentul apropiatei sale morți. Dar durerea lui Şolohov e o durere bărbătească. In ciuda sacrificiilor, lupta a fost victorioasă și, de aceea, starea de spirit finală este conform psihologiei eroilor şolohovieni, aceea pe care ai încerca-o privind cîmpul de luptă unde zac ostașii glorioși ai unei convingeri glorioase: e melancolia triumfului.

Davîdov, eroul comunist din „Pămînt desțelenit", ne-a rămas ca figură exemplară prin acuta lui încredere în oameni, încredere care se manifestă întotdeauna, chiar și atunci cînd un oarecare scepticism n-ar fi fost pe deplin nejustificat. La începutul romanului, cînd Davîdov abia începe lupta pentru colectivizare, femeile înapoiate ale satului se năpustesc asupra lui ca să-l bată. Un alt erou, mai firav, ar fi găsit în această împrejurare motive de scepticism și de descurajare. El, muncitorul adevărat, el, comunistul încercat, găsește în aceeași împrejurare noi motive de încredere în oameni. El știe că toate „muierile îndrăcite", care-l hulesc acuma, se vor elibera peste puțin timp de prejudecăți și cîndva îi vor fi recunoscătoare.

Increderea în oameni, chiar cînd aceștia greșesc, chiar cînd nu pricep pe deplin scopurile sau mijloacele Revoluției, e un sentiment care se degajă tot timpul din opera lui Şolohov.

Continuator glorios al măreței literaturi ruse, Şolohov fixează în opera sa sufletul generos al omului simplu, adînca și durabila lui umanitate. Ceea ce ne emoționează într-un mod unic, în persoana eroului principal al nuvelei „Soarta unui om" (ecranizarea nuvelei a fost distinsă și ea cu Premiul Lenin), e mirarea, uimirea cu care întîmpină teribilele atrocități fasciste. La început nu înțelegem cum sînt posibile toate acestea; e prea bun, prea încrezător în oameni ca să poată dintr-o dată să le găsească vreo explicație.

Reacțiile lui în fața bestialităților hitleriste sînt cu atît mai zguduitoare cu cît sînt mai simple și uneori, la prima impresie, naive; în fond, ele sînt, cu adevărat, răscolitor de umane. Prin ochii lui de om simplu, de om pur și simplu, ticăloșia fascistă, în fantezia ei dementă și antiumană, apare și mai odioasă. Apare mai odioasă tocmai fiindcă extrema degradare e raportată la umanitatea sublimă. De aceea, ura lui Sokolov, împotriva fascismului, dorința lui aprigă de a scăpa din prizonierat pentru a lupta mai departe, — toată această ură sfîntă, toată această teribilă încordare ne apar nouă ca expresia unei covîrșitoare bunătăți.

Direcția operelor lui Mihail Şolohov este direcția vieții. Direcția vieții este astăzi aceea a înfloririi personalității umane, a comunismului.

Teodor MAZILU

MAKSIM RÎLSKI

* * *

Şi are Paul Verlaine o poezie
în care își sărbătorește ceața
și se întreabă cu melancolie:
— Vai! Ce-ai făcut, nătîngule, cu viața?

Această întrebare, ca un virus,
n-aș vrea s-o scriu pe cer, în patru vînturi,
cînd un arhipelag din norii Cyrus
mocnește stins la margini de pămînturi;

Cînd apele albastre prind răcoare,
cînd sticla-n geam e ca o gheață-albastră
și cînd amurgul bate la intrare
să secondeze-n taină tihna noastră.

Arțarii ard cu frunza întomnată.
Orașul freamătă și-aruncă stele.
Cu versul lui Verlaine, eu, niciodată,
n-aș vrea să-ntîmpin seara vîrstei mele.

Meditație

In biata mea inimă, seara
Se furișează încet.
E liniște-n inima mea
și mi-e milă
de ziua aceasta tîrzie,
de ceasul acesta tăcut, violet.
Ah! parcă trecui fără noimă,
cîntînd,
peste munți și doline cu flori,
pe lîngă pădurile vesele
și-abisele crunte ca bolta cu nori.

Prietene drag, prietene drag
al căruia chip îl zăresc ca prin fum,
adolescentule care
abia o porniși, cu lumina, la drum,
să știi cum că eu pricepui mai tîrziu,
mai tîrziu decît tine,
că fiece clipă-i sămînța de vis, dătătoare
a plantelor bune și rodnice
și-a plantelor otrăvitoare.

Dă plantelor bune iubirea-ți deplină
și smulge cucutele din rădăcină!

Iubește apa curată,
apa ce-astîmpără setea încinsă,
iubește inima care n-a fost
pe drumul jignirilor vieții împinsă.
Mi-e milă de tot ce-a plutit
prin mine și pe lîngă mine, în silă.
De cei ce cîndva m-au iubit
sau eu i-am iubit, —
iarăși mi-e milă.
Să știi că nimic nu-i mai rău
decît să ai inima nepăsătoare.
Mai bine zburdalnică inima-ți fie,
să-adune în ea gingășie de floare
și miez de mînie.

Mă uit îndărăt
și-abia se mai vede
mirarea-mpletită frumos printre roci.
Ascult îndărăt
și-abia se aud niște voci, niște voci.

O, fiul meu drag. Cînd, pierind,
lăsa-voi pămîntul sub pavăza ta,
tu cîntă și fie al tău orice cîntec
pe care eu nu l-am putut termina.

In romînește de Al. ANDRIȚOIU

MIRZO TURSUN-ZADE

Glasul Asiei *)

— fragment —

Glasul Asiei, ascultați-l, popoare!
Noi, imense mulțimi asiate,
Vă vorbim azi, cu vocea de tunet
A oceanelor învolburate.
Este-al Asiei vuiet acesta,
Este inima ei care bate,
Este inima ei ca o pasăre,
Avîntîndu-se în libertate.
De Hafiz vă aduceți aminte,
Cînd spusese: — Pe mare, tîrziu
Noi plutim pizmuindu-i pe-aceia
Care grijile nu ni le știu...
Nu rîvnim astăzi soarta vreunuia,
Tune valuri oricîte la proră,
Căci în fiece om de pe țărmuri
Noi simțim un prieten și-o soră.
După ani de robie și chinuri,
Pentru tine, acum, libertate
Se ridică adînci și grozave
Arzătoarele văi asiate.
O, sînt duse cumplitele vremuri!
Nu pocale de bronz sau pahare
Răsunau la ospețele noastre,
Ci lanțuri cu sunete-amare.
Făpturile noastre se-aseamănă
După limbă și legi și tradiții,
Dar eram despărțiți fără voie
Intre noi, peste tot răspîndiții.
Ale noastre sînt astăzi livezile
Unde fructe cresc îngemănate,
Bucuroși între noi împărți-vom
Fericire și vin și bucate.
O, sînt duși anii negri cînd China
Argățea pe imensu-i pămînt,
Sau cînd India, țara mîniei,
Creștea suferind și luptînd.
Astăzi pier tîlhăreștile firme,
Bezna nopții și umbrele stranii,
S-au uscat arzătoarele lacrimi
Ale împurpuratei Birmanii.
Ruginesc negre lanțuri în mare,
Crește-al păcii înalt bastion
Şi de-o mie de ori este astăzi
Mai ușor să respiri în Ceylon.
O, Asie, cuib al speranțelor,
Cu podișuri și munți milenari,
Tu, asemeni unei tinere mame
Luminoase, puternice, pari.

In romînește de C. BALTAG

*) Din volumul „Glasul Asiei", distins cu Premiul Lenin pe anul 1960

contrapunct

O culegere de poeme a lui Mihai Beniuc va apare la Paris într-o nouă colecție intitulată „Cer cuvîntul".

●

Editura de stat pentru literatură din Moscova a anunțat că în al doilea trimestru al acestui an va scoate de sub tipar un volum de versuri ale Mariei Banuș.

●

„Un disc prețios" – după cum anunță comunicatul din ziarele franceze – a fost pus în vînzare la Paris. Este un microsilloη pe care s-au înregistrat „minute istorice", din cursul întîlnirii Hrușciov–De Gaulle. Vocea celor doi oameni de stat, rămîne nu numai ca o mărturie a prieteniei sovieto-franceze, ci și ca un simbol al vremurilor noastre în care acțiunile anti-războinice se bucură de simpatia tuturor popoarelor.

S-au înregistrat și „Corurile armatei sovietice la Paris", ansamblul condus de Alexandrov, despre care, într-un articol entuziast, după spectacolul din Palatul Sporturilor, Elsa Triolet scria că „este o afirmație a tinereții eterne și a forței de a trăi a lumii"!

●

După Ernest Hemingway alt scriitor cunoscut din occident, J.P. Sartre, a declarat la reîntoarcerea din Cuba că sprijină regimul lui Fidel Castro. Sartre a luat parte împreună cu Simone de Beauvoir la constituirea la New-York a unui comitet al oamenilor de cultură care-și propune ca scop să facă cunoscut adevărul asupra revoluției cubane.

●

Transcriem textual o telegramă a agenției americane „United Press International": „Frankfurt. Ultima arie de succes în cafenelele vest-germane este marșul Badenweiler. Cu țimbale, fluiere, și tobe acesta este un marș militar. Anume acela preferat de Hitler care punea să-i fie cîntat întotdeauna la festivitățile la care asista".

Ilustrație muzicală la zmîngălirea svasticilor în Germania occidentală.

Săptămîna

ADENAUER, SAU CUI II SUNA CEASUL?

După o călătorie la mari distanțe, în S.U.A. și în Japonia, Adenauer s-a reîntors la Bonn. Cancelarul, care crede că deține din partea Providenței și a Vaticanului un mandat în alb asupra destinelor Europei, s-a grăbit să rostească două discursuri, unul la clubul presei vest-germane și celălalt la posturile de radio bavareze. Potentatul politic de la Bonn seamănă cu un jucător de șah, în evidentă criză de timp, în luptă împotriva orei fatale, ora implacabilă fiind 16 mai — data Conferinței la înalt nivel.

De ce se teme Adenauer? „Conferința la înalt nivel ar putea să se concentreze asupra Berlinului", ceea ce i se pare primejdios, deoarece „întotdeauna se caută ca o astfel de conferință să nu se încheie fără rezultat". Cu alte cuvinte, ceea ce reprezintă speranța omenirii — o înțelegere pe calea tratativelor în problema Berlinului Occidental — e o catastrofă pentru Adenauer.

Acru, cancelarul e de părere că această conferință „nu va aduce surprize foarte mari", că „nu va interveni o cotitură" deși, „pentru moment", nu crede în eventualitatea unui război general. Cel ce speră că întîlnirea la înalt nivel va însemna doar un schimb protocolar de vizite, fără surprize (plăcute pentru omenire, am adăuga noi), cel ce e silit să sughiță cînd recunoaște că „pentru moment" nu va fi război, în timp ce visează la diviziile blindate și atomice ale R.F.G., face piruete oratorice în fața unei partide pierdute. De la Camp David încoace, totul arată că nu există decît o singură soluție la final: șah-mat războiului rece!

ADENAUER ŞI COLEGII SAI OBERLAENDER ET COMP.

Așa cum au relatat știrile agențiilor de presă, după acuzațiile precise, aduse asasinului hitlerist de la Lwov și din Caucaz, de către organisme competente din U.R.S.S., R. P. Polonă și R. D. Germană, Adenauer a fost obligat să se despartă de colegul Oberlaender.

Părerea de rău a cancelarului e atît de mare încît, chiar după ce a luat o asemenea hotărîre contrarie dorinței sale, se silește să salveze cît mai poate din aparențe. Şi iată cît de bine izbutește. (Reproducem exact cuvintele lui Adenauer, rostite la Clubul presei vest-germane): „Firește, Oberlaender a fost național-socialist. A fost chiar cu totul de partea cămășilor brune, dar el s-a împotrivit persecuțiilor sîngeroase"). N-ați mai auzit parcă asemenea cuvinte? Nu le-a mai rostit oare și Goering la Nürenberg, cînd se apăra și arunca vina „persecuțiilor sîngeroase" asupra lui Himmler?

Adenauer, care știe prea bine că, o dată cu Oberlaender, nu s-a terminat lista colegilor săi național-socialiști din guvern, justiție, poliție, Bundeswehr (etc. etc.), declara cu aceeași ocazie că, deși oamenilor politici vest-germani trebuie să li se ceară să fie „curați", totuși, „nu se poate îngădui sub nici o formă ca ei să fie doborîți unul după altul". Schroeder (ministru de Interne al R. F. G.), Speidel (general N.A.T.O.) și alți „ejusdem farinae" pot dormi liniștiți: cancelarul veghează! Cu același succes ca și în cazul lui Oberlaender...

BLUE STREAK...

Nu e numele unei reviste cu „girls", e diminutivul unei „simple" rachete cu încărcătură nucleară. După ce, timp de ani de zile, s-a lucrat la diverse proiecte, guvernul englez a anunțat că renunță să mai fabrice „Blue Streak". Scandalul care a izbucnit în opinia publică engleză a fost provocat de micul amănunt care însoțea știrea: „Blue Streak" a costat pînă acum o bagatelă de 100 milioane lire sterline! O sumă imensă irosită, aruncată la coș... De ce? Culisele monopolurilor morții atomice sînt grijulii și nu-și etalează profiturile colosale...

DISPUTA FILOLOGICA

Doi oameni politici din S.U.A., Averell Harriman și George Lodge — și nu numai ei — sînt indignați de faptul că orînduirea lor socială e cunoscută în lume ca fiind capitalistă. Lodge constata că „însuși cuvîntul de capitalism provoacă aproape o ură unanimă", deoarece „capitalism este un cuvînt care se asociază cu colonialismul și exploatarea". Indignarea celor doi oameni politici americani este cu atît mai de înțeles cu cît termenul de „capitalism popular" n-a convins pe nimeni că în S.U.A. există altceva decît sistem capitalist. Şi atunci, ingenioși din cale afară, cei doi gînditori politici au găsit o soluție radicală: să se găsească o expresie din care să dispară definitiv cuvîntul capitalism. Milionarul Harriman a uitat un mic amănunt: n-a anunțat dacă e dispus să facă un mic schimb, el să rămînă cu șomajul iar milioanele de șomeri cu milioanele de dolari.

„TREBUIE SA FII EGOIST"

O anume publicație, intitulată „Wassar Review", ziarul studentelor celui mai renumit colegiu de fete din Statele Unite, a reprodus textul unei profesiuni de credință asupra scopului pe care-l urmărește în viață una din studentele acestui colegiu.

Spicuim din această mărturie:

„Nu pretind că nutresc vreun ideal înalt, care m-ar putea însufleți sau ar putea servi la camuflarea dorinței mele de a ajunge la o situație și de a avea succes... In ce privește fericirea, consider că această noțiune este sinonimă cu succesul material. Intenționez cu fermitate să intru în lumea marilor afaceri. Am ales acest cîmp de activitate deoarece cred că oferă atît perspectiva unor emoții tari, cît și rezultatele cele mai bune în domeniul banilor, prestigiului și automulțumirii generale... In filozofia mea, există un singur factor hotărîtor — persoana mea și dorința de a supraviețui... Intr-o lume în care unul se mănîncă pe celălalt, dacă vrei să ajungi la un rezultat, trebuie să fii egoist..."

Crud, cinic, lapidar. Caracteristic pentru modul de viață „ultraliber", adică „ultra homo homini lupus", „ultra egoist". Fără alte comentarii.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct). CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 20 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 19 (321) — joi 5 mai 1960

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

ZIUA SPERANȚEI

de Demostene BOTEZ

9 Mai 1945 a fost în toată istoria lumii ziua celei mai mari bucurii, a celui mai mare număr de oameni.

Atunci, în ziua înfrîngerii definitive a fascismului, s-au bucurat milioanele de soldați ai armatelor aliate, s-au bucurat părinții, copiii, frații, surorile și rudele lor de pe întregul glob pămîntesc, s-au bucurat sutele de mii de prizonieri, s-au bucurat întemnițații fascismului, cei încă în viață din lagărele de concentrare, scăpații din pragul camerelor de gazificare și din gura cuptoarelor de ardere, s-a bucurat fiecare suflet de om de pe întreg pămîntul, care a răsuflat ușurat, ca salvat de sub amenințarea apăsătoare a unui monstru implacabil.

S-au bucurat nespus toți. Pînă la delir. Și totuși nu știu dacă atunci, pentru moment, și-au dat seama cît de mult ar fi trebuit să se bucure, căci omenirea cu greu poate imagina cu închipuirea ei normală, de ce ar fi fost în stare să facă fascismul victorios. Nimeni dintre oamenii normali nu poate avea fantezia criminală, cinismul crimei ca o obișnuită faptă cotidiană, atît de organice fascismului.

Steagul roșu pe care în acea zi l-a înfipt ostașul sovietic, simbolic, pe culmea Reichstagului, a devenit de pe atunci, steagul Păcii.

Victorie nespus de grea a fost victoria asupra fascismului. Grea fiindcă lupta s-a dus contra unor oameni fără nici un scrupul, fără nici un comandament moral și care se pregătiseră ani în șir pentru universala crimă la care au pornit, punînd în marș cea mai formidabilă mașină de război.

Și-au vărsat sîngele, și-au dat viața cei mai buni fii ai popoarelor, sovietic, american, englez și polonez, francez și cehoslovac, iugoslav și romîn. Victoria a fost cîștigată cu prețul a zeci de milioane de vieți, dar mai presus de toate, cu prețul unor înfiorătoare pierderi de oameni sovietici și de avuții sovietice. Uniunea Sovietică a luptat nu numai cu marile și vitezele ei armate ci cu întreg poporul, fără deosebire. Fiecare cetățean sovietic s-a considerat ostaș pe front. In haina obișnuită a partizanului, ca și în salopeta muncitorului, ca și în veșmîntul țăranilor de pe întinderile fără sfîrșit.

Victoria a fost cucerită prin efortul comun al aliaților, însă, fără îndoială, nu printr-o contribuție egală. Jertfa cea mare, cea care a hotărît, a fost aceea a poporului sovietic.

Poporul romîn, din ziua cînd a fost liber să-și întoarcă armele după rațiunea adevăratelor sale interese naționale și după îndemnul istoric al inimii, a adus și el partea sa de contribuție la victoria finală asupra fascismului. Alături de glorioasele armate sovietice, cele 15 divizii romînești au făcut minuni de vitejie în alungarea cotropitorilor recidiviști de pe pămîntul patriei, și în urmărirea lui îndeaproape și dincolo de hotare, în Ungaria și Cehoslovacia. Impreună cu armatele sovietice, ele au eliberat 3831 de localități și au pierdut pe cîmpurile de bătaie aproape 170.000 de oameni.

Tribut greu. Dar tribut pentru cucerirea definitivă și totală a independenței și libertății patriei noastre. Ultima victorie și cea mai măreață dintr-un șir de lupte pentru eliberare duse de-a lungul a cinci sute de ani, în contra cotropitorilor. Luptele armatelor romîne în contra hitlerismului și pentru nimicirea lui, din 1944—1945, s-au înscris în marea carte a istoriei eliberării noastre, în aceleași pagini cu luptele de la Rovine, de la Călugăreni, de la Podul Inalt, de la Mărășești. Insăși istoria romînilor e un război de 600 de ani, dus cu intermitență, de același popor dornic de libertate. El nu s-a terminat decît în 1945 prin vitejia și sacrificiile poporului sovietic, către care, în această zi, gîndul nostru se îndreaptă cu mare și caldă recunoștință.

Eliberarea noastră de sub stăpînirea cotropitorilor interni a cerut și ea alte lupte, alte jertfe, acele ale Partidului Comunist Romîn, care a preluat de la întemeierea lui adevăratele tradiții ale luptei patriotice și revoluționare ale poporului nostru, care întotdeauna a împletit nedespărțit idealul eliberării naționale cu eliberarea socială.

Cei 15 ani de la marea victorie din 1945 ne-au arătat cît de uriașe și mărețe sînt consecințele ei și pentru țara noastră și pentru viitorul de pace și dreptate a întregii lumi. Ele, poate, nici n-au putut fi imaginate atunci. Și ele ar fi fost și mai extraordinare și mai folositoare pentru toate popoarele, dacă de îndată, unele capete înfierbîntate, sau multe suflete vîndute fabricanților de armament, nu ar fi pornit la noi uneltiri, la noi planuri războinice, la nenumărate provocări. Cît de departe ar fi fost omenirea, ce depline ar fi fost roadele victoriei din 1945, fără politica obstrucționistă, fără războiul rece, fără bazele militare, fără înarmarea atomică, fără reînvierea din mormînt a militarismului vest-german revanșard, fără întreaga atmosferă de încordare creată de cercurile imperialiste și aventuriștii războinici.

Victoria din 1945 pusese premizele celei mai mari prosperități în pace și prietenie a tuturor popoarelor.

A trebuit să se desfășoare o luptă aprigă și perseverentă de persuasiune din partea Uniunii Sovietice pentru ca maiștrii frigiderului războiului rece. să fie siliți să revină la realitate și rațiune.

Milioanele de oameni care au luptat în cel de al doilea război, pe front sau în spatele frontului, unde lupta a cerut același eroism, s-au întors la casele lor după victorie cu convingerea fermă că au scăpat omenirea pentru vecii vecilor de doi monștri: de război și de hitlerism. Monștri greu de doborît. Dar, în fine, puși la pămînt.

Erau în drept să ceară atît, pentru toată grozăvia pe care au trăit-o. Conștiința lor era împăcată ,față de omenire, față de copii, față de viitor.

Pentru această cauză uriașă, ce încape în cîteva cuvinte simple dar care cuprinde una din condițiile de bază ale fericirii și liniștei popoarelor, și-au vărsat sîngele fiii cei mai buni ai tuturor popoarelor aliate.

Acesta a fost angajamentul fundamental pe care și l-au luat, în fața omenirii îndurerate, puterile semnatare ale Acordurilor de la Potsdam.

Cu mare uimire și adîncă îngrijorare popoarele văd astăzi că militarismul revanșard, tatuat cu svastică pe sub tunică, este încurajat, proteguit și gata să fie înarmat cu arme atomice, și că își ocupă deja în vestul Europei, puncte de sprijin, focare de război, fiindcă țara le-ar fi prea mică pentru a cuprinde... desfășurarea forțelor ei armate în care clocește violența, ura și războiul.

Dar sforțările Uniunii Sovietice, în frunte cu neobosita luptă dusă de N. S. Hrușciov, va salva de astă dată omenirea, fără zeci de miloane de victime.

Omenirea întreagă, care a sîngerat atît de mult în cele două războaie mondiale, este strîns unită în jurul steagului Păcii pe care-l poartă mîna puternică a Uniunii Sovietice. Pentru prima oară în istorie, omenirea înse-

(Continuare în pag. 6)

Eroii independenței

Au trecut mai bine de opt decenii de cînd Romînia, prin Tratatul de la Berlin, a fost recunoscută stat autonom și independent. Independența țării fusese proclamată de parlamentul romîn — la 9 mai 1877 — ca răspuns la începerea ostilităților de către turci și ca un act de afirmare a voinței sale ferme ca tînărul stat să fie în alianță cu Rusia, puternicul vecin și prieten.

Se scutura astfel, cu un război ce începea în vara lui 1877, jugul secular al „suzeranității" otomane, care nu numai că printr-un corupt sistem feudal, exploatase pînă la sînge Țările Romîne, dar care împiedicase linia firească de dezvoltare a poporului nostru. Sprijinul Rusiei ne-a fost de un mare ajutor pentru dobîndirea idealului național: independența; dar aceasta nu s-a dobîndit decît printr-un război greu și înfrîngerea altor multe adversități. Pe plan internațional, Anglia în primul rînd, apoi Austro-Ungaria și Germania, nu vedeau cu ochi buni slăbirea Turciei și emanciparea țărilor balcanice. Iar pe planul organizării interne, războiul a fost greu din cauza incuriei și nepregătirii în care regimul burghezo-moșieresc lăsase armata. Eroismul poporului romîn, jertfa țăranului au cîștigat lupta. Asediul redutei Grivița, la Plevna, care a căzut la 30 august 1877, a înscris pentru totdeauna numele gornistului Furtună, al lui Grigore Ioan a Lucăi, al lui Vasile al lui Tudor și alții, simpli soldați, în amintirea glorioasă a războiului nostru pentru independență, alături de numele unor ofițeri ca Valter Mărăcineanu, Șonțu, Lemnea.

Care au fost greutățile acestui război, ne-o spune Ion Luca Caragiale în ultimul fragment din lucrarea sa: „Cercetare critică asupra teatrului romînesc":

„Cel din urmă nume de înregistrat — scrie el — la pomelnicul trist al monștrilor «născuți-morți» în această așa-zisă literatură, este piesa «Ostenii noștri», prin care s-a înfățișat înaltei nobilimi și onorabilului public bucureștean panorama strategică a Plevnei, în «mărime naturală», cu episoade din isprăvile oștenilor romîni în tablouri comice.

...Plevna nu se luase încă; pe pămîntul Bulgariei, mlaștini calde de sînge romînesc fumegau, picioarele și mîinile, care ne muncesc țarinele în vreme de pace, degerau în șanțurile redutelor, oștenii romîni n-aveau drept hrană decît o fărîmătură de pesmete negru muiat în făgașul săpat de roata tunului; «Curcanii» — poate singurul «ceva» ce încă nu-i «putred» în țara asta, secerați de focurile vrăjmașe, de ger și de foame... și noi dam «Oștenii noștri», dramă națională de ocazie cu mare spectacol".

Dezgustul scriitorului Ion Luca Caragiale față de mizeria literară a piesei se asociază cu ura față de clasele profitoare. Totodată simțim vibrînd patriotismul cetățeanului Caragiale. Rezultatele acestui război greu, plin de jertfe, care ne-a dat independența, n-a fost numai șubrezit din temeliile lui, dar a fost și fardat de un regim fățarnic, care a știut apoi să exploateze, pentru interesele claselor posedate, binefacerile victoriei. Astăzi, generațiile care cresc libere într-un veac în care ultimele state înrobite își scutură jugul colonialist, foarte asemuitor în exploatare cu „suzeranitățile" de acum o sută de ani, resimt din plin valoarea acestei reale independențe.

Republica Populară Romînă de astăzi, o țară liberă și independentă cu adevărat, își trăiește marea ei epocă de înflorire, egală în drepturi cu alte popoare frățești în lagărul socialismului, păcii și al progresului, amintindu-și cu recunoștință de sprijinul poporului rus ca și de toți acei mulți, umili și eroici, care acum mai bine de optzeci de ani i-au cîștigat independența pe cîmpiile Bulgariei.

Ion Marin SADOVEANU

Desen de TRAIAN VASAI

Pentru construirea păcii

de George IVAȘCU

Poate că niciodată, în ultimii 15 ani, Intîi Mai n-a evocat mai cuprinzător acel 1 Mai 1945, cînd în inimile muncitorilor de pretutindeni bătea cu atîta putere perspectiva apropiată a Victoriei, — a terminării războiului, a instaurării păcii.

Poate mai mult ca oricînd, lozinca solidarității internaționale a oamenilor muncii a luminat, anul acesta, ca o realitate tangibilă pe meridiane și paralele care, odinioară, țineau mocnit, sub cenușă, cuvîntul de foc al proletariatului.

1 Mai 1960 a fost sărbătorit doar cu 15 zile înainte de conferința la înalt nivel, de care întreaga omenire își leagă atîtea nădejdi. Un drum lung și complex, adeseori labirintic, a trebuit parcurs pînă aici. Firul Ariadnei a fost Pacea, — dragostea de viață și de progres, ca atare ura împotriva războiului, îngrijorarea crescîndă pentru soarta civilizației, amenințată de moartea atomică.

Logica istoriei face ca în avangarda acestui front mondial împotriva războiului să se afle țara unde lozinca Păcii a fost din prima zi o pîrghie a celei mai mari revoluții. Și astfel, după 42 de ani de neîntrerupt efort pentru o nouă morală internațională, Uniunea Sovietică a fost aceea care, prin N. S. Hrușciov, a prezentat, în fața reprezentanților întregii omeniri, programul dezarmării generale și totale. In conștiința tuturor popoarelor, propunerea a echivalat cu o adevărată cotitură în problema — fundamentală — a Păcii și a Războiului. Pentru prima oară, omenirea avea în fața ei perspectiva unei soluționări radicale, într-un termen scurt (de numai 4 ani) a celei mai monstruoase curse a înarmărilor, a celei mai împovărătoare sarcini financiare din cîte a cunoscut istoria, a celui mai primejdios joc cu moartea din cîte s-au putut vreodată imagina.

Cu un uriaș răsuflet de ușurare unanimă, opinia publică mondială a îmbrățișat principiul dezarmării generale și totale și, ca un reflex al acestei stări de spirit, Adunarea Generală O.N.U a votat, în unanimitatea celor 82 de reprezentanți, rezoluția prin care s-a încredințat Comitetului celor 10 state să treacă la studierea soluției în ansamblul ei, în vederea unui acord practic și eficient.

Cu această sarcină au început, la 15 martie, la Geneva, lucrările Conferinței pentru dezarmare, în cadrul cărora și țara noastră, alături de U.R.S.S., Cehoslovacia, Polonia și Bulgaria, și-a adus un aport consemnat în rîndurile opiniei publice de pretutindeni.

Din nefericire, cele 6 săptămîni de activitate ale conferinței n-au depășit încă faza inițială, — a definirii acceptabile pentru ambele părți a principiilor fundamentale, în spiritul Rezoluției celor 82 de state. Partea occidentală (S.U.A., Anglia, Franța, Canada și Italia) a frînat necontenit acest proces, prin reeditarea strategiei cunoscute: aceea de a face din chestiunea controlului problema nr. 1., ridicată ca un obstacol de netrecut în calea tratativelor. Voind, în fond, să înlocuiască dezarmarea prin control, puterile occidentale urmăresc să ocolească problema reală: **lichidarea tuturor mijloacelor de război.** Aceasta este esența propunerilor sovietice și în această perspectivă s-a și realizat votul unanim de la O.N.U., în noiembrie 1959. Ea a fost reamintită recent (în cuvîntarea de la Baku) de către N. S. Hrușciov care a subliniat că Uniunea Sovietică își va apăra pozițiile sale pînă la capăt, pentru a obține rezolvarea problemei de bază, de care depinde înlăturarea primejdiei unui nou război. **„Noi nu putem admite** — a spus primul ministru sovietic — **ca dezarmarea să fie înlocuită prin control. Vom face totul pentru a obține o dezarmare îmbinată cu cel mai temeinic și atotcuprinzător control. Lichidarea tuturor mijloacelor de distrugere, inclusiv a armei nucleare și a armei rachetă, dizolvarea armatelor — iată țelul nostru".** Ca atare, **„sîntem pentru un control riguros cu condiția să se efectueze dezarmarea, și împotriva controlului fără dezarmare".**

E limpede că o analiză chiar sumară a poziției occidentale de-a lungul celor 6 săptămîni ale conferinței de la Geneva arată că statele occidentale încearcă, în genere, să se eschiveze de la elaborarea unui program concret și integral al dezarmării generale și totale. Este aprecierea făcută în ziua de 28 aprilie, în ajunul sistării lucrărilor (pînă la 6 iunie, adică după conferința la înalt nivel) de către șeful delegației sovietice, V. A. Zorin. Aprecierea aceasta rezultă din analiza amănunțită a documentului occidental din 26 aprilie: din acest document lipsesc o serie întreagă de prevederi importante fără de care nu poate fi deschisă calea spre elaborarea programului dezarmării generale și totale, sub un control internațional eficient, și există, pe de altă parte, prevederi care pur și simplu contravin sarcinii elaborării unui astfel de program.

Totuși, între părți s-a ajuns la constatarea comună **a necesității elaborării principiilor fundamentale ale dezarmării generale și totale.**

In această direcție trebuie să continue — la reluarea lor — tratativele.

La acea dată, — cînd va fi avut loc conferința la înalt nivel — e de nădăjduit că problema dezarmării va putea intra în faza unui acord acceptabil pentru ambele părți asupra principiilor fundamentale. (Această perspectivă a fost evocată în ședința din 27 aprilie de către șeful delegației romîne: „Pentru a putea desțeleni drumul către un acord acceptabil celor două părți trebuie plecat de la ideea că Estul și Vestul sînt în mod egal interesate în dezarmarea generală și totală" — ceea ce implică renunțarea la pretenția abuzivă de a obține, prin intermediul dezarmării, un avantaj militar și că se acceptă condiții prealabile puse de cealaltă parte ca preț pentru tratative".)

Fapt e că puterile occidentale s-au obstinat pînă în ultima zi pe poziția lor și au refuzat să dea opiniei publice un comunicat care să marcheze, la capătul celor 45 de zile, stadiul la care au ajuns lucrările de pînă

(Continuare în pag. 6)

IN INTIMPINAREA CONGRESULUI

Statistica este sau mai bine zis ar trebui să fie direct în atenția scriitorului, căci cu ajutorul ei poți mai lesne înțelege fenomenele vieții din jur, transformările sociale, construcțiile socialiste în cazul nostru. Statistica face astăzi parte din metoda de lucru și a poetului, nu numai a economistului; face parte direct și nemijlocit din fenomenul documentării, cunoașterii vieții, legăturii cu poporul. Trăim în epoca în care poetul este economist și economistul este și el un poet. Mie nu mi-a displăcut niciodată statistica lucrurilor, a fenomenelor. Am făcut în viața mea și statistică și monografie. Făceam înainte de război statistica fenomenului de pauperizare în satele de pe Argeș și studiam arta populară, în ceramică, lemn și mai ales în costume și podoabe ale casei. Cu arta populară îmi răcoream năduful pe care îl strîngeam cînd cercetam primul fenomen.

Dar iată, întrecerile socialiste în cinstea celui de-al III-lea Congres al P.M.R. îmi pun în față alte cifre, altă statistică. E statistica construirii societății fără exploatare, a societății socialiste. Inițiativa întrecerilor a pornit de jos, din întreprinderi, din masa muncitorilor fruntași, din rîndul comuniștilor mai întîi. Aceste inițiative au izbucnit, ca niște flăcări, la conferințele regionale, în care au fost aleși delegații la Congres. La Timișoara am fost martor la asemenea inițiative, venite din partea furnaliștilor, minerilor, lucrătorilor din sectorul agricol de stat și colectiv, din partea stațiunilor de mașini și tractoare. A luat cuvîntul oțelarul, agronomul, inginerul, ministrul și minerul. Toți au vorbit. Pe toți i-am ascultat. Fiecare era însuflețit de ideea: cum să producă mai mult, mai bun, mai ieftin. Nu se făleau cu ce au făcut. Nu se arătau mulțumiți cu ce au realizat. Priveau lucrurile în perspectiva lor dialectică. Oțelarul a vorbit de oțel, muncitorul din agricultură și stațiunea de mașini și tractoare a vorbit de produsele alimentare. Un muncitor de la Reșița spunea de la tribună:

— Țării îi trebuie oțel, metal. Să-i dăm țării oțel și metal. Să ne îndeplinim sarcinile înainte de vreme. Să reducem prețul de cost și să creștem productivitatea prin punerea în valoare a rezervelor interne, prin urgentarea construirii noilor capacități.

Și reșițenii au găsit noi rezerve interne pentru a le pune în valoare în cinstea Congresului partidului. Secțiile, una după alta, și-au revizuit și își revizuiesc graficele, angajamentele. Cea dintîi și-a revizuit angajamentul vechi, de la început, secția de laminoare. Își luase angajamentul să depășească planul anual cu 12.000 tone laminate finite. Noul angajament prevede 25.000 tone laminate finite peste plan. In cazul acesta, productivitatea muncii nu va mai fi de unu la sută, cum era la început, ci de trei la sută.

Pentru asemenea realizări este necesar elanul, dar mai ales este necesară însușirea tehnicii noi, automatizarea, inovațiile de tot felul, schimbul de experiențe între secții și uzine, așa cum fac cele două cetăți ale metalului: Reșița și Hunedoara. De altfel, aceste cetăți ale metalului sînt în întrecere socialistă încă de la începutul anului, dar în cinstea Congresului și-au revizuit substanțial angajamentele. De exemplu, Hunedoara a realizat în zilele de 16 și 17 aprilie, primele zile ale noului angajament, o economie de 80 lei la fiecare tonă de fontă.

Chemarea celor nouăsprezece întreprinderi fruntașe pe țară a avut un răsunet nemaiîntîlnit. Același ecou l-a avut și chemarea făcută de gospodăriile agricole de stat și stațiunile de mașini și tractoare. In acest sector regiunea Constanța stă în fruntea angajamentelor, urmată de regiunea București și de alte regiuni din țară. Zeci de milioane de kilograme de grîu și de porumb peste plan, milioane de kilograme de carne și de lapte peste plan.

In toate sectoarele, reducerea prețului de cost și beneficiile au devenit lozincă și program de lucru, fie în agricultură, fie în industria grea sau ușoară. Lozinca: mai bun, mai mult și mai ieftin însuflețește întreaga noastră clasă muncitoare în clipa de față. Fără bogăția de produse multe, ieftine și bune nu se poate concepe societate socialistă. Și ținta este omul, făuritorul tuturor lucrurilor, făuritorul istoriei noi. Fericirea omului este ținta.

Construirea societății socialiste — acesta este sensul etic al întrecerilor în cinstea celui de-al III-lea Congres al P.M.R. Congresul va arăta jaloanele mari ale construirii socialismului, ale desăvîrșirii acestei construcții. In atingerea acestui scop sînt însuflețiți oamenii muncii. In acest scop se fac economii, se reduce prețul de cost, se aduc beneficii. In acest scop se revizuiesc angajamentele vechi. De curînd „Scînteia" a arătat ce s-ar putea realiza numai cu reducerea prețului de cost cu unu la sută în industria republicană. Suma realizată ar fi egală cu valoarea a 1.500 tractoare, 4000 apartamente, 2 milioane metri pătrați țesături bumbac, 300 mii perechi încălțăminte, 20 milioane kilograme zahăr, 100 mii tone laminate, 15 mii tone ciment, 4 mii garnituri mobilă.

Și cînd te gîndești că numai cele 19 întreprinderi de stat care au lansat chemarea la întrecere socialistă în cinstea celui de-al III-lea Congres al P.M.R. s-au angajat să reducă prețul de cost peste plan, cu 90 milioane lei. Alte 182 de întreprinderi din regiunile Iași, Regiunea Autonomă Maghiară, din Capitală, din regiunile Timișoara, Cluj, Oradea, Stalin, Baia Mare, Constanța și Suceava s-au angajat să facă economii la prețul de cost în valoare de 273.504.000 lei și să realizeze 175.587.000 lei beneficii.

Muncitorii s-au angajat să sfîrșească cu risipa, cu lucrul de mîntuială, cu timpii morți. Nu pot tolera rămînerile în urmă, fie ale brigăzilor, fie ale fiecărui muncitor în parte. Muncitori fruntași vin în fruntea brigăzilor rămase în urmă. Intrecerea se desfășoară pe principiul vaselor comunicante. In felul acesta se realizează nu numai planul, dar și armonia întrecerilor, armonia economiei socialiste. Fiecare este preocupat să facă economie la consumul de metal, de combustibil, la piese de schimb, fiecare se interesează de cheltuielile de regie, de îmbunătățirea randamentelor, de recuperarea de materie primă, de reducerea ciclului de fabricație. Fiecare muncitor aflat în întrecere caută să-și însușească experiența fruntașilor în producție.

Cauza construirii societății socialiste a devenit de mult cauza milioanelor de oameni ai muncii din țara noastră. In această muncă merg strîns uniți muncitorii, țăranii, intelectualii cinstiți, legați de popor. Ei sînt mîndria și tăria țării. Ei sînt mîndri că fac parte din marea familie a lagărului socialist care se întinde pe a patra parte a globului pămîntesc.

Dumitru CORBEA

Lumină de Mai

Emoția covîrșitoare care a pus stăpînire pe întreaga lume în zorii zilei de 9 Mai 1945 renaște năvalnic în memoria celor ce au avut bucuria de a supraviețui celui mai cumplit măcel din cîte a însîngerat omenirea: cel de al doilea război mondial.

Chipurile de apocalips, amplificat în nenumărate oglinzi, ale acestui război devastator, s-au întipărit pe retină. Inchid ochii și revăd centura de flăcări hohotitoare care însemna, ca un zid mișcător, Bucureștii, în acele nopți, tot de mai, cînd vuietul nepămîntean al tăvălugului de bombe huia trecînd din pădure în pădure, pînă departe peste toate așezările din preajma Capitalei. Așteptam Eliberarea. Eram convinși că prăbușirea molohului fascist va fi preludiul unei epoci de colaborare între state, între acele state care, la un pas de pieire, îngenuncheaseră pe cotropitori mergînd mînă în mînă. Gîndind la avantajele de care urma să beneficieze de pe urma colaborării o lume aproape de ruine, unii dintre noi eram înclinați să uităm povețele, vicisitudinile și trădările care generaseră în Occident climatul favorabil izbucnirii celui de al doilea război mondial. Istoria a urmat însă un drum mai ocolit și mai spinos. Cadavrele politice, fantomele și miasmele care refuzau să se topească în întuneric, s-au mai vînturat un număr de ani printre ruine, cobind a moarte și dezastru. A doua zi după Victorie, fabricile de armament din Occident și-au reluat producția. Pentru politicienii burghezi se părea că perioada de după război trebuia să fie numai un scurt intermezzo, o clipă de răgaz pentru acumularea de noi forțe militare. Ne prevesteau un război al groazei, cimitir nu numai al civilizației, dar și al speciei umane. Puținii supraviețuitori ar fi fost să fie îndemnați să se tragă îndărăt în maimuță, spre a satisface pînă la urmă furia de sînge a revanșarzilor nefericiți de a nu fi putut masacra cel puțin jumătate din omenire, așa cum își propuseseră la o halbă de bere.

Dar soldatul sovietic care a doborît însemnul cu zvastică de pe dărîmăturile Reichstagului, înălțînd în locul lui steagul Victoriei — drapelul roșu, — îndeplinea conștient un act de incalculabilă valoare premonitorie. El vestea, în toate punctele cardinale, atît sfîrșitul deplin al unei ere de teroare, umilință și dezumanizare, cît și mai cu seamă hotărîrea de a construi pe ruinele fumegînde o lume li-

Șerban CIOCULESCU

(Continuare în pag. 6)

In acest număr mai semnează:

Eugen Barbu, Filaret Barbu, Aurel Baranga, S. Bratu, Aura Buzescu, Angela Chivaru, R. Cosașu, S. Damian, Mihu Dragomir, Șt. Iureș, N. Jianu, Horia Liman, T. Mazilu, Al. Mirodan, Veronica Porumbacu, Radu Stanca, Al. Sahighian, N. Velea, Ion Vinea și alții.

SEMNIFICAȚIA EROICULUI

Ceea ce a caracterizat, în ansamblu, literatura despre primul război mondial (și pe cea romînă, implicit) a fost un refuz deliberat, uneori violent, al eroicului; un refuz determinat nu de scrupule literare, ci de însăși atitudinea luptătorului anonim față de un război în care se aflau în joc interesele claselor exploatatoare. Barbusse notează undeva, în „Focul": „O să mi se spuie, mormăi unul în genunchi, aplecat cu amîndouă mîinile în nămol, scuturînd umerii ca un cîine: «Dragul meu, ai fost un erou demn de admirat». Să nu mi se spuie asta!" Realismul mai vechi nega și el eroicul, dar la modul mai mult sau mai puțin polemic, arătîndu-l ca un produs al hazardului, al iluziei. Chiar și Stendhal — care e îndeobște citat ca exemplu în acest sens, cu faimoasa sa descriere a luptei de la Waterloo — era un adept al mitului eroic și personalist, așa cum îl întruchipa figura lui Napoleon. De fapt, realismul — uneori cu accentuate corective critice — își asimilează conceptul de eroism (respingînd însă atributele pe care i le asociase retorica romantică sau, mai tîrziu, ideologia naționalist-burgheză), și reducîndu-l la dimensiunile lui omenești. O ilustrare pregnantă ne-o oferă Tolstoi, în „Război și pace", unde eroismul își pierde caracterul individual definind dîrzenia unei colectivități care luptă cu invadatorii într-un război de apărare. Eroismul nu poate exista fără o justificare etică profundă. Justificare pe care primul război mondial, avînd un caracter imperialist, n-o putea oferi. Pentru cei care luptă (fie ei germani, francezi sau englezi), înfruntînd teribilele dificultăți ale frontului, conceptul de eroism e gol de orice sens. Această realitate tragică e prezentă în literatura despre primul război mondial, în toate operele ei caracteristice, de la Barbusse, la Remarque, Hemingway sau Faulkner. Protestul, lucid, demascator și patetic la Barbusse, îl întîlnim, în forme diferite, la toți marii scriitori care s-au ocupat de primul război mondial. Drama pe care o trăiesc eroii lor este aceea a imposibilității unei lupte eficiente împotriva războiului. Unii se lasă, disperați, pradă inerției frontului, alții dezertează. In romanul lui Faulkner „A Fable" („O parabolă") — pe care autorul îl concepe ca pe o rescriere a evangheliilor — protestul ia o formă religioasă. Eroul cutreieră frontul predicînd, ca un nou Crist, iubirea aproapelui, și este în cele din urmă arestat și spînzurat. Domină o mare derută.

Tragedia primului război mondial a fost zugrăvită și la noi de scriitori ca Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu. Desigur, marea carte a războiului rămîne „Pădurea spînzuraților" a lui Rebreanu. Drama lui Apostol Bologa reproduce, în coordonate etice și psihologice individuale, drama primului război mondial: acea derută de care vorbeam, respingerea falselor valori ale războiului (văzut ca sursă de „eroism", ca demonstrație de „energie") și imposibilitatea de a le înlocui cu altele, eficiente. Dezertarea lui Bologa e, cum s-a arătat, un act de disperare și de renunțare totodată. Ea echivalează cu o sinucidere, cu mărturisirea unui total faliment moral, căci principala valoare — „datoria" — pe care Bologa căuta să-și sprijine, subiectiv, participarea lui la război, se revelă, în contact cu realitatea tragică a frontului, lipsită de orice fundament, o absurdă iluzie.

Dar în plin război imperialist izbucnește, în Rusia țaristă, Revoluția din Octombrie. Lupta poporului pentru răsturnarea vechii orînduiri și mai tîrziu, pentru menținerea puterii, amenințată de intervenționiști sau de gărzile albe, a constituit demonstrația unui eroism *nemaiîntîlnit pînă atunci, de o calitate esențial nouă: eroismul revoluționar, ale cărui manifestări multiple au fost de la început sursa de inspirație a literaturii sovietice. Reabilitarea conceptului de eroic, înzestrarea lui cu un nou conținut, este una din cuceririle ei fundamentale. Omul simplu, pînă nu de mult mutilat de exploatare își realizează acum toate potențele umane, înțelegînd sensul istoriei, participînd efectiv la revoluție. Eroismul devine astfel o dimensiune spirituală firească și permanentă, manifestată atît în marile încleștări ale luptei cît și în planul cotidian, al muncii constructive. In toate fazele dezvoltării ei, literatura sovietică ne apare ca o literatură a eroismului revoluționar, cu o clară perspectivă a viitorului.*

Al II-lea război mondial și proza noastră

Această revalorificare a eroicului, prin lupta revoluționară a proletariatului, a marcat în mod profund conștiința umanității progresiste. Amploarea și caracterul nou al fenomenului nu puteau să nu aibă consecințe, de un ordin sau altul, în literatură. Virtuțile eroului încetează a mai fi virtuți „în sine", ele sînt judecate prin implicațiile lor sociale, prin sensul *lor. Actul eroic nu mai e pură cheltuire de „energie", dovadă a „forței", el este inclus în sfera responsabilității. Războiul civil antifascist din Spania a prilejuit o întreagă literatură, și în toate operele ei semnificative ideile enunțate mai sus pot fi verificate. Robert Jordan, eroul lui Hemingway din „Cui îi bate ceasul", vine din America spre a lupta în rîndurile forțelor progresiste ale Spaniei, împotriva falangiștilor. E un act de solidaritate umană, în numele libertății lumii, amenințată în Spania de către franchiști. Eroismul, așa cum îl concepe Robert Jordan, e o afirmare a libertății, a solidarității, a principiilor democratice (implică deci aderarea conștientă la anumite valori, apărarea lor). Conștiința faptului că lupta e pierdută pentru forțele progresiste nu determină retragerea lui Jordan, pentru că ideile pe care se sprijină lumea sa morală nu pot fi învinse. Eroismul lui e tragic, dar nu e pesimist (niciodată încrederea în valorile libertății și solidarității umane nu i se zdruncină).*

★

Asistăm însă, în aceeași perioadă, la o degradare a conceptului de eroic. Vechi formule militariste, asociate unui rasism bestial, nici el nou, sînt reluate de propaganda hitleristă și folosite pentru a defini „eroismul" brutei blonde.

Declanșat de imperialismul hitlerist, cel de a-l doilea război mondial a avut un caracter deosebit de al celui dintîi. Opoziția față de fascismul cotropitor a determinat caracterul drept al războiului purtat de aliați — de Uniunea Sovietică, Anglia, Franța, S.U.A., și celelalte țări — împotriva fascismului. Dacă literatura despre primul război mondial e caracterizată, în ansamblu, prin refuzul eroicului, nu același lucru se poate spune despre literatura ultimului război. Există însă și cărți din care mărturia eroismului e absentă. Sînt cele care descriu războiul nedrept purtat de Germania nazistă. In romanul „Timp de dragoste, timp de moarte" de Remarque, scris de pe o poziție net antifascistă, regăsim, cu unele date schimbate, atmosfera apăsător tragică din „Nimic nou pe frontul de vest".

Dar lupta dîrză a popoarelor împotriva barbariei naziste a generat — pe toate meridianele lumii — un eroism care reprezenta un mare triumf al Omului asupra brutei. Literatura sovietică, în primul rînd, a zugrăvit în imagini de neuitat, eroismul revoluționar al maselor care apărau cea mai înaintată orînduire socială a lumii — socialismul — și datorită cărora au fost, în ultimă instanță, zdrobite armatele hitleriste. Marele Război de Apărare a Patriei, — despre care s-au scris cărți de o excepțională valoare ca acelea ale lui Șolohov, Fadeev, Simonov, V. Nekrasov — a rămas pînă astăzi una din temele centrale ale literaturii sovietice în a cărei tratare perspectiva realistă s-a adîncit mereu. Vorbind nu de mult „Despre literatura ultimilor ani", la Plenara Scriitorilor din Moscova, Stepan Scipaciov arăta: „Cărțile despre război, apărute anul trecut, după părerea mea nu numai că lărgesc tema războiului, dar — fără îndoială — aduc în această temă ceva nou, deoarece adevărul despre război s-a dezvăluit în ultimii ani mai multilateral, deși, poate, mai aspru decît înainte". Stepan Scipaciov analizează, în sensul acestor idei, romanul „Vii și morți" de Simonov și volumele de nuvele „Ultimele salve" de Bondarev și „O palmă de pămînt" de Balkanov, apărute în cursul anului trecut.

O caracteristică distinctivă a ultimului război mondial a fost, în țările invadate de hitleriști, o anume ștergere a diferențelor între front și spatele frontului. Partizanatul și rezistența, care măcinau forțele agresorului, au avut o importanță deosebită, în zdrobirea armatelor hitleriste. In Uniunea Sovietică, mișcarea partizanilor atinsese o amploare fără precedent, dar și în alte țări, s-au constituit mișcări de rezistență puternice, bine organizate, care au provocat hitleriștilor mari pierderi. In primul război mondial, astfel de mișcări fie n-au existat — fie au avut un caracter sporadic, anarhic. E semnificativ faptul că aceia care au stat în fruntea rezistenței, în țările cotropite de fasciști, au fost comuniștii. Eroismul manifestat din plin de luptătorii din rezistență, a constituit de asemenea o bogată sursă de inspirație literară. In fața barbariei, civilizația își dezvăluie toate posibilitățile active, *se apără eroic, își regăsește, chiar acolo unde confuzia valorilor părea inextricabilă, unitatea de sensuri. Gestul eroic își accentuează caracterul larg umanist.*

In literatura romînă redescoperim semnificația de răscruce istorică pe care a avut-o sfîrșitul celui de-al doilea război mondial pentru țara noastră. Rușinoasa participare la războiul antisovietic, în care ne-a tîrît dictatura antonesciană, a prilejuit noii noastre literaturi opere demascatoare în care atmosfera tragică a acelei perioade retrăiește intens „Negura" de Eusebiu Camilar, prima parte — „Oameni fără glorie" — a trilogiei „Eroica" de Laurențiu Fulga, etc.). Intoarcerea armelor, războiul antihitlerist, acțiunile pline de eroism ale trupelor noastre pe frontul de vest, au fost zugrăvite în opere valoroase ale literaturii noastre („Nopți înfrigurate" de Aurel Mihale, „Jurnalul de front" și alte lucrări de Haralamb Zincă, etc.). In poezie, războiul a fost de asemenea una din temele importante (Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Mihu Dragomir în amplele poeme „Războiul" și „Intoarcerea armelor", Veronica Porumbacu în „Generația mea" etc.). Abundentă și cu realizări deosebit de pregnante e proza care se ocupă de spatele frontului în perioada războiului. „Străinul" de Titus Popovici, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Bariera" de Teodor Mazilu — relevă, cu modalități artistice deosebite, activitatea eroică a comuniștilor de sabotare a războiului antisovietic și de lămurire a maselor, de pregătire a insurecției armate de la 23 August 1944. Problemele pe care le ridică oglindirea în literatura noastră a perioadei războiului criminal împotriva Uniunii Sovietice, a eliberării și a insurecției armate, apoi a războiului antihitlerist, sînt atît de complexe, încît discutarea lor pe spațiul restrîns al unui articol ar fi o încercare condamnată să rămînă superficială și neconcludentă. O trăsătură generală e însă comună operelor care se ocupă de perioada ultimului război mondial: reflectarea eroismului comunist și a trezirii conștiinței revoluționare a maselor. Conceptul de eroic capătă, în noua noastră literatură, o fundamentare socială profundă. Pentru a da un suport mai concret acestei afirmații, vom aminti cazul individual (dar tipic) al lui Anton Modan din „Indrăzneala" lui Marin Preda. Drumul lui Anton Modan e acela al descoperirii unei dimensiuni noi a conștiinței. Imprejurările revoluționare prin care trecea țara, imediat după 23 August, îi insuflă acestui țăran, care-și reprimase revoltele împotriva nedreptății, un puternic sentiment al responsabilității. „Ca să ai dreptul să te simți liber și să cînți trebuie să lupți" spune el la un moment dat. Și Modan se hotărește să plece voluntar pe frontul antihitlerist: „Eu trebuie să merg pe front, gîndi el, plutind parcă în acea lumină, eu acum trebuie să merg; acuma bate vîntul cel bun". Sursa profundă a oricărui gest eroic e corespondența cu sensul istoriei, cu direcția „Vîntului cel bun". Revoluția restituie omului dimensiunea curajului, a „îndrăznelii", a eroicului (care-și pierde atributele excepționale, aura romantică, integrîndu-se în ordinea firescului).

Ceea ce ne pare deosebit de important în literatura noastră despre ultimul război mondial este zugrăvirea eroismului revoluționar. Acțiunile pline de curaj ale comuniștilor împotriva războiului antisovietic sînt mărturii ale acestui eroism revoluționar, ca și lupta lor, în fruntea maselor, în timpul insurecției armate de la 23 August 1944. Faptele de arme ale soldaților noștri în timpul războiului antihitlerist poartă și ele pecetea eroismului revoluționar. Sfera lui se lărgește după terminarea războiului, odată cu răspîndirea tot mai mare pe care o iau ideile comunismului.

Matei CALINESCU

O carte pe săptămînă

MARCEL BRESLAȘU: „Poezii"

Acest volum, datorită unei selecții, pe cît de riguroase pe atît de judicioase (regretăm, totuși, absența totală a poeziei pentru copii), izbutește să deseneze, în liniile sale definitorii, drumul străbătut de Marcel Breslașu din momentul apariției primei sale scrieri „Cîntarea cîntărilor" (1934) și pînă la tipărirea integrală a „Dialecticii poeziei" (1957). Cum s-a mai remarcat, creația poetică a lui Breslașu, datorită bogăției de sensuri și modalități de expresie, refuză definițiile lapidare. Lui Breslașu îi repugnă profund tot ceea ce, într-un fel sau altul, invederează aer neprimenit, atmosferă călduță și moleșitoare. „Nu știi poete, ce plictis, / e să trăiești în paradis, / s-adormi în vis, / să te trezești în vis, / în cercu-nchis / și dinainte scris!" mărturisește rîndunica, argumentînd astfel temeiurile dorinței sale de a migra, an de an, de pe un tărîm pe altul, în fabula intitulată, în spiritul liricii poetului nostru, „De ce te-ntorci, duioasă rîndunică?" Cu rare excepții, căutările acestea, în plan concret, urmăresc promovarea noului atît în formă cît și în conținut, ceea ce formează însușirea fundamentală a poeziei autentice. De aici, vădita sa înclinare spre poezia de reflecție, al cărei conținut se circumscrie domeniului „artelor poetice". „Dialectica poeziei", din care sînt inserate substanțiale părți și în culegerea de față, este concludentă în acest sens. Caracterul ei inovator și contemporan rezidă în aceea că, spre deosebire de alte scrieri asemănătoare din trecut, poetul dezbate problemele privind normele creației poetice în raport cu „«DIALECTICA VIEȚII» / și a vremilor de acum", ceea ce-i mărește considerabil interesul, devenind, de fapt, o operă în care cititorul găsește ecouri ce răspund direct propriilor sale simțăminte și preocupări.

Potrivit crezului său, după care poezia, prin comparație cu mărgăritarul, trebuie să însumeze în substanța ei „Durerile inimii, / strînse într-o boabă / și date mulțimii, / ei să-i fie podoabă" („Mărgăritarul"), poetul, oricît de amăgitoare ar fi tentațiile ce i se ivesc în cale, nu evadează din real, din ce-i specific și trainic omenesc.

Incitată de năvala evenimentelor tragice ce se precipitau în istoria patriei — infiltrarea fascismului și tîrîrea în războiul hitlerist — lirica lui Marcel Breslașu ancorează hotărît în social. Scriind agitatoricul poem „Alfabet pentru o școală de seară" (1942), poetul se încadrează în primele rînduri ale frontului poeziei noastre militante: „... vreau ca sîngele meu împroșcat să scrie, / pe zidul palid, cea mai roșie poezie", exclama el în poemul amintit. Indemnul său cel mai fierbinte era acela de a desluși „... graiul cetății care tace / sub apăsarea cizmei prusace!"

Prin urmare, momentul Eliberării îl găsește pe Breslașu pregătit și el nu va întîrzia să răspundă la apelul vremurilor noi. „Niște fabule mici și mari pentru mari și mici" (1946), „Poeme pentru un ziar de perete" (1948), la care se mai adaugă importante părți din vasta evocare lirico-epică „Povestea poveștilor" („In tîrg la Iași-1917" și „Cîntec de leagăn al Doncăi"), reprezintă, fiecare în parte, contribuții de seamă la întregirea peisajului poeziei noastre realist-socialiste. Scrierile acestea, în care se întîlnesc modalități artistice atît de variate (poemul lirico-epic, invectiva agitatorică, fabula, stanțele aforistice etc.), gravitează în jurul marii lupte a poporului nostru, condus de partid, pentru realizarea visului de aur: socialismul.

Piesele existente din marea epopee, cum se vrea „Povestea poveștilor", lirismul duios din „Cîntec de leagăn al Doncăi" sau poemul epico-satiric „In tîrg la Iași-1917", dovedesc că poetul se află pe drumul cel bun în împlinirea importantei opere la care s-a angajat. Cititorii așteaptă, cu legitimă nerăbdare, să cunoască toate dimensiunile acestei opere.

N. CIOBANU

La Biblioteca raională din Adjud se cer ultimele cărți apărute

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE ȚIC: „Profiluri"

de S. DAMIAN

Nu este prea ușoară profesia de a cutreiera orașele și satele, înregistrînd schimbările în fizionomia locurilor, în mentalitatea oamenilor. Dacă înainte, așezările stabile, încremenite în tiparele fixate de o orînduire retrogradă, se pretau la caracterizări definitive, astăzi, pretutindeni, există o mișcare febrilă, uluitoare prefaceri modifică hărțile abia hașurate. Reporterul va surprinde aspectul inedit, dar în relatare se va feri de sentențiozitate, fiind avizat de ritmul impetuos al transformărilor.

N-am putea cunoaște fața nouă a patriei — în expresia ei vie, palpitantă — fără raportul acestor drumeți-cronicari, atrași magnetic de fiecare fenomen neobișnuit. Din pleiada de tineri reporteri care scriu acum noua Romînie pitorească, Romînia epocii socialismului, face parte și Nicolae Țic.

Ca să relevi sensul unei mișcări colective sau al unei prefaceri în relieful țării, poți folosi și un desen schițat în cîteva contururi, pe care mai tîrziu romancierii și nuveliștii îl vor nuanța pînă la ultimele limite. Sînt laturi ale fenomenelor pe care în special reportajul le reflectă. Puterea de șoc a știrii rezidă și în transmisia zgîrcită sincopată, nemigălită. Reporterul nu are răgazul elaborărilor minuțioase (tocmai acesta e și efectul scontat!).

Este însă greșită părerea că voita „deliteraturizare" nu revendică un simț artistic dezvoltat. Reportajul presupune o selecție de gesturi și de trăsături umane; în exprimarea lapidară trebuie să se condenseze tot idei artistice. Și reporterul creează tipuri și el evidențiază afinități și preocupări estetice bine delimitate. S-ar putea spune că există un univers literar al fiecărui reporter, deși aria lui de investigare poate fi nelimitată. Nu este locul de a dezbate aici mai detaliat particularitățile genului.

Ar fi interesant să deslușim însă, după lectura volumului de profiluri al lui Nicolae Țic, unitatea în varietate a temelor. (Fiindcă socotim această culegere de reportaje o etapă în formarea unui prozator de talent, încercăm să întrezărim tendințele artistice, chiar dacă uneori ele se află încă în stadiul latent, insuficient diferențiate de zgura locului comun.)

Dacă reporterul a colindat diferite locuri, el a căutat totuși cu insistență un anume tip de om. Vom observa că preocupat să lumineze noile trăsături sufletești caracteristice constructorului socialist, Nicolae Țic nu ezită să-și manifeste preferința și pentru precise reacții temperamentale. Mai multe variante compun de fapt un erou specific.

Ceea ce-l impresionează pe Nicolae Țic este îndîrjirea în muncă. Eroii săi sînt aprigi, n-au teamă de nici un obstacol, se devotează cu trup și suflet construcției. O tenacitate teribilă — pare viața fiecăruia. Modoran a înfruntat privațiuni; la 9 ani a renunțat la școală, a fost băiat de serviciu într-o gară, hamal, măturător, ucenic la un atelier de încălțăminte, suportînd cazne înfiorătoare. Apoi s-a bătut neînfricat cu dușmanul, a învățat ore în șir, decis să-și dăltuiască singur destinul. Matei Juga dovedește o destoinicie exemplară în brigadă, iar Andrei Solcan, gazetarul șantierului, nu doarme zile și nopți, ca să scoată la timp ziarul de 23 August. Permanent eroul lui Țic trăiește într-o stare de agitație. Nimic nu poate altera entuzasmul pentru construcție. Conform perspectivei sale de viață cea mai dezgustătoare atitudine rămîne nepăsarea. El își arată deschis repulsia pentru cei care asistă indiferenți la efervescența muncii (Ilie Cernat: „Avea silă de oamenii înăcriți, nepăsători — treacă azi, vină mîine, tot un drac! — și dacă ar fi fost după el, s-ar fi descotorosit repede de ei").

O sete de angajare în luptă îi cuprinde pe toți protagoniștii reportajelor. Pe planul conștiințelor, Țic înfățișează momentul ruperii zăgazurilor. Ani de zile aptitudinile creatoare ale oamenilor simpli au fost înăbușite, li s-a interzis accesul în zonele de cultură, de activitate constructivă. Cînd Revoluția a dărîmat opreliștile, a început și asaltul acestor oameni dîrzi, viguroși, hotărîți să recupereze timpul. Asaltul e vijelios și reportajul poate să-l înregistreze prompt în manifestările lui abia cristalizate. Țic distinge peste tot nerăbdarea, voința de a domina timpul, de aceea reportajele comunică mai ales starea de tensiune a efortului. Gesturile de eroism sînt înfăptuite cu o liniște refractară oricărei grandilocvențe. Fără plăcere își istorisesc eroii actele de curaj. Modoran a salvat de la incendiu cinci rezervoare de țiței. La întrebarea unui prieten, el evită însă orice comentariu. Cînd află că fapta lui a devenit subiectul unei corespondențe de ziar, stă o zi întreagă închis în casă, stînjenit de glorie. Vom vedea că pudoarea eroilor concordă cu relatarea discretă, fără aură declamativă a reporterului. Dar modestia nu înseamnă de loc neîncredere în propriile forțe. Căci eroii lui Țic au cucerit credința în puterea lor. Explicația este adînc socială. In cîteva linii tăioase, se menționează biografia care motivează certitudinile prezentului. Ilie Cernat a slugărit la patron, a fost bătut cu biciul, înjosit ani de-a rîndul, folosit fără scrupule ca un mijloc de cîștig. Sosit pe un șantier, el este întîmpinat cu primul cuvînt de respect, de omenie. Are revelația unei alte lumi. Acest hotar al dezvoltării este demarcat la toți eroii reportajelor. De aci încetează înjosirea și nu mai poate fi îndurată încercarea de umilire. (Comuniștii îi spun: „De azi înainte ești tovarășul Ilie Cernat — și dacă i-o arde cuiva să te umilească, să ne spui nouă. Nimănui să nu-i îngădui".) Pentru reportaj este concludentă sugestia unui moment. Momentul biruirii spaimei trecute, cînd apare primul semn al încrederii, al îndrăznelii devine un leit-motiv în reportajele lui Țic.

Mai complicate apar lucrurile în relațiile intime. Aici eroul lui Țic e încă stîngaci, timorat. Aprehensiunile și jignirile de altădată acționează undeva subteran și nu-l lasă să se manifeste degajat. Il stăpînește o teamă de neînțelegere, de ridicol. Adesea sfiiciunea o ascunde printr-o purtare morocănoasă. In fața fetei iubite, Matei Juga se fîstîcește și ajunge să pronunțe cuvinte aspre, neiertătoare, cu totul contrarii simțămintelor reale. Cînd se produce împăcarea, eroul este fericit de destindere, dispar vechile rețineri nefirești și pentru întîia oară aude ciripitul păsărilor.

Ca să perceapă frumosul, el trebuia să înlăture întîi obsesia umilințelor!

Pe Țic îl preocupă tema înseninării. Numai cînd se destramă crisparea, eroul are curajul să-și dezvăluie adevărata fire. In fiecare dimineață Muscalu dorește să-și întîlnească băieții din echipă care au lucrat în schimbul de noapte și se duc grăbiți și osteniți spre casele lor. El vrea să le spună o vorbă bună, să doarmă liniștiți. Dar la vederea lor se încruntă și rostește numai cuvinte severe. Incă nu s-a putut deprinde cu tandrețea. Eroii lui Țic abia învață să iubească, să fie simpli, deschiși, lepădînd temerile fără rost.

Nu totdeauna reportajele lui Țic intuiesc exact această dialectică a prefacerii sufletești. Cîteodată investigația rămîne exterioară, repetînd observațiile formulate fără o încercare de aprofundare („Interviu cu un om calm"). Gheorghe Enache, „omul calm", ne este recomandat printr-o anecdotă cam facilă. Prea mult mizează autorul pe sublinierea stăpînirii de sine a muncitorului; optica etică a eroului se mărginește la opiniile cu privire la necesitatea de a face daruri femeilor. La suprafață se menține și descrierea stăruinței agronomului din Viișoara, care în primele zile fusese gata să dezerteze („Un prieten"). Fără obiective mai înalte, aceste reportaje rămîn simple consemnări jurnalistice.

Ca să efectuăm însă analiza la obiect a reportajelor trebuie să precizăm că tema cuceririi tandreței în relațiile dintre oameni este descrisă de Nicolae Țic într-o manieră particulară.

Despre direcțiile de dezvoltare ale reportajului s-a scris în critica noastră de multe ori. Dacă faza patetică, solemnă, a reportajelor bogziene a creat școală, nu e mai puțin adevărat că unii tineri reporteri aleg propoziția aspră, nudă, depoetizată. Și Nicolae Țic se simte stînjenit de vecinătatea cuvintelor sonore, retorice. Ostentativ adoptă fraza necaligrafică și notează impersonal fapte, gesturi, momente de viață. Această austeritate a limbajului nu contravine în fond înfățișării eroicului din viață.

S-a remarcat că Nicolae Țic utilizează frecvent acea formulă de reportaj care-i îngăduie să zăbovească asupra portretului uman. (De aceea el adesea depășește frontierele genului). Deși avar în detalii, reporterul observă curios fiecare mișcare sufletească, căutînd pecetea noului. Se evită spectaculosul, sînt repudiate accentele grandilocvente. Să relevăm cîteva procedee de construcție a reportajelor. Ca să motiveze un fapt de eroism, Țic se prevalează de la început de toate avantajele notației-surpriză, cu apăsarea asupra excepționalului. Reportajul debutează arid, sec, fără nuanțe, cu relatarea întîmplării: „In ziua de 16 iulie 1957, la schela S, din noua regiune petroliferă Craiova, avu loc o întîmplare prea puțin obișnuită. In aceea zi, pe la orele cinci după-amiază, Pavel Modoran, instructorul comitetului raional de partid, salvă de la incendiu cinci rezervoare de țiței". După reproducerea acestei știri, urmează abia înnodarea firelor narațiunii, incursiunea biografică, zugrăvirea faptei. Tonul inițial, voit neutru, uscat, se întinde peste întreg reportajul, ocolind efuziunile. Prin transmisia abruptă, seacă, veștile impresionante capătă o forță înzecită. La fel reportajul, „Un număr festiv!" Intr-o formă miniaturală se comunică de la început esența întîmplării. Prin unghiul puțin comic — un comic al simpatiei, al admirației — dîrzenia excepțională a ziaristului se difuzează lesne. După nopțile de muncă intensă, cu peripeții neprevăzute, întoarcerea lui Solcan, victorios, pe un camion al șantierului, pare sfîrșitul unei cavalcade fantastice, deși autorul n-a întrebuințat nici un adjectiv pompos.

Altă dată tehhnica dezvăluirii faptelor se bizuie pe un contrast, marcat din primele rînduri: „Un confrate, un gazetar isteț și entuziast, bine informat în legătură cu tot ce se petrece pe șantiere, m-a povățuit insistent să dau o fugă pînă în raionul S. — Și ce-i pe acolo? — Ceva măreț. — Ce? — Un șantier ceva aparte". Țic reconsideră imaginea de spectacol, sugerată de confrate. Nu este o sforțare decorativă, ci o înverșunare fără margini a oamenilor, înfruntînd noroaiele și calamitățile naturii, pentru a fertiliza un pămînt mocirlos. La încheierea expunerii prozaice sună deodată majestuos finalul, care rezumă sensul abnegației colective: „Aici va fi pîine".

Vioiciunea reportajelor lui Țic provine mai ales din abundența dialogului. In desfășurarea întîmplărilor, reporterul intervine direct, conducînd anchete, exprimîndu-și mirarea sau dezaprobarea, incitînd pe interlocutori. Astfel, antecedentele biografice ies la iveală din cîteva frînturi de conversație. Schimbul de replici, rapid, întretăiat, reproduce impresia de grabă: reporterul vrea să facă repede cunoscute și altora cele aflate în peregrinările sale. Pe parcurs, din cînd în cînd, este abandonat dialogul, pentru ca între paranteze să-și facă loc caracterizarea unui om întîlnit.

Ca o urmare a premizelor enunțate, Țic nu agreează descrierile de natură. Ar fi o poartă deschisă stilului romantic. Cînd vreo priveliște răzbate printre notațiile epice, ea este zugrăvită cu un vag surîs ironic: „In dimineața umedă de mai, munții se ascundeau hoțește sub imensele văluri de ceață. Soarele clipea sfielnic la orizont și chibzuind îndelung, adunîndu-și puterile se pregătea să urce biruitor spre cumpăna amiezii".

Tacit se desfășoară deci o polemică împotriva relatărilor înflorite, împotriva reportajului gongoric. Autorul susține indirect că trepidația construcției solicită un observator lucid, care să se retragă modest din fața faptelor și să-și îndeplinească rolul lui de telegrafist. Țic nu respectă însă consecvent deviza. Cîteodată reportajul alunecă în prozaism, totul reducîndu-se la o înșiruire banală de întîmplări („In aer liber", „Interviu cu un om calm"). Alteori mînuiește stîngaci stilul de relatare dură, prelungind pe zeci de pagini un reportaj care și-a epuizat noutatea „telegrafică" („Șantier"). Această descripție a inaugurării unui șantier suferă de dilatare și de evidente deficiențe de construcție. Autorul trebuie să înțeleagă că maniera specifică de povestire nu se potrivește tuturor circumstanțelor. Cînd lipsește un substrat palpitant, ariditatea expunerii denotă de fapt ariditatea ideii; este cazul cu reportajul „Un prieten", despre ale cărui deficiențe am pomenit. Pentru un reporter este esențială prevenirea monotoniei în abordarea unor formule de relatare adecvate numai anumitor situații (limitele manierei!).

Ceea ce ne interesează în analiza reportajelor lui Nicolae Țic este o orientare artistică care aci abia se schițează. Năzuim să consemnăm cu satisfacție biruințele literare apropiate ale scriitorului, profitînd atunci de prilejul oferit spre a dezbate mai pe larg, cu un material mai cristalizat, tendințele specifice pe care am încercat să le evidențiem.

BIBLIOGRAFIE

OPERE ALE CLASICILOR ROMINI APARUTE IN 1960 LA ESPLA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

— **Vasile Alecsandri**: — Călătorie în Africa (Ediție îngrijită și note de G.C. Nicolescu. Prefața de Const. Ciopraga).

— **Vasile Alecsandri** — Dri-Dri (Ediție îngrijită de G.C. Nicolescu. Prefață de Const. Ciopraga).

* * * Alexandria și Esopia (în prelucrarea maestrului Mihail Sadoveanu; prefață de Mitu Grosu).

— **I.L. Caragiale** — Teatru (Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga).

— **G. Coșbuc** — Fire de tort (Prefață de Al. Săndulescu)

— **Ion Creangă** — Amintiri, Povești, Povestiri (Ediție îngrijită de G. T. Kirileanu. Prefață de Al. Piru).

— **Mihail Eminescu** — Poezii (Cuvînt înainte de Tudor Arghezi. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga).

— **Șt. O. Iosif** — Poezii (Prefață de Ion Roman)

— **Petre Ispirescu** — Basme, Legende, Snoave (Prefață de Corneliu Bărbulescu. Ingrijirea ediției Radu Albala).

★

COLECȚIA „SCRIITORI ROMINI"

— **G. Topîrceanu**: — Opere alese, 2 volume (Ediție îngrijită cu prefață și note de Al. Săndulescu).

— **Gala Galaction** — Opere alese vol. I (Studiu introductiv de D. Micu).

— **Neculce** — Letopisețul țării Moldovei (Ediție îngrijită, introducere, note și glosar de acad. Iorgu Iordan).

★

— **Cezar Bolliac**: — Pagini alese (Ediție îngrijită și glosar de Andrei Rusu; prefață de George Munteanu).

— **D. Cantemir** — Viața lui Constantin Cantemir (Prefață de P. Panaitescu, traducere din limba latină și note de R. Albala).

— **N. Gane** — Nuvele (Prefață de Șt. Cazimir, ediție îngrijită de T. Vîrgolici).

— **G. Ibrăileanu** — Adela (Prefață de Constantin Ciopraga).

— **Alecu Russo**: — Scrieri alese (Ediție îngrijită, introducere și note de Geo Șerban).

★

BIBLIOTECA ȚARANULUI MUNCITOR

— **Anton Pann** — O șezătoare la țară.

În cinstea celui de-al III-lea Congres al P. M. R.

REALIZĂRI, ANGAJAMENTE, PERSPECTIVE

EROII CĂRŢILOR NOASTRE

De cîte ori merg pe teren sînt uimit cît de divers şi de particular se manifestă iniţiativa, pasiunea, devotamentul, inteligenţa şi tăria de caracter a muncitorilor. Ce diversitate splendidă! Ce varietate emoţionantă! Atunci îmi dau seama cîte cărţi interesante s-ar putea scrie dacă fiecare am urmări activitatea unui asemenea muncitor.

In crearea de tipuri artistice din rîndurile muncitorilor nu sînt importante anumite ticuri psihologice pe care unii scriitori s-au grăbit să le ridice la rangul de trăsături esenţiale (... „oameni care vorbesc puţin şi fac mult", „se exprimă în cuvinte simple dar sincere", ... etc etc.). Toate acestea nu fac decît să minimalizeze adînca şi bogata viaţă sufletească a muncitorilor şi s-o reducă la cîteva reacţii previzibile şi mecanice. Din atitudinea şi activitatea unui muncitor se degajă o filozofie şi o morală nouă, filozofia şi morala comunistă şi tocmai această latură mi se pare demnă de atenţia scriitorului. Eu susţin că formele de manifestare ale frumuseţii morale sînt mai diverse şi mai dramatice decît cele ale decăderii şi ruinei sufleteşti şi zugrăvind chipuri autentice de muncitori vom reuşi să arătăm cititorilor cît de diversă e puterea şi frumuseţea omului, cît de nenumărate şi variate sînt posibilităţile de expresie ale demnităţii umane. Eu cred că de fapt există un singur fel de a fi meschin şi filistin — nu aici există diversitatea dragii mei confraţi! — şi un milion de posibilităţi de a trăi puternic şi demn.

Scriind despre muncitori noi scriem despre oameni care luptă pentru cauza partidului, pentru triumful ideologiei comuniste, e firesc deci ca tocmai aceşti oameni să fie cei mai interesanţi şi cei mai puternici.

Ei sînt cei mai interesanţi fiindcă ei reprezintă punctul de vedere cel mai înaintat asupra vieţii, punctul de vedere al filozofiei clasei muncitoare.

N-ar fi interesant un roman despre o tînără muncitoare din zilele noastre, despre pasiunea ei pentru muncă, despre iubirea ei, despre clipele ei de răgaz, despre lupta ei pentru perfecţionare? N-ar fi interesante părerile ei filozofice asupra lumii?

Sînt convins că ar fi citit cu pasiune un roman din viaţa unui muncitor care în anii puterii populare a primit sarcina de director...

Cine ar lăsa din mînă o carte despre un tînăr inovator care îşi face din necesităţile obiective ale mersului înainte al economiei pasiunea cea mai adîncă şi mai organică a vieţii lui?

Dar cîte asemenea teme nu există şi pe care scriitorii le cunosc la fel de bine...

Zugrăvind viaţa unor asemenea oameni vom arăta tuturora că viaţa oamenilor poate să fie de o mie de ori mai adîncă şi mai interesantă. Scriind cărţi despre asemenea eroi, oamenii vor învăţa cum să muncească, cum să iubească, cum să deschidă poarta casei, vor afla în sfîrşit că fericirea există, are mireasmă şi contur.

Asemenea eroi sînt cei mai bogaţi sufleteşte, şi în comparaţie cu ei o prinţesă sau un capitalist sau chiar o mie de mic-burghezi filistini ni se înfăţişează ca nişte figuri ticăloase şi plicticoase.

Muncitorii sînt cei mai bogaţi sufleteşte fiindcă în sufletul lor palpită problemele cele mai adînci ale timpului nostru. Ei sînt cei mai bogaţi sufleteşte fiindcă ei au găsit drumul spre rezolvarea acestor probleme.

Zilele acestea am cunoscut o tînără muncitoare de la o fabrică de confecţii din Bucureşti care a fost fericită cînd a aflat că un grup de comunişti din Portugalia a reuşit să evadeze. Niciodată nu am văzut o femeie cuprinsă de o bucurie atît de gravă şi de luminoasă. Pentru micul burghez filistin acest eveniment n-are nici o importanţă, nu-i aduce nici tristeţe, nici bucurie. Dar pentru cei care reprezintă filozofia clasei muncitoare toate evenimentele hotărîtoare sînt în acelaşi timp şi evenimente personale, în aceasta stă intensitatea şi frumuseţea vieţii lor interioare.

Dar şi în problemele economice, în problemele de producţie se dezvăluie înalta morală muncitorească. Lupta pentru reducerea preţului de cost, pentru o tehnică avansată, pentru folosirea raţională a maşinilor, sînt în acelaşi timp lupte pentru fericirea omului. Măreţia muncitorului stă în faptul că priveşte fericirea şi bunăstarea ca pe ceva posibil şi practic, de aceea caută metodele cele mai eficace şi mai concrete pentru a ajunge la ele.

Cărţile adînci şi grave despre muncitori sînt în acelaşi timp tot atîtea capodopere posibile.

Teodor MAZILU

Noul atelier de sculărie la Complexul C.F.R. „Griviţa Roşie"

Un proces... neliterar

Muncitorii, maiştrii, tehnicienii şi inginerii din principalele industrii din ţară, întîmpină cel de al III-lea Congres al P.M.R. cu însemnate izbînzi în producţie. Recent, în cinstea Congresului al III-lea, care constituie pentru poporul nostru un eveniment istoric, 19 întreprinderi au chemat la întrecere socialistă colectivele tuturor întreprinderilor noastre de stat, cu obiectivele: produse de calitate superioară la preţ de cost scăzut şi realizări de economii.

Printre semnatarii acestei chemări la întrecere se află şi colectivul Uzinelor de Tractoare „Ernst Thälmann" din Oraşul Stalin, care, printre altele, s-a angajat să economisească pînă la sfîrşitul anului 3.000 tone de metal. De fapt, acest angajament este un epilog... Voi încerca să lămuresc prologul şi desfăşurarea acţiunii în rîndurile de mai jos.

Cititorii sînt familiarizaţi cu crochiul unui şubler apărut în ultima vreme alături de articolele din ziare, în care sînt relatate amănunte din ... procesul „milimetrilor". Acest instrument de control reprezintă în procesul care a stîrnit largi ecouri în rîndurile metalurgiştilor, un acuzator mititel, adesea nebăgat în seamă, dar care se dovedeşte apt să aducă economiei naţionale şi bugetului ţării venituri însemnate, prin înlăturarea risipei ce se produce la prelucrarea metalelor. De la pierderea unui milimetru se ajunge în mod inevitabil la decimetri, de la un kilogram de metal irosit la mii şi chiar zeci de mii de tone ce s-ar putea economisi în întreprinderile metalurgice din ţară, prin folosirea mai raţională a metalului şi împiedecarea risipei.

„Infracţiunea" este — la drept vorbind — cunoscută mai de mult. „Delicvenţii" sînt diferiţii proiectanţi de repere ai maşinilor şi utilajelor, desenatorii tehnici, tehnologii, modelierii şi matriţerii, turnătorii etc. Vina lor? Supradimensionarea pieselor la proiectare, desen, modelare şi turnare sau forjare, uneori şi la prelucrare în uzinaj (strungari, frezori, raboteuri). Aici piesele sînt supuse unei îngrozitoare cure de slăbire, pierzînd prin... şpan (metal irosit) un sfert, jumătate şi chiar trei pătrimi din greutatea iniţială. E drept că piesele capătă siluete pe care le-ar invidia multe vedete feminine care apar pe ecrane. Dar cura de slăbire este legată de atîtea pagube, încît bietele piese ar fi fericite să aibă de la început aceeaşi siluetă, începînd de la forma brută, şi nu după ce sînt canonite, zgîriate şi cojite la prelucrare, unde îşi leapădă nenumărate cojoace de şpan, ca adevărate Babe Dochii industriale.

Acest proces „neliterar" nu conţine nimic din senzaţionalul ieftin al recuzitei gazetăreşti burgheze. El a stîrnit cu toate acestea interesul general şi a avut drept urmare decizii pline de făgăduieli. Mă aflam în Uzinele de Tractoare din Oraşul Stalin, unde s-au desfăşurat dezbaterile primului proces de acest gen din ţară. Am vizitat sala de spectacole, cu o scenă largă, încăpătoare şi cu aproximativ o mie de locuri pentru public. Aici au dat reprezentaţii numeroase teatre de proză, opere, orchestre simfonice şi reviste venite în turneu, aici rulează permanent filme şi îşi duc activitatea formaţiile artistice ale uzinei, inclusiv brigada artistică de agitaţie. Şi tot această sală a găzduit un tribunal sui-generis, cu complet de judecată, acuzaţi, martori, apărători şi, cum e lesne de bănuit, un public numeros, format din personalul tehnic al mai tuturor întreprinderilor metalurgice din oraş şi regiune. Asistau la acţiunea intentată de „milimetru" unui număr de tehnologi. Au luat aşadar loc în boxa „acuzaţilor" ingineri şi tehnologi de la „Steagul Roşu", „Strungul", „Rulmentul", „Uzinele de Tractoare" din oraş, precum şi tehnologii altor întreprinderi metalurgice din regiune.

In cursul „procesului" care a fost filmat şi inclus într-un jurnal sonor, au ieşit la iveală o seamă de anomalii ce au generat irosirea metalului şi serioase pierderi băneşti. Aşa, spre exemplu, sectoarele turnătorie şi forjă de la Uzinele de Tractoare trimit la prelucrare repere cu adaosuri ciudat de mari. Inculpaţi în boxă: metalurgul şef Iulian Cazacu şi colectivul său de tehnologi. Dezbaterile au scos în evidenţă că de la 1 ianuarie 1960, dată la care a pornit iniţiativa comuniştilor, cu sprijinul Regiunii de partid şi al ziarului „Drum Nou", pentru combaterea risipei de materii prime, s-a economisit în regiunea Stalin respectabila cantitate de 12.800 tone metal, echivalentă cu materialul necesar confecţionării a 3.325 tractoare sau 3.047 autocamioane. Şi rezervele sînt departe de a fi epuizate, în pofida afirmaţiilor contrare ale tehnologilor refractari... Dovada? „Condamnaţi" pe baza acuzaţiei susţinute de „procurorul" milimetru, serviciul metalurgului şef al Uzinei de Tractoare din Oraşul Stalin a organizat două brigăzi alcătuite din 25 de tehnicieni, cu sarcina să găsească soluţii în vederea economisirii de metal prin reducerea adaosului de prelucrare, reproiectarea şi modificarea desenelor de piese, care să ducă la îmbunătăţirea construcţiei tractorului şi la reducerea greutăţii lui. In numai cîteva zile de activitate, brigăzile s-au angajat ca prin modificarea a trei repere (carterul cutiei de viteză, carcasa şi semiaxa), să economisească pînă la sfîrşitul anului 110 tone şi prin reverificarea altor repere încă 300 tone metal. Alte economii de mii de tone se vor obţine la modelare şi turnare (reducîndu-se bavurile); total 3.000 de tone economii în 1960...

Să luăm un alt exemplu de la uzina „Strungul": la corpul broaştei tip A. şi la penele de 11/4 ţoli, risipa de metal prin adaosul mare de prelucrare se cifrau anual la 58.600 kgr., adică la peste jumătate din greutatea pieselor respective. Prin „sentinţa" publică, tehnologii acestei uzine au fost „condamnaţi" să studieze modalitatea de reducere a consumului specific de metal la reperele amintite. Martorii „acuzării", maistrul Pillman Friedrich de la „Rulmentul", inginerul Mihai Dumitru şi strungarul Grigore Ioan de la Uzinele de Tractoare, au indicat şi soluţii pentru lichidarea... infracţiunii. Au fost de asemenea găsiţi vinovaţi maiştrii Tăbăcilă şi C. Martin de la secţia de modelaj a Uzinelor de Tractoare. Infracţiunea: grosimea pereţilor unui reper a fost cu 12 mm. în loc de 4 mm. cît ar fi fost necesar, încît se pierdeau 25 kg. metal, din care s-ar fi putut confecţiona un număr dublu de piese. Complici: maistrul modelator T. Ceparu şi controlorul Ghimeş...

Am pomenit şi despre o brigadă de agitaţie. Ea continuă, cu mijloacele satirei, procesul grav intentat specialiştilor. Pe neaşteptate, după un cuplet, o romanţă sau un moment coregrafic, unul dintre spectatori este interpelat de pe scenă: „Să ne spună tovarăşul X de ce ţeava de evacuare cîntăreşte în formă brută, la turnare, 12 kg. iar după prelucrare numai 2 kg.? Nu este de părere că se pierde fără rost o cantitate de metal din care s-ar putea confecţiona încă cinci ţevi?

„Acuzatul", luat pe nepregătite, se ridică în picioare şi roşeşte ca un rac fiert, spre hazul tuturora. Indrugă cîteva cuvinte de justificare, dar juraţii — de astădată sutele de spectatori, colegi şi tovarăşi de muncă din aceeaşi uzină — nu-l slăbesc pînă ce nu se angajează să remedieze deficienţa satirizată. Azi e luat la rost unul, mîine altul, aşa încît toţi „delicvenţii" vin la rînd şi sînt trecuţi prin focurile satirei, care se dovedeşte salutară prin corosivitatea ei.

Procesul „milimetrilor" urmăreşte ridicarea nivelului tehnic şi ştiinţific al producţiei, dezvoltarea conştiinţei socialiste a tehnicienilor, inginerilor şi maiştrilor.

E un gen de proces neobişnuit, fără circumstanţe atenuante, în care „infractorul" este pus în faţa propriei sale conştiinţe şi tras la răspundere de către tovarăşii săi de muncă. Cîndva, pe această temă se vor broda, poate, schiţe, nuvele şi chiar romane, cu inerentele conflicte dintre acuzaţi şi acuzatori. Noi ne mărginim să semnalăm „startul" — pornirea unei acţiuni vaste, egală cu o revoluţionare a concepţiilor în gospodărirea avutului obştesc şi în conştiinţa oamenilor.

...Fenomen dialectic de creştere şi de maturizare a oamenilor de tip nou, socialist...

Tudor MIHAIL

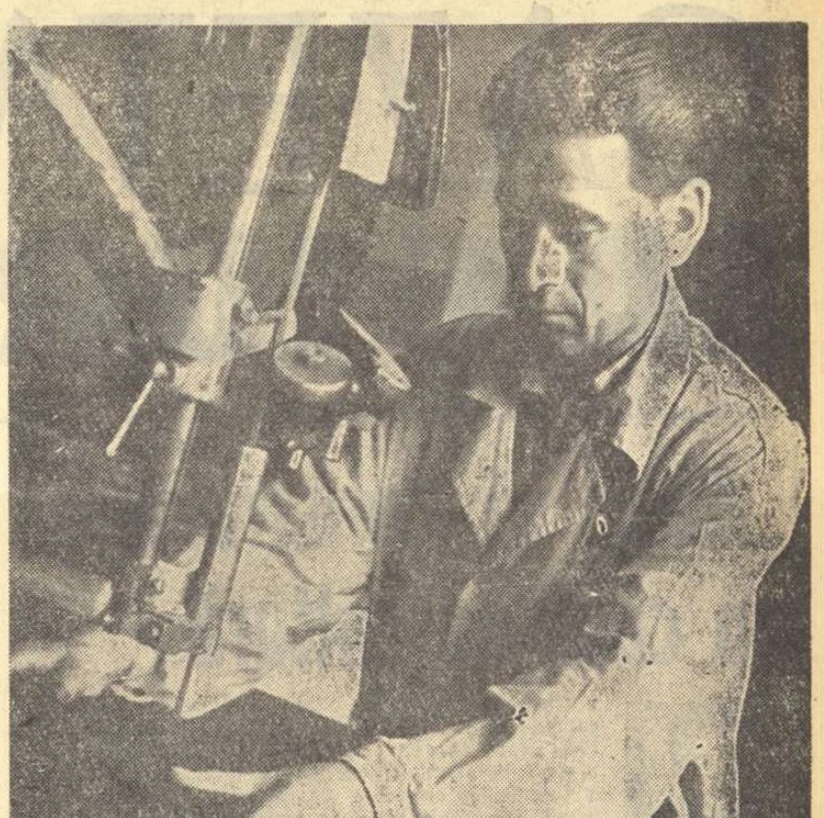

Muncitorul fruntaş Alexandru Stolea, de la F. C. „Gh. Gheorghiu-Dej", unul dintre cei mai buni tăietori la banzic

RITMURI

Fabrica de confecţii „Gh. Gheorghiu-Dej" se numără printre cele 19 întreprinderi din ţară care au lansat chemarea la întrecere în cinstea celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

Aici nici un muncitor nu se află în afara întrecerilor socialiste. Din pricina asta, muncitoarea fruntaşă Elena Bejenaru, de la sectorul III, n-a vrut să-mi vorbească, dar de loc, de loc, despre realizările ei, afirmînd că nu se poate să scriu doar despre ea, trebuie să cunosc neapărat întreaga brigadă, care deţine, cu perseverenţă, drapelul de fruntaşe pe raion de trei ani încoace, din 1957.

N-a vrut să-mi vorbească nu din vreun exces de modestie — a subliniat chiar dînsa — dar dacă asta e situaţia, dacă aşa se lucrează? Despre ea n-a vrut să-mi spuie decît atît, că iubeşte meseria, croitoria, din copilărie, de cînd făcea rochiţe pentru păpuşi. Şablonerul Matache Constantin, un bărbat voinic, cu o faţă muşchiuloasă şi prietenoasă, mi-a mărturisit, parcă încurcat, că el se angajase ca în cursul lunii aprilie să realizeze cinci mii lei economii şi 10 costume în plus peste procentul de calitate. Cînd l-am vizitat, îşi întrecuse angajamentul. Cum? Prin gospodărirea mai cu grijă a suprafeţei de material, prin încadrarea raţională a şabloanelor. Dacă s-ar fi menţinut în marginile vechiului angajament, n-ar fi putut face faţă ritmului bandei: el face croituri şi pentru brigada de dimineaţă şi pentru cea de după-masă şi, cum ele sînt în întrecere...

Pe electricianul Alexandru Crăciun, secretarul organizaţiei de U.T.M. de la sectorul 8, îl aflu către ora 3, cînd îşi isprăvise programul. Imi vorbeşte, la început, despre acţiunile întreprinse de organizaţia de sector pentru mobilizarea la întrecere. Apoi despre ritmul său de muncă: „La mine e tocmai pe dos — cînd eu stau, înseamnă că ceilalţi lucrează". Adică atunci cînd instalaţiile electrice şi maşinile de tricotat sînt în ordine şi ceilalţi lucrează la ele, el poate fi liniştit. In ziua aceea, însă, avusese de furcă la o maşină de import, italiană. Probabil pentru că muncise mult, tăcut şi încordat, acum avea sămînţă de vorbă. Mai întîi îşi face o profesie de credinţă: „Electricitatea este un lucru şi vast şi greu". Apoi începe să se istorisească. Că a fost la început brigadier silvic. Nu prea mult, nu-i plăcea singurătatea şi nici pădurea. S-a dus la Bicaz, a lucrat la tunel-intrare şi a stat acolo pînă la armată, unde a urmat cursurile unei şcoli electrotehnice... Că socoteşte şi acum Bicazul ca „o casă a mea. Acolo sînt bucuriile mele"; că acum cîţiva ani s-a căsătorit. Pe nevastă-sa (care lucrează tot aici, la Confecţii) a cunoscut-o la mare. Ea avea 21 de zile de stat, el 12. „La început, ea zicea că am ochi de lăstun, — o fi citit asta undeva —, că-i place să citească şi să scrie". (Intr-adevăr, numele ei l-am întîlnit dedesubtul unor reportaje deosebit de izbutite din ziarul fabricii).

Acum, alt ritm. Al muncitoarei Maria Tudor. Pe scurt: 138% depăşire de plan; coeficientul de rebut e 1% — ea lucrează cu mult sub 1%; la o decimă de ciorapi trebuie să se consume 10 ace — ea lucrează cu 7 ace. Mărturiseşte că, de curînd, a fost fotografiată pentru coperta „Flacării". O lucrătoare din preajmă ţine să mă convingă că numărul revistei, dacă are fotografia ei, o să aibă succes. De prisos, sînt şi eu încredinţat: Maria Tudor e o femeie frumoasă, mărunţică şi sprintenă. Are ochi negri, cu o privire limpede şi veselă. Cînd se termină lucrul, îşi ia rămas bun de la ceilalţi muncitori. Pleacă în concediu la Sovata. Maria Kiss, care-şi făcuse concediul acolo o asigură că la Sovata „o s-o ducă bine, din toate punctele..." E o odihnă meritată.

Inovaţiile şi proiectele de inovaţii sînt atît de numeroase — după cum am aflat de la cabinetul tehnic — încît se organizează şi ele într-un ritm venit să sprijine celălalt ritm: al creşterii producţiei.

Proiectul de inovaţie, pe care mi-l descrie Iconomescu Elena, a izvorît din generozitate. Ea lucrează la filetaj, însă, alături de maşina ei, stătea o fată care confecţiona găici. „Vedeam cum se chinuia cînd le tăia cu foarfeca, de făcuse bătături la degete". Şi Iconomescu Elena a conceput un dispozitiv automat de tăiat găici la distanţe egale.

Cînd vorbesc despre Elena Dumitrescu, devenită celebră în toată întreprinderea, oamenii folosesc, de obicei, două cuvinte:

— Are specific!

Alţii mai darnici cu cuvintele spun cam aşa:

— Te uiţi la ea, nici nu se grăbeşte, nici nu dă lucru de mîntuială şi nici nu se osteneşte cine ştie ce. Şi tot scoate două norme peste plan. Ce mai, o inovaţie propriu-zisă... Are specific!

E o femeie voinică, între două vîrste, cu o expresie a feţei blîndă şi bună. Mie mi-a spus scurt:

— Caut să folosesc cum trebuie cele 480 minute de lucru.

Şi deoarece era scoasă din producţie de cîteva zile, pentru a face cunoscută celorlalte lucrătoare metoda ei, m-a invitat să-i urmăresc, practic, explicaţiile. Şi-a tras un scaun lîngă o fată tînără, a început să potrivească atent ochiurile ciorapilor pe dinţii maşinii şi...

Dar s-a petrecut o întîmplare care mă scuteşte de o relatare mai detaliată. După ce mă despărţisem de Elena Dumitrescu, mi s-a spus că cenaclul literar îşi ţine şedinţa săptămînală. Am ajuns acolo după ce începuseră lecturile. Cînd am intrat pe uşă, se citea o schiţă a Alexandrinei Romocea. După un timp, am fost izbit de următorul pasaj (pe care apoi l-am copiat): „... acestea sînt fetele noastre... Sînt multe, şi mîinile lor iuţi încheie îndemînatic ciorap după ciorap, făcîndu-i apoi stivă în coşul de sîrmă verzuie aflat lîngă maşină. Printre ele se plimbă Marina, arătînd cînd uneia, cînd alteia, sau poposind timp mai îndelungat lîngă o lucrătoare şi explicîndu-i metoda prin care ea reuşeşte să dea planul dublu.

— Tanţa, uite, trebuie să prinzi ciorapul cu cheiţa în afară, — şi Marina îşi trase un scaun lîngă o fată oacheşă, cu un breton frumos, scurt şi subţire. Marina avea degete scurte şi groase, care nu se potriveau cu agerimea lor. Tanţa observă că unele au unghiile roase. «Se vede că spală multe vase acasă» îşi spuse. «Ba nu, reveni apoi. Sînt de pe vremea cînd a fost spălătoreasă». Nu urmărea, nu putea urmări lămuririle Marinei. «Cu degetele astea, îşi aminti ea de o întîmplare a Marinei, l-a plesnit atunci pe maistru, care era rudă cu patronul. Cred că i-a lăsat dîre vinete pe obraz». Apoi Tanţa îşi privi degetele, le văzu subţiri şi frumoase şi se ruşină de ele. Le învinui, cam nedrept, că sînt neîndemînatice, că seamănă cu coarnele frumoase ale cerbului, care mai rău îl încurcă. Se uită iar la degetele muncite ale Marinei şi o prinse o duioşie pentru femeia asta, duioşie pe care nu ştia cum să i-o mărturisească. Atunci o mîngîie cu palma pe spate. Marina se răsuci mirată şi-i spuse cam tăios:

— Unde-ţi e gîndul, fată?

Tanţa îi răspunse şi ea tăios, deşi apoi îi păru rău:

— Nu pot să lucrez repede după metoda dumitale".

(Pînă la urmă, Tanţa avea să accepte îndrumările Marinei).

Era o schiţă inspirată de inovaţia Elenei Dumitrescu, care poate fi uşor recunoscută în Marina. Şi în această sezisare şi transfigurare promptă a ivirii noului e un ritm plin de semnificaţii.

Nicolae VELEA

Nimic din ce-i omenesc nu lipseşte

Pe una din clădirile vechi ale uzinei de pe cheiul Dîmboviţei, a fost pusă o placă de marmură. In punctul acesta de la marginea oraşului, circulaţia este intensă şi derutantă. Chiar şi trenul trece pe stradă, printre oameni şi vehicule, pe la uşa „Alimentarei", printre grămezile de zarzavat de la „Aprozar". Aici e matca veche a oraşului, în care viaţa tumultuoasă de azi nu mai încape, face eforturi uriaşe să respire, să se ordoneze într-un fel. Haosul este însă aparent, pentru că la o observaţie atentă, fiecare mişcare are un sens precis, şi este impresionantă această încrucişare de energii într-un oraş care a devenit prea strîmt.

Totuşi, placa de marmură, prinsă pe zidul uzinei, are o existenţă proprie şi suverană, se detaşează din mozaicul celor două cheiuri şi-l stăpîneşte cu vorbele ei aurite: „In amintirea grevelor de la «Lemaître»: Aici a fost ucis mişeleşte muncitorul Ionescu Petre. Glorie veşnică eroilor clasei muncitoare." Intri în uzină avertizat: oamenii de aici şi-au cîştigat libertatea luptînd. Zidurile acestea cenuşii cunosc toată povestea, iar pietrele au simţit căldura sîngelui lor!

Ori de cîte ori vin la „Timpuri Noi", trec pe lîngă placa de marmură şi duc cu mine în incinta uzinei o emoţie care nu se va stinge niciodată. Dacă mi-aş mărturisi acest sentiment, oamenii m-ar privi cu mirare. Amintirea grevelor este în ei, în tot ce gîndesc, în tot ce fac, iar lupta continuă, de astădată, pe baricada cea mai înaltă, deasupra gropii în care zace, pentru veşnicie, cadavrul capitalismului romînesc. Trecutul este un capitol încheiat, aşezat în istorie şi slăvit cu sobrietatea cuvenită marilor încercări ale poporului muncitor. Acum, aici se construieşte socialismul.

★

Ştiam că, de multă vreme, oamenii acestei uzine lucrează la construirea unor motoare noi. Lucrul pare firesc şi necesar, dar gîndiţi-vă că metalurgia noastră a fost tributară străinătăţii, că spiritul inventiv şi energia creatoare a muncitorului nostru au fost condamnate la somnolenţă de către ofensiva pieţelor occidentale. A încerca să faci motoare aici, pe malurile Dîmboviţei, li se părea capitaliştilor o îndrăzneală condamnabilă, o adevărată aventură. După Eliberare, minţile şi braţele descătuşate s-au apucat să facă motoare noi şi moderne. S-au ridicat alte voci, îndemnate fie de inerţie, fie de o duşmănie ascunsă: nu avem cu ce face, materialele noastre sînt slabe, nu avem utilaj. Dar motoarele noi s-au făcut.

Gogonatu Vasile monteurul, Moldoveanu Ion strungarul, Daria Constantin, Penea Gheorghe, s-au rupt o clipă de la munca lor şi mi-au spus, cu simplitatea şi modestia lor uriaşă:

— Le-am făcut, a fost greu, dar le-am făcut. La început ne cam temeam, dar partidul ne-a spus: Incercaţi fonta romînească, chinuiţi-o, puneţi-o la probe violente, siliţi-o să facă ceea ce vreţi voi! Şi am izbutit. Priveşte-le şi dumneata, sînt destul de frumoase, nu-i aşa?

Nepăsătoare şi reci, motoarele de lîngă noi aveau, totuşi, ceva din frumuseţea stranie a copiilor foarte mici, pe care lumina şi viaţa îi copleşesc.

Gogonatu s-a scuzat şi s-a desprins de noi. Un delegat de la o altă uzină aştepta nişte piese, voia să le ia aşa fierbinţi, era foarte grăbit. De altfel, chiar a doua zi, „Scînteia" a relatat despre efortul şi succesul lui Gogonatu, care a izbutit să finiseze, într-un timp record, piesele necesare Uzinelor „Steagul Roşu".

Am rămas cu Ion Moldoveanu, strungar şi deputat în Marea Adunare Naţională. Figura limpede, fruntea înaltă, ochelarii cu ramă subţire îi dau o înfăţişare de tînăr savant. E comunist din 1945 şi unul din cei mai buni strungari ai uzinei. La maşina „Iosif Rangheţ" el a executat piese de o mare precizie, fără de care motoarele noi nu s-ar fi născut. Tăcut, interiorizat, Moldoveanu vorbeşte aproape în şoaptă. Nu vrea să stăruim asupra greutăţilor, consideră că acestea trebuiesc învinse, cu mintea, cu studiul, cu acea încăpăţînare şi energie care-i deosebeşte pe comunişti de ceilalţi oameni.

Şi să nu se uite că lupta pentru tehnicitate înaltă se duce în cadrul complex al întrecerilor pentru: economii de materiale, stîrpirea rebuturilor, micşorarea preţului de cost, descoperirea rezervelor interne, calificarea oamenilor tineri etc. In clipa de faţă, peste 90% din muncitori sînt angrenaţi în întreceri socialiste şi iată rezultatul acestui entuziasm: iniţial, a fost planificată o economie de 2.100.000 lei pentru anul în curs şi este de presupus că la această sumă s-a ajuns după un calcul precis al energiilor umane şi mecanice. Dar iată că, în adunările pe secţii muncitorii au cerut majorarea sumei la 2.500.000. In diferenţa aceasta de 400.000, trebuie desluşit ceea ce îndeobşte nu poate fi cuprins în cifre: conştiinţa răspunderii pe care fiecare o poartă în uriaşul proces de construire a socialismului. Fiecare clipă furată de la o maşină se scade din vremea care ne desparte de comunism. Imaginea nu-mi aparţine, e a lui Ion Moldoveanu şi mi se pare foarte plastică. După cum cele 65 de inovaţii, înregistrate numai într-un trimestru, vorbesc singure despre frămîntarea creatoare a oamenilor de la „Timpuri Noi". Obiectivele care stau în faţa întrecerilor socialiste, năzuinţa de a ajunge la ele cu un ceas mai devreme, fac din muncitor un om care gîndeşte şi-l obligă să cuprindă cu mintea lui o arie foarte mare. Uzina devine o universitate.

„RIME, PUTEM FACE ŞI NOI..."

Prin „culturalul nostru" se înţelege, în mod obişnuit, omul care se ocupă cu viaţa spirituală a uzinei, dar se mai înţelege şi toată acea muncă agitată, complexă şi mai greu de planificat, care se desfăşoară paralel cu activitatea productivă. Vineri, la clubul „Finanţe-Bănci", corul şi orchestra de la „Timpuri Noi" vor cînta în cadrul concursului raional. Joi, se va produce echipa de dansuri, în studioul Casei de creaţie a Capitalei. Duminică, pentru prima oară în existenţa lor, formaţiile muzicale vor executa lucrări „a Capella". In fiecare zi, în pauza dintre schimburi, grupuri de muncitori vizitează expoziţia „Viaţa lui Lenin", organizată la clubul uzinei. Zilnic, intră în bibliotecă un mare număr de cărţi, săptămînal, un conferenţiar de la S.R.S.C. dezbate o problemă ştiinţifică propusă de muncitori.

Aflat sub cupola înaltă şi afumată a uzinelor, asaltat de geamătul şi trepidaţia maşinilor, te întrebi cum de a devenit timpul atît de elastic, încît să poată cuprinde şi viaţa culturală care se mişcă pe atîtea planuri, în atîtea direcţii. Aceiaşi oameni care creează prototipuri de motoare, găsesc energie şi pentru cîntec, şi pentru dans, şi pentru lectură. Este, mi se pare, graba firească a oamenilor care ştiu că trebuie să cîştige tot ce le-a fost furat în anii lungi de suferinţă şi exploatare.

Dacă ar fi posibil un supraomenesc proces de sinteză a faptelor ce se petrec într-o singură clipă în viaţa uzinei şi dacă aceasta s-ar putea exprima în vorbe, în sunete sau în culori, un artist ar realiza imaginea revoluţiei: într-atît nimic din ce este omenesc nu lipseşte aici.

De aceea, am primit cu strîngere de inimă apostrofa „culturalului" de la „Timpuri Noi". Mi-a spus că se simte nevoia unor oameni de specialitate, că problemele culturale au o importanţă şi nu se găsesc totdeauna cadre potrivite. A recomanda o carte, a înfăţişa un tablou şi a-l explica mulţimii, a dezlega taina unei simfonii sau a desluşi o problemă politică mai complicată, în general a astîmpăra, cît de cît, marea sete de cultură a muncitorului nostru, sînt treburi care cer pricepere, pasiune şi poate oarecare interes documentar.

Desigur, tovarăşul Tibişoiu, „culturalul" de la „Timpuri Noi", nu intenţiona să fie aluziv şi ironic, dar mă lăsa să înţeleg că simte nevoia unui ajutor calificat.

— Rime putem face şi noi, a adăugat el zîmbind, şi chiar facem, dar bănuiesc că un scriitor care s-ar lega de fabrica noastră, muncind alături de noi o zi pe săptămînă, ar avea de cîştigat, în măsura în care-şi propune să scrie despre muncitori, despre actualitate, cum se spune. Noi vom învăţa şi singuri, vom citi, vom asculta muzică, vom cînta şi vom dansa, dar este vorba de ceva mai complicat, este vorba despre cărţi mai cuprinzătoare, pe care nu le pot face decît scriitorii înzestraţi şi cu experienţă.

M-am legat să aduc această reflecţie la cunoştinţa celor interesaţi. Am reţinut, astfel, ideea că oamenii muncii nu se mulţumesc cu milioanele economisite, cu motoarele lor moderne, ci vor şi cărţi, cărţi bune şi trainice, pe măsura vremii noastre. Iată o chemare la întrecere de un soi deosebit.

Nicolae JIANU

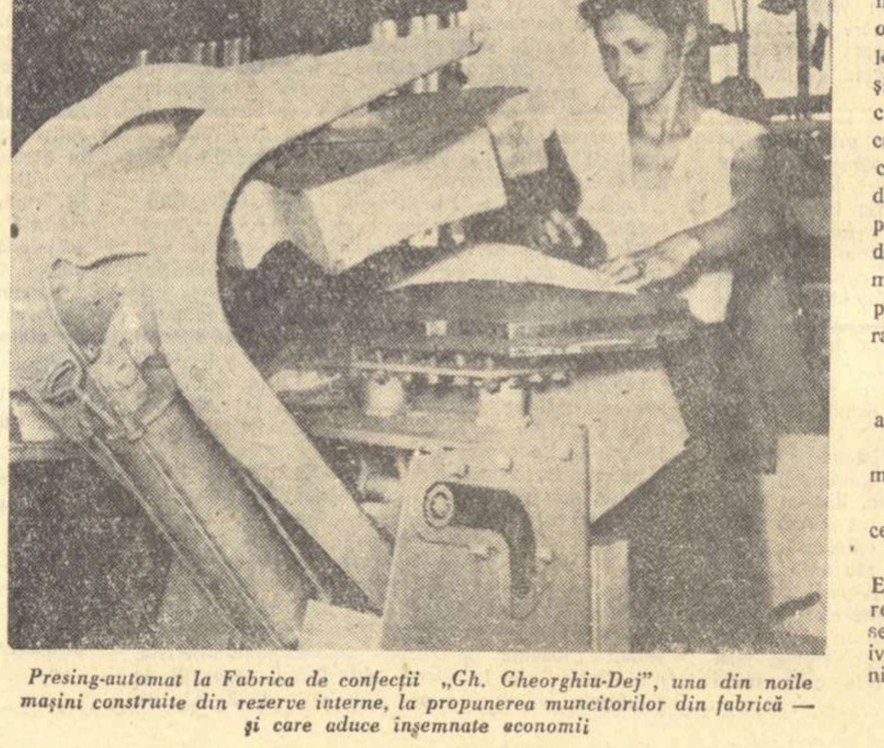

Presing-automat la Fabrica de confecţii „Gh. Gheorghiu-Dej", una din noile maşini construite din rezerve interne, la propunerea muncitorilor din fabrică — şi care aduce însemnate economii

GAZETA LITERARĂ LA GIURGIU

Cum se construieşte o casă de cultură

Ne aflam la preşedintele Sfatului Popular, schimbam cuvinte, ascultam informaţii despre situaţia oraşului, cînd, printre cifre şi puncte de vedere, ne-a izbit auzul o propoziţie stăruitor subliniată a tovarăşei..., secretară a Comitetului orăşenesc de partid: „Giurgiuvenii îşi iubesc neînchipuit de mult oraşul".

— Dovadă? am întrebat noi.

— Clubul, ni s-a răspuns. Casa de cultură.

— Foarte bine. S-o vizităm...

— Cu neputinţă. Nu există.

Tovarăşa..., acompaniată de preşedintele Sfatului şi de colaboratorii săi aflaţi în jurul mesei, ne-a explicat că respectiva Casă de cultură nu există încă, dar din dragostea locuitorilor, pentru oraşul lor se va naşte — a şi pornit pe drumul înfiinţării — casa.

— O să vedeţi după-amiază, la consfătuire, sala unde vom merge e necorespunzătoare pentru o întîlnire a „Gazetei" cu cititorii (exagerat, n.n.) sau un turneu teatral (just, n.n.). Muncitorii, intelectualii, oamenii de la noi, care iubesc cultura, simt nevoia unei săli care să poată găzdui manifestările culturale în condiţii cu adevărat bune. De ce să rămînă Giurgiul în urmă? Să nu vă închipuiţi că vreau să laud şi, prin urmare, să lăudaţi cu orice chip oraşul nostru, dar pasiunea lui pentru club este impresionantă. Se discută despre el pe stradă, la muncă, acasă. Am fost la D.L.N.C.: muncitorii de acolo ne-au declarat că sînt hotărîţi să scoată din Dunăre, în ceasurile libere, balast, nisip pentru construcţie. Nu le-a cerut nimeni. S-au oferit singuri. Muncitorii de la Atelierele de prefabricate vor să dea, pentru fundaţii, nişte elemente de combinaţie cu ciment. Mîna de lucru la tîmplărie nu va costa nimic: muncitorii de la secţia de tîmplărie a întreprinderii „Steagul Roşu", de unde venim acuma, s-au angajat să lucreze la uşi, la ferestre, la mobilier... Nu le-a cerut nimeni asta. S-au oferit singuri.

— „Dunărea", şopteşte cineva.

— Da, cei de la „Dunărea" vor da material de caldarîm pentru încălzirea centrală. Să mai vorbim de U.T.M.? Tinerii s-au ambiţionat să strîngă 100.000 lei şi vor izbuti. Au adunat pînă acuma 98.000 de kilograme de fier vechi, l-au trimis la Hunedoara primind, în schimb, vreo 40.000 lei. Acţiunea continuă pînă la „sută". Casa de cultură a devenit un scop al oraşului — şi veţi recunoaşte că este un scop nobil Ce dovadă mai simplă şi autentică pentru ilustrarea conştiinţei cetăţeneşti a oraşului, decît mica mea întîlnire de ieri? Trecusem pe la Şantierele Navale şi, la plecare, un tehnician, tovarăşul Stan, îmi taie calea: „Tovarăşă secretară, zice, am auzit că încep lucrările la club. Aş vrea să lucrez şi eu voluntar, după orele 16, fiindcă sînt tehnician constuctor şi mă pricep. Se poate? „Se poate, i-am răspuns..." Acuma vă întreb, la rîndul meu: Se poate ca „Gazeta" să popularizeze faptele acestea de cultură?

— Se poate. Pentru îndeplinirea dorinţei, însă, ne-ar mai trebui un cuvînt despre stadiul în care se află lucrările.

— Clubul e pe planşetele arhitecţilor, la proiectare, intervine preşedintele Sfatului. Au cam lungit-o, dar să nădăjduim că...

— Şi un cuvînt despre felul cum va arăta clubul.

— Va avea o sală de spectacole pentru 500 persoane, cu scenă şi accesorii ultramoderne. Asta, la parter. La etaj va fi biblioteca, cercurile de muzică, artă plastică, coregrafie. Avem un parc mic, în mijlocul oraşului: acolo va fi clubul.

★

A doua zi, pe la 6 şi jumătate dimineaţa, au plecat cîţiva dintre noi la Bucureşti, ceilalţi membri ai grupului rămînînd să mai viziteze o zi oraşul. Jos, la intrarea hotelului, un Moskvici şi un claxon.

— Poftiţi, vă duc cu maşina la Bucureşti?

— Treburi urgente, tovarăşe Ştefănescu?

— Da, trebuie să văd ce-i cu proiectul.

Al. MIRODAN

CUVÎNTUL CITITORILOR

In cadrul Consfătuirii organizate de „Gazeta literară" la Giurgiu, au vorbit numeroşi cititori: profesori, elevi, funcţionari, medici etc. din localitate.

Spicuim cîteva dintre părerile şi sugestiile lor.

Gheorghe Rădulescu
Directorul Muzeului de istorie al oraşului Giurgiu.

„Problemele literaturii pentru copii ne preocupă îndeosebi pe noi, cei care lucrăm într-un domeniu strîns legat de activitatea educativă a tineretului. Ne-ar ajuta mult o literatură dramatică în paginile căreia pionierii, şcolarii zilelor noastre, să-şi afle preocupările şi năzuinţele lor".

Virginia Popescu
Profesoară de limba şi literatura romînă

„Rubricile cele mai interesante ale «Gazetei literare» sînt pentru noi Cronica literară, cele care înfăţişează noutăţile literare la zi, cum ar fi: „O carte pe săptămînă sau Bibliografia. Am dori să apară periodic mai multe articole consacrate problemelor de istorie literară şi îndeosebi literaturii dintre cele două războaie".

Şerban Iliescu,
medic

„In ultima vreme, se face simţită absenţa unor studii consacrate esteticii marxist-leniniste. Am vrea să citim lucrări ştiinţifice în care să se dezbată problemele literaturii în lumina principiilor marxist-leniniste despre artă şi frumos.

O temă pe care o reamintim scriitorilor este aceea a figurii intelectualului de tip nou şi m-aş referi îndeosebi la munca celor aflaţi în slujba poporului pentru apărarea sănătăţii."

Maria Tudor
Elevă in clasa a 11-a B. a Şcolii Medii nr. 2

„Vrem să ştim mai multe despre activitatea, biografia şi proiectele scriitorilor romîni contemporani. Redacţia ar trebui să oglindească pe larg noutăţile, aspectele importante din munca scriitorului contemporan.

Aşteptăm lucrări literare inspirate din viaţa tineretului şi din lumea şcolii. Recităm şi astăzi poezia «Ce înseamnă să fii tînăr» de Nina Cassian. Avem nevoie de poezii înflăcărate, mobilizatoare."

Nicolae Miclescu
Profesor de istorie

„Un aspect important al muncii noastre în predarea disciplinelor sociale îl constituie referirile la literatura epocii. In cadrul lecţiilor de istorie contemporană, recomandăm elevilor materiale literare care se ocupă de principalele evenimente politice petrecute în ţara noastră în ultimii 15 ani. Dorim de asemeni să putem pune la dispoziţia elevilor noştri mai multe versuri şi nuvele care oglindesc lupta oamenilor muncii pentru construirea socialismului".

Maria Dobrogeanu
Invăţătoare

„Am dori să găsim, în paginile publicaţiilor noastre, mai multe articole despre dramaturgia contemporană. Cu acest prilej, ţin să vă transmit dorinţa mai multor cititori ai «Gazetei literare» de a citi mai multe materiale satirice, versuri, foiletoane şi schiţe.

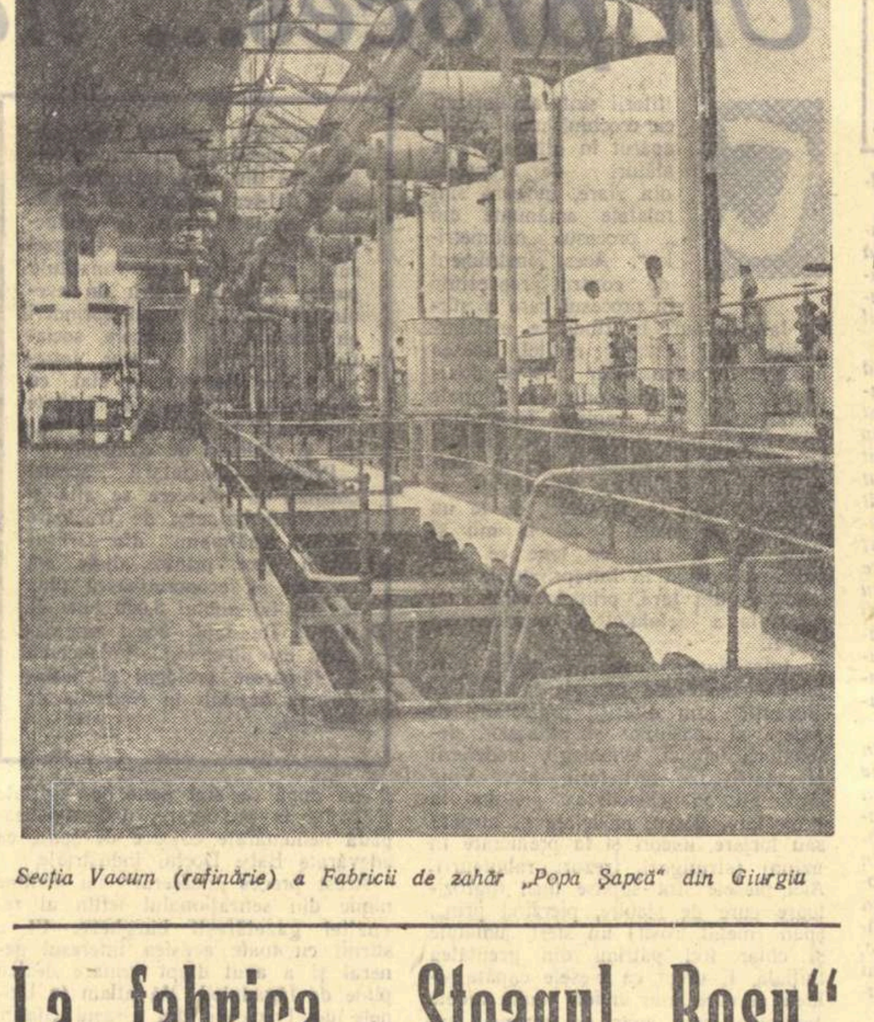

Secţia Vacum (rafinărie) a Fabricii de zahăr „Popa Şapcă" din Giurgiu

La fabrica „Steagul Roşu"

Termenul de fabrică, acceptat fără controverse pentru întreprinderile producătoare de tractoare sau de conserve, încălţăminte sau tuburi fluorescente, îţi apare deodată în mod flagrant impropriu pentru ţesătoria de covoare din Giurgiu. Intîi, elementele „formale", exterioare: unde sînt obişnuitele coşuri fumegînde, unde trepidaţia motoarelor? Nimic. Ziduri în general scunde, aparţinînd unor corpuri de clădiri albe, dispuse fără un plan riguros înlăuntrul unei curţi mari. Tăcere ca într-o mînăstire de maici. In secţiile de bază, cîteva sute de fete, aşezate pe bănci înalte de-o palmă, ţes splendori cu neputinţă de inventariat la capitolul industriei.

Persiene ţesute de mînă. Măiestria cerută unicatului. Artă sută la sută. Şi totuşi, ne aflăm în fabrica „Steagul Roşu", facem cunoştinţă cu brigăzi fruntaşe, ni se vorbeşte documentat despre întreceri, productivitate, economie flux tehnologic, plan de producţie, comenzi. Cuvintele sînt înregistrate fără deosebit relief, toate simţurile dedicîndu-şi energiile exclusiv văzului, deodată supra-solicitat. Culori paradisiace, armonie în nuanţe, desene extrem de complicate în detalii, de o subtilă simplitate în ansamblu. Covoarele zise persiene...

Motivele clasice, decorative de Korasan, de Ispahan, feerie cromatică în tonuri dulci-coraille, beige, verde pal, mov. Minunate carpete cu motive chinezeşti, într-o singură culoare de fond, — ultramarin, cafeniu, sau verde adin, — pe care plutesc doar într-un colţ, diafane, cîteva aripi de fluture stilizate.

Apoi mari covoare de 30, de 40 m², bogat ornamentate, evocînd o natură luxuriantă — iată pantera sărind în spinarea gazelei, iată pasărea liră desfăşurîndu-şi penajul superb... Păşim covorul: are o supleţe felină — atingerea e voluptoasă.

— De cele mai multe ori, motivele, desenele, culorile sînt minuţios precizate de beneficiar, respectiv de comanditari străini, din Franţa, de pildă. Covorul pe care l-aţi văzut adineauri avea în mijloc o rozetă cu cîteva semne curioase. Motivul acesta rămîne unicat: cumpărătorul a comandat un covor cu iniţialele sale scrise în litere arabe. Trebuie să respectăm toate cerinţele. De prisos să mai spunem că pretenţiile la calitate sînt maxime.

Explicaţiile ne duc, mai departe, de-a lungul peripeţiilor covorului, care, o dată ieşit din ţesătorie, e ars cu lampa de benzină, supus unei băi de clorură care îi fixează culorile — totul pe bază de crom. Urmează desfacerea firului, înmuierea, tratamentul frecării. In total, aproximativ 12 ore: cînd sodă, cînd clor, cînd hiposulfat. Toate aceste operaţiuni au ca rezultat pluşarea, dobîndirea acelui luciu şi acelei moliciuni specifice covoarelor orientale.

Ascultăm absorbiţi, fascinaţi de miirile Jenicăi Anton, care aici, la gherghelul de lîngă noi, înnoadă cu o viteză fantastică — absolut neverosimilă — firele de lînă, alternînd culori după un plan model înscris pe foaia milimetrică. Ştiţi cîte noduri face pe zi? Aproximativ 10.000 cu 3.000 de noduri mai mult decît este prevăzut Şi totuşi, înaintarea este aparent invizibilă, aducîndu-mi în minte mişcarea de revoluţie a pămîntului, insezisabilă pentru noi. Lucrînd la un covor cu motive ornamentale, o ţesătoare realizează cam un metru şi jumătate pătrat pe lună, nu mai mult. Degetele Jenicăi Anton legînd cele 10.000 de noduri pe zi şi înaintarea aceasta, de $1^1/_2$ m² pe lună, vorbesc despre o răbdare şi o dragoste de muncă demnă de opera unui adevărat creator. Va rezulta un covor fermecător cu o lungime de 11 metri, destinat noii săli a Palatului Republicii, a cărei frumuseţe atrage astfel noi frumuseţi...

Pentru Congresul al III-lea al partidului se pregătesc daruri. Ceea ce nu are caracter de surpriză sînt angajamentele care, iarăşi, întăresc cadrul de fabrică obişnuită acestei împărăţii a frumosului: terminarea covoarelor cu două zile înainte de termen, reducerea preţului de cost cu 5 lei pe m², reducerea scamei cu 450 gr. pe m², şi aşa mai departe. Aici lucrează, în majoritate, utemiste ca Ştefania Ştefan, Ţoropoc Tudora sau Castravete Vasilica. Au fost „fete de la ţară": nici nu se gîndeau, cîndva, privind scoarţele de pe pereţii casei natale, că vor ţese covoare de preţ. S-au calificat în şcoală ori direct în fabrică. Vesele sub tulpanele colorate, stînd pe banca lor scundă, lucrează covorul de 3/4 m. Ispahan, atente la hîrtia milimetrică pe care, cu săptămîni în urmă, sus, la atelierul de pictură, a lunecat pensula subţire a Auricăi Negrea, desenatoare fruntaşă. Nu ştiu cîte noduri strînse de Ştefania Ştefan reprezintă un milimetru pătrat colorat în temperă de Aurica Negrea, dar măiestria creatorilor de modele şi cea a ţesătorilor se completează fericit.

Mă gîndesc la poezia meritată de aceste muncitoare. Mare, grea răspundere. Cizelate măiestrit, cu migală, întregul şi fiecare vers în parte vor trebui să cînte, să fie trainice şi să bucure sufletul. Covoarele de artă ivite la „Steagul Roşu", pe malul Dunării, ne întorc gîndurile la sarcinile noastre

Ştefan IUREŞ

Aduceţi-vă

Vigoda, la 15 kilometri de Odesa, în noiembrie 1942. Iarna e în toi, viscolul zguduie din temelii barăcile, zăpada inundă cîmpiile nemărginite, urlă vînt năprasnic din mii de guri, zboară bîrnele ce sprijină grajdurile, un om iese afară şi încearcă să proptească cu bolovani scîndurile smulse ale ferestrelor, nămeţii întrec înălţimea omului, cîinii în haite cu ochi fioroşi de lupi flămînzi caută să intre în fermă, să sfîşie în sîrmă ghimpată, urlă jalnic, oamenii se strîng în colţurile cocinei de porci în care se află de două luni, uitaţi de lume, condamnaţi. Deportaţii din Vigoda. Trei sute de suflete. Femei, bărbaţi, copii, bătrîni, înfometaţi, mîncaţi de păduchi, roşi de boală. De cîtă vreme sînt aici? De ani, de zeci de ani? De două luni.

Şi urlă vîntul năprasnic de trînteşte bolovanii pe acoperiş. Intr-un colţ o femeie tresare, cît o fi ceasul, e întuneric de mult, e noapte de mult şi cîinii care urlă groaznic, sfîşiaţi în sîrmă ghimpată, şi viscolul care nu se mai termină, şi noaptea.

Cineva a gemut în somn, un bătrîn tuşeşte să-şi scuipe plămînii, o femeie cu părul despletit deasupra unui bărbat în zdrenţe. Trăieşte, a murit, dă-i un pahar cu apă, ba nu, puţină zăpadă pe frunte, da, puţină zăpadă pe frunte, omul are febră mare, aiurează, sare cu pumnii la femeia lui, tu eşti de vină, din cauza ta, da, dă-i un pahar cu apă, sau nu, mai bine puţină zăpadă, nu, numai e nevoie, omul a tăcut, e mai departe întuneric, numai cîinii cu labele sfîşiate care urlă, şi viscolul năprasnic şi vîntul.

Tăcere, respiraţia grea a oamenilor, o tuse scurtă.

Dar ce e asta, cine a aprins lumina, cine ne orbeşte cu lumina, cine a intrat? E agronomul, zbirul fermei.

— Hai, scularea. Repede, în zece minute plecaţi. Mişcă.

— Plecăm?

— Marş.

— Unde?

Un pumn în gura femeii şi o şuviţă de sînge.

— In zece minute plecaţi. Săniile sînt afară. Repede.

Agronomul iese, întuneric beznă, oamenii se caută, să nu ne pierdem, să nu ne rătăcim, copiii dorm, deportaţii îşi caută ultimele zdrenţe, sînt gata, aşteaptă.

Afară cîteva sănii şi două căruţe. Se urcă bolnavii, copiii şi cîteva femei. Şi convoiul pleacă. La lumina faclelor, convoiul pleacă.

Unde ne ducem, unde ne duce, e noapte, urlă viscolul peste Ucraina, bărbatul are febră mare, geme greu, vrea să sară din căruţă, îşi sfîşie cămaşa, acum un an pe timpul ăsta aşteptam zăpada şi acum zăpada mă acoperă, e noapte, nu plec din Vigoda, unde ne duceţi, unde?

Din 1941 cîmpiile Ucrainei sînt cîmpii de moarte. Satele rase, tîrgurile arse, oraşele năruite, casele scrum, leagănele goale, colibele pustii.

— Daţi drumul porţilor, să intre cîinii în cocină, deportaţii pleacă, convoiul e gata, săniile se mişcă, căruţele se urnesc, convoiul pleacă spre Alexandrovca, deportaţii pleacă.

Şi viscolul continuă să urle în Vigoda pustie, cîinii se sfîşie în sîrma ghimpată şi e mereu întuneric şi tăcere.

— Ce căutăm în Alexandrovca? Ce este Alexandrovca? Cine ne-a trimis aici? A, e ferma Guvernatorului, ferma Domnului Guvernator. Are aici o fermă model, cea mai mare plantaţie şi cea mai modernă vie. Dar ce căutăm aici în plină iarnă, sîntem goi şi flămînzi, bolnavi, degeraţi. Aici vom sta? In alte cocine de porci? Dacă ne-a adus pentru asta, de ce ne-a mai scos din Vigoda? Şi acolo ne mîncau păduchii, şi aici degerăm, ne sfîrşim de frig. Pentru ce ne-au adus aici?

Stăm în cocine cîte patruzeci grămadă, n-am mai văzut pîine de luni de zile, luăm un pumn de zăpadă şi încălzim un ibric cu apă. Cîţi au murit, cîţi au rămas, unde îi îngropăm, cine să-i plîngă? Bărbatul care a avut febră a rămas undeva pe drum, l-au aruncat din sanie şi-au urcat în locul lui un om cu picioarele degerate care abia se mai tîra. Femeia lui a rămas lîngă el la margine de şanţ. In ce noapte de drum a fost asta, cine socoteşte timpul, cine îl mai cunoaşte? Zi, noapte, noapte, zi la fel şi mereu. Un copil scînceşte, are urechile degerate şi degetele de la picioare mîncate de cangrenă. Un alt copil are febră mare, aiurează, cerşeşte mamei sale o bucată de pîine, dă-i un pahar cu apă, sau nu, mai bine un pumn de zăpadă pe frunte, e noapte, e întuneric, numai viscolul şi cîinii ăştia flămînzi ce urlă la fel ca în Vigoda.

— Sculaţi, repede, marş, mai repede, în zece minute plecarea.

— Dar unde plecăm?

— In ţară.

— In ţară?

Cineva a urlat.

Cine a îndrăznit să murmure, cine a îndrăznit să întrebe, cine a îndrăznit să rîdă?

Călăul lagărului stă cu ciomagul.

— Hai, repede.

— Dar unde plecăm din nou?

— In ţară. In mod sigur în ţară. Plecăm cu căruţa şase kilometri şi apoi cu trenul.

Cineva a oftat alături. Unii cred şi se bucură, au ochii umezi şi o flacără de speranţă luceşte în pupilele lor. Alţii stau îngînduraţi, capetele plecate, prăbuşiţi. Căruţele se încolonează, bolnavii în căruţe, copiii alături, femeile, bărbaţii, bătrînii, pe jos. La patru kilometri vagoanele aşteaptă. Oamenii urcă.

— Dar de ce bateţi uşile, de ce le ferecaţi? De ce ne păzesc jandarmii? Nimeni dintre noi nu a ucis. De ce ne ferecaţi?

Trenul se pune în mişcare, osiile putrede şi ruginite scîrţîie, vagoanele de fier au pereţii de gheaţă, pe pardoseală cine a urcat cu roaba zăpadă?

Şi viscolul care urlă şi loveşte trenul cu furie şi întunericul ăsta din vagoanele de vite şi foamea care muşcă din pîntece cu gheare de oţel.

Alte zile, alte nopţi. In dreapta şi în stînga cîmpul e alb de zăpadă nesfîrşită. Cît vezi cu ochii un ocean de zăpadă. Acum, în această zi, undeva în munţi, oamenii fac sporturi de iarnă. Pe versantele munţilor coboară graţios schiorii. In alte părţi se aprind focuri vînătoreşti. In cinematografele metropolelor rulează jurnale de actualitate. Campionatul de bob din Suedia, exerciţii de patinaj artistic în munţii Elveţiei. Aici un tren blestemat se tîrăşte într-un ocean de zăpadă. Gări şi cantoane, linii, mereu linii de cale ferată, peroane pustii, staţii părăsite.

— Ce tren e ăsta?

— Trenul cu deportaţi.

Aşa arăta curtea Atelierelor Navale din Giurgiu pe timpul burgheziei

O nouă secţie a atelierelor, clădită în anii puterii populare

BĂTRÎNUL ORAŞ

Un oraş prin care ţi-ai plimbat paşii adeseori, şi-i cunoşti străzile, casele cu oamenii lor simpatici, e asemeni unui prieten pe la care cu plăcere te abaţi din cînd în cînd să-l întrebi de sănătate, strîngîndu-i mîna, ori să te-aşezi cu dînsul la taifas depănînd amintiri sau poate gînduri de viitor.

Giurgiu e un oraş pe care l-am bătut de multe ori. Prin anii treizeci şi ceva, de acolo mi-am cules cîteva tipuri pentru comedia „Nepotul din Giurgiu", tipuri pe care, chiar dacă le-am exagerat, nu am depăşit adevărul pentru că pe alte uliţe ale oraşului le întîlneam mai exagerate de către însăşi realitatea adevărată.

Un mare reportaj despre Giurgiu ce l-am publicat într-o revistă a vremii acum vreo 18 ani era o relatare sentimentală în care predomina poate tristeţea — mai mult glumeaţă — pentru murdăria străzilor şi pentru grătarele cu mititei, de pe trotuare, la tot pasul.

Oraş de negustori care ştiau să-şi facă treburile răsturnînd în Dunăre vagoane cu grîu cînd nu căpătau preţul dorit, în timp ce oamenii mureau de foame; sediu al marilor proprietari de pămînturi care-şi aveau moşiile prin satele din împrejurimi; oraş de mici intelectuali cu visuri mari, dar cu aripi tăiate ca personagiile din „Steaua fără nume" a lui Sebastian; cu muncitorii din port sau de la fabrica de zahăr (care nu lucra întotdeauna), ori de la Atelierele navale, ducînd în spinare viaţa hărăzită de burghezie, dar purtînd în inimi floarea sîngerie a viitorului.

M-am dus zilele acestea să-l văd pe melancolicul meu prieten din tinereţe şi m-a primit în haine noi cu flori la butonieră.

— Ce mai faci, bătrînul meu prieten?

— Mulţumesc, mulţumesc, mi-a zîmbit el, cu o volubilitate pe care nu i-o cunoşteam. Bine-ai venit, după atît amar de ani. Credeam că m-ai uitat. Haide să mai stăm de vorbă ca odinioară şi să afli cum îi bate inima „bătrînului" tău amic...

Am colindat străzile ca pe vremuri şi spre mulţumirea mea n-am mai găsit dughenele orientale, cîrciumile, grătarele şi caii poposiţi în stradă să ronţăe deshămaţi, fînul risipit lîngă rigole. Nici figurile care m-au amuzat sau cele care m-au revoltat.

Cafeneaua unde se tratau afaceri „pe picior", unde oameni fără meserie şi fără un ban în buzunar cumpărau vagoane cu grîu ca să le vîndă peste un sfert de oră cu mari cîştiguri, nemişcîndu-se de pe scaun, nu mai era. Şi desigur nici oamenii ce-o populau.

Pînă şi vestitul turn din centru — pe timpuri înclinat — şi-a îndreptat statura.

Atelierele navale „Filimon Sîrbu" din Giurgiu, rudimentarea înjghebare de pe timpuri cu barăci, dărăpănate şi ele, în care se istoveau pe nimica muncitorii lîngă maidane unde se depozitau gunoaie, printre bălării şi stuf, m-au întîmpinat cu şosele asfaltate în parcul unde clădiri moderne adăpostesc halele de lucru, cabinetul tehnic, sala de mese, etc., ale celor 700 de muncitori. Undeva, rînduite frumos sub acoperiş, stau sute de biciclete aşteptîndu-şi stăpînii să iasă din tură.

Pentru ridicarea acestor construcţii şi înfrumuseţarea parcului s-au evidenţiat brigăzile de U.T.M. din ateliere, după cum pentru întrecerea socialistă ce se desfăşoară acum în cinstea Congresului Partidului, între ateliere, brigăzi şi echipe, se evidenţiază comuniştii şi utemiştii antrenînd în tumultul luptei pe toţi ceilalţi, însufleţiţi şi ei de flacăra concursului.

Inginerul Const. Dumitraşcu, şeful serviciului producţie, ne-a condus prin ateliere şi pe vasele aflate în reparaţie. Sînt vase mari fluviale de mai multe mii de tone care-şi recapătă chipul, modelat de măestria muncitorilor de aci: vase de pasageri, tancuri, remorchere, etc., făcîndu-le reparaţii capitale sau reconstruindu-le din nou ca remorcherul Alba Iulia care de mult spintecă valurile Dunării.

Inginerul ne spune că atelierele, prin muncitorii săi calificaţi pe care îi au, pot face faţă cu uşurinţă lucrărilor de construcţie de vase şi nu numai pentru aceste reparaţii.

Secretarul comitetului de partid Const. Bene, ajustor mecanic, mi-a făcut cunoştinţă cu cîţiva muncitori de înaltă calificare, comunişti. Am stat de vorbă cu ajustorul mecanic Anghel Căpăţînă. El şi-a făcut ucenicia în aceste ateliere pe timpul războiului şi mi-a vorbit despre carcerele şi bătăile îndurate de copii. Dar şi el şi alţii mi-au povestit despre activitatea comuniştilor şi patrioţilor care sabotau maşina de război antonesciano-hitleristă, unii lipsind de la lucru, alţii făcînd reparaţii de mîntuială vaselor, după cum prin 1942—43, încoronînd opera de sabotaj, cîteva tancuri petrolifere încărcate cu benzină, au sărit în aer.

Marin Mihai, constructor naval, este unul din inovatorii şantierului. Lui i se datoreşte, printre alte inovaţii, piesa pentru confecţionat cupe de drăgi reducînd astfel timpul de lucru obişnuit al unei cupe, de la 53 de ore la 19 ore.

Strungarul Cristache Manole este şi dînsul autor al unui dispozitiv care a redus munca cu 400%, ceea ce a adus însemnate economii.

După cum sudorul electric Alexandru Pană este unul dintre comuniştii care în lupta pentru economii şi reducerea timpului de lucru, a izbutit prin organizarea muncii să reducă timpul de lucru necesar unei cabine, de la 200 de ore la 40—50 de ore.

Iată oamenii care înlocuiesc astăzi pe cei din cafenele şi pe toţi pierde-vară, luaţi de apele Dunării, oameni de azi, care se străduiesc din răsputeri pentru binele colectivităţii.

Iniţiativa întrecerilor socialiste, după cum ne spune directorul, Damian, aparţine atelierului de strungărie. La chemarea strungarilor au răspuns toate atelierele şi munca se duce susţinut, de către fiecare muncitor. Trebuie să se stabilească în această întrecere, care sînt cei mai buni lucrători din fiecare atelier, şi se află în joc onoarea fiecăruia. Este onoarea omului conştient, cu conştiinţă ridicată la cea mai înaltă treaptă: conştiinţa socialistă, care însufleţeşte azi pe orice om al muncii eliberat de stăpîni...

Bătrînul meu prieten are destule motive să se arate mai tînăr. Cine n-a întinerit în anii aceştia ai noii orînduiri care a alungat negustorii ce-şi zvîrleau grîul în Dunăre? Nu, grîul acum nu mai este dat pradă valurilor sau combinaţiilor afaceriste, după cum forţele care se iroseau în trecut pentru patronii adunaţi la poker şi chiolhanuri, sînt puse în slujba măreaţă a patriei.

Mă bucur, dragul mei prieten, că te-am reîntîlnit mai plin de viaţă. Am să vin să te mai văd şi să-ţi ascult inima bătînd şi să ne desfătăm vorbind despre toată această adolescenţă care aleargă prin ţară de la un capăt la altul, ca o primăvară înflorită...

Alexandru ŞAHIGHIAN

EUGEN

SÎNT

acest poem este dedicat Uniunii Sovietice, apărătoarea păcii în lume

Sînt liniştit, ceva îmi dă încredere în mine.
Uite, aseară am auzit zgomotul mic al acului înfipt într-o cămaşe,
Cineva cosea cu răbdare...
Am văzut gogoaşa de pulbere roşie a unei lămpi
Şi-un profil de femeie, visînd.
La cină am ascultat blidele lovite
Şi parcă undeva se spărgeau lemne într-o curte...
Nici nu ştiţi cîtă securitate îţi inspiră spartul lemnelor
Pentru că-ţi dai seama că se va face focul,
Că pe o sobă va fierbe o mîncare pentru un om ostenit.
Auziţi plescăitul ca de ploaie al rufei stoarse cu energie,
Nu vă bucură ceremonia văruitului unui zid de casă?
In albii se scutură copiii, gungurind cu glasuri ude,
Pe o frînghie ştiu cum înţepenesc cearşafurile,
Nişte băieţi dintr-o mare capitală europeană
Scormonesc universul gunoaielor
Şi ridică munţi din cutii de conserve.
Zumzăie iarba în parcuri
Şi cîteva cumetre cu umerii căzuţi de atîta muncă
Cu palmele mirosind a leşie şi ochii arşi de sodă,
Rîd, povestindu-şi ce-au făcut aseară cu bărbaţii.
Soarele mi se pare astăzi mai bogat
Pentru că are în el şi căldură, nu numai strălucire.

Frica mă înmormîntase ca-ntr-un munte de gips,
Nu mai aveam soare, eram orb, dibuiam şi zgîriam cu unghiile
In ceva mai dur ca granitul.
Uitesem cum mai călătoreşte ploaia peste arbori
Şi nu mai ştiam cum cîntă păsările, sfidînd frumuseţea lunii!
S-a deschis o fereastră şi respir,
Mi-e bine!

Aud sforăitul bărbatului, noaptea,
Luînd-o razna pe sub uşi în oraş,
Privesc vinul îngheţat într-o boabă de strugu.
Şi mi-e drag cerul unde-am căutat totdeauna
Urma de demult a unei păsări ce-a trecut...

aminte

— Trage-l pe o linie moartă.

A noua zi în tren. Vagoanele sînt de gheață, oamenii lihniți, ușile ferecate, buzele bolnavilor arse de sete. Numai din cînd în cînd cineva se agață de lucarna cu grafii a vagonului. Localnicii se apropie, jandarmii îi izgonesc cu paturile armei.

— Dați-ne voie să dăm jos cadavrele.

Ușile sînt închise, ferecate și jandarmii păzesc.

Hoiturile se umflă întîi, se chircesc pe urmă, se scurge o zeamă neagră care inundă vagonul, copiii cad bolnavi unul după altul, foamea chinuie mai rău ca înainte, frigul a amuțit toate glasurile.

Și trenul își continuă drumul zile și nopți, nopți și zile prin cîmpiile înghețate ale Ucrainei, printre gările pîrjolite, prin cantoanele goale, în cîmpia înghețată a Ucrainei peste care bate vîntul de Răsărit.

— Cine mai poate să mai citească numele gării, cine mai vede?

Lumina orbește după ce ai stat cincisprezece zile în întuneric.

— Vla-di-ef-ka.

— Da, Vladiefka, gară din Ucraina, gară pustie în mijlocul cîmpului.

— Dați-vă jos. Repede.

— O clipă, o singură clipă.

— Nu, nu este timp, trebuie să ne grăbim, altfel ne pierdem, ne rătăcim.

— Dar avem morți în vagoane, morții noștri. Cine o să-i îngroape, cine o să le sape mormîntul?

Și convoiul se formează din nou. Bolnavi, copii, bătrîni, femei, toți pe jos.

Și bate viscolul peste cîmpiile Ucrainei și zăpada acoperă urmele deportaților și bat jandarmii cu patul puștii, bolnavii se împleticesc și cad, se calcă peste trupurile lor. Și nu se vede nici un sat, nici o casă și nici o vietate. Arbori aplecați de furtună, stîlpi prăvăliți, ziduri arse. O zi și o noapte prin viscol. Pe jos, printre cei ce cad și nu se mai pot scula, peste cadavrele lor.

Și apare în sfîrșit satul. Da, apare în sfîrșit satul. Sînt case, da, sînt case, sînt oameni, sînt curți, sînt lumini, o să ne încălzim oasele degerate, bolnavii o să găsească o bucată de pîine și un colț cald. E satul Marinofka, se văd luminile lui. Oamenii își adună ultimele puteri și mărșăluiesc mai departe. Satul e din ce în ce mai aproape.

— Cine sînt ăștia?

— Deportații din Vigoda.

— Să nu se apropie de sat că trag. Plutonierul ține într-o mînă pistolul și într-alta nagaica.

— Să nu se apropie de sat că trag.

Cîinii lui sfîșie carnea oamenilor și biciul arde fețele deportaților. Ultimii rămași în viață fug, se împrăștie, se rătăcesc.

Dacă pînă în jumătate de oră nu sînt încolonați toți, îi împușc pe ăștia care au mai rămas.

Femeile strigă, copiii se agață de pulpanele mamelor, bolnavii cad sleiți. Nu, nu se mai poate, nimeni nu se mai ține pe picioare. Viscolul e din ce în ce mai năpraznic, vîntul trîntește la pămînt oamenii. Mereu cad oameni. Urmele lor înegresc zăpada, pete îndoliate pe cearceafurile albe ale cîmpiei.

E tîrziu și e iarăși noapte.

Ultimii oameni în viață mărșăluiesc mai departe spre Bogdanovka.

Aurel BARANGA

— 1945 —

TIA PELTZ

Pe marginea cărții „Fabrica morții"

K A P U T

Nouă Mai, ziua Victoriei. Ziua în care printr-un sol al amiralului Doenitz, șef al unui guvern german fără capitală și fără sediu, hitlerismul hăituit și fugar își semna capitularea fără condiții. Sînt cincisprezece ani de atunci.

Armata lui Hitler scăpase armele din miini. Și cu toate că faima ei de invincibilitate se spulberase în fața Moscovei, la Stalingrad și la Kursk, s-au mai găsit privitori care s-au arătat surprinși de rapida și totala ei prăbușire. In ochii lor, măcelul fără rost care a mai urmat, părea sortit să dureze. Oștile care pînă mai ieri, într-o beție de viteză și de nimicire, cotropiseră Varșovia și Parisul, Haga și Bruxellesul, Belgradul și Atena, și înaintaseră orbește, anunțau lumii că știu să se bată și în restriște. In fanfaronadele șefilor naziști se vorbea de minuni iminente. Firește, în fața mîniei națiunilor înarmate nu se mai spera într-o victorie ci numai într-o jalnică amînare. Părăsit ca un pistol de colecție, înfundat și ros de rugină, atîrna în panoplia trecutului, vechiul vis al trufașilor junkeri, acum cotonogiți: acel Blitzkrieg himeric, aducător de bani și de „spațiu vital". Dusu-s-a și ducă-se planul de hegemonie mondială, și de aruncare în robie a neamurilor „de duzină", în folosul „poporului de stăpîni!" Vai, — cine i-a pus să se încumete spre răsărit? Acolo ei n-au mai întîlnit metereze moarte, ci batalioane însuflețite de hotărîrea de a birui, susținute de cetele nenumărate ale partizanilor hărțuindu-i zi și noapte. Acolo, întregul popor a făcut față năvălitorului. Disprețuind moartea, jertfindu-și vetrele și viețile pentru patria socialistă, sovieticii au stat zid în calea nazismului, și l-au năpustit, cu spinarea încovoiată și fruntea în pămînt, pe căile triste ale întoarcerii spre vest. Da, cine i-a pus? Prea norocoși se socoteau acești antreprenori de agresiuni militare dacă vor izbuti să scape, măcar cu pielea și svastica, din pîrjolul în care se vîrîseră și pe care-l aprinseseră.

...Sosise, adică, minutul în care, silită să-și părăsească prăzile și cuceririle dintre Atlantic și Volga, poticnindu-se de ruine și lunecînd în sînge, acea oaste sinistru luminată de flacările incendiilor semănate de pașii ei, se apropiase de-a-ndaratelea de hotarele Reichului. Fiece zi de rezistență mai mult, nu aducea decît un adaos de dezastre și o recoltă de cadavre în plus. Dar nu de asta se sinchiseau naziștii mari și mici. Nu „patria în pericol" îi preocupa ci patrimoniul lor de jafuri și crime. Nu wagnerianul „aur al Rinului" ci pur și simplu „corpul delictului" trebuia apărat. Erau lagărele infernale, cu vastele instalații de gazare, cu spațioasele cuptoare de ars și viii și morții, cu modernele laboratorii de vivisecție pe om, și mai erau și temnițele încă tixite de prizonieri nemasacrați, erau toate aceste ciclopice construcții, adevărate temple închinate perversității și crimei, și care nu trebuiau capturate în stare revelatorie, de biruitorii ce soseau vertiginos, cu trupele sovietice în frunte.

De aceea, portretele tragicomicului Fuehrer, din ale cărui trăsături pictorii oficiali se străduiseră ani de-a-rîndul să măsluiască o imposibilă mască cezariană, fusese înlocuit, la repezeală, cu imaginea pudrată, dar gînditoare și costelivă a marelui Frederic. Scuturat de praful istoriei, regele cinic și bătăios era chemat temporar sub drapel, ca o umbră tutelară convocată la masa de spiritism. Apelurile lui Goebels și Himmler răspîndeau răgușite invitații la o luptă pe viață și pe moarte. In imaginația lor delirantă, țara germană se zbîrlea ca un arici de oțel, preschimbată într-un buncăr uriaș, în care însă ca în locuința unui sinucigaș fraudulos, trebuiau arse hîrtiile compromițătoare, să se dosească tot ce mai e de dosit. Mai rămăseseră, într-adevăr, un număr de martori supărători, încă în viață, și teancuri de ordine pentru execuții individuale și colective, uitate în sertar. Să cîștige timp, deci. Un an, șase luni, o lună, o săptămînă, o zi! In acest scop, numai poporul, numai ridicarea în masă, le mai putea fi de folos. La arme, deci! clamau naziștii, — cașicum, pînă atunci fusese doar o bătaie de flori. Și vorba lui Caragiale: sau să învingem, sau să murim cu toții!

Dar poporul nu s-a mișcat! Divorțul dintre nație și hitlerism era vădit.

Șefii, mai ales șefii, și-au arătat în cursul acestei agonii, toată hidoșenia lor sufletească, monstruosul lor egoism de supraoameni confecționați din fraze și atitudini, — nesimțitori și reci în mijlocul măcelului. In cumplita luptă care se desfășura pe scena imensă și sinistră de molozuri și surpături, șefii aceștia, spumegînd amenințări neputincioase își pregăteau ieșirea din ultimul act, cu gesturi de cabotini vulgari, în roluri de melodramă. Iată-l pe Adolf Hitler, conducîndu-și victima, pe Eva Braun, mireasă în văluri negre de doliu, la altar. Funebră exhibiție de misticism sentimental, împănat și cu sadism. S-a petrecut în ziua de 20 aprilie, în vreme ce pe caldarîm, șiroia sîngele, la numai douăsute de metri de vizuina confortabilă a macabrilor miri și a nuntașiior spectrali.

...Dar cum să rezumi în cîteva linii, prăbușirea unor aventurieri organizați tîlhărește, care în visul lor sîngeros, născător de masacre, au silit o lume întreagă să se apere! Infrîngerea lor fatală a fost înscrisă chiar în primii lor pași, în victoriile lor de la început. Căci adevăratele victorii sînt cîrmuite și ele de anume legi. Savanții de la academia militară le-au ignorat cînd au vrut să se strecoare avocățește printre ele. In război nu totdeauna două și cu două fac patru. Cel ce nu ține seama decît de cifre și nesocotește factorul moral, dă greș. Altfel luptă cel care își apără dreptul și libertatea și altfel cel trimis să jefuie și să distrugă. Acel Blitzkrieg, moștenit de la Moltke și Clausewitz și care pînă acum s-a împleticit de vreo două ori, nu era decît o socoteală de spărgători atacînd în puterea nopții o bancă. O problemă de pregătire minuțioasă și de surprindere tîlhărească. Chestie de iuțeală și de scamatorie militară care încearcă să încalece timpul și spațiul și să sugrume în om conștiința, — aceste temelii ale realității.

...Un cetitor curios de întîmplările din trecut, va răsfoi cîndva, peste veacuri și veacuri, unul din acele almanahuri cu pretenții de mici enciclopedii, care au apărut și vor apare anual, cît va mai ține lumea. La nu știm care rubrică și slovă, ochii lui se vor opri asupra textului acesta imaginar, redactat în stilul rezumativ al lexicoanelor. Iată:

„Al doilea război mondial" 1939—1945.

„Dezlănțuit de repetatele agresiuni ale Germaniei hitleriste împotriva vecinilor săi, pentru dobîndirea de teritorii, debușeuri și colonii, a debutat prin ocuparea Parisului și a unei porțiuni din Europa de către trupele hitleriste care mai tîrziu au invadat Uniunea Sovietică. S-a terminat grație eroismului sovietic, prin victoria națiunilor-unite și prin înfrîngerea și capitularea totală a Germaniei, după intrarea trupelor sovietice în Berlin. Consecințele acestui război îngrozitor au fost, ca și dezastrele pe care le-a pricinuit, incalculabile. Dar el a inspirat, însfîrșit, omenirii, nu numai groaza statornică de război ci și sentimentul că el nu este un rău inevitabil și cu atît mai puțin un rău necesar. Mulțimile instruite prin experiență și prin analiza cauzelor economice și sociale care îl provoacă, au văzut limpede în mecanismul lui. Fapt care a demascat și paralizat uneltirile permanente ale acelor plutocrații cosmopolite, interesate și specializate în dezlănțuirea și exploatarea războaielor. Totodeodată o eră istorică nouă s-a deschis. Rînd pe rînd, la chemarea ideilor noi, popoarele asuprite ale Asiei și Africii, s-au scuturat de jugul capitalului colonial, ridicîndu-se la viața de stat și la independența economică, în vreme ce se accelera pretutindeni procesul descompunerii capitalismului și ascensiunea clasei muncitoare în cîmpul puterii. Prin declarații solemne, chiar și guvernele cele mai conservatoare ale timpului, au trebuit să repudieze războiul ca mijloc de rezolvare a litigiilor între state și este azi unanim recunoscut că victoria asupra hitlerismului a contribuit hotărîtor la apariția în istorie a unei conștiințe noi".

Ion VINEA

O fată de la țară

După ce scăpase de strînsoarea de lîngă Turda, regimentul se resfirase iar peste cîmpuri și dealuri, continuînd învăluirea pozițiilor hitleriștilor care se agățau de fiecare bucată de pămînt. Incepuseră ploile înghețate și interminabile ale sfîrșitului de toamnă. Ploile sînt și ele trecute printre operațiunile războiului. Cu cît sînt mai năpraznice, cu atît sînt mai bine folosite pentru incursiuni sau pentru pătrunderi prin surprindere în dispozitivul inamic. Trîmbele groase de apă te feresc de orice priviri, și asta numai în schimbul bălăcirii prin noroaiele ce-ți răcesc și bătăile inimii, făcînd ca bocancii să atîrne mai greu decît „propriu-zisa" sau afetul mitralierii.

Aflasem că un grup de hitleriști, cam cît o companie, s-a înfiltrat printre liniile noastre, urmînd șerpuirea unor dealuri pe jumătate împădurite. Se răzlețiseră, cînd spărsesem frontul, fuseseră trimiși sau lăsați cu vreo misiune, încă nu știam. Nu se știa bine nici unde, nici cîți sînt. Compania noastră trebuia să cearnă, metru cu metru, întinderea înecată de ploaie și să-i lichideze pe nemți. Ne-am despărțit pe plutoane, că ne era mai ușor așa, și am pornit, după hartă, într-o dimineață mohorîtă, ca o noapte sub valurile furioase ale ploii.

Hărțile sînt bune ele, pentru orientare, dar în amănunt dracu să le ia, mai niciodată nu corespund. Ba un cot al rîului s-a schimbat, ba pădurea nu mai este, ba moara însemnată colo a dispărut. Incît înaintam pipăind fiecare bucățică de teren. Nu vedeam mai mult decît vîrfurile bocancilor. Am ocolit o miriște de cîteva ori și tot nu dădeam de vîlceaua însemnată pe hartă, pe unde s-ar fi putut infiltra nemții. Eram ceva mai mult de douăzeci, murați pînă la piele. Ne-am oprit, așa, în noroaie, ne-am cuibărit sub foile de cort, numai apă și ele, pînă cînd sublocotenentul va chibzui ce-i de făcut. A trimis patru cercetași și s-a ghemuit deasupra hărții, potrivind-o după busolă. Sub foile de cort, răsuflările noastre erau fierbinți, ca aburul din baie. Abia plecaseră cercetașii, cînd, printre mugetele ploii am auzit un muget străin. Mugetul unei vaci. Ce să caute o vacă acolo, în pustietate și ploaie? Am crezut că ni s-a părut, dar de auzit o auziseră toți.

— Ați auzit, dom' s' lent?

— E ploaia, mă...

Ca pentru a ne confirma simțurile, s-a mai auzit un muget.

— Ei, drăcie, parcă vine din partea aia!

Am alergat vreo doi într-acolo. Orbiți de ploaie am căutat în dreapta și în stînga fără să găsim nimic. S-a mai auzit un muget, și atunci ne-am lămurit. Nu departe, într-un colț al miriștii era un fel de dîmb, acoperit cu coceni. Am răscolit bine, era un bordei săpat în pămînt. Inăuntru, întuneric și cald.

— Care ești acolo, mă, ieși afară că zvîrlu o grenadă!

A ieșit întîi o bazma albastră, apoi o fată de vreo optsprezece ani, îmbrăcată c-un cojoc vechi.

— Ce-i fato, n-ai casă de te ascunzi pe aici? Și de ce mugești, că doar ai gură de vorbit...

Dar înăuntru era și o vacă, rumegînd liniștită, ca și cînd nimic nu se întîmpla pe afară.

Am dus fata la dom's'lent și acolo, sub foaia de cort, ne-a povestit toată întîmplarea. Cînd s-a apropiat frontul, maică-sa, că tată n-avea, atît a vrut să pună la adăpost, — vaca. Era tot avutul lor. Ce s-au gîndit? Au săpat bordeiul de lîngă bucățica lor de pămînt, și cînd a început clocotul frontului, fata s-a ascuns cu vaca acolo, așteptînd să treacă prăpădul. Simplu, ca și cînd s-ar fi ascuns înapoia casei.

— Păi nemții nu mai sînt aici, fetico.

— Da' atunci dumneavoastră ce căutați?

Deșteaptă foc, fata. Da, noi căutam pe niște nemți, așa-i, niște nemți care se învîrteau pe aici, pe undeva, dar nu-i găseam, de parcă intraseră în pămînt... Unde naiba puteau să se ascundă? Ar fi trebuit să fie pe aici o vîlcea...

Fata s-a gîndit puțin, apoi și-a dezlegat bazmaua, și-a scuturat părul și a spus:

— Vă duc eu și la vîlcea, și pe toate dealurile, că le știu ca-n palmă. Numa' că ce fac cu vaca? Cine mi-o duce acasă? Că ziceți că-n sat nu mai sînt nemți...

— Ete, mă, — a rîs un ostaș, — n-ai vrea să ai și ordonanță? De-aia avem noi pușcă în spate, să-ți păzim ție vaca? Las-o aici, și hai cu noi.

— Zău? — s-a încruntat ea. Cum s-o las aici?

Și s-a întors către s'lent:

— Un soldat mai puțin nu-i mare lucru, nu? că tot nu știe locurile de pe aici. Luați-mă pe mine și zău că-i găsiți pe nemți.

— Parcă ai dreptate, fetițo. Uite ce-i ostaș, te duci cu vaca în sat, — i-a spus ăluia care rîsese o clipă înainte.

Soldatului îi pierise rîsul.

— Dom's'lent, mai mare rușinea...

— Nu-i nicio rușine. Ne ajungi din urmă la batalion. Execută ordinul!

I-am dat fetii o foaie de cort în spinare, și duși am fost.

Pînă seara, nemții au fost găsiți și făcuți, mai toți, prizonieri. Fata s-a dus în treaba ei. Și am dat și de clipa cînd ne-am putut dezbrăca, în sălile de clasă ale unei vechi școli primare. Incercam să ne uscăm hainele, fiecare cum putea. Eram numai în izmene, cu puștile lîngă noi, pentru orice eventualitate. Vestoanele, mantăile, bocancii, pantalonii, se înșirau pe niște scînduri, lîngă sobă. Atunci, zău că știi ce înseamnă fericirea...

— Mă, de s-ar usca pînă mîine, să nu plecăm naibii tot cu ele ude...

In clasă era cald, să leșini. Afară, ploua mai îndesat.

— Stai! am auzit sentinela strigînd.

— Iar vine vreun ordin de la regiment. Să știi că plecăm chiar acum...

A intrat caporalul de gardă înăuntru și s-a dus în cancelarie, unde ședeau ofițerii.

— Să trăiți dom' căpitan, a venit o fată. Zice că trebuie să vorbească cu dom's'lent.

— Care sublocotenent, mă? Și ce fată? De fete ne arde nouă acum?

— Zice că a fost azi cu dom' s'lent după nemți...

— A, mă miram să nu vie, — a zis sublocotenentul nostru. O fată strașnică, domnule căpitan. Ea ne-a arătat drumul. Primiți-o, poate ne dă vreo informație.

— Ad-o încoace.

Cum naiba s-o aducă printre atîți bărbați numai în izmene? Iar de îmbrăcat nu se gîndea nimeni. Sublocotenentul a rîs și a comandat:

— Drepți! Toată lumea își pune mantaua. Repede.

Ne-am pus mantăile pe noi. Te bufnea rîsul, văzîndu-ne altul, așa, cu picioarele ieșind goale de sub poalele mantăii care șiroia de apă.

Fata a trecut printre noi ca și cînd am fi fost niște copaci. Nici nu s-a uitat.

— Te pomenești că vrea să-i duc vaca pînă la București, să fie mai la adăpost, — a spus cu obidă cel ce picase prost dimineață.

— Mă, eu i-aș duce vaca toată viața, n-o vezi... a rîs un altul.

De la noi se auzea toată discuția din cancelarie.

— Ce-i fetițo, nu ți-a ajuns vaca acasă?

— Domnule căpitan, poate că mai rămîneți pe aici, să curățiți locul de nemți. Aș vrea să...

Hai, spune,

— Ce vrei?

— Păi, vreau să merg cu dumneavoastră că tot eu știu mai bine locurile de pe aici decît alții.

— Da' de unde știi tu că rămînem aici? Asta-i secret militar!

Așa spuneau soldații cu care am fost azi.

Nu era secret militar, că doar eram cu ei...

— Tu știi că n-ai voie să vorbești despre asta? Știi ce-ai să pățești?

— Păi, ca să nu pățesc nimic, opriți-mă cu dumneavoastră pînă îi găsim pe toți nemții rămași pe-aici...

— Bravo, fetițo, așa da. Ei, domnilor, care o încadrează?

— La mine, domnule maior, — a spus sublocotenentul nostru, — tot a fost cu noi azi, și s-a obișnuit.

— Bine, trece-o la voluntari.

— Auzi, asta ne mai trebuia, fustă cu pușcă, — a mîrîit soldatul care-i dusese vaca.

A doua zi, însă, fata nu mai avea fustă, se îmbrăcase ca orice soldat. Numai moletierele nu știa să le așeze. I-am arătat noi.

Cît despre hainele noastre ude, nu știu cum s-a făcut, dar toată compania avea a doua zi hainele uscate, și pantalonii călcați cu trei dungi, una în față, una în spate, una în afară, cum scrie la carte.

Cîte nu poate o fată de la țară...

Mihu DRAGOMIR

BARBU

LINIȘTIT...

Așadar, nervul de piatră al îndoielii a fost tăiat!
Omenia n-o să se mai sinucidă între kilometri de sîrmă
ghimpată.

N-o să mai vedem deasupra caselor
Colivia de aur a reflectoarelor.
Cîntecul sirenelor a fost înmormîntat pe acoperișuri...
N-o să ne mai sperie ciripitura puștilor la poligonul de
tragere

Și sfîșierea aerului cu baioneta
(O, sunetul acesta ce seamănă cu tulburătoarea,
Unica trecere a unei rochii cunoscute pe lîngă tine!),
Pe ziduri n-o să mai rătăcească veghea amețită din zori
a soldatului,

Aparatul circulator al fricii nu mai funcționează!
In orga de fier a rastelelor de arme
O să ne aruncăm pălăriile
Și-o să lăsăm nespălate geamurile cazărmilor,
Pentru că: dacă cineva coase,
Dacă cineva visează la ziua de mîine,
La îmbrățișări și la cuvinte spuse pe jumătate,
Dacă altul își face socoteala măruntă a cheltuielilor zilnice,
Dacă se aud blidele lovite cu lingura,
Dacă cineva sparge lemne și aburul unei mîncări proaspete
Ofilește o floare în geam, cu sărutarea sa fierbinte,
Terifiantă ca primul sărut,
Dacă se spală rufele și aud înțepenirea cearșafului pe o
fringhie,

Dacă copiii se zbenguie în ălbii,
Dacă zumzăie iarba în parcuri,
Dacă vreo cîteva cumetre își povestesc ce-au făcut aseară
Inseamnă că undeva în lume există o forță,
Există o mînă mai puternică decît aceste labe murdare
Care construiau războiul în laboratoare,
In cancelarii și locuri secrete.
Și dacă există această forță, această mînă binecuvîntată,
Eu pot să stau liniștit la masă și să mă gîndesc la dragoste.
La femeia mea tandră
Care mi se ascunde la piept
Ca să-i aud bătaia puternică a inimii.
Dacă există această forță, această mînă binecuvîntată
Care ne apără,
Inseamnă că duminică o să ne putem plimba liniștiți.
Că vom privi cerul fără teamă
Căutînd urma de demult a trecerii unei păsări,
Inseamnă că vom mai auzi cîntece seara
Sub primele stele verzui ca pruna necoaptă,
Că va fi pace totdeauna...

E V O C A R E

Doi ziariști sovietici, Kudreatih și Merganov, au avut inspirația de a redacta un document fundamental al secolului nostru care, după părerea mea, va intra în posteritate înaintea nenumăratelor capodopere scrise și nescrise. Fiindcă realitatea surprinsă în cele două pagini ale lui Kudreatih și Merganov a dat drept de viață fiecărei capodopere scrise în a doua jumătate a secolului al XX-lea, precum și tuturor celor care vor urma. Poate va scăpat acest document. Vi-l voi reaminti: sînt cele 45 de minute, de la orele 0 la orele 0,45, ale nopții de 8 mai spre 9 mai 1945, minutele semnării capitulării definitive a Germaniei hitleriste, în localul fostei școli militare de ingineri și în popota ofițerească a acesteia din suburbia Berlinului numită Karlhorst.

La 8 mai, orele 24, au intrat în sală reprezentanții puterilor aliate victorioase; după ce s-au așezat la masa prezidențială, împuternicitul Uniunii Sovietice, președintele ședinței, le-a anunțat scopul ședinței. In două minute.

— Invitați pe reprezentanții comandamentului german, a spus președintele la orele 0,02. A urmat o pauză de două minute.

In pauza aceea de exact două mi-
nute
în care un anonim ofițer de ser-
viciu
a invitat spre îngenuncherea
definitivă
pe cei trei reprezentanți ai hitle-
rismului
cred că s-a întîmplat, în lume, un
miracol...

(și numai pentru acest miracol mi-am permis această grafică a rîndurilor mele, spre a-l diferenția de cealaltă frumusețe care era — paralel — însăși semnarea capitulării).

La 0,04, au intrat în sală: generalul feldmareșal Keitel, în uniformă de paradă, atingînd, probabil, astfel indicele cel mai înalt al ridicolului de pe glob în clipa aceea, cu bastonul de mareșal în mînă, cu fața congestionată, cu mănuși, pe care le-a predat aghiotanților săi, aflați în poziție de drepți, smirnă; în dreapta sa, generalul-colonel Stumpf, loctiitorul lui Goering, mititel, mohorît, absent; în stînga sa, generalul-amiral von Friedeburg, ramolit, adus din spate, de asemenea nepăsător. La 0,06, președintele i-a întrebat: „Știți pentru ce ați fost invitați?" Keitel a răspuns: „Da. Știm".

S-a făcut un calcul aproximativ
al victimelor celui de-al doilea
război mondial:
17.000.000 de morți din rîndurile
poporului
care prezida capitularea
definitivă a
Germaniei hitleriste:
17.000.000!

La 0,07, președintele sovietic a întrebat: „Delegația germană are actul capitulării necondiționate? Are cunoștință de conținutul ei?" Keitel a răspuns: „Da". La 0,07, Keitel și-a pus monoclul. La 0,09, Keitel a fost întrebat dacă este gata să semneze capitularea, a răspuns din nou „da" și a scos din buzunar un stilou. La 0,10, președintele i-a indicat măsuța pe care trebuia să semneze actul capitulării necondiționate. La 0,11, Keitel a sărit de pe scaun spre măsuța indicată, monoclul — susțin martorii oculari — i-a scăpat din orbita ochiului său, care trecuse impasibil, cum se cuvine unui militar prusac, peste atîtea masacre.

Nu s-a făcut un calcul al bleste-
lor,
al blestemelor înălțate de vii și de
morți
împotriva hitleriștilor.
Blestemul împotriva călăului e tot
ce rămîne mai profund
în urma unei victime.

Cred că au fost de 100 de ori mai
multe blesteme
decît victime, împotriva hitleriștilor.

La 0,12, Keitel și-a refixat monoclul la ochi și, la măsuța unde i s-a ordonat, a început să citească actul de capitulare, deși, după cum recunoscuse cu cinci minute înainte, cunoștea documentul. După alte cinci minute, la 0,17, Keitel a scos din nou stiloul și a semnat actul de capitulare, în cinci exemplare. De cinci ori a citit acest început: „Noi, subsemnații, acționînd în numele comandamentului suprem german, acceptăm capitularea necondiționată a tuturor forțelor noastre armate de pe uscat, de pe mare și din aer..." Semnarea de către Keitel a capitulării a durat de la 0,17 la 0,22. După care feldmareșalul a zîmbit (!), și-a scos monoclul și s-a înapoiat la locul său. La 0,22, a semnat, cu mîna tremurîndă, von Friedeburg, fără să ridice capul; adjutanții l-au susținut să se ridice și l-au condus la loc. La 0,27, a semnat repede, lăbărțat, fără a privi pe cineva, Stumpf. El a semnat în trei minute, după care s-a ridicat și a salutat (!) prezidiul. In 10 minute, de la 0,17 la 0,27, hitlerismul a semnat recunoașterea înfrîngerii sale definitive, după un război de șase ani, 2.100 de zile (aproximativ), 50.400 de ore (aproximativ), — blestemat de toate popoarele lumii în fiecare zi, în fiecare oră.

La 0,30, actul a fost adus pe masa prezidiului, pentru a fi semnat de reprezentanții celor patru puteri aliate victorioase; semnarea a durat 13 minute. După care, la 0,43, președintele i-a concediat pe învinși:

— Delegația germană este liberă. La 0,44 Keitel, von Friedeburg, Stumpf și aghiotanții au părăsit sala.

Tot ce le-a dorit mai cumplit ome-
nirea
— și fiecare om sensibil conținea
în el blestem
la adresa hitlerismului —
s-a transformat în scena istorică
din noaptea
de 8 spre 9 Mai, orele 0,44.
Invinși, îngenuncheați, în haine de
paradă
ca să treacă în revistă înfrîn-
gerea și propria umilire
citind de cîte cinci ori că au capi-
tulat,
au capitulat, au capitulat, au capi-
tulat
necondiționat, necondiționat, ne-
condiționat,
necondiționat, necondiționat
neștiind ce să facă cu mîinile, cu
mănușile, cu buzele,
cu zîmbetele, cu saluturile, cu pri-
virea,
ca loviți de apoplexie —
și la dispoziția deplină a învingă-
torului.

La 0,45, în fosta popotă a fostei școli militare de ingineri din Karlhorst, la Berlin, exact acolo unde au dorit în cele mai grele clipe, luptînd la Stalingrad, la Conventry, la Paris, la Leningrad, la Cassino, pe fiecare locșor unde au sîngerat abundent, — sovieticii, francezii, americanii și englezii și-au strîns mîinile, s-au îmbrățișat bărbătește, oprind cu duritate, căci erau militari, și cu greutate, căci erau oameni, ca bucuria să se transforme în acel plîns fără de care n-am înțelege ceea ce e grav și înălțător în viața noastră. In noaptea aceea, s-au descoperit zăcăminte de bucurie, incalculabile ca și blestemele împotriva hitleriștilor. Cu mult mai bogate decît zăcămintele de uraniu ale lumii.

La 15 ani de atunci, cu cîteva zile înaintea întîlnirii Uniunii Sovietice, Franței, Statelor Unite și Angliei la masa tratativelor hotărîtoare pentru soarta omenirii, zăcămintele de bucurie ale acesteia sînt departe de a fi epuizate. Omenirea luptă — în frunte cu Uniunea Sovietică — tocmai pentru folosirea lor integrală.

Radu COSAȘU

Pentru construirea păcii

(Urmare din pag. 1)

acum ale Comitetului. Poziţia aceasta nu e de loc întîmplătoare. Ea se explică prin însăşi concepţia generală despre opinia publică pe care nu odată puterile occidentale au dispreţuit-o. Conştienţi că sub presiunea fluxului ei, Adunarea Generală O.N.U. a votat unanim, acum 5 luni, rezoluţia pentru dezarmarea generală şi totală, controlată, ei încearcă acum să sărăcească această rezoluţie de conţinutul şi semnificaţiile ei reale.

E greu, însă, de conceput ca în convorbirile la înalt nivel unde dezarmarea e pe primul plan, această problemă fundamentală să nu fie scoasă din păienjenişul argutiilor oţioase pentru care cele 5 delegaţii occidentale au cheltuit atîta energie la Geneva. Aşa cum a declarat N. S. Hruşciov, conferinţa la înalt nivel trebuie să fie încununată de succes, pentru ca în urma ei popoarele să poată constata cu satisfacţie că s-a făcut un nou şi important pas în direcţia consolidării păcii.

In aceşti 15 ani de grele eforturi pentru a reclădi ceea ce războiul a distrus, în aceşti 15 ani în care zeci şi zeci de popoare au păşit la o viaţă nouă, Pacea şi-a durat temelii greu de zdruncinat.

De unde datoria celor care poartă suprema răspundere a destinelor lumii să îndepărteze, radical şi definitiv, tot ceea ce ar putea primejdui înălţarea edificiului.

George IVAŞCU

Lumină de Mai

(Urmare din pag. 1)

beră, bună şi dreaptă, eliberată de exploatare, izbăvită de războaie, ferită de spectrul mizeriei şi al nesiguranţei, o lume a muncii, a grijii faţă de om, a cuceririlor ştiinţei şi tehnicii: orînduirea socialistă.

Entuziasmului celor ce-şi dăduseră întîlnire pe străzile Moscovei victorioase „la ora şase după război", i-a luat locul munca dîrză, activitatea furtunoasă. Anii de după război nu puteau fi uşori. Ii umbreau zidurile năruite, îi apăsau miliardele de metri cubi de dărîmături, îi îndolia lipsa milioanelor de tineri căzuţi în lupte. Pe o şesime de glob, fiecare om a ieşit la lucru, într-un elan colectiv fără precedent, cu o disciplină desăvîrşită, cu o capacitate de jertfă verificată pe front.

Pe cînd fabricile vînzătorilor de moarte umpleau în van magazii uriaşe cu armament, aci, pe o şesime din glob, oraşe noi se înscriau pe hartă, hidrocentrale gigantice dădeau viaţă unor ţinuturi întinse, industrii întregi sporeau potenţialul unei lumi pe care strategi miopi, aflaţi prea departe ca să deosebească ceva, o aşteptau să se prăbuşească. Intîi, a fost învinsă arma şantajului atomic: ştiinţa sovietică a dat replica. Apoi o altă replică: fanionul cu secera şi ciocanul a poposit în lună. Mitul superiorităţii tehnice a Occidentului s-a spulberat într-o singură zi, pentru totdeauna. Lumea întreagă a luat cunoştinţă că Uniunea Sovietică devenise statul cel mai puternic de pe glob.

Munca eroică a constructorilor comunismului îşi verificase roadele.

Privim în jurul nostru, oraşul nou care se dezvoltă pe zi ce trece, cvartalele compacte, clădirile înalte şi luminoase, şcolile, teatrele, casele de cultură, librăriile pline şi magazinele spaţioase, care întîmpină sărbătorirea de cincisprezece ani a Zilei Victoriei. Perspectivele sînt clare. Urmarea firească a replicii lagărului socialist a fost zguduirea poziţiilor adepţilor războiului rece. Dezlănţuirea de entuziasm care a caracterizat pe tot parcursul lor, vizitele de Pace ale conducătorului statului sovietic, premierul N. S. Hruşciov, în Asia, America şi, recent, pe meleagurile Franţei, constituie barometrul cel mai precis al primăverii internaţionale a anului 1960.

Ţara cea mai puternică din lume, Uniunea Sovietică, a întins mîna tuturor statelor iubitoare de pace, chemîndu-le la dezarmare, convieţuire paşnică şi colaborare culturală şi economică. Popoarele lumii întregi au aplaudat, în persoana conducătorului statului sovietic, acest gest generos şi înţelept, de uriaşe consecinţe.

Astăzi armatele păcii sînt mai numeroase şi mai puternice ca oricînd. Inşişi conducătorii principalelor state capitaliste par a înţelege acest adevăr, odată cu tot mai accentuată dorinţă de pace a propriilor lor popoare.

In toate ceasurile zilei de 9 Mai, glasurile care vor aclama cu ardoare, vor aminti miniştrilor şi generalilor din Occident de Victoria care a fost obţinută prin colaborare.

Evenimentele prodigioase din ultima vreme ne încurajează să luptăm pentru apropierea zilei cînd state cu orînduiri sociale deosebite vor găsi modalitatea de a coexista paşnic pe această planetă.

Pentru ca niciodată vaerul sinistru al sirenelor de alarmă să nu mai tulbure cerul de Mai, pentru ca în miile de balcoane deschise spre viaţă care apar mereu în oraşele ţării noastre, copiii să zburde liniştiţi la soare, ca să avem tihna de a ne bucura de realizările noastre, atît de remarcabile, pentru copiii de toate culorile şi pentru lacrimile mamelor lor, în însoritele ceasuri ale zilei de 9 Mai să lansăm cu amîndouă mîinile porumbeii Păcii în văzduhul limpede al unui Mai plin de făgăduinţi.

Şerban CIOCULESCU

ALMA REDLINGHER „La Magistrală"

„POESIA"

Nicolas Guillen şi Rafael Alberti au adresat poeţilor de pretutindeni un apel pentru strîngerea sumei necesare cumpărării primului avion al armatei revoluţionare cubane. Avionul se va numi „Poesia".

Nicolas Guillen — cascadă generoasă şi albă de rîs, peste
cafeniile stînci ale feţii ;
arhitectonice ritmuri de negru relief popular,
veselie dulce ca sucul trestiei de zahăr,
suspin sărat ca sudoarea pieilor negre,
graţie-a dansului mulată în văl spaniol
strigăt de zori, vulcan retrezit al Antilelor.

Dulcele suc al trestiei, sărata sudoare mulatră, ritmul reliefului rostogolit, marşul flămînzilor Cubei, marşul flămînzilor, marşul...

Tălpile voastre crăpate modelează harta pămîntului vostru;
mîinile voastre măsoară, cu linia destinului, întinderea plantaţiilor voastre :
Havana nu mai e numai patria havanelor,
Havana e leagănul noului prunc :
Revoluţia !
Buzele miliardarilor frămîntă-n mînie havanele
duşmănoasă pîndă pe ţărmul străin ;
irozii vor să ucidă pe noul născut ;
Revoluţia e în primejdie !

Havana e leagănul luptei
Havana e şi strigătul tău, Nicolas !

Rafael Alberti, exilat al Grenadei,
peregrin trubadur spaniol, cu nume serafic,
nostalgie întinsă pe un sfert de veac,
speranţă desfăşurată pe cîteva milenii —
Revoluţia Cubei e în primejdie !
Ochii-ţi recapătă luciul tranşeelor vechi, madrilene,
mîna strînge condeiul ca puşca pe Guadalquivir,
şi răspunde...
Aşa s-a născut apelul surîsului nostalgic cu nume serafic
şi-al rîsului plin, generos, al Revoluţiei Cubei.
Aşa s-a născut apelul :
Poeţi ai lumii, apăraţi Revoluţia Cubei !
Primiţi un răspuns carpatin,
trubaduri ai popoarelor în graiul ca muzica însăşi !
Primiţi un răspuns :
POESIA
pasărea speranţelor
va scrie pe tabla de-azur a Havanei :
Salut, poezie a lumii,
salut, Revoluţie !

Veronica PORUMBACU

Opinii

Intre Ibrăileanu şi Topîrceanu

sau o eroare bibliografică

Neavînd o bibliografie a scrierilor lui G. Ibrăileanu, greu ne putem orienta în cercetările cele mai de seamă ale criticului „Vieţii romîneşti" asupra poeziilor lui Eminescu. Din această cauză, cele mai substanţiale articole şi studii ale criticului ieşan asupra lui Eminescu, adesea nesemnate ori semnate cu nume convenţionale, au rămas necunoscute pînă astăzi sau sînt atribuite altor scriitori care colaborau la „Viaţa romînească". Iată cazul lui G. Topîrceanu, care în ultima vreme ne este înfăţişat ca un adevărat „eminescolog". Deşi autorul „Parodiilor" ar fi putut să facă şi unele observaţii destul de interesante asupra versurilor lui Eminescu, în scrierile sale el nu s-a prea ocupat cu critica textelor şi a ediţiilor eminesciene.

Cu toate acestea, în volumul al cincilea al ediţiei sale (**M. Eminescu, Opere — Poezii postume**, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R. 1958), acad. Perpessicius reproduce, în capitolul **Mărturii** (pag. 700), sub numele lui G. Topîrceanu, articolul **Eminescu şi epigonii lui**, care se tipărise în **Viaţa romînească**, IX. vol. XXXIII, nr. 6 din iunie 1914, fără semnătură, la rubrica „Miscellanea", p. 373—378.

Prin această reproducere, acad. Perpessicius intenţionează să arate cititorilor că au fost scriitori (critici sau istorici literari, ori simpli publicişti) care nu s-au extaziat în faţa ediţiilor de „postume", ci din contra, au considerat că unii editori au scăzut gloria lui Eminescu publicîndu-i „postumele" alături de poeziile sale definitive sau, mai bine zis, dînd drept poezii definitive nişte bucăţi în versuri care nu au fost publicate de poet în timpul vieţii. Şi pentru ca să nu i se obiecteze că la „Viaţa romînească", într-o atît de lungă vreme, nu s-a găsit decît un singur protestator de genul lui Topîrceanu, acad. Perpessicius mai reproduce şi articolul **Eminescu postum**, din aceeaşi revistă, anul VII, vol. XXVI, nr. 9 din septembrie 1912, care articol se află tipărit tot fără semnătură şi tot la rubrica „Miscellanea", p. 388—390, pe care de data aceasta îl atribuie lui G. Ibrăileanu.

Noi însă, care ştiam că la „Viaţa romînească" Ibrăileanu era factotum la rubrica „Miscellanea" şi că în calitatea lui de critic şi istoric literar aproape monopolizase subiectul ce trata despre postumele lui Eminescu şi care se ilustrase încă din 1908 (**Viaţa romînească**, III, nr. 8, vol. X, pp. 228—241) cu un studiu special despre **Postumele lui Eminescu**, ne-am zis că la mijloc trebuie să fi o eroare de natură bibliografică.

Pentru că spaţiul de care dispunem este foarte restrîns, vom da numai două-trei indicii, însă certe, din care să rezulte că tot Ibrăileanu este autorul articolului atribuit lui Topîrceanu.

1. In articolul **Eminescu şi epigonii lui**, atribuit lui Topîrceanu, se află următorul pasaj :

„Dacă unui poet din zilele noastre i-ai umbla prin saltare, ca să furi şi să dai publicităţii drept opere definitive, nişte însemnări provizorii şi imperfecte, acest poet te-ar chema în judecată sau — genus irritabile — s-ar apăra cu pumnii împotriva unei astfel de injurii.

Eminescu însă, despre care se ştie cît era de scrupulos cu propria-i producţie, nu se mai poate apăra..."

Ideile din acest pasaj, exprimate aproape la fel, se întîlneau şi în articolul **Eminescu postum**, scris, precum crede şi Perpessicius, de Ibrăileanu :

„Dacă unui poet în viaţă i-ai da în vileag bruioanele furate de sub masa lui de lucru, dacă i-ai face această ruşine, ar fi în stare să te tragă la răspundere sau — genus irritabile vatum — să-ţi aplice singur o corecţiune binemeritată.

Dar Eminescu e mort..."

Faptul că acest pasaj este reprodus de Perpessicius numai în articolul atribuit lui Ibrăileanu şi lipseşte în cel atribuit lui Topîrceanu, acesta din urmă fiind trunchiat, nu ştirbeşte cu nimic identitatea lui în ambele izvoare.

2. Să mai spunem că în articolul **Eminescu şi epigonii lui**, atribuit lui Topîrceanu se află ideea că „gazetari de talia lui Eminescu au mai fost — poate şi mai mari — dar poeţi de talia lui, nu !" idee care se întîlneşte şi în articolul **Două comemorări: Kogălniceanu, Eminescu** (**Viaţa romînească**, VI, vol. XXIII, nr. 10, din octombrie 1911, la rubrica „Miscellanea")? Şi că aceeaşi idee a fost reluată de Ibrăileanu în **Statuile lui Eminescu** (ib. XVII, vol. LXI, nr. 2 din februarie 1925) ?

3. In fine, vom adăuga, dacă mai e nevoie, că limbajul folosit în articolul **Eminescu şi epigonii lui** are o pronunţată nuanţă moldovenească (**roş** în loc de **roşu**, **cătră** în loc de **către**, **ciubote**, **ciubotărie**) proprie lui Ibrăileanu şi nu lui Topîrceanu. Işi poate imagina cineva că Topîrceanu ar fi scris **Sărman ciubotar** în loc de **Sărman cismar** ?

I. CREŢU

Ziua speranţei

(Urmare din pag. 1)

tată de pace are astăzi posibilitatea de a o impune.

Şi o va impune.

O va impune pentru că aceasta este calea de dezvoltare a omenirii, după legile obiective ale dezvoltării ei. Forţa invincibilă a socialismului, mersul firesc al omenirii spre progres, trezirea conştiinţei popoarelor, sînt bazele istorice ale mersului omenirii spre Pace definitivă, spre dezarmare generală şi totală, spre atingerea marilor idealuri pentru care au luptat, au murit şi au învins ostaşii sovietici în cel de-al doilea război mondial.

Omenirea este conştientă şi va şti să fructifice pînă la capăt, în ciuda tuturor piedicilor, roadele victoriei din 9 Mai 1945.

Forţa lagărului socialist stă de veghe.

Calda suflare omenească a început să topească gheaţa războiului rece.

Popoarele aşteaptă ca datei istorice de 9 Mai 1945, să-i adauge pe aceea de 16 mai 1960, data întîlnirii la nivel înalt, care să contribuie la desăvîrşirea, în sfîrşit, a victoriei.

Demostene Botez

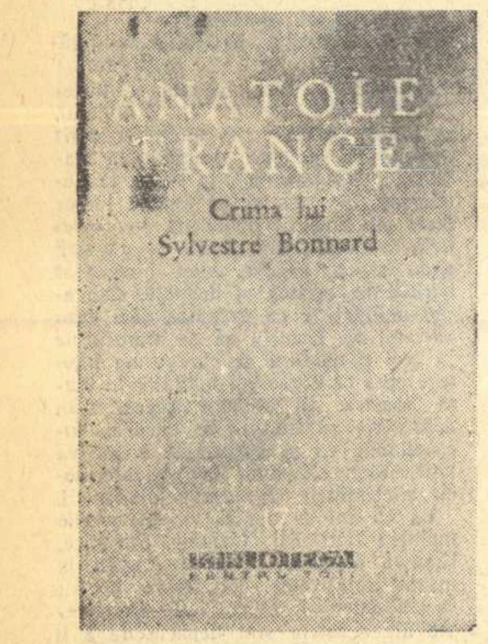

A apărut, la E.S.P.L.A., volumul 17 din „Biblioteca pentru toţi", cuprinzînd Crima lui Sylvestre Bonnard *de Anatole France*

O vizită ciudată

Zilele trecute mi-a apărut un articol despre ultimul volum al prietenului meu, tînărul poet A. P. Fireşte, articolul e destul de critic, volumul avînd, cum se spune, „şi lipsuri". Cunoscîndu-l bine pe A. P., mi-am luat toate măsurile de siguranţă. Fiindcă tot suferearm de apendicită, fiindcă mi s-a recomandat în repetate rînduri să mă operez, fiindcă ştiam că spitalul e o instituţie mai puţin accesibilă, chiar şi lui A.P. care pătrunde oriunde, m-am internat în spital, m-am operat, scăpînd astfel şi de apendice şi de posibilitatea cumplită a unei întîlniri cu victima mea.

Zi de primire. Animaţie, coşuleţe cu bucate, întrebări, răspunsuri, consolări, urări, veselie artificială. Ca la spital. Deodată, am auzit rostindu-mi-se numele. Cineva se interesa de mine. Am făcut un efort şi m-am ridicat ca să văd despre ce-i vorba. O durere ascuţită mă săgetă în locul operaţiei şi privirile mi se întunecară, nu înainte însă de a-l fi zărit pe A.P. îndreptîndu-se către patul meu.

Ingrozitoare situaţie! Proaspăt operat de apendicită, fără nici un sprijin, imobilizat, lipsit de orice posibilitate de refugiu, singur, absolut singur în faţa unui poet jignit.

Incerc să cîştig cît mai mult timp ca să mă pot pregăti pentru înfruntare. Mă prefac că dorm.

— Dormi ?

Vocea lui îmi pare prea blîndă pentru a nu fi perfidă. Nu răspund. Se aude o mişcare, nişte foşnete de hîrtie. Aha, acum scoate revista ca să-mi spună în faţă adevărul. Un miros intens de portocale mă intrigă. Nu mă mai pot stăpîni şi întredeschid ochii. A.P. goleşte în faţa mea un sac sport şi înşiră pe măsuţa de lîngă pat portocale, mere, suc de fructe, bomboane, flori. E prea de tot. Nu mai înţeleg nimic şi, cum stau aşa, cu ochii întredeschişi, încep să mă împac cu gîndul că sînt victima unei halucinaţii.

— Te-ai trezit ? Ce faci 'oţule ? Te doare ?

— Da, adică nu, nu mă doare...

— Iartă-mă că te-am trezit...

— A, nu face nimic.

— Am venit să-ţi mulţumesc pentru articol...

— Să-mi mulţumeşti ? Tu ? Uite ce-i, sînt operat de 24 de ore, nu e momentul şi nici locul să faci ironii... Crede-mă...

— Bine, dar nici prin gînd nu mi-a trecut să fac ironii. Iţi mulţumesc cît se poate de sincer.

— Sincer ?! Mă, tu ai citit articolul ?

— Ce întrebare! Il ştiu aproape pe dinafară. De altfel îl port în permanenţă asupra mea. Uite-l...

— Dar, nu ştiu dacă ai observat, eu, în articolul ăsta, ca să spun aşa, trebuie să înţelegi şi tu, obiectivitatea, nu te superi, ştii, în articol te-am cam criticat puţin... aşa...

— Ei, asta-i ! Nu mai fi şi tu modest. Nu m-ai criticat puţin, m-ai criticat foarte tare, usturător chiar, violent, cu pasiune, cu competenţă, argumentat... Da, da, e un articol foarte bun.

— Dragul meu, sînt bolnav, încetează, te implor. Dacă vrei, discutăm după ce ies din spital. N-am putere nici să-ţi primesc ironiile, necum să-ţi răspund... Zău, să amînăm discuţia...

— De ce să amînăm ? Află că de un singur lucru mi-a fost teamă : să nu care cumva să mă lauzi. Cînd ţi-am citit articolul, am sărit în sus de bucurie.

— Nu, nu, e prea de tot... Simt că înnebunesc. Cheam-o, te rog, pe soră, să-mi ia temperatura şi să-mi dea un calmant, ceva...

— Imi pare foarte rău că ţi-am provocat atîta suferinţă... Iartă-mă. Dacă vrei, plec chiar acum...

— Nu ! am strigat. Intîi să-mi explici de ce te-ai bucurat cînd mi-ai citit articolul şi după aia poţi să pleci. Să-mi răspunzi imediat. Pe semne că strigasem cam tare, căci toate capetele din salon se întorseseră mirate spre mine şi în toate privirile citeam un soi de compătimire şi amabilitate neputincioasă.

— Am să-ţi explic, dar te rog nu mai ţipa aşa... Află că m-am săturat să fiu mereu considerat printre scriitorii de mîna a doua, printre mediocrităţi. Vreau şi eu să fiu criticat, ca şi scriitorii de frunte. De ce să fiu lăudat ? Să mă critice şi pe mine, să mi se arate greşelile, de la cele mai mari pînă la cele mai mărunte. E o logică perfectă. Scriitorii de mîna-ntîia sînt criticaţi. Eu sînt criticat. Deci eu sînt scriitor de mîna-ntîia. Nici nu-ţi dai seama cît îţi sînt de recunoscător.

— Bine, dar ceea ce spui tu e un sofism...

— Nu mă priveşte. Sînt scriitor de mîna-ntîia ! Sînt scriitor de mîna-ntîia !

Şi A.P. începu să danseze împrejurul patului, strigînd ca un posedat : „Sînt scriitor de mîna-ntîia ! Sînt scriitor de mîna-ntîia !"

Dumitru SOLOMON

CONCURSUL TINERILOR POEŢI

In întîmpinarea celui de-al III-lea Congres al P.M.R., „Scînteia tineretului" organ central al U.T.M. organizează un concurs de poezie cu tema : „Drumul glorios de luptă al partidului pentru fericirea şi bunăstarea poporului muncitor".

Tinerii poeţi sînt chemaţi să se inspire din trecutul de luptă al poporului nostru condus de partid spre libertate şi socialism, din jertfele pe care le-au dat cei mai buni fii ai ţării — comuniştii şi utemiştii ; să cînte marile izbînzi ale regimului nostru democrat-popular, ale oamenilor muncii, ale tineretului, chipul luminos al constructorilor socialismului, al comuniştilor şi utemiştilor, viaţa şi activitatea pionierilor şi şcolarilor, munca entuziastă pentru îndeplinirea şi depăşirea angajamentelor luate de oamenii muncii în cinstea celui de-al 3-lea Congres al P.M.R., eveniment de mare importanţă în viaţa partidului şi a poporului nostru.

La concurs pot participa toţi poeţii tineri membri ai Uniunii Scriitorilor, ai cercurilor literare, tineri muncitori, ţărani muncitori, elevi, studenţi, ostaşi etc.

Lucrările vor fi trimise pe adresa ziarului „Scînteia tineretului", Piaţa Scînteii nr. 1, cu specificarea „Pentru concursul de poezie", pînă la data de 5 iunie a.c.

Poeziile care au mai fost publicate nu pot intra în concurs.

Juriul va fi format din reprezentanţi ai C.C. al U.T.M., ai Uniunii Scriitorilor şi ai redacţiei.

Cele mai bune lucrări vor fi distinse cu următoarele premii :

2 premii I a 1500 lei fiecare
2 premii II a 1000 lei fiecare
3 premii III a 750 lei fiecare
8 menţiuni a 250 lei fiecare

Locul Erşovilor în istorie

Romanul lui Kocetov — Fraţii Erşov — este o carte prin excelenţă actuală. Tulburător de actuală. Acţiunea ei se desfăşoară în 1955—56, în patria celei mai ardente contemporaneităţi. Scriitorul sovietic a scris-o în contact nemijlocit cu prezentul, fără să aştepte „distanţarea". Angajat profund în dezbaterile clocotitoare ale momentului. Cu patimă. Apărînd, polemizînd, lovind necruţător, implicit şi explicit. Militînd efectiv, fără să pozeze în artist „de tip obiectiv". Vorbind el însuşi prin pledoariile înflăcărate ale eroilor, care-i exprimă poziţiile. Rostindu-şi propriile indignări şi acuzaţii prin intermediul acestora.

Pasiunea luptătoare a scriitorului este întruchiparea sensibilă a spiritului de partid leninist. Scriitorul a făcut din cartea sa o armă cu ţintă precisă, slujind cauza partidului. El a apărat, a polemizat şi a lovit necruţător apărînd poziţiile partidului, condamnînd şovăielile, confuziile ideologice ale unora, lovind în duşmani. Deşi fără „distanţare", scriitorul realist-socialist a avut o perspectivă largă asupra prezentului, a ştiut să-l integreze în dimensiunile desfăşurării viitoare a vieţii.

Căci, în definitiv, care este tema cărţii lui Kocetov ?

E tema luptei omului pentru fericire, pe care realismul socialist o aşează pe fundamentul de granit al concepţiei ştiinţifice despre lume şi societate, al concepţiei clasei muncitoare.

Kocetov s-a îndreptat cu fermitate spre cel mai reprezentativ om al secolului XX şi şi l-a luat ca erou principal al operei sale : muncitorul sovietic, moştenitorul luptei milenare pentru fericire şi realizatorul ei în practica vie a construcţiei revoluţionare.

Pentru Kocetov, clasa muncitoare, pusă în centrul operei sale, apare efectiv în rolul ei istoric de făuritoare a lumii libere şi fericite, în rolul ei de clasă care-şi pune problemele cheie ale existenţei umane şi acţionează pentru rezolvarea lor. El îşi alege ca eroi autentice familii muncitoreşti, cu tradiţii istorice. El descoperă genealogia cu adevărat nobilă a familiilor muncitoreşti revoluţionare, dezvăluie specificul minunat al unor altfel de „dinastii" decît acelea consacrate de vechea istorie, specificul „dinastiilor" muncitoreşti. Aşa a scris „Neamul Jurbinilor". Aşa a scris despre familia Erşov, care, alcătuită din 44 de membri, înregistrează, pe blazonul ei, panglicele a 28 de ordine şi a [illegible]

justiţia statală trebuie să se teamă de mînia fraţilor şi să se reabiliteze în primul rînd în faţa lor, a Erşovilor, simbol viu al Puterii Sovietice. Următoarea generaţie de Erşovi e reprezentată de fiul celui căzut pe front: deşi foarte tînăr, e maistru de schimb la furnale. Iar cel mai tînăr Erşov este fiul său, abia născut. Pentru el, Erşovii din celelalte generaţii au găsit un titlu de mai mare cinste decît acela de „prinţ moştenitor" : „siderurgist moştenitor, furnalist moştenitor".

Erşovii ocupă un loc central în societate, locul pe care-l ocupă clasa muncitoare însăşi, în societatea socialistă şi în istoria omenirii. Erşovii sînt pro-

CARTEA SOVIETICĂ

ducătorii efectivi ai bunurilor materiale şi spirituale şi conducătorii producţiei. Nu numai la uzină, ci şi în artă. Şi nu numai în teatrul pe care-l conduce unul dintre Erşovi. Ei constituie izvorul de inspiraţie al literaturii unui tînăr dramaturg şi al unui tînăr pictor. Inspirîndu-i, ei le transmit, de fapt, sensul artei adevărate, îi instruiesc şi îi educă, îi conduc.

Viaţa lor este viaţa societăţii sovietice. Concretizată, sensibilizată, personificată divers.

Erşovii sînt un nucleu, pentru romanul lui Kocetov. In jurul lor palpită viaţa. Pozitivul şi negativul. Frumosul şi urîtul. Noul şi vechiul. Fericirea şi nefericirea. Nucleul lor magnetizează umanul şi respinge inumanul. De aceea întreaga acţiune a cărţii este istoria reacţiilor determinante ale Erşovilor într-un anumit moment istoric. „Subiectul" e subordonat acestei istorii fragmentare. De aceea el nu e, decît aparent, unul singur.

Kocetov reflectă întrebările, speranţele şi temerile, aşa cum apar ele însăşi în această realitate concentrată în familia Erşovilor. Numai realitatea însăşi le poate răspunde, împlini, ogoi. Cel mai însufleţit personaj al cărţii, admirabila comsomolistă Kapa Gorbaciov, soţia lui Andrei, lucidă ca raţionaliştii şi înflăcărată ca romanticii meditează, profund şi juvenil totodată : „Omenirea a avut din totdeauna două probleme importante. Prima — relaţiile de producţie... a doua — relaţiile de familie... La noi... omul e liber şi sentimentele sale sînt libere. Rezultă însă, de aici, că dacă s-au schimbat din temelii relaţiile de producţie, dacă nu mai există exploatarea omului de către om, e obligator ca toţi să fie fericiţi în viaţa personală ? Nu, Kapa, fericirea personală nu decurge de la sine, în mod obligatoriu, din desfiinţarea exploatării. «Voi trăi pînă la comunismul mondial». Şi el ştie că probabil o să fie şi atunci oameni fericiţi şi nefericiţi, se vor petrece şi atunci în viaţa omului tot felul de lucruri". Dar el ştie că drumul spre fericire duce prin construirea comunismului, care va face viaţa din ce în ce mai uşoară, mai bună, va înlătura tot mai multe izvoare ale suferinţei umane. De aceea Dmitri, la maturitate, visează ca şi în copilărie să ajungă la comunism şi e hotărît să trăiască pînă atunci. Nici un Erşov nu e nefericit, chiar cînd nu şi-a cucerit încă fericirea dorită. Erşovii se împărtăşesc din bucuria întregii societăţi şi nu disperă. Ei luptă cu destinul şi-l forţează, ca Dmitri care aproape a înviat din morţi. Perfecţionarea morală e pentru ei un proces continuu, care le dă puteri nesecate. Fiecare cucerire în cunoaşterea adevărului le dă satisfacţia necesară luptei de zi cu zi şi în perspectiva viitorului. Datoria şi sentimentul, raţiunea şi afectivitatea se luptă încă, dar se împacă din ce în ce mai mult, la fiecare cotitură a vieţii. Trăiesc din ce în ce mai plin după legile frumosului. Simt în fiece clipă aerul liber al patriei sovietice şi fluturarea steagului leninist deasupra creştetelor lor. De aceea ei cred în fericire şi luptă pentru ea.

Kocetov a tratat, în cartea sa despre Erşovi, despre drumul spre fericire al clasei muncitoare, despre acest drum lipsit de asfalt şi de flori adeseori, dar sigur şi minunat tocmai pentru că învinge, rînd pe rînd, toate obstacolele care, de milenii, stau în calea omului. E drumul leninist al construcţiei, energice şi neabătute, a comunismului. Insăşi străbaterea lui îi fericeşte pe oameni. Şi Kocetov arată aceasta.

Savin BRATU

GH. IVANCENCO „Pe şantier"

INTÎLNIREA CU MALIUTINA

In activitatea mea artistică de după 23 August 1944, datorită repertoriului nou, am întîlnit adeseori, în rolurile interpretate, „Cuvîntul Partidului". Incă din primii ani de la Eliberare se punea în țara noastră problema creării unei arte dramatice noi, o artă pentru popor. Noua linie de creație actoricească, realist-socialistă, nu mă găsea departe de ea. Interpretarea firească, tinzînd să oglindească fidel viața, să exprime măreața simplitate a oamenilor obișnuiți, a făcut parte din crezul meu în muncă. Care mi-a fost școala? Cine mi-a fost profesorul? Școala mea a fost sala de spectacol, publicul. In conștiința publicului, cuvîntul trebuia să pătrundă fertilizator, să zguduie și să înalțe. Avem acum în sălile de spectacol un public nou: marea masă a oamenilor muncii. Cuvîntul spus, trebuie să fie pe înțelesul său, pentru ca el să se recunoască în acest cuvînt, să fie emoționat și să se înalțe sufletește prin el. Prin ce mi s-a predat învățătura nouă? Prin text. Da! Textul citit și recitit, adîncit. Sprijinul nostru a fost noul repertoriu și din șirul personajelor interpretate de mine, Partidul a vorbit răspicat între altele, prin vocea plină de conținut a Maliutinei. In lucrarea lui Alexandr Stein, „O chestiune personală" sînt cîteva cuvinte spuse de Maliutina, cuvinte pe care eu, ca interpretă a intructoarei Colegiului de Partid, trebuia să le rostesc și care m-au răscolit adînc. Este vorba de sfatul pe care aceasta îl dă lui Kokolnicov, atunci cînd el o întreabă cum trebuie să se poarte cu oamenii. „Citește Statutul, tovarășe, îi răspunde Maliutina, acolo se arată clar cum trebuie să se comporte un comunist, și, subliniază ea, bineînțeles cu condiția să știi să-l citești". Trebuie să mărturisesc, că în interpretarea pe care trebuia să o dau aceleia care în piesa citată era purtătoarea Cuvîntului Partidului, replica de mai sus m-a tulburat adînc. Aș fi dorit din toată inima să știu rosti Cuvîntul Partidului. Superioritatea personajului mă copleșea. Cunoașterea amănunțită a faptelor, semnificația adîncă a tuturor amănuntelor, puținătatea vorbelor rostite, dar pline de sensuri adînci, înțelepciunea calmă, tot atît cît și trecătoarele izbucniri pasionale, omenești, și apoi acestea toate îndiguite în limitele unei frumoase discipline și ale unei bune cuviințe desăvîrșită în comportare, iată elementele de care trebuia să țin seamă pentru ca Maliutina să respire, să gîndească, să se miște și să acționeze real.

In munca mea de descifrare a personajului a atîrnat greu pătrunzătoarea înțelegere umană de care această femeie dă, nedezmințit, dovadă. Am găsit în momentele ei de tensiune sufletească, o caldă duioșie omenească. Femeia aceasta care cerea căpitanului de rangul I, Cernogubov: „Vă rog să nu faceți apel la sentimente" clocotește în adîncul ei de o viață sufletească bogată, viață pe care însă o stăpînește cu fermitate, canalizînd-o în sensul misiunii ei fundamentare, de comunistă. Este, în persona Maliutinei, o măreție calmă. Am simțit cum în acest personaj se concentrează experiența de viață a nenumărați oameni, am simțit de asemenea că vorbele și gesturile ei trebuie să răspundă năzuințelor maselor. Am înțeles că întreaga acțiune a piesei cu problemele ei sociale, cu relațiile de familie dintre copii și părinți, dintre prieteni sau simpli cunoscuți, toate se înnoadă în personalitatea instructoarei Colegiului de Partid. Răspunderea mea era, într-adevăr, foarte mare. Vigoarea lipsită de rigiditate dar și de moliciune, în înțelegerea „dramelor" omului și apropierea de ele cu tact au fost factorul de care am ținut seama în munca mea de creație a personajului. După ce am jucat în „O chestiune personală" în întîlnirea mea cu diferitele personaje pozitive ale pieselor interpretate ulterior s-au născut pe nesimțite înțelegeri și discernăminte noi. In munca mea de educatoare a tinerei generații de actori, am căutat și caut să țin seama de aceste noi semnificații. Nu știu să poetizez dar știu că interpretarea în mod realist a rolului, susținută de un studiu amănunțit al întregii lucrări, al fundalului ei istoric și social, precum și o nelimitată dorință și voință de a trăi efectiv rolul, constituie, socotesc, o școală vie și lucrul acesta am căutat să-l transmit studenților mei. Necesitatea punctualității, a respectării cuvîntului dat, cinstea față de rolul încredințat spre interpretare, dorința de a-i descifra tainele și de a-l face să învie și să crească pentru bucuria și învățătura publicului nostru, toate acestea am încercat să le dăruiesc fără nici o rezervă. Cînd privesc în jurul meu îmi dau seama de o realitate nouă — realitatea pe care o reprezintă Partidul care fertilizează viața noastră în multiplele ei fațete. Noi nu trăim la întîmplare ca o foiță purtată de vînt. Cuvîntul Partidului ne întîmpină, ne arată, ne îndrumă, ne sprijină. Il simțim în orașul nostru nou care se ridică tot mai sus sub soare, în construcțiile noi, în viața noastră nouă. Il simțim în Institutele de cultură și artă care-și deschid larg porțile pentru a primi oameni meniți să răspîndească frumosul pe tot cuprinsul țării noastre și îl simțim și în grija cu care publicul este pregătit, îndrumat și format pentru receptarea frumosului. Un public nou este chemat către artă prin spectacole anume organizate; afișele orașului nostru, anunță concerte pentru muncitori, ingineri sau tehnicieni; deschizînd aparatul de radio poți asculta o piesă muzicală interpretată de o tovarășă de la o gospodărie colectivă; în toate unghiurile țării se organizează echipe de amatori, pregătite temeinic, capabile de întrecere cu actorii profesioniști. Descătușarea energiei creatoare a maselor, munca de descoperire a talentelor noi, chemarea unui număr imens de oameni la creație a dus, în mod dialectic, la ridicarea nivelului cultural al poporului, ca și la creșterea exigențelor sale. Pentru înțelegerea semnificațiilor majore ale artei realist-socialiste publicul nostru este pregătit cu atenție, răbdare și entuziasm.

Eroul comunist în creația mea

Dacă am reușit să descifrez pentru mine și pentru spectatorii mei însemnătatea pe care Cuvîntul Partidului o are pentru noi, dacă am reușit să împărtășesc și studenților mei ceva din bogăția de înțelesuri a acestui Cuvînt, cu emoție mărturisesc că în mare măsură o datorez și Maliutinei.

Aura BUZESCU
Artistă a Poporului

Carnet cinematografic

PRIMA ZI DE PACE

Pe un zid ars, o mînă a scris stîngaci cu creta: *Prima zi de pace*. Titlurile filmului evoluează sobru, pe marginea cerului tulburat de cele din urmă rachete, pe fondul sonor al răpăiturilor tot mai rare de mitralieră... Se ivesc zorii unei zile, dimineața de 8 mai năvălește proaspătă în piața largă a orașului german, peste casele ruinate din spatele cărora privesc cu încordare, așteptînd răspunsul mesajului lor de pace, ostașii sovietici. Aparatul de filmat poposește îndelung în tabăra fascistă, o descoperă în intimitate, sătulă de luptă, fără altă dorință decît să-și pună capul jos, să se odihnească. Un traveling lent (însoțit de sunete grave de orgă) suprinde șirul de soldați germani rezemați fără vlagă de zidurile afumate ale catedralei, cenușii, nerași, cu ochii duși în fundul capului, cu buze arse de febră, apărînd în uniforme — fostele falnice uniforme ale armatei Reichului — ca niște păpuși dezarticulate îmbrăcate în haine străine, ridicol de largi. O știință a amănuntului de costum, de machiaj, de atmosferă, caracterizează începutul impresionant al acestui film bun, realizat de talentați cineaști sovietici. Debutul acțiunii e surprinzător de dramatic, de concentrat. Un tînăr ofițer sovietic pășește solemn în piața imensă, către pozițiile inamicului fortificat în catedrala unde se refugiase. E o liniște încordată în ambele tabere: nu răsună pe asfaltul gol decît pașii energici ai parlamentarului. Aparatul se ridică brusc, zugrăvind de sus tabloul pieții pustii din care-și iau zborul cîțiva porumbei răzleți; alături de ei, silueta sveltă a ostașului ce flutură steagul păcii. Soarele mîngîie deopotrivă obrazul învinșilor și învingătorilor. Dar iluzia umanei înțelegeri e curmată brusc de o rafală violentă. Regizorul întrerupe imaginea, fără să știi dacă glonțul mișelesc a ucis cumva pe cel ce oferea învinșilor, viața. Cînd îl zărește însă neclintit, rostind în nemțește condițiile capitulării, respiri ușurat. Un bun moment de suspensie cinematografică. Ostașii nemți au reușit în ultima clipă să-și împiedice comandantul fanatic să comită o nouă crimă. Dar ideea pericolului rămîne suspendată în aer, ea însoțește întregul film, plimbarea celor doi tineri prin oraș, umbrele foștilor hitleriști strecurate în spatele caselor, pînă la deznodămînt. Lupta nu s-a terminat încă. Ici, colo, dușmanul ascuns te atacă pe la spate; mișelească și jalnică răzbunare. In prima zi de pace, căpitanul Platonov cade răpus de glonțele unui SS-ist. Mihail moare sub ochii îndurerați ai iubitei. Dar războiul a fost cîștigat, victoria e un fapt concret și zădărnicia actelor banditești apare limpede spectatorului ca și ideea că pacea nu e deloc un „lucru ușor". Războiul a lăsat urme adînci pe care cu mare eforturi popoarele vor reuși să le înlăture. Fără a insista pe unele din aceste idei, acțiunea evidențiază totuși un subtext precis: cu simplitate, cu sentimentul unei îndatoriri față de omenire, față de ei înșiși, ostașii sovietici s-au jertfit pentru ca *„parfumul de liliac să gonească mirosul de pulbere"*, pentru ca piața pustie din mijlocul orașului să se acopere din nou de copii veseli și porumbei; pentru ca pe scările — reînălțate din ruine — ale marilor lăcașe de cultură, să pășească din nou Olea și toate surorile ei însetate de învățătură.

Simplitatea și poezia lăuntrică, discrete, a multor cadre din acest film ne amintesc de alte două reușite ale cineaștilor sovietici, închinate aceleiași teme — prima zi de pace — filmele „Ultima primăvară" și „Reîntoarcerea".

Alice MĂNOIU

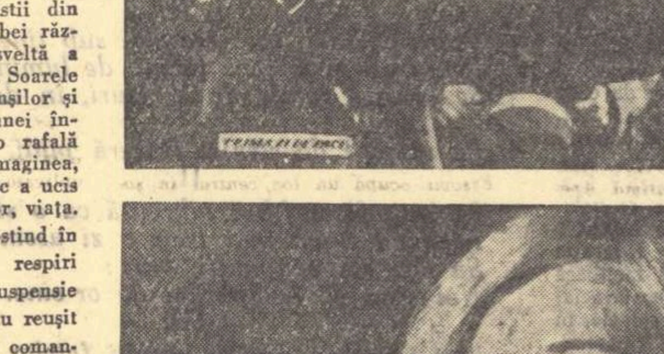

Scene din filmul „Prima zi de pace"

Consfătuire cu prietenii noștri

Cînd echipele celor trei filme: „Secretul cifrului", „Băieții noștri" și „Telegrame" s-au urcat în autobuzul încăpător cu direcția Uzinele „Steagul Roșu" – Orașul Stalin, un sentiment puternic mi-a năvălit în inimă, un sentiment complex, ceva între bucurie, trac și nerăbdare.

La Timiș, șoseaua e barată. Un baraj „natural", făcut de zece oameni care se agită, ne fac semne și ne surîd.

In spatele lor, un baraj „tehnic": o motocicletă, un autobuz și un autocamion. „Primul autocamion care a ieșit pe poarta uzinei noastre în ziua de azi" – ne explică tov. Borbel, directorul Clubului uzinei „Steagul Roșu" și ne prezintă întregul grup venit în întîmpinarea noastră.

Facem „transbordarea" în autobuzul albastru „Steagul Roșu" – fabricație proprie și el, și pornim.

Urmează schimbul de experiență: în timp ce muncitorii vizionează filmele în „ture de cîte patru sute", noi „vizionăm" uzina.

Uzina e de fapt un oraș cu numeroși locuitori care cuprinde în afară de nenumăratele hale, ateliere, laboratoare, sculărie, etc. un cartier muncitoresc și un centru școlar, numit pe drept „orașul ucenicilor".

„Astăzi fabricăm în uzina noastră toate cele 2800 de piese ale unui autocamion" ne spune cu justificată mîndrie directorul general al uzinei, tov. Gh. Rădoi, în timp ce ne împărtășește, cu răbdare, la fața locului, tainele uzinei. Paralel, mai livram țării strunguri, utilaj pentru industria grea, industria ușoară, precum și pentru baraje de hidrocentrale. In uzină a funcționat pentru prima oară în țara noastră o secție de rulmenți care apoi a devenit o fabrică de sine stătătoare: Fabrica „Rulmentul"-Orașul Stalin.

Trecem din secție în secție; cunoaștem pe rînd pe cei 26 de laureați ai Premiului de Stat, cunoaștem tineretul harnic și priceput, cunoaștem maiștrii.

Maistrul Sipoș, unul din laureați, lucrează de 20 de ani la aceeași mașină fără reparații, fiul său lucrează și el tot la „Steagul Roșu". Cu priceperea sa Sipoș a ridicat generații de noi muncitori. Ne așteptam să fie un moșneag, dar este atît de tînăr încît vorbindu-ne de nepoții pe care-i are am crezut ca glumește:

– Dar nu ești bătrîn de loc!

– Păi, la noi nu există nici un bătrîn, afară de Biserica Neagră care are 600 de ani.

Tot așa trebuie să gîndească și tovarășul Acasandrei care, atunci cînd s-a spart cuptorul Siemens-Martin și-a primejduit viața pentru a salva oțelăria de la incendiu.

Tot așa gîndesc acești muncitori, stăpîni ai uzinei, căci dacă n-ar gîndi astfel niciodată fosta fabrică „Astra vagoane, armament" în care cei 250 de muncitori duceau o viață de mizerie nu s-ar fi transformat în acest oraș pașnic, curat și luminos.

★

Iată-ne acum în sala clubului. Pe pereți, lozinci: „Bine ați venit, „Băieții noștri"!

Consfătuirea începe cu salutul: „Bine v-am găsit, prietenii noștri!"

Toți acești oameni atît de pricepuți în problemele de producție ale Uzinei „Steagul Roșu", dovedesc că nu sînt mai puțin pricepuți și exigenți în munca unei alte uzine, „Uzina de filme Buftea". Ne cercetează filmele noastre cu aceeași dragoste și exigență cu care privesc piesele șlefuite de ei.

– Ne bucurăm că avem filmele noastre, filme romînești!

– Ne place să ne regăsim în filme așa cum ne-am regăsit în personajul Barbu din „Secretul cifrului", interpretat de Stamate Popescu, care de altfel e actor plecat din rîndurile noastre.

– Mi-a plăcut rolul măturătorului jucat de tov. Alexandru Lungu în filmul „Telegrame". A redat cu multă veridicitate personajul.

– Mi-a plăcut filmul „Băieții noștri", fiindcă acțiunea lui ar putea să se petreacă foarte bine chiar la noi în uzină. Este un film educativ. Ar fi trebuit însă să se oglindească și acțiunea U.T.M.-ului în reeducarea tineretului.

Discuția se animă. Din toate colțurile sălii muncitorii iau cuvîntul. Ca niște buni prieteni, ei nu se sfiesc să ne arate și lipsurile și să ne dea sugestii:

– Nu ne place teatralismul care se strecoară ici-colo în filmele noastre. Cu deosebire în „Telegrame" s-a observat acest lucru. Actorii de teatru nu s-au obișnuit încă să fie în film actori de film.

– Am vrea mai multe filme despre noi, despre activitatea noastră artistică.

– Am vrea să folosiți și actorii noștri amatori.

– Am vrea să veniți mai des în mijlocul nostru, ca să vă dăm subiecte de scenarii.

Ca un „aconto", tov. Robu, conducător auto, ne oferă o piesă de teatru și proiecte de scenarii.

Primim în dar macheta uzinei și flori din seră proprie.

La despărțire, un muncitor își exprimă mulțumirea de a fi putut cunoaște pe cei ce muncesc în cinematografie. La rîndul nostru adresăm tovarășilor săi de muncă: invitația de a ne vizita la „Uzina cinematografică Buftea".

E bine că sîntem tineri – subliniază în încheiere tov. Rădoi, directorul general al Uzinei, ridicat din muncitori, în vîrstă de numai 34 de ani. Alături de tinerețe însă trebuie să ne străduim să căpătăm maturitate în tehnica fiecărei meserii, și atunci vom fi cu adevărat mereu tineri.

Angela CHIUARU

PUNCTE DE VEDERE

Profil și calitate

Sînt de acord cu opinia maestrului Sică Alexandrescu, exprimată în „Gazeta literară", că nu poate exista „profil" în afara calității, chiar dacă atît repertoriul, cît și orientarea generală a teatrului respectiv au o linie de conduită, un sens comun, o țintă urmărită cu consecvență.

Cu toate acestea, presupunînd că un teatru ajunge într-o atare situație, punctul de vedere al maestrului Sică Alexandrescu nu mi se pare, totuși mai mult decît un punct de plecare. Căci dacă profil fără calitate nu se poate, calitatea fără profil este un lucru destul de frecvent în materie de teatru. Astfel încît problema profilului este problema calității plus încă ceva; încă ceva ce nu poate fi determinat numai și numai prin această unitate de măsură.

Să luăm un exemplu: spectacole de calitate sînt și la Teatrul Național „I. L. Caragiale", și la „Teatrul Municipal" — dar oare, calitatea lor este identică, oare — prin simplul fapt că aceste teatre oferă spectacole „de calitate", ele și-au și determinat „profilul"? Bineînțeles că nu. Calitatea deschide unui teatru doar perspectiva profilului; ceea ce, însă i-l și dă este natura acestei „calități". Incît, dacă ar fi să ne jucăm cu cuvintele, am putea spune că problema profilului se rezumă, în fond, la problema „calității calității". Dar, pe această cale, se ajunge la o chestiune mult mai complicată și care ar necesita o dezbatere foarte prelungită și anume la chestiunea stilului.

Spectacole „de calitate" există și în teatrele din regiuni, nu numai în teatrele din Capitală. Lucrul s-a văzut atît cu prilejul diverselor manifestări teatrale pe plan republican, sau al turneelor, cît și — din păcate mai rar, deși acesta ar trebui să fie mijlocul cel mai eficient de cunoaștere a activității teatrelor provinciale — la fața locului. Cu toate acestea și tocmai ca o confirmare a celor afirmate mai sus, despre un „profil" al vreunui teatru regional cu greu se poate vorbi. Iată deci că simpla calitate încă nu e suficientă pentru a ridica un teatru la rangul de teatru de profil. Iar pentru noi, regizorii, care lucrăm în teatrele din regiuni chestiunea se pune cu și mai mare acuitate. Căci, cu tot efortul pe care-l facem, uneori plini de dăruire și stăruință, pentru ridicarea calitativă a producției teatrelor noastre, perspectiva profilului ni se pare foarte îndepărtată, foarte puțin probabilă, adeseori un miraj. In numeroase privințe teatrele din Capitală sînt avantajate, sub acest raport, prin însuși faptul că, fiind mai multe la un loc, competiția pentru „profilarea" lor are un aspect de adîncime și nu de suprafață. Un teatru provincial, fiind unic în orașul sau regiunea respectivă, trebuie să acopere o suprafață de activitate mult mai largă și mai variată, ceea ce face ca și munca pentru crearea unui „stil" propriu să fie mai anevoioasă. Repertoriul unui teatru provincial trebuie să asigure o arie de cerințe foarte diversă. In timp ce în capitală publicul își caută teatrul său, în provincie teatrul trebuie să-și caute publicul. Și cum acest public e multiform, teatrul provincial trebuie să-și alcătuiască repertoriul de așa natură încît să răspundă gusturilor celor mai diferite. Nu rareori, din această pricină, în lista de repertoriu a unor teatre — și lucrul e desigur condamnabil — apar piese, care prin natura lor, prin adresa lor, prin „profilul" lor, se bat cap în cap. Lupta pe care regizorul din provincie trebuie să o ducă pentru „ținuta" repertoriului, cunoaște adeseori cele mai grele momente, nu în cine știe ce birouri oficiale, ci în biroul agenției de teatru, unde prea puțini organizatori de spectacole înțeleg că ei sînt cei mai importanți colaboratori ai regizorului artistic în „căutarea" profilului teatrului; că ei sînt, pentru public, ceea ce regizorul artistic este pentru colectivul teatral: un educator. Cel ce iscălește aceste rînduri nu va uita cu ușurință zilele amare pe care le-a avut de îndurat în respectivul birou, atunci cînd s-a „încumetat" să aducă pe afișul teatrului sibian piese ca „Trei surori" a lui Cehov sau „Casa inimilor sfărîmate" a lui Shaw. Asemenea piese necesitau o „muncă cu publicul" cel puțin egală cu munca pe care regizorul trebuia să o ducă cu colectivul artistic al micului teatru provincial.

E greu să găsești și să pui temelia „profilului" unui teatru; dar cu atît mai greu e să găsești și să pui temelia mai multora. Căci un teatru de provincie înseamnează nu un singur teatru, ci mai multe într-unul singur. Un asemenea teatru trebuie să satisfacă, pe plan local, singur, ceea ce în Capitală satisfac șapte sau opt teatre. El trebuie să cuprindă în repertoriul său ceea ce cuprind — orientîndu-se după componența colectivului, după scopul pe care urmăresc să-l atingă — teatre care, repartizîndu-și forțele, dau bătălia în vederea unui scop fundamental: profilul.

Un alt inconvenient de care se lovesc regizorii provincicali în lupta pentru „profil" și pe care colegii noștri bucureșteni îl resimt foarte puțin sau deloc, este „inconsistența colectivului artistic". Ceea ce, după părerea mea, caracterizează, în stadiul actual, colectivul unor teatre regionale, sau cel puțin al nostru, este lipsa unei omogenități structurale, a unui „spirit de familie", care să poată promova — prin armonia tonalității sale fundamentale — acel „ceva" deosebit, greu de exprimat în cuvinte, pe care îngemănarea într-o echipă sudată, îl dă spectacolelor teatrelor din Capitală. La noi, fiecare stagiune înseamnează o nouă regrupare a forțelor, forțe care pe parcursul stagiunii epuizate s-au risipit în fel și chip. Relațiile de „vase comunicante" care se stabilesc după un timp îndelungat de colaborare artistică între membrii unui colectiv bucureștean, se reduc în provincie la niște ajustări de conivență, ce foarte rar ating straturile mai adînci ale fierberii creatoare. Această „inconsistență" duce de cele mai multe ori la un dezechilibru de forțe în sînul colectivelor regionale în care actorii de calitate fluctuează de la un teatru la altul, iar cei mediocrii rămîn „pe loc" cu anii. In ultimele stagiuni această fluctuație a fost acompaniată și de un pronunțat exod al actorilor buni spre București. Nu văd nimic rău în această tendință spre Capitală a actorilor provinciali. Dimpotrivă, ea mi se pare cum nu se poate mai firească. Ceea ce însă e alarmant e că acest „exod", nu e însoțit întotdeauna de o împrospătare a teatrelor regionale, la fel de abundentă.

Excelenta inițiativă de a se trimite în fiecare an echipe de tineri actori, proaspăt promovați, în provincie, a dat — din păcate — numai pe jumătate rezultatele scontate. Acești tineri, cu resurse remarcabile, însuflețiți de un spirit generos și dornic de fapte mari, trebuiau să fie elementele cele mai importante pe care regizorii urmau să-și sprijine lupta lor pentru „profil". Insă plecați „în bloc", cu nădejdea unei grabnice reîntoarceri, acești tineri nu s-au contopit cu colectivele respective, au rămas izolați și după „satisfacerea stagiului", la semnalul celui dintîi plecat din echipă, îi urmau exemplul, tot „în bloc" și ceilalți. Vina aparține fără doar și poate, într-o mare măsură, și conducătorilor teatrelor unde soseau proaspeții actori și, ceva mă face să cred, și acelor „localnici" care nu înțelegeau să primească cu inima larg deschisă, detașamentul, foarte bine echipat din punct de vedere al „calității", al „veneticilor". Cert e că noii sosiți vor căuta mai repede să iasă din izolare, să se încadreze în colectiv, să se familiarizeze cu specificul muncii teatrelor provinciale — și dacă vor fi însoțiți de solicitudinea și atenția conducătorilor teatrelor respective și nostalgia evadării cu orice preț va dispărea.

Spun toate aceste lucruri pentru că sînt de părere că, dacă problema profilului se pune într-un fel, pentru teatrele din Capitală, într-altfel se pune ea pentru teatrele din provincie. Pentru teatrele din București, lupta pentru profil este — așa cum spuneam la începutul acestor notații — lupta pentru „calitatea calității", adică pentru un stil propriu, distinct, care să fixeze fiecărui teatru un loc aparte, bine precizat în configurația mișcării noastre teatrale. Pentru teatrele din regiuni lupta pentru „profil" este și trebuie să fie, în primul rînd, lupta pentru „continuitatea calității".

Nu de mult un cronicar bucureștean, altfel bine intenționat, recomanda conducerii teatrului din Sibiu să pregătească un spectacol „bombă" cu care să vină în Capitală și să facă „vîlvă" pentru ca în felul acesta să devină „mai cunoscut". Am respins această recomandare superficială, tocmai pentru că socotesc că una din cele mai primejdioase mentalități care s-ar putea cuibări în teatrele noastre regionale este aceea de a face un moment „vîlvă", pentru ca apoi, ani în șir, reputația teatrului să se hrănească din această „vîlvă". E mentalitatea „buffului", mentalitatea discontinuității în calitate. Ceea ce trebuie să caracterizeze munca artistică din teatrele noastre regionale este — cred eu — efortul susținut al tuturor compartimentelor unui colectiv, pentru ca în activitatea de zi cu zi să nu existe întreruperi calitative, salturi violente de la un lucru bun la unul rău. In teatrele regionale, nu rareori, după o premieră onorabilă urmează două sau trei premiere mediocre sau, în cel mai bun caz, cenușii. Or, dacă ne vom strădui ca spectacolele noastre să aibă întotdeauna o „linie", o ținută, un nivel care să înceapă, cel puțin, de la „corect" în sus; dacă — prin urmare — vom face în așa fel încît calitatea producției noastre să aibă continuitate, vom merge cu pași, poate înceți, dar siguri spre „profil".

Radu STANCA

Viitoarea premieră a Teatrului Național „I. L. Caragiale"

„POVESTE DIN IRKUȚK" de Alexei Arbuzov

Personajele pieselor lui Arbuzov sînt tineri care construiesc comunismul, care luptă împotriva cotropitorilor naziști, iar dragostea se naște și trăiește în sufletul lor strîns împletită cu munca și cu lupta lor. Oamenii pe care-i înfățișează scriitorul sovietic sînt optimiști, plini de încredere în viitor chiar în clipe de grea încercare, deznădejdile care îi încearcă uneori sînt pînă la urmă înfrînte, fiindcă ei își găsesc forța de viață în elanul întregului popor, în munca tuturor pentru fericirea tuturor.

„Ascultîndu-și vremea, romantismul și poezia acesteia" — cum îi îndemna cunoscutul regizor sovietic V. Plucek pe scriitori — Arbuzov a scris „Poveste din Irkuțk", cronică a oamenilor din a doua jumătate a veacului al XX-lea, poate cea mai vibrantă dintre vibrantele sale lucrări. Scriitorul ne vorbește despre constructorii unei hidrocentrale de pe malul Angarei siberiene, regiune despre care savantul Lomonosov afirma, cu două sute de ani în urmă, că „va spori simțitor forța Rusiei". Sînt oameni felurițí pe acest șantier, veniți de pe felurite meleaguri ale Uniunii Sovietice. Brigada escavatorului pășitor, pe care o conduce mecanicul șef Serghei, este fruntașă în muncă. Brigadierii sînt puternic atașați de șeful lor, care este un băiat modest și de o mare frumusețe sufletească. Indrăgostit de Valentina, casierița magazinului alimentar, Serghei nu-și mărturisește sentimentele decît atunci cînd Victor, tovarășul și prietenul lui, cel cu care fata se plimbă și discută în fiecare zi, declară că nu i-a trecut niciodată prin minte s-o ia de nevastă. Serghei se apropie de Valentina, „fîșneața", cum i se spune, nu numai cu dragoste, dar și cu respect. Această purtare, cu care n-a fost obișnuită, trezește în sufletul Valentinei sentimentul adormit al propriei sale demnități, încrederea în valoarea ei. Valentina devine mai bună, mai serioasă și, devenind mai bună și mai serioasă, descoperă pe rînd în Serghei trăsăturile omului adevărat, care o fac să-i fie drag.

Povestea acestor oameni nu se oprește aici. Iubind-o pe Valentina, Serghei n-o poate lăsa în afara preocupărilor lui și ale tovarășilor lui, departe de acel ideal comun care formează însuși scopul vieții sale. Cu ea vrea să împartă bucuriile vieții și ale muncii.

Ar fi prematur să facem aprecieri asupra spectacolului pe care îl va reprezenta Teatrul Național „I. L. Caragiale" în regia artistului emerit Radu Beligan. Dar ni se pare cu neputință ca acest poem dramatic, închinat celor mai frumoase rosturi ale vieții, dragostei și muncii, să nu trezească înflăcărarea interpreților lui.

Constanța TRIFU

discul

A. BORODIN – DANSURILE POLOVȚIENE din opera „Kneazul Igor"
Corul și orchestra Teatrului Mare al U.R.S.S.
Konceak: Mark Reizen
Dirijor: A. Melik – Pașaev

Un disc excepțional atît ca interpretare cît și ca înregistrare. Acest final al actului al II-lea din opera „Kneazul Igor", devenit încă din anul premierei (1890) o renumită piesă simfonică pentru sălile de concert sub numele de „Dansurile polovțiene", reprezintă din plin caracteristicile talentului lui Alexandr Borodin, personalitate puternică, multilaterală, reunind un compozitor genial cu un remarcabil om de știință și un neobosit pedagog. In interpretarea cunoscutului conducător de orchestră Melik-Pașaev apare și mai vie „... impetuozitatea sa năvalnică, care se împletește cu o înflăcărare impresionantă, cu gingășie și frumusețe" (V.V. Stasov), și mai ales se reliefează cunoașterea autentică de către A. Borodin a intonațiilor și specificului muzicii orientale, oglindită mai cu seamă în ritmica vie a dansurilor, în bogăția coloristică a paletei orchestrale și în plasticitatea melodică a motivului oriental din cor care sugerează cu deosebită forță scena ovaționării hanului Konceak de către polovțieni. Inregistrarea impecabilă a surprins cu claritate și finețe cele mai imperceptibile flexiuni ale vocilor și mai ales timbrele instrumentelor din orchestră.

(o față, 20 cm, 33 ture, D-004898, Aprelevski Zavod-U.R.S.S., 1959)

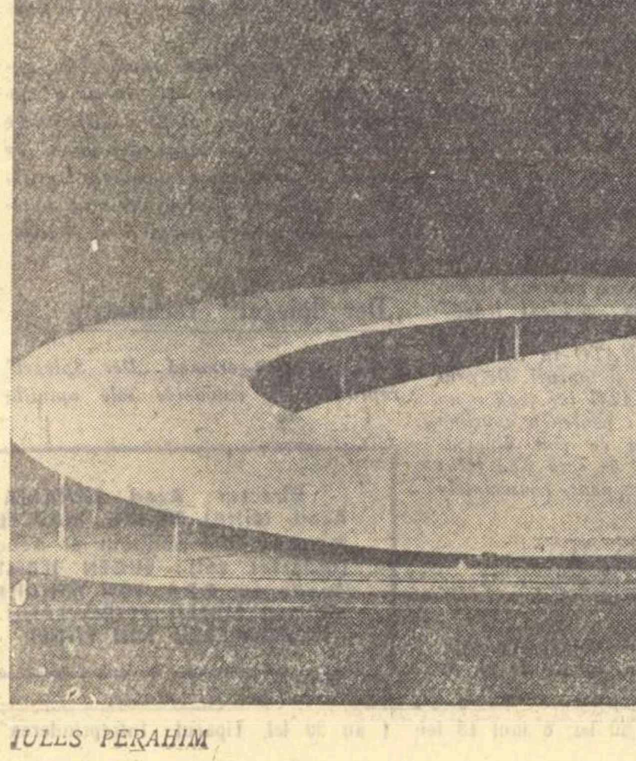

IULES PERAHIM

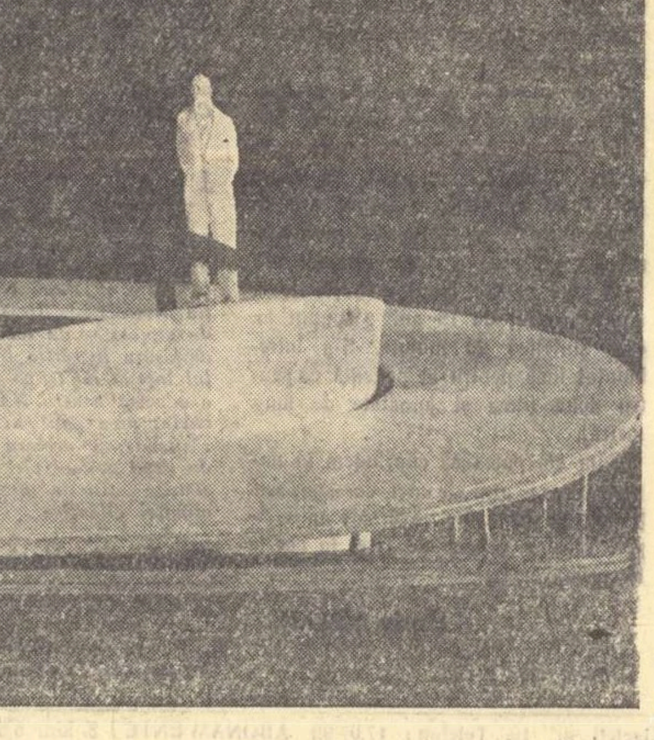

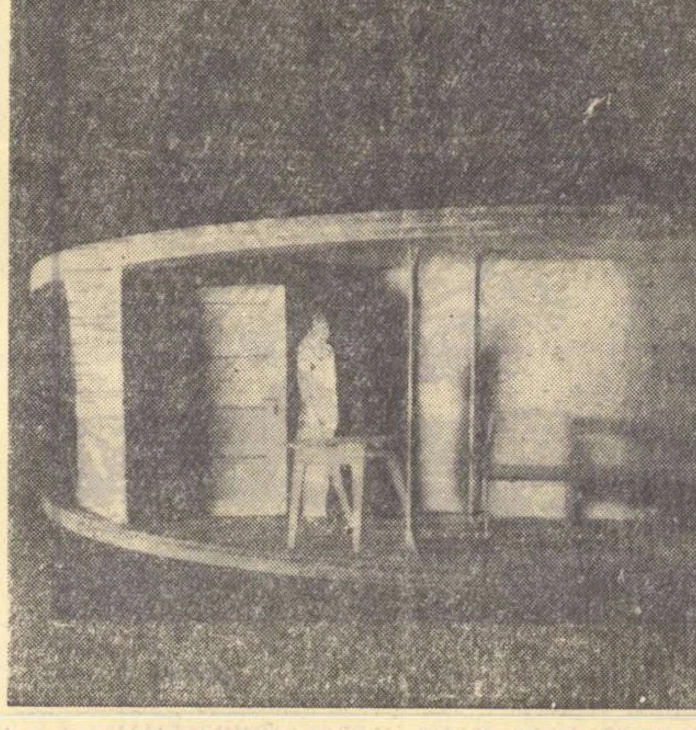

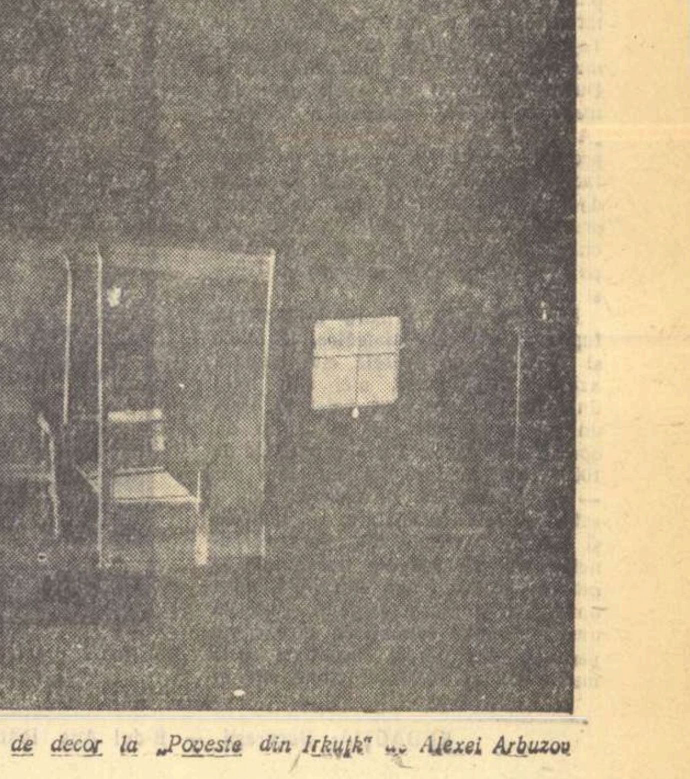

Schițe de decor la „Poveste din Irkuțk" de Alexei Arbuzov

Strada „Victoria din Februarie" din Bratislava. In prim plan construcția-turn cu 12 etaje clădită prin metoda betonului armat.

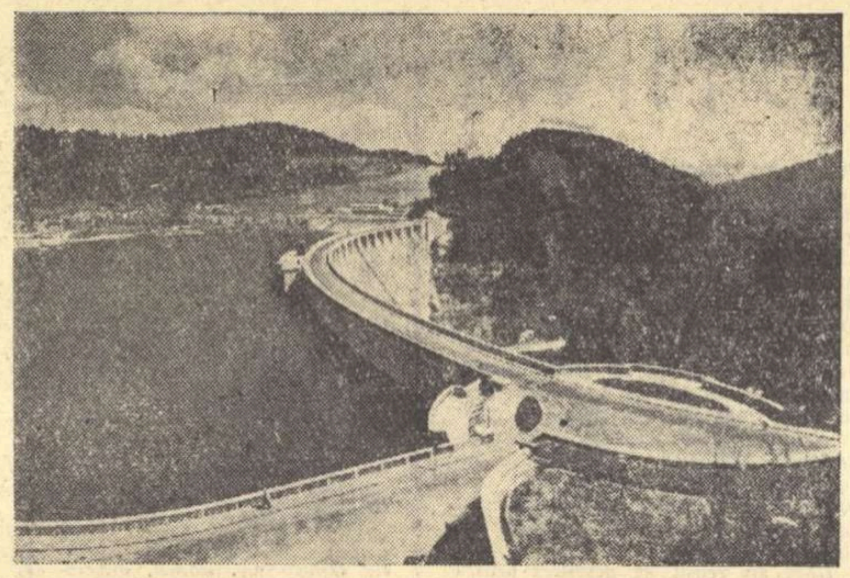

Noul baraj de lîngă Vir pe rîul Svratka

15 ANI DE LA ELIBERAREA CEHOSLOVACIEI

CALEIDOSCOP

Zilele trecute la poalele muntelui Rip, nu departe de Roudnice, mulțimi de tineri veniți din toate colțurile Cehiei de nord s-au întrecut într-o mare demonstrație artistică și gimnastă preludiind apropiata Spartakiadă.

Un ziarist occidental în trecere prin Praga îmi spunea:

— Noul plan cincinal cehoslovac are în vedere desăvîrșirea construcției socialismului pînă la sfîrșitul lui 1965. Dacă vor reuși, aceasta se va datora exclusiv faptului că au o industrie dezvoltată.

Era exact în ajunul demonstrației tinerești de la poalele muntelui Rip. Și asemenea manifestări au loc în fiecare an, în zorii primăverii, acolo unde strămoșul cu barba și pletele brumării a poposit, cu veacuri multe în urmă, cînd a aflat loc bun pentru așezare. In fiecare an, cînd pădurile devin de un verde aprins, cînd ninși sînt cireșii de flori imaculate și svîcnește primăvara în ramurile magnoliilor, tineretul țării cîntă ode strămoșilor veniți în chervane din țara Charvaților.

— Nu cred că ai dreptate, i-am răspuns interlocutorului meu. Ceea ce face tăria acestui popor este nu numai nivelul lui economic, ci mai cu seamă patriotismul lui. Și mai este ceva: umanismul care străbate întreaga lui cultură și dezvoltare istorică. Intre luptele ascuțite hussite și contrareformă, între opoziția față de călcîiul habsburgic și rezistența împotriva tropăitului cizmei naziste, mi se pare a vedea trecînd un singur fir, puternic, al unei tradiții care a constituit pentru poporul acesta din inima Europei o sursă de energie mereu proaspătă, așa cum izvoarele munților alimentează de milenii pîraiele, rîurile, fluviile. Tot astfel, de la Jan Komensky și Jungmann pînă la sfătoasa Bojena Nemcova sau furtunosul Bezruc, unitatea este perfectă. Neuitatul Fucik are buni înaintași: pe Jan Neruda ca și pe Jiri Wolker. Dar, oare, în paginile „Reportajului" lui Fucik, purtînd amprenta demnității umane și a „vastului Univers", nu deslușești ecourile baladelor lui Jirasek și acelea ale cîntecelor populare atît de bărbătești care-și rostogolesc valurile în versurile lui Stur și ale lui Kollar! Din tradiție își soarbe tăria poporul, asemenea copacului care își trage seva din mama lui — bătrîna glie.

La Kladno, un oțelar care mi-a vorbit despre problemele producției la convertizoare și-a încheiat expunerea cu un accent de mîndrie: acoperișul Teatrului Național s-a făcut din oțelul de aici și tot aici s-a montat.

Treptele teatrului de pe Narodni Trida, ocupanții hitleriști n-au îndrăznit niciodată să le urce îmbrăcați în haină militară. Cînd s-au încumetat totuși, s-au travestit, ca răufăcătorii în miez de noapte. Cînd și-au afișat aroganța specifică, sala s-a golit ca la un consemn. In anii de urgie numărul oamenilor de teatru care au cunoscut rigorile închisorilor și lagărelor și cuptoarelor de exterminare și plutoanelor de execuție a fost impresionant: E. F. Burian, Karel Hasler, Nina Jirsikova, Anna Letenska, Alfred Radok, Jozef Skupa, Vladimir Smeral... Cîți dintre ei s-au înapoiat? Și cîte teatre au funcționat? Sălile de spectacole deveniseră cazărmi sau sedii ale diferiților „ober" și „unter" hitleriști. Dar cu toate acestea, după ce au luptat pe baricadele Pragăi, la 16 mai 1945 actorii capitalei cehoslovace au jucat „Mireasa vîndută" în cinstea Armatei sovietice eliberatoare. Astăzi, Republica Cehoslovacă numără peste 100 de ansambluri teatrale, de la teatrele naționale cu repertoriile lor clasice, pînă la teatrele de gen, pe cît de numeroase pe atît de diverse; Teatrul realist se deosebește de teatrul armatei (care are, totuși, o concepție realistă), după cum teatrul de pantomimă nu intră în competiție cu teatrul sătesc. Teatrul de comedie este departe de a epuiza umorul ceh pe care îl împarte generos cu atît de personalul și prețuitul Werich, el însuși un gen de spectacol. In sfîrșit, Lanterna Magika nu-i nici teatru de varietăți, nici spectacol de cinema și nici balet, dar le îmbină pe toate într-o singură formulă plină de fantezie și originalitate.

— Unde te duci diseară? se întrebau, pînă nu demult, în fiecare zi, 44.000 de cehi, moravi și slovaci îndrăgostiți de mirajul scenei. Dar la Pribram s-a construit de curînd un teatru nou. Și nu numai la Pribram... Iar acum apelul primăverii freamătă, se pregătesc teatrele în aer liber. Sînt peste 150 în parcurile castelelor, în curțile cetăților, la Karlștejn și la Kutna-Hora, în grădina palatului Valdștejn din Praga și la Loket — acolo unde a fost încercat de o iubire tîrzie marele Goethe. La confluența Moravei cu Dunărea, într-un loc de o romantică frumusețe, se află un teatru de vară cu o capacitate de peste 100.000 de locuri.

— Unde te duci diseară? întrebarea aceasta și-au pus-o în anul 1958 peste 12.500.000 de spectatori. Anul acesta este însă Anul Spartakiadei. Anul acesta este mai cu seamă „Anul jubiliar" — un deceniu și jumătate de la eliberare. Fără îndoială, la 31 decembrie bilanțul va fi mai bogat. Și Republica Cehoslovacă nu are decît 13 milioane și jumătate de locuitori!

Socialismul se măsoară, între altele, cu nivelul de conștiință al oamenilor. Și conștiința socialistă merge mînă în mînă cu patriotismul. Regretatul Burian, fost director al Teatrului D. 34 din Paraga, s-a consacrat în mare măsură interpretării dramaturgiei originale. Un întreg deceniu a refuzat să reprezinte un singur autor străin. Cazul este izolat, dar exemplul a dat roade: nu numai piesele originale s-au înmulțit, ci și numărul autorilor dramatici. Numele lui J. Dietl, al lui V. Straka, Stehlik, Hrubin, Drda, Kohout, Blazek, al lui Peter Karvas nu s-au impus numai spectatorilor cehi și slovaci ci au trecut și peste hotare. In 15 ani s-au scris peste 300 de piese originale și aproape 100 de opere, dintre care „Vîrtejul" compozitorului Suchon a fost apreciat și în străinătate.

Este semnificativ că, în ansamblul lucrărilor literare apărute în cursul anului 1959, opera care se bucură de cel mai mare succes în rîndul tineretului este nuvela lui Jan Otcenasek: „Romeo, Julieta și întunericul". Acțiunea se petrece în Praga ocupației naziste și opune două lumi ireconciliabile: umanismul și fascismul. Titlul nuvelei frizează simbolul. Eroii lui Otcenasek se numesc Pavel și Esther. Dar, asemenea eroilor shakespearieni — ei întruchipează dragostea. Dragostea care, dincolo de prejudecățile rasiale, înfruntă întunericul. Fiorul acestei cărți se datorește, fără îndoială, măiestriei autorului, dar adeziunea tinerei generații la mesajul ei este simptomatică. Unda umanistă cehă se menține proaspătă. Ca și aceea a creației literare slovace de altfel: romanul Helei Volanska — „Peștele" — tratînd rezistența patrioților slovaci împotriva fascismului, înregistrează de asemenea un succes remarcabil.

Pe Vlasta Buskova am cunoscut-o prin intermediul cărții: este bibliotecară. După ce m-a informat despre pasiunea tineretului pentru literatura științifico-fantastică, dar și pentru Balzac, pentru povestirile lui Swift, ca și pentru Gorki și Șolohov, discuția a alunecat inevitabil către statistică.

— Ah! Nu fi mirat de ceea ce se vede aici, s-a apărat ea cu modestie, cînd mi-am exprimat admirația pentru activitatea sa prodigioasă. N-ați văzut, probabil, cluburile de cititori de pe lîngă edituri, cluburile de întreprindere, bibliotecile populare mai cu seamă. Sînt în număr de 14.000 și împrumută anual 35 milioane de cărți la peste 1.600.000 de cititori. Să vizitați neapărat bibliotecile populare. Dar bibliotecile științifice de stat și bibliotecile universitare le cunoașteți? Dispun de aproape 15 milioane de volume și împrumută anual peste 3.500.000.

Am asociat cuvintelor tovarășei Buskova o imagine devenită familiară în lunile de cînd colind Cehoslovacia: în avioane, în trenuri, în tramvaie, în autobuze, în troleibuze, în parcuri, oameni cu păr de nea și tineri cu privirile încă uimite în fața întrebărilor vieții — citesc.

Ar fi greșit să se creadă că grija pentru tradiția culturală proprie duce la excluderea patrimoniului cultural al celorlalte națiuni. Dimpotrivă, în epoca socialismului, tezaurul culturii universale dispune de mijloace de difuzare încă necunoscute. In vitrine, alături de operele lui Ovidiu, Tolstoi sau Anatole France, se văd romanele și povestirile lui Sadoveanu și se așteaptă versurile lui Arghezi. Piesele lui Shakespeare și Cehov fac serii, pe scenele teatrelor. La Brno, de curînd, o expoziție de gravură stigmatizînd amenințarea atomică a făcut un patetic apel la conștiința umană, prin 300 de exponate a unor pictori din 27 de țări: Pablo Picasso și Charles White, Franz Masserell și Vasiliev, José Venturelli și Paul Weber. La Praga nu poți vizita numai expoziția realistă a grupului cehoslovac „Octombrie", sau a bătrînului și mereu tînărului Rambousek, ci și aceea a celebrului francez din sec. 19 Paul Gavarni, a cărui viziune realistă și istorică s-a prelungit în opera lui Daumier.

La Bratislava, evenimentul artistic al primăverii a fost, indiscutabil, Expoziția de artă plastică romînească, a cărei valoare a prilejuit criticilor de artă cronici entuziaste.

In sfîrșit, apropiata „Primăvară la Praga", dacă va celebra în primul rînd manifestările geniului creator al popoarelor ceh și slovac în cei 15 ani de viață descătușată, se va desfășura totodată sub semnul internaționalismului. In orașul lui Smetana și Dvorak, pe unde și-au purtat pașii Mozart și Ceaikovski, interpreți și dirijori din Uniunea Sovietică și Statele Unite, R.D. Germană și R.F. Germană, Marea Britanie și Romînia, Franța și Ungaria, Italia și Bulgaria, se vor reuni sub faldurile albastre ale Festivalului, confruntîndu-și arta în limba cea mai accesibilă dintre toate, în limba care înlătură granițele și înfrățește: Muzica.

Peste cîteva zile, populația pragheză va avea prilejul să vizioneze primul film cehoslovac creat pentru poliecran. Dinamic, îndrăzneț, cu mare putere de emoționare, filmul are ca idee centrală dezvoltarea multilaterală complexă, a Cehoslovaciei din 1945 pînă astăzi. Titlul vorbește de la sine: „Trăim de 15 ani"; spațiul lui este sintetic: 22 minute. S-a întrebuințat însă pentru el peliculă ca pentru două filme și jumătate de lung metraj.

Cum am putea să cuprindem în numai cîteva pagini ale unei corespondențe fugare, grădinile revărsate între apele Elbei și acelea ale Tisei în aceste 15 primăveri!...

Horia LIMAN

Praga, 28 aprilie

NOTE DE DRUM

Știrea despre reprezentarea „Plutașului de pe Bistrița" pe scena Teatrului de operetă din Teplice a constituit pentru mine o surpriză. In Cehoslovacia lucrarea fusese cunoscută direct prin turneul Teatrului Metropol din Berlinul democrat și au socotit că ar fi bine primită de publicul cehoslovac.

„Ne aflăm totuși în țara cărbunelui", — îmi spune Milada Kaderabkova, ciceronele meu în zilele premergătoare premierii, în timp ce evocam printre vechi și impunătoare palate, secularul trecut al stațiunii. Pentru uzul turiștilor și bolnavilor din toată lumea, localnicii amintesc romantice momente, care se afundă în trecut pînă în secolul al 12-lea, adică pînă la 1158, cînd Iudita de Turingia a întemeiat la Teplice o mănăstire benedictină, care punea în valoare izvoarele termale ale localității.

Azi, ca în toată Republica, „țara cărbunelui" trăiește o epocă de înflorire. Orașe noi își înalță blocurile simetrice, în liniile clare, fără inutilele zorzoane. Iar zecile de mii de oameni ai muncii, ocupați cu desgroparea imenselor zăcăminte de cărbune și minereuri necesare construcției socialismului, reînvie — pentru ceasurile de odihnă și de viață socialistă — tradițiile culturale și artistice ale regiunii.

„Cronicile, precum și tradiția orală, — continuă să mă informeze ciceronele meu, — amintesc faptul că Teplice a fost vizitat de Petru cel Mare, țarul reformator al Rusiei"... Și evocările continuă, cu nume care nu mai par ale zilelor de ieri, ci ale zilelor noastre. Parcurile și străzile din Teplice au văzut siluetele unor mari artiști, genii ale omenirii și oameni de știință, prețuiți și îndrăgiți de lumea noastră socialistă. Poate chiar prin aceste alei și-au plimbat gîndurile Goethe și Beethoven, Chopin, Liszt și Wagner... Vechea ospătărie pe care o frecventa Wagner la Teplice, cînd lucra la „Tanhäuser", mai există și azi, iar panorama de la Dubravka are și azi vraja care i-a inspirat marelui compozitor celebra „Abendsternlied". Acești mari artiști, prezenți în librării, pe afișe de spectacole, în felul de a gîndi al lumii de azi, aparțin însă mai de grabă prezentului nostru socialist, decît vechilor regimuri apuse și călăuzesc pașii noștri pe căile înfloririi artistice și culturale.

Nu este, prin urmare întîmplător, faptul că din cele 93 teatre, 12 opere și 10 teatre de operetă cîte numără azi R. Cehoslovacă, aici sînt trei: un teatru de operă și balet la Usti, un teatru la Most și un teatru de operetă la Teplice. Cu o capacitate de 1000—2000 de locuri fiecare din ele, — cel din Teplice, cu 2000 de locuri, este cel mai încăpător, — teatrele și teatrele muzicale din „țara cărbunelui" sînt cu pasiune frecventate de mii de spectatori noi, entuziaști, pasionați, dar și foarte exigenți. Datorită unui sistematic schimb de turnee, repertoriul din fiecare localitate este mereu nou și variat. Teatrele sînt echipate cu autobuse și remorci pentru transportul rapid al trupei și al decorurilor, croite pe măsura scenelor, încît itinerariile se parcurg fără pierdere de timp sau de muncă. Programele fiind din timp anunțate, spectatorii își asigură locurile cumpărînd abonamente, iar din itinerarii nu sînt omise nici localitățile mai mici, ca Louny, Zatec, Litvinov ș.a., dotate și acestea cu săli încăpătoare și cu amfiteatre pentru spectacole în aer liber. Instituțiile culturale se întregesc cu muzee, școli medii și școli populare de artă și orchestre simfonice.

Incă de la repetiții mi-am dat seama că aici la Teplice, „Plutașul de pe Bistrița", a ajuns „pe mîini bune". Tînărul ansamblu al teatrului de operetă din Teplice, condus de directorul Karel Skoumal, este format din soliști și coriști cu pregătire muzicală excelentă, voci cultivate, pasiune și probitate artistică, respect și înțelegere pentru public și pentru lucrare, talent, tinerețe, frumusețe. Ce și-ar mai putea dori în plus un teatru de operetă și ce ar fi putut mai mult spera autorul?

In seara, de neuitat pentru mine, a premierii, sala teatrului de operetă din Teplice a fost arhiplină, iar cei 2000 de spectatori din acea seară, ca și cei din serile următoare, au recunoscut în Tudor și Ileana, interpretați excelent de Frantisek Navrat și Jaroslava Konicikova, inimi înflăcărate pentru muncă și pentru dragoste sinceră.

Filaret BARBU

MAJER ANTONIN

„Primăvara" (gravură în lemn)

VILÉM ZAVADA

Primăvara cehă

Pădurea își zbate negrele cioate...
Cine i-a frînt mîinile din coate?
Cine i-a retezat picioarele din genunchi
sîngerînd-o pe frunze și trunchi?
Vînt proaspăt din Est pornise să bată
dar țara înjunghiată,
cu omizi colcăindu-i pe șiră
prin porii mormintelor părea că respiră.

Țară ulcerată de buboi fascist...
Amorțit fu sufletul și trist
Căci în gemuta supunere
numai gerul păzește sîngele de descompunere.

O, și erupții de soare
se vesteau undeva,
dar în orbitele mormintelor goale ploaia bătea!...
...Tînără și pură primăvară oarbă
năvăli apoi, cu toate sevele în iarbă,
în mesteceni, în frunze,
în cele din urmă crengi ascunse,
secerînd cu salve de muguri
răufăcătoarele oști, purtătoare de ruguri.

Erupții de soare
izbucneau în grădini
dar în Praga asediată
sevele
se opriseră în rădăcini.

Furtuna mătură, apoi, șuierătoare
lagărele toate, de concentrare;
pornind în rotitoare întinderi să fiarbă,
pe morți îi aduse îndărăt din morminte, pe iarbă,
giulgiurile smulgînd de pe oseminte,
aprinse în ei încăodată,
mînia împotriva morții fierbinte.
Incă despuiată Praga și bolnavă
mai zăcea, însîngerată de dușmani
cînd, de-odată ca un cîntec pur
izbucni răzbunătoarea lavă
și-n cascade se urniră munții împrejur
peste noapte-mpădurindu-se cu partizani.
Decît macii răsăriți în lunci —
soarelui trofee purpurii și prăzi, —
mai frumoase înfloriseră atunci
baricadele în Praga mea pe străzi.

Primăvara drumul își croi cu greu
de la margini către inima Pragăi
cucerind mereu
casă cu casă,
piatră cu piatră,
copac cu copac...

In romînește de CEZAR BALTAG

FRANTISEK HRUBIN

Mai

I.

Soare de mai, țara tresaltă sub tine,
Frumoasa mea țară lucind de lumine.
Se bucură totul sub steaguri, în dansul luminii
Pe orizont de strajă, flutură pinii.

II.

In trup fiece fibră vibrează ca o stea.
Nicicînd n-am mai trăit o zi asemenea.
Să știe azi vrăjmașii, bine:
Noi știm să ne-apărăm de or-cine.

III.

Azi soarele-a aprins obrajii fetelor,
Cîte-o floare le-a pus în undele pletelor.
Băieții în gînd le sărută sprîncenele multe,
Băieții voinici ca brazii de munte.

IV.

Ce-i bucuria asta înaltă, curată?
A respirat, în lume, țara eliberată!
E-n luna mai și pacea cîntă printre noi.
Trece prin țară, astăzi, armata de eroi.

In romînește de GRIGORE HAGIU

Carnet cehoslovac

● La Praga în Editura pentru literatură și artă a apărut recent o culegere de povestiri pentru copii de Mihail Sadoveanu. Traducerea este semnată de Otokar Jirous. Aceeași editură a trimis de curînd la tipar un volum de schițe de Liviu Rebreanu, în traducerea lui Frantisek Holub.

● Printre ultimele volume de versuri apărute în editura „Ceskoslovensky spisovatel" a Uniunii scriitorilor cehoslovaci, cele mai apreciate sînt „Venus din Millo" — culegere de poezii lirice inspirate din viața contemporană a Cehoslovaciei — a tînărului și talentatului poet Jiri Șotola și „Ocupați toate stelele" — de Karel Kapoun — versuri fantastice inspirate de ultimele cuceriri ale științei în domeniul astronauticii.

● „Moartea se numește Engelchan" se intitulează ultimul roman al remarcabilului scriitor slovac Vladimir Mnacko. Romanul care a apărut recent în editura „Slovensky spisovatel" din Bratislava zugrăvește dramatismul ultimelor zile ale celui de al doilea război pe pămîntul Cehoslovaciei.

● Premiul pentru cea mai bună carte apărută de la începutul anului în editura „Mlada Fronta" din Praga, a fost acordat recent tînărului scriitor J. Putik pentru romanul-reportaj „Conștiința" în care se descrie destinul savantului american Oppenheimer, persecutat de comisia pentru cercetarea activității antiamericane.

● In ultima vreme, genul scurt este abordat de tot mai mulți scriitori cehoslovaci. Astfel, cunoscutul scriitor, actor și regizor Jan Werich, artist emerit, a prezentat spre publicare editurii „Ceskoslovensky spisovatel" un volum de povestiri satirice, inspirate din viața contemporană.

● Teatrul Național din Praga pregătește în momentul de față premiera piesei „Noapte de cristal" de Frantisek Hrubin, autorul piesei de mare succes „Duminică de august", care figurează de patru stagiuni în repertoriul teatrelor cehoslovace. In noua sa piesă, Frantisek Hrubin îl transportă pe spectator, pentru 24 de ore, în atmosfera satului ceh.

● In cinstea zilei de 9 Mai, cu prilejul celei de a 15-a aniversări a eliberării Cehoslovaciei, Teatrul de stat din Ostrava va prezenta în premieră pe țară piesa scriitorului ceh Ludvik Askenazi „Oaspetele nocturn". Piesa constituie un puternic act de acuzare împotriva fascismului și un îndemn la luptă împotriva reînvierii militarismului revanșard din Germania Occidentală.

● „Lumea în care nu se cerșește", confruntare dramatică a trecutului și prezentului în uzinele Svit din Gottwaldov (Bata-Zlin de altă dată), este titlul ultimei piese a scriitorului Ilja Prachar, a cărei premieră va avea loc la teatrul muncitoresc St. K. Neuman din Praga.

● Zilele acestea a fost trimis spre difuzare în rețeaua cinematografică din C.S.R., noua realizare a regizorului Jiri Weiss „Romeo, Julieta și întunericul", ecranizare după remarcabilul roman cu același nume al cunoscutului scriitor ceh Jan Otcenaschek.

● Teatrul „Lanterna Magică" la Moscova. După succesul obținut la Expoziția universală de la Bruxelles, regizorul Alfred Radok a pregătit un nou program de tipul spectacolului „Lanterna Magică" care, de data aceasta, va fi prezentat la expoziția „Cehoslovacia în 1960", ce se va deschide în curînd la Moscova.

J. Gr.

Săptămîna

Castel din cărți de joc

Intr-un articol publicat în New York Herald Tribune, cunoscutul ziarist american Walter Lippmann constată că guvernul american, chiar dacă ar fi încercat să-l salveze pe Li Sin Man, tot n-ar fi izbutit. Prin pana lui Lippmann cititorul american află că „existența regimului dictatorial al lui Li Sin Man depindea numai de baionetele americane." Nici milioanele de dolari cu care a fost pompat sîngerosul lacheu american, nici alegerile „supraveghiate de ONU", nici armamentul cu care a fost înzestrat n-au putut împiedica să se transforme în cioburi „vitrina libertății americane" în Asia. Cartierul diplomatic al S.U.A. din Seul încearcă să reconstituie castelul din cărți de joc risipite de valul mîniei populare, menținînd la putere același regim, reprezentat de miniștri și prieteni apropiați ai lui Li Sin Man, care n-au fost vizitați la domiciliu de demonstranți. Guvernul provizoriu de la Seul (termen excelent care-i caracterizează trăinicia!) trebuie să-și dea cît mai repede duhul, pentru a face loc adevăraților reprezentanți ai poporului. Ce fantomă tremură undeva în Asia? Nu cumva Cian Kai Și în Taivan?

Jenă

Christian Herter, Selwyn Lloyd și ceilalți miniștri occidentali sosiți la Istanbul pentru a participa la conferința NATO sînt, după cum relatează agenția Associated Press, „evident jenați" de atmosfera de război în care se vor desfășura lucrările NATO în Instanbulul înțesat de trupe și tancuri. Decorul e adecvat pentru NATO iar jena e un cuvînt prea politicos pentru a exprima răspunderea acelora ce sînt vinovați de situația unei țări în care s-au făcut simțite atît de pregnant consecințele alianței atlantice.

Tambroni. Vaticanul și neofasciștii

Soarta guvernului democrat-creștin format din Tambroni atîrnă de un fir de păr. Și în Italia se resimt consecințele încălzirii situației internaționale. După ce, timp de cîteva săptămîni, cercurile clericale au încercat tot soiul de formule pentru a evita ceea ce poporul italian cerea clar și răspicat — formarea unui guvern cu orientare de stînga—, guvernul demisionar Tambroni s-a adunat din cenușă și s-a prezentat în fața Senatului cu același program care a dus la răposarea guvernului precedent. Tambroni a fost acuzat de un senator că în trecut a colaborat cu partidul fascist al lui Mussolini, drept care neofasciștii din Senat au fost singurii, în afară de democrații-creștini, ce i-au acordat învestitura. Președintele Consiliului de Miniștri Tambroni a refuzat să răspundă la acuzațiile ce i-au fost aduse, dar în sala Senatului s-au auzit multă vreme aclamațiile: Trăiască rezistența! Jos fasciștii! însoțite de aplauzele comuniștilor, socialiștilor și ale reprezentanților altor partide, inclusiv ale multor senatori democrat-creștini.

Viitorul nu prezice nimic bun guvernului Tambroni, investit cu o majoritate de numai cîteva voturi, grație sprijinului neofascist și disciplinei de partid a senatorilor democrat-creștini „de stînga". In Italia, cuvîntul hotărîtor îl va avea poporul și nu Vaticanul

„Der Spiegel" recunoaște

Revista vest-germană „Der Spiegel" reproduce în coloanele sale opiniile unei ziariste engleze, Peregrine Worsthorne, care este prezentată ca făcînd parte din anturajul cercurilor guvernumentale engleze. Spicuim unele mărturii semnificative din analiza, extrem de interesantă, a publicistei britanice:

„Poporul britanic este astăzi mai antigerman decît oricare altă națiune din cadrul pactului NATO. Națiunea britanică nu-l poate pur și simplu suferi pe «Fritz». La sosirea lui Theodor Heuss la Londra, răceala cu care a fost primit a constituit caracteristica esențială a acestei vizite.

Atunci cînd se discută problema Berlinului într-un restaurant englez, se aude fără excepție părerea că militariștii germani cei sîngeroși au dezlănțuit deja două războaie mondiale și că ar trebui împiedicați cu orice preț să declanșeze și un al treilea. Ar fi curată nebunie să te lași atomizat de dragul lor!

Mîndria națională britanică exclude o apreciere pesimistă a relațiilor dintre Est și Vest, deoarece Marea Britanie nu-și poate juca rolul de mare putere decît în perioadele în care este nevoie mai mult de forță diplomatică decît de forță militară..."

Ce părere au despre toate acestea Adenauer și colegii săi de la Bonn, care vor să blocheze orice fel de înțelegere în problema Berlinului?

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R. PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct) CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 20 (322) — joi 12 mai 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

SPRE CUCERIREA PĂCII

Intîlnirea șefilor de guverne ale celor patru mari puteri, care va avea loc la 16 mai la Paris, coincide cu împlinirea a cincisprezece ani de la victoria pe care țările participante la conferință au repurtat-o asupra fascismului. La numai o săptămînă de la sărbătorirea Zilei Victoriei, conferința la cel mai înalt nivel e chemată să înscrie o dată importantă în procesul de lichidare a rămășițelor războiului, în vederea consolidării unei păci durabile.

Conferința de la 16 mai se va deschide sub auspiciile favorabile create de călătoriile pe care tovarășul Hrușciov le-a întreprins în Statele Unite și în Franța.

Entuziasmul cu care președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice a fost primit de către popoarele Statelor Unite și Franței a dovedit în chip strălucit că vizitele acestea au răspuns nevoii adînci de apropiere între popoare și dorinței puternice de pace de care este cuprinsă astăzi omenirea.

Există deci premisele unei dezvoltări prielnice a Conferinței la cel mai înalt nivel. In cea de a cincea sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S. care și-a încheiat la 7 mai lucrările și în care au fost luate hotărîrile epocale privind desființarea impozitelor pe salariile muncitorilor și funcționarilor și trecerea la ziua de muncă de 7 și de 6 ore, tovarășul Hrușciov a atins în mai multe rînduri chestiunea viitoarei conferințe la nivel înalt. Președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice a spus:

„Dacă vor fi rezolvate problemele fundamentale ale zilelor noastre, dezarmarea și reglementarea pașnică cu Germania, inclusiv problema Berlinului occidental, sarcina îmbunătățirii relațiilor dintre Est și Vest s-ar rezolva de la sine..." „La apropiata conferință la nivel înalt trebuie să se facă eforturi serioase pentru întărirea păcii generale; la această conferință participanții sînt chemați să pună bazele unor relații mai sănătoase, cu adevărat pașnice, între state".

Nu poate fi om de bună credință care să nu observe contrastul dintre repetatele și viguroasele acțiuni de îmbunătățire a relațiilor dintre state pe care în chip susținut le îndeplinește Uniunea Sovietică și uneltirile revanșarde ale guvernului de la Bonn, sprijinite de cercurile imperialiste din Occident. Și nu poate fi om de bună credință care să nu se indigneze în fața acestor uneltiri. Amintirea cumplitelor nelegiuiri pe care nazismul le-a săvîrșit de la un capăt la altul al Europei e încă vie în conștiința omenirii. Cei cincisprezece ani care au trecut de la înfrîngerea fascismului n-au putut șterge urmele războiului, nici urmele materiale vizibile încă în atîtea locuri și mai ales în ruinele care și astăzi mai dăinuiesc în Berlin, și nici urmele lăsate în sufletele oamenilor care au trăit anii de groază ai războiului. Și totuși mai sînt încă oameni care vor să aprindă din nou flacăra neagră a războiului. Aceștia sînt desigur o minoritate față de imensa majoritate a omenirii iubitoare de pace; dar această minoritate e turbulentă și agresivă: **„Mai există încă forțe în Occident, a spus tovarășul Hrușciov în raportul său la Sesiunea Sovietului Suprem al U.R.S.S., și ele sînt destul de active, care nu pot înțelege nicidecum cît de necesară a devenit în prezent coexistența pașnică a statelor socialiste și capitaliste și cît de nebunești ar fi orice încercări de a continua în actualele condiții politica echilibristicii «în pragul războiului»."**

Pînă la urmă, dorința de pace a popoarelor, susținută de acțiunea concretă pe care o desfășoară în această privință țările lagărului socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică, va trebui să-și găsească împlinirea. Principiul leninist al coexistenței pașnice a țărilor cu regimuri sociale și politice diferite își poate găsi pretutindeni o aplicare rodnică.

In același raport al său la Sesiunea Sovietului Suprem al U.R.S.S. tovarășul Hrușciov a spus: **„A năzui spre pace nu înseamnă a cerși pacea; pacea trebuie cucerită".** Omenirea întreagă speră astăzi că apropiata Conferință la cel mai înalt nivel va însemna un pas hotărît către cucerirea păcii.

Al. PHILIPPIDE

Poezia comerțului

Intre două atacuri ale vîntului de mai, sub o ploiță de primăvară, cam sîcîitoare pentru că era nehotărîtă, am plecat spre centrul orașului să văd noile magazine din spatele Palatului Republicii. Aici s-a ridicat un orășel la care trecătorii nu se mai satură să se uite. Despre blocurile și bulevardul circular, cu nava imensei săli de spectacole, am mai scris. M-au chemat într-aici neonul, geamurile strălucitoare și curiozitatea. Cu trei ani în urmă, într-un articol cu același titlu, ceream lucrătorilor din comerțul de stat să țină seama de unele sugestii ale unui amator de lucruri de gust.

Așteptările mele au fost întrecute. Dar să facem o scurtă trecere în revistă...

In general, a existat o tendință către magazinul universal. Formula e economică: intri pe o ușă și cu un lift, într-un sfert de ceas, străbați universul hainelor, al lucrurilor de menaj, al cravatelor și-al ciorapilor. Dacă n-ai lighean și poplin, dacă-ți trebuie, știu eu, noptieră și mașină de spirt, magazinul cu etaje a suprimat grija. Aspectul mulțimilor suind scările este optimist. Puțină gălăgie, puțin miros de „marfă", foșnetul hîrtiei de împachetat, tîrguitul, știți bine, are în el ceva festiv, totul contribuie la luarea de hotărîri rapide. Există o mecanică a cumpărării și nevoia se și sugerează. Intr-un salon cu scaune și dulapuri, cu mese și cu studio, omul nostru muncitor, scos din bordeiele periferice de socialism și adus în Calea Victoriei, în curtea lui Vodă, să locuiască, învață că-i trebuie perdea de olandă și preș de material plastic la baie. Revoluția culturală, dați-mi voie, se face și în fața rafturilor!

Dar pornisem de la magazinul universal! Văd cu plăcere că în afara „galeriilor" menținute, în afara tipului de prăvălie „sintetic", s-a creat locul de desfacere pe specialități: aici se vînd motociclete și mașini, aici dormitoare, etc... „Expozițiile" prezintă avantajul că obligă fabricile producătoare să nu mai lucreze în serie. S-a înțeles nevoia de a nu recunoaște în fiecare interior șifonierul „Doina" sau patul „Miorița". Fiecare vrea să doarmă cu o altă lampă de noapte la cap. Este bine. Au fost consultați specialiștii și putem spune că imaginația lor a fost neistovită. S-a constatat, de pildă, că din plăcile aglomerate se pot face lucruri foarte atrăgătoare. Am văzut mese (lucrate din acest material) care au sub luciul lor o horbotă de talaș, parcă, foarte decorativă. Mobila a devenit luminoasă, solară, este o plăcere să privești ansamblurile prezentate, ca să nu mai vorbim de magazinul propriu-zis unde se face expunerea, el însuși un fel de vapor de lux, cu punți îngrădite cu aluminiu, cu perdele galbene și cu aerul albastru al iluminării fluorescente, seara.

Aș putea să vorbesc despre raioanele unde se pot lua acasă preparate culinare, gata să fie numai încălzite și puse în farfurii. (Apropos de asta: o vitrină a unității respective învață lumea cu deprinderi rele — pe un panou cu un desen în linii subtile, o delicată gospodină prezintă soțului o farfurie cu supă sau altceva. Decoratorul i-a pus bărbatului o șapcă pe cap și socotesc că scorneala în tuș trebuie aruncată la magazie. Nu se mănîncă cu șapca în cap!). Aș putea să vorbesc despre prăvăliile în care se desfac produsele de in și cînepă în rafturile cărora se pot zări coafuri de Isolde mature — sau despre abuzul de flori artificiale din geamuri. Aș putea să mai cer odată celor ce ne încalță pe noi, bărbații, să fie mai generoși, pentru că, dacă pentru femei s-a făcut foarte mult, pantofii masculini au rămas la multe forme depășite. Despre cîte n-aș putea să scriu după vizitarea magazinelor pomenite, dar sufletul meu a rămas undeva, într-o încăpere, încă în curs de amenajare. M-au chemat într-acolo niște lucruri subtile, transparente și atrăgătoare. E raionul obiectelor din mase plastice!

Trebuie să-l vedeți neapărat. De la geamantanul de voiaj și pînă la furculița de alpinism, nimic n-a fost uitat. Mi-aș fi cumpărat pe loc, deși n-aveam nevoie, o cană vernil în care apa capătă culoarea fisticului (numai la gîndul acesta mi se făcuse sete) sau cîteva delicate pahare așteptînd parcă să fie umplute cu băutura de voiaj, atît de bună la gust după oboseală! Dar minunile nu s-au oprit aici. Am văzut coșulețe albe cu un desen inedit și cred că în curînd orașul va fi invadat de aceste corzi albe în care se vor lăfăi salata de la cină și ridichile. Despre poșetele pe un cost de nimic ce să mai spun! Croiala lor modernă va aduce un milion de femei dincoace de pragul magazinului.

Mi-au plăcut de asemenea mesele acoperite cu material plastic. Este aici o îmbinare de galben, alb și negru, cu totul fericită și în odăile cu pereții vopsiți în culori diferite (cum se obișnuiește acum pentru că ne-am săturat de casele uniforme) ele vor fi la locul lor. Cred că s-a mers pe linia aceasta modernă și la celelalte mobile și că vom avea în curînd interioarele cele mai originale, fără ca asta să supere pe nimeni. Totul este ușor, ieftin și durabil, adică condițiile unei mărfi foarte bune. La dracu cu paturile de nuc care deșelau la transport, la dracu cu vitrina bătrînească a dulapului, întunecoasă, ca o raclă! In epoca noastră veselia culorilor exprimă optimismul nostru.

Acum, la sfîrșitul rîndurilor mele, trebuie să vă împărtășesc o bucurie. In articolul de acum trei ani cerusem ca aparatele de radio să capete numele unor compozitori. In vitrinele pomenite am putut să văd radiouri Enescu *și* Verdi. *Celor de la întreprinderea „Electronica" mulțumirile unui reporter care bănuiește că a fost citit...*

Eugen BARBU

IN ACEST NUMAR:

- **Clasa muncitoare întîmpină Congresul** – O pagină de reportaje și articole (pag. 3)
- **Un ciclu de poezii** de Mihai Beniuc (pag. 4)
- **Cum am interpretat rolul unui luptător** de George Calboreanu (pag. 7)

Construim

Pentru cine ar vrea să întocmească o hartă lirică a țării, cel mai nimerit ar fi poemul. Și poate că ritmul lui ar trebui să fie larg, amplu, iar versurile străbătute de un mare patos, de o muzică nemaiauzită, în care sonoritățile uneltelor să cînte. Așa mi se înfățișează mie opera de construcție. Ea este poezie, istorie și o nouă concepție asupra vieții, dinamică și biruitoare.

Lucrul uimitor care se petrece sub ochii noștri nu poate fi redus doar la mistrie și ciocan. Mîna, mîinile, sutele de mii de mîini care le folosesc ascultă de un gînd și de o viziune, care, înainte de a se traduce arhitectural în piatră și cărămidă, au trăit în imaginația cea mai aprinsă și cutezătoare.

Infăptuirea a început mai demult, dar ne surprinde abia acum, cînd întrezărim liniile vastei construcții, perspectiva și grandoarea ei. Sînt dintre acei care am avut norocul să asist la acest început. Peste imaginile trecute, din primii ani ai construcției, s-au suprapus atîtea imagini, ca într-un caleidoscop uriaș. Dar nu-mi este greu să aleg. Mi-aduc perfect aminte. Mi-aduc aminte de Hunedoara, de uzină, de turnul castelului feudal, dominînd îngrămădirea de ulițe întortocheate, cu clădiri uzate și porți zăvorîte. Le-am revăzut peste o vreme; orașul vechi parcă se ascundea îndărătul blocurilor, al corpurilor de clădiri masive și impunătoare, turnul trufaș se pierdea și mai mult în ceață, lăsînd loc furnalelor înalte, noi, ce stăpîneau văzduhul. Forfota oamenilor era mai intensă, populația creștea. Și nu departe de acest centru industrial, un alt oraș lua ființă: Victoria. Ii revăd vilele cochete, blocurile lucind ca marmura, în noaptea străvezie și albastră.

Iată-mă iar la drum, spre Bicaz. Inainte de a ajunge aci, la depărtare de vreo 20 km., mă întîmpină un mare combinat forestier. Imprejur, dealuri împădurite și pustietate. Țăranii numeau locul „Trecătoarea lupilor". Un orășel muncitoresc răsărise ca într-un basm. Și ca încîntarea să fie desăvîrșită, o dată cu el cres-

Ieronim ȘERBU

(Continuare în pag. 3)

Incă o treaptă

Cuvintele recentului raport, prezentat de Nichita Sergheevici Hrușciov la Sesiunea Sovietului suprem al U.R.S.S. înconjoară, nestăvilite, globul pămîntesc, cu undele herțiene, și trezesc la adevăr conștiința sutelor de milioane de oameni ai muncii din lumea întreagă.

Muncitorii din țările capitaliste care luptă prin greve pentru a smulge din mîinile patronilor un spor de salariu derizoriu care să le asigure un minimum de existență, înțeleg cel mai bine cuvintele lui N.S. Hrușciov, chiar dacă nu știu rusește. Atunci cînd se spune: în 1960, ziua de muncă pentru muncitori și funcționari se reduce la 7 ore, și pînă în 1965 impozitele se vor reduce treptat pînă la desființarea lor, — muncitorii înțeleg asta în orice limbă a pămîntului.

E doar visul lor, țelul acela pentru care au luptat generații după generații și care, în capitalism, nu se poate atinge niciodată.

Ceea ce s-a rostit la Moscova, ceea ce muncitorii sovietici vor trăi chiar din acest an poate părea, pentru lumea lagărului imperialist, de necrezut, căci contrazice practica ei teribilă de fiecare zi care este aceea a jafului de stat.

Ipoteza, în regim capitalist, are caracter de basm neverosimil, de utopie excesivă.

Reducerea continuă a zilei de muncă și abolirea impozitelor, odată cu ridicarea continuă a nivelului de trai, nu sînt cu putință de cît în socialism. Căci numai în socialism creșterea necontenită a producției și a randamentului ei, poate să asigure baza materială pentru a se crea o asemenea viață clasei muncitoare.

Pentru a nu mai fi necesară perceperea impozitelor de la populație, trebuie să se îndeplinească un plan de producție și de creștere a venitului național, cum este planul sovietic de 7 ani, astfel încît acumulările întreprinderilor socialiste să crească neîncetat și, în cele din urmă, să devie unica sursă de asigurare a reproducției socialiste lărgite.

Asemenea măsuri deci sînt consecințele directe ale continuei creșteri a producției socialiste și se bizuie pe întregul edificiu socialist, masiv și de nezdruncinat, pe continua creștere a venitului național, a producției de bunuri, chezășie sigură a unei vieți îmbelșugate pentru toți oamenii muncii.

Tînăra generație din țara noastră nu a cunoscut obsesia impozitelor, hăituiala agenților de la fisc, lucrurile din casă scoase la mezat. Dar o mai cunosc, — și încă cum, — oamenii din țările capitaliste care trăiesc mereu în stare de alarmă, de „legitimă apărare" împotriva organelor jupuitoare ale fiscului. Apropierea unui nou an, cînd se votează bugetele, echivalează pentru ei cu un coșmar, căci de fiecare dată impozitele cresc și cresc. Bietul cetățean trebuie să completeze cearșafuri întregi de declarații și paradeclarații, cu rubrici orizontale și verticale, de-l doare capul numai cît se uită la ele.

Acolo, în țările apăsate încă de capital, aparatul de stat, aparat de jaf și opresiune, se umflă mereu, cu cît nemulțumirea celor ce muncesc este mai mare și frica celor ce exploatează mai plină de viziuni rău prevestitoare. Aparatul acesta e pretențios și costă mult. Profesiunea de călău e dezgustătoare și cere plată grasă. Armată, aviație, bombele și experiențele atomice, platformele de lansare a rachetelor, întreținerea bazelor militare în scopuri agresive, și alte sinistre monstruozități reclamă mereu bani.

Cei mai vîrstnici din noi, cunosc din trecutul lor ce însemnau impozitele. Nu era altfel. In noaptea de anul nou, cînd poporul spune că vorbesc dobitoacele, ministrul de finanțe respectiv devenea filozof și filozofia lui era, fără excepție, sporirea impozitelor.

Sediile percepțiilor de la țară gemeau de lucrurile luate de la țăranii care nu aveau cu ce-și plăti dările. „Implinirea", — cum se spunea, — era fără milă. Și vaca, și capra, și așternutul se luau. Și cum nu era scăpare de inundație, de trăsnet sau de incendiu, așa nu era scăpare de fisc. Cine visa pe vremuri că a scăpat de impozite, însemna că a avut un vis imposibil. Iată că în U.R.S.S. acest vis secular al muncitorilor și funcționarilor se realizează.

Societatea socialistă oferă omului muncii, nu numai un salariu ridicat, sporit mereu prin continua creștere a venitului național, dar și prin sporirea fondurilor sociale, prin locuințe confortabile cu chirii aproape simbolice, prin odihnă în cele mai bune condiții, prin îngrijire medicală de cea mai înaltă calitate, prin instituții pentru copii, școlarizare gratuită, prin cărți și distracții accesibile tuturor.

Toate acestea au desigur, în primul rînd, o mare importanță pentru oamenii muncii din U.R.S.S. Semnificația lor este însă mai largă, constituind încă o dovadă convingătoare a forței vitale, de neînvins, a socialismului, a incontestabilei lui superiorități economice și sociale asupra capitalismului care și-a trăit traiul.

Intrecerea pașnică între socialism și capitalism de abia a început, și capitalismul a și început să piardă.

Demostene BOTEZ

Insemnări

IN CASA LUI TOLSTOI

La Moscova, unde am zăbovit cîteva zile, către sfîrșitul anului trecut, adus de împrejurarea unei consfătuiri științifice, am vizitat printre multele locuri, vrednice a fi văzute în această capitală, casa lui Tolstoi, pe strada care-i poartă numele, la numărul 21. Este o casă de lemn cu un etaj, la marginea dinspre stradă a unei mari grădini, peste care se așternuse zăpada. Transformată în casă memorială, locuința lui Tolstoi în epoca dintre 1882 și 1901, cînd nevoile instruirii copiilor îl adusese în capitala cu multe școli, păstrează întregul ei inventar. Rareori s-a putut conserva ambianța materială a unui mare scriitor atît de întreagă, precum o găsim în casa în care Tolstoi a scris Moartea lui Ivan Ilici, Puterea întunericului, Sonata Kreutzer, Invierea, Stăpîn și slugă, Ce este arta?, Hagi Murat, *și alte multe opere. Impărțindu-și timpul între lunile de vară, cînd se ducea la proprietatea sa de la Iasnaia Poliana, și acela care-l înapoia odată cu apropierea iernii, în casa de la Moscova, regăsim aici toate urmele unei prezențe foarte vii. Rătăcim prin multele încăperi ale casei, în sufrageria de la parter, unde masa este așezată, în salonul cu harfă și clavir în care s-au perindat atîți dintre artiștii vremii, în modesta odaie de cultură, în camera de lucru unde mai există încă sfeșnicile și lumînările mesei de scris, în camerele fără podoabe ale copiilor. Servitorii locuiau în interiorul casei, în odăi care se deschideau pe același coridor cu ale copiilor.*

Primim explicațiile conservatorului casei. Scriitorul își începea ziua aducînd apă din rîul Moscovei, pe sania încărcată cu o butie mare. O fotografie ni-l înfățișează călare, gata poate să pornească pentru această expediție. Intr-un colț al coridorului ne oprim în fața mesei de cizmar, cu calapoadele, custura și bedreagul unde Tolstoi lucra cizmele personalului casei. Pe o masă se înșira toată încălțămintea copiilor curățată și lustruită în fiecare dimineață de stăpînul casei, dominînd cu autoritatea unui patriarh plin de grijă pentru lumea lui. Detaliile nu-i sînt indiferente, înțelege să împartă muncile servile cu slujitorii, pe care nu se cuvine a-i lăsa să execute singuri zecile, sutele de munci alcătuitoare, laolaltă, a rînduielii unei vieți de familie. Impresia generală degajată din această locuință este aceea a austerității. Nu este o locuință bogată și fastuoasă ca aceea a atîtor alte interioare aristocrate, cum palatele Moscovei prezintă în număr atît de mare. Familia Tolstoi, cu cei nouă copii ai ei, trăiește într-un cadru de viață bine rînduit, dar cu modestie. Nici mobile scumpe, nici colecții de artă, în afară de cele cîteva pînze, copii după tablouri de familie sau portrete executate de Tatiana, fiica înzestrată pentru pictură. Mă gîndesc la casa lui Goethe, la Weimar, cu aranjamentul ei de muzeu, cu bogatele ei colecții de artă, tablouri, gravuri, ghipsuri, de obiecte naturalistice, de aparate pentru experiențele savantului, de cărți adunate într-o cameră specială de bibliotecă. Am trecut odată pe-acolo, gîndindu-mă la omul mereu activ în operațiile de strîngere și de clasare a multelor documente, adunate de pasiunea colecționarului și studiate necontenit de hărnicia cercetătorului. Viața de familie este cu totul acoperită, în casa lui Goethe, de foarte întinsul aparat de informație și delectare de care savantul și artistul aveau nevoie. Aici, la Tolstoi, imaginea casei este dominată de existența familiară, și, odată cu aceasta, se așterne peste mediul existenței marelui scriitor un accent uman, în care se controlează principala impresie emanată din opera lui.

Intîrziez mai multă vreme în pragul camerei de lucru, cu masa ei de scris, cu fotolii și scaune de piele, uzate. Marea bibliotecă a rămas la Iasnaia Poliana. Aici este un atelier și o cameră de primire, în care au intrat mulți oameni veniți de departe pentru a cere sfat și alți mulți, chemați de scriitor pentru a afla de la ei tot ce îi era necesar să știe despre împrejurările și soarta oamenilor din vremea lui. Au venit aici și mulți scriitori, Korolenko, Cehov, Gorki. Cîți alții? Ni s-au păstrat ecourile unora dintre convorbirile desfășurate între acești pereți fără podoabe. Pe celelalte le refacem din mărturia operelor meditate și scrise în acest spațiu. După 1880, Tolstoi intră în faza ultimă a creației sale. A trecut învăpăierea tinereții, dar omul nu încetează să lupte. Nu mai luptă acum cu sine, cum ne arată pentru o epocă lungă Confesiunile *lui, dar luptă cu atît mai avan cu lumea, cu vremea lui. După desființarea iobăgiei în 1861, cum ar fi putut crede că a fost găsită o soluție pentru cel înfometat de adevăr, de dreptate? In 1882, cînd se instalează la Moscova, în casa în care ne este îngăduit acum să circulăm, se precizează criza morală a lui Tolstoi. In* Ce este de făcut? *el scrie în această vreme: „Cum poate trăi un om care nu este complet lipsit de conștiință și de rațiune, dacă nu ia parte la lupta întregii omeniri pentru existență, mărginindu-se să consume munca acelora care luptă cu prețul vieții lor — și mărind prin pretențiile nesăbuite această muncă?" O mare neliniște, sentimentul că viața lui și a familiei, în orînduirea vremii,*

Tudor VIANU

(Continuare în pag 6)

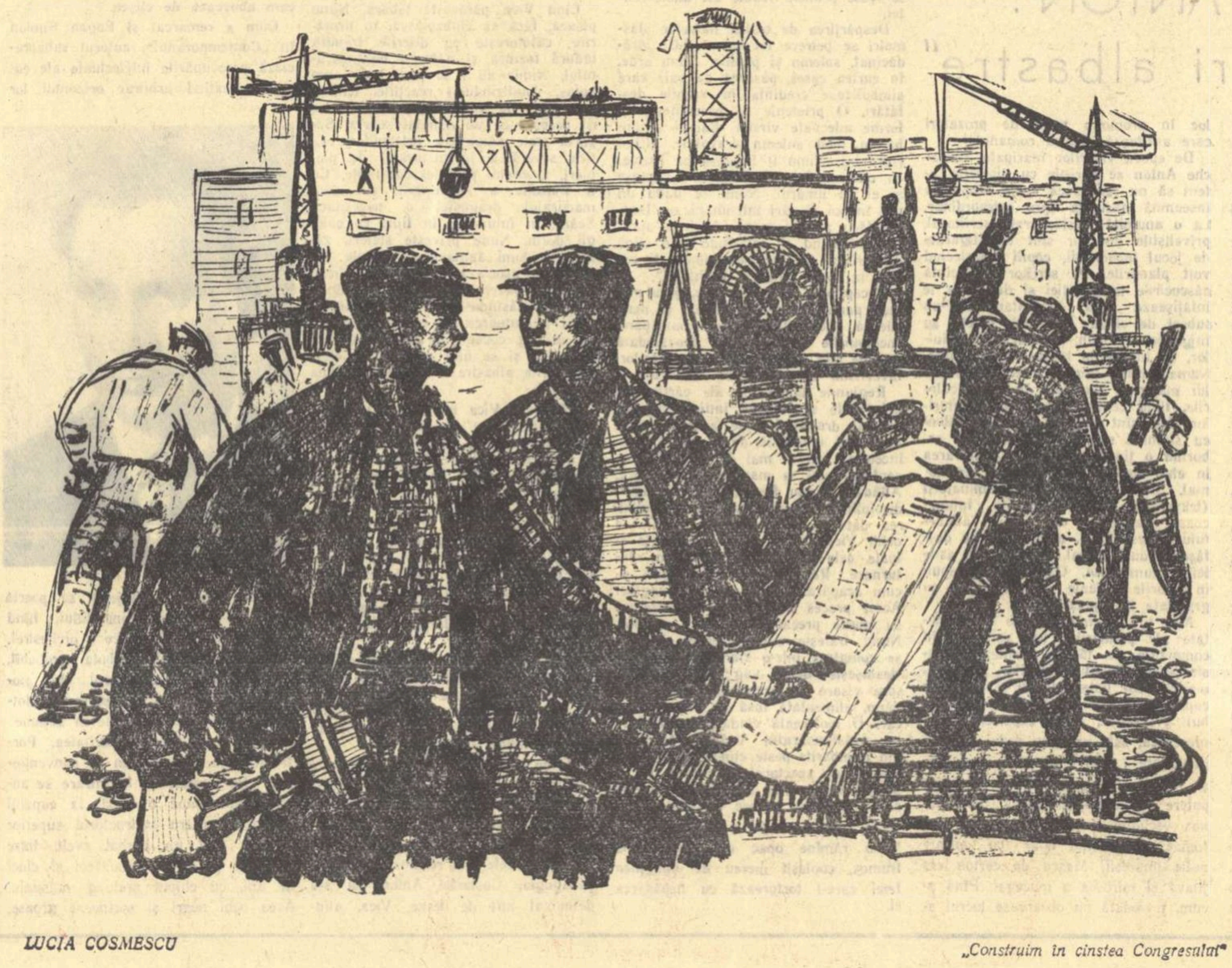

LUCIA COSMESCU — „Construim în cinstea Congresului"

Roman, frescă, monografie

Uneori, în articolele noastre de critică, slăbiciunile compoziţiei unui roman sînt luate drept calităţi, încercări de inovare, de spargere a normelor clasice ale speciei — şi elogiate ca atare. In acest sens, criticii utilizează mai cu plăcere, în loc de roman, termenii: *monografie, frescă* sau *cronică*, justificînd în felul acesta, printr-o răsturnare de concepte estetice, o compoziţie difuză.

Monografia, fresca, şi *cronica* nu sînt însă realităţi artistice autonome, ele nu pot fi decît, cel mult, atribute subsumate speciei. O carte poate avea un caracter monografic, de frescă sau de cronică, în măsura în care este un roman constituit, cu o compoziţie armonioasă, simetrică, în aşa fel încît să poată cuprinde o realitate socială vastă. Intr-un roman nu îndeajuns de bine construit, cu episoade colaterale, eterogene, criticii amintiţi văd însă tentative de inovaţie, de violentare a compoziţiei clasice, lăudînd ceea ce de fapt constituie abateri flagrante de la legile de construcţie a romanului, cu consecinţe directe în estomparea imaginii de ansamblu.

„Roman al periferiei", monografie a mahalalei bucureştene a fost socotită şi recenta carte a lui Teodor Mazilu, „Bariera", deşi trebuie să precizăm, fără a ştirbi din valoarea reală a cărţii, că „Bariera" nu este roman şi cu atît mai puţin un roman al unui mediu social. In cronica sa din „Viaţa romînească", Horia Bratu, deşi este de părere că „Bariera" nu este un roman conchide, totuşi, fără a argumenta în prealabil, că avem de-a face „cu o *mică frescă*, faptele şi senzurile momentelor nu se adaugă ci se confirmă, se întăresc, se încheagă într-o înfăţişare pregnantă a lumii mahalalei bucureştene din timpul războiului," (s.n.), — iar în altă parte, pe temeiul aceleiaşi juxtapuneri între planuri epice, criticul constată că: „din episoadele adesea disparate ale romanului, se încheagă o imagine unitară a unui univers inedit — mahalaua proletară..." [1]) Revenind asupra acestei probleme în articolul: „Criticul în faţa operei şi în faţa vieţii" [2]), Horia Bratu, deşi observă că nu întîlnim în „Bariera" *o fabulaţie stringentă*, conchide, ca şi în articolul precedent, că „avem de-a face cu o *mică frescă*.

In aceeaşi contradicţie mi se pare a fi căzut şi Eugen Luca în cronica sa din „Contemporanul". In ciuda titlului nejustificat („Un roman al periferiei"), el argumentează convingător, pe parcursul cronicii, că n-avem de-a face cu un roman „în accepţia deplină a cuvîntului", remarcînd şi o serie de deficienţe de compoziţie. Pe de altă parte, făcînd abstracţie de aceste precizări, socoteşte cartea a fi o monografie a mahalalei romîneşti, pornind de la alte criterii estetice: („Bariera") se vrea şi, efectiv, reuşeşte să fie *o interesantă monografie a mahalalei romîneşti de altădată*. (s.n.) [3])

Spre deosebire de Eugen Luca, socotesc că volumul lui Teodor Mazilu nu are un caracter monografic, pentru că, chiar redus la universul cărţii, realitatea mediului nu este cuprinsă în întregime — şi în acest caz mă alătur punctului de vedere exprimat de Radu Enescu în „Tribuna". Spre deosebire însă şi de acesta din urmă, mi-e greu să conchid că autorului „Barierei" îi lipsesc „virtuţile epice", pe motiv că, nereuşind să închege un roman de sine stătător, Mazilu a reuşit să scrie o carte interesantă, dovedind — în general — calităţi remarcabile de analist, exprimate, deocamdată, la nivelul portretului.

Acei care aduc critici autorului „Barierei" pentru unele slăbiciuni de compoziţie a cărţii pornesc, indiscutabil, de la un punct de vedere ştiinţific. In acest sens, rezervele formulate de Radu Enescu, Silvian Iosifescu, Paul Georgescu, Dumitru Isac şi ceilalţi critici, care au analizat din acest punct de vedere volumul, mi se par întemeiate. Alţi critici însă, după cum am arătat mai sus, fac abstracţie de compoziţia volumului, de legile obiective ale romanului, utilizînd, concesiv şi anti-estetic, noţiuni ca: monografie, mică frescă, schiţă monografică etc. Argumente justificative aduce în această direcţie Horia Bratu, în articolul citat mai înainte; deşi cartea lui Mazilu n-are o *fabulaţie strictă* — spune criticul — eroii sînt uniţi „prin apartenenţa la un acelaşi tip de umanitate şi la un acelaşi cadru de topografie citadină, socială şi psihologică", autorul reuşind să aducă totuşi (în ciuda golurilor din acţiune, a deficienţelor de compoziţie), după spusele lui Horia Bratu, „unele idei de construcţie literară în modul în care dă relief ideii centrale şi realizează un portret *colectiv*, în capacitatea de a îmbina un conţinut eroic în limitele genului satiric".

Apreciind ca justă opinia criticului în privinţa capacităţii lui Mazilu de a îmbina un conţinut eroic în limitele epicii satirice, este totuşi cazul să ne întrebăm în ce măsură *similitudinea* psihologică a portretelor (tipul comun de umanitate de care vorbeşte H. Bratu) poate înlocui conflictul ca atare într-o creaţie literară, poate supleini fabulaţia epică, poate închega *o mică frescă*, chiar dacă scriitorul construieşte „o mare varietate de legături între eroi", cum afirmă acelaşi critic.

Intr-un articol publicat în „Gazeta literară" („Conţinut şi compoziţie"), Silvian Iosifescu aducea argumente mult mai plauzibile. Criticul observa că Teodor Mazilu mînuieşte „o anumită analiză de tip moralist", susţinută prin „aglomerarea de fapte anecdotice". In funcţie de aceste fapte anecdotice (id est: fabulaţia epică), portretele primesc contur şi culoare. In afară de Viţu, numeroase alte personaje secundare sînt caracterizate prin acest procedeu (ca, de exemplu, Fănică, Tuţuleasca); altele — în măsura în care prozatorul n-a depăşit fişele de caracter — rămîn inerte, adică inconsistente epic. Prin această prismă, realitatea estetică a cărţii apare mai bine în evidenţă.

In judecata de valoare asupra cărţii, noi nu putem să nu ţinem seama de unele criterii obiective şi să nu atragem atenţia asupra lipsurilor de compoziţie, asupra lipsei de organicitate şi de unitate ale cărţii. Un exemplu, printre altele, semnalat de Paul Georgescu în cronica sa: încercarea autorului, tentat de romanul monografic, de a prezenta destine autonome, colaterale firului central al cărţii, cum este acela al pictorului Rădulescu. Incercarea de a lărgi sfera de investigaţie socială rămîne fără finalitate artistică. In legătură cu compoziţia romanului, ar trebui discutat şi rolul elementelor „aliterare"; ne vom referi în primul rînd la eseu, pe care romancierii moderni l-au introdus în creaţia obiectivă, fie prin intermediul personajelor (lungile tirade, lungile conversaţii pe teme filozofice, etice, estetice), fie, adesea, ca părţi distincte, ca argumente directe ale prozatorilor. Referindu-ne la această fuzionare, Marin Preda mărturisea odată [4]) că „nimic nu este mai plictisitor şi nimic nu ucide cu mai mare succes interesul afectiv pentru lectură ca elementele aliterare dintr-un roman". Observaţia este importantă, dar, fără o circumscriere exactă a noţiunii de „element aliterar", riscă să fie absolutizată într-un sens eronat. De bună seamă, într-un roman nu sînt excluse intervenţiile autorului, nici discuţiile pe teme generale dintre personaje. A da exemple în acest sens, ar fi un act gratuit. Ar trebui, cred, precizată aici noţiunea de imagine artistică, notînd că orice detaliu eseistic, orice element „aliterar" nu distonează, nu ucide afectivitatea lectorului, în fine, nu-l plictiseşte atîta vreme cît este subsumat imaginii artistice, atîta vreme cît defineşte un caracter sau ajută la definirea altora. Că se întîmplă în alt chip, aceasta ţine de ordinul erorilor.

Iată, bunăoară în, cîteva romane apărute în ultimul timp, întîlnim adevărate eseuri pe teme diferite, fără nici o legătură organică cu ficţiunea artistică. Au fost citate disputele diletant-intelectuale ale unor protagonişti din romanul „Intîlnirea" de C. Chiriţă. Am putea adăuga şi numeroasele discursuri umanitariste pronunţate de personajele lui Ben Corlaciu („Cazul doctorului Udrea") şi multe altele. *Fuzionarea*, în aceste cazuri, dintre roman şi eseu, se traduce prin *hibriditate*.

Alte fuzionări: dintre roman şi reportaj, dintre roman şi scenariu cinematografic, sînt valoroase în măsura în care sporesc puterea de reflectare realistă a romanului, dezvoltînd unul sau altul dintre atributele sale ca specie constituită. Rezultatele se judecă de la caz la caz şi o poziţie rigidă în această direcţie este tot atît de nocivă ca şi poziţia relativistă faţă de genuri şi specii.

In volumul „In jurul romanului", Silvian Iosifescu a discutat detaliat posibilitatea de fuzionare a romanului, posibilitate bazată tocmai pe unul dintre atributele esenţiale ale romanului ca gen proteic — şi anume *elasticitatea*. Dar, cum remarcam şi altădată, *elasticitatea* nu este o noţiune estetică, în orice caz, nu una definită; vom spune mai corect că elasticitatea se desfăşoară în cadrul determinantelor specifice ale genului, totdeauna în spiritul legilor reflectării realiste. Din întîmplare, exemplul dat de Silvian Iosifescu pentru a demonstra fuzionarea (cu consecinţe estetice superioare) dintre scenariu cinematografic şi roman — şi anume, cartea lui Al. I. Ştefănescu, „Să nu fugi singur prin ploaie". — nu susţine ideea.

Cum spuneam, judecata critică va decide în funcţie de fiecare caz în parte, de fiecare rezultat, netiind cu putinţă să fixăm norme rigide în privinţa inovaţiilor, fuzionării cu alte specii şi genuri... etc. Vom pretinde însă totdeauna să regăsim atributele esenţiale ale romanului şi vom da judecata de valoare în funcţie de aceste criterii.

Eugen SIMION

Vezi „Gazeta literară" nr. 9, 13 şi 14 din 1960.

1) *„Viaţa romînească", nr. 11/1959*
2) *Idem, nr. 1/1960.*
3) *„Contemporanul", 23.X.1959.*
4) *„Note ocazionale în favoarea romanului realist-socialist".*

PROBLEME ALE COMPOZIŢIEI IN ROMANUL ACTUAL

Un aspect din sala de lectură a clubului F. C. „Gh. Gheorghiu-Dej"

O carte pe săptămînă

„Ritmuri contemporane" de T. G. MAIORESCU

Intr-o recenzie publicată în „Contemporanul", D. Micu prevedea că, „apariţia volumului «Ritmuri contemporane» al lui Toma George Maiorescu, volum ce, prin însuşi titlul şi chiar prin formatul său, puţin obişnuit, indică o anume poziţie în problema ce-i pasionează atîta pe unii poeţi, va prilejui o nouă încrucişare de săbii între adepţii versului liber şi alb şi ai celui tradiţionalist".

Este adevărat că volumul în discuţie are un format mai puţin obişnuit — de caet, care, poate, în intenţia autorului, ar trebui să semnifice o anumită atitudine, ca şi titlul — dar mărturisim că acestea sînt atribute neesenţiale, exterioare care nu pot determina judecata critică. Nici chiar prozodia singură nu credem a avea o însemnătate specială din acest punct de vedere şi vom fi de acord cu D. Micu că, „atît versul fix, cît şi cel liber, atît cel alb cît şi cel colorat, există, sînt deopotrivă de contemporane..." Aşadar, contemporaneitatea, am adăuga noi, nu constă în anume ritmuri sau prozodii, ci în capacitatea artei poetice de a se adresa emoţionant şi convingător, mobilizator, cititorului, în numele celor mai înaintate şi nobile idei. Lectura volumului lui T. G. Maiorescu ne-a prilejuit însă unele observaţii referitoare la măsura în care, după noi, „Ritmurile contemporane" sînt „contemporane" nu numai ca idee conţinută ci şi ca putere de transmitere emoţionantă şi mobilizatoare a ideilor pe care le vehiculează poetul. Trebuie, deci, să pornim de la constatarea că lui T. G. Maiorescu îi place să cultive versul alb. Volumul său cuprinde cinci cicluri distincte în ceea ce priveşte obiectul inspiraţiei lor, toate însă izvorîte dintr-o pasionată prezenţă a poetului în realitatea contemporană. In primul ciclu, „Inima muntelui", el cîntă, prin contrast, lumea de ieri şi de azi a minerilor noştri, şi, dintre versurile care alcătuiesc acest ciclu, reţinem îndeosebi cele din bucata „Au ieşit pe străzi" — o relatare încărcată de o gravă emoţie a unei originale procesiuni, menită să simbolizeze îngroparea pentru totdeauna a capitalismului odios. Imaginea realizată este vie, plină de expresivitate, dă impresia unui tablou în tuş negru. Din cel de al doilea ciclu, „Orizont", se cuvin subliniate versurile cuprinse în frumoasa „Balada fulgerelor negre" — închinată lui Pablo Neruda şi conţinînd un vibrant şi patetic răspuns chemării lansate de cîntăreţul chilian de a opri „fulgerele negre", cu sensul de a lupta împotriva tragediei pe care-o poate provoca un război nuclear. La acestea am mai adăuga pentru autenticitatea romantismului lor, unele versuri din „Retrospectivă în tinereţe". Poemul e lipsit însă de unitate emoţională, e izbutit în parte doar, lăsînd impresia de discontinuitate. Un alt ciclu, „Planeta roşie", interesant, este dedicat „erei cosmice" inaugurate prin lansarea primului satelit sovietic. Se impun dintr-un poem discutabil altfel, în ansamblu, asemenea realizate versuri, care vin în sprijinul artei poetice profesate de T. G. Maiorescu şi le cităm ca atare: „Deci, iată: / Prima navă interasatrală / a fost lansată! / Salva Aurorii / cutremură spaţii stelare. / Ofensivă spre soare! / Deschideţi aparatele de recepţie! / Să se aprindă toate lămpile de radio / şi toate inimile: / prin undele eterului / şi prin toate sălile de concert / ale lumii, / răsună majestuoasă, / noua, / sovietica, / Sonată a Lunii". („Sinteză").

Pentru noi cel mai izbutit ciclu rămîne „Skipetaria" — un poetic jurnal de călătorie, demn de relevat prin sobrietatea şi caracterul concentrat, de o elocventă semnificaţie al imaginilor. De cea mai mare putere emoţională se bucură îndeosebi acest tablou în care sobrietatea joacă rolul principal şi-i poate servi poetului însuşi ca model: „In amurguri, / pe potecile munţilor, / la graniţe, / se întorc de la muncile lor / călări pe catîri / bărbaţi şi femei. / La graniţe, / bărbaţi şi femei călări pe catîri / poartă legate de şeaua de lemn / unelte de muncă. / Şi alături de casmalele şi sapele lor, / puşti. / N-am întîlnit în amurguri / pe potecile munţilor, / la graniţe, / soldaţi / Căci fiecare albanez e un grănicer".

Volumul lui Toma George Maiorescu răspunde în general ideii de contemporaneitate. Poetul vădeşte dispoziţia — şi are şi capacitatea — de a îmbrăţişa, cu un egal entuziasm, subiecte de o relativ mare diversitate tematică. El cultivă — şi cu unele succese notabile — acordurile largi, dar registrul său poetic nu susţine, întotdeauna, eforturile desfăşurate sau nu rezistă, întotdeauna, eforturilor la care e supus şi, aici se află cel mai adesea, şi izvorul nereuşitelor sale. La aceasta se mai adaugă şi tendinţa de a acredita în poezie, fără sorţi de izbîndă, date, cifre statistice, versuri sub formă de ecuaţii matematice care, chipurile, ar trebui să transmită cititorului ideea tehnicităţii maxime sub semnul căreia se află secolul nostru.

Aminteam faptul că poetul cultivă gesturile largi, romantice şi spuneam că registrul său poetic nu rezistă întotdeauna eforturilor la care e supus. Poezia lui Maiakovski este o poezie a grandoarei, dar fiecare vers al lui e plin de idei exprimate cu mijloacele unei uimitoare fantezii poetice. Adesea însă, la T. G. Maiorescu, fantezia are aripile prea scurte şi, în ciuda dorinţei poetului, zborul ei nu atinge înălţimile solicitate de intenţie.

Adept al versul liber, T. G. Maiorescu îl lasă totuşi, să se desfăşoare prea liber şi unele din bucăţile acestui volum, deşi fragmentar conţin reale virtuţi poetice, alunecă în platitudine şi prozaism. Aceleaşi lipse de supraveghere i se datoreşte şi o supărătoare repetare a unor epitete, cum se întîmplă de pildă, în metaforele în care poetul foloseşte culorile negru şi albastru: „rachete supersonice vor ţîşni albastru"; „traectoria albastră a rachetelor"; „rachete albastre"; „zborul albastru"; „gheţuri albastre"; „lacurile albastre"; „salturile albastre"; „salopete albastre"; „albastre livezi".

Versul alb pune mai uşor şi mai sensibil în lumină artificiozitatea şi, în general, carenţele fanteziei, lipsa de emoţie poetică. Dar, prin ceea ce are valoros volumul lui T. G. Maiorescu, „Ritmuri contemporane", reprezintă mai mult decît o experienţă interesantă în creaţia poetului.

Dinu SARARU

RĂSFOIND REVISTELE

Un studiu valoros despre poporanism

(„Viaţa romînească" nr. 2, 3 4/1960)

S-a discutat în ultimii ani foarte mult despre poporanism. In prefeţe, articole şi studii se făceau referiri la curentul de la „Viaţa romînească", se amendau punctele de vedere nocive, se urmăreau unele influenţe ale opticii poporaniste în opera unor scriitori, dar nu s-au studiat cum se cuvine fundamentele şi dimensiunile poporanismului. Ne lipsea, altfel spus, un studiu ştiinţific care să precizeze ce a reprezentat realmente *poporanismul în ideologia şi literatura vremii. Acest lucru îl face cu multă pondere şi competenţă Dumitru Micu în studiul său din „Viaţa romînească"*

Amplu şi bogat documentat, studiul lui Dumitru Micu întreprinde o cuprinzătoare şi ştiinţifică analiză a curentului poporanist. Criticul procedează cu metodă. Mai întîi urmăreşte istoricul curentului, precizînd începuturile profilării sale, măsura influenţelor şi împrumuturilor de la sociologii narodnici gen Lavrov şi Mihailovski, determinînd apoi pe baza tezelor leniniste caracterul poporanismului romînesc. D. Micu stabileşte astfel conţinutul de clasă al poporanismului. Judicios şi mereu la obiect, criticul dezvăluie aici ce interese sociale şi de clasă a reprezentat şi a apărat ideologia lui Stere, subliniind că „poporanismul romînesc... devine un curent susţinut de intelectualitatea burgheză antifeudală, înspăimîntată de perspectivele capitalismului industrial, neîncrezătoare în proletariat şi în lupta lui revoluţionară şi, în unele cazuri, direct ostilă acestei lupte, curent ce, sub pretextul acţiunii revendicărilor ţărănimii, serveşte, în realitate, interesele chiabureşti". Un alt capitol, sugestiv, intitulat „C. Stere şi G. Ibrăileanu", stăruie îndelung asupra contradicţiilor interioare ale poporanismului pe baza cărora e explicată apoi orientarea contradictorie a principalei reviste poporaniste, „Viaţa romînească". Cum orientarea contradictorie a revistei ieşene se datoreşte în primul rînd convingerilor nu odată deosebite, a celor doi ideologi ai ei, autorul urmăreşte istoricul formaţiei şi activităţii lui Stere şi Ibrăileanu, stabilind preţioase delimitări: Primul a devenit un politician burghez de profesie, iar Ibrăileanu un intelectual onest, retras, neangajat efectiv în politică, „chinuit toată viaţa de remuşcări pentru îndepărtarea de crezul din tinereţe", nedevenind în fapt un adversar al ideologiei socialiste. De aici şi cea ce D. Micu numeşte „tendinţa fundamentală" a operei lui Ibrăileanu care „dacă nu e direct opusă, e oricum independentă de aceea a activităţii politico-publicistice a lui C. Stere". Capitolul următor, „Poporanismul şi Viaţa romînească", exemplifică analitic opinia amintită demonstrînd nu numai prezenţa „pe fondul concepţiei poporaniste a unor teze absolut valabile, ce depăşesc obiectiv acest curent", dar şi consecinţele, ca să spunem aşa, literare ale acestui fapt, toate datorate esteticii materialiste apărată de Ibrăileanu. Pe baza acestei ample argumentaţii apare ca deplin îndreptăţită concluzia capitolului următor „Democratism realism, poporanism", potrivit căruia se neagă existenţa unui curent literar poporanist, („o şcoală poporanistă n-a existat niciodată în literatura noastră") afirmîndu-se ceea ce a fost «şcoala „Vieţii romîneşti»" care „a imprimat o linie de conduită, o anume direcţie în cultura romînească, deci a creat o mişcare spirituală". Popularizarea nu odată a succeselor Uniunii Sovietice, democratismul militant, lupta împotriva obscurantismului, a misticismului gîndirist, a naţionalismului xenofob degenerat în fascism sînt vizibile mereu în paginile revistei în perioada dintre cele două războaie iar idealurile luptătoare ale lui Ibrăileanu găsesc în Mihai Ralea un demn continuator.

Studiul lui Dumitru Micu, foarte valoros şi distingîndu-se prin rigoarea analizei ştiinţifice nu e ferit pe alocuri de unele scăderi. De pildă, concepţia lui Ibrăileanu e studiată exclusiv sub raportul esteticii, ignorat fiind aspectul ei sociologic deşi Ibrăileanu a afirmat puncte de vedere în această privinţă. Dacă ar fi să ne referim numai la conţinutul polemicii dintre Gherea şi Ibrăileanu şi încă ar fi de ajuns pentru a releva că cel ce a fost „spiritus rector" la revista ieşeană a promovat unele erori poporaniste.

D. Micu nu explică deasemenea baza social-economică a colaborării dintre liberali şi poporanişti pînă la primul război mondial şi nici nu precizează clar, răspicat, că una din direcţiile principale ale atacului poporanist a fost lupta împotriva socialismului. Studiul lui Dumitru Micu este o valoroasă contribuţie la cunoaşterea ştiinţifică a luptelor ideologice de la începutul secolului nostru, o cuprinzătoare şi **documentată lucrare de istorie literară.**

CRONICA LITERARĂ

COSTACHE ANTON: „Seri albastre"

de S. DAMIAN

Incursiunile criticii în domeniile literaturii pentru copii trebuie efectuate cu prudenţă. Nu sînt gazde prea primitoare scriitorii pentru cei mici, deşi se plîng de raritatea oaspeţilor. La orice timidă tentativă de a formula o rezervă, se înalţă îndată, deasupra cărţii pentru copii, steagul alb al specificului — ceea ce pune capăt ostilităţilor. Că există un specific al literaturii pentru copii şi că analiza la obiect trebuie să ţină seama de particularităţile genului — este un adevăr de necontestat. Dar acest misterios specific nu este hărăzit doar să intimideze pe intruşi, ci se supune şi el cercetării riguroase cu criteriile esteticii ştiinţifice.

Plecînd de la teza particularităţilor vîrstei, literatura pentru copii a fost din totdeauna o arenă de încăierare între pedagogi şi literaţi. Pentru cei care s-au consacrat instruirii şcolarilor, specificul a rămas o mană cerească, fiindcă le permite pătrunderea în zonele creaţiei, cu indicaţii şi soluţii brevetate.

Nu repetăm, cu acest prilej, deziderătul armoniei între pedagog şi scriitor, decît pentru a preveni dificultăţile în aprecierea romanului „Seri albastre". Pe Costache Anton l-am remarcat ca autor de schiţe, inspirate din realităţile satului contemporan. Intr-o construcţie cam greoaie, tînărul scriitor dibuia tipuri inedite şi surprindea, cu o intuiţie din ce în ce mai sigură, o poezie a locurilor şi a acţiunii, care descindea din molcoma literatură moldovenească. După cum au arătat şi recenziile precedente, „Serile albastre" confirmă evoluţia unui povestitor dotat, revendicînd un loc în promoţia nouă de prozatori care asaltează cetatea romanului.

De epoca visărilor înaripate, Costache Anton se apropie cu discreţie, atent să nu risipească vraja. Copilăria înseamnă năzuinţa spre extraordinar. La o anumită vîrstă, arată scriitorul, priveliştile din jur sînt transfigurate de jocul închipuirii, copiii amestecînd voit planurile. Pe scriitor îl încîntă născocirile imaginaţiei şi de aceea le înfăţişează fără încruntare. Intr-un subsol de clădire părăsită, băieţii au înjghebat un club, poreclit al Vrăbioilor, cu încăperile lăsate în penumbră. Numai ultima cameră, rezervată statului major, e luminată în toate culorile, fiind centrul magic al aventurilor. Aici sînt instalaţi Marele Vrăbioi cu sfetnicii săi, purtînd măşti şi arborînd o ţinută solemnă. La intrarea în club trebuie îndeplinit un ceremonial. Sînt stabilite probe eliminatorii (traversarea prin încăperile întunecoase, transmisia cu ajutorul alfabetului Morse etc.), probe care se desfăşoară după ritual, în faţa unei asistenţe numeroase. Copiii se transpun în rolurile indicate şi participă cu gravitate la reprezentaţie.

Mai tîrziu, cînd formele de activitate ale pionierilor vor surclasa, în competiţia pe tărîmul fanteziei constructive, Clubul Vrăbioilor, cei dezmeticiţi vor judeca lucizi şi fosta lor copilărie. Trecerea lui Nunu prin Clubul Vrăbioilor, după experienţa pionierească, este un lung prilej de deziluzionare („Aici i se părea copilăros şi ridicol tot ce făceau, dar n-avea putere să se împotrivească. Se supunea vechiului ceremonial în mod automat, înregistrînd doar cu mirare noile impresii. Masca de carton era jilavă şi mirosea a mucegai. Pînă acum, niciodată nu observase lucrul acesta"). Lui Costache Anton îi place momentul reevaluării miturilor, cînd se ivesc primele semne ale adolescenţei.

Despărţirea de etatea naivelor plăsmuiri se petrece tot cu un fast înrădăcinat, solemn şi patetic. Nunu arde, în curtea casei, pasărea de paie care simbolizase credinţa în vechile desfătări. O prietenie se pecetluieşte în forme adecvate vîrstei. Băieţii schimbă în mod solemn cravatele. „Cînd isprăvira, Nunu îl împinse pe Isoscel cu umărul. Isoscel zîmbi şi-l împinse şi el cu umărul. Nunu se dădu un pas înapoi şi sări într-un picior. Isoscel făcu acelaşi lucru. Apoi se apropiară ţopăind şi nelăsîndu-se o clipă din priviri. Se încinse o luptă de cocoşi în toată puterea cuvîntului".

Recepţionat cu seriozitate, jocul mai face parte din universul lor şi marchează încă etapele de emancipare. Inchipuirile se înlocuiesc deocamdată una pe alta, îngustînd cercul visărilor, favorizînd apropierea de realitate.

Regiunile luminoase ale cărţii sînt cele unde se înfiripă întîia dragoste. Jocului dragostei i se acordă gravitate pînă încetează de a mai amuza, încetează de a mai fi joc. Puterea sentimentului se manifestă năucitoare. Altădată, Nunu fusese un băiat ager, disciplinat, conştiincios în îndeplinirea datoriei. Pe neaşteptate, întîlnind ochii Vicăi, viaţa lui se răvăşeşte şi toate cele statornicite suferă o răsturnare. Resursele sufleteşti sînt acum acaparate de o singură imagine. Acest proces devorant este prezentat cu multe precauţii de către scriitor. Nunu trăieşte sub imperiul obsesiei, se complace într-o stare pe care n-o desluşeşte decît vag; predispoziţia spre visare se accentuează la maximum, alimentată însă de un unic focar. O moleşeală ciudată îl cuprinde pe neastîmpăratul Vrăbioi. Intr-una din plimbările peste cîmpii, copiii descoperă un spectacol fascinant. Pe o pajişte verde, s-au adunat puzderie de cocostîrci, care păşesc tacticos şi degajat, uluindu-l pe privitori. Numai Nunu rămîne opac de astădată la frumos, copleşit mereu de imaginea fetei care-l torturează cu nepăsarea ei.

Cînd Vica părăseşte tabăra, Nunu pleacă, fără să chibzuiască, în urmărire, călătoreşte cu diferite trenuri, îndură foamea şi nălucile necunoscutului. Nimic nu i se pare prea anevoios. Analizîndu-şi reacţiile, băiatul e ruşinat de umilitatea atitudinii, dar îşi acceptă ca un damnat soarta. Suportă stoic mustrările prietenilor, critica severă a instructorului de pionieri, zvîcnetul propriei conştiinţe. Cu o filozofie a resemnării, consideră martirajul dragostei o necesitate. Seara, în întuneric, în timp ce colegii dorm, Nunu priveşte stelele, zămislind lumi fantastice. Tainele cerului se asociază cu enigma Vicăi. In scurta şedere la ţară, Nunu colindă cîmpiile, lăsîndu-se pradă nostalgiei. Cînd se întoarce cu căruţa plină cu fîn ori cu coceni, băiatul se întinde pe spate şi se uită spre cer. Stelele din serile albastre îi străjuiesc prima dragoste.

Răsfăţata Vica nu bănuie suferinţa prietenului ei şi, cu linişte de spirit, inventează cazne teribile, după cum îi dictează capriciile. In timp ce fata, degajată, se joacă cu cuvintele, trece de la veselie la tristeţe, preocupată de fleacuri, băiatul dezarmat îi urmăreşte timid reacţiile, trăind presimţirea catastrofei iminente. Un rest de mîndrie îl împiedică să-i mărturisească blestemul care-l apasă. Imblînzită de devotamentul lui Nunu, fata catadicseşte, în fine, să-l privească şi înţelege, după o sforţare, frumuseţea sentimentului.

Este bine descrisă povestea de iubire, care contopeşte realul cu reveria: eroii se bucură de primele licăriri ale unui sentiment pe care nu încearcă să-l denumească, incertitudinea sporindu-i farmecul.

De ce am pomenit de armonia între pedagog şi scriitor? Dacă descrierea copilăriei este realizată în imagini frumoase, efectul educativ nu e obţinut totdeauna, în „Serile albastre", cu mijloacele cele mai recomandabile. Cu pedagogia, Costache Anton nu s-a descurcat atît de lesne. Vica, alintată, înclinată spre individualism, se transformă prea repede, compunînd fraze sonore în jurnalul intim. Inrîurirea colectivului nu e prezentată viu, dinamic. De asemenea, caracterul constructiv al activităţii pionereşti apare înfăţişat uneori în scene stereotipe. Cînd copiii pornesc întrecerea pentru vopsirea băncilor, entuziasmul declanşat e strident. Ca să releve sensul muncii pionereşti, Costache Anton cam abuzează de clişee.

Cum a remarcat şi Eugen Simion în „Contemporanul", autorul subapreciază preocupările intelectuale ale copiilor, limitînd arbitrar orizontul lor

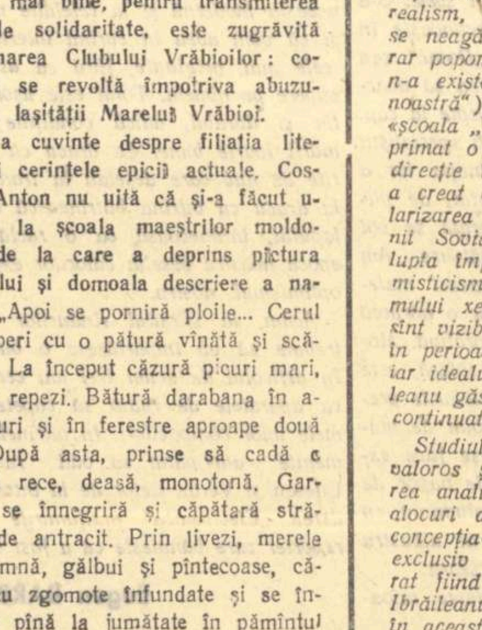

cultural. Foarte stînjenit se poartă Nunu la audierea concertului, fiind uimit de fiecare tresărire a orchestrei.

Mesajul educativ trebuia, probabil, personificat de instructorul de pionieri, conceput ca un personaj atotştiutor, calm, cu o linişte în acţiune care să-i faciliteze autoritatea. Portretul, însă, este extrem de convenţional: „Pe treptele de la intrare se auziră paşi. După o clipă, la capătul culoarului apăru instructorul superior Negrea. Era un bărbat zvelt, între douăzeci şi doi — douăzeci şi cinci de ani, cu chipul prelung măsliniu. Avea ochi negri şi sprîncene groase, frînte la mijloc; din această cauză, părea tot timpul mirat şi neîncrezător. Iorgu îl cunoştea de la şcoală. Il ştia om de inimă, înţelegător şi bun ca pîinea caldă". Comparaţiile fierbinţi denotă o stîngăcie de caracterizare. Destul de inexpresive sînt şi intervenţiile lui Negrea în decursul acţiunii. Cînd autorul îi acordă răgaz pentru meditaţie, se petrec scene serbede (jocul de şah de unul singur ca metodă pentru fixarea strategiei în educaţie). In carnetul de însemnări al instructorului se ivesc observaţii de o platitudine descurajantă: „Nunu e îndrăgostit, ori îşi închipuie numai. Trebuia să bănuiesc asta. Se află la o vîrstă cînd imaginaţia e foarte bogată".

Mult mai bine, pentru transmiterea ideii de solidaritate, este zugrăvită destrămarea Clubului Vrăbioilor: colectivul se revoltă împotriva abuzurilor şi laşităţii Marelui Vrăbioi.

Cîteva cuvinte despre filiaţia literară şi cerinţele epicii actuale. Costache Anton nu uită că şi-a făcut ucenicia la şcoala maeştrilor moldoveni, de la care a deprins pictura peisajului şi domoala descriere a naturii: „Apoi se porniră ploile... Cerul se acoperi cu o pătură vînătă şi scămoasă. La început căzură picuri mari, grei şi repezi. Bătură darabana în acoperişuri şi în ferestre aproape două zile. După asta, prinse să cadă o burniţă rece, deasă, monotonă. Gardurile se înnegriră şi căpătară străluciri de antracit. Prin livezi, merele de toamnă, gălbui şi pîntecoase, cădeau cu zgomote înfundate şi se îngropau pînă la jumătate în pămîntul clisos".

Sub veghea tradiţiei, Costache Anton ştie să deseneze în cuvinte, să sugereze o atmosferă. In naraţiunea epică, se răzvrăteşte însă împotriva ritmului lent al predecesorilor care nu concordă cu faptele selectate. Ritmul transformărilor socialiste impune o accelerare a cadenţei în relatare. Cînd răzvrătirea eşuează şi autorul se întoarce smerit la preceptele povestirii sfătoase, încetineala în desfăşurarea cîtorva episoade ameninţă să devină monotonie.

Clasa muncitoare întîmpină CONGRESUL

CONSTRUIM

(Urmare din pag. 1)

cuse și clădirea casei de cultură, cu o sală de spectacole demnă de o așezare urbană. Mă întrebam mirat, de ce-o fi fost nevoie, în această pustietate, de o asemenea sală? Răspunsul nu întîrzie. In seara reprezentației dată de Teatrul de Stat din Bacău, nici un scaun nu mai era liber. Umpleau locurile muncitorii de la combinat, coborîseră din inima pădurii țăpinarii, tăietorii de lemne, veniseră țăranii din satele din împrejurimi.

Alte drumuri m-au purtat la laminorul de la Roman, la hidrocentrala de la Sadu, apoi în Dobrogea, în noul oraș Năvodari de la un capăt la celălalt al țării. Ritmul se accelerează. Ceea ce era mai întîi doar jalon, devine o înaintare sistematică, avîntată și irezistibilă. Priveliștea rurală și citadină se schimbă vertiginos. Ceea ce a generat metamorfoza, elanul inițial al omului de astăzi, merită mai ales să fie cîntat. E o poezie a creației, turnată în materie dură. Este și istorie, căci trecutul dă înapoi în fața prezentului care se făurește. Și ce altceva este viitorul decît prezentul în curs de înfăptuire? Nicăieri nu este mai ilustrativ acest trecut decît în tîrgurile provinciale. Fizionomia lor era mohorîtă, ștearsă și monotonă. Iți închipui viața oamenilor scurgîndu-se la fel de cenușie și meschină. Aici nu putea înflori nici un gînd mai înalt, nici o aspirație. De curînd, am fost cu un mănunchi de scriitori la Pitești. Orașul îl cunoaștem. Nu se deosebea prea mult de celelalte tîrguri. Reîntîlnirea a constituit o surpriză. Orașul a pornit să-și schimbe înfățișarea, să-și spargă hotarele prin bulevarde cu șiruri de blocuri și vile moderne, grădini și parcuri. Teatrul, cinematografele, Palatul de Cultură, frumoasa construcție a Sălii Tineretului, sînt tot atîtea focare de cultură. Pulsația e mai vie; o frămîntare creatoare domnește pretutindeni. Prefacerea e în toi. Este istorie, deoarece odată cu gestul constructor se deschide și o altă eră: a socialismului.

Loviturile tîrnăcopului dărîmă vestigiile urîte ale trecutului. Ele dispar treptat. Urîtul urbanistic transpune un mod de existență, închis între ziduri, claustrat și egoist, fără orizont. Concepția socialistă este o chemare la viața cetății. Marile clădiri, străzile aerate, piețele vaste, parcurile invită să participi la bucuriile unanime. O asemenea cetate presupune oameni optimiști, sănătoși și deschiși.

Vorbind de toate acestea, îmi place să zăbovesc puțin și în propriul meu oraș, București. Il știu și la ceasul lui de noapte, înălțîndu-se, alb ca niște stînci de calcar, spre un cer unic, de un verde albăstrui, intens și fluid; îl știu și în după-amiezile toride, învăluit într-o lumină de miere; îl știu și la ceasul zorilor, ieșind palid din văzduhul tulbure, cu miresmele îndepărtate din grădini. Dar încet-încet, el nu mai seamănă cu cel de altădată. Pitorescul sordid, amestecul pestriț de bazar oriental se șterge. Orașul meu își regăsește o linie armonică, pură și modernă. De pe frumoasele esplanade, privirea fuge și se pierde în zarea magistralelor, la capătul cărora veghează cîte un bloc-turn. Piețele sînt largi, monumentale, încadrate de clădiri impunătoare. Pe arterele principale gonesc șiruri lungi de splendide vehicule și zgomotele sînt filtrate ca printr-o sită de frunzișul copacilor ce izolează blocurile de forfota zilnică. Luminile fluorescente inundă orașul care sclipește prin toate vitrinele și ferestrele lui, ca o imensă bijuterie. Nu, nu este o fantezie, Bucureștiul de mîine se dezvăluie în înfăptuirile de astăzi, care ne fac să simțim, să vedem c-am intrat de-a binelea în ritmul uluitor al erei socialiste.

Ieronim ȘERBU

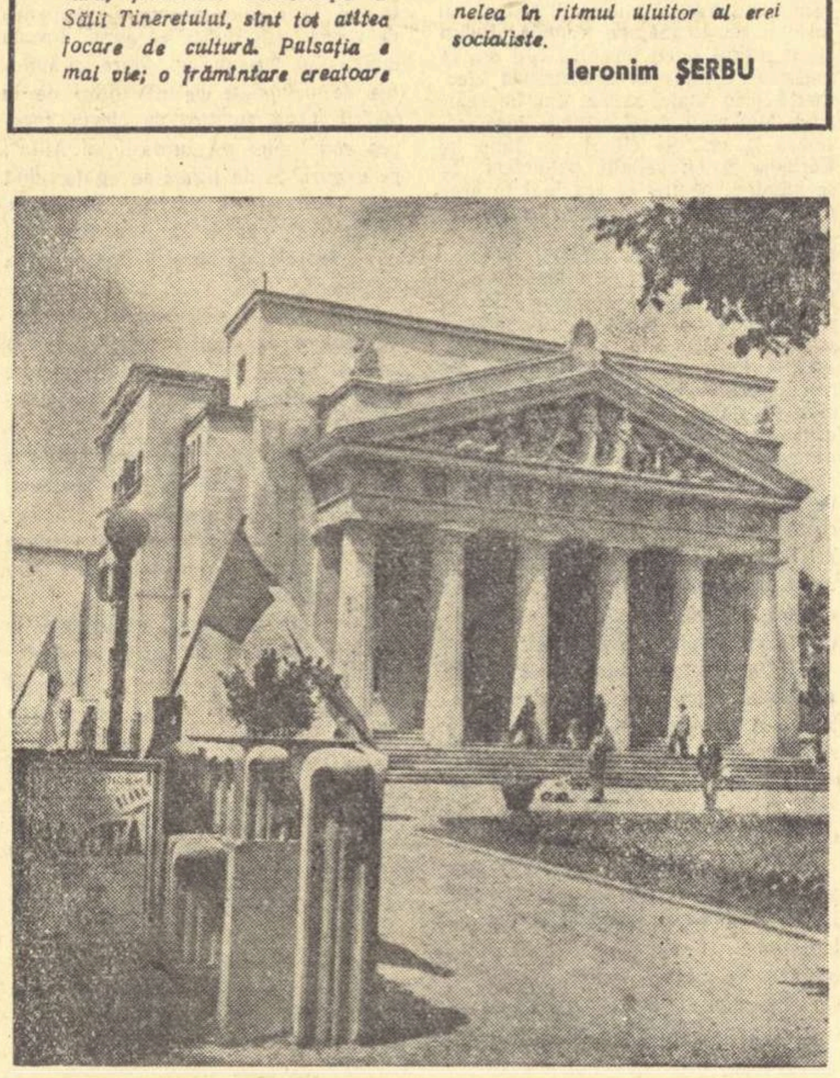

Teatrul de Stat din Galați construit în anii regimului democrat-popular

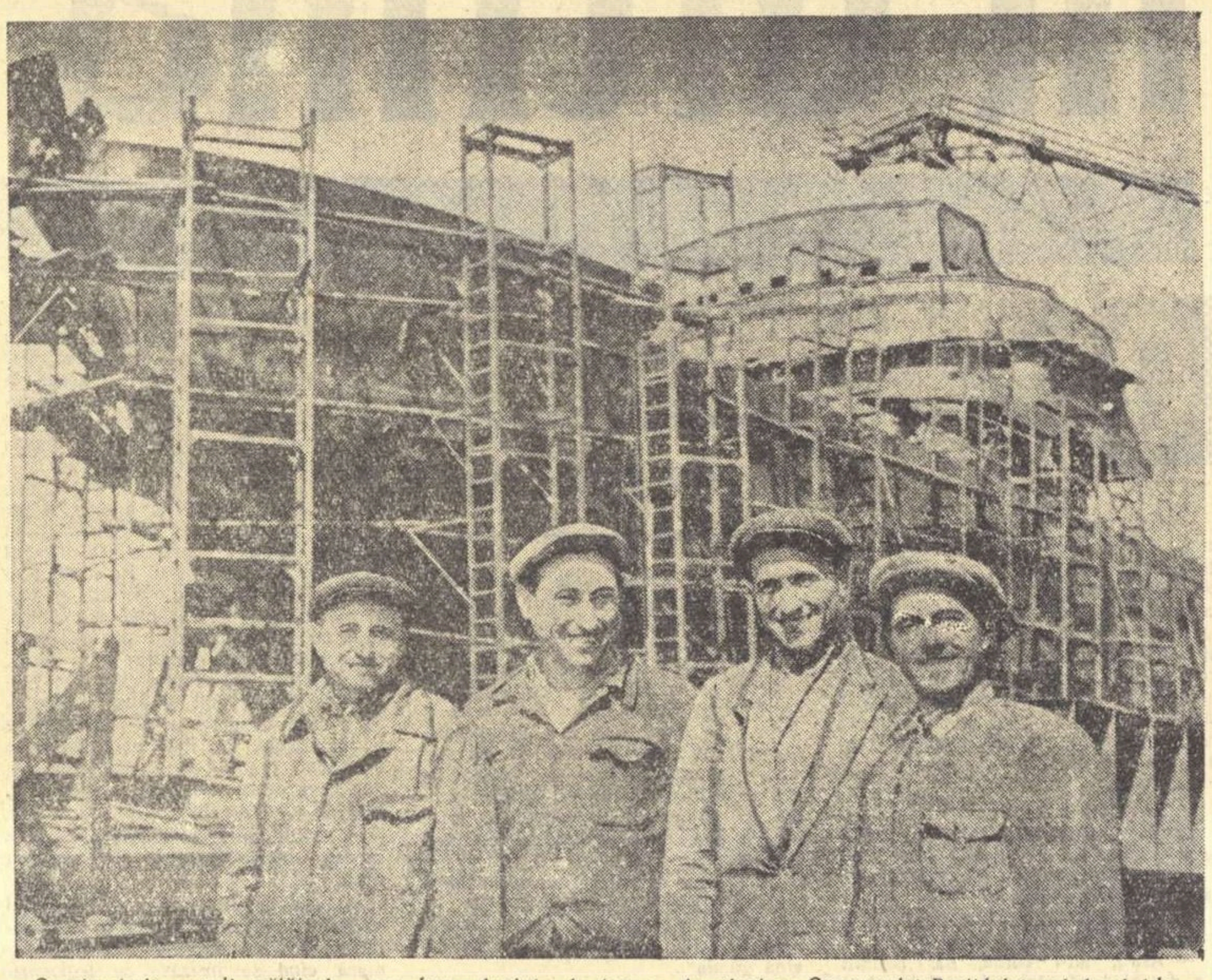

Constructorii navali gălățeni vor lansa înainte de termen, în cinstea Congresului Partidului, cel de al 4-lea cargou de 4.500 tone. In fotografie: Constructorii Constantin Brazdeș, Toader Ene, N. Mocanu și Gh. Vlad care au adus o contribuție prețioasă la scurtarea termenului de executare a cargoului.

INTERVIU LA PROVĂ

Sîntem pe șantierul naval din Galați, la prova celui de al patrulea cargou romînesc de 4500 tone, care va fi lansat zilele acestea.

— Am sosit tîrziu? — întreb, după ce îmi prezint documentele.

— Intr-un fel, cu aproximativ șapte ani întîrziere. Dacă ați fi venit atunci, în călătoria d-voastră de documentare navală, ați fi fost martor la întîmplări dramatice. Totuși, dacă azi intenționați să priviți lucrurile de la prova navelor marine cu tonaj sporit pe care șantierul nostru din Galați a ajuns să le construiască cu metode tehnice moderne, vă veți da seama, cred, de marile transformări petrecute aici în anii noștri, în drumul făcut de la nit la sudura automată. De la baros și forță brută, la cultură tehnică, la cultură în general.

— Mă interesează în mod special suma de nouă milioane lei.

— Cifra exactă e nouă milioane o sută mii lei. Dar pentru acest lucru aveți nevoie să cunoașteți nu numai progresele procesului tehnologic în construcția metalurgică a navelor marine, ci și — mai ales — marele proces social petrecut în anii aceștia cînd au fost răsturnate vechile meserii de pe șantier și au fost schimbate cu altele noi, în pas cu tehnica modernă. Cum să vă spun, toată operația de modernizare a clădirilor, a halelor, utilarea cu mașini și macarale, cu o cală de construcție nouă — se putea realiza repede prin investiții, prin angajare de muncă salariată, pur și simplu. Dar marea problemă a fost procesul social, formarea în noile procedee de muncă a oamenilor existenți pe șantier, care aveau meserii legate de vechile metode înapoiate de lucru. Oamenii aceștia trebuiau să se nască din nou, trebuiau cîștigați, nu înlăturați, excluși.

— Trebuiau recîștigați pe spirala tehnicii moderne. In romanul „Fructele mîniei" de Steinbeck, venirea tractoarelor care au tăiat cu plugul casele, căminele, a produs un tragic vagabondaj în masă.

— Prin introducerea noilor metode de lucru cerute de sudura automată și de alte procedee de construcție în asamblarea navelor, în montaj, la cale, la amenajări, — n-au apus oamenii cu profesii muncitorești vechi, ci au apus condițiile rudimentare de lucru, care storceau forță brută.

— Motiv de roman.

— Un roman care a scăpat scriitorilor noștri, dar care ar trebui scris. Imaginați-vă acest complicat proces de transformare, de educație, de recreiere a oamenilor pe planul unor profesii și preocupări spirituale mai înalte. Partidul a condus și aici pe șantierul nostru, cu mare grijă, procesul adînc de eliberare în masă a muncitorilor din condițiile primitive de lucru, i-a făcut să se apropie de cultura tehnică, să devină ei înșiși creatori, realizatori ai roadelor progreselor tehnice. In iarna lui '53—'54 „toată lumea șantierului învăța". Pe strada Marinei, unde e azi staționarul, a fost o școală, o școală grea, inginerii, tehnicienii, au predat acolo în fiecare seară, despre problemele noii tehnologii a navei. Veți înțelege dar și semnificația aparte pe care o are angajamentul șantierului naval din Galați luat în cinstea Congresului Partidului, de a realiza 9.100.000 lei economii. Descoperiți în acest angajament sentimentul de recunoștință, de mîndrie, al unui colectiv muncitoresc de constructori navali, consolidat și recreat pe dimensiuni umane noi în anii noștri. Șantierul are în prezent trei cargouri de 4500 de tone lansate pe apă — „Galați", „Brăila", „Iași" și un alt cargou, cel de față, de același tonaj pe cala de construcție, care va fi lansat în cinstea Congresului Partidului. Vom trece în curînd la construcția cargourilor de zece mii tone. Pe șantier se învață iar, sîntem în pragul unui nou salt de producție și tehnicitate, s-a inițiat o rețea de cursuri tehnice, formarea oamenilor continuă...

Inginerul-șef de construcție Cahu întrerupe discuția cu mine. E chemat pe puntea cargoului „Galați", la lucrările de finisaj ale navei. Ne despărțim, drumul meu pe șantier trece prin hala ghilotinelor.

Inainte de a intra în hala ghilotinelor, întîia hală unde navele în construcție încep să prindă contur — mi-a atras atenția un pod rulant suspendat pe stîlpii de beton ai depozitului de plăci de oțel de la porțile halei. In cîrligul podului se clătina, imensă, inertă, o placă roșiatică de oțel, ridicată dintr-o stivă de pe sol. Privind fața netedă și dură a plăcii, n-am izbutit să ghicesc dintru început că în cîrligul podului rulant se clătina, de fapt, o parte a unei viitoare nave — să zicem, cabina timonierului cu perspectivă spre farul unui port maritim, sau o punte spălată de furtună. Pentru că e folosită des pilda cu blocul de marmură în care stă ascunsă statuia, în plăcile netede și grele de oțel aflate în acest depozit, un navalist trebuie că vede carene, borduri, punți, săli de mașini, catarge, prove și pupe. A construi nave înseamnă — se vede — arta de a ridica monumente de oțel pe soclurile mișcătoare ale mărilor. Și pentru că soclul la orice monument izbutit, e parte integrantă, materială și estetică, mă gîndesc că naviliștii, în arta lor, aduc un adaus de poezie, făcînd ca soclul și monumentul să-și mențină unitatea în dinamică, în perpetua lor mișcare. Intr-o hală de creație navală, numai aparent lipsește un principal material de construcție: marea. Ea trebuie că e mereu prezentă: navaliștii cînd îndoaie plăcile de oțel la mașini, în formă de vase marine și le sudează, — ca să pună de acord tăria și vibrațiile maxime ale oțelului cu tensiunile interioare ale celuilalt material — marea — trebuie că au în vedere nu marea liniștită, ci marea în furtună. E îndreptățit dar sentimentul pe care l-am avut intrînd în hala de construcție: deși pe țărm, intram direct într-o zonă unde se dădea o teribilă bătălie pentru învingerea puterii mării. O navă bună stăpînește marea încă de pe țărm, cînd navaliștii pregătesc monumentul care să fie pe potrivă și unitar cu soclul.

Iată, amintesc, o frază în aparență banală pe care mi-au spus-o în hală lucrătorii de la sudura automată și semi-automată din colectivul comunistului Pitu Constantin, care încheiau, sub scînteile incandescente ale aparatelor, arborii metalici circulari pentru puntea celui de al șaselea cargou romînesc de 4500 tone.

— Ne-am angajat ca în cinstea Congresului să dăm sudură de cea mai bună calitate.

Cînd am auzit această frază, mărturisesc că am tresărit. Mi-am îndreptat privirile spre o cabină din latura halei, unde se aflau aparate Roentgen. Angajamentul sudorilor e sub controlul sever al unei tehnici navale de finețea celei medicale. Osatura unei nave e controlată cu raze Roentgen ca la ființele umane. Printr-o apăsare de buton la aparate e verificat angajamentul sudorilor. O navă prost sudată poate plezni ca un harbuz în mare. Angajamentul sudorilor m-am convins că e luat pe fundamentul unei serioase răspunderi profesionale și a unei cunoașteri tehnice obținute de lucrători într-un climat nou, de muncă colectivă. O lozincă de producție de azi, un angajament dovedește că muncitorii l-au luat pornind de la o analiză științifică a posibilității de realizare a obiectivelor. Cînd se zice 9.100.000 lei economii, nu e numai o cifră care trebuie atinsă, ci odată cu depunerea eforturilor pentru realizarea sau depășirea ei, se îmbunătățesc metodele, se declanșează inventivitatea, se întăresc caracterele oamenilor, se mărește aria de cultură, se adîncește sentimentul patriotic că trebuie pornit mai departe în profesie, în relațiile colective, în construcția socialistă condusă de partid. Perspective: construirea viitoare a cargoului de 10.000 de tone e întîmpinată de șantier cu nuclee și colective de muncitori în pline căutări tehnice. Mi-au venit în gînd cuvintele spuse cu mîndrie, pe care le-am auzit de repetate ori pe șantier: „Industria noastră navală are perspectivele deschise de a atinge și ea renumele pe care alte domenii industriale ale patriei l-a cîștigat: industria de utilaje petrolifere, cea de tractoare, industria chimică și atîtea altele.

Ștefan BĂNULESCU

„Masă rotundă" la Bîlteni

Pentru astăzi, am pus la cale o întîlnire cu cîțiva muncitori, un fel de discuție în genul „mesei rotunde". Așa că, la ora zece dimineața, ne-am adunat cu toții în biroul inginerului șef Alexandru Ciorăscu, la schela din Bîlteni. Mai întîi, foarte pe scurt, vi-i prezentăm pe cei cu care stăm de vorbă:

Drăgulin Ion, șeful atelierului mecanic, la bază strungar. Are cincizeci și doi de ani, e din Ploești, dar se află aici din 1949 și a calificat pînă astăzi, la locul de muncă, douăzeci și patru de localnici, în mecanică, strungărie, și sudură. (Sînt cu toții fruntași în producție, depășesc zilnic norma cu 15—20 la sută). El locuiește într-un apartament din noile locuințe. Membru de partid, din 1945.

Radu Dumitru, ajutor de brigadier la parcurile trei și patru.

Grecu Ion, operator la parcul trei, lucrează aici din 1951. Pînă atunci a fost plugar.

Cilică Dumitru, brigadier la „reparații-sonde", tot aici a învățat meseria.

Sîntem cu toții adunați pe lîngă masa de lucru a inginerului șef. Oamenii sînt foarte serioși, chiar aproape gravi, e o atmosferă oarecum solemnă, se pare că fiecare se pregătește pentru un lucru foarte important. Discuția pornește de la ideea că și sondorii olteni trebuie să întîmpine cu multă cinste cel de al treilea Congres al partidului.

Al. Ciorăscu: La descoperirea noilor zăcăminte și la punerea lor în valoare a contribuit foarte mult conștiinciozitatea muncitorilor, care au lucrat la început în condiții destul de grele. Toată activitatea noastră, în momentul de față, este îndreptată în direcția îndeplinirii planului la sondele vechi și noi. In cinstea Congresului vom face în așa fel încît să îndeplinim planul și la sondele vechi și chiar la acelea zise „inactive".

Drăgulin Ion: Cînd am venit eu în Oltenia, nu aveam nici un fel de atelier. Cînd extracția de țiței a dat rezultate bune, am construit un atelier mecanic. In timp de șase ani, am crescut cadre de aici, din Oltenia. Sînt muncitori buni. In cinstea Congresului, ne-am luat angajamente pentru economii de materiale.

Intrebare: In ce sens?

— Să calculăm materialul la maximum, să evităm rebuturile, să folosim resursele interne. Dacă dau fierul vechi la D.A.G., iau treizeci de bani pe kilogram. Dar dacă scot din el partea bună și fac piese noi, obțin o reducere la prețul de cost al piesei respective și în consecință la prețul de cost al țițeiului.

Cilică Dumitru: Buna organizare și înțelegere din partea muncitorilor localnici calificați de noi, cei veniți cu experiență de pe alte șantiere, a dus la îmbunătățirea muncii. Așa am ajuns să putem îndeplini și depăși graficul de reparații și intervenții prezentat de conducere.

Intrebare: In ce fel v-au ajutat în această muncă organizațiile de partid?

— De pildă, la sonda 521, în momentul cînd aveam perforare, sonda a vrut să se manifeste. Comunistul Bunoiu Mihai și candidații de partid Popescu Petre și Băltărețu Dumitru ne-au ajutat printr-o bună organizare a muncii și prin rapiditate în introducerea țevilor de extracție.

Al. Ciorăscu: A fost din partea lor un act de eroism. Ei au reușit să introducă tubingul în plină erupție (noroi, gaze și apă), în frig, lucrînd în aceste condiții timp de șase ore. Astfel au reușit să asigure gura puțului și să salveze sonda.

Radu Dumitru: Eu am fost om sărac. Partidul mi-a creat posibilități să muncesc și dacă eu am muncit bine, am fost ridicat în muncă.

Intrebare: In ce fel?

— Intîi am fost simplu sondor. Partidul m-a trimis la școala de calificare și așa am ajuns ajutor de brigadier.

— Și cum răsplătești ajutorul dat de partid?

— Muncesc mai departe cu multă dragoste, ca să ducem planul la bun sfîrșit. La rîndul meu, am calificat și eu alți sondori. Printre alții: Diaconescu Ion, Viașu M. Gheorghe, Oproiu Vasile, Cilibiu Nicolae, toți din părțile locului.

Grecu Ion: In 1951, cînd am fost angajat la parcul trei, nu știam nici măcar cum se deschide și se închide un ventil. După aceea am urmat șase luni la școala de calificare chiar în Bîlteni, unde m-a trimis organizația de partid a schelei. Pe urmă mi-a fost ridicată calificarea și desigur și salarizarea. Tovarășul Moraru Procopie, secretarul organizației de bază și membru în comitetul de partid al schelei, a venit la noi și ne-a vorbit despre apropierea celui de al treilea Congres al partidului. Ne-a îndemnat să realizăm planul, să evităm accidentele tehnice și umane, să avem grijă de curățenia locului de muncă, să urmărim cursul sondelor, să raportăm orice lipsuri de producție.

Pavel Cozma (secretarul comitetului de partid al schelei Bîlteni și care a sosit între timp): Eu îl cunosc bine pe tovarășul Cilică. După părerea mea, el a primit multă educație din partea partidului și a cerut întotdeauna sprijinul organizației de partid. Lucrul acesta e dovedit chiar de către faptele de eroism pe care le-a săvîrșit la sonda 521.

Drăgulin Ion: Fiindcă manometrele la foraj se defectau foarte des, m-am gîndit să construiesc un dispozitiv, care să le protejeze. După șase luni de probă la sonda 569, inovația mea a fost aprobată și am fost premiat. Pe urmă, stînd de vorbă cu colectivul meu de atelier, ne-am gîndit să facem un dispozitiv pentru strunjirea oglinzilor la ventile în interior. In felul acesta, cînd capetele de erupție se defectează, nu le mai trimitem la Ploești. Cîștigăm timp și economisim bani. Am fost premiați și eu și Costică Plopșoreanu.

Al. Ciorăscu: Eu zic să vorbim și despre munca tineretului din schela noastră, pentru că socotesc că șaizeci la sută din activitatea ei este dusă de către tineri calificați la locul de producție. Organizația U.T.M. a organizat și a educat tineretul în munca pentru îndeplinirea planului de producție, în ridicarea calificării și în comportarea frumoasă în societate.

Intrebare: Ne-ați putea comunica numele cîtorva tineri?

— Văduva Constantin, calificat și promovat pe post de conducere. Pîrvu Gheorghe, Crețu Gheorghe, Bărboi Ion...

Pavel Cozma: Notați, că toți tinerii din atelierul mecanic, de pildă, sînt membri sau candidați de partid.

Al. Ciorăscu: Eu mai vreau să subliniez că-n special din 1957, de cînd a fost format primul comitet de partid din schela noastră, întreprinderea a avut un ajutor prețios, făcîndu-se pe zi ce trece tot mai simțită munca și îndrumarea partidului în procesul de producție. Primim din partea comitetului de partid un ajutor cu adevărat calificat care face să ne putem îndeplini planul și să întărim disciplina în schelă...

Și discuția continuă, astfel, încă multă vreme. Ar trebui cărți întregi, ca să le cuprinzi pe toate.

Acuma ne întoarcem la Tîrgu-Jiu. Apoi vom pleca la București. Ducem cu noi o nouă experiență, ducem un vast material și o mare dragoste pentru tot ce am văzut cu ochii și cu inima noastră.

E cu noi, în mașină, și directorul general al trustului, inginerul Moise Costel. Știa că plecăm și a venit să ne ia. El povestește mereu și noi ascultăm în tăcere.

Tovarășul Moise Costel tocmai a vorbit la telefon cu Craiova. Chemarea celor nouăsprezece uzine și întreprinderi la întrecere pe țară în cinstea celui de al treilea Congres nu putea să rămînă fără răspuns și din partea petroliștilor olteni. Au răspuns:

— Vom întîmpina Congresul cu realizări cît mai bune.

Ne dă o seamă de amănunte. Ele alcătuiesc un sumum al celor relatate în aceste însemnări. Il urmărim cu atenție. Apoi găsesc un prilej și-i pun o întrebare, care de cîteva zile mă preocupă:

— Am auzit că ați fost în Republica Populară Chineză. Nu ne-ați putea spune ceva despre activitatea pe care ați desfășurat-o acolo?

Intr-adevăr. A fost în China, împreună cu alți specialiști (Buldan Ion, brigadier, Dobre Gheorghe, maistru în construcții și montaje, Tomescu Constantin, podar, Alexandru Ion, maistru sondor, Moise Gheorghe, mecanic la uzinele „Steagul Roșu" din Orașul Stalin și alții), în anii 1954—1955. Le-au arătat petroliștilor chinezi cum trebuiesc manipulate instalațiile de foraj importate din țara noastră și au săpat demonstrativ o sondă de adîncime. Sondei aceleia săpate în localitatea Cin-Ța-Uan, din provincia Kansu, podișul Gobi, chinezii i-au spus „Sonda prieteniei". Au mai fost și în sudul Chinei, în provincia Siciuan, unde se aflau și alte instalații romînești. Au creat acolo cadre de ingineri, tehnicieni și sondori.

— Dar și noi am învățat de la ei multe. Mai ales în ceea ce privește modestia, tenacitatea, seriozitatea în modul de abordare a problemelor, dorința de a-și însuși lucruri noi.

Iși aduce aminte cu plăcere de brigadierul Fu Ci-Lon un tînăr cam de douăzeci și trei de ani pe atunci, dornic să învețe cît mai mult. Se gîndește la toți ceilalți petroliști chinezi cu care a lucrat: inginerul Ciau-Sîn-Cen, care studiase chimia industrială la Șanhai și filozofia în București...

— Oamenii aceștia au căutat tot timpul să ne facă viața acolo cît mai plăcută. Nu putem să-i uităm.

Cînd ajungem la Tîrgu-Jiu, aflăm de la cineva că o nouă brigadă de specialiști romîni urmează să plece curînd în Indonezia. Va pleca și inginerul Moise Costel. In același scop. Simt că orice comentariu ar fi inutil, și nici n-ar putea cuprinde în el întreaga măreție a procesului de transformare umană și socială care a făcut posibilă la noi această trecere rapidă, de la obscuritatea și exploatarea barbară a omului, la plina eră modernă a eliberării socialiste. Și din care măreție, doar un fragment se reflectă în aceste fugare note de călătorie.

Ben. CORLACIU

(Dintr-un carnet cu note de drum)

Se urmărește mersul lucrărilor de forare.

Construcții, și-un buchet de roze...

Meditație, la ultimul etaj al blocului-turn din Piața Republicii

La înălțimea-amețitoare a terasei, sus,
cînd mai era de lucru pentr-o zi sau două,
a răsărit deodat', de nu știu cine-adus,
un buchet mic, de roze, mîngîiat de rouă.

Poate l-a aninat un betonist sau un zidar,
să-și strige-așa în larg victoria deplină,
sau poate în culorile-i de purpură și jar
e-o inimă întreagă, de iubire plină.

Parcă din trandafiri cad stropi de diamante, cînd
privirile-mi cuprind minunea și-armonia
și gîndul care spre constructori urcă, alergînd
dă sens la-ntreg, desăvîrșește poezia.

De-aici, de sus, din blocul-turn privesc orașul tot —
e o poemă fără de asemănare,
cu trandafiri ce înfloresc în fiecare loc
și edificii zvelte, strălucind în soare.

Atunci, și gestul betonistului îl înțeleg
și mi-e mai drag buchetul, aninat aci, pe zid —
ca totul să cuprind: construcții, roze, eu aleg
cuvîntul mai de preț decît un giuvaer: partid.

Emilian GEORGESCU
sudor la Uzinele „23 August"

MIHAI BENIUC

Trecutul arde...

Ca melcul toamna lîng-o frunză moartă,
În casa lui de var și de spirale
Te-nchizi cu vîrsta-n gîndurile tale,
Și taci, și taci, și lacăt pui la poartă.

Ți-ai zugrăvit din amintiri o hartă
Și faci în timpul scurs întoarsă cale,
Revii și iar pornești, încet, agale,
Oprindu-te cînd dai de-o punte spartă.

Și eu aș vrea la fel să-mi deapăn drumul
Prin visuri încîlcit și prin pierzanii,
Cu vetre ce le lasă-n urmă scrumul...

Dar strigă (încă nenăscuții) anii :
„De cați în urmă, stîlp te faci de sare,
Trecutul arde, fugi, hai, fugi mai tare !"

S t a f i a

Cevà e-n poezie ce nu-i supus al orei,
Căci nu se roade, nu se tocește nici nu piere,
Ceva ce-și ține-ntreagă nestinsa lui putere,
Oricît, setoși, ar soarbe-o prin veacuri
muritorii.

Ce ne-ați lăsat voi nouă, strălucitoare glorii,
De vreme spulberate în revolute ere ?
Legende prinse-n vorbe ca hainele-n cuiere,
Predate des de meșteri cîntării și culorii.

Căci a premers cuvîntul și liniei și formei,
Crescut pe trunchiul grasei și veșnicei materii,
Și-a-nviorat genunea ființei, a enormei

Nemărginiri, și puse să joace o stafie
Pe unde-ai bucuriei copii și ai durerii
Apar și trec, — și tu ești stafia, poezie !

Inaintea iernii

E timpul meu, tomnaticul, finalul.
Îmi voi lega de o tulpină calul
La marginea pădurii-ntunecoase
Și-o să mă pierd în cîmpul ce miroase
A triste flori tîrzii, a fragi răscoapte,
A buruieni brumate peste noapte.
Voi asculta cum greierul, mai rar,
Mîhnit, încoardă scripca solitar.
S-a dus cocorul, șoimul, rînduneaua —
Cu-aceeași strălucire stă doar steaua
De seară-n cerul ca o vatră stinsă.
Azi-mîine culmea naltă va fi ninsă
Și eu mă voi retrage lîngă foc,
Învăluindu-mi spatele-n cojoc
Și-n amintiri a sufletului vatră.

Parc-am rămas din epoca de peatră,
Atîtea mi s-au grămădit cu anii
Tristeți, frînturi de vise și pățanii.
E timpul meu, finalul, autumnalul.
Mai clar e lacul, dar mai rece valul
Iar frunza verde, galbenă, roșcată
Se leagănă căzînd ca niciodată.
E voluptate-n jocul de-a căderea,
În strugurii ce-au adunat puterea
Și mierea din țărînă-n boabe grase,
E cîntec pe la crame și frumoase
Mai sînt culegătoarele rîzînd —
Pe lacu-albastru se stîrnește vînt
Și peste ape trece-o turburare
Cum peste ochi în prima sărutare
Cînd fetei șoldul zvelt i l-ai cuprins
Și simți că Eros, marele te-a-nvins.
Mai are toamna farmece de-aceste
Cînd vezi omătul strălucind pe creste ?
Ah ! toamna, toamna mai bogată-i încă,
Mai plină e de taine, mai adîncă,
Cu zile ca șopîrlele la soare,
Cu nopți catifelate, sclipitoare
De stele nalte, mai departe parcă
De-a globului terestru mică barcă,
Rotindu-se grăbită după soare,
În timp ce de miresme-aromitoare
Stăm amețiți și nebuniți de-avînt —
Copii pe cai-bălani la Moși... Curînd
Se face seară, totuși, iar spre case
Plecăm scîncind că nu vor să ne lase
Părinții — ori destinul — mai departe
Să ne-nvîrtim la bîlci și după moarte.
O, toamnă, anotimpul meu iubit,
Ce dragă-mi ești, dar am îmbătrînit
Și dacă nu mai urc pe cai de lemn,
Aceasta este ne-ndoios un semn
Că-i timpul pentru alții și prilejul
Să-i prindă-n nebunia lui vîrtejul.

Eu meditez cum are să arate
Cînd n-or fi clase-n lume, ci dreptate
Desăvîrșită, scumpe anotimp
Ce-atît de greu cu iarna eu te schimb.
Nu-mi place iarna care cerne, cerne
Zăpezi pe lume și tăceri eterne.

În ultima clipă

Fragment

din romanul „Cordovanii"

de ION LANCRANJAN

Oamenii s-au dezis, stînjeniți.

— Vai de mine...

— N-avem nimic de zis...

— În privința asta tu ești ca lacrima.

— Și-n alte privințe cum sînt, mă ? a întrebat Pătru.

— Ești bun și drept. N-avem ce zice, da' noi nu sîntem învățați cu tulburări de-astea noi. Și-ar fi fost bine dacă nu te-ai fi dat așa tare cu comuniștii..

— Eu nu m-am dat, fraților, a spus Pătru. Eu am fost comunist de cînd m-am născut, mă ! Și-a adăugat apoi, fără nici un pic de glumă : Și-n afară de asta, să știți de la mine că noi, comuniștii, o să scoatem țara asta la lumină.

— Poate...

— Cine știe...

Tuturor murmurelor acelora, Pătru le-a răspuns cu o singură întrebare :

— Oameni buni, cu pămîntu' cine-a lămurit lucrurile ?

— Voi, cine să le lămurească...

— Asta îi drept...

— Așa-i, nu-i vorbă, da' pămînt s-a dat și după războiul celălalt, că-n-totdeauna, după un război, se-ntîmplă cîte ceva, să se liniștească oamenii...

— Așa-i, și-atunci o fost reformă..

— O fost, a spus Pătru. Știu și eu c-o fost, după cum știți și voi ! Toți știm ce-o fost și cum o fost. S-o tot împărțit pămîntu' și s-o tot cocoloșit lucrurile și pînă la urmă or rămas tot cam cum or fost ! Caimacul l-or luat găzdoii, cei care erau în putere. Statul s-a spălat pe mîini : „na-vă, descurcați-vă cum oți ști". S-or făcut învîrteli mari atunci, după cum bine știți. S-o umblat cu despăgubiri și cu fel de fel de aranjamente, să nu rămînă domnii în pierdere. Măria sa, domnul Korn, de pildă, nu s-o supărat chiar așa rău. Și-o făcut morile din capul orașului și și-o construit o fabrică de spirt. Tot domnii or ieșit în cîștig, atunci...

— Parcă acum nu-i tot așa ?...

— Nu-i ! Căpitanu' Henegariu și domnu' Korn nu mai au puterea care-or avut-o ! Dreptu-i ?

— Drept !

— Aicea ai dreptate !

— Li s-o retezat și nu-i rău că li s-o făcut asta..

— Și-or bătut joc...

— Noi n-o să ne batem joc. N-avem nici un interes !...

— O fi, da' uite că unii spun că țineți numa' cu lucrătorii din fabrici...

— Ținem cu toată lumea muncitoare. Și-o să facem în sat și-n țara asta ceea ce n-or făcut domnii și boierii. Ascultați aicea ce vă spun eu. În zece ani de zile...

— Las-o mai moale, Pătrule... Nu te lăuda...

— Nu mă laud. Dar eu zic că chiar de mîine să ne apucăm și să ne interesăm de lemn și de materia pentr-o treabă care zace neterminată cam de mult..

— Care, material ?

— Ce treabă ?...

— Ce-i mai fi scornit ?!..

— N-am scornit nimic. Acum cincisprezece ani s-o tras curent de la Sibiu la Bălgrad. Și cînd o vrut să se pună să facă gropi peste hotarul satului nostru, știți și voi cum o fost. Dacă popa și primarul, și încă vreo cîțiva oameni de-ai lor nu s-ar fi pus contra, am fi băgat curent în sat. Eu am lucrat la linie, cînd s-or pus stîlpii și-am aflat cu de-amănuntul ce-o fost și cum o fost. Inginerii de la societate or spus așa : dacă vreți să vă tragem curent în sat, vă instalăm un transformator în capul satului și vă punem douăsprezece lămpi pe ulițele principale ; dacă nu, vă plătim cît vi se cuvine, pentru fiecare groapă pe care-o facem în hotarul comunei, pentru fiecare stîlp. Și satul, adică dregătorii lui de-atunci, n-or fost de acord cu instalarea transformatorului, ca să capete bani în mînă. Asta o fost ! Și din bani, ce s-o ales : ori or fost puși spre păstrare, la Ironim...

Oamenii l-au aprobat mai de-a dreptul sau mai pe ocolite.

— Asta-i drept ! Așa-i !

— Am auzit și eu ceva !...

— Da', nu-i minciună !...

— Popa s-o gîndit la stîlpii care trec peste iclejie !...

— Și primarul la cei care trec peste pășune și peste celelalte locuri comunale !...

— Și noi la ce ne-am gîndit, mă ?

— Noi ?! la dracu' și la mumă-sa ! Noi am fluierat în dește !...

O nimerise iarăși Panduru. Treaba asta cu electrificarea era veche și le stătea tuturor la inimă. Se bătuse monedă multă pe seama ei, după învîrteala primarului și-a popii. De fiecare dată cînd se țineau alegeri, se vorbea despre asta ca despre ceva care se va realiza cît de curînd. De fiecare dată, în fiecare campanie electorală, politicienii care veneau după voturi le făgăduiau la ai noștri, la dungeni, că o s-ajungă să umble numai pe lumină, și ziua și noaptea. N-a fost partid, mai mare sau mai mic care să nu introducă curent electric în satul nostru. Liberalii au făgăduit stîlpi și becuri, țărăniștii sîrmă și transformator, averescanii izolatori și contoare pentru case, gogo-cuziștii „tot sprijinul și tot concursul", legionarii etichetele acelea cu cap de mort care se pun pe stîlpii de la liniile de curent electric, — ce mai, toți au zis și-au făcut. După aceea, s-au dus și nici nu s-au mai întors, iar ai noștri, dungenii, au înotat mai departe prin întuneric și prin glod. Acum, amintindu-și de învîrtelile și de batjocurile acestea, s-au arătat neîncrezători, la început. Au recunoscut ceea ce s-a întîmplat înainte, i-au înjurat pe cei care trebuiau să fie înjurați și-au vrut să plece. Pătru a stăruit, însă, și-atunci și-n zilele care-au urmat. S-a interesat de toate, cu stăruința aceea rece, care-i era așa de proprie. Oamenilor nu le-a mai amintit de treaba asta decît în toamnă, tîrziu, înaintea alegerilor din noiembrie, cînd au fost toate formalitățile gata. Se lăsase deja frigul și pămîntul era înghețat bocnă. Numai că Pătru nu s-a speriat de atîta lucru. A umblat din casă în casă, împreună cu Indreiu și cu Mitru lui Spînzură-foame și-a îndemnat oamenii să iasă la lucru. Tot satul l-au pus în mișcare. Găzdoii au stat deoparte cît au stat apoi s-au apucat și ei de treabă. Le era teamă să nu rămînă singuri pentru că oamenilor le convenea, orice s-ar spune, să aibă lumină electrică în casă.

— De ce să aibă numa' făloșii ăia din Sebeș ? repetau ei mereu.

— Așa-i, noi nu putem să facem ?...

— Ba da, da' uite c-o trebuit să vină „ăștia"...

In ziua alegerilor nu s-a mai lucrat la gropi. S-au dus oamenii să voteze, peste deal, la Ciumbrud. Seara s-au întors acasă, cu toții, vorbind, fel de fel. La Crucea Beangăi, Pătru s-a oprit și a tras o rachetă roșie peste sat. Apoi a coborît la vale și-a venit la crîșmă. A cerut vin și s-a pus pe băut.

— Odată pot să mă-mbăt și eu, mă!..

S-a și îmbătat în seara aceea și-a cîntat împreună cu Mitru și cu Indreiu și-a făcut-o lată de tot. Pe urmă, s-a apucat iarăși de lucru, cu aceeași îndîrjire, cu aceeași stăruință. De sărbători a compus un „Plugușor" în care se vorbea de Partidul Comunist și de Gheorghiu-Dej, și de doctorul Petru Groza. A fost omorît apoi, la scurt timp după asta, pe la sfîrșitul lui ianuarie, în iarna aceea cumplită, a lui 1947. Se întorcea de la Sebeș în noaptea aceea. Aranjase ceva pentru sat, în legătură cu electrificarea. Tot pentru asta se zbătea, pentru interesul satului și-al oamenilor. Asta era a lui de-acum, după cum se vedea. Asta-l făcuse să fie așa cum era. Cel care-i luase viața, Aurică Aviatorul, nu se putea compara în nici un fel cu el, în nici o privință. Știam și eu asta și-o recunoșteam fără nici o crîcnire, față de mine însumi. Încercam să fiu nepărtinitor, dar nu reușeam. Ascultam ce ziceau oamenii și depănam și eu, împreună cu ei, amintiri comune. Vorbeam despre activitatea lui Pătru și despre ceea ce făcuse el pentru sat. Și-mi venea să intru în pămînt de necaz. Trebuia să mă duc să-l dau în vileag pe Aurică. N-o făceam și-o tot amînam. Aveam și-așa destule pe cap și mi-era teamă să nu-mi complic și mai mult situația.

„Dacă spun, mărimile astea ale statului sînt în stare să mă sugrume ! repetam eu mereu, ca prostul. O să mă persecute și-o să mă batjocorească ! Și eu sînt destul de nepricopsit și-așa !..."

Oamenii nu puneau seama pe asta și-și continuau discuțiile, cu sfătoșenie și cu o anumită părere de rău.

— Dacă stai să judeci bine, Pătru ăsta o fost curajos și viteaz!...

— Era ca noi toți, mă, dar parcă tot era un pic mai altfel !...

— Avea el ceva care era numai al lui : era inimos și drept !...

— Și nu se gîndea numai la trebușoarele lui !...

— Nu ! El s-o zbătut numai și numai pentru sat, pentru noi !...

— De cînd o venit din armată !...

— Atunci, cînd cu bătaia aia mare!..

— Și cînd o fost împărțit pămîntu' !...

— O ieșit în frunte, dac-o fost nevoie !...

— Nu s-o dat înapoi niciodată !...

— Nici cînd o fost vorba de electrificare ...

— Nici cînd or fost alegerile !...

— Pînă-n clipa din urmă !..

Se încrîncena carnea pe mine și mă duceam în casă, dacă eram afară, iar dacă eram în casă, ieșeam în curte, să nu mai văd și să nu mai aud. Încercam mereu să-i alătur pe cei doi, pe Aurică Aviatorul și pe Pătru, pe Pandur, ca să mă liniștesc, s-ajung o dată la o dezlegare. Nu reușeam în nici un fel. Nu putea fi vorba de nici o apropiere, de nici o comparație. Cei doi oameni nu puteau fi alăturați. Deosebirea dintre ei era prea mare ca să nu te izbească. Pătru lui Ismană, Panduru, fusese un om bun și drept, isteț și inimos, tare și-nțelept, neînduplecat cu cei care-i erau potrivnici, lui și oamenilor, și-nțelegător cu cei de-o seamă cu el. Ajunsese Panduru la o pricepere și la o înțelegere care-l ajutaseră să-și deie la iveală, fără să se bată cu pumnul în piept, tot ce-avea el mai bun și mai frumos : dragostea sa de oameni și de dreptate, patima și statornicia sa. Față de el, Aurică Aviatorul părea un gîndac unsuros, o gînganie care îmbălează și murdărește totul, împuțind aerul, răspîndind o duhoare grea și grețoasă. Eu n-avusesem nimic cu el, niciodată. Cu toate astea, după ce auzisem în șură ceea ce auzisem, nu mai puteam să-l văd altfel decît ca pe-un gîndac, ca ca pe-o gînganie otrăvită. Puneam mereu în cumpănă ceea ce știam despre el, ca să-mi schimb părerea în bine, să-l laud, să-l înalț și să nu mă mai simt obligat să-l dau în vileag. Nu reușeam de loc, în nici un fel. Aurică Aviatorul se prăbușise prea jos, în mocirlă, și nu mai putea fi scos de nimeni de-acolo și niciodată. Altfel, el nu se trăgea dintr-un neam rău și stricat. Ai lui Cioarfă fuseseră oameni cumsecade în vremea lor, dar cam bătuți de dumnezeu, ce-i drept. Bătrînul, Ilisie, bunicul lui Aurică, fusese în America, înaintea primului război mondial, iar mama-sa, Smaranda, luase calea Bucureștiului, după ce fusese batjocorită de domnul Titus Găozariu, de poet. Trei ani de zile a stat pe acolo, fără să se știe ceva despre ea. In 1927, cînd s-a întors în sat, a venit cu un geamantan mic și cu un copilaș. S-au mirat toți cînd au văzut-o. Au întrebat-o de bărbat, dar ea a tăcut. A lăsat copilul acasă la părinți și-a plecat înapoi la București. Pe-acolo s-a și stins, după doi ani de zile. Copilul, Aurică, a rămas în seama bunicilor și-a neamurilor și-a crescut la voia întîmplării. Era colțoș de pe atunci. Colțos și bătăuș. Îl porecleau toți în fel și chip, dar el nu se lăsa. I-au zis urzicar, la început ca la un copil din flori. Pe urmă l-au zis regățean și straiță-n bîtă și cîte și mai cîte. El se răzbuna cum putea, înjurînd ori bumnindu-i pe cei care-l batjocoreau. Cînd era prin clasa șasea, l-a tăiat pe unul dintr-a cincea cu briceagul. A fost luat și dus la Gherla, la o casă de corecție. Un an de zile a stat acolo. La întoarcere, după ce a scăpat, era și mai încrîncenat. Avea ceva drăcesc în felul său de a fi, încă de cînd era mic.

— Astuia nici ochii nu-i stau bine în cap, spuneau oamenii cînd vorbeau despre el.

Și-aveau dreptate. Om al dracului ca Aurică nu se mai afla prin împrejurimi. Nu terminase încă școala primară cînd se înșirase cu legionarii prin sat. A plecat apoi la liceu, ca să învețe carte, să-și facă și el un rost în lume. Nu și-a făcut nici un rost și nici carte n-a învățat. A lăsat școala baltă după un an de zile, a venit acasă și le-a spus bătrînilor că el vrea să se facă meseriaș. Bătrînii s-au bucurat. Era singurul lor sprijin. I-au dat bani de haine, l-au îndemnat să fie cuminte de-acum înainte. El i-a ascultat și și-a văzut de drum. S-a dus la Brașov și-a intrat ucenic la fabrica de avioane. Grea treabă și ucenicia aceea. Trebuia să tragi cu pila pînă cînd te treceau sudorile. Și trebuia să mai și înveți și să rabzi toate mizeriile. Astea nu erau lucruri care să se potrivească cu ceea ce voia să facă Aurică Aviatorul ! Pentru el era mult mai potrivit pilotajul. Ce era mai frumos decît asta, la urma urmei ? Nimic sub soare ! De-acum aveau să se schimbe toate. Aurică a pus mîna pe condei și le-a scris bătrînilor o scrisoare presărată cu făgăduieli de pocăință. Le-a cerut bani și le-a promis că se va cuminți de-acum înainte, că se va înscrie la școala de piloți și că, într-un an de zile, cel mult doi, va veni cu avionul acasă. Bătrînii s-au bucurat iară. Au vîndut o vacă și i-au trimis banii trebuincioși. Aurică i-a tocat într-o săptămînă și apoi a plecat la Constanța să se facă marinar. De la Constanța a ajuns la Galați. A venit apoi războiul și-a fost chemat și el sub arme. Nu s-a prezentat și-a fost dat dezertor. A venit apoi acasă pe neașteptate, în toamna lui '44. Se lăuda că făcuse parte dintr-un grup de partizani care primiseră arme și munițiuni de la englezi. Nici dracu' nu putea pune preț pe vorbele lui. Îi mergea gura ca o zuruitoare și-i sticleau ochii ca la un cîine turbat. Era în vîrstă de-acum și-ar fi trebuit să se potolească. Dar el tot într-o ureche rămăsese. Și ca să nu zică lumea că n-are nici un rost, s-a întors la politică. A început să-i înjure pe comuniști și să le țină parte maniștilor. In ziua cînd s-a aflat că Aurică s-a înscris în gărzile lui Iuliu Maniu, nu s-a mai mirat nimeni. Pe atunci se făcea vîlvă mare în jurul „gărzilor".

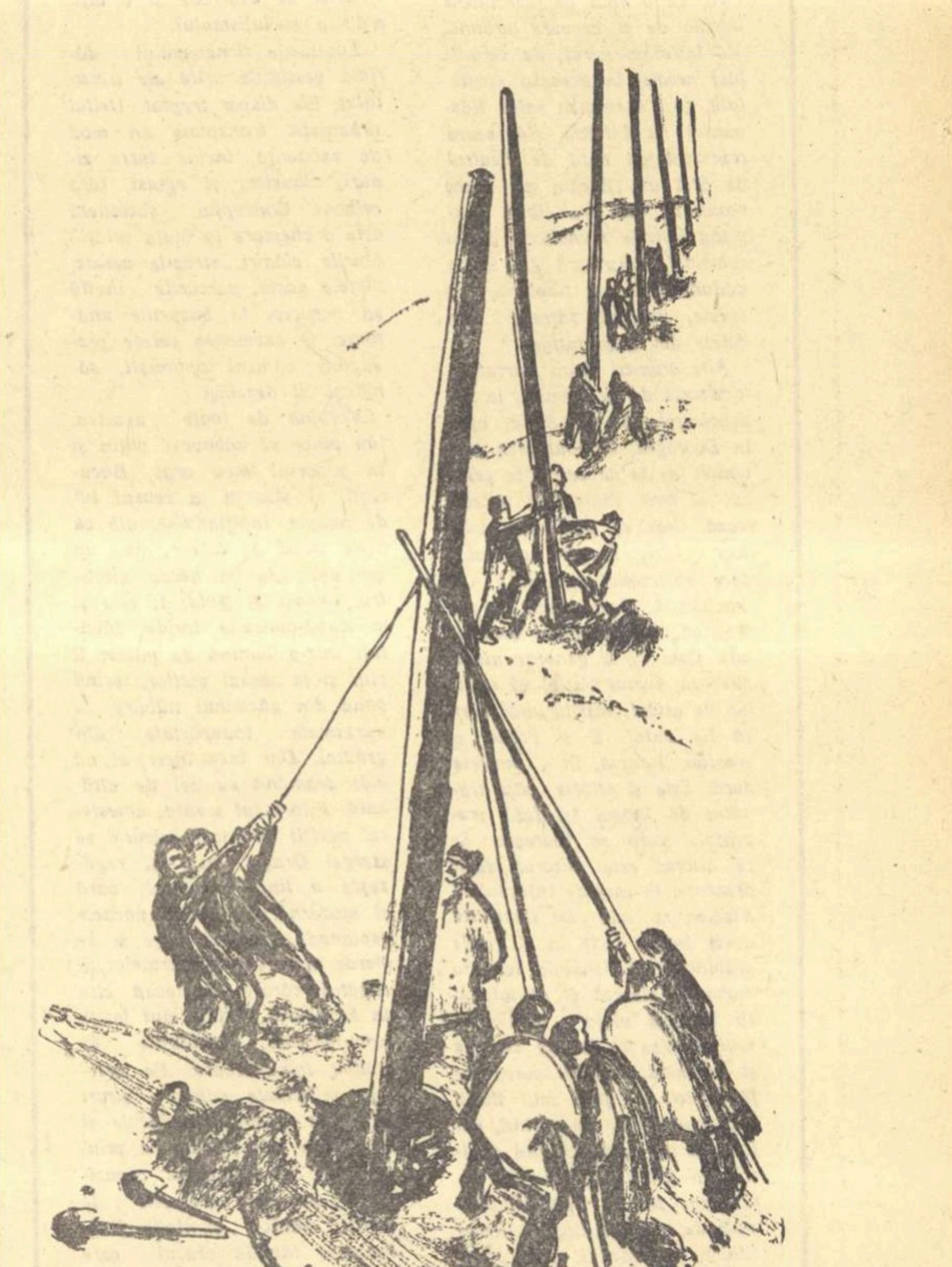

— Cine luptă în gărzile acestea, are dreptul să urmeze gratuit liceul în teritoriul eliberat !... Cine se distinge prin bravuri, va fi numit prefect în județele din nordul Ardealului !.. Cine se-nscrie..

Cîte nu se mai spuneau, cîte nu se mai vînturau, mai ales în fața tineretului, ca să-l amețească, să-l ducă de nas. De la noi din sat însă, n-a plecat în „gărzi" decît Aurică Aviatorul. A plecat cu niște nădragi răi și cu o șubă de căpătat. S-a întors în februarie — în nouă sute patruzeci și cinci — înarmat cu un pistol-mitralieră, îmbrăcat cu niște haine nemțești. Atîta agonisise. Plecase cîntînd „Deșteaptă-te romîne" și venise suduind, cu ochii injectați și cu gura schimonosită. Era otrăvit și turbat. O săptămînă nici n-a ieșit din casă. A stat la căldură și s-a sfătuit cu bunică-sa. Pe urmă s-a dus la Bălgrad și s-a prezentat la șeful partidului țărănist, la domnul Septimiu Popovici. Cînd s-a întors acasă, seara, s-a lăudat la crîșmă că el fi conducătorul tineretului național-țărănist din întreg județul. Și s-a apucat imediat de treabă, pe ruptele. Lucra și cu cuțitul și cu bîta. Cu ce-i era la îndemînă. Umbla în propagandă electorală prin toate satele din împrejurimi. Mai mult decît oriunde însă, zăbovea la noi. Se sfătuia cu Ionu lui Cărbune și cu ceilalți politicieni. Și se mîndrea pentru că era luat în seamă. Ionu lui Cărbune avea nevoie de-așa ceva și-l lingușea și-l vorbea de bine. Chiar și printre oamenii de treabă erau unii care se uitau cu ochi buni la el. Îi năucea obrăznicia lui cît și prietenia cu avocații din Bălgrad și cu fruntașii satului. Cînd simțea asta, Aurică, se umfla în pene ca un curcan. De vîrît, însă, nu se vîra prea mult în clocot. Cînd a fost cu bătaia dintre cele două sate, de pildă, a aruncat și el paie pe foc, dar la încăierare n-a luat parte. S-a pierdut pe drum și nu s-a mai știut nimic de el, o săptămînă. Cînd a apărut din nou în sat, le-a tras oamenilor o minciună gogonată. Spunea că a fost chemat urgent de către conducerea partidului țărănist, la Bălgrad.

— Se așteaptă evenimente mari ! a spus el. O lună de zile ne mai trebuie, atît ! Și-apoi o să vedeți voi ce-o să fie !... Nici picior de comunist n-o să mai rămînă în țara noastră. Pe toți o să-i spînzurăm ! De limbă ! Fără milă !

Astea erau ale lui : spînzurătoarea și cuțitul. În altceva nici nu credea. La el, nu putea fi vorba, nici pe departe măcar, de dragoste și de omenie, așa cum nu putea fi vorba de dragoste și de omenie la cei sub aripa cărora crescuse. Ori de cîte ori pomenea de țară și de neam, Aurică Aviatorul pomenea și de dușmanii lor de moarte,, ai țării și-ai neamului. Pomenea de voivozi și-i înjura pe evrei. Invoca umbra lui Ștefan cel Mare și-amintea de puhoaiele de năvălitori de la răsărit. Cînd amintea de Horia, începea să-i înjure pe „urmașii lui Atila", pe unguri. Și de țigani se agăța, cînd era pornit, și-l înjura pe Antonescu, pe mareșal, pentru că „n-a făcut mai nimic în privința stîrpirii țiganilor și-a jidanilor".

— O să vină ziua și-o să vină ceasul cînd o să curățăm pămîntul ăsta iubit și scump ! O să-l trecem prin foc și prin sînge ! Misiunea noastră-i sfîntă !...

Lui Maniu nu-i mai spunea pe nume de cînd se alipise de partidul țărănist ; nu-l mai scotea din „Bătrîn".

— Dacă zice „Bătrînu" să punem mîna pe arme, o punem ! Toată țara o să-l urmeze.

„Bătrînul" în stînga, „Bătrînul" în dreapta. Toate se făceau și se desfăceau prin „Bătrîn". El era stîlpul și nădejdea țării, cînd nu era Aurică prea mînios. Cînd era mînios însă, Aurică chema umbra lui Zelea-Codreanu, să trezească țara și s-o scoată din glod. Și cînd era și mai mînios, îl chema pe Arhanghel să ne izbăvească. Incolo nu era nimic de capu' lui. Pe cît era de gălăgios Aurică — pe-atît era de viclean și de fricos. La el, curajul era numai de suprafață, pentru că în cugetul lui era slab, temător, laș. Cu Pătru lui Ismană, de pildă, nu îndrăznise să se înfrunte niciodată pe față.

*) Vezi „Gazeta literară" nr. 16 (318) și 18 (320).

La întoarcere

Pămîntul acesta
ars de vînt, tăcut, zgîrcit,
cu aerul aspru și tare
ca o mînă bătătorită de sapà
lăsată cu duioșie stîngace
pe fruntea mea, la întoarecere.
pămîntul acesta
în care noaptea e noapte de o mie de ori
iar singurătatea e mai mult decît singurătate,
pămîntul acesta care-și pîlpîie respirația
în bulgări și stele,
l-am înconjurat o noapte întreagă
la-ntoarcere,
să-l ascult,
să-l întreb, să-l ascult.

Și iată, cîntă dinspre margini de noapte
cocoșii.
aerul tremură
și cade rouă pe floarea frumoasă a soarelui,
și aripi mari
adie semnele zorilor,
și pămîntul își scaldă bolovanii-n lumină,
și ciocîrlia își suie cîntecul roșu
în văzduhul de fum și,
sfîșiind tăcerea,
o lasă să atîrne colorată,
pe zăplazul nopții.

Peste pămîntul Bărăganului
vuiesc zorii —
parcă-s o mie de cai gătiți
cu panglici albastre și roșii,
și eu îi primesc
între grîu și lucerne,
cu mîna prinsă semeț în cingătoare.
și-i număr
și-i înham
la o mie de pluguri
să are — aerian — Bărăganul întreg.

E-n mine o bucurie sălbatecă —
e cîntec, e chiot de înviere
și-n roua înaltului
îmi înmoi fruntea
înainte de-a bate la ușa satului meu.
și-n lumina soarelui
îmi cufund mîinile
să le duc pline oamenilor,
copiilor, animalelor odihnite.
ferestrelor
și-acestor prispe
care-și oferă micul petec de pace —
lumii

Florența ALBU

Pîinea cea mai gustoasă

Numele tău, PACE, e scump
ca numele unui prieten drag,
a cărui căldură încă o simți în palmă
și, totuși, ți se pare un veac pînă deseară
cînd îl vei întîlni iar...

Numele tău străbate lumea
purtat de oameni în inimă.

Pescuitorii de perle din Oceanul Indian
și țăranii înfometați din orezăriile Japoniei
adorm seara cu numele tău pe buze
iar dimineața, în zori, se trezesc
tot așa, cu numele tău pe buze...

Muncitorii din minele de diamant
și de uraniu din Africa neagră
și cei din minele de salpetru
și de pe plantațiile de cafea
din America Latină, nu adorm seara
pînă nu repetă numele tău
și adorm cu el în inimă...

Gîndurile tale sînt limpezi
ca apa cristalină
pe care o bei însetat din izvor.
Omul simplu își privește în ele,
ca printr-o fereastră,
propriul său vis, propria sa năzuință
de a face viața mai plăcută și mai
luminoasă...

Tu, comunistule, ai făcut din cuvîntul PACE
o sămînță, frumoasă ca bobul de grîu
și ai semănat-o în pămînt fertil,
dar și în piatra rece a muntelui pleșuv...
Acum, sămînța încolțită, pînă și din
piatra cea mai aspră se dezvoltă
iar vîntul clatină spicele-i bogate...

Oameni buni, pregătiți-vă carele,
se apropie ceasul cînd vom pleca
să strîngem bogata recoltă din care
vom pregăti cea mai gustoasă pîine: PACEA!

Constantin NISIPEANU

Pseudo-liniștea

Vremea trece, e adevărat,
(asta-i legea firii cea mai gravă),
dar eu m-am născut să fiu soldat
anilor acestora de slavă.

Nu mă plec în luptă, nu m-ascund,
eu sînt omul simplu de pe stradă —
și de-aceea are-un sens fecund
viața mea — perpetuă baladă.

Altui timp de i-aș fi fost eu fiu,
(aibă-așa noroc numai dușmanii!),
inima mi-era de mult sicriu
care strînge, reci, într-însul, anii.

Aș minți spunînd că stau mereu
sentinelă, sus, pe metereze;
ceasul tihnei îl cunosc și eu —
(cel ce luptă-i drept să și viseze).

Ceasul tihnei îl cunosc, cum spun,
dar el nu e lîncedă-mpăcare
cu Cotnar alături și tutun,
(tihna mea-i sălbatică dogoare).

Nici atunci nu pot să uit că sînt
fiul comunistelor stindarde —
și de-aceea,-n ceasul tihnei, cînt
flacăra iubirii ce mă arde.

Al. CAPRARIU

Numai cu Indreiu se înfruntase odată, într-o seară, înaintea alegerilor. Indreiu venea acasă de la o ședință și l-a găsit în pod, lipind afișe cu ochiul pe ele. L-a întrebat ce face și cînd l-a văzut că se zbîrlește la el, i-a tras un pumn după ceafă și l-a trîntit în tină. Și-a urmat apoi drumul liniștit. Aurică s-a dus acasă în patru labe și s-a jurat că-l omoară pe fierar. Iată, însă, că în locul lui îl omorîse pe Pandur, pe Pătru. Nu se putea spune de ce făcuse asta. Poate pentru că așa-i ceruseră cei care-l împingeau înainte și-l trăgeau înapoi, mai marii lui din Bălgrad și din sat. Și, pentru el, era totuna. El își făcea și-și justifica meseria. Petrecea și mergea la fete după asta, parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Se mai și zvîrcolea el, cîteodată, cînd îl apucau bîțîielile, de spaimă. Știa totuși să se stăpînească, la nevoie, zîmbind, cîntînd, ascunzînd cu cea mai mare dibăcie ceea ce-i clocea în suflet.

Lucrurile s-au petrecut în așa fel, încît, în timpul celor trei zile, de la doborîrea lui Pătru și pînă la îngropăciune, l-am cercetat de nenumărate ori pe Aurică, fără ură, cu dușmănie însă, cu o dușmănie crescîndă, neîndurătoare, aspră. Nu l-am slăbit de loc în vremea asta. Din contră, i-am călcat pe urme și i-am ascultat vorbele mai atent decît orșicînd, stăpînindu-mă. O singură dată era cît pe-aci să izbucnesc, într-o seară, la priveghi. Aurică se apucase s-o mai alinte pe Mărioara lui Pătru, ca să nu mai plîngă atîta.

— Lasă, nană Mărioară, spunea el trăgînd din țigară. S-a-ntîmplat necazul ăsta mare, da'o să treacă! Trebuie să-ți vezi de copii. Cine știe ce mișel a făcut treaba asta! Cine știe ce nemernic. In ziua de azi!... Ce-i drept, și el îi de vină un pic. Nu trebuia să se amestece! Ce-o avut el nevoie? O fost pe front, cum or fost și alții, trebuia să rămînă la atît...

Mărioara se uita la el, recunoscătoare, și-și mîngîia copilașii cu mișcări șovăitoare, moi.

— Că eu i-am spus să nu s-amestece, Aurică! De-atîtea ori i-am spus, da' el n-o vrut să m-asculte... Zicea că nu poate să steie deoparte chiar acum și mă tot învăța să am răbdare c-are să fie bine odată și-odată... Și poate că așa ar fi fost pînă la urmă, dar acum, dacă l-or nimicit mișeii, mișelul, usca-i-s-ar carnea pe oase celui care l-a tăiat cu cuțitul... Atîta sprijin aveam și eu pe lumea asta...

Era plină casa de lume, ca de obicei. Și era liniște înăuntru. Nici o șoaptă nu se auzea în afara discuției dintre Mărioara și Aurică Aviatorul.

„N-ar fi trebuit!... Eu i-am spus!... Singurul meu sprijin!..."

Mi s-a pus o așchie în gît și-am tresărit speriat. In casă s-a auzit un strigăt prelung, parcă s-ar fi prăbușit un copac, în vijelie. Mărioara nu s-a mai putut stăpîni și s-a dus lîngă copîrșeu, plîngînd, văitîndu-se deznădăjduită, așa cum se văitase în prima dimineață, cînd îl căutasem eu pe Mitru.

— Omu'meu drag!... Și copilașii mei!...

Eu m-am ridicat să plec. Nu mai puteam sta acolo. L-am găsit pe Aurică la ușă și-am vrut să-l ocolesc. Dar el nu m-a lăsat. M-a bătut pe umăr, binevoitor.

— De ce ești așa necăjit, Cordovane? Pentru ai tăi și pentru Parasca? N-ai nici o grijă! O scoți tu la capăt, că ești al dracului și nu te lași bătut cu una cu două! Dacă ai nevoie, eu pot să te ajut, mă, mai ales dacă-i caz de tribunal. Te duc la un avocat care-ți pune imediat pămîntul dinainte, plocon! Unul de-ai nostru, se-nțelege...

L-am dat ușurel la o parte și-am ieșit afară, să mă răcoresc. M-am dus pînă-n fundul grădinii, înotînd printr-o ceață rece și aspră. M-am întors apoi în curte, încet, încercînd să mă uit, din mers, peste sat și peste hotar. Nu se vedea însă nimic în jur și aerul era greu și tăios.

„Ar fi trebuit să-l iau de guler!.. Fir-ar al dracului să fie!..."

Am intrat imediat în casă și m-am uitat după Aurică. Dar el nu mai era acolo. Numai Mărioara sta lîngă copîrșeu, mai potolită, iar oamenii vor beau în șoaptă, schimbînd cîte-o țigară-ntre ei, fumînd încet, în silă. Un timp am stat în cumpănă, — să plec sau să nu plec? — apoi m-am vîrît într-un colț și-am stat neclintit acolo, picotind, ascultînd ceea ce vorbeau oamenii, tresărind în răstimpuri, cînd mă săgeta mînia și neliniștea

Dimineața, după ce s-a împrăștiat toată lumea, am plecat și eu prin sat la vale, necăjit. In ziua aceea trebuia să aibă loc îngropăciunea și eu încă nu mă hotărîsem la nimic.

„Dacă spun, ii rău!... Dacă nu spun!..."

Mergeam prin mijlocul drumului și nu mă mai uitam pe unde calc. Nu mai luam seama la nimic. Auzeam obișnuitele strigăte și obișnuitele bodogăneli ale satului. Și mi se părea că sînt bătrîn ca vremea și că port în spate o povară nemaipomenită. Mă uitam la scăpăratul sur al zăpezilor și sugeam în neștire dintr-un muc de țigară.

La pod, m-am întîlnit cu mama Parascăi.

— Din culcușu' cui ai ieșit, mă? m-a întrebat ea cînd m-a văzut. Mă mir că nu ți-i rușine? Mi-ai nenorocit fata și pe mine era cît pe-aci să mă bagi în mormînt! Nu-ți ajute dumnezeu sfîntu' și de te-ar spulbera vînturile! Bicherule! Mișelule!...

Am trecut mai departe, fără să-i spun o vorbă. M-am dus în Dăienești, să mă hodinesc un pic, să mă liniștesc și să mă limpezesc.

Mătușa, cînd m-a văzut așa necăjit nu mi-a mai spus nimic. Mi-a pus un blid de zeamă pe masă și m-a mîngîiat încet pe creștet. Mie mi-au dat lacrimile, fără să știu de ce. N-am mai mîncat, pentru că tot nu-mi era foame. M-am trîntit în pācelul de lîngă sobă și-am adormit buștean.

Cînd m-am trezit, mătușa era gata de plecare.

— Tu nu mergi la îngropăciune, Lae? Tot satul se duce, tot satul merge către Curături! Așa ceva n-am mai pomenit de cînd sînt! Nici cînd o murit mitropolitu' nu s-o dus lumea așa! Zău lui dumnezău!...

Afară se bălăbăneau, amețite, dangătele prelungi ale clopotelor. In casă tremura un țiuit subțire, înșelător. Blidele de pe pereți vibrau ușor, în răstimpuri, scurt, în grabă, parc-ar fi fost ciocnite de cineva. In capul meu se frîngeau încet rostogoliri nesfîrșite, de pietrișuri aspre.

— Hai, Lae!... Ii păcat să nu mergi!... Așa ceva!..

Nu i-am spus nimic mătușii. M-am sculat, m-am îmbrăcat, am băut o ulcică de apă și-am plecat. Pe drum, nu m-am oprit nicăieri. Și nici nu m-am uitat în jur pînă cînd n-am intrat în curte la Pătru. Acolo m-am vîrît grăbit printre oameni.

— O-nceput de mult? am întrebat-o eu pe-o muiere.

— Gam de mult... S-o grăbit părintele... De-acuma-i gata... Da de ce, puiule?..

Popa Custură își începuse predica.

— Toate-s supuse atotputerniciei sale domnului! spunea el cu glas tremurător, de apostol. Și cerul și pămîntul! Tot ce trăiește și se mișcă-n lumea asta mare! In zadar încearcă omul, în nimicnicia lui, să se împotrivească și să strice ordinea divină! Mai devreme sau mai tîrziu, orice cutezanță e pedepsită cu asprime!...

N-am mai putut răbda și mi-am făcut loc prin mulțime, dînd la o parte pe unul și pe altul, neluînd în seamă murmurele nimănui. Voiam cu orice preț să ajung lîngă car. Nu știam de ce voiam asta, dar de înaintat înaintam mereu, fără să-mi iau ochii de la popă.

— ...Numai umilința și smerenia pot aduce liniște și pace, în sufletele noastre și-n casele noastre! Călcarea vechilor datini și-ngîmfarea duc la pierzanie! Vai și-amar de cel care se rătăcește de turmă, ori se ridică împotriva ei, stropind cu noroi pe vechii și-nțelepții călăuzitori! Asemenea oameni!...

Lîngă car m-am oprit și mi-am tras căciula pe ceafă, pufăind. M-am uitat apoi în stînga și-n dreapta, să văd lîngă cine stau. Cînd am dat cu ochii peste Aurică Aviatorul, am tresărit înfiorat, parc-ar fi trecut un vînt rece prin mine. M-am uitat la el cercetător, ca la un om necunoscut. El nici nu s-a sinchisit. Nu știa nimic și era liniștit. Își făcea cruce și aproba cuviincios spusele popii Custură. Dădea din cap și murmura din cînd în cînd, îndurerat, cîte-un „Dumnezeu să-l ierte".

„Acuma nu-l mai las! am spus eu deodată, ca trezit dintr-un somn. Il iau de guler și gata!..."

Am vrut să mă reped la el, dar m-a oprit careva, nemulțumit. Omul nu știa ce-i cu mine și-a început să mă certe, cu asprime. Alții, care erau prin apropiere, i-au ținut isonul, ocărîndu-mă, arătîndu-mi-l din ochi pe popa Custură. A trebuit să stau locului, n-am avut încotro. M-am mai uitat de vreo cîteva ori la Aurică, apoi m-am uitat nemulțumit în pămînt. Nu știam ce să mai fac. Ascultam forfota din curte și plînsetele muierilor și vorbele pe care le îndruga popa Custură. De gîndit nu mă mai gîndeam la nimic și nu mai vedeam nimic. In cap mi se căscase un gol și-n gură mi se topise o bumburuză de venin.

„Mai bine-aș pleca de-aici, decît să stau așa, ca lemnu"!..."

S-au cutremurat apoi toate și mulțimea a oftat înfiorată, speriată. Mărioara lui Pătru s-a suit în car și-a început să plîngă prelung, rostind în neștire aceleași și-aceleași vorbe, pomenind de copilași și de sfaturile ei, bătînd cu pumnii-n copîrșeu. Am ridicat ochii din pămînt și m-am uitat lung la ea, mușcîndu-mi buza, înghițind veninul care mi se bălțuise în gură. Pe urmă l-am prins pe popă de mînă l-am dat frumușel la o parte și m-am suit în car. Popa a început imediat să strige. Nu m-am uitat la el și nici nu l-am luat în seamă. M-am mutat căciula în mîna stîngă și l-am arătat oamenilor pe Aurică Aviatorul, cu dreapta, ca pe un tîlhar.

— Mărioară, fraților, el l-o omorît!

In curte s-a stîrnit numaidecît zarvă și freamăt. Unii, care nu înțeleseseră despre ce era vorba, s-au grămădit să afle, alții mă întrebau de unde știu. Se încrucișau în forfota aceea strigăte și înjurături. Și se auzeau bodogăneli aspre, mînioase, amenințătoare. Aurică Aviatorul, cînd a văzut cum stau lucrurile, a vrut s-o șteargă. A încercat s-o ieie către poartă, dar n-a izbutit să-și croiască drum printre oameni. A cotit-o atunci, s-o ieie către staulul oilor. N-a reușit nici așa. Atunci a început să deie în oameni, ca să-și caute un drum și-o ieșire. In cele din urmă, dacă a văzut că nu-i modru nici cum, s-a întors la car și-a început să strige.

— Nu-l luați în seamă! a spus el grăbit. Nu-i adevărat! In seara aceea eu eram plecat!... Asta-i nebun!... Nu-l vedeți cum arată?... Se ceartă cu ai lui pentru pămînt!... E nebun!... Nu-i adevărat!... O să vă pară rău!.. Intr-o bună zi!...

Nu i-am răspuns lui Aurică Aviatorul și nici nu m-am uitat măcar la el. M-am prins cu mîna de loitră și-am început să le povestesc oamenilor tot ce știam, pe'ndelete, fără nici un pic de grabă.

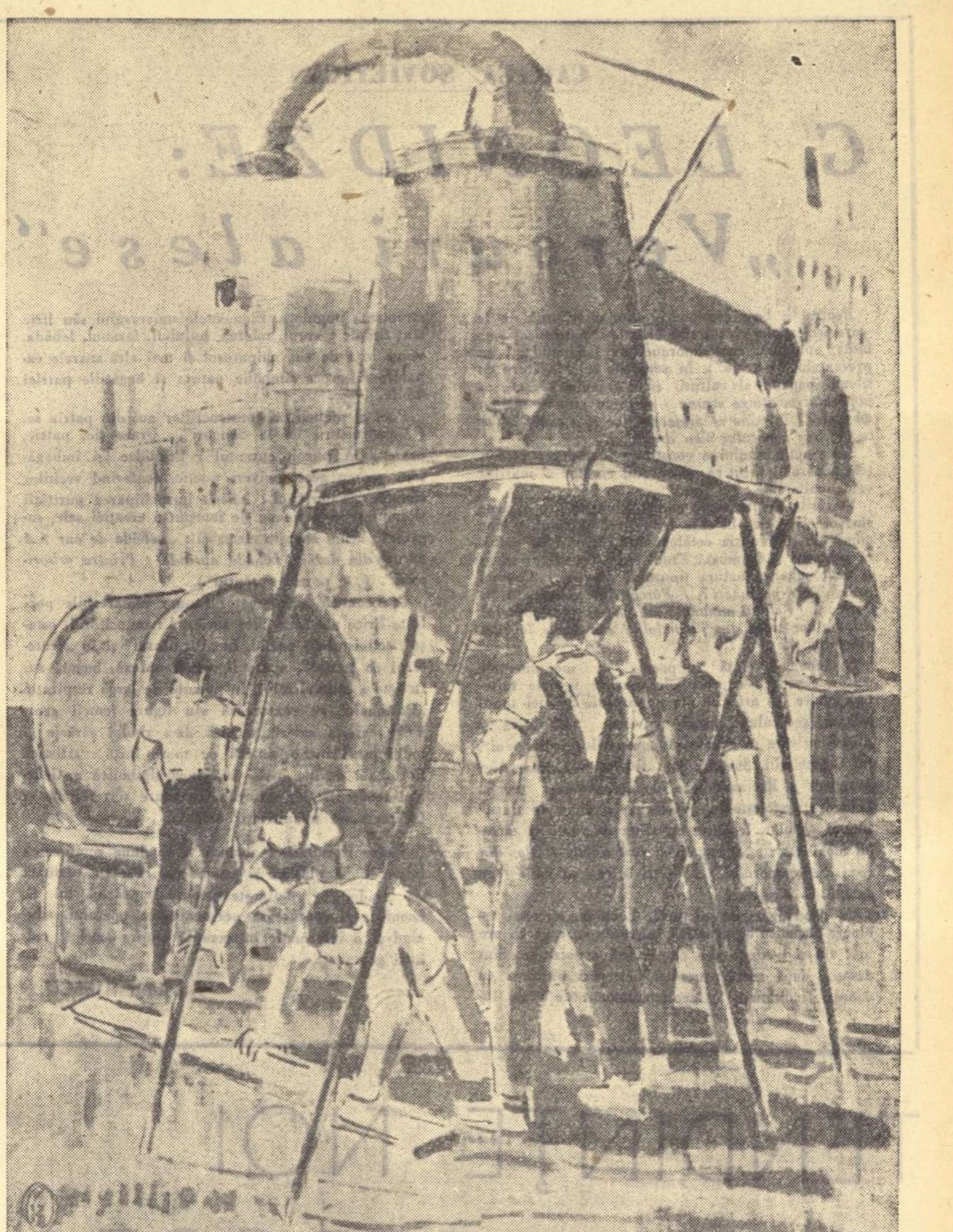

COSTIN IOANID — „In curtea uzinei"

Desene de MARCEL CHIRNOAGA

Amfion, constructorul

Amfion cîntînd, zidurile cetății
cresc, cărămizile așternîndu-se
singure.

Aici, pe cîmpul unde-n vechime zeii
n-au trecut decît călări,
unde pietrele-și arată colții albi, și iarba
fuge speriată-n verzuiele zări,
îmi dau întîlnire cu tine, femeie
zveltă și sălbăticită de frumusețe,
înainte de răsăritul soarelui, cînd stelele
rostogolindu-se-nclină cerul, într-o parte,
și tu venind,
de tine
doar un strigăt mă mai desparte.

Cele mai tainice
și mai adevărate cuvinte de dragoste
ți le spun, înainte de-a te zări.

Bat aerul cu toate valurile mării,
șfichiul lor răsucește copacii
și sepiile, și rechinii, într-un dans de oglinzi.
Te aștept să-ți desprinzi
trupul din iarbă, femeie.

Din umerii mei și din întreaga mea putere
țîșnesc două pantere, nemaivăzute pantere,
pe ape s-aștern curcubee
și se fac viaducte și poduri curînd,
peste căi ferate lucind, peste trenuri trecînd.

Din pieptul meu arămiu,
vărgat în părți de vițe mușchiuloase,
aidoma vor țîșni, mai tîrziu,
leii cu coame flocoase, în friguri,
ca niște explozii de aur vor țîșni
și vor bate aerul, și se vor prăbuși
și se vor face temelii,
și terasamente, și diguri.

Din coastă, zbătîndu-se ca o sabie,
își va arcui, în salt, trupul lucios
delfinul, din tot cîrdul cel mai frumos.
izbind cu coada aerul lichid.
Și va coborî, încolăcindu-se ca un cercel.
și se va face zid și se va face crenel.

Oh, pe rînd, din genunchi,
condorii vor izbucni, în mănunchi
se vor roti, luînd văzduhu-n tăișe
și se vor așeza, și se vor face acoperișe,
și din gleznă, pînă-ai să te-arăți, femeie.
vor pleca și animalele celelante
lăsîndu-mi sufletul gol pînă la plante...

Poate-am să-ți par subțire ca licărirea
și-n spatele meu, frenetic crescînd, orașul
îți va fura, în văzduh, privirea...

O, gingașul, zveltul tău pas
legănat peste ierburi, printre colții pietrelor!
A mai rămas un gutui
și un cais a mai rămas,
smulge-i și du-i în piața circulară,
a mai rămas un prun
și-un arțar a mai rămas,
smulge-i și du-i la-ntretăierile de drumuri.
a mai rămas un platan
și-un oțetar a mai rămas,
smulge-i și du-i pe cheiul cu poduri!
Mi a mai rămas și-un ram de tei.
Il vrei stăpîna mea, îl vrei,
aici, pe cîmpul unde-n vechime zeii
n-au trecut decît călări,
unde pietrele-și arată colții albi, și iarba
fuge speriată-n verzuiele zări?...

Nichita STANESCU

COPACII CARE CÎNTĂ

de SÜTÖ ANDRAS

Neica Ion îl caută pe tata. Zic: — Nu-i acasă, căci s-a cam îngrămădit munca pe la gospodăria de stat. De ce-l cauți?

— Ar trebui să vadă ce-i cu „aparatul"...

— Ce-i lipsește?

— Ei! Asta numa' taică-tău o poate spune!

Lauda ce i se hărăzește părintelui meu îmi cade tare bine, și-s mîndru de încrederea ce vădesc veșnicele întrebări: „Ia vezi o leacă... ce zici de asta? Parcă nu-mi place cum huruie tractorul... Te roagă nevastă-mea să vii să vezi nițel ce-i cu mașina de cusut... Pe plită nimic nu se mai prăjește ca lumea. Pe unde naiba o fi ieșind căldura? Că de focăit focăim fără cruțare! S-a rupt manivela mașinii de tocat carne... S-a oprit combina... Mi s-a găurit cratița cea mare... Mi-am luat aparat și nu știu... unde zici c-ar fi mai bine să-i pun antena?..."

Se văd antene întinse peste tot, pe deasupra acoperișurilor de paie. Cînd unuia nu-i ajunge sîrma, numa' ce auzi tocmeli. „Mă lași să duc și eu «o țîră» de muzică de pe sîrma ta?" Omul nu se poate dumiri ce-a ieși din asta, dar nici hain n-ar vrea să pară. „De lăsat te las, rogu-te, dar o mai birui-o, te-ntreb? A mea antenă o mulge și vecinul, și cumnatu-meu, și ginerele.... Nu i-o fi prea mult?".

Oamenii împart ce au, cum ar împărți apa din fîntînă, cum ar da oricui foc din vatră. Numai ce-o vezi pe cumătra intrînd pe ușă cu vătraiul în mînă: „Un strop de jar, dacă vrei..."

Casa încă-i cea bătrînească: o singură chilie, acoperiș din „jipi" de paie. Curtea-i împrejmuită cu gard de nuiele. In cuprinsul ei cotețul de găini numai cît o căciulă, iar în loc de grajd ca lumea, un bordei nenorocit. In casă grija, sfătoșenia, ciorovăiala, visul unei gospodării colective ce începe să se înfiripe... Și peste toate astea, cu luciri de aur, antena. Ea-i punctul de orientare de-acum: „Acolo stau, unde-i antena aia. Văzut-o-ai?" Lucrul însă nu e atît de simplu! „Stau unde-i a șaptea, a noua, a zecea antenă. Se vede?"

Lungile prăjini se ridică încordate una împotriva celeilalte, parcă ar fi niște uriașe paranteze. Stăpînii lor, cînd se îndreaptă spre casă, se opresc pe dîlma din marginea satului și privesc cu mîndrie spre această nouă minune a lumii.

Inchid ochii și îmi apare figura tatălui meu: omul tocmai montează prima antenă. Inalță prăjina sau, după vorba lui, „sădește un copăcel cîntător". „Azi-mîine-a fi crîng în lege!" își bagă cineva nasul în vorba lui.

— Nene Ioane — zic iarăși — taica nu-i acasă, dar ți-aș putea ajuta și eu...

Hălăduim spre casa lui trecînd peste lunca numai smîrcuri și glod. Bătrînul pășește sprinten pe lîngă mine. E zi de primăvară și omul vrea să asculte muzică. Difuzorul e aninat de stîlpul ceardacului, de parcă ar fi un coteț de porumbei. Stricăciunea ce-i luase piuitul e o nimica-toată: o legătură făcută pe dos, și atîta tot. Cît ce-am pus mîna, glasul îi reveni ca prin farmec. Bătrînul rîde mulțumit. Zic:

— De ce l-ai scos în ceardac? De ce nu-l ții în casă?

— Nu mai încăpem toți sub cloșcă — răspunde el arătînd cu tîlc spre căsuța cam dărăpănată. Peste drum e hambarul pe care trebuie să-l păzesc, noru-mea doarme în casă cu fiu-meu ăl mare și-s tineri... de! Barem acum, că s-a desprimăvărat, să-i las de capul lor... Băiatul meu cel mic doarme în șură, ăl mijlociu în grădină, pe sub pruni. Ci-că dimineața, cînd se trezește, dă cu ochii de perina presărată cu flori... și tare mai îi e drag. De altcum și vecinul m-a fost rugat: „Pune-l afară, neică Ioane, s-aud și eu știrile". Și vezi... așa cum l-am așezat, pot să-l ascult și eu de peste drum cînd mă găsesc în serviciu. Așa că, vezi tu, pe cîți ne slujește cutiuța asta. Seara, cînd toată lumea se culcă (care în curte, care în casă, care în grădină) muzica picură peste toți, cum picură roua dimineții.

Se transmite de la Ateneu: valurile melodiei beethoveniene năvălesc peste căsuțele scăldate în amurg de primăvară.

— Una nu-nțeleg, — șoptește bătrînul — cînd cîntă muzică „d-asta" de ce zice că-i „andante vivace?"

Pentru că l-am reparat mașinăria mă cinstește cu țigări. Fumăm cu poftă, dar clipele ce trec pe lîngă noi mă trag de mînecă: „du-te acasă, băiete! Nu acasă la mama, ci la redacție, unde te așteaptă hîrtia începută, în fruntea căreia, înainte de-a pleca, și puseseși titlul, «Visul lui Lenin, electrificarea». Ce naiba să mai scriu acum sub titlu? Doar pînă și-n satul ăsta pierdut în Cîmpia Ardealului despre el vorbesc toate!...".

In romînește de NIC. A. STRAVOIU
(După „Mezőségi muzsikafák" Utunk, 22 Aprilie 1960)

CARTEA SOVIETICA

G. LEONIDZE: „Versuri alese“

Pentru G. Leonidze poezia este o tribună de la care își expune crezul său artistic: patriotism fierbinte, optimism, contemporaneitate („Leonidze! tu prezentului fii strajă"). In versurile sale legătura cu filonul popular al culturii este organică: *„Visul poporului mi-atinge struna / și fapta muncii sale-mi dă-nțeles / În mine se preface-n foc și-n sunet / Tot ce i-e drag poporului meu drag"*.

Sursa optimismului o constituie încrederea în forțele poporului văzut ca adevăratul creator al marilor valori culturale.

Versurile despre sate, munți, ținuturi georgiene sînt evocări lirice în care nota predominantă o dau admirația și mîndria cetățeanului sovietic că patria sa e bogată și frumoasă. Eroul liric, transfigurîndu-se se contopește cu natura ținutului descris: *„Cine-mi presară aur pe umeri? / Parcă sînt mărul alb înflorit / ... / Vale tu minunată mă chemi / sau foșnetul chiparoșilor zvelți din Ținandali / sau zările lebedei albe din Alaverdi!"*.

G. Leonidze cîntă în poezia sa monumentele culturale vechi: expresii ale marilor resurse sufletești eroice sau artistice ale poporului. De aici tonul solemn, gesticulația largă, privirea admirativă și pioasă cu care se adresează „maeștrilor georgieni", lui Guramișvili, Savteli, Șota Rustaveli („Maeștrilor georgieni"). Reclamîndu-se de la această școală, Leonidze prețuiește în „Viteazul în piele de tigru" filonul popular, legătura cu viața imediată și mesajul mobilizator: *„Carte, ne-ai fost călăuz / Glas din corn dînd poporului /... / Oști întregi ai călit / In cumplitele iureșe"*.

Cu deosebit talent pictural, Leonidze creează tablouri dinamice surprinzînd mișcarea în ceea ce are mai viu și prezentînd-o cu o rară conciziune. Sînt descrise după acest procedeu petreceri pitorești cu dansuri tradiționale în acompaniament de vechi instrumente populare. Elementele universului său liric sînt simple: aurul, mierea, hulubul, fazanul, lebăda, vinul, vița de vie, chiparosul și mai ales soarele capabile să evoce simbolic natura și bogățiile patriei iubite.

Poet al muncii, al construcțiilor noi din patria sa, („Constructorii de la Sangori", „Urare ție, patrie, urare", „A pornit curentul") Leonidze își îmbogățește mereu acest univers poetic, conferind vechilor simboluri valori noi: lebăda întruchiparea purității și luminii în perioada de început a creației sale, sugerează acum energia electrică: *„Lebăda de aur / A pornit din Iori / Lebăda aprinde / Printre arborizorii"*. („A pornit curentul").

G. Leonidze este creatorul unor remarcabile portrete lirice ale oamenilor sovietici: muncitorul, ostașul, activistul de partid. In „Biruitorul" și în „Secretarul de partid", apare figura complexă, bogată sufletește a comunistului. In poemul de largă respirație „Portohala" se conturează viu figura femeii georgiene care a suferit veacuri de-a rîndul sărăcia și umilința. Printr-o sinteză de mare forță artistică Portohala devine însăși imaginea simbolică a Georgiei renăscute, iar miturile legendare sînt reluate și încărcate cu semnificații actuale.

Victor Kernbach realizează o versiune romînească într-o limbă plastică și armonioasă. Prefața semnată de traducător definește specificul poeziei lui G. Leonidze și conturează personalitatea poetului, aducînd și o informație interesantă asupra artei și culturii georgiene.

Adriana ILIESCU

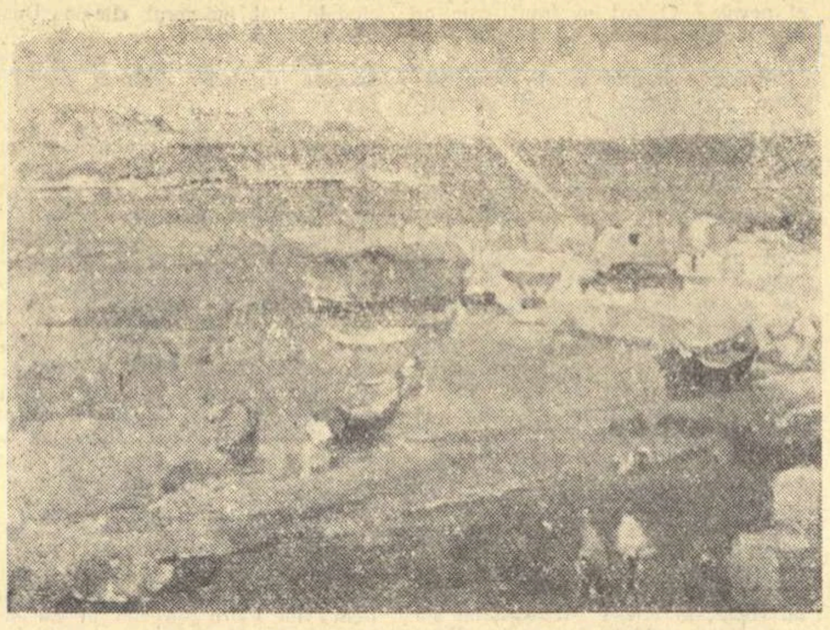

ILEANA RĂDULESCU „Construirea digului la Constanța"

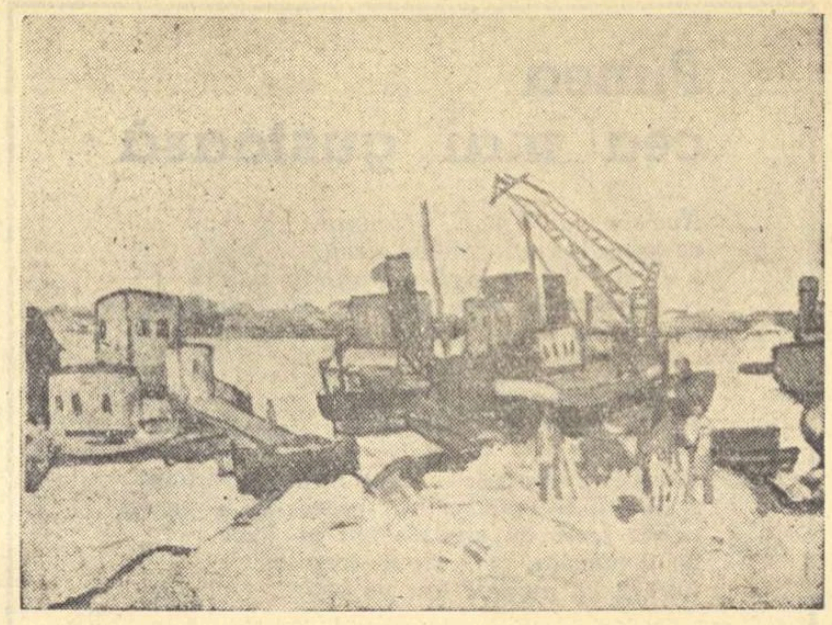

GRIGORE SPIRESCU „Șantier naval"

TENDINȚE NOI ÎN REPORTAJ

Cronicarii epocii noastre sînt reporterii. Atenți la mersul zilnic al bătăliei pentru socialism, ei consemnează pasionați etapele cîștigate, fiece detaliu semnificativ, compunînd astfel — în scris — imaginea dinamică a realității contemporane. De fapt, însăși această realitate determină — ca necesitate a reflectării ei operative — amploarea pe care o cunoaște, la noi, reportajul. Autorii care scriu în presa noastră literară depășesc însă, de cele mai multe ori, simpla cerință a operativității. Preocuparea lor se îndreaptă spre cuprinderea unor zone noi, pe care reportajul, frecventat atît de asiduu, le descoperă mereu.

Avem pasionați ai reportajului, ca Eugen Barbu, despre care am încercat să discutăm într-un articol anterior, pentru care abordarea unei tematici noi este, mai totdeauna, un îndemn spre descoperirea unor formule reportericești originale. Se poate vorbi în momentul de față, în această privință, de o înmulțire a procedeelor, realizată — credem noi — prin tendința de a lărgi cadrele propriu-zise ale reportajului sau, mai exact formulat, de îmbogățire a reportajului, prin adoptarea unor elemente eterogene.

S-a discutat destul, mai ales în legătură cu volumul „Profiluri" de N. Țic, despre tendința de a îmbina mijloacele reportajului cu tehnica schiței sau a povestirii. In raport de modul în care se împletesc aceste procedee, rezultatele sînt foarte variate. Astfel, reportajul-portret, care precumpănește în cartea lui Țic, este un mod de trecere de la reportaj la schiță.

V. Nicorovici, în reportajele sale, năzuiește să cuprindă monografic un domeniu de activitate socială. Asupra lui, Nicorovici întreprinde cercetări atente, minuțioase, revenind în timp cu adăugiri. După cartea despre Hunedoara, Nicorovici se arată interesat acum de construcția socialistă în regiunile noastre petrolifere. In „Viața romînească" nr. 1/1959. sîntem informați despre noile zăcăminte de petrol descoperite în Oltenia („Reportaj din Oltenia"), în alt reportaj („Sonda de pe stema republicii", G. L. nr. 39/1959), sîntem purtați în Valea Prahovei, unde Nicorovici urmărește aceeași problematică a petrolului. V. Nicorovici este un meticulos care tinde să epuizeze subiectul reportajului propus, ca și toate implicațiile și ramificațiile sale. „Un poem al tehnicii moderne" (G. L. nr. 28/1959) face istoricul și descrierea amănunțită a unei instalații moderne de foraj. De aici decurge și un inconvenient al acestor reportaje — uneori obositoare prin insistența asupra detaliilor tehnice — ca în cel de față.

La Nicorovici portretele nu capătă, intenționat, trăsături pregnant individualizatoare. Reporterul sugerează tipuri prin indicații de ordinul cel mai general: „Toma Rusea e un muncitor cum sînt cu sutele și miile în Ploești. Face gospodărie pe lîngă casă, citește o carte, vede un film, e nelipsit de la meciurile «Petrolului», duminică seara merge la «Prahova» împreună cu soția ca să asculte «o muzică»".

V. Nicorovici scrie un reportaj care respectă, în general, rigorile „clasice", evitînd, cum am văzut, tentația de a crea personaje. Alți reporteri însă (Țic, Pop Simion), excelează tocmai în portret — punct de plecare, de altfel, pentru introducerea ficțiunii epice în reportaj, ceea ce

Ioan Grigorescu, V. Nicorovici, Petru Vintilă

anunță însă, totodată, și ieșirea din cadrele reportajului. „Evrika!" de Ioan Grigorescu (G. L. nr. 51/1959) este, de pildă, o povestire construită pe bazele unei documentări prealabile asupra atrocităților din lagărele fasciste.

Ioan Grigorescu este un scriitor, ca și Eugen Barbu, dotat cu calitatea fundamentală pentru a fi un excelent reporter: mobilitatea procedeelor. Reportajele sale captează de la început prin materialul faptic interesant și de multe ori inedit. Autorul știe să imprime acestui material o desfășurare captivantă, care solicită permanent participarea lectorului. Citind „Paranoia în beton armat" (G. L. nr. 11/59), cititorul urmărește cu oroare etapele descoperirii orașului de fier și beton armat în care se adăpostise cîndva führerul paranoic. Descrierea complicatului labirint subteran, istoria criminală a construirii lui puteau fi elementele unui reportaj „de senzație", pe care, ne grăbim să adăugăm, Ioan Grigorescu nu-l profesează niciodată. Faptele descrise sînt, în reportajele sale, cele mai grăitoare mărturii pentru compunerea unui rechizitoriu. Căci tema constantă dezvoltată în „Paranoia în beton armat", „Acolo unde a fost asasinată pasărea Phoenix" (G. L. nr. 37/1959) sau „Jurnalul nescris al Annei Frank" („Luceafărul" nr. 19/1959) este antifascismul. Reporterul militează împotriva nazismului, a reînvierii lui, ce imprimă scrierilor sale un pronunțat caracter agitatoric. Relatarea seacă a unor fapte face mereu loc notelor patetice, demascatoare. Este aici o atitudine care ține în aceeași măsură de arta pamfletului cît și de lirism. Caracterul liric este o altă tendință care, alături, — sau mai bine-zis la cealaltă extremă a accentuării epicii — există în reportajul nostru actual. In „Luceafărul" (nr. 15/1959), Petru Vintilă încearcă chiar un fel de cîntare a Romîniei socialiste, insuficient de viguroasă — după noi — în raport cu amploarea subiectului. Este interesant însă, în acest lung poem în proză, modul de folosire a unor elemente de pamflet, căci reporterul, cîntînd înflorirea patriei în cei 15 ani de la Eliberare, alternează tonul eroic cu diatriba adresată foștilor exploatatori. Inclinații spre pamflet dovedește Petru Vintilă și în alte reportaje. „Ce vede un reporter în București" („Luceafărul" nr. 2/1959) este construit pe o puternică alternare de alb-negru. Marile construcții bucureștene îi amintesc reporterului de molozul și ruinele fumegînde lăsate de război, de unde, implicit, condamnarea vehementă a acestuia.

★

Cristalizarea unor tendințe, a unor modalități specifice în abordarea reportajului, mărturisește progresul său, remarcabil în ultimul timp. Prin arta sa dinamică, directă, reportajul răspunde în epoca noastră necesității de oglindire literară promptă a vieții noi. In epoca actuală se petrec prefaceri fundamentale pe toate fronturile construirii socialismului. Activitatea în procesul de producție are tot mai mult un caracter creator. Introducînd, în tot mai mare măsură inovațiile tehnice, oamenii transformă modul „tradițional" de a munci, ceea ce determină răsfrîngeri semnificative pe plan moral. Actualitatea deschide așadar reporterilor noștri, domenii neatinse încă. De aici și atracția continuă pe care o exercită reportajul și căreia puțini dintre prozatorii noștri i-au putut rezista.

G. DIMISIANU

Între spirit științific și „preluare în bloc“

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

Dintr-un articol publicat în paginele „Gazetei literare", acad. Tudor Vianu sublinia încă o dată importanța preliminară a lucrărilor bibliografice, fără care nu s-ar putea întreprinde în chip serios nici o cercetare monografică asupra unui autor sau asupra unei probleme. Absența bibliografiilor privind scriitorii clasici și principalele reviste literare face ca munca de elaborare a studiilor de ansamblu să înainteze destul de anevoios, cercetătorii avînd a se ocupa mai întîi, multă vreme, cu foiletarea minuțioasă a periodicelor, foarte interesantă într-adevăr, dar totodată istovitoare de timp și de energie. De aceea, apariția studiului bio-bibliografic despre Barbu Delavrancea, semnat de Emilia St. Milicescu și tipărit în Editura de stat didactică și pedagogică (de ce nu la E.S.P.L.A. sau Editura Academiei R.P.R.?) ni s-a părut cu atît mai util și mai binevenit.

Rod al unor vechi și constante preocupări (autoarea a consacrat o monografie lui Delavrancea), amintitul studiu reprezintă o cuprinzătoare și substanțială contribuție bibliografică. Deși selectivă, cercetarea Emiliei St. Milicescu, divizată pe genuri și specialități (poezie, proză, teatru, studii de critică și estetică literară, studii de drept și pledoarii, discursuri și conferințe publice, articole politice, scrisori) înregistrează aproape tot ce constituie obiectul de studiu al istoricului literar. Adăugînd și un bogat capitol al scrierilor despre viața și opera scriitorului, ca și o listă a desenelor, a pseudonimelor și a periodicelor la care a colaborat Delavrancea, autoarea bibliografiei sporește și mai mult importanța contribuției sale. Cine va continua investigațiile de bibliotecă, nu cred să mai poată descoperi lucruri esențiale în legătură cu problema în discuție. Se vor ivi, probabil, unele completări, sau, așa cum vom vedea, unele corectări, dar meritul autoarei nu va fi știrbit cu acesta. Așa, de pildă, Emilia St. Milicescu omite un pseudonim al lui Delavrancea și anume Viator, *cu care scriitorul a semnat în ziarul „Democrația" (1888). Faptul a fost semnalat de Șerban Cioculescu în „Gazea literară" (10 septembrie 1959) și mai putem adăuga că, în afară de articolele „Turnul Colțea", „C. Nottara" și de cronicile intitulate „Salonul Atheneului", Delavrancea publică și numeroase articole politice sub același pseudonim („Maiorescu, young maire da și Margirl-man" sau „Caracterul principelui de Galles"), articole în care polemizează cu junimiștii și conservatorii. De asemeni, nuvela „Sadi-El-Mahib", reprodusă de către Emilia St. Milicescu în „Luceafărul" nr. 1 (1958), a mai fost publicată în „Ziarul meu", nr. 2 (1916). Discuții comportă și pseudonimul* Mirmidon, *folosit în același timp de Vlahuță și Delavrancea, în 1885-1886, la ziarul „Epoca". După părerea noastră, poezia „Cînd n-am ce scrie" („Vieața", 26 noiembrie 1895) este atribuită de către Emilia St. Milicescu în mod greșit autorului lui „Hagi-Tudose". Pseudonimul* Mirmidon *pare să ascundă acum exclusiv numele lui Vlahuță, care tot în revista „Vieața" (3 decembrie 1895) publică poezia „Vis de-o clipă", semnată ca și „Cînd n-am ce scrie"* (Mirmidon).

★

Dar, cum spuneam, aceste observații sînt de ordin secundar, nescăzînd valoarea documentară a bibliografiei întocmită de Emilia St. Milicescu. In altă parte stau scăderile studiului, și anume în aprecierile asupra biografiei lui Delavrancea și asupra operei sale literare. Și aici va trebui să constatăm informația exactă, minuțioasă și exhaustivă, care epuizează principalele izvoare de arhivă și bibliotecă. Din păcate, lipsa unei viziuni științifice duce la serioase deformări ale fenomenului studiat. Autoarea dovedește o surprinzătoare atrofie a spiritului critic, un soi de miraculoasă uitare a metodei marxiste de cercetare. In locul unei analize nuanțate, cum impunea cu deosebire viața și opera lui Delavrancea, Emilia St. Milicescu ne oferă o prezentare rectilinie, în cadrul căreia politicianul burghez Delavrancea nu este cu nimic mai prejos de scriitorul realist. Această ștergere a diferențelor între diversele domenii ale activității autorului ne apare cu atît mai curioasă și mai gravă cu cît Emilia St. Milicescu vorbește în deplină cunoștință de cauză a vieții și operei scriitorului. Sigur că trebuie să urmărim fazele evoluției politice a lui Delavrancea, că trebuie să recunoaștem un anume caracter protestatar al articolelor politice publicate în „Epoca", „Lupta" și „Democrația", că nu putem confunda dragostea scriitorului față de țărănimea exploatată cu demagogia oricărui politician al vremii. Dar asemenea precizări — evident necesare — nu înlătură, ci abia obligă la caracterizarea activității politice pe care Delavrancea a desfășurat-o aproape un sfert de veac în cadrul celor două partide istorice.

★

Dar, mai întîi, să vedem opiniile Emiliei St. Milicescu. Reproducem din text: „In slujba a două idealuri generoase, unitatea romînilor și ridicarea economică și culturală a țărănimii, *Delavrancea nu mai are vreme pentru creația literară". (pag. 14, s.n.) „In oricare dintre cele două partide, Delavrancea* a urmărit cu bunăcredință idealurile sale". *(p. 15, s.n.) „Aproape un sfert de veac, cu scurte întreruperi, Delavrancea face parte ca deputat — liberal sau conservator — din parlamentul Romîniei dinaintea primului război mondial. In această situație, atitudinea lui se caracterizează prin îndrăzneala atacurilor împotriva nepăsării politicienilor față de nevoile maselor". (p. 17). Și, în sfîrșit: „Privită global, opera lui Delavrancea — inclusiv studiile de folclor, conferințele, pledoariile,* discursurile politice, *cronicile literare și plastice, ca și* articolele politice *(s.n.) — se resimte în mod fericit de aceeași împletire a realismului, care merge pînă la valoarea de document — cu lirismul unui suflet bogat și generos".*

Emilia St. Milicescu afirmă toate acestea cu o candoare și o dezinvoltură care nu mai lasă loc nici unei rezerve critice, cît de neînsemnate. Acordînd un total credit discursurilor parlamentare și articolelor politice (puse pe aceeași linie cu opera literară), autoarea ignorează faptul că în acei ani, 1880-1899, ca să ne referim numai la secolul al XIX-lea, exista o destul de puternică mișcare socialistă, care în 1893 își crease și un partid, ignorează faptul esențial că Delavrancea, ca om politic, *se găsea în opoziție față de acest partid, pe care îl condamnă adesea, ca orice politician burghez. (Vd. „Corespondență pariziană" în „Romînia liberă", nr. 1457 și 1606/1882, nr. 1676/1883, ca și articolele din „Voința națională" de la 1890 înainte). „Idealurile generoase" de care vorbește Emilia St. Milicescu nu depășește obișnuitele limite burgheze, atît prin conținutul lor cît și prin platforma de pe care erau formulate. In problema unității naționale, Delavrancea a manifestat, într-adevăr, o consecvență neîntîlnită la ceilalți colegi ai săi (el părăsește partidul liberal, cînd D. Sturdza abandonează chestiunea națională), dar toată agitația războinică în fruntea căreia se situează Delavrancea în perioada 1914-1916, perioadă în care Lenin condamna pe social-democrații oportuniști din Europa care votaseră creditele de război (Vd. V. I. Lenin: „Opere", vol. 21, E.P.L.P., 1958 p. 1-2), nu poate constitui în nici un caz un punct de onoare pentru scriitor. Cît privește împroprietărirea țăranilor, susținută în parlament, în 1917, „cu o convingere și o căldură care îndaplecă pe mulți boieri să-și împartă moșiile țăranilor" — cum zice Emilia St. Milicescu — Delavrancea se găsea, de asemenea, pe pozițiile burghezo-moșierimii, care votează reforma agrară nu în urma discursurilor marelui orator, (probabil, animat de vechile sentimente față de țărănime) ci, așa cum arată tov. Gh. Gheorghiu-Dej, înspăimîntată de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie: „De teama extinderii revoluției la noi în țară, sub presiunea creșterii valului revoluționar muncitoresc și a țărănimii cuprinse de frămîntările pentru pămînt, burghezia și moșierimea romînă, pentru a nu pierde total, au fost silite să promită și să acorde reforma agrară". (Gh. Gheorghiu-Dej: „Articole și cuvîntări" ed. III, E.P.L.P. 1955, p. 179).*

Așadar, a considera pe același plan *opera literară (și ea viciată pe alocuri de anumite influențe nocive), cu activitatea politică, așa cum procedează Emilia St. Milicescu la p. 22 în pasajul citat, ni se pare a prelua necritic moștenirea literară a unui scriitor din trecut. Este de datoria noastră să descoperim și să evidențiem apropierea scriitorilor (cînd a existat) de mișcarea muncitorească, frecventarea cercurilor sau publicațiilor socialiste (așa cum se poate observa la autorul „Paraziților" în 1885, cînd colaborează la „Drepturile omului", ca și alte elemente de critică la adresa oligarhiei și monarhiei, existente în unele articole ale lui Delavrancea), dar aceasta nu ne scutește cîtuși de puțin de a critica atitudinile condamnabile ulterioare. Considerația noastră pentru realismul din „Paraziții" și din „Hagi-Tudose", pentru „Apus de soare" și „Viforul", pentru opiniile estetice avansate din unele studii și conferințe, nu poate fi extinsă și asupra activității politice, dăunătoare atît poporului, cît și operei scriitorului. Valoroasa cercetare bibliografică realizată de Emilia St. Milicescu își scade foarte serios prestigiul științific prin amintitele idei necritice și apologetice ale prefeței.*

Al. SĂNDULESCU

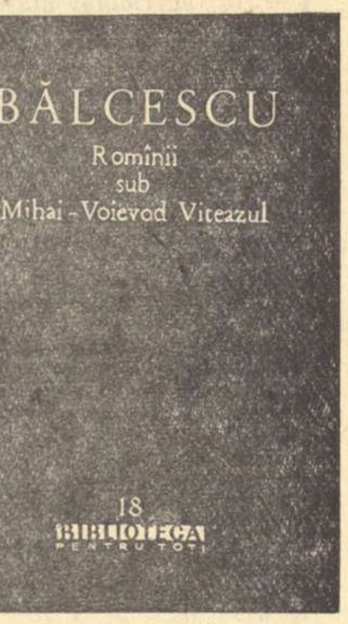

„Romînii sub Mihai-Voievod Viteazul" de Nicolae Bălcescu, al 18-lea volum din „Biblioteca pentru toți", se află în librării.

ÎN CASA LUI TOLSTOI

(Urmare din pag. 1)

nu este conformă cu lumina răsărită în el, îl tulbură adînc. Mărturii ale celor apropiați de el ne vorbesc de pașii care se auzeau pînă către zi în camera de lucru, unde un om nu-și găsea odihna și nici nu se putea hotărî s-o caute. Curînd după așezarea la Moscova, este ordonat recensămîntul municipal. Tolstoi se înscrie ca recenzor voluntar și are prilejul să cunoască viața profundă a capitalei, marea suferință acoperită de luxul și desfătările bogaților. Se simte vinovat, împreună cu lumea lui, de această suferință. Atunci se hotărăște să-și schimbe viața, să-și împartă bunurile, să îndrumeze în alt chip existența a lor săi. Sînt de înțeles rezistențele mediului său apropiat, împreună cu ciudățenia inoperantă a proiectelor făurite în nopțile albe, ritmate de pașii auziți pînă tîrziu din camera de lucru. Nu actul unui singur om, ci revoluția unei clase întregi putea schimba orînduirea vremii, prin trecerea tuturor oamenilor în rîndurile muncii. Lenin a arătat, în articole celebre, caracterul contradictoriu al concepțiilor tolstoiene formate acum. Intr-o zi, scriitorul își ia toiagul și traista, și iese pe poartă, hotărît să înceapă o altă viață. Era în apropierea zilei cînd Sofia aștepta un copil, și Tolstoi se înapoiază după cîteva ceasuri. Se naște Vania, a cărui cameră, cu jucăriile, cu foile primelor lui compuneri, ni se păstrează așa cum a lăsat-o, pentru durerea fără mîngîiere a părinților, copilul răpit de o boală necruțătoare, la vîrsta de șapte ani.

Epoca petrecută de Tolstoi în casa din Moscova este aceea în care se cristalizează etica scriitorului și se dezvoltă acțiunea lui cu un ecou atît de puternic în lumea întreagă. Sosesc în fiecare zi scrisori din toate colțurile lumii; oameni nenumărați cer intrarea în curte, pătrund prin ușa vestibulului și urcă scara care duce de-a dreptul în camera de sus, unde ne-am oprit în prag, înviind în inimile noastre marea frămîntare care s-a desfășurat acolo. Tolstoi a dat sentimentului său, în acei ani dramatici, alte consecințe decît acele pe care istoria trebuia să le confirme. Dar acele simțiri, trăite de el cu intensitatea geniului profetic, au intrat în substanța morală a lumii moderne și, într-un anumit fel, în compunerea marii acțiuni care trebuia să înceapă după patru ani de la părăsirea Moscovei, apoi să se angajeze pe drumuri fără întoarcere după alți șapte ani de la moartea scriitorului, din al cărui mare suflet omenirea întreagă a scos unul din suspinele durerilor ei.

Tudor VIANU

PUNCT ȘI DRAGOSTEA

Reproduc mai jos extrase din articolele criticului Punct, scrise în diferite perioade ale activității sale.

Punct e îndrăgostit...

10 ianuarie 195... „...Da, ne trebuie poezie de dragoste, ne trebuie proză de dragoste. Poeții și prozatorii noștri trebuie să scrie mai mult despre dragoste, să nu considere dragostea o temă minoră, să abordeze curajos cele mai complexe probleme ale dragostei. Pene ilustre au onorat, de-a lungul secolelor, această temă eternă, inepuizabilă, înălțătoare. Virgiliu, Horațiu, Shakespeare, Petrarca, Dante, Eminescu, Baudelaire..."

★

După primul eșec în dragoste...

24 iunie 195... „..Ceea ce se petrece în romanul lui..., e o adevărată rușine pentru civilizație. Cei doi eroi ai romanului ajung pînă acolo încît, la un moment dat, în capitolul al XVI-lea, mi se pare.. se sărută. Da, nu pot evita cuvîntul: se sărută. Mii de cititori, care așteaptă din partea scriitorului o linie de conduită morală, se vor trezi în fața acestui adevăr îngrozitor: eroii se sărută în plin roman, în plin secol al XX-lea. Ce educație dăm copiilor noștri? Ce învață tineretul nostru din paginile acestui roman? Să fie imoral, să alunece pe panta sărutărilor. Astfel de cărți nu fac decît să corupă conștiința cititorilor, să-i împingă pe făgașul inumanității, al instinctelor, al imoralității. Ce e sărutul altceva decît un mod de...?"

18 august 195... „...Se manifestă, în ultimul timp, în unele poezii, o tendință dăunătoare către ceea ce numim, cu un termen pe care, vai, trebuie să-l folosesc, lirica erotică. De ce? In folosul cui? Ce învățăm din aceste poezii? Mai există oare cititori care să se emoționeze în fața unei poezii de dragoste? După părerea mea..."

★

Drama personală s-a rezolvat...

29 decembrie 195... „...Ne întrebăm cu mirare și nu fără îngrijorare: de ce nu scriu prozatorii și poeții noștri despre dragoste? E o temă minoră? Evident, nu. E inactuală? Bineînțeles că nu. Atunci? După părerea mea, tema aceasta, una din cele mai importante ale literaturii universale, trebuie abordată curajos. Pene ilustre au onorat de-a lungul secolelor această temă eternă, inepuizabilă, înălțătoare. Virgiliu, Horațiu, Shakespeare, Petrarca, Dante, Eminescu, Baudelaire..."

Dumitru SOLOMON

NATALIA RUSU „Pescari"

EROUL COMUNIST ȘI CREAȚIA MEA

Cum am interpretat rolul unui luptător

Evoluția creației unui actor este legată organic de rolurile pe care le-a interpretat. Cu fiecare rol jucat pe parcursul carierei sale, actorul a intuit o personalitate nouă, și a dat viață — pe măsura artei lui — unui univers inedit. Acest univers se compune, desigur, din numeroase elemente de existența cărora trebuie să ții seamă neapărat. Față de personajul interpretat, actorul are — orice s-ar zice — o atitudine afectivă. Uneori trebuie să dai viață scenică unui personaj care — prin structură morală și determinare socială îți trezește repulsie. Alteori, însă personajul te atrage, îl admiri, îl iubești, te simți înălțat sufletește prin el. Un astfel de rol, pe care l-am primit cu multă emoție, a fost acela al comunistului Mihai Buznea din piesa „Anii negri" de A. Baranga și N. Moraru. Am avut o mare satisfacție cînd mi s-a încredințat interpretarea lui Mihai Buznea, dar în același timp, și sentimentul unei mari responsabilități. Trebuia să însuflețesc pe scenă, chipul unui neînfricat luptător al Partidului Comunist Romîn, un om deosebit ca reprezentant al acelora care s-au jertfit în perioada luptei ilegale pentru statornicirea vieții noi, înfloritoare pe care o trăim azi.

G. Calboreanu în rolul lui Mihai Buznea din piesa „Anii negrii".

Intîlneam acum un om de o înaltă ținută etică, un comunist înzestrat cu calitățile excepționale ale luptătorului revoluționar. Tovarășii săi de luptă sînt conștienți de aceste însușiri și ei rostesc pe scenă replici caracterizatoare pentru figura eroului principal. Iată un dialog din tabloul III:

„Tudor: Cu Mihai e altceva.

„Dan: Nu-i om, nea Mihai?

„Tudor: Ba da. Spui Mihai Buznea și sună mîndru numele ăsta, liniștit, curat... deștept. Hei, să fi avut noi mulți ca el la greva generală, nu se-ntîmpla cum s-a-ntîmplat".

De altfel, cred că acest tablou III este cu deosebire caracteristic pentru personalitatea activistului de partid Mihai Buznea. Il vedem aici în plină acțiune, profund uman, plin de dragoste față de tovarășii săi Dan, Tudor ca și pentru fiica sa. Ceea ce am urmărit, cu deosebire, în munca mea de creație asupra rolului, a fost reliefarea complexității deosebite a caracterului lui Buznea. Voința dîrză a luptătorului comunist, curajul exemplar de care dă dovadă în anii celei mai negre ilegalități a partidului se împleteau în acest personaj cu afecțiunea față de familia și prietenii săi.

In împrejurările dramatice prin care trece, personajul dovedește o mare fermitate morală, le domină așa cum îi domină pe anchetatorii Siguranței ca și tribunalul „acuzator" transformat, prin discursul său agitatoric din ultimul tablou, în bancă a acuzaților. Această superioritate morală a lui Mihai Buznea — coordonată principală a structurii sale sufletești, a fost linia pe care m-am străduit să o imprim interpretării mele.

Ulterior, în turneul pe care teatrul nostru l-a făcut în Uniunea Sovietică și în care am interpretat din nou rolul lui Mihai Buznea, am avut ocazia să verific încă odată valabilitatea modului în care am conceput personajul. Pregătindu-mă pentru turneu, mi-a apărut foarte clar că Mihai Buznea face parte din galeria de eroi revoluționari pe care i-am interpretat în cariera mea teatrală. M-am gîndit atunci la Verșinin din „Trenul blindat", — țăranul rus devenit conducător de partizani în timpul revoluției; — la Berest din „Platon Crecet" conducătorul comunist din perioada construirii socialismului în U.R.S.S. Am constatat atunci o filiație între acești eroi comuniști interpretați de mine și Mihai Buznea. In lumina experienței cîștigate cu piesele sovietice pe care le-am amintit, am revăzut în vederea turneului și rolul lui Buznea. Cred că în acest turneu interpretarea mea a fost, datorită unei munci susținute, mult îmbogățită. Am ajuns astfel la concluzia că trebuie să dau o mare importanță scenelor în care eroul meu se confruntă direct cu dușmanii. In aceste scene, toate înaltele sale virtuți de luptător comunist se verifică, superioritatea sa este elocventă.

In scena interogatoriului de la Siguranță trebuia ca prin stăpînire de sine și voință neclintită, eroul interpretat de mine să-l domine pe inspectorul Gheorghian, să-l facă să-și piardă cumpătul. Trebuia să realizez în astfel de scene o tensiune dramatică în stare să capteze publicul. Cred că am reușit acest lucru. (Atît la Moscova cît și la Zaporojie sau Chișinău, ieșirea lui Buznea din cabinetul inspectorului a fost salutată cu aplauze la scenă deschisă).

După cum spuneam la început, rolul lui Mihai Buznea este dintre cele pe care eu, ca actor, le-am îndrăgit. Am fost cucerit de simplitatea și în același timp de măreția acestei figuri eroice, de mesajul său limpede de luptător comunist. M-am străduit, pe cît mi-a fost cu putință, să transmit aceste sentimente și celor din sala de spectacol.

George CALBOREANU
Artist al poporului

Orizontul tematic în operă

In ultimul an, tot mai mulți compozitori s-au adresat oratoriului, cantatei sau poemului vocal-simfonic, ca specii avînd capacități deosebite de comunicare a imaginii artistice unor cercuri largi de ascultători. Fuziunea creației muzicale cu cea poetică s-a situat în genere pe o treaptă ridicată, fie că modul de lucru era transpunerea muzicală a unui text preexistent (cum este cazul cantatelor „Prind visele aripi" de Tiberiu Olah, pe versurile Mariei Banuș, și „Patria mea" de Doru Popovici, pe versuri de Vladimir Colin), fie că, dimpotrivă, conlucrarea dintre poet și muzician era efectivă, cel dintîi scriind un text „ad-hoc", așa cum a făcut Eugen Jebeleanu pentru „Oratoriul Eliberării" de Radu Palladi. Mult mai puțin satisfăcătoare este însă situația libretelor de operă apărute în ultimii ani, și numai difuzarea relativ limitată a muzicii de operă poate explica faptul că această problemă nu a ajuns niciodată în discuția publică, în timp ce aceea a textelor de muzică ușoară, desigur, la fel de importantă, a produs atîta vîlvă. Este drept, în cronicile consacrate noilor opere romînești, corul criticii a relevat stîngăciile de construcție și uneori de finisaj literar al libretelor, încercînd chiar și nu o singură dată, să scuze slăbiciunile partiturii prin cele ale textului. Dar, fără îndoială, trebuie mers mai în adîncime, căci defectele libretelor, avînd drept cauză, între altele, absența unor tehnicieni ai genului, frînează într-adevăr mersul înainte al operei romînești. Opera are anumite legi de construcție dramaturgică și un bun libret, ca și un bun scenariu cinematografic, nu poate fi alcătuit fără cunoașterea precisă a acestor cerințe. Ilustrația cea mai convingătoare cred că o constituie cazul operei „Pană Lesnea Rusalim" de Paul Constantinescu, al cărei suport literar păcătuiește și prin greșeli de construcție, atrăgînd după sine lipsa contrastelor de dinamică muzicală între tablourile centrale, și printr-o conturare schematică a personajelor. Și, cu toate acestea, autorul libretului este un scriitor reputat, și, mai mult un dramaturg reputat: Victor Eftimiu. Nu este mai puțin semnificativ nici faptul că cel mai închegat dintre libretele noilor opere romînești este semnat de un regizor de operă, George Teodorescu, care a sistematizat versiunile imperfecte ale scriitorului Laurențiu Fulga și compozitorului Gheorghe Dumitrescu, dînd operei „Ioan Vodă cel Cumplit" o osatură destul de puternică. E drept, anumite fisuri mai există și în această lucrare (actul al IV-lea, de pildă), dar restul libretului oferă compozitorului posibilitatea de a desfășura o varietate de imagini muzicale care se armonizează și satisface pe ascultător. Nu același lucru se poate spune despre „Răscoala", ultima operă a compozitorului Gheorghe Dumitrescu, al cărei eșafodaj muzical este serios cariat de deficiențele libretului, semnalate la data premierii, și asupra cărora nu mai revenim.

Din experiența creației de operă din ultimii ani, credem că se desprinde, în primul rînd, necesitatea unei concentrări a eforturilor în direcția alcătuirii unor bune librete, și această sarcină ar trebui să revină și secretariatului muzical al Teatrului de Operă și Balet. In etapa actuală, cînd ne lipsesc literați specializați în compunerea acestor texte, formula de creație cea mai nimerită pare să fie asocierea unui scriitor cu un regizor de operă. In felul acesta, compozitorii vor putea să pornească la lucru pe o bază solidă, care va asigura certe calități de echilibru creației muzicale. Pornindu-se de la acest punct cîștigat, muzicianului îi sînt deschise toate posibilitățile de realizare a unei opere viguroase și convingătoare, și, firește, tot lui îi revine, întreagă, răspunderea unui eventual eșec.

Așteptînd din partea creatorilor de operă lucrări în spirit contemporan, înțelegem noțiunea într-un sens larg, cuprinzător. Aceasta se referă atît la limbajul muzical, care nu se poate limita la datele armonice ale marilor maeștri din veacul trecut, cît și la aria tematică, care trebuie să părăsească zona bătătorită a evocărilor istorice în stil „Grand-Opera". Dacă arta burgheză a făcut din operă un gen morbid, cultivînd senzualitatea patologică („Salomeea" de R. Strauss), anxietatea și presimțirea funestă („Așteptarea" de A. Schönberg și „Worzeck" de A. Berg), nu este oare datoria creatorilor care își întemeiază munca pe o metodă realistă, să apere demnitatea genului? Dar această apărare nu se poate realiza apelîndu-se la clișeele operei de tip vechi; ar fi doar o dovadă a caducității dramei muzicale. Există modalități de înțelegere realistă a acelui „spectacol complex de artă" visat de Wagner. Compozitorul slovac E. Suchen a dat un exemplu de operă vie, profund națională și modernă în sensul cel mai complet, prin a sa „Vîltoare" (Krutniava). Conflictul social și drama individuală se împletesc după cum fondul muzical național este topit într-o plămadă sonoră, din care compozitorul extrage cele mai puternice și mai diverse efecte. Tradiția noastră ne oferă, de asemeni, un exemplu din multe puncte de vedere demn de remarcat, mai ales dacă ținem seama de etapa de dezvoltare a muzicii romînești în care a apărut lucrarea: „Năpasta" de Sabin Drăgoi.

Pe linia patosului revoluționar, a contemporaneității tematice ample, au mers străluciți compozitori sovietici, a căror creație este din păcate puțin cunoscută la noi. Nu încape însă îndoială că din opere ca cele ale lui Hrennikov, Kabalevski, Dzerjinski, muzicienii noștri ar putea trage învățăminte prețioase.

Este necesar ca un număr cît mai mare de compozitori să fie îndemnați să scrie opere. Realizările lui Gheorghe Dumitrescu sînt valori definitiv admise în drumul ascendent al muzicii romînești de operă; nu mai puțin însă, intervenția altor personalități, atît dintre muzicenii cu experiență în acest domeniu, ca Paul Constantinescu, Sabin Drăgoi, Marțian Negrea sau Alfred Mendelsohn, cît și dintre cei mai tineri, ar prilejui, desigur, noi sucese. Literatura noastră clasică și contemporană oferă o sursă inepuizabilă de subiecte expresive; ele trebuie doar alese cu grijă și prelucrate abil. Ce dramă muzicală cutremurătoare — dar plină de umanitate, izvorîtă din suferințele seculare ale poporului nostru — poate dicta unui compozitor „Baltagul" lui Mihail Sadoveanu! Și ce acțiune concentrată oferă muzicianului dornic de a scrie o operă oglindind un moment de răscruce din viața satului romînesc, „Desfășurarea" lui Marin Preda! Argumente literare se pot găsi și ele trebuie căutate nu numai în romane și în genul dramatic, ci și în proza de dimensiuni reduse, în nuvele și în schițe, acestea putînd, de altfel, să stea la baza unor opere într-un act, formă prin excelență modernă a teatrului muzical.

Nu vom uita opera comică care și-a cîștigat de mult dreptul de cetățenie în muzica romînească, prin „Noaptea furtunoasă" a lui Paul Constantinescu. Un text de factură satirică, speculînd mai ales comicul de situație, așa cum cere opera bufă, poate sugera partituri excelente unor compozitori ca Mihail Jora, Paul Constantinescu, Ion Dumitrescu, iar dintre cei tineri lui D. Capoianu, Th. Grigoriu sau St. Mangoianu. Este necesar ca printr-o campanie de creație să fie oferite compozitorilor texte bine alcătuite și apropiate ideilor artistice ale acestora, ca o primă condiție a reușitei armonioase a viitoarei lucrări. Se cere, desigur, un efort de coordonare și de perspectivă, dar roadele îi vor justifica.

Radu GHECIU

Scenă din piesa „Inspectorul de poliție" de J. B. Priestley, pe scena Teatrului de Stat din Petroșani.

Contribuția regizorului animator

— Insemnări despre un turneu —

Recentul turneu în Capitală al Teatrului de Stat „Valea Jiului" din Petroșani ne prilejuiește cîteva reflecții pe marginea unei teme frecvente în discuțiile oamenilor de teatru: activitatea regizorului animator. Importanța aportului regizoral a fost cu atît mai vizibilă cu cît Teatrul din Valea Jiului, ca pentru o adevărată demonstrație, a înfățișat două spectacole în care același colectiv de actori, diferit îndrumat, a vădit din plin posibilitățile dar și limitele sale artistice.

Spectacolul „Inspectorul de poliție" poartă de la un capăt la altul amprenta personalității regizorale a lui Horea Popescu. Pentru cei care au văzut aceeași piesă în interpretarea colectivului teatral din Baia Mare apare evident că noua montare nu este o simplă repetare a unei experiențe regizorale, ci o creatoare contribuție scenică la adîncirea sensurilor unui text dramatic.

In spectacolul Teatrului de Stat din Petroșani maniera ușor polițistă a construcției dramatice e tratată în surdină, valorificîndu-se cu precădere accentele protestatare, reliefarea inteligentă a esenței conflictului dramatic, vigurosul rechizitoriu împotriva moralei burgheze, împotriva unei lumi lipsită de umanitate.

Ideile progresiste ale piesei și-au aflat o corespondență riguroasă în spectacol: cadrul scenografic (un tavan suspendat amenințător), costumele personajelor Birling tratate în tonurile unei singure culori pentru a delimita implacabila lor înrudire, mișcarea actorilor în scenă — concordînd toate armonios la relevarea mesajului. Cu toate acestea spectacolul nu e scutit de o interpretare actoricească, adesea exterioară. Căci aportul fructuos adus colectivului prin prezența regizorului Horea Popescu trebuia valorificat mai profund, printr-o muncă creatoare asiduă a actorilor asupra rolurilor, colectivul riscînd altfel să rămînă la suprafața intențiilor regizorale. Remarcăm că Ion Pavlescu (inspectorul Goole) a relevat din plin sensul major al rolului său și desprinzîndu-l de aparențele senzaționale îl „umanizează" cu pondere și sensibilitate, înscriindu-l ca o reușită temeinică a spectacolului. Dintre ceilalți interpreți mai ales Ana Colda a reușit într-un joc discret și lucid trăsăturile specifice unei aristocrate snoabe și perfide. Actorul Gh. Iordănescu în rolul lui sir Arthur Birling a căutat cu orice preț efecte savuroase contrastînd deseori cu stilul piesei și linia conferită celorlalte personaje. De asemeni, Lucian Temelie (Erik Birling) a fost nesigur în rol și ostentativ în postura omului devorat de remușcări. Anca Ledunc (Sheila Birling), Vladimir Jurăscu (Gerald Croft), au făcut eforturi vizibile și conștiincioase pentru a răspunde cu corectitudine cerințelor regizorale.

Trecînd la cealaltă piesă, „Fiul rătăcitor", jucată de aceiași actori în regia lui Ion Simionescu, trebuie spus că opera dramaturgului estonian Egon Ronett, care dispune de un interesant conflict dramatic, bogat în semnificații etice a fost transpusă foarte superficial și într-un mod minimalizator.

Colectivul de interpreți a dovedit lipsa unei orientări precise, actorii au jucat inegal, forțat, nesiguri în momentele dramatice. Regia acestui spectacol s-a complăcut în platitudine, nereușind să evidențieze mesajul autorului: tăria și superioritatea morală a omului sovietic în fața dușmanilor orînduirii socialiste. Insuficiențele spectacolului unde actorii de merit au jucat slab, au dovedit încă o dată necesitatea îndrumării actorilor de către un regizor bine orientat sub toate raporturile, ideologic și artistic.

Mira IOSIF

„SCRISORI DE DRAGOSTE"

Piesele despre tineret, scrise pentru tineret, sînt bine primite de publicul de toate vîrstele. Spectatorii maturi retrăiesc cu plăcere momentele de elan juvenil și candoare adolescentină prin care au trecut cîndva, constatînd în același timp cu uimire cît drum a străbătut omenirea odată cu noua generație, tinerii compară în gînd datele sumare ale propriei lor experiențe de viață cu cele ale personajelor de pe scenă și, în măsura în care piesa îi incită spre o meditație mai adîncă, trag și unele concluzii de utilitate personală. Cînd piesa tratează o temă atît de general umană ca dragostea, ea trezește un interes deosebit. Pentru ca acest interes să se mențină dealungul întregii acțiuni este necesar ca povestea de dragoste să fie interesantă, să-i emoționeze pe spectatori, să-i facă să gîndească, să le insufle sentimente și elanuri generoase, să-i convingă.

Comedia lirică „Scrisori de dragoste" răspunde acestor cerințe. Lui Virgil Stoenescu problematica tineretului îi este apropiată. Tendința sa de a creia tipul eroului tînăr al zilelor noastre este manifestă și merită toate lauda. De la Alexe din „Drumul soarelui", la Ștefan Vardia din „Nota zero la purtare" și mai ales la Radu Voinea din „Scrisori de dragoste", progresul este vizibil.

Piesa se intitulează „comedie lirică" și-și propune să ne demonstreze cît de mare este puterea dragostei asupra conștiințelor unor tineri, pe care izbutește să-i transforme, să-i educe în spiritul respectului față de femeie, în spiritul unei comportări demne, bazate pe respectul reciproc și în primul rînd pe respectul față de sine însuși. Scrisorile de dragoste scrise de Radu unei imaginare iubite devin punctul de plecare al unei acțiuni, la sfîrșitul căreia obiectul scrisorilor capătă o existență concretă și în cursul căreia evoluează tineri rătăciți, ca ușuratica Dorina, violentul Marin Ursu, bulevardistul Niky. Scenele de comedie se împletesc cu scene lirice, într-o compoziție făcută cu meșteșug.

Dar iată că meșteșugul i-a jucat autorului festa. Atent la îmbinarea și combinarea unor efecte cu priză sigură la un anumit public, autorul a fost mai puțin atent la mișcările sufletești ale personajelor și la ansamblul compoziției. Piesa apare fragmentată, deși acțiunea se petrece într-un decor unic: Intrările și ieșirile dese din scenă ale personajelor fărîmițează acțiunea scenică, aducînd mereu date noi cu privire la ceea ce se petrece în afara scenei. In schimb, spectatorul are mai rar prilejul de a urmări ceea ce se petrece înlăuntrul personajelor, evoluția acestora. Cristina rămîne un personaj palid conturat, evoluția Dorinei este schițată în cîteva momente fugare, Niky își leapădă bulevardismele fără o pregătire prealabilă. Piesa pare să nu aibă o axă dramatică centrală, decît din momentul în care acțiunea se concentrează în jurul blocului accidentat, pentru salvarea căruia își unesc forțele toți tinerii, sub conducerea lui Radu Voinea. Ultimul act aduce o nouă relaxare, întîrziind mult finalul, care pare să se apropie de cîteva ori, și se depărtează iar, fără o justificare limpede. Trebuie să observăm și excesele limbajului „bulevardist" în textul personajului Niky în care vulgaritatea expresiilor este mult prea insistentă.

In spectacolul Teatrului Tineretului, pus în scenă de D. D. Neleanu, regizorul a căutat să pună în valoare avîntul romantic al piesei, subliniind în mod deosebit scenele în care această tendință era mai evidentă, dînd atenția cuvenită și scenelor de comedie.

De unde vine însă impresia de artificial, de neizbutit, în unele scene din spectacolul Teatrului Tineretului? Din decalajul între stilul regizorului și stilul

CARNET TEATRAL

piesei. Incărcînd piesa cu sarcini mai grele decît i-a încredințat autorul însuși, regizorul a îngroșat culorile atît în scenele de comedie cît și, mai ales, în scenele lirice sau dramatice, dînd naștere unui fals patetism și unui ton fals romantic. Interpretul lui Radu Voinea (Gh. Vrînceanu) n-a luptat suficient — și nici regizorul nu l-a ajutat suficient să lupte — împotriva tendinței sale spre declamatoriu, ceea ce a făcut ca textul său să sune pe alocuri artificial, emfatic. Nu se pot nega în jocul actorului o seamă de momente bune, în care emoția a vibrat sincer și convingător. Dar tonul declamator al altor momente, dublat de privirea fixă, inexpresivă, a stricat unitatea și a scăzut forța de convingere a personajului.

Regizorul a folosit o serie de mijloace demult uzate, pentru sublinierea unor scene, unor idei, în stilul nedorit al unui teatru cam vechi. Scenele „dramatice" ale Dorinei capătă un aspect îngroșat, de melodramă, datorită și jocului încărcat al actriței Aurora Eliad. Marin Ursu a apărut în interpretarea lui Ion Cosma ca o brută primitivă, în momentele cînd actorul nu și-a dozat îndeajuns jocul, dînd impresia unei fiare pe cale de a se îmblînzi. Plecarea grupului de tineri, conduși de Radu Voinea la locul accidentului a avut un aer de fals eroism, tot din pricină că regizorul a încărcat scena cu mai multă tensiune decît cerea textul (era oare nevoie aici de o plecare cu cîntec?). Stîlpul din dreapta scenei e folosit ca „zid al plîngerii", de care-și sprijină capul toate personajele aflate la grea cumpănă (și Radu și Dorina și Cristina). Caracterul negativ al lui Andrei este atît de vizibil subliniat (interpret Mircea Anghelescu) încît devine neverosimilă orice relație de prietenie între Cristina și el.

Subliniate mai mult decît era nevoie sînt și unele scene comice, îndeosebi ale personajelor Niky (Nică Ciprian) și Nelu (Florin Vasiliu). Aici se poate vorbi însă mai mult de nuanțe, fiind necesară doar o supraveghere a celor doi actori, care tind spre o supralicitare a efectelor, în dauna caracterelor personajelor. Căutarea unor efecte s-a văzut și în jocul lui Al. Critico, care a făcut de altfel o compoziție originală în rolul profesorului Stancu, dar care nu trebuie să depășească limitele veridicului. Acolo unde interpreții au urmat mai îndeaproape linia textului, personajele au apărut mai firești, mai credibile ca, de pildă, profesoara Adina în interpretarea Doinei Tuțescu — sobră și simplă, cu un aer ușor didactic, conform personajului — sau Cristina, în interpretarea Lilianei Ticău, aducînd în scenă prospețime tinerească, dar și un ușor răsfăț nu totdeauna pe linia personajului.

Impresia de artificial pe care o degajă uneori spectacolul a fost accentuată și de decorul lui I. Mitrici, care nu dă suficient frîu liber fanteziei și poeziei. Deschis tuturor vînturilor, prin lipsa acoperișului și a pereților, decorul închide totuși orizontul prin perdelele grele care îl înconjoară, fără a sugera nimic, nici măcar prin silueta bradului crescut parcă în coasta casei.

In concluzie? Mai este de lucru. Ar fi foarte bine dacă o continuare a muncii la spectacol (și la piesă!) ar urmări o concentrare a acțiunii, care ar duce la o intensificare a ritmului (spectacolul este acum mult prea lung), o simplificare și nuanțare a jocului actoricesc, astfel încît povestea „scrisorilor de dragoste" să se desfășoare, sprinten și ușor, înaripată de elan tineresc. Ar fi în interesul piesei, al spectacolului, și, mai ales, al spectatorilor. Teatrul Tineretului poate realiza foarte bine acest deziderat.

Margareta BARBUȚA

Scenă din piesa „Scrisori de dragoste" de Virgil Stoenescu la Teatrul Tineretului.

PUNCTE DE VEDERE

Problema „profilului" — o problemă a calității

Discuția în jurul „profilului" teatrelor nu este nouă nici la noi, nici în celelalte țări din lumea socialistă.

Majoritatea articolelor publicate pe această temă în ultimul timp încep prin a explica „ce e profilul «și» de ce factori depinde profilarea". Aici opiniile sînt foarte diferite, dar, în mod paradoxal, ni se pare a fi toate sau mai toate îndrituite a sta în picioare — fiindcă oricum ai exprima-o e limpede că profilul unui teatru înseamnă personalitatea lui artistică, *individualitatea colectivului său.* Dar această individualitate depinde de toate elementele componente, credem, fără excepție: configurația repertoriului, componența actoricească, contribuțiile regizorale și scenografice, conducerea, specific local, dimensiunile scenei și numărul de locuri al sălii, componența socială a publicului etc., etc., etc., pînă la numărul și gradul de calificare al muncitorilor de scenă și de ateliere, personal de sală, încălzire și aerisire a localului.

Desigur că, toți acești factori sînt determinanți ai individualității unui teatru în măsuri foarte diferite, dar e limpede că fiecare își spune cuvîntul său — care poate fi răsunător și insistent sau șoptit și monosilabic.

N-am afirmat însă că numai aceste elemente *alcătuiesc* profilul unui teatru, ci numai că *de ele depinde* profilul și au darul de a aduce contribuții la individualizare, numai în măsura în care sînt legate unele de altele printr-o corespondență evidentă (un colectiv foarte numeros, o scenă imensă, o sală de o mie cinci sute de locuri, un regizor cu o înaripare monumentală, un repertoriu eroic). Acesta ar fi în cazul Naționalului nostru bucureștean. Aici se joacă și „Tragedia optimistă" dar și „Titanic vals", aici există și maestrul Sică Alexandrescu, dar și Moni Ghelerter, aici se folosește turnanta de la Studio, dar se poate adapta la nevoie și la platforma unui autocamion. Profilul unui asemenea teatru este (nu „lipsa de profil" cum ar putea remarca umoristic unii) ci capacitatea lui de a satisface nevoile spirituale ale unor mase largi de spectatori, cu gusturi variate, cu sensibilități deosebite.

Atunci de ce oare, cîte odată, remarcăm (mai mult simțim decît înțelegem) că un anumit spectacol nu „corespunde" Naționalului — iar în ultima vreme ne-am obișnuit să spunem că nu se axează pe *profilul* său?

Pentru a răspunde, se cere întoarcerea la chestiunea pe care ne-am permis s-o punem mai sus: *de ce* și *de unde* a apărut discuția despre profil? Noi credem că ea s-a născut — am spus — din dorința de a menține și spori cele mai bune rezultate ale noastre și ni se pare fals mutată pe alt plan de unii preopinenți.

In momentul în care avem în țară cîteva teatre de nivel înalt, atunci ne punem (și așa s-a și procedat) problema profilului — și numai în cazul acestor teatre. Dacă jucăm bine piese bune, atunci e necesar să le jucăm foarte diferit unii de alții. Dar teoretic nici nu le-am putea juca la fel: dacă un regizor (și se întîmplă) montează *la fel* aceeași piesă în două teatre diferite, atunci fără îndoială, că într-un loc spectacolul este mai reușit și-n altul mai puțin reușit.

Ce se întîmplă, de pildă, în regiuni? (Bună idee schimbarea expresiei „teatre de provincie" cu aceea de „teatre de regiuni!"). Acolo unde teatrele realizează spectacole bune în mod obișnuit, acolo unde colectivul a început să se maturizeze, unde există un regizor, director sau un nucleu animator cu posibilități și dragoste de treabă, acolo unde s-a oprit fluctuația actorilor, unde s-au strîns legăturile cu spectatorii, unde aceștia, la rîndul lor, au îndrăgit teatrul — acolo a început să apară și personalitatea teatrului, individualitatea colectivului — profilul. Asemenea lucruri se observă în ultimele stagiuni la Sibiu, la Oradea, la Constanța, la Bacău — am dori să credem — și la Timișoara. Atît doar că în aceste cazuri animatorii trebuie să țină seamă și de specificul regiunii respective pe care să-l pună în acord cu profilul teatrului. Adică profilul fiului să semene cu al părintelui. In viață asta nu e totdeauna important, dar în artă, în arta nouă a țării noastre e absolut necesar. Asupra acestui lucru trebuie să vegheze și Sfaturile regionale care cunosc mai bine configurația regiunii respective și pot îndruma teatrele spre o oglindire a acesteia prin instituțiile de artă.

Iată de ce ni se pare că problema „profilului" teatrelor — căreia n-am dori nici o clipă să-i diminuăm importanța sau să-i punem la îndoială oportunitatea ridicării în discuție — (ea aparține celor mai înalte preocupări ale mișcării noastre teatrale) e demnă de luat în discuție numai de la un anumit nivel calitativ în sus și rămîne pentru unele teatre o problemă de perspectivă, dar de perspectivă foarte apropiată și pe care avem datoria să ne-o apropiem și mai mult prin calitatea sporită a activității noastre artistice.

Gheorghe LEAHU
director
Ion MAXIMILIAN
regizor
la Teatrul de Stat din Timișoara

„discul"

A. BORODIN — IN STEPELE ASIEI CENTRALE — tablou simfonic
Marea orchestră simfonică a Radiodifuziunii U.R.S.S.
Dirijor: V. Nebolsin

In ultimii ani ai vieții sale, Alexandr Borodin (1833—1887) s-a dedicat mai mult terminării operei „Kneazul Igor" și muzicii de cameră. Totuși tabloul simfonic „In stepele Asiei Centrale", piesă devenită celebră, dedicată lui Franz Liszt, prieten bun al compozitorului, a fost compus în acești ani (1880). Fără a recurge la citarea unor melodii folklorice, Borodin realizează în acest pitoresc și plin de culoare, tablou, o scenă de cea mai autentică atmosferă orientală. Orchestrația bogată și ingenioasă, ritmica specifică și insistența motivului melodic, reluat de diferitele partide ale orchestrei, au făcut ca tabloul simfonic „In stepele Asiei Centrale" să fie cunoscută în lumea întreagă ca o lucrare de o autentică originalitate, expresie a unui talent neobișnuit de puternic.

(o față, 20 cm, 33 ture, D-004899, Aprelevski Zavod-U.R.S.S., 1959)

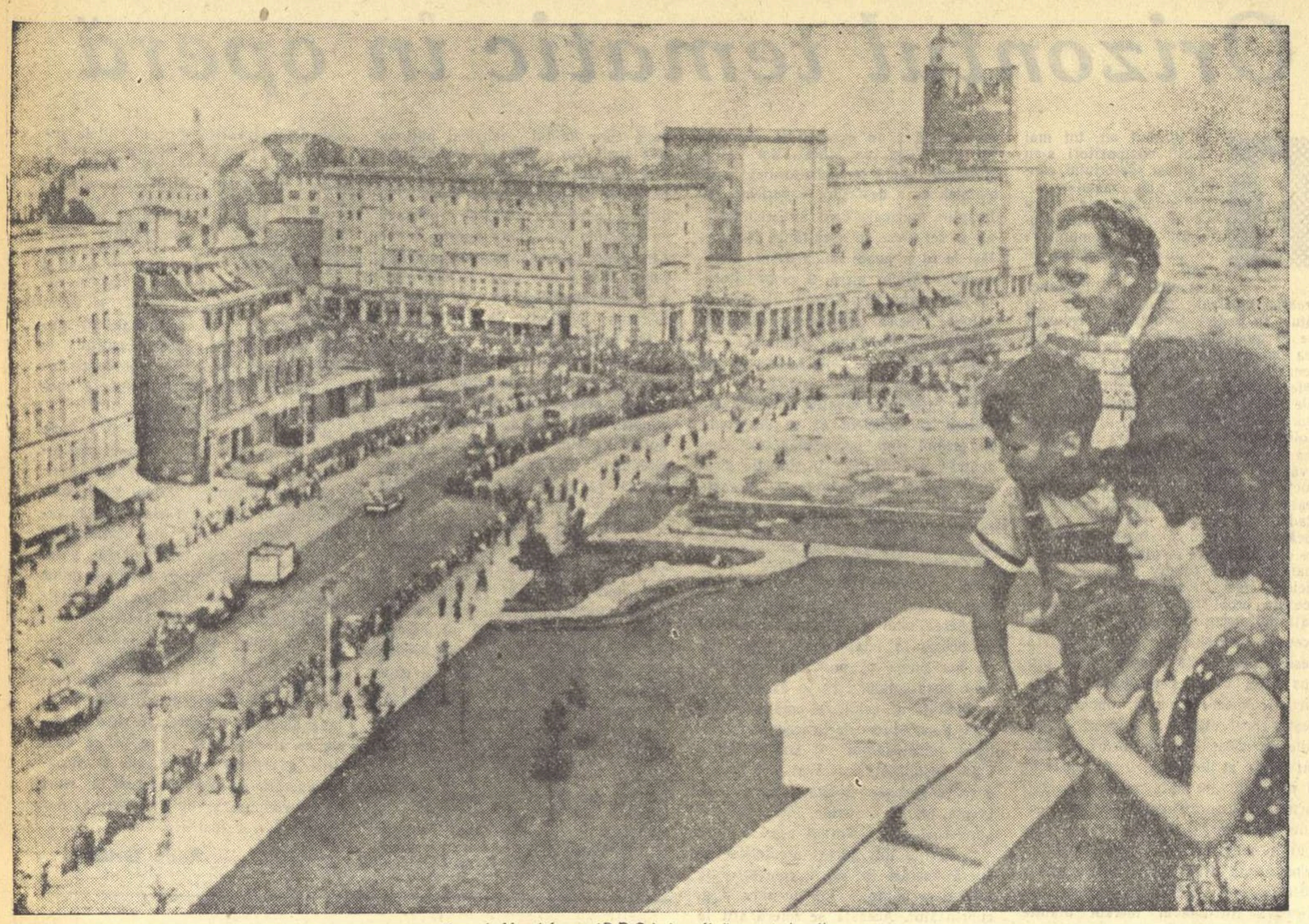

Orașul Magdeburg (R.D.G.) în plină reconstrucție.

BRIGITTE SCHULZE S-A INTORS

Istoria repatrierii Brigittei Schulze este, sau pare, o simplă poveste de dragoste. Și totuși...

Stăteam în fața Madonei rafaelice într-o încremenire pioasă și, căutînd să fac abstracție de explicațiile profesionale ale ghidului, încercam să-mi întipăresc pentru multă vreme chipul acela suav și ingenuu, cînd atenția mi-a fost atrasă de expresia unei fete tinere, care, probabil de mult timp, alături de mine, contempla tabloul cu un aer grav și totodată visător. Am parcurs împreună sălile galeriilor, schimbînd scurte remarci și ascultînd, mai ales, o seamă de amănunte despre calvarul Madonei ascunsă de bombardament în grota unei saline și salvată de la distrugere (cariera a fost minată de naziștii în retragere) de doi muncitori și un maior sovietic.

— Sînteți, probabil, din Dresda?

Fata și-a clătinat zulufii aurii, clipind din ochii ei albaștri în semn de negație.

Brigitte Schulze s-a repatriat de puține luni din Republica Federală. Și cu toate că în scurta ei povestire n-am întîlnit elementele tipice pentru majoritatea celor ce trec în Republica Democrată și cu care m-am întreținut la Dresda, am notat-o, totuși.

— Am terminat școala medie și am vrut să urmez biologia, își începe povestirea Brigitte Schulze. Asta s-a întîmplat în urmă cu trei ani. Am căzut la examenul de admitere.

— Unde?

— Aici, bine-înțeles. Am vrut să urmez biologia cu orice preț. Cineva m-a sfătuit să încerc la Göttingen. Am trecut în Republica Federală.

— ...Deci ați trecut în Berlinul occidental?

— Da. De aici mi-a fost ușor să ajung la Göttingen. Am fost înscrisă imediat la Biologie, mi s-a dat bursă.

— Cît?

— 200 de mărci.

— Așa de mult!?!

— Ca să înțelegeți, vă voi explica totul cu amănunțime. Bursele acestea, după cum aveam să aflu mai tîrziu, ni se ofereau nouă, celor veniți din R.D.G., în scopuri propagandistice. Aveam un tratament special. Totuși, din bursă nu puteam trăi. Gîndiți-vă, plăteam 60 de mărci numai pentru patul închiriat. Unde mai pui lumina, cărbunele pentru încălzit, cursurile, alimentele... Ca atîți alți studenți — nu mă refer la fiii de industriași, junkeri sau mari comercianți — ca să mă întrețin, trebuia să muncesc. După orele de cursuri spălam vitrine, mașini, iar în vacanțe mă angajam ca fată în casă, chelneriță la restaurante sau femeie de serviciu la hoteluri.

Incetul cu încetul, iluziile au început să se spulbere. Eu n-am făcut politică niciodată și n-am vrut să fac nici acum. Acest lucru a fost suficient să fiu privită cu neîncredere. Venisem doar de „dincolo"...

— Ați început să trăiți, deci, un complicat proces de conștiință...

— Nu. V-am spus: eram departe de politică. Lucrurile s-au petrecut mult mai simplu... La hotelul la care lucram, locuia un coleg. Tînăr, frumos, bogat... Invăța bine și mi s-a părut „altfel" decît ceilalți din categoria lui. Am început să-l iubesc cu înfiorarea pe care ți-o dă prima dragoste. Mi s-a părut că dragostea mi-e împărtășită. Pînă într-o zi. Am urcat în fugă scările hotelului. Eram fericită. „Vom avea un copil" — voiam să strig întregii lumi. Dar camera era încuiată. Lucrează — mi-am spus. Tîrziu, ușa s-a deschis și s-a strecurat prin ea o colegă. El m-a privit distant și rece:

— Nu mă interesează. Du-te la medic, mi-a răspuns laconic.

S-a prăbușit în mine o lume. Era, deci, un nemernic. Nu se deosebea cu nimic de ceilalți din lumea lui. Voiam să am copilul. Am început să muncesc și mai mult. Trebuia să cîștig bani mulți. Imi trebuiau 200 de mărci pentru naștere și încă 200 pentru cele 10 zile de spitalizare.

— Și pînă la urmă ați strîns banii?

— S-a întîmplat, din nefericire, totul pe dos. Cînd s-a observat că sînt însărcinată, m-au concediat. Știți, asta impune anumite obligații pentru patron...

Părăsisem de mult țărmul Elbei, apropiindu-ne de centrul orașului. Brigitte mi-a întins mîna...

— Dar nu mi-ați spus sfîrșitul, protestez eu.

—Asta e sfîrșitul sau, poate, începutul, zîmbește Brigitte. M-am reîntors, m-am internat în spital (la noi, asistența socială e gratuită), lucrez ca laborantă, la toamnă mă înscriu la Chimie, prin corespondență...

— Și ai mai repeta experiența cu „mirajul Occidentului"? încep să glumesc.

— Eu — îmi spune cu un aer grav Brigitte — țara asta, a mea unde totul e altfel ca în Occident, n-aș mai părăsi-o pentru nimic în lume. M-am întors nu din convingere politică, dar dacă a munci cu tot entuziasmul meu, pentru tinerețea țării mele, înseamnă politică, atunci puteți socoti că mă și contrazic uneori.

O istorioară obișnuită, „fără politică". Totuși, o poveste plină de sens despre două destine și două lumi.

Toma George MAIORESCU

De la Lucullus la Mac Arthur...

Dl. Amaury de Riencourt care, după cum ne asigură presa franceză, cunoaște istoria imperiului roman la fel de bine ca și pe cea a Statelor Unite, și-a valorificat studiile. Cum? Nimic mai simplu. Lăsînd la o parte micile, neînsemnatele, infimele deosebiri dintre imperiul cezarilor și cel, mai contemporan, al morganilor, dl. de Riencourt a scris o carte în care istoria celor două țări, prin condeiul d-sale, devine identică.

Deci, drum liber comparațiilor. La pag. 86 aflăm că Washington este Publius Scipion al Americii. Iulius Cezar s-a reîncarnat în pielea lui Lincoln. Iar asasinul acestuia, J. W. Booth, este copia nord-americană a lui Brutus. Wilson = Titus Flaminius, Roosevelt = Caius Grachus. Și, în sfîrșit, generalul Mac Arthur, trecut la pensie după „eroice" fapte de arme în Coreea, este urmașul direct al lui Lucullus (pag. 258).

Desigur că dacă am fi rămas doar în acest domeniu, lucrurile nu ar fi prea grave, chiar dacă Titus sau Mac Arthur nu vor fi mulțumiți de urmași sau predecesori.

Dar dl. de Riencourt nu se limitează la acest joc, care ar putea deveni de societate, ci merge mult mai departe.

In primul rînd, cu toate onorurile, el procedează la îngroparea Europei, a celei spirituale, bineînțeles. El scrie, fără să-i tremure mîna: „Evoluția este de neschimbat: Grecia a fost constrînsă să se încline în fața Romei, așa cum Europa trebuie să o facă în fața Americii". In fața acestui ferpar, fie-ne permis să reamintim celebra telegramă trimisă de Mark Twain directorului unui ziar care anunțase moartea marelui umorist: „Spuneți cititorilor dv. că știrea asupra morții mele este foarte exagerată..." Nu mai mult, dar cel puțin exagerată, este afirmația d-lui de Riencourt, care anunță moartea Europei, avînd drept gropar America. O situație care nu convine nici vechiului și nici noului continent, fapt confirmat de următoarea afirmație: „Președintele Statelor Unite este azi ființa cea mai puternică din lume și crizele viitoare îl vor transforma, dacă nu vom lua măsuri, într-un veritabil Cezar". Cred că o asemenea comparație nu este de natură să-l măgulească pe președintele Eisenhower sau pe cel ce-l va urma la Casa Albă. Mai ales că există un precedent trist în ceea ce privește cezarii de peste ocean. Supralicitîndu-l pe Riencourt, Truman, pe vremea cînd era președinte, declara la 6 aprilie 1946: „Statele Unite sînt astăzi o țară puternică, nu există o alta mai puternică, ceea ce înseamnă că, posedînd o asemenea forță, noi trebuie să ne asumăm conducerea lumii". Numai că, în afară de Truman, mai trebuia să fie de acord cu această perspectivă și biata „lume". Ceea ce nu s-a întîmplat, mai ales că s-a cam uzat placa cu „țara cea mai puternică", de cînd tot soiul de rachete americane se întrec în a speria fauna oceanelor.

Dar cum condeiul lunecă ușor pe hîrtie, de Riencourt merge mai departe, scriind: „Această lume divizată cunoaște acum crepusculul dominației europene pentru a intra în zorile luminoase ale unei unități sub conducerea americană", dat fiind că și „universul mediteranean al romanilor se întindea pînă în Anglia, Armenia, Arabia..." etc. etc. Restul sosului cu Roma antică devenind, în cantitate prea mare, indigest, îl scutim pe cititor de întreaga comparație.

Mai rămîne acum să pătrundem în acest univers al fericirii terestre, unde vom întîlni „zorile luminoase" pe care ni le proorocește autorul. Exemplul Americii contemporane, model pentru îmbătrînita Europă, ne stă la îndemînă. Așa că dați-ne voie să vă oferim un citat: „Ca și romanii, americanii sînt, prin excelență, puțin individualizați. Obiceiul de grup domină la ei... Această atitudine nu este dovada unui stadiu de dezvoltare avansat, ci, din contră, primitiv". Aceste rînduri cui credeți că aparțin? Aceluiași Amaury de Riencourt care, în capitolul al XV-lea, se pare că a suferit o amnezie totală, aruncîndu-ne în bezna epocii de piatră (primitivismul american, după expresia autorului), după ce, în lungul a zeci de pagini, ne-a orbit cu lumina „secolului Americii".

Poate că este o scăpare? Trei pagini mai departe, Riencourt scrie: „Prin politica practicistă, ea (America, n.n.) a contribuit la crearea unei națiuni de oameni cu spirit de turmă, uniformizați și lipsiți de toate instinctele moștenite de la lumea veche". Lăsînd în seama d-lui autor răspunderea unor asemenea aprecieri ca și a altora pe care le cităm, nu poți să-ți exprimi decît mirarea în fața faptului că presupușii cezari din spatele Statuii Libertății ne sînt oferiți, totuși, ca viitori conducători ai omenirii. Căci, scrie Riencourt: „astăzi, lumea civilizată se ordonează în jurul Atlanticului, dar ramificațiile ei se întind pînă în regiunile cele mai îndepărtate ale globului — Australia, Africa, fluviile Orientului..." Deci, zorile luminoase vor ferici nu numai Europa, ci și pe australieni, africani, asiatici. Au scăpat doar focile și pinguinii de la cei doi poli ai pămîntului! Merită să rabzi de frig. Căci, citiți cu atenție: „De la Newton la Einstein, de la Pasteur la Flemming, Europa a produs, cu capitaluri derizorii, mari gînditori care au lărgit granițele cunoașterii umane. Cheltuind aproape patru miliarde de dolari pe an, știința americană nu face decît să exploateze descoperirile europene, fără să reușească să aducă ceva în plus". Aceste afirmații, apărute la pag. 255, aparțin tot lui A. de R. care, probabil, este adeptul tratamentului în șocuri, cînd fierbinți („zori", „lumină", „cezari", „conducerea lumii" și alte clișee tip „Vocea Americii"), cînd înghețate („primitivism", „uniformizați", „fără aport în știință").

Mîngîieri sau insulte adresate cînd Americii, cînd Europei și care, puse împreună, se exclud reciproc — iată bilanțul unei cărți de 294 pagini, tipărită la Paris, în Editura „Robert Laffont", sub titlul „Era noilor cezari" și semnată Amaury de Riencourt. (*Nimic*, asta da; dar *Scurt*, cu 294 pagini, nu merge. Așa că, mai bine A. de Rienlong).

S. C.

Cu Oistrah la repetiție

Timp de trei ore, dacă nu și mai mult, Oistrah și Iampolski au repetat, au muncit ca doi muzicieni înaintea debutului. Și alături de ei Ion Voicu, Mihai Constantinescu, Orlov, tehnicienii sălii și cei care au asigurat seara transmisia radiofonică. A fost căutat mai întîi cel mai bun loc pentru amplasarea pianului, s-a stabilit distanța la care va sta Oistrah de acompaniator. Apoi tăria amplificării. Chiar și materialul care să acopere scena a format obiect de discuție, de încercări. Cu sau fără covor plușat, cu sau fără podium, din ce material să fie făcut podiumul (plastic sau lemn) — iată numai cîteva variante care au fost supuse încercării.

„E doar inaugurarea sălii — spunea maestrul — așa că trebuie ca totul să fie perfect. O asemenea sală merită eforturi și mai mari".

Atenția pe care Oistrah o acordă muzicii și interpreților romîni se reflectă și în întîlnirile extrem de călduroase, care nu au avut nimic protocolar, cu maestrul George Georgescu, cu Ion Voicu, Ștefan Gheorghiu, Vladimir Orlov și alții, în cele cîteva ore petrecute la București. Ca și în înscrierea în repertoriul permanent al marelui violonist a Partitei pentru vioară solo de Alfred Mendelsohn. *„Am cîntat această bucată în Statele Unite, la Londra, Paris, în Țările Scandinave, la Roma, și peste tot ea s-a bucurat de o bună primire din partea publicului și a presei. In afară de plăcerea de a o cînta, ea îmi reamintește și minunata vacanță petrecută la Sinaia, cînd Alfred Mendelsohn a compus partita".*

A. M.

POEȚII LUMII

KIM HAK EN (R. P. D. Coreeană)

La chemarea Partidului

Mîn trenul înainte, prin largile cîmpii,
Și printre-atîtea dealuri cu creste argintii,
Și lunecă prin fața uzinei în elan,
Și trece peste rîuri în spume, Tedongan,
Pe podul cu o mie de raze luminînd...
Am tras de lanț sirena, uzina salutînd,
Și și-a urcat uzina mai sus al său elan!
Zîmbeau din ceruri stele, spre tine, Phenian,
Și cum priveau din largul văzduhului platou,
Iți trimiteau voioase urări de anul nou,
Și-n unică podoabă tot cerul strălucea,
Pe fruntea ta, Coree, frumoasă țara mea!
Băteau spre creste aspre cu focul diafan.
Mînam mai tare trenul, acum, spre Phenian,
Acolo unde-n noaptea cu cerul luminînd,
Conducătorul nostru de veghe stă oricînd,
Și-n timp ce noaptea-și crește înaltele lumini,
Aude cum bat ritmul motoarele-n uzini, —
Cum fierul și oțelul tot alte forme prind
Și cum obștești ogoare necontenit se-ntind...
Partidule, ca unul în juru-ți facem zid!
Ca pe căminul nostru, noi te iubim, Partid,
Și în această noapte, cînd bate anul nou,
Privim cu îndrăzneală al timpului platou,
Spre care, orizonturi adînci ni se deschid,
Mereu tot înainte, prin forța ta, Partid...
Hai, trenule, mai tare, tu armăsar de fier,
Deodată, împreună, să chiuim spre cer,
Tot înainte, mîndru, puternic năzdrăvan,
Că trecem, să o afle întregul Phenian!
Putere cît oceanul dac-aș avea-n plămîni,
Aș chiui, ecoul s-alerge săptămîni,
Numaidecît să afle o lume și-un pămînt,
Că prin biruitorul Partidului avînt,
Trecutul tău de jale, o țară, se trecu,
Și ai răzbit pe drumul istoriei, și tu!
Un chiot! Incă unul! Salută noul an,
Sirenă, pe sub cerul adînc din Phenian!
Un chiot! Incă unul, adînc și chemător!
Imi mîn locomotiva acum, spre viitor!
Un chiot! Incă unul, să fie vremii semn:
Răzbind după adîncul Partidului îndemn!
Din stele strălucește adîncul cer enorm:
O noapte cum e asta nici pietrele n-o dorm!
Se despletește fumul între pămînt și cer.
Spre casa mea natală, hai, calule de fier!
Pe rînd rămîn în urmă, ecou după ecou.
O să ciocnesc o cupă cu-ai mei, de anul nou,
Și-om ridica urarea în semn de jurămînt,
Că prin biruitorul Partidului avînt,
Necontenit crea-vom prin timpuri curcubeu,
Și vom răzbi pe drumul istoriei mereu...

In romînește de EUSEBIU CAMILAR

Intîlnire cu Hemingway

„Literaturnaia Gazeta" publică un reportaj al ziaristului Sergo Mikoian, care l-a însoțit pe A. I. Mikoian, tatăl său, în Republica Cuba, cu prilejul deschiderii Expoziției „Realizările Uniunii Sovietice în domeniul științei, tehnicii și culturii". Reproducem fragmentul în care autorul relatează vizita făcută cunoscutului scriitor Ernest Hemingway.

...L-am vizitat pe Hemingway în casa lui de la marginea Havanei unde, de vreo douăzeci de ani, își petrece cea mai mare parte a timpului. Oricine s-ar fi putut aștepta ca acest „clasic în viață" să-i apară înainte grav, solemn. Hemingway este însă uimitor de spontan, vioi, vesel, amuzat că este socotit un mare scriitor și nu se poartă cîtuși de puțin cu cei din jurul lui ca un „om mare". Probabil că aceasta este trăsătura specifică adevăratei măreții.

Pe pereții salonului și ai sufrageriei sînt cîteva tablouri... Mary Hemingway (soția scriitorului, n.n.) este pasionată de pictură și dintre toate lucrurile din casă cel mai mult ține la tablourile ei...

A. I. Mikoian nu putea ști firește lucrul acesta. Ca și cum ar fi ghicit însă, i-a adus în dar un album cu reproduceri după picturile Ermitajului.

Soții Hemingway au cercetat cu mare interes și alte daruri, — de pildă macheta sputnicului. I-a distrat foarte mult păpușa-țărăncuță rusă „Matrioșka" — cinci „matrioșe" de mărimi diferite, care intră una într-alta.

Ii adusesem scriitorului și o sticlă cu vodcă rusească. Am zărit însă cu uimire că printre sticlele din care gazdele se pregăteau să ne servească se afla și una ca aceea adusă de noi.

— Acum cîteva zile am aflat că la Havana se află compozitorul dumneavoastră Aram Haciaturian și l-am invitat aici. Imi place foarte mult muzica lui. Mi-au plăcut foarte mult și el și soția lui, Nina Makarova. Au luat masa cu noi și am avut o discuție foarte interesantă. Sticla aceasta mi-a lăsat-o Haciaturian.

A. I. Mikoian l-a întrebat pe Hemingway dacă nu intenționează cumva să viziteze Uniunea Sovietică unde este atît de popular. Scriitorul a răspuns:

— Am șaizeci de ani și nu-mi pot îngădui să amîn lucrările pe care le-am început. Scriu acum un nou roman. Cred că nu va fi mai prost decît Fiesta. *Pînă cînd nu va fi gata nu-mi pot întrerupe munca. Pe urmă însă vreau neapărat să fac o călătorie în țara dumneavoastră.*

In cursul convorbirii, scriitorul își exprimă nemulțumirea în legătură cu afirmațiile unor ziariști americani după care el ar fi refuzat să viziteze Uniunea Sovietică.

— Nu mi-aș fi putut închipui că întrebarea — voi pleca sau nu în U. R. S. S. împreună cu președintele Eisenhower — este altceva decît o glumă, deci am răspuns tot cu o glumă...

Prezentîndu-mă lui Hemingway, tata i-a spus că poate să vorbească cu mine, fără traducător. Scriitorul mă întrebă dacă vorbesc într-adevăr englezește.

— Puțin — i-am răspuns.

— Ca și noi toți — observă el și, după cum mi s-a părut, cu toată seriozitatea...

Intîlnirea noastră cu Hemingway a fost foarte prietenească, lipsită de stînjeneală, ca și cum ne-am fi cunoscut demult.

★

După cîteva săptămîni, la Moscova, am citit în ziarul „Worker", organul Partidului Comunist din S.U.A., articolul „Hemingway și revoluția", în care se făcea o înaltă apreciere asupra creației scriitorului.

Firește, Hemingway nu este un revoluționar. Este însă un mare artist realist și, în același timp, romantic. In arta de a împleti romantismul (fără de care nu există revoluție) și adevăratul realism (care trebuie să explice cauza revoluțiilor) constă, probabil, personalitatea lui, ca scriitor.

Poziția lui față de fenomenele obștești nu este tocmai fermă, dar este, aș spune, ireproșabilă pentru un nerevoluționar — este o poziție umanistă, iar umanismul autentic este întotdeauna, în ultimă instanță, de partea revoluției.

...Ne-am despărțit de Ernest Hemingway și de Mary Hemingway cu speranța de a ne întîlni din nou — de data aceasta la Moscova.

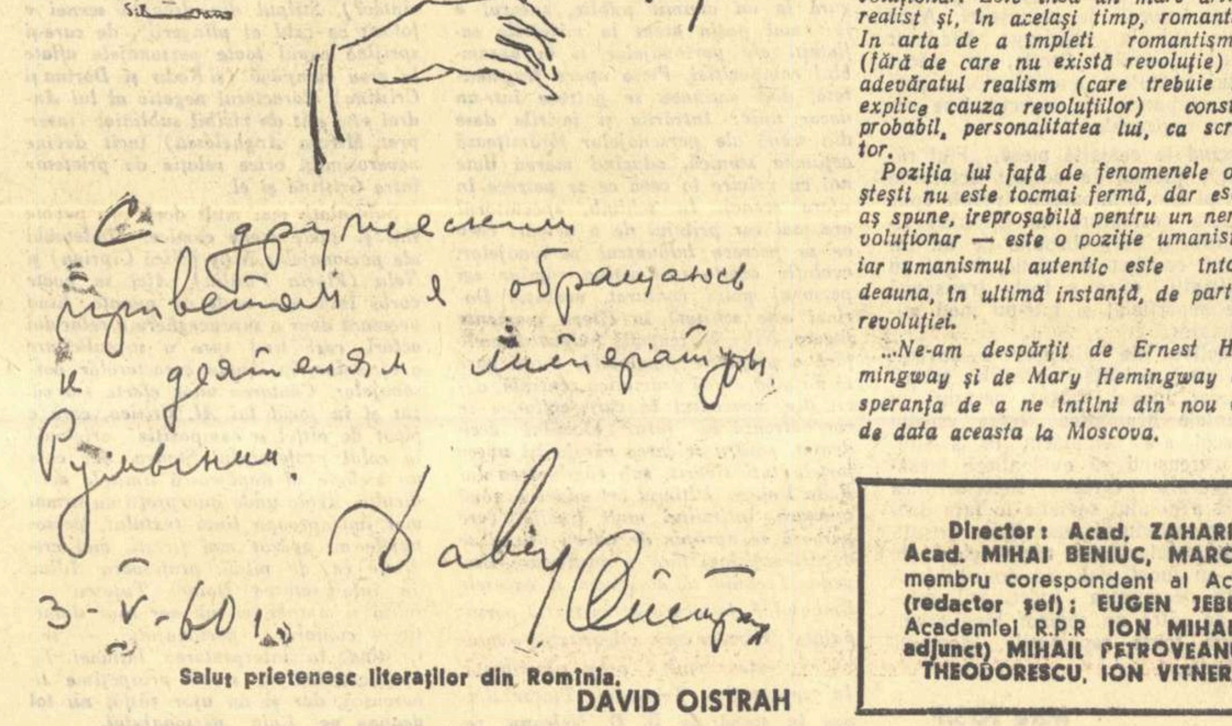

Salut prietenesc literaților din Romînia.
DAVID OISTRAH

O ripostă dată „războiului rece"

Flagrant-delict de spionaj. Acesta a calificativul exact al incursiunii pe care a făcut-o pasărea reactivă americană pe teritoriul sovietic, incursiune terminată prin doborîrea avionului de către o perfectă rachetă sovietică și aterizarea, în carne și oase, a domnului Francis Gary Powers, vechi agent al serviciului de informații american.

Nici mintea cea mai atlantică ca putință n-ar fi putut susține că un asemenea gest reprezintă un salut adresat Conferinței la înalt nivel.

Provocarea, menită să încerce nervii (și nervii sovietici sînt de oțel!) și să încordeze situația internațională, a primit o ripostă pe care o vor uita cu greu organizatorii ei.

Prezența domnului Francis Gary Powers, oaspete nepoftit în Uniunea Sovietică, care știe și poate spune multe despre cei ce l-au trimis, ca și echipamentul său „meteorologic", au obligat oficialitățile Departamentului de Stat să părăsească repede pe „nu știm, n-am văzut!" și să recunoască tentativa de spionaj. „E pentru prima dată în istoria relațiilor diplomatice dintre state", observa un organ de presă occidental, „cînd guvernul unei țări recunoaște în mod oficial că a încercat o acțiune de spionaj împotriva unei alte țări", dar, am adăuga noi, e pentru prima dată cînd el se află pus în situația de a nu putea face altminteri.

Eșec lamentabil al acelor cercuri imperialiste care n-au încetat să uneltească împotriva destinderii internaționale, admirația unanimă a popoarelor față de ostașii și ofițerii sovietici care au doborît atît de strălucit pe un mesager aerian al războiului rece — iată ce-au izbutit să declanșeze organizatorii provocării.

Și încă un aspect concludent pentru modul de viață occidental. Pilotul-spion american avea posibilitatea să aleagă în modul „cel mai liber" moartea sa: fie cu mașina infernală ce se găsea în avion, fie prin otravă picurată cu un ac! Dar, după cum sublinia cu umor N. S. Hrușciov, tot ce e viu dorește să trăiască, așa că domnul Francis Gary Powers a renunțat să aleagă vreuna din alternativele pe care i le puneau la dispoziție părinții săi spirituali.

Oameni, fiți vigilenți! Cuvintele lui Julius Fucik sînt de o deplină actualitate pentru toți acei care, în întreaga lume, pregătesc prin lupta lor „Zorile care cîntă..."

Ion MIHAILEANU

Confiscarea unui roman al lui André Stil

„In dimineața zilei de 26 aprilie, instanțele prefecturii de poliție au procedat, conform ordinului ministrului de Interne al Franței, la confiscarea romanului lui André Stil „Le Foudroyage" (Lovitura de trăznet) apărut la jumătatea lunii februarie la „Editeurs Français Réunis".

Direcția de cabinet a prefectului de poliție și aceea a ministrului de Interne au refuzat să precizeze pînă acum motivele acestei măsuri.

Confiscarea romanului lui André Stil e cu atît mai greu de înțeles cu cît „Le Foudroyage" nu este nici un document, nici un reportaj, ci o operă de creație, de imaginație, cu un caracter strict literar.

E vorba deci de o nouă violare a libertății scrisului, împotriva căreia editorii romanului protestează cu vehemență".

(Din „Lettres françaises", nr. 822, 28 apr. — 4 mai).

Senor Romero este revoltat

Directorul ziarului spaniol „Pueblo", senor Emilio Romero, este revoltat. Și atunci scrie o scrisorică de 29 de rînduri pe care o trimite de la Madrid la Paris pentru a fi publicată în „L'Express".

Dl. Romero este nemulțumit. Nemulțumit de faptul că s-a scris un articol. Nemulțumit că articolul a fost publicat în „L'Express". Nemulțumit că autorul articolului incriminat este Juan Goytisolo. Cu aceasta ajungem în miezul problemei. Căci Juan Goytisolo este fratele scriitorului spaniol Luis Goytisolo, recent arestat de autoritățile franchiste pentru poziția sa protestatară exprimată într-un volum recent apărut.

Se ocupă dl. Romero de această problemă? Nicidecum. El lichidează iute afacerea (metodă pistol): **„Dacă acest articol al lui Juan Goytisolo ar fi publicat în Spania, ca atac împotriva a ceea ce reprezint, ar fi o formidabilă explozie de rîs general".** Poate credeți că articolul lui Goytisolo, atît de ridicol după opinia lui senor Romero, a fost reprodus în „Pueblo" sau în altă publicație spaniolă, măcar pentru amuzamentul cititorilor? Nicidecum. Sau poate că au văzut lumina tiparului scrisorile trimise aceleiași reviste de frații Goytisolo ca răspuns la atacurile din „Pueblo"? Nu, cu toate că articolele din „Pueblo" au fost apreciate de „Le Monde" ca „alcătuite în termeni cel puțin infamanți".

Iar în ceea ce îl privește pe Luis Goytisolo, aruncat în închisoare de franchiști, domnul Romero nu suflă niciun cuvînt în paginile ziarului pe care cu onoare îl conduce.

Așa că nu este vorba de umor, ci de fapte tragice, care dacă au stîrnit rîsul d-lui Romero nu constituie decît încă o dovadă că ciracii literari ai lui Franco au pierdut cu totul simțul ridicolului.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct). CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 21 (323) — joi 19 mai 1960 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | 8 pagini 50 bani

CERTITUDINE

Mă gîndesc că oamenii sovietici pot spune astăzi cu un legitim sentiment de mîndrie: Oare ce, nu sîntem noi în stare să facem, dacă o dată ne hotărîm! Am trimis în văzduh un sputnic, doi, i-am dat drumul unei rachete spre soare, am atins Luna, am și ocolit-o fotografiind fața nevăzută de pe pămînt și acum, cu ajutorul unor uriașe rachete, am expediat în jurul pămîntului o navă de patru tone și jumătate spre a experimenta posibilitățile unor zboruri cosmice viitoare!... Oare ce nu putem face noi?...

Nu de mult am citit o carte interesantă, „Viața lui Berejkov" de Aleksandr Bek, și la ea mă gîndesc, cînd mă cuprind asemenea sentimente. Această carte, învățîndu-mă cîte greutăți stau în calea unor astfel de realizări, m-a îndemnat și la o concluzie: asemenea înalte succese nu se obțin izolat și întîmplător. Pentru ca rachetele sovietice să străpungă bolta cerească trebuia ca întreaga societate socialistă să fi atins un nivel înalt de dezvoltare. Nava cosmică, lansată în ziua de 15 mai 1960, este acea treaptă înaintată a unei dezvoltări uriașe, ale cărei gradațiuni anterioare sînt marcate de rezultatele obținute în toate domeniile vieții sociale. Fără o temelie economică puternică și în plin progres, fără o orînduire socialistă, fără o știință modernă nava cosmică nu ar naviga la atîția kilometri distanță de pămînt. Dar prezența ei acolo ne dovedește că societatea care construiește comunismul, s-a dezvoltat și se dezvoltă armonios în toate domeniile de activitate umană, iar țelurile pe care și le propune, vor fi atinse.

Nu mă îndoiesc nici o clipă că acea cabină ermetică, în care deocamdată funcționează numai — dar fără greș — aparatele, va găzdui în curînd și pe primul astronaut, și că acest vajnic explorator al înălțimilor interplanetare se va întoarce, nevătămat, pe pămînt, unde îl va aștepta emoționată întreaga omenire.

Iată ce nu înțeleg sau ce nu vor să înțeleagă unii oameni, mai ales unii oameni de stat din Apus. Aceștia nu-și dau seama de uriașa forță a unei societăți lipsite de exploatare, unde nu există clase antagoniste, unde omul este scopul omului. Nu te poți lepăda ușor, firește, de prejudecăți, de mania supremației — declarațiile din ultima vreme ale d-lui Herter sînt o dovadă elocventă a acestui trist fapt — dar la un moment dat, cînd oamenii cinstiți se simt nu numai moralicește, dar și materialicește tari, le pot spune răuvoitorilor și răufăcătorilor: „Aci trebuie să vă opriți! Sîntem sătui de amenințările voastre".

Exponenții cinici și aroganți ai agresiunii, au acum, desigur, de gîndit. Și ar fi bine pentru ei dacă ar încerca să raționeze astfel: de vreme ce o rachetă sovietică a fost în stare să doboare dintr-o singură lovitură avionul pirat aflat la 16.000 m, e bine de înțeles că rachetele sovietice sînt în stare să nimerească orice alt obiectiv. N-ar fi mai indicat de aceea să ne măsurăm forțele în întrecerea pașnică, pentru cucerirea cosmosului în folosul omenirii întregi?

Cei din Apus au acum de ales între aceste două căi. In ce ne privește, noi, cei care am ales de mult și pentru totdeauna calea păcii și a progresului, așteptăm, liniștiți, încredințați de înțelepciunea dar și de puterea conducătorului lumii socialiste, Uniunea Sovietică, vestea despre lansarea navei cosmice purtînd spre aștri pe mesagerul comunismului.

SZEMLER Ferenc

TEODOR BOGOI „Intrecere"

„Frumoasă ești, patria mea..."

de Eusebiu CAMILAR

Invăluitoare ca zîmbetul maniei, măreață ca prima trîmbițare a cocoșului și proaspătă ca răsăritul soarelui, așa regăsim patria, ori de cîte ori îi străbatem meleagurile, mînați de dorul de cunoaștere.

Ne amintim bine că din ultimele călătorii, la cîmpia Banatului și la Marea Neagră, ne-am întors acasă cu un sentiment deplin ca o pîine, iar inima noastră era întinsă ca un arc, gata să arunce parcă o traiectorie peste întinderile acestui pămînt, frămîntat odinioară de călăriile tuturor restriștilor, dar intrat, în sfîrșit, în zodia cea mare a construcției. Mai demult, fața acestui pămînt amintea cenușăreasa din basm, care, cu toată frumusețea și hărnicia ei, era osîndită la foame lîngă bogății și pusă să mături gunoiul stăpînului. Ochiul cel mai neîncrezător se va deschide mare, de admirație, văzînd cîmpiile cu silozurile, și stațiunile de mașini și tractoare, și satele cu cinematografele, căminele culturale, bibliotecile, școlile și ulițele întregi de case noi, dar mai ales văzînd întinderile descătușate, unduindu-și mătasa holdelor din zare pînă-n zare. Frumusețea se îmbină pretutindeni cu bunăstarea necontenit crescîndă a oamenilor, încît cu mîna pe inimă putem mărturisi că pașii noștri străbat o țară nouă, care întîmpină cu brațele deschise cel de-al treilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

Numărînd doar roadele drumului nostru ultim, de la Timișoara la Constanța, putem mărturisi din nou că nu se află așezare omenească unde să nu fi pătruns măcar cît de cît din ceea ce alcătuiește civilizația, că nu se află om care să nu-și știe buchisi măcar numele sau să nu cunoască măcar cît de cît din elementele determinatoare ale transformărilor: dimpotrivă, întîlnim pretutindeni în sufletele oamenilor, ca pe un mugur de lumină, conștiința că ei își zidesc viața cu mîna lor, că ei sînt alcătuitorii istoriei...

Ne amintim cum, ajungînd la Orșova și văzînd pînza Danubiului, soțul meu de drum a exclamat:

— Ce viitor o să aibă și Dunărea asta...

Ne-am așezat față-n față, la taifas molcom, în timp ce Danubiul își desfășura pînza uriașă și trenul se furișa suplu pe lîngă pereții munților. A grăi despre fluviul Dunării înseamnă, de fapt, a depăna istoria Europei și mai cu seamă istoria zbuciumelor noastre din evul feudalității. Parcă vedeam navele cruciaților burgunzi venind la Nicopole, și mai apoi în luciul vînăt parcă se răsfrîngeau milioanele de arme, de la Darie din Suza și veacuri

(Continuare în pag. 3)

NE APROPIEM DE CONGRES

Cu fiecare zi, ne apropiem de un eveniment deosebit în viața poporului nostru: cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. Oamenii muncii își împletesc așteptarea cu entuziasmul fierbinte al creației, în industrie, în agricultură, pe șantiere și în laboratoare, acolo unde cîntă cascada vuitoare a mașinilor sau foșnetul catifelat al filei de carte. Congresul va fi un bilanț al muncii admirabile, desfășurată de constructorii socialismului din țara noastră în ultimii patru ani, dar și o deschidere de noi și vaste orizonturi pentru rodnicia eforturilor și fericirea celor ce muncesc. Nimic mai firesc, deci, decît întîmpinarea acestui important eveniment, scump inimilor noastre, prin muncă înflăcărată, prin spiritul gospodăresc, atît de specific socialismului. Cu fiecare zi, la rubrici semnificativ intitulate — „Procesul milimetrilor", „Minutul are cuvîntul", etc. — ziarele ne aduc mii de dovezi că marile colective industriale, gospodăriile agricole de stat și colective cheamă și răspund la chemări în întrecerea socialistă, calculînd valoarea și rostul fiecărui minut și fiecărui bănuț, într-o exemplară grijă pentru sporirea producției.

Cu fiecare zi, hotărîrea aceasta se multiplică, se adîncește, capătă formele palpabile ale produselor cu care este înzestrată mai departe viața, noua viață a țării. Inițiativele, economiile, realizările — toate izvorăsc din munca oamenilor, a celor mai pricepuți, mai însuflețiți de înalta misiune a construcției socialiste, care se înfăptuiește, sub conducerea înțeleaptă a partidului.

Poporul nostru, atît de talentat și iubitor de frumos, își sporește odată cu bunurile materiale și pe cele spirituale. Cultura își desface aripile de lumină tot mai larg, din satele pescărești ale Deltei, pînă la tăietorii de lemne din Țara Oașului. Tinerii și vîrstnicii au fost învățați și ajutați de partidul nostru să deschidă o carte, s-o înțeleagă și s-o judece — iar dacă-i place să poată spune liniștit: „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!" Muzeele istorice, aceste cărți vii care vorbesc despre lupta înaintașilor, despre jertfele și eroismul comuniștilor, își deschid porțile, în pragul cărora de cele mai multe ori vezi așteptînd șiruri lungi. Tinerii, mai ales, vor să vadă cu ochii lor toate locurile de neuitat, să înțeleagă mai bine de unde și-au luat lumina zilele acestei primăveri. La teatre, la cămine culturale, în școli, cu fiecare zi se înmulțesc spectacolele, întîlnirile cu activiștii de partid, simpozioanele, serile de întrebări și răspunsuri, discuțiile literare, recitările și cîntecele noi — toate slăvind partidul, țara nouă, socialismul. Este și aici o răbdurie, o gingașă și admirabilă muncă a omului simplu care a devenit și un om de cultură,— a omului de cultură care a devenit și un pedagog nou, un dascăl al educației comuniste.

Cu fiecare zi ne apropiem de Congresul partidului, cu fiecare zi luminile acestei primăveri devin mai intense.

Ion BRAD

TUDOR ARGHEZI împlinește 80 de ani

Semnează în acest număr, poezii și articole despre Tudor Arghezi: **Camil Baltazar, Ion Bănuță, Liviu Călin, Matei Călinescu, Ovid S. Crohmălniceanu, George Dan, V. Mîndra, Mihail Petroveanu, Veronica Porumbacu, Ion Marin Sadoveanu, Romulus Vulpescu.**

Cuvînt înainte

de Tudor ARGHEZI

Tîrîș, grăpiș, am șchiopătat prin București cu bastonul o viață. Aș zice „o viață întreagă" dar pe la 80 de ani sînt încă viu și nu aș prea avea de gînd să mi-o întregesc prea curînd.

Cu toate că poteca străbătută mi se tot îngustează și spinii ei, mai lungi și mai încîlciți, încep să mă împiedice, să mă întreacă mereu mai sus și să-mi zgîrie de la un timp și fața și să-mi înțepe și ochii, caut să mă înșel că nici nu prea i-aș simți. La o ruptură de piele mai rea, o mai cos, o mai cîrpesc, cu ajutorul meșterului Esculap, aprovizionat cu borcane și hapuri.

Șchiopătînd acum prin Bucureștii strămutați pe hîrtie, a trebuit să-mi lepăd bastonul și să iau condeiul. Dar de-a lungul rîndurilor scrise și prin răspîntiile lor, m-am întîlnit cu cîte o fărîmă de trecut, aninată de lucruri sau, prin transparență, de dincolo de ele. Nu m-a lăsat inima să le arunc, pentru că erau oarecum trăite. La urma urmei, nu fac parte și ele tot din București? Să rămîie Bucureștii în paginile ce urmează, ca niște ziduri numerotate, moarte și reci? Așa că m-am pomenit plimbîndu-mă prin amintiri.

Cititorul nu o să se amăgească, așteptîndu-se la un ghid pentru călăuzirea vizitatorilor sosiți cu trenul și în automobil. E vorba de o succesiune de impresii, poate că și contradictorii, chiar dacă adunarea lor laolaltă și-ar fi pierdut, la cerneală, emoția inițială, care cîndva, se pare că ar fi fost.

Orișicum, sînt asigurat că am izbutit să le strîng într-o dezordine acceptabilă pentru cititorul constrîns de cele mai multe ori la monotonia înlănțuirii logice și silit să ție minte între paginile parcurse, paginile precedente.

Textul se prezintă frînt și poate fi început de orișiunde. Am adoptat forma tableta, fără goluri prea adînci cu care, din ce-am putut afla, publicul, în vreo 30 de ani de asemenea tablete, s-a obișnuit cu ele, nu fără o oarecare simpatie. Intr-adevăr, gîndul scris trebuie concentrat și ferit de lăbărțare.

In ce privește originea numelui Capitalei — Bucureștii, aș fi căutat să o aflu și eu, dar nici cărturarii specializați în documente și hîrțoage nu par să fie de acord și, în locul închipuirilor cu derivații, au adoptat și ei legenda Ciobanului, măcar pentru frumusețea ei. Venit cine știe de pe unde în mijlocul unei turme de oi, cu măgarii și cîinii lui, ca să o pască, poate, pînă peste Dunăre, în Dobrogea, Bucur n-ar fi avut altceva de făcut, decît o biserică, pe marginea Dîmboviței și în jurul ei un oraș nou, parcă prevăzînd Palatul Telefoanelor și Teatrul de Operă și Balet. Instalarea tîrlei pe Dîmbovița cam aduce a Miorița și a Curtea de Argeș cu meșterul Manole. Legenda trebuie crezută pe cuvînt întotdeauna căci, neștiințifică, e împletită cu poezia. Născut printr-o împrejurare oltenească și gorjană, în București, m-am pomenit în ei și mă socotesc venit pe lume, odată cu orașul, și asta nu-mi displace.

O generație de prozatori de gazetă a caricaturizat prin estropiere numele Bucureștilor în Bucureștiul, abatere gravă de la limbă. Numeroase denumiri de localități romînești (treaba învățătorilor să explice de ce) stau de cînd sînt, la plural: Piteștii, Ploieștii, Călărașii... A zice Ploieștiul, Piteștiul, Călărașul este o ofensă la bunul simț, care nu variază după ins și anotimp, ca prețurile la umbrele.

Am luat Bucureștii așa cum i-am găsit, gata făcuți.

Cît despre tot ce s-a clădit de vreo 15 ani încoace, peste dărîmăturile prin care am umblat cu bastonul, s-a publicat în trei limbi, un elegant album ilustrat, de lux, prefațat de același condei care semnează și rîndurile acestea.

La volumul „CU BASTONUL PRIN BUCUREȘTI" (în pregătire la E.S.P.L.A.).

ÎNCHINARE

Am vrut cu tot dinadinsul să-mi amestec și eu glasul printre închinători. Mă mir de o cutezanță care nu-mi stă în fire și totuși o am.

Dacă treizeci de ani m-am sfiit să-i aduc prinosul recunoștinței între patru ochi, acum, la îmbulzeală, e mai ușor. Imi dau ghes și îmi înving tremurul inimii.

Ce frumos ar fi, dacă fiecare an al vieții noastre ar sta sub semnul unei revelații, unui sens major al existenței, unui cutremur al sufletului. Să poți spune, uitîndu-te înapoi: anul cutare a fost al dragostei, cutare al reculegerii, cutare al prieteniei... Să aduci experiența la acel grad de incandescență, cînd devine stea și-ți veghează o bucată din viață: punct de reper și zodiac în învălmășala anilor. Dar nu se întîmplă așa. Există și porțiuni cenușii, zone moarte, neidentificabile: ce-a însemnat anul al douăzeci și treilea sau al douăzeci și patrulea al vieții mele? Sub ce stea am parcurs acea bucată de drum? Ce a luminat, ce a transfigurat, ce a justificat porțiunea aceea a periplului meu? Și ora, clipa, veșnicia pe care o întrebi, tace.

Anul al paisprezecelea însă al existenței mele, poarta de spini și de flăcări prin care ieșeam din copilărie și înfruntam adolescența e unul din acei ani fericiți care dau glas și lumină. Nu se pierde printre ceilalți ani.

Anul 14 înseamnă pentru mine Arghezi. Inseamnă descoperirea poeziei contemporane și a puterii cuvîntului arghezian. El scapără tare, tot atît de tare ca și cuvîntul lui Eminescu, — observam eu cu înfricoșat deliciu — și totuși scapără altfel: lumină albă dintr-o cremene neagră.

Era în 1928. De abia apăruseră „Cuvintele potrivite". Pe Calea Rahovei, la tutungeria de lîngă școală se iviră și planetele lui Coco pe o fițuică ce mă atrăgea ca un magnet.

Cît a înțeles și cît a intuit copilul din conținutul dens al poeziei și prozei argheziene, cine mai știe? Eu nu pot spune. Atîta știu, că singura revistă căreia mi s-a părut firesc să-i încredințez prima expansiune lirică — ce mi se părea că aduce a poezie, — au fost „Biletele de papagal". Am trimis-o, bineînțeles, prin poștă. Numai gîndul că foaia de hîrtie, pe care caligrafiasem cele trei strofe, va fi atinsă de mîinile poetului, îmi dădea amețeli. Necum să mă prezint în carne și oase în fața lui. Așteptam răspunsul. Poezia a apărut cu mici modificări, purtînd pecetea leului. Am mai scris despre acest eveniment copleșitor pentru mine, în acea vreme. Nu vreau să repet ceea ce am simțit și am gîndit atunci. Fapt e că după lecția ascunsă de poezie pe care o primisem, n-am mai îndrăznit să public nimic timp de patru ani. Devenisem mai pretențioasă față de mine însămi și-mi bănuiam producțiunile de efuziuni sentimentale, fără drept de cetate în lumea poeziei.

Au trecut decenii și eu tot n-am dat ochi cu maestrul. Sorbeam cu nesaț orice apărea sub semnătura lui. Fără să stau în bancă și fără ca el să stea pe catedră, învățam, alături de toți poeții adevărați din generația mea, din lecția pe care dascălul, modest și genial, ne-a ținut-o de-a lungul deceniilor.

In teribilul nostru meșteșug nu se poate însă totul învăța. Sobrietatea, migala, conștiinciozitatea, respectul față de literă și față de public, să zicem că da. Pe lîngă muncă și învăț mai e și procentul de har. Acolo ce să mai înveți? Nu-ți rămîne decît să te smerești și să te închini în fața puterii lui.

Cînd îl văd pe primul și cel mai mare dascăl al meu întru poezie spun: „Bună seara" și „Ce mai faceți"? Și îmi vine o roșeață și o gîngăveală de adolescent. Tîmplele mele albite nu-mi ajută la nimic. La „Mulțumesc" nu ajung niciodată. Și nici la închinarea adîncă pe care spiritul meu i-o face.

Măcar acum cînd el împlinește 80 de ani, cînd mă pot înghesui și ascunde printre mulți închinători, să-mi birui sfiala și să-i spun „Mulțumesc pentru marea lecție".

In fața hîrtiei albe e mai ușor. Ochii mei nu văd însă hîrtia, ci tremurarea creștetului alb, luminos, învelișul fragil al unei stele nepieritoare.

Maria BANUȘ

Arghezi, poet al actului literar

INSEMNĂRI

Activitatea literară a lui Tudor Arghezi începe cu șaizeci și patru de ani înaintea momentului de față. Primele lui compuneri poetice apar în 1896. Ne găsim deci în fața celei mai lungi cariere a literaturii romîne. De la începuturile lui, și cu excepția celor cîtiva ani ai căutării de sine, Arghezi a trăit ca scriitor, numai ca scriitor. Imprejurarea n-a fost ușoară pentru poet, în lunga epocă în care profesiunea literară oferea o prea îngustă bază de existență. Arghezi a perseverat totuși pe acest drum, cu o voință de independență morală și socială, care i-a permis desfășurarea completă a geniului său poetic. Și cînd a venit vremea socialismului, a regimului și a civilizației muncii, legătura s-a stabilit, pentru el, prin faptul că poetul nu fusese niciodată altceva decît muncitor al condeiului, artizan al verbului, așa cum i-a plăcut să se înfățișeze de atîtea ori în poezia și în proza lui.

Temele și imaginile unui poet se datoresc, în partea lor cea mai întinsă, sferei experiențelor lui obișnuite. Acele ale lui Arghezi au aparținut îndeletnicirii literare și, astfel, a fost firesc ca actul și metaforele creației, ale scrisului, ale cărții, să apară în opera argheziană cu o frecvență și cu o putere expresivă, care împrumută acestei opere una din trăsăturile ei caracteristice. Chiar titlul primei culegeri de versuri, „Cuvinte potrivite", indică în autorul lor o conștiință artizanală, atitudinea unui meșter care manevrează o materie primă și îi dă configurația unui lucru desăvîrșit, prin aplicație răbdătoare și prin îndemînare. Desigur, versurile lui Arghezi conțin mult mai mult decît potriviri de cuvinte, oricît de perfecte, deoarece ele sînt grele de un bogat conținut intelectual și emotiv, dar cititorul înregistrează cu plăcerea provocată de orice atitudine a discreției și modestiei, ascunderea poetului sub artizan, exprimată de titlul primei culegeri de versuri a poetului.

De aci înainte, cîte alte teme și imagini ale scrisului! Poetul înțelege îndeletnicirea lui ca pe o transformare și o înălțare a vechilor munci ale neamului de iobagi: *Ca să schimbăm acum, întîia oară, / Sapa-n condei și brazda-n călimară / Bătrînii-au adunat printre plăvani / Sudoarea muncii sutelor de ani.* Virulența satirică a verbului arghezian este răzbunarea unor dureri și a unor ofense trecute: *Biciul răbdat se-ntoarce în cuvinte* („Testament"). Intreaga existență a poetului s-a desfășurat la masa lui de lucru, în acțiunea compunerii literare: *Ai îmbătrînit băiete, / Scriind stihuri și ștafete, / Potrivind, ascuns de lună, / Vorba-n fluier, care sună.* („Dor dur"). Legătura cu iubita de departe este o relație literară: *Te cînt și-acum din depărtare, / Necunoscut, ascuns și tutelar, / Și-ți mai trimit aleanuri literare, / Cuvinte-n manuscris și de tipar* („Din drum"). Poetul se figurează în actul literar, compunînd și semnînd: *Scriu aici, uituc, plecat, / Ascultînd glasul ciudat / Al mlaștinii și livezii / Și semnez: Tudor Arghezi* („Incertitudine"). Gestul scrisului, ca act esențial al poetului, este evocat mereu: *Dintr-a mea singurătate / Las în voie timpul viu, / Care știe ce nu știu, / Și prin veacuri destrămate / Fac cu pana semn și scriu* („Gravură"). Intr-o împrejurare gravă a vieții, cînd deveneau necesare socotelile și pregătirea despărțirii, poetul rămînea încă scriitor: *Nainte de-a lăsa condeiul să zacă / Uscat, ruginit și frînt / Ca o surcea, ca un crîmpei de cracă, / In nisip, în pămînt, / Dă-mi voie să-l înmoi în apă tare / Și cu stihurile mele din urmă să fac însemnare / Caligrafică, pe piele* („Epitaf").

Lumea întreagă îi apare poetului prin analogii literare. Metaforele scrisului sînt foarte numeroase în poezia lui Arghezi; dar mă voi mulțumi numai cu puține exemple. Creația lumii, într-o bucată cu accente umoristice, îi apare ca o acțiune caligrafică; divinitatea este un scrib nu prea îndemînatic: *A vrut Dumnezeu să scrie / Și nici nu era hîrtie. / N-avea nici un fel de scule / Și nici litere destule. / C-un crîmpei de alfabet / Mergea scrisul foarte-ncet, etc.* („Abece" în „Hore"). Lumea este fă-

Tudor VIANU

(Continuare în pag. 2)

POETUL „piscurilor mari de piatră"*)

Prin poetul „piscurilor mari de piatră" încerc să-l numesc pe Arghezi, cel din „Rugă de seară" și „Binecuvîntare", din „Caligula" și „Prințul", dar și din „Nehotărîre", „Miez de noapte", „Vraciul", „Inscripție pe un portret", sau atîtea alte versuri ale sale. E Arghezi răzvrătitul neînțeles, inspiratul stăpînit de viziunea absolutului, profetul neascultat de mulțime și drapat ca într-o mantie în mîndria singurătății lui.

Il mișcă, în primul rînd, un ideal de dreptate socială. Poetul vrea să-i fie *„verbul", limbă de flăcări vaste ce distrug", „cuvîntul", „plug ce fața solului o schimbă"*.

O! dă-mi putere — scrie el — *să scufund*
o lume vagă, lîncezîndă,
și să țîșnească-apoi din fund
o alta limpede și blîndă.
(„Rugă de seară")

Se citește în asemenea atitudini influența grupului socialist, de care Arghezi se apropiase, participînd la campaniile violente ale *Facle*i împotriva instituțiilor burgheze¹). Exierodiaconul Iosif ataca săptămînal regimul *„omului cu ochii vineți"*, statul celor avuți, justiția de clasă, clerul corupt, școala îndobitocirii naționale. „Rugă de seară" apărea în *Viața socială* a lui N. D. Cocea, iar editorialul redacției, la împlinirea unui an de existență, preciza: *„Convinși că pe terenul artelor și al literaturii numai arta și fraza care înalța sufletul și gîndirea omenească, reprezintă — independent de școală și de tendință — singura forță revoluționară, am încercat o colaborare liberă între artă și socialism și ne-a plăcut gîndul să punem idealul nostru social, în primul și ultimul număr al revistei, sub auspiciile poetului celui mai revoluționar al vremii noastre: Tudor Arghezi"*. („Către cititori", *Viața socială* nr. 11-12, 1910), „Binecuvîntare" pleacă de la un motiv clasic al literaturii protestatare — somnul tihnit burghez — simbol al satisfacției mărunte, egoiste, împăcate cu sine și netulburate de nici o nebunie cutezătoare.

„Dormiți, dormiți" — scrie poetul, relegînd o astfel de umanitate în *„monarhia minerală"*, unde *„lumile"* și *„poftele banale"* se zidesc pe *„carnea triumfală"*:

Dormiți, dormiți!
Și însumi bine-vă cuvînt — adaugă el —
Căci e nevoie pe pămînt
Să vă-nmulțiți,
Să ne-apăsați, să ne înlănțuiți,
Și veacuri oarbe să clădiți,
Dormiți, dormiți!
(„Binecuvîntare")

Ceva din licărul ciudat al „agatelor negre" stăruie în aceste versuri pline de neologisme, căutate pentru o valoare sonică (*„Hipnoza nopții suflă boare / In mușchii voștri vestejiți"; „Simbolic Infinit! / Te strînge-n chip de fulg / și-n mine lămurit / Te răspîndește — să mă smulg / să cad ca un aerolit / scăpat din circuit"*); unele, atît de stridente, încît autorul însuși le-a eliminat, lăsînd, de pildă, complet afară, la tipărirea „Rugii de seară" în volum, strofa: *„cuvîntul meu să ardă / gîndirea mea s-arunce foc / în sinagoga lor bastardă / și ciuma-n formă de cocardă / să cadă-n pieptul lor de soc / căscat de-a pururi spre Noroc"*.

Ceva din apele lor grele de întuneric se păstrează în satanismele destul de frecvente (*„demonic infinit! / Descinde-n mine cum descind / Tenebrele-ntr-un schit"; „Și-n țeasta voastră-și zvîrle zarul Satan, cu ochii buimăciți"*), împinse pînă la tabloul sabatului baudelairian din „Prigoana", unde biruința beznei asupra luminii e înfățișată ca un triumf al răului asupra binelui, al cărnii asupra spiritului:

Cu monștri de mînă aleargă smintite
Femeile slute, cu muget de vite,
Sub biciul din haos ce șerpuie-n zare,
Mînat de-un gigantic Satan gol, călare
Mari țeste se-azvîrlă din umăr...
De streașină-atîrnă martiri fără număr.
Statui se răstoarnă în holde de fum,
Se clatină cerul în drum
Și frigul străpunge golanii
Și bîntuie ploaia castanii
Și sufletul geme mușcat de trecut
Ca fiara, de-o fiară cu pas cunoscut...
(„Prigoana")

Dar în toate aceste versuri, foamea de absolut e opusă mărginirii burgheze, aspirația către ideal — mercantilismului trivial, neliniștea creatoare — inerției sătule. In timp ce stăpînii bunurilor materiale dorm fără griji,

cei umiliți,
cei gînditori și cei sihaștri,
de raza lunii dogoriți,
și-avîntă șoimii-n cîmpi albaștri...
(„Binecuvîntare")

„Imnul ăsta de izbîndă, de iubire și durere" l-a scris unul dintre ei, într-o odaie *„fără pat și fără foc"*, departe de *„palatele aprinse, cu balcoane și unghere"*, unde în fiecare seară se desfășoară *„liturghia bogăției"* („Caligula"). Victoria *„satirilor"* și *„ciclopilor"*, a *„puternicilor beznei"* și *„răilor pădurii"* a fost dobîndită cu prețul vieții *„martirilor fără număr"*, care atîrnă spînzurați de streșini („Prigoana"). Poetul ezită să primească insignele gloriei pentru că acei desemnați să-l îmbrace cu ele, să-i *„scoată-n drum hlamida"*, sînt *„nerozii din cîrciumi, grași și beți"* („Nehotărîre").

Ca o supremă compensație e invocată vecia. Bogații au de partea lor, forța, norocul, plăcerile, toate acestea stau însă sub semnul fatal al vremelniciei. *„Folosiți-vă de cîntec, de lumină și de taină, / cupe omenești de goluri, pline-n viață cîte-o clipă"*, îi apostrofează cu dispreț poetul „piscurilor mari de piatră". Și solidarizîndu-se cu toți deposedații, nedreptățiții și înjosiții lumii, proclamă superioritatea zdrobitoare a eternității, care e de partea lor, a umiliților.

Cîntecul, lumina, taina, undea-ntinsurile-albastre
Noi le ținem, noi le strîngem, cei căzniți, uriți și goi.
Temeliile veciei orice-ați face-s ale noastre.
Voi, întoarceți-vă veseli și slăviți, întru noroi.
(„Caligula")

Dar această grandioasă opoziție conține și premisele abstractizării pe care o suferă revolta argheziană. Fondul ei social se estompează și poetul tinde să opună în genere lumii comune, cufundată în materialitatea existenței, categoria restrînsă a visătorilor îndrăgostiți de un ideal. Acesta capătă reprezentări simbolice, chemate să sugereze depărtarea, imaterialitatea, înălțimea; *„azurul", „steaua din tării", „cerul", „cîmpii albaștri"*, spațiul de rotire al *„vulturilor"* și *„șoimilor"*, *„raza"*, *„singurătățile de stalactit"*, *„piscurile mari de piatră"*. O silă profundă de filistinismul, micimea și trivialitatea lumii burgheze se conjugă aici cu un individualism intelectualist înclinat spre absolutizare. Arghezi intra în rîndurile mișcării muncitorești, după ce suferise — așa cum am văzut — o gravă criză spirituală. Părăsirea vieții monahale fusese pentru el un act de ruptură cu biserica, dar nu și cu preocupările care-l făcuseră să se călugărească. Exierodiaconul Iosif rămînea tributar unui mod de gîndire idealist. Nu sînt de neglijat nici influențele anarhismului, pentru care T. Arghezi a simțit o anumită atracție. Intrebîndu-se împotriva cui se revolta poetul și mai ales pamfletarul, Mihai Ralea răspunde: *„N-am putea preciza. Mai degrabă contra tuturor și contra toate. Revolta sa nu stă în calitatea sau defectul obiectului, nu e canalizată, captată regulat, cu predilecții și preferințe. Ea stă în firea, în mecanismul sufletesc al d-lui Arghezi: e funcțională. Această stare de predispoziție — dacă se poate spune «în alb» — pentru orice revoltă, se cheamă anarhism"*.

Și adăuga, pe bună dreptate: *„Nu trebuie uitat... că d. Arghezi era tînăr, adică influențabil, atunci cînd anarhismul era puternic în Europa, pe timpul lui Caserio, al nihilismului rusesc (așa de frecvent în Elveția, unde d-sa a stat, ni se pare, multă vreme) și al ecourilor sale literare ca Laurent Tailhade, Octave Mirbeau, etc."*²).

Nu o dată răzvrătirea își trădează substratul acesta. E aplaudat gestul pentru valoarea lui exemplară morală, dincolo de efectul practic politico-social. Refuzul lui Caragiale de a participa la sărbătorirea sa din 1912, Arghezi îl comentează astfel: *„Ne place că acest maestru, la numele căruia se căciulesc timide atîtea plete, atîtea chelii, atîtea bărbi, atîția piepți lustruiți de cămașă — a înfrînt obiceiurile cumetriei întru ipocrizie și lașitate, și cu fruntea întoarsă disprețuitoare ne-a lăsat cu noi înșine și a plecat singur cu sineși. Ne place violența virilă a retragerii lui. Ne place atitudinea vehementă a tăcerii sale depărtate"*.³).

Același resort sufletesc îi dictează admirația pentru teatrul lui Ibsen⁴): *„Viața noastră ajunge un fel de aparat de tipărit bancnote* — scrie Arghezi. *Unii trebuie să cîștige ca să se hrănească; alții averi și moșteniri. O piesă de Ibsen* — precizează în continuare — *îți aduce aminte că omul mai poate lupta și pentru altceva și că, în loc să fie expresia unei efigii scobite pe metal, poate fi edificiul unui curaj, forma unei idei, semnul unei năzuințe. Iți amintește, oricîtă jertfă ți s-ar cere, că neatîrnarea poate fi și un scop în viață, că e, în orice caz, un mijloc de energie și o școală de superiorizare"*. E interesant de observat cum sistemul particular de simboluri pe care se ridică, la Arghezi, ceea ce am numit poezia „piscurilor mari de piatră", intervine firesc în considerații cu un asemenea conținut. După o piesă de Ibsen te simți ca *„după o contemplare de o duminică, între fîntînile și rîpile naturii"*. *„Parcă vii din niște munți cu zeci de trecători de gheață"*. Cu *„acest norvegian aspru ca un sfîrc de pisc"*, *„teatrul ia o înfățișare de catedrală"*. E universul imagistic al poemelor amintite mai înainte „Muntele" înălțîndu-se *„cu piscul în tărie"*, *„neclintit"* în *„visul de azur"*, *„bătut"* de vechea *„dușmănie"* a *„mării"*, pîndit de *„șesul turtit, flămînd de înălțime"*, neajuns de praful pe care-l stîrnesc *„turmele"* și *„desimea"*. El, *„altarul de șoimi"*, *„sălașul de sori"*, *„împresuratul de astre"*, e simbolul nădejdii sufletului nostru *„șubred și sărac"* („Muntele Măslinilor"). *„Cerul"* se sporește zilnic *„într-o tinerețe"*, în timp ce *„jos, printre colețe"*, lumea *„îmbătrînește"* („Miez de noapte"). Omul *„despică"* furtuna cu *„fruntea"*, vegheat de-un singur *„strop de stea"* și urmărit în munca lui titanică de gloata *„fanaticilor limbrici"*, care se încăpățînează să-i dărîme *„izbînda și lupta"* („Fiara mării). Ca orice însetat de absolut, poetul se simte *„cu toate-n veac nepotrivit"* („Miez de noapte"). El încearcă simultan amărăciunea neînțelegerii și mîndria superiorității. Se închipuie cu mantaua vieții *„cîrpită pe-ntuneric"*, cu *„giulgiul rupt"*, bătînd singur *„noroiul vremii"*, la coate însă cu *„luceferi"*, *„spoit pe piept cu aur"* și *„tatuat cu fulger"* („Nehotărîre"). Sufletul său e o piatră *„cu fețe de noroi"*, dar *„scăpărînd cu focuri de-azur și de rubine"* („Rugă de vecernie"). Un semn de-ar face și *„tîmpla cerului"* s-ar apleca, uraganul s-ar trezi, neamuri noi ar răsări; din *„tină și scuipat"* ar prinde ființă *„un nou Adam gigantic"*. *„Mormînt"*, însă, *„închis la zgomotul de-afară"*, artistul preferă existența obscură, subterană și, retras în singurătatea lui, contemplă bucuria *„cîrtițelor"*, care-și ling *„cu idolatrie"* *„puii băloși"* sub *„steaua lui polară"* („Vraciul").

Revolta singulară, datorită substratului ei spiritualist, eșuează pînă la urmă, în ipostaza binecunoscută a „poeților damnați". Aceștia aveau de înfruntat indiferența și batjocura contemporanilor — susținea Verlaine — tocmai pentru că își înțelegeau într-un mod absolut menirea și erau gata la orice renunțări în vederea îndeplinirii ei. Așa-i și înfățișa Mallarmé în poemul „Le Guignon" („Neșansa"), ca niște „cerșetori de azur", rătăcind pe drumurile noastre, fără toiag și fără merinde, „mușcînd din lămîia de aur a idealului amar".

Toujours avec l'espoir de rencontrer la mer,
Ils voyageaient sans pain, sans batons et sans urnes.
Mordant au citron d'or de l'ideal amer.
(„Le Guignon")

Desigur, aceasta era o formă de sublimare a orgoliului intelectualist micburghez, a neîncrederii lui în forțele mulțimii, o cale de deturnare a revoltei într-un gest insuficient de izolare mîndră și disprețuitoare. Poeților amintiți însă, damnarea le apărea ca o consecință a refuzului lor de adeziune la ordinea unei lumi strîmb alcătuite, ca o urmare a poziției rebele pe care se situa față de ea și a credinței pe care o păstrau idealului. Arghezi, de pildă, își spune în „Răzbunare" („101 Poeme"):

Tu tulburi vălmășagul pe prăzile mai bune
Și haita gînditoare n-ai vrea să se răzbune
Cînd singur dinaintea frăției te ridici (s.n.)
Și-i sîngeri fariseii și blînzii-ntorși pe bici?
(„Răzbunare")

Bătălia dusă individual, dintr-o chemare irezistibilă și cu sentimentul lepădării de bunurile pămîntești, îl apropie, în viziunea sa, pe poet, de familia sihaștrilor, mucenicilor și profeților. E revelatoare reprezentarea pe care și-o face Arghezi, în această ipostază, chiar despre socialism. El îi împrumută un colorit etic altruist și mesianic acceptînd, ca și Gala Galaction, o colaborare cu grupul *Faclei*, bazată tocmai pe o astfel de adeziune echivocă. *„Șefii primei mișcări"* *„erau niște oameni învinși de inteligență, robi ai spiritului și destul de artificializați sau rafinați de vecinătatea cărților, ca să piardă din vedere scopul practic al unei organizări"* — scrie el, referindu-se admirativ la epoca romantică a socialismului, precizînd că, în stadiul său primitiv, acesta a fost *„o școală de profeți"*. Efortul zadarnic de a împăca un spiritualism intelectualist de esență micburgheză cu cerințele concrete ale luptei revoluționare apare clar aici. De unde tendința de a face din socialism un fel de vocație generoasă, un soi de religie vagă a dreptății... De unde și dispoziția de identificare a poetului răzvrătit cu schimnicul sau martirul. *„O zi mărunți, o noapte aprinși cu foc de aștri* — zice despre cei de o seamă cu el Arghezi. — *Cînd răstigniți, cînd slobozi și mari și-adesea mici, Păstori de crizanteme, profeți pentru furnici, — De asupră-ne vulturii pluteau în cer albaștri"*. („Poate că este ceasul").

Ov. S. CROHMALNICEANU

(Continuare în nr. viitor)

*) *Capitol din monografia „Tudor Arghezi", aflată sub tipar.*

Graiul

Lui Tudor Arghezi

Afund e graiul tău, în timp intrînd,
nu mozaic din țandăre de soare,
nu sparte-oglinzi a' bolților pe mare ;
scafandru, îl pătrunzi — mai greu flămînd
de tot ce-ascunde rîul printre pietre,
purtat de ape-n curgătoare vetre
ori răsucit în algele crescute
din adîncimi necunoscute.

Ce fel de faur,
care-ai săpat în grai peceți de aur,
nu scormonind doar în sipet arhaic,
nu cîntărind un iambic ori trohaic ?

Incepi acolo unde alții-ncheie,
în testament cu propria ta cheie :
cuvinte nude,
ce din vechimi urechea le aude,
înnădușite, zmulse din noroi,
din nou se nasc îngemănate-n noi.
Le scaperi, măritate într-un cleşte,
le suni miraculos și omenește,
ca viața noastră, veșnică și nouă
în revoluții, într-un bob de rouă.

Sîntem în graiu-ți și cînd nu sîntem,
în psalmi profani, într-un blestem
în pumnii care bat pămîntul mut
și poarta cerului tîrziu, tăcut,
în îndoiala tonică din plînsu-ți,
în încleștarea ta cu tine însuți,
în frîngerea străvechii necunoașteri
și în renașteri.

Dar frămîntînd și noi în palme lutul,
să-i dăruim știutul, neștiutul, începutul,
răsuflul unei lumi ce va să fie,
lăsăm — că ești — smerita mărturie
a graiului cu talpa grea în mit
și creștetu-n zenit...

Veronica PORUMBACU

Tudor Arghezi dînd autografe pionierilor

Tudor Arghezi cu soția și fiica sa

ARGHEZI, poet al actului literar

(Urmare din pag. 1)

culă din coale de hîrtie, tipărite în fel și chipuri: *Coalele lumii sînt făcute așa, / Din vremea înserării / Cu paparua, cu ape, cu snopi și stuf desfăcut, / Ca toate fețurile de tipare / Ghicite-n străvedere sau cînd ni se năzare* („Stepele", Addenda). Palma omului are *Un crin săpat la mijloc / Și litere secrete* („Mîna lui", „Cîntare Omului"). Fluturii și gîngăniile strînse la lumina din fereastra poetului sînt asemănate cu multe lucruri, printre care cu semnele scrisului: *O chirilică răsare / Pe un punct de întrebare, / Droaiele de alfabete / Și de litere schelete / Se tîrăsc pe geam alene, / Printre slove egiptene, / Trezărite de un har / De mai nou abecedar, / Și țipînd cu țivînd / Sug beznetica lumină* („Parada" în „Stihuri noi").

Poetul își cunoaște metodele și felul lucrului său literar. Prețuiește cartea *Incet gîndită, gingaș cumpănită* („Ex libris"). După ce a compus culegerea „Versuri de seară" este conștient de a fi căutat miniaturalul și nuanța, și schițează o adevărată artă poetică a infinitesimalului: *Vrui, cititorule, să-ți fac un dar, / O carte pentru buzunar, / O carte mică, o cărticică. / Din slove am ales micile / Și din înțelesuri furnicile.* („Cuvînt") Este conștient de reforma lui lingvistică, de derivațiile lui semantice neprevăzute, de îndrăznelile sintaxei lui: *Toate / Cuvintele mele sînt întortochiate / Și s-au îmbătat. / Le vezi? Au căzut, s-au sculat. / Au vrut să alerge și să joace / Dar bețiа le-a prăvălit încoace, / Nu mai știu ce spun și le / Bolnave de fis.* („Cuvinte stricate", în „Mărțișoare"). Uneori este neliniștit de inaptitudinea de expresie a cuvintelor, cîntînd pe lîngă lor întrebuințare: *Doamne, vreau să-ți mulțumesc... / Dar în graiul omenesc / Slova vorbelor tocită, / Vorba slovei prihănită, / Ințelesul otrăvit / Le-a mușcat și-mboldit.* Ar prefera muțenia: *Vote dă-mi să scînzur gîndul / Și să-ți mulțumesc cu suliul* („Colind", în „Buruieni"). Deși a pus la baza lucrării lui literare aplicație acută cea mai răbdătoare, nu poate să nu-și recunoască spontaneitatea și originalitatea, mai ales dacă se compară cu confratele roș de invidie, laborios, dar neînzestrat: *Am înfirat străngeți și stîfuri amîndoi. / Dar ale lui purtate și ale mele noi. / ... El îmi pîndește ghiersul cu scripca lui săracă. / Eu nu m-aud. El, silnic, muncește să mă-ntreacă* („Romanță", în „Poeme"). „Pizma", din același ciclu, are o temă înrudită.

O socoteală generală a reflectării literare de sine ne-a dat Arghezi într-un poem relativ recent, în „Didactică" din „Stihuri noi". Poetul cunoaște lupta și uneori deznădejdea creației, ca a cîntărețului care *Inspăimîntat odinioară / De pana lui, știută drept măiastră / S-a aruncat în haos pe fereastră.* Satisfacția creației este îndoielnică: *O mulțumire-ascunsă, gîndesc, ca un păcat / De care te simți parcă vinovat.* Deci respinge lauda ușuratică; adulația îl impacientează, căci *Lauda-n linsoare aduce-a defăimare.* Poetul este asaltat de îndoieli. Care poate fi prețul operei întemeiată pe fulgerarea momentană a unei clipe, pe întîmplare: *Secunda hotărăște, înalță și afundă. / Poți bizui tu prețul pe clipă și secundă?* Orice poet lucrează cu cuvinte, dar cuvîntul i se pare un material inconsistent, din care nu se poate face ceva durabil: *Nimic nu stă de sine în sus, nerăzimat / Se sprijină cuvîntul tîrîș, pe alt cuvînt, / Și ai și tu un petec de umbră pe pămînt.* Mai prețioasă i se pare poetului munca producătoare de bunuri materiale: *Pe mii de nicovăi, în trîntă / Fierul cu fier și focul se descîntă. / Clocotul urcă-n slăvi o jertfă sfîntă / Și sculele, cărbunii și tropotele cîntă, / Pe cînd, în viața vastă, pe timpul său decliv, / Tu-ngheți pe cîte-o rimă și-aștepți un adjectiv.* Desigur, cititorul nu poate fi de acord cu această concluzie. Munca literară, cu atîtea repercusiuni de teme, lexic și imagini în scrisul lui Arghezi, a fost producătoare de bunuri de cea mai mare însemnătate, după cum o recunoaștem cu toții în împrejurarea, salutată cu cea mai caldă simpatie și admirație, a aniversării poetului.

Cine va studia o dată toate particularitățile lumii plăsmuite de poezia lui Arghezi? Această lume este foarte vastă, fiindcă întrunește mari contraste între *cerul, stelele, tăria, piscul* — și *steiul, brazda, pămîntul, noroiul, smircul*, tot atîtea cuvinte caracteristice deopotrivă poeziei argheziene. Opoziția dintre aceste sfere lexicale deosebite creează tensiunea proprie operei lui Arghezi. Intre acești poli opuși s-a constituit pentru poet o lume aparte, mai artificioasă, lumea atelierului și a îndeletnicirilor lui, din care și-a extras atîtea elemente ale vocabularului și ale imaginilor. Este lumea creației literare, a poetului care reflectează asupra muncii, asupra dotației, asupra valorii și destinației operei lui. Urmărit de reprezentările familiare ale activității lui, poetul le proiectează asupra întregului univers.

Cunoașterea lumii atît de complexe a poeziei argheziene trebuie să țină seama și de recunoașterea acestui întins și caracteristic aspect al ei.

Tudor VIANU

ARGHEZI ȘI UMBRA LUI CARAGIALE

Autorul „Cuvintelor potrivite" l-a văzut pe Eminescu o singură dată trecînd grăbit prin mulțimea străzii, meteor tragic, împins înainte de o forță nevăzută, urcînd printre oameni cărările care duc spre nemurire. Odobescu i-a dăruit elevului Ion N. Teodorescu două bucățele de zahăr translucid, după ce s-a uitat în ochii săi și a părut mirat de anume luciri de ape. Cu Caragiale, Arghezi s-a întîlnit însă față în față, cînd stihuitorul avea vîrsta primei tinereți. De data aceasta meteorul n-a trecut undeva pe o orbită paralelă ci s-a încrucișat cu drumul viitorului poet. Părintele „momentelor", severul Moș Virgulă, veselul nenea Iancu și-a tras un scaun lîngă scaunul junelui cărturar dar în loc să-i ofere acadele igienice, l-a gratificat cu epitetul sublim de „pezevenghi". Odobescu și Eminescu aparțineau altor gingașe volute ale istoriei, de unde în prag de despărțire zîmbeau urmașilor afabil și trist. Caragiale, situat din necesități didactice alături de „clasici" cu care a conviețuit fără a le rămîne contemporan, aparține prin opera sa, prin întreaga formație, prin gusturile și poftele sale, mai mult secolului nou, în care și-a trăit ultimii 12 ani, și cu mult mai puțin secolului vechi în ale cărui ultime decenii a rostit cu fiecare nouă creație un cuvînt despre arta ce va veni.

Mai vîrstnic decît autorul „Florilor de mucigai" cu mai puțin decît de trei ori zece, dar foarte apropiat de chemările îmbietoare ale mișcărilor înnoitoare care erau presimțite în anii de după 1900, Caragiale, creatorul primei drame moderne romînești și creatorul unor comedii de o noutate excepțională, este desigur unul din ctitorii unei epoci inovatoare în literatura și teatrul romînesc. Cum să nu-l fi plăcut lui Caragiale fericita îmbinare a respectului pentru marile monumente ale artei trecutului cu căutarea aprigă, stăruitoare a noului, îmbinare pe care a aflat-o la fostul ieromonah ce migălea versuri tulburătoare, frecventînd cu asiduitate cercurile culturale avansate? Cum să nu-l fi impresionat pe Arghezi întîlnirea cu marele poet al pamfletului, dornic să aplaude fiecare gest care se ridica împotriva conformismului degradant? Nu este o simplă întîmplare că stăpînul flașnetei lui Coco a scris cu o stăruință remarcabilă despre Caragiale, înnoindu-și mereu admirația, adăugînd de-a lungul anilor alte emoționante descoperiri făcute în incursiunile sale prin lada cu nestemate a marelui satiric.

Nu ni se pare lipsit de interes să notăm aici ce anume a observat Arghezi, trecîndu-și degetele sensibile pe deasupra reliefului accidentat și uluitor al operei lui Caragiale. In momentul dispariției dintre cei vii a autorului „Scrisorii pierdute", Arghezi este astfel acela care surprinde fenomenul atît de însemnat al „înțelegerii" tîrzii a pieselor marelui scriitor, al dezvăluirii încă incomplete a substanței satirice zăgăzuită de interpretarea inadecvată a unor actori neobișnuiți cu noutatea teatrului lui Caragiale. Impotrivindu-se tezei caducității satirei caragialiene, formulată încă în timpul vieții scriitorului, Arghezi descifrează pe fețele unui număr mereu mai mare de spectatori „plăcerea că în sfîrșit a înțeles un autor". Rînd pe rînd gogomăniile drapate în veșmînt academic, născocite din ignoranță și din rea credință, din conservatorism și ură de clasă au fost înțepate în ascuțișul „planetelor" și „tabletelor" încărcate cu electricitate pozitivă.

Pentru cei care au preferat să-l considere pe Caragiale un măscărici savuros, care pentru piruetele sale agreabile poate căpăta, la rigoare, diploma de literat, Arghezi a scris negru pe alb că „cetind pe Caragiale străvezi conturul și graficul IDEILOR." In legătură cu evidențierea inadmisibilă a unor expresii și alocuțiuni pitorești ca cele mai de preț replici ale unei opere dramatice cu un conținut grav și cutremurător, autorul „Biletelor de papagal" a atras atenția asupra faptului că asemenea tembeli admiratori „prețuiesc în Caragiale ceea ce Caragiale a disprețuit ca scop și n-a utilizat decît în accesoriu" fără a uita totodată — în subsidiar — să arunce cuvenita piatră în grădina „cîtorva calviniști ai literaturii romînești", care se rușinează nespus de „o vorbă bine și trivial spusă" (1914).

Asemenea demne de remarcat observații, trebuie raportate la lupta pentru apărarea operei lui Caragiale din primele patru-cinci decenii ale secolului nostru, și la semnificația acestei lupte pentru destinul liniei realiste în artă și literatură. Arghezi a înțeles foarte bine care este baza de lansare a torpilelor de tot felul pe care le-a încriminat cu cunoscuta și binecuvîntata sa virulență. „Teatrul lui Caragiale nu mai place claselor noi ce s-au iscat și de-aci argument împotriva calității lui" scrie poetul-pamfletar în 1914, referindu-se clar și distinct la burghezie, la „fiul de cîrciumar, cu joben, monoclu și automobil, educat la Paris, revenit ciocoi, numit deputat la întoarcere sau ajutor de primar". Este adevărat că în articolul citat critica este formulată limitat și nu este dusă pînă la ultimele sale consecințe. Dar fiecare cuvînt din fiecare articol al lui Arghezi despre Caragiale a adus prezența sa mînioasă și de neignorat în cîmpul bătăliei pentru sîmburele prețios al operei lui Caragiale și pentru culoarea unică a florilor sale eterne.

Marii artiști nu au, n-au cum să aibă succesori. Disputa absurdă care vrea să măsoare piscul Eminescu cu piscul Arghezi, sau masivul Creangă cu vîrful Sadoveanu, încercînd să stabilească cum și în ce fel au fost transmise drepturile de moștenire de la unul la celălalt, complică inutil lucrurile și ignoră evident adevărul după care orice creator ocupă în epoca sa locul său propriu, inimitabil. Marii creatori aparțin atît de mult vremii lor încît ei își colorează peisajele în tonuri inalterabile. Așa, de pildă, moștenirea lăsată de Eminescu se află în chiar opera marelui poet, iar problema succesiunii nu se poate pune întrucît autorul „Luceafărului" nu și-a părăsit nici un moment locul său, n-a lăsat în propriul său perimetru nici o clipă spațiul neocupat. Arghezi nu este nici el succesorul vreunui dispărut ilustru. El a crescut în timpul său, din rădăcinile erei contemporane și de aceea nu este nici urmașul lui Eminescu în lirică și nici succesorul lui Caragiale în linia prozei satirice. Totuși ni se pare firesc că din marele arbor al poeziei eminesciene nu puține petale s-au strîns la rădăcina copacilor viguroși care s-au înălțat mai tîrziu. Prezența vie a lui Caragiale în anii cînd Coco își ascuțea pliscul, pentru „planetele" viitorului nu poate fi de asemeni neglijată la cercetarea atentă a celui care a cuprins în spațiul strîns al execuțiilor lui Bel-Ami sau Ubibene și umbra limbutului Venturiano cît și a unchiului său dinspre tată, Nae Cațavencu.

Am reținut, între altele, următoarea frază dintr-o „tabletă" deosebit de suculentă: „Caragiale face dantelă cu coada bastonului, ca să zic așa, și parfume cu miasme". Ca să zicem așa, la rîndul nostru, aci este, ni se pare, vorba despre o modalitate mult cunoscută și strălucit practicată de un anume poet pentru „a isca frumuseți și prețuri noi".

V. MINDRA

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL P. M. R.

Pornind de la amănunte

O mașină aleargă pe șosea. Iată, însă că undeva șoferul a greșit, n-a apăsat pe frînă pentru a tempera fuga vehiculului, n-a ținut dreapta sau a neglijat semnalizarea unui cot dificil al șoselei. Circulația e împiedicată. Fluxului ei normal i s-a pus de-a curmezișul el cu mașina lui. In acest caz, șoferului i se reține un talon, semn că simțul lui de răspundere e deficitar. Un carnet cu taloane știrbite e o problemă de reputație, de calificare și în primul rînd de conștiință.

La aceasta s-au gîndit desigur și muncitorii fabricii de mobilă „23 August" din Tg. Mureș cînd au introdus în unitatea lor carnetul cu taloane de calitate. Intîi și-ntîi fiindcă și la ei e vorba de circulație, de trecerea permanentă, fără piedici, de la o secție la alta, a lemnului din faza lui inițială de scîndură sau furnir, pînă la faza finală de mobilă, pe care cu toții am întîlnit-o și apreciat-o în vitrinele magazinelor. Toate acestea sînt motive în plus ca rebutul să fie șters din aprecierile finale, luîndu-se măsuri ca și-n fazele intermediare ale fabricației să fie redus la procente apropiate de zero. Inițiativa susținută de comuniști a cucerit colectivul formulîndu-se de îndată condiții în care era interesat nu numai posesorul carnetului celor 12 taloane anuale, ci întreaga echipă. Căci neatenția în desăvîrșirea amănunțită a produsului se răsfrînge în ansamblu.

Comuniștii Bercea Teofil, Szabo Gaspar, Bortnic au în sertărașul de la masa lor de lucru carnetul cu taloane de calitate. Sînt neatinse. Sînt neatinse și celelalte carnete, aparținînd echipei lui Rücz Ioan, unul din animatorii acestei inițiative.

— In acest an n-am avut rebuturi, ne spune Bercea Teofil, în timp ce montează încă o toaletă „Confort", mîngîind din ochi lemnul neted. E un adevărat titlu de mîndrie pentru acest muncitor tînăr, ca și pentru atîția alți.

Numele fabricii „23 August" figurează între cele 19 mari întreprinderi industriale care au lansat chemarea la întrecere socialistă în cinstea celui de al III-lea Congres al Partidului. E evenimentul care a determinat pe muncitorii, tehnicienii, inginerii și funcționarii fabricii să trăiască zile fierbinți, frămîntate, căutînd noi și variate mijloace pentru respectarea cuvîntului dat.

Primul semnal a fost sporirea volumului de realizări înscrise în chemare, ca rezultat al analizei profunde, în întreg complexul pe secții, în echipe și la fiecare banc de lucru a milimetrului și a secundei, neuitînd nici un muncitor să deschidă încă odată talonul de calitate.

— Scrie în chemare „338.000". Ne-am socotit încă odată și am găsit că putem dubla această cifră la scăderea prețului de cost. Scrie 998.000; dăm, cum am calculat, peste 1.400.000 lei la economiile peste plan; vom avea desigur perioade dificile, în iunie, cînd trecem la fabricarea unui nou tip de mobilă, care cere schimbări în procesul tehnologic, ne-am gîndit însă din timp și la asta.

Il văd pe Bortnic așezîndu-și carnetul în sertăraș. Păstrarea lui intactă presupune de acum înainte atenție sporită. Dincolo, la secția montaj dulapuri, Szabo Gaspar calculează în gînd că în afara unui dulap încheiat zilnic peste plan a mai dat patru în 19 zile, deci 23. Există astfel posibilitatea ca acest avans să crească.

Comunistul Zoltan Bogdanov, șeful secției manuale, e plin-stup de amintiri, proiecte, planuri de viitor. Lucrează în meserie de 31 de ani. E un sportiv pasionat. I-au plăcut și a practicat de toate. Acum i-a rămas șahul, unde, în treacăt ne mărturisește că e al doisprezecilea în echipa fabricii și că învinge la orice masă l-ai pune.

Și-aduce aminte că feciorul patronului practica tenisul, iar tatăl lui își petrecea concediul în Germania. De acolo a venit odată, prin '38, însoțit de o presă hidraulică. A adus și un specialist care a pus-o în funcțiune I-a calculat randamentul, s-a dus în cabinetul său și a calculat din nou. A doua zi a afișat o listă. 50 de muncitori au fost concediați dintr-un condei. Pe urmă i-a reprimit pe unii, dar cu salarii mult scăzute.

Bogdanov, căruia îi vom spune, în termeni sportivi, senior pentru că și fiul său lucrează în uzină, ca tapițer, de cînd a absolvit școala medie, e unul din veterani. Conduce secția manuală și are meseria în degetul mic. In marea fabrică și-a mai dovedit o însușire. Aceea de organizator priceput.

In aceste zile de început al marii întreceri, comunistul Zoltan Bogdanov, neuitînd că răspunde de un important sector, își îndreaptă preocupările și spre lucruri așa-zise mărunte. In acest domeniu au dobîndit multe scăderi la consumuri, scăderi sub normă, care au devenit, prin hotărîrea unanimă a colectivului, normă firească de lucru. Și iată, tot colectivul a fost de părere că se poate și mai mult.

E de fapt o luptă pentru cîștigarea de milimetri în plus de către fiecare, milimetri care, adunați la un loc, fac o sumă demnă de luat în seamă. Și e bine ca la asemenea lucruri să te gîndești de la bun început...

Ochii muncitorilor sînt atenți. Se undesc secunda și milimetrul cîștigat, traducînd în fapt „nimicurile" de care s-a amintit. Unul din numeroasele instantanee ale acestor prime zile de întrecere.

Toată lumea s-a gîndit de la bun început. Consemnarea unanimă:

— Nu-s nimicuri! Nu-s mărunțișuri!

Pe baza acestor mărunțișuri, acumulate, s-a putut ajunge la primul răspuns după chemare:

— Putem, în loc de 338.000, să dăm 675.000... Vedeți!

In curtea fabricii, sub un soare strălucitor, a intrat un transport de scînduri. Locomotiva pufăie molcom, parc-ar trage din pipă. Miroase a pădure. Se descarcă și se sortează. Sus, la secția zețuit, se desfac foile împachetate de furnir. Vin de la Balta Sărată, de la Rîmnicul Vîlcea. Teancurile de furnir seamănă cu niște teancuri de cărți. Sînt despachetate și sînt date în lucru.

— Băgați de seamă: lemnul!...

Aceasta vrea să spună că aici, pentru toți lemnul este grija de prim ordin. Bradul, sau stejarul, sau fagul sînt punctul de plecare. Copacul a fost tăiat, fasonat, trecut prin gater și circular, dimensionat anume ca să nu se piardă nimic din țesutul lui de preț. Există numai scîndură, placă aglomerată și, în sfîrșit, mobilă. Nu se mai admite termenul de bucată nefolositoare.

Intreaga istorie trecută a văii Mureșului e plină de defrișări scandaloase a pădurilor conifere de către capitaliști; fabricanții de mobilă nu-și băteau capul cu păstrarea integrității codrului. Și cine decît cei care mîngîie scîndura netedă, alb-gălbuie, cine decît ei, muncitorii care trebuie s-o taie cu grijă, s-o îmbine în chip de masă sau scaun, cine decît ei au dovedit și-și dovedesc adevărata dragoste pentru lemn, cunoscîndu-i prețul?

— Băgați de seamă!

Nu de mult au ieșit lustruite impecabil, 100 de noptiere din secția manuală, recepționate ca fiind de bună calitate. Bogdanov Zoltan confirmă că acele 100 de bucăți, de o cochetă eleganță, în care te poți oglindi, sînt făcute din bucățele de lemn, din nimicurile neglijate înainte. Adică termenul deșeu e pe ducă...

Controlorul de calitate însemnă cu creta un X pe o parte a noptierei predate recent. E vorba de cîțiva centimetri pătrați care cer o și mai atentă șlefuire. Merită a fi invitați să asiste aici toți cei care transportă neglijent mobila de la gară la magazinele de mobilă, să vadă grija cu care noptiera e culcată, ca un copil, pe masă și i se îndreaptă neînsemnatul cusur. Impecabil, într-adevăr, e puțin spus.

— Băgați de seamă! Lemnul...

In curte se descarcă lemn. Covaci Ana a lustruit în plus o noptieră, Bercea Teofil, cel care și-a început cariera odată cu fabrica, e mîndru că nu i s-a ridicat nici lui, nici altuia din echipa lui, vreun talon de calitate. In cabinetul inginerului-șef se calculează noua cifră care reprezintă angajamentul în cinstea Congresului partidului.

Ștefan LUCA

Noul magazin „Comaliment" cu autodeservire, din Bd. 6 Martie 85

Azi, la Roman

Din interior, laminorul din Roman îți dă senzația unui Hercules al tehnicii secolului XX. Agregate mecanice de o putere neînchipuită, automate, acționate de o infimă parte a energiei electrice produse la Borzești, tratează barele metalice masive, încălzite la roșu, ca pe o materie plastică oarecare, imprimîndu-le forma și dimensiunile cerute. Trenuri de role, mașini de încărcare și de descărcare, cuptoare rotative încinse, paturi basculante, perforatoare, netezitoare și calibroare, deplasează cu rapiditate țaglele sau le „prelucrează", modelînd conducte, prăjini grele de foraj necesare industriei petrolifere sau „burlane" (țevi care se îmbucă prin filet, spre deosebire de conducte, care vin sudate cap la cap), în „tirajele" prevăzute de comenzi. După prelucrarea „la cald" (a se citi: circa 1000° temperatură), urmează aceea „la rece", retezarea, ajustarea, filetarea, confecționarea mufelor, tăierea șanțurilor de sudare, bituminarea. Sînt operații migăloase, pretențioase, de finisaj, care cer „mînă de maestru".

Aceste „mîini de maestru" au fost descoperite prin partea locului, printre țăranii săraci care mai ieri-alaltăieri practicau o agricultură înapoiată, cu unelte medievale. Industrializarea socialistă le-a deschis nebănuite orizonturi. I-am văzut pe foștii țărani stăpînind azi tehnica avansată realizată de socialism. Mi-au arătat cu mîndrie, ca pe niște titluri de noblețe, carnetele de muncitori calificați dobîndite în ultimii doi-trei ani. Unii dintre dînșii posedă o înaltă calificare. Maistrul de schimb Gheorghe Apostoaie din „Brigada Păcii", tînăr (abia are 27 de ani), a făcut stagii apreciabile la Reșița, la Uzinele Republica din București și la Combinatul siderurgic din Rustavi (lîngă Tbilisi). Taina laminării țevilor a aflat-o de la un maistru gruzin, Țereteli. Cînd laminorul din Roman a intrat în funcțiune, în toamna lui 1957, prin probele la țevile de 10-12 țoli, Țereteli a fost de față și și-a văzut la lucru elevul.

Am cunoscut la Roman laminoriști și mai tineri, provenind de asemenea din mediul rural. Ion Mantale și Nicolae Postu, utemiști amîndoi, împlinesc 20 de ani. Sînt prieteni, tovarăși, lucrează la perforatorul „Unu". Mantale avea o pasiune forte, o patimă: fotbalul. Nu ca spectator. Juca! S-a „lăsat de sportul ăsta", ca să urmeze în mod strălucit cursurile liceului seral. Doar din cînd în cînd mai joacă tenis de masă, la clubul fabricii. Cîștigă bine: 1300—1400 lei lunar. Mi-a vorbit în termeni entuziaști de „garsoniera" lui, de aparatul său de radio, de bicicleta nu de mult cumpărată, de garderoba personală care cuprinde „haine pentru toate anotimpurile" și de mașina de cusut pe care a făcut-o cadou surorii lui, Maria, rămasă la țară, în raionul Negrești.

Viața unor oameni reflectă pregnant cuceririle revoluției noastre socialiste. Biografia lui Pericle Varduca, stopar la agregatul „Duo", concentrează în sine, la scară redusă, însăși istoria Romanului și ultimele două decenii. A fost zilier la fabrica de zahăr, uneori observator de siloz sau cantaragiu. Nopțile încărca vagoane cu sfeclă, în gări. Membru de partid e de la vîrsta de 16 ani. In 1951 a intrat factor poștal la Oficiul Roman. După efectuarea serviciului militar, revenit acasă, a fost ales secretar al organizației de bază P.M.R., la poștă. In 1958 a cerut să intre direct în producție, la laminor. A urmat o școală de calificare la locul de muncă și după șase luni a și fost încadrat lăcătuș-mecanic la secția „prelucrare la rece". Comuniștii de la laminor l-au ales secretar al organizației lor. Pericle Varduca a cerut atunci serviciului tehnic să-i dea o muncă de răspundere în producție, o muncă grea. A fost repartizat la agregatul „Duo".

La „Duo" țeava vine rostogolindu-se mai întîi lateral, pe un pat basculant, aruncînd flăcări verzui pe „nări" ca un balaur înfuriat. Apoi înaintează longitudinal, pe un tren de vale, lăsînd în urma sa o flacără de un verde intens. De două ori trece țeava prin mădularele de oțel ale agregatului, de fiecare dată „înghițind" alt „dop", cel de-al doilea cu un diametru cu 2 mm. mai mare decît primul.

Muncitorii care deservesc agregatul sînt prevăzuți cu echipament de protecție: șorțuri de piele și mănuși de piele lungi pînă-n coate, udate în permanență. Operația pe care o au de îndeplinit este schimbarea „dopurilor" care, fixate pe un dispozitiv solid, trec prin interiorul țevii de la un capăt la altul (în realitate țeava e trasă pe „dopuri", puncte fixe), mărindu-i calibrul. Aici cea mai mică neatenție cauzează rebuturi. In întîmpinarea Congresului Partidului, muncitorii luptă pentru scăderea prețului de cost al laminatelor și îmbunătățesc calitatea acestora.

Incercarea de a mă apropia de locul de muncă unde țevile pătrund în agregat, nu izbutește. Aerul e încins, frige. Pericle Varduca zîmbește. Imi spune că, în urmă cu doi ani, nici el n-ar fi crezut să se poată apropia de namilele acelea de foc. Acum s-a deprins. In afară de asta, la fiecare lot de douăzeci de țevi, muncitorii sînt schimbați. Ca și la forjă, aici se lucrează prin rotație.

M-aș fi mirat ca, la despărțire, stoparul Pericle Varduca să nu facă uz de proverbiala ospitalitate moldovenească: m-a invitat la masă, acasă la dînsul. Și ca să se încredințeze că am să vin, mi-a „servit" un punct de atracție cu efect verificat: televizorul său „Rubin 102".

Bineînțeles, nu l-am refuzat.

Leonard GAVRILIU

VISUL LUI VASILE NEAGU

Există un om care să nu poarte în adîncul inimii o fărîmă de vis? Aș spune: omul și visul. In anul 1946 am cunoscut un tînăr pălărier. Avea băiatul acesta un vis pe semne moștenit de la fostul său patron, să devină proprietarul unei fabrici de pălării. Se apucase să și-l înfăptuiască. Injghebase un mic capital și acela umflat de inflație. Cumpăra pălării vechi, le curăța, le călca și le punea în vînzare. Era activ. Cum afla de moartea unuia din cartier, dădea fuga într-acolo și, la căpătîiul mortului își începea „tratativele comerciale". „De ce să mi-o ia altul înainte?" filozofa pe bună dreptate. Cumpăra cu un preț derizoriu, vindea cu prețuri rezonabile. I se părea că în felul acesta își înfăptuiește visul. Se înșela amarnic. Și astăzi îmbătrînit, mai visează în atelierul său întunecos, înconjurat de pălăriile cumpărate de la morți.

Tot în anul 1946 am mai cunoscut un om. Avea și acesta visul său; muncea la Brașov într-o fostă fabrică de avioane, distrusă de război. Visul său, în anii aceia de foamete, părea de-a dreptul năstrușnic. Visa să făurească laolaltă cu ceilalți tovarăși de-ai lui, un tractor romînesc; mai visa să studieze, să devină inginer. Visul i s-a împlinit. El a devenit astăzi nu numai inginer, ci și erou al muncii socialiste. Este vorba de Ilie Trandafirescu de la uzinele de tractoare „Ernst Thälmann".

Vasile Neagu, șeful unei brigăzi fruntașe de la „Tudor Vladimirescu" își are și el visul său, care, fără îndoială, într-o zi i se va împlini. El visează să realizeze din brigada sa, după pilda celor din U.R.S.S., o brigadă a muncii comuniste. „M-a înflăcărat — îmi mărturisea Vasile Neagu — un articol apărut în „Scînteia" și semnat de un șef de brigadă sovietic". Credem însă că visul lui Vasile Neagu s-a născut nu atît din lectura articolului, cît din însuși procesul muncii. Articolul l-a ajutat să-și concretizeze, cu un ceas mai devreme, o năzuință care într-o vreme i se părea a fi ireală.

Uzinele „Tudor Vladimirescu" au luat ființă în 1952, undeva la marginea Bucureștiului. Pe atunci, uzina însemna de fapt un simplu atelier denumit „Remorci-auto". Vasile Neagu locuia lîngă noua uzină. A cerut transferul. Cererea i-a fost aprobată. A fost — să reținem acest amănunt — cel de-al șaptelea muncitor calificat angajat în uzină.

Avînd o meserie de aur — lăcătuș sudor — și fiind în uzină de la primii ei pași, lui Vasile Neagu i-a fost dat să crească odată cu întregul proces de producție al întreprinderii. A participat intens și nemijlocit la făurirea fiecărui produs nou al uzinii. Așadar, o uzină nouă, relații noi, fabricate noi. Toate acestea cereau din partea muncitorilor nu numai pricepere, dar și un puternic sentiment socialist de mîndrie națională. Așa cum era și firesc, elementele acestea s-au răsfrînt și în conștiința comunistului Vasile Neagu. El a descoperit acel mare și convingător adevăr: fericirea ta, a comunistului, depinde, în primul rînd, de fericirea celor mulți. In caracterul său au apărut trăsături ale eticii noi. Un exemplu mi se pare edificator. Există în actuala brigadă condusă de Vasile Neagu, un tînăr, Gheorghe Iordache. Cei doi, în ciuda diferenței de vîrstă, sînt cunoștințe vechi. In urmă cu ani, după terminarea Școlii profesionale, Gheorghe Iordache a fost repartizat la atelierul unde lucra și Vasile Neagu. Tînăr, fără prea multă experiență de viață, Iordache a simțit de la bun început în Vasile Neagu nu numai un tovarăș mai în vîrstă, ci și unul inimos, gata oricînd să-ți vină în ajutor, fie cu un sfat, fie cu o vorbă bună. Intr-adevăr, Neagu s-a ocupat și de creșterea profesională a tînărului acesta, și de viața lui personală. Iordache a plecat apoi în armată. De acolo îi trimetea lui Vasile Neagu scrisori de mulțumire. Iar după trei ani, cînd a fost lăsat la vatră și s-a reîntors în uzină, a cerut cu insistență să fie repartizat în brigada condusă de Neagu. S-a bucurat și șeful brigăzii văzînd cît de trainice pot fi relațiile ce se înfiripă în procesul muncii.

Cînd organizația de partid i-a încredințat conducerea unei brigăzi — aceea de la șasiu — Vasile Neagu n-a ezitat în a o primi. A văzut în această sarcină de partid esențialul — munca de zi cu zi cu oamenii pentru îndeplinirea planului de producție, educarea lor în spiritul noilor relații socialiste. Și a mai înțeles un lucru, anume că exemplul său, conduita sa va avea un rol hotărîtor în dezvoltarea brigăzii.

Vasile Neagu n-a studiat pedagogia. In schimb, producția la care participă nemijlocit, i-a dezvăluit nenumărate metode pedagogice pe care a știut să le folosească din plin. „Trebuie să ai încredere în oameni, în aptitudinile lor, îmi spunea Vasile Neagu. Dacă tu, ca șef de brigadă, n-ai această încredere, atunci totul este pierdut". Cu acest principiu a pornit la drum Vasile Neagu. Conducea 21 de oameni: muncitori mai în vîrstă, tineri, femei. Oameni cu caractere și deprinderi deosebite. Cînd s-a aflat că Elena Buzea a fost primită în brigada de la șasiu, mulți au zîmbit cu scepticism și ironie. „S-o ia dom'le, n-o să facă nici acolo prea multă brînză!" Intr-adevăr, pînă atunci Elena Buzea, trecuse prin mai multe secții; nu se știa de ce, dar era mereu schimbată. Maiștrii erau nemulțumiți de dînsa. Și ea era nemulțumită. Vasile Neagu i-a acordat toată încrederea. Observă din timp aptitudinile ei, dar și faptul că unii o „plimbau" de la o fază de operație la alta. „De-acum înainte nu-mi faci decît operația aceasta" i-a zis Vasile Neagu. Increderea șefului de brigadă i-a dat femeii aripi. Foarte curînd, ea se integra în ritmul brigăzii, ajungînd să cîștige lunar peste 1000 de lei. Dintr-o femeie necăjită, s-a transformat într-una optimistă, încrezătoare în puterile ei.

Vasile Neagu s-a ocupat și de tînărul Sandu Leibovici. Acesta numai ce terminase Școala profesională și nimerise în brigada de la șasiu. Șeful brigăzii descoperise în dînsul un lăcătuș-sudor cu multe calități și-l îndemnase să-și continue studiile. Astăzi, Sandu Leibovici îmbină munca profesională cu învățămîntul seral.

După cîteva luni, brigada lui Vasile Neagu deveni cunoscută în toată uzina. Brigada săltă de la categoria 3-a la a 4-a. Oamenii ajunseseră să cîștige lunar mult peste o mie de lei. Stăpîneau de-acum mai multe faze de operații și se mîndreau cu succesele lor. Brigada de sudori deveni și una... sudată. Vasile Neagu era mulțumit. „Pedagogia" lui dădea roade.

Aici intervine un factor nou care ne dezvăluie și mai mult creșterea conștiinței lui Vasile Neagu. In timp ce brigada condusă de dînsul repurta victorii, o altă brigadă — aceea de la atelierul de uși — devenise codașă, frînînd munca întregului atelier. Se crease o situație grea. In august 1959, biroul organizației de bază, luînd în discuție problema acestei brigăzi, ajunse la următoarea concluzie: să i se propună lui Vasile Neagu să preia conducerea brigăzii de la atelierul uși. Trebuie să recunoaștem că a trece din fruntea unei brigăzi fruntașe la conducerea alteia, codașe, nu este o treabă chiar atît de plăcută. Vasile Neagu însă, primise această sarcină cu bucurie. In aceasta și consta elementul nou, profund socialist, ivit în conștiința muncitorilor noștri. Totuși trecerea în fruntea unei brigăzi n-o poți rezolva numai prin simpla acceptare a sarcinii. Abia te-ai obișnuit cu un colectiv alcătuit din 21 de oameni, și trebuie s-o iei de la început cu un altul, format din 24 de oameni. Nu-l frămînta gîndul că trecînd la brigada codașe, salariul lunar i se va micșora automat. (Și cine știe cît va dura situația asta?) Altele îi erau preocupările în zilele acelea. Va izbuti oare să-și aplice și acolo „pedagogia"? Apoi, cum se va despărți de vechea brigadă?

Mai întîi, ca un vechi soldat ce era, porni în recunoaștere la brigada codașă... „Să vedem noi cu cine o să avem de-a face". In recunoașterile întreprinse, descoperi cu bucurie că va avea de-a face cu muncitori buni. Mai toți aveau încadrarea categoriei a patra, dar toți cîștigau lunar mult sub nivelul calificării. Constatarea asta îl făcu să se întrebe: „De ce? Care-i cauza?" Alte recunoașteri îi aduseră răspunsul. Descoperi, rînd pe rînd, că în brigadă erau prea multe brațe de muncă, dăinuia dezordinea, membrii brigăzii nu erau repartizați pe faze de operație (aceeași fază începută de unii, era terminată de alții), deci nu exista o răspundere personală. Ochiul său ager mai stabili ceva: munca șefului de brigadă nu era îndeajuns de calificată. Ștanțele pregătite de el nu erau exacte, iar membrii brigăzii pierdeau multă vreme cu îndreptarea lor. De aici un randament scăzut. Brigada (24 de oameni) produceau pe lună 150 de uși pentru 75 de mașini autoutilitare.

Vasile Neagu se hotărî să se apuce de treabă. Despărțirea de vechea brigadă fu simplă. El arătă vechilor săi tovarăși că nu există motiv de întristare, că oricine dintre ei ar putea să-și ia locul cu cinste. „Voi cunoașteți acum nu numai o fază de operație, ci mai multe. Nu-i așa?" Intr-adevăr, un membru al brigăzii — Dobrescu Aristotel — îi luă locul. (O precizare. De atunci au trecut cîteva luni și brigada continuă a fi fruntașă).

Membrii celeilalte brigăzi îl primiseră cu neîncredere. Vasile Neagu nu se descurajă. Se purta simplu, fără ifose, și tot atît de simplu începu să-și conducă brigada spre țel. Intelese că, mai întîi, trebuie să cîștige încrederea oamenilor în ceea ce privește priceperea sa. Așa că se strădui ca ștanțele ce-i ieșeau din mîini să fie ireproșabile. După cîteva zile, o poziție fu cucerită.

După un timp, se apucă să repartizeze membrii brigăzii pe faze de operație și să stabilească răspunderi personale. Nu-i fu ușor. Se lovi mai ales de „conservatorismul" unui tovarăș care totuși voia să lucreze ca și mai înainte, de capul lui. Pe acesta Vasile Neagu se văzu nevoit să-l aducă în discuția grupei de partid, unde se hotărî eliminarea lui din brigadă.

Intărind disciplina, organizînd cu pricepere munca, Vasile Neagu ridică capacitatea de producție a brigăzii. Curînd, spre uimirea tuturor, 18 muncitori (deci mai puțin cu 6) produceau 200 de uși pentru 100 de mașini, (deci cu 50 de uși mai multe). Automat se ridică și cîștigul muncitorilor, iar brigada fu declarată fruntașă. „Pedagogia" comunistului Vasile Neagu izbîndi și de data asta. Imi mărturisi cu modestie: **„N-aș fi izbîndit dacă n-aș fi avut sprijinul unor tovarăși ca Balint Dumitru, Moise Alexandru, Teodor Vasile, Avram Vasilica și alții".**

Astăzi nu există în brigadă om care să nu cunoască foarte bine mai multe faze de operație. **„Oricine dintre ei poate oricînd să preia conducerea brigăzii!"** îmi zise el bucurîndu-se. **„Iar eu, dacă va fi nevoie..."**

Da, Vasile Neagu este astăzi părintele a două brigăzi. Se interesează deopotrivă cu același interes de ambele colective.

Sentimentul că în jurul tău oamenii se înalță, devin mai încrezători în puterea lor de muncă și viață, că tu — ostaș al partidului — ai fost unul dintre acei care a contribuit direct la înălțarea demnității omenești, te face mai înțelept, mai visător. Vezi cu ochii tăi roadele educației socialiste. Și atunci ai vrea să faci mai mult și mai profund. Comunistul Vasile Neagu visează... visul său e simplu și frumos. **„Tare aș vrea — îmi spune el — să am atîta pricepere ca să fac din brigada mea o brigadă a muncii comuniste".** Cuvintele lui m-au mișcat. I-am surprins privirile blînde. Radiau îndrăzneală și siguranță. I-am strîns mîna gîndind: „Oamenii ca Vasile Neagu obișnuiesc să-și realizeze visul".

Haralamb ZINCA

„Frumoasă ești, patria mea..."

(Urmare din pag. 1)

la rînd după aceea, pînă în pragul vremurilor moderne. O secundă ni s-a părut că-l zărim răsfrînt în undă pe Alexandru cel Mare. Cînd am văzut la Drubetis urmele podului lui Apollodorus, ne-am amintit cîtă uimire a stîrnit această construcție la timpul ei, și ne-am întors gîndul din veacuri, acasă, în prezent, dar îndată ni l-am trimis în viitor, hulub cercetaș al timpurilor. Am stat în tăcere, și eu și soțul meu de drum, închipuindu ne ce rost ar avea energia Dunării, în altă etapă constructoare...

Și în timp ce noi visam cu ochii țintiți asupra drumului fluid, inimile ne zvîcneau strașnic; ne zvîcneau de emoțiile aduse de hulubul trimis în viitor, dar și de mîndria că facem parte din armata construirii socialismului; și ne gîndeam că poate și cît de cît din energia gîndirii sau mîinilor noastre contribuie la transformarea acestei țări atît de nefericită odinioară... In mintea noastră înmugurea gîndul că omul constructor deține, în sîmburele energiilor sale, puterea măsurătoare și cuceritoare a infinitului și că infinitul însuși, oricît e de uimitor și de necuprins încă, va fi adus ca un trofeu la pragul omului biruitor.

★

Au rămas în urmă și munții și Dunărea, și după un popas de o zi la București, ne-am continuat călătoria pe Bărăgan, spre Constanța. Nu vroim să chinuim cititorii, stîrnindu-le de pe acum nostalgia frumuseților mării; le vom spune însă că pe întinderile ei se vedeau spumele stîrnite de oștile lui Neptun și că se auzeau necontenit și niște trîmbițe ale adîncului. Le voi aminti însă despre surpriza ce vor avea-o, cînd vor vedea litoralul cu noile amenajări și construcții, care vor fi la nivelul celor mai moderne stațiuni maritime din lume. Dar nu acesta a fost rostul călătoriei noastre la unda Pontului, ci spre a prinde cît de cît din miracolul ce-l conțin cuvintele „țară nouă."

Dobrogea, numai după cîțiva ani de la colectivizarea totală, e de nerecunoscut. In locul uscăciunii și paraginii de demult, se întinde verdeața biruitoare a holdelor, se întind lizierele, pădurile și livezile tinere, și pîlcurile dese de combine de pe la S.M.T.-uri amintesc cîrdurile dropiilor albe care urcă în volbură de peneturi pînă la blidul soarelui... O privire fugară peste întinderile dobrogene îți dă credința profundă că străbați un pămînt lucrat cu cea mai înaltă știință, credință întărită atît de holde cît și de silozurile zvelte din vecinătatea gorganelor scitice... Și în partea asta a țării ne-am gîndit că energia omenească e măsurătoare unică și cuceritoare a infinitului, iar cînd am trecut Dunărea la Cernavoda și am reintrat în Bărăgan, această credință ni s-a împlinit iar ca o pîine. De la frumusețile din „Pseudokinegheticos" la cele de astăzi, e o distanță extraordinară. Priveliștilor patriarhale descrise genial de Odobescu, li s-au suprapus priveliștile civilizației biruitoare, atît de rîvnită de marele nostru clasic. Chiar și din goana trenului zărești prin sate fenomenul îndepărtării necontenite și inevitabile a vechiului și biruința noului prin construcții. Din toate cele văzute, s-a înfiripat în inima noastră ca un început de imn, ca o cîntare mai frumoasă decît Cîntarea Cîntărilor. Ritmul imnului ni l-au determinat roțile trenului, scandind neîntrerupt:

„Frumoasă ești, frumoasă ești,
Patria mea...".

Eusebiu CAMILAR

Banda de răcire a laminorului de la Roman

Tinichigiul Ionescu Alexandru de la uzinele „Tudor Vladimirescu" din Capitală lucrînd la noul ciocan. Brigada condusă de el a depășit la 18 aprilie planul pe luna respectivă.

timpul

Povestire de Mircea ŞERBANESCU

Adrian Nichita se trezi în dimineaţa aceea ca de obicei — deschizînd ochii deodată, ca şi cînd i-ar fi ţinut închişi doar un minut; adineaori parcă mai fusese încă seară, întuneric, iar acum înflorea oarecum neaşteptat lumina, lumina vie a începutului de zi. Cam aşa se petreceau lucrurile întotdeauna, semn că dormise adînc şi că se scula odihnit, plin de întreaga energie de care are nevoie un om pentru a munci cu nădejde.

In faţa lui, prin fereastra îndreptată spre Răsărit, deşi soarele încă nu se ivise, năvălea o lumină scînteietoare; şi năvălea spre el cu atîta forţă încît părea că sparge în ţăndări geamul şi-i arunca lui în ochi toate cioburile de sticlă. Simţi mai întîi o durere fizică care-l sili să clipească des, ca să scape de ea. Şi-n adevăr totul se schimbă într-un moment: se întinse în voie, cu plăcere, şi aproape că-i veni să strige vesel, nu cuiva anume, ci poate tocmai Răsăritului strălucitor, un „Bună dimineaţa" din adîncul inimii.

Iar, îşi aduse aminte că alături de el mai dormea cineva, încă liniştit şi profund. Ascultă cu nesaţ respiraţia uşoară a Titianei. Ii plăcură şi obrajii ei, întipăriţi cu o tihnă senină, care vorbea de sănătate. Se refăcea binişor Titiana. De la o zi la alta!

Dincolo, în cărucior, Vasilică se legăna încă în mrejele somnului cel dulce, de dimineaţă, cu adevărat somnul copiilor! Pe Adrian Nichita îl încînta expresia de seriozitate mirată de pe obrazul mic, bucălat şi roz. Mititelul dormea cu mîinile ridicate pe lîngă cap şi cu pumnişorii aducînd cu nişte muguri gata să plesnească în soarele primăverii. Il şi alintă în gînd: „Dormi, mă, dormi bine ca să creşti mai repede, să aibă tăticu-tău cu ce se mîndri!" Mult îşi dorise un băiat şi-acum, deşi se simţea, într-un fel, vinovat faţă de Titiana se încînta şi se uluia în fiecare dimineaţă de acea seriozitate mirată de pe obrazul copilului, şi din pricina aceasta diminețile lui căpătau un farmec aparte.

Pe urmă se sculă. Patul scîrţîi uşor sub greutatea trupului său, trezindu-i teama că va tulbura somnul soţiei. Femeia se şi mişcă neliniştit, gemu şi oftă, dar pleoapele tot nu i se despărţiră de somn. Nu-l simţi nici cînd se strecură în camera de baie, cu temperatură de frigorifer.

Aşadar, se arăta o dimineaţă frumoasă şi obişnuită, pe cerul căreia nu ameninţa norul niciunei preocupări mai deosebite. Pentru trebuirile de fiecare zi era pregătit şi prea pregătit. Nu-i plăceau surprizele şi-ntotdeauna dimineaţa, sau în preajma unor acţiuni însemnate, căuta să descopere dinainte posibilitatea unor „neprevăzute". Pe azi nu vedea niciuna. Nici n-avea cum să vadă. Nu trecuseră trei zile de cînd biroul organizaţiei de partid luase în discuţie sarcinile oţelăriei privind împlinirea angajamentului peste plan. Socialismului îi trebuie oţel mai mult. Oţelul era în mîinile lor, ale lui şi-ale ortacilor. Cifra angajamentului nu era mică; dacă-şi organizau munca bine puteau s-o şi depăşească. In şedinţă, porniseră, însă, de la realizările de pînă atunci, care nu erau cine ştie ce faţă de posibilităţi. Ar fi putut să-şi facă griji. Işi şi făcuse, pentru că unii ortaci susţineau că dacă dă căldura, graficul o să salte în înălţime ca o pasăre... Dar dacă dă căldura alţii vor zice: „Dacă n-ar fi topenie..." Planul e plan, angajamentul e angajament şi cu „dacă" abia că te strecori printre ele ca un cîine prin apă. La celălalt ţărm te scuturi şi latri la lună!

Işi făcuse griji şi de-aceea chemase la lucru biroul organizaţiei. Măsurile politice şi organizatorice luate vor duce neapărat la rezultate bune. Oamenii ştiu ce au de făcut, pe baza planului, judecat şi întors pe toate feţele, asigurat cum se cuvine cu responsabilităţi concrete. Intr-un fel era prea devreme ca să-şi facă griji. De aceea i se şi părea că dimineaţa era cu adevărat liniştită şi dulce. Nici un nor nu întuneca cerul senin şi ziua frumoasă de dimineaţă se cunoaşte. Aceasta era convingerea lui în momentul cînd intră în bucătărie. Letiţia era lîngă aragaz, cu cojocelul mamă-si pe ea.

— Bună dimineaţa, mîndro! De ce te-ai sculat aşa devreme? Ce naiba! Imi făceam ceaiul şi singur. Mai dormeai puţin.

Fetiţa de nouă ani îi zîmbi peste umăr, presără ceaiul în apa clocotindă şi veni în faţa lui. Işi dăduse jos cojocelul şi-i întoarse spatele, pentru ca el să-i poată înnoda cordonul de la şorţul pestriţ de uniformă, iar deasupra să-i prindă nasturii la celălalt şorţ, cel negru. Treabă, pe care Nichita o îndeplini mormăind ca de obicei:

— Naiba s-o ia de idee: de ce să vă încheiaţi la spate cu două rînduri de socoteli? Mare minune! uite, funda dintîi nu mai are nici un chichirez dac-o acoperă a doua?! Gata, fată dragă. Acum e bine?!

— Mulţumesc, tăticule!

Nichita o apucă pe Letiţia de după cap şi o sărută apăsat pe frunte. In acest sărut el puse multă duioşie, nesfîrşită dragoste şi chiar un pic de tristeţe, pentru că fetiţa preluase de la o vîrstă prea fragedă unele sarcini ale gospodăriei. Aşa cum era acum, cu cojocelul mamă-si pe umeri, semăna cu o femeie care trebăluieşte vrednică prin bucătărie. Era leit mamă-sa; ca şi cum din aceasta s-ar fi făcut dintr-o dată mică-mititică, aşa ca-ntr-o poveste năzdrăvană. Cînd îi puse dinainte ceaşca de ceai aburindă el o sărută din nou pe frunte apăsat.

Stăteau la masă faţă-n faţă, sorbind cu înghiţituri mici lichidul fierbinte, îndulcit bine cu zahăr. El tăia pîinea-n felii şi-o ungea cu unt. Discutau amîndoi. Ii punea întrebări din lecţii şi se bucura că Letiţia prinde repede şi uşor înţelesul problemelor de aritmetică, rezolvîndu-le fără greş. Cît de zburdalnică şi capricioasă era pînă nu de mult; dar acum parcă s-a maturizat. Sub ochii lui s-a făcut serioasă şi vrednică. Nichita se gîndea: aşa e de-nţeles vorba aceea cu copiii care cresc sub ochii noştri. De la o zi la alta sînt altfel! I se umeziră ochii, privind-o pe Letiţia. Nu şi-a împletit încă părul aşa că pe fruntea albă i se zbîrlesc cîrlionţi neastîmpăraţi şi negri, la un scris grăbit cu creionul pe-o hîrtie albă. Intinse palma şi-i netezi zulufii cu un gest care era mai mult mîngîiere duioasă, înlocuind zeci de cuvinte de alint care-i trăiesc lui în inimă ca nişte flori. Nu e meşter la vorbe frumoase; nu le ştia scoate la iveală după cum ar fi dorit; sau măcar dac-ar şti să cînte, să cînte încetişor, blînd şi dulce pentru fetiţa lui dragă, care poartă cu vitejie pe umerii ei slăbuţi unele sarcini care-s ale altei vîrste!

In urma naşterii băiatului, la nouă ani diferenţă de Letiţia, Titiana a rămas suferindă. A pierdut destul sînge, se reface greu şi urmează un tratament medical bazat pe multă odihnă. Dimineaţa o lasă să doarmă cu Vasilică. El îşi pune pachetul cu mîncare pregătit de-aseară de nevastă în servieta veche de piele, lustruită de-a-lîta purtare, prinsă numai într-o cheutoare. Cealaltă, defectîndu-se, a înlocuit-o cu o limbă de piele găurită în trei locuri, prin care împunge o vergeluţă metalică.

La ora cînd sirena uzinei umple valea întreagă cu vibraţiile ei severe şi cînd blocul lor e plin de ecourile tulburătoare ale vieţii de fiecare zi, Nichita pleacă de-acasă cu regretul că Titiana nu-l mai conduce ca altădată pînă la spalierul metalic al scării. Păşeşte rar, îndesat, respirînd adînc, parcă nesăţios aerul curat, tare al dimineţii de primăvară, care pătrunde în el ca un şuvoi de apă. Cobora de pe munţi un răsuflet iute cu miros de brad şi de zăpadă, dar mugurii nu se mai temeau şi aşteptau soarele. Creşte dinspre răsărit parcă ne-ncununau cu diamante. Inima lui Nichita tresălta, gata să-şi ia zborul ca o pasăre cutezătoare. Totul din jur îi plăcea. Şi blocurile noi tăiate-n linii drepte, de parcă erau tot numai desenate pe hîrtie sau în vis; şi vechile căsuţe de ţară, unele cam povîrnite, altele cu fereastra lîngă pămînt, „de-ţi intră broasca prin ea", dar pe care primăvara le va îmbrăca în curînd generos în haine tinereşti de catifea verde. Scîrţîiau porţiţe, bocăneau pe caldarîmuri bocanci ţintaţi, săgetau vorbe şi chemări.

Era o dimineaţă obişnuită! Se întîlni cu cunoscuţi, se salută cu ei, intră în vorbă cu unii. O mare familie se aduna pe-acelaşi drum, care-i ca o apă de munte, alimentată necontenit de izvoare proaspete.

La un moment dat i se alătură Iancu Vasilian, de parcă-l aşteptase dinadins. Se-arăta bine dispus ca-n totdeauna. Un bărbat zdravăn, bălan, cu ochi albaştri, cam spălăciţi; avea un mers caracteristic: face paşi mari, bălăbănind mîinile şi scoţînd pieptul înafară, înaintînd parcă întărîtat şi dominator spre un cineva care-i stătea în faţă încăpăţînat, dar bicisnic. Prim-topitor şi el. Nichita l-a avut în mai multe rînduri partener de întrecere; concurent tare, trebuie să fii mereu cu ochii-n patru cu el. Insă nu pentru că ar fi înţeles cine ştie ce din rostul oţelului pe care-l fierbea cu măiestrie în cuptorul său, ci pentru că era ambiţios şi pentru că-şi număra cîştigul de trei ori după ce lua banii la mînă.

Pe vremea patronilor se spunea despre cei ce nu luau mai nimic la plată — şi erau destui aceia — că plecau de la casierie „vorbind singuri". Lui Vasilian i se-ntîmpla şi acum să plece aşişderea, adică mormăind ca un urs înfuriat şi luînd-o aţă spre pivniţa Gostatului. Bea ţuică direct dintr-o sticlă de jumătate şi bubuia cu glasul său sonor, aprins de alcool:

— Două mii fac la chenzina ailantă! Auzi, mă, două mii! Iau, mă, două miuţe la mînă?

— Iei, nea Iancule! zicea cel pe care se nimerea să pună el ochii.

— No, atunci poftim. Goleşte-o!

Ii dădea aceluia sticla, cu cît o fi fost în ea şi-l silea să o bea pînă la fund dintr-o răsuflare.

— Usuc-o, mă, dacă eşti om în putere. Eu-s om de două miuţe, mă! Să te văd pe tine ce marfă eşti!

Erau unii cu gîtul mai dedat la ale băuturii, care se luau cu dinadinsul după el cînd îl vedeau c-o apucă spre pivniţa Gostatului, stîndu-i în preajmă ca nişte căţeluşi ca să-i scheaune laudele cînd s-o ivi prilejul.

Iancu Vasilian ştia să muncească, dar inegal, cu salturi de la o lună la alta, de la o săptămînă la alta şi chiar de la o zi la alta. Uneori nu i-ar fi stat nimeni alături, alteori ai fi zis că nu există pe lume altul mai moliu ca el. Nichita se ocupase mult de el, încercînd să-i insufle un anumit stil de muncă, dar rezultatele încă nu se vedeau. Vasilian nu înţelegea oţelul decît atît cît îl fierbea în cuptor şi nu întotdeauna. Ce se-ntîmpla cu el după aceea nu mai era treaba lui. Intra pe urma turnătorilor — îi priveşte! In dimineaţa aceea ştia de ce-l aşteaptă. Se putea una ca asta? se întreba Vasilian, cu un glas care s-ar fi vrut mai domolit ca de obicei: se putea să-şi bată joc de el la gazeta de perete?

— Păi ce sînt eu, mă Nichita, un cîrpaci acolo? Eu-s oţelar prima? Să nu-şi bată nimenea joc de mine!

Nichita îl asculta fără nici o plăcere. Uneori Vasilian îl obosea; atunci cînd bîrfea ca o babă de altădată, sau acum cînd ştia bine că nu avea dreptate şi era o dimineaţă aşa de frumoasă!

— Şi cînd m-a pocnit? Tocmai acum cînd sînt în vervă de lucru. Dracu să mă ia de mai înţeleg? Vrea cineva să mă demobilizeze? Are cineva interes?

Prinzînd un moment cînd celălalt tăcuse, poate aşteptîndu-i o încuviinţare, ceva, Nichita spuse cu blîndeţe:

— Nu ţi se pare că năvăleşte primăvara? Mie mi s-au umplut nările de miros de floare...

— Uite na, m-ai omorît cu florile! Eu-ţi vorbesc de una şi tu ai nas de flori. Ferice de tine, că eu nu mai am. Mi l-am ars la cuptoare, de nimic nu mai simt altceva decît gazele de pe platou. Şi ce-a făcut ăla cu mine?!

Sînt oameni care te obosesc cîteodată; Vasilian era dintre aceştia. Şi subiecte care te obosesc: aluziile lui Vasilian se contopeau într-un corp diform, într-un subiect vîscos şi rece de care trebuia să te străduieşti ca să nu te-atingă. Noroc că-i ajunse din urmă un flăcău ciolănos, cu şapca aşezată ştrengăreşte pe-o sprînceană, salutînd cu o voce baritonală, plăcută.

— Bună dimineaţa, Marcule, răspunse Nichita şi-şi regăsi pe loc vlaga pierdută şi dispoziţia. Ce zici de vremea asta frumoasă?

— Valabil! răspunse scurt flăcăul, rîzînd şi făcu un gest cu mîna spre Răsăritul care rumenise cerul, de parcă prevestea un incendiu.

Vasilian se topise de lîngă ei, dispărînd în mulţimea care se aduna ca un şuvoi la intrarea în uzină. Incetiniră pasul pînă să ajungă la ceasul de pontaj. De-aici oamenii se risipeau în toate direcţiile, forfotind ca nişte furnici printre clădirile mari. In faţa panoului cu angajamentele cei doi se opriră. Era ţinut la zi. Cifrele care se schimbau erau desenate pe bucăţele de sticlă în vopsele vii. Păcat de nuanţa roză de la rubrica „Oţelărie", cifra nu se prea potrivea cu culoarea.

— Vezi ce ne-aşteaptă? întrebă Nichita.

— Stăm prost. Dar ieşim acum din iarnă...

— Lasă iarna în pace, se supără Nichita. Acesta se mulţumi drept răspuns să-şi împingă şapca puţin mai pe ceafă şi să fluiere parcă fără rost, deşi s-ar fi putut înţelege că-i şi mirat şi nemulţumit.

Pentru Nichita dimineaţa nu mai fu deloc obişnuită; primul fior de nelinişte o pătrunse. Auzi în spate pe cineva rîzînd. Recunoscu gîlgîitul sonor al lui Vasilian. Asta e, unii pot să rîdă cît poftesc. Răspund de cuptorul lor şi-şi permit din cînd în cînd să fie în formă de muncă pentru un cîştig mai rotunjor. Poate că nici Marcu

Desen de MIHU VULCANESCU

nu simţea o răspundere mai mare decît cuprindeau sarcinile lui în producţie. Deşi era unul dintre muncitorii tineri cei mai buni; elev la Şcoala medie serală şi-un pătimaş al cititului lui Nichita îi păru rău că-l nedreptăţise asemănîndu-l cu oameni ca Vasilian; adevărul acesta era: Marcu era un tînăr de nădejde, care-i era şi tare drag!

Platoul oţelăriei duduia şi vibra ca o punte de vapor. Izbucneau pe alocurea flăcări vijelioase. Călătoria continua cu ardoare. Nimic n-o putea opri. Preluînd cuptorul, Nichita se apucă de treabă tulburat, dar cu o energie înzecită. Una din hotărîrile luate la şedinţă fusese aceasta: comuniştii — exemplu. Nu simplu: comuniştii în frunte, ci exemplu ca să-i poarte şi pe ceilalţi după ei, înainte...

Datele lăsate de schimbul de noapte nu-i prea plăcură. Şarja era aproape gata, dar trecuse cu mult de opt ore. Ar fi întrebat de ce, dar ştia că ar fi primit drept răspuns o ridicare din umeri. Cine nu ştie că noaptea... Ei da, noaptea-i noapte, iarna-i iarnă, vara-i vară, şi mereu se găsesc motive care ar vrea să explice de ce se pierde timpul atît de preţios oţelarului. Socialismul are nevoie de oţel. Minutul irosit înseamnă oţel mai puţin. Deci o datorie neîmplinită.

Nichita îşi struni oamenii. Sosi rezultatul de la laborator. Putea să sloboadă.

— Hai, tovarăşi, fiecare la locul lui...

Ştia să conducă. Sub mîna lui totul se mişca viu şi precis. Dar glasul cam repezit lăsa impresia că e-n toane rele. Chiar dacă aruncă vreo două glume, ca să-i mai înviorează pe băieţi, tot nu era cine ştie ce, cunoşteau ei că nu se face primăvară cu o rîndunică.

Cînd oţelul curge cu scîntei şi cu flăcări e sărbătoare pentru cei de la cuptoare: e bucuria muncii împlinite. Atunci îi vezi rîzînd şi luîndu-i peste picior pe turnători.

— Vedeţi, mă, să nu irosiţi oţelul, că data viitoare nu vi-l mai dăm vouă!

Dar în dimineaţa aceea Nichita nu le dădu răgaz. Injectorul cu gaz metan duduia de parcă se certa cu cineva. „N-ai voie să-ţi cobori temperatura măcar c-o jumătate de grad" îi spunea el cuptorului, care — gol — mormăia înfundat, respirînd greu, ca un om care ar avea nevoie de-o ţigară şi în efort n-are cum să o fumeze.

Începuseră pregătirile pentru şarja cea nouă, cînd veni cineva la Nichita cu un ziar. Ii spuse şi-o vorbă, care sfîrîi în inima lui ca o picătură de apă căzută pe-o placă de fier încinsă. Matei îi cerea să-i citească neapărat. „Păi sigur, o să las acuma totul, ca să mă chiorăsc prin ziare", se necăjea Nichita şi încerca să vîre foile împăturite, fîşîitoare în buzunar, fără să nimerească.

Intre timp echipa lui nu pierduse vremea. Il văzu pe Marcu încărcat cu tubul de aer comprimat. Inţelese ce se întîmplase şi urmări atent operaţia, pe care însă o lăsă numai în seama tînărului. Intre cărămizile vetrei fumega şi scînteia un mic şarpe incandescent, o rămăşiţă arzîndă de oţel. Aerul comprimat îl lovi şi-l risipi. Nichita cercetă interiorul cuptorului, curat acum, strălucind roşietic de parcă se uita la el printr-o sticlă colorată. O geometrie fantastică desenau cărămizile refractare. Cercetă centimetru cu centimetru bolta şi vatra, pînă ce se convinse că totul e-n ordine cu cuptorul lui.

Ar fi putut să fie mulţumit, dar îşi aduse aminte de ziarul primit de la comitetul uzinal de partid. Presa se împărţea la vremea prînzului. Matei n-avusese răbdare, pesemne ca să-i atragă luarea-aminte asupra unui lucru deosebit. Nu era prima dată cînd îi trimitea astfel de mesaje. Nu dădea nici o indicaţie, nu scria nimic, nu sublinia nimic. Nichita găsea şi singur.

Ortacii îl văzură citind ziarul. Işi mişca încet buzele şi clătina capul. Ei îşi dădură coate, căci erau aproape toţi tineri. Intre ei şi Nichita, bărbat la patruzeci de ani, stătea Marcu, care urma să împlinească în curînd treizeci, un om serios, candidat de partid, stăpînit de două patimi: munca şi cititul.

Aşa că, ceilalţi îşi dădură coate şi-o lăsară mai moale cu treaba, în timp ce Marcu rîvni arzător să vadă ce citeşte-n ziar şeful lor, de uitase şi de muncă şi de tot. Se apropie, căutînd stăruitor să prindă privirea lui Nichita. Cînd reuşi, îl lovi îngîndurarea ei.

— Uite ce scrie aici, Marcule, îi întinse Nichita ziarul. Angajament: toate şarjele în opt ore. Ia şi citeşte.

Marcu îşi aruncă ochii pe rîndurile mărunte şi dese. Că-şi „aruncă" nu e vorbă fără rost, pentru că în adevăr alergau pe cuvinte ca piatra care goneşte peste o apă. Se străduia să prindă înţelesul fiecărei vorbe, deşi curiozitatea-l îmboldea să le cuprindă pe toate de odată. Trebui să-şi strunească nerăbdarea ca pe-un cal nărăvaş. Relua fraza ca să-i înţeleagă întregul sens şi să raporteze totul la realităţile lor. Cînd ridică ochii Nichita nu mai era lîngă el; erau ortacii cei tineri, care se uitau peste umărul lui.

— Unde-i şeful?

— La încărcători.

— Ii face curte Măriuţei...

— Lăsaţi-vă, bă, de bancuri proaste. Fiecare la locul lui. C-acuşi vine flacără peste noi...

Aluzia la o femeie anume avea o rădăcină în realitate. Cîndva, înainte de a se însura, lui Nichita îi tremurase inima pentru Măriuţa, care de cîţiva ani se calificase macaragistă. Afecţiunea de odinioară se preschimbase în inima lui într-o statornică prietenie fără gînd ascuns. Toate ar fi mers bine, dacă Titiana nu i-ar fi imputat într-o bună zi că dă prea mare atenţie fostei lui iubiri. Titiana spusese aceasta la o supărare şi poate că-şi uitase imediat cuvintele urîte. Ele răniră însă inima lui Nichita, care se simţea totuşi cu conştiinţa împăcată. Trecutul era trecut: amintire, o floare uscată. Dar, cine ştie, poate că mai gîndeau şi alţii ca Titiana şi dau un înţeles cu totul strîmb prieteniei cu Măriuţa. Din acel moment începuse să se poarte rece cu macaragista, s-o ocolească şi să se simtă cu totul stînjenit dacă se nimereau amîndoi în acelaşi loc. Nepriceput în chestiuni sentimentale a fost el întotdeauna, dar şi de data aceasta, ceea ce lui i se părea cît se poate de nimerit, se întoarse împotriva lui.

Acum fusese nevoit să-şi calce pe inimă; dar nu urcă sus la macaragistă, ci-i vorbi de jos. Femeia scosese pe ferestruica de la cabină capul înfăşurat în băsmăluţă roşie cu picăţele rotunde şi albe, cu urechea întoarsă spre el. Deşi ajunsă la treizeci şi cinci de ani, mai purta pe chip ceva din drăgălăşenia de altădată, care-l fermecase pe Nichita; poate în năsucul cîrn şi ştrengăresc şi în buzele cărnoase şi aprinse. Il asculta cu un zîmbet vag.

Nichita avea nevoie de troci bine încărcate. Femeia dădu din cap în semn că înţelesese.

— Dar, te rog să ai grijă!

— N-o fi uşor! bombăni ea.

— Ce-ai zis? stărui Nichita de jos.

Măriuţa se aplecă mai tare pe ferestruică.

— Pe toate le încarc la fel! Nu ţi le pot alege.

— Incarcă-le pe toate.

— N-am numai fier greu...

— Te rog să-nţelegi. E ceva însemnat...

Măriuţa nu mai răspunse. Făcu un gest din cap şi dispăru de la ferestruică. Braţul metalic al macaralei trecu peste capul lui Nichita. Ciuperca electromagnetului coborî lin. Cînd se înălţă din nou avea o înfăţişare ciudată de gură cu colţi cenuşii de diferite forme şi mărimi.

Nichita mai zăbovi şi la încărcători. Avea nevoie „ca de aer şi apă" de troci bine încărcate, şi nu cu tinichele şi cu cutii de conserve, ci cu fier vechi greu, bun pentru oţel. Se reîntoarse la postul lui. Totul durase un sfert de oră. Lui i se păru că zăboveşte prea mult. Ceasul de la capătul platoului nu-l putea convinge de contrariu. Timpul îi clipea de-acolo, de parcă-i spunea: Nu te pune cu mine! El calcula liniştit. Cît se putea cîştiga la încărcare? Aici se putea face încă multă economie de minute. Le număra ca un avar, pe rînd, o lua de la capăt şi parcă mai descoperea un rest, un bănuţ de vreme ce-ar fi putut fi de aur. Dar în loc de şapte platforme primea numai şase... Şi-n timpul acesta temperatura nu scădea cu nimic...

— Marcule, striga din cînd în cînd. Ilie, nu căsca gura... Grăbeşte, Morcovete...

Işi ţinea strîns echipa în mînă, fără să aibă nevoie să vorbească prea multe. Ii ajungeau şi gesturile. Oamenii lui ştiau ce au de făcut. Prinseseră ritmul muncii, un ritm nou, cu care răspundeau chemării din ziar a unui oţelar vestit. Fără îndoială că acolo ţintea Nichita, pentru că era prea fierbinte şi-n tot ce făcea se simţea o febrilitate plină de neastîmpăr şi nerăbdare.

— O facem în opt ceasuri?

— Eu cred că-n şapte.

Oamenii încercau să ghicească intenţiile lui Nichita. O şarjă de 50 de tone cerea în general opt ore, dar nu întotdeauna se întîmpla aşa.

— Numai să nu iasă vreo mămăligă mare în loc de oţel! se vîra în sufletul lor Vasilian, care parcă stătea pe jăratec.

— Nu-i el tovarăşul Nichita om să dea altceva decît oţel, răspunse Marcu.

— Oţel prima-ntîi! întări şi Ilie.

Ochii iscoditori ai lui Vasilian înregistraseră schimbarea. Veni lîngă Nichita, cu ţigara-n colţul gurii.

— Asta e, adică! zise el.

— Ai zis ceva? întrebă Nichita şi-şi pironi ochii arzători asupra lui Vasilian.

— Mi se pare că vrei să ne dai un tampon, ca la vagoane.

— Te-ai lega să te-ntreci cu mine?

— Te iau! ameninţă zîmbind Vasilian.

— Vedem noi. Care pe care...

— S-a făcut. Ştii că-s în formă.

— Şi eu sînt. Dar pun o condiţie: să ne ajutăm unul pe altul.

— Cum aşa?

— La ajustare. Tu îmi dai oameni. Eu îţi dau ţie. E bine?

— Ce vorbeşti, frate?

— Am nevoie de douăsprezece lopeţi în loc de patru. O parte însă îmi dai tu.

— Şi dacă nu-mi place mie treaba asta?

— De ce să nu-ţi placă!

— Eu îţi dau oameni cînd o să am eu nevoie, ai să ştii la cine ştie pe unde şi nu vin. E?

— Ascultă, Vasiliane, sîntem oameni, ce naiba! Oţelari! Eu nu mă gîndesc să te-nşel şi să-ţi fur gloria. Aici e vorba de oţel. Gîndeşte-te măcar o dată la ei altfel decît de obicei...

Pînă la urmă s-au înţeles. Vasilian se gîndea totuşi şi la glorie şi la cîştig. Dar parcă-i pătrunsese şi pe el un pic focul lui Nichita: oţelul pentru socialism. Privindu-l cum se depărtează, Nichita se întreba: care e numărul? Şi tot aşa număra ca un avar? Cum număra el secunda şi minutul? Limbile ceasului de la capătul platformei înaintau mereu, încălecîndu-se şi întrecîndu-se una pe alta. Şi cu cît socotea mai mult Nichita îşi dădea seama cît mărunţiş îi scăpase printre degete. Căuta înfrigurat tot ce pierduse, notîndu-şi în minte fazele şi verigile care încă mai trebuiau strînse pentru a cîştiga tot şi a nu pierde nimic. Mai sînt rezerve. Mai sînt posibilităţi. I se părea ciudat că se gîndea la ele împăcat şi sigur de sine, pînă ce-şi dădu seama că era familiarizat de mult cu ele, dar niciodată nu-i apăruseră aşa de limpede în faţă, de parcă prindeau contururi vii pe-un ecran aşezat în faţa lui.

Tresări. Marcu lua proba. Oţelul sărea în scîntei. Se apropiau de sfîrşit. Se uită la ceas. Nu mai era mult pînă va suna sirena. Şi şarja? Incepu să se neliniştească. Privi atent în cuptor, căutînd să deosebească toate nuanţele arderii. Asculta încordat vuietul injectorului. Nici nu-şi dădu seama cînd se opri lîngă el cineva. Tresări numai atunci cînd dădu cu ochii de bărbatul scund, îndesat, care privea zîmbind cumplita ardere din cuptor.

— Noroc, tovarăşe Matei. Ai venit să mă vezi?

— Sînt în căutarea unui răspuns.

— Dacă mai aştepţi cîteva minute îl ai. Mă grăbesc să-l dau pînă nu sună sirena. Şi cum celălalt îl privea tăcut, cercetător, Nichita adăogă: Pot să-ţi spun totuşi că răspunsul oţelarilor noştri acesta e: şapte ore şi patruzeci şi cinci de minute...

— Atît ai făcut azi?

— Nu chiar atît, cum oi fi vrut eu... Am cheltuit mai mult nouă minute... dacă nu se-ntîmpla nimic atunci la urmă...

Tîrziu în noaptea aceea putu rămîne singur Adrian Nichita cu gîndurile sale. Avusese mult de lucru în ziua aceea. O şedinţă cu biroul, apoi cu agitatorii. Discutase cu ortacii din schimbul al doilea, cu inginerul şi cu maiştrii. Pe urmă trebui să se lase descusut aproape două ceasuri de Matei, în biroul acestuia cu o creangă de cireş în geam. Mugurii de pe ea gustau. In lumină parcă era o frînghiuţă cu noduri.

Cînd a sosit acasă a cules-o din grădiniţă pe Letiţia. Se înserase. Răsărise o jumătate de lună albă, ca un zîmbet. Fata se juca. I-a pus mîna pe umeri şi aşa a urcat scările. Şi-a făcut lecţiile? Le-a făcut. Mămica e bine? e bine; ascultă la radio o piesă de teatru.

— Pişpiriş n-a plîns?

— Nu, tăticule.

După cină, Titiana a culcat-o pe Letiţia şi l-a alăptat pe Vasilică, la care Nichita privea curios, cum deslipea pleoapele de parcă erau nişte petale mişcate lin de-un vînticel.

— Tu ce-ai de gînd? Nu te culci? l-a întrebat apoi femeia, văzîndu-l că nu-ncepe să se dezbrace.

— Mai am ceva de scris. Tu nu mai pierde vremea; la culcare!

— Dacă tu mai stai, stau şi eu.

— De ce? Nu ai nevoie de odihnă şi de somn...

Nichita a stins lumina în urma sa, după ce şi-a sărutat nevasta şi-a acoperit-o cu plapoma pînă sub bărbie. A ascultat puţin prin întuneric respiraţiile uşoare — a Titianei şi a lui Vasilică. Apoi a trecut în vîrful picioarelor în bucătărie. Pe masă era tot pregătit pentru scris, aşa cum se-nţelesese cu Letiţia. Se aşeză temeinic pe scaun şi-ndată începu peniţa să scîrţîie lin. In casă era linişte. Işi rînduia cuvintele, silindu-se să fie cît mai limpezi şi mai convingătoare.

„Analizînd condiţiile noastre de muncă am ajuns la concluzia că obiectivul nostru trebuie să fie elaborarea unei şarje în şapte ore şi patruzeci şi cinci de minute..."

Se opri. Citi fraza. Şi deodată tic-tac-ul ceasului, se înălţă sonor, întrebîndu-l: „Ei crezi că asta e posibil?" Nichita privi atent ceasul de pe bufet. La prima vedere era un ceas obişnuit, rotund, cu haină metalică strălucitoare şi c-o pălărioară pe creştet; dar lui i se părea că e cel de al doilea ochi al timpului. Tic-tac, tic-tac e posibil? — e imposibil? — e posibil? — e...

Nichita zîmbi şi se-ntoarse din nou la toc şi la hîrtie. Cum scria trupul său se încovoia puţin.

„Muncind în continuare cu perseverenţă, studiind temeinic posibilităţile de reducere a timpului de elaborare pe fiecare operaţie în parte, generalizînd cele mai bune metode de muncă, vom reuşi să realizăm durata medie a şarjelor în şapte ore şi patruzeci şi cinci de minute. Aceasta este pe deplin posibil şi este angajamentul organizaţiei de partid de la oţelărie...".

Lui Arghezi

Argeşan de pe la Grui,
Drumul greu îl străbătui.
N-avui osie la car,
ci numai un dram de har
şi cu el, din călimări,
scosei nişte însemnări. —
Trăsei brazdă, fără plug,
cu un fel de meşteşug.

Peste-ntinderea zăpezii, —
de-aştenui o smîngăleală —
m-ajutără la migală:
Eminescu şi Arghezi.

Ion BANUŢA

Vulcan şi Faust

Vulcan şi Faust! Vrăjitor şi faur!
De mici ucenicim la tine aici,
Şi-o să rămînem marii ucenici
Vrăjiţi de cloşca ta cu pui de aur,

De stihul tău cu foşnete de laur...
Mă uit: înşfaci barosul şi-l ridici,
Izbeşti şi işti giganţi şi licurici,
Şi nicovala-ţi muge ca un taur.

Forjar în versuri nu-s de adineaur;
Să prind oleacă doar vrăjitoria,
Atît de sîrg al foalelor balaur,

Şi sfarm scîntei, şi mătur fierăria;
Cuvintele de fier ştiu să le fierb —
Magistre, -nvaţă-mă vrăjitul verb!

George DAN

SILVAN „Străzi noi"

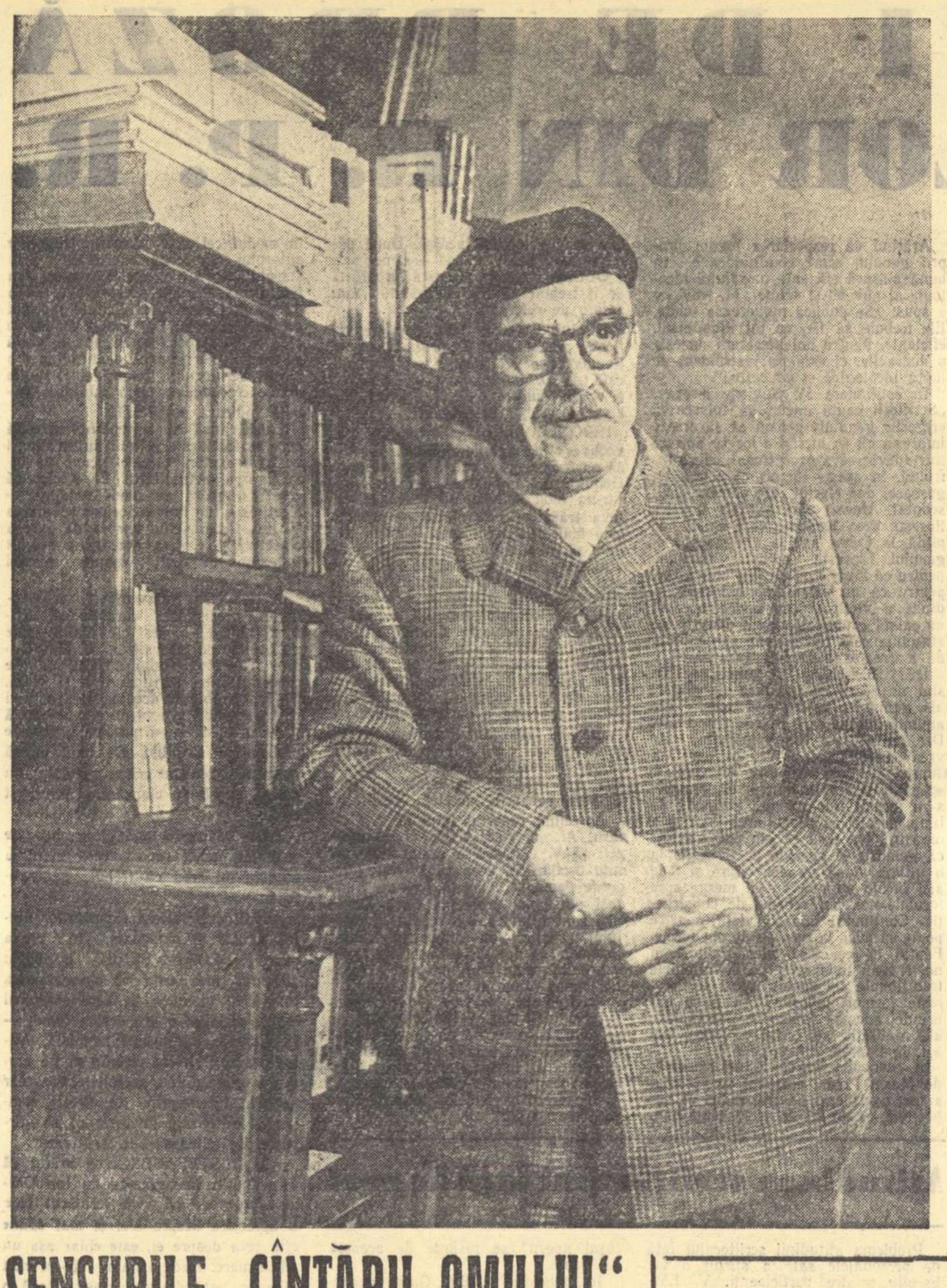

Excursie în Ţara de Kuty

— satira politică argheziană —

Există în proza lui Arghezi o înclinare, uneori foarte evidentă, spre comicul „absurdului", spre proiecţia în fabulosul caricatural şi în grotesc a faptului comic. Absurdul nu ne apare aici ca un scop, ci ca un mijloc de potenţare a comicului, utilizat cu multă supleţe şi subtilitate. Enormitatea efectelor, aparenta lipsă de logică, vădesc într-un plan mai adînc luciditatea amară a scriitorului şi nestăpînitul lui demon polemic. Fără a încerca o clasificare a modalităţilor pamfletului arghezian, vom distinge totuşi două atitudini fundamentale: una, în care mînia poetului faţă de anume stări de fapt sau persoane se exprimă direct, în virulente diatribe (pamfletul la persoana a doua), iar alta în care, prin filtrul ironiei, oricît de excesivă, sensurile pamfletului se obiectivează. A doua atitudine favorizează apariţia comicului. S-a afirmat neîntemeiat că pamfletul arghezian, deşi iniţial vizează persoane reprezentative pentru corupţia vieţii oficiale din Romînia trecutului, prin faptul că nu le desemnează în chip limpede, îşi pierde eficienţa practică, devenind un exerciţiu artistic gratuit, un joc în care intensitatea polemică se consumă în apropieri lexicale şi metafore. De fapt, la Arghezi, pamfletul capătă un grad de generalitate care indică profunzimea atitudinii critice, depăşirea individualului printr-o preocupare de tipologie socială, plină de semnificaţii. Comicul arghezian, dincolo de scăpărările spirituale, are implicaţii grave, definind opoziţia constantă a marelui poet faţă de societatea romînească dintre cele două războaie. Nu e vorba la el de absurdul hazardului, nici de cel oniric (cultivat de suprarealişti, care vedeau în el un aşa-zis mijloc de cunoaştere), ci mai degrabă de o reducere la absurd a unor situaţii pe care realitatea vremii le oferea din belşug.

Incă din secolul trecut, cînd burghezia îşi consolidase poziţiile pretutindeni în Europa, ajungînd la o stupidă suficienţă, scriitorii au consemnat, cu mijloacele comicului, acea osificare a inteligenţei în banalitate, proprie reprezentanţilor tipici ai orînduirii exploatatoare. Flaubert alcătuia, amuzîndu-se copios, acel dicţionar al clişeelor de gîndire („Dictionnaire des idées reçues") şi, în „Bouvard et Pécuchet", încerca să dea romanul comic al stupidităţii burgheze. Ceva mai tîrziu a apărut în literatură comicul echivocurilor, pornind tot de la clişeele de gîndire, comicul reducerii la absurd a expresiilor banale, cu implicaţii de ordin social mai mult sau mai puţin directe. Evident, exagerarea în acest sens poate duce la gratuitate (e cazul lui Urmuz, în bună măsură). Comicul acesta de ordin verbal e prezent şi la Arghezi — fără a juca însă un rol abuziv. In „Tabletele din ţara de Kuty" îl întîlnim practicat atît în chip direct, cît şi în ostentaţia anumitor construcţii sintactice care parodiază stilul oficial al epocii. Semnificaţiile sînt precise, fie că e vorba de faptul că **„e legea oricărui drept să garanteze exerciţiul unei ficţiuni"** (de la exerciţiul unei funcţiuni), fie că ni se relatează că în Kuty **„Femeia n-avea dreptul să voteze deputaţi, să fie ministru şi căprar; n-avea dreptul să poarte pantaloni, redingotă şi pinteni, şi n-avea dreptul să vorbească gros şi să se radă. In schimb era obligată categoric să rămîie însărcinată..."** (parodie a felului cum erau utilizate noţiunile de **drept** şi **obligaţie**) etc. Alteori comicul verbal se rezolvă în proiecţii caricaturale mai ample. Substituirile sînt urmărite în aspecte concrete. Pseudo-savanţii compilatori, care repetă ceea ce au citit, fără să înţeleagă, **papagaliceşte**, cum se zice, devin în expediţia la „cel de al treilea Pol" nişte papagali autentici: **„Constatarăm cu spaimă, în a treia lună, că ne depărtăm de umanitate, orientaţi spre tipul păsărilor cu gîtul lung. Preşedintelui îi crescuse un cioc încovoiat şi penele i se albăstreau între azur şi indigo. In ziua 140 rămîneam trei oameni şi cei şase savanţi se făcuseră papagali. Fostul preşedinte găsi sub el nişte sfere ovale: începuse să ouă!"**

Dar satira argheziană din „Ţara de Kuty", e mult mai cuprinzătoare decît sfera comicului verbal. Ca şi Swift în „Gulliver", Arghezi e aici creatorul unui adevărat mit comic. Construirea unei utopii satirice (ale cărei elemente, e adevărat, nu sînt totdeauna perfect solidare, ca la Swift) reprezintă de fapt soluţia căutării unui spaţiu comic în care realul să poată fi proiectat din cele mai variate unghiuri. Aici toate metamorfozele hilare devin posibile, veridicitatea fiind păstrată doar pe planul semnificaţiilor. Formula utopiei satirice, utilizată deseori, ca şi aceea a „scrisorilor persane", convine temperamentului artistic arghezian, înzestrat cu capacitatea transferurilor metaforice şi în sensul caricaturalului. Galeria portretelor fizice din „Ţara de Kuty" (dar şi din alte tablete) ilustrează această trăsătură. Prezidenta e o apariţie monstruoasă, un „animal cu hăuri de păr". Mya Lak **„E uzat şi deformat ca un ambalaj de sac: urzeala cedează de jur împrejur (...) Cusătura picioarelor e scoborîtă la gambe, subsuorile deplasate pe şolduri sînt ca la crapi, braţele şi-au pierdut colţucele şi genunchii rotula: E otova şi lins. Insuşi craniul s-a modificat, ca pălăriile accidentate. Buze strînse, ca gura sacului cu o sfoară cu căpătîiul deslînat al unei ţăcălii de cîlţ. Poartă ochelari simbolici: doi de zero"** etc. Hiperbola comică se extinde firesc, la toate situaţiile descrise, vizînd cele mai adesea realităţi sociale dureroase din Romînia burghezo-moşierească. Sistemul de impunere din Kuty e „eminamente democratic", „progresiv" (din nou exploatarea unui echivoc verbal): **„Kutul era impus 8 la sută la roşcove. 12 la sută la smochine. 18 la sută la mandarine. 22 la sută la banane. Primul impozit. Apoi, adunam roşcovele cu smochinele şi din total mai luam 20 la sută; adunam roşcovele şi bananele şi luam alţi 20 la sută; adunam bananele cu roşcovele; adunam rubricele între ele, cîte două o dată înainte, o dată dindărăt, şi o dată de la mijloc îndărăt şi o dată de la mijloc înainte şi la fiecare operaţie luam cîte 20 la sută. E impozitul eminamente democratic, numit progresiv".** In alegeri **„Ieşeau întîi cei care fugeau mai iute de-a buşile sau pe vine sau pe întuneric, într-un sac cu gura legată".** De un comic truculent sînt şi desele referiri la „bărbăţia de stat" din Kuty — **„Bărbăţia de Stat e o stare a fizicului şi a moralului, comparabilă cu harul, căci se bucurau de ea foarte puţini, vreo zece, doisprezece oameni profetici, o dată şi în acelaşi timp"...** Justiţia burgheză, cu nesfîrşitele şi oţioasele controverse juridice, menite adeseori să nege evidenţa, nu e nici ea cruţată de causticitatea pamfletarului. Devenit, în Kuty, concesionarul unei fabrici de acid carbonic, autorul este chemat la judecată de societatea proprietară. Magistratul îi demonstrează pe larg că **„Dintre un sifon plin şi unul gol, incontestabil că cel mai juridic este sifonul gol, întrucît el poate fi asimilat cu absenţa lui, cu lipsa de sifon şi întrucît lipsa de sifon echivalează cu inexistenţa totală a sifonului, care fiind o apă minerală artificială, necunoscută şi inexistentă, nu poate intra în domeniul juridic, existent".** Mitul comic (din păcate abandonat uneori, în favoarea pamfletului direct sau a unor episoade parazitare) se dezvoltă pe dimensiuni mereu noi, păstrîndu-şi însă obiectivul principal: acela de a satiriza rînduielile sociale bazate pe exploatarea cruntă, pe minciună, demagogie şi arbitrar.

Ironiei acide a pamfletarului nu-i scapă nici politicianismul corupt, nici farsa alegerilor „democratice", nici „obiceiul partidelor politice" (**„Interesant era că membrii unui partid făceau parte, fie succesiv fie alternativ sau fiecare paralel din toate celelalte, preferînd să se alăture printr-un sacrificiu, curent la oamenii cu grijă de ţară, partidului care era chemat la guvern"**), nici stupiditatea satisfăcută a burghezului. Din mozaicul de aspecte, de instantanee, se constituie o lume burlescă şi grotescă, într-un paralelism continuu, chiar dacă disimulat, cu o realitate istorică prea bine cunoscută în care era conţinută virtualitatea absurdului. Comicul gratuit de care s-a vorbit în legătură cu „Tabletele din ţara de Kutty" e de cele mai multe ori o simplă aparenţă.

Una din temele favorite a lui Arghezi este prostia unui anumit tip de savant, rupt total de realitate, pretenţios şi incoerent, cu certitudini apriorice şi atitudini pontificale; această antipatie profundă (care era şi a lui Swift atunci cînd descria docta faună a Academiei din Lagado) îi prilejuieşte lui Arghezi unele din cele mai virulente pamflete ale sale. Şi aici procedeul este cel al reducţiei la absurd. Un savant specialist în preistorie, face o comunicare la Academia din Kuty arătînd că s-a pus **„în contact cu un strănepot olandez al lui Spinoza, care, ocupîndu-se cu telescopia şi lentilele, a inventat un instrument pentru zgîndărit preistoria prin pămînt. Principiul lui este că oriunde calci este preistorie dedesubt şi că dacă eşti prevăzut cu instrumentul convenabil, ajungi aproape întotdeauna în sînul ei: de 80 de ori la sută. Am verificat şi am aplicat, cumpărînd un asemenea instrument (...) E portativ ca un sul de hîrtie însă capabil de o întindere de mii de kilometri de sus în jos. Cînd nu găsim cu el preistorie, se găseşte apa chioară şi ia el ceva din adînc".** Savantul Kut explică cu aceeaşi pedanterie disproporţionată, şi cum funcţionează aparatul: **„Vîrful, în care se găseşte prima lentilă şi un cristal prismatic, se leagă cu inteligenţa printr-o bretea cu doi poli, pozitiv şi negativ. Tehnica e destul de complicată şi vă voi demonstra-o la faţa locului: vom ţine o şedinţă chiar în beciul caselor mele, amenajat cu fotolii şi un cerc cultural".**

Procedeul utopiei satirice nu e folosit de Arghezi cu rigiditatea premeditării. La adoptarea lui l-a dus capacitatea de a dilata faptul comic, de a-l dimensiona hiperbolic. La Swift, jocul dimensiunilor şi al sensurilor îşi are originea într-un accentuat spirit de exactitate, într-o luciditate exacerbată (de aici frecventele comparaţii între proporţii, minuţia descrierilor, stilul sec, uscat, perfecta organizare epică a fiecărui capitol al „Călătoriilor lui Gulliver"). La Arghezi satira e, într-un fel, un act poetic, fără ca aceasta să diminueze rolul lucidităţii. Comicul atinge fabulosul prin metafora dilatată pînă la o relaţie universală, — adeseori subînţeleasă sau disimulată — prin asociaţia spontană şi neprevăzută. Afirmaţia poate fi verificată, mai direct, pe planul stilului, în care abundă imaginile şi metaforele, efectul comic izvorînd din termenii lor violent contrastanţi. Absenţa epicului, a succesiunii, a construcţiei pledează pentru acelaşi punct de vedere. Comicul arghezian, e o constantă degradare a poeticului, aşa cum numai un mare poet o putea realiza. In aceasta stă marea forţă a pamfletului din „Ţara de Kuty" şi din multe alte tablete în care Arghezi a condamnat, cu o rară violenţă, rînduielile din Romînia burghezo-moşierească.

Matei CALINESCU

SENSURILE „CÎNTĂRII OMULUI"

„Cîntare omului" este în creaţia lui Tudor Arghezi o operă ideologic capitală pentru că, structurată pe concepţia consecvent laică şi materialistă a clasei muncitoare, celebrează odată cu istoria luptelor treptat biruitoare împotriva exploatării, a stihiilor şi idolilor religioşi, perspectiva inaugurată de era comunismului, a triumfului deplin şi apropiat al omului. Semnificaţia obiectiv revoluţionară a noii „Legende a secolelor" se completează cu alta de aceeaşi origine revoluţionară, însă de ordin subiectiv, poetul aflîndu-şi în viziunea îmbrăţişată dezlegarea conflictului fundamental al conştiinţei sale. Vom evidenţia pe aceasta din urmă, întrucît, în afară că cea dintîi este cunoscută, evidenţiem astfel şi fecunditatea artistică a idealului socialist încarnat.

Aşa cum arătam în seria de articole din „Gazeta literară", consacrată evoluţiei marelui artist, poezia sa „clasică" este poezia *răului* existenţei într-o lume ale cărei antagonisme paroxistice înstrăinează omul de natură, de omenire şi de el însuşi, şi care îi descurajează exigenţele elementare şi spirituale, setea de bună stare şi lărgire necontenită a tuturor orizonturilor, ridicînd înaintea sforţărilor omeneşti bariera pretinsei eternităţi a societăţii împărţite în clase, a interdicţiilor divine sau a neantului final. Nutrind cultul muncii şi al valorilor autentice, Arghezi era silit să trăiască înconjurat de paraziţi, impostori, egoişti monstruoşi. „Rîvnind la bunurile toate", lacom de viaţă armonică şi creatoare, se zbătea pradă nonsensului unei existenţe lipsite de un stimulent galvanizator şi terorizată de „haosul" în care „cenuşa visurilor", a idealurilor, „mereu se deşartă". Posedat de demonul absolutului, al smulgerii tainelor universului, era ţinut în loc de himera unei divinităţi care, adversar al cunoaşterii, contribuie la întreţinerea artificială a opoziţiilor între spirit şi materie, suflet şi trup, luciditate şi puritate, conştiinţă şi instinct. De unde suferinţa sa devorantă. Dar poezia argheziană ne-a apărut şi ca protest împotriva chinului umilitor al omului, ca înfrigurată căutare a formulei de viaţă capabile să stîrpească *răul*, să înlăture dezacordul milenar dintre esenţa (umană) şi existenţa (inumană) a făpturii omeneşti. De unde, vigoarea, combativitatea patosului său. Arghezi s-a deschis la un moment dat influenţei ideilor avansate, în perioada primului război mondial şi a Revoluţiei din Octombrie, sub aureola căreia acţiunile proletariatului organizat luînd amploarea demonstraţiilor de masă şi a grevei generale, au aprins speranţa în răsturnarea rînduielilor spoliatoare. Insurecţia socială şi filozofică, „faustică" din „Cuvinte potrivite", strigătele de ură şi revoltă ale pamfletarului, accentele liricului, pasionate, de încredere în viaţă şi în puterile omului, s-au declanşat desigur şi sub presiunea binefăcătoare a atmosferei încinse a epocii. Factori externi şi interni l-au împiedicat să se contopească încă de atunci cu cauza clasei muncitoare, împingîndu-l pe căi laterale şi zadarnice: reformismul conducerii social-democrate de dreapta, refluxul mişcării muncitoreşti trădate, absenţa unei forţe vrednice să antreneze masele pe drumul revoluţiei neabătute (partidul comuniştilor nu se constituise) şi mai ales rezistenţa opusă de rădăcinile individualismului sceptic şi ale credinţei. Esenţial e însă că lupta pentru menţinerea, de nu şi pentru împlinirea aspiraţiilor umaniste a perseverat de-a lungul întregii cariere argheziene, în ciuda ineficacităţii armelor mînuite şi a vitregiei climatului social, obscurantist şi reacţionar, în care s-a desfăşurat. De unde şi dramatismul eroic, covîrşitor în „Cuvinte potrivite" şi secret dar nu mai puţin existent în versurile ulterioare. Caracteristic mai e că refugiul în mistică, în vraja naturii, a simţurilor, a jocului sau a trecutului arhaic, mitic, în variantele orgoliului artistic şi „vrăjitoresc", ori în braţele nihilismului social şi „satanic" şi-a dezvăluit de fiecare dată sisifului nostru, inaptitudinea de a satisface creditul învestit în el. Dacă vreuna din aceste pseudosoluţii ar fi conţinut într-adevăr elixirul aşteptat, le-ar mai fi alternat poetul cu acea panică ascunsă care trădează dezamăgirea înaintea unei promisiuni nerespectate?!

După exodul unei „vieţi lungi" cum spune Arghezi în „Psalm" (1959) idealul jinduit a fost descoperit în comunism, a cărui finalitate corespunde visului său statornic: *„Comunismul în sensul desfiinţării pozitive a proprietăţii private, considerate ca autoînstrăinare a omului, deci în sensul unei reale luări în stăpînire a esenţei omeneşti de către om şi pentru om; deci ca revenire completă a omului, săvîrşită conştient şi în cadrul întregii complexităţi a dezvoltării de pînă acum, la starea sa de om social. Cu alte cuvinte de om uman. Acest umanism, ca naturalism desăvîrşit, este egal cu umanismul, ca umanism desăvîrşit este egal cu naturalismul* (acordul cu natura, n.n.): *el este adevărata soluţionare a conflictului dintre esenţă şi existenţă, dintre obiectivizare şi autoafirmare, dintre libertate şi necesitate, dintre individ şi specie"*. (K. Marx şi Fr. Engels, Despre literatură şi artă, Ed. pt. literatură politică, pag. 109, 1953).

Spre deosebire de trecut, Tudor Arghezi se găseşte astăzi în posesia unei soluţii integrale de viaţă, indicatoare nu numai a unor ţeluri clare şi inspiratoare dar şi a metodei pentru realizarea lor: lupta revoluţionară, solidară şi consecventă, a unui întreg popor, a omenirii muncitoare, călăuzită intransigent de comunişti şi încununată de succes în partea de răsărit a lumii. Socialismul, tradus în viaţă în Uniunea Sovietică, în curs de înfăptuire în patria poetului, nu are nimic comun cu produsul hibrid, emasculat, rămas în „scutece", în schiţă de birou pe mesele părăsite de social-democraţia capitulardă sau cu utopiile pioase şi clorotice, ori anarhice şi nebuloase ale intelectualilor mic-burghezi. Trecînd proba de foc a practicii şi încredinţîndu-l pe psalmistul dornic să-l pipăie pe Dumnezeu, de trăinicia sa şi de posibilităţile nelimitate pe care le conţine, socialismul a restituit lui Tudor Arghezi încrederea în invincibilitatea flamurii roşii şi în virtuţile creatoare ale omului liber de exploatare, principalul izvor al alienării. Datorită conţinutului calitativ nou pe care l-au dobîndit vechile sale impulsuri de răzvrătit, proiectele faustice, demiurgice s-au reînsufleţit, în ampla expresie a „Cîntării Omului".

Veritabilă reconsiderare a trecutului umanităţii, descriere a prezentului şi anticipare a viitorului ei, „Cîntare Omului" reia motivele predilecte, centrale ale dramei argheziene, eliberate însă de vălurile transparente ale iluziilor religioase ca şi de giulgiul obsesiilor destrămării, ale spaimei de a exista. Dimpotrivă intenţia polemică, voinţa de combatere a ideologiei clericale şi burgheze este indirect prezentă cu o înverşunare care nu este doar a limbajului „specific arghezian", a unei răfuieli strict personale, autobiografice. Spovedanie, rechizitoriu al propriului eu, dialogul implicit vibrează şi de vehemenţa omului însuşi, care cheamă la judecată pe cel ce l-a lipsit milenii de conştiinţa de sine, a puterii şi demnităţii sale, în sala celui mai vast tribunal, al universului, şi în faţa celui mai lung şi acuzator şir de martori, în faţa generaţiilor imemoriale. Convocarea timpului şi spaţiului la procesul declarat divinităţii asigură cealaltă dimensiune cosmică necesară lirismului vizionar al poetului, perspectivei de spectacol grandios a poemului.

Mihail PETROVEANU

(Sfîrşitul în nr. viitor)

Tableta lui Tudor Arghezi

Amatorii de filiaţii, oscilînd între literaturi, au încercat cu citatul copios şi aproximaţia fermă să fixeze cronologic existenţa tabletei înaintea lui Tudor Arghezi. Cîteva similitudini (dacă vor fi fiind!) nu pot răpi nimic din ceea ce aparţine integral lui Tudor Arghezi, tableta ca gen literar. El a impus concizia colorată, proza asociaţiilor spontane, dialogul cu derivaţii epice, totul într-o sinteză numită Tabletă. Unor încercări de care aminteam, însuşi autorul le-a răspuns într-o prefaţă, datată 1 decembrie 1946: „Deviată de la sens şi distrată de moda puţinei putinţe de a se obţine din revărsările umflate cristale, critica de catedră a schiţat uneori intenţia unei imputări. A! vrea să spuie ea la apariţia cîte unei cărţi, nu sunt decît tablete! ca şi cum genul nu i-ar fi aparţinut autorului şi ca şi cum nu ar fi fost un gen al lui exclusiv". Şi tot aici încrusta o definiţie a tabletei, pe care nu urmează decît s-o dezvoltăm: „Prefaţa vrea să afirme în definitiv că tableta sau biletul sînt nişte sinteze şi că pot să ia accente de la vers, clarităţi de la satiră, arome şi culori de la poezie".

In timp, tableta reprezintă aproape şase decenii de activitate publicistică şi constituie un sector în care personalitatea marelui poet s-a manifestat mereu inedit, — inepuizabil joc de scîntei. Scrisul cotidian se refuză aici platitudinii şi rămîne — consecvent — mesager virtuos al detaliului din realitate.

O succesiune tematică ar fi hazardată. Nu poţi reduce caleidoscopul la două-trei elemente pe care apoi, cu peniţa scrişnită, să le destrami scolastic. Tableta este o imagine în care nuanţa joacă rolul esenţial. Ea afirmă subtil şi neagă violent, situîndu-se între incantaţie şi pamflet. De aceea se poate afirma că Tudor Arghezi nu scrie colorat, ci în culori. Printr-un dispozitiv cu totul personal filtrează esenţe, vibrînd nuanţa în portrete, peisaje, acorduri. Nimic din ceea ce-i omenesc nu rămîne în afara acestui grafic cu incandescenţa fulgerului care luminează universul vieţii noastre zilnice. Lui Tudor Arghezi îi repugnă turpitudinea vechii societăţi şi nu e un lucru nou cînd spunem că a izbutit în tabletă, ca şi în poezie, s-o denunţe fără egal.

Portretul impostorului, al arivistului, e gravat necruţător şi aminteşte de un Daumier: „Tot ce reţin e că îmi lasă o impresie de verde şi de gelatinos, de făptură scheletică, străvezie, cu formă incertă, cînd umană, cînd ovală, cînd rotundă, chiar uneori pătrată sau uneori ca un grătar. Mi se năzare ca o pînză de păianjen sau ca o antenă de radio octoedrică, mobilă şi apropiindu-se de mine, trece prin toate formele astea şi prin alte cîteva din geometrie".

Intuiţia psihologică a lui Tudor Arghezi este uluitoare. Tipologiile sînt nenumărate şi ele apar în conture care atestă vocaţia portretului definitiv, fără putinţa unui apel în instanţă.

Autorul Testamentului compune din tablete o artă poetică, în care nu găseşti ordinea şi continuitatea de abecedar „clasic". Ceea ce îl irită este în primul rînd „lăbărţarea", adică lipsa de echilibru, de claritate şi conciziune. El a militat de la început pentru nobleţea ideii de progres cu un ideal artistic care nu s-a lăsat frînt într-una sau alta din circumstanţe. In plină epocă de obscurantism şi literatură tenebroasă, tableta lui Tudor Arghezi a sporit lumina luptei pentru o viaţă demnă, pentru condiţia umană a scriitorului.

Liviu CALIN

IN UNIVERSUL ARGHEZIAN

Bibliografia romînească a dat la iveală două volume, tipărite frumos pe hîrtie subţire — două lumi: lumea lui Eminescu şi a lui Arghezi. Nu sînt simple cărţi de stihuri ci două universuri cu cercurile lor, oamenii, patimele şi grădinile lor. Din amîndouă pe cel de-al doilea generaţia mea l-a trăit. Ea a fost ajutată să crească spiritualiceşte de viziunea argheziană, largă, violentă, protestatară, dreaptă...

Lectura repetată a volumului lui Tudor Arghezi — în care sînt cristalizate atitudini încercate şi trăite de autor o viaţă întreagă — face cît o călătorie prin întregul univers, plecată de undeva de lîngă un cămin. Căci acest puternic călător ce-şi desfăşoară între stele pînzele sufletului, e un tată bun, care face cîntece ca să-şi adoarmă copiii, după cum se simte în apa timpului, treaptă pentru neamul său atunci cînd îşi scrie „Testamentul". Arghezi creşte pînă în bolţile cerului cu tălpile nedeslipite de pămînt, lăudînd neîncetat meşteşugul pe care şi l-a ales, meşteşugul său de scriitor, în materialitatea lui. Despre toc, despre călimară, despre litere, file, carte şi cuvinte Arghezi vorbeşte adeseori tot aşa cum vorbeşte despre o uzină şi o armură, o paletă şi o harfă. Sculele acestea sînt ale lui şi prin ele i se scurge duhul creator şi se realizează materialiceşte. Cu ele Arghezi descrie dragostea în care trăsăturile cele mai inefabile stau alături de cele mai senzuale: „O! punte, fă-te lebezi, / Şi du-mi-o-n ţărm uşure", „Şi-o simt în dorul meu / Ca miezul unei pîini". *Cu ele luptă, loveşte şi glumeşte. Căci universul acesta arghezian e atît de divers!*

Tudor Arghezi a fost un protestatar şi un neconformist. Vechile orînduiri au cunoscut muşcătura pamfletarului şi ascuţişul penei sale. In ciclul „1907" Arghezi a dat o haină de poezie virulentă tendinţelor sale acuzatoare şi revoluţionare. Prin aceasta el e un poet social de o neegalată vigoare. Mîna puternică ce loveşte fără milă, într-o luptă activă, ştie însă să şi mîngîie. Culege firele de iarbă, gîzele, iar poetul care cunoaşte şi exprimă şi cele mai duioase gingăşii stă de vorbă cu animalele, le dă glas, şi nu odată se transformă în fabulist. Pisicile şi căţeii, cu sentimente împrumutate cu mult umor, sînt prietenii acestui om temut. In delicateţa viziunii argheziene un căţel are ochi de faianţă, dar şi-o blană ca o zdreanţă, iar tigrii domestici şi vărgaţi şi-au pierdut de mult ferocitatea şi cruzimea... Duhul poetului cunoaşte cîteodată subtilităţi nebănuite. El se autoironizează din perspectiva unei furnici: „O furnică mică, mică... mi s-a urcat / De pe vişinul uscat / Pe picioare, pentru căci / Mi le-a luat drept nişte crăci".

Ca poet al stihiilor şi al omului noii epoci socialiste, luptător împotriva stihiilor, („Cîntare omului") *Arghezi are o grandoare neegalată. El foloseşte adeseori versul popular căruia îi dă valori înrudite cu cele eminesciene, ca ritm şi sonoritate, deşi temperamentul, tematica, limba şi atitudinea îl deosebesc de poetul „Luceafărului". Limba lui Arghezi împrumută o densitate atît de mare cuvintelor încît „neaoşismele", familiarismele, neologismele dobîndesc valori şi culori nouă. Limba e vie, colorată şi creează în orice folosire viaţă şi volume. Fără să fie limba vorbită şi dramatică a lui Caragiale, are totuşi şi sprinteneală şi ecou şi adîncime...*

Minunate sînt călătoriile permanent reînnoite prin care te poartă lectura — drum prin universul arghezian. Intri în monumentala clădire a unui genial creator în care răsună mii de glasuri şi te întîmpină mii de aspecte. Opera lui Arghezi e una din marile mîndrii ale geniului romînesc. Iar cei optzeci de ani sănătoşi leagă, spre bucuria noastră a tuturor, minunea aceasta creatoare cu viaţa.

Ion Marin SADOVEANU

Pe strada Mărţişor

Iţi aduci aminte soarele din strada Mărţişor ?
Poarta grădinii — faţa uscată a mucenicii —
Şi mîna care-a descuiat după-amiaza, în pridvor
Intîmpinînd, ca o bineţe, din prag, ucenicii ?

Venise două fire de iarbă la tatăl grădinii
Să le dezlege el toate cele ce-n frunză stau scrise,

Să le spună de ce, cînd mor florile se usucă şi spinii...

Şi le-a răspuns cu poeme rotunde închise-n caise.

Cum vine asta, am întrebat, să păşeşti cu genuchii ?

Ce înţeles are cînd zicem „de nepătruns" ?
Era cît pe-aci să-l mănînce pe Făt-Frumos păduchii ?

Ce va să zică jocul de-a v-aţi ascuns ?

Stătum, între struguri, copleşiţi de tăcerile viei,

Cuminţi, ascultînd ca la şcoală,
Cum, la o adică, şi cine ridică barda mîniei
Şi cum durerea se face răscoală.

Vaca a mugit în staul a naştere,
Grivei gemu prin somn, după agniţa ucisă :
Intrebările, multe dintre ele, se făcuse cunoaştere
Şi poarta grădinii a rămas în urmă-ne, şi astăzi, deschisă.

Poarta neagră de peste drum de tine s-a făcut buruiene şi mucigai
A călcat-o Făt-Frumos cu piciorul.
Ne-ai luat şi pe noi cu tine, în alai...
Sà preamărim împreună cu tine poporul.

Iţi aduci aminte cît soare încălzea Mărţişorul ?

Ştim de ce-ai fugit atunci de pe cruce
Şi te-ai făcut pom şi te-ai lepădat de icoane :
Pentru ca florile să nu se mai usuce
Şi astăzi să-mparţi tuturora caise, tăicuţă Ioane.

Romulus VULPESCU

PLENARA SECȚIEI DE PROZĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

Conținut și compoziție în proza scurtă actuală

ION OARCĂSU și-a început referatul său închinat unor probleme de conținut și compoziție în proza scurtă actuală cu unele considerații generale asupra „rigorilor" necesare speciilor literare de mici proporții.

„Schița trăiește — a spus referentul — din înfățișarea unui singur moment puternic și de-o semnificație unică în viața personajului, iar nuvela este clădită, încă de la Boccaccio, părintele ei, pe un episod revelator. In schiță caracterul zugrăvit apare format dinainte, antecedentele rezultă din însăși înfățișarea vie, pregnantă, a personajului în clipa de față, faptele ulterioare momentului înfățișat sînt doar previzibile sau sugerate în treacăt. (...) Să nu se creadă însă că numai lungimea și multiplicitatea unghiurilor din care e văzută acțiunea formează diferența specifică dintre roman și nuvelă. Urmărind să înfățișeze procese de viață complexe prin intermediul unor caractere tipice, vii, cele două forme ale epicii se diferențiază în primul rînd prin amploarea și profunzimea cu care pătrund și zugrăvesc fenomenele respective. Deosebirea este deci de structură, numărul redus de personaje și volumul mai restrîns al nuvelei fiind o consecință a faptului că eroii secundari participă la o serie limitată de momente, la «drama» spațial și temporal restrînsă a personajului principal".

Oprindu-se apoi asupra importanței pe care o are arta compoziției în genul scurt, referentul a subliniat: „Aici, ca și în alte specii ale epicii, conținutul primează dictînd, după o dialectică mai riguroasă decît în roman, succesiunea exterioară a faptelor menite să dezvăluie caracterul unui personaj sau acea «gramatică a formelor artistice»", cum numește undeva compoziția Tudor Vianu.

In continuare, referentul a precizat că „schița și nuvela actuală au obținut în ultimii ani succese incontestabile. Ca să ne referim numai la cele mai recente apariții editoriale — a spus I. Oarcăsu — volumele semnate de Marin Preda, Eugen Barbu, V. Em. Galan, Remus Luca și o serie de tineri ca Vasile Rebreanu, Fănuș Neagu, etc., au format obiectul unor meritate elogii, pentru creații ce înfățișează viu, pregnant, realitatea zilelor noastre".

Arătînd că „pentru schiță, în general, dar mai ales pentru cea realist socialistă, alegerea caracterului este un fapt decisiv", referentul a analizat, în această lumină, creația unor autori de schițe. Asupra activității lui V. Em. Galan, ca autor de schițe, referentul a făcut următoarele considerații generale: „Galan nu evită ciocnirea directă a eroului cu viața, personajele sale fiind, tocmai de aceea puternic reliefate, trăind amplu, cu toate antenele, în realitatea complexă a zilelor noastre. La el găsim însă lungimi inexplicabile, „rotițe de prisos", fire ale intrigii rămase în aer. Autorul șovăie uneori între schiță și nuvelă, între caracterizarea deplină a eroului principal și contractarea lui prin detailarea vieții unui personaj episodic (vezi cazul lui Carcalețeanu din schița lungită „A cincia roată la căruță"). Odată mai mult, rigorile „genului" își spun aci cuvîntul, cerînd o construcție mai suplă, mai bine subordonată scopului specific al schiței: sublinierea unui singur moment, decisiv, din viața unui personaj caracteristic pentru o mentalitate sau o situație socială dată".

După ce a analizat o seamă de schițe ale lui V. Em. Galan, demarcînd valoarea lor literară — I. Oarcăsu s-a oprit asupra unui tînăr care reprezintă, după părerea lui, „o experiență interesantă în domeniul schiței", Vasile Rebreanu: „Autorul volumului «In plină zi» — a spus referentul — evocă sugestiv anii copilăriei și ai adolescenței sau poezia primilor fiori erotici, participă deschis, dar fără ostentație, la destinul eroilor, face evidente sforțări de-a vorbi din punctul lor de vedere. In prozele sale de dimensiuni mici, Rebreanu tratează de predilecție tema alienării sufletești a omului în vechea societate împărțită pe clase".

„Văzut comparativ — a arătat în continuare referentul — domeniul nuvelei, mult mai amplu reprezentat, te atrage ca o grădină a hesperidelor, întîi de toate prin varietatea ariei tematice".

I. Oarcăsu s-a ocupat apoi de activitatea nuvelistică a lui Marin Preda, Eugen Barbu, Vasile Rebreanu, Remus Luca, V. Em. Galan, Fănuș Neagu. „Prin Marin Preda („Indrăzneala") — a arătat referentul — ne aflăm din nou pe Bărăgan, între țăranii lui interiorizați, cu mari rezerve sufletești de duioșie și candoare. (...) V. Em. Galan, cu o nuvelă memorabilă, evocă anii imediat următori ultimului război, seceta, trecerea țăranilor de la o mentalitate cvasifeudală la una ce vestește zorii socialismului. Vasile Rebreanu și Fănuș Neagu înfățișează, prin conflicte tari, vechea „dramă a pămîntului" în ipostaze noi, dîndu-i o rezolvare conformă cu realitatea zilelor noastre. In fine, prin Eugen Barbu și Remus Luca, lumea muncitorilor din trecut și de astăzi, atmosfera ei morală, seriozitatea specifică, pătrund masiv în nuvelistica actuală, impunînd cîteva figuri caracteristice".

In continuare, I. Oarcăsu a relevat varietatea mijloacelor tehnice folosite de nuveliștii contemporani:

„Marin Preda își proiectează eroul în spațiu și timp, sondează, înfățișîndu-i viața, medii diferite. V. Em. Galan creează atmosferă, folosește sugestia, ne ține permanent încordați printr-o intrigă ingenios construită. Acțiunea alternează cu descrierea și relatarea, fără să simți (...) Nuvela Munca de jos de Eugen Barbu folosește o tehnică exclusiv modernă — schimbul rapid de planuri, viața comunistului Antonică, eroul ajuns, datorită unor abateri de la morala proletară, la „munca de jos", fiind văzută în trecut și în prezent, într-o perspectivă amplă și de un dramatism împins pînă la limită. Secvențele alternative, folosite și de Remus Luca, prozator în factură clasică, imprimă vioiciune construcției din nuvela monografică «Dimineață de mai». Vasile Rebreanu, cu două nuvele mai ample, venind în completarea schițelor, demonstrează apreciabile calități de prozator epic, ultima îndeosebi, «Pămînt amar» cu o intrigă minuțios calculată, permițînd dezvăluirea pînă în adîncuri a vieții personajului principal".

Trăgînd o concluzie din analiza nuvelelor lui Marin Preda, V. Em. Galan, Vasile Rebreanu și Remus Luca, I. Oarcăsu a spus: „Rămînem totuși la convingerea că vechile rigori și-au păstrat pe de-a-ntregul valabilitatea, nerespectarea lor atrăgînd aceleași consecințe. Lărgirea sferei de viață sau chiar multiplicitatea planurilor pe care e împinsă acțiunea, tratarea din diferite unghiuri a personajului central, extinderea în timp, sondajul în mai multe medii sociale — toate își au explicația și valabilitatea cîtă vreme limitele episodului, elastice dar nu fără contururi, sînt respectate. Important este ca nuvelistul să scoată în evidență — prin intermediul episodului — culminația unui caracter, să unifice absolut toate firele intrigii, imprimînd tendință convergentă unor planuri diferite, care altfel se ramifică, se destramă, creînd acțiuni paralele, ramificații de prisos. Ori tocmai pe această linie nuvelele în cauză suferă de anumite prolixități".

In încheiere, I. Oarcăsu a criticat unele tendințe idilice care se fac simțite în genul scurt ca și o oarecare lipsă de vigoare a conflictelor, prolixitatea, lungimile și „explicațiile" care nu sînt necesare și încarcă inutil speciile literare de mici dimensiuni.

Actualitatea și speciile scurte ale genului epic

In referatul său I. D. Bălan a arătat că: „Nu există nici o contradicție între zugrăvirea actualității într-o operă de artă și durabilitatea acesteia. Dimpotrivă actual este tocmai acel aspect specific, esențial al prezentului, prin care contemporaneitatea intră în eternitate ca o parte componentă, firească și indispensabilă a ei".

In continuare, referentul a adus exemplul scriitorilor noștri, în sprijinul afirmațiilor sale: «Dornici să abordeze mai direct noul, scriitorii din toate generațiile, de la maestrul Mihail Sadoveanu, Agîrbiceanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, pînă la proaspătul debutant de la rubrica revistei „Luceafărul" — „Steaua fără nume" — unii dintre ei cu preocupări esențiale în alte specii sau genuri literare ca acad. George Călinescu cu „5 nuvele", Mihai Beniuc cu „Hada lui Vîrnav", Eugen Barbu cu „Oaie și ai săi" — au simțit nevoia să-și spună cuvîntul asupra vieții noastre noi în aceste specii operative»

I. D. Bălan a citat în continuare bogate exemple care demonstrează marea varietate tematică și puternicul contact cu actualitatea al autorilor de schițe și nuvele. „Deosebit de îmbucurător — a adăugat referentul — este însă faptul că aceste specii scurte sînt cultivate de numeroși tineri, care aduc o notă nouă, proaspătă, în cîmpul literaturii noastre realist socialiste, contribuind și ei, alături de întregul front literar, la fixarea actualității noastre în conștiința opiniei publice. Sînt aici teme actuale care răsfrîng preocupările cele mai acute ale epocii, dar care prin aceasta chiar dau operelor respective șanse de perenitate. Nu simțim oare că o temă extrem de actuală, esențială pentru semnificația istorică a prezentului, cum este aceea a redobîndirii sentimentului propriei demnități umane, în condițiile regimului democrat-popular va interesa întotdeauna, ca o problemă de adîncă umanitate, pe cititori? Sensul profund al socialismului, al politicii partidelor comuniste și muncitorești este tocmai eliberarea omului, ridicarea la o condiție cu adevărat umană a milioanelor de umiliți și ofensați. Cele mai reprezentative specii ale genului, de care ne ocupăm au în centrul lor această problemă specifică actualității vremii noastre, oglindind dialectic prin unghiul unei ferme principialități puternice. Căci un scriitor nu poate zugrăvi clădirea lumii socialiste în toată semnificația și strălucirea ei decît din unghiul ideologic, oferit de cel mai înalt pisc al gîndirii umane, cu perspectiva cea mai întinsă spre viitor: filozofia marxist-leninistă".

I. D. Bălan a analizat apoi, în special, nuvela lui V. Em. Galan „La răzeși" despre care a spus: „Actualitatea nuvelei lui V. Em. Galan provine, în primul rînd, din faptul că autorul a zugrăvit realitatea în dezvoltarea ei revoluționară, în lumina logicii istoriei".

Dintre tinerii prozatori care cultivă cu predilecție speciile genului epic scurt, N. Țic a fost cel asupra căruia referentul a stăruit în special.

In încheiere, I. D. Bălan a arătat că prezentul este deosebit de bogat, de interesant, însă că nu „toată masa prezentului poate fi actuală și în înțeles adînc artistic". Scriitorul trebuie să selecteze din realitate ceea ce reprezintă cu adevărat noul.

„Există un specific al nuvelei de astăzi — a spus apoi I. D. Bălan — față de nuvela clasică, în sensul că nuvela contemporană este incompatibilă cu înfățișarea statică a vieții. Modernitatea și vibrația mai acută a scrierii în nuvelă și schiță provine din intensitatea cu care e trăită actualitatea, nu din modul exterior al unei acțiuni mai pripite sau mai molcome".

Genul scurt și actualitatea

Mai mulți participanți la discuții au vorbit despre utilitatea speciilor literare de mici dimensiuni în reflectarea promptă a actualității.

In cuvîntul său, V. EM. GALAN a arătat că este important de subliniat faptul că genul scurt este întotdeauna, sau aproape întotdeauna, legat de actualitatea imediată.

Genul scurt este partea cea mai actuală a literaturii noastre. Dar conceptul de actualitate nu trebuie înțeles în mod exterior: în general, plasarea acțiunii, să zicem într-o gospodărie agricolă colectivă sau într-o fabrică, nu înseamnă numaidecît actualitate. Actualitatea ți-o dă mai ales problematica pe care o abordezi, nu atît mediul în care se desfășoară acțiunea.

Abordînd problema actualității în genul scurt, M. NOVICOV a spus: „Există o dorință foarte mare a scriitorilor de a se apropia de realitatea socialistă și această dorință se concretizează printr-o recoltă foarte bogată de schițe și nuvele. In acest domeniu, noi avem realizări certe și putem să formulăm pretenții.

Ce se cere? Eu cred că se cere în primul rînd o atitudine mult mai adîncă, un discernămînt sporit și mai multă competență în problemele vieții noi.

Dacă schița cere dramatism, atunci una din condițiile ca să scrii schițe bune este să știi să vezi, să deosebești o situație într-adevăr dramatică de o situație fals dramatică.

Mie mi-a plăcut foarte mult nuvela lui Remus Luca, „Dimineață de mai". Aici scriitorul merge către un fel special de dramatism, un dramatism în surdină, în adîncime. Autorul nu vrea cu tot dinadinsul să creeze ciocniri violente între caractere, fără însă ca prin aceasta dramatismul situațiilor să fie mai puțin autentic".

In încheiere, M. Novicov a spus: „Caracterele se ciocnesc în epoca noastră în mod evident, într-o altă formă decît într-o societate dominată de exploatarea de clasă. Să descoperim însă convingător și puternic astfel de conflicte noi.

Eu cred că pe linia aceasta trebuie să mergem. Să-i ajutăm pe scriitori să se arunce în plină vîltoare a vieții, să extragă de acolo lucruri care într-adevăr să fie semnificative, pentru ca fiecare schiță, fiecare nuvelă să poată într-adevăr lărgi orizontul de viață al cititorului".

Vorbind despre reflectarea actualității în speciile scurte ale genului epic, IERONIM ȘERBU a spus: „Cred că se petrec multe fenomene deosebit de interesante, specifice vieții noastre noi, care nu sînt redate în literatură. Aceasta vine de la faptul că unii dintre scriitorii noștri nu văd problemele în toată complexitatea lor, în tot acest angrenaj social imens, al vremii noastre. Alteori sînt surprinse trăsături specifice epocii noastre, dar ele sînt tratate oarecum izolat. Astfel de dificultăți nu pot fi rezolvate decît printr-o legătură strînsă și permanentă a scriitorului cu viața". Vorbitorul a arătat învățămintele prețioase pe care le-a extras din cunoașterea în ultima vreme a unor uzine din țară.

Rigorile genului

Cu privire la particularitățile genului scurt, V. EM. GALAN a afirmat că în procesul de creație el nu e preocupat de limitele dintre ceea ce se chiamă schiță, nuvelă, povestire. El a spus că împărțirea între aceste specii este o chestiune de clasificare didactică și ea trebuie lăsată pe seama profesorilor.

MIHAI NOVICOV a dezbătut și el această problemă: „Noi, dacă vorbim de «rigorile genului», nu o facem pentru a obliga pe fiecare scriitor să-și subintituleze în mod obligatoriu fiecare lucrare pe care o scrie și nici pentru a cataloga cu tot dinadinsul fiecare lucrare nouă. Speciile și genurile literare nu le-a inventat nimeni, ele s-au format în decursul unei evoluții foarte îndelungate și care constituie o parte importantă a acelei tradiții la care — după cum ne învață Lenin — niciodată nu trebuie să renunți. Literatura se subîmparte în genuri și specii și acesta este un fapt obiectiv de care trebuie să ne apropiem ca atare".

Arătînd că respectarea legilor proprii genului scurt condiționează în bună măsură eficienta mesajului ideologic al nuvelei și schiței, M. Novicov a spus: „Se publică numeroase schițe. Ele trebuie să fie, cu tot dinadinsul, eficiente. Pentru noi literatura nu este o distracție, ci este un instrument de luptă ideologică și educativă".

In continuare M. Novicov a spus: „Scriitorii caută uneori să folosească «rigorile genului» pentru ca să creeze impresia că în lucrările lor se petrece într-adevăr ceva excepțional, că se înfruntă, în aceste lucrări caractere viguroase, dar efectul este contrar celui scontat. Uneori din schițele noastre lipsește acea tensiune care există, de pildă, la Cehov sau la alți maeștri ai genului. Lipsește această tensiune pentru că faptele nu au fost bine alese, pentru că nu există o cunoaștere adîncă a vieții și din cauza aceasta nu există capacitatea de a discerne ce atitudine este într-adevăr susceptibilă de a crea o asemenea încordare".

REMUS LUCA a precizat: „Nu sînt de acord cu noțiunea de «rigori ale genului», deși genul scurt are anumite norme care trebuie respectate. Dar nu aceasta este important. Aș vrea să subliniez o idee pe care a enunțat-o Mihai Novicov și care a scăpat referatului: anume că genurile s-au format într-o lungă perioadă de timp, paralel cu dezvoltarea istorică a omenirii. Nu cred că am putea spune că genurile și speciile ar fi ajuns la o ultimă etapă de dezvoltare și de aici încolo nu mai putem merge spre formule noi, noi scheme de construcție. Conținutul nou al vieții noastre poate să ducă la crearea de noi forme. Faptul că cei mai buni scriitori ai noștri s-au îndepărtat de la formulele tradiționale ale genului scurt se datorește tocmai imposibilității de a cuprinde adecvat sensurile complexe ale realității, așa cum o vedem noi azi, în tiparele convenționale.

In economia nuvelei „Indrăzneala", de Marin Preda, episodul cu războiul a fost considerat de unii critici ca nepotrivit, ca un fel de excrescență care dăunează armoniei lucrării. După părerea mea acest episod era necesar. Oricum cred că această problemă ar fi trebuit să fie dezbătută mai amplu de referat".

Discutînd despre felul cum se reflectă actualitatea în proza scurtă, Remus Luca a criticat o schiță publicată de D. R. Popescu în „Steaua" și o alta publicată de N. Țic în „Gazeta literară" („Briceagul").

IERONIM ȘERBU a spus: „A fost vorba aici de rigorile genului... Trebuie să recunoaștem că există aceste rigori. Genul scurt trebuie să prezinte eroi într-un mod sintetic, să redea în cîteva trăsături esențialul — aceasta este măiestria scriitorului. Nuvela trebuie să aibă unitate de acțiune și de atmosferă, nu trebue să se resfire pe mai multe planuri. Esențialul e sentimentul de *finit artistic* pe care trebuie să-l dea cititorului o schiță, o nuvelă. In ceea ce privește dramatismul și rezolvarea conflictului, acestea se pot realiza în mai multe moduri. Nu trebuie neapărat să preluăm tiparele clasice. Ca și în orice alt sector al literaturii, inovația e posibilă și aici.

Cel mai important lucru este, firește, realitatea pe care o prezintă nuvela. «Rigorile genului» trebuie folosite în așa fel încît să dezvăluie cît mai limpede sensurile acestei realități".

Apreciind raportul ținut de I. Oarcăsu, AL. I. ȘTEFANESCU a precizat: „Tov. Oarcăsu a arătat că anumite oscilări în ceea ce privește «rigorile genului» chiar la scritorii fruntași pot pune problema dacă există aici o neputință sau o scădere a nivelului artistic, sau dimpotrivă, acest fenomen se datorește în primul rînd exprimării unui conținut nou și căutării unor forme adecvate acestuia.

Cred că tov. Novicov a dat răspunsul cel mai just și l-a completat pe referent, considerînd că la baza unor atari ezitări stă insuficienta cunoaștere a realității, incapacitatea alegerii acelor fenomene din realitate care pot fi încadrate perfect în «rigorile» de care s-a vorbit".

Atitudinea scriitorului față de eroi

Problema atitudinii scriitorului față de personajele sale a stîrnit o vie discuție printre participanți. V. EM. GALAN a arătat că unii scriitori își amenință cu degetul — în văzul cititorilor — eroul pe parcurs să evolueze, fără ca ei să aibă o atitudine, fără să-și topească atitudinea în substanța eroului. V. Em Galan a susținut că trebuie să existe o anume complicitate a autorului cu cititorii în ceea ce privește atitudinea față de eroi. In orice caz, trebuie ca fiecare erou să imprime cititorilor o atitudine.

In problema atitudinii față de eroi și a scriitorului care nu și-o precizează, vorbitorul l-a citat pe Fănuș Neagu. In unele din povestirile sale lucrurile, din acest punct de vedere, sînt perfect clare. In altele însă, atitudinea scriitorului față de personaj nu există, sau e neclară. O povestire interesantă, ca aceea intitulată „Coșul negru" se resimte de această deficiență.

In încheiere, V. Em. Galan a considerat că „există o teorie, acreditată de unii critici, a «prozei obiective», prin care se înțelege lipsa de atitudine a autorilor față de personaje.

RADU LUPAN a arătat că: „Modul în care se exprimă atitudinea scriitorului față de realitate în perioada actuală a literaturii noastre prefigurează căile noi pe care le poate descoperi literatura noastră. Din acest punct de vedere sînt deosebit de interesante căutările tinerilor noștri scriitori, care au abordat cu mult curaj domeniul schiței și nuvelei.

V. Em. Galan a adus aici în discuție așa numita «proză obiectivă». Cred că s-ar cuveni să precizăm puțin conținutul acestui termen care este uneori greșit folosit.

In mod curent, prin narațiune obiectivă se înțelege o narațiune în care intenția autorului nu ar fi exprimată în modul cel mai direct. Intențiile autorului sînt însă exprimate prin stăruința de a justifica fiecare act sau fiecare trăsătură a personajului, de a da cît mai multă veridicitate faptului de viață descris. Dar însuși modul în care se desfășoară acest fapt de viață pe plan literar implică o atitudine din partea scriitorului. De cele mai multe ori se crede că această atitudine trebuie indicată, explicată.

Există însă și o tendință greșită care se întîlnește la unii dintre tinerii noștri prozatori care se ocupă de investigarea actualității. Ei ajung să creeze o proză cu unele tendințe obiectiviste (de fapt la aceasta se referea V. Em. Galan, cînd vorbea de „proza obiectivă"). Critica noastră a stăruit îndeajuns de mult asupra acestui lucru.

In problema intervențiilor scriitorului în prezentarea caracterelor, REMUS LUCA a arătat că opiniile sale nu coincid cu cele ale lui V. Em. Galan. „Tovarășul Galan a fixat anumite raporturi între scriitori, eroi și viață. De fapt problema aceasta a raportului dintre scriitori și eroi nu este — după părerea mea — o problemă proprie realismului socialist. De cînd există realism și realism critic, a existat un raport exprimat clar între autori și eroi.

Tov. Galan are modalitatea lui de a stabili acest raport, însă maniera aceasta nu cred că trebuie generalizată.

Abordînd problema raporturilor dintre scriitor și personaje, în proza scurtă, IERONIM ȘERBU a spus: „Părerea mea este că obiectivitatea constă în viziunea pe care scriitorul realist-socialist o are despre lume, — în viziunea sa marxist-leninistă. Atitudinea scriitorului trebuie să fie prezentă prin acțiune, personaje, etc., dar nu prin intervențiile lui directe, pentru că altfel am impresia că se știrbește din valoarea operei literare".

AL. I. ȘTEFANESCU a arătat că este „puțin în dezacord cu Ion Oarcăsu care crede că dacă scriitorul face o apreciere despre eroi și mai spune cîte ceva despre ei, este chiar așa un păcat mare. Dacă o spune într-un mod didactic, este desigur greșit. Dacă o spune din interiorul acțiunii și al personajelor, nu este însă greșit. In orice caz trebuie să condamnăm proza obiectivistă. Dacă proza obiectivă (în sensul bun al cuvîntului) reprezintă o modalitate artistică la fel de valabilă ca oricare alta, obiectivismul în proză e incompatibil cu metoda realist-socialistă".

In încheierea discuțiilor a luat cuvîntul EUSEBIU CAMILAR, președintele secției de proză a Uniunii Scriitorilor care a mulțumit în mod călduros referenților și tovarășilor care au luat cuvîntul și care au adus contribuții interesante la lămurirea problemelor atît de compexe pe care le ridică genul scurt.

Tudor Arghezi și colaboratorii săi

Zeloșii istoriografi de mai tîrziu ai lui Arghezi — nu istoriografii reci, ci înfățișătorii ardenți ai chipului său uman, vor trebui să consemneze, la loc de cinste, rolul de îndrumător pe care l-a jucat inegalabilul poet ca director al „Biletelor de papagal". Vor trebui să scrijileze cu adînci litere de foc, pe răbojul istoriei literare, munca fructuoasă dusă de T. Arghezi cu colaboratorii săi timp de aproape 20 de ani: o muncă susținută de zi de zi, ceas de ceas, ardentă, de un interes febril, plină de rîvna de a sluji tinerele vlăstare ce îmboboceau; rîvnă înnobilată de temperatura unei mari afecțiuni umane. Această căldură umană îl făcea pe junele aspirant la notorietate, să-și simtă, în prezența lui Arghezi, deodată aripile crescute, sporite puterile creatoare și — ceea ce era cel mai prețios pentru el — să întîlnească un tonic reazim moral. Acest sprijin moral era alimentat de descoperirea omului Arghezi. Umanismul care-i atrăgea și încînta pe tineri în poezia maestrului lor, ei îl găseau întruchipat și în persoana scriitorului. Firește, ceea ce făcea să roiască pe debutanți în jurul „Biletelor de papagal", era prestigiul arghezian; tînărul scriitor avea însă și satisfacția de a se vedea tratat drept colaborator pe picior de egalitate cu nume consacrate. Acest sentiment de prielnicie și siguranță, pe care ți-l dădea colaborarea la „Bilete de papagal" s-a materializat odată sub forma unor versuri de gratitudine, din partea lui Geo Bogza. Scriitorul matur de azi, a publicat în „Bilete de papagal" și proză, dar îndeosebi poezii, una din ele fiind închinată maestrului.

Va putea uita vreodată Cicerone Theodorescu dragostea frățească pe care a întîmpinat-o la „Bilete de papagal" și ospitalitatea pe care a găsit-o în coloanele ziarului lui Arghezi? Dar era ceva mai mult și mai însemnat. Deși Arghezi nu era critic, nici șef de cenaclu, el era un poet care-și deschidea larg brațele pentru ca în acolada lor să fie cuprinși cît mai mulți din cei, după însăși expresia sa, unși cu har. Intr-o foaie ce avea ca prim obiectiv oglindirea fenomenului social-politic, literatura celor tineri găsea o tribună de la care glasul lor se putea auzi în chip cotidian, sub strălucitoarea oblăduire a celui mai proeminent poet al țării noastre. Asta nu înseamnă că nu li se lăsa independența deplină de manifestare. Dimpotrivă. T. Arghezi aflase o formulă originală și eficientă a încurajării răspunderii personale: îți oferea cinstea redactării unui număr întreg din „Bilete de papagal", adică prilejul de a răspunde solidar cu maestrul de conținutul și forma numărului respectiv. Ce cinste mai mare ți se putea oferi?

De cîte ori zăresc silueta zveltă a artistului Emil Botta, mă duce gîndul la ziua memorabilă cînd plecînd împreună cu autorul volumului „Intunecatul april", de la Arghezi, Botta a exclamat:

— „Doamne! nu-mi vine să cred că trăiesc aevea aceste clipe! Atîta înțelegere! Atîta căldură nu mi-aș fi închipuit niciodată că voi găsi la uriașul Arghezi". Emil Botta exterioriza sentimentul său de recunoștință față de felul cum se purta Arghezi cu colaboratorii săi. Dar el poate nu știa că interesul activ față de tînărul înalt, subțiratec și fremătător ca un plop, marele poet îl acorda unei întregi pleiade de autori tineri. Ea îngloba pe I. Peltz, pe Otilia Cazimir și C. Nisipeanu, pe Aderca și Mircea Pavelescu, pe Gh. Brăescu și Eugen Jebeleanu ca și pe atîția alții.

Am fost printre cei ce s-au bucurat de tratamentul aplicat tinerilor scriitori și de darul ca din 1928 Arghezi să-mi acorde colaborarea sa la „Piparnița literară", al doilea semn al unei prietenii literare care nu s-a oprit aici. Rostul rîndurilor mele e însă de a consemna răspicat faptul că nenumărate promoții de tineri condeieri au cunoscut latura aceasta de sprijin creator din partea maestrului. Ei l-au simțit pe Arghezi intervenind în procesul lor de formare, și acesta e încă un sector pozitiv din plurala activitate, și încă un laur ce se așează pe fruntea slăvită a octogenarului sărbătorit astăzi.

Camil BALTAZAR

Tudor Arghezi cu Mițura și Baruțu

Consfătuiri ale „Gazetei literare"

In zilele de 12, 13, 14 mai au avut loc în orașele Timișoara, Arad și Reșița, consfătuiri ale „Gazetei literare" cu cititorii.

Au citit din lucrările lor scriitorii: Nina Cassian, Anghel Dumbrăveanu, Al. Jebeleanu, Nicolae Jianu, Al. Mirodan, Ieronim Șerbu, Nicolae Tăutu.

Au răspuns cititorilor din partea redacției „Gazetei literare", la Timișoara și Reșița V. Mîndra, redactor-șef adjunct, iar la Arad, Dumitru Solomon, secretar de redacție.

Vom reveni pe larg asupra consfătuirii în numerele noastre viitoare.

Trei cîntece

Navei cosmice sovietice

Vibrez în împînzirea de stele rotitoare
Printre alungi și dense convoaie de culori,
Deștelenind cu trupul înviforarea care
O fulgerase mintea de jos, de-atîtea ori.

Invăluind din goană luceferii bălani
In jarul fără margini, bivolii mei se-adapă
Căci să răzbun mi-e sete, miile de ani
Cît am tîrșit țărîna, sub tălpi, pînă la groapă

II.

Ascultă în tăcerea deschisă și întoarsă
La margine de veacuri, în vreme, undeva,
Vuinda energie din nou cum se revarsă
In cheltuire, fără a se epuiza.

De-o seamă cu țărîna, mereu sub alte forme,
Reală, pipăită și văzută
Din mers își zămislește spiralele enorme
In timp, mișcarea noastră evolută.

III.

In inimă mistuitorul jind
Fu arc întins și în văzduh împinse
Cuvîntul ca o vrabie țîșnind
Spre soare, de pe buzele-mi aprinse.

Te-nalță deci. Viteza ne desparte
Și eu te-aud acum, transfigurat
In alte epoci, săgetînd departe
Cu ritmuri care-n coaja lumii bat

Si-n scoarța conștiinței, — ce însumă
Semne de lut din evi anteriori.
E vară-n lucruri. Ochiul mi se-nspumă
De lumi în devenire și vîlvori.

Cezar BALTAG

Eroul comunist în creația mea

INTERPRETÎND „FEMEIA COMISAR"

Marcela Rusu (Femeia comisar în „Tragedia optimistă" de V. Vișnevski

Eroine comuniste, în adevărata accepție a cuvîntului, acele eroine în care să se înmănuchieze calitățile superioare ale femeii înzestrate cu forța exemplului desăvîrșit, n-am avut fericirea să interpretez decît recent în „Tragedia optimistă". Creînd rolul Femeii-Comisar din piesa lui Vișnevski, căutînd să dau relief eroismului ei, nobleței sale morale, modestiei sale, instinctului său sigur în detectarea dușmanului, m-am străduit să pătrund adînc în structura psihică a personajului. Pe această femeie Revoluția și Partidul au chemat-o să îndeplinească o înaltă misiune patriotică în răscolitoarele și încă tulburele zile ale lui Octombrie 1917. Această femeie e numai aparent singură în iureșul luptei. Ea este educată de partid și știe că e susținută de forța lui organizată. Aceasta îi dă tăria să-și facă datoria pînă la capăt. In concepția autorului, Femeia-Comisar trebuie să întruchipeze în cel mai înalt grad calitățile deosebite ale luptătorului comunist. Zile și nopți m-a urmărit întrebarea: voi izbuti, oare, să redau cu mijloace cît mai convingătoare acest personaj atît de complex, în care dîrzenia intransigența revoluționară se îmbină cu calda umanitate, cu capacitatea de înțelegere, cu simpatia comunicativă a femeii? Prezența Femeii-Comisar în cadrul acțiunii trebuia să convingă grupul marinarilor dezlănțuiți să renunțe la actele lor de anarhie, la ieșirile lor individualiste pe de o parte; pe de alta, această prezență trebuia să comunice publicului spectator forța de neînvins a comunistului conștient că luptă pentru o cauză dreaptă și sigur de victoria finală. Această femeie care avea de înfruntat, pe lîngă adversitățile dușmanilor Revoluției și pornirile anarhice ale grupului disparat în mijlocul căruia o trimisese Partidul bolșevic, nu trebuia să apară totuși ca un produs unic, ca o imagine idealizată de eroină, ci ca atîtea alte mii de revoluționare care înțeleg cum să-și facă cu simplitate și abnegație datoria către patrie și partid. De aceea în scena finală a morții am căutat să redau sobrietatea ce caracterizează eroina lui Vișnevski, urmărind nu o apoteoză a ei ci reliefarea ideii care o animă: ideea Revoluției triumfătoare.

De altfel, în munca mea de actriță am prefigurat trăsăturile eroinei comuniste, interpretînd chipurile cîtorva femei ruse din dramaturgia revoluționară a lui Gorki (de pildă Șura din „Egor Bulîciov", Nadia din „Dușmanii"), din dramele psihologice ale lui Cehov (Irina din „Trei surori", Zarescinaia din „Pescărușul") ca și din dramaturgia noastră de după 23 August (tînăra luptătoare din „Pentru fericirea poporului" de Aurel Baranga și Nicolae Moraru, Irina din „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu, în care existau, în germene, unele din trăsăturile acelei generații de femei care avea să culmineze cu chipul de neuitat al eroinei lui Vișnevski.

Marcela RUSU

Război și pace

In competiția dintre arte, cinematografia are suporteri entuziaști, dar este întîmpinată și cu scepticism, refuzîndu-i-se adesea rangul de artă majoră. Disputa se prelungește cu toate că realizările filmului nu le mai contestă nimeni. Marile biruinți dovedesc că semnificațiile epocii contemporane pot găsi și în cinematograf un interpret potrivit tocmai fiindcă limbajul și modalitatea artistică specifice sînt inaccesibile altei arte. Lucrurile spuse de cinematograf, pot fi spuse numai de el. Această concluzie este importantă. Menționăm faptul că dorința de a rivaliza cu literatura prin confruntare directă, transpunînd pe ecran romane celebre, s-a soldat însă, uneori, cu eșecuri. Stăruința de a rămîne fidel viziunii literare, i-a impus cinematografului o funcție auxiliară, de palidă copie, care stîrnește nostalgia după farmecul originalului. Din datele experienței a reieșit că ecranizarea are sorți de izbîndă numai dacă preia sugestiile operei literare, afirmînd temerar viziunea proprie, propunînd noi unghiuri de desfășurare adecvate, găsind corespondențe și echivalențe cinematografice cu o anumită autonomie.

Am vizionat filmul lui King Vidor „Război și Pace" cu o prestabilită resemnare, știind că este inevitabilă amputarea operei și extrem de anevoioasă concurența lui Lev Tolstoi. Am cules satisfacții, totuși prea puține, deși n-am tăgăduit niciodată cunoașterea meșteșugului regizoral, acuratețea imaginii plastice, evidențiate de filmul lui King Vidor.

O revistă de specialitate a intitulat articolul consacrat carierei regizorale a lui King Vidor: „Un arbore este un arbore". Am aflat aici o sugestie pentru a caracteriza mentalitatea priceputului director de scenă, care transcrie desăvîrșit realitățile în conturele lor obișnuite, dar șterge simbolul din spatele imaginii, înlătură nimbul, retează pornirile spre înălțimi. Din măreața plăsmuire tolstoiană, recepționăm numai desenul terestru, realizat cu mijloace impecabile. Metoda uzitată a fost reducerea la un numitor comun. De la început intențiile regizorului s-au deslușit prin hotarele fixate povestirii.

Din gigantica încleștare de forțe, care constituia fundalul romanului, King Vidor a eliminat aspectul monumental și a ales cu premeditare latura decorativă. Asistăm la defilări de trupe, în uniforme pestrițe, la palpitante șarje de cavalerie, la procesiunea convoaielor de căruțe cu răniți în retragere după bătălia de la Borodino. Aceste imagini de aglomerație umană, pictate în culori vii, au solicitat fantezia regizorului, dornic să cuprindă spectaculosul ornamental. Risipa de vitalitate, gustul montărilor fastuoase, luminarea peisajului frust, pitorescul tablourilor de epocă rămîn atribute ale concepției scenice proprii lui King Vidor.

Caracterul monumental al operei lui Tolstoi provenea însă din caracterizarea forței poporului rus, din definirea strategiei lui Kutuzov, din expunerea unei filozofii a istoriei pe care o ilustrează un imens material documentar. Apare estompată în transpunerea cinematografică uriașa investiție de energie a oamenilor simpli zugrăviți cu admirație de Tolstoi-cronicarul, iar intuiția lui Kutuzov, care suportă povara înfrîngerilor, intrigile statului major, mustrările țarului apărînd punctul său de vedere asupra războiului și credința în virtuțile mulțimii, — atinge în film aproape parodia, în scenele cînd un bătrîn maniac și mistic dă sentințe asupra istoriei.

Pe celălalt plan al romanului, aceeași reducție la un numitor comun. Din peregrinările celor doi eroi principali (prințul Andrei Bolkonski și Pierre Bezuhov) regizorul a ales doar latura sentimentală, atent la fluctuațiile patimilor, la succesiunea remușcărilor și a iertărilor. In film se detașează chipul Natașei Rostov — interpretată cu excepțională înțelegere de Audrey Hepburn — căci tînăra contesă este focarul marilor zguduiri pasionale. Am urmărit cu încîntare la Natașa Rostov traversarea dramelor iubirii de la presimțirea sentimentului, bucuria mărturisirii, jocul cochetăriei și al lipsei de experiență, neliniștea pocăinței pînă la redresarea sufletească odată cu revederea prințului Andrei. Aici, în porțiunea delimitată, filmul merită calificative generoase. (Ne-a mirat numai turnura pe care regizorul a imprimat-o în final oscilațiilor Natașei, scena așteptării lui Pierre Bezuhov, scenă pregătită și de momente anterioare, insinuînd dragostea constantă a contesei Rostova pentru prietenul familiei, ceea ce umbrește frumusețea și sinceritatea afecțiunii ei pentru prințul Bolkonski. Probabil că astfel transpare o altă concesie făcută tiparului de melodramă cu toate că ea implica denaturarea flagrantă a perspectivei tolstoiene: căsătoria Natașei cu Pierre se petrece în roman abia după vindecare, după uitarea marilor pierderi, cînd ea se dedică vieții de familie, renunțînd la veleitățile adolescenței, devenind întruchiparea soției și a mamei. Se cunosc opiniile lui Tolstoi în această privință). Revenind deci, am apreciat în filmul lui King Vidor tratarea temei sentimentale: tresăririle Natașei, transfigurată și speriată de fiorii dragostei, prisosul ei de tandrețe, motiv favorit tolstoian în prezentarea personajelor feminine. De asemenea elogiul delicat al prieteniei între bărbați. Dar și tema sentimentală se resimte din pricina retezării aspirațiilor eroilor după principiul: „Un arbore este un arbore". Crizele amoroase sînt relatate pînă la urmă în limitele povestirii-foileton, evitîndu-se conținutul problematic al experiențelor eroilor. Am fost decepționați că n-am recunoscut acea fervoare a căutărilor, care marchează peregrinările prințului Bolkonski și ale lui Pierre Bezuhov. Dacă în film peripețiile lor apar ca o acumulare de împrejurări dramatice, la care participă oarecum pasiv, în roman ele sînt rezultatul sforțării de a descoperi un sens al vieții. Căci eroii tolstoieni sînt niște căutători ai liniștei, cucerită prin aflarea adevărului și a cerințelor istoriei. Pe coordonate diferite, Andrei Bolkonski și Pierre Bezuhov sînt stăpîniți de un demon al cunoașterii, străbat experiențe hotărîtoare ireversibile, încearcă soluții ca să depășească traiul parazitar al mediului nobiliar. Dezgustul față de obtuzitatea artistocrației, retragerea din viața mondenă, relevă un dor de activitate socială constructivă. Petrecerile zgomotoase la Dolohov, căsătoria cu Hélène, contemplarea bătăliei de la Borodino, tentativa de ucidere a lui Napoleon — etape din viața lui Bezuhov, înregistrate în film ca o perindare haotică de situații — reprezintă de fapt căutarea unei ieșiri din banalitatea dezonorantă. O ieșire care să ducă la o stare de destindere sufletească. Cine va aduce liniștea și certitudinea în viața lui Bezuhov? Tolstoi arată cît a fost de impresionat prietenul Natașei Rostov de seninătatea tunarilor de la Borodino și apoi de înțelepciunea calmă a lui Platon Karataev. Este concludent momentul cînd, prizonier în tabăra franceză, îndurînd aspre privațiuni, înfometat și, amenințat de primejdii teribile, Pierre Bezuhov are revelația libertății lui interioare.

Intîlnirea cu poporul, dîrz, calm, încrezător în puterea sa, a însemnat o cotitură în existența lui Pierre Bezuhov, cotitură care explică în finalul romanului atitudinea lui patriotică și adeziunea la decembriști.

La fel răsturnările din viața lui Andrei Bolkonski. Pe cîmpul de la Austerlitz, privind cerul după bătălie, prințul înțelege deșertăciunea gloriei și renunță la satisfacțiile vanității. (In film îl vedem culcat într-o poziție spectaculară, stîrnind o replică patetică a lui Napoleon.) Dacă Natașa redeșteaptă năzuințele înalte ale lui Andrei Bolkonski, crunta deziluzie sentimentală de mai tîrziu, îl lasă din nou pradă pesimismului și singurătății.

Intre prieteni experiențele se comunică, deoarece îi unește o solidaritate în căutarea adevărului. De aceea Pierre Behuzov o întreabă pe Natașa cum a murit prințul Bolkonski, bănuind că apropierea morții i-a limpezit țelul dibuirilor, dăruindu-i liniștea năzuită. (In film, moartea prințului apare doar ca o acceptare eroică, demnă a destinului, fără caracterul profund tolstoian). Există o disponibilitate a eroilor, o aspirație de a cheltui forțele sufletești în folosul unei cauze mari, aspirație care n-are multă vreme obiect.

Prin descrierea suferințelor celor doi prieteni, Tolstoi desfășura o critică a pasiunilor, a poftelor necugetate și o pledoarie pentru o integrare senină a eroului în marele curent al vieții, al adevărului, al comuniunii cu poporul.

Expunînd sumar drame complicate stîlcim și noi sensurile; am așteptat însă să descifrăm în filmul lui King Vidor o sugestie a acestei problematici. Desigur, dificultățile ar fi fost enorme și nu ne închipuim prea clar pe ecran imaginea cerului de la Austerlitz, percepută de prințul Bolkonski. Dar regizorul a renunțat cu bună știință la aceste implicații, mărginindu-se la romanul sentimental. De aci limitele dictate celor doi interpreți, Mel Ferrer și Henri Fonda, actori de mare valoare. Am remarcat spiritul voluntar și distincția alimentată de o mîndrie glacială în interpretarea dată prințului Bolkonski, neaderența la preocupările mărunte, blîndețea comportării, stîngăcia în relațiile mondene, discreția iubirii romantice pentru Natașa, în interpretarea dată lui Pierre Bezuhov. Rolurile principale au fost excelent sincronizate în limba rusă, mai ales în cazul lui Audrey Hepburn (M. Vinogradova).

Deși rîndurile acestea poartă denumirea de cronică cinematografică, ele nu pomenesc de arta montajului, de prim-planuri, de ritmul narațiunii cinematografice. Este evident o lacună. Recunoaștem încă o dată meșteșugul regizoral la King Vidor și dacă n-ar fi vorba de „Război și Pace", am aplauda o atrăgătoare istorioară în care dragostea se îmbină cu luptele spectaculoase, conturele obișnuite fiind tratate cu strălucire. Să nu uităm însă că, în afara tehnicii regizorale, prestigiul filmului se reazămă tot pe ideile sale artistice. Că numai găsirea unui conținut specific permite cinematografiei să rivalizeze cu literatura, mai ales în transpunerea pe ecran a unor opere de faimă mondială.

S. DAMIAN

FILM

Scenă din filmul „Război și pace"

Carnet TEATRAL

„Liturghia de la miezul nopții" de PETER KARVAȘ
(Teatrul C. Nottara)

Ultima creație dramatică a scriitorului slovac Peter Karvaș reprezintă o pledoarie aspră, cu vibrante accente actuale, pentru trezirea conștiințelor legănate de iluzia dispariției pericolului fascist, un rechizitoriu îndreptat împotriva complicității cu crimele fascismului.

Proiectînd un fascicol de lumină asupra unei pagini din istoria poporului slovac în preajma eliberării, scriitorul Peter Karvaș se adresează spectatorului de azi mobilizîndu-i vigilența revoluționară, memoria, conștiința. Piesa „Liturghia de la miezul nopții", înfierînd ororile săvîrșite de hitleriști în Slovacia — nu altele decît cele înfăptuite în întreaga Europă — demască în primul rînd rolul trădător al burgheziei naționale. Familia de mic-burghezi Kubiș care „parvine", agățîndu-se cu orice chip de întorsăturile evenimentelor, are drept port-drapel puține principii: bigotismul fățarnic, morala puritanismului ipocrit și „etica" strecurării, a comportării duplicitare. Cea de a doua liturghie a nopții de crăciun, ritual obligatoriu pentru securitatea socială și familiară, executat din inerție psihică, surprinde familia Kubiș într-un aparent aranjament liniștitor cu istoria; unul din fii, gardist, îi păzește de nemți celălalt partizan, reprezintă o chezășie pentru eventualitatea victoriei armatelor sovietice. Calculul meschin al bătrînului Kubiș e plătit scump: cu viața lui Diurko, a mezinului partizan; dar — și aici capacitatea scriitorului de a analiza trăsăturile psihologice ale micii-burghezii în condiționarea lor istorico-socială e revelatorie — moartea unui membru al familiei nu declanșează o dramă pentru Kubiș. Tensiunea dramatică se deplasează pe alte coordonate: lașitatea, simțul de conservare egoist, instinctul avantajelor materiale sau morale scontate pe viitor, dictează mimarea durerii, arborarea falselor sentimente. De unde oroarea spectatorului față de falsitatea moralei burgheze.

De fapt, semnificația evenimentelor petrecute în Liturghia de la miezul nopții" pentru membrii familiei Kubiș se anulează imediat prin lapsă de repercursiuni etice. Mimetismul propriu micii-burghezii îi va duce la adaptare în noile condiții istorice. Vor uita crimele nazismului la care au contribuit și vor poza în victime. Dar spectatorul e avertizat. Peter Karvaș, scriitor militant, combatant anti-fascist smulge toate vălurile de pe pozițiile împăciuitoriste, acuzînd conștiințele trădătoare de ieri, acuzînd uitarea și „iertarea". Continuînd într-un anume sens linia descripției de atmosferă gorkiană din Micii burghezi, piesa lui Peter Karvaș respiră o deosebită vigoare dramatică, aducînd un conflict major proiectat în istorie, plin de un mesaj semnificativ pentru contemporaneitate. In versiurea romînească semnată de Jean Grossu, prezența „Liturghiei de la miezul nopții" se înscrie în repertoriul Teatrului C. Nottara ca o dată importantă.

Spectacolul Teatrului Nottara răspunde, prin realizarea sa artistică, cerințelor și întrebărilor ridicate de piesă. Regizorul Mihai Raicu și-a concentrat atenția asupra atmosferei din casa Kubiș, realizînd-o nu prin amănunte de ordin exterior, ci numai prin jocul actorilor. In colaborare cu pictorul scenograf Adriana Leonescu s-a realizat un cadru plastic, expresiv prin funcționalitatea sa. Peisajul sufletesc al stăpînilor casei nu e redat prin obiecte de recuzită, ci lăsat la libera reconstituire a spectatorilor, în funcție de capacitatea de sugestie a actorilor. Un rol important, pozitiv, îl joacă lumina, contribuind la conturarea atmosferei și „locurilor" de joc. Fără să abuzeze de posibilitățile metaforei, jocul de lumini sugerînd reflectoarele amenințătoare ale unei nopți de război sau încercuirea partizanului de către baionetele fasciste— contribuie discret, dar hotărît, la punctarea mesajului piesei.

Una din dificultățile textului, pentru regie, a fost concentrarea simultană a acțiunii pe două planuri. Evident, lumina separă planurile de joc dar sugerarea zidului care desparte pe partizanul Diurko și iubita sa Katia, de familia Kubiș, silită să-i adăpostească, nu este o problemă de ordin tehnic. Dificultatea a fost învinsă prin jocul sensibil al cuplului de tineri actori: Mihai Dogaru (Diurko), Leopoldina Bălănuță (Katia), care au reușit printr-o intensă comunicare scenică să ofere sugestia de „Romeo și Julieta printre tenebre". Puțin prea aeriană, interpretării celor doi actori i-a lipsit vigoarea și asprimea luptei specifice partizanilor, dar în atmosfera sordidă a casei Kubiș, prezența celor doi tineri s-a înscris în adevăr ca o oază de lumină și puritate.

Ca o reușită deosebită în acest spectacol și în cariera unui actor se remarcă interpretarea lui Tudorel Popa, în rolul locotenentului Brecker. Despre fascistul Brecker un personaj al piesei spune: „Tu ești o mașină, o fabrică de moarte, de spaimă, o mașină de război, de plăcere și de lacrimi". Actorul Tudorel Popa a realizat cu autentice și convingătoare mijloace artistice această imagine a fascistului-mașină de război, pentru care umanitatea se reduce exclusiv la sentimente egoiste. Prin jocul lui Tudorel Popa, Brecker cu o expresie timidă îndărătul ochelarilor, cu un rictus crispat al urii, ni se releva, rînd pe rînd, sincer emoționant la amintirile legate de familia sa, isteric și sadic în farsele sale, subtil teoretician și idiot executant al unor ordine absurde convins de misiunea sa și dezgustat de ea, satisfăcut de complicitatea lașă a burghezilor slovaci și disprețuindu-i.

Chiril Economu a creionat, de asemeni, cu multă profunzime chipul jalnic și aparent șters al bătrînului Kubiș într-o compoziție studiată cu minuție și aducînd detalii semnificative în conturarea ei. Dinu Ianculescu a avut în față un rol (Pallo) cu coordonate psihice asemănătoare altora din cariera sa artistică. Pallo, oportunistul, micul-burghez lipsit de scrupule, dar dispus să-și joace lui însuși comedia crizelor de conștiință și a demnității ultragiate și-a aflat o interpretare nuanțată, cu multă putere de interiorizare și deosebit de plastică. O bună surdină ieșirilor spectaculoase și-a pus și Jean Lorin (Marian) care în rolul gardistului netrebnic și laș, a realizat cu simplitate de bună calitate momentul cinismului animalic față de victimele nazismului. Victoria Gheorghiu (Angela) și Francisca Cristian (Vilma) nu au rezolvat scenic toate sarcinile dramatice ale personajelor respective. Victoria Gheorghiu nu a relevat cu destulă pregnanță fondul cinstit al tinerei femei sufocate de existența strivitoare a familiei (stridențele de voce erau de prisos), iar Francisca Cristian a simplificat mult prea mult datele unui personaj complex prin structura sa psihologică și apartenența socială

Spectacolul „Liturghia de la miezul nopții" demonstrează o ținută artistică conștiincioasă și pledează printr-un conținut agitatoric pentru menținerea trează a conștiințelor, pentru ca omenirea să nu ierte pe asasini, pentru ca să nu se mai repete „crimele de la miezul nopții".

Mira IOSIF

Scenă din filmul „Stele de mai"

Carnet CINEMATOGRAFIC

„STELE DE MAI"

Festivalul care s-a desfășurat anul acesta cu prilejul aniversării a 15 ani de la eliberarea Cehoslovaciei, ne-a adus o selecție bogată de filme, variată ca tematică, stil și gen cinematografic: o suită lirică de patru schițe inspirate din lupta pentru alungarea fasciștilor din Praga, Stele de mai; *o nuvelă mai amplă avînd în centru famila unui muncitor, pe cale de destrămare din pricina tatălui,* Cercul; *captivanta istorioară de aventuri, ai căror eroi, copii între 11 și 14 ani, ajută la descoperirea unei bande de spioni,* Pudriera vorbitoare *și episodul dramatic din istoria rezistenței poporului cehoslovac,* Căpitanul Dubac. *Apreciem preocuparea cineaștilor prieteni pentru teme apropiate zilelor noastre, cît și încercarea de a le rezolva în chip original, abordînd, de sub un unghi nou, interesant, genuri considerate definitiv consacrate în literatura cinematografică (filmul de aventuri, de pildă, căruia oferindu-i-se un obiect inedit, o realitate concretă, capătă o tonalitate proaspătă, ca un tablou reînviat coloristic).*

Cea mai interesantă experiență artistică pe care ne-a oferit-o anul acesta Festivalul filmului cehoslovac este coproducția Stele de mai, *însuflețit document al colaborării frățești între cineaștii cehoslovaci și sovietici. Aci, formula cinematografică — mai puțin uzitată — nu este cu desăvîrșire nouă. Cu cîțiva ani în urmă, la un festival care a avut loc la Karlovy Vary se aprecia un film realizat după 4 povestiri din literatura clasică australiană, cuprinzînd momente diferite din viața grea a oamenilor simpli. Istoria mișcării muncitorești maghiare a inspirat o operă cinematografică, compusă deasemeni din cîteva momente ale luptei populare* (Ani de sbucium). *Am putea spune că anul trecut, prin veritabilul talent al lui Vajtek Iasny, autorul* Dorinței, *cinematografia cehoslovacă a descoperit valențe poetice nebănuite ale genului de „film-omnibuz". Aici, firul central se închega nu pe o bază* epică, *printr-o continuitate de acțiuni, ci pe una* filozofică, *pe ideea celor 4 anotimpuri ale vieții, fiecăruia închinîndu-i-se o fermecătoare strofă cinematografică. Locul meditației grave din* Dorința *l-a luat în* Stele de mai *notația fugară psihologică ce caracterizează cele patru mici studii lirice. Ele descoperă, pe rînd, cu finețe, spirit de observație, noi aspecte ale unui simțămînt unic: prietenia ce leagă pe cei eliberați de eliberatori. Intre episoade există nu numai continuitatea ideei centrale (recunoștința, dragostea populației pentru armatele sovietice dezrobitoare), ci și aceea a eroilor ce se întîlnesc, pe drumul ce duce spre victorie, spre eliberarea capitalei Cehoslovaciei. Prima schiță narează intrarea trupelor sovietice într-un sat: un șir imens de tancuri se oprește brusc pentru a face loc.. unui cîrd zgomotos de păsări. Spectatorul rîde dar reflectează: ostașul eliberator protejează tot ce înseamnă viață, niște rățuște speriate sau o pajiște proaspătă, înflorită. Un scurt popas într-o casă țărănească a doi ofițeri sovietici constituie pentru un copil prilejul de-a descoperi uimit un general „adevărat", primul general văzut în viața sa. Dușan întreabă tot timpul, comandantul, ostenit, răspunde arar. Autorii nu zugrăvesc — banal — gingășia forțată a omului matur față de copil. Dar ce intimitate caldă se naște din apropierea acestor doi eroi, un copil curios și un oștean închis în el, pustiit de durerea de-a fi rămas singur (nemții i-au ucis familia), dar înviorat pentru o clipă de prospețimea prietenului său de patru ani. Există aici o ingenioasă retrospectivă sonoră (crimpeie de voci dragi, rafale de mitralieră, cîntece de luptă), ce rezumă încercata existență a omului sovietic trecut prin atîtea războaie. Ce „scînteie" omenească țîșnește de aici, ca și din întîlnirea celor doi tineri (eroii următoarei schițe cinematografice), învățătoarea Iana și genistul sovietic intrat în școală pentru cîteva clipe spre a găsi creta cu care să noteze locurile deminate. Se numește dragoste acest simțămînt spontan născut într-o dimineață de vară în sufletele a doi tineri ce abia își descoperă numele. Se numește recunoștință, prietenie bărbătească, legătura ce-i apropie pe eroii celei de a treia schiță cuprinsă în* Stele de mai, *fostul deținut întors din lagărele fasciste și ostașul sovietic ce-i salvează viața cu prețul vieții sale. Cehul și sovieticul se înțeleg mai mult prin semne; prietenia lor începe în timpul cît fumează împreună o țigară; dar ea va dăinui pentru că jertfa ostașului sovietic nu va putea fi uitată nicodată de poporul cehoslovac. Pentru prima oară întîlnim în cadrul unei coproducții o justifcare atît de artistică a vorbirii celro două limbi, o culminare atît de emoționantă a eforturilor de înțelegere între cele două popoare.*

In Praga eliberată a fost redat circulației primul tramvai. Emoția simplă a călătorilor e zugrăvită cu iscusință în cadrul ultimei schițe din această suită cinematografică. Bucuria cuprinde deopotrivă pe locuitorii Pragăi cît și pe soldatul sovietic, vatman de meserie, nerăbdător să conducă pentru o clipă tramvaiul. Călătorii nu se tem să-i încredințeze muncitorului viața pe care le-a salvat-o ostașul. *Și primul tramvai al prieteniei, primul vehicul al zilei de pace a pornit spre istorie. De atunci au trecut 15 ani.*

Alice MANOIU

DESPRE PROFIL

Noțiunea de „profil", atît de uzitată în ultima vreme, este, adesea, confundată. De multe ori, de pildă, am auzit folosindu-se termenul profil în legătură cu un teatru sau altul cînd de fapt, era vorba despre specificul său. (Teatrul Armatei, Teatrul Tineretului, etc.)

Cred că în timp ce „specificul" unui teatru este determinat în primul rînd de orientarea repertoriului și de specificul spectatorilor săi, „profilul", ceva mai greu de dobîndit, este rezultatul cristalizării unui stil de muncă teatrală al unui colectiv, stil care îl deosebește de alte colective artistice.

Profilul — cred eu — se constituie din suma mai multor factori, dintre care cel mai important este existența unui crez comun, un crez partinic care să anime fără deosebire pe toți membrii colectivului care activează în teatrul respectiv. Acolo unde există preocuparea pentru evitarea lipsurilor care frînează dezvoltarea colectivă, acolo unde există interes pentru descoperirea necesităților artistice, o cunoaștere perfectă a publicului, a cerințelor sale cultural-politice, se poate ajunge la ideea [continued below]

PUNCTE DE VEDERE

de teatru care militează pentru un stil propriu.

Profilul presupune așadar un colectiv pasionat de toate problemele teatrului pe care îl slujește. Teatrul fiind însă o artă bazată pe studiu și cercetări, înflăcărarea nu poate fi decît un element al succesului. Consider că cel puțin încă trei factori componenți (toți trei cu un conținut pedagogic pronunțat) sînt de nelipsit în crearea unui teatru, în care, un străin intrînd la vreo repetiție, să poată distinge, de la acest prim contact caracterul său distinctiv. Cred că fără busola competentă a unei conduceri, fără un mănunchi de regizori (despre regizorul animator încă nu se poate vorbi ca de un fenomen general, din păcate) a căror strădanie individuală și colectivă să urmărească o permanentă creștere cetățenească, etică și profesională a colectivului și fără colaborarea acestor doi factori cu tot ce are teatrul mai bun, mai de nădejde în rîndul membrilor săi nu se poate vorbi despre realizarea unui profil.

Dacă conducerea unui teatru sau a altuia nu delimitează pe loc și cu precizie ceea ce este valoros, artistic, de ceea ce e nerealizat (fie că e vorba de un spectacol, de un rol, de un turneu sau de un articol în caietul program.) diletantismul își face loc cu coatele. In schimb, dacă conducerea reușește să-și impună exigența evidențiind în permanență scopurile mărețe ale teatrului, planurile, nădejdile proprii, mobilizînd colectivul la atingerea acestor scopuri, se evită „fabricarea de spectacole", rutina și șablonul nu devin a doua natură a regizorilor și actorilor și calea este liberă noului, primenirii permanente a spiritului colectiv.

Firește că nu conducerea teatrului realizează spectacolele și de aceea cei care răspund de producția artistică au un cuvînt greu, o responsabilitate mare pentru progresul unui colectiv teatral. Munca pedagogică a regizorilor lasă în general mult de dorit. De asemenea colaborarea în spiritul intereselor teatrului, în ultimă instanță, e sporadică, iar diferența flagrantă în unele cazuri dintre regizori (vîrstă, pregătire, aspirații, înclinații etc.) nu este totdeauna bine „armonizată" de conducere. Prima victimă a acestor neajunsuri este însăși dezvoltarea teatrului, a actorilor, care în loc de strîngere sub „steagul comun", se fărîmițează în grupuri și grupulețe.

O contribuție hotărîtoare în formarea unui profil îl au artiștii fruntași ai teatrului. Exemplul pe care îl dau, tonul pe care îl imprimă ei are un rol covîrșitor în dezvoltarea teatrului respectiv. Exemplul lor este hotărîtor nu numai pentru tineret, care trebuie neapărat să aibă un obiectiv de urmat și de depășit. Să ne gîndim însă la consiliile noastre artistice, să reflectăm dacă poziția noastră în alcătuirea repertoriului, în aprecierea unui actor sau a altuia la o repetiție de vizionare bunăoară, a fost în favoarea bunului mers al nostru sau nu.

Toate acestea arătate aici nu au pretenția de a fi noi. Fiecare teatru are spectacole bune, excelente sau slabe. Fiecare teatru are izbînzile lui și eșecurile sale. Succesele și insuccesele, victoriile la cîte un concurs, nu se datoresc însă unei rețete precise, calculabile pentru un teatru sau altul. (Astfel se explică de ce unele teatre premiate la cîte un concurs nici n-au mai apărut la altul, dînd dovadă de inconsecvență în munca artistică).

Sînt sigur că această discuție asupra profilului va contribui la ridicarea permanentă a exigenței noastre, a spiritului nostru autocritic, a răspunderii noastre față de spectator. Și cum noțiunea de profil este sinonimă ca aceea de nivel artistic foarte ridicat, mai sînt nu numai multe cuvinte de spus dar și foarte multe fapte de îndeplinit.

Constantin ANATOL
regizor artistic Teatrul Național din Cluj

discul

Concertul pentru pian și orchestră în la minor (op. 16)
— Edvard Grieg
Solist: Dinu Lipatti
Dirijor: Alceo Galieri
Orchestra „Philarmonia" din Londra

Continuînd, la mare distanță de timp (din păcate), seria discurilor cu interpretările neuitatului Dinu Lipatti, casa noastră de discuri a livrat de curînd magazinelor de specialitate o imprimare de foarte multă vreme anunțată (iunie 1959) și tot atîta așteptată (pînă în aprilie 1960), cuprinzînd renumitul Concert pentru pian și orchestră în la minor de Edvard Grieg.

Lucrare romantică, intrată de mult timp în sălile de concerte ale lumii — prin melodicitatea și puternicul ei caracter național, „Concertul" capătă, în interpretarea lui Dinu Lipatti, o nouă față, fiind străbătut de un nestăvilit val de autentică muzicalitate.

Spre regretul discofililor, presajul este defectuos, discul prezentînd neumărate denivelări și „porozități" care produc o suită de sunete neplăcute, deranjînd în suficientă măsură audiția în bune condițiuni a acestei interpretări rarissime.

Deși se anunță că înregistrarea este „revalorificată", totuși nu credem ca discul să sufere atît de mult din pricina „revalorificării", cît din cauza lipsei de exigență la execuția tehnică

(două fețe, 25 cm, 33 1/3 ture, E.C.D — 68, Electrecord 1960)

OMAGIUL NOSTRU

Stihurile lui Tudor Arghezi — puține în limba rusă, pînă mai dăunăzi, risipite în reviste literare și în Antologia poeziei romînești, — au fost adunate într-un mănunchi de flori de aur și îmbrățișate cu nespusă dragoste de iubitorii poeziei. Numeroși artiști au inclus în repertoriul lor versurile marelui poet, pe care le recită cu mult succes la concerte. De la publicarea primelor traduceri în reviste, cititorii s-au interesat mereu la librării și au solicitat editarea unui volum de traduceri din poezia lui Arghezi.

Și dacă dorința și nerăbdarea cititorilor nu au fost mai degrabă satisfăcute, acest lucru se datorește grijii cu care s-au apropiat poeții noștri de versurile lui Tudor Arghezi, muncii lor migăloase, îndelungate, pline de un mare simț de răspundere și de dorința de a-l înfățișa pe Tudor Arghezi în toată frumusețea, originalitatea și profunzimea lui.

Zilele acestea la Moscova a apărut un cuprinzător (circa 400 de pagini) volum de versuri, publicat de Editura de Stat pentru Literatură, volum ce oglindește masiv creația poetică a maestrului Tudor Arghezi.

Omul sovietic luptător și constructor nu poate să nu se pătrundă de sinceră dragoste și admirație pentru un scriitor al cărui strălucit talent poetic este dublat de dragoste pentru oameni, pentru tot ce e viu și frumos, și în același timp de neîmpăcată ură pentru toți aceia care se opun fericirii omului.

Omul sovietic, care cu prețul unor uriașe sacrificii a repurtat cele mai mari victorii militare și pașnice, nu poate să nu admire un poet, în adevăratul înțeles al cuvîntului care, neprecupețindu-și talentul, forțele, în trecut libertatea și întotdeauna sănătatea, a militat și militează pentru realizarea celei mai frumoase și nobile năzuințe a omenirii, pentru libertatea și fericirea omului truditor.

Cititorii sovietici au fost fermecați de prospețimea și transparența de cleștar a stihurilor lui Arghezi, ce

răsună ca o muzică gingașă a unei inimi curate, ca un cîntec de slăvire a oamenilor simpli, a minunatei naturi a pămîntului natal, ca un cîntec de bucurie, dragoste și soare, scînteind de toate culorile și nuanțele unei nețărmurit de bogate palete artistice. Și este un fenomen foarte caracteristic pentru Arghezi faptul că aceste versuri alternează cu poezii de o natură și un ton cu totul diferite, în care se ridiculizează și se biciuiește cu ură necruțătoare politicianismul veros, lăcomia, cruzimea sălbatică și fățărnicia claselor cîrmuitoare ale Romîniei burgheze, care striveau viața și demnitatea omenească. Atent și sensibil față de suferințele omului, poetul izbește în dușmanii poporului cu slovele sale profetice, arzătoare, slove ce hăuesc ca dangătul unui clopot.

Tot ce e frumos și luminos în viață, în lumea ce ne înconjoară atrage și mișcă profund pe Arghezi. Viziunea sa poetică îmbrățișează tot universul, de la cea mai mică gîză pînă la astrele eterne, dar în centrul atenției sale se află cel mai adesea omul, omul cu bucuriile și durerile sale, cu deziluziile și speranțele lui. Darul minunat al poetului de a simți, a se bucura și a suferi împreună cu fiecare om, și de a crede în el — iată temelia majorității operelor sale, iată explicația poziției lui politice de azi — de acceptare și susținere pasionată a marilor transformări sociale din patria sa, a întregii realități revoluționare din Romînia.

Versurile postbelice arată cititorilor sovietici cît de profund este legat Arghezi de noua realitate romînească, cît de mîndru este el că participă la construirea vieții noi, că luptă pentru ea umăr la umăr cu întregul popor.

Firește că traducerea nu poate să redea decît în parte nesfîrșita bogăție a limbii vrăjite a poetului, care inovator a adus o uriașă contribuție la dezvoltarea limbii literare romîne. Totuși, traducătorii și-au dat toate silințele și sperăm că ele n-au fost zadarnice.

Astăzi poezia lui Tudor Arghezi care aparține în întregime patriei sale eliberate, devine și un bun al cititorilor sovietici, care urează marelui creator mulți ani sănătate, fericire și muncă rodnică.

A. SADEȚKI

ARGHEZI PESTE HOTARE

Spicuim cîteva date, mai recente, din lista traducerilor romînești în străinătate, care ne demonstrează răspîndirea mereu crescîndă a poeziei lui Arghezi, peste hotare.

Un volum masiv, însumînd poezii din diverse perioade de creație ale autorului, a apărut zilele acestea la Moscova. Traducerea aparține unui colectiv experimentat în tălmăcirea poeziei romînești. Un alt volum de versuri alese se află în prezent sub tipar în R. Cehoslovacă.

★

In R.P. Bulgaria, talentata poetă Elisaveta Bagriana, care a tradus și în trecut din opera poetică a lui Tudor Arghezi, pregătește în prezent un ciclu de versuri ale maestrului, care vor apare în revista „Septembrik". Kliment Țacev lucrează, de asemeni, la tălmăciri din lirica argheziană.

★

In Italia, în „Giornale dei Poeti", în cadrul a două pagini consacrate poeziei romîne contemporane, a apărut un ciclu de poezii semnate de Tudor Arghezi. In Belgia, Arghezi a fost tradus în 1935 și în 1958.

Poezia „Testament" a apărut în revista East and West *care apare la Calcutta (India).*

★

In Franța a tradus și a publicat un ciclu de poezii, în Cahiers du Sud, *Luc André Marcel, care lucrează și la un volum mai mare de traduceri din versurile lui Arghezi. Mai putem cita Antologia poeziei romînești a lui Hubert Juin în care versurile lui Arghezi ocupă un loc de frunte, și traducerile lui Claude Sernet publicate în revista* Europe.

Alfred Margul Sperber a tradus de asemeni un ciclu arghezian în revista „Sinn und Form".

Din ce în ce mai cunoscută și mai apreciată, poezia lui Tudor Arghezi străbate astăzi distanțele, constituind o grăitoare și vie mărturie despre bogatul tezaur spiritual al poporului nostru.

POEȚII lumii

CARL SANDBURG

In prefața volumului de traduceri din opera marelui poet american, Carl Sandburg, apărut de curînd în vitrinele librăriilor sovietice, anglistul sovietic, prof. Ivan Kașkin spune între altele: **„Cînd îl citești ori îl asculți pe Sandburg ți se pare că auzi cum cîntă poporul Americii".** Această formulare ce reprezintă parafraza titlului unei poezii de Whitman definește în mod judicios timbrul amplu și majestuos al celui mai popular bard din America de astăzi, care a transplantat în preeria Westului și în trepidația modernă a marilor metropole americane altoiul viguros al strămoșilor săi wikingi (Sandburg e scoborîtor dintr-o familie de emigranți suedezi), dînd naștere unui cîntec plin de pregnanță și măreție.

Eu sînt poporul— sînt gloata

Eu sînt poporul, sînt gloata, mulțimea, masele.
Știți voi că tot ce e mare în lume e făurit
prin munca mea?
Eu sînt muncitorul, inventatorul, eu îmbrac și hrănesc
toată lumea:
Eu sînt spectatorul prin fața căruia trece istoria. Eu
trimit în lume Napoleonii și Lincolnii. Și ei mor.
Iar eu nasc noi Napoleoni și noi Lincolni.
Eu sînt pămîntul fertil. Sînt preeria ce va răbda multe-
arături.
Ingrozitoare furtuni trec peste mine. Și eu uit.
Mi se iau și se cheltuie — averile mele supreme. Și eu
uit.
Toate, afară de moarte, vin către mine punîndu-mă să
lucrez
Și să dau tot ce am. Și eu uit.
Cîteodată cu un strigăt cumplit îmi îndrept spinarea și las
cîteva pete roșii spre amintire istoriei.
Apoi iarăși uit.
Cînd eu, Poporul, voi învăța să țin minte, cînd eu Poporul
voi învăța să aplic învățăturile zilei de ieri
și nu va mai fi să-i mai uit pe aceia
ce-n anul trecut m-au prădat, pe aceia
ce m-au prostit — atunci nu va fi nimeni pe lume
care să mai rostească cuvîntul „Popor" cu o umbră
de ironie, ale cărui buze să-arate
o cît de subțire cută-a disprețului.
Gloata, mulțimea, masele-atunci vor veni.

Grilajul

Casa de piatră a fost înălțată pe chei și acum
muncitorii se-apucă să facă grilajul.
Vergile lui sînt din fier cu vîrf oțelit ca să poată
sîngera pe oricine-ar veni să se sprijine-n ele.
O capodoperă e grilajul acesta și nu va lăsa să pătrundă
spre casă, golanii, flămînzii și copiii hoinari.
Printre vergile-i dese, peste lăncile lui de oțel
nimenea nu va pătrunde — numai Moartea și Ploaia
și puternicul Mîine.

Amurgul bizonilor

Nu mai există bizoni.
Și nu mai există nici cei ce văzură bizonii.
Cei ce văzură turmele lor fără număr
cum treceau pustiind în pulbere
iarba preeriei și-apoi aplecînd
capete negre, băteau din copite
învăluiți de somptuoasa
vîlvătaie-a amurgului.
Nu mai există cei ce văzură bizonii.
Și nu mai există bizoni.

In romînește de A. E. BACONSKY

IURII OLEȘA

Zilele trecute s-a stins din viață cunoscutul scriitor sovietic Iurii Oleșa, autorul romanelor „Invidie", „Trei grăsani", al piesei „Lista actelor filantropice", al scenariului de film „Soldații de baltă" și a numeroase povestiri.

Iurii Oleșa făcînd parte din generația formată în zilele Marii Revoluții din Octombrie, a păstrat pînă în ultima clipă a vieții sale un profund sentiment de dragoste măreței epoci.

Incepînd cu romanul „Invidie", Oleșa a oglindit în lucrările sale procesul de transformare a intelectualului și căile străbătute de el pînă la înțelegerea și adeziunea la revoluția socialistă. Această temă majoră a revenit mereu în cărțile, în articolele și în memoriile lui Iurii Oleșa.

Moștenirea literară a lui Iurii Oleșa reprezintă o comoară de preț a literaturii sovietice.

Un cîntec popular al Pigmeilor

Pădurea e mare, vîntul, prielnic:
Hai, voi Bé-kü, înainte,
cu arcul în mînă!

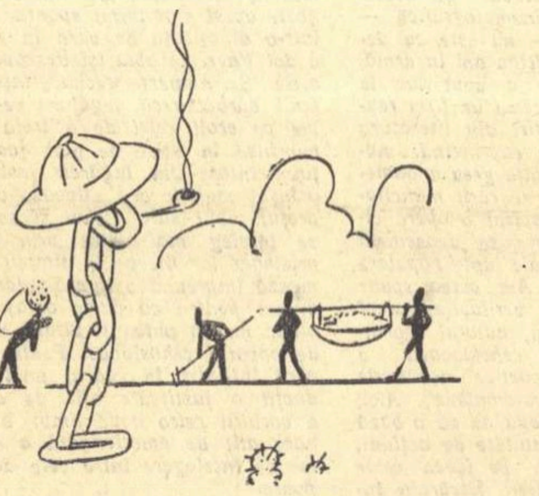

Incolo, încoace, încoace, încolo.
Iată un porc! — Și cine-l ucide?
— Nkü îl ucide. — Dar cine-l mănîncă?
Sărmane Nkü! Tu, spintecă-l:
Ei au să-ți lase doar mațele și bojocii...
Zvîrr! Un elefant la pămînt!
— Cine l-a ucis? — Nkü l-a ucis.
— Dar cine o să aibă parte
de colții lui minunați?
— Sărmane Nkü! Tu, doboară-l:
Ei au să-ți lase doar coada...
Fără colibă, ca maimuțele,
Mierea cine-o adună? — Nkü.
— Și cine o linge pînă i se umflă burta?
— Sărmane Nkü! Adun-o mereu:
Ei au să-ți lase doar ceara...
Albii sînt aici, albii cei buni!
— Și cine dansează? — Nkü.
— Dar cine o să fumeze tutunul?
— Sărmane Nkü!
Așază-te, totuși, așază-te și întinde palma!

In romînește de GELLU NAUM

MABEL JOLAOSO (Nigeria)

Neputință

Să strîngi pumnul și să-l deschizi
după ce n-ai lovit nimic...
Să iei arma și s-o pui la o parte
după ce n-ai ucis nimic...
Aici nu-i nimeni pe care să-l poți nimeri,
aici nu-i nimeni pe care să-l poți ucide.
Ei sînt atît de departe
că nici o armă nu-i poate ajunge.
Și-au zidit o cetate
în cel mai falnic ținut al țării noastre
și ne lasă să stăm alături.
să strîngem pumnii și să-i deschidem,
să luăm armele și să le punem deoparte.
Negru și-amarnic dospește ura.
Mi-am ferecat inima clocotitoare,
am ferecat fiecare deschizătură.
Ura care dospește răbufnește puternic —
și într-o zi va erupe năprasnic.

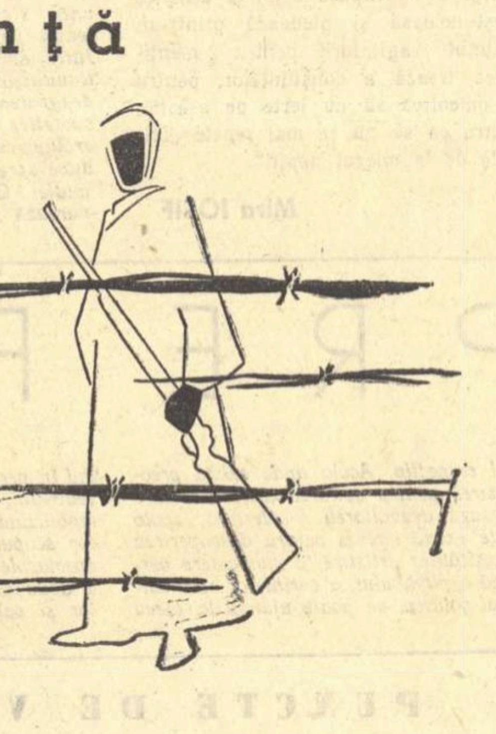

In romînește de AD. BYCK

BERNARD DADIER (Coasta de Fildeș)

Șterge-ți lacrimile

Șterge-ți lacrimile, Africă!
Străbătînd vijelii și uragane.
feciorii tăi revin la tine,
din rătăcirile lor sterpe.
In surîsul undei și susurul vîntului,
în aurul dimineții, în roșul amurgului,
de pe culmile trufașe ale munților,
din savanele bătute de vînt,
ei vin la tine,
străbătînd vijelii și uragane,
din rătăcirile lor sterpe.
Șterge-ți lacrimile Africă!
Sîntem chemați să bem
din toate izvoarele
moartea și gloria.
Și toate simțurile noastre se desfac
la splendoarea frumuseții tale,
la miresmele pădurilor tale,
la vraja pădurilor tale,
la vraja apelor tale
și la transparența cerului,
și la mîngîierea violentă a soarelui,
și la grația frunzelor verzi,
sub roua ca stropii de perle.
Șterge-ți lacrimile, Africă!
Feciorii tăi revin la tine
cu mîinile pline de daruri
și inima plină de dragostea
fiilor tăi.
ei se reîntorc
ca să te îmbrace
cu haina visului lor,
cu haina speranței.

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

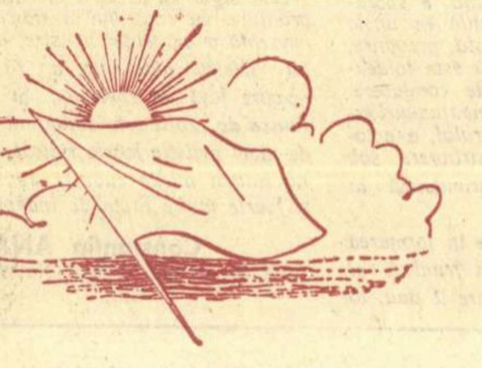

Desene de LUCIAN POPA

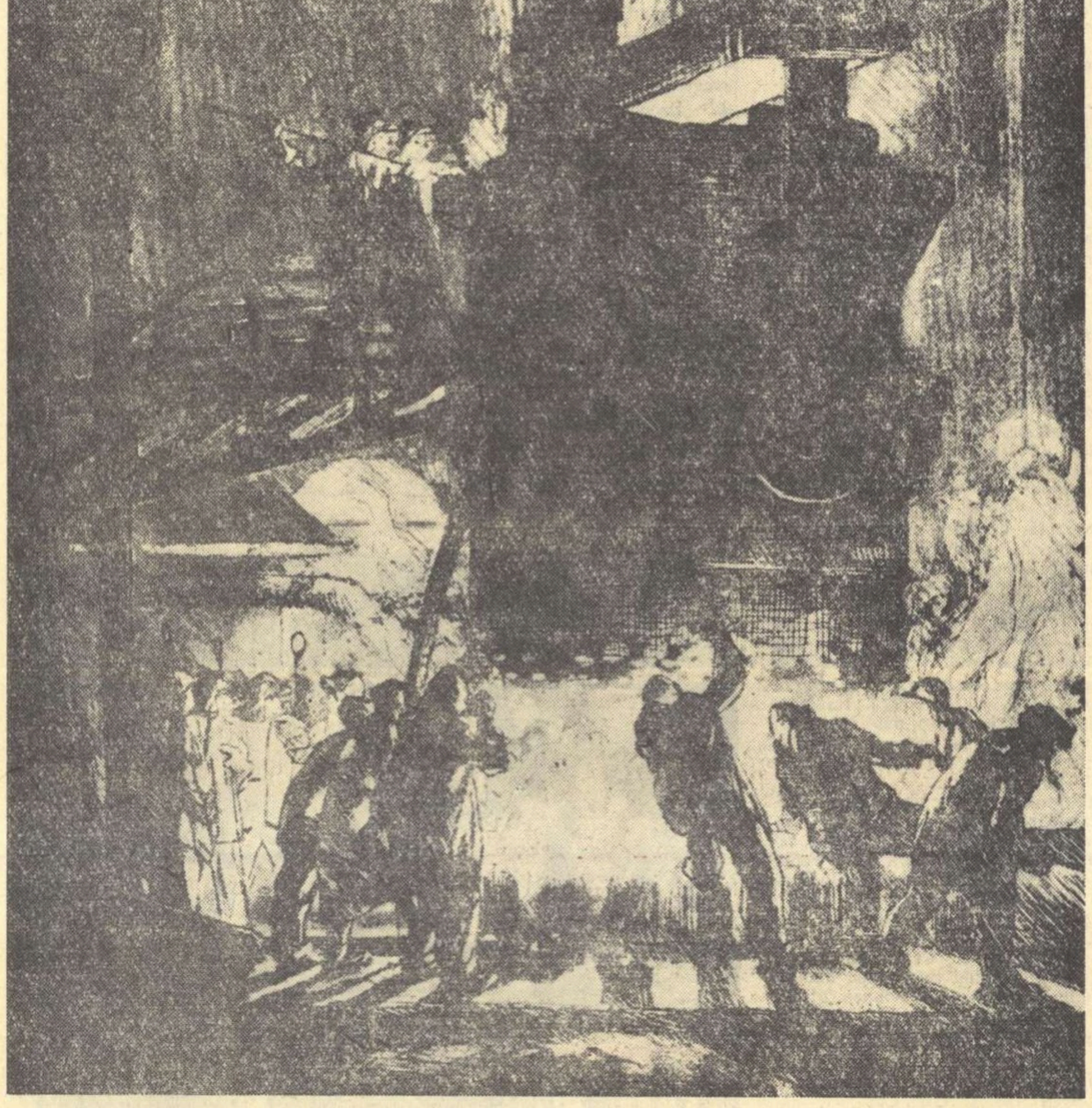

CEN SIAO NAN (R. P. Chineză) *„In oțelărie" (grafică)*

contrapunct

Revista „Nouvelle Critique" anunță că va publica, într-unul din numerele sale viitoare, cîteva fragmente din poemul „Surîsul Hiroshimei" de Eugen Jebeleanu.

●

Regizorul francez André Michel se pregătește să înceapă turnarea unui film după „Codin" de Panait Istrati.

●

La New York a apărut romanul lui M. Șolohov „Pe Donul liniștit" în traducerea scriitorului american Stephen Garry.

●

La 29 mai se va deschide în R.P. Ungară „Săptămîna festivă a cărții", în cadrul căreia, la 1 iunie va avea loc în toată țara „Ziua poeziei".

Cu acest prilej vor apare 56 de opere în cîteva sute de mii de exemplare, dintre care nouă titluri din literatura clasică maghiară și șaptesprezece din cea modernă. Literatura străină va fi reprezentată prin nouă titluri din literatura clasică și modernă. In afară de acestea vor mai apărea și cărți pentru tineret, cărți de literatură politică și științifică, etc.

●

La Paris au apărut două volume conținînd corespondența dintre Romain Rolland și Sofia Guerrieri, o prietenă din Italia a marelui scriitor. Volumele conțin scrisori schimbate între anii 1901—1932. „Dumneavoastră îmi reproșați – scrie într-una din scrisori Romain Rolland – că omul de acțiune primează în mine față de artist. Accept acest reproș și aș dori ca el să fie meritat. Dacă mi-l faceți este o urmare a faptului că Revoluția este, îndeosebi, pentru Dvs. o operă de artă. Dar pentru mine, în fapt, este o acțiune și încă cea mai presantă dintre toate care trebuie îndeplinite; deoarece ea nu a fost decît începută de oamenii Convenției, prima noastră datorie, pentru noi, francezii, este să o continuăm în măsura forțelor noastre. Vă mărturisesc că în fața acestei acțiuni, orice operă de artă pălește". In altă scrisoare: „Și de altfel eu nu admit deloc arta pentru artă".

●

Un urs, împrumutat de la circul din Moscova, va fi eroul principal al primului film de lung metraj pe care îl turnează cunoscutul operator francez Edmond Séchan. Séchan a fost operatorul filmului „Lumea tăcerii" turnat de Cousteau și a realizat filmul de scurt metraj „Povestea unui peștișor roșu", premiat la Cannes și distins cu un premiu „Oscar".

●

La Teatrul Națiunilor din Paris a fost prezentat un nou spectacol, de data aceasta, de către Teatrul Dramatic din Gdansk. Artiștii polonezi au prezentat piesa „Prima zi de libertate" a cunoscutului scriitor Leon Kruczkowski.

●

Frederico Fellini se pregătește pentru a începe turnarea celei de a doua părți a filmului „La dolce vita".

●

La Moscova se anunță apariția unor noi traduceri din Aragon, Vercors, Maurice Druon, Georges Simenon, Patrick Kessel.

●

Numeroaselor lucrări despre arta lui Chaplin i se adaugă acum un studiu apărut la Moscova scris de G. Avenarius.

●

Despre „criza valorilor simboliste în 20 de ani de poezie franceză" scrie Michel Décaudin, într-un studiu apărut de curînd, în Editura Privat.

●

Poporul algerian care aspiră la libertatea țării sale, și pe care, mulți, încă nu îl cunosc, ne apare în adevărata sa lumină, prin nenumărați reprezentanți, bărbați și femei, tineri și bătrîni – toți acei cu care Robert Davezies a discutat la întîmplare, alcătuind apoi cartea sa „Frontul" – o suită de întrebări și răspunsuri, cu garanția autenticității pe care ne-o dă atît stilul cărții cît și documentarea la fața locului. Robert Davezies a scris „Frontul", în timpul petrecut în Algeria, în octombrie 1958. Cartea a apărut, nu de mult, la „Editions de Minuit".

●

Cunoscuta artistă Michèle Morgan și-a sărbătorit de curînd 25 de ani de carieră. Cu această ocazie a avut loc și premiera celui de al 50-lea film în care joacă Michèle Morgan. Este vorba de filmul „Scelerații" în regia lui Robert Hossein, care este și interpretul principalului rol masculin.

●

Jacques Olivier de la „Figaro littéraire" este stupefiat. Prea multe orori pe ecranul Festivalului de la Cannes – exclamă cronicarul parizian în ultimul număr al revistei. Pendulînd între crimă și prostituție, numeroase producții ale cinematografiei din Occident nu se justifică nici prin realizarea artistică. Ceea ce face ca Jacques Olivier să scrie că numai cu caractere rele... nu se fac filme bune.

Desigur că asemenea aprecieri au mai apărut în presa franceză chiar și în cea care se aliniază alături de „Figaro littéraire". Mai importantă ni se pare o altă luare de atitudine. Jacques Olivier scrie că în oceanul de oroare al majorității filmelor occidentale, au apărut ca niște insulițe ale sentimentelor curate producțiile țărilor din Răsărit. Iar „Arts" socotește „Balada soldatului" ca singurul film de calitate prezentat la Cannes, cel puțin pînă în momentul apariției revistei.

Sînt aprecieri deosebite, dat fiind că se ocupă nu numai de latura formală a filmelor produse în Occident sau în Răsărit, ci și de contrastul dintre conținutul acestor producții, ceea ce subliniază deosebiri mult mai profunde în însăși concepția despre viață dintre cele două lumi.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU, (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 22 (324) — joi 26 mai 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Vigilența popoarelor

de Zaharia STANCU

Conferința la nivel înalt de la Paris, așteptată cu uriașe speranțe de oamenii de pe întreaga planetă, nu a mai avut loc. Forțele navale și aeriene ale statelor imperialiste au efectuat ori mai efectuează încă spectaculoase manevre. Negustorii de moarte — prin ziarele lor, prin posturile lor de radio — dau chiote și își freacă mîinile de bucurie. Pentru anul ce vine bugetele militare ale țărilor legate între ele prin pactul Atlanticului de Nord sau prin alte pacte asemănătoare se vor dubla, se vor tripla și, poate, cu ajutorul lui Dumnezeu din ceruri și al mincinoșilor propagandiști de pe pămînt, chiar se vor împătri. La Washington, d-nii Nixon, Dillon, Herter și generalii din vîrfurile Pentagonului zburdă. Cancelarul Adenauer, la Bonn, se pregătește să nuntească. La proiectata nuntă mari lăutari ar fi fabricanții de bombe atomice și cu hidrogen. Pe lîngă aceștia, Krupp, cu tunurile lui clasice, ar arăta ca un simplu cobzar.

Dar numai atîta se întîmplă pe lume? Mi se pare că se mai întîmplă și altceva. In S.U.A. glasurile oamenilor care condamnă cu mînie torpilarea conferinței la nivel înalt de la Paris devin tot mai numeroase și răsună tot mai puternic. Mașina de propagandă a cercurilor agresive imperialiste nu mai izbutește să facă față situației. Minciuna nu mai prinde. Adevărul a ieșit, și de data aceasta, la suprafață, ca untdelemnul deasupra apei. Și care este adevărul? Conferința la nivel înalt de la Paris a fost torpilată de cercurile agresive din S.U.A. de comun acord cu președintele Eisenhower și cu guvernul președintelui Eisenhower. S-a mai aflat acum că torpilarea conferinței a fost îndelung pregătită. In Franța, în Italia, în Marea Britanie cercurile agresive [illegible] oameni de seamă și de oameni simpli. In Japonia poporul manifestă zgomotos împotriva guvernului Kisi care a pus la dispoziția armatelor americane baze de agresiune împotriva U.R.S.S. și a Chinei Populare. Ratificarea tratatului japono-american s-a făcut numai după ce poliția a evacuat, cu violență, din incinta parlamentului, întreaga opoziție. Populația a mers pînă acolo încît a atacat reședința primului ministru cu pietre și a forțat intrarea. In Turcia manifestațiile împotriva guvernului pro-american sînt împrăștiate cu gaze lacrimogene și cu tancuri. Soarta lui Li Sîn-Man se cunoaște. Păpușile cercurilor agresive americane se clatină pretutindeni pe fotoliile lor. In India, în Indonezia, în lumea arabă, în Africa, popoarele veștejesc perfidia ațîțătorilor la război, cer să se pună capăt războiului rece, cer să se arunce jos armele — așa cum a propus N. S. Hrușciov la O.N.U. și cer ca războiul să fie înlăturat pentru totdeauna din istoria omenirii. In lagărul nostru, al socialismului, au avut loc, în zilele din urmă, numeroase mitinguri la care au participat sute de milioane de oameni. Toți au protestat împotriva torpilării conferinței la înalt nivel de către cercurile agresive americane. Toți au cerut să înceteze provocările aviației de spionaj americane. Toți s-au solidarizat cu atitudinea justă și plină de demnitate pe care primul ministru al Uniunii Sovietice a adoptat-o la Paris. Americanii au fost prinși asupra faptului. Guvernul S.U.A. a călcat legile și uzanțele internaționale. In timp de pace ele au violat spațiul aerian sovietic în scopul de a spiona. Președintele S.U.A. strîns cu ușa a declarat deschis că spionajul face parte din mijloacele politicii de stat americane. N. S. Hrușciov l-a invitat pe Eisenhower să-și ceară scuze, să-i pedepsească pe vinovați, să declare că, pe viitor, avioanele americane nu vor mai viola spațiul aerian al U.R.S.S. Eisenhower nu a răspuns acestei invitații. Conferința nu s-a mai ținut. Intreaga răspundere îi revine președintelui S.U.A., guvernului S.U.A., cercurilor agresive americane. Sute și sute de milioane de oameni, din lagărul nostru, al socialismului, și din statele capitaliste, ne-au arătat, după torpilarea conferinței de la Paris, că sînt de partea lui N. S. Hrușciov, că sînt pentru coexistența pașnică, pentru pace, împotriva ațîțătorilor la război, împotriva războiului.

Pasiunea cu care șeful guvernului sovietic militează pentru pace, acțiunea sa neobosită în vederea convingerii tuturor oamenilor de răspundere că bunul cel mai de preț pe care trebuie să-l cîștige omenirea și pe care vrea să-l cîștige omenirea este pacea, nu înseamnă cîtuși de puțin că lagărul nostru este slab și se teme de război. Oamenii ruși i-au zdrobit pe intervenționiștii imperialiști atunci cînd statul lor, abia ieșit din Marea Revoluție din Octombrie, era tînăr și înconjurat numai de dușmani. Sovieticii au adus cea mai mare contribuție la zdrobirea hitleriștilor. Ei au dat bandelor fasciste loviturile hotărîtoare, nimicitoare, care au pus capăt celui de al doilea război mondial. Astăzi lagărul socialist are peste un miliard de oameni. Știința și tehnica sovietică au pus la îndemîna oamenilor care construiesc socialismul și comunismul arme de temut, care-i pun în situația de a da eventualilor adversari lovituri mortale, oricine ar fi acești eventuali agresori și în oricare colțișor îndepărtat al planetei ar încerca ei să se ascundă. N. S. Hrușciov se străduiește să traducă în viață vechiul principiu leninist al conviețuirii pașnice. N. S. Hrușciov nu-și cruță nici o osteneală pentru a împlini voința de pace a tuturor oamenilor cinstiți din lume. Știința și tehnica au dăruit omenirii forțe uriașe. Aceste forțe trebuie să fie folosite de oamenii politici de răspundere nu pentru a arunca omenirea într-o prăpastie fără fund, ci pentru a îmbogăți viața oamenilor, pentru a o înfrumuseța, pentru a o duce pe culmile civilizației și ale culturii, pentru a o ajuta să-și găsească, cu un ceas mai devreme, fericirea.

Intregul nostru lagăr socialist se află lîngă N. S. Hrușciov și sprijină cu tărie politica șefului guvernului sovietic care urmărește să atingă țelurile cele mai mărețe pe care le-a pus vreodată istoria unui om politic. Lagărului nostru i se adaugă sute și sute de milioane de oameni din statele care trăiesc încă sub legea aspră, de fier, a capitalismului. D-nii Nixon, Herter, Dillon, generalii care bat din pinteni prin birourile Pentagonului, militariștii din anturajul lui Adenauer, ațîțătorii la război de oriunde, și însuși președintele Eisenhower și bătrînul cancelar de la Bonn, să se trezească. Nunta sîngeroasă la care fabricanții de bombe atomice și cu hidrogen și cobzarul Krupp se pregătesc să cînte, nu trebuie să înceapă și nu va începe. Popoarele lumii vor să trăiască și vor trăi. Popoarele lumii sînt vigilente. Voința lor pentru menținerea și întărirea păcii este fermă. Pacea va trebui să triumfe. Pacea va triumfa.

EUGEN MIHAESCU

„La apariția Directivelor"

In acest număr:

- **Sărbătorirea lui Tudor Arghezi în țară și peste hotare** (pag. 6)
- **Articole închinate lui Tudor Arghezi.** Semnează: Dumitru Corbea, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihail Petroveanu (pag. 5)

Cerul deschis

Asocierea acestor două cuvinte într-o gazetă care se ocupă în special de literatură, ar putea să pară titlul unui frumos poem. In realitate, ea cuprinde definiția ultimului sport american, practicat, după cum a relatat presa din întreaga lume, în clandestinitate, pînă cînd o rachetă, una singură, l-a scos la lumină și l-a arătat omenirii; iată cu ce se ocupă niște militari plictisiți de viața pașnică!

Nenorocirea este că un avion, și încă unul care se îndeletnicește cu pirateria cerului, nu reprezintă o simplă minge de golf bună de aruncat cu crosa în grădina vecinului. Resturile sale jalnice, aduse pe pămînt de o artilerie foarte bine pregătită, cuprindeau în afară de un pilot cu nume de actor de la Holywood și o încărcătură ciudată: aparate de filmat la mari altitudini, bani, otravă, un pistol care nu face zgomot și alte nimicuri, menite să ateste misiunea piratului de la bord. Ca în romanele senzaționale atît de iubite peste ocean, ființa vie din carlingă trebuia, atunci cînd ar fi fost atinsă pasărea de aluminiu, să-și injecteze lichidul fatal și să trimită pe pămînt un cadavru. Dar, cum spunea tovarășul Hrușciov, orice e viu vrea să trăiască și onoarea de militar a fost uitată în fața morții în nemărginirea de aburi.

Nimeni în lumea asta n-ar vrea să fie în pielea lui Powers. Orice sentință va da tribunalul ce-l va judeca nu va întrece disprețul unanim. Numai că sportul cu trasul cu ochiul în curtea vechiului aliat de luptă are și un alt aspect. Violentarea graniței de aer a Uniunii Sovietice s-a făcut într-un moment în care toată omenirea iubitoare de pace aștepta cu nerăbdarea cea mai justificată, ținerea conferinței la nivel înalt. Sînt unul dintre cei ce au crezut sincer în dorința de pace a președintelui Statelor Unite, Eisenhower. Așa-numitul „spirit de la Camp-David" mi s-a părut că va aduce lumii binefăcătoarea răsuflare primăvăratică a destinderii. Trebuie să scriu aici cu întristare că m-am înșelat. Se [illegible]tuit de serviciul de spionaj al S.U.A., dar Eisenhower a fost silit să se solidarizeze cu inconștienții care au tulburat atmosfera de prietenie stabilită cu puțin timp în urmă.

Pare de neconceput, așa cum a subliniat tovarășul Hrușciov, ca după această impolitețe, ținînd de brutalitatea cea mai rea, ca autorii gestului de nebunie să nu-și ceară scuze și să facă din urîta lor îndeletnicire o politică de stat. In asemenea condițiuni,

Eugen BARBU

(Continuare în pag. 6)

Cuvînt la Ateneu

de Tudor ARGHEZI

Incolțit de cîteva zile în elogii mă simt, să mă iertați, cam la nelocul meu.

Sînt învățat, timp de 60 de ani, mai mult decît laudele, cu înjurătura. Era un adevărat cor de voci, tenori, și [illegible] ... avea la îndemînă toate autoritățile valabile: Universitatea, Guvernul, Poliția, Jandarmeria, și să mă iertați, încă o dată, Academia, din care azi fac parte și eu.

Singurul neajuns de care sufereau injuriile, clevetirile și calomnia, fusese că, scrise, erau prostești. E de preferat înjurătura cu zvîcnire și stil, oricăror elogii mălăiețe.

Trebuie să recunosc, istoricește, atît în ce privește talentul cît și curajul, foarte rar în lașitatea ambiantă, culturală, dacă pot să zic, de atunci, izbucnirea intempestivă a profesorului Mihai Ralea, care sfărîmînd ghiața podită între mediocritate și ură profesională, a impus realitatea unui scriitor, în feluritele lui forme, indezirabil.

Se pare că e o predestinare din absurd, ca toate ridicările să fie cel puțin contrariate.

Aduceam o dată unui nefericit vînător din breasla [illegible] Codindu-mă să nu fiu suspect de orgolii, care mie, unuia, nu mi-au mînjit niciodată conștiința, mulțumesc, impresionat, Prezidiului Academiei, că-mi dăruiește o zi a limbii romînești...

Toate aceste ofrande, cum fuse azi dimineață și acordarea Stelei Republicii în Parlament, au ajuns cu putință în epoca muncitorească. Secera și Ciocanul: — Secera care taie snopii Bărăganului, de vremuri îndelungate pentru miliardele trîntorilor înfumurați și superbi — și Ciocanul brațelor străduite, din osîrdia cărora ciocoii n-au tras decît o singură învățătură: „Bate fierul cît e cald". In limbajul politic al vremii proverbul însemna: „Grăbește-te cît mai ești ministru, să-ți cumperi niscai palate și moșii..."

Secera și Ciocanul sînt sculele însuflețite ale grandioasei munci de transformare a țării întregi, — fenomen realizat numai în cîțiva ani de zile. Citiți planul pe 6 ani al viitoarelor imense edificări, apărut în presa de azi. In graiul cu care ne-am învățat [illegible] Poporul azi citește, editurile tipăresc milioane de cărți — și dacă, și eu, cu meritele mele puține, din care-mi recunosc unul singur, acela de a fi păstrat de la începutul vieții, pînă la vîrsta mea, încovoiat pe băț și cu uneltele în traistă, prin spini, mărăcini și căpcane, o singură potecă; dacă mă văd și eu pus în rîndul de cinste, tot Secera și Ciocanul au împlinit asemenea minune...

Ii sărut secera Măriei, pierdută prin arșiță și lanuri.

Ii sărut lăcătușului pieptul ars de vîlvoare și opărit de sudori...

20 mai 1960.

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-lea CONGRES AL P.M.R.

CONSTRUCȚIE

Lucrările celui de-al treilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn se pregătesc în semnul construcției în toate domeniile...

In pofida celor care caută să înnegureze cerul luminos al primăverii minați de porniri războinice, Republica Populară Romînă, își urmează odată cu întreaga lume socialistă, cu seninătate, optimism și putere de muncă, din ce în ce sporite, drumul spre ridicarea poporului, spre înfrumusețarea patriei socialiste, spre integrarea în ritmul unanim de civilizație și progres.

Nu ciobanul legendar, dar chiar un bucureștean care a închis ochii acum cîțiva ani sau altul care nu și-a mai văzut cetatea de un deceniu încoace, n-ar mai recunoaște-o, atîtea mari prefaceri au fecundat-o, au înălțat-o. Noi cei care am trăit zi de zi uriașele transformări petrecute în anii din urmă poate că nu ne dăm seama ce mult s-a lucrat și s-a realizat în răstimpul acesta, deși, în cartiere pe care nu le-am străbătut de cîteva luni, surprizele ne așteaptă la fiecare pas. Abia ne mai putem aminti vechiul peisaj, cocioabele, maidanele de odinioară, în panorama de blocuri multicolore, gata să se avînte în azur, în defilarea de parcuri și grădinițe, care învioreaza priveliștea, înveselesc ochii și sufletul cu verdeața lor răcoritoare, smălțată cu flori de toate formele și culorile, de la liliacul alb și violet al lui aprilie, pînă la somptuoasele „cana indica" și crisantemele toamnelor noastre fără pereche.

Și nu numai în centrul sau periferiile metropolei, dar în toate capitalele de regiuni, în tîrgurile și satele depărtate, valul acesta creator se revarsă abundent, cuceritor. Paralel cu înfăptuirile minerale și vegetale, se construiește și un suflet vibrant, luminos și puternic, încrezător în viitorul țării și-al propriului său destin.

Cine poate măsura, în același timp, cine poate cuprinde cu ochiul și cu gîndul, întreaga perspectivă, din zarea Bicazului pînă la plaiurile oltenești unde se sapă și se înalță sonde, menite să capteze și să ne dăruiască bogățiile subterane ale acestui vechi pămînt. Ritmul vieții industriale bate din plin, pe toate șantierele, mîini

Victor EFTIMIU

(Continuare în pag. 4)

Un imens avînt...

O largă difuzare a adus la cunoștința oamenilor muncii din țara noastră Directivele celui de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. Din diferitele manifestații de pe marginea acestei comunicări s-au desprins limpede sentimentele de recunoștință, satisfacție, încredere, și un imens avînt în fața acestei opere uriașe, adînc, meticulos și precis gîndită, pe care oamenii muncii o preiau cu antuziasm pentru realizarea ei. Stau înainte planul de dezvoltare pe perioada 1960—65 și programul economic de perspectivă pînă în anul 1975.

Planul este cuprinzător și acoperă bogățiile și virtualitățile țării într-o productivitate în continuă creștere, ca o bază uriașă pentru ridicarea nivelului material și cultural al poporului muncitor. Aceasta, în afară de frumusețea și desăvîrșirea în sine a planului, ca a unei opere uimitoare, ajunsă la rezultatele acestea numai printr-o consecventă aplicare a învățăturii marxist-leniniste. Succesele dobîndite pînă acum asigură o bună orientare pentru exigențele de realizat ale planului.

Scopul final este desăvîrșirea socialismului în R.P.R. prin neîncetata dezvoltare a bazei tehnico-materiale. Pe primul plan stau, firește, dezvoltarea industriei grele și desăvîrșirea procesului de transformare a agriculturii. Alături de aceste două grinzi fundamentale nimic nu este uitat din industrie și producție agricolă secundară. Totul este țesut și ridicat ca o schelă uriașă cu o condiționare reciprocă a elementelor constitutive, calculate pe baza unor stricte realități.

Deosebit de impresionant, bunăoară este tabloul comparativ al principalelor produse industriale cu nivele deosebite de producție între anii 1959 și 1965. Energia electrică va cunoaște o creștere considerabilă, de la 6824 milioane de KW la 18.500. De asemeni cărbunele: de la 7977 mii tone la 12.500. Vor fi însă și anumite posturi care vor apare pentru prima oară în 1965. Aluminiul, de pildă, cu 20—30 de mii tone; locomotivele Diesel electrice, cu 95 bucăți; cauciucul sintetic cu 50 de mii tone; televizoarele cu 130 mii de bucăți — toate cifre valabile pentru anul 1965. Sînt acestea o dovadă peremptorie nu numai a creșterii productivității pe toate sectoarele, dar și a unor industrii noi care vor veni neîncetat într-o creștere continuă a orînduirii socialiste să completeze golurile resimțite de o viață socială al cărei nivel crește neîncetat. Deosebit de interesant este capitolul folosirii gazelor naturale, o mare bogăție a țării, într-o judicioasă politică de perspectivă. Materie primă pentru marea industrie chimică de la noi, în plin avînt, ca și înlocuitor al combustibilului lichid și solid, gazul natural este calculat la o creștere de 13,3 miliarde metri cubi, pentru anul 1965.

Intrucît privește agricultura perioada planului prevede încheierea procesului de colectivizare cu tot ceea ce el atrage ca metodă înaintată de cultivare și neîncetată folosire de unelte tot mai perfecționate. Nici una din ramurile producției agricole nu este uitată. Plante, legume, pomicultură și viticultură toate sînt prevăzute într-un randament sporit. Bogăția țării, bogăția viitoare, din ce în ce crescută o poți privi pe planul pînă în 1965 ca pe o hartă cu un relief crescut. De cifrele acestea amețitoare sînt legate și frumusețile priveliștilor și ale muncii felurite care de pretutindeni vor veni să dea o mai mare bucurie de viață unui întreg popor muncitor și iubitor de liniște și pace. In primul rînd așezarea însăși a vieții va fi ajutată cu un spor

Ion Marin SADOVEANU

(Continuare în pag. 6)

Industrie — cuvînt multivalent și poetic

Citesc proiectul de Directive al celui de al III-lea Congres al Partidului și încerc satisfacțiile descoperitorului. Lectura e concentrată, sintetică; fiecare cuvînt fiind învestit cu funcții și valențe multiple, în stare să sugereze imaginea plenară a peisajului economic înfloritor al Romîniei pentru viitorii șase ani și pentru programul economic de perspectivă.

Practica construcției socialismului ne-a obișnuit cu astfel de documente și totuși, de fiecare dată, milioanele de oameni ai muncii de toate profesiunile vibrează intens la citirea și dezbaterea colectivă a acestor programe de lucru, în jurul cărora ne concentrăm eforturile noastre creatoare. Explicația? Una singură. Aceste programe, în care sînt prezenți deopotrivă oțelarul, minerul, zidarul, colectivistul, inginerul, textilista, învățătorul, omul de artă, studentul, poartă în substanța lor îndrăzneala, visurile, puterea, zborurile minții, perseverența, înțelepciunea, experiența și inima poporului întreg. Mitingurile care au loc în aceste zile pe întreg cuprinsul țării, constituind expresia firească, spontană a sentimentului de bucurie generată de ideile mărețe ale Directivelor, constituie în același timp o manifestare a hotărîrii întregului nostru popor de a le traduce în fapt.

Să parcurgem doar un capitol din vastul nostru program de construcție pașnică: industria socialistă, de pildă. Se scrie negru pe alb: „Valoarea producției globale industriale va fi în anul 1965 de aproximativ 2,1 ori mai mare decît în 1959, corespunzînd cu un ritm mediu anual de creștere de circa 13 la sută". In ce mod? Răspunsul e menit să entuziasmeze pe toți făurarii bunurilor noastre materiale ca și pe cei ai produselor spiritului:

Pop SIMION

(Continuare în pag. 3)

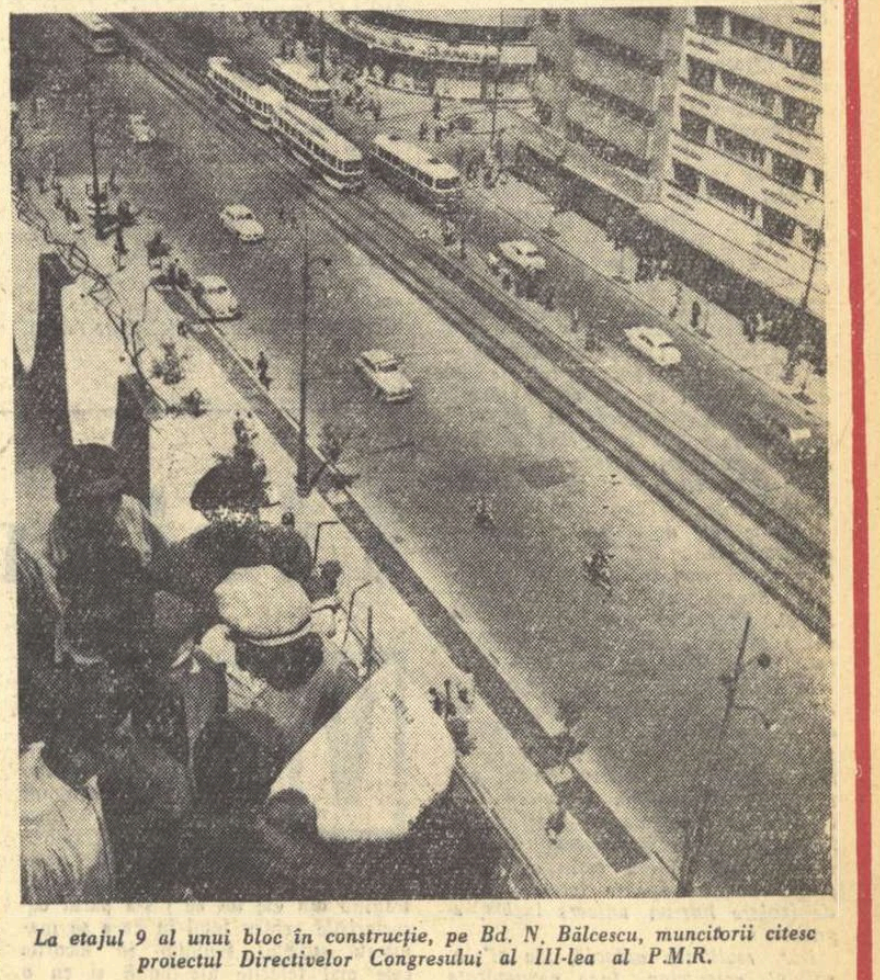

La etajul 9 al unui bloc în construcție, pe Bd. N. Bălcescu, muncitorii citesc proiectul Directivelor Congresului al III-lea al P.M.R.

TREPTELE FERICIRII

Cu unsprezece ani în urmă apărea Rezoluția Comitetului Central cu privire la colectivizarea agriculturii. Drumul fusese lung și anevoios. Prima treaptă din noul urcuș al istoriei a constituit-o actul revoluționar de la 23 August 1944, a urmat reforma agrară din 1945, naționalizarea din 1948 și toate celelalte trepte urcate de poporul nostru sub conducerea partidului.

Proiectul de Directive al Congresului al III-lea al P.M.R. prezentat recent de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, prevede cu o simplitate clarvăzătoare și o precizie științifică încheierea procesului de colectivizare a agriculturii pînă în 1965.

Incă la 1 martie 1960 — în urma sarcinii trasate de Congresul al II-lea al partidului — sectorul socialist din agricultură e preponderent ca suprafață și producție marfă: „peste 76 la sută din totalul familiilor țărănești sînt cuprinse în gospodării agricole colective și întovărășiri". Intre aceste două date istorice (1949—1965) se înscrie arcul de triumf al colectivizării, procesul complex și dramatic inepuizabil ca resurse inspiratoare pentru prozatorii și poeții contemporani ai transformării revoluționare a satului. La această dată relațiile de producție socialistă vor cuprinde întreaga economie națională care va căpăta astfel un caracter unitar.

Cu o simplitate clarvăzătoare și o precizie științifică, Proiectul de Directive prevede:

— Creșterea producției globale agricole cu 70—80 la sută față de 1959;

— producția de cereale și legumi-

Al. I. GHILIA

(Continuare în pag. 3)

TRAIAN VASAI „Biblioteca gospodăriei"

PROZA NOASTRA ŞI PROBLEMELE SATULUI CONTEMPORAN

Transformarea socialistă a satului romînesc—una din temele principale ale prozei noastre actuale — a fost abordată în cărţi numeroase, inegale ca valoare artistică, dar deopotrivă interesante prin problematica lor. Lumea satului a cunoscut şi ea, după Eliberare, o eră nouă, în care capătă faţă de trecut o configuraţie deosebită. Străbătînd în decursul acestor ani drumul spre socialism, ţărănimea noastră a parcurs cîteva etape distincte care îşi au, într-o măsură mai mare sau mai mică, operele caracteristice. Proza actuală s-a străduit să reflecte prin mijloacele metodei realist-socialiste prefacerile revoluţionare din viaţa satului, să oglindească noua lui istorie. Precedată de romanul „Mitrea Cocor" al lui Mihail Sadoveanu, „Setea" este cartea care descrie cu robusteţe epică prima etapă a drumului nou pe care ţărănimea muncitoare a început să-l parcurgă după 23 August 1944.

In anii următori momentului descris în „Setea", cărţile prozatorilor noştri au acordat un interes justificat pătrunderii formelor socialiste în existenţa satului contemporan. Astfel, „Bărăgan" de V. Em. Galan, roman de amploare, încă neîncheiat, zugrăveşte viaţa unei gospodării agricole de stat, întemeiată pe locul unei foste ferme moşiereşti. „Bărăgan" este o carte a educaţiei socialiste prin muncă. Anton Filip şi tovarăşii săi cei mai apropiaţi, în afara luptei cu duşmanii făţişi sau ascunşi, depun o uriaşă energie spre a înfrînge inerţia oamenilor de pe fostul domeniu moşieresc, imprimată de condiţiile trecutei orînduiri. G.A.S. Lespezi este o şcoală a moralei socialiste unde rolul îndrumător al clasei muncitoare (prin Anton Filip) este elocvent.

Prozatorii contemporani au reflectat în foarte multe scrieri momentul crucial în viaţa unui sat, al înfiinţării gospodăriei colective. Intr-o astfel de împrejurare deosebită, lupta dialectică dintre nou şi vechi ia, pe plan social, forme din cele mai ascuţite. In rîndul forţelor retrograde, al foştilor exploatatori ai satelor, clipa constituirii colectivei creează panică împingîndu-i, adeseori, la acţiuni desperate, de subminare. Acum este momentul în care interesele se delimitează net, duşmanii socialismului căutînd să lovească cu furie în alcătuirile noi. Infruntarea e dură, dar revelatorie pentru mersul istoriei.

Dintre cărţile mai recente, romanul „Cuscrii" de Al. Ivan Ghilia dă acestei problematici o amploare deosebită. „Cuscrii" are meritul, între altele, de a se ocupa în mai mare măsură de atitudinea mijlocaşului faţă de gospodăria colectivă. Prind viaţă în carte două figuri de ţărani mijlocaşi, Maftei Zvorişteanu şi „cuscrul" său Petre Istrate. Primul, măcinat de ambiţiile sale de acaparare, se arată refractar ideilor noi, dă prin aceasta curs intereselor chiabureşti şi determină drama fiului său Mitriţă şi a Ilenei. Mult mai multă pondere în viaţa comunei, mai mult prestigiu în faţa consătenilor săi, are însă celălalt mijlocaş, Petre Istrate, care, în ciuda unor complicate conflicte de ordin familial înţelege mersul istoriei şi luptă fără reticenţe pentru făurirea gospodăriei colective. Modul antitetic în care Ghilia a conceput aceste două tipuri de mijlocaşi reliefează, potrivit noilor împrejurări din viaţa satului, ideea izbînzii principiului colectivităţii, a imposibilităţii de izolare într-un univers închis, egoist.

Dar realitatea actuală, „la zi" a satului, presupune încă nenumărate aspecte nerelevate îndeajuns de proza noastră. Cele mai bune cărţi despre colectivizare („Desfăşurarea", „Cuscrii") au descris numai stadiul incipient, momentul constituirii gospodăriei agricole colective. Aşa cum a arătat tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în recenta cuvîntare de la Cluj, în agricultură sectorul socialist este în continuă extindere şi întărire economică-organizatorică. Ritmul contemporan al construirii socialismului la sate (unele G.A.C-uri au 11 ani de existenţă) a depăşit, după cît se poate constata, operativitatea prozatorilor noştri.

Reportajele semnalează — cîteodată fugar, dar cu destulă operativitate — existenţa unor aspecte inedite în viaţa ţărănimii pe care proza noastră este datoare să le valorifice în creaţii durabile. Ele sînt uneori sursa de inspiraţie a unor scriitori tineri. Două volume de debut, „In plină zi" de Vasile Rebreanu şi „Ningea în Bărăgan" de Fănuş Neagu, conţin şi scrieri axate pe problematica formării conştiinţei socialiste a ţărănimii noastre. In nuvela „Pămînt amar" de Vasile Rebreanu se relatează experienţa dramatică a unui ţăran sărac intrat — prin căsătorie — într-o familie de chiaburi în care i se repartizează rolul de slugă. Isaia Iota va găsi posibilitatea salvării, a recîştigării demnităţii umane prin înţelegerea superiorităţii noului, pe care îl reprezintă gospodăria colectivă. Aşadar, un conflict social altădată irezolvabil găseşte o dezlegare firească în condiţiile noi ale construirii socialismului. Fănuş Neagu într-o schiţă din volumul său („Proprietar a noua parte") expune cu umor suculent conflictul petrecut în conştiinţa unui ţăran colectivist între rămăşiţele vechii mentalităţi de proprietar şi etica nouă a muncii în colectiv. Dar

Literatura şi actualitatea

aceste bucăţi ocupă puţin în economia celor două volume amintite care, deşi se inspiră din viaţa rurală, întîrzie prea mult, cum s-a mai spus de către critică, asupra unui stadiu depăşit al satului romînesc. Viaţa sufletească a ţăranului eliberat cunoaşte aspecte de un interes deosebit zugrăvite însă mai mult sporadic în lucrări de întindere redusă. Este meritorie în acest sens o schiţă, „Odihnă" de Nicolae Velea (G.L. nr. 12/1960), care reliefează un astfel de proces de regăsire a condiţiei omeneşti prin intrarea în viaţa nouă. In gospodăria colectivă, Dănilă Lenciu, eroul schiţei, are nu numai posibilitatea muncii creatoare dar şi a odihnei, deci pentru întîia oară a răgazului de a gîndi nestingherit asupra existenţei sale. Descoperirea vieţii interioare se produce cu infinită emoţie şi bucurie. Procesul descris este semnificativ pentru noua etapă a vieţii ţărăneşti şi el are valori simbolice. Dar scrieri mai ample, romane care să oglindească variatele aspecte ale vieţii într-o gospodărie agricolă colectivă constituită mai de mult, să contureze chipuri memorabile de ţărani colectivişti, sînt încă puţine.

Este de aceea relevabilă cartea unui tînăr şi înzestrat prozator, Dumitru Radu Popescu, „Zilele săptămînii", care se inspiră din viaţa unui sat în care gospodăria colectivă fiinţează de cîţiva ani. Se detaşează în acest roman un ansamblu de probleme sensibil diferite de ale cărţilor anterioare şi care decurg din noua realitate zugrăvită.

Faţă de gospodăria colectivă, ţăranii săraci sau mijlocaşi, încă „individuali", au în „Zilele săptămînii" o altă poziţie decît cei din „Desfăşurarea" sau „Cuscrii": ei resimt atracţia permanentă a gospodăriei din satul lor. Este sensibilă în „Zilele săptămînii" existenţa unui flux continuu, din ce în ce mai puternic, către gospodăria colectivă, reflectînd — de fapt — realitatea momentului actual.

Dar oglindind, în multe pagini reuşite, o etapă superioară a evoluţiei satului nostru spre socialism, cartea lui D. R. Popescu stăruie încă, din păcate, într-un schematism al subiectului, care nu vădeşte o aprofundare a realităţilor reflectate. Acest schematism se face vizibil, mai ales, în conturarea îndeajuns de palidă a unor personaje care ar fi trebuit să aibă un rol central. Ca şi Turlea din „Desfăşurarea", ca şi Matei Gavrilă din „Cuscrii", figura activistului de partid Pandele Ionescu nu depăşeşte un cadru convenţional. Conturarea unor caractere viguroase, reprezentative pentru activitatea partidului în viaţa de azi a satului nostru, se cere împlinită în cărţile viitoare.

Există în realitatea de astăzi a satului nostru o diversitate de caracteristici noi, reflectate puternic în conştiinţa ţărănimii, dar neînregistrate încă în toată amploarea lor, în cărţile noastre. Gospodăria agricolă colectivă devine tot mai mult modul principal de viaţă ţărănească. Convinşi de exemplul concret al succeselor realizate de gospodăriile agricole colective, ţăranii săraci sau mijlocaşi înclină în tot mai mare măsură spre socializare. Viaţa şi munca în G.A.C.-uri prezintă şi alte faţete noi legate de educaţie, de stilul muncii, de adoptarea unei tehnici înaintate. Ele pun ţărănimii noastre, zilnic, problema depăşirii vechilor condiţii de viaţă. Nivelul material tot mai ridicat, politica de culturalizare dă posibilitatea lărgirii orizontului, a receptării culturii, a împlinirii spirituale. Există acum o psihologie a colectivului, o mîndrie a lui, care înlocuieşte vechiul orgoliu ţărănesc izvorît din individualism. Cînd Matei Călăraşu este pălmuit, insulta e resimţită ca atare de toţi tovarăşii săi. Ei reacţionează ca un singur om.

Lupta condusă de partid pentru construirea socialismului la sate oferă aşadar, literaturii noastre, o tematică complexă care reprezintă însăşi esenţa realităţii satului contemporan. Ea are o multitudine de aspecte noi, de o actualitate stringentă, numai parţial reflectate în scris. Fiecare din ele ar putea constitui substanţa unei cărţi de mare interes.

G. DIMISIANU

OPINII

Să ne respectăm!

Citind în „Luceafărul" din 15 mai 1960 rîndurile lui Dan Deşliu despre un poem al lui Eugen Barbu, publicat în „Gazeta literară" din 5 mai 1960, am încercat un sentiment neplăcut. Un poet unanim preţuit, din conducerea uneia din revistele noastre literare, gratifică pe unul dintre cei mai apreciaţi prozatori ai noştri cu o serie de ironii de un gust îndoielnic şi cu caracter jignitor.

Avînd de formulat unele critici, în esenţa lor juste, cu privire la conţinutul poemului „Sînt liniştit", poetul Dan Deşliu uită că propria sa dorinţă nu poate fi alta decît aceea ca Eugen Barbu, colegul său de breaslă şi de talent, să înţeleagă aceste critici, să pătrundă justeţea lor, să le ia în consideraţie cu seriozitate şi cu gratitudine tovărăşească.

Nota lui Dan Deşliu vădeşte dispreţ pentru autorul poemului criticat. Ea sacrifică adesea tonul decent şi principial în favoarea unei exprimări echivoce, de un umor gros sau şchiop. Ne referim la expresii de felul acesta: „în capetele unora", „proză proastă aşezată în trepte", „oricît n-ar crede unii, poezia este un lucru serios"... „Ah, ce plăcere — parc-a fost tocană fierbinte" *etc.*

Prezentarea lui Eugen Barbu drept „prozator cunoscut şi recunoscut, (care) obişnuia să folosească o frazare corectă şi o aşezare normală a rîndurilor în pagină", *reprezintă o tentativă de ironie săracă şi pe deasupra nedreaptă. Falsă este şi concluzia lui Dan Deşliu că un poem cu atîtea greşeli ar fi putut fi* „proiectul unui articol FOLOSITOR".

In cazuri ca acestea, critica, oricît de justă, nu poate aduce roadele aşteptate, dacă nu există respectul tovărăşesc între preopinenţi.

Al. I. ŞTEFANESCU

O carte pe săptămînă

TATIANA NICOLESCU: „Opera lui Gogol în Romînia"

Coincidenţa face ca tocmai anul acesta, în luna mai, să se împlinească exact un secol de la apariţia primei traduceri romîneşti din Gogol. E vorba de un fragment din nuvela Scrisorile unui nebun, tradus de D. Holban şi publicat în numărul 3 (mai, 1860) al Foiţei de istorie şi literatură din Iaşi, al cărei redactor era B. P. Haşdeu. Apariţia volumului Opera lui Gogol în Romînia îşi află astfel şi o excelentă justificare ocazională. Evident însă că importanţa studiului Tatianei Nicolescu depăşeşte limitele unei atenţii omagiale. A cerceta difuzarea operei unui scriitor de talia lui Gogol în Romînia, cu toate implicaţiile pe care le presupune asemenea investigaţie, înseamnă a pătrunde într-o oarecare măsură în zonele mai intime ale culturii noastre naţionale căci, paralel cu dezvoltarea literaturii originale, circulaţia marilor valori universale defineşte totdeauna fenomenul cultural, indicînd preocupări şi momente esenţiale în evoluţia sa. Orice amănunt legat de asemenea cercetare devine astfel, mai mult decît o etalare de erudiţie sîrguincioasă, un indiciu simptomatic, cu rădăcini adînci în spiritul epocii studiate. Interesul publicului nostru pentru opera de ascuţită critică socială a marelui clasic rus, cum şi faptul că cei care au promovat-o se situau pe poziţii ideologice avansate, nu este întîmplător, după cum nu-i întîmplătoare nici reacţia oficială, oscilînd între răstălmăcire şi ostilitate. Acest contrast, firesc dacă ne gîndim la binecunoscuta teză leninistă a celor două culturi, ilustrează un antagonism a cărui determinare trebuie căutată în realităţile sociale şi politice ale vremii.

Or, primul merit al Tatianei Nicolescu este tocmai acela de a-şi fi întemeiat întreaga cercetare pe această premisă. Scris de pe o poziţie partinică şi susţinut cu o informaţie bogată şi bine sistematizată, studiul său nu se mărgineşte la înşiruirea obiectivistă a unor date, ci le interpretează ştiinţific, punînd în lumină semnificaţiile lor. Arhivistul care scotoceşte prin vrafurile de publicaţii adunate de-a lungul unui secol este dublat în permanenţă de un critic pătrunzător, atent la toate subînţelesurile materialului analizat. Adeseori autoarea îşi întăreşte propriile sale comentarii cu comentariile epocii, scoţînd la iveală materiale mai puţin cunoscute publicului. Este interesant de ştiut, de pildă, părerea lui Eminescu despre Gogol şi comedia rusească (în comparaţie cu cea despre comedia franceză modernă) precum şi caracterizarea prin care marele nostru poet defineşte specificul satirei gogoliene. Desprindem din lungul citat pe care ni-l oferă T. Nicolescu: „Rîdem şi... după opinia unora, adevărata comedie trebuie să te facă melancolic... ne întristăm. Acesta e efectul piesei lui Gogol (e vorba de Revizorul) ca şi acela al adevărului şi naturii...". Exemplele se pot multiplica cu citate din Odobescu, Gherea etc.

Pe de altă parte, interesul studiului Tatianei Nicolescu trebuie privit şi din alt punct de vedere. Fără a exagera importanţa cercetărilor de literatură comparată, studiul circulaţiei anumitor motive gogoliene, al influenţelor exercitate de opera clasicului rus asupra creaţiei originale a scriitorilor noştri, începînd cu vechea adaptare a lui Petru Grădişteanu (Revizorul general, comedie în 3 acte imitată după N. Gogol şi dedicată lui V. Alecsandri, Revista Contimporanul, Bucureşti, 1884) şi continuînd cu piesele lui Alecsandri, pînă la proza lui Mihail Sadoveanu, duce la concluzii demne de reţinut, ilustrînd sub alt aspect prezenţa lui Gogol în viaţa noastră literară.

Aşa cum este şi firesc, trecerea în revistă a tuturor traducerilor din Gogol a obligat-o pe autoarea studiului la o serie de consideraţii privind meritele sau deficienţele lor. Din păcate însă, lucrarea Tatianei Nicolescu nu e satisfăcătoare în această privinţă. Comentariile sînt nediferenţiate, mărginindu-se la o înşiruire de calificative nesemnificative. Faptul că traducerea este „corectă" sau „plată", că se apropie mai mult sau mai puţin de farmecul originalului, nu spune mare lucru şi, în orice caz, nu poate servi un specialist interesat de acest aspect al studiului. Ar fi fost necesare consideraţii mai ample asupra stilului gogolian (şi a farmecului său) şi comparaţii cu originalul a unor pasaje mai concludente extrase din cele mai importante traduceri. E drept că o încercare în acest sens e schiţată în Note, dar mult prea timid.

O deficienţă a studiului este lipsa unei bibliografii ştiinţific întocmită, care să cuprindă, în compartimente separate, un index complet al operei gogoliene, altul al tuturor traducerilor romîneşti şi, în sfîrşit, un al treilea consacrat literaturii critice apărute în ţara noastră de-a lungul anilor. Notele din finalul volumului nu acoperă această necesitate şi, în plus, nu pot fi urmărite independent, fără lectura paralelă a studiului.

Cu excepţia acestor rezerve, lucrarea Tatianei Nicolescu încununează cu succes un efort sîrguincios şi util.

Modest MORARIU

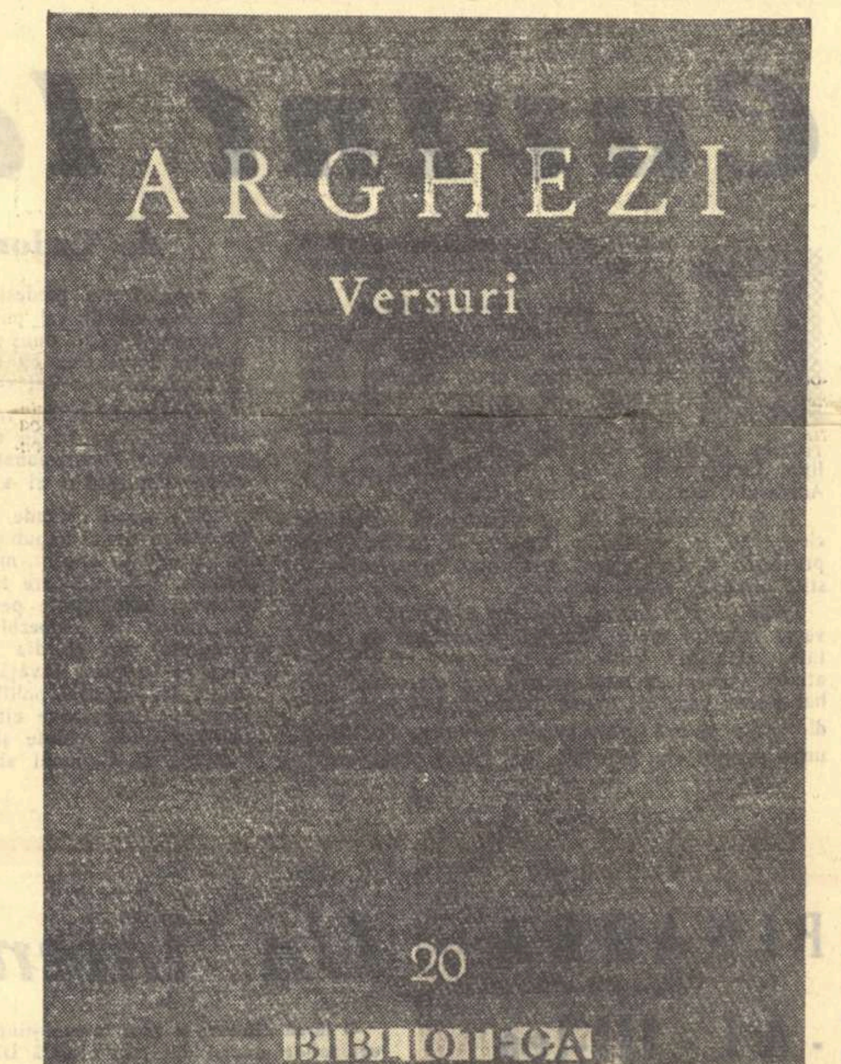

„Versuri" de Tudor Arghezi, al 20-lea volum din „Biblioteca pentru toţi" a apărut în librării.

Răsfoind REVISTELE

Critica în „Contemporanul" (nr. 19, 20, 21/1960)

Numărul din 6 mai al „Contemporanului", în afară de rubrica obişnuită „Revista revistelor", în care este discutat numărul din „Viaţa romînească", închinat aniversării a 90 de ani de la naşterea lui Lenin, cuprinde o amplă cronică literară a lui Radu Popescu, despre „Dimineaţa de mai" de Remus Luca. Scrisă cu fineţe, cronica lui Radu Popescu analizează nuvela lui Remus Luca, delimitîndu-i valoarea. Poate însă că ar fi fost [illegible] precizare a [illegible] care-l ocupă ea atît în evoluţia lui Remus Luca, cît şi în contextul nuvelisticii actuale.

Articolul lui Al. I. Ştefănescu pe marginea discuţiilor purtate în cadrul plenarei lărgite a Comisiei de literatură pentru copii a Uniunii Scriitorilor, ne apare ca o relatare prea sumară a problemelor dezbătute în plenară şi a căror grabnică soluţionare este necesară pentru dezvoltarea acestui important sector literar.

Numărul din 13 mai cuprinde, în pagina rezervată literaturii, un articol semnat de Eugen Luca „Despre perspectiva revoluţionară". Dacă, în plan teoretic, autorul articolului nu aduce puncte de vedere noi, exemplificările sînt în general bine alese. Obiecţiile aduse romanului „Cazul doctor Udrea" de Ben. Corlaciu sînt convingătoare. Poate mai puţin justificate sînt observaţiile referitoare la brigadierul Matei Călăraşu din „Zilele săptămînii" de D. R. Popescu. „Eroul exemplar" despre care vorbeşte Eugen Luca, „omul de mîine" pe care trebuie să-l desluşim în personajul reprezentînd contemporaneitatea, este totdeauna produsul unei „autodepăşiri", al unei dialectici interioare pe care scriitorul e dator s-o redea cu fidelitate. Matei Călăraşu, eroul lui D. R. Popescu, este exemplar pentru o anume fază a transformării socialiste a agriculturii, fără a fi un etalon al omului nou „în general", în abstract. A vorbi de eroul exemplar numai în perspectiva viitorului, făcînd abstracţie de prezent şi de solicitările complexe ale acestuia, înseamnă a preconiza, într-un fel, o viziune simplificatoare — ceea ce, desigur, n-a stat în intenţia lui Eugen Luca. In acelaşi număr al „Contemporanului", semnalăm articolul „Compoziţie şi viziune" de Eugen Simion, în care sînt discutate nuvela „Omul liniştit" de Sütö Andras şi [illegible] de D. R. Popescu, probleme importante şi sub raport teoretic, ale aşa-numitului „gen scurt".

Un succes al „Contemporanului" îl constituie numărul 21 (din 20 mai), dedicat aniversării a 80 de ani de la naşterea lui Tudor Arghezi. In afara frumoasei „Cronici a optimistului", a lui G. Călinescu, semnalăm, dintre articolele de critică, pe cel intitulat „Drama cunoaşterii", al lui Dumitru Micu; interesant, de asemenea, ne pare şi articolul „Lirica socială" de Eugen Simion, ca şi „Treapta cea mai de sus" de George Munteanu, care însă se resimte de pe urma unui stil pe alocuri încărcat, greoi („O aceeaşi finalitate concret-istorică, aproape gospodărească... dobîndeşte şi arta, frumosul, în concepţia de azi a poetului... *scientifizarea* accentuată a poeziei argheziene — mai ales în „Cîntare Omului" — nu s-a soldat cu diminuarea acelei uimiri ingenue în raport cu obiectul cunoaşterii, a acelor problematizări lirice realizate totdeauna de maestru cu o inegalabilă artă..." etc...).

Un bun articol despre Arghezi-gazetar semnează, în acelaşi număr al „Contemporanului", Radu Popescu.

Constatăm, cu părere de rău, că de la numărul din 6 mai „Contemporanul" n-a mai publicat acea „Revistă a revistelor" în care se analiza, în mod judicios, activitatea publicaţiilor noastre literare.

CRONICAR

Lirica feminină

de Tudor VIANU

Veronica Porumbacu a înzestrat literatura zilelor noastre cu o carte dintre cele mai interesante şi mai fermecătoare: o antologie a liricii feminine universale. A făcut-o printr-o lungă aplicaţie, parcurgînd peste patruzeci de literaturi naţionale şi extrăgînd din ele tot ce i s-a părut caracteristic pentru felul în care se manifestă sufletul feminin în locurile cele mai felurite ale lumii şi cu o mare îndemînare de artă, capabilă să intre în forme de artă diverse, pentru care a găsit apoi echivalenţe romîneşti spontane şi graţioase.

O antologie poetică poate fi întocmită după diferite criterii: naţionale, temporale, tematice. De ce nu s-ar fi putut întocmi o culegere lirică şi după criteriul diferenţierii de temperament care împarte în două familia umană? Nu sînt de loc de părerea că ascensiunea femeii către viaţa publică şi profesională, ar trebui să se însoţească cu eliminarea felurilor ei proprii de a fi şi de a simţi. Omenirea îşi trage seva din varietatea ei şi ori de cîte ori una din particularităţile alcătuitoare ale întregimii şi armoniei ei este ameninţată să dispară, este periclitată vigoarea însăşi a omenirii. Popoarele, naţiunile, temperamentele, oricît de mare ar fi felurimea lor, intră cu un rol creator în dezvoltarea omenirii, capabilă să-şi atingă mai lesne idealurile, dacă mijloace mai numeroase şi mai variate le slujesc. Iată de ce păstrarea femeii ca femeie, înflorirea modalităţilor proprii ale simţirii şi acţiunii ei, prezintă un interes atît de general, încît oricine se interesează de soarta omenirii trebuie să-şi consacre gîndurile lui mijloacelor de a perpetua feminitatea în lume. Antologia de lirică feminină, care mi-a căzut acum în mînă, este chemată să joace un rol în această direcţie, înfăţişîndu-ne vibraţia sensibilităţii feminine în multe împrejurări de timp şi, cu o foarte justificată precădere, în anii mai noi ai ultimului război, cînd sufletul femeii, ca mamă, ca soţie, ca soră, ca iubită, a trebuit să sîngereze de atîtea ori.

Contribuţia femeii în cultură a fost întinsă, dar pînă în pragul vremurilor noi, mai mică decît aceea a tovarăşului ei de viaţă. Dacă există totuşi o ramură a creaţiei în care geniul feminin s-a afirmat încă de la începuturile culturii şi s-a menţinut de atunci neîncetat, această ramură a culturii a fost poezia lirică. Cercetarea atît de atentă şi de laborioasă a autoarei antologiei nu s-a extins totuşi atît de mult pentru a atinge nivelurile cele mai adînci ale timpului. Ce accente pot fi făcute din nou să sune cînd descinzi în aceste adîncimi. Un text egiptean din secolul al XIV-lea î.e.n., pe care îl spicuiesc în antologia lui Caillois şi Lambert, pune în gura unei fete a acelei vremi arhaice, cîntecul atît de atingător: „Am trecut prin faţa casei lui, / Am văzut uşa deschisă. / Iubitul meu stătea împreună cu mama, cu fraţii, cu surorile lui. / M-a privit cînd am trecut / Şi inima mea a bătut nebuneşte, / Uitîndu-se pe uşe în casă. / Dacă mama ar şti ce se petrece în inima mea, / Ar intra în casa iubitului. / Zeiţă de aur, dă-i gîndul ăsta! / Aş intra cu ea în casa iubitului, / L-aş săruta în văzul tuturor. / N-aş mai plînge, m-aş bucura, / Ar şti toţi că mă cunoaşte / Şi aş sărbători pe zeiţa mea". Această expresie literară, pasionată şi castă, atît de dramatică prin succesiunea stărilor de emoţie care o compun, este unul din cele mai vechi monumente literare. Vechimea lui indică un strat emotiv fundamental, deoarece putem să-l înţelegem, reproducînd sentimentul care l-a inspirat, cu atîta uşurinţă. Mai legate de orînduirea vremii sînt cîntecele de tinere fete sau neveste în cartea de cîntece a chinezilor, renumitul Şi-King, a cărui vechime urcă pînă pe la mijlocul celui de-al doilea mileniu înaintea erei noastre: O fată care aşteaptă să fie peţită, scutură prune din pom şi, privind către domnii care trec prin preajmă, aşteaptă cuvîntul vreunuia din ei. In regimul poligamiei, numai soţia principală avea dreptul să rămîie în casa bărbatului ei princiar pînă dimineaţa, în timp ce celelalte soţii trebuiau s-o părăsească înainte de revărsatul zorilor. O poezie a vremii ni le arată pe tinerele femei ale haremului purtîndu-şi învelitoarele, pe drumuri de noapte, cînd luceafărul scînteia încă pe cer. Un vînător întîmpină pe o fată şi vrea s-o îmbrăţişeze. Fata ţine un căţeluş în braţe care ar putea să latre. O soţie respinsă îşi spune jalea: inima ei este ca o rufă mototolită.

Noua antologie ne dă spicuiri din lirica chineză, dar nu cu mult înainte de pragul erei noastre, şi înmulţeşte expresiile de jale, de iubire, de aşteptare, de resemnare, de hărnicie a femeii chineze din vremurile vechi. Ce deosebit sună cîntecul de luptă al poetei contemporane Pin Sin: „Dau pinteni murgului să sboare sub vîntul primăverii / Steagul de purpură flutură, / Murgul aleargă pe nesfîrşirea celor nouă milioane de li / In ritmul cîntecului celor şase sute de milioane". Este un cîntec de luptă, dar totuşi unul al unei femei, deoarece aceasta îl adresează unui prieten, cu care simte împreună „răsuflul proaspăt de primăvară".

Este o trăsătură generală a liricii feminine aceea de a nota stări de suflet totdeauna asociate cu reprezentarea unei alte fiinţe, un copil, un soţ, un iubit. Niciodată o femeie-poet nu se închide într-o sferă egocentrică a simţirii; totdeauna ea se deschide către om, către umanitate. Mă gîndesc, parcurgînd noua antologie, care a fost contribuţia femeii în dezvoltarea sentimentelor de sociabilitate. Dacă realitatea morală a obştei omeneşti s-a format prin asocierea în muncă, în luptă şi în dragoste, aceasta din urmă a fost mai cu seamă opera femeii. Femeia-poet n-a notat niciodată posesiunea brutală şi mizantropică. Peste expresia ei de iubire se aşează totdeauna pecetea unei revelaţii, a bucuriei descoperirii unui om şi a fidelităţii către el. Chiar cînd ascultă jubilarea unui început de dragoste, în intimitatea cea mai adîncă a fiinţei, peste aceasta se proiectează o prezenţă umană deosebită, prin care omul se leagă cu întreaga lui specie şi tăcerea simţirilor celor mai ascunse cu întregul tumult al vieţii.

Aşa se întîmplă, de pildă, în admirabila poezie Marea dragoste a poetei ruse Elina Lalite, dispărută de curînd, tradusă de Veronica Porumbacu cu o măiestrie făcută din simplitatea şi firescul exprimării despre care antologia ne dă, de altfel, zeci şi zeci de dovezi: „Cînd va veni iubirea — credeam mai înainte — / eu voi găsi în mine atîtea noi cuvinte / cît află o albină miere-n flori. / Şi a venit iubirea. O întîmpin în tăcere. / Nici un cuvînt. Nici unul. Nu mari cuvinte cere, / nici «bun venit» nu-i spui, adeseori. / Dar astăzi, copleşită, uit vorba ieri bătrînă. / Nici nu zîmbesc iubirii, nici nu-i întind o mînă. / Inchid, orbită, ochii: e soare arzător. / O floare pe arşiţă asemeni se desface / şi pasărea-naintea furtunii astfel tace / cu capul sub aripă-ntr-un fior"...

Un neajuns al antologiei este poate prezentarea materialului ei în ordinea alfabetică, inexpresivă, a ţărilor care s-au exprimat prin poeţii lor feminini. Ar fi fost preferabilă organizarea materialului după epoci, orînduiri şi civilizaţii, adică după desfăşurarea însăşi a istoriei, al cărei fir autoarea antologiei începe să-l depene dintr-un trecut destul de îndepărtat. Această prezentare a poeziilor, mai organică şi mai elocventă, trebuie deci făcută de cititorul însuşi, care regăseşte multe, dar nu toate marile etape ale liricii feminine: pe Sapho, poetesa din Lesbos, dar nu pe latina Sulpicia, ale cărei poezii sînt incluse în elegiile lui Tibul, pe Christine de Pisan, dar pe nici una din celelalte numeroase poetese medievale, din Italia Renaşterii pe Gaspara Stampa, dar nu pe Vittoria Colonna, prietena lui Michelangelo, dintre poetele franceze ale secolului al XVI-lea pe lionezele Pernette du Guillet şi Louise Labé, dar nu şi pe Margareta de Navarra. Nu vreau să stabilesc o listă a omisiunilor, puţin însemnate într-o carte care ne dă atît de mult, pentru a ne prezenta etape mai vechi din istoria sufletului feminin, dar şi etape mai noi, în legătură cu marile încercări ale ultimelor două războaie şi cu luptele pentru libertate care le-au urmat aproape în toate ţările lumii, în Europa şi în Asia îndepărtată, în ţările Americii Latine, unde se afirmă una din cele mai puternice şi mai originale inspiraţii lirice ale lumii moderne. Regăsim, pe rînd, pe Gabriela Mistral, poeta chiliană coronată, pe cubana Gertrud Gomez de Avellaneda, pe germanele Anette Droste-Hülshoff, pe Else Lasker-Schüller şi pe Ricarda Huch, pe italiana Ada Negri, pe englezele Elisabeth Barett-Browning şi pe Emily Brontë, pe suedeza Selma Lagerlöf, pe franceza Marceline Desbordes-Valmore, pe sovieticele Vera Inber, Ana Ahmatova, Margarita Algher; iar împreună cu atîtea celebrităţi, pe atîtea alte poetese, descoperite abia acum, întregitoare ale vastei simfonii. Printre toate, poetesele romîne Veronica Micle, Elena Văcărescu (care, de altfel, a scris numai în limba franceză ca şi Anna de Noailles, atribuită totuşi domeniului francez), Elena Farago, Alice Călugăru, Magda Isanos, Otilia Cazimir, Maria Banuş, Nina Cassian, Violeta Zamfirescu, dobîndesc un relief aparte în prezentarea lor alături de reprezentantele altor ţări şi altor timpuri. Noile poetese apar lîngă cele mai vechi, reflectînd alte împrejurări de epocă, dar exprimînd o notă comună a sensibilităţii străbătătoare prin vremuri.

Este unul din interesele trezite de această carte, acela de a urmări chipul cum intră în configuraţia ei permanentul uman, temperamental şi naţional, alături de variaţia impusă de epocă şi evenimente. Este interesul care menţine antologia liricii feminine multă vreme sub privirile cititorilor, trecute mai întîi prin toate filele ei, revenind în urmă pentru a compara şi a cîntări.

ÎNSEMNĂRI

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL P. M. R.

Semnificaţia unor construcţii

Declinul pitorescului sordid

Opera grandioasă de reconstrucţie care animă astăzi întregul nostru popor a dat, între altele, o nouă înfăţişare litoralului romînesc al Mării Negre: staţiunile mărunte răspîndite pe coasta ospitalieră şi generoasă care perpetua din cele mai vechi timpuri aşezări omeneşti cu nobile blazoane arheologice, stăruind sub zodie legendară, tind a se închega într-un ansamblu impunător. Trecutele alcătuiri ivite în temeiul unei ascunse şi inexpugnabile ierarhii — aceeaşi ce se instaura tacit pretutindenea — unde cîteva hoteluri şi vile de o eleganţă invers proporţională cu gustul dominau străzile prăfuite, mărginite de case obscure, prăvălii şi mici restaurante sezoniere, şi unde numai harul luminii împreună cu freamătul unei vegetaţii bastarde ridicau în faţa apelor o frumuseţe tăcută, încep să-şi piardă articulaţiile făcînd loc clădirilor monumentale menite să fie răspunsul dat de oameni la toate întrebările mării.

Entuziasmul rîndurilor de faţă se transcrie poate şi cu nesocotirea unor regrete auzite ici-colo pentru farmecul peisajului ce se destramă şi spun acestea amintindu-mi discuţiile purtate nu de mult în trenul ce mă ducea spre Constanţa, cu un interlocutor de ocazie care-şi mărturisea nostalgia pitorescului de odinioară invocîndu-mi numele unor pictori romîni, cîntăreţi pătimaşi ai „exotismului" dobrogean. Nu voi ascunde admiraţia mea pentru Tonitza şi Iser, pentru Şirato şi Şt. Dumitrescu; pînzele lor înfăţişînd, bunăoară, imagini din vechea Mangalie au trezit de atîtea ori în sufletul meu coarde ascunse şi neştiute. Dar mie îmi plac enorm şi cocioabele somnolente din atîtea tablouri de Grigorescu sau Andreescu, îmi plac şi periferiile lui Luchian cu atmosfera lor de mizerie şi melancolică turpitudine, fără să doresc însă (împreună cu interlocutorul meu şi desigur cu toţi oamenii de bine) întoarcerea unor asemenea elemente în cîmpul realităţilor noastre. Şi iubesc mult picturile lui Adriaen Brouwer inspirate din sumbrele epidemii de ciumă ale evului mediu *) şi cămătarul crispat al lui Quentin Matsys şi copilul cerşetor al lui Murillo cu toate că — şi nu e nevoie s-o argumentez prea insistent — n-am nici un fel de nostalgie pentru asemenea motive de inspiraţie. Pentru că de fapt ce mă impresionează este universul emoţional şi propria matrice a artistului, modul său de a converti realitatea la temperatura geniului omenesc: îi iubesc sufletul şi pensula care mi l-a dezvăluit. De altfel ceea ce marii pictori romîni susamintiţi căutaseră în sudul dobrogean era, după mărturiile unora dintre ei, mai cu seamă lumina darnică, vibraţia difuză a soarelui învăluind imaginile răvăşite ale acelor ţinuturi aride într-o sublimă anvelopă.

In această contingenţă aş vrea să insist însă, dincolo de reprezentările picturale, asupra realităţii însăşi şi a sensului noţiunii de pitoresc, aşa cum i se aplicase deobicei. Am văzut Mangalia de odinioară şi n-aş putea spune că nu mi-a dat o puternică impresie: ridicată pe o coastă domoală aglomerată de case cu forme de o geometrie intervertită, ivindu-se dintre plante sudice umilite de imediata vecinătate a unei clime mai aspre, părea o grămadă fosforescentă de melci şi scoici polimorfe pe care marea le adusese aici să sufere în tăcere de ciudate boli cu simptome de dulce şi potolită culoare. Stăpînită de lentă agonie priveliştea declina în ochii uimiţi ai mării care văzuse oglindindu-se în apele ei superbele alcătuiri ale colonadelor greceşti şi romane din vestitele cetăţi de altădată. Pătrunzînd în interiorul localităţii te întîlneai la fiecare pas cu insalubritatea şi mizeria fetidă şi nu-ţi puteai ascunde mirarea pentru totala dispariţie a oricărei urme de civilizaţie, într-un oraş care cunoscuse cu peste două milenii în urmă canalizarea şi băile, pavajul şi teatrele cu frontispicii ornamentate de mari sculptori; te întîmpinau case primitive înghesuite pe străduţe înguste pline de praf şi de miasme dezgustătoare, printre care se mişcau oamenii resemnaţi la singura bucurie adusă de orizontul marin, de soarele blînd şi de vîntul mîngîietor al ţărmului. In cîteva vile meschine dar confortabile aşezate în imediata vecinătate a plajei sybarizau în timpul verii burghezi de aiurea, obosiţi de trepidaţiile financiare şi desfrîu urban. Mai departe, prin cămăruţe modeste închiriate la preţ împovărător, înfruntau cu stoicism mizeria slujbaşi umili, cîte-o cucoană bovarică venită din cine ştie ce colţ de provincie sau vreun bolnav adus de speranţa tămăduirii. Iată într-o sumară descriere pitorescul vechii Mangalii la care se adaugă desigur cîteva elemente de decor oriental: geamii coşcovite păstrînd pe un perete o tentă de roşu sau de albastru dintr-o zugrăveală descoperită de ploaie, bragagerii asimetrice, sacagii îndemnîndu-şi catîrii. Era oare frumoasă priveliştea? Stendhal spune undeva că frumosul e făgăduinţa unei fericiri, ori era greu de imaginat o fericire într-un asemenea cadru iar noţiunea de pitoresc ce i se aplica în virtutea unei inerţii obscure, deviată de la înţelesul iniţial al pittoresco-ului italienesc, nu putea avea decît sensul naivităţii sau al ipocriziei: naivitate la pensionarii sezonieri ai inconfortabilului şi insalubrităţii obişnuite, ipocrizie la îmbuibaţii posesori ai puţinelor înjghebări civilizate de pe faleză. De altfel pitorescul este în genere apanajul epocilor crepusculare. Antichitatea greacă nu era pitorească şi nici Renaşterea sau clasicismul francez.

Am revăzut Mangalia în această primăvară cu un sentiment de mîndrie şi legitim entuziasm pentru noua înfăţişare pe care începe s-o capete în urma uriaşelor acţiuni de construcţie ce se desfăşoară cu un ritm accelerat; clădirile impunătoare, întîlnite încă din anii trecuţi la Eforie, şi-au făcut apariţia pe ţărmul golfului mangaliot iar jur-împrejur zidiri roşii înlănţuite de schele înaintează în toate direcţiile înlăturînd măruntele case de altădată — adevărate morminte în care s-au mistuit atîtea generaţii, aici unde apropierea Levantului punea pretutindenea pecetea resemnării şi a nestatorniciei. Tîrnăcoapele pătrund în zidurile îmbătrînite, vechile materiale recuperabile se cară cu camioanele depozitîndu-se în preajma locurilor unde le aşteaptă noile rosturi, inginerii trasează planuri, zidarii înalţă pereţi puternici de cărămidă, închegaţi cu bare de fier şi cu straturi groase de beton; se profilează noi străzi, se execută pavaje, se extinde canalizarea proaspăt introdusă după o lipsă de două mii de ani, se plantează copaci pe viitoarele bulevarde şi în toată această agitaţie se transformă mentalităţi şi caractere mutilate de mizerie şi ignoranţă. Doar o geamie rămasă cu tîlc de memento al vechii Mangalii, singură printre ziduri şi schele îşi înalţă minaretul cu vîrf ascuţit de suliţă ruginită, în care la ceasurile serii hogea apare solemn chemînd, cu glas baritonal, la rugăciune cele cîteva babe cu şalvari sau vreun turc bătrîn cu profil de rob din ilustraţiile persane la O mie şi una de nopţi.

De cealaltă parte a străzii principale continuă încă Mangalia de odinioară oferind cu generozitate călătorului un elocvent termen de comparaţie; dacă vrei să ai o fulgerătoare intuiţie a timpului trecut e suficient să treci şoseaua ca să te afli deodată în însăşi inima unei realităţi capabile să te vindece definitiv de orice înclinaţie spre idilă sau miraj levantin. Ai avea sentimentul că ai urcat în maşina timpului imaginată de Maiakovski, pe care o eroare a şoferului a întors-o îndărăt dîndu-i viteză de navă cosmică. Dar pitorescul sordid al Mangaliei de altădată, cu reliefuri bizare de excrescenţă bolnăvicioasă, cu atmosferă stătută de molimă mistuită lăuntric în dărnicia risipitoare a soarelui de miazăzi, se stinge după o prea îndelungată agonie. Poate că ar fi nimerit — mi s-a spus de altfel că forurile de resort meditează la aceasta — să fie păstrat unul dintre cartierele cele mai caracteristice urmînd ca, după ce va fi părăsit de actualii locuitori, să rămînă în chip de vestigiu pentru privirile iscoditoare şi mirate ale viitoarelor generaţii; nu pentru pictorii viitorului care vor trece poate nepăsători pe dinaintea lui. Ei nu vor mai cunoaşte desigur tentaţia acestui pitoresc în care adeseori prejudecăţile noastre vedeau misterioase surse de inspiraţie în conformitate cu un romantism exacerbat şi paroxistic ci vor celebra frumuseţea grandioasă a marilor ansambluri arhitecturale, aşa cum făcuseră altădată un Claude Lorrain urmărit de armonia templelor, un Quardi sau Canaletto, cîntăreţi ai superbelor palate şi biserici veneţiene şi încă pictorii Romei antice aşa cum vedem din noile descoperiri ale arheologilor. Un asemenea ansamblu începe a prinde contur pe litoralul nostru şi asupra lui voi stărui în numărul ce urmează.

A. E. BACONSKY

*) Cărora le-a căzut victimă în cele din urmă artistul însuşi, mort în timpul vestitei ciume din Anvers.

Interiorul noii hale a fabricii de locomotive Diesel-electrice din Reşiţa

LOCOMOTIVE „1965"

Pentru a ajunge de la Bucureşti la Reşiţa ca să vezi locomotivele Diesel-electrice în construcţie din fabrica nouă a Combinatului Metalurgic, călătoreşti deocamdată tot cu un tren tras de o locomotivă cu aburi. Privim atenţi locomotivele cu aburi, le cercetăm siluetele lungi şi negre, coşurile, bielele, ne întipărim bine în minte zgomotul şi sirenele lor, dîrele de fum gros şi praful lor de zgură. Le mai putem privi un timp scurt,— peste zece ani ele nu vor mai străbate cîmpiile, defileele munţilor Carpaţi. Vor deveni obiecte de muzeu. Coborînd la Reşiţa din trenul tras de o locomotivă cu aburi şi intrînd apoi în noua fabrică de locomotive Diesel, am avut sentimentul brusc, direct, al saltului în tehnica modernă, în viitor, pe cînd îmi mai suna încă în urechi pufăitul monoton al „vechii locomotive" pe care abia o părăsisem în gară şi care îmi devenise dintr-odată o bizară amintire... După ce privesc în hala mare mişcările perfecte ale maşinilor complet automate, şirul de strunguri şi freze, curăţenia riguroasă de farmacie în care lucrează muncitorii, termometrele care controlează sever variaţiile de temperatură — mă apropii de două „boghie" — de platforma unei locomotive în construcţie unde se instalau pentru toate cele şase osii, şase motoare electrice.

— Cu o locomotivă cu aburi, cu un accelerat, am călătorit de la Bucureşti la Reşiţa aproape 12 ore. Cu o locomotivă Diesel? îl întreb pe inginerul-şef adjunct Baicu Aurel.

— Aproximativ cu jumătate din timp mai puţin. O locomotivă Diesel electrică înseamnă două locomotive cu aburi la un loc, de aceeaşi putere. Iar cît priveşte tracţiunea: am călătorit de curînd pe o locomotivă Diesel în parcursul ei de probă; trăgea după sine un tren de aproape 300 de metri lungime. Am călătorit fără întrerupere pe o distanţă de 300 de kilometri.

— In meseria noastră de reporteri avem adesea satisfacţia de a pătrunde pentru întiia oară într-un bloc nou de locuinţe, pe puntea unei noi nave marine, într-o instituţie culturală proaspătă... Călătorind însă pînă aici cu o locomotivă cu aburi, mi se pare că nu pot fi martor la construcţia primei locomotive Diesel-electrice romîneşti.

— Primele trei locomotive de acest fel au şi fost lansate în circulaţie.

— Vreau cel puţin să-mi notez exact numărul primei locomotive Diesel-electrice construită în ţara noastră.

— Notaţi: 060-D.A.-007. Circulă pe distanţa Bucureşti—Oraşul Stalin — Teiuş...

Inginerul Baicu îmi prezintă un grup de delegaţi de la Oraşul Stalin unde a fost înfiinţat întîiul depou de întreţinere al noilor locomotive.

— Dînşii vă pot confirma, îmi spune inginerul.

Intreb pe cineva din delegaţie dacă au pînă acum nemulţumiri privind „boghiele" executate de fabrica din Reşiţa.

— Vizita noastră e un schimb de experienţă. Poate cel mai nou şi mai proaspăt schimb — mi se răspunde — am venit însă de la Oraşul Stalin şi pentru a ne exprima mulţumirile relativ la modul exigent cum au fost executate primele locomotive Diesel-electrice de cele două întreprinderi colaboratoare: fabrica din Reşiţa şi uzina Electroputere din Craiova.

— Am avut prilejul să studiem o locomotivă Diesel elveţiană — îmi spune un alt vizitator de la Oraşul Stalin. Primele locomotive romîneşti de acest fel, am constatat cu mîndrie că sînt comparabile cu cele din import.

> „...Industria constructoare de maşini îşi va moderniza tipurile de maşini şi utilaje fabricate spre a se ajunge la caracteristici constructive şi funcţionale corespunzătoare nivelului tehnicii mondiale.
>
> ...In reconstrucţia bazei tehnico-materiale a transportului feroviar, principalele sarcini din această perioadă sînt: extinderea acţiunii, începute în anul 1959, de înlocuire a tracţiunii cu abur prin tracţiunea Diesel-electrică, începerea electrificării liniilor cu profil greu şi trafic intens... Calea ferată va fi înzestrată cu 330 locomotive Diesel-electrice. In 1965 se va ajunge ca transportul cu tracţiune Diesel şi electrică să reprezinte 45—50 la sută din traficul feroviar... Pînă în anul 1970, parcul actual de locomotive cu aburi va fi practic înlocuit cu locomotive Diesel şi locomotive electrice...".
>
> (Din Proiectul de Directive ale Congresului al III-lea)

— Trecerea transportului de la locomotivele cu aburi la locomotivele Diesel-electrice — îmi spune inginerul Baicu după ce rămînem singuri — e o trecere firească, ca o consecinţă a progresului tehnic din ţara noastră, desfăşurat pe planuri armonioase în întreaga industrie. Construim pentru întiia oară locomotive Diesel şi construindu-le avem conştiinţa clară că trebuie să atingem nivelul actual din ţările cele mai avansate. Conducerea superioară de partid şi de stat ne-a creat un teren prielnic pentru asigurarea condiţiilor de înaltă tehnicitate. In locul vechii fabrici de poduri rulante şi de macarale, care avea pereţii din lemn, vedeţi acum această impunătoare fabrică modernă — utilată cu maşini automate — care colaborează cu alte întreprinderi pentru construcţia noilor locomotive. Ritmul de ridicare a noilor hale a fost pe cît de rapid, pe atît de creator în ceea ce priveşte formarea şi consolidarea colectivului muncitoresc reşiţean care lucrează la executarea noilor locomotive. Intiia maşină de prelucrare mecanică a fost montată în luna mai anul trecut. In 1959, în timp ce hala era încă în construcţie, maşinile montate au şi intrat în funcţiune, muncitorii, tehnicienii şi inginerii de aici au livrat şapte perechi de boghie în perfectă stare uzinelor Electroputere, unde s-a putut trece imediat la montarea primelor locomotive romîneşti. Un lot mare de boghie se află acum în fabricaţie. Producţia noastră de aici se desfăşoară deci pe planuri multiple şi într-un ritm nou. După primele zece locomotive, celelalte care urmează să fie construite vor avea toate motoarele, echipamentul electric, executate în ţara noastră, aici la Reşiţa şi la Craiova. E vorba deci, nu numai de însuşirea cunoştinţelor asupra tehnicii moderne, ci de construcţia propriu-zisă a unor maşini indigene de înaltă tehnicitate care să nu fie mai prejos decît au fost cele provenite din import.

— S-a hotărît ca la Reşiţa să se ridice fabrica de locomotive noi. De ce a fost aleasă tocmai Reşiţa? Nu mă gîndesc numai la oţel, la îndemînă aici...

— Atingem o importantă problemă de ordin social. S-a avut desigur în vedere tehnicitatea remarcabilă de care dau dovadă muncitorii din Reşiţa, tradiţia lor în construcţia locomotivelor. Problema e de ordin social şi prin faptul că s-a avut în grijă ca aceia care au creat locomotive cu aburi, să păşească mai departe în tehnică şi să lucreze la noile locomotive, — nicidecum să fie înlăturaţi ca nişte oameni cu profesii depăşite. Printre oamenii pe care îi vedeţi în noua fabrică, puteţi distinge muncitori cu vechi state de muncă în Combinatul reşiţean, care sînt educaţi şi se educă în problemele privind rigorile tehnicii celei mai exigente. Această nouă fabrică în care, observaţi, pînă şi igiena producţiei e o problemă esenţială, în care prescripţiile de calitate sînt foarte pretenţioase, fabrica noastră nouă cere pe întreaga gamă de operaţii a prelucrării oţelului — de la munca furnalistului pînă la aceea a constructorului de la standurile de montaj a pieselor — o nouă şi ridicată calificare, în spiritul tehnicii moderne. In acest spirit se formează muncind lucrătorii fabricii noastre. Aş putea să vă citez muncitori care se descoperă pe ei înşişi în posibilităţi de muncă pe care nici nu le bănuiau. Vă reproduc cuvintele strungarului Fila Ion: „De mult lucrez la strung, dar nu mi-am închipuit niciodată că pot strunji cu cuţitul o sutime". Gradul înalt de precizie şi calitate îl manifestă şi muncitori ca frezorul Stînga Vasile sau ca aceia din echipa lui Schwager Laurenţiu de la montarea boghielor. S-au iniţiat pentru toţi muncitorii cursuri tehnice în scopul ridicării continue a calificării, iar cît priveşte tehnicienii şi inginerii, ei au fost aleşi dintre aceia care prezintă cele mai bune perspective de dezvoltare. Tineretul este repartizat în hală pe lîngă vîrstnici, pentru fiecare ucenic există un instructor care ţine sub control atent şi sever munca acestor începători. Casa de Cultură a Combinatului metalurgic şi-a modificat şi va trebui să-şi modifice mereu, în acest spirit nou al tehnicii moderne, programul său permanent de conferinţe. Conducerea noii noastre fabrici Diesel e consultată la stabilirea programelor didactice de la şcoala tehnică. V-am vorbit, desigur, foarte pe scurt despre aceste lucruri atît de importante pentru colectivul fabricii noastre noi.

— Colaborarea dintre fabrica Diesel din Reşiţa şi uzina Electroputere din Craiova la construcţia noilor locomotive?

— Nu numai cu Craiova colaborăm, ci şi cu uzinele din Arad, Bucureşti, Brăila... Această colaborare depunem eforturi s-o desfăşurăm în spiritul noilor exigenţe tehnice cărora Proiectul de Directive le-a acordat o grijă specială. Nivelul tehnic trebuie să fie corespunzător la toate întreprinderile colaboratoare. După cum am spus, locomotivele Diesel-electrice sînt create de un colectiv întins pe o vastă arie a ţării. Motoarele Diesel, boghiile, ca şi piesele turnate necesare echipamentului electric, creat de Electroputere, le produce fabrica noastră din Reşiţa. Pe lîngă echipamentul electric, uzina din Craiova, care face montarea integrală a locomotivelor, execută şi cupeul, această splendidă siluetă pe care o vedeţi aci...

Inginerul Baicu îmi arată fotografia primei locomotive Diesel romîneşti. N-o văd acum decît în fotografie, iar în hală, în stare de „boghiu". In 1970, pe liniile noastre de cale ferată, nu vom vedea decît aceste frumoase locomotive Diesel, pe cele electrice, fără fum şi zgură.

Ştefan BANULESCU

Gara nouă din Constanţa

Industrie-cuvînt multivalent şi poetic

(Urmare din pag. 1)

— Vom instala noi centrale electrice la Bicaz, Ploieşti, Luduş, Craiova, Oradea, Tîrgu Mureş, Iaşi;

— Vom spori mult gama minunilor de care sînt în stare gazele naturale: metanul va fi silit să colaboreze la elaborarea oţelului Martin şi va fi vizitatorul intim şi statornic al căminelor noastre, pentru că vom mări imensul sistem vascular al ţării în aşa fel încît, în şase ani, conductele magistrale vor avea o lungime totală de 4000 kilometri;

— Inginerii şi chimiştii vor sta lungă vreme aplecaţi asupra bulgărelui de cărbune, ispitiţi să afle căile de înnobilare a lignitului şi să pregătească condiţiile pentru producerea cocsului metalurgic în ţară;

— Fericiţii locuitori ai oraşului de pe Dunăre vor avea o revelaţie aproape unică: în scurtă vreme oraşul Galaţi va intra în constelaţia marilor oraşe industriale ale Europei, pentru că aici se va ridica cea mai mare cetate siderurgică a ţării, menită să producă în 1970 cam 4000 tone oţel anual;

— Bauxita, cenuşereasa metalelor noastre neferoase, va fi solicitată să intre în marea metamorfoză industrială pe care o va coordona noul combinat de aluminiu, schiţat pe hîrtiile de calc ale proiectanţilor;

— Vom popula cu miliarde de noi exemplare splendida faună industrială a ţării, trimiţînd maşini mai bune, mai moderne, în toate ramurile productive ale economiei naţionale;

— Lucrătorii din industria chimică vor fi, în anii ce vin, interpreţii inspiraţi ai unor asemenea vrăjitorii de laborator, încît numai producţia de mase plastice şi răşini sintetice — de pildă — va fi în 1965 de peste 95.000 tone anual, adică de 16 ori mai mare decît în 1959;

— Cămăşile de schelării suite ca iedera pe zidirile roşii, se vor înmulţi, pentru că vom avea mai multe fabrici unde se produce ciment;

— In timp ce spinările golaşe ale munţilor vor fi împădurite cu puiet de stejar şi de fag, în poala Dunării, la Brăila, vom produce anual, pentru confortul comun, peste 300.000 tone de plăci aglomerate şi fibrolemnoase;

— Poeţii adîncurilor, geologii, vor detecta noi comori subterane — minereuri feroase şi neferoase, ţiţei, gaze naturale, cărbuni — modificînd mult harta industrială a patriei;

— Bumbacul, lîna, mătasea, se vor afla în cantităţi destule la îndemîna omului muncii: dacă dumneata, cititorule, vei voi să te îmbraci în pragul iernii lui 1965, vei avea de ales din cele 70 milioane de bucăţi tricotaje şi 45 milioane perechi de încălţăminte care vor fi inundat magazinele ţării, în vreme ce...

— Noile fabrici de zahăr, de pîine, de ulei, de lapte praf şi de bere, vor mări considerabil, pentru tine, cetăţean al patriei socialiste, prestigiul cuvîntului „bunăstare"...

Invăţăm ce înseamnă industrie socialistă călătorind la Bicaz, Oneşti, Chişcani, Săvineşti, Govora, Roman. Cîndva, nu demult şi aceste locuri care formează azi obiectul investigaţiei noastre, erau doar proiecte şi planuri. Partidul, prin forţa minţii şi braţelor clasei muncitoare le-a transformat într-o vie şi copleşitoare realitate. Aici îşi are izvorul certitudinea noastră în viabilitatea programului însufleţitor pe care Partidul îl propune poporului în pragul celui de al III-lea Congres al său.

Citesc în litera şi spiritul Directivelor şi îndemnul acesta: Depinde şi de voi prozatori şi poeţi, dacă vom avea mai mult petrol, cărbune, oţel, dacă vom avea mai multă pîine, îmbrăcăminte şi mai ales dacă vom stăpîni mai repede învăţătura, isteţindu-ne mintea şi spiritul.

Aşa dar noi, care operăm cu verbul înaripat, fiind alături de făurarii tuturor bunurilor materiale şi spirituale, slăvim pe marele şi inspiratul Poet care a conceput acest măreţ program de lucru — iubitul nostru partid, creierul şi inima acestor înfăptuiri istorice.

Pop SIMION

TREPTELE FERICIRII

(Urmare din pag. 1)

noase, în condiţii climatice normale să ajungă în 1965 la 14—16 milioane tone;

— agricultura să fie înzestrată pînă la sfîrşitul perioadei cu circa 100.000 tractoare — revenind de fiecare tractor fizic 100 ha. teren arabil;

— peste 70.000 semănători;

— 40 milioane tone îngrăşăminte organice...

Simplu, precis, vădind forţa chibzuinţei şi a muncii libere, forţa socialismului în acţiune.

Fiecare prevedere în parte e o perspectivă; fiecare perspectivă deschide o treaptă spre fericirea şi bunăstarea întregului popor.

Desprinsă dintre cifre, închipuirea începe să zboare cu aripile larg desfăcute, ca o pasăre de lumină, cu ciocul din flacără roşie, despicînd timpul ca pe-o coajă de nucă cu miezul dulce.

Fiecare treaptă urcată nu reprezintă numai un cîştig pe plan economic, ci şi moral-uman, ceea ce constituie esenţialul pentru munca scriitorului. E tulburător gîndul cum va arăta ţara şi oamenii la desăvîrşirea acestui proces cu adînci implicaţii în universul interior.

De fapt, marele roman al epocii îl scriu înşişi oamenii muncii sub conducerea partidului, transformîndu-se pe ei odată cu realitatea înconjurătoare. Noi, scriitorii, avem datoria să oglindim selectiv, cu căldură şi fiecare pe măsura talentului nostru, această măreaţă realitate revoluţionară în continuă mişcare.

Al. I. GHILIA

Sonde romîneşti în India

TRECEREA INTR-UN RASTIMP ATIT DE SCURT DE LA O ŢARA CU O PRODUCŢIE PREDOMINANT AGRARA, LA O ROMINIE NU NUMAI INDUSTRIALA, DAR LA O ROMINIE CARE SA EXPORTE INDUSTRIE, CONSTITUIE UNUL DIN FAPTELE CARE PRESUPUN ŞI DAU MASURA REVOLUŢIEI PETRECUTE LA NOI.

INGENUNCHIATA PINA NU CHIAR DE MULT DE TRUSTURILE PETROLIFERE STRAINE, ROMINIA A AJUNS ASTAZI SA TRIMITA PESTE HOTARE UTILAJ PETROLIFER, CARE SE BUCURA DE O UNANIMA APRECIERE INTERNAŢIONALA.

Relatările de mai jos, făcute de inginerul Vasile Sîrbu, de la uzinele „1 Mai" din Ploieşti, care a lucrat în India la instalarea unor sonde petrolifere, cuprind mărturii ale stimei internaţionale de care ne bucurăm.

De vorbă cu inginerul Vasile Sîrbu de la uzinele „1 Mai" Ploieşti

— Am stat în India anul trecut, a început dînsul, o perioadă de şase luni, împreună cu trei muncitori de aici din uzină: Buiac Constantin, Bratu Ion şi Dumitrescu Gheorghe, pentru a instala două sonde de foraj tip 4 LD livrate de Romînia Indiei în cadrul acordurilor comerciale.

— In ce localitate aţi lucrat?

— La Cambay, lîngă Bombay. Aici e o junglă autentică. Hiene, cămile, reptile de toate speciile, maimuţe. Cînd am ajuns acolo, utilajul nostru, trimis cu mult înainte, era cercetat cu minuţie de o turmă de maimuţe. Reptilele şi mai ales şerpii cobra ne îngrijorau. Erau inofensive, atît timp cît le lăsai în pace, dar dacă din neatenţie le călcai, te atacau. De aceea purtam permanent cizme de cauciuc. Am ajuns într-o perioadă cam nepotrivită: începuse musonul. Trei luni de zile a plouat în permanenţă. Trebuia să luptăm cu inundaţiile, se împotmoleau tractoarele... N-a fost prea uşor. La început, pînă a ne deprinde, căldura ne paraliza: afară ploua şi în casă era o căldură de şiroia năduşeala pe tine. După ploaie, urma o temperatură de aproape 45 de grade.

— Cum aţi fost primiţi şi priviţi de autohtoni?

— Bine,.. foarte bine. De fapt, noi petroliştii romîni avem deja o tradiţie în India. La Javalamuky, la poalele Himalaiei, e o sondă romînească tip 5D care funcţionează acolo de trei ani. Şi cum producţia e excelentă, aveam un precedent. Mulţi specialişti indieni s-au format acolo, la Javalamuky. Noi am căutat să le dăm toate indicaţiile, fără să le ascundem nimic din tainele meseriei.

Pe ei îi entuziasma mai ales faptul că instalaţiile noastre au toate comenzile centralizate la pupitrul de comandă al troliului, că lucrările sînt automatizate, scutindu-i pe lucrători de efort.

— Vreţi să descrieţi mai amănunţit modul cum au decurs lucrările?

— Am spus, la început, că în primele trei luni, era mai greu din pricina inundaţiilor. Munceam alături de indieni. Cei mai mulţi auziseră vag, sau poate de loc de Romînia. Le vorbeam despre noi şi realizările noastre şi auzeam cu emoţie cum încep să folosească terminologia tehnică romînească. Ii ascultai indiferent vorbind în limba lor şi deodată tresăreai, înregistrînd într-un context neinteligibil, cuvinte ca: *rangă, ciocan, motor, daltă, piuliţă, turlă.*

— Bănuiesc că inaugurarea primei sonde s-a făcut cu un ceremonial veritabil.

— Exact. A fost un ritual întreg şi foarte fastuos. Intr-un fel era şi explicabil. Sondele clasice se fac pe patru picioare, se montează de jos în sus. Sondele noastre, tip 4 LD sînt montate la sol şi se ridică în trei minute. Cînd vezi un colos de 40 de tone ridicîndu-se brusc în două picioare, e firesc să facă senzaţie. Aveam o asistenţă numeroasă venită de la Bombay, Dera-Dun, Ahmedabad, Baroda. Prima sondă am dat-o în lucru la 27 noiembrie, ora 9,41, iar cea de a doua la 14 decembrie, ora 10.41. Ziua, ora şi minutul, ne-au fost indicate de indieni care consultaseră în prealabil cărţile lor de astrologie, unde le aflaseră „prescrise". La inaugurare au fost de faţă doi preoţi, care au blagoslovit sonda şi pe directorul trustului. S-a spart o nucă de cocos. Nu şampanie, cum se face de obicei, pentru că aici băutura în general e prohibită. Toţi au fost impresionaţi şi numeau sonda *rachetă romînească* (roumanian rockett). Ministrul Metalurgiei şi Petrolului din Malavia a fost atît de încîntat, încît s-a hotărît să facă şi alte achiziţii. (Ne-a întrebat astfel dacă avem instalaţii pentru o adîncime mai mică).

Am stat acolo pînă la jumătatea lui ianuarie, supraveghind forajul.

La plecare, am fost conduşi de indieni pînă la gară, cale de 90 de kilometri, cu maşinile.

. . . .

Aici sîntem întrerupţi. Un inginer se apropie de noi cu o planşă în mînă şi începe să se consulte cu tov. Vasile Sîrbu. Vorbesc o vreme despre „gîtul" unei instalaţii. Pe urmă, întorcîndu-se spre mine, tov. Sîrbu îmi explică:

— Sînt cîteva proiecte noi pe care secţia noastră le-a întocmit în întîmpinarea Congresului. Colectivul nostru de proiectanţi se străduieşte ca prin reproiectarea diferitelor angrenate să economisească produse laminate.

— Ce rezultate aţi obţinut pînă acum?

— S-a reuşit să se reducă substructura de la instalaţia de foraj 4 LD cu peste o tonă şi jumătate de metal. Ducem o muncă intensă pentru modernizarea şi automatizarea instalaţiilor, în scopul eliminării eforturilor umane. Căutăm să introducem aparatură pneumatică, iar la mesele rotative să folosim pene automate.

Ne-a bucurat faptul că în Directivele Congresului se prevede mărirea producţiei de utilaj petrolifer. Ne străduim să introducem pretutindeni tehnica nouă pentru ca produsele noastre, care merg peste hotare, să fie cotate la „primul rang", aşa cum dorim cu toţii.

Apoi interlocutorul meu scoate un maldăr impresionant de fotografii luate din India şi-mi explică pe fiecare în parte: — Vedeţi, indianul ăsta cu turban, de pe tractor? Face parte din secta Sadargi — e un om foarte priceput; aici, am prins momentul inaugurării: directorul trustului stă în genunchi şi e încadrat de doi preoţi. Aici se vede tractorul înnămolit în timpul inundaţiei; iată şi turma de maimuţe, aşa cum am aflat-o la venire; aici e asistenţa în timpul ridicării primei sonde...

Iată-ne şi pe noi, cei patru romîni, cu ghirlande de flori în jurul gîtului în momentul plecării din Cambay.

Nicolae VELEA

LA PESCUIT

Romanul „Front fără tranșee" tratează tema colectivizării totale dintr-un sat din Ardeal. Deși gospodăria colectivă locală — de la a cărei înființare s-au împlinit 6 ani— este fruntașă, jumătate din sat stă în afara ei. Lică Mureșanu, fost muncitor la „Industria sîrmei", secretarul organizației de partid a venit în sat la cererea lui, pentru a contribui la colectivizare, își dă seama dece țăranii din afara colectivei refuză să-și unească loturile cu ale colectiviștilor. Cițiva membri ai consiliului de conducere, pe care președintele îi sprijină pentru că aceștia îi susțin interesele, au intrat în gospodărie cu pămîntul cel mai prost și cu utilajul agricol cel mai învechit, pentru că înainte de a se înscrie și-au trecut pămînturile bune și parte din vite pe numele copiilor care au rămas în afara colectivei.

Țăranii sînt covinși de superioritatea muncii în comun, își dau seama că cei din gospodărie trăiesc mai bine ca ei, dar cu toate acestea nu vor să se înscrie pînă ce protejații președintelui nu vor aduce pămînturile cedate copiilor. Cu toate încercările lui Tibic, proaspăt scăpat din închisoare, și ale încercărilor nevestei lui de a compromite într-un fel pe secretar, acesta, Lică Mureșanu, luptă cu succes pentru rezolvarea acestui conflict.

P. S.

Ultima casă de pe ulița pieptănarilor, denumită așa pentru că din vremuri vechi acolo își făcuseră locuințe toți săracii satului, era casa lui Lică. Așezare bătrînească, cu pereții buhăiți, sprijinită în spate cu doi ușciori ca să nu se dărîme. Trei părți din curte erau împrejmuite cu gard de nuiele, pe deasupra cu spini, ca să nu sară galițele străine în grădinița cu zarzavat. Cea de a patra parte a curții n-avea nevoie de împrejmuire. Acolo era rîpa de lut abruptă și căscată pînă în Arieș. Cîndva fusese îngrăditură și în partea aceea, dar ploile mîncaseră din pămîntul săpunos, lutul se surpase și o dată cu el dusese gardul, cotețul de porci și cîțiva bibilici de-abia ieșiți din găoace. Noroc de Carolina că n-avea în ogradă strînsură de nici un fel. Coșerul de porumb îl vînduse cînd Lică era încă la armată, parte din găini le adăpostea în curtea Anisiei, o vecină văduvă de vreo cîțiva ani, iar purcelul cumpărat de Lică într-o vineri de la Uioara, îl ținea în spatele casei, legat cu funia de picior. Closet nu se vedea în toată curtea și nici nu era nevoie de el. In fundul grădinii creșteau la întîmplare tulpini tinere de scoruș, dese, încîlcite, brusturi cît un stat de om, încît te puteai ascunde și de privirile cerului. Fuseseră cîndva de toate în curtea Carolinei, pe vremea cînd trăia Mureșanu, om gospodar și luminat la minte de nu-l tăia în citit nici popa cu toată cărturăria lui. Murise bătrînul, unii ziceau că de inimă rea, alții de drumurile bătute toată viața pe la judecăți. Agoniseala se împrăștiase, ca dusă de vînt, grajdul și șura, le vînduse Carolina, iar altele în loc nu crescuseră. Că femeia fără bărbat e ca și carul fără boi, stă pe loc, pînă se macină de nu mai rămîne nimic din el, decît fiarele. Multă vreme nu se mai putea locui în casa aceea, dar pînă una alta, acolo locuiau. De casă nouă nu putea fi încă vorba. Lică n-avea bani, Carolina dacă lucra o zi, două pe săptămînă la colectivă era mult, iar din zilele muncă ale lui Lică nu se putea face în așa scurt timp casă. Ii promisese Zolovie lui Lică că are să-i dea un loc de casă în capul satului, din pămîntul colectivei. Dar Lică nu cerea, ca nu cumva să zică oamenii, că uite, de-abia a venit în sat și umblă după de-ale lui, iar Zolovie, de cînd nu se aveau prea bine, uitase de făgăduială.

Noroc că Anisia era femeie săritoare. Ii dădea Carolinei o mînă de ajutor și seara, peste uluci, cîte o oală de lapte. Nu era zi ca Anisia să nu sară peste gard,să vadă de unele și de altele în curtea Carolinei. Pînă și hainele lui Lică tot ea le spăla și le călca, numai că el nu știa nimic.

Intr-o zi gardul dintre ogrăzi se rupse, Anisia nu era ușoară, și în loc să-l repare, vădana a făcut o portiță. Se putea trece mai ușor, fără grijă că o să-și rupă fustele și afară de asta despărțitura o scutea să mai alerge pe drum, că oamenii-s răi și răi fiind, multe le trece prin minte.

După ce îi murise bărbatul, Anisia intrase în gospodăria colectivă, ca să aibă un sprijin. Să ție o gospodărie singură era greu și oricît s-ar fi străduit, munca femeii-i tot fără spor. Vîntul ia un șomoiog de paie de pe acoperiș, lețurile la gard se strică, grajdul trebuie rînit, vaca mulsă și dată la ciurdă, orătăniile hrănite. Se cădea să le facă cineva pe toate și Anisia n-avea zece mîini, numai două. Nu se învredniciseră să aibă copii și rău îi păru la început că nu are. Se obișnuise apoi. După un an de văduvie se bucurase chiar, zicîndu-și că un tată vitreg, oricît de bun ar fi, pentru copilul ei tot străin rămîne. Intr-un timp voiseră neamurile s-o mărite. „Morții cu morțiii, viii cu viii" — și-i aduseră pe cap pe unul din Luna, zdravăn la trup, cărunțel la tîmple și iubăreț, de i se dusese vestea. L-a iscodit Anisia, l-a încercat la treburi și la altele, dar după cîteva zile i-a pus bocceluța în spate, sfătuindu-l să se ducă de unde a venit. Ei îi trebuia un bărbat care să vină nu pentru puțina-i avere, ci pentru ea, un om bun la toate, nu numai la cele lumești, că stomacul ziua nu te-ntreabă ce-ai făcut noaptea, el cerîndu-ți altfel de hrană.

La început, Carolina, o rugase să-i dea o mînă de ajutor la arsul cuptorului. După o săptămînă tot Carolina o chemase să-i facă turteaua pentru tăiței, ca a treia oară să se ducă Anisia nechemată și de-atunci în colo în fiecare zi. De lucru găsea în curtea Carolinei pînă peste puteri. Multe sînt de făcut într-o casă și o ogradă a cărei stăpînă era spre apusul vieții și cu vederile înjumătățite de albeață. De la întîlnirea de la grajdul cel mare mai stătuse de cîteva ori de vorbă cu Lică. Ii auzise rîsul copilăresc, îi citise în ochi supărarea cînd treburile nu-i mergeau prea bine, dar oricum ar fi fost, vesel ori mîhnit, nu trecuse o dată pe lîngă ea fără să nu-i spună o vorbă bună. Odată îi împletise din nuiele un coș mare, sub care să-și adăpostească puii, de ulii, altădată îi cărase cu desaga lut galben pentru lipit podelele și cu toate astea el niciodată nu-i ceruse măcar din ochi ceea ce cu atîta ușurință și atît de des îi ceruseră alții. „Bun om și cu suflet".

Dar Lică, în afară de vorbe bune și de ajutor bărbătesc atunci cînd ea avea trebuință, nu-i dăduse să înțeleagă nici printr-un semn că înlăuntrul lui nutrea pentru ea și altceva. Și rău îi părea Anisiei. „O fi din ăia serioșii, că pe la partid așa-s", își mărturisi ea nu o dată, și ca el să nu creadă cine știe ce își văzu mai departe de treburi, lăsîndu-se trecută cu vederea. Doar uneori, la răstimpuri mari, se uita galeș la el ca să nu-i uite ochii și să-i ghicească dorința. Dar Lică avea alte gînduri. Altele îi treceau prin minte. Se scurseseră cîteva luni de la venirea lui, cîteva luni în care mîinile ei, n-au avut hodină cînd era vorba să-i ajute Carolinei, vreme îndeajuns de lungă ca el s-o priceapă. Pînă și femeile din sat au început să vorbească pe la porți, fetele la horă. Anisiei nu-i părea rău de loc. Auzind de la alții, poate avea să se mire, după mirare să se dumirească și dumirindu-se poate i-o veni un gînd bun și-o sta de vorbă cu ea. Să stea numai de vorbă, că după aceea o ști ea ce să-i spună, ce să facă cu el. Pînă și cu găinile, ca să ți le apropii, trebuie să te porți într-un anumit fel, darmite cu oamenii. Și să se poarte știa, fusese măritată, trecuse prin multe. Numai că avea nevoie de un început, că nici haina nu ți-o poți agăța de peretele gol. Pentru asta trebuie un cui și cuiul să-l bată cineva.

Intr-un timp auzise de la o cumătră că Nănuța îi poartă sîmbetele și că nici el nu s-ar feri de ea. Ii spusese și Carolina într-o seară, „că aia lui Tîboc se dă pe lîngă al ei. De, el îi fecior, facă ce-o vrea, numa' la casa ei să nu i-o aducă că o opărește". I-a spus lui Lică... Lică a îmbunat-o, aruncînd totul pe gura lumii. Că lui nici prin minte nu i-ar fi trecut să se încurce cu femeia altuia... Carolina s-a bucurat. L-a crezut. Dar pe Anisia n-a oprit-o nimeni să nu creadă. „Adică, tu Anisie, să fii sluga lor, iar el s-o bucure pe alta". Nu le-a mai călcat pragul. Își făcea de lucru la colectivă pînă seara tîrziu. Intoarsă acasă își deretica pe întuneric și se culca frîntă de oboseală cu ochii plînși. N-o chemau. Nu-i nimic, nici ea n-avea să meargă. Asta pînă într-o dimineață. Nu i-a spus dintr-o dată. A pus un snop de paie pe coșerul descoperit, a curățat în poiată și de-abia atunci a îndrăznit Lică s-o roage să-i dea un sfat și un leac pentru mamă-sa care zăcea în pat bolnavă. A căutat și i-a adus. Uitîndu-se în ochii ei el și-a amintit de ziua aceea cînd s-au întîlnit în grajd. Au rîs și s-au înroșit. Apoi grăbită, a luat ceaiul din mîna lui, a trecut ca o sfîrlează pe lîngă el și s-a dus să aibă grijă de bătrînă. Doar nu se putea s-o lase pe seama unui nepriceput! De atunci portița dintre ogrăzi se deschidea iar în fiecare zi. Cu vorbele acelea și-a hrănit sufletul, cu ele în gînd își isprăvea treburile, din ele își lua putere pentru mîini și răbdare pentru ce-avea să vină.

...Răbdătoare sînt femeile și proști sînt bărbații, — își zise Anisia tocînd cu o custură de coasă brusturi și troscățel pentru rațe. „Pînă are să mă sărute ăsta o să treacă de bună seamă un an. La ședință îi bătăios ca un cocoș, iar în fața mea îi tot atît de ager ca un bibilic. Da' uite ce frumoși îs bibilicii! și luînd unul în mînă, Anisia îi vîrî pliscul în gură dîndu-i să mănînce pîine înmuiată. „Mai vrei? Du-te bolundule că buzele nu-s de mîncare. Ce-i fi găsind de le ciugulești așa?"

Puse puiul lîngă ea și își văzu mai departe de treabă. Ar fi putut ea foarte bine să facă primul pas. Da' de ce să-l facă? El era bărbat. Că de ce la urmă să zică că ea l-a vrut și nu el pe ea. Las' că cu știe să aștepte. Răbdătoare a fost toată viața. N-o muri nici acum.

In curte intră Zolovie. Nu închise poarta cu mîna ci o trînti din mers ca să-și facă ivirea simțită de departe.

Anisia se uită peste umăr și văzîndu-l își trase în grabă fustele peste genunchi.

„Uite hărmăsarul ăsta nu s-ar înroși să mă vadă și goală. Ei ar ști cu ce să înceapă" — își zise Anisia amestecînd brusturii tăiați cu făină de mălai.

Nevăzînd pe altcineva în curte Zolovie se apropie de ea. Era încălțat cu cizmele de lucru, pantalonii pricioși erau ca noi, numai cămașa se vedea soioasă și necălcată.

— Ce-i cu tine Anisie, te-ai băgat cu ziua?

— Ce să fac tovarășe președinte, eu cu ziua, alții cu noaptea, fiecare cum poate.

Era de dimineață și Zolovie venise cu ochii bulbucați și cu barba nerasă. „Cine știe de unde o fi picat, că dacă venea de-acasă altfel s-ar fi arătat îmbrăcat în zi de duminică!"

Cu toate că trecuse de mult de vîrsta cînd mai putea să fie socotit tînăr, Zolovie umbla prin sat în zilele de sărbătoare, mai chipeș decît cel mai ferchezuit fecior. Era singur. Ii dădea mîna.

Zolovie se mulțumi să zică un „hm" și trecîndu-și palma peste obrazul țepos, întrebă dulceag, însă la fel de ironic:

— Da' Lică pe unde-i, ori tu aici în curte la ei îi fi avînd știință numai de rațe nu și de el. Și ca să se pară că ce a spus a spus glumind, îi trase năframa de pe cap, dezgolindu-i cozile groase și grele strînse la ceafă în conci.

— Bade Zolovie, lasă-mă că amu te stropșesc. Zi zău de nu i-oi spune lui Lică.

Anisia se înroși la numele pomenit și nici lui Zolovie nu-i picá tocmai bine.

— Ce tu, doar nu te-ai supărat? Și președintele băgîndu-și mîinile în buzunar, rîse, zicîndu-și în gînd: „Mă al dracului. Cum de nu l-am mirosit".

Din casă se arătă Carolina și Zolovie îi ieși înainte.

Anisiei îi păru rău că-l amenințase pe președinte cu Lică. „Cum de i-a venit în minte tocmai numele lui. Pesemne că la el s-a gîndit. Numai să nu se supere dacă o afla" — își spuse ea și se uită la Zolovie, care după ce se lăsă poftit de cîteva ori, intră în tindă.

In încăperea veche stăruia un miros de busuioc și ulei de candelă arsă. Intr-un colț, pe un raft, se aflau cîteva cărți îmbrăcate în hîrtie de ziar. Deasupra cărților era prins în ramă un portret, iar deasupra lui, singurul lucru de preț în toată casa, o candelă grea și veche de argint.

Ii spusese Lică mame-si că portretul cu candela nu se potrivesc, că ar fi bine s-o pună în altă parte. Dar Carolina nu se lăsă bătută. „Acu dragu' mamii, dacă el e al mai mare peste voi, și-i om bun, să-l ajute cel de sus, că un dumnezeu are și el ca și noi". Lică nu se împotrivi. De ștergea candela, Carolina ștergea și portretul, iar cînd se ruga se așeza în genunchi, rugîndu-se ca omul din fotografie să-i ajute copilului ei.

Zolovie se uită cu insistență la aranjamentul complet nepolitic de pe perete și se căută în buzunare. Carnețelul lipsea. L-o fi lăsat în haină. Dar de ținut minte avea să țină el, nici o grijă.

— Da' unde-i Lică, lele Carolină?

— Aud?

— Auzi, auzi, da unde-i Lică te întreb — strigă Zolovie la urechea bătrînei.

— S-a dus după pește. A aruncat asară șirul și amu îl scoate. Adică... Era tîrziu să se mai bată cu mîna peste gură. A spus, a spus. Putea însă să tacă. Lică n-avea autorizație de pescuit și președintele-i președinte, nu ți-e frate.

— In ce parte?

— Aud?

— In ce parte s-a dus, te întreb?

— Da, da, s-a dus — și Carolina rezemîndu-se de marginea patului, își duse mîinile la gură și rămase cu ochii ațintiți în gol.

Zolovie nu se mai încumetă să întrebe. N-avea timp de pierdut. Dădu „ziua bună" și ieși. Anisia nu mai era în curte. Din drum Zolovie se mai uită la casa șoldie și dădu din cap. „Trebuie să-i dăm grădina și să-l ajutăm, ce dracu, doar îi secretar de partid".

Ajuns lîngă crucea din deal, se uită la albia Arieșului. Nu văzu urmă de om. „O fi la rîpa morii, acolo trage peștele la șir" — și Zolovie o luă pe coastă.

Soarele încingea pămîntul și din nămolul rîpei ieșeau aburi. Dinspre moară se auzea numai glasul măgăriței — era bucuroasă că avea și ea o zi de odihnă — și cucurigul întîrziat al unui cocoș. Apa stătea parcă pe loc, iar ciurda înțepenise pe pînza orizontului. Totul se afla în nemișcare. Doar cîte-o piatră stîrnită de pasul lui Zolovie se aburca peste rîpă, sălta scurt, apoi în tumbe din ce în ce mai mari, pînă ce desghioca apa. Zgomotul se pierdea în undele line, ducîndu-se odată cu ele pe Arieș, la vale.

Zolovie se opri. Își descheie cămașa și ducîndu-și mîinile pîlnie la gură voi să-l strige pe cel căutat.

Din partea cealaltă a Arieșului o văzu pe Nănuța intrînd în apă cu fustele ridicate pînă mai sus de genunchi, încît soarele care bătea pieziș îi lumina pe sub poale pielea albă. In mersul ei grăbit, apa se auzea clipocind, iar între genunchi din pricina curentului, se făceau vîrtecușuri înspumate.

Zolovie își lăsă mîinile să-i cadă pe lîngă trup și într-un suflet voi să coboare rîpa să-i apară în față. Iar cînd se aplecă mai bine să vadă stufărișul spre care se îndrepta femeia, îl zări pe Lică la umbra unui arin, agățînd momeala în cîrlige.

„Ihî", își zise Zolovie și mușcîndu-și buzele se dădu îndărăt ca să nu fie observat și tiptil merse mai departe pînă ajunse pe deasupra în dreptul lui Lică. Se așeză între două tufe și cu respirația gîfîită de încordare așteptă tăcut să se întîmple ceea ce credea el. Își frecă mîinile mulțumit făcîndu-și socoteala cum va pleca imediat la raion să spună ce fel de secretar are Gliganul, cum va povesti la fiecare colectivist, ca oamenii să vadă în cine și-au pus încrederea și pe cine-l ascultă. Își zise apoi că mai bine să nu spună raionului nimic, să stea doar de vorbă cu Lică, să-i arate că el nu-i omul care ține cu orice preț să-i facă rău, că cere de la el ascultare și supunere, adică să se poarte așa cum s-ar fi cuvenit de la început. Cu toată bucuria că de acum înainte o să-l aibă pe Lică la mînă, o pizmă cumplită puse stăpînire pe el cînd o văzu pe Nănuța că, deși trecuse apa nu-și lăsase fustele jos, ca soarele încins să-i usuce pe semne picioarele și danteluria albă de la poale. Stătea în apropierea lui Lică rîzătoare, nestingherită de parcă ar fi fost pe limba aceea de pămînt, singură.

— Bună ziua, Lică, zise femeia și secretarul fără să se întoarcă și fără să-i răspundă la binețe o întrebă domol, cu un tremur în glas.

— Da' ce, Nănuță, prin altă parte n-ai putut trece?

— Apăi trece omul pe unde poate și pe unde crede că-i mai bine; și se duse pe un prundiș să-și spele tălpile pline de nămol.

— Am venit să mă scald, da' dacă tu ești aici... mai spuse ea și apropiindu-se iar de Lică își dădu năframa jos ca să i se vadă conciul negru ca o coadă de cal, împletit, din care cîțiva cîrlionți îi atingeau pielea netedă și albă a gîtului.

— Stai oleacă să arunc șirul și te poți scălda, îngînă Lică cu privirile ațintite tot la cîrlige.

— Da' nu vrei să te scalzi cu mine, Lică, aproape șopti ea rîzînd, uitîndu-se galeș și ducîndu-și mîinile la păr ca să-și desfacă conciul își arătă subțiorile bluzei ude de transpirație.

Lică se uită la femeie și Nănuța își întinse mîinile spre păr și mai tare, ca prin bluză să se vadă forma sînilor mari, împietriți... Cînd văzu ochii lui Lică măriți, Nănuța își zise că de-acum poate să facă din el orice și înainte de a ochi o tufă ascunsă, cu umbră, se întrebă dacă în ziua aceea și-a primenit rufele. Rămase mulțumită cînd își aduse aminte că s-a primenit și nestingherită începu să-și scoată bluza de sub baierele fustelor.

— Mă, Lică... am vint cu al meu din Luduș și președintele sfatului din Grind nu vrea să îi dea țidulă să rămînă în sat mai mult de o săptămînă. Nu pui tu, Lică dragă, o vorbă bună. Ha, Lică, că nu ți-o pare rău!

Lică o mai privi o dată și cînd o văzu că-și descheie nasturii de la bluză, nu răspunse. Se întoarse la șirul lui și începu să lucreze smucit, nervos.

— Ni mă că nu zice nimic... Tu te pomenești că nu mai știi de muieri, mă. Ha Lică ai avut vreo muiere de cînd ai vint din armată?

Lică nu răspunse nici de data asta și nici nu se întoarse.

Atunci ochii Nănuței fulgerară scurt, veninos, în mișcări repezi își desfăcu fustele una cîte una, foșnindu-le, își făcu respirația iute și ațîțătoare, pe nări, își scoase bluza și rămase într-un combinezon scurt, lăsînd să se vadă prin el sclipirile de sidef ale pielei.

— Ni mă Lică, uită-te mă prostule, că eu nu port hamuri ca altele.

Lică auzi foșnetul mătăsii și întoarse capul brusc. Buzele-i erau întredeschise și pieptul se vedea săltat sub respirația deasă.

— Ha, Lică dragă, pui o vorbă bună pintru al meu, că pe mine mă lasă să stau cît vreau, și Nănuța cu un mers de copilă, se așeză lîngă el.

Degeaba încercă Zolovie să mai audă ceva. Vîntul își schimbase direcția și vorbele șușotite ale Nănuței nu mai răzbătură pînă la urechile lui.

Il văzu doar pe Lică cu obrajii roșii ca focul cum o ia pe Nănuța în brațe, cum ea îi petrece mîinile pe după gîtul lui încercînd să-l sărute. Rămase surprins neștiind de ce Lică în loc să se îndrepte spre stufăriș, ascuns de privirile corbilor care croncăneau pe sus, se ducea cu povara spre nămolul lutos de la marginea rîpei.

„Acolo pe loc rece vrea tovarășelul" își zise el, dar în cealaltă clipă rămase trăznit.

Lică cu greutatea în mîini se opri și o bușí pe Nănuța cu dosul în nămol. Apoi fără grabă, fără să-i pese de gemetele reținute ale femeii îi luă hainele și dintr-o zvîcnitură le aruncă în Arieș.

— Vai, dușmanule, vai porcule, strigă Nănuța văzîndu-și fustele plutind și cu spatele, de la conci pînă la călcîie plin de nămol, se aruncă în apă să-și pescuiască îmbrăcămintea.

Lică, pe mal, simțea cum pe piept și pe șira spinării sudoarea îi curgea în jos, pe picioare, cum se oprește în păr, ca apoi să coboare la tălpi, unde nisipul o sorbea lacom picătură cu picătură.

Auzi dincolo pe țărm un plîns ciudos, de copil răsfățat și cînd își îndreptă privirile în partea cealaltă, o văzu pe Nănuța îmbrăcată în hainele ude, grăbindu-se să ajungă pe la vii, spre sat.

Lică răsuflă mulcomit și se așeză lîngă nămolul în care o aruncase pe Nănuța. Se ridică din mijloc și atunci văzu lutul liniind un trup în forme ademenitoare. Cu patima potolită începu să șteargă cu mîna, liniștit, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, rotunzimile desfrînate ale nămolului.

— Slabi-s oamenii, slabi-s, își zise Lică și lipindu-și capul de pămînt rămase așa vreme îndelungată, tremurînd, cu mîna în nămolul pe care îl simțea răcoros, odihnitor.

De sus Zolovie îl privi pe flăcău cu ochii micșorați, nepricepînd nimic, cu o teamă cumplită în suflet. Nu voise pînă atunci cu nici un preț să se socotească mai prejos decît Lică și iată că acum simțea în toate fibrele sufletul că îl paște o primejdie, că omul acela de jos, îi mai tare ca el, îl înșelase, nelăsîndu-se prins, îl făcuse să se vadă pe el însuși pătimaș, bătrîn, neputincios. Ii veni să arunce cu un bolovan în rîpă, apoi să fugă, dar în loc să facă ceea ce gîndise, rîse mărturisindu-și că rîpa nu era acolo în fața lui, ci undeva înlăuntrul lui, adîncă, fără fund, fără margini.

Fragment din romanul „Front fără tranșee"
de Petre SALCUDEANU

Desen de GRIGORE ONUȚ

MARCEL CHIRNOAGA „Primăvară".

RĂMAS BUN PENTRU O ZI

DE ZIUA COPILULUI

Rămîneți cu bine copii! Noi
pornim în lunga călătorie a zilei,
cu-o barcă a viselor pornim
spre ținta ce trebuie atinsă.

Voi rămîneți cu visele voastre
lîngă obiectele atît de pașnice,
bandajați păpușa rănită
în nevinovata voastră închipuire,
caii de lemn hrăniți-i cu frunze,
ridicați case din cuburi —
mîine, știm, veți ridica altele
pe care să nu le dărîmați
ca acum, rîzînd, cu-o lovitură de picior.
Rămîneți cu bine copii! Ne așteaptă
cîmpurile, ne așteaptă uzinele
pe care vi le dăm mîine — zilnic
vă schimbați înfățișarea, copii frumoși,
copii neastîmpărați, copii cocoțați în pomi
să atingeți cu degetele norii,
copii care aruncați în văzduh
pașnice avioane făurite din ziare...

Petre STOICA

ODĂ MULȚIMII

Privește-n juru-ți: toate ce s-arată
Sînt semne de putere-ngemănată;
Chiar lacrima de miere e-ntr-un fel —
Un dulce ghem de mii de osteneli.

Ca să scornesc-un bob de cincantin
S-adună sonde, fabrici, nori, senin,
Tractoarele constrîng, prin fier, pămîntul
Și-n hora asta chiuie și vîntul.

Zugravule, bujorii-ți sclipitori
Sînt măcinați, întîi, în multe mori,
O dată cu sămînța, care-și lasă
In praful roș, unsoarea mătăsoasă.

Gioconda-ți tăinuită, dulcea-i gură,
La început fu simplă țesătură:
Legat tot de suveică și vătale,
Purcede firul nemuririi tale.

Deci cînd orice, de-i mare sau doar bun e,
Păduri de brațe, mări de umeri spune,
Cînd un copil, o pîine, -o floare dragă
E-un nod de care multe vieți se leagă,

In lume ce-mi arat-acest cuprins
Cum să găsesc un loc acelui ins
Ce-ntoarce vremii spatele-i posac
Trîntind zăvorul între el și veac?

. . . .

Tu ești un cer de stele, nu o stea,
Lumina ta redă și raza mea
Te chemi MULȚIME, frate ce trăiești,
Stingher doar morții deajuns îi ești.

Constantin CHIORALIA

Construcție

(Urmare din pag. 1)

întinse frățește se caută și se string, își trec una altora fluidul creator și fiecare mînă se simte mai puternică, mai sprintenă, cînd știe că nu e singură, că milioane de alte mîini o susțin, îi trec vlaga lor mereu reînnoită, pulsațiile lor regulate, cadența lor impetuoasă.

★

De cîte ori cobor din Calea Victoriei, din fața hotelului Athénée-Palace spre Cișmigiu, mă surprinde, cu optimele lui Viziuni, peisajul din vale, noua sală a Palatului, înconjurată de peluzele, plantațiile proaspete și blocurile zvelte, pe care praful și funinginea nu le întristează, palatele de fier și beton muiate în tonuri tandre, care răsfrîng reverberațiunile frumosului nostru cer mediteranean, scînteierile solare, ninsoarea de poveste a nopților cu lună.

La fel ca mine, toți bucureștenii care contemplă acest întreg armonios, gîndit cu metodă și măsură, realizat cu frenezie, simt un orgoliu firesc, un patriotism citadin, bucuria de-a fi participat dacă nu a fi contribuit, chiar, la înfăptuirea lui.

Tot așa, celelalte capitale ale țării trezesc în fiecare cetățean o mîndrie legitimă, de la Iașul pe care nu l-am mai recunoscut, atît de mult s-a schimbat în bine, de cîțiva ani încoace, pînă la cetățile de la Dunăre.

La Iași, ca și în alte centre ale țării, iureșul acesta de construcție modernă scoate și mai mult în evidență frumusețea, noblețea emoționantă a vechilor zidiri străbune.

Palate și monastiri, turnuri medievale sînt reparate, întărite, salvate de uzura anilor. Frescele bisericilor marelui Ștefan, ale lui Mircea cel Bătrîn, ale Movileștilor, ale lui Neagoie Basarab, sînt păzite, reparate, redate privirii admiratoare a noilor generații. Grija Partidului Muncitoresc Romîn și a guvernului țării merge și dincolo de leatul ctitorilor voievodale: săpăturile de la Grădiștea, în inima Ardealului sau la țărmul Pontului Euxin, în Dobrogea misterioasă, dezgroapă vestigiile unui trecut de două ori milenar, lumea dacică, lumea greco-romană, lumea preistorică. In vreme ce colectivizarea suprafețelor dobrogene își atinge apogeul, la Constanța, la Istria, la Adam-Clisi, în grotele colinelor calcaroase, trecutul renaște și el din adîncul pămîntului și al veacurilor. Se creează o armonie a tradiției, solemne și imuabile, cu impetuozitatea constructivă a vremilor moderne.

Ritmul vertiginos în care s-au ridicat ultimele construcții va continua și în viitor. Directivele Congresului al III-lea al P.M.R., recent publicate în presa noastră, arată: „In raport cu ritmul de dezvoltare al economiei, volumul total al construcțiilor va crește în 1965 de circa 2 ori față de anul 1959".

Incurajați de succesele de pînă acum, cu experiența cîștigată pe șantiere, arhitecții poporului vor clădi așadar tot mai măreț și mai solid, acoperind pămîntul țării cu zidiri din ce în ce mai falnice: case de locuit, fabrici, uzine, laboratoare, sanatorii, școli, edificii publice etc.

Așteptăm încrezători lucrările Congresului și ne bucurăm, de pe acum, la gîndul roadelor de mîine, hărăzite nouă de puterea populară.

Victor EFTIMIU

Tudor Arghezi

N-am să mă opresc asupra datelor strict biografice ale marelui poet. Eu aş vrea numai să subliniez un singur lucru: că Arghezi, prin obîrşie şi simţăminte este un produs al Olteniei. Din Cărbuneştii Gorjului este tatăl său. Bunicul său se numea Toadere Cojocaru sau Toadere Căciularu (poetul nu-şi mai aduce bine aminte de cele petrecute cu un veac în urmă pe meleagurile bunicului meşteşugar de căciuli şi cojoace).

Neastîmpăratul Toadere Cojocaru sau Căciularu din Cărbuneşti umbla cu desaga plină de căciuli şi cojoace prin satele şi tîrgurile olteneşti şi munteneşti. Acest lucru ne aduce aminte de Ştefan a Petrei Cojocaru, tatăl lui Ion Creangă, care umbla şi el să-şi vîndă prin iarmaroace coţii de suman şi de pînză.

Tatăl poetului se mută în Bucureşti şi îşi schimbă numele în Teodorescu. Parcă pentru a fi mai aproape de obîrşie, locuieşte pe str. Ţăranilor, prin Obor, unde se naşte şi Ion, care în 1904 semnează pentru prima dată sub numele de Tudor Arghezi. In 1904 publică Agatele negre în revista Linia dreaptă.

Numele de Tudor i-a fost drag poetului. De două ori i-a fost drag. Intîi îl apropia de bunic şi în al doilea rînd îl apropia de conducătorul răscoalei din 1821, de Tudor Vladimirescu, de la care a moştenit focul sacru al revoltelor sale strigate, ţipate sau clocotite numai în inima şi sufletul său.

La 8-9 ani, ca elev de şcoală primară, îl adora pe Eminescu. Ca o umbră mergea în urma lui pe Calea Victoriei. Pe vremea aceea Eminescu era şi el o umbră, sfîrşit de boală şi mizerie.

Eminescu i-a rămas lui Arghezi ca o icoană în suflet. I se umezesc ochii şi astăzi cînd vorbeşte de el cum l-a văzut, cum îl urmărea, cît de drag îi era.

Geniile nu se nasc des. Un Eminescu şi un Arghezi se nasc rar, rar de tot. Şi totuşi, cînd un luceafăr apunea ca materie fizică, alţii răsăreau pe firmament. Arghezi este unul din acei luceferi. Eminescu este luceafărul de seară, de fiecare dată mai strălucitor, Arghezi este luceafărul de zi surprinzător în fiecare nouă creaţie, tot atît de strălucitor. Primul, deşi pămîntean, este mai celest, iar al doilea, deşi pe alocuri celest, rămîne mereu pămîntean, legat de viaţa de toate zilele a societaţii în care trăieşte. Comun amîndurora le este geniul şi dragostea de ţară, de popor, de umanitate. Amîndoi sînt lirici prin excelenţă, dar lirica lor este cu totul şi cu totul deosebită. Prin una suflă vîntul şi cîntă uneori Doina haiducului sau cîntul de jale al Moldovei, iar prin una suflă vîntul şi cîntă Doina Oltului şi Balada lui Iancu Jianu uneori.

Arghezi s-a răsvrătit împotriva tradiţiei, împotriva legilor vechi ale versului clasic, nu s-a conformat, deşi era pentru versul regulat. Incorsetarea îl supăra, îl revolta, aşa cum l-a revoltat şi l-a supărat tradiţia pe Phidias, care n-a ţinut seama de tradiţie şi a sculptat-o pe frumoasa Phryneea fără vălul obişnuit pînă atunci, văl pe care sculptorii au ştiut să-l subţieze mereu, în aşa fel, încît să nu-i supere nici pe zei şi nici ei să nu fie prea încătuşaţi în libertatea de a reda frumuseţea corpului omenesc... S-au găsit şi la noi în ţară purişti şi tradiţionalişti care l-au acuzat pe Arghezi de neconformism, de lipsă de respect faţă de limba şi legile clasice ale versului. Ii măsurau lungimea versurilor cu metrul şi îi numărau iambii şi troheii. Dar Arghezi nu s-a intimidat.

Noul şi inventivitatea au stat întotdeauna la baza operei argheziene. Nu numai subiectele pe care le alegea erau noi, dar şi forma în care se exprima era nouă. Mereu a căutat şi a vrut şi vrea încă să se depăşească. Greu, pe brînci, se tîra spre pisc, spre vîrf. Piscul pe care s-a urcat mai poartă urmele paşilor înfundaţi în praful de pe drum şi praf de stele, dîrele genunchilor şi coatelor, cum s-a tîrît. El nu a fost partizanul focului de artificii. Arta la el izvorăşte din transfigurarea materialului de viaţă, din raportul proporţional dintre fictiv şi real. Ca un spiţer îşi cîntăreşte dozele. Aş putea spune că în mare parte valoarea operei sale poetice vine din acest dozaj, pe care numai un geniu îl poate stăpîni şi cunoaşte. El vede cu imaginaţia sa bogată lucruri pe care altul nu le poate vedea; el simte senzaţii pe care numai el le poate percepe.

Arghezi dă viaţă cuvîntului, aşa cum dădeau viaţă sculptorii greci din epoca lui Pericle marmorei albe a muntelui Pentelic. El nu caută cuvintele. Cuvintele vin singure. Le stăpîneşte şi i se supun. Le modelează, le topeşte în inima sa şi apoi le toarnă în tipare, le topeşte şi a doua şi a suta oară şi iar le toarnă. Cuvintele îi curg prin vîrful degetelor şi se aştern pe hîrtie. Din inimă cuvintele trec în minte şi apoi, ca nişte lumini ţişnesc, ţipă, cîntă şi tac, cînd se aştern pe hîrtie.

Căutarea de nou şi de frumos îl face pe Arghezi să nu fie niciodată mulţumit de ceea ce scrie, să nu-i placă ceea ce scrie decît în clipa în care scrie şi sfîrşeşte de scris ceea ce are în faţă. Se simte mereu un debutant. Mereu este îngrijorat de ceea ce a dat, dacă este bun, dacă este realizat artistic. De cîte ori dă o poezie are emoţia debutantului. Acest lucru îl face şi atunci cînd trimite poezii la „Luceafărul". Dă telefon, se interesează. De multe ori cere manuscrisul, îndreaptă o virgulă, schimbă o funcţie sintactică sau morfologică...

El nu s-a grăbit. Primul volum l-a apărut la 47 de ani. La această vîrstă mulţi scriitori se topesc, dispar, nu mai au vlagă şi sevă. Talentul lui extraordinar era contestat. A fost remarcat însă de Ibrăileanu după cît se pare la „Viaţa romînească", apoi de critici mai tineri, de oameni de mare cultură, cum ar fi Mihail Ralea, G. Călinescu, Perpessicius, Tudor Vianu, Al. Philippide şi mulţi alţii.

Apariţia lui întunecă multe talente cenuşii şi aceste talente cenuşii acţionau, îl ponegreau, îl împroşcau cu venin, aşa cum au făcut şi cu Eminescu şi Caragiale. Şi Eminescu a fost contestat, dar geniul, ca un izvor de munte, străbate şi piatra şi iese la lumină.

Şi Caragiale a fost negat. Din cauza invidiilor şi patimilor a fost nevoit să plece din ţară. Din aceleaşi motive dezgustat de tot ce era în vechea Romînie, Arghezi stă multă vreme în străinătate. El n-a plecat din spirit aventurist, nici că i-ar fi plăcut boema. In Elveţia el a muncit din greu, adăpîndu-se din bogata şi minunata cultură progresistă a timpului. Dragostea de ţară, de popor l-a adus pe Arghezi înapoi de unde a plecat. Ii era dragă Dîmboviţa, de la izvoare, nu prin Bucureşti, îi era drag Oltul, cu tumultul şi sălbăticiile lui. Poate că de la Olt a luat tăria şi forţa telurică, natura sa ţărănească. Poate că şi lirismul tot de la Olt l-a luat. L-a luat de la murmurul Oltului, prin zăvoaie şi cîmpii, pe sub stînci şi rădăcini de ariniş.

In ce constă valoarea, noutatea şi prospeţimea operei poetice a lui Tudor Arghezi? Răspunsul este simplu: viaţa, omul. La el totul din jur s-a transformat în poezie. El scoate esenţa şi din firul de iarbă şi din beciul cu morţi al puşcăriilor... Viaţa la el este în cele din urmă mai tare decît moartea. Viaţa învinge în poezia argheziană. Increderea în om învinge. Il aduce pe om, aşa cum este, cu limbajul lui de multe ori, dar mai ales Arghezi este atent la aspiraţiile omului din popor, la ţinta şi misiunea lui pe pămînt, la tendinţa lui spre lumină şi dreptate, libertate şi adevăr. Este ca un Prometeu înlănţuit uneori pe piscul unui munte, însetat de flacăra mistuitoare de a-l lumina pe om, dornic de a se coborî jos, printre ciobani şi ţărani. Se zbate pînă ce rupe lanţul şi vine la ciobanii şi ţăranii lui, la oile şi cîinii săi din ogradă. Are forţă şi putere numai cînd simte sub picioare pămîntul, ca Anteu.

Arghezi este nou cînd scrie poezie, tabletă, pamflet, roman. E gingaş cu fluturii şi animalele, dar este aspru cu asupritorii poporului. I-a pus pe boieri la stîlpul infamiei. I-s dragi oamenii din popor. I-i dragă fata ţăranului ucis din poezia Pui de găi, îi este drag Ion Ion din beciul morţilor din închisoare care a murit cu ochii deschişi, privind parcă spre cerul satului său natal cu oameni năpăstuiţi. I-i drag tocilarul şi scrie poezia Tocila, despre un meşteşugar umil, cum a fost şi bunicul său.

Un omenesc şi o omenie neobişnuit de grăitoare străbate majoritatea poeziilor lui Arghezi. Cu o sensibilitate şi o gingăşie rar întîlnite scrie despre albina, despre mica gîză numită vaca maicii-domnului, cînd scrie despre Mitzura, despre tovarăşa lui de viaţă Paraschiva, ţăranca care, urmaşă de vechi răzeşi moldoveni, înfruntă viaţa, venind desculţă la Bucureşti, întocmai cum s-a întîmplat şi cu mama lui Sadoveanu, care a venit desculţă la Paşcani.

De triumful vieţii, de triumful omului este străbătută opera poetică a lui Arghezi, mai ales opera din urmă, din volumele Cîntare omului şi 1907.

Dar Arghezi nu este numai un cercetător atent al vieţii şi al omului. El este un cercetător al fenomenelor. Prin fenomen ajunge la om şi viceversa. Cunoaşterea este adîncă. Scriitorul nu-i numai un observator al fenomenelor, pătrunde în interiorul lor, le disecă, le analizează şi scoate esenţialul. Poezia argheziană mai are şi alte laturi. Poetul ia atitudine, participă, se dăruie. Această atitudine şi participare este evidentă în volumele noi. Ia poziţie şi cînd scrie tableta împotriva baronului Killinger, împotriva robirii ţării de către fascişti, ia atitudine cînd demască pe fugarii şi denigratorii ţării fugiţi peste hotare, în apus. Arghezi este un răzvrătit împotriva orînduirii burgheze. Sub înrîurirea ideologiei clasei muncitoare Arghezi a dat opere de mare valoare. Astfel, concepţia volumului Cîntare omului are o ţintă măreaţă: geneza omului biruitor. Poezia lui este poezia prezentului şi viitorului. Orizontul său poetic are contur în poemele din volumele 1907, în Cîntare omului şi alte poeme. Aceste limpeziri i le-a adus ideologia clasei muncitoare biruitoare. De aceea Arghezi este mereu nou, mereu proaspăt, ca şi viaţa noastră. Arghezi ia parte şi el la lupta poporului nostru pentru socialism, pentru pace. Din cauza aceasta el nu este bătrîn şi nu poate îmbătrîni niciodată. Poezia lui va rămîne mereu tînără, mereu proaspătă.

Este o mîndrie şi o glorie că poporul nostru a dat un geniu ca Arghezi. Poetul nu îmbătrîneşte. El este fără moarte.

Dumitru CORBEA

SENSURILE „CÎNTĂRII OMULUI"

Cum e atacată schema biblică a omenirii sau cum se dezvoltă procesul intentat lui dumnezeu?

Antropologie mîndră de obiectul său, „Cîntare Omului" evocă apariţia însuşirilor proprii omului şi revoluţionare pe scară biologică prin consecinţele, prin mutaţiile pe care le-au produs. Blestemul divin osîndeşte pe Adam la starea captivă şi bicisnică a fiinţelor tîrîtoare, animale. Descris şi de Ovidiu în „Metamorfoze", actul trudnic şi grotesc, obţinut prin lansări şi căderi repetate, al ridicării pe picioare este înnobilat, „sacrat" împotriva religiei dispreţuitoare. Prilejuind insului mărginit cuprinderea unui orizont nemărginit şi ieşirea în spaţiul infinit, mişcarea liberă în univers, eliberarea „de-nţelenirea pe loc şi rădăcină" reprezintă embrionul umanităţii omului, al conştiinţei de sine: „Dar chinuit de rîvna de-a fi, muncit de jind. / Miracolul trezirii l-ai săvîrşit voind". Alte faze ale depăşirii obstacolelor sădite de natură în „plăpînda făptură de carne" dar considerate tot ca restricţii impuse omului de voinţa divină, încleştările pretinsului rob cu muţenia sa spre a-şi smulge primele sunete articulate, cu teama de a fi singur în cosmos şi de a suporta permanenta ameninţare a morţii, simbolizată de umbra sa „însoţitoare-n odihnă şi mişcare", sînt urmărite cu o palpitaţie dramatică şi în cadrul aceluiaşi fundal cosmic care nu odată iese din pasivitate, intervenind în spectacol. „Regizorul", poetul este şi el prezent, în trepidaţia imprimată acţiunii fără deznodămînt previzibil a protagonistului, în zugrăvirea fizică, corporală a tensiunii luptătorului, în coborîrile de ton şi accentele de compătimire frăţească ce însoţesc eşecurile temporare ale acestuia, în îmbărbătările pătimaşe adresate omului în momentele de cumpănă, în izbucnirile de bucurie pentru izbînzile aceluiaşi, în concluziile înţelepte privitoare la condiţiile evoluţiei, la necesitatea suferinţei pentru progres: „Aşa e înălţarea şi preţul se plăteşte/Cu chin şi suferinţă şi slavă, omeneşte". Marcînd victoria omului în lupta cu el însuşi, pecetluind saltul de la condiţia naturală la cea umană prin perspectivele nelimitate deschise posesorului ei, gîndirea este chiar în clipa încolţirii, expresia revoltei antidivine. „Adevăratul lumii avînt de început / Porni din ziua-n care, trezit, ai priceput, / Cel ce făcuse lumea, Iehova sau Satan, / Nu prevăzuse mintea şi-n minte un duşman". De aceea iscoditorul tainelor lucrurilor, ale „creaţiunii" e încurajat să persevereze, să-şi extindă cercetarea şi deci insurecţia împotriva cerului, indiferent de tăria factorilor potrivnici, a stihiilor, a stavilelor biblice şi a sacrificiilor: „Te vei lupta prin timpuri cu zeci de dumnezei, / Ingrămădiţi pe tine şi poruncindu-ţi: «Crede!»/Să-ţi fure giuvaerul ascuns ce nu se vede. / Intr-un avînt sălbatec te-ai dus pînă la stele / Şi te-ai întors, aprinsă, cu una dintre ele. / Că mîna îţi arsese, cu care-ai scormonit, / In jarul alb din cîmpul de sus eşti răsplătit. / Ai pus-o să răsară, să-ţi ardă-n vatra goală./A fost biruitoare, întîia ta răscoală". In „Cuvinte potrivite" şi în alte versuri anterioare „Cîntării Omului" impulsul cunoaşterii era, cum ştim, contracarat ba chiar demobilizat şi umilit uneori de tendinţele spre scepticism, spre pseudocunoaşterea mistică (contopirea afectivă cu dumnezeu), de limitele atît de înguste ale percepţiei strict senzoriale. Acum, vechile porniri s-au cristalizat într-un veritabil şi suveran optimism gnoseologic care, liber de tabuurile biblice, inspiră gîndirii argheziene o imagine justă despre absolut. Cucerirea domeniilor cunoaşterii nu mai apare poetului ca o ţintă inaccesibilă, mereu ratată, şi o expresie a unei energii individuale. Sarcina se realizează prin eforturi milenare şi multiple, printr-un proces istoric în care cercetarea minţii se conjugă cu activitatea practică a omenirii. Intre infinitul aspiraţiilor şi finitul posibilităţilor omeneşti nu se mai întinde abisul spăimîntător întrezărit în „Psalmi". Fructificînd ideile noi cîştigate, poetul pare a fi înţeles dialectica, raportul de contradicţie neantagonică dintre absolut şi relativ. Nu numai dispariţia sentimentului de nelinişte, de febrilitate mascînd îndoiala care se ghicea îndărătul lăcomiei, sale de certitudini, nu numai încrederea sa calmă de azi în posibilităţile de cunoaştere a omului, dar întreaga sa viziune despre muncă şi lupta de clasă confirmă ipoteza.

Poem al muncii, „Cîntare Omului", e un elogiu al tehnicii, — de la mîna destoinică a omului şi instrumentele rudimentare sau tradiţionale, la obiectele industriei moderne. Critica şi noi înşine altădată am subliniat entuziasmul autorului pentru înfăptuirile degetelor şi „talentele" uneltelor laolaltă cu încîntarea liricului faţă de frumuseţea celor dintîi şi potenţialul estetic al celorlalte.

Imbrăţişarea firii, a muncii şi chiar a tehnicii nu reflectă o pasiune recentă, după cum noţiunea unităţii relative dintre natură şi civilizaţia industrială nu constituie o achiziţie. Poetul „Plugului" şi „Belşugului" a fost întotdeauna apostol şi exemplu al vieţii consumate în muncă aplicată, răbdătoare, împrospătată prin contactul intim şi statornic cu natura, şi partizan aprig al introducerii maşinilor. (Vezi paginile dedicate uzinei, respectiv fabricii de zahăr din romanul „Lina" şi articolul oarecum teoretic „Romantica industrială" din revista „Cugetul romînesc" — (martie 1922). Originală este epurarea acestor valori de orice amestec religios şi reconsiderarea lor printr-o prizmă socială şi filozofică, de esenţă istorică şi materialistă. Mai ales pentru Arghezi din „Cuvinte potrivite" produsele omului, ca şi ale artistului, rivalizau în perfecţiune şi trăinicie cu lucrarea naturii şi a divinităţii; dar pentru Arghezi din alte versuri sau din „Hore", modelele întreceau „imitaţiile", condiţia succesului relativ al omului era smerenia înaintea operei atotcreatorului, sau cel puţin a universului iar, uneori, munca, datorită unei concepţii artizanale, îi apărea chiar un refugiu, o oază de linişte în mijlocul societăţii trîndave. Pentru Arghezi de azi, munca se dezvăluie încă de la origini ca formă de supunere nu la, ci a naturii, şi de afirmare a iniţiativei omului: „Iţi şi visa nădejdea, dormind, să puie-n jug/ Cu vitele pămîntul, cît e de lung, la plug, / Şi se ivi odată cu omul slobod, munca. / Din pravila ei aspră, el îşi făcu porunca / De fiecare clipă, simţind întîi, cu frică / In el nebănuite puteri că se ridică". Caracteristic e că poziţia adoptată determină o imagine diferenţiată a muncii, în strînsă dependenţă de situaţia socială a făuritorului de bunuri. Exploatarea şi umilirea poporului harnic, practicate de către foştii stăpîni, apărate de aparatul statului şi „miruite" de instituţia clericală, sînt reliefate foarte apăsat, consecvent şi pe un ton de şarjă populară, familiară: „Munciţi şi fără grijă. Vi-s muncile cam grele, / Dar noi vă stăm alături, lungiţi pe canapele"... „Veneau sunînd cădelniţi în jurul lor şi alţii, / Un cor de glasuri, psalţii. / — Noi sîntem totdeauna cu orice stăpînire / Şi-o legănăm cu stihuri cîntate din psaltire, / Creştinii cu creştinii, păgînii cu păgînii / Că Dumnezeu ne-alege să ne-ascultăm stăpînii". Calitatea muncii de a valorifica resursele omului, de a-l instala la cîrma universului şi de a-i acorda posibilitatea realizării de sine, nu se manifestă deplin decît dacă cel ce munceşte este „domn sieşi", dacă trăieşte într-o societate liberă de jaf şi oprimare. Inarmat cu această optică despre muncă, înţelegem de ce autorul lui „1907" demască împilarea de-a lungul întregii istorii a poporului său, cu o îndîrjire dacă nu şi cu o expresivitate artistică egală, înţelegem de ce aprobă şi slăveşte lupta de clasă, revoluţia socială:

Din tabloul relaţiilor şi ciocnirilor de clasă se detaşează categoric convingerea că rapsodul omului a abandonat definitiv scepticismul social, neîncrederea în triumful adevărului şi justiţiei, delimitînd fără echivoc cauza mulţimilor de ţelurile privilegiaţilor (pe „călău" de „iobag", ca să folosim termenii săi de odinioară).

In aceeaşi ordine, este interesant de remarcat că, deşi interpretarea originilor deosebirii de clasă, ale diferenţierii societăţii în „stăpîni şi slugi", conflictul, lupta de clasă a devenit axul concepţiei despre istorie a poetului, din ochii căruia s-a şters nostalgia după imaginara comuniune idilică în muncă egală şi înfrăţire cu divinitatea protectoare a omenirii arhaice. De asemenea, sugestivă pentru gîndirea sa avansată este distincţia, stabilită foarte clar, între războaiele de învrăjbire a popoarelor şi „războaiele" de clasă: în timp ce primele sînt blamate, ultimele sînt îndreptăţite şi recomandate ca necesare.

Incoronare a acestei viziuni în cadrul căreia, conform realităţii, societatea muncii libere se înjghebează în luptă, ca rezultat al victoriei exploataţilor, statura prometeică a omului nou pornit să clădească „imperiul libertăţii" se proiectează sublim peste univers: „Şi, în sfîrşit, urmaşul lui Prometeu, el, omul, / A prins şi taina mare, a tainelor, atomul. / El poate omenirea, în cîteva secunde, / S-o-ntinerească nouă pe veci ori s-o scufunde. / E timpul, sluga veche şi robul celui rău, / Tu, omule şi frate, să-ţi fii stăpînul tău". Ca şi odinioară Faust care întrezăreşte fericirea în acţiunea constructivă a oamenilor solidari, Arghezi a întîlnit în socialism posibilitatea atingerii aceluiaşi pisc al fericirii, posibilitatea împlinirii aspiraţiei sale către unitatea armonică a persoanei omului. Intîlnind socialismul Arghezi s-a întîlnit cu Arghezi din „Cuvinte potrivite", cu sine însuşi. Drama sa, dramă a cunoaşterii şi a existenţei, dramă a omului care a luptat atita vreme împotriva alienării omului, fără a găsi calea biruinţei s-a dezlegat.

Mihail PETROVEANU

Poetul „piscurilor mari de piatră"

Un sentiment al desfacerii de orice ar putea stînjeni vocaţia aceasta stăpîneşte o bună parte din lirica poetică argheziană. E aici o poezie a refuzului de a duce dragostea pînă la împlinirea ei firească, de teamă ca nu cumva bucuria cărnii să oprească în vreun fel goana după absolut a spiritului. E o poezie a ascezei, a înfrînării şi supunerii simţurilor, o poezie a dominării erosului şi convertirii lui în stimul moral. Iubirea e văzută ca o îmbiere înşelătoare, *„Făptură vrăjitoare şi duioasă"* („Inscripţie pe un portret"), *„Femeie scumpă şi ispită moale"* („Jignire"); *„Să ne oprim? Un cîntec ne vine de la han. / E vinul bun şi patul adînc şi tu eşti dulce / Şi-ai vrea, învăluită în părul tău bălan, / Pe jaruri carnea noastră, de vie, să se culce"*. („Restituiri") — spune Arghezi, trăind momentul tentaţiei. Dar adaugă imediat: *„Nu. Mînă crîncen, timpul ni-l sparge cu potcoava. / S-apropiem vecia mai repede de noi. / Păstrează-ţi sărutarea, ca florile otrava, / Ca să o dăm ţărînii întreagă înapoi"* („Restituiri"). Iar în altă parte mărturiseşte şi mai direct: *„Mi-am stăpînit pornirea idolatră / Cu o voinţă crîncenă şi rece; / Căci somnul tău nu trebuia să-nece / Sufletul meu de piscuri mari de piatră"* („Inscripţie pe un portret"). E vorba, aşadar, de o identificare a iubirii fizice cu mulţumirea mărginită, care poate adormi foamea de infinit a profetului. Dragostea nu e respinsă, dar se exaltă în ea puterea nemăsurată a dorinţei, în opoziţie cu satisfacţia limitată a simţurilor. Mişcarea pasională e mai aspră, mai virilă, ca la Eminescu.

Lirica erotică nu traduce un sentiment de suferinţă. Poetul nu deplînge neputinţa de identificare a obiectului iubirii cu idealul. Nu i se reproşează femeii că în loc de o „Madonă" e o „Venere" sau „Dalilă". Dragostea, în însăşi împlinirea ei, ascunde pentru poetul „piscurilor mari de piatră" o deturnare de la ţelul suprem al existenţei. De aceea, iubitei i se cere să rămînă doar o chemare veşnică, un impuls neîncetat. Nedăruindu-se, ea are facultatea să păstreze tocmai ceea ce e infinit în dorinţă. Arghezi îi spune:

Fii ca o apă pură, în care se ascund
Nămolurile negre cu pietrele la fund,
Fii cîntecul viorii ce doarme nerostit,
Smaraldul care încă pe mîini n-a strălucit,
Poteca-n palma ţării, ce nu e încă trasă
Şi poate duce-n ceruri sau poate-ntoarce-acasă.
(„Stihuri").

Femeia urmează, în această formă de dragoste spiritualizată, să se mulţumească a fi susţinătoarea aspiraţiei către absolut.

Priveghe dară visul în noi să-l împătreşti

— o sfătuieşte poetul, îndemnînd-o:

Fă-i început, de coardă din fiecare deşt.
Fă-i pirostrii ivoriul fierbinte-al unui trup
Cu amintiri de marmori şi cu miros de stup.
Nutreşte-ni-l cu ce e în tine întărire,
Cetate de altare, izvor de omenire!
Dă-i lapte de eşti mumă, dă-i sînge, curtezană,
Şi inima-n curvie ţi-o fă de Cosînzeană.
(„Stihuri")

Ideea dragostei se concretizează într-un simbol memorabil al eternei făgăduinţi: *„Apropiată mie şi totuşi depărtată / Logodnică de-a pururi, soţie, niciodată"* — îşi numeşte Arghezi, în „Cîntare", femeia iubită. Profetismul, mîndria singulară a celui care vede mai departe şi, rămînînd credincios idealului său, îndură cu o stoică bărbăţie batjocurile şi umilinţele, convins fiind că urmează o chemare superioară să comunice şi facturii versurilor. Ca Brand, poetul cultivă invocaţia elementelor: *„Infinit! Infinit / Adună-ţi bolţile deodată"*...; apostrofa adresată unui auditoriu închipuit: *„Folosiţi-vă de cîntec, de lumină şi de taină"*; *„Munte îndreptat cu piscul în tărie"*; *„Stea, nu poţi tu, intra-n veriga lui"?*; *„Cupe omeneşti de goluri.."* *„Dormiţi, dormiţi!, Bieţi rătăciţi, / Găsiţi în uliţi felinarul / Pe care ştreangul să-l suiţi"*... Interogaţia retorică întoarsă către sine, în mod patetic şi spectaculos:

Să las s-o umple cerul cu vastul lui tezaur?
Inveşmîntat domneşte, să trec cu giulgiul rupt:
Pe coate cu luceferi, spoit pe piept cu aur
Şi tatuat cu fulger, să nu-nving, să nu lupt?

în sfîrşit, formulele sentenţioase, rostogolite ca nişte avertismente: *„Lebezi, aşteptaţi ca pîinea să v-o dea semănătorii"*; *„Temeliile veciei, orice-aţi face-s ale noastre"*; *„Dormiţi, dormiţi, căci legea o citeşte cariul"* ş.a.m.d.

Absolutizată aşadar, îndepărtată de izvorul ei social, revolta sfîrşeşte aici, într-un gest de însingurare semeaţă, asemănătoare cu cea a „piscurilor mari de piatră". E şi ipostaza în care Arghezi prezintă adevăratele sale înrudiri cu poeţii simbolişti, nu atît prin exprimarea „pe cale mai mult de sugestie" a unui fond sufletesc muzical, cum cerea Lovinescu, cît printr-o psihologie socială şi artistică asemănătoare, a neînţeleşilor, siliţi, după credinţa lor, să rămînă izolaţi, pentru că îşi depăşesc veacul. Inchiderea mîndră în sine se asociază la ei cu un sentiment de amărăciune; misiunea pe care o au de îndeplinit în lume le apare ca un blestem. Arghezi spune în „Nehotărîre": *„De ce nu pot să nu ştiu, de ce nu pot să n-aud / In ce stă rostul zilei şi preţul de-a ţi-o trece?"* Şi, vorbind de solicitatea dureroasă şi contradictorie a artei, care-l îndeamnă să fie şi *„unul şi celălalt"*, şi *„sfîntul palid, sfîrşit şi blînd pe cruce"*, şi *„biciul ce-l izbeşte şi-l sîngeră-n obraz"*, exclamă:

De unde vin aceştia? De unde-aceşti eroi,
Călăi, iobagi, apostoli, din noapte pîn' la mine?
. . . .
Le sînt dator odihna ce pleoapa nu-mi atinge?
Le datoresc lumina şi faptul crud că sînt?
(„Rugă de vecernie")

Prin acest gen particular de individualism rebel, înclinat să se înconjoare cu o aureolă profetică şi să-şi facă din înfrîngere un blazon, Arghezi se apropie de tipologia poeţilor simbolişti şi, mai exact, de structura sufletească a precursorilor curentului: Baudelaire, Rimbaud, Verlaine, Cross sau Corbière.

In atitudinea lor trăieşte un prometeism deformat. Din mitul titanului care l-a înfruntat pe Jupiter, ei exaltă momentul tragic al înlănţuirii eroului pe stîncă, pradă vulturului devorator. Satanismul simbolist, prelungire a demonismului romantic, nu e în esenţă altceva. Lucifer, arhanghelul răzvrătit, înfrînt de Savaot, izgonit din ceruri şi ostracizat în regatul întunericului, apare la Baudelaire nu ca un inamic al oamenilor, ci ca aliatul luptei lor împotriva tiraniei divine. El e *„cel mai înţelept şi cel mai frumos dintre îngeri"*, *„zeul trădat de soartă şi frustat de slavă"*, *„prinţul exilat, care a fost nedreptăţit şi care, învins, se ridică mereu mai dîrz"*, *„atotştiutorul"*, *„marele rege al tărîmurilor subpămîntene"*, *„tămăduitorul neliniştilor umane"*, *„cîrja proscrişilor"*, *„lampa inventatorilor"*, *„confesorul spînzuraţilor şi complotiştilor"*, *„părintele adoptiv al celor pe care, în neagra sa mînie, Dumnezeu Tatăl i-a alungat din paradisul terestru"*, spiritul căruia poetul îi adresează rugăciunea:

Gloire et louange à toi, Satan dans les hauteurs
Du ciel, ou tu régnes, et dans les profondeurs
De l'Enfer, ou, vaincu, tu rêves en silence!
Fais que mon âme un jour, sous l'Arbre de Science,
Près de toi se repose, à l'heure ou sur ton front
Comme un Temple nouveau des rameaux s'"épandront!
(„Les Litanies de Satan").

Şi Arghezi participă la acest cult, vorbind de *„bărbatul uriaş"*, care veghează ca un *„sol pacinic"*, *„pe-o stîncă de zăpadă"* la *„ţărmii lumii"* şi evocînd întîlnirea cu el. Satan i se înfăţişează *„gol în imensa zare"*, *„tăcut şi gînditor"*, *„cu braţele păroase, la piept, făcute cruce"*, dominînd într-o poză contemplativă şi orgolioasă întinsurile apelor:

Deşi nămiez, în umbra-i, culcată peste mare
Şi aruncată-n valuri ca un adînc de noapte,
Văzui cum firmamentul deodată-ntreg tresare
Cu lămpi şi candelabre, pe calea lui de lapte.
(„Satan")

„Eu — zice poetul, îndreptîndu-şi plin de respect privirea către ilustrul personaj — *cu-o mînă-atît de lată / Incît putea să joace pe degeţ un oraş"* —

ridicai lopata în semn de datorie
Şi mă sculai din luntre, de jos, ca să-l salut,
Scoţînd pentru cinstire albastra-mi pălărie
Ca-n faţa unui rege ce trebui cunoscut.
(Ibid.)

Satanismul acesta e prometeic, pentru că vede în adversarul cerurilor un simbol al răzvrătirii prin cunoaştere. Lucifer e pentru Baudelaire protectorul ştiinţelor, el îi învaţă pe muritori să iscodească tainele creaţiei, să descopere secretele firii, să-şi supună materia. Ideea damnării apare însă şi ea, pentru că opera aceasta Satan o exercită singur, înconjurat nu de recunoştinţă, ci de dispreţ şi urmărit mereu de blestemul înfrîngerii. Prometeismul capătă o asemenea reprezentare, care pune accentul — cum spuneam — pe momentul tragic al mitului. E glorificată revolta înlănţuită, amară, izolată şi neînţeleasă.

„Prinţul" lui Arghezi e un astfel de Prometeu. Biruitor de lifte şi jivine, el aşteaptă acuma *„dîrz"*, *„la rîndu-i biruit"*, *„închis în turnul morţii din poruncă"*, părăsit şi vîndut de *„curtenii şireţi"*. In locul vulturului îl rod *„păduchii"*, *„pe dedesubtul platoşei domneşti"*. Titanismul nu se stinge, apare însă zbătîndu-se chinuitor, într-o captivitate umilitoare:

...Prinţul e-ntreg, dar gîndurile-l dor,
Ca nişte vulturi negri ce-şi aruncă
Intre coteţe rotirile lor"...
(„Prinţul")

Prometeismul, sub forma lui satanică, se ciocneşte aici de spiritualismul poetului. Lucifer e văzut, pe de o parte, ca un principiu al cunoaşterii şi al puterii omului, pe de altă parte ca expresia materialităţii lui, a cărnii şi păcatului. Contradicţia aceasta apare la Arghezi ca şi la Baudelaire, sub efectul opticii idealiste. Poetul „piscurilor mari de piatră" o învinge însă în „Cîntare Omului". Aici, eliberat de orice deformări mistice, se afirmă în toată plenitudinea lui, prometeismul arghezian glorificînd pe *„cel ce gîndeşte singur şi scormone lumina"*, născocitorul uneltelor năzdrăvane, *„al omului de fier"*, *„maşina"* — *Fiinţă zămislită cu gîndul şi visarea.*

Ne-nchipuit mai tare ca braţul şi spinarea
Iată-l, scoboară-n hăuri cu coiful lui rotund
Şi ridie oceanele pe fund.
El trece prin vîlvoare, prin cremene şi gheaţă.
Pornise de cu seară, s-a-ntors de dimineaţă,
Şi nu l-a ars dogoarea, nu l-a-mpietrit nici gerul
E ţara lui pămîntul şi l-a-mpletit cu cerul.
Şi-aprinde lîngă Argeş luleaua, şi văpaia
Din pipă încă-i arde, ajuns pe Himalaia,
Şi pîinea coaptă-acasă, într-un cuptor domol,
I-o gustă pinguinii tot proaspătă, la pol,
Şi, în sfîrşit, urmaşul lui Prometeu, el, omul,
A prins şi taina mare a tainelor, atomul.
El poate omenirea, în cîteva secunde,
S-o-ntinerească nouă pe veci ori s-o scufunde.
(„Cel ce gîndeşte singur")

OV. S. CROHMALNICENU

1) „Rugă de seară" şi unele din aceste poeme sînt mai vechi, dar s-au născut tot în urma contactului cu mişcarea muncitorească. Arghezi povesteşte că şi-a trimis primele versuri ziarului „Lumea nouă", după ce începuse să frecventeze, la 16 ani, clubul socialist din strada Doamnei. („Dintr-un foişor", *Revista Fundaţiilor* nr. 12/1941). In Elveţia, de asemeni, a trăit într-o ambianţă revoluţionară, participînd la manifestaţiile de 1 Mai şi la discuţiile amicilor săi maximalişti, nihilişti sau anarhişti, despre Marx, Engels, Bebel, Plehanov, Blanqui, Fourier, Robert Owen, Bakunin, Kropotkin sau Elisée Reclus („1 Mai" — dintr-un „Carnet de note străine", publicat în *Facla* nr. 16/1912 şi datat Geneva 1906; „Zi-ntîi Mai", „Lume veche, lume nouă").

2) M. Ralea: „T. Arghezi", *Viaţa romînească* nr. 6—7/1927.

3) „Cronica teatrală", *Viaţa romînească* nr. 1/1912.

4) „Cronica teatrală", *Viaţa romînească* nr. 11/1911 şi Nr. 10/1912.

5) „Literatura socialistă", *Seara* nr. 1391/1913.

Tudor Arghezi rostindu-şi cuvîntul la adunarea festivă de la Ateneul R.P.R.

SĂRBĂTORIREA LUI TUDOR ARGHEZI

Academicianului TUDOR ARGHEZI

Cu prilejul celei de-a 80-a aniversări a zilei dv. de naștere, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn, Consiliul de Miniștri al R. P. Romîne și Prezidiul Marii Adunări Naționale a R. P. Romîne vă transmit dv., eminent reprezentant al culturii romînești, cele mai călduroase felicitări, urări de sănătate și viață lungă.

Opera dv., rod al unei îndelungate activități literare și publicistice este cunoscută și prețuită de milioane de cititori din țară și de peste hotare: o deosebită dragoste și-au cîștigat poemele de înaltă ținută artistică, bogate în idei, pe care le-ați creat în anii puterii populare.

Vă dorim, iubite tovarășe Arghezi, să dăruiți noi opere de seamă literaturii noastre, puse în slujba făuririi vieții noi și înfloririi patriei.

COMITETUL CENTRAL AL P.M.R. CONSILIUL DE MINIȘTRI AL R. P. ROMÎNE, PREZIDIUL MARII ADUNĂRI NAȚIONALE A R. P. ROMÎNE

Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, Ion Gheorghe Maurer, felicitîndu-l pe Tudor Arghezi cu prilejul decorării sale.

La Prezidiul Marii Adunări Naționale

Vineri la amiază, la Prezidiul Marii Adunări Naționale, a avut loc solemnitatea înmînării Ordinului „Steaua Republicii Populare Romîne" clasa I academicianului Tudor Arghezi.

La solemnitate au luat parte tovarășii: Ion Gheorghe Maurer, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, Ștefan Voitec, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Gheorghe Stoica, secretarul Prezidiului Marii Adunări Naționale, Athanase Joja, președintele Academiei R. P. Romîne, Ilie Murgulescu, ministrul Invățămîntului și Culturii, academicieni și alți oameni de știință și cultură.

Inmînînd marelui poet înalta distincție, tovarășul Ion Gheorghe Maurer i-a transmis din partea C.C. al P.M.R., a Consiliului de Miniștri și a Prezidiului Marii Adunări Naționale, felicitări călduroase, urări de sănătate și multă putere de muncă în opera sa pusă în slujba poporului romîn și a înfloririi culturii socialiste în patria noastră.

Continuînd și îmbogățind tradițiile luminoase ale literaturii noastre, a spus vorbitorul, Tudor Arghezi a ridicat versul romînesc la noi culmi de creație artistică. In poezia și publicistica sa viguroasă și-au găsit expresia frămîntările epocii și năzuințele de progres ale poporului.

Academicianul Tudor Arghezi, a arătat vorbitorul, este în permanență prezent cu forțe înnoite, în literatura noastră nouă, în viața noastră culturală, în activitatea obștească ca deputat în Marea Adunare Națională. Opera sa slujește idealurilor nobile ale păcii, prieteniei între popoare.

Acad. Tudor Arghezi a mulțumit pentru acordarea acestei înalte distincții, spunînd: „Sînt atît de zguduit de nemeritata, prea marea onoare, făcută celor 80 de ani ai mei, încît îmi pierd și vorbirea. Nu pot găsi o frumusețe a cuvintelor mele demnă de frumusețea gestului care mă emoționează. De-abia putui să creionez într-un colț ascuns mărturisirea smeritei recunoștințe și îndrăznețel mele mulțumiri intimidate".

Cei prezenți la solemnitate l-au felicitat călduros pe sărbătorit.

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu"

Cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea poetului Tudor Arghezi, miercuri 18 mai a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală o seară literar-artistică.

Au luat parte academicieni, scriitori și critici literari, artiști și alți oameni de artă și cultură. Cuvîntul omagial a fost rostit de acad. Geo Bogza. A fost audiat apoi, înregistrat pe bandă de magnetofon, cunoscutul „Testament" cu care începe volumul „Cuvinte potrivite", citit de autor. Din partea Editurii de stat pentru literatură din Moscova A. Sadetki a înmînat maestrului T. Arghezi primul volum de versuri în traducere rusă, urîndu-i noi succese în creația sa.

A urmat un program artistic la care și-au dat concursul actori ai unor teatre din Capitală.

In încheiere, maestrul Tudor Arghezi a mulțumit celor prezenți pentru frumoasa manifestare

La Cluj

In cinstea poetului Tudor Arghezi, la Casa Universitarilor din Cluj a avut loc o adunare festivă organizată de filialele din Cluj ale Uniunii Scriitorilor din R. P. Romînă și Academia R. P. Romîne.

Cuvîntul de omagiu a fost rostit de scriitorul Ion Agîrbiceanu. Despre viața și opera lui Tudor Arghezi au vorbit conf. univ. Dumitru Isac, redactor șef adjunct al revistei „Tribuna", și Nagy István, membru corespondent al Academiei R. P. Romîne, secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. Romînă.

Artiști ai Teatrului Național și ai Teatrului Maghiar de Stat din localitate au prezentat apoi un program de recitări din opera lui Tudor Arghezi.

La Tg. Mureș

La casa de Cultură a sindicatelor din Tg. Mureș a avut loc vineri o seară literară. Despre munca și opera lui Tudor Arghezi a vorbit poetul Hajdu Zoltán.

La Orașul Stalin

In ziua de 21 mai la uzinele „Ernst Thälmann", profesorul Ștefan Croitoru, a vorbit despre viața și opera lui Tudor Arghezi. Vineri 27 mai, criticul Ov. S. Crohmălniceanu va conferenția la Teatrul Național în cadrul unei manifestări centrale consacrate lui Tudor Arghezi.

★

Mihu Dragomir va conferenția la Cîmpina și Sinaia despre creația lui Tudor Arghezi.

La Craiova

In sala Teatrului de Stat din Craiova, în cadrul sărbătoririi poetului T. Arghezi, organizată în ziua de 23 mai a luat cuvîntul poetul Dumitru Corbea Au fost de față Mitzura și Baruțiu Arghezi. O manifestare asemănătoare urmează să aibă loc la Cărbunești, de unde este originar T. Arghezi.

La Tîrgu Jiu

Scriitorul Petre Stoenescu, a vorbit în ziua de 23 mai despre viața și opera lui Arghezi.

La Sibiu, Baia Mare, Mediaș, Blaj, Tîrnăveni, despre viața și opera lui Tudor Arghezi, au conferențiat profesori de la liceele din localitate.

La Turnu Severin

In ziua de 23 mai scriitorul Petre Dragu a vorbit despre poezia lui Arghezi.

La Constanța

In „Sala Sporturilor" din Constanța, poetul Marcel Breslașu a conferențiat în ziua de 21 mai, cu prilejul aniversării a 80 de ani a lui Tudor Arghezi.

La Bacău

La „Casa de Cultură" din Bacău a avut loc o adunare festivă închinată lui Tudor Arghezi. A vorbit Radu Cîrneci

La Hunedoara

In cadrul sărbătoririi lui T. Arghezi, la 26 mai, la Hunedoara, vorbește poetul Radu Boureanu.

La Galați

Mîine, 27 mai, la Galați va vorbi poetul Ion Brad, la adunarea organizată în cinstea poetului Tudor Arghezi.

La Suceava

In ziua de 29 mai, Eusebiu Camilar va conferenția la Suceava cu prilejul aniversării lui T. Arghezi.

La Iași

La Filiala Academiei R.P.R. din Iași a avut loc în ziua de 21 mai o ședință festivă închinată acad. Tudor Arghezi. Despre opera poetului a vorbit prof. Constantin Ciopraga. In aula Facultății de Științe Juridice a avut loc o altă manifestare închinată marelui octogenar. Prof. univ. Al. Dima a vorbit despre Arghezi, după care a urmat un program artistic alcătuit din recitări din poeziile lui T. Arghezi și din versurile închinate de poeții ieșeni, sărbătoritului.

In aceeași zi, la Casa de cultură a studenților, în prezența a numeroși tineri, a vorbit despre viața și opera lui Tudor Arghezi tov. Ion Istrati.

Textul conferinței a fost multiplicat și difuzat în toate raioanele regiunii Iași, la școli și cămine culturale, cluburi, etc. prin grija secției de învățămînt și cultură a sfatului popular regional și a Consiliului sindical regional.

Aceeași conferință a fost radio-difuzată de către Studioul regional de radio.

„Flacăra Iașului", colaborarea Otiliei Cazimir, G. Lesnea, Al. Dima și Const. Ciopraga a închinat o pagină lui Tudor Arghezi.

La Timișoara

La Teatrul de Stat Maghiar-German a avut loc în ziua de 21 mai sărbătorirea poetului T. Arghezi în cadrul căreia a conferențiat poetul Al. Jebeleanu.

La Arad

In ziua de 21 mai la Palatul Cultural din Arad a vorbit scriitorul Mircea Șerbănescu în cadrul sărbătoririi acad. Tudor Arghezi.

La Reșița

La 20 mai în sala Casei de Cultură a Combinatului Metalurgic din Reșița a avut loc o adunare festivă închinată poetului Tudor Arghezi. A vorbit despre opera sărbătoritului, poetul Har. Țugui.

La Radioteleviziune

Radioteleviziunea a dedicat poetului Tudor Arghezi, cu prilejul sărbătoririi sale, mai multe emisiuni, printre care „Moment poetic: T. Arghezi" (6 mai); „Insemnări despre începuturile literare ale lui T. Arghezi" (17 mai); „1907" în lectură dramatizată (19 mai); „Medalion literar" T. Arghezi (19 mai); „Omagiu lui T. Arghezi" (21 mai) cuprinzînd cuvîntul academicienilor Tudor Vianu și Mihai Beniuc, precum și versuri închinate sărbătoritului de Maria Banuș, Ion Brad, Ion Bănuță, G. Tomozei.

Peste hotare

Ziarul maghiar „Nepszabadsag" a publicat în nr. de duminică 22 mai 1960, un articol închinat operei lui Tudor Arghezi, semnat de dr. Domokos Samuel

★

In nr. din 12—18 mai a.c. al revistei „Lettres françaises", poetul și eseistul Hubert Juin, traducător din opera lui Tudor Arghezi, publică articolul „Cei 80 de ani ai lui Tudor Arghezi" și în tălmăcirea sa, poeziile: „Caligula" și „Psalmul de taină".

★

In „Journal des poètes", editat de Pierre Louis Flouquet și Arthur Haulot din Belgia, a apărut o pagină închinată poeziei lui Tudor Arghezi, sub titlul „Triumful curajului" și cu o prezentare de P. L. Flouquet.

Traducerile sînt semnate de Luc André Marcel, C. Borănescu-Lahovary și V. Porumbacu

★

Un ciclu de poezii ale lui Tudor Arghezi a apărut în volumul II din „Antologia poeziei secolului XX" *editată în Belgia.*

★

„Giornale dei poeti" din Roma, închină două pagini poeziei romînești contemporane („Panorama de la poesia romena") publicînd versuri de T. Arghezi, M. Beniuc, E. Jebeleanu, A. E. Baconsky, Magda Isanos, Maria Banuș, V. Tulbure, V. Porumbacu și alții.

★

Sîmbătă, 21 mai, la Budapesta, în Sala Universitară a avut loc o festivitate organizată de Institutul romîn din cadrul Universității de Științe „Eötvös Loránd", și Institutul pentru relații culturale, cu prilejul celei de a 80-a aniversări a nașterii poetului Tudor Arghezi.

Tipărirea operelor

Opera lui Tudor Arghezi a atins în anii puterii populare un tiraj de aproape o jumătate de milion de exemplare. Dacă în trecut ediția de versuri ale poetului s-a tipărit numai în 2.225 de exemplare, după 23 August 1944, volumul de „Versuri alese" a avut un tiraj de 30.000 exemplare, ediția bibliofilă s-a tipărit în 20.000 de exemplare, iar noul volum de versuri din colecția „Biblioteca pentru toți", care a apărut zilele acestea are un tiraj de 60.000 exemplare. Volumul de poezii „1907" a fost tipărit în două ediții, totalizînd 30.000 de exemplare și o ediție în limba maghiară; volumul „Pagini din trecut" s-a tipărit în două ediții, în 45.000 de exemplare; cartea pentru copii „Prisaca" a fost tipărită în patru ediții, într-un tiraj de 84.000 de exemplare și două ediții în limba maghiară. In tiraje mari au fost tipărite și „Cartea cu jucării", „Cartea mea frumoasă" și altele.

Zilele acestea a apărut și volumul „Tablete de cronicar", care cuprinde cronici literare, dramatice, amintiri despre scriitori și artiști, scrise de-a lungul a 50 de ani.

Pentru începutul anului 1961 este prevăzută apariția unui volum intitulat „Cu bastonul prin București" — volum de tablete cu privire la Bucureștii de ieri și de azi. Editura de Stat pentru Literatură și artă pregătește de asemenea editarea Operelor complete ale lui Tudor Arghezi.

LA ATENEUL R. P. ROMINE

Academia R. P. Romîne și Uniunea Scriitorilor au organizat vineri, în sala Ateneului R. P. Romîne, o adunare festivă, închinată academicianului Tudor Arghezi.

La adunare au fost prezenți tovarășii Ion Gheorghe Maurer, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, Ilie Murgulescu, ministrul Invățămîntului și Culturii, academicieni, scriitori și alți oameni de artă și cultură, numeroși cititori și admiratori ai poetului sărbătorit.

Un cald omagiu pentru îndelunga și bogata activitate a poetului l-a adus acad. Athanase Joja, președintele Academiei R. P. Romîne. Academicienii Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor, Tudor Vianu și Geo Bogza, care au luat apoi cuvîntul, au relevat marea valoare a operei poetice și publicistice a maestrului Tudor Arghezi, — operă exprimînd năzuințele poporului făuritor al vieții noi, — și prețuirea de care creația sa se bucură atît în țară, cît și peste hotare. Primit cu aplauze călduroase, a luat apoi cuvîntul sărbătoritul, care a mulțumit pentru cuvintele emoționante ce i-au fost adresate, pentru inalta apreciere dată activității sale.

Cerul deschis

(Urmare din pag. 1)

conferința de la Paris a fost torpilată și speranțele noastre, ale tuturor, spulberate. Atitudinea fermă a premierului sovietic a găsit un sprijin larg în U.R.S.S. și în toate țările, inclusiv America.

La ora aceasta, ziarele din Occident, la îndemnul serviciului de propagandă al Pentagonului, fac o zarvă nemaipomenită, în jurul ultimelor evenimente, acuzînd pe sovietici de eșecul conferinței la nivel înalt. Nimic mai fățarnic și mai lipsit de scrupule. Intrigile acelor cercuri agresive au reușit să strice, temporar, bunele relații dintre U.R.S.S. și S.U.A., pe cale de a fi instaurate, și în momentul de față primejdia reînceperii războiului rece a crescut In declarațiile cele mai recente, de la Berlin și Moscova, tovarășul Hrușciov a arătat că Țara Sovietelor își va continua politica sa dusă în sprijinul coexistenței pașnice, chiar dacă anumite capete înfierbîntate se agită zadarnic. Propunerea ca reuniunea ce n-a avut loc la Paris să se reia peste 6—8 luni mi se pare foarte rațională și plină de înțelepciune. Ca și în trecut, U.R.S.S. dă dovadă de răbdare, amînînd și rezolvarea problemei germane, atît de acută, care nu poate fi amînată totuși, la nesfîrșit.

Este de presupus că la viitoarele alegeri care vor avea loc în America foarte curînd, marele popor de peste ocean își va găsi un președinte înțelept și ferm, în stare să potolească avîntul aventurierilor militariști. Farsa alarmelor aeriene, a declarării stării de război, a ajuns să obosească pe toată lumea. Primejdia sportului cu „cerul deschis" nu poate fi însă minimalizată. Omenirea nu poate rămîne la cheremul unor piloți care, la adăpostul norilor, vor să facă vizite inoportune. Poziția hotărîtă a liderului sovietic la Paris a găsit în țările socialiste aprobarea cea mai deplină. Trebuie să se afle că aceia care construiesc o lume mai bună, știu, atunci cînd trebuie, să dea o ripostă nimicitoare oricăror încercări de a impune din afară „modurile" lor de viață.

Rămîne de dorit să se ajungă la un *modus vivendi* care să convină ambelor părți. Cu toate contradicțiile dintre filozofiile noastre conviețuirea pașnică este posibilă și de preferat amenințărilor și brutalităților de tot felul. Așa cum o dovedește timpul, politica sovietică și a țărilor lagărului socialist este consecvent pașnică. Nu poate fi citat nici un caz de încălcarea suveranității vreunui stat de către aviația U.R.S.S.-ului, după cum a mărturisit-o chiar președintele S.U.A. la o conferință de presă, așa încît balivernele despre o agresiune presupusă, atît de vechi și răsuflate, nu fac onoare celor ce le scornesc.

Mai devreme sau mai tîrziu, avem convingerea că agitația generalilor de la Pentagon va fi potolită și omenirea va răsufla ușurată că a scăpat de amenințarea atomică. Ultimele realizări în Cosmos ale sovieticilor, ar trebui să le aducă aminte belicoșilor că U.R.S.S.-ul ocupă primul loc în lume în ceea ce privește tehnica.

Eugen BARBU

UN IMENS AVINT...

(Urmare din pag. 1)

de construcții care va crește de 2 ori, în 1965, față de 1959. Apoi învățămîntul va fi sprijinit înspre o mare dezvoltare, ca și cercetările științifice și medicale. Sănătatea obștească va fi ocrotită prin măsuri salutare și investiții sporite.

Venitul național în creștere va asigura și creșterea bunei stări a oamenilor muncii. Toate acestea vor face ca dincolo de granița în timp a planului, anul 1965, să se poată vedea în perspectivă pînă în 1975 creșterea tot mai intensă și multilaterală a forțelor de producție pentru desăvîrșirea creșterii socialismului și trecerea mai departe spre comunism.

Pentru orice intelectual, atașat cinstit construirii socialismului și a tuturor binefacerilor sale în țara noastră, planul are atracția pe care viața însăși o are, viața — de data aceasta — ritmată, înviorată, de o gîndire precisă, științifică în mersul ei în viitor. Pentru cine știe să simtă și să vadă plinătatea vieții în continuă creștere de la noi din țară, planul este o mare oglindă a fericirii viitoare a colectivității romînești pentru a cărei instruire stau chezașe bogăția pămîntului romînesc, înțelepciunea conducătorilor, entuziasmul și hărnicia poporului.

Ion Marin SADOVEANU

PROBLEME ALE LITERATURII PENTRU COPII

Recenta plenară lărgită a Comisiei de literatură pentru copii a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., a prilejuit o deosebit de utilă confruntare a opiniilor cîtorva dintre cei mai autorizați factori educativi. Scriitori și redactori, activiști U.T.M. și reprezentanți ai unor importante fabrici din Capitală, profesori, bibliotecari și educatoare, și-au spus cuvîntul de-a lungul a două după amieze de dezbateri pasionate, privind mai ales cărțile apărute la Editura Tineretului în ultima vreme.

De altfel, istoricul dezvoltării literaturii pentru copii la noi este legat de înființarea acestei edituri menite să publice lucrări destinate tinerei generații. Această măsură luată de Partid a constituit o nouă dovadă a grijii sale părintești pentru „schimbul de mîine" al constructorilor lumii socialiste. Și roadele n-au întîrziat să se arate.

E adevărat că și în condițiile vitrege ale regimului burghezo-moșieresc unii scriitori legați de popor au creat opere valoroase, care puteau fi citite de tineret sau îi erau, chiar, adresate. Astăzi însă, ca un fenomen caracteristic epocii socialiste, alături de marii noștri scriitori ca Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, alături de Marcel Breslașu, Cicerone Theodorescu, Nagy Istvan, regretatul Asztalos Istvan, Szemler Ferenc, Nina Cassian se afirmă un grup compact de mînuitori ai condeiului care s-au dedicat exclusiv, sau în cea mai mare parte, literaturii pentru copii: Vladimir Colin, Octav Pancu-Iași, Gica Iuteș, Al. Mitru, Mioara Cremene, Gellu Naum, Lotte Berg, Cezar Drăgoi, Viorica Huber, Călin Gruia, Sonia Larian, Mircea Sîntimbreanu, Valeria Boiculesi, Costache Anton, Luiza Vlădescu, Petre Luscalov, Hedi Hauser, Mihai Stoian. Toți aceștia și alții, pe care nu i-am mai pomenit, și-au făcut debutul în anii regimului de democrație populară. Despre cărțile lor s-a vorbit în referatele prezentate de scriitorii Vladimir Colin (proză) și Ion Brad (poezie), precum și în intervențiile a peste patruzeci dintre participanții la plenară.

In lumina referatelor și a discuțiilor, vom încerca să trecem rapid în revistă ceea ce s-a făcut și ceea ce mai trebuie făcut pentru a da copiilor tot mai multe cărți valoroase și actuale.

In primul rînd ar fi, poate, necesar să stabilim cu mai multă limpezime ce înțelegem prin actualitate în literatura pentru copii. Specificul acestei literaturi impune abordarea unor aspecte ale realității care nu mai impresionează cu aceeași acuitate retina și imaginația adultului. Nu-i putem lipsi pe micii cititori de povestirile despre fauna și flora de la noi și de aiurea, de basme, legende și povești. Pentru preșcolari, mirajul uneltelor simple și al mijloacelor obișnuite de locomoție este nou și cu atît mai mult mirajul rachetelor interplanetare. Spunînd acestea, nu pledăm cîtuși de puțin în favoarea escamotării problemelor esențiale ale timpului nostru. Considerăm, dimpotrivă, că greutatea specifică a acestor probleme trebuie să crească simțitor în ansamblul creației destinate celor mici și prețuim încercările meritorii de a-i familiariza cu elementele noii realități. Printre ele se înscriu „La noi în gospodărie" de Mioara Cremene, „Povestea bradului" de Cezar Drăgoi, „Pentru voi, copii" de Eduard Jurist, „Un oaspete drag" de Valeria Boiculesi.

„Noul" apare mai rar și mai palid în sectorul atît de important al educației morale și a bunelor deprinderi. Există și realizări certe, ca de pildă povestirile lui Octav Pancu-Iași sau versurile din volumul „Așa-i Sanda" de Gellu Naum. Putem aminti, de asemeni, unele povestiri din ultimele cărți ale lui Mihai Stoian („Povești de la fereastra mea"), Titel Constantinescu („Greierul casei"), Ion Jipa („Bim, Big, Bum... și alți năzdrăvani").

Situația nesatisfăcătoare existentă în sectorul literaturii pentru preșcolari se datorește lipsurilor conjugate ale Editurii Tineretului, revistelor pentru copii și colaboratorilor lor. Așa cum s-a arătat la plenară, editura și revistele nu s-au străduit suficient să atragă condeiele consacrate și au dovedit lipsă de exigență față de calitatea unor lucrări. La rîndul lor, unii scriitori au răspuns foarte greu sau n-au răspuns de loc numeroaselor solicitări. Unul din motivele acestui refuz este și necunoașterea vieții de azi a copiilor.

★

Trecînd pragul vîrstei de 7 ani, copilul pătrunde într-un univers. Școala înseamnă revelația vieții condensate în filele unor cărți — o revelație continuă, operînd prin acumulări și salturi în procesul de cunoaștere. Sfera specificului tematic se lărgește treptat, ajungînd la o quasi-identificare cu sfera generală a vieții.

Nestemate ale literaturii pentru școlarii mici rămîn „Dumbrava minunată" de Mihail Sadoveanu și „Prisaca" de Tudor Arghezi. Mai amintim „Povestirile lui Măruntelu" de I. Agîrbiceanu, „Iepurașul de turtă dulce" de V. Eftimiu, „Fabule" și „Bucuroși de oaspeți" de M. Breslașu, „O școlăriță în pădure" de Cicerone Theodorescu, „Prințul Miorlau" de Nina Cassian, „Povești dunărene" de Al. Sahighian, „Cel mai mare Gulliver" de G. Naum...

Arătam mai sus, că nu-i putem lipsi pe micii cititori de basme, legende și povești. Lucrul acesta s-a concretizat prin apariția unui număr destul de mare de lucrări — poate prea mare, în raport cu numărul cărților oglindind nemijlocit realitatea socialistă. Repetăm: nemijlocit — pentru că basmul poate sluji și el foarte bine educației comuniste, atunci cînd vehiculează idei ale epocii noastre. Această idee, temeinic argumentată în referat, a fost reluată, printre alții, de scriitorul Meheș György, din Cluj.

In procesul creării basmului nou, s-au precizat cîteva direcții de dezvoltare: basmul științific, basmul „de idei" și basmul școlar.

Din prima categorie fac parte și lucrările Viorîcăi Huber („Vălurea", „Căluțul de foc", „Ulcicuța de vrăji"), care îmbracă în vălurile fanteziei noțiuni și fenomene explicate științific. Așa, de pildă, „Căluțul de foc" înfățișează copiilor, în chip artistic, sistemul solar și procesul de formare a cărbunelui și a petrolului.

Incercările în acest domeniu nu sînt întotdeauna rodnice. Referatul de poezie și unii vorbitori au adus critici severe cărții „Bob auriu" de Tudor George, care cuprinde simboluri confuze și are scăderi artistice reprobabile.

Basmul „de idei" (ghilimelele vor să sublinieze caracterul convențional al acestui apelativ) pune accentul pe exaltarea valorilor etice contemporane. Este genul în care excelează Vladimir Colin, al cărui ultim volum „Basmele Omului", constituie o nouă izbîndă artistică, semnalată ca atare în cadrul plenarei.

Basmul școlar, de care s-au preocupat Gica Iuteș („Praștia năzdrăvană") și Sonia Larian („Cutia de sticlă") își poartă eroii în lumea diverselor discipline personificate, dezvăluind copiilor puterea și frumusețea științei. El este chemat să înlăture urmele repulsiei și indiferenței față de învățătură, repulsie și indiferență generate, în trecut, de cunoscutele tare ale școlii burgheze.

O mențiune aparte se cuvine creației lui Al. Mitru și Călin Gruia. Păstrînd într-o mai mare măsură motivele și tiparele folclorice, ei au dat o nouă strălucire poveștii și legendei, apropiindu-le de conștiința cititorului contemporan și folosindu-le ca un mijloc poetic de explicare a unor fenomene științifice și sociale.

Gustînd încă basmele (uneori pe ascuns!), pionierii sînt din ce în ce mai interesați să cunoască tainele vieții în care pătrund cu ochii larg deschiși.

Inlăturînd unele dintre racilele ei de început — prezentarea realității în culori idilice, repetarea la sațietate a schemei: copilul individualist readus în sînul colectivului, etc. — literatura noastră a abordat, în ultimii ani, domenii mai dificile. Așa, de pildă, scriitorii pentru copii și-au propus să nu mai ocolească în cărțile lor relațiile dintre băieți și fete. Printre cele mai bune realizări pe acest tărîm se numără povestirea „Sfînțuța" din volumul „Loteria" de Sanda Doiniș și romanul lui Costache Anton, „Seri albastre". Despre înrîurirea dramelor familiare asupra sufletului copiilor a scris Nicuță Tănase în „Muzicuța cu schimbător" și „Acțiunea P. 1500". Iar Gica Iuteș înfățișează, în „Cei de la Crisanta", contradicțiile existente uneori între societate și familie — aspect de loc neglijabil al luptei dintre nou și vechi.

Pe marginea plenarei lărgite a Comisiei de literatură pentru copii a Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

S-au purtat multe discuții pe tema: e absolut necesar ca în cărți să apară școala și organizația de pionieri sau e destul ca influența lor să se facă simțită în comportarea copiilor?

Răspunsul l-a dat însăși creația literară. Au văzut lumina tiparului cărți care dezbat în esență și nu numai pe planul atributelor exterioare problemele școlii și ale organizației de pionieri, indiferent de locul și anotimpul în care se desfășoară acțiunea: „An de școală" și „Zile de iulie" de Ștefan Luca, „Cu și fără ghiozdan" și „Sub lupă" de Mircea Sîntimbreanu, „Mică e vacanța mare" de Mihai Stoian, „Insemnările lui Niță Peniță" de Victor Vîntu, etc. După cum spunea și tov. Nicolae Roman, secretar al C.C. al U.T.M. mulți scriitori au acordat o mai mare grijă oglindirii vieții pionierești, depășind acel stadiu în care personajele — copii, apăreau ca pionieri doar fiindcă purtau cravata roșie și nu prin comportarea lor.

★

Referatul prezentat de Ion Brad a semnalat apariția unor volume de versuri pentru pionieri valoroase ca „Schimbul de mîine" de Marcel Breslașu, „Poezii" de Otilia Cazimir, „Făurari de frumusețe" de Cicerone Theodorescu, „Poveștile bălții" de Mihu Dragomir, „Luna din călimară" de Cezar Drăgoi, „Cartea cu Apolodor" de Gellu Naum și altele.

In cadrul plenarei a fost discutat pe larg volumul Mioarei Cremene „Bună dimineața, lume". Menționînd unele poezii reușite, tovarășul Naghiu Iosif, muncitor la Fabrica „Stela" din București, a arătat că altele dovedesc o înțelegere greșită a problemei inovației, o căutare ostentativă a originalității cu orice preț, neglijînd conținutul de dragul formei. S-a vorbit, de asemeni, despre unele accente idiliste în placheta „Casa cu ferestre argintii" de Florin Mugur — lucrare în general reușită, ale cărei calități au fost recunoscute de critica literară.

Dezbaterile au subliniat cu tărie necesitatea de a se scrie versuri înaripate, mobilizatoare, cu un puternic caracter agitatoric. Poeții Nina Cassian și Gellu Naum, scriitorul Dane Tibor, din Cluj, educatoarea Maria Bîrjoveanu, au arătat, în intervențiile lor, că micii cetățeni au nevoie de versuri pe care să le poată recita la serbările școlare și ale grădinițelor, care să-i însoțească de-a lungul anilor ca niște prieteni de nădejde, cultivîndu-le umorul, gingășia, sensibilitatea.

★

Pe măsura apropierii de pragul adolescenții, copilul este din ce în ce mai supus farmecului aventurii. Nevoia lui de acțiune și de visare trebuie îndrumată pe un făgaș sănătos — și literatura are, în aceasta, un rol deosebit de important.

O contribuție pozitivă la dezvoltarea literaturii originale de aventuri o constituie apariția cărților „Intoarcerea pescărușului" de Vl. Colin, „Bătălia nevăzută" de N. Mărgeanu, „Peștera albastră" de Meheș György, „Misiunea H.S." de I. D. Mușat, „Se ridică ceața" de C. Neagu, „Atac la obiectiv 112" de H. Zincă. Nu putem cita decît două romane de aventuri pentru copiii a căror acțiune se petrece în zilele noastre: „Cireșarii" și „Castelul fetei în alb" de Constantin Chiriță.

Un gen deosebit de drag copiilor este și cel științifico-fantastic, ale cărui probleme au constituit obiectul intervențiilor scriitorilor I. M. Ștefan și Adrian Rogoz. Cititorii au primit cu interes puținele lucrări originale de acest gen, printre care „Drum printre aștri" și „Robinsoni pe planeta oceanelor" de I. M. Ștefan și Radu Nor, „Omul aruncat în Lună" de N. Minei, „Experiența „Colombina" de Camil Baciu. De curînd, Editura Tineretului a publicat prima povestire științifico-fantastică pentru copii: „O întîmplare în împărăția zăpezilor" de I. M. Ștefan.

Dacă bilanțul este, totuși, deficitar, lucrul acesta se datorește și faptului că presa literară n-a arătat un interes continuu, susținut, pentru a dezbate problemele literaturii de aventuri și științifico-fantastice. Devine posibilă, astfel, perpetuarea unor greșeli despre care s-a vorbit și la plenară. Incercînd, de pildă, să găsească un corespondent al vechii literaturi polițiste, scriitorii n-au înțeles întotdeauna că nu-i destul să-l mute pe Sherlock Holmes pe malurile Dîmboviței și să-l travestească în ofițer de miliție. Trăsătura esențială de caracter a celor care duc lupta cu răufăcătorii sau cu dușmanii dinăuntru și din afară ai regimului nostru democrat-popular, este adîncul lor patriotism, conștiința primejduirii vieții pentru o cauză nobilă. Numai asemenea oameni — asemenea personaje literare, pot să înflăcăreze inimile cititorilor. In această ordine de idei, referatul și luările la cuvînt, printre care cea a tovarășului Dan Theiler, activist U.T.M., au criticat cu asprime romanele lui Theodor Constantin, „La miezul nopții va cădea o stea" și, mai ales, „Fiul lui Monte Cristo" — cerînd Editurii Tineretului să vegheze cu mai multă grijă la puritatea ideologică a cărților destinate tinerei generații.

In ceea ce privește literatura de anticipație, inamicul numărul unu rămîne tehnicismul. Rachetele și costumele de scafandru spațial joacă un rol mai mare decît relațiile dintre oamenii viitorului.

Poate că toate aceste lipsuri se datoresc și unei concepții greșite despre atractivitate, concepție care duce la aglomerarea de acțiuni spectaculare sau de elemente decorative ale viitorului. Extinzînd afirmația la genul umoristic, vom constata nu o dată că gagurile, jocurile de cuvinte și poantele în doi peri întunecă înțelesul lucrării în loc să-l reliefeze.

Adevărul este că atractivitatea reală a unei opere literare constă în primul rînd în patosul înfruntării dintre nou și vechi, în adîncimea și ascuțimea conflictului, în ciocnirea între caractere puternice. Așa se explică succesul unor cărți ca „Tăunul" de E. Voinych, „Soarta toboșarului" de A. Gaidar, „Intoarcerea pescărușului" de Vladimir Colin. Și cel mai greu cuvînt îl au, desigur, eroii acestor cărți.

Vorbind despre eroi, vom constata în literatura noastră pentru copii prezența unor figuri remarcabile: Nică fără frică din basmul cu același nume al Ninei Cassian, Gaie din „Cartea cu ochi albaștri" a lui Octav Pancu-Iași, Mihălucă din „Cei de la Crisanta" de Gica Iuteș, Ciortanul din „Nufărul roșu" de Petre Luscalov, „Ghiduș Arcăduș" din povestirea Soniei Larian. Eroii maturi sînt, însă, prea puțin reliefați. In afară de minunata Doncă a lui Marcel Breslașu, nu avem un erou comunist care să constituie cea mai înaltă pildă pentru micii cititori.

Despre această carență au vorbit scriitorii Alexandru Andrițoiu și Marin Mihalache, redactor-șef la Editura Tineretului, muncitorul Antip Traian, de la Uzinele „23 August", învățătoarea Tatiana Marinescu și alți participanți la plenară.

★

In substanțiala sa intervenție, tovarășul Nicolae Roman, secretar al C.C. al U.T.M., a cerut ca marea diversitate de teme și modalități de expresie a literaturii pentru copii să fie folosită cu mai multă consecvență în scopul educației comuniste a tinerei generații. El a arătat că scriitorii trebuie să dea cît mai multe și înaripate pagini străbătute de suflul romantic al construirii socialismului, cărți cu conflicte puternice și acțiuni îndrăznețe în care să pulseze forța morală a lumii socialiste, cărți prin care să dați tineretului și copiilor optimism și dragoste de viață, o educație demnă de mărețele zile pe care le trăim.

In concluziile sale, Marcel Breslașu a reluat și aprofundat unele probleme dezbătute în cadrul plenarei, printre care aceea a basmului, a specificului literaturii pentru copii, a funcțiilor poeziei. El a subliniat că „literatura pentru copii are aceleași mari directive ca întreaga literatură... Și pentru ea cuvintele de ordine sînt tot actualitate și partinitate... Și aci este vorba de educație cetățenească, dar o educație care se referă la un cetățean de care trebuie să avem o foarte mare grijă".

Apreciind rolul plenarei în împlinirea acestui deziderat, nu putem decît să ne asociem, din toată inima, cuvintelor poetului Marcel Breslașu: „... a fost într-adevăr o întîlnire rodnică și care va rodi, de sigur, într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat; fiind vorba despre copii și despre literatura destinată lor, roadele se vor culege de-a lungul anilor, cînd oamenii vor fi maturi și cînd ne vor lua locul în schimbul de mîine".

Ion HOBANA și Matei CALINESCU

15 ani de la moartea lui MIHAIL SEBASTIAN

IN MEMORIAM

In seara de 17 septembrie 1938, compania teatrală de sub conducerea lui Sică Alexandrescu deschidea stagiunea cu „Jocul de-a vacanța", piesa lui Mihail Sebastian.

Cunoscut ca eseist, nuvelist și romancier, numele lui Sebastian aducea girul unui scriitor subtire, de un gust ales, de o observație sensibilă și lucidă. Puțini puteau bănui însă în acea seară întîmpinată cu rezerve și îndoieli, că scriitorul „Orașului cu salcîmi", roman de un tandru lirism adolescent, va releva un autor dramatic de o rară autenticitate, scînteietor de vervă și de inteligență, care, pe măsura maturizării calităților sale, va deveni unul dintre cei mai străluciți scriitori de teatru pe care i-a dat literatura noastră de la primul război mondial încoace.

„Jocul de-a vacanța" nu surprindea doar printr-o vervă suculentă și printr-o neobișnuită capacitate de prezentare a unor tipuri savuroase. Autorul aducea — cu toate limitele orientării sale din acea vreme — un mesaj prețios și personal: nesfîrșita lui dragoste pentru oameni, pentru destinele lor condamnate, pentru năzuințele lor cu neputință de realizat într-o lume ostilă omului. „Jocul de-a vacanța" disimulează, sub vălul unei nobile discreții și demnități, amărăciunea autorului, care își dădea seama că în societatea contemporană lui, oamenii pot cel mult să viseze fericirea, dar că această fericire le este interzisă.

★

Sînt 22 de ani de la acea premieră și cît de prezenți îmi sînt în memorie Ștefan, cu indiferența lui simulată, Corina, fermecătoare în năzuința ei spre dragoste, sau Bogoiu, tristul navigator pe mări neumblate, toți niște bieți oameni dornici de o fericire refuzată. Mesajul lucrării e de altfel mărturisit de Corina, la sfîrșitul piesei, omului pe care-l iubește, pe care l-a descoperit în vacanță, dar pe care nu-l urmează în viață, într-o argumentare amară, dar lipsită de orice cinism: de ce și-ar lega destinele? Pentru ca să-și descopere unul celuilalt tristețile, sărăcia, ciorapii cîrpiți, economiile naive, plictiseala?

Această idee a fericirii ce nu poate fi dobîndită cu nici un preț în societatea burgheză, e urmărită de Sebastian cu fidelitate în cea mai bună dintre piesele sale: „Steaua fără nume".

Nu este profesorul descoperitor de astre intelectualul — poet măcinat de singurătate și provincie, de mici răutăți și cancanuri, un alter ego al Corinei? Și ce este compozitorul Udrea, muzicianul anonim care nu-și va asculta niciodată executată simfonia, fiindcă nu găsește în tot tîrgul un corn englez? Nu este Udrea o altă imagine a lui Bogoiu? Și singurătatea, cu unica ei mîngîiere, studiul, resemnarea profesorului din „Steaua fără nume" după ce a trăit falsul miraj al nopții de neuitat în tovărășia „Necunoscutei", este altceva decît soluția pe care o acceptă Ștefan în „Jocul de-a vacanța"?

Și totuși „Steaua fără nume" reprezintă o treaptă superioară în orientarea lui Sebastian în raport cu prima sa piesă, în măsura în care scriitorului îi este mai limpede, sau și-a propus să demonstreze mai explicit, cine sînt cei ce poartă vina pentru nefericirea eroilor săi.

In „Steaua fără nume" apare, alături de frivola „Necunoscută", și Grig, omul cu bani, rudă a viitorului Bucșan din „Ultima oră", și nu mi se pare lipsit de semnificație faptul că Alexandru Andronic, modestul profesor din „Ultima oră", e frate bun cu profesorul din „Steaua fără nume", primul îndrăgostit de Alexandru Machedon, al doilea de constelații, amîndoi priviți de Grig și de Bucșan cu același dispreț și cu aceeași „superioară" neînțelegere.

Recitesc cu emoție la 16 ani de la premieră textul „Stelei fără nume", această bijuterie a literaturii noastre și revăd sala primei reprezentări.

Era o seară apăsătoare — 1 martie 1944 — într-o țară ocupată de cizma hitleristă, într-un oraș care începea însă să trăiască nădejdea eliberării apropiate. Il revăd pe Sebastian la balcon, cu ochii febrili, asistînd la premieră. Atunci, în acea seară, nu-mi dădeam seama ce se întîmplă. Cine e adevăratul autor al piesei nu știau decît puțini inițiați. Sebastian stătea singur la balcon și n-am să-i uit niciodată zîmbetul surprins, detașat de orice zarvă și publicitate.

★

A fost o reprezentație patetică și totuși tăcută, discretă, ca întreaga viață a acestui om care în cursul scurtei sale existențe a cunoscut bucurii puține și mai mult înlăcrămate.

La 15 ani de la moartea năprasnică a lui Mihail Sebastian teatrul său încărcat de semnificații își păstrează, în perimetrul limitelor sale, prospețimea și sensurile pe care, din nefericire, poetul dramatic nu și le-a mai putut desăvîrși.

Aurel BARANGA

Artistul poporului Costache Antoniu (Udrea), artista emerită Marietta Deculescu (Mona) și artistul emerit Radu Beligan (Marin Miroiu) în „Steaua fără nume", pe scena Teatrului Național „I. L. Caragiale."

Misteriosul Victor Mincu

Intr-o seară de martie a anului 1944, pe scena unui teatru din București, un grup de tineri actori, constituiți într-o cooperativă teatrală, juca pentru prima oară, în fața unui public încîntat, o piesă nouă a unui autor necunoscut.

Piesa se numea sugestiv „Steaua fără nume", iar autorul ei era un debutant: Victor Mincu.

Spectacolul s-a bucurat de o primire neobișnuită, stîrnind interesul în jurul tînărului autor. Cine este acest necunoscut care începe cu o lovitură de maestru? De unde a răsărit acest poet al scenei, cu umor amărui, cu darul vieții, cu replica strălucitoare, cu o știință a construcției dramatice atît de consumată?

Unul din cei mai buni autori dramatici contemporani, Mircea Ștefănescu, scria a doua zi după premieră: „Dacă tînărul Victor Mincu va continua astfel, va fi fără îndoială în fruntea noastră a tuturor. Este de pe acum".

Victor Mincu însă, de o modestie rar întîlnită în fauna literară, nu apare nicăieri, nu dă interviuri, nu e văzut la cafenea, iar în seara premierei stă undeva, în fundul balconului, nevăzut, neștiut, nebănuit, ca și steaua lui fără nume...

Curînd încep să circule felurite zvonuri. Un ziar insinuează că Victor Mincu este un nume fictiv de care marele scriitor Mihail Sadoveanu s-a folosit pentru debutul său în dramaturgie... Altă foaie, fascistă, începe să vînture ideea că sub acest nume de împrumut se ascunde un scriitor lipsit de dreptul de a scrie. Lucrurile încep să ia o întorsătură gravă. Insidioasa afirmație prinde consistență. Cine este scriitorul care se ascunde sub numele de Victor Mincu? Cum au îndrăznit tinerii directori ai companiei de la Teatrul Alhambra să joace, sfidînd legile regimului antonescian, piesa unui scriitor interzis?

★

Ianuarie 1944.

Compania „Nora Piacentini-Marcel Anghelescu-Radu Beligan" trebuie să monteze o nouă piesă. Fiecare membru al colectivului citește zilnic un manuscris. Dar o piesă bună este un briliant atît de rar...

Intr-o dimineață, regizorul trupei, Soare Z. Soare, sosește la teatru cu un sul de hîrtie înfășurat într-un ziar.

— Copii, am aici piesa voastră, piesa pe care o căutați!

In jurul mesei citim primele două acte ale „Stelei fără nume". Toată lumea e emoționată și fericită.

— Cine e autorul ăsta?

— Unde e actul al treilea?

— Vrem să-l cunoaștem pe autor. De ce nu l-ai adus?

— Autorul e un bătrîn profesor al meu de limba romînă de la Galați. E bolnav și nu se poate deplasa.

A doua zi începem repetițiile, urmînd să primim peste cîteva zile și actul al treilea.

★

Rolul profesorului Miroiu mă entuziasmează. Repet scenele principale noaptea, după spectacol, cu partenera mea, în afara repetițiilor obișnuite. Trebue să facem din premiera acestei piese un eveniment.

Ideea de a lua contact cu autorul și a discuta despre rol mă persecută. Intr-o dimineață iau trenul și mă duc la Galați. Intreb la toate liceele, pe rînd, de profesorul Victor Mincu. Nimeni n-a auzit de acest nume. Intreb la restaurante, la poliție... Nici un rezultat.

Mă întorc și îi reproșez lui Soare că m-a pus pe drumuri degeaba. El face mare haz de escapada mea și recunoaște că nu e vorba de un profesor bătrîn, ci de un tînăr timid, din București, care va veni mîine la repetiție...

E un tînăr înalt, blond, cu ochi visători, rezervat și sfios, speriat parcă de faptul că își vede piesa prinzînd viață, timorat de întrebările care îl asediază din toate părțile.

A doua zi îl vizitez acasă. Imi arată manuscrisul, primele forme ale piesei, tăieturi, ștersături, semne ale unei munci de migăloasă șlefuială.

Nu-i place să vorbească despre piesa lui. Un fel de pudoare — pe care i-o respect — ne face să alunecăm spre alte subiecte de conversație.

★

„Steaua fără nume" își continuă seria de spectacole cu mare succes. Rumorile cu privire la autorul „camuflat" s-au stins. Victor Mincu există, a scris chiar cîteva articole interesante, o nuvelă, pregătește o nouă piesă...

★

23 August 1944.

Intr-un cartier mai liniștit al Bucureștiului, Marcel Anghelescu și cu mine, alungați de bombardamentele nemțești, găsisem adăpost în casa regizorului Sică Alexandrescu.

Aflăm că primele coloane motorizate ale trupelor sovietice eliberatoare vor trece pe șoseaua din apropiere. Ne amestecăm în mulțimea care aleargă în întîmpinarea lor. Marcel, care știe destul de bine rusește, ne ajută să stăm de vorbă cu oamenii aceia prietenoși, care par obosiți de drum, dar care ne anunță calm și fără nici o ostentație că nu se vor opri pînă la Berlin...

★

Romînia a îngropat pentru totdeauna trecutul întunecat și începe o viață nouă. Oamenii au scăpat de coșmar. Se poate visa frumos.

In casa lui Sică Alexandrescu, cîțiva oameni de teatru s-au adunat să facă proiecte pentru viitorul apropiat. Este de față și scriitorul Mihail Sebastian, pe care îl cunosc bine și pe care nu l-am mai văzut în ultimele luni. In clipa cînd mă apropii de el să-l salut, Sică Alexandrescu îmi spune:

— Strînge-i bine mîna. El este adevăratul autor al „Stelei fără nume"!

★

Peste cîteva zile, un ziar de teatru a publicat pe larg povestea „Stelei fără nume". Mihail Sebastian, împreună cu prietenii lui foarte apropiați Soare Z. Soare, Nora Piacentini și Mircea Șeptilici, au reușit să îndepărteze toate bănuielile oficialităților fasciste, recurgînd la persoana modestului „Victor Mincu" — un avocat prieten — care, pentru nevoile cauzei, a copiat cu propria sa mînă manuscrisele originale ale piesei...

Mulțumindu-mi pentru modul cum am interpretat pe Miroiu, Mihail Sebastian s-a scuzat că „regula jocului" l-a obligat, ca și pe ceilalți „complotiști", să-mi ascundă adevărul.

Și astfel piesa minunată a lui Mihail Sebastian a răzbit la lumină în anii negri, o stea fără nume, dar o lumină în noapte, o lumină care umple de speranță pe drumețul ostenit...

Radu BELIGAN
Artist emerit

UN POET AL SCENEI

Mi se pare că ceea ce spun nu-i un lucru nou.

Prietenului căruia — azi — îi trimit o floare (îi plăcea să poarte cîte o floare la butonieră) îi cer iertare dacă mai adaug și cîteva din gîndurile lui.

Originalitatea unei opere dramatice nu trebuiește căutată numai în textul fabulei, ci și în caracterul personajelor, în stilul autorului, în speciala lui facultate de a observa natura și oamenii, în mijloacele de care se servește ca să trateze acea fabulă și s-o ducă cu logică la rezolvare și, mai ales, în felul în care spune ce are de spus.

La ce folos să cînți în graiul stelelor, al apelor sau al munților, exaltîndu-te în frumuseți de cuvinte, în timp ce în jurul tău pier — sub povara deznădejdii — frații tăi, nevăzuți, nemîngîiați și neplînși de nimeni?

Astfel de cîntece — oricît s-ar voi ele altfel — rămîn ornamente exterioare. Pentru ca să cînți viața cu adevărat — trebuie s-o iubești cu adevărat. Am avut astfel de cîntăreți, care au știut să cînte lucrurile și faptele așa cum sînt: suave, luminoase sau pline de durere și ură. Ce-a fost mai bun a trecut din generație în generație, pînă-n zilele mărețe de acum. Acest lung drum a fost interpunctat de nume ce au rămas înscrise cu cinste în cartea literaturii romînești. Unul dintre aceștia e și Mihail Sebastian, de la a cărui moarte se împlinesc cincisprezece ani. Fără a fi avut putința realizării depline — înaintea prematurului său sfîrșit — Mihail Sebastian și-a cucerit locul meritat în literatura noastră, printr-o serie de studii critice, nuvele, schițe, romane și lucrări dramatice.

Mihail Sebastian s-a născut la Brăila, în 18 octombrie 1907, și a murit la București în 29 mai 1945.

Incepînd din 1936, Mihail Sebastian se ocupă mai mult de genul dramatic, dăruindu-și talentul și munca teatrului. Prima lui piesă, „Jocul de-a vacanța", o termină în 1936 și e reprezentată doi ani mai tîrziu la Teatrul Comedia din București. Ii urmează „Steaua fără nume", scrisă în 1943 și reprezentată pentru prima oară în 1944 (sub un nume fals: V. Mincu) la Teatrul Alhambra. Incă înainte de Eliberare, lucra la o piesă, „Insula", jucată abia în 1947 pe scena Teatrului Municipal. „Ultima oră", scrisă înainte de 1944, vede lumina rampei pe scena Studioului Teatrului Național, în 1946. A dramatizat „Nopți fără lună" și „Potopul" după Berger, ambele jucate pe scena Teatrului Barașeum, în stagiunile anilor 1944—1946.

Mihail Sebastian, prin opera sa, poate fi trecut în rîndul dramaturgilor care au preconizat cu sinceritate renașterea ce a urmat. Nume ca ale lui Camil Petrescu, G. M. Zamfirescu, Victor Ion Popa, indiferent de deosebirile temperamentale, i se alătură de drept.

A susținut cu pasiune curată revizuirea valorilor morale în arta și literatura dintre cele două războaie. Mihail Sebastian s-a impus prin ținuta scrisului său, printr-o curată și proaspătă viziune a „noului" vibrînd de sinceritate. A fost un aprig vrăjmaș al conformismului și al prezenței cenușii în teatrul romînesc. A susținut cu fervoare renașterea dramaturgiei, scriind despre oboseala teatrului, despre rostul Teatrului Național, despre redarea teatrului culturii romînești, despre păstrarea adevăratei tradiții realiste.

A fost el — în tot ce a scris. Sincer, fermecător de sincer. El n-a redus lumea lui la cercul îngust al sentimentelor personale, ci a știut să se descătușeze din ele și să le redea în chip artistic. S-a ridicat pînă la un înțeles general.

Am lucrat împreună. Mi-l amintesc. Nu era totdeauna convins că poate spune tot ce gîndea. Se frămînta. Se lupta să ghicească, să completeze... Imi făcea uneori impresia că vede mai mult decît spune. Mereu i se părea că n-a spus cuvîntul cel mai nimerit. Cuvîntul îl căuta în tăcerile ce-l chinuiau. Mihail Sebastian a fost unul din zbuciumații poeți dramatici ai teatrului nostru.

Cincisprezece ani de la moartea lui Mihail Sebastian, are, în închipuirea celor care l-au cunoscut, înfățișarea poetului ce și-a găsit liniștea în iubire. Fiindcă Mihail Sebastian a iubit mult viața.

Dar mai presus de tot, a iubit lupta pentru o viață frumoasă, pentru o lume mai bună.

George VRACA
Artist al poporului

Mihail Sebastian

In 1935, Mihail Sebastian începea astfel un articol publicat în „Rampa", intitulat „Teatrul cu punțile tăiate": „Una din ciudățeniile teatrului romînesc este de a constitui în cultura noastră un domeniu izolat. Cu ferestrele astupate, cu ușile bine închise, iată un edificiu în care nu străbate nimic din ceea ce se gîndește, se realizează sau se agită în literatură, în plastică, în critică".

Considerațiunile acestea foarte juste fixează situația decadentă a teatrului burghez în țara noastră, în perioada aceea. A trecut un sfert de veac și mișcarea noastră de teatru a pășit, în anii de reconstrucție socialistă, pe drumul marilor idei. Repertoriul a ieșit din acea „existență făcută din cîteva obișnuințe bine înțepenite" de care vorbea M. Sebastian în 1935, îmbogățindu-se cu probleme legate de viață, de actualitate, de om. Teatrul nostru de azi nu mai este izolat, ci angajat total în lupta pentru socialism a poporului nostru, organic axat pe frămîntările și sensibilitatea acestuia.

Desigur că, pentru a ajunge la nivelul actual datorită metodei noi de creație — realismul socialist și sprijinul concret și mobilizator al regimului nostru de democrație populară, — teatrul a străbătut cîteva etape. Pe una din aceste trepte — pe care am urcat la marea concepție artistică de astăzi — am întîlnit în cale teatrul lui Mihail Sebastian. „Jocul de-a vacanța", reprezentată în 1938, și — mai ales — „Steaua fără nume", jucată sub pseudonim în martie 1944, au adus — în plină ceață a dramaturgiei noastre originale — lumina noutății spre care era chemat teatrul romînesc a naviga.

Ce aducea nou teatrul lui M. Sebastian? Intîi de toate — readucea *teatrul romînesc pe linia lui de plutire, scoțîndu-l din* tehnicismul *replicii de dragul ei însăși, a replicii goale de idei născocită de dramaturgia bulevardieră; tehnica dramaturgică a lui M. Sebastian venea cu inovație... „se desprindea din materialul de viață", deziderat profilat în articolele sale critice. Teatrul — spunea el prin 1938 — „nu va putea fi salvat ca artă decît tot prin poezie și gîndire". Iată ce a adus cu adevărat nou în dramaturgia noastră — poezia și gîndirea, care contopite, au realizat ceea ce cineva numea „parfumul propriu, esența nedistilată încă de ajuns... unda poetică" a acestui mare poet dramaturg.*

Scrise în condițiunile lipsite de perspectivă ale modului de viață burghez, primele lui piese au cultivat ideea evadării ca pe un fermecător și ametitor „joc al vacanței" în care eroii își topesc aripile în zborul icarian spre soarele visării lor. Același salt sufletesc „cosmic" îl încearcă și personajele din „Steaua fără nume", pentru a se trezi, după o noapte de navigație astrală, la sunetul sec al unui claxon terestru...

O dată cu „Ultima oră", reprezentată pentru prima dată în 1946 la Teatrul Național, apoi purtată în triumf de colectivul acestui teatru la „Théâtre des Nations" (Paris) în 1956 — teatrul lui Sebastian, care a continuat să trateze aceeași temă a confruntării dintre vis și realitate, se maturizează. Realismul cu care el tratează ideea refugiului acestui alter-ego, profesorul Andronic, în îndepărtata epocă a lui Alexandru cel Mare, nu mai sfîrșește în fumul amăgitor al depărtărilor în timp *(spre deosebire de evaziunile în spațiu din piesele anterioare), ci se definește pregnant,* prin soluție; *comedia lui Sebastian se înscrie astfel— ca mijloace și orientare — pe magistrala comediei clasice romînești.*

Pentru mine, „Ultima oră" a fost ceasul în care m-am întîlnit cu una din cele mai interesante canalii din galeria întruchipărilor mele actoricești: Grigore Bucșan. La lectura piesei, furat de poezia pasionantă a primului act, pornisem și eu, retrospectiv, pe urmele pe care călătorise în istorie Alexandru cel Mare, cînd m-a trezit din visare, în mod brutal, ca o lovitură de măciucă, apariția seacă, dură, rece, lipsită de scrupule, — imagine a societății care l-a produs — a orgoliosului capitalist Bucșan, mirat că există pe lume un om care nu-l cunoaște! Acesta e Andronic, visătorul profesor universitar și arhivar de istorie, căruia i se prezintă în felul acesta:

> *„Nu e nimic în casa asta care să nu fi trecut prin mîinile mele. Nu e nimic în orașul ăsta, care să nu poarte imprimat numele meu! Și dumneata nu mă cunoști! Ascensorul cu care te urci, e un ascensor Bucșan. Betonul din care e clădită casa e Bucșan. Ghetele pe care le porți, sînt lucrate cu talpă Bucșan. Asfaltul pe care umbli, e asfalt Bucșan. Și dumneata nu mă cunoști?"*

Am înțeles astfel că dădusem peste cel mai odios reprezentant al capitalismului burghez, incult („Alexandru cel Mare? Nu știu. Nu cunosc"), arogant-dominator fiindcă nimic nu-l sperie („Nici oamenii?" — „Ba da. Cînd nu-i cunosc") decît oamenii care refuză să se lase plătiți, cumpărați de acest buzunar adînc cît o hazna. Tipic reprezentant al clasei sale exploatatoare, acest personaj mi-a provocat un sentiment... de agresiune! Aș fi vrut, la sfîrșitul scenei cu Werner, secretara lui, să-i trag palme și să-l scot astfel din gîndul meu, căci începuse a se instala copios, într-atît de insidios îl realizase autorul. Și el l-a urît ca și mine, de vreme ce l-a sculptat (de altfel cu măiestrie) colțuros, numai din unghiuri de replici scurte dar dense ca niște lovituri de daltă.

Acestei figuri i-am dat viață scenică, încercînd a reface — la rîndul meu — drumul creațiunii lui Sebastian. Atît de mult l-am urît pe acest Bucșan din viața lui de toate zilele încît — după ce trece ca un tăvălug prin viața oamenilor din piesă, încercînd să-i strivească sub forța lui brutală, — cu cîtă satisfacție l-am ridiculizat împreună cu autorul în final, arătînd cît de găunos e monumentul: marele excroc Bucșan este trișat — în sfîrșit! — de propria lui prostie infatuată!. Autorul izbutește de data aceasta să înlesnească evadarea personajelor care caută fericirea, sprijinindu-le picioarele în pămîntul realității. Totodată drama filozofică a lui Mihail Sebastian se rezolvă o dată cu rezolvarea pe care, în 1944, o găsea umanitatea însăși; corelația este evidentă și marchează eliberarea însăși a acestui dramaturg din anxietățile care făceau, din eroii săi, pescăruși eșuați înainte de a ajunge la mal.

★

M-a cucerit de la prima piesă a lui Mihail Sebastian, umanismul delicat al concepției sale, infuzia de poezie prezentă în teatrul său. M-a fermecat aspirația personajelor către o altă viață, aspirație care — prin lirismul și realismul tratării — îl apropie de Cehov. M-am îndrăgostit de oamenii buni, visători, născocitori și cercetători ai altor galaxii etice, de universul minunat al operei lui Sebastian. Am fost fericit cînd m-am putut integra și eu acestui univers al lui, chiar dacă am fost obligat să intru în el prin efracțiune, ca un răufăcător, încercînd — prin caracterul personajului întruchipat — să-i sparg unitatea, să-i schimb luminile speranțelor. Și am suferit omenește cînd am aflat cu 15 ani în urmă, într-o tristă zi de 29 mai, că automobilul care o răpise pe Corina lui Ștefan Valeriu, stricîndu-le șodronul dragostei din „Jocul de-a vacanța", același automobil care a întrerupt voiajul astral de dragoste al Monei spre „steaua fără nume", același vehicul cu care se deplasau Bucșanii, a strivit o viață plină de elan și a întrerupt o prodigioasă carieră.

Ne-a rămas nouă, actorilor, sarcina de a-i purta mai departe gîndurile. Eu sînt în deosebi atașat memoriei lui Mihail Sebastian, pentru că rolul lui Bucșan mi-a dat satisfacția atîtor zeci de spectacole date în zece ani pe scena Naționalului.

Ce ciudat și esențial lucru în artă! O canalie, un Bucșan, poate lega definitiv pe linie conceptual-artistică doi artiști — un scriitor și un actor — care, de fapt, au fost și rămîn doi oameni cinstiți!

Ion FINTEȘTEANU
Artist al poporului

Cîteva rînduri despre un autor dramatic

Imaginea fantezistă a unui condeier izolat învăluit în bandaje antiseptice, impasibil la mișcarea vie a lumii și a lucrurilor, nu se lipește nicidecum de conturul abrupt al scrierilor lui Mihail Sebastian. Cînd tipărea „Orașul cu salcîmi", autorul acestei cărți sentimentale nu mai semăna cu nici unul din junii săi eroi subțirateci, iar atunci cînd se reprezenta pentru întîia oară „Jocul de-a vacanța", dramaturgul cîștigase în cunoașterea vieții un avans apreciabil asupra melancolicului Ștefan Valeriu.

Este o continuă deplasare de terenuri în viața lui Sebastian, cu cotituri și serpentine care traversează prăpastii dar țintesc, evident și încăpățînat, spre înălțimi.

Cine urmărește drumul lui Mihail Sebastian de la începuturile timide ale adolescenței și pînă la ultimele sale pagini scrise la 38 de ani neîmpliniți, parcurge un traseu accidentat și neliniștit, care include nu puține erori și triste ceasuri de rătăcire. Dibuirile și confuziile anilor de ucenicie, în care marile întrebări încep să se profileze cu o crispare care conține într-însa neîncredere în eficiența vreunui răspuns, cunoaște, după contactul dur cu anii de după 1933, o salutară transformare. Scriitorul începe să acumuleze materialul din care va desprinde, mereu mai limpezi, dezlegările enigmelor care l-au chinuit. Pentru cercetătorul operei lui Sebastian se impune desigur o atentă analiză a etapelor premergătoare creației sale dramatice, etape de îndoieli și oscilări care au fost curmate odată cu apropierea febrilă a scriitorului de țelurile luptei antifasciste. Nu încape îndoială însă, și acest lucru se cuvine a fi precizat cu toată atenția, că din momentul înfruntării lucide a pericolului brun, sensul activității lui M. Sebastian este necontenit ascendent, iar cîmpul său vizual se deschide treptat unor uluitoare și decisive descoperiri. Autorul „Ultimei ore" acuzase încă din primii săi ani de gazetărie „fripturismul" partidelor burgheze și comunicase explicit, în 1932, că de la „asemenea prăvălii nu cumpără idei". Insuficient înarmat în anii tinereții pentru a nu se lăsa furat de unii negustori de idei nefaste văpsite în tonuri tragice, Sebastian va răspunde în articolele și cursivele sale nervoase din 1934—35 și apoi în piesele sale de teatru demascatoare, tuturor celor care au semănat sămînța nocivă a concepțiilor vrăjmașe fericirii omului simplu.

Nu pentru comoditatea repartizării materialului și nici pentru simplificări de ordin didactic s-a spus că încercările de proză ale autorului „Stelei fără nume" ca și publicistica sa ardentă din anii premergători războiului n-au făcut decît să pregătească pe viitorul scriitor de teatru. Un raport subtil și implacabil a înnobilat penița lui Sebastian atunci cînd înțelegerea mișcărilor veacului a dezlegat lăcatele talentului său autentic. Paginile sale de proză sînt uneori demne de interes, scrise cu vie inteligență, transcrise cu sensibilitate, dar glasul inimitabil al scriitorului, timbrul său unic, avea să se audă abia după 1936 și pe măsură ce cobora în tainițele unor drame pe care nimeni altcineva nu le scrisese înainte.

In legătură cu această relație între gîndire și înarmarea originalității, trebuie discutată și atît de interesanta problemă a caracterului național al pieselor lui Mihail Sebastian. Ipoteza falsă, de altminteri cu totul singulară, după care structura pieselor lui Sebastian este împrumutată unor modele străine, nu corespunde, evident, celui mai sumar studiu al acestor comedii care-și trag suculența din critica unor moravuri specifice societății burgheze romînești din anii antebelici. Influențe se pot stabili, desigur, dar ele s-au topit în linia de tradiție a comediei noastre patronată de spiritul lui Caragiale, linie tradițională modificată de cerințele unor realități evoluate și a unei viziuni corectate de sensibilitatea unui artist dintr-o epocă mai nouă. In „Steaua fără nume", D-ra Cucu, șeful de gară, Grig, ceasul de pe peron, madam Chiroiu de la fereastra de peste drum, simfonia lui Udrea nu sînt simple elemente de culoare locală, copiate și aclimatizate undeva pe linia București-Sinaia, pentru uzul unui cadru de circumstanță. Toate aceste elemente și personaje, ticurile și tipicurile lor alcătuiesc atmosfera tîrgului de provincie romînesc în anii trecutei orînduiri. Cuplul central, el însuși, este în cele mai intime ale sale vibrații cuprins în această atmosferă. Verosimilul aventurii lor tragice, strigătul reținut al evadării lor compromise, traduc drame autentice ale climatului social în care au fost scrise replicile „Stelei fără nume" și răspund unei neliniști și unor spaime cu accente specifice. Țifna fanariotă a spilcuitului Grig este legată de artificializarea Monei, fata care mai păstrează regretul apei de fîntînă, în vreme ce crezul moral al șefului de gară este o nouă variantă în timp a „onorabilității" tipurilor caragialești. Borcea, directorul „Deșteptării" din „Ultima oră", acționează desigur pe baza unor legi sociale comune orînduirilor burgheze, dar paralel cu linia costumului „șic" de croială pariziană, gesticulația sa intelectuală descinde pe fir direct din Karkaleki, trecînd prin doxa lui Venturiano și amintind de trista abilitate a lui Caracudi. Aceste sugestii fugare se cer, neîndoielnic, reluate într-o demonstrație cuprinzătoare odată cu întreaga reconsiderare a scrierilor acestui autor complex și pe spațiul cuvenit unei asemenea întreprinderi. Aceste cîteva rînduri ocazionale nu vor greși, totuși, dacă vor încheia cu concluzia că opera dramatică a lui Mihail Sebastian se află pe linia de dezvoltare proprie școlii realiste romînești pe care dramaturgul a apărat-o cu aprindere în articole severe și substanțiale.

Merită să amintim aci valoarea simbolică a genezei „Ultimei ore", terminată de autor în lunile următoare Eliberării țării noastre. Autorul concepuse, cu ani înainte, o piesă lirică închinată dramei unui intelectual visător. Piesa se chema „Alexandru cel Mare", iar personajul său central era Alexandru Andronic, profesorul de istorie înamorat de silueta cutezătorului Machedon. Mai tîrziu, Sebastian a schițat planul unei comedii de moravuri, destinată să acuze presa politicianistă burgheză și, în ultimă instanță, pe stăpînii săi, odioșii Bucșani. Dar, trecut prin școala anilor grei ai războiului și apropiat în acest timp de lupta împotriva fascismului, scriitorul a îmbinat cele două proiecte, așezînd în „Ultima oră", față în față, visurile pure ale unor oameni cinstiți și manevrele inumane ale stăpînilor de capitaluri. Din această îmbinare de planuri a ieșit actul de acuzare al „Ultimei ore", care a stîrnit la Paris mînia unor Bucșani locali. In trecerea lui Andronic dincolo de izolarea cercetărilor astrale ale lui Miroiu, în zona controverselor ascuțite cu o orînduire vrăjmașă cinstei și umanității, trebuie să vedem mai mult decît un simplu act literar. O dată cu Andronic și Magda Minu, Sebastian însuși declara fățiș război consorțiilor afacerii „Protar". Cîteva luni după 23 August, s-a reprezentat dramatizarea sa antihitleristă „Nopți fără lună", iar două luni mai tîrziu a dispărut, înainte de a împlini 38 de ani.

V. MINDRA

Teatrul lui MIHAIL SEBASTIAN peste hotare

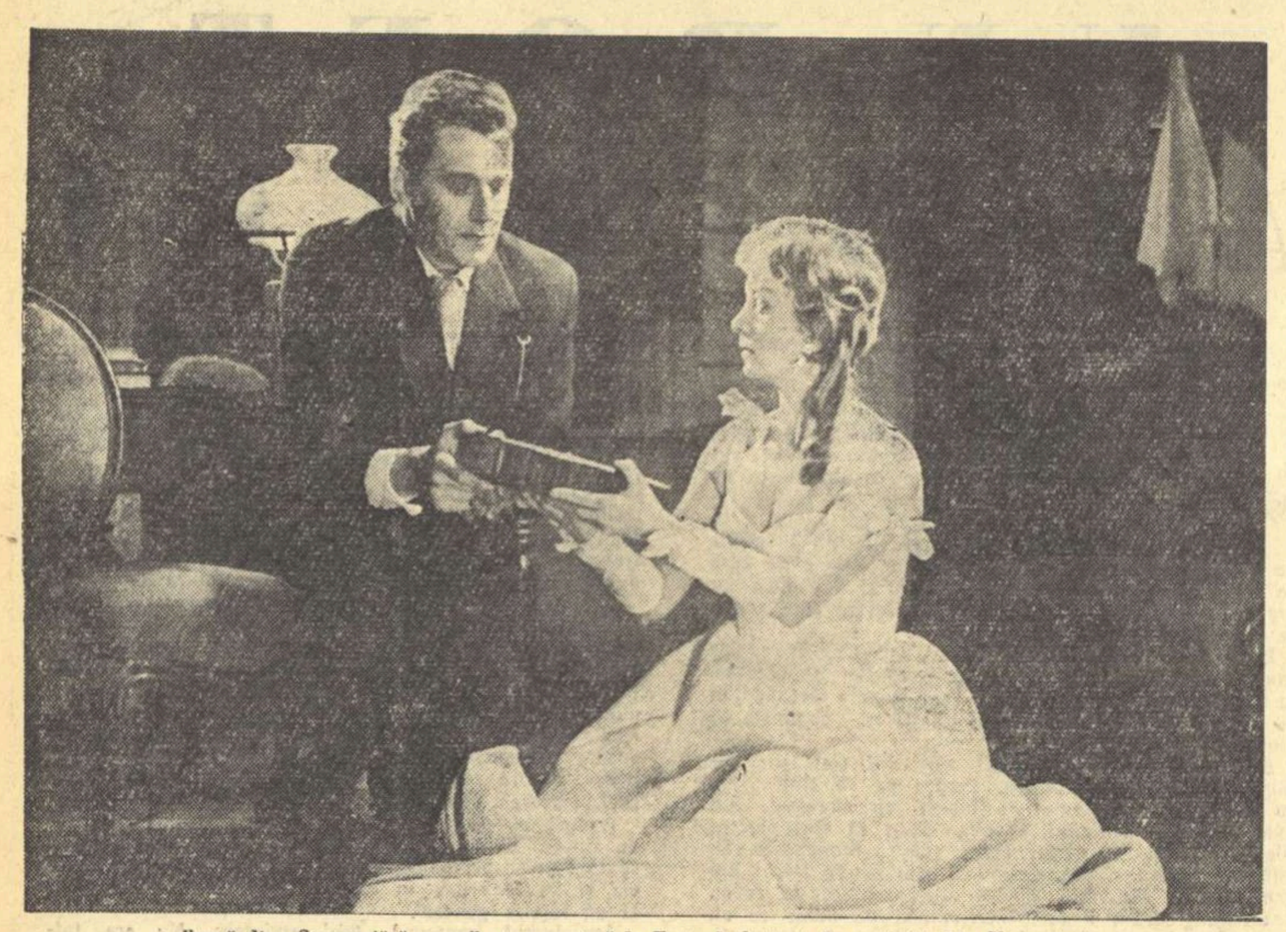

Scenă din „Steaua fără nume", reprezentată la Teatrul clasic și de varietăți din Varșovia

Un frate adevărat

Evocînd în această zi memoria lui Sebastian, nu pot vorbi decît cu cel mai profund entuziasm despre excelentul scriitor romîn. L-am cunoscut și l-am îndrăgit prin „Steaua fără nume", prin rolul profesorului Miroiu din această piesă. Am jucat multe roluri minunate în cei treizeci de ani de carieră artistică dar cel din „Steaua fără nume" e unul din cele mai dragi mie.

Profesorul Miroiu își trăiește viața curată, cinstită și adeseori grea într-un cerc de sărăcie, într-un tîrgușor de provincie. Am colindat și eu, la începutul carierei mele, vreme de zece ani, orașele de provincie. Eram cam de vîrsta profesorului Miroiu și trăiam în aceleași condiții de viață. Am avut și eu un prieten șef de gară într-un orășel cît un degetar, un om mărginit și gălăgios, bun și crunt, căci așa l-a făcut viața și băutura... Și, la fel ca profesorul Miroiu, aveam și eu un coleg cu care făceam muzică — eu scîrțîind din vioară, el acompaniindu-mă la chitară și cînd sunetele orchestrei primitive, compusă din doi cîrpaci, ne ridicau în al șaptelea cer, șopteam în noapte versuri dulci, uitînd totul: stomacul gol, hainele jerpelite... Am cunoscut și cîteva domnișoare Cucu... Și, cu sufletul ars de sete, așteptam Steaua fără nume, blondă și parfumată, care în mine, micul actor anonim de provincie, trebuia să descopere culmea bărbăției și a profunzimii de gîndire. Iubeam și eu cărțile și le cumpăram adeseori din bănișorii puși la o parte pentru pîine, ca și sărmanul profesoraș al lui Sebastian.

Atîtea asemănări de structură și de împrejurări între actor și rolul pe care-l avea de interpretat nu puteau să dea decît un singur rezultat: figura profesorului Miroiu a devenit unul din rolurile mele preferate.

Cred că în acele aproape o sută de seri cît l-a văzut pe scenă, publicul l-a îndrăgit ca și mine pe Miroiu, distincția lui vetustă, umorul discret, dragostea-i stîngace, frînată de atîtea rețineri, și ambiția care, cu toate poticnelile lui, îl proiecta pînă la stele...

Cred, de altfel, că profesorul Miroiu a moștenit multe trăsături de caracter și din structura scriitorului care l-a plăzmuit.

Și fiindcă mi-am descoperit atîtea asemănări cu Miroiu, nu se putea să nu ajung la concluzia că, poate, eu însumi seamăn puțin cu scriitorul romîn care acolo, în țara lui, l-a condensat în dialogurile unei piese strălucite și pe care, la o distanță de atîția kilometri, într-o altă țară, eu l-am adus pe scenă. Tocmai din pricina acestor asemănări, prin Miroiu l-am iubit pe Sebastian ca pe un frate adevărat...

Aștern aceste rînduri de amintire pe mormîntul scriitorului, cum le-aș așterne pe mormîntul unui frate bun...

LADANY Ferenc
artist al poporului; de două ori laureat al Premiului Kossuth, director al Teatrului „Madách" din Budapesta

CĂTRE SCRIITORII AMERICANI

Un grup de scriitori sovietici publică în „Literaturnaia Gazeta" din 17 mai o scrisoare deschisă adresată scriitorilor Statelor Unite ale Americii. In scrisoare se spune:

„Noi, scriitorii sovietici, autorii acestei scrisori, am fost, în perioade diferite, în Statele Unite ale Americii. Ne-am întîlnit cu scriitorii americani și peste ocean, și la noi în Uniunea Sovietică. Am avut certitudinea că scriitorii și poporul Statelor Unite, în covîrșitoarea lor majoritate, doresc pacea tot atît de fierbinte, ca și poporul nostru, ca și scriitorii țării noastre. Tocmai această certitudine ca și grija pentru bunăstarea fiecărui om și a omenirii întregi ne determină să vă adresăm această scrisoare".

Autorii scrisorii își exprimă îngrijorarea și indignarea provocată de pătrunderea pe teritoriul sovietic a avionului american de spionaj și de declarația lui Herter în legătură cu intențiile guvernului S.U.A. de a repeta asemenea acte provocatoare:

„Dacă trebuie să ridicăm inviolabilitatea granițelor străine la rangul de principiu al politicii de stat, care este limita la care se vor opri Pentagonul și instituția lui Allan Dulles? Astăzi, aceștia trimit pe teritorii străine avioane de spionaj izolate, mîine le va trece prin cap să trimită escadrile întregi. Și ce vor primi în schimb? Este suficient să te gîndești puțin la asta ca să înțelegi, în toată amploarea ei, primejdia unei asemenea situații.

Noi nu exagerăm cu nimic. In principiu nu există nici o deosebire între încălcarea unei granițe de către un avion, de o escadrilă, sau de o divizie de parașutiști".

Declarația lui Herter, se spune mai departe în scrisoare, exprimă tendința de a călca în picioare ordinea și pacea și de a le înlocui cu haosul și războiul. Invocînd necesitatea luptei împotriva unor asemenea porniri agresive, expeditorii scrisorii arată:

„Noi însă știm că lupta pentru idealurile înalte ale omenirii este în tradițiile celor mai buni reprezentanți ai literaturii americane. Și noi nu credem că scriitorii umaniști pot fi de acord cu provocările.

Fiecare scriitor își iubește poporul, e preocupat de succesele și buna lui reputație. Rămășițele avionului „U2" doborît lîngă Sverdlovsk sînt compromițătoare, în ultimă instanță, pentru cinstea și autoritatea poporului american, deși nu poporul american este cel care a dat ordinul trimiterii avionului-spion în Uniunea Sovietică, și după cum știm, el nu e de acord cu asemenea acte.

Scriitorii constituie o forță uriașă în fiecare societate. Cu cuvîntul lor, cu cartea lor, ei educă în oameni sentimente bune sau rele, seamănă grîu sau neghină, slujesc cauza binelui sau a răului. Tocmai de aceea, într-o vreme în care este vorba de soarta popoarelor, de soarta comorilor create de omenire de-a lungul unor secole de muncă grea, migăloasă, scriitorii nu pot tăcea.

Am vrea să cunoaștem părerea colegilor noștri americani în legătură cu cele întîmplate.

De noi, scriitorii, depind multe. Să ne unim forțele în interesele păcii".

Scrisoarea este semnată de: MUHTAR AUEZOV, NIKOLAI GRIBACIOV, BORIS IZAKOV, VALENTIN KATAEV, N. N. MIHAILOV, SERGHEI MIHALKOV, BORIS POLEVOI, ANATOLI SOFRONOV, ALEKSANDR CIAKOVSKI, MIHAIL ȘOLOHOV, ALEKSANDR ȘTEIN, STEPAN SCIPACIOV.

Marșul triumfal al pieselor lui Mihail Sebastian

In anul 1955, Bratislava l-a primit pe Mihail Sebastian călduros, cu bucuria de a-l fi aflat și cu dorința de a-l păstra în mijlocul iubitorilor noștri de teatru.

In anul acela a apărut în traducerea mea „Ultima oră" care, cîteva luni mai tîrziu, se juca, într-o strălucită distribuție, cu mare succes, la Teatrul Slovac din Bratislava.

Piesa s-a difuzat apoi la radio. Sebastian a rămas între noi. Și de aici, din Bratislava, a început un adevărat marș triumfal de-a lungul și de-a latul Cehoslovaciei. In 1957 „Ultima oră" a apărut în Editura „Orbis" cu titlul „Afacerea Protar". In același an și-a făcut apariția „Steaua fără nume", pusă imediat în scenă de către teatrele profesionale și reprezentată de numeroase trupe de amatori. Imi aduc aminte de o reprezentație foarte îngrijită a „Stelei fără nume" în renumita stațiune climaterică din Marianské lázne, în 1957, realizată de artiștii Teatrului regional din Kàrlovy Vary. Reprezentată în această formație „Steaua fără nume", a cules apoi aplauze în toate orașele din nord-vestul Boemiei...

Am aflat mai apoi că tot în 1957, piesa a fost foarte frumos jucată de un grup de amatori la clubul editurii „Orbis", iar mai tîrziu a fost excelent pusă în scenă la Teatrul Realist din Praga.

In 1957 „Steaua fără nume" a apărut în traducerea mea, la „Agenția slovacă de literatură și teatru", iar în 1958 aceeași traducere, cu o notă biografică despre autor a fost editată de editura „Osveta" din Martin.

Cele înfățișate aici nu reprezintă datele complete ale răspîndirii pieselor lui Mihail Sebastian în Cehoslovacia. Sebastian a străbătut țara noastră, începînd cu nord-vestul țării, trecînd prin Praga și Bratislava spre sudul Slovaciei, aproape pînă la granița noastră răsăriteană. Marșul triumfal al lui Mihail Sebastian prin țara noastră continuă, pentrucă dramaturgul și-a cîștigat cu piesele sale mulți admiratori ai talentului și mesajului său profund uman.

Jindra HUȘKOVA
conf. univ. la catedra de Limba romînă Bratislava

NU-L VOM UITA

In urmă cu patru ani am pus în scenă, la Teatrul Mare de Dramă „M. Gorki" din Leningrad, piesa dramaturgului romîn Mihail Sebastian „Steaua fără nume". Moartea tragică și pretimpurie, a autorului, l-a împiedicat să vadă și să se bucure de succesul neobișnuit pe care îl au în Uniunea Sovietică piesele lui. Actorii care au avut prilejul să joace în piesele lui și noi, regizorii, care i le-am pus în scenă, avem impresia că l-am cunoscut bine pe Sebastian, îl simțim și-l înțelegem ca și cum am fi lucrat cu el însuși. Am sentimentul, citindu-i sau privindu-i piesele, că l-am cunoscut cîndva pe omul acesta inteligent, extraordinar de talentat, plin de un înțelept umor liric, pe omul acesta atît de uman și atît de necruțător față de tot ceea ce încearcă să sugrume libertatea de gîndire a omului, să sufoce visurile lui creatoare.

Așa îmi apare Mihail Sebastian în admirabila lui piesă „Steaua fără nume".

Colectivul nostru a lucrat cu multă pasiune și cu multă încordare la punerea piesei în scenă. Ca și marele Cehov, Sebastian nu face nici un fel de declarații zgomotoase în piesele sale și nu servește spectatorului concluziile sale, gata făcute. Toată țesătura operei este îmbinată de ideea unui univers întreg cuprins într-un singur om „mărunt" a cărui imaginație bogată, curată, învinge meschinăria orășelului de provincie. Piesa lui Sebastian este după mine o piesă socială în sensul cel mai înalt al acestui cuvînt.

Ca un adevărat artist realist, autorul nu atenuează, ci marchează apăsat granița care desparte lumea profesorului Miroiu de lumea frumoasei necunoscute. De aici nota de tristețe lucidă, bărbătească a întregii piese. Impletirea aceasta de tristețe, de lirism și de umor sensibil, de cel mai bun gust, îi dau piesei o aromă și o savoare deosebite.

Am lucrat cu mare pasiune la realizarea spectacolului, și-i mulțumesc lui Sebastian că m-a înrudit prin piesa sa cu arta romînească, cu poporul romîn.

La cîtăva vreme după premieră am fost în Romînia. A fost pentru mine o călătorie extraordinar de interesantă. Am trecut prin locurile lui Sebastian, am fost în București. Romînia, așa cum este astăzi, nu mai seamănă de loc cu țara în care trăia Miroiu. Și m-am gîndit ce piese admirabile ar fi scris Sebastian, tocmai într-o epocă de înflorire a talentului și forței poporului său.

Fie ca amintirea lui Mihail Sebastian să trăiască întotdeauna în inima poporului romîn. Noi nu-l vom uita niciodată.

G. A. TOVSTONOGOV
artist al poporului, laureat al Premiului Lenin, regizorul principal al Teatrului Mare de Dramă „M. Gorki" din Leningrad

Sebastian la noi, în Varșovia

L-am cunoscut aici, la Varșovia, pe Mihail Sebastian, prin creația sa dramatică, prin măiestria lui subtilă, demnă de marele Cehov, prin conținutul de idei care-i caracterizează opera.

Lumea teatrală poloneză aflase mai demult de arta lui Sebastian. Auzisem de reușita punerii în scenă a „Stelei fără nume" la Teatrul de Artă din Moscova în regia lui M. Knebel și în artistica interpretare a actorilor Koltov, Maksimov și Zueva. La noi, avusese loc în anul 1958 avantpremiera „Stelei fără nume" la Teatrul „Alexander Fredro" din Griezno. Piesa a fost jucată mai tîrziu și în alte orașe ale țării noastre; publicul varșovian însă a avut prilejul s-o vadă de abia anul trecut.

Am citit piesa, pentru prima oară, împreună cu Emil Chaberski, directorul Teatrului clasic și de varietăți. După primele pagini am simțit că avem în față o operă dramatică realistă și progresistă, o comedie subtilă, pe care am înțeles-o ca o punte de legătură între concepția realismului critic și conținutul de idei al dramaturgiei romînești contemporane, socialiste.

Am votat imediat, amîndoi, tacit, emoționați pentru punerea piesei în scenă. La sfîrșitul lecturii, Chaberski începu să se agite, gata să treacă de îndată la repetiții. Incepu să vorbească repede cum va regiza spectacolul, cum îl vede în fața ochilor... Cine cunoaște piesa va înțelege ce furtuni poate ea dezlănțui în sufletul unui om de teatru, îndrăgostit de teatru. Apoi, în liniște, am înțeles că în afară de adecvata descifrare a piesei, este necesar să păstrăm culoarea specifică națională a personajelor, a mediului, că spectatorul varșovian trebuie să vadă și să audă, încă din primele replici rostite pe scenă, specificul climatului local de provincie, al unui orășel romînesc din perioada antebelică, climat în care s-a născut visul profesorului. In scurtă vreme am salutat la Varșovia pe Ștefan Norris de la Teatrul Național „I. L. Caragiale" din București, în calitate de regizor și scenograf al „Stelei fără nume".

Piesei i-am asigurat cea mai bună distribuție în frunte cu Karolina Lubienska și Tadeusz Chmielewski. Premiera a constituit un mare eveniment în viața teatrală a capitalei noastre, iar criticii au cerut introducerea în repertoriul teatrelor poloneze și a altor piese ale lui Sebastian (între altele „Ultima oră").

Piesa a fost prezentată cu succes vreme de cîteva luni, iar de curînd directorul teatrului nostru, Chaberski, a amintit că intenționează să repună din nou pe afiș „Steaua fără nume".

In viitor dorim să punem în scenă o altă piesă a remarcabilului dramaturg romîn — anume „Ultima oră", întrucît contactul cu creația lui artistică a constituit pentru noi un mare eveniment artistic. Actorul și spectatorul caută în teatru nu negarea propriei lor existențe, ci calea afirmării vieții, a cărei găsire este întotdeauna ajutată de visare. De marea și creatoarea visare.

Zdzislaw SKOWRONSKI
conducător literar al Teatrului clasic și de varietăți din Varșovia

GEORGES SADOUL despre Festivalul de la Cannes

Interviu prin telefon de la Paris

— Cîteva cuvinte despre valoarea artistică a filmelor prezentate anul acesta la Festivalul de la Cannes?

— Un festival interesant. Superior unora dintre edițiile precedente. Sovieticii și italienii au prezentat cele mai bune selecții.

Din cele 25 de filme de lung metraj prezentate la Cannes, cinci sau șase au fost de foarte bună calitate, patru sau cinci foarte proaste, iar restul bune.

— Despre premii?

— „Palme d'or" a fost decernat filmului italian „La dolce vita". Este o apreciere justă. E greu într-o convorbire telefonică de rezumat toate calitățile acestui film. „La dolce vita" reprezintă un moment important în cinematografia mondială. De asemeni, în cariera lui Fellini, regizorul filmului. Interpretarea filmului (Marcelo Mastroiani, Anita Ekberg și în special Aimée Anouk) este foarte bună. Se mai poate vorbi despre apropierea dintre „La dolce vita" și „Suflete moarte". Dar nu la telefon.

— Despre celelalte filme premiate?

— Singurul film care mai putea concura pentru marele premiu este „Balada soldatului", al sovieticului Ciuhrai. Filmul a stîrnit senzație prin marile sale calități. Intrebat, în cursul recentului voiaj pe care l-am făcut în America Latină (Georges Sadoul a făcut parte din juriul Festivalului de la Mar del Plata din Argentina, n.n.) despre tinerii regizori sovietici, am răspuns că îl prefer pe Ciuhrai. „Balada soldatului" îmi confirmă părerea. Filmul se deosebește, prin ton, de „Zboară cocorii" sau „Soarta unui om", unii preferînd filmul realizat de Ciuhrai celui făcut de Bondarciuk. Fără violențe romantice, sau efecte tari (în afara primelor secvențe), filmul cucerește prin simplitate. Extrema reținere a tonului nu exclude avîntul romantic. In special, în mișcătoarea istorie de dragoste. Așa că acordarea unuia din premiile importante ale Festivalului celor două filme sovietice prezentate la Cannes — „Balada soldatului" și „Doamna cu cățelul" după Cehov — este justificată.

— Ce părere aveți despre filmul „Aventura", al regizorului italian Antonioni, premiat pentru căutarea noului în limbajul cinematografic?

— Un film bun care-și merită locul printre producțiile premiate. Cei care acuză filmul de erotism, nu l-au înțeles deloc. In aprecierea filmului trebuie ținut seama și de actualele tendințe din cinematografia occidentală.

— Dar despre filmele fără valoare?

— Vă voi spune cîteva cuvinte doar despre filmul japonez „Kagi" care a și fost premiat. Este o greșeală de neiertat a juriului. Un film pornografic, turnat de japonezi în contul firmei americane „Warner Bross" de la Hollywood și destinat țărilor occidentale. Obișnuitul menaj în trei este înlocuit în acest film cu un menaj straniu în patru. Renunț să vă relatez subiectul.

De altfel, nu numai acest premiu a fost greșit decernat. S-au făcut și alte erori. In afara primelor trei distincții acordate filmului „La dolce vita", filmelor sovietice și „Aventura", care sînt justificate — bilanțul activității juriului este negativ. De exemplu, merita un premiu excelentul film „O tînără fată" realizat în Mexic de marele regizor Luis Bunuel. Este o pledoarie puternică împotriva rasismului. Și pentru că vorbim de marii regizori prezenți prin filmele lor la Cannes, vă voi da și un exemplu negativ: suedezul Ingmar Bergman. Un film cu tendințe mistice, catolice, primul și să sperăm și ultimul de acest gen, pe care-l realizează Bergman.

— Nu ne-ați spus nimic despre filmele franceze.

— Nu a fost o selecție prea reușită. Filmul lui François Reichenbach „America văzută de un francez", nu este la înălțimea așteptărilor. Ca și filmul „Moderato cantabile", realizat de englezul Peter Brook, la Paris. Eu consider filmul regretatului Jacques Becker „Le trou" ca foarte bun. El nu s-a bucurat însă de atenția juriului.

— Vă mulțumim pentru interviu.

Un fapt PE SĂPTĂMÎNĂ

Ziarele occidentale recunosc

Conferința la înalt nivel, convocată în urma ofensivei de pace desfășurate în ultimii ani de Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste, a luptei popoarelor din întreaga lume, a presiunii opiniei publice din țările capitaliste asupra propriilor guverne, a fost torpilată prin acțiunile agresive, provocatoare, ale cercurilor militariste din S.U.A., acțiuni care au culminat cu zborul de spionaj al avionului-pirat, doborît de o perfectă rachetă sovietică.

E interesant de amintit că încă înainte cu cîteva zile de 16 mai, data cînd urmau să înceapă lucrările conferinței la înalt nivel, o mare parte a presei occidentale a fost obligată să condamne actul agresiv al S.U.A. și să recunoască faptul că el va duce la torpilarea conferinței șefilor de guverne.

Ziarul francez „Combat" scria la 9 mai, sub semnătura lui Georges Anderson: Oricare ar fi autoritatea care a comandat acea „ispravă", după cum subliniază presa britanică, ea nu constituie mai puțin o inițiativă periculoasă, chiar criminală, în jurul dialogului Est-Vest. Această „afacere" riscă să provoace, pe lîngă înrăutățirea atmosferei, eșecul convorbirilor la nivel înalt și prelungirea războiului rece din cauza unei clici sau a unui cerc de interese ostil destinderii. *„Gazette de Lausanne" susținea că* Pentagonul a avut un rol de franctiror *citînd pe Harold Stassen, fost consilier al lui Eisenhower, în materie de dezarmare, care a declarat:* Am impresia că avionul a fost trimis cu bună știință pentru a face să eșueze conferința la înalt nivel.

Ziarul englez „Guardian" consemna efectul psihologic asupra opiniei publice mondiale pe care l-a avut acțiunea de spionaj aerian a S.U.A. în următorii termeni:

Proastă săptămînă pentru Statele Unite și, în consecință, pentru aliații săi. In ochii națiunilor neangajate, Rusia apare ca victima unei provocări cu totul stîngace și argumentele sovietice împotriva bazelor americane în lume vor deveni și mai plauzibile.

In „France Observateur", Claude Bourdet, fruntaș al Partidului Socialist Autonom din Franța, referindu-se la poziția adoptată de Uniunea Sovietică în cazul acțiunii provocatoare a guvernului S.U.A., scria: ...nu e posibil să se treacă sub tăcere la infinit descoperirea și distrugerea de avioane de spionaj; să ne imaginăm ce s-ar fi petrecut dacă un avion rus de același tip ar fi fost doborît în mijlocul Statelor Unite! In orice caz, a lua inițiativa, înaintea Conferinței, a unui asemenea soi de misiune... înseamnă a lua în mod deliberat riscul unor incidente grave, dacă nu a existat chiar intenția de a le crea.

Ion MIHAILEANU

De vorbă cu Walter Stranka și Heinz Klemm

Ne-am adresat poetului Walter Stranka, laureat al premiului de Stat „Heinrich Heine" și reporterului Heinz Klemm, sosiți de curînd în țara noastră în vederea stabilirii unor legături culturale mai strînse între scriitorii din R.P.R. și cei din Republica Democrată Germană, cu rugămintea de a răspunde cîtorva întrebări privind literatura germană de azi. Walter Stranka a mai fost oaspetele nostru în 1951 și l-am rugat să ne comunice noile sale impresii.

WALTER STRANKA: Imi exprim bucuria că revăd țara dvs. pe care am mai avut ocazia s-o vizitez în 1951 împreună cu scriitorul Ludwig Renn. Atunci, în 1951, cînd ne-am luat rămas bun de la dvs. mi s-a spus: „Peste doi-trei ani venind din nou în Romînia, nu o veți mai recunoaște". Intr-adevăr schimbările petrecute în acest răstimp sînt de natură să uimească pe oricine și să depășească orice închipuire. Sînt extrem de impresionat de ritmul uluitor de construcție și de hărnicia creatoare a poporului romîn. Eram convins de pe atunci că în R.P.R., se vor face multe, dar mărturisesc cu plăcută surprindere că așteptările mele au fost cu mult întrecute. In 1951 Casa Scînteii era încă în construcție iar astăzi, revenind în Bucureștiul socialist, am aflat cartiere întregi moderne, înfloritoare, construite în acest răstimp. Ne aflăm în preajma celui de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc din țara dvs. Din tot ce am văzut în aceste zile, m-am putut convinge că Partidul Muncitoresc Romîn a tradus în viață un program grandios și înțelept și conduce cu succes poporul romîn către noi și noi victorii de prestigiu.

Chiar din prima zi a venirii noastre am avut bucuria să-l revăd pe scriitorul Zaharia Stancu, cu care în 1951 ne-am întîlnit la Snagov și am avut discuții calde, prietenești. Atunci am vorbit mai mult despre relațiile din trecut dintre popoarele noastre. Intîlnirea de ieri a arătat că problemele prezentului și ale viitorului sînt centrul atenției.

— Am dori să ne vorbiți despre problemele care stau în centrul atenției scriitorilor din R.D.G., despre sarcinile și perspectivele literaturii realist-socialiste germane, despre roadele conferinței de la Bitterfeld, care după cîte știu a avut ca urmare succese însemnate pe tărîmul culturii.

WALTER STRANKA: La noi s-au obținut multe succese în ceea ce privește oglindirea în artă a luptei antifasciste. De notat că aproape toți scriitorii de frunte din perioada ultimului război, ca Bertholt Brecht, Johannes Becher, Anna Seghers, Arnold Zweig, au fost oameni care prin scrisul și activitatea lor au combătut fără cruțare fascismul, degradarea umană pe care o implică acest rușinos capitol al istoriei. Literatura acestor scriitori constituie pentru noi tradiția de la care am pornit și pe baza căreia am realizat succese deosebite. In ceea ce privește însă oglindirea construcției socialiste, abordarea problemelor contemporane arzătoare care caracterizează viața și munca poporului nostru, se putea observa o oarecare rămînere în urmă, un decalaj între cerințele maselor și modul în care scriitorii reușeau să se achite de sarcinile pe care le incumbă activitatea lor. Congresul al V-lea al P.S.U.G. a adresat atunci chemarea: „Muncitori cuceriți piscurile culturii!" Se punea astfel sarcina ca masele organizate care au în mîna lor puterea economică și politică să influențeze noua cultură germană în curs de înfăptuire. Din punctul nostru de vedere, al scriitorilor, acest lucru reprezintă un real avantaj. Cu cît sînt mai numeroși muncitorii care iau parte la mișcarea literară, devenind posesorii unei vaste culturi, cu atît cerințele lor față de scriitori sînt mai pretențioase, cu atît cărțile pe care noi le vom scrie vor fi mai bune. Pe baza acestor indicații date de Congresul al V-lea, conferința de la Bitterfeld a arătat căile cele mai bune de strîngere a legăturilor dintre literatură și viața poporului. La marea conferință, ținută la combinatul chimic din Bitterfeld, scriitorii s-au întîlnit cu muncitorii, au discutat împreună probleme de interes comun privind întărirea legăturii dintre literatură și viață și a fost lansată către toți scriitorii chemarea de a pleca în întreprinderi și la sate, pentru ca, alături de muncitorii germani, cunoscîndu-le îndeaproape viața de fiecare zi, învățînd de la ei să creeze o literatură autentică, o literatură cu adevărat nouă.

HEINZ KLEMM: Lozincile trasate de această conferință, în număr de trei, au fost următoarele:

1. Pune mîna pe condei tovarășe!
2. Artist, schimbă-ți felul de viață!
3. Muncitori cuceriți piscurile literaturii universale! Țelul nostru este o clasă muncitoare cultă!

Majoritatea scriitorilor germani au răspuns cu entuziasm acestor chemări, plecînd în toate regiunile țării, luînd contact direct cu viața din sate, fabrici, uzine.

— Cum au decurs întîlnirile dvs. cu muncitorii?

W. STRANKA: La începutul acestui an, m-am stabilit la marea întreprindere WEB Mähdreschwerk. Procesul de formare a brigăzilor de muncă socialiste era în toi. Fiecare brigadă are un jurnal în care sînt notate, în afară de datele de producție, sezisări ale membrilor brigăzii în legătură cu diverse atitudini criticabile în care se consemnează observații despre felul în care se depășesc greutățile ivite; în sfîrșit se înregistrează zi de zi probleme legate de procesul muncii, sau întîmplări privind viața muncitorilor în cadrul colectivului de muncă, forme de afirmare a relațiilor de prietenie și înțelegere care se statornicesc între membrii brigăzilor. Din aceste jurnale reies admirabil eforturile individuale și colective ale muncitorilor de a-și forma o conștiință nouă, socialistă, o atitudine nouă față de muncă și viață. Ele oferă un material extrem de interesant pentru scriitori și pot spune că în cele patru luni cît am stat acolo, am găsit atîtea lucruri demne de înfățișat în literatură, încît mi-ar trebui patru sau cinci ani ca să le pot redacta pe toate. (Muncitorii mi-au cerut sprijinul în definitivarea acestor jurnale.) Am lucrat alături de ei cu entuziasm, înconjurat de multă dragoste și simpatie.

HEINZ KLEMM: Am fost în sudul R.D.G. la mai multe gospodării agricole colective. Am putut urmări ritmul rapid al colectivizării în țara noastră, convingerea, elanul cu care țăranii își unesc eforturile și mijloacele de muncă în vederea obținerii unor recolte din ce în ce mai mari. Consider de asemenea că această perioadă rodnică mi-a prilejuit cunoașterea unui material de viață deosebit de bogat, pe care îl voi utiliza în viitoarele mele lucrări.

— Ce ne puteți spune despre rezultatele dobîndite de literatură, în urma conferinței de la Bitterfeld?

W. STRANKA: In primul rînd a avut de cîștigat poezia. După conferința de la Bitterfeld au apărut mult mai multe volume de versuri decît înainte. Citez numele unor colegi tineri și talentați, care au scos volume de versuri tocmai în urma unor asemenea rodnice întruniri cu muncitorii: Hart Salomon, Harso Grabner, Rose Nyland, Walter Werner, Helmut Preisler, Werner Lindemann, etc.

HEINZ KLEMM: A luat o mare amploare reportajul, genul cel mai operativ și direct care s-a cultivat cu mult succes la noi și înainte. Născut din nevoile presei, reportajul nu s-a constituit de la început ca gen beletristic. Prin maeștri ca Egon Erwin Kisch la noi și Geo Bogza la dvs., reportajul intră în sfera literaturii beletristice. (Au devenit astfel posibile și volumele de reportaje.) Mulți scriitori de prestigiu cultivă azi la noi reportajul care capătă, datorită lor, o valoare artistică din ce în ce mai ridicată. Așa sînt Stefan Hermlin, Stefan Heym, Franz Fühmann, Werner Heggerath și alții. Se ridică, de asemenea, mulți tineri reporteri talentați.

REP.

Vitezslav Nezval

La 26 mai se împlinesc 60 de ani de la nașterea marelui poet ceh Vitezslav Nezval. Cu acest prilej Uniunea Scriitorilor Cehoslovaci a organizat numeroase seri de poezie. Presa cehoslovacă publică ample articole consacrate marelui poet.

In numărul viitor „Gazeta literară" va evoca figura regretatului Vitezslav Nezval.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU, (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.90. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 23 (325) — joi 2 iunie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

GH BOTAN

„In cinstea Congresului"

Chipuri de comuniști în literatura nouă

In primele faze ale noii noastre literaturi, comuniștii erau văzuți de către scriitori dintr-o perspectivă mai mult exterioară: parcă pătrundeau într-o realitate ce fusese constituită fără participarea lor. In satul Malul Surpat nu sînt comuniști. Mitrea Cocor se formează ca om fără să cunoască influența comuniștilor. Abia în armată el ia contact cu o realitate nouă, deocamdată exterioară celeilalte. Intîlnirea cu partidul, iar apoi cu lumea sovietică, socialistă, îl ajută însă să vadă (și să înțeleagă) altfel și lumea lui, adică lumea satului, descrisă în atîtea lucrări prerevoluționare ale marelui povestitor. O perspectivă întrucîtva asemănătoare găsim și în primul volum al „Negurei" lui E. Camilar. Chiar și în „Desculț" al lui Zaharia Stancu, unde se zugrăvea o realitate anterioară marilor evenimente revoluționare, apar abia spre sfîrșitul romanului chipuri de „vizionari", care întrevăd contururile luptelor viitoare. Cuvintele lui Iancu Brătescu despre „scînteile" răzvrătirii care, răspîndindu-se în lume nu se sting niciodată, sînt și profetice și simbolice.

Așadar o primă funcție pe care o împlinesc personajele purtătoare de idei înaintate, este de a „deschide ochii" altora, acelora care pînă mai ieri trăiseră într-o realitate „exterioară" influențelor revoluționare. Situația aceasta, evident tipică la un moment dat pentru sectoare vaste ale realității, este destul de frecventă în creația literară, ea putînd fi întîlnită și în lucrări apărute după „Mitrea Cocor" sau „Negura". De pildă în „Iarbă rea" de Aurel Baranga, secretarul de partid Sofronie apare spre sfîrșitul acțiunii pentru a „descurca" ițele; în „Cetatea de foc", secretarul Comitetului de partid Munteanu repară ceea ce a stricat din cauza temperamentului său prea violent Pavel Arjoca, și-l „împacă" pe bătrîn: în nuvela „Lența" a lui Francisc Munteanu, secretarul de partid Gherdan îi povățuiește pe tinerii eroi ai cărții. In piesa „Oameni de azi" de Lucia Demetrius, doctorul Murgu e ajutat să înțeleagă esența realităților revoluționare tot de secretarul de partid, etc.

Explicabilă, inevitabilă la început de drum nou, formula descrisă se dovedește a fi însă din ce în ce mai anacronică. Posibilă în literatura realistă despre lumea capitalistă, ea devine nepotrivită la noi, întrucît zonele exterioare influenței Partidului se îngustează mereu. Totuși, chiar și în ultimii ani au apărut lucrări în care influența comuniștilor e prezentată cam exterior. In romanul Cellei Serghi, „Fetele lui Barotă", conviețuiesc în aceeași casă două lumi între care nu pot exista decît contacte incidentale. Ca să poată „intra" în lumea reprezentată de familia Barotă, Victor trebuie s-o părăsească pe a sa. In „Arborele genealogic" al Luciei Demetrius, sub influența Laurei Dragoș, Manea-Voinești reușește să se smulgă din păienjenișul prejudecăților aristocratice. Și el are revelația descoperirii unui nou rost al vieții datorită întîlnirii cu un erou înaintat.

In antiteză cu lumea veche, degradată și descompusă (lume descrisă atît de amplu și de variat de literatura realist-critică) și care are o influență negativă asupra omului, întunecîndu-i perspectiva, chipurile de comuniști apar ca aducătoare de lumină, radiind o moralitate nouă, superioară, ca modele de comportare. In unele cazuri ei dezvăluie această moralitate superioară fiind puși în situația să rezolve într-un chip nou conflictele de conștiință. Tipică din acest punct de vedere e situația din „Cumpăna", de Lucia Demetrius. „Eternul" conflict între datorie și pasiune e folosit de autoare pentru a releva excepționala tărie de caracter a lui Anton Vadu. In „Minerii", Mihail Davidoglu îl obligă și pe Anton Nastai să aleagă între îndatoririle familiale și datoria obștească. Conflicte de acest gen găsim și în multe alte lucrări. Forța de sacrificiu a comuniștilor, ca expresie a umanismului socialist și a frumuseții omului nou, este evidențiată și în primele poeme ale lui Dan Deșliu. („Lazăr de la Rusca" și „Minerii din Maramureș") și în „Anii negri" de N. Moraru și A. Baranga.

Pasul următor a fost făcut prin descoperirea comuniștilor în acțiune, ceea ce permite dezvăluirea multilaterală a caracterelor lor. In „La cea mai înaltă tensiune", de Nagy Istvan, eroul principal este „trimis" în fabrică (adică numit director), dar lucrează acolo împreună cu alți tova-

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 4)

DOCTRINA AGRESIUNII ȘI A CINISMULUI

A trecut o lună de cînd avionul militar american „U2" a fost doborît la Sverdlovsk, deasupra teritoriului sovietic, la 2000 de kilometri de frontieră. Pilotul Powers, salvat cu parașuta, a vorbit. Au vorbit, mai elocvent decît el, documentele găsite.

S-a făcut astfel dovada săvîrșirii de către S.U.A., a unui act de agresiune calificat împotriva Uniunii Sovietice.

Succesiunea declarațiilor făcute de oameni de răspundere ai Statelor Unite, ca și preliminariile Conferinței la nivel înalt, la Paris, și apoi în fața Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, au precizat în cursul acestei luni, nu numai recunoașterea faptelor așa cum au fost afirmate de Uniunea Sovietică, dar și două poziții, două concepții de drept și ordine internațională, diametral opuse: una a Uniunii Sovietice, de respect al suveranității naționale a fiecărui stat, mare sau mic, de respect a principiilor O.N.U. și a normelor fundamentale ale dreptului internațional; cealaltă, a Statelor Unite ale Americii, de proclamare a dreptului *necesității*, unilateral și subiectiv declarată, ca justificare a oricărei agresiuni și a încălcării suveranității naționale a oricărui stat. Cea dintîi, izvorîtă din dorința de pace și coexistență pașnică, pe baza respectului drepturilor consfințite de norme fundamentale internaționale care asigură conviețuirea popoarelor; cea de-a doua, dictată de o politică de forță, de o concepție colonialistă și dependentă a celorlalte popoare de pe întregul pămînt, cinică, agresivă, provocătoare, dictatorială, care adoptă, pentru atingerea țelurilor imperialiste, ipocrizia și minciuna drept politică de stat.

Faptul consumat — în sfîrșit, recunoscut, — este astăzi bine caracterizat: un avion militar, condus de un militar, a violat spațiul aerian al altui stat, în scopuri militare.

Dar președintele S.U.A. ca și secretarul de stat, după ce s-au încurcat în declarații contradictorii, au dat pe față, prin declarațiile lor, lucruri și mai grave decît concretele rămășițe ale avionului doborît și limba dezlegată a pilotului Powers. Și anume: că acest act de agresiune și de încălcare a celor mai elementare reguli de drept internațional nu este izolat și nici unicul, ci face parte dintr-un sistem organizat de agresiune, un sistem de stat, care nu numai că este pus în aplicare de cîțiva ani, dar că el va continua cu aceeași binecuvîntare a președintelui Eisenhower, la întoarcerea sa de la biserică.

Așadar, declarațiile și discuțiile au dezvăluit o atitudine agresivă și de acte de provocare, mult mai grave decît zborul avortat al unui singur avion militar.

Astfel, provocările periculoase ale S.U.A. împotriva Uniunii Sovietice sînt azi, după atîtea ezitări penibile, mărturisite. Ba chiar proclamate în gura mare, cu emfază și o trufie, provocătoare și ele.

Pentru aceasta a trebuit cinismul răufăcătorului prins cu mîna pe trăgaciul armei dosită în buzunarul din care ieșea la vedere o declarație sentimentală pentru pace, și care bravează.

Numai că aceasta nu o poate face un stat, o mare putere, fără a se compromite iremediabil în fața întregii omeniri, chiar și a finanțatilor care-i stau la ușă, cu ochii pe dolarii fondurilor de ajutor.

In ochii miliardelor de oameni simpli și muncitori din lume, ai intelectualilor, ai oamenilor cinstiți de pretutindeni, ai acelor care nu sînt legați de politica dolarului au pierdut orice prestigiu, orice autoritate.

A afirma că necesitatea scuză orice mijloace este a re-

Demostene BOTEZ

(Urmare din pag. 5)

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-lea CONGRES AL P.M.R.

OM AL TIMPULUI TĂU

Uimirea trăită de bucureșteni, în momentul în care, prin ridicarea paravanelor și curățirea căilor, li s-a deschis accesul către noile construcții din jurul Palatului Republicii, a fost plină de desfătări și învățăminte. Larga stradă care coboară din Calea Victoriei și atinge colonada blocurilor delicat colorate, te conduce prin fața vitrinelor cu obiectele noilor industrii. Ajungi în fața blocului cu șaisprezece etaje, cu terasa deschisă, inundată de lumina de neon a acoperișului. Un alt lanț de construcții te readuce în Calea Victoriei, înconjurînd prin dreapta ansamblul de scări, de terase, de coloane din jurul bisericii Kretzulescu, pus acum în deplina lui valoare. Vechile monumente par a fi abia astăzi descoperite de către privitori. Din capătul colonadei vezi în fața ta domul circular al Ateneului, desenat mai puternic sub fasciculul de raze al proiectoarelor; în stînga, o construcție mai mică, dar nu lipsită de avînt prin săgeata turnului ei: biserica luterană. In mijlocul pieței întinse și adînci, despărțită prin peluze de colonada blocurilor din față, urci pe scări de piatră către noua sală a Palatului R. P. R. care își vădește menirea ei cînd o privești din perspectivă laterală și o afli ca o vastă construcție, în care se adăpostește, fără alte comunicări către exterior, un auditoriu de peste trei mii de locuri. Pătrunzi în holul uriaș și măsori cu ochii adîncimea lui, prelungită dincolo de întreitul șir de stîlpi pătrați care sprijină galeria primului etaj, de pe a cărui balustradă te vei opri pentru a culege imaginea furnicarului din holul parterului și vuietul lui de scoică gigantică. Ai ajuns acolo urcînd una din cele două largi scări de marmură și, după ce ai înconjurat galeria, după ce ai privit în jos, admirînd efectul coloristic al marmurelor de tonuri diferite, galbene și porfirii, pătrunzi în sala îmbrăcată în catifea albastră ca peruzeaua, cu fotoliile parterului așezate în romburi, astfel încît nici unul din ocupanții lor să nu stînjenească pe cei din spate. Pante line urcă din capetele sălii către scenă, înspre balconul deschis ca un evantai, unde publicul, odată adunat, s-a masat într-un adevărat munte viu, care te oprește cu minunarea spectacolului unic. Amenajarea acustică a sălii este așa întocmită, încît toate zgomotele ei sînt absorbite și temperate, în timp ce fiecare sunet al scenei, chiar cel mai delicat al claviaturii atinse de mîna pianistului, ți se transmite cu perfecta claritate a vibrației lui. Nu poți, făcînd plimbarea repetată acum de fiecare bucureștean, privind noile construcții, măsurînd perspectivele, pătrunzînd în noua sală a Palatului R. P. R. bucurîndu-te de tot ce ai văzut și reflectînd ca un om care ai învățat să prețuiești munca, îndemînarea și priceperea, să nu consacri un gînd al recunoștinței tuturor arhitecților, inginerilor constructori, tehnicienilor de tot felul, meșterilor și meșteșugarilor, miilor de muncitori, realizatorii acestui ansamblu monumental, ca și regimului popular care i-a grupat pe toți și i-a înzestrat cu o nouă conștiință patriotică în acțiunea transformării socialiste a țării.

Ceea ce bucureștenii au admirat, zilele acestea, în centrul orașului lor, se repetă în multe alte puncte ale acestuia, în toate centrele urbane și rurale, la munte și la mare, și nu numai ca ansambluri urbanistice, dar și ca mari edificii industriale, culturale, școlare, sanitare, sportive, căi de comunicație, o îmbogățire de necrezut a inventarului general al țării. Trăim momentul celui mai mare avînt constructiv pe care îl cunoaște istoria Romîniei. Acest avînt va continua în crescendo și ne va dărui, în scurt timp, o țară nouă. Proiectul de directive propus apropiatului Congres al Partidului Muncitoresc Romîn prevede etapele planului de dezvoltare a economiei naționale în următorii șase ani, cu adaosul, în final, al liniilor directoare ale programului de perspectivă în deceniul următor, adică pînă în 1975. Cine parcurge acest document și transformă cifrele lui în reprezentări concrete, își poate închipui cu ușurință chipul viitor, cu trăsături devenite evidente de

Tudor VIANU

(Continuare în pag. 3)

Invitația la vis

Nu mi-aș fi imaginat niciodată că cifra matematică, abstractă și rece, poate fi convertibilă în vis și poezie. Proiectul de directive dă ce se cheamă tehnic perspectiva dar relevă, în același timp, dimensiunea de reverie concretă a proximilor șase și cincisprezece ani. Lectura strict obiectivă, lipsită de emoție, nu e cu putință: atîtea tone de cereale, sau atîtea tone de fier, de oțel, sau atîția kilowați-ore. Proiectul de directive obligă la meditație și verificări, la comparații cu trecutul, cu prezentul, implicînd viitorul obștesc în socotelile tale particulare. Faptul că în anul 1965 colectivizarea va fi o operă în întregime realizată nu poate să nu te silească la readucerea aminte a unei istorii pe care ai trăit-o, obligat, în vecinătatea umilită a plugului de lemn și a cocioabei rurale din care lipsea opaițul. Sporul de producție, fabulos în raport cu nivelul atins la același capitol în anii de dinaintea ultimului război mondial, noua treaptă urcată, grandioasă prin raportare la indicele corespunzător al însuși ceasului de astăzi, toate aceste confruntări, riguroase, dau realității noastre un nimb de vis lucid și exact. Cititorul obișnuit citește cifra, se uimește și o aprobă cu un entuziasm sincer izvorît dintr-un principiu elementar; privește în jur: viitorul își are rădăcinile în prezentul nostru concret și imediat. Iar timpul, însuși timpul calendaristic, și-a schimbat calitatea: șase ani sau chiar cincisprezece, înseamnă, la lampa miraculoasă, vertiginoasă uneori a prefacerilor revoluționare: MIINE. Și mai intervine o pricină: acest MIINE trece prin oameni, prin tot ce are viața lor mai adînc și mai esențial. M-am întîmplat în timpul ultimei mele călătorii cu trei oameni necunoscuți, din părți diferite, în același vagon de tren. Un țăran colectivist, un activist de raion și cu o tînără învățătoare de sat. Țăranul mi-a vorbit de arpagic cu un vocabular de botanist, fata înfățișa noile raporturi dintre învățător și elevii săi cu o pricepere de sociolog înțelept, iar activistul forjor la baza lui, ar fi putut da oricînd domnului Herter sau domnului Nixon o lecție prețioasă de politică internațională și de diplomație. Explicația vine de acolo că anii pe care i-au trăit, și cei ce vor să vină, se află organic în ei ca cercurile în arbori. Am mai văzut și pe alte meridiane oameni turburați de cifre: atîția dolari, sau atîtea automobile, sau atîtea tone de cafea zvîrliite în mare pentru ca prețul pieții să nu scadă. Alți oameni și alte cifre. Am cunoscut în America maniaci obsedați de milioanele lui Rockefeller sau ale domnului Morgan. Am cunoscut un vechi pensionar al unui azil de noapte care de 4 ani de zile se îndeletnicește calculînd sumele uriașe pe care le-ar fi avut dacă n-ar fi fost, ca atîția alți americani, victima crahului bancar din 1929. Alți oameni, alte cifre. Am cunoscut la Paris un intelectual distins care de ani și ani de zile își calculează seara, la ora șase, cei cîțiva franci și cele cîteva centime cîte îi sînt necesare, pentru ca să-și asigure somnul într-un dormitor comun în apropierea gării de Est, unde nu poți totuși pătrunde fără această avere blestemată și mizerabilă.

Oameni și cifre. Știu, există în această clipă alții, păstrînd din înfățișarea omenească numai aspectul exterior și înșelător, care socotesc, în cifre uriașe, ce profituri vor realiza dacă vor izbuti să pună în mișcare marea lor industrie: a războiului și a morții pe fronturi largi, cuprinzînd mase umane fără număr. Neoameni și cifre.

In acest timp liniștiți, încrezători în soarta lor și în steaua care-i conduce, oamenii din țara noastră privesc cifrele **Proiectului de directive** și inima le este cuprinsă de o nesfîrșită fericire. Ei știu că fiecare semn înscris cuprinde o realitate mîine atinsă, săptămîna viitoare depășită. Și acest calcul gospodăresc, măreț în liniștita lui autenticitate, le dă puterea să viseze cu ochii deschiși și să-și dobîndească visul cu minunata simplitate cu care te bucuri întotdeauna de rodul efortului tău.

Un poet decadent depășit de vremuri spunea: „fericirea adevărată e cînd n-o atingi cu mîna".

Ce eroare grosolană și lipsită de bun simț: fericirea adevărată e cînd o atingi cu mîna și devine a tuturor. Invitația la vis e egală astăzi cu invitația la fericirea plurală de mîine.

Aurel BARANGA

O sarcină măreață

Proiectul de Directive ale Congresului continuă să se dezvolte pe masa de lucru a fiecărui om al muncii, chemat să-l studieze, să-l analizeze și să contribuie la rîndul său cu propuneri concrete. El constituie oglinda unei perioade de însemnătate istorică, în cuprinsul căreia am fost martorii unei creșteri fără precedent a forțelor de producție, a înfloririi economiei naționale și, în consecință, a ridicării nivelului de trai al celor ce muncesc.

Intr-adevăr, bilanțul activităților creatoare din ultimii ani, scurta perioadă dintre cele două congrese ne înfățișează o țară ce dispune astăzi de o puternică bază industrială, de o agricultură în plină transformare, de vaste resurse umane și materiale.

Lărgirea și consolidarea relațiilor de producție socialiste, dezvoltarea proporțională a economiei naționale pe o linie mereu ascendentă, acestea au fost căile pe care, după chiar litera Proiectului, am înaintat cu pași mari către construirea socialismului, ținta eforturilor obștești de astăzi.

In lumina datelor Proiectului de Directive, elocvența sobră a cifrelor se supune aprecierii fiecăruia. El constituie însă, în primul rînd, îndreptarul activităților viitoare, planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965. Nivelul de trai, săltat de aproape trei ori în cîțiva ani, va cunoaște acum urcușul vertical al termometrului, împins de febrele entuziasmului.

Cele trei sute de mii de apartamente, care vor zmălțui orașele noastre în anii următori, vor schimba fața țării. Putem de pe acum să ne închipuim farmecul nopților de vară, îmbăiate în luminile ce vor scălda, pe toate întinsurile, holdele, șoselele, fațadele blocurilor, cheiurile și munții, de la Eforie la București, în Bicaz și mai departe, pretutindeni.

Zecile de miliarde de kilowați, constituind darul pe care socialismul îl face poporului muncitor, au menirea de a scoate întunericul din ultima casă. Același este și rostul milioanelor de tone de țiței, de oțel și de ciment. Cîteva sute de mii de tone de hîrtie se pregătesc pentru litera tipografică și condei. Imaginea oamenilor noi, luîndu-și în stăpînire orașele noi, complexele noi, hidrocentralele noi și făurindu-și un destin al împlinirii celor mai îndrăznețe visuri, înfrîngînd vestigiile suferinței și nesiguranței, clădind cu nesaț și temei și alcătuindu-și o viață sufletească de profunzimi, își așteaptă scriitorii care s-o deslușească și s-o fixeze.

Tabloul ce se desprinde din studierea Proiectului de Directive exclude mediocritatea și rutina, îndemnînd pe omul de creație să vadă în mare și să-și afirme măiestria.

Proporțiile oarecum geologice ale realizărilor din ajun și de mîine cer și în literatură manifestarea unui suflu de romantism revoluționar.

Cei optzeci de mii de ingineri ce vor urca pe schele în anii următori, cele cincisprezece mii de clase de școală, uzinele automatizate, atrag atenția lucrătorilor din literatură asupra acelei cerințe capitale, potrivit căreia artei nu-i este îngăduit să rămînă în urma științei și a tehnicii.

In acest sens, Proiectul trasează și celor care construiesc cu penița, o sarcină de o netăgăduită măreție.

Șerban CIOCULESCU

Ani-lumină

Despre poezia cifrelor s-a scris nu o dată; această poezie nu reiese din eleganța abstractă a unor semne, ci din implicația lor concretă: combinate, centrale electrice, uzine, școli, policlinici, cinematografe. Un vast plan de dezvoltare a țării, presupunînd un măreț efort de muncă îndrăzneață și conștientă — iată ce prevede Proiectul de directive ale Congresului al III-lea al P.M.R. El demonstrează încă o dată, cu sporită putere de convingere, ce traiectorie uriașă și rapidă poate urma o țară al cărei popor, descătușat de orice servituți, își conduce destinul.

Uimirea și mîndria au devenit sentimente firești pentru cel care privește ca și pentru cel care înfăptuiește.

Pentru poet, acest proiect nu constituie numai substanța viitoarelor sale creații, ci și obligația de a face un salt calitativ în munca sa, pe măsura progresului țării. In proiect sînt incluse și metaforele noastre, dar mai ales răspunderea crescîndă în acțiunea noastră de construire a omului nou.

Avem datoria să arătăm că realizările de o anvergură fără precedent, pe care le preconizează Proiectul de directive nu este numai rezultatul unor calcule economice ci, mai ales în esența și semnificația lor, rodul celei mai înaintate concepții despre lume, produsul concret al conducerii țării de către un partid identificat cu interesele și năzuințele poporului.

Avem datoria să vorbim despre eroism, despre cel ocazional ca și despre cel diurn, și să-i revelăm sensul comunist, fertil, conștient.

Avem datoria să ne aflăm în mijlocul șantierelor și al construcțiilor, în uzine, în școli, în mijlocul eroilor cărților noastre, contribuind la elanul muncii, lărgind aria frumuseții ei.

Sîntem datori să evidențiem, mereu și mereu, perspectiva revoluționară a faptelor noastre, să luptăm împotriva rutinei și a inerției, pentru a da întreaga forță și adîncime acestor veritabili ani-lumină pe care îi trăim.

Nina CASSIAN

Muncitori cazangii din brigada condusă de Eroul Muncii Socialiste Alex. Codescu, de la Complexul C.F.R. „Grivița Roșie", citesc Proiectul directivelor Congresului al III-lea al P.M.R.

În acest număr:

— In întîmpinarea celui de-al III-lea Congres al P.M.R. (pag. 3)

— Fragment din romanul „Aceste zile și aceste nopți" de Teodor Mazilu (pag. 5)

— O pagină scrisă de oaspeți maghiari în țara noastră. (pag. 7)

cărți

DUMITRU CORBEA: „Nu sînt cîntăreț de stele“

„Nu sînt cîntăreț de stele" reprezintă rodul unei remarcabile activități poetice de aproape un sfert de veac. Din volumul de față se conturează profilul unei personalități poetice originale, evoluînd pe coordonate constante, care n-a cunoscut salturi spectaculoase, abateri, sinuozități. Apărut în peisajul poeziei noastre într-o vreme cînd unii poeți erau furați de mirajul modernismului, iar alții se complăceau în cultivarea unei imagistici dulcege — idiliste cu iz semănătorist, poetul țăran, Dumitru Corbea, se număra printre cei puțini ce luptau pentru o poezie progresistă, aducînd prin versul său ecoul puternic al suferinței țărănești și al revoltei sale surde:

Nu voi cînta natura-n versuri stinse
Căci timpul meu e rupt dintr-însa
Ci voi cînta dureri înăbușite
Revolta ce pe toți cuprins-a.
(„Cînt epocal")

Poezia sa era populată de sentimentul unei lumi dezmoștenite, lumea țăranilor trăind într-o cutremurătoare mizerie și ignoranță; o lume suptă de foame și doborîtă de muncă și de exploatare.

Versurile din perioada primelor volume: „Sînge de țăran" (1936), „Războiul" (1937), „Candele păgîne" (1936—1938), „Nu sînt cîntăreț de stele" (1940) reconstituie tabloul realității rurale a vremii, în linii de un dramatism zguduitor. Atmosfera sumbră a unei vieți pline de suferință, este sugerată prin cîteva imagini; Corbea pictează doar, în cîteva nuanțe, de preferință cenușiu și negru, dar peisajul său e pregnant și de neuitat prin profunzimea sentimentului, iar relatarea directă, sumară, zgîrcită parcă, sugerează tocmai sărăcia cruntă, dezolantă a unui mod de viață inuman. Portretele sale de țărani („Moș Gheorghe Bejan", „Inscripție", „Scrisori către mama", etc.) tăiate parcă în piatră, cioplite cu dalta, în ciuda încă a unor stîngăcii, respiră o simplitate și o forță de sugestie deosebită. Cuvîntul niciodată înzorzonat, rostit cu ciudă — alteori plin de alean și de dulceață — (atunci cînd nu abuzează de diminutive) asemănător celui din doinele și baladele populare — exprimă una din calitățile fundamentale ale poeziei lui Dumitru Corbea, marea simplitate. In acest sens e vădită influența creatoare, profundă, pe care a avut-o folclorul asupra versului său.

Sensul atitudinii militante de mai tîrziu a poetului este adesea declarat și chiar „strigat" cu semeție, încă din primele sale arte poetice („...port în mine răzvrătirea/Și speranța celor care tac / Prieten nu mai sînt de-acuma / Altor, decît doar omului sărac. („Răzvrătirea"). Țelul poetului la început încă nebulos, („să samăn răzvrătire pe pămînt") va fi apoi luminat de flacăra ideilor clasei muncitoare, ale revoluției proletare pe care le va cunoaște luptătorul revoluționar Dumitru Corbea. De la atitudinea sfidătoare dar anarhică: „Nu-mi pasă de nimic, de nimeni / Sînt însetat după dreptate / Dar chiar dac-oi rămîne singur / La poarta nimănui n-oi bate" din „Răzvrătire" poetul va evolua către ținuta matură a luptătorului conștient de necesitatea Revoluției.

„Sînt ca un stejar în bătaia vîntului
pe colină,
Pe care nici furtunile, nici trăznetele
nu l-au doborît
Inima mea s-a răzvrătit de nedreptate
iar glasul a strigat,
Revărsîndu-mă din matcă ca rîul
furtunos și curgînd
Către marele și adîncul fluviu al
popoarelor înfrățite
Privind spre comunism ca navigatorul
steaua polară"
(„Maturitate")

Treptat, în volumele următoare viziunea poetului se luminează căpătînd culorile „zilei de mîine", prevestită încă din „Nu sînt cîntăreț de stele". „Omul de rînd cu gîndul neîmpăcat" (cum îi place să se numească cu modestie), care cu „potcoava încălțămintei" călcase „ura dintre oameni, nedreptatea" va vibra alături de poporul eliberat, celebrîndu-i munca creatoare, traiul liber. Ochiul pînă atunci încețoșat al poetului se înseninează văzînd „A lumii veșnici primăveri", „vlăstarii", „mugurul", „soarele", paleta sa îmbogățindu-se cu lumini noi. „Tovarășul Ion", „Cînt zilele ce-au să vină", „La defilare", „Ca rădăcina, mugurul și firul ierbii", „Multe-am înțeles" etc. sînt doar cîteva dintre poeziile inspirate de realitățile noi ale vremii atît de mult așteptate și visate.

Afirmînd cu recunoscuta-i statornicie apartenența sa la lumea, în trecut obidită, a muncitorilor de pe ogoare, ca și dragostea nestrămutată pentru peisajul rustic atît de familiar, sufletul poetului este încărcat de bucuria vieții noi, a eliberării neamului său de robi.

„Bulgărul de țărnă din ogor
Parcă mă furnică încă sub picior
Mă înțeapă miriști și otăvi pe șesuri
Și le port în mine cu-alte înțelesuri"

Alături de contemporanii săi, poetul intrat în veacul „noii renașteri" a pornit să făurească „Cîntecul tînăr al primăverilor visate". Volumul de față cuprinde, din păcate și unele bucăți mai puțin realizate, mai puțin reprezentative pentru talentul autorului „Candelelor păgîne".

Cartea aceasta de versuri, reprezintă însă activitatea rodnică a unui poet harnic aflat în plină desfășurare creatoare.

Eugenia TUDOR

TUDOR VIANU: „Alexandru Odobescu“

Fără a ignora portretul spiritual al lui Odobescu, Tudor Vianu se oprește mai cu seamă asupra operelor sale principale. Ca prefață, studiul a fost intitulat Al. Odobescu-Pașoptist și umanist. Sînt coordonate care definesc și solicită atenția. Intre autor și obiectul cercetării există în acest caz similitudini. Tudor Vianu, erudit umanist și sensibil poet al culturii, pătrunde în opera lui Alexandru Odobescu cu toată acea bogăție de mijloace care-l ajută la tălmăcirea ei.

Studiul aduce date de ordin biografic menite să reliefeze atitudinea militant-patriotică a scriitorului. Această constantă rămîne mereu în atenția lui Tudor Vianu care dă un răspuns vechii istoriografii burgheze unde Odobescu era considerat „spirit aristocratic", desprins de năzuințele poporului. De la Muncitorul romîn la Tezaurul de la Pietroasa, **Odobescu ni se înfățișează ca un scriitor înaintat exprimînd, într-o epocă a trădărilor burgheze, cuvîntul lealității față de popor. Ceea ce preocupă îndeosebi pe Tudor Vianu este latura umanist-științifică a operei prezentate. Pentru aceasta întreprinde ample analize și cînd ajunge la** Istoria arheologiei **subliniază importanța lucrării „cu puține analogii în epocă". La un scriitor cu asemenea sensibilitate, aplicația științifică e de-a dreptul uimitoare. Și, coborînd în secolele Renașterii, Tudor Vianu îl apropie de Lorenzo de Medicis și Rabelais. Pseudokyneghetikos vine și el cu o mare contribuție în sprijinul apropierii de mai sus.**

Cîteva indicații certifică receptivitatea lui Odobescu la valorile culturii umaniste în anii primelor sale studii, ca și pasiunea sa de cercetător și iubitor al tradițiilor și folclorului romînesc, cărora le-a consacrat cîteva cunoscute articole. Tudor Vianu le comentează cu evidentă voluptate, și cînd este vorba de Cîteva ore la Snagov procedează el însuși ca memorialistul său. Se simte participarea autorului, care interpretează nu numai cu mintea, ci și cu sensibilitatea.

Paginile despre Scenele istorice și Pseudokyneghetikos ocupă un loc restrîns, academicianul urmărind să reliefeze în figura scriitorului, în primul rînd, trăsătura ignorată sau contestată în trecut, în numele unui pretins junimism: progresismul său de influență pașoptistă.

In încheiere găsim această fericită caracterizare lapidară, care merită a fi reprodusă: „Filonul clasic, format din studiul atent al antichității se îmbină la el cu cel popular, nutrit de cunoașterea țării din observarea iubitoare a poporului, din culegerea cîntecelor și folosirea limbii lui din trecut și de astăzi. S-a alcătuit astfel arta lui Odobescu, clasică și populară în aceeași măsură, inspirată de urbanitatea modelelor sale savante, dar și de pilduirea poporului și a scriitorilor care i-au stat mai aproape. Realizînd această sinteză originală ca învățat și artist, opera lui Odobescu a rămas tînără pentru noi. O citim astăzi cu plăcerea cu care pare a fi fost scrisă și pe care o vor regăsi tot alte și alte generații de cititori".

Liviu CALIN

ȘERBAN NEDELCU: „Drum deschis“

Cu romanul „Drum deschis", Șerban Nedelcu încheie trilogia consacrată transformărilor petrecute în ultimile două decenii într-un sat dunărean. Unii eroi, cum sînt Ion Damian, Lisaveta, Florea Prodan — cunoscuți cititorilor din volumele anterioare: „In cîmpia Dunării" și „Furtuna stîrnește valurile" — apar din nou în prim planul cărții ca protagoniști ai acțiunii.

Imprejurările ce polarizează interesul epic sînt de natură să provoace ciocniri mai violente și să dezvăluie caractere mai nuanțate ca pînă acum. Analiza romanului ne obligă să constatăm din această perspectivă un cîștig de experiență narativă, o maturizare a viziunii artistice, cu bune rezultate, îndeosebi în caracterizarea modificărilor survenite în mentalitatea țăranilor muncitori angajați pe drumul colectivizării. Universul psihologic al eroilor este explorat pe linia dezvăluirii coordonatelor social-istorice. Preocuparea mai veche de cristalizare a esențialului în caracterizări distincte își află, de astă dată, în bună măsură rezolvarea.

La Ștefănești, cea mai mare parte a obștei satului participă la trasformarea socialistă a agriculturii. Sub conducerea comuniștilor din sat, colectiviștii au dobîndit succese frumoase. Tocmai într-un asemenea moment, președintele gospodăriei, Ion Damian, trece printr-o puternică criză interioară. Indrăgostit de o femee nedemnă de iubirea lui își neglijează treburile obștești. De această slăbiciune profită brigadierul Trandafir, un carierist înrăit, interesat să ajungă el președintele gospodăriei. O vreme satul va înregistra tentativele lui Trandafir, ajutat de chiaburi și de unele elemente înapoiate, de a-l compromite pe Damian provocînd prejudicii de tot felul gospodăriei. Pe de altă parte, va fi martorul reacției ofensive a tuturor oamenilor cinstiți pentru demascarea sabotorilor și consolidarea proprietății colective.

Ceea ce i-a reușit cu deosebire lui Șerban Nedelcu este sezisarea noii conștiințe a țărănimii muncitoare. Aderarea maselor țărănești la revoluția declanșată de clasa muncitoare are, între altele, drept efect o atitudine fundamental nouă față de problema proprietății.

Cînd Trandafir și cei de-o seamă cu dînsul vor să reducă fondul de bază sub cuvînt că așa s-ar mări prețul zilei-muncă, Ion Damian, Ilie Pașol, Angheluș Cataramă deschid ochii oamenilor. Destui se află încă sub influența demagogiei lui Trandafir. Insă, după cum era de așteptat, vălul de minciuni se spulberă. Treptat, cei dezorientați descoperă adevărul. Ședința în care, limpeziți asupra înșelătoriei inițiate de Trandafir, oamenii își spun fiecare gîndul este grăitoare pentru înțelegerea cu care privesc colectiviștii obligațiile lor cetățenești dar și pentru noua lor optică morală. Fiecare știe cum a dus-o înainte, cînd în bătătură nu avea nimic, și cum trăiește astăzi. Casele noi, pătulele și hambarele îmbelșugate sînt mai convingătoare decît orice argument. Și Petre Dăianu și Minică și Angheluș știu cui datoresc actuala lor bunăstare. Dacă averea colectivei e în primejdie, nici bogăția individuală n-are trăinicie — iată concluzia pregnantă ce se desprinde limpede din atitudinea țărănimii muncitoare.

Pe fondul conflictului amintit relieful caracterelor este inegal.

Reușite sînt unele personaje secundare; în fiecare dintre acestea descifrăm o individualitate, Florican Tarabega și Bîrlogeanu, de exemplu, parcurg un drum diferit, opus chiar. Pentru unul, munca este etalonul cel mai înalt. Pentru celălalt singurul principiu valabil a fost și rămîne acumularea de avuții. Existența lor denotă cît de puternic influențează dinamica socială destinul individului și cu atît mai mult noile relații socialiste. Intr-un climat moral propice Florican Tarabega se simte înălțat la demnitatea de om liber. Bîrlogeanu, legat cu totul de trecut, se exclude singur din rîndurile consătenilor prin neputința de a înțelege și accepta legile revoluției.

Pus în situații ce-i dezvăluie spiritul hîtru, Angheluș Cataramă nu este doar un mucalit cu gesturi pitorești, ci un luptător pentru cauza socialismului. Dîrza și sensibila Lisaveta, soția lui Damian îmi pare și ea viu conturată. Individualitatea lor, deși luminată fugar, e revelatoare. In schimb, Ion Damian, creionat mai darnic doar în cîteva scene, nu îndreptățește, prin felul său de a fi, renumele de care se bucură. Este cam șters, contradictoriu și în tot cazul prea nehotărît în momentele decisive. Scena finală a împăcării sale cu Lisaveta, îl dezavantajează net, așa cum a conceput-o, autorul. Criticul nu-și poate ascunde regretul că și Trandafir care ocupă destul loc în economia conflictului nu se manifestă mai abil, mai rafinat. Dacă ar fi fost mai dibaci gîndit caracterul nociv al intervențiilor sale, s-ar fi evidențiat, prin contrast, într-o măsură sporită, și forța care-l demască și umanitatea superioară a colectivului.

In „Drum deschis" Șerban Nedelcu face dovada unor calități pe care i le cunoscusem numai în parte. Este un bun observator al realității satului contemporan capabil să-i intuiască dramele și să-i descopere sensul prefacerilor prin care trece astăzi. In atingerea țelurilor sale artistice, îl slujește o vădită pricepere în investigarea mediului rural (notația sa este cel mai adesea exactă, cîteodată minuțioasă). Cu ultimul său roman scriitorul îmbogățește experiența prozei noastre noi și, în măsura în care integrează materiei lui artistice cifre, socoteli bănești despre investiții, elemente ale fondului de bază, calcule legate de ziua-muncă, etc., ne propune procedee narative, mai puțin folosite.

H. ZALIS

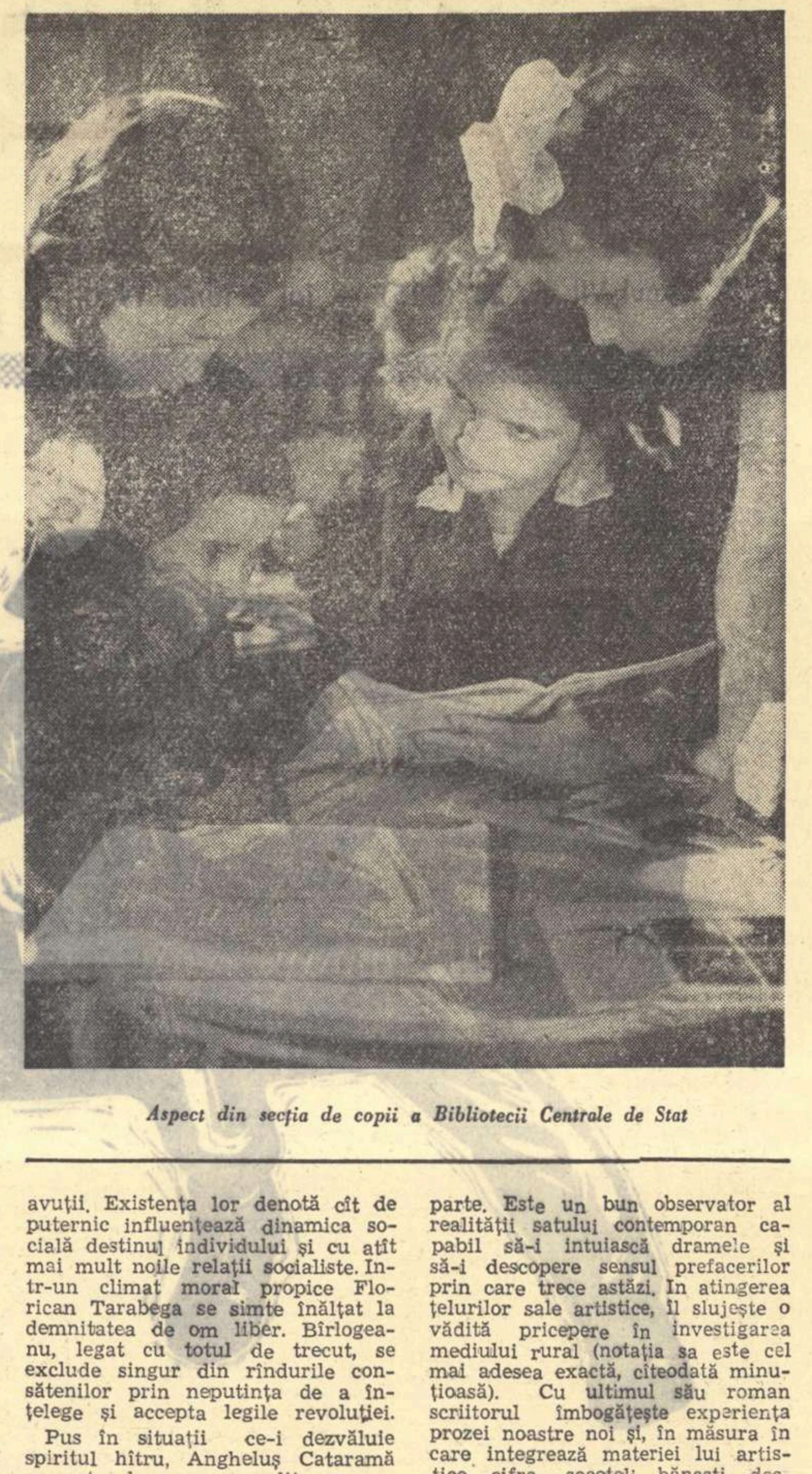

Aspect din secția de copii a Bibliotecii Centrale de Stat

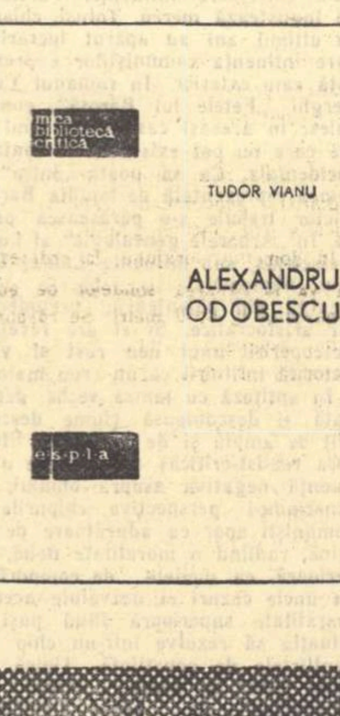

PETRE STOENESCU: „Privighetoarea“

Apropiate ca factură de reportaj, abordînd în exclusivitate aspecte din viața satului contemporan, nuvelele din volumul lui Petre Stoenescu evidențiază mai ales procese psihologice, momente emoționante și semnificative, capabile prin extensiune a defini caractere. Pe autor îl preocupă îndeosebi momentele de cotitură din conștiința oamenilor de la țară, trecerea acestora de la atitudinea individualistă, refractară vieții și muncii colective, la munca din cadrul gospodăriei agricole colective.

Inzestrat cu o meritorie viziune scenică, punînd în permanență accentul pe acțiunile personajelor și, mai ales, reușind să surprindă clipa în care frămîntările sufletești ating apogeul, scriitorul transformă, pe alocuri, nuvelele sale în scurte scenete, în care faptul brut, încadrat de scurte detalii, se deapănă cu rare intervenții din partea autorului. Personajele sînt surprinse în momente de încordare, stabilindu-și ulterior, prin revenirile autorului, identitatea.

Oamenii din cartea lui Petre Stoenescu — exponenți ai vremurilor noastre, — învață să trăiască, își descoperă personalitatea, conștiința demnității. Pentru unii dintre ei, anii puterii populare sînt echivalați cu a doua lor naștere. Ei au parcurs doar în 15 ani calea de la barbarie la civilizație. De pildă, Crețu V. Nicolae din nuvela „Ursu" evoluează în paginile cărții, de la stadiul argatului păzitor de porci prin grindurile bălților, străin de tot ceea ce se întîmplă în lume, la colectivistul harnic, conștient de rosturile muncii sale.

Anii socialismului, ani de muncă și luptă pentru construirea unei vieți mai bune, îl înalță, făcîndu-l să gîndească limpede, îi canalizează pe un făgaș nou energia sa creatoare, atîta vreme zăgăzuită de o orînduire bazată pe minciună și puterea banului. Lui Nicolae Amza, din nuvela „Trufandalele președintelui", plecat din G.A.C. în urma unei certe cu președintele acesteia, totul în jur îi amintește de munca sa din gospodărie, de tovarășii săi. El nu mai poate trăi singur și întorcîndu-se după cîtva timp va exclama: „Fraților, gospodăria colectivă te face om... Aici în sfîrșit, mi s-a împlinit dorința. Sînt și eu liber și mîndru la viața mea". (pag. 108).

Nu toate nuvelele au însă aceeași valoare. De exemplu nuvela „Nicovala", care deschide volumul, este prea declarativă, cu situații forțate și cu un final neconvingător. Sugerarea de către autor a trecerii fierarului Pantelimon Priboi de la atitudinea refractară intrării în gospodărie la cea „tinerească", „sprintenă", a unui om „trezit" dintr-un „vis urît" și care „iese la lumina soarelui" ni se pare artificioasă, lăsînd acțiunea nuvelei suspendată, iar profilul general al personajului de abia creionat.

Dacă personajele centrale au fizionomii distincte, o individualitate proprie, nu același lucru se poate spune despre personajele secundare, care rămîn mai mult un pretext neconcludent pentru a justifica acțiunile primelor.

De pildă, în nuvela „In rîndul lumii" ezitările lui Stan Ghiluș, puse de către autor pe seama influenței nefaste a fratelui său, de care se amintește în treacăt, fac ca întreaga nuvelă să sufere de lipsa de motivare, faptele invocate fiind fortuite, nedovedite.

Deși inegal, volumul lui Petre Stoenescu reprezintă un debut promițător.

Al. HANȚA

CRONICA LITERARĂ

REMUS LUCA: „Revedere“

de S. DAMIAN

Remus Luca a adunat într-un volum mai multe schițe și povestiri inspirate din viața satului contemporan. Este lăudabilă orientarea sa consecventă către temele actualității, relevînd repercusiunile transformărilor socialiste în conștiința țărănimii. (*„Am scris aceste lucrări cu convingerea că ele vor folosi, contribuind la lămurirea oamenilor în ce privește multiplele probleme pe care viața noastră nouă le pune"*, declară autorul în prologul volumului.)

Despre aceste lucrări literare, critica s-a pronunțat chiar din momentul apariției lor. Strîngerea laolaltă într-o culegere permite cîteva observații asupra preocupărilor tematice ale scriitorului și asupra ariei sale de investigație artistică. Am reținut, ca o caracterizare sugestivă, formularea desprinsă din studiul amplu al lui Ion Vitner consacrat lui Remus Luca și tipărit în „Viața romînească": *„Autorul «Anei Nucului» este un ardelean care sadovenizează"*. Desigur, înrudirea cu opera lui Sadoveanu este numai parțială — mai mult un prilej de asociații comparative — dar criticul demarcă limpede profilul prozatorului.

Lumea eroilor lui Remus Luca era — în anii premergători evenimentelor revoluționare — o lume a tăcerii. Nu tăcerea visătoare, cu contemplări îndelung savurate, ci o tăcere încordată. Erau supravegheate reacțiile impulsive și interzise gesturile de destăinuire, gingașe, delicate. Tăcerea ascundea mai ales o îndărătnicie obscură, determinată, cum vom vedea, de condiții social-istorice precise. La Remus Luca oamenii stăteau veșnic la pîndă, trăind în tensiune. In fiecare vorbă, ei căutau un gînd ascuns, jignitor și de teama umilințelor se izolau de semeni. Erau oameni duri, care refuzau plînsul și se purtau demn în suferință. Rîsul irumpea rar și atunci mai mult ca o ironie greoaie. In replica voit comică, nu urmăreau efectul hazliu, cît lovirea adversarului pe calea, chiar mai puțin spectaculoasă, a cuvintelor usturătoare. Anevoie puteai întrezări — prin carapacea aspră, țepoasă, refractară prieteniei — fondul blajin. Alături de ei, traiul nu se putea desfășura prea lesne. Satul îi considera suciți și se frămînta să descopere un făgaș pentru recuperarea lor. De altfel, o povestire se intitulează chiar „Sucașu" — poreclă locală a tipului de sucit. Niciodată ei n-au respins însă posibilitatea de a munci, dovedind pe acest plan o forță și o rezistență puțin obișnuite.

Atent la mecanismul psihologic, Remus Luca indică mereu resortul social al comportării. Asprimea firii provine din acumularea de decepții. In cadrul relațiilor burgheze, sentimentele oneste erau amenințate de înjosire și de ridicol. Optînd pentru singurătate, eroul se apăra, de fapt, de un mediu corupt. Tăcerea era consecința neîncrederii, a circumspecției. O orînduire silnică i-a forțat pe acești oameni la claustrare, le-a înăbușit talentele. Această intervenție nefastă a societății trecute, a burgheziei este viguros dezvăluită de către scriitor.

La tăcere se adăuga încetineala gestului. Pentru starea de pîndă, nu era recomandabil excesul de mobilitate. Nimic nu trebuia să trădeze tresăririle lăuntrice. Eroul se ferea de o ambianță ostilă, de presiunile capitalului. Incetineala însemna cumpănire, evitarea actului pripit, multă, multă prudență. De aceea eroul lui Remus Luca depunea răbdare și obstinație în atingerea țelului. Naratorul se complace și el în ipostazele preferate de personajele sale. Povestește alene, fără grabă, nepăsător la curgerea timpului. Sînt alese momentele care revendică tocmai relatarea domoală, leneșă.

Un om așteaptă într-o gară: *„Stam rezemat de un stîlp, toropit de acea stare obișnuită drumeților, cînd forfota călătorilor îți se desfășoară în fața ochilor, fără s-o vezi, cînd freamătul lor nedomolit, îți trece pe lîngă urechi și nu-l auzi..."* Doi soldați dintr-o escortă: *„descheiați la vestoane, cu capelele date pe ceafă, cu puștile atîrnînd de curea în voia lor, de umăr, pășeau agale, aproape plictisiți, și fumau mult, țigări mari, sucite în hîrtie de ziar..."* Un deținut se întoarce spre casă: *„Vremea se scurgea leneșă; o liniște fără seamăn stăpînea peste lume, grîul unduia moale sub privirile lui; frunzele cîmpului fremătau cătinel, umbrele se legănau, iar el sta întins sub tufa de alun din latura cărării și aștepta gîndit"*. Pînă și tristețea are nu știu ce liniște: *„Și iarăși rămase tăcut, ademenit de tristețea lui care stăruia, îmbiindu-l cu otrava ei dulce..."*

De aici nu trebuie să conchidem însă că preocuparea autorului se reduce la definirea unui anumit caracter și a unei anumite atmosfere, zugrăvite cu insistență. Pe Remus Luca îl solicită tocmai procesul trudnic de străpungere a carapacei, de înlăturare a tăcerii, de resurecție a eroilor. Sunetele vesele, luminoase ale vieții noi trebuie să pătrundă pînă în ungherele lor mohorîte! Se înfățișează în paginile cărții activitatea migăloasă a unor educatori comuniști, care le cîștigă încrederea, le demonstrează roadele socialismului, atrăgîndu-i spre colectiv. Lumea eroilor lui Remus Luca este o lume în schimbare, care leapădă hainele mohorîte ale trecutului.

Povestirile din acest volum se evidențiază în special prin surprinderea modificării lente a mentalității țărănești. Autorul înalță un elogiu muncii stăruitoare. Eroii săi au o voință oțelită, sînt capabili de o dîrzenie exemplară. Ca această dîrzenie să servească luptei comune, în viața lor trebuie să se producă o răsturnare. Schița „Revedere" prezintă lupta plină de abnegație a unui activist de partid, pentru transformarea satului. Drumul lui de la un simplu cioban, la un om cu un orizont cultural vast, dovedește puterea voinței. Motivul principal al schițelor lui Remus Luca îl constituie însă recuperarea indivizilor alienați de capitalism. Manoil Lepădatu, din povestirea „Prostul", nu poate, o vreme, învinge îndoiala în capacitățile sale intelectuale, îndoială sădită de foștii stăpîni. Burghezia i-a atrofiat sufletește pe oamenii înzestrați. Mult tact trebuie să arate activistul cultural, care se străduie să redeștepte în Manoil încrederea în aptitudinile sale. Cînd zăgazurile sînt înlăturate, marea energie a eroului se îndreaptă pe albia constructivă. Socialismul desființează mizeria, aduce buna dispoziție, alungă tăcerea posacă și individualismul — iată ceea ce arată clar și convingător autorul.

Remarcăm aversiunea lui Remus Luca față de datini conservatoare și superstiții. Rînd pe rînd sînt supuse oprobiului norme retrograde, reziduuri ale mentalității înapoiate. Cîteodată este eficace parodia. Cu talente de actori, fiii mimează apucăturile părinților, subliniind ridicolul unor obiceiuri anacronice. De pildă, tîrgul pentru fixarea zestrei: *„Flăcăul se așeză. Incepu să le povestească cum a fost cu tatăl său în pețit. El imita destul de bine și pe tatăl său, cu glasul lui suflat pe nas, și pe Ștefu, cu vorba lui cînd înțepată, cînd mieroasă și umilă; le imita și gesturile înțepenite, și surîsurile prefăcute, și seriozitatea și chiar încruntătura, cînd se simțeau împunși cu vreo aluzie". („Tîrgul").* Alteori, lucrurile trebuie tratate cu mai multă gravitate. Ura șovină, întreținută de burghezie, a provocat în satul Cărpiniș, nenumărate scandaluri, încheiate cu bătăi și crime („Cămașa de mire"). Aici autorul luminează aspectul tragic. Intoarcerea acasă a lui Ion Chirilă după zece ani de detențiune ilustrează consecințele otrăvei naționaliste. Povestirea „Cămașa de mire" slăvește lupta unită a țăranilor romîni și maghiari, integrați în aceeași gospodărie colectivă, lupta pentru curmarea reminiscențelor naționalismului.

Poate fi semnalată și schița „Incurcătura", în care se relevă sforțarea de a birui simțul proprietății private și de a situa relațiile de familie pe baze trainice, armonioase, luminate de socialism.

Care sînt particularitățile povestirii la Remus Luca? Trebuie să observăm aici corespondența lor cu tipurile și atmosfera favorite.

Remus Luca uzează de procedeele oralității. Primul ciclu este afiliat deschis speciei poveștilor („Poveștile lui Filon Gherman"). Ele sînt menite să fie ascultate, scontîndu-se reacția auditoriului. De aceea nu supără aici prea tare persistența stilului afectiv. Portretele sînt schițate sumar, cu exprimarea directă a simpatiei, punctată de interjecții pătimașe: *„Era înalt, zvelt, ca un fir de brad, și obrazul îi era rumen ca de fată, că rămîneau femeile cu ochii pe el oftînd. Și-n tot locul, mă aflam și eu cu el. Hei, cîte n-am pus noi la cale..."* Altădată, în decursul narațiunii: *„Bietul băiat sta ca pe spini"*. Sau: *„Și toată treaba asta se desfășura așa de-ncet, de-ți venea să mori"*. Uneori din titlu se afișează înclinația spre caracterizări afective: *„Floarea din grădina noastră"*. Naivitatea aprecierilor nu distonează cu atmosfera generală de șezătoare: *„Irinei i-s tare dragi fetele de la grădină și nu greșește de fel. Harnice, cu minte sprintenă, cîntă, glumesc și rîd cît îi ziulica de lungă, iar mîinile le umblă pe lucru, de-ți vine amețeală uitîndu-te la ele"*. Din cînd în cînd intervine și concluzia morală, cum șade bine unui povestitor care extrage tîlcul întîmplării: *„C-așa-i și în prietenie, ca în dragoste. Unul are suflet mai bogat și celălalt nu-l are*

chiar așa de bogat, și fiecare plătește cu ce are. Și-ți mai spun că nu poți ști nici chiar tot ce se întîmplă între doi oameni care îs prieteni".

Mai puțin acceptabilă este transplantarea acestui mod de expunere în schițele concepute sobru și realist: *„Raveca a rămas neîncrezătoare, dar s-a bucurat. Pe părul ei bălan, la obrazul ei rumen, maramă albă de lînă cu ciucuri de mătase! Tare-ar fi fost frumos!"* Autorul pare că n-are încredere în elocvența faptului și comentează lucrurile prea duios. *„Raveca se oprește și-l așteaptă rezemîndu-se de parmaclîc, așa ca-n anii lor cei dintîi, și surîde tulburată, strîngînd la piept marama"*. De ce califică Ion Vitner schița „Marama" o bijuterie a genului? Aici tocmai se vădesc efectele negative ale sentimentalismului în narațiune. Intîlnim astfel de procedee de caracterizare și în celelalte schițe. *„Și cît dorise el aceste clipe ale primelor întîlniri cu oamenii din satul lui, cum le așteptase numărînd zilele și ceasurile, cum și le închipuise cu încăpățînare..."* („Cămașa de mire"). Din pricina lipsei de adîncime în tratarea psihologică, tipurile lui Remus Luca nu depășesc totuși un anumit stadiu se repetă în variante puțin nuanțate. Mai curînd decît în realizarea tipologică, Remus Luca se distinge prin crearea unei atmosfere specifice. Lumea aceasta a tăcerilor și a gesturilor încete, bine drămuite, lumea aceasta care se urnește acum spre socialism, este sugestiv înfățișată în volumul „Revedere".

Nu ajunge însă cîteodată și încetineala epică exasperantă? Atunci nu e de vină numai metoda de narare a întîmplărilor. Fiindcă Remus Luca ocolește uneori conflictele puternice, semnificative ale realității.

Dacă urmărim suita primelor scrieri („Poveștile lui Filon Gherman"), găsim și întîmplări banale, fără un sens mai înalt. Cu o nejustificată insistență este descrisă mirarea unui bătrîn sătean în fața elanului sportiv al tineretului („Vorba «echipament»"). Se evocă parcă uluiala moșilor sfătoși siliți să ia contact cu civilizația, temă predilectă a unei defuncte literaturi rurale. Iată o stupefiantă întîlnire a bătrînului Filon Gherman cu un... arbitru: *„A venit la mine și unul 'nalt, c-o fluieră la gît, îmbrăcat tot în alb, cu nădragii lungi orășenești, și mi-a tot turuit un fîrtai de ceas despre naiba știe ce regulament, despre concurs, despre o cupă de nu știu ce"*.

Dacă apreciem preocuparea autorului pentru temele transformării satului, talentul său de povestitor, trebuie să-i atragem însă atenția că el nu asigură totdeauna un relief corespunzător luptei noului împotriva vechiului, cu implicațiile ei dramatice și cu victoriile strălucite. Proza e amenințată astfel de lipsă de conflict, de monotonie. Numai printr-o oglindire complexă a vieții țărănimii muncitoare, printr-o dezvăluire curajoasă a contradicțiilor și subliniere a forței de atracție uriașe a socialismului, pot fi realizate și chipuri de oameni noi, autentici, individualități memorabile.

Remus Luca stinge uneori conflictele incipiente, diminuează dramatismul întîmplărilor. In acele pagini, mișcarea epică e restrînsă la maximum, totul fiind copleșit de idilism („Anghelina", „Prietenii", „Ceasul de mînă", etc.). Atunci și încetineala derulării irită și ești gata să exclami, cam grosolan, ca unul din eroii săi citați: *„Și toată treaba asta se desfășura așa de încet, de-ți venea să mori"*.

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL P.M.R.

Semnificația unor construcții

Noul profil al litoralului

Vechiul litoral era într-un fel mai aproape de natură și în atari observații mentalitatea stagnantă caută uneori să formuleze premizele unui presupus farmec invocînd o simplitate deviată și falacioasă. Era însă în realitate mai aproape de natură numai în sensul că prezența activă a omului era invizibilă: locuințele păreau minuscule amenajări speologice, peșteri degradate de intemperii și de vreme, printre care oamenii își căutau adăposturi improvizate — iar zidurile informe dădeau impresia unor aglomerări de pietre care veniseră singure să se așeze în virtutea capricioasei stihii a țărmului. Privită într-o dimineață plumburie și tulbure Mangalia părea o viitură enormă rămasă pe coastă după zbuciumul unei nopți de furtună grozavă și sub acest aspect era într-adevăr mai aproape de natură. Dar o asemenea adorație a naturii se pierde în tenebrele preistoriei, pentru că bunăoară dacă egiptenii se închinau boului Apis — care nu era în ultimă instanță decît, vorba poetului, „un bou ca toți boii, puțin la simțire" — tot ei erau aceia care obligaseră Nilul să le fertilizeze ogoarele și nisipurile, să suporte uriașele piramide, arătîndu-se foarte puțin reverențioși față de asemenea elemente ale naturii iar grădinile suspendate ale Babilonului presupuneau intervenții și mai arbitrare. **„Natura trebuie sfărîmată în două,** spune Marx, **pentru ca spiritul să se unifice în sine însuși. Grecii au sfărîmat-o cu ciocanul artistic al lui Hefaistos, au făcut din ea statui".**

Această concepție a dat admirabile roade pe litoralul nostru și ceea ce te impresionează de la primul contact este tocmai intervenția viguroasă a omului care de pe acum îți dă posibilitatea să realizezi adevăratele dimensiuni ale unui proiect grandios. Radicala transformare ce se împlinește zi de zi se armonizează însă pe deplin cu priveliștea. Clădirile au linia orizontală și netulburată a zării marine, suprafețele plane fără proeminențe și reliefuri greoaie îngăduie luminii generoase un răgaz nestînjenit, vaste peluze de iarbă răspund simetriei plajelor iar zidurile care mărginesc și consolidează faleza, utilizînd pietre tăiate lapidar, par stînci stilizate. Arta constructorilor — și rîndurile de față au în această contingență rezonanța unui meritat omagiu — a găsit pretutindenea echivalențe ingenioase, reușind să recompună pe un plan superior imaginea întîlnirii uscatului cu apa și a omului cu frumusețile mării. Zidurile tălmăcesc fidel modulațiile sufletești, sentimentele de uimire și exuberanță, stările de reverie fecundă și fascinație pe care le încerci cînd stărui tăcut în preajma acestor întinderi fără margine, care învăluie în părelnica lor monotonie miraculoase surse de mișcare și veșnică varietate. Forme, linii, culori, suprafețe și spații, toate fuzionează, creînd o atmosferă de veselie și liniște atît de propice odihnei și reconfortării cărei acestor așezări i-au fost destinate, iar soarele evoluează materializîndu-se și dînd tuturor lucrurilor o frumusețe nouă. Privind în răstimpuri aceste stațiuni renăscute, m-am gîndit că dacă aș fi pictor aș simți tentația de a urmări din zori pînă-n seară schimbarea luminii care le scaldă, într-o suită de pînze, așa cum altădată Claude Monet surprindea în celebrul său ciclu de douăzeci de tablouri, trecerea soarelui pe fațadele catedralei din Rouen, însemnînd cu penelul vibrația imperceptibilă a fiecărui ceas de lumină.

Pe plan estetic primejdia cea mai frecventă a marilor ansambluri construite dintr-o dată (cartiere sau orașe întregi) este monotonia, uniformitatea rezultată de cele mai multe ori dintr-o lipsă de fantezie arhitecturală sau din greșita înțelegere a standardizării, și tocmai evitarea unui asemenea pericol în reprofilarea litoralului nostru reprezintă un cert succes al constructorilor. Proiectele au știut să creeze o pronunțată armonie a diferitelor tipuri de clădiri, îmbinînd pavilioane masive și mari restaurante sau vile izolate menite să accentueze varietatea și echilibrul ansamblului. O funcțiune estetică de mare efect este împlinită pe deoparte de spațiile libere plasate cu un simț nešovăitor pentru gradația valorilor urbanisticii moderne, pe de altă parte de însăși situarea clădirilor în raporturi streine de simetria geometrizantă în care planurile se succed mecanic obosind ochiul și dînd impresia de sărăcie și stereotipie. Recentele noastre construcții de pe litoral vădesc imaginație și căutare rodnică de noi forme de expresie adecvate epocii în care nici domeniile cele mai riguroase ale științei nu se mai pot dispensa de spontaneitate și fantezie. Ele au personalitate și ritm — acest element de care, odată cu celelalte arte, arhitectura nu se poate lipsi fără a decădea din rosturile sale, pentru că ritmul reprezintă esența dinamică a formelor de expresie, temeiul dialectic al frumosului heraclitian ca tendință de sublimare a însăși mișcării și vieții. Pentru cei ce nu pot înțelege poezia dincolo de neînsemnata adjuvanță a rimei — această invenție a evului mediu în care în mod cu totul curios se mai identifică uneori prezența supremă a poeziei — trebuie spus că noile construcții ale litoralului fac abstracție de asemenea elemente și vădesc pe alocurea chiar „prozaismul" așa cum îl întîlnim la Maiakovski sau Sandburg. Cine vrea să caute rimă și metaforism încărcat în arhitectură și să înțeleagă sensul afirmațiilor mele, poate privi la Constanța edificiul Cazinoului ridicîndu-se pe țărm, ca o uriașă moluscă.

Simplitatea derutează adeseori dar, dincolo de ornamentele de orice fel care pot augmenta sau diminua (și rococoul degradat al secolului trecut ne-a dat în această privință argumente convingătoare) valorile estetice, cine nu înțelege frumusețea unei linii nu va putea realiza niciodată plenitudinea artei. E suficient să ne gîndim că vestitul Parthenon avea o coloană de o simplitate totală; fără volute complicate, fără somptuozitatea capitelului corintic de mai tîrziu, coloanele lui dorice realizate din linii pure terminate direct pe stilobat reprezintă totuși una din marile minuni ale artei tuturor vremurilor. In acest sens elogiez simplitatea noilor construcții ale litoralului nostru, elogiez suplețea și eleganța siluetelor lor fără să le confund nici o clipă cu simplismul și sărăcia ce se manifestau încă, uneori, în arhitectura anilor trecuți.

Dar marea realizare pe care o reprezintă litoralul reconstruit trebuie remarcată și sub raportul agrementului și al civilizației și confortului deplin pe care-l oferă vizitatorului. Cluburi și teatre de vară, cinematografe în aer liber și terenuri de sport în construcția și amplasarea cărora factorul de estetică urbană n-a fost niciodată ignorat, îți dau sentimentul că te găsești într-o localitate de înaltă civilizație, iar mobila elegantă tapisată în culori deschise și vesele face interioarele intime și agreabile. Plajele amenajate cu toate cele necesare au devenit mai ușor accesibile prin numeroasele trepte construite la intervale potrivite iar digurile de piatră și beton pătrund în mare, adăpostind vadurile de furia și capriciile valurilor venite din larg.

Construcțiile continuă însă — la mare ca și pretutindeni în țară — cu o impetuozitate impresionantă și de aceea aș vrea să formulez în rîndurile ce urmează și cîteva sugestii. Propun în primul rînd ca proiectele să cuprindă întregul litoral într-o mare viziune de ansamblu, în care localitățile să alterneze cu porțiuni de păduri, cu plantații de vii și pomi fructiferi, cu sanatorii izolate și mici porturi îngăduind o vie comunicație maritimă — toate așezate cu considerarea valorii lor utile și decorative. In stilul unor clădiri, ziduri, porticuri s-ar putea aborda și elemente ale tradițiilor noastre fără a fi însă preluate servil (așa cum se petrec lucrurile în unele compoziții muzicale, în fapt simple juxtapuneri de motive populare cu un vag cadru simfonic) ci stilizate viguros și creator, așa cum apare folclorul în poezia lui Arghezi sau chiar în unele lucrări ale lui Brîncuși. O asemenea acțiune ar spori originalitatea și farmecul litoralului, ceea ce s-ar întîmpla și cu vegetația dacă grădinarii ar valorifica frumusețea și caracterul decorativ al unor arbori specifici florei noastre, străduindu-se să-i adapteze condițiilor climaterice de la mare; palmieri și pini cresc din belșug aiurea, ce-ar fi să realizăm un litoral cu plopi și tei, cu nuci, stejari, ulmi și castani. In sfîrșit după ce efortul constructorilor a fost încununat de succese atît de impunătoare, frumoasele noastre stațiuni așteaptă mîna artistului — a sculptorului în primul rînd; a sculptorului și nu a meșteșugarului rutinier, gata oricînd să toarne în tipare meschine o materie inertă și să figureze simple fotografii în relief. Statuile și basoreliefurile — și ce cadru splendid le așteaptă la Eforie sau la Mangalia! — vor trebui să se armonizeze cu linia modernă și îndrăzneață a construcțiilor căci altminteri ar fi la fel de stridente și neavenite ca bunăoară un bufet greoi de acum 50—60 de ani plasat în unul din pavilioanele recent construite! Statuile sînt însă imperios necesare pentru că nicăieri ca la mare unde întinderea și lumina potențează valorile și plenitudinea volumelor, frumusețea lor n-ar găsi un mediu mai prielnic.

Iar pentru posibilitățile de orice ordin, lectura recentului Proiect de Directive deschide splendide perspective și din acest punct de vedere.

Specialiștii, în domeniul cărora mi-am îngăduit aceste incursiuni fugare, vor ierta desigur o imixtiune profană; fie ca entuziasmul autorului pentru realizările lor să-i servească de circumstanță atenuantă.

A. E. BACONSKY

Căminul de zi al combinatului chimic din orașul Victoria

MATURITATEA ORAȘULUI VICTORIA

Orașul Victoria, născut în zilele noastre, deci așezare pe de-a-ntregul nouă, conștiință directă și fericită a apariției și statornicirii unei ample vieți muncitorești între țărmii combinatului chimic, orașul acesta căruia cu toții îi spunem nou, nu mai este nou. Totul acolo, de la soliditatea și armonia arhitectonică a construcțiilor, pînă la realizările în producție ale oamenilor, de la viața culturală uimitor de consolidată și pînă la activitatea chibzuită și tenace a comitetelor și organizațiilor de partid, totul demonstrează o trăinicie și o înțelepciune proprii numai marilor acumulări de experiență caracteristice numai maturității. Așa încît, considerat în lumina timpului, orașul e încă tînăr, el rămîne nou prin raport la ideile revoluționare care primenesc întreaga noastră existență, dar se poate totodată afirma cu aceeași satisfacție că evoluția lui a ajuns, dacă nu în deplină maturitate, cel puțin în sfera maturității. Copil al combinatului, el a și devenit, ca să zicem astfel, bărbat. Rapiditatea cu care a străbătut într-un timp atît de scurt o cale atît de lungă și care ne determină să-l scoatem dintre limitele adolescenței, își are sorgintea, bine înțeles, în aceeași amplă forță socialistă care acționează pretutindeni la noi, prin aorta și arterele pururi pulsînde ale partidului.

Intre aceste noi coordonate și considerente, așadar, voi scoate din carnetul meu de drum „punctul patru" al scrisorii prin care muncitorii de aici au răspuns acum cîtva timp chemării la întrecere socialistă pe țară lansată de către cele nouăsprezece întreprinderi și uzine în întîmpinarea celui de al III-lea Congres al Partidului. Citez: „...Să ia toate măsurile necesare, împreună cu constructorul, pentru ca termenul de punere în funcțiune a fabricii de metanol să fie scurtat cu 60 de zile".

Cred că, mai înainte, pentru ca dumneavoastră să știți bine ce importanță are această fabrică în contextul de producție al combinatului chimic, e bine să reproduc cele cîteva cuvinte despre metanol ale tînărului inginer Emilian Achirei:

— Metanolul este utilizat aproape integral în fabricarea formolului, care constituie o materie primă în fabricarea rășinilor sintetice și a unor cleiuri și lacuri produse tot în cadrul combinatului nostru.

Aceasta este, prin urmare, însemnătatea noii fabrici, care, cînd am ajuns acolo, era gata construită și cu instalațiile aproape montate. Muncitorii, bucuroși de oaspeți, m-au luat și m-au purtat prin noua lor clădire. Mi-au explicat cum reglarea procesului tehnologic se va face în mod automat, cum adică funcționarea fabricii va avea un caracter centralizat, de la tabloul de comandă la distanță. Am văzut acest tablou de comandă, ale cărui taine dezvăluite m-au umplut de încîntare. In fața unui șir de clape alb-roșii, am crezut că am de-a face cu claviatura unui pian miraculos, și ei mi-au spus că e claviatura aparatului cu care vor înregistra automat evoluția temperaturii, căci și munca automatizată are sufletul și sănătatea ei. Sala acestui tablou de comandă e un adevărat laborator mecanic de o nemaipomenită precizie. Curățenia și ordinea și aparatele ocrotite în pereți cu sticlă nășteau o frumusețe nouă și odihnitoare, și am scris cu litere subliniate însemnarea că aici întreaga muncă o va avea în grijă doar un singur om, în loc de trei sau patru, cîți s-ar fi cerut altminteri. Mi-au arătat pe grafice, pe clape și manete cum productivitatea muncii lor va crește, m-au făcut să înțeleg și cît de mult va spori și calitatea produsului, cu atîta minuție și căldură mi-au vorbit despre toate ale lor, încît și astăzi ele-mi sînt prezente.

Am cunoscut aici un tînăr mărunțel și timid, un fost cioban, Prodan Ion, despre care n-aș fi zis, la prima vedere, că este unul dintre montorii acelei complicate și tainice aparaturi automate de măsură, control și reglare. Și a trebuit să aflu de la alții, nu de la el (din modestia lui am învățat și eu ceva din ce e modestia), că în aceste treburi s-a evidențiat „în mod deosebit". Am aflat și de la alții, am urmărit îndeaproape cum, lucrînd la instalații, mulți dintre ei, aceia care vor prelua fabrica și o vor pune să producă bunuri, au învățat totodată și carte înaltă, au învățat la cursurile speciale conduse de inginerul Iacob Giomoleanu cum să umble cu aceste ultramoderne instalații. Căci, desigur (în zilele acelea și eu am înțeles prea bine), acest înalt nivel de mecanizare și automatizare a producției (nu vă feriți de acești termeni tehnici și în aparență glaciali; în inima lor se ascunde mierea muncii moderne), aceste matematice instalații reclamă o pregătire corespunzătoare din partea muncitorilor, care trebuie să aibă un nivel de cunoștințe tehnice mult mai ridicat decît în instalațiile vechi. Operatorii chimiști Tocitu Traian, Gheorghe Aldea, Vasile Curmătureanu, Ion Opriș sau maiștrii Manu Octavian, Ion Bărcuțeanu și Victor Ganea sînt numai unii dintre cei ce s-au străduit să muncească și să învețe bine, ca astfel combinatul întreg să-și poată ține, și prin aportul lor, promisiunea de la „punctul patru".

Dacă și-au ținut promisiunea? Dar, evident! Cînd te uiți în ochii lor, cînd îi cunoști, nici nu-ți poți imagina altceva. Fabrica desigur că e gata. Cu șaizeci de zile mai devreme? Chiar cu ceva mai mult de șaizeci de zile.

Construcția a început în aprilie 1959. Și aici, în construcție, nu pot trece, oricît de în fugă scriu, peste meritele dulgherilor Niculae Sândei, Ohsan Ion, Gheorghe Roba; nici peste ale fierarilor betoniști Grigore Constantin, Grancea Dumitru; nici peste ale zidarilor Dumitru Chiriță, Mihail Pall; nici peste ale betoniștilor Pop Vasile și Frieda Klusch. A început montajul în noiembrie, astăzi totul este gata. Comuniști, candidați și utemiști, împreună cu tovarășii lor de muncă fără de partid, muncind cu ardoare și adăugînd în chip voluntar, la inițiativa organizațiilor de partid și U.T.M., o mulțime de ore de muncă patriotică, dăruite din dragostea pentru noua lor fabrică, ei și-au dus cuvîntul la îndeplinire. Fabrica va da producția promisă mai devreme, ca semn al devotamentului lor față de partidul care le-a creat uzina și orașul modern. Eu i-am văzut și am înțeles, văzîndu-i bine, că totul pentru oamenii aceștia este cu putință, cînd e vorba despre drumul pe care Marx și Lenin ne-au învățat să mergem pe lume. Așa i-am văzut și eu și așa am înțeles eu. Și încă odată îmi pare rău că nu e și cartea mea gata. Ca să-i vedeți și dumneavoastră mai bine și să-i pătrundeți mai bine decît vă pot ajuta aceste rînduri fugare din carnetul meu.

Cînd eram eu acolo, la ei, a sosit într-o dimineață, ca în toate diminețile, „Scînteia". Eu tocmai îmi notam (asta vi-o spun tot în treacăt) ce anume realizaseră cu toții, pe întregul combinat, din angajamentul cuprins la „punctul unu" al scrisorii cu pricina. Scriam: Muncitorii combinatului s-au angajat să dea, la amoniac azotat, 750 de tone mai mult decît prevede planul global pe anul în curs, iar ei au și fabricat, pînă astăzi, 350 de tone. La îngrășăminte, și-au propus să depășească planul cu 1.000 de tone, din care au și dat 695 de tone. Iar la acid sulfuric au și realizat 138 de tone din cele 300 promise în aceleași condiții. Scriam și mă gîndeam, emoționat, la această forță a lor, în vreme ce, alături, cîțiva citeau ziarul proaspăt sosit. Ne aflam în camera elegantă a comitetului de partid, telefonul sbîrnîia la scurte intervale, iar tovarășa Țăruș, dactilografa, lucra de zor la claviatura mașinii ei de scris, bătea mi se pare niște convocări pentru a doua zi, în vederea deplasării unor candidați de partid la raion, pentru confirmare. Deodată, cineva exclamă:

— Stați! Stați nițel. Aici e vorba de noi.

S-a făcut o liniște, după care cineva a întrebat:

— Unde?

— Aici. Uite aici.

Așadar, un reporter mi-o luase din nou înainte. Am părăsit destul de supărat fotoliul și m-am alăturat, curios și profesional, acelui mic grup de muncitori. Il cunoșteam mai bine, dintre ei, pe Gheorghe Dragomir, un bărbat mărunțel, slăbuț și brunet, încă tînăr, de meserie sudor, venit aici de prin părțile Ploeștiului și ajuns, din treaptă în treaptă, responsabil cu problemele propagandei și agitației. Il știam și pe Gheorghe Rădoi, președintele comitetului sindical și a cărui nevastă, Eugenia Rădoi, se îngrijește de cele aproape douăsprezece mii de volume ale bibliotecii tehnice a clubului și ale celor șaisprezece biblioteci volante răspîndite prin secțiile combinatului. Dragomir repetă:

— Uite — aici, și citi cu glas tare: „Se va accelera dezvoltarea producției de îngrășăminte chimice, astfel ca în 1965 să se livreze agriculturii circa 500.000 tone substanță activă".

Tot nu înțelegeam despre ce era vorba. Am înțeles abia după cîteva minute, cînd au început comentariile. „Scînteia" apăruse cu proiectul de Directive ale Congresului al III-lea al P.M.R. Prin intermediul „Scînteii", Partidul discuta în dimineața aceea cu muncitorii. Supărarea mi s-a spulberat, am zîmbit, și emoția mea s-a contopit cu emoția lor.

Pe urmă, eu am plecat, ca să mai văd odată uzina și oamenii și orașul nou de sub munții eterni și majestuoși ai Făgărașului. Ei au rămas acolo, în încăperea impunătoare, ca să-și comunice primele impresii în ceea ce privește contribuția lor la realizarea la timp a acestui nou și grandios plan, primele lor bucurii și elanuri izvorîte din paginile ziarului cu vești de zile mari.

Ben. CORLACIU

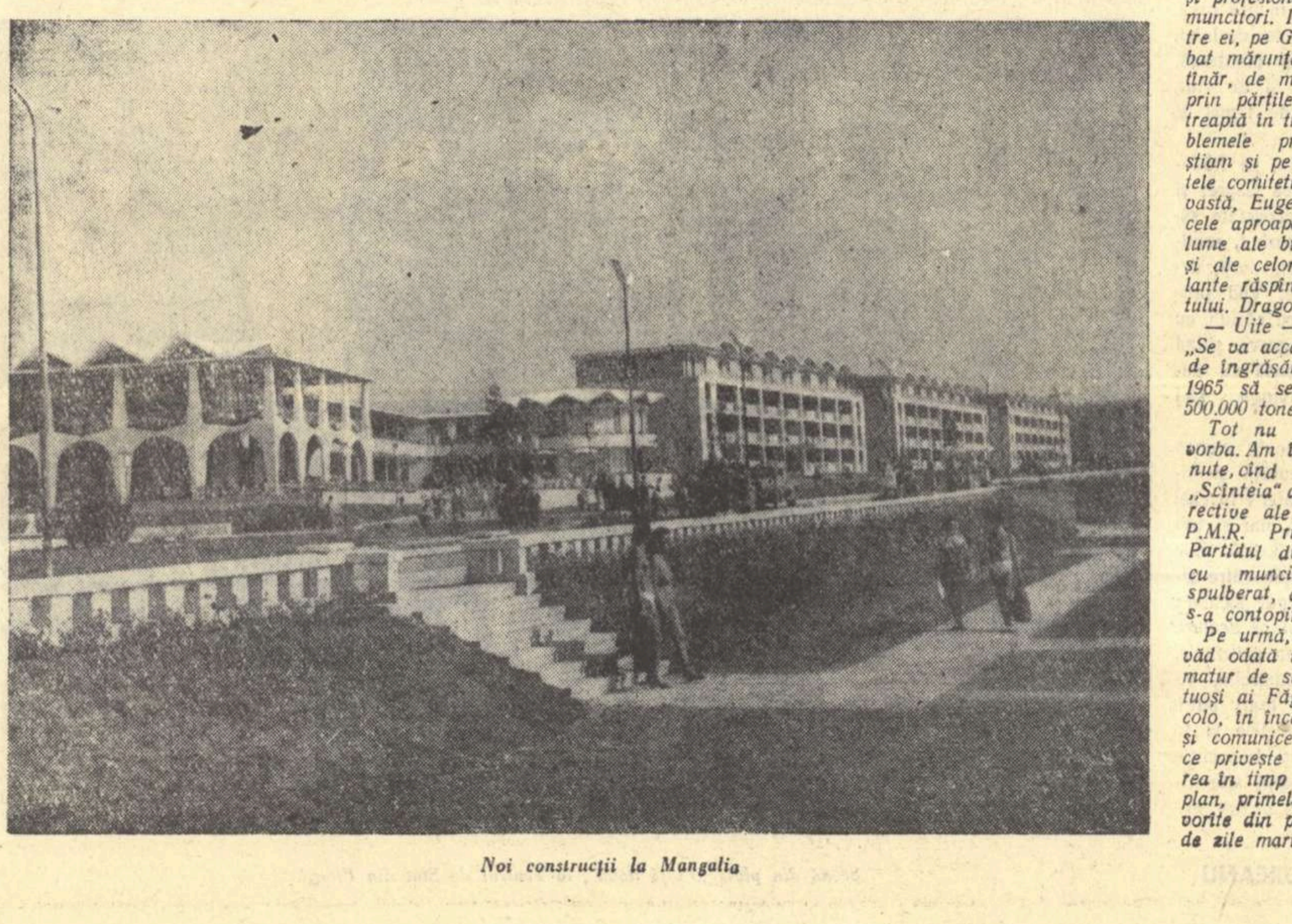

Noi construcții la Mangalia

De la geologie la petrochimie

Industria petrolului este extrem de vastă și de complexă. Pornind de la cercetarea geologică pentru detectarea zăcămintelor, se continuă cu activitatea schelelor de foraj și extracție, care se resfiră pe vaste teritorii de-a lungul întregului arc exterior al Carpaților și se încheie cu prelucrarea țițeiului în rafinării care furnizează astăzi nu numai combustibili lichizi și uleiuri, ci și materii prime pentru industria petrochimică (mase plastice, cauciuc sintetic, etc.).

Sintetizînd această imensă complexitate în cîteva paragrafe concise, proiectul de Directive indică, precis și limpede, sarcinile principale ale fiecăruia din vastele sectoare ale activității petroliere, chemată să joace un rol important în opera de construire a bazei tehnico-materiale a socialismului și de ridicare a nivelului de viață al populației muncitoare.

In Directive scrie precis și limpede: sarcina primordială a industriei petrolului este: „exploatarea economică și rațională" a tuturor resurselor petroliere. Acest lucru se va obține prin: introducerea tehnicii noi, a unor metode raționale, a unei organizări superioare a muncii.

In cercetările geologice, țițeiul constituie unul din obiectivele importante alături de minereu, — de fier și cărbune. In regiunile petrolifere vechi (valea Prahovei), țițeiul va fi căutat la mari adîncimi. Se vor face prospecțiuni și explorări în regiuni noi: Craiova, Pitești, București, ș.a. Cine știe dacă în viitor orașul București nu va fi înconjurat de sonde, devenind un centru petrolifer? Pentru efectuarea prospecțiunilor se vor folosi metode geofizice, însușite pe scară industrială, — metoda seismică, gravimetrică, magnetometrică (denumirile înseși arată că cercetarea straturilor subterane se face pe bază de mici cutremure provocate de explozii, pe bază de gravitație sau magnetism) — și metode noi, moderne: radiometrică (detectarea zăcămîntului pe bază de radiații), geochimică (analiza chimică a componentei solului).

In domeniul forajului, la ordinea zilei va fi săparea sondelor de adîncime pînă la 6000 metri. Se răspunde astfel așteptării vechilor sondori care niciodată nu s-au putut împăca cu ideea declinului văii Prahovei și au crezut cu strășnicie că se vor descoperi noi zăcăminte la adîncime mai mare. Nu s-ar putea să renască Morenii, Buștenarii, Ochiuri, Țintea și Runcu, vechile glorii ale petrolului romînesc? Se va extinde forajul cu turbine, ceea ce va avea ca rezultat creșterea vitezii de săpare cu 40 la sută. Deci o sondă care se sapă astăzi în 20 de zile, în 1965 va necesita, pentru atingerea aceluiași obiectiv numai 12 zile. Avantajele economice sînt evidente, modernizarea utilajului se va face pe baza creșterii potențialului uzinelor constructoare care în 1965 vor produce 135—140 instalații de foraj.

Schelele de extracție se vor îngriji de o judicioasă gospodărire a rezervelor prin intensificarea producției la sondele vechi. Se va da îndeosebi atenție metodelor raționale ca: recuperarea secundară și menținerea presiunii de zăcămînt prin injectarea de apă în strat, ceea ce permite prelungirea vieții schelelor și mărirea cantității de țiței extras. Tot la acest capitol se poate aminti de acțiunea de reactivare a sondelor vechi, părăsite de capitaliști, pe motiv că sînt „nerentabile", și care sînt astăzi puse a doua oară în producție, datorită străduinței geologilor și a sondorilor. Carotajul radioactiv denumit „ochiul atomic" e de un real folos în asemenea cazuri. In perspectiva deschisă de Directive ne putem gîndi și la automatizarea schelelor de extracție prin conectarea tuturor sondelor la un tablou central pe care sînt indicați toți parametrii necesari producției, astfel că o întreagă secție poate fi coordonată de un singur dispecer.

Rafinarea țițeiului se va orienta către obținerea unor produse de calitate superioară, ceea ce în limbajul specialiștilor se numește „adîncirea prelucrării".

Aceasta se va obține prin concentrarea rafinăriilor în unități mari, moderne, automatizate, care vor produce benzina cu cifre vitonice ridicate, produse petrochimice, etc., ceea ce va spori valoarea fiecărei tone de țiței prelucrată cu 40 la sută. Industria constructoare va produce utilaj pentru rafinării, — sarcină în vederea căreia se vor reprofila o seamă de întreprinderi.

Progresul pe care-l va înregistra industria petrolului se reflectă în alte capitole ale Directivelor, prin creșterea vertiginoasă, pînă în 1965, a producției maselor plastice (de 16 ori), a firelor și a fibrelor sintetice (de 43 de ori), a cauciucului sintetic (50.000 de tone). Progresul industriei petrolului se va reflecta și în sporul de cereale, de porumb și de carne, dacă luăm în considerație că energia care mînă tractoarele și combinele provine tot din petrol. Și prin intermediul unor asemenea produse de larg consum, industria petroliferă e în directă legătură și cu capitolul: „venitul național" — contribuind direct la acel spor de 40—45 la sută al salariului real și al veniturilor țărănimii, prevăzut în Directive.

Vasile NICOROVICI

Proiectul de Directive

Și, iată se ridică la țărmul poeziei
a cifrelor pornire de valuri mari și reci
și semnul înmulțirii ca o emblemă simplă
se-așează peste veacul de aur, douăzeci.

Da, ochiul meu visează lumina înzecită.
Am datoria, poate și dreptul, să mă-nfrupt
din poezia aceasta, precisă ca elipsa
de care niciodată Pămîntul nu s-a rupt.

Eu simt aceste cifre, le văd cum se trezesc.
Partidule, cinstirea ți se cuvine ție
căci tu transformi puterea și visurile noastre
în matematică și poezie!

Aurel STORIN

Om al timpului tău

(Urmare din pag. 1)

pe acum, al țării care crește sub ochii noștri. Romînia veche devine Romînia nouă, socialistă, o țară a civilizației celei mai înaintate. Pe vremuri, cînd, după ani de studiu petrecuți în străinătate, mă întorceam în țară, trebuia să constat, prin comparație, înapoierea ei, pustietatea unor regiuni întinse, tristețea și sărăcia orașelor provinciale muribunde, vidul „spațiului social". Inţelegeam că ceea ce trebuie pus la temelia unei noi civilizații romînești este ideea muncii, a creației sociale. Am înțeles apoi că regenerarea dorită nu devenea posibilă decît printr-o orînduire care, desființînd exploatarea, exportul capitalului, delapidarea continuă a bunurilor naționale prin abuzurile și prevaricațiile politicianismului, să mobilizeze, să concentreze și să îndrume efortul constructiv al țării. Acest lucru se petrece acum sub ochii noștri. Este un drum bun, pe care, dacă ești cinstit, nu poți să nu-l aprobi, și dacă ești harnic și cu iubire de țară, nu poți să nu dorești a-l parcurge împreună cu toți acei care se ostenesc pentru a-l străbate pînă la capăt.

Se ridică, în jurul nostru, locuințe, palate și uzine, instituții de toate categoriile, parcuri și arene. Dar, împreună cu ele, se formează, prin efortul însuși de a le ridica, un popor cu noi deprinderi de muncă, cu priceperi și îndemînări noi, prețuitor al muncii, călit în disciplina ei. Impreună cu inventarul de bunuri naționale, crește elementul uman; o dată cu civilizația materială, cultura socială și morală. Crește deci vechiul nostru popor către o nouă conștiință de sine, conștiința acelora care, construind o civilizație mai înaltă, simt mai puternic în ei demnitatea omului, drepturile care-i asigură roadele muncii și libertatea necesară desfășurării puterilor sale. A înțelege aceasta înseamnă a fi om al timpului tău.

Tudor VIANU

GAZETA LITERARĂ în regiunea PITEȘTI

In regiunea Pitești au avut loc în cursul lunii trecute consfătuiri ale „Gazetei literare" cu cititorii. Grupul de scriitori și redactori ai revistei noastre a participat la consfătuirile care s-au desfășurat în orașele Pitești și Cîmpulung-Muscel, precum și la șezătoarea literară organizată în comuna Ștefănești. Discuțiile cititorilor s-au referit la aspecte concrete ale activității „Gazetei literare", aducînd în același timp sugestii și sezisări importante.

TREPTE DE VIAȚĂ

A fost în primăvară cînd explodau pe dealuri și pe văi, trandafirii văpăi, piersicii. Incremeneau pe o clină de deal, ca niște ciudate și singuratice păsări flamingo; o clipă apăruți și așteptînd parcă să dispară tot atît de ciudat. Mai erau și pomii cu floare albă — asemănători unor uriașe globuri de păpădii. Incolo, dealurile păreau sterpe, văzute din depărtare. Cu cît te apropiai, dealurile, în semicerc, dovedeau că nu sînt niște așezări geologice călărite de pustiu și gonite de vînt.

Se arăta o potcoavă uriașă, larg deschisă de brațele unui gigant. Pămîntul suia în terase, regulate, largi, prevestind viață nouă, vegetală, vinul de viață lungă.

...Urc împreună cu un grup de colegi călăuziți pe acest tărîm al marilor realități de azi, de către un tovarăș între două vîrste. Poartă un costum cenușiu-gri care-l face parcă puțin aerian, în lumina crudă de primăvară. Dar cel ce umblă înaintea noastră, e un om care iradiază o blîndă forță. E în armonie cu peisajul arid, dar crescut în lumină. Tovarășul Constantin Sandu, președinte al sfatului popular regional Pitești, ne arată podgoria Topolovenilor.

Podgoria aceasta are centrul viticol la Ștefănești.

Fac roată privirea, ajuns pe culmea potcoavei în terase.

— A fost un teren neproductiv, plin de lăstăriș (se văd încă mari întinderi de tufe împotriva cărora se duce o aprigă bătălie). Terenul era supus procesului spălării solului.

Văd în depărtare porțiuni care-și arată profilul dramatic — în stadiul de părăsire, cum se afla înainte și acel care acum este etajat, tăiat în terase; mărginit cu festoane de iarbă, întărite cu garduri împletite, cleionaje, baraje, canale de ciment pentru scurgerea apelor din viitură. Benzile de verdeață și plantații slujesc la întărirea solului și la paralizarea forței apelor din ploi și dezghețuri de primăvară.

Tovarășul gospodar al regiunii, președintele sfatului popular regional Pitești, Constantin Sandu, întoarce spre noi un obraz luminos și viguros cizelat cînd îl întrebăm:

— Trebuie să se fi cheltuit o muncă uriașă ca să arate astfel terasele acestea de legendă, pe lîngă dealurile desnădăjduite, care mai adăpostesc pustiul...

— Dacă rămîneau în situația veche, tot pămîntul de pe dealuri ieșea din circuitul agricol... In urma sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al P.M.R., Comitetul executiv a pus problema punerii în valoare a acestor dealuri. S-a hotărît să fie plantată vița altoită în regiune. S-a hotărît să ajungem în 1965 la o suprafață de aproape 15.000 ha iar în 1975, la o suprafață de 35.000 ha.

Totuși dacă cineva ar privi prin fereastra avionului, peste această etajare a pămîntului cioplit cu sapele, peste spinările și umerii acestor dealuri, ar fi ispitit să fabuleze, înșelat fiind de înălțime și de lucrarea măiastră a oamenilor. Și cînd te gîndești că nu sînt terasele de la Persepolis cioplite de săpele milenarelor vînturi ale cîmpiilor asire, ci rezultatul unei îndîrjite munci omenești, acestea de pe podgoriile Topolovenilor, de pe Goleasca.

Din zborul păsării de aluminiu, peste planările cenușii ale ereților, peisajul, solul, înfățișează ciudate lucruri care parcă atestă urmele grozav de bine păstrate ale marilor terase ale lumii antice, cu nume felurite și pe paralele geografice depărtate.

Așa ne apar și nouă din culmea potcoavei de dealuri, terasele săpate, canalele, parapetele, îndiguirile de ciment, pe taluzuri mari de pămînt înclinat.

Totul este lucrat după planuri studiate, după un desen logic și practic, care ține socoteală de calitatea solului, de apa ce va să cadă asupră-i, de toate forțele destructive ale naturii veșnic în prefacere.

Se pare că tovarășul care ne conduce și care e unul din marii gospodari ai regiunii, privește printre gene dealurile cioplite cu o pasiune, cu o — aș îndrăzni — febră creatoare ca și cum pămîntul rodnic din fața lui ar fi o statuie sau un poem arhitectonic.

In timpul mitologic trăia un tînăr de o mare frumusețe, Ampelos, îndrăgit de Dyonisos (Bachus). Ampelos voind să îmblînzească un taur sălbatic fu răsturnat și ucis de apriga fiară. Indurerat, Bachus îi înduplecă pe zei să-l metamorfozeze pe cel ucis în viță de vie.

Dacă odată s-a dat crezare unor mituri ca acestea, cum să ne îndoim că în timpul nostru, oamenii muncii din țara noastră, însuflețiți de țelurile socialismului, au înviat o mare cetate moartă a naturii, o cetate lăsată în părăsire de o epocă și de niște oameni inerți, nepăsători, cum să nu credem că au înviat corzile tinere ale butucilor de vie, care vor fi mai vii decît milioane de ampeloși imaginari.

Imi învîrtesc privirea în semicercul de pămînt unde i-au așezat oamenii, teraselor. Văd ieșind din cuibarele lor „mugurii" butucilor de peste ani. Văd aruncate în aer, în vînt, corzile și cîrceii. Văd peisajul de peste trei ani și-mi amintesc de un vers, scris, sub imperiul bucolicelor lui Virgiliu, un vers pe care-l credeam uitat:

„Cînd desenau ciorchinii, pe dealuri, vii tapete"...

In multe regiuni ale patriei de azi, pe unde se știe și pe unde nu se mai știe, dacii lui Zamolxe, desenau pe dealuri tapetele vii de aur, de agată, de lumină ale ciorchinilor, ale nesfîrșitelor vii. Nu știm cum erau viile pe atunci, cum erau lucrate, ce fel de varietăți, dar știm că și într-altă vreme, viile erau în cinste și că uneori voevozii, ca-n versul eminescian „hălăduiau pe la Cotnari"... Și nu era gînd de stricare a vinului, fiind faptul sub mare pedeapsă, cum l-au știut strica și înșela. Acum poporul nostru are nevoie de vin pentru întăritoare hrană a trupului și a sufletului și vinul romînesc să dea multe medalii străine, mereu mai multe.

Așa că privind din această zare faptul, gospodarii mari ai vremii noastre au hotărît să desțelenească, să smulgă pămîntul sălbăticirii și pustiului.

Privesc terasele pe care își pune sigiliul de lumină, primăvara.

— Uite, acolo, în trupul de la Goleasca — podgoriile vechi ale goleștilor vor fi plantate pe 60 de ha, soiuri de masă și desert... (Urmează ca o muzică a cuvintelor care trezesc imagini și excită papilele gustative) Chasseles — Muscat Hamburg, — Coarnă neagră — (pentru struguri de vin) Pinoturi — Riesling — tămîioasă romînească — Fetească — Cabernet-negru.

Am iluzia că toate întinderile — largile întinderi, terasele — leagănă la araci ciorchinii cu cromatica diversă, cu boabe grase sau translucide, ciorchinii de mîine, vinul de mîine — vinul de viață lungă — nestricat de prefaceri furișe de negustori, ci vinul îngrijit cu o dragoste geloasă, cum e îngrijit în podgoriile și în cramele noastre de azi.

Privesc terasele cum sînt și cum vor arăta. Pentru asta au muncit sute de oameni, vor lucra pentru extinderea teraselor, pentru cîștigarea solului alte sute și sute de oameni, o muncă grea. Cățărați, atîrnați pe clinele dealului, sapă și sapă, nivelează și plantează, mîini înnegrite de soare și de vînt, mîini de bărbați, mîini de femei și fete.

Ii văd pe Smaranda Ion, pe Răducanu Constantin, pe Costică Capreț și alții... Le văd trupurile încovoiate săpînd, săpînd mereu, desfășurînd, smulgînd rădăcini, butuci negri, morți, desimea lăstărișului sălbatic. Văd profilate pe cer siluetele lor cu căciuli, cu haine colorate, cu chipuri grave, știind că sînt într-o luptă crîncenă cu natura și că trebuie s-o învingă, să-i smulgă tot ce poate da.

Ii privesc și simt că poate munca mea nu-i pe măsura greutății și folosului muncii lor încordate, crîncene.

Sute și sute de oameni, mii și mii de zile de muncă, peste 30.000. Zile de muncă, treptele care suie către zilele de mîine, către belșugul locului: *„Cînd vor desena ciorchinii pe dealuri, vii tapete."*... în cramele, în povernele, moderne, care vor fi construite, va dormi inima vinului, în mari butii; ca să se deștepte în sufletele și în mințile oamenilor în ceasuri de bucurie și destindere, cînd iau zborul alte visuri și gesturi generoase; pentru împlinirea și echilibrul vieții.

Radu BOUREANU

Chipuri de comuniști în literatura nouă

(Urmare din pag. 1)

rași, dintre care se reliefează mai ales Felecan. Insușirile comuniștilor sînt scoase în evidență prin descrierea modului în care înfruntă și înving greutățile. In „Desfășurarea" lui Marin Preda, instructorul de partid, Țurlea nu participă direct la acțiune, în schimb Anghel Ilie și Ilie Barbu sînt figuri reprezentative de comuniști. Destinul acestuia din urmă e semnificativ pentru acel nou pe care lupta Partidului îl aduce în viața oamenilor. Umanismul socialist trăiește prin atitudinea celor mai multe personaje pozitive. In sfîrșit, prin „Bărăgan" de V. Em. Galan, ajungem la un roman în care activitatea unui comunist se găsește în centrul construcției epice. Și în acest roman sînt înfățișate diferite „revelații" pe care le au în contact cu comuniștii, — cu Anton Filip mai ales, — personajele mai puțin evoluate. (Revelația unor noi posibilități de muncă, a muncii creatoare la inginerul Matei, revelația demnității sale ca om al muncii la Mitu Cîrstei, etc.). Dar aceste „descoperiri" sînt totuși pe planul doi, pe planul întîi rămînînd Anton Filip, care face și el „descoperiri", dar de altă natură. Inarmat cu viziunea comunistă asupra lucrurilor, el descoperă în realitatea înconjurătoare aspecte și semnificații mereu noi. „Bărăgan", (ca și „La cea mai înaltă tensiune", de altfel), este romanul creșterii experienței de muncă și de luptă a unui comunist. Observații asemănătoare pot fi făcute și despre „Setea" lui Titus Popovici. Pe de o parte, în contact cu comuniștii, Mitru Moț descoperă o lume nouă și în afara lui, dar și în el; pe de altă parte, devenit comunist, învățătorul Teodorescu începe să vadă altfel lumea din jurul său. Cele două experiențe se împletesc și se completează reciproc.

Romanele apărute în cinstea celei de a XV-a aniversări a Eliberării patriei — în ciuda unor neajunsuri parțiale — sînt romane ale vieții unor comuniști. Și în „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc și în „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu și în „Bariera" de T. Mazilu și în alte scrieri, personajele principale evoluează pe întreaga traectorie a acțiunii ca luptători comuniști, caracterele lor definindu-se în luptă; universul sufletesc li se îmbogățește prin experiența cîștigată în toiul luptei.

Deci, dacă aruncăm o privire cît de fugară asupra întregii dezvoltări a literaturii noastre, noi observăm o schimbare semnificativă privind locul și rolul comunistului în construcția epică. La început, luptătorul comunist era personajul cel mai înaintat, dar nu și eroul central. Cu timpul, rămînînd exemplu de umanitate, eroul comunist devine și personajul central, în jurul căruia se organizează acțiunea. Literatura noastră reflectă astfel, din ce în ce mai complex, un adevăr obiectiv al epocii: eroul timpului nostru e luptătorul comunist, omul devotat pînă la capăt luptei pentru triumful comunismului pe pămînt.

Studiul literaturii ne ajută să înțelegem și cauza acestei orientări, necesitatea ei obiectivă. Literatura noastră nouă e o literatură realist-socialistă, o literatură care afirmă — ca și literatura sovietică — idealul estetic al epocii socialiste. Ea a făurit eroul pozitiv inspirîndu-se din acest ideal și slujindu-l totodată.

Dacă analizăm cu atenție, Proiectul de Directive ale celui de al III-lea Congres al PMR privînd dezvoltarea economiei naționale în viitor, ne impresionează în primul rînd măreția perspectivelor. Nu ne îndoim nici o clipă măcar că toate cele înscrise în plan vor deveni, la termenele stabilite, realitate. Nu ne îndoim pentrucă știm că socialismul descătușează uriașe energii creatoare. Acest proces de eliberare a forțelor umane, noi l-am trăit și continuăm să-l trăim.

Societatea capitalistă, prin natura ei, încătușează și alterează esența umană. Lupta pentru socialism o eliberează și o împlinește. Tipologic eroii comuniști se definesc în primul rînd în raport cu această cerință a epocii. Ei sînt oameni care se ridică pe o treaptă superioară de umanitate, înlăturînd toate acele trăsături incompatibile cu adevărata libertate a omului. Intre eroul comunist și conținutul burghez al vieții se stabilește un raport de incompatibilitate. Un luptător comunist — fie că este Anton Vadu din „Cumpăna", Lazăr de la Rusca, Ilie Barbu, Anton Filip, Mustea, Vițu sau Dumitrana — nu poate accepta — oricare ar fi riscul — să apere niște interese personale ale sale, dacă prin aceasta prejudiciază interesele cauzei. Un luptător comunist — dacă e într-adevăr luptător și comunist — niciodată nu se poate mulțumi cu cele obținute; a milita pentru noi și noi obiective, a-și propune noi și noi depășiri îi este organic necesar. Intransigența sa față de orice manifestare a ideologiei și moralei burgheze (individualismul, naționalismul, etc.) îi este caracteristică. De aceea comuniștii sînt azi în fruntea luptei pentru progresul umanității. Ei sînt purtătorii acelor calități umane a căror descătușare e determinată de cerințele istorice și e determinantă pentru satisfacerea acestor cerințe. De aceea ei sînt și eroii principali ai creației literare.

In întîmpinarea celui de al III-lea Congres al partidului, frontul nostru scriitoricesc se prezintă din acest punct de vedere conștient și de importante realizări, dar și de existența unor sarcini încă neîmplinite. Luptătorul comunist a devenit eroul principal al literaturii. Din acest punct de vedere literatura noastră e în pas cu vremea. Dar luptătorul comunist din cărți nu este încă la nivelul aceluia care făurește sub ochii noștri istoria, transformînd și înnălțînd țara. Omul simplu, constructorul socialismului e mult mai bogat sufletește, mult mai eliberat de metehnele lumii vechi și în consecință, cu posibilități mult mai mari de a afirma prin exemplul său cea mai mare cucerire a epocii — uriașa descătușare a forței creatoare umane

Cu alte cuvinte, frumusețea eroului din literatură pălește pe lîngă frumusețea făuritorilor vieții noi.

A zugrăvi chipul luptătorului pentru triumful comunismului la nivelul acestei frumuseți — iată una din sarcinile principale ale literaturii noastre, pe drumul dezvoltării ei realist-socialiste.

Mihai NOVICOV

Scrisori de la cititori

Pionierii către scriitori

Dragi tovarăși scriitori,

Ne-am bucurat mult aflînd că ne vom întîlni cu prilejul șezătorii literare organizate de „Gazeta literară" în comuna Ștefănești, cu poeți și prozatori pe care îi citim în revistele și în cărțile noastre. Am urmărit în „Scînteia pionierului" numeroase dări de seamă despre întîlnirile scriitorilor cu pionierii din alte școli și ținem să vă spunem că și noi, la rîndul nostru, am dorit de multă vreme să stăm de vorbă cu un scriitor.

Nouă, pionierilor și școlarilor, ne place să citim; volumele pe care ni le dăruiți d-voastră ne ajută să cunoaștem viața de astăzi, să creștem fii buni ai poporului nostru. Cărțile d-voastră, ne fac să învățăm cu hărnicie, ne învață să ne iubim scumpa noastră patrie și să visăm la viitorul ei strălucit. Cineva spunea la o șezătoare că literatura ne dă aripi, ne înalță spre lumină și pentru aceasta, pretutindeni, oriunde ne-am duce, noi luăm cîteva dintre cărțile pe care d-voastră le scrieți pentru noi. Am vrea să vă spunem cu acest prilej care sînt volumele noastre preferate. In primul rînd, poeziile marelui nostru poet Mihail Eminescu, volumul Nada Florilor de Mihail Sadoveanu, precum și basmele lui Petre Ispirescu. Dintre cărțile autorilor contemporani ne-au plăcut foarte mult „Nică fără frică" și „Prințul Miorlau" de Nina Cassian, volumașul „Copiii Atenei" de Dimos Rendis, precum și nuvela „Desfășurarea" de Marin Preda, care ne-a amintit cum s-a făcut și la noi în sat gospodăria agricolă colectivă.

Pentru cărțile pe care le-ați scris pînă acum, ca și pentru cele la care lucrați acum, noi vă mulțumim. Totodată, vă rugăm să transmiteți scriitorilor care pregătesc noi volume pentru pionieri și școlari, că așteptăm mai multe cărți despre viața noastră școlară, despre activitatea pionierească, etc. Am vrea să mai știți, tovarăși scriitori, că nouă ne place mult activitatea artistică. Organizăm serbări și șezători la care recităm din versurile d-voastră. Uneori, formăm și echipe teatrale dar, din păcate, piesele pentru pionieri sînt foarte puține. Iată de ce vă rugăm să scrieți și pentru noi piese de teatru, care să ne ajute în activitatea noastră artistică.

Și acum, încă o dorință. Poate că știți că printre noi, pionierii și școlarii, se află unii care încearcă să-și aștearnă gîndurile în versuri sau povestiri, în numeroase lucrări literare, care desigur, sînt încă neizbutite. Povestiți-ne și nouă despre începuturile d-voastră literare, despre munca grea pe care o depuneți pentru crearea unui poem sau a unei povestiri.

Acestea sînt cîteva dintre dorințele noastre, pe care vă rugăm să le transmiteți mai departe și celorlalți scriitori din patria noastră, odată cu invitația de a veni mai des în mijlocul nostru, de a sta de vorbă cu noi și de a afla noutăți din viața noastră.

Popa Lenuța, Popovici Claudia, Cîrțară Maria, Alecu Elena, Pîrlea Amoraș, Bălăceanu Dan, Răducu Cornel, Maria Necșulescu, Petre Ionică, Molea Luminița.

din Unitatea de pionieri a clasei a VII-a a școlii „Vasile Tudose" din comuna Ștefănești.

ÎNTÎLNIRE CU PRIMĂVARA LA COLIBAȘI

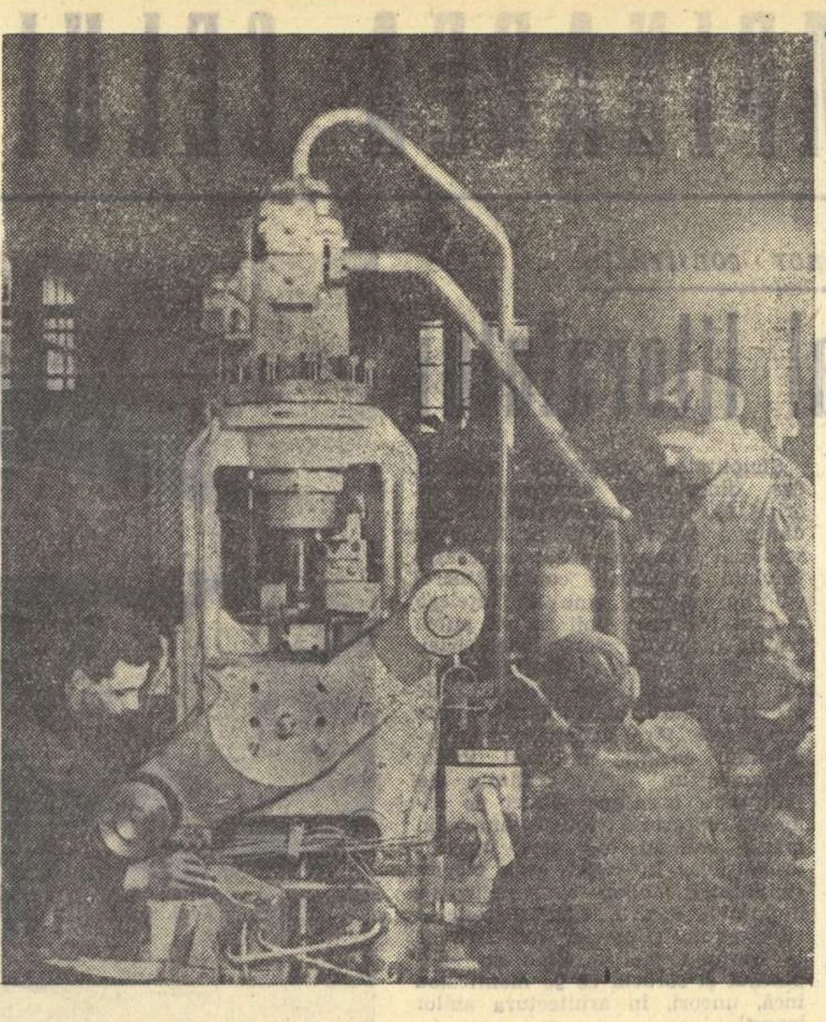

La uzinele metalurgice „Vasile Tudose" din Colibași, regiunea Pitești, maiștrii Victor Mihalcea, Dumitru Ionescu și lăcătușul Haralambie Goboiu fac ultimele verificări ale noii instalații moderne de turnare sub presiune

Ospitalieră, primăvara ne-a condus tot drumul pînă la Colibași cu ramuri de prun înflorit. Și florile ei și ospitalitatea ei, nu ne-au dezamăgit nici pe aleele uzinelor „Vasile Tudose" din Colibași. Primăvara nu și-a retras florile nici cînd am intrat în cabinetul tovarășului director: flori albe străluceau în vazele de pe săli sau din birouri.

Dar pe aici nu au fost totdeauna flori și bucurie.

Inchid ochii și mă întorc cu gîndul în anii 1942—1943!... Aud tropăitul cizmelor hitleriștilor... Pe teritoriul pădurii de stejari se înălța o uzină a morții... Oameni cu zvastici pe haine și cu moartea în gînd hotărau unde să se construiască avioane, unde proiectile, unde gloanțe... Sătenii prestau muncă obligatorie convinși de țevile armelor antonesciene... Inginerii de pe Rhin, specializați în construcții de crematorii și de fabrici de avioane de bombardament, depuneau tot zelul ca uneltele morții să intre cît mai repede în acțiune... Dar munca lor asiduă a fost frînată de înaintarea victorioasă a trupelor sovietice. De atunci prunii au prins floare mai curată și oamenii au răsuflat ușurați și împăcați. Mijea o primăvară fără seamăn!

Regimul oamenilor muncii a hotărît să termine clădirile uzinei și din 1953 aici se fabrică unelte pașnice, motoare și agregate de autocamion (anexe, supape, pistoane), și tot aici se califică în școli cadre noi de muncitori.

Numele tovarășului Chiru Alexandru e bine cunoscut, strungarul deputat în Marea Adunare Națională, lucrează în contul anului 1977 (aceasta a fost cu o lună în urmă...). Tovarășul Ionescu Gheorghe, cioban, a plecat să se califice la 41 de ani. Astăzi e un rectificator fruntaș care se descurcă ușor între microni.

Despre uzina păcii de astăzi s-ar putea scrie pagini și cărți întregi, despre noile hale, despre grija față de traiul muncitorilor, despre roadele producției, despre oamenii minunați crescuți aici.

In iureșul muncii din hale, în trepidația motoarelor, am întîlnit un grup de pionieri cu flori în mînă care vizitau uzina și pe părinții lor muncitori. Cineva le explica istoricul acestei imense fabrici. Eu am discutat cu vreo trei dintre pionieri. Și le-am început un basm, o poveste nu tare de demult... A fost odată o muma-pădurii harțăgoasă și rea, o vrăjitoare afurisită, care-și pregătea zmeii și zemoaicele să ucidă viețuitoarele codrilor... Dar, pasămite, a venit un Făt-Frumos care a răpus căpcăunii cei hrăpăreți și a prefăcut-o pe zgripțuroaică într-o zînă frumoasă și înflorită, într-o zînă care ajută oamenilor însetați de lumină și adevăr!

Și unul dintre pionieri m-a întrerupt din povestit:

— Asta-i povestea uzinei părinților noștri!

— A uzinei noastre, corectă un pionier geamăn cu florile de-afară.

Și am plecat de la zîna înflorită ducînd în brațe buchete de liliac violet și mirositor.

Și am plecat de la zîna harnică ducînd în inimi buchete de flori nepieritoare din marea și ospitaliera primăvară întîlnită în miez de Florar în pădurea de pe minunata vale a Argeșului de legendă!

Da, urmașii Meșterului Manole construiesc astăzi anii de aur ai poporului nostru pe „Argeș în sus" și pe întreaga noastră țară însorită!

Nicolae TAUTU

EURITMIA MUNCII

Intrecerea de dansuri și cîntece de la Cîmpulung-Muscel a fost ca o încununare a celor văzute pe Argeș. Am stat sub încîntare trei ceasuri încheiate. Nu știam ce să aleg între jocul focos și frumusețea fără cusur a strcielor naționale. Cînd ochii alergau după mișcările trupurilor, ritmice și iuți, cînd zăboveau pe maramele și iile fine, ca o spumă de mare. Era ca o fugă, ca un flux și reflux, în care valurile s-ar bate în sclipiri. Apoi totul se schimba. Colanul viu de flăcăi și fete se desfăcea și se rupea, ca îndată să se reîntregească în grupuri, ca niște buchete de flori pe cîmp. O clipă numai, căci în secunda următoare se desfoleau într-o lentă desfășurare ce-mi amintea un vers arghezian:

„Și care în fiece mișcare
pierzi cu-o petală cîte-o stea"

Era ca o pauză, suspendată în timp, o trecere grațioasă de la o fază la cealaltă a jocului. Dansatorii reintrau treptat în vîrtej, cu trunchiurile drepte și mlădioase, cu fruntea semeață, însoțindu-se de cîte un chiot. Mă uitam la picioarele lor suple și viguroase scriind pe podeaua scenei bucuria nouă de a exista, de a trăi, în vechi semne coregrafice. Și-mi plăcea să citesc în cusătura înflorită a cămășii, în pașii avîntați, în cîntecul lor, sufletul unui popor liber și cutezător.

Era într-o zi de chihlimbar, pe la mijlocul lui aprilie, și toate acestea se numeau concursul regional „Sărbătoarea primăverii". Dar înainte de a ajunge aici, în pitorescul oraș de munte, am luat drumul văii Argeșului, cu popasuri la conacul Goleștilor, la terasele cu viță de vie de curînd plantate pe dealurile din împrejurimi. Sute de țărani muncitori, ca niște batalioane de furnici harnice se răspîndiseră pe înălțimi, săpînd și nivelînd terenul, împărțindu-l ca pe-o hartă.

Cățărați sus, de aici, din vîrf, țara își descoperea, sub un cer de safir, minunile, pînă-n zarea tremurătoare. In urzeala vremii, un fir nevăzut al istoriei urca și dura de la școala romînească înființată de Golești la aceste terase în pantă și pînă la jocul flăcăilor și fetelor, trăind primăvara vieții lor.

De la palmele altădată bătătorite de coarnele plugului de lemn, la mînuirea volanului tractorului, de la țăranul orb și desculț la meșterul recoltelor bogate, la săditorii de astăzi ai viței de vie pe dealurile pleșuve, deslușeam o succesiune de mari gesturi euritmice. Aceleași întîlnite pe ogoarele lucrate ca o țesătură de covor, pe vastele șantiere, în uzine și în creștetul schelelor înaltelor construcții. Erau aceleași, dar cu o frumusețe mereu alta, mereu sporită, în ampla euritmie a muncii. Intotdeauna a fost profund impresionantă și plină de grandoare mișcarea, unduirea trupului omenesc, în gestul nobil al strădaniei sale.

Din aceste mișcări, din aceste armonioase gesturi s-au zămislit încet, retopite și stilizate, jocul, explozia de voiciune și tinerețe a dansatorilor noștri pe care-i urmăresc fermecat. Iar de nu mă voi opri nici la taraful de la Topoloveni, cu solistul lui, Ulei Marin, de numai 9 ani, nici la corul închegat și omogen din Leordeni, nici la cîte alte formații artistice, nu e pentru că n-aș vrea să însemn atîtea izbînzi în cîntec și dans. Este ceva care m-a tulburat mai mult decît orice și acest lucru revelator nu pot să-l tac. E vorba de o brigadă artistică din comuna Căteasca a G.A.C. Progresul. Cu cîteva luni în urmă doar, nici una din membrele ei nu era știutoare de carte. O brigadă compusă exclusiv din femei mai în vîrstă. Ascultîndu-le nu-ți vine să crezi că ceea ce vezi e adevărat. De unde au luat această stăpînire de sine, firescul de a umbla pe scenă, de a spune versurile și poanta fără greș, istorisind cu haz și ascuțit întîmplările din colectivă? Nimic nu poate măsura mai bine saltul imens înfăptuit. O, ele nu mai erau demult tinere! Unele mai purtau încă urmele aspre ale vieții trecute. Și iată-le rotindu-se acum în joc, cu mișcări domoale, cu acea gravitate a vîrstei, dar și cu o lumină izvorîtă parcă dinlăuntrul făpturii lor. Căci, de fapt, ele abia acum începeau să învețe a trăi. Și dintre atîtea chipuri, privirea mi-a întîrziat pe unul uscat, smead, cu încrețituri la tîmple. Nu era cel mai frumos, dar desigur expresiv în cel mai înalt grad. Nicăieri nu era săpat mai limpede, în trăsături, în încruntarea obosită a sprîncenelor, în ridurile obrazului, semnele trecutului. Zîmbetul trebuia să se fi așezat cîndva străin și stingher pe chipul ei. Gura amară poate nici nu l-o fi cunoscut. Și, totuși, nimeni ca ea nu zîmbea atît de frumos, cînd ieșea din rînd să-și spună rolul. Era o luptă pe fața ei, o dramatică frămîntare, ca și cînd prezentul voia să șteargă dintr-odată urmele acelei suferințe și să-i redea bucuria pierdută. Incet și timid i se ivea zîmbetul, ca un ghiocel sub un strat de zăpadă. Era ca o renaștere a unei alte ființe, la care asistam uimit. N-am stat pînă la sfîrșitul concursului. N-aveam de ce să mai stăm. Rezultatul îl știam. Simțeam a cui va fi biruința, vedeam cu ochii. Era a poporului, a splendidei sale primăveri.

Scenă din piesa „Viața nouă", la Teatrul de Stat din Pitești

Ieronim ȘERBU

Aceste zile și aceste nopți

Fragment de roman de Teodor MAZILU

Acțiunea romanului „Aceste zile și aceste nopți" de Teodor Mazilu se petrece în zilele noastre într-o mare uzină din Capitală. Figura centrală a romanului e muncitorul comunist Tabarcea care primește sarcina de director al acestei uzine. Scriitorul urmărind lupta directorului Tabarcea și a tuturor comuniștilor pentru introducerea de metode noi de muncă, pentru sprijinirea activității inovatorilor este preocupat în același timp de modul în care eroul său reușește pe această cale, calea luptei pentru socialism, să-și împlinească aspirația către realizarea proprie, către fericire.

Publicăm mai jos un fragment din romanul „Aceste zile și aceste nopți".

Directorul bănuia de ce anume părăsise fabrica în timpul serviciului maistrul de la turnătorie. De fapt nu bănuia, ci știa aproape foarte precis, de ce anume a plecat, ce socoteli și-a făcut, ce i-a trecut prin cap și chiar ce argumente o să inventeze ca să se simtă cu conștiința curată. Il și vedea trecînd în fugă pe lîngă cabina portarului, dîndu-i să înțeleagă acestuia că e foarte ocupat și n-ar fi bine să-i răpească din timp întrebîndu-l unde se duce la ora aceea. Dar plecarea lui Mielu adusese prejudicii producției și Tabarcea nu se gîndea să treacă cu vederea această abatere de la disciplină. Faptul că știa pentru ce anume plecase Mielu — să bea cu un amic sau să se întîlnească cu o femeie care lucra în schimbul de după amiază, — îl amăra și-l îndîrjea și mai mult împotriva acestuia. Căci lui Tabarcea manifestările de dezinteres față de sarcinile obștești, ca de altfel toate abaterile de orice fel nu i se înfățișau încărcate de mister și de aceea sentimentul de iritare se amesteca cu plictiseala. Mai știa deasemeni că Mielu o să-și facă autocritica și-o să caute să fie cît mai convingător... Il vedea parcă pe Mielu privindu-l drept în ochi și vorbindu-i sugrumat de emoție: „Tovarășe director, regret sincer că am plecat ieri în timpul producției..." Apoi Mielu, care greșise, îi va demonstra că și el înțelege importanța sarcinilor la fel de bine ca și el: „Imi dau seama că prin comportarea mea am adus un prejudiciu fabricii și am dat un prost exemplu..." Toate acestea îl iritau și-l plictiseau pe Tabarcea: el știa că Mielu își dăduse seama încă de cînd trecuse poarta fabricii că aduce un prejudiciu... și dă un exemplu prost. Atunci de ce dracu a mai plecat? Ca să-și facă autocritica?

Mulți dintre cei care comiteau acte de indisciplină îl asigurau de sinceritatea cu care-și recunoașteau greșelile... Datoria lui de director comunist era să nu le pună la îndoială sinceritatea, dar nu toți înțelegeau că recunoașterea nu schimba practic situația... „Păi ce dracu s-ar întîmpla dacă toți muncitorii ar lucra prost și ar regreta foarte sincer după aceea? Ce să fac cu sinceritatea asta și cu remușcările astea foarte convingătoare"... De aceea Tabarcea oprea de multe ori mersul normal al autocriticii care devenea „prea" sinceră: „Lasă, tovarășe, să te vedem în producție"...

Tabarcea nu era de loc curios să audă autocritica maistrului, cu atît mai mult cu cît maistrul nu era nici la prima greșeală boacănă nici la prima lui autocritică sinceră. Voia numai să-i atragă atenția că nu-i va mai tolera o asemenea abatere sub nici un motiv.

Mielu arăta așa cum și-l închipuise Tabarcea; foarte abătut și foarte convins de gravitatea greșelii lui. Dar cu cît Mielu încerca să pară mai abătut, și mai torturat de remușcări, cu atît îi devenea directorului și mai nesuferit... „Dacă ești un băiat așa de simțitor, de ce dracu nu-ți faci datoria?... Dar e mai ușor să-ți faci autocritica decît să muncești ca oamenii".

— Tovarășe director... vreau să vă explic... începu Mielu cu voce rugătoare, gata să-și pună sufletul pe masă și să analizeze pe îndelete cauzele obiective și subiective care l-au determinat să părăsească fabrica în orele de producție. Tabarcea înțelegea că lui Mielu i-ar face mare plăcere să-i explice ce s-a petrecut în sufletul lui, cum de-a ajuns unde a ajuns dar pe director nu-l interesa, știa și el foarte bine ce se petrecuse în sufletul lui Mielu. Presimțea cum Mielu de-abia așteaptă să-i spună cît de mult regretă cele întîmplate și, tocmai de aceea nu voia să-i dea această satisfacție.

— Nu trebuie să-mi explici nimic... spuse Tabarcea cu asprime în glas, uitîndu-se înadins în altă parte. Nu ți-a cerut nimeni să-ți faci autocritica.

Mielu se întunecă la față supărat că i se luase dreptul de a-și regreta abaterea. Socotea remușcarea un privilegiu asupra căruia nimeni n-are voie să atenteze. Degeaba își pregătise el o autocritică foarte convingătoare, cu influența anumitor elemente nesănătoase asupra sufletului său cinstit dar insuficient călit politicește. Cîte n-avea să-i spună directorului... Ar fi vrut să-i spună directorului că, încă de cum ieșise pe poarta fabricii îl cuprinse remușcările și cum, ajuns la stația de tramvai, ar fi vrut să se întoarcă, cum de s-a spovedit nevestei-si, și cum toată noaptea s-a perpelit chinuit de remușcări...

Mielu n-avea de unde să știe că Tabarcea, cunoscînd toate astea, și remușcările lui și discuțiile lui cu nevastă-sa, și insomniile lui, n-avea chef să le mai audă încă o dată.

— La ce cîrciumă ai fost? întrebă directorul cu voce liniștită, convins că maistrul se așteptase la o asemenea întrebare.

Mielu tresări buimăcit și jignit. El venise să-și descarce sufletul și omul ăsta îl întreba la ce cîrciumă a fost?

Tabarcea înțelese că Mielu se simte jignit și de aceea îl întrebă încă o dată cu și mai mare siguranță:

— La ce cîrciumă ai fost?

Mielu pricepu și el că întrebarea aceasta îi spulberă toate planurile autocritice, dar privirea directorului era prea necruțătoare ca să poată evita un răspuns hotărît.

— La bufetul Oituz...

Tabarcea surîse și-l întrebă cu voce schimbată, prietenoasă:

— P-unde vine cîrciuma asta?

Mielu se arătă din nou jignit ca și cum nu el ar fi băut ocolo în timpul orelor de producție.

— Nu știu dacă are vreo importanță... încercă Mielu să se apere în felul lui și să ia o înfățișare cît mai demnă. Eu regret foarte sincer...

Tabarcea se făcu că nu înțelege ce-i spune Mielu; nu-l interesau remușcările; el voia să știe unde se afla cîrciuma unde băuse.

— Te-am întrebat unde se află... se supără directorul. Dacă știi unde se află, de ce nu spui?

— Lîngă halta Militari... treci puțin podul... recunoscu Mielu cînd înțelese că nu are nici o șansă să evite răspunsul.

— Da... știu și eu... surîse Tabarcea. Am băut și eu o dată acolo... Și ce vin ai băut ieri?

Mielu se recunoscu învins, înțelese că de data aceasta n-o să mai poată inventa nici o autocritică convingătoare și o să trebuiască să spună adevărul.

— Vin de regiune. 12 lei kilul...

— Ai băut cu sifon?

— Nu. Fără.

— Ceva gustări?

— Puțină brînză și o legătură de ridichi...

— Ospătarii?

— Băieți buni...

— Du-te în secție... spuse Tabarcea și-i dădu să înțeleagă că e ocupat și că nu vrea să-l mai întrebe nimic. E pentru ultima oară cînd ți se mai trece cu vederea. Fă-ți autocritica la locul de muncă!

După cearta cu Mielu, discuția cu Năică îi readuse buna dispoziție. De la bun început, tovarășul Năică formulase o rugăminte foarte stranie. Această rugăminte, stranie pentru alții i se păruse directorului foarte firească și pe deplin îndreptățită.

— Tovarășe director... începuse Năică cu voce groasă și hotărîtă... eu nu admit să fiu lămurit și prelucrat...

— De ce măi Năică? De ce să nu fii lămurit?

Năică oftă din adîncul pieptului și se uită descumpănit la director în semn că se așteptase la altă atitudine din partea lui.

— Păi de ce să fiu lămurit dacă sînt deja lămurit? se miră Năică din ce în ce mai indignat... De ce să mi se arate importanța sarcinilor cînd eu le cunosc foarte bine? Eu să nu cunosc importanța sarcinilor? Eu n-am nevoie să fiu prelucrat! Tu stai și lucrezi conștient și vine unu la tine și începe să-ți explice de ce lucrezi tu conștient... Eu să nu știu de ce lucrez conștient?...

Tabarcea îl ascuta încîntat, văzînd cum se dezvăluie în fața lui o lume misterioasă și atrăgătoare.

— Tovarășe director... nu rîdeți căci nici dumneavoastră nu v-ar plăcea să vă ia unul ca Mielu și să vă explice că e mai bine azi decît pe vremea patronilor... V-ar conveni? Eu zic că nu v-ar conveni. Atunci de ce eu, care înțeleg mereu sarcinile care stau în față, sînt mereu lămurit?... Și de ce să fiu lămurit dacă sînt conștient? Adică, n-au încredere în mine? Să mi se explice mie diferența dintre ce era ieri și ce e-n momentul de față? Mie să mi se explice asta? Mie?

Năică era supărat că tocmai lui i se explicase diferența dintre viața de ieri și cea de astăzi, el care înțelegea atît de bine toate acestea.

— Cu cine ai stat de vorbă... îl întrebă directorul, de data aceasta, cu toată gravitatea.

— Cu nea Mielu... oftă tovarășul. A ajuns Mielu să mă lămurească pe mine.

Se vedea că Năică nu mai avea chef să discute despre asta.

— Am o propunere, tovarășe director... Dă-o dracului chestia cu Mielu, ea nu merită atîta importanță...

— Te-a lămurit Mielu?

— Dă-l dracului... oftă Năică scîrbit. Altceva voiam să vă comunic.

Pe Tabarcea nu-l mira atitudinea lui Mielu. După ce Mielu era criticat pentru abatere de la disciplină, critica și el pe altcineva pentru o abatere asemănătoare fără să se întrebe dacă are sau nu dreptate. Tabarcea știa și de ce procedează Mielu în acest fel; criticînd și el pe alții își dovedea lui însuși că mai înseamnă încă ceva. Directorul admise cu plăcere ideea lui Năică de a schimba discuția.

Dar Năică nu era omul care să vină la director în timpul orelor de producție ca să-i țină teorii; de aceea Tabarcea aștepta ca Năică să vină cu vreo propunere concretă. De cîte ori venise Năică la Tabarcea, venise cu cîte o propunere sau idee. Directorul își reamintea de asta și-l învălui pe Năică într-o privire plină de simpatie. De cîte ori discutase cu omul ăsta, de atîtea ori venise cu o propunere care se dovedise foarte înțeleaptă și foarte folositoare. De aceea Năică apărea în imaginația directorului ca un șir de propuneri și de măsuri binevenite. Dar această imagine nu-i aducea nici un prejudiciu lui Năică, dimpotrivă, privit sub prizma aportului substanțial pe care-l aducea la bunul mers al întreprinderii — chipul lui căpăta o anume grandoare.

De obicei în expunerea planurilor sale, Năică era foarte laconic: explica despre ce e vorba și, mai ales, sublinia avantajele practice și după asta se ridica și pleca. De data aceasta lucrurile se prezentau puțin altfel: Năică o luă mai de departe.

— Tovarășe director, ați fost în Uniune?

— Acum vreo doi ani... de 1 Mai, cu o delegație sindicală...

— Și eu am fost, eu am fost în practică la Leningrad... dumneavoastră nu știți că nu erați încă la noi...

— Și ți-a plăcut?

Năică surîse în semn că întrebarea a oarecum inutilă.

— Mi-a plăcut... asta e puțin zis... spuse Năică lăsîndu-se pradă amintirilor. Mi-au plăcut că sînt lămuriți... Rușii sînt conștienți. E bine să stai de vorbă și să bei cu oameni conștienți. Imi place societatea oamenilor lămuriți, ăsta e anturajul meu.

Apoi Năică oprește brusc șirul amintirilor. I se pare că a exagerat cu partea introductivă.

— Tovarășe director... ați citit în ziare că în unele întreprinderi responsabilii de brigăzi fruntașe trec să conducă cele codașe?...

Năică se ridică în picioare, ca și cum ar fi vrut să plece. El socotea că totul e foarte clar de-acum înainte și că directorul o să priceapă restul singur. El o să preia brigada de codași și o să renunțe la conducerea brigăzii lui fruntașe.

— Bine, mă Năică... spuse directorul, tulburat, privindu-l drept în ochi... Și n-o să fie greu? întrebă directorul, punîndu-și parcă lui această întrebare.

— Destul de greu, recunoscu Năică, dar nu cu temere în glas ci cu satisfacția omului care se va ocupa de ceva deosebit. Destul de greu... Sînt și cîțiva băieții cam zurlii...

— Dar tu o să-i lămurești pe ăștia?

— Natural, tovarășe director... se supără puțin Năică, nu mă interpretați greșit... Eu n-am nimic cu lămurirea ca atare. Cine e nelămurit, să fie lămurit, eu am să-i lămuresc pe ăștia... Dar un om conștient de ce să fie lămurit?

După ce plecă Năică, Tabarcea își aminti că într-un fel rugămintea omului e justificată. Totdeauna Năică s-a dovedit la înălțime, niciodată n-a trebuit să se discute cu el ca să fie convins să facă un anume lucru. Are dreptate omul. Dacă e lămurit odată, de ce să mai fie încă o dată lămurit?

A doua zi Tabarcea urma să prezinte în fața biroului de partid un referat despre situația îndeplinirii planului. Munca la redactarea referatului îl făcuse să înțeleagă încă o dată că nu reușise să cuprindă toate problemele sau că neglijase unele aspecte importante. E drept, moștenirea pe care o primise de la vechiul director nu era dintre cele mai fericite, dar n-avea de gînd să pună actuala stare de lucruri pe seama unui om care nu mai lucra în fabrică. Obiceiul de a trăi o vreme, justificînd lipsurile prin moștenirea pe care ai primit-o de la vechiul director, i se părea de-a dreptul scîrbos. Jusificările pentru anumite greșeli sau lipsuri, și chiar justificările care conțineau o parte de adevăr, i se păreau lui Tabarcea nedemne de un comunist. Ce să spun tovarășilor? Că n-am încă experiență? Că am primit o situație proastă? Că unii tehnicieni nu mă ajută suficient? Partidul m-a trimis aici să pun lucrurile la punct și nu să arăt ce dificilă e munca de director. N-am încă experiența? S-o capăt. Am moștenit o situație proastă? S-o lichidez! Unii tehnicieni nu mă ajută suficient? Să-i conving să mă ajute. Nu există suficientă disciplină? Să fie!

Din experiența lui de muncitor și apoi din aceea de activist la un raion de partid, știe foarte bine că de multe ori e mai ușor să analizezi cauzele rămînerii în urmă decît să ai puterea și energia de a le lichida. Adeseori se întocmeau planuri foarte bune, se emiteau idei dintre cele mai juste: dar mulți nu aveau însă puterea sau răbdarea de a le duce la capăt. Tabarcea urmărea ca în analiza unei stări de lucruri să se descopere cauzele adevărate, căci de multe ori se dădeau tuturor lipsurilor aceeași explicație.

In timp ce se gîndea la toate acestea Tabarcea auzi urcînd — încet, încet, pași foarte cunoscuți și, neștiind cum să se comporte în fața primejdiei, continuă să stea aplecat deasupra referatului.

Cînd Irina intră în cameră și-și dezbrăcă pardesiul c-un aer degajat și plin de siguranță, Tabarcea se ridică încet de la birou și îi strînse neglijent mîna, ca și cum deabia ieri se întîlniseră. Reacțiile simple au puterea miraculoasă de a alunga urmele timpului; de aceea cu cît Irina se purta mai degajat cu atît timpul, necruțătorul timp dispărea mai ușor. De fapt, Tabarcea, ca și Irina de altfel, era foarte tulburat și se purta atît de liniștit, ca să-și alunge emoția și mai ales ideea teribilă a timpului care se scursese de la despărțirea lor. Gesturile simple ale oamenilor, surîsul, discuțiile despre vreme creează impresia că timpul nu există ca forță obiectivă, căci nimeni nu poate crede că între un surîs și un alt surîs poate exista o mare diferență de timp, tot așa cum nimeni nu poate crede că între o discuție despre vreme și altă discuție despre vreme se poate așterne atîtea zile de tăcere.

Dar gesturile simple cer o mare acoperire în aur pentru a fi făcute, ele nu pot fi simulate multă vreme; în același timp Irina și Tabarcea înțeleseră că nu mai au de ce să-și zîmbească unul altuia și nici puterea de a se interesa reciproc de sănătate. Sfîrșitul acestor încercări omenești de a atenua emoția este teribil căci, după toate acestea adevărul apare și mai necruțător decît le-ar fi apărut dacă l-ar fi privit de la început drept în față.

Irina și Tabarcea se priveau stingheriți. Adevărul ieșise la lumină în toată cruzimea lui. De doi ani nu se mai văzuseră. Irina se măritase cu altul. Cu acel altul avea un copil. El, Tabarcea, a iubit-o mult și o mai iubește încă.

— Am venit să te văd... spuse Irina cu bucurie în glas, ca și cum ar fi fost firesc așa ceva.

Dar emoția trecuse și între ei se afla adevărul, așa că vorbele Irinei sunară în gol, foarte triste și foarte inutile.

Intre oameni care s-au iubit mult discuții rezonabile nu sînt cu putință sau chiar dacă sînt, au ceva foarte trist, ele sînt dovada sfîrșitului.

Tabarcea o privi trist, înfricoșat de ideea că ajunse să discute la o astfel de tensiune. Conștient că pecetluiește încă o dată sfîrșitul relațiilor între ei, răspunse și el cu cîteva cuvinte oarecari.

— Ai făcut bine Irina.

Cei doi căutau zadarnic altfel de cuvinte: stinghereala nu era o consecință a lipsei de tact a unuia sau a altuia ci mărturia prăpastiei care se ridicase între ei.

Tabarcea înțelegea ce se petrecuse cu Irina și tocmai de aceea suferea. Știa și cuvintele pe care ea o să i le spună și suferea și din această pricină. Mai știa și de ce tace ea acuma și asta-i mărea suferința.

Ceva grav se petrecuse cu Irina și Tabarcea cunoștea acel lucru grav dar așteptă ca ea să nu-i confirme presupunerea. Știa și ce i-a spus bărbatului înainte de a veni aci. „Am un coleg. Mă duc să-i fac o vizită" — știa și ce o să discute cu colegele după această vizită — dragă, e complet schimbat — și tocmai fiindcă înțelegea, durerea era și mai adîncă.

— Dragă... aici femeia nu știu cum să-l numească, pe numele intim cunoscut numai de ei doi sau pe cel obișnuit...

Tabarcea o fulgeră cu privirea: încă de cum intrase pe ușă știa că va veni o vreme cînd ea se va întreba cum anume să i se adreseze...

— Am o rugăminte mare la tine... spuse Irina cu mare liniște și siguranță în glas. Sper că o să mă înțelegi exact...

Nu-i plăcuse cum începuse Irina. Toate discuțiile astea care începeau prudent și monden nu se sfîrșeau cu bine, aveau o falsitate care era organic străină directorului.

— In ultima vreme m-am schimbat foarte mult, nu mai sînt aceea pe care o cunoști tu... spuse Irina cu o voce ciudată în care era greu să deosebești tristețea de mîndrie. Viața m-a învățat foarte multe lucruri, dragă...

Tabarcea tresări speriat. Cunoștea genul oamenilor care trag din experiență numai concluzii triste, care devin tot mai sceptici pe măsură ce îmbătrînesc. Cunoștea genul acela de oameni care deabia așteaptă să devină sceptici și care cred că trecerea timpului trebuie să aducă neapărat mai multă răutate, meschinărie și plictiseală. Cunoștea toate acestea, cunoaștea și le disprețuia, dar, auzite din gura Irinei, sunau foarte trist.

— Ce te-a învățat viața, Irina? întrebă tare Tabarcea...

— Oamenii sînt foarte răi... nu e totul așa cum credem noi...

— Ce te-a învățat viața, Irino? întrebă Tabarcea aproape amenințător.

— Oamenii se mănîncă între ei... și nici dragostea... noi credeam că există dragostea... uită că nu există... Noi ne-am iubit și ne-am despărțit...

— Asta nu înseamnă că toți oamenii care s-au iubit s-au despărțit... Cum de spui că nu există dragoste?

— Tu vorbești așa... surîse ironic Irina... și Tabarcea se cutremură căci bănuise și vremea cînd femeia va căuta să-și dovedească în acest fel superioritatea.

— Ei da... eu vorbesc așa, spuse tare Tabarcea... Există și fericire în dragoste, deși experiența mea în materie de fericire sentimentală nu e foarte vastă...

— Glumești... spuse Irina devenind brusc mai demnă, reproșîndu-și parcă lipsa de gravitate.

— Glumesc fiindcă e datoria mea să glumesc... surîse Tabarcea amuzat de naivitatea și lipsa de logică a propriilor lui cuvinte. Nu-mi plac oamenii care învață din experiența timpului numai lucruri proaste.

— Iar începi cu definițiile tale... Totdeauna tu vorbeai ca un intelectual, nu se vedea că erai strungar...

— Ba se vedea... răspunse cu mîndrie Tabarcea. De aia eram intelectual fiindcă eram strungar, nu vorbeam din cărți. Dacă eram intelectual sau ceea ce crezi tu că e un intelectual, vorbeam și eu ca și tine... Vorbesc ca un strungar dragă Irino... te rog să mă crezi.

— Ai rămas un naiv... un copil... surîse Irina străduindu-se să pară cît mai ironică...

— Viața m-a învățat să fiu un copil. Viața cea aspră!

— Viața? se miră Irina și mai indignată și mai ironică. Viața?

— Da, viața m-a învățat să cred în dragoste, în oameni, în fericire...

— Eu nu...

— Tu n-ai trăit poate... spuse liniștit Tabarcea. Toate concluziile astea sceptice nu vin din viață ci din lîncezeală... Ia bagă-te puțin în viață, ia trăiește cu adevărat, ai să vezi ce entuziastă o să devii.

— Am un soț și un copil...

— Foarte bine. Dar să și muncești... N-o să mai vorbești așa...

Dar Irina n-avea de gînd să se întrebe ce se petrecuse cu ea; ea venise la el pentru ceva anume, Tabarcea presimțea, se înfricoșa și se ruga în adîncul sufletului ca să nu se întîmple ceea ce presimțea.

Privind-o cu atenție pe Irina înțelese că sînt puține speranțe ca ea să renunțe la planul ei. Din toate teoriile ei Tabarcea înțelese că Irina nu are cum să renunțe sau n-are puterea s-o facă.

— Renunță... spuse cu vocea stinsă Tabarcea întristat că trebuie să dea lucrurile pe față.

— La ce? se prefăcu mirată Irina?

— Renunță... o rugă încă o dată Tabarcea.

— La ce să renunț dragă, am spus eu ceva care să te jignească? Ți-am cerut eu ceva?

— Incă nu dar te pregătești. Te întrebi cum să-mi spui. Eu te rog însă să renunți... Eu știu ce vrei tu...

Irina vru să protesteze, dar uitîndu-se atentă la Tabarcea presimțea că el știe ce voia să-i spună.

— Nu se poate, nu? De ce nu se poate? îl întrebă Irina căruia acum i se părea firesc ca Tabarcea să știe ceea ce încă nu-i spusese.

— Incă de cînd te-am cunoscut, într-o frumoasă zi de mai eram, după cum știi, comunist. Membru de partid din 45, provenit din P.C.R. Asta pot să-ți răspund...

— Dragul meu... și, tocmai cînd, în ciuda răspunsului lui Tabarcea ea se hotărîse totuși să-i spună ceea ce avea de spus, vocea îi deveni mai duioasă, și privirea mai șăgalnică. Tu ești doar director, ești un luptător. Cine o să te tragă la răspundere dacă mărești încadrarea fratelui meu? Știi că e un băiat așa de bun... Ești doar un luptător... E și el un luptător ca și tine...

— Te-am rugat Irina să nu-mi spui lucruri pe care le cunosc și eu foarte bine. E plicticos... Știam chiar de cum ai intrat...

— De unde știai tu?

— Nu era mare lucru...

Tabarcea nu mai spuse nimic. Aștepta ca femeia să plece dar ea nu se grăbea să plece. Experiența ei naivă o învățase că oamenii nu cedează de la bun început, că se mai frămîntă puțin în prealabil.

— Ce crezi Irino... că-n mine se dă o luptă?... întrebă Tabarcea știind la ce anume se gîndește femeia. Poți să fii liniștită, răspunsul meu e categoric nu, mi-e și lene să discut pe tema asta. Și n-a fost nici o luptă...

Irina oftă din adîncul pieptului.

— Experiența ta se dovedește falsă. Ce să-i faci Irino. Viața trebuie să te învețe că nu toți oamenii sînt ceea ce crezi tu...

Dar fiecare om învață din viață ceea ce vrea sau ceea ce poate; de aceea Irina nu părea de loc încîntată de această lecție a vieții.

— Bărbatul meu o să plece la Govora, în concediu, — își aruncă ea în luptă ultimul argument.

Tabarcea știa că Irina în ultimă instanță va arunca și această armă: sperase însă că de data aceasta se va înșela.

— Să dea dumnezeau să se facă sănătos... răspunse vesel Tabarcea ca și cum n-ar fi înțeles unde bătea femeia. Știam că e plecat.

— Că e plecat? De unde știi tu?

— Că e plecat sau că o să plece la Govora, La Govora sau în altă parte.

Irina îl privi cu ură.

— Sînt un ticălos, Irino, nu?

Femeia nu mai spuse nimic. Se îmbrăcă în grabă și plecă fără să se uite înapoi.

„Și cît am suferit pentru femeia asta se gîndi Tabarcea cînd rămase singur... Pînă la întîlnirea asta continuam să sufăr, să mă gîndesc la ea"...

Suferința nu mai exista. Dar suferința îi amintea de Irina cea de altă dată: ceasurile de deznădejde, de așteptare, de încordare, nopțile nedormite se adunau și alcătuiau silueta gingașe a unei fete luminoase și vesele. Tabarcea era îndurerat că femeia îi răpise suferința pe care tot ea i-o pricinuise, suferința aceea avusese ceva curat și pătimaș. In locul acelei suferințe omenești Irina îi lăsase acum un sentiment de plictiseală și de iritare, și cu acel „bărbatul meu e în concediu la Govora", scufundase toată povestea în ceva inutil și ridicul.

Tabarcea își aminti că are de terminat referatul pe care urma să-l țină în fața biroului de partid. Inainte de a se apuca de lucru se mai gîndi puțin timp la vizita Irinei... „Eu n-am învățat din trecerea timpului decît lucruri bune. Iar din atitudinea ta Irino — n-am să trag concluzii triste... Există dragoste!...".

„Există dragoste"... își spuse Tabarcea și cu această concluzie care n-avea nimic comun cu reducerea prețului de cost și cu celelalte probleme pe care avea să le rezolve se apucă să-și termine referatul.

Doctrina agresiunii și a cinismului

(Urmare din pag. 1)

edita prin eufemisme, justificarea agresiunii hitleriste, concepția-scuză a „spațiului vital" întreaga aberație din „Mein Kampf".

Nu pentru asta au murit 40 de milioane de oameni în războiul antifascist, ci pentru așezarea unei orînduiri de drept între popoare, care să șteargă războiul din amintirea oamenilor.

Avionul „U2", doborît de sovietici la 1 Mai, a „descoperit" toată felonia și cinismul politicii imperialiste a S.U.A.

Care-s faptele și care-i adevărul?

Faptele: avioane militare deasupra teritoriului sovietic, pentru spionaj de stat sistematic, provocări agresive repetate și mărturisite. Adevărul? Continua pregătire a unui război agresiv, chiar în ceasul în care președintele Eisenhower sta la masă cu tovarășul Hrușciov și făcea declarații de dragoste.

De ce spionaj, atunci cînd dl. Eisenhower, la conferința de presă, recunoaște în același timp: *„Intreaga poziție a lui N. S. Hrușciov și modul său de a se comporta dovedesc că el năzuiește spre un acord"?*

De ce exhibiția, pe cît de provocatoare pe atît de stupidă, a stării de alarmă exact în ziua cînd delegația americană lua loc la masa rotundă a păcii de la Paris?

Cică pentru *„verificarea pregătirii de luptă"*, tocmai în ziua în care oamenii de pe fața pămîntului nădăjduiau, cu neîntinată încredere, verificarea posibilităților de Pace.

Nu! Nici abilitate, nici adevăr!

La 6 mai, Washington anunță: *„Un avion civil de explorare a spațiului a dispărut, în adevăr, în ziua de 1 Mai"*. Iar purtătorul de cuvînt al guvernului american, imprudent de limbut, mai adaugă: *„Avionul era echipat pentru a fotografia nori"*. Pe cînd Departamentul de Stat — și mai lipsit de imaginație, — declară, cu prestanța unei mari puteri cu pretenția de a domina lumea, că *„pilotul și-a pierdut mințile, iar avionul, calea... violînd astfel, din întîmplare, spațiul aerian sovietic"*.

După se sovieticii au expus rămășițele avionului și corpurile delicte iar pilotul a făcut mărturisiri complete, același Departament de Stat recunoaște, în fine, că avionul meteorologic, avionul *civil*, era un avion militar, în zbor ordonat și premeditat cu scopuri militare, pentru ca la 10 mai să se dezlănțuie din plin cinismul și sfidarea, cînd Herter în persoană declară că: *„zborurile deasupra Uniunii Sovietice vor continua"*, pentru ca apoi însuși președintele Eisenhower, să declare la 12 mai: *„Statele Unite au dreptul (?!!) de a efectua zboruri de recunoaștere deasupra teritoriului sovietic"*.

In asemenea împrejurări, apare de neconceput cum, totuși, Consiliul de Securitate a respins Proiectul de rezoluție sovietic de condamnare a S.U.A., pentru pătrunderea avioanelor americane în spațiul aerian al altor state.

Consiliul și-a luat, prin aceasta, o enormă responsabilitate. Cu drept cuvînt, A. A. Gromîko a declarat că *„Guvernele ai căror reprezentanți s-au ridicat, în Consiliul de Securitate, în apărarea agresorului, trebuie să știe că, dînd dovadă de lașitate și tolerînd agresorul, ele îl încurajează la provocări și mai primejdioase"*.

Popoarele, milioanele de milioane de oameni sînt hotărîți să se apere, să apere pacea și viața.

Prin declarația sa din 25 mai, Republica Populară Romînă a expus clar punctul de vedere al poporului romîn cu privire la agresiunea S.U.A. împotriva Uniunii Sovietice și zădărnicirea Conferinței la nivel înalt de către S.U.A.

Poporul și guvernul romîn consideră respectul suveranității și securității tuturor țărilor drept condiție indispensabilă a relațiilor pașnice între popoare; își exprimă convingerea că problemele litigioase se pot rezolva pe cale pașnică și speră că datorită eforturilor popoarelor se vor crea condiții pentru ținerea în viitor a Conferinței la nivel înalt.

Demascarea scopurilor agresive ale bazelor militare de pe teritorii străine și pericolul pe care-l prezintă actualizează mai mult ca oricînd propunerea guvernului romîn de a se realiza, în Balcani, o zonă a păcii, fără arme atomice, fără baze pentru rachete și proiectile teleghidate.

Tovarășul Hrușciov, la consfătuirea unională a fruntașilor întrecerii pentru titlul de brigăzi și de fruntași ai muncii comuniste, a definit clar poziția Uniunii Sovietice și de aci înainte.

Soluționarea neînțelegerilor internaționale nu se poate realiza decît prin tratative și Uniunea Sovietică urmărește mai departe, în acest scop, o conferință la nivel înalt, dar în alte condiții, cu oameni de bună credință, atunci cînd la conducerea S.U.A. vor veni persoane care vor face într-adevăr o politică de pace și colaborare, singura cu putință în timpul de azi.

Readusă din nou în zona glacială a războiului rece, omenirea, dezamăgită de atitudinea S.U.A., își va înteți lupta pentru pace și bună înțelegere. In America chiar, oameni politici de seamă, intelectuali, opinia publică, critică politica externă agresivă și provocatoare căreia i-a cedat președintele Eisenhower.

Lupta pentru pace e grea. Dar popoarele au simțit boarea binefăcătoare a păcii în ceasul cînd patru oameni puteau să o decidă dacă reprezentantul Americii ar fi fost de bună credință, și în climatul pe care-l adusese în viața lor speranța unei dezarmări generale și totale.

Infrînarea dezmățului provocator imperialist, de către Uniunea Sovietică, e încă o contribuție la cauza păcii.

Demostene BOTEZ

Calea Griviței

Leagăn mi-a fost mahalaua cu maidane
Ciupite de gropi, mînjite de gunoaie,
Cu umile căsuțe îngenunchiate-n noroaie,
In care muncitorii de la „Grivița" intrau aplecîndu-și grumazul.
(Ei care nu știau să se plece în fața cuiva,
Nici să-i doboare necazul).
Stăteam de multe ori și priveam cum se zbat
Și mă-ntrebam de unde se naște lumina ce le inundă obrazul,
Parcă prelinsă din cerul fardat?
Ai mei erau copleșiți. Tata umbla cu plumbul privirii-n pămînt,
Galben ca un sfînt
Din icoanele mamii, care nu mai foloseau la nimic.
(Erau singurele tablouri ce-nviorau odaia, un pic).
Pe un scrin ciuruit de cari, se mai afla o fotografie,
(De pe cînd erau logodiți):
Tata și mama zîmbeau din carton fericiți.
(Zîmbetu-acesta niciodată n-avea să mai revie).
Și, doamne, chiar și-n poză erau galbeni, de ceară!
Tîrziu mi-am dat seama că o vremuise vremea
— Năprasnică seară —
Intunecînd risipitele bucurii tinerești...
Mama plîngea uneori, dreaptă, cu ochii-n ferești,
Privind cum își gonește dimineața mînzul,
Pe maidanul cu bălării și scaeți.
Știam atunci că nu are cu ce să-ncropească prînzul
Pentru băieți...
Vîntul mă lua, vîntul mă izbea
Ca pe-o fulguială de nea...
Și-am trecut prin lume neștiut,
Cîteodată ciudat,
Altădată mut
Ca o umbră culcată pe sat.
Numai gîndurile mi le scriam pe hîrtie.
Dospite și grele,
Desprinse din năduf și din rele.
Bîntuiau durerile ca o molimă neagră:
Zăceau în cîmpie,
Stăruiau la munte,
Se cuibăreau în uzine
Și se vînturau îmbrăcate în zale
Prin mahalale,
Iarna, vara.
Molima cuprinsese țara...
Locuia în curte cu noi, un om:
Era cazangiu. Avea mîinile groase.
Putea să frîngă un pom
Cu brațele lui vînjoase.
Dar el era bun ca un corn cu lapte.
De la dînsul am aflat într-o noapte,
De unde venea văpaia,
De unde creșteau zorii
Ciudați
In care se-mbrăcau muncitorii
Cu hlamide ca niște mari împărați.
Și-am căutat lacom isvoarele
Focului minunat,
Adus din ceruri terestre
De către un alt Prometeu.
(Soare era, dar nu era soarele
Focul acesta cu miezul greu).
Il rînduiai în ferestre
Ca pe-o aprinsă mușcată
Și rîdea toată odaia, luminată;
Il purtai în piept
Și-l simțeai ca pe o inimă mare, fierbinte;
Și puteai merge cu el prin bezne, drept,
Inainte,
Cu ochii închiși,
Către livezile parfumate de meri și caiși...
Unde sînteți, unde v-ați fărămițat
Ca o ceață suflată de vînt,
Ochi plînși, ochi plecați în pămînt,
Să vă vedeți astăzi băieții, să vă sărutați nepotul
Și să vă uimiți cum se-mbracă-n atlas
Maidanele, oamenii, totul;
Și cum se ridică, albastre,
Pe calea Griviței,
Semețe, casele noastre...

Alexandru ȘAHIGHIAN

TINERI SCRIITORI: Vasile Rebreanu

Critica literară a făcut volumului lui Vasile Rebreanu o primire călduroasă. Tînărul prozator promovat de „Tribuna" a publicat recent în paginile periodicului clujean două fragmente de roman care nu dezmint nici aprecierile favorabile, nici prevestirile în ce privește ulterioara dezvoltare ca romancier a autorului volumului de schițe și nuvele „In plină zi"

Unitatea acestui volum o conferă mai ales faptul că majoritatea bucăților se desfășoară într-o perioadă de timp cuprinsă între momentul în care satul ardelean ocupat de fasciști așteaptă venirea armatelor sovietice și a armatelor romînești aliate și următorii cîțiva ani de după Eliberare. Altfel, tematica este poate chiar prea variată pentru un singur volum. Se remarcă predilecția autorului pentru subiecte, despre copilăria nefericită, mutilată de război și stăpîni neomenoși („Sub cerul limpede"; „Iarba pămîntului") In alte bucăți e vorba despre anii de ocupație și teroare fascistă („Mînzul", „Inainte de răsărit"); despre lupta pentru formarea gospodăriei colective („Pămînt amar"); despre omul înaintat al epocii noastre („In plină zi").

Autorul se ocupă de o perioadă de cotitură social-politică în țara noastră și încearcă să surprindă inerentele momente de răscruce și în evoluția oamenilor. In cele mai izbutite bucăți ale volumului sînt analizate procese psihologice, transformări ideologice, într-un context social bine definit. Personajele lui V. Rebreanu, mai ales copiii și adolescenții sensibili, sînt surprinși în momentul cînd, în contact cu realitatea socială, înțeleg, în momentul în care se deschide pentru ei perspectiva maturizării. Un copil se apropie de înțelegerea sensului inuman al războiului descoperind tragedia omului mutilat care-i e tată („Dialog sumbru"); Onișor Buzilă se eliberează sufletește spărgînd geamurile d-lui Pavel Cocioabă, stăpînul său, iar cioburile „cîntă ca o muzică răcorindu-i sufletul („Sub cerul limpede"); un tînăr crescut departe de sat află că stăpînul său e criminal și descoperă tulburat „că nu știa nici un cîntec" („Printre oameni") etc.

Incă în formație, Vasile Rebreanu oscilează între proza de observație psihologică sau de notație lirică și epică „obiectivă".

O analiză psihologică realistă reușește în „Nopți fără somn" în care este urmărită subtil transformarea mentalității unei bătrîne țărănci. Autorul încearcă să analizeze și stări sufletești mai nuanțate, nu tocmai ușor de definit: Medena care-i aduce băiatului de 8 ani mere în „cojocelul ei alb" și-l mîngîie cu miini „albe, aspre, ușoare și reci", este pentru copilul sensibil și bolnav întruchiparea suavă a purității și de aceea obiectul unei adorații infantile intense, o imagine proaspătă și liniștitoare, asociată în ceasurile de febră cu aceea a zăpezilor „mari și albastre" („...și zăpezile toate-mi intrau în suflet și mă liniștean, și mă răcoreau... Și iar auzeam pe mama plîngînd, și auzeam iar pe oameni înjurind că trebuiau să plece pe front... Eu așteptam noaptea, așteptam zăpezile... Vedeam nunta noastră albă ca un surîs, ca zăpezile. Totul era un joc de întinderi albe, dănțuitoare, în care se amesteca chipul ei, cojocul, merele, surîsul, eu").

In nuvela „Mărul", una dintre cele mai realizate din volum se pot urmări unele din procedeele artistice ce definesc încă de pe acum arta de prozator a lui Vasile Rebreanu.

Surprinzînd o singură trăsătură cît mai sugestivă, adesea picturală, nuvelistul fixează artistic personajul: apariția Medenei este întotdeauna însoțită de reliefarea în prim plan a imaginii mîinilor ei „albe, aspre, ușoare și reci", apoi, cînd se legase găzdușagul de ea, mîinile „i se îndăspriseră parcă și se făcuseră butucănoase". Și apariția Iovei (femeie dîrză, tenace, în crearea căreia tînărul prozator urmează tradiția înaintașilor ardeleni) este însoțită de o caracterizare unică, dar sugestivă — „fața ei tragică de pămînt ars".

In majoritatea lucrărilor lui Vasile Rebreanu visul este un procedeu frecvent, cu potențe multiple pe care tînărul prozator încearcă să le valorifice la maximum (uneori abuziv). In starea onirică se dezvăluie de fapt aspirația intimă și fierbinte („In plină zi"). La Vasile Rebreanu visul mai are adesea un rol echivalent meditației, izolării sau „visării" romantice, ancorate însă în realitate și de aceea stimulatoare la acțiune (la rezistență față de autoritățile fasciste — primarul, ocupanții hitleriști) — sau chiar la luptă.

Simbolul și visul se împletesc adesea („Mărul", „Sub cerul limpede") creînd uneori ca în „Mînzul", o atmosferă de încordare. Un atare procedeu liric poate fi expresia unui sentiment puternic de ură împotriva fasciștilor: „Mînzul a stat nemișcat puțin, a tresărit și a pășit încet. Eu m-am uitat la mînz, m-am uitat la secure și m-am uitat la nemți. M-am uitat la secure și la nemți. Noaptea am visat securea."

V. Rebreanu a învățat de la Zaharia Stancu arta scandării frazei și a repetării cuvîntului sugestiv, reușind să creeze, uneori adevărate poeme în proză („Inserare", unele pasaje din „Inainte de răsărit" pag. 69, 72).

Oscilînd între proza de notație ce folosește simbolul și sugestia („Mărul", „Sub cerul limpede") și proza obiectivă de reală forță epică („In plină zi"; „Pămînt amar"), pe V. Rebreanu îl pîndește însă pericolul poetizării forțate (dialogul Adam-Ana din „Iarba pămîntului"), și incapacitatea de a închega prin notații o perspectivă epică mai vastă („Foșnetul", „Inaintea răsăritului"). In nuvela „Inaintea răsăritului" tînărul prozator încearcă, fără să izbutească, abordarea unei construcții mai complicate, cu planuri paralele, introspecții și digresiuni. El dovedește însă forță epică în nuvela „In plină zi" și mai ales în „Pămînt amar" unde dezvăluie reale calități de povestitor și umorist.

In fragmentele de roman din „Tribuna Nr. 9, 10/1960 el revine asupra personajelor și conflictului din „Pămînt amar". Se schimbă însă persoana care relatează (în nuvelă chiar eroul central, — Isaia Ioța) și deci și unghiul de observație, pentru obținerea unei perspective mai largi și mai obiective. Reluarea unui personaj implică însă și modificări esențiale: conflictul între ginerele sărac și socrii chiaburi este anulat în roman unde Ioța, devenit un personaj secundar, își silește tatăl să semneze o cerere pentru a fi exclus din gospodăria colectivă. Maxim Ioța, tatăl, nu există în nuvelă dar din roman ne apare ca un Ilie Barbu realizat cu alte mijloace. Sensibil dar stîngaci în exteriorizarea sentimentelor sale profunde (vezi scena înființării gospodăriei) el privește actul intrării în gospodărie ca o recîștigare a demnității, a prestigiului în fața celorlalți cu care acum se simte egal.

Trebuie să spunem însă că personajele pozitive — Vasile Ropotă, Buga, Dura — din roman — sînt, în aceste fragmente încă palizi, insuficient realizați.

Ceea ce ne-a dat, însă, pînă acum Vasile Rebreanu, ne îndreptățește să-i așteptăm cu interes și încredere viitorul roman

Adriana ILIESCU

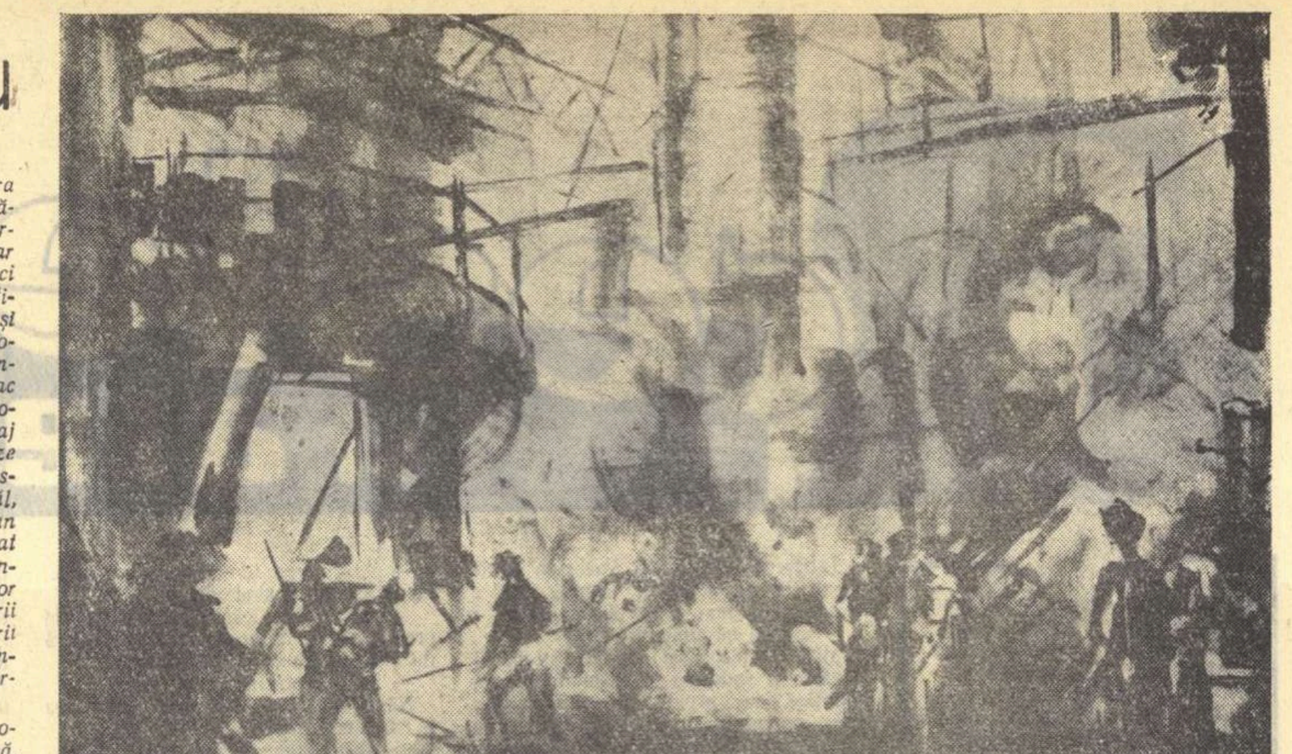

SORIN IONESCU „Interior de uzină"

„Parada" de Victor Eftimiu

Teatrul Național „I. L. Caragiale"

Incă-o poliță plătită fostului regim burghezo-moșieresc poate fi considerată și recenta piesă a lui Victor Eftimiu, „Parada", prezentată pe scena Studio a Teatrului Național. Cunoscutul dramaturg a încercat și în trecut să dezvăluie unele din viciile societății burgheze, aruncînd săgeți satirice la adresa farsei alegerilor („Omul care a văzut moartea"), a corupției clerului („Marele duhovnic"), etc. „Parada" nu este așadar un accident în opera încercatului scriitor, ci o continuare a unei linii de rezistență în creația sa extrem de vastă, de diversă și de inegală.

Dar tocmai alăturarea noii piese a dramaturgului de mai vechile lui lucrări, dă la iveală, odată cu înrudirea lor de gen și stil, marea deosebire care le desparte, marcînd în fond schimbarea unghiului de vedere al autorului în oglindirea critică a realității date, trecerea sa de la zimbetul indulgent la rîsul demascator, de la poziția de critic amuzat și pasiv totodată a unei societăți căreia nu-i întrevedea posibilitatea îndreptării, la poziția de acuzator public, care condamnă aceeași societate în numele istoriei, în numele justiției populare.

Această forță demascatoare constituie de altfel calitatea principală a piesei „Parada" intitulată pe drept cuvînt „frescă".

Posesor al unui material de viață bogat, interesant și revelator prin el însuși, dramaturgul l-a dispus într-o suită de tablouri, care nu abundă nici în situații comice neașteptate, nici în contraste sau alternanțe de aparență și esență. Piesa constituie o adevărată demonstrație, în orice caz foarte instructivă, despre corupția morală, lichelismul politic, turpitudinea spirituală extremă, specifice burgheziei în descompunere, în anii care au precedat eliberarea țării noastre. Eroul piesei, Mielu Brebu, „geniu politic" din fragedă pruncie, traversează piesa de la un capăt la altul, ilustrind prin biografia sa destinul clasei sale. Piesa îmbrățișează astfel un interval mare de timp, peste patru decenii, modulîndu-și tonul după culoarea epocii, de la ridicolul pitoresc al familiei negustorului Mișu Brebu, care în 1902 abia învăța să se descurce în politică, la tragicomedia desgustătoare pe care fiul acestuia, mare om politic pe vremea dictaturii militaro-fasciste, cîine de pază al regimului burghezo-moșieresc, este nevoit să o joace în 1944, în fața reprezentanților poporului. Reflectorul luminează în plin, fără clar-obscururi, viciile unei societăți apar în toată nuditatea. Desigur, despre „dama voalată" s-a mai vorbit și în alte piese, despre tranzacțiile între partide aparent adverse de asemenea. Intrigile din cadrul familiei Brebu și din anturajul lor sună foarte familiar. Și totuși violența și caracterul direct al acuzării aduc o notă nouă în această piesă, care are meritul de a fi descris această societate pînă la prăbușirea ei.

Aici se află însă și limitele lucrării. Mărginindu-se la cadrul îngust al familiei Brebu, Victor Eftimiu și-a limitat posibilitățile de zugrăvire a esenței fenomenului social. Cunoaștem în piesă o latură a societății, burghezia în trăsăturile sale odioase, dar nu cunoaștem cealaltă latură, poporul, clasele exploatate. De aceea, conflictul piesei, atunci cînd există, se desfășoară în sinul aceleiași clase, prin micile rivalități și adversități bine cunoscute, prin intrigile de salon și manevrele de cabinet, dar nu prin marile ciocniri sociale care au caracterizat epoca. Depășind în cuprindere istorică alte comedii realist-critice, descriind încheierea destinului unei clase, Victor Eftimiu nu a pătruns suficient în contradicțiile adinci ale realității oglindite. De aci caracterul abrupt, nepregătit al finalului. Nerelevîndu-se cu forță artistică lupta maselor populare, pregătirea și declanșarea insurecției, imaginea victoriei finale apare artistic nejustificată. De aci și unele episoade cu caracter declarativ, ostentativ chiar. ca de exemplu acela în care Mielu Brebu își afirmă puterea de zbir al regimului de dictatură fascistă, sau acela gratuit, inconsistent referitor la gazetarul democrat Prundeanu.

Această slăbiciune a piesei, constînd în limitarea cadrului ei social, l-a îndemnat pe Mihai Berechet,

CARNET TEATRAL

regizorul spectacolului de la Național, să caute mijloace scenice, care să susțină în chip de contraforți edificiul frescei lui Victor Eftimiu. Scenograful Ștefan Norris și graficianul Val. Munt anu au creiat un cadru plastic sugestiv, constînd dintr-un circular ilustrat, înfățișind scene caracteristice societății din epoca 1902—1944, pe fondul căruia se învîrtește în pauze turnanta, susținătoare a interiorului casei familiei Brebu. Din păcate, turnanta nu e destul de mobilă. pauzele sînt prea lungi — probabil pentru ca actorii să aibă timp să-și schimbe înfățișarea pentru tabloul următor — și publicul începe să se plictisească cu ochii pironiți pe aceleași inscripții imobile, mai ales că în muzica menită a sugera atmosfera epocii se strecoară anacronisme evidente, ca de pildă situarea foxtrotului „Alexander's Ragtime band" îndată după primul război mondial, cînd el și-a avut voga în preajma celui de-al doilea. Ritmul lincezește, atmosfera se destramă.

In ce privește interpretarea, trebuie relevată în primul rînd performanța lui Niki Atanasiu care, prezent în scenă de la începutul pînă la sfîrșitul spectacolului (dramaturgul s-a arătat aci de-a dreptul nemilos nu numai cu eroul său, dar și cu interpretul acestuia), trece cu dezinvoltură de la figura necioplitului neguston Mișu Brebu la aceea sclivisită a odraslei acestuia, străbătînd vîrstele și treptele sociale ale personajului cu priceperea acumulată în îndelungata sa experiență scenică. Sensurile replicilor sînt puse just în valoare, sublinierile prin gest și mimică dezvăluie lichelismul personajului. Niciun echivoc. Uneori simți chiar o anumită ostentație în jocul actorului, care, furat de caracterul afișat, ostentativ al textului, se prezintă parcă singur în fața publicului.

In celelate roluri am revăzut pe cîțiva din bunii actori de comedie ai Naționalului: Cella Dima, plină de temperament, în cocheta și capricioasa Esmeralda Brebu, Carmen Stănescu, elegantă și rafinată în Pușa Brebu, Coca Andronescu, „nostimă" în Pușa copil, Silvia Dumitrescu-Timică (Sevasta Brebu), Elvira Godeanu (Nuți Stănescu), Ion Manu (atent ca totdeauna la compoziția fină, în rolul ramolitului prinț Mavroiale), Gr. Vasiliu-Birlic și Mihai Fotino în același rol, al deputatului liberal Romeo Ciulniță. Stingherită puțin în haina străină a comediei, actrița de tragedie Agepsina Macri-Eftimiu a căutat să se acomodeze rolului: tînărul Victor Moldovan, în rolul vîrstnicului politician țărănist Crișan rămînind la suprafața rolului, s-a împiedicat și în accentul ardelenesc al acestuia, C. Bărbulescu l-a lăsat pe Nae Cluceru dominat de umbra lui Tipătescu. Contribuții corecte la spectacol au adus Ovid Teodorescu, Alfred Demetriu, C. Diamandi, totuși cam nesigur în rolul nu prea limpede al ziaristului Prundeanu.

Așadar o piesă care, fără să aducă multe date noi, face un bilanț sintetic al comediilor satirice adrasate burgheziei, marcînd poziția militantă, acuzatoare, a dramaturgului Victor Eftimiu, și un spectacol care, punînd în lumină trăsăturile pozitive ale piesei, nu izbutește întru totul să-i suplinească lipsurile. Totuși, publicul primește piesa și spectacolul cu simpatie pentru că îi place să rîdă pe socoteala acelora al căror destin în țara noastră a apus de mult și pentru totdeauna.

Margareta BARBUȚA

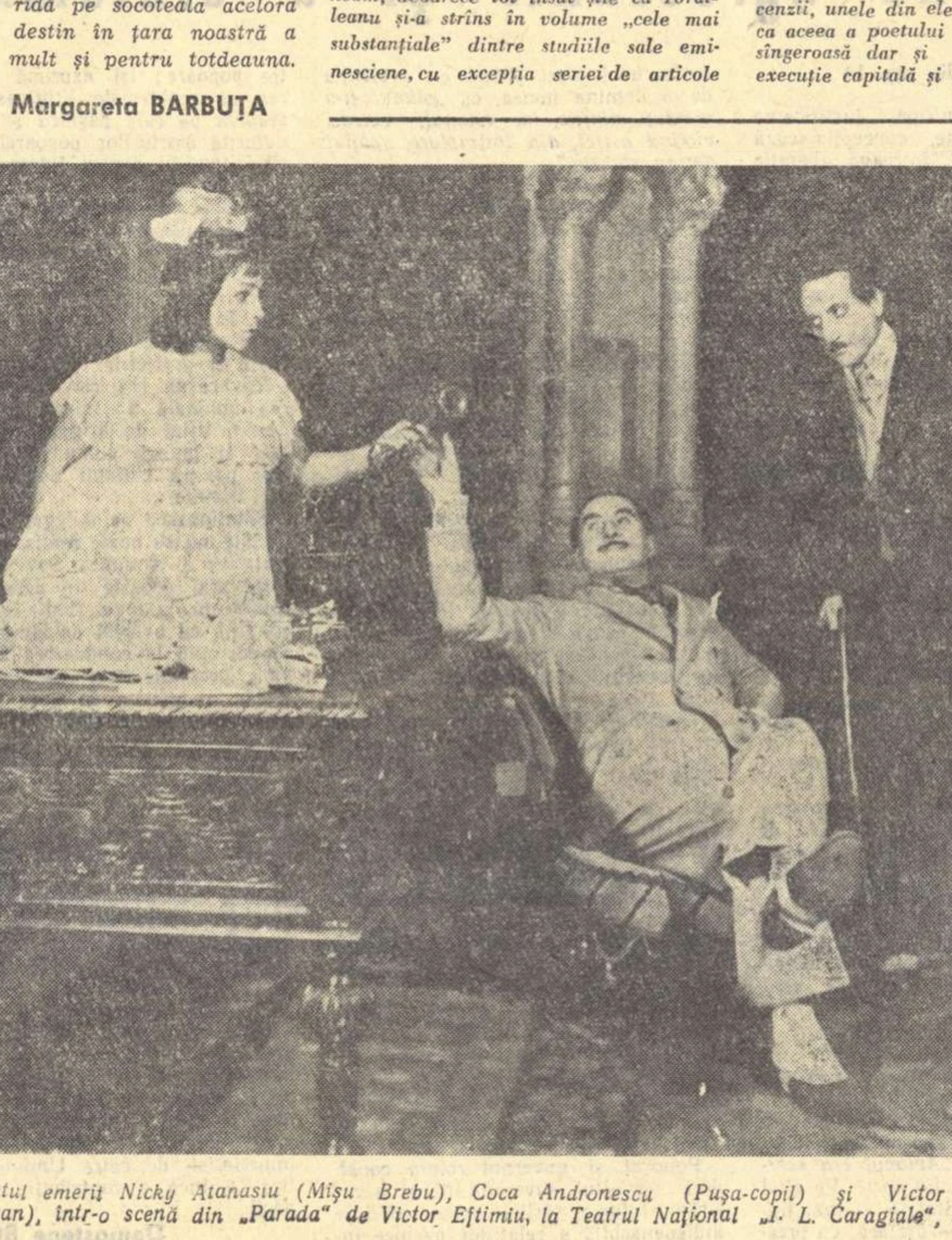

Artistul emerit Nicky Atanasiu (Mișu Brebu), Coca Andronescu (Pușa-copil) și Victor Moldovan (Crișan), într-o scenă din „Parada" de Victor Eftimiu, la Teatrul Național „I. L. Caragiale", sala Studio.

PUNCTE DE VEDERE

Opinii contestabile sau despre cimiliturile bibliografice

In nr.-ul 19 (321) din 5 mai 1960, al „Gazetei literare", la rubrica „Opinii" și sub titlul „Intre Ibrăileanu și Topîrceanu sau o eroare bibliografică", prof. I. Crețu publică un articol cu osebire sugestiv prin toate problemele, fie de detaliu fie de ordin general, pe care le ridică. Cum articolul în chestiune pune în cauză, pentru una din erorile, de astădată bibliografice, ediția noastră din Eminescu, un răspuns se impune, nu numai pentru a întoarce autorului ei de drept, în cazul de față: prof. I. Crețu, presupusa noastră „eroare", dar și pentru a arvuni cu un minut mai devreme acel amplu și documentat răspuns pe care-l datorăm rîvnei cu care prof. I. Crețu supune, în ultimele trei numere din „Limba romînă", edițiile pînă azi apărute, printre care și a noastră, din Eminescu, unui examen pe cît de minuțios, tot pe atîta, să nădăjduim, și de fundat. Cînd d-sa rectifică, așa cum fiecare editor la rîndul său, și cu alte prilejuri, a făcut-o, un vers pînă azi alterat, ca acela din „Scrisoarea III-a": „La Paris în lupanare de cinisme și de lene", pe care atît manuscrisul, unicul, amăgitor, cît și, mai ales, rectificarea lui Eminescu însuși, din „Timpul" îl turnaseră, după propriul său model de la 1866 („Cînd viața-i un basmu pustiu și urît") din „Mortua est", în singurul lui tipar autentic: „La Paris în lupanare de cinismu și de lene" — prof. I. Crețu face un real serviciu criticei de text, de care editorii cată să țină seama în viitor. Un bun text, definitiv, și oarecum „ne varietur" al unui autor clasic, nu se obține decît prin colaborarea tuturor „truditorilor", cum se exprimă în graiul lor popular alcătuitorii ediției din R.S.S. Moldovenească și abia la capătul a multe și laborioase altoiuri. Și tot așa, și cu celelalte rectificări cîte vor fi mai fiind. Cît despre marea și pururi insolubila problemă a regionalismelor lexicale, sau morfologice, altminteri zicînd despre una din problemele de boltă ale limbii literare, anume aceea a „moldovenizării" sau „demoldovenizării" textului eminescian, chestiune, în care editorii de la Chișinău au spus totuși atîtea lucruri judicioase, dezbaterea e mult prea complexă pentru a nu fi și prematură. Să ne mulțumim, așadar, pentru astăzi, cu ceea ce oferă ca „avant-goût" (termen folosit și în presa noastră literară de la 1848), disecția ultimului articol al prof. I. Crețu.

Deplîngînd, dintru început, absența unei bibliografii ibrăilene, și regretul ni se pare perfect îndreptățit, d-sa exagerează totuși cînd socotește că „din această cauză, cele mai substanțiale articole și studii ale criticului ieșan asupra lui Eminescu, adesea nesemnate ori semnate cu nume convenționale, au rămas necunoscute pînă astăzi sau sînt atribuite altor scriitori care colaborau la „Viața romînească". Exagerează, spuneam, deoarece tot insul știe că Ibrăileanu și-a strîns în volume „cele mai substanțiale" dintre studiile sale eminesciene, cu excepția seriei de articole consacrate edițiilor din Eminescu, tipărite cam cu un sfert de veac în urmă, în „Viața romînească", toate semnate acelea și-n care, cu binecunoscuta-i vervă și cu rară fantezie de inchizitor frămîntă pînă la obsesie problema „postumelor", ce nu sînt postume, despicînd firul în patruzeci și patru și încurcînd nu odată ițele. Insă fraza de mai sus își are rostul ei, bine ticluit. Ea face puntea de trecere către cele ce țintește să demonstreze...

...Printre cei ce s-ar fi înfruptat din bunurile lui Ibrăileanu, prof. I. Crețu crede că poate număra și pe G. Topîrceanu, fost, zice d-sa, colaborator al „Vieții romînești", așadar expus tentației, „autor de parodii... care ar fi putut să facă și unele observații destul de interesante asupra versurilor lui Eminescu", dar care era departe de a fi un „eminescolog" (ce-o mai fi și asta?), cum vor «să-l înfățișeze... în ultima vreme» unii și alții, de oarece «nu s-a prea (sic.) ocupat cu critica textelor și a edițiilor eminesciene». Cine să fie aceia ce țin cu orice preț să acrediteze legenda că autorul „parodiilor originale" ar avea dreptul la încă o faimă, peste aceea de umorist, nu-mi este cunoscut, însă n-ar fi exclus să fie și obligatul domniilor voastre, de vreme ce prof. I. Crețu continuă: „Cu toate acestea (raportați la ultimul crîmpei al citatului), în volumul al cincilea al ediției sale etc. etc." și urmează precizarea că la capitolul „mărturiilor" am reprodus, ca fiind al lui Topîrceanu, un fragment din articolul „Eminescu și epigonii lui", apărut în „Viața romînească" din iunie 1914, nesemnat, la „Miscellanea" și despre care d-sa e convins că este al lui Ibrăileanu. Cum stau lucrurile, în realitate, vom vedea de îndată, însă nu strică să zăbovim o clipă în prag pentru a netezi puțin terenul. Mai la urma urmei, „o eroare bibliografică" de felul aceleia, pe care prof. I. Crețu ne-o impută, n-ar fi un lucru prea grav — s-au văzut altele și mai și, — cîtă vreme textul Topîrceanu e, cum recunoaște și prof. I. Crețu, parafraza unui alt text, acela cu certitudine de Ibrăileanu, și din care deasemeni am reprodus, tot fragmentar și tot la „mărturii". Errare bibliographicum est stă scris pe foaia de gardă a acelui excelent „Philobiblion" de la 1857 — și-n lumina acestui indiscutabil adevăr orice păcat se iartă. Totu-i să fie, ca să-l recunoști, dar nu e cazul. Mai mult. Dacă nu e un specialist al textelor eminesciene, și nu e, Topîrceanu este în schimb un împătimit de poezia lui Eminescu și, de bună seamă, nu numai din contactul și contagiul cu șeful său redactor, Ibrăileanu, a căruia mînă dreaptă a fost atîția amari de ani, la „Viața romînească". Dacă nu ne-ar fi teamă să opunem unui barbarism îndărătnic („eminescolog"), un altul de o mai atenuată stridență, desigur, și încă, am spune că Topîrceanu este un strălucit eminescofil. In două din cele cinci recenzii, unele din ele adevărate execuții, ca aceea a poetului Săulescu, nu numai sîngeroasă dar și inumană, ca orice execuție capitală și pe care le tipărește în numărul dublu (4—5, april-mai) dinaintea aceluia în care se publică articolul „Eminescu și epigonii lui" — Topîrceanu își întrețese argumentația cu clasice versuri din Eminescu, ca tot atîtea imagini plastice. Admirabila ediție, recentă, a operelor lui Topîrceanu, în două volume, alcătuită de Al. Săndulescu, ilustrează din plin, cu texte și referințe din copioasa bibliografie ce-o însoțește, cultul acesta eminescian. Spicuiesc cîteva titluri: „Comemorarea lui Eminescu — Opinia, XV, 1919, nr. 3652 (15 iunie), p. 1." (II, 481); „Eminescu și epigonii lui" — V.r. IX, 1914, nr. 6 (iunie), pp. 374—378 La Miscellanea, nesemnat" (II, 479); „Pe un volum de Eminescu — V.r., VII, 1912, nr. 10 (octomvrie), pp. 79—87" (II, 478), articol reprodus în cuprinsul ediției (II, 296—304), plin de multe și subtile observații, cu nimic mai prejos de ale dascălului său Ibrăileanu și care singur el și ar fi fost deajuns să îndemne la mai multă prudență. Cum de o analiză meticuloasă nu poate fi vorba, rețin doar rîndul în care, opunînd lui Eminescu poezia modernă, vorbește de un poet, „victimă a unui bovarism inofensiv, de care nu se va lecui niciodată", și aceasta pentru „bovarismul" ce revine și-n cel de al treilea fragment al articolului în litigiu, „Eminescu și epigonii lui". Iar în conferința „Cum am devenit moldovan?", ținută la 19 ianuarie 1933 în București, tipărită postum în 1956, reprodusă în ediția Săndulescu (II, 371—391), pe care de bună seamă prof. I. Crețu n-a cunoscut-o și-n care se află nu numai tăgada, ce vom cita mai departe, a unuia din „indiciile certe" pe care d-sa își întemeiază argumentarea, dar ruina însăși întregii sale demonstrații, citesc nu cu puțină surprindere, următoarele: „Cunosc de multă vreme pe d. Mihail Sadoveanu și am petrecut destule ceasuri împreună, dar nu l-am auzit niciodată pe acest mare scriitor exprimînd vreo teorie despre arta povestirii, despre nuvelă sau roman. Nici în manuscrisele lui M. Eminescu, de la Academie, n-am găst nicăieri așa ceva". Butadă de umorist sau, pur și simplu, realitate? — lucrul rămîne să fie verificat, însă el nu este mai puțin amuzant, cînd ne gîndim că marele exeget al poeziei și al edițiilor eminesciene, ce, fără contestație, a fost Ibrăileanu, n-a avut fericirea, sau poate nefericirea, să cunoască labirintul inextricabil al manuscriselor lui Eminescu, în timp ce profanul Topîrceanu... Adăogați, apoi, că-n tabla de materii a volumului XXXIII (nr. 4—5—6) din 1914, G. Ibrăileanu nu figurează cu nicio contribuție (singură corespondența epocii aceleia ar dezlega enigmatica absență) și că, pe de altă parte, în valoroasa bibliografie a ediției Săndulescu, și la un examen cît de sumar, numele lui Topîrceanu apare destul de frecvent identificat la „Miscellanea", fie nesemnat, fie cu inițiale — și vom fi sporit, în mod considerabil, numărul acelor prezumpții ce ar putea pleda pentru paternitatea Topîrceanu. In fond, cu prezumpții lucrează și prof. I. Crețu, numai că d-sa le numește certitudini. Cum rămîne atunci cu afirmația categorică, după care la „Miscellanea" Ibrăileanu era „factotum" și că „aproape monopolizase" orice subiect legat de postumele eminesciene? Tonul ciceronian al alineatului („Noi însă care știam că...") nu augurează nimic bun pentru restul argumentației. Și-ntr-adevăr.

Tot ceea ce prof. I. Crețu afirmă în legătură cu spiritul „mărturiilor" e pură și gratuită răstălmăcire. „Mărturii"-le n-au nimic din intențiile diabolice pe care li le pune în circă prof. I. Crețu. Cine cunoaște o ediție din clasicii francezi, de la Connard de pildă, de la care am și împrumutat sugestia, știe cum stau lucrurile. Cînd însă, la capătul acestei ciudate interpretări, scrie, negru pe alb, că după ce am reprodus din Topîrceanu și pentru a preîntîmpina nu știu ce imaginare acuzațiuni, am „mai" reprodus și din Ibrăileanu, prof. I. Crețu comite, cu bună știință un fals. Deoarece, atît cronologic cît și topografic, situația e cu totul contrarie. Textul Ibrăileanu e din 1912 și figurează întîiul (V, 699), după care urmează un text Ion Trivale din 1913, și-n cele din urmă textul din 1914 al lui Topîrceanu (V, 700). Acel „mai reproduce" nu se poate aplica, așadar, decît acestuia din urmă și nu lui Ibrăileanu. Și totuși, ceva trebuie să se ascunde în arcanele acestei logici tenebroase.

Dezlegarea poate că ne-o va aduce analiza celor „două-trei indicii, însă certe" pe care prof. I. Crețu și-a durat șubredul edificiu. Juxtapunînd cîte un crîmpei din cele două texte incriminate, pe care le-am reprodus și dintre cari unul cu certitudine de Ibrăileanu, prof. I. Crețu se crede îndrituit, pe temeiul cîtorva similitudini de vocabular și expresii, să atribuie și cestălalt articol, „Eminescu și epigonii lui", tot lui Ibrăileanu. Cum însă de nu l-au pus în gardă tocmai aceste similitudini? Un cititor cît de distrat, însă lipsit de prejudecăți, ar fi văzut că nu aflăm în fața, era să zicem „unei parodii", dar nu, în fața unei parafraze, a unui citat provenind de la o autoritate în materie, și încă a unui citat mărturisit. Căci ascultați acest crîmpei figurînd în chiar articolul lui Topîrceanu, „Eminescu și epigonii lui", reprodus de noi, fragmentar, în vol. V, pag. 700, articol pe care prof. I. Crețu l-a citit, bănuiesc, de vreme ce el constituie obiectul litigiului nostru, dar se face că nu l-a observat și nu suflă un cuvînt despre dînsul: „Și iată că acum, scria G.T., cînd se împlinește un sfert de veac de la moartea poetului se pune în vînzare un volum de „opere complecte" (e vorba de ediția din Iași, 1914); ni se dau drept „poezii de Eminescu", fără nici o altă indicație, toate încercările lui neisbutite sau, după cum arată pe larg d. Ibrăileanu, bucăți din care etc etc.". Ce să mai spui?! Acum înțeleg pentru ce majoritatea caricaturiștilor italieni folosesc mai adesea, în locul legendelor, stigmatizanta formulă: senza parole.

Ne-am fi putut opri aici, odată cu dovada categorică a non-paternității Ibrăileanu. Cum ceea ce urmează nu e mai puțin amuzant, face să mai zăbovim o secundă. Punctele 2 și 3 din articolul prof. I. Crețu s-ar putea cumula, deoarece se referă la detalii din cea de a doua parte a articolului „Eminescu și epigonii lui". Căci ceea ce prof. I. Crețu uită să precizeze e că articolul cu pricina e un triptic, delimitat în segmentele lui, prin cîte o constelație de asteriscuri. Primul se referă la „postume" și, categoric, așa cum s-a văzut, nu e al lui Ibrăileanu. Al doilea glosează intenția partidului conservator de a ridica un bust gazetarului Eminescu. Cel de al treilea comentează indiscrețiile pe tema amorului pentru Veronica Micle și acesta, hotărît, e tot de Topîrceanu. „S-a bovarizat astfel din prostie un om cu totul străin de discuție, expunîndu-se ridicolului postum figura bătrînului profesor Micle" stă scris într-un loc și cetitorul își amintește de predilecția lui Topîrceanu pentru bovarism. Și mai departe: „Dar Eminescu, neînduplecat în mîndria lui singuratecă, om superior în înțelesul inaccesibil gloatei, n-a avut nici un atom de cabotin în ființa lui. El niciodată nu a comis indiscrețiuni, ca un Emil Isac oarecare". Polemistul Topîrceanu, care s-a război cu atîția dintre confrații săi, în timpul lungului său redactorat la „Viața romînească" e întreg, cu toată malițiozitatea lui, în pasajul de mai sus. Cît despre cel de al doilea segment, cel cu gazetarul Eminescu, ne gîndeam dintru întîi să-l cedăm prof. I. Crețu. Insă: în primul rînd, similitudinile ce d-sa stabilește cu anume idei ce se întîlnesc în alte articole de Ibrăileanu nu s-ar putea să aibă soarta similitudinilor din fragmentul „postumelor", iar, în al doilea rînd, argumentul limbajului „de o pronunțată nuanță moldovenească", pe care altul decît Ibrăileanu nu l-ar fi putut folosi, e de-a dreptul dezastruos. Primul care ar fi protestat ar fi fost Topîrceanu însuși, el, ieșanul prin adopție și autorul celor două profesiuni de credință moldave ale conferințelor amintite. Pentru că în acest de al doilea segment sînt folosite cuvintele: „ciubote" și „ciubotărie", prof. I. Crețu conchide triumfător: „Iși poate imagina cineva că Topîrceanu ar fi scris Sărman ciubotar în loc de Sărman cizmar?". Ce imprudență! Aluzia la „Noapte de mai" ar vrea să înduioșeze. Hotărît, Topîrceanu n-ar fi scris niciodată sărman ciubotar, însă pentru motive metrice. Ar fi spus cel mult: sărmane ciubotar, care mai seamănă a vers, dacă, din nefericire, n-ar fi numărat două silabe mai mult decît trebuiau emistihului, cu care începe și sfîrșește „Noapte de mai". Iată însă cîteva rînduri ce vor face, sînt încredințat, o deosebită plăcere prof. I. Crețu. Sînt din conferința „Cum am devenit moldovan?", al cărei text ediția Al. Săndulescu il dă în întregime: „Mi-a plăcut Iașul, cu grădinile lui înflorite, cu gardurile lui dărăpănate, cu părăsirea și murdăria lui proverbială — căci oricîte straturi de glod s-ar depune acolo, tot nu vor putea să astupe vreodată urma pașilor lui Eminescu, urma ciubotelor de iuft ale diaconului Creangă, urmele atitor oameni iubiți de altădată..." (II, 390). Și cu asta basta!

La capătul acestei mult prea lungi dezbateri, o concluzie, poate o moralitate, se impune: cimiliturile nu au ce căuta în bibliografie. Bibliografia e o disciplină severă, exigentă, darnică în bucurii dar și plină de primejdii, un ostrov de Mediterană, înțesat de ispite și legănat de sirene. Cine o practică însă numai după ureche, încrezîndu-se prea mult hazardului, cine uită exemplul lui Odiseu, bărbat nu numai viclean dar și foarte înțelept, substituind marei lui prudențe, micile sale calcule rutinare, acela improvizează și riscă să dea în plină zi și cu ochii deschiși în groapa lui Moș Albu.

PERPESSICIUS

OASPEŢI MAGHIARI IN ŢARA NOASTRĂ

Vă salut, dragi prieteni!

Vin pentru întîia oară în Republica Populară Romînă. Pe plaiuri încă nevăzute de ochii mei m-a însoţit tot timpul o prietenească atenţie, tinzînd parcă a-mi demonstra simplu: aşa sîntem, asta şi asta am făcut pînă-n prezent, aceste lucruri le vom face de aci înainte, acesta-i traiul nostru de azi, trai care va fi tot mai bun, după voinţa noastră. Căci în voinţa, în puterea poporului nostru clocoteşte năzuinţa spre mai bine, spre mai mult, spre mai frumos, năzuinţă care-i chezăşia izbînzilor spre care ne va conduce mai departe, pe noi toţi, munca noastră înfrăţită, sub conducerea înţeleaptă a partidului nostru.

Mi-ar fi greu să descriu curiozitatea şi interesul cu care am venit la dumneavoastră. E normal să fie aşa, căci inima mea, care nu-i numai a poetului, ci şi a modestului luptător pentru cauza socialismului, s-a deschis ca prin farmec pentru a primi, spre îmbogăţirea simţămintelor şi gîndurilor mele, toate idealurile poporului frate al Republicii Populare Romîne, pentru ca să devin un şi mai vajnic luptător pentru minunatele noastre ţeluri comune.

Imi vine greu, de teamă să nu recurg la obişnuite vorbe de curtoazie, să exprim însufleţitoarea surpriză ce am încercat-o, — şi uimirea plăcută ce mă stăpîneşte. Mai întîi de toate: din prima clipă m-am simţit ca acasă. Curiozitatea s-a transformat în bucurie, văzînd că pe meleagurile romîneşti, — încă necunoscute mie — se desfăşoară o muncă avînd aceleaşi rosturi ca cea care se desfăşoară în pusta noastră, în ţinutul de dincolo de Dunăre.

In tot ce spun se mai piteşte şi o leacă de autocritică, naturalul simţ de răspundere al scriitorului, mustrarea de conştiinţă firească a cărturarului care, luptînd pentru cauza socialismului, trebuie să-şi pună întrebarea: ai făcut întotdeauna tot ce ţi-a stat în putinţă, tot ce eşti dator să faci, pentru cauza comună a popoarelor noastre? Cunoşti tu, cu profunzimea demnă de meritele lui, poporul romîn, trecutul şi prezentul lui, cultura şi arta lui, literatura lui? Le cunoşti tu în măsura în care se cuvine să-ţi cunoşti tovarăşul de luptă ai cărui duşmani sînt şi duşmanii tăi? Şi, mergînd mai departe, trebuie să te întrebi, ce şi cît ai făcut pentru ca să strîngi legăturile de prietenie cu poporul romîn, ca să întăreşti pentru viitor, colaborarea cu el?

Mărturisesc — şi nu mă tem că voi fi luat în rîs pentru asta — că de-abia acum, venind aici, mi s-a limpezit mai deplin şi problema răspunderii comune a scriitorilor care luptă pentru făurirea unei lumi noi. Prietenia şi colaborarea scriitorilor romîni şi maghiari, sînt demne de marea cauză comună a socialismului. Bucuriile noastre comune şi greutăţile noastre comune sînt jaloane ale drumului parcurs pînă în prezent. Nu avem nici un motiv de-a fi nici nerăbdători, nici nemulţumiţi; în împrejurările date am năzuit spre cît mai bine şi cît mai mult. Iar dacă, între timp, a crescut exigenţa noastră reciprocă, dacă tindem să dăm un cadru şi mai precis, un conţinut şi mai bogat, prieteniei şi comunităţii noastre de idei, acesta e un atribut al năzuinţelor noastre şi al exigenţelor din ce în ce mai mari ale popoarelor noastre.

Noi, scriitorii maghiari, simţim, cred, mai pregnant, importanţa tuturor acestor probleme ale zilelor de azi. Amarnica şi sîngeroasa lecţie, acele cîteva tragice săptămîni pe care ni le-a „dăruit" încercarea contrarevoluţionară din 1956 rămîne pe veci ca un memento pentru strîngerea rîndurilor noastre, pentru întărirea lor; şi va rămîne pe veci o preţioasă mărturie, scrisoarea deschisă ce ne-a fost adresată atunci de scriitorii poporului frate romîn, mărturie şi splendidă pildă a spiritului de solidaritate şi ajutor revoluţionar.

Să nu-mi fie luată în nume de rău, să nu fie considerată drept lipsă de modestie sublinierea ce mi-o permit: scopul vizitelor noastre reciproce s-a înnoit, s-a îmbogăţit. Aceste vizite reciproce sînt, de-acum înainte, mai mult deci expresii ale prieteniei şi ale comunităţii de vederi. E o deosebită cinste pentru noi faptul că iniţiatorii acestei acţiuni sînt tovarăşii noştri din Uniunea Scriitorilor din R.P.R., care dau astfel un ajutor preţios tinerei noastre organizaţii scriitoriceşti, pentru dezvoltarea într-un nou spirit şi cu un nou cuprins, a legăturilor noastre internaţionale.

Una din cele mai frumoase misiuni ale scriitorului este aceea de-a întinde şi de a strînge mîinile peste graniţe. De a ne ajuta între noi, de a ne împărtăşi împreună bucuriile noastre comune, şi grijile noastre, şi, cu puteri unite, să izbim în duşmanul din interiorul sau din afara ţării.

Venirea delegaţiei de scriitori maghiari în Romînia este răspunsul nostru la vizita întreprinsă de tovarăşii noştri scriitori din ţara dvs. Le exprimăm sincerele noastre mulţumiri pentru buna pildă pe care ne-au dăruit-o şi le făgăduim că noi, scriitorii maghiari, vom întreţine şi intensifica colaborarea noastră în acelaşi spirit de prietenie şi comunitate de sentimente şi aspiraţii frăţeşti.

FÖLDEÁK János

FODOR JÓZSEF

„POETUL" (fragment)

Merg pururi înainte. Chiar şi atunci cînd glasul
e numai şoaptă. Steag sînt, ce flutură uşor
spre-aceia care încă nu s-au născut. Sînt goarna
şi sabia de foc, în mîna lor.

Prietene, te chem. Ştiu drumul bine,
prin codrii plini de neguri, pe neteda şosea,
sau dacă vrei, prin ape — cu vînturi vuitoare,
venind spre noi, cu seara fără stea.

Nu preget. Ştiu o torţă ce-mi dăruie îndemnul
de-a nu trăi doar, simplu, cotidiana zi.
Şi-mi dă avînt o forţă, şi flacăra se-nalţă
năvalnică-n amurguri străvezii.

Cunosc tristeţea oarbă şi casta bucurie,
şi foşnetul tăcerii în seri de catifea,
şi cărţile, şi noaptea, şi-l ştiu pe „nu" cel aspru,
şi pe frumosul, tinerescul „da".

Privelişti însorite ne-apar, privind spre mîine:
popoarele — unite, lumina — învingînd.
Puternic în credinţa că biruie dreptatea,
nimic nu-ţi poate sta în drum, nicicînd.
Deci, hai cu mine! Vino să lăudăm în cîntec,
pe omul drept, integru, al gîndurilor mari,
pe cei ce-nalţă fabrici, cîntînd, şi-nalţă case,
pe luminoşii noştri făurari.

Trec anii mulţi, trec veacuri... Uitarea-l ocoleşte
doar pe acel ce-n luptă slujeşte-un ţel măreţ.
Priveşte-ne — şi cîntă! Va străluci-n lumină,
sărbătoresc, cuvîntul, şi de preţ!

In romîneşte de TUDOR ROTARU

OMUL CU PĂRUL DE AUR

Schiţă de TATAY SÁNDOR

Mai întîi copilul a fost adus acolo sus, la munte. Maică-sa, Şipos Margit l-a adus purtîndu-l în braţe, într-o ploioasă după-amiază de pe la sfîrşitul verii. In coasta dealului săpase drum larg gospodăria de stat — şi pe aici îşi aducea Şipos Margit pruncul acasă. Drumul nu era însă terminat şi astfel femeia era silită să umble prin glod pînă-n glezne. Noi, cei ce ne găseam prin viile de deasupra drumului, cît ce o zărirăm ne repezirăm spre dînsa. Ei, aşa-i omul făcut! Cui nu-i place să caşte ochii la un copilaş de-abia venit pe lume? Şi nici pe Margit nu o mai văzuserăm de atîta amar de vreme.

Multe fete de pe la noi se duceau la secere, mai spre şes, atunci cînd conteneau muncile la vii. Şi cîte nu se înforceau, la vremea culesului, cu cîte un logodnic la braţ! Cu Margit însă se cam schimba socoteala; plecase de un an de zile şi acum în loc de logodnic aducea pruncul gata făcut...

— Ia uite ce mai ochi albaştri!

— Şi ce piele catifelată!

— Fruntea! Uitaţi-vă la fruntea lui!

— Cine naiba a mai văzut coamă ca asta de păr bălai la un copil de ţîţă?

De părul lui ne minunarăm mai mult ca de toate celelalte, dar pe urmă ne căzură ochii pe faţa veştedă a Margitei, cu nasul cela turtit, pe ochii ei spălăciţi şi pe părul cînepiu.

— De la taică-său l-a moştenit... zori ea cu explicaţiile.

— Păi... aşa-i de spelb taică-său?

— Cînd l-oţi vedea, veţi zice că-i un înger, nu om pămîntean.

— Da' vine şi el pe-aici? — întrebară suratele.

— Vezi bine, pentru el copilul ăsta e totul — răspunse Margit şi începu să-şi legene plodul.

— Ce-i tat-so?

— Conducător de combină — răspunse Margit ţuguindu-şi buzele, de parcă pruncului i-ar fi vorbit. — Combainer e tăticu, puiule, nu-i aşa?

Noi nu văzuserăm combină în viaţa noastră căci pe aici, prin stîncăria de sub coaste, de abia aveai ce face cu sapa şi cu cazmaua, darmite cu alte unelte! Astfel nu ne puturăm da părerea nici aşa, nici altminterea, cu privire la meseria tatălui acelui prunc, iar numele nemaivăzutei maşinării ne impresionă atît de tare, încît ne pomenirăm că o şi lăsasem pe biata femeie să-şi urmeze drumul prin tină. Dar cum urcam noi aşa, printre rîndurile butucilor, o vecină a mea începu să chicotească atît de tare, încît pînă şi mama ce-şi purta copilul pe braţe întoarse capul pentru o clipă:

— I-auziţi mă! Cică-i un înger bărbat-so! Biata Margit!

Dar cînd sosi conducătorul de combină oamenii rămaseră cu gurile căscate. Mai văzuserăm noi oameni blonzi, cu păr cîrlionţat, dar o asemenea chică de aur! O astfel de încîlceală de ineluşe! Omul avea o frunte înaltă, strălucitoare, ochii îi erau albaştri, de un albastru limpede, ochi de copil şi nu alta, iar pielea lui ca laptele parcă nicicînd n-ar fi fost atinsă de soare, măcar că era pe la sfîrşitul verii. Pe faţa lui nici urmă de vreo umbră a grijilor, deşi omul era mai aproape de vîrsta de 30, decît de cea de 20 de ani.

Sosise noaptea, trăsese — bineînţeles — la casa părinţilor fetii, iar dis-de-dimineaţă se şi înfăţişase la fîntîna din care luau apă toate suratele de prin vecini. Il recunoscurăm de departe, cît ce-i zărirăm chica aurie ce strălucea în bătaia soarelui, pe cînd cobora el poteca. Să fi văzut ce mai forfotă se stîrni spre fîntînă! Omul cu părul de aur scoase apă în locul meu şi-mi umplu doniţa, apoi le umplu pe rînd şi pe ale femeilor. Ridica găleata, o lăsa în jos, apoi turna. Turna cum toarnă chelnerii berea înspumată în pahare. Femeile începură a chicoti pe furiş, care mai de care. Cînd isprăvi treaba omul întrebă; nu cumva s-ar găsi ceva de lucru pentru dînsul prin partea locului? Ce i-am putea da noi de lucru unui combainer? socotii eu — şi-l sfătuii să încerce la gospodăria de stat. Femeile mă priviră chiorîş auzind că-l trimit în altă parte şi-l aprobară din toată inima cînd străinul declară că voia chiar să se ducă la fermă, dar socotea că pînă una-alta...

— Fireşte — se auzi şi de ici, şi de colo — unul ca dumnealui nu poate fi pus la orice fel de treabă, ci trebuie să aştepte pînă se iveşte ceva pentru el...

— Ei, aşa este, — grăii eu iarăşi — la mine ce-ai putea să faci, decît să clădeşti zidul de împrejmuire care mi s-a dărîmat colo sus, în deal? Dar... vorba ceea... Asta-i treabă de zidar.

Blondul mă apucă de braţ.

— Las' pe mine, şi de n-ăi fi mulţumit...

— Dar bine, omule, asta nu-i meseria dumitale!

— Ce-are-a' face? — se amestecă o vecină în vorbă. — Da' ce! Crezi că bărbatul meu, care-i om de rînd, n-ar putea face zidul?

— Ce-i asta pe lîngă maşinăria cu care lucrează dumnealui! — sări cu gura o altă vecină.

Aşa că blondul nostru prinse curaj şi, în timp ce-şi răsuci o ţigară cu o singură mînă, anume ca să-şi dovedească dexteritatea în faţa femeilor (căci cine naiba a mai văzut om făcîndu-şi ţigara cu o singură mînă!), mă luă la sigur:

— Las-pe mine, tovarăşe! — apoi udă foiţa şi o lipi slujindu-se tot numai de o mînă.

Ce era să fac? Purceserăm la tocmeală deşi, de fapt, nu era nevoie de nici un fel de tocmeală, căci omul nu cerea nici jumătate din ceea ce se plătea în mod obişnuit pentru o asemenea lucrare. Ceea ce, doamne-iartă-mă, îmi păru încă o dovadă că nu se pricepe la zidărie. Dar nu mai aveam ce naiba să fac, căci mi-aş fi aprins paie-n cap cu liota de femei care-i ţinea partea. Darmite cînd băgai de seamă că şi fiică-mea cea de 8 anişori tot de partea lui se găsea!

— Hai, nene, — îi zicea — că-ţi arăt eu de unde să iei pietrele alea drepte şi netede.

Nu peste multă vreme se şi auzi huruitul pietrelor şi plescăitul mistriei. Şi parcă era un făcut: peretele se înălţa văzînd cu ochii, de ziceai că o putere nevăzută îl trăgea în sus. Eu socotisem că e nevoie de trei zile, şi cînd colo ce să vezi; nici nu apusese soarele de-a binelea, că zidul era gata isprăvit. Şi unde pui că omul lucrase fără fir de plumb şi fără poloboc, totuşi peretele era atît de oblu, că nici din cărămidă dacă l-ai fi alcătuit şi mai drept tot nu ieşea. Dacă nu l-aş fi avut toată ziua în ochi pe acest zidar al meu, aş fi jurat că însuşi necuratul i-a venit în ajutor. Dar nu putusem observa nimic alta, decît că mîna îi umblase ca prîsnelul toată ziulica.

— Dacă e om pe lume care să merite un aldămaş, apoi ăla-i blondul nostru — ne ziserăm toţi ai casei şi mă şi repezii după o cană de vin. Cel cu pletele aurii nu băuse nici barem o gură de vin toată ziua — zicea că dacă bea nu mai are spor la muncă — şi eram încredinţat că acum, după ce sfîrşise lucrul, va bea vîrtos. Dar nu! Se mulţumi cu două păhare, două păhărele mai bine zis, astfel încît vecinii au fost aceia care dădură cănii de fund.

Printre femei degrabă se lăţi vestea că noul venit nu-i din cei cărora le place să tragă la măsea. Nici că se mai vorbea de alta pe la fîntînă. Şi se porniră femeile cu îndemnuri pe la unul şi pe la altul, toată lumea să-şi înalţe zidurile dărăpănate, căci ieftin şi bun lucru ca omul cu chica aurie nimeni pe lume n-ar mai fi fost să facă. Aşa-şi cicăleau bărbaţii, de pînă la urmă n-a rămas o palmă de zid nereparat pe toată coasta viilor, măcar că tot în pereţi duraţi de mînă omenească erau sprijinite terasele de-a lungul cărora se înşirau butucii purtători de struguri zemoşi.

Se întîmplă însă că o vulpe se apucă să gonească după o pisică prin vii. Mîţa sări pe fîntînă, de acolo pe osie, aceasta începu să se rotească iar pisica şi vulpea se prăbuşiră în apă. Pisica ieşi ea cu chiu cu vai, agăţîndu-se aşa, udă leoarcă, de muşchii ce acopereau pietrele cu care era căptuşit puţul, dar cu vulpea s-a zis. Peste cîteva zile îi pescuirăm hoitul şi, avînd în vedere că la vreme de vară pielea ei nu face doi bani, o îngroparăm aşa, cu totul sub rădăcina unui păr găunos. Cu asta, însă, tărăşenia nu era isprăvită. Fîntîna trebuia sleită pînă la ultimul picur de apă, după o asemenea spurcăciune, ba mai trebuia rînit şi scos şi nămolul de pe fund. Şi încă cît mai grabnic toate astea, căci era vorba despre puţul din care îşi luau apa de băut cinci case de gospodari. Toate bune şi frumoase, dar fîntîna cea adîncă de zece stînjeni lăsase pe la mijloc o burtă cît pe colo. Aşa era de cînd lumea şi aşa o vor apuca şi nepoţii noştri. Ce-i drept însă că te lua groaza numai dacă te gîndeai că ar trebui să te laşi în fundul ei. Tar Gáspár, puţarul satului, care lua o sută de zloţi pentru curăţatul unei fîntîni obişnuite, cerea două sute cînd era vorba despre asta a noastră.

Nu mai departe decît în primăvară îl pusesem de o curăţase lună, şi acum iată că iar eram nevoiţi să punem cîte 40 de fiorinţi, mînă de la mînă, dacă voiam să avem apă curată. Cînd se văicăreau femeile mai al naibii pe chestia asta, numa'ce să înfăţişă străinul cel cu păr auriu.

— Las' că am să cobor eu — grăi — iar dumneavoastră îmi veţi plăti cît veţi socoti că se cuvine. Eu nu vă cer două sute de fiorini, asta v-o spun de pe acuma!

Aşa că spre seară, după ce se înapoiară oamenii de la lucru, ne apucarăm şi sleirăm fîntîna. Ce mai zbura găleata în sus şi-n jos! Iar cînd nu mai rămăsese pe fundul ei decît nămolul, fixarăm o funie groasă de fusul fîntînii şi legarăm un ciubăr la capătul ei. Combainerul se aşeză în ciubăr iar noi îl lăsarăm frumuşel în adînc.

— Vai! Numai de n-ar păţi ceva — se văicări vecina, acoperindu-şi ochii. Şi era tocmai cea care la timpul său chicotise cînd Şipos Margit spusese că are un bărbat ca un înger.

— Doamne fereşte — strigară toate celelalte ca într-un glas.

Ciubărul ajunse cu bine la fund.

— Slava domnului, — oftară femeile uşurate. Dar vecinul, cu fruntea brobonită de sudoare, se dădu la ele.

— Parastasul vostru de muieri! — Da' cînd se lasă Tar János în puţ pe 200 de zloţi ştiu că nu vă prăpădiţi cu blagoslovenia!

Cînd trăgeam în sus al zecelea ciubăr de nămol omul din fundul fîntînii îşi făcu mîna pîlnie şi întrebă:

— Cît o fi ceasul?

Nici prin gînd nu-mi putea trece; de ce naiba o fi vrînd să ştie pe ce vreme ne găsim? Ii strigai: — Nu ştiu! Ni s-a stricat orologiul.

Desen de MIHU VULCĂNESCU

— Nu face nimic! — strigă cel din puţ. — Las' că-l repar eu.

N-ar fi fost de mirare dacă am fi socotit; că tot e adevărat că-i înhăitat cu Scaraoschi şi am fi prăbuşit fîntîna peste el. In loc de asta, îl lăsarăm, bineînţeles, să ne cureţe puţul şi îngăduirăm şi femeilor să caşte gura. Şi să le fi văzut cum se mai cutremurau de cîte ori ciubărul se izbea o leacă de peretele fîntînii! Şi cum se mai repezeau să se aplece şi să arunce ochii în puţ. Iar noi, bărbaţii, smuceam de roată; doar-doar om păli-o pe careva cu ciubărul peste nas. Dar pas de-o brodeşte, căci fiecare era mai sprintenă decît o nevăstuică.

Cînd îl ridicarăm, în cele din urmă, pe combainer, ce să vezi! Muierile îi şi pregătiseră ligheanul cu apă căldicică, îi aduseseră săpun şi prosop curat, cică să-şi spele obrăjorii de nămol. Dar nu prea avură parte de aşa ceva, căci pe dată sosi şi Margit cu copilul în braţe. Şi numa' ce scoase o basma de sub capul pruncului, o înmuie niţel în apa caldă şi, punîndu-şi plodul în braţele unei vecine, şterse cît ai zice peşte petele de tină de pe faţa bărbatu-său. Ii luă ponosita şapcă nemţească din cap iar omul doar se scutură odată şi numa' ce văzurăm cum toţi cîrlionţii lui cei aurii se rînduiră, fiecare la locul lui.

Tînărul duse deşteptătorul cel stricat şi-l readuse a doua zi gata reparat. Cu o săptămînă-două mai înainte ceasornicul nu voia să meargă decît dacă îl culcam pe burtă, iar de sunat nici poveste, de nu se mai ţinea minte, iar acum, cît ce combainerul îl lua în mînă zuruia de-ţi era mai mare dragul. Sa fi văzut acum ce se mai adunau femeile ca să caşte gura!

Iar preţul ce-l cerea pentru acest lucru era o nimica-toată. Să nu ne fie de mirare, deci, dacă de-acum orologiile de prin casele oamenilor fură cele ce-şi luară tălpăşiţa la deal, spre sălaşul străinului. Ornice vechi de cînd lumea ţăcăneau de-acum, lustruite, prin cuhnii, dimineaţa oamenii se sculau în sunetele clopoţeilor deşteptătoarelor şi nu într-o casă de oameni prinseră cucii a ieşi din nou în portiţă şi a număra, pe glas păsăresc, ceasurile ce se scurseseră de la miezul nopţii.

Omul cel străin începu apoi să repare maşinile de cusut, plumbui la rînd, oalele găurite, şi muncind astfel mereu spunea că n-ar mai pleca dintre dealurile noastre pentru nimic în lume. Nici nu era de mirare, căci plaiurile noastre aveau clenciul lor: era ştiut că cel ce bătea odată parul pe la noi, greu se mai urnea din loc. Şi chiar dacă o lua spre alte meleaguri, mereu-mereu îl trăgea aţa înapoi. Noi cam după ăştia care, ca nişte suflete rătăcitoare se întorceau din cînd în cînd — mai întîi cu părul surit, apoi cu barbă albă — după ăştia zic, cam băgam de seamă trecerea anilor.

Era deci lucru aranjat că străinul cel iscusit rămîne pentru totdeauna la noi; făcu, cu noi de-a valma culesul — cine se găsea printre dealuri la vremea culesului nici nu putea face altminterea — iar după aceea pogorî la marginea bălţii şi-i zugrăvi bucătăria pescarului. Şi încă cu atîta măiestrie, încît cel ce privea pereţii putea urmări aevea parcă drumul pe care-l făcea crapul de cînd pleca din fundul trestiişului, pînă ajungea în tigaie. Şi toate astea erau pictate atît de frumos, în culori atît de trandafirii, încît ziceai că totul se petrece într-un auriu amurg de toamnă senină.

Se stîrni un adevărat pelerinaj de la deal înspre casa de pe malul lacului. Femeile apăsau mîinile pe inimă de mirate ce erau, iar toamna asta fusese cu adevărat lungă şi frumoasă.

Astfel, încă nici nu se urniseră de-a binelea ploile ce vestesc apropierea iernii, că mai jumătate din bucătăriile şi odăile de pe coastele dealurilor se şi pomeniră văpsite şi poleite de-ţi era mai mare dragul, pereţii fiind împodobiţi care cu un pîlc de stuf în care se ascundeau raţe şi lişiţe, care cu o pereche de bărci priponite la malul apei, care cu un şirag de ciorchini porfirii atîrnînd de pe butucei aliniaţi ostăşeşte. Cui avea plăcere, îi zugrăvea un cireş sau un păr înflorit, o ramură încărcată de trandafiri, sau orice i-ar fi dorit inima. Dar tot ce făcea, trebuia neapărat să fie zugrăvit pe fond trandafiriu. Altcum... nici nu se apuca de treabă. De fapt nici nu s-a găsit un singur om, în tot satul, care să dorească altceva. Cine nu ştia, de acum, că acea culoare trandafirie era fabricată de omul cu păr bălai, după propria lui născocire, din zeama anumitor fructe de pădure numai de el cunoscute, precum şi din var!

El întrebuinţa şi albastrul, un albastru deschis şi luminos, atunci cînd pe tavanele cu grinzi dorea să înfăţişeze cerul. Dar — după cum spuserăm — în urma lui mai ales trandafirii rămaseră pe pereţii sălaşurilor omeneşti de printre dealuri. Iar noi de-abia aşteptam primăvara ca să ne vedem casele vopsite în roz şi pe dinafară. Dar într-o zi, în ultima zi frumoasă a acelei molcome toamne, se întîmplă ceva cu totul neaşteptat. Pricina acelei întîmplări? Nici azi n-o cunoaştem. Măcar că eram atît de siguri că fiinţă mai bună ca acest conducător de combină nu se găseşte în toată lumea asta. Dar... vorba aceea: poţi şti ce zace în sufletul omului?

Se întîmplase anume că în acea ultimă zi frumoasă de toamnă ne pomenirăm într-o mare gîlceavă ce se auzea dinspre casa Şiposeştilor, iar mai apoi îl zărirăm pe combainer zbughind-o pe uşă cu un fel de raniţă, goală, subsuoară, şi cu părul tare ciufulit. După el... potop de sudălmi. Dar pe lîngă cuvintele de ocară îi mai zburau prin preajma capului şi unele obiecte de uz casnic, precum: oale, cratiţe, perie, făcăleţ şi... cîte şi mai cîte. Şi toată această ploaie de scule era atît de deasă, încît era la mintea omului că ele nu puteau porni doar din mîinile Marghitei. Se vedea cît de colo că şi mă-sa îi dă o leacă de ajutor. O cunoşteam prea bine cu toţii. După puţină vreme ieşiră şi femeile în uşă şi o luară după bietul combainer. Dar din blagosloveniile ce-i trimiteau pe urmă nu se prea putea înţelege mare lucru, căci urlau amîndouă deodată. Numai cînd cea bătrînă începuse a răguşi atunci, în timp ce noi ne căţăram printre araci ca să vedem mai bine, de-abia atunci, zic, înţeleserăm ceea ce striga Margareta pe glas mai limpede:

— Să nu-l credeţi! Oameni buni! E un escroc şi-o secătură, aşa să ştiţi. Nici părul nu-i e veritabil; umblă la coafor, — să mă bată dumnezeu — şi-şi face „permanent"! Să mi se uşte limba dacă vă mint. Pînă acuma am tăcut, dar acum vă spun că habar n-are de combină.

A doua zi, ca un crainic al iernii ce se apropia, se lăsă o ceaţă deasă de să nu vezi unde calci cu piciorul. Unii cred că pe asemenea vreme poţi să zbieri cît te ţine gura, că nici dracu' nu te aude. Nu-i adevărat! Pe ceaţă glasul omenesc zboară de parcă ar prinde aripi.

Femeile se bulucisera iarăşi la fîntînă. Era o ciripeală acolo de parcă un stol de grauri ne-ar fi năpădit via. De la gospodăria de stat se auzea bine clămpănitul sapelor, dar femeile, învăluite în negură, nici că se sinchiseau; sporovăiau de parcă s-ar fi găsit de capul lor în toată draga asta de lume. Bărbaţii, cît ce prinseră de veste ce şi cum, urcară dîmbul cu sapele pe umeri pînă ce ieşiră din ceaţă. Dar femeile nu conteniră nici acum cu pălăvrăgeala, ci rîdeau tot mai şuchiate, plesnindu-şi palmele şi minunîndu-se mereu de părul auriu al combainerului.

— I-auzi soro! Nu-i e ruşine, dităl omu', să se aşeze la coafor!

Vorbăria fu curmată de glasul adînc al vecinului:

— Vascrisu' vostru de muieri! Da' ce! Voi nu staţi ceasuri întregi cu căldările-n cap, la frizer? Vă ies ochii din cap, vă curge sudoarea pe faţă, şi totuşi staţi, ca nişte mironosiţe.

Femeile, auzind asemenea vorbe, hohotiră şi mai tare apoi, băgînd de seamă că găleţile li se goliseră din veci de atîta balansare, se fofilară care-ncotro.

Săptămîni întregi aşteptarăm să-l vedem pe combainer reapărînd printre dealurile noastre, căci nu arare se întîmpla ca unii să o ia din loc, să-şi lase familia (d-astea se întîmplau mai ales la vremea mustitului), apoi să se întoarcă iarăşi. Dar omul cu chica aurie nu mai apărea.

Trecură zilele cele neguroase şi se stîrniră ploile. Şi cît ce le podidi umezeala, meterezele cele clădite de combainer se lăsară într-o rînă, apoi începură a se surpa de-a binelea. Ornicele se opriră din mers, oalele cele plumbuite se găuriră din nou şi numai ce se pomeneau bietele gospodine cu pliţele umezite şi sfîrîinde, de ziceai că cine ştie ce maşini or mai fi fiind.

Şi nu eram încă decît prin pos'ul crăciunului, cînd mîzgăleala trandafirie de pe pereţii caselor prinse a se desface straturi-straturi. Cel mai mare bucluc îl avură cei ce-şi doriseră cer albastru pe tavanele bucătăriilor, căci stelele de aur picau aşa, pe de-a-ntregul, în ciorbele aburinde. Oamenii măturau de zor fărîmiturile de var trandafiriu, care se aduna grămăjioare-grămăjioare prin faţa caselor. Iar vîntul, şăgalnicul, le împrăştia, încă înainte de căderea primelor zăpezi, în toate părţile. Astfel bieţii gospodari se pomeniră cu coastele ruginii de prin preajma caselor cănite în toate culorile curcubeului.

In romîneşte de *Nic. A. Strâvoiu*

MATYAS FERENC

Din ciclul „Ungaria în 1945"

JURAMINTUL

Aici, unde tăcerea tremură,
parcă revăd acele ore sumbre,
revăd şi calul gîrbov ce gonea
s-aducă-n ropot amintiri şi umbre.
O mascaradă vană de cuvinte
rostea un corb de ură înnegrit,
de crime plănuite şi-mplinite —
din evul mediu-şi făuriră-un mit...
Eu cu surîsul unei mame moarte,
— surîs ca un jungher pătruns în piept, —
eu merg în pas cu sacra libertate,
cu oameni mii ce-mi spun de drumul drept.

ŞI ASTFEL A INFLORIT SPINZUL...

Din auroră s-a desprins
o fată asemeni unui potir,
şi vin ne-a turnat. In cosiţa de un roş-aprins
purta flori de spînz. Suvenir
neuitat, cu un zîmbet turburător
i-a risipit petalele
prin agore, pe scrumul tăcut..
Lucidele gînduri mi-au străbătut
sufletul cald şi vioi —
pe sub plopii ce-şi trimitea
soliile primăvara
doliul, dispărea tăcut
la orizont, cînd noi
soarele de-acum l-am întrevăzut.

In romîneşte de GEORGE DEMETRU PAN

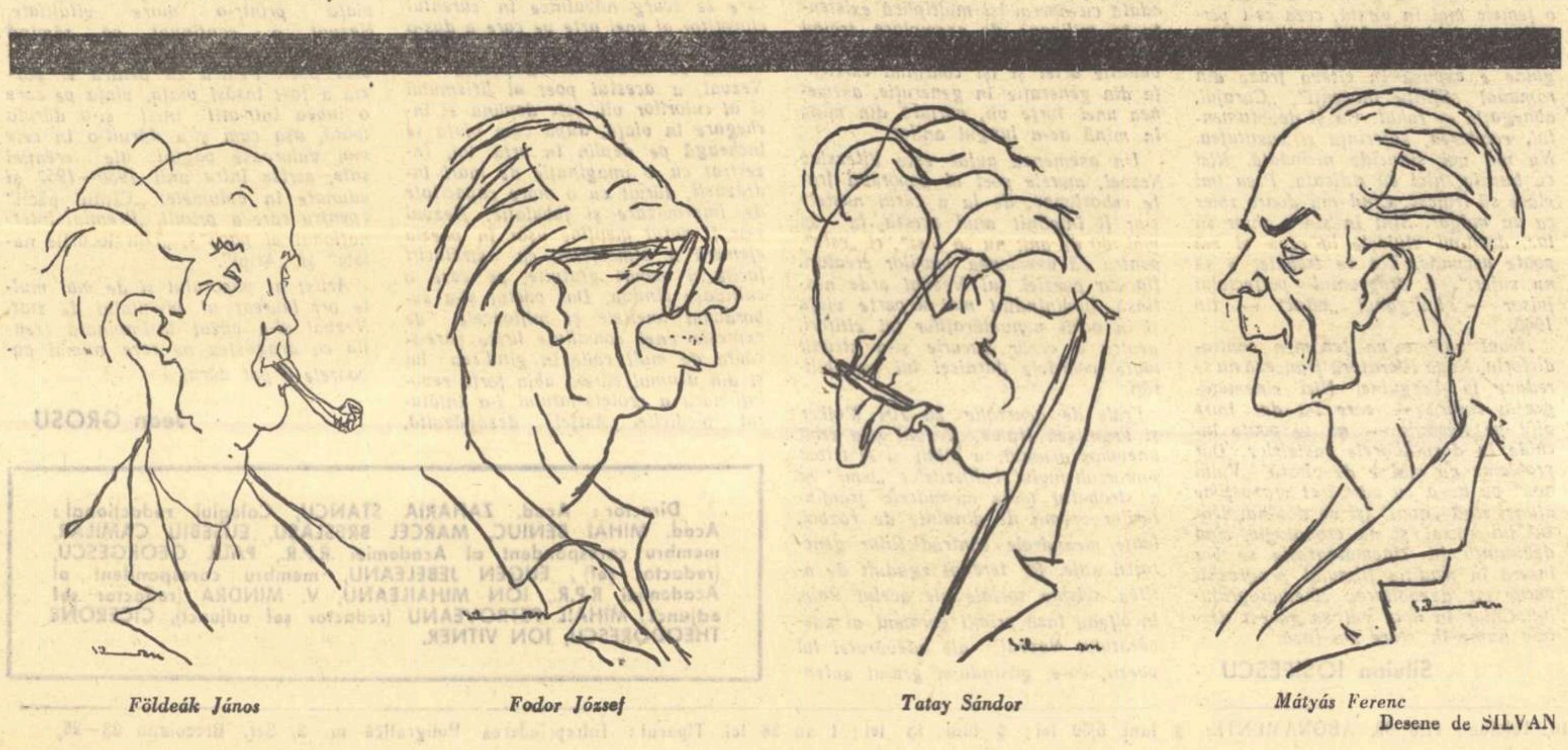

Földeák János — Fodor József — Tatay Sándor — Mátyás Ferenc

Desene de SILVAN

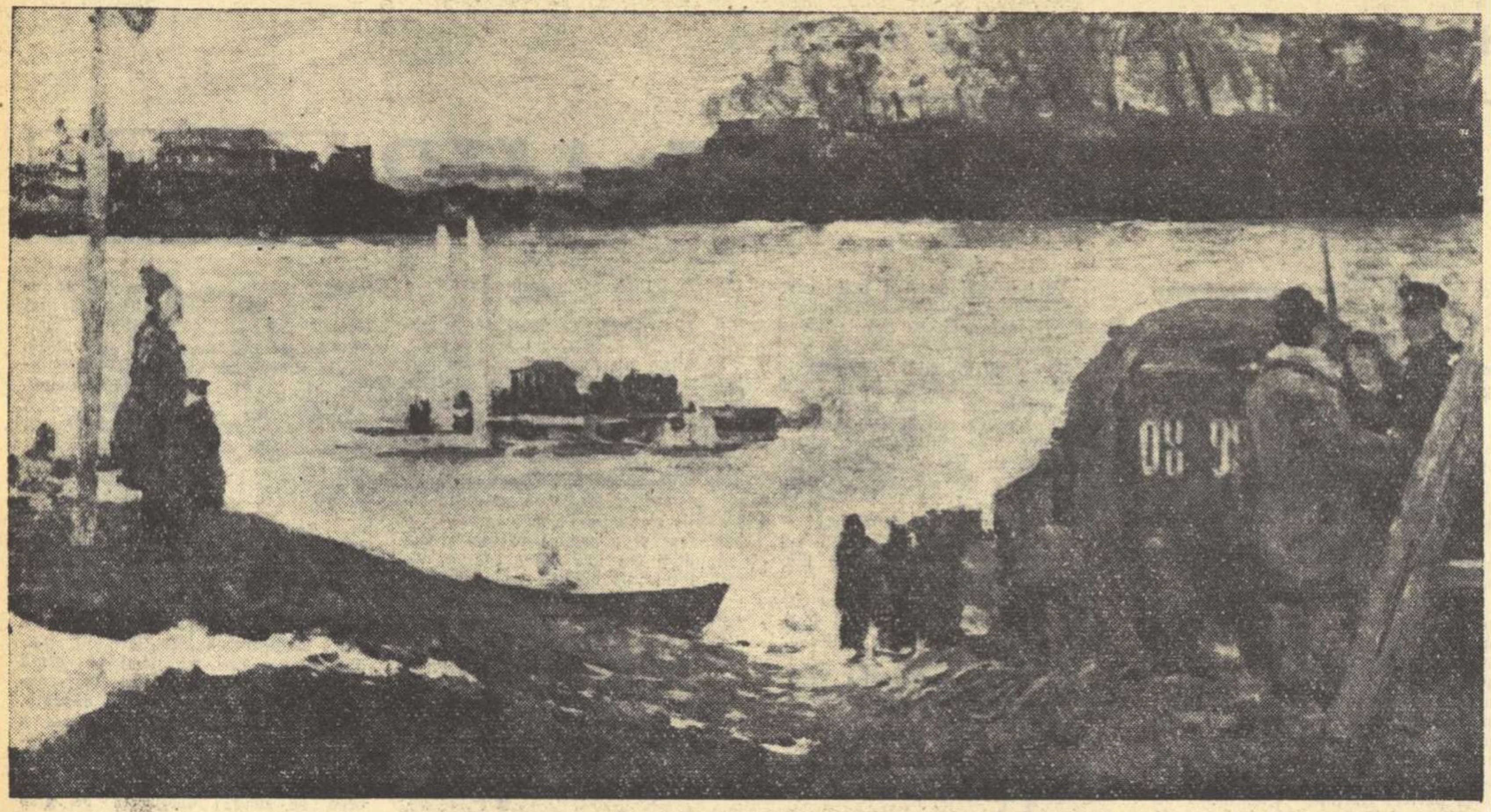

S. GHERASIMOV „Trecerea rîului cu bacul"

„Noul val" în filmul francez

După cîțiva ani de încercări, de discuții, de reușite — adesea parțiale, dar răsunătoare, — „noul val" al cinematografiei franceze e amenințat de mercantilism.

„Noul val" e o etichetă destul de vagă. E greu să-i desemnezi mai precis participanții. Nu înglobează pe orice tînăr realizator, căci nu e vorba de o separație pe generații, ci de un curent cu program estetic afirmat cu vehemență, cu particularități de stil. Deși înrudit cu noul val — a început și el cu filme documentare — un realizator tînăr ca Alain Resnais se separă printr-un mesaj social net — ceea ce lipsește flagrant filmelor produse de Chabrol, Malle, Ovry, Kast etc. Transformat din ce în ce mai mult în modă — și ca atare, rentabil, — curentul atrage, după cum vom vedea, regizori cunoscuți care au depășit de mult vîrsta debutului.

Nucleul l-a constituit un grup de tineri, strînși în jurul „Caietelor cinematografului" care, au trecut, pe rînd, de la cronică la regie, ba chiar, la actorie. In scrisul lor, în primele lor filme, trezea simpatia o anumită intransigență artistică, dorința de înnoire — apanajul tinereții. De asemeni, spiritul protestatar — deși protestul rămînea vag și cu obiective înguste. Experiența de documentariști părea să le dea respect pentru fapte, mai multă exactitate a observației și cursivitate în povestirea cinematografică, urmărită în general sobru, fără acrobații gratuite cu unghiurile de filmare, dar cu binevenită mobilitate a aparatului.

Toate aceste însușiri însemnau mai curînd promisiuni. Presa progresistă franceză a întîmpinat cu simpatie o mișcare ce părea să ajute la despotmolirea cinematografiei franceze în luptă cu greutăți financiare, înăbușită de negoțul cu filmele. In vreme ce mai mulți mari regizori erau condamnați la tăcere sau capitulau făcînd ca Jacques Becker, autorul lui „Antoine și Antoinette", filme cu gangsteri, fronda „noului val" părea să aducă ceva proaspăt, sugera un echivalent francez al neorealismului italian, amenințat și el de facilități comerciale.

Cuvîntul „părea" se repetă obligator. Scurta istorie a „noului val" e, în mare parte ,destrămare de aparență și într-o oarecare măsură renunțare. Ceea ce au spus efectiv aceste filme a fost destul de puțin semnificativ. Chiar dacă renunți să le ceri o perspectivă social-politică mai clară, te lovești de menținerea încăpățînată la constatare. Truffault descrie în „Cele patru sute de isprăvi" — traducere aproximativă a idiotismului „Les quatre cent coups" — consecințele lipsei de înțelegere față de un copil. In „Cu capul de perete", Franju înfățișează lumea de groază a unei case de nebuni, organizată ca o închisoare. Sînt două dintre filmele cu semnificație socială mai netă. Și totuși, orizontul e îngrădit. Faptele sînt depănate fără a se sugera măcar conexiunile, implicațiile mai profunde. In alte filme erotismul devine dominant. „Amanții", filmul premiat al lui Louis Malle — excelent documentarist, colaboratorul lui Cousteau la „Lumea tăcerii" — redescoperă la trei decenii distanță biologismul lui D. H. Lawrence, ușor de recunoscut chiar pe fond de Brahms. Măcar în „Amanții" se percepe ostilitatea față de convențiile și ipocrizia burgheză, de adulterurile de salon, tolerate elegant. Dar la Roger Vadim, unul dintre reprezentanții cei mai gălăgioși ai valului, erotismul a devenit curînd fond de comerț și tînărul regizor s-a specializat în filmarea rotunjimilor faimoase ale lui Brigitte Bardot. Intinsă ca o pată de ulei, viziunea erotică acoperă totul și ajunge să deformeze și critica socială. „Voi scuipa pe mormintele voastre", film cu titlu menit parcă să scandalizeze, era însuflețit de un lăudabil spirit anti-rasist. Un negru-alb, — negru prin cantitatea de sînge care fixează în Statele Unite un status de paria, totuși semănînd leit cu orice american sută la sută, — fuge dintr-un orășel sudic, decis să-și răzbune fratele linșat. Dar răzbunarea se înfăptuiește exclusiv pe plan erotic, cu mare consum de femei albe. Cu intenții evident bune, filmul jignește greaua luptă dusă împotriva rasismului american.

Erotismul a avut și poate avea sens protestatar cînd irumpe într-o atmosferă de ipocrizie puritană. Se subordonează atunci unei critici mai largi. Impotriva tabuurilor victoriene, Shaw nu s-a mulțumit să spună adevărul despre dragostea trupească, ci a arătat raportul strîns dintre prostituție și capitalism. Dar „noul val" lovește cu zgomot în porți larg deschise. Nu puritanismul e principalul inamic în Franța.

„Valul nou" nu e neapărat tînăr. Presa progresistă din Franța, a calificat „Regatele din San-Francisco", ultimul film al sexagenarului Claude-Autant-Lara — care a dat „Roșu și negru", „Străbătînd Parisul", „Jucătorul" — drept o indubitabilă desfacere cu amănuntul de obscenități. In acest stadiu, „noul val" devine o rubrică rentabilă în registrele negoțului cu filme, alături de întîmplările cu gangsteri și de tradiționalele vodeviluri.

Latura comercială nu poate acoperi sensurile simptomatice. Erotismul, preocupare dominantă, blazarea, zoologia măruntă, negarea huliganică a altor valori, toate configurează o viziune despre lume precis localizată social. E interesant că criticul cinematografic al unei publicații de dreapta ca „Nouvelle Revue Française" a diagnosticat-o destul de precis, pornind de la mediul luxos în care se petrec ultimele filme ale „valului nou". „Ne-am săturat de mutre pseudo-barbare — scrie Fr. Nourrissier în numărul din aprilie 1960 — de automobile ultraelegante, de piscine costisitoare. Toată Franța se identifică pentru moment cu cîțiva tineri burghezi care îi servesc de idoli ori de fabricanți de idoli".

E foarte îndoielnic că Franța se identifică cu acești fabricanți de idoli. Dar semnificația socială a fenomenului nu se reduce la cinematograf. In literatură, o perfectă corespondență ca mediu și mentalitate, întîlnești în romanele lui Jacques Serguine, unul dintre adolescenții-minune lansați în ultimii ani la Paris. Proza lui Serguine pare inconsistentă chiar față de Françoise Sagan. Naratorul — care se identifică și prin nume cu autorul — duce o existență compusă în special din vacanțe marine, camaraderii și petreceri rapid înjghebate, plimbări cu automobile ultimul tip și variate împerecheri. Mentalitatea de juisor — colorată pe alocuri cu aluzii literare — implică și o totală lipsă de prejudecăți. Povestitorul se lasă cu grație întreținut de o femeie mai în vîrstă, ceea ce-i permite să trăiască fără griji printre odraslele de familie. Filozofia lui Serguine e expusă în cîteva fraze din romanul „Sfinții inocenți". „Curajul, abnegația — rahat. Ca și devotamentul, răbdarea, suferința și castitatea. Nu mă voi sinucide niciodată. Nici cu bucata, nici cu ridicata. Prea îmi place să trăiesc. Cînd mă doare zbier ca un măgar. Sînt în stare chiar să tac, dacă-mi slujește la ceva și mă poate ascunde. Tot ce trebuie, e să nu suferi". E programul perfectului juisor — huliganul „vital" — tip 1960.

„Noul val" e un fenomen contradictoriu. Noua literatură franceză nu se reduce la Serguine. Nici cinematografia tînără — care l-a dat între alții pe Resnais — nu se poate închide în dormitoarele castelelor. Dar problema nu mai e de vîrstă. „Valul nou" va avea cu adevărat prospețime atunci cînd „noul" își va dobîndi sensul lui social și nu cronologic, cînd debutanții în cinematografie se vor insera în tradiția filmului progresist, [illegible] dezvoltarea cinematografiei franceze. Chiar în noul val se găsesc destule nume în stare s-o facă.

Silvian IOSIFESCU

„In marea bătălie a ideilor"

Recent, mister Richard Nixon și-a părăsit subiectele preferate, desigur, pentru o clipă, și s-a aruncat în bătălia crîncenă a ideilor. Să-i dăm cuvîntul: **„Trebuie să înțelegem că în lumea contemporană se dă o mare bătălie a ideilor... Că nu putem să rămînem indiferenți... Trebuie să ne dovedim mai tari în controverse sau să murim".**

Impresionați pînă la lacrimi (să ne ierte mister Nixon acest sentimentalism necomercial) de apelul său patetic, am căutat în ziarele din ultimul timp știri care să-i vină în ajutor. Precizăm de la început că nu am scormonit colecții de jurnale sau reviste, ci ne-am adresat numai actualității de unde am cules cîteva știri în sprijinul „ marii bătălii a ideilor" pe care o susține mister Richard.

Așa dar, să începem.

UNDEVA IN MISSISSIPPI

Recunoaștem că sîntem ireverențioși. Prima confruntare are drept cadru o plajă, iar combatanții sînt îmbrăcați sumar. Dar să sperăm că nimeni nu se va formaliza, nici măcar prea cucernicul Allan Dulles, specialist în „propagarea aeriană a ideilor". Pe această plajă a apărut, nu de mult, după cum relatează „United Press International", deci o agenție care răspîndește ideile domnului Nixon, un grup de negri. Ei au vrut să dovedească confraților lor cu pielea de aceeași culoare din Asia și Africa că în America există egalitatea deplină a raselor. E vorba doar de bătălia ideilor. Dar pe plaja din Biloxi, situată pe țărmul golfului Mexic, au intervenit unele mici neplăceri soldate cu patru negri răniți.

Dar aceasta nu a fost totul. In oraș au continuat bătăile. Nu se putea lăsa nepedepsită îndrăzneala unor negri care au crezut că pot murdări apa oceanului, invadînd (da, acesta este cuvîntul) plaja rezervată albilor. Așa că au mai fost arestați patru negri sub acuzația că au rănit un alb. De la arestări s-a trecut la omor. Dar poliția nu a intervenit cînd a fost asasinat un negru, căci în acest caz, citām, „nu a fost vorba de incidente rasiale". Ci, probabil, de o plăcută dispută de idei. E adevărat că în Mississippi cuvintele sînt înlocuite cu gloanțe. Pentru mai multă putere de convingere.

Argumentul cu pistolul dovedindu-se eficace, au mai fost răniți alți zece negri, printre care trei femei și o fetiță care stăteau pe o bancă într-un parc.

Aci se oprește relatarea agenției americane, așa că nu mai ne permitem decît să-l reamintim pe domnul Nixon, care spunea: „Trebuie să ne dovedim mai tari în controversă sau să murim". Ah, și negrii ăștia neștiutori! Au luat ad literam figura de stil nixoniană și ...au murit.

„FANTOME"

Dacă în Mississippi oamenii domnului Nixon s-au dovedit „tari în controversă" iată alte două fapte care dovedesc că adepții lui Dick (pentru neinițiați: Dick este diminutivul lui Richard) „nu rămîn indiferenți".

De data aceasta nu mai este vorba de negri și frații lor albi (așa scrie un ghid de prezentare a însoritului sud-american) ci de „fantome". Dar nu ca acelea care circulă în castelele scoțiene, ci „fantome" pe două picioare. Citez dintr-un „News week" apărut acum cîteva săptămîni: „...Direcția centrală de investigații care conduce serviciul de investigații american... trimite „fantome" în spatele cortinei de fier..." (în paranteză fie zis „News week" nu spune că asemenea „fantome" nu se mai întorc acasă. Ce să-i faci, lipsă de ospitalitate. Pentru concretizare, vezi cazul Powers). Dar nu numai „fantomele" se ocupă cu ochiadele în ograda vecină, ci și „atașați militari, diplomați și alți observatori oficiali și neoficiali trimiși peste hotare", ne comunică tot „News week" în articolul semnat de Lloyd Norman. Curat „bătălie a ideilor"!

Dar să fim obiectivi. Oamenii domnului Nixon se ocupă și de problemele legate de... munca cu cartea. Cum? Să apelăm din nou la fapte. Mister Harold Mc. Clellean este fostul președinte al Asociației naționale a industriașilor din S.U.A. Deci o personalitate de prim rang care s-a bucurat anul trecut și de calitatea de director al expoziției americane de la Moscova. Recent, directorul ne-a informat despre conținutul broșurilor puse cu generozitate la dispoziția vizitatorilor expoziției. Intr-un cadru solemn, la Congresul Asociației naționale a industriașilor din S.U.A., Mc. Clellean a spus: „Aceste cărți, băgați de seamă, erau în limba rusă și ideea lor a fost de a învăța pe cititori cum să organizeze răsturnarea comunismului în proporia lor țară".

„Fantome", broșuri subversive, U-2 — sau mai pe scurt argumentele lui Nixon și compania.

DIVERSE

Tot din Statele Unite.

Harry Truman a elogiat pe unul din stîlpii frontului intelectual american. El a declarat: **„Sînt un mare admirator al lui Li Sîn Man".** Are dreptate. Li Sîn Man s-a dovedit „tare în controverse". Cînd cu pistolul, cînd cu biciul. Păcat că pînă la urmă nu i-a mai rămas decît admirația unui alt falit politic.

Și o știre din lumea culturii. Din dorința ca literatura să pătrundă în pături cît mai largi, un editor din New York a hotărît să publice cărți care să aibă coperta impregnată cu parfum.

— Cu miros specific subiectului? întreabă reporterul.

— Pe cît posibil — răspunde editorul.

— Care este prima carte publicată în noua colecție?

— Asasinul din Singapore.

Propunem următoarea manșetă: „O carte utilă în marea bătălie a ideilor, parfumată cu Chanel" (parfumul d-nei Nixon).

Cu aceasta punem punct. Să sperăm că cele cîteva știri au fost edificatoare, încercînd să cuprindă aspecte diverse, de la cele privind moravurile pînă la cele literare, fără a neglija actualitatea politică. Intr-un cuvînt, „lumea liberă" în acțiune, reflectată în faptul cotidian.

S. BRAND

P.S. Și o ilustrație. D-l Franz Joseph Strauss prezintă cizmele pe care le vor purta recruții Wehrmachtului renăscut. Cei mai fideli apărători ai idealurilor d-lui Nixon își pregătesc încălțămintea. Numai să se găsească amatori să admire astfel de cizme

POEȚII lumii

VLADIMIR PAVLINOV

(U.R.S.S.)

Ascultă glasul meu

Ascultă glasul meu: în roua
De primăvară-n pomii uzi,
In fumul trenurilor pașnic,
In zvonul fierului, oriunde,
Răspunde:
Numele său înalt l-auzi?
Tu, care dăltuiești metale,
Sau cugeți,
Sau citești,
Sau scrii,
Auzi în clocot de furnale
Cuvintele și astăzi vii?
Auzi cuvintele lui blînde
Și vocea graseind?
Răspunde.
Tu, care azi zidești palate,
Iți este glasul lui aproape,
Iți sînt aproape ochii puri,
In colțurile adunate
Vădind ușoare încrețituri.
La locul datoriei tale
Urmezi măregele-i porunci
Și stînci sfărîmi,
și scrii poeme,
Și mesageri în zări arunci.
Tu îl auzi,
De-aceea primul
In Cosmos vei zbura semeț.
Il vezi,
El e aici, cu tine,
In preajma noii dimineți.
Urnind mulțimi, veșnic va fi
In limbile pămîntului,
Cîntat de viitorii lirici,
Soare aprins, numele lui
Vladimir Ilici.

SEMION SORIN

(U.R.S.S.)

Știu: astea toate vor fi!

Zboară comunistele rachete
In văpaia marilor viteze.
Hai, primiți cu dragoste, planete,
Inimile noastre pururi treze!

De-or să ne întrebe marțienii
— Cine v-a trimis? într-un cuvînt,
Fără preget noi le vom răspunde:
Al lui Lenin minunat pămînt.

Le vom povesti de anii noștri,
Mîndri le vom arăta pe loc
Chipul drag și fruntea lui înaltă
Pe coperta cărților, de foc.

— Pace peste-ntinderi de planete
Noi aducem, —oastea lui Ilici, —
De aceea cu prietenie,
Nu cu spade am venit aici.

... Știu: nimic nu va putea din drumul
Nostru de vecii rîvnit, abate.
Iară gazdele numi-vor Lenin
Cea mai-naltă-n zări a lor cetate.

Și va fi cinstit Ilici oriunde
Ploi de sori puzderie se cern.
Peste depărtatele planete
Slava lui va dăinui etern.

In romînește de CEZAR BALTAG

contrapunct

Romancierul portughez Aquilino Ribeiro, în vîrstă de 74 de ani, membru al Academiei de Științe din Lisabona, președinte al societății portugheze a scriitorilor, membru al Academiei din Bahia (Brazilia) și al Hispano Society of America (New York) a fost trimis în judecată de către autoritățile portugheze pentru așa-zis atentat la securitatea statului și ultraj adus magistraturii. Corpul delict este romanul „Lupii urlă", în care scriitorul portughez descrie viața maselor țărănești din țara sa. Conform legilor dictaturii lui Salazar, pretinsa vină a scriitorului — realismul său — se pedepsește cu 8 ani închisoare.

Aquilino Ribeiro este unul dintre cei mai buni scriitori portughezi contemporani. Recent, 98 de scriitori portughezi au propus Academiei Suedeze candidatura lui la premiul Nobel. Un grup de scriitori francezi, printre care Aragon, Pierre Abraham, Pierre Gamara, André Kedros, François Mauriac, André Maurois, Ray Queneau, Jules Romains, Jules Supervielle, Elsa Triolet și alții au semnat un protest împotriva noului act samovolnic al fascismului portughez.

●

A murit poetul Jules Supervielle. De origine uruguayană, s-a născut la Montevideo, Jules Supervielle s-a integrat literaturii franceze de la începutul activității sale literare, devenind unul dintre poeții francezi reprezentativi între cele două războaie mondiale. Printre cele mai de seamă opere ale sale sînt „Forçat innocent" („Ocnașul nevinovat" și „Poèmes de la France malheureuse" („Poeme ale Franței îndurerate"). Acestea din urmă au fost scrise în America, unde poetul se afla în exil, în timpul ocupației naziste a Franței.

Jules Supervielle care cu puțin timp înainte de moarte fusese laureat cu titlul tradițional de **prinț al poeziei** s-a stins la Paris, în vîrstă de 76 de ani.

●

In localitatea Biot s-a deschis un mare muzeu închinat pictorului francez Fernand Léger.

●

Cetățenii Republicii Democrate Germane — stat nerecunoscut de guvernul francez — au nevoie, pentru a veni în Franța, nu numai de viza statului francez, care în lipsa unei ambasade a R.D.G. la Paris, se obține foarte greu, dar și de un permis special de tranzit prin teritoriul controlat de aliații occidentali. Cazul cel mai recent este acela al scriitorului Stefan Hermlin, care luptînd în timpul războiului în rîndurile Rezistenței franceze, a primit drept recompensă de onoare cetățenia franceză. Astăzi este împiedicat să vină în Franța, la mormîntul fiicei sale. De ce? In dosarele fostului Gestapo, aflate actualmente în mîinile autorităților de ocupație americane, scriitorul german este „prost notat". Drept care autoritățile americane îi refuză viza de tranzit prin teritoriul controlat de aliați. **Au preluat ocupanții americani și sarcinile Gestapoului?**

●

Intr-unul din numerele trecute scriam despre indignarea stîrnită de articolele publicate în ziarul franchist „Pueblo", articole îndreptate împotriva tinerei generații de scriitori spanioli și, în special, împotriva lui Luis Goytisolo, arestat de franchiști la 8 februarie. Ne-a parvenit o nouă știre în această problemă. 44 oameni de cultură din Madrid au adresat o scrisoare de protest ziarului „Pueblo". Printre semnatari — cunoscutul regizor Juan Antonio Bardem.

●

La Paris se bucură de mult succes expoziția de pictură rusă și sovietică.

●

Anul acesta la tradiționalul Festival internațional de la Lausanne a participat și baletul național maghiar. Iar Opera din Belgrad a prezentat două lucrări de Musorgski „Boris Godunov" și „Hovanscina".

OMAGIU LUI NEZVAL

Faima marilor artiști depășește mai întotdeauna datele de stare civilă. Măiestria operei, sensul robust al ideilor și identificarea lor cu aspirațiile cele mai înalte ale omului, proiectează și asupra autorului ceva din tinerețea fără de bătrînețe și viața fără de moarte a valoroaselor lui creații. In felul acesta autorul trăiește odată cu opera, își multiplică existența în milioane de exemplare, trăind în inimile acelora ce se hrănesc cu valorile artei și își continuă existența din generație în generație, asemenea unei torțe vii, purtată din mînă în mînă de-a lungul anilor.

Un asemenea autor este Vitezslav Nezval, marele poet al poporului frate cehoslovac, de la a cărui naștere s-ar fi împlinit anul acesta, la 26 mai, 60 de ani: nu „a fost", ci „este", pentru că asemenea marilor creatori, flacăra poeziei lui Nezval arde nestinsă, luminîndu-i mai departe viața și în ochii nenumăraților lui cititori, pentru a căror bucurie și-a strunit toate coardele darnicei lui sensibilități.

Frate de generație cu Jiri Wolker și František Halas, Nezval și-a croit anevoios drumul; a plătit și el tribut suprarealismului și diferitelor „isme" și a străbătut toate meandrele frămîntărilor vremii de dinainte de război, toate meandrele contradicțiilor generației sale. Pe terenul zguduit de atîtea seisme sociale ale acelui timp, încolțeau însă primii germeni ai adevăratului Nezval, ale adevăratei lui poezii, care, găsindu-și graiul autentic, a irupt strălucitoare în anii regimului de democrație populară.

Transformările produse în modalitățile de expresie ale poetului în perioada aceasta sînt uimitoare. Iluminat parcă de descătușarea de forțe pe care o trăia, de elanurile creatoare pe care le imprima clasa muncitoare poporului său, Nezval își purifică personalitatea, își filtrează întreaga simțire poetică, regăsește — regăsindu-se în felul acesta — drumul adevăratelor izvoare ale cîntului său, care se scurg năvalnice în curentul clocotitor al unei arte pe care a dus-o spre culmi.

Ceea ce caracterizează poezia lui Nezval, a acestui poet al lirismului și al culorilor vii, este deplina ei închegare în viață, după cum viața se încheagă pe deplin în arta lui. Inzestrat cu o imaginație de mari îndrăzneli, dăruit cu o mare capacitate de improvizare și fabulație, Nezval s-ar fi putut menține ușor în poezia efemeră a atmosferei, cu străluciri facile și ecouri gratuite, pe care o cultivase cîndva. Dar poetul și-a subordonat uneltele și mijloacele de expresie unei conștiințe lirice care-și căuta de mult căile în gîndirea lui și din drumul căreia abia forța revoluționară a proletariatului i-a înlăturat piedicile. Astfel, dezăgăzuită, simțirea poetului s-a revărsat copleșitoare într-o operă — închinată necondiționat milioanelor de inimi ale poporului său — care i-a aprins flacăra nemuririi, într-o operă al cărei ecou poartă numele păcii, al progresului și al socialismului.

Activitatea lui Nezval a fost prodigioasă. A scris proză, a scris teatru, și-a plecat fruntea spre a scrie pentru copii și a tălmăcit multe pagini ale autorilor de alt grai. Muncitor prin temperament și însetat de viață printr-o mare vitalitate, Nezval a continuat să rămînă însă, prin necesitate interioară, mai ales poet. Pentru că pentru el poezia a fost însăși viața, viața pe care o iubea într-atît încît și-o dăruia toată, așa cum și-a dăruit-o în cele mai valoroase pagini ale creației sale, scrise între anii 1950—1957 și adunate în volumele: „Cîntul păcii" *(pentru care a primit „Premiul internațional al păcii"),* „Din locurile natale" și „Aripi".

Artist al poporului și de mai multe ori laureat al premiului de stat, Nezval și-a văzut întîmpinată creația cu dragostea pe care numai popoarele o pot dărui.

Jean GROSU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU, (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26;11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.90. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 3, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 24 (326) — joi 9 iunie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

ION IRIMESCU — „Sudor"

RĂSPUNS LA O SCRISOARE

Mi-a fost greu să pot descifra numele autorului scrisorii. Poate că nici el n-a ținut să se facă cunoscut. In această privință l-a ajutat chiar și ștampila de pe plic, după care n-am putut afla localitatea de unde vine scrisoarea. Și dacă, totuși, răspund la o scrisoare fără adresă, cum s-ar spune, o fac din cauză că aceasta îmi pune o seamă de întrebări și aceste întrebări privesc în mare parte pe scriitori, pe oamenii de artă, pe intelectualii de tot felul și de toate categoriile. Nu sînt întrebări noi și nu știu dacă răspunsurile mele îl vor mulțumi pe autorul scrisorii și pe cititori.

Care este rolul, misiunea scriitorului? *Scriitorul dintr-o țară socialistă nu cred că mai este necesar să-și pună întrebarea: „Cui slujim noi?" „Ce slujim noi?". Este clar cui slujește și ce slujește scriitorul: poporul, patria socialistă și prin aceasta întreaga lume socialistă și întreaga umanitate. Slujește pe omul din popor, ajuns stăpînul soartei lui. Slujește întregii colectivități. Slujește demnitatea omului, societatea fără exploatare și acest fapt îl umple de mîndrie și elan, acest fapt îi dă aripi și încredere, îi dă putere. Iată, se dezbate în întreaga țară Proiectul de directive ale celui de al III-lea Congres al partidului. Aceste directive vor deveni lege pentru construirea socialismului, pentru desăvîrșirea construirii socialismului din țara noastră. Citind cu atenție aceste directive vezi grandoarea și amploarea muncii constructive, pașnice, care are ca țintă înfrumusețarea, sub toate aspectele, a vieții oamenilor muncii. Acesta este și țelul scriitorului și rolul lui nu este de loc mic în această luptă. Rolul lui a fost subliniat cu prisosință și la Congresul scriitorilor sovietici, de însuși conducătorul statului sovietic, de Nikita Hrușciov, a fost subliniat și de alți conducători sovietici, de scriitori, de foarte mulți vorbitori, chiar și de muncitorii care au salutat pe congresiști și lucrările lor. Romain Rolland spunea că scriitorii sînt conștiința lumii. Ținta scriitorului nu putea fi și nu este decît una: de-a sluji umanitatea, de-a contribui efectiv în lupta pentru progresul umanității. Glasul lui s-a ridicat în vremuri de răscruce, pentru apărarea omului, a libertății, pentru apărarea țărilor și popoarelor asuprite, exploatate. In această privință însuși Romain Rolland este un exemplu. El constituia o conștiință a lumii, așa cum a fost un Victor Hugo, cum a fost Barbusse, cum a fost Gorki, cum a fost Heinrich Mann. Ei slujeau țelurile nobile ale omenirii, punînd la zidul infamiei pe impostori, impilatori, tirani, despoți, ațîțătorii la război, pe fasciști. Ei și mulți alți scriitori progresiști au ținut aprinsă făclia luminării, mobilizării și formării unei conștiințe colective în lumea întreagă, pentru demnitatea umană.*

Fascismul și astăzi mai amenință omenirea cu război. El a reînviat în Germania Occidentală, ca un avorton al imperialismului putred, ca un avorton al monopolurilor și trusturilor, al capitalismului, ca mijloc de provocări și diversiuni. Scriitorii, nu numai de la noi din țară, ci din lumea întreagă, au rolul de a demasca cu și mai mare putere fascismul și crima pe care ațîțătorii la război o pun la cale împotriva omenirii. Este un rol de prim ordin. Este tot atît de important ca și acela de a schimba conștiința omului cu privire la proprietate, cu privire la religie. Formarea unei conștiințe colective, universale, pentru apărarea păcii și civilizației este sarcina de cinste a scriitorului progresist de pretutindeni în clipa de față. Formarea unei conștiințe universale de coexistență între țări și popoare cu orînduiri diferite, ca singură soluție de a feri lumea de prăpădul unui război nuclear.

Pentru a servi aceste țeluri înalte ale omenirii, scriitorului i se cer vaste cunoștințe în toate domeniile de activitate. I se impune să învețe mereu, să studieze, să fie la curent cu întîmplări și fapte din care să-și tragă seva scrisului și activității sale permanente. I se cere să studieze, nu numai ceea ce ar sta în cîmpul său de preocupări imediate — literatura și arta — dar i se cere și se impune să aibă cunoștințe de mecanică, astronomie, chimie, fizică, fără să mai vorbim de istorie, geografie, filozofie, economie politică sau științe ale naturii. El nu poate în nici un caz ignora științele sociale și politice, căci în zilele noastre nu se mai poate concepe un scriitor în turnul lui de fildeș, izolat de viață, de societate.

Tovarășul Gheorghiu-Dej, la Cluj, a arătat clar drumul scriitorului, omului de artă. Fără legătura cu viața nu se poate concepe nici o operă cît de cît valabilă. Nu poți scrie bine decît despre ceea ce cunoști bine, (presupunînd și aceea ce s-ar numi talent, calitate fără de care nu poți sta în fața hîrtiei). In acest sens trebuie să înțelegem și îndemnul partidului de a merge pe șantiere, pe ogoare, în uzine. Nu-i vorbă, cunoașterea se poate face și în București, și în împrejurimile Bucureștiului. Intregul București a devenit de mulți ani un șantier vast. Cartiere întregi se

Dumitru CORBEA

(Continuare în pag. 4)

In întîmpinarea celui de-al III-lea Congres al P.M.R., acest număr al „Gazetei literare" este închinat temei:

SCRIITORII ȘI VIAȚA

ÎN CUPRINSUL NUMĂRULUI:

• **Scriitorii în uzine.** Semnează: Eugen Barbu, Mihu Dragomir, Paul Everac, Gica Iuteș, Horia Lovinescu, Teodor Mazilu, Șerban Nedelcu, Dimos Rendis (pag. 4-5)

• **„Gazeta literară" în regiunea Timișoara.** Semnează: Nina Cassian, Anghel Dumbrăveanu, Al. Mirodan, Ieronim Șerbu, Nicolae Țăutu (pag. 3)

Noi inițiative pentru strîngerea legăturii cu viața

Sarcina realizării unei legături cît mai strînse cu viața poporului — asupra căreia partidul nu o dată a atras atenția scriitorilor, e o sarcină vastă și complexă. E în primul rînd o problemă de atitudine și de receptare; rezolvarea ei presupune trăirea foarte intensă și multilaterală a contemporaneității. Sub acest aspect ea se rezolvă de către fiecare scriitor într-un mod specific, în conformitate cu înclinațiile, preocupările și temperamentul său artistic. Dar aceeași sarcină are și alte aspecte, să zicem practice, organizatorice. Despre ele va fi vorba în cele ce urmează.

Nu demult organizația de bază P.M.R. a scriitorilor din București a luat inițiativa de a-i îndemna pe scriitorii Capitalei să stabilească legături permanente cu întreprinderile, angajîndu-se să dea sprijin concret fie unei gazete de uzină, fie unei brigăzi artistice de agitație, fie unui cerc literar, sau în oricare alt sector al muncii cultural-educative. La chemarea organizației de bază au răspuns pînă acum aproape 40 de scriitori. Astăzi, în redacțiile tuturor gazetelor de uzină din București („Viața uzinei" — uzinele „23 August"; „Metalurgistul" — Uzinele „Mao Țze-dun"; „Grivița Roșie", „Timpuri Noi"; „Bumbacul", „7 Noiembrie" și altele — în total 11) lucrează voluntar și 1—2 scriitori. Alți scriitori sprijină activitatea echipelor artistice de agitație în uzinele „Grivița Roșie", F.C. „Gheorghiu-Dej", „Semănătoarea", „Vasile Roaită", „21 Decembrie", „Electroaparataj", „Radio Popular", „Tudor Vladimirescu", „Kirov", „Grigore Preoteasa", și altele. Tovarășii noștri au fost primiți cu dragoste, se poate spune chiar cu entuziasm de muncitori. Comitetele de partid, sindicale și U.T.M. le-au dat un sprijin prețios ca să-și poată începe activitatea în cele mai bune condițiuni.

Recent primele rezultate ale acestei activități au fost analizate în cadrul unei adunări generale a organizației de bază P.M.R. Unele rezultate ale analizei merită să fie reliefate.

In primul rînd, s-a verificat că metoda e bună. Nu în sensul că tovarășii au și scris lucrări inspirate din realitatea nouă cu care au luat contact. Pentru așa ceva, răstimpul de la inițierea acțiunii era prea scurt. Nu ne îndoim că, mai devreme sau mai tîrziu, asemenea lucrări vor apare. Deocamdată însă s-a cîștigat altceva: un început de familiarizare cu problemele speci-

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 5)

DRUMUL CEL BUN

„Directivele" (așa e numit, simplu, Proiectul de directive al Congresului al III-lea al P.M.R.) au cuprins mintea oamenilor muncii din Romînia, ca lumina îmbujorată a zorilor cerul în răsărit. Ele stîrnesc avînturi și înaripează cugetarea, dînd visurilor forța de-a călca pragul înfăptuirii. De mult ne-am deprins ca tot ceea ce partidul plănuiește să se închege în fapte. Tocmai de aceea, efectul exploziv, în inimile celor ce muncesc, al „directivelor": o bucurie pe plan național cu certitudinea victoriei depline a socialismului în anii ce urmează și cu primii pași deschizători de drum, pentru noi, în comunism.

Remarcabil în această împrejurare este faptul că conștiința socială a întregului popor muncitor este atît de aptă să primească, să ia în cercetare, să vadă realizîndu-se sarcinile din Proiectul de directive. Căci acesta este adevărul: fiecare în sectorul său de muncă se vede cu ani înainte, unii cu 5, în 1965, alții cu 15, în 1975, și fiecare cu depășiri de plan! Proiectul de directive este al Congresului al III-lea al P.M.R., dar directivele înșile există de-acum ca tendințe creatoare în inima și mintea maselor. Succesele de la Bicaz, Borzești, Onești, Săvinești, faptul că mai mult de trei sferturi din agricultură a fost cîștigată pentru socialism, răspîndirea generală a ideilor marxist-leniniste și cultura la îndemîna tuturor sînt realități ce au schimbat cu profunzime conștiința milioanelor de oameni ai muncii, dîndu-le sentimentul forței colective creatoare de bunuri obștești, de bună stare individuală și de rost în istorie, prin integrare în familia popoarelor socialiste. Iar dacă directivele au fost elaborate de conducerea partidului, supremul for de îndrumare a celor ce muncesc, însuși izvorul directivelor se găsește în succesele de pînă acum ale construcției socialiste și în radicalele transformări produse în ultimii ani în conștiința oamenilor, în a cărei structură încrederea în partid este factor decisiv.

Preocuparea mereu sporită a partidului pentru educarea oamenilor muncii, pentru creșterea continuă a conștiinței lor socialiste, este de altminteri una din cele mai mari supărări ale dușmanilor socialismului. Faptul că noi am înlocuit pe „așa a vrut Dumnezeu" și pe „ce-o fi o fi" cu „așa vom face noi oamenii muncii sub steagul partidului" și mai ales faptul că aceasta este o lege ce s-a adeverit în viața noastră socială de la Eliberare, îi determină pe slugoii capitalismului să latre pînă la răgușire. Nimic nu mai poate opri însă dezvoltarea, cu ritm crescut, a socialismului în Romînia, iar victoriile Uniunii Sovietice ne luminează de pe acum porțile pe care vom intra și noi în comunism, — prin lupta și munca noastră. Asta o știe și cel mai modest muncitor de pe cel mai mic șantier al țării.

Noi știm că pe lîngă toate succesele din industrie și agricultură forța noastră stă în continua sporire a cunoștințelor noastre în toate domeniile și în necontenita creștere a conștiinței socialiste. Tocmai de aceea și directivele pun un deosebit accent pe dezvoltarea învățămîntului în anii care urmează. Aceasta este o trăsătură specific leninistă a directivelor: culturalizarea maselor în sensul de-a le face să stăpînească tot mai desăvîrșit tehnica, să-și însușească cele mai noi rezultate ale științei și să se bucure de cele mai valoroase creații ale literaturii și artei. Se prevede în anii 1962—63 încheierea generalizării învățămîntului de 7 ani și trecerea treptată spre învățămîntul general de 8 ani, pentru ca învățămîntul de cultură generală să ajungă astfel de 12 ani. Iar investițiile vor fi duble față de anii 1954—59. Oare e puțin ca în anii 1960—65 să se construiască încă 15.000 de săli de clasă, din care 11.000 în localitățile rurale? Școlile profesionale și tehnice, în acești ani, vor pregăti circa 260.000 de muncitori calificați, peste 100.000 de cadre tehnice medii și circa 54.000 de cadre cu pregătire superioară. Numărul inginerilor de la 59.000 din 1959 se va ridica la 80.000. Chiar cine dispune doar de-o brumă de imaginație poate să-și dea seama ce profunde transformări culturale vor avea loc în anii ce vin și ce sarcini stau în fața acelora care au un rol creator sau educativ în tehnică, știință, literatură și artă.

Vor trebui să facă față unui nivel cultural pe scară de masă, pe care nu l-a atins în trecut vreo țară capitalistă și ca atare ei înșiși vor trebui să se transforme din ce în ce mai mult, în lumina idealurilor societății comuniste ce se conturează în perspectivă, și pentru noi, după ce a început să se dezvolte pe baze largi în U.R.S.S.

Procesul acesta de continuă ridicare a nivelului cultural al oamenilor muncii, pe măsura sporirii producției în sectoarele economice în țările socialiste, înălțarea lor pe treapta conștiinței de pe care ei să vadă că sînt conducătorii de fapt și de drept ai destinelor istorice, este tocmai opusul a ceea ce se petrece în lumea capitalistă. Acolo chiar dacă sporește producția, din setea de profituri și supra-profituri, ea nu duce la ridicarea nici a bunăstării materiale, nici a nivelului cultural al celor ce muncesc, ci dimpotrivă. La urma urmei ce avantaje ar putea avea capitalistul din faptul că muncitorul devine tot mai conștient că el ar trebui să fie proprietarul de drept și de fapt al tuturor bunurilor din moment ce ele se realizează prin muncă? La ce ar putea duce aceasta? Se știe la ce. Omul conștient luptă pentru drepturile sale. Și cu cît își dă mai mult seama că nu este singur, că și alții sînt în situația sa, capabili de luptă, cu atît i se înverșunează spiritul de luptă. De aceea capitaliștii dau cel mai crîncen război împotriva trezirii conștiinței oamenilor, a propriilor lor exploatați. Iar pregătirile lor de război și recenta încercare de reînviere a războiului rece prin torpilarea de

Mihai BENIUC

(Continuare în pag. 6)

EUGEN POPA — „Camionul gospodăriei"

Dezarmarea generală și totală

Acum cîteva zile, în timp ce în S. U. A. unii factori de răspundere mai încercau încă, slujindu-se de mașina lor de propagandă, să arunce asupra Uniunii Sovietice torpilarea întîlnirii la înalt nivel de la Paris, N. S. Hrușciov a ținut la Kremlin o conferință de presă cu ziariști sovietici și străini. Președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice a spulberat încă o dată născocirile cercurilor războinice americane și, încă o dată, a arătat că se dusese la întîlnire cu cele mai bune intenții și nu cu mîinile goale.

Problema păstrării și întăririi păcii este principala problemă a zilelor noastre. Spre conferința la nivel înalt de la Paris erau îndreptate privirile și nădejdile întregii omeniri. N. S. Hrușciov se dusese la Paris hotărît să depună toate eforturile pentru ca lucrările conferinței să însemne un pas mai departe, ba chiar unul hotărîtor în păstrarea și întărirea păcii. Partea americană însă a torpilat conferința înainte ca ea să înceapă. După aceea, partea americană și-a dat multă silință să asprească „războiul rece", să înrăutățească relațiile dintre Apus și Răsărit, să sporească neliniștea, să creeze o atmosferă internațională de ajun de „război cald". Consecventă liniei politice leniniste, Uniunea Sovietică și-a întețit ofensiva pentru pace. In conferința de presă amintită mai sus, N. S. Hrușciov a arătat că era pregătit să pună în discuția conferinței de la Paris un important proiect, care să ducă la dezarmarea generală și totală. Aceste propuneri, cum se știe, nu au putut fi discutate la Paris. Guvernul sovietic le-a înaintat, sub formă de propuneri, tuturor guvernelor. Ele au fost publicate, în întregime sau în parte, în aproape toate ziarele din lume și au produs, pretutindeni, o impresie profundă. Popoarele au urît totdeauna războaiele. In ultimele patru decenii numai, Europa a fost pustiită în două rînduri de războaie cumplite. Sute de orașe și mii și mii de sate nimicite, milioane și milioane de oameni dați pradă morții, valori artistice de neegalat aruncate pieirii. In ultimii zece-cincisprezece ani știința și tehnica au pus la îndemîna marilor puteri arme rachetă și arme nucleare cu o uriașă forță de distrugere. Un nou război care, fără îndoială, în cazul în care ar izbucni, ar fi purtat cu aceste tipuri de arme, s-ar sfîrși cu o catastrofă fără precedent în istorie. Cui ar putea, deci, să-i aducă folos, și ce fel de folos? După cîte se știu pînă acum cu privire la raza de distrugere a bombelor atomice și cu hidrogen, cel mai mult ar avea de suferit statele cu întindere teritorială mai mică și cu populație densă. Cum de nu înțeleg acest lucru elementar militariștii din Germania vestică și cum de nu înțelege aceasta bătrînul cancelar de la Bonn care a asistat — ca și noi de altfel — la două dezastre militare germane? Cum de nu înțeleg aceasta unii oameni de răspundere din Anglia, din Franța, din Țările Nordului?

In introducerea la noile propuneri ale guvernului sovietic, între altele, se arată că „In zilele noastre se cheltuiesc pentru înarmare fonduri cu adevărat fantastice. Este suficient să spunem că multe tipuri de bombardiere moderne costă mai mult decît greutatea lor în aur. Și este un fapt că multe tipuri de arme se învechesc încă înainte de a fi părăsit teritoriul uzinei și sînt trimise la fier vechi. Cursa înarmărilor se transformă într-o risipă absurdă de muncă umană și de mijloace materiale.

Numai mijloacele cheltuite în prezent de state pentru crearea și acumularea de arme ar fi suficiente pentru a se pune capăt foametei pe întregul glob".

Energia a sute de milioane de oameni este cheltuită pentru pregătirea unui nou război. In aceste propuneri ale guvernului sovietic se mai spune: „Actualmente a devenit realmente posibil de înfăptuit mărețul țel la care au visat multe generații de oameni, — de a se pune capăt războaielor, de a exclude în general războiul din viața societății umane. Acest țel poate fi realizat prin distrugerea tuturor tipurilor de arme și prin desființarea tuturor armatelor din lume, adică pe calea dezarmării generale și totale. Aceasta este unica bază cu adevărat sigură pe care, în actualele condiții, poate să se sprijine o pace trainică, de nezdruncinat, între toate statele".

Noile propuneri ale guvernului sovietic, menite să ducă la dezarmarea generală și totală și instaurarea unei păci trainice pe pămînt sînt sprijinite nu numai de popoarele din pașnicul nostru lagăr socialist, ci de toate popoarele lumii. Ofensiva pentru cîștigarea păcii trebuie susținută pînă la capăt, pînă la victoria finală.

Zaharia STANCU

Actualitatea şi poezia tinerilor

Este un fapt, care ar putea fi cu greu contestat, că în ultima vreme s-au impus atenţiei cîţiva tineri poeţi (cunoscuţi mai demult cititorilor, din presa literară, căci n-au publicat încă volume de versuri) — a căror fizionomie artistică s-a conturat original în creaţia lor mai recentă. Mai toţi fac parte dintr-o generaţie care s-a bucurat din plin de avantajele pe care noua orînduire socialistă le-a creat scriitorilor. Educaţi şi îndrumaţi de partid, aceşti tineri poeţi au evoluat repede, fiind scutiţi de multe rătăciri sterile pe care cu greu le puteau evita generaţiile mai vechi de poeţi, în perioada formaţiei. Desigur, mai există încă, în fizionomia lor artistică, zone de umbră, trăsături pe care le bănuim provizorii. E destul de greu să recunoaştem de pe acum direcţiile evoluţiei viitoare a acestor tineri poeţi. Dar nu ne putem împiedica să constatăm că ei şi-au găsit (fără a fi scutiţi de căutări sau de eforturi creatoare ulterioare), un timbru liric propriu. [illegible]

S-a vorbit acum cîtva timp, destul de insistent, despre aşa-numitul reportaj liric. In creaţia multora dintre tinerii poeţi acesta era un mod, desigur fără comod, de oglindire a actualităţii imediate. In cadrul lui elementul descriptiv (uneori tratat imagistic) se substituia adevăratului lirism. Notaţiile de şantier, descrierea rece a unor scene de muncă (accentul căzînd adeseori pe aspectele „pitoreşti", de decor), mai ispitesc şi astăzi, deşi formula reportajului liric pare a fi fost depăşită de tinerii poeţi cei mai talentaţi. Florenţa Albu, a cărei poezie constituia la un moment dat exemplul cel mai la îndemînă pentru ilustrarea prozaismului şi platitudinii în care poate duce aşa-numitul reportaj liric, se arată în ultima vreme preocupată de crearea unei poezii cu semnificaţii actuale mai adînci. Pe această linie se înscriu poemele „La întoarcere" („Gazeta literară" din 12 mai a.c.) şi „Statuia" („Luceafărul" din 15 mai). Imaginile dobîndesc acum o anume lărgime şi prospeţime, viziunea, depăşind cadrul îngust al notaţiilor, devine mai curajoasă. Mai puţin i se potriveşte poetei tonul sentenţios, care duce la un convenţionalism nu numai al simbolurilor („lumina", etc.), dar şi al gestului liric, cum ar fi în poemul „In ultima zi" („Gazeta literară" din 10 martie). După terminarea construcţiei unui şantier, scrie poeta: *„...mult soare,/ Vom sta descoperiţi în lumină,/ vom [illegible] emoţionaţi. / Şi la un semn, / va năvăli spre noi, / înfiorîndu-se ca marea şi putere — lumină... / Nu ştiu ce vom face în clipa aceea, / Nu ştiu ce vom spune,/ce vom striga — toate acestea / nu le pot şti dinainte. / Dar ştiu că va fi multă lumină / Şi-n multă lumină / noi vom fi puternici, / frumoşi."* Şi pînă la sfîrşitul poemului, cuvîntul lumină mai revine de cîteva ori. In acelaşi context festiv, „copii îmbrăcaţi în alb", „feţe de mese albe", „lămîi, flori, etc! Dacă în reportajul liric fiorul actualităţii era copleşit de prozaism, de solemnitatea exterioară a tonului, de declararea unei maxime simplităţi (în care se ascundea de fapt lipsa ideilor poetice), căutările altor tineri se depărtau de ei prin sterile jocuri imagistice, printr-o obscurizare a expresiei, derivată poate din părerea greşită că tonurile sibilinice ar fi mai aproape de esenţa adevăratei poezii. In unele exerciţii poetice de acest fel se regăseau şi accente moderniste, pe care critica literară le-a combătut atunci cînd le-a identificat. Apropierea de actualitate a tinerilor poeţi din această categorie se realiza trudnic, pe căi ocolite. Evident, astfel de generalizări au o valoare aproximativă, fiecare caz individual comportînd nuanţe pe care actul critic n-are dreptul să le ignore. Spunem aceasta pentru că există pericolul unei unilateralizări a judecaţii critice, al aplicării mecanice de caracterizări globale, prestabilite. Un caz edificator în acest sens l-a constituit tînărul poet de talent Grigore Hagiu. Chiar după ce depăşise, printr-o evoluţie firească, faza experimentelor imagistice, el a fost acuzat pe nedrept de recidivă în acest sens. Poezia incriminată era o poezie valoroasă, după cum a arătat Maria Banuş într-un frumos articol (vezi „Gazeta literară" din 4 februarie 1960). Grigore Hagiu dovedeşte în versurile publicate în ultima vreme, o mai accentuată orientare spre actualitate.

I-am recomanda poetului, cel puţin pentru un timp, renunţarea la versul alb care, oricum, poate reprezenta şi o tentaţie spre facilitate. I-am atrage de asemeni atenţia asupra pericolului pe care-l reprezintă pentru creaţia sa predilecţia pentru temele prea generale. Unul din cei mai înzestraţi poeţi ai generaţiei tinere, Nichita Stănescu, s-a resimţit şi el, într-o perioadă, de pe urma imagismului abuziv, ajungînd la gratuităţi lipsite de perspectivă. Sfîrşitul anului 1959 şi începutul lui 1960 au însemnat, pentru creaţia lui Nichita Stănescu, o cotitură semnificativă. Raportarea la actualitate îi oferă poetului prilejul de a-şi valorifica în mod real bogata fantezie lirică, pe dimensiuni majore. E demnă de reţinut viziunea apropierii de lumea Comunei, din „Cîntec" („Gazeta literară" din 4 februarie 1960): *„Inima mea, sie îşi spune-n văpaie: / — De orizont mă mai desparte — o bătaie... / Ochii mei gravi, dănţuie o licărire / De orizont ne mai desparte-o privire! / Tai fluturind, aerul serii de toamnă / steag omenesc, doar o chemare mă-ndeamnă! / La orizont, lumea Comunei, sub stele,/Mă-va-nălţa, steag omenesc, la crenele. / Ritmic suind aeriana colină, / creşte un cer, altul sub mine se-nclină, / peste întins, sună a zării orbită: / — Timpul l-ajung, mi-a mai rămas o clipită!"* Poetul trebuie să renunţe însă la obositoarea diversitate imagistică din unele poeme. Incercînd, în „Amfion, constructorul" („Gazeta literară" din 12 mai 1960) o reinterpretare a vechiului mit grecesc, el se lasă dominat de propria-i fantezie metaforică. Linia simplă, armonioasă, a mitului, se pierde uneori în complicate volute baroce, deşi poemul este în general izbutit şi conţine numeroase versuri vibrante, de o reală frumuseţe. O latură interesantă a talentului lui Nichita Stănescu ne pare aceea a lirismului demascator, prin care invectiva (cu mijloace deosebite de cele argheziene) este inclusă în spaţiul poeziei. Pe această linie se înscriu „Unui fascist", dar mai ales „Dans pe tobe" (care figurează în antologia celor „30 de tineri poeţi") şi recentul „Lui Wotan" („Gazeta literară" din 25 februarie 1960), poeme de protest împotriva tendinţelor de reînviere a fascismului în Europa Occidentală, sprijinite pe un dar al nuanţărilor verbale cu totul deosebit.

Asimilarea în profunzime a sensurilor actualităţii e demonstrată însă şi de evoluţia, mai puţin accidentată, a altor tineri poeţi de talent, cum ar fi Ilie Constantin, Cezar Baltag, Mihai Negulescu, Miron Scorobete. Poemele publicate de Ilie Constantin în ultimele luni (în comparaţie cu acelea incluse în antologia de anul trecut a tinerilor poeţi) vădesc un progres indiscutabil. „Schela roşie" şi „Dialectica" („Contemporanul" din 23 ianuarie 1960) sînt două bucăţi remarcabile prin lirismul lor dens şi lapidar. Nota distinctivă a lui Ilie Constantin în poezia tinerilor pare a fi înclinaţia spre meditaţie, poetul avînd capacitatea de sensibilizare lirică a noţiunilor. Dacă la Nichita Stănescu surprinde bogăţia şi ineditul asociaţiilor, la Ilie Constantin se remarcă în primul rînd concizia gestului poetic. Cităm în acest sens „Schela roşie": *„Pe schela-i zveltă închegată / Din lemne drepte şi din cuie, / Cu paşi de piatră-ncovoiată / Viu şi statornic zidul suie. / Aceste trecătoare trepte / Spre-nalt pe care zidul saltă / Stăruitoare or să-aştepte / Să crească scara lui înaltă. / Să suie-n slavă uriaş, / Oglindă clară dură-n calea Lunii... / ...In schela roşie — a Comunii / Mi-e generaţia etaj".* Pericolul care ameninţă o asemenea poezie, caracterizată prin urmărirea cu orice preţ a concentrării, este o anume hermetizare a expresiei, precum şi o răceală a tonului, pe care Ilie Constantin nu ştie să le evite întotdeauna.

Poet al incandescenţelor (aproape în toate poeziile lui revin, obsedant, flăcările, focurile, scînteile, făcliile, marile temperaturi care topesc metalele şi contururile), Cezar Baltag s-a afirmat de la început ca un cîntăreţ al epocii noastre de avînturi. Totuşi, i-am recomanda lui Cezar Baltag, poet de incontestabil talent, un climat liric mai temperat, care se potriveşte mai bine înzestrărilor sale (un poem de anul trecut, „Rîul care va iriga ogoare", ni se pare revelator în acest sens). Cezar Baltag a scris, nu de mult, o frumoasă evocare a chipului lui Lenin („Evocare", „Gazeta literară" din 21 ianuarie 1960), în care însă excesul de incandescenţe (raportat, bineînţeles, şi la alte poeme de-ale lui) nu pare, din punct de vedere artistic, convingător: *„Văd un om asemenea focului, asemenea mării / In mine şi-n lumea întreagă veşnic prezent. / Printre stele perpetuu arde în mijlocul zării/ Un fulger ca un copac incandescent./ Rădăcină de aur a lucrurilor în scîntei şi metale, / Constelînd omeneştile inimi în crengile vii. / Secole cresc viitoare. Anii sînt roşii petale. / In sînul materiei nasc rotitoare făclii".*

Mihai Negulescu, care a publicat mai mult în „Luceafărul", este şi el unul dintre poeţii reprezentativi ai tinerei generaţii. Il disting de ceilalţi, un lirism mai discret, o mai stăruitoare nuanţă de afectivitate, care nu contrazic însă manifestările unei energii tinereşti: *„Ca alt Manole, -nvingător, privim / şi noi, cu-nfrigurare, cum ne trece / Ceva aprins, din piept, în piatra rece — / Să nu se surpe ceea ce zidim... / Şi nu ne împresoară niciodată / Ispita tihnei... Peste ani, cîndva, / La fel vom fi: iubire semănată / In înfloriri, în tresăriri de stea, / In cărţi, în cîmp, în marea zbuciumată, —/Intîmpinînd al soarelui potir / Pe culmi ameţitoare de zidiri / Şi-n pînze albe ce spre zare cată"...*

Evident, pe spaţiul restrîns al unui articol, nu ne-am putut ocupa decît de cîţiva dintre poeţii reprezentativi ai tinerei generaţii. Apropierea din ce în ce mai fermă de problemele actualităţii socialiste e însă caracteristică pentru cei mai mulţi dintre aceşti poeţi. Singurul drum care-l poate duce pe tînărul de azi spre descoperirea propriei personalităţi artistice e acela al partinităţii, al legăturii permanente cu viaţa, al formării unei conştiinţe cu adevărat socialiste. Nu e de loc întîmplător faptul că succesele cele mai evidente ale poeţilor din tînăra generaţie sînt izvorîte din asimilarea fecundă a actualităţii, iar impasurile în care unii dintre ei s-au aflat, sau se mai află şi astăzi, se datorează apropierii insuficiente de marile prefaceri ale timpului nostru.

Matei CALINESCU

Ore de studiu la Biblioteca populară „Gh. Coşbuc" din raionul „N. Bălcescu"-Bucureşti

LUCIA COSMESCU — „Au apărut cărţi noi"

Unitatea poeziei noastre

Din Raportul C. C. al P.M.R. la Congresul al II-lea al partidului, tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej a reliefat puternic succesele literaturii şi artei noastre noi, subliniind că în literatura şi arta noastră îşi dau mîna scriitori şi oameni de artă din diferite generaţii. In progresul creaţiei noastre, inovarea conţinutului şi a formei se realizează într-un proces continuu, pe baza apropierii experienţei predecesorilor, a tradiţiei naţionale, în concordanţă cu experienţele realismului socialist, ale reflectării vieţii în prefacere revoluţionară.

In faţa celui de-al III-lea Congres al partidului, frontul generaţiilor de creatori se prezintă mai unit şi mai amplu ca oricînd. Peisajul poeziei, al tărîmului artistic cel mai diferenţiat subiectiv şi cel mai fertil în inovaţii individuale, ilustrează perfect această înaltă unitate în varietate. Nu există personalitate cu reputaţie în ultimele decenii ale poeziei romîneşti, nu există talent autentic din generaţiile vîrstnice şi din cele mai tinere, care să rămînă, azi, în afara revoluţiei culturale conduse de partid.

Intre cele două congrese, poezia celui mai mare poet romîn în viaţă, a lui Tudor Arghezi, sărbătorit recent pentru aniversarea celor 80 de ani ai săi, a dat roadele cele mai bogate ale noii ei etape, aceea a răspunsurilor majore la întrebările şi căutările de peste jumătate de veac. In mijlocul nostru se află poeţi din vechea generaţie exprimîndu-şi adeziunea la transformările profunde ale patriei: G. Călinescu, Demostene Botez, Otilia Cazimir, George Lesnea, Constantin Nisipeanu, Al. Philippide, Adrian Maniu. Spre culmile poeziei noastre partinice, militante, a urcat Mihai Beniuc, din anii celor dintîi înmuguriri ale artei noastre realist-socialiste, din ultimul deceniu dinaintea eliberării ţării. Profund angajaţi în lupta partidului sînt asemenea poeţi, afirmaţi încă dinainte de 1944, ca Geo Bogza, Miron Radu Paraschivescu, Zaharia Stancu, Marcel Breslaşu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuş, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Dumitru Corbea, Camil Baltazar, Cristian Sîrbu şi alţii. In rîndurile noastre se află cei mai activi dintre cei formaţi din primii ani ai eliberării patriei ca Nina Cassian, Mihu Dragomir, Eugen Frunză, Victor Tulbure şi Veronica Porumbacu, Dan Deşliu şi A. E. Baconsky, Aurel Rău şi Al. Andriţoiu, Tiberiu Utan, Ion Brad, Al. Jebeleanu, ş.a. Tînăra generaţie de poeţi e în plină efervescenţă creatoare. Departe de a putea fi exhaustivă, amintirea celor ce o reprezintă depăşeşte întotdeauna spaţiul acordat citării nominale. Au apărut volume şi plachete de Ion Horea, Dimos Rendis, Aurel Gurghianu, Gh. Tomozei, Violeta Zamfirescu, Victor Felea, Ştefan Iureş, Cezar Drăgoi, Petre Stoica, Toma George Maiorescu, Rusalin Mureşan, Ion Gheorghe, Theodor Balş, Pavel Cîmpeanu şi, fără îndoială, ale altora încă pe care această întîmplătoare înşiruire le va fi scăpat. Iar paginile publicaţiilor relevă neîncetat nume noi, pe trepte inegale de afirmare, dar cu certe perspective — şi citarea acestora e, inevitabil, incompletă. Numai din fuga condeiului pot fi pomeniţi, dintre cei mai prezenţi, Florenţa Albu, Cezar Baltag, Nicolae Stoian, Ilie Constantin, Leonida Neamţu, Miron Scorobete, Nichita Stănescu, Aurel Storin, Lucian Valea sau Romulus Vulpescu. Cea mai tînără generaţie a adus răsăritul talentului remarcabil al lui Nicolae Labiş, a cărui operă brusc curmată de un accident tragic va rămîne o mărturie a unor posibilităţi excepţionale.

Dar peisajul poeziei actuale nu e bogat doar cantitativ. Bogăţia lui constă, în primul rînd, în calitatea valorilor estetice şi ideologice care, în procesul promovării realismului socialist, au pus şi au rezolvat probleme vitale ale artei poetice. Poezia noastră nouă n-a avut îndărătul ei o tradiţie omogenă şi nici nu putea să o aibă. Lupta dintre cele două culturi, mai ales în perioada dintre cele două războaie, s-a dus, în sfera poeziei, cu o deosebită ascuţime. Selectarea tradiţiei înaintate şi fundamentarea artei poetice revoluţionare n-au făcut-o numai istoria literară marxist-leninistă, ci şi creaţia artistică însăşi, aşezată pe baze marxist-leniniste, partinice.

Poezia romînească dintre cele două războaie ajunsese, în contrast cu filonul aurifer al geniului naţional evidenţiat neîntrerupt de la Arghezi la Beniuc, în pragul unei crize, pe care anii dictaturii antonesciene au adîncit-o catastrofal. Saltul eliberator, înfăptuit de noua noastră poezie, reiese izbitor din opunerea bilanţului nostru unuia făcut în 1938, anul pe care îl luăm de obicei ca termen de comparaţie între realităţile regimului nostru şi acelea ale orînduirii burgheze în maxima ei prosperitate antebelică. Nu întîmplător, criza poeziei se accentuează în acea vreme de aparentă şi trecătoare stabilizare a capitalismului. Iată, pe scurt, bilanţul întocmit atunci de unul dintre cei mai înveteraţi apologeţi ai modernismului, deci chiar de către un critic interesat în susţinerea artei burgheze. Bilanţul său înregistra, drept reprezentanţi ai tendinţelor acelei perioade, poeţi ca Mihail Dan, Horia Stamatu, Virgil Gheorghiu, Barbu Brezianu sau Simion Stolnicul, fără să se poată opri asupra unui singur nume demn de înregistrat în istoria literaturii.

Bilanţul poeziei noastre noi este, în primul rînd, un bilanţ al rezolvării crizei în care fusese împinsă poezia în patria lui Eminescu, un bilanţ al extirpării poeticii burgheze, al reluării tradiţiei celei mai valoroase şi a afirmării valorilor revoluţionare în conţinut şi formă, al realizării, în fine, a unităţii orientării poetice superioare, în nelimitata varietate a talentelor autentice.

Poezia noastră, în ansamblul ei, a redevenit socială şi naţională, asemeni aceleia a lui Eminescu şi Coşbuc, a lui Goga şi Arghezi, a lui Beniuc şi Toma, deasupra diferenţierilor specifice fiecărei arte poetice individuale.

„Sincronismul" lovinescian, care înjuga poezia romînească la carul decadentismului apusean, sufocîndu-i potenţele proprii, a fost denunţat nu numai teoretic, ci prin însăşi practica poeziei actuale, socialistă în conţinut şi naţională în formă, „sincronizată" profund, nu cu unele sau altele dintre curentele la modă în Occident, ci cu însăşi realitatea epocii comunismului şi a pătrunderii omului liber în cosmos. Procesul „socializării" poeziei angajează însăşi esenţa ei artistică, în cucerirea altitudinilor de cunoaştere şi expresie, de acţiune militantă şi educativă, pe care numai spiritul de partid leninist le poate atinge. Căci spiritul de partid rezolvă una dintre cele mai dificile şi mai delicate probleme centrale ale poeziei: raportul dintre subiectiv şi obiectiv, dintre eu şi societate. Poetul partinic are oroarea egolatriei, a subiectivismului deformat, a închiderii şi izolării eului în sine. El este conştient de capacitatea reprezentării prin sine a omenirii, a societăţii, a clasei căreia îi aparţine creaţia sa. Subiectivitatea sa, accentuată de sensibilitatea poetică, de fantezia poetică, devine una din întruchipările individuale ale generalului, purtătoarea unei tipicităţi. Lirismul, personal în adîncime, dă glas realităţii umane a epocii şi se nutreşte din această realitate. „Tristele originalităţi moderne" erau rezultatul inovaţiilor sterile, forţate, chinuite, stoarse de contorsiunea formală a unui fond găunos. Originalitatea poeziei noastre actuale e însăşi expresia vitalităţii ei, în ansamblu şi în manifestările ei particulare, a vitalităţii unei arte poetice care niciodată nu va obosi în exprimarea unei realităţi inepuizabile, în transformare revoluţionară. Să ţii pasul acestei realităţi — acesta e imperativul poeziei noastre, impunîndu-i o permanentă împrospătare de conţinut şi o inovare formală, nu intrinsecă, nu de dragul ineditului exterior, ci una cerută de însăşi necesitatea restabilirii unităţii dialectice.

Savin BRATU

SEMNIFICAŢIA UNEI TRADIŢII

Tradiţia realismului socialist în literatura noastră: orientări, tematică, periodizare

Formulînd teza despre existenţa a două culturi în cadrul fiecărei culturi naţionale, Lenin a deschis cercetării literare o perspectivă nebănuită, stabilindu-i criterii obiective pentru a descifra configuraţia exactă a culturii din trecut, elementele ei constitutive, liniile fundamentale ale tradiţiei. In lumina acestei teze, ideea despre o tradiţie unică — cu o largă circulaţie în scrierile istoricilor literari şi sociologilor mai vechi — apare lipsită de fundament ştiinţific.

Conceptul de tradiţie, potrivit învăţăturii leniniste, nu mai poate fi definit ca o sumă armonioasă de „contribuţiuni" spirituale, modelate de un invariabil spirit naţional (anistoric şi asocial!), ci ca rezultatul unor ample confruntări ideologice, fructul unei evoluţii istorice asupra căruia clasele sociale şi-au imprimat adînc propriile vederi politice şi estetice. Judecînd faptele prin această prismă, o întrebare se ridică în chip firesc: care este contribuţia ideologiei clasei muncitoare la formarea şi împlinirea tradiţiei sau, mai exact, limitînd întrebarea la domeniul literaturii, ce consecinţe a avut răsfrîngerea ideologiei proletariatului în literatură?

Mai întîi va trebui amintit faptul că, pe arena socială şi politică, proletariatul a păşit tîrziu — la noi, în ultimul pătrar al veacului trecut — deci, în raport cu vechile clase „tradiţionale", spaţiul său istoric de evoluţie este relativ scurt. Cu toate acestea, ideologia lui nu a întîrziat să se manifeste în diverse domenii, printre care şi cel al literaturii. Intrînd pe o orbită a tradiţiei (şi anume, după cum preciza Ibrăileanu, pe linia patruzecioptismului, atingînd punctul unei „critici sociale extreme"), ideologia cercurilor socialiste din ultimele decenii ale secolului al 19-lea a imprimat literaturii un spirit critic sporit, o delimitare socială categorică (deşi încă nedefinită, cu o viziune mai mult socialist-utopică, fourieristă); roadele acestei orientări noi pot fi urmărite în scrierile unor poeţi, prozatori şi critici formaţi la şcoala „Contemporanului", dar şi în diverse creaţii ale marilor realişti din acea perioadă, veniţi în contact cu mişcarea muncitorească. O primă consecinţă ar putea fi deci formulată cam în felul următor: formarea în cadrul tradiţiei a unei orientări noi, pe linia accentuării criticii sociale, a delimitărilor de clasă şi a unui ideal etic şi politic larg umanitar, opus conservatorismului păturilor spoliatoare aflate la putere. Asupra literaturii realiste, această orientare nouă a exercitat totdeauna o presiune puternică în direcţia fortificării criticii sociale şi a unei concepţii democratice. Alături de vechiul erou al literaturii, omul de jos de la ţară, începe să-şi facă tot mai mult loc un erou nou, omul de jos de la oraş, identificat fie cu intelectualul proletar, fie cu lucrătorul nevoiaş exclus de la toate bucuriile vieţii. In dialectica metodelor literare, această etapă nu poate fi trecută decît la capitolul preliminarii, în nici un caz nu poate fi asimilată realismului socialist. Lipsa unui partid marxist-leninist explică confuziile existente în creaţiile literaţilor socialişti de la 1900, înclinarea lor spre un socialism utopic egalitar, al cărui criteriu în definirea viziunii sociale nu este criteriul politic de clasă, ci criteriul moral, nivelator, cu o consecinţă firească în împărţirea oamenilor în două grupuri etice antagonice: buni şi răi, puri şi detracaţi. Este adevărat că intra în această delimitare şi un element social de clasă, dar nu unul caracteristic, definitoriu, ci difuzat în noţiunea vagă a mediului generator, în ultimă instanţă, raportat tot la conceptul etic. In privinţa metodei de reflectare, scriitorii de la 1900 profesau un romantism cu nuanţă socială, un fel de rousseauism transplantat, potrivit unor realităţi sociale mai complicate. Realismul lor este palid, mijloacele de căpetenie utilizate nefiind cele legate de stricta observaţie socială; şarja şi compasiunea, şi ele în viziune fourieristă, rămîn aspecte de bază ale acestor scrieri. Accentele de revoltă au un înveliş vag romantic (sarcina poetului este „să tune-n mişelie", „să tune-n tiranie"), cu o pronunţată nuanţă anarhică. Engels a definit exact caracterul acestor creaţii despre proletari, notînd că nu sînt îndeajuns de realiste, nu îndeajuns de tipice, nerespectînd, adevărul social obiectiv. Mişcarea legată de revista „Contemporanul" nu poate fi, cu toate acestea, trecută cu vederea. Abstracţie făcînd de confuziile de ordin ideologic şi de insuficienta reflectare realistă a vieţii care estompează patosul critic, demascator, al acestor opere, scriitorii legaţi de mişcarea muncitorească, din ultimele decenii ale veacului trecut, au inclus în literatura noastră o nouă arie tematică, şi-au îndreptat privirea spre o faţă inedită a realităţii sociale — lumea muncitorească — şi şi-au orientat idealul social în sensul revoluţiei proletare.

Liniile umanitarismului, ale socialismului egalitar, au continuat pînă tîrziu în literatura romînă; chiar după primul război mondial.

Victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie a avut profunde răsfrîngeri în conştiinţa scriitorilor romîni. Amplificată de situaţia precară creată de războiul „care n-a adus nimic", de „promisiunile din tranşee" care au fost trădate, viziunea unei ieşiri revoluţionare, a unor schimbări radicale, îşi face tot mai mult loc în conştiinţa scriitorilor noştri, în anii imediat următori primului război. Aceste noi tendinţe şi crezuri revoluţionare nu pot fi despărţite, se înţelege, de intensificarea mişcării muncitoreşti, de avîntul proletariatului revoluţionar exprimat prin marile demonstraţii din 1918—1919 şi greva generală din 1920.

Din 1919 pînă în 1921, adică pînă la data înfiinţării Partidului Comunist din Romînia, parcurgem o scurtă dar frămîntată perioadă de difuzare a crezurilor revoluţiei socialiste, de pătrundere a ideilor leniniste în publicistica şi literatura noastră. Incepe să se contureze un ideal nou, un „glas al vremii" ce trebuie urmat. In „Omul liber" („ziar socialist-revoluţionar", apărut sub conducerea lui N. D. Cocea, la 28 aprilie 1918) se spunea: „...oricît de masiv ar fi pumnul de fier al forţelor de opresiune, există totuşi ceva mai puternic în lume şi mai durabil decît toate lanţurile, toate piedicile, toate gratiile şi toate regimurile clădite pe vîrfuri de baionete, e forţa aceea imprecisă, rezistentă, imponderabilă şi neînvinsă, subtilă şi eternă: ideea însăşi a libertăţii. Omul liber poate fi încătuşat în fiare; gîndul lui liber nu aparţine nici judecătorilor, nici temnicerului. ...Ascultaţi cu atenţie glasul vremii — îndemna N. D. Cocea în programul revistei. Priviţi cum se prăbuşesc în ţărînă imperiile reacţionare. Pretutindeni în lume lanţurile cad. Fiţi înainte de toate oameni liberi, dacă viaţa vi-i dragă şi dacă iubiţi cu adevărat pămîntul pentru care a curs din belşug sîngele vostru cald". Tot aici, N. D. Cocea, care stătuse un an de zile la Petrograd, în timpul revoluţiei, ca director al ziarului francez „L'Entente", schiţează primul portret al lui Lenin („Intîia viziune", cum îi spunea el), reluat după aceea şi în „Chemarea". Apar ziare şi reviste cu orientare socialistă: „Depeşa", „Chemarea", „Socialismul" etc., în jurul cărora se grupează scriitori de seamă ca Gala Galaction, N. D. Cocea, Emil Isac şi alţii, pe care „isonul cel nou" al vremii îi dirija spre izvoarele revoluţiei socialiste. Apar şi scrieri ce reflectă direct frămîntările epocii; în 1920, poetul muncitor I. Şarvari scoate volumul „Cîntece de astăzi, cîntece de mîine", în care regăsim un tablou realist al represiunii din 1918 şi portrete de muncitori conturate în maniera sentimentalist-umanitară a lui Tradem,

Odată cu înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia, începe o nouă perioadă, în care se difuzează în pături largi ideile marxist-leniniste, se popularizează căile revoluţiei socialiste. După această dată, se pune tot mai insistent problema unei schimbări radicale, nu numai în orînduirea socială, dar şi în cultură. Apar elementele unei literaturi revoluţionare, într-o violentă dispută cu forţele compacte ale literaturii oficiale burgheze. Climatul favorabil pentru dezvoltarea elementelor realismului socialist în literatura noastră se formează în deceniul al patrulea, în condiţiile clarificărilor ideologice aduse în activitatea partidului, în urma Congresului al V-lea, a pătrunderii masive a ideilor leniniste despre artă şi literatură şi, evident, a precipitării forţelor sociale. Influenţa ideologiei clasei muncitoare asupra dezvoltării literaturii romîne capătă aspecte multiple în acest deceniu „crîncen".

Astfel, în 1926, la 15 septembrie, apare revista „Cultura proletară", a cărei menire este să „risipească confuzia, să combată prejudecăţile, să popularizeze cuceririle esenţiale ale ştiinţei, să răspundă la chestiunile frămîntate ale zilei, contribuind la întărirea simţului critic proletar şi canalizînd opiniile şi curentele în cadrul unei juste concepţii muncitoreşti", în fine, să devină „un instrument de emancipare pentru muncitorimea romînă". Deşi nu lipsită de confuzii cu caracter reformist, revista militează pe linia tezelor leniniste (sînt reproduse, sub pseudonim, fragmente din articolul Clarei Zetkin: „Lenin despre artă şi cultură") pentru o literatură proletară, legată organic de ideologia şi frămîntările proletariatului revoluţionar. Incă din primul număr al revistei, în „Cuvînt înainte", se face o demarcaţie netă între cele două culturi antagonice din cadrul culturii burgheze, pornind de la concepţia marxist-leninistă:

„In lupta [illegible] ideologiei — se precizează în articolul-program — proletariatul se izbeşte de puterile dezlănţuite în interesul clasei stăpînitoare: întru apărarea privilegiilor acestia sînt mobilizate deopotrivă ştiinţa ca şi arta, clericalismul ca şi forţa brutală. Burghezia, deţinînd bogăţiile societăţii, are în acelaşi timp şi monopolul ştiinţei şi al culturii, pe care-l păstrează cu gelozie. Ea nu acordă muncitorimii decît fărîmituri, exact atîta cît se cere pentru ridicarea profiturilor capitaliste. Astfel, proletariatului însuşi îi revine sarcina să-şi apere ideologia, arma spirituală indispensabilă în lupta de emancipare a clasei muncitoare"... Este momentul cînd întîlnim exprimate în mod clar ideile leniniste despre literatură, cu colorarul firesc în necesitatea unei orientări noi a realismului, unei treceri de la stadiul consemnării pasive a frămîntărilor sociale, la stadiul realismului activ, militant, legat prin toate fibrele sale de lupta proletariatului revoluţionar pentru dărîmarea orînduirii capitaliste. Ceea ce era formulat acum clar, în mod singular, va avea un vast răsunet în deceniul următor.

Eugen SIMION

Aspect de la Biblioteca populară „Elena Pavel" din raionul „23 August" din Capitală

GAZETA LITERARĂ în regiuna Timişoara

Ce spune cititorul

(pe marginea unor consfătuiri)

„Scriitorule, dă-mi cartea pe care o merit. Dă-mi cartea aceea care să-mi răspundă la cel puţin cîteva întrebări importante pe care mi le pun timpul şi locul în care trăiesc. Scrie despre munca mea şi despre oraşul meu (oraşul meu e plin de construcţii şi de fabrici, plin de plimbări şi de iubiri). Dă-mi o carte ale cărei coperţi să se deschidă pentru mine ca uşile unei case ospitaliere. N-o fereca în zăvoare ursuze, nu-i pune un lacăt cu cifru inaccesibil. Dar nici nu mă considera atît de primitiv încît să-mi explici fiecare idee, ca în cartea de citire. Lasă-mă să refac, împreună cu tine, drumul gîndirii tale, să meditez în jurul a ceea ce scrii, să încerc să te verific. De multe ori extrag din cartea ta mai mult decît tu însuţi ai crezut că investeşti. Ştiu că eşti uneori liric, alteori sobru, uneori dinamic, alteori contemplativ. Şi eu sînt la fel. Nu-ţi cer decît ca lirismul să nu se transforme în dulcegărie, sobrietatea în uscăciune, dinamismul în superficialitate şi gen senzaţional, contemplaţia în plictiseală.

Nu-ţi cer să mi te ploconeşti mie ca unei zeităţi infailibile, dar nici nu-ţi îngădui să-mi dispreţuieşti opiniile, să te consideri dincolo şi deasupra judecăţii mele. Vino lîngă mine şi întreabă-mă despre cărţile tale. Fără mine, fără aprobarea mea cărţile tale îşi pierd sensul şi eficacitatea. Convinge-l pe critic să mijlocească această înregistrare, s-o ajute să devie cît mai exactă şi mai profundă. Dar nu-l lăsa numai pe el să medieze între tine şi mine. Vino în oraşul meu, vino de mai multe ori, vizitează întreprinderea în care lucrez, cercetează fişele de la bibliotecă. Vreau să ştiu cum arăţi, vreau să te aud vorbind şi, mai ales, vreau să-ţi spun tovărăşeşte ce mi-a plăcut şi ce nu în scrisul tău. Vreau să-mi răspunzi, să-mi argumentezi, să mă faci să-mi recunosc aprecierile greşite şi, dacă e cazul, să-ţi recunoşti greşelile în faţa mea. Vreau să-mi povesteşti despre viaţa şi munca ta, să mă ajuţi să-i cunosc particularităţile, aşa cum şi eu te ajut să-mi cunoşti viaţa şi munca. Ştiu că arta e o muncă grea şi de răspundere. De aceea, te stimez pentru reuşitele tale şi sînt intransigent cînd socotesc că nu ţi-ai respectat suficient meseria.

Scriitorule, dă-mi cartea pe care o merit. Dă-mi o carte care să-mi disciplineze sentimentele şi să-mi ascută raţionamentele, dă-mi o carte care, spunînd adevărul, să mă ajute să iau atitudine comunistă în viaţa obştească şi personală. Dă-mi o carte pe care s-o citesc cu pasiune şi la care să mă întorc mereu, redescoperindu-i frumuseţea. Dă-mi cartea pe care o merit".

p. conf.
Nina CASSIAN

NOU LA BILED

...Inginerul Geambazu, un bărbat între două vîrste, puternic, negricios, precis şi concis la vorbă ne prezintă, în biroul conducerii, gospodăria colectivă „8 Martie" de la Biled.

— Eram înainte vreme săraci, acum avem un fond de 7 milioane lei.

— Erau, înainte vreme, oamenii de la noi înapoiaţi, în mizerie şi ignoranţă. Unii, ca să dau un exemplu simplu, nici nu auziseră de... vinete. Odată, cînd am început să facem grădinărie şi să cultivăm vinete, cineva (iată-l e acolo în uşă) a privit leguma cu mirare: Ce e asta? (omul din uşă dă din cap a confirmare şi zîmbeşte şi e bine dispus).

— Erau grele neînţelegeri mai de mult între romîni şi germani. Bătrînii, legaţi de prejudecăţi, întreţineau neîncrederea şi conflictele. Astăzi, germanii vorbesc romîneşte şi romînii nemţeşte. Astăzi căsătoriile mixte — altădată de neconceput — sînt fapt obişnuit. Astăzi observi fără uluire că în echipa artistică germană cîntă romîni şi că, bineînţeles, în echipa romînilor, dansează germani. Să vizităm gospodăria.

★

Grajduri noi, silozuri noi, case noi (140 case noi). Toate din banii gospodăriei. Toate din munca oamenilor. Toate din organizare şi economie, adică pînă la urmă, dintr-un spirit practic foarte bănăţean şi foarte contemporan. Dar şi foarte lipsit de egoism. Adunînd prin trudă, avere, colectiviştii se arată a fi adunat mult spirit colectiv, întrucît, la apelul gospodăriilor mai tinere şi fără destule mijloace, Biledul vine cu bani grei în ajutor.

— Am dat de curînd cu împrumut 120.000 lei. Vom mai da.

— Cu dobîndă?

— Fără.

...Bancherii de la „8 Martie".

★

Acum patru ani gospodăria stăpînea ca mijloc civilizat de transport o trăsură.

Mai pe urmă a cumpărat, pe măsura cîştigurilor, o motocicletă.

Acum are „turism".

Ce va fi mîine?

Acum cîţiva ani, cînd poposea o limuzină prin sat, copiii se adunau în jur, cercetînd-o cu admiraţie ca pe-o imagine de film.

Acuma, fierarul gospodăriei, pe numele său Ion Dugănici, se plimbă la Timişoara în maşina personală.

Ce va fi mîine?

★

La crescătoria de pui facem cunoştinţă cu Otto Ecaterina. Rochie neagră, şorţ alb imaculat; pui... pui... pui...! Dă grăunţe la pui, face curat, veghează cu grijă să nu se îmbolnăvească vietăţile. La mîna care dă grăunţe, un ceas de aur.

★

Trecem prin grajduri: vaci, cai, porci. Lumină electrică, alb, sistem de „canalizare". La ieşirea din grajdul de porci o tablă neagră, cu nume şi cifre înscrise de mîna porcarului

Scroafe 42.
Gestante 23.
Negestante 10,
etc.

Gestante? Negestante?

La gospodărie se cultivă, aşadar, nu numai grîne, ci şi cuvinte.

Al. MIRODAN

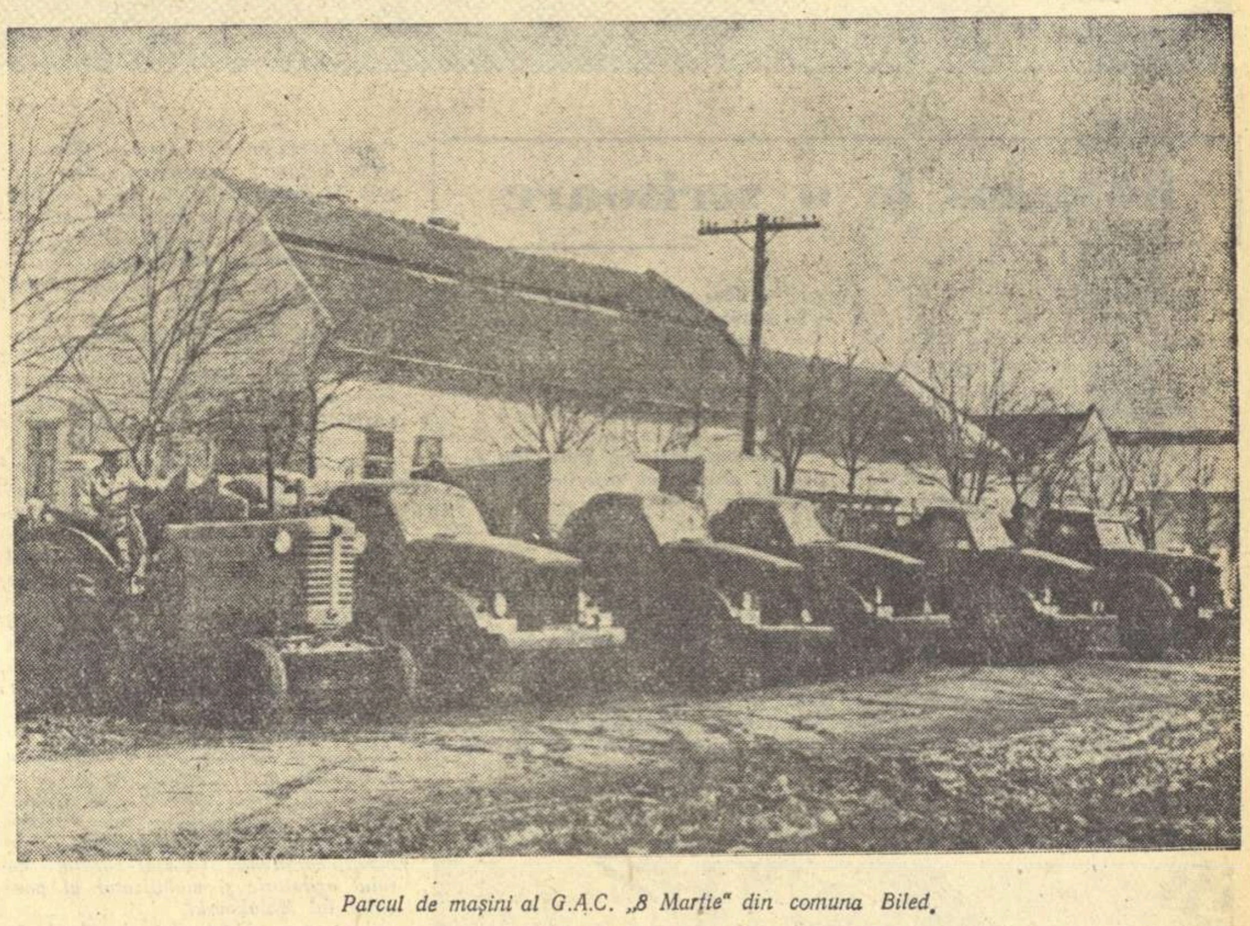

Parcul de maşini al G.A.C. „8 Martie" din comuna Biled.

MÎINILE MEŞTERILOR

Putea fi Hans Sacks din „Maeştrii cîntăreţi din Nürnberg" deopotrivă un meşter al calapodului şi al versului ciocănit cu migală. Poezia n-are preferinţe exclusive pentru plete şi lavalieră. Ea este capricioasă şi liberă şi cîteodată, pe înserat, la răsăritul stelelor, se aşează şi pe fruntea celui chinuit pe scăunelul scund, cizmăresc. Netemătoare că-şi va murdări aripile de argint, îşi ia zborul şi de lîngă sculele prozaice.

Avem doar un exemplu ilustru. Indeletnicirea ca atare, aşa cum o cunoşteam eu înainte, n-avea nimic liric. Oh, îmi mai amintesc şi acum de dughenele strîmte şi afumate, de fitilul lămpii, de mirosul înţepător de argăseală, de trupurile cocîrjate şi deşălate ale vechilor meşteri. Il revăd pe nea Sofronie din strada Apele Minerale, cu mîinile lui nemaipomenite. In primul moment încercai un fel de stupoare, privindu-le. Erau deformate şi uriaşe, în contrast cu fiinţa lui pirpirie. Pantoful i se pierdea în podul palmelor bătătorite. Degetele neverosimil de lungi, late, cu încheieturile noduroase apăreau ca falangele unei fiinţe ciudate, făcînd nişte mişcări repezi şi dibace.

Mi-au revenit în minte pe cînd străbăteam atelierele fabricii „Nikos Beloiannis" din Timişoara. Şi dincolo de halele luminoase, de ţac-ţac-ul ritmic al maşinilor de ştanţat, de benzile rulante pe care se scurgeau şiruri de pantofi, ca la paradă, de halatele curate ale muncitorilor, le căutam involuntar mîinile. Mă uitam la mîinile lor îngrijite şi harnice. In faţa mea, înşiraţi de-a lungul unei mese, cîţiva muncitori croiau cu abilitate şi iuţeală formele în pielea moale şi colorată. In capul mesei, un steguleţ roşu indica renumele brigăzii: era fruntaşă. Conducătoarea se numea Maria Czernik. E o femeie tînără, frumoasă, cu obrajii de lapte şi ochii negri. In timp ce vorbeam, mîinile ei albe, cu unghiile lustruite, mînuiau neîntrerupt cuţitul ascuţit ca un brici, cu aceeaşi atenţie şi precizie.

Ridic privirea spre tabelul realizărilor. In frunte e numele Mariei. In luna aprilie a economisit 3091 decimetri de piele, ceea ce echivalează cu materialul a 200 de perechi de pantofi. Dar nu asta este cea mai mare ispravă a Mariei. Ea a înfăptuit un lucru şi mai de preţ. Şi această înfăptuire e întruchipată de tînărul Teodor Stăniş. E un băiat brun, cu obrazul smead, oval, cu o privire catifelată, timidă. E atît de aşezat, de stăpînit, încît nu-ţi vine să crezi că pînă mai ieri provocase multă bătaie de cap şi organizaţiei de UTM şi meşterilor. Neastîmpărat, făcea goange, stătea la taifas în timpul lucrului, descoperindu-şi mereu alte „pasiuni". Se aprindea cînd de dans, cînd de sport şi adesea, obosit, a doua zi nu mai venea la lucru. A fost mutat în brigada Mariei Czernik. Maria i-a arătat încredere, i-a spus că înţelege foarte bine că toate greşelile lui sînt excese ale tinereţii. Sosise însă timpul să le pună capăt. De fapt, a lucra în brigada Mariei Czernik era o încercare grea. Muncitorii care o compuneau erau unul şi unul. Teodor Stăniş s-a cam speriat. Dar în acelaşi timp se trezise în el şi ambiţia. Işi schimbase radical purtarea. Nu era suficient. De unde să ia priceperea şi să ţină piept celor mai iscusiţi croitori din brigada fruntaşă? L-a ajutat Maria, cu stăruinţă, zi de zi, urmărindu-i progresele. „Trebuia să ţin şi eu pasul," ne spune Stăniş, cu pleoapele coborîte. „Asta e tot". Nu, asta nu e tot. Teodor Stăniş deţine al doilea loc în brigadă. In aceeaşi lună aprilie a economisit şi el 1689 decimetri de piele. Şi ca o încununare a succeselor sale în muncă, a comportării sale, Stăniş a fost propus şi primit candidat de partid!

Vorbind de meşteri, cum l-aş putea trece cu vederea pe comunistul Ludovic Ceaki? Din 1953 şi pînă în prezent el este permanent fruntaş. Imi place să-l urmăresc lucrînd. E rapid, sigur, exact, şi maşina de ştanţat nu încetează nici o clipă ţac-ţac-ul ei metalic şi ritmic. Am aproape o remuşcare cînd îl întrerup cîteva minute din muncă. Mă linişteşte cu un zîmbet: „Nu vă temeţi, recîştig eu minutele." Biografia lui e simplă şi dureroasă ca a atîtor copii săraci. A muncit pe la diverşi stăpîni, în maghernițe neaerisite, împiedicat să înveţe o meserie. In cele din urmă s-a angajat la fabrica de încălţăminte ca muncitor necalificat. Căra suluri de piele şi de talpă pînă-i rupeau spinarea. In atelier n-a putut să-şi găsească un loc decît după naţionalizare. Iubea maşinile. A fost trecut la maşina de ştanţat. Treptat i-a învăţat toate secretele. Acum e unul dintre cei mai renumiţi ştanţatori. S-a căsătorit cu o lucrătoare din uzină. De curînd, a căpătat un apartament cu două camere, bucătărie, baie, în noile blocuri din strada Leningrad. Cînd dau să mă despart de el, Ludovic Ceaki mă întreabă, cu o lumină în pupile: „Prin secţia de încălţăminte pentru copii aţi fost? Nu? Duceţi-vă neapărat. O să vă placă".

Nu ştiu dacă Ceaki are sau nu copii, dar cînd pătrund în secţie îl înţeleg. O adiere de duioşie îţi învăluie simţirea. E din pricina acestor ghetuţe minuscule, albe, de care se leagă imediat imaginea copiilor zburdînd liber, cu pletele lor blonde sau negre prin grădini şi parcuri cu locuri anume rezervate pentru ei? E din pricina oamenilor mari care le ţin cu grijă în mîini ca pe nişte jucării delicate, unii dîndu-le forma, alţii cosîndu-le tălpile, iar ultimii vopsindu-le cu pensula moale? Pe banda rulantă se desfăşoară perechi nesfîrşite de ghetuţe, care par nişte porumbei adormiţi. Şi în defilarea lor necurmată, mi se deşteaptă o cumplită viziune a trecutului; mormanele de ghetuţe ale copiilor ucişi de gorila hitleristă. Sînt ghetuţele care, după cum spunea Ehrenburg, alergau şi ele la procesul de la Nürnberg, acuzîndu-i pe siniştrii maeştri cîntăreţi ai morţii.

Viziunea durează numai o clipă, risipită de mîinile, mîinile acestea muncitoreşti, vrednice şi puternice, învăţate să mîngîie cu gingăşie capetele copiilor, făurind toate bunurile pentru ei, ocrotindu-le joaca şi viaţa şi ştiind la nevoie să le şi apere.

Ieronim ŞERBU

DE UNDE PLEACĂ STRUNGUL ROMÎNESC

Fabrica „Iosif Ranghet" din Arad e o fabrică tînără, născută sub cerul regimului nostru democrat popular.

Aici, unde se înalţă una din cele mai moderne fabrici ale ţării, nu demult se întindeau maidane. Cele cîteva ateliere dărăpănate, care, unite, au dat fiinţă acestei fabrici, nu mai există de mult. In locul lor au răsărit aceste enorme hale, în care lumina se revarsă, din abundenţă, filtrată prin cupola uriaşă de sticlă mată.

Transpirat de canicula de afară, intri în hala strungurilor şi, în locul aerului stătut şi încins, te primeşte răcoarea şi aerul proaspăt, asigurate de un sistem de ventilaţie care funcţionează riguros.

In curtea fabricii, lîngă susurul moale, de argint şi mătase, al plopilor tineri, ne-au întîmpinat cîteva coloane de strunguri, vopsite în vernil.

Am privit maşinile acestea complicate, de înaltă tehnicitate, care vorbesc despre uriaşul drum parcurs de ţara noastră, în trecut „eminamente agrară"... Ne-am întors, cu gîndul, de la drumul pe care-l vor face aceşti soli ai vieţii noastre la mintea şi braţele muncitorilor de-aici, c-o mută şi profundă admiraţie. Am intrat în hale şi-am văzut cum trece metalul prin mîinile oamenilor, prin angrenajele maşinilor, mereu într-o formă nouă, ca să adune, la urmă, în această complexă maşină, care, ea singură, vorbeşte despre înalta calificare a muncitorilor noştri.

In hala strungurilor am întîlnit un panou pe care era scris: „*Brigada Mihail Sadoveanu*". Emoţia pe care am simţit-o ne-a îndemnat să-l căutăm pe responsabilul brigăzii.

Carol Cojocaru, un tînăr negricios, cu ochii luminaţi de-o scînteie ciudată, ne-a spus că au ales numele maestrului Sadoveanu pentru brigada lor pentru că iubesc mult cărţile lui. Tînărul candidat de partid a început să enumere, c-un glas în care ghiceam neastîmpărul şi bucuria, volumele lui Mihail Sadoveanu pe care le-au îndrăgit în mod deosebit.

E şi acesta un fapt care atestă setea de cultură a muncitorilor, marile realizări ale regimului nostru în înfăptuirea revoluţiei culturale.

Fabrica de strunguri de la Arad e în continuă dezvoltare. Lîngă turnătoria veche se ridică, înalte, masive, coloanele noii turnătorii, peste care se-ntind aripile de beton şi oţel ale fermelor.

Capacitatea halelor nu mai satisface. Deşi construite în aceşti ani, ele sînt de pe acum „vechi". Alături de ele se construiesc altele, mai mari, mai moderne, pe măsura avîntului general de dezvoltare a patriei noastre socialiste.

La ieşirea din fabrică, am văzut un spectacol impresionant. In remiza de biciclete stăteau în rastele, aliniate, în ordine, sute de biciclete şi motociclete. O pădure. Remiza, uriaşă, a devenit neîncăpătoare.

Muncitorul vine la fabrică cu bicicleta sau cu motocicleta. Insoţitorul ne-a avertizat că au şi doi automobilişti. In curînd vor trebui construite garaje. Muncitorul, îmbrăcat frumos, va coborî din maşină, va trece la vestiar să-şi ia salopeta, apoi se va apleca atent asupra strungului. Slavă acestei puteri care înfăptuieşte aceste miracole. Slavă partidului!

Anghel DUMBRAVEANU

Oameni din regiunea Timişoara

Mai mult decît locurile, îmi rămîn în memorie oamenii.

Minunate realizări am văzut la Timişoara, Reşiţa şi Biled, construcţii noi şi magnifice, cifre de producţie impresionante, împliniri culturale deosebite, dar înaintea tuturora, îmi revin în amintire chipurile oamenilor întîlniţi.

Judecaţi şi dumneavoastră dacă astfel de oameni se pot uita cu uşurinţă.

Mai întîi, secretarul Comitetului de partid de la fabrica „Nikos Beloiannis" din Timişoara, tovarăşul Breika Ludovic. Viaţa secretarului se contopeşte cu viaţa din fabrică. S-a născut şi a crescut în preajma fabricii, deoarece mama sa, tovarăşa Iuliana Breika e muncitoare de aproape treizeci de ani în această fabrică. Tot aici secretarul de azi şi-a făcut şi ucenicia, calificîndu-se în 1949. A lucrat în producţie pînă acum un an. Soţia sa lucrează tot în fabrică. Au patru fete şi tatăl lor îmi mărturiseşte emoţionat:

— Fetele mele vor lucra tot la noi, în fabrică, desigur în condiţiuni mai bune decît bunica lor! Cea mare vrea să devină inginer!

Iată titlul de nobleţe şi onoare al epocii noastre constructive!

Şi apoi, oamenii de pe malul Bîrzavei negre, făurarii din cetatea oţelului Reşiţa.

Cu cine să încep oare? Cu tovarăşul Toia Vasile, secretarul de partid de la „oţelărie", ghidul nostru în halele imense ale Reşiţei, oraşul-uzină. Fostul argat a luat din adolescenţă drumul istoric al poporului nostru. Mai întîi brigadier pe şantierul Bumbeşti-Livezeni, apoi calificat la Reşiţa ca oţelar în 1949. Sau n-ar fi fost mai nimerit să încep cu tovarăşa Malanik Ecaterina, rectificatoare la noua fabrică de motoare „Diesel"? In hala uriaşă şi modernă, în care se vor construi motoarele „Diesel", tovarăşa Malanik îşi aduce aportul muncii sale cu modestie şi sîrguinţă. De origine cehă, rectificatoarea se exprimă clar în limba romînă:

— Din 1946 sînt calificată în muncă! Dar zelul pe care-l depunem astăzi romînii, maghiarii, cehii şi sîrbii care lucrăm în această fabrică e fără asemănare. Vrem să aducem darul nostru celui de al III-lea Congres al partidului iubit, iar despre acest dar veţi afla la timp din ziare!

Pe tovarăşul Borduz Lazăr, topitor-şef, am avut bucuria să-l cunosc din 1947. Şi nu numai eu. Vă amintiţi de balcaniada de box? Vă amintiţi de tînărul care a îmbrăcat centura de campion balcanic, boxerul Borduz Lazăr care, de altfel, era de mai mult timp campion al ţării noastre? Mai împlinit la trup, tovarăşul Borduz Lazăr păstrează acelaşi surîs tineresc, acelaşi zîmbet al învingătorului hotărît şi modest. Şi mai cu seamă, aceeaşi inepuizabilă vigoare.

Şi într-adevăr, tovarăşul Borduz doboară şi azi, dar nu adversari de pe ring, ci tonele de oţel. Numele său îşi continuă faima de pe ring cu rezultatele excepţionale din producţie. In primul trimestru al anului 1960 topitorul-şef Borduz Lazăr a stabilit un adevărat record în depăşirea planului.

Fostul boxer este tot timpul în ofensivă:

— Pe trimestrul al doilea voi da şi mai mult oţel!

Se pot uita astfel de oameni cu uşurinţă?

Mi-amintesc de o casă nouă din Biled. Pe casă scrie „Nicolae şi Ion Suporan". Amîndoi fraţii sînt colectivişti. La fereastra casei flutură un steag de fruntaş în producţie. In casă am întîlnit un echipament de fotbalist şi un acordeon. Un frate se ocupă în timpul liber cu sportul, celălalt e artist amator, un bun executant din acordeon. Ne-a întîmpinat tatăl acestor doi flăcăi inimoşi. Ne-a întîmpinat cu zîmbet şi cu un pahar de ţuică tare, bănăţeană.

Am aflat că steagul de producţie îl deţine numai unul din fraţi (pare-mi-se fotbalistul), dar bătrînul ne-a asigurat la plecare:

— Musai, cînd veniţi la anul veţi întîlni două steaguri de fruntaş în producţie!

Şi steagul scînteia în fereastră mai luminos decît garoafele şi muşcatele vecine din glastre.

Nu, astfel de oameni nu se pot uita niciodată. Fiecare dintre ei merită o carte despre viaţa lui minunată. Şi cine le-a înaripat glasul? Veţi afla din versurile ucenicului strungar, Ignea Loga, elev la şcoala profesională din Reşiţa:

„Partidule, părinte făurar,
Din trupul tău sînt trup şi eu
şi floare,
Cuvîntul tău mi-e călăuză far
Pe-a fericirii nesfîrşită mare!"

Nicolae TAUTU

Scriitori la uzina „Iosif Ranghet" din Arad.

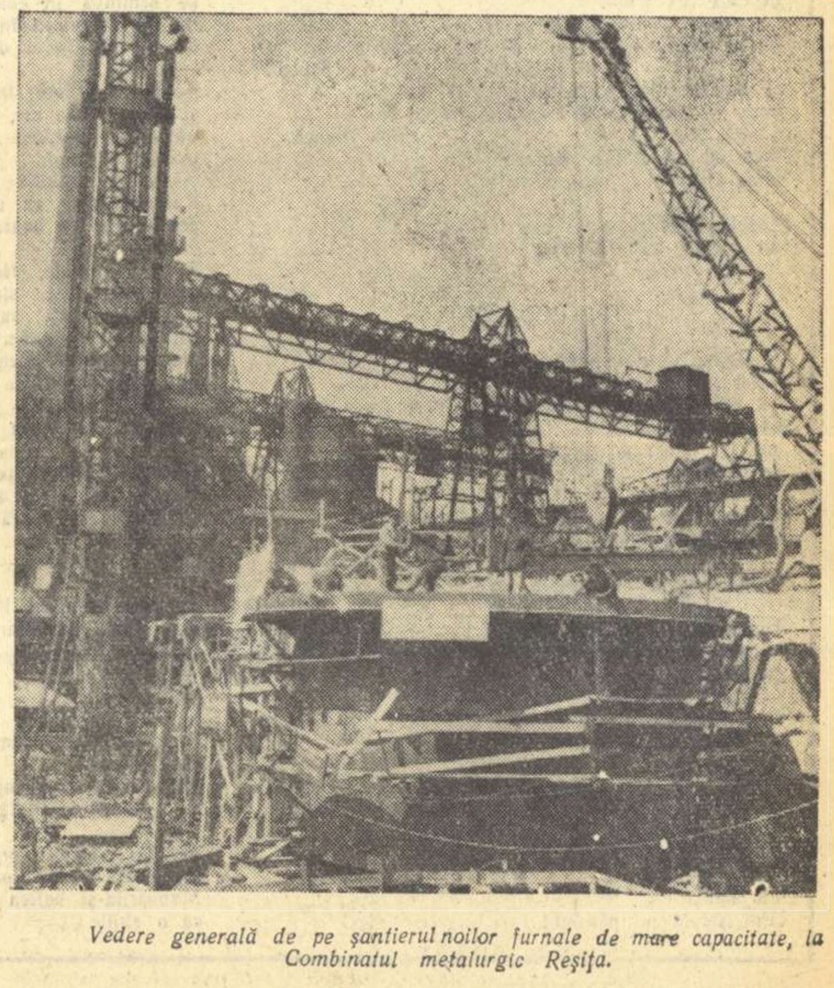

Vedere generală de pe şantierul noilor furnale de mare capacitate, la Combinatul metalurgic Reşiţa.

Scriitorii

Răspuns la o scrisoare

(Urmare din pag. 1)

construiesc în București, se ridică locuințe pentru muncitori. Dispar gropile mizere, locuințele insalubre și în locul lor, la margine și în centru, apar, ca din basme, blocuri mari, luminoase. In același timp, Capitala țării noastre este și un oraș industrial prin excelență. Tot felul de uzine și industrii avem în București. Avem industrie grea, industrie ușoară. In cei 12 ani care s-au scurs de la Naționalizare, industria noastră s-a dezvoltat într-un ritm nemaiîntîlnit în trecut. Bucureștiul clocotește de viață la tot pasul. Dar cunoașterea vieții noastre socialiste nu poate fi cunoscută și nici văzută de pe fereastră, de la biroul de lucru. De la fereastră poți vedea cum se înalță zidurile, cum se mișcă macaralele, elevatoarele, dar nu poți cunoaște omul, nu-i poți descoperi tainele gîndurilor și sentimentelor de care este animat pe șantier, cînd se duce acasă, la teatru, la cinema, cînd citește o carte în zilele de repaus. Nu-i poți vedea frumusețea ideilor de care este pătruns.

Sînt mai multe cauze pentru care scriitorii mai în vîrstă nu se duc, nu se stabilesc pe un șantier, la o uzină, o exploatare agricolă. Mulți sînt cu adevărat ocupați cu diferite sarcini obștești. Sînt și din acei care nu se duc din comoditate. Preferă Capitala, preferă să privească lumea de la geamul strîmt al biroului. In această privință scriitorii tineri au răspuns cu mai mult elan, cu mai multă pasiune. Acest lucru este folositor pentru ei în primul rînd. Au de învățat mult de la clasa muncitoare. Această învățătură n-ar strica nici pentru scriitori mai bogați în ani. Nu le-ar strica primenirea aerului stătut din casă, priveliștea nouă a țării în construcție...

Eu cred că nu poate fi cunoaștere, cunoaștere creatoare, fără participare. Participarea implică aderarea, recunoașterea dictaturii proletariatului ca propria ta formă de viață, de a conduce societatea în care a fost desființată exploatarea omului de către om. Dar nu-i suficient numai recunoașterea, participare înseamnă și lupta directă pentru țelul comun.

Desigur, ideologia burgheză influențează pe toți acei care nu și-au însușit concepția materialistă despre lume și societate, care cred că pot sta deasupra societății, deasupra fenomenelor vieții. Aceasta este tocmai dorința unor ideologi burghezi, care caută să-i îndepărteze pe scriitori și oamenii de artă de popor. Dar adevărații scriitori și oameni de artă au respins această izolare fiindcă și-au dat seama de rolul agitatoric al artei. Oare nu-și dădea seama Eugen Pottier de rolul agitatoric al Internaționalei? La început rolul agitatoric era foarte mic, neînsemnat chiar. Acest rol a crescut colosal în timpul triumfului Comunei din Paris. A crescut și mai colosal în timpul Marii Revoluții din Octombrie, iar astăzi forța agitatorică și mobilizatoare a imnului proletariatului de pretutindinea are și mai mare arie de răspîndire. Aria de răspîndire este întreaga planetă, oriunde sînt muncitori organizați, conștienți. Nu mai vorbim de rolul agitatoric și mobilizator al poeziilor lui Maiakovski.

Incercarea ideologilor burghezi de a rupe pe omul de artă de popor, de realitate, de viață, își are tîlcul tocmai în ceea ce propagă, în ceea ce servesc ei cititorilor. Propagă mistica, căci cu ajutorul misticei au ținut și țin în întuneric popoarele, exploatîndu-le mai bine, în numele unei voințe divine; propagă neîncrederea în om, în viața de pe pămînt, căutînd să abată atenția oamenilor din țările lor mai ales asupra cruntei exploatări, cruntei mizerii în care sînt ținute popoarele și țările capitaliste, înapoiate, vlăguite de cursa înarmărilor; propagă, scriitorilor din țările socialiste negativismul ca forma cea mai nouă, căci știu că numai ceea ce este rău și înapoiat în societate poate folosi scopului pe care îl urmăresc. Pe linia negativismului le țin hangul și oportuniștii revizioniști. Insuși curentul pe care ar dori să-l răspîndească este un curent oportunist și își are rădăcinile în cele mai reacționare cercuri din țările occidentale.

Dușmanii societății socialiste pledează în cor pentru o artă în afară de viață, supra-realistă. Și n-au ajuns la această concluzie fiindcă sînt într-un stadiu de așa-zis rafinament al artei, cum zic unii oameni de artă, unii izolați care aduc în artă morbul morții, demenței, fricii, crimei și destrăbălării sexuale. Intr-un fel ei zugrăvesc realitatea psihică a societății capitaliste în descompunere, care și-a trăit traiul din punct de vedere istoric. Amatorii „frumosului în sine“ au ajuns să caute imagini fertile și în băligarul unui măgar și vin la expoziții de pictură cu sugativele pe care s-a vărsat cerneala...

Dumitru CORBEA

(Continuare în nr. viitor)

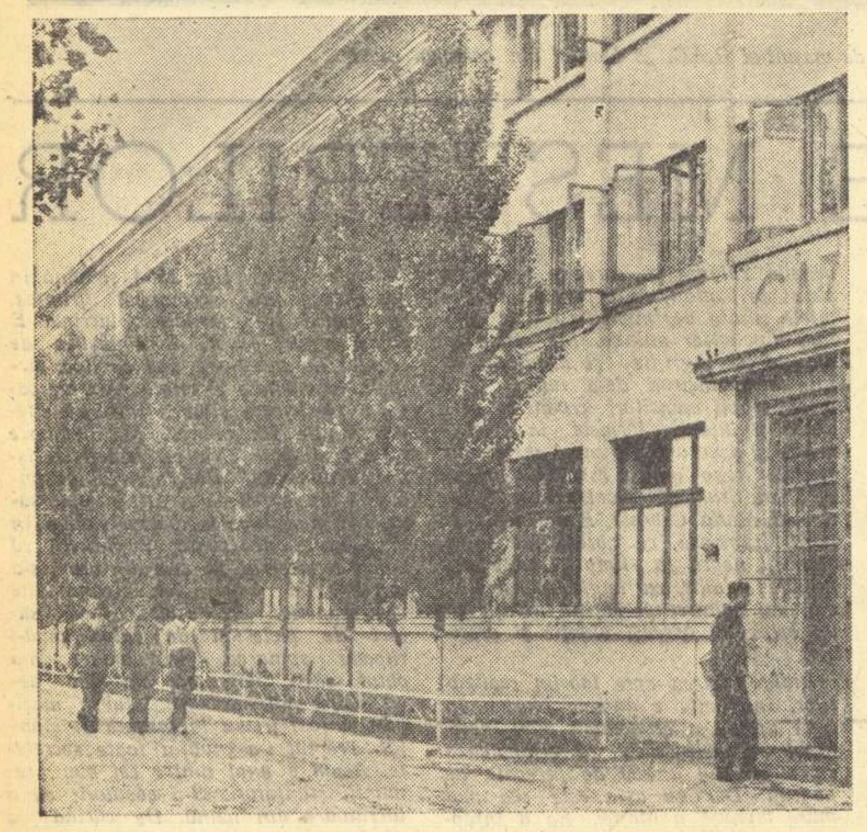

Exteriorul secției Cazangerie a Uzinelor „Mao Țze-dun“ din Capitală.

Matca

Nouă, scriitorilor, născuți aș spune la 23 August, pentru că atunci ne-am născut, ne-a revenit sarcina de cinste de a înfățișa în paginile pe care le vom lăsa, chipul acestei epoci revoluționare, pasionante, atît pentru istorici, cît și pentru artiști. Cînd vom avea părul alb și începătorul furtunos ne va lua locul, ne vom aminti cu înduioșare de anii uceniciei noastre.

Am început cu toții cam din același loc. Fără o îndelungată tradiție a literaturii despre clasa muncitoare, vorbesc mai ales de proză. (Mici experiențe consumate în romane apărute în condițiile societății burgheze, cu tarele și scăderile unei atari literaturi supuse cenzurii, oprobiului criticilor estetizanți, etc.).

A fost un start dificil, luat de oameni cu multă însuflețire, dar fără experiență. S-au făcut greșeli și s-a dibuit mult, dar rezultatele au început să se vadă și nu sînt de desconsiderat. Scriitori noi, viguroși au întărit rîndurile vechilor maeștri și fac laolaltă un front solid și durabil. Nu ne putem însă opri aici. Partidul ne-a recomandat o muncă viguroasă și o cunoaștere adîncă a realităților. Lucrul nu e posibil decît cu un mare efort individual, dus zi de zi în uzine și fabrici, adică în preajma acelora care au ridicat și vor ridica continuu țara dintr-o ruină seculară.

Am scris și probabil voi mai scrie multe reportaje despre unitățile industriale vizitate. Numărul lor nu este mic și va crește cu timpul. Nu pot să afirm că totdeauna cele ce am văzut au fost reflectate în paginile mele cele mai bune. Cunosc de multă vreme mediul muncitoresc și declar aici că nu am intenția să mă consider un specialist, pentru că nu pot exista specialiști în materie de suflet și pentru că tocmai de aici mi se pare mie că trebuie pornit.

S-au adus obiecțiuni, și pe bună dreptate, că au existat scriitori care s-au apropiat de lumea muncitorească, cam din exterior, neînțelegîndu-i problemele și transformînd cărțile despre ea în frumoase pastele pitorești. Este adevărat și o spune unul care a călcat pe această treaptă, numită imprudent de cineva „treapta de jos“. S-a recomandat de alții să se ia lucrurile în serios și să se înfățișeze muncitorul numai lîngă strung, ceea ce iar mi se pare o enormitate pentru că omul cel mai înaintat al epocii noastre nu este o mașină care produce, ci un gînditor util ce se ajută numai de unelte, munca reflectînd filozofia sa și nu un efort mecanic.

N-am citit oare cărți schematice, strigate aș zice, neconvingătoare și plate și nu citim încă pagini de o stridență regretabilă? Critica caută de ani de zile drumul cel bun împreună cu scriitorii și în unele luminișuri s-a ajuns. Consumatorul de literatură al zilelor noastre de lîngă mașina de frezat nu citește Amantele celebre și Doxul. Se uită faptul elementar că muncitorii tineri au în majoritatea cazurilor o pregătire politehnică, sînt bine pregătiți intelectualicește. De unde atunci atîta lipsă de răspundere la unii scriitori, editori și redactori?

Nu mi s-a spus oare că un articol de-al meu nu va fi înțeles de către cititorii unei reviste de mare tiraj? Trist pesimism la un redactor care crede că se adresează muncitorilor de acum 50 de ani și nu celor ce fac posibilă tipărirea poeziilor lui Tudor Arghezi în 60.000 de exemplare. Este timpul de spus că Uniunea Scriitorilor ar face bine să recomande redactorilor editurilor și ai revistelor un stagiu îndelungat în uzină. Scriitorii cît de cît au trecut pe-acolo și după cum se vede, le folosește. Este de neconceput să ai pretenții din birou, cînd viața clocotitoare a depășit după cum se vede părerea unora despre cei ce construiesc socialismul.

Dar pornisem de la sufletul muncitorului din zilele noastre pe care cărțile scrise de noi ar trebui să-l surprindă în toată complexitatea sa. Sigur că este comod să scrii la Sinaia despre o uzină vizitată timp de cîteva ceasuri în cine știe ce împrejurare, dar e atît de greu să convingi pe cineva numai cu atîta!

Sînt și cazuri cînd documentarea se face îndelung și cu bunăvoință și totuși rezultatele sînt lamentabile. Puțin talent nu strică nici unui fotograf!

Concluziile nu sînt pesimiste. Trebuie răbdare și bunăvoință. Excursiile în fabrici și rîndurile festive nu folosesc nimănui. Omul de lîngă flăcările șarjelor are un suflet admirabil și toate realizările noastre nu se explică decît prin dragostea sa față de patrie, față de partid, față de muncă. A enunța numai acest adevăr rămîne o strădanie stîngace.

Scriitori, la adînc! Sînt atîtea orizonturi subterane de străbătut... Cred că în epoca noastră se petrec lucruri zguduitoare din toate punctele de vedere. Există mari eroisme, există mari pasiuni, există mai ales o mare sete de viață și de progres și noi nu putem veni cu confecțiuni în serie.

Cred că unul dintre angajamentele noastre pentru anii următori ar trebui să fie acela al calității desăvîrșite. Arta nu suportă celofibra.

Eugen BARBU

Un univers nou

Cred că problema legăturii scriitorului cu viața a primit una din cele mai potrivite dezlegări prin inițiativa relativ recentă, a Organizației de bază a Uniunii Scriitorilor. De altfel, căldura și spontaneitatea cu care a fost îmbrățișată această inițiativă, au constituit semnul cel mai sigur al caracterului ei eficace, practic, necesar.

La Clubul „Grivitei Roșii“ am avut prilejul să urmăresc îndeajuns de aproape munca formației de teatru. Beneficiul pentru scriitor s-a vădit limpede de la început. Contactul cu lumea muncitoare, nu într-o vizită de „documentare“ ci în cadrul unor susținute raporturi de muncă și prietenie, m-a introdus într-un univers nou, a cărui prospectare de abia de acum înainte trebuie să cîștige în adîncime. Dar contactul revelatoriu s-a produs.

• Care au fost însă roadele acestei modeste colaborări pentru formația de teatru? O prezență, o părere și chiar un sfat mi se par aporturi deajuns de platonice. Și totuși, simt că încăpățînarea de a mă lega de echipa de teatru a muncitorilor de la „Grivița Roșie“, are un temei.

Nu vreau să discut aici problema repertoriului dramatic destinat amatorilor din fabrici și uzine. Dar nu pot să nu pun față în față pauperitatea lui și intensa, avida sete de frumos și exprimare pe care o au tovarășii noștri muncitori și care-i îndeamnă ca după ore întregi de muncă concentrată și obositoare să găsească în ei puterea de a se urca pe scenă.

De ce o fac? Pentru că există o seducție a teatrului, pentru că trăirea artistică e o necesitate omenească? Fără îndoială și pentru artă. Dar rădăcina mi se pare a se afla într-o aspirație de exprimare a lumii lor proprii. Cum ar putea fi eliberată această aspirație, nu pe calea deturnată a „amatorismului“, fragil ca orice diletantism, ci prin autentice, organice forme artistice?

Mă gîndesc la posibilitatea unor spectacole născute în uzină și jucate în uzină, în cadrul de legendă vie a „Griviței Roșii“, spectacole care să plece de la însăși esența vieții muncitorești și să se exprime nu în subtilități psihologice, ci în forme largi, puternice, simbolice și agitatorice. Intrevăd destul de imprecis cuprinsul unor asemenea manifestări artistice. Știu însă bine că organizarea lor ar depăși și puterea și priceperea unui singur om. Dar noblețea lucrului ar sta tocmai în munca de echipă, lipsită de veleități vedetiste, a unui larg colectiv de oameni de artă, care și-ar pune în joc toată priceperea pentru a face posibilă înflorirea unui gen artistic ce ar putea să poarte pe drept cuvînt numele mare de... „Teatru popular“.

Horia LOVINESCU

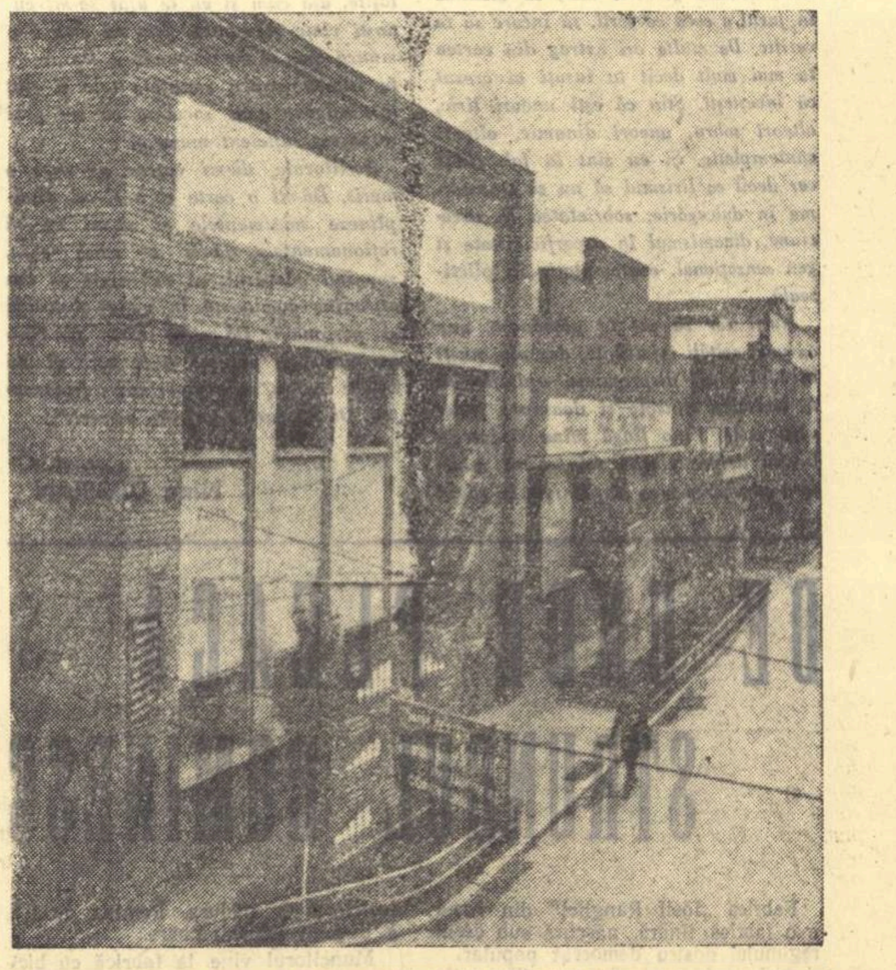

Vedere din incinta Uzinelor „Mao Țze-dun“.

CASE FĂRĂ TRECUT

COLOCVIU

Noaptea își lasă pleoapele moi
peste casele albe, peste casele noi.
Ochii ușor mi se-nchid
dar nu îmi dă pace s-adorm un colocviu
de sunete stranii.
De unde vin? Din adîncuri? Din zid?
— Cine ești tu? — Dar tu?
— Sîntem anii,
anii și umbra ta, ce-n zid au rămas
să dureze clădirea.
Sîntem amintirea
primului gest, cînd pe garduri străvechi
lăsam inscripțiile noi
din război,
ca un strigăt mut în urechi:
PACE ȘI PIINE ȘI LIBERTATE...
Umbra cu anii mei tineri vorbea
în zid, lîngă perina mea.
— Sînt anul în care săpai la fundații
și creștetul nu-ți ajungea la călcîile străzii,
numai privirea ca iedera ți se urca
pe viitorii stîlpi de beton
pînă la etajul unu, ori șase, ori nouă
în casa cea nouă...
— Sînt anul cînd mîna ta
așeza
cărămizi —
pămînt ars din pămîntul acesta ars, încercat,
rănit, renăscut...

— Sîntem anii de început...
O frîntură din istoria clasei
la temeliile casei
Trecătorii nu ne luau în seamă, grăbiți,
poate creștetul nostru nu le ajungea
la înălțimea călcîielor,
dar iedera privirii îmbrățișa viitorii stîlpi de beton
pînă la etajul unu, ori șase, ori nouă
în casa cea nouă.

Acum privim noi înșine, de sus de pe schele,
în pălării,
ca oameni care știu dinainte
unde își vor întinde trecătorii trupul lor
după muncă,
unde își vor scălda copiii,
unde își vor așterne covoare...

Casele fără trecut
au poezia lor viitoare.

PRIMUL ȚIPĂT

Il legăna ușor în pîntec,
il legăna.
Cît de sărmană să fie maghernița-n jur,
odaia maternă
are totdeauna o pernă
de catifea.

Grijile mari nu ajung la urechile mici,
se strîng în inima care-și deschide aripile
ca un cîntec
peste noaptea din pîntec.

Undeva, în memoria vremii,
va rămîne igrasia magherniței, frigul și singurătatea,
ca un triptic.

Dar noul născut —
nu va mai ști nimic.

Țipătul lui
— cel dintîi țipăt — despică noaptea în bloc,
țipătul lui își face loc pe fereastră,
primul lui țipăt ce spune
mumii și lumii:
Eu sînt!
Sînt stăpîn pe pămînt!

Primii pași îi va face între scaun și masă,
pe scoarța rărită și roasă
ce-am adus-o cu noi...
Colțul dulapului va păstra amintirea primului cucui,
usciorul ușii, semnele creșterii,
fereastra îi va aduce-nainte lumea de schele
unde încă zidim — să dureze pereții —
anii și suflul generației mele.

In jurul capului său,
geamul va fi ca o ramă de soare

Cum va fi casa,
cum va fi lumea,
cînd fiul va crește mare!

MATASA

Țes fire subțiri ca o plasă,
țes parcă din veacuri mătasă,
cu romburi, cu flori, cu corăbii,
și-acasă,
în casa mea de pămînt,
vedeam atîrnînd
zăbrele
din firele mele...

Și singură, seara, stam pînă tîrziu,
omu-mi venea către miezul de noapte,
și totul era atît de pustiu
fără șoapte.
Jarul — să-i fie cald la intrarea pe ușă —
se schimba în cenușă,
iar eu așteptam în frig, așteptam,
cu fruntea lipită de geam...

Acum, din fereastră, văd alte ferestre,
și altele peste ele,
vălurite-n perdele
ușoare și moi,
țesute de mîinile mele...
Răsuflul mi-e ca un zbor de cocoare,
primăvara, pe soare.

Trăiam înainte, fără să știu pe pămînt
unde sînt și ce sînt.
Azi, firele mele, subțiri, diafane,
sînt poate primele meridiane
ale pămîntului meu, ale lumii mele
fără zăbrele.

Sînt în casa mea nouă,
mușcatele rîd prima oară în roșu la noi pe balcon
și vara culeg de pe frunze boabe de rouă.
Da, sînt în casă nouă,
dar în cîte-o seară mai stau ca de mult
s-ascult
pașii pe scară...

Și așteptarea cu tîmple cărunte
mai poate să doară...

NOCTURNA

S-au mutat deocamdată-n mansardă,
deocamdată:
un student, o planșetă și o fată
de curînd măritată.

— Am adormit privindu-te.
Iși poate dori cineva mai frumoasă-adormire?
Mansarda-și boltea pereții
ca o chilie.
Lampa de masă,
cu un coif de hîrtie în cap,
luminase planșeta.
Buzele tale murmurau...
Conturul se topea în odaie treptat.
Sub pleoape
îmi rămase un fir de lumină irizat
în culori curcubee...

In zori
m-am trezit cu capul ca pe o pernă
pe umărul tău.
Iși poate dori cineva mai frumoasă trezire? —

Pereții mansardei zîmbeau
mai bogați cu o primă amintire.

PE DIN DOUA

Ești obosit? Ți-e greu?
Lasă capul pe umărul meu,
să-mpărțim osteneala în două,
ca pe-un codru de pîine, — altădată
Sînt aceeași în casa cea nouă:
tăcerea grăindă
ori poate neștiuta oglindă
a oricărui nour obscur
de pe frunte.

de Veronica PORUMBACU

Nu mai am anii dintîi
ca pîrîul de munte.
Sînt rîul de șes
care merge tăcut înainte.
Sînt liniștea
ca o punte peste cuvinte
între vechii prieteni...

Ești ostenit? Ți-e greu?
Lasă capul pe umărul meu...

ALT MINEREU

Iși lipește urechea de pămîntul țării
și-ascultă:
îi știe istoria multă
și veche, ciudat de bogată.

Cîteodată
eu il zăresc prin fereastra noastră
departe,
dincolo de blocuri, de sate, dincolo de păduri.

El întreabă, geologic, pămîntul bogat ca o mamă
ce-l cheamă
să-i destăinuiască, în loc de cuvîntul magic,
un nou minereu.

Dar eu?
Unde sînt eu?
Il aștept... Femeile-așteaptă mereu....

— Incă nu ai venit
și mă doare gîndul plecării.
Incă nu ai plecat
și mă bucură gîndul întoarcerii.
Incă nu mi-ai dat primul sărut
și port pe buze tristețea celui din urmă.
Incă nu ne-am luat bun rămas
și-n sarea lacrimei simt
dulceața de mîine-a sărutului...
Da: casa noastră e clipa
cu pereții în alb zugrăviți,
cu verzi cercevele.
De fiece dată cînd vii, aduc înăuntru
o mobilă nouă-a cuvintelor
și atîrn perdele de stele.

Ce mică e casa, ce mare!

O, și cît doare
zgomotul ușii pe care-ai ieșit,
unde intră vîntul neliniștit
și împrăștie stelele!

Tu nu știi nimic. Nici să nu știi
cînd revii!
Lipește-ți urechea de pămîntul țării
și-ascultă
istoria multă și mare —
istoria lui viitoare...

FONDUL DE AUR

N-avea nimic dintr-o stea!
nu strălucea.
A intrat cea din urmă în casă,
fără vîrstă, în haină cenușie, roasă
pe-alocuri.
Suvițe cărunte îi jucau în păr.
Cînd îi cădea lumina pe frunte,
privirea era ca o veveriță.
Cînd se-odihnea —
dar cînd se-odihnea, nu știu.
Seara venea către casă, tîrziu,
ades înopta pe la sedii în sat.
Cunoștea răsuflul pămîntului proaspăt arat
și grîul de primăvară.
Se născuse la țară,
Ii plăcea să simtă sub talpă țărîna
și cu mîna
să culeagă stele.

...De mult, de mult, îi murise bărbatul
între zăbrele.

Viața ei? Viața ta, viața mea —
numai că noi o trăiam,
dar ea?
Ea, pentru noi o crea.

Cum s-o numim?
Un ostaș anonim?
Cine i-a prins în părul cărunt
vreo cunună de laur?
N-avea nimic dintr-o stea —
și totuși era
dintr-al partidului greu fond de aur...

ARHIVA LOR

Totul era la-nceput:
lămîița nu se uscase de tot peste fotografie,
mirii zîmbeau colorat, sub sticlă, între prieteni.
Scaune, masă, pat
— prin două rate din nouă —
erau ale lor,
butelia — numai printr-una —
aparatul de radio — un proiect viitor

Dar în sertar, păstrată sub cheie,
de mîini grijulii de femeie,
Arhiva lor:

Primul act: În comună, o dată
s-a născut o fată
în cîmp,
lîngă brazda proaspăt arată.
Certificatul primarelor
pomenea
școlărița desculță
cu straița grea.
Angajamentul de ucenicie:
pe-atunci o-nvăța
un tînăr sudor — cel din fotografie.
Note, examene:
Opt ore-n hală, școala serală, probleme,
teme citite.
Ani ca s-ajungă linia lungă a vieții
ei netrăite.
Chitanța primei chirii:
mahalaua ploioasă —
ades își scotea pantofii-n noroi, în drumul
spre casă
Mandatul de deputată:
a străzii
cu casele mici mohorîte,
urîte,
albe doar la căderea zăpezii.
Actul lor matur de cununie:
martoră încă, tacită,
lămîița neofilită,
Proaspătul act:
un contract
de intrare în casă,
în blocul în care noi am zidit
anii cei tineri și umbra
cum spune un mit...

CASE FARA TRECUT

Săpam adînc în pămînt pînă mai ieri
la temelia clădirii.
Nădușala de pe frunte ne-o ștergeam
cu dosul palmei,
ne îndreptam șalele îndoite la săpat,
ca să ne aplecăm peste cursuri de seară,
iar noaptea — noaptea mai dormeam încă
în casele de pămînt,
unde umbrele copilăriei își disputau pe pereți
amintirile..
Centrul odăii de-atunci era lampa de gaz,
buna, răbdătoarea mamă de foc,
care-și întindea brațele slabe, descărnate,
să fiarbă ciorba zilnică ori scutecele
ultimului născut,
să risipească nimbul de abur al cuvintelor, iarna...

Dar zorii ne aflau din nou pe șantier,
în pămînt, la fundații.

Casele noastre nu au trecut.
Dar noi am trecut de-nceput,
cînd trecătorii nu ne luau în seamă, grăbiți,
cînd creștetul nostru nu le-ajungea la-nălțimea
călcîielor,
dar iederea privirii îmbrățișa viitorii stîlpi de beton
pînă la etajul unu, ori șase, ori nouă
în casa cea nouă.

Acum privim noi înșine, de pe alte schele,
în pălării,
ca oameni care știu dinainte
unde își vor întinde trecătorii trupul lor
după muncă,
unde își vor scălda copiii,
unde își vor așterne covoare.

Casele fără trecut
au poezia lor viitoare...

Mai aproape de viața creatoare

Pentru a răspunde artisticește întrebărilor vremii noastre, scriitorul nu se poate limita la a cunoaște teoretic aceste întrebări. Nici la a le evalua răspunsurile principiale. El trebuie să cunoască răspunsurile *reale*, așa cum se nasc ele în conștiința oamenilor, pe măsura desăvîrșirii lor. El trebuie să cunoască modalitățile *concrete* în care se întruchipează spiritul novator al socialismului, procesul de elaborare continuă a moralei noi, în cazuri individuale. Ceea ce formează frumusețea moralei socialiste este deschiderea ei către forme tot mai desăvîrșite, care nu au fost date de la început ci, care, ca orice proces viu se caută în mod creator, firește, pe linia unor principii social-politice ferme. De fapt, creația literară și creația morală merg pe același drum, prima nemulțumindu-se numai s-o reflecteze pe cea de a doua, ci năzuind s-o și ajute. Din acest punct de vedere, opera literară este uneori creație morală sau creație de morală, și anume ori de cîte ori scriitorul a intuit într-un caz particular problema tipică, purtătoare a unei soluții noi. Dar pentru asta, evident, în afara unei juste orientări principiale, trebuie să cunoască o seamă de cazuri particulare, cît mai multe cazuri particulare.

N-ajunge ca scriitorul să cunoască mentalitatea colectivistului ca și cînd ar fi el însuși colectivist, adică să adere total la mentalitatea lui, la idealul cooperativizării și socializării agriculturii; el trebuie să cunoască în plus, să simtă, prin tentaculele sale de scriitor, mentalitatea particulară a celuilalt, condiția lui istorico-concretă, chiar dacă acea condiție nu definește decît o parcelă mică din procesul pe care îl descrie. N-ajunge să descrii un erou înaintat prin trăsăturile cele mai bune pe care ai fi îndreptățit să ți le imaginezi la el, adică prin inferență; trebuie să-l simți, să-l cunoști în realitatea lui concret-istorica, particulară, chiar dacă ea nu-ți sugerează decît un stadiu al dezvoltării lui.

Există, din acest punct de vedere, o singură școală: viața, adică fuziunea dinamică cu existența celorlalți.

Inițiativa de a apropia scriitorul de punctele de pulsație intensă a vieții, prin întărirea legăturii lui cu uzina, e un lucru bun și util. Ea creează premizele unei îmbunătățiri a muncii literare. Nici un scriitor demn de acest nume nu ignorează viața, dar nici unul poate n-o îmbrățișează în marea ei cuprindere și vîlvătaie, pentru care se cere o străduință deosebită: aceea de a le vedea pe *toate* și de a le vedea pe *fiecare*. Scriitorii mi se par mai înclinați și mai apți de a le vedea pe toate, adică de a simți marea directivă a t[illegible]pului, pe grupuri și compartimente, decît a le vedea pe fiecare, adică de a adînci selectiv cazul particular din alte o mie de cazuri particulare cunoscute In spiritul indicațiilor partidului, acest al doilea efort trebuie împlinit mai viguros.

Personal, în cursul scurtei mele activități scriitoricești de pînă acum, am simțit de cîteva ori insuficiența aprofundării faptului concret. Am mers mai mult spre semnificație, pe baza unor cunoștințe reale decantate, trecînd uneori ușor peste notația vie, certă, creatoare a realității imediate, neadîncind-o suficient.

Indrumarea către uzină, către viață, constituie din partea partidului semnul unei griji speciale, a unei exigențe hotărîte și a unei binefăcătoare încrederi. Voi încerca să mă ridic la înălțimea lor, pentru ca în anii ce vin, alături de toți cei încleștați în bătălia șesenalului, să sporesc ramura spirituală a bogățiilor patriei.

Paul EVERAC

Condiție indispensabilă în creația scriitorului

Legătura cu viața! Iată una din condițiile cele mai de seamă în munca scriitorului. Această legătură cu viața trebuie făcută în mod nemijlocit. Pentru a putea scrie despre viața poporului, despre transformările ce se petrec în fiecare zi, în fiecare ceas în rîndurile oamenilor muncii, scriitorul are nevoie să trăiască permanent în mijlocul lor, să ia parte la munca și frămîntările lor; să se bucure laolaltă cu ei de succesele obținute.

Răspunzînd inițiativei Biroului Uniunii Scriitorilor și a organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București, în anul 1959, am lucrat timp de o lună de zile, ca activist cultural în comuna Frățești, raionul Giurgiu.

Munca desfășurată de mine în această comună mi-a fost de mare folos, ajutîndu-mă să cunosc viața mai adînc decît înainte, și să aduc îmbunătățiri esențiale romanului la care lucram. De asemena, am contribuit la munca de lămurire a țăranilor din comuna Frățești, care la jumătatea lunii aprilie 1959 era complet cooperativizată.

In anul acesta, Uniunea Scriitorilor și organizația de bază P.M.R. a scriitorilor din București au luat inițiativa de a îmbunătăți căile de cunoaștere a vieții de către scriitori. Mă număr și eu printre cei care au răspuns acestei inițiative, oferindu-mă să muncesc la gazeta „Grivița Roșie" din București.

Mărturisesc că în scurtul timp de cînd lucrez la această gazetă, am învățat foarte mult. In prezent nu sînt încă în măsură să scriu o carte despre viața nouă a muncitorilor din Atelierele „Grivița Roșie" pot spune însă că am cunoscut aspecte deosebit de interesante, oameni a căror comportare mi-a intrat la inimă; și pe măsură ce mă voi integra în viața colectivului de aci, voi putea, într-un viitor apropiat, să scriu un roman cu subiect din viața clasei muncitoare.

Eroica „Grivița Roșie" de ieri, care a sîngerat pentru înlăturarea odiosului regim burghezo-moșieresc; eroica „Grivița Roșie" de azi constituie pentru mine o pildă și un îndemn.

Ea este o oglindă a transformărilor uriașe care s-au înfăptuit în anii regimului democrat-popular și mă voi strădui nu numai să o cunosc, dar și să cuprind o parte din ea într-o carte. In felul acesta voi contribui și eu, la înfăptuirea măreților realizări, prevăzute în Proiectul de directive ale celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

Șerban NEDELCU

Marea școală a poeziei

Cu cît viața noastră este mai tumultuoasă și mai bogată în realizări, cu atît se pune mai ascuțit problema cunoașterii ei multilaterale, pentru a putea fi surprinsă în forme de artă. Documentarea, așa cum o înțelegeam unii dintre noi cu cîțiva ani în urmă, nu mai poate transmite decît informații puține și de cele mai multe ori de suprafață, fenomenele vii ale activității oamenilor muncii cerînd astăzi nu perceperea lor, ci cunoașterea dinlăntru, participarea directă. Este evidentă această schimbare calitativă a metodei în felul cum a evoluat reportajul nostru. Dacă astăzi avem un număr de reporteri talentați, care zugrăvesc cu variate mijloace artistice cele mai diverse aspecte ale vieții noastre noi, reprezentînd o specie literară fundamental deosebită de reportajul de odinioară, este pentru că de la apropierea de viață s-a trecut treptat la cunoașterea ei intimă. Reporterul nu mai „descoperă" astăzi uzina sau gospodăria agricolă colectivă. El este demult familiarizat cu atmosfera generală — care îi dădea altădată senzația de cunoaștere — și vorbește nu de la poarta uzinei, contemplînd-o, ci chiar din intimitatea procesului de muncă creatoare. De la informativ, reportajul a trecut la interpretarea artistică a vieții, împrumutînd de la poezie, nuvelă și schiță mijloace cărora le-a dat un conținut nou. Aceasta s-a petrecut nu din dorința cuiva, ci din necesitatea obiectivă de a zugrăvi oamenii care au azi mai multe preocupări creatoare decît ieri, și mîine vor avea mai multe decît azi.

Dar dacă reportajul literar este legat, prin definiție, de prezența scriitorului în mijlocul frămîntărilor vieții, celelalte genuri și forme literare sînt cu atît mai mult chemate să-și caute izvoarele în viața oamenilor muncii. Poezia nu poate răspunde comenzii sociale decît dacă pornește chiar din sentimentele oamenilor cărora vrea să se adreseze. Cu oarecare experiență, un poet poate descrie destul de „frumos" chipul unui muncitor pe schelele unui bloc, la înălțimea etajului zece de mîine. Dar numai atît mi se pare mult prea puțin. Pentru ca acest constructor, și toți ceilalți constructori ai socialismului, să-și însușească versurile, este nevoie ca poezia să pornească de la gîndurile lui, de la viziunea pe care o are el, muncitorul, nu pe care i-am atribui-o noi. Deaceea, tradusă în sarcini concrete, cunoașterea vieții nu se mai poate rezuma la metoda luării de contact, la înregistrare (deși și aceasta poate fi fructuoasă). Cel care este azi pe schele la înălțimea etajului zece, va fi mîine la etajul următor. Se cere, deci, o participare directă și permanentă.

Metode pot fi, desigur, multe. Una dintre cele mai eficiente este însă fără îndoială, aceea a participării pe cît mai lungă durată la viața unui colectiv muncitoresc puternic. Poetul care își va publica versurile în gazeta de uzină, la a cărei viață participă, va putea să vadă imediat și fără nicio diformare efectul pe care îl au versurile lui asupra oamenilor despre care scrie. Este, aici, o mare școală de cunoaștere a vieții, o mare școală de poezie. Inițiativa pusă în practică nu de mult, de a lega nemijlocit scriitorii de viața uzinelor, este menită să dea un nou avînt creației noastre literare.

Mihu DRAGOMIR

Aspect din sala de șah a clubului C.F.R. „Grivița Roșie".

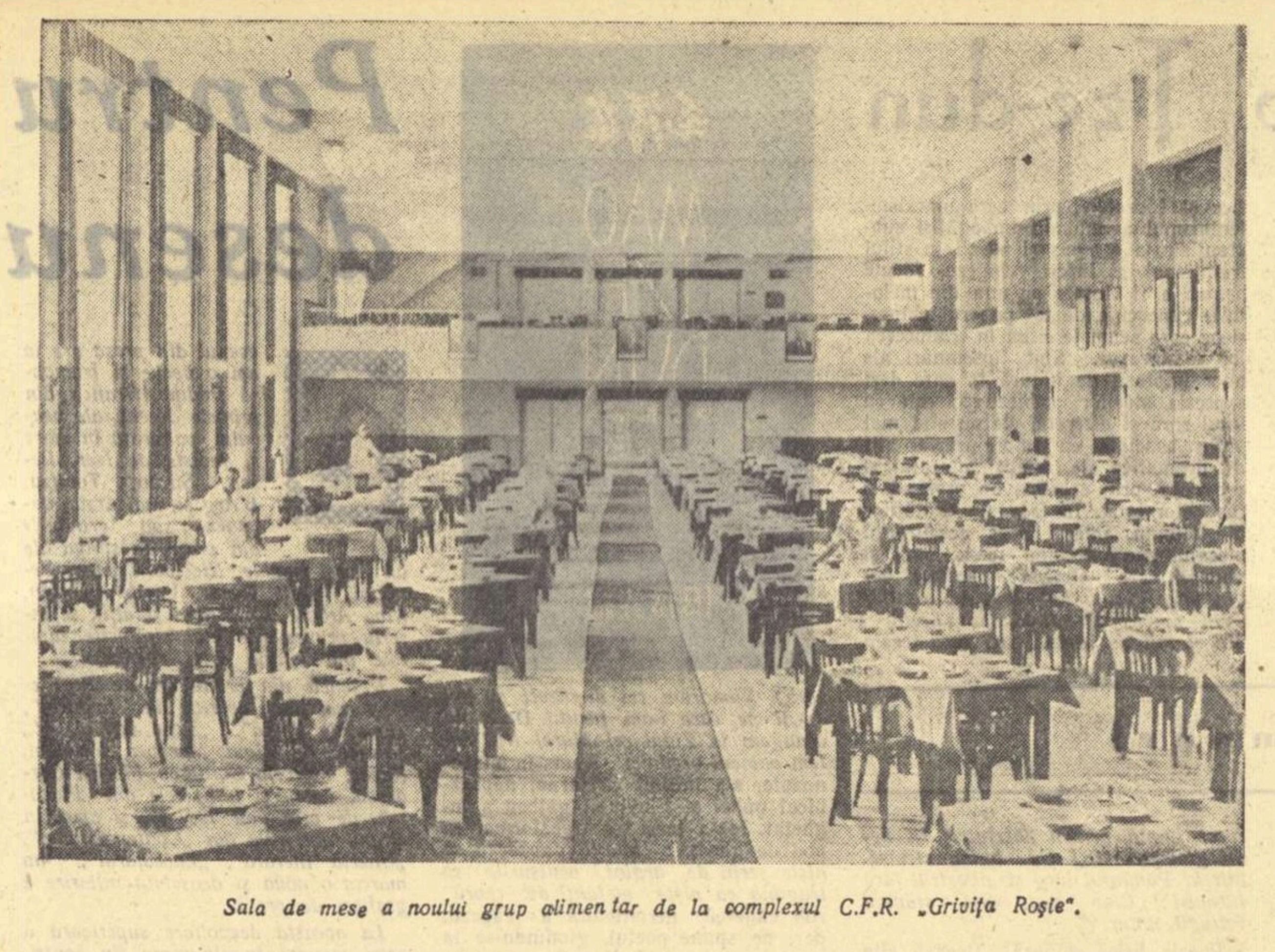

Sala de mese a noului grup alimentar de la complexul C.F.R. „Grivița Roșie".

Influența hotărîtoare

De cîte ori se vorbește despre un scriitor, critica se grăbește să-i stabilească înaintașii sau scriitorii sub zodia cărora s-a format. N-aș vrea să se creadă că socot această îndeletnicire zadarnică: niciun scriitor nu se naște pe un teren gol, el continuă și dezvoltă ceea ce a fost pînă la el. Dar a căuta personalitatea artistică a unui scriitor din zilele noastre numai cercetînd posibilele influențe literare exercitate asupra acestuia mi se pare o operație incompletă, incapabilă de a descifra esențialul.

Analizînd activitatea mea literară, critica a pomenit foarte des numele lui Cehov, Caragiale, Sadoveanu, Dostoievski etc. ca scriitori care ar fi exercitat, într-o formă sau alta, o anume influență asupra formației mele scriitoricești. Nu aș vrea să discut acum justețea acestor afirmații — nu aceasta constituie obiectul rîndurilor de față; în legătură cu o influență pe care eu o socotesc hotărîtoare, aș vrea să fac cîteva mărturisiri.

Influența care a jucat rolul determinant în formația mea de scriitor a fost cea a familiei mele, o familie de muncitori. In comparație cu importanța acestei influențe cea a oricărui artist — inclusiv cea a lui Shakespeare — pălește. Și aceste rînduri le scrie un începător care nutrește o admirație nemărginită pentru marele poet englez.

Contactul nemijlocit cu lumea muncitorilor l-a învățat pe artistul începător să privească literatura din punctul de vedere al intereselor clasei muncitoare. Privită din acest punct de vedere, artistul începător a înțeles că o bună parte din literatură nu răspunde la problemele fundamentale. Scriitorul începător crescut și educat într-o familie de muncitori observa cu nedumerire cum cei mai mulți dintre scriitori, nuanțau banalități pornografice, luminau platitudini exotice sau cădeau în genunchi în fața unui patron energic. Autorul acestor rînduri a avut marele privilegiu de a citi asemenea cărți în timp ce aștepta la poarta fabricii să-i ducă fratelui său, strungar la o uzină din Capitală, un oarecare castron cu o oarecare ciorbă care nu era de pui. Cînd citești o carte în asemenea condiții e imposibil să nu te întrebi de partea cui se situează creatorul. Scriitorul de mai tîrziu și-a dat seama că multe asemenea cărți nu vorbesc despre ceea ce e fundamental, deși o bună parte din critică continua să se extazieze în fața lor. Scriitorul începător și-a permis să nu le împărtășească entuziasmul. Credincios influiențelor binefăcătoare ale familiei lui scriitorul a socotit că nu e de demnitatea lui să se entuziasmeze de cărți care elogiază — poate într-un stil rafinat — viața de noapte a unor boieri cretini și trîndavi și n-a socotit poezie amurgurile de soare care învăluiau chefurile lor strașnice. Scriitorul începător n-a trebuit să facă un efort în această direcție; cine a cunoscut direct viața grea pe care o duceau muncitorii în trecut îi vine foarte greu să se descopere în fața unor asemenea pagini chiar dacă critica burgheză le acordase nimbul capodoperei.

A mai văzut apoi scriitorul începător cum literatura de acest fel descoperă personalități deosebite și pline de farmec în nu știu ce domnișoară în mintea căreia nici odată nu s-a dat o luptă între aparență și esență. Dar scriitorul cunoștea din rîndul familiei sale de muncitori, și din rîndurile celorlalte familii de muncitori pe care i-a cunoscut foarte bine — oameni de o mare frumusețe lăuntrică, de o admirabilă tărie sufletească și înarmat cu această cunoaștere îi venea foarte greu să creadă în frumusețea vieții interioare a nu știu cărui patron. Chiar dacă scriitorul începător ar fi admis, prin absurd, că în sufletul patronului s-ar fi strecurat o undă de omenie el nu putea să uite că cel în sufletul căruia se strecurase o asemenea undă era una și aceiași persoană cu cel care-i exploatau părinții, frații și surorile. In felul acesta scriitorul de mai tîrziu a învățat că și literatura trebuie privită din punctul de vedere al intereselor clasei muncitoare.

Educația dată de partid pe cîn[illegible]

din scriitorul de astăzi era redactor în presa de tineret, a dat acestor convingeri intime o bază și mai adîncă. Din discuțiile cu activiștii comuniști și cu muncitorii întîlniți pe teren scriitorul n-a aflat numai întîmplări deosebite, demne de pana oricărui scriitor, ori cît de mare, ci mai ales, a reușit să înțeleagă filozofia și morala clasei muncitoare. Aici și-a dat seama scriitorul că se afla adevărata originalitate artistică: atunci s-a născut în el dorința de a scrie cărți în care să răzbată filozofia și morala clasei muncitoare.

Unii, foarte puțini, socotesc o asemenea concepție o îngustare a investigației artistice; aceasta e și o minciună dar și o prostie. Căutînd să surprindă în paginile cărților sale punctul de vedere al clasei muncitoare zona de investigație a scriitorului devine cu mult mai vastă.

Autorul rîndurilor de față și-a propus ca în cărțile sale să răzbată filozofia și morala atîtor admirabili muncitori și activiști comuniști pe care i-a cunoscut și a căror influență asupra formației sale artistice poate fi pusă mai presus de orice.

Teodor MAZILU

Întîlnire

N-a fost desigur prima întîlnire cu fabrica, cu pulsul acela de inimă uriașă, palpitîndă de viață, care te întîmpină încă de departe. Nici măcar cu F.R.B.-ul n-a fost prima întîlnire. Mai fusesem acolo în anii trecuți, odată pentru un mic reportaj, altădată într-o primăvară, la o seziune a deputaților raionali.

Dar totuși, de ce n-aș mărturisi-o, întîlnirea aceasta a avut ceva unic, de neuitat. A fost un prilej festiv: Ziua internațională a femeii și am citit „Autobiografie la o jumătate de veac în fața muncitoarelor". Poate pentru că am descifrat pe chipurile tinere ca niște flori pe care le sărută numai soarele și ploaia și pe acelea ofilite de viscolul anilor de cruntă exploatare, aceeași emoție pe care am cules-o ca pe o rară recompensă poate de aceea întîlnirea mi-a rămas ca o impresie unică și neuitată. Se interpreta de către Orchestra radioteleviziunii, sub bagheta Floricăi Dumitriu „Ruslan și Ludmila" cînd am părăsit sala de festivități. Și acolo, în curtea îngrijită cu peluze verzi în care înfloriseră timid primele pansele, am văzut că exuberanța pătimașă ceaicovskiană are niște ascultători uluitori. Copiii de la Căminul F.R.B.-ului se țineau ca vrăjiți pe urmele educatoarei. apropiindu-se în vîrful picioarelor de ușa sălii de festivități. Nisipul foșnea ușor sub ghetuțele lor și atunci mi s-a părut că ascult a doua interpretare a lui Ruslan și Ludmila la F.R.B.

A doua întîlnire și celelalte au avut ceva cald, familiar. In micuța cămăruță de lîngă bibliotecă, am ținut o ședință de lucru cu membrii Cenaclului. Au venit abia 8—9 membri. Am discutat împreună o schiță care va vedea lumina tiparului, o poezie închinată Partidului de către o tînără poetă, Lascu Viorica, elevă în anul V al școlii profesionale F.R.B., texte care privesc viitoarele manifestări ale brigăzii artistice de agitație. A fost vorba acolo de planul de perspectivă al cercului literar, de concursul pentru cele mai bune texte ale brigăzii artistice de agitație, de reportajele pentru ziarul **Bumbacul**, despre viitoarele simpozioane și seri literare.

Deocamdată toate mi se par încă la început, roadele acestor întîlniri abia se întrezăresc, deși portarul mi-a mai spus data trecută:

— A, pe dumneata te știu, poți trece...

Asta face parte din esențial, deși nu e esențialul!

Dar deocamdată esențialul este să mă străduiesc să fac cunoscută munca entuziastă a brigăzilor de tineret conduse de Mărgărit Elena, de la secția Răsucit II și a tinerei Ionescu Georgeta, de la secția de Pieptănat, care și-au luat angajamente concrete în cinstea celui de-al III-lea Congres al Partidului.

Acesta ar fi unul din angajamentele mele concrete imediate.

Gica IUTEȘ

Despre documentare

In domeniul apropierii noastre, a scriitorilor, de viață și problemele ei, s-au făcut foarte multe în ultimii ani și nu s-au precupețit eforturile morale și materiale. Plecările scriitorilor, în grup sau izolați, pentru cîtva timp, pe șantierele socialiste, în fabrici și uzine, pe ogoarele colectivizate, care s-au intensificat în ultimii doi ani, dăduseră roade însemnate. Paralel cu aceasta, se intensificaseră, în special în ultimele luni, în cinstea celui de-al III-lea Congres al P.M.R., legăturile cu masele largi de cititori, prin folosirea metodei întîlnirilor literare la cluburile întreprinderilor. Personal, am avut mult de cîștigat din sondajele mele la Uzinele „Mao Țze-dun", la fabrica „7 Noiembrie", la Institutul de Planificare etc.

Discuțiile pe care le-am avut cu muncitorii și cu cei care se ocupă, în timpul lor liber, cu desfășurarea muncii culturale, au elucidat multe din întrebările mele.

Partidul arătase din totdeauna o deosebită grijă în ceea ce privește rezolvarea problemei, a apropierii scriitorilor de viața tumultuoasă, creatoare, a acelor oameni care, prin locul pe care îl ocupă în producție, sînt creatorii direcți ai tuturor bunurilor și valorilor materiale și morale, și în special a muncitorilor din industria grea. Asta nu constituie, desigur, o problemă de formă, ci de fond, de însăși existența și viața literaturii noastre.

Din metodele folosite pînă acum, mai mult sau mai puțin eficace, cred că cea din urmă, participarea activă la viața culturală a uzinelor, la îndrumarea muncii culturale, la ajutorarea în elaborarea materialelor, activitate propusă în Organizația de bază a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. ca metodă de lucru, în ceea ce privește apropierea scriitorilor de viața marilor uzine din Capitală, este cea mai actuală și, în această privință, cea mai importantă.

Uzina este baza **realității** noastre de astăzi. Este vorba de o realitate măreață, activă, care duce spre izbînda **socialismului**, creîndu-i baza necesară economică de dezvoltare. Pe cît de firească, pe atît de necesară este, deci, legătura noastră, a scriitorilor **realismului socialist**, cu această realitate socialistă.

Din scurta experiență de la aplicarea metodei relatate mai sus, la „plecarea" scriitorilor în uzine, se pot trage anumite concluzii. S-a deschis, între muncitori și scriitori, un cont comun, față de care este clar că „debitori" vor fi cei din urmă. Pentru că și prin această scurtă — deocamdată — experiență, s-a dovedit că scriitorii, în cazul în care vor folosi în spiritul gospodăresc posibilitățile și timpul, au de primit enorm de mult, în schimbul ofertei lor. Au de primit suflul acela de viață și de activitate creatoare și dătătoare de belșug moral și material. Pentru că, adevărata documentare, cred eu, nu constă în aceea că scriitorul a venit și a cules material despre o inovație, sau despre procesul unei munci, lucru care poate să se obțină, să zicem, și prin... corespondență, sau pentru reconstituirea unui cadru necesar unei lucrări. „Mă documentez" ar trebui să însemne că încerc să pătrund în sufletul, în spiritul oamenilor constructori ai socialismului, care la cutare sau cutare împrejurare acționează așa sau altfel. „Mă documentez" ar trebui să însemne nu numai că scriitorul încearcă această pătrundere, ci se lasă liber ca să pătrundă în el suflul sănătos „descoperit" de el. Și unde în altă parte se emană în asemenea cantități și atît de curat acest suflu sănătos, dacă nu în locul unde „se produce?"

E clar că „plecările" de la masa de lucru la fabrici și la uzine ne creează nouă, scriitorilor, premizele pentru a „ajunge" la valoarea dorită a muncii și preocupărilor noastre.

Dimos RENDIS

Noi inițiative pentru strîngerea legăturii cu viața

(Urmare din pag. 1)

fice ale uzinei socialiste. Munca în redacție sau într-o echipă artistică de agitație te aduce inevitabil în miezul acestei probleme. Cu o condiție, evident: să lucrezi sistematic. Nu zilnic — asta nu se cere nimănui și nici nu e posbil, dar sistematic, ceea ce presupu e prezența activă la toate acțiunile de care depinde îndeplinirea angajamentelor cu succes a sarcinilor gazetei sau ale echipei. Discuția în cadrul organizației de bază a arătat că și-au îmbogățit realmente experiența literară acei scriitori care au urmărit cu seriozitate împlinirea angajamentelor asumate. De pildă: tovarășa Veronica Porumbacu intenționează să ridice în paginile gazetei „Bumbacul". o problemă de producție. Tovarășii Gica Iuteș și Cezar Drăgoi au inițiat un proces literar ca să contribuie la lămurirea unor probleme de morală socialistă, care-i frămîntă pe tinerii muncitori de la întreprinderea „F.R.B.". Și alți scriitori se consideră că fac parte din colectivele fabricii în care lucrează, exprimîndu-se în consecință: fabrica noastră, echipa noastră, gazeta noastră — la noi în uzină, etc. Dimpotrivă, acei care n-au reușit să realizeze o asemenea legătură organică, fiind pînă acum doar de cîteva ori „în vizită" la uzina respectivă, n-au putut spune nimic interesant. E limpede din nou că în ultimă instanță totul depinde de atitudinea scriitorului.

In al doilea rînd, această muncă ne-a ajutat și la lămurirea unor probleme de principiu. De bună seamă — munca în întreprinderi nu e un scop în sine. Nu ne îndoim că și gazetele de uzină și chiar echipele artistice de agitație pot să-și împlinească în bune condițiuni sarcinile și fără ajutorul nostru. Dar scriitorii pot ajuta și ajutorul lor e prețuit. In domeniul activității cultural-educative, redactorii gazetelor și membrii echipelor artistice au ce învăța de la scriitori. Dar mai ales scriitorii au de învățat din exemplul oferit de atitudinea socialistă în muncă a muncitorilor. Scopul e apropierea scriitorilor de viața muncitorilor, în [illegible]reaga ei complexitate, cunoașterea ei multilaterală. Ajutorul concret (la redacție sau în echipe) e o punte minunată către o atare cunoaștere. Totodată însă, orice cunoaștere presupune prețuire reciprocă. Iată de ce problema „cum lucrăm în întreprinderi" e o problemă principială. Ca să putem pătrunde în miezul problemelor care-i frămîntă și-i preocupă pe oamenii cei mai înaintați ai zilelor noastre, acești oameni trebuie să capete încredere în noi. Iar pentru un muncitor etalonul principal în aprecierea fiecărui om este, în mod firesc, munca. Nu are vreo importanță deosebită ce anume facem: redactăm textele cerute de echipe. Iar dacă ajutăm pe alții să le redacteze, lucrăm efectiv ca redactori sau ajutăm numai la organizarea și orientarea muncii. Facem ceea ce ni se cere în condițiunile concrete ale fiecărei unități. Dar ceea ce facem trebuie să facem bine, temeinic, cu elan — așa cum lucrează și muncitorii. Atunci muncitorii ne vor primi — ca membri cu drepturi egale — în familia lor de muncă, și o lume nouă, minunat de frumoasă se va deschide ochilor noștri.

Reliefînd caracterul pozitiv al acțiunii începute, discuția din adunarea generală a organizației de bază a scos în relief — în al treilea rînd — și unele aspecte nerezolvate. Acțiunea nu este încă suficient de largă. Din păcate, mai sînt scriitori — și scriitori cu renume — care au rămas în afara ei. Totodată metoda folosită — bună și rodnică — nu epuizează totuși toate posibilitățile de strîngere a legăturilor cu viața poporului. In adunarea generală s-au făcut numeroase propuneri care ar putea fi luate în considerație de conducerea Uniunii Scriitorilor.

S-a propus, de pildă, ca mai mulți scriitori să se stabilească, pentru o perioadă mai îndelungată, într-un centru industrial important, de preferință acolo unde — pe baza directivelor celui de al III-lea Congres al P.M.R. — se prevede o dezvoltare mai puternică (Galați, Onești, Hunedoara, Reșița, etc.). Spunînd aceasta nu ne gîndim, evident, la o simplă „ședere", ci, și în acest caz, la o încadrare efectivă într-un colectiv de muncă.

Intr-un mod mai ascuțit se pune această problemă în cazul unor scriitori tineri. Nu este bine ca unii tovarăși — pînă la urmă începători, totuși, în de-ale scrisului, — să se considere de pe acum profesioniști și să nu lucreze efectiv în nici un colectiv de muncă socialistă. In fața conducerii Uniunii Scriitorilor stă sarcina să lichideze — atîtea cîte sînt — aceste situații.

Pe de altă parte, s-a cerut să fie dezvoltate și alte forme mai operative de participare efectivă a scriitorilor în rezolvarea unor sarcini obștești. S-a preconizat, de pildă, elaborarea de volume colective — cu participarea scriitorilor celor mai experimentați — despre fruntașii muncii socialiste dintr-o întreprindere, sau despre o altă temă interesantă. O altă formă ar putea fi echipe redacționale care, călătorind din oraș în oraș să împlinească în fiecare loc de popas cîte o sarcină cultural-educativă, ca de pildă: redactarea unei „pagini literare" a ziarului local, organizarea de discuții literare și șezători în întreprinderi, ținerea unor conferințe, etc. Merită să fie subliniată și următoarea propunere: Uniunea Scriitorilor să organizeze excursii pe tema „Să ne cunoaștem țara". Așa ceva e foarte necesar pentru orientarea scriitorilor în actualitate; cunoașterea în adîncime a vieții într-un anume loc de muncă e bine să fie completată și cu o cunoaștere în lărgime. In toată țara noastră se construiește azi atît de mult, viața oamenilor se înnoiește cu atîta rapiditate, încît e de ne început să ții pas cu vremea dacă n-ai posibilitatea să vezi cu ochii tăi uriașele transformări ce s-au înfăptuit sau se vor înfăptui pe baza Directivelor pe care le discută a[illegible]um întregul popor.

Așadar, discuția la care ne referim în aceste însemnări a subliniat din nou cît de variate sînt posibilitățile de a se strînge temeinic legătura scriitorilor cu viața. Valorificarea acestor posibilități depinde, pe de o parte, de inițiativa fiecărui scriitor, iar pe de altă parte de activitatea coordonatoare a conducerii Uniunii Scriitorilor.

Mihai NOVICOV

în uzine

Însemnări

Versurile lui Mao Țze-dun

Au apărut versurile lui Mao Țze-dun: o carte cu cotorul legat în mătase roz, imprimată pe o hîrtie velină mată de culoarea sidefului, avînd pe fiecare pagină, împreună cu mica poezie tradusă de Al. Philippide, reproducerea ei în ideograme chineze, tipărite cu cerneală aurie. Prezentarea grafică, datorită lui D. Stănescu, face din cartea de versuri a lui Mao Țze-dun, un obiect prețios, astfel întocmit încît să-l folosești cu înlesnire și să-l poți lua cu tine. Fiindcă cei mai mulți dintre noi nu putem descifra ideogramele chineze, care, la origine, figurau lucruri și ființe, le privim ca pe niște motive decorative și ne minunăm de marea varietate a semnelor, nerepetate în aceeași poezie. Scrisul a fost, în lungi răstimpuri ale trecutului de cultură al chinezilor, o știință și o artă, practicată cu o grijă cu atît mai mare, cu cît vechiul caligraf chinez era încredințat că, prin fixarea scriptică a unui cuvînt, realitatea figurată prin ideogramă era adusă în stăpînirea sa și putea fi influențată de el. Poezia, invenția poetică, era astfel o prelungire a scrisului, o artă îndemînatică și delicată, prin care a luat ființă o ramură de cultură, descoperită treptat, dar nu fără greutate, de popoarele europene. Pînă în secolul al XVIII-lea, există puține semne ale cunoașterii literaturii chineze. In epoca luminilor ni se deschid însă izvoarele de înțelepciune ale vechilor filozofi chinezi. Voltaire reia și motivul unei vechi tragedii în al său *Orfanul din China*. Lirica chineză a fost însă pentru Europa o revelație a veacului al XIX-lea.

Mao Țze-dun a compus versurile lui în stil arhaic, în rarele momente răpite vieții sale de mare luptător și revoluționar, viața unui om prin care soarta poporului său și a lumii întregi a fost profund modificată. Fiu de țăran din China Sudică, din Hunan, mai tîrziu student, apoi bibliotecar și ziarist, om cu întinse interese de cultură și cu vaste lecturi filozofice și literare, Mao Țze-dun este unul din creatorii partidului comunist chinez. După ce răscoală țăranii din Hunan în 1925, pornește lupta împotriva Gomindanului, devine președintele Republicii Sovietice din Kiangsi, dar este obligat, pentru a-și scoate trupele din încercuire, să execute marele marș de 12.000 kilometri: una din faptele militare cele mai uimitoare ale lumii moderne, un *Anabasis* chinez. După ce instalează noua putere în provincia nordică Șensi, începe lupta împotriva invadatorilor japonezi în Manciuria. In 1946, Mao Țze-dun reunește toate forțele progresiste împotriva Gomindanului și a imperialismului american, eliberează treptat teritoriul național și izgonește pe Cian Kai-și de pe continent. Revoluția, transformarea orînduirii, se continuă în vremea aceasta și, în septembrie 1949, cînd este proclamată constituția Republicii Populare Chineze, Mao Țze-dun devine conducătorul unuia din cele mai puternice state ale lumii, alături de Uniunea Sovietică, cu care se aliază prin acorduri economice și militare în 1950.

Au existat oameni politici și conducători militari care au dat o parte a timpului lor activității literare. Mao Țze-dun, în afară de operele lui politice și filozofice, prin care marxism-leninismul a dobîndit îmbogățiri substanțiale, a compus și poezii în stilul tradițional al liricii chineze, făcute pentru a fi cîntate pe una din melodiile cunoscute de tot poporul chinez, și pe care acum le citim în traducerea lor romînească. Sînt însemnări ale unor impresii de natură în care deși expresia stărilor subiective este cu totul rară și discretă, ele nu sînt mai puțin asociate cu împrejurările atît de dramatice ale vieții autorului și provoacă, prin acestea, un profund și răscolitor ecou. In fața singurătăților din Hunan, tînărul poet descifrează mesajul său întrebînd cerul înalt și vulturii care-l străbat: *„Vulturii bat din aripi, sus, în văzduhul nalt;/ Prin apele puțin adînci lunecă peștii. / Mii și mii de făpturi sub ceru-acesta rece/ Luptă pentru libertate./ In nemărginirea asta,/ Cu inima strînsă, întreb/ Pămîntul larg și albastrul fără țărmuri:/ Cine sînt, oare, stăpînii întregii naturi?"*

Poezia lirică chineză fixează cîte un singur moment, o reacție emotivă instantanee. Așa face și Mao Țze-dun în munții Cincan, cînd sosesc acolo primele detașamente militare și este proclamată noua putere, apoi cînd unitățile armatei roșii pătrund în provincia Futzian, și în alte multe momente care au zguduit lumea. Marele marș către nord-vest din 1934—1935, produce această însemnare lirică: *„Inalt e cerul, norii sînt gălbui; /Urmărim din ochi gîștele sălbatice/ Care zboară către miază-zi,/ Le urmărim pînă dispar în zare./ Numărăm cei douăzeci de mii de li pe care i-am făcut./ Dacă nu ajungem la Zidul cel Mare/ Nu sîntem oameni vrednici"*. Ajuns în miazănoapte, s-a întîlnit cu iarna, năprasnicul puhoi al Fluviului galben a înghețat, toată țara s-a transformat în pod de gheață: *„Munții dansează ca niște șerpi de argint,/ podișurile se leagănă ca niște elefanți de ceară"* sub căderea necontenită a zăpezii, dar, ne spune poetul, gîndindu-se la cuceritorii de altădată, *„Ca să găsim minți nobile și oameni de geniu/ Trebuie să ne uităm în preajma noastră, în prezent"*.

Substanța unei epopei este, astfel, comunicată, prin trăsături ca ale unui penel subțire, abia muiat în culorile și cernelurile lui. Forța se poate exprima oare prin delicatețe? Ne încredințăm de această putință citind versurile în atîtea privințe uimitoare ale lui Mao Țze-dun.

Tudor VIANU

Pentru calitatea desenului din presă

Desenul din presă are la noi o veche și frumoasă tradiție. Grafica din primele decenii ale veacului, publicată în ziare și reviste de Iser, Ressu, Șirato, Tonitza, B'Arg și, mai tîrziu, desenele sau gravurile din presa de stînga ale lui Aurel Jiquide, Nicolae Cristea, Perahim, Vasile Kazar, Vasile Dobrian, Nina Arbore, Iosif Ross și alții, se înscriu printre cele mai strălucite capitole din istoria artei romînești.

Desenele din primii ani de după eliberarea țării, apărute în „Scînteia", „Romînia liberă", „Veac nou", etc., semnate de Ligia Macovei, Perahim, Kazar, Marcela Cordescu, Florica Cordescu, Labin și alții, cele din „Flacăra", de prin anii 1947-49, și apoi, în ultimii ani, cele din „Contemporanul", „Gazeta literară", „Luceafărul", au marcat o nouă și deosebită înflorire a graficei de presă.

La această dezvoltare superioară a artei noastre în alb-negru au contribuit, din plin, alături de cei maturi, și numeroși artiști tineri, educați de regimul nostru: Const. Baciu, Val. Munteanu, Gh. Boțan, Cornelia Daneț, Natalia Matei, Eva Cerbu, Traian Vasai, N. Hilohi, M. Chirnoagă, B. Gănescu, Tia Peltz, pentru a nu cita decît pe cei care se manifestă mai des în presa din ultima vreme.

Din păcate însă, unele reviste, mai ales „Luceafărul" și „Gazeta literară", au publicat în anul din urmă numeroase desene sau gravuri de o calitate foarte discutabilă. Mai mult decît atît; a început să circule și o întreagă teorie, după care desenul din presă, avînd o existență efemeră, nu trebuie să fie o realizare artistică deosebită. Falsitatea acestei „teze" sare în ochi! Ea nu poate avea alt rost decît să ascundă deficiențele și lipsa de exigență a redacțiilor, să deschidă drum diletantismului, să scadă nivelul plastic al revistelor.

Desenul din presă nu este un gen aparte! El trebuie să fie tot atît de artistic ca orice altă ramură a graficii; cu atît mai mult cu cît prin marile lor tiraje, astfel de reviste au o deosebită răspîndire în mase și, în consecință, un rol educativ de prim ordin. Desenul din presă îndeplinește o funcție culturală de cea mai mare însemnătate, fie că este vorba de o lucrare independentă, fie despre ilustrații la un text. Valoarea cultural-educativă a desenelor antiimperialiste datorate lui Perahim, publicate acum cîțiva ani în „Gazeta literară", sau cea a linogravurilor sale mai recente, ca de pildă cele inspirate de cartea lui John Reed „Zece zile care au zguduit lumea", apărute în diferite reviste, nu mai trebuie demonstrată. Ilustrațiile la romanul „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, semnate de Florica Cordescu sau multe alte desene publicate tot în „Gazeta literară", cum sînt cele intitulate „Pentru pacea căminelor noastre", „Orizonturi noi" sau „Pentru 8 Martie" de aceeași artistă, au avut un larg ecou. Presa noastră a publicat și publică de asemenea în ultima vreme desene sau gravuri de remarcabilă ținută artistică semnate de Vasile Kazar, Vasile Dobrian, Paul Erdösz, sau lucrări ale multor din tinerii artiști, mai înainte citați, care se bucură de o binemeritată popularitate în rîndurile zecilor de mii de cititori.

De aceea este de neînțeles pentru ce, alături de aceste multe opere de calitate, datorate unor graficieni talentați și exigenți față de creația lor, se tipăresc atîtea lucrări dubioase? O categorie dintre aceste lucrări discutabile sînt datorate unor oameni insuficient pregătiți sau nedotați. Așa, de pildă, anul trecut, „Gazeta literară" și „Luceafărul" au publicat nenumărate desene de Mihu Vulcănescu, desene care, în marea lor majoritate sînt de un nivel mediocru. Cu toate că Mihu Vulcănescu a muncit asiduu în ultimii ani, încercînd nenumărate schițe de portret ale unor fruntași de pe marile șantiere sau întreprinderi industriale din țară, pregătirea lui profesională nu-l slujește încă deajuns. Și chiar dacă într-unele din desenele independente izbutește să depășească nivelul mijlociu, în multe din ilustrațiile pentru texte literare, rezultatele sînt foarte discutabile. Astfel, desenele lui pentru schița „Obsesia" („Gazeta literară" din 12 febr. 1959), pentru „Desțelenire" („G. L." 19 febr. 1959), pentru „Nu mai eram copii" („Luceafărul" din 1 iulie 1959) și multe altele, sînt exemple ce dovedesc serioase lipsuri de meșteșug.

De asemenea foarte defectuoase ca realizare artistică au mai apărut multe alte desene semnate de Constanța Ceptureanu (ilustrații la „Ger de februarie" — „G. L.". 12 martie 1959, la „Un vicepreședinte" — G. L. 6 aug. 1959), de M. Vrancea (la „Gangsterul" — „G.L.", 12 febr. 1959 — la „Plecarea" „G.L." 16.VII.1959) de Th. Dan (la „Șoseaua nordului" — „Luceafărul" 1 mai 1959) sau cele de Rodica Ciocîrdel („Luceafărul" 1 III, 15 III, 1959 și 1 XI 1958), de Th. Constantinescu („Luceafărul" 1.XI-1959), de Dumitru Costin („G. L." 8 X 1959), Elena Bronițki („G.L." 18 II 1960) și altele.

De ce redacțiile acestor reviste solicită în mod permanent, în anume perioade, colaborarea unor oameni lipsiți de pregătirea corespunzătoare, în vreme ce lucrările atîtor graficieni, de reală valoare artistică nu apar în ultima vreme decît rar? Dacă presa trebuie, în mod firesc, să pună la dispoziție spațiul și tinerelor talente, să le încurajeze chiar, aceasta nu înseamnă însă că revistele literare să devină tribune ale diletantismului în plastică.

Lipsa de exigență a redacțiilor a mai prilejuit apariția a numeroase lucrări foarte slabe, datorate unor tineri care, în general, au arătat prin alte desene sau gravuri, că au reale posibilități artistice. Așa, de pildă, alături de unele desene bune, s-au publicat lucruri neizbutite de Calafeteanu („Luceafărul" 15 martie, 15 oct., 1 noiembr. 1959) de Liviu Popa („Luceafărul" din 1 iunie 1959) de Tia Peltz („Luceafărul" din 15 mai 1959) și altele. In această categorie intră mai ales, Iulian Olariu. Deși lucrările sale din expoziții arată, în general, talent și sîrguință, numărul relativ mare de desene publicate de-a lungul anului 1959 în „Gazeta literară" și „Luceafărul" sînt, aproape în majoritate, superficiale. Unele din ele, cum sînt „Prieteni pe veci" („Luceafărul" din 15 oct., 1959), o ilustrație la „Deșteptarea" de D. Corbea („G. L." 2 aprilie 1959) și o ilustrație pentru „Serviciu ușor" de Radu Cosașu („G.L." 24 dec. 1959) sînt prost desenate și compuse, uneori chiar direct incoerente. Publicînd astfel de lucrări, fără exigență și discernămînt, redacțiile revistelor nu servesc nici pe cititor și, firește, nici pe artiști.

*

Alte probleme în legătură cu plastica revistelor sînt și cele legate de concepția paginației, de alegerea și punerea în pagină a reproducerilor și a desenelor. Și dacă eforturile depuse de redacții pentru o cît mai vie și mai atrăgătoare machetă, dau în ultimii ani rezultate din ce în ce mai îmbucurătoare — și la „Contemporanul" și la „Luceafărul" sau la „Gazeta literară" — pe de altă parte, materialul plastic în sine, nu este totdeauna destul de fericit ales sau pus în pagină. Așa, de pildă, în „Gazeta literară" se reproduc cîteodată în trei patru numere la rînd lucrări foarte slabe, numai pentru că ele fac parte din anume expoziții personale atunci deschise: astfel s-au publicat în 1959 lucrări de Rodica Bondi, Jenița Bulbuc-Ghica, Leandru Popovici, etc. Criteriul reproducerii unei picturi sau sculpturi nu poate fi altul decît problematica și certa lui valoare artistică.

Alte ori distribuția clișeelor în pagină se face independent de conținutul ei. Așa în „Gazeta literară" din 19 noiembrie 1959, în pag. 7, s-au publicat două cronici plastice: una despre expoziția pictorului sovietic Serghei Gherasimov, semnată M.V. și alta despre expozițiile Costin Ioanid și Aurelia Ghiață, de Ionel Jianu. Pe această pagină s-au reprodus, e adevărat, două desene, dar nu datorate vreunui artist despre care se scria, ci... de Paul Erdösz și Ion Verdeș! Operația machetării și alegerii clișeelor nu se poate face mecanic, la potriveală cu dimensiunile libere de text. Ea trebuie să aibă o directă legătură cu textul paginei sau, cel puțin, cu principalele idei ale revistei din acea săptămînă. Altfel se întîmplă lucruri cel puțin curioase.

In „Luceafărul" se fac de multe ori abuzuri de „îndrăzneală" în asimetria machetării care, unite cu petele violente de culoare sau cu desenele colorate peste care se tipăresc texte, duc nu numai la un aspect puțin potrivit cu seriozitatea unei publicații literare, dar îngreuiază literalmente posibilitatea cititului.

De asemenea nu se realizează întotdeauna, nici în „Gazeta literară" nici în „Luceafărul", un adevărat echilibru între materialul fotografic și cel desenat sau gravat.

★

Toate defecțiunile aci semnalate și altele de mai mică însemnătate, arată că, în unele cazuri, redacțiile nu acordă destulă atenție desenului artistic, sau poate că le lipsește și ajutorul unui tehnoredactor cu o mai înaltă pregătire plastică. Socot însă că alegerea și distribuția în corpul revistei a desenelor, gravurilor și reproducerilor de pictură sau sculptură, este o problemă de aceeași importanță cu cea a selecționării materialului literar. Revistele noastre trebuie să devină adevărate tribune ale artei, să aibă aceeași exigență față de calitatea artistică a materialului plastic, ca și față de textul literar.

P. CONSTANTIN

Redacția „Gazetei literare", recunoscînd că punctul de vedere exprimat în acest articol este just, va analiza cu seriozitate modalitățile de a îmbunătăți aspectul grafic al revistei și de a spori calitatea desenului publicat în paginile sale.

G. L.

PROFILUL EROULUI COMUNIST

Omul devotat cauzei comunismului, „cel mai dramatic erou modern... măreț, îndrăzneț, puternic..." (M. Gorki) a devenit eroul predominant în paginile literaturii noastre. Cercetînd modul în care a reflectat chipul comuniștilor, îndeosebi în lucrările de proză care au apărut cu prilejul celei de a XV-a aniversări a Eliberării, critica a observat și unele deficiențe. Caracterul schematic al descrierii vieții unor asemenea eroi, precum și prezentarea lor necritică sau subiectivă, au constituit cîteva dintre obiecțiile aduse cu acest prilej.

Realizarea imaginii literare a conștiinței revoluționare constituie un aspect fundamental în studierea caracterelor de comuniști. Cercetările noastre în acest domeniu se vor axa pe cîteva din cele mai valoroase portrete ale eroului comunist, (care nu poate fi un tip dat, pietrificat), susceptibil evoluției, perfecționării morale și politice.

Gradul de maturizare a conștiinței este un criteriu determinant în cercetarea tipologiei eroilor comuniști.

Cuprinderea unei galerii foarte variate de tipuri umane reprezentative pentru comunistul din zilele noastre, atestă maturitatea literaturii noastre și verifică implicit eficiența legăturii directe a scriitorului cu lupta clasei muncitoare.

Intîlnim frecvent un tip de erou comunist care marchează trecerea de la o răzvrătire spontană, impulsivă, la atitudinea conștientă, revoluționară. El apare, în operele literare ale primilor ani de după Eliberare, ca și în paginile altora, publicate mai recent. Mitrea Cocor oferă date hotărîtoare pentru fixarea acestui tip de erou care a părăsit calea împotrivirii izolate, lipsită de perspectiva politică a luptei revoluționare. El se îndreaptă spre partid ca spre o forță unică în stare să rezolve problemele majore ale existenței sale.

Dar această adeziune nu este numai rezultatul discuțiilor sale cu Stoica Cerneț. Tot astfel, precum Mitru Moț nu se decide să participe la viața socială a satului numai în urma discuțiilor lămuritoare cu Ardeleanu sau Teodorescu. In cazul ambelor personaje, formarea atitudinii revoluționare are temeiuri mai adînci, mai trainice. Pentru că ceea ce se petrece acum este un fapt fără precedent în conștiința acestui tip de țăran. Mitrea Cocor și Mitru Moț încep să înțeleagă condiția nouă a luptei — caracterul ei social, colectiv.

Intorcîndu-se, după război, în satul lui, la Malu-Surpat, Mitrea Cocor, cel care a supraviețuit unei drame cumplite: „...nu vine pentru răzbunările și necazurile lui, nu vine pentru durerea de dragoste ce o are. Vine pentru un interes al obștei..." Oamenii iau abia acum cunoștință de proporțiile propriei lor puteri, care este acum parte integrantă din forța imensă a colectivității. De aici, aspecte particulare semnificative ale limbajului și gesturilor în afirmarea demnității, curajului, încrederii în viitor.Ințelegerea sensului revoluționar al transformărilor sociale aduce calm, certitudine, destinde vechea încrîncenare în fața loviturilor vieții. Reacțiile „personale" se caracterizează prin acea spontaneitate și degajare fără precedent în vechea aparentă a umilinței, în vechiul limbaj figurat, prudent, al țărănimii, în trecut. Excelentă în această privință este, referindu-ne la romanul lui Titus Popovici, scena în care Mitru Moț îl înfruntă pe Spinanțiu, trimisul baronului Papp de Zerind. Din tăcut și morocănos, Mitru devine deodată exuberant. Asistă înviorat parcă la spectacolul descinderii marțiale, în fața ogrăzii lui, a emisarului care coboară stînjenit dintr-o limuzină strălucitoare. Ingîmfarea domnișorului care, — cînd deferent și intimidat, cînd nesăbuit și impertinent, — nu reușește să găsească tonul potrivit, i se pare ridicolă eroului nostru. El gustă cu savoare încurcătura preopinentului care se pierde în formule protocolare, atît de absurde în situația dată. Inferioritatea celuilalt stimulează verva răspunsurilor spirituale, pline de îndrăzneală, istețime și ironie subțire. Conștiința socială nouă determină astfel manifestarea unei personalități inedite, care anihilează, odată cu natura individualistă a țăranului și elementele vechi de expresie reminiscențe ale sfielii și amorțirii. Instinctul mîndriei, setea elementară de dreptate, mînia împotriva chiaburului care-i furase pămîntul, dezideratul suprem formulat ca o concluzie abia în finalul romanului („acum ni-s și noi în rîndul oamenilor!") — toate acestea l-au călăuzit pe Mitru spre comuniști, spre angajarea în lupta partidului.

Eroii care pot exclama cu aceea satisfacție supremă a lui Mitru Moț — „acum ni-s și noi în rîndul oamenilor!" — au simțit o atracție spontană, au acționat conform interesului lor imediat de clasă, în virtutea unei experiențe acumulate generații de-a rîndul. Integrarea lor în luptă se desfășoară impetuos și organic, sub semnul adeziunii depline, necondiționate, fără conflicte interioare, fără drame, firesc.

Există și un contingent de eroi literari care devin militanți ai partidului în împrejurări deosebite care determină alte particularități ale apropierii de cauza revoluției. Ei își pun probleme complicate de conștiință. Caută rezolvarea unor situații dificile în drumul spre limpezirea deplină a conștiinței lor revoluționare.

Oameni care au intrat în luptă, alături de comuniști, cum sînt George Teodorescu din „Setea", se află abia la începutul activității lor revoluționare. Practica luptei nu le poate oferi suficientă experiență și nici nu poate determina încă o hotărîtoare verificare a convingerilor lor cristalizate pe un plan mai mult rațional. Ei depășesc limitele șovăielilor și ale zbuciumului interior tocmai prin participarea conștientă la lupta partidului.

Imaginea conștiinței revoluționare

Adeziunea comunistului George Teodorescu este prin excelență rațională; „conștiința necesității istorice", îl determină să participe la activitatea politică a comuniștilor din Lunca. Dar la reîntoarcerea acasă descoperă o situație aproape paradoxală. Munca lui de agitație vine în contrazicere cu situația lui de proprietar; zestrea soției, pămîntul, îi aparține doar și lui.

Imaginea literară a acestor eroi aflați în plină deliberare, are meritul de a descoperi tăria morală dintr-un alt unghi de observație.

Teodorescu trebuie să facă dovada unei juste orientări în practica vieții, într-un moment de cumpănă care cerea fapte, atitudini hotărîte.

Sentimentul responsabilității morale constituie un aspect caracteristic eroului comunist. Conștiința sa revoluționară se manifestă exigent și în domeniul vieții sufletești. Fermitatea convingerilor politice, temelia solidă a certitudinilor nu exclude la Nea Vițu autocontrolul permanent, întrebările adresate sieși sau critica propriei atitudini. Afabil și comunicativ, prin excelență, acest muncitor care luptă în ilegalitate sub conducerea partidului, se caracterizează și prin monologuri interioare foarte dramatice (după discuțiile cu Fănică, Treispemii, cu pictorul, sau înainte de execuție). „Obsesiile" lui sînt provocate de problemele oamenilor care-l înconjoară. Viața tovarășilor și a prietenilor de orice vîrstă, îi oferă teme pasionante de meditație. Nea Vițu urmărește să-i îndrume pe oameni spre sensurile majore ale epocii și de aceea orice abatere spre meschinărie, îndepărtarea de tot ceea ce este esențial în existența umană, echivalează cu o dezamăgire, sau chiar cu o durere personală.

Maturizarea conștiinței socialiste este evidențiată pe un plan superior în imaginea unor eroi comuniști ca Anton Filip, Vițu, Karoly Bucsi sau Mareș. Ei reprezintă un moment în dezvoltarea morală și politică a activistului de partid. Integrarea lor în luptă nu s-a făcut nici spontan și nici cu prețul unor întortochiate procese de conștiință. Ridicați din rîndurile proletariatului, ei își datorează formația sufletească educației primite din tinerețe, într-o zonă înaintată a societății care este ambianța muncitorească. Evoluția lor ca luptători, cu această bogată zestre sufletească, demonstrează consecvență, aduce mărturia fermității principiale, a intransigenței revoluționare. Certitudinea este pentru Anton Filip și teoretică și practică în același timp; de aceea acțiunile sale respiră o energie constantă fără salturi și depresiuni — urmărind cu egală tenacitate îndeplinirea sarcinilor încredințate de partid. El aduce în lumea pestriță, zbuciumată și haotică de la Lespezi un sentiment al măsurii și echilibrului — o demonstrație a puterii deosebite pe care o poate deține numai claritatea conștiinței de activist al partidului. Personalitatea originală a lui Vițu este caracteristică pentru evoluția eroului comunist contemporan. Pe măsura ridicării nivelului conștiinței politice, acest erou capătă un orizont mai cuprinzător, judecă viața și oamenii printr-o perspectivă mai largă.

Imaginea literară a figurii comunistului reflectă un fenomen caracteristic umanismului socialist: lupta pentru țelurile partidului stimulează afirmarea unor caractere remarcabile, dezvoltarea celor mai bune trăsături umane.

Conștiința revoluționară transformă și înnobilează personalitatea; Anton Filip, omul timid și retras, devine un luptător pasionat în bătălia pentru transformarea fermei de la Lespezi într-o unitate socialistă fruntașă. Ilie Barbu devine întreprinzător, hotărît, fără a-și altera fondul său sufletesc de candoare și reverie.

Realizarea artistică a acestor eroi verifică un adevăr fundamental: numai socialismul dă un sens nou vechilor trăsături pozitive, care trăiesc acum o adevărată renaștere. Conștiința revoluționară a eroilor lui Marin Preda se manifestă prin firea acelor oameni „cu privirea deschisă și încrezătoare", cu suflete de copii. Descătușarea forțelor morale latente, și, implicit, înțelegerea inferiorității morale a dușmanului de clasă sînt determinate de întărirea combativității de clasă.

Conștiința socialistă se afirmă prin intermediul unor naturi umane variate; în cazul lui Ilie Barbu, prin acea „fire senină a eroului", prin „nota de inocență morală", prin „reacția de prospețime" etc. Demnitatea, sinceritatea atitudinilor, tendința către o armonie morală și umană bazată pe dreptate socială, sînt particularități determinate de formarea conștiinței revoluționare. Sînt mobiluri esențiale care explică puterea lăuntrică a eroilor comuniști din creația lui Marin Preda. Individualitatea eroului înfățișează nuanțat, exprimă tonurile multiple ale energiei descătușate de participarea la revoluție.

Varietatea trăsăturilor care conferă expresie fiecărui individ, reflectă în ultimă instanță în galeria caracterelor de comuniști din literatura noastră, un fond comun pe plan ideologic, politic și moral.

Trăsăturile omului politic fac parte dintr-o structură lăuntrică bine reliefată, cu amănunte și date particulare. Exemplele noastre au încercat să cerceteze cîteva tipuri de comuniști care au dobîndit drepturi de stare civilă, o categorică identitate umană și socială în paginile unor opere literare remarcabile.

Este evident că datoria de onoare a scriitorului în această privință, nu se poate considera fiind ca îndeplinită în mod desăvîrșit. Comuniștii nu-și află încă imaginea integrală a acelor trăsături morale și politice care îi reprezintă în operele literare existente. Cu atît mai mult, cu cît realizările de pînă acum au sporit exigența maselor de cititori. Ei așteaptă să întîlnească în literatură figura monumentală a acestui erou într-o realizare artistică superioară, demnă de personalitatea omului comunist. Descrierea fizionomiei sale constituie un înalt comandament ideologic și artistic al scriitorului contemporan.

Miron DRAGU

DRUMUL CEL BUN

(Urmare din pag. 1)

către guvernul S.U.A. a conferinței la nivel înalt, exprimă în realitate dorința lor criminală de-a stinge conștiința oamenilor muncii oriunde ea ar exista, în deosebi în familia popoarelor socialiste. Se știe și acest lucru. Dar nu-i destul să dorească vulpea să cadă strugurii pe care nu-i poate ajunge. Iar succesele țărilor socialiste în toate domeniile, rachetele cosmice sovietice, sînt astfel de struguri, la care nu poți ajunge. Popoarele lumii văd aceasta și faptele contribuie la trezirea conștiinței: e limpede cine vrea progres și pace și cine oftează cu sete sanguinară după război. Cei mai răi dintre capitaliștii americani au refuzat să pună piciorul pe drumul păcii. Așteaptă.

N-au decît să aștepte. Socialismul și comunismul merg înainte. Este un proces istoric de o grandoare nemaicunoscută. Iar munca avîntată a oamenilor muncii se înscrie cu succes deplin în acest proces. Entuziasmul provocat de directive, care de pe acum se traduce în fapte în cinstea Congresului al III-lea al P.M.R., dovedește convingerea întregului nostru popor muncitor că el a apucat pe drumul cel bun. Tot el a realizat ce s-a realizat mai de seamă în această țară și în trecut. Dar pentru alții, care-l împingeau, îl apăsau, îl asupreau și-l jăcmăneau. Acum realizează, conștient, tot ceea ce realizează pentru sine însuși. Conștiința este și a puterii și a dreptului său. Această conștiință a trezit-o partidul celor ce muncesc, partidul nostru.

Cum vibrează această conștiință, ce grad de incandescență atinge ea, poate oricine ușor să se convingă mergînd în orice întreprindere din țara noastră. Ea ar putea fi măsurată oarecum și cantitativ prin uriașul consum de carte tehnică, științifică și literară din fabrici și uzine. Am asistat de curînd la acordarea unor distincții fruntașilor în difuzarea cărții la locul de muncă. Sute de mii de exemplare în valoare de sute de mii de lei au fost cumpărate în ultimii ani individual de muncitori. Sînt nenumărați aceia dintre muncitori care se mîndresc că au biblioteca lor proprie și că la întîlnirile cu scriitorii le recită acestora din versurile lor sau discută cu ei despre romanele lor. După decernarea diplomelor meritate pentru succesele lor, un mare număr dintre difuzori a luat cuvîntul. Scurt, clar, în cifre, fiecare a arătat ce va realiza în cinstea Congresului și s-au chemat unii pe alții la întrecere socialistă; cei de la uzinele „23 August", cu cei de la „Grivița Roșie", cei de la „Semănătoarea" cu alții de la altă întreprindere, fiecare convins că va înfăptui ceea ce și-a propus. Vorbea din glasul lor mîndria oamenilor conștienți că prin munca lor contribuie la creșterea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, la îmbogățirea cunoștințelor lor, la cultura lor în general. Cartea în R.P.R. a devenit o necesitate și omul muncii și-o procură ca și pîinea sa de toate zilele. Amîndouă de bună calitate și la preț foarte scăzut. In astfel de condiții firește că omul dorește progresul neîntrerupt și pacea permanentă, și e gata să le apere pe amîndouă.

Directivele pentru Congresul al III-lea al P.M.R. vorbesc de fapt despre pașii uriași ai poporului nostru pe drumul socialismului, al progresului și păcii, pe drumul cel bun ales de popor.

Mihai BENIUC

ERORI NEINGĂDUITE

In ultimul număr al revistei „Studii și cercetări de istorie literară și folclor" (anul VIII, nr. 1–2, p. 257), citim, sub semnătura Elenei Piru, următorul fragment de frază: „Romanța medievală franceză a lui Guglielmo de Lorris și Giovanni de Meung **„Le roman de la Rose"**. Chiar și în școala medie se învață că cei doi poeți se numeau Guillaume de Lorris și Jean de Meung; cu atît mai mult nu-i e permis unui autor de lucrări științifice care folosește bibliografie italiană să nu știe că Guglielmo și Giovanni nu sînt nume franceze, că italienii italienizează prenumele străine (Renato Descartes, Giovanni Sebastiano Bach etc.) și că **romanzo** nu înseamnă „romanță", ci „roman" (întocmai ca mai vechiul nostru **romanț**). Este de mirare și ne întrebăm cum de a putut scăpa o astfel de mostră atenției comitetului de redacție al revistei.

ECATERINA VLADESCU-DRAGANOVICI *„Colectiviste"*

Discuții la spectacolul „Domnișoara Nastasia" organizat de Teatrul Muncitoresc C.F.R. în ziua de 3 iunie 1960 la Uzinele „Republica" din București.

Teatrul în uzine

Am fericirea de a lucra într-un teatru muncitoresc care se bucură de cele mai bune condiții posibile materiale și artistice, un teatru muncitoresc așezat în inima celui mai glorios cartier muncitoresc „Grivița Roșie". La tradiția luptelor revoluționare a ceferiștilor se adaugă acum tradiția a peste 14 ani de ființare a unui teatru anume creat pentru ei. Un teatru nou, un public nou. Așa dar caracterul popular al manifestărilor noastre era evident impunîndu-se de la început și s-a tradus în viață printr-un repertoriu adecvat și în timp prin cristalizarea unei modalități scenice de valorificare a acestui repertoriu ce dă o dimensiune proprie spectacolelor noastre pe care le dorim întotdeauna directe și simple în expresivitatea lor. Această activitate — ca să o numim — obișnuită și de la sediu, nu consumă decît în parte problema accesibilității, a legăturii teatrului cu masa spectatorilor.

Cu toate că dispunem de un public numeros, receptiv, entuziast, în exclusivitate nou, nu ne putem mulțumi și opri aici. Avem datoria de a trezi interesul pentru teatru unui număr din ce în ce mai mare de muncitori, de a extinde activitatea noastră la sate și de a orienta gustul artistic al noului spectator spre adevăratele valori ideologice și artistice ale spectacolului.

Subliniez faptul că eficiența mijloacelor noastre constau în perseverența tenace a înfăptuirii lor. Mă voi referi la cîteva din experiențele teatrului nostru Muncitoresc C.F.R. De ani de zile nu ne sfiim să căutăm spectatorul la locul său de producție și dacă am însuma întreaga activitate a teatrului pe spectacole ajungem la concluzia că o bună parte din activitate o ducem pe acest drum.

Nu mai departe decît în acest an teatrul a făcut peste 40 de deplasări în întreprinderile și uzinele Capitalei, precum și în raioanele și satele din regiune. La Atelierele Grivița Roșie, Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor, Fabrica Tableta, Monetărie, Fabrica de țesătorie Elena Sîrbu Depoul București Triaj, Textila Grivița, Filatura Dacia, Casa de Cultură Grivița Roșie (cu care avem și un contract de sprijinire și îndrumare), spectacolele noastre s-au bucurat de o deosebită prețuire. De curînd la Uzinele Republica s-au organizat două spectacole cu piesa „Domnișoara Nastasia" de G. M. Zamfirescu, ultimul fiind urmat de discuții. In noua sală de teatru a uzinei demnă de oricare teatru din Capitală au răsunat pline de emoție cuvintele tovarășului Dincă Constantin, lăcătuș de la secția electrică, Barbu Ion, electrician și Stoiciu Teodor, responsabilul cultural din comitetul sindical al uzinei. Ei au analizat calitățile și lipsurile spectacolului nostru și au salutat cu bucurie prezența actorilor Teatrului Muncitoresc C.F.R. în uzinele Republica.

Aproximativ 30 de actori îndrumă activitatea echipelor artistice amatoare și rezultatele pozitive ale muncii lor n-au întîrziat să apară. La concursul bienal Ion Luca Caragiale faza I-a, Stelian Mihăilescu cu echipa P.T.T.R. Gara de Nord s-a clasat primul în raionul Gh. Gheorghiu-Dej, Dănceanu Traian cu Clubul Grivița Roșie pe locul al III-lea, iar Minel Klepper în raionul N. Bălcescu pe locul I.

Pe lîngă sprijinul artistic mai sus amintit, teatrul nostru a pus la dispoziția clubului Grivița Roșie, Sindicatului Gării de Nord, Ministerului Transporturilor, P.T.T., I.R.E.B., casei de cultură Grivița Roșie, etc., costume, decoruri, peruci, sonorizare.

Pentru făurirea unei legături cît mai trainice între teatru și muncitori, s-a organizat vizitarea de către colectivul teatrului a Atelierelor Grivița Roșie, și alte întreprinderi, iar noi am primit vizita brigăzii condusă de Ștefan Lungu, Erou al muncii socialiste și a unor grupuri compacte de muncitori ceferiști iar la repetițiile generale și vizionări iau parte responsabilii culturali ai echipelor sindicale din uzine și întreprinderi, dîndu-ne un sprijin prețios în munca noastră.

Și la sate s-a dus o activitate susținută prin organizarea de spectacole speciale și prin instructori artistici. Numai în ultimele luni s-au dat peste 20 de spectacole la casele de cultură din Răcari, Titu, Vidra, la Slobozia Moară, în comuna Militari, Verești, S.M.T., Frăsinet, Plopeni, Lehliu, Moara Domnească, ș. a.

Raionul Titu este în patronajul nostru și aici și-au dus munca la Sălcuța, Corbii Mari, Mircea Vodă, Potlogi, Pitaru, și alte comune tovarășii Ion Aurel Manolescu, Titu Vedea, Eugen Ionescu, Dodi Caian-Rusu, Al Azoiței, și alții.

Din aceste legături directe cu viața, cu oamenii muncii, pentru care prezentăm spectacolele și pe care trebuie să-i prezentăm pe scenă — actorii își îmbogățesc experiența și măiestria artistică.

Ca o propunere — a cărei aplicare ne-ar fi de real folos atît nouă cît și spectatorilor — ar fi înființarea unei rubrici în presa de specialitate intitulată poate „Cuvîntul spectatorilor" din care am putea cunoaște și aplica la timp sugestiile publicului.

Munca colectivului nostru se împletește strîns cu munca milioanelor de oameni din țara noastră, iar eforturile lor se îmbină pentru consolidarea vieții noastre noi instaurată de poporul nostru sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn.

Elena DELEANU
directoarea Teatrului Muncitoresc C.F.R.

EROUL COMUNIST ÎN CREAȚIA MEA

Un drum emoționant

Să vorbești despre personajul căruia te-ai străduit să-i dai viață! Este un prilej emoționant de reconstituire a drumului anevoios de la actor — înarmat cu valorile textului — pînă la omul care își desfășoară pe scenă existența în toată complexitatea ei, pînă la erou.

In fața unei asemenea emoții mă aflu eu acum, cînd îmi propun să dezvălui fără meșteșugire de cuvinte, (n-o am), cîteva din problemele, preocupările, frămîntările mele în legătură cu parcurgerea unui astfel de emoționant drum.

Iată cum s-au petrecut lucrurile: Cam pe la începutul stagiunii actuale, dramaturgul sovietic A. Salinski „mi-a făcut cunoștință" cu eroul său Ivușkin. Era eroul principal al piesei sale, al cărei titlu i-a fost sugerat de înflăcărarea versului lui Heine: „Pîine și trandafiri".

Pornind de la exprimarea poetică a mărețului ideal al omenirii (pîine și trandafiri pentru toți), Salinski arată în piesa sa că materializarea acestui vis nu este posibilă decît ca un rezultat al luptei revoluționare a muncitorilor. Normal, el își alege eroii, răsfoind paginile cele mai edificatoare în acest sens, paginile glorioase ale Marii Revoluții Socialiste. De acolo, din aceste pagini l-a desprins Salinski pe Ivușkin al lui, care trebuia să devină și al meu. Ivușkin întruchipează esența omului nou, a muncitorului înaintat, animat de cele mai mărețe convingeri despre viitorul omenirii, înarmat cu concepțiile partidului său pe care-l slujește pînă la ultima picătură de energie.

Ivușkin manifestă o caldă înțelegere față de cele mai complicate fenomene de viață, față de cele mai delicate aspecte ale sufletului omului cu care venea în contact mereu în misiunea pe care o avea în tumultuoasa epocă a revoluției. Ca un părinte bun, se apropie de zbuciumul țăranului sărac, căruia simțul proprietății îi îngustează existența. El însuși este supus unei sensibile probleme. Iubește și nu renunță la dragoste. Luptă pentru a-și desprinde iubita din rîndurile dușmanilor lui și a lor lui. Irezistibil atrasă de toate calitățile lui, pînă la urmă femeia îl urmează. Ivușkin este un om adevărat.

Desigur, complexitatea personalității poate oferi la prima vedere mai multe soluții de interpretare. Mărturisesc că începutul lucrului meu la acest rol a însemnat o tentativă de a porni pe un drum greșit. Inconștient, preocupările mele s-au îndreptat exclusiv spre calitățile lui de luptător curajos. Tentativa aceasta a dus la un moment dat la construirea unui personaj neadevărat, a unui luptător în sine care nu-și putea justifica participarea la luptă decît prin niște manifestări exterioare, însoțite de false „efecte" vocale.

Am lucrat acest spectacol într-un desăvîrșit spirit colectiv și tovarășii mei n-au întîrziat să-mi seziseze eroarea. De atunci, a început adevăratul meu drum către Ivușkin. M-am angrenat treptat într-un proces de cunoaștere profundă a împrejurărilor în care Salinski și-a situat acțiunea. Pașii mei au început să se îndrepte spre relațiile cu ceilalți oameni. Prezența în focul revoluției trebuia justificată prin profunda lui convingere în justețea cauzei pentru care lupta. Convingerea aceasta, credința lui, trebuia subliniată pe parcursul spectacolului, nu numai în momentele în care vorbește despre revoluție, ci în toate acțiunile, în cele mai neînsemnate. Iată, îi plac versurile. Dar ce fel de versuri îi plac? Ivușkin se apropie numai de o asemenea literatură, în al cărei conținut găsește contingențe cu propriile sale convingeri. In activitatea revoluționară, are sarcina de a atrage de partea sa oameni în conștiința cărora nu este săpată adînc imaginea revoluției, ca o necesitate pentru cucerirea bunului lor trai. In relațiile cu acești oameni, Ivușkin folosește argumente și metode variate, pe care le aplică totdeauna, ținînd seama de portretul sufletesc al omului pe care-l are în față, de capacitatea lui de înțelegere. Căutarea și găsirea acestor metode, îi solicită un efort continuu, care nu poate fi susținut decît de convingerile sale, în virtutea cărora acționează întotdeauna.

La un moment dat convingerile întîmpină o strașnică rezistență: cu atît mai strașnică cu cît ea vine din partea celei pe care o iubește. S-ar fi putut profila aici două alternative: sau convingerile sale să-i înăbușe iubirea, sau sentimentul său puternic să acționeze în așa fel, încît să-i șubrezească fermitatea revoluționară. Ivușkin însă a învățat că prin luptă se poate cuceri orice. Alege lupta. Și frumusețea morală a lui Ivușkin se subliniază prin caracterul de paralelism pe care îl capătă lupta sa. Pe de o parte, el acționează hotărît, necruțător, împotriva chiaburilor, împotriva clasei pe care partidul său o va îngropa. Pe de altă parte, dragostea pătimașă îi este dublată de străduința continuă și conștientă prin care urmărește recuperarea acestei fete tinere pentru societatea cea nouă și, bineînțeles, pentru el.

Iată cum întreaga imagine a eroului comunist Ivușkin este conturată de linia profundă a convingerilor sale, cu care el însuși se confundă întotdeauna: atunci cînd citește versuri sau înfruntă senin perfidia dușmanului, atunci cînd trage cu arma în dușman, sau iubește cu patimă.

Pornind de la acest adevăr al lui Ivușkin, m-am străduit să ajung cît mai aproape de ei, parcurgînd drumul pe care am avut emoționantul prilej să-l reconstitui.

Apropierea mea de acest adevăr m-a învățat că

Octavian Cotescu într-o scenă din piesa „Pîine și trandafiri" de A. Salinski

nu este posibilă interpretarea veridică a eroului comunist, fără să pornești de la analiza amănunțită a concepțiilor lui, fără să te apleci asupra fiecărui amănunt al chipului său, ținînd seama că el nu este altceva decît expresia umană a marilor idei care pregătesc fericirea deplină a omenirii.

Octavian COTESCU
actor la Teatrul Municipal

BUCURIA DE A-I CUNOAȘTE!...

Pe neașteptate, Vasilica Tastaman și cu mine, doi din interpreții piesei lui Dorel Dorian, „Dacă vei fi întrebat" am fost solicitați să ne întîlnim cu tineri muncitori textiliști de la „Industria Bumbacului A". Cei care ne poftiseră fuseseră spectatorii noștri la această piesă și ne solicitau să le vorbim despre procesul de creație al actorului. Faptul că vom avea prilejul să stăm de vorbă cu spectatori dragi nouă ne-a provocat bucurie dar și o mare emoție, și aceste sentimente ne-au stăpînit tot timpul vizitei noastre. Mașina a oprit pe chei în fața unei clădiri impunătoare în jurul căreia totul era atît de curat și ordonat că-ți făcea mai degrabă impresia de clinică, de sanatoriu și nici de cum de o întreprindere textilă. Am fost poftiți în biroul directorului, unde domnea aceeași ordine și curățenie. Actorul se naște observator, este un lucru cunoscut. Și fantezia mea a început să lucreze. Doream să mi-l închipui pe director așa cum îmi va apare atunci cînd se va deschide ușa, să-i ghicesc felul cum se comportă, cum vorbește, cum acționează și mai ales felul în care își organizează munca de conducere. Pe masă se aflau mostre de materiale textile. Desigur, produsele fabricii. Dorința de a-l cunoaște pe directorul întreprinderii devenise acută deoarece în prezent pregătesc rolul unui director al unei mari întreprinderi în piesa „Intoarcerea" de Mihai Beniuc. Oare acest om viu va arăta așa cum mi-l închipuisem eu pe eroul meu din piesă?... Tînărul inginer Sandu Pascaru, care ne primise la intrarea în întreprindere ne-a prezentat în sfîrșit pe tov. Eugen Rossin, directorul. O voce caldă, un ton prietenos, un ușor accent ardelenesc și o mare siguranță în felul de a se exprima. Avea chiar și vîrsta personajului meu. Purta o scurtă pe umeri și zîmbea tot timpul. M-am simțit de îndată ca lîngă un prieten. Am plecat împreună vorbind spre sala unde erau adunați cei cu care trebuia să mă întîlnesc. Am urcat un etaj și o lumină orbitoare ne-a învăluit iar zgomotul aplauzelor cu cari am fost primiți mi-a dat un sentiment cald de bucurie. Majoritatea auditorilor noștri erau foarte tineri căci întîlnirea noastră fusese pregătită de către organizația de U.T.M. Am fost rugat să vorbesc despre procesul de creație a actorului. Cum își făurește un artist eroul, cum ajunge să-l dea viață pe scenă... Apoi cei din sală ne-au pus întrebări și discuțiile ne care le-am purtat m-au surprins prin precizia și seriozitatea lor. Filatoarele Meila și Murgășeanu Eufina s-au arătat în special dornice să cunoască specificul muncii noastre. Am întrebat la rîndul meu dacă această întreprindere atît de bine organizată are și o echipă de teatru. Nu. La „Industria Bumbacului A" există o echipă de dans, un cor, o brigadă artistică dar nu ființează o echipă de teatru. M-am oferit să le stau în ajutor oricînd vor avea nevoie de mine. Discuțiile s-au terminat într-o atmosferă de caldă prietenie și după ele, am fost invitați să vizităm cîteva sectoare ale fabricii. Dorința noastră fusese astfel prevenită.

Pretutindeni, la sectorul de finisaj, la sectorul de imprimat am întîlnit muncitori care ne-au recunoscut imediat și se întreceau fiecare să ne spună în ce spectacole ne-au văzut și ce roluri le-au fost mai mult pe plac. Un adînc sentiment de bucurie și recunoștință m-a cuprins la gîndul că toți acești oameni, spectatori dragi nouă, urmăresc cu atîta atenție și entuziasm munca noastră pe scenă și mi-am amintit încă odată cuvintele nemuritorului Stanislavschi: „Apariția actorului pe scenă este o acțiune artistică de cea mai mare răspundere". Aici, între ei, mi se părea că mă aflu într-o mare familie. Mi-am adus aminte că am petrecut un concediu într-o vară cu unul dintre acești tovarăși la Lacul Roșu, pe un altul l-am recunoscut dintr-o altă vacanță și privindu-l am recunoscut în ei foarte mulți eroi ai pieselor noastre și mi-am dat seama cît de important este acest contact direct al oricărui creator cu eroii vieții noastre. Nu toți desigur, vor fi descriși de scriitori, poeții și dramaturgii noștri, dar cîți dintre ei n-ar merita să fie!... Iată de pildă pe Nedelcu Maria, muncitoare la secția de finisaj, mamă a unsprezece copii dintre care cîțiva fac parte ca și ea din colectivul acestei industrii. Iată și pe Drăghici Alexandrina, mamă a cinci copii și mi se pare și bunică. Plină de viață, de bucuria de a trăi, cu fața rumenă ca a unei femei care lucrează în plin aer și soare, cu mîinile sprintene. O priveam cum își organizează munca cu o voioșie și o agilitate care ar da de gîndit nu numai multor bunice dar și multor mame. La aceeași secție, una dintre fetele ei, Maria, talentată sportivă și pasionată înotătoare este și muncitoare fruntașă. Și cîți vor mai fi ca ei?... Cum aș putea ca în fața unui astfel de public să nu caut să-mi îmbunătățesc munca, să nu mă străduiesc să port mesajul eroilor pe care-i interpretez? M-am despărțit de ei cu sentimentul unei comunicări de la inimă la inimă și pășind pe străzile largi, încadrate de clădirile impunătoare ale noului nostru București care se ridică prin munca altor oameni de aceeași plămadă, mi-am dat seama încă odată ce mare stimulent este pentru un artist gîndul că efortul lui este prețuit de acești oameni. Și mi-au venit din nou în gînd versurile lui Malacovski atît de dragi:

„Mă bucur că munca mea
Se varsă în munca republicii mele!"

Septimiu SEVER
actor la Teatrul Municipal

„VALURILE DUNĂRII"

Literatura noastră poate număra cîteva cărți închinate luptei antifasciste a comuniștilor din ilegalitate, pregătirii insurecției armate a poporului; pe scenele teatrelor s-au reprezentat și se reprezintă unele piese (deocamdată puține și ele) în care se oglindește această temă scumpă poporului nostru. Cinematografia, ca artă mai tînără, s-a prezentat ceva mai tîrziu în competiție. Abia acum cu „Valurile Dunării". putem considera că tema luptei partidului pentru dezorganizarea frontului hitlerist și pentru alungarea fasciștilor din țară. pregătirea actului de la 23 August, care au constituit obiectul unor bune filme documentare, sînt prezente — nu încă în toată complexitatea și adîncimea — dar prezente pe pelicula unui film artistic. Filmul, arta cea mai comunicativă și mobilizatoare, și-a asociat de data aceasta și una din temele cele mai comunicative și mobilizatoare.

Misiunea comunistului Toma nu e tocmai ușoară. Va trebui să se îmbarce ca marinar pe șlepul N.R.F. 724, după ce în prealabil se va fi atașat unui grup de borfași mergînd sub escortă și va face ca o parte din armamentul german transportat pe șlep să ajungă în mîna gărzilor patriotice. Nici misiunea actorului Lazăr Vrabie, interpretul lui Toma, nu e tocmai ușoară. Toma joacă un rol dublu, cel puțin pînă în momentul explicației pe care o are cu Mihai, cîrmaciul șlepului. Toma este un deghizat și e nevoit mereu să alterneze înfățișarea reală cu masca. Apoi lupta cu minele, cu focul care amenință să arunce în aer șlepul ticsit de muniții și armament, cu nemții care atacă vasul, cere îndrăzneală, vitejie, putere de sacrificiu, pricepere, în timp ce lupta cu Mihai și Ana, la început pentru a se ascunde de ei și apoi pentru a-i determina să înțeleagă și să participe la misiunea sa, cere tact, delicatețe și sensibilitate sufletească. Ca „pungaș", Toma trebuie să fie șmecher și să se impună prin forță, ca „marinar" pe șlep trebuie să fie supus și vrednic, ca luptător comunist e anti-egoist și curajos pînă la eroism. Iar spectatorul trebuie să-l simtă, sub orice mască, pe comunist, pe Toma cel adevărat. Lazăr Vrabie trece prin toate ipostazele cu o ținută artistică unică: simplitatea. Nu e, de fapt, doar o ținută, ci și un mod de a gîndi artistic, o concepție, o metodă dacă vreți, în orice caz comportarea cea mai proprie artei cinematografice. Pe Lazăr Vrabie l-am văzut și pe scenă, unde nu e totdeauna simplu, unde e cu adevărat teatral (în sensul bun, firește). In film însă nu mai e teatral. N-am reținut niciun gest de prisos, nici o modulație a feții forțată cu intenția de a sublinia nu știu ce mișcare lăuntrică. In clipa în care Mihai ordonă plecarea șlepului, (după ce o vreme refuzase să facă aceasta în ciuda insistențelor lui Toma), pe chipul lui Lazăr Vrabie flutură o clipă, dar numai o clipă, un zîmbet abia perceptibil (de triumf? de simpatie pentru Mihai? de bucurie că va preda la timp armele în mîna tovarășilor?). Acest mod de a juca este caracteristic pentru întreaga evoluție pe ecran a actorului.

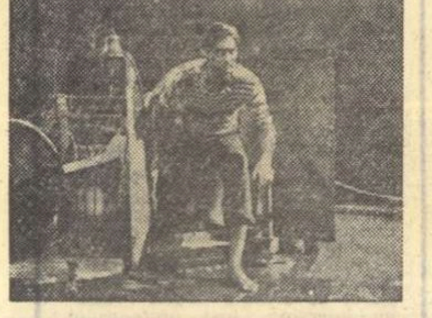

Mihai, cîrmaciul șlepului 724, nu are pînă la îmbarcarea lui Toma nici o altă preocupare, nici o altă pasiune și niciun alt ideal decît tînăra lui soție, Ana. Il indispune războiul care-i tulbură căsnicia, minele germane care amenință viața Anei, pe nemți care se poartă ca niște stăpîni, dar își făgăduiește lui și Anei, după război, o casă cu mulți copii, în care să-și continue fericirea conjugală. Toma intervine decisiv în viața lui Mihai. La început îl uimește prin „maniere". Apoi îl cucerește prin curaj (salvează șlepul de la ciocnirea cu o mină). Abia către sfîrșit îl convinge, dar lămurirea dintre ei nu e însoțită de ezitări sau drame, fiindcă Mihai acumulase destulă ură și durere, se săturase de nemți și război, de permanenta amenințare a morții. Cînd Toma vrea să-i dea unele indicații înaintea luptei cu nemții, Mihai răspunde: „Știu și singur. Doar nu sînt prost". Procesul înțelegerii se consumase în interior, fără conflicte și ezitări. De altfel faptele se precipitau și nu mai era timp pentru un colocviu cu sine. Astfel că moartea lui Mihai cu mîna pe mitralieră, luptînd contra hitleriștilor nu surprinde, ci se înscrie pe linia evoluției sale.

Spre deosebire de Lazăr Vrabie care avea de înfățișat ipostaze diferite ale unui caracter unic, neschimbat, Liviu Ciulei, în rolul lui Mihai trebuia să redea o evoluție interioară, sub o aparență unică, neschimbată. Mihai e un om angajat sufletește într-un circuit de viață destul de restrîns: Ana, șlepul, modesta fericire conjugală din viitor. Războiul dar mai ales întîlnirea cu comunistul Toma îi descoperă alte zone ale vieții, nepătrunse de el pînă atunci, îi clatină liniștea naivă și precară pe care și-o întreținea, din ce în ce mai puțin convins de reușită. Liviu Ciulei n-a reprodus pe ecran un personaj liniar, impersonal și primitiv, în ciuda tentației care s-ar fi putut ivi. Mihai e un soț gelos, un om îndrăzneț și sincer și cînd repetă, stereotipic, formula „Să-ți dau un sfat..." adaugă de fiecare dată o nuanță deosebită (sesizabilă în ton, în privire sau în cine știe ce vagă modificare a vreunei linii faciale), lăsînd să se înțeleagă de fiecare dată că nu va spune sau nu a spus chiar tot ce gîndea. Jocul lui Ciulei e mai mobil decît al lui Vrabie, mai apăsat, dar aici intervine autoritatea rolului care, așa cum observam, comportă o evoluție interioară sub o aparență neschimbată. In acest caz simplitatea „pură" risca să devină simplificare, schematizare și de aceea trebuia evitată.

Ana, soția lui Mihai, se află la începutul experienței sale de viață.

Deși foarte tînără, Ana intuiește, înaintea lui Mihai, adevărata identitate a lui Toma și, treptat, se naște între ea și Toma un soi de complicitate pasivă care, mai tîrziu, se va transforma într-o colaborare efectivă pentru îndeplinirea misiunii de partid a lui Toma. Adeziunea Anei era mai ușor de dobîndit decît aceea a lui Mihai, Ana fiind mai puțin reținută și retrasă, dar totodată mai dificilă prin nesiguranța care o inspira permanenta ei curiozitate investigatorie, prin suspiciunea cu care-l trata la început pe Toma, — ca pe un intrus în viața lor.

In rolul Anei, Irina Petrescu, tînără actriță talentată, a realizat o femeie pătrunzătoare, sensibilă, îngrijorată de destinul comun, gata să aducă servicii lui Toma și, prin el, forțelor patriotice antifasciste. Uneori însă, interpreta joacă „scenic", crispat sau, pur și simplu, pozează operatorului de imagini, iar cînd vorbește se simte, aproape „se vede", efortul de a alege între dialogul de teatru și cel de film.

Irina Petrescu e încă studentă și e la primul ei film. Are tot timpul — și tot talentul — să-și învingă aceste vicii anticinematografice.

O mențiune deosebită micului Ion Bodeanu care, la vîrsta jocului în nisip, joacă, cu maturitate artistică, un rol greu într-un film grav.

Este îmbucurător că doi scriitori dintre cei mai talentați, Francisc Munteanu și Titus Popovici, și-au îndreptat eforturile creatoare către scenariul cinematografic, un sector care a fost ocolit multă vreme de scriitori. Scenariul realizat de Francisc Munteanu și Titus Popovici are înainte de toate meritul autenticității. Personajele și faptele filmului sînt ale vieții reale și dramatismul scenariului, valorificat cu talent de Liviu Ciulei în calitatea sa de regizor, este propriu oamenilor și acțiunilor din perioada luptei împotriva ocupației hitleriste.

O caracteristică a filmului este dinamismul continuu al acțiunii, tensiunea dramatică susținută. Războiul pune în orice moment în primejdie viața oamenilor: aici expresia „a sta pe un butoi de pulbere" nu mai este metaforică. Un șlep încărcat de muniții plutind printre minele nemțești și sub focul bombardamentelor aeriene este într-un fel un vas al morții.

Lupta eroică a comunistului Toma pentru a evita ciocnirea șlepului de o mină, apoi Dunărea în flăcări amenințînd să arunce în aer șlepul, „greblarea" primejdioasă pentru detectarea minelor, bombardamentele, lupta cu nemții care voiau să pună stăpînire pe vas, luptă la care iau parte și gărzile partiotice sînt doar cîteva scene, dintre cele mai încordate ale filmului, realizate cu autenticitate și dramatism de regizor și actori.

Fără a fi un film de aventură, „Valurile Dunării" are darul captivării spectatorului prin neprevăzutul și eroicul care concurează rodnic la sublinierea ideii artistice fundamentale. Imaginile realizate de Grigore Ionescu pun în valoare cu expresivitate aceste însușiri, iar muzica lui Theodor Grigoriu marchează pregnant, în stilul sobru-eroic al întregului film, mișcarea interioară a personajelor și principalele momente ale acțiunii.

Pe temeiul autenticității sale, al impresiei de viață trăită, prin combativitatea sa, filmul exercită un important rol educativ. Tinerii spectatori vor învăța de la personajele filmului, mai ales de la comunistul Toma, curajul și tăria morală, devotamentul și abnegația față de cauza partidului, mergînd pînă la riscarea propriei vieți pentru îndeplinirea unei misiuni de partid. Sub acest raport, filmul dă o stenică lecție de comportare comunistă.

Ceea ce dă un sens înalt destinelor umane urmărite de autorii filmului este, fără îndoială, participarea activă, conștientă la lupta poporului pentru zdrobirea și alungarea fasciștilor de pe pămîntul patriei. Prin Toma, atît Mihai cît și Ana reușesc să se înalțe deasupra universului lor strîmt, familial, pe care și-l apărau cu naivă îndîrjire. Toma constituie în viața lor catalizatorul care le determină apropierea de partid, înțelegerea, deocamdată vagă, intuitivă a țelurilor de luptă ale comuniștilor.

Dar Toma nu este singur. El face parte dintr-o întreagă armată, organizată perfect, misiunea sa de luptă fiind una din acțiunile pregătitoare ale ofensivei generale. Luptele care au loc după moartea lui Mihai și debarcarea lui Toma sînt lupte decisive pentru eliberarea portului. Fasciștii sînt alungați, după ce au lăsat în urma lor ruine fumegînde. Dar războiul nu s-a încheiat. In finalul filmului îl vedem pe locotenentul Toma într-o coloană care se îndreaptă către frontul antihitlerist.

Modul în care au fost înfățișate luptele pentru cucerirea orașului comportă însă unele obiecții. Se redau frînturi de explozii, mișcări ample de oameni, retragerea nemților, „salturi înainte", focuri de armă, ziduri sărind în aer etc. Luptele capătă astfel un caracter oarecum nedefinit, statul major al gărzilor muncitorești care totuși a condus aceste lupte nu apare în acțiune. Oamenii par să acționeze spontan, conform unei organizări ad-hoc. De ce în pregătirea luptei s-a putut vedea acționînd un grup conducător, iar acum în desfășurarea ei, acest grup a dispărut? Conducătorii mișcării de eliberare trebuiau să se afle în fruntea gărzilor, să dirijeze bătălia. Mai mult, însuși Toma, unul din eroii centrali ai filmului e absent de la încleștare și apariția sa izolată pe străzile orașului nu-i suplinește prezența în front. Spectatorul, care a urmărit febril destinele eroilor principali, caută îngrijorat pe ecran, printre cei care luptă, un personaj cunoscut, îl caută firește pe Toma. Acesta trebuia surprins de aparatul de filmat în încordarea maximă a focului, în participarea sa directă la cucerirea orașului. Din pricina absenței lui Toma și a celorlalți comuniști cunoscuți, scenele de luptă pierd din intensitatea dramatică.

O altă lacună a filmului este finalul deschis, suspendat. Există o regulă în vigoare și la proză, și la dramaturgie, și la film, aceea a compoziției. Nu poți încheia un episod epic, dramatic etc., fără a da un „prim" deznodămînt al acțiunii. De aceea, nu orice fragment de roman este implicit și nuvelă. După moartea lui Mihai, Toma pornește în căutarea Anei căreia urma să-i comunice vestea tristă și de care va trebui să aibă grijă mai departe, conform dorinței cîrmaciului. E de presupus deci o întîlnire între Toma și Ana. Dar această întîlnire nu are loc; nu știm ce au discutat cei doi, dacă au discutat ceva, destinele lor se separă în mod nelămurit și inexplicabil.

Cu filmul (am subliniat filmul) „Valurile Dunării", cinematografia noastră deschide drumul către ecran marei teme a luptei comuniștilor pentru eliberarea țării.

Dumitru SOLOMON

Carnet CINEMATOGRAFIC

discul

Gustav MAHLER — SIMFONIA nr. 4, IN SOL MAJOR

Orchestra Filarmonică Cehă
solistă: Maria Tauberová, soprană
dirijor: Karel Sejna

Dintre cele nouă simfonii, simfonia în sol major reprezintă construcția cea mai aproape de modelele clasice. De unde în simfonia a doua, Mahler întrebuințează, în partea a cincea, 10 trompete, 10 corni și 10 talgere, iar a opta cere opt soliști, două coruri pe patru voci plus cor de copii, aici, în această operă plină de veselie și optimism, mijloacele ansamblului orchestral sînt cele obișnuite, ba chiar se poate spune că în unele pasaje el este solicitat să dea impresia unei orchestre de cameră. Bucuria de a trăi, veselia molipsitoare se datorește și prelucrării unor motive de muzică populară, cum găsim în partea a doua dezvoltarea simfonică a unui „laendler" bine ritmat. Noutatea acestei simfonii constă și în apariția, pentru prima oară în istoria muzicală a acestui gen, a unui solist vocal în mișcarea finală. Soprana Maria Tauberová, posedînd o voce învăluitoare cu minunate calități de timbru, mai ales în registrul jos, este acompaniată magistral de unul din cele mai bune ansambluri orchestrale, orchestra Filarmonică Cehă, sub conducerea lui Karel Sejna. Remarcabilă înregistrarea acestui disc. Partidele orchestrei sună reliefat, cu o claritate rar întîlnită pînă astăzi. Calitatea tehnică a prelucrării, lipsa acelor defecte de fabricație întîlnite uneori la alte discuri, fac din această imprimare un disc prețios, care vine să omagieze după cum se cuvine sărbătorirea aniversării lui Gustav Mahler.

(două fețe, 30 cm. 33 ture, 48' durata, Supraphon LPV — 220, 1960)

PE MARGINEA UNOR SCHIȚE SOVIETICE

Pledoarie pentru laconism

Pertinentul critic clujan, Ion Oarcăsu, s-a război, nu de mult, în cadrul unei discuții a Secției de Proză a Uniunii Scriitorilor, cu o serie de prozatori cărora le atrăgea atenția că nu respectă întotdeauna „rigorile" genului scurt. Problema era dacă derogările respective se justificau prin necesități dictate de conținutul nou, socialist al povestirilor, opinie susținută de V. Em. Galan și Remus Luca, sau dacă, dimpotrivă, așa cum afirma Mihai Novicov, cunoașterea încă insuficientă a vieții de către scriitori îi împiedică să selecteze materialul, așa fel ca „rigorile" genului să fie respectate nu ca niște simple canoane clasiciste, dar ca relații obiectiv necesare între conținutul și forma operei literare.

Cu spirituală cochetărie, V. Em. Galan declara că în momentul cînd ia stiloul în mînă nu știe dacă va scrie o schiță, o nuvelă sau o povestire mai largă, că singurul lucru ce-l preocupă este adevărul pe care-l are de comunicat, grija minuțioasă pentru ca nimic din ceea ce poate servi la expresia cît mai exactă a acestui adevăr să nu-i scape. Desigur, poziția din care ridică stiloul V. Em. Galan este perfect justă și onorabilă. Ea îmi apare însă incompletă. Nu numai ce scrii este important, deși, evident, este major, dar și pentru cine scrii, cum scrii. Cu alte cuvinte, altfel ridici stiloul pentru o schiță și altfel pentru un roman, o peniță este necesară pentru cititorul copil, alta pentru adult și, ca să duc pînă la capăt recuzita adoptată, e bine să schimbi cerneala cînd treci de la o nuvelă în „Gazeta literară" la o schiță în „Magazinul".

Spre a reveni la genul scurt, aș îndrăzni să afirm că în proza noastră de după Eliberare se poate observa o relativă ignorare a uneia dintre calitățile de bază nu numai ale stilului, dar chiar ale literaturii în general: conciziunea. Acest fenomen s-a manifestat, de pildă, în cazurile a numeroase romane care își mai așteaptă și azi al doilea și al treilea volum. Timpul a dovedit că la unele continuări au renunțat romancierii, iar la altele, mai neplăcut, chiar cititorii. Desigur, există și romane a căror continuare este obiectiv necesară. Mai greu se poate accepta acest lucru la romanul pentru copii. Fenomenul de sclavie a creatorului față de materialul strîns, poate fi urmărit și în nuvelele criticate de Ion Oarcăsu și care sînt de fapt mici romane, avortate sau nu, în multe schițe care sînt lungite nefiresc spre nuvelă și, în sfîrșit, în inexistența cuazi-totală a unui gen și mai redus ca întindere, laconic aș spune, pentru care nu găsesc la îndemînă o denumire autorizată, dar pe care l-aș boteza „moment" sau „tabletă", gîndindu-mă la genialele pilde în materie pe care ni le-au dat Caragiale sau Arghezi.

Prozatorii realist-socialiști ai literaturii noastre, și mă refer în special la forțe artistice apărute după 23 August, cum ar fi V. Em. Galan, Marin Preda sau Titus Popovici, nu se exercită în genul laconic. George Călinescu, Zaharia Stancu, Geo Bogza au practicat și practică genul, dar cu vădite orientări spre articol, reportaj sau eseu. Se observă că prozatorii noștri mai tineri se țin și ei în rezervă față de acest gen, dacă facem abstracție de încercările lui Nicuță Tănase sau de unele articole și schițe ale lui Eugen Barbu sau Francisc Munteanu.

Gîndurile de mai sus mi-au fost sugerate de lectura recentă a unor povestiri ale scriitorilor sovietici, mai puțin cunoscuți la noi în țară, Iuri Kuranov și Leonid Gurunț*).

Iuri Kuranov e un tînăr prozator — are 29 de ani — care a început ca poet și care a publicat un volum de povestiri scurte, intitulat „Vara în Nord". Delicat și îndrăgostit pictor al naturii rusești din Nord, regiunea Kostroma, Iuri Kuranov se dovedește nu numai un excelent observator ca în foarte emoționanta bucată „Privirea rîndunicii", dar și un povestitor de un zguduitor dramatism, ca în schița „Intoarcerea". E adevărat că „Privirea rîndunicii" se întinde pe cinci pagini dense, dar „Intoarcerea" are doar trei sferturi de pagină. In acest spațiu, care ar părea sufocant prozatorilor noștri (nu exclud propria persoană), Kuranov reușește să povestească — de ce să nu exagerez puțin? — un mic roman:

Pavla l-a părăsit pe Leonid cu o săptămînă înaintea nunții. A plecat cu Kondrat Versta. Leonid are ochi albaștri, se îmbată de durere, avariază camionul pe care-l conducea și este, bineînțeles, arestat. La auzul acestei vești, Pavla îl părăsește pe Kondrat și se duce după Leonid. O vecină o dojenește pentru nestatornicia ei. „Inchisoarea nu-i ca mormîntul. Din ea se poate ieși; principalul e să știi că te-așteaptă cineva la ieșire". Kuranov încheie cu simplitate: „Își desfăcu cordonul, îl trecu prin urechile ghetelor și cu ele la spinare, plecă, fără să-și ia ziua bună".

Să rezumi o schiță laconică este o sarcină ingrată. Ar fi trebuit să citez în întregime această povestire plină de mister și sugestie. L-a părăsit Pavla pe Kondrat pentru că nu-l iubea? S-a-ntors la Leonid din remușcare, din dragoste sau din noblețe sufletească, a unei morale noi, comuniste? Cititorul rămîne, cu siguranță, pe gînduri. Și ce-și poate dori mai mult un scriitor?

Leonid Gurunț este romancier armean. Are 48 de ani, a studiat istoria la Universitatea din Azerbaidjan și a publicat pînă acum numeroase romane și povestiri. Este și el un practicant al genului laconic. In volumul apărut în 1959, „Pietre din vatra mea", Gurunț a introdus o serie de „creioane" de excelentă factură. Gurunț e mai puțin pastelist și mai mult un reporter visător. Poate că în cazul lui joacă un rol și vechea tradiție orientală a parabolelor, căci să nu uităm că ne aflăm în Transcaucazia, unul din pragurile Asiei. Schița „Pe-aici au trecut kiankianii" numără în total (socotit cu generozitate) 18 rînduri.

Scriitorul trece printr-un sat plin de grădini umbroase, sat pe care-l știa altădată arid și prăfos. „Au trecut kiankianii p-aici" i se răspunde cu mîndrie de locuitorii satului. Gurunț își continuă drumul. Alte livezi, alte luxuriante plantații. „Au trecut kiankianii pe-aici!" Scriitorul oftează visător: „Ce bine-ar fi să trec și eu prin viață ca un kiankian!" Ce sînt, la drept vorbind, acești kiankiani? Kiankian este denumirea pe care localnicii din Karabekh o dau săpătorilor de fîntîni arteziene.

Pline de sens și de poezie, „microschițele" (fie-mi iertat barbarismul) celor doi scriitori sovietici, atît de depărtați și atît de deosebiți unul de altul, încîntă, instruiesc, te pun pe gînduri. Demn de remarcat este și faptul că amîndouă cărțile sînt roadele unor călătorii atente și îndelungate prin regiunile respective.

După ce-am citit aceste micronice povestiri, m-am gîndit la proza noastră actuală și m-am mirat că le găsesc atît de puține corespondențe. Ce dificilă școală este schița laconică! Ce sigur antidot împotriva diluării, ce stimulent pentru expresia artistică concentrată!

Intr-o țară ca a noastră, unde revoluția culturală este în plin marș triumfal, schița laconică este o cerință socială, un neprețuit instrument de educare a maselor, de apropiere a lor de literatura bună. Pentru manualele didactice, schița laconică este pîinea cea de toate zilele. Pentru presa cotidiană, deci pentru milioane de cititori, pentru cei care cu greu găsesc vremea necesară citirii unui roman în mai multe volume, schița laconică poate fi tainul zilnic de frumusețe. (Chiar și editurile vor înțelege acest lucru.)

Prozatori de toate vîrstele și gradele! Să ascuțim condeiele noastre pe gresia cu bob mărunt a laconismului. Ele vor deveni mai mlădioase, iar cuvîntul nostru va ajunge la milioane de inimi.

Al. I. ȘTEFANESCU

*) In „Oeuvres et opinions" nr. 4/1960.

STANCA PENCEVA

Cîntec de dragoste

Ca o strălucire e, ca o văpaie...
Dragostea mi-e mîndră și e reținută
Limpede, ca bolta după ploaie
Și duioasă ca un viers de alăută.

E ca aurul ce zace-adînc în tină
Și nu-l vede nimeni de la suprafață
Numai ție-ți strălucește în lumină,
Numai ție îți zîmbește-n față.

KLIMENT ȚACEV

Lege nestrămutată

Cu stolul său cocorul nu a plecat la drum
N-a cunoscut furtuna, n-a fost să vadă cum
Răpuși ai lui, în ape, căzură din înalt.
Ci pripășit sub streașini, a picotit la cald.
Și cînd întîiul mugur pe-o creangă a pleznit
Și s-a trezit la viață pămîntul amorțit,
Țîșnind spre slăvi albastre, căminu-și părăsea,
Să-ntîmpine, el, stolul ce înapoi sosea.
Se întorcea iar stolul, din aripe bătînd,
Vestind c-o-să răsară semințele-n curînd
Dar nu-l luară-n seamă pe cel ce nu a fost
Pe drumul lung și-n iarnă stătu la adăpost.
Și nu-l recunoscură și nici nu l-au primit
Să împlinească rîndul cocorilor, rărit.
Și se-ndoiră păsări din zori pînă-n apus,
Cu pliscuri ascuțite l-au năruit de sus
Și unde, plin de sînge, cocorul a căzut
N-a încolțit nici iarba, nici floarea n-a crescut.
In preajma lui pădurea cînta sub cerul pur
Și soarele mai tare se-aprindea-n azur
Și ciocîrlia-n zare urca și ciripea...
Cădea pe el doar praful și nimeni nu-l jelea.
Să fi plecat cocorul pe drumu-ndepărtat,
Sub streșini adăpostul să nu și-l fi cătat,
Să fi-ndurat, în larguri, turbatul uragan,
Să-și fi găsit el, moartea căzînd în ocean
L-ar fi jelit întinderi de ape spumegînd
Incrîncenate valuri l-ar fi purtat plîngînd.
Pe-acela ce-n furtună a năzuit mai sus,
Pe-acela ce, în luptă, furtuna l-a răpus!

In romînește de VICTOR TULBURE

T. A. LIASCIUK și A. I. SEMENKO (R.S.S. Ucraineană) „In brigăzile comuniste ne îndreptăm spre comunism".

PABLO NERUDA: „Trăiesc cu ochii și inima deschise spre om, spre natură"

Desen de FLORICA CORDESCU

Personalitatea poetică a lui Pablo Neruda scutește pe reporter de orice introducere. Reproducem numai aceste cîteva rînduri: „M-a surprins fața lui: fața unui andaluz visător și a unui mîndru araucan. Mișcările lui erau încete; vocea, domoală, — îl simțeai pe omul făcut pentru meditație și poezie, dar ochii lui ardeau, cînd gingași, cînd mînioși. Vorbea numai despre luptă..." Așa îl descrie Ilya Ehrenburg pe marele poet chilian. Așa arăta și azi Neruda, poate cu unele accente mai aspre. Ceea ce izbește de la prima întîlnire este simplitatea, uneori chiar o oarecare timiditate, reticență în exprimarea ideilor. Aceasta din dorința de a nu lăsa impresia că lansează formule, că dă sfaturi.

„Nu sînt prietenul școlilor și al formulelor, *spunea Neruda ca răspuns la o întrebare privind poezia modernă.* Nu trebuie să formulăm reguli artistice în ceea ce privește poezia contemporană. Putem face o anumită compartimentare, pe curente, doar literaturii vechi, sedimentată de acum.

După această punere la punct Neruda se simte mai în largul lui. Cu privirea pierdută în forfota străzii, cu vocea caldă (păcat că reporterul nu cunoaște limba spaniolă și a făcut apel la franceză) Neruda spune: „Un poet care nu se preocupă de viața țării sale este un dezertor. Iar cel ce își ignorează eul, se trădează pe sine însuși. Acestea sînt cele două izvoare ale inspirației. Și pentru că vorbim de inspirație. Ea nu trebuie așteptată pasiv, resemnat. Poetul trebuie „să caute" inspirația, printr-o activitate fecundă, printr-o trăire intensă a vieții. Desigur că trebuie să existe, în primul rînd, talentul. Dar numai talentul nu ajunge. De aceea un poet trebuie să cunoască oamenii, natura".

Neruda face o scurtă pauză și, parcă formulîndu-și crezul poetic, spune: „Cred în realism. Trăiesc cu ochii și inima deschise spre om, spre natură. Aceste impresii exterioare le filtrez prin propria personalitate. Altfel nu ar mai fi poezie, ci platitudine".

Din nou poetul se scuză: „De fapt nu spun nimic nou. Nu vreau să spun nimic nou. Sînt un om ca oricare altul, un muncitor care caută să cucerească viitorul, căci viitorul trebuie esaltat de fiecare din noi. In vreme ce cultura, pe care trebuie să ne-o însușim, este o moștenire, cucerirea viitorului, prin mijloacele specifice fiecăruia, este act de creație personală".

Despre valoarea acestui act de creație Neruda vorbește referindu-se la alții și anume la Tudor Arghezi: „Am citit, în traducere franceză, poeziile lui Arghezi. Unele dintre ele vor apare și în limba spaniolă, fiind cuprinse în antologia poeziei romînești pe care o pregătesc pentru a fi publicată la Buenos Aires. In căutările marelui vostru poet m-am recunoscut pe mine însumi, ca om. Căci, și aceasta e supremul, cititorul trebuie să găsească în poezie propriile sale frămîntări, ca ființă umană. Să poată spune: „Eu sînt acesta, eu am trăit aceasta, eu am simțit aceasta" *(Vocea lui Neruda nu mai este acum domoală. Vorbește tare. E agitat. Nu mai caută cuvintele. Vorbește Neruda, luptătorul pentru o poezie a masei, înțeleasă de mase).*

Urmează exemplul de contrast: „Poezia în Occident s-a depărtat de sentimentul general. Ce înțeleg prin sentiment general, întrebați? Posibilitatea oamenilor de a înțelege poezia. Or, poezia în Occident, în special cea engleză, e prea intelectualistă. Așa că masele s-au depărtat de poezie ca de altfel și de pictură. In această rupere de oameni constă marea criză. Cred că ea este trecătoare. Căci viața intelectuală are oscilații, în funcție de anumite coordonate. Artistul caută mereu noi forme de exprimare a ideilor sale. De la Ingres s-a trecut la impresionism pentru a se ajunge acum la Picasso. Aceasta în ceea ce privește forma. Iar în conținut, în special literatura, trebuie să aibă în centrul ei omul. Romanul, cu deosebire, are valoare dacă descrie societatea. Panait Istrati a fost tocmai un asemenea mare povestitor, în ciuda unor scăderi ale sale. De asemeni marele Sadoveanu, pe care țin să-l salut și prin mijlocirea revistei dvs.".

Pentru că ați vorbit despre formă credeți că poezia modernă se poate exprima numai în vers alb? „Nu, *răspunde foarte prompt Neruda.* Rima devine uneori necesară. Sînt mari poeți, ca Aragon și uneori chiar Maiakovski, care folosesc rima. Eu rămîn însă adeptul versului alb. Altfel mi se pare poezia artificială.

De curînd am terminat însă un poem, de aproape 4000 de versuri în care folosesc rima. *(Sînt puțin nedumerit. Cer să mi se repete fraza, poate nu am înțeles-o).* Văd că sînteți mirat. Conținutul poemului cere rimă. E vorba de Cuba, de lupta partizanilor lui Fidel Castro împotriva imperialismului și a despotismului local. Este istoria în versuri a luptei de eliberare a poporului cuban. Acest poem l-am scris în scopuri agitatorice, spre a fi recitat în fața maselor, pentru a putea fi reținut cu ușurință". *(Mai este nevoie după această mărturisire de vreo complectare despre poetul cetățean Neruda? Poemul despre Cuba reamintește pe cel închinat Spaniei republicane, poem apărut în Madridul asediat cu următoarea prezentare: „...Soldații republicani au pregătit singuri hîrtia pentru carte, au cules-o și au tipărit-o. Prietenul nostru să primească această informație ca o dedicație". Cred că asemenea dedicații va primi cu miile Neruda care va pleca, în curînd, spre Cuba). Poemul, ne spune Neruda, a apărut la Havana într-un tiraj de 150.000 exemplare, tiraj imens pentru populația Cubei. Iar la Moscova poemul apare în colecția „Ogoniok" într-un tiraj de 200.000 de exemplare.*

Cineva se uită la ceas. Inteleg aluzia. Dar Neruda nu a terminat. A ajuns la o problemă dureroasă pentru marele poet, pentru toți chilienii: cutremurele.

„Poporul este cel care suferă în primul rînd. Casele oamenilor săraci se dărîmă la cele mai slabe zguduiri seismice. Căci inamicul nostru numărul unu nu sînt cutremurele, ci mizeria maselor. Oamenii cunosc o soartă grea în mijlocul marii frumuseți a reliefului sălbatic. Am crescut privind vulcanii. Unul dintre ei — Osorno — este de o frumusețe inegalabilă. *(De cînd vorbește despre Chili Neruda e deosebit. Inteleg abia acum cuvintele lui Ehrenburg: „...ochii lui ardeau, cînd gingași, cînd mînioși")* Sau vulcanii care se reflectă în unda cristalină a unui lac imens. Uneori acești vulcani încep să erupă. Atunci sînt grandioși.

Acum toată această natură splendidă e în dezordine. Mulțumesc autorităților romîne pentru ajutorul acordat populației țării mele".

Dar literatura chiliană? „Este la fel de dezordonată ca și natura chiliană. O poezie fără armonie, fără rimă. Am avut doi poeți mai cunoscuți: Gabriela Mistral și Vicente Huidobro, Mistral, laureată a premiului Nobel, cunoscută la dumneavoastră, este cu totul diferită de Huidobro, influențat de poezia franceză. Este totuși un poet bun, care dacă ar fi fost mai național, talentul său s-ar fi putut dezvolta în toată plenitudinea.

In ceea ce privește proza, în Chili au apărut încă în jurul anului 1900 primele scrieri din America latină despre viața muncitorilor. Această tradiție este continuată și azi. Romanul chilian este influențat de scriitori pre-revoluționari ruși ca Tolstoi și Dostoievski iar din literatura franceză de Flaubert și Zola iar, în ultimii ani, și de romanul sovietic devenit, acum, mai cunoscut. Citez numele romancierilor Luis Delano și Diego Munioz care reflectă în opera lor soarta clasei muncitoare din Chili".

De la literatura despre și pentru mase discuția trece firesc la activitatea cetățenească a poetului. „Lucrez în conducerea mișcării partizanilor păcii. Iau cuvîntul la nenumărate mitinguri în întreaga țară. Consider această muncă a mea ca deosebit de importantă".

In încheierea interviului Neruda a ținut în mod special să se adreseze tinerilor poeți: „Ii salut cu cea mai mare bucurie. Să privească lumea. Să simtă cu propria lor inimă. Să caute, să caute mereu, căci tinerețea este vîrsta marilor experiențe puse în slujba poeziei adevărate".

Imi permit să pun punct interviului citind versurile în care Aragon spunea despre Neruda: „...Cămin i-e întreg pămîntul /... în popor i-e cîntul".

REP.

PABLO NERUDA

Odă bucuriei*)

Bucurie,
verde frunză
lipită de geam,
micuță
lumină
deabia născută,
elefant sonor,
scăpărătoare
monedă,
și cîteodată
nouraș fragil,
sau mai degrabă,
pîine statornică,
nădejde-mplinită,
datorie desfășurată.
Disprețuitu-te-am, bucurie.
Rele povețe primit-am.
Luna
pe căile ei m-a purtat.
Străvechii poeți
mă-nzestrară cu ochelari
și, lîngă fiece lucru,
un nimb de-ntuneric
așternu,
deasupra florii, o neagră cunună,
deasupra gurii iubite,
sărut de tristețe.
E încă devreme.
Primește-mi căința.
Gîndeam că numai și numai
dacă inima mea
s-ar aprinde
de spinii durerii,
dacă ploaia mi-ar muia
veșmîntul
în vînăta țară a morții,
dacă aș închide
trandafirului ochii
și-aș atinge rana,
și aș lua parte
la toate durerile,
aș putea să-i ajut pe oameni.
N-aveam dreptate.
M-am rătăcit,
și astăzi, te chem, bucurie.

La fel ca
pămîntul
ești
necesară.

La fel ca
focul
dai viață
căminelor.

La fel ca pîinea
ești de curată.

La fel ca rîul
ești de sonoră.

La fel ca albina,
zburînd, împarți mierea

Un tînăr tăcut
am fost,
bucurie.
Desfrînate mi se păreau
șuvițele tale.

N-a fost adevărat,
am aflat-o
cînd cascada s-a despletit
pe inima mea.

Azi, bucurie,
întîlnită pe stradă,
du-mă cu tine,
departe de cărți:

Cu tine vreau să merg
din casă în casă,
din mulțime-n mulțime,
din flamură-n flamură.

Nu ești numai a mea.
Vom merge pe insule.
Vom merge pe mări.
In galerii de mină
și în păduri.
Nu numai sihaștri tăietori de lemne
și biete spălătorese,
sau țepoși și auguști
cioplitori de piatră
îmi vor întinde ciorchinele tale,
ci și cei reuniți:
sindicaliștii marinari și forestieri,
băieții neînfricați,
în luptele lor.

Cu tine, în largul lumii!
Cu cîntecul meu!
Cu zborul stelei
întredeschis,
cu desfătările
spumei!

Imi voi plăti datoria
față de toți,
căci tuturor le sînt dator
bucuria.

Nimeni să nu se mire
că mă-ndrept spre oameni
cu daruri terestre,
căci luptînd am aflat
că datoria mea pe pămînt
e să-mpart bucuria.
Cu cîntecul meu împlinesc destinul.

Tălmăcire de **Maria BANUȘ**

*) Din „Ode elementare".

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU, (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

contrapunct

Romanul „Zodia Cancerului" de Mihail Sadoveanu a apărut în traducerea slovacă a Jindrei Hușkova. Tirajul este de 43.000 exemplare. Tot sub semnătura Jindrei Hușkova a apărut volumul „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă.
De asemeni a apărut în limba slovacă romanul „Moromeții" de Marin Preda.

●

In Uniunea Sovietică se pregătește editarea unei enciclopedii a istoriei în 12 volume, care urmează să apară la Editura Științifică.
Această enciclopedie va cuprinde un vast material de istorie antică, istoria evului mediu, precum și istoria modernă a tuturor țărilor, cu o temeinică documentare în domeniul arheologiei, al etnografiei și al altor ramuri ale științelor istorice.
Enciclopedia Sovietică a Istoriei se ocupă și de analizarea în spirit critic a concepțiilor burgheze și revizioniste ce au existat în istoriografie.
Un loc important este rezervat istoriei mișcării muncitorești internaționale și luptei partidelor muncitorești pentru combaterea reformismului și revizionismului.
De asemeni Enciclopedia Sovietică a Istoriei oferă studii amănunțite despre popoarele din lagărul socialist și lupta partidelor comuniste și muncitorești pentru construirea socialismului.
Primele 2 volume ale enciclopediei vor apare în cursul anului 1961, iar următoarele, treptat, cîte 2–3 volume pe an.

●

Ernst Hemmingway a scris romanul „După furtună". Garry Cooper l-a citit. Dar Garry Cooper nu este numai actor de film, ci și producător. De aceea el a cumpărat, pur și simplu, drepturile de autor asupra romanului, pentru a-l ecraniza. Așa, din senin, „După furtună" va deveni un film made in S.U.A., în care vom recunoaște rețeta lui Garry Cooper dar nu-l vom mai putea identifica pe Hemmingway.

●

Regizorul sovietic K. Dombrovski lucrează actualmente la realizarea filmului de știință popularizată „Pămînt-Lună". Filmul va ilustra zborul rachetei cosmice sovietice spre lună.

●

„Drumul spre Praga s-a deschis" este titlul unei antologii care cuprinde lucrări în proză și versuri despre oamenii simpli ce au luptat pe baricade – în mai 1945 – pentru eliberarea capitalei cehoslovace. Semnează scriitorii Ludvik Askenazy, Alena Bernaskova, Jan Drda, Petr Jilemnicky, Marie Majerova, Karel Marek, Jan Mares și Vaclav Rezac.

●

Cunoscutul regizor spaniol Luis Bunuel, stabilit în Mexic, scrie următoarele: „Dacă aceasta îmi va fi posibil, voi face filme care, în afară de distracția publicului, vor face pe spectatorul simplu să înțeleagă că noi nu trăim în cea mai bună lume posibilă... Cum să sperăm să ameliorăm calitatea morală a filmelor (deci gustul publicului și al producătorilor) dacă, chiar în cele mai fade comedii, se repetă ideea că instituțiile noastre sociale, conceptele noastre despre patrie și religie, cu toate că sînt imperfecte, sînt unice și necesare? Veritabil opium pentru spectatori este conformismul... sentiment confortabil, uneori ascuns sub deghizarea artei".

●

Cineaștii vest-germani au turnat un film după piesa lui G.B. Shaw „Eroul și soldatul". Principalul rol feminin este interpretat de Liselotte Pulver, cunoscută publicului nostru din filmul „Jucătorul". Puternica satiră anti-militaristă a lui Shaw nu a găsit, după opinia criticii străine, cea mai fericită transpunere cinematografică. Filmul se distinge totuși prin conținutul său net antirăzboinic.

●

Romancierul italian Pier Paolo Pasolini a început să scrie un nou roman intitulat „Mina de aur", consacrat vieții oamenilor săraci din Roma. Pasolini este autorul romanului „Una vita violenta" (O viață cumplită) care a stîrnit vii discuții în Italia, fiind atacat cu furie de ierarhia catolică, deoarece descrie cu veridicitate mizeria periferiei Romei.

●

După cum anunță presa străină, în ultimul timp în Franța au fost confiscate unele numere ale unor reviste și ziare, a fost oprită vînzarea romanului lui André Stil „Le Foudroyage" etc. De asemeni a fost arestat scriitorul și ziaristul Georges Arnaud. In legătură cu aceasta au fost publicate în ziarele franceze numeroase proteste ale oamenilor de cultură. Reproducem declarația lui Jean Paul Sartre: «In mai puțin de o lună trei jurnale „L'Express", „France Observateur" și „Témoignages et Documents" au fost confiscate. Patru cărți – „Anul cinci de la Revoluția algeriană", „Dezertorul", „Refuzul" și, mai recent, „Le Foudroyage", un roman de André Stil, au fost interzise, în timp ce un critic literar a fost amenințat cu inculparea, iar un romancier (G. Arnaud n.n.) aruncat în închisoare. In momentul cînd șeful statului încearcă să facă să se creadă în străinătate că duce o politică de măreție, opinia publică internațională va aprecia, așa cum se cuvine, activitatea „culturală" a guvernului francez».
Iar „France Observateur" scrie, referindu-se la confiscarea romanului lui Stil: «Această ultimă măsură este cu atît mai dificil de justificat, căci „Le Foudroyage" nu este nici un document, nici un reportaj, ci o operă de creație, de imaginație și de căutare literară".
Georges Arnaud a fost arestat sub acuzația că a publicat în ziarul de dreapta „Paris Presse" un interviu luat profesorului Francis Jeanson, urmărit de poliție pentru colaborare cu Frontul de eliberare național algerian. Comitetul național al scriitorilor din Franța a publicat o declarație în care protestează împotriva acuzației aduse lui Arnaud „care ar cere ziariștilor în exercițiul activ tății lor obligația de a deveni denunțători". Protestul este semnat, printre alții, de J.P. Sartre, Elsa Triolet, Arthur Adamov, Aragon, Maurice Druon, Alain Prévost.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26;11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23–25.

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 25 (327) — joi 16 iunie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Pe calea socialismului

Căile lungi şi înalte cer popasuri din cînd în cînd.

Ce drumeţ, ce alpinist, nu se opreşte din cînd în cînd să măsoare cu ochii în urmă calea pe care a străbătut-o, să măsoare cu ochii înainte calea care-l va duce spre piscuri?

Doar din asemenea bilanţ întăritor îşi primeneşte puterile...

Cel de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn se aseamănă cu asemenea popasuri de reculegere întru galvanizarea energiilor constructive şi creatoare.

Tot ce-a izbîndit a săvîrşi ieri cu spor, însumează experienţa, imboldul şi garanţia desăvîrşirilor de mîine, care-şi aşteaptă sorocul şi chibzuitele planificări.

Timpul nu ne păsuieşte. Mai avem încă atîtea de îndeplinit, atîtea de parcurs în viitor pe calea socialismului, care ne-a smuls din zmîrcurile stătute unde patria şi poporul zăceau în osînda să putrezească pînă mai deunăzi!

Nu-mi îngădui să încalc uşuratic alte domenii de competinţa specialiştilor, cu mult mai verificată pricepere şi mai multă experienţă. N-am căderea. Mă voi mărgini la zona noastră, a scriitorilor: cartea, literatura, cultura... Deşi, deşi şi acestea merg mînă în mînă şi pas în pas, în acelaşi ritm, în aceeaşi cadenţă cu progresul general. Unele fără altele,

Cezar PETRESCU

(Continuare în pag. 4)

Gînduri pentru Congres

Peste cîteva zile vor începe dezbaterile celui de al III-lea Congres al Partidului. Poporul nostru muncitor întîmpină evenimentul cu inima festivă şi braţele pline: mii de produse peste plan, tot atîtea fructe ale unei încordări laborioase, asentiment concret şi adeziune fierbinte la planul grandios profilat în perspectivă.

Săptămîni de zile oamenii au analizat, studiat şi dezbătut proiectul de Directive — termenul a intrat în conştiinţe şi circulă — într-un vast areopag popular, aplecaţi cu grijă deasupra cifrelor, exprimînd o ecuaţie simplă: atîta fericire obştească, prin atît efort colectiv. Semnele matematice s-au demonstrat bune, gîndite temeinic, fără ezitări şi aproximaţii. Exactitatea cifrelor are un secret: vin de la însuşi braţul care porneşte strungul, sau de la cel care îngroapă adînc sămînţa ca s-o însutească în pîine. Poporul şi-a cîntărit binele lui viitor, gospodăreşte. Binele, ca noţiune morală a variat de-a lungul vremii, fiind odinioară similar cu binele egoist al tejghetarului, al fabricantului sau al boierului, pentru cari bine însemna teşcherea umplută sau, exprimat monden, seif garnisit la „Banque des Pays-Bas". De acest „bine" ne-am eliberat acum vreo şaisprezece ani şi nu se va mai întoarce niciodată. Am trecut zilele acestea, mai precis la 11 iunie, pe lîngă o aniversare: doisprezece ani de la „naţionalizare". Dacă te uiţi în urmă ce-am naţionalizat atunci, ai impresia că priveşti realitatea printr-un binoclu întors: un univers pitic. Au trecut doar doisprezece ani, echivalînd nu numai în industrie, dar în toate domeniile activităţii omeneşti cu un calendar gros de cîteva decenii. Congresul va dezbate şi decide cum va arăta viaţa noastră în proximii şase şi în următorii cincisprezece ani, deschizînd drumul unor cuceriri paşnice şi sigure la capătul căruia noi, cei de astăzi, vom părea proiectaţi undeva departe în Istorie, dar într-o Istorie bărbătească, de lupte şi victorii, dobîndite cu propriile noastre minţi şi braţe. Scrisul nostru se cade a fi contemporan cu această epopee vastă şi eroică. Discutăm deseori despre contemporaneitate şi am uneori sentimentul că ne străduim să găsim o cheie la o uşă fără zăvor. Ce poate fi mai contemporan decît lupta pentru idealurile societăţii din care a fost izgonită exploatarea, umilinţa, degradarea condiţiei umane? Ce poate fi mai al zilelor noastre decît omul care transformă munca sa în creaţie şi interesul lui în grija pentru binele obştesc? Ce poate fi mai înaintat şi mai cutezător decît gîndirea, fără uzul literaturii de anticipaţie, a zilei noastre de mîine? „Ziua de mîine", mă gîndesc necontenit la această expresie, pînă la obsesie. Fiindcă n-am uitat vremea cînd „ziua de mîine" însemna nesiguranţă, întrebarea dacă voi avea unde munci, dacă „ziua mea de mîine" nu va însemna una de foame şi de şomaj. Şi fiindcă nu uit că în această clipă, în lumea capitalistă, milioane, sute de milioane de oameni se gîndesc la ziua lor de mîine cu inima strînsă şi ochi spectrali. In distanţa astronomică de la această blestemată „zi de mîine" şi pînă la ziua noastră de peste şase şi cincisprezece ani, zi previzibilă şi sigură, este însuşi drumul pe care l-am parcurs, sub înţeleapta conducere a partidului, de la umilita noastră preistorie socială pînă la ziua de certitudini şi de speranţe pe care o trăim.

Intîmpinăm al treilea Congres al partidului cu toate steagurile nădejdilor ridicate şi cu inima înduioşată de o neţărmurită recunoştinţă.

Aurel BARANGA

COLOCVIU CU IMAGINAŢIA

Dicţionarul limbii romîne moderne explică noţiunea „fantezie" prin „imaginaţie". Iar la „imaginaţie" stă scris: „Capacitatea omenească de a transforma reprezentările care reflectă realitatea existentă şi de a crea pe această bază noi reprezentări".

Din totdeauna, oamenii au manifestat puternice sentimente de admiraţie, vecine cu evlavia şi cu teroarea, în faţa acestei forţe. Simbolurile care o reprezintă sînt magnifice, miturile care-i evocă naşterea — dramatice, aventuroase, pline de poezie: înaripatul Pegas s-a născut din sîngele Meduzei; cu ajutorul năzdrăvanului armăsar, eroul Bellerophon ucide Himera şi se aventurează spre înaltul cerului; cu o lovitură de copită face să ţîşnească limpedele izvor al Muzelor.

Nu fac excepţie. Impărtăşesc sentimentele obşteşti stîrnite de această minunată capacitate a minţii umane.

Ba mai mult, s-ar putea presupune că măcar o infimă doză de fantezie s-ar cuveni să-mi revină prin definiţie: ca poet.

Tot prin definiţie s-ar putea presupune că fantezia e în stare să meargă mai departe decît realitatea, să prefigureze, să anticipeze.

Mişcată de filmul vertiginos al construcţiei materiale şi morale ce se desfăşoară — real şi prezent — pe dinaintea ochilor mei, fermecată şi puţin ameţită de fantasticele perspective deschise de proiectul Directivelor celui de-al III-lea Congres al partidului nostru, m-am zvrătit împotriva nevolnicei mele imaginaţii şi i-am strigat:

— Unde ţi-e puterea? Unde ţi-e mult cîntata forţă demiurgică? Ai putut tu anticipa simfonia tehnică în alb a fabricii de relon de la Săvineşti? Feericele alei de marmură ale noii săli a Palatului Republicii? Cele o mie şi una de nopţi şi de culori ale litoralului nostru, transformat în doi ani ca de o baghetă magică? Zîmbetul fin şi ironic al minerului-student de la Institutul din Petroşani, ţi l-ai putut contura? Cuta de încordare inginerească ce brăzdează fruntea brigadierului, cînd calculează milioane de kilograme raportate la mii de hectare, ai putut-o vedea?

Poţi tu întrezări, cît de cît, în adîncime, implicaţiile morale şi spirituale ale acelui belşug, ce va face din ţara noastră, în răstimpul a 15 ani, una din cele mai avansate ţări din lume?

— Nu pot, mi-a răspuns fantezia. Şi aripile ei fastuoase prezentau un jalnic aspect, cum stăteau strînse modest pe lîngă trup, pleoştite — aş spune — dacă mitologica arătare nu mi-ar impune o anumită ţinută verbală.

— Ce facem, totuşi? mi-am întrebat crîncen Pegasul. In alte milenii, pe alte planete, m-ai purtat — ce-i drept, pe drumuri cam baroce şi neguros romantice — dar m-ai purtat. Şi muntele acesta care se cheamă Realitatea, cu piscul acesta Prezentul, şi piscul celălalt, Al celor Şase Ani Viitori, şi piscul celălalt, de mai departe, care se cheamă Al Celor Cincisprezece Ani, nu eşti în stare să le urci! Tu, care te lauzi că ai învins steiurile Heliconului şi ale Parnasului!

Mărturisesc că, exasperată de şovăiala Pegasului meu în faţa copleşitoarei şi vertiginoasei realităţi, i-am azvîrlit în faţă chiar unele vorbe triviale ca: „mîrţoagă nenorocită" şi altele mai rele chiar.

In acea clipă, însă, venerabilul armăsar se redresă, îşi scutură coama şi, — dacă se poate spune aşa despre o privire cavalină — îmi zîmbi. Mai puţin arhaic, şi mai mult ca un vechi prieten înţelept, care-ţi cunoaşte şi părţile bune şi cele slabe:

— Iubite prietene poet, lasă-mă să mă odihnesc! Cumpără-ţi mai bine un bilet de tramvai. Te duce mai repede decît mine la uzină. De-acolo cu autobuzul, ajungi direct la G.A.S.-ul din apropierea oraşului tău. Cu alt autobuz, ajungi la gospodăria colectivă. Bate drumurile astea de cîteva sute de ori, cu ochii, cu mintea, cu inima deschisă. Poposeşte şi într-o bibliotecă, şi într-o şcoală, şi în cîteva case de prieteni. Observă, compară, ajută, învaţă, notează, iubeşte, uită de tine, revino la tine, uită de tine.

Atunci nici n-ai să bagi de seamă cînd am să reapar. Am să te duc unde cu gîndul nu gîndeşti. Virtuţile mele mitologice şi experienţa ta modernă, aripile mele încercate şi ochii tăi clarvăzători, picioarele mele odihnite şi iscusinţa ta de a mă stăpîni, vor face bună pereche. Ai să vezi ce distanţe vom parcurge noi împreună, prietene poet.

Maria BANUŞ

DESTINELE NOASTRE

Dn aceste zile, cînd milioane de oameni din ţara noastră discută cu însufleţire proiectul de Directive ale celui de-al III-lea Congres al P.M.R., cînd forţa creatoare a maselor muncitoare îşi găseşte o strălucită manifestare în mii şi mii de propuneri noi, care îmbogăţesc şi dezvoltă acest grandios plan al desăvîrşirii construcţiei socialiste, cînd mii şi mii de colective de oameni ai muncii angrenate în această măreaţă şi uluitor de frumoasă bătălie a construirii lumii noi, se angajează în faţa partidului să îndeplinească şi să depăşească prevederile „Directivelor", cînd întregului nostru popor i-au devenit mai clare jaloanele viitorului şi i-au fost luminate şi mai mult treptele fericirii sale, nu se poate să nu te gîndeşti la forţa deosebită a ideilor socialismului, la superioritatea orînduirii noi, socialiste, la semnificaţia adînc umană a pregătirii pe care o facem pentru realizarea acestui uriaş salt înainte, la legătura indestructibilă dintre viitoarea dezvoltare a societăţii noastre şi destinele oamenilor, pentru că în fond toate se fac şi se vor face pentru om, pentru îmbogăţirea vieţii lui materiale şi spirituale, pentru crearea acelor condiţii în deplinătatea cărora dezvoltarea sa multilaterală şi completă îl va apropia de desăvîrşire.

In toate acestea descifrăm însă o semnificaţie şi mai adîncă a lumii noastre noi, a noilor relaţii sociale care se statornicesc, şi anume aceea a sensului celui mai înalt al gîndirii şi activităţii practice a oamenilor, a atitudinii lor active, revoluţionare. Sub conducerea înţeleaptă a partidului, oamenii muncii din patria noastră au devenit în fapt stăpînii şi creatorii propriei lor vieţi, propriilor lor destine. Societatea noastră a atins un asemenea grad de dezvoltare încît este posibil ca milioane şi milioane de oameni să hotărască şi să înfăptuiască în mod conştient drumul vieţii lor, soarta lor şi a societăţii. In aceasta constă, în primul rînd, tulburătoarea forţă a ideilor socialismului şi comunismului, temeiul capacităţii creatoare a societăţii noastre, explicaţia acestei efervescenţe luminoase care, prin discutarea proiectului de Directive, a cuprins straturile cele mai largi şi mai adînci ale poporului.

Capitalismul, societate împărţită în clase antagonice şi bazată pe exploatare, a generat nişte relaţii sociale îngrozitoare, înjositoare pentru imensa majoritate a oamenilor simpli, relaţii care au făcut ca omul să se simtă singur şi neputincios faţă de condiţiile vieţii materiale, faţă de natură, faţă de sine însuşi. Capitalismul a înăbuşit cu sălbăticie, — şi la nevoie a zdrobit prin forţă — năzuinţa cea mai adînc umană a oamenilor, năzuinţa lor spre libertate şi fericire. Zbuciumul unei vieţi silite, înnegurate de grija zilei de mîine, dominate de tristeţe, lipsite de frumuseţe şi de orizont moral, încătuşate, tragismul cutremurător al vieţii individului în capitalism, al societăţii capitaliste însăşi, au încercat să-i împingă pe oameni la neîncredere în posibilitatea de a deveni cu adevărat stăpîni ai vieţii lor proprii şi ai vieţii sociale, la neîncredere în posibilitatea libertăţii şi fericirii omului pe pămînt.

Apariţia proiectului de Directive şi însăşi constituirea lui, discutarea largă şi creatoare a prevederilor lui mobilizatoare şi măreţe, şi mai ales certitudinea realizării practice a acestora, demonstrează încă o dată marile schimbări pe care socialismul le-a adus şi în ţara noastră. Ne putem mîndri pe drept cuvînt, că noi singuri ne croim şi ne făurim destinele noastre proprii, că poporul nostru — condus de partidul clasei muncitoare — a ajuns să-şi clădească singur viitorul şi fericirea, ca un rezultat al luptei sale

Aurel MIHALE

(Continuare în pag. 5)

ELOGIUL MUNCII

Munca este activitate creatoare de bunuri utile. Cineva se poate întreba care dintre notele acestei definiţii este hotărîtoare? Este evident că nu este muncă activitatea care n-a ajuns la un rezultat, nu s-a cristalizat într-un bun; nici activitatea care n-a produs un lucru corespunzător unei nevoi, adică un bun util. Utilitatea, în sensul cel mai larg al cuvîntului, mi se pare deci nota hotărîtoare în definiţia muncii. Activitatea sterilă, necreatoare, nelegată de o nevoie a societăţii, nu dobîndeşte pecetea şi demnitatea muncii. Oricît de mare şi de istovitoare ar fi fost desfăşurarea de putere a unui om, dacă ea n-a culminat şi nu s-a organizat într-un bun necesar societăţii, acea activitate n-a fost muncă. Atunci cînd munceşti ai totdeauna conştiinţa că adresezi cuiva un mesaj, că la termenul efortului tău vei afla un om, un grup omenesc, pentru care ai făcut ceva, că ai ieşit în întîmpinarea unei nevoi, ai găsit soluţia unei probleme, că ai ajutat omenirea să facă un pas mai departe, fie el chiar atît de mic şi de neînsemnat, încît valoarea lui se precizează numai prin însumarea cu alte fapte paralele ale creaţiei. Această împrejurare alcătuieşte umanismul profund al muncii, calitatea eminamente umană a oricărui efort organizat, aţintit către creaţia de bunuri utile.

Toţi muncitorii unei ţări, toţi acei ce se străduiesc într-unul din domeniile creaţiei sociale, simt trebuinţa unei vederi generale asupra nevoilor ţării şi poporului lor în răstimpuri mai mult sau mai puţin lungi. Trebuie deci spus că ideea planificării, cu un rol atît de mare în concepţia socialistă a muncii, ajută efortului omenesc să nu rătăcească în sterilitate, în pierdere inutilă de forţe. Marile progrese pe care le fac astăzi ţările socialiste se datoresc, într-o măsură destul de însemnată, ideii planificării, adică legării fiecărui efort de un plan de ansamblu, menit să se realizeze prin activitatea fiecărui muncitor în parte, şi a tuturor împreună. La sfîrşitul unei epoci de creaţie colectivă, se simte deci trebuinţa unei noi luări de cunoştinţă a sarcinilor care revin epocii următoare, a schiţării unui nou plan de ansamblu, menit să determine sensul şi obiectivele muncii generale. Este ceea ce face documentul publicat în săptămînile din urmă şi pe care îl va discuta şi definitiva Congresul Partidului Muncitoresc Romîn. Cetăţenii salută această adunare, prin care sarcina fiecăruia se va limpezi în acţiunea folositoare zilelor noastre şi viitorului celui mai îndepărtat al ţării şi al poporului.

Tudor VIANU

Sarcina fundamentală a planului economic pe perioada de şase ani, 1960–1965 este dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului, creşterea rapidă a forţelor de producţie, în vederea desăvîrşirii construcţiei socialiste în Republica Populară Romînă.

(Din „Proiectul de Directive ale Congresului al III-lea al P.M.R.")

Ne aşteaptă noi sarcini

Cîteva zile ne mai despart de Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn. Delegaţii care îşi vor spune cuvîntul la Congres evaluînd progresele realizate în diferite domenii de activitate, nu sînt numai excelenţi cunoscători ai muncii politice, economice şi culturale, ci în acelaşi timp alcătuiesc şi elita cititorilor noştri. La Congres vor vorbi cei mai competenţi dintre cititori, tocmai aceia care i-au inspirat pe scriitori prin eroismul de care au dat dovadă în marea bătălie a construirii socialismului.

„Cei mai mulţi dintre scriitorii şi artiştii noştri se străduiesc să oglindească realitatea în operele lor şi să contribuie activ la educarea oamenilor muncii în spirit socialist" constată Raportul la Congresul al II-lea al P.M.R. în anul 1955. Aceste criterii ne-au slujit drept punct de reper şi cu ocazia recentei plenare a conducerii Uniunii Scriitorilor din R.P.R., cînd am analizat munca noastră. Ne-am întrebat atunci dacă strădaniile noastre au reuşit să se concretizeze în fapte, în opere literare valoroase şi dăinuitoare, şi credem că am fost îndreptăţiţi să răspundem în general afirmativ. Aceasta, pentru că partidul nostru nu s-a mulţumit să ne dea simple directive cu ocazia celui de al II-lea Congres, ci a făcut totul pentru ca la Congresul al III-lea să fie îndreptăţit a vorbi şi mai mult despre valorile din patrimoniul nostru literar, trasînd scriitorilor sarcini şi mai frumoase. Dar noi trebuie să ne analizăm atent şi lipsurile. In marea majoritate a cazurilor, scăpările — anumită superficialitate manifestată în exigenţa artistică a cizelării operei de artă — se datoresc faptului că nu am mers mereu în pas cu dezvoltarea fenomenelor de viaţă noi, generate de aplicarea hotărîrilor Congresului al II-lea. Constatarea trebuieşte făcută şi repetată cît mai des, dar mai cu seamă acum, după ce am studiat şi am discutat proiectul de Directive ale Congresului al III-lea. ***Planul economic de şase ani şi planul de perspectivă de 15 ani vor genera o serie întreagă de transformări fără precedent în patria noastră.*** *Sub aspectul conştiinţei morale, patriotismului şi culturii socialiste, sub aspectul desăvîrşirii socialiste a personalităţii umane, sute de mii de oameni ai muncii din toate domeniile de activitate, vor atinge o treaptă atît de înaltă cum nu ne-a fost dat să cunoaştem decît din literatura şi arta sovietică, din felul în care se reflectă în ele conştiinţa omului sovietic.*

Imaginaţia noastră trebuie să cate spre viitor. Să ne gîndim ce fel de oameni vor deveni ţăranii muncitori cînd prin realizarea planului le va reveni cîte un tractor de fiecare sută de hectare şi cînd lumina electrică va fi introdusă în fiecare sat din ţară! Şi ce fel de oameni vor deveni muncitorii din industrie care pe parcursul planului de perspectivă urmează să-şi formeze calificarea profesională superioară avînd la bază cultura generală cîştigată în şcoli de opt ani! Pe de altă parte, mecanizarea procesului de producţie are să-i scutească de tot mai multe operaţiuni efectuate azi prin muncă fizică grea şi îi va pune tot mai mult în faţa unor probleme ce se cer rezolvate prin efort intelectual. Sau, să încercăm a ne imagina de pildă profunzimea la care va ajunge — pe planul conştiinţei — frăţia trainică dintre oamenii muncii romîni şi de alte naţionalităţi, legaţi încă de pe acum prin sentimente cu adevărat frăţeşti.

Iată întrebarea pe care ne-o adresează proiectul de Directive ale Congresului al III-lea: Veţi putea ţine pasul, veţi putea merge în cadenţă cu ritmul tot mai accelerat al vieţii? Veţi fi în stare să identificaţi din timp acest ritm şi să vă identificaţi cu el şi veţi fi în stare să-l eternizaţi în opere literare slujind dezvoltarea şi transformarea conştiinţei noastre socialiste? Trebuie să răspundem printr-un DA hotărît, iar acest ***DA trebuie să nu fie altceva decît*** *opera literară. Restul nu e decît o simplă promisiune. Dar făgăduinţele au valoare numai dacă le împlineşti. Noi am reuşit să împlinim multe din făgăduinţele noastre, dar sarcinile noastre se dublează acum. Spre a putea să sezisăm, să evaluăm şi să tălmăcim prin opera de artă, realitatea aflată în plină mişcare, dezvoltare şi transformare, şi mai ales dacă voim să facem asta „din mers" — trebuie să ne însuşim neapărat o formă de viaţă pe care am abordat-o pînă acum mai mult cu titlu experimental. Felul nostru de viaţă şi-a cîştigat conturul în cel mai bun caz în redacţii şi n-a ţinut seamă îndeajuns de „teren". Va trebui să găsim modalitatea de a schimba proporţia în favoarea terenului.*

Noi, generaţia de scriitori mai vîrstnici avem nenumărate posibilităţi în acest domeniu, dar trebuie să insistăm mai cu seamă pentru ca felul de viaţă al celor tineri să devină cît mai corespunzător cerinţelor actualităţii. Ei trebuie să-şi făurească o viaţă mai plină de culoare, mai interesantă, mai bogată în impresii şi în cunoaşterea realităţii noi — în interesul unei legături cît mai strînse cu masele, în interesul desăvîrşirii literaturii realismului socialist. Nu sîntem numai scriitori ci în acelaşi timp cititori şi oameni de cultură. Şi pentru noi, cartea bună înseamnă o bucurie — dar o carte bună nu e numai produsul meu sau al tău ci al întregii noastre literaturi. Trebuie să ne pătrundem de acest adevăr şi, formînd un front scriitoricesc strîns unit, să pornim la realizarea sarcinilor ce ne vor reveni în urma adoptării Hotărîrilor Congresului al III-lea al partidului.

NAGY Istvan

Misiunea scriitorului

Numai cîteva zile ne mai despart de deschiderea celui de-al treilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. In preajma acestui eveniment de o importanţă covîrşitoare pentru patria noastră şi care, după cum se vede din grandiosul proiect de Directive, va fi atît de rodnic în rezultate ce vor asigura oamenilor muncii condiţii de trai din ce în ce mai bune, orice scriitor îşi pune în chip firesc întrebarea: „Cum voi putea contribui mai bine cu munca mea literară la minunata acţiune de desăvîrşire a construcţiei socialiste?"

Prin îmbunătăţirea constantă a condiţiilor materiale de viaţă, oamenii vor avea mai mult timp pentru îndeletniciri culturale, deci şi pentru citit literatură. Crearea de bunuri culturale va spori deci, o dată cu creşterea continuă a confortului material. Dar asta are drept urmare sporirea exigenţei cititorului. Este un fapt pe care scriitorii noştri nu trebuie să-l uite, ba chiar dimpotrivă, amintindu-şi-l mereu, ei sînt datori să-şi sporească exigenţa faţă de ei înşişi, faţă de munca lor.

Indrumaţi de partid, scriitorii lucrează, fiecare după puterile lui, la aşezarea tot mai temeinică a unei literaturi noi, a literaturii realist-socialiste. Ei au de îndeplinit o sarcină de mare însemnătate, şi anume aceea de a contribui la transformarea socialistă a conştiinţelor. Ajutînd conştiinţele individuale să se integreze în conştiinţa colectivă, socialistă, literatura noastră, călăuzită de învăţătura partidului, se integrează ea însăşi în umanismul de tip nou, umanismul socialist, care nu mai are

Al. PHILIPPIDE

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMAR:

Articole şi poezii de: Eugen Barbu, Ion Bănuţă, Demostene Botez, Radu Boureanu, Ion Brad, Anton Breitenhofer, Marcel Breslaşu, Dumitru Corbed, Victor Eftimiu, Ion Istrati, Al. Jebeleanu, Dumitru Mircea, Al. Mirodan, Titus Popovici, Aurel Rău, Dimos Rendis, Szemler Ferenc (pag. 4, 5, 6)

– Construim socialismul
Reportaje de: Mihail Davidoglu, Ştefan Luca, Ieronim Şerbu (pag. 3)

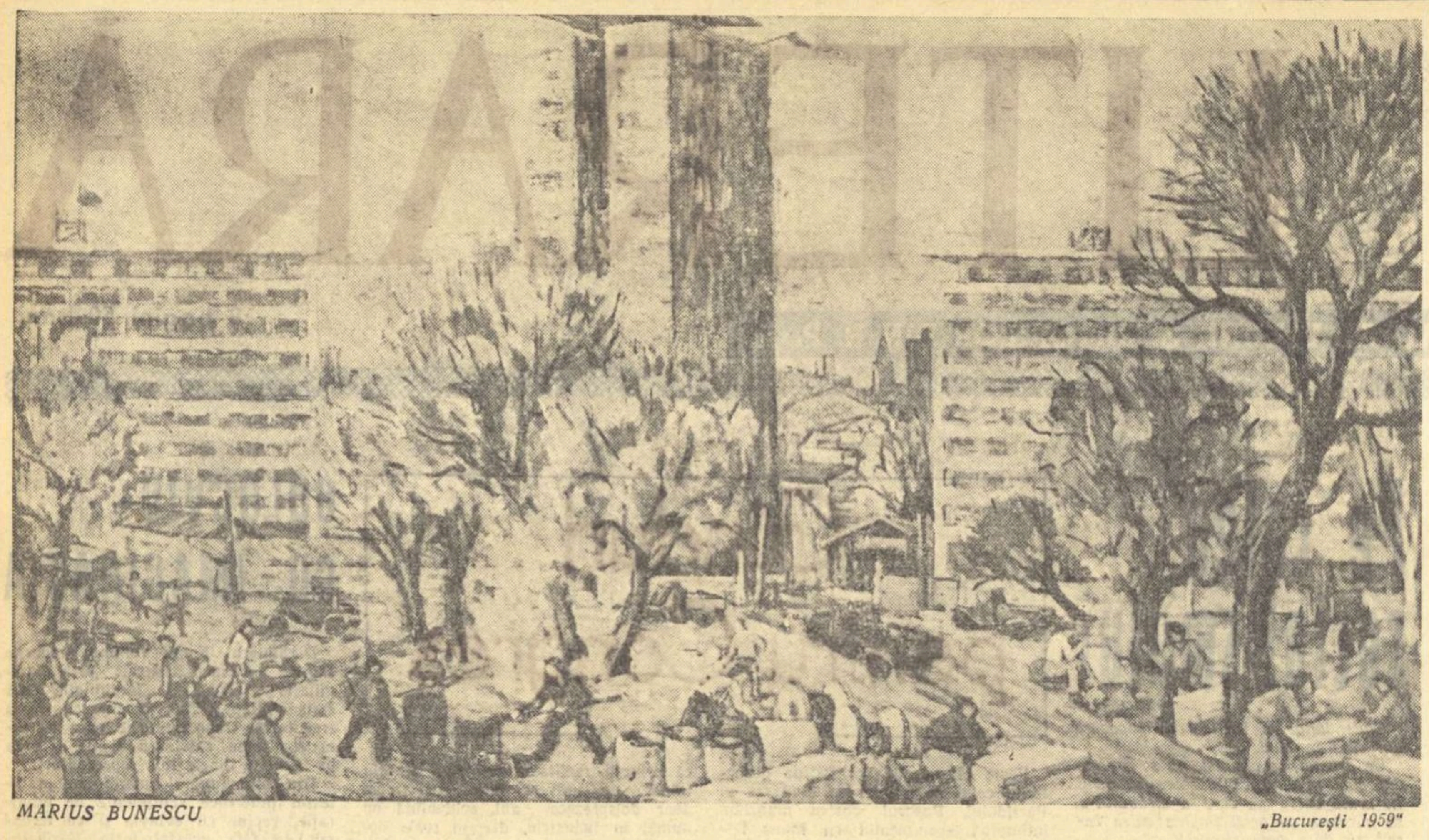

MARIUS BUNESCU „București 1959"

CONFRUNTARE CU VIAȚA

Succesele literaturii noastre realist-socialiste sînt incontestabile și frontul unit al scriitorilor poate raporta partidului, alături de celelalte sectoare ale activității creatoare, realizările sale. Literatura noastră, bogată în varietatea formelor ei de expresie, s-a orientat masiv spre temele majore ale realității socialiste, iar lozinca noastră de luptă: Actualitate și partinitate a obținut o victorie hotărîtoare. Anumite manifestări de paseism, micile zbateri ale negativismului, unele tendințe de a trece drept literatură oneste compoziții cromolitografice, ș.a., au primit riposta cuvenită. Nu e vorba să încercăm aici o trecere în revistă a succeselor și neizbutirilor noastre, e necesar însă, acum, o raportare a producției literare din ultimii ani — și anume a prozei — la fenomenul esențial, dominant și determinant al vieții patriei noastre: construirea socialismului. Reflectare a realității dinamice, proza noastră este contemporană, reprezentativă, în măsura în care reușește să capteze și să transpună artistic fenomenele morale, relațiile sociale, transformările intelectuale, fundamental noi, care sînt produse de revoluția socialistă, influențînd și ele, apoi, la rîndul lor, asupra ritmului construcției socialiste. Literatura care nu este, care nu poate fi, reflectare pasivă a realității, își are rolul său înalt — și în aceasta constă funcția sa pedagogică — în construirea socialismului, acționînd asupra conștiinței constructorilor. Dar pentru a-și putea realiza asemenea misiune, pentru a fi eficace, literatura trebuie să răspundă întrebărilor actuale, să corespundă stadiului actual, să exprime sentimentele și năzuințele actuale ale celor mai înaintați constructori ai lumii noi, socialiste.

Remarcînd succesele literaturii, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în recenta sa cuvîntare de la Cluj, observa că literatura a rămas în anumite privințe în urma vieții. Lectura Directivelor, care a însuflețit întregul popor spre noi și strălucite realizări, creează frontului nostru literar noi și urgente sarcini. Este vorba așadar, nu numai să depășim rămînerea în urmă față de viață, ci și să ținem pasul cu uluitorul ritm care va caracteriza viitorul plan de șase ani. Numai așa, aliniindu-se în aceeași linie cu eroii lor, scriitorii vor putea afirma că realizează principiul leninist după care literatura este parte integrantă a revoluției proletare. Literatura noastră nu poate fi — și va fi! — decît actuală și partinică, scriitorii nu pot fi — și vor fi! — decît scriitori ai poporului ce desăvîrșește construirea socialismului!

Să ne reamintim împreună — mărginindu-ne la genul care reflectă nemijlocit realitatea, proza — realizările cele mai caracteristice, raportîndu-ne la principiul actualității. In urmă cu cîțiva ani, proza noastră înfățișa o carență importantă și anume: greutatea specifică, artisticește vorbind, cădea asupra evocării trecutului — e drept, de pe poziții înaintate, marxist-leniniste — în vreme ce operele ce reflectau actualitatea, cu onorabile excepții, se situau la un nivel artistic

ACTUALITATE ȘI PARTINITATE

mai coborît. Astăzi, situația e modificată fundamental și — fără a micșora deloc importanța literaturii de evocare istorică — putem spune că proza care reflectă actualitatea, cantitativ și calitativ, se află în frunte, pe locul ce firesc îi revine. O altă carență importantă, care a fost depășită, constă în faptul că tocmai proza care evoca viața și lupta clasei muncitoare, clasa esențială a societății romînești moderne, se afla într-o intolerabilă inferioritate. Puteam aminti înaintea celui de al II-lea Congres al Partidului puține romane despre viața și lupta clasei muncitoare („Oțel și Piine" de Ion Călugăru, „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan, „In orașul de pe Mureș" de Francisc Munteanu, ș.a.) In ultimii ani, însă, această tematică fundamentală s-a îmbogățit cu opere noi și valoroase dintre care amintim: „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Bariera" de Teodor Mazilu, „Statuile nu rid niciodată" de Francisc Munteanu, „Intîlnirea" de Constantin Chiriță, „Dimineață de Mai" de Remus Luca, „Energii", schițe de Radu Cosașu, la care mai putem putem adăuga recentul roman despre mineri — „Ora șase" de Nicolae Țic, ș.a. Dacă lăsăm la o parte lipsurile acestor cărți, discutate la timp în presa literară (de altfel, unii dintre autori au promis să-și îmbunătățească lucrările la noi ediții), remarcăm însă că o parte din ele se referă la epoca luptei antifasciste, altele la primii ani de după eliberare, astfel încît viața muncitorului din uzina modernă de azi apare prea puțin reflectată în romanul nostru, disproporționat de puțin mai ales în raport cu rolul conducător pe care clasa muncitoare îl are în societatea socialistă. Scriitorii noștri, conștienți de importanta sarcină ce le revine, sînt hotărîți să lichideze această rămînere în urmă față de realitate, față de viață.

Un alt sector al literaturii, de o deosebită importanță, îl constituie reflectarea transformării socialiste a satului. Este inutil să mai arătăm ce uriaș salt în conștiința oamenilor, în transformarea revoluționară a relațiilor dintre săteni, constituie lichidarea fostelor clase exploatatoare ca și apariția și dezvoltarea întovărășirilor, a gospodăriilor colective și de stat. Pentru scriitori, studierea profundă a noilor realități constituie un izvor inepuizabil, fără precedent, de inspirație. Și în acest domeniu există realizări ale prozei noastre. Inainte de cel de al II-lea Congres al Partidului, existau doar cîteva romane valoroase: „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu, „Desfășurarea" de Marin Preda, primul volum al romanului „Bărăgan" de V. Em. Galan. Astăzi ne putem mîndri cu romanul lui Titus Popovici, „Setea", cu cel de-al doilea volum din „Bărăgan" și cu volumul de nuvele „Potopul", ambele de V. Em. Galan, „Cuscrii" de Al. I. Ghilia, nuvelele lui Remus Luca sau recentul roman al lui Șerban Nedelcu „Drum deschis".

Să amintim de asemeni din creația tinerilor, „Zilele săptămînii" de Dumitru Radu Popescu, „In plină zi" de Vasile Rebreanu, „Ningea în Bărăgan" de Fănuș Neagu, ș.a. Trebuie să remarcăm însă și aici că multe din operele citate înfățișează relații din primii ani de după eliberare sau stadiul de întemeiere al gospodăriilor colective și de stat, prea puține încă reflectă problemele cele mai actuale, experiența — uneori de un deceniu! — a gospodăriilor colective și de stat, a S.M.T.-urilor etc. E drept că reportajul literar se află în prima linie a actualității; e drept, de asemeni, că romanul sau nuvela, prin natura lor nu pot fi simultane cu evenimentele, dar e necesar ca romanul să se situeze tot mai mult, tot mai intens, în sfera de probleme a realității imediate.

Am lăsat la o parte o serie de opere care nu reflectă nemijlocit procesul de construire a socialismului, după cum nu am amintit unele romane importante care descriu societatea romînească în anii imediat antecedenți eliberării („Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Indrăzneala" de Marin Preda, „Eroica" de Laurențiu Fulga, ș.a.), sau romanele istorice. Am căutat doar să facem o sumară confruntare a realizărilor prozei noastre cu principalele sectoare ale construirii socialismului.

Din aceste cîteva date reiese că proza noastră a făcut, în ultimii ani, serioase progrese pe linia reflectării procesului de construire a socialismului dar că, totuși, ritmul de desfășurare al realității a fost mai viu, astfel încît, literatura se află încă în urma vieții. Noul plan de desăvîrșire a construcției socialiste creează și scriitorilor noștri nebănuite perspective și grave îndatoriri. Frontul unit al scriitorilor noștri, îndrumat de Partid, înflăcărat de patriotism socialist, va depune, fără îndoială, toate eforturile pentru a fi demn de măreţele vremi pe care le trăim, pentru a fi demn de poporul romîn.

Paul GEORGESCU

PERSPECTIVE

Toate domeniile de activitate din țara noastră întîmpină cel de-al treilea Congres al Partidului recapitulînd înfăptuirile ultimilor patru ani și jumătate — punct de pornire pentru progresele viitoare. Literatura beneficiază mai puțin de precizia cifrelor, deși statisticile titlurilor apărute sau ale numărului de biblioteci și de cititori sînt semnificative. Dar literatura evaluează drumul parcurs prin titluri și personaje. Ne reamintim că în anii aceștia au apărut „Cîntare omului", „Cu un ceas mai devreme", „Surîsul Hiroșimei", „La porțile raiului". Că în anii aceștia au irupt în proză sau dramaturgie scriitori tineri: Titus Popovici, Eugen Barbu, Al. Mirodan, Paul Everac, Teodor Mazilu, N. Țic, că au sporit sintezele de istorie literară și au apărut primele volume de estetică. Enumerarea s-ar putea prelungi dar nu ne putem gîndi să alcătuim liste care ar umple coloane. Cele cîteva titluri și nume fac parte dintr-un vast context — stadiul actual al literaturii noastre. El ne îndreptățește să vorbim de maturizarea realismului socialist, ca de o realizare majoră a ultimilor ani. Procesul început încă din 1948—49 își găsește împlinirea — concretizată în fapte nenumărate.

Studiile critice au început să analizeze mai de aproape această maturizare. O privire retrospectivă ne permite doar să reamintim cîteva trăsături comune atîtor scrieri, diferite prin teme, stiluri, genuri. Lărgirea tematică e confirmată nu de numărul tuturor temelor abordate, ci de cel al scrierilor artistic vii. Un singur exemplu. S-a semnalat de mult slaba reflectare în proză a luptei ilegale a partidului, temă esențială, care în poezie și teatru a generat scrieri remarcabile. In proză, măreția faptelor era stîngaci exprimată în scrieri care nu se mulțumeau cu valoarea documentară, ci aspirau fără succes la roman sau la nuvelă. Cele cîteva romane apărute în cinstea a 15 ani de la Eliberare — „Rădăcinile sînt amare", „Șoseaua Nordului", „Pe muche de cuțit", „Bariera", evocă cu unele deficiențe ideologice și artistice lupta ilegală. Le-au semnalat cronicile, le-au semnalat cu un lăudabil spirit autocritic înșiși autorii. Dar nu se poate ignora faptul că un sector de primă importanță a început să fie tratat cu mijloace literare, că romanele în discuție au făcut pionierat.

Evidente sînt și progresele în expresia estetică a înțelegerii superioare, posibilă datorită marxism-leninismului. Tradus estetic, gradul superior al ideologiei înseamnă capacitatea de a sezisa sensul istoric al evenimentelor, de a surprinde devenirea socială și individuală. Inseamnă de asemenea capacitate superioară de a include marile semnificații în infinitatea de nuanțe și detalii ale individualului — progresul corelat al generalizării și individualizării. „Morometii" a fost una dintre cărțile cele mai discutate. Dar viziunea istorică a luptei, încercate de Moromete, cu legile capitalismului, e posibilă doar pentru un scriitor al realismului socialist, care a știut să pună o excepțională artă de analist în serviciul perspectivei revoluționare. In proză, lirică sau teatru, perspectiva nouă și capacitatea de a o traduce simfonic — cu infinitele tonuri și nuanțe ale concretului, n-au fost descoperite în ultimii ani. „Desculț" a apărut în 1948.

Ceea ce însemna căutare răzleață tinde să devină trăsătură dominantă. Debutantul din 1960 începe de la altă treaptă, e scutit de multe căutări, pentru că nivelul general al literaturii e altul. Stacheta s-a înălțat.

Toate acestea nu s-au dezvoltat spontan, pentru că revoluția culturală nu e un proces spontan. Raportul între îndrumarea literaturii de către partid și progresul spre realismul socialist e direct, lesne de observat. Apare în numărul și calitatea cărților, în diversitatea de individualități creatoare, toate active, diferențiate stilistic și unitare prin ideologie. Frontul foarte larg al literaturii, unitatea scriitorilor de vîrste și experiențe felurite, care nu lasă la o parte nici o forță onestă, e rezultatul grăitor al unei îndrumări principiale și înțelepte. Ne mîndrim cu faptul că scriitori ai noștri și ai literaturii mondiale ca Arghezi ori Sadoveanu au fost și sînt prezenți în anii aceștia — prin cărți, prin articole, la tribună. Ne mîndrim cu înoirea pe care „Un om între oameni" și „Bălcescu" au reprezentat-o în proza sau dramaturgia lui Camil Petrescu. Rădăcinile se află în opera fiecărui scriitor, dar transformarea a fost făcută cu putință de entuziasmul general, trezit în orice spirit de bună credință de înfăptuirile socialismului și de politica partidului față de intelectuali. Indrumarea de partid asigură puritatea ideologică, stimulează și popularizează succesele, critică erorile de orice fel, creează astfel climatul în care s-a ivit „Cîntare omului" și se ivesc în fiecare săptămînă nume noi.

Datoriile destul de serioase pe care literatura le mai are față de realitatea socialistă sînt cunoscute. In cuvîntarea ținută la conferința regională de partid de la Cluj, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a atras atenția asupra reflectării încă insuficiente pe care procesul de construcție socialistă îl află în unele opere literare, asupra contactului încă slab al unor scriitori cu viața. Se desemnează astfel țelurile principale pentru viitor. Proiectul planului de dezvoltare fixează pentru 1965 sarcina desăvîrșirii construcției socialiste. Nu vom face asimilări între construcția economică și cea culturală. Dar sprijiniți de îndrumarea partidului, scriitorii își pot propune pentru anii următori eforturi conjugate pentru a realiza maturizarea realismului socialist.

Silvian IOSIFESCU

Inaltul ideal al poeziei realist-socialiste

Spuneam, într-un articol publicat în numărul trecut al Gazetei literare, că însăși realitatea noastră în transformare revoluționară impune poeților o permanentă împrospătare a conținutului liric. Poetul își verifică tinerețea creatoare prin confruntarea cu dinamismul vieții epocii noastre. Ca orice formă a conștiinței sociale, poezia, întruchiparea individuală a acestei conștiințe, reflectă realitatea socială în prefacere, o secondează deci. Poetul partinic tresare la fiecare pulsație a noului. Inovația sa esențială și continuă constă în exprimarea artistică a acestei tresăriri, a reacției imediate față de tot ce se transformă în conștiința omului care construiește socialismul. Inovația formală, ulterioară celei esențiale, de conținut, trebuie să împingă forma, rămasă în urmă, la nivelul conținutului în progres neîncetat, la nivelul orientării sale ideologice și etice, al problematicei sale pururi efervescente, al mesajului său înalt.

Poetul nostru, ca și poetul tuturor vremurilor are un ideal. Dar acest ideal venea altădată în contradicție cu realul. Poetul era față în față cu o realitate care-i zăgăzuia visurile și-i dobora avînturile. In societatea noastră contradicție între ideal și real nu mai există. Mai mult, idealul e produs și înfăptuit, concret-istoric, în viață și, la rîndu-i, cheamă viața spre noi trepte, în care posibilitățile visate se transformă în realități. Legătura cu viața a devenit, efectiv izvorul nesecat al liricii noi. Cînd inițiativa angajării directe a scriitorului în munca marilor colective industriale va deveni realmente a tuturor creatorilor noștri reprezentativi, universul fiecărui poet va putea oglindi lupta concretă dusă de oamenii muncii pentru înfăptuirea acelei colosale creșteri, materiale și spirituale, pe care o prevăd Directivele planului de șase ani și ale planului de perspectivă.

Inoirea fundamentală în pas cu viața, atrage după sine o nemărginită varietate formală, pentru a putea structura și exprima un conținut niciodată stagnant. Scrisă în vederea recitării sau în vederea lecturii reculese, în intimitate, poezia noastră este unică în fondul ei și variabilă în formă. Cîntarea eposului actual și exprimarea sentimentelor omului nou se întîlnesc în aceași poezie a vremurilor noastre. Versul clasic și versul liber slujesc, după temperamente și gusturi diferite, aceeași concretizare sensibilă a ritmului și melodiei contemporane. In măsura în care ne regăsim în poezia lor și o iubim, ai noștri sînt deopotrivă Eugen Frunză și Veronica Porumbacu, sau Dan Deșliu și Mihai Beniuc, sau Eugen Jebeleanu și Maria Banuș.

Incompatibilă este însă poezia noastră cu obscuritatea psihică, cu clar obscurul echivoc al „modernismului". E incompatibilă cu aceasta nu numai prin funcția ei socială și educativă, nu numai pentru că se adresează maselor largi și nu unui cerc de „inițiați", ci prin însăși esența ei estetică. Poezia noastră este în primul rînd o poezie a cunoașterii și a comunicării, ea are ceva de spus și se străduiește să izbutească aceasta. Poeții socialismului vorbesc clar și răspicat, asemenea partidului muncitoresc, asemeni oamenilor muncii în numele cărora se exprimă în poezia lor.

Incompatibilă este de asemeni, poezia noastră cu inovația formală, căutată în sine, fără determinarea ei de către un nou conținut, fără adaptarea ei la acesta. „Sucirea interesantă" a poeților, pe care o remarca însăși critica burgheză altădată, ține de găunoșenia unei așa-zise poezii, consecință a sărăciei conținutului și a impotenții expresiei. Poetul nostru matur nu se vrea cu tot dinadinsul „interesant", dar este, prin rezultatele obiective ale creației sale. In rîndurile tinerilor noștri poeți, boala aceasta a „sucirii interesante" își mai poate trimite însă, uneori, virușii cultivați în laboratoarele „modernismului". Debutul e dibuitor și, adesea, cade în plasa unor false modele Dar, astăzi, sterilitatea copierii unor bătrîne inovații moderniste devine cu atît mai gravă cu cît dovedește ruperea de viața însăși, superficialitatea unui conținut ce se prezintă drept socialist. Nimic socialist nu se află într-o poezie care se intitulează „Furnalul" sau „Bicazul" dar cîntă, în versuri nu albe ci mate, nu libere ci dezlînate, doar „incandescența" culorilor și „gigantescul" forței tehnice. Culorile le-au cîntat și simboliștii, le cîntăm și noi, dar în cîntarea noastră ele au patosul și vitalitatea unei realități umane minunate. Forța tehnicii au cîntat-o și futuriștii, dar noi cîntăm omul care o creează și o stăpînește, pregătindu-se pentru construirea comunismului și cucerirea întregului univers. Noi cerem autentică inovație, în scopul exprimării unei inovații de conținut. Pe această cale, oricine are talent poate deveni cu adevărat interesant.

Lupta împotriva influenței burgheze, cu egolatria ei sălbatică, cu originalitatea ei mizeră, cu obscuritatea ei neputincioasă, cu investigațiile ei „interesante" și vicioase, a fost și rămîne o condiție a poeziei noastre actuale, a victoriilor ei, a punerii ei în slujba făuririi visului de aur al omenirii întregi, a comunismului. Frontul unit în jurul partidului, pe, care-l realizează poezia noastră autentică, este expresia integrării esențiale — estetice și politice — a poeților noștri în aceeași luptă nobilă, pentru cucerirea acelorași obiective înalte, pe baza aceleiași platforme ideologice partinice.

Unitatea poeziei noastre partinice trebuie și poate să îndeplinească, pentru fiecare poet în parte, matur sau debutant, funcția socialistă a colectivului, care reacționează prompt și combativ la evenimentele curente ale activității politice. Un volum bun, o poezie bună, trebuie să bucure întregul nostru front poetic, cu acea conștiință a împărtășirii colective a succesului și a onoarei pe care o au membrii brigăzilor fruntașe în producție. Cîntare Omului, 1907 de Tudor Arghezi sînt victorii ale noastre, cum ale noastre sînt cele obținute de Jebeleanu cu Surîsul Hiroșimei, de Beniuc cu Cu un ceas mai devreme, de Maria Banuș cu Torentul ș.a.m.d. Poeziile unui tînăr le citim pe nerăsuflate, pasionați, pentru că în fiecare din ele, ca și în fiecare din ale multor altora, putem cîntări posibilitățile noastre, perspectivele de a ne adăuga un succes, sau de a întîmpina o abatere de la legile frumosului și ale adevărului, sau de a suferi un eșec. Dacă un tînăr în ultimul său volum a înregistrat un evident progres, acest lucru ne interesează ca o chestiune personală, direct.

Unitatea poeziei noastre partinice trebuie să reacționeze prompt și combativ la fiecare poezie care nu face cinste frontului nostru. Semnătura e individuală, dar e reprezentativă, ca semnătura controlului de calitate pe un produs care reprezintă însăși onoarea întregului colectiv. Și, de asemenea, la absența unor poeți de prestigiu ai frontului nostru, care își hrănesc adesea renumele, pentru cîțiva ani, cu ceea ce au dat odată. Dar, mai ales, la orice recrudescență a maladiilor lăsate de poezia burgheză și strecurate încă, în cîmpul nostru, prin orice fisură. Calitatea poetică e dată, desigur, și de virtuțile expresiei poetice, și de sensibilitatea și imaginația poetului dar, în primul rînd, de autenticitatea conținutului, a mesajului, a participării active și militante la viața pasionantă a patriei noastre.

In întîmpinarea celui de-al III-lea Congres al partidului, poeții noștri au prilejul să dovedească, încă o dată și din plin, nivelul calității lor. Controlul de calitate trebuie să fie făcut de întregul front poetic, pentru ca neîntrerupta cîntare a partidului și a omului să înregistreze cît mai multe succese.

Savin BRATU

Realizări și sarcini ale istoriografiei literare

„Partidul nostru, — se spune în raportul tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej la cel de-al doilea Congres al Partidului, — a întreprins îndeosebi după 23 August 1944, o vastă activitate de valorificare critică, de pe pozițiile marxism-leninismului, a moștenirii noastre culturale. Dînd o înaltă prețuire bogatei moșteniri culturale progresiste, democratice, a poporului nostru, partidul combate tot ce e reacționar, retrograd, antipopular în operele științifice sau literare ale trecutului".

La sfîrșitul anului 1955, și începutul anului 1956, criticii și istoricii literari erau în măsură să raporteze obținerea unor rezultate pozitive certe în munca de revalorificare a literaturii din trecut pe temeiul concepției marxist-leniniste, în lumina indicațiilor mobilizatoare ale partidului. Prezentarea în adevărata lor lumină, cu prilejul centenarelor din 1950 și 1952, a operelor lui Eminescu și Caragiale, denaturat interpretate de istoriografia literară burgheză, apariția unor ediții critice, precum aceea a *Postumelor* lui Eminescu, îngrijită de acad. Perpessicius, apoi edițiile Neculce, *Țiganiada* ș. a., îngrijite respectiv de acad. Iorgu Iordan și prof. J. Byck ne mai vorbind de edițiile de masă, ale căror tiraje par astronomice în comparație cu tirajele de dinainte de eliberare, elaborarea unor remarcabile studii de reconsiderare a clasicilor, ca acelea despre Odobescu (semnat de Tudor Vianu), Calistrat Hogaș (semnat de C. Ciopraga), Alecsandri (semnat de N. I. Popa), a unor substanțiale monografii, precum aceea despre *Caragiale* de Silvian Iosifescu, tipărirea volumului omagial închinat lui Mihail Sadoveanu cu ocazia împlinirii vîrstei de 75 de ani, publicarea unor studii temeinice despre anumiți scriitori de seamă dintre cele două războaie: studiile lui Ov. S. Crohmălniceanu despre Rebreanu și Topîrceanu, studiul lui Vicu Mîndra despre Mihail Sebastian, ale lui Al. Dima și Savin Bratu despre Ibrăileanu, al lui Mircea Zaciu despre Agîrbiceanu, — iată cîteva din realizările istoriei literare marxiste din acea perioadă.

Continuată cu însuflețire sporită, activitatea pe tărîmul istoriei literare a înscris de atunci pînă astăzi noi înfăptuiri, concludente pentru orientarea științei romînești a literaturii. Este evidentă, întîi de toate, în acești ani, o lărgire a ariei de investigație, tendința tot mai stăruitoare de studiere a unor momente și aspecte mai puțin cercetate ale trecutului literar. De o deosebită atenție din partea criticii și istoriografiei literare s-a bucurat literatura secolului al douăzecilea. Operele viabile ale aproape tuturor scriitorilor marcanți de după 1900 au fost reeditate în tiraje considerabile însoțite de regulă de prefețe și studii introductive. Au apărut astfel versuri de G. Bacovia, Zaharia Stancu, Octavian Goga, Camil Baltazar, ș. a., proză de Ion Agîrbiceanu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Al. Brătescu-Voinești, Ionel Teodoreanu, Anton Holban și mulți alții, teatru de Victor Ion Popa, G. M. Zamfirescu, etc., pagini reprezentative din opera critică a lui G. Ibrăileanu, Mihai Ralea, Pompiliu Constantinescu, a continuat tipărirea volumelor din ediția definitivă a operei lui Sadoveanu, iar anul trecut — eveniment editorial și cultural, în genere de o deosebită însemnătate — a văzut lumina tiparului ediția bibliofilă Arghezi — cea mai bogată culegere din versurile marelui poet, pe care o avem pînă astăzi. Reconsiderarea pe baza principiilor științei literare marxist-leniniste a unor creații reprezentative din secolul nostru constituie un succes de însemnătate specială al istoriografiei noastre literare, dat fiind că literatura de după 1900 și, mai ales, cea dintre cele două războaie — creată într-o perioadă de înverșunată înfruntare dintre tendințele realiste, progresiste și democratice și cele reacționare, potrivnice realismului — ridică în fața cercetătorului probleme din cele mai complexe și mai dificile. Firește, prefețele, oricît de competente, nu pot elucida în toate cazurile mulțimea de probleme generate de aspectele contradictorii ale creației unor autori, ele oferă doar primele indicii, primele jaloane menite să călăuzească cititorii în geografia operelor reeditate. Rolul de a examina critic fenomenele literare sub toate laturile lor revine studiilor ample, monografiilor. Fără să fie prea numeroase, lucrările de acest fel s-au înmulțit, în ultimii ani. Sub semnăturile unor critici literari aparținînd generațiilor mai tinere, au apărut mici monografii despre Cezar Petrescu, Geo Bogza, Mihail Sebastian, Gh. Topîrceanu și G. M. Zamfirescu. Cu viu interes este așteptată monografia Arghezi de Ov. S. Crohmălniceanu, ca și apariția în volum a amplului studiu, excelînd prin finețea interpretărilor, consacrat tot autorului *„Cîntării omului"* — al lui Mihail Petroveanu. In genere, studiile și articolele tipărite în periodice cu ocazia aniversării celor 80 de ani ai marelui poet reprezintă un incontestabil succes al criticii și istoriei literare, meritînd să formeze cuprinsul unui volum omagial.

O subliniere specială merită preocupările de valorificare a creației beletristice și a ideilor estetice născute sub directa influență a luptei clasei muncitoare. După studiile consacrate de Ion Vitner, înainte de Congresul al II-lea, literaturii legate de mișcarea socialistă de la sfîrșitul secolului trecut, sînt deosebit de binevenite cercetările recente ale lui Eugen Simion și ale altor tineri critici ca Dan Hăulică, I. D. Bălan, Teodor Vîrgolici, privind publicațiile apărute în perioada interbelică sub influența partidului

Creșterea preocupării pentru literatura secolului nostru n-a dus la slăbirea interesului față de creația scriitorilor din secolul trecut. Apariția unor monografii ca aceea despre Filimon, a lui G. Călinescu sau aceea a lui Al. Dima despre Alecu Russo, a unor studii (în *Steaua* și *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*) despre clasici, semnate de G. Călinescu, a lucrării *Contemporanul și vremea lui* de Zoe Dumitrescu și Savin Bratu, a unei culegeri de texte inedite din Ion Ghica, sub îngrijirea lui D. Păcuraru, însoțite de un studiu introductiv, a monografiei despre Ion Popovici-Bănățeanu, elaborată de D. Vatamaniuc, a nenumăratelor prefețe ce deschid volumele din *Biblioteca pentru toți* și *Clasicii romîni*, este ilustrativă în acest sens.

Și în ceea ce privește examinarea criticii literare din trecut de pe pozițiile esteticii marxist-leniniste s-au obținut, în perioada cuprinsă între Congresele al II-lea și al III-lea ale P.M.R., progrese; ele s-au concretizat în studii remarcabile ca acela despre E. Lovinescu al lui N. Tertulian și acela despre opera lui Ibrăileanu, datorit lui Al. Piru, cărora li se adaugă reconstituirea biografică *Ibrăileanu, omul*, a lui Savin Bratu.

O apreciere deosebită merită, fără îndoială, încercările istoricilor literari de a studia pe baza învățăturii marxist-leniniste curentele literare. Nu există un prilej mai nimerit de a cerceta lupta ideologică pe tărîmul literaturii, ciocnirile dintre tendințele opuse proprii celor două culturi, reflectarea, însfîrșit, a luptei de clasă în sînul mișcării literare, decît luînd în dezbatere diversele curente. Studiile despre semănătorism au deschis o discuție extrem de utilă.

Demne de consemnat, realizările în domeniul istoriografiei literare nu se ridică, totuși, nici pe departe la nivelul cerințelor. Mai sînt destule aspecte ale creației literare din trecut încă insuficient studiate. O monografie solidă, care să lumineze toate laturile operei lui Eminescu, se lasă așteptată. Nu avem încă monografii despre unii clasici ai literaturii noastre. Probleme pur și simplu arzătoare, precum aceea a dezvoltării realismului în literatura romînă sau aceea a periodizării istoriei noastre literare se cer cu insistență rezolvate.

Activitatea de revalorificare a moștenirii literare n-a fost scutită, în anii la care ne referim, nici de anumite erori, devenite la un moment dat destul de importante. Pierzîndu-se din vedere indicația partidului de a respinge „tot ce a fost reacționar, retrograd, antipopular, în operele științifice sau literare ale trecutului", s-a făcut simțită uneori tendința de preluare necritică a operei unor scriitori și critici literari care, activînd în societatea scindată în clase antagoniste, nu s-au putut sustrage consecvent influenței ideologiei reacționare, antipopulare. A fost necesar să intervină presa noastră spre a da riposta cuvenită.

Istoriografia literară reprezintă, în ansamblul frontului ideologic, un sector important căruia, în lumina proiectului de Directive ale Congresului al III-lea, îi revin sarcini de răspundere. Pentru înfăptuirea obiectivelor atît de grandioase, înscrise în planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 și în planul economic de perspectivă, este necesară mobilizarea eforturilor întregului popor, participarea tuturor cetățenilor patriei, cu tot sufletul, cu toate capacitățile, cu sentimentele lor cele mai adînc omenești, la opera de edificare a socialismului. Literatura — cea contemporană, îndeosebi, cea inspirată din imediata actualitate, dar și marea literatură realistă și democratică din trecut — însuflețesc masele, în munca lor plină de avînt. Istoriei și criticii literare le revine datoria de a călăuzi cititorii spre operele într-adevăr mari, viabile, mobilizatoare, de a-i ajuta să pătrundă mesajul și frumusețea lor artistică. Proiectatul tratat de *Istorie a literaturii romîne* în cinci volume este menit să sintetizeze și să încununeze munca tot mai animată a istoricilor literari.

Dumitru MICU

La biblioteca Căminului cultural din comuna Dragalina, regiunea București, tinere cititoare, înainte de a împrumuta cărțile dragi, răsfoiesc revistele recent apărute

CONSTRUIM SOCIALISMUL

DESTINUL UNUI ORAŞ

GALAŢI

Sînt îndeaproape legat de Galaţi. Pe străzile şi uliţele lui mi-am trăit copilăria; în Galaţi mi-am trăit şi adolescenţa şi o bună parte din anii bărbăţiei. Acolo, în oraşul dintre ape, în aria care cuprinde Dunărea, Siretul şi Brateşul, am cunoscut cele dintîi visuri. Şi îndrăznelile şi ceasurile grave de meditaţie, — tot acolo le-am trăit. Era o vreme cînd cu ochii închişi îi ştiam lespezile pe unde calc... Unii vor zîmbi. Dar un cer albastru şi înalt ca asupra Galaţilor n-am mai întîlnit. Poate unde-l reflectau apele din jur, poate unde ochii adolescentului adăugau cerului din albastrul visării sale. De sus, de pe dealul Ţiglinei, — ce întindere fără de margini! Dunărea şi malul dobrogean, ca un brîu de sălcii, apoi oglinzile de ghioluri şi grindurile, insule verzi şi în depărtare munţii vîneţi-fumurii ai Dobrogei, şi mai departe, printre munţi, ca un abur, — marea. Avea Galaţiul ierni grele şi primăveri cu vînturi aprige şi veri cu arşiţă, dar poate uita careva dulcile înserări ale toamnei gălăţene, cu luna ce se ţesea pod peste Brateş, pod peste neodihnita Dunăre, pod şi peste apele Siretului, şi apele, de astădată, alunecau molcome, ca un cînt pe care mai mult îl bănuiai.

Frumos era Galaţiul pe întreg cuprinsul său, dar nu se găsea loc mai unic, mai viu, mai colorat, mai plin de viaţă ca portul cu cheiurile — uriaşe ziduri din blocuri de piatră — furnicînd de oameni, cu bătrînul fluviu gemînd de vapoare. Vase cu cele mai felurite pavilioane, cu cele mai felurite încărcături, — toate cu glasul sirenelor, cereau dană, loc de acostat.

Aşa că nu-i de mirare dacă-mi simţeam viaţa cum se împleteşte cu viaţa portului, cu mîndrele lui vapoare, cu ştiutele lui vaduri unde nu odată întîlneam cîte-un vechi ceam turcesc, din lemn, fără un singur cui din metal, că pînă şi ancora era un ciot de salcîm ferecat în piatră. Şi de pe ceam, pînă pe chei, în ritm egal, pe o punte cît un braţ de om, un şir de oameni grăbeau în mers cu braţele şi trupul parcă una cu roaba de pietriş sau nisip, pe care-o purtau pe chei. De pe şlepurile din jur, alţi bărbaţi şi mai tineri şi mai bătrîni, în acelaşi ritm egal, grăbeau în mers sprinten pe aceleaşi punţi cît un braţ de om, cu braţele şi trupul una cu coşul de cărbuni de pe umăr. Pe alte şlepuri, pe pîntecoase vapoare, de astădată în sens contrar, grăbeau cu acelaşi mers sprinten şiruri de bărbaţi pe umeri cu sacul de grîu. Şi în bazinul nou, amirosind a brad, a răşină, de pe cheiurile cu cherestea stivuită pînă-n cer, grăbeau înspre uriaşele cargoboturi, bărbaţii mai tineri sau mai bătrîni, potriviţi doi cîte doi, cumpănindu-se din umăr la cele două capete ale „pachetului" de scînduri şi doară încleştarea dinţilor şi privirea lor cu luciri de ură şi deznădejde mai aminteau cît de adînc le pătrundea în carne „pachetul" de nevinovate scînduri din brad. De pe chei, înspre vapoare şi şlepuri, de pe şlepuri înspre chei, oamenii grăbeau în ritm egal, din zori în noapte, ca nişte maşini. Şi vai de cel care ieşea din ritm sau îşi pierdea răsuflarea, ori îl ajungea oboseala. Ca rupt din mijloc se rostogolea în gol şi apoi valurile şi curentul apei purtau pe sub adîncuri şi om şi roaba cu nisip, ori coşul cu cărbuni de Cardiff, sau sacul greu de grîne. Doară „pachetul" de scînduri îşi căuta singur drum către marea cea mare şi mai departe.

Şi din întreg Galaţiul cu centrul său de cuprinzătoare clădiri şi promenade cu tei în floare, din cartierul comercial ale cărui case în etaje se căţărau în pante abrupte ca şi trotuarele cu sute de trepte, ori din oraşul vechi zidit pe beciuri de pe vremea turcilor, beciuri boltite din cărămizi subţiri, cîte două trei beciuri suprapuse, cu galerii care dădeau una în cealaltă şi toate în Dunăre, din întreg acest unic şi fermecător oraş, din bătrînul Galaţi de veche civilizaţie, pentru truditorii portului, pentru acei care odată cu grînele lopătau aurul şi belşugul oraşului, pentru ei orînduirea găsise un singur loc potrivit să le fie de adăpost: Bădălanul, mizeră Veneţie, înălţată pe piloţi în miasmele şi apa stătută a smîrcurilor din partea de devale a oraşului. Acolo, în Bădălan îşi trăiau odihna în promiscui căscioare din paiantă, dar inimii lor le era aproape portul şi Dunărea şi drag le era Galaţiul cu cerul lui înalt, adînc. Din totdeauna omul truditor a căutat către bine, către dreptate, către ce-i frumos. Nădăjduind în zile mai bune, înecîndu-şi uneori amarul în răscoale şi revolte, oamenii se căleau, se organizau. De la o vreme, în anume hîrtii, Galaţiul a început a se cunoaşte şi sub numele de Portul Roşu. Au plătit ei, muncitorii, cu mulţi ani de temniţă acest nou nume al oraşului lor, dar abia le-a ajuns drag Galaţiul — Port Roşu — şi nu l-ar fi schimbat pentru nimic în lume. Asta s-a arătat în zilele de grea încercare a oraşului. Furia nebună a trupelor hitleriste în retragere bombardase portul şi centrul. Autorităţile antonesciene au predat oraşul trupelor S.S. Cît n-au dovedit aviatorii cu bombardamentul lor sălbatic, au dus la capăt trupele de comando lăsate anume. In acele zile de groază şi nebunie, a fost distrus, minat, incendiat, întreg portul şi oraşul vechi şi o bună parte din centru. De Bădălan, de Galaţii Noi, de cartierele muncitoreşti n-au îndrăznit să se apropie. Dar muncitorii, truditorii oraşului, urcînd din şubredele căscioare ale Bădălanului, coborînd din Galaţii Noi, cel veşnic sub arşiţă şi nori de praf, au trecut să-şi apere oraşul. Primejduindu-şi viaţa ceas de ceas, clipă de clipă, în frunte cu comuniştii, muncitorii au deminat clădirile şi fabricile, au limitat şi izolat incendiile, şi într-un oraş cu uzina electrică aruncată în aer, fără apă potabilă, fără transporturi, în numai cîteva zile, au făcut să fie şi lumină, şi apă şi mijloace de transport şi hrană.

Pentru întîia oară acei care l-au clădit, l-au ridicat piatră cu piatră, i-au purtat peste ape şi mări faima şi bogăţia, pentru întîia oară muncitorii au venit faţă-n faţă cu oraşul lor sub chip de gospodari şi stăpîni. Şi de-atunci încoace, din acel sfîrşit de august, an cu an, şi-au arătat priceperea şi puterea şi dragostea pentru oraşul lor. Martor e noul Galaţi care s-a ridicat din cenuşe ca pasărea Phoenix. Martore sînt noile şantiere navale cu mult peste ce-au fost vreodată, martore fabricile cîte s-au ridicat, martore uzinele „Nicolae Cristea", martore noile lăcaşuri de cultură, şirurile de blocuri moderne ale centrului. Şi dacă am întîrziat poate mai mult asupra Galaţilor de altă dată am făcut-o de aceea fiindcă în seculara sa istorie se deschide o nouă pagină. Această pagină înseamnă noul oraş Galaţi. Acest nou oraş se află cuprins în cifrele oţelului din cea dintîi pagină a proiectului de Directive, dar din cifre el parcă se ridică aievea înaintea ochilor. Citind proiectul de Directive şi noile cifre ale oţelului, am întrevăzut şi noua arhitectură a Galaţiului cu viitorul combinat siderurgic, care în 1965 va produce oţel, iar înspre 1970 va da ţării 4.000.000 tone de oţel, — de trei ori şi mai bine întreaga noastră producţie de astăzi, mai mult decît producţia Reşiţei şi Hunedoarei la capătul lui 1970, cu toată creşterea la care vor ajunge şi aceste două mari centre siderurgice.

Citesc cifrele de oţel ale proiectului de Directive şi mă gîndesc cu duioşie la bătrînul port, la îndrăzneţii docheri, la bravii muncitori care n-au mai apucat zilele de faţă. Trudind din zori în noapte, adăpostiţi în meschinele cocioabe insalubre ale Bădălanului, supţi de malarie şi foame, bătuţi în beciurile poliţiei, şi-au iubit portul, şi-au fost mîndri de el. Nu numai unul, visînd la zilele care aveau să vină a îndrăznit să gîndească la multe. Dar la schimbarea, la întreaga înnoire, la complexul de uriaşe clădiri, cîte se cuprind în laconicele cifre ale Combinatului de oţel din Galaţi, la atîtea n-a îndrăznit să gîndească pentru bătrîna schelă a Galaţilor. Şi astăzi schela Galaţilor odată cu întreaga ţară, porneşte către o nouă treaptă a vieţii sale, către aceea de schelă a oţelului, Galaţi, port al oţelului!

Nu ştiu unde se va ridica noul combinat. Cît ce-mi amintesc aşezarea acestor locuri şi parcă văd cum se înalţă, între Brateş şi Dunăre, uriaşele furnale automate, cawperele şi platourile oţelăriilor, uriaşele turnătorii. Aud chemările locomotivelor uzinale. Iată şi tramvaiele pe apă care aduc şi iau la anume ore mii şi mii de muncitori. Muncitori mai mult tineri, cu înfăţişarea blîndă, de oameni cu carte, odihniţi şi veseli. Şi nu mai vin la lucru din Bădălanul cu miasme şi malarie. Bădălanul a fost de mult asanat, iar muncitorii vin din noile blocuri comode, estetice, cu întinse parcuri în jurul lor.

Parcă-mi ajung la ureche şi ritmul poemelor în care autorii lor, poeţii, văd profilîndu-se pe Dunăre focul noilor furnale. Legînd în vers măiestru focul şi apa, ei cîntă viaţa bătrînului port, cel veşnic tînăr şi cîntecele poeţilor profilează pe cerul viitorului adevărul veşnic viu, adevărul comuniştilor, care înseamnă tinereţe, speranţă, creaţie, viaţă.

Mihail DAVIDOGLU

Iţi mulţumesc!

Străbunii mei din urmă, veacuri multe
Au îndurat şi umilinţi şi ură.
Nici n-au strigat că-aveau căluş în gură,
Şi, oricum, n-a fost nimeni să-i asculte.

Au strîns, aşa, mereu prin generaţii,
Obidă multă, dor de răzbunare,
Şi-o sete-aprinsă de-un alt trai sub soare...
Dar cine să răzbune-atunci argaţii?

Nădejdi n-au fost în cer nici pe pămînt.
Trăiau, mureau, în mare simplitate,
Arau la cîmp sau ridicau palate,
Şi tot făceau în taină-un jurămînt.

Şi poate că treceau din tată-n fiu,
Vreun vis prelung neîmplinit prin veacuri,
Odată cu blesteme fără leacuri,
Urlate în zadar spre-un cer pustiu.

Se împlineşte visul strămoşesc;
Ridică fruntea un întreg popor.
Ţăranii ară lanurile lor...
Iţi mulţumesc, Partid, iţi mulţumesc!

Demostene BOTEZ

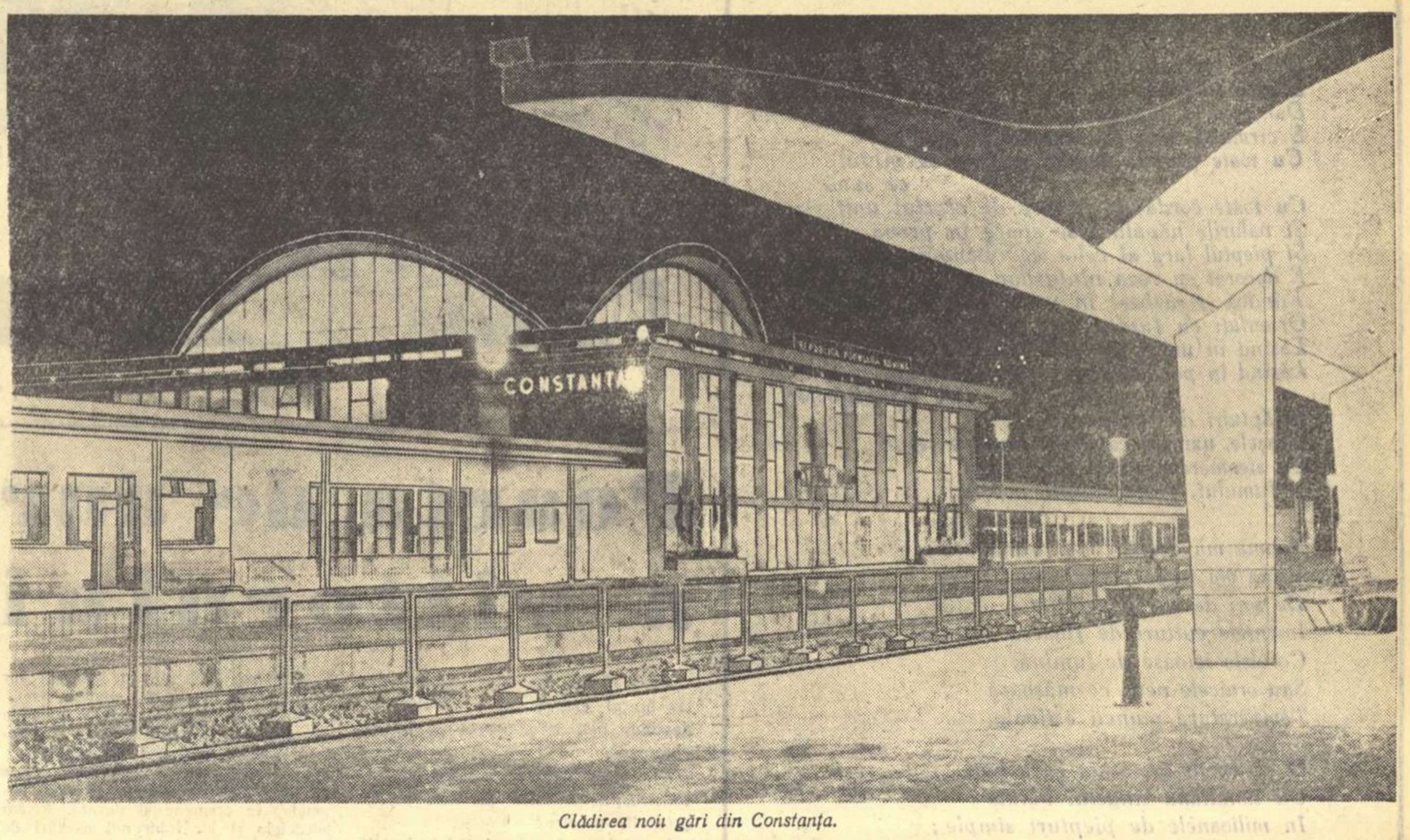

Clădirea noii gări din Constanţa.

Poarta miracolelor

Cititorule, am să-ţi vorbesc despre o gară. In limbaj obişnuit, o gară este un punct de popas, mai scurt sau mai lung, al trenurilor. Dar ea poate fi şi un loc de aşteptare şi speranţă, de zbor spre zări noi şi necunoscute. Cine n-a încercat oscilările inimii la venirea sau plecarea cuiva drag? Tu însuţi, cititorule, punînd de fiecare dată piciorul pe peron, n-ai fost învăluit de o nostalgie fără nume? Şi de cîte ori nu te-ai simţit mai tînăr, mai optimist, mai îndrăzneţ, gata să cucereşti o ţintă de pe întinsul ţării pe care ai visat-o cine ştie cît? O gară este o chemare şi o poartă spre un necuprins de taină şi de bucurie.

Dar nici una nu seamănă cu noua gară din Constanţa, cea pe care arhitecţii şi constructorii au înălţat-o în numai nouă luni şi jumătate în cinstea celui de-al III-lea Congres al P.M.R. Alungă imaginea sălilor strîmte, a birourilor înghesuite, a peroanelor cu acoperişul de sticlă afumată, pe care ţi-o trezeşte desigur vechea gară a oraşului maritim. Ea a pierit şi în locu-i a apărut un parc frumos smălţat cu flori. Desigur, ca şi mine, vei fi izbit la primul contact cu albul edificiu al acestei gări. Iată-mă, sînt încurcat acum, cînd vreau să ţi-o descriu. N-ai să-ţi închipui cum poate o alcătuire din beton, marmoră şi sticlă, să pară atît de zveltă şi de aeriană. Stilul arhitectonic, linia elegantă şi pură, spaţiul înconjurător, lumina sau toate laolaltă contribuie la această impresie? Uitîndu-te de la oarecare depărtare la ea, cu cupolele armonioase şi pereţii de sticlă, cu aripile clădirilor sprijinite pe stîlpi albi, seamănă cu o splendidă navă aterizată surprinzător pe pămînt şi te temi ca, în lumina fluorescentă, ireală, în care e scăldată, să nu-şi ia cumva zborul pe nesimţite. Această iluzie ţi-o întăreşte şi peronul care, de asemenea, n-are nimic comun cu vechile peroane. Este ca o uriaşă aripă de pescăruş, albastră în bătaia luminii, imobilă într-o mişcare de elan.

Incepînd cu holul pardosit cu marmoră, cu sălile de aşteptare, camera pentru mamă şi copil, restaurantul şi barul modern şi sfîrşind cu poşta, serviciul telefonic, farmacia şi radioficarea, totul este un prilej de încîntare. Am zăbovit cîteva clipe, sus la barul strălucitor, cu taburetele înalte, colorate, cu picioarele de aluminium. Am zăbovit ca să privesc pe muncitorul dobrogean, căţărat pe un taburet, cu coatele sprijinite de marginea lucioasă a barului, sorbind băuturi răcoritoare, liniştit, şi firesc, din paharele lungi, străvezii. Nu era în gesturile sale nici o stinghereală, nici o stîngăcie şi mi-a plăcut naturaleţea cu care se bucura de acest lux, el, căruia altădată nu-i erau rezervate decît cîrciumile murdare cu mese soioase. Apoi am coborît pe peron şi pe urmă în tunelurile de intrare şi de ieşire, cu podeaua căptuşită cu piatră galbenă.

Ghidul meu, şeful gării, Nicolae Gheorghiu, mă însoţeşte de-a lungul şinelor care sclipesc sub cerul de mătase albastră. In depărtare zăresc o cabină cu o lumină neobişnuită; are neon. Il ascult pe însoţitorul meu: „Gara Constanţa e acum un punct terminus".

Ştii, cititorule, ce înseamnă o efectuare de parcurs? Nenumăratele operaţiuni pe care zeci de muncitori ceferişti le fac ca trenul tău să pătrundă fără grijă în această gară, prin această poartă a miracolelor. Căci de aici, unde totul te vesteşte că intri într-un ţinut de basm, autobuzele străbat tot litoralul, Dobrogea desfăşurîndu-ţi înainte farmecele.

Dar niciodată n-ai să le înţelegi cum se cuvine, dacă vei uita că la temelia lor stau munca şi visul. Pentru a transforma această regiune de lut ars într-o grădină, s-au ridicat şi se vor mai ridica fabrici şi uzine, ogoarele sînt şi vor fi lucrate cu mijloacele mecanice cele mai înaintate, ritmul construcţiilor va creşte necontenit, aşa după cum o indică Directivele Partidului, care constituie pentru fiecare dintre noi şi o hartă de bătălie pentru cucerirea viitorului.

Toate acestea sînt făurite de tine şi pentru tine, om al muncii, fie că osteneşti în uzină, pe ogor, în laboratoare sau pe o pagină de hîrtie albă. Poţi şi e drept să-ţi îngădui acum un ceas de desfătare, bronzîndu-te la soare, ascultînd muzica valurilor. Intreg litoralul te aşteaptă, cu plajele de aur, cu parcurile lui de flori, cu clădirile de beton şi sticlă, care-n noapte apar ca nişte imense inotătoare marine, transparente, încremenite pe ţărm, privind marea prin sutele lor de ochi fosforescenţi, verzui. Pregătirile sînt gata. Şi ca să-ţi traduc poezia în cifre, îl voi lăsa să vorbească pe tovarăşul Barna, directorul staţiunii Eforie: „Anul acesta avem peste 20 de hectare de spaţii verzi şi înflorite. Vor funcţiona 16 cantine, din care două de o capacitate de 1400 de mese. Avem o instalaţie proprie de laborator de cofetărie. Oamenii muncii vor mînca numai în două serii, şi nu în trei, ca în sezonul trecut. Menu-ul va fi la alegere. Din punct de vedere cultural, avem un club central, cu un program bine organizat, variat şi interesant. Se va deschide de asemeni un cinematograf în aer liber, cu o capacitate de 2000 de locuri, etc.

Dar nu numai Eforia, ci şi Vasile Roaită, Mangalia au făcut nenumărate îmbunătăţiri, întrecîndu-se în a oferi cît mai mult în confort şi frumuseţe oamenilor muncii. Litoralul este oglinda întregului ţinut dobrogean. Strălucirea sa este însă un reflex al renaşterii, al unei noi culturi şi civilizaţii ce se înalţă pe străvechiul pămînt scitic, şi poartă numele de glorie al epocii socialiste.

Ieronim ŞERBU

UNA DIN ŞCOLI

Cine nu-şi aminteşte de jalnicele şcoli profesionale de ucenici de altădată? In oraşul în care mi-am petrecut o bună parte din copilărie exista una. I se spunea „şcoala zdrenţoşilor". Veneau, serile, băieţandri extenuaţi de munca de peste zi, începută de la cinci dimineaţa, pentru a asculta, încă patru ore, lecţii predate în silă de profesori vexaţi că sînt siliţi să apară în faţa unui asemenea auditoriu. Murdari, cu mîini negre, cu oboseala zugrăvită pe obrajii lor palizi, băieţii picau de somn. Obligativitatea şcolii era cu totul relativă. Rezultatele obţinute, indiferente. Scopul se pare era ca acestor băieţi, înainte de-a deveni lucrători să li se dea un certificat şcolar echivalent cu absolvirea a şapte clase complementare, care de altfel nu le dădea dreptul la nimic. Fapt este că seară de seară, în săli de clasă mizere, ucenicii dormitau patru ore, ascultînd lecţii despre tehnologia lemnului, predate de cineva care n-a văzut în viaţa lui gater sau un circular.

Nu există multe parodii mai reuşite ca şcoala profesională de pe timpuri şi orele de lucru manual din vechile şcoli teoretice. Adevărul este că burghezia nu avea nevoie de un muncitor cult şi cu pregătire tehnică. Ar fi neliniştit-o, tot astfel cum nu avea nevoie de o legătură a învăţămîntului teoretic de practica nemijlocită, din uzină.

Parodiile s-au jucat destulă vreme pe scena învăţămîntului nostru, ca îndepărtarea urmelor lăsate după înlăturarea vechiului regim să nu ceară o grijă susţinută şi un efort deosebit în cadrul revoluţiei culturale.

Rădăcinile noului sînt acum viguroase. Seva care urcă în plante a dat roade excelente, iar şcolile amintite există doar în memoria generaţiilor, care n-au apucat să-şi dea examenul de calificare profesională în timpurile noi.

Despre aceste urme ale trecutului ar putea depune mărturii interesante maistrul constructor Petre Mitea, elev în clasa X-A a Şcolii medii muncitoreşti „Timpuri Noi" din Capitală. Să dăm un amănunt; are 54 de ani. Şi încă unul: a fost analfabet. Motivul principal care l-a determinat să învingă nemaipomenitele greutăţi pe care „urmele" i le-au creat şi să înceapă la vîrsta sa să facă analiza sintactică a unei fraze din „Amintirile" lui Creangă, şi în acelaşi timp să facă bună cunoştinţă cu legile mecanicii şi postulatele fizicii: trebuie să ţină pas cu mişcarea de „acceleraţie". Aşadar, cu impetuoasa creştere a nivelului tehnic în industrie şi construcţii. Anul viitor, va cinsti cu prietenii săi „certificatul de maturitate".

Şcoala se află lîngă uzina „Timpuri Noi", elevii ei, cei mai mulţi, lucrează în uzine, toţi sînt în producţie. Directorul şcolii, tovarăşul Ion Ştefan, e laconic cînd îi cerem să vorbească de începuturile ei. Ar fi cam aşa: s-a luptat din greu cu urmele pomenite. Sumarele cunoştinţe ale candidaţilor veniţi cu un atestat al şcolii de ucenici trebuiau serios completate. Nu se putea porni la drum în etape, cu diferenţe de nivel în aceeaşi clasă, pentru că între cei înscrişi existau absolvenţi ai şcolilor noastre profesionale de ucenici, incomparabil mai bine pregătiţi.

Iată unul din aceşti elevi. E în clasa X-a C. Ziua, în schimbul I, îl găseşti în uzină. E mecanic. Il cheamă Nicolae Ştefan. In catalog nu are notă mai mică de 8. Abundă nota 10 şi 9. E un viitor candidat la bursa pentru politehnică (trebuie notat şi acest amănunt: bursa). De ce, în loc să se ocupe cu altceva seara, (e doar tînăr, şi de cîştigat cîştigă bine!) se duce la şcoală şi pregăteşte sîrguincios temele? Răspunsul lui şi al lui Firu D. Ion, cl. VIII-a C. (tîmplar la o întreprindere a S.P.C.): „Vrem să mergem în pas cu dezvoltarea nivelului tehnic al industriei noastre, nu vrem să rămînem în urmă. E o problemă de perspectivă".

Il întrebăm pe director dacă se mai întîlnesc deosebiri de nivel în pregătirea candidaţilor pentru clasa VIII-a C. şi dacă nivelul actual al şcolii îl mulţumeşte. Ne răspunde:

— Nivelul actual este satisfăcător, putînd fi comparat cu nivelul oricărei şcoli medii obişnuite. Programa e a unei secţii reale, iar elevii noştri sînt exigenţi cu ei înşişi. Serioşi şi sobri. Nu se glumeşte cu învăţămîntul. Vor să nu desmintă creditul care li s-a acordat de colectivul care i-a trimis aci.

In ceea ce priveşte decalajul întîlnit la început, la primirea în clasa VIII-a, aflăm că încă din ianuarie sînt pregătiţi candidaţii pentru examen. Şi, dacă la strung sau rabotează, omul nu glumeşte cu timpul său, nici cu cartea nu se joacă.

— De altfel, ne spune directorul, şcolile medii obişnuite sînt şi ele legate nemijlocit de producţie. Şcolile dacă nu au ateliere proprii dotate cu utilajul necesar, sînt legate de uzine sau întreprinderi. Unui absolvent al şcolii medii îi sînt familiare strungul, freza, bormaşina sau misterele chimiei, practic, nu numai după schema sumară explicată cu creta în mînă.

In anul 1957-58 a absolvit Şcoala medie „Timpuri Noi", Ion Făgeţeanu, muncitor în uzină. Azi e în anul II la Politehnică. Aurel Iorga a realizat aceeaşi performanţă anul trecut. In evidenţa şcolii figurează şi studenta Institutului de Petrol şi Gaze, Iordana Mihalache, ca şi studenta Facultăţii de chimie din Iaşi, Ecaterina Tache. Li se adaugă viitoarea farmacistă Floarea Ciorobea. Pe diploma lor de maturitate figurează şcoala medie muncitorească „Timpuri Noi". Elevii ei, muncitori, sînt în concediu de studii, repetă în sălile de clasă materia pe un an, rezolvă probleme de algebră şi trigonometrie sau refac fauna din oligocen.

Pînă în 1965, Făgeţeanu va deveni inginer. Alte sute de absolvenţi ai şcolii vor reintra în uzină, vor deveni maiştri sau vor încerca emoţiile admiterii în facultate. Sute şi mii de muncitori vor rezolva probleme la tablă şi vor conspecta din bazele darwinismului, vor parcurge cronica lui Neculce şi vor da teze despre poezia lirică. Vor dispune de-un local nou de şcoală, într-un nou cartier. In acest timp în toate ramurile industriei noastre se vor atinge coeficienţi sporiţi de productivitate, un nivel tehnic pe măsura cuceririlor ştiinţei şi tehnicii mondiale şi un volum de producţie de cîteva ori mai ridicat decît cel actual. Intre 1960—1965, din şcolile profesionale şi tehnice vor intra în uzine 260.000 de muncitori calificaţi peste 100.000 de cadre tehnice medii, circa 54.000 de cadre cu pregătire superioară. Toate acestea sînt înscrise în proiectul Directivelor Congresului al III-lea al P.M.R. Pînă în anii 1962-63 va fi generalizat învăţămîntul de 7 ani, se va trece la cel de 8 ani, pentru a atinge curînd 12 ani. In acest ansamblu şcolile muncitoreşti îşi au locul lor bine determinat.

N-am vorbit decît despre una din şcoli. Sînt multe în Capitală, sînt multe în fiecare oraş. Invăţămîntul este o coordonată principală a vieţii omului muncii, una din laturile esenţiale ale revoluţiei pe care o trăim. Proiectul de Directive îi dă o atenţie deosebită. Gîndiţi-vă numai: în ţara în care, în 1938, „un milion de copii cresc fără cunoştinţă de carte" (o declară N. Iorga) va fi generalizat învăţămîntul de 12 ani! Cît de firesc se leagă această splendidă victorie a culturii de imaginea viitorului colos siderurgic de la Galaţi, de marile şantiere şi marile uzine, de electricitate şi chimie, de socialism şi comunism.

Ştefan LUCA

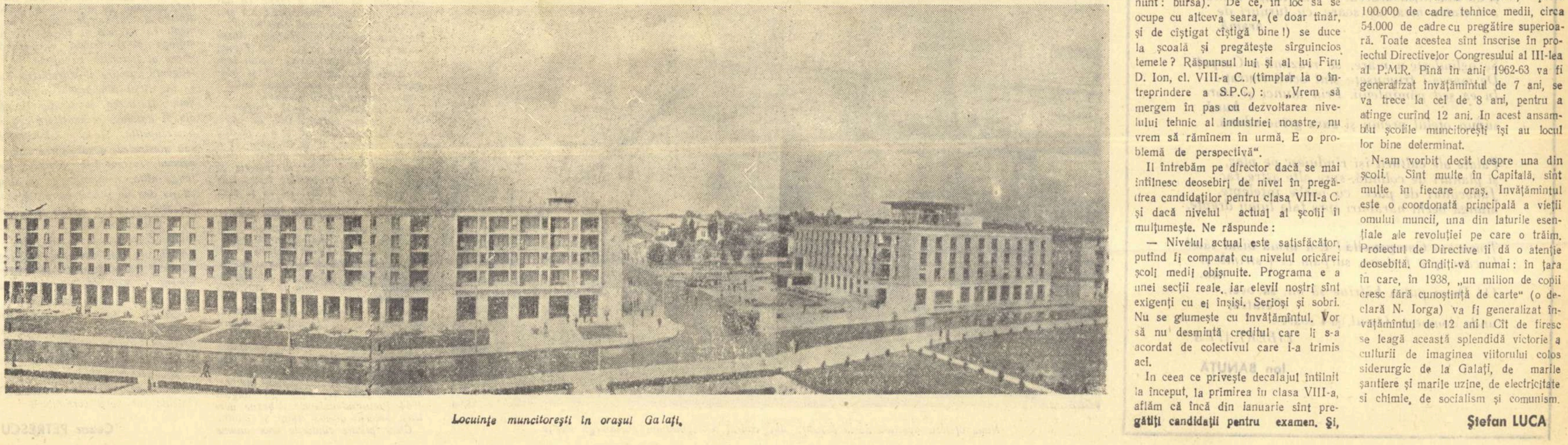

Locuinţe muncitoreşti în oraşul Galaţi.

Ascult ornicul vremii

E încă furtună în lume,
E încă furtună,
Dar corabia aceasta, patria mea
E cîrmuită bine pe oceanul în spume,
Cu toate pînzele visului întinse de vîntul
ce sună,
Cu toate cordajele întinse de efortul unit
Şi valurile năvălind se sparg în provă
Şi pieptul larg al celor ce-nseamnă unitate
E decorat cu roza vînturilor,
Fiindcă ei răzbesc în patru puncte cardinale
Orientaţi cu fapta către viitor,
Lăsînd în urmă porturile Eri şi Azi,
Lăsînd în porturi etajate marile terase
ale înfăptuirilor,
Înfăptuiri de fiecare clipă ;
Oraşele, uzinele ce despletesc pe şesuri
Ca steamerele, trena mătăsoasă
A fumului, peste cîmpii, oceane.

Acuma mă despart de primăvară ;
Mîine voi trece peste şesuri pline
De sori de aur vegetal,
Imensele culturi de floarea soarelui.
Corolele setoase de lumină,
Sau ornicele verii ce măsoară
Temperatura muncii estivale.

O să ascult un ornic care bate
Cu simultana sîngelui bătaie
In milioanele de piepturi simple ;
O, timp, nu te opri, să urce pasul
Acestui uriaş
Poporul, dîrzul, sfîntul
Ce-atinge cerul nelăsînd pămîntul.

De unde să m-adun, din care zare
Să-mi strîng în mine umbra nemăsurat
de mare ?
Din anii amintirilor prea crude
Ce mă privesc cu ochii mari de dude ?
Intoarce-te pe strada ta, copilărie,
Şi pierde-te-n decorul de praf şi sărăcie !
De unde să mă chem, cu ce să-ncerc
Să-mi desenez conturul unei făpturi întregi ?
Cu braţele iubirilor pierdute,
Cu arcul lor de carne moale albă,
Să mă adun în mine cel de astăzi ?
Unde sînt eu ? Pe care pisc de munte,
In care fund de vale a uitării ?
O nu, în umbra ei am fost odată,
Dar am scăpat din putrezita vale ;
Acuma sînt pe pisc sub foc de steaguri,
Sub bolta de mătase sîngerie
In plinul ritm al muncii estivale.
Unde sînt eu, mă-ntreb, sînt doar acolo,
In ornicul, în inima ce bate
Cu simultana sîngelui bătaie
In milioanele de piepturi simple.
O, timp, nu te opri, ascultă-mi glasul
Cu ei spre viitor îmi urcă pasul.

E încă furtună în lume
E încă furtună,
Dar corabia aceasta, patria mea,
E cîrmuită bine pe oceanul în spume
Cu ochii aţintiţi la noua stea polară
Această roză a vînturilor roşie
Cu raze de rubin între pămînt şi cer,
Partidul ţine bara cu braţ de timonier.

Radu BOUREANU

Cetatea Soarelui

Cînd mintea mea desprinse ce-i bine şi ce-i
rău,
de cînd am pus în raclă pe vechiul
dumnezeu, —
prea liniştit în humă să doarmă şi să zacă —
surparăm toţi Cetatea tirană şi săracă.

O alta, fără seamăn, nălţăm, — nu doar în
vis —
Şi inimile toate, ca floarea s-au deschis,
şi-au dat înflăcărarea, — eternităţii vamă.
... Cetatea mea, de soare, cu turnuri de
aramă,

Se oglindeşte-n mare, se reazimă-n Carpaţi,
De marea-i frumuseţe sînt ochii rouraţi.
In ea şed pămîntenii. Prin munci şi stare
bună,
supun oţelul vremii şi vara grîne-adună.

Palate ale culturii îşi rînduiesc pe plac,
şi planuri de colindă, spre alte astre fac.
Judecători de pace, cu vorbe înţelepte,
alungă vechi năravuri spre fala lumii drepte.

Tommaso Campanella ! E-n urmă visul tău !
Urcăm spre fericire, surpăm ce-i strîmb şi
rău.
O ! De-ai putea bătrîne să vii, să vezi,
Cetatea,
unde domneşte Omul, şi-i soare :
LIBERTATEA !

Ion BĂNUŢĂ

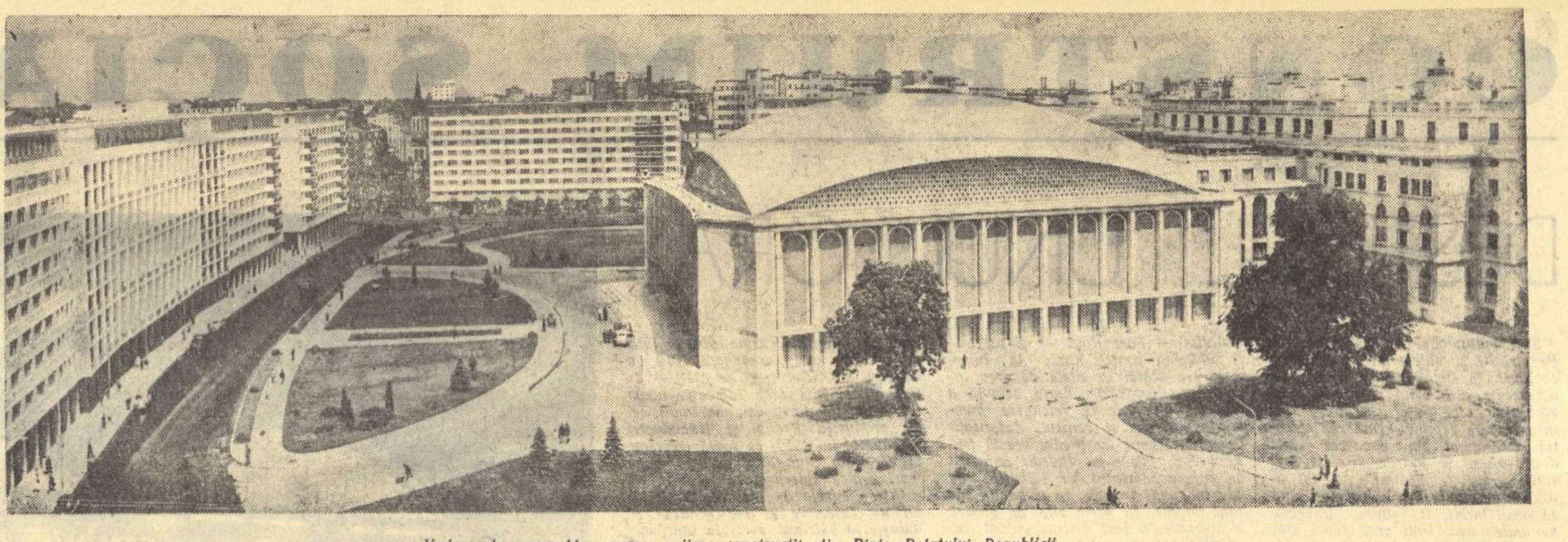

Vedere de ansamblu asupra noilor construcţii din Piaţa Palatului Republicii

Poarta de aur a viitorului

După 15 ani de victorii, încă o dată, braţul energic al partidului, ne deschide mai larg poarta de aur a viitorului :

— Priviţi oraşele voastre, priviţi construcţiile voastre de fier, priviţi grădinile voastre !

Poporul romîn şi-a lepădat demult haina săracă a trecutului şi în salopetă, cu briliantul muncii pe frunte, construieşte. Ziduri şi cîmpuri ; vietăţi ale oţelului ; catedralele de cărbuni de sub pămînt, adormite fără cîntec de milenii ; ţiţeiul migrator în geologii ; poporul viu al mării, visînd adînc; pădurile cu tezaurul lor de lemn, toate cîte ne aparţin.

Sub soare, aici, la Dunăre se aude un zvon turburător. Minţile şi braţele adunate, ciocanul cu secera unite bat vesel materia. Vizibil creşte tot mai sus lîngă noi un ţinut legendar în cremene şi durată. Pisăm bordeiele şi alcătuim noi aşezări de marmură. Cu ochii spre stelele la care vom călători, continuăm să ne aşezăm gospodăreşte ţara.

Aduc omagiul meu Congresului al III-lea, luceafăr de calendar într-o lungă istorie biruitoare.

Eugen BARBU

DATORIA

Nu e timpul cuvintelor.

Lucid, clar, simplu — cu acea forţă care îşi trage izvorul din cunoaşterea posibilităţilor creatoare, nelimitate, ale poporului — Proiectul de Directive ale Congresului al III-lea al P. M. R. trasează viitorului o hartă sigură şi precisă.

In aceste cifre, în această largă perspectivă care ne umple de mîndrie e închisă experienţa acestor ani de lupte şi biruinţi, de continuă dezvoltare multilaterală a ţării, a oamenilor muncii care au făurit această ţară. Pentru fiecare om al muncii, Directivele au devenit o chestiune personală, o problemă de onoare şi de responsabilitate. In centrul lor, ca un far veşnic viu, stă omul nou al acestei epoci, omul căruia partidul i-a pus în faţă nobila sarcină de-a face ca în scurtă vreme să ridice bunăstarea poporului muncitor la nivelul celor mai înaintate ţări din lume.

Despre acest om nou în care, cu fiecare zi, se întrupează şi se dezvoltă cele mai înaintate calităţi ale poporului, cuvintele sînt de prisos. Universul său sufletesc, curajul lucid, cotidian, devenit aproape o obişnuinţă, încrederea virilă cu care îşi priveşte şi îşi făureşte viitorul — despre toate acestea vorbesc cifrele Proiectului de Directive.

Pentru scriitorul care vrea să fie demn de epoca pe care o trăieşte, să răspundă chemărilor ei majore, să fie nu numai un spectator (ceea ce pentru un scriitor adevărat e un non sens, o imposibilitate) ci un creator la nivelul marii creaţii istorice care se numeşte construirea socialismului — cunoaşterea, contopirea lui cu acest om nou este datoria cea mai de seamă.

Participant activ al acestui proces fără precedent, scriitorul trebuie să aducă în această luptă tot ce e mai bun în el, truda şi veghile lui, gîndirea curajoasă care caută, descoperă, promovează, apără, se bate pentru ca în cărţile lui, cu un ceas mai de vreme, să-şi afle locul cuvenit, primul loc, comunistul, eroul zilelor noastre, eroul care în 1965 va raporta partidului său că au fost îndeplinite Directivele.

Titus POPOVICI

Peisajul de mîine al ţării

Li se oferă scriitorilor noştri, astăzi mai mult ca oricînd, prilejul de a contempla, în toată splendoarea lui şi la modul cel mai realist cu putinţă, peisajul de mîine al ţării. Citind proiectul de Directive ale celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, ţi se desfăşoară cu claritate pe dinaintea ochilor imaginile cele mai îndrăzneţe care au putut înflăcăra vreodată închipuirea patrioţilor vizionari. Nu poţi să nu însoţeşti aceste imagini cu un sentiment de legitimă mîndrie cetăţenească, în ele sălăşluind frumuseţea muncii şi virtuţilor unui întreg popor, descătuşat din inerţia trecutului şi încredinţat cu generozitate unei dezvoltări impetuoase. Gîndul rătăceşte departe în viitor, încercînd să se familiarizeze cu noile profiluri ale oraşelor, cu noile contururi ale construcţiilor industriale ivite brusc în locuri ce duceau, pînă nu de mult, o existenţă monotonă şi obscură, în fine, cu toate noile înfăptuiri ale braţelor şi minţii omeneşti, şi se întoarce din această călătorie întinerit, tonificat.

Acest peisaj pasionant, care ne stă în faţă şi care se va împlini de la o zi la alta şi de la un an la altul, prin voinţa şi abnegaţia oamenilor liberi, dîndu-ne senzaţia unei depline contemporaneităţi cu veacul, adăposteşte în el multe, inepuizabile izvoare de inspiraţie, asigură temeiul unei necontenite şi mereu mai înalte, încă nescrise în întregime Cîntări a Romîniei.

Aurel RĂU

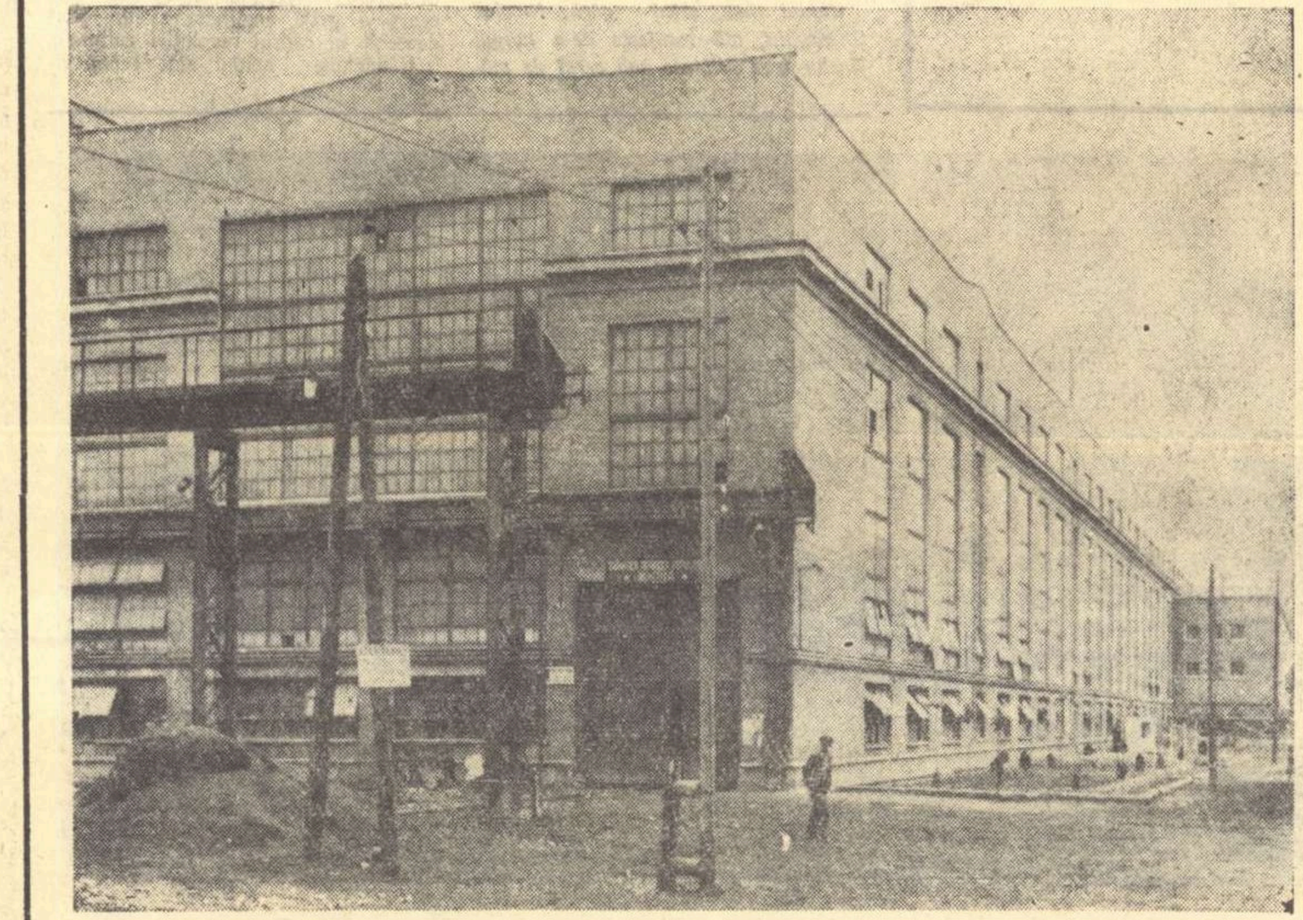

Noua oţelărie specială de la Mociur, din cadrul Combinatului metalurgic Reşiţa.

Certitudine

Odată cu apariţia proiectului Directivelor am fost cuprinşi de o sfîntă dorinţă de comparaţii. A crescut producţia, nivelul de trai, venitul naţional cu atît faţă de anul cutare şi vor creşte cu atît pînă în '65 sau '75.

N-am întîlnit nici un om care să nu comenteze cu entuziasm.

N-am întîlnit nici un om care să stea în cumpănă.

N-am întîlnit nici un sceptic.

Poate că m-au înconjurat numai oameni cinstiţi. Poate. Dar mai de grabă cred că scepticii, din ce în ce mai puţini la număr, specie odioasă de cobitori, au fost uluiţi de atîta certitudine şi nu şi-au venit în fire.

Dacă ies din găuri şi coşcoveală riscă să-i orbească iar luminile tari ale faptelor noastre conduse de Partid. Dar nouă luminile acestea ne sînt scumpe, sînt rodul îndemînării şi trudei noastre şi nu le risipim.

Stăm în lumină ca florile şi ca munţii, înnoindu-ne în fiecare primăvară şi pe zi ce trece mai de neclintit. Primăverile noastre sînt hotărîrile de partid luate întotdeauna după o amplă consultare cu ţara. Tăria neclintirii noastre de azi rezultă din una şi aceeaşi voinţă de a face. In înţeles socialist a face înseamnă a construi.

Şi construim. In bucolicul peisaj romînesc s-a ivit un element nou întîlnit oriunde te poartă paşii, oriunde îţi întorci privirile : dantela schelăriilor şi zvelteţea înscrisă pe cer a macaralelor-turn deasupra cărora flutură egal mătăsurile roşii şi tricolore, atît de scumpe şi de dragi.

In 1960 venitul naţional va fi de 2,7 ori mai mare ca în 1938. Dacă scădem anii pregătirilor de război, anii pustiitori ai războiului în care n-a fost decît distrugere, şi lipsuri şi eforturi supraomeneşti, anii refacerii eroice cînd am îndepărtat ruinele şi am cîrpit surpăturile, rezultă că abia de 10—12 ani creăm cu adevărat. Intr-un singur deceniu am bătut toate recordurile previzibile şi am batjocorit prin fapte toată leprăraia cobiţilor rămaşi aci ori mătrăşiţi peste hotare.

Cine nu crede că le-am făcut pe toate prin propriile puteri cu Partidul în frunte vină să vadă. Primim orice om cinstit, curios să ştie cum se poate sălta un popor stăpîn pe el, stăpîn pe propria-i patrie, pe soartă.

Are să vadă reprezentanţii unor oameni care ştiu foarte bine ce vor, iar ceea ce vor, ştiu excelent cum să facă.

Are să vadă curat de unde izvorăşte încrederea sublimă în viitor. Are să ştie de ce ne-am îmbolnăvit cu toţii de dorinţa comparaţiilor, parcă toţi ne-am fi născut statisticieni, nu poeţi cum scrisese Alecsandri. Sau poate tocmai acum pătrundem sensul cuvintelor poetului, acum cînd semnăm cu mistria şi tîrnăcopul şi ciocanul poemul socialismului biruitor.

Stăm, cum zic, într-o lumină superbă. Discutăm cu aprindere viitorul şi-l vedem aevea, căci ne-am obişnuit să realizăm ce ne propunem. N-am întîlnit nici un nepoet, nici un om în cumpănă. E o mare cucerire să n-ai îndoieli ! E o şi mai mare cucerire să ai certitudine în proporţie de masă!

Iar lumina şi încrederea vin, în întregime, de la Partid.

Dumitru MIRCEA

PE CALEA SOCIALISMULUI

(Urmare din pag. 1)

cum s-ar putea oare concepe? Şi cum s-ar fi putut oare realiza?

Intrepătrunderea lor într-un tot unitar şi organic e o lege a vieţii sociale şi a progresului. Renaşterea a răsărit unde nu mai stăpînea foamea şi ciuma Evului Mediu. Pînă mai ieri mulţimile trudnice din Romînia „eminamente agricolă", cunoşteau numai foamea de pîine şi setea de libertate, de dreptate, de omenie. Astăzi cartea e tot atît de necesară tuturora ca pîinea cea de toate zilele. Nu lipseşte din nici o casă, de pe nici o masă. Şi nici nu-i mai scumpă decît pîinea. Nu-i trufanda de lux. Cum s-a ajuns aşa de repede pînă aici, în urgisita ţară de ieri, care deţinea recordul analfabetismului european?

Fireşte, n-a fost o problemă uşor de dezlegat. Iar dezlegarea nu s-a desăvîrşit de la sine, cu o baghetă magică: vărguţa vracilor din legende.

Să privim îndărăt, pentru a recapitula neagra şi odioasa moştenire a trecutului, preluată împreună cu celelalte stări de mizerie la 23 august 1944, cînd a sunat ceasul eliberărilor şi al unei alte vieţi, în sfîrşit omenoase. Ce se vedea pînă atunci? Satele orbecăind în bezne... Şcolile, nişte cocioabe... Dascălii, nişte iloţi tremurînd la porunca satrapilor electorului. Iar oraşele, nu mai puţin scufundate în tenebre, în pofida fulgurantelor reclame şi firme multicolore, din tuburile de neon: baruri, tripouri, dancinguri, bănci, pentru lumea selectă a stăpînitorilor şi a profitorilor.

Ultimele statistici din Enciclopediile aşa-zis naţionale, de acum două decenii recunoşteau răspicat şi fără nici o jenă acest analfabetism naţional: judeţe unde abia nouă sau opt femei adulte dintr-o sută ştiau să se iscălească aproximativ; oraşe unde numai jumătate din populaţie ştia carte; însăşi Capitala ţării, numărînd una sută mii de analfabeţi. Reciteşti, îţi freci ochii şi nu-ţi vine să crezi ochilor, mai ales că datele statisticei oficiale coincideau cu făţărnicia faimoaselor şi mult trîmbiţatelor „ofensive culturale".

Ce zarvă! Ce inspectori culturali! Ce festivităţi, cu discursuri şi fanfare!

Scriitorul, ce să însemne sărmanul şi ce nobilă misiune culturală să îndeplinească într-o asemenea lume, unde n-avea acces la cititorii cei mulţi, din pricină că mulţimile cele multe nu-i puteau citi slova? Mihail Sadoveanu a mărturisit nu odată atunci, cu durere de om şi de scriitor, că marele povestaş popular Ion Creangă, geniul specific al satului romînesc, nu era cunoscut şi citit, nici chiar în satul său de obîrşie, în Humuleştii de la poalele Cetăţii Neamţului.

De scrisul lui ne bucuram şi ne desfătam puţini. Consătenii săi, nu! N-aveau putinţa.

Bezne. Neant. Neant şi ofensive culturale...

Aceasta era sumbra realitate.

Iar Academia, forul suprem al culturii? Academia care n-a prenumărat printre aleşii săi nici pe Eminescu, nici pe Creangă, nici pe Caragiale, nici pe Slavici, nici pe Vlăhuţă, nici pe Dobrogeanu-Gherea; Academia care a respins de două ori de la premii opera lui Caragiale sub cuvînt că ofensa demnitatea noastră naţională; Academia aceasta a nimănui, dintr-un sat fără cîini, ce făcea? Dormita în pace şi onor sub ocrotelnica pază a ilustrului I. Kalinderu, administratorul general al domeniilor coroanei, personaj de-un comic memorabil, care alimenta verva şi caricaturile revistelor umoristice; I. Kalinderu, autorul prea eruditului, pasionantului şi prea actualului studiu: „Portul bărbii la patricienii Romani". Vedeţi bine, pînă unde mergea patriotica rîvnă pentru cultură! Această tichie de mărgăritar îi lipsea pleşuvului moş Ion Barbălată de la Flămînzii din Vale, cînd se scărpina în barba dacică înainte de a semna prin punere de deget somaţia de plată a birului, care-i lua, să vîndă la mezat cu darabana, şi cenuşa din vatră! Nu ştia nefericitul şi ignorantul, cum să-şi rotunjească barba din foarfec după moda patricienilor Romani din Forum şi după moda patricianului valah Iancu Kalinderu, ilustrul erudit şi academician, marele staroste al culturii romîne, de hilariantă memorie.

Nu exagerez cu nimic. Cartea cu pricina despre portul bărbii la patricienii Romani am primit-o premiu şcolar, cînd am absolvit clasa IV-a primară. De atunci am rămas de-o competinţă fără rival în materie şi m-am jurat să nu-mi las barbă nici patriciană nici plebee, cît oi fi şi-oi mai trăi.

Deci, chiar pentru ştiutorul începător de carte; ce carte îi punea statul de-atunci la îndemînă? La ce-i folosea învăţătura, într-un fund mlăştinos de sat, în afară de semnarea somaţiilor de plată fiscală, de globări şi amenzi? Portul bărbii la patricienii Romani! Suprema dovadă de erudiţie, să-i lase de căruţă pe Mommsen, pe Michelet, pe Coulanges, celebrii romanişti.

Aceasta fiind moştenirea trecutului, nu-i greu de măsurat acum imensa povară şi răspundere ce apăsau pe umerii primilor deschizători de noi drumuri culturale, după 23 august 1944. Pretutindeni aceleaşi bezne, aceleaşi bălării, aceiaşi spini şi ciulini. Chiar printre rîndurile unor anume scriitori. Căci în lipsa cititorilor de-acasă, nu puţini rătăceau pe nisipurile cu cactuşi exotici ai decadentismului artificial, de import: dadaism, expresionism, suprarealism şi alte izme. Tot un fel de portul bărbii la patricienii Romani. Portul cravatelor şi frizurii geniale din cafeurile superpariziene, adoptat de snobii moldovalahi şi supra-esteţi!

Le-am trăit acestea zi de zi, încă din prima tinereţe scriitoricească. Cum le-aş putea uita? Aceste contradicţii, în acelaşi timp cauze şi efecte, au lipsit literatura noastră din primele decenii ale veacului de-un fir conducător.

Nu aici era cheia?

La bază, analfabetismul. Şi trebuie să recunoaştem că strădania partidului pentru stîrpirea analfabetismului a dat roade peste aşteptări.

In cincisprezece ani, numărăm mai multe biblioteci la sate, în fabrici şi uzini, în cartierele muncitoreşti, decît numără Franţa cu vechea ei tradiţie de cultură, de pe vremea Sorbonei medievale. Cărţile lui Alecsandri, Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale, Delavrancea — se tipăresc într-un an în tiraje de care nu s-au bucurat aceşti scriitori clasici ai noştri în totalitatea anilor din viaţă şi după ce-au plecat din acea tristă şi vitregă viaţă. Piesele de teatru ale lui Caragiale depăşesc într-un an totalul reprezentaţiilor de pînă la 23 august 1944. Prin grija instituţiilor de difuziune culturală se joacă în peste douăzeci de ţări şi în peste douăzeci de graiuri, pînă dincolo de oceanul Atlantic sau dincolo de Pacific, în Australia.

Să mai amintim oare despre opera lui Mihail Sadoveanu şi a lui Tudor Arghezi, clasicii noştri în viaţă?

Recenta sărbătorire a lui Tudor Arghezi şi bilanţul tirajului de aproape jumătate milion de volume în mîna tuturor, ne scuteşte de orice comentarii cu entuziasmele de prisos. Sînt realităţi, cifre negru pe alb, dovezi matematic riguroase, de cea mai riguroasă verificare.

Academia, trezită din somnolenţă şi din muceda-i atmosferă de cavou este astăzi în fruntea culturii. Prin institutele şi filialele sale participă multiplu la toată activitatea din toate domeniile. Ea are şi iniţiative; are şi ultimul cuvînt. De la dicţionare şi studii lingvistice, pînă la săpăturile arheologice. De la lupta împotriva flagelelor epidemice, de la grija producţiei agricole în cele mai optime condiţii agrotehnice, pînă la studiile de cea mai înaltă mecanică şi electro-dinamică cuantică. De la micul infinit atomic, pînă la marele infinit cosmic... Nimic nu-i rămîne străin, îmbinînd, împletind, contopind teoria cu practica realizărilor concrete spre prosperitatea patriei şi poporului trudnic, spre victoria progresului în toate: ştiinţă, tehnică, artă, literatură, relaţii strînse cu factorii şi institutele culturale de peste hotare.

Dar noi, scriitorii? Scriitorii tineri crescuţi de partid şi cei mai în vîrstă, care au cunoscut începuturile amare din vremea cînd vechea Romînie deţinea recordul analfabetismului european?

Aceştia ce doreau şi de ce aveau nevoie în primul rînd?

De lectori! De conştiinţa că fiecare pagină scrisă cu trudă şi migală a intrat în mîna şi sub ochii unui om care să-i simtă bătăile inimii în unison; să-i recunoască truda creaţiei; să-l judece cînd i-a înşelat aşteptările şi să-l răsplătească atunci cînd i le-a îndeplinit. Asemenea oameni sînt astăzi milioane în patria noastră. Incarnaţiile vii ale eroului pozitiv, în carne şi oase. O carte cu miez, valoroasă, de autentic umanism, se epuizează acum în cîteva săptămîni. Iată cel mai nepreţuit ajutor în munca noastră de creaţie. Cea dintîi şi mai scumpă recompensă pentru adevăratul creator.

Iar partidul; dincolo de celelalte sprijine în această muncă a creaţiei; dincolo de edituri, hîrtie, tipar, biblioteci, aparatul de difuzare a cărţilor; dincolo de înlesnirile pentru documentarea istorică şi socială — ne-a mijlocit el şi numai el, numărul imens al lectorilor cu agera lor inteligenţă, simţire şi pătrundere, scoase în sfîrşit din bezna analfabetismului. De aceea, ca scriitor cu părul alb, îi datoresc recunoştinţa cea mai neprecupeţită. Incolo? Recompensa sau mustrarea, dezamăgirea sau îndemnul, rostească-le lectorii! Ne-ajunge atîta; ne-ajunge să ne doară, să ne dea de gîndit ori să ne însufleţească pentru a merge mai departe în pas cu poporul, cu măreţele lui înfăptuiri constructive, în pas cu timpul care n-aşteaptă, nu te înşeală, nu iartă; dar nici nu nedreptăţeşte pe nimeni — mare sau mai puţin mare, tînăr sau mai puţin tînăr.

Mergem cu toţii, cot la cot şi umăr la umăr, înainte. Drumurile sînt deschise tuturora pentru orice avîntări. Piscul e sus, în lumină. Chiar şi noi, vechea gardă năzuim încă a urca. Ce să mai spună tînăra gardă, crescută sub ochii partidului?

Cezar PETRESCU

Culoare şi lumină

Cîteva însemnări, în ajunul Congresului....

Ritmul vertiginos în care s-a construit, pe toate domeniile, în anii din urmă, va continua şi în viitor. Satisfacţia de a nu te fi trudit în zadar îţi sporeşte încrederea în propriile puteri, te îndeamnă să mergi şi mai departe, să te reînnoieşti, să te întreci. Noi, bucureştenii, vedem, înfăptuindu-se progresul, printre altele, prin uriaşele construcţii etajate, blocurile de locuit ce-au răsărit ca-ntr-o poveste din o mie şi una de nopţi, în centrul şi periferiile Capitalei.

Aceste armonioase construcţii împrăştie lumină şi culoare, — haina şi măsura optimismului.

Fără balcoane de fier ruginit şi turnuleţe, cariatide de ipsos şi ochiuri de mansardă, ele se ridică simple şi voioase, mai mult ferestre decît ziduri, zvelte, muiate în tonuri de pastel care înveselesc ochiul şi inima. Tonuri roze, albăstrui, verde deschis, se îmbină, se urmăresc, se alungă, alcătuind un mozaic sclipitor, în care reverberaţiunile solare sădesc şi recoltează instantanee jocuri de lumină şi snopuri de reflexe multicolore.

Ce departe sîntem de cenuşiul proclamat odinioară ca supremă lege a esteticii monumentelor publice! Cenuşiul şi negrul nu mai au loc în preocupările omului de azi: însuşi curcubeul le exclude. Nici maşinile nu mai sînt negre. Nici pereţii fabricilor şi ai uzinelor nu mai sînt vopsiţi în tonuri mohorîte. Din însăşi îmbrăcămintea noastră, am făcut o armonie de culori, eliminînd, treptat-treptat, sinistrele jachete şi vestoane negre, cravatele funerare, pălăriile îndoliate.

Sufletul contemporan respinge culorile sumbre, nu se mai vrea locuit de himere întunecate, nu mai toarce lîna neagră de pe fuiorul ursitoarelor-cobe, babele ştirbe, cu plete sure şi aspre, bocind şi prevestind dezastre.

Cerul se luminează-n fiecare an. Frumosul nostru cer mediteranean, sub care, pe ţărmii mărilor albastre, au înflorit templele antice, zmălţate, în primăvara lor, cu toate culorile aurului, ale argintului, ale purpurei, ale infinitelor nuanţe de verde şi de galben vegetal.

Athena şi Roma erau o procesiune de monumente colorate.

Sumbrele ruini cenuşii de azi mai poartă, în scorburile lor, urme de poleieli, resturi din fosforescenţele de odinioară.

Depăşind tradiţiile antichităţii, noi căutăm să punem culoare şi lumină în toate înfăţişările omului şi ale operei sale, de la transparenţele sufletului la masivitatea furnalelor, a coşurilor de fabrici, a tractoarelor menite să rivalizeze, prin culoarea lor nouă, cu bucuria peisajului ce le cuprinde.

Trăim o eră proaspătă, de luptă cu funinginea şi cu cenuşa.

Să le alungăm din orizontul nostru!

Clădind, să colorăm. Clădind, să luminăm. Să clădim cîntînd.

Viaţa noastră să fie o bucurie, un zumzet de albine. Să nu luăm în seamă gîndacii negri, albinele negre. Prisăcarul îşi pliveşte în fiecare an stupii, curăţindu-i de viespile negre, sterpe, strecurate printre muncitoarele cu strai de aur. Asemeni prisăcarului, să înlăturăm din preajma noastră tot ce este albină neagră, corb, croncănire, văicăreală, ac de viespe, limbă de aspidă, ecou de cavernă, mucezeală de cavou.

Să privim în jurul nostru cu mîndrie, să ne bucurăm de fiecare construcţie ce ia fiinţă sub ochii noştri, să ne bucurăm de lumină şi de culoare, să le primim voioşi, să le fecundăm în inimile noastre şi să le redăm sporite, înfrumuseţate, înmiite prin jocul feeriilor noastre interioare.

In semnul luminii şi-al culorii, salutăm pe delegaţii veniţi din toate unghiurile ţării să discute şi să îmbogăţească Directivele pe care Partidul Muncitoresc Romîn le va supune judecăţii lor.

Victor EFTIMIU

Destinele noastre

(Urmare din pag. 1)

neînfricate, al muncii sale eroice, neobosite, potrivit naturii şi dezvoltării noilor aşezări socialiste, capacităţii şi aptitudinilor sale, condiţiilor naturale ale ţării noastre. Destinele noastre, istoria societăţii noastre, vieţile a milioane de oameni nu mai sînt rezultatul desfăşurării oarbe, spontane a evenimentelor, ci rezultatul activităţii noastre creatoare, conştiente, însufleţite de ideile nobile şi măreţe ale socialismului. Sînt rezultatele posibilităţilor care ne-au fost create de marxism-leninism şi anume acelea de a cunoaşte pe deplin legitatea faptelor şi a fenomenelor, de a interveni creator în dezvoltarea lor, de a le stăpîni şi folosi în interesul dezvoltării societăţii noastre spre socialism.

Socialismul ne-a dat, astfel, prometeica posibilitate de a ne făuri singuri fericirea, destinele. S-a întîmplat ceea ce Engels spunea că trebuie să se întîmple în socialism: „Condiţiile de viaţă înconjurătoare, care i-au dominat pînă acum pe oameni, trec de acum sub dominaţia şi controlul oamenilor, care devin în sfîrşit, pentru prima oară, stăpînii conştienţi şi adevăraţi ai naturii, pentru că — şi pe măsura în care — devin stăpînii propriei lor vieţi sociale. Legile propriei lor activităţi sociale, care pînă acum se impuneau ca legi naturale, străine oamenilor şi care îi dominau pe oameni, vor fi aplicate de acum înainte de oameni în deplină cunoştinţă de cauză şi vor fi, prin aceasta, dominate de oameni. Viaţa socială a oamenilor, care pînă acum se înfăţişa ca impusă de natură şi istorie, devine acum un act liber al lor".

Socialismul asigură astfel din ce în ce mai mult condiţii fundamentale optime de dezvoltare tuturor oamenilor, de împlinire a vieţii lor, de făurire a fericirii lor. Pentru realizarea acestor posibilităţi, însă, fiecare om din patria noastră trebuie să lupte din plin, cu toată capacitatea sa creatoare şi în armonie cu cerinţele majore ale societăţii noastre socialiste, să slujească cu pasiune şi devotament, cu inima înflăcărată, idealul ei comunist. Tocmai frumuseţea acestei neasemuite bătălii pentru socialism, condiţiile obiective noi ale vieţii şi orînduirii noastre democrat-populare, ţelul măreţ şi nobil al făuririi depline a unei lumi mai bune şi mai fericite, au dat şi dau poporului nostru încredere şi optimism, credinţă nestrămutată în capacitatea sa creatoare, în viitorul strălucit al patriei.

Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, care va lua în dezbatere şi va hotărî asupra proiectului de Directive, va consemna de fapt hotărîrea întregului popor. Vom hotărî astfel, asupra soartei noastre şi a patriei noastre, asupra construcţiei socialiste în ţara noastră, asupra destinelor noastre.

Aurel MIHALE

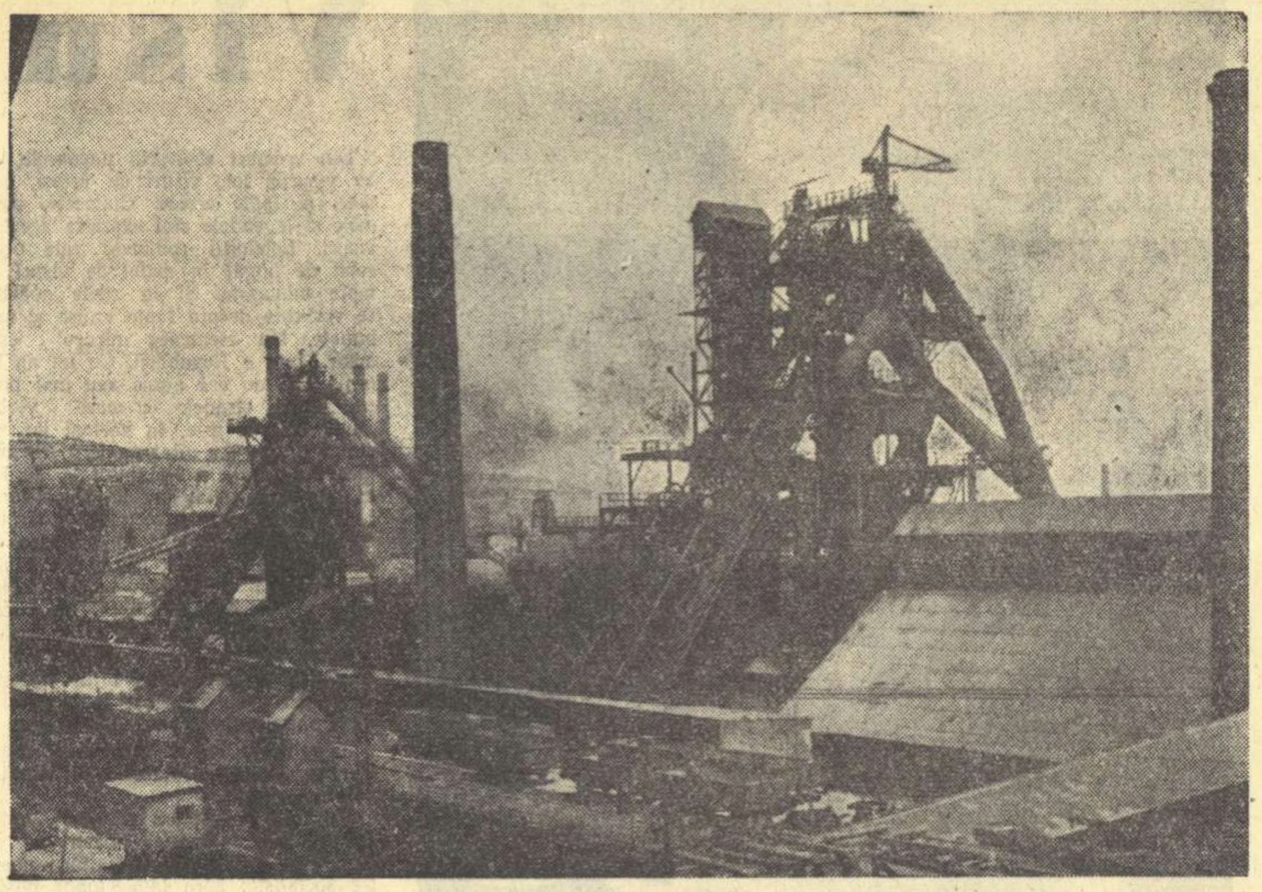

Combinatul siderurgic Hunedoara. Furnalul 5—6.

RĂSPUNS LA O SCRISOARE

II

Din acelaşi arsenal al ideologiei burgheze fac parte şi alte slogane, ca „intuiţia scriitorului", „adevărul integral", „spontaneitatea în artă" şi cîte şi mai cîte încă. Cunoaşterea nu poate avea nimic comun cu intuiţia. Actul cunoaşterii nu este intuitiv. Misticii şi apucaţii sînt adepţii actelor intuitive... Intuiţia pe care o propagă n-are nevoie de cunoaştere, nici de judecata minţii. Poate fi înlocuită şi cu delirul preotesei din Delphi...

Cred că faci o confuzie între ceea ce este adevărat şi „adevăr integral". Adevărat, chiar după concepţia enciclopediştilor, nu este decît ceea ce slujeşte progresului omenirii, dezvoltarea societăţii pe trepte din ce în ce mai înalte, ceea ce este folositor poporului, majorităţii. In acest fel a fost văzut adevărul şi de iluminiştii ruşi din secolul 19. In cazul acesta, adevărul izvorăşte din cunoaşterea şi înţelegerea legilor de dezvoltare a societăţii umane. Acestui adevăr, ideologii capitalişti şi revizioniştii îi opun sloganul numit „adevăr integral". Pentru ei „adevăr integral" este egal cu neîncrederea în viaţă, în om, este egal cu negarea omului, negarea vieţii. In felul acesta propagă şi „spontaneitatea". Adepţii „artei pentru artă" aşa înţeleg şi aşa văd „arta în sine", „frumosul în sine". Sloganul „adevăr integral" are ca scop să-l facă pe scriitor să nu vadă pădurea din cauza copacilor... Să-l facă să nu vadă ceea ce se naşte şi se dezvoltă, ceea ce este frumos şi sănătos, să vadă faptele nesemnificative, condamnate la pieire. Intîi au venit cu „evadarea din realitate". N-a prins şi atunci au venit cu „adevărul integral" ca formă perfidă de a lovi şi frîna avîntul construcţiilor socialiste.

Fără aderare şi participare, izvorîte din înţelegerea materialistă a lumii, rămîi izolat şi atunci cînd pari a nu fi izolat de viaţă. Rămîi izolat şi atunci cînd stai pe un şantier, cînd stai într-o uzină. Izolarea sălăşlueşte în tine. Atunci devii şi un adept al „adevărului integral". Te îndoieşti, nu crezi în oameni, vezi şi nu crezi nimic, negi totul şi cauţi nod în papură în orice lucru, fie el cît de neted, cît de frumos. Aceste îndoieli sînt însoţite şi de necinste. Să zicem, indus în eroare, izolat de viaţă, n-ai cunoscut realitatea. Dar cînd vezi ce se face, cînd stai de vorbă cu oamenii şi le descoperi gîndurile, elanurile, trebuie să fii necinstit pentru a nu adera, a nu înţelege şi a nu te face părtaşul bucuriilor şi victoriilor colective.

★

Sînt şi oameni de artă de bunăcredinţă pe care izolarea de viaţă îi duce la căutări sterile. Dar fiind izolaţi şi necunoscînd viaţa ajung la forme de exprimare învechite de mult, pe care sînt dispuşi să le prezinte ca pe ceva nou, ca o descoperire nemaivăzută şi nemaipomenită... Izolarea îi duce la evazionism, la dulcegării răsuflate în poezie, la ermetism, la misticism, chiar şi delir oniric. Şi unii din tinerii noştri poeţi practică astfel de modele. Pentru tineri acest lucru este deosebit de primejdios. Aceste teribilisme, căci nu le pot numi altfel, au fost combătute prin analizarea unor astfel de producţii, cum s-a procedat de exemplu la plenara secţiei de critică cu privire la poezie.

N-a lipsit nici idilismul din producţiile unor poeţi. Pentru acest soi de idilişti a rămas frumos bordeiul ţăranului, opaiţul şi plugul de lemn, carul cu patru boi şi ţăranul în zdrenţe. Era romantică şi idilică, mlaştina de lîngă sat, focar de boli şi mizerie. Este idilică şi romantică natura sălbatică, nestăpînită, nesupusă încă de om.

★

In ceea ce priveşte noul şi spiritul epocii m-ai întrebat.

Noul vieţii noastre trepidante nu poate fi găsit în tendinţe estetizante. Acest nou nu poate fi înfăţişat nici atunci cînd eşti tentat să întrebuinţezi tonul academic, pretenţios, cînd cauţi cuvinte şi expresii în dicţionare. Dar preţiozităţile acestea nu se pot adresa sensibilităţii cititorului nou, căci gama sentimentelor sale reprezintă colectivitatea în plină desfăşurare, în plin avînt. Noutatea epocii noastre constă în optimismul ei, nu în pesimism bolnav, olog. Ferestrele epocii noastre sînt deschise. Omul epocii noastre nu stă cu obloanele trase. Epoca socialistă este o epocă care aduce încredere, bucurie, elan şi perspective. Inchidem ochii şi visăm. Visăm şi realizăm ceea ce visăm. Realizarea merge mînă în mînă cu visul nostru. Visele noastre sînt realizabile şi se pot materializa chiar atunci cînd par a ţine de domeniul fantasticului, cum ar fi călătoriile interplanetare.

Noul pentru noi a venit odată cu victoria Marii Revoluţii din Octombrie. Istorica şi epocala biruinţă a proletariatului şi ţărănimii din Rusia a confirmat justeţea şi superioritatea gîndirii socialiste.

In ceea ce priveşte spiritul epocii, al clasei celei mai înaintate, trebuie adăugat că a fost redat de mulţi scriitori, oameni de artă, în literatură, în pictură, în sculptură. Maiakovski s-a contopit cu masa poporului şi s-a simţit că face parte din tot, din întreg. El, eroul liric, vorbea în numele poporului, reprezenta poporul, idealurile şi simţămintele lui. Eroul principal al poeziilor sale este poporul. Vorbind în numele poporului a căutat să redea spiritul vremii sale. N-a trebuit să creeze eroi singulari, izolaţi, bolnavi de bolile societăţii pe care o reprezentau. Pentru a reda spiritul vremii, Shakespeare l-a creat pe Hamlet. Frămîntarea, pesimismul bolnăvicios şi întrebările fără răspuns nu putea să le reprezinte decît un astfel de erou. Acesta era spiritul epocii lui Shakespeare, spiritul feudalismului în descompunere, dar şi al unei noi lumi care se năştea. Tot pentru redarea spiritului epocii a fost creat şi Oblomov, eroul cărţii lui Goncearov. Din aceleaşi motive a fost creat şi Raskolnicov de către Dostoiewski.

Poezia lui Coşbuc, „Noi vrem pămînt", reprezintă spiritul anului 1907 din vechea Romînie burghezo-moşierească. Reprezintă mînia şi revolta ţărănimii împotriva stăpînilor atotputernici.

Şi Şolohov a redat spiritul vremii, al proletariatului revoluţionar, în eroi ca Davîdov. Şi Zoia Kosmodemianskaia reprezintă spiritul vremii, al epocii. Ea reprezintă patriotismul fierbinte, ura contra fascismului cotropitor.

★

Dar nu numai scriitorii şi oamenii de artă au reprezentat spiritul vremii lor, al clasei lor. Spiritul vremii a fost redat şi de arhitecţi, de oameni de ştiinţă, de gînditori.

Arhitecţii şi inginerii, savanţii şi muncitorii acţionează tot în spiritul vremii lor, al clasei lor. Astronautica se dezvoltă în spiritul epocii comuniste. Satele şi oraşele se clădesc în spiritul epocii socialiste. In acest spirit sînt clădite blocurile din centrul Capitalei noastre, în acest spirit este construită şi Sala Palatului, cu o capacitate de peste trei mii cinci sute locuri, fiind socotită una din sălile cele mai moderne din lume. Aşa că spiritul noului, spiritul inventiv nu aparţine numai omului de artă şi literatură. Şi constructorul a devenit om de artă. Şi constructorul este poet, filozof. Acest constructor nu se mai mulţumeşte cu o literatură cenuşie, lipsită de sentimente şi idei, stearpă, goală, ruptă de viaţă, de realitate. Munca pentru constructorul societăţii socialiste a devenit o bucurie, o necesitate organică. Automatizarea, mecanizarea muncii i-a uşurat munca. El inventează mereu, caută mereu să facă munca mai uşoară, mai eficace. Intre el şi societatea pe care o construieşte nu există nici un fel de contradicţii de ordin antagonic. Fericirea lui vine din armonia dintre el şi societate, colectivitate. Este societatea lui, colectivitatea lui. Pentru asta a visat, a luptat, a sîngerat şi pentru asta munceşte, îşi dăruie puterea de muncă, de gîndire. Pentru asta este gata de sacrificii. El vede patria lui socialistă, ca fiind a lui, cu ochii gîndului, largă, mare, înfloritoare, întinsă sub larga boltă a cerului, în marea şi frăţeasca Comună a întregului lagăr socialist.

★

Ce-aş putea spune cu privire la pasiunea scriitorului? Fără dragoste şi pasiune nu se poate bate nici cuiul de care îşi atîrnă ţăranca în perete covorul pe care l-a ţesut. Şi ţăranca, cînd a ţesut covorul, a pus pasiune, a pus ceva din inima şi din visul său. De aceea a ieşit frumos... Şi reuşeşte de minune! Pune o culoare mai altfel, pune un desen în alt fel şi combină, uneşte, caută şi realizează. De altfel ea este însufleţită, pune pasiune şi cînd trage brîul la vatră, cu diferite boieli, numai de ea combinate, de multe ori de ea cunoscute numai. Pune pasiune cînd îşi înfrumuseţează casa, pereţii. Pune gust, suflet. Pune o părticică din sufletul ei. In felul acesta i-i mai dragă casa, i-i mai drag lucrul pe care l-a făcut... Orice artă cere dragoste, pasiune, participare, dăruire. De aceste atribute este pătrunsă şi munca constructorului, munca creatoare de bunuri materiale. Se poate lipsi munca creatoare de bunuri spirituale de aceste atribute? Nu se poate lipsi. Cititorul aşteaptă de la scriitor, de la omul de artă, lucrări care să-l însufleţească în muncă, să-l pasioneze.

Este adevărat, sînt pasiuni şi pasiuni. Dar nu-i vorba despre pasiuni oarbe, nestăpînite de om, cu efect catastrofal, cum se întîmplă în tragediile clasice greceşti. Nu-i vorba nici de pasiunile mărunte ale unor scriitori, care numai pasiuni nu se pot numi. Să nu confundăm orgoliul şi oportunismul cu pasiunea creatorului, omului de artă legat de popor, de orînduirea socialistă.

După cum vezi, munca scriitorului este o muncă de răspundere. Nu-i uşor să schimbi conştiinţa oamenilor, care încă mai au reziduuri ale trecutului. Dar pentru această misiune este necesar ca mai întîi tu însuţi, scriitor, om de artă, să ai clar în minte răspunderea pe care ţi-a încredinţat-o titlul de scriitor. Acest titlu este un titlu de onoare. Este un titlu care angajează, un titlu care conţine în el şi răspunderea faţă de tine însuţi şi răspunderea faţă de ce fac confraţii tăi. Nu mai vorbesc de răspunderea faţă de cititori, respectul la care au dreptul din partea ta, răspuns respectului pe care ei îl au faţă de făuritorul de frumuseţi.

Dumitru CORBEA

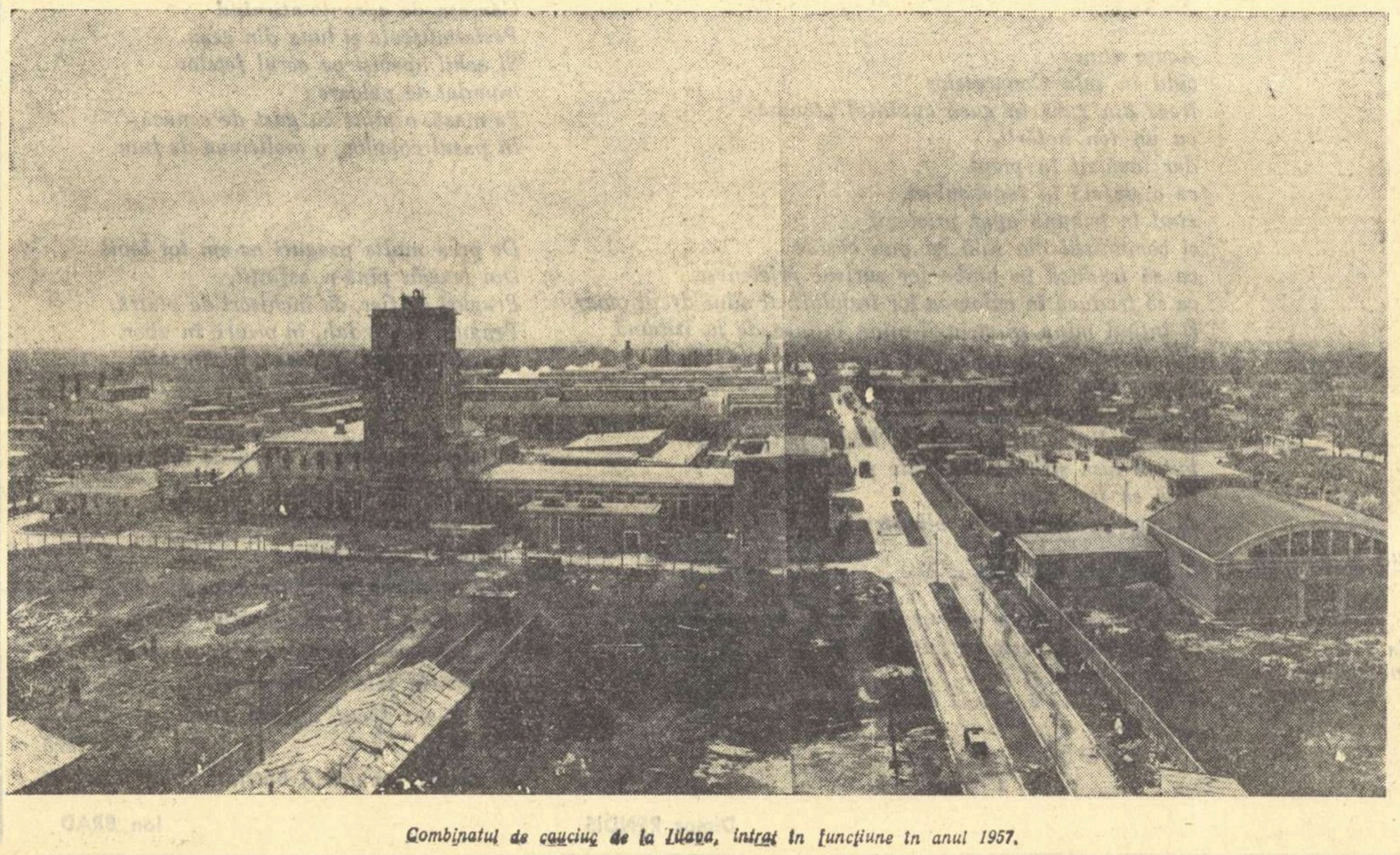

Combinatul de cauciuc de la Jilava, intrat în funcţiune în anul 1957.

Popas în urcuş

Oricît ar fi drumeţul de-ncercat,
o clipă răsuflarea i se curmă
cînd cumpăneşte ce-a lăsat în urmă
cu ce rămîne încă de urcat
— dar ştie că-o să urce, pîn'la urmă! —

Stă la popas cu sufletu-mpăcat.

Nu, ameţeala culmilor nu-l fură.
Mai zdravăn îşi propteşte paşii-n stei.
Ca-ntr-o oglindă joacă valea sură:
adîncul i-e avîntului măsură
şi ce-am răzbit îi e temei!

★

Urcînd — n-ai nici răgazul, nici răbdarea
să „drumeţeşti"... Şi-adeseori cărarea
ţi-o mărunţeşti călcînd-o pas cu pas...
Răspunderea clipitei şi-ncordarea
şi pe făgaşul dinainte tras —
ne ţintuiesc privirile pe ceas
dar cînd cuprinzi de-aicea depărtarea
s-a mai lărgit cu încă-o zare zarea
de cînd făcurăm ultimul popas!

...Priveşte-n strălucirea lor deplină:
un pîlc de sonde, colo pe-o colină,
ţiţeiul care gîlgîie, şuvoi —
ţiţeiul, sînge negru de balaur
pe care soarele-l preschimbă-n aur
şi noi, în limbi de flăcări noi!

Bicazul, Niagară de lumină
şi munţii de cărbuni la guri de mină
— tot şutu-i diamante pentru noi! —

Din făbrici, unde iureşul e-n toi
ne-ajung doar vătuitele ecouri —
dar coşurile, ţanţoşe stilouri,
îşi iscălesc cu fumul, peste nouri.
rapoarte — şi angajamente noi!

★

...Cobori privirile şi nu te saturi
peste clădirile cu-atîtea caturi,
peste grădinile cu dalbe straturi
la nesfîrşitul gliei fără haturi
pe care paşii-acestor vremi le-au şters...

Şi ochii minţii nu ştiu să despartă
ce este-acum, de ce va fi pe hartă
— ca aşteptata rimă-a unui vers! —
cînd ne-om opri, la nou popas, din mers!

Şi ne-odihnim visările mezine
la umbra viitoarelor uzine
— aevea, cum sînt visele de ieri —
care se-nvolbură ca vinu-n struguri,
ca pîinea-n bob, ca trandafirii-n muguri...
ca mari savanţi în micii pionieri.

★

Nu-i de mirare că privirea mea
— de lacrămile bucuriei, grea —
s-a prins în cel păinjeniş de schele
pe care făurarii ţării mele
inalţă pînă-n horbota de stele
a bolţii — purpuria stea!

N-a fost uşor! Nu batem drum bătut!
Dar ni-i chezaş crîmpeiul străbătut:
Aşa ne scriem crugul stelei noastre
cum e şi-acel-al veşnicelor astre
care colindă hăurile-albastre.
La fel de sigur. De neabătut!

★

La înălţimi de-acestea uneori
vreo cîrtiţă, scurmînd ţărîna-n vale
se jură că plutim cu capu-n nori
cînd visul nostru îşi croieşte cale
şi-aruncă punte peste cincinale
din fierul ce-o să fiarbă în furnale
de-abia în anii viitori!

„N-aduce anul ce aduce ceasul!"
In strîmba vorbă-şi mai iţeşte glasul
spăimosul crez în orbul soartei joc,
în toanele nărodului noroc...
Noi însă ştim că pînă-n vîrf de munt
ne-aşterne drum şi ne-arcuieşte punte
agonisita clipelor mărunte
în socotitul anilor soroc!

★

Pădurile cari unduiesc la poale
cu arbori svelţi şi foşnete domoale
noi le-am sădit, cu grije, pom cu pom.
Nu, crîngurile nu ne-ascund copacii
cum nu ne-ascund mulţimile ortacii
— şi-i ştim pe fiecare, om cu om!

Ei sînt Partidul! Tu — şi ea — şi eu —
un singur „noi", cu inima şi gîndul,
un singur „noi" la bine şi la greu,
sub miile de feţe — ca Proteu,
dar nu schimbîndu-le ca el, de-a rîndul.
ci-n mii de chipuri — toţi — întruchipîndu-l,
acelaşi „toţi", acelaşi „noi", mereu!

★

Am pus la temelii stejarul. Fagul
l-am dus apoi să ne dureze pragul.
Acum pornim sub cetină de brazi...
şi e destulă cît să ne-ncunune,
— întru cinstirea datinei străbune —
şi ce-am zidit, şi tot ce-ncepem azi!

E drept — cu cît ne-apropiem de piscuri
bătrînii corbi bat tot mai rău din pliscuri
— e felul lor de-a ni se-mpotrivi —
Mai umblă pe la Moaşte cu cerşitul,
cu glas de cobe ne vestesc sfîrşitul...
şi ne-ar mînca de vii.... de n-am fi vii!

★

E bine la popas! Tu, suitorul,
sorbi proaspătă putere la izvorul
ţîşnit aici din visele străvechi —
şi-ţi iei, la drum, răcoarea, s-o simţi încă
în piept şi-n palme, sus, pe aspra stîncă;
în suflet străvezimea lui adîncă
şi ciripitu-i cîntec în urechi...

E bine la popas! Prinzi nouă vlagă...
dar dacă-i slobod şi-un cuvînt de şagă,
să nu scăpăm asemenea prilej:
mai scotoceşte, vere, prin desagă:
cîte vreun vechi nărav a prins să tragă
mereu mai greu... Hai, zvîrle-l, val-vîrtej!
Nu mai tîrşi piciorul sub povară!
Pornim. Ne-aşteaptă Marea Primăvară.

Marcel BRESLAŞU

Iunie 1960.

AM CITIT CU BUCURIE...

Ca scriitor comunist, și ca cetățean al patriei noi, socialiste, întîmpin importantul eveniment istoric pe care-l reprezintă cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn cu simțămîntul răspunderii ce îmi revine și cu angajamentul de a deveni, cu adevărat alături de ceilalți oameni ai scrisului, un purtător al ideilor înaintate ale timpului nostru, un părtaș activ la marea luptă pentru triumful deplin al ideologiei clasei muncitoare, la lupta pentru victoria socialismului. Am luat cunoștință cu bucurie de proiectul de Directive ale celui de al III-lea Congres al Partidului privitor la planul economic de șase ani și sînt mîndru că bazîndu-se pe succesele de pînă acum repurtate în toate domeniile de activitate de către regimul nostru democrat-popular, perspectivele de viitor înalță republica noastră în văzul întregii lumi ca pe o putere în permanentă înflorire în marea familie a socialismului, în frunte cu Uniunea Sovietică. In același timp îmi dau seama că educația comunistă pe care cu părintească dragoste și grijă ne-a făcut-o și ne-o face necontenit Partidul și a cărei înrîurire se răsfrînge asupra scrisului meu, se identifică în toate paginile mai valoroase pe care le-am putut așterne pe hîrtie în acești 11 ani. Acum cînd stau la masa mea de lucru și pregătesc o nouă carte, străduindu-mă să zugrăvesc oameni ai contemporaneității noastre socialiste, și să evoc patria în continuă și rodnică transformare, pricep parcă și mai bine că cel care m-a învățat și mă învață zi de zi să simt și să gîndesc științific este, hotărît, Partidul.

Ca fiu sufletesc al acestuia, precum mă socotesc, și ca prozator conștient de răspunderea vitală pe care o am, încercînd să dau drumul în lume cuvîntului plămădit în frumuseți, și dezghiocînd tîlcul și rostul ideilor și sentimentelor înaripate de imagini, am încredințarea nestrămutată că tot ceea ce vreau să fac durabil, tot ceea ce năzuiesc să reușesc este și trebuie să fie în mod imperios necesar legat de experiența, de cunoașterea temeinică a realității, a creatorilor de bunuri materiale.

Numai mergînd pe acest făgaș luminos indicat de partid am certitudinea că voi păși mai evident pe drumul artei adevărate, realist-socialiste, izvorîtă din realitatea nouă, socialistă a țării noastre, din viața bogată a poporului nostru muncitor.

Cu aceste gînduri întîmpin cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn și de convingeri ca acestea sînt animați și călăuziți toți scriitorii din Iași, care muncesc spre a contribui împreună cu confrații lor din celelalte regiuni ale țării la continua îmbogățire a tezaurului literaturii noastre artistice.

Ion ISTRATI

DEZBATEREA PROIECTULUI DE DIRECTIVE

— La Casa Scriitorilor —

La Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală a avut loc o adunare însuflețită în cadrul căreia scriitorii au dezbătut proiectul de Directive ale celui de al III-lea Congres al Partidului.

Acad. M. Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor a prezentat o expunere despre proiectul de Directive. Vorbitorul a arătat că proiectul de Directive, discutat cu entuziasm în aceste zile de milioane de oameni ai muncii din țara noastră, oferă o imagine măreață a viitorului patriei, o perspectivă grandioasă, generatoare de noi elanuri creatoare. „Pentru noi, scriitorii, această perspectivă capătă o importanță deosebită mai ales cînd ne gîndim că victoriile construcției socialiste au repercusiuni mari în viața oamenilor, adică acolo de unde noi extragem nemijlocit materialul operelor noastre. Proiectul de Directive ne ajută să vedem nu numai cum se va schimba fața țării, dar și cum se va înnoi traiul celor ce muncesc. A reflecta în lucrările literare cum luptă și muncesc acești oameni pentru înălțarea țării, cum nu precupețesc nimic pentru a transforma în fapte cuvîntul partidului, cum muncind și luptînd se transformă și se înalță ei înșiși, iată gîndul care preocupă azi pe fiecare scriitor

Scriitorii vor putea da opere la nivelul muncii eroice a poporului, opere care să reflecte puternic epoca actuală, numai identificîndu-se cu viața poporului, cu ritmul și spiritul muncii lui. Pentru cunoașterea mai profundă a vieții, un număr de scriitori bucureșteni au stabilit legături permanente cu cele mai mari uzine din Capitală, s-au angajat să ajute voluntar la redactarea gazetelor de uzină, la activitatea echipelor artistice de agitație, a cercurilor literare și dramatice. Prezența scriitorilor în fabrici contribuie la îmbunătățirea variatelor forme ale muncii culturale, dar — în același timp — contactul lor cu oamenii muncii îi ajută să înțeleagă mai bine semnificația multor aspecte ale realității, să pătrundă mai adînc sensul politicii partidului".

Vorbitorul a arătat că s-a propus ca un număr de scriitori să se stabilească pentru un timp mai îndelungat în centre industriale importante (de pildă: Galați, Onești, Hunedoara, Reșița), să se realizeze volume colective despre muncitori de frunte ai unor întreprinderi, să se inițieze deplasări ale unor grupuri de scriitori care să contribuie la acțiuni cultural-obștești în diferite orașe. Scriitorii trebuie să fie exigenți și în ceea ce privește conținutul creației. Ei trebuie să acorde în permanență o atenție deosebită ridicării nivelului ideologic al activității lor.

In cadrul dezbaterii au luat cuvîntul numeroși scriitori care și-au exprimat hotărîrea de a oglindi în noile lor creații uriașele transformări ce vor avea loc în viața poporului nostru în urma aplicării Directivelor Congresului, de a realiza opere străbătute de suflul actualității și de spirit partinic, de a contribui cu toate forțele lor la ridicarea continuă a nivelului cultural al oamenilor muncii din țara noastră.

In cuvîntul său, scriitorul Eugen Barbu a subliniat importanța pe care o prezintă pentru munca scriitoricească legătura strînsă cu viața uzinelor, ceea ce îi înlesnește creatorului să cunoască mai bine pe constructorii industriei socialiste. In acest sens, vorbitorul a fost de părere că trebuie acordată o mai mare importanță reportajului, gen foarte apropiat de actualitate. El și-a exprimat convingerea că la capătul următorilor șase ani literatura noastră se va putea mîndri cu noi opere de valoare consacrate construcției socialismului.

Evidențiind, alături de alți vorbitori, superioritatea literaturii noastre partinice, realist-socialiste, scriitorul Aurel Baranga a subliniat că acesta este drumul pe care trebuie să mergem înainte dacă vrem să servim cu arta noastră poporul. „Depinde numai de noi ca, prin cunoașterea profundă a vieții, ridicînd măiestria noastră artistică, clipă de clipă, să ne perfecționăm pe acest drum, să mergem pe el mai departe, pentru că numai astfel putem obține însemnate succese".

„După ce am citit cu adîncă emoție proiectul de Directive ale celui de al III-lea Congres al P.M.R. — a spus acad Zaharia Stancu — am avut impresia că citesc un foarte pasionant poem. Am o desăvîrșită încredere că poporul nostru, sub conducerea partidului, va face ca acest pasionant poem să devină fapte. Și așa cum am desăvîrșită încredere că poporul nostru sub conducerea partidului și a Comitetului său Central va transforma proiectul de Directive în realități mărețe, tot așa sînt încredințat că noi, scriitorii, concomitent cu grandioasa construcție a socialismului în țara noastră, vom izbuti să scriem marele poem, grandiosul poem al înfăptuirilor clasei noastre muncitoare".

O serie de scriitori au arătat de asemenea că proiectul de Directive deschide creatorilor de artă largi orizonturi în munca lor, că munca constructivă a poporului nostru constituie un izvor neprețuit de inspirație. Astfel, Szemlér Ferenc a împărtășit proiectul său de a scrie un nou roman, în care să reflecte probleme vii ale actualității. Scriitori ca Marcel Breslașu, Mihail Davidoglu și alții, referindu-se la marile obiective economice cuprinse în proiectul de Directive au relevat bogăția materialului de viață, a transformărilor omenești pe care aceste construcții le prilejuiesc și care prezintă un interes uriaș pentru literatură.

Dezbaterile pe marginea proiectului de Directive au pus în lumină dorința fierbinte a scriitorilor de a participa, cu talentul și priceperea lor, la marele avînt constructiv al întregului nostru popor.

(Agerpres)

DORIO LAZAR „Constructorul"

PLANUL CONSTRUCȚIEI

Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn este un congres al constructorilor. Ai certitudinea — citind proiectul de Directive, care se va discuta peste cîteva zile în sala nouă a Palatului, că e vorba de o mare adunare organizată pentru a lua în discuție sistematic și punct cu punct un mare plan de construcții, un plan pînă la detalii în vederea desăvîrșirii în anii viitori, a clădirii imense care se numește socialism. Totul este prevăzut acolo: și materialul, și timpul, și desenul arhitectului și organizarea muncii. Ai senzația că odată proiectul alcătuit, grupul de arhitecți și ingineri îl înfățișează colectivului de constructori, pentru ca aceștia să-l cunoască, să-l discute, să-i aducă eventualele îmbunătățiri de cuviință și pe urmă, asumîndu-și fiecare răspunderea pentru o parte din marele ansamblu, să treacă a doua zi la lucru, pe șantier.

Planul construcției este impresionant, dar cea mai impresionantă caracteristică a sa mi se pare a fi convingerea calmă și de la sine înțeles și naturală a opiniei publice, că planul va fi înfăptuit. E un proiect fără semne de întrebare. E un viitor fără îndoieli. Este în conștiința oamenilor acest plan, îndeplinit.

M-am întîlnit de curînd cu cineva, măcinat în trecut de îndoieli și privind cu scepticism „intelectual" orice proiecte. Spunea, pe atunci — cam acum 10—12 ani — îndoitul, că vrea să folosească metoda carteziană de cercetare a fenomenelor vieții și că, nu poate acorda încredere unor planuri pînă cînd nu le vede, cu ochii, realizate. A folosit respectivul cît a folosit metoda carteziană, pe urmă învins de hidrocentrale și de cinematografe în satele de munte, a adoptat un alt sistem de gîndire, potrivit împrejurărilor noi. E un sistem întemeiat pe principiul: „aceleași cauze produc aceleași efecte", sau tradus în limba problemei discutate, același tip de planuri produce aceleași rezultate practice. Partidul a elaborat, pe la începuturi, planul căii ferate Bumbești—Livezeni. Muntele a fost străpuns, trenul circulă de la Bumbești la Livezeni. Partidul a trasat, mai pe urmă, planul laminorului de la Roman. Laminorul funcționează.

Partidul a declarat că se va ridica în centrul Capitalei o mare sală cum n-a mai cunoscut țara și cum puține sînt în lume. David Oistrah a cîntat la vioară în noua sală a Palatului Republicii.

Partidul a indicat acuma, de curînd, în proiectul de Directive, planul construirii unui mare combinat siderurgic la Galați, mai cuprinzător decît Reșița și Hunedoara luate la un loc.

Deci, combinatul de la Galați va exista.

Al. MIRODAN

Visuri și fapte

Din vremuri străvechi popoarele își au visurile lor, visuri cu uriași, balauri și fapte eroice. Cîntecele, basmele și legendele sînt expresia acestor visuri. Folclorul romînesc este deosebit de bogat în astfel de visuri și fapte minunate. Și în zilele noastre se vorbește despre fapte eroice și minunate. Un asemenea miracol este noua Piață a Republicii. Cu un an în urmă aici nu era nimic sau mai precis, cîteva stradele cu case vechi. După 365 de zile, în același loc, se ridică un cartier ultra-modern. In monumentala sală a Palatului R. P. R., în mulțimea palatelor, în blocul-turn, care atinge cerul, recunoști măreția stilizată a Carpaților; în comoara de culori simți soarele Bărăganului iar în armonia clădirilor mărețe, litoralul mării. Această piață, în a cărei sală va avea loc cel de al treilea Congres al Partidului, este o oglindă a patriei noastre. Aici totul trăiește, totul este real. Și totuși, toate acestea s-au născut din eroism, vis și elan.

In calitatea lor de creatori și constructori, oamenii muncii au căpătat puteri de uriaș.

Dacă ne îndreptăm privirea către constructorii industriei noastre socialiste, spre grădinarii agriculturii noastre socialiste, spre intelectualii noștri legați de popor, către toți aceia, pe care cuvîntul partidului îi înaripează, atunci vom înțelege entuziasmul, devotamentul și eroismul lor în construcția socialistă. Căci fără entuziasm și fără eroism, nici munții nu pot fi mișcați din loc, nici giganții industriali nu pot fi înălțați dintr-o dată.

Din vremuri străvechi oamenii visează înfrățirea. Această dorință a lor este tot atît de veche ca și visul lor de fericire. Și despre acestea se vorbește în cîntec și basme. Dar balaurii, care țineau poporul nostru în beznă și neștiință, asmuțeau tot ei, pe oameni, unul împotriva celuilalt, fiind dușmanii oricărei înțelegeri. Partidul nostru înscrisese cu litere mari deziderațul înfrățirii tuturor oamenilor muncii pe steagul său roșu. Odată cu izgonirea de la putere a exploatatorilor a fost distrusă și rădăcina urii reciproce și a fost creată baza pentru înfrățire.

Țelul comun: socialismul, bunăstarea și pacea constituie o legătură trainică. Cot la cot cu oamenii muncii romîni, minoritățile naționale făuresc patria comună, Republica Populară Romînă. La baza comunității de țel stă egalitatea deplină, dreptul folosirii limbii materne, grija pentru tradițiile culturale înaintate și pentru valorile spirituale în școli, teatre și cămine culturale îi stimulează în munca lor zilnică. Cărțile în limba maghiară, germană și sîrbă, acele cărți care oglindesc viața nouă socialistă în patria noastră, fac parte integrantă din literatura noastră nouă, realist-socialistă.

Oamenii muncii germani din patria noastră, care în trecut erau înhămați la carul burgheziei săsești, șvăbești și romînești, sînt plini de recunoștință față de Partidul Muncitoresc Romîn, pentru că au fost eliberați de sub jugul fascismului și al exploatării. Această recunoștință își găsește expresia în munca lor conștientă în fabrici și uzine, pe cîmpii. Marele număr de scrisori, pe care le primesc ziarele și revistele de limbă germană vorbesc despre adeziunea entuziastă a populației germane la proiectul de Directive, exprimă încrederea, devotamentul și dorința de a contribui mereu cu mai mult și mai eficace la opera de construcție a socialismului și la înfrățirea cu oamenii muncii romîni.

Patria noastră comună, Republica Populară Romînă, este o țară minunată. Ea dispune de tot ce este necesar pentru ca oamenii să fie fericiți. Bogățiile subsolului, cîmpiile mănoase, frumusețile naturii, sînt o chezășie de seamă că viața fericită a poporului devine o realitate.

Oamenii muncii romîni împreună cu cei din rîndurile minorităților naționale, strîns uniți sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, transformă această frumoasă țară într-o grădină înfloritoare; proiectul de Directive, schița programului economic de perspectivă constituie în această privință un măreț stimulent.

In era socialismului victorios năzuințele și dorințele popoarelor întrec visele din basme și legende. Sub conducerea partidului său, poporul muncitor își realizează el însuși visurile.

Cîntece, poezii și opere de proză vor glăsui despre eroismul și elanul oamenilor muncii, care au căpătat puteri de uriaș. Generațiile viitoare vor vedea în aceste opere literare epopeea construcției socialiste și a înfrățirii celor ce muncesc.

Anton BREITENHOFER

Misiunea scriitorului

(Urmare din pag. I)

drept scop dezvoltarea exclusivă a individualității, ci dezvoltarea conștiinței colective, a conștiinței umanității întregi, și este întemeiat pe principiul fecund al solidarității umane, pe drumul luminos al păcii și al progresului.

Prin bogăția de teme pe care le cuprinde proiectul său de Directive, prin ideile rodnice pe care dezbaterile sale le vor sugera, fără nici o îndoială, scriitorilor, Congresul va da literaturii noastre un viguros îndemn către o adîncire și o folosire mai riguroasă și mai bună a mijloacelor de expresie, pentru reflectarea unei societăți în plină ascensiune creatoare pe calea desăvîrșirii construcției socialiste și pentru oglindirea omului nou, scăpat de lanțurile exploatării și scăpat totodată de lanțurile individualismului.

Al. PHILIPPIDE

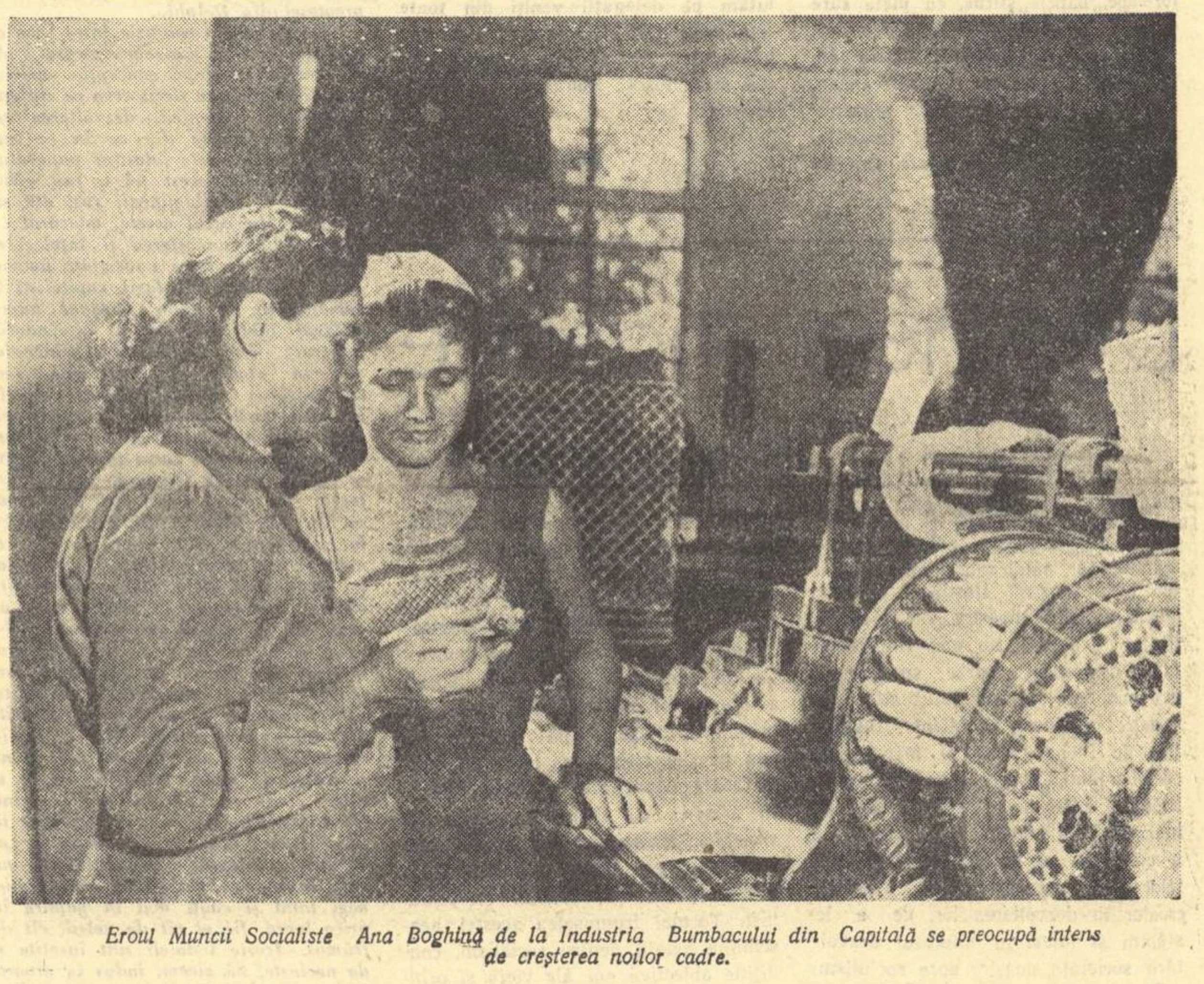

Eroul Muncii Socialiste Ana Boghină de la Industria Bumbacului din Capitală se preocupă intens de creșterea noilor cadre.

Plan

Poet, aș întocmi și eu un plan,
să sprijin prin mai nobile cuvinte
arzînda vreme ce ne stă-nainte,
să spun cum viitorii noștri ani

ridică pură, bolta vieții noi
pe rînduiri de cifre, și de vise
ca aripile planului, deschise —
și-ar fi un cîntec plin și despre noi

și fapte... Eu îl vreau al tuturor,
și cui i-e drag, sută la sută-i dărui
încredere în sine, și-adevăru-i
să umple peste normă, arzător,

și bucuria clipei de gîndiri
poetice — și tot ce-i nou
să biruie, să ducă înainte
spre țel. Și vreau ca focul din cuvinte
să fie goarnă-n luptă și ecou.

SZEMLER Ferenc

În romînește de V. PORUMBACU

Pe valea fertilă

Pe valea fertilă
Cu nebănuite comori
Voi ați sădit
Bucuria acestei vieți.
Semenicul cu brîu de pădure
Vă privește tăcut.
Iar almăjenii înaintează
In vreme
Cu inima voastră în față,
Cu inima voastră aprinsă,
Ca inima iubitoare de oameni a lui Danko.
Semenicul aplecat de mii de ani
Vă privește tăcut
Și-abia acum vă-nțelege:
Intovărășirile
Și colectivele îndrăznețe i s-au cățărat
Pînă sus pe coastele sure.
Eu sînt tovarășul vostru,
Stăpînit de-același fior,
Și sînt prezent la asalt
Cu torța cuvîntului ridicată.

Semenicul, prietenos,
Mă privește cu ochi liliachii.

Al. JEBELEANU

ACUM ȘTIM

O „Scînteie" cu șase pagini
stă deschisă peste cîmpuri și furnale,
pe birouri și pe băncile școlilor,
ca o mare oglindă cu șase cristale
a unui telescop interastral
ce oglindește fețele celor ce stau aplecați asupra ei
— fețele celor care au scris-o —
citind cu glasul ochilor:
„Proiectul de Directive".

Acum știm:
cînd comunistul sare grăbit de pe tractor
și aleargă spre șosea printre spicele aurii
ținînd într-o mînă un pumn de semințe
și o ridică pe cealaltă
să oprească o Pobeda cu caroseria înaltă
ce aleargă spre București,
spre sala Congresului;
cînd comunistul iese din mină în lumină
și aleargă spre gară,
într-o mînă
ținînd un pumn de țărînă
cu cristaluri lucitoare,
iar cu cealaltă întinzînd casierului
prețul unui bilet spre București,
spre sala Congresului.
Știm:
putem să punem masa cea mare,
să tăiem mari felii din pîine albă
și s-o împărțim copiilor,
și cînd ei spun „mai vrem" să le mai dăm.

Acum știm:
cînd comunistul coboară din schelă,
stropit de var și tencuială
și aleargă pe străzile aglomerate
într-o mînă ținînd un sul plin de triunghiuri și pătrate,
cu cealaltă agitînd soneria bicicletei;
cînd în sala Congresului
comuniștii ascultă dezbaterile
și desenează gînditori în blocnotesuri simple
cifre, semne de exclamație, puncte și semne de întrebare
șterse.

știm:
acum putem să întrerupem sărutul
celor doi îndrăgostiți
care s-au refugiat în micul parc
sădit în locul unei explozii de ieri
și să punem o baricadă de rogojini
cu inscripția: „șantier"
ca să le oferim apoi îndrăgostiților un cămin;

știm:
acum putem să întoarcem comutatorul rotativei
să se desfășoare sulul de hîrtie albă
ca o șosea proaspăt spălată de ploaie
și cu un straniu parfum,
o șosea care știe de unde începe și unde sfîrșește
și trebuie doar să pornești la drum.

Acum știm:
cînd în sala Congreselor
trece din gură în gură cuvîntul „tovarășe"
cu un ton hotărît,
dar încălzit în piept
ca o ștafetă în învelișul ei,
cînd la tribună apar prietenii
și comuniștii din sală își pun căștile
ca să traducă în limba lor surîsul prietenesc,
ca să traducă în culoarea lor trandafirul adus drept omagiu
și întind mîna să strîngă mîna întinsă de la tribună,
din ce în ce mai mult, știm:
putem lăsa fereastra deschisă
către înfloritele ramuri
fără să lipim fîșii lungi de hîrtie pe geamuri,
putem lăsa străzile luminate puternic
fără să fim siliți
să vopsim becurile în albastru.

Acum știm!
cînd „Scînteia" cu șase pagini
se desfășoară peste cărbune, peste grîne,
peste planuri și cărți
o ușă cu șase canaturi ne-așteaptă s-o deschidem
spre '65
spre '75
Spre Comunism!

Dimos RENDIS

Să ne chemăm inimile

Pînă-am ajuns să ne chemăm inimile
Cu numele uimitor de simplu: Partid,
De prea multe praguri ne-am tot lovit,
De pragul de jos, prea înalt,
De pragul de sus, mult prea jos.
Uite, rana tălpilor pornite-n asalt
Și cicatricea din muntele frunții, majestuos
Dincolo de prag, ce vedeam?
Lampa nădejdii, pîlpîitoare,
Cămașa de zdrențe-atîrnînd
Peste mușcata și luna din geam
Și ochii aprinși pe cerul fețelor
Inundat de paloare;
Pe masă, o pîine cu gust de cenușă,
In pasul copiilor, o moliciune de fum.

De prea multe praguri ne-am tot lovit
Din leagăn pînă-n asfințit,
Praguri de fier, de închisori de piatră,
Praguri în văzduh, în visuri, în zbor,
Praguri în țara-ntreagă, încătușată.

Pe nimeni n-aveam, afară de tine, tată!
Lîngă umerii tăi uriași
Cum să zici: nu mai pot!
Oțelul privirilor tale
Ne-a scăpărat în privire și pași
Și focul s-a revărsat din inimi afară,
Invăluind casa veche cu praguri cu tot.
Pe urmele tale solare chemați,
Noi ne-am făcut o casă acum — întreaga țară,
cu pragul nemuririi, bătrînii munți Carpați.

Ion BRAD

MARTURISIRE

Inainte de a-i întîlni şi a-i îndruma Partidul, pe drumul cel nou de reconsiderare a omului şi de perspective luminoase ale vieţii, artiştii s-au scăldat îndeobşte în romantica poezie a visării şi a aşteptărilor neîmplinite. Din această desfătare a comodei neputinţe ne-a stîrnit, ne-a adunat, ne-a îndrumat şi ne-a înarmat cu o puternică ideologie, Partidul. Teatrul trebuia emancipat de ideile retrograde şi decadent-burgheze; trebuia redat unui public mai larg, unui public proaspăt. Teatrul trebuia să devină popular. Aceasta este perioada de demolare a teatrului învechit şi de reconstruire — pe fundaţiile unei tradiţii realiste salvate şi reconsiderate de puterea populară — a unei mişcări teatrale noi, pe baze socialiste, corespunzătoare societăţii pe care o construim.

Aceasta este şi perioada pe care o socotesc cea mai importantă din cariera mea, perioada anilor socialişti, în care mi-am pus salopeta de muncitor şi am lucrat efectiv pe şantierul artei mele teatrale. Am muncit cinstit şi cu sîrg, uneori anonim, alteori mai la iveală, dar permanent cu conştiinţa că — pe scenă sau la catedra de arta actorului — fac operă de pionerat; că munca mea este tot atît de utilă ca şi a savantului în laborator sau a minerului în inima pămîntului. Marea schimbare se produsese în mine însumi, odată cu revelarea adevărului artistic. Am înţeles de ce personajul căruia îi dăm viaţă trebuie privit prin ochii sufletului şi ai minţii, pînă-n adînc, pentru a-i radiografia conştiinţa, căci numai astfel poate fi redat adevărul lui uman, în realitatea lui artistică. Cuvîntul nu mai avea doar scopul de a transmite o idee; cuvîntul a început să aibă o funcţie nouă, datorită energiei interioare pe care ne-o revelase, la analiza lui, şcoala nouă a vorbirii teatrale, forţa aceea mobilizatoare şi creatoare de alte sensuri cu finalitate educativă. Forţa aceasta a cuvîntului era derivată din energia vie pe care partidul o difuzează în mod generos şi productiv în toate sectoarele de viaţă spirituală şi materială a patriei noastre.

In acest front al vieţii, sarcina mea principală este de a creia pe şantierul nostru de muncă — scena — exemple autentice de viaţă, de a impune ideile noi şi creatoare de valori etice, de a descoperi ce a rămas în urma vieţii şi a-i demasca pe cei care frînează viaţa firească şi marile idealuri umane, pe cei care jinduiesc să roadă la temelia cinstei şi a dreptăţii sociale. De data aceasta nu se mai pune problema simplă de a rezolva o sarcină de creaţie fără acea semnificaţie mai profundă care să o lege de viaţă. Creatorul de imagini artistice este dublat acum şi de un anchetator, de un cercetător ştiinţific. Orizontul meu artistic s-a lărgit, iar viziunea care rezultă de aici devine mai amplă şi — evident — mai aproape de adevăr, tinzînd a se idendifica chiar cu el. Adevărul acesta l-am descoperit în gîndirea şi estetica marxist-leninistă, cu aplicaţie firească la teatru.

Intre personajele care mi-au fost hărăzite pentru a le trata artistic după noua tehnică de teatru, am avut de furcă cu cîţiva însemnaţi excroci şi ticăloşi: fără scrupule ca Bucşan (din „Ultima oră") şi Gheorghian (din „Anii negri") ori infatuaţi şi proşti ca Farfuridi (din „O scrisoare pierdută"), meschini, arivişti ori de prisos ca un zid care trebuie demolat, cum este Flachsmann (din „Institutorii") şi bandiţi isteţi ca Gvozdilin (din „A treia, patetica"), reacţionari ca Dragomirescu (din „Citadela sfărîmată"), ori taler cu multe feţe ca acest din urmă impostor care nu a murit nici după 300 de ani, Tartuffe.

Deşi au trăit în vremuri diferite şi în medii sociale felurite, toate aceste personaje au ceva comun între ele, care le înglobează în aceeaşi familie, denotînd caracterul lor universal tipologic. In sensul acesta le-am şi interpretat, privindu-le din pragul omului contemporan. Aducîndu-le în planul istoric al zilelor noastre, înseamnă că le-am urît cu înverşunare ca pe nişte duşmani ai propriei mele societăţi.

De bună seamă, bilanţul — dacă bilanţ ar fi! — nu mă satisface sub raportul cantitativ; dar sînt mulţumit că am izbutit să depistez şi să completez dosarele unora dintre cei mai abili duşmani ai omului şi ai societăţii noastre. Nădăjduiesc să mai trăiesc destul ca să am prilejul de a mai lua şi pe alţii de guler şi a-i aduce în faţa incoruptibilei justiţii pe care o formează imensul juriu al spectatorilor.

Am avut în schimb o sarcină paralelă în care am avut satisfacţia — pe care teatrul nu mi-a saturat-o — de a juca zi de zi rolul principal: sarcina de profesor la catedra de arta actorului, pe lîngă Institutul de teatru, sarcină pe care n-o poţi duce la bun sfîrşit decît trăind cu convingere în spiritul nou al vremii. Opera de educator al tinerelor cadre, care urmează a prelua flacăra gîndirii noastre artistice pentru a o purta mai departe, necesită o conştiinţă didactică tot atît de sigură ca şi baza culturală şi profesională pe care trebuie să o stăpînească profesorul de teatru. Contactul zilnic cu studentul-actor mi-a fost de un real ajutor, impunîndu-mi mie însumi metoda de predat. Sistemul acela vechi de a profesa „ex catedra" nu-şi mai are rostul. Studentul e un mugure de om şi nu poate fi înşelat; el însuşi trebuie să creadă, aşa încît onestitatea în învăţămînt, ca principiu metodic, se cere a fi cu caracter de reciprocitate. Această onestitate, care caracterizează astăzi relaţiile dintre maestru şi student, îşi trage sursa din forţa morală a partidului.

★

Rezultatele mele artistice — generos răsplătite prin titluri şi decoraţii — nu le-aş fi putut obţine dacă nu aş fi dispus de condiţii excepţionale, morale şi materiale, de muncă, — dacă nu m-aş fi bucurat de îndrumarea permanentă a partidului, dacă nu i-aş fi ieşit în cale eu însumi cu dragoste şi respect. Nici succesele de pînă acum, nici recompensele, nu mi-au domolit elanurile şi nu mă îndeamnă la contemplaţie ci, dimpotrivă, au aprins mai viu, în mine, focul creaţiunii. Nu mi-am împlinit încă sarcina pe care mi-am impus-o. Aş vrea să spun ca Matei Millo: „Mi se umple sufletul de bucuria zilelor ce vor veni..."; dar nu am făcut încă deajuns pentru aceste zile care — sînt convins — vor veni în această a doua jumătate de veac a vieţii mele, mereu mai luminoase, nemăsurat mai luminoase decît cele din prima jumătate...

Ion FINTEŞTEANU
artist al poporului

O echipă victorioasă

Am vizionat noul film romînesc Valurile Dunării. *M-a bucurat mult faptul că de această izbîndă a cinematografiei noastre nu sînt străini scriitorii. Francisc Munteanu şi Titus Popovici au meritul, cred de a fi realizat, într-o formă superioară celor de pînă acum, o adevărată „conlucrare" între scriitori şi cineaşti. E un adevăr că adaptarea scriitorului la necesităţile teatrului şi filmului nu-i un proces chiar atît de simplu.*

In faţa candorii mătăsoase a hîrtiei, de pildă, romancierul pare singurul său stăpîn. E singur responsabil de izbînzi sau de înfrîngeri, de entuziasme sau dezastre. Singurătatea lui e creatoare, tăcerea elocventă, riscul global.

Alta-i situaţia cînd romancierul devine dramaturg. Lîngă el, în spate sau în rînd cu el, nu rareori înainte, se ivesc tovarăşi în procesul de creaţie, regizorul, scenograful, actorii. Cei care dau glas şi carne grafiei, cel care conduce echipa, strunind-o. Echipa dramatică prelucrează piesa, pînă cînd o transformă în produsul finit, cu „ape" şi „focuri" al spectacolului. Răspunderea şi munca artistică au devenit colective. Orice şovăială a vreunui membru al echipei (în care s-a încadrat de mult şi vechiul nostru romancier) este primejdioasă pentru reuşita comună.

Dacă romancierul devenit dramaturg, nu se opreşte din drumul său, el nimereşte astăzi cu necesitate pe un platou de filmare. Aici, echipa a devenit o armată, regizorul un general, iar travaliul artistic o adevărată campanie, care durează luni sau ani. Cineva, poate fostul romancier, are o „idee", după care se face un „subiect". Apoi se redactează scenariul şi altcineva se îngrijeşte de „dialog". Muzică, trucaje, fotografie, operatori. Actorii dau multe şi extenuante reprezentaţii pînă cînd se pune fixativul pe gesturile lor încremenite în poleiul translucid al peliculei. La sfîrşit, tehnica modernă plimbă mesajul filmului în oraşe şi sate, în ţări şi continente. Pe lunga listă a creatorilor operei, scriitorul este şi el un nume între altele. Creaţia lui individuală se valorifică în măsura în care întregul colectiv a vibrat la valorile artei.

In Valurile Dunării *această frăţietate între scriitori, regizori, actori, compozitori, operatori, etc. se află la un înalt nivel şi garantează succesul filmului. Ba, se pare că lui Francisc Munteanu nu-i lipseşte mult ca să treacă din tabăra scriitorilor în cea a cineaştilor. Iată-l regizor secund, lîngă Liviu Ciulei, care se dovedeşte pe zi ce trece şi un actor de înaltă clasă. Există o pasionantă întrecere artistică între temperamentalul Liviu Ciulei şi virila sobrietate a lui Lazăr Vrabie. Duelul tovărăşesc dintre cei doi artişti nu este singurul. In „turnoi"-ul general al echipei care a realizat filmul se pot deosebi şi „tuşeurile" lui Theodor Grigoriu compozitor original şi expresiv, sau ale lui Grigore Ionescu, operator, un îndrăgostit al imaginii. In această echipă de virtuoşi, Irina Petrescu aduce farmecul unei ingenuităţi subtile, în dezvoltare.*

Am asistat la o victorie de prestigiu a cinematografiei noastre, victorie în care înglobez şi conlucrarea izbutită între scriitori şi cineaşti, înaltul nivel artistic al colectivului, doar în parte citat.

Al. I. ŞTEFANESCU

Scenă din filmul „Valurile Dunării"

Eroul comunist în creaţia mea

IL CUNOSC PE ACEST OM ADEVARAT

Pentru mine, ca şi pentru ceilalţi colegi din generaţia mea, întîlnirea cu eroul comunist în artă se confundă cu primii noştri paşi pe tărîmul teatrului.

Am avut fericirea să mă formez ca actriţă în anii democraţiei populare şi am primit în institut educaţia marxist-leninistă care ne-a deschis porţi miraculoase spre înţelegerea oamenilor minunaţi ai epocii noastre. Am învăţat să gîndim sănătos, desluşind sensurile şi fenomenele vieţii, înţelegînd că în procesul nou de construire a socialismului se naşte eroul neegalat, cel mai înaintat al tuturor veacurilor.

Inteligent, combativ şi dotat cu însuşiri morale de o nouă nobleţe, eroul zilelor noastre acţionează simplu, este modest şi spontan, drept şi fermecător. Il cunosc pe acest erou nu numai din textele autorilor de teatru. L-am văzut viu, muncind şi iubind, urînd şi sperînd, luptînd şi obţinînd victorii. Trăieşte. Vine adeseori la teatru, iar cînd se recunoaşte pe scenă îşi spune: „Adevărat, acest gest sau acest strigăt este adevărat".

Şi abia atunci interpretul de pe scenă este împăcat şi mulţumit, simţind în căldura aplauzelor aprobarea eroilor simpli din sală.

In primele lecţii de actorie la institut, profesorii noştri ne-au prevenit că cele mai grele probleme de interpretare le ridică rolurile pozitive. Şi ne-au pus la lucru. Fiecare erou tînăr pe care îl interpretam, avea corespondentul lui în viaţă, fiecare personaj avea bogăţia şi căldura lui sufletească şi de pe atunci am înţeles că nu pot fi repetate aceleaşi mijloace artistice pentru roluri diferite, fără să greşeşti faţă de adevărul vieţii, faţă de marea varietate a tipurilor de oameni înaintaţi. Toate acestea am început să le învăţ căutînd să mă apropii de sufletul cîtorva dintre eroinele „Tinerei Gărzi" (Valia Borţ, Uliana Gromova şi Liuba Şevtova).

Am interpretat apoi rolul lui Tosea (din „Viaţă nouă" de Stehlik) a cărui transformare se face sub ochii spectatorilor. Micul vagabond îndărătnic este crescut într-o şcoală nouă, unde i se insuflă dragostea de muncă şi sentimentul demnităţii umane. Am descifrat cu fiecare rol nou valoarea, conţinutul exact al trăsăturilor eticii comuniste. Am trăit împreună cu Marica din „Caleaşca de aur" de Leonov, revelaţia purificării morale prin alegerea drumului drept, luminat de exemplul unor eroi ca Timoşa. Rostind replicile Nadejdei din „Căsuţa de la marginea oraşului" sau ale Olgăi din „Ani de pribegie", situîndu-mă cu Bîkova (din „O chestiune personală" de Alexandr Stein) pe poziţia apărării adevărului şi a cinstei omului adevărat, am făcut eu însămi o şcoală de neuitat care mi-a dezvăluit alte taine ale conştiinţei umane şi m-a înarmat mai puternic pentru viaţă. Cu Ioana din „Surorile Boga" am priceput mai bine sensul sacrificiului pentru cauza colectivă, înţelesul renunţărilor dureroase în favoarea înaltelor comandamente morale.

Rolul care mi-a dat cele mai multe griji a fost Magda Zapan din „Arcul de triumf" de A. Baranga. Pentru prima dată făceam cunoştinţă cu o comunistă ilegalistă pe umerii căreia stătea sarcina de a organiza şi conduce celulele de partid dintr-un oraş de provincie din ţara noastră înainte de momentul eliberării.

Nu aveam nici vîrsta personajului şi nici experienţa celor care au trăit din plin aceste clipe. A urmat o perioadă lungă de documentare. Am cunoscut tovarăşe încercate în lupta din ilegalitate a partidului nostru. Le-am urmărit în activitatea lor de zi cu zi, la slujbă, la şedinţe, acasă, împrumutînd cîte ceva din energia, ponderea, siguranţa şi priceperea lor. Dacă n-am reuşit pe deplin, rolul a constituit totuşi pentru mine un moment decisiv în maturizarea mea artistică.

Eroul pozitiv este un exemplu pentru spectator dar, în primul rînd, pentru tine, cel care îi dai viaţă. Personajul întruchipat se îmbogăţeşte prin ceea ce îi dăruieşti mai bun, dar el este, totodată cel care te răscoleşte adînc, influenţînd considerabil asupra propriului tău caracter.

Izbînda îţi dă sentimentul că ţi-ai adus aportul

Silvia Popovici şi Mihai Fotino într-o scenă din piesa „Surorile Boga" de Horia Lovinescu, la Teatrul Naţional „I. L. Caragiale".

tău modest la uriaşa muncă de construire a socialismului. Cu aceste gînduri aştept viitoarele mele roluri şi cu nădejdea că ele vor însemna cu adevărat un ajutor frăţesc pentru judecătorii noştri supremi, spectatorii din fiecare seară.

Silvia POPOVICI
Actriţă
Teatrul Naţional „I. L. Caragiale"

Cadru din noul film romînesc „Furtuna"

CRONICA DRAMATICĂ

„SECUNDA 58" de Dorel Dorian

(Teatrul C. Nottara)

Inainte de a fi scris piesa intitulată „Dacă vei fi întrebat...", tînărul semnatar al acestei construcţii dramatice ingenioase prezentase spre lectură unor teatre întîia sa lucrare închinată scenei: „Secunda 58". Ambele debuturi îşi propun să dezbată o problemă de înaltă însemnătate reluată în etape succesive, dar nu la o egală adîncime. Cum am mai observat într-o cronică la prima sa piesă jucată, Dorel Dorian se situează cu „Secunda 58" la o altă profunzime, deoarece aci chemarea sa certă pentru meşteşugul textelor scenice se aplică unui material de viaţă cunoscut, în care oamenii capătă contururi sensibile şi încep a se defini caracterologic prin replici vii, străbătute de curentul autenticităţii la o tensiune cu totul apreciabilă.

In centrul celor două drame, se află pusă cu o severă stăruinţă problema răspunderii omului faţă de colectivitate. „Secunda 58" are meritul de a răspunde la această problemă cu expresivitatea unui conflict veridic care elaborează convingător un răspuns izvorît din superioritatea eticei comuniste.

★

Drama ibseniană inaugurase era teatrului de idei punînd în lumină opoziţia individ-societate şi ridicînd, dintr-o greşită perspectivă, în sfera generalităţilor o situaţie proprie unei anume orînduiri, unor anume relaţii sociale. Cu această eroare în suflet ibsenienii au izbutit remarcabile accente de critică dar au sfîrşit prin a-şi frînge mîinile în crepusculul străjuit de un orizont limitat. Strigătul dureros al doctorului Otto Stockmann s-a prefăcut în hohot sarcastic la Shaw şi s-a trezit apoi claustrat fără scăpare în fundătura metafizicei pirandeliene. Pe o altă paralelă la dilema ibseniană, după ce capătă în dramele lui Cehov culoarea unei dezbateri sociale ardente, acest strigăt de furie al demnităţii umane sufocate de filistinismul burghez a trecut renăscut în opera lui Gorki unde a întîlnit dezlegarea mult aşteptată. La flacăra ideilor revoluţiei proletare care pătrund biruitoare în casa condamnatului la moarte Egor Buliciov, controversa îmbătrînită enunţată în dramele de la sfîrşitul veacului trecut a fost tradusă în termenii săi reali şi rezolvată cu o acută limpezime. Contradicţia dintre individ şi societate a căpătat relieful luptei înverşunate dintre omul încătuşat şi lanţurile orînduirii burgheze. In lumina învăţăturii marxist-leniniste despre lupta de clasă, vechile erori au apărut în postura tragică a rătăcirilor provocate de ignoranţă. Gorki şi apoi întreaga dramaturgie a realismului socialist au aşezat problema raporturilor dintre om şi colectivitatea umană în perspectiva socialismului biruitor.

Tema răspunderii fiecărui om cinstit faţă de destinul colectivităţii din care face parte a devenit, pe bună dreptate, proprie unui mare număr de lucrări dramatice legate nemijlocit de dezbaterile ideologice ale epocii noastre. Raporturile între individ şi societate au căpătat în mod firesc, în viaţă ca şi în literatură, aspectul relaţiilor dintre om şi revoluţie. Coborîrea din turn, ieşirea în stradă, intrarea în luptă au pus tuturor în zeci de variante problema grea a răspunderii, chemarea drastică la datoria civică.

In literatura noastră nouă această chestiune fundamentală s-a ivit în nenumărate chipuri. Ea a apărut cum era şi firesc cu o deosebită acuitate pe tărîmul dramaturgiei, în genul dificil al confruntărilor dramatice de prim plan. Atunci cînd un scriitor tînăr, atras de magia scenei, îşi face intrarea în teatru cu două piese închinate acestei dezbateri esenţiale şi nu ciripelilor zglobii pe mici subiecte simpatice, acest lucru vorbeşte despre maturizarea întregii noastre vieţi literare, într-un chip îmbucurător. Infăţişînd mai sus linia de dezvoltare istorică a problemelor care l-au atras şi pe autorul „Secundei 58" nu am intenţionat să ţinem cu orice preţ lecţii pedante. Desigur, Dorel Dorian nu este încă un dramaturg de prima mărime şi nici nu putem şti cu siguranţă dacă va deveni unul, mîine. Aşezat în perspectiva unor precedente de înalt prestigiu, piesa sa încă fragilă primeşte însă investitura dramei de idei şi se înscrie la această rubrică printre lucrările care beneficiază de luminile unei concepţii înaintate despre lume şi societate. Dar care este, în fond, substanţa acestei drame juvenile, redactată cu o certă pasiune pentru problemele capitale ale vieţii noastre?

★

Cele şase sau şapte personaje din prima linie a dramei sînt chemate pe rînd în faţa obligaţiei de a-şi măsura viaţa cu etalonul înalt al împlinirii răspunderilor de ordin social. In primul act patru oameni: Ştefan Mareş, sentimentala Vali, scrupulosul inginer Tunsoiu, şi Ailincii formează primul careu de caractere confruntate cu supremul comandament moral al respectării îndatoririlor obşteşti.

Acţiunea piesei se petrece pe un şantier de construcţie, iar cei patru s-au aflat într-o noapte la datorie, în cabina de comandă a centralei electrice. O defecţiune neaşteptată a cerut intervenţia rapidă a unuia dintre membrii echipei de serviciu, dar gestul salvator a fost săvîrşit în simbolica secundă 58, cu două secunde doar înainte de producerea ireparabilă a catastrofei. Cine a tras maneta? De ce atît de tîrziu?

Este de observat că, spre deosebire de piesa „Dacă vei fi întrebat", unde tensiunea provocată de anchetarea unui „caz" enigmatic ţine în picioare întregul edificiu al dramei, „Secunda 58" acordă interes mişcărilor sufleteşti ale personajelor, părăsind tentaţia senzaţionalului de suprafaţă. Am putea spune că şi pentru autor intervine în desfăşurarea acţiunii o... secundă 58, în care spectaculosul exterior este părăsit pentru a aborda discuţia de idei. Intr-adevăr, caracterul enigmatic al primului act se dovedeşte a fi o sprintenă introducere expozitivă în acţiunea propriu-zisă, unde termenii conflictului devin, pe bună dreptate, gravi şi complicaţi.

De fapt, după careul prim de eroi traşi la răspundere, personajele sînt regrupate în diferitele ipostaze ale problemei pe care este clădită piesa. Un alt careu solicitat să ţină seama de cerinţele morale ale societăţii noi îl formează în actele următoare inginerul Banu Mareş, fratele său Ştefan, secretarul de partid Lupu Aman şi tînăra ziaristă Domnica Rotaru. Pentru fiecare dintre aceştia se creează, şi este rezolvată pozitiv obligaţia alegerii între pornirea oarbă, individualistă spre împlinirea unei fericiri obţinute oricum şi respectarea codului moral al unei clase care pleacă de la ideea respectării celorlalţi oameni şi a dreptului fiecăruia la bucurie. Bătrînul inginer Tunsoiu este citat individual într-un alt proces etic privind chestiunea atitudinii faţă de colectivitate, atunci cînd i se cere să accepte cuplarea proiectului său cu cel al altor specialişti.

Dintre aceste aspecte multiple ale dezbaterii pasionante în jurul noţiunii de răspundere, unele sînt rezolvate radical, altele rămîn în stadiul de schiţă. Esenţial este însă faptul că, deşi acţiunea se petrece în biroul inginerului şef, atmosfera proprie şantierelor socialismului pătrunde în scenă prin conţinutul replicilor rostite, prin caracterul nou, proaspăt al unora dintre soluţiile propuse problematicii omeneşti care însufleţeşte acţiunea piesei.

Sîntem pe deplin conştienţi de scăderile piesei lui D. Dorian. Unele probleme ridicate, cum ar fi de pildă aceea a influenţei colectivului muncitoresc în formarea conştiinţei unor oameni temporar rătăciţi nu este dusă pînă la capăt. Transformarea lui Ştefan Mareş este pripită. Aman, secretarul de partid este menţinut exclusiv (şi excesiv!) în planul sentimental. Intervenţiile sale în problemele mari ale şantierului, pasagere şi convenţionale, nu izbutesc să creeze întreagă imaginea activistului, chemat mereu să facă faţă marilor sale răspunderi. Alte personaje promiţătoare la prima lor apariţie, sînt abandonate în cursul acţiunii. Vali — de pildă — părea gata să ne spună o poveste emoţionantă pe care nu mai avem prilejul s-o auzim. Dumitru Ailincii se menţine în limita unei apariţii pitoreşti. Intervenţia învăţătoarei Ana Petrescu, aduce în final o notă de didacticism şi o tonalitate dulceagă care scade din autenticitatea ultimului act. La acestea trebuie să adăugăm simbolistica facilă a unor replici aluzive, care nu vin în ajutorul reliefării acuităţii conflictului dramatic. Toate aceste deficienţe, unele provenind din lipsa de experienţă, iar cele mai multe dintr-o grăbită tratare a problematicii pe care s-a angajat piesa trebuiesc înfăţişate răspicat şi clar. Nu ne îndoim, însă, că autorul „Secundei 58" a înţeles singur cîte neîmpliniri mai sînt în ţesătura piesei sale, cu care are meritul de a se fi situat în miezul procesului de formare a conştiinţei omului epocii socialiste.

Tînărul autor a absorbit în compoziţia dramei nu puţine sugestii şi influenţe ale unor scriitori mai noi sau mai vechi. S-a vorbit, pe bună dreptate, de umbra lui Sebastian, prezentă mai ales în compartimentul liric, unde repartiţia sarcinilor dramatice între cei trei bărbaţi cîştigaţi de apariţia Domnicăi, ca şi farmecul proaspăt al eroinei amintesc de unele preferinţe ale autorului „Jocului de-a vacanţa". Momentul imaginarei goane prin ploaie (stîngaci redactat de D. Dorian) descinde din incantaţiile lirice ale lui Giraudoux, iar unele replici înflorite metaforic urmează experienţa unui dramaturg romîn contemporan (Al. Mirodan), nu cu mult mai vîrstnic decît autorul „Secundei 58". Ceea ce ni se pare important este însă să menţionăm că, dincolo de influenţele inerente perioadei de formare a unui nou scriitor, „Secunda 58" vădeşte semne de originalitate. Dorel Dorian a abordat cu prea multă seriozitate o temă esenţială eticii comuniste pentru a nu converti, în bună măsură, influenţele la o gamă cu accente vii, inedite.

Cu paşi nesiguri, deocamdată, Dorel Dorian a păşit totuşi pe magistrala marilor probleme, îndemnat de curajul eroilor săi pe care i-a cunoscut pe şantierele construirii socialismului. In ciuda slăbiciunilor sale, „Secunda 58" este o piesă cu certe calităţi. Dacă va descifra cu rîvnă tainele vieţii interioare a electricianului Ailincii şi a tovarăşilor săi dincolo de savoarea limbajului colorat, Dorel Dorian va descoperi neîndoielnic marile zăcăminte ale noului şi se va simţi obligat să-şi făurească unelte potrivite explorării unor asemenea bogăţii mirifice.

★

Piesa unui scriitor tînăr a fost pusă în scenă de un regizor din aceeaşi generaţie. Autorul, directorul de scenă, ca şi marea majoritate a interpreţilor au învăţat să facă artă în anii societăţii socialiste şi au participat la spectacol cu o însufleţire particulară, izvorîtă din legătura lor nemijlocită cu problematica textului dramatic.

Nu trebuie să simplificăm lucrurile şi ni se pare, desigur, inacceptabilă ideea după care un spectacol pe teme şi cu personaje contemporane necesită o mai sumară tratare compoziţională a tipurilor. Dimpotrivă, trebuie cu orice preţ evitată conturarea schematică, superficială, a unor roluri cu sarcini complexe; nu trebuie îngăduită confundarea legăturii afective între artiştii interpreţi şi eroii unor piese de azi, cu dispariţia obligaţiei de a sublinia caracterele de o infinită varietate ale acestor eroi. Dintre interpreţii „Secundei 58" la Teatrul „C. Nottara", numai Aurel Cioranu (care repetă cu o stăruinţă obositoare aceeaşi dezinvoltură băieţească de „şmecher") şi — în mai mică măsură — Tatiana Iekel, săvîrşesc greşeala de a se juca pe sine, de a renunţa la obţinerea unui contur propriu personajului respectiv. Domnica Rotaru în interpretarea Tatianei Iekel are, fără îndoială, momente bune dar seamănă uimitor cu celelalte fete visătoare interpretate de aceeaşi actriţă în ultimii ani, îşi găseşte cu greu — şi numai în răstimpuri — glasul său propriu.

Regia (Radu Penciulescu) a asigurat, într-o mare măsură, autenticitatea acţiunii, nu atît prin pregătirea unor momente lirice disparate, ci mai ales prin evidenţierea profilurilor morale ale cîtorva dintre principalii protagonişti ai dramei. Este, astfel, pentru întîia dată cînd îl vedem pe Iurie Darie abdicînd de la linia stereotipă a junilor impetuoşi. O victorie cu totul remarcabilă o repurtează, însă, Boris Ciornei (Lupu Aman) care se ţine departe de orice stridenţe, cu o încredere desăvîrşită în forţa emoţională a jocului sobru, discret. Actorul trebuie să evite, însă, permanentizarea unui aer suferind, excesul de tristeţe nepotrivit datelor morale ale comunistului Lupu Aman. Alături de virtuozitatea cunoscută a unui vechi maestru al scurtelor apariţii ca N. Tomazoglu (inginerul Tunsoiu) tînărul Amza Pellea (Ailincii) ne-a suprins prin linia fermă, de o reală savoare, acordată unui personaj căruia textul nu-i acordă însemnătatea cuvenită. Iulian Necşulescu (Banu Mareş) remarcabil în scenele de dispută ideologică, a cunoscut în scenele de poezie dificultatea trecerii fireşti de la sobrietatea iniţială proprie comportării inginerului-şef, la tonalitatea tinerească a unui vis de dragoste.

Este un ritm optimist în spectacolul Teatrului Nottara care nu rezultă dintr-o cadenţă grăbită a mişcării, ci din menţinerea neîntreruptă a însufleţirii discuţiei pe teme etice. Regia a asigurat acţiunii un decor simplu şi luminos (semnat de Marga Ene) care a prezentat de la prima ridicare de cortină cartea de vizită a acestui spectacol, străbătut de patosul ideilor preţioase ale moralei comuniste.

V. MINDRA

Turneul soliştilor romîni în India, Indonezia şi Egipt. *Valentina Massini, Gelu Barbu, Livia Liseanu, Traian Popescu şi Al. Şumschi la sosirea în capitala Indiei.*

Succese ale artei interpretative romîneşti

Izbînzile repurtate în ultimii ani de solii noştri artistici peste hotare se înscriu în rîndurile consecinţelor directe ale măreţului program de construcţie a socialismului. Mergînd în acelaşi pas rapid cu oamenii muncii din ţara noastră, artiştii au adus Republicii Populare Romîne lauri bogaţi pe cele mai variate tărîmuri ale artei. Să ne oprim puţin asupra unora dintre aceste izbînzi.

De cînd exista el, Teatrul Naţional nu întreprinsese niciun turneu oficial în străinătate. In 1956, colectivul său a trecut pentru prima dată graniţele ţării, plecînd la Paris, unde în cadrul Festivalului „Teatrul Naţiunilor" a înregistrat un uriaş succes.

Un an mai tîrziu, nu numai în ţară, ci şi în oraşul lui Goldoni, la Veneţia, Teatrul Naţional „I. L. Caragiale" strălucea din nou cu piesa „Bădăranii."

A mai trecut un an şi a avut loc triumfalul turneu al aceluiaşi Teatru Naţional în Uniunea Sovietică, unde căldura şi entuziasmul publicului nu au avut egal decît în căldura şi entuziasmul cu care cronicarii dramatici subliniau calităţile actorilor noştri, ale regizorilor şi scenografilor, ale dramaturgiei noastre originale.

Tot în Uniunea Sovietică, turneul Filarmonicii de Stat „George Enescu" din Bucureşti a constituit, după expresia publicaţiei „Sovetkaia Kultura", „unul dintre cele mai importante evenimente ale stagiunii simfonice din U.R.S.S.".

De altfel, Filarmonica de Stat „George Enescu" este un colectiv care călătoreşte mult. El a concertat pînă acum de două ori în R.P. Polonă, de două ori în R. Cehoslovacă, în R. P. Ungară, R. P. F. Iugoslavia, Finlanda şi Suedia. In aceste două din urmă ţări, tradiţionala răceală nordică a dispărut cu desăvîrşire cu prilejul concertelor Filarmonicii noastre. Critici muzicali temuţi şi exigenţi au elogiat fără parcimonie calităţile excepţionale ale orchestrei bucureştene. Iată o mostră: „Stockholms-Tidningen" scria printre altele: „Ce orchestră! Concertul ei a fost o experienţă pe care puţini dintre noi au trăit-o înainte. Auditorii, în unanimitate, au fost entuziasmaţi după fiecare bucată, aplauzele au căpătat forme meridionale, se bătea din palme, se striga bravo. Pe bună dreptate! Pînă şi subsemnatul, vechi şi experimentat critic, a plecat uimit, mişcat şi entuziasmat!".

Alte colective ale noastre au dus pînă departe faima artei romîneşti. După ce a jucat în Cehoslovacia şi Albania, după ce nu numai că a făcut un turneu în Republica Arabă Unită, dar a contribuit în modul cel mai direct la crearea primului teatru de păpuşi egiptean, Teatrul „Ţăndărică" a întreprins un important turneu în Republica Federală Germană.

Ansamblurile de cîntece şi dansuri populare din patria noastră au făcut cunoscute jocul şi muzica folclorului romînesc, din Franţa pînă în Republica Populară Democrată Coreeană, din Birmania şi Ceylon pînă în Republica Democrată Germană. In frumoasa ţară a Galilor, ca şi în însorita Sicilie, juriile concursurilor de cîntece şi dansuri populare au avut aceleaşi reacţii faţă de ansamblurile noastre: le-au acordat premiul I.

Premiile luate de colectivele şi artiştii noştri individuali la diferitele competiţii internaţionale sînt de altfel atît de numeroase încît o citare a lor ar fi cu neputinţă într-un cadru restrîns, ca cel al acestui articol. La Festivalurile mondiale ale tineretului şi studenţilor, întrebarea pe care şi-o pun „suporterii" artiştilor noştri nu este dacă am luat vreun premiu, ci cîte premii am obţinut. La concursuri de mare prestigiu, artiştii noştri au recoltat de asemenea lauri: Ştefan Ruha la „Ceaikowski" (Moscova) şi „Margueritte Long-Jacques Thibaud" (Paris), Ladislau Konya la Geneva şi Toulouse, Dan Iordăchescu la Berlin, Salzburg, Toulouse şi Viena, Teodora Lucaciu la Toulouse, Nicolae Herlea şi Maria Voloşescu la Verviers, Cornel Fînăţeanu la Viena şi Geneva etc., etc.

Dirijorii şi soliştii noştri instrumentali şi vocali au fost prezenţi în aproape toate ţările Europei şi în numeroase ţări ale Asiei şi Africei. George Georgescu, Mircea Basarab, Mihai Brediceanu, Mircea Cristescu, Valentin Gheorghiu, Ion Voicu, Ştefan Gheorghiu, Zenaida Pally, Arta Florescu, Garbis Zobian, Elena Cernei, Mihai Constantinescu, Iolanda Mărculescu, Ionel Tudoran, Valentin Teodorian, Lya Hubic, Vladimir Orlov, Radu Aldulescu şi foarte mulţi alţii au fost aplaudaţi şi bisaţi pe nenumărate estrade de concert şi scene internaţionale.

Chiar atît de sumar cum a fost expus, se poate vedea lesne cît de pozitiv este bilanţul de activitate cu care se prezintă artiştii noştri în faţa celui de-al treilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. Nu încape îndoială că Directivele care vor fi adoptate la Congres vor constitui un puternic stimulent pentru un avînt şi mai mare al artei noastre interpretative şi implicit pentru dobîndirea unor succese şi mai de seamă ale artiştilor noştri peste hotare.

N. MINEI

„Urez succes Florichii Cordescu"

(prin telefon de la Moscova)

Pictoriţa romînă Florica Cordescu, ale cărei desene au fost înfăţişate nu demult, la expoziţia organizată la Moscova, mi-a lăsat, cu desenele ei, executate cu mare măiestrie, o impresie admirabilă. Linia simplă, vie, a desenelor ei exprimă minunat psihologia oamenilor, pe care îi desenează cu marea simplitate pe care ţi-o dă adînca înţelegere.

Florica Cordescu este o pictoriţă de mare talent. Ii doresc din toată inima noi succese în munca de creaţie.

M. S. SARIAN
artist al poporului al U.R.S.S.

„Vom colabora în lupta pentru progresul ştiinţei şi civilizaţiei"

(Declaraţiile academicianului A. Orlandos, secretar general al Academiei din Atena)

Timp de cîteva zile ne-a vizitat ţara dl. Anastasios Orlandos, secretar general al Academiei din Atena. Filolog, arhitect şi arheolog, dl. Orlandos este o personalitate de seamă a culturii greceşti.

Domnia-sa este secretar general al Institutului de arheologie şi profesor de arheologie bizantină la universitatea din Atena. Pînă de curînd a deţinut şi o catedră la şcoala de arhitectură. Timp de mai mulţi ani, A. Orlandos a condus direcţia de restauraţii din cadrul ministerului educaţiei.

Dl. Orlandos a făcut o declaraţie revistei noastre în care s-a referit pe larg la relaţiile pe tărîmul ştiinţei dintre R.P.R. şi Grecia:

— Trebuie să mulţumesc Academiei R.P.R. pentru invitaţia făcută de a vizita ţara dumneavoastră. Scopul principal al vizitei mele este strîngerea relaţiilor ştiinţifice între Romînia şi Grecia. Au fost făcute începuturi bune, ca vizita eminentului om de ştiinţă romîn, dl. A. Joja, preşedintele Academiei R.P.R., la Atena, şi călătoria în ţara dvs. a lui Spiros Melas. Dl. Joja a făcut la Atena o comunicare apreciată, intitulată „Prezenţa lui Aristotel în logica modernă". Eu am prezentat la Bucureşti, în cadrul Institutului de istorie, comunicarea „Arhitectura Parthenonului", monument la a cărui restaurare am lucrat şi eu.

Un pas important în cunoaşterea reciprocă s-a făcut pe calea schimbului de publicaţii ştiinţifice. Trebuie să-mi exprim admiraţia faţă de progresele realizate de Institutul de arheologie din Bucureşti. De asemeni organizarea şi prezentarea muzeelor dvs. este foarte bună. Trebuie apreciat numărul mare de şantiere pentru cercetări arheologice. Această muncă se desfăşoară sub îndrumarea acad. prof. Emil Condurachi, apreciatul arheolog romîn.

In continuarea declaraţiei sale, Anastasios Orlandos s-a referit la vizita făcută în localităţile de pe litoral unde se găsesc ruinele vechilor aşezări ale coloniştilor greci.

Am simţit o emoţie particulară vizitînd aceste locuri. Ele sînt minuţios studiate iar lucrările ştiinţifice ale arheologilor romîni sînt foarte bune.

Aceste urme sînt mărturii elocvente ale legăturilor de mii de ani ale popoarelor noastre care au cunoscut, uneori, în cursul istoriei lor lupte şi suferinţe comune. De exemplu, dominaţia otomană şi lupta pentru scuturarea acestui jug.

Sperăm că norii care au umbrit timp de cîţiva ani amiciţia noastră seculară sînt risipiţi. Şi că de acum înainte Republica Populară Romînă şi Grecia vor colabora în lupta pentru progresul ştiinţei şi civilizaţiei, independent de deosebirile dintre orînduirea socială şi politică a celor două ţări.

In încheiere aş vrea să spun că Bucureştiul mi-a lăsat o foarte bună impresie. Este un oraş modern, de factură europeană.

★

Impreună cu dl. Orlandos ne vizitează ţara dl. Leandros Vranusis, subdirector al Institutului de istorie medie din Atena. Domnia-sa, care vine pentru a doua oară în Republica Populară Romînă, ne-a vorbit despre vizitele făcute prin ţară, exprimîndu-şi admiraţia faţă de posibilităţile pe care le au oamenii de ştiinţă romîni prin condiţiile create de stat, care le pune la dispoziţie importante mijloace materiale.

Semnificaţia unui turneu

Aşa cum era de aşteptat, dansatorii romîni s-au simţit în Bulgaria ca acasă; realitatea socialistă a ţării vecine şi prietene ca şi limbajul comun al artei, au dat naştere unei înţelegeri spontane şi reciproce. Soliştii baletului romînesc au venit în contact cu dansatorii bulgari încă de mai demult, la Concursurile internaţionale ţinute în diverse capitale europene cu prilejul Festivalurilor mondiale ale tineretului şi studenţilor. Turneul recent de la Sofia este însă mai mult decît o luare de contact. Pentru prima dată am avut ocazia de a ne afirma peste hotare, nu prin cîteva individualităţi, ci printr-un colectiv unitar, închegat, capabil să dea măsura întreagă a posibilităţilor noastre artistice.

Colectivul de balet al Teatrului de Operă şi Balet al R.P.R. s-a prezentat la Sofia cu trei spectacole: „Romeo şi Julieta" de S. Prokofiev, două balete romîneşti – „La piaţă" de M. Jora şi „Priculiciul" – de Z. Vancea, completate cu „Tricornul" de De Falla şi „Lacul lebedelor" de P.I. Ceaikovski – fiecare din acestea în două distribuţii. In felul acesta s-a dat posibilitatea tineretului să-şi afirme calităţile, ceea ce s-a şi întîmplat cu prisosinţă. Putem spune cu mîndrie că încrederea şi entuziasmul publicului din Sofia au crescut de la un spectacol la altul, culminînd într-o adeziune totală. Era, de altfel, răsplata firească a unui efort colectiv deosebit: ansamblul s-a arătat disciplinat, plin de însufleţire şi, mai ales dăruit cu totul unei puternice pasiuni artistice. Aplauzele recoltate la scenă deschisă şi la căderea cortinei, ne-au convins că dunga luminoasă a rivaltei n-a fost decît o graniţă simbolică, dansatori şi spectatori contopindu-se într-o singură vibraţie de artă.

Trebuie să menţionez aici bucuria aparte pe care ne-a dat-o constatarea că cele două balete romîneşti au găsit un larg şi cald răsunet în rîndurile spectatorilor bulgari. Presa bulgară a subliniat valoarea coregrafiei noastre, elogiind pe maeştrii de balet Oleg Danovski, Vasile Marcu şi Tilde Urseanu, pentru prospeţimea, originalitatea şi fantezia lor creatoare.

O menţiune deosebită se cuvine orchestrei Teatrului de Operă din Sofia, condusă de dirijorul Cornel Trăilescu, care, deşi avînd la dispoziţie un timp limitat, şi-a însuşit pe deplin partiturile, asigurînd cu prestigiu latura muzicală a spectacolelor şi contribuind la succesul obţinut.

Impresiile din sala de spectacol au fost confirmate ulterior, în cadrul unei întîlniri pe care dansatorii noştri au avut-o cu dansatorii şi oamenii de artă şi muzică din Sofia.

Cu acest prilej s-a procedat la un adevărat schimb de experienţă: s-au purtat discuţii nu numai pe marginea spectacolelor noastre, dar s-au dezbătut şi probleme legate de întreaga activitate – de la metode de lucru pînă la proiecte de repertoriu – a teatrelor de balet de la noi şi din ţara prietenă. Discuţiile s-au dovedit rodnice, atît în ceea ce priveşte schimbul reciproc de sugestii şi idei, cît şi apropierea sufletească dintre noi şi dansatorii bulgari.

Semnificaţia acestui turneu nu se reduce însă la experienţa personală a celor ce s-au bucurat de el, ci se înscrie în aria largă a relaţiilor culturale menite să contribuie la dezvoltarea prieteniei între toate popoarele iubitoare de pace.

Irinel LICIU
artistă emerită

TAKACS TIBOR (R. P. Ungară)

Orchestra Bucureştilor

— fragment —

Simţi? Totu-i numai muzică-n oraş,
un zumzet plin de soare, uriaş.
E burgul primăverii, burgul verii,
vibrîndu-şi, fragezi în lumină, merii.
Chiar mersul norilor e muzical,
peste copaci cu cîntecul egal.
Şi trena dimineţii luminoase
foşneşte printre plante, de mătase.
O, răpăit de tobe diafane!
Cad pe pămîntul încălzit, castane.
Arteziene... Infloriri subtile...
De neasemuit, vrăjite zile!

Şi cînd, superbe, noile clădiri
şi-aprind luminile în amurgiri,
frumoasele lumini în ele-adună
tot farmecul viorilor sub lună,
şi susurul fîntînii-arteziene,
şi fluiere subţiri, suind alene.
Se dăruie cîntarea cristalină,
în izbucnirea vastă, de lumină,
urcînd pe cerul nopţii, în răcoare,
tăcute stele noi, scînteietoare.

In romîneşte de TUDOR ROTARU

OLDRICH VYHLÍDAL (R. Cehoslovacă)

Delta dunăreană

Aici a fost odată un ţinut străvechi:
palmele femeilor, cu noduroase vine,
se ridicau spre revărsarea lunii, spre apa străvezie a morţii,
spre albele şuviţe ale valurilor, spre marea care se lupta cu cerul
iar în nisipurile albe zvîcnea amprenta Şarpelui;
aici a fost odată un ţinut străvechi,
ţinut al sărăciei, al răului şi-al foamei,
ţinutul mohorîţilor pescari, robi ai uneltelor străvechi,
robi ai viselor şi-ai vieţii de păianjen în ziua mohorîtă,
în lotci, prin trestiile dese, în păienjenişul deltei
unde soarele arde şi apa curge, domoală.

Aici a fost odată un ţinut străvechi:
viaţa se scufunda după peşti
sub marama de spumă în care plasa,
vis argintiu, trăgea din greu
iar vîntul şuiera pe mal
în oasele uscate ale peştilor.

Aici e un ţinut străvechi şi lipovenii
în lotci, ca berzele în cuib,
duc stuful către mare, poate la Sulina;
aici e un ţinut străvechi, dar viaţa e cu totul alta:
ca nicăieri în lume, — pînă cînd toate ţările întineri-vor —
oamenii cresc aici din susul apei,
ca nuferii cînd înfloresc la soare.

Ah, de-aş putea să prind într-un singur cuvînt creşterea asta
pentru ca pescarii să plutească în ea, departe,
prin stuful pe care îl seceră maşinile mînate de mecanici zvelţi,
pentru ca în ea să plutească departe, ca nişte păsări de apă
lipovenii care trec în lotci
să plutească spre şlepurile cu stuf de aur, în păienjenişul deltei
unde soarele arde şi apa curge, domoală...

In romîneşte de GELLU NAUM

contrapunct

Patru zile la rînd au fost prezentate la Paris filme ale lui S.M. Eisenstein, trecere în revistă a totalităţii operei cinematografice a marelui regizor sovietic.

●

Ultima expoziţie a pictorului Bernard Buffet intitulată „Cannes" 1960" a fost primită cu răceală de publicul elegant al vernisajelor. De ce? Găsim răspunsul în rîndurile pe care le reproducem ale criticului Jean Rollin: „Cu surîsuri crispate este primită prezentarea a 34 de tablouri ilustrînd spectacolul cotidian al staţiunii vedetă. Pălării de clown, machiaje cadaverice, priviri pierdute, gulere largi, ochi încercănaţi şi, probabil, sîni falşi – pictorul subliniază necruţător anatomia elegantelor sale modele... Este critica unei societăţi de îmbuibaţi şi a unui mediu descompus pe care o prezintă Bernard Buffet...".

●

Filmul sovietic „Balada soldatului" a fost achiziţionat pentru a fi proiectat în Statele Unite şi Canada.

●

La Moscova a apărut o amplă lucrare consacrată vieţii şi operei lui Maurice Ravel, semnată de G. Cibin. Autorul îşi însuşeşte, în concluzie, opinia lui Prokofiev care îl considera pe Ravel ca „unul din compozitorii contemporani cei mai marcanţi".

●

Ziarul sovietic „Les nouvelles de Moscou" publică o scrisoare a Galinei Ulanova în care se spune: „Informaţiile apărute în ziarele străine care afirmau că am părăsit scena nu sînt exacte... Nu am părăsit scena şi continui să dansez la „Teatrul Mare" în măsura în care lucrul nu-mi dăunează sănătăţii. Altădată participam la 4–6 reprezentaţii, acum la 2–3 pe lună. Aceasta îmi permite să mă consacru unor activităţi noi pentru mine: învăţămîntul şi regia". Ulanova arată, în încheierea scrisorii, că în cadrul turneului pe care-l va întreprinde în ţările scandinave, va dansa în „Giselle": „Sper că acest turneu nu va fi ultima mea apariţie pe scenă în străinătate". Admiratorii din întreaga lume a marii dansatoare sînt încîntaţi de această ştire.

●

Profesorul american Winston MacDaniel a fost concediat de la un liceu din San Antonio (Texas) pentru că a încercat să prezinte cazul avionului „U–2" în adevărata sa lumină. Pe cealaltă coastă a Atlanticului, în Anglia, elevii unei şcoli din sudul ţării au fost victimele anchetei poliţiei deoarece – auziţi ce crimă! – s-au interesat (notaţi, numai interesat) de chestiuni ca dezarmarea nucleară şi politica rasială (nu cumva rasistă?) a guvernului Africii de Sud. Zelul poliţiei se pare că nu a fost apreciat de opinia publică, deoarece chestiunea a ajuns în dezbaterea Camerei Comunelor în urma unei interpelări adresate de deputatul laburist Griffiths ministrului englez al educaţiei, sir David Eccles.

Profesori concediaţi, elevi sub anchetă sau „democraţia lumii libere".

ROMÎNIA PESTE HOTARE

PABLO NERUDA:

Salut Romîniei noi!

Cred că dezvoltarea liniştită şi hotărîtă a Republicii Populare Romîne ar fi de ajuns pentru a arăta adevărul cauzei socialismului.

In marile ţări ale Americii Latine, cu mai multă populaţie şi bogăţie pe teritoriul lor, nu se construieşte nici măcar o mică maşină de scris.

Trăiască tractoarele romîneşti! Trăiască arhitectura clară şi luminoasă a noilor arhitecţi romîni! Trăiască veselia noii Romînii fecunde şi în plină dezvoltare!

15 iunie 1960

BERNARD HEINZE (Australia)

Directorul Conservatorului din Sydney.

Ce să spun despre Romînia? Voi spune simplu, că o iubesc. De ce? Pentru că nu mă simt aici ca un străin. Imensa activitate artistică şi culturală creează o atmosferă al cărei farmec te copleşeşte. Şi eu nu sînt o excepţie.

HOBLAND ROBERTS (S. U. A.)

membru al Biroului Consiliului Mondial al Păcii

Intocmai ca Marco Polo am descoperit aici o lume nouă, plină de viaţă, puternic unită, legată de toate celelalte ţări socialiste, o lume creatoare şi plină de personalitate. Peste tot pe unde am trecut, la Bucureşti ca şi la Oraşul Stalin, la Tîrgu Mureş ca şi la Bicaz, Romînia este astăzi un uriaş şantier.

ARTHUR KAHN (S. U. A.)

scriitor

In jurul anilor 30 ai secolului nostru a fi „Un american la Paris" însemna a duce o viaţă interesantă din punct de vedere intelectual. Eu cred că în prezent este mai interesant să fii un american la Bucureşti. Ceea ce este pasionant în acest oraş şi ceea ce nu poţi vedea nici la Paris nici la New York este faptul că omul asistă la transformări imense: pasionantă de asemenea este desfăşurarea unei energii extraordinare pentru construirea unui viitor nou. In această vastă acţiune nici un aspect al vieţii nu este neglijat.

Prof. K. P. Sádlo (R. Cehoslovacă), preşedintele juriului internaţional, înmînează solistei romîne Iulia Buciuceanu-Boicu diploma şi premiul al II-lea, obţinute la concursul internaţional de canto, din cadrul Festivalului „Primăvara la Praga."

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon: 17.07.99, ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25,

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 26 (328) joi 23 iunie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

Trăiască al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn!

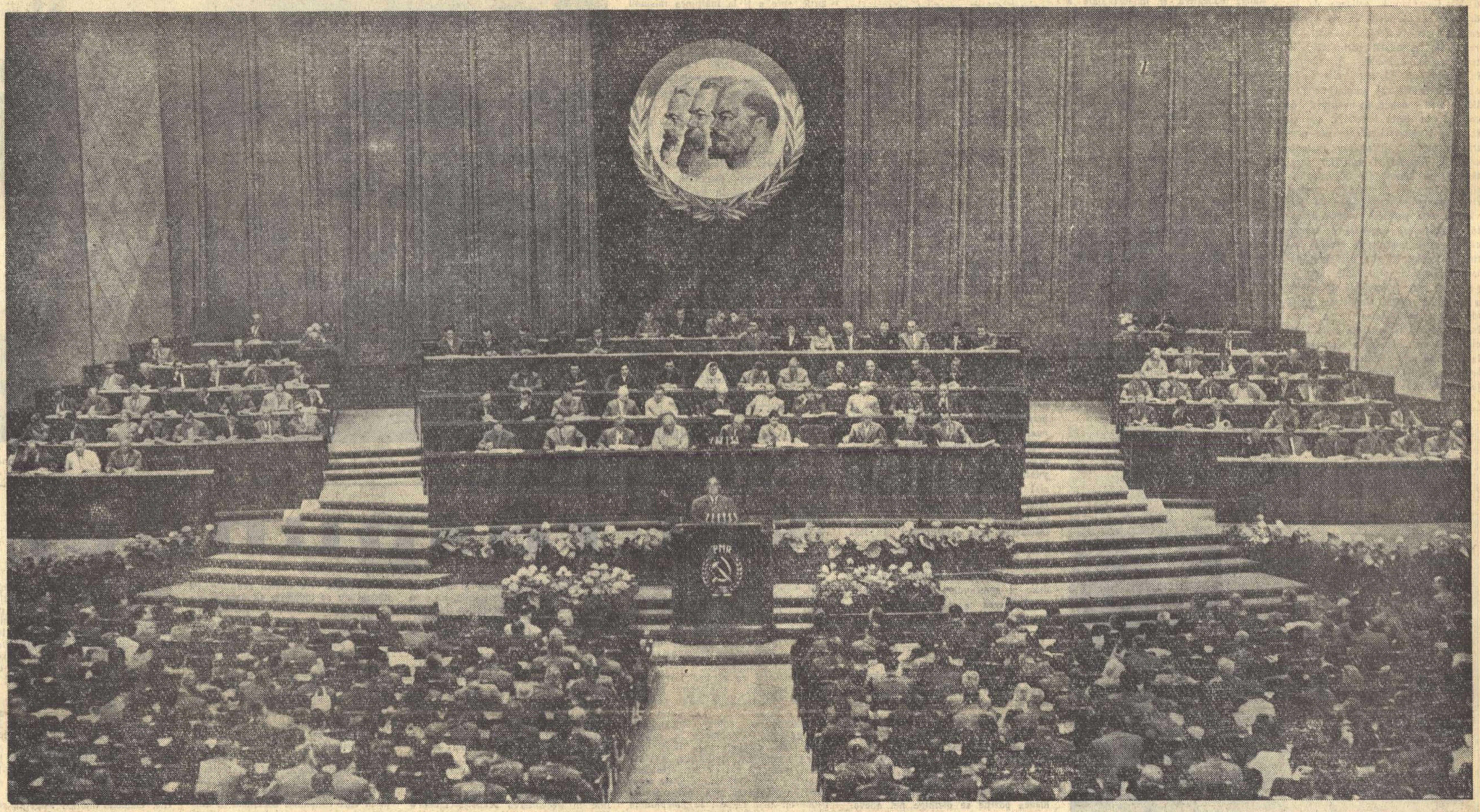

Prezidiul Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn

La Congres a răsunat glasul păcii!

Operă teoretică profundă și îndreptar practic de aplicație uriașă, Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, prezentat la al treilea Congres al Partidului, obligă nu numai la o meditație plină de răspundere, ci și la un studiu temeinic, insistent și disciplinat. Explicația e limpede: aria investigațiilor și a soluțiilor cuprinse în Raport e vastă ca însăși viața celor șase și cincisprezece viitori ani, pe care nu-i mai întrezărim astăzi într-o perspectivă presimțită, ci începem a-i construi gospodărește cu metodă și program.

Un gazetar străin, aflat pe culoarele sălii Congresului m-a întrebat, cu o legitimă curiozitate profesională, ce m-a impresionat mai cu osebire în Raportul ascultat. Am răspuns prompt: sentimentul adînc, de siguranță neclintită, că acest Raport, astăzi încă un program, va fi peste șase ani — și sînt încredințat că mult mai devreme — un bilanț încheiat.

Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a făcut o analiză a problemelor ce frămîntă lumea, iar sentimentul de siguranță la care mă refer izvorăște tocmai din datele acestei confruntări. Evident, acționează astăzi în lume, cu ascuțișul îndreptat împotriva sistemului socialist, forțe războinice care nu trebuiesc subestimate. Există cercuri imperialiste agresive și războinice ale căror manifestări ostile păcii ne sînt tuturora bine cunoscute. Imperialismul își păstrează întreg caracterul său prădalnic și opus spiritului de progres, forță malefică, generatoare de războaie și de nefericiri umane, așa cum îi cunoaștem bine fața și gîndurile sale tainice și tenebroase. Imperialismul dorește războaiele, ca o unică soluție a supraviețuirii sale, știm acest fapt.

Dar una este ce *vrea* imperialismul, și alta ce *poate* să facă. Raportul a demonstrat cu strălucire că a studia problema păcii și a războiului doar prin prizma a ceea ce dorește imperialismul, și a omite condițiile în care este silit să-și continue penibila lui agonie, înseamnă să privești istoria unilateral și trunchiat. Imperialismul vrea războaie, e indubitabil, dar în lume există forța colosală a sistemului socialist mondial, putere ce ține la respect inițiativele cele mai

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 3)

GÎNDURI DIN SALA CONGRESULUI

In clipa în care însemn aceste rînduri, sala Congresului răsună de uralele a mii și mii de oameni, delegați și invitați la cel de-al III-lea Congres al Partidului nostru, — asentiment entuziast, fierbinte la Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, — document de o importanță capitală, constituție morală și practică a proximilor noștri șase și cincisprezece ani. Vom reveni mereu, sîntem siguri, asupra paginilor acestui Raport, spre a sorbi din rîndurile sale puteri pentru marea operă de construcție la care chcamă. Dar fie și acum, sub impulsul impresiei covîrșitoare pe care ne-a produs-o, ne vom strădui să descifrăm cîteva gînduri și cîteva simțăminte, încercate deopotrivă de întreaga suflare a țării care aclamă în această clipă, în picioare, înflăcăratul mesaj.

Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej deschide perspective luminoase și fermecătoare asupra vieții noastre, așa cum va arăta ea într-un viitor apropiat. Spun într-un viitor apropiat, fiindcă șase ani înseamnă, istoricește vorbind, o perioadă foarte scurtă, și fiindcă sîntem încredințați că fiecare cifră din Raport va deveni o realitate chiar înaintea acestui termen.

Am înaintea ochilor imaginea grandioasă a felului cum vor arăta orașele țării noastre, începînd cu capitala patriei peste șase ani, și întrezăresc profilul puternicei noastre industrii, așa cum va arăta ea în 1975. Simt de pe acum trepidația Galaților, primul centru siderurgic al țării, din inima căruia vor porni milioane de tone de fier și oțel, din inima unui oraș pe care al doilea război mondial ni l-a lăsat ca moștenire pustiit și în ruină. Văd Bicazul cu lumina lui darnică revărsată asupra plaiurilor țării, aud duduitul motoarelor, presimt mîna vînjoasă a omului și ochiul înțelept al constructorului de mașini, pornind uzine automate. Admir noile produse industriale, fruct al unor inedite ramuri de industrie și un nețărmurit sentiment de mîndrie patriotică îmi încălzește inima.

Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a avut darul să ne convingă că totul este posibil și că depinde numai de noi și de decizia noastră bărbătească, pentru ca cei șase ani să fie socotiți începuți, pentru ca planul de perspectivă al celor cincisprezece ani să devină o realitate concretă și nemijlocită. In curînd — ne arată Raportul — întreaga țară va fi colectivizată. Propozițiunea, așa cum am formulat-o, sună simplu, dar ce realitate adînc revoluționară, de o sarcină istorică, fără precedent, conține! A fost alungată din satele noastre exploatarea, a fost alungată mizeria, au fost alungate lipsurile și neștiința de carte, au fost alungate toate poverile rușinoase ale unui trecut pe care de pe acum îl vedem proiectat undeva, departe, într-o istorie neguroasă și blestemată. Bunăstarea, ce cuvînt elementar, dar ce încăr-

Zaharia STANCU

(Continuare în pag. 3)

Avîntul industriei socialiste

Sentimentul de apartenență la un partid mare și puternic, înțelept și departe văzător, la unicul partid care aliază principiile juste cu o aplicare în viață clară și rodnică, care întrunește sub același semn intransigența cu cea mai desăvîrșită dragoste pentru om, sentimentul că ești al lui, al acestui partid și că năzuințele tale cele mai înalte întîlnesc, în drumul lor liber și nobil, linia acestui partid și se purifică și se întăresc și mai mult prin el, este un sentiment extraordinar, pe care noi, cei de azi, îl trăim din plin.

Perspectivele pe care le deschide partidul sînt ale noastre și fiecare dintre noi este beneficiarul întregului nou, întregului fără precedent care se poate citi în fiecare rînd din Raportul Comitetului Central, prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R.

Zările noastre sînt deschise și împotriva neprevăzutului, prevăzutul nostru ne umple inima de bucurie, dă vieții noastre echilibru și puterilor noastre îndoit avînt. Ceea ce ni se cere și ceea ce se cuvine să cerem noi înșine de la noi este să fim întru totul la înălțimea celor mai înaripate gînduri ale noastre, să fim la înălțimea planurilor pe care partidul le desenează în fața noastră, pentru noi, pentru ziua de mîine, pentru întreaga frumusețe a viitorului pe care ni-l clădim.

Pașii pe care i-am făcut pînă azi, sub conducerea partidului, au fost pași largi, voinicești, înaripați, pașii pe care îi vom face de acum înainte vor fi pași de uriași. La temelia înfloririi noastre viitoare stă un plan economic măreț, care prevede dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialistă în întreaga economie, în vederea desăvîrșirii construcției socialismului.

Primul loc în planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 îl ocupă, așa cum e firesc, continuarea creșterii intense a industrializării țării, punîndu-se accentul pe industria grea și dîndu-se toată importanța care i se cuvine industriei ușoare.

Indicele de creștere a producției industriale în anul 1965 este de aproximativ 2,1 ori mai mare față de acela al producției din 1959. Cifra este emoționantă, dar dacă parcurgi întregul Raport al C.C. al P.M.R., nu numai această cifră ci și celelalte cifre care indică diverse creșteri în diferite domenii sînt emoționante. Privirea de ansamblu, larga îmbrățișare a tuturor domeniilor, a tuturor sectoarelor care se leagă și se înlănțuie într-o acțiune de reciprocitate, privirea în amănunt a fiecărui sector cu datele lui specifice, cuprinderea minunată a acestei rețele admirabile, forța și armonia care se citește în toată această splendidă echilibrare, mai măreață decît orice simfonie, mai puternică decît orice vis, tot atît de exactă și de perfectă ca mersul și geometria aștrilor în spațiu, îți dau un sentiment admirabil de certitudine, de liniște, o mare mîndrie că ești om, un om care

Lucia DEMETRIUS

(Continuare în pag. 3)

PERSPECTIVE CULTURALE

Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congres, document de valoare excepțională prin materialul de fapte pe care îl conține, ca și prin semnificația lui politică, este consacrat, în cea mai mare parte, realizărilor obținute în toate sectoarele vieții noastre economice, de-a lungul anilor scurși de la al II-lea Congres, a planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965, precum și schița dezvoltării pe viitorii cincisprezece ani. Este firesc să fie așa, nu numai pentru că construcția socialistă are nevoie, în primul rînd, de o bază materială solidă, ci și pentru că, mai ales, în industrie și în agricultură oamenii muncii din țara noastră au dobîndit cele mai frumoase succese.

Raportul se preocupă de asemenea de sectorul cultural, menit pe de o parte să ajute dezvoltarea economică prin aportul științei și al culturii în general, iar pe de alta să înarmeze pe muncitorii și lucrătorii din fabrici și de pe ogoare cu ideologia clasei muncitoare, fără de care nu sînt posibile realizări valoroase în nici un domeniu de activitate, oricît de mari ar fi eforturile și priceperea celor ce muncesc.

In calitatea mea de reprezentant al unei discipline umaniste și mai cu seamă în aceea de profesor, voi face cîteva aprecieri în legătură cu perspectivele care se deschid prin măsurile preconizate cu privire la dezvoltarea învățămîntului.

După numai doisprezece ani de la introducerea sistemului de școlarizare cu cele două cicluri elementare și cu ciclul mediu, a căror menire este să dea o cultură generală elevilor, indiferent de faptul că se vor opri cu învățătura la aceste cicluri ori vor continua să studieze în universități și politehnici, s-a simțit nevoia, dictată de dezvoltarea rapidă a economiei naționale, să se prevadă prelungirea cu un an a învățămîntului de cultură generală. Așa cum au crescut treptat exigențele de ordin material, potrivit progresului continuu al construcției socialiste, la fel au trebuit să crească, drept consecință logică, exigențele de ordin cultural.

Un fapt deosebit de important expus în Raport este generalizarea învățămîntului de șapte ani pînă în 1962 —

Iorgu IORDAN

(Continuare în pag. 3)

Avîntul uriaș al forțelor creatoare ale poporului oferă o sursă inepuizabilă de inspirație pentru scriitorii și artiștii noștri. Dezvoltînd rezultatele pozitive obținute în ultimii ani în lărgirea tematicii și îmbogățirea fondului de idei al literaturii, artei, teatrului, cinematografiei, creatorii noștri au îndatorirea de a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului. Pentru aceasta se cere, în afară de talent, lichidarea a tot ce-l poate îndepărta pe artist de popor — spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de „aleși"; se cere îndeosebi cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent, al artistului cu oamenii muncii — viitori eroi ai operelor sale. Numai astfel în paginile cărților, în operele de artă va pulsa din plin viața noastră atît de bogată, cu faptele ei mărețe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase.

(Din Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R.)

GRANDIOS ȘI SOBRU

Grandios și sobru e cadrul în care se desfășoară lucrările celui de-al III-lea Congres al Partidului, — sala imensă și armonioasă, cu pereții de culoarea peruzelei, sub bolta translucidă a plafonului —; grandios și sobru e raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej — grandioasă trecere în revistă a unor realizări epocale înfăptuite de pe acum, cît și a celor ce se vor înfăptui într-un viitor imediat — raport prezentat în veșmîntul sobru al cifrelor, în ținuta fără greș a cuvîntului dăltuit pe măsura realității.

Grandioasă și sobră e prezența masivă a acestui public de muncitori, de țărani și de cărturari, de vechi și eroici militanți ai partidului, de tinere cadre ridicate în anii puterii populare.

Grandios și sobru se desfășoară lucrările Congresului, grandios și sobru se perindă pe dinaintea cugetului nostru ascensiunea neîntreruptă a marilor mulțimi omenești călăuzite de partid spre culmi, nebănuite mai înainte, de bunăstare și cultură; grandios și sobru ca un genial oratoriu laic e cîntecul înmănunchiat, melodie largă și limpede ce izvorăște din unirea miilor și milioanelor de inimi, de minți, de priviri, luminate de splendidele idealuri comuniste.

Prin mintea poetului, ca prin unda străvezie a unui havuz, fulgeră, argint viu — peștișori pestriți și fără odihnă — adjectivele.

Dar pentru mine, mai presus de toate fulgeră și revin, împerecheate într-o singură melodie, două impresii dominante: grandios și sobru.

Mi se pare că într-un fel sau altul, arta pe care o practicăm trebuie să corespundă, în cuprinsul și în expresia ei — dacă vrea să fie credincioasă epocii sale — acestor imperative lăuntrice. Căci grandioasă e revoluția pe care o trăim și sobre manifestările ei: în muncă, în eroism, în jertfe, în zile mari și în viața de toate zilele

Maria BANUȘ

Satul de mîine

Iată, am viziunea vie a Congresului — viziunea clasei muncitoare la cîrma țării, hotărîndu-i munca și bucuriile, viitorul.

Văd feerica sală a Palatului Republicii strălucitoare ca sub o lumină culeasă din văzduh, sonoră ca un imens și armonios instrument muzical. A ieșit astfel sclipitor și finit, din mîinile muncitorilor, anume pentru sfatul conducătorilor și fruntașilor lor. Totul a fost cizelat cu dragoste, anume pentru aceasta.

Și văd sala plină de delegații partidului din toată țara, aleșii cei mai destoinici dintre muncitorii care trudesc pretutindeni: în mine, la furnale, în uzine, în laboratoare, pe cîmpiile țării. Sînt solii tuturor celor care, rămînînd la locul lor de muncă, făuresc fără întrerupere și în aceste zile de mare sărbătoare, pietricica de mozaic a fiecăruia, la marea frescă a construirii socialismului. De și-ar fi adus fiecare aici instrumentele și mașinile lui de lucru, pereții sălii s-ar fi îndepărtat în lături, și incinta ar fi fost un imens și variat atelier de făurire a tuturor bunurilor materiale.

Dar și așa, oricum, fiecare poartă, fără voie, ceva din obișnuința gesturilor sale de fiecare clipă, ceva din atenția și iluminarea ceasului de creație, de făurire.

Cunosc ochii pătrunzători ai minerilor, fruntea încruntată de atenție a strungarilor, bronzul de pe chipul celor ce văd prin ochiuri incandescente fierbînd metalele cu clocot de soare, privirea departe a colectivistului deprins cu orizontul larg al tarlalelor.

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 5)

Indrumarea de către partid şi dezvoltarea criticii literare

Inzestrînd mişcarea noastră literară cu arma cea mai preţioasă, cu principiul leninist al integrării cauzei artei în cauza generală a proletariatului, partidul a creat condiţia fundamentală a cuceririi succeselor care, definitorii pentru perioada celor cinsprezece ani de la dezrobirea ţării şi începutul transformării conştiinţelor, au trecut de mult peste frontiere, forţînd şi în lumea capitalistă prejudecăţile şi chiar reaua credinţă. Considerînd acţiunea de îndrumare a partidului ca pe o consecinţă ce decurge absolut firesc din postulatul partinităţii, literatura în ansamblu şi critica în speţă au folosit din plin ajutorul multilateral acordat de partid în mod constant, în momentele de cotitură, în lupta împotriva esteticii şi artei burgheze-decadente sau pentru înfrîngerea obstacolelor inerente creşterii. Dezminţind usturător scepticismul şi lamentaţiile intelectualităţii mic-burgheze „apolitice", spulberînd calomniile revizioniste cu privire la arta partinică, veghea dreaptă şi afectuoasă exercitată de conducătorul clasei muncitoare asupra destinelor frumosului şi-a confirmat potenţialul creator prin fapte, prin operele pe care le fructifică. Literatura a dobîndit, graţie atenţiei şi grijii ideologice, posibilitatea de a urma într-o cadenţă tot mai vie marşul socialist al poporului, de a se salva de la paralizie prin asimilarea unor teme fecunde, ţîşnite din viaţa şi năzuinţele constructorilor orînduirii libere, de a-şi ridica măiestria artistică la nivelul conţinutului revoluţionar. Aceeaşi călăuză sigură a permis criticii făurirea unei armături ştiinţifice indispensabile avîntului către nobila menire ce îi este hărăzită: participarea la orientarea realist-socialistă a creatorilor, la formarea gustului şi mentalităţii estetice a oamenilor muncii, la întreţinerea şi lărgirea unei opinii publice avizate şi pretenţioase.

Numeroase sînt ocaziile în care acţiunea educativă şi mobilizatoare a partidului şi-a manifestat eficienţa în rîndurile scriitorilor şi criticilor. Unul dintre ajutoarele importante l-a constituit denunţarea şi combaterea tentativelor de tocire a spiritului critic, existente în unele din comentariile şi studiile despre literatura şi arta actuală. Prin articolul din „Scînteia", intitulat „Impotriva tonului apologetic în critica literară şi artistică". („Scînteia" nr. 4335 din 23 septembrie 1959), se sublinia astfel cu satisfacţie, drept trăsătură caracteristică a anului respectiv „bogăţia creaţiei literare şi artistice", prezenţa a „numeroase lucrări consacrate unor teme însemnate şi centrale", printre care figurează temele bătăliilor din ilegalitate şi în special ale pregătirii insurecţiei armate de la 23 August. Bizuit tocmai pe stadiul înalt al literelor, însufleţit de un interes adînc pentru viitorul scrisului naţional, preocupat de asigurarea unui climat prielnic maturizării creaţiei, receptiv la realizările criticilor înşişi, organul Comitetului Central al Partidului cere criticii, cu o deosebită vigoare, să cearnă scrupulos succesiunea producţiilor literare, să uzeze cu îndrăzneală de toate prerogativele funcţiei sale estetice şi sociale, de obligaţia formulării unor judecăţi ştiinţifice, deci obiective, şi să se comporte ca factor răspunzător de înfăţişarea literaturii. Critica este îndemnată la eliminarea practicilor neprincipiale, în general a considerentelor subiective, generatoare de concesii făcute prostului gust, eşecurilor crase şi oglindirii superficiale, vide de idei şi soluţii artistice originale. Chemată să se pronunţe asupra valorilor şi nonvalorilor, indiferent de „greutatea specifică" a numelor în cauză, critica trebuie să ţină seama de calitatea ideologico-artistică a operelor analizate şi de necesitatea cristalizării unor verdicte precise, — „nepitite după degel" cum spunea într-un interviu Marcel Breslaşu, — şi constructive, aşezate la egală distanţă între elogiul servil, umilitor nu numai pentru adulator dar şi pentru adulat, şi între blamul nihilist. In această privinţă se spune în articolul citat următoarele: „Ar fi greşit să-şi închipuie cineva că spiritul critic este necesar numai în analiza lucrărilor proaste; dimpotrivă, cercetarea ştiinţifică exigentă a operelor de valoare e de natură să scoată în evidenţă tot ce este reuşit, să atragă atenţia asupra a ceea ce autorul n-a izbutit încă să realizeze şi astfel să ajute pe creatorul de talent să meargă înainte". Pornind de aci, de la principiul aprecierii strict ştiinţifice a fiecărei opere, critica este solicitată în continuare să-şi extindă cîmpul de observaţie şi, ascuţindu-şi privirea, să cuprindă în studii generalizatoare activitatea globală a creatorilor şi în special procesele, dinamica întregii literaturi, în vederea desluşirii direcţiilor de evoluţie şi, astfel, a eventualei ei influenţări prin actul critic: „In faţa criticilor şi a publicaţiilor literare stă sarcina de a trece cu toată răspunderea la o muncă temeinică de studiere şi aprofundare a noilor creaţii, ridicînd ceea ce este izbutit la nivelul unei experienţe pozitive a mişcării noastre literar-artistice, iar din slăbiciuni trăgînd de asemeni concluzii şi învăţăminte de ordin general". Apărător pasionat al valorilor autentice, al operelor promotoare de nou şi adversar neînduplecat al reburilor ideologice şi artistice, ca şi al toleranţei faţă de ele, partidul a reclamat totdeauna [1] din partea criticii o poziţie principială, pătrunsă de spirit critic în examinarea lucrărilor literare, pentru că numai de pe o asemenea poziţie se distinge net adevărul de care clasa muncitoare are nevoie şi în acest domeniu. Sprijinitor permanent al spiritului ştiinţific, în calitatea sa de slujitor al celei mai riguroase ştiinţe, marxism-leninismul, partidul propune şi recomandă criticii abordarea metodică a lucrărilor de amploare, de sinteză, pentru că de pe culme, din perspectiva întregului se delimitează şi se valorifică just conform adevărului, locul şi rolul părţilor componente, adică ale operelor izolate sau ale autorilor lor.

Exigenţele formulate de partid criticilor, nu mai au nevoie de justificări; ignorarea sau desconsiderarea lor echivalînd cu anularea esenţei, a raţiunii disciplinii noastre. E de-ajuns, pentru a ne convinge de efectul binefăcător al îndrumării partinice, să ilustrăm prin cîteva exemple ecoul şi emulaţia trezite în rîndurile criticilor şi istoricilor literari de apelurile periodice lansate de partid. Fireşte, incursiunea întreprinsă va încerca să evidenţieze totodată laturile deficitare ale fazei prezente, să măsoare drumul pe care critica îl are încă de străbătut spre a-şi atinge ţelurile, spre a fi la înălţimea misiunii încredinţate.

In primul rînd, socotim vrednic de semnalat că majoritatea revistelor literare, după un serios examen autocritic, au înfruntat problemele însemnate impuse de romane ca „Pe muche de cuţit", „Rădăcinile sînt amare", „Şoseaua Nordului", stabilindu-şi o poziţie critică sau reevaluîndu-şi atitudinea, fie în cronici, fie în articole de ansamblu. Neintimidată de prestigiul autorilor discutaţi, critica şi-a fixat aproape în unanimitate un punct de vedere principial, bine articulat, capabil să reliefeze odată cu însuşirile reale, natura şi cauzele lipsurilor corespunzătoare.

Important este că, profitînd de dezvăluirea şi combaterea pericolului reprezentat de năravurile apologetice, spiritul critic ca atare s-a înviorat, a devenit activ şi contagios. Suflul său animă sforţarea generală a criticii de a emite judecăţi de valoare închegate printr-o aplicaţie mai strînsă la obiect, printr-un complex de criterii, prin observarea îndeaproape a dialecticii conţinut-formă.

Mihail PETROVEANU

(Continuare în nr. viitor)

1) Vezi şi articolul din „Scînteia": „Pentru întărirea principialităţii marxist-leniniste în critica literară" (nr. 4270 şi 4271/1958).

EUGEN GISCA „O nouă sondă"

LUCIAN GRIGORESCU „Tineri muncitori vizitînd Muzeul Partidului"

Noi răspunderi

In aceste zile cînd se desfăşoară lucrările Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, gîndurile tuturor oamenilor muncii se îndreaptă spre noua Sală a Palatului. Hotărîrile ce se vor lua aici vor orienta pentru o nouă etapă dezvoltarea ţării pe drumul socialismului.

Entuziasmul cu care a fost întîmpinat Congresul a demonstrat din nou unitatea indestructibilă dintre partid şi popor. Dezbaterea Proiectului de Directive s-a soldat nu numai cu adeziunea unanimă a milioanelor de cetăţeni ai ţării, dar şi cu nenumărate iniţiative, a stimulat peste tot noi eforturi creatoare.

Acelaşi gînd îi frămîntă şi pe scriitori: ce trebuie să facă pentru a contribui cît mai eficient la îndeplinirea sarcinilor istorice pe care le va elabora Congresul?

Poporul nostru, constructor al socialismului, aşteaptă de la scriitori opere ample, bogate în conţinut, realizate la un înalt nivel artistic în care să se reflecte grandioasa încordare a forţelor creatoare ale poporului şi care să ajute la sporirea acestor eforturi. Datoria principală a scriitorilor, ca şi a tuturor artiştilor, este de a da opere pe măsura istoricelor înfăptuiri ale poporului, sub conducerea partidului, pe drumul uriaşelor prefaceri revoluţionare.

Dacă pornim de la acele sarcini care se desprinseseră pentru creaţia literară din lucrările Congresului al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, ne dăm seamă că multe din ele au fost îndeplinite. Pornindu-se de la hotărîrile primului Congres al scriitorilor din iunie 1956, frontul literar a combătut cu succes idilismul şi negativismul. Cu ajutorul partidului s-a întărit principialitatea criticii literare. Scriitorii au atacat cu curaj temele majore ale vieţii noi. Acţiunea pentru „actualitate şi partinitate" s-a desfăşurat în lărgime şi în adîncime. In cinstea celei de-a XV-a aniversări a eliberării patriei noastre au apărut romane, volume de versuri, piese de teatru, povestiri care — în ciuda unor slăbiciuni serioase analizate de critică — au constituit un însemnat pas înainte în dezvoltarea realist-socialistă a literaturii noastre.

Există însă o sarcină foarte importantă — asupra căreia Congresul al II-lea al Partidului a atras atenţia scriitorilor — şi care rămîne şi astăzi tot atît de actuală: de a lichida decalajul care există între grandiosul înfăptuirilor, măreţia muncii eroice a constructorilor socialismului şi reflectarea *acestei* realităţi în literatură. Lucrările Congresului al III-lea ne-au făcut să simţim şi mai puternic cît de mult mai este de realizat pe tărîmul creaţiei literare, printre altele şi pentru că ne-au ajutat să vedem cu excepţională claritate *ziua de mîine* a poporului nostru. Cînd toate cele prevăzute în Directive vor deveni realitate (şi nimeni nu se îndoieşte că asta se va întîmpla în termenele stabilite), va creşte enorm nu doar producţia, nu doar productivitatea muncii şi belşugul de produse, nu doar nivelul de trai al oamenilor, dar şi ţinuta morală şi intelectuală a cetăţenilor patriei noastre, demnitatea lor, forţele lor creatoare, umanitatea lor. A crea o literatură la nivelul *acestei* creşteri — iată o sarcină de mare cinste, dar şi deosebit de grea.

Literaturii i se cere în primul rînd să contribuie la accelerarea procesului de formare a conştiinţei socialiste a oamenilor muncii. Aşadar scriitorii *sînt datori* să reflecte în primul rînd şi cu precădere acele sectoare ale vieţii în care conştiinţa socialistă se afirmă cel mai puternic. Iar conştiinţa socialistă se afirmă cel mai puternic în fabrici şi uzine, acolo unde eroica noastră muncitorime cîştigă victorii decisive în industrializarea socialistă, victorii pe baza cărora a şi putut fi elaborat grandiosul plan de perspectivă care este astăzi mîndria întregului popor. Clasa muncitoare este un exemplu viu de conştiinţă socialistă pentru toţi oamenii muncii. Din rîndurile ei cresc eroii epocii, oameni puternici şi integri, însufleţiţi, neclintiţi, care transformă în fapte cuvîntul partidului.

Dar ca să ajungem la împlinirea acestei sarcini principale, trebuie să asigurăm o cît mai strînsă legătură între creaţia literară şi viaţa întregului popor, mai ales a clasei muncitoare. Necesitatea aceasta subliniată cu atîta claritate şi în cuvîntarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la conferinţa comitetului regional de partid Cluj este azi în centrul discuţiei literare. In ultimul timp au fost luate o serie de iniţiative organizatorice. Principalul este astăzi să le dezvoltăm, să nu ne mulţumim cu cîteva realizări, ci să înaintăm mereu pe acest drum.

Implinirea sarcinii principale care se ridică azi în faţa literaturii în lumina lucrărilor Congresului al III-lea al Partidului, presupune eforturile convergente ale scriitorilor de toate genurile. Oamenii muncii aşteaptă romane ample, în măsură să dea tablouri impresionante ale muncii întregului popor şi să zugrăvească figuri puternice ale eroilor muncii socialiste, aşteaptă schiţe, nuvele, reportaje care să reliefeze operativ şi pregnant tot ce apare nou şi înaintat şi să critice aspru rămînerile în urmă, aşteaptă piese dinamice, vii, cu conflicte ascuţite care să-i aducă pe scenă pe oamenii epocii noastre şi să arate cum luptă ei pentru învingerea greutăţilor şi pentru victoria noului, aşteaptă poezii lirice pătrunse de sentimentele constructorilor socialismului, de avîntul, entuziasmul şi setea lor de frumuseţe, aşteaptă articole de critică principiale, partinice, care să evidenţieze cu îndrăzneală tot ce este mai înaintat în literatură şi să combată rutina, să dea dovadă de intransigenţă faţă de orice manifestare a ideologiei burgheze, dar mai ales aşteaptă studii ample de sinteză care să analizeze competent fenomenul literar în ansamblu, aducînd o contribuţie substanţială la dezvoltarea teoriei realismului socialist.

Congresul al II-lea al P.M.R. a cerut scriitorilor să lupte hotărît pentru ridicarea continuă a nivelului măiestriei literare. Cu atît mai imperativă este această cerinţă azi. Directivele ne ajută să întrevedem cît de puternic vor creşte cerinţele culturale ale poporului. Ca să putem răspunde acestei exigenţe îndreptăţite, sîntem datori să încetăţenim în rîndurile scriitorilor o atitudine de intoleranţă faţă de tot ce este platitudine, banalitate, mediocritate, faţă de lucrările cu un nivel artistic scăzut.

Sîntem datori să veghem necontenit la puritatea ideologică a creaţiei literare, să respingem cu hotărîre orice încercare de strecurare a ideologiei burgheze, orice teorie revizionistă. Sîntem datori să combatem idilismul şi schematismul, zugrăvirea simplistă a victoriilor, dar combătînd astfel de fenomene negative nu putem uita nici o clipă de datoria principală — aceea de a realiza imaginea epocii şi a eroilor contemporani în adevărata lor dimensiune. Iar epoca noastră este epoca înfăptuirilor grandioase — lucrările Congresului o dovedesc — deci şi dimensiunea creaţiei literare trebuie să fie grandioasă.

Lupta pentru o cît mai strînsă legătură a scriitorilor cu viaţa poporului şi mai ales cu viaţa clasei muncitoare, lupta pentru necontenita ridicare a măiestriei artistice, lupta pentru puritatea ideologică a literaturii — iată cîteva sarcini pe care le desprindem din lucrările Congresului, sarcini care sînt totodată şi directive şi cerinţe concrete. Implinirea lor cere o activitate zilnică neabătută, de dezbatere la obiect a literaturii, activitate la care trebuie să participe şi revistele literare şi secţiile de creaţie şi toate organizaţiile literare obşteşti. Este necesar să aşezăm aceste probleme în centrul activităţii noastre şi să ne mobilizăm toţi pentru rezolvarea lor. Să ridicăm nivelul ideologic al vieţii literare la nivelul cerinţelor care se desprind din lucrările Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn.

Mihai NOVICOV

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE ŢIC: „ORA ŞASE"

Cu „Ora şase" Nicolae Ţic confirmă acele previziuni ale criticii care a descifrat în schiţele şi reportajele sale un elogiu al activităţii îndîrjite şi laborioase.

Un lucru este cert. Nicolae Ţic este un observator perspicace al psihologiei muncitoreşti. El ştie să zugrăvească mediul proletar cu o autenticitate de netăgăduit.

Despre Nicolae Ţic se poate spune că încearcă să privească psihologia muncitorului de dinăuntru, surprinzîndu-i dialectica. Autorul a stat vreme îndelungată în mijlocul minerilor şi a căutat să înţeleagă modul lor de a gîndi şi de a acţiona. „Ora şase" este rodul unei cunoaşteri sîrguincioase a fenomenelor vieţii noi, unul din rezultatele concludente ale întăririi legăturilor între scriitori şi realitatea socialistă. Din nou subliniem că reflectarea activităţii clasei muncitoare este o temă centrală a literaturii şi fiecare nouă carte care îmbogăţeşte acest sector trebuie să se bucure de atenţia specială a criticii.

Romanul celebrează stăruinţa unui colectiv de mineri care sfărîmă maşinaţiile duşmanului şi instaurează etica muncii oneste, devotate revoluţiei.

Intîlnim aici preferinţe tipologice remarcate din primele schiţe ale lui Nicolae Ţic. Andrei Pop este un muncitor de o dîrzenie exemplară, pregătit să întîmpine cele mai dificile obstacole. Evidenţiam în „Profilurile" lui Ţic o sete de angajare, specifică oamenilor formaţi în cadrul proletar. Regăsim acelaşi entuziasm al muncii pentru socialism în etapele hotărîtoare ale biografiei lui Andrei.

Pentru Ţic, problemele eticii noi deţin o însemnătate primordială. Liniştea sufletească a oamenilor este determinată de atitudinea lor faţă de morala socialistă. Despre bătrînul miner Pahonţu: „Pe el nu-l istovea munca, ţinea la greu, fără muncă s-ar fi simţit moleşit, scos din funcţiune, de prisos, ci grijile, răutatea unora, meschinăriile". De aceea, în domeniul eticii, eroul nu admite nici un subterfugiu. Consideră un sacrilegiu tentativa duşmanului de a-şi atribui rolul de profesor în chestiunile sufleteşti. „Scîrba, gîndi Pahonţu, vrea să mă-nveţe el omenia!" Omenia trebuie apărată de orice profanare. Omenia este un atribut al socialismului.

In „Ora şase" cadrul etic este descris cu insistenţă. Exigenţa trebuie să fie maximă, criteriile stricte. Inălţarea edificiului socialist solicită oameni cu o ţinută morală ireproşabilă. Pretutindeni domină străduinţa de a elimina impurităţile. Concepţia etică a lui Andrei: „Trebuie făcut ceva pentru ca omul să se elibereze de intenţii ascunse, de minciună, de tot ce-i urît în el... Numai eliberarea asta poate să-i aducă încrederea şi puterea".

La Ţic ridicarea construcţiei nu se poate despărţi de plenitudinea sufletească. Sentimentul eliberării îl ajută pe muncitor să trăiască deschis, senin, receptiv la toate bucuriile vieţii.

In roman este bine prezentat antagonismul pe planul eticii. Ceea ce derutează pe adversarii construcţiei este conduita incoruptibilă a comuniştilor. „Faptul că Pahonţu nu renunţa la demnitate, cu toată suferinţa prin care trecea, îl făcea pe Miţurca să se simtă inferior şi neputincios".

De soliditatea principiilor etice depinde arta de a te bucura de frumuseţile vieţii. Arta aceasta nu se poate învăţa decît participînd cu sufletul deschis la construcţie.

„Buhariu se-nnegură; nu fiindcă n-avea cizme — nu-l interesau — ci din cu totul altă pricină. Găsi că Andrei prea ştie să se bucure; scoate bucurii din orice. Omul ăsta trăieşte plin, nu se teme de nimeni şi de nimic, n-are de ce... Felul acesta de a fi al lui Andrei îi stîrnea furii cumplite".

Viziunea asupra bucuriei împarte oamenii în tabere diferite. Bucuriile trebuie iniţiate, bine gîndite şi ferite de imixtiuni pîngăritoare, susţin eroii înaintaţi ai romanului. Gică Ispas, numit comandant al unei brigăzi model de tineret, îşi convoacă în prima zi echipa în haine de sărbătoare. E îngrijorat dacă un accident îi stingherеşte solemnitatea.

„Flăcăii se-nvoiseră, iar acuma erau porniţi împotriva lui. «Uite cum îmi stricaţi voi bucuria, gîndi, treaba voastră, dar nu-i frumos». Apoi discursul: „«Tovarăşi, în clipa asta, brigada de tineret nr. 1 îşi începe munca. E o cinste... Să ne angajăm aici...»" Toţi îl ascultară în tăcere, emoţionaţi. Gică se întoarse cu faţa spre stratul de cărbune, fixă pikhamerul şi deodată izbucni, asurzitor, rîpăitul ca de mitralieră... După această scurtă festivitate, la care Gică ţinuse atît de mult — vreau să fie frumos, să ne-amintim cu plăcere — opt dintre flăcăii din brigadă se retraseră, puteau să urce la suprafaţă".

Pe Ţic îl preocupă aşa dar răspîndirea zonelor de bucurie în viaţă, protejarea lor.

Să distingem în acest roman al muncii socialiste năzuinţa către simplitate. Simplitate, adică înlăturarea barierelor, desfiinţarea neîncrederii, a aprehensiunilor. Este nevoie de raporturi deschise şi fireşti, bazate pe etica socialismului — iată pledoaria autorului. Numai burghezia a complicat comunicarea reciprocă, introducînd convenienţe şi rafinamente sterile, păgubitoare. Eroii lui Ţic trăiesc un dor al solidarităţii, cimentată prin sinceritate în luptă şi criterii de comportare înalte. Prin aceste trăsături, romanul „Ora şase" este un mesaj de etică comunistă.

Simplitate înseamnă şi evitarea frazelor pompoase. Mai bine duritatea adevărului decît sentimentalismul fad. Toate acestea determină şi un stil specific în relatare. Am mai vorbit într-o cronică precedentă despre austeritatea limbajului lui Nicolae Ţic, despre fuga de ostentaţie, de retorism. Este un mod specific de înfăţişare a evenimentelor, încă necristalizat deplin, dar care prefigurează un scriitor de valoare.

Aspectul cotidian apare prezentat voit depoetizat, în alb-negru, fără ornamentări. Cum sînt integrate gesturile mari, evenimentele puţin obişnuite în acest univers refractar grandilocvenţei? Se desfăşoară tocmai o vînătoare a cuvintelor patetice. Trebuie să dispară accesoriile sunătoare, în folosul simplităţii. Să arătăm cum descrie Ţic cîteva momente de intensitate.

Despărţirea de copil: Lui Pahonţu i-a fugit fata de acasă, lăsîndu-l singur, îmbătrînit. Acceptă tovărăşia vecinului său de cameră Andrei, retezînd însă orice încercare de consolare. Cînd observă o privire de compătimire, Pahonţu se crispează: „— Mă judeci, zise Pahonţu, zîmbind amar. „Ce-i cu nătărăul ăsta bătrîn?" Nu prea ai tu cum să mă-nţelegi, eşti tinerel, n-ai trecut prin cîte-am trecut eu, şi nici nu-ţi doresc". Dacă prietenul nu-i sesizează dorinţa şi vrea să îndulcească acea severitate care e reconfortantă în astfel de clipe, orice insistenţă devine inutilă. „Nea Pahonţule, a mea nu-mi deschide, o fi plecat de-acasă, rămîn la dumneata. Voia să-i abată gîndurile, să-l potolească, dar Pahonţu se arată neînduplecat. «N-am nevoie de mîngîiere»".

Oamenii nu suportă mila, compasiunea. Suferinţa trebuie întîmpinată şi ea bărbăteşte, iar solidaritatea nu ia formele duioşiei, ci e exprimarea forţei, oţelită, născută din stimă reciprocă.

Căsătoria: După ce l-a părăsit fata, Pahonţu se decide să se însoare cu o veche prietenă Emilia.

„Pahonţu avea presimţirea că dacă o să intre într-o zi în casa ei, femeea n-o să-i zică să plece. Poate că ea îl aştepta de mult. Ţine la el. Intrînd în curte, Emilia scoase cheia şi i-o întinse: — Deschide, că eu rup nişte surcele, să aprindem focul. — Lemne crăpate sînt? întrebă omul. — In pivniţă, cred că mai sînt. — Lasă că mă uit eu".

Conversaţia neutră continuă aşa, ocolind propoziţiile avîntate. In simplitatea inaugurării unor noi obiceiuri se materializează de fapt declaraţia de dragoste.

„Cînd se întoarse în cameră, Emilia frigea carne. El se aşeză la masă în aşteptare. De-ar fi atît de înţeleaptă, gîndi el, să nu mă-ntrebe ce-i cu mine; să nu mă văd silit să-i spun: «Vreau să te iau de nevastă, aşa bătrîn, vreau să te iau!» Să înţeleagă singură. Simte ea, că-i femeie". Emilia se purta firesc, familiar, ca faţă de bărbatul ei. Consecvent se evită deci declamaţia şi gestul bombastic.

Am ales nişte exemple din întîmplări decisive, de verificare a tăriei omului, momente pe care Ţic le zugrăveşte cu pondere şi sobrietate. O anume duritate a prezentării pare a fi o caracteristică a manierei sale de povestire. Este regretabil că nu toate episoadele cărţii se află la acelaşi nivel de tratare. Se pot menţiona liniile mai tremurate ale acţiunii. Am fi dorit romanul mai dens ca problematică, evitînd alunecările spre vulgaritate (relaţiile Buhariu — inginerul Savin, apariţiile deplorabile ale lui Stănculea, etc.).

Tînărului scriitor i se pot aduce reproşuri cu privire la construcţia, pe-alocuri deficitară, a romanului. Sînt scene care revendicau o tratare mai detaliată, depăşind înregistrarea de suprafaţă. Pare neverosimilă înverşunarea intrigantului Buhariu care, împins de ambiţii meschine, duce un război lipsit de glorie împotriva minei. Tipul acesta de scelerat se desenează în cîteva trăsături definitorii. Totuşi ura lui faţă de Andrei, eroul principal, cu a cărui prietenie se laudă public, nu este justificată riguros. Infruntarea dintre Andrei şi Buhariu atinge momente de puternic dramatism, nu toate sudate bine în construcţia artistică. Dezvăluirea şi răsturnarea planurilor criminale se realizează pînă la urmă prea lesne.

Nu aceste fisuri trebuie să reţină, însă, în primul rînd, atenţia criticii. Ceea ce relevăm în acest prim roman al lui Nicolae Ţic este spiritul său puternic muncitoresc. In fermitatea devotamentului pentru socialism, în năzuinţa spre bucurie, spre plăcerea muncii creatoare, în efortul de simplitate, înlăturînd convenţiile searbede — se manifestă o înţelegere proletară a lucrurilor care e bine zugrăvită. Aşteptăm dezvoltarea acestor calităţi în lucrările literare următoare.

S. DAMIAN

O sarcină măreață

Intîmplarea a făcut ca în aceste săptămîni să termin o a doua lucrare de amploare mai extinsă din cariera mea de scriitor, tocmai cînd în întreaga țară se discută proiectul de Directive. In prezent Partidul Muncitoresc Romîn se află în plin Congres. Nu cred că există împrejurare mai ideală pentru un scriitor: în timp ce el lucrează la operele sale, marii gospodari ai țării lui — care sînt în același timp și oameni politici și educatori și îndrumători ideologici — discută treburile generale practice și filozofice care privesc destinul tuturor oamenilor muncii de pe cuprinsul țării.

La cel de-al III-lea Congres al său, Partidul Muncitoresc Romîn se prezintă cu un bilanț hotărîtor: marea gospodărie a țării are din plin cu ce își îmbrăca, încălța, hrăni și adăposti pe membrii ei, are o industrie modernă, o agricultură în plină transformare socialistă, o cultură formată, o literatură asemenea. Cît privește speranța și idealul social, ele se pot sprijini pe piloni de susținere solizi: construirea socialismului a înregistrat hotărîtoare victorii. In prezent se iau marile hotărîri care vor duce la extinderea și dezvoltarea pe toate planurile a succeselor dobîndite.

Literaturii, ca oglindă ce se plimbă de-a lungul unui drum — cum spunea un mare scriitor realist din secolul trecut — i se trasează sarcina cuvenită în acest efort general: ea trebuie prin oglinda ei, să lumineze cînd actele sublime ale oamenilor pentru a ridica prestigiul naturii umane, cînd ungherele rămase în urmă ale realității pentru a îndruma într-acolo efortul constructiv și înnoitor. Iată o sarcină măreață!

Marin PREDA

GÎNDURI DIN SALA CONGRESULUI

(Urmare din pag. 1)

cătură de virtuți și de nădejdi poartă!

Intregul Raport este străbătut, de la un capăt la celălalt, de grija pentru viața omului, de grija pentru prezentul și viitorul lui. Pîine, lapte, carne, ouă, — toate aceste substantive de uz domestic și cotidian au revenit în Raport înobilate de cifre sporite și de coeficienți înalți, coeficienți reali și realizabili, traductibili în viață prin eforturi colective puse în slujba unui singur ideal: omul cu nevoile, aspirațiile și visele sale.

Prin Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej poemul fericirii noastre coboară în viață fără a-și pierde nimbul, devenind o realitate concretă și palpabilă, de toate zilele, la îndemîna mulțimilor muncitoare. Sentimentul unanim la ascultarea acestui Raport — sentiment de încredere — își are izvoarele în fidelitatea Raportului față de învățătura marxist-leninistă, singura busolă sigură și fără greș a drumului nostru spre fericire.

Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a chemat la însușirea și mai temeinică a acestei învățături fără moarte, la grija continuă pentru puritatea vie a acestei învățături, singura legată de viață și inspirată de ea.

Mari sînt răspunderile creatorilor de frumos, mari sînt sarcinile noastre ale tuturor la acest nou început de drum. Legătura cu viața, cunoașterea temeinică a relațiilor din noua societate, aprofundarea sufletului constructorilor comunismului, îndepărtarea din propria noastră mentalitate a oricărei viziuni înguste despre lume și istorie, sancționarea oricăror trufii și oricărui spirit de grup, — iată noua tablă morală la care cheamă fără întîrziere Raportul primului secretar al Partidului nostru.

Va trebui ca literatura noastră, mult mai mult decît pînă astăzi, să devină o armă ascuțită în mîinile lectorilor noștri în lupta lor de fiecare zi împotriva a tot ce mai reprezintă reziduri și moștenire spiritual nefastă a vechii societăți, pentru vecie apusă. Noul nu poate face casă bună cu vechiul, așa cum nu se împacă lumina cu întunericul și focul cu apa. Va trebui să facem din paginile noastre epopei dramatice, eroice, patetice, convingătoare și răscolitoare, la înălțimea timpului glorios pe care-l trăim. Nici o literă scrisă nu trebuie cheltuită zadarnic, ci fiecare literă se cade a fi încărcată de focul care să mistuie tot ce mai reprezintă amintirea unui timp de care ne-am despărțit definitiv, purificînd atmosfera pentru marile creații din toate sectoarele activității omenești pe care le ridică, cutezători și plini de abnegație, constructorii socialismului.

Sîntem chemați să constituim avangarda acestei oștiri pașnice și luminoase de constructori îndrăzneți, a căror operă fără precedent în istorie asigură poporului nostru un viitor pe măsura hărniciei și talentului său. Fiecare literă scrisă trebuie să fie un imn adus păcii și un cartuș în inima acelora care mai încearcă să o zădărnicească.

Luminosul Raport al tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că pacea poate și trebuie să fie salvată, că e în puterea milioanelor și milioanelor de oameni din toate colțurile pămîntului să realizeze această victorie împotriva celor ce mai speră să vadă lumea cufundată într-o baie de sînge. Coexistența pașnică e o realitate pe care o dictează însuși raportul de forțe din lume. Ea izvorăște din puterea cu care luptă pentru asigurarea păcii întregul lagăr al socialismului și toate popoarele planetei noastre. Facem parte din lagărul păcii, în fruntea căruia pășește puternica, invincibila, mergînd din victorie în victorie, măreața Uniune Sovietică. Apartenența noastră la această lume pașnică ne dă chezășia neclintită că fiece chemare a Raportului tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej va fi împlinită cu prisosință.

In această clipă, în sala Congresului răsună glasul delegaților veniți din toate colțurile țării. Prin luările lor de cuvînt aduc asentimentul țării la Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej. Și din cînd în cînd răsună urale nesfîrșite, explozie sinceră a simțămîntului de fericire pentru imensul program de victorii pe care-l avem înaintea ochilor, izbînzi pe care le vom cîștiga sub conducerea înțeleaptă a Partidului clasei muncitoare.

Zaharia STANCU

CRONICARII ȘI RAPSOZII ANULUI 1965...

...au toate motivele să fie nerăbdători. Inaltul simțămînt al răspunderilor istorice, entuziasmul și, nu mai puțin, grava solemnitate cu care al III-lea Congres al P.M.R. dezbate proiectul de Directive privind propășirea noastră economică și socială, pentru următorii șase ani, stau chezășie că lucrurile așa se vor petrece.

Călit în asprele lupte ale ilegalității, încă de la înființarea lui și verificat cu fiecare dintre inițiativele sale, ideologice precit și practice, fie sub vechiul regim, fie după 23 August 1944 — Partidul Muncitoresc Romîn a dovedit în răstimpul de cînd veghează destinele Patriei, că stăpînește într-un grad necunoscut istoriei noastre politice, complexa și dificila artă a conducerii. Hotărîrea cu care a alungat duhurile superstițioase ale trecutului, larga înțelegere cu care traduce în practică doleanțele și aspirațiile întregului popor și sigura clarvedere, cu care descifrează căile ispititoare ale viitorului, imprimă acțiunilor sale nu numai sigiliul nedesmințitelor intuiții dar și pe acela al faptelor.

Bogata audiență de care Proiectul de Directive ale Congresului al III-lea al P.M.R. s-au bucurat din partea unanimității poporului nostru și ampla dezbatere cu care au fost însoțite, din ziua chiar a publicării lor, au marcat una din manifestările cele mai înălțătoare din cîte a cunoscut viața noastră politică.

Ritmul și timbrul constructor al ultimelor trei lustruri, rapiditatea și voia bună cu care orașele noi, hidrocentralele, uzinele, școlile, sălile de spectacole, tractoarele și combinele au răsărit din pămînt, pe tot întinsul țării, și nu la descîntecul misterios al unui Aladin, al basmului celor o mie și una de nopți, dar prin munca fără de preget a întregului norod, constituie cel mai elocvent preludiu la grandioasele prefaceri pe care Raportul C.C. al P.M.R., prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R. le vestește. Succesele pînă azi obținute sînt și garanția infailibilă a biruințelor de mîine. Indicii viitoarelor industrii, ce se anunță, grele sau ușoare, siderurgice, forestiere, electrice sau alimentare, desăvîrșirea sectorului socialist al agriculturii, creșterea investițiilor social-culturale, ca și avîntul cercetărilor științifice, au coborît de mult din Olimpul utopiilor pe pămîntul ferm al realităților și la îndemîna cetățeanului de obște.

Mădular, atîți amari de ani, a două bresle, deopotrivă de vitregite în vechile așezări politice, învățămîntul și literatura, pot mărturisi în perfectă cunoștință și conștiință de cauză, nu numai în ce măsură noul regim a înlăturat vechile injustiții, dar și cît de încrezător privesc la perspectivele, pe cît de generoase pe atîta și de realiste, pe care cel de al III-lea Congres al P.M.R. le-a trasat dezvoltării noastre economice și sociale.

...Incît, cu bună dreptate, cronicarii și rapsozii anului 1965 au toate motivele să fie nerăbdători.

PERPESSICIUS

ZOE BAICOIANU „Avînt socialist"

Viziune de viitor

Al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn este un eveniment de importanță istorică pentru patria noastră și e cu totul firesc interesul cu care sînt urmărite lucrările lui în cercurile cele mai diferite; faptul că el are loc într-o perioadă de impetuos avînt constructiv — și e suficient să parcurgi străzile Bucureștilor ca să poți intui dimensiunile acestor construcții — îi sporește și mai mult însemnătatea și face ca ziua deschiderii lui să rămînă o dată istorică.

Am citit raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej cu un sentiment de mîndrie legitimă pentru multiplele și însemnatele realizări de pînă acum, dar la lectura acestui raport am avut mai cu seamă o grandioasă viziune de viitor; dincolo de cifrele impresionante care sînt de natură să tulbure pînă și pe profani, am realizat proporțiile prosperității ce ne așteaptă.

Antrenat în uriașul efort colectiv, sînt în zilele importantului eveniment mai aproape ca oricînd de sufletul zidarului și al lucrătorului din uzină, al minerului și al inginerului, al țăranului și al funcționarului anonim și mă identific cu gîndurile și sentimentele lor.

A. E. BACONSKY

Cifrele sînt vii

S-a deschis Congresul al III-lea al P. M. R. Eveniment istoric în viața poporului nostru, Congresul luminează căile spre socialism ale maselor muncitoare, mobilizează forțele creatoare pînă în cel mai îndepărtat cătun, scoate la iveală noi energii creatoare, stimulează inițiativele cele mai îndrăznețe, îndeamnă la visuri de aur cu ochii larg deschiși.

Despre cifre se spune totdeauna că sînt reci. Raportul C.C. al P. M. R. la Congres destramă această impresie. Cifrele țin locul unor uriașe tablouri pline de viață, de mișcare, pe prim plan conturîndu-se viguros oamenii muncii, eroii zilelor noastre care au început să dea viață acestor cifre.

Scriitorii, în genere, sînt buni cunoscători ai geografiei patriei, avînd-o în permanență desfășurată în fața ochilor minții. Totuși, Raportul C. C. al Partidului cheamă indirect pe scriitori la un salt calitativ, la îndrăzneală creatoare. O nouă și semnificativă hartă se desfășoară larg sub privirile noastre uimite dar încrezătoare și limpezi. Sîntem chemați la crearea unor opere trainice, vrednice să reprezinte monografia eroismului și faptelor oamenilor muncii din patria noastră. Sarcinile nu sînt ușoare. Indeplinirea lor cere din partea tuturor scriitorilor consacrați ori începători, mult entuziasm, mai adîncă cunoaștere a vieții, o prezență cît mai activă în mijlocul eroilor lor și al cititorilor.

In Raport se vorbește, ca de una din țintele noastre, despre desăvîrșirea socialismului în viitor. Călăuzit de învățătura partidului nostru drag, mă angajez să aduc și eu în scrisul meu o cît de modestă contribuție la făurirea lui, alături de toți oamenii muncii din patria noastră.

Dumitru IGNEA

CU ACEST GÎND...

Cum viitorii șase ani vor fi hotărîtori pentru trecerea la desăvîrșirea construirii socialismului, trebuie ca, pe plan literar, planul de șase ani să însemneze, fără nici un rabat, deplina victorie a metodei realismului socialist.

Literatura noastră a cîștigat valori certe în lupta sa nobilă pentru izbînda acestei unice metode capabile să înfățișeze și să transfigureze artistic dimensiunile socialismului. Cărțile cu care ne înfățișăm în fața Congresului al III-lea o dovedesc.

Ar mai fi ceva de spus. Planul de șase ani va fi îndeplinit și depășit, dat fiind că astăzi clasa muncitoare este, față de trecut, cu totul alta: ea îmbină armonios folositorul cu frumosul, de la înaltul său nivel tehnic și estetic. Muncitorul înaintat de astăzi se apropie, prin cunoștințele sale, de inginer. Artisticește, el face artă și gustă arta cea mai subtilă. După succesul unei șarje rapide, el vizionează „Hamlet".

Paralel cu omul, s-a înnobilat peisajul. Viaductele, magistralele, șantierele, minele, noile așezăminte omenești au dat Carpaților noștri un sobru pitoresc socialist. Igiena cu care vor fi îngrijite pădurile, ține de știința înaintată, așa încît voinicismele haiducești și botanismul caduc nu mai au ce căuta în poezie. Așișderea cîmpia. Cohortele de mașini agricole de pe pămînt, fertilitatea irigațiilor de ape, cablurile de înaltă tensiune din aer nu mai converg cu patriarhalismul și pășunismul din versurile unor confrați poeți. Astăzi, cînd pînă și mulsul vitelor se face electric, nu-mi mai pot închipui cum s-ar mai putea să cîntăm vaca bălțată la tonul psalmodic.

Viitoare mari bastimente ale industriei socialiste ne așteaptă inspirația. Galații, blestemați odinioară de Barbu Nemțeanu, nu mai sînt azi un „oraș cumplit de negustori", nici medelenizat ca-n „Lorelei" de Ionel Teodoreanu. Siderurgia Galaților de mîine îmbie la o carte mare.

Aceste dimensiuni în timp și în spațiu nu pot fi cuprinse decît prin metoda realismului socialist. Privind prin lumina Raportului C.C. al P.M.R. la Congres, cred că datoria noastră este ca, o dată cu desăvîrșirea construirii socialismului în patria noastră, să jubilăm victoria desăvîrșirii realismului socialist. Partinitatea noastră înaltă se va măsura prin acest succes de mîine. Cu acest gînd întîmpinăm Congresul.

Al. ANDRIȚOIU

Avîntul industriei socialiste

(Urmare din pag. 1)

construiește socialismul și pășește sub conducerea partidului la desăvîrșirea lui.

Pentru realizarea acestor cifre, realizare care e o certitudine și nu o nădejde, așa cum împliniri au fost toate cifrele propuse pînă azi și atinse foarte multe, înainte de termen, proiectele prevăd valorificarea superioară a resurselor naturale, descoperirea de surse noi, fie că e vorba de minereuri sau de cărbune, de petrol sau de păduri, de construire de centre siderurgice noi, de uzine și șantiere de laminoare și cuptoare, de instalații noi, aplicarea de metode și mijloace moderne. Se prevede în același timp extinderea mecanizării și automatizării în unele procese, ca electrochimia și electrometalurgia. Industria constructoare de mașini își va ridica nivelul tehnic pentru îmbunătățirea calității produselor și pentru creșterea randamentului și economicității mașinilor și instalațiilor ei.

Industria chimică va produce mai multe îngrășăminte, cauciuc, materii sintetice pentru produse textile și hîrtie.

Industria ușoară și alimentară nu-și vor spori numai cantitatea producției, ci își vor crește productivitatea muncii (lucru de altfel prevăzut pentru toate celelalte sectoare) și își vor îmbunătăți calitatea.

Este destul să spunem că ritmul mediu anual de creștere în industrie va fi de cca. 13 la sută, față de ritmul de aproximativ 10 la sută din anii 1954—59. Că la Galați, de pildă, vechiul oraș cu negustori bogați, cu o masă de muncitori portuari veșnic în mizerie odinioară și aproape distrus în 1944 de către hitleriștii în retragere, se va ridica un măreț centru siderurgic care, numai el, în etapa sa finală, va produce milioane de tone de oțel anual. Că la Hunedoara se va începe construirea unei noi secții de laminoare de sîrmă cu o capacitate de 1.000.[illegible] tone pe an, că la Uzina „Republica" se va instala un nou laminor, că se va construi un combinat de aluminium care va produce 50.000 de tone pe an, că se vor intensifica lucrările de pregătire pentru exploatarea zăcămintelor de minereuri din Poiana Ruscă, Palazu, ș.a.; că vom construi un mare număr de locomotive electrice Diesel, de vase maritime, de instalații de foraj, de utilaje și instalații pentru rafinării și industria chimică, că vom spori cantitatea de fire de lînă de la 4700 tone la cca. 1[illegible] tone și nenumărate alte obiective.

Pe această măreață temelie de industrie se va ridica din ce în ce mai frumoasă viața noastră de muncă, de bucurie și de creație. Simțind în jurul nostru cum palpită, cum crește o viață aidoma de planuri curajoase și înfăptuiri pe măsura lor, simțim umărul puternic al Uniunii Sovietice, al cărei ajutor și sfat prețios l-am cunoscut și primit totdeauna și îl primim și acum, înaripați de admirabilul plan de viitor pe care ni-l înfățișează în aceste zile marele Congresul Partidului, vom munci cu dragoste și cu sîrg la împlinirea lui cu mîndria unică, prețuită, că noi vom fi cei ce-l vom realiza, pentru fericirea, pentru înflorirea patriei noastre, pentru pace, pentru acel viitor care nu e departe și care cîntă de acum în inimile noastre ca o muzică fără pereche, măreață.

Lucia DEMETRIUS

La Congres a răsunat glasul păcii!

(Urmare din pag. 1)

hazardate și mai iresponsabile. Există de asemenea în lume forța zecilor de state, trezite la o nouă viață, abia eliberate de sub jugul exploatării coloniale și care au memorie. Există atîtea popoare care gem încă sub călcîiul de fier al capitalului și a căror răbdare se apropie de o scadență fatală. In aceste condiții una este ceea *ce vrea* imperialismul și alta ceea *ce poate să facă.*

Avem înaintea ochilor exemplele concrete ale istoriei recente, ale unei istorii care încă n-a ieșit din coloanele gazetelor, de pe ultima lor pagină: Coreea de Sud, Turcia sau valul protestului popular japonez, care l-a trimis pe Ike acasă, înainte ca să pună piciorul pe pămîntul însîngerat al Hiroșimei. E limpede că imperialismul ar fi vrut din toate puterile inimei sale să-l mențină pe Li Sîn Man, pe acest sîngeros călău al Coreii de Sud, lîngă butucul guvernării sale odioase. Ar fi vrut, dar n-a reușit. E clar că imperialismul era foarte mulțumit de docilitatea plecată a lui Menderes și de metodele sale de lucru, ce începeau cu temnițele turcești pline, și sfîrșeau cu rampele americane, îndreptate împotriva lagărului păcii. Era o docilitate comodă și prielnică intențiilor domnilor Herter sau Nixon. Și totuși Menderes a fost mazilit, trebuind să dea foarte curînd socoteala pentru îndelungații lui ani de slugărnicie față de Pentagon.

Cuba îi stă imperialismului ca un spin în ochi și într-o orbită foarte apropiată de zona pînă nu de mult socotită intangibilă a Casei Albe. Și totuși, Fidel Castro e la postul său de comandă, împotriva tuturor uneltirilor lui Allan Dulles și ale piraților săi. Statele Unite ale Americii au făcut din călătoria președintelui lor în Extremul Orient o chestiune de prestigiu, al unui prestigiu cam feștelit, voiajul spre Tokio al președintelui venit cu hidroavioane și crucișătoare semănînd mai degrabă cu expediția cavalerului tristei figuri, călărind o Rosinantă costelivă. S-au cheltuit în sprijinul acestui voiaj tone de cerneală propagandistică, și multe foșnitoare tone de dolari. Și totuși Eisenhower n-a ajuns la Tokio. A răsunat în schimb pînă în America tunătorul *„Go Home"* al poporului japonez. E limpede, e fără posibilitate de replică deci, că una înseamnă imperialismul, și alta ce poate el *să mai facă.* A te crampona de formele care și-au avut valabilitatea cu decenii în urmă, și a nu vedea realitatea de astăzi în chip lucid, echivalează cu alunecarea spre încheieri denaturate și pernicioase.

Imperialismul, a arătat Raportul, e prădalnic și generator de războaie, e adevărat. Dar imperialismul trăiește — sau mai exact — supraviețuiește într-o epocă în care cuvîntul în lume nu mai e al lui, într-o epocă în care planeta noastră cunoaște pe toate paralelele și toate meridianele avîntul nemaiîntîlnit în istorie al popoarelor iubitoare de pace și progres și a căror forță materială și morală obligă cercurile agresive să mediteze la problema coexistenței pașnice.

Din acest raport de forțe, ce nu poate fi de nimeni negat, reiese întreaga valabilitate a tezelor cu privire la coexistență și la lupta ce trebuie dată mai departe pentru preîntîmpinarea războiului, pentru topirea nefericitelor ghețuri ale războiului rece.

Țara noastră face parte din uriașul sistem socialist mondial, far ce polarizează privirile pline de speranță ale milioanelor și milioanelor de oameni din toate colțurile pămîntului, oameni ce cred în pace, deciși să lupte pentru salvgardarea ei. De aici izvorăște sentimentul nostru de liniște, încredere, de nădejde și de fericire pe care ni l-a dat Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Noi știm că fiecare cifră a acestui vis concret al fericirii noastre exprimă o realitate, fiecare intenție o victorie mîine împlinită, fiecare propunere o etapă de luptă încununată de izbînzi.

In sala Congresului a răsunat glasul păcii!

Aurel BARANGA

Perspective culturale

(Urmare din pag. 1)

1963. Dacă nu uităm că acum 15 ani țara noastră număra cîteva milioane de analfabeți, realitatea de peste doi ani, cînd cel mai puțin instruit dintre cetățenii republicii noastre va fi terminat ambele cicluri ale învățămîntului de șapte ani, însemnează cu adevărat cea mai mare revoluție culturală în viața maselor populare. Deosebirea față de trecut apare în culori și mai vii datorită progresului uriaș al omenirii în toate ramurile de activitate intelectuală din ultimii 15—20 de ani. Astăzi copiii noștri învață în șapte ani cît nu învățau pe vremuri în tot cursul primar și secundar, judecînd cunoștințele căpătate în școală, cum este și logic, din punctul de vedere al folosului pentru cel ce învață, ca și pentru întreaga colectivitate.

După generalizarea învățămîntului de șapte ani se va trece treptat la cel de opt ani. Un an în plus, ținînd seamă de ceea ce am spus ceva mai înainte, însemnează o îmbogățire substanțială a culturii generale, deci înarmarea absolvenților acestui învățămînt, viitori muncitori în fabrici și pe ogoare sau viitori elevi ai școlilor medii, cu o serie de cunoștințe care-i va ajuta să-și ducă în cele mai bune condiții activitatea, indiferent unde vor lucra.

Invățămîntul general de opt ani implică mărirea cu un an a duratei învățămîntului de cultură generală. De această prelungire se va resimți în bine învățămîntul superior, mai întîi prin faptul că el va fi degrevat de unele materii care atunci se vor preda în școala medie, și apoi datorită vîrstei mai mature a viitorilor studenți.

Perspectivele enunțate în Raport, despre realizarea cărora avem cea mai deplină siguranță—dovadă îndeplinirea și depășirea sarcinilor fixate de Congresul al II-lea — ne fac să întrezărim, într-un viitor foarte apropiat, o creștere nemaiîntîlnită a nivelului cultural și, drept consecință firească, un ritm accelerat al desăvîrșirii construcției socialiste în patria noastră.

Iorgu IORDAN

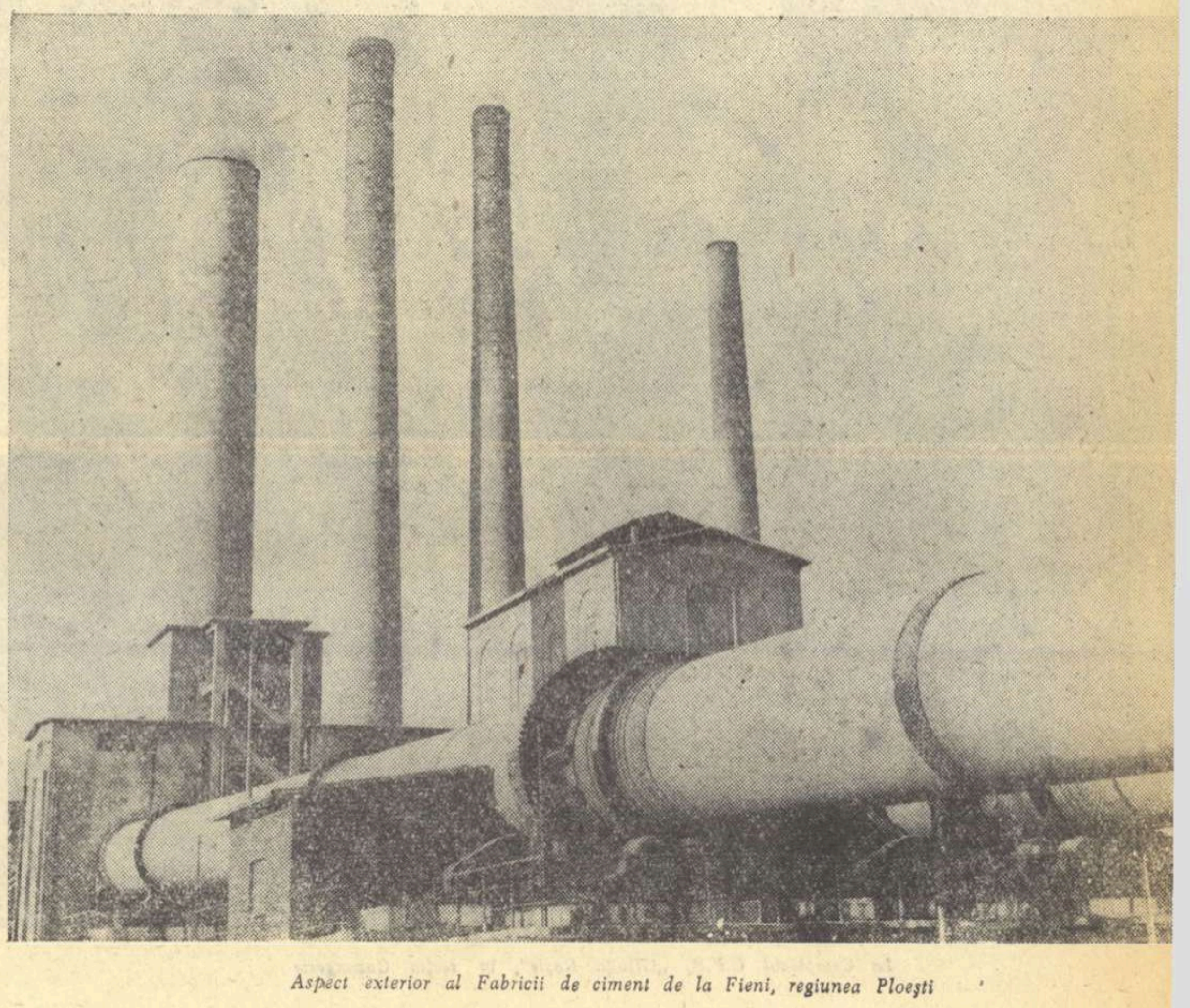

Aspect exterior al Fabricii de ciment de la Fieni, regiunea Ploești

REPORTAJE DIN FABRICI ŞI UZINE

CONSTRUIM

CĂUTĂTORII DE COMORI

Aspect din hala de montaj general al tractoarelor, la Uzinele „Ernst Thälmann" din Oraşul Stalin

Uzinele „Ernst Thälmann" de la Oraşul Stalin sînt un ansamblu de clădiri moderne din cărămidă roşie înconjurate şi tăiate de spaţii verzi. Am căutat fumul, nu l-am găsit, credeam că voi găsi culoarea cenuşie, n-am aflat-o. Uzina aceasta de tractoare cunoscută în toată ţara şi prin marca produselor sale, dă imaginea industriei socialiste unde muncitorul păşeşte din hală pe un drum străjuit de brazde înflorite. Strunguri şi trandafiri, pinion şi lumină albă, motoare şi aer condiţionat se însoţesc aducînd locurilor un aer de civilizaţie înaltă, unde e greu să deosebeşti la prima vedere sediul organizaţiei sindicale de secţia sculărie şi unde, căutînd secţia bloc-motoare nimereşti într-o cameră cu bănci şi tablă neagră, într-atît de vecină e freza cu ecuaţiile de gradul II. Se sfărîmă, în procesul construirii socialismului, deosebirea, de veacuri, dureroasă, dintre munca manuală şi activitatea intelectuală.

Să ne mirăm atunci că acum vreo cîteva luni s-a născut aici, din colaborarea firească a ziariştilor de la „Drum nou", muncitorilor, tehnologilor şi brigăzii de agitaţie artistică, cunoscutul azi în întreaga ţară „proces al milimetrilor"? Vasăzică pentru economisirea de oţel la reperul 26—16—166 se foloseşte cîntecul. Vasăzică pentru reproiectarea blocului cilindrilor, strungarul ia cuvîntul la „proces", acuzînd ca un procuror, pledînd ca un avocat, argumentînd cu cifre ca un inginer...

Să ne mai mirăm atunci că, de curînd, în întîmpinarea celui de-al treilea Congres al Partidului, tineretul uzinei a iniţiat una din cele mai spirituale (în toate înţelesurile cuvîntului) acţiuni de producţie?

Spre deosebire însă de alte iniţiative (vezi „procesul spectaculos al milimetrilor") pentru realizarea cărora s-a apelat la toate mijloacele agitatorice de la melodie, la cuplet satiric, şi la caricatură, iniţiativa la care mă refer a apelat la geografie. Iniţiativa la care mă refer este expediţia „Căutătorii de comori".

★

In ziua de 2 aprilie 1960, Ion Pavel, secretarul organizaţiei U.T.M., a convocat la sediu un grup de tineri muncitori şi ingineri pentru a discuta cîteva probleme legate de efortul pentru economii. Se apropia Congresul Partidului. Intrecerea socialistă era în plină desfăşurare. „Procesul milimetrilor" îşi atinsese, în bună măsură, scopul, dar... mai era loc. Cercetînd atent uzina — îmi povestea inginerul Horst Bonfert, — este cu neputinţă să nu găseşti maşini nefolosite, maşini prost folosite, material uitat pe undeva, într-un cuvînt, resurse. Sau comori. De ce nu comori? Oţelul neştiut şi neîntrebuinţat reprezintă un tractor posibil, a-l descoperi înseamnă a dezgropa o comoară. Atunci s-a hotărît constituirea grabnică a unei expediţii „geografice" care să caute. „Căutătorii de comori" sînt astăzi în număr de 15, avînd o conducere şi un regulament de funcţionare. De remarcat că membrii expediţiei au fost recrutaţi, cu exigenţă, dintre utemiştii cei mai calificaţi, aici nefiind vorba de „aventură" în Rio Grande, ci de cercetare competentă.

Conducerea expediţiei este alcătuită din:

1. — Socrate Vînătoru (şeful expediţiei)

2. — un geolog-şef: Horst Bonfert

La „ERNST THÄLMANN"

3. — un topograf: Andrei Mănciulea

4. — Un meteorolog: Andromeda Petrescu

5. — Un radiofonist: Dora Giobanu.

După împărţirea sarcinilor, cercetătorii se răspîndesc pe teren iar odată pe săptămînă — lunea — se adună la sediul U. T. M. în şedinţă (scurtă, concisă, cel mult un ceas) pentru a sintetiza datele obţinute şi a trage concluziile de cuviinţă. La sfîrşitul discuţiilor rezultatele sînt înscrise, ca la orice expediţie, într-un jurnal.

★

Ce-au descoperit „căutătorii de comori"?

Să răsfoim jurnalul 1).

Prima zi:

„La coordonatele indicate de serviciul topografic al expediţiei au fost descoperite în spatele pompei de apă a uzinei de către echipa de geologi, cîteva mii de kg. de fier vechi, acoperit din neglijenţă cu nisip de turnătorie".

Ziua II-a:

„Expediţia noastră îşi continuă drumul, descoperirile se ţin lanţ. La un punct nu departe de oţelărie, s-au identificat cîteva mii de cărămizi lăsate pradă stricăciunilor. Membrii expediţiei au ajuns la concluzia că acestea aparţin serviciului de investiţii al uzinei. Bătute de ploi şi ninsori cărămizile se fărîmiţează, se sparg şi nu mai sînt bune de nimic. Se pierde astfel o comoară de zeci de mii de lei... Expediţia a hotărît să nu lase comoara în voia soartei..."

Ziua XI-a:

„Ziua de azi a început cu o nouă descoperire. Cercetătorii care s-au deplasat în regiunea „sectorului nestandardizate" au anunţat conducerea expediţiei că au descoperit o maşină-unealtă nefolosită. Specialiştii expediţiei au identificat o maşină de frezat filet cu numărul de inventar 29-039, datînd din luna iulie 1959. Cercetînd documentele maşinii am aflat că valorează 46.279,65 lei şi că pînă acum s-a plătit un amortisment, de 2890 lei. Oare în felul acesta luptă „sectorul nestandardizate" pentru reducerea preţului de cost?"

Ziua XV-a:

„Către căutătorii de comori — stop — veniţi urgent în spatele bazei de fier vechi — stop".

Aceasta a fost radiograma recepţionată aci de către radiofonistul nostru. După o consfătuire fulger, membrii expediţiei dotaţi cu cele necesare s-au îndreptat spre locul indicat.

...Aici găsim — cum prevăzuse naturalistul — un cîmp acoperit cu scînduri, lăzi, pietre de polizor, cărămizi de construcţie şi refractare, fier vechi, piese turnate şi forjate. Cine răspunde de aceste materiale care, valorificate, ar putea aduce beneficii însemnate uzinei?

★

Răspunde cineva. Şi, înainte de toate, se răspunde, comunicărilor trimise de „căutători". Pentru că şi faptul acesta trebuie subliniat — expediţia nu se mulţumeşte să detecteze „comorile", ea urmăreşte dezgroparea şi valorificarea lor. Cunoscători buni ai procesului de producţie, membrii expediţiei oferă soluţii practice, dobîndind prestigiu în rîndurile muncitorilor. Expediţia e, în modestia ei, anonimă, comunicatele nu poartă nicio semnătură, iar, planul de cercetări este, bineînţeles, secret. Geologii, naturaliştii, radiofoniştii apar din senin la orele şi locurile cele mai felurite, pe baza observaţiilor personale sau a sezisărilor primite din afară. Uneori, sînt folosite chiar paginile gazetei de uzină întru chemarea expediţiei.

In numărul 287 al ziarului a apărut o fotografie înfăţişînd materiale nefolosite, în spatele turnătoriei de neferoase. Textul care însoţea clişeul se termina cu următorul apel:

„Căutătorii de comori, pot trece în recunoaştere că au ce valorifica".

Căutătorii de comori au fost în recunoaştere. Şi ceea ce era de valorificat, s-a valorificat.

Al. MIRODAN

1) Rezultatele cercetărilor sînt date săptămînal publicităţii, pentru a fi cunoscute de toţi muncitorii, tehnicienii şi funcţionarii, în gazeta uzinei „Tractorul", a cărei redacţie a pus la dispoziţia echipei o rubrică permanentă intitulată, după numele expediţiei „Căutătorii de comori".

CUNOŞTINŢE VECHI LA „TIMPURI NOI"

La uzinele care purtau odată un nume ca un stigmat — Lemaître — nu vin prima oară. Pe cheiul Dîmboviţei, unde pe la începutul veacului, spălătoresele îşi jupuiau mîinile şi încovoiau spinările, pe cheiul Dîmboviţei unde Lemaître şi urmaşii săi întru exploatare au transformat spălătoria într-un atelier şi atelierul într-o făbricuţă, am fost ca reporter la radio încă în 1945. Cunosc şi zidurile nimicite de bombardament şi halele reclădite după război. Ii ştiu şi pe unii vechi luptători, printre care Alexandru Tărîngoiu, pensionar, care refuză să se odihnească şi nu lipseşte din uzină; îi cunosc şi pe viitorii muncitori şi tehnicieni, pe elevii şcolii de pe lîngă uzină, pe inginerul Hankievicz, muncitor pînă în 1945, care a urmat liceul paralel cu fiica sa şi a intrat în incinta politehnicii după împlinirea a trei decenii. L-am găsit acum un an la controlul tehnic: avea tenacitatea oamenilor mărunţi de stat şi simplitatea celor ce-au cucerit cu greu orice izbîndă în viaţă. Poate de aceea, vrînd să văd ce face uzina în prima zi a Congresului, am întrebat de inginerul Eugen Hankievicz, de la controlul tehnic: „Hankievicz? Inginerul şef adjunct?" mi s-a răspuns la informaţii. Şi drept să spun, atunci am avut senzaţia bruscă a duratei anului. De la noul inginer şef adjunct am aflat însă noutăţi mai mari, referitoare nu numai la persoane, ci la stadiul producţiei. De vreo zece ani, se fabrică motoare şi compresoare la „Timpuri Noi".

Cine a frezat piesele compresoarelor? Cine-l cunoaşte pe dinăuntru, înainte de montare? Mircea Smedoi. Are 30 de ani. Cînd s-a născut, la Tohani în raionul Mizil, ca ultimul copil al unei familii de ţărani cu 5 fete, nimeni nu putea să-i bănuie în satul său, viitorul. La 14 ani a plecat de acasă şi s-a angajat ucenic la atelierul „Filiera", comasat la naţionalizare cu „Timpuri Noi". Şcoala profesională tot acolo a urmat-o. Piesele compresorului au reprezentat angajamentul său peste plan, în cinstea Congresului. Şi, ca un comunist adevărat, Mircea Smedoi şi-a respectat angajamentul. Unde locuieşte fiul ţăranilor săraci din Tohani? In blocul ridicat cu fondurile uzinei sale în cartier

In acelaşi bloc s-a mutat Mircea Ungureanu, strungarul care n-a dat din mînă diploma de fruntaş pe ramură din 1954. El, elevul de 32 de ani din clasa a X-a a liceului muncitoresc „Timpuri Noi", om cu experienţă în muncă, deputat raional din '54 şi orăşenesc din '58, membru de partid din '59, s-a mutat acum cu familia lui în blocul 3 apartamentul 4, scara A, din cartierul cel nou care înconjură Palatul Republicii. Un amănunt, după mine semnificativ: pe soţia sa, desenatoare la uzină, a îndrăgit-o de pe cînd jucau împreună în echipa teatrală a uzinei. (Mircea Ungureanu juca într-o piesă pe unul din prietenii lui Filimon Sîrbu, utecistul care şi-a sacrificat viaţa în lupta antifascistă). Acum strungarul nostru nu mai are mult timp pentru teatru: şcoala îl absoarbe. Copilul, îngrijit de mama lui, îl primeşte zilnic cu bucuria lui turbulentă pentru un om studios. Iar timpul liber şi-l dedică cititului. Şi-a adunat o bibliotecă personală de peste 150 de cărţi — „şi acesta e doar începutul", îmi spune el şi adaugă: colecţia „Biblioteca pentru toţi" o salut din toată inima; pot invita în noua mea locuinţă şi pe clasici şi pe contemporani".

Mi-l închipui pe Mircea Ungureanu la fereastra locuinţei sale, în faţa căreia marea sală în care se ţine Congresul Partidului clasei muncitoare, Congresul ce trasează jaloanele drumului înainte al poporului nostru, al uzinei sale, al propriei lui vieţi.

Veronica PORUMBACU

Frezorul Ilie Ciocan de la Uzinele „Timpuri Noi" din Capitală executînd piese pentru motoare

Cu toată viteza!

Reporterul e un aparat sensibil de detectat zonele dense de radiaţii umane ale evenimentelor vieţii contemporane. Ochiul vede, inima simte şi condeiul transmite febril, ca un ac de manometru, palpitînd agitat pe cadranul alb al hîrtiei.

De la apariţia proiectului de Directive ale celui de al III-lea Congres al P. M. R. şi pînă acum, în aceste zile memorabile, cînd în Palatul Republicii, statul major al socialismului pregăteşte planul vast şi multiplu al viitoarelor bătălii şi victorii, am umblat continuu: am fost la întreprinderea „Flacăra Roşie", la uzinele „23 August", aproape trei săptămîni am stat la G.A.S. Butimanu şi-acum, de curînd, cu cîteva zile în urmă, am fost la atelierele C.F.R. „Griviţa Roşie". (Despre „Flacăra Roşie" am scris; despre G.A.S. Butimanu voi scrie; încerc acum fugar, înghesuit de spaţiu, să surprind ceva din elanul constructiv şi entuziasmul cu care au întîmpinat muncitorii griviţeni Congresul partidului).

Prima oprire: redacţia ziarului „Griviţa Roşie". A apărut numărul festiv închinat Congresului. Tovarăşul Petre Stan, secretarul Comitetului de partid, semnează articolul de fond: „Demni de tradiţiile glorioase de luptă ale Griviţei, muncitorii, tehnicienii şi funcţionarii din atelierele noastre, în cinstea Congresului al III-lea al Partidului şi-au luat însemnate angajamente pentru anul 1960. Astfel, planul producţiei globale va fi realizat şi depăşit cu 2 la sută, productivitatea muncii va creşte cu 2,2 la sută peste sarcina planificată, preţul de cost va fi redus simţitor, realizîndu-se economii prin reducerea preţului de cost la întreaga producţie în valoare de 1.250.000 lei. Luptînd pentru continua îmbunătăţire a calităţii reparaţiilor de locomotive şi vagoane, căderile în termen de garanţie vor fi reduse cu 20 la sută faţă de anul 1958. Prin asigurarea ritmicităţii producţiei, timpii de imobilizare vor fi reduşi la locomotive cu 13 la sută, iar la vagoane cu 10 la sută faţă de anul 1959".

Griviţa eroică îşi dovedeşte puterea constructivă prin inventivitate şi pasiune, printr-un deosebit simţ al întregului colectiv pentru nou, pentru modernizarea mijloacelor de producţie şi perfecţionarea neîncetată a tehnicii.

Sus, la etaj, în vastul său birou, tapetat cu plăci de furnir, în culori dulci, pastelate, tovarăşul Miron, directorul general al atelierelor, ne prezintă o sinteză de ansamblu a atelierelor. Ce s-a făcut aici: schimbările intervenite în viaţa atelierelor şi-a oamenilor. Vorbeşte încet, potolit, cu-o căldură interioară care-ţi transmite mulţumirea şi entuziasmul său pentru schimbări. Notez aproape telegrafic cele spuse de dînsul, aşa cum le-am notat şi-n carnet. Prima surpriză: Nu mai sînt vagoane la reparaţii capitale! Cum aşa!? Simplu! Un vagon vine odată la 18 ani pentru reparaţii capitale. „Griviţa Roşie" a făcut reparaţiile capitale întregului parc de vagoane. Deci ceea ce se efectuează acum sînt reparaţiile periodice — cele generale odată la 5 ani şi celelalte parţiale. Reparaţiile se fac într-un timp record (de la 33 zile anul trecut pentru un vagon, anul acesta s-au prevăzut 28 ca să se ajungă la 27). Scurtînd timpul de imobilizare, luptînd împotriva rebuturilor, tovarăşii de la **secţia vagoane s-au angajat să repare 2 vagoane în fiecare lună**, tot timpul anului, cu materiale economisite. „Şi-au izbutit?" Bineînţeles. Nici nu mai era nevoie să întreb. „La turnătorie, din 140 de muncitori — continuă tovarăşul Miron — 43 lucrează cu 0 rebuturi de la începutul anului".

Acul manometrului înregistrează spontan miracolul care se ascunde sub această banală cifră 0. Inchipuirea sparge cifra nimicului ca pe-un ou cu coajă de aur şi se contaminează de viaţa trepidantă care se ascunde dedesubt — 0 înseamnă de fapt mii de lei economisiţi, strădanie şi chibzuinţă, spirit gospodăresc şi iniţiativă, încordarea de dimineaţă din faţa tipajului, cînd muncitorul pipăie cu sufletul, cu ochii şi cu mintea contururile viitoarei piese şi inginerul alături vibrează de aceeaşi încordare ca muncitorul şi clipa de caldă şi tulburătoare satisfacţie pentru amîndoi cînd totalul celor 8 ore de muncă se închide ca o poartă a viitorului în banala şi extraordinara cifră 0. Cuvintele nu pot îndeajuns elogia ceea ce mîna înăsprită a muncitorului croieşte şi preface din metale şi informaţia servită în clipa următoare de tovarăşul Miron surprinde reporterul pînă la uluire: în ultimile 5 luni, în cinstea Congresului, s-au făcut 290 de inovaţii. „Ce economii au adus?" „Aproape un milion! Să stai de vorbă cu inginerul Lorentz, şeful turnătoriei — mi se spune. Turnătoria şi piesele de schimb dau constant cele mai multe economii".

La „GRIVIŢA ROŞIE"

„Am notat, tovarăşe director. Altceva?" Acul de manometru al creionului alunecă febril pe cadranul alb al hîrtiei, înregistrînd cele două mari probleme ale Griviţei socialiste: — modernizarea şi introducerea tehnicii înaintate în procesul de producţie şi înfrumuseţarea vagoanelor.

Abia prididesc să scriu: S-a construit hala nouă a atelierului de sculărie; prelungit cazangeria; instalat noua linie pentru sudarea automată a cazanelor. Se lucrează la instalaţia de călit cu curenţi de înaltă frecvenţă. Instalaţia era planificată să fie dată în funcţiune la sfîrşitul anului — va fi dată la sfîrşitul lunii iunie — cu şase luni mai devreme. (Ce comentariu s-ar mai putea face?) Alt lucru important: s-a extins sudura automată. Se va introduce gazul metan la turnătoria de fontă; introducerea maselotelor cu înveliş exotermic; înlocuirea materialului neferos printr-un material cu o soluţie de răşină, (către sfîrşitul convorbirii noastre, în birou intră inginerul Sfiriială cu prima piesă sosită chiar atunci de la Combinatul chimic Făgăraş — este vorba, dacă am înţeles bine, de cutia de grăsime care se montează între tender şi falca de osie), însfîrşit, o altă noutate **senzaţională în felul ei, uscarea vopselei pe vagoane**, cu raze infraroşii şi alta într-adevăr senzaţională: maşina electronică de copiat pentru matriţare, adusă din Uniunea Sovietică.

Acum noutăţile estetice.

Tovarăşul Miron scoate din sertarul biroului o fîşie îngustă de pluş — un pluş deosebit, moale la pipăit, catifelat, ca mîţişorii de salcie, primăvara, de un gris cald: e un pluş de nylon care va înlocui pe cel vechi, aspru, din lînă ţigaie. Un vagon experimental, a şi plecat în cursă cu canapelele îmbrăcate în acest pluş pe care tovarăşul Miron şi-l lipeşte pentru o clipă, tandru, de obraz. Călătorii trebuie să se bucure de tot confortul. Mîna bătătorită şi faţa destinsă de griji a muncitorului odihnindu-se pe moliciunea pufoasă, de piersică, a unei canapele de tren rapid, în drum spre apele agitate ale mării, este o recompensă binemeritată a socialismului pentru munca şi strădaniile întregului popor de constructori ai ţării. Interiorul vagoanelor va arăta ca nişte loji de teatru: pereţii vor fi tapetaţi cu vinilin; mînerele, scrumierele, plasele pentru bagaje vor fi înlocuite cu material plastic; ochiul se va umple de plăcere şi-o călătorie va fi o plăcută desfătare ca-ntre două acte, în loja unui teatru în care, prin cortina transparentă a geamului vor vedea priveliştea socialismului în acţiune, fabricile, sondele, oraşele noi cu blocurile moderne de locuit, schimbîndu-se şi schimbînd peisajul întregii ţării de la o călătorie la alta.

Coborînd în halele atelierelor îl întîlnesc pe tovarăşul Lorentz. E un bărbat înalt, suplu, cu-n aer sănătos, de sportiv; energic, uscăţiv, blond, cu ochi albaştri şi părul scurt. A făcut studiile în Uniunea Sovietică la Sverdlovsk; terminat în 55; a lucrat la „Mao Ţze-dun"; la Griviţa e de patru ani. S-a căsătorit, a primit un apartament splendid de 3 camere în blocul nou de lîngă Podul Grand; e-n general foarte ocupat şi foarte mulţumit că-i ocupat şi că munca merge bine.

Noutăţi, îmi comunică şi el o mulţime: turnătoria, cum spune dînsul, înainte era sluga tuturor. Acum e-n fruntea atelierelor. Cu ocazia dezbaterii proiectului Directivelor s-a propus şi se aplică în prezent, cu succes, elaborarea bronzului în cuptoare electrice. (Se reduc de 5 ori pierderile).

Uscarea prin raze infraroşii durează 5—6 minute, faţă de trecut, cînd se făcea în cîteva ore.

Fac cunoştinţă, între timp, şi cu inginerul Mîndru. Victor Mîndru. Ceva mai scund decît Lorentz; figură rotundă, prietenoasă, deschisă, ochi albaştri. Ambii sînt ardeleni şi au ochii albaştri: un albastru pur, strălucitor ca flacăra carbidului.

— Scrieţi că s-a propus — intră el în discuţie — ca sticla solidă să fie **dizolvată aici la noi, în autoclave.**

— Costa foarte mult transportul — mă informează inginerul Lorentz. Se aducea de la Uioara, cu camioanele. Se pierdeau timp şi bani. O vom dizolva aici, prin presiune, cu aburi.

— Cine a făcut propunerea?

— Dînsul — spune inginerul Mîndru şi arată cu capul spre inginerul Lorentz.

Totul pare simplu, obişnuit, numai aparatul de detectat radiaţiile umane ale reporterului înregistrează din nou o vibraţie neobişnuită.

In cinstea Congresului angajamentul nostru a fost de 622 de mii — mă informează în continuare, cu simplitate, inginerul Lorentz. Am realizat numai în primele 5 luni, un milion douăzeci şi trei de mii.

Şi surîde mulţumit:

— E ceva, nu? faţă de anul trecut cînd toate economiile turnătoriei au fost de 463 de mii.

— Cum aţi ajuns aici?

— Printr-o planificare riguroasă de materiale, disciplină, conştiinciozitate din partea fiecărui muncitor, prin critică şi autocritică şi prin sentimentul de mîndrie şi dragoste pentru colectivul din care face parte fiecare dintre noi: A lucra la „Griviţa Roşie" obligă! Spuneţi că v-a vorbit tovarăşul director de reducerea totală a rebuturilor?

— Da.

— Bine. Atunci eu am să vă dau numai cîteva exemple în privinţa mişcării inovatorilor. Avem doi tovarăşi foarte buni: turnătorul Ghiţă Constantin şi maistrul principal Domnişan Nicolae. Au îmbunătăţit procesul tehnologic la ghiarele de suspensie la vagoane, mărind productivitatea muncii cu 65%. De la 1,20 de minute s-a scăzut la 0,55 de minute.

— La cutia de grăsime s-a scăzut cu 32%. Tot propunerea lui Ghiţă şi Domnişan — reintră-n vorbă inginerul Mîndru.

— La suporţi cap-arc, se reduce timpul cu 60%. La corpul central abur cu 50% — continuă Lorentz. Cheltuielile de rezidire a cuptoarelor se reduc cu 55%.

Jos, în hala imensă a turnătoriei e o dogoare uscată şi fierbinte: dogoarea la care se coace şi se transformă metalul şi de unde gîndurile şi sentimentele entuziaste ale muncitorilor se îndreaptă spre Sala Congresului.

Afară e un cer pur, însorit. Trandafirii din curtea atelierelor aruncă zîmbete galbene şi roşii cerului albastru şi nu ştiu de ce, dar mi se pare că toţi oamenii care privesc zilele acestea spre cer, văd în el, prin asociaţie cupola Palatului Republicii.

In apropiere, pe liniile de garare aşteaptă vagoanele proaspăt vopsite, cu mînerele uşilor lucitoare. O locomotivă uriaşă se apropie să le ia şi să le-mpingă spre lanţurile negre ale trenurilor. Azi la jumătatea săptămînii Congresului, noile vagoane elegante şi puternice vor porni cu toată viteza pe liniile ferate ale ţării.

Cu toată viteza înainte, spre înălţimile socialismului!

Al. I. GHILIA

La Complexul C.F.R. „Griviţa Roşie", în secţia Cazangerie

SOCIALISMUL

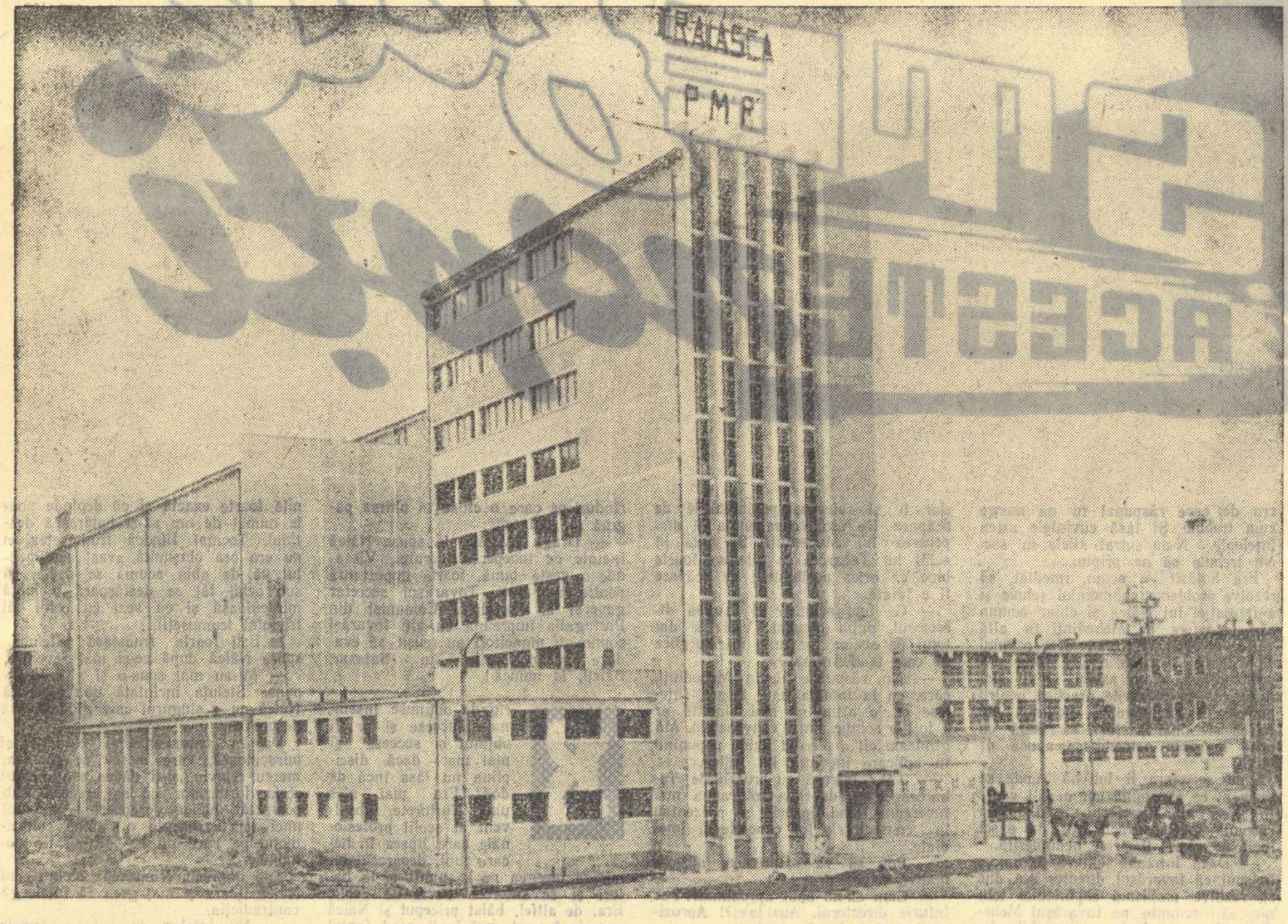

Vedere a Uzinelor de fire şi fibre sintetice de la Săvineşti

VIITORUL CHIMIEI

„In cadrul planului de 6 ani, industria chimică ocupă un loc de prim ordin, urmînd să-şi mărească producţia de 3,3 ori, prin alocarea unor fonduri de investiţii de circa 20 miliarde lei".

Pe cine oare dintre milioanele de oameni, care în ultimele zile au citit cu pasiune Raportul Comitetului Central prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul partidului, nu l-a stîrnit la gînduri şi visare acest scurt fragment, această simplă frază? Şi care dintre noi nu s-a gîndit oare la adînca, substanţiala înrîurire pe care o va exercita înfăptuirea acestei prevederi asupra vieţii de mîine a fiecăruia şi tuturor?

Mie, această frază mi-a adus în amintire o seară de iarnă de acum doi ani, pe şantierul de la Oneşti. Era un ger aspru şi ţepos, care-ţi încremenea pînă şi aburul respiraţiei. O adevărată oază de căldură şi lumină era — în mijlocul beznei îngheţate — clubul constructorilor. Cei care abia ieşiseră din schimb, după ce turnaseră cu îndărătnicie betoanele la cîteva grade sub zero, ascultau o conferinţă. Vorbea directorul combinatului de cauciuc despre valea Trotuşului peste cinci ani. O adevărată lume de miracole ale creierului şi mîinii omeneşti se desprindea din termenii încărcaţi de enigme: butadienă, hexacloran, propilenă, etc. Oamenii din sală nu numai ascultau, dar şi vedeau — vedeau giganţii industriali de mîine, vedeau Oneştii viitorului, adevărată Hunedoară a chimiei romîneşti. Chimia îşi dezvăluia în faţa lor o forţă pe care nu l-a bănuit-o nici unul din marii savanţi ai trecutului: aceea de a transforma nu numai substanţele, dar şi locurile şi oamenii. Viitorul era o prezenţă atît de stăruitoare în acea încăpere modestă a unei barăci de pe şantier, încît aveai senzaţia nu numai că-l vezi, dar că-i şi pipăi contururile.

...Deşi prin excelenţă un tărîm al formulelor, chimia modernă — poate mai mult decît orice altă ştiinţă — se refuză cu încăpăţînare înghesuirii în spaţiul strîmt al unei formule. Este atîta vastitate în această ştiinţă şi în această industrie, indisolubil legate, prin vertiginosul lor progres, de ritmul caracteristic secolului nostru, încît e teribil de dificil, dacă nu imposibil, să reduci multiplele şi variatele lor faţete la un banal numitor comun. Dacă am putea risca totuşi o... formulă, cu oarecari şanse de a surprinde esenţa acestei fecunde şi efervescente dezvoltări, prima care ni s-ar impune ar fi: chimie = viitor. Şi, într-adevăr, chimia se numără azi printre acele activităţi umane în care viitorul e — cu deosebită pregnanţă — prezent. N-a trecut decît un secol de la primul congres chimic internaţional de la Karlsruhe, întrunit abia pentru statornicirea noţiunilor chimice de bază (o curiozitate demnă de interes: la acest congres a luat parte şi creatorul „Cneazului Igor", marele compozitor rus Alexandr Borodin, unul dintre cei mai iluştri chimişti ai vremii sale) şi iată că devenită unul dintre principalele domenii ale cunoaşterii şi practicii umane chimia e o forţă de seamă în transformarea naturii şi îmbunătăţirea vieţii omului. Numai în ultimii douăzeci de ani producţia industriei chimice a crescut pe întregul glob de circa 20 de ori, în vreme ce totalul producţiei industriale a crescut de numai 3,5 ori. Mai ales petrochimia a luat în ultimele decenii un avînt fără precedent, asemănător poate numai saltului extraordinar săvîrşit de electricitate la mijlocul veacului trecut. Dacă în anul 1925, în întreaga lume, din ţiţei şi gaze naturale se produseseră numai 75 de tone produse chimice, în 1940 se ajunsese la 170 mii de tone, pentru ca în 1958 să se producă peste 20 milioane tone.

Oare cu ce nu ne-a dăruit natura pentru făurirea unei industrii chimice de mare anvergură? Ţiţei şi gaze de sondă, gaz metan (în ce priveşte producţia deţinem locul al patrulea în lume şi al doilea în Europa), sare în cantităţi practic inepuizabile (numai masivul Slănicului, singur, ar putea satisface consumul de sare al întregului glob pămîntesc pe mai bine de 500 de ani), un masiv de stuf fără egal în întreaga lume (din cele 430.000 hectare ale Deltei Dunării, 270.000 hectare sînt acoperite cu stufărişuri compacte), zăcăminte importante de minereuri complexe, zăcăminte de dolomită, bentonită, diatomit, barită, etc. In spatele fiecăruia din aceste nume se ascund mari avuţii virtuale, cărora le poate da viaţă nu „piatra filozofală" a lui Arnault de Villeneuve, Paracelsus sau altor alchimişti medievali, ci munca descătuşată a omului stăpîn pe soarta sa.

Atîta timp cît pe spinarea poporului nostru au huzurit bandele de cămătari setoşi de profituri din citadelele capitaliste ale Occidentului, mînă în mînă cu o burghezie autohtonă deprinsă cu „săru'mîna" şi „să trăiţi!" ţara noastră n-a putut avea o adevărată industrie chimică (pe măsura posibilităţilor existente), după cum n-a putut, în general avea o industrie cît de cît dezvoltată. In 1938, industria chimică nu reprezenta, în ansamblul producţiei industriale a ţării, decît vreo 2%. Chiar fabricile existente erau, de fapt, cu cîteva excepţii, simple ateliere sau laboratoare industriale ceva mai mari. Pentru unele dintre fabricile construite de ele, trusturile străine au încasat profituri fabuloase stoarse de pe spinarea poporului nostru. Jaful acesta sistematic este ilustrat de încasările trustului american „Goodrich" care, construind fabrica de anvelope de la Băicoi, a luat (deşi din 1940 nu mai contribuise cu nimic la producţia fabricii) cîte un dolar pentru fiecare anvelopă şi cîte o jumătate de dolar pentru fiecare cameră, pe toată perioada de la punerea în funcţiune a fabricii pînă la naţionalizare. Şi iarăşi este pe deplin caracteristic faptul că, în vreme ce ţara ajunsese (chiar după statisticile oficiale) la cel mai mare procent de mortalitate infantilă din Europa, trusturile germane strangulaseră în faşe orice încercare de creare a unei industrii naţionale de medicamente spre a-şi păstra monopolul pe piaţa romînească. Era un monopol de sînge şi moarte — cu binecunoscuta pecete „Bayer" — dar ce le păsa domnilor din consiliile de administraţie de la Köln sau Frankfurt de cîteva mii de copii romîni morţi de malarie sau pelagră, cînd fluviile de aur continuau să se reverse în safeurile lor nesăţioase?

...Ascult de cîteva ore strălucitul poem al viitorului pe care-l reprezintă raportul Comitetului Central la al III-lea Congres al partidului — raport ţinut de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, — şi, întrezărind în cifre şi cuvinte imaginea impresionantă a zilei de mîine, aproape îmi vine să cred că faptele relatate mai sus s-au întîmplat de mult, tare de mult. Şi, totuşi, nu sînt decît cincisprezece ani de-atunci! Cincisprezece ani însă în care poporul, călăuzit de partid, nu numai că a zdrobit lanţurile de odinioară, dar şi-a şi croit făgaşul unui nou destin. Nu întîmplător la temelia acestui destin, a vieţii noi şi îmbelşugate pe care şi-o plămădeşte, a pus — alături de industria grea, de construcţiile de maşini, de alte ramuri industriale — şi Cenuşăreasa de odinioară, chimia. Anul acesta industria noastră chimică produce de 2,3 ori mai mult decît în 1955, peste şase ani va produce de 3,3 ori mai mult decît azi, iar pînă în 1975 producţia ei va creşte de 13—14 ori. Sînt cifre semănînd cu aripi larg desfăşurate vîslind spre nişte piscuri care, cîndva, erau inaccesibile nu numai pasului omenesc — şi pasul nostru va călca acolo, sîntem siguri! — ci chiar şi gîndului.

In ce se vor concretiza aceste cifre, ce vor reprezenta ele în mod real şi palpabil în viaţa poporului nostru? Iată, de pildă, uriaşul complex chimic de la Borzeşti, unul dintre primele locuri unde cifrele planului de şase ani iau de pe-acum înfăţişarea concretă a realului. Cu sprijinul Uniunii Sovietice, concretizat în proiecte, maşini, instalaţii, ajutorul frăţesc al specialiştilor sovietici — s-au realizat sau se realizează acolo, pe malul Trotuşului, două instalaţii de cracare cu o capacitate anuală de 500.000 tone, o fabrică de cauciuc sintetic cu o capacitate de 50.000 tone pe an, o secţie de fenol de 18.000 tone pe an, o fabrică de sodă caustică electrolitică de 45.000 tone pe an, o fabrică de policlorură de vinil de 36.000 tone pe an, şi încă un şir de instalaţii pentru acetonă, insecticide, ierbicide, etc. Poate că unora aceste mii de tone nu le spun nimic, dar e deajuns să gîndim astfel: dacă din soda produsă aici s-ar fabrica numai săpun, s-ar putea asigura fiecărui locuitor al ţării 20 kilograme săpun, dacă întreaga producţie anuală de policlorură de vinil ce se va obţine aici ar fi destinată numai pentru înlocuirea pielii, s-ar putea confecţiona 18 milioane haine pe an; dacă din cauciucul produs într-un an la acelaşi combinat s-ar face numai anvelope, ar putea fi echipate circa un sfert de milion de autocamioane. Insemnătatea acestei construcţii în viaţa nu numai a întregii ţări, a întregului popor, dar şi a fiecăruia dintre noi este de aceea capitală. Sau, cum spune bunul meu prieten Gheorghe Bucelea, iniţiatorul unei faimoase mişcări de economii pe şantierul de la Borzeşti:

— Vezi, tovarăşe, ăsta-i un şantier unde, atunci cînd pun cărămizile, simt nu numai că ridic clădiri, dar că şi îmbrac oameni...

Da, chimia zilelor noastre nu numai că îmbracă tot mai mulţi oameni — fără mase plastice şi fibre sintetice mai poate fi oare concepută industria bunurilor de larg consum? — dar îi şi hrăneşte. Intr-adevăr în sporirea calităţilor de produse alimentare un rol mereu mai însemnat joacă şi vor juca îngrăşămintele chimice. După calculele savanţilor sovietici, investiţiile în îngrăşăminte chimice dau beneficii (din sporurile de recoltă) de şase-şapte ori mai mari. Alături de marea uzină de superfosfaţi de la Năvodari, de noua secţie de îngrăşăminte cu fosfor de la Valea Călugărească, se înalţă în prezent combinatul de îngrăşăminte azotoase de la Roznov, iar anii ce vin vor vedea ridicîndu-se noi mari uzine de îngrăşăminte la Craiova, Tg. Mureş, în regiunea Suceava.

...Chimia se dovedeşte tot mai mult şi o realitate geografică. Zămislind noi uzine şi aşezări, ea a îmbogăţit harta economică a patriei. Cine auzise — în urmă cu numai zece ani — de asemenea centre industriale cunoscute azi în întreaga ţară ca Borzeşti şi Năvodari, Victoria şi Săvineşti, Roznov şi Chişcani? Ceea ce este însă cel mai impresionant şi în acest domeniu, ca şi în toate celelalte domenii ale dezvoltării industriei noastre, este ritmul, un ritm în care pulsează din plin energia nestăvilită a oamenilor însufleţiţi de măreţele perspective înfăţişate de partid.

— Pentru noi — mi-a spus tovarăşul Nicolae Constantin, directorul şantierului de construcţie al noilor instalaţii petrochimice de la Brazi — ritmul nu este o noţiune abstractă. Strădania principală noi ne-o îndreptăm spre îndeplinirea angajamentului luat în cinstea Congresului, de a da în exploatare fiecare din cele două instalaţii cu cîte douăzeci de zile înainte de termen. Şi sîntem convinşi că îl vom înfăptui!

Victor BIRLADEANU

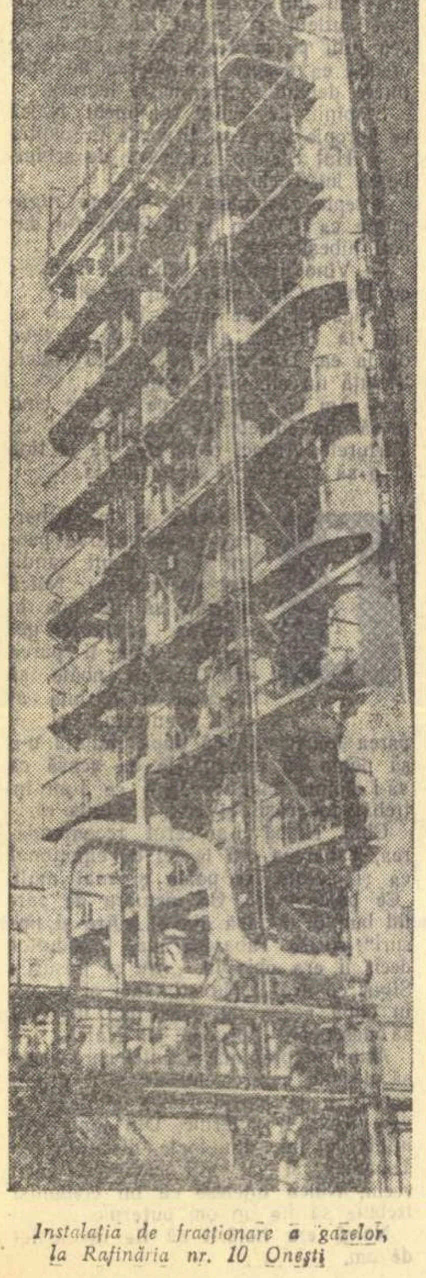

Instalaţia de fracţionare a gazelor, la Rafinăria nr. 10 Oneşti

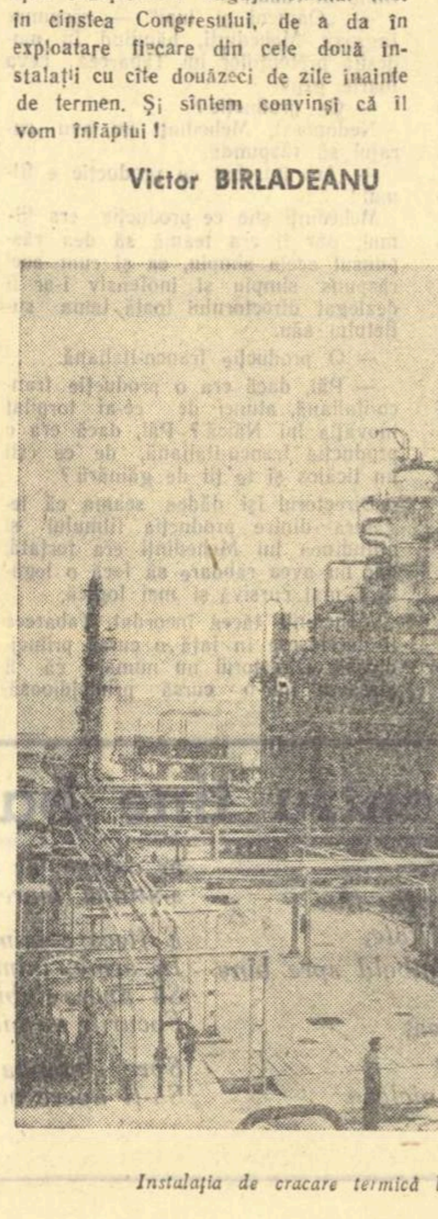

Instalaţia de cracare termică la Rafinăria nr. 10 Borzeşti

Comuniştii

Lozinca noastră e: putem cunoaşte
această lume — şi-o putem schimba!
Ţesutul florii gingaşe, craterul
îndepărtat al lunii şi resortul
istoriei — nimic nu ni-e străin.
Cunoaştem pasul iederii pe ziduri
şi ritmul triumfalelor construcţii;
intervenim în toate, să sclipească
mai iute clorofila-n vegetaţii
şi conştiinţa-n oameni. Şi grăbim
întinerirea lumii, mîngîind-o
cu steaguri, ca să-i netezim obrazul
de tragicele cute-ale sclaviei.
Nimic nu ni-e prea greu: nici aspra muncă
— domesticirea fierului —, nici grava
migală a sculptării unui suflet,
căci muşchii noştri au luciditate
şi conştiinţa noastră, forţă.
Da,
lozinca noastră e: putem cunoaşte
această lume — şi-o putem schimba!

Nina CASSIAN

Aliniază-te în rînduri!

Literele-ncheagă cuvîntul,
Cuvintele se rotunjesc în fraze.
Curcubeul îl poţi împleti
Din nuanţatele raze.
Delicată, din mugur,
Frunza se desprinde
Şi cu altele-asemeni
Frunzişul aprinde.
Picăturile-n piatra scobită
Oglindesc cele şapte colţare
Ale îndepărtatei
Constelaţii — Ursa cea Mare.

Grăunţele-n blocuri se prefac
La uriaşul furnalului zvon:
Milionul lor nu mai este
Doar milion.
Şi oamenii, îndrăzneţi sau sfioşi,
Dăruiţi incandescenţei,
Cu miile vîntură
Uliţele existenţei.
Numeroase sînt scopurile, planurile.
Uliţele se întretaie
Şi iar se resfiră,
Multicolor — evantaie.
Energia ridică
Ziduri noi, sprinten alcătuite,

Porunca înţeleaptă
Ne strînge în rînduri mai vaste.
Numele nostru să fie:
Gigantica oaste.
Mîna-i puternică doar cu cealaltă,
Doar împreună pumnii sînt siguri.
Cutezători să înalţe averselor
Nemişcătoarele diguri.

Nu drămui,
Trecătoare, secundele,
Odihneşte-ţi privirea
Deasupra veacului, cercetîndu-i undele.
Nu imita melodia
Picăturilor în singurătate,
Invaţă foşnetul mării
Pe arii desfăşurate.
Frîntură eşti dacă te strînge,
Coclit, ghiocul mort:
Fii depărtarea pînă în zare
Şi reîntoarsă apoi în port.
Tu urmăreşte pe acela
Ce ne-ncetat încheagă frontul,
In zori, al luptătorilor,
Mărind increderilor orizontul.
Partidul, diriguitorul energiei noastre,
Te-ntreabă-acum:
Stai strajă viitorului tău propriu
Şi unicului nostru drum?
O, flamura, cu stea, de sînge,
Clocotind de gînduri,
E arborată... O auzi? Te cheamă!
Aliniază-te în rînduri!

MAJTENYI Erik

In romîneşte de GRIGORE HAGIU

Satul de mîine

(Urmare din pag. 1)

Poate că i-aş identifica fără greş. Iată printre ei colectivişti, preşedinţi de gospodării agricole colective şi de stat, în costume naţionale sau în haina orăşenească. Poartă în ochi văzduh şi pe frunte sărutul fierbinte al soarelui. Ii cunosc de departe.

Ascultă raportul cu luare aminte, însemnînd pe-un carneţel cu atenţie. Raportul vorbeşte şi despre agricultură. Vorbeşte, într-o măsură, despre oricare dintre ei, despre milioanele de tovarăşi rămaşi acasă, la praşilă, la grădinării, în grajdurile de animale.

Raportul Comitetului Central prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de-al III-lea Congres al P.M.R., glăsuieşte: „Sectorul socialist din agricultură cuprinde peste 81 la sută din numărul gospodăriilor ţărăneşti şi din suprafaţa arabilă a ţării".

E marea victorie a sectorului socialist. Ea a fost obţinută în scurt timp prin superioritatea agriculturii socialiste faţă de cea individuală. An de an, ţăranii au văzut alături de ogoarele lor cu grîu prizărit, lanurile colectivelor cu spicul cît vrabia, şi au chibzuit. In fiecare an la fel. Nu era, aşadar, o întîmplare.

Şi apoi ţăranii umblă, văd, judecă. Tot ce s-a făcut în ţara noastră, numai orbii nu văd.

Organele de partid, propagandiştii, activiştii îşi au marea lor parte de merit în această izbîndă socialistă. I-a ajutat apoi buna stare mereu crescîndă a colectiviştilor, argumentele concrete de nedisputat: casa nouă, radio, mobila, haina lor, semne, toate, ale belşugului. Pe măsură ce se evidenţia superioritatea agriculturii socialiste faţă de cea individuală, procesul de trecere la sectorul socialist a mers repede. Judecaţi numai: în 1955 erau cuprinse în sectorul socialist de abia 332.000 de familii ţărăneşti, — azi, după cinci ani: 2.920.000 de familii, opt milioane de hectare teren arabil sînt colectivizate sau în întovărăşiri.

Statul a ajutat masiv acest proces, punîndu-i la dispoziţie mijloace mecanizate, maşini şi tractoare, ingineri şi tehnicieni agricoli, credite, materiale de construcţii, seminţe selecţionate, animale de rasă, puieţi de soi... toate, însumînd, între 1956—59 fonduri de 8,6 miliarde lei.

Acesta e fenomenul concret, material, al socializării agriculturii. Consecinţele lui sînt imense şi multiple. Nu numai înfăţişarea cîmpului s-a schimbat radical, dar şi înfăţişarea satelor şi mentalitatea oamenilor. Acest fenomen a creat o ţărănime nouă, — ţărănimea colectivistă, — care înseamnă oameni noi, conştienţi, luminaţi, cu o conştiinţă socialistă, o ţărănime sănătoasă, care vede clar, care-i neclintită şi nedespărţită prietenă şi aliată de nădejde a clasei muncitoare.

Mă gîndesc, ca scriitor, ce izvor de inspiraţie, ce material uman nou, este pentru fiecare dintre noi această măreaţă transformare revoluţionară! In fiecare sat, pe orice drum, în orice loc de muncă, găseşti un om nou, pe care trebuie să-l cunoşti, dacă vrei să-ţi cunoşti ţara, găseşti un erou care şi-a răpus cu straşnică voinţă negurile neştiinţei de odinioară.

Viaţa culturală a satelor e strîns legată de această nouă înfăţişare a satului, căci ea este un reflex al bunei stări, al contactului permanent şi direct cu progresele ştiinţei şi tehnicii de care colectiviştii se bucură în munca lor.

Viaţa începe să pună noi probleme, de-un ordin superior: gospodăriile colective mici manifestă tot mai stăruitor tendinţa de a se uni în gospodării colective mai mari pentru a putea folosi pămîntul mai raţional.

Ce departe am ajuns, în cîţiva ani numai, de problema ezitării mijlocaşului de a intra în colectiv! Ce repede am înaintat!

Este astfel legitimă prevederea că pînă în 1965 procesul de colectivizare a agriculturii se va încheia. Energiile sufleteşti ale ţărănimii, eliberate de meschinăria îngustă a interesului privat, legat de haturi, se vor îndrepta, toate, cu o vigoare nemaiîntîlnită, spre sporirea producţiei colective, — chezăşia unei vieţi îndestulate pentru toţi. Sporirea producţiei agricole şi livrarea către stat a unor cantităţi tot mai mari de produse la preţuri remuneratorii au contribuit la mărirea constantă a veniturilor ţărănimii. Numai în 1959, ţărănimea a primit din livrarea către stat a produselor agricole, 7,5 miliarde.

Milioane de colectivişti din ţară cunosc acum acest bilanţ, — ştiu ce se întîmplă pe tot întinsul ţării.

Ei ascultă şi citesc cu încredere şi mîndrie perspectivele prevăzute de Raport: „După cum se arată în proiectul de Directive pentru planul de dezvoltare economică pe anii 1960-1965 ne propunem ca producţia globală agricolă să crească pînă la sfîrşitul acestei perioade cu 70—80 la sută faţă de 1959"... „pînă în anul 1965 trebuie să ajungem ca, în condiţii climatice normale, să producem anual 14—16 milioane tone de cereale" „numărul bovinelor trebuie să ajungă la 5.800.000 din care vaci de lapte 2.900.000"... „numărul oilor va spori de la 11.200.000 în 1959 la 13. milioane în 1965...".

Şi aşa, aliniat cu aliniat, cifrele se înşiră, mereu crescînd.

Colectiviştii, pretutindeni, în sate sau pe cîmp, citesc, iau cunoştinţă.

In mintea lor se întrupează planul general al agriculturii pe cei şase ani, — un plan şi măreţ şi realizabil. Simt în el înţelepciunea Partidului, spiritul lui de prevedere, realismul, socotirea tuturor factorilor, împărţeala muncii, distribuţia judicioasă a culturilor, şi din toate înţeleg ceea ce sare în ochi: grija de buna stare a oamenilor. Fiecare să aibă pîine, carne, lapte, lînă pentru îmbrăcăminte, legume, zahăr, ulei... tot ce altădată era o raritate, un vis. Această grijă de om, de toţi oamenii muncii din ţara noastră, străbate toate sectoarele de producţie de care se ocupă Raportul. Ţărănimea ştie bine că ea are un rol important în răspunsul pe care trebuie să-l dea acestei griji.

Raportul aliniază cu chibzuială şi înţelepciune programul de muncă a milioanelor de oameni ce muncesc în ţara noastră. In prevederile planului e cuprins orarul activităţii fiecăruia, a fiecăruia la locul lui de muncă.

Unde ni-i locul nostru al scriitorilor?

Il simt, îl văd pretutindeni, în mine, în uzine, în fabrici, laboratoare, pe schele, în gospodăriile colective, în casele oamenilor muncii. E în mijlocul imensului şantier în care de la Constanţa la Timişoara, de la Satu Mare la Giurgiu, se construieşte acel nemaivăzut edificiu care se cheamă socialismul.

Locul nostru este peste tot unde sînt oameni care muncesc, pentru a vedea şi simţi efortul, pentru a auzi vuietul muncii, pentru a le consemna şi trece, cu frumuseţea lor grandioasă, generaţiilor care vin.

Acolo vom fi!

Demostene BOTEZ

Fragment de roman de Teodor MAZILU

Mișcarea inovatorilor avea un rol foarte important în mărirea productivității muncii și în realizarea de economii, de aceea Tabarcea o urmărea cu atenție. Această sarcină, obligatorie pentru funcția lui de director, Tabarcea o trecea la capitolul satisfacții și bucurii personale. „Să te ocupi de inovatori nu e o sarcină, ci un noroc". Directorul luase parte la fixarea planului tematic al inovațiilor pe semestrul în curs susținînd ideea că e necesar ca inovatorii să-și concentreze talentul și puterea lor de creație asupra problemelor cele mai urgente ale uzinei. Spre satisfacția lui, Năică, care luase cuvîntul, îi dăduse de la bun început dreptate. „Păi, dacă un lucru nu e strict necesar, de ce dracu să-l mai faci?". Criteriul după care Tabarcea aprecia o inovație nu era cel al fanteziei tehnice, oricît de mare ar fi fost ea, ci cel al necesității stricte, cel al eficacității în producție. De aceea, cînd i se aducea la cunoștință că cineva realizase o inovație „genială", el nu se emoționa de epitetul „genial", trecea peste el cu o ușurință care vîra spaimă în respectivul intelectual de formație burgheză și întreba direct, cu anume brutalitate, la care ținea ca la un principiu, ce foloase aduce? cîți bani economisim? Și cînd directorul afla că într-adevăr inovația aduce economii importante, se emoționa ca un copil, dar numai după ce se interesa exact de valoarea practică a inovației. Pentru Tabarcea, un lucru genial era acel lucru care ajuta uzina să îndeplinească planul, acel lucru care ajuta oamenilor să muncească mai simplu și mai eficace. El nu refuza noțiunea de genialitate, îi acorda numai o accepțiune mai concretă, mai exactă, mai imediată.

Așa se explică și sentimentul de adîncă admirație pe care-l nutrea față de Năică, responsabilul brigăzii de la turnătorie. Năică nu făcea decît lucruri foarte necesare, adică exact ceea ce uzina avea nevoie, exact la timpul cuvenit. Chiar Năică justifica activitatea sa multiplă de responsabil de brigadă, de inovator și de raționalizator prin prizma sarcinilor imediate, foarte necesare. Cînd directorul îl întrebase cum de-i venise ideea ultimei inovații, Năică nu-i răspunsese că citise broșuri tehnice, că citise acolo și văzuse acolo. Mobilul procesului de creație al muncitorului Năică era mai simplu: producția ar fi avut de suferit dacă el sau altul n-ar fi venit cu o idee.

— Păi cum să nu fac inovația asta dacă era absolut necesară? Dacă nu era necesară, nici nu-mi venea prin cap..., încercă Năică să se facă înțeles. Dacă ceva e absolut necesar, Năică nu doarme noaptea și se apucă de treabă. Năică nu face decît ceea ce e absolută nevoie, sarcini presante...

Aceasta era mîndria lui Năică: el nu face decît lucruri foarte necesare.

Unde erau sarcinile mai presante acolo se găsea și Năică, cu sentimentul că acolo e locul lui și nu în altă parte. Tabarcea vedea în atitudinea lui Năică o trăsătură de caracter proprie muncitorilor din rîndul cărora făcea și el parte, ideea că omul e dator să facă nu ceea ce-i trăznește lui prin cap, ci ceea ce-i absolută nevoie din punctul de vedere al intereselor generale, ideea că omul nu trebuie să se ducă acolo unde crede el că trebuie să se ducă, ci acolo unde e trimis, și acolo unde e trimis să creadă el că trebuie să se ducă, acolo să-i facă lui plăcerea cea mai mare. Și acești oameni nu făceau toate acestea în urma unor îndelungi eforturi lăuntrice — Tabarcea era de părerea că omul nu trebuie să se frămînte zile întregi ca să ia o hotărîre bună, — ei socoteau cu instinctul lor de clasă că locul lor, în mod firesc, e acolo unde-i trimitea partidul. Și Tabarcea se gîndea la nenumărați activiști de partid, la numeroșii muncitori care-și făcuseră din rezolvarea unor probleme de interes general, problema lor cea mai intimă și mai personală, ca și cum problemele lor personale ar fi fost cele generale.

Ținînd seama de toate acestea, era cu atît mai justificată mînia lui Tabarcea cînd aflase că o importantă inovație, cum era cea a lui Năică, nu fusese încă aprobată de cabinetul tehnic. Nu fusese aprobată, deoarece un individ de la cabinetul tehnic îi propusese lui Năică să facă juma' juma', să împartă pe din două banii și gloria și, bineînțeles, Năică nu consimțise. Durerea lui Tabarcea era cu atît mai mare cu cît acolo lucra un om pe care-l socotea foarte cinstit; și omul acela cinstit nu-i adusese la cunoștință cele întîmplate, nu se înfuriase cînd aflase toată povestea asta ticăloasă, nu-l înjurase pe șeful cabinetului tehnic.

Mînia directorului crescu și mai mult cînd descoperi că omul acela cinstit, tovarășul Cucu, e mai indignat decît bănuise. Directorul era nedumerit văzînd cu cîtă convingere lua acesta apărarea lui Năică, cîtă sinceră indignare răzbătea din vorbele lui, cu cîtă dragoste prezenta inovația lui Năică. Și toate acestea le spunea un om care pînă acuma tăcuse și în felul acesta contribuise la tărăgănarea aplicării inovației.

— Tovarășul Mehedinți a făcut o mare ticăloșie... oftă tovarășul Cucu și directorul înțelese că omul era cu adevărat indignat... Dacă ați ști, tovarășe Tabarcea, cît de necăjit era Năică!...

Dar directorul nu se lăsă de loc impresionat de indignarea tovarășului Cucu. Directorul știa că tovarășul Cucu era sincer indignat de atitudinea lui Mehedinți, dar în același timp știa că cel care se ridica cu atîta tărie împotriva ticăloșiei îi fusese frică să ia vreo atitudine hotărîtă. Genul acesta de oameni îi aducea multe greutăți directorului. Erau oameni foarte cinstiți și foarte sensibili, dar care n-aveau curajul sau puterea de a se comporta pe măsura cinstei și sensibilității lor.

— Ai dreptate... spuse Tabarcea cu puțin dispreț. Dar de ce n-ai spus-o asta lui Mehedinți? De ce nu ți-a fost scîrbă de el?

— Mi-a fost, tovarășe Tabarcea, mi-a fost scîrbă...

— Dacă ți-era scîrbă, veneai la mine și-mi spuneai. Dacă ți-era cu-adevărat scîrbă de Mehedinți, îl ajutai pe Năică să-și pună inovația în aplicare...

— N-aveți dreptate, tovarășe Tabarcea... Aici greșiți... Mehedinți își dădea seama că inovația lui Năică era importantă, voia s-o-mpartă pe din două... Eu nu pot să fiu de acord ca altul să fure munca altuia... E o chestiune de probitate profesională.

— Nu ți-a fost scîrbă, tovarășe Cucu... Sau nu ți-a fost suficientă scîrbă... Cînd vezi un lucru urît, trebuie să te îngrozească în așa măsură, încît să ai și puterea de a-l înlătura. Dacă nu, tot un drac e!... Ai fost indignat? îl întrebă Tabarcea, cu o umbră de dispreț în glas.

— Ah, tovarășe Tabarcea, ce puțin mă cunoașteți... Uneori îmi venea să-l sfîșii... Uneori îmi venea să-i spun...

— L-ai înjurat vreodată tare de tot?

— Nu, tovarășe director...

— Ei vezi, asta-i foarte prost... Nu-i așa că uneori te întrebai, cum de se poate ca Mehedinți să încerce să fure din munca altuia? Ai clocotit de mînie cînd te-ai gîndit că e în stare să oprească inovația, numai fiindcă nu-și primește bacșișul?

— M-am întrebat și nu odată.

— Sigur că nu odată... admise Tabarcea cu același dispreț în glas. Sigur că da... Voi, ăștia fricoșii vă frămîntați zile întregi înainte de a hotărî că nu trebuie să mișcați un deget... Și te pomenești că Năică ți-e și simpatic.

— E un tovarăș admirabil, un muncitor foarte priceput... răspunse tovarășul Cucu cu seriozitate. Și nu numai sub raport profesional, dar și ca om...

— Atunci... strigă directorul, de ce n-ai luat nici o măsură? Atunci de ce ai tăcut?

Tovarășul Cucu tăcea, nu știa ce anume să spună.

— Uite, tovarășe Cucu, răspund eu în locul dumitale: fiindcă ți-a fost frică. Ce ți-ai zis? Dacă cumva o pățesc? Dacă cumva Mehedinți iese basma curată și eu o pățesc? Din punctul dumitale de vedere ai rezolvat problema, te-ai indignat, în adîncul sufletului... Dar ce să fac eu cu indignarea dumitale dacă n-ai luat măsuri? Mai bine te indignai mai puțin și luai o măsură energică...

— Tovarășe Tabarcea, știți că sînt un om cinstit...

— Un om cinstit dar care e fricos, nu prea faci mare lucru cu el. Nu înțelegi că dacă ești cinstit trebuie să fii și curajos. Dacă ești cinstit trebuie să te scoli cu noaptea în cap... Mehedinți e lichea și se scoală cu noaptea în cap... Are grijă să-și aranjeze toate treburile, vorbește cu unii, cu alții, se zbate, dă telefoane, se consumă pentru afacerile lui... Dar dumneata, ce faci pentru cinstea dumitale? Te uiți pe fereastră, cuprins de mînie?...

— Cred că nu vă îndoiți de sinceritatea mea...

— Nu mă îndoiesc de sinceritatea dumitale... Dar eu te întreb... adaugă Tabarcea cu brutalitate, ce să fac cu ea? Cînd omul descoperă un principiu just, trebuie să descopere în același timp puterea de a lupta pentru el. A fi cinstit nu e o chestiune de sentimente, ci și de putere... Dumneata, cînd te-a apucat indignarea împotriva ticăloșiei lui Mehedinți, nu te-ai întrebat dacă ai și tăria de a lua atitudine împotriva lui, de a-i trînti ușa în nas, de a demasca atitudinea lui. Intîi, trebuia să știi dacă poți să faci toate astea și de abia după aceea să te înroșești de indignare.

— Dacă ați ști cît m-am consumat pentru asta, am și martori...

— Chestia cu martorii nu trebuia s-o spui, i-o reteză cu brutalitate Tabarcea. Ce-i aia martori în chestia asta? Adică cum vine aia, martori? Au fost și alții de față, cînd ai fost cuprins de o nobilă indignare? Te-a văzut și portarul, cînd tu erai indignat împotriva lui Mehedinți? Cinstea e în primul rînd o datorie, imediat trebuia să anunți organizația de partid. Chiar la un minut după ce ai aflat asta... Nici măcar nu trebuia să te mai ocupi de altceva...

Tabarcea era hotărît să ia imediat măsuri energice în ceea ce privește situația cabinetului tehnic. Cînd era vorba să îndrepte o stare de lucruri care i se părea inadmisibilă, Tabarcea nu admitea amînarea, căci i se părea odios ca în timp ce o stare de lucruri dăunătoare continua să existe, el să se ocupe de altceva sau să întrebe pe nu știu cine cum o duce cu sănătatea. Amînarea în aceste cazuri i se părea odioasă, și orice ar fi făcut un om în timpul cînd ar fi trebuit să lichideze o lipsă gravă, i se părea stupid și fără sens, indiferent dacă ar fi mers la cinema sau și-ar fi sărutat iubita sub clar de lună... De aceea, cînd un anume funcționar nu lua măsuri împotriva unor lipsuri pe care le cunoștea, îl întreba cu seriozitate ce a făcut în timpul ăsta... Era curios să știe ce anume făcuse omul acela în timpul în care trebuia să facă cu totul altceva. Socotea că, odată descoperită o lipsă, ea trebuie lichidată imediat, fără cruțare, de aceea nu înțelegea de loc cum alții, în aceeași situație, pot dormi liniștiți sau discuta cu nevasta despre timpul probabil. Cînd cineva îi spunea că în loc să facă un anume lucru foarte important din punctul de vedere al intereselor generale, se plimbase cu barca în Cișmigiu, se uita la el foarte contrariat, ca la un om din altă lume, o lume străină și neînțeleasă pentru el.

O asemenea discuție avusese odată și cu responsabilul cantinei.

— Vorbești serios? îl întreba aproape îngrozit Tabarcea. Chiar te-ai plimbat cu barca?... Adică, chiar te-ai dus la debarcader, ai plătit biletul, și te-ai urcat în barcă? Erau și vîsle?

— Sigur că erau... răspunsese responsabilul de cantină, ca și cum ar fi fost foarte firesc... ca bărcile să aibă vîsle.

— Și apă era? întrebase directorul, cu toată gravitatea.

— Păi dacă nu era apă, cum mai mergeam eu cu barca?

— Cînd știi că ceva nu merge din cauza ta, nu prea văd ce haz are să te plimbi cu barca...

Omul cu stare de spirit mic-burgheză găsește în toate acestea un fanatism exagerat, bucuria cea mai mare a filistinului este de a aduce puțină rezonabilitate și oarecare prudență... Tabarcea știa toate acestea.

— Te rog să nu-mi spui că asta înseamnă panică. Că noi trebuie să lucrăm metodic... Una e panica, și alta e neliniștea... E vorba că n-ai dreptul să dormi liniștit cînd un lucru de care răspunzi tu nu merge cum trebuie. Și lasă cuvintele astea înțelepte... N-au intrat zilele în sac. Nu trebuie să ne pripim...

Era hotărît ca acum, imediat, să rezolve problema cabinetului tehnic și a inovației lui Năică și chiar acuma să-l transfere pe Mehedinți în altă parte, chiar astăzi să-i dea ordinul de transfer, și chiar astăzi acela să-l primească, și chiar astăzi, și nu mai tîrziu, să ia măsurile practice pentru punerea în aplicare a inovației lui Năică și chiar astăzi să vadă cu ochii lui cum oamenii se apucă de lucru.

Cînd secretara îl întrebă unde se duce și ce să spună cui o să-l caute în lipsa lui, directorul îi dădu un răspuns foarte exact, atît de exact încît secretara îl privi nedumerită.

— Dacă întreabă cineva de mine, îi spui că tovarășul director s-a dus să rezolve problema cabinetului tehnic, să-l schimbe pe tovarășul Mehedinți din postul de responsabil, deoarece în această calitate, în loc să se țină de muncă, s-a ținut de găinării.

— Chiar așa să spun?

— Te rog chiar să-ți notezi.

— Ce filme ai mai văzut, tovarășe Mehedinți... spuse tare Tabarcea, îndată ce deschise ușa, în loc de bună ziua.

Cei doi funcționari rămăseseră într-o stare foarte nelămurită, în acea stare de spirit pe care o au subalternii care nu știu dacă e bine să zîmbească la ceea ce spun șefii sau e bine să ia o atitudine demnă. Dar Tabarcea se prefăcu că nu le înțelege nedumerirea, luă un scaun, se așeză tacticos lîngă biroul lor. Se purtă cît mai natural, ca și cum ar fi fost firesc ca directorul să vină la ei și să-i întrebe ce filme au mai văzut și ei să spună imediat ce filme au văzut și ce impresie le-au făcut.

— Tovarășe Mehedinți, te-am întrebat ce filme ai văzut în ultima vreme.

Mehedinți nu știa dacă e bine să răspundă cu o glumă sau cu o dare de seamă foarte amănunțită asupra felului în care își lărgise orizontul cultural în ultima vreme. Privirea lui Tabarcea nu-i dădea nici o indicație pe ce drum să apuce, de aceea soarta lui Mehedinți era dintre cele mai dificile, trebuia să hotărască pe contul lui ce anume atitudine să ia. In cele din urmă, Mehedinți optă pentru o atitudine plină de seriozitate față de problema ridicării nivelului său cultural.

— Ce filme am mai văzut în săptămîna în curs? Ce-am învățat din ele?

— Nu ce-ai învățat din ele... reteză directorul naiva stratagemă a șefului cabinetului tehnic. Nu ce-ai învățat din ele, tovarășe Mehedinți. Nu cum te-au ajutat ele pe dumneata în munca de fiecare zi. Nu asta vreau să știu, tovarășe Mehedinți. Ci numai ce filme ai văzut.

— „Oameni și lupi" — răspunse îngrozit Mehedinți, bănuind în modestia pretențiilor lui Tabarcea ceva foarte grav.

— Ce producție?

Nedumerit, Mehedinți nu avu curajul să răspundă.

— Am întrebat ce producție e filmul!

Mehedinți știa ce producție era filmul, dar îi era teamă să dea răspunsul acela simplu, ca și cum acel răspuns simplu și inofensiv i-ar fi dezlegat directorului toată taina sufletului său.

— O producție franco-italiană.

— Păi, dacă era o producție franco-italiană, atunci de ce-ai torpilat inovația lui Năică? Păi, dacă era o producție franco-italiană, de ce ești un ticălos și te ții de găinării?

Directorul își dădea seama că legătura dintre producția filmului și atitudinea lui Mehedinți era forțată, dar nu avea răbdare să facă o legătură mai cursivă și mai logică.

Mehedinți tăcea încordat, Tabarcea îi deschisese în față o cursă primejdioasă. Directorul nu numai că îl atrăsese într-o cursă primejdioasă, dar îi și retezase posibilitățile de scăpare. De aici venea ciuda și disperarea lui Mehedinți. Se uita în ochii lui Tabarcea și înțelese foarte bine că orice posibilitate de scăpare îi e tăiată.

— Ce faci acuma? îl întrebă directorul, puțin amuzat. Vrei să dai totul pe seama mediului mic-burghez în care te-ai format?

— Nu, răspunse demn Mehedinți, care, ca la lumina unui fulger, înțelese că o atitudine mai cinstită ar fi fost o soluție... mai convenabilă. Mă gîndeam cît a pierdut uzina nepunînd în aplicare inovația lui Năică.

— Cît? întrebă cu brutalitate Tabarcea, care devenea totdeauna mai înverșunat cînd lipsurile se prezentau în consecințele lor concrete și imediate.

— Pot să vă spun așa, aproximativ...

— Cum să-mi spui aproximativ? se înfurie directorul. Auzi la el?! Aproximativ! Calculează exact.

— Cînd?

— Cum cînd? Imediat.

Sub privirile amenințătoare ale directorului, Mehedinți, împreună cu colaboratorul său, tovarășul Cucu, începu să calculeze pagubele pricinuite de nepunerea în aplicare a inovației lui Năică. Făcînd această operație, Mehedinți avea sentimentul groaznic că cineva îi măsoară foarte exact ticăloșia și că acel cineva este chiar el. Căci, goana lui după bani, meschinăria și individualismul lui căpătau acuma o expresie foarte științifică și foarte matematică. De aceea, îi venea foarte greu să facă acest calcul și tot greul îl lăsa pe seama tovarășului Cucu.

Directorul urmărea liniștit această operație. Operația matematică luă sfîrșit, dar Mehedinți nu avu curajul să comunice rezultatul directorului. Dînd un asemenea rezultat, Mehedinți avea sentimentul groaznic că dă greșelii sale o bază foarte științifică și foarte exactă.

— Cît? întrebă directorul cu grosolănie voită, bănuind starea în care se afla șeful cabinetului tehnic.

— Optzeci și cinci de mii două sute lei... răspunse Mehedinți cu sentimentul că își dă astfel verdictul.

— Uite ce faci dumneata, tovarășe Mehedinți, încercă directorul să-l lămurească pe acesta că lucrurile sînt în cele din urmă destul de simple. Predai imediat situația tovarășului Augustin...

— Chiar acum?

— Sigur... Chiar acuma... Și nu te gîndi acuma să-mi răspunzi. Nu-ți pune acum probleme cum să mă duci pe mine, nu te gîndi ce autocritică să-ți faci, nu te gîndi unde o să lucrezi de acum înainte. Nu te gîndi la cît o să-ți scadă clasa de salarizare... Spune drept: te preocupă clasa de salarizare?... Gîndește-te mai bine la ce-ai făcut.

Apoi, înainte de plecare, Tabarcea adăugă cu bonomie:

— Fă și dumneata odată un efort.

Un drum spre fabrică, Năică citise în „Scînteia" o veste care îi adusese o mare bucurie. Cum aflase vestea — era o informație de cîteva rînduri în ultima pagină — se și grăbi s-o aducă la cunoștința tuturora. In cîteva rînduri se anunța că secretarul general al Partidului Comunist din Portugalia împreună cu alți conducători care zăceau de ani de zile în închisorile lui Salazar reușiseră să evadeze. Năică mai văzuse fotografia secretarului general al Partidului Comunist din Portugalia, un bărbat încă tînăr, cu ochelari și puțin slăbit de boală, în revista „Timpuri Noi" și tot de acolo aflase că stă de multă vreme în închisoare și că este suferind.

Năică avea obiceiul de a pune fiecare zi de muncă sub semnul unui anume eveniment intern sau internațional pe care el îl socotea important din nevoia intimă de a lega munca lui personală de eforturile tuturora. Lui Năică îi plăcea grozav ca ceea ce făcea el să se integreze în munca tuturor oamenilor, în acest deplin anonimat găsea el satisfacția cea mai adîncă. De aceea orice succes al lui îl lega de succesul altora, ca și cum succesul altora l-ar fi prevestit pe-al lui. „Ați auzit de brigada lui Militaru?"

Năică începuse ziua de muncă sub semnul acelei informații de cîteva rînduri pe care o citise în ultima pagină a „Scînteii".

— Dragi tovarăși, le spuse Năică înainte de începerea lucrului. Vă aduc o veste bună, foarte importantă pentru noi toți. Tovarășul secretar general al Partidului Comunist din Portugalia împreună cu alți tovarăși comuniști muncitori au reușit să evadeze din închisorile lui Salazar. Băieți, la muncă!

Brigada obținuse însemnate succese și ar fi obținut și succese și mai mari dacă disciplina nu lăsa încă de dorit. Era mai ales unul Turturete, absolvent al școlii profesionale care lipsea în fiecare luni, deoarece duminica mergea pe la nunți și la baluri și se întorcea tîrziu de acolo. Era, de altfel, băiat priceput și Năică aprecia în cel mai înalt grad faptul că era un băiat vesel, niciodată amărît sau plouat. Dar dacă Năică aprecia aceste calități, tot el era cel care susținea că ținînd seamă că datorită lui brigada avea atît de suferit poate că n-ar fi rău să se indispună puțin pe tema asta.

— Eu n-am nimic împotrivă că mergi la baluri și la nunți. Nu asta e problema. Eu nu înțeleg însă de ce vii tu marția bine dispus cînd știi că luni ai lipsit de la lucru? Eu asta nu înțeleg; de ce ești tu marția bine dispus...?

— Așa sînt eu, o fire mai veselă...

— Bine mă, oi fi tu o fire veselă, dar luni n-ai fost la servici — i-o reteză Năică neînțelegînd de unde-i vine veselia. Cum dracu deschizi poarta fabricii cu zîmbetul pe buze cînd știi că ai lipsit? Eu nu înțeleg de ce ești tu bine dispus. N-ai nici un motiv.

— Parcă e nevoie să ai motiv special.

— De ce ești bine dispus, cînd ar trebui să fii prost dispus... Fiindcă ai lipsit luni de la lucru? Dacă nu lipseai luni de la lucru, problema se punea altfel. Dar și tu știi că ai lipsit luni de la lucru. Totul e de ce face omul una sau alta... De ce e indispus, de ce se înfurie, de ce e amărît... Mie mi-e simpatic un om care înjură strașnic cînd are dreptate. Dar să aibă dreptate...

— Ei, lasă că și tu te-nfurii...

— Sigur că mă-nfurii... aprobă cu mîndrie Năică. De ce să nu mă-nfurii cînd am dreptate? Vrei să stau liniștit? Cînd Mehedinți mi-a propus să fac juma' juma' cu inovația, ce voiai să fac? M-am înfuriat, deși sincer vorbind, credeam că glumește... Știi ce mi-a spus directorul după ce m-a criticat că d-abia atît de tîrziu am venit la el?! Tovarășe Năică, apreciez foarte pozitiv felul în care ai trîntit ușa cabinetului tehnic de era să se spargă geamurile. Și Mehedinți se-nfurie... spuse disprețuitor Năică. Dar aia-i furie de om? De ce se-nfurie Mehedinți? Dacă n-are locuri bune la cinema, dacă nu-i servit imediat la cofetărie, cam pentru astea se-nfurie el... Dar noi sîntem muncitori, nu ne cheltuim sufletul prostește...

Turturete asculta din ce în ce mai turburat.

— Eu te-ntreb pe tine așa: Ce cîștigă întreprinderea noastră din faptul că tu lipsești luni? Cu ce cîștigă socialismul din faptul că tu lunea nu dai prin fabrică?

— Păi cum o să cîștige? De ce să cîștige?...

— Păi dacă nu cîștigă, de ce mai absentezi? Ce crezi că nouă ne pare bine cînd tu lipsești lunea? Și mai ești și bine dispus de parcă ai fi făcut cine știe ce...

Turturete nu-i răspunse imediat și Năică nici nu aștepta un răspuns filozofic, el aștepta ca Turturete să nu mai lipsească de la lucru și avea convingerea că pînă la urmă așa se vor petrece lucrurile.

Fără ca măcar Turturete să bănuiască, Năică se certase din cauza lui cu fata cu care era în vorbă, o pontatoare de la fabrica „Mătasea Populară".

Se certase tocmai cînd sufletul îi era plin de bucurie. Venise să-i aducă fetei numai vești bune. Năică se gîndise cu turburare la această întîlnire și la atenția cu care fata o să asculte ceea ce o să-i spună el. Năică se și gîndise că fata n-o să ia lucrurile chiar atît de grav ca el, dar în orice caz o să le asculte cu atenție; Năică nu contesta dreptul femeii la oarecare răsfăț.

Dar Steluța pontatoarea era atît de frumoasă încît Năică după ce deschise ușa nici nu avusese curajul să vorbească; se uita într-una la ea convins că nici n-ar fi avut altceva mai bun de făcut. Steluța nu era ceea ce se numește o frumusețe clasică, cu forme și linii perfecte, armonia trupului ei se născuse din linii și forme neprevăzute. Dar acele linii și forme neprevăzute de oameni în noțiunea de frumusețe, deveneau uitîndu-te cu atenție la ea foarte firești, ca și cum frumusețea își crease alte legi. Uitîndu-te la ea, aveai sentimentul că ar fi putut fi și urîtă și că numai printr-un neînsemnat efort și o neînsemnată atenuare sau amplificare urîțenia se preschimbase în frumusețe. Uitîndu-te la ea, aveai sentimentul că între frumos și urît nu există o graniță foarte exactă și că depinde poate numai de om să-și hotărască destinul. Tocmai fiindcă frumusețea ei nu era cea obișnuită aveai sentimentul că de abia acuma se naște, că sub ochii tăi se desfășoară o luptă miraculoasă și că vezi cu ochii tăi triumful frumuseții.

— Ești foarte frumoasă Steluțo... spuse Năică după ce-și mai revenise.

— Mi-au mai spus-o și alții... răspunse Steluța încîntată de ideea că Năică nu e singurul care gîndește așa despre ea.

Dar în frumusețea ei ciudată și miraculoasă, care mereu se pierdea, mereu reînvia, și-ți dădea sentimentul acela turburător că se creează sub ochii tăi, Năică descoperi la capătul unei scurte discuții o anume contradicție pe care nu se sfii să i-o comunice.

Sub impresia frumuseții Steluții, lui Năică îi era și mai greu să înțeleagă contradicția.

— Nu înțeleg cum de o femeie frumoasă ca tine gîndește așa...

— Adică cum? spuse încîntată Steluța care după acest omagiu adus frumuseții ei era dispusă să asculte obiecții dintre cele mai severe.

— Adică cum? Foarte bine... spuse tare Năică, întristat la ideea că ea n-o să înțeleagă ce-o să-i spună. Și n-o să-l înțeleagă nu fiindcă n-ar fi putut să-l înțeleagă, ci fiindcă preocupările egoiste o împiedicau să se concentreze și să asculte cu atenție.

— De ce nu te-ai bucurat cînd ai aflat că Turturete și-a îndeplinit planul? Hai spune, de ce nu te-ai bucurat?

— Dar ești nebun... riposta fata cu indignare sinceră. Dar nici nu-l cunosc personal...

— Și ce dacă nu-l cunoști... un om care înainte nu muncea ca lumea acum muncește ca un zmeu... Asta nu-i motiv de bucurie?... Și mai ales o femeie frumoasă ca tine...

Dar Năică obosise. In ziua aceea dusese muncă de lămurire cu mulți și nu mai voia să ducă și cu alții. Acum voia ca și el să fie înțeles de la bun început, să nu fie nevoit să facă eforturi și să tot explice. Ar fi vrut ca Steluța să-l înțeleagă de la început, să se bucure de schimbarea petrecută cu Turturete, și doamne, ce frumos ar fi fost să-i fi cerut chiar și amănunte.

Dar Steluța ședea frumoasă, demnă și rezervată. Povestea cu Turturete crease o atmosferă de răceală și stinghereală. Poate că Năică ar fi știut cum să schimbe această atmosferă — să-i propună de pildă să meargă la cinema și să-i spună că are două bilete, — dar nu voia s-o facă. Căci ar fi obținut să petreacă ziua aceea cu Steluța dar n-ar fi obținut ceea ce ar fi dorit cu adevărat.

— Și zi așa, nu te-ai bucurat de schimbarea lui Turturete?

— Lasă-mă dragă în pace cu Turturete ăsta, nu mă plictisi atîta... spuse fata din ce în ce mai nedumerită.

Dar tocmai cînd rosti aceste cuvinte Steluța îi apăru lui Năică și mai frumoasă. Frumusețea Steluței născuse în sufletul lui Năică o clipă de slăbiciune, îi era necaz că din cauza poveștii cu Turturete, n-o să mai fie poate alături de ea. Dar femeia nu știa sau nu vroia să știe că drumul spre sufletul și trupul lui Năică trecea întîi pe la Turturete și că de ce credea ea despre schimbarea lui Turturete depind foarte multe lucruri.

Stăpînit de acest sentiment Năică se apropie de ea și îi spuse în șoaptă:

— Hai Steluțo, bucură-te de schimbarea lui Turturete.

Aștepta răspunsul la această rugăminte ca și cum ar fi întrebat-o dacă-l iubește sau nu.

— Vino altădată, acum nu știu ce-i cu tine... Cînd mai treci pe aici?

Năică își puse șapca în cap și se uită la Steluța așteptînd parcă ceva de la ea. Dar ceea ce aștepta Năică, Steluța nu știa să-i spună.

— Am să mai trec pe la tine cînd o să mă întrebi ce s-a petrecut cu Turturete. Atunci o să trec pe la tine și o să vorbesc și cu maică-ta.

Îi ceruse și lui Tabarcea recomandarea pentru a fi primit candidat de partid; Năică aștepta să fie pus în discuția adunării generale. Dar îi părea rău că nu poate să discute cu Steluța acest eveniment și îi părea foarte rău că după ședință n-o să poată să meargă la ea acasă ca să-i spună cum a fost, ce l-au întrebat tovarășii și ce-a răspuns el.

Cînd Năică i-a cerut recomandarea, Tabarcea era la fel de emoționat ca și acesta, și poate și mai mult. „Ce băiat bun... Ce membru de partid bun o să iasă din el... Are și lipsuri" surîse Tabarcea mai îngăduitor decît îi era obiceiul. „Are și lipsuri... Sigur că are"... Nu știa nici el de ce, în clipa aceea nu avea nici un chef să descopere lipsurile lui Năică.

Acum în preajma ședinței care urma să discute cererea lui de a fi primit candidat de partid Năică simțea nevoia de a fi puternic. Din toate frămîntările lui, din toate discuțiile cu Tabarcea și cu alți comuniști mai vechi, Năică înțelese că un comunist trebuie să fie un om puternic.

Năică era hotărît să fie un astfel de om.

Inima-mi pentru tine bate

Inima-mi pentru tine bate,
Din toate fibrele, doar pentru tine
Tu-mi ești fierbintea realitate,
Indemn spre țel înalt și-imbold spre bine

O mie de inimi de aș avea,
Ar bate pentru tine, toate
Iar de cumva vreun soi viclean
ar cuteza, ar încerca
s-atingă marea ta dreptate,

E fiecare inimă-un oștean.
In arme, inimile s-ar schimba
Să apere iubitul tău stindard
Focurile inimilor noastre, toate

Spre slava ta continuu ard
Să-ți apere adevărul și dreptatea.

Camil BALTAZAR

Eroul comunist în creația mea

ROLURI DE NEUITAT

Artista poporului Lucia Sturdza-Bulandra (savanta Dinescu) și artista poporului Maria Filotti (Adela) în „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu, pe scena Teatrului Național „I. L. Caragiale", sala Studio

Am jucat în cariera mea un număr imens de roluri, în comedii și în drame, din repertoriul romînesc sau universal, alături de colegi celebri sau de tineri începători. Imi amintesc de marea emoție pe care am încercat-o cînd mi-a revenit sarcina să dau viață rolurilor unor eroi comuniști. Am scris spre sfîrșitul volumului meu de memorii, apărut în 1958, aceste cuvinte la care țin și pe care le citez și cu acest prilej:

„...resimțeam o senzație de plenitudine, de trăire intensă, o voioșie — da, voioșia pe care ți-o dă convingerea de a lua parte la ceva măreț, înălțător, care slujește și bucură pe cei mulți, pe toți cei mulți. Și cum tot ce am făcut și am întreprins de-a lungul întregii mele vieți, am făcut și am întreprins cu pasiune, fără să-mi drămuiesc participarea, nici de data aceasta, n-am procedat altfel. Adeziunea mea a fost totală — și de aceeea dăruirea a fost totală și ea..."

Partidul mi-a luminat și mie, artista cu atîta experiență, drumul către cele mai de seamă creații ale mele. Cu cîtă căldură îmi amintesc de rolul mamei din piesa „Fiul meu", în care am simțit fiorul apropierii de sufletul celor mai minunați eroi ai epocii noastre. Mai cu seamă mi s-a întipărit în minte scena confruntării dintre mamă și fiu, cînd trebuia să scot la iveală tăria de caracter a acestei bătrîne conștiente de însemnătatea luptei sociale, la care participă și feciorul său. Este oare ceva mai frumos în profesia noastră decît să înfățișezi oameni superiori, așa cum sînt comuniștii? Am mai avut fericitul prilej să interpretez rolul unei femei bătrîne cîștigate de măreția ideilor comuniste, în piesa „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu. Cred că ar fi greu oricărei intreprete să arate pe savanta Dinescu altfel decît ca un personaj care și-a însușit pe deplin ideologia înaintată a vremurilor de astăzi. Mai întîi pentru că autorul a descris-o atît de limpede, dăruindu-i un text literar atît de clar și combativ pe linia pozitivă a intelectualei care se luptă să-l facă pe nepotul ei să priceapă că: „...zădărnicia în care el se plînge că trăiește provine din contratimpul în care el își duce viața..." Cîtă clarviziune, apoi, în cuvintele adresate unei întregi familii burgheze: „...o să săriți în aer cînd nu o să mai puteți să vă sprijiniți pe prejudecățile, pe felul vostru de a gîndi și de a simți..."

In alte scene, savanta Dinescu își face în cîteva cuvinte profesia de credință asupra a ceea ce crede dînsa că este rostul ei în viață, spunînd: „Totdeauna cînd lucrez mă gîndesc că cercetările mele vor folosi, că ele nu vor duce la distrugere, cum spunea Matei adineaori, ci spre o viață omenească mai bună, mai luminoasă".

M-am străduit să interpretez acest rol cît mai bine și mi se pare cîteodată că am reușit. Am pus în acest rol mult din propria mea ființă. Am crezut și cred odată cu bunica din „Citadela sfărîmată" că sub steagul Partidului clasei muncitoare se găsește veșnica tinerețe, veșnicul izvor de viață demnă și fericită.

Lucia Sturdza-BULANDRA
Artistă a poporului

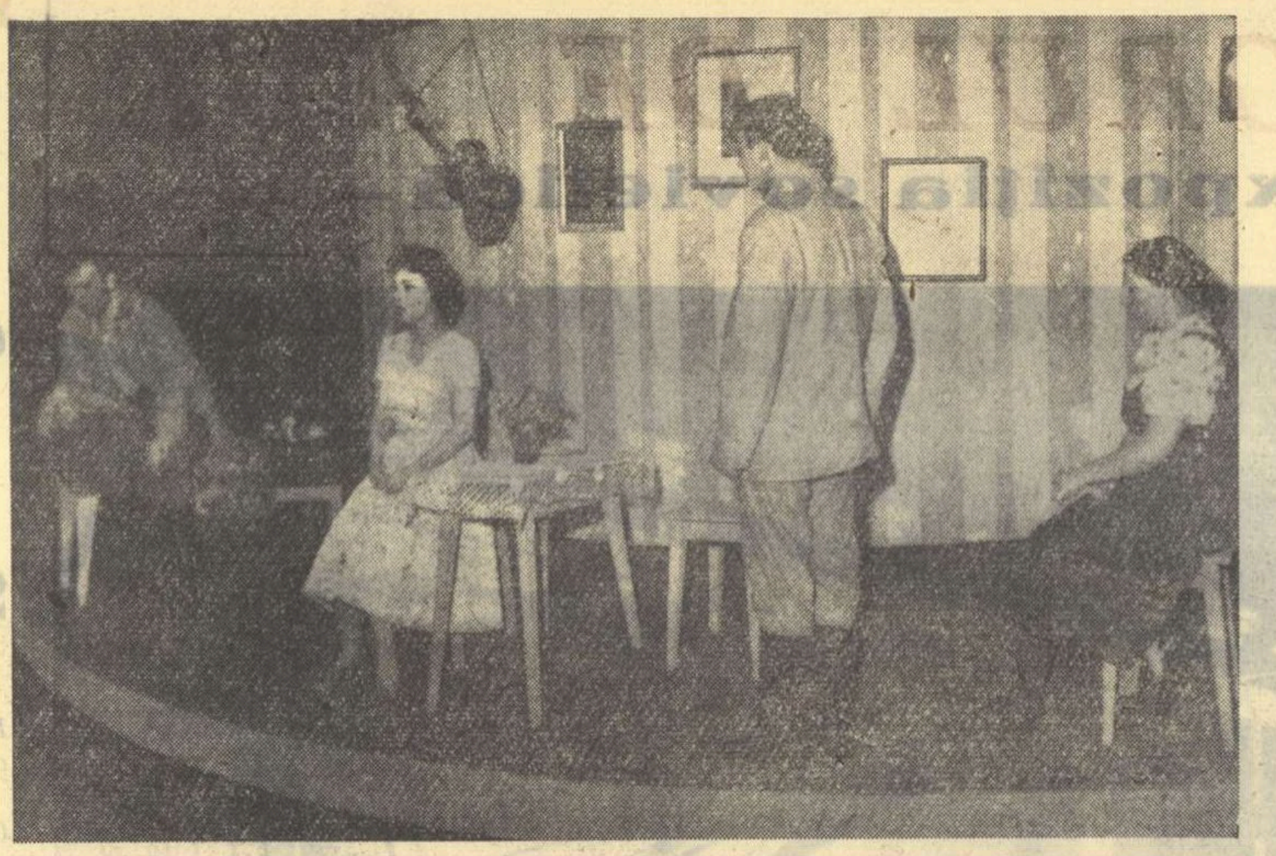

Scenă din piesa „Poveste din Irkutsk" (Teatrul Național „I. L. Caragiale")

„POVESTE DIN IRKUTSK"

Recenta premieră a Teatrului Național „Ion Luca Caragiale" cu lucrarea scriitorului sovietic Alexei Arbuzov: „Poveste din Irkutsk" a avut o bine meritată biruință. Piesa e adîncă, umană, străbătută de un lirism stăpînit, și mai ales nouă, aducînd prin noutatea ei un document veridic și real despre viața oamenilor simpli, eroici în același timp, care construiesc comunismul în Uniunea Sovietică.

Mișcările sufletești, transfigurările, am scrie mai degrabă, urmărite cu mare pătrundere de autor, ne înfățișează schimbările a două ființe prin dragoste. Dar dragostea aceasta nu e un sentiment oarecare, anarhic, desprins de realități, ci dimpotrivă, atunci cînd nu e încă de la început împletită cu o anumită etică a muncii, duce în cele din urmă la ea. E o veche putere care străbate omenirea, dînd naștere însă la fapte noi, dragostea aceasta a omului sovietic. Pînă și țara e nouă, în care se petrece: e vorba de Siberia, Siberia nouă, sovietică, pămînt bogat, larg dăruitor sub efortul milioanelor de oameni ai muncii. Sîntem undeva pe lîngă Irkutsk și nu departe de Baikal unde, în a doua jumătate a veacului al XX-lea se lucrează la o mare hidrocentrală. Așezările începuturilor: barăci, magazine de aprovizionare, o băcănie. Aici lucrează casierița Valia, „fîșneața Valia" cum i se spune. Ea va fi primul subiect al transformării prin dragoste. La început o găsim petrecînd cu Victor, un muncitor vrednic, din echipa unui escavator. Nici Victor nu se transformă decît tîrziu prin puterea dragostei. El va fi al doilea subiect. Acela care însă de la început aduce cu el noul stil de viață, purtînd deodată într-o țesătură intimă a ființei sale, ca un adevărat om sovietic, dragostea împletită cu o înaltă concepție socială și morală este Serghei, muncitor și el din aceeași echipă a escavatorului. Se vorbește puțin despre escavator, rîvna și sensul muncii unui întreg grup de oameni, și totuși unealta aceasta e resimțită de spectator ca o forță, ca un chiag, e munca însăși închisă în el, care îi unește pe oamenii săi într-o strînsă comunitate. In criza mare a lui Victor, cînd el va cere fundamentarea morală a muncii pentru Valia, rămasă văduvă, asociind, în transformarea lui exigența unei probități și demnități umane cu dragostea, o nouă venită Niura se va mira de felul de viață al oamenilor din colectivul escavatorului, care își mărturisesc pe față, tuturor, cele mai intime taine, cerînd o colectivă judecare și îndreptare. Escavatorul, adică munca, admirată de oameni în toată puterea ei, își găsește astfel imaginea morală creînd solidaritate între oameni. Dragostea lui Serghei, gravă, așezată, puternică, înfruntă încă de la început nesiguranțele ce-i puteau veni de la flușturatica Valia și merge cinstit la căsătorie. E o legătură fericită, dăruită curînd cu doi prunci și cu o întrevăzută transformare a Valiei. Replicile scurte ale lui Serghei ne înfățișează pe comunistul constructor dăruindu-și viața sa particulară și sprijinind-o pe dragostea întregii comunități căreia îi aparține, integrînd în preocupările sale frămîntarea lumii întregi într-o luptă care va trebui pînă în cele din urmă să aducă izbînda oamenilor liberi. Lumea comunistă și idealurile ei se întregesc minunat și din scurta cuvîntare a lui Serdiuk, șeful echipei de la escavator după moartea lui Serghei. După moarte, comunistul nu piere ci, rămîne prin realizarea faptelor sale. Dacă dragostea Valiei a crescut în căsătorie, pînă la deosebite valori morale, nu același lucru s-a întîmplat cu Victor. Patima lui clocotitoare nu s-a stins, dragostea lui rămasă anarhică, pînă în cele din urmă este biruită de puterea morală. In clipa în care Victor resimte necesitatea ca Valia să-și dobîndească prin muncă banii acordați de echipă, și luptă chiar cu violență pentru a-și impune punctul de vedere, din pasiune a rămas doar intensitatea care, încadrată de noua concepție morală, dă glasul adevăratei dragoste adînci și umane. Victor urcă spre desăvîrșirea lui Serghei, culegînd ca supremă biruință bucuria Valiei în fața primului ei salar muncit. După cum se vede țesătura lucrării este amplă, convingătoare, dînd la iveală un bogat fond de idei, realizat însă prin trăire și direct contact cu viața. Prin această autenticitate lucrarea se impune în mod deosebit. O tehnică nouă a dramei lui Arbuzov, binevenită, limpezește și apropie stările sufletești. Autorul nu s-a ferit să topească într-o singură formulă sugestiile multor genuri, mergînd de la un cor care îi încredințează comentariile conștiințelor diferitelor personaje, pînă la concentrările scurte și de prim-plan, focare dramatice, din tehnica cinematografică. Intențiile intime ale piesei și această abilă tehnică scriitoricească au fost fericit servite atît de scenografie cît și de regie. Scenograful Jules Perahim a rezolvat simplu, inteligent și artistic problema platoului care trebuia să deservească multiplele scene din desfășurarea epică a piesei. O turnantă în inel și centru, cu mișcări posibile de creștere și descreștere pe amîndouă planurile dă rezonanță și multe posibilități platoului, în unire cu lumina abil mînuită.

In ceea ce privește regia lui Radu Beligan ea s-a dovedit sigură, mergînd în adîncul sublinierii lucrurilor și inventivă. Ea a știut să folosească toate posibilitățile pe care i le dădea scena și mai ales planul înclinat spre rampă și denivelarea. E o idee mai veche tot a teatrelor sovietice, care înscriu un ritm obligat al evoluțiilor scenice și pe care talentatul și inteligentul Beligan a știut să-l folosească. Amănuntul realist, strict necesar, al costumelor și recuzitelor e pitoresc și sugestiv. Remarcabilă, interpretarea Marcelei Rusu în Valia. Tranzițiii virtuoase între personajul părții întîia și a doua, tonuri juste exprimînd toate nuanțele sentimentelor și gravitatea lor și mai ales convingerea finală în superioarele credințe au făcut o creație din interpretarea Valiei. Emanoil Petruț, de asemeni, ne-a înfățișat un Victor urmărit pe sinuozitățile pasiunei sale, după cum artistic ne-a arătat propria sa înfrîngere și renașterea într-o viață nouă. Serghei al lui Matei Alexandru a avut greutatea și justețea atitudinilor pe care le exprima dar, o rezervă temperamentală frîna puțin pornirile dragostei. Robust și adevărat, autoritar dar și candid, cînd trebuia, Serdiuk a lui N. Gr. Bălănescu. Incă odată Dem. Rădulescu și-a afirmat umorul și posibilitățile de bună clasă în Lapcenko. Draga Mihai a dat o Larisă sprintenă și entuziastă. Exact tonul corului: simplu, ca de conversație a omului cu el însuși, după cum exact a fost tonul întregii interpretări — iarăși un merit al lui Beligan. Traducerea semnată de Emma Beniuc cu multe calități de poezie, de putere și de culoare. Un mănunchi de actori tineri și doi tehnicieni inteligenți: scenograful și regizorul au făcut din cîntarea simplă, adîncă, umană a dragostei și a muncii, dăruită de Arbuzov, un spectacol de înaltă valoare și desfătare.

Ion Marin SADOVEANU

Misiunea actorului

Impreună cu toți oamenii muncii din patria noastră actorul este astăzi un militant activ pentru construirea vieții noi. In larga acțiune de formare a conștiinței socialiste, de educare politică și culturală a maselor, de incetățenire a unui înalt gust artistic actorul are o misiune bine definită. Rolul său în colectivitatea nouă, socialistă nu este așadar, de loc secundar.

Nu trebuie să fac eforturi prea mari spre a evoca aici ce însemna a fi actor cu 17 ani în urmă. Imi sînt încă vii în minte zilele turneelor anevoioase făcute în condiții mizere, sălile detestabile în care eram nevoiți să jucăm, contractele totdeauna deficitare pentru noi pe care eram nevoiți să le semnăm cu impresari veroși.

Strădania actorului era răsplătită, pe atunci cu salarii derizorii, rizibile, abia în stare să acopere nevoile unei existențe precare. Spre exemplificare iată un citat din „Rampa" din 9 august 1942: „Vremurile de azi predestinate surogatului, nu cer prea mult încă teatrelor. Antreprenori așa ziși culturali, profită de această scădere a tuturor nivelurilor, oferind, ca și mezelarii, tobă cu zgîrci în loc de tobă cu limbă... Actori mari ca Storin, Ion Manolescu, V. Maximilian, etc., sînt oameni neputind încheia contracte". Acești mari actori s-au bucurat și se bucură de prețuire în anii regimului democrat-popular, acordindu-li-se titluri și distincții.

Nu trebuie de asemenea să fac eforturi prea mari spre a înfățișa condițiile cu totul noi, infinit superioare în care astăzi, prin grija părintească a partidului, actorii scenelor noastre își aduc aportul lor la acțiunea generală de construire a socialismului. Noile condiții de viață sînt de altfel o expresie a misiunii înalte care ne revine astăzi, cînd înfățișăm unui public nou, oamenilor muncii pe eroii zilelor noastre, constructorii avansați ai vieții noi.

Cred de aceea că, potrivit acestui nou obiect, munca principală a slujitorului scenei, trebuie să aibă în vedere, tot timpul cea mai strînsă legătură cu actualitatea. Legătura cu actualitatea, înțelegerea ei în spirit partinic stă chezășie pentru progresul artei noastre, pentru înțelegerea deplină a viitorului luminos. Actorii fac turnee în întreprinderi și gospodării de stat și colective.

Ascultînd raportul ținut de tov. Gh. Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn — discutat în aceste zile mărețe — și urmărind entuziasmul creator cu care el a fost primit de toți oamenii muncii, am avut vie în fața ochilor imaginea avîntului nemaiîntîlnit pe care-l va avea de aici înainte arta noastră. Sîntem datori să răsplătim așteptările spectatorilor noștri, să aducem pe scenă imaginea veridică, emoționantă a acestor vremuri. O sarcină importantă le revine în această privință dramaturgilor, colaboratorii noștri cei mai apropiați. Ei au obligația să oglindească cu o înaltă măiestrie artistică măreția epocii actuale, să răspundă exigenței mereu sporite a publicului. Avem doar în teatrele noastre un public nou al cărui nivel cultural și gust artistic crește continuu și căruia noi, actorii, îi datorăm totul.

Jules CAZABAN
Artist al poporului

Izvor de bucurie

Artista emerită Köszegi Margit și Irma Erdós, într-o scenă din piesa „Vassa Jeleznova" de Maxim Gorki, la Teatrul Secuiesc de Stat din Tg. Mureș

Citind raportul C.C. al P.M.R. la cel de al III-lea Congres și văzînd marile perspective ale dezvoltării, atît pe teren economic cît și cultural, primul meu sentiment a fost regretul că nu mai sînt de 20 de ani, pentru a avea încă mult timp înaintea mea să lucrez cu tot elanul tinereții pentru înfăptuirea unor planuri atît de mărețe. Tinerețea noastră însă s-a irosit în peregrinări nesfîrșite prin sate și orașe, în lupta cu mizeria, cu directorii de trupe care ne exploatau, cu autoritățile care abia ne tolerau, cînd nu consimțeau tacit ca huliganii să ne gonească de pe scenă. Astăzi cînd îmi aduc aminte de acele timpuri triste și mă gîndesc la viitorul strălucit al artei noastre pusă în slujba poporului, nu mai regret zbuciumul atîtor ani spulberați: totul este răsplătit prin dragostea cu care noul public apreciază arta noastră: totul este dat uitării cînd împreună cu teatrele frățești romîne, putem păși alături de clasa muncitoare. Conștienți de misiunea noastră nobilă dorim să depunem toată știința noastră în slujba răspîndirii culturii în mijlocul maselor muncitoare de la orașe și sate și aceasta nu numai din recunoștință pentru viața omenească pe care ne-a creat-o regimul de democrație populară, ci din adîncă convingere.

Această convingere ne înzecește forțele și devine izvor de bucurie cînd vedem cum prinde rădăcini răsadul culturii dus de noi în deplasări la sate care, în trecut, niciodată n-au văzut teatru. Deplasările de acum însă au cu totul alt caracter decît cele din tinerețea noastră. Pe atunci soseam în căruțe cu coviltir și jucam într-o cîrciumă sau o șură oarecare, iar de multe ori eram nevoiți să cerșim de la populație bani de drum pentru a putea merge mai departe; azi sosim în sate cu un autocar comod, jucăm în cămine culturale bine amenajate, publicul umple sala și ascultă cuvîntul nostru cu obrajii îmbujorați, cu ochii sclipitori, iar după spectacol ne întîmpină cu flori, cu vorbe bune.

Sub îndrumarea Partidului atît tînăra generație de actori, care n-a cunoscut zbuciumul nostru, cît și noi vîrstnicii, pornim cu toată însuflețirea spre realizarea măreților planuri care ridică la un nivel tot mai înalt cultura și demnitatea omului muncitor.

KÖSZEGI Margit
artistă emerită
Teatrul Secuiesc de Stat
Tg. Mureș

discul

CULEGERE DE CÎNTECE ROMÎNEȘTI (album)

Intîmpinînd al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, casa noastră de discuri „Electrecord", a editat un impresionant album, cuprinzînd nouă discuri mari (microsilion, de 30 de cm.) pe care se află înregistrate 131 de cîntece revoluționare și cîntece de masă, lucrări corale și folclor, melodii de muzică ușoară și populară.

Această masivă lucrare, ce depășește prin dimensiunile ei tot ce s-a făcut pînă acum, la noi, în domeniul înregistrărilor pe discuri, vine să împlinească la timp un gol, anume lipsa din magazinele de specialitate a unor înregistrări cu cele mai iubite cîntece de masă și de luptă ale poporului într-o execuție de calitate, cu mijloace orchestrale și corale pe măsura lucrărilor respective.

Muzica populară, în interpretarea celor mai calificați și iubiți reprezentanți ai ei, ca Maria Tănase, Ioana Radu, Maria Lătărețu, Emil Gavriș și alții ocupă două discuri mari cu cele mai cunoscute melodii populare ca: „M-a făcut mama oltean", „Sanie cu zurgălăi", „Dunăre, Dunăre", „Trandafir de la Moldova" și nenumărate altele.

In afara unor melodii de muzică ușoară ce au pătruns de mult în mijlocul iubitorilor sau care au trecut de mult hotarele țării, cum sînt „In Bucureștiul iubit" sau „M-am îndrăgostit de tine Moscova", trebuie să aplaudăm inițiativa introducerii în acest album a unor cîntece ce aparțin folclorului nou, creat după 23 August.

(9 discuri, 30 cm, 33⅓ turații, Electrecord, 1960).

Viitorii actori știu unde sînt așteptați

Promoția de absolvenți din acest an ai Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale" din București s-a angajat să se îndrepte spre teatrele din provincie pentru a valorifica cele învățate în decursul celor patru ani de studiu. Absolventa Nicolau Agata spunea într-o discuție pe care am avut-o la Institut: „Viitorul luminos ce se deschide în fața noastră acum ne face să ne amintim zîmbind descurajarea cu care rosteau altădată, unii studenți, cuvintele «plec la un teatru de provincie». Ei n-aveau cum ști că astăzi, oriunde pe întinsul patriei, dacă ești în mod real pasionat de profesiunea aleasă, vei fi un actor iubit, prețuit de metalurgiști sau petroliști, de școlari sau studenți, de țăranii muncitori".

„Am înțeles — spunea Rodica Popescu, o altă absolventă din promoția acestui an — că față de grija părintească cu care am fost înconjurați, față de minunatele condiții care ne-au fost create de către Partid pentru a învăța, avem datoria să ducem mesajul artei realist-socialiste pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale republicii noastre. Am fost solicitată de Teatrul Național din Iași și merg acolo cu toată bucuria urmînd exemplul colegilor noștri din seriile trecute, care se bucură azi de toată considerația spectatorilor din Piatra Neamț, Botoșani, Craiova, Galați sau Timișoara".

„Visul nostru a fost Hunedoara, îmi spunea absolventul Laurențiu Azimioară, dar am fost solicitați și de teatrele din Cluj, Iași, Baia Mare, Petroșani, Arad, Oradea, Orașul Stalin etc. Ințelegînd nevoile actuale ale teatrelor noastre, am hotărît, toți colegii, să luăm drumul către aceste locuri".

Plini de elan tineresc, de optimism, absolvenții Institutului se pregătesc pentru viitoarea lor carieră actoricească. Perspectiva de a deveni actori îndrăgiți de cele mai largi mase ale oamenilor muncii este pentru fiecare un puternic imbold.

Elena RAIA
Secretar al Comitetului U.T.M. din Institutul de artă cinematografică și teatrală

Mai sus

In acest imens șantier, care ne e patria, oare noi, oamenii de artă, nu sîntem tocmai responsabilii cu florile, cu mozaicul fațadelor și cu spiralele scărilor svelte? Adevărul și frumusețea acestui șantier — trepidant de muncă, plin de încredere în viitorul luminos al planului de șase ani și al planului de perspectivă — noi artiștii, le preschimbăm în melodii, în culori și în cuvinte înaripate. Sublimă menire! Și grea totodată: fiindcă ni se cere să cunoaștem, să vedem totul. Și nu-i ușor să repovestești cînd sînt atîtea și atîtea cele pe care le vezi și le trăiești. Intru această repovestire avem și noi privilegiul de a fi călăuziți și ajutați de Partid. El ne învață ce și cum să lucrăm pentru ca arta noastră să fie floarea prin care se ridică seva adevărului și petalele frumuseții, și nu o biată cocardă de hîrtie.

In acest imens șantier care ne e patria, avem un loc al nostru pe care lucrăm: scena de teatru. M-am întrebat și altă dată: oare ceea ce fac și gîndesc în cîmpul spectacolului de teatru stă cît de cît pe același plan cu ceea ce realizează constructorii marelui șantier? Am văzut că nu! Totuși am făgăduit și mi-am făgăduit să-i ajung. Și cu materia primă pe care o primesc — piesa — fac tot efortul de a lucra așa cum trebuie: în spiritul și ritmul timpului nostru.

In preajma Congresului, am pregătit spectacolul O lună de confort, *realizat împreună cu colaboratorul meu Mircea Dumitru. Sînt fericit că am pus în scenă o piesă de debut: a unui poet, Ștefan Iureș, și a unui ziarist, Beno Dumitrescu. Autori tineri, piesă tinerească ce ridică o însemnată problemă a tineretului nostru studios: practica. Adevăratul fond al fiecăruia apare numai în contact cu munca, cu muncitorii, cu realitatea practică a șantierului. Și în acest climat de sănătate fizică și morală tinerii se schimbă, se maturizează, cîștigă o experiență de viață pe care singură școala nu le-o putea da. Șantierul se dovedește a fi o altă facultate la fel de însemnată și mai cu seamă facultate capabilă să desăvîrșească sau chiar să formeze caractere. Mergînd pe aceeași linie de formulare scenică adoptată de mai multă vreme de teatrul nostru și anume aceea a teatrului popular am căutat în același timp să imprim multă robustețe, optimism, și un autentic elan tineresc spectacolului a cărui premieră a avut loc de curînd pe scena celui mai tînăr și a unuia dintre cele mai frumoase teatre din țară, teatrul „Mihail Eminescu" din Botoșani, unde Teatrul Muncitoresc C. F. R. a poposit în unul din tradiționalele sale turnee.*

Sînt încredințat că cel de al III-lea Congres prin hotărîrile pe care le va lua, va deschide și pentru noi oamenii de teatru perspective noi oferindu-ne noi trepte de înălțare. Mă voi strădui din răsputeri să le urc cu demnitate.

Horea POPESCU
director de scenă — Teatrul Muncitoresc C. F. R.

Două imagini din filmul romînesc „Furtuna"

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

VIITORUL DE AUR
— Expoziția sovietică —

Nu orice muritor se poate mîndri că, vizitînd Uniunea Sovietică, a putut vedea tot ceea ce constituie marile succese ale Țării Socialismului, succese care-i asigură drumul spre comunism. Și nu oricine se poate lăuda că a cutreierat această țară de-a lungul și de-a latul să-i vadă marile palate de cultură, hidrocentralele, uzinele, unele din ele unice în lume. Expoziția sovietică are darul să adune la un loc o serie de realizări din cele mai noi, în domeniul științei, tehnicii și producției înfăptuite de geniul poporului sovietic călăuzit de Partidul Comunist. Ceea ce se creează în U.R.S.S. este pus în slujba omului, a fericirii lui. Este un ideal spre care merg toate partidele îndrumate de învățătura marxist-leninismului. Acest ideal nu poate fi atins fără marea liniște a creației și iată pentru ce poporul sovietic — construind — zidește pacea. Poporul nostru, însuflețit de aceleași idei călăuzitoare marxist-leniniste, se bucură de succesele Uniunii Sovietice pentru că aceste succese sînt nu numai ale U.R.S.S., ci ale tuturor țărilor socialiste și sînt o bună dovadă a justei politici în favoarea omului. Ele demonstrează totodată politica Uniunii Sovietice de pace și de coexistență pașnică cu toate statele, indiferent de orînduirea lor. Succesele Uniunii Sovietice sînt de asemenea o chezășie pentru țelul comunismului spre care se-ndreaptă și poporul nostru.

N-am să povestesc despre ceea ce se află în expoziție. Ar fi foarte greu. După cum nici expoziția însăși, prin exponatele înfățișate, nu poate oglindi tot ce s-a înfăptuit în Uniunea Sovietică. Dar expoziția ne poate da o bună idee despre eforturile creatoare rodnice ale constructorilor comunismului.

Cine n-a auzit încă de centrala atomo-electrică, prima din lume realizată de geniul oamenilor de știință sovietici? Cine nu știe de spărgătorul de ghiață „Lenin", de asemeni primul în lume?

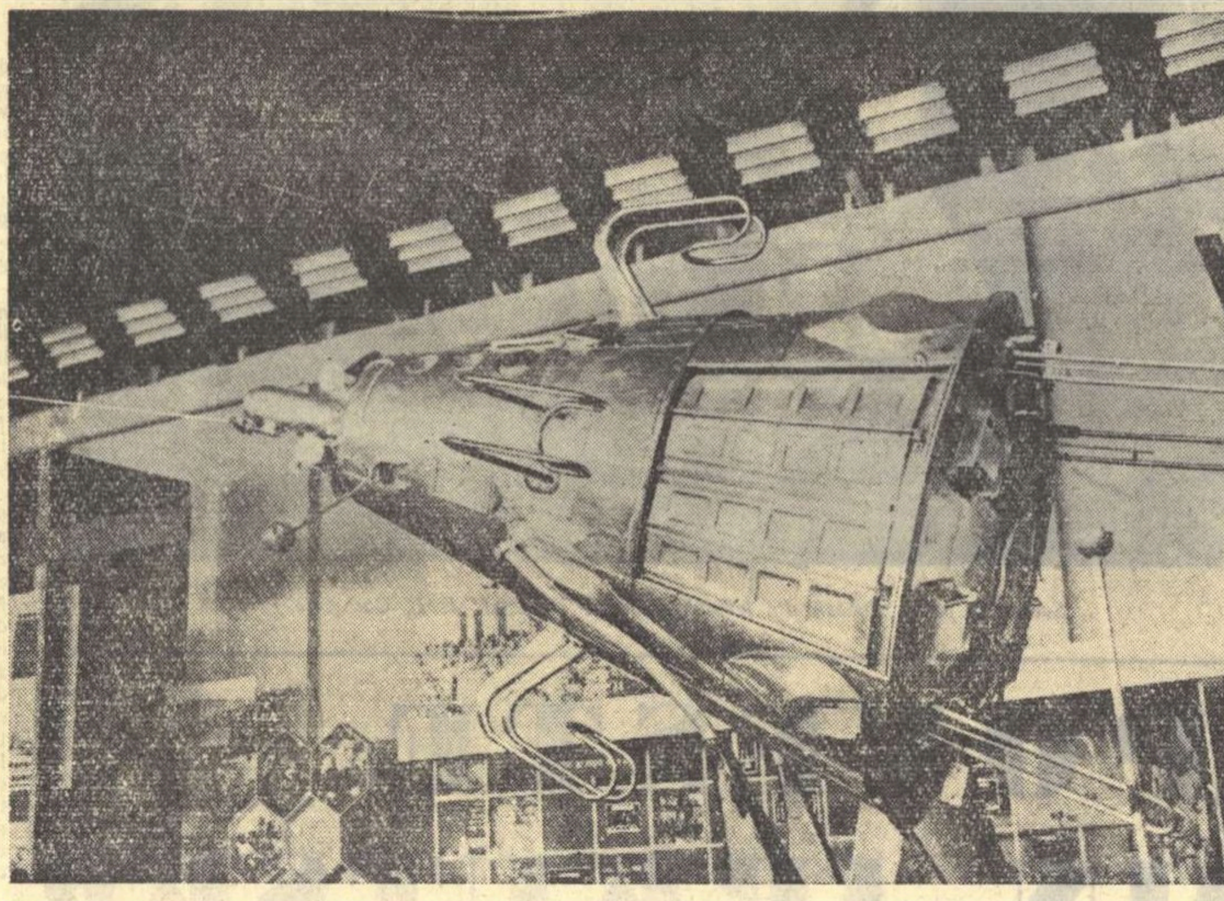

Macheta în mărime naturală a ultimului satelit artificial al pămîntului lansat în Uniunea Sovietică

Cine n-a fost uimit de sputnicii și rachetele sovietice?

Toate acestea sînt datorite muncii neobosite și pline de elan a oamenilor sovietici, preocupați să deschidă drumuri noi omenirii.

Am privit cu mult interes mașinile folosite în agricultură. M-au atras pentru că acum trei ani le-am văzut lucrînd și ușurînd munca omului pe uriașele întinderi de pămînt din Kazahstan și m-au uimit. O multitudine de mașini complicate pornise atunci sub ochii mei să asalteze vastele stepe înțelenite de milenii — sau adîncurile bogate în cărbune din Karaganda. O ofensivă a păcii!

Dar se pare că mașinile folosite atunci au fost lăsate cu mult în urmă de către noile unelte, din ce în ce mai perfecționate. Și unde pot lucra aceste mari și complicate mașini agricole decît pe imense întinderi de pămînt colectivizate. Uriașele succese ale Uniunii Sovietice ne însuflețesc și pe noi. Proiectul de Directive ale celui de al III-lea Congres al P.M.R. prevede o mare ridicare a nivelului mecanizării în agricultura noastră și dă cîteva cifre: 100.000 de tractoare, 70.000 de semănători, 43.000 de combine de cereale păioase etc. Cifrele acestea trebuie să ne bucure, așa cum ne bucură toate celelalte cifre din proiectul de Directive în care strălucește viitorul nostru.

Se înțelege că pentru a da viață Directivelor Congresului ne bizuim în continuare pe sprijinul frățesc al U.R.S.S., de unde importăm utilaj industrial, cocs, minereu de fier, laminate feroase și alte asemenea produse necesare industrializării noastre. O mare hartă aflată în expoziție arată schimburile comerciale ale Uniunii Sovietice cu toate țările, printre care și Romînia; schimbul cu țara noastră se va dubla în 1960 și el este de mare importanță pentru industrializarea țării.

Expoziția sovietică ne înfățișează prin exponatele ei, elementele care constituie baza tehnico-materială a comunismului, baza tehnico-materială a viitorului de aur al tuturor popoarelor inspirate de învățătura marxist-leninistă.

Ea este totodată o reprezentare vie a chemării la întrecerea pașnică lansată de marea țară a constructorilor comunismului.

Alexandru ȘAHIGHIAN

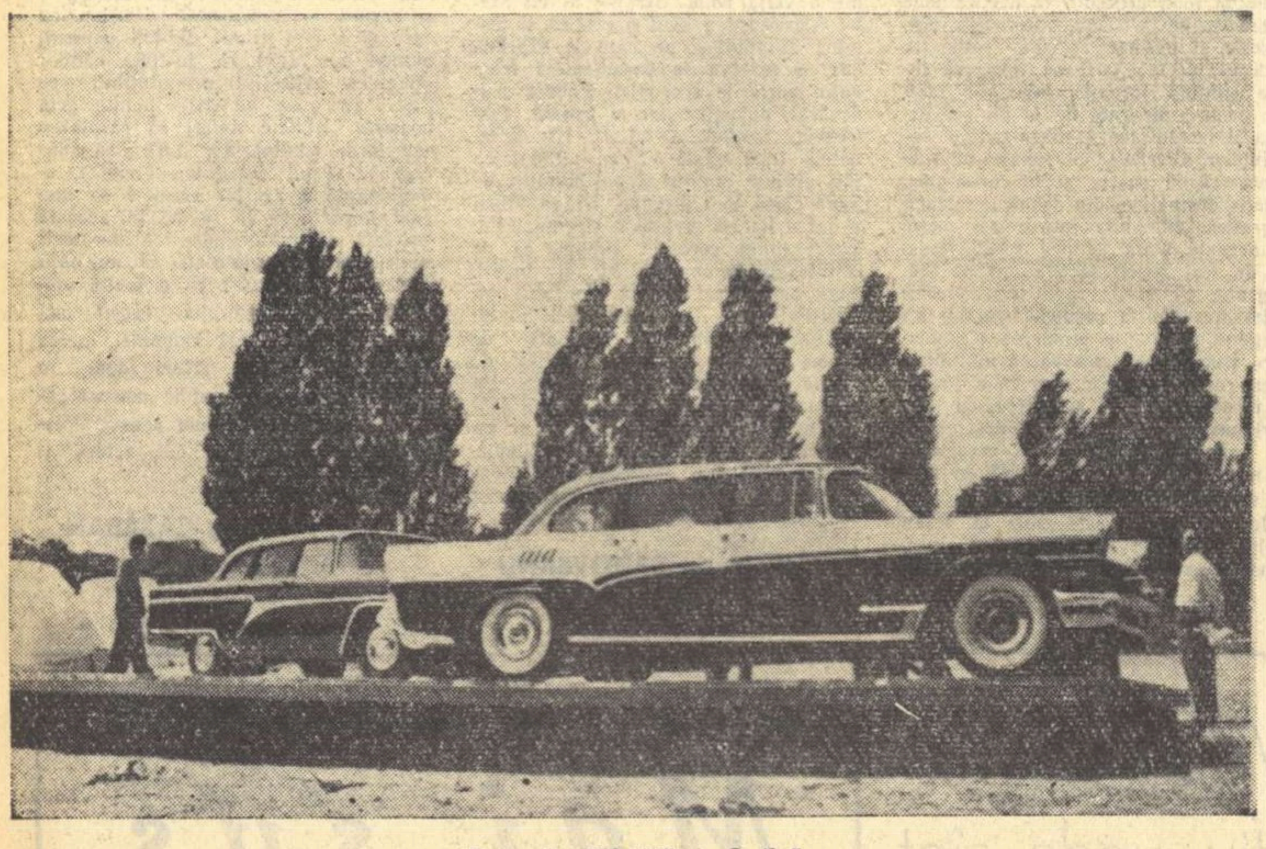

Turismele „ZIL-111" și „Ceaika"

O revistă sovietică despre cineaștii romîni

„La vreo douăzeci de kilometri de capitala Romîniei, la Buftea, se află studioul cinematografic «București». Construit după ultimul cuvînt al tehnicii și înzestrat cu o admirabilă aparatură, studioul «București» poate concura cu cele mai bune studiouri cinematografice din Europa".

Așa înfățișează K. Paramonova, cititorilor gazetei „Sovietskaia Kultura", studioul „București", pe care l-a vizitat în timpul recentei sale călătorii prin țara noastră.

K. Paramonova relatează cititorilor sovietici cîteva din succesele obținute de cinematografia romînească în ultimii ani, apreciind munca scenariștilor, actorilor și regizorilor din R.P.R. în realizarea unor filme ca „Telegrame", „Băieții noștri" și „Valurile Dunării".

Despre „Valurile Dunării" autoarea scrie: „Însăși stăruința de a crea pe ecran un personaj cu un caracter complex (este vorba de Mihai, interpretat de Liviu Ciulei — n. n.), de a urmări evoluția concepțiilor sale de viață, în sfîrșit, stilul cinematografic expresiv, fac din «Valurile Dunării» unul din filmele cele mai interesante ale acestui an".

Autoarea face o serie de observații critice privind slăbiciunile de construcție cinematografică ale filmului „Băieții noștri", subliniind însă că cineaștii romîni se străduiesc să lichideze rezolvarea ilustrativă a unor probleme, punînd accentul pe procesul psihologic al personajelor.

Vorbind despre cineaștii pe care i-a cunoscut, autoarea spune: „A fost cu adevărat o mare plăcere să-l cunoaștem pe regizorul Ion Popescu-Gopo... Ni se pare că artistul acesta inteligent și înzestrat va îmbogăți în noile sale filme mijloacele de expresie ale filmului de desene animate".

Cei mai mulți dintre cineaștii romîni, oameni talentați, capabili — încheie Paramonova — „sînt încă foarte tineri, viața lor în artă abia începe; ei însă lucrează bine, cu străduință, și le urăm drum bun în artă".

POEȚII lumii

TH. PIERIDIS

(poet progresist cipriot)

Simon Sanchez Montero
(fragment)

În această oră a Greciei
cum să nu-mi amintesc de tine, Spanie?

Chiar de-aș voi să te uit
chiar de-aș lăsa să curgă apele tulburi ale unei asemenea mase de timp
ca să-mi înec flacăra tinereții de altădată
ca să întunec aurul tuturor speranțelor noastre de-atunci
ca să înăbuș lumina care ne țîșnea din inimi
cînd manifestam pe străzi blestemînd pe asasinii din Guernica
cînd făceam colecte în folosul orfanilor din Bilbao
chiar de-aș voi să rămîn cu totul gol de viitor
orfan cu totul de trecut.

Simon Sanchez Montero e aici, el nu mă uită niciodată
și nu mă părăsește niciodată.

Simon Sanchez Montero îmi face un semn cu mîna
prin gratiile din Madrid
în clipa în care eu văd mîna lui Glezos
ridicîndu-se, acuzatoare, în Atena.

Simon Sanchez Montero îmi strigă că și-a semănat tinerețea
pe cimentul de la Alcala de Henares și de la Carabancel
ca să-mi amintească de uriașa cantitate de asemenea grăunțe
sădită-n cele-o sută de închisori ale Greciei.

Simon Sanchez Montero îmi spune că e schingiuit
în subsolurile închisorilor madrilene
și văd ziduri grecești, tatuate de chiaguri de sînge
și aud din nou îndîrjitul „no passaran"
aruncat în obrazul torționarilor lumii
în toate limbile lumii și într-a mea.

Simon Sanchez Montero îmi redă certitudinea
că Lina Odeha și Irini Ghini erau surori.
Că aripile înfipte la cele două capete ale Europei noastre
deși înlănțuite — n-au fost frînte niciodată.
Că niciodată nu au fost pierdute speranțele noastre.
Că nu trebuie să plîngi, că trebuie să blestemi mai departe
taurii furioși care au trecut pe ogoarele noastre
călcînd în picioare flori, răsaduri, rădăcini și arbori
sugrumînd frumusețile zămislite de Machado și Lorca
masacrînd surorile lor născute la noi
zdrobind acest cîntec umil hrănit în inima mea.

Cum să nu-mi amintesc de tine, Spanie?
Cum să nu cînt, în ceasul acesta, din nou
un cîntec spaniol — cîntec al Greciei?
Un cîntec urcînd ca un dublu trandafir pe o singură tulpină
un cîntec al tinereții care niciodată nu moare
un cîntec cîntînd cărarea de aur
care leagă satul meu de lumea nemărginită
un cîntec cîntînd puntea de diamant
care leagă mormintele și fîntînile
un cîntec cîntînd logodna care unește
înfrîngerile de ieri cu triumful irevocabil de mîine.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

„VIAȚA DIN JURUL NOSTRU"

Concursul organizat cu prilejul aniversării a 15 ani de la eliberarea R. Cehoslovace a prilejuit revelarea unei forțe creatoare noi din toate sectoarele artei ca și din acela al scrisului. Firește, este greu de apreciat de pe acum ponderea pe care, în viitorul mai mult sau mai puțin apropiat, tinerele talente descoperite o vor avea în ansamblul vieții artistico-literare. Cert este însă că, dialectica raportului dintre cantitate și calitate s-a impus cu putere și de data aceasta.

Dacă în poezie sau în literatura dramatică numărul celor care bat la porțile muzelor a fost mai redus, pegasul prozei a ajuns la destinație cu o încărcătură mai bogată. Diversitate de stiluri, tematică largă, — acesta ar fi, la prima vedere, trăsăturile marcate ale lucrărilor prezentate la concurs. Caracteristica lor principală este însă simțul actualității. Un mare număr de schițe și nuvele (pentru că un romancier încă nu a apărut) abordează cu curaj aspecte ale realității construcției socialiste, ale relațiilor noi dintre membrii societății eliberate de exploatare. În general, se poate spune că tînăra generație de scriitori respinge poziția reflectării pasive, obiectiviste și este partizana principiului după care literatura are un rol de transformare a conștiinței maselor. Aceasta a și determinat editura „Ceskoslovenski Pisovatel" să creeze o colecție specială, a cărei titulatură îi subliniază misiunea „Viața din jurul nostru".

Au și apărut, pînă acum, în amintita colecție, un număr de volume. Se întrezăresc, din ele, virtuți sigure. Autorii au, neîndoios, stîngăcia începutului dar și prospețimea lui. Aplicarea și aplecarea către temele majore ale realității, constituie însă o calitate indiscutabilă. Nu meșteșugăreasca oglindire a procesului „mecanic" de construcție reține atenția tinerilor scriitori, ci mai cu seamă implicațiile lui morale, psihologice. Observația este valabilă pentru Vl. Pribsky, care se mai caută încă, dar a

CARNET CEHOSLOVAC

cărui povestire „Cei din casa de raport" trădează spirit de observație și capacitatea de a sonda cu subtilitate reacții sufletești complexe. Mai bine cristalizat, cu instrumente de investigație mai sigure se dovedește J. Prohaska. Eroul său, tînărul agronom Ondrej, părăsește Praga pentru a contribui la dezvoltarea regiunii de frontieră. Spre deosebire de eroii lui Pribsky, în unele cazuri schematici, Ondrej ne amintește de figurile atît de autentice ale tinerilor sovietici porniți să fertilizeze pămînturile înțelenite. În cartea lui Prohaska „Orizonturi verzi" — nimic nu este neted. Oamenii au îndoieli ca și elanuri, înfrîngeri ca și victorii. Relațiile sociale ale satului se dezvoltă pe un drum sinuos, transformările se petrec în urma unor lupte grele nu numai împotriva rutinei și conservatorismului, dar și împotriva concepțiilor eronate despre demnitatea muncii.

„Orizonturi verzi" este o carte care pune probleme grave și le rezolvă cu măiestrie. Fraza concisă face pregnante ideile, situațiile, imaginile. J. Prohaska se anunță ca un scriitor cu o viziune interesantă și cu multiple posibilități. Personajele sale, chiar cînd nu sînt foarte bine conturate, sînt autentice și convingătoare. Povestirea are un suflu neobișnuit pentru un scriitor tînăr.

Colecția „Viața din jurul nostru" constituie, prin însăși existența ei, un puternic stimulent. Izvorîtă dintr-o necesitate reală, ea se va impune, fără îndoială, ca o realitate de care critica literară va trebui să țină seama.

Horia LIMAN

Mister Nixon și încă ceva...

O stea la Hollywood este lansată cu ajutorul reclamei. O nouă marcă de chewing-gum este prezentată prin reclamă. Principiul este bine cunoscut: reclama e sufletul comerțului. De ce atunci să nu fie folosit un mijloc dovedit atît de eficace și în bătălia pentru conștiința oamenilor? Căci politicienii și ideologii americani nu scapă nici un prilej de a se ocupa de sufletele contemporanilor lor. Ceea ce face și mister Straus-Hupe, sociolog american care scrie: „Propaganda americană încearcă să folosească reclama (s. n.)... în lupta internațională pentru conștiința oamenilor". Cu alte cuvinte reclama, sufletul comerțului de... suflete.

Fie-ne permis ca în cele cîteva rînduri care urmează să prezentăm unele mostre ale noii mărfi pe care încearcă să o vîndă cicikovii din spatele Statuii Libertății.

Să desfacem ambalajul și să începem cu o problemă cheie: război sau pace.

Are cuvîntul dl. Richard Nixon: „Coexistența pașnică presupune că lumea trebuie să fie împărțită în două lagăre ostile unul celuilalt, despărțite printr-un zid de ură și teamă". Curat coexistență coane (nu știu care este cuvîntul corespunzător în engleză) Richard. Iar conștiințele oamenilor abia așteaptă, nu?, gata aliniate, să li se injecteze aceste produse tipice ale politicii Casei Albe (de ce albă cînd U—2 este vopsit în negru?): ura și teama.

Eficacitatea unei reclame este sporită atunci cînd în afară de text, ca cel de mai sus, are și acompaniament muzical. De această parte a programului se ocupă Harry Truman care a cerut să fie de îndată reluate experiențele nucleare (asta-i muzica ce-i place!). De ce? Citiți cu luare aminte această propoziție copiată cuvînt cu cuvînt din „New York Times" în care se spune că pe mister Truman (atenție citat!): „îl deprimă inactivitatea aruncătoarelor de bombe". Truman a întins prea mult breteaua (nu se uită ușor prima meserie), ceea ce a făcut ca pînă și „New York Times" să-l ironizeze pe fostul președinte.

Și pentru că sîntem la capitolul umor, — doar reclama se face apelînd și la spirit — să-l cităm și pe Cian Kai-și, singurul om, nu găsesc alt termen, care l-a aplaudat pe Eisenhower în cursul turneului, cu rută redusă, prin Asia. El a spus nu de mult cu seninătate: „Vom face tot posibilul pentru a restabili democrația și domnia legii (nu în Taivan, ferească domnul, ci pe continent, n.r.) pentru a efectua recucerirea națională printr-o contra-ofensivă și pentru a obține victoria finală și totală". Stăpînul vorbește de „ură și teamă", sluga începe să dea din copite! Dar cînd o mîrțoagă șchioapă vrea să înfrunte, chiar și numai verbal, 600 milioane oameni, spectacolul poate fi cel mult ridicol.

Să trecem însă de la comedie la dramă. Lauris Norstad face și el reclamă Bundeswehrului. Mai de mult spunea: „Echiparea Bundeswehrului cu mijloace atomice va fi rapid începută cu acordul guvernului federal... Sînt convins că diviziile germane, vor fi divizii bune". Desigur, ele și-au mai dovedit capacitatea; după ce au ucis nenumărate conștiințe, fie cu arme de foc, fie cu gazul Cyclon—B (folosit la Auschwitz), au pierit pe cîmpiile rusești și sub loviturile armatelor sovietice. Declarația lui Kayser, ministru în guvernul de la Bonn, confirmă că această tradiție nu este uitată: „O veritabilă Europă nu poate exista decît dacă unitatea Germaniei este restabilită. Ea înglobează în afară de Germania, Austria, o parte din Elveția, Saar-ul, Alsacia și Lorena". În lumina acestei declarații este clar de ce Adenauer a spus de curînd: „Destinderea este un truc abil". El crede că e mai simplu „să cumperi" suflete cu ajutorul tancurilor decît într-o întrecere pașnică, mai ales cînd beneficiezi și de binecuvîntarea Papei care, în semn de omagiu, l-a numit de curînd pe abatele Paul Adenauer, fiul cancelarului vest-german, secretar secret. Probabil că dat fiind nenumăratele sale păcate făptuite pe pămînt, Adenauer vrea să-și asigure, prin intermediul fiului, un loc în rai. Ca și deloc regretatul Foster Dulles al cărui fiu a îmbrăcat rasa de călugăr.

Numai că aci, printre oameni, se pare că reclama „lumii libere" (liberă de conștiință), fie ea sfințită sau nu, nu prea dă roade. Nu o spunem numai noi ci și Cyrus Sulzberger de la „New York Times" care scrie: „Acum mai puțin de 15 ani noi eram cea mai mare putere din lume... Eram aproape în stare să dictăm „pax americana"... Cum stau lucrurile azi? Pretutindeni, sau aproape pretutindeni, principiile (care ar fi astea? n. n.) noastre cunosc un fiasco și noi batem în retragere... Astăzi ne aflăm într-o pădure întunecoasă: am pierdut drumul drept și bîjbîim".

Se mai poate adăuga ceva?

G. B.

SĂPTĂMÎNA

Un elicopter, o scară pe care cineva se cațără cam șifonat pentru a scăpa de simpatia delirantă a mulțimii; cine a fost imortalizat atît de grotesc în analele istoriei? Hagerty, diplomatul rece și flegmatic, trimisul special al președintelui Eisenhower.

Teren de golf, o minge și un domn venerabil, care în timpul ce-i mai rămîne liber după distracții sportive, ordonă aventurile aeriene ale lui „U-2". Prestigiul, cam lipsă: U.R.S.S. nu-l primește, Japonia îl expediază departe de hotarele sale cu porunca de a-și lua în geamantan bazele militare, bombițele atomice și rachetele din Okinawa. Concerte de fluierături în Filipine și Coreea de Sud. Il îmbrățișează cald un amic: Cian Kai-și. Spune-mi cu cine și cum te porți, ca să-ți spun cine ești.

Un bătrîn belicos, care se simte mai în siguranță în străinătate, în S.U.A., decît acasă, în Coreea de Sud. Îi șade mai bine în cămașă de forță decît dezlănțuit ca un cățel neputincios, care latră la lună. Doamnele caritabile, atît de grijulii față de soarta patrupezilor, vor avea grijă de un pensionar, patriot nemuritor, nu-i așa Li Sin Man?

Într-o țară meridională a Europei, cu o „dolce vita" pentru unii și o viață aspră pentru muncitori și „cafoni". Cineva, cu o ținută vestimentară impecabilă (în garderoba-i bogată atîrnă 250 cravate), suspectat pentru cochetărie cu fasciștii, are grijă de destinul bazelor militare americane. Funcția signorului Tambroni, după propriile sale declarații, e provizorie. Cîți „provizorii" mai vin la rînd?

E printre cei mai bogați oameni ai Americii. Guvernează New Yorkul și ar vrea să guverneze pe toți cetățenii S.U.A. Fiecare bombă atomică și fiecare bombardier îl gîdilă de plăcere, bineînțeles la „safe". Il emoționează echilibrul groazei iar cursa înarmărilor îl îmbată. Altminteri e „liberal". Ca și Nixon, de altfel. Ce crede însă poporul american? Asta-i întrebarea, stimabile pretendent al Casei Albe, Nelson Rockefeller!

Descinde direct din Samurai. Urechea sa e deprinsă cu zgomotul manifestațiilor, cu urări de bine: Jos Kiși! Afară Kiși! Demisionează Kiși! Un ziar occidental îi sugera, amical: Hara kiri Kiși!

Toți cei înșirați mai sus sînt numai cîțiva din galeria reprezentanților de frunte ai „lumii libere". Nu i-am amintit nici pe Cian Kai-și, nici pe Franco, nici pe Adenauer. I-am uitat pe obscurii dictatori din America latină. Există pe lume un vînt care suflă puternic și zmulge măștile.

Cine urmează?

Ion MIHĂILEANU

Manifestație, în fața ambasadei americane din Tokio, împotriva vizitei lui Eisenhower în Japonia

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23-25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 27 (329) joi 30 iunie 1960 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. — 8 pagini 50 bani

H. H. CATARGI — „Muncitor"

„Înfăptuind cu perseverență principiul conducerii de către partid a activității ideologice și culturale, trebuie să veghem și pe viitor ca această activitate să fie pătrunsă de partinitate, de intransigență față de ideologia burgheză, să combatem neobosit orice manifestare a concepțiilor ideologice străine, pentru triumful deplin al ideologiei socialiste".

(Din „Rezoluția Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn")

TRECUT ȘI VIITOR

După încheierea celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, noi scriitorii și îndeobște toți oamenii de cultură, nu avem dreptul de a pierde prilejul unor meditații care ne privesc îndeaproape. Aș putea zice — meditații asupra însăși rațiunii noastre de existență, situată precis în spațiu și în timp.

E vorba despre problema culturii. Despre scriitori și artiști, despre oamenii de știință în toate domeniile, despre armata cea nouă a păcii creatoare și constructivă, despre factorii ce constituiesc armătura ideologică a socialismului.

Poporul, aceste mulțimi muncitorești fără număr și fără odihnă, ne stau pildă înaintea ochilor. Făurind țara cea nouă sub îndrumarea Partidului Muncitoresc Romîn, au săvîrșit în mai puțin de șaisprezece ani, adevărate miracole. Nu le așteptau să pice din cer ! Le-au desăvîrșit cu brațele și cu ardoarea lor aici pe pămînt, pe pămîntul stropit atîtea veacuri cu sînge, cu sudoare, cu lacrimi.

Un fapt este cert : scriitorii, artiștii, savanții, profesorii și tehnicienii mai în vîrstă, de-o mai veche proveniență și formație intelectuală, și-au dat dintru început adeziunea la regimul popular al noii Republici Populare Romîne. Aproape mai toți, cu o majoritate de la sine grăitoare. Și dintr-aceștia, absolut toți fără rezerve mentale. Explicabil ! Pentru ce luptaseră, în etapa realismului critic, care nu se limita numai la literatură și artă, ci cuprindea toate manifestările intelectuale? Nu doreau toți și nu năzuiseră toți la un orizont larg de cultură, de posibilități și de afirmare de muncă, de creație, într-o țară unde vechile regimuri sociale și politice, întrețineau cu seninătate recordul nostru național în statisticile analfabetismului european ? Scriitori, artiști, savanți, cercetători, inventatori, nu se știau cu amar rupți de popor, prin prăpastia căscată de blestemul acestui analfabetism național și de racilele unui învățămînt scolastic și neadaptat realităților noastre ?

Invățămîntul fabrica avocați, Cațavenci, Farfurizi și Brînzovenești, pentru a furniza oratori și chițibușari de procedură, parlamentului de vorbe goale. Furniza cerșetori în haine negre, șomeri fără rosturi, clientelă electorală. Intr-o țară „eminamente agricolă" nu numai că lipseau agronomii — doar 4 la sută din numărul absolvenților anuali de institute, cum sublinia cu drept cuvînt tovarășul Emil Bodnăraș în cuvîntarea sa. Dar ca fecior al unui dascăl de agronomie pe vremuri, mai pot adăoga și altceva, din amintirile amarurilor care surpau pe atunci un asemenea dascăl și indezirabil pionier într-o asemenea țară eminamente agricolă : cei mai mulți dintre absolvenții școlilor și institutelor de agronomie, fruntașii cu diplome și lauri, se mulțumeau cu posturi derizorii la... punctele de vamă, la birourile fiscale, la prefecturi, la serviciul de ecarisaj al primăriilor, orice, oriunde, fiindcă țara eminamente agricolă nu avea nevoie de agronomii titrați. Ii ajungeau vechilii ! N-am uitat pînă în ziua de azi, scena de deznădejde a unui astfel de absolvent cu lauri, care a venit să-și ia ziua bună de la tata plîngînd și

Cezar PETRESCU

(Continuare în pag. 3)

Neclintiți în apărarea păcii

In dezbaterile celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, problemele legate de situația internațională ocupă un loc deosebit de însemnat.

Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej cuprinde un vast capitol consacrat acestor probleme. „In domeniul vieții internaționale, se spune în acest capitol, caracteristica principală a perioadei care a trecut de la Congresul al II-lea al partidului nostru a fost creșterea uriașelor forțe ale socialismului, progresului și păcii, continua accentuare a superiorității lor pe plan mondial". „Mișcarea comunistă internațională se dovedește o forță uriașă a progresului în viața societății contemporane". Raportul scoate la iveală un fapt important și anume că „natura imperialismului nu s-a schimbat față de trecut — dar raportul de forțe pe plan mondial este altul. Imperialismului, planurilor sale agresive li se opun astăzi forțe cum n-au existat niciodată — lagărul strîns unit al țărilor socialiste, care reprezintă o gigantică forță materială".

In „Comunicatul cu privire la întîlnirea reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste" se spun următoarele :

„Participanții la prezenta consfătuire relevă cu un sentiment de profundă satisfacție uriașele succese obținute de toate țările sistemului socialist în domeniul dezvoltării economiei și culturii, al întăririi orînduirii sociale și de stat, în dezvoltarea continuă a democrației socialiste. Pe zi ce trece se dezvoltă și se întărește tot mai mult marea comunitate a țărilor socialiste".

Spre deosebire de țările capitaliste, măcinate de contradicții, Uniunea Sovietică, în fruntea lagărului socialist duce în chip statornic o politică de pace : „Politica externă a Uniunii Sovietice constituie un model de politică leninistă, prin consecvența cu care promovează principiile coexistenței".

Pornind acum la desăvîrșirea construcției socialismului, pe baza Directivelor fecunde ale Partidului, țara noastră își va intensifica acțiunea de luptă pentru menținerea și întreținerea păcii. Raportul enunță în chip precis că această acțiune consistă în primul rînd în dezvoltarea tot mai intensă a relațiilor sale internaționale, pe de o parte, colaborarea frățească economică și culturală cu celelalte țări socialiste, „pe baza diviziunii internaționale socialiste a muncii" și, pe de altă parte și concomitent, lărgirea schimburilor economice și culturale cu celelalte state. Este exprimată aici o idee măreață și justă, și anume că lupta pentru pace trebuie să se dea pe terenul muncii constructive : „Țările socialiste, se spune în Raport, au adresat celor capitaliste chemarea : să ne întrecem nu pe cîmpurile de luptă, ci pe tărîmul rezultatelor materiale în făurirea bunăstării popoarelor și al confruntării ideilor".

Ținînd însă seama de agresivitatea fățișă a cercurilor imperialiste care își mențin bazele militare și se dedau la acte provocatoare împotriva țărilor socialiste, trebuie, se spune în Raport, să păstrăm mereu trează vigilența poporului. Această vigilență este firească și necesară. „Popoarele Europei, se subliniază în Raport, printre care și poporul nostru, care nu odată au avut greu de suferit din partea militarismului german, nu pot fi indiferente față de pericolul pe care-l reprezintă focarul agresiv din Republica Federală Germană, unde are loc refacerea Wehrmacht-ului revanșard și dezmățul neo-nazist de la Bonn". Semnarea Tratatului de Pace cu Germania, așa cum propune Uniunea Sovietică și Republica Democrată Germană, este deci una din problemele internaționale care trebuie rezolvate cît mai repede, pentru a se putea asigura astfel lichidarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial.

Cuvîntarea de salut, pe care tovară-

Al. PHILIPPIDE

(Continuare în pag. 3)

Pionierii

Cu goarne, cu flori, cu micile flamuri ale cravatelor roșii au intrat, alergînd, în sala Congresului. Au intrat cei ce nu știu decît din cărți ce înseamnă mugetul sirenelor de alarmă, coborîtul în pivnița cu bănci și felinare oarbe, scrisoarea venită de undeva, de pe front, maidanul cu bălării și ruine.

Au intrat în sala Congresului cei ce nu cunosc gustul pîinii acre de război, frămîntată cu mălai și tărîțe.

Au prins cravate roșii la gîtul delegaților din Prezidiu și al oaspeților din străinătate, au recitat poezii și au înmînat buchete de flori, cei pentru care noțiunile : patron, moșier, vechil, au ceva cvasilegendar înrudite strîns cu iazmele și cu muma pădurii.

Au adăugat luminii de primăvară din sala Congresului încă o lumină, cei pentru care cuvintele sputnic și cosmos sînt tot așa de familiare ca pîine și apă și casă.

Au intrat în sala Congresului cei ce nu aveau încă ființă și nume, atunci cînd luptătorii comuniști sîngerau pentru viitorul fericit al poporului. Atunci ei se numeau : ziua de mîine. Sau : zilele de mîine ce vor cînta. Astăzi îi cheamă : Ioana, Tudor, Victoria, puiule și dragule, și stau pe o stradă ce cîntă : de la tăblița cu numele lui Berlioz sau Mussorgski și pînă la straturile de pansele și petunii, de la tencuiala proaspătă cu miros îmbătător și pînă la vitrinele de cristal ale „Alimentarei" — strada cea nouă cîntă.

Am scris : strada cea nouă — și am greșit. Am privit prin ochelarii mei. Pentru ei nu e nici nouă, nici veche. E strada. S-au mutat aici demult, demult, acum doi sau trei ani, cînd erau încă niște țînci, nici pionieri nu erau...

Au aflat strada care cîntă, ca și cosmosul, ca și sputnicul ca și pîinea cea albă, în miezul copilăriei. Ele sînt, există —altfel nici n-ar putea să fie, nu-i așa ?

Ba da. Dacă nu era partidul, dacă nu erau comuniștii, dacă nu ar fi fost lupta cea grea, pe viață și pe moarte, singurul cîntec al străzii ar fi cîntecul maidanului, cu bălării și băltoace... Marele patron ar sta în parcul Filipescu într-un palat, șoferul i-ar deschide respectuos ușa mașinii și l-ar duce la alt palat, unde maiestatea-sa l-ar înjura birjărește la un whisky-and-soda, apoi l-ar bate amical pe umăr, parafînd astfel ultima lor afacere de cîteva zeci de milioane...

La fereastra „bodegii" din cartier ar atîrna același ghiudem uscat și jupîn Costică ar trage aceiași tradiționali pumni după ceafă ucenicului...

Cei pentru care cuvintele : moșier, patron, jupîn, vechil, sînt doar niște întunecate legende, cei ce cresc printre flori, escavatoare și stele, cei pentru care se zidește tot ce se zidește în țara noastră, trebuie ajutați să sezisеze în adîncime, prin mijloacele sensibile ale artei, prețul acestei vieți, în care s-au născut și temeiurile profunde ale dragostei pe care o poartă partidului.

Maria BANUȘ

PE DRUMUL FAPTELOR

Poporul nostru a intrat într-o etapă nouă a istoriei sale. Intr-un număr mic de ani Romînia, din punct de vedere economic și cultural, va fi una din țările înaintate. Progresele de pînă acum, scoase în evidență de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Raportul prezentat Congresului al III-lea al P.M.R., impresionează nu numai ca strălucite victorii ale muncii socialiste, ci și ca o chezășie a succeselor în perspectivă. Dintre cele mai de seamă lucruri, însă, enunțate în Raport, este faptul că Romînia este o țară în care ultima clasă de exploatatori ai muncii omului, chiaburimea, a fost lichidată. Pe bazele economice ale socialismului, omul muncii este definitiv liber și-și oglindește orînduirea socială de tip nou a istoriei contemporane, aceea în care a dispărut exploatarea omului de către om.

Dar Raportul subliniază faptul că lupta de clasă nu s-a stins, ci-și deplasează, în principal, centrul de greutate în sectorul ideologic, unde mai stăruie rămășițe dăunătoare ale mentalității burgheze și se mai exercită din afară presiunea ideologiei dușmane, fie că e vorba de concepția în descompunere despre lume a capitalismului, fie că-i vorba de revizioniștii ce se zbat să denatureze și să răstălmăcească marxism-leninismul. E foarte importantă această parte a raportului, căci din ea rezultă sarcini mari pentru educație, știință, artă și în general pentru revoluția noastră în continuare. Desigur ideile mari ale concepției despre viață și lume a clasei muncitoare s-au împămîntenit la noi definitiv. Iar Congresul al III-lea al P.M.R., desfășurat între 20—25 iunie a.c. a dovedit, îndeosebi, un lucru anume că ne găsim în fața unui popor care, după 16 ani de la Eliberare, a devenit un priceput constructor al socialismului. Muncitorii și țăranii noștri au demonstrat în fața Congresului și în fața numeroșilor oaspeți din afară, că raționează ca niște cunoscători de mîna întîia în problemele economice și în tehnica modernă și că idealurile socialismului, știința marxist-leninistă despre relațiile sociale, le dă putința deplină de-a prevedea, de-a calcula în perspectivă drumul ce-l au de parcurs în desăvîrșirea societății umane pe care o clădim. Intelectualitatea cea veche trecînd prin radicale schimbări în contactul cu ideologia clasei muncitoare și activînd ea însăși la realizarea societății noi, iar cea nouă educată din capul locului în spirit socialist, dovedește mult devotament partidului și lucrează plină de avînt pentru socialism. Competența în muncă se îmbină cu conștiința socialistă și asigură viitorul țării, într-o lume care tinde spre și duce la societatea comunistă, ca o necesitate a istoriei umane. Vorbitorii, sobri în exprimare, dar aducînd o bogăție de fapte realizate de ei în întreprinderi, în gospodării agricole colective sau de stat, au sporit unul după altul acest sentiment și au dat fiecăruia elan mai mare văzînd ce puternică este armata de oameni ai muncii, care ia pe umerii săi sarcinile planului economic de 6 ani și programul de perspectivă pînă în anul 1975. Această minunată sinteză a forței și avîntului sub steagul călăuzitor al partidului, face ca fiecare la locul său de muncă să vadă nu numai strungul său, tractorul său, semănăturile brigăzii sale, aparatele sale de laborator, catedra sa la școală, paginile manuscrisului, notele sale muzicale sau peatra pe care o sculptează, ci să se simtă parte integrată activ și armonic într-o lume pe care el, cu toți ceilalți împreună, o înalță.

Cînd a luat cuvîntul președintele gospodăriei agricole colective din comuna Maglavit, cei din sala Congresului au început să zîmbească, aducîndu-și aminte de șarlatania eclesiastică ce-a ticluit-o burghezia înainte de război, pentru a prosti prin misticism masele. Acolo se întîmplau toate minunile, acolo se arăta însuși dumnezeu înveșmîntat cu pene de gîscă, iar unii din cei care n-au fost la fața locului ca să se convingă cu ochii lor că totul e minciună sfruntată, credeau. Dar lumea a uitat de mult de Maglavit. Și iată deodată că vorbește trimis de acolo un președinte de colectivă, ca delegat la Congres, tovarășul Fîntînă Florea. Oamenii au ascultat cu seriozitate. „Minunea" de altădată a fost înlocuită cu minunile ce rezultă din munca omului socialist. „Acum oamenii vin la Maglavit, spune tovarășul Fîntînă, să vadă adevărata minune, făurită prin unirea și hărnicia oamenilor. Vin să vadă o gospodărie bogată, multimilionară, o comună electrificată și radioficată, cu cinematograf, dispensar, case de naștere, 3 grădinițe de copii, cu 3 școli de 7 ani, și o altă școală în construcție". Acesta e unul din exemplele cele modeste. Ce să mai vorbim de realizările raportate de către delegații veniți de la Hunedoara, de la Săvinești sau Onești, de la „Steagul Roșu" din Orașul Stalin! Am citat, însă, Maglavitul, pentru că este un punct pe harta țării, unde în mod special se împămîntenise miasma misticismului. Vîntul tare și proaspăt al socialismului a risipit-o pentru totdeauna.

Dar desigur că în conștiința oamenilor mai stăruie rămășițe din mucegaiul ideologiei burgheze, iar dușmanii din afară nu renunță ușor la încercările lor de-a otrăvi cu concepțiile lor putrede spiritul sănătos al celor ce au ales drumul lui Lenin în istorie.

In literatură se pot mai ușor ca în altă parte camufla confuzii și idei eronate, deși literatura noastră nouă se caracterizează printr-o viguroasă combativitate, în opere inspirate din realitatea considerată obiectiv și temeinic de pe pozițiile ideologice ale clasei muncitoare. De fapt, însă, principala noastră sarcină, este ca prin lucrările noastre literare să contribuim la măturarea oricăror resturi dăunătoare ale trecutului, ca șovinism, naționalism, decadentism în artă și să aducem astfel un aport la fortificarea conștiinței socialiste a oamenilor. Iar cel mai stimulativ mijloc pentru a obține aceasta este contactul neîntrerupt cu cei ce muncesc și cu politica în industrie, în agricultură, în economia țării în general, și în cultură, a partidului. La masa de scris trebuie să vii din mijlocul maselor constructoare ale societății socialiste, pătruns de năzuințele lor și de elanul lor crescut din fapte și să nu uiți nici o clipă că lor trebuie să te adresezi, atunci cînd cauți cuvîntul ce exprimă adevărul vieții. Realitatea lor trebuie s-o transpui în imagine artistică, făcîndu-i să vibreze de emoție cînd în întruchipările tale recunosc luptele lor proprii, greutățile prin care trec și victoriile înfăptuite. Stendhal, referindu-se la roman și la temele despre care trebuie să trateze, spunea că romancierul să copieze din realitate ceea ce sare în ochi.

In țara noastră socialismul se construiește la tot pasul, iar succesele oamenilor muncii sînt în ochii tuturor. Trebuie să scriem despre socialism, pentru constructorii lui, în așa fel încît cine ne citește să vadă ca printr-un ochian comunismul la noi în țară, cu victoriile în marș ale poporului muncitor înaintînd spre viitor. Și scriitorul să nu uite nici o clipă că scriem pentru oameni ai faptelor, luminați de ideile socialiste. Aceeași lumină a socialismului trebuie să se răsfrîngă și din opera noastră, operă izvorîtă din viață, din fapte. Altfel de realism socialist nu există.

Mihai BENIUC

Invățămîntul și dezvoltarea industriei

Planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 și pentru programul economic de perspectivă pînă la 1975, pune în fața oamenilor muncii marea problemă a creșterii într-un ritm foarte rapid a tuturor ramurilor de activitate, a industriei și agriculturii, a transporturilor și telecomunicațiilor, a cercetării științifice și învățămîntului, a culturii, artelor și ocrotirii sociale, pentru definitivarea construcției socialiste în țara noastră și trecerea treptată la construirea comunismului.

La baza acestei dezvoltări, Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R. pune problema creșterii intense a industrializării socialiste a țării noastre, cu accent special pe grupa industriei grele producătoare de mijloace de producție, cu o mare dezvoltare a siderurgiei, a surselor de energie, a bazei de materii prime, cu o creștere masivă a industriei chimice, a industriei electrotehnice și producției de energie electrică, armonios îmbinate cu creșterea producției bunurilor de consum, pentru satisfacerea nevoilor mereu crescînde ale poporului.

Dintre numeroasele și impresionantele sarcini arătate în Raportul prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, se desprinde în mod deosebit construirea noului combinat siderurgic la Galați cu o producție de 4 milioane tone oțel pe an, care constituie cea mai importantă lucrare din planul de 6 ani și formează o pîrghie esențială în dezvoltarea viitoare a economiei noastre.

Creșterea producției de energie electrică în anul 1965 de 2,7 ori față de anul 1959, și de 10 ori în anul 1975, electrificarea completă a țării, creșterea producției de petrol, gaze și cărbuni, dezvoltarea producției industriilor chimice pînă la 13—14 ori în 1975 crearea noii și puternicii industrii de aluminiu, electrificarea generală a țării, dezvoltarea industriei materialelor de construcție, creșterea industriei ușoare, a industriei alimentare, a ceramicei fine și sticlei, electrificarea căilor ferate și înlocuirea locomotivelor cu aburi prin locomotive electrice și Diesel-electrice, dezvoltarea transporturilor rutiere, navale și aeriene vor da un mare avînt producției industriale, care în 1965 va crește de 2,1 ori față de 1959, iar în 1975, de peste 6 ori.

Dezvoltarea intensă a agriculturii,

Prof. ing. C. DINCULESCU
membru corespondent al Academiei R.P.R.,
rectorul Institutului Politehnic din București

(Continuare în pag. 4)

„Dezvoltînd rezultatele remarcabile obținute pînă în prezent, organele și organizațiile de partid trebuie să ridice la un nivel tot mai înalt munca politico-ideologică în rîndurile intelectualității, să îndrume întreaga activitate ideologică, științifică, culturală și literar-artistică, pentru ca aceasta să slujească intereselor supreme ale poporului, cauzei construcției socialiste".

(Din „Rezoluția Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn")

ÎNDRUMAREA DE CĂTRE PARTID ȘI DEZVOLTAREA CRITICII LITERARE

Subliniam în articolul precedent că, datorită impulsurilor creatoare imprimate criticii de către îndrumarea de partid, nivelul genului „dificil", cum numea cineva odată critica literară, înregistrează o sensibilă creștere. Comentariul cărților — cronică, recenzie — e mai prompt și aplicat, circumscris la obiect. Analiza se adîncește metodic și modalitățile ei de desfășurare, unghiurile din care e abordată opera, apar variate, chiar ingenios alese, vădind un spor de inventivitate, de „imaginație" critică. (Fantezia constructivă, bine ghidată, poate și trebuie să intre în arsenalul critic!). Preocuparea pentru semnificația — majoră sau minoră — a tematicii, pentru conținutul de idei promovat și pentru arta literară, se manifestă mai acut și rodnic. Răspunderea verdictelor emise înaintea cititorilor și a viitorului creației noi, o simțim deasemeni mai pronunțată. Lucru firesc: cînd arde cu flacără, spiritul critic răsfrînge limpede judecățile, potențează nuanțele secrete și încinge cu dogoarea lui opiniile încrucișate în cadrul larg al marxism-leninismului.

Un exemplu caracteristic și, nădăjduim definitiv asimilat, îl oferă cercetarea lucrărilor apărute începînd de la ultimul și abundentul în recolte editoriale 23 August. In efortul răsplătit cu succese însemnate, de a ocoli tonul apologetic și cel negativist, — „măturica" și „mătura", blamate atît de pitoresc de N. S. Hrușciov în cuvîntul său la Congresul scriitorilor sovietici (1959), — critica a valorificat just în general romanele pe care unele din talentele cele mai reprezentative, sau aflate abia în „erupție", le-au consacrat luptei din ilegalitate a forțelor patriotice și progresiste, conduse de partid împotriva burghezo-moșierimii și fascismului, pentru eliberarea și transformarea radicală a țării. Ținîndu-se seama de complexitatea și inedítul sarcinii asumate, tocmai pe baza exigențelor ridicate de această nobilă inițiativă cetățenească și artistică, meritele și scăderile corespunzătoare au fost delimitate, proporționate cu obiectivitate, în mod științific. De aceea, dacă concluziile trase ne apar valabile pentru scriitorii interesați (și sînt, devreme ce ei înșiși și-au apreciat producțiile în același sens), calea pe care s-a ajuns la asemenea încheieri, argumentația strînsă și criteriile principiale mînuite se impun criticii în ansamblu, „funcției critice consecvente", cum spune Dumitru Isac într-un articol din „Tribuna".

S-a arătat astfel cum, însuflețită de patos revoluționar și patriotic, de ură împotriva cotropitorului hitlerist și dragoste față de popoarele sovietice, de un temperament ardent, combativ, „Pe muche de cuțit" lasă în amintire amprenta unei mărturii spontane, freamătul filelor de jurnal, dacă nu de front propriu-zis, în orice caz de război. „Ceea ce reține în mod deosebit atenția cititorului și-l emoționează, este autenticitatea credinței comuniste, autenticitatea patetismului revoluționar" scrie Paul Georgescu în numărul din 3 Dec. 1959 al „Gazetei Literare". Iar D. Micu, în „Viața Romînească" nr. 1 a.c., precizează: „Din situațiile fixate în carte, din notațiile privind diferite aspecte ale realității de acum aproape două decenii din țara noastră, din reflecțiile lui Mustea, reînvie literar atmosfera crîncenilor ani ai fascismului și războiului... Descrierea Clujului îndoliat, răscolit de o sacră indignare și mînie, în urma ciuntirii Transilvaniei, cuprinde accente vibrante, de poem".

Dar din aceleași cronici, s-au desprins insuficiențele de natură ideologico-artistică, care afectează profilul eroului central, unitatea compoziției și substanța unor episoade sau figuri secunde. Cauza stă în indulgența autorului față de posturile individualiste ale personajului favorit și în reflectarea intermitentă, inegală, a rolului îndeplinit de partidul pe care Mihai Beniuc însuși intenționa să-l înfățișeze conform realității, ca forță motrice a evenimentelor, ca ghid al conștiințelor avansate, deci și al lui Atanasie Mustea. „De ce autorul are față de Mustea o atitudine „apologetică"? se întreabă Paul Georgescu în cronica citată. „Indrăgostit de personaj", pare a răspunde D. Micu, „autorul nu izbutește să se detașeze suficient de el, să-l prezinte nepărtinitor, stabilind dimensiunile reale ale contribuției lui Mustea la lupta partidului" (op. cit. pag. 101).

„Rădăcinile sînt amare" dezlănțuie șarjă după șarjă, împotriva vechiului regim exploatator, opresiv, și înconjoară în același timp cu lirismul aspru, specific lui Zaharia Stancu, chipurile noilor eroi, militanți comuniști sau victime ale teroarei fasciste: „O admirație profundă pentru tăria morală a comuniștilor, un sentiment reconfortant de regăsire a demnității omenești în solidaritatea lor tovărășească de luptă pe viață și pe moarte împotriva lumii burgheze, a barbariei și ticăloșiei, comunică evocării o poezie eroică, reținută, sobră, de bună calitate" scrie Ov. S. Crohmălniceanu în „Viața Romînească" nr. 2, a.c. Satira enormă, grotescă, e deseori virulentă și elanul liric tumultuos. Dar absența unei perspective artistice polarizatoare, a unei modalități estetic convergente, nu poate să mențină unitatea „celulară" a unui roman conceput pe atîtea planuri, populat de personaje atît de numeroase și rotindu-se mereu în timp, printre perioade îndepărtate unele de altele. In aceiași cronică, unde aceste observații sînt formulate cîteodată pe un ton prea incisiv, Ov. S. Crohmălniceanu își sprijină obiecțiile pe raporturile organice dintre conținut și formă, pe necesitatea estetică după care mesajul ideologic, spre a se cristaliza într-o formă, trebuie să devină o idee artistică: „Ce provoacă totuși în aceste pagini sentimentul de insatisfacție?... Ce nemulțumește?... Cred că ezitarea autorului de a urma pînă în ultimele implicații ale ei ideea originală a evocării sale".

„Șoseaua Nordului" a înfățișat criticii încă un prilej de ilustrare prin contrast, a justeții și fecundității principiilor esteticii marxist-leniniste în general, șin în special ale realismului socialist. Ne referim la necesitatea cunoașterii intime a vieții, a istoriei recente în cazul dat, și la cuprinderea pe toate laturile, a eroilor reprezentativi, a exponenților noului. Sugestiv prin atmosfera sa febrilă, foarte caracteristică locurilor și epocii evocate (surprinderea atmosferei este o calitate nedesmințită a autorului), pilduitor prin devotamentul și îndirjirea discretă a personajelor pozitive, romanul e însă deficitar sub raportul fidelității istorice și mai ales caracterologice, umane. Cum remarcă și M. Novicov în articolul „Frumusețea eroismului cotidian" („Luceafărul" din 15 ianuarie a.c.): „Indată însă ce conflictul se relaxează, oamenii — mă gîndesc la Mareș în primul rînd — pierd ceva din substanța lor, se mărunțesc. Mareș se gîndește foarte abstract și foarte emfatic la învățătura marxistă"

(II) Spiritul critic și lupta de opinii

Unitatea poziției partinice pe care critica noastră se silește să o dezvolte, departe de a impune uniformitatea părerilor, implică și reclamă diferențierea aprecierilor, se nutrește din lupta de opinii. Discuțiile purtate în jurul „Barierei" lui Teodor Mazilu învederează afirmația. Valoarea narațiunii, susținută în grade diferite de o serie de cronicari, a fost contestată de alții, mai puțini la număr dar nu și mai puțin categorici, printre care în primul rînd de D. Isac. Datele și evoluția polemicii merită să fie reconstituită, credem. Spre deosebire de unele pretinse dueluri de opinii, care rostogoleau acuzații teribile, fără fundament, acoperind — dacă nu rafuieli personale, scopuri mărunte, sau perpetuînd jocul „întrebărilor și răspunsurilor" în legătură cu sensul cutărui termen — dezbaterea în chestiune s-a purtat de astădată în jurul unui obiectiv vrednic de atenție: sensurile unei cărți străbătute de năzuințe scumpe și destinul unui autor tînăr, abia ieșit din preocupările, ce păreau exclusive, pentru satiră. Iar schimburile de focuri au fost în adevăr un schimb de argumente. Ce anume a determinat separarea cîmpului criticii în două? Partizanii cărții, Silvian Iosifescu, Paul Georgescu, S. Damian, H. Bratu, E. Luca etc., sezisînd înrudirile dintre modul de gîndire și acțiune al lui Vițu, eroul lui Teodor Mazilu, și mentalitatea lui Moromete, au conchis că personajul este totuși, vrednic de respectul, nu numai moral dar și literar, al cititorului. Prin elementul nou pe care-l reliefează și care e caracteristic prin numeroase trăsături viziunii despre lume, eticii sociale, echilibrului lăuntric și stilului de viață comunist Vițu este altceva decît Moromete. Condițiile sociale diferite, mai ales reacțiile schimbate, orizontul politic al conștiinței lui Vițu, îl disting net de Moromete. Țăranul lui Marin Preda aspira la depășirea propriilor sale contradicții, pe cînd proletarul și activistul ilegal din „Bariera" le domină, nu le mai resimte chiar, grație idealului revoluționar și acțiunii pe care o desfășoară pentru realizarea acestuia. Pentru Dumitru Isac însă, influențele sînt atît de puternice, încît anihilează orice umbră de originalitate a autorului: „Cum stăm cu una din cerințele primordiale ale creației artistice, originalitatea? Este oare de „bune auspicii" să-l savurăm pe Moromete Ilie în paginile „Barierei", cînd putem să ne adresăm direct operei și stilului autentic care este specific lui Marin Preda și trebuie să-i rămînă?" („Consecvența funcției critice", Tribuna din 14 Ianuarie a.c.). Cine a avut dreptate? Nu încercăm și nici nu avem dreptul să impunem o sentință. Formulăm doar o părere. Dovedind convingător șubrezenia argumentelor de ordin mai mult formal, invocate de unii din adversarii săi (puterea evocatoare a narațiunii, varietatea mijloacelor sau diversitatea tipurilor), încărcînd chiar inutil demonstrația, D. Isac este îndreptățit să respingă teza originalității complete a „Barierei". Aprobîndu-l în această privință, concluzia negativă a criticului clujean atît de înverșunat, nu poate fi totuși acceptată. De ce? Intrucît nici unul din reproșurile sale nu atacă esența originalității cărții lui Mazilu care, așa după cum am arătat, rezidă în conținutul ei.

Depunînd un zel cel puțin exagerat, transformînd însușiri virtuale în atribute reale, puternic reliefate (se vorbește de „arta de a rîde", de „a plînge", deci de o măiestrie rafinată). S. Damian a pus de altfel bine în lumină originalitatea concepției lui T. Mazilu în articolul „Bariera" și judecata criticii" (V. Rom. nr. 2 a.c.). Deși ideile și valorile sufletești, tipice muncitorilor înaintați și pentru care Mazilu militează, nu sînt încarnate artistic decît într-un singur personaj, figura luminoasă și complexă a lui Vițu, le slujește ca suport viu și le propagă cuceritor.

Generalizînd, este necesar să scoatem în evidență importanța uneia dintre condițiile de bază ale aprecierii critice. Sîntem datori, așa cum ne invită și D. Isac, să luăm în considerare toți factorii ce colaborează la fixarea unei poziții, și în primul rînd calitatea ideologico-artistică a cărții. Fără a face rabat artistic, fără a trece sub tăcere slăbiciunile de orice natură, nu trebuie să confundăm necesitatea căutării formelor noi pe care o impune artiștilor realitatea revoluționară, bogată în evenimente și transformări a conștiințelor cu inadecvarea mijloacelor, a formei la conținut. Chiar dacă valabilitatea uneia sau alteia dintre opinii, rămîne supusă discuției, pozitiv este faptul ca atare: confruntarea deschisă de idei răscolește critica, îi stimulează evoluția și contribuie la mersul înainte al literaturii.

Mihail PETROVEANU

SOFIA UZUM „La biblioteca din Videle"

Contribuția reportajului

Zilele din urmă au adus din nou în discuție, cu strălucire sporită, problemele reportajului literar. Nu pentru prima oară, se subliniază că acest gen literar reprezintă una din căile prin care scriitorii își manifestă concret prezența în actualitate; prin care cititorul e ținut la curent cu ceea ce e mai nou în viața țării sale, în viața altor popoare; prin care se consemnează pentru anii ce vor urma mărturii autentice despre eroismul epopeic al acestor vremuri; prin care se adună și se elaborează materialul de fapte ce poate genera în viitor substanța unor versuri noi, romane și nuvele etc. Argumentația în sprijinul reportajului este bogată și e departe de a fi încheiată, de vreme ce în fiecare zi viața îi oferă temeiuri din ce în ce mai grăitoare. Planul care urmează să fie trecut în faptă în următorii 5—6 ani, ca punct de pornire a unei perioade încă mai mari, poate fi văzut de pe acum oglindindu-se în reportaje. Noile fabrici care se vor construi, ramurile de industrie care vor crește imens sau acelea care se vor crea acum; desăvîrșirea procesului de transformare a agriculturii; sporirea nivelului de trai reprezentat în cifre care deocamdată uluiesc, dar care, în cîțiva ani vor deveni realități și ne vom obișnui cu ele, — toate acestea constituie un teren de practică vastă pentru reportajul literar.

Dezvoltarea mare a acestui gen în anii noștri i-a precizat noi funcții și atribuții, i-a creat o nouă teorie. Reportajul a fost mai demult, aproape prin excelență, documentar, termenul echivalînd adesea cu consemnarea, cu înregistrarea unor fapte și întrucîtva a unor oameni. In această înfățișare el aparținea prea puțin literaturii. Intra în acest domeniu numai atunci cînd era scris „frumos" — înțelegîndu-se prin aceasta că făcea apel la descrieri, portretizări, la puțin dialog, toate schițate cu îndemînare, uneori cu lirism.

Reportajul a devenit un gen de sine stătător cu o construcție specifică, adesea aproape epică; structura nuvelei îi e din ce în ce mai familiară; patosul liricii asemenea. Pornit de la literatura călătoriilor, de la „memoriale", reportajul înglobează astăzi mijloacele specifice multor genuri. Geo Bogza l-a transformat uneori în poem, ca în Atlas Geografic *sau* Meridiane sovietice. *alteori în monografie geografică, socială, istorică, economică, etc. alcătuită cu mijloacele eposului ca în* Cartea Oltului, *de exemplu, sau în* Oameni și cărbuni din Valea Jiului; *Traian Coșovei reconstituie în reportaje viața Dobrogei ca în romane, — vezi* Farmecul *genezei; la fel face Vasile Nicorovici în* 400 de zile în orașul flăcărilor, *vast reportaj închinat Hunedoarei, sau Horia Liman în* Hotarul soarelui. *La Editura tineretului apar tot mai multe mici monografii ale unor regiuni ale țării, alcătuite cu aportul reportajului. Dincolo de descripție pe care o făcuse și Vlahuță în a sa* Romînie pitorească *aceste noi ample reportaje suprind procese sociale și umane, oameni angajați în rezolvarea unor probleme acute, schițează drame, conflicte, deznodăminte. Dela constatarea cel mai adesea statică a unor* aspecte, *reportajul a devenit apt și preocupat consecvent să surprindă dinamica ei. De aici, reiese rolul activ al reportajului în influiențarea vieții, putința acestui gen de a interveni operativ în însăși desfășurarea proceselor sociale.*

Veronica Porumbacu, A. E. Baconsky intercalează numeroase versuri în reportajele lor; Nicuță Tănase uzează de dialog ca în teatru. La Francisc Munteanu, la Pop Simion, distincția între nuvelă și reportaj e adesea atît de greu de făcut, pentru că ei dau reportajului structura caracteristică prozei „nedocumentare". Eugen Barbu începînd de la Pe un picior de plai *și pînă la cele mai recente reportaje ale sale, îmbină relatarea voit seacă, înregistrarea de fapte brute, cu schița, cu pamfletul, cu efuzia lirică, lucru pe care-l face cu deosebită măestrie. Numărul lor crește mereu și astăzi, deopotrivă prozatori și poeți, critici și dramaturgi ilustrează genul, devenit extrem de popular și dobîndindu-și pe zi ce trece tot mai mulți cititori.*

Reținem deci ca o primă concluzie, cu caracter, am zice, teoretic, posibilitatea largă a reportajului axat pe cele mai vii probleme ale zilei, de a îmbina genurile. Firesc, aceasta înseamnă o dublă școală pentru scriitorul cu experiență, ca și pentru cel aflat la primele trepte: o școală a scrisului, alături de o școală a legăturii cu viața, — izvorul literaturii. O școală a cunoașterii oamenilor și faptelor socialismului și una a perfecționării continui a meșteșugului de a-i oglindi cît mai aproape de dimensiunile și semnificațiile lor reale. Contactul nemijlocit cu viața, cu oamenii noi, cu planurile lor de producție — în primul rînd cu planurile lor de producție — îi arată scriitorului perspectiva *dezvoltării vieții, în lintile ei de bază, acelea care determină schimbările în conștiințe, în viața individuală și în cea colectivă, în structura societății; de la consemnare, de la înregistrarea faptelor, scriitorul este obligat să ajungă la sensul devenirii vieții; ajuns în fața faptelor noi, el este determinat de acestea să însoțească noul și cu imaginația sa, în dezvoltarea revoluționară, în mersul spre viitor al noului — să o facă, întemeiat pe cunoașterea științei despre dezvoltarea vieții în societate. Ritmul prefacerilor influențează ritmul gîndirii și apoi pe acela al construcției literare, — fie poezie, roman sau piesă de teatru. Dinamica vieții condiționează astfel sen-*

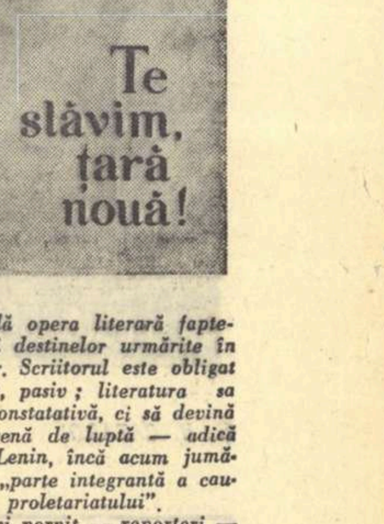

sul pe care-l dă opera literară faptelor înfățișate și destinelor urmărite în desfășurarea lor. Scriitorul este obligat să nu fie inert, pasiv; literatura sa să nu rămînă constatativă, ci să devină factor activ, arenă de luptă — adică ceea ce cerea Lenin, încă acum jumătate de secol: „parte integrantă a cauzei generale a proletariatului".

Scriitorii au și pornit — reporteri — către acele locuri din țară, unde se vor declanșa în curînd alte mari bătălii din cadrul ofensivei pentru socialism. Directivele Partidului reprezintă pentru ei o hartă pentru orientarea lor în spre viitor, dar și un izvor potențial al epicii, liricii, al operelor dramatice. Dezbaterea proiectului de Directive a constituit o școală pentru scriitori, o școală de pătrundere a procesului de transformare a conștiințelor. Chiar în această perioadă, Uniunea Scriitorilor a anunțat noi forme de legături a scriitorilor cu centrele cele mai puternice, unde pulsează viața nouă, cu industria, cu agricultura, cu șantierele, cu instituțiile de cultură.

Această trecere a reportajului de la consemnare jurnalistică, în cel mai bun caz memorialistică, la imaginile și la mijloacele specifice literaturii beletristice — la patos liric, la structura de nuvelă, la folosirea poemului sau a suitei de replici, la monografia literară, la conflicte etc. — s-a petrecut pe măsură ce literatura noastră a cunoscut tot mai adînc și a izbutit să oglindească faptele vieții noi, pe măsură ce idealul socialist a cucerit conștiințele. Am spune deci că maturizarea reportajului și chiar prestigiul pe care și l-a cîștigat între cititori, constituie o manifestare specifică epocii de construire a socialismului. E de foarte mare importanță, pentru însușirea metodei realismului socialist, experimentarea în reportajul pe temele actualității. Bogăția elementelor de reportaj a fost o realitate evidentă în primele romane ale realismului socialist Oțel și pîine *de Ion Călugăru,* Temelia *de Eusebiu Camilar,* Ogoare noi *de Aurel Mihale, etc., sau în nuvelele din acea primă perioadă a dezvoltării noii noastre metode. Ele răspundeau unui stadiu mai de început a cunoașterii vieții noi, unei experiențe încă restrînse a zugrăvirii noilor fapte și noilor oameni. Elementul constatativ, descriptiv avea mare preponderență nu numai în aceste romane și nuvele dar și în multe alte opere ale literaturii noastre din acea perioadă. In abordarea domeniilor necunoscute pentru ea, cum erau acelea ale primelor șantiere, ale primelor nuclee de viață socialistă, literatura procedează în majoritatea cazurilor, la o inventariere a domeniului, o cucerire am zice orizontală, în suprafață a cîmpurilor din fața ei. Profunzimea, pătrunderea în conștiințe, în procesele sociale și sufletești care se declanșează, se întemeiază pe această cucerire în suprafață a sursei de inspirație. Prezența reportajului, departe de a constitui o slăbiciune în aceste lucrări, este dimpotrivă latura lor cea mai nouă, cea mai rezistentă, alături de pasionata adeziune a scriitorilor la viața nouă. Această latură, dezvoltată treptat, pe baza înaintării construcției socialiste a devenit dominantă în literatură, desăvîrșindu-se prin analizele proceselor sufletești, ale proceselor sociale. Ea reprezintă unul din elementele constitutive ale acelor trăsături, care alcătuiesc noul profil al literaturii noastre noi: actualitatea și partinitatea ei.*

Mihai GAFIȚA

CRONICA LITERARĂ

„CINTARE PARTIDULUI"

— versuri —

Avem în față o culegere antologică, reprezentînd rodul unei activități bogate, dezvoltarea poeziei noastre de după Eliberare. O asemenea culegere oferă un prilej criticii de a descoperi în oglinda poeziei trăsăturile noi ale realității. Să măsurăm deci capacitatea literaturii de a cuprinde esența schimbărilor social-istorice contemporane. Căci poezia de valoare este aceea care își sintetizează epoca, pecetluind caracterele ei în formule de efigie. Putem distinge aceste virtuți în multe din versurile strînse laolaltă în volumul dedicat celui de al III-lea Congres al Partidului. Să remarcăm de la început largul front al poeziei militante, care include pe exponenții liricii romînești de la Tudor Arghezi, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Radu Boureanu, Marcel Breslașu, G. Călinescu, Dumitru Corbea, Victor Eftimiu, Horvath Imre, Horvath Istvan, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, A. M. Sperber, Zaharia Stancu, Szemler Ferenc, Cicerone Theodorescu, menționînd și generația următoare, A. E. Baconsky, Nina Cassian, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Eugen Frunză, Veronica Porumbacu, Niculae Tăutu, Victor Tulbure, pînă la cei mai tineri, care abia publică în acest an prima plachetă, ca Florența Albu sau Cezar Baltag.

Cîntarea Partidului încununează preocupările tematice și exprimă esența orientării actuale a literaturii noastre. Fiindcă Partidul Muncitoresc Romîn a condus poporul în uriașul asalt de zdrobire a societății putrede, bazate pe exploatare, și de ridicare a orînduirii socialiste. Datorită grijii și îndrumării partidului, și literatura s-a salvat din impasul formalismului și al izolării de popor, impas menținut cu bună știință de vechile clase stăpînitoare. Datorită grijii și îndrumării partidului, scriitorii au înlăturat servituțile înjositoare și s-au înrolat în măreața armată a celor ce muncesc. Să vedem așa dar cum se reflectă în conturele versului nașterea societății socialiste.

La hotarul între două lumi s-a înălțat și glasul poeziei. Intenția de a stabili această demarcație poate fi sezisată în versurile celor mai reprezentativi poeți. Apăsat, în definiții lirice de inscripție, surprinde Tudor Arghezi conținutul social al prefacerilor:

„E timpul, slugă veche și robul celui rău, / Tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău". („Cel ce gîndește singur"). E o despărțire de un trecut dezonorant. Deosebirea frapantă între cele două lumi devine un leit-motiv al poeziei contemporane.

„Lăsăm un țărm cu porturi mucezite, / Intrăm cîntînd în vînturile tari" („Avînt" — Mihai Beniuc).

Numai această epocă a putut dezlănțui entuziasmul poetului, căutător de lumină și fericire. Fiecare poezie este un jurămînt de devotament către Revoluție.

S-a produs o imensă transformare și, în relevarea peisajului primenit, poetul manifestă un optimism contagios. Revoluția înfăptuită sub conducerea partidului poartă cu sine bucuria de a trăi: „Vesel sună clopotul mare; / Ingropăm ce e veșted și vechi. / Cu roșii cercei în urechi. / Vremea nouă galopează în zare" („Cîntec" — Zaharia Stancu).

Care este datoria artei? Se petrec evenimente excepționale și poetul trebuie să-și afle locul său, să se integreze luptei mulțimii.

Este un spațiu cu totul nou de desfășurare a talentului. In paginile cărților pătrunde lumea muncii, desconsiderată altădată, cu eroii ei dîrzi, clarvăzători, îndrăgostiți de construcție și de frumos. Ca să cuprindă acest univers, artistul trebuie să lepede vechi deprinderi sterile, să renunțe la singurătate și individualism, să se apropie de tumultul creator al maselor. Cum s-a petrecut această revitalizare a artei? Din nou apelăm chiar la imaginea poetului.

Inainte: „Eram bărbatul care-n singurătăți petrece / Ca vulturul plesuv pitit în stînca rece". Marșul Revoluției l-a trezit din letargie și l-a îndemnat și pe poet să-și caute rostul în mijlocul poporului: „Descălecai. Le-am zis: In obște mă prenumăr, / Lăsați-mă bușteanul să-l țin și eu pe umăr, / Din moară să scot sacii, albit tot de făină, / Să trag cu voi din baltă de pește plasa plină. / Veghea-voi turma noastră-n ocolul de nuiele, / Cu plumb și cu mistrie urca-mă-voi pe schele. / Frățește mi-au strîns mîna: — Tovarăș fii cu noi, / Un fluier simplu taie-ți și fă-ne cînturi noi" („Eram bărbatul care-.." — G. Călinescu).

Cînturile noi trebuie să ajute poporul în lupta cu dușmanul, în construcția pașnică a socialismului. Ele trebuie să slăvească pe eroii rezistenței antifasciste, luptătorii comuniști, care au înfruntat privațiunile și teroarea, ca să pregătească ziua Revoluției. Atunci s-au înfiripat visările avîntate despre anii Eliberării, visări care au îmbărbătat pe revoluționari: „Duioșie, floare ruptă / din uitatele grădini, / crești în asprul ceas de luptă / printre spini / și mărăcini, / răsădind pe fața suptă / trandafirii tăi blajini".. „Nu e crivățul în trîmbe / hăulind prin uliți strîmbe; / o fanfară / proletară / cîntă-n Marea Primăvară! / ...Și nu-s lîncedele ramuri, / picotind cu fruntea grea / sub povara lor de nea — / ci sînt slobodele flamuri / — roșii flamuri pe la geamuri — / din atlas țesut de ea /" („Cîntecul de leagăn al Doncăi" — Marcel Breslașu).

Dar preocuparea principală a literaturii rămîne aceea de a zugrăvi marile transformări ale actualității. Poetul simte chemarea de a colinda șantierele socialiste, uzinele și ogoarele, de a participa la înălțarea noii lumi. Numai acest sentiment de angajare în efortul mulțimii dă versului seninătate și calmă certitudine: „Prin anotimpuri trecem ca prin păduri de tei / Care-nfloresc cînd ne răsar în cale — / Și-n inima tovarășilor mei, / Cînd scutur creanga, ning de sus petale. / ...Vă legănați cu ramurile pline / In versul meu, livezi de meri și peri — Voi, muncitori din cîmpuri, vă adunați în mine / Și răsăriți în era care vine / Peste amurgul robilor de ieri." („Convoiul anotimpurilor" — A. E. Baconsky).

Intîlnim pretutindeni aceeași satisfacție în celebrarea roadelor muncii eliberate: „Vino, să alergăm prin pădurile țării, / peste livezile pline de roadele noastre, / printre palmele negre, printre bluze albastre, / ...Să ascultăm primăvara Republicii, cîntecul stupului." („Sub stema Republicii" — Radu Boureanu).

De aci mîndria constructorului. După sforțări biruitoare, el contemplă harta prefacerilor, sigur pe adevărul și puterea cauzei sale: „Acesta e pămîntul nostru. / Noi am făcut schița acestor ape și munți. / Fiecare floare a răsărit după indicațiile noastre.. Peisajul poartă semnătura noastră / Da." („Delimitări" — Nina Cassian).

Peisajul socialist face parte integrantă din natura înnoită a Patriei. A cînta dealurile și apele, în imaginile încremenite ale trecutului, nu înseamnă deloc a dezvolta tradiția poe-

ziei patriotice-cetățenești. Socialismul a regenerat și priveliștile țării, sporindu-le frumusețea. Căci prin munca omului s-au născut orașe și monumente splendide, pecete a forței Revoluției. „Dar e la noi un drum, anume, pe care trec, la cîntători, / oștiri de oameni muncitori, / la muncă meșteri și la glume, / strungari, savanții, agitatori. / O, drum de zori, către uzină: / metalic zvon peste cuprins / Și miros de furnal încins, / Și inima ce dă lumină, / în chip de stea, pe turnul nins!" („Drumul cel mare" de Dan Deșliu).

De aceea trebuie să se precizeze net sensul contemporan al peisajului țării, conținutul patriotismului socialist: „Nu doar străvechiul plai îl cînt / In cîntecu-mi fierbinte, / ci omul liber și stăpîn / Ce-mi iese azi în cale, / Și tot ca mîine va suna / In cîntecele sale../ („Nu doar străvechiul plai îl cînt"... de Eugen Frunză).

S-a modificat relieful țării dar s-a modificat și conștiința omului muncii. Socialismul nu poate accepta mutilarea sufletului, tristă moștenire a guvernării burgheze. Prin adeziunea la Revoluție, se sfărîmă barierele, se realizează și plenitudinea dezvoltării spirituale: „O lume risipită, o, Prea frumoasă moartă, / Te-am regăsit întreagă, fierbinte, vie, una! / Solipeș-te mozaicul și chip și sensuri poartă, / Și și-au aflat lăcașul miresmele și struna. / Partidul ne redete fierbintea unitate / Și locul în orchestră și cîntecul întreg, / Ecouri noi în vorba „iubesc" și „dor" și „frate" / Și gînd țîșnind în faptă și fapta ce-o înțeleg". („Intregul cîntec" de Maria Banuș).

Tabloul luminos al realizărilor reprezintă implicit un imn de slavă închinat partidului. Scriitorii poartă o adîncă recunoștință Partidului Muncitoresc Romîn, care a condus opera de transformare revoluționară a țării și de dăltuire a conștiinței socialiste. Intîlnirea cu partidul a constituit pentru fiecare poet momentul decisiv al formării sale: „Am cunoscut partidul în clipa cea mai grea: / Cînd frig și întuneric era în mintea mea, / Cînd jarul de pe vatră-mi mocnea ca-ntr-un tăciune / Și nu vedeam în viață decît amărăciune.. / In cumpănă, atuncea, s-a pus taraua vieții: In cîntece turnîndu-mi tot focul tinereții". („Lumina Partidului" de Dumitru Corbea).

De aceea sentimentul de mulțumire străbate versurile volumului omagial: „Ție, ce scut mi-ai fost mereu / Și sfetnic bun ce-atît de des / Ți-ai aplecat la cîntul meu / Urechea și m-ai înțeles" („Dedicație" — M. R. Paraschivescu).

Sub îndrumarea Partidului, scriitorii au purtat bătălii victorioase împotriva decadentismului și influiențelor ideologiei burgheze, au combătut deprinderile individualiste aristocrate, au închegat detașamentul combativ al literaturii legată de popor, de construcția socialistă.

Un refren predilect al defăimătorilor realismului socialist este acela că unitatea ideologică a scriitorilor ar duce la nivelarea personalităților artistice, la uniformizare. De multe ori, critica noastră literară, folosind exemplele culese din practica creației, a demonstrat falsitatea acestor opinii dușmănoase. Culegerea de versuri „Cîntare Partidului" aduce un nou argument de netăgăduit.

Dacă poeziile reunite se aseamănă prin fermitatea viziunii politice, ele se deosebesc pregnant prin diversitatea de temperamente și stiluri artistice. Poeții împărtășesc aceleași convingeri estetice dar manifestă preferințe și adoptă forme de exprimare diferite. Spațiul nu ne permite decît consemnarea cîtorva particularități din lirica unor poeți cuprinși în antologie (exemplele s-ar putea aprofunda în studii ample, adăugîndu-se totodată numeroase alte nume).

Ințelegerea nouă a procesului social se materializează în poezia lui Arghezi și prin dezlănțuirea pamfletară, de o violență deosebită, cu țintă directă, utilizînd arsenalul popular: „Nu căuta dreptatea domnească, frățioare. / Ia pe ciocoi ca hreanul și dă-l pe răzătoare." Este continuarea unei trăsături specifice argheziene, — sarcasmul pamfletar — luminată astăzi de optica socialistă.

Recunoaștem dintre multe altele versul năprasnic al lui Mihai Beniuc, avid de mari încleștări, prăvălire furtunoasă de stînci; predomină în poezia sa uneltele care pot fi arme de bătălie și se aud șuier de seceri, de coasă, plesnete de bici; de data aceasta aspirația combativă se reazemă pe suportul sigur al înțelegerii revoluționare. „Furtună, ia-ne-n brațe cu putere, / Vom trece peste largile genuni! / Vom sparge orice scoică de tăcere / Pe unde-și caută adăpost minciuni / Dospind stătute-n verzi putreziciuni / Cu țepi cocliți, cu balele de fier". Tema revoluționară a dăltuit o albie simetrică și armonioasă versului vijelios de luptă, al lui Beniuc, o albie care drămuiește torentul, și-i sporește puterea de cascadă: „Sînt credincios acestei ere / De gînduri clare și severe; / Legi aspre, calcule precise / Pun aripi de oțel la vise". O etapă a sedimentării elanurilor, care păstrează în liniile sigure vigoarea sentimentului.

La Eugen Jebeleanu se remarcă persistența motivelor tragice, în care durerea pierderilor e accentuată la maximum; după ce devastarea pricinuită de dușmani apare înfățișată în imagini răscolitoare și mînia poate izbucni vehement, atingînd metafore extreme. Regăsim, în parte, această optică poetică în versurile consacrate eroului utecist Petre Gheorghe: „N-au îndrăznit să-i cate-n ochi. Au tras / Din spate, clănțănind în beznă-ascunși. / Căzu. Dar trupu-n cîmpul gol rămas / Purta mînia țării-n pumnii strînși..."

Despre Maria Banuș, s-a spus că scrie un vers de luptă, care își propune să ocrotească tot ceea ce e fragil și delicat — copiii, florile, surîsul mamei. Mereu revine cîntarea momentului zorilor de viață, momentul surîsului, cînd se celebrează „ieșirea din noapte", cînd se sfîrșește lunecarea prin spații absurde. Eliberarea înseamnă izgonirea spaimei și poeta devine ea însăși luptătoare, apărătoare a vieților fragede. De aci inscripția finală, care încheie bine și rîndurile cronicii omagiale: „Partidului viața-mi închin / Și clasei cu forță de șoc, / Sub soarele fără declin / — Un strop din torentul de foc — / Partidului viața-mi închin".

S. DAMIAN

GLASUL PUTERNIC AL PARTIDULUI

Stau încărcat de emoție în vasta sală unde se desfășoară Congresul al III-lea al Partidului și unde răsună vocea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej înfățișînd programul de luptă al partidului.

E glasul puternic al partidului care vibrează în fața miilor de comuniști adunați în Congres la marea întîlnire cu viitorul... Gîndurile îmi aleargă tulburate, înapoi, și-mi apare în față ecranul cumplitei lupte de clasă de la Atelierele Grivița, în zilele însîngerate ale lui februarie 1933; în zilele cele mai fierbinți ale partidului. Văd chipurile severe ale luptătorilor pentru ziua de azi. Mi se perindă de asemenea figurile atîtor alți eroi, din toate timpurile, care au căzut fulgerați de oțele.

Aud glasul aprins al tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Tribunalul Militar, acuzînd guvernele burghezo-moșierești de exploatarea poporului muncitor...

Sînt ani de atunci. Ani de lupte îndîrjite, ani așternuți cu sîngele muncitorilor, acoperind însîngerările mai vechi ale țării, suprapunîndu-se pe zidurile patriei ca niște uriașe fresce în care a fost zugrăvită istoria poporului nostru, cu icoanele nemuritoare ale celor pieriți.

Ar rămîne cerul fără stele,
Cîți oameni au căzut sub ele;
Cîți brazi suiți cu fruntea-n cer s-au năruit
Și codrul plin de sevă a pierit.

Cîți, viforul din inimi, și-au curmat
Și se jertfiră pentru noi înflăcărat,
Din neamuri lungi venind să umple țara
Să izgonească sila și ocara...

Stau plin de bucurie, cu inima larg deschisă, în marea sală încărcată de răsuflarea miilor de oameni. Chipurile tuturor sînt vesele, zîmbitoare, luminate de strălucirea însemnatului eveniment. Sufletul crește și se avîntă în zbor cu tremurătoare simțiri. E zborul ciocîrliei spre înălțimi, îndrăgostită de soare și cîntecul ei din slavă se cerne peste noi mîngîietor.

Partidul a însuflețit întregul popor și poporul îi este recunoscător pentru florile care i-au fost sădite în suflet. Alături de noi e toată țara: muncitori, țărani, intelectuali, cot la cot, un lanț de munți ridicați spre tărie, Carpații... Florile sădite de partid au prins viață și mulțimile au plămădit cu migală Republica noastră, iar drumul ei în suiș ne așteaptă la un capăt de ani cu talgere mai încărcate.

E drumul spre luceafărul de ziuă al Comunismului.

„Chiaburimea — ultima clasă exploatatoare — a fost lichidată", spune Raportul. Burghezia și moșierimea, regele, de mult au fost asvîrliți la lada de gunoi a istoriei.

O lume nouă s-a ridicat din brînci și din mocirle la semnul partidului care a pornit liber, odată cu Eliberarea, să tălmăcească pe înțelesul tuturor ideile lui Marx și Lenin. Și-a scuturat hainele și lumea a pășit curată și poleită de răsărituri să clădească cu mîini de aur, țara luminoasă a viitorului. O lume nouă, o nouă intelectualitate a spart platoșa de oprelişti pusă de stăpînirea de odinioară. Lumea aceasta de oameni noi, e aci în sala Congresului, față în față cu Comitetul Central al Partidului. Sînt reprezentanții întregii țări veniți să hotărască și să se îmbrace cu totii în țării noi, pentru alte caturi ale Republicii. Iată-i fluturîndu-și palmele ca niște aripi de păsări albe. Mii de aripi. Mii de păsări ridicate în stoluri spre cutezătoare înălțimi.

Ne-am bucurat văzîndu-ne acum, purtînd în mîini desfășuratele drapele ale păcii, cu care pornim tot mai departe milioane de oameni ai muncii ca o armată de lumină.

Soldați ai liniștii și ai construcției, adunați aci laolaltă, ne-am strîns mîinile și ne-am îmbrățișat ca la o nuntă de neamuri.

Hățișurile grele au fost trecute. E drumul neted luminat de învățăturile marxist-leniniste spre care ne-a îndreptat înțelepciunea partidului. E drumul pe care calcă cu mîndrie și încredere toate țările socialiste. Spre el își îndreaptă ochii popoarele întregii omeniri visînd și luptînd să-și scuture robia capitalistă, să doboare monstrul ce poartă în pîntecele lui războiul...

Fluturi mari își bat aripile necurmat. Umbrele celor căzuți pentru zilele acestea, plutesc fierbinți printre noi pentru a ne aduce aminte de vremurile de robie. Pentru a nu uita.

Și mi se pare că bucuria noastră se învăluie, în draperiile sclipitoare, bucuria pentru tot ce s-a făcut de la Eliberare, pentru tot ce s-a realizat de la Congresul al II-lea, pentru tot ce și-a pus în gînd partidul să înfăptuiască cu ajutorul poporului, pînă în 1965, și peste...

Alexandru ȘAHIGHIAN

CORNELIA DANEȚ „Sondori"

Forța noastră

In zilele acestea, cînd în Capitala țării se desfășurau lucrările celui de al III-lea Congres al P.M.R., am reflectat la frumusețea morală a oamenilor educați în spiritul ideilor comuniste. Urmărind discuțiile la Raportul Comitetului Central, ajungi lesne la concluzia că în conștiința oamenilor muncii din țara noastră noțiunea capitalistă „averea mea!" a decedat, făcînd loc unei alte noțiuni, profund socialiste „avutul nostru obștesc!".

Imi amintesc de un moment din istoria uzinelor de tractoare Ernst Thälmann. Nu cu mult înainte de 23 August 1944, aviația americană bombardase vechea fabrică I.A.R. Aici, eliberarea i-a găsit pe muncitori umblînd necăjiți și descumpăniți prin atelierele fumegînde. Tot în zilele acelea, cîțiva comuniști, ieșiți din închisoare, s-au reîntors la vechiul lor loc de muncă, în fabrică. La întrebările deznădăjduite ale celor mulți: „Ce-i de făcut?", comuniștii au răspuns cu îndrăzneală: „Vom ridica din ruine o uzină mîndră și modernă". „Și ce vom fabrica, tot avioane?" Răspunsul l-a dat atunci un turnător-comunist, abia ieșit din închisoare: „Vom fabrica tractoare, tovarăși, tractoare romînești!" Pe acest comunist îl chema Ilie Trandafirescu, astăzi inginer și Erou al Muncii Socialiste. Inainte vreme, fabrica I.A.R. reprezenta o societate anonimă, dar muncitorii știau că, în spatele anonimatului, se ascundea „Maiestatea-sa", împreună cu întreaga camarilă regală. Muncitorii, îndrumați de partid, au construit uzina de astăzi, ei au numit-o Ernst Thälmann, ei au desființat noțiunea de „Societate anonimă", încetățenind noua noțiune de „întreprindere socialistă — bun al întregului popor". Și tot ei sînt aceia care vor depune toate eforturile pentru ca, îndeplinind sarcinile trasate de Directive, să dea în 1965 agriculturii noastre circa 100.000 de tractoare fizice, ceea ce va însemna un tractor la 100 de hectare.

Iată în ce constă forța noastră!

Dik Tumbrill, muncitor la o uzină oarecare din S.U.A., îngălbenește ori de cîte ori aude vorbindu-se de automatizare. Pentru el noțiunea de automatizare este strîns legată de o altă noțiune — șomajul. După cum se știe, în Statele Unite introducerea automatizării a lăsat pe drumuri zeci de mii de șomeri. La noi însă, fenomenul este cu totul altul. Discutăm pe larg despre automatizare, precum și de introducerea tehnicii celei mai avansate, iar muncitorul Gheorghe Berescu, de la Șantierul naval din Galați, propune elemente concrete în vederea grăbirii introducerii tehnologiei înaintate în procesul muncii sale. De unde atîta cutezanță la Gheorghe Berescu? Răspunsul îl cunoaștem. Pe Gh. Berescu viitorul nu-l înspăimîntă, îi aparține, caută să și-l apropie, căci acest viitor reprezintă visul său de aur — comunismul.

Iată în ce constă forța noastră!

Comunistul Vasile Neagu a intrat la uzinele „Tudor Vladimirescu" ca simplu muncitor-lăcătuș. Odată cu dezvoltarea întreprinderii, el a fost numit șef de brigadă. A făcut din brigadă una fruntașă. Laolaltă cu membrii brigăzii, el și-a însușit tehnica mai multor operații. Nimeni nu l-a obligat. Simțind însă ritmul de dezvoltare a tehnicii, a cerut celor din brigadă să nu bată pasul pe loc. După un timp, cînd din pricina unei brigăzi codașe, producția atelierului prinse să sufere, Vasile Neagu a cerut să fie trecut în fruntea acestei brigăzi. Nimeni nu i-a cerut acest efort. Nu greșesc spunînd efort, căci trecerea de la o brigadă fruntașă la una codașă, este legată de anumite sacrificii materiale. Dintr-o dată, Vasile Neagu se vedea cu salariul micșorat. Dar amănuntul acesta (să recunoaștem, destul de important) nu l-a oprit pe Vasile Neagu să preia conducerea brigăzii, căci îl durea în suflet rămînerea în urmă a atelierului. După două sau trei luni de zile, Vasile Neagu a făcut din noua sa brigadă una fruntașă.

Nu de mult, am fost la Roman, străvechi tîrg negustoresc. Se spunea despre acest orășel, în urmă cu cîțiva ani, că se stinge puțin cîte puțin. Dar iată că într-o bună zi, la marginea orașului, a început construirea a trei întreprinderi importante: o fabrică de țevi, una de cărămizi, alta de prefabricate. Industrializarea socialistă a trezit Romanul din amorțire. Astăzi, vechiul oraș de negustori s-a transformat într-unul muncitoresc. Inerția burgheză a fost izgonită. Orașul renaște de la o zi la alta, cu oameni călăuziți de o înaltă conștiință socialistă. Muncitorii au preluat soarta orașului, îl reconstruiesc, în cea mai mare parte, prin muncă voluntară și patriotică. Au construit un teatru de vară, tot prin muncă voluntară. Numai în luna mai, ei au prestat în cinstea celui de al III-lea Congres al P.M.R. 197.000 de ore muncă patriotică, realizînd economii în valoare de lei 395.600. Romașcanii se gîndesc acum la viitor, la sistematizarea orașului. „Vrem să facem din Roman un oraș socialist". Il vor face.

Iată în ce constă forța noastră!

Posed un document, aș spune, istoric. El se numește astfel: „10 porunci, legiuite de moșierul Gheorghe Macarovici din satul Hoinari, jud. R. Sărat, pentru pălmașii de la Hoinari". In porunca a II-a, moșierul statornicea: „Va saluta (țăranul) pe boier și i se va adresa numai cu formula: «Trăiți conașule!» întotdeauna cu călcîiele lipite, de va fi bărbat și fără mișcări din trup dacă va fi femeie". „Cele 10 porunci" simbolizează, cum nu se poate mai bine, umilința la care era supus țăranul romîn. Revoluția noastră socialistă a curmat această situație, redîndu-i țăranului muncitor demnitatea omenească și luminîndu-i calea spre bună stare, spre viitor. Astăzi, țăranul colectivist Constantin Mardare discută în presă probleme ale agriculturii socialiste. Își exprimă cu claritate părerea despre crearea loturilor semincere în G.A.C.-uri, participînd activ la clarificarea unor probleme ce țin de economia națională a țării. Alianța dintre clasa muncitoare, condusă de partid, și țărănimea muncitoare a dat viață, vigoare, satului romînesc, înălțîndu-l la nivelul noilor cerințe sociale și politice.

Iată în ce constă forța noastră!

Avem un partid puternic, consecvent învățăturii marxist-leniniste. El ne conduce cu fermitate din victorie în victorie, pe drumul construirii socialismului în țara noastră. Directivele pentru dezvoltarea economiei naționale pe anii 1960—1965 și schița pentru dezvoltarea economiei naționale în perspectivă, aprobate de către Congresul al III-lea al P.M.R., reprezintă un măreț program de muncă. Larga desfășurare pe care a căpătat-o întrecerea socialistă în cinstea Congresului partidului, avîntul inițiativei creatoare a maselor sînt o manifestare vie a convingerii oamenilor muncii că politica partidului este expresia propriilor lor interese, o dovadă a încrederii nestrămutate în partid, o dovadă grăitoare a unității moral-politice dintre popor, partid și guvern.

Iată în ce constă forța noastră!

Haralamb ZINCĂ

AȘA VA FI!

Era în iulie 1949. Ziarele anunțaseră inaugurarea primelor cinci gospodării colective din țara noastră. In ziarul la care lucram în acea vreme, publicasem un reportaj despre înființarea Gospodăriei agricole colective din comuna Turnișor, raionul Sibiu. Scriam acolo despre bucuria oamenilor care au pășit pe drumul indicat de partid, despre perspectivele care li se deschideau intrînd în gospodăria colectivă.

După cîteva zile, treburile m-au dus în satul meu natal, Putineiu, din raionul Giurgiu. Tata m-a întîmpinat cu fruntea încrețită. Citise reportajul și nu-i plăcuse. Nu plăcuse nici altor țărani din sat.

— Să nu mai scrii niciodată așa, că mă faci și pe mine de rîs între oameni, mi-a spus el, arătîndu-mi ziarul.

Am zîmbit și l-am întrebat:

— De ce te fac de rîs?

Bătrînul m-a privit pe sub sprîncene și a rostit:

— Ascultă aici, la mine, că sînt bătrîn și-am văzut multe în viață. Stau între oameni și știu ce e în burta fiecăruia. Nu vor țăranii să intre în gospodăria colectivă, măi fecíorule!

Am continuat:

— Deocamdată nu vor să intre, pentru că nu știu ce e aceea gospodărie colectivă!

Din ce în ce mai intrigat și totodată mai interesat, bătrînul m-a ascultat apoi cu atenție. Am stat multă vreme de vorbă cu el despre gospodăria colectivă. I-am dat cîteva broșuri, iar mai tîrziu i-am mai trimis și altele. Atît cu el cît și cu alți oameni din sat, instructorul raional de partid a vorbit apoi de foarte multe ori. După vreo șase săptămîni tata a venit la mine, la București. M-a așteptat pînă noaptea tîrziu, cînd m-am înapoiat de la redacție. Cînd am intrat pe ușă, m-a întrebat cu fața luminată:

— Măi băiete, cum să facem ca să înființăm și noi o gospodărie colectivă la Putineiu?

Apoi, tata m-a vestit că a făcut cerere de intrare în gospodărie. Era mîndru. Se lăuda că prima cerere din comună era a lui.

Am fost de curînd în satul meu natal. Cu o seară înainte, pe ulița principală se aprinsese lumina electrică. In prezent se lucrează la electrificarea și a altor ulițe. La căminul cultural, construit de vreo doi ani, se dau mereu serbări și rulează cîte două filme pe săptămînă. Gospodăria colectivă are 137 vaci de lapte și un număr mare de tineret bovin. Are și un număr mare de porci și de păsări. Anul acesta a sădit cîteva hectare de pomi fructiferi și a ridicat noi construcții. Are niște holde așa de frumoase, încît, întregul cîmp îți se pare o grădină din basme. Biblioteca sătească are peste 6 mii de volume.

Am răsfoit, de curînd, planul de viitor al gospodăriei colective milionare din satul meu, al cărei sediu se află în Valea Gărdoiului, pe locul unde odinioară se afla conacul marelui moșier Marghiloman, și despre care am scris în romanul meu „Drum deschis".

Am comparat cifrele din planul Gospodăriei colective din Putineiu cu alte gospodării colective și cu unele din Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la al III-lea Congres al Partidului. Am întîrziat mai mult asupra pasajelor din Raport, în care se arată că nu va trece mult timp și viața țărănimii noastre se va ridica la un nivel și mai înalt, apropiind satele noastre de condițiile de viață din orașe. Chezășie pentru aceasta este cuvîntul Partidului, pe care poporul îl urmează cu încredere și hotărîre; sînt realizările uriașe obținute pînă acum; este voința de nestrămutat a oamenilor care muncesc cu elan, știind că roadele muncii lor nu vor mai fi jefuite — ca odinioară — de liota de moșieri, bancheri și chiaburi.

Infloresc necontenit satele patriei noastre: întregul popor muncitor, avînd la cîrma vieții sale un cîrmaci iscusit, străbate cu pași mari drumul spre culmile însorite ale comunismului, drumul belșugului și al fericirii.

Fiecare om al muncii, fiecare țăran, citind Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, lucrările celui de-al III-lea Congres al partidului își spune cu mîndrie: „Așa va fi!".

Șerban NEDELCU

Trecut și viitor

(Urmare din pag. 1)

plecînd agent vamal la Burdujenii de pe timpuri.

Iată, așadar, învățămîntul de ieri, diplomele, valabilitatea lor!

Pe lîngă analfabetismul recunoscut de statisticile oficiale, lipsa de utilitate și de utilizare a celor care învățaseră alfabetul și cuceriseră diplome cu lauri, dar nu trebuiau nimănui.

Țară de periodice ofensive culturale în perioada alegerilor, cu viitorii inspectori culturali, căptușiți de sinecuri, de diurne, cheltuieli de voiaj și de reprezentare.

Acestea au dispărut, firește. Noul învățămînt, într-adevăr prețuit, la egalitate desăvîrșită, pregătește oamenii noi ai viitorului și ai socialismului. Cifrele au dovedit-o prea îndestul. Nu mai încape nici o discuție.

Dar oamenii de cultură care totuși au luptat în trecut, au sperat, trudesc și astăzi, însă poartă pecetea vechiului învățămînt, urmele atîtor ani, ca niște cicatrice de veterani? Numai calculați: patru ani de școală primară cu o anume programă analitică; opt ani de liceu cu o altă programă analitică; patru pînă la șapte ani de cursuri universitare și de doctorate, cu a lor programă analitică și cu manualele, cu lecturile de rigoare, după același și același tipic, după același și același orizont dinainte limitat, deformat, alterat. Cel puțin șaisprezece pînă la optsprezece ani, de altă cristalizare intelectuală, întru alte concluzii de soluții sociale, economice, politice. Chiar cînd te înverșunezi să te lepezi de drojdia lor, cînd le repudiezi, mecanismul lor, matca lor sclerozată, subzistă nu știi de unde și cum.

Un copil crește și va fi așa cum l-ai crescut în noile discipline. Dar cărturarul cu părul alb, creatorul cu părul alb, care a luptat ieri și a venit spontan la lupta de astăzi a tuturor, cu vechile lui cicatrice, de ce-ar fi oare abandonat să-și macine în nimic elanul și voința de a se da?

Aceasta a înțeles-o și a proclamat-o Partidul Muncitoresc Romîn încă din primele ceasuri, păstrînd continuitatea valorilor creatoare, între ieri și azi, între azi și mîine.

Cezar PETRESCU

Neclintiți în apărarea păcii

(Urmare din pag. 1)

șul Nikita Sergheevici Hrușciov a adresat-o Congresului, a depășit cu mult caracterul unei cuvîntări ocazionale, atît prin importanța și gravitatea problemelor pe care le-a atins în chip profund, cît și prin căldura comunicativă, prin sentimentul vibrant de prietenie sinceră și printr-o mare strălucire a expresiei, în care patosul simplu și adînc, umorul fin care subliniază un adevăr și elocvența substanțială care merge întotdeauna direct la obiect, fără ornamente retorice inutile, se îmbină în chip armonios.

In această cuvîntare, atît de bogată în idei și în învățăminte, partea consacrată problemelor internaționale este considerabilă și de o importanță covîrșitoare. Afirmînd că Uniunea Sovietică duce mereu în chip consecvent „politica coexistenței, politica întăririi păcii, a slăbirii încordării internaționale și a lichidării «războiului rece»", tovarășul Hrușciov a adus cîteva precizări asupra felului cum trebuie înțeleasă astăzi coexistența. „In prezent, a spus tovarășul Hrușciov, crește și se întărește puternica Uniune Sovietică cu uriașul său potențial economic și militar, crește și se întărește marele lagăr socialist, care numără astăzi peste un miliard de oameni, au sporit capacitatea de organizare și conștiința clasei muncitoare, care chiar în țările capitaliste duce o luptă activă pentru pace". „Toate acestea ne dau temei pentru a afirma cu certitudine că în condițiile actuale războiul nu este inevitabil".

Intr-un pasaj din cuvîntarea sa de salut, tovarășul Hrușciov, folosind una din acele imagini frapante care îi stau întotdeauna la îndemînă cînd vrea să imprime în atenția auditorilor săi un fapt profund sau o idee esențială, caracterizează astfel mersul înainte pe drumul luminos și ascendent al construcției socialiste: „Putem spune că succesele țărilor socialiste sînt o rachetă cu multe trepte care va plasa negreșit popoarele întregii lumi pe orbita comunismului"

Cuvinte profetice, pe care un viitor nu prea depărtat, și ale cărui zori s-au ivit de pe acum, le va arăta pe deplin înfăptuite — cuvinte ce-n clipa de față fac, asemeni unei planete spirituale lansate de primul membru al țării în care a început construirea desfășurată a comunismului, înconjurul pămîntului, trezind în inimile a milioane de oameni ai muncii încrederea și speranța în triumful păcii și al comunismului!

Al. PHILIPPIDE

La Uzinele „Mao Țze-dun" din Capitală, muncitorii citesc Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Cogresul al III-lea al P.M.R.

Armonii în zori

Un ștergar din scamă de bumbac —
Murmur de izvor în zori pe prund —
Gene ce-mi fac visului hamac
In furtuni ce fruntea mi le-ascund..

Duce-mă-voi spre lumină!
Iată floarea-mbujorată în gurgui:
Frumusețea-i inima-mi inspiră
De mult dor, cu voi, cu toți, să sui.

Este timpul bucuriei ce m-avîntă
Pînă-n culmile Comunei ce-o visăm
Și mi-i cîntec și mi-i strigăt și mi-i trîntă
Pentru cîte vrem să înflorăm;

Iar ștergarul de bumbac acum mi-i soare
Și mi-i sîngele și-n apa de pe prund;
Ceru-ntreg îl duc pe-a mea spinare
Să-l răstorn pe cei ce sînt afund...

Duce-ne-vom duce spre lumină
Ca-ntr-un zbor de comuniste armonii,
Și Comuna înflori-ne-va deplină
Pentru toți ai lumii dragi copii.

G. TALAZ

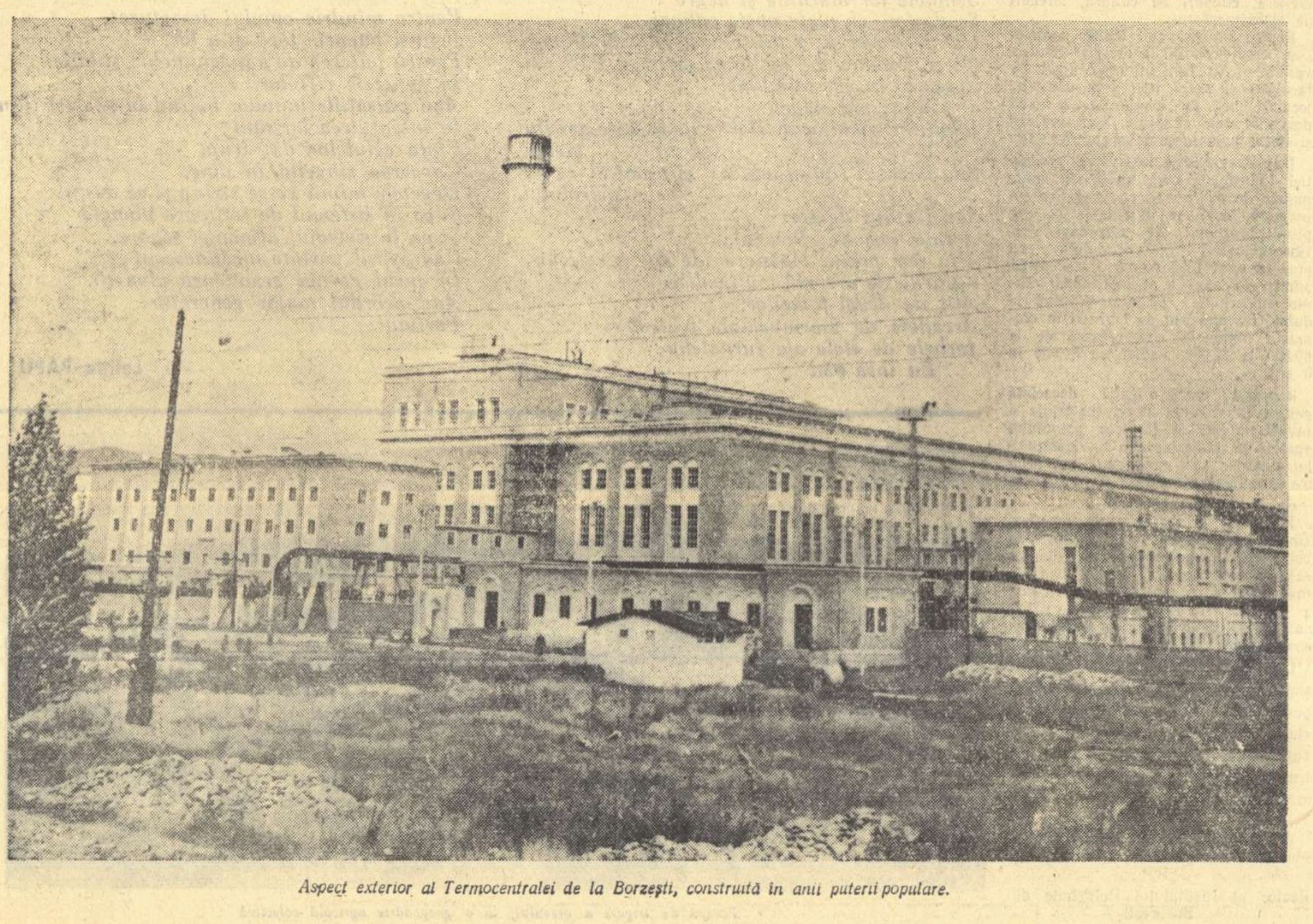

Aspect exterior al Termocentralei de la Borzești, construită în anii puterii populare.

CONSTRUIM

Simfonia de dimineață

Luni, 20 iunie, dimineața, mă aflam pe puntea unui vapor, pe Dunăre, către Sulina. Ochii îmi lunecau pe pînza fluidă a fluviului, se ridicau deseori să se încînte de evoluțiile înalte ale pelicanilor și întîrziau îndelung asupra munților Măcinului tipăriți pe orizontul Răsăritului. Puntea vaporului era tixită de călători și soarele revărsa cu generozitate căldură și lumină. La catarg flutura drapelul patriei, vultur spintecînd apele văzduhului.

In atmosfera aceasta am depășit Tulcea, și deodată aparatul de radio a vestit începerea Congresului al treilea. Ne-am ridicat de la locurile noastre, ne-am apropiat bine de difuzor. Işi începuse cuvîntul tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. M-am așezat mai bine pe raniță, și cu soarele puternic în față și străbătînd ținutul de basm al Deltei, ascultam un poem fără egal, poemul construcției, alcătuit din beton, oțel, marmură și lumină. Dintre sălciișurile Maliucului au prins a-și arăta acoperișurile, blocurile muncitorești, și visul gigantic leninist mi s-a ivit și mai puternic și mai frumos, izvorît din stînca realității și adevărului. Cuvîntul Raportului căpăta conținut deplin, cu cît vedeam că abea în cîțiva ani, mîna binecuvîntată a muncitorilor ridicase edificii ale civilizației, pînă și în pustia Deltei! Tractoarele, șlepurile încărcate cu stuf, această nouă avuție descoperită în deșert, acolo unde pînă mai deunăzi împărățea cucul singurătății, freamătul muncii, — totul ne dădea în valoare de simbol, procesul a toate ce s-au înfăptuit în cîțiva ani, în întreaga țară...

Ascultam cu emoție: „Astfel în Republica Populară Romînă a fost creată baza economică a socialismului; aceasta constituie o măreață victorie a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității".

Iar cînd Maliucul a rămas departe, cînd numai acoperișurile roșii se mai zăreau înflăcărate de soare, — ne-am întors ochii asupra malului dimpotrivă, la așezările omenești, și bucuria noastră n-a mai cunoscut margini, cînd am zărit cămine culturale, dispensare, case de naștere, biblioteci și școli, acolo unde în trecutul nu prea îndepărtat domneau deplin ignoranța, beția și malaria...

Şi cu cît cuvîntul Raportului se desfășura, închipuirea noastră se furișa spre întinderile Patriei, mai departe, tot mai departe, parcă însoțită de acordurile unui marș solemn al Biruinței. Vedeam cum crește de la an la an bunăstarea materială a oamenilor muncii, cum de la la an crește nivelul general de cultură. Mi-am închipuit tîrgul Galaților, năruit de război, și refăcut pe alocuri în întregime, și mi l-am închipuit cum va arăta peste cîțiva ani, transformat în uriaș centru industrial, cu o pădure de hornuri și furnale, cu portul și mai înțesat de catarguri și flamuri, și desfășurîndu-și cartierele noi și luminoase, de la Brateș pînă în mahalalele cele mai depărtate... Şi mi-am închipuit celelalte orașe și tîrguri din țară, unde curînd se vor ridica enorme blocuri de locuințe, încît pînă și omul de relativă bunăcredință va rămîne impresionat, văzînd cum ies parcă din pămînt multele și colosalele edificii ale socialismului, cum străzi și cartiere întregi de cocioabe dispar, și cum peste scurt timp în văzduh se vor ridica antenele de radio peste blocuri, iar la ferestre vor rîde copiii spre fluturi și spre lumina soarelui... Intreaga patrie, cu orașele și satele, este de nerecunoscut, pulsînd de o extraordinară energie nouă, energia poporului ce-și ridică cu mîinile lui, cuiburile mai calde după care a plîns și a lăcrămat prin noaptea veacurilor. Chiar și construcțiile de pînă acum, ne dau sentimentul unei puteri fără de egal, și totul amintește, prin masivitate și armonie, construcțiile celor mai vestite civilizații iar prin umanismul ce le domină, prin destinația lor atît de omenească, amintesc liniile calme și înălțătoare ale construcțiilor eline. Poporul romîn, condus de Partidul Muncitoresc creiază necontenit, din măduva energiilor lui, talente constructoare demne de Praxiteles, ridicînd spre văzduh ceeace nu s-a mai văzut în lungul întregii noastre istorii...

N-au decît, să plesnească de ciudă toți denigratorii, cît și cei ce au întors spatele către mormintele părinților lor, fugind prin străini, de unde varsă venin de cobră asupra acestui leagăn al frumuseților, patria noastră, pămîntul sacru care ne dă totul, de cum zărim lumina soarelui... „Arhaismul" cu apologeții lui arierați, ducă-se pe apa Sîmbetei, căci așa zisa poezie a vechimii, conținea în sîmburele umilințele și înapoierile. Cei ce ar mai regreta această „poezie" a rapănului și malariei, sînt rămași în urmă total, departe de carele biruitoare ale timpului. Unealta constructoare a bunelstări, pătrunde pretutindeni pînă în măduva energiei.

Cuvîntul Raportului ne îndemna închipuirea mai departe, ne îndemna să privim cîmpiile Republicii Populare Romîne, descătușate total dintre haturile zugrumătoare, și parcă-l vedeam pe ultimul Toader, amărîtul și desculțul de ieri, pe Toader cel ce purta pînă azi dimineață parcă, în cîrca lui, toate reminiscențele feudalismului, — eliberat total din înapoiere, stînd drept și demn, și privind viitorul cu mîna streșină, alături de muncitorul industrial, fratele și eliberatorul său...

★

Şi astfel, în timp ce închipuirea noastră se ospăta deplin din cuvîntul Raportului, ca dintr-o sățioasă și inepuizabilă merinde de drum, vaporul își continua mersul prin Deltă, și drapelul de la catarg despica văzduhul ca un vultur. Mi-am adus aminte de verii, nepoții și vecinii mei, și ași fi vrut să am o putere negrăită, să le pot scrie răvaș, cu litere de tăria focului, și cu repeziciunea fulgerului să le vestesc primul, că pentru ei, Partidul Muncitoresc Romîn a început la acest congres încă o eră, o etapă nouă, cuprinzătoare a tuturor rîvnelor populare, o eră cum n-a mai luminat soarele de cînd răsare peste pămîntul romînesc... Sărmanii și obidiții opincari de demult, mîhniții țărani supți de scorpiile tuturor timpurilor nedrepte, toți s-au scuturat ca floarea de sulfină la suspinul vîntului, dar ceea ce n-au apucat ei, au apucat copiii și nepoții lor, care sînt de nerecunoscut, căci purtătorii de lumină și bunăstare, asemeni anticilor purtători de torțe, au ajuns demult, pînă la cătunurile cele mai mărunte, au ajuns și-n crestele munților, vestind o vreme de lumină fără egal. Prăpastia neagră care despărțea satul de oraș, dispare treptat, și dac-ași fi poet, aşi asemăna patria de mîine cu o zînă cu ochi albaștri, torcîndu-și firul dăinuirii între furnale și izvoare, purtînd ca simbol deasupra sînului stîng, cartea, secera și ciocanul. Așa mi-am închipuit Romînia de mîine, și ca și pînă acum nimic și nimeni n-o va putea opri din drum, nu se află putere să stăvilească ceeace e de nestăvilit, mersul către culmile fericirii depline.

Ascultînd cuvîntul Raportului, patria mi-a devenit și mai dragă, și mai scumpă, după ce i-am cunoscut încă o parte a viitorului. Am știut și mai bine, ce avem de iubit și de apărat. Am înțeles și mai bine, adîncul sens al cuvîntului patriotism, căci Raportul este o înaltă lecție de patriotism, o lecție inveteratoare că patriotismul înseamnă muncă și construcție, grijă față de fericire și viitor, nu stăpînirea băutorilor de sudoare străină... Așa s-a desprins din cuvîntul Raportului patria, pe care o iubim pînă-n culmile sentimentelor și pînă-n prăselele timpului. Am înțeles mai deplin ca oricînd, că lumea socialismului este de neînvins, că e unica apărătoare a liniștii și păcii, unic liman al tuturor perspectivelor spre bine, pentru noi și generațiile viitoare...

★

Demult se sfîrșise cuvîntul Raportului, și pe fețele ascultătorilor se așternuse un zîmbet plin de lumină, ca după ascultarea unei înalte simfonii a dimineții. Mii de păsări evoluau din paradisul Deltei, în timp ce în depărtare, la geana zării, abia se desluşeau cețurile Mării Negre. Am intrat în portul Sulina, și steagul de la catarg s-a vînzolit mai tare, apoi s-a domolit, parcă stringîndu-și faldurii într-un vis.

Şi ne-am dus după acesa să salutăm marea, și după ce am salutat-o, am stat în tăcere, la hotarul ei, și ne-am întors privirile peste Deltă, către Romînia viitorului, către meleagurile Romîniei aflate în plină construcție a socialismului.

Cuvîntul Raportului, merinde fără istovire pentru imaginațiile creatoare, merinde a imaginației poeților și inginerilor, — cuvîntul acesta se va întrupa în furnale, clădiri, poeme și monumente. Din cuvîntul acesta care cuprinde energia și experiența tuturor constructorilor, se va întrupa țara nouă, bogată și frumoasă, pajiște a celei mai luminoase fericiri.

Vom munci mai cu rîvnă pentru ea, îi vom dărui zilele și nopțile, visul și entuziasmul.

Eusebiu CAMILAR

Invățămîntul și dezvoltarea industriei

(Urmare din pag. 1)

silviculturii și zootehniei, mărirea producției de cereale, plante tehnice și legume, a pomiculturii și viticulturii, legate de înzestrarea masivă a agriculturii cu tractoare și mașini agricole care să asigure mecanizarea completă a lucrărilor, creșterea patrimoniului forestier și a industrializării lemnului, construirea masivă de locuințe pentru oamenii muncii reprezentînd 9 milioane metri pătrați suprafață locuibilă, adică, rotund, 300.000 apartamente executate în planul de 6 ani, dezvoltarea învățămîntului de toate gradele, toate acestea pun în fața oamenilor muncii mari și foarte frumoase sarcini.

Creșterea masivă a producției industriale, într-un ritm foarte rapid, cere introducerea tehnicii celei mai noi și avansate în toate ramurile de activitate, cu un accent special pus pe mecanizarea și automatizarea complexă a producției, pe studierea și aplicarea în practică a proceselor tehnologice cele mai avansate

Introducerea de mașini automate individuale și linii automate, de mașini-unelte cu comandă-program, mașini de copiat electronice, linii automate și semiautomate pentru fabricarea elementelor tipizate de mare serie, folosirea mașinilor electronice de calculat, vor contribui la sporirea masivă a producției și la ridicarea calității produselor.

Construcția unor mari combinate industriale, ca noul combinat siderurgic de la Galați și complexele combinate chimice, mărirea producției de energie electrică la 65—70 miliarde KW ore pe an prin crearea de noi și puternice centrale electrice, introducerea folosirii oxigenului la elaborarea oțelului în industria siderurgică, realizarea de noi tipuri de mașini și utilaje și modernizarea celor fabricate pînă acum pentru a le ridica la nivelul tehnicii mondiale, cer din partea tehnicienilor și oamenilor de știință un mare și foarte susținut efort de cercetare științifică legată adînc de practică.

In domeniul științelor tehnice, cercetătorilor din institutele tehnice de învățămînt superior le revine sarcina de a contribui la lucrările privind valorificarea resurselor energetice și a zăcămintelor de minerale, fabricarea coxului metalurgic din cărbunii energetici, construirea de instalații pentru arderea de ligniți, valorificarea complexă a minereurilor neferoase, îmbogățirea și valorificarea minereurilor de fier, modernizarea proceselor tehnologice, extinderea automatizării industriale, aplicarea izotopilor în industrie și agricultură.

Munca de cercetare științifică a lucrătorilor din învățămînt, legată de nevoile noastre, trebuie să contribuie la efortul general de ridicare masivă a producției, unită cu realizarea unor produse de calitate superioară, cu reducerea prețului de cost și creșterea continuă a productivității muncii.

Pentru a realiza introducerea tehnicii celei mai înaintate, folosirea mai bună a tehnicii existente, pentru extinderea pe scară largă a metodelor de muncă cele mai avansate, pentru a ridica nivelul cercetării științifice și a dezvolta conținutul ei, este nevoie în toate domeniile de cadre cu o pregătire superioară.

Principala sarcină a învățămîntului tehnic superior este de a da producției, terenului, cadre cu o foarte bună pregătire în domeniul lor de activitate.

Sub îndrumarea Partidului nostru, învățămîntul a făcut mari progrese în pregătirea cadrelor. Şcolile de toate gradele au fost larg dotate cu material didactic, au fost construite localuri noi, au fost create laboratoare, ateliere, cîmpuri de cultură, terenuri de experimentare.

Pentru învățămîntul tehnic superior s-au creat condiții deosebite de dezvoltare. Au fost înființate institute, facultăți și secții noi, s-au construit localuri noi de învățămînt și s-au dezvoltat cele existente, s-au realizat și dotat numeroase laboratoare.

Dar dezvoltarea masivă a producției industriale cere un foarte mare număr de cadre noi, cu pregătire superioară, care se oglindește în Raportul prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în prevederea ca pînă în anul 1965 numărul studenților admiși în anul I al institutelor tehnice superioare să crească pînă la dublu, iar numărul de ingineri în economia națională să crească de la 59.000 la 80.000, adică cu 21.000 în 6 ani.

Raportul arată o grijă deosebită pentru dezvoltarea bazei materiale a învățămîntului și lărgirea actualului spațiu de școlarizare a învățămîntului superior prin construcții noi, printre care Institutul Politehnic din București.

Raportul prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, prin largul său conținut și adîncimea prevederilor sale, mobilizează pe toți oamenii muncii la marea operă de definitivare a construcției socialiste în patria noastră și la trecerea la construirea comunismului.

Lucrătorii din învățămîntul tehnic superior, corp didactic și studenți, vor pune toată forța lor de muncă în slujba acestei opere, aducînd contribuția lor la construirea unei vieți mai frumoase, mai ușoare, mai fericite în țara noastră.

Prof. ing. C. DINCULESCU
Membru corespondent al Academiei R.P.R.,
Rector al Institutului Politehnic din București

DOBRESCU GHEORGHE

ARSENE GHEORGHE

BĂLĂNESCU ION

Muncitori fruntași la uzinele „Mao Țze-dun"

Desene de SILVAN

LA „MAO ȚZE-DUN", IN ZILELE CONGRESULUI

N-am putut vorbi prea mult cu tovarășul Arsene Gheorghe, de la secția de sculărie. „Duminică, tovarășe, am mai mult timp, putem discuta". Era cu gîndul împărțit, se gîndea practic la rezolvarea, în secție, a unor probleme calde.

Am aflat, totuși, pieziș, că are un copil. Fiica lui e în clasa a X-a, nu-I place metalurgia fiind zgomotoasă, preferă chimia industrială sau învățămîntul. Un curs special pentru fiii de muncitori urmează să-i înlesnească pregătirea.

Şi tovarășul Dobrescu Gheorghe de la centrala de forță are doi feciori, amîndoi electricieni, crescuți în uzină, dar care acum, spre mîndria lui, activează pe linie de U.T.M. și de sport. Pe vremuri nu le-a putut plăti taxa la liceul Lazăr.

In planul de perspectivă ei sînt integrați în viitor.

E mai puțin fericit tovarășul Voinea Ilie, șeful depozitului de laminate. Fiul său, utecistul Nicolae Voinea, n-a mai apucat zilele construcției socialismului. A fost ucis de fasciști în timpul guvernării Rădescu. Era un muncitor talentat, mare amator de teatru, inițiator, pe atunci, al corului uzinei. Acum Voinea Ilie nu mai are nici un fiu.

Dar și Nicolae Voinea, prezent în munca, în gîndurile tatălui său, face parte din viitor. El este îndemn și impuls de viață. Ar fi fost astăzi poate director de fabrică, cercetător științific sau ziarist. Activitatea culturală a uzinei se duce și în contul lui.

E neîndoielnic că oamenii lucrează pentru copiii lor dar asta e departe de a explica totul. De ce ar sta atunci fiecare dintre ei multe ore peste necesitățile programului, pregătind minuțios munca de a doua zi, despărțindu-se cu oarecare opinteli de curtea Uzinei, cînd ar fi poate mai de așteptat să se repeadă cu fișa de pontaj de cum sună primul zvon al sirenei?

De ce vin cu noaptea în cap cînd nu-i obligă nimeni? De ce îi vezi duminica prin curtea Uzinei și pe tovarășul Dobrescu și pe tovarășul Arsene, dînd raită pe la secțiile lor, cu treabă sau fără, (dar mai ales cu), aspirînd mirosul specific al atelierelor și depozitelor, al fierului, al cazanelor, ca și cînd ar aspira parfumul unor alei de portocali? De ce deși are aproape 35 de ani de muncă Ilie Voinea nu și-ar îngădui o singură absență?

Şi mai departe: care e resortul raționalizării introduse de Arsene Gheorghe în fluxul tehnologic al atelierului de sculărie pentru reducerea unor timpi de manevră? De ce nu „se astîmpără" tovarășul Dobrescu și în loc să-și vadă de casă născocește mereu pe seama uzinei cîte ceva ca recentul dispozitiv de la injectorul de păcură cu abur, realizat, împreună cu alte două inovații, în cinstea celui de-al III-lea Congres? De ce atîția alții se întrec, găsesc formule și procedee neobișnuite, ca să sporească bogăția, vigoarea și demnitatea uzinei „Mao Țze-dun"? — Fiindcă o iubesc, evident.

Şi nici asta nu explică totul. Tovarășul Curelaru din comitetul organizației de partid îmi spunea că, atunci cînd s-a citit proiectul de Directive ale Congresului al III-lea, au cerut să se recitească unele paragrafe. Ii interesa. Era răsfrîngerea în afară a activității lor zilnice, concertul mare în care se simțeau un instrument dar a cărui partitură simfonică voiau s-o audă și s-o cunoască.

Această partitură, ea însăși „o notă înaltă" în concertul statelor socialiste, așa cum a caracterizat-o tovarășul Hrușciov, i-a însuflețit și mobilizat.

Am simțit în figura și vocea contabilului șef Ion Bălănescu că sarcinile care îi așteaptă pe tovarășii de la „Mao Țze-dun" nu sînt joacă. O anumită îngrijorare ponderată arăta că fiecare știe la ce s-a angajat, și că avîntul angajamentului trebuie întărit, căptușit cu o chibzuială și o dîrzenie extremă. E de presupus că ele nu lipsesc colectivului care a obținut în ultimii cinci ani (1955—1960) o *dublare* a producției și în ultimele cinci luni, prin acțiunile întreprinse în proiectare, tehnologie și în secții, economii suplimentare peste plan de 660.000 lei. S-a terminat cu barăcile, cu fumul de păcură, înecăcios, la forjă, cu mufele de cocs la turnătoria de fontă, cu reziduurile și funinginile care astupau altădată, ca-n niște burlane dinadins necurățate, capacitatea de avînt a producției.

Avîntul acesta circulă acum liber, iese și răsună departe. Şi mobilizează sectorul de muncă dar nu se oprește acolo. Am întrebat pe un maestru de o serioasă calificare, inovator, om așezat, cu o gospodărie întemeiată de ani de zile, nu departe de uzină, dacă ar fi în stare, chemat la viitorul mare Combinat de la Galați, să părăsească „Mao Țze-dun" și să se transfere la Galați pentru a ajuta la calificarea noilor cadre. A stat puțin pe gînduri, a zîmbit încrețindu-și ochii, apoi s-a încruntat din nou și mi-a răspuns încet dar foarte clar: da.

La Congres directorul uzinei a vorbit despre reduceri de ordinul zecilor de mii de tone de combustibil superior și despre importante economii de metal prin reproiectarea tipurilor de cazane. Sarcinile s-au materializat deci, aburul, element difuz pentru poeți, concret pentru metalurgiști, a căpătat o planificare nouă, un nou veșmînt de parametri. Pe plan moral socialism e și clarificare, pe plan energetic, producerea și folosirea lui rațională. Două mișcări, în fond una.

Operă de clarificare, de deslușire conștientă a viitorului sînt Directivele celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn. Sursă energetică nesleită sînt acești oameni care cu chibzuială și efort (din ce în ce mai multă chibzuială și din ce în ce mai puțin efort) le vor traduce în viață. In șase ani, fiica tovarășului Arsene va fi probabil chimistă la o unitate care astăzi nu există încă, iar fiii tovarășului Dobrescu, ingineri, își vor da în primire unul altuia o termocentrală nouă, în ale cărei turbine va vibra un fior din entuziasmul utecistului Nicolae Voinea, din înalta rîvnă a părinților lor de la „Mao Țze-dun"...

Paul EVERAC

Cifrele, rîuri ce cîntă...

Uneori în cifrele negre, obișnuite
In semnele lor învățate de mult
Se ascunde o ciudată vîlvătaie
Ca un uriaș foc de tabără
Uneori se înlănțuie într-o armonie severă
Ce luminează la popasuri de seară.
Ca răsunetul larg al orgii,
Ca vibrația strunelor întinse.

Semnele lor mărunte și negre
Se desfac ca niște vaste oglinzi,
Ca nenumărate rîuri albastre, oglinditoare,
Ce se înmănuchie în inima țării, — Partidul.
Poate că în aceste oglinzi
Mulți vor vedea
Pămîntul zmălțat de florile de foc ale gazului metan,
Sau imensul fluviu mineral și vînăt al petrolului,
Sau fîntîna de sori
A falei noastre: Bicazul.
Alții vor primii legănarea de aur a spicelor,
Valurile de urzeală multicoloră
Atît de dragi femeilor,
Arcadele de marmură-ale teatrelor,
Jerbele de stele ale furnalelor.
Eu însă văd
In oglinzile lor văd
Nenumărate fețe-omenești
Felurite, nespus de felurite
Şi totuși înmănunchiate laolaltă.
In milioane de priviri aceeași vrere:
Aceeași sete de a plăzmui
Același dor de a-și măsura tăria brațelor

Şi sclipirea minții

Pentru mîndria omului descătușat.
Pentru bucuria țării și a lor,
Pentru puterea de a îngenunchia stihiile.
In sunetele cifrelor
Aud pulsațiile inimilor bătînd în același ritm
In înlănțuirea lor simt
Viața celulelor din trup,
Curgerea sîngelui în vine,
Degetele mîinii ce se strîng și se desfac.
Şi ca în sistemul de rotitoare planete
Şi ca în sistemul armoniei sonore,
Văd astrul părinte incandescent
In jurul căruia gravitează planeții.
Aud acordul major generator:
Partidul.

Letiția PAPU

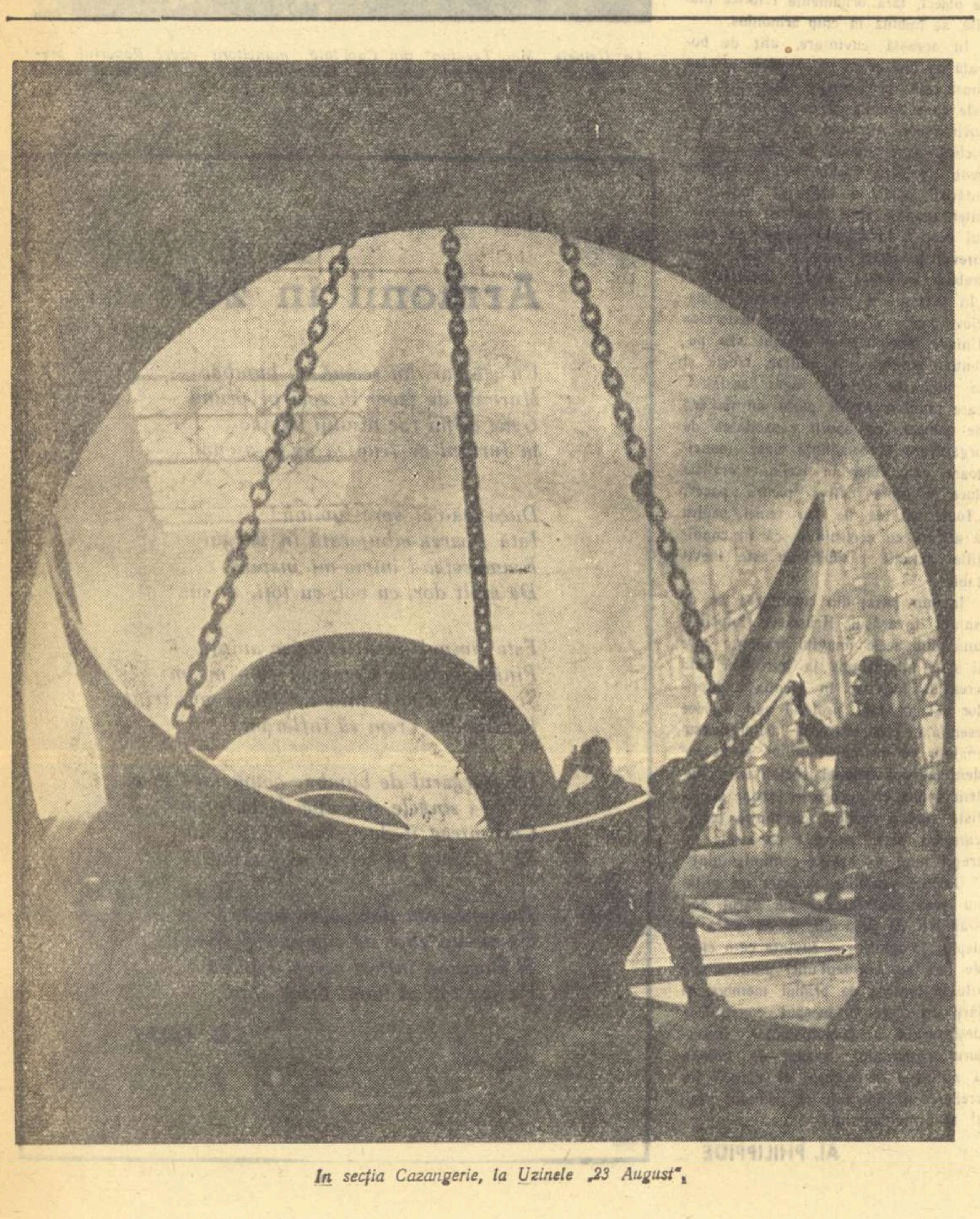
In secția Cazangerie, la Uzinele „23 August".

Pompă de irigare a orezului, la o gospodărie agricolă colectivă

SOCIALISMUL

În lanul de secară al gospodăriei.

BUCURIILE REPORTAJULUI

de ALECU IVAN GHILIA

Totdeauna cînd începi un nou reportaj, parcă te-ai arunca într-o apă rece și-nvolburată. Ai exact aceeași senzație încercată de două sau trei ori în viață, cînd te-ai aruncat în șuvoiul vijelios, hotărît să înveți să înoți. N-ai învățat niciodată. Ai rămas numai cu senzația tulbure și incertă, ca un mîl amărui, de atracție spre necunoscut și de spaimă că n-o să reușești.

Introducerea în reportaj e un astfel de salt spre apele dense și agitate ale vieții. Ai fost într-un loc, ai cunoscut atmosfera de-acolo, oamenii, ai stat de vorbă cu ei, ai aflat cîte ceva din viața, bucuriile și faptele lor și știi că ei așteaptă să scrii despre toate astea. Te-ai întors acasă, la masa ta de scris, dinaintea condeiului mut și-a paginilor goale, care așteaptă să fie umplute și te-au acaparat alte preocupări, proiecte mai vechi, manuscrise începute și ne isprăvite. Ceva însă te apasă mereu, sentimentul de insatisfacție, că *nu poți cuprinde totul*; eroii fictivi ai imaginației se luptă cu eroii reali din mijlocul cărora ai plecat și despre care întîrzii să scrii. Pînă la urmă, reporterul din tine e mai puternic decît scriitorul și, (pentru a cîta oară?), încerci din nou senzația tulburătoare și, (de ce să n-o spui?) neliniștitoare, că te arunci în vîrtej fără să știi să-noți.

Căci un lucru a devenit cert și greu de semnificații pentru vremea și societatea în care trăiești: reportajul s-a integrat firesc și organic în viața de toate zilele, ca prezența cofrajelor și-a schelelor care modifică fizionomia vechilor străzi și-a vechilor orașe, *ca frumosul, ca bunăstarea,* ca radarul în dirijarea rachetelor și-a avioanelor — devenind el însuși radarul care impulsionează (sau ar trebui să impulsioneze!) rachetele inimilor omenești.

Dar elogiul reportajului lasă-l mai bine pe seama criticii. Consideră introducerea încheiată și intră de-a dreptul în reportaj.

Capitano d'amore

Pînă acum o lună de zile...

Totul a început simplu ca întotdeauna: stai liniștit, îți vezi de treburile tale, nu știi ce subterfugii să mai găsești ca să amîi scenariul pentru cinematografie și dintr-o dată vine cineva și-ți spune că *s-a întîmplat ceva în cutare loc,* îți arunci ochii pe-un ziar, citești o informație de patru rînduri și-un demon se trezește în tine: nu mai ai liniște; stai ca pe ghimpi; te-apucă febra și-n cele din urmă, vorba lui Topîrceanu, lași baltă toate interesele, îți faci valiza și pleci.

A venit actorul Lungu și ți-a spus că *joacă* într-un film, „Pricina", și „din pricina asta" era nebărbierit, înfierbîntat și febril și ți-a povestit primele trei zile de filmare la Butimanu. „Ce-ar fi, — ți-a încolțit dintr-o dată ideea..." „Zău, ce-ar fi să vii!" a stăruit Lungu, parcă ghicindu-ți gîndurile: Vezi și tu cum se filmează, cunoști viața unei echipe de filmare, doar vrei să devii cineast, ce dumnezeu! Și pe urmă Butimanu e una din cele mai bune gospodării agricole de stat din regiune. Oameni interesanți, simpatici, în majoritate tineri... Directoru-i extraordinar! Un om și jumătate, zău, trebuie să-l cunoști!"

★

A doua zi la șapte dimineața urcam în autobuzul echipei „Pricina". Impresie generală — banală. Nimic neobișnuit. Mă așteptam și eu, ca orice profan, la altceva: mai multă vivacitate, mai mult entuziasm, discuții, idei, efervescență... Nimic din toate acestea. Oboseală, placiditate. Poate unde era și prea de dimineață! Da, acum sînt convins de asta.

Pornim și, drumul, soarele, viteza, schimbările brusce de decor mai înviorează atmosfera. Fac primele cunoștințe: Duțu, directorul filmului, figură interesantă, puțin asimetrică, din pricina planurilor pe care le formează nasul în raport cu linia maxilarelor, fire echilibrată, greu de descifrat de la prima vedere; Olga Zisu, regizor secund, sprintenă, vioaie, într-o necontenită agitație; păr scurt, aer bătăios, adolescentin și, șefa producției, mai ponderată și mai felină, rubensiană-n forme, c-un aer blajin și planturos. E moldoveancă, de altfel, și cîntă cu-o voce caldă și aburoasă. Ne cîntă *Capitano d'amore*, pe care eu, de altfel, îl aud cu-o consecvență diabolică, în fiecare seară, de la terasa de peste drum de camera mea, masacrat de-o voce blondă de diseuză care, pînă la urmă, o să mă facă să nu mai pot suferi nici un cîntec italian. „Oh — mă gîndesc în vreme ce tovarășa Geta ne delectează cu-al ei suav *Capitano d'amore* — ce minune s-ar săvîrși în viața mea dacă diseuza de la restaurantul Casei Centrale a Armatei și-ar primeni repertoriul măcar odată pe lună!"

Furat de visare, privesc pe geam cîmpul tolănit de-o parte și de alta a șoselei. E o recoltă grozavă! Soare mult, foarte mult soare; lumină azurie; culori luxuriante: panglica albastră, parcă fumegîndă a șoselei; secara înaltă, învălurată de-o parte și de alta, în nuanțe verzui, brumate; grîul gălbui și ierburile de pe marginea zonei grizate, căptușite cu praf. Dar destul! Prea multă descriere. Și pe urmă, a trecut o lună de-atunci, cîmpul s-a copt, a căpătat tonuri vii, agitate, culori vangoghiene. Combinele pe care le-ai văzut atunci, a doua sau a treia zi, aliniate în curtea atelierului mecanic, la *nea Cristian*, puse la punct și pregătite pentru recoltat, au și intrat, probabil, în valurile sonore de spice uscate; inginerul-șef Dumitrașcu și directorul Dulciu aleargă neobosiți și energici, îmbătați de febra recoltatului, dintr-un capăt în altul al cîmpului și acum, de fapt, ar trebui să fii acolo, lîngă ei, și să faci reportajul acesta.

Atenție: filmăm!

Autobuzul își încetinește viteza, lasă șoseaua și apucă pe-un drumeag îngust, pe sub o firmă înaltă, boltită, pe care scrie monumental și solemn: „Gospodăria agricolă colectivă — Progresul".

Ei da, se filmează! Intrăm în împărăția filmului".

Coborîm într-o curte largă, frumoasă, bine îngrijită, cu ronduri de flori, duzi bătrîni, nuci viguroși și bujori fragili abea înfloriți; trecem pe lîngă sediul central al gospodăriei de stat și, urmăriți de alături, de pe geam, și-apoi prin ușa deschisă a bucătăriei, de Săndica, o fetișcană suplă și sprintară cu ochi iscoditori de veveriță — care are ea ce are cu „tovarășu' Sandu", nu poate crede în ruptul capului că el e același din „Telegrame" și-același cînd se dă jos din mașină și se-mbracă la ei, în sediu, *țărănește* — ne îndreptăm spre remiza din fundul curții unde se va filma.

Mircea Mureșan, regizorul, e de mult aici. Sîntem cunoștințe vechi de pe culoarele studioului și de la atelierul de creație al tovarășului Jejelenko. (Tovarășul Jejelenko... Mi-ar place o dată să găsesc prilejul și răgazul necesar să scriu cîteva rînduri despre acest admirabil admirator și animator al cinematografiei, cu aerul lui înțelept de bunic surîzător.)

Pînă se îmbracă Sandu Lungu, pînă-i lipește mustața și-l machiază Nuți Stan (în așa fel ca să se mire iarăși Săndica și să nu-l mai recunoască), fac cunoștință cu Nicu Stan, soțul machieuzei operatorul principal al echipei. E un tînăr potrivit de statură, bine legat; figură deschisă, luminoasă; gesturi reținute, pline de discreție; cuceritoare ardoarea cu care discută despre meseria lui și despre arta plastică în general și arta echilibrată și sobră, plină de mare umanitate și mare vibrație interioară a maestrului Corneliu Baba în deosebi. (O discuție cu același subiect — ah, și ce plăcere imensă să ai o astfel de discuție undeva la Butimanu, între lanuri de grîne și orz! — am avut-o cîteva zile mai tîrziu cu planificatorul șef al gospodăriei de stat; e un adversar declarat al cinematografiei, dar în schimb fervent și inițiat iubitor al teatrului și plasticii: Palady, Brîncuși, Picasso, Luchian. Numele citate verbesc de la sine.)

Găinile nu vor să filmeze

Remiza sub care se filmează e cam prăpădită, cam sărăcăcioasă. Necunoscînd prea bine scenariul, nu-mi pot da seama de necesitatea (dacă există așa ceva!), dramaturgică de-a se filma într-un astfel de loc, dar asta îi privește pe cineaști.

În sfîrșit, agitația și însuflețirea echipei mă cuceresc. Ultimele pregătiri pentru filmare: electricienii instalează blendele (tăvile mari de argint care prind soarele și-l aruncă nemilos pe fața actorului); montează reflectoarele; operatorii fixează lumina; Lungu s-a-ntors de la machiaj cu-o mustață încenușată de căruntețe și fața brăzdată, schimbată, în scurtă de dimie pe el, pantaloni de suman și colțuni

LA G. A. S. BUTIMANU

groși trași pe deasupra; pășește cu-atîta autentică neîndemînare și înfrigurare, trecînd parcă niște piedici nevăzute la fiecare pas că, într-adevăr, are dreptate Săndica: e de nerecunoscut; s-a așezat pe-o cioată și-așteaptă nervos intrarea în cadru; un tînăr înalt, voinic, în cămașă cu mînecile scurte, în careuri trandafirii, se oprește lîngă el: Lungu-mi face semn să mă apropii: „Faceți cunoștință! Tovarășul Sergiu Popescu, inginerul zootehnic al gospodăriei... A! uite-l și pe tovarășul director cu tovarășul inginer-șef! Vă salutăm." „Bună dimineața! Gata? Îi dați drumul? Vedeți să nu-mi aprindeți șandramaua!"; în fața noastră, sub șopron, ca un mic Napoleon în chiloți, pîrlit de soare, înconjurat de-un întreg stat major, Mircea Mureșan alege unghiurile de filmare; se aud interjecții scurte: duduitul greoi și constant al grupului electrogen și, pe neașteptate, glasul alarmant al regizorului: „Olguța, fraților! Găinile! Aduceți găinile în cadru!" un cîrd de găini c-un cocoș semeț ciugulesc pașnic bătătura din fața bucătăriei; îndată se iscă un război înverșunat; toată echipa se năpustește într-acolo; găinile sînt însă „ale dracului", vorba unui electrician, nu vor să intre în cadru; cîrîie; cotcodăcesc; fug; sburătăcesc ca orbeții; sar; se urcă pe acoperișul remizei; pe stiva de lemne din apropiere... Înalt și solid și, ca toți oamenii înalți și solizi foarte serios, inginerul zootehnist aleargă și el după găini, reclamînd liniște și calm și, bineînțeles, mărind și mai mult agitația; inginerul șef emite planuri strategice de-nvăluire; jocul îi prinde pe toți și scena e adorabilă prin seriozitatea cu care sar și alți oameni de prin curte „să dea o mînă de ajutor"; planificatorul-șef constituie singura excepție: stă sceptic de-o parte și privește condescendent toată tevatura; deasupra, pe cer, ca un gălbenuș răscopt, soarele privește și el, ironic, vînzoleala, luînd mina sceptică a economistului

În sfîrșit, zburlite și speriate, cîteva găini intră în cadru.

— Gata! Atenție! Filmăm! se aude vocea agitată a regizorului. Sandu Lungu în cadru! Motor!

★

Al. Lungu interpretează rolul principal al filmului: un colectivist cinstit și harnic, obijduit în trecut, care-și recapătă, prin gospodăria agricolă colectivă, demnitatea și trăiește peripețiile nu lipsite de haz a pierderii și regăsirii unei mari sume de bani — răsplata muncii lui efectuate în gospodăria colectivă.

Un platou de filmare de 1500 ha

Însă marele film, marele și tulburătorul film al vieții se desfășoară de jur împrejur de-aici încolo pe-un platou natural de 1500 hectare. Regizor principal, tovarășul Dulciu. Colaboratorii cei mai prețioși și apropiați: Doru Dumitrașcu, inginer-șef; Ion Apostol, organizatorul de partid; cei trei brigadieri: inginerul Velicu (candidat de partid), brigada Sterianu; Bocicai Martin (absolvent al școlii medii de agronomi) — brigada Ghimpați; Scarlat Florescu — brigada Butimanu (fost învățător, absolvent și el al școlii medii de agronomi); inginerul Popescu, zootehnistul, medicul veterinar și „nea Cristian", șeful sectorului mecanic.

★

Gospodăria are un specific complex, e agro-alimentară: produce cereale, legume, fructe și lapte. Pînă în toamna anului 1957 a aparținut G.A.S. Periș, constituind o secție anexă a acesteia. Treburile mergeau destul de prost. Munca deficitară, producția slabă și toate celelalte consecințe decurgînd de aici. Asta a și determinat ministerul să ia hotărîrea reprofilării gospodăriei și autonomizării ei. Tovarășul Dumitrașcu, inginerul-șef care-mi dă toate aceste date, îmi comunică laconic evoluția economico-organizatorică a gospodăriei: În 1957: 700 hectare. Acum 1500: 1300 arabile. În '56 existau semănate 70 ha. de grîu; cu mecanizarea care exista atunci și sistemul deficitar de organizare a campaniei de recoltare, abea-abea, de izbutea să se termine treierișul la sfîrșitul lunii august. Anul acesta au fost semănate 200 ha cu grîu: vor fi recoltate în maximum 7 zile. „Topografia locală, poziția față de Capitală, faptul că sîntem la 34 km de București — explică tovarășul Apostol, organizatorul gospodăriei, ca o completare la cele spuse de inginerul Dumitrașcu — face ca să dăm o atenție deosebită sectorului zootehnic. În prezent avem 70 de vaci și 100 capete tineret. În toamnă mai cumpărăm 60 de vaci. Pînă în 1965, conform Directivelor partidului, avem planificată creșterea numărului vacilor pînă la 350—400 capete. Gospodăria noastră va căpăta un profil tot mai accentuat zootehnic."

„Ce probleme se pun în legătură cu aceasta?" „Avem condiții optime pentru creșterea și dezvoltarea sectorului zootehnic — spune inginerul-șef." „Mai mult — intervine tovarășul Apostol — posibilitățile noastre locale sînt pentru scurtarea timpului planificat." „Adică?" „Putem atinge cifra planificată cu mult înainte de 1965." „Dar aici se pune problema investițiilor — intervine inginerul Dumitrașcu — și ăsta-i un lucru care ne depășește pe noi, — problema construcțiilor de grajduri, grupuri sociale pentru muncitori, pătule, magazii, și așa mai departe. Nu-i vorba, că-n doi-trei ani s-ar recupera cheltuielile — spune el —, dar, în fine, investițiile țin de planificarea generală pe țară, urmăresc dezvoltarea armonioasă a întregii economii... În ce ne privește pe noi, ne-ar mai trebui — continuă el, absorbit de planurile lui gospodărești — un laborator pentru montă artificială. Am izbutit, prin rezultatele obținute pînă acum, să spulberăm teoria neaclimatizării Simenthalului. Încrucișînd Șvitzul cu Simenthalul..."

Dar cu asta intrăm în domeniul inginerului Popescu, și-i mai bine să-l consultăm chiar pe el.

Un episod nefilmat: „Între gîrle"

Grajdul gospodăriei se află în cîmp, lîngă lanul superb de secară, la 500—600 metri depărtare de șopronul unde se filmează. E un grajd nou, solid, cu uși largi la cele două extremități; trei femei de vîrste diferite, și-un bărbat între două vîrste, îmbrăcați toți în halate curate și-narmați cu tulumbe cu apă, fac curat: cimentul lucește în urmă și apa împroșcată din șerpii grași de cauciuc are ceva reconfortant și plăcut ca orice întîlnire cu înlesnirile civilizației. Vitele sînt afară, la soare; își fac siesta de prînz; într-un țarc separat zburdă viței lăptoși cu boturile cîrpite cu catifea și ochii adînci ca-n Grigorescu, zvîrlind spre cer, cu ostentație, moțurile cozilor și frecîndu-și de răzlogi umflăturile mici ca niște cucuie din frunte. E atîta copilărească grație și stîngăcie în mișcările lor, că-ți vine să-i cuprinzi de după gît și să le săruți boturile umede, mirosind încă a lapte!

Inginerul Popescu, printre ei, pare și mai înalt și mai solid, cu mustăcioara lui castanie, subțiată și fața mare și blajină și părul lins, dat peste cap, și-abia acum îți dai seama că, deși e solid, chipul inginerului e palid și obosit. Cearcăne ușoare, vinete, se înscriu în jurul ochilor săi. Clipește însă repede, parcă să-și alunge oboseala și înviorat brusc și vesel — dar neavînd de loc aerul că povestește ceva neobișnuit, ieșit din comun, cu o voce aproape inexpresivă, albă, îmi spune ce s-a întîmplat. N-a închis un ochi toată noaptea. A inundat Colentina. S-a mărit debitul de apă din pricina ploilor din ultima vreme și puhoiul a năruit barajul. Între apă și canalul de joncțiune există un loc mai ridicat, de pășunat: „Între gîrle". Aici, *între gîrle,* erau viteii gospodăriei. Se-ntîmpla o nenorocire dacă nu dădea pe acolo. Toată noaptea i-a cărat unul cîte unul, cu brațele, pînă i-a scos într-un loc ferit de ape și dimineața, în zori, i-a adus cu camionul la gospodărie. Cu el a mai fost doctorul veterinar Aldea Dragoș, brigadierul Bocicai, îngrijitorii Dumitru Radu și Ion Dragomir și paznicul Radu Stan. Paznicul și cu îngrijitorii erau acolo, se zăpăciseră, nu mai știau ce să facă. Inundația-i luase prin suprindere; cînd a ajuns la el și s-a băgat în apă, apa-i trecea de genunchi; pe urmă, după ce i-a adus și pe ceilalți, a mai crescut; a crescut tot timpul; spre miezul nopții îi trecea de șolduri și-i ajungea, în unele locuri, pînă aproape de piept...

Și dacă l-ați auzi cu cîtă simplitate povestește! Un singur amănunt aș mai vrea să adaog despre el: e candidat de partid.

Intîlnire cu agricola și alții

Cu inginerul Popescu într-o șaretă ușoară, cabrată pe două roți, ieșim la șoseaua asfaltată, trecem pe lîngă centrul mecanic — unde zărim, din fugă, combinele aliniate în parcul de mașini pregătite pentru recoltat — și, lăsînd în urmă drumurile înguste și drepte ale comunei Butimanu, ieșim din nou în cîmp și descindem la secția Bărbuceanu. Acareturi, o curte largă închisă de gard; grajduri în fund; un gard mai mic despărțind livada de zona grajdurilor; plopi înalți de Canada; un conac boieresc, cu aerul anacronic și etajul de sus puțin deteriorat și-n față flori, trandafiri și bujori albi; un crîmpei de crîng, de pădurice, pe latura dreaptă și-n spatele conacului livadă bogată de cireși îngreunați de rod.

— Hei, nea Păune! — strigă Popescu.

Un cîine mare (amestec de lup și dulău ciobănesc) care dormea foarte decorativ și de toată nostimada sus, pe-o masă de lemn, înfiptă pe patru pari lîngă gard (se vede cu evident alte scopuri) tresare, își scutură capul lățos și începe să latre.

Din fund, de la grajduri, desprinzîndu-se dintre mînjii care zburdă în jurul său, se apropie îngrijitorul Păun Nicolae.

Dulăul, ridicat acum cu picioarele noduroase pe masă, se liniștește.

— Ajutorul meu de noapte! — rîde îngrijitorul. — Nimeni nu s-apropie pe-aici cînd le dau drumul, noaptea — adaugă el și arată cu capul și spre celălalt cîine tolănit în livadă, negru, suplu, pur sînge lup.

Vizităm acareturile, grajdurile.

— Aici vom băga cele 60 de vaci pe care o să le cumpărăm din Ardeal — explică inginerul Popescu.

Privesc atent conacul înconjurat de plopi înalți.

— Îți place? — întreabă inginerul zootehnist. — Să vezi castelul de la Sterianu, acolo-i frumos!

Ne luăm rămas bun de la „nea Păun", urcăm în șaretă și facem calea întoarsă pînă la Butimanu, în dreptul școlii, apoi ocolim pe vale, tăind cîmpul roată să văd grîul și orzul gospodăriei și ajungem, spre marea mea desfătare, la Sterianu.

E într-adevăr minunat, mult mai minunat decît mi-aș fi putut închipui: parc, lac, lebede, terasă cu lămîi înfloriți și-o liniște care te-nfioară și trece prin tine ca o răcoare odihnitoare după un drum chinuitor prin arșiță.

Fac cunoștință cu brigadierul secției, inginerul Velicu Agricola. (Nume predestinat! „Nume greu", cum ar spune el.) E tînăr; zvelt; chip uscățiv, prelung; ochi negri, profunzi, cu-o lucire uleioasă; tenul închis, arămiu, și-o mustață mare, neagră, care-i dă un aer ciudat, de oriental.

Din grădină, cu un pumn de căpșuni roșii și un mers rar și legănat de Don Quijotte — el însuși avînd ceva din aerul ilustrului hidalgo — apare fostul brigadier, Mitică Dragnea, actualmente „castelanul", administratorul castelului Sterianu și președintele întovărășirii agricole „Agricultura nouă".

E înalt, uscățiv, cu un chip sculptural, parcă turnat în bronz; ochi inteligenți, șireți; sprîncene groase adunate pe frunte; păr tuns scurt, înălbit la tîmple și un moț rebel scăpîndu-i veșnic de sub șapca turtită, pe care o lasă, scrutător, pe ochi, sau o împinge vesel spre ceafă.

Dar despre nea Mitică s-ar putea scrie pagini întregi, e o figură teribilă în felul lui! (Poate le voi scrie odată.) Ceea ce trebuie notat, pentru moment, e caracterizarea directorului gospodăriei și a inginerului-șef, făcută de ei: „Directorul Dulciu! Eu să nu-l știu pe directorul Dulciu! Argint viu. Spirt. Închide-l într-un birou și-ți sparge și pereții și iese afară. Cîmpu-i viața lui! Cît despre inginerul Dumitrașcu, ce să mai vorbim! Agricultor, domnule! Jos pălăria!"

„Autobiografie"

Directorul Dulciu (nici nu se putea nume mai potrivit!) e un bărbat trecut de 40 de ani, mic de statură, vioi, — într-adevăr spirt! — și totuși cu ochii mai mult visători. Un aer de blîndețe și bunătate îi luminează întreaga față. Totul la el e plin de dulceață, de omenie și de căldură. Ce păcat că nu l-am cunoscut mai mult! În aceeași seară a plecat la examene, la Buzău. E în anul I sau II, n-am reținut bine, la Școala Superioară de Mecanizare a Agriculturii. Mecanizarea e o veche și constantă pasiune a lui: a făcut școală de șoferi; de tractoriști; în general se pricepe la toate mașinile agricole. La despărțire, după ce am stat îndelung de vorbă, și am aflat că-i dintr-un sat din Oltenia; că a rămas de mic orfan și a crescut ca vai de el, slugărind pe unde se nimerea, și că *Eliberarea* a fost adevărata lui *naștere la viață;* mi-a dat „autobiografia lui": niște pagini îngălbenite și șterse pe jumătate, unele total ilizibile. Le am pe masă, dinainte, umplute de un scris mărunt, febril: într-o anumită dispoziție sufletească omul s-a apucat „să-și scrie copilăria".

E o copilărie amară și chinuită, plină de neîncetate spaime și umilințe: „...Mama vitregă nu mă lăsa să merg la școală în fiecare zi și nu mă lăsa să învăț, din ura care o avea pentru mine și din pricina construcției ei sufletești, că avea un suflet de viperă, nu de mamă." Relatarea e nudă, gîlgîind pe dedesubt de emoția trăirii directe, a autenticității; „...Cînd mă uit eu mai bine, văd în urma mea un cîine mare și cam roșcat și care semăna cu cîinele vecinului nostru, Ursei, și pe loc începu să-mi piară urîtul, dar vedeam că tot mi se mai ridică pălăria de pe cap și dinții-mi clănțăneau într-una. Ursei al meu se tot apropia de mine și eu îl strigam: „Ursei, vină la nenea" și m-am oprit să-l mîngîi. Ursei atunci a început să clănțăne și el. Părul mi s-a făcut măciucă și mi s-a luat glasul. Cînd mi-am revenit, am început să strig: „Lupul! Săriți că mă mănîncă lupul!" și să mă retrag deandaratelea, spre oi, izbind cu ciomagul în pămînt și strigînd într-una: „Lupul! Săriți că mă mănîncă lupul!..." Totul e redat liniar, ca într-un proces-verbal, dar poate tocmai prin asta, totul devine și mai interesant și mai încărcat de senzația pregnantă a vieții: „...cînd mi-am venit în fire, am văzut că eram dus de cineva în brațe și oamenii se strîngeau lîngă mine, mă mîngîiau pe picioare și pe mîini și mă întrebau cum s-a întîmplat..."

Fără să știe, directorul Dulciu face literatură și dacă ar persevera, dacă și-ar așterne pe hîrtie pînă la capăt autobiografia, am avea experimentarea convingerii lui Camil Petrescu, exprimată în „Patul lui Procust" că orice om cu o bogată viață interioară *poate să scrie.* „Un scriitor e un om care exprimă în scris — nota el — cu o liminară sinceritate, ceea ce a simțit, ceea ce a gîndit, ceea ce i s-a întîmplat în viață, lui și celor pe care i-a cunoscut..." Ce lucru interesant ar putea ieși, viața unui comunist povestită de el însuși — viața unui om care s-a smuls din neant și s-a dezvoltat și înflorit și a ajuns la lumină o dată cu întreaga societate, care schimbîndu-se, a schimbat soarta fiecărui individ în parte!

Surîsul unui buchet de flori

Dorul Dumitrașcu, inginerul-șef, e fiu de învățător (din părțile Buzăului, Pogoanele); a făcut facultatea la Craiova; lucrează la Butimanu de șase ani; e căsătorit; are doi băieți (unul de 7 și unul de 1 an) și e îndrăgostit de tot ce ține de meseria lui: de cîmp, de drumurile lungi, de șoferie, de vînătoare, de proza lui Sadoveanu, de flori (slăbiciune din copilărie) și de teatrul lui Shakespeare, Gorki și Caragiale — care nu au, toți la un loc, nici o legătură directă cu profesia lui, dar care îl sensibilizează și-l hrănesc sufletește, apropiindu-l și mai mult de natura și de oamenii cu care vine în contact și asupra cărora, la rîndu-i, trebuie să exercite o permanentă influență. Portretul lui trebuie zugrăvit din suavități și gingășii. L-am văzut, culegînd un buchet de bujori și potrivind cu o savantă și rafinată știință trei trandafiri într-un vas, și mi-am amintit ce spunea Ehrenburg despre examenul de delicatețe sufletească, fantezie și gust pe care-l dau fetele japoneze compunînd surîsul unui buchet de flori — nu mai mult la număr niciodată de trei.

Ion Apostol

Ion Apostol, organizatorul de partid, e bucureștean, de la Băneasa. Are și el, ca și Dulciu, o viață interesantă: a început-o de copil cu tîmplăria; pe urmă a învățat mecanica; pînă în 1946 a lucrat ca mecanic de avioane șef-mecanic de pistă la Cotroceni. „Prin mîna mea — spune — în decurs de șase ani au trecut 685 de avioane." În '45 a intrat în partid; în '46 a fost scos din producție; a devenit instructor de partid; *masele l-au ales* printre primii pretori din țară comuniști. A fost pretor în fosta plasă Căciulați, raionul Snagov. În iarna '49, în cadrul Prefecturii Ilfov, a ajutat la pregătirea primelor cadre necesare sfaturilor populare comunale. Din iarna lui '50 pînă în '54 a fost director regional silvic; din '54 în '56 șef de ocol silvic Bîrlad; în '56 a intrat la Tarom și din martie 1959 „mă căsnesc aicea să învăț agricultură".

— Experiența agonisită în silvicultură, mă ajută. Problemele, oarecum, se aseamănă.

Dar peste munca lui trece repede, cu modestie. Se simte mai la largul lui vorbind despre gospodărie:

— Anul trecut am obținut 2100 kg grîu la hectar și 3100 kg de orz — spune. — Am dat statului peste plan 113 tone grîu. Gospodăria era deficitară. Acum, anul acesta, vom realiza beneficii de 29.000 lei. Colectivul de conducere este închegat — continuă el. — Am reușit să ne formăm cadre bune, bine pregătite. Să scrii despre tractoristul Gheorghe Vasile — se însuflețește el. — E comunist. A sporit viteza de însămînțare a unei mașini, în loc de 9, la 15 și 16 hectare. Notează-l pe Dumitrana Ion. Tot tractorist. Și pe nea Cristian. Nu l-ai cunoscut pe nea Cristian? Trebuie să-l cunoști! E inovatorul nostru. Îl găsim la centrul mecanic. E șeful atelierului — mă îmboldește el, și pornim amîndoi spre centrul mecanic.

Carte de vizită

Centrul mecanic e în apropierea sediului, între sediu și centrul comunei Butimanu, pe dreapta șoselii.

Nea Cristian e scund, vînjos, spătos; ochi albaștri, deschiși, cu nuanțe gălbui; părul și sprîncenele blonde; cămașa albastră, ieșită la soare, cu două pete întunecate în dreptul umerilor, pe spate și-n față; poartă basc, pantaloni de doc și fumează țigări „Mărășești". Dar mîinile, mîinile, mai cu seamă trebuie privite la nea Cristian. Mîinile și ochii. Are mîini groase, degete aspre și mîinile acelea noduroase, puternice, parcă metalice (într-atît s-au înfrățit cu metalul) ascund o febrilitate continuă. Mîinile lui nea Cristian nu au o clipă de astîmpăr; caută, strîng, șurubăiesc, îmbucă piesă cu piesă, pline de har și de fantezie, și prin operații complicate și anevoioase creează mașini și unelte. Ochii și mîinile lui nea Cristian radiază toată neliniștea și neastîmpărul comunist al acestui om, *care vrea mereu să facă,* să fie folositor tuturor, să scoată din nimic, din hîrburi și deșeuri, la care nu se uită nimeni, lucruri de care să se minuneze toți. A inventat și creat singur, bucată cu bucată, șurub cu șurub (are și turnătorie, el singur își face formele și-și toarnă piesele necesare) o pompă sumersibilă (dacă am notat corect!) de tras apă de la mari adîncimi. Și-a întocmit singur un strung; a făcut un pistol de vopsit cu duco; un fierăstrău circular de tăiat lemne; instalația de apă pe care am văzut-o la grajd; suporți de lagăre etc., etc. Toate aceste lucruri, simbolic și emoționant, poartă într-un colț o mică tăbliță albă de aluminiu:

CRISTIAN
comunist

★

Ar mai fi multe de spus despre G.A.S. Butimanu, despre oamenii care muncesc și creează aici. Dar deocamdată destul! Pe altădată!

NATALIA MATEI — „La televizorul gospodăriei"

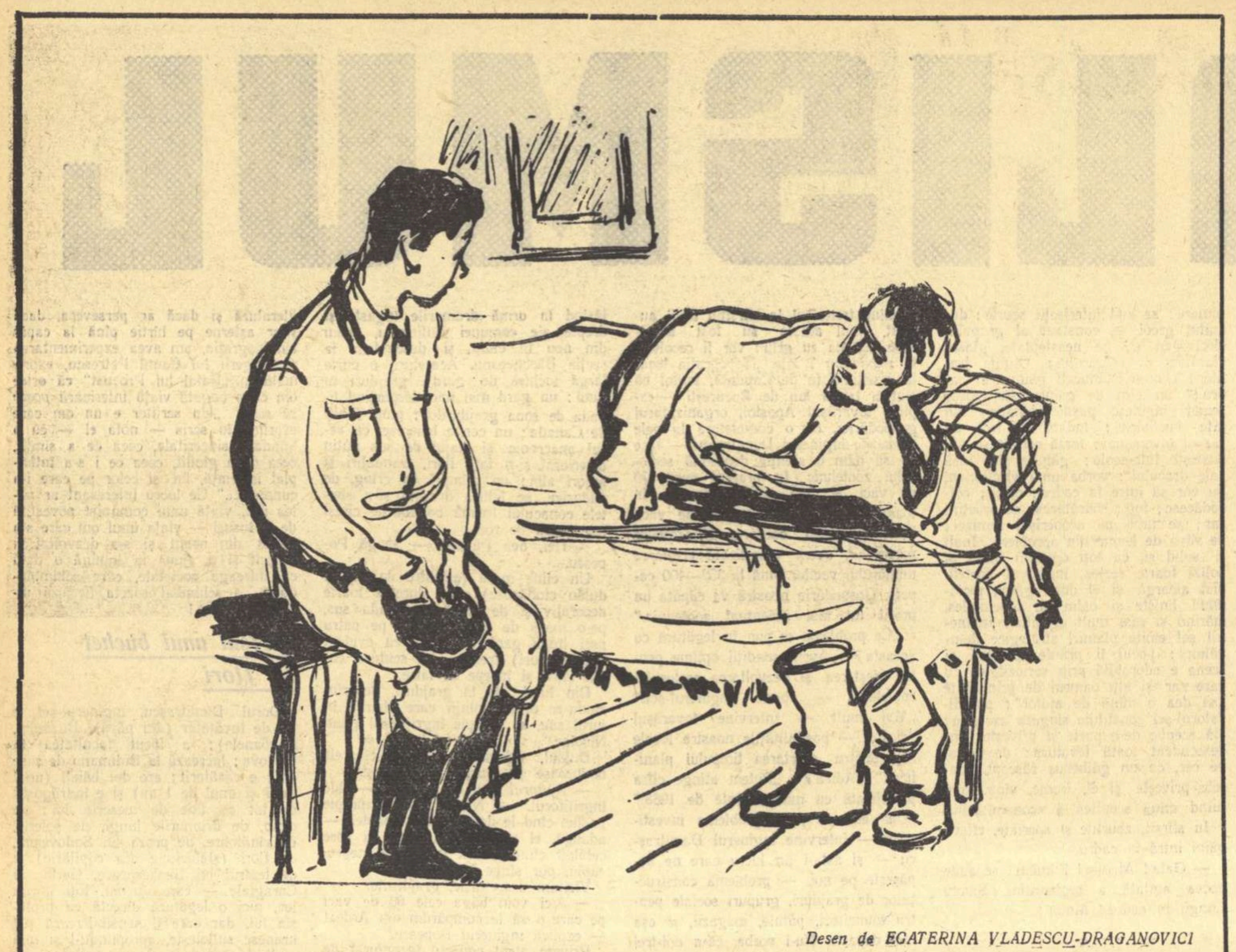

Desen de ECATERINA VLADESCU-DRAGANOVICI

INTRE PATRU OCHI

Fragment de roman de VASILE REBREANU

Asculta, întins pe pat, ploaia măruntă, cenușie, aproape nevăzută și, ca întotdeauna pe o asemenea vreme, Dura era trist. Auzi deodată pași în curte, fereastra se întunecă o clipă, apoi cineva își șterse îndelung și minuțios picioarele. Se făcu o clipă liniște, — probabil, bănui Dura, cel care venea își aranja ținuta. Se auzi în ușă o bătaie ușoară, sfioasă.

— Intră, invită Dura.

Ușa se deschise cu vioiciune și în casă intră Ostrița, cu fața roșie udată de ploaie.

— Să trăiești, Ostrița, spuse Dura tărăgănat și îi privi cu un zîmbet ascuns cizmele.

Ostrița trecu repede pe lîngă Dura, își scoase șapca din mers și se așeză pe laița din fundul casei. După ce se așeză, avu o tresărire și își retrase zvîcnind picioarele, voind parcă să și le ascundă. Apoi, în liniștea care se lăsă, și le întinse încet, milimetru cu milimetru și, în timp ce-și privea cizmele noi, lustruite, stropite pe alocuri cu noroi, pe față i se așternu iar expresia aceea de admirație și bucurie naivă.

Le privi apoi pe ale lui Dura, așezate lîngă pat, curățate și totuși învechite. Privindu-le, lui Ostrița aproape îi părea rău că nu sînt întocmai ca ale activistului: tot atît de purtate, cu tureacul îndoit pe alocuri. El, de fapt, nu voise cizme noi, ci-și dorise o pereche de cizme ca ale lui Dura. Acesta i le observase și abia își putu ascunde surîsul. Știa că Ostrița îl imita în toate și se simțea stînjenit la gîndul că băiatul își găsise tocmai în el un model. Aceasta îl măgulea într-un fel, dar îl și amuza. Așa, de pildă, observă cum Ostrița îi împrumutase și timbrul vocii, încît activistul avea uneori ciudata impresie că se aude pe el însuși, deși tăcea. Băiatul își însușise aceeași voce, puțin mai stridentă, mai neformată, ceva mai tînără, dar, în esență, cu aceleași inflexiuni și nuanțe. Apoi gesturile: aceeași aruncătură înainte a brațului, pînă și mersul, puțin aplecat înainte, ca atunci cînd urci o pantă. Activistul mai avea obiceiul să poarte întotdeauna o carte sau un caiet cu el. Nu peste mult, observă în mîna băiatului ceva, foarte minuscul. „Probabil o broșură", bănui activistul. Acum, cînd Ostrița intrase, Dura fu mirat că nu ținea nimic în mînă; își făcuse, în schimb, cizme și acest amănunt nu-i scăpă activistului.

Ostrița stătu un timp nemișcat, pînă cînd roșeața din obraji îi păli, apoi își așeză șapca, pe care și-o uitase în mînă și o strîngea în neștire, pe masă. Intrigat și jignit deodată de faptul că Dura nu-i observase cizmele, se ridică și începu să se plimbe prin casă. Se duse pînă la ușă, cu pas rar, cu fruntea în pămînt, cu mîinile la spate; părea foarte preocupat, iar fața îi era gravă, încordată. Se întoarse și făcu astfel, de mai multe ori, distanța aceasta. Se opri apoi în picioare și privi niște fotografii vechi, de-ale bătrînei. In timp ce privea fotografiile, își mișca mereu talpa picioarelor. Astfel se auzea mereu, ca din întîmplare, scîrțîitul cizmelor lui. Dar Dura nici atunci nu zise nimic, continuă să tacă, tot mai amuzat de acest joc al băiatului.

— Și altfel, ce mai face ajutorul nostru de șofer? întrebă Dura.

— Ce să fac?... Bine, vorbi deznădăjduit Ostrița.

— Cum te mai împaci cu tovarășul Coroi? încercă Dura să lege o discuție.

Ostrița se așeză iar pe laiță, își scoase pe furiș oglinda din buzunar și, ținînd-o sub masă, își potrivi grăbit părul.

— Știți ce-am observat la el? începu băiatul deodată, fără nici o introducere. Un lucru interesant... Cred că-i un om rău.

— Cum așa? se miră activistul.

— Cred că are un suflet rău, tovarășe Dura. Nu pot spune că-i un dușman de clasă, dar că are suflet rău, cred.

— Zău? Ce vorbești, domnule!

— Uite, să vă spun, strigă deodată Ostrița, și-și izbi, ca din întîmplare, talpa de tureacul cizmei, încît auzindu-l, Dura izbucni în rîs. De ce rîdeți? întrebă nedumerit băiatul, și obrajii i se îmbujorară.

— Mi-am amintit de ceva, evită Dura. Spune, să nu uiți...

— Uite, să vă spun, reveni Ostrița. Am intrat ieri amîndoi în grajd. Intîi am intrat eu, că el a zis că nu vine să vadă caii. După cîteva minute, numai ce-l văd că intră și el. Știți ce s-a întîmplat cînd l-au simțit caii?!... Cînd a intrat el în grajd, tovarășe Dura, caii au început deodată să sforăie pe nări și să lovească cu copitele în podea, să se zbată. Se trăgeau înapoi, își mișcau capul, izbeau copita în pămînt, tropăiau, ca la lup. Zău dacă vă mint. Vă spun că așa a fost. Asta am observat-o de mai multe ori și el se ferește să-și facă de lucru cu asemenea marfă. Nu-i plac caii. Are ceva în el de om rău, tovarășe Dura, ceva care nu se vede, dar care se simte. Zău dacă vă mint, așa a fost.

— Ce să aibă, frate, de se tem caii de el? Ți s-o fi părut ție.

— Dacă nu credeți, vă spun ce am pățit și astă-toamnă... Veneam de la oraș, era în cabină și tovarășul Patie, era cam afumat: Mitușa Bumbului era în spate și numai ce-l auzim că începe să lovească în fereastra din spatele cabinei. Opresc motorul, că eu eram la volan. Măi tovarășilor, zice Mitușa, ce-ar fi să mergem să vedem caii? Părăsim noi drumul și o luăm pe pășune, spre herghelie, că nu era departe. Ajunși, ne dăm jos și, după ce se uită ei la cai, nu știu care zice să ne luăm fiecare cîte unul și să călărim puțin. I-am prins și așa, toți, împreună cu păstorul, am încălecat și am început să călărim pe deșălatelea, fără căpestre, ne țineam numai de coama cailor... Abia cînd am ajuns departe, după un galop clasa întîi, am observat că șoferul lipsește. Am oprit și m-am uitat înapoi. L-am văzut atunci pe Coroi, tovarășe Dura, în mijlocul hergheliei, alergînd de la un cal la altul, cu șapca în mînă, disperat. Alerga așa de la un cal la altul, caii fugeau, se fereau de el, unii zvîcneau cu copita să-l lovească... După vreun ceas, cînd ne-am întors, l-am găsit dormind.

Dura se răsuci în pat și-și rezemă capul în palmă.

— Sînteți supărat? întrebă Ostrița după un timp.

— Am fost cam trist astăzi, răspunse Dura, deși apăsarea aceea îi trecuse, iar băiatul nu avea de unde să știe că el i-a alungat-o. Lui Dura îi plăcea felul romantic, cinstit al lui Ostrița, chiar micile lui naivități. Băiatul punea, în tot ce spunea, în toate faptele și gesturile lui, o dăruire sinceră, fără rezerve.

— Sînteți trist, constată deodată Ostrița, cu un glas stins. Astăzi sînteți trist, adăugă el cu regret. Tăcu un timp și pe fața lui se așternu aceeași umbră ca pe cea a lui Dura. — Am ghicit că astăzi sînteți trist?! se înviora el deodată, făcîndu-l pe Dura să zîmbească la gîndul că băiatului îi era foarte puțin cunoscut cuvîntul și de aceea îl repeta. Așa-i că am ghicit că astăzi sînteți cam trist...

— Am fost... surîse Dura.

— De ce? se frămîntă Ostrița, frîngîndu-și dureros degetele.

— Poate vremea asta îi de vină... Nu știi tu, măi băiete, că uneori li se întîmplă oamenilor să fie triști fără nici un motiv?...

— Se poate, conveni Ostrița, dar... Eu nu sînt niciodată trist, spuse el simplu. Tăcu apoi îndelung. — Tovarășe Dura, reveni el cu un glas scăzut, știți că și eu mă simt așa, nu știu cum să vă spun, parcă aș fi trist. Zău că sînt trist, strigă el cu aprindere și-și aruncă brațele în aer. Așa sînt, nu știu cum, că fierbe sîngele în mine de parcă aș fi trist.

Dura se asigură acum pe deplin că băiatul nu cunoștea sensul exact al cuvîntului și de aceea izbucni iar în rîs.

— V-a scris ceva rău tovarășa Sabina? se interesă îngrijorat băiatul, fără să ia de data asta în seamă rîsul activistului.

— Nu, spuse Dura și se ridică. Își trase cizmele în picioare și veni lîngă băiat. Ostrița intră după masă, lovindu-și cizmele de laiță. — Fumezi? îl întrebă Dura și-i întinse firesc, ca între bărbați, pachetul lui cu țigări. Măgulit, cu ochii lucitori de bucurie, Ostrița luă țigara.

— Tata nu mă lasă să fumez, spuse el. Da' eu, dacă vreau să fumez, tot fumez.

— Uite ce-i, Ostrița, începu Dura serios, știind că felul acesta de a trata îi plăcea nespus băiatului, o asemenea vreme, continuă el în timp ce-și aprinse țigara și suflă în chibrit, o asemenea vreme te ține în casă. Afară-i o vreme care te apasă. Dar eu, nu de asta sînt trist. Uite, am tot stat aici, în casă, și m-am gîndit... M-am gîndit la oamenii din sat și am ajuns la concluzia că nu-i cunosc îndeajuns, că nu-i cunosc așa cum ar trebui. Nu le cunosc bine sufletul, înțelegi?... Mi-ai povestit despre Coroi ceva foarte urît, mai mult o impresie de-a ta, dar care m-a făcut să-l cunosc mai bine și parcă mi-a mai trecut tristețea. Pricepi?

— Păi Coroi toată ziua zice că el a pornit în viață pe blat.

— Adică cum?

— Adică așa, pe gratis. Fără bilet.

— Așa zice?

— Așa. Face și poezii, tovarășe Dura, spuse deodată Ostrița, ca și cum l-ar fi acuzat pe celălalt de un lucru foarte grav.

— Cine, Coroi?

— Da, Coroi, șoferul. Adică acu' nu mai face, da' a făcut. Vă spun eu că a făcut.

— Serios?

— Serios vă spun. Era atunci, la înființarea gospodăriei, după un an, și noi, tineretul, am vrut să facem o serbare așa, nu orice serbare. O serbare cu text. Atunci și eu am făcut o poezie, care au strigat-o feciorii după aceea în joc. Au învățat-o pe de rost. V-o spun.

Tot așa vorbesc chiaburii
Că noi n-avem de-ale gurii.
Dar mințească dumnealor
Că n-am ajuns la mila lor.

— Mă rog, nu-i așa de urîtă. Și chiar tu ai făcut-o, singur? se interesă Dura politicos.

— Eu din capul meu, că și tata s-a mirat. N-am dormit o noapte, declară cu mîndrie Ostrița.

— Și Coroi?

— Și el a făcut una, dar a lui n-a plăcut la nimeni... Nici eu n-o țin minte toată. Țin minte numai începutul. Să v-o spun? Ascultați-o:

Griu, porumb, secară.
Toate.
Și cît e de sănătoase.
Dar mă mir de ce n-ar fi,
Că-s lucrate cu mașini.

— Vă place? Nici mie nu-mi place. Nici atunci nu mi-a plăcut, adăugă băiatul disprețuitor.

— Deci amîndoi șoferii sînteți poeți, cum s-ar zice.

— Ce, aia cu secara și porumbul îi poezie? întrebă disprețuitor și jignit Ostrița. Aia nu-i poezie! Nici n-a plăcut la nimeni... Ce-o fi făcînd oare tovarășa Sabina? întrebă deodată cu gravitate Ostrița, trecînd la altă idee, în timp ce apăsa mucul de țigară în scrumieră. Ieri am luat pe Solomia în mașină, declară cu solemnitate băiatul, fără a aștepta răspunsul la întrebarea sa. Dura îl privea acum și ochii îi rîdeau la gîndul că Ostrița ar putea fi îndrăgostit de nora lui Udilă. — Se apropie primăvara, constată băiatul grav, ca un gospodar, și mă gîndesc și eu, tovarășe Dura, că ar trebui să mai promovăm, cum ați spus și dumneavoastră, pe tovarășele muieri în posturi de răspundere: la brigăzi, la echipe. Știu eu?

— La cine te referi? întrebă cu aceeași seriozitate Dura, știind că asta îi place băiatului.

— Sînt la noi în sat multe femei harnice...

— S-auzim...

— Știu eu, poate chiar Solomia, declară el timid... Aia-i o femeie care te bucură numai cînd o vezi. Te uiți la ea și te bucuri, adăugă el, și glasul îi tremură de emoție.

— Vezi c-o să te bată ăia ai lui Udilă, dacă vorbești atîta de ea...

— Hă, făcu el disprețuitor, îi bate ea pe toți, declară apoi cu convingere. Ziceți dumneavoastră, da' Solomia, dacă a intrat numai acum în gospodărie... Da' ea se trage dintr-o familie revoluționară...

— Ei, asta-i!

— Zău dacă nu. Păi, tovarășe Dura, moașa Solomiei era o femeie... Se temea tot jurul de ea! Toți grofii și dușmanii de clasă tremurau! Zice că ei stăteau pe atunci în pădure, că de aceea li se zice la ăștia ai lui Grancea, Pădureni. Și moașa asta a Solomiei zice că era o femeie de dobora patru bărbați... Zice că venea duminica la biserică cu securea pe braț. Implînta securea în podea, își făcea cruce, apoi punea iar securea pe braț și așa se ruga. Atunci, zice că a fost o răscoală aici și ea a fost fruntea... A aprins toate pădurile și casele grofilor, zău dacă nu, se jură el, ca și cum ar fi asistat la eveniment. Au prins-o apoi și au făcut un foc mare. Au legat-o și legată au aruncat-o în flăcări, după ce înainte au aruncat cîteva care de cartofi pe foc, ca să miroasă a friptură. A friptură de om, tovarășe Dura. Așa au făcut burjuii și dușmanii de clasă, tovarășe!

— Interesant... dar cu Solomia? Spune-mi drept ce i-ai zis dacă ai luat-o în mașină? i se adresă Dura, voind astfel să aducă discuția „la zi".

Băiatul tăcu îndelung, răsucind în mîini scrumiera.

— Nu i-am spus nimic, vorbi el cu regret. Tot voiam să-i spun ceva... Dar nu-mi venea nici o vorbă pe limbă... Ajunși la gospodărie, se înviora el deodată, ce credeți că văd? Acolo, în sediu, plin de copii. La birou stătea băiatul tovarășului Patie, al președintelui. Și toți copiii strigau la el: „Nu tu, nu tu!" — „Eu vreau să fiu, eu vreau să fiu, eu vreau să fiu!" striga el.

— Dar ce voia să fie, că nu înțeleg.

— Activist, tovarășe Dura, cum nu înțelegeți? Și, pînă la urmă, s-au învoit să fie băiatul tovarășului secretar Bota. Așa că nu l-au lăsat pe al lui Patie, deși el ținea cel mai mult să fie. Zicea că tată-su îi președinte. Așa că l-au pus pe Bota George...

— De ce?

— Păi, Bota are numai nota zece la toate. Și la citire, și la armetică... Ziceau că activist poate să fie numai cine are nota zece la toate... Așa că elevul Bota George era tovarășul Dura, iar fetița aia, a lui Tănase Grancea, ziceau că-i tovarășa Sabina...

— Bravo tovarășe! exclamă Dura și rîse.

— Dumneavoastră, cînd erați la școală, ați avut numai zece, da?

— Din păcate, am mai avut și nouă, și opt, și șapte...

— Nu se poate, se împotrivi Ostrița. Vreți să mă păcăliți, vă cunosc eu, spuse el, lungind cuvintele și aplecîndu-se pe spate, privindu-l astfel, parcă de departe, pe activist.

Acum Dura se convinsese o dată în plus că în ochii băiatului el arăta ca ceva perfect, fără nici o scădere. Băiatul nu avea de unde să știe frămîntările lui, amara dar sănătoasa nemulțumire față de el însuși, chiar neputința ori nepriceperea de care se lovise el însuși și pe care căuta să le înfrîngă. Cuceritoarea sinceritate a băiatului îl tulbura și se simți din nou stînjenit, ca om, de faptul că băiatul îl alesese tocmai pe el ca model. „Dar, la urma urmelor, își spuse activistul, și eu am învățat de la alții și fără îndoială că Ostrița va întîlni alți comuniști, mult mai pricepuți decît mine, și va căuta să devină ca ei. Eu însumi îi voi întîlni și voi învăța de la ei... Și voi căuta să ajung ca ei".

Privi spre Ostrița și îl simți că voia să mai spună ceva. Acum Dura știa că băiatul, pomenind despre Bota, o să aducă vorba despre el, dar activistul mai știa ceva: știa că o să-l întrebe pe Ostrița ceea ce voise să-l întrebe de atîtea ori; acum n-o să-l cruțe. Și, într-adevăr, băiatul începu să povestească despre Antim Bota.

— Era, tovarășe Dura, prin anul 1947, cam așa era, după cîte-mi amintesc eu... Și, după cum știți, tovarășul Bota era comunist și atunci... Și reacțiunea din sat, toți dușmanii de clasă, au organizat tot felul de acțiuni dușmănoase împotriva lui. Trimiteau femeile la tovarășa Ana, muierea lui Bota, și la neamurile ei, și le spuneau să nu mai stea cu dînsul. Peste tot unde o întîlneau pe tovarășa Ana, îi spuneau: „Nu mai sta cu el, nu mai sta cu el". Peste tot căutau să bage zîzanie. Tovarășa Ana plîngea, îi spunea tovarășului Bota să iasă din partid, că așa nu mai pot trăi... Cum a lămurit-o, cum nu — asta, drept să vă spun, nu prea pot ști. Destul că, într-o noapte, a simțit-o că nu doarme. Se frămînta în pat, se întorcea de pe o parte pe alta, destul că la dimineață, numai ce o aude: „Ascultă Antime, scrie-mi și mie o adeziune de aceea", s-a rugat ea. — „Da' tu nu știi scrie?!" s-a răstit la ea tovarășul Antim. Așa că femeia s-a sculat și s-a apucat de scris. Pînă la amiază a lucrat la adeziunea aceea, nici de mîncare n-a făcut nimic. Da' tovarășul Antim n-a certat-o. A lăsat-o și i-a făcut el de mîncare, cu toate că era bărbat... Ce credeți că a făcut reacțiunea cînd a aflat că și tovarășa Ana s-a înscris în partid?! Nici nu-i mai salutau cînd îi întîlneau pe uliță. Și la Crăciun, au băgat în cap la oameni să nu se ducă nimeni la colindat la tovarășul Antim. S-au dus numai Grăncenii, Maxim Ioța și tata. Tata a zis să nu mă duc la reacționari la colindat... Atunci, noi, tineretul, tovarășe Dura, am organizat o acțiune... Noi, tineretul, ne-am dus și l-am colindat pe tovarășul Antim, ca să le facem în ciudă la reacționari!... Noi, tineretul...

— Dar cîți ani aveai tu pe atunci, Ostrița? lansă Dura necruțătoarea lui întrebare.

— Șase ani...

Auzind răspunsul senin al băiatului, Dura izbucni în rîs și se ridică de la masă. Ostrița se ridică și el deodată, bătu cu cizmele în pămînt, ca și cum ar fi vrut să le scuture de zăpadă, iar cînd Dura se întoarse spre el, băiatul se aplecă și începu, cu șapca, să șteargă, foarte atent, grijuliu, stropii de noroi uscați de pe cizme.

— Le-am văzut, le-am văzut...

— Ce anume? întrebă Ostrița prefăcut mirat.

— Cizmele.

— Aa, le am de mult, declară el cu indiferență. N-am vrut să le port pînă acum... Uite că a încetat ploaia, schimbă el discuția. Se face frumos. Vine primăvara..., și profitînd că Dura stătea cu spatele, își scoase oglinda pe furiș și, înainte de a-și pune șapca, își aranjă părul lui frumos. Cînd își vîrî oglinda în buzunar, îl văzu pe Dura privindu-l și se înroși de rușine. Dar activistul nu-i spuse nimic. Il conduse și, ajunși în curte, i se adresă cu o prefăcută gravitate:

— Vine vara, vin căldurile, măi tovarășe Ostrița, și am să-mi dau jos lîna asta de pe cap. De pe acum simt că n-o mai pot suporta... îl necăji activistul, bănuind efectul vorbelor lui. Băiatul îl privi surprins și mirat, iar pe față i se așternu o îngrijorare gravă.

— De ce zici c-ai venit la mine? îi întrebă mai departe activistul, prefăcîndu-se că n-a observat umbra aceea de pe fața băiatului. Am și uitat să te întreb...

Dar băiatul nu-i spuse nimic, își lăsă doar fruntea în pămînt și îl prinse pe Dura de mînă. Merseră, astfel, pînă la poartă.

— Imi place să stau cu dumneata, spuse el limpede, cu un glas ușurat de emoție. Și fără să vrea, băiatul izbucni în rîs.

Citind Raportul

Însuflețire

Insuflețesc pămîntul aceste rînduri noi
Din depărtări aduse de-a dreptul către noi.
Alungul lor vezi anii cum vin și se supun
Să ne-mplinim în lume cu tot ce-avem mai bun.
Alungul lor vezi fumul uzinelor urcînd
Și firele luminii deasupra scăpărînd.
Alungul lor cad nouri de ploaie peste șes
Să deie arăturii rod nou și mai ales.
Ne recunoaștem fața-n oglinzile lor, noi,
Cei nedeprinși cu urma întoarcerii-napoi, —
Alungul lor să trecem spre tot ce ne deschid
Aceste rînduri limpezi gîndite de Partid.

Spuneți-mi tot

Spuneți-mi tot, așa cum o să fie,
Voi oameni de la munte și voi de la cîmpie.
Coloanele de cifre ce mi se-nalță-n față
Sînt ceasurile voastre de nopți și dimineață
Ce-mpodobesc pămîntul și-l susțin,
Cu visurile gata în zboruri largi să scape,
Cu florile luminii, ca nuferii, din ape
Crescute-acum aevea pe-acest pămînt virgin.
O rubrică-i un munte, o cifră-i Bărăganul,
Aici e scrisă ziua, dincolo-i scris și anul,
Se-aud cum cheamă turme și cîrduri și cirezi,
Țițeiul, fierul, cuprul și plumbul și manganul,
Hotarul de bucate și, nevăzut, metanul,
Aici le ai pe toate, le pipăi și le vezi.

E-o inimă

Veniți mai lîngă munții cu piscuri și stihii
Să punem frîu de flăcări acestor herghelii
Cu nări de gheață și coame de piatră,
Și să le dăm cu vadra jăratecul din vatră.
E-o inimă ce bate-n adîncuri, neștiută,
Și-i sînge, și-i suflare, și-i o cîntare mută,
Doar în baladă spusă și-n poveste.
Să trecem peste-adîncurile aceste
Și să le-ntoarcem fața lîngă pămînt și ape,
De noi și casa noastră mai aproape.

Mineri și oțelari

Spuneți-mi tot, așa cum o să fie,
Voi, oamenii de care se cîntă și se scrie,
Mineri și oțelari, spuneți-mi cum
Se-alătură lumina, volutelor de fum,
Cum unde-i numai stuful și Dunărea cu pește
Oțelul în cuptoare de foc se limpezește
Și cum din adîncime pămîntul dă suflare,
Ori voi, spuneți-mi care
Dați țării noastre vraja luminilor stelare?
Numai în graiul vostru, cum știți și cum socot,
Gîndind la fericire, se poate spune tot.

Pămîntul

Din patru anotimpuri pămîntul ni se-arată
In frumusețea lui adevărată.
De-i așezat sub soarele amiezii,
E potrivit prisăcii și livezii.
Sînt dealuri înclinate și-ncinse de arșiță?
Sapă-le-adînc la toamnă și leagă-le cu viță,
Și piersici să le țină de umbră și gutui
Pe culmea lor de-a dragul să te sui.
Sînt locuri unde crește doar troscotul și pirul?
Pe ele-nalță-ți casa și pune trandafirul,
Astupă arătura, hîrtoapele și balta,
Și cît cuprinzi cu ochii alungul și pe laturi
Să vezi doar o grădină de flori și zarzavaturi.

Dimineață

De bună seamă cerul nu-i decît o mare
Ce oglindește-această cîmpie, cît cuprinde
Privirea mea în depărtare,
cît marea grîului se-ntinde;
Și norii adunați din loc în loc
Prin fața soarelui trecînd, nu sînt
Decît imaginea tractoarelor de foc
Ce trec prin fața oamenilor, pe pămînt
Luați-mi inima și asvîrliți-o-n sus,
Deasupra holdei, aripa ei vie
Din răsărit pînă-n apus
Să cînte alături de-azur și ciocîrlie.
Această lume muncitoare
In glasul ei e dusă mai departe,
Ca un gînd și-o bucurie mare,
De-a pururea netemătoare
De sărăcie, de durere și de moarte.
Răsare soarele și-l simt pe frunte
Cum urcă-ncet ca peste coama unui munte.

Ion HOREA

CORNELIU BABA — „Oțelar"

CUM AM SCRIS „Poveste din Irkutsk"

La rugămintea „Gazetei literare", cunoscutul dramaturg sovietic Alexei Arbuzov ne-a relatat cum a scris piesa „Poveste din Irkutsk".

— Cum am scris „Poveste din Irkutsk? Uimitor, cu totul altfel decît am scris toate celelalte piese. De obicei lucrez la o piesă vreme îndelungată, prelucrez compoziția, subiectul, mă gîndesc mult la eroi. Lucrul cel mai chinuitor însă este scrierea replicilor. Inainte asta îmi lua foarte mult timp. Cu „Poveste din Irkutsk" totul s-a petrecut altminteri. Piesa s-a născut neobișnuit de repede și ușor. Intr-o lună și jumătate am scris partea întiia a piesei. Eram la Yalta pe vremea aceea, scriam, eram tulburat și neliniștit: e literatură sau nu ceea ce fac?

Am întrerupt lucrul pentru că a trebuit să plec în Cehoslovacia. La întoarcere, am venit din nou la Yalta și peste încă o lună și jumătate era scrisă și a doua jumătate a piesei. In timpul verii am mai transcris-o odată. (De obicei transcriu o piesă de două ori, apoi se bate la mașină și, mai refac și textul dactilografiat). Intotdeauna transcriind piesa, modific compoziția, fac schimbări de structură. De data aceasta, însă, nu am avut nimic de modificat, am stăruit doar asupra limbii.

Și acum încă mi se pare că piesa s-a scris singură, aproape fără nici un fel de eforturi din partea mea. Istoria conceperii ei este însă mai lungă și se împarte în două părți.

Fără să știu că voi scrie „Poveste din Irkutsk" m-am gîndit mai demult la oamenii de tipul lui Viktor, la omul care multă vreme trece prin viață cu ușurință, fără să ia nimic în serios, fără să cugete asupra sentimentelor sale și abia mai tîrziu, cînd e prea tîrziu, își dă seama că a trecut pe lîngă un sentiment mare, profund, pe lîngă ceva care i-ar fi putut împlini viața.

Intr-o piesă mai veche a mea „Intîlnire cu tinerețea", unul dintre personaje spune: „Este mult mai greu să iubești decît să te faci iubit". După ce am scris această replică atunci, cu mulți ani în urmă, m-am gîndit că acesta este, de fapt, un subiect pentru o piesă.

Cînd te gîndești multă vreme la un personaj, acesta provoacă apariția altuia. Așa s-a născut Valia. Iar apoi, din întîlnirea și conflictul lor s-a născut piesa. Vitea nu înțelegea că sentimentul lui pentru Valia este dragoste și a trebuit să vină Serghei, ca să înțeleagă asta. Toate acestea constituiau însă numai o parte a piesei.

Am plecat apoi la Irkutsk. Nu mă gîndeam să scriu o piesă. Mă gîndeam, e drept, că tema aceasta a ușurinței, a neseriozității în dragoste este foarte importantă pentru tineret.

Am umblat mult prin Irkutsk, am fost la Baikal, la pescari, pe șantierul hidrocentralei, am trecut pe la betoniste, niște fete vesele, zburdalnice, și admirabile muncitoare, adevărate tinere din Irkutsk. După asta a venit la mine redactorul șef al gazetei șantierului și m-a întrebat:

— Alexei Nikolaevici, ați văzut vreodată un escavator pășitor?

— N-am văzut.

— Vreți să vedeți?

— Vreau.

Și am văzut o mașină care m-a uluit. Mașina era uriașă, frumoasă, din punct de vedere estetic frumoasă. Escavatorul e o mașină vie, capabilă să gîndească, să fie gravă, să pară greoaie sau să fie foarte delicată, grațioasă. Maupassant nu putea suferi Turnul Eiffel, fugea de el să nu-l vadă. Mie însă mi se pare frumos, pentru că pe el și-a pus amprentele timpul. Și escavatorul definește vremea. El arată cît de mare și de puternic este omul.

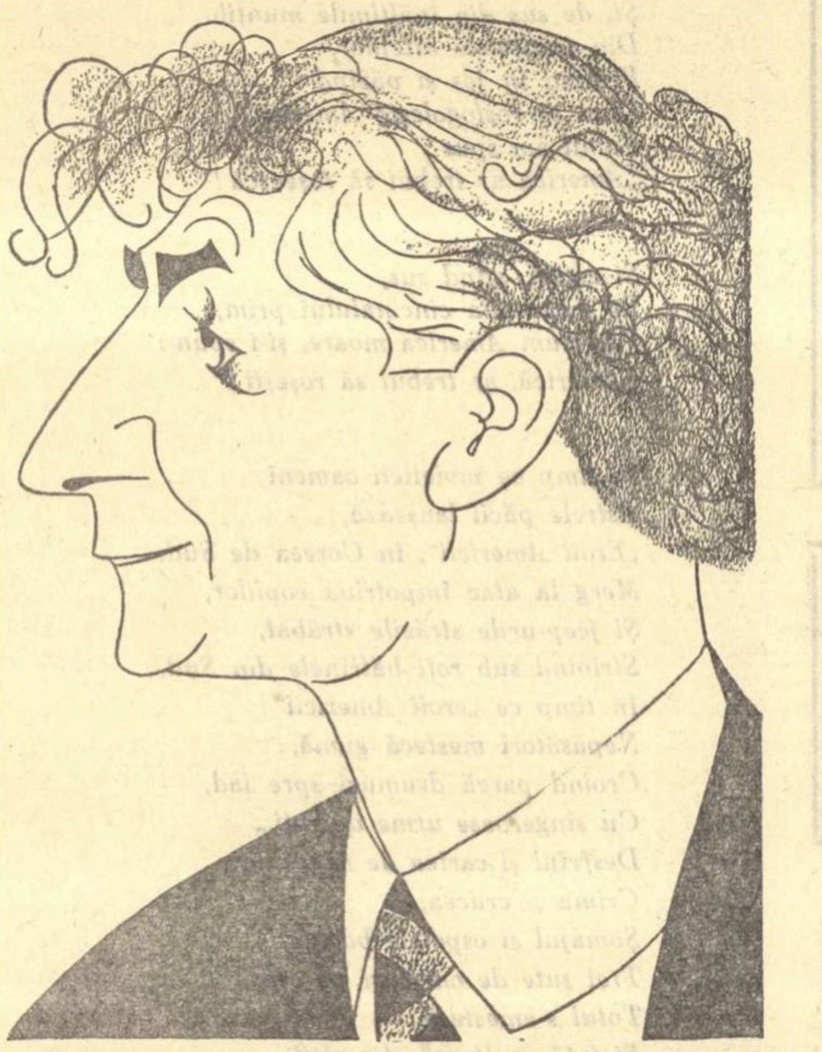

Desen de ROSS

A doua zi trebuia să plec. Dar iată că vine Taurin, redactorul șef al gazetei șantierului, și-mi spune:

— Ce om lipsit de curiozitate sînteți. V-ați uitat tot timpul la mașină, iar la oamenii ei de loc.

— Oameni am mai văzut — i-am răspuns — dar mașina m-a uluit într-adevăr.

— Da, dar știți că oamenii de pe mașină sînt legați între ei de o istorie foarte interesantă.

Istoria e următoarea:

Echipa aceasta avusese un șef, un om foarte iubit de toată lumea. Era un muncitor admirabil și un tovarăș minunat. S-a căsătorit cu o fată și au avut doi gemeni. Puțin timp după nașterea copiilor, el a căzut cu motocicleta și s-a prăpădit. Soția lui a dus-o greu, i se părea că își pierduse tot rostul. Muncitorii din echipă au luat-o pe escavator și-au ajutat-o să capete o calificare.

Mi-am amintit că văzusem o femeie în echipă, aș fi vrut să mai văd încăodată pe toți membrii schimbului, dar n-am mai apucat. La o piesă, despre ei însă nu mă gîndeam. Se afla acolo și Margarita Aligher și credeam că va scrie ea un mic poem despre soarta acelei femei. Așa s-a făcut că îi văzusem pe acești oameni numai atunci cînd nu știam cine sînt. Pe urmă a început să lucreze fantezia. Am uitat cu totul ce fusese în realitate și numai după ce terminasem piesa, povestindu-i-o Margaritei Aligher, am întrebat-o:

— Dar acolo, de fapt, ce se întîmplase?

Și istoria era, firește, alta. Așa s-a născut piesa: din faptul de viață și din ceea ce crease fantezia.

Evident, Valia nu este femeia aceea din Irkutsk, dar ceva din viața ei a intrat și în făptura Valiei.

Totuși toate acestea constituiau numai o primă parte a piesei.

Dacă ar fi fost vorba de un scenariu cinematografic, eu aș fi făcut din escavator un personaj activ, în jurul căruia aș fi grupat toți eroii. Pe scena unui teatru nu poți aduce însă un escavator.

De aici s-a născut forma piesei. Era necesară îmbinarea dramaturgiei și prozei, erau necesare descrieri amănunțite, și aceste necesități au creat corul, monologurile eroilor despre ceea ce simt și cred, despre cele petrecute cu ei. Am înțeles atunci că ceea ce am scris este, probabil, povestirea în viitor a unor oameni în legătură cu ce s-a întîmplat cu ei cîndva. Eu n-am născocit forma aceasta de dragul originalității, ci ea a izvorît din necesitățile materialului piesei. Aveam impresia că piesa se modelează singură, iar eu privesc la tot procesul acesta ca un spectator.

Fiecare piesă se scrie altfel, fiecare piesă cere o altă metodă de lucru, alte mijloace de exprimare. De fiecare dată cînd începi să scrii ceva nou, ai impresia că nu știi nimic, că acum te-ai așezat pentru prima dată în fața foii albe de hîrtie. Experiența este ceva ce nu poate fi văzut și nu poate fi pipăit. Probabil însă faptul că am scris „Poveste din Irkutsk" atît de repede și fără eforturile sufletești mari de odinioară, se datorează experienței.

Ce m-a mai ajutat să scriu piesa, ce mă mai ajută în general în munca de creație?

Eu cred că pentru dramaturg este foarte importantă legătura lui strînsă cu teatrul, cu actorii. Dramaturgul nu poate exista fără teatru. Valia a devenit pentru mine vie, reală, după ce m-am gîndit: „Am să scriu un rol pentru Borisova!". Și după cinci minute o vedeam aevea pe Valia. Asta nu înseamnă că am avut intenția să folosesc pentru piesă posibilitățile de interpretare ale Borisovei. Dimpotrivă. Am vrut să creez pentru ea un rol care să-i valorifice posibilitățile neafirmate încă. Dacă dramaturgul ține la actor, el trebuie să ghicească ce ar mai putea realiza actorul, dacă ar avea un rol pe măsura lui.

Cam asta ar fi tot despre felul în care am creat „Poveste din Irkutsk". Povestind pentru cititorii „Gazetei literare", am înțeles și eu cum am am scris piesa.

Alexei ARBUZOV

București, iunie 1960.

Cadru din noul film romînesc „Furtuna"

Un gen cinematografic în dezvoltare

Filmul de desen animat

De la prima poveste moralizatoare, realizată de Gopo în 1949, „Rățoiul neascultător", pînă la „Scurtă istorie" care a consacrat desenul animat romînesc pe plan internațional, drumul parcurs nu reprezintă doar strălucita afirmare a unui creator izolat, ci maturizarea întregului grup de entuziaști pionieri ai genului.

Treptat, măruntelor istorioare cu caracter didacticist le-au luat locul filme cu orizont tematic mai larg, abordînd specii noi în cadrul genului, ca satira („Șurubul lui Marinică", „Mică reprezentație") și mai tîrziu poemul filozofic („Scurtă istorie", „Homo sapiens").

Ca urmare a atacării unei problematici majore, legate de actualitatea imediată, apare în ultima vreme filmul placat, reprezentat prin „Omagiu" (închinat lansării primei rachete cosmice sovietice) și „Petrolache Făt-Frumos", inspirat din miraculosul proces al petrochimiei. Preocuparea pentru îmbunătățirea mijloacelor și expresiei cinematografice, îi face pe creatorii de filme animate să experimenteze în permanență căi artistice noi. Ion Popescu-Gopo și Bob Călinescu realizează în colaborare „Peștișorul cel isteț" cu siluete decupate, gen pe care-l va continua cu succes Olimp Vărășteanu, creatorul apreciatului „Zdreanță" (după Tudor Arghezi), „La vînătoare" și „Omagiu". Plecînd de la caracterul simplu și ritmat al mișcării cartonașelor decupate, regizorul și-a ales pentru filmele sale linii foarte clare de subiect, pe care — în general — le îmbogățește cu detalii amuzante. Conciziunea expresiei n-ar trebui să ducă însă la limitare fantezia creatorului. Partea a II-a a „Omagiului" suferă de o sărăcie a amănuntului artistic care scade mult valoarea filmului.

Mai puțin consecvent cu sine însuși, inițiatorul filmului de păpuși, Bob Călinescu, se risipește în prea multe formule care nu-i îngăduie să-și perfecționeze stilul propriu.

Experimentul nereușit, „Dimineața Mihaelei" (film combinat cu actori și obiecte animate) sau confuza „Poveste dintr-o noapte cu lună", constituie un regres față de excelentele modele ale filmului de păpuși realizate anterior, „Năzdrăvanii" și „Aventurile lui Chiț". Versurile simple, accesibile copiilor, datorate poetului Cicerone Theodorescu, i-au sugerat regizorului un stil cinematografic vioi, un ritm dinamic, o muzică expresivă și mai ales o elegantă rezolvare plastică. Ne referim la caracterul stilizat, modern al păpușilor (cei doi rățoi izbutind să cîștige simpatia spectatorilor nu numai prin peripeții amuzante, cît mai ales prin expresia lor hazlie — din păcate atît de rar întîlnite în filmele noastre animate). In „Aventurile lui Chiț" Bob Călinescu știe să valorifice un decor natural modest (obiecte de bucătărie) care, filmate cu ingeniozitate, compun un cadru atrăgător, specific filmului de păpuși. Aceeași fantezie se remarcă și în „Ucenicul vrăjitor". Aici regizorul a pornit de la poemul simfonic al lui Paul Dukas, pe baza căruia a realizat, secvență cu secvență, mișcarea cinematografică a personajelor. In interiorul aceleiași opere întîlnim cei doi poli, spre care oscilează creația lui Bob Călinescu. Ultimele sale filme dovedesc această inconsecvență. In timp ce „Cîntecul tractoarelor" găsește echivalentul plastic al temei noi, îndrăznețe, pe care o abordează regizorul (scenarist în același timp), „O poveste dintr-o noapte cu lună" tratează un subiect banal, într-un stil cinematografic greoi, neinspirat. E păcat că acest talentat și entuziast regizor abandonează căile bune cucerite, care — perfecționate — l-ar duce spre succes.

In peisajul filmului de desen animat și păpuși se afirmă și personalitatea altor creatori; e interesantă, de pildă, experiența artistică a lui Iulian Hermeneanu. Filmele sale, „Piticilă" și „Termometrul are febră" dovedesc înțelegerea psihologiei copilului. Părăsind însă filmul pentru cei mici, cu al cărui univers se familiarizase, regizorul abordează cu stîngăcie o temă ce nu-l inspiră îndeajuns. „Călutul de foc" explorează — fără fantezia desenului lui Gopo — un spațiu cosmic sărac și neinteresant. Fuga de subiecte adresate copiilor e proprie și altor regizori din acest sector. Tratarea simplistă, primitivă din istorioare didacticiste ca: „Purcelul în excursie" sau „Musafirul nepoftit" nu trebuie să arunce oprobriu asupra genului.

Sectorul de desen animat și păpuși este încă dator față de tînăra generație, căreia nu i s-a oferit pînă în prezent nici un film-basm, deși literatura noastră prezintă o inepuizabilă sursă de inspirație. Oare de ce atîta rezervă din partea scriitorilor pentru copii, față de acest generos domeniu? Experiența cîștigată de Viorica Huber — din păcate unica scenaristă consecventă — e concludentă. Dacă în primul său film, „Călutul de foc", subiectul stufos împiedică reliefarea ideii artistice, în „Petrolache Făt-Frumos" autoarea dovedește conciziune și bun gust în tratarea unei teme importante și foarte dificile. Inspirată din probleme curente ale actualității, Viorica Huber imaginează — în alt scenariu al său, pe care-l finisează acum — o interesantă legendă a Bicazului, miraculos transformat în zilele noastre. O apropiere a scriitorilor de filmul destinat copiilor, ar îmbunătăți producția acestui domeniu artistic, a cărui sarcină principală este educația micului spectator. Ajutorul scriitorilor ar rezolva și monotonia peisajului tematic al filmelor din ultimul an. Este o răspundere pe care trebuie să și-o asume, în egală măsură, scriitorii și cineaștii.

Dezbaterea problemelor legate de specificul scenariului de desen animat și păpuși, proiectată de Uniunea Scriitorilor, ar prilejui crearea acelui climat necesar de colaborare între scriitori și cineaști.

Violeta MIHAILĂ și Alice MĂNOIU

BALADA SOLDATULUI

„Tristețea mea e luminoasă"
(PUȘKIN)

Nu cred că se poate cita o imagine mai cutremurătoare, prin simplitatea sa, decît aceea cu care Ciuhrai deschide noul său film. Un soldat de 19 ani, care n-a cunoscut încă dragostea, este fugărit de un tanc. Totul e redus la acest raport: omul și tancul. Tancul capătă însă ceva din monstruozitatea unui animal preistoric răsărit azi printr-un straniu miracol pe o cîmpie. Soldatul se teme de tanc și fuge, dar păstrează în adîncul sufletului său vie, seninătatea și robustețea unui flăcău tulburat parcă de la treburi, și care, după ce răpune dinosaurul, izbucnește într-un rîs plin, uimit el însuși de ispravă.

Această sănătate spirituală și modalitatea metaforică de expresie, construită din contraste de rezonanțe puternice, dar din elementele cele mai simple, ni-l dezvăluie pe Ciuhrai drept continuator, mai degrabă, al compatriotului său ucrainian Dovjenko, decît al lui Eisenstein sau Pudovkin. In filmul Sciors, care a fost în felul său tot o baladă a ostașului, Dovjenko, liricul prin excelență al clasicului triptic al cinematografiei sovietice, începea cu o imagine asemănătoare: o cîmpie plină cu flori era mutilată de explozia bombelor.

In Balada soldatului, ca și în alte filme sovietice, războiul este privit în latura sa tragică. Dar nu se plînge aici un trecut pierdut, ci un viitor întîrziat prin război.

Din acest punct de vedere, în filmele de război se întîlnesc și se despart la ora actuală concepții și stiluri

Carnet CINEMATOGRAFIC

diferite. „Nouvelle vague-ul francez, care încearcă să pună în locul neorealismului italian un fel de neoromantism, condamnă războiul, prin Hiroschima, mon amour, în numele unui erotism cam vlăguit, tînjind după un trecut pastoral. Războiul apare ca punctul terminus al unei umanități obosite, care se consumă în el integral, fără să-i mai rămînă ceva de purtat mai departe.

Alioșa, din Balada soldatului, luptă ca un erou, dar gîndul său are unde se opri și dincolo de război. Cînd i se dă o învoire, dorința sa cea mai arzătoare este să se repeadă o zi acasă, să o vadă pe maică-sa și să repare acoperișul.

Permanentă este în toate filmele sovietice despre război perspectiva viitorului, a construcției. Amploarea aspirației romantice este însă în cel mai înalt grad caracteristică lui Ciuhrai. Vorbindu-ne despre filmul Pavel Korceaghin, al lui Alov și Naumov, el își delimita implicit concepția și stilul său, în cadrul unui interviu pe care ni l-a acordat în 1957, la Moscova: „Marx, în răspunsul bine cunoscut, spunea că fericirea este însăși lupta. In filmul Pavel Korceaghin se arată veridic lupta. Dar fericirea pe care ea însăși ți-o dă, în anumite momente, nu se vede. Or, nimeni nu s-ar sacrifica, nu ar intra în luptă, dacă ea nu ar rezerva și momente de satisfacție, de bucurie".

In filmele Pavel Korceaghin și Vîntul (Mai tare ca moartea), setea de fericire a eroilor și voința lor sînt opuse violent condițiilor create de război. La Ciuhrai această opoziție categorică nu ocupă locul central. Ca și Mariutka din Al 41-lea, Alioșa e om al zilei de azi și-și face datoria de ostaș al cauzei, dar, cu sufletul, el trăiește în comunism, războiul fiind prilejul de manifestare a puterii sale de sacrificiu, a generozității și capacității sale de a se dărui integral cauzei, prietenilor, dragostei. Eroul se simte liber de accidental nu se cramponează de imposibil și, deși suferă, rămîne senin, cu sufletul deschis pentru viitor. Parafrazînd caracterizarea pe care Moussinac o făcea lui Pudovkin, comparîndu-l cu Eisenstein, se poate spune că, dacă un film de Alov și Naumov seamănă cu un strigăt patetic, filmul lui Ciuhrai e un cîntec.

Ce este oare Balada Soldatului dacă nu un poem închinat puterii de sacrificiu a omului sovietic? Alioșa se îndrăgostește de Șura, fata pe care o întîlnește în tren, dar, crezînd că ea are un logodnic se retrage. Răsplătit pentru eroismul său cu șase zile de permisie, el și le consumă pentru a ajuta un invalid, pentru a salva victimele unui bombardament și abia dacă-i mai rămîn cîteva clipe ca să-și îmbrățișeze mama.

Inepuizabile sînt resursele sufletești ale eroilor! Să ne amintim de secvența care înfățișează pe Alioșa și Șura în trenul arhiaglomerat, cînd ei stau unul în fața celuilalt, cocoțați pe tampoane. In jur totul vorbește despre război. In curînd ei se vor despărți pentru totdeauna. Dar, „nu mai există decît ochii care se privesc... — notează scenariul — și părul ei care flutură în vînt... Privirile lor vorbesc. Mai mult. Cîntă. Cîntă străvechiul și veșnic noul cîntec pe care oamenii l-au numit „cîntarea cîntărilor"... Sau scena în care mama lui Alioșa fuge pe cîmp să-și întîlnească fiul — o adevărată apoteozare a dragostei materne! Dar acel motiv muzical, în surdină, îngînat discret, cînd de coarde, cînd de flaut, care sună trist, în care mocnește însă atîta speranță de împlinire!

Este această Baladă imaginea crepusculului, după care ar urma noaptea? Nu. Ea este un cîntec al zorilor, închinat oamenilor care au lumina zilei în fața lor.

Valerian SAVA

Scenă din filmul „Balada soldatului"

Turneul teatrului „Vieux Colombier"

Turneul companiei „Vieux Colombier" din Paris m-a interesat din două puncte de vedere. Unul obiectiv, prin care voiam să verific stadiul de astăzi — concepție, stil, spiritualitate — al artei dramatice franceze (firește, reținînd ceea ce trupa aceasta are reprezentativ). Și al doilea, personal, prin care intenționam să mă controlez pe mine însumi, să-mi confrunt mijloacele de expresie, nivelul meșteșugului meu. Rezultatul? Așa cum se poate întîmpla în artă, în parte satisfăcător, în parte bun, și tot în parte, chiar deziluzionant. Acesta e adevărul; cele șase ore, totalizate, de spectacol parizian au descris o sinusoidă cu maxime, dar și cu minime de artă teatrală.

„Vieux Colombier" ne-a vizitat cu două piese franțuzești din cele mai reprezentative, „Ciocîrlia" — cunoscuta piesă umanistă a lui J. Anouilh — și „Războiul Troiei nu va avea loc" re Jean Giraudoux — o șarjă la adresa războaielor. Așa stînd lucrurile, actorii și regizorii erau la ei acasă. Nu se punea problema pentru ei să reprezinte un „stil" străin, bunăoară un Shakespeare sau un Shaw francezi, ci tocmai o sinteză artistică în care limba făcea o perfectă unitate expresivă cu toate celelalte mijloace și unelte de lucru scenic.

M-a bucurat o primă constatare. La „Vieux Colombier" se joacă realist în sensul cel mai bun al cuvîntului, adică textul nu se rostește pe după piersic și actorii nu o iau razna prin păpurișul unor modalități „subtile", pentru unii, dar definitiv obscure pentru public.

Actorii sînt de vîrste și de formații diferite, totuși, au un „ceva", care-i unește și-i armonizează. Vorbesc frumos și cu pasiune, iscodesc nuanțele și le scot iscusit și fără ostentații la iveală — după cîte mi-am putut da eu seama — se mișcă elegant în scenă, se ascultă cu luare aminte unii pe alții și uneori cu maliție, dar întotdeauna cu promptitudine în reacție și mai cu seamă în replică. Sînt convins că actorii pe care i-am văzut pot oferi chiar mai mult decît ne-au dat. Altfel potențați însă.

Bineînțeles, altfel potențați și valorificați de regie. „Ciocîrlia" a fost condusă de însuși autorul, ajutat de actorul Roland Pietri (care l-a interpretat în mod insuficient pe închizitor). Nu e lucru nou pentru un regizor că autorii știu să facă literatură, dar se pricep mai puțin la scenă, așa că Anouilh poate fi absolvit din punctul acesta de vedere. Mai nou e însă faptul că bunăoară, Jean le Poulain regizor „en titre" și mai cu seamă Roland Pietri, au vădit un fel de concepția regizorală, aș zice renunțatară. Știm cu toții cum a fost și ce a fost „taifunul de regie" dintre cele două războaie, în lume și în Franța în deosebi. Se pare că acum, judecînd după ceea ce am văzut, „taifunul" s-a potolit pînă la a deveni o vagă adiere.

Socotesc că atît „Războiul Troiei" cît mai ales „Ciocîrlia" sînt texte solid construite, cu anumită vigoare a valorilor verbului și ale celor scenice. Ori, spectacolele n-au fost robuste, vivace și proaspete nici măcar în măsura oferită copios de texte. Desigur, e bine că „Ciocărlia" nu s-a jucat retoric și că a fost în general puțin „cîntată", dar fiind o operă națională ne-am fi așteptat la mai multă pasiune, la mai multă forță, chiar în limitele de discreție și subtilitate spirituală ale lui Anouilh.

Mai mult decît insuficiența regizorală și desigur mînă în mînă cu ea, ne-a izbit lipsa de ax a scenografiei. N-am fost niciodată adeptul supralicitării scenografice, care e în fond o tentativă de suplinire a capacității regizorale sau actoricești. Mai mult, sînt dispus să cred că anumite piese se pot juca și fără decor. Chiar „Ciocîrlia" de pildă. Nu sînt dispus însă să accept soluțiile văzute la „Vieux Colombier"—Jean Denis Malelés („Ciocîrlia") și Lucien Coutaud („Războiul Troiei"), n-au renunțat la decor, dar nici nu putem spune că au făcut vreunul. S-au plimbat plictisiți prin scenă, vroind probabil să realizeze un decor „neutru", (cum mai mult sau mai puțin o vor piesele în cauză) au „neutralizat" în cele din urmă ori ce decor lăsîndu-ne imaginația și judecata interzise. Nici un gînd clar (adică nici o linie sau o culoare), nici o preocupare de a ajuta plastic spectacolul. Refuzăm să acordăm credit artistic atît ritmului confuz de pilaștri negri din „Ciocîrlia", cît și ritmului întortochiat, ascuțit și albastru-cenușiu din spectacolul „Giraudoux".

Asistăm la oboseala regiei și. scenografiei în Franța? Ar fi hazardat să ne pronunțăm numai după aceste două spectacole. Nimic nu ne împiedică în schimb să înregistrăm un simptom. Sau, cel puțin insatisfacția personală pe care am încercat-o. Nu pledez pentru supra-regie și suprascenografie, dar nici pentru coborîrea lor la subsol, adică pentru subregie. Ele au încă — și probabil vor continua să aibă — funcții și sarcini bine determinate, așa cum le au actorii, inclusiv cei de la „Vieux Colombier", și în special cei cîțiva foarte buni. N-am putea încheia aceste note răzlețe fără a le aduce omagiul cuvenit.

Revelația turneului a fost fără îndoială Georges Descrières (de la „Comedia franceză" — precizează programul; evident, precizez eu). Tînăr, svelt, înalt, plăcut la chip Descrières a întruchipat un Warwick impecabil, îmbinînd cu justă măsură ésprit-ul franțuzesc și humorul englezesc, șarjînd și autoșarjîndu-se cu deplină conștiința istorică și spirituală a fenomenului reprezentat. In „Războiul Troiei", el a fost un Hector inteligent și abil: am reținut cu deosebită plăcere scena închiderii porții în fața războiului și aceea a rănirii mortale a lui Demokos. Suzanne Flon, vedeta companiei, a apărut în rolul titular din „Ciocîrlia"; admirîndu-i bogatul și frumosul registru vocal, i-am reproșa o anumită monotonie în celelalte mijloace actoricești, acolo unde sublinia caracterul de „fecioară rustică" al Ioanei d'Arc. Remarcabilă e însă măestria cu care Susanne Flon a dialogat scena „vocilor". Mi-a plăcut de asemenea în Andromaca din piesa lui Giraudoux; fără îndoială supriza cea mare a fost însă Génévieve Brunet, care a dat Elenei, pe lîngă frumusețea de rigoare o nonșalanță, o transparență, o feminitate cu totul notabile. Imbucurătoare a fost reîntîlnirea cu Michel Herbault (cunoscut publicului bucureștean din turneul teatrului de l'Atélier), un Paris și un Ladvenu, la fel de cuceritori, primul prin farmec viril, al doilea prin căldură umană. Sobră și vibrantă la un loc, Madelaine Sologne, ne-a confirmat în Casandra și în rolul mamei imaginea pe care ne-o făcusem despre ea prin intermediul filmului. Desigur aș fi dorit să evit înșirările mecanice de nume (ceea ce nu ne place nouă oamenilor de teatru, în cronici), dar asta nu înseamnă că făcînd-o, aprecierile mele de bine, ar fi mai scăzute față de valoroasele interpretări ale lui Michel Bouquet (Carol VII), Gamil Ratib (Ulyse), Marcel André (Cauchon și Demokos), Claude Richard (mai bun Beaudricourt decît la Hire).

Dacă am putut constata că pe scena de la „Vieux Colombier", au jucat cîndva Jouvet, Dullin, Georges și Ludmilla Pitoeff, cu regret însă trebuie să recunosc că n-am putut constata că tot acolo a pus cîndva în scenă Copeau, marele regizor și organizator de teatru.

Horea POPESCU
director de scenă
Teatrul Muncitoresc C.F.R.

IMAGINE A VIITORULUI

A reduce peisajul industrial și agricol sovietic la 6000 exponate prezentate într-o expoziție, pe 5000 metri pătrați, este o performanță care ține nu numai de selecția științifică ci și de bun gust, o adevărată operație estetică.

Această performanță a fost obținută de organizatorii Expoziției sovietice. Cum?

Printr-o selectare care ține seama de necesitatea obținerii unei viziuni de ansamblu, fără neglijarea particularului.

Să concretizăm.

O imensă spirală care ne sugerează zborul spre înălțimi domină sala unde se află expuse macheta unui sputnic și a ultimei trepte a unei rachete. Nu știu dacă a fost în intenția decoratorului, dar această imagine mi se pare a fi un simbol nu numai al zborului în Cosmos, ci, exprimarea plastică a înaintării unei societăți spre o culme față de care înălțimea lunii sau a astrului solar nu mai ne impresionează, — anume comunismul.

Cum vom intra în comunism? Cu strunguri automate, ca cele expuse, care vor elibera strungari, strungari care se vor plimba cu elicopterele sau cu automobilul „Ceaika" (premiat la expoziția universală de la Bruxelles). Cu mașini textile care țes singure, în cura paleta unui pictor), cu scuterul „Viatca 200", care nu folosește acumulatorul ci un generator de curent alternativ, cu semănătoarea de cartofi care lichidează încă o muncă manuală sau cu noul tip de motocicletă I.J. cu 2 cilindri (350 cm.; 18 cai putere).

Iar acasă, în casele construite nu ad-hoc, nu ca reclamă pentru expoziții (ca așa numita casă-tip expusă la expoziția americană de la Moscova) vor fi nu numai frigidere intrate de mult și în noile orășele colhoznice, ci și mașina electrică pentru frecat dușumele, tel hidraulic, aparat pentru conservare etc., etc.

timp ce muncitoarele vor admira un spectacol televizat la aparatul „Topaz" care, printr-un ingenios sistem optic, mărește imaginea proiectînd-o pe un ecran de 90/120 cm. Sau îl vor asculta pe Oistrah la aparatul „Festival" cu 7 lungimi de undă. Comenzile pot fi transmise aparatului și din altă cameră, prin mijlocirea unei piese care reproduce în mic scala și butoanele radioului. Industria sovietică se mîndrește cu aparatele de fotografiat „Leningrad" care, fără a fi încărcate după fiecare declanșare, iau în serie 15 imagini nete și încă 3 nu îndeajuns de clare, ne spune cu modestie o specialistă sovietică de la Expoziție, cu aparatul de fotografiat de buzunar „Vega", cu mașina care toacă 2000 tone de sfeclă de zahăr în 24 ore (vopsită într-o culoare care poate con-

Dar poți cuprinde în cîteva rînduri tot ceea ce ni se înfățișează la expoziția de la Șosea?!

★

„Continentul U.R.S.S." în miniatură este prezent la expoziția de la Șosea. Dar această imagine a realității sovietice este suficientă pentru a cuprinde în întreaga ei măreție ceea ce se înfăptuiește pentru prima oară în istoria omenirii. Și nu este vorba numai de strunguri automate sau de televizoare, ci de cei care le creează. Pe ei îi întîlnim la fiecare pas prin tot ceea ce au înfăptuit, oferindu-ne și perspectiva viitorului.

REPORTER

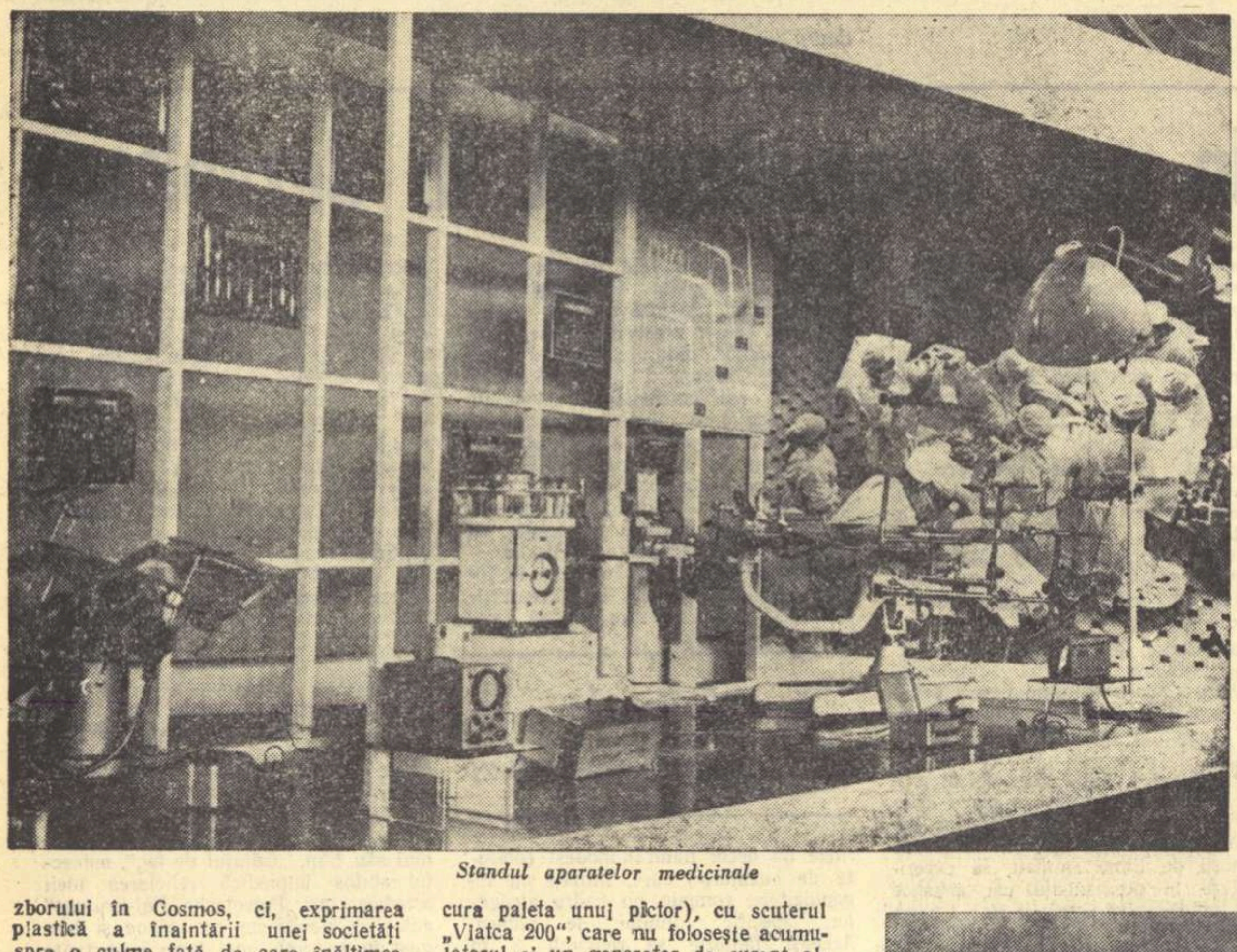

Standul aparatelor medicinale

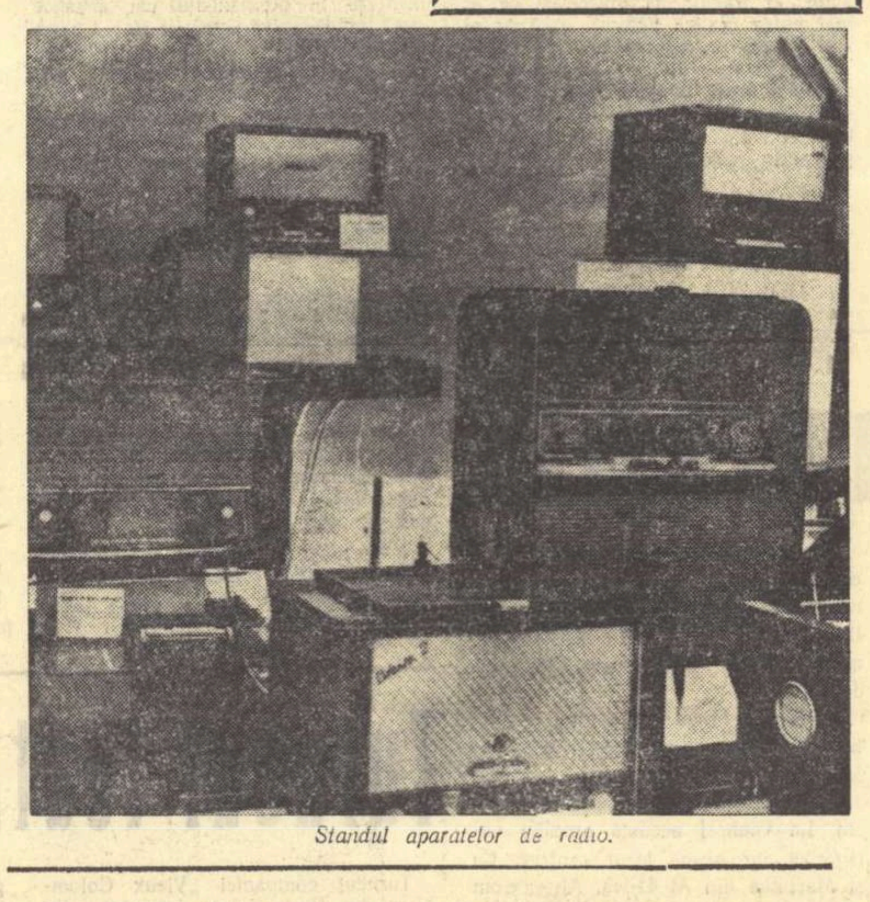

Standul aparatelor de radio.

Alexandr Tvardovski a împlinit 50 de ani

„Literaturnaia Gazeta" din 21 iunie publică în paginile sale rînduri pline de dragoste adresate de scriitorii sovietici marelui poet Alexandr Tvardovski, cu prilejul împlinirii a 50 de ani.

„A. T. Tvardovski — scrie M. Isakovski — spunea odată că una din trăsăturile versurilor cu adevărat bune constă în aceea că ele nu prezintă interes numai pentru un cerc îngust de iubitori de poezie, ci sînt citite, și apreciate de oameni care „în general, nu sînt cititori de poezie".

„Aceste vorbe foarte adevărate, spune Isakovski, se potrivesc și caracterizează poezia lui Tvardovski. Tocmai el este cel care a creat în zilele noastre o asemenea poezie, o poezie plină de cel mai profund sens și interes pentru milioanele de oameni sovietici".

Mai semnează articole despre creația lui Alexandr Tvardovski, Alexei Surkov, Samuel Marșak, K. Grigoriev, corespondent al revistei „Literaturnaia Gazeta".

Același număr al revistei anunță decorarea marelui poet sovietic cu Ordinul Lenin.

Literatura romînă contemporană în Franța

La 10 iunie a.c., editura franceză „La Nef de Paris" a prezentat în cadru inaugural noua sa colecție intitulată „Literatura romînă contemporană". Primele două volume apărute sînt: „Sfîrșit de veac în București" de Ion Marin Sadoveanu și „Enigma Otiliei" de George Călinescu.

POEȚII lumii

PEAK IN DIUN

(R.P.D. Coreeană)

America să mai roșească o dată...

In anii trecuți ai războiului,
In foc am stat cu mîndrie!
Și, de sus din înălțimile munților
Din tranșeiele vitejilor,
Privind în jos și văzînd
Cum se rostogolește America,
Lumii am spus:
„America ar trebui să roșească!"

Și astăzi, stînd sus,
Pe macaraua cincinalului prim,
Văd cum America moare, și-i spun:
„Americă, ar trebui să roșești!"

In timp ce sovieticii oameni
Astrele păcii lansează,
„Eroii Americii", în Coreea de Sud,
Merg la atac împotriva copiilor,
Și jeep-urile străzile străbat,
Strivind sub roți bătrînele din Sud.
In timp ce „eroii Americii"
Nepăsători mestecă gumă,
Croind parcă drumuri spre iad,
Cu sîngeroase urme de roți...
Desfrîul și cartea de rugăciuni,
Crima și crucea,
Șomajul și ospețele bogate,
Trei sute de omoruri pe ceas,
Totul s-amestecă, —
Și iată „cultura" Americii,
Amurgind de pe al veacului cadran!

Roșește, Americă, în fața generației tale,
O, tu, Americă, află:
Și generația asta a ta,
Va întîlni comunismul!

Cînd ne vom lua zborul spre Lună,
Cît de rușine o să-ți fie, Americă!
Roșește, îți zic ție,
Americă...

In romînește de EUSEBIU CAMILAR

Visul lui John Braine

In timp ce alți proeminenți „tineri furioși" ai Angliei, ca romancierii Kingsley Amis sau John Wain sau dramaturgul John Osborne, au început — în urma marelui succes comercial al primelor lor lucrări — să se mai calmeze, adaptîndu-se din ce în ce mai vădit modului de viață capitalist, John Braine — fără a se lăsa cîtuși de puțin derutat de faptul că romanul său de debut Room ad the Top *) *(„Loc în vîrf") a ajuns la un tiraj de 350.000 de exemplare — continuă să locuiască și să scrie în mica localitate industrială Bingley, situată la șase mile de orășelul Bradford în care s-a născut acum 37 de ani.*

De ce? A spus-o odată cît se poate de limpede: „Un romancier trebuie să aibă contact direct cu viața trăită de majoritatea poporului. Aș considera un fel de trădare, dacă aș trăi izolat de clasa muncitoare".

Și, totuși, în cursul ultimelor șase luni, muncitorii din Bingley n-au avut decît rareori ocazia de a-l zări pe John Braine pe sumbrele străzi ale acestui orășel. Fiindcă, după terminarea unui al doilea roman intitulat The Vodi *(asupra căruia vom reveni în curînd), talentatul scriitor și-a abandonat complet îndeletnicirile literare, participînd timp de jumătate de an, în mod activ, la campaniile împotriva bombei cu hidrogen organizate de „Mișcarea pentru dezarmare nucleară".*

Motivul? L-a arătat atunci, cu aceeași sinceritate și claritate care-i caracterizează și cele două cărți apărute pînă azi: „Din ce în ce mai mult, oamenii ca mine își dau seama că orice sacrificiu sau suferință pentru cauza păcii este minimă în comparație cu suferința provocată de armele nucleare. Am un fiu de doi ani și trebuie să am grijă să crească într-o lume a păcii — eliberată de teama cancerului sîngelui și a altor boli înspăimîntătoare."

Reîntors acum la uneltele sale, John Braine declară fără nici o reticență: „Pentru înfăptuirea visului meu de aur — acela de a se isprăvi cu războiul, trebuie nu numai să renunțăm la armele nucleare, dar și să ne retragem din N.A.T.O. Nu vreau să mi se mai spună că putem fi apărați, cînd 12 bombe cu hidrogen lansate deasupra acestei insule ne vor distruge pe toți".

Considerînd „absurd" ca Anglia să aibă aliați pe revanșarzii de la Bonn care, în ultimii cincizeci de ani, i-au periclitat de două ori existența, John Braine adaugă: „E la fel de absurd să socotim drept inamică a noastră Uniunea Sovietică, o țară cu care n-am mai fost în război de peste 100 de ani și care nu ne-a amenințat niciodată cu invazia." Pentru a ajunge apoi la această logică concluzie: „In consecință, nu mi-e teamă de Uniunea Sovietică, după cum nu mi-e teamă nici de comunism. Sincer vorbind, nimic nu mă îngrijorează mai mult ca avîntul militarismului vest-german".

Nefiind comunist, John Braine admite însă „un război total cu Uniunea Sovietică", dar numai cu condiția ca acesta să fie „un război al culturii și un război al bunei stări, un război al clarității și al compasiunii": „Vreau să văd cine poate construi cele mai mari teatre naționale, cele mai frumoase școli și universități, cine poate ajuta cel mai mult cele două treimi înfometate ale populației pămîntului."

Perfect conștient că „aceasta este singura cale rațională de a afla care sistem este mai bun", John Braine precizează în continuare: „Intr-un astfel de război vreau să lupt, deoarece, chiar dacă îl vom pierde, va fi de un milion de ori mai bine decît dacă am lupta într-un război nuclear". Un adevăr pe care — arată romancierul — „poporul îi va sili pe politicieni să-l recunoască, mai bine mai curînd decît mai tîrziu."

A. A.

*) Recenzat în „Gazeta literară" din 15 februarie 1958.

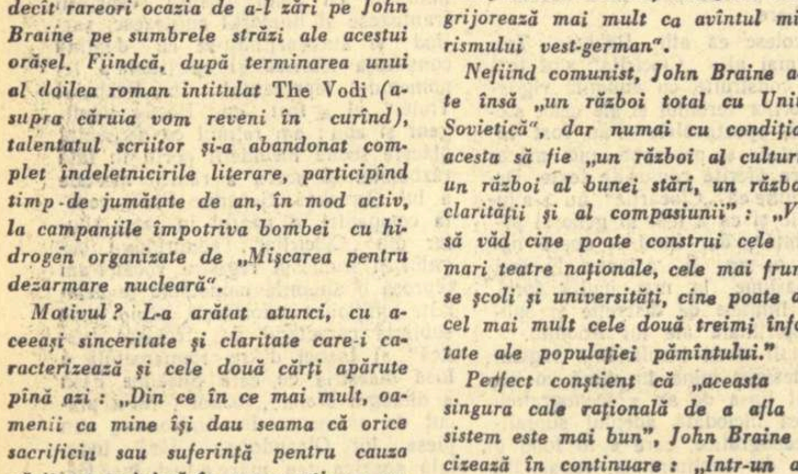

John Braine

CAZUL CHESSMAN

Cazul Chessman nu mai este în actualitate. Tot ceea ce ține de latura senzațională a fost epuizat. Așa că cel care a furnizat luni, dacă nu chiar ani de zile material pentru rubrica faptelor diverse este dat uitării. Ici, colo, mai găsești o informație care exploatează tot aviditatea pentru senzații a cititorului, plictisit de cenușiul vieții. Chessman are o fiică. Un miliardar, din nu știu care stat nord-american, îi va ridica o statuie. Chessman a semnat, înainte de a fi omorît, un contract cu Marlon Brando, pentru ecranizarea uneia din cărțile sale. Editorul ultimului volum scris de Chessman, intitulat „Kid withthe killer", a lansat cartea în ziua execuției autorului. Din vina secretarei judecătorului federal care a format greșit un număr la telefon, execuția lui Chessman nu a mai fost amînată cu o jumătate de oră, așa cum hotărîse tribunalul. Și așa mai departe. In acest ocean de nimicuri („inefabila" tehnică a derutării cititorului de la esența problemei) s-au strecurat și cîteva rînduri, ultimele scrise de Caryl Chessman înainte de a fi dus în camera de gazare a închisorii San-Quentin din California. Aci în ziua de 2 mai la 10 dimineața, ora locală, călăul a apăsat pe manetă, declanșînd gazul care în cîteva minute, mai exact nouă minute, l-a omorît pe condamnat. După execuție a fost citită ziariștilor scrisoarea lui Chessman. Scurtă, fără lamentări. Nu încercăm să-l transformăm într-un erou pe acest asasin, dar merită subliniat curajul pe care l-a avut Chessman în fața morții. Confirmarea o găsim în conținutul scrisorii din care am reținut următoarea ideie: „Greșelile lor (ale condamnaților la moarte, n.n.) erau cele ale civilizației. In loc să fie îndreptate, societatea le ascunde", prin distrugerea celor care i-a produs, ca un părinte asasin al propriului copil cu deformații ereditare.

Căci Chessman este un produs tipic al civilizației americane. A-i povesti viața ar însemna să reluăm, într-o versiune cu nimic modificată, subiectul a zeci de filme polițiste turnate în serie la Hollywood. Cu ajutorul acestor producții, al maculaturii literare, sînt ridicate la rangul de principii cultul banului, al puterii, al disprețului față de viața omului. O asemenea educație este inoculată treptat, cu perseverență, din copilărie, trecînd de la Tarzan, la gangsterul mereu triumfător, pentru a urca pe scara ororilor, pînă la Lollita și alte secreții ale societății contemporane din Statele Unite.

Chessman a fost un gangster, în cea mai deplină accepție a acestui cuvînt. De nenumărate ori a stat în închisoare și la casa de corecție. Pentru a-și ispăși toate pedepsele ar fi trebuit să rămînă în închisoare pînă în anul 2009. Intr-o zi a fost arestat, după o urmărire dramatică cu schimburi de focuri pe străzile orașului. I s-a adus acuzația că este „omul cu lanterna roșie", un bandit căutat de multă vreme de poliția californiană pentru furturi și violuri comise în parcuri și pe străzi dosnice unde erau atacate perechile de îndrăgostiți. Chessman contestă acuzația. Probele materiale sînt însă împotriva lui. Un automobil Ford și un pistol, identice cu cele folosite de „omul cu lanterna roșie". După luni de închisoare Chessman mărturisește. Mai tîrziu el retractează prima declarație, afirmînd că i-a fost smulsă de poliție cu metode speciale. Este totuși condamnat la moarte. Toate acestea se întîmplau acum 12 ani. Timp de 144 de luni Chessman luptă pentru a-și dovedi nevinovăția, folosind toate metodele legale care-i stăteau la dispoziție. Desigur că s-ar putea discuta despre eficiența unei pedepse și necesitatea aplicării ei imediate sau despre justiția care este atît de sigură pe verdictul ei, încît lasă portițe deschise timp de 12 ani, pentru ca un acuzat condamnat la moarte, deci un individ deosebit de periculos pentru societate, să nu fie executat. Această mascaradă a furnizat și ideea unui film valoros realizat de cunoscutul regizor american Otto Pfreminger, în care este satirizată anchiloza justiției americane.

De nouă ori în cei 12 ani de detențiune, condamnatul a cunoscut îngrozitoarele clipe ale pregătirii pentru execuție, cu tot ceremonialul de rigoare. Și de nouă ori, în ultimul moment, execuția a fost amînată. Un amănunt interesant. Ultima amînare a execuției a fost obținută în urma unei intervenții, prea puțin discrete, a Departamentului de stat. Era în preajma vizitei lui Eisenhower în America Latină.

Existau unele circumstanțe în favoarea condamnatului. Chessman a stat 12 ani în închisoare, ceea ce putea contribui la reeducarea lui. Chessman nu și-a recunoscut vina. Chessman a devenit un scriitor celebru prin publicarea cîtorva cărți „best sellers". Cu aceasta ajungem în miezul problemei. Faptul în sine al publicării unor cărți nu constituie o circumstanță atenuantă. Important, în acest caz, este conținutul volumelor lui Chessman. Ele sînt adevărate pledoarii pentru o viață demnă, scrise cu o deosebită pasiune. Este exclusă orice morală fabricată. Se întrevede la fiecare pagină omul scîrbit de trecutul său. Pentru mulți tineri americani cărțile lui Chessman pot constitui un antidot împotriva elogiului crimei practicat în proporții monstruoase în Statele Unite.

Noua înțelegere a vieții i-a dat, probabil, și puterea să lupte cu atîta încrîncenare pentru viață timp de 12 ani. Iar dacă mai există vreun dubiu în această privință, rîndurile scrise de Chessman în ultimele clipe ale vieții sale, citate la începutul articolului, sînt încă o dovadă că el a înțeles unele aspecte ale mecanismului social din Statele Unite.

Este numai un aspect al problemei, cel care-l privește pe acuzat.

Dar acuzatorii? Ei au reprezentat tocmai „civilizația" care a născut specimene ca Chessman. Or, e cunoscut regele spaniol care a pus să fie distruse toate oglinzile palatului pentru a nu-și vedea chipul hidos. In cazul nostru, Chessman reflectă sub un anumit raport ceea ce se petrece în Statele Unite, sub forme mai mult sau mai puțin legale, mergînd de la „onesta" ocupație de a trăi din exploatarea muncii altora și pînă la ridicarea spionajului la rangul de politică de stat. Păstrînd desigur proporțiile, căci Chessman era doar o picătură din oceanul de noroi care se numește capitalism. Dar o picătură înnoroiată prea grosolan, care trebuia distrusă.

Iar atunci cînd omul a încercat să se scuture de noroi, să-și limpezească fața, el a devenit periculos din motive cu totul opuse. Înțelegînd că angrenajul social defectuos l-a împins spre crimă, Chessman nu mai era un învins al societății care își caută salvarea cu pistolul în mînă, ci un om care încerca să dibuiască adevărul în realitatea americană.

Așa că semnificația morții lui Caryl Chessman depășește rubrica faptelor diverse.

Andrei MINCU

contrapunct

Un eveniment editorial deosebit în China populară: la Șanhai se anunță apariția unei ediții fotocopiate a primei enciclopedii imprimate în China, numită enciclopedia de la Iongleh. Această enciclopedie a fost reconstituită prin munca a 3000 de specialiști care au lucrat timp de cinci ani. Intreaga enciclopedie, avea, la apariția ei, 22.937 fascicole reunite în 11.095 volume. Ediția originală a fost însă distrusă, așa că cercetătorii chinezi au lucrat cu o copie care datează din anii 1562-1567. Fotocopiile sînt însă ale unei ediții anterioare publicate sub dinastia Song din nord (960-1127). Munca cercetătorilor a fost îngreunată și de faptul că trupele celor opt puteri capitaliste care au invadat China în 1900 au distrus sau transportat în străinătate părți importante ale enciclopediei, iar cele 60 de vol ne care mai rămăseseră au fost expediate de ciankaișiști în Statele Unite, care nici pînă azi nu le-au restituit Chinei. In 1949, după eliberarea Chinei, Uniunea Sovietică a restituit 64 volume, R.D. Germană trei volume iar alte 33 de volume au fost restituite de colecționarii particulari chinezi.

●

Dintre operele lui Liviu Rebreanu, aceea care se bucură de cea mai mare popularitate în Republica Cehoslovacă este, fără îndoială, „Pădurea Spînzuraților". In anii dintre cele două războaie mondiale, două ediții ale romanului au atins un tiraj apreciabil. Zilele trecute, în editura „Nase Voisko", o a treia ediție a apărut în traducerea Mariei Kojecka-Karásková.

●

Agenția „France Presse" transmite că scriitorul spaniol Luis Goytisolo arestat la începutul lunii februarie de autoritățile franchiste a fost eliberat ca urmare a protestelor venite din lumea întreagă. Goytisolo a participat la greva foamei prizonierilor politici deținuți în închisoarea Carabanchel.

●

Un bun obicei, cu oarecare tradiție, este acela al expozițiilor din foaierele teatrelor și din parcurile Pragăi. La Teatrul de Cameră, Ivo Holy oferă spectatorilor, în pauzele dintre acte, o bogată paletă personală: compozitori, muzicologi, interpreți vocali și instrumentali, balerini, grupuri expresive de ansambluri de cameră. Linia nervoasă are multă mișcare. In grădina Franciscanilor, sub zidurile negre ale unei bătrîne biserici, sculptorii Lubor Tehnik și Jan Hausner au „deschis" o expoziție de ceramică. Ochiul trecătorului se odihnește cîteva minute, zăbovind asupra lucrărilor, apoi caută imagini noi. Variația pe care o aduce o expoziție într-un peisaj este însă totdeauna reconfortantă sau, în orice caz, prilej de meditație.

●

Cunoscutul regizor Jules Dassin va turna un film după romanul „Ultimul dintre cei drepți" de André Schwartz Bart (premiul Goncourt). Romanul, după cum se știe, descrie viața îngrozitoare a deținuților din lagărele hitleriste.

●

După spectacolele ansamblului condus de Filipo, pe scena de la „Théâtre des Nations" sînt prezenți acum actorii lui „Berliner-Ensemble" care prezintă cinci piese de Brecht.

●

La teatrul din Lodz (Polonia) se prezintă cu mult succes piesa tînărului autor dramatic englez Willis Hall: „Patrula albastră". Acțiunea se petrece în anul 1942, în jungla malaieză, iar eroii piesei sînt luptătorii din rezistența anti-japoneză. Departe de a se axa pe elemente exotice, opera lui Willis Hall are personaje puternic conturate și un suflu dramatic impresionant.

●

Printr-unul din cei mai străluciți reprezentanți ai săi — René Clair — a șaptea artă a pătruns pentru prima oară la Academia Franceză.

●

Fellini definește astfel filmul său „La dolce vita": „Filmul meu încearcă să descrie, ca într-o frescă liberă și agitată, pe un fond oarecum apocaliptic, o societate ai cărei cei mai tipici reprezentanți sînt cuprinși de pasiunile cele mai actuale; urmărirea succesului financiar și monden, a renumelui, de la reclamă pînă la mirajul amorurilor celebre; participarea la viața unui «grup» (elita mondenă, clanuri artistice, etc.) care constituie soluția iluzorie a tuturor problemelor legate de singurătate". O caracterizare succintă care nu lasă loc îndoielii asupra caracterului demascator al filmului premiat la Cannes. „Lumea bună" din Occident a avut deci motive pentru indignarea pe care, cum se știe, a arătat-o zgomotos, filmului.

●

Săptămînalul francez de extremă dreaptă „Carrefour" este nevoit să recunoască că „cinematograful francez trece în prezent prin cea mai grea criză din istoria sa". Iată și cifra care confirmă criza: 1200 săli de cinema sînt amenințate cu închiderea din cauza lipsei de spectatori. In ultima vreme în sălile de cinema pariziene se ocupă doar 18% din numărul total al locurilor. De ce această situație? „Carrefour" răspunde: „Cinematograful este prea scump, iar filmele bune sînt prea rare".

●

Se pare că nici în domeniul teatrului situația nu este mai bună. Președintele „Asociației directorilor de teatre", Benoit Léon Deutsch, anunță că o treime din săli vor fi închise înainte de 15 iunie, ceea ce nu s-a mai întîmplat pînă acum. Cauza: impozitele excesive care nu pot fi acoperite din încasări.

●

Regizorul italian G. Pellegrini lucrează la un film despre viața lui Goldoni. Producție „Defa", filmul va reuni trei interpreți de mare clasă: Cerkasov (U.R.S.S.), Jan Werich (R. Cehoslovacă) și Ernst Busch (R.D.G.)

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25,